Academia Română

DICȚIONARUL GENERAL AL LITERATURII ROMÂNE

D/G

Coperta: Mircia DUMITRESCU

Design grafic: Nicu ILIE

Tehnoredactare computerizată şi pregătire pentru tipar: Carmen CORBU şi Nicu ILIE

Iconografia dicţionarului a folosit fotografii din fototecile Bibliotecii Academiei Române, Muzeului Naţional al Literaturii Române, precum şi din fototeca Ion Cucu; de asemenea, fotografii trimise de scriitori. Le mulţumim tuturor. Mulţumim în mod special dnei Gabriela Dumitrescu, şef al serviciului *Manuscrise–Carte rară* al Academiei Române, pentru ajutorul acordat.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
Academia Română (Bucureşti)
Dicţionarul general al literaturii române / Academia Română.-
Ed. a 2-a, rev. - Bucureşti : Editura Muzeul Literaturii Române, 2016-
8 vol.
ISBN 978-973-167-380-6
Vol. 3. : D-G. - 2017. - ISBN 978-973-167-429-2

82.09

Academia Română

DICȚIONARUL GENERAL AL LITERATURII ROMÂNE

Ediția a II-a revizuită adăugită și adusă la zi

Editura
Muzeul Literaturii Române
București / 2017

D/G

COORDONATOR GENERAL
Eugen SIMION

COORDONARE ȘI REVIZIE
Gabriela DANȚIȘ
Gabriela DRĂGOI
Teodora DUMITRU
Victor DURNEA
Laurențiu HANGANU
Mihai IOVĂNEL
Remus ZĂSTROIU

Autori

A. C.	Alexandra CIOCÂRLIE
A. N.	Andrei NESTORESCU
A. Sm.	Algeria SIMOTA
A. T.	Andrei TERIAN
A. Td.	Adrian TUDURACHI
Al. G.	Alex. GOLDIȘ
Al. R.	Alexandru RUJA
Al. S.	Alexandru SĂNDULESCU
B. B.-C.	Bianca BURȚA-CERNAT
C. C.	Constantin CIOPRAGA
C. D.	Crişu DASCĂLU
C. H.	Constantin HÂRLAV
C. M. B.	Cristina Martha BALINTE
C. P.	Constantin PAIU
C. T.	Constantin TEODOROVICI
Cs. B.	Cosmin BORZA
Ct. C.	Constantin CUBLEŞAN
D. B.	Doru BURLACU
D. C. M.	Dan C. MIHĂILESCU
D. G.	Dan GRIGORESCU
D. Gr.	Dorina GRĂSOIU
D. H. M.	Dan Horia MAZILU
D. M.	Dan MĂNUCĂ
D. Mc.	Dumitru MICU
D. N. R.	Dorina N. RUSU
D. V.	Dumitru VLĂDUŢ
E. P.	Eugen PAVEL
E. S.	Eugen SIMION
F. F.	Florin FAIFER
G. D.	Gabriela DRĂGOI
G. Dn.	Gabriela DANŢIŞ
G. O.	Gabriela OMĂT
Hr. C.	Hristu CÂNDROVEANU
I. C.	Ion CIOCANU
I. D.	Iordan DATCU
I. H.	Ion HANGIU
I. I.	Ion ISTRATE
I. M.	Ioan MILEA
I. O.	Ionel OPRIŞAN
I. R.	Ilie RAD
Il. M.	Ileana MIHĂILĂ
L. Cş.	Lucia CIREŞ
L. H.	Laurenţiu HANGANU
L. Td.	Ligia TUDURACHI
L. V.	Leon VOLOVICI
M. C.	Mihai CIMPOI
M. Dg.	Mihail DOLGAN
M. I.	Mihai IOVĂNEL
M. Pp.	Mircea POPA
M. P.-C.	Mihaela PODOCEA-CONSTANTINESCU
M. S.	Monica SPIRIDON
M. W.	Magda WÄCHTER
N. Bl.	Nicolae BILEȚCHI
N. Br.	Nicolae BÂRNA
N. F.	Nicolae FLORESCU
N. M.	Nicolae MECU
N. S.	Nicoleta SĂLCUDEANU
O. K.	OLOSZ Katalin
O. S.	Oana SOARE
P. C.	Paul CERNAT
R. D.	Raluca DUNĂ
R. P.	Rodica PANDELE
R. S.	Roxana SORESCU
R. Ş.	Rodica ŞUIU
R. Z.	Remus ZĂSTROIU
S. C.	Stănuţa CREŢU
S. I.	Stancu ILIN
S. V.	Stan VELEA
T. D.	Teodora DUMITRU
T. V.	Teodor VÂRGOLICI
V. D.	Victor DURNEA
V. T.	Valentin TAŞCU

Au mai colaborat

A. B.	Alexandru BURLACU
A. Bn.	Ana BANTOȘ
A.Ct.	Alina CONSTĂNCEANU
A. D. R.	Adrian Dinu RACHIERU
A. Gţ.	Anca GOŢIA
A. Ml.	Andrei MILCA
A. S.	Aurel SASU
Ad. S.	Andrei SIMUȚ
B. C.	Bogdan CREȚU
C. A.	Carmen ANDRAŞ
C. B.	Cristina BÂRSAN
C. Br.	Carmen BRĂGARU
C. Bz.	Constanţa BUZATU
C. Dt.	Cristina DEUTSCH
C. Pp.	Corina POPESCU
C. R. B.	Constantina Raveca BULEU
C. Ş.	Cornelia ŞTEFĂNESCU
C. V.	Cătălina VELCULESCU
D. B.-D.	Doina BOGDAN-DASCĂLU
D. Bd.	Delia BADEA
D. C.-E.	Daniel CRISTEA-ENACHE
D. Mn.	Doris MIRONESCU
D. Mr.	Dana MARINESCU
E. H.	Elena HOTINEANU
E. M.	Emil MOANGĂ
E. O.	Eugen ONU
F. M.	Florin MIHĂILESCU
Gh. B.	Gheorghe BULGĂR
Gr. B.	Grigore BOTEZATU
I. Ct.	Ioana COSTA
I. H. C.	Ion H. CIUBOTARU
I. Ms.	Ilie MOISE
I. Rp.	Ioana REPCIUC
I. T.	Ioana TĂMĂIAN
Il. C.	Ileana CIOCÂRLIE
L. A.	Lucian ALEXIU
L. Bc.	Liliana BURLACU
L. C.	Lucian CHIŞU
L. Cr.	Liliana COROBCA
L. D.	Livia DUMITRU
L. P.	Laura PAVEL
L. P. B.	Liviu P. BERCEA
M. A.	Manuela ANTON
M. B. T.	Mihai Bogdan TĂNASE
M. D.	Marcel DUŢĂ
M. Dr.	Magda DRAGU
M. Md.	Mihaela MUDURE
M. M.-I.	Marina MUREŞAN-IONESCU
M. Ş.	Mihaela ŞCHIOPU
M. V.	Mariana VARTIC
M. Vs.	Marian VASILE
Mr. F.	Mira FETICU
N. Bc.	Nicoleta BORCEA
O. B.	Olimpia BERCA
O. G.	Ovidiu GHIDIRMIC
O. I.	Ofelia ICHIM
P. Ct.	Petruş COSTEA
P. P.	Petru POANTĂ
R. B.	Radu BÎLBÎIE
R. B. D.	Rodica BERARIU DRAGHINCESCU
R. Vn.	Radu VANCU
S. Mr.	Silvia MARIN
S. P.	Sava PÂNZARU
Sm. V.	Smaranda VULTUR
Ş. A.	Şerban AXINTE
T. Dn.	Teodor DUNĂ
T. N.	Tudor NEDELCEA
T. R.	Tania RADU
V. F.	Virgiliu FLOREA
V.P.	Virginia POPOVICI
V. P. S.	Valeriu P. STANCU
V. S.	Vasile SPIRIDON
V. V. G.	Victor V. GRECU
Vs. C.	Vasile CIOCANU
***	În redacţie

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Dicționarul general al literaturii române (DGLR) este o lucrare de tip enciclopedic, care include următoarele tipuri de articole: autor (scriitor, cronicar, autor de scrieri bisericești, folclorist, publicist, traducător, editor ș.a.), scriere cultă anonimă sau cu paternitate controversată (text cu caracter religios, cronică istorică etc.), carte populară, specie folclorică, publicație periodică (revistă literară sau culturală, gazetă cu rubrică sau pagină literară), concept literar, curent literar, societate/asociaţie literară sau culturală, instituție cu specific literar (uniune de consacrare sau profesională, institut de cercetare etc.).

Fiecare articol are caracter monografic. Dimensiunile unui articol corespund în general locului ocupat de autor, publicație periodică etc. în ansamblul literaturii noastre. Articolul dedicat autorilor are următoarea structură: titlul articolului (nume și prenume, paranteză care conține eventualele schimbări de nume și date biografice limită) urmat de trei secțiuni – biografie, comentariul operei, bibliografie. Secțiunile articolelor sunt corelate în funcție de ponderea activității autorului respectiv. În general, partea biografică selectează elementele relevante pentru activitatea literară a unui autor (informații despre familie, studii, formație intelectuală, debut, participare la cenacluri, prezența în publicații periodice, pseudonime, colegi de generație, implicare socială, premii, distincţii româneşti şi străine). Comentariul operei urmărește, de obicei cronologic, domeniile și genurile literare abordate de scriitor și se bazează pe o medie a receptării critice, fără a exclude punctele de vedere proprii ale semnatarului fișei. Secțiunea bibliografică este compusă din două capitole. Primul, intitulat **SCRIERI**, înregistrează cronologic volumele originale, antume și postume, precum și principalele ediții; tot aici sunt incluse, atunci când sunt relevante, traducerile din opera autorului în discuție și, selectiv, traducerile din scriitori străini și români efectuate de acesta. Nu au fost menționate lucrările fără caracter literar sau cultural într-un sens apropiat literarului (de exemplu, cărți de matematică, medicină, drept etc.). Cel de-al doilea capitol, intitulat **Repere bibliografice**, înregistrează cronologic referințe din periodice (se indică autorul, titlul articolului, denumirea periodicului – în întregime sau siglată –, anul calendaristic și numărul ori, în unele cazuri, ziua și luna) și din volume (se indică autorul, titlul cărții – în întregime sau siglat –, locul și anul apariției – atunci când nu există siglă –, paginația). Informațiile bio-bibliografice se opresc la sfârșitul anului 2012 (cu excepția datelor care consemnează decesul autorului). Articolele consacrate autorilor reprezentativi sunt însoțite de citate critice sau memorialistice semnificative. În cazul marilor scriitori (dar nu şi pentru cei în viaţă) se adaugă un tabel cronologic privind biografia şi opera lor. Celelalte tipuri de articole, cu excepția fișelor dedicate publicațiilor periodice, sunt, de regulă, însoțite de un capitol bibliografic în care se menționează edițiile ori sursele și de un capitol de repere bibliografice.

Corpul de articole al fiecărui volum este precedat de lista autorilor de articole, întocmită în ordinea alfabetică a inițialelor cu care aceștia semnează, de indicații pentru utilizarea DGLR (prezente în **NOTA** de faţă) și de o listă cu abrevieri. Urmează **BIBLIOGRAFIA**, alcătuită din două capitole: A. ENCICLOPEDII, DICȚIONARE, ISTORII LITERARE, MONOGRAFII, STUDII, EDIȚII; B. ARHIVE, PERIODICE, CULEGERI, ANTOLOGII. Volumele citate frecvent sunt menționate într-o formă abreviată transparent, iar pentru publicațiile periodice, culegeri și antologii s-au utilizat sigle formate din majuscule.

Au fost preluate și adaptate la specificul lucrării normele lexicografice redactate de Corneliu Morariu pentru *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*.

***

Ediția a doua din *Dicționarul general al literaturii române*, care va apărea în opt volume (față de cele șapte ale celei dintâi, apărute între 2004 și 2009), prezintă, pe lângă actualizarea și/sau rescrierea multor articole inițiale, câteva sute de intrări noi. Acestea încearcă să acopere atât absențele din prima ediție, cât și evoluțiile ulterioare ale literaturii și metaliteraturii române.

Actualizările articolelor din ediția întâi ai căror autori, din diverse cauze, nu au putut continua colaborarea la DGLR au fost realizate, în cea mai mare parte, în cadrul colectivului de coordonare și revizie, care își asumă de altfel, din rațiuni de omogenizare stilistică și calitativ-cantitativă, versiunea finală a tuturor articolelor. În funcție de alegerea celor care au participat la această activitate, contribuția lor a fost marcată sau nu prin dublarea semnăturii de la sfârșitul articolelor.

ABREVIERI

BAR	– Biblioteca Academiei Române
ed.	– ediţie; ediţia
edit.	– editor(~ului); editori(~lor)
f.a.	– fără an de apariţie
fasc.	– fasciculă(~e)
f.l.	– fără localitate de apariţie
fragm.	– fragment(~e); fragmentar
introd.	– introducere
îngr.	– (ediție, traducere) îngrijită de...
j.	– judeţul
ms.	– manuscris
ms.rom.	– manuscris românesc
n.	– născută
pref.	– prefaţă
publ.	– publicat de...
reed.	– reeditat
republ.	– republicat
sec.	– secol(~e)
supl.	– supliment
t.	– tom(~uri)
tr.	– traducere de...
trad.	– traducător(~ului); traducători(~lor)
vol.	– volum(~e)

BIBLIOGRAFIE

A. **ENCICLOPEDII, DICŢIONARE, ISTORII LITERARE, MONOGRAFII, STUDII, CRITICĂ LITERARĂ, EDIŢII**

Acterian, *Privilegiaţi* = Arşavir Acterian, *Privilegiaţi şi năpăstuiţi*, pref. Mircea Zaciu, Iaşi, 1992

Aczél, *Scriitori rom. Israel* = Emanuel Aczél, *Scriitori de limba română din Israel. Generaţia contemporană*, pref. Shaul Carmel, Bucureşti, 2003

Adam, *Inelele* = Ioan Adam, *Inelele lui Saturn*, Bucureşti, 1998

Adam, *Planetariu* = Ioan Adam, *Planetariu*, Bucureşti, 1984

Adamescu, *Contribuţiune* = Gh. Adamescu, *Contribuţiune la bibliografia românească*, I–III, Bucureşti, 1921–1928

Adamescu, *Ist. lit.* = Gh. Adamescu, *Istoria literaturii române*, Bucureşti, 1913

Aderca, *Contribuţii* = F. Aderca, *Contribuţii critice*, I–II, îngr. şi pref. Margareta Feraru, Bucureşti, 1983–1988

Agache, *Lit. rom. ţările vecine* = Catinca Agache, *Literatura română în ţările vecine. 1945–2000*, Iaşi, 2005

Alboiu, *Un poet* = George Alboiu, *Un poet printre critici*, Bucureşti, 1979

Alexandrescu, *Confesiuni* = Matei Alexandrescu, *Confesiuni literare*, Bucureşti, 1971

Alexiu, *Ideografii* = Lucian Alexiu, *Ideografii lirice contemporane*, Timişoara, 1977

Al-George, *Arhaic* = Sergiu Al-George, *Arhaic şi universal. India în conștiința culturală românească*, Bucureşti, 1981

Anania, *Rotonda* = Valeriu Anania, *Rotonda plopilor aprinşi*, Bucureşti, 1995

Andriescu, *Disocieri* = Al. Andriescu, *Disocieri*, Iaşi, 1973

Andriescu, *Relief* = Al. Andriescu, *Relief contemporan*, Iaşi, 1974

Andriescu, *Stil* = Al. Andriescu, *Stil şi limbaj*, Iaşi, 1977

Andriescu, *Studii* = Al. Andriescu, *Studii de filologie şi istorie literară*, Iaşi, 1997

Anestin, *Schiţă* = Ion Anestin, *Schiţă pentru istoria teatrului românesc*, Bucureşti, 1938

Anghel–Iosif, *Portrete* = D. Anghel, St. O. Iosif, *Portrete*, Bucureşti, 1910

Anghelescu, *Creaţie* = Adrian Anghelescu, *Creaţie şi viaţă*, Bucureşti, 1978

Anghelescu, *Vedere* = Adrian Anghelescu, *Vedere dinspre Eyub*, Bucureşti, 1986

Anghelescu, *Clasicii* = Mircea Anghelescu, *Clasicii noştri*, Bucureşti, 1996

Anghelescu, *Lectura* = Mircea Anghelescu, *Lectura operei*, Bucureşti, 1986

Anghelescu, *Mistificțiuni* = Mircea Anghelescu, *Mistificțiuni. Falsuri, farse, apocrife, pastișe, pseudonime și alte mistificații în literatură*, București, 2008

Anghelescu, *Preromant. rom.* = Mircea Anghelescu, *Preromantismul românesc*, Bucureşti, 1971

Anghelescu, *Scriitori* = Mircea Anghelescu, *Scriitori şi curente*, Bucureşti, 1982

Anghelescu, *Textul* = Mircea Anghelescu, *Textul şi realitatea*, Bucureşti, 1988

Antonescu, *Scriitori* = Nae Antonescu, *Scriitori uitaţi*, Cluj-Napoca, 1980

Antonescu, *Scriitori şi reviste* = Nae Antonescu, *Scriitori şi reviste din perioada interbelică*, Iaşi, 2001

Apetri, *Atitudini* = Dumitru Apetri, *Atitudini și opinii*, Chișinău, 2010

Apetroaie, *Lit. rom.* = Ion Apetroaie, *Literatura română a secolului al XX-lea*, I, Iaşi, 1978

Apolzan, *Aspecte* = Mioara Apolzan, *Aspecte de istorie literară*, Bucureşti, 1983

Apolzan, *Casa* = Mioara Apolzan, *Casa ficţiunii*, Cluj-Napoca, 1979

Apostolescu, *Infl. romant.* = N. I. Apostolescu, *L'Influence des romantiques français sur la poésie roumaine*, pref. Émile Faguet, Paris, 1909

Ardeleanu, *„A urî”* = Virgil Ardeleanu, *„A urî”... „A iubi”. Puncte de reper în proza actuală*, Cluj, 1971

Ardeleanu, *Însemnări* = Virgil Ardeleanu, *Însemnări despre proză*, Bucureşti, 1966

Ardeleanu, *Menţiuni* = Virgil Ardeleanu, *Menţiuni*, Cluj-Napoca, 1978

Ardeleanu, *Opinii* = Virgil Ardeleanu, *Opinii. Prozatori şi critici*, Cluj-Napoca, 1975

Ardeleanu, *Proza* = Virgil Ardeleanu, *Proza poeţilor*, Bucureşti, 1969

Arghezi, *Scrieri* = Tudor Arghezi, *Scrieri*, vol. I–XXXIII, Bucureşti, 1962–1983, vol. XXXIV–XXXVIII, îngr. Mitzura Arghezi, Bucureşti, 1985–1988, vol. XXXIX–XLVI, îngr. Mitzura Arghezi şi Traian Radu, cuvânt de încheiere Eugen Simion, Bucureşti, 1994–2006
Baba, *Compendiu* = Ioan Baba, *Compendiu bibliografic*, Novi Sad, 1997
Baconsky, *Colocviu* = A.E. Baconsky, *Colocviu critic*, Bucureşti, 1957
Baconsky, *Poeţi* = A.E. Baconsky, *Poeţi şi poezie*, Bucureşti, 1963
Baconsky, *Marginalii* = Leon Baconsky, *Marginalii critice şi istorico-literare*, Bucureşti, 1968
Balacciu–Chiriacescu, *Dicţionar* = Jana Balacciu, Rodica Chiriacescu, *Dicţionar de lingvişti şi filologi români*, Bucureşti, 1978
Balotă, *Absurdul* = Nicolae Balotă, *Lupta cu absurdul*, Bucureşti, 1971
Balotă, *Arte* = Nicolae Balotă, *Arte poetice ale secolului XX*, Bucureşti, 1976
Balotă, *Euphorion* = Nicolae Balotă, *Euphorion*, Bucureşti, 1969
Balotă, *Ion* = Nicolae Balotă, *De la Ion la Ioanide*, Bucureşti, 1974
Balotă, *Labirint* = Nicolae Balotă, *Labirint*, Bucureşti, 1970
Balotă, *Scriitori maghiari* = Nicolae Balotă, *Scriitori maghiari din România. 1920–1980*, Bucureşti, 1981
Balotă, *Umanităţi* = Nicolae Balotă, *Umanităţi*, Bucureşti, 1973
Balotă, *Universul* = Nicolae Balotă, *Universul prozei*, Bucureşti, 1976
Baltag, *Polemos* = Nicolae Baltag, *Polemos*, Bucureşti, 1978
Baltazar, *Evocări* = Camil Baltazar, *Evocări şi dialoguri literare*, Bucureşti, 1974
Barbu, *O ist.* = Eugen Barbu, *O istorie polemică şi antologică a literaturii române de la origini până în prezent*, vol. I: *Poezia contemporană*, Bucureşti, 1975
Barbu, *Opere* = Ion Barbu, *Opere*, II, îngr. Mircea Coloşenco, Bucureşti, 2000
Barbu, *Romanul* = Marian Barbu, *Romanul de mistere în literatura română*, Craiova, 1981
Barbu, *Momente* = N. Barbu, *Momente din istoria teatrului românesc*, pref. Valeriu Râpeanu, Bucureşti, 1977
Bădăuţă, *Note* = A. Bădăuţă, *Note literare*, Bucureşti, 1928
Băileşteanu, *Abside* = Fănuş Băileşteanu, *Abside*, Bucureşti, 1979
Băileşteanu, *Aorist* = Fănuş Băileşteanu, *Aorist*, Bucureşti, 1988
Băileşteanu, *Refracţii* = Fănuş Băileşteanu, *Refracţii. Prozatori români contemporani*, Bucureşti, 1980
Bălan, *Artă* = Ion Dodu Bălan, *Artă şi ideal*, Bucureşti, 1975
Bălan, *Condiţia* = Ion Dodu Bălan, *Condiţia creaţiei*, Bucureşti, 1968
Bălan, *Ethos* = Ion Dodu Bălan, *Ethos şi cultură sau Vocaţia tinereţii*, Bucureşti, 1972
Bălan, *Repere* = Ion Dodu Bălan, *Repere critice*, Bucureşti, 1988
Băncilă, *Portrete* = Vasile Băncilă, *Portrete şi semnificaţii*, îngr. Ileana Băncilă, pref. Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Bucureşti, 1987
Bărbulescu, *Comentarii* = Simion Bărbulescu, *Comentarii critice*, Bucureşti, 1969
Bârlea, *Efigii* = Ovidiu Bârlea, *Efigii*, Bucureşti, 1987
Bârlea, *Ist. folc.* = Ovidiu Bârlea, *Istoria folcloristicii româneşti*, Bucureşti, 1974
Bârna, *Comentarii* = Nicolae Bârna, *Comentarii critice*, Bucureşti, 2001
Bârna, *Prozastice* = Nicolae Bârna, *Prozastice*, Bucureşti, 2004
Bârna, *Capşa–Corso* = Vlaicu Bârna, *Între Capşa şi Corso*, ed. 2, Bucureşti, 2005
Bârsănescu, *Medalioane* = Ştefan Bârsănescu, *Medalioane. Pentru o pedagogie a modelelor*, Iaşi, 1983
Behring, *Scriit. rom. exil* = Eva Behring, *Scriitori români din exil. 1945–1989*, tr. Tatiana Petrache şi Lucia Nicolau, Bucureşti, 2001
Bejenaru, *Dicţ. botoşănenilor* = Ionel Bejenaru, *Dicţionarul botoşănenilor*, Iaşi, 1994
Beke, *Fără interpret* = Beke György, *Fără interpret. Convorbiri cu 56 de scriitori despre relaţiile literare româno–maghiare*, Bucureşti, 1972
Berca, *Dicţ. scriit. bănăţeni* = Olimpia Berca, *Dicţionar al scriitorilor bănăţeni (1940–1996)*, Timişoara, 1996
Bezviconi, *Profiluri* = Gheorghe Bezviconi, *Profiluri de ieri şi de azi*, Bucureşti, 1943
Biberi, *Eseuri* = Ion Biberi, *Ultime eseuri*, Bucureşti, 1985
Biberi, *Études* = Ion Biberi, *Études sur la littérature roumaine contemporaine*, Paris, 1937
Biberi, *Lumea* = Ion Biberi, *Lumea de azi*, Iaşi, 1980
Bitte–Chiş–Sârbu, *Dicţ. scriit. Caraş* = Victoria I. Bitte, Tiberiu Chiş, Nicolae Sârbu, *Dicţionarul scriitorilor din Caraş-Severin*, Reşiţa, 1998
Bodiu, *Evadarea* = Andrei Bodiu, *Evadarea din vid. Studii despre poezia românească de la sfârşitul secolului XX şi începutul secolului XXI*, Piteşti, 2008
Bogdan, *Scrieri* = Ioan Bogdan, *Scrieri alese*, îngr. şi introd. G. Mihăilă, Bucureşti, 1968
Bogdan-Duică, *Ist. lit.* = G. Bogdan-Duică, *Istoria literaturii române moderne. Întâii poeţi munteni*, Cluj, 1923
Bogdan-Duică, *Studii* = G. Bogdan-Duică, *Studii şi articole*, îngr. şi pref. Dumitru Petrescu, Bucureşti, 1975
Boldea, *Vârstele* = Iulian Boldea, *Vârstele criticii*, Piteşti, 2005
Borbély, *Cercul* = Ştefan Borbély, *Cercul de graţie*, Piteşti, 2003
Borbély, *Existenţa* = Ştefan Borbély, *Existenţa diafană*, Bucureşti, 2011
Borbély, *Grădina* = Ştefan Borbély, *Grădina magistrului Thomas*, Bucureşti, 1995
Borbély, *O carte* = Ştefan Borbély, *O carte pe săptămână*, Bucureşti, 2007
Borbély, *Xenograme* = Ştefan Borbély, *Xenograme*, Oradea, 1997
Bote, *Simbolismul* = Lidia Bote, *Simbolismul românesc*, Bucureşti, 1966
Botez, *Memorii* = Demostene Botez, *Memorii*, I–II, Bucureşti, 1970–1973
Botez, *Figuri* = Octav Botez, *Figuri şi note istorico-literare*, Bucureşti, 1944
Botez, *Pe marginea cărţilor* = Octav Botez, *Pe marginea cărţilor*, Iaşi, 1923
Botez, *Scrieri* = Octav Botez, *Scrieri*, îngr. Ilie Dan, pref. Zaharia Sângeorzan, Iaşi, 1977
Boz, *Anii* = Lucian Boz, *Anii literari '30*, Sydney, 1981
Boz, *Cartea* = Lucian Boz, *Cartea cu poeţi*, Bucureşti, 1935
Bradu, *Poeţii* = Ioan Bradu, *Poeţii şi prozatorii bihoreni*, Beiuş, 1948

Braga, *Destinul* = Mircea Braga, *Destinul unor structuri literare*, Cluj-Napoca, 1979
Braga, *Ist. lit.* = Mircea Braga, *Istoria literară ca pretext*, Cluj-Napoca, 1982
Braga, *Sensul* = Mircea Braga, *Când sensul acoperă semnul*, Bucureşti, 1985
Braga, *Sincronism* = Mircea Braga, *Sincronism şi tradiţie*, Cluj, 1972
Braga, *Tradiţie* = Mircea Braga, *Recursul la tradiţie. O propunere hermeneutică*, Cluj-Napoca, 1987
Brateş, *Aspecte* = Radu Brateş, *Aspecte din viaţa Blajului*, Blaj, 1942
Brateş, *Oameni* = Radu Brateş, *Oameni din Ardeal*, Bucureşti, 1973
Bratu, *Cronici* = Savin Bratu, *Cronici*, I–II, Bucureşti, 1957 – 1958
Bratu, *Ipoteze* = Savin Bratu, *Ipoteze şi ipostaze. Pentru o teorie a istoriei literare*, Bucureşti, 1973
Bratu–Dumitrescu, *Contemporanul* = Savin Bratu, Zoe Dumitrescu, *Contemporanul şi vremea lui*, Bucureşti, 1959
Brădăţeanu, *Comedia* = Virgil Brădăţeanu, *Comedia în dramaturgia românească*, Bucureşti, 1970
Brădăţeanu, *Drama* = Virgil Brădăţeanu, *Drama istorică naţională* (*Perioada clasică*), Bucureşti, 1966
Brădăţeanu, *Istoria* = Virgil Brădăţeanu, *Istoria literaturii dramatice româneşti şi a artei spectacolului*, I–III, Bucureşti, 1966–1982
Brădăţeanu, *Viziune* = Virgil Brădăţeanu, *Viziune şi univers în noua dramaturgie românească*, Bucureşti, 1977
Breazu, *Studii* = Ion Breazu, *Studii de literatură română şi comparată*, I–II, îngr. Mircea Curticeanu, Cluj, 1970–1973
Buciu, *Panorama* = Marian Victor Buciu, *Panorama literaturii române în secolul XX*, vol. I–III, Craiova, 2003–2010.
Buculei, *Prezenţe* = Toader Buculei, *Prezenţe brăilene în spiritualitatea românească*, Brăila, 1993
Bucur, *Istoriografia* = Marin Bucur, *Istoriografia literară românească de la origini până la G. Călinescu*, Bucureşti, 1973
Bucur, *Poezie* = Marin Bucur, *Poezie–destin–dramă*, Bucureşti, 1982
Bucur, *Poeţi optzecişti* = Romulus Bucur, *Poeţi optzecişti (şi nu numai) în anii '90*, Piteşti, 2000
Bucuţa, *Scrieri* = Emanoil Bucuţa, *Scrieri*, I–II, îngr. Lucia Borş-Bucuţa şi Violeta Mihăilă, Bucureşti, introd. Perpessicius, 1971–1977
Budău, *Bacăul lit.* = Eugen Budău, *Bacăul literar*, Bacău, 2004
Bugariu, *Incursiuni* = Voicu Bugariu, *Incursiuni în literatura de azi*, Bucureşti, 1971
Bulgăr, *Cultură* = Gh. Bulgăr, *Cultură şi limbaj*, Bucureşti, 1986
Bulgăr, *Problemele* = Gh. Bulgăr, *Problemele limbii literare în concepţia scriitorilor români*, pref. Perpessicius, Bucureşti, 1966
Burada, *Ist. teatr.* = Teodor T. Burada, *Istoria teatrului în Moldova*, I–II, Iaşi, 1915–1922
Burlacu, *Critica* = Alexandru Burlacu, *Critica în labirint*, Chişinău, 1997
Burlacu, *Lit. rom. Basarabia* = Alexandru Burlacu, *Literatura română din Basarabia. Anii '20 – '30*, Chişinău, 2002
Burlacu, *Texistenţe* = Alexandru Burlacu, *Texistenţe*, I–III, Chişinău, 2007–2012
Burţa-Cernat, *Fotografie* = Bianca Burţa-Cernat, *Fotografie de grup cu scriitoare uitate. Proza feminină interbelică*, Bucureşti, 2011
Busuioc, *Scriitori ieşeni* = Nicolae Busuioc, Florin Busuioc, *Scriitori şi publicişti ieşeni contemporani*, ed. 2, Iaşi, 2002
Busuioceanu, *Figuri* = Al. Busuioceanu, *Figuri şi cărţi*, Bucureşti, 1922
Buteanu, *Teatrul* = [Aurel Buteanu], *Teatrul românesc în Ardeal şi Banat*, Timişoara, [1944]
Caracostea, *Scrieri* = D. Caracostea, *Scrieri alese*, I–III, îngr. şi pref. Mircea Anghelescu, Bucureşti, 1986–1992
Caragiale, *Opere* = I. L. Caragiale, *Opere*, vol. I–III, îngr. Paul Zarifopol, Bucureşti, 1930–1932, vol. IV–VII, îngr. Şerban Cioculescu, Bucureşti, 1938–1942
Caraion, *Duelul* = Ion Caraion, *Duelul cu crinii*, Bucureşti, 1972
Caraion, *Pălărierul* = Ion Caraion, *Pălărierul silabelor*, Bucureşti, 1976
Caraion, *Tristeţe* = Ion Caraion, *Tristeţe şi cărţi*, Bucureşti, 1995
Carandino, *De la o zi* = N. Carandino, *De la o zi la alta*, I, Bucureşti, 1979
Carianopol, *Scriitori* = Virgil Carianopol, *Scriitori care au devenit amintiri*, vol. I, Bucureşti, 1973, vol. II, Craiova, 1982
Cartojan, *Cărţile pop.* = Nicolae Cartojan, *Cărţile populare în literatura românească*, I–II, Bucureşti, 1929–1938
Cartojan, *Ist. lit.* = Nicolae Cartojan, *Istoria literaturii române vechi*, I–III, Bucureşti, 1940–1945; ed. îngr. Rodica Rotaru şi Andrei Rusu, pref. Dan Horia Mazilu, Bucureşti, 1996
Călin, *Clasici* = Liviu Călin, *Pornind de la clasici*, Bucureşti, 1957
Călinescu, *Biblioteci* = Al. Călinescu, *Biblioteci deschise*, Bucureşti, 1986
Călinescu, *Perspective* = Al. Călinescu, *Perspective critice*, Iaşi, 1978
Călinescu, *Cronici* = G. Călinescu, *Cronici literare şi recenzii*, I–II, îngr. Andrei Rusu şi Ion Bălu, Bucureşti, 1991–1992
Călinescu, *Gâlceava* = G. Călinescu, *Gâlceava înţeleptului cu lumea. Pseudojurnal de moralist*, I–II, îngr. Geo Şerban, Bucureşti, 1973–1974
Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *Ist. lit.* (1982) = G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Bucureşti, 1941; ed. 2, îngr. și pref. Al. Piru, Bucureşti, 1982
Călinescu, *Literatura* = G. Călinescu, *Literatura nouă*, îngr. şi pref. Al. Piru, Craiova, 1972
Călinescu, *Opere* = G. Călinescu, *Opere. Publicistica*, I–XII, coordonator Nicolae Mecu, introd. Eugen Simion, Bucureşti, 2006–2012
Călinescu, *Principii* = G. Călinescu, *Principii de estetică*, îngr. şi postfaţă Al. Piru, Bucureşti, 1968
Călinescu, *Scrisori* = G. Călinescu, *Scrisori şi documente*, îngr. N. Scurtu, pref. Al. Piru, Bucureşti, 1979
Călinescu, *Studii* = G. Călinescu, *Studii şi cercetări de istorie literară*, pref. Al. Piru, Bucureşti, 1966
Călinescu şi contemporanii = *G. Călinescu şi contemporanii săi (Corespondenţă primită)*, I–II, îngr. Nicolae Mecu, Bucureşti, 1984–1987.
Călinescu, *Ulysse* = G. Călinescu, *Ulysse*, îngr. şi pref. Geo Şerban, Bucureşti, 1967

Călinescu, *Universul* = G. Călinescu, *Universul poeziei*, îngr. şi postfaţă Al. Piru, Bucureşti, 1971

Călinescu, *Aspecte* = Matei Călinescu, *Aspecte literare*, Bucureşti, 1965

Călinescu, *Conceptul* = Matei Călinescu, *Conceptul modern de poezie. De la romantism la avangardă*, Bucureşti, 1972

Călinescu, *Eseuri* = Matei Călinescu, *Eseuri critice*, Bucureşti, 1967

Călinescu, *Eseuri lit. modernă* = Matei Călinescu, *Eseuri despre literatura modernă*, Bucureşti, 1970

Călinescu, *Fragmentarium* = Matei Călinescu, *Fragmentarium*, Cluj, 1973

Căprariu, *Jurnal* = Al. Căprariu, *Jurnal literar*, Bucureşti, 1967

Cărtărescu, *Postmodernismul* = Mircea Cărtărescu, *Postmodernismul românesc*, postfaţă Paul Cornea, Bucureşti, 1999

Cărturari braşoveni = *Cărturari braşoveni (Sec. XV–XX). Ghid biobibliografic*, Braşov, 1972

Cândroveanu, *Alfabet* = Hristu Cândroveanu, *Alfabet liric*, Bucureşti, 1974

Cândroveanu, *Aromânii* = Hristu Cândroveanu, *Aromânii ieri şi azi*, Craiova, 1995

Cândroveanu, *Lit. rom.* = Hristu Cândroveanu, *Literatura română pentru copii*, Bucureşti, 1988

Cândroveanu, *Poeţi* = Hristu Cândroveanu, *Poeţi şi poezie*, 1980

Cândroveanu, *Printre poeţi* = Hristu Cândroveanu, *Printre poeţi*, Cluj-Napoca, 1983

Cernat, *Avangarda* = Paul Cernat, *Avangarda românească şi complexul periferiei: primul val*, Bucureşti, 2007

Cernat, *Modernismul* = Paul Cernat, *Modernismul retro în romanul românesc interbelic*, Bucureşti, 2009

Cesereanu, *Ipostaze* = Domiţian Cesereanu, *Ipostaze*, Cluj, 1970

Cesereanu, *Permanenţe* = Domiţian Cesereanu, *Permanenţe ale criticii*, Bucureşti, 1968

Ceuca, *Teatrologia* = Justin Ceuca, *Teatrologia românească interbelică*, Bucureşti, 1990

Cheie-Pantea, *Palingeneza* = Iosif Cheie-Pantea, *Palingeneza valorilor*, Timişoara, 1982

Chendi, *Foiletoane* = Ilarie Chendi, *Foiletoane*, ed. 2, Bucureşti, 1925

Chendi, *Fragmente* = Ilarie Chendi, *Fragmente*, Bucureşti, 1905

Chendi, *Impresii* = Ilarie Chendi, *Impresii*, ed. 2, Bucureşti, 1924

Chendi, *Pagini* = Ilarie Chendi, *Pagini de critică*, îngr. şi introd. Vasile Netea, Bucureşti, 1969

Chendi, *Schiţe* = Ilarie Chendi, *Schiţe de critică literară*, Bucureşti, 1924

Chendi, *Scrieri* = Ilarie Chendi, *Scrieri*, vol. I–IV, îngr. şi pref. Dumitru Bălăeţ, Bucureşti, 1988–1995, vol. V–X, îngr. Dumitru Bălăeţ şi Ioan Spătan, Bucureşti, 2001–2007

Chihaia, *Mărturisiri* = Pavel Chihaia, *Mărturisiri din exil*, Iaşi, 1994

Chinezu, *Pagini* = Ion Chinezu, *Pagini de critică*, îngr. şi pref. I. Negoiţescu, Bucureşti, 1969

Chioaru, *Noi developări* = Dumitru Chioaru, *Noi developări în perspectivă*, Cluj-Napoca, 2010

Chioaru, *Poetica* = Dumitru Chioaru, *Poetica temporalităţii*, Cluj-Napoca, 2000

Chiorean–Kocziány–Niţu–Ploeşteanu, *Profiluri* = Ioan Chiorean, Ladislau Kocziány, Valeriu Niţu, Grigore Ploeşteanu, *Profiluri mureşene*, Târgu Mureş, 1971

Chiţimia, *Folclorişti* = I. C. Chiţimia, *Folclorişti şi folcloristică românească*, Bucureşti, 1968

Chiţimia, *Probleme* = I. C. Chiţimia, *Probleme de bază ale literaturii române vechi*, Bucureşti, 1972

Cimpoi, *Alte disocieri* = Mihai Cimpoi, *Alte disocieri*, Chişinău, 1971

Cimpoi, *Critice* = Mihai Cimpoi, *Critice*, I–IX, Craiova, 2001–2011

Cimpoi, *Disocieri* = Mihai Cimpoi, *Disocieri*, Chişinău, 1969

Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia* = Mihai Cimpoi, *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*, ed. 2, Chişinău, 1997

Ciobanu, *Critica* = Nicolae Ciobanu, *Critica în primă instanţă*, Bucureşti, 1974

Ciobanu, *Imaginar* = Nicolae Ciobanu, *Între imaginar şi fantastic în proza românească*, Bucureşti, 1987

Ciobanu, *Incursiuni* = Nicolae Ciobanu, *Incursiuni critice*, Timişoara, 1975

Ciobanu, *Însemne* = Nicolae Ciobanu, *Însemne ale modernităţii*, I–II, Bucureşti, 1977–1979

Ciobanu, *Nuvela* = Nicolae Ciobanu, *Nuvela şi povestirea contemporană*, Bucureşti, 1967

Ciobanu, *Opera* = Nicolae Ciobanu, *Întâlnire cu opera*, Bucureşti, 1982

Ciobanu, *Panoramic* = Nicolae Ciobanu, *Panoramic*, Bucureşti, 1972

Ciobanu, *Cultura* = Ştefan Ciobanu, *Cultura românească în Basarabia sub stăpânirea rusă*, Chişinău, 1923

Ciobanu, *Ist. lit.* = Ştefan Ciobanu, *Istoria literaturii române vechi*, I, Bucureşti, 1947; ed. îngr. şi pref. Dan Horia Mazilu, Bucureşti, 1989

Ciobanu, *Poporanismul* = Valeriu Ciobanu, *Poporanismul. Geneză, evoluţie, ideologie*, Bucureşti, 1946

Ciocan, *Incursiuni* = Iulian Ciocan, *Incursiuni în proza basarabeană*, Chişinău, 2004

Ciocanu, *Critică* = Ion Ciocanu, *Dreptul la critică*, Chişinău, 1990

Ciocanu, *Itinerar* = Ion Ciocanu, *Itinerar critic*, Chişinău, 1973

Ciocanu, *Lit. rom.* = Ion Ciocanu, *Literatura română contemporană din Republica Moldova*, Chişinău, 1998

Ciocanu, *Vase comunicante* = Ion Ciocanu, *Nevoia de vase comunicante sau Cartea între scriitor şi cititor*, Chişinău, 2006

Ciocârlie, *Fals tratat* = Corina Ciocârlie, *Fals tratat de disperare*, Timişoara, 1995

Ciocârlie, *Eseuri* = Livius Ciocârlie, *Eseuri critice*, Timişoara, 1983

Ciocârlie, *Mari corespondenţe* = Livius Ciocârlie, *Mari corespondenţe*, Bucureşti, 1981

Cioculescu, *Lecturi* = Barbu Cioculescu, *Lecturi de vară, lecturi de iarnă*, I–II, Bucureşti, 2003–2004.

Cioculescu, *Amintiri* = Şerban Cioculescu, *Amintiri*, Bucureşti, 1981

Cioculescu, *Aspecte* = Şerban Cioculescu, *Aspecte literare contemporane (1932–1947)*, Bucureşti, 1972

Cioculescu, *Itinerar* = Şerban Cioculescu, *Itinerar critic*, I–V, Bucureşti, 1973–1989

Cioculescu, *Poeţi* = Şerban Cioculescu, *Poeţi români*, Bucureşti, 1982

Cioculescu, *Prozatori* = Şerban Cioculescu, *Prozatori români. De la Mihail Kogălniceanu la Mihail Sadoveanu*, Bucureşti, 1977

Cioculescu, *Varietăţi* = Şerban Cioculescu, *Varietăţi critice*, Bucureşti, 1966

Cioculescu–Streinu–Vianu, *Ist. lit.* = Şerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Tudor Vianu, *Istoria literaturii române moderne*, ed. 2, Bucureşti, 1971
Ciompec, *Motivul* = Gh. Ciompec, *Motivul creaţiei în literatura română*, Bucureşti, 1979
Ciopraga, *Amfiteatru* = Const. Ciopraga, *Amfiteatru cu poeți*, Iași, 1995
Ciopraga, *Efigii* = Const. Ciopraga, *Efigii în frescă. Poeți ai acestui timp*, București, 2008
Ciopraga, *Lit. rom.* = Const. Ciopraga, *Literatura română între 1900 şi 1918*, Iaşi, 1970
Ciopraga, *Partituri* = Const. Ciopraga, *Partituri și voci. Poeți ai acestui timp*, Iași, 2004
Ciopraga, *Personalitatea* = Const. Ciopraga, *Personalitatea literaturii române*, Iaşi, 1973
Ciopraga, *Portrete* = Const. Ciopraga, *Portrete şi reflecţii literare*, Bucureşti, 1967
Ciopraga, *Propilee* = Const. Ciopraga, *Propilee. Cărţi şi destine*, Iaşi, 1984
Ciopraga, *Ulysse* = Const. Ciopraga, *Între Ulysse şi Don Quijote*, Iaşi, 1978
Ciorănescu, *Lit. comp.* = Alexandru Ciorănescu, *Literatura comparată*, Craiova, 1944
Ciorănescu, *Teatr. rom.* = Alexandru Ciorănescu, *Teatrul românesc în versuri şi izvoarele lui*, Bucureşti, 1943
Cistelecan, *Al doilea top* = Al. Cisteleacan, *Al doilea top*, Braşov, 2004
Cistelecan, *Diacritice* = Al. Cistelecan, *Diacritice*, vol. I, Bucureşti, 2007, vol. II: *Magna cum laude*, Bucureşti, 2012
Cistelecan, *Poezie* = Al. Cistelecan, *Poezie şi livresc*, Bucureşti, 1987
Cistelecan, *Top ten* = Al. Cistelecan, *Top ten (recenzii rapide)*, Cluj-Napoca, 2000
Cocora, *Privitor* = Ion Cocora, *Privitor ca la teatru*, I–IV, Cluj-Napoca, 1975–2003
Colesnic, *Basarabia* = Iurie Colesnic, *Basarabia necunoscută*, I–IX, Chişinău, 1993–2012
Comşa–Seiceanu, *Dascălii* = Nicolae Comşa, Teodor Seiceanu, *Dascălii Blajului. 1754–1948*, Bucureşti, 1994
Condurache, *Portret* = Val Condurache, *Portret al criticului în tinereţe*, Bucureşti, 1984
Constantin, *A doua carte* = Ilie Constantin, *A doua carte despre poeţi*, Bucureşti, 1973
Constantin, *Complicitatea* = Ilie Constantin, *Complicitatea fertilă (Poeţi români. 1950–1973)*, tr. Liliana şi Valentin Atanasiu, Cluj-Napoca, 1994
Constantin, *Despre poeţi* = Ilie Constantin, *Despre poeţi*, Bucureşti, 1971
Constantin, *Prozatori–critici* = Ilie Constantin, *Despre prozatori şi critici*, Cluj, 1973
Constantinescu, *Studii* = Emilian I. Constantinescu, *Studii literare*, îngr. şi pref. Cristian Popescu, postfaţă Şerban Cioculescu, Cluj-Napoca, 1983
Constantinescu, *Mişcarea* = Pompiliu Constantinescu, *Mişcarea literară*, Bucureşti, [1927]
Constantinescu, *Opere* = Pompiliu Constantinescu, *Opere şi autori*, Bucureşti, 1928
Constantinescu, *Scrieri* = Pompiliu Constantinescu, *Scrieri*, I–VI, îngr. Constanţa Constantinescu, pref. Victor Felea, Bucureşti, 1967–1972
Corbea–Florescu, *Biografii* = Ileana Corbea, Nicolae Florescu, *Biografii posibile*, vol. I–III, Bucureşti, 1973–1984
Cornea, *Alecsandrescu–Eminescu* = Paul Cornea, *De la Alecsandrescu la Eminescu*, Bucureşti, 1966
Cornea, *Aproapele* = Paul Cornea, *Aproapele şi departele*, Bucureşti, 1990
Cornea, *Itinerar* = Paul Cornea, *Itinerar printre clasici*, Bucureşti, 1984
Cornea, *Oamenii* = Paul Cornea, *Oamenii începutului de drum*, Bucureşti, 1974
Cornea, *Originile* = Paul Cornea, *Originile romantismului românesc*, Bucureşti, 1972
Cornea, *Regula* = Paul Cornea, *Regula jocului*, Bucureşti, 1980
Cornea, *Semnele* = Paul Cornea, *Semnele vremii*, Bucureşti, 1995
Cornea, *Studii* = Paul Cornea, *Studii de literatură română modernă*, Bucureşti, 1962
Cornea–Păcurariu, *Ist. lit.* = Paul Cornea şi D. Păcurariu, *Curs de istoria literaturii române moderne*, Bucureşti, 1962
Cornel, *Figuri* = Theodor Cornel, *Figuri contimporane din România – Figures contemporaines de Roumanie* (în colaborare), I–III, Bucureşti, 1909–[1914]
Cosco, *Bunica* = C. Cosco, *Când era bunica fată*, Bucureşti, 1942
Cosma, *Geneza* = Anton Cosma, *Geneza romanului românesc*, Bucureşti, 1985
Cosma, *Romanul* = Anton Cosma, *Romanul românesc contemporan. 1945–1985*, vol. I, Bucureşti, 1988, vol. II, Cluj-Napoca, 1998
Cosma, *Bănăţeni* = Aurel Cosma, *Bănăţeni de altădată*, Timişoara, 1933
Costin, *Viaţa* = Lucian Costin, *Din viaţa scriitorilor*, I–II, Bucureşti, [1937]
Coşovei, *Pornind* = Traian T. Coşovei, *Pornind de la un vers*, Bucureşti, 1990
Cotruş, *Meditaţii* = Ovidiu Cotruş, *Meditaţii critice*, îngr. şi introd. Ştefan Aug. Doinaş, Bucureşti, 1983
Cozea, *Prozatoare* = Liana Cozea, *Prozatoare ale literaturii române moderne*, Oradea, 1994
Craia, *Feţele* = Sultana Craia, *Feţele oraşului*, Bucureşti, 1988
Craia, *Orizontul* = Sultana Craia, *Orizontul rustic în literatura română*, Bucureşti, 1985
Crainic, *Memorii* = Nichifor Crainic, *Memorii*, vol. I, îngr. Nedic Lemnaru, pref. Alexandru Cojan, Bucureşti, 1991, vol. II, îngr. Alexandru Condeescu, Bucureşti, 1996
Crăciun, *Cu garda* = Gheorghe Crăciun, *Cu garda deschisă*, Iaşi, 1997
Crăciun, *Confesiuni* = Victor Crăciun, *Confesiuni sonore. O istorie a literaturii române la microfon*, Bucureşti, 1980
Creţu, *Constructori* = Nicolae Creţu, *Constructori ai romanului*, Bucureşti, 1982
Cristea, *Arcadia* = Dan Cristea, *Arcadia imaginară*, Bucureşti, 1977
Cristea, *Faptul* = Dan Cristea, *Faptul de a scrie*, Bucureşti, 1980
Cristea, *Un an* = Dan Cristea, *Un an de poezie*, Bucureşti, 1974
Cristea, *Teleorman* = Stan V. Cristea, *Dicţionarul scriitorilor şi publiciştilor teleormăneni*, Alexandria, 2005
Cristea, *Alianţe* = Valeriu Cristea, *Alianţe literare*, Bucureşti, 1977
Cristea, *A scrie* = Valeriu Cristea, *A scrie, a citi*, Cluj-Napoca, 1992
Cristea, *Domeniul* = Valeriu Cristea, *Domeniul criticii*, Bucureşti, 1975
Cristea, *Fereastra* = Valeriu Cristea, *Fereastra criticului*, Bucureşti, 1987

Cristea, *Interpretări* = Valeriu Cristea, *Interpretări critice*, București, 1970
Cristea, *Modestie* = Valeriu Cristea, *Modestie și orgoliu*, București, 1984
Cristea-Enache, *București* = Daniel Cristea-Enache, *București Far West*, București, 2005
Cristea-Enache, *Concert* = Daniel Cristea-Enache, *Concert de deschidere*, pref. C. Stănescu, București, 2001
Cristea-Enache, *Timpuri noi* = Daniel Cristea-Enache, *Timpuri noi*, București, 2009
Cristofor, *Țara Sfântă* = Ion Cristofor, *Scriitori din Țara Sfântă*, I–III, Cluj-Napoca, 2000–2004
Crișan, *Confesiuni* = Constantin Crișan, *Confesiuni esențiale*, București, 1977
Crișan–Crăciun, *Literatura* = Constantin Crișan, Victor Crăciun, *Literatura română în lume*, pref. Pierre de Boisdeffre, București, 1969
Crohmălniceanu, *Al doilea suflu* = Ov. S. Crohmălniceanu, *Al doilea suflu*, București, 1989
Crohmălniceanu, *Amintiri* = Ov. S. Crohmălniceanu, *Amintiri deghizate*, București, 1994
Crohmălniceanu, *Cinci prozatori* = Ov. S. Crohmălniceanu, *Cinci prozatori în cinci feluri de lectură*, București, 1984
Crohmălniceanu, *Cronici* = Ov. S. Crohmălniceanu, *Cronici literare. 1954–1956*, București, 1957
Crohmălniceanu, *Cronici și articole* = Ov. S. Crohmălniceanu, *Cronici și articole*, București, 1953
Crohmălniceanu, *Evreii* = Ov. S. Crohmălniceanu, *Evreii în mișcarea de avangardă românească*, îngr. și pref. Geo Șerban, București, 2001
Crohmălniceanu, *Literatura* = Ov. S. Crohmălniceanu, *Literatura română între cele două războaie mondiale*, vol. I–III, București, 1972–1975; vol. I, ed. 1, București, 1967
Crohmălniceanu, *Lit. rom. expr.* = Ov. S. Crohmălniceanu, *Literatura română și expresionismul*, București, 1971
Crohmălniceanu, *Pâinea noastră* = Ov. S. Crohmălniceanu, *Pâinea noastră cea de toate zilele*, București, 1981
Crohmălniceanu – Heitmann, *Cercul Literar* = Ov. S. Crohmălniceanu, Klaus Heitmann, *Cercul Literar de la Sibiu și influența catalitică a culturii germane*, București, 2000
Cronologia = *Cronologia vieții literare românești. 1944–1964*, I–X, coordonator Eugen Simion, București, 2010–2012
Cubleșan, *Civic–etic* = Constantin Cubleșan, *Teatrul între civic și etic*, Cluj-Napoca, 1983
Cubleșan, *Miniaturi* = Constantin Cubleșan, *Miniaturi critice*, București, 1969.
Cubleșan, *Teatrul* = Constantin Cubleșan, *Teatrul. Istorie și actualitate*, Cluj-Napoca, 1979
Culcer, *Citind* = Dan Culcer, *Citind sau trăind literatura*, Cluj-Napoca, 1976
Culcer, *Serii* = Dan Culcer, *Serii și grupuri*, București, 1981
Culianu, *Studii rom.* = Ioan Petru Culianu, *Studii românești*, I–II, îngr. Tereza Culianu-Petrescu, tr. Corina Popescu, Dan Petrescu și Maria-Magdalena Anghelescu, Iași, 2006–2009
Curticăpeanu, *Orizonturile* = Doina Curticăpeanu, *Orizonturile vieții în literatura veche românească (1520–1743)*, București, 1975
Curticăpeanu, *Mișc. cult.* = Vasile Curticăpeanu, *Mișcarea culturală românească pentru Unirea din 1918*, București, 1968
Dafin, *Figuri* = Ioan Dafin, *Figuri ieșene*, I–IV, Iași, [1927]; ed. 2, Iași, 1928
Dafin, *Iașul* = Ioan Dafin, *Iașul cultural și social*, I–II, Iași, 1928–1929
Damaschin, *Cercul Literar* = Dan Damaschin, *Cercul Literar de la Sibiu/ Cluj. Deschidere spre europeism și universalitate*, Cluj-Napoca, 2009
Damian, *Direcții* = S. Damian, *Direcții și tendințe în proza nouă*, București, 1963
Damian, *Intrarea* = S. Damian, *Intrarea în castel. Încercări de analiză a prozei*, București, 1970
Damian, *Mănușa* = S. Damian, *Aruncând mănușa*, București, 1999
Damian, *Replici* = S. Damian, *Replici din burta lupului*, București, 1997
Dan, *Contribuții* = Ilie Dan, *Contribuții*, București, 1978
Dan, *Proza* = Sergiu Pavel Dan, *Proza fantastică românească*, București, 1975
Danțiș, *Bucolica* = Gabriela Danțiș, *Poezia bucolică românească*, București, 2000
Dascal, *Aventuri* = Mihai Dascal, *Aventuri în Țara Imanenței*, București, 2003
Dascal, *Fascinația* = Mihai Dascal, *Fascinația exegezei. Exerciții de hermeneutică literară*, București, 1998
Dascălu, *Germanitatea* = Bogdan Mihai Dascălu, *Germanitatea și literele române*, București, 2006
Datcu, *Dicț. etnolog.* = Iordan Datcu, *Dicționarul etnologilor români*, ed. 3, București, 2006
Datcu, *Miscellanea* = Iordan Datcu, *Miscellanea ethnologica*, București, 2010
Datcu, *Pagini* = Iordan Datcu, *Pagini de istorie literară și etnologie*, Târgoviște, 2011
Datcu, *Repere* = Iordan Datcu, *Repere în etnologia românească*, București, 2002
Davidescu, *Aspecte* = N. Davidescu, *Aspecte și direcții literare*, îngr. și pref. Margareta Feraru, București, 1975
Dărăbuș–Popović, *Lit. rom. Serbia* = Carmen Dărăbuș, Virginia Popović, *Literatura de limbă română din Serbia și antropologia culturală*, Cluj-Napoca, Novi Sad, 2012
Demetrescu, *Însemnări* = Romulus Demetrescu, *Însemnări critice*, îngr. Nae Antonescu și Dimitrie Danciu, Cluj-Napoca, 1979
Demetrescu, *Profile* = Traian Demetrescu, *Profile literare*, Craiova, 1891
Densusianu, *Ist. lit. rom.* = Ovid Densusianu, *Istoria literaturii române*, București, 1898
Densusianu, *Lit. rom.* = Ovid Densusianu, *Literatura română modernă*, I–III, București, 1920–1933
Densusianu, *Opere* = Ovid Densusianu, *Opere*, I–VI, îngr. Boris Cazacu, Valeriu Rusu, Ioan Șerb și Florica Șerb, pref. Boris Cazacu, București, 1968–1985
Diaconescu, *Condiția* = Romulus Diaconescu, *Condiția umană în dramaturgia postbelică*, Craiova, 2001
Diaconescu, *Dramaturgi* = Romulus Diaconescu, *Dramaturgi români contemporani*, Craiova, 1983
Diaconu, *Fețele* = Mircea A. Diaconu, *Fețele poeziei*, Iași, 1999
Diaconu, *Instantanee* = Mircea A. Diaconu, *Instantanee critice*, Iași, 1998
Diaconu, *Poezia* = Mircea A. Diaconu, *Poezia postmodernă*, Brașov, 2002

Diaconu, *Studii* = Mircea A. Diaconu, *Studii bucovinene*, Iaşi, 2011
Dicţ. analitic = *Dicţionar analitic de opere literare româneşti*, I–IV, coordonator Ion Pop, Bucureşti, Cluj-Napoca, 1998–2003
Dicţ. Banat = *Dicţionar al scriitorilor din Banat*, coordonator Alexandru Ruja, Timişoara, 2005
Dicţ. biografic = *Dicţionarul biografic al literaturii române*, I–II, coordonator Aurel Sasu, Piteşti, 2006
Dicţ. Chişinău = *Dicţionarul scriitorilor români din Basarabia. 1812–2010*, ed. 2, coordonator Valeriu Nazar, Chişinău, 2010
Dicţ. Echinox = *Dicţionarul Echinox*, coordonator Horea Poenar, Cluj-Napoca, 2004
Dicţ. esenţial = *Dicţionarul esenţial al scriitorilor români*, coordonatori Mircea Zaciu, Marian Papahagi şi Aurel Sasu, Bucureşti, 2000
Dicţ. lit. 1900 = *Dicţionarul literaturii române de la origini până la 1900*, coordonatori Gabriela Drăgoi, Florin Faifer, Dan Mănucă, Alexandru Teodorescu, Leon Volovici şi Remus Zăstroiu, Bucureşti, 1979
Dicţ. scriit. rom. = *Dicţionarul scriitorilor români*, I–IV, coordonatori Mircea Zaciu, Marian Papahagi şi Aurel Sasu, Bucureşti, 1995–2002
Dima, *Aspecte* = Al. Dima, *Aspecte şi atitudini ideologice*, Turnu Severin, 1933
Dima, *Dezbateri* = Al. Dima, *Dezbateri critice*, Bucureşti, 1977
Dima, *Gândirea* = Al. Dima, *Gândirea românească în estetică*, Sibiu, 1943
Dima, *Studii* = Al. Dima, *Studii de istorie a teoriei literare româneşti*, Bucureşti, 1962
Dima, *Viziunea* = Al. Dima, *Viziunea cosmică în poezia românească*, Iaşi, 1982
Dimisianu, *Amintiri* = Gabriel Dimisianu, *Amintiri şi portrete literare*, Bucureşti, 2003
Dimisianu, *Fragmente* = Gabriel Dimisianu, *Fragmente contemporane*, Bucureşti, 2004
Dimisianu, *Lecturi* = Gabriel Dimisianu, *Lecturi libere*, Bucureşti, 1983
Dimisianu, *Lumea* = Gabriel Dimisianu, *Lumea criticului*, Bucureşti, 2000
Dimisianu, *Nouă prozatori* = Gabriel Dimisianu, *Nouă prozatori*, Bucureşti, 1977
Dimisianu, *Oameni* = Gabriel Dimisianu, *Oameni şi cărţi*, Bucureşti, 2008
Dimisianu, *Opinii* = Gabriel Dimisianu, *Opinii literare*, Bucureşti, 1978
Dimisianu, *Prozatori* = Gabriel Dimisianu, *Prozatori de azi*, Bucureşti, 1970
Dimisianu, *Repere* = Gabriel Dimisianu, *Repere*, Bucureşti, 1990
Dimisianu, *Schiţe* = Gabriel Dimisianu, *Schiţe de critică*, Bucureşti, 1966
Dimisianu, *Subiecte* = Gabriel Dimisianu, *Subiecte*, Bucureşti, 1987
Dimisianu, *Valori* = Gabriel Dimisianu, *Valori actuale*, Bucureşti, 1974
Dimitriu, *Ares* = Daniel Dimitriu, *Ares şi Eros*, Iaşi, 1978
Dimitriu, *Singurătatea* = Daniel Dimitriu, *Singurătatea lecturii*, Bucureşti, 1980
Dobrescu, *Foiletoane* = Alexandru Dobrescu, *Foiletoane*, vol. I, Bucureşti, 1979, vol. II–III, Iaşi, 1981–1984
Dobrogeanu-Gherea, *Opere* = C. Dobrogeanu-Gherea, *Opere complete*, I–VIII, Bucureşti, 1976–1983
Doinaş, *Diogene* = Ştefan Aug. Doinaş, *Lampa lui Diogene*, Bucureşti, 1970
Doinaş, *Lectura* = Ştefan Aug. Doinaş, *Lectura poeziei, urmată de Tragic şi demonic*, Bucureşti, 1980
Doinaş, *Măştile* = Ştefan Aug. Doinaş, *Măştile adevărului poetic*, Bucureşti, 1992
Doinaş, *Orfeu* = Ştefan Aug. Doinaş, *Orfeu şi tentaţia realului*, Bucureşti, 1974
Doinaş, *Poezie* = Ştefan Aug. Doinaş, *Poezie şi modă poetică*, Bucureşti, 1972
Doinaş, *Scriit. rom.* = Ştefan Aug. Doinaş, *Scriitori români*, Bucureşti, 2000
Dolgan, *Crez* = Mihail Dolgan, *Crez şi măiestrie artistică*, Chişinău, 1982
Dolgan, *Poezia* = Mihail Dolgan, *Poezia contemporană, mod de existenţă în metaforă şi idee*, Chişinău, 2007
Dorcescu, *Embleme* = Eugen Dorcescu, *Embleme ale realităţii*, Bucureşti, 1978
Dorcescu, *Metafora* = Eugen Dorcescu, *Metafora poetică*, Bucureşti, 1975
Dragomirescu, *Sămănătorism* = Mihail Dragomirescu, *Sămănătorism, poporanism, criticism*, Bucureşti, 1934
Dragomirescu, *Scrieri* = Mihail Dragomirescu, *Scrieri critice şi estetice*, îngr. Z. Ornea şi Gh. Stroia, introd. Z. Ornea, Bucureşti, 1969
Drăgan, *Ist. lit.* = Gabriel Drăgan, *Istoria literaturii române*, ed. 3, Bucureşti, 1943
Drăgan, *Aproximaţii* = Mihai Drăgan, *Aproximaţii critice*, Iaşi, 1970
Drăgan, *Clasici* = Mihai Drăgan, *Clasici şi moderni*, Bucureşti, 1987
Drăgan, *Lecturi* = Mihai Drăgan, *Lecturi posibile*, Iaşi, 1978
Drăgan, *Reacţii* = Mihai Drăgan, *Reacţii critice*, Iaşi, 1973
Drăganu, *Hist. litt.* = N. Drăganu, *Histoire de la littérature roumaine de Transylvanie dès origines à la fin du XVIII-e siècle*, Bucureşti, 1938
Drouhet, *Studii* = Charles Drouhet, *Studii de literatură română şi comparată*, Bucureşti, pref. Zoe Dumitrescu-Buşulenga, 1983
Dumitrescu-Buşulenga, *Itinerarii* = Zoe Dumitrescu-Buşulenga, *Itinerarii prin cultură*, Bucureşti, 1982
Dumitrescu-Buşulenga, *Valori* = Zoe Dumitrescu-Buşulenga, *Valori şi echivalenţe umanistice*, Bucureşti, 1973
Dumitriu, *„Ambasadorii”* = Dana Dumitriu, *„Ambasadorii” sau Despre realismul psihologic*, Bucureşti, 1976
Dunăreanu–Apostoleanu–Corcheş, *Scriit. Tomis* = Ovidiu Dunăreanu, Corina Apostoleanu, Victor Corcheş, *Scriitori de la Tomis. Catalog biobibliografic*, Constanţa, 1997
Durnea, *Noi propuneri* = Victor Durnea, *Noi propuneri de recurs*, Iaşi, 2011
Durnea, *Orizonturi* = Victor Durnea, *Orizonturi regăsite*, Iaşi, 1999
Durnea, *Propuneri* = Victor Durnea, *Propuneri de recurs*, Iaşi, 2011
Duţu, *Cărţile* = Alexandru Duţu, *Cărţile de înţelepciune în cultura română*, Bucureşti, 1972
Duţu, *Coordonate* = Alexandru Duţu, *Coordonate ale culturii româneşti în secolul al XVIII-lea*, Bucureşti, 1968
Duţu, *Explorări* = Alexandru Duţu, *Explorări în istoria literaturii române*, Bucureşti, 1969
Duţu, *Modele* = Alexandru Duţu, *Modele, imagini, privelişti*, Cluj-Napoca, 1979
Duţu, *Sinteză* = Alexandru Duţu, *Sinteză şi originalitate în cultura română (1650–1848)*, Bucureşti, 1972

Duţu, *Umaniştii* = Alexandru Duţu, *Umaniştii români şi cultura europeană*, Bucureşti, 1974
Eftimiu, *Amintiri* = Victor Eftimiu, *Amintiri şi polemici*, Bucureşti, 1942
Eftimiu, *Portrete* = Victor Eftimiu, *Portrete şi amintiri*, Bucureşti, 1965
Eliade, *Fragmentarium* = Mircea Eliade, *Fragmentarium*, Bucureşti, 1939
Eliade, *Împotriva* = Mircea Eliade, *Împotriva deznădejdii. Publicistica exilului*, îngr. Mircea Handoca, pref. Monica Spiridon, Bucureşti, 1992
Eliade, *Scrieri* = Mircea Eliade, *Scrieri de tinereţe*, I–IV, îngr. Mircea Handoca, pref. Constantin Noica, Bucureşti, 1996–2008
Eliade şi corespondenţii = *Mircea Eliade şi corespondenţii săi*, I–V, îngr. şi pref. Mircea Handoca, Bucureşti, 1993–2007
Encicl. istoriografiei rom. = *Enciclopedia istoriografiei româneşti*, coordonator Ştefan Ştefănescu, Bucureşti, 1978
Encicl. rom. = *Enciclopedia română*, I–III, publ. C. Diaconovici, Sibiu, 1898–1904
Encycl. jud. = *Encyclopaedia judaica*, I–XVI, Ierusalim, 1972–1978
Faifer, *Cordonul* = Florin Faifer, *Cordonul de argint*, pref. Liviu Leonte, Iaşi, 1997
Faifer, *Dramaturgia* = Florin Faifer, *Dramaturgia între clipă şi durată*, Iaşi, 1983
Faifer, *Faldurile* = Florin Faifer, *Faldurile Mnemosynei*, Iaşi, 1999
Faifer, *Incursiuni* = Florin Faifer, *Incursiuni în istoria literaturii dramatice româneşti*, ed. 3, Iaşi, 2010
Faifer, *Pluta* = Florin Faifer, *Pluta de naufragiu*, pref. Paul Cornea, Iaşi, 2002
Faifer, *Semnele* = Florin Faifer, *Semnele lui Hermes. Memorialistica de călătorie (până la 1900) între real şi imaginar*, Bucureşti, 1993
Fanache, *Întâlniri* = V. Fanache, *Întâlniri...*, Cluj-Napoca, 1976
Fanache, *Vârstele poeziei* = V. Fanache, *Eseuri despre vârstele poeziei*, Bucureşti, 1990
Felea, *Aspecte* = Victor Felea, *Aspecte ale poeziei de azi*, I–III, Cluj–Napoca, 1977–1984
Felea, *Dialoguri* = Victor Felea, *Dialoguri despre poezie*, Bucureşti, 1965
Felea, *Poezie* = Victor Felea, *Poezie şi critică*, Cluj, 1971
Felea, *Prezenţa* = Victor Felea, *Prezenţa criticii*, Bucureşti, 1982
Felea, *Reflexii* = Victor Felea, *Reflexii critice*, Bucureşti, 1968
Felea, *Secţiuni* = Victor Felea, *Secţiuni*, Bucureşti, 1974
Firan, *Macedonski–Arghezi* = Florea Firan, *De la Macedonski la Arghezi*, pref. Ovidiu Papadima, Craiova, 1975
Firan, *Profiluri* = Florea Firan, *Profiluri şi structuri literare*, I–II, pref. Liviu Călin, introd. Const. M. Popa, Craiova, 1986–2003
Flămând, *Intimitatea* = Dinu Flămând, *Intimitatea textului*, Bucureşti, 1985
Flora, *Lit. rom. Voivodina* = Radu Flora, *Literatura română din Voivodina. Panorama unui sfert de veac (1946–1970)*, Pančevo, 1971
Florescu, *Aristarc* = Nicolae Florescu, *Înapoi la Aristarc*, I–II, Bucureşti, 2009–2010
Florescu, *Itinerarii* = Nicolae Florescu, *Itinerarii mirabile*, Bucureşti, 1991
Florescu, *Întoarcerea* = Nicolae Florescu, *Întoarcerea proscrişilor*, Bucureşti, 1998
Florescu, *Menirea* = Nicolae Florescu, *Menirea pribegilor*, Bucureşti, 2003
Florescu, *Profitabila* = Nicolae Florescu, *Profitabila condiţie*, Bucureşti, 1983
Fundoianu, *Imagini* = B. Fundoianu, *Imagini şi cărţi*, îngr. Virgil Teodorescu, tr. Sorin Mărculescu, introd. Mircea Martin, Bucureşti, 1980
Gafiţa, *Faţa lunii* = Mihai Gafiţa, *Faţa ascunsă a lunii. Studii de istorie literară. Epoca 1870–1900*, Bucureşti, 1974
Galaicu-Păun, *Poezia* = Emilian Galaicu-Păun, *Poezia de după poezie. Ultimul deceniu*, pref. Al. Cistelecan, Chişinău, 1999
Gáldi, *Introducere* = Ladislau Gáldi, *Introducere în istoria versului românesc*, Bucureşti, 1971
Gaster, *Lit. pop.* = Moses Gaster, *Literatura populară română*, Bucureşti, 1883.
Gavril, *Cercul Literar* = Gabriela Gavril, *De la „Manifest" la „Adio, Europa". Cercul Literar de la Sibiu*, Iaşi, 2003
Gavrilov, *Reflecţii* = Anatol Gavrilov, *Reflecţii asupra romanului*, Chişinău, 1984
George, *Alte întâlniri* = Alexandru George, *Alte întâlniri*, Bucureşti, 2000
George, *Alte reveniri* = Alexandru George, *Alte reveniri, restituiri, revizuiri*, Bucureşti, 2003
George, *Întâlniri* = Alexandru George, *Întâlniri*, Bucureşti, 1997
George, *Litere* = Alexandru George, *Litere şi clipe*, Târgovişte, 2007
George, *Petreceri* = Alexandru George, *Petreceri cu gândul şi inducţii sentimentale*, Bucureşti, 1986
George, *Reveniri* = Alexandru George, *Reveniri, restituiri, revizuiri*, Bucureşti, 1999
George, *Semne* = Alexandru George, *Semne şi repere*, Bucureşti, 1971
George, *Sfârşitul* = Alexandru George, *La sfârşitul lecturii*, I–IV, Bucureşti, 1973–1993
Georgescu, *Încercări* = Paul Georgescu, *Încercări critice*, I–II, Bucureşti, 1957–1958
Georgescu, *Păreri* = Paul Georgescu, *Păreri literare*, Bucureşti, 1964
Georgescu, *Polivalenţa* = Paul Georgescu, *Polivalenţa necesară*, Bucureşti, 1967
Georgescu, *Printre cărţi* = Paul Georgescu, *Printre cărţi*, Bucureşti, 1973
Georgescu, *Volume* = Paul Georgescu, *Volume*, Bucureşti, 1978
Georgescu, *Ideile politice* = Vlad Georgescu, *Ideile politice şi iluminismul în Principatele Române. 1750–1831*, Bucureşti, 1972
Gheorghiu, *Reflexe* = Mihai Dinu Gheorghiu, *Reflexe condiţionate*, Bucureşti, 1983
Ghidirmic, *Proza* = Ovidiu Ghidirmic, *Proza românească şi vocaţia originalităţii*, Craiova, 1988
Ghiţulescu, *Istoria* = Mircea Ghiţulescu, *Istoria dramaturgiei române contemporane*, Bucureşti, 2000
Ghiţulescu, *O panoramă* = Mircea Ghiţulescu, *O panoramă a literaturii dramatice române contemporane*, Cluj-Napoca, 1984
Giurescu, *Contribuţiuni* = Constantin Giurescu, *Contribuţiuni la studiul cronicilor muntene*, Bucureşti, 1906
Giurescu, *Noi contribuţiuni* = Constantin Giurescu, *Noi contribuţiuni la studiul cronicilor moldovene*, Bucureşti, 1908

Glodeanu, *Dimensiuni* = Gheorghe Glodeanu, *Dimensiuni ale romanului contemporan*, Baia Mare, 1998
Glodeanu, *Incursiuni* = Gheorghe Glodeanu, *Incursiuni în literatura diasporei şi a disidenţei*, Bucureşti, 1999
Glodeanu, *Poetica* = Gheorghe Glodeanu, *Poetica romanului românesc interbelic*, Bucureşti, 1998
Goga, *Precursori* = Octavian Goga, *Precursori*, Bucureşti, 1930
Goldiş, *Critica* = Alex Goldiş, *Critica în tranşee. De la realismul socialist la autonomia esteticului*, Bucureşti, 2011
Gorcea, *Nesomnul* = Petru Mihai Gorcea, *Nesomnul capodoperelor*, Bucureşti, 1977
Gorcea, *Structură* = Petru Mihai Gorcea, *Structură şi mit în proza contemporană. Eseu despre destinul literar al „generaţiei şaizeci"*, Bucureşti, 1982
Grigor, *Moromete* = Andrei Grigor, *Căruţa lui Moromete*, Bucureşti, 2001
Grigurcu, *A doua viaţă* = Gheorghe Grigurcu, *A doua viaţă*, Bucureşti, 1997
Grigurcu, *Amurgul* = Gheorghe Grigurcu, *Amurgul idolilor*, Bucureşti, 1999
Grigurcu, *Critici* = Gheorghe Grigurcu, *Critici români de azi*, Bucureşti, 1981
Grigurcu, *De la un critic* = Gheorghe Grigurcu, *De la un critic la altul*, Iaşi, 2005
Grigurcu, *Eminescu–Labiş* = Gheorghe Grigurcu, *De la Mihai Eminescu la Nicolae Labiş*, Bucureşti, 1989
Grigurcu, *Existenţa* = Gheorghe Grigurcu, *Existenţa poeziei*, Bucureşti, 1986
Grigurcu, *Idei* = Gheorghe Grigurcu, *Idei şi forme critice*, Bucureşti, 1973
Grigurcu, *Imposibila* = Gheorghe Grigurcu, *Imposibila neutralitate*, Iaşi, 1998
Grigurcu, *În pădurea* = Gheorghe Grigurcu, *În pădurea de metafore*, Piteşti, 2003
Grigurcu, *Între critici* = Gheorghe Grigurcu, *Între critici*, Cluj-Napoca, 1983
Grigurcu, *Peisaj* = Gheorghe Grigurcu, *Peisaj critic*, Bucureşti, I–III, 1993–1999
Grigurcu, *Poeţi* = Gheorghe Grigurcu, *Poeţi români de azi*, Bucureşti, 1979
Grigurcu, *Poezie* = Gheorghe Grigurcu, *Poezie română contemporană*, I–II, Iaşi, 2000
Grigurcu, *Teritoriu* = Gheorghe Grigurcu, *Teritoriu liric*, Bucureşti, 1972
Guţan, *Cercul Literar* = Ilie Guţan, *Cercul Literar de la Sibiu. Semnificaţie şi destin*, Sibiu, 1995
Haneş, *Scriitorii* = Petre V. Haneş, *Scriitorii basarabeni*, ed. 2, Bucureşti, 1942
Haneş, *Stud. cercet.* = Petre V. Haneş, *Studii şi cercetări*, Bucureşti, 1928
Haneş, *Studii* = Petre V. Haneş, *Studii de literatură română*, Bucureşti, 1910
Haneş, *Studii ist. lit.* = Petre V. Haneş, *Studii de istorie literară*, pref. Mihai Gafiţa, Bucureşti, 1970
Hangiu, *Dicţ. presei lit.* = Ion Hangiu, *Dicţionarul presei literare româneşti (1790–2000)*, ed. 3, Bucureşti, 2004
Hinescu, *Oamenii* = Ana Hinescu, Arcadie Hinescu, *Oamenii de ieri şi de azi ai Blajului. Mic dicţionar*, Blaj, 1994
Holban, *Opere* = Anton Holban, *Opere*, I–III, îngr. şi introd. Elena Beram, Bucureşti, 1970–1975
Holban, *Ist. lit.* = Ioan Holban, *Istoria literaturii române contemporane*, I–III, Iași, 2006.
Holban, *Literatura* = Ioan Holban, *Literatura subiectivă*, vol. I: *Jurnalul intim. Autobiografia literară*, Bucureşti, 1989
Holban, *Portrete* = Ioan Holban, *Istoria literaturii române. Portrete contemporane*, I, Iaşi, 2003
Holban, *Profiluri* = Ioan Holban, *Profiluri epice contemporane*, Bucureşti, 1987
Holban, *Proza* = Ioan Holban, *Proza criticilor*, Bucureşti, 1983
Holban, *Salonul* = Ioan Holban, *Salonul refuzaţilor*, Iaşi, 1995
Horodincă, *Structuri* = Georgeta Horodincă, *Structuri libere*, Bucureşti, 1970
Horodincă, *Studii* = Georgeta Horodincă, *Studii literare*, Bucureşti, 1978
Hostiuc, *Scriitori* = Ștefan Hostiuc, *Scriitori români din nordul Bucovinei*, I, Bucureşti, 2005
Hrimiuc-Toporaş, *Atelier* = Gheorghe Hrimiuc-Toporaş, *Atelier de istorie literară*, Iaşi, 1999
Husar, *Întoarcerea* = Al. Husar, *Întoarcerea la literatură*, Iaşi, 2000
Ianoşi, *Romanul* = Ion Ianoşi, *Romanul monumental şi secolul XX*, Bucureşti, 1963
Ibrăileanu, *Note* = G. Ibrăileanu, *Note şi impresii*, Iaşi, 1920
Ibrăileanu, *Opere* = G. Ibrăileanu, *Opere*, I–X, îngr. Rodica Rotaru şi Al. Piru, pref. Al. Piru, Bucureşti, 1974–1981
Ibrăileanu, *Scriitori* = G. Ibrăileanu, *Scriitori români şi străini*, Bucureşti, 1968
Ibrăileanu, *Scriit. şi curente* = G. Ibrăileanu, *Scriitori şi curente*, Iaşi, 1909
Ibrăileanu, *Spiritul* = G. Ibrăileanu, *Spiritul critic în cultura românească*, Iaşi, 1909
Ibrăileanu, *Studii* = G. Ibrăileanu, *Studii literare*, Bucureşti, 1930
Ideologia 1848 = George Em. Marica, Iosif Hajós, Călina Mare, Constantin Rusu, *Ideologia generaţiei române de la 1848 din Transilvania*, Bucureşti, 1968
Ierunca, *Dimpotrivă* = Virgil Ierunca, *Dimpotrivă*, Bucureşti, 1994
Ierunca, *Româneşte* = Virgil Ierunca, *Româneşte*, Bucureşti, 1991
Ierunca, *Semnul* = Virgil Ierunca, *Semnul mirării*, Bucureşti, 1995
Ierunca, *Subiect* = Virgil Ierunca, *Subiect şi predicat*, Bucureşti, 1993
Ilea, *Mărturisirile* = Ion Th. Ilea, *Mărturisirile unui anonim*, postfaţă Mihai Gafiţa, Bucureşti, 1974
Ilie, *Dicţ. poeziei ieşene* = Emanuela Ilie, *Dicţionarul critic al poeziei ieşene contemporane*, Iaşi, 2011
Iliescu, *Poezia* = Adriana Iliescu, *Poezia simbolistă românească*, Bucureşti, 1985
Iliescu, *Rev. lit.* = Adriana Iliescu, *Reviste literare la sfârşitul secolului al XIX-lea*, Bucureşti, 1972
Indrieş, *Polifonia* = Alexandra Indrieş, *Polifonia persoanei*, Timişoara, 1986
Indrieş, *Dimensiuni* = Elena Indrieş, *Dimensiuni ale poeziei române moderne*, Bucureşti, 1989
Ionescu, *Palimpseste* = Cornel Mihai Ionescu, *Palimpseste*, Bucureşti, 1979
Ionescu, *Note* = Eugen Ionescu, *Note şi contranote*, tr. Ion Pop, Bucureşti, 1992
Ionescu, *Nu* = Eugen Ionescu, *Nu*, Bucureşti, 1934
Ionescu, *Război* = Eugen Ionescu, *Război cu toată lumea. Publicistica românească*, I–II, îngr. Mariana Vartic şi Aurel Sasu, Bucureşti, 1992

Ionescu, *Romanul* = Gelu Ionescu, *Romanul lecturii*, Bucureşti, 1976
Ionescu, *Artă* = Mariana Ionescu, *Artă şi aspiraţie*, Cluj-Napoca, 1977
Iorga, *Ist. Bis.* = Nicolae Iorga, *Istoria Bisericii româneşti şi a vieţii religioase a românilor*, I–II, Vălenii de Munte, 1908–1909; ed. 2, I–II, Bucureşti, 1928–1930
Iorga, *Ist. lit.* = Nicolae Iorga, *Istoria literaturii româneşti*, ed. 2, I–III, Bucureşti, 1925–1933
Iorga, *Ist. lit. cont.* = Nicolae Iorga, *Istoria literaturii româneşti contemporane*, I–II, Bucureşti, 1934; ed. I–II, îngr. Rodica Rotaru, pref. Ion Rotaru, Bucureşti, 1985–1986
Iorga, *Ist. lit. relig.* = Nicolae Iorga, *Istoria literaturii religioase a românilor până la 1688*, Bucureşti, 1904
Iorga, *Ist. lit. XVIII* = Nicolae Iorga, *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea*, ed. 2, I–II, îngr. Barbu Theodorescu, Bucureşti, 1969
Iorga, *Ist. lit. XIX* = Nicolae Iorga, *Istoria literaturii româneşti în veacul al XIX-lea – de la 1821 înainte*, vol. I–II, Bucureşti, 1907–1908, vol. III, Vălenii de Munte, 1909
Iorga, *Ist. presei* = Nicolae Iorga, *Istoria presei româneşti de la primele începuturi până la 1916*, Bucureşti, 1922
Iorga, *Oameni* = Nicolae Iorga, *Oameni cari au fost*, I–IV, Bucureşti, 1934–1939
Iorga, *O luptă* = Nicolae Iorga, *O luptă literară*, I–II, Vălenii de Munte, 1914–1916; ed. I–II, îngr. Valeriu Râpeanu şi Sanda Râpeanu, pref. Valeriu Râpeanu, Bucureşti, 1979
Iorga, *Pagini* = Nicolae Iorga, *Pagini de tinereţe*, I–II, îngr. şi pref. Barbu Theodorescu, Bucureşti, 1968
Iorgulescu, *Al doilea rond* = Mircea Iorgulescu, *Al doilea rond*, Bucureşti, 1976
Iorgulescu, *Ceara* = Mircea Iorgulescu, *Ceara şi sigiliul*, Bucureşti, 1982
Iorgulescu, *Critică* = Mircea Iorgulescu, *Critică şi angajare*, Bucureşti, 1981
Iorgulescu, *Firescul* = Mircea Iorgulescu, *Firescul ca excepţie*, Bucureşti, 1979
Iorgulescu, *Prezent* = Mircea Iorgulescu, *Prezent*, Bucureşti, 1985
Iorgulescu, *Rondul* = Mircea Iorgulescu, *Rondul de noapte*, Bucureşti, 1974
Iorgulescu, *Scriitori* = Mircea Iorgulescu, *Scriitori tineri contemporani*, Bucureşti, 1978
Iosifescu, *De-a lungul* = Silvian Iosifescu, *De-a lungul unui secol*, Bucureşti, 1983
Iosifescu, *Drumuri* = Silvian Iosifescu, *Drumuri literare*, Bucureşti, 1957
Iosifescu, *Proză* = Silvian Iosifescu, *Proză şi luciditate*, Bucureşti, 1974
Iovănel, *Evreul* = Mihai Iovănel, *Evreul improbabil. Mihai Sebastian: o monografie ideologică*, Bucureşti, 2012
Ist. comp. Rom. = *Istoria şi teoria comparatismului în România*, îngr. Al. Dima şi Ovidiu Papadima, Bucureşti, 1972
Ist. filos. rom. = *Istoria filosofiei româneşti*, I–II, Bucureşti, 1972–1980
Ist. lit. = *Istoria literaturii române*, Bucureşti, vol. I, ed. 1, 1964, ed. 2, 1970, vol. II, 1968, vol. III, 1973
Ist. teatr. Rom. = *Istoria teatrului în România*, I–III, Bucureşti, 1965–1973
Istrate, *Barocul* = Ion Istrate, *Barocul literar românesc*, Bucureşti, 1982
Ivaşcu, *Confruntări* = G. Ivaşcu, *Confruntări literare*, I–III, Bucureşti, 1966–1988
Ivaşcu, *Ist. lit.* = G. Ivaşcu, *Istoria literaturii române*, I, Bucureşti, 1969
Kalustian, *Simple note* = L. Kalustian, *Simple note*, I–IV, Bucureşti, 1980–1985
Lascu, *Clasicii* = Nicolae Lascu, *Clasicii antici în România*, Cluj-Napoca, 1974
Laţia, *Cărturari* = Trandafir Laţia, *Cărturari din Banat*, Bucureşti, 1939
Laurenţiu, *Eseuri* = Dan Laurenţiu, *Eseuri asupra stării de graţie*, Bucureşti, 1976
Lazarovici, *Dicţ. scriit. botoşăneni* = Silvia Lazarovici, *Dicţionarul scriitorilor botoşăneni. 1945–2000*, [Botoşani], 2000
Läudat, *Ist. lit.* = I. D. Lăudat, *Istoria literaturii române vechi*, I–III, Bucureşti, 1962–1968
Lăzăreanu, *Glose* = Barbu Lăzăreanu, *Glose şi comentarii de istoriografie literară*, îngr. Ion Crişan şi George Baiculescu, Bucureşti, 1958
Lăzărescu, *Prezenţe* = George Lăzărescu, *Prezenţe româneşti în Italia*, Bucureşti, 1995
Lăzărescu, *Romanul* = Gheorghe Lăzărescu, *Romanul de analiză psihologică în literatura română interbelică*, Bucureşti, 1983
Lefter, *Critica* = Ion Bogdan Lefter, *Anii '60–'90. Critica literară*, Piteşti, 2002
Lefter, *Flashback* = Ion Bogdan Lefter, *Flashback 1985: Începuturile „noii poezii"*, Piteşti, 2005
Lefter, *Primii postmoderni* = Ion Bogdan Lefter, *Primii postmoderni: „Şcoala de la Târgovişte"*, Piteşti, 2003
Lefter, *Scriit. rom. '80–'90* = Ion Bogdan Lefter, *Scriitori români din anii '80–'90. Dicţionar biobibliografic*, I–III, Piteşti–Braşov–Bucureşti–Cluj-Napoca, 2000–2001
Lefter, *5 poeţi* = Ion Bogdan Lefter, *5 poeţi*, Piteşti, 2003
Leon, *Umbre* = Aurel Leon, *Umbre*, I–VI, Iaşi, 1970–1991
Leonte, *Prozatori* = Liviu Leonte, *Prozatori contemporani*, I–II, Iaşi, 1984–1989
Literatura = *Literatura română. Dicţionar cronologic*, coordonatori I. C. Chiţimia și Al. Dima, Bucureşti, 1979
Lit. rom. cont. = *Literatura română contemporană*, vol. I: *Poezia*, coordonator Marin Bucur, Bucureşti, 1980
Livescu, *Scene* = Cristian Livescu, *Scene din viaţa imaginară*, Bucureşti, 1982
Loghin, *Ist. lit. Bucov.* = C. Loghin, *Istoria literaturii române din Bucovina (1775–1918), în legătură cu evoluţia culturală şi politică*, Cernăuţi, 1926
Lovinescu, *Critice* = E. Lovinescu, *Critice*, ed. definitivă, I–VII, Bucureşti, 1925–1929
Lovinescu, *Ist. civ. rom.* = E. Lovinescu, *Istoria civilizaţiei române moderne*, I–III, Bucureşti, 1924–1925
Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.* = E. Lovinescu, *Istoria literaturii române contemporane*, I–VI, Bucureşti,1926–1929; *Istoria literaturii române contemporane. 1900–1937*, Bucureşti, 1937
Lovinescu, *Maiorescu post.* = E. Lovinescu, *T. Maiorescu şi posteritatea lui critică*, Bucureşti, 1943
Lovinescu, *Memorii* = E. Lovinescu, *Memorii*, vol. I, Bucureşti, 1930, vol. II, Craiova, 1932, vol. III, Bucureşti, 1937
Lovinescu, *Opere* = E. Lovinescu, *Opere*, I–IX, îngr. Maria Simionescu şi Alexandru George, Bucureşti, 1982–1992
Lovinescu, *Portrete* = E. Lovinescu, *Portrete literare*, Bucureşti, 1921

Lovinescu, *Sburătorul* = E. Lovinescu, *Sburătorul. Agende literare*, vol. I–VI, îngr. Monica Lovinescu, Gabriela Omăt, Alexandru George şi, de la vol. III, Margareta Feraru, pref. Alexandru George, Bucureşti, 1993–2002
Lovinescu, *Scrieri* = E. Lovinescu, *Scrieri*, I–IX, îngr. şi introd. Eugen Simion, Bucureşti, 1969–1982
Lovinescu, *Întrevederi* = Monica Lovinescu, *Întrevederi cu Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Ştefan Lupaşcu şi Grigore Cugler*, Bucureşti, 1992
Lovinescu, *Unde scurte* = Monica Lovinescu, *Unde scurte*, I–VI, Bucureşti, 1990–1996
Lungu, *Itinerar* = Ion Lungu, *Itinerar critic*, Bucureşti, 1965
Lungu, *Şcoala Ardeleană* = Ion Lungu, *Şcoala Ardeleană*, Bucureşti, 1978
Lupaş, *Cronicari* = I. Lupaş, *Cronicari şi istorici români din Transilvania*, I–II, Craiova, 1941
Lupi, *Storia* = Gino Lupi, *Storia della letteratura romena*, Firenze, 1955
Lupi, *Umorismo* = Gino Lupi, *Umorismo romeno*, Milano, 1939
Macedonski, *Opere* = Alexandru Macedonski, *Opere*, I–IV, îngr. şi introd. Tudor Vianu, Bucureşti, 1939-1946
Macrea, *Contribuţii* = Dimitrie Macrea, *Contribuţii la istoria lingvisticii şi filologiei româneşti*, Bucureşti, 1978
Macrea, *Lingvişti* = Dimitrie Macrea, *Lingvişti şi filologi români*, Bucureşti, 1959
Maftei, *Personalităţi* = Ionel Maftei, *Personalităţi ieşene*, vol. I–VIII, Iaşi, 1972–2000, Ioan Timofte, *Personalităţi ieşene*, vol. IX–XII, Iași, 2001–2012
Maiorescu, *Critice* = Titu Maiorescu, *Critice*, I–III, îngr. I. Rădulescu-Pogoneanu, Bucureşti, 1926–1930
Maiorescu, *Opere* = Titu Maiorescu, *Opere*, I–IV, îngr. Georgeta Rădulescu-Dulgheru şi Domnica Filimon, introd. Eugen Todoran, Bucureşti, 1978-1988
Mancaş, *Teatrul* = Mircea Mancaş, *Trecut şi prezent în teatrul românesc*, Bucureşti, 1979
Manea, *Contur* = Norman Manea, *Pe contur*, Bucureşti, 1984
Manolescu, *Enciclopedia* = Florin Manolescu, *Enciclopedia exilului literar românesc. 1945–1989*, ed. 2, Bucureşti, 2010
Manolescu, *Literatura SF* = Florin Manolescu, *Literatura SF*, Bucureşti, 1980
Manolescu, *Litere* = Florin Manolescu, *Litere în tranziţie*, Bucureşti, 1998
Manolescu, *Poezia* = Florin Manolescu, *Poezia criticilor*, Bucureşti, 1971
Manolescu, *Benzile desenate* = Ion Manolescu, *Benzile desenate și canonul postmodern*, București, 2011
Manolescu, *Arca* = Nicolae Manolescu, *Arca lui Noe*, I–III, Bucureşti, 1980–1983
Manolescu, *Istoria* = Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române*, I, Bucureşti, 1990; *Istoria critică a literaturii române. Cinci secole de literatură*, Pitești, 2008
Manolescu, *Lecturi* = Nicolae Manolescu, *Lecturi infidele*, Bucureşti, 1966
Manolescu, *Lista* = Nicolae Manolescu, *Literatura română postbelică. Lista lui Manolescu*, I–III, Braşov, 2001
Manolescu, *Metamorfozele* = Nicolae Manolescu, *Metamorfozele poeziei*, Bucureşti, 1968
Manolescu, *Poeţi* = Nicolae Manolescu, *Poeţi romantici*, Bucureşti, 1999
Manolescu, *Teme* = Nicolae Manolescu, *Teme*, I–VII, Bucureşti, 1971–1988
Manu, *Eseu* = Emil Manu, *Eseu despre generaţia războiului*, Bucureşti, 1978
Manu, *Reviste* = Emil Manu, *Reviste româneşti de poezie*, Bucureşti, 1972
Manu, *Sensuri* = Emil Manu, *Sensuri moderne şi contemporane*, Bucureşti, 1982
Manu, *Sinteze* = Emil Manu, *Sinteze şi antisinteze literare*, Cluj-Napoca, 1975
Marcea, *Atitudini* = Pompiliu Marcea, *Atitudini critice*, Bucureşti, 1985
Marcea, *Concordanţe* = Pompiliu Marcea, *Concordanţe şi controverse*, Bucureşti, 1983
Marcea, *„Convorbiri"* = Pompiliu Marcea, *„Convorbiri literare" şi spiritul critic*, Bucureşti, 1972
Marcea, *Varietăţi* = Pompiliu Marcea, *Varietăţi literare*, Craiova, 1982
Marcus, *Paradigme* = Solomon Marcus, *Paradigme universale*, Pitești, 2011
Marino, *Biografia* = Adrian Marino, *Biografia ideii de literatură*, I–VI, Cluj-Napoca, 1991–2000
Marino, *Dicţionar* = Adrian Marino, *Dicţionar de idei literare*, I, Bucureşti, 1973
Marino, *Hermeneutica* = Adrian Marino, *Hermeneutica ideii de literatură*, Cluj-Napoca, 1987
Marino, *Introducere* = Adrian Marino, *Introducere în critica literară*, Bucureşti, 1968
Martin, *Acolade* = Aurel Martin, *Acolade*, Bucureşti, 1977
Martin, *Metonimii* = Aurel Martin, *Metonimii*, Bucureşti, 1974
Martin, *Paranteze* = Aurel Martin, *Paranteze*, Bucureşti, 1981
Martin, *Poeţi* = Aurel Martin, *Poeţi contemporani*, Bucureşti, I–II, 1967–1971
Martin, *Dicţiunea* = Mircea Martin, *Dicţiunea ideilor*, Bucureşti, 1981
Martin, *Generaţie* = Mircea Martin, *Generaţie şi creaţie*, Bucureşti, 1969
Martin, *Identificări* = Mircea Martin, *Identificări*, Bucureşti, 1977
Martin, *Singura critică* = Mircea Martin, *Singura critică*, Bucureşti, 1986
Martinescu, *Cronicari* = D. Martinescu, *Cronicari şi cronici din ţările române*, Bucureşti, 1967
Martinescu, *Umbre* = Pericle Martinescu, *Umbre pe pânza vremii*, Bucureşti, 1985
Massoff, *Despre ei* = Ioan Massoff, *Despre ei şi despre alţii*, Bucureşti, 1973
Massoff, *Teatr. rom.* = Ioan Massoff, *Teatrul românesc*, I–VIII, Bucureşti, 1961–1981
Mazilu, *Barocul* = Dan Horia Mazilu, *Barocul în literatura română din secolul al XVII-lea*, Bucureşti, 1976
Mazilu, *Lit. rom.* = Dan Horia Mazilu, *Literatura română în epoca Renaşterii*, Bucureşti, 1984
Mazilu, *Lit. rom. barocă* = Dan Horia Mazilu, *Literatura română barocă în context european*, Bucureşti, 1996
Mazilu, *Noi* = Dan Horia Mazilu, *Noi despre ceilalţi. Fals tratat de imagologie*, Iaşi, 1999
Mazilu, *Noi printre ceilalţi* = Dan Horia Mazilu, *Noi printre ceilalţi sau Despre literatura peregrinilor*, Bucureşti, 2003
Mazilu, *Proza* = Dan Horia Mazilu, *Proza oratorică în literatura română veche*, I–II, Bucureşti, 1986–1987
Mazilu, *Recitind* = Dan Horia Mazilu, *Recitind literatura română veche*, I–III, Bucureşti, 1994–2000

Mazilu, *Studii* = Dan Horia Mazilu, *Studii de literatură română veche*, Bucureşti, 2005
Mazilu, *Vocaţia* = Dan Horia Mazilu, *Vocaţia europeană a literaturii române vechi*, Bucureşti, 1991
Măciucă, *Motive* = Constantin Măciucă, *Motive şi structuri dramatice*, Bucureşti, 1986
Mănucă, *Analogii* = Dan Mănucă, *Analogii. Constante ale istoriei literare româneşti*, Iaşi, 1995
Mănucă, *Argumente* = Dan Mănucă, *Argumente de istorie literară*, Iaşi, 1978
Mănucă, *Lectură* = Dan Mănucă, *Lectură şi interpretare. Un model epic*, Bucureşti, 1988
Mănucă, *Perspective* = Dan Mănucă, *Perspective critice*, Iaşi, 1998
Mănucă, *Principiile* = Dan Mănucă, *Principiile criticii literare junimiste*, Iaşi, 2000
Mănucă, *Scriit. jun.* = Dan Mănucă, *Scriitori junimişti*, Iaşi, 1971
Mărcuş, *Thalia* = Ştefan Mărcuş, *Thalia română. Contribuţii la istoricul teatrului românesc din Ardeal, Banat şi părţile ungurene*, postfaţă Petru Comarnescu, Timişoara, 1945
Mecu, *Fapte–sens* = Nicolae Mecu, *Între fapte şi sens*, Bucureşti, 2004
Metzulescu, *Literile* = Stelian Metzulescu, *Literile în Ţara Banilor*, I–II, pref. Paul I. Papadopol, Craiova, 1936
Mică encicl. = *Mică enciclopedie ilustrată a scriitorilor din Republica Moldova*, Bucureşti–Chişinău, 2005
Micu, *Critici prozatori* = Dumitru Micu, *Critici prozatori*, Bucureşti, 2010
Micu, *„Gândirea”* = Dumitru Micu, *„Gândirea” şi gândirismul*, Bucureşti, 1975
Micu, *Ist. lit.* = Dumitru Micu, *Istoria literaturii române de la creaţia populară la postmodernism*, Bucureşti, 2000
Micu, *În căutarea* = Dumitru Micu, *În căutarea autenticităţii*, I–II, Bucureşti, 1992–1994
Micu, *Început* = Dumitru Micu, *Început de secol. 1900–1916*, Bucureşti, 1970
Micu, *Lecturi* = Dumitru Micu, *Lecturi şi păreri*, Cluj-Napoca, 1978
Micu, *Limbaje* = Dumitru Micu, *Limbaje lirice contemporane*, Bucureşti, 1988
Micu, *Literatura* = Dumitru Micu, *Literatura română la începutul secolului al XX-lea. 1900–1916*, Bucureşti, 1964
Micu, *Mileniu* = Dumitru Micu, *Sfârșit și început de mileniu*, Bucureşti, 2010
Micu, *Modernismul* = Dumitru Micu, *Modernismul românesc*, I–II, Bucureşti, 1984–1985
Micu, *Romanul* = Dumitru Micu, *Romanul românesc contemporan*, Bucureşti, 1959
Micu, *Scriitori* = Dumitru Micu, *Scriitori, cărţi, reviste*, Bucureşti, 1980
Micu, *Scurtă ist.* = Dumitru Micu, *Scurtă istorie a literaturii române*, I–IV, Bucureşti, 1994–1997
Micu–Manolescu, *Literatura* = Dumitru Micu, Nicolae Manolescu, *Literatura română de azi. 1944–1964*, Bucureşti, 1965
Mihăescu, *Timp* = Valentin F. Mihăescu, *Timp şi mod*, Bucureşti, 1983
Mihăilă, *Contribuţii* = G. Mihăilă, *Contribuţii la istoria culturii şi literaturii române vechi*, Bucureşti, 1972
Mihăilă, *Scriitori* = G. Mihăilă, *Scriitori şi filologi români (secolele XVI–XX)*, Bucureşti, 2005
Mihăilescu, *Întrebările* = Dan C. Mihăilescu, *Întrebările poeziei*, Bucureşti, 1988
Mihăilescu, *Lit. rom. postceauşism* = Dan C. Mihăilescu, *Literatura română în postceauşism*, I–III, Iaşi, 2004–2007
Mihăilescu, *Conceptul* = Florin Mihăilescu, *Conceptul de critică literară în România*, I–II, Bucureşti, 1976–1979
Milea, *Sub semnul* = Ioan Milea, *Sub semnul poeziei*, Piteşti, 1999
Miller–Săndulescu, *Evoluţia* = Mărgărita Miller-Verghi, Ecaterina Săndulescu, *Evoluţia scrisului feminin în România*, pref. E. Lovinescu, Bucureşti, 1935
Mincu, *Critice* = Marin Mincu, *Critice*, Bucureşti, I–II, 1969–1971
Mincu, *Eseu* = Marin Mincu, *Eseu despre textul poetic*, Bucureşti, 1986
Mincu, *Poeticitate* = Marin Mincu, *Poeticitate română postbelică*, Constanţa, 2000
Mincu, *Poezie* = Marin Mincu, *Poezie şi generaţie*, Bucureşti, 1975
Mincu, *Repere* = Marin Mincu, *Repere*, Bucureşti, 1977
Minea, *Letopiseţele* = Ilie Minea, *Letopiseţele moldoveneşti scrise slavoneşte*, Iaşi, 1925
Mioc, *Curs* = Simion Mioc, *Curs de istoria literaturii române. 1900–1918*, II, Timişoara, 1972
Mirodan, *Dicţionar* = Al. Mirodan, *Dicţionar neconvenţional al scriitorilor evrei de limbă română*, vol. I–II, Tel Aviv, 1986–1997, vol. III, Cfar Habad, 2008
Mîndra, *Clasicism* = V. Mîndra, *Clasicism şi romantism în dramaturgia românească (1816–1918)*, Bucureşti, 1973
Mîndra, *Incursiuni* = V. Mîndra, *Incursiuni în istoria dramaturgiei române. De la Gh. Asachi la Camil Petrescu*, Bucureşti, 1971
Mîndra, *Ist. lit. dram.* = V. Mîndra, *Istoria literaturii dramatice româneşti*, I, Bucureşti, 1985
Mîndra, *Jocul* = V. Mîndra, *Jocul situaţiilor dramatice*, Bucureşti, 1978
Modola, *Dramaturgia* = Doina Modola, *Dramaturgia românească între 1900–1918*, Cluj-Napoca, 1983
Morar, *Avangarda rom.* = Ovidiu Morar, *Avangarda românească în context european*, Suceava, 2003
Morar, *Avatarurile* = Ovidiu Morar, *Avatarurile suprarealismului românesc*, Bucureşti, 2003
Morar, *Scriitori evrei* = Ovidiu Morar, *Scriitori evrei din România*, Bucureşti, 2006
Moraru, *Obsesia* = Cornel Moraru, *Obsesia credibilităţii*, Bucureşti, 1996
Moraru, *Semnele* = Cornel Moraru, *Semnele realului*, Bucureşti, 1981
Moraru, *Textul* = Cornel Moraru, *Textul şi realitatea*, Bucureşti, 1984
Moraru, *Ceremonia* = Cristian Moraru, *Ceremonia textului*, Bucureşti, 1985
Moraru–Velculescu, *Bibliografia* = Mihai Moraru, Cătălina Velculescu, *Bibliografia analitică a literaturii române vechi*, vol. I: *Cărţile populare laice*, partea I–II, Bucureşti, 1976–1978
Mugur, *Profesiunea* = Florin Mugur, *Profesiunea de scriitor*, Bucureşti, 1979
Munteano, *Panorama* = Basil Munteano, *Panorama de la littérature roumaine contemporaine*, Paris, 1938
Munteanu, *Opera* = Aurel Dragoş Munteanu, *Opera şi destinul scriitorului*, Bucureşti, 1972
Munteanu, *Românii–Ungaria* = Cornel Munteanu, *Românii din Ungaria (1951–2008)*, vol. I, Jula, 2006, vol. II, Cluj-Napoca, 2009
Munteanu, *Aristarc* = George Munteanu, *Sub semnul lui Aristarc*, Bucureşti, 1975

Munteanu, *Atitudini* = George Munteanu, *Atitudini*, Bucureşti, 1966
Munteanu, *Jurnal* = Romul Munteanu, *Jurnal de cărţi*, I–VII, Bucureşti, 1973–1998
Murăraşu, *Ist. lit.* = D. Murăraşu, *Istoria literaturii române*, ed. 4, Bucureşti, 1946
Muscalu, *Dicţ. scriit. vrânceni* = Florin Muscalu, *Dicţionarul scriitorilor şi publiciştilor vrânceni. De la origini până în anul 2000*, Focşani, 1999
Muşat, *Strategiile* = Carmen Muşat, *Strategiile subversiunii*, postfaţă Mircea Martin, Piteşti, 2002
Muthu, *Balcanismul* = Mircea Muthu, *Balcanismul literar românesc*, I–III, Cluj-Napoca, 2002; ed. Piteşti, 2008
Muthu, *Cântecul* = Mircea Muthu, *Cântecul lui Leonardo*, Cluj-Napoca, 1995
Muthu, *Lit. rom.* = Mircea Muthu, *Literatura română şi spiritul sud-est european*, Bucureşti, 1976
Muthu, *Orientări* = Mircea Muthu, *Orientări critice*, Cluj, 1972
Muthu, *Permanenţe* = Mircea Muthu, *Permanenţe literare româneşti din perspectivă comparată*, Bucureşti, 1986
Nedelcovici–Popescu–Protopopescu, *Cartea* = Viorica Nedelcovici, Elvira Popescu, Constanţa Protopopescu, *Cartea românească în lume. 1945–1972*, introd. Mihnea Gheorghiu, Bucureşti, 1975
Negoiţescu, *Alte însemnări* = I. Negoiţescu, *Alte însemnări critice*, Bucureşti, 1980
Negoiţescu, *Analize* = I. Negoiţescu, *Analize şi sinteze*, Bucureşti, 1976
Negoiţescu, *Engrame* = I. Negoiţescu, *Engrame*, Bucureşti, 1975
Negoiţescu, *Ist. lit.* = I. Negoiţescu, *Istoria literaturii române*, I, Bucureşti, 1991
Negoiţescu, *Însemnări* = I. Negoiţescu, *Însemnări critice*, Cluj, 1970
Negoiţescu, *Lampa* = I. Negoiţescu, *Lampa lui Aladin*, Bucureşti, 1971
Negoiţescu, *Scriitori* = I. Negoiţescu, *Scriitori moderni*, Bucureşti, 1966
Negoiţescu, *Scriitori contemporani* = I. Negoiţescu, *Scriitori contemporani*, îngr. Dan Damaschin, Cluj-Napoca, 1994
Negrici, *Expresivitatea* = Eugen Negrici, *Expresivitatea involuntară*, Bucureşti, 1977
Negrici, *Figura* = Eugen Negrici, *Figura spiritului creator*, Bucureşti, 1978
Negrici, *Imanenţa* = Eugen Negrici, *Imanenţa literaturii*, Bucureşti, 1981
Negrici, *Introducere* = Eugen Negrici, *Introducere în poezia contemporană*, Bucureşti, 1985
Negrici, C*omunism* = Eugen Negrici, *Literatura română sub comunism*, vol. II: *Proza*, Bucureşti, 2002, vol. I: *Poezia*, Bucureşti, 2003
Negrilă, *Dicţ. scriit. arădeni* = Iulian Negrilă, *Dicţionarul scriitorilor arădeni de azi*, Arad, 1997
Negrilă, *Însemnări* = Iulian Negrilă, *Însemnări despre scriitori*, Timișoara, 1987
Negrilă, *Scriitori* = Iulian Negrilă, *Scriitori tribunişti din perioada arădeană*, Timişoara, 1983
Negruzzi, *Junimea* = Iacob Negruzzi, *Amintiri din „Junimea”*, Bucureşti, 1921
Nemoianu, *Utilul* = Virgil Nemoianu, *Utilul şi plăcutul*, Bucureşti, 1973
Netea, *Maior–Goga* = Vasile Netea, *De la Petru Maior la Octavian Goga*, Bucureşti, 1944
Nicolescu, *Şc. Ardeleană* = Aurel Nicolescu, *Şcoala Ardeleană şi limba română*, Bucureşti, 1971
Nicolescu, *Contemporanul* = G.C. Nicolescu, *Curentul literar de la „Contemporanul”*, Bucureşti, 1966
Nicolescu, *Starea* = Vasile Nicolescu, *Starea lirică*, I–II, Bucureşti, 1975–1984
Niţescu, *Atitudini* = M. Niţescu, *Atitudini critice*, Bucureşti, 1983
Niţescu, *Poeţi* = M. Niţescu, *Poeţi contemporani*, Bucureşti, 1978
Niţescu, *Proletcultismul* = M. Niţescu, *Sub zodia proletcultismului. Dialectica puterii*, îngr. M. Ciurdariu, Bucureşti, 1995
Niţescu, *Repere* = M. Niţescu, *Repere critice*, Bucureşti, 1974
Niţescu, *Scylla* = M. Niţescu, *Între Scylla şi Charybda*, Bucureşti, 1972
Noica, *Istoricitate* = Constantin Noica, *Istoricitate şi eternitate. Repere pentru o istorie a culturii româneşti*, îngr. şi introd. Mircea Handoca, Bucureşti, 1989
Noica, *Publicistică* = Constantin Noica, *Publicistică*, I–III, îngr. Marin Diaconu, Bucureşti, 1994–2004
Oarcăsu, *Destine* = Ion Oarcăsu, *Destine şi valori*, Cluj-Napoca, 1974
Oarcăsu, *Oglinzi* = Ion Oarcăsu, *Oglinzi paralele*, Bucureşti, 1967
Oarcăsu, *Opinii* = Ion Oarcăsu, *Opinii despre poezie*, Bucureşti, 1965
Odangiu, *Romanul* = Marian Odangiu, *Romanul politic*, Timişoara, 1984
Omăt, *Modernismul* = Gabriela Omăt, *Modernismul literar românesc în date (1880–2000) şi texte (1880-1949)*, I–II, Bucureşti, 2008
Onu, *Critica* = Liviu Onu, *Critica textuală şi editarea literaturii române vechi*, Bucureşti, 1973
Oprea, *Faţa* = Al. Oprea, *Faţa nevăzută a literaturii*, Bucureşti, 1980
Oprea, *Incidenţe* = Al. Oprea, *Incidenţe critice*, Bucureşti, 1975
Oprea, *Mişcarea* = Al. Oprea, *Mişcarea prozei*, Bucureşti, 1967
Oprea, *5 prozatori* = Al. Oprea, *5 prozatori iluştri, 5 procese literare*, Bucureşti, 1971
Oprea, *Opera* = Nicolae Oprea, *Opera şi autorul*, Piteşti, 2001
Oprea, *Provinciile* = Nicolae Oprea, *Provinciile imaginare*, Piteşti, 1993
Oprea, *Timpul* = Nicolae Oprea, *Timpul lecturii*, Cluj-Napoca, 2002
Oprescu, *Scriitori* = Horia Oprescu, *Scriitori în lumina documentelor*, Bucureşti, 1968
Opriş, *Reviste* = Tudor Opriş, *Reviste literare ale elevilor. 1834–1974. Istoria presei şcolare româneşti*, Bucureşti, 1977
Opriş, *500 debuturi* = Tudor Opriş, *500 debuturi literare*, Galaţi, 1991
Opriţă, *Anticipaţia* = Mircea Opriţă, *Anticipaţia românească*, ed. 2, Bucureşti, 2003
Opriță, *Cronici* = Mircea Opriță, *Cronici de familie*, Cluj-Napoca, 2008
Opriţă, *Istoria* = Mircea Opriţă, *Istoria anticipaţiei româneşti*, Iaşi, 2007
Ornea, *Actualitatea* = Z. Ornea, *Actualitatea clasicilor*, Bucureşti, 1985
Ornea, *Comentarii* = Z. Ornea, *Comentarii*, Bucureşti, 1981

Ornea, *Confluențe* = Z. Ornea, *Confluențe*, București, 1976
Ornea, *Contemporanul* = Z. Ornea, *Curentul cultural de la „Contemporanul”*, București, 1977
Ornea, *Interpretări* = Z. Ornea, *Interpretări*, București, 1988
Ornea, *Înțelesuri* = Z. Ornea, *Înțelesuri. Medalioane de istorie literară*, București, 1994
Ornea, *Junimea* = Z. Ornea, *Junimea și junimismul*, București, 1975
Ornea, *Medalioane* = Z. Ornea, *Medalioane*, Iași, 1997
Ornea, *Medalioane ist. lit.* = Z. Ornea, *Medalioane de istorie literară (1999–2001)*, îngr. Tiberiu Avramescu, București, 2004
Ornea, *Portrete* = Z. Ornea, *Portrete*, București, 1999
Ornea, *Tradiționalism* = Z. Ornea, *Tradiționalism și modernitate în deceniul al treilea*, București, 1980
Oțoiu, *Proza* = Adrian Oțoiu, *Proza generației '80. Strategii transgresive*, I–II, Pitești, 2000–2003
Paleologu, *Alchimia* = Alexandru Paleologu, *Alchimia existenței*, București, 1983
Paleologu, *Bunul simț* = Alexandru Paleologu, *Bunul simț ca paradox*, București, 1972
Paleologu, *Ipoteze* = Alexandru Paleologu, *Ipoteze de lucru*, București, 1980
Paleologu, *Simțul practic* = Alexandru Paleologu, *Simțul practic*, București, 1974
Paleologu, *Spiritul* = Alexandru Paleologu, *Spiritul și litera*, București, 1970
Pamfil, *Spațialitate* = Alina Pamfil, *Spațialitate și temporalitate. Eseuri despre romanul românesc interbelic*, Cluj-Napoca, 1993
Panaitescu, *Contribuții* = P.P. Panaitescu, *Contribuții la istoria culturii românești*, îngr. Silvia Panaitescu, pref. Dan Zamfirescu, București, 1971
Panaitescu, *Începuturile* = P.P. Panaitescu, *Începuturile și biruința scrisului în limba română*, București, 1965
Panu, *Junimea* = G. Panu, *Amintiri de la Junimea din Iași*, I–II, București, 1943; ed. I–II, îngr. și pref. Z. Ornea, București, 1971
Papadima, *Creatorii* = Ovidiu Papadima, *Creatorii și lumea lor*, București, 1943
Papadima, *Ipostaze* = Ovidiu Papadima, *Ipostaze ale iluminismului românesc*, București, 1975
Papadima, *Scriitorii* = Ovidiu Papadima, *Scriitorii și înțelesurile vieții*, București, 1971
Papahagi, *Critica* = Marian Papahagi, *Critica de atelier*, București, 1983
Papahagi, *Cumpănă* = Marian Papahagi, *Cumpănă și semn*, București, 1990
Papahagi, *Eros* = Marian Papahagi, *Eros și utopie*, București, 1980
Papahagi, *Exerciții* = Marian Papahagi, *Exerciții de lectură*, Cluj-Napoca, 1976
Papahagi, *Fragmente* = Marian Papahagi, *Fragmente despre critică,* Cluj-Napoca, 1994
Papahagi, *Interpretări* = Marian Papahagi, *Interpretări pe teme date*, Cluj-Napoca, 1995
Papu, *Apolo* = Edgar Papu, *Apolo sau Ontologia clasicismului*, București, 1985
Papu, *Clasicii* = Edgar Papu, *Din clasicii noștri. Contribuție la ideea unui protocronism românesc*, București, 1977
Papu, *Despre stiluri* = Edgar Papu, *Despre stiluri*, București, 1986
Papu, *Lumini* = Edgar Papu, *Lumini perene. Retrospecții asupra unor clasici români*, București, 1989
Papu, *Luminile* = Edgar Papu, *Din luminile veacului*, București, 1967
Papu, *Motive* = Edgar Papu, *Motive literare românești*, București, 1983
Papu, *Scriitori-filosofi* = Edgar Papu, *Scriitori-filosofi în cultura română*, Craiova, 1994
Pascu, *Ist. lit.* = Giorge Pascu, *Istoria literaturii române din secolul XVIII*, I–III, București, Iași, 1924 – 1927
Pavel, *Arheologia* = Eugen Pavel, *Arheologia textului*, Cluj-Napoca, 2012
Păcurariu, *Clas. rom.* = D. Păcurariu, *Clasicismul românesc*, București, 1971
Păcurariu, *Scriitori* = D. Păcurariu, *Scriitori și direcții literare*, I–II, București, 1981–1984
Păcurariu, *Teme* = D. Păcurariu, *Teme, motive, mituri și metamorfoza lor*, București, 1990
Păcurariu, *Dicț. teolog.* = Mircea Păcurariu, *Dicționarul teologilor români*, București, 1996
Păcurariu, *Ist. Bis.* = Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, I–III, București, 1991–1994
Pârvulescu, *Alfabetul* = Ioana Pârvulescu, *Alfabetul doamnelor. De la Doamna B. la Doamna T.*, București, 1999
Pecie, *Romancierul* = Ion Pecie, *Romancierul în fața oglinzii*, București, 1989
Perian, *A doua tradiție* = Gheorghe Perian, *A doua tradiție. Poezia naivă românească de la origini până la Anton Pann*, Cluj-Napoca, 2003
Perian, *Pagini* = Gheorghe Perian, *Pagini de critică și de istorie literară*, Târgu Mureș, 1998
Perian, *Scriitori* = Gheorghe Perian, *Scriitori români postmoderni*, București, 1996
Perpessicius, *Alte mențiuni* = Perpessicius, *Alte mențiuni de istoriografie literară și folclor*, I–III, București, 1961–1967
Perpessicius, *Jurnal* = Perpessicius, *Jurnal de lector completat cu Eminesciana*, București, 1944
Perpessicius, *Lecturi* = Perpessicius, *Lecturi intermitente*, Cluj, 1971
Perpessicius, *Mențiuni* = Perpessicius, *Mențiuni critice,* I–V, București, 1928–1946
Perpessicius, *Mențiuni ist.* = Perpessicius, *Mențiuni de istoriografie literară și folclor (1948–1956)*, București, 1957
Perpessicius, *Opere* = Perpessicius, *Opere*, vol. I–IV, București, 1966–1971, vol. V–XII, îngr. Dumitru D. Panaitescu, București, 1972–1983
Pervain, *Studii* = Iosif Pervain, *Studii de literatură română*, Cluj, 1971
Petraș, *Cărțile* = Irina Petraș, *Cărțile deceniului 10*, Cluj-Napoca, 2003
Petraș, *Lit. rom.* = Irina Petraș, *Literatura română contemporană*, București, 1994
Petraș, *Panorama* = Irina Petraș, *Panorama criticii literare românești. 1950–2000*, Cluj-Napoca, 2001
Petrașcu, *Figuri* = Nicolae Petrașcu, *Figuri literare contimpurane*, București, 1893
Petrașcu, *Icoane* = Nicolae Petrașcu, *Icoane de lumină*, I–IV, București, 1935–1941
Petrașcu, *Scriitori* = Nicolae Petrașcu, *Scriitori români contimporani*, București, 1898
Petrescu, *Teze* = Camil Petrescu, *Teze și antiteze*, București, 1936
Petrescu, *Configurații* = Ioana Em. Petrescu, *Configurații*, Cluj-Napoca, 1981
Petrescu, *Eminescu* = Ioana Em. Petrescu, *Eminescu și mutațiile poeziei românești*, Cluj-Napoca, 1989

Petrescu, *Studii* = Ioana Em. Petrescu, *Studii de literatură română și comparată*, Cluj-Napoca, 2005
Petrescu, *Realitate* = Liviu Petrescu, *Realitate şi romanesc*, Bucureşti, 1969
Petrescu, *Romanul* = Liviu Petrescu, *Romanul condiţiei umane*, Bucureşti, 1979
Petrescu, *Scriitori* = Liviu Petrescu, *Scriitori români şi străini*, Cluj, 1973
Petrescu, *Studii transilvane* = Liviu Petrescu, *Studii transilvane. Coduri etice şi estetice la scriitori transilvăneni*, Bucureşti, 1997
Petrescu, *Vârstele* = Liviu Petrescu, *Vârstele romanului*, Bucureşti, 1992
Petrescu–Paraschiva, *Dicţ. lit. Dâmboviţa* = Victor Petrescu, Serghie Paraschiva, *Dicţionar de literatură al judeţului Dâmboviţa. 1508–1998*, Târgovişte, 1999
Petreu, *Jocurile* = Marta Petreu, *Jocurile manierismului logic*, Bucureşti, 1995
Petreu, *Teze* = Marta Petreu, *Teze neterminate*, Bucureşti, 1991
Petria, *Vâlcea* = Petre Petria, *Vâlcea. Oameni de ştiinţă, cultură şi artă. Dicţionar*, Râmnicu Vâlcea, 1997
Petroveanu, *Pagini* = Mihail Petroveanu, *Pagini critice*, Bucureşti, 1958
Petroveanu, *Profiluri* = Mihail Petroveanu, *Profiluri lirice contemporane*, Bucureşti, 1963
Petroveanu, *Studii* = Mihail Petroveanu, *Studii literare*, Bucureşti, 1966
Petroveanu, *Traiectorii* = Mihail Petroveanu, *Traiectorii lirice*, Bucureşti, 1974
Philippide, *Consideraţii* = Alexandru Philippide, *Consideraţii confortabile*, I–II, Bucureşti, 1970–1972
Philippide, *Scrieri* = Alexandru Philippide, *Scrieri*, I–IV, Bucureşti, 1976–1978
Pillat, *Itinerarii* = Dinu Pillat, *Itinerarii istorico-literare*, îngr. şi pref. George Muntean, Bucureşti, 1978
Pillat, *Mozaic* = Dinu Pillat, *Mozaic istorico-literar. Secolul XX*. Bucureşti, 1969
Pillat, *Tradiţie* = Ion Pillat, *Tradiţie şi literatură*, Bucureşti, 1943
Piru, *Analize* = Al. Piru, *Analize şi sinteze critice*, Craiova, 1973
Piru, *Critici* = Al. Piru, *Critici şi metode*, Bucureşti, 1989
Piru, *Debuturi* = Al. Piru, *Debuturi*, Bucureşti, 1981
Piru, *Discursul* = Al. Piru, *Discursul critic*, Bucureşti, 1987
Piru, *Ist. lit.* = Al. Piru, *Istoria literaturii române*, I–II, Bucureşti, 1970; *Istoria literaturii române de la începuturi până azi*, Bucureşti, 1981
Piru, *Panorama* = Al. Piru, *Panorama deceniului literar românesc 1940–1950*, Bucureşti, 1968
Piru, *Permanenţe* = Al. Piru, *Permanenţe româneşti*, Bucureşti, 1978
Piru, *Poezia* = Al. Piru, *Poezia românească contemporană. 1950–1975*, I–II, Bucureşti, 1975
Piru, *Reflexe* = Al. Piru, *Reflexe şi interferenţe*, Craiova, 1974
Piru, *Valori* = Al. Piru, *Valori clasice*, Bucureşti, 1978
Piru, *Varia* = Al. Piru, *Varia*, I–II, Bucureşti, 1972–1973
Poantă, *Cercul Literar* = Petru Poantă, *Cercul Literar de la Sibiu. Introducere în fenomenul originar*, Cluj-Napoca, 1997
Poantă, *Dicţ. poeţi* = Petru Poantă, *Dicţionar de poeţi. Clujul contemporan*, Cluj-Napoca, 1998
Poantă, *Modalităţi* = Petru Poantă, *Modalităţi lirice contemporane*, Cluj, 1973
Poantă, *Radiografii* = Petru Poantă, *Radiografii*, I–II, Cluj-Napoca, 1978–1983
Poantă, *Scriitori* = Petru Poantă, *Scriitori contemporani. Radiografii*, Cluj-Napoca, 1994
Podoleanu, *60 scriitori* = S. Podoleanu, *60 scriitori români de origină evreească*, I–II, Bucureşti, [1935–1936]
Pop, *Mărturia* = Augustin Z. N. Pop, *Mărturia documentelor de la vechile tiparniţe româneşti la Nicolae Labiş*, Bucureşti, 1985
Pop, *Avangarda* = Ion Pop, *Avangarda în literatura română*, Bucureşti, 1990
Pop, *Avangardismul* = Ion Pop, *Avangardismul poetic românesc*, Bucureşti, 1969
Pop, *Jocul* = Ion Pop, *Jocul poeziei*, Bucureşti, 1985
Pop, *Lecturi* = Ion Pop, *Lecturi fragmentare*, Bucureşti, 1983
Pop, *Pagini* = Ion Pop, *Pagini transparente*, Cluj-Napoca, 1997
Pop, *Poezia* = Ion Pop, *Poezia unei generaţii*, Cluj, 1973
Pop, *Recapitulări* = Ion Pop, *Recapitulări*, Cluj-Napoca, 1995
Pop, *Transcrieri* = Ion Pop, *Transcrieri*, Cluj-Napoca, 1976
Pop, *Viaţă* = Ion Pop, *Viaţă şi texte*, Cluj-Napoca, 2001
Pop, *Vocile poeziei* = Ion Pop, *Echinocţiu. Vocile poeziei*, Cluj-Napoca, 2008
Pop, *Conspect* = Vasile Gr. Pop, *Conspect asupra literaturei române şi literaţilor ei de la început şi până astăzi, în ordine cronologică*, I–II, Bucureşti, 1875–1876
Popa, *Clasici* = Const. M. Popa, *Clasici și contemporani*, Craiova, 1987
Popa, *Comicologia* = Marian Popa, *Comicologia*, Bucureşti, 1975
Popa, *Competenţă* = Marian Popa, *Competenţă şi performanţă*, Bucureşti, 1982
Popa, *Dicţ. lit.* = Marian Popa, *Dicţionar de literatură română contemporană*, Bucureşti, 1971; ed. 2, Bucureşti, 1977
Popa, *Forma* = Marian Popa, *Forma ca deformare*, Bucureşti, 1975
Popa, *Ist. lit.* = Marian Popa, *Istoria literaturii române de azi pe mâine*, I–II, Bucureşti, 2009
Popa, *Modele* = Marian Popa, *Modele şi exemple*, Bucureşti, 1971
Popa, *Convergenţe* = Mircea Popa, *Convergenţe europene*, Oradea, 1995
Popa, *De la est* = Mircea Popa, *De la est spre vest*, Cluj-Napoca, 2010
Popa, *De la iluminism* = Mircea Popa, *De la iluminism la paşoptism*, Cluj-Napoca, 2004
Popa, *Estuar* = Mircea Popa, *Estuar*, Bucureşti, 1995
Popa, *Inserţii* = Mircea Popa, *Inserţii*, Cluj-Napoca, 2003
Popa, *Pagini* = Mircea Popa, *Pagini bihorene*, Oradea, 2003
Popa, *Penumbre* = Mircea Popa, *Penumbre*, Cluj-Napoca, 2004
Popa, *Prezențe* = Mircea Popa, *Prezențe literare*, Cluj-Napoca, 2011
Popa, *Reîntoarcerea* = Mircea Popa, *Reîntoarcerea la Ithaca*, Bucureşti, 1998
Popa, *Semnul Franţei* = Mircea Popa, *Sub semnul Franţei*, Cluj-Napoca, 2006
Popa, *Spaţii* = Mircea Popa, *Spaţii literare*, Cluj-Napoca, 1974
Popa, *Tectonica* = Mircea Popa, *Tectonica genurilor literare*, Bucureşti, 1980
Popa, *Uleiul* = Mircea Popa, *Uleiul din candelă*, Blaj, 2009

Popa, *Lit. rom. Voivodina* = Ştefan N. Popa, *O istorie a literaturii române din Voivodina*, Pancevo, 1997
Popescu, *Teatrul* = Marian Popescu, *Teatrul ca literatură*, Bucureşti, 1987
Popescu, *Cărţi* = Titu Popescu, *Cărţi cu ieşire la mare. Critica, memorialistica, literatura de călătorie*, Cluj-Napoca, 1980
Popovici, *Cercetări* = D. Popovici, *Cercetări de literatură română*, Sibiu, 1944
Popovici, *La Littérature* = D. Popovici, *La Littérature roumaine à l'époque des Lumières*, Sibiu, 1945
Popovici, *Romant. rom.* = D. Popovici, *Romantismul românesc (1829–1840)*, îngr. Ioana Em. Petrescu, cuvânt înainte Tudor Vianu, pref. Dan Simonescu, Bucureşti, 1969
Popovici, *Studii* = D. Popovici, *Studii literare*, I–VI, îngr. Ioana Em. Petrescu, postfaţă Aurel Martin, Cluj, 1972–1989
Popovici, *Eu, personajul* = Vasile Popovici, *Eu, personajul*, Bucureşti, 1988
Popovici, *Lumea* = Vasile Popovici, *Lumea personajului*, Bucureşti, 1997
Prangati, *Dicţ. oamenilor din Neamţ* = Constantin Prangati, *Dicţionarul oamenilor de seamă din judeţul Neamţ. De la Grigore Ureche până în zilele noastre*, Piatra Neamţ, 1999
Predescu, *Encicl.* = Lucian Predescu, *Enciclopedia „Cugetarea"*, Bucureşti, 1940
Prelipceanu, *Dialoguri* = Nicolae Prelipceanu, *Dialoguri fără Platon*, Cluj-Napoca, 1976
Profiluri = *Profiluri literare*, îngr. Raisa Suveică şi Simion Cibotaru, Chişinău, 1972
Protopopescu, *Romanul* = Al. Protopopescu, *Romanul psihologic românesc*, Bucureşti, 1978
Protopopescu, *Volumul* = Al. Protopopescu, *Volumul şi esenţa*, Bucureşti, 1972.
Puşcariu, *Călare* = Sextil Puşcariu, *Călare pe două veacuri. Amintiri din tinereţe (1895–1906)*, Bucureşti, 1968
Puşcariu, *Cinci ani* = Sextil Puşcariu, *Cinci ani de mişcare literară (1902–1906)*, Bucureşti, 1909
Puşcariu, *Ist. lit.* = Sextil Puşcariu, *Istoria literaturii române. Epoca veche*, ed. 2, Sibiu, 1930
Rachieru, *Poeţi Basarabia* = Adrian Dinu Rachieru, *Poeţi din Basarabia*, Bucureşti – Chişinău, 2010
Rachieru, *Poeţi Bucovina* = Adrian Dinu Rachieru, *Poeţi din Bucovina*, Timişoara, 1996
Radian, *Portrete* = Sanda Radian, *Portrete feminine în romanul românesc interbelic*, Bucureşti, 1986
Radu, *Pagini* = Olimpia Radu, *Pagini de critică*, îngr. şi pref. Marian Papahagi, Cluj-Napoca, 1988
Raicu, *Calea de acces* = Lucian Raicu, *Calea de acces*, Bucureşti, 1982
Raicu, *Contemporani* = Lucian Raicu, *Printre contemporani*, Bucureşti, 1980
Raicu, *Critica* = Lucian Raicu, *Critica – formă de viaţă*, Bucureşti, 1976
Raicu, *Fragmente* = Lucian Raicu, *Fragmente de timp*, Bucureşti, 1984
Raicu, *Practica scrisului* = Lucian Raicu, *Practica scrisului şi experienţa lecturii*, Bucureşti, 1978
Raicu, *Structuri* = Lucian Raicu, *Structuri literare*, Bucureşti, 1973
Ralea, *Scrieri* = Mihai Ralea, *Scrieri*, vol. I–III, îngr. şi pref. N. Tertulian, Bucureşti, 1972–1981, vol. IV–VII, îngr. şi pref. Florin Mihăilescu, Bucureşti, 1988–1989
Raşcu, *Amintiri* = I. M. Raşcu, *Amintiri şi medalioane literare*, Bucureşti, 1967.
Razba, *Personalităţi hunedorene* = Maria Razba, *Personalităţi hunedorene (sec. XV–XX). Dicţionar*, Deva, 2000
Răduică, *Calendare* = Georgeta Răduică, Nicolin Răduică, *Calendare şi almanahuri româneşti. 1731–1918. Dicţionar bibliografic*, Bucureşti, 1981
Răduică, *Dicţ. presei* = Georgeta Răduică, Nicolin Răduică, *Dicţionarul presei româneşti. 1731–1918*, Bucureşti, 1995
Rău, *Efigii* = Aurel Rău, *Efigii*, Bucureşti, 1989
Râpeanu, *Cultură* = Valeriu Râpeanu, *Cultură şi istorie*, I–III, Bucureşti, 1979–1989
Râpeanu, *Interferenţe* = Valeriu Râpeanu, *Interferenţe spirituale*, Bucureşti, 1970
Râpeanu, *Memoria* = Valeriu Râpeanu, *Memoria şi feţele timpului*, Bucureşti, 1983
Râpeanu, *Noi* = Valeriu Râpeanu, *Noi şi cei dinaintea noastră*, Bucureşti, 1966.
Râpeanu, *Pe drumurile* = Valeriu Râpeanu, *Pe drumurile tradiţiei*, Cluj, 1973
Râpeanu, *Scriitori* = Valeriu Râpeanu, *Scriitori dintre cele două războaie mondiale*, Bucureşti, 1986
Rebreanu, *Opere* = Liviu Rebreanu, *Opere*, vol. I–III, îngr. Niculae Gheran şi Nicolae Liu, introd. Al. Piru, Bucureşti, 1968, vol. IV–XXIII, îngr. Niculae Gheran, 1970–2005
Regman, *Cărţi* = Cornel Regman, *Cărţi, autori, tendinţe*, Bucureşti, 1967
Regman, *Colocvial* = Cornel Regman, *Colocvial*, Bucureşti, 1976
Regman, *Confluenţe* = Cornel Regman, *Confluenţe literare*, Bucureşti, 1966
Regman, *Cronicari* = Cornel Regman, *Cică nişte cronicari…*, Bucureşti, 1970
Regman, *De la imperfect* = Cornel Regman, *De la imperfect la mai puţin ca perfect*, Bucureşti, 1987
Regman, *Dinspre Cercul Literar* = Cornel Regman, *Dinspre „Cercul Literar" spre „optzecişti"*, Bucureşti, 1997
Regman, *Explorări* = Cornel Regman, *Explorări în actualitatea imediată*, Bucureşti, 1978
Regman, *Noi explorări* = Cornel Regman, *Noi explorări critice*, Bucureşti, 1982
Regman, *Nu numai* = Cornel Regman, *Nu numai despre critici*, Bucureşti, 1990
Regman, *Selecţie* = Cornel Regman, *Selecţie din selecţie*, Bucureşti, 1972
Regman, *Ultime explorări* = Cornel Regman, *Ultime explorări critice*, Bucureşti, 2000
Robu, *Science-fiction* = Cornel Robu, *Scriitori români de science-fiction*, Cluj-Napoca, 2008
Românii = *Românii în ştiinţa şi cultura occidentală*, Davis (SUA), 1992
Rom. magy. ir. lex. = *Romániai magyar irodalmi lexikon*, I–III, îngr. Balogh Edgar, Bucureşti, 1981–1994
Rosetti, *Dicţ. cont.* = Dimitrie R. Rosetti, *Dicţionarul contimporanilor din România (1800–1898)*, Bucureşti, 1898
Rosetti–Cazacu–Onu, *Ist. lb. lit.* = Al. Rosetti, Boris Cazacu, Liviu Onu, *Istoria limbii române literare*, vol. I, ed. 2, Bucureşti, 1971
Roşu, *Dicţ. lit. Iugoslavia* = Costa Roşu, *Dicţionarul literaturii române din Iugoslavia*, Novi Sad, 1989
Roşu, *Personalităţi Voivodina* = Costa Roşu, *Personalităţi româneşti din Voivodina (1734–2004)*, Pančevo, 2004

Rotaru, *O ist.* = Ion Rotaru, *O istorie a literaturii române*, I–III, Bucureşti, 1971–1987; ed. I–VI, Galaţi, Bucureşti, 1994–2001
Rotaru, *Valori* = Ion Rotaru, *Valori expresive în literatura română veche*, I–II, Bucureşti, 1976–1983
Ruja, *Parte* = Alexandru Ruja, *Parte din întreg*, I–II, Timişoara, 1994–1999
Ruja, *Prin ani* = Alexandru Ruja, *Printre cărţi – prin ani*, Timişoara, 2009
Ruja, *Printre cărţi* = Alexandru Ruja, *Printre cărţi*, Timişoara, 2006
Ruja, *Valori* = Alexandru Ruja, *Valori lirice actuale*, Timişoara, 1979
Russo, *Studii istorice* = Demostene Russo, *Studii istorice greco–române*, I–II, îngr. Constantin C. Giurescu, Ariadna Camariano şi Nestor Camariano, Bucureşti, 1939
Rusu, *Membrii Academiei* = Dorina N. Rusu, *Membrii Academiei Române 1866–2003. Dicţionar*, ed. 3, pref. Eugen Simion, Bucureşti, 2003
Rusu, *Eminescu–Blaga* = Liviu Rusu, *De la Eminescu la Lucian Blaga şi alte studii literare şi estetice*, Bucureşti, 1981
Rusu, *Utopica* = M. N. Rusu, *Utopica*, Bucureşti, 1969
Sadoveanu, *Scrieri* = Ion Marin Sadoveanu, *Scrieri*, I–VIII, îngr. şi introd. I. Oprişan, Bucureşti, 1969 –1985
Sadoveanu, *Cărţi* = Izabela Sadoveanu, *Cărţi şi idei*, I–II, îngr. şi pref. Margareta Feraru, Bucureşti, 2001
Sadoveanu, *Opere* = Mihail Sadoveanu, *Opere*, I–XXII, Bucureşti, 1954–1973
Sanielevici, *Cercetări* = H. Sanielevici, *Cercetări critice şi filosofice*, îngr. Z. Ornea și Cornelia Botez, introd. Z. Ornea, Bucureşti, 1968
Sanielevici, *Încercări* = H. Sanielevici, *Încercări critice*, pref. C. Rădulescu-Motru, Bucureşti, 1903
Sanielevici, *Noi studii* = H. Sanielevici, *Noi studii critice*, Bucureşti, 1920
Sanielevici, *Poporanismul* = H. Sanielevici, *Poporanismul reacţionar*, Bucureşti, 1921
Sasu, *Dicţ. scriit. SUA* = Aurel Sasu, *Dicţionarul scriitorilor români din Statele Unite şi Canada*, Bucureşti, 2001
Sasu, *În căutarea* = Aurel Sasu, *În căutarea formei*, Cluj-Napoca, 1979
Sasu, *Progresii* = Aurel Sasu, *Progresii*, Cluj, 1972
Sasu, *Retorica* = Aurel Sasu, *Retorica literară românească*, Bucureşti, 1976
Satco, *Encicl. Bucovinei* = Emil Satco, *Enciclopedia Bucovinei*, I–II, Suceava, 2004
Satco–Pânzar, *Dicţionar* = Emil Satco, Ioan Pânzar, *Dicţionar de literatură. Bucovina*, Suceava, 1993
Săndulescu, *Citind* = Al. Săndulescu, *Citind, recitind…*, Bucureşti, 1973
Săndulescu, *Constelaţii* = Al. Săndulescu, *Constelaţii literare*, Bucureşti, 1998
Săndulescu, *Continuităţi* = Al. Săndulescu, *Continuităţi*, Bucureşti, 1976
Săndulescu, *Lit. epistolară* = Al. Săndulescu, *Literatura epistolară*, Bucureşti, 1972
Săndulescu, *Memorialişti* = Al. Săndulescu, *Memorialişti români*, Bucureşti, 2003
Săndulescu, *Pagini* = Al. Săndulescu, *Pagini de istorie literară*, Bucureşti, 1966
Săndulescu, *Portrete* = Al. Săndulescu, *Portrete şi analize literare*, Bucureşti, 1982
Sângeorzan, *Anotimpurile* = Zaharia Sângeorzan, *Anotimpurile criticii*, Bucureşti, 1983
Sângeorzan, *Conversaţii* = Zaharia Sângeorzan, *Conversaţii critice*, Cluj-Napoca, 1980
Sân-Giorgiu, *Cercetări* = Ion Sân-Giorgiu, *Cercetări critice*, I, Bucureşti, 1923
Scarlat, *Ist. poeziei* = Mircea Scarlat, *Istoria poeziei româneşti*, I–IV, Bucureşti, 1982–1990
Scrisori – Camil Petrescu = *Scrisori către Camil Petrescu*, I–II, îngr. şi pref. Florica Ichim, Bucureşti, 1981
Scrisori – Densusianu = *Scrisori către Ovid Densusianu*, I–IV, Bucureşti, 1979–1989
Scrisori – Ibrăileanu = *Scrisori către G. Ibrăileanu*, I–IV, îngr. Mihai Bordeianu, Grigore Botez, Viorica Botez, Ion Lăzărescu, Dan Mănucă şi Al. Teodorescu, pref. Al. Dima şi N. I. Popa, Bucureşti, 1966–1973
Scriitori rom. – lit. străine = *Scriitori români şi/în literaturile străine*, coordonator Alexandru Ruja, Timişoara, 2010
Scurtu, *Cercetări* = Nicolae Scurtu, *Cercetări literare. Scriitori dâmboviţeni*, I–III, Târgoviște, 2007–2010
Scurtu, *Contribuţii* = Nicolae Scurtu, *Contribuţii de istorie literară*, I–II, pref. Ilie Rad și Mircea Popa, București, 2011–2012.
Sebastian, *Eseuri* = Mihail Sebastian, *Eseuri. Cronici. Memorial*, îngr. şi pref. Cornelia Ştefănescu, Bucureşti, 1972
Sebastian, *Jurnal* = Mihail Sebastian, *Jurnal de epocă*, îngr. şi introd. Cornelia Ștefănescu, Bucureşti, 2002
Seche, *Schiţă* = Mircea Seche, *Schiţă de istorie a lexicografiei române*, I–II, Bucureşti, 1966–1969
Sevastos, *Amintiri* = Mihail Sevastos, *Amintiri de la „Viaţa românească"*, Bucureşti, 1966
Silvestru, *Jurnal* = Valentin Silvestru, *Jurnal de drum al unui critic teatral (1944–1984)*, I, Bucureşti, 1992
Silvestru, *Un deceniu* = Valentin Silvestru, *Un deceniu teatral*, Bucureşti, 1984
Simion, *Dimineaţa* = Eugen Simion, *Dimineaţa poeţilor*, Bucureşti, 1980
Simion, *Ficţiunea* = Eugen Simion, *Ficţiunea jurnalului intim*, I–III, Bucureşti, 2001
Simion, *Fragmente* = Eugen Simion, *Fragmente critice*, vol. I–II, Craiova, 1997–1998, vol. III–VI, Bucureşti, 1999–2009; vol. I, ed. 2, Bucureşti, 1998
Simion, *Genurile* = Eugen Simion, *Genurile biograficului*, Bucureşti, 2002; ed. I–II, Bucureşti, 2008
Simion, *Întoarcerea autorului* = Eugen Simion, *Întoarcerea autorului. Eseuri despre relaţia creator–operă*, Bucureşti, 1981; ed. 2, Bucureşti, 1993
Simion, *Mercuţio* = Eugen Simion, *Moartea lui Mercuţio*, Bucureşti, 1993
Simion, *Orientări* = Eugen Simion, *Orientări în literatura contemporană*, Bucureşti, 1965
Simion, *Scriitori* = Eugen Simion, *Scriitori români de azi*, I–IV, Bucureşti, 1974–1989; vol. I, ed. 2, Bucureşti, 1978
Simion, *Sfidarea* = Eugen Simion, *Sfidarea retoricii. Jurnal german*, Bucureşti, 1985
Simuţ, *Arena* = Ion Simuţ, *Arena actualităţii. Confidențe*, Iaşi, 2000
Simuţ, *Critica* = Ion Simuţ, *Critica de tranziţie*, Cluj-Napoca, 1996
Simuţ, *Diferenţa* = Ion Simuţ, *Diferenţa specifică*, Cluj-Napoca, 1982
Simuţ, *Incursiuni* = Ion Simuţ, *Incursiuni în literatura actuală*, Oradea, 1994
Simuţ, *Reabilitarea* = Ion Simuţ, *Reabilitarea ficţiunii*, Bucureşti, 2004
Simuţ, *Revizuiri* = Ion Simuţ, *Revizuiri*, I, Bucureşti, 1995

Simuţ, *Vămile* = Ion Simuţ, *Vămile posterităţii*, Bucureşti, 2012
Solomon, *Dialog* = Dumitru Solomon, *Dialog interior*, Bucureşti, 1987
Sorescu, *Bibliotecă* = Marin Sorescu, *Bibliotecă de poezie românească*, îngr. Mihaela Constantinescu şi Virginia Sorescu, Bucureşti, 1997
Sorescu, *Teoria sferelor* = Marin Sorescu, *Teoria sferelor de influenţă*, Bucureşti, 1969
Sorescu, *Uşor cu pianul* = Marin Sorescu, *Uşor cu pianul pe scări*, Bucureşti, 1985
Sorescu, *Interpretări* = Roxana Sorescu, *Interpretări*, Bucureşti, 1979
Sorescu, *Liricul* = Roxana Sorescu, *Liricul şi tragicul*, Bucureşti, 1983
Sorescu, *Lumea* = Roxana Sorescu, *Lumea, repovestită*, Bucureşti, 2000
Sorianu, *Contrapunct* = Vlad Sorianu, *Contrapunct critic*, Iaşi, 1971
Sorianu, *Glose* = Vlad Sorianu, *Glose critice*, Bucureşti, 1968
Sorohan, *Introducere* = Elvira Sorohan, *Introducere în istoria literaturii române*, Iaşi, 1997
Soviany, *Apocaliptica* = Octavian Soviany, *Apocaliptica textului*, Bucureşti, 2008
Soviany, *Cinci decenii* = Octavian Soviany, *Cinci decenii de experimentalism*, I–II, Bucureşti, 2011
Soviany, *Textualism* = Octavian Soviany, *Textualism, postmodernism, apocaliptic*, I–II, Constanţa, 2000–2001
Spiridon, *Aparenţa* = Monica Spiridon, *Despre „aparenţa" şi „realitatea" literaturii*, Bucureşti, 1984
Spiridon, *Apărarea* = Monica Spiridon, *Apărarea şi ilustrarea criticii*, Bucureşti, 1996
Spiridon, *Interpretarea* = Monica Spiridon, *Interpretarea fără frontiere*, Cluj-Napoca, 1998
Spiridon, *Melancolia* = Monica Spiridon, *Melancolia descendenţei*, Bucureşti, 1989
Spiridon, *Cuprinderi* = Vasile Spiridon, *Cuprinderi*, Bucureşti, 1993
Stănescu, *Cronici* = C. Stănescu, *Cronici literare*, 1971
Stănescu, *Jurnal* = C. Stănescu, *Jurnal de lectură*, I–III, Bucureşti, 1978–1988
Stănescu, *Poeţi şi critici* = C. Stănescu, *Poeţi şi critici*, Bucureşti, 1972
Steinhardt, *Critică* = N. Steinhardt, *Critică la persoana întâi*, Cluj-Napoca, 1983
Steinhardt, *Incertitudini* = N. Steinhardt, *Incertitudini literare*, Cluj-Napoca, 1980
Steinhardt, *Între viaţă* = N. Steinhardt, *Între viaţă şi cărţi*, Bucureşti, 1976
Steinhardt, *Monologul* = N. Steinhardt, *Monologul polifonic*, Cluj-Napoca, 1991
Stere, *Scrieri* = C. Stere, *Scrieri*, îngr. şi introd. Z. Ornea, Bucureşti, 1979
Stoica, *Caligrafie* = Petre Stoica, *Caligrafie şi culori*, Bucureşti, 1984
Stolnicu, *Printre scriitori* = Simion Stolnicu, *Printre scriitori şi artişti*, îngr. şi pref. Simion Bărbulescu, Bucureşti, 1988
Straje, *Dicţ. pseud.* = Mihail Straje, *Dicţionar de pseudonime, alonime, anagrame, asteronime, criptonime ale scriitorilor şi publiciştilor români*, Bucureşti, 1973
Streinu, *Clasicii* = Vladimir Streinu, *Clasicii noştri*, Bucureşti, 1969
Streinu, *Pagini* = Vladimir Streinu, *Pagini de critică literară*, vol. I–II, Bucureşti, 1968, vol. III–V, îngr. George Muntean, Bucureşti, 1974–1977
Streinu, *Versificaţia* = Vladimir Streinu, *Versificaţia modernă*, Bucureşti, 1966
Sturdza, *Familiile* = *Familiile boiereşti din Moldova şi Ţara Românească*, I–II, coordonator Mihai Dim. Sturdza, Bucureşti, 2004–2011
Suceveanu, *Emisferele* = Arcadie Suceveanu, *Emisferele de Magdeburg*, Chişinău, 2005
Suchianu, *Aspecte* = D. I. Suchianu, *Aspecte literare*, Bucureşti, 1928
Suciu, *Lit. băn.* = I. D. Suciu, *Literatura bănăţeană de la început până la Unire (1582–1918)*, Timişoara, 1940
Suţu, *Iaşii* = Rudolf Suţu, *Iaşii de odinioară*, I–II, Iaşi, 1923–1928
Şchiau, *Cărturari* = Octavian Şchiau, *Cărturari şi cărţi în spaţiul românesc medieval*, Cluj-Napoca, 1978
Şerban, *Exegeze* = Geo Şerban, *Exegeze*, Bucureşti, 1968
Şerban, *Ispita* = Geo Şerban, *Ispita istoriei*, Bucureşti, 1980
Şiadbei, *Cercetări* = I. Şiadbei, *Cercetări asupra cronicelor moldovene*, Iaşi, 1939
Şiulea, *Retori* = Ciprian Şiulea, *Retori, simulacre, imposturi*, Bucureşti, 2003
Şleahtiţchi, *Cerc* = Maria Şleahtiţchi, *Cerc deschis. Literatura română din Basarabia în postcomunism*, Iaşi, 2007
Ştefănescu, *Dialog* = Alex. Ştefănescu, *Dialog în bibliotecă*, Bucureşti, 1984
Ştefănescu, *Istoria* = Alex. Ştefănescu, *Istoria literaturii române contemporane. 1941–2000*, Bucureşti, 2005
Ştefănescu, *Jurnal* = Alex. Ştefănescu, *Jurnal de critic*, Bucureşti, 1980
Ştefănescu, *Preludiu* = Alex. Ştefănescu, *Preludiu*, Bucureşti, 1977
Ştefănescu, *Prim-plan* = Alex. Ştefănescu, *Prim–plan*, Bucureşti, 1987
Ştefănescu, *Momente* = Cornelia Ştefănescu, *Momente ale romanului*, Bucureşti, 1973
Şuluţiu, *Scriitori* = Octav Şuluţiu, *Scriitori şi cărţi*, îngr. şi pref. Nicolae Florescu, Bucureşti, 1974
Tacciu, *Romant. rom.* = Elena Tacciu, *Romantismul românesc*, I–III, Bucureşti, 1982–1987
Tanco, *Dicţ. lit. Bistriţa* = Teodor Tanco, *Dicţionar literar (1639–1997) al judeţului Bistriţa-Năsăud. Autori–publicaţii–societăţi*, Cluj-Napoca, 1998
Tartler, *Melopoetica* = Grete Tartler, *Melopoetica*, Bucureşti, 1984
Taşcu, *Incidenţe* = Valentin Taşcu, *Incidenţe*, Cluj-Napoca, 1975
Taşcu, *Poezia* = Valentin Taşcu, *Poezia poeziei de azi*, Iaşi, 1985
Teodorescu-Branişte, *Presă şi lit.* = T. Teodorescu-Branişte, *Între presă şi literatură*, I–II, Bucureşti, 1989
Teodorescu–Sadoveanu, *Amintiri* = Ion Teodorescu, Izabela Sadoveanu, *Amintiri (Din lumea umbrelor. Sufletul altor generaţii)*, îngr. Aristiţa Avramescu şi Tiberiu Avramescu, introd. Tiberiu Avramescu, Bucureşti, 1980
Terian, *A cincea esenţă* = Andrei Terian, *G. Călinescu. A cincea esenţă*, Bucureşti, 2009
Tertulian, *Eseuri* = N. Tertulian, *Eseuri*, Bucureşti, 1968
Theodorescu, *Ist. bibl.* = Barbu Theodorescu, *Istoria bibliografiei române*, ed. 2, Bucureşti, 1972
Tihan, *Apropierea* = Teodor Tihan, *Apropierea de imaginar*, Cluj-Napoca, 1988

Tihan, *Umanităţi* = Teodor Tihan, *Umanităţi şi valori*, Cluj-Napoca, 2000
Titel, *Cehov* = Sorin Titel, *În căutarea lui Cehov şi alte eseuri*, Bucureşti, 1984
Titel, *Pasiunea* = Sorin Titel, *Pasiunea lecturii*, Timişoara, 1976
Todor, *Confluenţe* = Avram P. Todor, *Confluenţe literare româno–maghiare*, îngr. şi pref. Dávid Gyula, Bucureşti, 1983
Todoran, *Secţiuni* = Eugen Todoran, *Secţiuni literare*, Timişoara, 1973
Tomescu, *Calendarele* = Mircea Tomescu, *Calendarele româneşti. 1733–1830*, Bucureşti, 1957
Tomescu, *Ist. cărţii rom.* = Mircea Tomescu, *Istoria cărţii româneşti. De la începuturi până la 1918*, Bucureşti, 1968
Tomuş, *Carnet* = Mircea Tomuş, *Carnet critic*, Bucureşti, 1969
Tomuş, *Istorie* = Mircea Tomuş, *Istorie literară şi poezie*, Timişoara, 1974
Tomuş, *Mişcarea* = Mircea Tomuş, *Mişcarea literară*, Bucureşti, 1981
Tomuş, *Răsfrângeri* = Mircea Tomuş, *Răsfrângeri*, Cluj, 1973
Tomuş, *Romanul* = Mircea Tomuş, *Romanul romanului românesc*, I–II, Bucureşti, 1999 – 2000
Tomuş, *15 poeţi* = Mircea Tomuş, *Cincisprezece poeţi*, Bucureşti, 1968
Trandafir, *Dinamica* = Constantin Trandafir, *Dinamica valorilor literare*, Bucureşti, 1983
Trifu, *Cronica* = Constanţa Trifu, *Cronica dramatică şi începuturile teatrului românesc*, Bucureşti, 1970
Trifu, *Presa* = Constanţa Trifu, *Presa umoristică de altădată*, I–II, Bucureşti, 1974–1980
Trivale, *Cronici* = Ion Trivale, *Cronici literare*, îngr. şi pref. Margareta Feraru, Bucureşti, 1971
Tuchilă, *Cetăţile* = Costin Tuchilă, *Cetăţile poeziei*, Bucureşti, 1983
Tuchilă, *Privirea* = Costin Tuchilă, *Privirea şi cadrul*, Bucureşti, 1988
Tudor, *Pretexte* = Eugenia Tudor, *Pretexte critice*, Bucureşti, 1973
Tudor, *Mişcarea* = Iorgu Tudor, *Mişcarea culturală-socială în Basarabia după Unire*, Bucureşti, 1976
Tudor-Anton, *Ipostaze* = Eugenia Tudor-Anton, *Ipostaze ale prozei*, Bucureşti, 1977
Tupan, *Scenarii* = Ana-Maria Tupan, *Scenarii şi limbaje poetice*, Bucureşti, 1989
Ţârcovnicu, *Contribuţii* = V. Ţârcovnicu, *Contribuţii la istoria învăţământului românesc din Banat (1780–1918)*, Bucureşti, 1970
Ţepelea, *Amintiri* = Gabriel Ţepelea, *Amintiri şi evocări*, Bucureşti, 1994
Ţepelea, *Opţiuni* = Gabriel Ţepelea, *Opţiuni şi retrospective*, Bucureşti, 1989
Ţepelea, *Rememorări* = Gabriel Ţepelea, *Rememorări de istorie, literatură şi cultură naţională*, Bucureşti, 1994
Ţepelea, *Studii* = Gabriel Ţepelea, *Studii de istorie şi limbă literară*, Bucureşti, 1970
Ţepelea–Bulgăr, *Momente* = G. Ţepelea, Gh. Bulgăr, *Momente din evoluţia limbii române literare*, Bucureşti, 1973
Ţeposu, *Istoria* = Radu G. Ţeposu, *Istoria tragică & grotescă a întunecatului deceniu literar nouă*, Bucureşti, 1993
Ţeposu, *Viaţa* = Radu G. Ţeposu, *Viaţa şi opiniile personajelor*, Bucureşti, 1983
Ţirioi, *Premise* = Nicolae Ţirioi, *Premise literare*, Timişoara, 1976
Ulici, *Confort Procust* = Laurenţiu Ulici, *Confort Procust*, Bucureşti, 1983
Ulici, *Lit. rom.* = Laurenţiu Ulici, *Literatura română contemporană*, vol. I: *Promoţia '70*, Bucureşti, 1995
Ulici, *Prima verba* = Laurenţiu Ulici, *Prima verba*, vol. I–II, Bucureşti, 1975–1978, vol. III, Timişoara, 1991, vol. IV, îngr. Aurelia Ulici, pref. Eugen Negrici, postfaţă Ioan Es. Pop, Bucureşti, 2004
Ulici, *Recurs* = Laurenţiu Ulici, *Recurs*, Bucureşti, 1971
Ungheanu, *Arhipelag* = Mihai Ungheanu, *Arhipelag de semne*, Bucureşti, 1975
Ungheanu, *Fiii* = Mihai Ungheanu, *Fiii risipitori (Noi şi secolul XIX)*, Bucureşti, 1988
Ungheanu, *Lecturi* = Mihai Ungheanu, *Lecturi şi rocade*, Bucureşti, 1978
Ungheanu, *Pădurea* = Mihai Ungheanu, *Pădurea de simboluri*, Bucureşti, 1973
Ungheanu, *Scriitorii* = Mihai Ungheanu, *Scriitorii de la miezul nopţii*, Galaţi, 1996
Ungureanu, *Contextul* = Cornel Ungureanu, *Contextul operei,* Bucureşti, 1978
Ungureanu, *Geografia lit.* = Cornel Ungureanu, *Geografia literaturii române, azi*, vol. I: *Muntenia*, Piteşti, 2003, vol. IV: *Banatul*, Piteşti, 2005
Ungureanu, *Imediata* = Cornel Ungureanu, *Imediata noastră apropiere*, I–II, Timişoara, 1980–1990
Ungureanu, *Istoria secretă* = Cornel Ungureanu, *Istoria secretă a literaturii române*, Braşov, 2007
Ungureanu, *La umbra cărţilor* = Cornel Ungureanu, *La umbra cărţilor în floare*, Timişoara, 1975
Ungureanu, *La vest* = Cornel Ungureanu, *La vest de Eden. O introducere în literatura exilului*, I–II, Timişoara, 1995–2000
Ungureanu, *Mitteleuropa* = Cornel Ungureanu, *Mitteleuropa periferiilor*, Iaşi, 2002
Ungureanu, *Proza rom.* = Cornel Ungureanu, *Proza românească de azi*, I, Bucureşti, 1985
Ungureanu, *Proză* = Cornel Ungureanu, *Proză şi reflexivitate*, Bucureşti, 1977.
Urechia, *Ist. şc.* = V. A. Urechia, *Istoria şcoalelor de la 1800–1864*, I–IV, Bucureşti, 1892–1901
Uricariu, *Ecorşeuri* = Doina Uricariu, *Ecorşeuri*, Bucureşti, 1989
Ursu, *Memorialistica* = G.G. Ursu, *Memorialistica în opera cronicarilor*, Bucureşti, 1972
Ursu, *Alte contribuţii* = N. A. Ursu, *Alte contribuţii de istoria culturii româneşti*, Iaşi, 2012
Ursu, *Contribuţii ist. culturii* = N. A. Ursu, *Contribuţii la istoria culturii româneşti*, Iaşi, 2002
Ursu, *Contribuţii ist. lit.* = N. A. Ursu, *Contribuţii la istoria literaturii române*, Iaşi, 1997
Ursu, *Contribuţii sec. XVII* = N. A. Ursu, *Contribuţii la istoria culturii româneşti în secolul al XVII-lea*, Iaşi, 2003
Vaida, *Mitologii* = Mircea Vaida, *Mitologii critice*, Bucureşti, 1978
Vakulovski, *Portret* = Mihail Vakulovski, *Portret de grup cu generaţia „optzeci". Poezia*, Bucureşti, 2010
Valmarin, *Studii* = Luiza Valmarin, *Studii de literatură română modernă şi comparată*, Bucureşti, 1987
Vartic, *Modelul* = Ion Vartic, *Modelul şi oglinda*, Bucureşti, 1982

Vartic, *Spectacol* = Ion Vartic, *Spectacol interior*, Cluj-Napoca, 1977
Vasile, *Lumea* = Geo Vasile, *Lumea în optzeci de cărți*, București, 2003
Vasile, *Mărci* = Geo Vasile, *Poezie română contemporană. Mărci stilistice*, Iași, 2010
Vasile, *Poezia* = Geo Vasile, *Poezia română între milenii. Dicţionar de autori*, Cluj-Napoca, 2002
Vasile, *Proza* = Geo Vasile, *Proza românească între milenii. Dicţionar de autori*, Bucureşti, 2001
Vârgolici, *Comentarii* = Teodor Vârgolici, *Comentarii literare*, Bucureşti, 1971
Vârgolici, *Începuturile* = Teodor Vârgolici, *Începuturile romanului românesc*, Bucureşti, 1963
Vârgolici, *Portrete* = Teodor Vârgolici, *Portrete şi analize literare*, Bucureşti, 2001
Vârgolici, *Retrospective* = Teodor Vârgolici, *Retrospective literare*, Bucureşti, 1970
Vârgolici, *Scriitori* = Teodor Vârgolici, *Scriitori şi opere*, Bucureşti, 1978
Velculescu, *Scriere* = Cătălina Velculescu, *Între scriere şi oralitate*, Bucureşti, 1988
Velea, *Interferenţe* = Stan Velea, *Interferenţe literare româno–polone*, Bucureşti, 1989
Velea, *Paralelisme* = Stan Velea, *Paralelisme şi retrospective literare*, Bucureşti, 1974
Velea, *Plămada* = Stan Velea, *Plămada cărţilor*, Bucureşti, 1997
Velea, *Universalişti* = Stan Velea, *Universalişti şi comparatişti români contemporani*, Bucureşti, 1996
Vianu, *Arta* = Tudor Vianu, *Arta prozatorilor români*, I–II, îngr. şi pref. Geo Şerban, Bucureşti, 1966
Vianu, *Figuri* = Tudor Vianu, *Figuri şi forme literare*, Bucureşti, 1946
Vianu, *Opere* = Tudor Vianu, *Opere*, I–XIV, îngr. Sorin Alexandrescu, Matei Călinescu, Gelu Ionescu, Cornelia Botez, George Gană şi Vlad Alexandrescu, prefeţe şi postfeţe Gelu Ionescu, Sorin Alexandrescu şi George Gană, Bucureşti, 1971–1990
Vianu, *Scriitori români* = Tudor Vianu, *Scriitori români*, I–III, îngr. Cornelia Botez, pref. Pompiliu Marcea, Bucureşti, 1970
Vianu, *Studii* = Tudor Vianu, *Studii de literatură română*, Bucureşti, 1965
Vintilescu, *Istoria* = Virgil Vintilescu, *Istoria literaturii române*, vol. II: *Epoca modernă*, Timișoara, 2011, vol. III: *Epoca „Junimii"*, Timișoara, 2008
Vintilescu, *Secvenţe* = Virgil Vintilescu, *Secvenţe literare. Repere literare bănăţene (1880–1917)*, Timişoara, 1987
Vişan, *Semnături* = Constantin Vişan, *Semnături în contemporaneitate*, Bucureşti, 1986
Vitner, *Semnele* = Ion Vitner, *Semnele romanului*, Bucureşti, 1971
Vlad, *Analiză–sinteză* = Ion Vlad, *Între analiză şi sinteză*, Cluj, 1970
Vlad, *Convergenţe* = Ion Vlad, *Convergenţe. Concepte şi alternative ale lecturii*, Cluj, 1972
Vlad, *Descoperirea* = Ion Vlad, *Descoperirea operei,* Cluj, 1970
Vlad, *Lect. prozei* = Ion Vlad, *Lectura prozei*, Bucureşti, 1991
Vlad, *Lectura* = Ion Vlad, *Lectura – un eveniment al cunoaşterii*, Bucureşti, 1977
Vlad, *Lectura rom.* = Ion Vlad, *Lectura romanului*, Cluj-Napoca, 1983
Vlad, *Lecturi* = Ion Vlad, *Lecturi constructive*, Bucureşti, 1975
Vlad, *Orizonturile* = Ion Vlad, *Orizonturile lecturii*, Cluj-Napoca, 2007
Vlad, *Povestirea* = Ion Vlad, *Povestirea. Destinul unei structuri epice*, Bucureşti, 1972
Vodă-Căpuşan, *Accente* = Maria Vodă-Căpuşan, *Accente*, Cluj-Napoca, 1991
Vodă-Căpuşan, *Teatru* = Maria Vodă-Căpuşan, *Teatru şi actualitate*, Bucureşti, 1984
Voica, *Etape* = Adrian Voica, *Etape în afirmarea sonetului românesc*, Iaşi, 1996
Voncu, *Secvenţe* = Răzvan Voncu, *Secvenţe literare contemporane*, I–II, Bucureşti, 2001–2002
Vrabie, *Folcloristica* = Gh. Vrabie, *Folcloristica română*, Bucureşti, 1968
Vrabie, *Gândirismul* = Gh. Vrabie, *Gândirismul*, Bucureşti, 1940
Vuia, *Studii* = Romulus Vuia, *Studii de etnografie şi folclor*, I, îngr. Mihai Pop şi Ioan Şerb, pref. Mihai Pop, Bucureşti, 1975
Vulcan, *Panteonul* = Iosif Vulcan, *Panteonul român*, Pesta, 1869
Vulturescu, *Cultură* = George Vulturescu, *Cultură şi literatură în ţinuturile Sătmarului. Dicţionar. 1700–2000*, Satu Mare, 2000
Zaciu, *Alte lecturi* = Mircea Zaciu, *Alte lecturi şi alte zile*, Bucureşti, 1978
Zaciu, *Bivuac* = Mircea Zaciu, *Bivuac*, Cluj-Napoca, 1974
Zaciu, *Clasici* = Mircea Zaciu, *Clasici şi contemporani*, Bucureşti, 1994
Zaciu, *Colaje* = Mircea Zaciu, *Colaje*, Cluj, 1972
Zaciu, *Cu cărţile* = Mircea Zaciu, *Cu cărţile pe masă*, Bucureşti, 1981
Zaciu, *Departe* = Mircea Zaciu, *Departe / aproape*, Bucureşti, 1998
Zaciu, *Glose* = Mircea Zaciu, *Glose*, Cluj, 1970
Zaciu, *Lancea* = Mircea Zaciu, *Lancea lui Ahile*, Bucureşti, 1980
Zaciu, *Lecturi* = Mircea Zaciu, *Lecturi şi zile*, Bucureşti, 1975
Zaciu, *Masca* = Mircea Zaciu, *Masca geniului*, Bucureşti, 1967
Zaciu, *Ordinea* = Mircea Zaciu, *Ordinea şi aventura*, Cluj, 1973
Zaciu, *Viaticum* = Mircea Zaciu, *Viaticum*, Bucureşti, 1983
Zaciu, *O scenă, Transilvania* = Mircea Zaciu, *Ca o imensă scenă, Transilvania …*, Bucureşti, 1996
Zaharia-Filipaş, *Retorică* = Elena Zaharia-Filipaş, *Retorică şi semnificaţie*, Bucureşti, 1993
Zaharia-Filipaş, *Studii* = Elena Zaharia-Filipaş, *Studii de literatură feminină*, Bucureşti, 2004
Zalis, *Aspecte* = H. Zalis, *Aspecte şi structuri neoromantice*, Bucureşti, 1971;
Zalis, *Estetica* = H. Zalis, *Estetica imperfecţiei. Contribuţii la studiul naturalismului românesc*, Timişoara, 1979
Zalis, *Scriitori* = H. Zalis, *Scriitori pelerini*, Bucureşti, 1973
Zalis, *Tensiuni* = H. Zalis, *Tensiuni lirice contemporane*, Bucureşti, 1975
Zalis, *Valori*= H. Zalis, *Valori de referință în critica și istoria literară românească*, Bucureşti, 1991
Zamfir, *Cealaltă faţă* = Mihai Zamfir, *Cealaltă faţă a prozei*, Bucureşti, 1988; ed. Bucureşti, 2006
Zamfir, *Panorama* = Mihai Zamfir, *Scurtă istorie. Panorama alternativă a literaturii române*, I, Bucureşti–Iaşi, 2012

Zamfir, *Poemul* = Mihai Zamfir, *Poemul românesc în proză*, Bucureşti, 1981
Zamfir, *Proza poetică* = Mihai Zamfir, *Proza poetică românească în secolul al XIX-lea*, Bucureşti, 1971
Zamfir, *Secolul* = Mihai Zamfir, *Din secolul romantic*, Bucureşti, 1989
Zamfirescu, *Istorie* = Dan Zamfirescu, *Istorie şi cultură*, I–II, Bucureşti, 2003
Zamfirescu, *Studii* = Dan Zamfirescu, *Studii şi articole de literatură română veche*, Bucureşti, 1967
Zamfirescu, *Căutarea* = Vasile Dem. Zamfirescu, *În căutarea sinelui*, Bucureşti, 1994
Zarifopol, *Eseuri* = Paul Zarifopol, *Eseuri*, I–II, îngr. Al. Săndulescu şi Radu Săndulescu, pref. Al. Săndulescu, Bucureşti, 1988
Zarifopol, *Pagini* = Paul Zarifopol, *Pagini de critică*, îngr. şi postfaţă Al. Săndulescu, Bucureşti, 1984
Zarifopol, *Pentru arta lit.* = Paul Zarifopol, *Pentru arta literară*, I–II, îngr. şi introd. Al. Săndulescu, Bucureşti, 1971

B. ARHIVE, PERIODICE, CULEGERI, ANTOLOGII

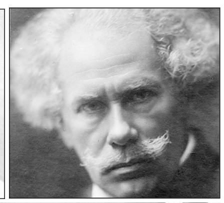
AA = „Ardealul", Bucureşti, 1941 ş.u.
AAF = „Anuarul Arhivei de Folclor", Cluj, 1932 ş. u; din 1980 „Anuarul de folclor"; din 1991 „Anuarul Arhivei de Folclor"
AAR = „Analele Societăţii Academice Române", Bucureşti, 1867 ş.u.; din 1879 „Analele Academiei Române"
AC = „Academica", Bucureşti, 1990 ş.u.
ADLTR = Arhiva *Dicţionarului literaturii române. 1900–1950*, Institutul de Filologie Română „A. Philippide", Iaşi
ADV = „Adevărul", Bucureşti, 1888 ş.u.; 1990 ş.u.
ADZ = „Allgemeine Deutsche Zeitung für Rumänien", Bucureşti, 1993 ş.u.
AFT = „Amfiteatru", Bucureşti, 1966 ş.u.
AIN = „Anuarul Institutului de Istorie Naţională", Cluj, 1921 ş.u.
AIX = „Anuarul Institutului de Istorie şi Arheologie «A.D. Xenopol»", Iaşi, 1964 ş.u.
ALA = „Adevărul literar şi artistic", Bucureşti, 1920 ş.u.; 1990 ş.u.
ALIL = „Studii şi cercetări ştiinţifice", filologie, Iaşi, 1950 ş.u.; din 1965 „Anuar de lingvistică şi istorie literară"
ALR = Saşa Pană, *Antologia literaturii române de avangardă*, pref. Matei Călinescu, Bucureşti, 1969
AMET = „Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei", Cluj, 1958 ş.u.
AMI = *Arborele memoriei. Antologia poeţilor de limbă română din Israel*, îngr. Radu Cârneci, pref. Roxana Sorescu, Bucureşti, 1997
ANB = „Analele Banatului", Timişoara, 1928 ş.u.
AO = „Arhivele Olteniei", Craiova, 1922 ş.u.
APF = „Apostrof", Cluj-Napoca, 1990 ş.u.
ARG = „Argeş", Piteşti, 1966 ş.u.
ASO = *Antologia scriitorilor ocazionali*, îngr. E. Lovinescu, Bucureşti, 1941
AST = „Astra", Braşov, 1966 ş.u.
ATN = „Ateneu", Bacău, 1964 ş.u.
AUB = „Revista Universităţii «C. I. Parhon»", Bucureşti, 1952 ş.u.; din 1956 „Analele Universităţii Bucureşti"
AUC = „Analele Universităţii din Craiova", Craiova, 1972 ş.u.
AUI = „Analele ştiinţifice ale Universităţii «Al. I. Cuza» din Iaşi", Iaşi, 1955 ş.u.
AUT = „Analele Universităţii din Timişoara", Timişoara, 1956 ş.u.; din 2000 „Analele Universității de Vest din Timișoara"
BOR = „Biserica Ortodoxă Română", Bucureşti, 1874 ş.u.
BRLR = *Bibliografia relațiilor literaturii române cu literaturile străine în periodice 1859–1918*, I-III, București, 1980–1985; *Bibliografia relațiilor literaturii române cu literaturile străine în periodice. 1919–1944*, I-X, București, 1997–2009
BRM = *Bibliografia românească modernă (1831–1918)*, I–IV, Bucureşti, 1984–1996
BRV = *Bibliografia românească veche. 1508–1830*, I–IV, întocmită de Ioan Bianu, Nerva Hodoş şi Dan Simonescu, Bucureşti, 1903–1944
BSS = „Buletinul Societății Scriitorilor Români", București, 1916 ș.u.
BUC = „Buletinul cărţii", Bucureşti, 1923 ş.u.
BVS = „Buna Vestire", Bucureşti, 1837 ş.u.
CAP = „Capitala", Bucureşti, 1936 ş.u.
CC = „Caiete critice", Bucureşti, 1982 ş.u.
CEL = „Cercetări literare", Bucureşti, 1934 ş.u.
CF = „Contrafort", Chişinău, 1994 ş.u.
CFL = „Cercetări folclorice", Bucureşti, 1947.
CGM = „Cuget moldovenesc", Bălţi, Iaşi, 1932 ş.u.
CHRM = *Chrestomaţie română*, I–II, îngr. M. Gaster, Leipzig–Bucureşti, 1891
CI = „Cercetări istorice", Iaşi, 1925 ş.u.
CIL = *Contribuţii de istoria limbii române literare în secolul al XIX-lea*, I–III, publ. Tudor Vianu, Bucureşti, 1956–1962
CL = „Convorbiri literare", Iaşi, Bucureşti, 1867 ş.u.; Iaşi, 1970 ş.u.
CLG = „Cercetări de lingvistică", Cluj, 1956 ş.u.
CLI = „Cuvântul liber", Bucureşti, 1919 ş.u.
CLT = „Cultura", Bucureşti, 2004 ş.u.
CML = „Curentul magazin", Bucureşti, 1939 ş.u.; din 1940 „Curentul magazin literar"; din 1941 „Curentul literar"
CN = „Contimporanul", Bucureşti, 1922 ş.u.
CNP = „Contrapunct", Bucureşti, 1990 ş.u.
CNT = „Contemporanul", Bucureşti, 1946 ş.u.; din 1990 „Contemporanul – Ideea europeană"
CPL = *Cărţile populare în literatura românească*, I–II, îngr. şi introd. I. C. Chiţimia şi Dan Simonescu, Bucureşti, 1963
CPV = *Cronici şi povestiri româneşti versificate (sec. XVII–XVIII)*, îngr. şi introd. Dan Simonescu, Bucureşti, 1967
CRC = „Cronica", Iaşi, 1966 ş.u.
CRE = „Curentul", Bucureşti, 1928 ş.u.
CREL = „Cahiers roumains d'études littéraires", Bucureşti, 1973 ş.u.
CTC = „Cele trei Crişuri", Oradea, Bucureşti, 1920; Oradea, 1990 ş.u.
CU = „Cuvântul", Bucureşti, 1924 ş. u; Bucureşti, 1990 ş.u.
CVC = „Convorbiri", Bucureşti, 1907; din 1908 „Convorbiri critice"
CZ = „Cosinzeana", Orăştie, 1911 ş.u.
D = „Datina", Turnu Severin, 1920 ş.u.
DAA = „Dacia", Bucureşti, 1941 ş.u.
DCL = *Documente literare*, I–II, îngr. Gh. Cardaş, Bucureşti, 1971–1973
DCM = *Documente*, vol. I, îngr. Gh. Ungureanu, D. Ivănescu şi Virginia Isac, Bucureşti, 1973, vol. II: *Documente din arhive ieşene*, Bucureşti, 1976

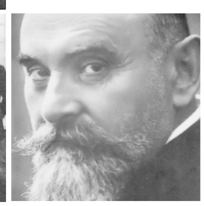
DCS = *De ce scrieți? Anchete literare din anii '30*, îngr. Gheorghe Hrimiuc-Toporaş şi Victor Durnea, pref. Victor Durnea, Iaşi, 1999
DEP = „Dreptatea", Bucureşti, 1927 ş.u.; 1944 ş.u.; 1990 ş.u.
DFC = *De la N. Filimon la G. Călinescu. Studii de sociologie a romanului românesc*, introd. Paul Cornea, Bucureşti, 1982
DIF = *Din istoria filosofiei în România*, I–III, Bucureşti, 1955–1960
DIPR = *Din istoria pedagogiei româneşti*, I–IV, Bucureşti, 1956–1960
DL = „Dacia literară", Iaşi, 1840; 1990 ş.u.
DM = „Dilema", Bucureşti, 1993 ş.u.; din 2004 „Dilema veche"
DML = *Documente şi manuscrise literare*, vol. I–II, publ. Paul Cornea şi Elena Piru, pref. Al. Dima, Bucureşti, 1967–1969, vol. III, publ. Paul Cornea, Elena Piru, Roxana Sorescu, introd. Paul Cornea, Bucureşti, 1976, vol. IV–V, publ. Paul Cornea, Andrei Nestorescu, Petre Costinescu, pref. Paul Cornea, Bucureşti, 1981–1986, vol. VI, publ. şi pref. Andrei Nestorescu, Bucureşti, 1993
DMN = „Dimineaţa", Bucureşti, 1904 ş.u.
DMT = „Dilemateca", Bucureşti, 2006 ş.u.
DR = „Dacoromania", Cluj, 1920 ş.u.; Cluj–Napoca, 1994 ş.u.
DRI = Aurel Sasu, Mariana Vartic, *Dramaturgia românească în interviuri*, I–V, Bucureşti, 1995–1997
DRO = „Dacoromania", Freiburg, 1973 ş.u.
E = „Euphorion", Sibiu, 1990 ş.u.
ECD = „Echidistanţe", Iaşi, 1991 ş.u.
ECH = „Echinox", Cluj, 1969 ş.u.
EL = „Előre", Bucureşti, 1953 ş.u.
F = „Familia", Pesta, Oradea, 1865 ş.u.; Oradea, 1926 ş.u.; 1934 ş.u.; 1944 ş.u.; 1965 ş.u.
FCI = „Facla literară", Bucureşti, 1923 ş.u.
FCL = „Facla", Bucureşti, 1910 ş.u.
FDZ = „Foaia diecezană", Caransebeş, 1886 ş.u.
FF = „Făt-Frumos", Cernăuţi, Suceava, Râmnicu Vâlcea, 1926 ş.u.
FK = „Filológiay Közlöny", Cluj, 1961 ş.u.
FLC = „Flacăra", Bucureşti, 1948 ş.u.
FLR = „Flacăra", Bucureşti, 1911 ş.u.
FMIL = „Foaie pentru minte, inimă şi literatură", Braşov, 1838 ş.u.
FON = „Foaia noastră", Budapesta, 1957 ş.u.
FRZ = „Frize", Braşov, 1934 ş.u.
G = „Gândirea", Cluj, Bucureşti, 1921 ş.u.
GBV = „Glasul Bucovinei", Cernăuţi, 1918 ş.u.; Bucureşti, Cernăuţi, 1994 ş.u.
GL = „Gazeta literară", Bucureşti, 1954 ş.u.
GR = „Gând românesc", Cluj, 1933 ş.u.
GT = „Gazeta de Transilvania", Braşov, 1938 ş.u.
HT = „A Hét", Bucureşti, 1970 ş.u.
IB = *Lui Ion Bianu. Amintire*, Bucureşti, 1916
IGZ = „Igaz Szó", Târgu Mureş, 1953 ş.u.
IIŞ = „Însemnări ieşene", Iaşi, 1936 ş.u.; 2004 ş.u.
IL = „Iaşul literar", Iaşi, 1955 ş.u.
JL = „Jurnalul literar", Iaşi, 1939; Bucureşti, 1947 ş.u.; 1990 ş.u.
KOR = „Korunk", Cluj, 1926 ş.u.; 1957 ş.u.
KR = „Karpatenrundschau", Braşov, 1958 ş.u.
L = „Literatorul", Bucureşti, 1880 ş.u.; 1991 ş.u.
LA = „Literatura şi arta", Chişinău, 1977 ş.u.
LAI = „Litere, arte & idei", supliment al ziarului „Cotidianul", Bucureşti, 1991 ş.u.
LAR = „Literatură şi artă română", Bucureşti, 1896 ş.u.
LCF = „Luceafărul", Bucureşti, 1958 ş.u.; din 2009 „Luceafărul de dimineaţă"
LL = „Limbă şi literatură", Bucureşti, 1955 ş.u.
LR = „Limba română", Bucureşti, 1952 ş.u.
LRC = „Limba română", Chişinău, 1991 ş.u.
LRM = *Literatura română medievală*, coordonator şi pref. Dan Horia Mazilu, Bucureşti, 2003
LRP = *Literatura română postbelică. Integrări, valorificări, reconsiderări*, coordonator Mihail Dolgan, Chişinău, 1998
LRV = *Literatura română veche (1402–1647)*, I–II, îngr. şi introd. G. Mihăilă şi Dan Zamfirescu, Bucureşti, 1971
LU = „Luceafărul", Budapesta, Sibiu, Bucureşti, 1902 ş.u.; Sibiu, 1941 ş.u.
LUP = „Lupta", Iaşi, Bucureşti, 1884 ş.u.
LUT = „Lupta", Bucureşti, 1921 ş.u.
MA = „Mitropolia Ardealului", Sibiu, 1956 ş.u.
MB = „Mitropolia Banatului", Timişoara, 1951 ş.u.
MCF = „Memoriile Comisiei de Folclor", Bucureşti, 1987 ş.u.
ME = „Buletinul «Mihai Eminescu»", Cernăuţi, Piatra Neamţ, Râmnicu Vâlcea, 1930 ş.u.
MLI = „Minerva literară ilustrată", Bucureşti, 1909 ş.u.
MM = „Mitropolia Moldovei", Iaşi, 1925 ş.u.
MMN = „Meşterul Manole", Bucureşti, 1939 ş.u.
MO = „Mitropolia Olteniei", Râmnicu Vâlcea, 1950 ş.u.
MOM = „Le Moment", Bucureşti, 1935 ş.u.
MOT = „Momentul", Bucureşti, 1945 ş.u.
MS = „Manuscriptum", Bucureşti, 1970 ş.u.
NL = „Neue Literatur", Timişoara–Bucureşti, 1956 ş.u.
NRL = „Neamul românesc literar", Vălenii de Munte, 1908 ş.u.
NRR = „Noua revistă română", Bucureşti, 1900 ş.u.
NW = „Neuer Weg", Bucureşti, 1949 ş.u. (din 1993 supliment al ziarului „Allgemeine Deutsche Zeitung für Rumänien")
NYRK = „Nyelv-és Irodalomtudományi közlemények", Cluj, 1957 ş.u.
O = „Scrisul bănăţean", Timişoara, 1949 ş.u.; din 1964 „Orizont"
OC = „Observator cultural", Bucureşti, 2000 ş.u.
ORT = „Orizont", Bucureşti, 1944 ş.u.; în 1947 „Revista literară"
PAU = *Poeţii şi prozatorii Ardealului până la Unire (1800–1918)*, îngr. şi introd. Gh. Cardaş, Bucureşti, 1936
PBU = *Poeţii şi prozatorii Basarabiei până la Unire (1812–1918)*, îngr. şi introd. Gh. Cardaş, Bucureşti, 1937
PE = „Presa", Bucureşti, 1939 ş.u.
PIL = „Prietenii istoriei literare", Bucureşti, 1931 ş.u.
PL = „Preocupări literare", Bucureşti, 1936 ş.u.
PLI = „Pagini literare", Turda, 1934 ş.u.
PND = *Primii noştri dramaturgi*, îngr. Al. Niculescu, introd. Florin Tornea, Bucureşti, 1960
POS = *Poeţi de la „Sămănătorul"*, îngr. Petru Homoceanul, pref. Al. Piru, Bucureşti, 1978
PPR = *Publicaţiile periodice româneşti*, introd. Ioan Bianu, t. I–IV, Bucureşti, 1913–2003, t. V, partea 1–2, Bucureşti, 2009–2012
PRA = Marin Mincu, *Poezia română actuală*, I–III, Constanţa, 1998–1999
PRL = „Propilee literare", 1926 ş.u.
PRP = Constantin Abăluţă, *Poezia română după proletcultism*, vol.I–II, cuvânt înainte Eugen Negrici, pref. edit., Constanţa, 2000
PRR = *Pionierii romanului românesc*, îngr. şi pref. Şt. Cazimir, Bucureşti, 1962
PRS = „Presa", Craiova, 1930 ş.u.; din 1934 „Presa Olteniei"
PRV = „Porunca vremii", Bucureşti, 1932 ş.u.
PSS = „Poesis", Satu Mare, 1990 ş.u.

R = „Ramuri”, Craiova, 1905 ș.u.; 1964 ș.u.
RA = „Revista arhivelor”, București, 1924 ș.u.
RAZ = „Raza literară”, București, 1932 ș.u.
RC = „Revista clasică”, București, 1910 ș.u.
RCM = „Revista cultului mozaic”, București, 1956 ș.u.
RCR = „Revista Cercului Literar”, Sibiu, 1945.
REF = „Revista de folclor”, Bucureşti, 1956 ș.u.; din 1964 „Revista de etnografie şi folclor”
REVR = „Revue roumaine”, Bucureşti, 1946 ș.u.
RFR = „Revista Fundaţiilor Regale”, Bucureşti, 1934 ș.u.
RI = „Revista istorică”, Vălenii de Munte, Bucureşti, Iaşi, 1915 ș.u.
RIAF = „Revista pentru istorie, arheologie şi filologie”, Bucureşti, 1882 ș.u.
RIR = „Revista istorică română”, Bucureşti, 1931 ș.u.
RITL = „Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor”, Bucureşti, 1952 ș.u.; din 1964 „Revista de istorie şi teorie literară”
RL = „România literară”, Bucureşti, 1968 ș.u.
RLRO = *Reviste literare româneşti din ultimele decenii ale secolului al XIX-lea*, îngr. Ovidiu Papadima, Bucureşti, 1974
RLSL = „Limba şi literatura moldovenească”, Chişinău, 1958 ș.u.; din 1989 „Revista de lingvistică şi ştiinţă literară”
RMB = „România liberă”, Bucureşti, 1943 ș.u.
RML = „România literară”, Bucureşti, 1939 ș.u.
RMZ = „Revista muzeelor”, Bucureşti, 1964 ș.u.
RP = „Rampa”, Bucureşti, 1911 ș.u.; din 1915 „Rampa nouă ilustrată”
RR = „Revista română”, Iaşi, 1995 ș.u.
RRI = Aurel Sasu, Mariana Vartic, *Romanul românesc în interviuri*, vol. I–IV, Bucureşti, 1985–1991
RSE = „Revue des études sud-est européennes”, Bucureşti, 1963 ș.u.
RSL = „Romanoslavica”, Bucureşti, 1953 ș.u.
RVM = „Revista vremii”, Galaţi, 1934 ș.u.
RVS = „Revista scriitoarei”, Bucureşti, 1926 ș.u.; din 1929 „Revista scriitoarelor şi scriitorilor români”
RVTR = *Reviste literare româneşti din secolul al XIX-lea*, îngr. şi pref. Paul Cornea, Bucureşti, 1970
RVVR = „Revista vremii”, Bucureşti, 1921 ș.u.
SBR = „Sburătorul”, Bucureşti, 1919 ș.u.
SBZ =„Siebenbürgische Zeitung”, München, 1950 ș.u.
SC = „Studii clasice”, Bucureşti, 1959 ș.u.
SCB = „Studii şi cercetări de bibliologie”, Bucureşti, 1955 ș.u.
SCD = „Studii şi cercetări de documentare şi bibliologie”, Bucureşti, 1964 ș.u.
SCIA = „Studii şi cercetări de istoria artei”, Bucureşti, 1954 ș.u.
SCL = „Studii şi cercetări lingvistice”, Bucureşti, 1950 ș.u.
SDC = „Suplimentul de cultură”, Iaşi, 2004
SDIR = *Studii şi documente cu privire la istoria românilor*, I–XXV, publ. N. Iorga, Bucureşti, 1901–1913
SDL = *Studii şi documente literare*, vol. I, publ. I. E. Torouţiu şi Gh. Cardaş, vol. II–XIII, publ. I. E. Torouţiu, Bucureşti, 1931–1946
SDM = „Societatea de mâine”, Bucureşti, 1924 ș.u.
SE = „Seara”, Bucureşti, 1937 ș.u.
SI = „Studii italiene”, Bucureşti, 1934 ș.u.
SIL = *Studii de istorie a literaturii române. De la C. A. Rosetti la G. Călinescu*, coordonator Ovidiu Papadima, Bucureşti, 1968
SILF = „Studii de istorie literară şi folclor”, Cluj, 1951 ș.u.
SILL = *Studii de istoria limbii române literare. Secolul XIX*, I–II, Bucureşti, 1969
SL = „Studii literare”, Cluj, Sibiu, 1942 ș.u.
SLAST = „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»„, Bucureşti, 1981 ș.u.
SLC = *Studii de literatură comparată*, Bucureşti, 1968
SLF = *Studii de limbă literară şi filologie*, I–III, Bucureşti, 1969–1974
SLS = *Studii de limbă şi stil*, îngr. G. I. Tohăneanu şi Sergiu Drincu, Timişoara, 1968
SLU = „Studii de literatură universală”, Bucureşti, 1956 ș.u.
SPM = „Săptămâna culturală a Capitalei”, Bucureşti, 1962 ș.u.
SPS = *Studii de poetică şi stilistică*, îngr. Tudor Vianu, Al. Rosetti şi Mihai Pop, Bucureşti, 1966
ST = „Steaua”, Cluj, 1954 ș.u.
STD = „Studii. Revistă de istorie”, Bucureşti, 1948 ș.u.; din 1974 „Revista de istorie”
STRS = *Structuri tematice şi retorico-stilistice în romantismul românesc (1830–1870)*, îngr. şi introd. Paul Cornea, Bucureşti, 1976
SUB = „Buletinul Universităţilor «V. Babeş» şi «Bolyai»„, Cluj, 1956 ș.u.; din 1959 „Studia Universitatis «Babeş–Bolyai»„
SV = „Südostdeutsche Vierteljahresblätter”, München, 1958 ș.u.
SXX = „Secolul 20”, Bucureşti, 1957 ș.u.; din 2000 „Secolul 21”
SZ = „Südostdeutsche Zeitung”, München, 1945 ș.u.
T = „Transilvania”, Braşov, Sibiu, 1868 ș.u.; Sibiu, 1972 ș.u.
TBR = „Tribuna României”, Bucureşti, 1972 ș.u.
TF = *Temelii folclorice și orizont european în literatura română*, îngr. Ovidiu Papadima, București, 1971
TIA = „Tribuna”, Cluj, Braşov, 1937 ș.u.
TIL = „Timpul”, Bucureşti, 1937 ș.u.
TM = „Timpul”, Bucureşti, 1876 ș.u.
TMS = „Tomis”, Constanţa, 1966 ș.u.
TP = „Timpul”, Iaşi, 1990 ș.u.
TR = „Tribuna”, Sibiu, 1884 ș.u.; Cluj, 1957 ș.u.
TTR = „Teatrul”, Bucureşti, 1956 ș.u.; din 1990 „Teatrul azi”
ȚA = „Țara noastră”, Sibiu, Cluj, 1907 ș.u.
U = „Universul”, Bucureşti, 1884 ș.u.
UTK = „Utunk”, Cluj, 1946 ș.u.
UR = „Unirea”, Blaj, 1891 ș.u.; Alba Iulia, 1968 ș.u.
UVPA = *Un veac de poezie aromână*, îngr. Hristu Cândroveanu şi Kira Iorgoveanu, introd. Hristu Cândroveanu, Bucureşti, 1985
UVR = „Universul literar”, Bucureşti, 1888 ș.u.
VAA = „Viaţa”, Bucureşti, 1941 ș.u.
VAN = „Vieaţa nouă”, Bucureşti, 1905 ș.u.
VBA = „Viaţa Basarabiei”, Bucureşti, 1932 ș.u.; Chişinău, 2002 ș.u.
VK = „Volk und Kultur”, Bucureşti, 1956–1993
VL = „Viaţa literară”, Bucureşti, 1926 ș.u.
VLT = „Viaţa literară”, Bucureşti, 1906; din 1907 „Viaţa literară şi artistică”
VR = „Viaţa românească”, Iaşi, 1906 ș.u.; Bucureşti, 1930 ș.u.; 1948 ș.u.
VRA = „Vremea”, Bucureşti, 1928 ș.u.
VRP = „Versuri”, „Versuri şi proză”, Iaşi, 1911 ș.u.
VS = „Vestul”, Timişoara, 1930 ș.u.
VSD = *De la Varlaam la Sadoveanu (Studii despre limba şi stilul scriitorilor)*, Bucureşti, 1958
VST = „Viaţa studenţească”, Bucureşti, 1956 ș.u.
VTRA = „Vatra”, Târgu Mureş, 1971 ș.u.
ZGR = „Zeitschrift der Germanisten Rumäniens”, Bucureşti, 1992 ș.u.
ZSL = „Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde”, Gundelsheim, 1978 ș.u.

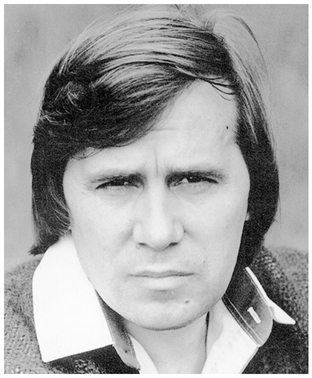
Academia Română

DICȚIONARUL GENERAL AL LITERATURII ROMÂNE

D

DABIJA, Nicolae (15.VII.1948, Bișcotari, azi Codreni–Cimișlia), poet, publicist, prozator.

Este fiul Cristinei (n. Dabija) şi al lui Trofim Ciobanu, ţărani. Şcoala primară a urmat-o în satul de baştină (1954–1958), iar liceul la Sagaidac şi Cimişlia (1958–1966). Intrat la Facultatea de Ziaristică din Chişinău, este exmatriculat în 1969 pentru aşa-zise „activităţi naţionaliste". Un an mai târziu se reînscrie la Facultatea de Filologie a Universităţii de Stat din Chişinău, pe care o va absolvi în 1972. Primele versuri îi apar în 1965, în „Tinerimea Moldovei". Între 1972 şi 1975 este redactor la postul de televiziune din Chişinău. Intră apoi în gazetărie, la revistele „Nistru", unde conduce redacţia de poezie şi critică (1975–1984), „Orizontul" (devenită „Columna"; 1984–1986) şi „Literatura şi arta" (din 1986), la ambele fiind redactor-şef. Membru din 1988 al Comisiei de Stat pentru Problemele Limbii, este unul dintre cei mai activi participanţi la mişcarea de eliberare naţională din stânga Prutului. Editează manuale şcolare de literatură română şi de istorie a românilor. E ales în 1991 preşedinte al Asociaţiei Oamenilor de Ştiinţă, Cultură şi Artă din Republica Moldova. A fost deputat în Parlamentul Republicii Moldova în mai multe legislaturi, începând cu anul 1990. Este, din 2005, preşedinte al Frontului Democrat al Românilor din Republica Moldova. Colaborează cu articole de atitudine politică, studii, eseuri, poezii la „Ateneu", „Adevărul literar şi artistic", „Basarabia" „Cronica", „Glasul naţiunii", „Literatorul", „Moldova", „România literară", „Totuşi iubirea" ş.a. Versurile sale au fost traduse în rusă, ucraineană, bulgară, sârbă, engleză, franceză, spaniolă, italiană, turcă etc. A fost distins cu numeroase premii, între care Premiul „Boris Glavan" (1977), Premiul de Stat al RSS Moldovenești (1988), Marele Premiu „Nichita Stănescu" (1992), Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova (1993, 1999), Premiul „Mihai Eminescu" al Academiei Române (1993), Premiul „Titu Maiorescu" al Asociaţiei Juriştilor din România (2000), Marele Premiu „Sfântul Gheorghe" al Festivalului de Poezie din Uzdin (Serbia, 2006) ş.a. I s-au conferit Ordinul Republicii Moldova (1996), Ordinul Steaua României în grad de Comandor (2000). Din 2003 este membru de onoare al Academiei Române, iar din 2012 membru corespondent al Academiei de Ştiinţe a Republicii Moldova.

Fiind unul dintre reprezentanţii şaptezeciştilor, care promovează esteticul, maximalismul etic şi implicarea în lupta pentru renaşterea naţională, **D.** impune în lirica lui, vizionară şi oraculară, o nouă poeticitate. El îşi asumă rolul mesianic de aed, care „speră cu un poem/ c-ar putea face lumea mai bună". Placheta de debut, *Ochiul al treilea* (1975), propune o lirică de idei în care imaginarul, inclusiv acela nutrit de lecturi, prevalează asupra realului. Poetul se refugiază în estetic şi în referinţe culturale, explorând programatic spiritualitatea naţională. În următorul volum, *Apă neîncepută* (1980), poezia se obiectivează prin deschiderea spre epic şi spre conştiinţa colectivă. De la un lirism pur, ferit de frământările cotidianului, de la efuziunea incantatorie, bogată în definiţii metaforice, se trece la evocarea şi meditaţia elegiacă, înrămate în simboluri şi parabole, în proiecţii de legendă şi de mit naţional. De acum înainte autorul va fi preocupat de matricea şi etosul popular; lirismul „se radicalizează, iar spiritul elegiac îşi impune o morală severă" (Eugen Simion). Următoarele volume, *Zugravul anonim* (1985) şi *Aripă sub cămaşă* (1989), valorifică şi mitizează, prin vocabule de coloratură cronicărească, literatura naţională, basmele şi legendele populare. În cinstirea „zugravilor anonimi", care au „înmoldovenit" veşniciile, precum şi în păstrarea tradiţiilor şi a continuităţii spirituale, poetul, „virtuoz al unui grai de tonalitate moldavă [...] cu iz de limbă sfântă" (Dumitru Micu), întrevede unica şansă de dăinuire a neamului. *Dreptul la eroare* (1993), *Lacrima care vede* (1994), *Oul de piatră* (1995), *Fotograful de fulgere* (1998), *Cerul lăuntric* (1998), *Poezia, bucuroasă tristeţe* (1998) ş.a. includ versuri pătimaş angajate (până la patetism) în frământările social-politice ale momentului. Dacă în unele cărţi anterioare discursul liric era însoţit de un umor subtil, acum el abundă în ironie caustică şi polemici volubile, capătă nerv publicistic şi îşi intensifică tonalităţile oraculare. Poetul nu are dreptul la eroare, acesta este imperativul etic urmat consecvent. **D.** crede într-o religie a scrisului, în sacralitatea lui, ca esenţă esenţială (în termenii lui Heidegger), ceea ce imprimă poemelor o constantă

tonalitate liturgică, psalmică, euharistică. Două axe sunt învederate în întreaga sa poezie: ritualul religios şi recitativul baladesc, ceea ce asigură liantul între contingent şi transcendent, între cercul cotidian „domestic” şi ceea ce e în afara lui, între „cerul lăuntric” şi cel de sus, între cloacă şi mit (*Grădini în toamnă*), între tăcere şi cuvânt, în definitiv între viaţă şi moarte. Această îmbinare explică şi formula ce conjugă disciplina clasică şi libertatea romantică, dar şi tenta expresionistă. Critica literară s-a referit la faptul că de la un timp lirismul pur e sacrificat „cu bună ştiinţă”, în favoarea socialului, fiind privilegiate proiecţia lirică a miturilor naţionale, rapsodismul, misionarismul. **D.** este şi autorul unor cărţi pentru copii (*Poveşti de când Păsărel era mic*, 1980, ş.a.), în care mizează pe alegoria ludică şi pe jovialitate. *Daciada* (1991) şi *Nasc şi la Moldova oameni* (1992) au un caracter didactico-instructiv. Într-un susţinut efort de cunoaştere a culturii poporului român, **D.** s-a documentat intens şi a transpus fragmentar, din slavonă, polonă, vechea rusă, greacă şi latină scrieri ale unor autori pe nedrept uitaţi sau altele necunoscute. Contribuţii importante de istorie literară, cercetările lui au fost strânse în volumele *Pe urmele lui Orfeu* (1983) şi *Antologia poeziei vechi moldoveneşti* (1986). **D.** s-a afirmat şi ca publicist. Editorialele din „Literatura şi arta”, înmănuncheate în *Libertatea are chipul lui Dumnezeu* (1997), în *Icoană spartă: Basarabia* (1998), *La est de vest* (2001), *Basarabia – ţară de răspântii* (2004), *Făclia credinţei* (2012) ş.a., textele publicistice sau memorialistice incluse în volumele care alcătuiesc ciclul *Harta noastră care sângeră* cuprind pagini incisive, cu o retorică persuasivă, angajată deschis în afirmarea adevărului istoric şi a demnităţii naţionale, în fapt „o radiografie la fel de dramatică pe cât de onestă a lumii basarabene” (Al. Zub). Aproape o surpriză este romanul *Tema pentru acasă* (2009), care recuperează o zonă tabu în proza basarabeană, determinată de interdicţia de a scrie despre deportările masive în Siberia, despre teroarea istoriei, care s-a exercitat asupra românilor din spaţiul basarabean, rupt de întreg. Inocenta dragoste dintre cei doi protagonişti – Mihai Ulmu şi Maria Răzeşu – se transformă, în ciuda tuturor obstacolelor, a distanţei geografice, într-o dragoste puternică, mântuitoare, o dragoste romantică, totală. Ei au de înfruntat un destin tragic, pe care şi-l privesc într-o oglindă ca un abis, ca un spaţiu gol, concentrat specular. În această oglindă nu se reflectă decât o Siberie imensă, sălbatică, năpădită de gheţuri şi geruri, de frig şi de frică, infiltrate, visceral, ca un tremur permanent al fiinţei. Pustiului geografic i se opune însă plinul sufletesc al celor doi, care umanizează natura, sfidând cruzimea celor care i-au condamnat la o condiţie atroce, neomenească.

Legat prin mii de fire de fenomenul basarabean în complexitatea lui, tribun, rapsod şi evocator, Nicolae Dabija continuă, alături de alţii, cântul atât de repede întrerupt al lui Alexei Mateevici. Continuitate la nivelul altui timp şi cu alte mijloace, dar o continuitate sui-generis, ca început perpetuu… Toate ideile de aici [din Aripă sub cămaşă]*, cu rădăcini în abisal, orientează spre timpul sacru al naţiunii, reactivat, reînvestit cu rezonanţe noi, iradiind speranţă. Alteori, aripile poetului se lasă peste fiinţe, simbolizând lepădarea de sine, lângă întristări şi umilinţe. Nostalgie difuză, un anumit gen de smerenie, o discretă seninătate pe un fond reflexiv-liric iradiază din confesiunile de iubire ale romanticului însingurat, de o constantă gingăşie a sentimentelor. Poezie de şoapte şi rememorări care s-ar vrea citită sau rostită în acompaniament de harpe şi flaute, în lumini catifelate, scăzute.*

CONSTANTIN CIOPRAGA

SCRIERI: *Ochiul al treilea*, Chişinău, 1975; *Apă neîncepută*, Chişinău, 1980; *Poveşti de când Păsărel era mic*, Chişinău, 1980; *Pe urmele lui Orfeu*, pref. Pavel Boţu, Chişinău, 1983; ed. 2, Chişinău, 1990; *Alte poveşti de când Păsărel era mic*, Chişinău, 1984; *Zugravul anonim*, Chişinău, 1985; *Aripă sub cămaşă*, Chişinău, 1989; *Moldova de peste Nistru – vechi pământ strămoşesc*, Chişinău, 1990; *Aripă sub cămaşă*, îngr. Andi Andrieş, pref. Constantin Ciopraga, Iaşi, 1991; *Daciada*, Chişinău, 1991; *Domnia lui Ştefan cel Mare*, Chişinău, 1991; *Mierla domesticită*, Chişinău, 1992; *Nasc şi la Moldova oameni*, Chişinău, 1992; *Dreptul la eroare*, Chişinău, 1993; *Lacrima care vede*, Iaşi, 1994; *Oul de piatră*, Chişinău, 1995; *Libertatea are chipul lui Dumnezeu*, Craiova, 1997; *Cercul de cretă*, Chişinău, 1998; *Cerul lăuntric*, Chişinău, 1998; *Fotograful de fulgere*, pref. Eugen Simion, Bucureşti, 1998; *Icoană spartă: Basarabia*, Craiova, 1998; *Între dragoste şi moarte*, Timişoara, 1998; *Poezia, bucuroasă tristeţe*, Timişoara, 1998; *Harta noastră care sângeră*, Craiova, 1999; *Tăceri asurzitoare*, Galaţi, 1999; *La est de vest*, Craiova, 2001; *Vai de capul nostru!*, Craiova, 2001; *Aşchii de stele*, Chişinău, 2002; *În căutarea identităţii. Istoria neamului românesc din Basarabia povestită pentru elevi*, Bucureşti, 2002; *Însemnări de pe front* (*Scrisori din Basarabia*), Craiova, 2002; *Doruri interzise*, Bucureşti–Chişinău, 2003; *Râul în căutarea mării (Scrisori din Basarabia*), Craiova, 2003; *Basarabia – ţară de răspântii*, Craiova, 2004; *Bondari cu motor*, Chişinău, 2004; *Bezna vine de la Răsărit*, Craiova, 2005; *Fulger înrourat*, Piteşti, 2005; *De ce limba noastră e română*, Chişinău, 2007; *Paznic pe înălţimi*, Craiova, 2007; *Desţăraţi*, Craiova, 2008; *Maraton printre gloanţe*, Râmnicu Sărat, 2008; *101 poeme*, Bucureşti, 2009; *Hoţii*

de speranțe, Bacău, 2009; *Mesaje pentru supraviețuitori*, Craiova, 2009; *Tema pentru acasă*, Iaşi, 2009; *Privighetori împăiate*, Alba Iulia, 2011; *Prutul are două maluri*, Bacău, 2012; *Făclia credinței*, Ploieşti, 2012. **Antologii:** *Antologia poeziei vechi moldoveneşti. Modele şi reconstituiri*, Chişinău, 1986. **Traduceri:** Federico García Lorca, *Romancero țigan*, Chişinău, 1983; Goethe, *Suferințele tânărului Werther*, Chişinău, 1987.

Repere bibliografice: Dolgan, *Crez*, *310–314*; Eliza Botezatu, *Poetul şi pasărea Phoenix*, „Nistru", 1983, 11; Dan Mănucă, *„Pe urmele lui Orfeu"*, RL, 1991, 3; Ion Ciocanu, *Un poet născocit de poeme*, LRC, 1993, 2; Micu, *Scurtă ist.*, II, *393–394*; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, *224–225*; Ana Bantoş, *Nicolae Dabija*, LRP, *533–543*; Simion, *Scriitori*, IV, *298–303*; Galaicu-Păun, *Poezia*, *58–62*; Maricica Cioclea, *Nicolae Dabija. Biobibliografie*, Chişinău, 1999; *Dicț. esențial*, *231–233*; Cimpoi, *Critice*, III, *209–211*; Ciopraga, *Partituri*, *219–229*; *Mică encicl.*, *243–260*; Dolgan, *Poezia*, *184–208*, *468–474*, *508–518*; Eugen Simion, *Nicolae Dabija 60*, CLT, 2008, 30; Al. Zub, *Semne de lumină pe o hartă sângerândă*, CL, 2009, 12; *Romanul Marii Poezii a unei Mari Iubiri*, LA, 2010, 29 aprilie (grupaj special); Rachieru, *Poeți Basarabia*, *281–290*; Nicolae Crețu, *Un roman–baladă (I–II)*, CL, 2011, 2, 3. ***M.Dg.***

DACIA, gazetă literară şi politică apărută la Iaşi între 9 martie şi 19 iunie 1861. Partea literară era redactată, după toate probabilitățile, de V.A. Urechia. Într-un articol nesemnat, intitulat *Dacia*, se expune programul literar al gazetei, pus în relaţie cu programul politic. Ideea centrală este aceea că lupta pentru impunerea unei limbi literare şi a unei literaturi naționale nu se poate susține fără corelarea cu activitatea politică, al cărei țel este unitatea națională a românilor. Acesta este scopul pe care şi-l propun redactorii, situându-se astfel în curentul de idei politice şi literare ce îşi are izvorul în programul „Daciei literare" (1840). La **D.** colaborează cu articole diverse sau cu modeste scrieri literare Sofia Cocea, D. Pop Marțian, Gh. Tăutu, I.V. Adrian, B.P. Hasdeu, T. Lateş şi A. Şendrea. Gazeta se citea şi în Transilvania, de unde se primeau corespondențe semnate, ca măsură de precauție, cu inițiale. Într-o serie de cronici V.A. Urechia discută oportunitatea reprezentațiilor cu lucrările dramatice ale lui Vasile Alecsandri – comedii şi „cânticele comice". Se reproşează acestor scrieri, cărora nu li se neagă valoarea şi nici verva comică, încercarea de a generaliza semnificațiile unor stări de lucru, mai precis faptul că este criticat începutul unei reorganizări sociale înainte de a-i cunoaşte rezultatele. ***R.Z.***

DACIA, publicație apărută la Bucureşti, cu subtitlul „Ziar de dimineață", între 23 noiembrie 1918 şi 15 octombrie 1922, sub direcția lui Al. Vlahuță (până în noiembrie 1919, când poetul moare) şi a lui I. Al. Brătescu-Voineşti, director fondator fiind Şt. Zăvoianu. Îşi propune să spună „adevărul cu orice preț şi împotriva oricui", pentru a contribui astfel la „educația socială a maselor" şi la cunoaşterea realității printr-o atitudine obiectivă, cinstită. Cotidian de informații cu un tiraj semnificativ, **D.** găzduieşte în paginile sale ştiri şi rapoarte despre evenimente culturale, fără a le acorda însă o poziție privilegiată şi fără a comenta extins pe marginea lor. În articolul *Amurg şi zori* din primul număr, Al. Vlahuță crede că, în condițiile împlinirii idealului național, „înaintea noastră mijesc zorii zilei pe-o lume nouă". I. Al. Brătescu-Voineşti se referă la triumful democrației prin acordarea votului universal, la semnificația actului unirii Transilvaniei cu România la Alba Iulia în 1918. În numărul 146/1921 Simion Mehedinți semnează articolul *Alecsandri – Maiorescu*, în care salută inițiativa Academiei Române de a comemora cele două personalități ale culturii şi literaturii române. Articole de fond mai semnează Marin Ştefănescu, I. Simionescu, Paul Bujor, D. Gusti, Al. Busuioceanu; versuri – I.U. Soricu; proză – I.C. Vissarion; cronică literară (sporadic) – Nichifor Crainic, Horia Petra-Petrescu. Alți colaboratori: G. Ionescu-Siseşti, Al. Lepădatu, M. Şerban, V. Voiculescu. ***I.H.***

DACIA, revistă trilingvă – spaniolă, italiană şi română – editată la Barcelona, săptămânal, între 21 februarie 1929 şi 2 ianuarie 1930, de Sociedad General Española de Libreria, Diarios, Revistas y Publicaciones, sub îndrumarea lui Ribera-Rovira, preşedinte al Asociației Presei din Barcelona. Membru activ al redacției a fost Mihai Tican-Rumano. În cuvântul de salut din primul număr (*Saluto ai lettori di „Dacia"*) se spune că revista va servi idealului de comuniune şi fraternitate între popoare şi țări latine prin întărirea legăturilor culturale şi economice dintre Spania, Italia şi România. Se fac cunoscute progresele acestor țări în domeniile comercial, turistic, literar, teatral, sportiv, bancar etc. Se dau informații despre întâlnirile oficiale (vizita reginei Maria în Spania, prezența românească la Expoziția Internațională de la Barcelona, vizita unui grup de intelectuali români în Spania, Congresul Internațional de Agricultură etc.), despre legăturile artistice şi

culturale (Ramon de Bastera scrie un articol despre N. Iorga, Mihai Tican-Rumano comentează schimburile intelectuale ş.a.). România turistică face obiectul mai multor materiale (*Las bocas del Danubio* de Juan Caralt y Roca, *Transylvania y Rumania, Impresii din Bucureşti. Capitala latină din Orient* etc.), care sunt însoţite de numeroase fotografii înfăţişându-i pe Mihai I, regina Maria, N. Iorga, Victor Eftimiu, Ion Minulescu, Maria Filotti, Ionescu-Vion, preşedintele Sindicatului Profesional al Ziariştilor Români, Smaranda Gârbea Tomellini, Ion I.C. Brătianu, Ion Mihalache ş.a. Numeroşi colaboratori spanioli, italieni şi români contribuie la bogatele rubrici ale revistei: „Deportivas, cinematograficas, musica y teatros", „Noticiaro rumano", „Cronica italiana" ş.a. Printre ei se numără R. Martínez Torres, Manuel Cruz Romero, F. Martínez-Corbalan, Angel Dotor, José Maria Susaeta, Carlos Moral, Martin J. Planas, Juan Solanas, Carlo Alberto Lauri, Ramon Mora Masip, Paolo Boselli, Michele Soravia, Charles Normann, Alfonso Baombalere, Ettore Latronico, Enrico Bottini Massa, P. Zorzi, Valentino Piccoli, Ernesto Mancini, Luigi Giusti. Dintre români sunt de menţionat Mihail Manoilescu, Tache Soroceanu, D. Gusti, Duiliu Marcu, C. Ene, C. Rîuleţ, Al. Tzigara-Samurcaş, Stelian Popescu, Ştefan I. Neniţescu (*El Greco en Rumania*), Al. Marcu (*L'Italia in cerca della latinità*) ş.a. Articolele abordează subiecte diverse: stabilitatea monetară, activitatea literară şi teatrală, frumuseţile naturale ale Bucureştilor etc. Victor Eftimiu colaborează la primul număr cu povestirea *El haiduc Bujor*, urmată de *Kiriakitza* şi *Una serenata*. I. Al. Brătescu-Voineşti contribuie cu povestirea *Un accidente*. Din proza lui I.L. Caragiale se publică, în limba franceză, *O făclie de Paşte* şi *25 de minute*. Cezar Petrescu e prezent cu *El camin de Corcho* şi *La aventura*, iar Liviu Rebreanu cu un fragment din *Ciuleandra* și cu articolul *Două latinităţi*. ***M.Pp.***

DACIA, „revistă de propagandă culturală" apărută la București, lunar, din februarie până în mai 1931. Director: C. Popescu-Pasăre; prim redactor: (Mircea) Dem. Rădulescu. Subtitlul, modificat odată cu numărul 2 în „Organ de doctrină și informație culturală", nu adaugă nimic cu privire la orientarea patriotic-tradiționalistă declarată odată cu primele pagini, ocupate de portretele regilor Ferdinand și Maria, aflate în succesiunea chipurilor celor mai proeminenți conducători, legiuitori și oameni politici de la Decebal până la făuritorii României Mari. Tipărită în condiții grafice și poligrafice de excepție – format album, pe hârtie velină, cu paginile elegant chenăruite, rafinate de frontispicii ornate cu elemente florale stilizate ori de viniete, cu litere variate, **D.** are un conținut eclectic, „redeșteptarea sentimentului național și moral în cultură" fiind idealul care urma să-i structureze programul. În consecință, sumarele sunt anoste, colaboratorii făcând evident figură de complezență. Se detașează totuși Mihail Sadoveanu cu textul *Însemnări din războiul nostru*, preluat din volumul de război *File însângerate*, numele lui Emil Gârleanu cu bucata educativ-pedagogică *Dragoste de patrie* și cu povestirea *Căprioara* (ambele republicate), Liviu Rebreanu cu *Învățătorul* și Ion Marin Sadoveanu, autor al unor considerații despre frumusețea întinderilor de ape de pe tot pământul (*Nostalgii. Marine*). Un text cu scop evident propagandistic este *România în fotografii* – o raită prin câteva galerii bucureștene ce expuneau cicluri de imagini reunite sub genericul *Țările române văzute de artiștii francezi*, preluate după volumul cu acest titlu al criticului de artă George Oprescu. Cu versificări modeste se produc Ion I. Ciucurescu și George Gheorghiu; dar nici *Iubiți-vă* de Leontin Iliescu, nici chiar *Arătare* din placheta *Drumul spre stele* de Adrian Maniu nu reușesc să ridice nivelul revistei. Câteva cugetări extrase din scrierile lui Costache Negri, Ion Ghica, G. Bogdan-Duică, V. Conta, Voltaire ș.a. ocupă spațiile albe din pagini, după pilda tuturor publicațiilor timpului. O modestă tentativă de rubricație, introdusă prin „Curierul literar" și „Din vitrina librăriei", este tot o imitație revuistică. Puzderia de reclame ce invadează integral ultimele pagini probabil rotunjește fondurile necesare finanțării revistei, care dispare după numai trei numere. Alți colaboratori: Alexis Nour, G. Lungulescu. ***R.P.***

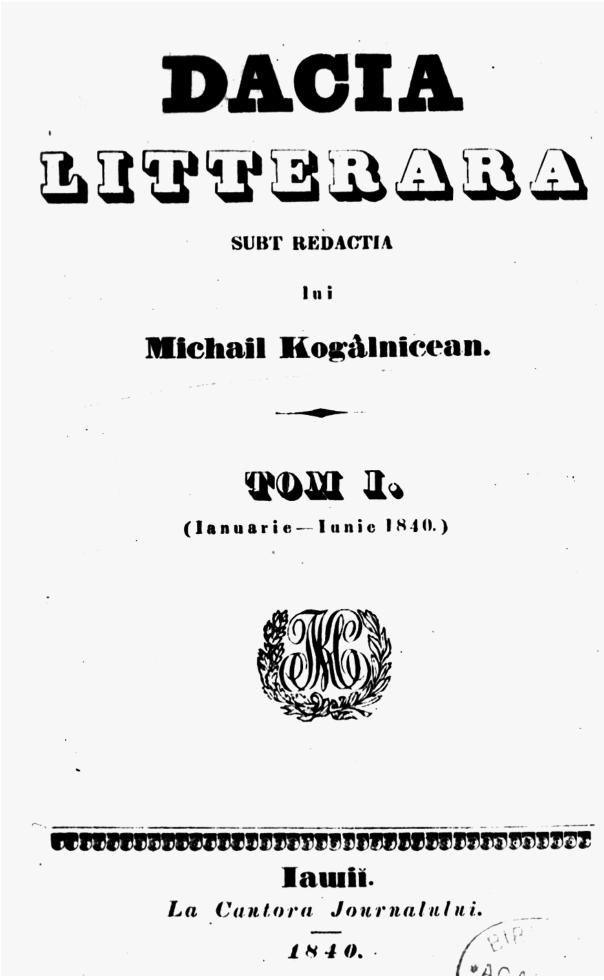
DACIA, publicaţie apărută la Bucureşti, bilunar, între 15 aprilie 1941 şi 1 mai 1942. Comitetul de direcţie este format din Dan Botta, Emil Giurgiuca şi Octavian C. Tăslăuanu (până la numărul 6/1941). Revistă de cultură şi de literatură orientată spre tematica naţională, **D.** intenţionează să promoveze ideea de scriitor (sau de om de cultură, în general) ca „voce a cetăţii", bard militant pentru renaşterea naţională şi pentru restabilirea comandamentelor etice în artă. Publicaţia cuprinde producţii poetice şi în proză, însemnări, cronici şi, mai ales, eseuri pe teme etnice şi istorice, subsumate unor comandamente morale. Versurile tipărite în paginile **D.** se

revendică de la un filon postromantic şi aderă la forme tradiţionaliste, apelând la tematici istorice, rurale, naţionaliste sau ortodoxiste. Colaborează cu poezie V. Voiculescu (*Inscripţie pe o piatră de la Epidaur*, *Rugăciunea răniţilor*, *Alba Iulia*), Ion Pillat (*Credinţă*), Emil Botta (*Măiastra*, *Bărbat Voievodul*, *Rob Codru*, *Ca frunza*, *Mireasa Carpena*), Mihai Beniuc (*E slobod să mai cânt?*, *Despărţire de o garoafă roşie*, *Sub Casiopeea*), Ion Bălan, Emil Giurgiuca, N.I. Herescu, Virgil Nistor, Iulian Vesper, D. Ciurezu (*Păstorii*), Vlaicu Bârna (*Pe dealul Feleacului*, *Peisaj transilvan*). În numărul 1/1941 Basil Munteanu publică eseul intitulat *O nouă literatură românească*, care anticipează apariţia în spaţiul cultural autohton a unei literaturi bazate pe „expresia *stilului* românesc", citând accepţiunile date acestui concept de către Lucian Blaga. Mai sunt prezenţi cu studii de istorie şi de sociopolitică Octavian C. Tăslăuanu, Dan Botta, Th. Capidan (cu o cercetare etnografică despre aromâni în numărul 2/1941), Mircea Vulcănescu, Sever Pop (semnatar al unui studiu intitulat *Unitatea limbii române*, în numărul 5/1941), N. Cartojan, Al. Busuioceanu, G. Murnu. În numărul 2/1941 apar fragmente din romanul istoric *Marcu Crăişorul* de Anton Balotă. Cronica literară este susţinută de Dragoş Vrânceanu şi de Emil Giurgiuca, iar cronica plastică de Ion Vlasiu şi de V. Beneş. Mai colaborează Zevedei Barbu, Corneliu Coposu, Tudor Ciortea, Grigore Popa, Ioan Lupaş, Ion I. Nistor. Celebra polemică din epocă dintre Dan Botta și Lucian Blaga, legată de paternitatea asupra teoriei spațiului mioritic, atinge și paginile primului număr din **D.**, în care Botta reia, la sfârșitul articolului *Românii, poporul tradiției imperiale*, mai vechile acuzații de plagiat avansate anterior, voalat, în „Gândirea" (1935); polemica, purtată ulterior în publicațiile „Timpul", „Tribuna", „Sfarmă-Piatră" și luând proporții prin răspunsurile iritate și violente ale lui Blaga, va degenera într-o provocare la duel cu pistoalele din partea lui Botta, declinată de preopinentul său. *****

DACIA, revistă care a apărut la Rio de Janeiro, în Brazilia, între 1945 şi 1959, avându-l director pe Grigore Arbore şi redactor-şef pe Zamfir Tulniceanu. Primele numere îi menţionează şi pe membrii comitetului de organizare: Ion Velcescu, Nicolae Boldur, Smaranda Jianu, D. Dumbravă, C. Andrieşescu, St. Domneşti; mai târziu cititorii sunt informaţi doar că revista „apare sub îngrijirea unei echipe", iar pe frontispiciu e înscris numele fondatorului – Stelian Bisocianu (5/1947). Publicaţie politică şi literară cu apariţie sporadică, **D.** a cunoscut două serii. Prima – de numai patru pagini şi cu text redactat în cea mai mare parte, până la numărul 5/1947, în limba franceză, apoi cvasiintegral în româneşte – debutează cu un număr apărut clandestin la Paris, în decembrie 1945, „înscriind în istoria exilului prima manifestare anticomunistă, prima acţiune de redeşteptare a forţelor latente naţionale de peste hotare", după cum reiese din *Cuvântul înainte* al celei de-a doua serii, inaugurată cu numărul 8 din 1952. Tot într-un text al seriei a doua, semnat de Gr. Arbore (*„Dacia", 12 ani de existenţă*), sunt expuse greutăţile cu care s-au confruntat, chiar în anul înfrângerii Berlinului, iniţiatorii acestui demers antisovietic: „Limbajul presei internaţionale era deosebit de ceremonios cu Moscova. Ca atare, apariţia unei publicaţii ca «Dacia», cu un conţinut atât de ofensiv la adresa comunismului, era considerată, la acea dată, cel puţin o îndrăzneală destul de riscantă, dacă nu o nebunie. Şi totuşi «Dacia» a apărut". Sub deviza „Pro patria semper", se vizează direct, uneori cu accente patetice, pe de o parte mobilizarea emigraţiei române într-o acţiune politică unitară pentru salvarea ţării („Români, strigaţi către toate zările lumii: Libertate sau moarte"), iar pe de altă parte influenţarea opiniei publice internaţionale în problema teritoriilor româneşti ocupate şi a pericolului comunist. Majoritatea articolelor sunt pledoarii pentru Basarabia şi Bucovina, pentru salvarea independenţei României. În acelaşi sens sunt selectate textele literare, fie că este vorba de reproducerea unor texte clasice (M. Eminescu, *Doina*, Al. Russo, fragmente din *Cântarea României*, N. Bălcescu, *Români de pretutindeni*, apelul din Paris, 1850, V. Pârvan, *Morţii noştri*), fie că este vorba de compuneri originale, precum versurile lui Tudor Dava (*Cneazul, Voevodul, Dacii, Horia*), Al. Silistreanu şi Traian Silvestru, fragmentele de proză, studiile şi articolele semnate de Zamfir Tulniceanu (*Idealul românesc*), D. Dumbravă (*Mărturisire din surghiun*), Al. Silistreanu (*Gem închisorile*), Dan Simionescu (*Strămoşii noştri*), Ştefan Mărăscu (*Siberia, cimitirul popoarelor*) ş.a. Dintre poeţii contemporani importanţi figurează doar Tudor Arghezi cu poezia *Când veniră*, din ciclul *Letopiseţi*, şi Aron Cotruş cu un medalion pe care i-l consacră, la şaizeci de ani, Faust Brădescu. Cu seria nouă (44–56 de pagini, text imprimat prin mimeografiere şi având înscris

locul apariţiei – Rio de Janeiro), **D.** îşi propune să fie „o tribună de luptă românească exclusiv în slujba neamului şi a intereselor superioare ale României" (*Cuvânt înainte)*, care „nu va polemiza cu nimeni, sub nici un motiv. Va publica articole tratând problemele româneşti, ale tuturor scriitorilor şi ziariştilor români în exil, indiferent de partidul politic căruia aparţin". Dar publicaţia elimină acum paginile de literatură, acordând un spaţiu larg momentelor aniversare şi comemorative, în special celor referitoare la mişcarea legionară. ***M.P.-C.***

DACIA LITERARĂ, revistă apărută la Iaşi, lunar, sub redacţia lui Mihail Kogălniceanu, în trei numere duble (1–2, 3–4 şi 5–6), corespunzătoare intervalului ianuarie – iunie 1840. O „ediţie a doua", cu trei stampe, reprezentându-i pe Mihail Kogălniceanu, Costache Negruzzi şi Vasile Alecsandri, şi cu o prefaţă iscălită de C. Negruzzi, se tipăreşte în 1859, cu justificarea că tomul ajunsese o raritate şi „lipsa [lui] se simţea". Întors de la studiile berlineze, ce-i mijlociseră un amplu contact cu mişcările de idei din Occident, M. Kogălniceanu şi-a pus în aplicare hotărârea luată acolo, de a demara în ţară o acţiune de amploare, vizând „renaşterea naţiei" pe calea „mai uşoară şi mai scurtă" a literaturii (înţeleasă în sens larg, incluzând pe lângă beletristică şi o parte din ştiinţe, precum şi presa), acţiune implicând în chip necesar şi multiple lovituri aduse regimului politic, în scopul destructurării, reformării lui. După ce e numit aghiotant domnesc, el îl convinge pe Gh. Asachi să-i încredinţeze, în iulie 1838, redactarea suplimentului literar al gazetei „Albina românească" – „Alăuta românească". Interzicerea acestuia, după numai cinci numere, precum şi pedeapsa (o lună de arest „în casă") nu îi tempereazǎ elanul. Conştient acum şi de necesitatea unui aşezământ tipografico-editorial propriu, în condiţiile monopolului de care se bucura în domeniu mai vârstnicul Asachi, el face anevoioase demersuri, finalizate prin obţinerea unei importante comenzi – tipărirea oficiosului „Foaia sătească" –, apoi, a direcţiei tipografiei deţinute de Mitropolia Moldovei şi, în sfârşit, concesionarea, în martie 1840, a două dintre „teascurile" ei. Mai înainte încă, la 24 ianuarie 1840, abia întors dintr-o călătorie la Bucureşti, unde căutase litere noi, solicitase permisiunea de a scoate o revistă literară lunară, cu titlul simbolic **D.l.**, „de cinci, şase coale în 8°", şi aprobarea i se comunica la 8 februarie 1840. Ceruse totodată să i se precizeze şi „dispoziţiile pravilnice a cenzurei", prin a căror respectare „să fie asigurat de orice întâmplare arbitrară […] şi prin vreo stavilă neprevăzută şi nemeritată […] să nu fie oprit în publicaţia foaiei". Între timp îi scrisese şi programul, care e datat „30 ghenarie 1840". Bucurându-se de sprijinul lui C. Negruzzi şi, deocamdată, de cel mai restrâns al lui Vasile Alecsandri, împreună cu care va prelua peste câteva luni şi direcţia Teatrului Naţional ieşean, Kogălniceanu era, foarte probabil, şi în posesia unei bune părţi din „material", dar tipărirea va mai dura, ceea ce determină transformarea numărului prim în unul dublu, pe lunile ianuarie şi februarie, apărut abia pe 19 martie 1840. Programul, sub un titlu potrivit mai curând unei cărţi, *Introducţie*, prezintă noua „foaie" ca o revoluţie. Spre deosebire de primele încercări de a întemeia periodice româneşti, eşuate, dar şi de întreprinderile ulterioare, încununate de succes, ale lui Ion Heliade-Rădulescu, Gh. Asachi, G. Bariţiu şi ale altora, întreprinderi care se circumscriau în special presei cotidiene şi care aveau „mai mult sau mai puţin o coloră locală", **D.l.** urma ca, „părăsind politica", „să se îndeletnicească numai cu literatura naţională", adică, „făcând abnegaţie de loc", să se ocupe „cu producţiile româneşti, fie din oricea parte a Daciei, numai să fie bune". Cele două căi preconizate – includerea „compunerilor originale a redactorilor şi a conlucrătorilor săi", precum şi reproducerea „celor mai bune scrieri originale ce va găsi în deosebitele jurnaluri româneşti" – aveau să apropie obiectivul final: formarea „unui repertoriu general a literaturei româneşti, în carele, ca într-o oglindă, se vor vedé scriitori moldoveni, munteni, ardeleni, bănăţeni, bucovineni, fieştecarele cu ideile sale, cu limba sa, cu tipul său". Însumarea particularităților regionale nu era totuşi, în fond, ţinta finală, aceasta fiind dezvăluită mai departe, pornind strategic de la „datoriile redacţiei". Între ele primul loc îl ocupă grija ca „moralul să fie […] o tablă de legi şi scandalul o urâciune gonită", dar de aici se trece la o altă componentă, anume critica, pusă între paranteze cel puţin la început de Heliade-Rădulescu şi de Gh. Asachi. Semnatarul *Introducţiei* precizează astfel că, „vrăjmaşi ai arbitrarului, nu vom fi arbitrari în judecăţile noastre", că „vom critica cartea, iar nu persoana", evitarea „discusiilor ce ar putea să se schimbe în vrajbe" însemnând şi evitarea pricinilor de „urâtă şi neplăcută neunire", absolut necesară

DACIA LITTERARA

SUBT REDACTIA

lui

Michail Kogâlnicean.

TOM I.

(Ianuarie—Iunie 1840.)

Iaшii.

La Cantora Journalului.

1840.

pentru „realizaţia dorinţii ca românii să aibă o limbă şi o literatură comună pentru toţi". Dorinţa astfel exprimată întâmpina însă un obstacol mai important decât „vrajbele" între persoane, anume „dorul imitaţiei [care] s-au făcut la noi o manie primejdioasă, pentru că omoară în noi duhul naţional". Forma de manifestare a acestuia ar fi fost îndeosebi mult prea numeroasele tălmăciri, care – crede redactorul **D.l.** – în genere „nu fac o literatură" şi cu atât mai puţin când sunt, în majoritate, rele. În consecinţă, noua revistă „va primi cât se poate de rar traduceri din alte limbi", pentru ca „mai toate coloanele" să-i fie umplute de „compuneri originale". Pentru acestea, se atrăgea atenţia, există izvoare suficient de bogate: „Istoria noastră are destule fapte eroice, frumoasele noastre ţări sunt destul de mari, obiceiurile noastre destul de pitoreşti şi de poetice, pentru ca să găsim şi la noi sujeturi de scris, fără să avem pentru aceasta trebuinţă să ne împrumutăm de la alte naţii". Dezideratele formulate determină şi structurarea revistei, ce „va cuprinde toate ramurile literaturei", în patru „părţi": cea dintâi va fi destinată „compunerilor originale ale conlucrătorilor"; cea de-a doua se constituie ca „alegere din alte foi româneşti"; cea de-a treia se va ocupa cu „critica cărţilor nou ieşite în deosăbitele provincii ale vechii Dacii", iar ultima, numită „Telegraful Daciei", va da „înştiinţări" despre cărţi, „adunări a învăţaţilor", despre „literatorii noştri", aşadar despre „tot ce poate fi vrednic de însemnat pentru publicul nostru".

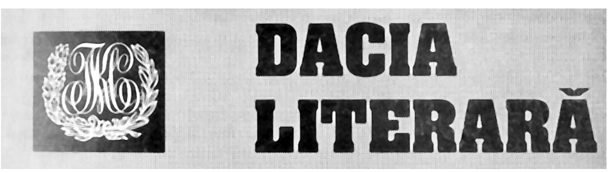
Luate în parte, obiectivele stabilite nu erau cu totul noi. Formularea lor, pregnantă prin concizie, dar şi prin plasticitate, asamblarea lor perfect congruentă şi aşezarea întregului într-un cadru istoric modern conferă, însă, *Introducţiei* **D.l.** o nemaiîntâlnită forţă persuasivă, probată şi de aprecierea deosebită cu care o întâmpină „Albina românească" ori de imediata ei reproducere în „Curierul românesc" de la Bucureşti şi în „Foaie pentru minte, inimă şi literatură" de la Braşov. În impunerea ei ca veritabil manifest al unei noi orientări literare un rol important l-au avut reiterarea, în mai toate secţiunile, a ideilor conţinute, cu precizări şi dezvoltări semnificative, precum şi calitatea textelor ce le ilustrează. În acest sens, se cuvin menţionate în primul rând „compunerile originale" pe care le aduce – capodopera care este nuvela istorică *Alexandru Lăpuşneanul* a lui C. Negruzzi (apărută sub genericul *Scene istorice din cronicile Moldaviei* în primul număr dublu), poemul *Anul 1840* al lui Grigore Alexandrescu (în numărul 5–6), grupajul de fabule iscălit de Alecu Donici şi balada *Gafiţa, blăstămată de părinţi* a lui C. Stamati, importantă mai mult prin inspirarea ei dintr-un motiv popular, lucru reliefat într-un consistent comentariu al lui Constantin Hurmuzachi (în numărul 3–4), precum şi *Scenele contimpurane* ale aceluiaşi C. Negruzzi (nuvelă cunoscută ulterior sub titlul primului „capitol" – *O alergare de cai. Scacica*) ori „suvenirele din Italia", intitulate *Buchetiera de la Florenţa*, ale lui V. Alecsandri. În aceeaşi primă secţiune, a „compunerilor originale", intră şi eseurile de la rubrica „Scene pitoreşti din obiceiurile poporului (sau Moldaviei)" – *Nou chip de-a face curte* aparţinând lui Mihail Kogălniceanu şi *Cântece populare a Moldaviei*, text semnat de C. Negruzzi. Cel dintâi dă prilej autorului de a pune în antiteză lumea urbană („din Iaşi, din Bucureşti"), mai exact

a protipendadei, şi cea rurală, prima caracterizată de o „veche" şi cvasitotală cădere în imoralitate (părăsirea cinstei, îmbrăţişarea unor varii vicii, a lenei, a distracţiilor şi a luxului), secunda având un comportament „nou", tocmai pentru că e cel „primitiv", originar, al moralităţii naturale, ignorând pretinsele beneficii ale civilizaţiei. Cel de-al doilea eseu, pornind de la ideea (preluată, pare-se, de la J. Mainzer) conform căreia „prin cântecele sale, el [omul] îşi zugrăveşte gândul, năravurile, faptele, într-un cuvânt, toată fiinţa sa; cântecul este răsfrângerea sufletului său" sau, altfel spus, „muzica şi poezia sunt potrivite cu firea pământului şi caracterul locuitorilor", prezintă principalele specii poetico-muzicale şi coregrafice din Moldova – hora, cu obişnuitele strigături, „cântecele" („ostăşesc sau istoric", „religios", „al dragostei şi nunţii", „al codrului sau voinicesc", doina), în paralel decelându-se trăsăturile etnice definitorii, atât cele profunde („isteţimea, naivitatea şi duhul satiric"), cât şi cele de suprafaţă, de dată recentă (religiozitatea redusă şi patriotismul aproape absent, ca urmare a „amestecării unui norod cu altele"). În secţiunea „compunerilor originale" este plasată, cu motivarea dată de interesul ei deosebit pentru toţi românii, şi traducerea unor ample fragmente din memorialul de călătorie al lui A. Demidoff în Valahia (în numărul 3–4) şi în Moldova (în numărul 5–6). Comentariile tălmăcitorului, care este însuşi redactorul responsabil, fie introductive, fie în note, îmbogăţesc în fapt capitolul „Criticei". În „partea" secundă a revistei – „Alegere din celelalte foi româneşti" – literatura artistică ocupă un loc redus. Practic, sunt reproduse doar schiţa *Riga Poloniei şi prinţul Moldaviei* de C. Negruzzi, din „Curierul românesc" (în numărul 1–2), şi două fabule din „Albina românească" (în numărul 5–6). Restul e format din studii, articole şi note pe teme diverse, toate însă de „interes naţional". Sunt de notat astfel textele lui Heliade-Rădulescu – *Despre autori*, *Pseudonimele* şi *Despre satiră* (în numărul 1–2) şi memoriul relativ la „învăţătura publică", biografia lui Gheorghe Şincai de Mihail Kogălniceanu, din „Arhiva românească", studiul lui George Bariţiu consacrat „pământului moldo-românesc" (în numărul 5–6), precum şi câteva considerente ale lui Gh. Asachi privitoare la îmbogăţirea limbii. Mult mai săracă, la prima vedere, se prezintă secţiunea „criticei", care, de altfel, lipseşte în ultimul număr dublu. În cel dintâi, unde se ocupă de „tabloul" ce înfăţişează pe Alexandru cel Bun, aparţinând lui Gh. Asachi, critica se reduce la aprecierea textului explicativ („o scriere serioasă, înaltă, plină de erudiţie şi de talent"), la care se adaugă o justificare a interesului acordat vechiului domnitor. Comentariul din numărul 3–4 e consacrat de asemenea, unei lucrări a lui Asachi, anume tabloul *Dochia şi Traian*, cu „anexele" sale – omonima baladă-libret (e şi „pusă pe muzică") şi un „itinerar al Muntelui Pion". Componenta literară este, încă o dată, apreciată superlativ („tot este bun, frumos, sujetul, ideile, stilul"), aproape, s-ar zice, fără „spirit critic". Acesta se exercită însă într-o rapidă şi totală respingere a tabloului propriu-zis (a litografiei), dar mai ales în polemica disimulată cu Gh. Asachi, privitor la ce înseamnă critica şi la modalităţile practicării ei. Reacţiile îi prilejuiesc lui Kogălniceanu mai multe consideraţii generale răspicate cu privire la necesitatea demersului critic, la obligatoria obiectivitate („nepărtinirea" şi „dragostea adevărului"), la criteriile valorice cu care trebuie să se opereze (originalitatea, „tendenţa", „principiul", „planul patriotic"), la piedicile de învins – orgoliul şi starea socială a artiştilor. Redactorul **D.l.** nu-şi reprimă, de asemenea, criticile ori de câte ori i se iveşte prilejul. Fără echivoc, el constată că „mai toate publicaţiile de astăzi sunt fleacuri, spuma altor literaturi, fără principii, fără tendenţă, fără vreun plan patriotic", taxează traducerile lui Grigore Pleşoianu (*Columbul*) şi Mihail Stoianovici (*Hariton şi Polidor*) ca fiind „nişte maculaturi", dar o laudă pe aceea a Simeon Marcovici (*Datoriile omului creştin*), judecă aspru „întreprinderea" teatrală a profesorului Theodor Stamati drept „păpuşerie" şi simplă „speculaţie". Acestuia din urmă, care, într-o scrisoare deschisă găzduită de „Albina românească", îi întoarce acuzaţia, Kogălniceanu îi dă un nimicitor „răspuns de la redacţie", excesiv de caustic şi nedrept într-o măsură. Şi stăpânirii – domnitorului Mihail Sturdza şi dregătorilor săi – i se aduc critici, într-o manieră esopică sau mai direct. Astfel, se afirmă că în ceea ce a făcut măreţia şi bunul nume al lui Alexandru cel Bun se află şi faptul că „da o nepărtinitoare dreptate [...] şi judecăţile lui nu se vindea", iar pe marginea relatărilor lui A. Demidoff se susţine că toţi străinii „cunosc că în noi este ceva mare, ceva statornic, pe care nici vremea, nici nenorocirile nu ne l-au putut smulge şi că trebuie numai un bărbat mare, ca să fim iarăşi un popor mare". Ulterior, în comentariul aceluiaşi text, după o pledoarie de o ardentă pasiune contra

„xenomaniei", „care ne-a stricat sistema naţională, sistema politică, sistema morală […] şi sistema literară", celui din fruntea statului şi „celor mari" li se atrage atenţia că au o mare vină, ei fiind cei ce dau exemplu. Aceloraşi li se reaminteşte că „sunt datori să înlesnească dezvălirea inteligenţii [unui popor]", „să nu omoare duhul unei naţii", să acorde „protecţie" celor care, prin „producţiile duhului", le aduc „o mare parte a slavei lor", protecţie cu atât mai necesară, cu cât strădania nu le este răsplătită nici spiritual („Fama nu are încă trâmbiţe pentru noi […] urechile publicului sunt surde pentru producţiile literare ieşite în pământul său"), nici material.

Atitudinea critică incisivă din paginile **D.l.** va determina şi interzicerea ei. Urmare a cererii lui Theodor Stamati, în iunie 1840, Epitropia pentru Învăţătura Publică, în fruntea căreia se afla mitropolitul Veniamin Costache, „poftea pe cinstita comisie a ţenzurii a porunci numitului redactor […] contenirea expresiilor şi noimelor ţintitoare a atâtor dezbinări", ceea ce numita comisie a şi făcut. Două luni mai târziu, la 23 august 1840, „Marele Secretariat de Stat" cerea Postelniciei „a opri cu desăvârşire înaintirea publicaţiei", lucru motivat de repetatele „defăimări şi prihăniri jignitoare bunelor rânduieli pe care se reazimă soţietatea", dar şi de faptul că revista, „culegând materiile sale din filele cele mai mârşave ale istoriei, s-au nimicnicit şi s-au făcut vrednică de râs". (Trimiterea era, negreşit, la nuvela *Alexandru Lăpuşneanul.*) O mărturisire târzie a lui Mihail Kogălniceanu vorbeşte numai de „mânierea" lui Mihail Sturdza, în urma săgeţilor din comentariul la lucrarea lui A. Demidoff, „mâniere" ce a dus şi la destituirea lui Kogălniceanu din postul de aghiotant domnesc. „Porunca" ar fi fost însă curând abrogată, întrucât cenzorul, secretarul de stat Iorgu Suţu, nu găsise nimic reprobabil în numărul 5–6 şi ameninţase cu demisia sa şi a rudelor sale. Revista nu a mai apărut totuşi în a doua parte a anului, redactorul socotind probabil că e mai bine ca autorităţile să tragă consecinţele abuzului comis. **D.l.** urma, desigur, a fi continuată printr-un nou periodic, cu o formă uşor modificată şi sub alt titlu. Cum apariţia acestuia a întârziat, s-a intensificat activitatea „cantorei" (editura înfiinţată de Kogălniceanu) în spiritul preconizat în *Introducţie* (sunt editate cărţi de Alecu Donici, Mihail Cuciureanu, Dimitrie Ralet, Grigore Alexandrescu, Costache Caragiali, Al. Hrisoverghi ş.a.), prin amplificarea părţii „de învăţătură şi petrecere" din „Calendarul pentru poporul românesc", unde sunt găzduite, îndeosebi în anii 1842 şi 1843, primele „doine" ale lui V. Alecsandri, eveniment semnalat ca „începutul românirii poeziei". O primă tentativă de continuare a **D.l.** cu un „Album literar" eşuează, dar, la începutul anului 1844, stăpânirea nu mai poate refuza scoaterea unui hebdomadar sub „redacţia răspunzătoare" a lui Vasile Alecsandri, Panait Balş, Ion Ghica şi Mihail Kogălniceanu, cenzurându-i doar titlul „Propăşirea", în locul acestuia trebuind să figureze subtitlul iniţial – „Foaie ştiinţifică şi literară". Programul, nesemnat, pare să preia din *Introducţia* din 1840 numai ideea excluderii politicii şi dezideratul mărginirii la producţiile originale, implicit a respingerii traducerilor. Însă, ca şi în cazul spaţiului lăsat pentru ca titlul hebdomadarului să fie completat de cititorii avizaţi, şi formularea „menirii" secţiei a treia („să împărtăşească cetitorilor o idee dreaptă şi îndestulătoare a mişcării literare din Moldavia, Valahia şi Transilvania") şi aceea a „tendinţei noastre de căpitenie" („îndemnul şi răspândirea cunoştinţilor şi literaturii") se decriptau în sensul mai general, al deja exprimatei năzuinţe către o limbă şi o literatură comune pentru toţi românii. „Propăşirea" va fi mai mult decât o „continuatoare" a revistei lui Mihail Kogălniceanu din 1840 şi la fel se arată, în 1855, „România literară", condusă de V. Alecsandri. Sub stindardul *Introducţiei* din 1840 s-au înscris şi alte periodice, precum „jurnalul politic, literar şi comercial" „Steaua Dunării" (înfiinţat de Mihail Kogălniceanu în 1855), „Concordia" (Bucureşti, 1857), „Buciumul" (întemeiat de Cezar Bolliac la Paris în 1857, scos apoi, în 1863, la Bucureşti), „Revista Carpaţilor" (a lui G. Sion), „Revista română" (1861–1863 sub direcţia lui A.I. Odobescu). O distanţare de programul **D.l.** va fi proclamată la începutul deceniului al şaptelea al secolului de Junimea, noua societate întemeiată la Iaşi. Deşi revista lui Mihail Kogălniceanu nu era nominalizată, faptul era evident în respingerea, în primul moment, cel consacrat ofensivei, a întregii producţii literare a epocii anterioare, „patruzecioptiste", apreciată ca fiind în afara artei. Nuanţările şi recunoaşterea meritelor acestei etape vor veni ulterior. Mult mai târziu se relevă, prin intervenţia lui G. Ibrăileanu, că organul de presă al Junimii, „Convorbiri literare", a preluat, continuat şi confirmat necesitatea spiritului critic, componentă fundamentală a programului de la 1840. ***V.D.***

DACIA LITERARĂ, revistă apărută la Galaţi, lunar, de la 1 octombrie 1868 până la 1 martie 1869. Între omonima ei de la 1840 şi publicaţia poetului Romulus Scriban există o vagă contiguitate, prin ideile, enunţate într-un ambiţios articol-program, pe care revista gălăţeană îşi propune să le slujească. Noua **D.l.** intenţiona să facă din literatură un instrument de acţiune politică şi naţională, sprijinindu-se pe tradiţiile istorice ale poporului. În acelaşi sens este definită şi menirea scriitorului. Era nevoie, se afirmă într-un alt articol, de o literatură inspirată din „duhul românesc", stimulatoare de elanuri patriotice. Versurile care exemplifică acest program politic şi literar sunt de o valoare modestă. O excepţie o constituie cele câteva *Nopţi* scrise de R. Scriban sub influenţa poeziilor lui Grigore Alexandrescu. Tot R. Scriban publică aici analize de inscripţii istorice şi lungi comentarii etimologice, de interes strict istoric. ***R.Z.***

DACIA LITERARĂ, revistă apărută la Iași din 1990, inițial sub egida Uniunii Scriitorilor din România și cu ritmicitate neregulată (1990–1991), apoi trimestrial, sub triplul patronaj al Muzeului Literaturii din Iaşi, al Inspectoratului pentru Cultură al Judeţului Iaşi şi al societății culturale Junimea (din 1992), și bilunar din 2010. În 1990 apare un singur număr, având-i colaboratori pe Sorin Alexandrescu, Ana Blandiana, Florin Iaru, Andrei Pleșu, Al. Zub, Matei Vișniec ș.a.; redactor-șef e Val Condurache. În 1993 este inițiată o serie nouă, Lucian Vasiliu fiind coordonator şi iniţiator, iar Al. Zub director de onoare; corespondenţi din străinătate sunt Matei Vişniec (Franţa) și Paul Miron (Germania). După mai multe schimbări, redactor-şef devine Ştefan Oprea, iar ca redactori figurează Carmelia Leonte, Olga Rusu, Liviu Apetroaie. Colectivul redacțional se schimbă neîncetat, incluzându-i treptat pe Constantin Ciopraga, Elvira Sorohan, Liviu Papuc, Ioan Holban, D. Irimia, Em. Galaicu-Păun, Mircea Coloșenco, Constantin Coroiu, Al. Husar, Gavril Istrate, Petru Ursache, Florin Faifer, George Popa ş.a. Din 2010 se schimbă formatul și concepția grafică, iar în 2012, odată cu schimbarea subtitlului în „Revistă de muzeologie și reconstituiri culturale", tendința spre diversificare se accentuează prin adăugarea unor rubrici și colaboratori noi. Într-un articol programatic tipărit în primul număr din 1990 se precizează că noua **D.l.** se întoarce la „sursele spiritului critic", dar „noul spirit va trebui să discearnă" şi în cazul unui necesar „recensământ" al literaturii contemporane. Revista e deschisă spre istorie, filosofie, arte, spre literatura română contemporană, din țară și din diaspora, dar și spre literatura universală, printr-o serie de traduceri (din literatura belgiană, italiană, spaniolă, maghiară). Tot primul număr include o „prelecțiune" ţinută la Casa Pogor de Andrei Pleşu, *Conştiinţa patriotică în cultura românească modernă*, iar Al. Zub, la rubrica „Politică şi destin", scrie articolul *Actualitatea lui Kogălniceanu*. În 1991 este editat un număr dublu, foarte divers, la care colaborează Mihai Şora (*Despre Europa sau Unitate în pluralitate*), Liviu Antonesei, Ştefan Aug. Doinaş, Nicolae Breban, Ovidiu Nimigean, Florin Faifer ș.a. La rubrica „Arca lui Noe" publică poezie Mircea Cărtărescu, Luca Piţu scrie despre „maternitate şi paternitate în autorlâcul literar", Aurel Dumitraşcu e prezentat de Lucian Vasiliu. În numărul 1–2/1992 apare un text de Ioan Petru Culianu, *Mircea Eliade şi broasca ţestoasă oarbă*, tradus din germană de Michael Astner. Rubrica de traduceri e notabilă în aceşti primi ani, cu texte de Thomas Hobbes, Robert Musil, Georges Bataille, Jean-François Lyotard. În paginile revistei Constantin Ciopraga scrie despre poeţii basarabeni, iar Elvira Sorohan despre Panait Istrati. Câteva numere sunt dedicate unor teme ca literatura română din exil (2/1995), Basarabia (1/1996, texte de Al. Zub, D. Irimia ș.a.), Anul Eminescu (2–3/2000), Anul Caragiale (4/2002), cultura în secolul al XXI-lea (2/2001, semnează Al. Zub, Lucian Boia, Liviu Antonesei, Christian Schenk), argoul literar (5/2007, realizator George Astaloș), Balcic (3/2011). Din 2001 se remarcă o mai mare deschidere către literatura română contemporană: un dialog despre generația optzecistă între Nicolae Manolescu și Daniel Corbu (2/2001), interviuri cu Mircea Cărtărescu sau cu Emil Brumaru, un eseu despre postmodernismul românesc de Codrin Liviu Cuțitaru (2, 4/2004). Publică poezii Ioan Flora, Cezar Ivănescu, Ioanid Romanescu sau câțiva debutanţi la concursurile organizate de societatea Junimea. Rubrica de cronică literară este punctul slab al revistei, multe cronici fiind dedicate scriitorilor moldoveni, mulți veleitari, într-un stil

encomiastic. Se remarcă rubrica semnată de istoricul Al. Zub, scriind despre Vasile Pârvan și Gh. Brătianu, despre generaţia paşoptistă sau despre Basarabia, despre identitatea națională în noul context european sau despre bilanțul dictaturii comuniste (6/2006). De interes sunt, de asemenea, rubricile dedicate istoriei literare, mai ales autorilor moldoveni (evocări ale unor autori ca C. Săteanu, George Lesnea, N. Gane, familia Teodoreanu), recuperărilor (jurnale, corespondență), istoriei orașului Iași. Sunt publicate o serie de documente literare care valorifică arhivele şi iconografia muzeală locală (rubricile „Biblioteci junimiste" sau „Documentar junimist"), precum și inedite din scriitori mai vechi sau mai noi (Sextil Pușcariu, Petru Comarnescu, Lucian Blaga, Aurel Dumitrașcu). În ultimii ani se disting articolele de istorie literară ale lui Victor Durnea despre „Universul literar" sau despre Societatea Scriitorilor Români, rememorările lui Liviu Papuc (*Nicolae Gane*), cronicile semnate de Bogdan Crețu, Emanuela Ilie, Ioan Holban. De-a lungul anilor, rubricile încearcă să păstreze un echilibru între tradiția junimistă, istoricistă, de formație clasică a revistei și deschiderea spre noutate și diversitate: „Ferestre luminate", „Exilul și Împărăția", „Istoria restaurării, restaurarea istoriei", „Arca lui Noe", „Junimea de ieri, Junimea de azi", „Clepsidra umbrelor", „Bibliofil" etc. Prezentarea grafică a revistei a inclus încă de la început ilustraţii inedite sau aparținând unor artişti plastici de calitate, a inclus fotografii-document şi material iconografic interesant, distingându-se, de pildă, numărul 30/1998, dedicat lui Constantin Brâncuşi. ***R.D.***

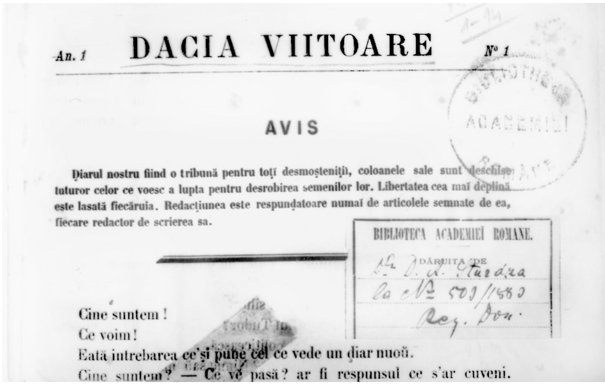
DACIA NOUĂ, publicaţie apărută la Bucureşti, săptămânal, între 12 decembrie 1937 şi 20 martie 1938, cu subtitlul „Săptămânal de energie tânără" (schimbat de la numărul 2 în „Săptămânal al tinerei generații"), sub direcţia lui Aurel M. Alicu (pseudonimul lui Aurel M. Alexandrescu). Revistă de stânga, antifascistă, **D.n.** acordă evenimentelor culturale două pagini intitulate „Luminile oraşului" și conţinând note, informaţii, recenzii, cronică plastică şi cinematografică, precum şi, mult mai rar, producţii literare. Deşi beneficiază de colaborarea unor nume importante, publicaţia nu are un program cultural sau literar formulat cu limpezime, iar aceste colaborări rămân doar accente de prestigiu. În primul număr este inserată traducerea unui „avertisment către Europa" al lui Thomas Mann. În numărul 4/1938 apare articolul *De la dadaism şi suprarealism la realismul socialist* de Victor Iliu, în care autorul îşi exprimă opţiunea pentru realismul socialist, văzut ca soluţie şi reacţie la o anume criză literară impusă de avangarde („Acesta-i realismul socialist sau *romantismul revoluţionar* acceptat de Louis Aragon şi ceilalţi scriitori, iar nu romantismul suprarealiştilor, acea pseudoluptă împotriva realităţii"). Tudor Vianu semnează comentariul *Conceptul omului în filosofia d-lui profesor Rădulescu-Motru*, iar Anton Dumitriu apare în ultimul număr cu articolul *Luptăm pentru cultură*. Ştefan Popescu este autorul unei cronici la volumul *Ţara fetelor* de Maria Banuş, L. Roşioni scrie despre spectacolul *Suflete tari* de Camil Petrescu, montat la Teatrul Naţional, iar Al. Şahighian publică fragmentul *Poveste de Crăciun*. Publică poezie Ilarie Voronca, V. Dobrian, Grigore Cluceru (Grigore Preoteasa). Alţi colaboratori: G. Vlădescu-Răcoasa, M. Brătucu. ****

DACIA REDIVIVA, publicaţie apărută la Bucureşti, lunar, din aprilie 1941 până în februarie 1944, cu subtitlul „Revistă de spiritualitate românească", tranformat în 1942 în „Revistă literară". Director este I. Burlănescu-Begu, iar secretari de redacţie Aurel Cosmoiu şi Valeriu Anania. De la numărul 1/1942 comitetul de conducere este alcătuit din Aurel Cosmoiu (redactor responsabil), Pericle Martinescu, Mihai Isbăşescu, Valeriu Anania. Cu numărul 6/1942 în comitetul de conducere este cooptat şi Vasile Netea, care în 1943 devine redactor responsabil. În articolul-program *Act de prezenţă*, semnat Sarmis, se afirmă intenţia ca revista să fie „o tribună de pe înălţimea căreia [...] să se audă glasul românesc al artei", definindu-se astfel orientarea naţionalistă a publicaţiei. Poezie – grupată uneori în rubrica „Zbor" – publică George A. Petre (*Psalm, Seceriş, Atacul, Poem pentru suflet, Strigoiul*), Valeriu Anania (*Întoarcerea, Răzvrătitul, Cântecul sufletului însingurat*), Ion Ojog (*Împrimăvărare în duminică*), Ştefan Aug. Doinaş (*Baladă, Schiţă pentru un autoportret, Cântec),* Cicerone Theodorescu (*Câmp*), Ovid Caledoniu, Victor Stoe, Apriliana Medianu, Radu Gyr, Octav Sargeţiu, D. Stelaru, Ben Corlaciu, Iulian Vesper. Proză semnează Ion Vlasiu, Ion Şiugariu, Mihail Şerban, Gabriel Ţepelea, Ioana Postelnicu, Ion Agârbiceanu, Cezar Petrescu, Liviu Bratoloveanu, N. Papatanasiu, Ionel Neamtzu. Teatru publică Romulus Vulcănescu şi Radu Mărculescu, iar articole şi studii dedicate literaturii române dau Petre

V. Haneş (*Mihai Eminescu şi Transilvania*), Yvonne Rossignon (*Tânăra poezie română*), Dan Smântânescu (*Un poet necunoscut înainte de 1838: vornicul Dimachi*), Pericle Martinescu (*Gib Mihăescu, romancier al virilităţii*). Vasile Netea se ocupă de Ilarie Chendi, iar Ovidiu Papadima de Pavel Dan. Numărul 3–5/1941 este dedicat lui M. Eminescu (semnează Pan M. Vizirescu, Petru P. Ionescu, Aurel Cosmoiu, Octavian Neamţu, Maria Mihai, Cristofor Dancu, Vintilă Horia, Valeriu Anania), iar numărul 4/1943 lui Ion Petrovici (colaborează Constantin Micu, Vasile Netea, Pericle Martinescu, Romulus Vulcănescu). Despre literatura germană scriu Mihai Isbăşescu (*Începuturile literaturii germane*, *Credinţă şi mitologie germanică*, *Drama pascală germană în Evul Mediu*, *Minnesangul german*) şi Petronela Negoşanu (*Specificul expresiei în romantismul german*). Alte studii de literatură universală publică Dragoş Vrânceanu (*Giovanni Papini*), Ovid Caledoniu (*Rainer Maria Rilke*), Victor Buescu (*Bimilenarul lui Titu Liviu*), Alexandru Marcu (*Carducci, poet al patriei*), N. Papatanasiu (*Francis Jammes*). Cronica literară este susţinută de Pericle Martinescu, Const. Bărbulescu, George A. Petre, Aurel Cosmoiu; cronica plastică este asigurată de Radu Boureanu şi Ion Vlasiu, iar cea dramatică de D. Ionescu-Morel. În paginile revistei Pimen Constantinescu traduce din D'Annunzio (*O, tinereţe*) şi din Alinda Bonacci-Brunamonti, iar Alexandru Marcu transpune în româneşte versuri de Luciano Folgore. ***M.V.***

DACIA TRAIANĂ, cotidian apărut la Sibiu între 22 februarie 1920 şi 20 septembrie 1921, cu subtitlul „Ziar naţional independent", sub direcţia lui Ion Gorun (pseudonimul lui Alexandru I. Hodoș) şi avându-l ca redactor pe Ion Băilă (până în 5 februarie 1921). În articolul redacţional *Dacia Traiană* din primul număr se arată că „în chestiuni sociale, economice, literare, religioase" publicaţia „va da loc părerilor obiective, căutând să înlăture orice discuţii de personalităţi şi certuri, care ar contribui la vrajbă şi duşmănie între fraţi". Rubrici de interes literar-cultural sunt „Foişoara", „Litere-Artă-Ştiinţă", „Informaţiuni", „Bibliografie", „Poşta redacţiei". Beletristica ocupă un loc important în sumar. Pentru poezie, se reţine colaborarea Mariei Cunţan, a lui Al. T. Stamatiad și a lui Volbură Poiană (pseudonim al lui Constantin I. Năsturaş). Întrucâtva mai substanţial apare sectorul de proză, unde, alături de Constanţa Hodoş (nuvela *Jurământul*, un fragment din romanul *Din carnetul unui medic* etc.), pot fi întâlniți Ion Gorun, Al. Cazaban, Carmen Sylva, Coriolan Bărbat ş.a. Gala Galaction figurează cu povestirea *Hârcă pentru hârcă*, reprodusă din „Viaţa românească". Este meritorie intenţia redacţiei de a promova dramaturgia originală, dar, chiar publicând piesele Constanţei Hodoş, dezideratul nu este împlinit. Aceeaşi scriitoare e prezenţa cea mai constantă în paginile ziarului, cu recenzii, cronici literare, teatrale (*O scrisoare pierdută* de I.L. Caragiale) şi muzicale, articole pe teme culturale, educative etc. Mai semnează articole I. Lupaş, Enea Hodoş, compozitorul Timotei Popovici, Olimpiu Boitoş. Sunt evocaţi Petru Maior, St. O. Iosif şi Ilarie Chendi, e consemnată moartea lui C. Dobrogeanu-Gherea, se abordează subiecte de istorie literară legate de V. Alecsandri şi M. Eminescu. O recenzie elogioasă, nesemnată, despre *Ion* de Liviu Rebreanu apare în numărul 45/1921. Din literatura universală sunt comentaţi Dante, La Fontaine, Tagore. Între autorii traduşi figurează Alphonse Daudet (*Smochina și leneșul*), Lev Tolstoi (*O luminare*), Maxim Gorki, Ivan Turgheniev. Enea Hodoş publică, din culegerea sa, poezii populare (în special ostăşeşti). Apar, de asemenea, mostre din „folclorul mineresc". ***E.O.***

DACIA VIITOARE, revistă apărută bilunar la Paris, între 1 februarie şi 1 aprilie 1883, şi la Bruxelles, între 15 aprilie şi 15 august 1883. Publicaţia era editată de un grup de militanţi socialişti români aflaţi la Paris, din care făceau parte şi Vintilă C.A. Rosetti, V.G. Morţun, C. Mille, I. Tanoviceanu, Al. Bădărău. Preocuparea principală este politica activă şi în special propagarea ideilor socialiste printre tinerii intelectuali români din ţară şi din străinătate. Din acest punct de vedere, **D.v.** se găseşte în sfera de influenţă a „Contemporanului". Primul comitet de redacţie e compus din Vintilă C.A. Rosetti, Al. Bădărău (semna Al. Andrieş) şi Mihai Săulescu, iar în Belgia redactorii vor fi V.G. Morţun şi C. Mille. Mai ales sub semnătura Spancioc (pseudonim al lui V.G. Morţun) sunt tipărite recenzii şi cronici teatrale. Schiţa *O zi nefastă* de V.G. Morţun, cu o bună intuiţie a psihologiei personajelor, face parte dintr-o serie de scrieri dedicate funcţionarului modest, în care vor excela I. Al. Brătescu-Voineşti şi I.A. Bassarabescu, iar nuvela *C.C. Petrache Sgangură* surprinde cu ascuţime psihologia boierului depăşit de mersul evenimentelor şi închistat în obişnuinţele

An. 1 **DACIA VIITOARE** Nº 1

AVIS

Ḍiarul nostru fiind o tribună pentru toți desmoșteniții, coloanele sale sunt deschise tuturor celor ce voesc a lupta pentru desrobirea semenilor lor. Libertatea cea maĭ deplină este lasată fiecăruia. Redacțiunea este respunḍatoare numaĭ de articolele semnate de ea, fiecare redactor de scrierea sa.

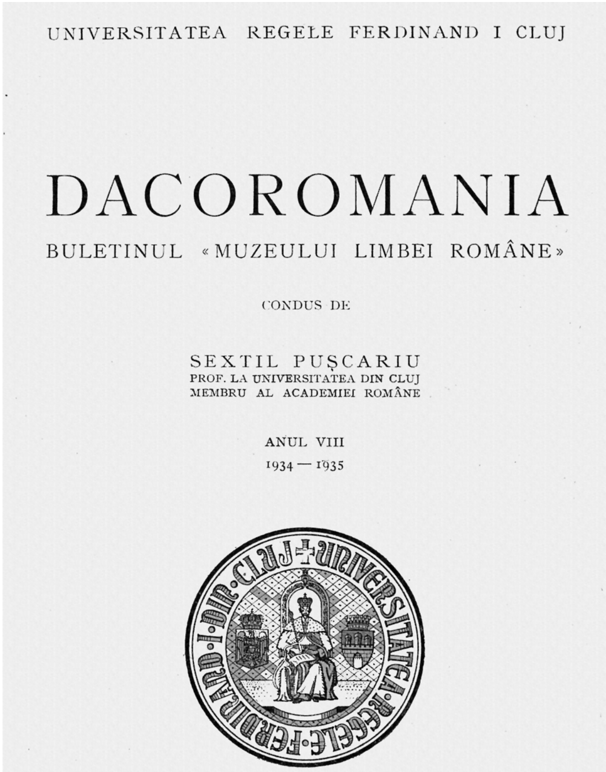
BIBLIOTECA ACADEMIEĬ ROMANE.
DĂRUITĂ DE

Cine suntem!
Ce voim!
Eată intrebarea ce'și pune cel ce vede un ḍiar nuoŭ.
Cine suntem? — Ce vĕ pasă? ar fi respunsul ce s'ar cuveni.

lui domestice, dar şi politice. La 1 august 1883 articolul intitulat *Mihai Eminescu* comenta cu tristeţe îmbolnăvirea scriitorului, numindu-l „cel mai mare poet al României". Semnificaţia operei eminesciene, se arată în acelaşi articol, se va deschide limpede abia generaţiilor viitoare. ***R.Z.***

DACIA VIITOARE, gazetă politică şi literară săptămânală apărută la Bucureşti de la 3 iulie până la 16 octombrie 1894; începând cu numărul 10 devine bisăptămânală. Primele numere au şi un editorial politic, scris în limba franceză, probabil de directorul gazetei, Bonifaciu Florescu. Acesta îşi asumă răspunderea atitudinii politice a gazetei, lăsând colaboratorilor dreptul de a se exprima potrivit credinţelor literare proprii. Periodicul anunţă un program independent, urmărind mai ales o propagandă cultural-naţională, motiv pentru care, imediat după apariţie, i se interzice difuzarea în Austro-Ungaria. **D.v.** se transformă destul de repede într-o revistă literară a unui cerc de gazetari din care, alături de B. Florescu, făceau parte Aureliu Candrea, Mircea Demetriade, N.G. Rădulescu-Niger, N. Ţincu ş.a. Mai colaborează cu versuri Carol Scrob şi se republică mai multe din poeziile lui Dimitrie Petrino. B. Florescu îşi tipăreşte o parte din cursul de istorie a literaturii franceze şi tot el scrie câteva studii dedicate literaturii greceşti de la sfârşitul secolului al XIX-lea, precum şi articolul *Idealul lui Bălcescu.* Aureliu Candrea traduce versuri de Victor Hugo, Shelley şi proză de Adelbert von Chamisso şi Jean Richepin. Din Al. Dumas, Villiers de l'Isle Adam, Théodore de Banville, Paul Bourget, A. Silvestre şi L. Boussenard tălmăceşte B. Florescu, care traduce şi un articol despre literatura lui Pierre Loti, câteva poveşti andaluze şi o nuvelă a lui R. Töpffer. În mai multe numere D.A. Sturdza şi Edgar Th. Aslan semnează o versiune în limba română a tragediei lui Sofocle *Oedip Rege.* ***R.Z.***

DACOROMANIA, publicaţie apărută între 1920 şi 1948 la Cluj (mutată temporar la Sibiu în 1943, în perioada refugiului Universităţii clujene), ca buletin al Muzeului Limbii Române, întemeiat de Sextil Puşcariu. Cu un profil preponderent filologic şi lingvistic, secondat de cel istorico-literar, anuarul a totalizat unsprezece volume (treisprezece tomuri masive), care însumează aproximativ 9 000 de pagini. În articolul-program, intitulat *Muzeul Limbii Române*, Sextil Puşcariu, directorul instituţiei şi în acelaşi timp al publicaţiei, îşi propunea să găzduiască în cuprinsul acesteia studii „mai ales de natură metodică şi principiară, material şi notiţe", cu o adresabilitate „pentru specialişti şi pentru toţi cei ce se ocupă cu studiul limbii şi literaturii noastre". Cu toate că domeniile abordate vor fi, cu predilecţie, lingvistica generală, istoria limbii române, fonetica şi fonologia, gramatica, lexicologia, onomastica şi dialectologia, profilul se va lărgi considerabil prin interesul acordat problemelor de filologie, istorie literară, etnografie şi folclor, istorie a culturii. Vor fi publicate studii ample, unele cu caracter monografic, numeroase „articole mărunte", recenzii şi „dări de seamă" de o mare profunzime, precum şi scurte note „pe marginea cărţilor", o rubrică iniţiată de fondator. Informaţiile bibliografice asupra scrierilor de lingvistică, filologie şi de istoria literaturii, tipărite în ţară şi în străinătate între anii 1921 şi 1944, sunt prezentate în cadrul unei rubrici aparte, apărută sub diferite titluri pe parcurs: „Revista periodicelor", „Bibliografia periodicelor", „Bibliografia publicaţiilor", „Bibliografia publicaţiilor privitoare la limba română". În scurt timp de la apariţie, **D.** a devenit o carte de vizită a şcolii filologice clujene, câştigându-şi renumele de „cel mai bun periodic de specialitate al epocii" (Iorgu Iordan). Colaboratorii revistei sunt, de regulă, lingvişti, filologi şi istorici literari, dintre care mulţi s-au afirmat chiar în paginile acestei publicaţii: Vasile Bogrea, Ion Breazu, Theodor Capidan, Nicolae Drăganu, George Giuglea, Petre Grimm, Gustav Kisch, Constantin Lacea, Dimitrie Macrea, Ioan Muşlea, Teodor Naum, George Oprescu, Ştefan Paşca, Emil Petrovici, Sever Pop, Dimitrie Popovici, Al. Procopovici. Printre autori se numără şi savanţi străini, precum W. Meyer-Lübke, Giandomenico Serra, Petar Skok, Leo Spitzer, Carlo Tagliavini. Se disting studiile filologice consacrate literaturii şi culturii române vechi, dintre care sunt de reţinut cele semnate de

UNIVERSITATEA REGELE FERDINAND I CLUJ

DACOROMANIA

BULETINUL «MUZEULUI LIMBEI ROMÂNE»

CONDUS DE

SEXTIL PUŞCARIU
PROF. LA UNIVERSITATEA DIN CLUJ
MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE

ANUL VIII
1934 — 1935

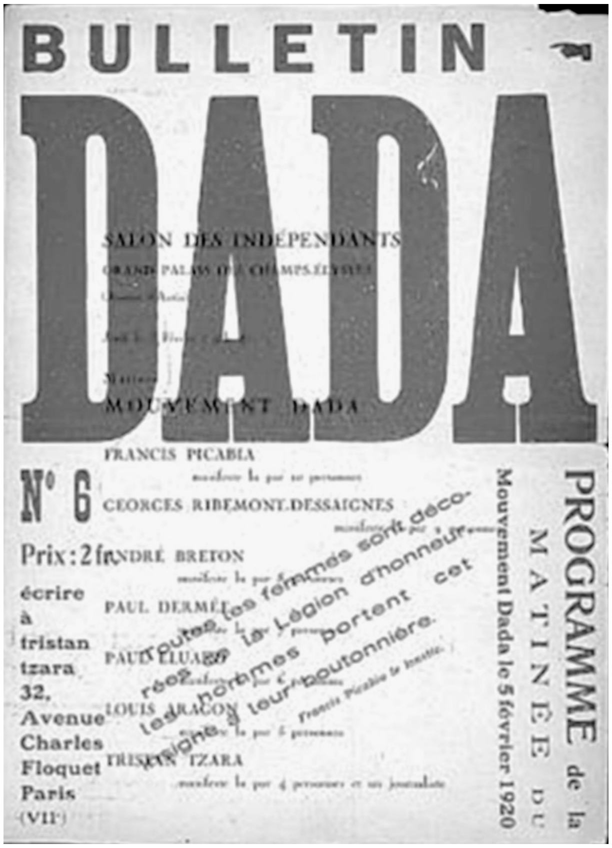
Nicolae Drăganu (*Un fragment din cel mai vechi molitvenic românesc*, *Catehisme luterane*, *Manuscrisul Liceului Grăniceresc „G. Coşbuc" din Năsăud şi săsismele celor mai vechi manuscrise româneşti*, *Mihail Halici*, *Versuri vechi*), de Constantin Lacea (*Copiştii Psaltirii Scheiene*, *Cel mai vechi calendar românesc*), ca şi studiul lui Ştefan Paşca despre catehismul *Pânea pruncilor*, apărut la Bălgrad în 1702, adevărate modele de critică textuală pentru perioada respectivă. Nicolae Cartojan publică un studiu aplicat şi riguros despre *Rujdeniţa Popei Ion Românul* (1620), „cel mai vechi zodiac românesc", însoţit de textul versiunii din *Codex Neagoeanus*, în timp ce Sextil Puşcariu descrie un nou exemplar descoperit din *Tetraevanghelul* lui Coresi (1561). Sunt valorificate texte inedite sau mai puţin cunoscute: *Cazania protopopului Popa Pătru din Tinăud (Bihor)* de George Giuglea, *Un „Tatăl nostru" necunoscut (1684)* de I. Muşlea, *Criptograme în cărţi din Ţara Oltului* de V. Literat, *Erotocritul lui Cornaro în literatura românească* de Vasile Grecu. Importante contribuţii la bibliografia românească veche aduc Aurel Filimon şi Constantin Lacea. Rămân actuale, de asemenea, studiile de istorie literară ale lui Ion Breazu despre literatura „Tribunei" (1884–1895), ale lui D. Popovici, care analizează evoluţia concepţiei literare a lui G. Bogdan-Duică, precum şi notele lui Bitay Árpád despre o poezie necunoscută a lui Gh. Şincai, despre resorturile călătoriei spătarului Nicolae Milescu în China sau precizările legate de biografia lui Gheorghe Buitul. Din domeniul comparatisticii se detaşează lucrările docte ale lui Petre Grimm (*Traduceri şi imitaţiuni româneşti după literatura engleză*) şi ale lui George Oprescu, prezent cu două titluri incitante: *Molière în România. Scurtă privire asupra traducerilor din Molière în româneşte, cu specială atenţiune la „Misanthropul" lui G. Sion*, apoi *Eliade Rădulescu şi Franţa*. Etnografia şi folclorul sunt reprezentate prin studiile dense scrise de Vasile Bogrea, strălucit etimologist (*Cercetări de literatură populară*, *Sfinţii-medici în graiul şi folclorul românesc*), ca şi de Th. Capidan (*Românii nomazi. Studiu din viaţa românilor din sudul Peninsulei Balcanice*), G. Kristóf (*Influenţa poeziei populare române din secolul al XVI-lea asupra lui Balassa Bálint*), I. Muşlea (*Şcheii de la Cergău şi folclorul lor*), Romulus Vuia (*Originea jocului de căluşari*). Recenziile şi „articolele mărunte" pe marginea unor chestiuni actuale de filologie, lingvistică şi istorie literară sunt deseori veritabile studii în domeniu. Sunt remarcabile comentariile pe marginea unor exegeze de literatură română veche, printre care cele datorate lui Vasile Bogrea despre „excelenta monografie" *Alexandria în literatura românească* a lui N. Cartojan ş.a. O serie de recenzii pertinente sunt publicate de Nicolae Drăganu în legătură cu volume aparţinând lui Mario Roques, Al. Procopovici, Sextil Puşcariu, N. Cartojan, Dan Simonescu, Vasile Grecu ş.a. Cu mult discernământ critic, Al. Procopovici respinge opiniile lui N. Sulică vizând modelul străin al *Catehismului* sibian şi al celui coresian. Istoricul literar Ion Breazu comentează ediţia fragmentară din *Cuvente den bătrâni* de B.P. Hasdeu, apărută sub îngrijirea lui J. Byck. La rândul său, Ştefan Paşca recenzează atent scrierile lui N. Cartojan, Dan Simonescu, Carlo Tagliavini sau ediţia versiunii greceşti a *Învăţăturilor lui Neagoe Basarab*, realizată de Vasile Grecu. În aceeaşi notă sobră apare şi cronica lui Sextil Puşcariu despre primul volum al lucrării lui N. Cartojan *Cărţile populare în literatura românească*. În fine, din ultimul volum al publicaţiei poate fi menţionată recenzia lui Liviu Onu despre cercetarea lui Ioachim Crăciun referitoare la catehismele luterane româneşti. În acelaşi

spirit analitic sunt recenzate lucrări de sinteză sau monografice consacrate perioadei moderne, între care se înscriu cronicile lui Ion Breazu, D. Caracostea, Sextil Pușcariu sau D. Popovici. Din perioada contemporană, atenţia comentatorilor se îndreaptă spre câteva lucrări notabile de critică şi istorie literară sau de stilistică. Astfel, Ion Chinezu şi N. Georgescu-Tistu recenzează *Memorii*, ca și volumul IX din *Criticele* lui E. Lovinescu, I.V. Constantinescu scrie despre *Arta prozatorilor români* a lui Tudor Vianu, Teodor Naum reflectează pe marginea *Anarhismului poetic* al lui Emilian I. Constantinescu, în timp ce G. Bogdan-Duică și Ion Breazu comentează lucrarea lui Ovid Densusianu *Literatura română modernă*. În spiritul instituit de publicaţia lui Sextil Puşcariu vor apărea ulterior revistele „Cercetări de lingvistică" (Cluj, 1956–1993) şi „Dacoromania. Jahrbuch für östliche Latinität" (Freiburg im Breisgau și München, 1973–1991), cu un profil în exclusivitate lingvistic şi filologic. Tot de la **D.** se revendică şi noua serie a revistei, purtând acelaşi nume, care apare bianual, din 1994, la Cluj, sub egida Institutului de Lingvistică şi Istorie Literară „Sextil Puşcariu". ***E.P., M.V.***

DACOROMANIA, publicaţie apărută în Germania, la Freiburg im Breisgau şi la München, anual sau o dată la doi ani, din 1973 până în 1991 (opt tomuri). Redactor: Paul Miron, profesor de romanistică şi de română la Universitatea din Freiburg; secretar de redacție: Elsa Lüder. Un al nouălea volum, consacrat mitropolitului Dosoftei, a rămas în faza de tehnoredactare. Subintitulată „Jahrbuch für östliche Latinität", **D.** preia numele publicaţiei fondate de Sextil Puşcariu, revendicându-se astfel de la seria interbelică apărută la Cluj între 1920 şi 1948 în cadrul Muzeului Limbii Române. Studiile apărute în **D.** sunt semnate de nume prestigioase din ţară şi din străinătate şi sunt redactate în limbile germană, franceză, engleză, italiană sau spaniolă, limba română predominând abia în ultimele două numere. Secţiunile revistei variază minimal la început, tematica studiilor fiind principiul ordonator: istorie, literatură, limbă, folclor, arheologie, filosofie. Scrisă de Paul Miron, prefaţa numărului inaugural arată că alegerea denumirii revistei este un omagiu adus operei lui Sextil Puşcariu, subliniind totodată importanţa culturală, istorică şi spirituală a latinităţii răsăritene, care va deveni, de fapt, tema centrală în studiile adunate de-a lungul anilor în **D.** Această temă se întâlnește încă din primul număr al revistei, care cuprinde, în principal, comunicările ediţiei a noua, din decembrie 1971, a colocviului organizat la Freiburg de Societatea de Studii Germano-Română – Societatea Mihai Eminescu, înfiinţată de Paul Miron. Subiectul supus dezbaterii, *Dacia de după Edictul lui Aurelian (271) şi apariţia românilor*, atrage istorici, arheologi, lingvişti şi etnologi reputaţi: Al. Rosetti cu un studiu despre formarea limbii române, Gottfried Schram cu o analiză a numelui românesc al Dunării, Şerban Papacostea cu o incursiune în conştiinţa romanităţii la românii din Evul Mediu, Tadeusz Zawadzki cu o investigare a ideii de recucerire a Daciei, Dumitru Pop cu o cercetare a moştenirii latine în folclorul românesc sau Karl Horedt cu o reconstituire a tabloului arheologic al elementelor romanice de după retragerea aureliană. Închinat lui Dimitrie Cantemir, numărul următor, din 1974, înmănunchează și el comunicările susţinute în cadrul ediţiei a zecea a aceluiaşi colocviu, complexitatea operei şi personalităţii domnitorului moldav fiind relevată în studii de Alexandru Duţu (*Dimitrie Cantemir şi imaginea civilizaţiei europene*), Al. Zub (*Despre cauzalitatea istorică în opera lui Dimitrie Cantemir*), Edgar Papu (*Dinamica destrucţiei în lumea ideilor lui Cantemir*), Mircea Maliţa (*Cantemir şi Leibniz*), Nicolae Stoicescu (*Dimitrie Cantemir şi Niccolò Machiavelli*), precum și prin incitante incursiuni hermeneutice în *Istoria ieroglifică*, realizate de Amita Bhose, Mircea Anghelescu sau Dragoş Moldovanu. Dimensiunea lingvistică a operei lui Dimitrie Cantemir este cercetată de Paul Miron, Cicerone Poghirc sau de Stela Toma, iar aspectele etnologice sunt investigate de Vintilă Mihăilescu, Viorel Cosma și de Petru Caraman, ultimul fiind autorul unui studiu vast, continuat şi în numărul 3/1976, *Etnograful Cantemir şi folclorul Orientului Apropiat*. Omagiindu-l pe Eugeniu Coşeriu, numărul 5/1979–1980 adună câteva dintre comunicările care ar fi urmat să fie susţinute de lingvişti români şi străini în cadrul unui colocviu programat la Iaşi, care însă nu a mai avut loc. Lucrările unui alt colocviu, *Povestiri populare, legende şi basme*, organizat la Bucureşti între 28 februarie și 2 martie 1985, sunt publicate în numărul 6/1981–1982 (apărut doar în 1985). Ultimele două tomuri ale **D.**, din 1988 şi din 1991, sunt de asemenea tematice. Cel dintâi, consacrat *Bibliei de la Bucureşti* (1688), armonizează studiile lingvistice ale lui Al. Rosetti, Eugen Munteanu sau Coman

Lupu cu cele teologice aparținând lui Dumitru Stăniloaie (*Biblia din 1688 şi tradiţia patristică a Bisericii Ortodoxe Române*), Antonie Plămădeală (*Sfânta Scriptură în Biserica Ortodoxă*) sau Ion Bria (*Cuvântul lui Dumnezeu în limba română*), iar cel final, singurul dedicat lui M. Eminescu, aduce, în termenii introductivi ai lui Paul Miron, „sentimentul unei datorii împlinite". Se propune aici o abordare complexă a operei eminesciene cu ajutorul unor colaboratori de renume: Rosa del Conte (*Sământă de lumină*), Ioana Em. Petrescu (*Dialog cu „Oda în metru antic"*), Sergiu Al-George (*Melancolia la Eminescu*), Valeriu B. Anania (*Ipostaze lirice eminesciene*), Constantin Galeriu (*Chipul Mântuitorului în gândirea lui Eminescu*). Pluralitatea hermeneutică este consolidată și de alcătuirea unei microantologii exegetice care include texte de Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Ion Ungureanu, Mihai Cimpoi, N. Steinhardt, Petru Creţia, Mircea Eliade, Andrei Pleşu. Interesul pentru literatura română al **D.** este, de altfel, o constantă. Revista publică, printre altele, analize filosofice şi literare ale creaţiei lui Lucian Blaga, precum *„Trilogia Cunoaşterii" şi premisele unei hermeneutici româneşti* (Ilina Grigorovici sau *Motivul mării la Lucian Blaga* (Mihai Zamfir), și articole de istorie literară, între care *„Turco-Graecia" lui Martin Crusius şi circulaţia sa în literatura română* (Mihai Moraru), *Coresi în spaţiul românesc medieval* (Octavian Şchiau), *Mite Kremnitz scriitoare şi importanţa sa pentru relaţiile culturale între România şi Germania* (Georg Kremnitz). Alți colaboratori: Ion Glodariu, Răzvan Theodorescu, Wilhelm Nyssen, V. Cristian, A. Filimon, Helga Fessler, Klaus-Henning Schroeder, Vasile Drăguţ, Ivan Petkanov, Jacques Goudet, Viorica Nişcov, Walter Scherf, Jens Tismar, Heinz Rölleke, Constantin Ciopraga, Mihai Pop, Virgil Cândea, Italo Ronca, Ştefan Ştefănescu. ***C.R.B.***

DADAISM. Mişcare artistică de avangardă, **d.** a fost lansat pe 5 februarie 1916 la Cabaretul Voltaire din Zürich, din inițiativa lui Hugo Ball, a partenerei sale Emmy Hennings (artistă de varieteu cu stagii la Berlin, Moscova şi Bucureşti), a fraților Marcel și George Iancu, a lui Jean/ Hans Arp, Richard Huelsenbeck și Tristan Tzara. Lor li se vor alătura, pe parcurs, Arthur Segal (Aron Sigalu, pictor român originar din Iași), Otto van Rees, Marcel Slodki, Viking Eggeling, Vasili Kandinski, Hans Richter, Kurt Schwitters ș.a. Un fenomen înrudit s-a manifestat la New York din 1913, în preajma Expoziției de Artă Modernă de la sala Armory Show, cu participarea artiștilor plastici Marcel Duchamp, Man Ray, Francis Picabia, Beatrice Woods, Arthur Cravan, Alfred Stieglitz sau Elsa von Freytag-Loringhofen. Tot în 1913 Marcel Duchamp lansa conceptul de „anti-artă", adoptat mai târziu de întreaga mișcare (laolaltă cu alte concepte anti-: antiliteratură, antipictură, antimuzică etc.); patru ani mai târziu același Duchamp, influențat de extravaganta „baroneasă Dada" von Freytag-Loringhofen, va produce așa-numitele *ready made*-uri – obiecte recontextualizate drept creații artistice (de pildă, celebrul pisoar expus sub titlul *Fântână* în Grand Central Palace), iar în 1914 începe să lucreze la amplul său proiect vizual *La mariée mise à nu par ses célibataires, même*. Geneza **d.** rămâne totuși legată de laboratorul Cabaret Voltaire, în Elveția neutră din timpul Primului Război Mondial. Toți reprezentanții săi sunt emigranți, studenți străini și refugiați de război, care, într-un climat local ostil fluxului de expatriați, își mascau atitudinea anarhică, antiburgheză şi antimilitaristă într-un protest carnavalesc, de music-hall boem, punând de fapt în scenă, într-un exercițiu de provocare a publicului, apocalipsa unui vechi regim acuzat pentru toate masacrele şi dezastrele războiului. Unii dintre fondatori sunt originari din România: artistul plastic Marcel Iancu și poetul Tristan Tzara făcuseră parte, înainte de război, din cercurile postsimboliste bucureștene; primul – fost elev al pictorului impresionist Iosif Iser – finanțase în 1912 revista „Simbolul", la care debutaseră ca poeți prietenii săi Tzara (pe atunci, Samuel Rosenstock) și Ion Vinea (Ion Eugen Iovanache). În toamna lui 1915 Vinea și Tzara vor colabora la efemera revistă neutralistă „Chemarea", unde cel din urmă – aflat înaintea plecării la studii în Elveția – publică primele două poeme cu pseudonimul complet (*Vacanță în provincie, Furtuna și cântecul dezertorului*). Ca și alte versuri compuse înaintea expatrierii, ele au deja un caracter preavangardist; e de presupus că măcar unele vor fi performate pe scena cabaretului Voltaire; în tot cazul, secvențe și sintagme ale compozițiilor românești migrează, reconfigurate, în volume de versuri ulterioare. Grupului de artiști rebeli evrei-români i se va alătura mai vârstnicul Arthur Segal (membru al grupării secesioniste berlineze). Într-un text din 1920 Tzara avea să mărturisească faptul că „începuturile lui Dada nu erau începuturile unei arte, ci ale

unei scârbe". Același primat al existenței asupra artei va fi afirmat, mai târziu, și de Huelsenbeck sau de Richter, care văd în **d.** un fel de protoexistențialism. Punerea în scenă a vieții, cu haosul și imprevizibilul ei, reprezintă un principiu de bază al mișcării. Însăși declanșarea războiului, cu atentatul de la Sarajevo și restul, se sustrăgea oricărei explicații raționale. În această mare răsturnare a valorilor vechii lumi, raționalismului scientist îi e contrapusă iraționalitatea pură, centralității – perifericul, marilor sisteme explicative – luarea în derâdere a oricărui sistem, ordinii – haosul, formei – antiforma, sensului – nonsensul, fixității – mobilitatea extremă, previzibilului – hazardul pur, aroganței intelectualiste – afișarea deliberată a deriziunii. Plurilingv, multietnic și multicultural, deschis tuturor hibridizărilor și structural ostil oricărei identități fixe, **d.** se distinge de alte mișcări avangardiste prin negația ludică, umorul cabotin și relativismul absolut, manifestat prin împăcarea bufonă a contrariilor și denunțarea drept arbitrare a tuturor valorilor stabile, autoritare, normative. De la futurism preia eliberarea lexicală și tehnicile de promovare internațională, nu și retorica bombastică sau ideologia războinică; de la cubism ia colajul abstracționist; iar cu expresionismul celor de la *Der Sturm* are în comun protestul împotriva rațiunii și logicii și elogiul spontaneității pure (există afinități cu stilul telegrafic al unor poeți precum August Stramm sau cu destructurarea din tablourile lui Oskar Kokoschka); cu dandysmul și decadentismul are în comun gustul pentru teatralitate, poză și mască, nu însă în cheie estetizantă, ci neoprimitivistă. Antitradiționalist și anticlasic, fenomenul trebuie privit ca unul de insolitare și dislocare radicală a tuturor convențiilor preexistente, vizând schimbarea regulilor de joc ale artei și ale condițiilor sale de existență. Între poemele postsimboliste – marcate de nevoia evadării dintr-o provincie sufocantă și dintr-o artă pe măsură – scrise de Tzara înaintea expatrierii și cele rostite de el pe scena Cabaretului Voltaire, diferența ține probabil doar de context și de interpretarea scenică („adieu, ma mère, adieu, mon père"). În spectacolele **d.** arta modernă cea mai avansată, mixată cu spectacolul popular, e înscenată ca acțiune într-un cocteil exploziv, în tradiția saturnaliilor romane sau a carnavalului medieval. Înstrăinarea (insolitarea) radicală se îmbină cu simultaneizarea, vizând aducerea laolaltă a tuturor culturilor, limbilor, registrelor, într-o babilonie generală, de natură să scandalizeze, dar și să amuze și să atragă un public în principiu ostil. Contestarea eurocentrismului canonic în favoarea refulatului periferic, a marginalului și „barbarului", se traduce prin cultivarea masivă a artei „negre" sau „primitive". Scena Cabaretului Voltaire fusese decorată cu măști africane de artiștii Marcel și George Iancu. Richard Huelsenbeck, Hugo Ball și Tristan Tzara performau poeme „maori" sau „din colonii", alături de cântece din folclorul românesc de mahala (cum ar fi *La moară la Hârța-Pârța*); muzica populară elvețiană sau rusească sunt, de asemenea, promovate în serate speciale. Interesul lui Tzara pentru poezia aborigenilor din Africa și Oceania a fost unul profund și de durată. Prima piesă de teatru jucată pe scena Cabaretului și publicată în primul număr al revistei grupării, *L'Amiral cherche un maison à louer*, este un spectacol simultaneist și plurilingv care tematizează problemele oamenilor fără adăpost, permanent dislocați, aflate la ordinea zilei. Internaționalist și cosmopolit, **d.** implică în esență abolirea tuturor frontierelor, inclusiv a celor dintre artă și viață, dintre cult și popular, dintre formele de manifestare artistică. Artei centrate pe

cuvântul scris și contemplație îi sunt contrapuse acțiunea, gestualitatea și spectacolul sincretic subversiv. Separarea obiectului artistic de public, muzeificarea sunt rejectate în favoarea interactivității, a fuziunii nelimitate și a existenței nemijlocite. Marea descoperire a **d.** vizează în fapt caracterul contextual al artei și infinita ei permutabilitate. Ceea ce contează pentru dadaiști este efemeritatea experienței, procesualitatea, energia provocării, nu forma închisă sau opera finită (și, cu atât mai puțin, capodopera). „Frumosul și adevărul în artă nu există; cea ce mă interesează este intensitatea unei personalități", va declara în 1920 Tzara. Majoritatea așa-numitelor „arte contemporane" (*performance*, *happening*, instalații, acționism, artă conceptuală, *pop art*, Fluxus, *land art* ș.a.m.d.) își au originea în **d.**, care a reformulat și artele vizuale deja existente precum fotografia și fotomontajul (Man Ray, John Heartfield) sau filmul (Richter, Eggeling). Artele vestimentare (Sophie Tauber-Arp), dansul, muzica (în acompaniamente apropiate de jazz – cu pianiștii Nelly van Doesburg și tobоșari precum Richard Huelsenbeck și, ocazional, Jean Cocteau) dețin, de asemenea, un rol semnificativ; printre compozitorii de muzică dadaistă trebuie amintiți, alături de precursorul Eric Satie, nume ca Georges Auric, Francis Poulenc, Georges Ribemont-Dessaignes, Francis Picabia, Alberto Savinio sau Erwin Schulhoff. Mai puțin caracteristice pentru **d.** sunt artele plastice (ilustrate în cadrul revistelor și expozițiilor de Amedeo Modigliani, René Magritte, Vasili Kandinsky, Paul Klee, Oskar Kokoschka, Max Ernst, Marcel Iancu, Viking Eggeling sau Giulio Evola – viitorul fascist ezoteric Julius Evola). Realizările lor pot fi, la fel de bine, subsumate futurismului, expresionismului sau abstracționismelor (într-o versiune grotesc-mecanomorfă). Poezia are în schimb un statut mai special. Poemul dadaist are un caracter haotic, absurd și interactiv, la limită glosolalic și *bruitist* (zgomot pur), naiv-infantil (*La Chanson d'un dadaïste* de Tzara) sau „primitiv" (ca *O gadji beri bimba*, performat de Hugo Ball pe scena Cabaret Voltaire), prefigurând poezia concretă sau *action poetry*. Mult-invocatul experiment propus de Tzara în capitolul *Ca să faceți un poem dadaist* din *Dada manifest despre amorul slab și amorul amar* („Luați un ziar/ Luați niște foarfeci./ Alegeți din acest ziar un articol având lungimea pe care presupuneți că o veți da poemului dumneavoastră./ Decupați articolul/ Decupați apoi cu grijă fiecare din cuvintele care alcătuiesc/acest articol și puneți-le într-un săculeț./ Scuturați ușor./ Scoateți apoi fiecare tăietură una după alta./ Copiați cu conștiinciozitate./ În ordinea în care au ieșit din săculeț./ Poemul o să semene cu dumneavoastră./ Și iată-vă un scriitor nesfârșit de original și de o sensibilitate fermecătoare, deși neînțeleasă de vulg") e de privit ca provocare conceptuală în care inițiativa creatoare a artistului se reduce la selecția și combinația aleatorie a unui set de cuvinte prestabilit. Acest hazard pur – mecanic – va fi redimensionat de suprarealiști, via psihanaliză, la nivelul hazardului obiectiv, provocat prin tehnici aleatorii de eliberare a subconștientului. Se poate vorbi, sub acest aspect, de o experiență-limită a artei, ca în cazul *ready made*-urilor lui Duchamp. Altfel, revistele asociate („Cabaret Voltaire", „Nord-Sud", „Dada", „Dada Almanach", „Club Dada", „291", „391", „Littérature", „The Blind Man", „Rongwrong", „The New York Dada", „Der Dada", „Mecano" etc.) publică poeți de toate orientările (ultra)moderne, de la Guillaume Apollinaire și Pierre Reverdy la Max Jacob și Philippe Soupault. Printre cei mai consecvenți pe linia elaborării unei poetici a **d.** rămâne Tristan Tzara, de la debutul său editorial (1916) cu *La Prèmiere aventure céleste de Monsieur Antipyrine*, ilustrată de Marcel Iancu, până la *Vingt-cinq poèmes* sau *De nos oiseaux*; cu aceleași rupturi semantico-sintactice și combinații permutaționale vor compune poeme Francis Picabia, Hans Arp, Kurt Schitters (poeme sonore) ș.a. Tzara s-a ilustrat și ca unul dintre cei mai asidui autori dramatici ai **d.** (piesele *Le Cœur à Gaz, Le Mouchoir de Nuages, tragédie en 15 actes* ș.a.). Cea mai originală contribuție literară a mișcării o constituie însă – alături de artele vizuale – manifestele sale, unde, din nou, Tzara se vădește a fi principalul contributor. Histrionismul și talentul său promoțional îl ajută să se construiască și impună, treptat, ca *brand*. Începând cu *Manifestul domnului Antipyrine* (1916), rebelul originar din Moinești va produce o suită de texte programatice foarte personale, în care sloganul și pseudoreclama se îmbină, liber, cu discursul prozopoematic și cu eseul patafizic (în linia lui Alfred Jarry). Nu lipsesc, în același registru bufon, inserturile matematice, desenele copilărești sau jocurile tipografice. Rețin atenția, cu deosebire, definițiile („dada este un microb virgin"), logourile spontaneității și dezgustului („gândirea se naște în gură") și mimarea reverențelor în fața „drăguțului burghez" („Pentru că veni vorba de logică, socot că sunt foarte simpatic"). Epatarea burghezului

– din care boema postromantică își făcuse un titlu de glorie – simulează, voit neserios, flatarea lui. Important de precizat: un asemenea exercițiu atotdemolator, care-și face un titlu de glorie din compromiterea rațiunii și logicii, conține în subsidiar o etică a purificării, cu rădăcini în preocupările din adolescență ale lui Tzara pentru igienă („Tot omul să strige: o mare acțiune distrugătoare, negativă trebuie săvârșită. Să măturăm, să facem curățenie. Curățenia individului se afirmă după starea de nebunie, de nebunie agresivă, a unei lumi lăsate în mâinile banditilor care sfâșie și distrug veacurile"). O etică a purificării prin distrugere și, totodată, a autodistrugerii programate, o „veselă apocalipsă" cu caracter mutant și viral, propagată în rețea pe plan internațional. Stilul manifestelor **d**. se va regăsi, câteva decenii mai târziu, în stilistica și atitudinea din volumul *Nu* al tânărului Eugen Ionescu și în piesele sale de teatru absurd (avangarda românească propriu-zisă va prelua tardiv și frugal filonul **d.** în experimentele revuistice din numărul unic al „75 HP" și în experimentele de la revista „unu"; un avatar târziu, manifestat după 1945, îl reprezintă lettrismul lui Isidore Isou, artist emigrat și afirmat la Paris). O caracteristică importantă a **d**. este – pe lângă deriziunea universală – autoderiziunea generalizată: „DADA rămâne în cadrul european al slăbiciunilor, e totuși un rahat, însă noi vrem să ne căcăm în culori felurite ca să împodobim grădina zoologică a artei cu toate drapelurile consulatelor"; „Dada nu-i nici nebunie, nici înțelepciune, nici ironie, uită-te la mine burghez drăgălaș [...] arta nu-i serioasă, vă asigur"; „DADA DADA DADA, urlet al durerilor încordate, împletire a contrariilor și a tuturor contradicțiilor, lucrurilor grotești, inconsecvențelor: VIAȚA"; „Uitați-vă bine la mine!/ Sunt un tâmpit, sunt un farsor, sunt un închipuit/ [...] Sunt urât, chipul meu nu spune nimic, sunt mic/ Sunt la fel ca voi toți! (Voiam să-mi fac puțină reclamă)"; „adevărații dada sunt contra lui DADA"; „dada lucrează din toate puterile la instaurarea idiotului pretutindeni. Însă în mod conștient. Și tinde el însuși să devină astfel din ce în ce mai mult. Dada e îngrozitor: el nu se mai înduioșează din pricina înfrângerilor inteligenței. Dada e mai degrabă laș, însă laș ca un câine turbat, el nu cunoaște o metodă sau un exces persuasiv". Prefigurat de poetica nonsensului a lui Christian Morgenstern, de experimentele muzicale ale lui Eric Satie sau de comicul absurd al lui Alfred Jarry, situat în continuitatea unor curente avangardiste precum futurismul italian, cubismul și abstracționismul, **d.** nu are – în pofida atitudinii sale antinaționaliste, antiburgheze și antimilitariste – un caracter politic manifest, cel puțin în prima sa fază; îl va dovedi în 1918, la Berlin, unde se apropie de comunism și de revolta spartacistă a lui Karl Liebknecht și a Rosei Luxemburg prin asocierea cu aripa de stânga a expresionismului (Hans Richter, Otto Dix, George Gross John Heartfield, Hannach Höch); la Hanovra și mai ales Köln (cu Arp, Max Ernst ș.a.). **d.** e apropiat stângii anarhiste, cu manifestări artistice frizând obscenitatea și atrăgând intervenția forțelor de ordine. Până atunci, în perioada „neutralității" elvețiene, **d.** se caracterizează printr-un individualism ludic extrem, fără „lideri", dar cu numeroși animatori. Ținând mai curând de revoltă decât de revoluție, el opune burgheziilor naționaliste și statelor naționale un *modus vivendi* multicultural-anarhic, care trăiește din asumarea propriilor contradicții. Printre ele se numără clivajele identitare; a existat de timpuriu o tensiune între grupul de artiști germani (Richter, Huelsenbeck, Ball) și cel „balcanic", originar din România (Tzara fiind acuzat adesea ca arivist plebeu, avid de reclamă). Tensiuni se vor produce și între dimensiunea „constructivă" a mișcării (Iancu, Richter, Eggeling, Arp) și cea „negatoare" sau între gruparea pariziană și cea venită de peste Ocean. Paternitatea onomastică a **d.**, atribuită când lui Tristan Tzara, când lui Hugo Ball (adevăratul inițiator al spectacolelor de la Cabaret Voltaire, cumpărat de la olandezul Jan Ephraim), este în realitate incertă, indeterminată, învăluită retrospectiv în legende ludice, cum ar fi cea a dicționarului deschis la întâmplare de Richard Huelsenbeck. Semnificația termenului e la fel de polivalentă ca și identitatea mișcării. În *Manifest Dada 1918* Tzara indică o serie de echivalențe elocvente în acest sens: „Aflăm din ziare că negrii Krou numesc coada unei vaci sfinte: DADA. Cubul și mama într-o anumită regiune a Italiei: DADA. Un cal de lemn, doica, dubla afirmație în rusește și românește: DADA". Ele sunt în realitate mult mai numeroase (de la glosolalia copiilor mici la mărci de cosmetice și la sfinții mucenici Dada din calendarul ortodox și catolic). Indeterminarea constituie un adevărat *pattern* al **d.** (în măsura în care se poate vorbi de așa ceva). Există și o paradoxală spiritualitate dada, similibudistă prin identitatea contrariilor, asemănătoare paradoxurilor zen; unul dintre promotorii **d.** a fost predicatorul

Johanes Baader, artist plastic și arhitect din ramura berlineză a grupării, alături de Raoul Hausmann, Hans Richter ș.a.; anarhistul Hugo Ball a fost puternic legat de catolicismul social, iar după abandonarea **d.**, în 1917, s-a dedicat unei existențe monahale în Alpi. Exuberanța jovială a misticii hasidice, venită pe filiera artiștilor evrei din Europa Centrală (inclusiv din România), a fost deseori semnalată de istoricii și teoreticienii mișcării. Dincolo de toate aceste aspecte, **d.** definește o atitudine și o stare de spirit. „Spontaneitatea", „dezgustul universal", „umorul slab și umorul amar", cinismul jovial și clovneria agresivă, negația (și afirmația) generală, plurilingvismul, pluriidentitatea și polifonia, colajul simultaneist, hazardul și ilogismul, autodenigrarea ca formă paradoxală de reclamă, refuzul oricărei forme și concepții fixe, persiflarea valorilor înalte, canonice, autoritare, rejectarea oricărei idei de ierarhie în favoarea unui *perpetuum mobile* carnavalesc, toate țin de o poetică a libertății fără limite și de o stare de graniță, de ruptură, imposibil a fi menținută pe termen lung. Atitudinea antiburgheză e marcată prin refuzul comercializării și al standardizării artei („Facem oare artă ca să câștigăm bani și să-i gâdilăm pe drăgălașii burghezi?"), ceea ce nu exclude ideea de reclamă, iar antiacademismul și antiformalismul sunt extinse inclusiv asupra precursorilor imediați, declarați depășiți sau, după caz, trădători („Ne-am săturat de academiile cubiste și futuriste: laboratoare de idei formale"). Opinia potrivit căreia actul creației ar trebui să pornească de la o *tabula rasa* este comună reprezentanților **d.** Sunt vizate toate cadrele instituționale proprii „vechiului regim" – muzee, școală, academii, sistem politic și economic, arta fiind, în fond, o punere în abis a acestora. În 1920 mișcarea își mută cartierul general la Paris, unde Tzara face joncțiunea – via Francis Picabia – cu gruparea artiștilor americani (Cravan, Man Ray ș.a.), cărora li se alătură André Breton, Paul Éluard, Georges Ribemont-Dessaignes, Philippe Soupault, Paul Dermée, Louis Aragon, Max Ernst, Pierre Reverdy, Marie Laurencin ș.a. **D.** parizian are un caracter preponderent literar (sau antiliterar, particula anti- fiind orientată împotriva canonicității tuturor artelor). Revistele-pilot ale grupării sunt, în această fază, „391" a lui Picabia (înființată la Barcelona, mutată apoi la New York și Paris) și, mai ales, „Littérature". Demarate din 1917, turneele de promovare și expozițiile colective fac deja parte din strategia mișcării. După cucerirea

516 TRISTAN TZARA

BILAN[5]

BILAN

virement, *crustacée long* bleu règlement
soigne *la parodie* et touche *A BAS*
étale lentement *la taille* paradis *A BAS*
étalon *sur les rails* à travers hypocrisie
sur mes dents *sur tes dents* j'écoute
qui baille extasié extraction de hameçons
hamac perforé *et les insectes* du vide (soude)
des nombres *on réveille* le nombril (sonde)
fini le paragraphe *et la seringue* pour phosphore

cataphalque
ressorts ressemblants
sentis bans les os
ou corridor tricolore

ZZ

Voisinage du fer bravoure gymnastique balustrade
les chiffres astronomiques acclimatisées
SUR BILLARD A TOUS LES VENTS
gratuitement
drogue halucination transcaspienne sacristie
AVANCE LA COULEUR EN LANGUE DIFFÉRENTE
vivisection
EX-CATAPLASME PLAIT AUX AMOUREUX
à 3 fr. 50 ou 3 h. 20 invincible martyrologiste
ton cible et tes cils rappellent la naissance du scorpion en cire
syphilis blanchissant sur les bancs des glaciers
joli TAMBOUR crépuscule
auto gris autopsie cataracte
à nécrologues prophylactiques des entr'actes antarctiques régions

Centrului (Berlin, Paris) ele ajung atât în țări occidentale mari (Italia) sau mici (Belgia, Olanda), în țări ale Europei Centrale (Cehoslovacia, Ungaria, Iugoslavia), stimulând și contaminând mișcări locale înrudite (poemele lui Lajos Kassák, Tibor Déri și Sándor Barta, afiliați revistei „Má", zenitismul lui Liubomir Micić, poetismul praghez din cercul revistei „Pásmo", revistele croate „Dada-Jok", „Dada-Tank" și antologia *Dada-Jazz*); manifestări dadaiste apar inclusiv în Georgia (mișcarea „41 de grade" din Tbilisi), Rusia sovietică („neantiștii" din Rostov pe Don), Japonia (grupul MAVO al lui Tomoyoshi Murayama și Masamu Yanase) sau Spania și America latină (ultraiștii, cu Vincente Huidobro și Guillermo de Torre); nu se întâlnesc însă în România și Bulgaria, unde condițiile receptării nu erau create, iar conflictul dintre Marcel Iancu și Tzara crea un factor suplimentar de blocaj; abia în 1925 revista „75 HP" va aduce un omagiu **d.** Replici tardive se înregistrează și în Olanda sau Anglia. La începutul anilor 1920 apar, în presă sau în volume individuale, mai multe versiuni, concurente, privind istoria grupării, aparținând unor fondatori ca Hugo Ball, Tristan Tzara, Richard Huelsenbeck sau unor simpatizanți

recenți precum Louis Aragon, Pierre de Massot ș.a. Marcat de acțiuni spectaculare, precum „procesul" împotriva lui Maurice Barrès, triumful **d.** anunță deja destrămarea. Către 1922 mișcarea se autodizolvă, după emergența disidenței constructiviste (preponderent germană și olandeză, dar la care s-a asociat și Marcel Iancu) și, mai ales, după cea suprarealistă (Breton, Éluard, Aragon, Ribemont-Dessaignes, Soupault ș.a., la care se adăugă, finalmente, însuși Tzara). Atât constructivismul, cât și suprarealismul corespundeau mult mai bine nevoii de raționalizare și disciplinare a revoltei, proprii perioadei de după război, în vreme ce **d.** fusese, în mod esențial, o cultură a rupturii și a exploziei anarhice efemere. Emblematic e cazul lui Marcel Iancu, fondator al mișcării care, după disputa ireconciliabilă cu Tzara, se apropie de constructivism și devine, după întoarcerea în România, inițiator al primei avangarde autohtone alături de foștii comilitoni Ion Vinea și Jacques G. Costin; manifestările de muzică și poezie ale grupării de la „Contimporanul" vor urma tiparul celor dadaiste, dar fără violența și imaginația provocatoare a acestora. Unda de șoc a **d.** („efemer, dar nemuritor", potrivit unui „act de deces" din 1921) va supraviețui pe plan european și mondial, revenind sub diverse forme în multe dintre neoavangardele postbelice și în cadrul postmodernismului artistic; în tabelul din *The Dismemberment of Orpheus: Toward a Postmodern Literature* (1971) teoreticianul american Ihab Hassan apropia postmodernismul de patafizică și **d.**, în aceeași serie cu termeni precum antiformal deschisă, process/ performance/ happening, anarhie, deconstrucție, antiteză, absență, dispersie, refuz al interpretării, mutant, polimorfism, combinație, ironie, indeterminare, imanență. Se regăsește și în mitologiile culturii pop, de la David Bowie la formația Cabaret Voltaire. În România receptarea fenomenului la nivelul criticii literare, sub presiunea progresivei instituționalizări în spațiul francez, oscilează în anii '20–'30 între diabolizare din partea tradiționaliștilor naționaliști (care văd în el o artă degenerată și o patologie mintală subsumată unei subversiuni anarhice) și acceptare amabilă din partea criticii moderniste: „libertate saturnalică de sclav beat", potrivit lui E. Lovinescu, în *Istoria literaturii române contemporane*, 1926; „trebuie să admitem [...] că dadaiștii sunt niște farsori inteligenți, adesea cu multă cultură și pătrundere, care în farsele lor așa de odioase burghezilor pun măcar sub forma disocierii problemele estetice capitale", scria și G. Călinescu în *Curs de poezie*, 1939. Într-un articol din „Viața românească" (*Europeism și tradiționalism*, 1924) Mihai Ralea atrăgea atenția că „În timp ce făcea călătoria către noi, dadaismul murise în patria lui de origine [...]. E soarta tragică a provinciei față de Capitală: nu poate adopta simultan aceeași modă". Prin intermediul lui Sașa Pană, avangardiștii interbelici vor mitologiza retrospectiv fenomenul, editând în 1931 „primele poeme" românești ale lui Tzara, dinaintea „insurecției de la Zürich". După interludiul stalinist, pe fondul canonizării internaționale a avangardelor, **d.** va fi recuperat pe linia precursoratului european al avangardei românești: deja în deceniul al treilea, Ion Vinea elogia exportul autohton de artă modernă, via Dada; la Paris, Eugène Ionesco îl va traduce pe Urmuz, pe care îl prezintă ca precursor al **d.**. După 1989 și mai ales după 2000, sub presiunea aceleiași legitimări externe, dar și pe filiera afinităților dintre avangarde și postmodernismul optzecist, **d.** devine subiect curent de exegeză, expoziții, evenimente publice, conferințe internaționale – semn de canonizare internă a unui fenomen eminamente anticanonic.

Repere bibliografice: Călinescu, *Principii*, *17–22*; Sașa Pană, *Antologia literaturii române de avangardă*, pref. Matei Călinescu, București, 1969; Ion Pop, *Avangardismul poetic românesc*, București, 1969; Marino, *Dicționar*, *110–111*; Ion Pop, *Avangarda în literatura română*, București, 1990; *L'Avant-garde roumaine et son context européen*, „Euresis", 1994, 1–2 (număr special); Matei Călinescu, *Cinci fețe ale modernității: modernism, avangardă, decadență, kitsch, postmodernism*, tr. Tatiana Pătrulescu și Radu Țurcanu, postfață Mircea Martin, București, 1995; Ov. S. Crohmălniceanu, *Evreii în mișcarea de avangardă românească*, îngr. și pref. Geo Șerban, București, 2001; Dan Grigorescu, *Dicționarul avangardelor*, București, 2003; Marin Mincu, *Avangardismul poetic românesc*, Constanța, 2006; Paul Cernat, *Avangarda românească și complexul periferiei: primul val*, București, 2007; Dan Gulea, *Domni, tovarăși, camarazi*, Pitești, 2007; Ovidiu Morar, *Avangardismul românesc*, București, 2010; Tom Sandqvist, *Dada Est. Românii de la Cabaret Voltaire*, București, 2010.

P. C.

DAFIN, Ioan (pseudonim al lui Ion I. Alexandrescu; 7.I.1874, Iaşi – 30.VII.1936, Iaşi), gazetar, poet, prozator, traducător. Este fiul Anei şi al lui Ion Alexandrescu. După ce şi-a luat bacalaureatul, s-ar fi înscris la Facultatea de Litere a Universităţii din Iaşi, pe care din lipsă de mijloace n-ar fi putut s-o termine, fiind silit să intre în gazetărie. Între 1895 şi

1898 este în redacţia „Evenimentului", în ale cărui pagini publică versuri, proză şi articole diverse, iscălind şi I. Dafin, I. I. Alexandrescu-Dafin, Dionisie, Dion, Radu, Vlad. Este apoi secretar de redacţie la „Propaganda" din Iaşi. Când aceasta îşi încetează apariţia, **D.**, care mai colaborase şi la „Adevărul ilustrat", „Povestea vorbei" şi îşi tipărise volumaşul *Fără noroc* (1897), e adus la ziarul „Epoca", unde mai foloseşte pseudonimele Raul şi Beatrice. Student la Facultatea de Drept din Bucureşti, pe care o va absolvi în 1903, publică, îndeobşte versuri, în „Foaia populară", „Familia", „Arhiva", „Tribuna familiei", „Noua revistă română", „Apărarea naţională", „Antisemitul", „Secolul", „Cronica", „Jurnalul" ş.a. În 1902 era secretar de redacţie la „Viitorul" şi, poate, la „Gazeta Moldovei" din Iaşi. Ulterior scrie sporadic, dedicându-se mai mult activităţii politice. Îşi va tipări totuşi volumele *De la alţii. Reminiscenţe şi traduceri* (1915), *Povestea unui vis* (1925) şi *Pe vremea mea. 1890–1915* (1925), ultimul cuprinzând o mare parte din poezii şi tălmăciri. După ce alcătuise istoricul pinacotecii şi al Şcolii de Belle-Arte din Iaşi, publică *Figuri ieşene* (I–IV, 1927), *Alte figuri ieşene* (1929) şi *Iaşul cultural şi social* (I–II, 1928–1929). Pentru Teatrul Naţional a tradus piesele *Pâinea altuia* de I. S. Turgheniev şi *Catherine* de H. Lavedan.

Format în atmosfera ieşeană de pe la 1890, **D.** nu are o înzestrare lirică suficientă pentru a nu cădea victimă epigonismului eminescian. Nici încercările în spiritul artei „cu tendinţă", nici adoptarea formulei coşbuciene nu duc la rezultate mai bune. La fel se întâmplă cu tălmăcirile; mai ales cele din J.-M. de Hérédia sunt departe de eleganţa şi subtilitatea originalului. Multe dintre schiţele şi nuvelele lui rescriu, în alt registru, încercările poetice. În unele naraţiuni mai ample – *Din amintirile lui Vlad* şi *Răzvrătire* (ce pare a fi un roman) –, rămase în paginile ziarelor, el încearcă să deseneze personaje mai complicate, cărora le împrumută din propriile experienţe, dar analiza e precară. Cursive, cu unele descrieri reuşite şi dialoguri vioaie, sunt „legendele" unor locuri şi amintirile despre personalităţi cunoscute. Acestea anunţă medalioanele din *Figuri ieşene*, unde, fără să exceleze ca portretist, **D.** prinde liniile mari ale unei personalităţi, strecurând câteodată observaţii pătrunzătoare. O valoare deosebită ar fi putut avea lucrarea *Iaşul cultural şi social*, subintitulată *Amintiri şi însemnări*, dar autorul a preferat o expunere „obiectivă", cu rare inserţii propriu-zis memorialistice. Interesul este diminuat şi de neglijarea cronologiei, de o anume părtinire şi de unele ticuri în caracterizarea „figurilor ieşene".

SCRIERI: *Fără noroc*, Iaşi, 1897; *De la alţii. Reminiscenţe şi traduceri*, Iaşi, 1915; *Povestea unui vis*, Iaşi, 1925; *Pe vremea mea. 1890–1915*, Iaşi, 1925; *Figuri ieşene*, I–IV, Iaşi, [1927]; *Iaşul cultural şi social*, I–II, Iaşi, 1928–1929; *Alte figuri ieşene*, Iaşi, 1929.

Repere bibliografice: Virgiliu N. Cişman, *„Fără noroc"*, „Evenimentul", 1897, 1234; Arald [C. Săteanu], *„Pe vremea mea"*, „Mişcarea", 1925, 67; Arald [C. Săteanu], *Ion Dafin*, ADV, 1936, 16 112; Predescu, *Encicl.*, *250.* ***V.D.***

DAIAN, Paul (4.VIII.1954, Crişcior, j. Hunedoara), poet. Este fiul Martei Daian (n. Roman), contabilă, şi al lui Vasile Filip, tâmplar; prenumele la naștere: Sergiu. A fost căsătorit cu poeta Angela Marinescu. În 1962 familia viitorului poet se mută la Bucureşti, unde **D.** îşi continuă studiile începute în regiunea natală, absolvind Liceul „Dimitrie Cantemir" în 1974 (repetase clasa a XI-a din pricina unei tentative de sinucidere). Încearcă, fără succes, să intre la Facultatea de Psihologie. Va practica numeroase meserii şi ocupaţii (strungar, lăcătuş-mecanic, electrician, electro-stivuitor, sudor, bijutier, măturător de stradă, vidanjor, mânuitor de cadavre, brancardier, ajutor de gestionar, gestionar, administrator de bloc, paznic, vitrinier decorator, om de serviciu, dispecer, corector, tipograf ş.a.), schimbând frecvent locul de muncă. A debutat cu poezie în „Flacăra" (1972). În anii '80 a frecventat şedinţele Cenaclului de Luni și a fost inclus cu un ciclu de poeme în *Caietul debutanţilor 1982* al Editurii Albatros. Primul volum, publicat în 1987, este *Poeme sororale*, cu o prefaţă de Nicolae Manolescu. Încercând să protesteze în 1982 pentru că nu putea debuta editorial (s-a legat cu lanţuri de grilajul curţii Uniunii Scriitorilor), **D.** a fost arestat şi anchetat, apoi condamnat la închisoare. În 1984 a fost judecat pentru „subminarea orânduirii socialiste" şi condamnat la un an şi şase luni de închisoare, sentinţă casată de Tribunalul Suprem. Internările abuzive în spitale de psihiatrie, după alte tentative de protest, precum şi tratamentul represiv care i s-a aplicat au determinat îmbolnăvirea psihică a poetului; s-a pensionat medical în 1997. A colaborat la „România literară", „Luceafărul", „Contemporanul", „Vatra", „Viaţa românească", „Caiete critice", „Dreptatea", „Amfiteatru" ş.a. După 1990, dintr-un histrionism

superior, şi-a asumat, cu prilejul târgurilor de carte ori al altor manifestări cultural-mondene (festivităţi de premiere, lansări de carte etc.), cu ostentaţie, îndeletnicirea unui „măscărici“ filosofic, herald maliţios şi „strigător de bâlci“, costumat carnavalesc, suflând într-o goarnă, adaptându-şi intervenţiile orale, de un umor acid sau absurd, la situaţia dată: ludic şi pitoresc, demersul e grav şi euristic, devenind, în ultimă analiză, o formă de artă, complementară cu poezia, profesată sub forma unei serii de *happening*-uri de factură personală.

D. este un poet cu o operă omogenă. „Biografismul”, recursul direct la biografic e definitoriu, dar nu elementele anecdotice şi derizorii (precum la alţi poeţi ai generaţiei optzeciste) sunt convocate în text, ci zbaterile profunde şi tragice ale eului. Cititorul e confruntat direct cu delirul şi suferinţa extremă, înscenate aievea. O poezie oarecum manieristă (în sensul bun al termenului), o poezie desigur viscerală (mai mult în recuzită), dar şi critică, rece, distanţată până la înstrăinare. O poezie cristalină, dacă nu glacială, deşi sub alte raporturi foarte fierbinte: e un paradox intrinsec, o situaţie oximoronică esenţială, productivă ca expresivitate. La debutul lui **D.**, Nicolae Manolescu îi asemuia demersul cu „o calotă polară” şi, pe de altă parte, identifica în poet un concettist atipic, nu baroc, ci clasic. Importantă e și o anumită „deschidere de viziune”, semnalată de Marin Mincu, manifestă odată cu volumul *Trei poeme* (1994). Relevante sunt, la scara întregii opere, anumite cronotopuri (cel concentraţionar, carcera, spitalul), motive ori vocabule recurente, reluate obsesiv (varul, peretele, seringa, mâna, creierul, plămânii, pielea, insectele, sexul ş.a.), dar îndeosebi motivele spintecării şi tăierii, asociate prin definiţie structurilor schizomorfe şi tipologiei schizoide, descoperite firesc. **D.** i se adresează, într-o serie de poeme, direct „Zguduitorului”, divinităţii: „I-am spus Zguduitorului: când Te caut în var şi nu Te găsesc/ Te caut în tencuială/ Când nu Te găsesc nici acolo Te caut/ în zid şi când nici acolo nu Te aflu/ Te văd…dincolo. Tu pe mine unde mă cauţi?/ unde mă găseşti?” Unele poeme sau secvenţe de text au valoarea unor arte poetice şi, mai mult, a unui program existenţial: „secretul deţinut de voi/ poate fi mielul/ sau graniţa extremă/ a monologului// adevărata metafizică/ poezia” (*A şasea zi străină*). În altă parte, în *Johann* (1993), se poate citi: „ha şi ay, mâine va fi ziua/ în care cuvântul va înlocui cerul”. Este deseori invocată *Scrisoare deschisă*, aflată la începutul volumului *Cerul şi ochii lui oblici* (1996): „să-ţi spun ţie în această noapte/ ţie care stai la picioarele mele/ că sexul meu despre care atâţia ani/ şi erau ani de luptă ai vorbit/ ca despre o pierdere definitivă/ că rana aceea a creierului/ ce din când în când sângerează/ se deschidea şi la apriga ta/ neputinţă în ale vieţii/ că poezia pe care o trăim/ amândoi este pentru mine/ mântuirea şi bucuria pe care/ Zguduitorul le-a uitat în/ pădurile copilăriei mele/ că sunt încă tânăr şi am în sânge/ atâta timp cât infirmitatea mea/ nu mă va izola în locul bine ştiut/ la marginea oraşului/ revolta umilinţa şi poezia/ că vreau să fiu uneori/ dar până la capăt/ deţinutul eliberat din penitenciar/ că mă zbat între boală şi sinucidere/ datorie metafizică şi vinovăţie/ că pentru mine a fi bărbat/ înseamnă a fi un tigru viril/ într-o cuşcă ce nu se vede/ decât din interior/ să-ţi spun ţie că dacă aş simţi/ o cât de mică distanţă între/ viaţă şi poezie aş renunţa/ la cea din urmă ca la banii/ pe care îi dau cerşetorului/ de pe treptele catedralei”.

SCRIERI: *Poeme sororale*, pref. Nicolae Manolescu, Bucureşti, 1987; *Johann*, Constanţa, 1993; *Trei poeme*, Constanţa, 1994; *Turma de porci*, Bucureşti, 1994; *Cerul şi ochii lui oblici*, Constanţa, 1996; *De astăzi beau sânge*, Bucureşti, 1997; *Stângăcia în salut a femeii*, Piteşti, 1999; *Mingea de păr a vieţii*, Bucureşti, 2000; *Softwin*, îngr. şi pref. Nicolae Ţone, Bucureşti, 2001; *Liderul zidit în lapte*, Constanţa, 2003.

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *Doi poeţi*, RL, 1988, 10; Constanţa Buzea, *Singurătatea îşi asumă poetul*, AFT, 1988, 3; Marin Mincu, *Doi poeţi postmodernişti*, RL, 1988, 15; George Vulturescu, *„Johann”, alte zile străine*, PSS, 1993, 10–11; Andreea Deciu, *Exterminat în lagărul poeziei*, RL, 1994, 29; Poantă, *Scriitori, 96–98*; Costache Olăreanu, *De la poezie la trompetă*, ALA, 1997, 397; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *3–4*; Marin Mincu, *Paul Daian*, PRA, I, *227–231*; Angela Marinescu, *Poetul aristocrat*, RL, 1999, 40; C. Rogozanu, *„Stângăcia în salut a femeii”*, OC, 2000, 9; Nicolae Bârna, *Poetul cu goarna în ediţie cvasi-completă*, CC, 2003, 9–11; Ştefania Plopeanu, *Mingea de păr a vieţii*, TMS, 2008, 2; Soviany, *Cinci decenii*, II, *51–57*. ***N.Br.***

DALLOCRIN (pseudonim al lui Nicolae Oprea Dinu; 9.IV.1877, Vulcana-Pandele, j. Dâmboviţa – 4.VII.1943, Vulcana-Pandele, j. Dâmboviţa), poet, prozator, gazetar. A folosit semnăturile Dalocrin, N.O. Dallocrin, Nèo Dallocrin. Dâmboviţean prin naştere, rezidând în baştina sa şi în deceniile interbelice, când a fost activ în gazetăria locală

târgovişteană, **D.** a trăit o vreme – cam pe la începutul secolului, probabil până la Primul Război Mondial – la Craiova, unde a fost actor la Teatrul Naţional din localitate.

Considerat un „protoavangardist" sau un avangardist „pe cont propriu" (neafiliat vreuneia din grupările sau mişcările propriu-zis avangardiste), publicat postum, în 1946, în „Meridian", și inclus în *Antologia literaturii române de avangardă* întocmită de Saşa Pană în 1969, poetul rămâne, sub aspect biografic, un cvasinecunoscut pentru posteritate. Personaj, pare-se, oarecum bizar, cu temperament vulcanic şi reacţii remarcate, el a fost portretizat – în registru comic şi poate cu oarecare maliţie – de Paul Constant, într-o bucată de proză scurtă cu substrat memorialistic: schiţa *Dalocrin*, publicată în „Provincia literară" în martie 1933 şi inclusă în volumul *În litera legii*, apărut în acelaşi an, în care personajul este resuscitat ca un original pitoresc şi coleric, boem şi pletos, urmărit pe stradă de o ceată de puştani răutăcioşi care-l apostrofează cu îndemnul: „Dalocrin, tunde-te!". Informaţiile despre **D.**, puţine, provin mai ales din relatări memorialistice, subiective, literaturizate şi nesigure. Certe sunt datele despre activitatea lui jurnalistică târgoviştească: în 1928–1931 a scos la Târgovişte „Legea lui Ţepeş", „ziar pentru primenirea morală", care apărea „la 1 şi 15 ale fiecărei luni"; în primele numere ale publicaţiei era menţionat „Nèo Dallocrin: redactor-şef responsabil", iar de la numărul 3–4/ 1928 **D.** figura ca „director-proprietar". Prezența poetului la gazetă consta fie în versuri de edificare morală, de omenie duios cuviincioasă, ilustrând convenţional idealuri morale, umanitare, naţionale, fără urme de frondă la nivelul expresiei, fie în versificări politice, pamfletare, pe teme locale, fără interes literar real. Între 1932 și 1934 **D.** a asigurat, ca redactor-responsabil şi practic unic autor al textelor, apariţia publicaţiei „Gura Târgoviştei" (foaie de luptă pentru interese politice locale, în serviciul proprietarului ei, Dimitrie D. Athanasiu-Tache, politician care nu semnează texte în propria publicaţie). **D.** ar fi avut și câteva volume de versuri, astăzi parțial intruvabile. Bibliografiile menţionează existenţa unei plachete de 84 de pagini intitulată *Odrasle de Dumbrăviţa* şi apărută în 1912 la Bucureşti, ca și a altor cărticele: *Imnuri japoneze* (1914), *Psalmii de foc* (1919), *Patria rondă* (1935); Paul Constant vorbeşte despre „un volumaş pe hârtie roaibă de învelit scrumbii, intitulat *Balade japoneze*", din care oferă un ilariant citat: „Pe un cal cu tignafes/ Călărea un japonez/ Dar nu era japonez/ Căci avea şalvari şi fes/ Chestia e cu mecherez/ Indignat spre el mă-ndes/ Des/ Şi-l întreb la un adică/ Pentru ce mă mistifică" etc., iar în numărul 34–35/1931 al gazetei „Legea lui Ţepeş" însuşi poetul inserează o cvinarie bizară – „Dar ei se duceau/ Înspre Sfântul Munte/ Să se recreieze/ Şi mâncau de foame/ *Imnuri japoneze*" – în care, de la „*Imnuri japoneze*", un asterisc trimite la nota de subsol următoare: „Celebrul şi primul volum de versuri al lui NEO DALLOCRIN", ceea ce pare să confirme existenţa volumului pe teme japoneze semnalat de Paul Constant. **D.** este și autorul micului roman (85 de pagini, format mic) *Inginerul Tinca*, cu subtitlul „portret de control administrativ", apărut la Piteşti, la Editura Dragonilor de Foc, în 1914. Scrierea anticipează procedări şi rezonanţe care se vor regăsi ulterior în romanele lui H. Bonciu sau la Mircea Horia Simionescu. Cartea relatează biografia unui personaj pornit pe parvenire prin mijloace neoneste, în mediul unui oraş de provincie (se recunoaşte Târgoviştea). „Fabula" în sine, natura şi succesiunea celor istorisite n-ar fi cine ştie cât de bizare, elementul de stranietate – protoavangardist, se poate zice – fiind constituit de bizareria, displazia, disproporţia, eterogenitatea stilistică vădite la nivelul narării şi a descripţiilor. „Expresionist", şocant, frapant, dar şi hazos prin neaşteptate piruete umoristice ori volute lirice, textul reprezintă, în contextul epocii, la noi, o înfăptuire originală, generatoare probabil de oarecare perplexitate în rândul eventualilor receptori, dar, pe de altă parte, se situează cumva la limita amatorismului. „Romanul" pare un pamflet cu adresă precisă, dată fiind circumstanţierea uneori explicită şi, totodată, caracterul prozaic şi aleatoriu al diverselor păţanii. Adesea devine obositoare complacerea în caracterul săltăreţ, forţat sprinţar şi glumeţ al exprimării, ca şi recurgerea la badinerii ironic-firoscoase. Se reţin totuşi caricaturi groteşti, crochiuri preurmuziene. În textul romanului sunt inserate ici şi colo versificări precum „Noapte grea de orient/ Fără stele şi segment!/ Noapte, lasă umbra ta/ Pe baronul puşlama!.../ Înveleşte-l, noapte, bine/ Căci ne face de ruşine/ Înveleşte-l şi-i declină/ Substantivul «muzelină»". De fapt, notorietatea postumă a lui **D.** se datorează aproape în exclusivitate poeziei *Moartea pământului*, apărută în 1946 în „Meridian" şi inclusă de Saşa Pană în antologia publicată în 1969: „Pe marginea mării, suspină în tăcere/ O gâscă./ Cu coadă şi coamă de cal,/ Şi-o muscă ce-ar vrea să se ducă la bal,/ Dar n-are picere./ Alături suspină o raţă

bătrână,/ Ce poartă-n mână/ Mânuşe de lână./ Ar vrea să arunce, să rumege stele/ Dar n-are măsele./ Pe Ocean pluteşte-n tăcere/ O sticlă cu bere./ Iar Africa?/ Africa se arată mândră la mal/ Călare pe cal./ Pământul tresare, se zguduie, se ridică-n picioare,/ Dar cade şi moare./ El moare, şi-l plânge duioase/ Trei broaşte ţestoase,/ Şi-l plânge şi peştii cu hohot,/ În ceruri s-aude un sunet de clopot./ Iar vulcanii s-avântă şi-aruncă în nori,/ Măsline cu flori./ El e dus la groapă, e dus cu cântare,/ La cap îi aprinde o babă lumânare,/ Şi-n urma lui vine, cu multă sfială,/ O carte poştală".

Scrieri: *Inginerul Tinca*, Piteşti, 1914.

Repere bibliografice: Paul Constant, *În litera legii*, Sibiu, 1933, *71–80*; Sașa Pană, *Dallocrin*, ALR, *199*; Straje, *Dicț. pseud.*, *195–196*; Victor Petrescu, Serghie Paraschiva, *Dicţionar de literatură al judeţului Dâmbovița*, Târgoviște, 1999, *73*; Dan Grigorescu, *Dicţionarul avangardelor*, Bucureşti, 2003, *171*. ***N. Br.***

DAMASCHIN, Dan (pseudonim al lui Damaschin Hărdăuţ; 10.I.1951, Prunişor, j. Arad), poet, istoric literar. Fiu al Veturiei-Lucreţia (n. Bătrâna) şi al lui Florian Hărdăuţ, ţărani, **D.** urmează liceul (1966–1970) la Sebiş, judeţul Arad, după care se înscrie la Facultatea de Filologie a Universităţii „Babeş–Bolyai" din Cluj-Napoca, secţia română–latină, luându-şi licenţa în 1974. Refuză să ocupe postul care îi fusese repartizat în învăţământ şi este şomer până în 1977, când se angajează ca muncitor necalificat la Centrul de Librării din Cluj, apoi ca vânzător şi librar. Din 1988 este angajat lector la Editura Dacia, unde după 1989 devine redactor-şef. Între 1998 și 2001 a fost directorul Filialei Cluj a Editurii Paralela 45, revenind apoi la Editura Dacia. Din 2004 este cercetător la Centrul de Studii „Cercul Literar de la Sibiu–Cluj" al Facultăţii de Litere din Cluj-Napoca. Este doctor în filologie cu o teză dedicată Cercului Literar de la Sibiu (2009). A debutat cu poezie în 1967, în ziarul „Crişana" din Oradea. Primul volum de versuri, *Intermundii*, îi apare în 1975. În timpul studenţiei colaborează la „Echinox". În această perioadă începe să semneze cu pseudonimul sub care se va face cunoscut. Mai colaborează la „Tribuna", „Steaua", „România literară", „Vatra", „Euphorion", „Calende", „Apostrof", „Poesis", „Unu" (Oradea), unde susţine rubrica de eseuri „Acolade subiective". A fost distins cu Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Cluj (1975, 1985, 1995, 2002), Premiul Festivalului „Lucian Blaga" (1991 şi 2003), precum și cu Steaua României și cu Meritul Cultural (2004).

Deşi conţine în datele ei esenţiale receptarea maleficului existenţial („Pe muchia mileniului o leprozerie de poeţi/ Contemplându-şi făina propriilor mâini se încântă" – *Anul nimănui*), caracteristică spiritului răzvrătit al generaţiei optzeciste, poezia lui **D.** se individualizează totuși prin viziunea tragică asupra destinului uman. Atitudinea îl apropie oarecum de Emil Cioran, fie şi prin forma lapidar-aforistică pe care o ia versul, mai ales în volumele *A cincea esenţă* (1989) şi *Kaspar Hauser* (1991). Poemele au o respiraţie amplă, epopeică, asupra genezei, la care omul este părtaş ca unealtă a răului („Triumf al Răului ce şi-a ales sediul în spirit" – *Astrul nomad*), iar poetul se simte nevoit a ispăşi „nevrednicia verbului" de a fi „părtaş la peanul luminii" şi nesăbuinţa de a se lua la întrecere cu vocile tenebrelor (*„De plânge Demiurgos…"*). Orfismul, de care vorbea I. Negoiţescu, se pliază pe expresia unor experienţe ritualice, într-o structură aparent (şi formal) riguros articulată, dar minată din interior de nebulozitatea specifică dezagregărilor din imaginarul expresionist. Premoniţia sfârşitului răsună obsesiv: „Cu ultimul răsuflet al muribundului mi-am amestecat respiraţia,/ Din sursele de pe urmă ale fiinţei îşi trage seva poemul meu" (*De mai puţină crezare*). Poezia lui **D.** tratează, în sumă, despre un nesfârşit martiraj al fiinţei. Chiar şi în relaţia erotică expierea copleşeşte trăirea sentimentului („Sunt locuit de tine ca de moarte" – *Nespusul*), totuşi pasul apropierii de fiinţa iubită emană candoare şi o emoţionantă delicateţe („Cortul tău e o piramidă cenuşie/ Al cărei lacăt îl deschid cu o floare" – *Mască*). Ulterior, în culegerea *Îndurările şi alte poeme* (2002) și în antologia *Denecuprinsul* (2007), tonalitatea poeziei lui **D.** se schimbă întrucâtva, poetul „se raportează mereu la religiozitate ca la un reper fundamental al fiinţei umane" (Iulian Boldea). Lucrare amplă, bazată pe numeroase documente inedite, exegeza *Cercul Literar de la Sibiu/ Cluj. Deschidere spre europeism şi universalitate* (2009) este o reconstituire atentă și empatică.

SCRIERI: *Intermundii*, Bucureşti, 1975; *Reculegeri şi alte poeme*, Bucureşti, 1981; *Trandafirul şi clepsidra*, Bucureşti, 1985; *A cincea esenţă*, Cluj-Napoca, 1989; *Kaspar Hauser*, Cluj-Napoca, 1991; *Atotsfârşitul*, Oradea, 1995; *Cartea expierilor*, Bucureşti, 1996; *Îndurările şi alte poeme*, Cluj-Napoca, 2002; *Denecuprinsul*, Cluj-Napoca, 2007; *Cercul Literar de la Sibiu/ Cluj. Deschidere spre europeism*

şi universalitate, Cluj-Napoca, 2009. **Ediţii:** I. Negoiţescu, *Scriitori contemporani*, Cluj-Napoca, 1994, *Ora oglinzilor. Pagini de jurnal, memorialistică, epistolar şi alte texte cu caracter confesiv*, Cluj-Napoca, 1997, *Despre E. Lovinescu*, Pitești, 1999, *Însemnările unui cosmopolit*, Pitești, 1999; *„Revista Cercului Literar"*, pref. Petru Poantă, Cluj-Napoca, 2002; Wolf von Aichelburg, *Criza sufletului modern în poezie şi alte scrieri româneşti*, Cluj-Napoca, 2010 (în colaborare cu Ioan Milea).

Repere bibliografice: Constanţa Buzea, *„Intermundii"*, AFT, 1976, 2; I. Negoiţescu, [*Dan Damaschin*], VR, 1976, 5, T, 1990, 3; Marian Papahagi, *Despre „inocență"*, RL, 1986, 18; Al. Cistelecan, *„Trandafirul şi clepsidra"*, F, 1986, 5; N. Steinhardt, *Un poet luciferic*, VR, 1986, 9; Octavian Soviany, *Kaspar Hauser la curţile lui Dracula*, APF, 1991, 12; Roxana Sorescu, *Poezia ca ispăşire*, LU, 1996, 47; Pop, *Pagini*, *221–225*; Regman, *Dinspre Cercul Literar*, *190–194*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *4–5*; Poantă, *Dicţ. poeţi*, *75–79*; Milea, *Sub semnul*, *68–83*; Cistelecan, *Top ten*, *61–63*; Irina Petraş, [*Dan Damaschin*], CNT, 2001, 1, TR, 2009, 166; Gheorghe Grigurcu, *Miza spirituală*, RL, 2008, 5; Ion Pop, *Dan Damaschin şi „vocile crizei"*, RL, 2008, 42; Andrei Terian, *A treia dimensiune*, CLT, 2009, *229*; Popa, *Ist. lit.*, II, *574–575*; Iulian Boldea, *Fervori şi apocalipse*, „Verso", 2011, 96; Octavian Soviany, *Starea de reculegere*, „Verso", 2011, 96; Dorin Ștefănescu, *Înțelegerea albă*, Pitești, 2012, *213–233*. ***Ct.C., M.Md.***

DAMASCHIN, episcopul (c. 1660, Voineşti, j. Dâmboviţa – 5.XII.1725, Râmnicu Vâlcea), cărturar, traducător. Cu numele laic Dumitru Voinescu, **D.** provenea dintr-o familie de moşneni care deţinea o moşie şi vaduri de moară în satul Voineşti din Dâmboviţa. S-a remarcat mai întâi ca dascăl la şcoala de slavonie din Bucureşti, având însuşirile unui adevărat polihistor, cunoscător al limbilor slavonă, greacă şi latină. Se ştie că a fost, de asemenea, preceptor al viitorului domn, Ştefan, fiul stolnicului Constantin Cantacuzino, precum şi agent diplomatic al lui Constantin Brâncoveanu. A fost conducătorul unei delegaţii trimise la Curtea Imperială din Viena pentru a pleda în favoarea drepturilor Olteniei şi a privilegiilor Bisericii Ortodoxe, ştirbite de noua administraţie austriacă. A activat în cercul lui Mitrofan, pe care îl secondase, probabil, la revizia *Bibliei* din 1688 şi în locul căruia va fi ales, în 3 octombrie 1703, episcop de Buzău. În 14 aprilie 1708 îi succedă lui Antim Ivireanul în scaunul episcopal de la Râmnic. **D.** şi-a asumat o serie de proiecte confesionale şi culturale de răsunet în epocă, între care ridicarea Episcopiei Râmnicului la rangul de mitropolie, dependentă de Patriarhia din Constantinopol, înfiinţarea a două şcoli, una românească la Râmnic şi alta latinească la Craiova, precum şi răspândirea cărţilor ortodoxe tipărite în Muntenia dincolo de munţi, în părţile Transilvaniei şi ale Banatului. Mulţi autori l-au identificat pe **D.** cu omonimul său, Damaschin Gherbest, xilograful *Apostolului* din 1683, fără a aduce dovezi concludente în acest sens. Este inexplicabil, de pildă, de ce nu a utilizat episcopul xilogravurile de o calitate artistică superioară din cartea apărută în 1683 şi în ediţia *Apostolului* din 1704, de la Buzău, ilustrată de tipograful Ioanichie Bucov. Cei doi sunt, mai mult decât probabil, persoane diferite, iar o analiză grafologică a semnăturilor acestora ar putea fi edificatoare. De altfel, într-o scrisoare din 22 noiembrie 1725, prin care **D.** îi solicita generalului austriac Tige din Sibiu, „oberdirectorul" Olteniei, permisiunea de a tipări cărţile de cult pe care el însuşi le tălmăcise din limba greacă şi din slavonă, începând din 1715; între cauzele amânării erau menţionate lipsa banilor necesari şi imposibilitatea de a găsi un tipograf bun.

Episcopul **D.** îşi făcuse un plan vast de traduceri în limba „simplă" românească, pe care numai în mică parte a reuşit să-l pună în practică, majoritatea manuscriselor sale fiind scoase la lumină de cei care i-au urmat. Cu toate acestea, el rămâne în conştiinţa posterităţii drept traducătorul prin excelenţă al cărţilor de ritual, un autentic creator de limbă literară, despre care Samuil Micu spunea, în *Istoria şi lucrurile şi întâmplările românilor*, că „mai toate de pre slovenie le-au tălmăcit pre românie, carea tălmăcire şi astăzi o ţine toată biserica românească, aşea acum toată slovenia cu totul o au scos din besericile sale". Un elogiu îi aduce şi Radu Tempea, care, în *Cuvântare înainte* la *Gramatica românească*, apărută la Sibiu în 1797, remarcă tălmăcirile sale realizate „cu stil şi graiu foarte luminat". Principala activitate a lui **D.**, cea de „săvârşitor" al cărţilor sfinte, pare să fi fost mult mai extinsă decât s-a acreditat în istoria tiparului nostru. N. Iorga era convins că unele dintre tipăriturile a căror traducere era atribuită lui Antim Ivireanul, cum ar fi *Octoihul* din 1712 sau *Liturghiile* din 1713, ambele apărute la Târgovişte, i-ar fi aparţinut, de fapt, tot lui **D.**, istoricul fiind contrariat de faptul că acesta „s-a învoit ca lucrările sale să treacă supt alt nume, ca pe vremurile când era numai un «dascăl»". Antim a fost, neîndoielnic, editorul şi finanţatorul acestor cărţi, dar traducerea este opera lui **D.**, declinarea paternităţii putând fi chiar preţul

plătit de traducător pentru accederea la demnitatea arhierească. Cu trecerea anilor, foştii discipoli şi urmaşii săi îl vor repune în drepturile legitime, aşa cum le va consemna şi tradiţia cărturărească. Unele traduceri vor fi tipărite mai târziu, precum cele diortosite de Lavrentie Dimitrievici, ieromonah la mănăstirea Hurezu, considerat, de către Al. Lapedatu, „clironomul" manuscriselor lui **D.** Acest adevărat moştenitor al lui **D.** va mărturisi într-o notiţă din *Antologhionul* de la Râmnic din 1737 că s-a ghidat „după izvodul *Mineiului* celui rumânesc", rămas de la înaintaşul său, traducere care cuprindea pentru prima oară cântările bisericeşti în limba română. În 1778, în prefaţa *Mineiului pe noiembrie*, episcopul Chesarie al Râmnicului recunoştea, cu probitate, acea „desăvârşită podoabă" pe care **D.** o conferise multor scrieri lăsate nepublicate în urma sa. La fel, în prefaţa *Octoihului* tipărit în 1811, simultan la Buda şi la Râmnic, episcopul Iosif Sevastias al Argeşului preciza că această carte a fost tălmăcită „dupre slovenie" mai întâi de către **D.**, episcopul Râmnicului, însă numai slujbele duminicale, corespunzătoare unui *Octoih mic*. Contribuţia sa la naţionalizarea serviciului liturgic rămâne, aşadar, decisivă. Prin laborioasa sa activitate de traducător, nefructificată în întregime şi aflată deseori în cvasianonimat, se explică acel hiatus care intervine între tipărirea *Apostolului* de la Buzău din 1704 şi cea a *Ceaslovului* de la Râmnic din 1724. Pe lângă cărţile bisericeşti tipărite la Râmnic, după moartea sa, începând din 1731, moştenirea cărturărească a lui **D.** mai cuprinde traducerea unor scrieri precum *Tâlcuirea Apocalipsei* de Andrei al Cezareii Capadociei (datată 1704) şi *Tâlcuirea Evangheliilor* de Teofilact al Ohridei, păstrate în manuscris, precum şi un *Catehism*, care a fost editat în 1897.

Traduceri: *Octoih*, Buzău, 1700; *Psaltire*, Buzău, 1703; *Apostol*, Buzău, 1704; *Ceaslov*, Râmnic, 1724; *Învăţături pentru şapte taine*, Râmnic, 1724; *Psaltire*, Râmnic, 1725; *Triod*, Râmnic, 1731; *Antologhion*, Râmnic, 1737; *Penticostar*, Râmnic, 1743; *Ceaslov*, Râmnic, 1745; *Sfânta şi dumnezeiasca Evanghelie*, Râmnic, 1746; *Molitvenic*, Râmnic, 1747; *Octoih*, Râmnic, 1750; *Catichismus*, pref. Gherasim Timuş, Bucureşti, 1897.

Repere bibliografice: Al. Lapedatu, *Damaschin, episcopul şi dascălul, traducătorul cărţilor noastre de ritual*, CL, 1906, 6–8; Ioan Bălan, *Limba cărţilor bisericeşti*, Blaj, 1914, *253–264*; Iorga, *Ist. lit.*, II, *464–465*; Iorga, *Ist. Bis.*, ed. 2, II, *99–104, 109–110*; Mihail Regleanu, *Contribuţii la cunoaşterea episcopului de Râmnic, Damaschin*, „Hrisovul", 1941; Barbu Teodorescu, *Episcopul Damaschin şi contribuţia sa la crearea limbii literare române*, MO, 1960, 9–12; Duţu, *Coordonate, 123–126*; *Dicţ. lit. 1900, 259*; Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, II, Bucureşti, 2006*, 288–290*. ***E.P.***

DAMÉ, Frédéric (29.III.1849, Tonnerre, Franţa – 30.IV.1907, Bucureşti), jurnalist, cronicar dramatic.

Gazetar francez cu studii de drept, fondator al publicaţiei literare „L'Avenir" (1868), colaborator la ziarele „Le Gaulois", „Le Figaro" şi redactor la „La Cloche" şi „Le Corsaire" (în ale cărui pagini era prezent şi Charles Baudelaire), **D.** publica, în 1870, poemul *L'Invasion*, şi o carte asupra Comunei, *La Résistence*. Îl cunoştea pe poetul Isidore Ducasse, ce şi-a semnat cunoscutul poem *Les Chants de Maldoror* cu pseudonimul Contele de Lautréamont (între cei cărora acesta le dedica volumul *Poésies* era şi **D.**, menţionat ca „director de revistă"). M. Eminescu îl acuza pe **D.**, care se exila în 1872 în România, unde avea o soră căsătorită cu avocatul C. Polizu, că i-ar fi trădat pe comunarzi (**D.** s-a apărat indignat, răspunzând că numai Pierre Tirard, primarul Parisului, al cărui secretar fusese, a trădat), dar lucrurile au rămas neclare. A fost cu siguranţă atras de posibilităţile ce i se deschideau în România pe calea unei afirmări rapide. Însuşindu-şi foarte repede limba, a început o carieră de jurnalist liberal: secretar de redacţie la „Românul" lui C.A. Rosetti, colaborator la „Le Journal de Bucarest" scos de un compatriot, Ulysse de Marsillac, şi la „L'Orient", devenit „L'Indépendance roumaine". În 1874 conducea, la Bucureşti, ziarul „La Roumanie contemporaine". În asociere cu I.L. Caragiale a editat în 1877 „Naţiunea română" şi „Drapelul român". În 1879 era alături de I.G. Bibicescu şi Cristu S. Negoescu la direcţia cotidianului „Renaşterea" (cu o ediţie franceză, bisăptămânală, „La Renaissance"), iar în 1887 scotea jurnalul „La Liberté roumaine". Devenit conservator şi un apropiat al lui G.Gr. Cantacuzino, şeful partidului, este susţinut pentru a studia câţiva ani la Paris. În

1893 își ia doctoratul în litere la Universitatea din Fribourg. Întors la București, o vreme profesor de limba franceză la Liceul „Sf. Sava", ocupă funcţii în Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice: şef al biroului de statistică, director al învăţământului primar, inspector şcolar. Până în 1907 e la cârma ziarului „La Roumanie", făcând servicii conservatorilor. Semna cu pseudonimele Carillon, Fantasio, Lear, Cinel. Numeroasele lui tălmăciri din literatura franceză, care apar fără indicarea traducătorului în „Cimpoiul", revistă pe care o scotea din 1882, îi aparţin fără îndoială.

Din bogata activitate publicistică desfăşurată de **D.** în România, contribuţia de cronicar dramatic (la „Românul" între 1875 şi 1880, la „Cimpoiul" din 1882) trece în prim-plan, deşi numele lui este legat îndeobşte de rolul de detractor al lui I.L. Caragiale. Într-o cronică din „Românul" (1879) dramaturgul era acuzat de imoralitate, iar comedia *O noapte furtunoasă* calificată drept o „piesă de scandal", plină de obscenităţi. Nedreapta critică s-a reluat în „L'Indépendance roumaine" (1884). Gazetarul, care preţuia teatrul eroic şi avea cultul ideilor nobile şi al „înălţării sufletului", era iritat de ironia lui Caragiale faţă de „cele sfinte", de scepticismul dramaturgului care nu aducea în scenă nici un personaj cinstit. O singură figură îi apărea aureolată de idealitate, cea a lui Rică Venturiano, deşi, se pare, Caragiale îl imortalizase în personajul său chiar pe **D.**, satirizând stilul umflat, oportunismul şi lipsa de substanţă a multora din scrierile acestuia. Poziţia lui **D.** faţă de teatru rămâne contradictorie. Pe de o parte, el proclamă că „un teatru naţional se naşte din nevoile poporului", pe de alta, îl consideră loc de „petrecere, odihnă intelectuală, uitare". Aprecia ca binevenită influenţa traducerilor şi localizărilor asupra unei dramaturgii tinere, dar, cronicar de formaţie clasicistă, privilegia capodopera, recomandând marele repertoriu universal: Shakespeare, Molière, Hugo. De o analiză nuanţată se bucură interpretările shakespeariene datorate trupelor Rossi şi Salvini. Cultura, fineţea judecăţii de valoare privind jocul actorilor – voce, dicţie, mişcare scenică – sunt partea cea mai rezistentă a activităţii sale de cronicar. El judeca spectacolul ca entitate. Pe Vasile Alecsandri îl preţuia pentru „frumuseţea senină", clasică a operei, pentru fantezie şi lirism, însă nu fără temei a formulat într-o amplă cronică din „Românul" consacrată piesei *Despot Vodă* rezerve cu privire la construcţia şi la unitatea dramei. De o teribilă opacitate suferă însă **D.** când devine el însuşi autor dramatic. În *Ţara şi Mihnea-Vodă* (1876), o „dramă naţională", în poemul alegoric *Le Rêve de Dochia* şi în *Oştenii noştri*, din 1877, anul Războiului pentru Independenţă, sau în *Hatmanul Drăgan* (1880, în colaborare cu I.D. Malla), toate jucate de Teatrul Naţional bucureştean, **D.** a imprimat subiectelor istorice un aer de operetă, o falsitate stridentă, agravate în stil de amploarea declamaţiei emfatice. Eminescu vedea aici o lipsă de pietate faţă de „nenorocirile ţării", Caragiale îl suspecta de plagiat (*Ţara şi Mihnea-Vodă* după *Patrie* de Victorien Sardou, comedia *Gheşeftarii*, 1876, după *Mercadet* de Balzac). Duiliu Zamfirescu îi traduce în româneşte opera lirică în trei acte *Haiducul*, reprezentată de Teatrul Naţional în stagiunea 1882–1883. Nuvelele *Mixandra* şi *Casa spânzuratului*, romanul *Clucerul Mitică. Moravuri bucureştene*, scrieri rămase în bună parte în pagini de gazetă, sunt încercări fără valoare. Utilă a fost activitatea lui **D.** de popularizare a literaturii franceze prin articolele din „Românul" şi prin tălmăciri (din Hugo, Balzac, Prosper Mérimée, Maupassant, Anatole France, Émile Zola, Jules Verne, Hector Malot, Al. Dumas, Paul Féval, Octave Feuillet, Ponson du Terrail, François Coppée ş.a.). A tipărit, de asemenea, manuale şi un dicţionar român–francez, francez–român, lucrare de referinţă în literatura de specialitate. După ce în volumul al cincilea din *Nouveau dictionnaire roumain–français*, publicat între 1893 şi 1900, şi urmând dicţionarului din 1875–1876, integrase lexicul ţărănesc, în 1898 **D.** a dat, cu trei sute de gravuri realizate de el, o *Încercare de terminologie poporană română*, pentru care a purtat susţinute discuţii filologice şi o corespondenţă cu B.P. Hasdeu – îi tradusese acestuia, în franceză, *Istoria toleranţei religioase în România* (1876) şi *Istoria critică a românilor* (volumul I, 1877) –, iar împreună cu Nicolae Densuşianu a întreprins o cercetare asupra românilor din sudul Dunării. Şi-a retipărit la Paris *Istoria României contimporane* (1901), scriere plină de erori, aspru criticată de N. Iorga. Postum, i-a apărut o istorie a Bucureştilor, *Bucarest en 1906* (1907).

SCRIERI: *Gheşeftarii. Ţara şi Mihnea-Vodă*, Bucureşti, 1876; *Le Rêve de Dochia*, Bucureşti, 1877; ed. 4 (*Visul Dochiei*), tr. D.C. Ollănescu [-Ascanio]şi Th. Şerbănescu, Bucureşti, 1879; *Oştenii noştri*, Bucureşti, 1877; *Crima din strada Polonă*, f.l., f.a.; *Les Roumains du Sud Macédoine* (în colaborare cu Nicolae Densuşianu), Bucureşti, 1877; *Arta în timpul resbelului*, Bucureşti, 1879; *Hatmanul Drăgan* (în colaborare cu I.D. Malla), Bucureşti, 1880; *Mixandra*, Bucureşti, 1880; *Încercare de terminologie poporană română*, Bucureşti, 1898; ed. îngr. şi pref. I. Oprişan,

București, 2006; *Istoria României contimporane*, București, 1901; *Bucarest en 1906*, București, 1907; ed. (*Bucureștiul în 1906*), tr. Lucian Pricop și Sânziana Barangă, îngr. și pref. Adrian Majuru, Pitești, 2007.

Repere bibliografice: Mihai Eminescu, *Despre cultură și artă*, îngr. D. Irimia, Iași, 1970, *180–187*; I.L. Caragiale, *Despre teatru*, îngr. și pref. Simion Alterescu, București, 1957, *140–141*; Iorga, *Oameni*, I, *226–227*; Paleologu, *Spiritul*, *25–45*; *Dicț. lit. 1900*, *259–260*; Iolanda Berzuc, *Considerații critice asupra publicului de teatru în cronicile dramatice ale lui Frédéric Damé*, SCIA, 1987; Maria Basarab, *Frédéric Damé, „L'Histoire de la Roumanie" într-o bibliotecă franceză*, ST, 2003, 10–11; Ioana Pârvulescu, *Acum 100 de ani*, RL, 2007, 29; Simona Vasilache, *Bucureștiul începutului de veac*, RL, 2011, 44. ***S.C.***

DAMIAN, George (24.III.1927, Zlătunoaia, j. Botoșani – 7.VIII.1998, Suceava), poet. După studii secundare la Liceul Comercial din Botoșani (1940–1947), urmează Facultatea de Drept din București (1949–1953). A lucrat ca judecător la Rădăuți, funcționar la Sfatul Popular din Gura Humorului, corespondent al Radiodifuziunii Române. A fost membru fondator al Societății Scriitorilor Bucovineni și redactor la revista „Bucovina literară". A debutat la „Iașul nou" în 1950, iar editorial cu volumul *Din Nord*, apărut în 1972.

Prima și principala temă a poeziei lui **D.** este un puternic sentiment al tradiției. Cel dintâi volum o și conturează în datele ei caracteristice: „Nordul" bucovinean, cu istoria și geografia lui arhaică, cu o umanitate viețuind eminescian, înfrățită cu arborii și izbucnind în sângele poetului sau mocnind într-un prezent perpetuu, dătător de identitate și energie existențială („Străbunii vin și ne ocupă gândul"). **D.** e un cântăreț al armoniei cosmice, pe care o preia de la spiritul locului. În a doua carte, *Pădurea românească* (1976), strămoșii îi apar ca „un fel de pomi crescuți din glie", codrul își are „rădăcinile crescute în strămoși", femeile – din versurile erotice – „coboară din arbori" și sunt „ca niște frunze-ntrebătoare care pricep seninătatea morții". Tema se contaminează totuși de clișeele epocii: exaltare găunoasă a „dacilor liberi", a Basarabilor, Mușatinilor și a „nației române" etc., iar versurile alunecă adesea în convențional și circumstanțial. Dar **D.** e și un poet al suavității și purității florale, versurile din *Noapte de grație* (1982) fiind relevante, iar tema îngemănată cu aceea a feminității, al cărei devot este himericul. Fantastul rupe trandafiri din parcuri, îi împarte „femeilor frumoase/ Cu mers legănător, cu gene somnoroase". Așadar, conchide cântărețul, „Mai sunt femei ce știu s-aprindă Luna!". Menestrel și cavaler modern, poetul se acoperă cu fluturi, e invadat de visuri feerice, hrănite din același spațiu al Nordului natal. O poezie muzicală a candorilor și evanescențelor, din care se nasc și versurile, și proza pentru copii pe care le scrie **D.**, de o naturalețe și „copilărire" autentice.

SCRIERI: *Din Nord*, Iași, 1972; *Vreți să aveți și voi un zmeu?*, Iași, 1972; *Acțiunea „Păstrăvul de argint"*, București, 1976; *Pădurea românească*, București, 1976; *Târziu în decembrie*, Iași, 1981; *Noapte de grație*, București, 1982; *Vânătorul de fluturi*, Iași, 1990; *Ospățul rechinilor*, Iași, 1994; *Portretul vânătorului de fluturi*, Suceava, 2005.

Repere bibliografice: Dana Dumitriu, *A doua carte*, CL, 1976, 11; Adrian Popescu, *„Pădurea românească"*, ST, 1977, 5; Valentin Tașcu, *„Noapte de grație"*, CNT, 1983, 33; Zaharia Sângeorzan, *„Noapte de grație"*, CRC, 1985, 5; Rachieru, *Poeți Bucovina*, *133–135*; Emil Ianuș, *Amintirea lui George Damian*, „Bucovina literară", 2007, 2–3. ***N.M.***

DAMIAN, Liviu (13.III.1935, Corlăteni–Bălți – 20.VII.1986, Chișinău), poet, publicist, traducător. Este fiul Eufimiei Damian (n. Țurcanu) și al lui Ștefan Damian, intelectuali. Tatăl, condamnat politic, a fost deportat nouă ani în Siberia. **D.** a absolvit Facultatea de Istorie și Filologie la Universitatea de Stat din Chișinău (1960). Angajat în redacția ziarului „Tânărul leninist", ulterior este redactor-șef adjunct al revistei „Nistru", din 1968 redactor principal la Comitetul de Stat pentru Edituri, iar din 1971 consultant literar și din 1976 secretar al Comitetului de conducere al Uniunii Scriitorilor din RSS Moldovenească. A fost distins cu Premiul „N. Ostrovski" (1967), cu Premiul de Stat (1984) și cu titlul Maestru Emerit al Artei (1985).

D. debutează în presă în 1951, apoi semnează versuri în culegerile colective *Glasuri tinere* (1954, 1957, 1959). Prima lui carte este *Darul fecioarei* (1963), în care, ca și în *Ursitoarele* (1965), se arată preocupat de poetizarea cotidianului, promovând estetica faptului „prozaic". Volumele care urmează – *Sunt verb* (1968), *Partea noastră de zbor* (1974), *Mândrie și răbdare* (1977), *Altoi pe o tulpină vorbitoare* (1978), *Coroana de umbră* (1982), *Poezii și poeme* (1986) – închează imaginea unui poet al esențelor, deschis

spre formulele liricii moderne. Caracterizându-se prin îndrăzneala experimentului artistic şi gravitatea ideilor, prin ineditul opticii şi tensiunea „stărilor totale", **D.** scrie o lirică meditativă, de o acută sensibilitate artistică, cu o viziune dramatic-polemică. „Prinţ al imaginaţiei", aşa cum s-a autodefinit, poetul s-a supus „caznei demonice" de a „muşca metafore" din sinele propriu. Universul poeziei se constituie din situaţii-limită, din disonanţe şi sisteme de opoziţii izbitoare, din îmbinarea firească a elogiului cu remarca polemică. Pe autor îl interesează nu atât lucrurile în sine, cât reacţiile, rezonanţa la aceste lucruri, nu atât cauzele, cât efectele şi aparenţele care generează înţelesuri revelatoare. Pune un accent deosebit pe componenta imaginativ-raţională a actului de creaţie, explorează virtuţile prozei şi ale eseului, apelează frecvent la metafora paradoxală şi la mit, la fragmentarism şi ambiguitate, la literalitate şi intertextualitate. În concepţia sa poetul modern „trebuie să stea între mit şi reportaj, între notarea, pătrunderea faptului crud şi încercarea de a ajunge prin suma acestor fapte la esenţe, la un contur de nouă mitologie", prezentând orice element disparat ca verigă a unui lanţ continuu, parte componentă a unui întreg. Această perspectivă îl face să-i considere pe creatorii de frumos nişte oameni care ar lucra la „ţesătura unei singure pânze". De aici, aspiraţia eului liric de a se contopi cu rădăcinile, cu izvoarele, cu etnia, ca în poemul despre Dimitrie Cantemir (*Ostatec al chemării tale*). Pe aceeaşi linie se înscrie şi ciclul de versuri *Eminesciana*, din volumul *Inima şi tunetul* (1981), gravă meditaţie lirico-filosofică asupra trecutului şi prezentului. Ideea de legătură organică şi de continuitate este exprimată prin metafora „altoi pe o tulpină vorbitoare" – imagine arhetipală, cu multiple ramificaţii în lirica lui, aflată sub semnul conjugării civicului cu intimul. **D.** are o contribuţie semnificativă la dezvoltarea poemului contemporan de factură lirico-dramatică şi de proporţii ample, prin *Un spic în inimă* (1973), *Partea noastră de zbor*, *Melcul* (1981), *Cavaleria de Lăpuşna* (1985), ultimul evocând anii de final ai domniei lui Ştefan cel Mare. A scris şi pentru copii (culegerea de versuri *Comoara,* 1964*)*, iar mai târziu şi-a evocat copilăria dramatică în *De-a baba iarba* (1972) şi în *Inima şi tunetul.* Eseul *Pâinea* (1976), volumele de publicistică *Îngânduratele porţi* (1975) şi *Dialoguri la marginea oraşului* (1980) dezbat cu vervă probleme de etică şi cultură, de artă şi literatură. O carte originală este aceea scrisă împreună cu poetul leton Imants Ziedonis, *Pâinea în două cânturi* (I–II, 1984), o mărturie elocventă a apropierii spirituale între doi scriitori de naţionalităţi diferite. Ca traducător, **D.** a transpus poezii şi poeme aparţinând lui Pablo Neruda, Iannis Ritsos, Imants Ziedonis, Vladimir Solouhin ş.a.

SCRIERI: *Darul fecioarei*, Chişinău, 1963; *Comoara*, Chişinău, 1964; *Ursitoarele*, Chişinău, 1965; *Sunt verb*, Chişinău, 1968; *Versuri*, pref. Mihai Cimpoi, Chişinău, 1970*; Dar mai întâi…*, Chişinău, 1971; *De-a baba iarba*, Chişinău, 1972; *Un spic în inimă*, Chişinău, 1973; *Partea noastră de zbor*, Chişinău, 1974; *Îngânduratele porţi*, Chişinău, 1975; *Pâinea*, Chişinău, 1976; *Mândrie şi răbdare*, Chişinău, 1977; *Altoi pe o tulpină vorbitoare*, Chişinău, 1978; *Ultima noapte a lui Nicolae Stoica*, Chişinău, 1978; *Salcâmul din prag*, pref. Mihai Cimpoi, Chişinău, 1979; *Dialoguri la marginea oraşului,* Chişinău, 1980; *Maraton. În şapte ode, două digresiuni lirice si o elegie*, Chişinău, 1980; *Inima şi tunetul*, pref. George Meniuc, Chişinău, 1981; *Melcul*, Chişinău, 1981; *Coroana de umbră*, Chişinău, 1982; *Pâinea în două cânturi* (în colaborare cu Imants Ziedonis), I–II, Chişinău, 1984; *Cavaleria de Lăpuşna*, Chişinău, 1985; *Scrieri alese*, I–II, pref. Eliza Botezatu, Chişinău, 1985; *Poezii şi poeme*, pref. Grigore Vieru, postfaţă Haralambie Corbu, Chişinău, 1986; *Aştept un arici*, Chişinău, 1988; *Sunt verb*, îngr. şi pref. Ion Ciocanu, Chişinău, 1990; *Melcul şi steaua*, Chişinău, 1996; *Rânduri de rând*, Bucureşti, 2000; *Coroana de umbră*, pref. Mihai Cimpoi, Bucureşti, 2002; *Un spic în inimă*, pref. Mihail Dolgan, Chişinău, 2002; *Saltul din efemer*, Bucureşti–Chişinău, 2003; *101 poeme*, Bucureşti, 2011. **Traduceri:** Pablo Neruda, *Patru anotimpuri ale inimii*, Chişinău, pref. Mihai Cimpoi, 1969, *O sută de sonete de dragoste*, pref. Mihai Cimpoi, Chişinău 1972; Iannis Ritsos, *Martorul*, Chişinău, 1977; Jules Verne, *Un căpitan de cinsprezece ani*, Chişinău, 1982.

Repere bibliografice: Dolgan, *Crez*, *81–84*, *283–295*; Ana Bantoş, *Creaţie şi atitudine*, Chişinău, 1985, *91–104*; [*Liviu Damian*], LA, 1986, 24 iulie (grupaj special); Mihai Cimpoi, *Piramida logică a lui Platon (Gânduri pentru un portret al lui L. Damian)*, „Nistru", 1987, 7; Mihail Dolgan, *Creaţia scriitorilor moldoveni în şcoală*, Chişinău, 1989, *4–108*; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, *194–195*; Ana Bantoş, *Dinamica sacrului în poezia basarabeană contemporană*, pref. Constantin Ciopraga, Bucureşti, 2000, *13–15*, *passim*; Cimpoi, *Critice*, III, *229–232*; Ion Ciocanu, *Literatura română*, Chişinău, 2003, *453–460*; *Mică encicl.*, *261–278*; Dolgan, *Poezia*, *388–406*, *450–458*, *529–532*; Rachieru, *Poeţi Basarabia*, *251–258*. ***M.Dg.***

DAMIAN, Mircea (pseudonim al lui Constantin Mătuşa; 14.III.1899, Izvoru, j. Olt – 6.VI.1948, Bucureşti), prozator, gazetar. Era al treilea dintre cei șapte copii ai lui Radu Mătușa, ţăran sărac. Deși orfan de mamă de la șapte ani, isprăvind clasele primare în satul natal, băiatul, căruia nu-i place viaţa la ţară,

este înscris la Gimnaziul „Radu Greceanu” din Slatina. După absolvire (1916), urmează o şcoală de învăţători; luându-şi diploma, profesează scurt timp ca suplinitor. Înrolat la cavalerie, cu toate că nu se împacă defel cu disciplina militară – recalcitrant, băţos, el este ba încarcerat, ba mutat disciplinar –, se reangajează la sfârşitul stagiului ca sergent-instructor. Dar îşi leapădă curând şi straiele ostăşeşti, intrând slujbaş la Oficiul de Poduri şi Şosele din Bistriţa sau ca „impiegat” la un tribunal. Cum provincia i se pare prea constrângătoare pentru aspiraţiile pe care le nutreşte, se decide să descindă în Bucureşti. Prozele lui trezesc imediat interesul – în primul rând al lui Camil Petrescu –, iar pamfletele, de o violenţă ieşită din comun, îl fac temut, dar îi aduc şi necazuri. În urma unui proces de lezmaiestate (îl atacase violent, într-un articol ce a stârnit vâlvă, pe prinţul Nicolae), agresivul condeier e aruncat în puşcărie, experimentând disconfortul temniţei şaptezeci şi cinci de zile şi nopţi, la Văcăreşti. Tot aşa, când în 1941 Nichifor Crainic, ministrul Propagandei Naţionale, se arată nemulţumit de orientarea ziarului „Bucureşti”, **D.**, în calitate de prim-redactor, protestează în maniera lui insolentă, ofensatoare, încasând un an de închisoare corecţională. Popreala nu-l cuminţeşte câtuşi de puţin, oţărâtul campion al luptei împotriva corupţiei şi a altor abuzuri continuându-şi publicistica lui colţuroasă, care începe a-i procura oarecare avantaje. Cerbicia nu-l mai ajută însă în confruntarea cu o boală gravă, un cancer de gât pe care medicii l-au depistat prea târziu.

În schiţele publicate înaintea venirii la Bucureşti iese la iveală un **D.** aproape de nerecunoscut. Sub pseudonimul Delavarona (sau Costel Dumitrescu-Delavarona), umoristul extravagant şi cinic peste puţină vreme comite nişte istorioare teribil de sentimentale. Doar câte o bizarerie, când ici, când colo, îl anticipă pe zănatecul din prima secvenţă a carierei lui bucureştene. Îşi anunţa, de altfel, o carte ce urma să se intituleze *Săptămâna unui smintit*. Fizionomia lui literară începe să prindă contur chiar în unele dintre textele apărute în „Clujul”, „Cosinzeana”, „Tribuna nouă”, „Biruinţa” ş.a., precum şi în „Zări senine” (Bistriţa, Dej, 1925–1926, Bacău, 1927), unde – împreună cu Ion Munteanu-Mio, apoi cu Gallia Tudor – a fost director şi redactor, ori „Someşul” (Dej), la care din octombrie 1926 până în aprilie 1927 lucrează ca prim-redactor. În afară de proză, mai semnează cronici dramatice, recenzii încă stângace şi alte consemnări în care zvâcneşte nervul de pamfletar. Punând piciorul în Capitală, cu gând s-o cucerească, îndârjitul Constantin Mătuşa se metamorfozează (preluând sugestia lui I. Valerian) în Mircea Damian şi accede numaidecât în coloanele diferitelor publicaţii: „Universul literar”, „Universul”, „Viaţa literară”, „Bilete de papagal”, „Vremea”, „Falanga literară şi artistică”, „Nădejdea”, „Ultima oră”, „Gazeta literară”, „Adevărul literar şi artistic”, „Gândirea”, „Excelsior”, „Facla”, „Dimineaţa”, „Seara”, „Porunca vremii”, „Azi”, „Cuvântul liber”, „Familia”, „Izbânda”, „Naţionalul nou”, „Revista Fundaţiilor Regale”, „Floarea de foc”, „Lumea românească”, „Sfarmă-Piatră”, „Spectator”. Redactor la „Universul literar”, „Azi”, „Lumea românească”, **D.** a mai condus periodicele „Vitrina literară” (1929 – 1934), „Pumnul” (1932–1933), „gazetă săptămânală de polemică şi pamflet”, „Fapta” (1943–1948), „ziar independent de luptă şi dreptate”. Ca gazetar, **D.** are vână şi chiar o doză de ferocitate, punctând apăsat prin violenţa sarcasmelor cu care îi izbeşte pe aceia care îi cad sub condei. Mereu încruntat, pus pe cârcotă, arţăgosul se arată, în articolele lui, ba scârbit, ba mânios, iar răutatea aceasta conţine, parcă, şi un grăunte de ură. În suita de „scrisori deschise”, ca şi în ciclul, de cruntă batjocură, „Viaţa romanţată” (a unor politicieni ai momentului), el spune pe şleau ce are de spus „mahărilor”, „lichelelor” ori cutărui „găgăuţă”, împroşcându-i pe „dezmăţaţi” şi „profitori” cu expresii tari ce merg până la invectivă. Şarjele distrugătoare îndreptate împotriva lui Stelian Popescu le va strânge în broşura *Stelian Popescu din toate punctele de vedere* (1937), ce pune în relief virtuţile de pamfletar ale publicistului. Inclement se dovedeşte a fi şi în cronicile lui dramatice. Afirmându-şi cu duritate punctul de vedere despre aspecte la ordinea zilei, vorbeşte însă o altă limbă, aceea a compasiunii, în însemnările privind soarta necăjită a celor „desculţi”, „flămânzi şi goi”. Dar, în general, e neiertător şi câteodată chiar câinos.

Formula pe care o practică **D.** în schiţele lui „anapoda” din *Eu sau frate-meu?!...* (1929) şi *Două şi-un căţel...* (1933; Premiul Societății Scriitorilor Români) este aceea a unui umor sec (de influenţă americană, s-a zis), bazat pe gaguri trăsnite şi alte ciudăţenii. E, în aceste farse de un insolit cam tras de păr, un burlesc de brambureli, cu tumbe în neverosimil, în fantastic şi în macabru. Nici urmă de implicaţie afectivă în reacţiile unor antieroi ce sălăşluiesc, pândiţi de halucinaţia dedublării, într-un univers al arbitrarului.

Le sare ţandăra din nimica toată, se ceartă, se încaieră, fac tărăboi, râd fără pricină, le vine chef să se sinucidă, îşi pun întrebări bazacoane, totul într-un amalgam de încurcături şi potriveli funambuleşti. Un auster jurnal al detenţiunii la Văcăreşti este *Celula nr. 13* (1932). Notaţiile reci, denudate de orice artificiu, nu evită zonele întunecate ale traiului la gherlă, aşa cum, prin excepţie, lasă să le scape şi câte un puseu de lirism elegiac, stârnit de priveliştea zilelor de toamnă. Scrutând mediul promiscuu, în care iese la iveală şi ce e rău, şi ce e bun în fiecare, scriitorul veşnic în răspăr ajunge la părerea că de multe ori cei închişi sunt victime ale societăţii şi că, în orice caz, închisoarea nu-l îndreaptă pe păcătos, ci îl poate strica definitiv şi pe cel recuperabil. Încondeind factorii represivi, adică bruta şi obtuzul (de la gardieni până la director), atent la toată această lume amestecată care, printre speranţe, deznădejdi şi resemnări, îşi omoară timpul ce abia se târâie, **D.** portretizează cu ascuţime. Sunt aici minori dedaţi viciului şi nelegiuiţi care nu au uitat să plângă, borfaşi detestabili şi ţicniţi ilar-înduioşători şi mai sunt condamnaţii la pedeapsa capitală, despre care autorul scrie rânduri dense. În aceeaşi linie, de comentariu tăios, pătrunzător, străin de contrafaceri, se înscriu însemnările din ultima recluziune (Malmaison, Jilava, Văcăreşti), cuprinse în *Rogojina* (1945). Un vagabond famelic şi încrâncenat este Marin Dogaru, picarescul protagonist al romanului de substanţă autobiografică *De-a curmezişul* (1935). Cu pumnii încleştaţi şi fălcile strânse, înjurând cu năduf şi înfuriindu-se întruna, ambiţiosul acesta inadaptabil nu e un rebel fără cauză. Nemulţumirile, manifestate cu o brutală francheţe, au ca resort ostilitatea proletară împotriva celor ajunşi, dar şi voinţa trufaşă de a răzbi într-o societate ale cărei legi le desfide. Ingrat şi egoist, bădăran şi gâlcevitor, el parcurge un şir de experienţe fără cine ştie ce relevanţă psihologică. Nici o tresărire mai profundă în atitudinile lui Marin Dogaru, care, la fel ca **D.**, nu râde niciodată din inimă. Doar în capitolul *Văcăreşti*, naraţiunea, abătându-se de la cursul ei abrupt, capătă o despăgubitoare vibraţie de omenesc. Confirmând deficitul de invenţie epică, romanul *Gheorghe I. Marin* (1937) e, în fond, memorialistică deghizată. Puiul de oltean dintr-un sat care nu poate fi decât Izvoru (ediţia a doua, din 1946, s-a intitulat *Viaţa unui băiat de ţară*) e un copilandru cu personalitate mijindă, care şi-a pus în cap să reuşească în viaţă. Îndărătnic, stăruitor, el compensează absenţa bucuriilor vârstei prin satisfacţia reuşitei. Dar frustrarea afectivă îl secătuieşte lăuntric, resursele lui de emotivitate fiind şi aşa scăzute. Poate că romanul cu pretenţii psihologice *Om* (1936) nu va fi fost doar urmarea unui pariu literar. Blocajul sau carenţa afectivităţii, puse în seama personajului feminin, constituie tema lui de profunzime. Patetizările neconvingătoare şi ifosul filosofării artificializează însă un discurs narativ de o insuficientă performanţă analitică. Un dram de poezie ar fi în evocarea toamnelor bucureştene. Anotimp care împânzeşte un abur de melancolie şi în amplul reportaj monografic *Bucureşti* (1935). Descripţia, un lucru neobişnuit la **D.**, primeşte o tentă de romanţare, privirea bucureşteanului prin adopţiune îmbrăţişând forfota colorată a unei urbe de o veselă balcanitate cu o simpatie care nu se dispensează de luciditatea ironică.

SCRIERI: *Eu sau frate-meu?!...*, Craiova, 1929; ed. îngr. Aurora Slobodeanu, pref. Dumitru Micu, Cluj-Napoca, 1976; *Celula nr. 13*, Bucureşti, 1932; *Două şi-un căţel...*, Bucureşti, 1933; *Bucureşti*, Bucureşti, 1935; *De-a curmezişul*, Bucureşti 1935; *Bolşevicul*, Bucureşti, 1936; *Om*, Bucureşti, 1936; *Gheorghe I. Marin*, Bucureşti, 1937; ed. 2 (*Viaţa unui băiat de ţară*), Bucureşti, 1946; *Stelian Popescu din toate punctele de vedere*, Bucureşti, 1937; *Rogojina*, Bucureşti, 1945.

Repere bibliografice: Aderca, *Contribuţii*, II, *184–186*; Barbu, *Opere*, II, *144–188*; Constantinescu, *Scrieri*, II, *365–378*; Boz, *Anii*, *19–20*; Călinescu, *Opere*, I, *917–918*, II, *258–261*, III, *17–18*; Perpessicius, *Opere*, IV, *170–172*, V, *296–298*, VI, *214–217*, VII, *110*, *222–223*, XI, *94–98*, XII, *48–57*; Streinu, *Pagini*, V, *224–231*; Lovinescu, *Scrieri*, VI, *247–248*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *843–844*, *Ist. lit.* (1982), *929*; I. Valerian, *Chipuri din viaţa literară*, Bucureşti, 1970, *64–69*; Crohmălniceanu, *Literatura*, I (1972), *304–305*; Ieronim Şerbu, *Vitrina cu amintiri*, Bucureşti, 1973, *224–230*; Ilea, *Mărturisirile*, *116–123*; Al. Raicu, *Luminile oglinzilor*, Bucureşti, 1974, *132–146*; Antonescu, *Scriitori*, *150–161*; Firan, *Profiluri*, I, *232–234*; Negoiţescu, *Ist. lit.*, I, *220–221*; Micu, *Scurtă istorie*, II, *134–135*, *217–218*; Emil Manu, [*Mircea Damian*], ALA, 1995, 276, LCF, 1996, 36, 2001, 25, CNT, 2001, 7; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *5–7*; Barbu, *Opere*, II, *144–188*; Faifer, *Pluta*, *79–83*; Simona Vasilache, *Oraşe care au fost*, RL, 2007, 15; Dumitru Hîncu, *Un scriitor uitat: Mircea Damian*, RL, 2007, 50. ***F.F.***

DAMIAN, Nicolae (16.X.1939, Sângătin, j. Sibiu – 19.X.1998), prozator. Este fiul Mariei şi al lui Nicolae Damian. Şcoala elementară (1946–1952) şi liceul (1953–1956) le-a făcut la Bucureşti, unde va urma şi Facultatea de Medicină, absolvită în 1962. Activează un timp ca medic psihiatru, apoi, din 1965, este cadru didactic la Institutul Medico-Farmaceutic din

București. A debutat cu proză în 1965 la „Tribuna". Mai colaborează la „România literară", „Luceafărul", „Contemporanul" ș.a.

Volumul de povestiri cu care tânărul medic debuta în 1969, *Diminețile bătrâne*, prefigura, ca manieră și tematică, coordonatele lumii investigate ulterior. Adept al tehnicii narative moderne, prozatorul abandonează aspirația „totalității" spre a surprinde doar zbaterea individului în limitarea eului. Mai mult, obsesia lui este de a releva momentul unic când normalul încalcă tărâmul patologicului. Subiectul nuvelelor îl constituie tocmai înfruntarea dintre echilibrul, armonia spiritului uman și tenebrele halucinante ale subconștientului necenzurat, care, distrugând luciditatea, creează situații monstruoase de dedublare a personalității (*Diminețile bătrâne*) sau, dimpotrivă, de supunere inconștientă la un numitor comun (*Ionathan și Onofrei*). În cartea următoare, *Fete și băieți* (1971), **D.** propune o viziune inedită asupra relațiilor familiale, și anume o perspectivă răsturnată a raporturilor dintre membrii acestei celule sociale. Astfel, cotidianul este violentat de poznele părinților și bunicilor, iar copiii, ființe ce dețin secretul înțelepciunii totale, stăvilesc cu greu excesele prea venerabililor înaintași. Dar virtualitățile, anunțate și finalizate parțial în nuvele, își găsesc realizarea în romanul *Pribegi, noi visam* (1973). Fidel aceluiași crez al prozei discontinue, aspirând la autenticitatea maximă, ce nu poate fi obținută cu mijloacele „literaturizante" ale prozei tradiționale, autorul încearcă aici sondarea unui sentiment în genere penibil: gelozia. Asemănătoare până la un punct, așa cum s-a remarcat, cu romanele lui Camil Petrescu și ale lui Anton Holban, această carte descrie drama morală a sculptorului Emil, care, pornind de la premise false în privința femeii iubite, suferă că acestea nu se confirmă. Într-o perpetuă stare de suspiciune, el își inventează argumente pentru a-și întreține gelozia, dar faptele, puține câte sunt, par a contrazice sau în orice caz a diminua dimensiunea halucinantă pe care el le-o dă, astfel încât impresia ultimă este că protagonistul se lasă sedus de propriile-i prezumții, neîncurajate de existența reală. Romanul *Vara* (1976), secvență a unui ciclu intitulat *Viața lui Martin*, sondează aceleași sentimente: suspiciunea, neîncrederea, extinse acum la scara relațiilor sociale. Conceput ca o „anchetă psihiatrică" a cazului doctorului Martin, pentru scurt timp pacient al unui sanatoriu de boli nervoase, textul romanesc este biografia sui-generis a acestui personaj incert, ambiguu, care, în conflict cu superiorul său ierarhic, nu are forța de a i se împotrivi fățiș, complăcându-se într-o rece expectativă. „Un realism al privirii" (Nicolae Manolescu), decuparea amănuntelor aparent nesemnificative, dar care, prin acumulare, declanșează criza, conferă romanelor lui **D.** veridicitate artistică, atestându-le capacitatea de a surprinde încleștarea dintre stihiile interioare ale subconștientului și datele existenței obiective. *Macul galben* (1980) și *Cu drag, pentru Monica* (1991), culegere de nuvele pentru copii, se integrează parțial motivelor dominante ale prozatorului.

SCRIERI: *Diminețile bătrâne*, București, 1969; *Fete și băieți*, București, 1971; *Pribegi, noi visam*, București, 1973; *Vara*, București, 1976; *Macul galben*, București, 1980; *Cu drag, pentru Monica*, București, 1991.

Repere bibliografice: Mircea Iorgulescu, *Nașterea unui prozator*, RL, 1969, 50; Dan Laurențiu, *„Diminețile bătrâne"*, LCF, 1970, 7; Damian, *Intrarea, 89–90*; Cristea, *Interpretări, 49–50*; Dana Dumitriu, *„Fete și băieți"*, ARG, 1971; 7; Nicolae Manolescu, [*Nicolae Damian*], RL, 1973, 17, 1976, 44, 1980, 17; Sorin Titel, *A coborî privirea?*, LCF, 1973, 26; Dan Laurențiu, *O terapeutică a dragostei*, LCF, 1973, 43; Ciobanu, *Incursiuni, 203–207;* Mihai Ungheanu, *„Vara"*, LCF, 1976, 25; Liviu Leonte, *„Vara"*, CRC, 1976, 28; Valeriu Cristea, *Creație și experiment*, RL, 1976, 33; Doina Uricariu, *„Vara", romanul cu un personaj*, LCF, 1977, 26; Iorgulescu, *Scriitori, 196–197*; Ștefănescu, *Jurnal, 57–58*; Ciobanu, *Opera, 269–272*; Laurențiu Ulici, *Timp interior*, RL, 1988, 9; *Dicț. scriit. rom.*, II, *7–8*; Popa, *Ist. lit.*, II, *786, 1095*. ***D.Gr.***

DAMIAN, S. (pseudonim al lui Samuel Druckmann; 18.VII.1930, Alba Iulia – 1.VIII.2012, Heidelberg, Germania), critic literar, eseist.

Este fiul Pessiei Druckmann (n. Abraham) și al lui Carol Druckmann, funcționari. Urmează la București școala primară (1937–1941), liceele „Cultura" (1941–1948) și „Sf. Sava" (1948–1949), apoi, între 1950 și 1955, cursurile Școlii de Literatură „M. Eminescu" și Facultatea de Filologie a Universității din București (luând licența abia în 1972). A funcționat ca redactor la „Contemporanul" (1951–1954), „Gazeta literară" (1954–1968), „România literară"

(1968–1973), fiind redactor-şef adjunct la „Luceafărul” între 1973 și 1974. În 1976 se stabileşte în Germania. Până în 1995 va preda la Heidelberg limba şi literatura română în cadrul Seminarului de romanistică al Universităţii locale. În această perioadă va colabora la revista „Dialog”, scoasă în Dietzenbach (Germania) de Ion Solacolu. A debutat în „Revista elevilor” (1948–1949).

Activitatea critică și eseistică a lui **D.** se compune din trei etape. Prima este realist socialistă. Volumul de debut *Generalitatea şi individualitatea ideii operei literare* (1955) combate „tentativa estetizantă de a evita analiza orientării ideologice a operei” și pledează pentru ideea „unității indestructibile între generalitatea și individualitatea ideii artistice”, cu exemplificări din Petru Dumitriu (*Bijuterii de familie*), Marin Preda (*Desfășurarea*) Francisc Munteanu. *Încercări de analiză literară* (1956) valorifică publicistica din anii 1953–1956 în reviste ca „Gazeta literară”, „Contemporanul”, „Tânărul scriitor”, „Flacăra”. Sunt analizate convențional cărțile perioadei (*Meridiane sovietice* de Geo Bogza, *La cea mai înaltă tensiune* de Nagy István, *Campanie de primăvară* de Eugen Mandric, *Lauda patriei* de Victor Tulbure, *Față-n față* de Eugen Frunză), dar și scrieri mai vechi ale lui Mihail Sadoveanu (*Locul unde nu s-a întâmplat nimic*) și Ion Călugăru (*Copilăria unui netrebnic*). Apar și teoretizări aplicate pe teme de rigoare în epocă (eroul pozitiv, recidivele naturalismului), precum și conspecte din textul lui V.I. Lenin *Organizația de partid și literatura de partid*. În *Direcţii şi tendinţe în proza nouă* (1963), **D.** încă mai invocă teza leninistă a spiritului partinic în literatură: „Îndrumarea de către partid a literaturii favorizează dezvoltarea aptitudinilor creatoare. [...] Varietatea stilurilor în proza nouă atestă justețea indicațiilor partidului”. O etapă nouă începe prin *Intrarea în castel. Încercări de analiză a prozei* (1970; Premiul Uniunii Scriitorilor), tot un volum de cronici. Pe lângă recenziile de rigoare la Preda și Zaharia Stancu, criticul scrie pozitivant și despre Alice Botez, Mircea Ciobanu, Mircea Horia Simionescu, Petru Popescu, Sânziana Pop ș.a. *G. Călinescu romancier. Eseu despre măştile jocului* (1971), dezvoltare a unei schițe din *Intrarea în castel*, este o incursiune tematică și tipologică, care problematizează noduri precum clanul, impostorii, iubirea, creația etc. *Fals tratat despre psihologia succesului* (1972) încearcă să fixeze „câteva tipuri de deviere a comportamentului la scriitori și critici literari, aflați în faza debutului sau puțin după aceea”. **D.** scrie despre pronostic și diagnostic în critică, despre animatori literari, despre „nevoia de vasali” (împotriva rolului de subaltern al criticului în raport cu scriitorii). De regulă sibilinic și mai mult aluziv contra lui Marin Mincu lansează totuși un atac individualizat pentru „plimbarea cu arhetipul”, mai precis pentru tentativele de critică arhetipală anistorică și mistică (combinată cu tentative de recuperare a ideii de specific național de coloratură etnicistă) practicată în *Critice* II (1971) pe marginea scrierilor lui Mihail Sadoveanu, Lucian Blaga, Ion Barbu, V. Voiculescu. *Duelul invizibil. München XX sau Puterea de anticipare a artei* (1977) revine la tema orașului (de data aceasta capitala Bavariei), reflectată prin pictura lui Vasili Kandinski ori prin scrierile lui Bertolt Brecht, Thomas Mann, R.M. Rilke sau Franz Kafka. În fine, cea de-a treia etapă a scrisului lui **D.** se consumă după 1989. Criticul este acum un anticomunist neconcesiv. Tipică este polemica epistolară cu Ov. S. Crohmălniceanu și cu Radu Cosașu (reprodusă în *Aripile lui Icar*, 2004) pe tema raportării la comunism de pe pozițiile de dreapta asumate de **D.** după despărțirea de realismul socialist. Astfel, Cosașu e acuzat de „subiectivism de rău augur” și de atitudini idilizante – „apologet necondiționat” – cu privire la personaje ca Paul Georgescu ori Marin Preda (în *Autodenunțuri și precizări* „nu ni se vorbește despre plaga iscată de năvala comunismului”). „Există în tine un (Nicolae) Moraru de dreapta!”, îi va replica, tot epistolar, Cosașu. Tot tipică este și repoziționarea față de G. Călinescu și Marin Preda, certați pentru compromisurile cu comunismul, pentru „actul de ploconire”. Eseistul nu uită nici păcatele fascismului, deschizând fronturi contra moștenirii lui Heidegger, Mircea Eliade ș.a. În această fază **D.** semnează numeroase texte polemice, adunate (unele de mai multe ori) în volumele *Scufiţa Roşie nu mai merge în pădure* (1994), *Replici din burta lupului* (1997), *Aruncând mănuşa* (1999), *Pivniţe, mansarde, nu puţine trepte* (2002), *Trepte în sus, trepte în jos* (2006), *Păr de aur şi păr de cenuşă* (2006), *Zbor aproape de pământ* (2008), *Nu toţi copacii s-au înălţat la cer* (2010). Calitățile lui **D.** nu se schimbă totuși prea mult de-a lungul timpului: prolixitate, determinism simplificator în relația dintre artă și ideologie, stil pâslos și dinamică greoaie a ideii. A tradus din Bruno Apitz, Heinrich Böll (*Casa văduvelor*, 1965), Bertolt Brecht (*Povestiri din calendar*, 1967).

SCRIERI: *Generalitatea şi individualitatea ideii operei literare*, Bucureşti, 1955; *Încercări de analiză literară*, Bucureşti, 1956; *Direcţii şi tendinţe în proza nouă*, Bucureşti, 1963; *Intrarea în castel. Încercări de analiză a prozei*, Bucureşti, 1970; *G. Călinescu romancier. Eseu despre măştile jocului*, Bucureşti, 1971; ed. Bucureşti, 1974; ed. (*La ora 12, ziua*), Bucureşti, 1995; *Fals tratat despre psihologia succesului*, Bucureşti, 1972; ed. Bucureşti, 1995; *Duelul invizibil. München XX sau Puterea de anticipare a artei*, Bucureşti, 1977; ed. Bucureşti, 1996; *Scufiţa Roşie nu mai merge în pădure*, Bucureşti, 1994; *Replici din burta lupului*, Bucureşti, 1997; *Aruncând mănuşa*, Bucureşti, 1999; *Pivniţe, mansarde, nu puţine trepte*, Bucureşti, 2002; *Aripile lui Icar*, Iaşi, 2004; *Păr de aur şi păr de cenuşă*, Bucureşti, 2006; *Trepte în sus, trepte în jos*, Bucureşti, 2006; *Zbor aproape de pământ*, Bucureşti, 2008; *Nu toţi copacii s-au înălţat la cer*, Bucureşti, 2010.

Repere bibliografice: Crohmălniceanu, *Cronici*, *342–352*; Iosifescu, *Drumuri*, *269–276*; Vlad, *Convergenţe*, *131–138*; Ciobanu, *Panoramic*, *290–293*; Piru, *Varia*, I, *463–469*; Stănescu, *Poeţi şi critici*, *223–226*; Tomuş, *Răsfrângeri*, *189–196*; Raicu, *Structuri*, *303–306*; Dimisianu, *Valori*, *156–160*; Ungureanu, *La umbra cărţilor*, *29–34*; Ungheanu, *Arhipelag*, *393–401*; Cristea, *Domeniul*, *368–373*; Pillat, *Itinerarii*, *359–366*; Dimisianu, *Opinii*, *257–260*; Grigurcu, *Critici*, *503–507*; Eugen Simion, *„Exaltarea autohtonă”*, L, 1991, 13; Ioana Pârvulescu, *Semnale de alarmă*, RL, 1994, 33; Gheorghe Grigurcu, [*S. Damian*], RL, 1996, 17, 2006, 50; Niţescu, *Proletcultismul*, *310–311*; Mirodan, *Dicţionar*, I, *9–21*; Grigurcu, *Imposibila*, *373–382*; I. Negoiţescu, *Dialoguri după tăcere. Scrisori către S. Damian*, Bucureşti, 1998; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *8–10*; Grigurcu, *Peisaj*, III, *359–365*; Dimisianu, *Lumea*, *376–381*; Gelu Ionescu, *Galeria de portrete*, APF, 2007, 5. ***M.I.***

DAMIAN, Ştefan (24.II.1949, Hodoş-Bodrog, j. Arad), prozator, traducător. Este fiul Melaniei (n. Rachici) şi al lui Nicolae Damian, ţărani. A absolvit în 1972 Facultatea de Filologie a Universităţii „Babeş–Bolyai” din Cluj, secţia română–italiană. A urmat stagii de pregătire la Universitatea pentru Străini din Perugia şi la Universitatea La Sapienza din Roma. A fost redactor la ziarul „Făclia” din Cluj-Napoca, instructor la Casa de Cultură Cluj-Napoca, inspector la Comitetul Județean pentru Cultură și Educație Socialistă Cluj, după care trece în aparatul propagandei de partid. Din 1985 devine redactor la Editura Dacia din Cluj-Napoca, după 1989 cadru didactic la Universitatea din Alba Iulia, iar din 1996 la Facultatea de Litere a Universităţii clujene. Este președintele Societății „Dante Aligheri” din Cluj-Napoca şi secretar general al Asociaţiei Internaţionale a Criticilor Literari. Debutează cu o schiţă în „Tribuna” (1968). În 1973 figurează în volumul colectiv pentru debutanţi *Eu port această fiinţă*. Mai colaborează la „Steaua”, „Orizont”, „Amfiteatru”, „Familia”, „Echinox”, „Luceafărul” etc.

Primul volum al lui **D.**, *Portrete de familie* (1976), cuprinzând povestiri şi nuvele, se înscrie pe o linie întrucâtva tradiţională a prozei ardeleneşti. Romanul *Nunta* (1980) va reprezenta un punct de reper în lieratura sa. Inspirându-se din viaţa satului contemporan, **D.** este interesat mai mult de universul trăirilor intime, afective ale ţăranilor, decât de transformările mediului rural. Bătrânul Irimie îşi presimte sfârşitul şi, rămas de mult văduv, o cheamă pe Lucreţia, fiica sa, de la oraş, ca să o revadă înainte de a muri. În aşteptare, îşi rememorează frânturi din viaţă, oprindu-se mai cu seamă asupra relaţiei cu Graţiela, fosta soţie. Rememorarea este o reconstrucţie într-un plan legendar, alegoric, cu atât mai mult cu cât efectul devastator al inundaţiilor care trecuseră peste sat lasă impresia unui sfârşit de lume, în orice caz sfârşitul unei generaţii profund legate de pământ, de viaţa frustă. În finalul romanului apar confesiunile altor voci, rememorând episoade precum nunta celor doi bătrâni – o imagine cuprinzătoare metaforic a unui veac crepuscular. Romanul este condus cu plăcerea oralităţii marcate de accente regionale, ce dau culoare şi farmec. Un alt roman, *Pisica de Eritreea* (1986), construit tot din perspectiva unei rememorări, este mai puțin reușit. În volumul de povestiri şi nuvele *Sfârşit de vară* (1984) sunt transcrise momente de viaţă în manieră neorealistă: cadre austere, personaje ce se prăbuşesc în singurătatea sinelui. Proza încearcă să ridice faptul banal la valenţe alegorice, metaforice și simbolice, precum în *Prisma* (1982), în *La farfalla dalle ali bruciate* (2009) sau în *Arhanghelul de sticlă* (I, 2011), roman care, pe fondul istoriei unei comunități din perioada comunistă, redactează „un scenariu apocaliptic în care disoluția unei lumi este consecința desacralizării ei” (Petru Poantă). Ca italienist, **D.** este autorul unor exegeze și a unei antologii consacrate literaturii feminine din Cinquecento – *Biografie şi poezie în Renaşterea italiană* (2004), *Sonete feminine în Renașterea italiană* (2011) – sau al unor lucrări consacrate operei lui Federigo Tozzi – *Federigo Tozzi – una lezione contestuale* (2001), *Metamorfozele narațiunii în opera lui Federigo Tozzi* (2004) –, dar și, mai larg, studierii relațiilor dintre culturile română și

italiană (*Privirea reciprocă*, 2009). Ca traducător din italiană, **D.** și-a manifestat preferinţele pentru autorii contemporani, prozatori şi poeţi ca Rolando Certa, Oliver Friggieri, Federigo Tozzi, Mimmo Morina ş.a. De asemenea, a tradus în italiană din scrierile unor poeţi români contemporani (*Un copac de sunete – Un albero de suoni*, 2008).

SCRIERI: *Portrete de familie*, Cluj-Napoca, 1976; *Nunta*, Bucureşti, 1980; *Prisma*, Cluj-Napoca, 1982; *Sfârşit de vară*, Cluj-Napoca, 1984; *Pisica de Eritreea*, Cluj-Napoca, 1986; *Federigo Tozzi – saggio monografico*, București, 2000; *Fantasticul povestirii*, Cluj-Napoca, 2001; *Federigo Tozzi – una lezione contestuale*, Cluj-Napoca, 2001; *Biografie şi poezie în Renaşterea italiană*, Cluj-Napoca, 2004; *Metamorfozele naraţiunii în opera lui Federigo Tozzi*, Cluj-Napoca, 2004; *Lettere dai tempi di guerra*, Cluj-Napoca, 2005; *La farfalla dalle ali bruciate*, pref. Bruno Rombi, Roma, 2009; *Privirea reciprocă*, pref. Ioan-Aurel Pop, Cluj-Napoca, 2009; *Arhanghelul de sticlă*, Cluj-Napoca, 2011; *Pe urmele unor moaște: Grigorie Decapolitul – Ioan de Capestrano* (în colaborare cu Filippo de Marchis), Cluj-Napoca, 2012. **Traduceri:** Rolando Certa, *Surâsul Korei*, pref. Ioan Alexandru, postfață Eugen Dorcescu, Timişoara, 1987; Grazia Deledda, *Cenuşa. Incendiu între măslini*, Cluj-Napoca, 1987 (în colaborare cu Lidia Lucidi-Drăganu); Michele Prisco, *Oglinda oarbă*, Timişoara, 1988, *Zilele scoicii*, Timișoara, 1993; Federigo Tozzi, *Ferma. Cu ochii închişi. Egoiștii*, Cluj-Napoca, 1989 (în colaborare cu Ileana Damian), *Într-o seară lângă Tibru*, Craiova, 1991; *Poesia ligure contemporanea – Poezia ligură contemporană*, ed. bilingvă, îngr. și trad. Bruno Rombi, pref. Francesco de Nicola, Craiova, 1994; Emanuele Gennaro, *Fragmente despre moarte*, pref. Irina Petraș, Bucureşti, 1997; *Poeti piemontesi contemporanei*, pref. Elio Gioanola, Cluj-Napoca, 1998 (în colaborare cu Bruno Rombi); *Un copac de sunete. Poezie română contemporană – Un albero de suoni. Poesia romena contemporanea*, Cluj-Napoca, 2008; *Sonete feminine în Renaşterea italiană*, I, Cluj-Napoca, 2011; *Ofiţerul negru. Antologie de proză italiană din secolele XIX–XX*, Cluj-Napoca, 2011.

Repere bibliografice: Laurenţiu Ulici, *Exerciţiul epic*, RL, 1978, 8; Eugen Dorcescu, *„Portrete de familie”*, O, 1978, 18; Cornel Ungureanu, *„Portrete de familie”*, RL, 1978, 19; Valentin Taşcu, [*Ștefan Damian*], CRC, 1981, 11, ST, 1984, 11; Mircea Muthu, *Orele prozei*, TR, 1982, 47; Poantă, *Radiografii*, II, *169–173*; Mircea Popa, *„Pisica de Eritreea”*, CNT, 1987, 6; Ulici, *Lit. rom.*, I, *430–431*; Cosma, *Romanul*, II, *164–165*; *Dicț. scriit. rom.*, II, *10–12*; Alex Goldiș, *Femeia în Renașterea italiană*, ST, 2004, 6; Elena Cărcăleanu, *Federigo Tozzi* și *redescoperirea naraţiunii*, CL, 2005, 6; Adrian Popescu, *Privirea reciprocă a culturilor*, R, 2009, 9; Liviu Apetroaie, *„Privirea reciprocă”*, DL, 2009, 86; Popa, *Ist. lit.*, II, *753*. ***Ct.C., I.T.***

DAMIAN, Theodor (28.XII.1951, Botoşani), poet, eseist. Este fiul Dorei (n. Dumitriu) şi al lui Gheorghe Damian, funcţionar. Absolvent al Seminarului Teologic de la Mănăstirea Neamţ (1971), **D.** îşi ia licenţa la Institutul Teologic din Bucureşti (1975), urmând aici şi cursurile de doctorat (1975–1978). Din 1973 funcţionează ca preot la Ibăneşti şi Hăneşti, în judeţul Botoşani. În 1978 este numit protoiereu al protopopiatului Dorohoi, apoi preot paroh al catedralei oraşului Dorohoi. Între 1979 şi 1983 se află în Elveţia, făcând studii la Institutul Ecumenic din Bossey şi la Universitatea din Lausanne. În paralel, înfiinţează la Lausanne Biserica Ortodoxă Română „Sf. Trei Ierarhi”, cenaclul „Mihai Eminescu” (îi dedică în 2007, în colaborare cu Aurel Sasu, o antologie) şi revista „Adu-su-mi-am aminte”, unde şi debutează în 1980. Revenit în ţară, din 1986 lucrează la Sibiu ca secretar de redacţie la „Telegraful român” şi la „Mitropolia Ardealului”. În 1988 călătoreşte în SUA, conferenţiind în numeroase biserici prezbiteriene pe teme legate de cultura română şi spiritualitatea ortodoxă. După un masterat la Princeton University, în 1993 îşi ia doctoratul la Fordham University din New York. În ţară, în 1999 îşi va susţine teza pentru un al doilea doctorat, la Facultatea de Teologie a Universităţii din Bucureşti. În 1992 intră ca profesor adjunct la Audrey Cohen College for Human Services din New York; în 1993 este angajat prin concurs profesor titular la Catedra de filosofie şi etică la acelaşi colegiu, predând şi cursuri de psihologie socială şi sociologie, din 1996 este coordonator academic al departamentului din Staten Island al aceluiaşi colegiu. A colaborat la „Săptămâna”, „România literară”, „Luceafărul”, „Contemporanul”, „Convorbiri literare”, „Tribuna”, „Vatra”, „Astra”, „Viaţa românească”, „Orizont literar contemporan” ş.a., iar în SUA la „Meridianul românesc”, „New York Magazin”, „Origini – Romanian Roots”, „Comuniunea românească”, „Credinţa” ş.a. A fondat şi condus la New York revistele „Symposium”, „Buletinul Institutului Român de Teologie şi Spiritualitate Ortodoxă”, „Lumină lină – Gracious Light”, „Romanian Medievalia” (în colaborare cu George Alexe). Semnează şi cu pseudonimul Gheorghe Brehuescu. I s-a decernat Premiul „Stelian Stănicel” de către Romanian–American Heritage Center (Jackson, Michigan, 2000), Premiul revistei „Convorbiri literare” (Iaşi, 2001), Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova (2003) ș.a.

În volumul de debut al lui **D.**, *The Liturgy of the Word – Liturghia Cuvântului* (1989), relaţia cu transcendentul e literaturizată, construită livresc din paradigmele sacrului, citatul evanghelic fiind folosit pentru valorile lui existenţiale. Ceea ce izbeşte în aceste versuri este atmosfera de reculeasă intimitate şi de temperată fervoare psalmică. Aventura mereu repetată spre un „dincolo veşnic” aminteşte într-un fel dilema, la fel de dramatică, a lui Nichita Stănescu: „Ce singurătate/ să nu înţelegi înţelesul/ atunci când există înţeles”. Cartea următoare, *Lumina Cuvântului* (1995), face din bucuria jertfei (a înnoirii) prilej de „blândă disperare” şi din simbolica transfigurării motivul aşteptării înfrigurate, alături de care întrebările fundamentale îşi găsesc răspuns prin râvna participării la ritualul tainic al desăvârşirii. Coborârea „înspre lumină” şi arderea în „veşnicul acum” sunt cele două grădini înmugurite ale poetului, unde răstignirea dintâi şi învierea de pe urmă alcătuiesc împreună „locuinţa nepieritoare” a celor ce vor veni. Realitatea poeziei lui **D.** începe în noaptea captivităţii, tulburată de ispita luminii. Spectacolul nestăvilitelor efuziuni sentimentale şi retorica grav reflexivă a însingurării dau versurilor o notă, mai puţin cunoscută poeziei româneşti în ultimele decenii, de aspiraţie metafizică trimițând la Lucian Blaga. Apa vie din *Dimineaţa Învierii* (1999) este „ideea din idee” (taina tainei şi adâncul din adânc) a celui ce contemplă, însetat de necunoscut, semnele pecetluite ale profetului Daniel. Schimbarea din *Rugăciuni în infern* (2000) nu e fundamentală: triumfă imaginile întunericului, ale extincţiei şi înfrângerii, iar poetul pare actorul fericit să joace cu exuberanţă rolul învinsului; nu să locuiască, ci să moară euforic în Cuvânt. Şi versurile din volumele *Nemitarnice* (2005), *Semnul Isar* (2006) ş.a. cultivă starea de poezie în pragul revelaţiei divine. Glosele din *Roua cărţilor. O hermeneutică teologică în context literar* (1998), subtile figuraţii metaforice, sunt, în cea mai mare parte, lungi colocvii cu secolul şi oamenii lui. Temele mari ale exegezei teologice vin să evidenţieze destine şi să elibereze perspective, toate circumscrise unei experienţe a abisului, deschisă în aceeaşi măsură sentimentului şi conştiinţei. Purtătoare de mesajul mântuirii, scrierile comentate – Mircea Eliade, *Arta de a muri*, Dumitru Stăniloae, *Experienţa lui Dumnezeu*, Mihail Crama, *Împărăţia de seară* etc. – ilustrează, prin poezia profunzimii lor, o literatură stând sub semnul dăruirii evanghelice („spiritualitate cu rădăcinile în cer”) şi al identificării, prin visul de izbăvire, cu esenţa ei divină. Hermeneutica lui **D.** are solemnitate liturgică şi o deosebită capacitate alegorică de a însufleţi ideile. Pentru el, cartea reprezintă modelul şi mijlocul de îndreptare morală după litera şi arhetipul frumuseţii eterne.

SCRIERI: *The Liturgy of the Word – Liturghia Cuvântului*, ed. bilingvă, pref. Leonard Cain, Klamath Falls, Oregon (SUA), 1989; *Lumina Cuvântului*, pref. Virginia Carianopol, Bucureşti, 1995; *Roua cărţilor. O hermeneutică teologică în context literar*, Bucureşti, 1998; *Dimineaţa Învierii*, postfaţă M.N. Rusu, Botoşani, 1999; *Rugăciuni în infern*, pref. Nicolae Manolescu, Botoşani, 2000; *Calea Împărăției – The Door to the Kingdom*, ed. bilingvă, Iaşi, 2000; *Ispita rănii*, pref. George Alexe, Cluj-Napoca, 2001; *Pasiunea textului*, pref. Doina Uricariu, Bucureşti, 2003; *Nemitarnice*, pref. Mircea A. Diaconu, Botoşani, 2005; *Poesias – Poezii*, ed. bilingvă, New York, 2005; *Răsăritul cel de sus*, Bucureşti, 2006; *Semnul Isar*, postfaţă Vasile Andru, Piteşti, 2006; *Introducere în istoria creştinismului – primul mileniu*, Bucureşti, 2008; *Filosofie şi literatură. O hermeneutică a provocării metafizice*, Bucureşti, 2008; *Exerciţii de înviere*, Bucureşti, 2009; *Trăirea în cuvânt*, Cluj-Napoca, 2011. **Ediţii, antologii:** M. Eminescu, *Mai am un singur dor*, New York, 1995; *Eminescu 2000. Aniversări newyorkeze*, Botoşani, 2000; *Lăuntrul şi departele – Antologia cenaclului literar „Mihai Eminescu” din New York*, Iaşi, 2007 (în colaborare cu Aurel Sasu).

Repere bibliografice: Gellu Dorian, *Plus. Minus*, CL, 1999, 8; Vasile Şelaru, *„Dimineaţa Învierii”*, AST, 1999, 11; Constantin Miu, *„Liturghia Cuvântului”*, TMS, 2000, 2; Nicolae Manolescu, *Theodor Damian*, „Curierul românesc”, 2000, 6; Ion Arieşanu, *Privind prin cărţi în nopţi tăcute*, O, 2001, 4; Sasu, *Dicţ. scriit. SUA, 103–107*; Mihaela Albu, *„Liturghia Cuvântului”*, CNT, 2002, 5; Maria Niţu, *„Liturghia Cuvântului”*, CRC, 2002, 9; Constantin Miu, *Conlucrarea sacrului cu profanul*, TMS, 2002, 12; Cimpoi, *Critice*, II, *113–119*; Alina Lupşe Lungu, *Theodor Damian – un modern cu faţa spre tradiţie*, CL, 2007, 8; Ioan Holban, *Mi-e dor de un poet din ţările calde*, DL, 2010, 91; Gheorghe Grigurcu, *Între credinţă şi simbolism*, RL, 2011, 46. ***A.S.***

DAN, Dimitrie (8.X.1856, Suceava – 25.V.1927, Cernăuţi), folclorist. Este fiul Domnicăi, al cărei tată era preot în Straja, şi al lui Nicolae Dan, cizmar. **D.** face studii gimnaziale la Suceava şi, din 1876, an în care debutează la „Familia”, studii universitare de teologie la Cernăuţi; în 1880 este hirotonit preot la Straja, precum şi în alte localităţi bucovinene, iar din 1920 consilier consistorial. A fost membru al Comisiunii Centrale din Viena pentru cercetarea şi conservarea monumentelor artistice. Devine în

1904, la propunerea lui I. Bianu, membru corespondent al Academiei Române.

Cu o operă mai restrânsă decât a prietenului său S. Fl. Marian, **D.** vădeşte aceeaşi sobrietate şi seriozitate în consemnarea aspectelor etnofolclorice. A atras de altfel atenţia asupra nevoii imperioase de înregistrare a documentelor folclorice româneşti autentice, „căci popoarele din împrejurul nostru ne impun pe nesimţite obiceiurile lor, iară timpul care dărâmă şi schimbă toate se atinge şi de credinţele şi obiceiurile strămoşeşti şi le modifică necontenit, deci avem datoria sfântă să conservăm cele ce ne-au mai rămas neschimonosite”. După *Doine din Bucovina* (1878), *Doine şi hore din Bucovina* (1879) şi *Poezii poporale adunate în comuna Bilca* (1881), apărute în reviste („Şezătoarea”, „Aurora română”, „Gazeta Bucovinei”, „Junimea literară” ş. a.), publică monografia localităţii în care îşi desfăşura activitatea de mai multă vreme, *Comuna Straja şi locuitorii ei* (1897). Pe lângă capitolele privind istoria, situaţia localităţii, originea şi caracterul locuitorilor, locuinţa, portul, ocupaţia şi uneltele din gospodărie, sunt înfăţişate datinile la naştere, nuntă şi înmormântare, precum şi alte credinţe populare. Capitolele XIII–XV cuprind 54 de strigături, 11 bocete şi 4 satire la adresa ţiganilor. În volumul miscelaneu *Din scrierile lui Dimitrie Dan* (1902) interesează cu deosebire capitolele *Tradiţiuni poporale, Legende, Sărbătorile săptămânale ale românului, Documente istorice* (în care este inclusă şi *O urare de Anul Nou*). **D.** consacră, ca şi Raimund Frederic Kaindl (la care accentul principal cade pe grupul etnic german), studii grupurilor minoritare din Bucovina: *Ţiganii din Bucovina* (1892), *Obiceiuri şi credinţe armene la naştere, nuntă şi înmormântare* (1904), *Rutenii din Bucovina* (1913).

SCRIERI: *Ţiganii din Bucovina*, Cernăuţi, 1892; *Comuna Straja şi locuitorii ei*, Cernăuţi, 1897; *Din scrierile lui...*, Cernăuţi, 1902; *Obiceiuri şi credinţe armene la naştere, nuntă şi înmormântare*, Cernăuţi, 1904; *Mânăstirea şi comuna Putna*, Bucureşti, 1905; *Arhimandritul Vartolomei Măzăreanu*, Bucureşti, 1911; *Cronica Episcopiei de Rădăuţi*, Viena, 1912; *Rutenii din Bucovina*, Bucureşti, 1913; *Mânăstirea Suceviţa*, Bucureşti, 1923; *Stâna la românii din Bucovina*, Cernăuţi, 1923; *Dosoftei, mitropolitul Moldovii*, Cernăuţi, 1927; *Etnii bucovinene: armenii, evreii, lipovenii, rutenii, ţiganii*, îngr. și pref. Ion Drăgușanul, Suceava, 2012. **Traduceri:** Wilhelm Hauff, *Cântăreaţa*, Gherla, 1889.

Repere bibliografice: *Dimitrie Dan*, AAR, partea administrativă, t. XXVI, 1903–1904; Ilarie Chendi, *Doi membri corespondenţi ai Academiei, Enea Hodoş şi Dimitrie Dan*, „Sămănătorul”, 1904, 14; C. Loghin, [*Dimitrie Dan*], în *Scriitori bucovineni*, Bucureşti, 1924, *209–215*; C. Loghin, *Dimitrie Dan*, în *Antologia scrisului bucovinean*, II, Cernăuţi, 1938, *138–147; Scrisori către Artur Gorovei*, îngr. şi introd. Maria-Luiza Ungureanu, Bucureşti, 1970, *84–87;* [*Dimitrie Dan*], DCL, II, *221–224*; *Dicţ. lit. 1900, 260–261*; *Simeon Florea Marian şi corespondenţii săi*, îngr. Eugen Dimitriu şi Petru Froicu, pref. Iordan Datcu, Bucureşti, 1991, *118–120*; Păcurariu, *Dicţ. teolog., 141–142*; Datcu, *Dicţ. etnolog., 297–298.* ***I.D.***

DAN, George (10.II.1916, Cadievu–Caliacra – 5.I.1972, Bucureşti), poet, traducător. Este fiul Călinei (n. Duilaş) şi al lui Vasile Dan. După ce a absolvit Liceul „Ştirbei Vodă” din Călăraşi, lucrează în marina militară, apoi în marina comercială, obţinând brevetul de ofiţer în 1940. După război se stabileşte în Bucureşti. În 1935 scoate la Călăraşi revista „Nenufar”. În „Revista scriitorilor români” (1936) poezia *Cufundare* e semnată George Danubia. Debutul editorial are loc în 1949 cu volumul de balade şi poeme *Bună dimineaţa!*. Un timp frecventează cenaclul Sburătorul. Este redactor la „România liberă” (1946–1948) şi la „Flacăra” (1948–1949). Mai colaborează la „Cruciada românismului”, „Preocupări literare”, „Viaţa românească”, „Istru”, „Festival”, iar mai târziu la „Gazeta literară”, „Contemporanul”, „Tomis”, „Astra”, „Familia”, „Ateneu” ş.a. Din 1966 călătoreşte mult pe mare, către destinaţii orientale şi extrem-orientale. În acelaşi an participă la Teheran ca traducător la Congresul Internaţional al Iranologilor, iar în 1971 la sărbătorirea a 2500 de ani de existenţă a statului iranian. Traduce poezie persană şi indiană, dar şi din Charles Baudelaire, Paul Verlaine, din E.A. Poe și poeţii americani, precum şi din literatura sovietică.

Cunoscut mai ales ca poet-traducător din poezia persană, **D.** este el însuşi un poet prolific. După un episod conformist care se înscrie în ideologia proprie primului deceniu postbelic, versurile sale, de inspiraţie exclusiv marină sau dunăreană, mărturisesc pasiunea pentru meseria de navigator. Orientul şi marea sunt cele două filtre esenţiale prin care este văzută lumea: Dobrogea este o „Persie mică”, nalbele sunt flori orientale, versurile din *Barcagiul Barbălată* poartă drept motto un gazel, marea are „ochi de pisică siameză”. Și acuarelele dunărene sunt proiecţii care au inflexiuni orientale: „Dintr-un fildeş lucrat foarte proaspăt/ stârcul alb ia o gâză în cioc;/ ce subţire-i al

smârcului oaspăt/despletindu-şi penajul din coc!"; „Pe-o fragedă tipsie de smarald,/ un nufăr aburind în rouă, cald:/ ou despicat prin dur albuş,/ până-n polen de gălbenuş". Un număr important de versuri sunt scrise în călătoriile în jurul lumii, în întâlnirea cu alte civilizaţii. Exotismului locurilor i se adaugă o oarecare teatralitate a personajelor, precum şi o grandilocvenţă a gesturilor acestora; rezultatul este o poezie în care totul se percepe cu un filon de patetism, dar şi de umor: „La bar «La Calul Troii»/ se-ntorc din larg eroii/ cu pumnii-n buzunare,/ setoşi de răzbunare". Această viziune este susţinută structural de poeme lungi, balade, romanţe, în care **D.** versifică uşor, rostogolind cuvintele cu impetuozitate şi părând a se opri cu greu. Înrudirii cu Ion Minulescu, semnalată de Mioara Apolzan, i se adaugă aceea cu Panait Istrati, atmosfera baladescă fiind uneori asemănătoare, cum remarca Ion Vinea. Revelaţia unui temperament poetic diferit, caracteristic pentru un **D.** al începuturilor şi, posibil, şi al maturităţii dacă fractura istorică nu ar fi existat, s-a produs însă postum. O carte în manuscris, *Oamenii din lande*, pregătită pentru tipar, distinsă cu Premiul „Ion Minulescu", a avut neşansa unei epoci în care nu putea fi publicată, fiind scoasă la lumină abia în 2011. În baladele şi poemele de aici, piezişe, sarcastice, domină versul zgrunţuros, dur, imaginarul aproape apocaliptic. **D.** s-a îndreptat în cele din urmă şi către traducerea de poezie „exotică", realizând traduceri din Saadi, Omar Khayyam, Firdousi, Rabindranath Tagore ş.a.

SCRIERI: *Bună dimineaţa!*, Bucureşti, 1949; *Decorat cu Ordinul Muncii*, Bucureşti, 1949; *Povestea tractorului de la minereu la brazdă* (în colaborare cu Nicolae Jianu), Bucureşti, 1949; *Rapsodia marinarilor*, Bucureşti, 1954; *Dunăre, Dunăre…*, Bucureşti, 1955; *Flori de mare*, Bucureşti, 1957; *Hamalii*, Bucureşti, 1957; *Goarna şi sirena*, Bucureşti, 1959; *Pui de lună*, Bucureşti, 1960; *Cântece de luptă*, Bucureşti, 1962; *Fildeşul negru*, Bucureşti, 1965; *Corabia cu cincizeci de catarge*, Bucureşti, 1966; *Din ochiul ciclonului*, postfaţă Ion Vinea, Bucureşti, 1968; *Fructe de mare*, Bucureşti, 1970; *Mater nostra*, Bucureşti, 1971; *Bună dimineaţa!*, îngr. şi pref. Marcel Gafton, cu o însemnare de Ion Vinea, Bucureşti, 1976; *Oamenii din lande*, îngr. şi pref. M.N. Rusu, Cluj-Napoca, 2011. **Traduceri:** Konstantin Simonov, *Prieteni şi duşmani*, Bucureşti, 1949; Serghei Mihalkov, *Poezii*, Bucureşti, 1957; Saadi, *Grădina florilor (Golestan)*, pref. Tudor Vianu, Bucureşti, 1959; *Poeţi persani*, pref. Tudor Vianu, Bucureşti, 1963; Rabindranath Tagore, *Versuri*, pref. Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Bucureşti, 1966, *Poeme*, pref. Radu Boureanu, Bucureşti, 1967, *Luna în creştere*, Bucureşti, 1968; Firdousi, *Şah-namè* (*Cronica Şahilor*), pref. Virgil Cândea, Bucureşti, 1969; *Privighetorile Persiei. Antologie de poezie persană (secolele X–XX)*, pref. Virgil Cândea, Bucureşti, 1971; Omar Khayyam, *Catrene*, Bucureşti, 1972.

Repere bibliografice: Geo Şerban, *Baladele lui George Dan*, GL, 1956, 26; Tudor Vianu, *Saadi în româneşte*, GL, 1960, 6; Teodor Vârgolici, *George Dan*, LCF, 1964, 7; Mircea Anghelescu, *„Fildeşul negru"*, GL, 1965, 26; Valeriu Cristea, *„Fildeşul negru"*, GL, 1965, 36; Aura Pană, *„Corabia cu cincizeci de catarge"*, CRC, 1966, 30; Traian Stoica, *„Din ochiul ciclonului"*, VR, 1968, 10; Dumitru Micu, *„Din ochiul ciclonului"*, GL, 1968, 30; Piru, *Poezia*, I, *356–359*; Mioara Apolzan, *George Dan*, în *Lit. rom. cont.*, I, *230–231*; Victor Corcheş, *Poezia marinarilor – poezia marinăriei*, Constanţa, 1984, *313–319*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *12–13*; Popa, *Ist. lit.*, I, *839*. ***C.B.***

DAN, Ilie (11.IX.1938, Pârteştii de Jos, j. Suceava – 23.III.2014, Iaşi), poet, istoric literar. Este fiul Veronicăi (n. Andronic) şi al lui Gheorghe Dan. A absolvit liceul la Suceava (1955), apoi Facultatea de Filologie a Universităţii „Al.I. Cuza" din Iaşi (1961), la a cărei Catedră de limba română funcţionează ca profesor până la pensionare, în 2001. În 1976 a obţinut titlul de doctor în filologie cu o teză despre toponimia românească. În 1975–1978 a predat cursuri de limba şi civilizaţia română la Universitatea din Aix-en-Provence (Franţa). Debutează în „Iaşul literar" (1963). Alături de lucrări de lingvistică, publică articole şi studii de istorie literară, unele adunate în 1978 în volumul de debut *Contribuţii*. Debutul poetic are loc în 1981 cu placheta *Cumpăna gândului*. A mai colaborat la „Argeş", „Ateneu", „Convorbiri literare", „Cronica", „Iaşul literar", „Manuscriptum", „Ramuri", „Revista română", „Revue roumaine d'histoire", „Dacia literară", „Poezia" ş.a.

Ca poet, **D.** este un pillatian pendulând între notaţia pastelistă graţios-caligrafică şi fulguraţia reflexivă. Catrenele şi distihurile din *Cumpăna gândului*, *Semnul zăpezii* (1984), *Furtuna unui anotimp* (1989) ş.a. cuprind meditaţii prilejuite de amintiri şi de presimţirea orizontului vesperal al vieţii. Percepţia proaspătă a lucrurilor nu e însă sufocată de asemenea evaziuni. Tot astfel, în peisajele poetului, nostalgica privire înapoi se îngână cu beatitudinea clipei prezente, rezultatul fiind crearea unui spaţiu feeric. Lumina lunii, albul de

nea, parfumul florilor de măr sunt imagini recurente uneori în poemele erotice, având inflexiuni de romanţă. Zăpada, iarnă a sufletului, e totodată „oracol sfinţit cu alb şi lună”, metaforă a evanescentelor momente de graţie captate în capilarele distihurilor. Progresiv, sentimentul timpului devine obsedant, iar preferinţa pentru expresia simplă se conturează mai ferm. Renunţarea la metaforă şi la imaginea bogată comportă însă şi un risc: diluarea substanţei şi alunecarea în prozaic. Faptul devine foarte clar în *Crucea de gheaţă* şi în *Insomnia ploilor*, ambele din 2009, unde, sub forma distihurilor cu veleităţi aforistice, sunt debitate locuri comune, în formulări fără relief, de regulă pe tema iubirii („Cum lumina împarte noapte de zi/ Şi noi, fără iubire, n-am putea trăi!”). Ceva din efuziunile poetului trece în lucrările de istorie literară ale lui **D.**, însă aici caracteristicile definitorii sunt documentarea serioasă, supunerea la obiect, claritatea expunerii. Cu sugestii metodologice din determinismul lui C. Dobrogeanu-Gherea (însă nuanţat) şi G. Ibrăileanu, care induc raportarea la epocă sau la momentul literar şi vizează „confluenţe, înrâuriri, analogii”, istoricul literar se ocupă cu precădere de scriitori „de al doilea raft”: Nicolae Gane, I. Al. Brătescu-Voineşti, G. Topîrceanu, I.I. Mironescu, Mihai Codreanu, Octav Botez, Al. Cazaban, D.D. Patraşcanu, tratându-i monografic. Studiul cel mai extins e consacrat lui I.I. Mironescu (1982), dar cel mai important rămâne monografia *Anton Pann* (1989), care defineşte tipul de scriitor ilustrat de cel ce uzează, ireductibil, de „poezire” – cu virtuţile şi neajunsurile ei. Alte contribuţii se referă la Jean Boutière (ca monografist al lui Ion Creangă), Sextil Puşcariu (ca istoric literar), Calistrat Hogaş (din perspectiva receptării), Mihail Sadoveanu şi Panait Istrati (ambii urmăriţi în popasul lor la Iaşi), cuprind rezultatul unor preocupări de filolog (revista de folclor „Şezătoarea”, Dante în „Convorbiri literare” etc.) ori se opresc la Barbu Delavrancea şi Octavian Goga, într-o notă didactică şi de popularizare. Lucrările despre marii scriitori nu excelează prin noutate. Astfel, lecturile eminesciene din *Contribuţii* sunt o succesiune de clişee şi de formule bombastice, altele asemenea revenind şi în volume de mai târziu, ca *Nasc şi la Moldova oameni* (2006), care reuneşte articole despre mari autori (M. Eminescu, Ion Creangă, Mihail Sadoveanu) sau despre scriitori de al doilea plan, la care **D**. s-a referit şi anterior. Aici, ca şi în *Din cărţi şi despre cărţi* (2010), perspectiva este acuzat didactică şi vulgarizatoare, de rapsod popular al istoriei literare. Antologiile critice despre Creangă şi Sadoveanu sunt însă lucrări probe, întocmite cu rigoare filologică – virtute caracteristică şi prestaţiei de editor a lui **D.** Acestor antologii li se adaugă editarea, în 1974 şi 1976, a lucrărilor *Cercetări şi studii* şi *Limba română*, aparţinând lui Sextil Puşcariu, dar şi alte ediţii, îndeobşte din scrierile autorilor de care a fost preocupat ca istoric literar.

SCRIERI: *Contribuţii*, Bucureşti, 1978; *Confluenţe*, Bucureşti, 1980; *Cumpăna gândului*, Bucureşti, 1981; *I. I. Mironescu*, Iaşi, 1982; *Semnul zăpezii*, Bucureşti, 1984; *Anton Pann*, Bucureşti, 1989; *Furtuna unui anotimp*, Iaşi, 1989; *Orga inimii*, Timişoara, 2000; *Paşii memoriei*, Bucureşti, 2001; *Altfel de martori*, Iaşi, 2002; *Draperia de ceaţă*, Iaşi, 2003; *Mic dicționar de literatură universală* (în colaborare cu Anca Simireanu), Timişoara, 2003; *Probleme de filologie română. Orientări şi repere*, Iaşi, 2003; *Popas printre oameni şi cărţi*, Iaşi, 2004; *Cascade*, Iaşi, 2005; *Clopotul din iarbă*, Botoşani, 2005; *Insula mirărilor*, *Amurg învins*, Iaşi, 2006; *Nasc şi la Moldova oameni*, Iaşi, 2006; *Curcubeu de suflet*, Botoşani, 2007; *Retrospectivă şi perspectivă*, Iaşi, 2007; *Contribuţii filologice și istorice*, Iaşi, 2008; *Filologie și cultură*, Iaşi, 2008; *La mijloc şi pe margine*, Iaşi, 2008; *Lingvistică și filologie*, Iaşi, 2008; *Taina albă*, Botoşani, 2008; *Vitralii brumate de lună*, Botoşani, 2008; *Crucea de gheaţă*, Botoşani, 2009; *Insomnia ploilor*, Botoşani, 2009; *Oameni, locuri, cărţi*, pref. Nicolae Cârlan, Botoşani, 2009; *Din cărţi şi despre cărţi*, Botoşani, 2010; *În „dulce târgul Ieşului”*, Iaşi, 2010; *În pridvorul Cerului*, Botoşani, 2010; *Nisipul din rouă*, Iaşi, 2010; *Omătul albului suspin*, Botoşani, 2010; *Cărarea viscolită*, Botoşani, 2011; *Surâsul înserării vinovate*, Botoşani, 2011; *Stejarul fulgerat*, Iaşi, 2012. **Antologii:** *Studii despre opera lui Mihail Sadoveanu*, pref. edit., Bucureşti, 1977; *Studii despre Ion Creangă*, I–II, Bucureşti, 1973; *Destinul unui clasic. Studii şi articole despre Ion Creangă*, pref. edit., Bucureşti, 1990. **Ediţii:** Mihai Codreanu, *Scrieri*, I–II, introd. Constantin Ciopraga, Bucureşti, 1968–1969 (în colaborare cu Constantin Ciopraga); I.I. Mironescu, *Scrieri*, pref. edit., Bucureşti, 1968; Al. O. Teodoreanu, *Versuri*, pref. D.I. Suchianu, introd. Ion Rotaru, Bucureşti, 1972, *Pahare şi săgeţi*, pref. edit., Iaşi, 2003; Al. Cazaban, *Chipuri şi suflete*, pref. edit., Bucureşti, 1973; Octav Botez, *Scrieri*, pref. Zaharia Sângeorzan, Iaşi, 1977; Nicolae Gane, *Scrieri*, pref. Şt. Cazimir, Bucureşti, 1979, *Păcate mărturisite*, Iaşi, 2009; D. Caracostea, *Expresivitatea limbii române*, pref. edit., Iaşi, 2000.

Repere bibliografice: Nae Antonescu, *O reparaţie necesară*, RL, 1983, 24; Ion Popescu-Sireteanu, *„I.I. Mironescu”*, „Forum”, 1983, 7–8; Rachieru, *Poeţi Bucovina*, *140–141*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *13–14*; Liviu Papuc, *„Altfel*

de martori”, CRC, 2002, 8; Emilian Marcu, [*Ilie Dan*], CL, 2004, 5, 2007, 4, 12, 2008, 10; *Lingvistică şi cultură* (volum omagial), coordonator Vasile Diacon, Iaşi, 2008. ***N.M.***

DAN, Ioan (29.VI.1922, Deva – 31.X.2003, Los Angeles, SUA), prozator. Este fiul Elenei Carolina (n. Popa) şi al lui Iona Dan, ţăran. Urmează Şcoala Normală la Sighet şi Focşani (1934–1941), dar îşi ia bacalaureatul abia în 1968, la Bucureşti, deoarece are de suferit din cauza trecutului familiei sale, incriminată pentru simpatii legionare. Îşi va ispăşi „păcatele” lucrând, pe rând, ca muncitor la o carieră de nisip (1941–1943), chelner la o ospătărie (1945–1950), ca meseriaş la o cooperativă de artizanat (1954–1965), tehnician topometrist (1965–1969) etc., fiind reabilitat la sfârşitul anilor ’60. Emigrează în 1984 în RF Germania (unde publică în „Săptămâna müncheneză” şi colaborează la Europa Liberă), în 1986 stabilindu-se în SUA, în apropiere de Los Angeles.

D. debutează în 1960 la „Luceafărul”, dar în volum publică abia în 1970 proza umoristică *Locatarii din Strada Fecioarei*. Notorietatea şi-o va câştiga însă datorită genului de aventuri, intrigă şi spionaj, adoptând o filieră franţuzească, de tipul romanelor de capă şi spadă. Cele mai importante realizări ale scriitorului, evocări axate pe Evul Mediu românesc, centrate pe figurile lui Mircea cel Bătrân şi Mihai Viteazul, dar şi pe cele ale unor eroi „anonimi” exemplari, adevărate modele de curaj şi înţelepciune, sunt *Curierul secret* (1974), *Cavalerii* (1975), *Taina cavalerilor* (1976), *Cavalerii Ordinului Basarab* (1977), la care se adaugă în 1987 *Cavalerii râsului* (în colaborare cu Radu Bărbulescu), carte de schiţe umoristice apărută la puţină vreme după stabilirea în SUA. Toate romanele sale „cavalereşti” s-au bucurat de succes, tirajele epuizându-se rapid. Primele trei titluri constituie o trilogie de sine stătătoare, urmărind evenimentele petrecute între 1593 şi 1601 în Ţările Române, iar *Cavalerii Ordinului Basarab* este o saga de secol XIV. Deşi poate fi încadrat în literatura de consum, scrisul lui **D.** este de un nivel stilistic peste medie, cărţile lui reprezentând un refugiu ficţional al adolescenţilor din anii ’70 ai secolului trecut. Succesul este explicabil, cred criticii, şi datorită resuscitării romanului istoric pe considerente naţionaliste, „boierimea valahă” fiind pusă într-un mod aproape firesc „în rând cu protipendada europeană” (Marian Popa). Romanele despre cavalerii lui Mihai Viteazul şi ai lui Mircea cel Bătrân sunt un amestec insolit de adevăr şi ficţiune, pe lângă chipurile simbolice ale domnitorilor apărând şi o serie de bărbaţi puternici, luptători „legendari”, supradimensionaţi, un fel de Hercule, Ulise sau Ahile spadasini, dar şi oameni de lume, adică nişte figuri născute de imaginaţia autorului, pentru a deveni arhetipuri ale masculinităţii biruitoare. Căpitanii Viteazului sunt, în paginile conturate după o reţetă bine însuşită (intrigi, aventuri, cavalcade, dueluri, agenţi secreţi, dragoste, femei frumoase, onoare, răsturnări de situaţie, baluri strălucitoare şi castele somptuoase), tot patru, ca şi muschetarii lui Al. Dumas: Cae Indru, „nepotul secret” al voievodului, războinicul perfect în toate; Chirilă Zece Cuţite, specialist în arma care i-a dat porecla; Ducu cel Iute, ilustru „profesor” al spadei; limbutul Costache Caravană, maestru în folosirea pistoalelor. Cititorul e aruncat în mijlocul unor acţiuni furtunoase, pornind cu bătălia de la Călugăreni şi sfârşind cu trădarea lui Mihai, cu puţin timp înainte de a fi ucis. Acţiunea istorică trece în plan secund, prim-planul fiind deţinut de aceste figuri brave, Athos, Porthos, Aramis şi D’Artagnan autohtoni, spioni inteligenţi imposibil de contracarat sau de cumpărat, „săbii” aflate în spatele tuturor întâmplărilor. Pe lângă aceşti bărbaţi credincioşi, curajoşi, lovind din umbră (ca Nufărul-Alb – comitele Staicu, personaj central în *Cavalerii Ordinului Basarab*), supravieţuieşte literar galeria personajelor comico-pitoreşti, cu nume bine alese, predestinate parcă: Toroipan, Găluşcă, Tufănel, Ciripoi, Sile Adormitu, Niţă Praştie, părintele Grasa, călugărul Sima, care încurcă scripturile, sau „conchistadorul” Cotae, nişte Sancho Panza cu nimic mai prejos decât stăpânii lor. Dincolo de divertisment şi (auto) ironia bine dozată (bunăoară, un anume Ioan Dan e menţionat la un moment dat în carte drept fiu al fratelui domnului Mircea, „născut dintr-o dragoste tăinuită”), romanele au şi un anume farmec exotic când e vorba de personaje ce ştiu să mânuiască la fel de bine şi arma, şi pana, degajând un fior adolescentin deloc desuet. Paginile din *Jurnal de exil* (2000) urmăresc experienţa lui **D.** în SUA şi merg pe ideea evadării dramatice din România, o ţară pe care nu o poate însă uita, deplângându-i soarta: „Nefericit este poporul căruia îi pleacă chiar şi bătrânii”.

SCRIERI: *Locatarii din Strada Fecioarei*, Bucureşti, 1970; *Curierul secret*, Bucureşti, 1974; *Cavalerii*, Bucureşti, 1975; *Taina cavalerilor*, Bucureşti, 1976; *Cavalerii Ordinului Basarab*, Bucureşti, 1977; ed. 2, I–II, München,

1985–1987; *Stăpânii golfului*, Bucureşti, 1981; *Cavalerii râsului* (în colaborare cu Radu Bărbulescu), München, 1987; *Milionarii*, Bucureşti, 2000; *Jurnal de exil*, Bucureşti, 2000.

Repere bibliografice: Al. I. Friduş, *„Locatarii din Strada Fecioarei"*, CL, 1970, 2; Mircea Constantinescu, *„Curierul secret"*, RL, 1974, 13; Valentin Taşcu, *Arheologia spiritului sau Proza istorică*, ST, 1977, 1; Paul Dugneanu, *Roman istorico-umoristic,* LCF, 1977, 52; Mircea Constantinescu, *„Stăpânii golfului"*, RL, 1982, 3; Sasu, *Dicț. scriit. SUA, 107–109*; Andrei Milca, *Ioan Dan, regele neîncoronat al genului de capă şi spadă autohton*, „Cronica română", 2002, 2922; Popa, *Ist. lit.*, II, *614*; Manolescu, *Enciclopedia*, *239*. ***A.Ml.***

DAN, Mariana (2.VI.1955, Bucureşti), poetă, critic şi istoric literar, traducătoare. Fiică a Elenei Dan (n. Postempschi), arhitect, şi a lui Mihai Dan, medic, **D.** a urmat etapele pregătirii şcolare în Bucureşti, absolvind Liceul „Mihai Viteazul" în 1974. Până în 1978 este studentă la Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine, secţia engleză–hindi, a Universităţii bucureştene. Ulterior, la Facultatea de Filologie din Belgrad, îşi ia diploma de magistru (1983) şi apoi de doctor în științele literaturii (1992), cu teza *Fantasticul în literatura română*, publicată în 1997 în limba sârbă. Lucrează iniţial ca asistent de limba şi literatura română la Facultatea de Filosofie din Novi Sad (1981–1988), în 1988 funcționează şi la Belgrad, unde se transferă definitiv la Facultatea de Filologie, din 1993 fiind profesor şi şef al Catedrei de limbă, literatură şi cultură română. A debutat cu poezie în timpul liceului în revista „Cutezătorii", însă consideră că adevăratul său debut a fost cu poeme în proză, sub influenţa clocotrismului, într-un grupaj colectiv intitulat *Nove situakcije*, publicat în revista „Sinteze" în 1983. Editorial debutează în 1987 cu volumul de versuri în limba română *Crimă perfectă*. A mai colaborat la reviste din România („Caiete critice", „Revista de istorie şi teorie literară", „Convorbiri literare", „Romanoslavica" ş.a.), din Serbia („Filološki pregled", „Književna reč", „Savremenik", „Književna kritika", „Libertatea", „Letopis Matice srpske", „Književnost", „Politika", „Borba" ş.a.) şi din alte ţări (Suedia, Irlanda, SUA). Totodată, a semnat numeroase recenzii şi referinţe critice despre cărţile scriitorilor români din Voivodina, majoritatea apărute în „Lumina" (Pančevo). Scrie în egală măsură în limba română şi în limba sârbă. A mai semnat Marijana Dan-Mijović.

Din anii '80 ai secolului trecut **D.** este adeptă şi teoreticiană a clocotrismului, mişcare de neoavangardă din Belgrad iniţiată de Adam Puslojić, Ioan Flora şi Aleksandar Sekulić. Primul volum de versuri publicat în România, *Îngerii din staţie* (2006), devine cartea de vizită a poetei, constituind o chintesenţă în spirit clocotrist a liricii sale de până atunci: „sunt mărgeaua de sticlă ce străluceşte/ doar dacă prin ea trece lumina" (*magdalena sau jocul cu mărgelele de sticlă*). Deznădejdea vieţuirii într-o lume desacralizată transpare în alăturarea unor noţiuni la prima vedere antinomice: „isus ne-a stins lumina pe scări/ ca noi să ducem o mai bogată viaţă interioară/ sfinţii x şi y/ se-nghesuie cu studenţii la examene. [...] pe umăr îmi plânge/ un nou înger albastru/ de-abia ieşit din tv" (*pe umăr îmi plânge*). Imaginile sunt şocante prin îmbinarea de termeni şi noţiuni cu un semantism diferit şi, nu de puţine ori, contrastant: „privită din interior/ lumea nu are pleoape/ zăpada roşie curge/ prin păpădiile visului/ ce ne viscoleşte sălbatic –// cocoşii de luptă dorm/ cu capetele tăiate" (*din interior*), iar rezonanţele biblico-mitice alternează cu banalul cotidianului cenuşiu: „ningea din clopotul bisericii/ cu fulgi de glorie –/ se năştea isus în păduri" (*albă-ca-zăpada*). O altă preocupare semnificativă la **D.** este cercetarea „canonului identitar", aşa cum reiese din volumul *Construcţia* şi *deconstrucţia canonului identitar. Creaţie* şi *identitate în literatura română din Voivodina* (2010), în care abordează scrisul lui Slavco Almăjan, Vasko Popa, Ioan Flora, Ion Miloş. De asemenea, a alcătuit și tradus antologii de poezie sârbească, iar în sârbă a tradus scrieri de Adrian Marino şi Mircea Eliade. Spirit efervescent, **D**. se implică activ în relaţiile culturale dintre comunitatea românească din Serbia şi România.

SCRIERI: *Crimă perfectă*, Pančevo, 1987; *Fantastika u rumunskoj književnosti* [*Fantasticul în literatura română*], Belgrad, 1997; *Îngerii din staţie*, postfaţă Eugen Simion, Bucureşti, 2006; *Un kil de cer*, Pančevo, 2009; *Construcţia* şi *deconstrucţia canonului identitar. Creaţie* şi *identitate în literatura română din Voivodina*, postfaţă Silviu Angelescu, Bucureşti, 2010. **Antologii:** *Arhipelagul dantelat. Antologia tinerilor poeţi din Serbia*, Pančevo, 1988; *Razvoj rumunske književnosti od prvih pisanih spomenika do postmodernizma* [*Literatura română de la începuturi până la postmodernism*], Belgrad, 2003 (în colaborare cu Lucian Pavel). **Traduceri**: Adrian Marino, *Moderno, modernizam, modernost* [*Modern, modernism, modernitate*], Belgrad, 1997 (în colaborare cu Z.

Tomić), *Avangarda*, Belgrad, 1997 (în colaborare cu A. Mijović); Mircea Eliade, *Kod Ciganki. Noći u Seramporeu* [*La ţigănci. Nopţi la Serampore*], Belgrad, 1999, *Tajna doktora Honigbergera i druge novele* [*Secretul doctorului Honigberger şi alte nuvele*], Belgrad, 2002 (în colaborare cu Zoja Tomić).

Repere bibliografice: Baba, *Compendiu*, *29–31*; Popa, *Lit. rom. Voivodina*, *312–315*; Catinca Agache, Valeriu Stancu, *Metafore româneşti din Iugoslavia*, II, Iaşi, 2000, *171–172*; Geo Vasile, *Suprarealism umanizat*, RL, 2006, 49; Niculina Oprea, *„Îngerii din staţie"*, PSS, 2006, 10–12; Gabriela Benga, *Văzute* şi *nevăzute*, O, 2006, 12; Traian T. Coşovei, *„Îngerii din staţie"*, TMS, 2006, 440; Petre Ciobanu, *Clocotrism feminin*, R, 2007, 7–8; Iolanda Malamen, *Scris şi de scris*, III, pref. Mihai Șora, Bistrița, 2007, *438–444*; Vasile, *Mărci*, *123–125*; Delia Badea, *„Construcţia şi deconstrucţia canonului identitar"*, „Revista de studii banatice", 2011, 1–2. ***O.I.***

DAN, Mihail (pseudonim al lui David Michael Werner; 24.I.1906, Târgu Frumos – 28.X.1950, Tel Aviv, Israel), poet. Este fiul lui Betty (n. Mendelovici) şi al lui Hanina Werner, ceasornicar, şi fratele mai mare al lui Leopold Werner, poet şi cronicar muzical cunoscut sub numele Vasile Cristian. După absolvirea liceului, se pare la Turnu Severin, **D.** a locuit o vreme la Craiova, apoi la Bucureşti, unde ar fi lucrat la o editură. Cunoscut ca aderent al Partidului Comunist şi suspectat chiar a fi agent sovietic, emigrează în Palestina, probabil spre sfârşitul anului 1940. A servit ca translator în administraţia engleză, iar după înfiinţarea statului Israel, în armată, ca ofiţer de contact responsabil de Locurile Sfinte. Se stinge din viaţă în urma unui atac de cord. Orientat de la început către avangardă, **D.** era în 1929, la Craiova, alături de C. Nisipeanu, la revista „Radical". În acelaşi an semnează versuri în „Bilete de papagal" şi în „Ramuri". După instalarea în Bucureşti, va frecventa cercul Sburătorul, concomitent apropiindu-se de grupul din jurul revistei „unu" (la care, în 1932, e redactor responsabil). Mai colaborează cu versuri, proze scurte, „reportaje", note şi traduceri din lirica lui Vladimir Maiakovski la „XY", „SO_4H_2", „Rod", „Bobi", „Omul", „Caravana", „Vitrina literară", „Munca literară", „Azi", „Societatea de mîine", „Caiet", „Meridian", „Reporter", „Şantier" ş.a. În 1931 era anunţată tipărirea romanului *Triunghiul de foc*, ce ar fi fost scris în colaborare cu Emil Botta şi Corneliu Temensky, probabil rămas în stadiul de proiect. Totuşi, **D.** citeşte la Sburătorul, în afară de versuri, mai multe fragmente dintr-un „roman de moravuri moldoveneşti", intitulat *Conaşii*. În 1933 i se joacă o adaptare după Molière, *Georges Dandin descătuşat*, făcută în colaborare cu I. Ligeti, şi tot atunci Saşa Pană îi includea în programul editurii sale o plachetă şi un volum de traduceri din Maiakovski. În cele din urmă izbuteşte să dea la lumină doar placheta *Sens unic* (1935); alt volum de versuri, *Daphnis şi Chloe*, deşi anunţat, nu a apărut. După emigrare a continuat să scrie în româneşte, dar şi în franceză, cel puţin un poem fiindu-i publicat în periodicul francez „La Marseillaise".

D. şi-a mărturisit în mai multe rânduri ataşamentul deplin la suprarealism. În fapt, la un anume suprarealism, care nu recuză toată poezia anterioară şi care subliniază necesitatea de „a organiza furtuna" (mişcarea subconştientului), cu termenii lui Roger Vitrac, puşi ca motto plachetei *Sens unic*. Ca atare, „vederile" propriu-zis suprarealiste sunt, în unele poeme (*Cutie cu vise şi şerpi*, *Aici*, *Premers adevărat*, *Sevă*, *Notaţii în clar major* ş.a.), încorsetate într-un tipar ermetic, amintind pe alocuri supărător de mult de Paul Valéry ori de Ion Barbu. Efectul este diminuat şi de prezenţa unor neologisme incomplet asimilate ori chiar a unor barbarisme. În alte texte (*Promenoir*) reuşita este asigurată de alternarea limbajului solemn cu cel colocvial, precum şi de unele note de grotesc ori de umor, în genul practicat de Jean Cocteau şi Paul Éluard. În lirica erotică (*Aşa se întâmplă primăvara*, *Ria*) frapează imaginile insolite, încastrate în declamaţii ce trimit când la romantici, când la Maiakovski. Dicţia acestuia din urmă, ca şi amalgamul de egolatrie şi solidaritate cu cei mulţi sunt vizibile în *Poem cu faţa către voi*, care, împreună cu *Fapt mărturisit*, relevă atât stângăciile, cât şi calităţile autorului. Observaţiile critice cu care a fost întâmpinat *Sens unic* îl vor fi ajutat pe **D.**, un nou ciclu (poate din proiectatul *Daphnis şi Chloe*) impresionându-l plăcut, la lectură, pe E. Lovinescu. Singurul poem publicat ulterior în presă, în 1939, *Puncte de vedere*, confirmă în orice caz un progres.

SCRIERI: *Sens unic*, Bucureşti, 1935.

Repere bibliografice: Constantin Micu, *„Sens unic"*, „Azi", 1935, 2; Erasm [Petru Manoliu], *„Sens unic"*, „Credinţa", 1935, 441; Mihail Sebastian, *„Sens unic"*, RP, 1935, 5229; Streinu, *Pagini*, I, *77–79*; C. Panaitescu, *Două volume de versuri*, FCL, 1935, 1321; Octav Şuluţiu, *„Sens unic"*, F, 1935, 4; Constantinescu, *Scrieri*, VI, *91–92*; Mircea Mateescu, *„Sens unic"*, „Cruciada

românismului”, 1935, 28; Pericle Martinescu, *Poezia în 1935*, „Reporter”, 1935, 78; Şerban Cioculescu, *Aspecte lirice contemporane*, RFR, 1935, 9; Saşa Pană, *Născut în ’02*, Bucureşti, 1973, *308*, *passim*; Geo Bogza, *Jurnal de copilărie şi adolescenţă*, Bucureşti, 1988, *passim*; Stolnicu, *Printre scriitori, 188–189*; Ion Caraion, *Jurnal*, II, îngr. şi pref. Emil Manu, Bucureşti, 1998, *72–74*; *Mihail Dan*, DCS, *49–50, 178*; Lovinescu, *Sburătorul*, IV, *passim*; Durnea, *Propuneri, 239–264*. ***V. D.***

DAN, Pavel (3.IX.1907, Tritenii de Sus, j. Cluj – 2.VIII.1937, Cluj), prozator.

Este fiul Nastasiei (n. Tescariu) şi al lui Simion Dan, ţărani. Începe şcoala în localitatea natală, iar din 1919 urmează liceul la Turda, fiind remarcat de profesorul Teodor Murăşanu, care îi va publica ulterior câteva texte în „Pagini literare”. Ca elev, el însuşi făcuse să apară în 1925 efemera revistă „Fire de tort”. Un conflict cu autoritatea şcolară îl obligă să încheie liceul la Tulcea; bacalaureatul îl trece la Ismail (1927). Licenţiat în 1932 al Facultăţii de Litere din Cluj, secţia română–latină, o vreme bibliotecar şi pedagog la liceul din Turda (1931), va fi apoi profesor de greacă şi latină la Liceul „Sf. Vasile” din Blaj (1932). **D.** debutează la Cluj, în 1930, în revista lui Victor Papilian, „Darul vremii”, cu un comentariu la *Note şi impresii* de G. Ibrăileanu. În revista „Blajul”, pe care o iniţiază în 1934 împreună cu Nicolae Comşa ş.a., îi apar nuvelele *Îl duc pe popa, Întâlnire, La închisoare* ş.a., iar „Gândirea” îi publică *Priveghiul*. În 1935 îşi trece examenul de capacitate; în 1936 nuvela *Iobagii* e premiată de ziarul „România nouă”. A mai colaborat la „Gând românesc”, „Abecedar”, „Vatra” ş.a. La un an după moarte (fusese răpus de neoplasm), i se tipărea volumul *Urcan bătrânul*. Câteva din scrierile lui au fost traduse în 1945 în franceză de Gabrielle Cabrini şi Eugen Ionescu; culegeri de nuvele s-au publicat ulterior în maghiară, germană şi engleză.

La mai bine de şapte decenii de la dispariţia timpurie a lui **D.**, situaţia operei lui în tabloul de valori al literaturii naţionale pare să nu fi fost încă definitiv fixată. Mulţi dintre cunoscătorii ei, ca şi exegeţii ei cei mai atenţi, îl plasează, fără ezitare, în rândul marilor scriitori, însă autorul pare a nu fi fost „canonizat” pe de-a-ntregul, la nivelul conştiinţei comune. Deşi „descoperit” şi recomandat călduros de Ion Chinezu încă din anii ’30, el pare să fi rămas un scriitor puţin citit şi insuficient comentat. Totuşi, citit a fost sau a putut fi: editată în volum în 1938, opera i-a fost reeditată în numeroase rânduri. Nici comentariile nu au fost puţine: în periodice au apărut studii, eseuri, articole, cronici, mărturii etc., multe fiind rodul unor demersuri exegetice relevante şi solide, semnate de nume prestigioase: Octav Şuluţiu, Mihail Sebastian, Cornel Regman, Nicolae Manolescu, Florian Potra, I. Negoiţescu, Nicolae Balotă ş.a. Într-o primă etapă i-au fost consacrate două cărţi: monografia Monicăi Lazăr (1967) şi, după aproape două decenii, eseul critic al lui Ion Vlad (1986). Nici studiile introductive sau prefeţele (în special cele iscălite de Cornel Regman şi de Sergiu Pavel Dan) ce au însoţit ediţiile succesive nu pot fi trecute cu vederea. Cu toate acestea, a persistat impresia că scriitorul e cumva nedreptăţit, că importanţa şi, mai ales, originalitatea lui nu sunt pe deplin recunoscute. Totuşi, după 2000 în special, s-a manifestat un interes crescut în ce priveşte comentarea şi valorizarea acestui autor, i-au fost consacrate mai multe volume de critică şi istorie literară, antologii comentate, antologii critice etc. Sunt, probabil, mai multe elemente care au împiedicat consacrarea lui timpurie ca personalitate de primă însemnătate a prozei româneşti interbelice şi canonizarea lui. Scurtimea vieţii şi puţinătatea operei (sub raport cantitativ), în primul rând. Autorul rămâne, forţamente, un „mare scriitor” virtual, care şi-a dat măsura, dar nu a apucat să se realizeze în opere de mai mare amploare şi impact. Apoi caracterul oarecum marginal al circulaţiei scrierilor la vremea primei lor apariţii. Înainte de toate, însă, probabil că originalitatea marcată şi caracterul novator al prozei lui **D.** explică relativa dificultate cu care a fost recunoscută şi preţuită. Opera acestuia e formată din texte prozastice de dimensiune mică ori medie: nuvele, povestiri, schiţe, texte diaristice sau memorialistice, confesiuni lirice. Volumul din 1938 cuprinde şaptesprezece titluri; ediţiile postbelice au recuperat şi alte texte (inclusiv nebeletristice), fie inedite, fie apărute doar în periodice, dar şi astfel augmentat, corpusul operei nu depăşeşte

semnificativ trei sute cincizeci de pagini de carte. Nu toată proza se află la același nivel de temperatură artistică. Distincţia, deja operată de exegeţi, vizează, pe de o parte, piesele vădit „juvenile", cu materie autobiografică de-abia literaturizată, situată în mediu orăşenesc, de regulă studenţesc sau şcolar, cu accente de „dramoletă" (Cornel Regman), scrieri efectiv minore, şi, pe de altă parte, scrierile construite pornind de la observarea universului rural, acestea din urmă fiind cele care interesează şi astăzi. În seria de proze valoroase – unele adevărate capodopere, altele deosebit de puternice – se cuvine să fie reţinute în primul rând nuvelele *Urcan bătrânul, Înmormântarea lui Urcan bătrânul, Ursita, Priveghiul, Copil schimbat, Uliana,* dar şi piesele de mai mici dimensiuni *Precub, Jufa, Cârjă* şi *Banii*, cărora le-ar putea sta alături şi *Zborul de la cuib*, text cu tematică „mixtă", investigând zona de contact dintre două moduri de viaţă, tema dezrădăcinării de fapt. Importantă este şi o amplă nuvelă cu subiect istoric (vremea răscoalei lui Horea), *Iobagii*, admirabilă, dar mai puţin caracteristică pentru formula prin care s-a singularizat prozatorul. La aceste scrieri, desigur, se referă observaţiile formulate de Eugen Ionescu în prefaţa la volumul *Le Père Urcan,* apărut în Franţa, în 1945: scriind despre ţărani, **D.** a fost preocupat de om, în sensul cel mai general, de investigarea condiţiei umane. Centrarea pe fiinţa umană în ceea ce are ea fundamental – marile provocări cu care omul e confruntat în trecerea lui prin lume: asigurarea subzistenţei şi a descendenţei, lupta cu boala şi cu spaima de moarte, dar şi preocuparea pentru identificarea unui sens al vieţii ori pentru dobândirea unui oarecare confort spiritual şi moral, a unui sentiment, fie el iluzoriu, de libertate – îi ţine proza departe de teritoriile strâmte ale oricărui „provincialism" cu coloratură „etnografică". Lupta omului pentru a obţine nu victoria – imposibilă, în fond –, dar măcar o soluţie acceptabilă faţă cu provocările existenţei, întruchipări ale acţiunii erozive a entropiei mundane, ostile dăinuirii umane, conţine, în chiar sânul ei, şi primejdia decăderii morale, aspect pe care scriitorul îl examinează cu deosebită luare aminte. Dar textul lui Eugen Ionescu, ca şi împrejurarea în care a fost scris şi publicat au o importanţă cu totul particulară. Aflat în Franţa cu însărcinări de ataşat cultural al Legaţiei Române, Eugen Ionescu, pentru a face cunoscută publicului francez literatura română contemporană print-un „eşantion" reprezentativ, a avut iniţiativa publicării unui volum de nuvele aparţinând lui **D.**, unde sunt reunite, în traducere, textele *Urcan bătrânul, Înmormântarea lui Urcan bătrânul, Copil schimbat, Zborul de la cuib*. Ştiind să evite ispita oricăror prejudecăţi antiruraliste, intuiţia acestui spirit de o modernitate incontestabilă a depistat sensul major şi valoarea de universalitate a scrierilor „despre ţărani" pe care le alesese, în prefaţă sesizându-se cu justeţe trăsăturile definitorii, calităţile şi calitatea prozei recomandate. Eugen Ionescu recapitulează însuşirile lumii ţărăneşti, trecând în revistă elemente caracteristice: dramele care se desfăşoară în jurul pământului, avariţia, rapacitatea, dar şi „ceva ca un crâmpei de cer albastru", „o duritate venind din profunzimi misterioase", sentimentul armoniei lumii, visul, misterul, „prospeţimea izvoarelor vii", viaţa în afara istoriei, după un model neschimbător. El relevă, vorbind de lumea rurală, caracterul ei de lume închisă, ostilă oraşului, de lume „a visului, a mitului, a fantasticului", dar şi de lume „a simţului practic" şi totodată „a neliniştii", de lume în sânul căreia „poate fi descoperit echivalentul aristocraţiei (vechile familii de ţărani bogaţi), ca şi al burgheziei hrăpăreţe care se ridică, se îmbogăţeşte şi vrea să fie egală fostei elite.[...] Nobil e acela care posedă pământ. Urcăneştii vor să fie dintre aceştia. Ei iubesc sălbatic pământul, dar le place în aceeaşi măsură – am zice, chiar, mai mult – ca nimeni să nu îndrăznească să-şi bată joc de ei". Deţinătorii valorilor spirituale, între ţăranii lui **D.**, remarca prefaţatorul, sunt săracii, care, imuni la patima chinuitoare a acumulărilor de pământ, constituie „sufletul şi inima ţărănimii". Personajele, întâmplările, decorul şi recuzita din textele lui **D.** nu se deosebesc semnificativ de cele curente în proza rurală din epocă ori din perioade anterioare (amintind, de pildă, de prozele scurte ale lui Ion Agârbiceanu). Nuvelele, povestirile sau schiţele nu sunt prin nimic extraordinare: înfăţişează fie noduri conflictuale mai viguroase, generate de eternul subiect al averii şi al acaparării ei, dar şi de idiosincrazii şi ostilităţi intrafamiliale sau intracomunitare, cu întemeiere complexă, dar comună în fond, în special în cele două mari nuvele, posibile fragmente ale unui roman proiectat (*Urcan Bătrânul*, *Înmormântarea lui Urcan Bătrânul*), fie diferite scene de gen şi crâmpeie de conflict, episoade familiale ori ale vieţii obştii săteşti, în principiu tipice şi obişnuite, însă cu un miez de dramatism uneori foarte marcat. În

În redacția revistei „Blajul”

Ursita un ţăran grav bolnav, care trage să moară, în toiul iernii, e vegheat de familie, care nădăjduieşte o miraculoasă însănătoşire, dar muribundul, cuprins de o irepresibilă pulsiune tanatică, păcăleşte vigilenţa celor apropiaţi şi fuge afară, ca să-şi grăbească moartea; în *Priveghiul* un ţăran, Toader, moare căzând în fântână, de fapt e vorba de o sinucidere, iar apoi, la priveghiul organizat după datină, un anume Şuta, personaj ciudat, un fel de „marginal”, contemplator ironic al luptei pentru existenţă şi moralist necruţător, dezvăluie în chip scandalos, printr-un fel de recital de comedie satirică improvizată, printr-un monolog demascator plin de batjocură şi sarcasm, probabilele raţiuni ale gestului suicidar al celui privegheat, stârnind astfel o încăierare sângeroasă între rubedeniile răposatului şi cele ale văduvei sale. Alteori mici anecdote, incidente ori păţanii neplăcute sunt învestite cu o expresivitate şi un sens care depăşesc banalitatea ori lipsa de importanţă aparentă a întâmplării. În *Cârjă* cel poreclit astfel, un tânăr ţăran fără familie, copil găsit, ridicat prin propria vrednicie la un statut de relativă onorabilitate, se înfurie când e umilit fără pricină de un oarecare, la un iarmaroc, şi ripostează aplicându-i o corecţie contondentă straşnică; în *Jufa* un bătrân sătean sărac se duce la oraş să vândă un sac cu sământă de in cu gândul să repare, cu banii astfel agonisiţi, încălţămintea de iarnă a nevestei, însă, intrând într-o cârciumă să se încălzească după drumul anevoios prin zăpadă, descoperă cu delicii o bunătate necunoscută lui până atunci, cacaua caldă, şi, ignorând preţul pipărat, comandă în neştire porţie după porţie, risipind astfel tot micul lui capital şi în final luând drumul spre casă cu mâna goală; în *Precub* alt ţăran sărac, pornit la târg ca să-şi cumpere o junincă, e jefuit de toţi banii printr-o escrocherie „clasică”, printr-o stratagemă perfidă urzită de niscai tâlhari de iarmaroc etc. O situaţie aparte, sub raportul aşa-zicând tematic, o are excepţionala nuvelă *Copil*

schimbat, considerată una din capodoperele prozei noastre fantastice („cea mai izbutită compoziţie de proză fantastică românească”, după opinia lui Ion Vlad). Aici, după cum relevă Sergiu Pavel Dan, „edificiul nuvelistic [...] se sprijină pe un eres, deci pe un produs şlefuit de timp al imaginaţiei folclorice, dar asimilat individual, restituit ca o răscolitoare experienţă trăită. Este credinţa străveche (amintind *Legenda Sf. Sisinie* din *Codex Sturdzanus*) în puterea diavolului de a substitui copii nedoriţi de părinţii lor. Evenimentul e povestit la persoana întâi – de către un mocan «plecat pe ţară, după bucate» şi sosit în Câmpia Ardealului”. Lumea ţărănească din scrierile lui **D.** nu e deloc idilică. Realismul oarecum brutal al prozatorului nu este în mod artificios unul al tonurilor sumbre, însă înclinarea către surprinderea – sau reconstituirea – predilectă a dramatismului lăuntric îl distinge net de realismul obiectiv canonic. E un realism liric, dar fără sentimentalitate searbădă, ci cu focalizare asupra etosului, dotat cu un energic subtext de comentariu şi interpretare. Şi înzestrat cu atribute recognoscibile ale expresionismului, după cum a remarcat critica. Confruntaţi cu provocările existenţiale elementare (subzistenţa, supravieţuirea etc.), ţăranii lui **D.** le răspund prin recursul la nişte scheme de comportament, în fond simple şi simplificatoare, constituite la nivel comunitar, apoi consfinţite de tradiţie. Acestea se dovedesc totuşi inoperante când e vorba de rezolvarea neliniştilor individului, fiindcă ele nu pot da seama de întortocheatele resorturi psihologice abisale, de infinitatea determinărilor şi comportamentelor individuale. Şi cu atât mai puţin pot face faţă distorsiunilor legate de o evoluţie socială rapidă, traumatizantă sau destabilizantă, proprie epocilor mai noi. Căci, fără a reitera exagerările sociologiste, nu poate fi trecut cu vederea faptul că prozele nu proiectează o ţărănime arhaică, atemporală ori programatic anacronică, ci ţărănimea vremii contemporane autorului, o vreme de transformare şi zbucium, deloc idilică. Investigând condiţia umană în generalitatea ei, scriitorul a făcut-o referindu-se la un eşantion uman concret, din Câmpia Transilvană. Dar nu a urmărit să facă operă documentară, de folclorist ori sociolog. Fireşte, culoarea locală, atmosfera specifică, valoarea testimonial-documentară, savoarea dialectală sunt prezente, fără a fi elemente definitorii. Cunoscând în detaliu resorturile vieţii comunitare săteşti, scriitorul a procedat, pe fundalul unui anumit peisaj etnologic şi social, la investigarea dramelor individuale. Literatura lui nu e una „a gloatei”, ci a individului, loc de manifestare a modernităţii. La **D.**, ţăranul e un om cu o marcată complexitate lăuntrică, cu individualitate psihologică definită, ireductibil la marile categorii generice şi la comportamentele cutumiare. Manifestă bizarerii, are reacţii imprevizibile. S-ar putea spune că aici ţăranul e „evoluat“, ca personaj literar bineînţeles. Afirmând că această lume e „atât de complexă, contradictorie şi derutantă“, Eugen Ionescu mai observa că viziunea scriitorului „nu este una socială sau politică, ci filosofică, şi destul de pesimistă”, sublinia că „nu o anumită parte a umanităţii trebuie să vadă cititorul lui Pavel Dan, ci problema întregii umanităţi în faţa zădărniciei, a neantului, a morţii” şi conchidea că prozatorul, „într-un cadru exterior accidental ţărănesc şi românesc, înfăţişează într-o viziune pesimistă, cu trăsături caricaturale îngroşate, mecanismele esenţiale ale societăţii omeneşti şi ale unei umanităţi obsedate de moarte şi pradă forţelor răului. Dar el ne invită şi la sărăcie, izvor de bogăţii spirituale, şi la întoarcerea spre unitatea esenţială a lumii”. Acest orizont al prozei lui **D.** fusese, de altfel, surprins în 1939 de Mihail Sebastian. Chiar dacă opiniile comentatorilor importanţi au fost, de-a lungul vremii, diferite, ele converg către imaginea unui prozator complex, viguros, rafinat şi modern, deşi ori poate tocmai pentru că s-a ocupat de lumea ţărănească. Au fost relevate – nu fără temei – afinităţi cu opera lui William Faulkner sau cu mari prozatori latino-americani afirmaţi în perioada postbelică (Gabriel García Márquez ş.a.). Dincolo de similitudinile care se pot depista, rămân impresionante în primul rând originalitatea, forţa viziunii şi a scriiturii, modernitatea şi profunzimea lui **D.**, netributare vreunor modele ori influenţe directe. El a descoperit în sufletul ţăranului nelinişti şi tensiuni proprii epocii şi care, fără mărturia lui literară, puteau să pară apanajul citadinilor. Personajele lui cu identitate ţărănească sunt fiinţe evoluate, cu mişcări sufleteşti contradictorii, uneori cultivând arta disimulării, ironia şi contemplaţia, ca mai târziu la Marin Preda. Ţăranilor nu le sunt indiferente, nici inaccesibile marile chestiuni existenţiale, meditaţia şi reflecţia, dar nu le e străină nici abjecţia sau grotescul, considerate atribute ale citadinului conform unei viziuni care postula ţăranul ca fiinţă exemplară, idilică, echilibrată şi „simplă”. Procedeele, tehnicile narative, viziunea auctorială sunt comparabile cu acelea proprii literaturii pe teme citadine din epocă,

şi, de fapt, prin modernitatea lor, sunt novatoare la scara prozei româneşti, indiferent de tematică. S-ar spune că **D.** era menit să reprezinte, într-un presupus lanţ evolutiv, veriga de legătură între Liviu Rebreanu şi Marin Preda. Printr-o operă minimă (ca întindere) el a oferit temeiuri pentru spulberarea prejudecăţilor privind insuficienţa estetică, simplismul prozei rurale şi fatala rudimentaritate a ţăranului ca personaj literar.

Romancier al ţărănimii (căci, repetăm, cel puţin ciclul Urcăneştilor, semnalat şi de d. Ion Chinezu, constituie un adevărat roman şi deci termenul de „romancier" nu ni se pare exagerat), Pavel Dan nu este şi nici nu se consideră romancier al unui mediu pitoresc sau al unei categorii sociale, în sens sămănătorist, ci romancier al unei mari realităţi omeneşti, valabilă mai mult prin dramele ei proprii, decât prin eventualele ei simboluri de ordin politic sau cultural. […] *Pavel Dan nu e un monografist al satului. El nu consemnează cu titlu documentar fenomene străine de el, ci le trăieşte direct, prin participare personală, prin identitate de simţire. În alcătuirea aparent simplă şi greoaie a ţăranului, el atinge coardele groase şi eterne ale sufletului omenesc: iubirea, moartea. Simplicitatea de vorbire nu-i împiedică pe ţăranii lui Pavel Dan să aibă o viaţă intimă intensă, cu atât mai dramatic intensă, cu cât nu ajung până acolo decât pasiunile mari, vitale, instinctive.*

MIHAIL SEBASTIAN

Avem sentimentul că scriitorul este chiar lumea ţărănească şi nu numai exponentul acesteia. [...] *El depăşeşte, precum Lucian Blaga în poezia de meditaţie filosofică, stadiul recunoaşterii descendenţei mărturisite, proclamate retoric; este lumea însăşi în manifestările ei plurale: vitalism şi elan, frenezie şi animare a Naturii, gravitate şi sens tragic, existenţial vorbind, fantastic şi grotesc, coşmaresc şi violent satiric precum universul reprezentat macro şi microcosm.* [...] *Viziunea prozatorului descoperă dincolo de aparenţe straturile mai adânci ale lucrurilor, de unde infuzia de lirism şi gustul pentru fabulos, explorarea lumilor interioare şi revelarea unor alcătuiri arhaice, mitice.* [...] *De fiecare dată privirea trece spre laturile ascunse ale vieţii, încât motive precum Familia, Satul, Natura, avatarurile unor existenţe confruntate cu abaterile de la legea morală fixată, destinul Naratorului, transmis confesiv sau identificat – prin convenţie – cu protagoniştii prozelor, câştigă un relief simbolic, în profunzime, şi corespondenţe cu miturile teritoriului explorat.*

ION VLAD

SCRIERI: *Urcan bătrânul*, îngr. şi pref. Ion Chinezu, Bucureşti, 1938; ed. 2, Bucureşti, 1944; *Iobagii*, cu chipuri desenate de A. Jiquidi, Bucureşti, 1944; *Le Père Urcan*, tr. Gabrielle Cabrini şi Eugen Ionescu, pref. Eugen Ionescu, Marsilia, 1945; *Scrieri alese*, îngr. şi pref. Florian Potra, Bucureşti, 1956; *Scrieri*, îngr. şi introd. Cornel Regman, Bucureşti, 1965; *Urcan bătrânul*, îngr. şi postfaţă Nicolae Balotă, Bucureşti, 1973; *Jurnal*, îngr. şi pref. Sergiu Pavel Dan, Cluj-Napoca, 1974; *Ultimul capitol*, îngr. şi pref. Nicolae Florescu, Cluj-Napoca, 1976; *Urcan bătrânul*, îngr. şi pref. Sergiu Pavel Dan, Cluj-Napoca, 1987.

Repere bibliografice: Şuluţiu, *Scriitori*, *213–218*; Vintilă Horia, *„Urcan bătrânul"*, G, 1939, 1; Mihail Sebastian, *Un prozator ardelean: Pavel Dan*, RFR, 1939, 3; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *846*, *Ist. lit.* (1982), *931–932*; Ştefan Aug. Doinaş, *Teme şi eroi la Pavel Dan*, CNT, 1957, 12; Nicolae Manolescu, *„Scrieri"*, CNT, 1965, 45; Negoiţescu, *Scriitori*, *302–316*; Regman, *Confluenţe*, *25–65*; Monica Lazăr, *Pavel Dan*, Bucureşti, 1967; Crohmălniceanu, *Literatura*, I (1972), *311–315*; Balotă, *Ion*, *251–256*, *276–307*; Stănuţa Creţu, *Filon folcloric şi nelinişti expresioniste. Pavel Dan – proza fantastică*, ALIL, t. XXVIII, 1981–1982; Florescu, *Profitabila*, *180–218*; Ion Vlad, *Pavel Dan. Zborul frânt al unui destin*, Cluj-Napoca, 1986; Valeriu Cristea, *Pavel Dan*, RL, 1987, 22; Holban, *Literatura*, I, *107–116*; Vlad, *Lect. prozei*, *124–132*; Simuţ, *Revizuiri*, *150–155*; Petrescu, *Studii transilvane*, *53–57*; *Dicţ. analitic*, I, *230–231*, IV, *322–326*; *Dicţ. esenţial*, *233–235; Amintiri despre Pavel Dan*, îngr. Ion Buzaşi şi Aurel Podaru, pref. Ion Buzaşi, Cluj-Napoca, 2003; Gabriela Chiciudean, *Pavel Dan si globul de cristal al creatorului*, Bucureşti, 2007; Constantin Cubleşan, *Pavel Dan: prozatorul Câmpiei Transilvane*, Cluj-Napoca, 2007; *Pavel Dan şi Blajul*, îngr. Ion Buzaşi, Sergiu Pavel Dan şi Aurel Podaru, pref. Sergiu Pavel Dan, Beclean, 2007; *Pavel Dan. 1907–2007*, îngr. Petru Poantă şi Victor Cubleşan, Cluj-Napoca, 2007; Valentin Vişinescu, *Pavel Dan şi Turda*, Cluj-Napoca, 2007; Nicolae Bârna, *Ipostaze ale modernizării prozei rurale*, Bucureşti, 2009, *53–89*, *passim*; Valentin Vişinescu, *Ţara lui Pavel Dan*, Cluj-Napoca, 2010. ***N. Br.***

DAN, Sergiu (pseudonim al lui Isidor Sergiu Rottman; 29.XII.1903, Piatra-Neamţ – 13.III.1976, Bucureşti), prozator, publicist, traducător.

Este fiul Ghizelei şi al lui Simon Rottman. A urmat Şcoala Superioară Comercială. A debutat la „Cugetul românesc" în 1922. A mai colaborat la numeroase ziare şi reviste din perioada interbelică: „Adevărul", „Adevărul literar şi artistic", „Bilete de papagal", „Cetatea literară", „Chemarea", „Clipa", „Contimporanul",

„Dimineaţa”, „Dreptatea” (unde semnează cronica teatrală), „Flacăra”, „Herald”, „Lumea literară şi artistică”, „Omul liber”, „Rampa”, „Reporter”, „Săptămâna muncii intelectuale şi artistice”, „Tempo!” (unde publică reportaje), „Ţara noastră”, „Universul literar”, „Viaţa literară”, „Viaţa românească”, „Vremea” ş.a. A semnat şi cu pseudonimul Ion Rozmarin. A tradus, singur sau în colaborare, din Gustave Flaubert, I.S. Turgheniev, Voltaire, Jerome K. Jerome, Louis Aragon, Anatole France, Elsa Triolet, Maurice Druon ş.a., în anii ’50–’60 ai secolului trecut transpunând şi din literatura sovietică.

Romancier cu o îndelungată activitate, **D.** debutează editorial în 1929 cu *Viaţa minunată a lui Anton Pann*, carte scrisă în colaborare cu Romulus Dianu şi reluată în 1934 cu titlul *Nastratin şi timpul său*. Genul vieţilor romanţate, foarte la modă în acea perioadă, este abandonat curând de cei doi autori. În 1931 **D.** publică *Dragoste şi moarte în provincie*, ce ar fi putut deveni, după cum s-a remarcat, o versiune autohtonă a *Doamnei Bovary* dacă finalul nu ar fi fost ratat. Aşa, romanul rămâne numai povestea unei iubiri în provincie, încheiată prin moarte. *Arsenic* (1934; Premiul Techirghiol–Eforie) e interesant mai mult prin tehnica narativă, decât prin ţesătura epică sau încărcătura de idei. Scrisă la persoana întâi, cartea este concepută ca o fişă clinică întocmită de doctorul George Filimon cu privire la sine şi la personajele ce vin în contact cu el. De aici, şi o anume notă de detaşare şi autoironie. De fapt, e un text polemic la adresa literaturii care cultivă mitul eroului, fiindcă în viaţă, constată romancierul, compromisurile, laşităţile umbresc de multe ori, până la ştergere, idealul eroic. Astfel doctorul, ce se închipuie comiţând gesturi cu consecinţe fatale, dar păstrând apoi o atitudine demnă, nu e decât un biet laş, care întreţine relaţii amoroase cu soţia prietenului său; cum nu are curajul să-şi înfrunte bărbăteşte rivalul, recurge la josnica răzbunare a injuriilor telefonice anonime. În *Surorile Veniamin* (1935; Premiul Societăţii Scriitorilor Români) romancierul continuă să facă investigaţii pe arii minore. Concentrându-se asupra vieţii a două surori, el foloseşte metoda simetriilor contrare în construcţia personajelor: Felicia – ştearsă, severă, posacă şi instruită, Maria – frumoasă, exuberantă, superficială. Femeilor le corespund parteneri pe măsură: un militant comunist şi un anost director general. Destinele lor, ce păreau perfect paralele, se întretaie brusc, cele două surori îndrăgostindu-se, fatal, de acelaşi bărbat: vajnicul militant comunist. Tot conflictul decurge din acest joc de linii, izbutită fiind doar construcţia. Un roman de o factură cu totul deosebită faţă de cele anterioare este *Unde începe noaptea* (1945). Renunţând la stilul foiletonistic şi la analiza psihologică a individului, autorul descrie spaimele trăite de evrei în perioada legionară şi în aceea a deportărilor. Văzând în ei un popor victimă a istoriei, **D.** consideră că destinul lor tragic se datorează unei vini ancestrale. Romanul are două părţi distincte: prima înfăţişează viaţa comunităţii evreieşti la începutul războiului (când erau ameninţaţi, hăituiţi, dar se aflau totuşi în libertate), cealaltă descrie lunga agonie a evreilor în lagăr (trăind terorizaţi de spectrul ultimei clipe). Surprinderea colectivităţii în asemenea momente-limită e realizată printr-o reuşită individualizare a personajelor. Evreii nu sunt priviţi ca o masă informă, nediferenţiată, ci dimpotrivă, ca entităţi unice şi nerepetabile, fiecare avându-şi destinul său, dincolo de acela tragic, al tuturor. Acelaşi subiect este tratat şi în *Roza şi ceilalţi* (1946), de data aceasta naratorul încercând să releve degradarea relaţiilor umane sub tensiunea ameninţării cu moartea. Firul epic este şocant de asemănător cu cel din *Bulgăre de seu* de Guy de Maupassant: la rugăminţile coreligionarilor, Roza, o evreică tânără şi frumoasă, cedează unui ofiţer neamţ, pentru a salva viaţa unor prizonieri evrei; este apoi repudiată de colectivitate şi silită să se sinucidă. Deşi preocuparea de a surprinde atmosfera de teroare există şi aici, *Roza şi ceilalţi* nu mai reuşeşte să impună figuri cu valoare de simbol, cum o făcuse romanul anterior. După o tăcere de doisprezece ani, **D.** revine cu o istorioară de dragoste, *Taina stolnicesei* (1958), a cărei acţiune, plasată în epoca lui Caragea vodă, constituie pentru autor pretextul de a crea un cadru pitoresc. Scrisă dezinvolt, cu o anume ironie, dar şi cu un umor deseori facil, cartea face concesii evidente unui gust îndoielnic. În *Tase cel Mare* (1964) este abordată o temă de largă circulaţie la noi: soarta îmbogăţiţilor de război. Protagonistul, Tase Trandafir, pornit de jos şi ajuns unul din potentaţii României interbelice, nu este, cum se credea, norocosul posesor al unei comori ascunse, ci un escroc lipsit de scrupule, care trimite la ocnă oameni nevinovaţi. Renunţând la introspectiva psihologică, scriitorul sondează medii sociale extrem de diferite, pe arii largi, conferind un caracter conflictual întâmplărilor, aproape de tipul intrigii unui roman poliţist: apariţii nocturne ce ameninţă cu moartea, seduceri în muzee, şantaj sentimental etc.

Apărut în 1970, romanul *Dintr-un jurnal de noapte* se deosebește fundamental de tot ce scrisese **D.** până atunci. Calitatea esențială, care îi fusese recunoscută de critică, era considerată buna cunoaștere a tehnicii romanești (construcția și dozarea efectelor). Aici el renunță la meșteșugul știut, ambiționând să-și transcrie amintirile fără să țină cont de cronologie, de epic, de legile narației. Totul pare pus pe hârtie la voia întâmplării, în fraze fără legătură unele cu altele; pe scurt, unsprezece oameni, într-o celulă de închisoare, fiecare cu ticurile, gândurile lui, transmise cititorului doar fragmentar, sincopat. „Povestirea" nu are flux continuu, nu există nici conflict, nici personaje care să unească crâmpeiele de acțiune. Deseori, rarele „insule narative" sunt despărțite prin „aforisme", de fapt fraze reluate din cărțile anterioare.

SCRIERI: *Viața minunată a lui Anton Pann* (în colaborare cu Romulus Dianu), București, 1929; ed. 2 (*Nastratin și timpul său*), București, 1934; *Dragoste și moarte în provincie*, București, 1931; *Arsenic*, București, 1934; *Surorile Veniamin*, București, 1935; *Unde începe noaptea*, București, 1945; *Roza și ceilalți*, București, 1946; *Taina stolnicesei*, București, 1958; *Tase cel Mare*, București, 1964; *Dintr-un jurnal de noapte*, București, 1970; *Serviciul de noapte*, îngr. și pref. Gabriel Gafița, București, 1980. **Traduceri:** Gustave Flaubert, *Doamna Bovary*, București, 1929, *Salammbô*, București, 1930; Pierre Benoit, *Prizonier în Germania*, București, 1933; I.S. Turgheniev, *Duelistul*, București, f.a.; Voltaire, *Fecioara din Orléans*, București, 1955; *Zeița de jad și alte povestiri chinezești*, pref. Sidonia Drăgușanu, București, 1956 (în colaborare); S.P. Podiacev, *Nuvele și povestiri*, I–II, București, 1957 (în colaborare cu Ștefana Velisar Teodoreanu și Irina Andreescu); Jerome K. Jerome, *Fantoma lui Whibley*, București, 1957; Louis Aragon, *Săptămâna patimilor*, pref. Valentin Lipatti, București, 1960, *Clopotele din Basel*, București, 1964, *Frumoasele cartiere*, București, 1966, *Călătorii din imperială*, București, 1969; Anatole France, *Crima lui Sylvestre Bonnard*, pref. Valentin Lipatti, București, 1960, *Povestiri*, București, 1963; Malek Haddad, *Ultima impresie*, București, 1961; Vera Ketlinskaia, *Altfel nu face să trăiești*, București, 1962 (în colaborare cu Vladimir Cogan); Theun de Vries, *Fata cu părul roșu*, București, 1962 (în colaborare cu H.R. Radian); Elsa Triolet, *Sufletul. Vârsta de Nylon*, București, 1964; Boris Polevoi, *Pe țărmul sălbatic*, București 1964 (în colaborare cu Mihail Cardaș); Henri Perruchot, *Viața lui Cezanne*, București, 1967; Maurice Druon, *Regii blestemați*, I–III, București, 1971; Michel Droit, *Ostașii din Pădurea Neagră*, București, 1972.

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, III, *164–168*, V, *49–52*, VII, *128–130*, XI, *240–245*, XII, *374–389*; Octav Șuluțiu, *„Viața minunată a lui Anton Pann"*, „Ultima oră", 1929, 127; Cioculescu, *Aspecte*, *289–291*, *476–478*; Constantinescu, *Scrieri*, II, *379–391*; Petre Pandrea, *„Arsenic"*, ALA, 1934, 703; Mihail Sebastian, *Un autor lucid: Sergiu Dan*, RFR, 1934, 9; Călinescu, *Opere*, II, *911–914*; Streinu, *Pagini*, V, *242–245*; Lovinescu, *Scrieri*, IV, *684*, VI, *266–267*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *713*, *Ist. lit.* (1982), *797–798*; Dumitru Solomon, *„Tase cel Mare"*, GL, 1965, 4; Piru, *Panorama*, *302–305*; Eugen Simion, *Pagini dintr-un jurnal de noapte*, LCF, 1970, 42; Mircea Iorgulescu, *„Dintr-un jurnal de noapte"*, RL, 1970, 44; Crohmălniceanu, *Literatura*, I (1972), *353–354*; Corbea– Florescu, *Biografii*, I, *74–81*; Șerban Cioculescu, *Sergiu Dan la 70 de ani*, RL, 1974, 2; Noica, *Semnele*, *314*, *349–359*; Mirodan, *Dicționar*, II, *25–36*; *Dicț. scriit. rom.*, II, *17–19*; Camelia Popa Caracaleanu, *Proza lui Sergiu Dan*, București, 1999. ***D. Gr.***

DAN, Sergiu Pavel (27.VI.1936, Blaj), critic și istoric literar, eseist, traducător. Este fiul Georginei Dan (n. Giurgiu), bibliograf la Biblioteca Centrală Universitară din Cluj, și al scriitorului Pavel Dan. Frecventează liceul în Cluj, iar din toamna anului 1953 este student la Facultatea de Filologie a Universității clujene. După licență (1958) este profesor secundar în Cluj, la liceele „G. Coșbuc", „Emil Racoviță" și la Liceul nr. 14. În 1964 obține, prin concurs, postul de asistent universitar la Catedra de literatură română a Facultății de Filologie din Cluj, unde va ajunge profesor. În 1972 devine doctor în filologie cu o teză despre proza fantastică românească. Debutează în revista „Tribuna", în 1964, cu studiul *Istoricul literar G. Bogdan-Duică*, iar editorial cu lucrarea *Proza fantastică românească* (1975; Premiul „B.P. Hasdeu" al Academiei RSR). A mai colaborat cu articole, eseuri și studii la „Gazeta literară", „Steaua", „Echinox", „Viața românească", „Manuscriptum", „Studia Universitatis «Babeș–Bolyai»", „Revue roumaine", „Argeș", „Vatra", „Cotidianul", „România liberă", „Tribuna Ardealului" ș.a. A realizat ediții ale unor scrieri de Dem. Theodorescu, Ion Minulescu și Pavel Dan, iar împreună cu A.-B. Goorden a alcătuit volumul *Roumanie fantastique* (Bruxelles, 1983), o antologie a prozei fantastice românești. De asemenea, a colaborat la volume colective precum *Dicționar analitic de opere literare românești* (I–IV, 1998–2003) și a tradus din Walter Scott romanul *Woodstock sau Cavalerul. O poveste din anul 1651* (1993). După 1989 a mai semnat sporadic Juvenal Popescu sau Sever Arieșanu.

Proza fantastică românească, debutul editorial al lui **D.**, reprezintă o sinteză de pionierat, elaborată cu intenția „de a oferi fantasticului românesc o perspectivă categorială unitară". În secțiunea teoretică,

după o necesară disociere între gândirea fantastică şi literatura fantastică, autorul îşi focalizează investigaţiile asupra conceptului de literatură fantastică şi asupra frontierelor literaturii fantastice, propunând nuanţări în definirea acestui „gen de artă distinct". Punctul său de vedere este concurent (şi în sens polemic) acelora ale lui Roger Caillois sau Tzvetan Todorov. **D.** concepe definirea frontierelor literaturii fantastice „în funcţie de regimul său estetic particular" şi desfăşoară o suită de aproximări ale raporturilor cu „fabulosul feeric", „miraculosul mitico-magic şi superstiţios", „ocultismul iniţiatic", literatura ştiinţifico-fantastică, „proza poetică şi alegorică", „proza vizionară (de factură absurdă)", literatura de aventuri, proza de analiză. În consecinţă, catalogul tematic secvent disocierilor teoretice identifică „trei tipuri generale de situaţii fantastice, corespunzătoare *interacţiunii* între normal şi supranormal, *mutaţiei* peste marginile firii, deci supranormale, a planului prim, respectiv *apariţiei* iruptive în normal a planului ultim", enumeră „temele aferente, împreună cu motivele lor paradigmatice" şi notifică „întruchipările lor literare mai cunoscute la scara literaturii române şi universale". A doua secţiune a cărţii, *Orientări şi profiluri*, este preponderent analitică, criticul evaluând tipologic şi istoric paleta modurilor de exprimare a fantasticului: fabulosul feeric, ilustrat de cărţile populare, dar şi de I. Creangă, I. Slavici, I.L. Caragiale, I. Minulescu, Oscar Lemnaru; miraculosul mitologiei autohtone – Gala Galaction, I. Agârbiceanu, M. Sadoveanu, Pavel Dan, Ştefan Bănulescu; fantasticul ca revers inacceptabil al verosimilului – N. Gane, I.L. Caragiale, I. Minulescu, Cezar Petrescu, Ionel Teodoreanu, Victor Papilian, Al. A. Philippide; fantasticul doctrinar – M. Eminescu, Mircea Eliade, Liviu Rebreanu, Tudor Arghezi, V. Voiculescu; fantasticul „voinţei de mister" – Mateiu I. Caragiale, Adrian Maniu, V. Beneş, Oscar Lemnaru, A.E. Baconsky ş.a. Fiecare capitol se încheie cu un tablou rezumativ al constantelor arhitectonice, tematice şi tipologice ale categoriei de opere avute în vedere. Lucrare fundamentală în spaţiul critic românesc, *Proza fantastică românească* are un ecou extern meritat: Louis Vax citează, în *Les Chefs-d'œuvre de la littérature fantastique* (Paris, 1979), tabloul sistematic pe care-l propune criticul român. De asemenea, A.-B. Goorden utilizează aceleaşi criterii teoretice de clasificare a fantasticului la prezentarea scriitorilor incluşi în antologia *Roumanie fantastique*. Spiritul independent şi, implicit, polemic, erudiţia suplă, rigoarea şi coerenţa lecturii caracterizează următoarele două cărţi ale lui **D.**, *Spiritul Romei* (1979) şi *Visul lui Scipio* (1983), concepute în vădită orientare militantă şi restauratoare, vizând moştenirea noastră latină. Eseurile din *Fiul Craiului şi Spânul* (1998) atestă întemeierea clasică a reflexivităţii criticului. Cartea cumulează, în două secţiuni (*Repuneri în… şi decăderi din drepturi* şi *Acolade comparatiste şi alte reevaluări*), o suită de investigaţii în zone nevralgice ale literaturii române şi câteva intervenţii de tematică politică. Demersul ordonat în jurul ideii de înfruntare dintre legitimitate şi uzurpare, desprinsă din *Povestea lui Harap-Alb*, are drept ţintă un recurs la evaluări critice şi istorico-literare eronate, deseori nedrepte, „certate" cu realitatea estetică şi obiectivitatea raţionamentului, aşadar uzurpatoare. „Acoladele comparatiste" (*Natura ironiei la Walter Scott şi Mihail Sadoveanu*, *Coincidenţa şi substituirea contrariilor la Mircea Eliade şi Bram Stoker*) examinează opere, legături „izomorfice" (pe cât de surprinzătoare, pe atât de fin identificate şi argumentate), filiaţii spirituale şi afinităţi, în proiecţii critice remarcabile prin erudiţie şi forţă analitică. Eseul *Experienţa sadoveniană a povestirilor în ramă* preludează o altă lucrare de pionierat în critica şi teoria literară românească, *Povestirile în ramă. Ipostaze universale şi româneşti ale unei structuri* (2001), la origine curs universitar ţinut la Facultatea de Litere din Cluj-Napoca. *Feţele fantasticului. Delimitări, clasificări şi analize* (2005) reprezintă o resistematizare pe baze conceptuale regândite a cărții de debut (bunăoară, autorul abandonează clasa fantasticului absurd). Eseurile din volumele *Republică şi uzurpare* (2007), *Cărările diversiunii* (2009) și *Răstimpul dezlănţuirilor politice* (2012) propun în principal discuții și polemici pe teme istorico-politice, susțin pledoarii promonarhice etc.

SCRIERI: *Proza fantastică românească*, Bucureşti, 1975; *Spiritul Romei. O privire comparativă asupra gândirii şi faptei unui popor (Titus Livius, Cornelius Tacitus, Plinius cel Bătrân)*, Cluj-Napoca, 1979; *Visul lui Scipio. Istoria Romei ca poveste filosofică*, Cluj-Napoca, 1983; *Fiul Craiului şi Spânul*, Cluj-Napoca, 1998; *Povestirile în ramă. Ipostaze universale şi româneşti ale unei structuri*, Piteşti, 2001; *Feţele fantasticului. Delimitări, clasificări şi analize*, Piteşti, 2005; *Republică şi uzurpare*, Cluj-Napoca, 2007; *Cărările diversiunii*, Cluj-Napoca, 2009; *Răstimpul dezlănţuirilor politice*, Cluj-Napoca, 2012. **Ediţii:** Dem. Theodorescu, *În cetatea idealului*, Bucureşti, 1972; Ion Minulescu, *Cetiţi-le noaptea*, pref. edit., Cluj, 1973; Pavel Dan, *Jurnal*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1974, *Urcan*

Bătrânul, pref. edit., Cluj-Napoca, 1987, *Virrasztó* [*Priveghiul*], Cluj-Napoca, 1988. **Antologii:** *Roumanie fantastique*, introd. edit. (*Le Profil de la littérature fantastique roumaine*), Bruxelles, 1983 (în colaborare cu A.-B. Goorden). **Traduceri:** Walter Scott, *Woodstock sau Cavalerul. O poveste din anul 1651*, pref. trad., Cluj-Napoca, 1993.

Repere bibliografice: Mihai Ungheanu, *„Proza fantastică românească”*, LCF, 1975, 35; Alexandru George, *O cercetare meritorie*, VR, 1975, 10; Dumitru Micu, *Un studiu despre proza fantastică*, CNT, 1975, 46; Nicolae Manolescu, *Criteriul fantasticului*, RL, 1975, 51; Dimisianu, *Opinii*, *221–225*; Ulici, *Prima verba*, II, *207–210*; Mircea Opriţă, *„Spiritul Romei”*, TR, 1980, 2; Adrian Marino, *Interpretarea literaturii fantastice*, T, 1982, 8; Adrian Marino, *Ideea latină*, TR, 1983, 27; Dana Dumitriu, *Un eseu despre istoria Romei*, RL, 1983, 40; Yvonne Goga, *O antologie a fantasticului românesc*, TR, 1984, 16; Iorgulescu, *Prezent*, *276–279*; Rodica Lascu-Pop, *„Roumanie fantastique”*, „Marginales” (Bruxelles), 1985; N. Steinhardt, *Escale în timp şi spaţiu sau Dincoace şi dincolo de texte*, Bucureşti, 1987, *325–330*; Dan C. Mihăilescu, *„Woodstock sau Cavalerul” de Walter Scott*, LAI, 1993, 203; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *19–20*; Gheorghe Grigurcu, *O carte inconformistă*, RL, 1999, 2; Dan Mănucă, *Ipostazele unei structuri epice*, CL, 2000, 5; Doina Curticăpeanu, *Vara din noiembrie*, F, 2003, 3–4; Opriţă, *Anticipaţia*, *532–533*; Bogdan Creţu, *Feţele dilematice ale fantasticului*, CL, 2005, 6. ***C.H.***

DAN, Vasile (8.V.1948, Cheţani, Mureş), poet. Este fiul Mariei (n. Maier) şi al lui Vasile Dan, ţărani. A urmat şcoala elementară în comuna natală (1955–1961), apoi Liceul „George Bariţiu” din Cluj (1961–1968). A absolvit Filologia la Institutul Pedagogic din Oradea (1972) şi Facultatea de Ziaristică din Bucureşti (1985). A fost profesor în Milăşel, judeţul Mureş (1972–1973), metodist la Casa de Cultură Lipova (1974–1980), corector la ziarul „Flacăra roşie” din Arad (1977–1981), redactor la „Vatra” (1981–1982), bibliotecar la Biblioteca Medicală din Arad (1983–1989). Din 1990 este redactor-şef, fondator al revistei lunare „Arca”, iar în prezent preşedinte al Filialei Arad a Uniunii Scriitorilor. A debutat la „Steaua” (1967) cu poemul *Clopote*, iar editorial, în 1977, cu placheta *Priveliştile*, pentru care a obţinut Premiul Editurii Facla. A colaborat și la „Echinox”, „Familia”, „Amfiteatru”, „Orizont”, „Tribuna”, „22”, „Interval”, „România liberă”. Poeziile i-au fost incluse în câteva antologii tipărite în ţară şi străinătate. A mai fost distins cu Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Timişoara (1981), Premiul Filialei Arad a Uniunii Scriitorilor (1997, 2000).

Începuturile literare ale lui **D.** stau sub influenţa atmosferei echinoxiste, temele dominante fiind fiinţa ca entitate în univers, misterul relaţiei cu natura, încercarea de a descoperi rădăcinile mitologice ale insului în mirificul peisajului: „Ţi-e dor să scrii un poem despre/ fiinţa născătoare, mama florii/şi-a ierbii despre:// zumzetul dintr-un stup adormit;/ pântecul, lumina incertă din care/ iată se trezeşte poetul” (*Ars poetica*). Un ceremonial de limbaj şi imagini, precum şi un anumit echilibru existenţial se degajă din versurile care conturează o poetică a iubirii de cuvânt şi lucruri. Ingenuitatea se amestecă uneori cu ironia şi autoironia. Demersul liric se interiorizează în încercarea de a surprinde înlănţuirea vârstelor, trecerea spre crepuscul fiind un corolar firesc. Intuiţia vegetalului, a vitalităţii rămâne dominantă, dar apare şi imaginea unui univers autodevorator. În *Arbore genealogic* (1981), volum unitar tematic, novator, se simte distincţia tonului, a frazării, a metaforei, dar şi o uşoară schimbare de atitudine. Poetul se află la o vârstă a schimbărilor, indecizia alegerilor aduce cu ea o oarecare ambiguitate. Simţurile par obosite de atâta spectacol, un uşor prozaism se infiltrează încet. *Întâmplări crepusculare şi alte poeme* (1984) învederează un poet de expresie modernă, un spirit elegiac, atent la ce se petrece cu sine şi în jurul său, cu un dramatism ce răzbate în text: „Cineva te dă pe uşă afară din propriul tău trup/ zilnic de-o mie şi una de ori./ Tu intri înapoi pe fereastră extenuat de spectacol,/ zilnic de-o mie şi una de ori.//– imaginează-ţi; Melcul din cochilie cu intuiţia/ mereu corectă a zodiei, întră şi iese/ sau hieroglifa surâzătoare, pentru o clipă, a fulgerului/ pe care acum o citeşti” (*Epifanii*). Poemele din *Elegie în grădină* (1987) aduc o înnoire a temelor, cumva în spiritul timpului, incluzând şi versuri despre text, pe când *Drumul cu fiinţe* (1990) aparţine deplin unui poet care se sincronizează cu generaţia textualistă. Gestul semnificativ, discursul ritualizat, efortul de a focaliza un sistem de „corespondenţe” misterioase în raportul eului cu lumea și cu ceea ce se ascunde dincolo de ea rămân repere ale liricii lui **D.** Cu fiecare volum filonul naturist, atitudinea de beatitudine, care-l apropie de poezia lui Adrian Maniu ori de cea a lui Ioan Alexandru, lasă loc meditaţiei asupra poemului ca act şi mod de existenţă. *Un Li pe drumul mătăsii* (1997) este un jurnal de călătorie, de fapt cartea unui poet, dominant fiind tonul liric, starea de poezie autentică produsă de contemplarea unei ţări a contrastelor, o lume stranie şi fascinantă. *Pielea poetului* (2000), răsplătită şi cu premiile revistelor „Poesis”, „Familia” şi „Observator” din München, reprezintă mărturia unei

alte călătorii – eul în căutarea propriei identităţi: „Te smulgi, din când în când, dintre trupuri. N-au chip. N-au nume. Nici tu nu ai chip./ Nici tu nu ai nume./ Te priveşti în ele avid ca-n rama goală/ a unei oglinzi sparte" (*Până se luminează*). Poemele sunt construite în crescendo, cuprinzând drumul unui solitar aflat într-o căutare fără sfârşit. *Carte vie* (2003) înseamnă o redescoperire a existenţei, a simţurilor eliberate de constrângeri, pentru a putea percepe naturalul. Când şi când experienţa de zi cu zi e pretext pentru a admira frumuseţea mereu nebănuită a lucrurilor, tema esenţială fiind, în cele din urmă, timpul, călătoria dintre copilărie şi moarte. În fine, în *Întâmplări crepusculare şi alte poeme* (2011) autorul, un locuitor al versului, cu viaţa proiectată pas cu pas şi multiplicată, ipostaziată în „capsula etanşă a textului (cuvânt, poem, carte)" (Ioan Holban), pare că se scufundă în timpul crepuscular, propice unei cunoaşteri de un tip aparte, autodevoratoare. Volumul *Proza zilei* (2004) reuneşte articole publicate de **D.** în „Observator arădean" în perioada 1997–2003. Fiind vorba de publicistică, tematica e foarte variată, de la politic şi evenimente istorice până la întâmplări culturale, cărţi şi personalităţi care au marcat mai ales spaţiul arădean.

SCRIERI: *Priveliştile*, Timişoara, 1977; *Nori luminaţi*, Bucureşti, 1979; *Scara interioară*, Timişoara, 1980; *Arbore genealogic*, Bucureşti, 1981; *Întâmplări crepusculare şi alte poeme*, Bucureşti, 1984; *Elegie în grădină*, Bucureşti, 1987; *Drumul cu fiinţe*, Bucureşti, 1990; *Un Li pe drumul mătăsii (jurnal chinezesc)*, Arad, 1997; *Pielea poetului*, Arad, 2000; *Carte vie*, Arad, 2003; *Proza zilei*, Arad, 2004; *Poem vechi*, Cluj-Napoca, 2005; *Întâmplări crepusculare şi alte poeme*, Iaşi, 2011.

Repere bibliografice: Ulici, *Prima verba*, II, *78–79*; Ciobanu, *Însemne*, II, *201–203*; Felea, *Aspecte*, II, *274–276*; Moraru, *Textul*, *128–131*; Grigurcu, *Existenţa*, *358–361*; Cistelecan, *Poezie*, *127–132*; Cornel Ungureanu, *Vasile Dan*, O, 1991, 9; Ulici, *Lit. rom.*, I, *189–190*; Ruja, *Parte*, I, *214–218*; Gheorghe Grigurcu, [*Vasile Dan*], RL, 2003, 22, 2004, 20; Cistelecan, *Al doilea top*, *19–21*; *Dicţ. Banat*, *223–225*; Ioan Moldovan, *Poeme alese de poet*, F, 2006, 2; Bodiu, *Evadarea*, *30–35*; Iulian Boldea, *Poezia lui Vasile Dan*, APF, 2009, 3; Ioan Holban, *Capsula etanşă a textului*, CL, 2011, 9. ***A.Ct.***

DANCIU, Dimitrie (6.X.1912, Săcel, j. Maramureş – 3.VI.1999, Cluj-Napoca), poet. Fiu al Nastacăi (n. Peter) şi al lui Vasile Danciu, ţărani, **D.** face şcoala primară în comuna natală şi liceul la Vişeu de Sus și Iași. Din 1933 se află la București, unde urmează Școala de Arte și Meserii, absolvită în 1936, iar mai târziu, în 1951, obţine diploma de inginer la Institutul de Căi Ferate, lucrând apoi ca inginer la CFR până în 1972. Debutează în 1932 la Iaşi, în revista de stânga „Scânteia". Tot la Iaşi îl cunoaşte pe Mihail Sadoveanu, de la care primeşte primele îndrumări în privinţa scrisului. Între 1936 şi 1939 redactează la Braşov împreună cu V. Spiridonică o revistă a scriitorilor tineri, „Front literar". Se leagă spiritual de revista „Lanuri" din Mediaş, făcând parte din gruparea publicaţiei în 1939, ultimul ei an de apariţie. Mai colaborează cu poeme şi însemnări literare la „Revista tinerimii", „Convorbiri literare", „Gândirea", „Gând românesc", „Familia", „Pagini literare", „Prometeu", mai târziu la „Luceafărul", „Orizont", „Steaua", „Tribuna" ș.a. A îngrijit volumele de versuri *Zbor peste ape* de Ion Moldoveanu (1970), *Umbre si lespezi* de George A. Petre (1974), precum și, în colaborare cu Nae Antonescu, *Însemnări critice* de Romulus Demetrescu (1979).

Volumul de debut al lui **D.**, *Solitudini* (1939), poartă amprenta epigonismului eminescian târziu. Anii războiului îl află pe poet în plină afirmare, dar volumul de versuri *Lumini pentru vămi* e lăsat în manuscris din lipsă de mijloace editoriale. **D.** publică fragmente din acesta în revistele „Tribuna", „Orizont", „Steaua", până în 1973, când cartea apare sub titlul *Poezii*. Versurile aparţin unui elegiac solitar; plaiurile maramureşene, unde scriitorul şi-a petrecut copilăria şi primii ani ai tinereţii, sunt o temă predilectă. Caracteristic este sentimentalismul alimentat de melancolii vagi. Cântec al toamnei, versurile au o turnură de romanţă sau de rugă duioasă şi nostalgică, iar elementele figuraţiei sunt împrumutate din universul cromatic şi muzical al anotimpului preferat: „Cât mai avem din timp la îndemână/ şi-amurgurile încă nu-s prea reci,/ Să rătăcim pe-afundele poteci / Cu umbrele pădurilor de mână".

SCRIERI: *Solitudini*, Mediaş, 1939; *Poezii*, pref. V. Fanache, Bucureşti, 1973.

Repere bibliografice: Constantin Fântâneru, *„Solitudini"*, UVR, 1940, 13; Ion Șiugariu, *„Solitudini"*, MMN, 1940, 1–3; P. Precup, *D. Danciu la 60 de ani*, ST, 1972, 20; Teodor Tihan, *„Poezii"*, ST, 1973, 7; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *21–22*; Poantă, *Dicţ. poeţi*, *80–81*; Nicolae Scurtu, *Întregiri la biografia lui Dimitrie Danciu*, „Nord literar", 2010, 1. ***M.B.T.***

DANCIU, Ion Maxim (17.II.1948, Cluj – 6.X.2014, Cluj-Napoca), eseist, publicist. Este fiul Mariei Danciu (n. Maxim), profesoară, şi al lui Petre

Danciu, inginer agronom. După absolvirea Liceului nr. 14 din Cluj, urmează Facultatea de Istorie–Filosofie a Universităţii „Babeş–Bolyai”, pe care o va termina în 1972 cu o teză de licenţă din domeniul sociologiei. În acelaşi domeniu îşi susţine şi doctoratul (1997). Între 1968 şi 1972 este redactor la revista „Echinox”, unde şi debutează (1970) cu un eseu, rămânând apropiat cercului echinoxiştilor. Între 1974 şi 1977 este redactor la revista „Transilvania” din Sibiu, în 1978–1980 lucrează la Anticariatul din Cluj-Napoca, apoi este funcţionar la Uniunea Artiştilor Plastici, Filiala Cluj, iar în perioada postdecembristă lucrează în redacţia revistei „Tribuna” ca secretar general (1990–2002) şi redactor-şef (2002–2012). Concomitent este cadru didactic, din 1994, la Facultatea de Ştiinţe Politice şi Administrative, departamentul de jurnalism, a Universităţii „Babeş–Bolyai”. Mai colaborează cu eseuri şi articole la „Steaua”, „Aletheea”, „Cahiers roumains d'études littéraires”, „Revue roumaine de sciences sociales”, „Studia Universitatis «Babeş–Bolyai»”, „Saeculum”, „Vatra” etc. Coordonează un volum colectiv despre Ioan Slavici (*Ioan Slavici în perspectiva criticii actuale*, 2006), altul despre sociologul clujean George Em. Marica (*Filosofia bunului simţ*, 1998), fiind prezent cu studii în lucrări colective pe teme de filosofie, sociologie sau jurnalism, consacrate unor personalităţi ca Lucian Blaga, D.D. Roşca, Eugeniu Sperantia ş.a.

Articolul cu care **D.** debutează în „Echinox” anunţă încă din titlu, *Existenţă şi cunoaştere la Lucian Blaga*, preocupările principale, ce se vor regăsi şi în prima sa carte, *Partea şi întregul. Liniamente în antropologia filosofică românească* (1994): marile întrebări legate de specificul umanului, unicitatea omului ca existenţă creatoare şi posibilităţile cunoaşterii. Nucleul valoric al scrisului lui **D.** poate fi detectat în cărţi dedicate antropologiei filosofice şi sociologiei culturale, aceasta fiind constanta activităţii sale. *Partea şi întregul* însumează ideile filosofilor şi scriitorilor români care au fundamentat antropologia filosofică, analizând viziunea lor asupra omului şi asupra naturii sale ireductibile. Investigaţia este continuată în volumul *În scorbura din oglindă* (1997), care completează sistemic panoplia gândirii româneşti despre relaţia dintre om, spirit universal, cunoaştere şi creaţie, acordând o pondere sporită celei din urmă prin modelul Eminescu. Acestuia i se consacră mai multe studii care schimbă unghiul analizei (filosofic, politic, identitar etc.), reliefând influenţa ideilor eminesciene asupra mentalităţii noastre culturale şi identificând liniile de gândire arhetipale. În alte cărţi **D**. surprinde „liniamentele” principale ale reflecţiei despre om în cadrul filosofiei româneşti din prima jumătate a secolului trecut, reprezentate prin câteva nume importante: Eugeniu Sperantia, Lucian Blaga, Tudor Vianu, Emil Cioran, Athanase Joja, Mircea Eliade ş.a. Alături de domeniul antropologiei filosofice, textele lui **D.** reflectă şi preocuparea pentru sfera mass media şi a jurnalismului cultural, fie că e vorba de editorialele publicate în „Tribuna” pe teme de actualitate şi de implicare imediată, fie că sunt introduceri sistematice în problema teoriei comunicării, care propun abordări diacronice ale dezvoltării mijloacelor mass media sau ale jurnalismului românesc din perioada de tranziţie – *Mass media, comunicare şi societate* (2003), *Mass media. Modernitate, postmodernitate, globalizare* (2005). O similară radiografie a perioadei de tranziţie şi a temelor sale obsesive (reformele tranziţiei, conceptul Europa şi integrarea în spațiul european etc.) este şi *Punctum saliens. Despre actualitatea unor permanenţe* (2011), care reuneşte editoriale şi articole publicate mai ales în „Tribuna” în anii 1990–2005. Activitatea publicistică a lui **D.** se remarcă prin claritatea de sorginte „clasică” a judecăţilor asupra confuziilor şi dilemelor lumii contemporane, conferită de distanţa şi echilibrul unei „pedagogii culturale”.

SCRIERI: *Partea şi întregul. Liniamente în antropologia filosofică românească*, Bucureşti, 1994; *În scorbura din oglindă*, Oradea, 1997; *Adevăr şi interes din perspectiva sociologiei cunoaşterii şi antropologiei filosofice*, Cluj-Napoca, 2001; *Mass media, comunicare şi societate*, Cluj-Napoca, 2003; *Mass media. Modernitate, postmodernitate, globalizare*, Cluj-Napoca, 2005; *Filosofia lui Eugeniu Sperantia*, Cluj-Napoca, 2010; *Punctum saliens. Despre actualitatea unor permanenţe*, Cluj-Napoca, 2011; *Strada*, pref. Ovidiu Pecican, Cluj-Napoca, 2011.

Repere bibliografice: Valeriu Axinte, *Ion Maxim Danciu*, ECH, 1994, 1–3; Mircea Muthu, *„Partea şi întregul”*, TR, 1995, 10; Gheorghe Cordoş, *„Partea şi întregul”*, ST, 1995, 4–5; Constantin Cubleşan, *„În scorbura din oglindă”*, TR, 1997, 27; Diana Adamek, *Transilvania şi verile cu polen*, Piteşti, 2002, *119–122*; *Dicţ. Echinox*, *139–145*; Letiţia Ilea, *Mass media azi*, APF, 2006, 10; Aurel Bumbaş, *Era media*, TR, 2006, 93; Vianu Mureşan, *Amânarea, gest cultural*, TR, 2011, 203; Ovidiu Pecican, *Sperantia între redescoperire şi respingerea suficientă*, TR, 2011,

211; Adrian Popescu, *Un publicist matur*, ST, 2012, 2–3; Flavia Topan, *Măsura cuvintelor*, TR, 2012, 247. ***Ad.S.***

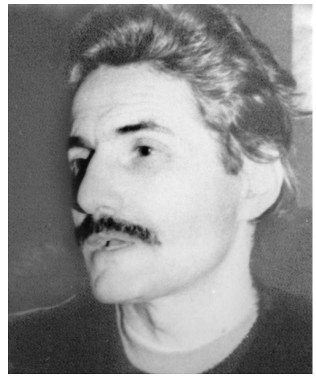
DANCIU PETNICEANU, Nicolae (14.IV.1936, Petnic, j. Caraş-Severin), prozator, publicist. Este fiul Ioanei (n. Dragomir) şi al lui Nicolae Radu, căruţaş. Urmează între 1951 şi 1955 Şcoala Medie Siderurgică din Reşiţa, Institutul de Mine din Petroşani (studii neterminate), iar în anii 1957 şi 1958 Şcoala de Ofiţeri a Ministerului de Interne din Bucureşti. Între 1961 şi 1966 a urmat Facultatea de Filologie a Universităţii bucureştene, secţia limba şi literatura română, curs fără frecvenţă. Lucrează la început (1955–1956) ca ajutor de meşter la Combinatul Siderurgic din Reşiţa, iar după absolvirea Şcolii de Ofiţeri până la pensionarea sa în 1986, în diverse servicii componente ale Ministerului de Interne. Este fondatorul, în 1960, al cenaclului literar „Eftimie Murgu" din Orşova, al Societăţii Literar–Artistice „Sorin Titel" din Banat (1988), al cărei preşedinte devine în 1990. Se află de asemenea între cei care fondează revista „Anotimpuri literare", iniţiază seria nouă a publicaţiilor „Vrerea" (redactor-şef) şi „Vestea", „Eminescu" şi „Icoane bănăţene", editează almanahul literar-cultural „Frăţia", îngrijeşte volumul colectiv *Primul lup de mare* (1996), consacrat centenarului Victor Vlad-Delamarina. Debutează în 1969 cu proză scurtă în „Orizont", iar editorial în 1982 cu volumul de povestiri *Apa de duminică*. A mai colaborat la „Familia", „Tribuna", „Almanahul oştirii", „Altarul Banatului", „Contemporanul", „Semenicul" ş.a.

Volumul de debut al lui **D.P.**, *Apa de duminică*, cuprinde proze scurte având ca obiect de investigaţie sudul montan al Banatului din perioada postbelică, descris în impactul cu civilizaţia modernă. Tehnica narativă se constituie prin decuparea unor secvenţe dintr-un „film" epic al cotidianului, iar reconstituirea lumii vizate se face prin apelul la elemente etnografice, etnologice şi lingvistice. Pentru unii „stilul «ocoş» bănăţenesc e trăsătura lor" (Cornel Ungureanu). Rememorările şi evocările „colorează idilic şi melodramatic materia cărţii", dar procedeul sugerării unor motive epice din unele povestiri „le salvează de la platitudine ori de la dulcegărie" (Laurenţiu Ulici). Tehnica, zona umană aleasă se păstrează şi în volumele de proză scurtă *Drumul de sănii* (1996) şi *Stănuica* (1996), din care autorul a antologat în *Pripon pentru calul meu* (2005), unde a mai adăugat încă patru piese. În romanul *Cantonul galben* (1983) **D.P.** oferă înainte de toate o radiografie a vieţii cotidiene a ceferiştilor din aceeași provincie. Procedeul este cel al povestirii cu „sertare", textul având mai multe filoane tematice. Romanul următor, *Când caii dorm în picioare* (1987), este o dezbatere asupra unui „caz", efectuată prin formula metaromanescului. Alt roman, *Bigamul* (I–II, 2006), prezintă un destin uman de excepţie, cel al soldatului bănăţean Mihail Obreană, căzut prizonier în Primul Război Mondial în luptele împotriva Rusiei, dus în Siberia şi revenit în locurile natale din Valea Sfârdinului după mai bine de douăzeci de ani. Se recompun de asemenea peisajul uman de aici cu notele lui specifice, atmosfera epocii, sunt implicate culoarea locală şi valorile etnofolclorice. Spaţiul epic mai înregistrează răsfrângeri ale politicului în conştiinţa comunităţii rurale într-o perioadă care începe cu prăbuşirea Austro-Ungariei şi sfârşeşte cu întoarcerea armelor împotriva Germaniei şi intrarea soldaţilor ruşi în locurile natale ale protagonistului. *Tot ce am pe suflet* (1996) este o radiografie a acţiunilor fostei Securităţi, precum şi a vieţii literare contemporane din Banat, multe pagini fiind consacrate evenimentelor din decembrie 1989. În *Peregrin prin Siberia* (2001) **D.P.** relatează cu mijloacele reporterului o călătorie întreprinsă cu un an înainte în regiunea Omsk, pe urmele bunicului, prizonier acolo din Primul Război Mondial. Descrierea locurilor, a oamenilor şi a mediilor alternează cu reveniri asupra unor întâmplări petrecute pe Valea Sfârdinului, ţinut al copilăriei, dar şi al repatrierii prizonierului şi familiei sale. Pe de altă parte, o seamă de rapsozi bănăţeni ori de sportivi s-au aflat în centrul unor evocări mai mult sau mai puţin romanţate, după cum Avram Iancu intră ca erou în reportajele din *La Ţebea cerul este tricolor* (1997) sau din *Cântece de pe spada Iancului* (2002). Volumul *Adio în septembrie* (1995) include „mărturisiri" şi memorii al căror obiect este poetul Damian Ureche. Sunt puse la contribuție şi poeme inedite ale acestuia, documente, facsimile, imagini necunoscute despre existenţa şi opera poetului. **D.P.** a încercat şi critica literară, mai întâi în *Octavian Goga şi mesianismul* (1998), lucrare scrisă într-un limbaj didactic datat, dar însoţită de o bogată iconografie privind relaţiile poetului ardelean cu Banatul, apoi în *Domnul Eminescu soseşte iarna* (2000) şi în *Voievodul Mihail* (2011), unde amestecă expresia literară cu limbajul critic excesiv

encomiastic. De reţinut sunt îndeosebi interferenţele biografiei eminesciene cu oamenii şi locurile de cultură din Banat, ca şi receptarea liricii poetului aici. În *Lumina de la Vărădia* (2008) se tinde către prezentarea vieţii şi operei lui Paul Iorgovici în contextul iluminismului românesc şi european, cartea nefiind o biografie romanţată. **D.P.** a mai publicat ediţii din scrieri ale lui Virgil Birou (1997, 2003), Ion Stoia Udrea (2001)şi Nicolae Cena (2002) şi a coordonat două lucrări privind istoria şi cultura unor locuri din Banatul de munte.

SCRIERI: *Apa de duminică*, Timişoara, 1982; *Cantonul galben*, Timişoara, 1983; *Când caii dorm în picioare*, Timişoara, 1987; *Tangou la Piave*, Bucureşti, 1990; *Tangou imperial*, Timişoara, 1994; *Adio în septembrie*, pref. Lucian Ervin Bureriu, Timişoara, 1995; *Drumul de sănii*, Timişoara, 1996; *Stănuica*, Timişoara, 1996; *Tot ce am pe suflet*, Baia Mare, 1996; *La Ţebea cerul este tricolor*, Timişoara, 1997; *Octavian Goga şi mesianismul*, Timişoara, 1998; *Legământul împăratului Băl-Alion*, Timişoara, 1999; *Domnul Eminescu soseşte iarna*, Timişoara, 2000; *Lacrimă de taragot* (*Viaţa romanţată a lui Luca Novac*), pref. Paraschiv Oprea, Ion Odrobot, Eugen Gal și Ștefan Cărăpănceanu, Timişoara, 2000; *Peregrin prin Siberia*, Timişoara, 2001; *Cântece de pe spada Iancului*, Timişoara, 2002; *Orfeu s-a născut în Banat (Viaţa romanţată a lui Luca Bănăţeanu*), Timişoara, 2003; *Mantu*, Timişoara, 2004; *Pripon pentru calul meu*, pref. Nicolae Ţic, Timişoara, 2005; *Rapsodul din Ţara Almăjului (Viaţa romanţată a rapsodului Dumitru Popovici-Iena*), Timişoara, 2005; *Vrăjitorul din Almăj.Viaţa romanţată a violonistului Ion Stan Tănănacu*, Timişoara, 2005; *Bigamul*, I–II, Timişoara, 2006; *Comandorul*, Timişoara, 2008; *Lumina de la Vărădia*, îngr. Nicolae Sârbu, pref. Crişu Dascălu, postfaţă Paul Miclău, Timişoara, 2008; *Un căţelandru muşcând dintr-un nor*, Timişoara, 2011; *Voievodul Mihail*, Timişoara, 2011.

Repere bibliografice: Eugen Dorcescu, *„Apa de duminică”*, CL, 1982, 12; Crişu Dascălu, *Provincia în literatură*, O, 1983, 21; Laurenţiu Ulici, *Alte povestiri din Banat*, RL, 1983, 21; Andrei Lillin, *Un roman al spaţiului bănăţean*, O, 1984, 5; Nicolae Bârna, *„Cantonul galben”*, RL, 1984, 38; Marian Odangiu, *În căutarea personajului*, O, 1988, 5; Adrian Dinu Rachieru, *Un roman antipitoresc*, LCF, 1988, 15; Virgil Vintilescu, *„Tot ce am pe suflet”*, „Vrerea”, 1995, 1; Constantin Dram, *Despre vremuri deja intrate în istorie*, CL, 1996, 9; Mircea Anghelescu, *Miticul autobiografic*, RL, 1997, 50; Ionel Bota, *Nostalgia arhaicului sau Triumful naraţiunii. Eseu asupra prozei lui Nicolae Danciu Petniceanu*, Timişoara, 2002; Ungureanu, *Geografia lit.*, IV, *194*; Crişu Dascălu, *Un antuziast*, „Viaţa de pretutindeni”, 2008, 1–5; *Personalităţi de marcă din Timişoara, la Timişoara şi noi la ele acasă*, II, coordonatori Pavel Petroman şi Cornel Petroman, Timişoara, 2008, *180–184*. ***D.V.***

DANELIUC, Mircea (7.IV.1943, Hotin), prozator, dramaturg.

Este fiul Adelinei (n. Malinovschi) şi al lui Zaharia Daneliuc. După terminarea Liceului „C. Negruzzi” din Iaşi, urmează cursurile Facultăţii de Filologie, secţia limba şi literatura franceză, a Universităţii „Al. I. Cuza”, absolvită în 1966. Se va înscrie apoi la Facultatea de Regie Film a Institutului de Artă Teatrală şi Cinematografică „I.L. Caragiale” din Bucureşti, terminată în 1972, după care se lansează într-o carieră strălucită ca regizor, ilustrată prin filmele *Cursa* (1975), *Ediţie specială* (1977), *Proba de microfon* (1980), *Vânătoarea de vulpi* (1980), *Croaziera* (1981), *Glissando* (1984), *Iacob* (1988), *A 11-a poruncă* (1991), *Tusea şi junghiul* (1992), *Patul conjugal* (1993), *Această lehamite* (1994), *Senatorul melcilor* (1995), *Ambasadori, căutăm patrie* (1998–2003), *Sistemul nervos* (2004), *Legiunea străină* (2008), *Marilena* (2009), *Cele ce plutesc* (2009). Filmele i-au fost distinse cu premii la festivaluri naţionale şi internaţionale, iar regizorului i s-au acordat în mai multe rânduri premii UCIN şi ACIN. După cum mărturisește în interviuri, s-a apropiat târziu de literatură, într-un moment în care devenise imposibil să își finanțeze proiectele cinematografice. A debutat editorial cu *Pisica ruptă* (1997; Premiul ASPRO), publicând într-un timp scurt șapte romane, două volume de proză scurtă și mai multe piese de teatru. Majoritatea filmelor realizate după 2000 sunt ecranizări ale propriilor romane. A mai pus în scenă *Emigranţii* lui Slavomir Mrozeck (1977), *Regele desculţ* de Paul Anghel (1978), *O noapte furtunoasă* de I.L. Caragiale (1998) și o scurtă dramă personală, *Doi pinguri* (2006).

Intrarea târzie în literatură, după ce împlinise cincizeci de ani, când **D.** era nu numai impus ca regizor, ci și format ca scriitor, precum și productivitatea i-au creat reputația de autor inclasabil, greu de situat într-o școală sau o tradiție artistică. La aceasta a contribuit și relativul dezinteres al criticii față de

un autor suspectat în permanență că se legitimează prin succesul obținut în cinematografie: insistența cu care regizorul a subliniat continuitatea preocupărilor sale pentru literatură, teatru și film („între scriitor, cineast, regizor, romancier nu este decât o diferență de formă, nu de conținut") a creat senzația unei pasiuni episodice pentru scris, a unei simple întreruperi a carierei de regizor în așteptarea unor ocazii favorabile revenirii. Prin formulă **D.** nu depășește orizontul romancierilor din anii '80 ai secolului trecut, de care îl leagă atât viziunea critică asupra moravurilor și asupra puterii, cât și oscilația între registrul realist și cel simbolic. Rămâne un observator al societății, care combină reprezentarea satirică și metafora cu ușurința și naturalețea cu care scriitorii „esopici" disimulau reprezentarea realității sub parabole; este un „întârziat" care proiectează asupra deceniilor de tranziție realismul încărcat de subterfugii și strategii aluzive al perioadei comuniste. Nota personală vine din adâncimea metafizică a negativității. Prozatorul aduce în ficțiunile sale o viziune a răului care depășește orice realitate istorică datorată proastei alcătuiri a societății sau a guvernării. El este ceea ce Antoine Compagnon numea un „antimodern": un sceptic care așază un rău universal la facerea lumii, în legătură cu păcatul originar, ca o predeterminare negativă inevitabilă. „Lumea e deja cauzal declanșată și sfârșită de mult", spune personajul-narator din *Ora lanti* (2007), unul din romanele târzii ale scriitorului. Această reprezentare monocrom sumbră determină atât eșecul inevitabil al personajelor, destinul lor consumat de dinainte („totul e deja trăit"), precum și stilul vituperant al satirei sociale sau vehemența comentariilor auctoriale – pentru că descoperirea damnației nu se poate trăi fără indignare. La **D.** există sentimentul că literatura denunță cu violență un rău mult mai profund, aflat dincolo de aparențele realității. Clare în acest sens, fără complexitatea uneori prolixă a romanelor, sunt volumele de nuvele, povestiri și schițe *Două spălări pe cap* (2010), *Băiatul fără sprâncene* (2012). Crochiuri ale realității postdecembriste, aceste proze sunt populate cu o lume acționată exclusiv de pasiuni și motivații situate dincolo de cadrele moralității, pe care ochiul naratorului le urmărește cu ironie rece. Critica a vorbit de un filon caragialian, dar aici nu e în discuție atât reflectarea unei societăți corupte, cât posibilitatea de a evoca, sub pretextul satirei sociale, un rău distribuit uniform, fără nuanțe și mai ales fără mântuire. Umorul, întotdeauna cinic, rezultă dintr-o coliziune a mai multor intenții în egală măsură negative: e un spectacol al răutății umilite, însă nu printr-un triumf al binelui, ci printr-o altă răutate. O avocată care încearcă să corupă prin favoruri sexuale un judecător e păcălită chiar de infractorul pe care trebuia să îl apere. Un pedofil e înșelat de victima lui, o fetiță de treisprezece ani, cu un alt pedofil. Pe anumite secvențe această tratare a realității în cheia amoralității poate lăsa impresia de profunzime, prelungind satira într-un plan mai larg de reflecție în marginea naturii umane. Dar în esență e doar efectul nivelant al unei perspective sceptice integrale, generând o proză „fără învingători" (Dan C. Mihăilescu). O perspectivă ce se anunța încă de la începuturile activității de romancier a lui **D.** sub forma unei memorialistici a eșecului personal. *Pisica ruptă* e o cronică a decepțiilor artistice ale unui regizor, făcută într-un regim incert, apropiat de cel al autoficțiunii, cu anecdote de platou, consemnări aproape documentare ale unor episoade legate de filmele *Glissando* sau *Croaziera* și transfigurări aluzive (Sergiu Nicolaescu apare ca Sergiu Colonnescu). Specifică e de pe acum tema eșecului recurent: protagonistul nu se confruntă cu un singur obstacol, ci e silit să suporte, rând pe rând, constrângerile cenzurii comuniste, nerecunoașterea internațională și precaritatea financiară postdecembristă. E un destin care se articulează în funcție de o lungă serie de evenimente negative, „ruperea pisicii" devenind o metaforă a revoltei permanente și niciodată deschizătoare de drumuri. Unele teme aveau să treacă ulterior, într-o formă sublimată, în *Petru și Pavel* (2003), care urmărește de asemenea destinul unui autor persecutat în regimul comunist și silit să suporte marginalizarea în epoca de tranziție. Deși a primit un prestigios premiu, nu *Pisica ruptă* a avut cu adevărat succes de critică, ci *Marilena și câteva voluptăți* (1999), în care s-a citit un portret arhetipal al femeii abuzate. E cea mai izbutită aplicare a formulei lui **D.** Combinarea unui registru realist, de critică a moravurilor, cu o articulație simbolică și parabolică permite aici o abordare a condiției feminine imediat generalizabilă. Cele trei „Marilene" din roman constituie o „dinastie" (C. Rogozanu), refăcând, la vârste diferite și în contexte diferite, aceeași existență torturată într-o lume a agresivității masculine. Prozatorul inaugurează astfel o serie epică dedicată tipurilor sociale predestinate eșecului și decăderii. Figura basarabeanului, a celui pe

care istoria l-a dislocat de mai multe ori din cauza schimbărilor geopolitice, e evocată în *Strigoi fără țară* (2001), în vreme ce figura imigrantului postrevoluționar, atras de mirajul Occidentului, apare în *Cele ce plutesc* (2009). De fiecare dată temele sociale sunt proiectate pe fondul unei negativități care transgresează condiționările istorice. Dacă *Strigoi fără țară* e și un roman al incestului, *Cele ce plutesc* e un roman al crimelor în serie. **D.** nu urmărește să constituie o amplă frescă a marginalității și a înfrânților (de altfel, personajele, chiar în dimensiunea lor tipică, nu actualizează o categorie a inadaptatului), ci să pună la îndoială posibilitatea însăși a reușitei umane. În acest sens, *Ora lanti* reprezintă poate cea mai interesantă evoluție a prozei lui **D.** Evocând depresia ca tipologie a retragerii din lume și a regresiunii în căutarea „originii" („aș vrea să văd undeva un mers cinstit îndărăt"), romanul deconspiră nimicul, iluzia consistenței realității. Depresivii sunt cei care au acces la adevărata natură a lumii, înțelegând mecanismul unei existențe silite să se desfășoare „lent", în absența timpului și a experiențelor transfiguratoare, fără perspectiva evenimentului salvator și fără amintiri. „Nu simt c-am trăit", mărturisește protagonistul. Tema realității ca iluzie se regăsea și într-o piesă apărută câțiva ani mai devreme, *Carlo Carlini, iluzionism* (2003), articulația cerebrală a reprezentării epice fiind influențată de maniera problematizantă a teatrului modern. Ca dramaturg, **D.** este autorul unor piese de mici dimensiuni – *Șchiopul binemirositor* (1999), *Doi pinguri* (2000) ș.a. – care abordează aceleași teme ale violenței generalizate și ale victimizării, punând totodată în evidență, prin limbajul epurat, caracterul repetitiv al eșecului și dinamica opresivă a raporturilor umane, în fond schema aproape dogmatică care susține acest univers de reprezentări ficționale.

SCRIERI: *Pisica ruptă*, Bucureşti, 1997; *Marilena şi câteva voluptăţi*, Bucureşti, 1999; *Şchiopul binemirositor. Antichități în două părți*, postfaţă Miruna Runcan, Bucureşti, 1999; *Apa din cizme*, Bucureşti, 2000; *Doi pinguri. Teatru într-o parte sau două*, Bucureşti, 2000; *Strigoi fără țară*, Bucureşti, 2001; *Carlo Carlini, iluzionism*, Bucureşti, 2003; *Petru și Pavel*, Piteşti, 2003; *Femei în ghips*, București, 2005; *Ora lanti*, București, 2007; *Cele ce plutesc*, București, 2009; *Două spălări pe cap*, București, 2010; *Băiatul fără sprâncene*, București, 2012.

Repere bibliografice: Al. Ioanide, *Acum ca şi-atunci*, RL, 2000, 9; C. Rogozanu, *Pisici, cizme, voluptăți*, RL, 2002, 39; Constantin Dram, *Sub semnul textului lacunar*, CL, 2003, 3; Nicolae Oprea, *Destinul lui „Ilie fără țară"*, „Ziua literară", 2003, 41; Mihăilescu, *Lit. rom. postceauşism*, II, *176–191*; Petre Ciobanu, *Antiprezentul sau Existența în ralenti*, R, 2007, 10; Cristina Chevereșan, *Pe repede înapoi*, O, 2007, 10; Alexandru Budac, [*Mircea Daneliuc*], O, 2010, 4, 2012, 7. ***A.Td.***

DANIEL, Paul I. (pseudonim al lui Paul Ionescu-Daniel; 15.II.1910, Bucureşti – 7.X.1983, Bucureşti), prozator. A fost, după cum menţiona el însuşi într-un text parţial autobiografic, „feciorul mai mic al lui Ioan Ionescu, conţopist la un minister", care „comitea şi el, în secret, poezie", şi al Elisabetei (n. Georgescu). Urmează cursurile şcolii primare şi pe cele secundare la Liceul ,,Sf. Sava" din Bucureşti. Autor precoce, editează, la începutul adolescenţei, împreună cu alţi câţiva de aceeaşi vârstă, revistele, efemere, „Ţânţarul" şi „Idealul tinerimii". La şaisprezece ani merge să se călugărească la mănăstirea Cernica şi, după afirmaţiile lui, l-ar fi atras şi pe Al. Sahia, pe care-l cunoscuse anterior, către viaţa monastică. În 1929 publică în „Bilete de papagal", la care colaborează în continuare şi unde cunoaşte numeroşi scriitori din generaţia lui ori ceva mai vârstnici. A rămas cu studiile neterminate, deşi a încercat, cu intermitenţe, să le completeze. Lucrează în presă, fiind corector, secretar de redacţie, redactor. Între 1929 și 1936 ocupă funcţia de redactor la ,,Epoca", ţine pagina culturală la ,,Adevărul" şi ,,Dimineaţa"; este secretar de redacţie la ,,Argus", redactor la ,,Timpul" (1940–1948) și la ,,România liberă" (1946–1948). În perioada următoare trece la ziarul ,,Agerpres", care dispare, ulterior înfiinţându-se agenţia cu acelaşi nume, este, apoi, secretar de redacţie la ziarul ,,Glasul armatei", primind şi gradul de maior. După 1951 lucrează la Editura de Stat pentru Imprimate şi Publicaţii (ESIP)şi la Editura Ştiinţifică de Stat, iar din 1953 se angajează la ,,Gazeta finanţelor" în calitate de secretar de redacţie, timp în care publică o serie de reportaje satirice şi schiţe. Din 1968 se pensionează medical. Înainte de război, mai colaborează cu nuvele, schiţe, povestiri, reportaje etc. la „Zodiac", „Herald", „Stânga", „Cuvântul liber", „Adevărul literar şi artistic", „Vremea", „Vitrina literară", „Revista scriitoarelor şi scriitorilor români" ş.a., iar în perioada postbelică e prezent în „România literară", „Luceafărul", „Ateneu", „Manuscriptum" ş.a. Foloseşte şi pseudonimele P. Damian, Paul Damian, P. Dan, Alexandru Colţea, Pion ş.a. În 1935 se căsătoreşte cu Rodica, sora mai mică a lui B. Fundoianu. Călătoreşte în străinătate, are sejururi îndelungate în

Franța, unde îl cunoaște pe B. Fundoianu, cu care se împrietenește, notabil fiind, după decenii, rolul lui **D.** ca editor al acestuia. Participă la cenaclul literar al revistei „Cahiers du Sud", întâlnește diferite personalități literare și artistice, cu unele legând relații strânse (între alții, cu sculptorul Constantin Brâncuși și cu actorul Louis Jouvet). În țară, din 1935 până în 1943, frecventează ședințele cenaclului Sburătorul, unde citește din propria producție literară. Debutează editorial în 1938 cu volumul de proză scurtă *Republica Barbă-Rasă* (cu o copertă ilustrată de J. Perahim), semnat Paul I. Daniel, căruia i se adaugă, în 1945, *Un sătul de viață*.

Autor de schițe și mici povestiri, **D.** e un umorist din a doua generație postcaragialiană. E comparabil – deși le rămâne inferior ca nivel estetic – cu predecesori precum I.A. Bassarabescu și G. Brăescu, scriitori față de care e mai„gazetăresc", mai „ușor", mai diluat. Se poate presupune că la rândul lui va fi servit – alături de alții – drept model pentru unii umoriști din perioada 1948–1989. Personajele din scrierile lui umoristice și (blând) satirice sunt înzestrate cu o pregnantă autenticitate; scriitorul a construit o mică lume, lumea mahalalei, configurată din observarea selectivă a realităților, înfățișată cu o „voce" proprie, chiar dacă pot fi depistate asemănări cu scriitori confruntați biografic cu realități similare. Mahalaua lui **D.** este cea din primele decenii ale secolului al XX-lea și în special din perioada interbelică, adică mahalaua transpusă în literatură de alți autori în chip „expresionist", dramatic, sumbru ori melodramatic sau sentimental. Din viața periferiei bucureștene mizere el observă și reține aspectele comice, nu neapărat „vesele", narate mai degrabă cu bonomie, însă nu fără incisivitate și nerv, și nu fără o seriozitate de fond, ceea ce asigură calitatea umorului. Mahalaua – așa-numita „Republica Barbă-Rasă", adevărat „stat în stat" – este una dosnică și nevoiașă, văduvită de binefacerile edilitar-urbanistice moderne. Observația pătrunzătoare a prozatorului vizează limbajul, mentalități și comportamente caracteristice, recuzita și practicile obișnuite ale traiului oamenilor de la periferie. Onomastica e de un pitoresc uneori poate șarjat prin supralicitare: personajele se numesc Duduveică, Falaștoacă, Bambulete, Gâjâitu, Tăchiță Cărăbiță, Iliuță Pufulete (numele-poreclă real al bunicului prozatorului), Năvârlie, Nenciu Penciu, rareori purtând nume neutre stilistic. Dintre scenele reconstituite cu vervă nu lipsesc nunta „cu dar", încăierarea conjugală ori între vecini, expediția micilor „șmecheri" pe bulevard, unde, păcălind diverși „fraieri", văd un film, beau și mănâncă fără să plătească, apoi descinderea hingherilor în mahala și eșecul tentativei lor de a înhăța cățelul din curtea unui mitocan ș.a.m.d. Atmosfera de cârciumă ori de frizerie, specifică unui cartier mărginaș e resuscitată cu iscusință. Printre textele lui **D.** sunt câteva reușite ale genului, cum ar fi *Borsalino-veritabil*, în care un „adălmaș" luat între doi vecini, dintre care unul e controlor fiscal, deci „influent" pe lângă prăvăliași, îi înlesnise celuilalt cumpărarea avantajoasă a unei pălării noi, se transformă într-un șir de libații ruinătoare prin restaurante, care se întind vreo săptămână și la capătul cărora, constatându-se pierderea pălăriei a cărei cumpărare declanșase totul, e recuperată și dată la „întors" vechea pălărie uzată, prilej pentru un nou „adălmaș". La fel proza intitulată *Care pe care*, unde un tânăr avocat, jefuit de un tâlhar de codru, își recuperează, prin vorbărie persuasivă, banii și bunurile, obținând, pe deasupra, o arvună pentru o făgăduită „rezolvare" a situației juridice a banditului, ori povestirea *Nu-ți dau, că n-am!*. După 1948 producția lui **D.** scade valoric, pe de o parte fiindcă scriitorul încearcă să se plieze comenzii politico-propagandiste a regimului, pe de altă parte pentru că ține să-și diversifice paleta și eșuează în registrele nou abordate (evocarea pitorească și sfătoasă, fantasticul, straniul). Verbozitatea se accentuează, incisivitatea nu mai este pregnantă, textele sunt fără poantă ori cu o poantă slabă.

SCRIERI: *Republica Barbă-Rasă*, București, 1938; *Un sătul de viață*, București, 1945; *Stradă liniștită*, București, 1958; *Borsalino-veritabil*, București, 1969; *Strada sabiei de lemn*, București 1980. **Ediții:** B. Fundoianu, *Priveliști și inedite*, introd. edit., București, 1974, *Poezii*, tr. Virgil Teodorescu și Dora Litman, introd. Mircea Martin, postfața edit., București, 1978 (în colaborare cu George Zarafu), *Poezii*, I–II, pref. D. Micu, București, 1983 (în colaborare cu George Zarafu), *Opere*, I, pref. Mircea Martin, postfață Ion Pop, București, 2011 (în colaborare cu George Zarafu și Mircea Martin). **Traduceri:** Hans Huenkel, *Pactul cu moartea*, București, [s.a.]; Radclyffe Hall, *Fântâna singurătății*, București, 1943.

Repere bibliografice: [*Paul I. Daniel*], RRI, II, partea I, *136–146*; Vasile Damaschin, *Paul I. Daniel*, „Seara", 1939, 363; Dan Petrașincu, *„Republica Barbă-Rasă"*, „România", 1939, 240, 257; Emil Gulian, *„Republica Barbă-Rasă"*, FCL, 1939, 2195; Al. A. Philippide, *„Republica Barbă-Rasă"*, VR, 1939, 6; Mircea Pavelescu, *„Republica Barbă-Rasă"*, JL, 1939, 10; Dan Petrașincu, *„Un sătul de viață"*, „Dreptatea nouă", 1945, 128; N. Papatanasiu, *„Un sătul de viață"*, „Drapelul",1945, 285; Al. Raicu, *Paul Daniel – 70*, RL, 1980, 7; I. Cremer, *„Strada sabiei de lemn"*, F, 1981, 9; *Dicț. scriit. rom.*, II, *22–24*. **N.Bc.**

DANILOV, Nichita (7.IV.1952, Climăuţi, j. Suceava), poet, prozator, eseist.

Este fiul Nataliei (n. Ivanov) şi al lui Ivan Danilov, ţărani lipoveni. Urmează liceul la Iaşi (1967–1971), apoi, tot aici, o şcoală postliceală de arhitectură (1971–1973) şi Facultatea de Ştiinţe Economice (1974–1978). Debutează cu poezie în „Convorbiri literare" (1977) şi editorial cu volumul *Fântâni carteziene* (1980; Premiul Uniunii Scriitorilor). Înainte de 1989 este, pe rând, stagiar la Studioul Cinematografic Buftea, corector şi redactor la revista „Convorbiri literare" (1982–1988), profesor la Liceul „Mihai Eminescu" din Iaşi şi muzeograf la Casa Memorială „G. Topîrceanu" (1988–1990). Ulterior ocupă mai multe funcţii la diverse teatre, ziare şi reviste ieşene: între 1991 şi 1992 este director al Teatrului Luceafărul, apoi secretar general de redacţie la „Dacia literară" (1992–1993), secretar literar la Teatrul Naţional „V. Alecsandri" (1993–1996), redactor-şef la Editura Nord-Est, şeful departamentului de cultură la ziarul „Monitorul" (1996–2000). După 2000 lucrează ca inspector pe probleme de cultură la Casa de Cultură „Mihai Ursachi" a Municipiului Iaşi (2001–2004), iar după această dată este director al aceleiaşi instituţii. Intră şi în diplomaţie: consilier diplomatic pe probleme de cultură-presă la Chişinău (1998–2001), ambasador interimar al României în Republica Moldova (1999), director adjunct al Institutului Cultural Român din Chişinău (din noiembrie 2012). Colaborează la „Viaţa românească", „Luceafărul", „Cronica", „România literară", „Tribuna", „Dialog", „Ziarul de Iaşi" ş.a. În 2004 a fost decorat cu Ordinul Cavaler al Artelor, de-a lungul timpului decernându-i-se numeroase premii.

Deşi versurile de început ale lui **D.** stau sub semnul unui lirism de factură eminesciană, care se simte, difuz, şi ulterior (muzicalitatea şi sonoritatea versurilor, melancolia, unele motive), încă din *Fântâni carteziene* sentimentul lumii şi al sinelui ca spectacol derizoriu, ca succesiune de măşti îl anunţă pe adevăratul poet, cel al cortegiilor comic-funerare, al peisajelor cu arlechini şi jucători de zaruri. „Soarele negru" al lui Gérard de Nerval şi corbul lui Edgar Allan Poe sunt figurile tutelare ale acestor tablouri încremenite: totul e dublu („omul despicat în două" din *Abel*), lumea şi sinele sunt imperii ale întunericului, iar răul (sugestia crimei e adesea prezentă) se repetă fără încetare. Conştiinţa revenirii acestui spectacol al răului şi al absurdului aduce, în plan estetic, ironia şi livrescul, oscilând între umor şi disperare. În *Câmp negru* (1982), mai multe poeme (*Arlechini la marginea câmpului*, *Finita la commedia*, *Poema porţilor*) continuă această linie a travestiurilor: jocul încremenit al identităţilor-măşti – eul şi dublul său – devine substanţa poemului, care se reduce adesea la un joc de repetiţii şi dedublări: nu există revelaţie sau schimbare, „trecerea" e de fapt încremenire, „eu" şi „celălalt" sunt totuna, şiruri de indivizi sau evenimente identice se substituie periodic într-un joc fără sens. Halucinantul *Câmp negru*, scris într-un registru dublu, amestec de oralitate şi oracular, de aparent derizoriu şi intens simbolism, este un poem paradigmatic despre trecerea spre nicăieri, adică în moartea percepută ca vid, ca moarte-în-moarte (aceeaşi percepţie apare mai târziu la Ioan Es. Pop): „Mână lângă mână şi pumn lângă pumn/ jucând zaruri şi cărţi pe un câmp de cenuşă/ în timp ce apar eu pe o uşă inexistentă/ şi care se deschide acum pentru prima oară/ [...] în timp ce încerc să pătrund înăuntru./ [...] – Cât să-i dau portarului? am întrebat chiar portarul,/ în timp ce acesta se făcea că nu-i el omul/ [...] – Trei sute de lei, mi-a răspuns,/ două pachete de ţigări Kent sau Pall Mall/ şi o sticlă de vodcă [...]/ Am fost aşezat pe un scaun înalt/ şi întrebat dacă ştiu într-adevăr să joc./ Şi am răspuns nu, pentru că într-adevăr nu ştiam jocul,/ deşi jucasem cândva ceva asemănător./ [...] Am urlat toate astea tare, deşi eram foarte calm,/ pentru a avea timp să le studiez reacţiile./ Deşi ei jucau impasibili şi indiferenţi,/ cu mutrele sobre, cu cravate la gât/ din care lipsea tocmai gâtul. Cu manşetele albe/ ale cămăşii suflecate peste mâneca neagră a costumului,/ din care lipseau tocmai mâinile şi restul trupului./ Pentru că într-o parte mâinile lor/ împărţeau cărţile în timp ce/ trupul lor se zguduia de râs în altă parte./ Nu dispuneam de nimic, decât de cupa cu cenuşă/ unde aveam o pereche de zaruri/ şi-o pereche de mănuşi negre". Tot în volumul *Câmp negru* se află unul dintre cele mai frumoase poeme în proză din întreaga operă a lui **D.** şi poate din câte s-au scris în anii '80: *Nouă variaţiuni pentru orgă*. Textul (un fel de poem al repetiţiilor în cerc) este o alegorie despre

neagra mântuire a poetului-călugăr închis în chilia – mormânt şi fântână – a poemului, scris într-un limbaj de o simplitate şi profunzime simbolice, amintind de o veche limbă ritualică: „Celălalt Ferapont seamănă pe jumătate cu mine, pe jumătate cu primul frate Ferapont. [...] Pe spate are o pereche de aripi şi-o cruce care-l apasă greu înăuntru. [...] Are o faţă întunecată şi nu l-am văzut zâmbind niciodată. E un adevărat gramatic. [...] El transcrie în aur psaltirea” (*VII. Celălalt Ferapont*); „Dedesubtul celuilalt Ferapont e celălalt Lazăr. Dedesubtul celuilalt Lazăr nu mai e nimeni. Cenuşa picură pe rănile lui şi-i acoperă trupul. El nu scrie la nici o psaltire. E prea slab ca să mai poată scrie ceva. [...] Fiecare rană a lui e ca o fântână. Într-una din rănile sale stau eu şi-mi continui psaltirea. Fratele Daniel nu ştie nimic din toate astea. [...] El îmi va continua psaltirea” (*VIII. Celălalt Lazăr*); „Se sfârşea luna april şi începea luna martie. Daniel se apropie de fântână. [...] Era într-o noapte de vineri spre luni. [...] Luni stătu toata ziua şi plânse aplecat peste fratele său Daniel. [...] Dedesubtul lui plângea celălalt Daniel. [...] Era o sâmbătă neagră, fără sfârşit” (*IX. Coborârea lui Daniel*). Dacă poezia autentică e „coborâre” în fântâna-infern, revelaţie şi blestem, lepădare de sine, aşa cum mărturisesc textele intitulate *Nouă variaţiuni...*, din *Arlechini la marginea câmpului* (1985; Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Iaşi), viziunea poetului pare că se obiectivează: el priveşte şi se priveşte oarecum din afară, cu detaşare, poemele au un echilibru clasic, o tentă sentenţioasă; „peisajele” sunt încremenite, Daniel (ipostază a poetului tânăr) rămâne undeva la marginea câmpului, nu coboară în „centru”, în sinele-fântână. Arlechinii sunt umbre, spectacolul trecerii lor e de un tragism şi grotesc reţinut. În *Poemul lunii* onirismul, una din constante, are specificul unui tablou al lui De Chirico: spaţiul geometric, simetric, nemişcarea, de unde şi senzaţia că stranietatea, absurdul nu intervin în realitate, ci se instalează ca unică realitate. Alte poeme cu puternice latenţe tragice, *Portretul fratelui meu venind de pe front* sau *Ora funestă*, îşi armonizează tensiunile, expresioniste, în ritmuri şi sonorităţi de veritabile „balade somnambule”. *Poezii* (1987) pare o carte de trecere, în care coexistă mai multe formule estetice: un **D.** melancolic şi muzical, al rostirii grave, sentenţioase şi al mărturisirilor directe despre sine, unul romantic, în descendenţa *Odei*... eminesciene, cu învolburări stilistice preţioase („Sunt tristeţea cea mai vastă,/ cel mai dureros extaz” etc.), şi un altul, pictor de peisaje înrămate, de tipul spectacol-în-spectacol, un poet vizual şi vizionar, care trage peste imaginile sale, de o intensitate dureroasă, cortina unei blânde ironii, pline de umor absurd ori negru. În volumul *Deasupra lucrurilor, neantul* (1991; Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Iaşi), indiferent de modalităţi (poezia alegorică şi limbajul metaforic abstract sau poezia epică, ironică şi absurd-ludică), discursul se articulează în jurul melancoliei: pe de-o parte melancolia care vine din sentimentul trecerii şi al deşertăciunii lucrurilor, pe de altă parte teama de inconsistenţă, de „neantul de deasupra” şi din interiorul „lucrurilor”. Poemele sunt populate de manechine moarte, arlechini „cu faţa ridată de somn”, îngeri înveliţi în ziare sau cu ochelari fumurii, lanuri de grâu care se hrănesc cu sânge şi cresc pe străzile oraşului, cai „ridicaţi din fotolii”, care „rumegă literele căzute în iarbă”. Este o lume apocaliptică, dar pusă sub semnul dublului, o apocalipsă a iluziei, a farsei şi a nebuniei: „casa”, o corabie a nebunilor, condusă de „F. M. Dostoievski în uniformă de capitan”, şi-a pierdut ferestrele şi uşile şi „pluteşte în aer, doar acoperiş şi pereţi:/ prin ferestre ies palmele noastre, ca nişte lopeţi....” (*Secol*). Expresionismului exacerbat îi corespunde un sentiment (auto)ironic al derizoriului şi al înscenării, componenta livrescă şi intertextuală accentuându-se: „Cu craniul ascuţit ca un ou trece pe stradă marele poet Nichita Danilov/ eu merg în urma lui şi meditez/ citindu-l pe Borges.// El îşi înclină capul, se opreşte în loc şi m-ascultă/ transpus într-o lume ocultă./ Eu merg în urma lui și-i citez/ un anumit pasaj din Borges” (*Portret al artistului la tinereţe*). În *Mirele orb* (1995) sentimentul sfârşitului (de lume şi de „secol”) pare că se asociază unei oboseli dulci, o „lumină moartă” lăsându-se deasupra oraşului; în peisaje vizionare, încremenite, străluminate dinăuntru de strania lumină a morţii, ameninţarea angoasantă, presimţirea vidului alternează cu o linişte şi o armonie nefireşti: „O singură femeie/ fierbe duminica într-un cazan de aramă/ hăinuţele celor o mie de copii orbi/ Le clăteşte apoi seara/ în albia dulce a râului/ le stoarce şi le întinde/ la uscat pe sârmă/ în livada de vişini.// În locul fiecărui cârlig/ cântă albastra privighetoare” (*Peisaj cu îngeri orbi*). Poemele în proză – sau proza poetică, alegorică şi poemele epicizate, cu „tramă” – continuă o linie foarte fertilă în opera lui **D.**, desăvârşită, în *Suflete la second hand* (2000), de ciclul poematic *Fluture cap-de-mort*. Aici „drama morţii” e folosită de autor ca materie poetică de mâna a doua, adică prin intermediul unui travesti epic parodic. Personajele şi poveştile lor, desfăşurate într-un Iaşi carnavalesc, au o savoare deosebită, poeziei îi prieşte de minune ancorarea într-un real

concret, sordid, în materia stufoasă a realităţii, pe care ştie să o ridice, prin întortocheate volute simbolice ori prin incizii bruşte, violente, la rangul unei viziuni tulburătoare, în zona tragicului absurd. Cele două volume de poeme inedite publicate în 2007 (*Centura de castitate*; Premiul Uniunii Scriitorilor, Premiul Academiei Române) şi în 2011 (*Imagini de pe strada Kanta*; Premiul revistei „Observator cultural") au provocat o parte a criticii să se întrebe dacă nu este vorba despre un nou **D.**, datorită reformatării, pe alocuri, a stilisticii sale. Într-adevăr, parabola redată printr-un amestec de realism brut şi metaforism concentrat, duritatea imaginarului, dar şi densitatea sa, ca şi tematica proaspătă aduc un suflu inovator în lirica sa. Volumul conţine poeme de excepţie, lungi, narative (*Nunta de câini*, *Stâlpi de înaltă tensiune*), sau concis-metaforice. Culegerile de articole şi eseuri *Apocalipsa de carton* (1993) şi *Urechea de cârpă* (1993) pun în valoare o vervă satirică debordantă, iar critica tranziţiei spre economia de piaţă şi a racilelor comunismului în România trimite la un gen de scriitură caracterizat prin fineţea observaţiei şi ironiei. *Portrete fără ramă* (2012; Premiul APLER pentru cea mai bună carte a anului), combinaţie de portretistică, memorialistică şi eseistică, reuneşte portrete ale unor scriitori români contemporani, uneori analize ale unor opere, dar, cel mai adesea, proze în care scriitorii şi memorialistul devin personajele unor istorii pe cât de reale, uneori pe atât de fabuloase (*Despre o întâlnire cu Guillaume*, alias Virgil Mazilescu, deschizând ciclul dedicat amintirilor cu optzecişti, este una dintre performanţele volumului). Viaţa noastră literară, câteva dintre figurile ei cele mai importante sau mai pitoreşti apar în acest volum într-o elocventă, personală desfăşurare. Începând cu 2004, când apare *Șotronul*, primul volum din dilogia *Tălpi* (al doilea, *Locomotiva Noimann*, iese în 2008), **D.** pare că se orientează spre proză, publicând patru romane şi două volume de proză scurtă (*Capete de rând*, 2006, *Mama Sonya*, 2008), primite cu rezervă de critică. În orice caz, trilogia şi *Ambasadorul invizibil* (2010) l-au impus drept unul dintre prozatorii importanţi ai ultimului deceniu. *Ambasadorul...* abordează în forţă tema puterii, dintr-o perspectivă care mereu i-a fost proprie lui **D.**, probabil cel mai dostoievskian dintre scriitorii noştri. Acest dostoievskianism ca perspectivă tragică şi absurdă asupra lumii este aplicat în roman unei filosofii a istoriei recente. Prozatorul amestecă alegoria, parabola, oniricul cu detalii minimaliste, extrem de precise, cronica evenimentelor istorice, realitatea politică recognoscibilă cu absurdul cel mai atroce. Tema puterii subîntinde o temă morală şi existenţială, centrală în proza lui **D.** Chiar dacă înscrisă în decoruri stranii, onirice, intens simbolice şi încărcate, care pot aminti de tablourile avangardei ruse, dilogia, şi ea un amestec de suprarealism şi realism, pune aceleaşi mari întrebări ale literaturii lui Dostoievski: existenţa lui Dumnezeu, raportul dintre bine şi rău, problema conştiinţei şi a vinovăţiei umane. Atrasă iremediabil de viziuni funambuleşti, apocaliptice, proza lui **D.** rămâne însă mereu puternic ancorată în real, cu un limbaj deopotrivă oral, livresc şi pitoresc, savuros în idiosincraziile sale, uneori tipice pentru limbajul de tranziţie românesc, alteori cu parfum regional sau arhaic. Dilogia transplantează în lumea românească postdecembristă tema milenaristă a apocalipsei într-o scenografie personală, în care realismul şi parabola par să se confunde, relansând tema religioasă şi metafizică (mai puţin la modă în Occident) în proza românească. Dacă Mircea Cărtărescu, alt poet optzecist convertit la proză, a reuşit să prindă în nuvelele şi romanele sale „spiritul" unui Bucureşti cvasifantastic, **D.** reuşeşte în *Tălpi* să circumscrie spaţiul unui Iaşi postrevoluţionar, murdar, sărac, agresiv şi plin de reclame, în care supravieţuieşte însă Iaşul cvasimitic al lui Cuza şi al lui Kogălniceanu; e în acelaşi timp Iaşul blândului Bahlui şi al sfintei Parascheva, un Iaşi rusesc, gogolian şi chagallian, scăldat în lumina unor asfinţituri purpurii şi populat de personaje memorabile. Dacă în *Maşa şi extraterestul* (2005) problematica, atmosfera şi scriitura par dintele autorului, în primul volum din *Tălpi*, ca şi în continuarea sa, *Locomotiva Noimann*, personajul central reprezintă punctul forte al romanului. Bikinski, un soi de „spirit al locului", unind sfinţenia şi păcatul, credinţa şi necredinţa, dar şi Noimann, provin din galeria personajelor bântuite dostoievskiene, dar şi gogoliene (Makanin şi proza rusească contemporană poate constitui de altfel un model viabil): „eroul" mărunt, insignifiant, trăitor într-un underground ori margine, un „bicisnic" provincial, care, asemenea Maşei, gândeşte, visează sau chiar produce o revoluţie (purificatoare sau nu) a sinelui sau a umanităţii. Aşii prozatorului **D.** sunt farmecul limbii, poezia, mirajul metamorfozelor narative, care propulsează lumea sa aparent realistă într-una miraculoasă, vizionară, de o densitate simbolică rar întâlnită în proza actuală.

Monologurile şi scenariile relevă sensibilitatea metafizică a lui Nichita Danilov, cultivată la şcoala romanticilor macabri, fantaşti, a suprarealiştilor, dar şi la aceea a absurdului,

o sensibilitate înfiorată, neliniştită, revoltată chiar în faţa tainelor care privesc identitatea fiinţei înainte de naştere şi după moarte. [...] *Deşi scrie o poezie a formelor – există chiar un spectacol al formelor, hilare, groteşti, simple mecanisme sau păpuşi de carton, întruchipări ale golului –, lirismul lui Nichita Danilov este în cel mai bun înţeles un lirism al ideilor.*

MIRCEA A. DIACONU

Nichita Danilov este o voce inconfundabilă în poezia de azi. El întoarce poezia tânără – neîncrezătoare în miturile Poeziei – la temele ei eterne. O corecție necesară, o revenire inevitabilă, pentru că poezia, cu sau fără majusculă, nu poate trăi multă vreme numai în comedia poeziei. [...] *În* Arlechini la marginea câmpului *reîntâlnim marile simboluri (*Verbul, Fapta, Balanța, Vestitorii, Marile Cețuri, Marea cea Arsă, Amurgul*) alese, acum, cu precădere din sfera metafizicului și introduse într-o viziune predominant crepusculară: umbre grele, rătăciri în* Marile Cețuri, Nevăzutul *care plânge... Spiritul nu-i, totuși, dezolant, o lumină nouă se aprinde în deșerturile ființei și o rază de luciditate trece peste aceste câmpuri în care îngerii și arlechinii se țin de mână. În orice lucru este o moarte și un început, clopotele aduc vestirea, îngerii se prăbușesc din cer și poetul se naște între două neanturi. Escatologia romantică este tratată acum fără solemnitate, într-o notație aspră și cu un simț fin al universurilor impure. Punctul de plecare este aici ideea cunoscută a lui Nietzsche, reluată fără fast imagistic într-o viziune vag spiritualistă, cu alternanță de morți și nașteri, căderi și iluminări într-un timp nedeterminat. Nichita Danilov elimină din poem metafora, elimină (cu o singură excepție, cred) și muzica versului, poemul este o fișă a spiritului bolnav de singurătăți și înspăimântat de semnele sfârșitului.*

EUGEN SIMION

SCRIERI: *Fântâni carteziene,* Iaşi, 1980; *Câmp negru*, Bucureşti, 1982; *Arlechini la marginea câmpului*, Bucureşti, 1985; *Poezii,* Iaşi, 1987; *Deasupra lucrurilor, neantul,* Bucureşti, 1991; *Apocalipsa de carton*, Iaşi, 1993; *Urechea de cârpă*, Iaşi, 1993; *Mirele orb*, Iaşi, 1995; *Nevasta lui Hans*, Iaşi, 1996; *Nouă variaţiuni pentru orgă,* pref. Mircea Mihăieş, Iaşi, 1999; *Suflete la second hand*, Bucureşti, 2000; *Umbră de aur, melancolia*, postfaţă Mircea A. Diaconu, Botoşani, 2000; *Secol*, Iaşi, 2002; *Tălpi*, vol. I: *Şotronul*, Iaşi, 2004, vol. II: *Locomotiva Noimann*, Iaşi, 2008; *Ferapont*, Piteşti, 2005; *Maşa şi extraterestrul*, Iaşi, 2005; *Capete de rând*, Piteşti, 2006; *Centura de castitate*, Bucureşti, 2007; *Băutorii de absint* (în colaborare cu Traian T. Coşovei, Ion Mureşan, Ioan Es. Pop și Liviu Ioan Stoiciu), Piteşti, 2007; *Mama Sonya*, Bucureşti, 2008; *Ambasadorul invizibil*, Iaşi, 2010; *Imagini de pe strada Kanta*, Bucureşti, 2011; *Portrete fără ramă*, Bucureşti, 2012.

Repere bibliografice: Dobrescu, *Foiletoane*, III, *54–59*; Grigurcu, *Existenţa*, *466–469*; Cristea, *Fereastra*, *288–292*; Micu, *Limbaje*, *127–129*; Simion, *Scriitori*, IV, *526–537*; Eugen Simion, *Peisaj liric cu înger palid*, RL, 1991, 23; Negoiţescu, *Scriitori contemporani*, *146–148*; Liviu Leonte, *Alegorii şi parabole*, CRC, 1996, 1–2; Gheorghe Grigurcu, *Îngerul narcisiac*, RL, 1996, 10; Octavian Soviany, *Soarele negru*, APF, 1996, 3; Pop, *Pagini*, *165–170*; Regman, *Dinspre Cercul Literar*, *131–133*; *Dicţ. analitic*, I, *57–58*, IV, *613–615*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *24–25*; Mircea A. Diaconu, *Nichita Danilov. Tablouri fără ramă*, CL, 1999, 8; Ştefan Borbély, *Spectacolul lumii (văzut dinspre crepuscul)*, APF, 2000, 10; Cistelecan, *Top ten*, *33–35*; Daniel Corbu, *Generaţia poetică '80*, Iaşi, 2000, *49–55*; Bogdan Alexandru Stănescu, *Un secol în infern*, LCF, 2003, 21; Pop, *Viaţă*, *191–195*; Buciu, *Panorama*, I, *188–192*; Holban, *Portrete*, I, *86–90*; Raluca Dună, *Magul Danilov (I–II)*, LCF, 2004, 1, 2; Cistelecan, *Al doilea top*, *28–30*; Lefter, *Flashback*, *327–338*; Holban, *Ist. lit.*, I, *182–194*; Claudiu Turcuş, *Un nou Danilov?*, CLT, 2007, 20; Paul Cernat, *Un poet metafizic*, OC, 2007, 118; Andrei Terian, *Goluri şi plinuri*, CLT, 2007, 40; Alex. Ştefănescu, *Nichita Danilov, poet şi prozator*, RL, 2008, 10; Mircea Bârsilă, *Problematica barocă în poezia lui Nichita Danilov*, ARG, 2008, 12; Manolescu, *Istoria*, *1308–1309*; Bianca Burţa-Cernat, *Povestiri crepusculare*, OC, 2009, 241; Raluca Dună, *„Ambasadorul invizibil"*, RL, 2010, 19; Antonio Patraş, *Duhul povestirii*, OC, 2010, 276; Ion Bogdan Lefter, *7 postmoderni*, Pitești, 2010, *151–158*; Cosmin Ciotloş, *Sistematica poeziei*, RL, 2011, 42; Bogdan Creţu, *Radiografia puterii*, OC, 2011, 303; Soviany, *Cinci decenii*, I, *220–222*; Daniel Cristea-Enache, *Desfăşurarea*, OC, 2012, 379; Ştefan Baghiu, *Nichita Danilov sau Automatismul poetic*, ST, 2012, 1; Cistelecan, *Diacritice*, II, *79–83*. ***R.D.***

DANOVICI, Pătraşcu (sec. XVII), traducător. Boier moldovean cu funcţii în cancelaria domnească între 1640 şi 1665, lui **D.** i s-a atribuit traducerea unui cronograf grecesc. Dintre manuscrisele păstrate la Biblioteca Academiei Române, cel mai complet este *Hronograf den începutul lumii*, datat 1689, din care s-au tipărit fragmente în volumul al doilea din *Cărţile populare în literatura românească* (1963). Este o traducere după scrierea grecului Matei Kigalas *Nou compendiu de diferite istorii* (1637), contaminată cu părţi din cronograful lui Dorotei al Monemvaziei. Manuscrisul românesc cuprinde, în cele 226 de capitole de istorie (începând cu *Facerea* biblică), şi texte diverse, apocrife şi legende, iar în final include învăţături ortodoxe. Unele istorisiri s-au desprins şi au circulat independent (*Istoria Troadei, Boieriile curţii bizantine* ş.a.). Alături de cărţile populare şi de legendele hagiografice, *Hronograful*... a constituit lectura predilectă în epoca veche a culturii româneşti şi a avut o largă răspândire. Unele motive epice au fost asimilate de folclorul autohton.

Traduceri: *Povestiri din hronografe*, CPL, II, *241–265*; *Cronograf tradus din greceşte de Pătraşco Danovici*, I–II, îngr. şi pref. Gabriel Ştrempel, introd. Paul Cernovodeanu, Bucureşti, 1998–1999.

Repere bibliografice: *Catalogul manuscriptelor românești*, întocmit de Ioan Bianu, Remus Caracaş şi G. Nicolăiasa, vol. I, Bucureşti, 1907, *181–192, 242–243*, vol. II, Bucureşti, 1913, *39–81, 348–351, 357*, vol. III, Bucureşti, 1931, *35–36, 45*; Cartojan, *Cărţile pop.*, II, *25–26, 51–52;* Russo, *Studii istorice, 87–100*; Iulian Ştefănescu, *Opere istorice*, îngr. D. Bodin, pref. C.C. Giurescu, Bucureşti, 1942, *111–186*; Nicolae Comşa, *Manuscrisele româneşti din Biblioteca Centrală din Blaj*, Blaj, 1944, *52–63;* Dan Simonescu, *Introducere* la *Povestiri din hronografe*, CPL, II, *237–240*; *Ist. lit.*, I, *463–469*; Doru Mihăescu, *Cronografele româneşti (cu privire specială asupra tipului Danovici)*, „Memoriile Secţiei de ştiinţe filologice, literatură şi arte", t. I, 1977–1978, t. II, 1979–1980; *Dicţ. lit. 1900, 261–262*; Mircea Anghelescu, *„Hronograful" lui Pătraşcu Danovici*, LCF, 2000, 23; Alexandru Ruja, *Scrieri de peste ani*, 2000, 10; Ursu, *Contribuţii sec. XVII, 134–278*. ***C.T.***

DANȚIȘ, Gabriela (6.XI.1947, București), comparatistă, traducătoare. Este fiica Mariei Minculescu (n. Postolache), funcționară, și a lui Constantin Minculescu, avocat. Urmează Școala Medie nr. 5 „Mihail Sadoveanu" (1961–1965) și Facultatea de Limba și Literatura Română (1965–1970) a Universității din București, unde își va susține, în 1999, și doctoratul. Repartizată în sistemul editorial, va fi redactor la Editura Enciclopedică Română (1970–1975), Editura Științifică și Enciclopedică (1975–1990), Editura Științifică (1990–1997), Univers (1997–2001) și Polirom (2001–2005), editând lucrări de referință de diferite profiluri: enciclopedii și dicționare enciclopedice, dicționare domeniale sau bilingve, cărți de filologie și lingvistică, de stilistică, teorie și critică literară, de filosofie și estetică, literatură universală. Din 2005 devine cercetător principal la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu" al Academiei Române, integrându-se, ca autor și revizor în colectivul *Dicționarului general al literaturii române* (IV–VII, 2005–2009), precum și în cel care a realizat *Dicționarul literaturii române* (I–II, 2012). Debutează în 1975 la „România literară", iar editorial în 1980 cu antologia *Nicolae Filimon interpretat de...* Mai colaborează cu articole, cronici de literatură universală, comentarii, publicistică, traduceri la „Luceafărul", „Cahiers roumains d'études littéraires – Euresis", „Lettre internationale" ș.a. În 1991 a primit o bursă de studii la Goethe-Institut din Berlin. A fost distinsă cu Premiul special al Uniunii Asociațiilor Studențești din România (1969) și cu Ordinul Meritul Cultural în grad de Cavaler (2009).

Preocupată constant de literatura universală, **D.** coordonează dicționarul *Scriitori străini* (1981), lucrare de pionierat în lexicografia românească de specialitate, totodată încercare temerară de a pune la dispoziția unui public larg un instrument de informare. Consultabil și astăzi, lexiconul (realizat în redacția Editurii Științifice și Enciclopedice, în colaborare cu Eleonora Almosnino/Nora Iuga și Rodica Pandele, cu o contribuție variabilă a autoarelor) acoperă, în linii mari, în cele peste 2 300 de intrări, toate literaturile lumii, până în cele mai îndepărtate zone, și toate epocile, din Antichitate până la scriitorii contemporani. Articolele cuprind o informație echilibrată, caracterizări succinte ale personalităților și operelor, pertinente în majoritatea cazurilor, cu unele inerente inegalități în tratare. Salutat cu moderație de critică, lexiconul s-a bucurat totuși de aprecieri favorabile (Romul Munteanu, Dan Grigorescu, Leon Levițchi ș.a.), deși nu au lipsit și unele obiecții, parțial justificabile la lucrările de acest fel, nemaifiind însă urmat până acum de altul similar și dovedindu-și din plin utilitatea pentru acel timp. Formația universalistă a lui **D.** se întrevede și în studiul *Poezia bucolică românească* (2000), bazat, la origine, pe o cuprinzătoare antologie tematică intitulată *Ceres și Pan* (1984). Abordând pentru prima oară la noi un gen atât de proteic, capabil de metamorfozare necontenită, înscris într-o tradiție bimilenară și dăinuind într-o varietate de atitudini și forme, autoarea și-a construit o argumentare teoretică și istorică susținută pe o considerabilă exegeză actuală. În definirea bucolicului urmează accepția dată de esteticianul elen Evanghelos Moutsopoulos în cartea *Categoriile estetice*, ca variantă a idilicului și a prelungirilor sale, georgic și pastoral, fiindu-le comună dispoziția afectivă a creatorului, cât și tematica. În partea întâi se expune foarte concentrat o perspectivă amplă asupra genului pe trei paliere (terminologie, arte poetice, istoricul pe plan european până la sfârșitul secolului al XVIII-lea, când apar primele semne ale preromantismului), punându-se totodată în evidență fluctuațiile receptării de-a lungul timpului, cu sugestii fertile în descoperirea bucolicului, inspirate de teoria lui H.R. Jauss, potrivit orizontului de așteptare al fiecărei epoci. Definită contextual în partea a doua, într-un succint capitol incipient, bucolica românească e reconstituită în istoria ei, care începe cu lirica populară (model major: „apercepția pentru bucolic se sprijină în literatura română pe o puternică tradiție orală"), continuă cu lirica îndeobște livrescă din ultimele decenii ale secolului al XVIII-lea și primele ale secolului următor (influențată de mica poezie neoclasică franceză, de cea neogreacă, precum și de clasicii

elini și latini) și cu cea a preromanticilor și a primilor romantici. Un loc important îl deține momentul referitor la „Dacia literară", când are loc procesul de „conștientizare a spiritualității etnice", vizibil și în poezia lui Vasile Alecsandri („maturizarea poeziei bucolice românești"), Eminescu (vizionarismul peisajului, încărcătura lui mitică și magică), G. Coșbuc („sinteză echilibrată a clasicității culte și folclorice" și deopotrivă moment al epuizării motivelor clasice ale idilei), St. O. Iosif, Octavian Goga („accent patriarhal supraindividual"), Al. Macedonski, apoi marii lirici interbelici, care înfăptuiesc sinteza estetică a tradiției cu inovația modernă, explorând resursele magice și htonicul (Lucian Blaga, V. Voiculescu, Adrian Maniu, Ion Pillat), precum și unii minori (D. Ciurezu, N. Crevedia, V. Carianopol ș.a.), în fine, poeții postbelici (Ioan Alexandru, Ion Gheorghe, Florența Albu ș.a.). Preluând sugestii ale criticii lui Ernst Robert Curtius și ale exegezei topice ulterioare, precum și ale studiilor de tip *Stoffgeschichte*, în ultimele capitole **D.** realizează „o personală interpretare a poeziei bucolice românești" (cum a sesizat Cornelia Ștefănescu), prin analiza unor topoi, motive, teme precum *Et in Arcadia ego* și ipostazele sale (Arcadia și vârsta de aur, tărâmul pierdut, spiritualizarea Arcadiei), *locus amoenus* și evoluția de la peisajul pastoral la cel ideal, *laus ruris* (elogiul vieții la țară), erosul bucolic ori motivele htonice, în eseuri de sine stătătoare ce demonstrează individualizarea bucolicii prin necontenită etnicizare. Astfel, *Poezia bucolică românească*, un studiu de erudiție aerisită și atractivă, cu interesante conexiuni și asociații, luminează una din coordonatele importante ale liricii românești, definită în context european, integrându-se și ca o contribuție comparatistă. Stilul riguros și exact, scrupulul proprietății termenilor și echilibrul judecăților caracterizează și celelalte cercetări ale lui **D.** Ca traducătoare, a transpus (și comentat), precumpănitor din literaturi de expresie germană, proză dificilă stilistic (Theodor Fontane, Christa Wolf, Thomas Bernhard), în care îi izbutește reconfigurarea ritmului interior al scrierilor, și cărți cu caracter cultural-enciclopedic, ce presupun o anume acomodare cu terminologia de specialitate (de pildă Carl Gustav Jung).

SCRIERI: *Scriitori străini* (în colaborare cu Eleonora Almosnino și Rodica Pandele), București, 1981; *Poezia bucolică românească*, București, 2000. **Antologii:** *Nicolae Filimon interpretat de...*, pref. edit., București, 1980; *Ceres și Pan. Antologie de poezie bucolică românească*, introd. edit., București, 1984. **Traduceri:** Theodor Fontane, *Romane*, vol. I: *Altfel în stele ți-a fost scris* (*Schach von Wuthenow*), îngr. și pref. trad., București, 1995, vol. II: *Captivi ai clipei* (*Familia Poggenpuhl; Mathilde Möhring*), București, 1998; *Dicționar enciclopedic de personaje biblice*, coordonator Martin Bocian, București, 1996 (în colaborare cu Herta Spuhn); Christa Wolf, *Medeea*, postfața trad., Iași, 2002; Joachim Köhler, *Friedrich Nietzsche – Cosima Wagner*, Pitești, 2003; Alessandro Barbero, *Carol cel Mare. Un părinte al Europei*, București, 2005; Thomas Bernhard, *Vechi maeștri*, pref. trad., Pitești, 2005; Carl Gustav Jung, *Opere complete*, vol. XV: *Despre fenomenul spiritului în artă și știință*, București, 2007.

Repere bibliografice: Șerban Cioculescu, *Filimon interpretat..., I–II*, 1980, 22, 25; Ion Dodu Bălan, *O antologie a exegezelor la Nicolae Filimon*, CNT, 1980, 51; Dan Grigorescu, *Sinteze necesare*, RMB, 1982, 11577; Romul Munteanu, *„Scriitori străini"*, RL, 1982, 4; Leon Levițchi, *Pe marginea dicționarului „Scriitori străini"*, CNT, 1982, 10; Ion Bălu, *Spiritul bucolic în lirica românească*, RL, 1984, 33; Grete Tartler, *Drăcușorul prejudecăților*, RL, 1995, 47; Cornelia Ștefănescu, *„Poezia bucolică românească"*, JL, 2001, 1–4; Nora Iuga, *Cine este această Medee?*, RL, 2003, 14; Alex. Ștefănescu, *„Dicționarul general al literaturii române"*, RL, 2005, 2; Luminița Marcu, *Există și bătrâni nonconformiști*, „Ziua", 2005, 3503; Sorin Lavric, *Tehnica repetiției*, RL, 2006, 4; Ion Simuț, *„Dicționarul esențial Simion 2012"*, CLT, 2012, 43. ***N.M.***

DARACUL, săptămânal apărut la București între 5 ianuarie şi 26 martie 1869, 1 ianuarie şi 7 iulie 1870, 6 şi 31 ianuarie, 3 octombrie şi 31 decembrie 1871, la 9 ianuarie 1872 şi, după un interval de patru ani, între 18 iulie şi 19 octombrie 1876. Apariţia intermitentă mărturiseşte existenţa zbuciumată a gazetei, în concordanţă cu aceea nu mai puţin neliniştită a redactorului, N.T. Orăşanu. Camuflat în primii ani sub pseudonime diverse, acesta recunoştea în 1871 că redactează periodicul. Versurile şi proza publicate aici se apropie de buna tradiţie a scrisului satiric românesc ilustrată de Vasile Alecsandri, B.P. Hasdeu, Anton Bacalbaşa şi I.L. Caragiale. Ceea ce individualizează revista între publicaţiile satirice ale vremii, în afara nivelului literar onorabil, este atitudinea politică. **D.** se situează într-o permanentă opoziţie, criticând deopotrivă liberali şi conservatori, boieri, ciocoi şi burghezime, precum şi pe prinţul străin. În numerele 25 şi 28 din 1870, sub două scrisori din Piteşti în care se relatau brutalităţile comise de armată cu prilejul unor manifestaţii politice, apare semnătura Maior Teacă, şi nu este exclusă posibilitatea ca viitorul personaj al lui Anton Bacalbaşa să fi fost modelat, cel puţin parţial, după acest vajnic militar piteştean. ***R.Z.***

DARIE, Pavel (6.XI.1930, Prajula – Soroca), poet, prozator, traducător. Provine dintr-o familie de ţărani. Rămas orfan, creşte într-un orfelinat. Mai târziu va absolvi Institutul de Literatură „Maxim Gorki" din Moscova (1955), lucrând apoi la ziarele „Colhoznicul Moldovei" şi „Cultura Moldovei", iar din 1966 ca redactor şi şef de redacţie la Editura Cartea Moldovenească (ulterior Literatura Artistică). I s-a acordat Premiul Uniunii Scriitorilor din RSS Moldovenească (1987) pentru traducerea epopeii *Ramayana*.

La început **D.** s-a afirmat ca scriitor pentru copii, prin plachetele de versuri *Ce-a fost în pădure?* (1954), *Sputnicul – steluţa noastră* (1959), *Povestea bobului de grâu* (1962), precum şi prin volumele de proză *O scrisoare călătoare* (1960) şi *În scrânciobul vântului* (1964). Cunoscător al sufletului infantil, scriitorul îi iniţiază pe micii cititori – folosind calea ludicului – în tainele şi rosturile lumii (*Dor de mamă*, 1967). În poezia pentru maturi – *Vase comunicante* (1969), *Am vrut să ştiu…* (1971), *Scrisoare către tine* (1973), *Revenire* (1977), *Cântece de iarnă* (1981), *Steaua cea din lacrimă* (1988) –, deşi nu impune o formulă artistică pregnantă, el cucereşte cititorul prin lirismul de factură meditativă şi prin melodicitatea discursului bine articulat. Este, din ce în ce mai vizibil, o lirică suplă, izbutind tot mai mult să învingă filosofarea banală şi compunerea plată. **D.** s-a ilustrat şi ca traducător: a transpus epopeile indiene *Mahabharata* şi *Ramayana*, sonetele lui Petrarca şi Pierre Ronsard, din lirica lui Victor Hugo, Rabindranath Tagore, A.S. Puşkin, M.I. Lermontov, L. Martînov, A.A. Prokofiev, V. Vinokurov.

SCRIERI: *Ce-a fost în pădure?*, Chişinău, 1954; *Sputnicul – steluţa noastră*, Chişinău, 1959; *O scrisoare călătoare*, Chişinău, 1960; *Povestea bobului de grâu*, Chişinău, 1962; *În scrânciobul vântului*, Chişinău, 1964; *Dor de mamă*, Chişinău, 1967; *Vase comunicante*, Chişinău, 1969; *Viaţă de legendă*, Chişinău, 1970; *Am vrut să ştiu…*, Chişinău, 1971; *Scrisoare către tine*, Chişinău, 1973; *Cântece de iarnă*, Chişinău, 1974; *Revenire*, Chişinău, 1977; *Bob de grâu*, Chişinău, 1986; *Steaua cea din lacrimă*, postfaţă Tudor Palladi, Chişinău, 1988; *Frate drag*, Chişinău, 2011. **Traduceri:** I.S. Turgheniev, *Un cuib de dvoreni*, Chişinău, 1972; *Ramayana*, Chişinău, 1986; Petrarca, *Lirică*, pref. Nicolae Rusu, Chişinău, 1975; Victor Hugo, *Poezie*, pref. Mihai Cimpoi, Chişinău, 1976; *Mahabharata*, pref. Lazăr Ciobanu, Chişinău, 1979; Rabindranath Tagore, *Versuri*, pref. Mihai Cimpoi, Chişinău, 1979; A.A. Prokofiev, *Versuri*, Chişinău, 1980; Petrarca, Ronsard, *Cântec de inimă îndrăgostită*, pref. Nicolae Rusu, Chişinău, 1989.

Repere bibliografice: Mihail Dolgan, *Idee şi imagine poetică*, Chişinău, 1971, *279–289*; Mihail Dolgan, *Pavel Darie*, în *Profiluri*, *168–174*; Ciocanu, *Itinerar*, *203–208*; Tudor Palladi, *Riscul şi surpriza revenirii*, „Nistru", 1979, 2; Tudor Palladi, *Între datorie şi dorinţă*, „Moldova socialistă", 1987, 22 decembrie; *Dicţ. Chişinău*, *200–201*. ***M.Dg.***

DARUL VREMII, revistă apărută la Cluj, lunar, între februarie şi octombrie 1930. Redactor responsabil: Ion Munteanu; de la numărul 4–5 director este Victor Papilian. În loc de articol-program, un *Bilanţ ardelean* al lui Ion Chinezu încearcă definirea specificului cultural al provinciei prin enumerarea principalilor săi reprezentanţi, de la Ion Budai-Deleanu la Lucian Blaga; concluzia: „Bilanţul Ardealului nu ni se pare deficitar. Blaga este crainicul generaţiei ce se ridică şi pe care o visăm de un românism uşurat de balastul comparaţiilor tulburătoare, paralizante, ridicată deasupra «vegetativului etnografic», în regiunea unde acest etnografic sentimental va căpăta rezistenţa şi mlădierea de oţel a ideii". În mod nedeclarat, dar vizibil, revista urmăreşte promovarea valorilor locale. Principalele rubrici au ca titulari nume prestigioase: Ion Breazu, Ion Chinezu, Sextil Puşcariu (cronica literară); Aurel Ciupe, Victor Papilian, Aurel Decei (cronica plastică); Victor Papilian (cronica dramatică); M. Kernbach (cronica socială); Valeriu Puşcariu (cronica ştiinţifică). Rubricile „Mişcarea culturală din ţară şi străinătate" şi „Cărţi, reviste, însemnări" sunt susţinute de Valeriu Bologa, Ion Breazu, Ion Chinezu, Ion Muşlea, Victor Papilian, Valeriu Puşcariu. Apărut în primul număr al revistei, un comentariu la *Note şi impresii* de G. Ibrăileanu marchează debutul lui Pavel Dan. Poezia este ilustrată de Emil Giurgiuca (*Dimineaţă de primăvară*), Cornelia Buzdugan, George Retezeanu, Iustin Ilieşiu, Teodor Murăşanu, I. Constantinescu-Delabaia, Augusta Dragomir, Traian Ieremici, Grigore Popa, J. Murgu. Proză semnează Ion Agârbiceanu (*În noapte*, *Fructul oprit*, *Solomon împărat*), Victor Papilian (*Un acuzat zâmbi*), Pavel Dan (*Ursita*), Ion Munteanu, iar Al. Ciura publică pagini de memorialistică (*În străini*, din ciclul *Amintiri din Blaj*). Revista mai conţine studii şi articole privind literatura română sau universală (Horia Teculescu, *Folclorul şi literatura cultă*, Elena Văcărescu, *Mistica naţională română în generaţia de la 1848*, Iulian Jura, *Cum ar trebui studiat Titu Maiorescu*, N. Iorga, *Ceva despre presa română după 1866*, Şt. Bezdechi, *Ovidiu şi soţia sa*), eseuri filosofice (Lucian Blaga, *Simboluri spaţiale*, Nicolae Mărgineanu, *Cultură şi naţiune*). Petre Grimm traduce din Robert Browning (*Evelyn Hope*, *Iubirea printre ruine*), iar Const. Z. Buzdugan transpune în româneşte *Cântul III* din *Divina Comedie* a lui Dante, precum şi poezia *Frumuseţea* de Charles Baudelaire. ***M.V.***

DASCAL, Mihai (31.XII.1946, Telega, j. Prahova – 11.II.2004, Bucureşti), critic şi istoric literar, editor, publicist. Este fiul Mariei (n. Ciută) şi al lui Nicolae Dascălu, tâmplar. După absolvirea liceului la Câmpina și a Facultăţii de Limba şi Literatura Română la Universitatea din Bucureşti (1972), lucrează ca redactor la Editura Minerva, unde între 1979 şi 1989 a coordonat seria „Introducere în opera lui...". Din mai 1990 încearcă şi o experienţă de editor particular, cu o editură cu profil enciclopedic. În 2001 devine cercetător științific la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu" al Academiei Române. Debutează la revista „Viaţa studenţească" în 1968 cu publicistică pe subiecte culturale, din 1969 colaborând cu cronici şi articole literare la „Viaţa românească", „Universitas", „Amfiteatru", „România literară", „Convorbiri literare", „Cronica", „Echinox", „Luceafărul", „Orizont", „Revista de istorie şi teorie literară", „Dreptatea", „România liberă", „22", „Cotidianul", „Zum" (New York) ș.a. A fost distins cu Premiul pentru critică şi eseistică în cadrul Colocviului Naţional Studenţesc de Literatură (1970).

D. e cunoscut mai ales ca îngrijitor al primului tom dintr-o proiectată ediţie critică a operei lui Cezar Petrescu (1985; Premiul revistei „Luceafărul") cu care, de fapt, debutează semnificativ, și, împreună cu Mircea Handoca, al primelor două volume din seria *Opere* de Mircea Eliade (1994–1997). A mai alcătuit „repere istorico-literare" la cărți apărute în seria „Patrimoniu" a Editurii Minerva, aparţinând lui Titu Maiorescu, B. Delavrancea, E. Lovinescu, Liviu Rebreanu, Lucian Blaga, G. Călinescu, Tudor Vianu, Mihail Sebastian ş.a., a scris prefeţe sau postfeţe, susţinând puncte de vedere originale. Volumul de studii și eseuri *Aventuri în Țara Imanenței. Exercițiii de hermeneutică literară. Fascinația exegezei* (2003), prefigurat parțial în *Fascinația exegezei* (1998) atestă calitățile lui **D.**, critic și eseist preocupat îndeosebi de analiza prozei. Disponibilitățile sale merg către hermeneutică, interpretul recurgând la orice criteriu valabil operant considerat în contextul ideilor estetice, filosofice, socio-politice care generează opera. El se îndreaptă către construcția critică (precum în studiile *Prolegomene la tipologia romanului românesc din secolul al XIX-lea, Romanul romantic românesc. Ipostaze și avataruri, Paradoxul Istrati sau Romanul „Ciulinii Bărăganului" ca pamflet mito-poetic, Al. Philippide. Toposuri fundamentale* ș.a.) cu un ochi atent la teoria literară, de ale cărei modele (psihocritică, tematismul lui J.-P. Richard etc.) beneficiază fără a le absolutiza. Dincolo de incursiunile critico-metodice, **D.** este însă și un excelent portretist, ca în „proza de original" pe care i-o schițează lui G. Topîrceanu sau în creionarea aventurii spirituale a lui Panait Istrati, dar și un istoric literar dezinhibat, care privește lucid pe deasupra clasificărilor de rutină, disociind cu finețe interpretativă, cu accente clar delimitate, și care reconfigurează colorat spații și epoci culturale, discerne coordonatele spirituale ale câte unui moment în contextul general al literaturii. Interesant este și studiul *Tudor Vianu, critic al actualității literare*, unde exegetul își propune să analizeze filoanele gândirii criticului, întrevăzute în conștiința sa modernistă („care-l situează în avangarda teoretică a momentului"), în „răspunderea morală" pentru cuvântul rostit („conștiința etică") și în „meliorismul" său (atitudinea umanistă), configurând modelul de „imparțialitate" statuat de istoria literară. Familiarizarea cu opera lui Cezar Petrescu l-a condus pe **D.** la cercetarea unor aspecte mai puțin cunoscute ale prozei scriitorului, precum faptul că acesta descoperă psihanaliza, ale cărei revelații mito-poetice „îi deschide și hrănesc apetitul pentru fantastic", ori tentația abordării existențialiste în unele romane, ca *Adăpostul Sobolia*. Deși întreruptă prematur, activitatea lui **D.** dă seamă de înzestrarea sa de istoric și critic literar.

SCRIERI: *Fascinația exegezei*, Bucureşti, 1998; *Aventuri în Ţara Imanenţei. Exerciţii de hermeneutică literară. Fascinația exegezei*, Bucureşti, 2003. **Ediţii:** Ion Agârbiceanu, *Nuvele și povestiri*, București, 1982 (în colaborare cu G. Pienescu); Lucian Blaga, *Teatru*, I–II, București, 1984 (în colaborare cu Dorli Blaga); Cezar Petrescu, *Opere*, I, introd. Al. Piru, Bucureşti, 1985, *Somnul. Simfonia fantastică*, pref. edit., Bucureşti, 1988, *Adăpostul Sobolia*, pref. edit., postfaţă Perpessicius, Bucureşti, 1989, *Omul din vis*, Bucureşti, 1989; Barbu Delavrancea, *Nuvele. Povestiri*, București, 1987 (în colaborare cu Emilia Șt. Milicescu); Mircea Eliade, *Opere*, I–II, pref. Ion Bălu, Bucureşti, 1994–1997 (în colaborare cu Mircea Handoca); Amita Bhose, *Eminescu*, pref. Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Bucureşti, 2001 (în colaborare cu Carmen Mușat-Coman).

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *Tineri critici*, RL, 1975, 12; M.N. Rusu, *Climat și individualitate*, AFT, 1976, 10; Mircea Anghelescu, *Moştenirea lui Cezar Petrescu*, T, 1986, 2; Zaharia Sângeorzan, *Cezar Petrescu, „Opere", I*, CRC, 1986, 14; Ovidiu Papadima, *Cezar Petrescu în ediţie critică*, CNT, 1986, 37; Paul Dugneanu, *Straniul*

psihologic, LCF, 1986, 45; Alex. Ştefănescu, *Valori restituite*, RMB, 1986, 12 848; Teodor Vârgolici, *Ediţia critică a operei lui Mircea Eliade*, ALA, 1995, 267; Gheorghe Glodeanu, *Ediţia critică Mircea Eliade*, JL, 1998, 1–2; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *25–26*; Iordan Datcu, *Sub semnul Minervei*, Bucureşti, 2000, *149–151*. ***Al.S., G.Dn.***

DASCĂLU, Bogdan Mihai (20.XII.1977, Timişoara), prozator, dramaturg, poet, eseist, traducător. Este fiul Doinei Bogdan-Dascălu şi al lui Crişu Dascălu, scriitori. Urmează Liceul „Nikolaus Lenau" din Timişoara (1992–1996), aici fiind şi redactor-şef al revistei „Axis" (1994–1996), pe care a întemeiat-o. Este absolvent al Facultăţii de Litere, Filosofie şi Istorie de la Universitatea de Vest din Timişoara, secţia germană–franceză (2000). A fost asistent la Catedra de limba şi literatura germană din cadrul acestei facultăţi (2000–2002 şi 2007), lector de limba şi literatura română la Universitatea „Karl Ruprecht" din Heidelberg, Germania (2002–2006), din 2007 este cercetător la Institutul de Istorie şi Teorie Literară „G. Călinescu" al Academiei Române. Şi-a susţinut doctoratul la Facultatea de Litere a Universităţii din Bucureşti cu teza *Imaginea lumii germane în literatura română* (2007) şi a urmat din 2011 studii postdoctorale. A debutat cu versuri în „Orizont" (1987) şi editorial cu *Opus nr. 1 pentru hârtie şi creion* (1995; Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Timişoara). Mai colaborează la „Allgemeine Deutsche Zeitung", „Caiete critice", „Contemporanul – Ideea europeană", „Literatorul", „Neue Banater Zeitung", „Origini", „Orizont", „Poesis", „Reflex", „Revista de studii banatice", „România literară", „Rostirea românească", „Scrisul românesc", „Synthesis" ş.a. A mai semnat Daniel M. Brişan.

Cartea de debut a lui **D.** cuprinde piese de teatru şi povestiri plasate sub semnul absurdului. *Minunata viaţă de câine a lui Adam* (2002) relevă o rafinare a mijloacelor expresive. *Iarna îngerilor* (2002) este romanul naşterii unui roman, într-o formulă în care autorul îşi retrage propriul comentariu din substanţa epică, permiţând astfel personajului central degajarea unui flux confesiv de tip diaristic. O dramă erotică se suprapune unei crize existenţiale (sentimentul nerealizării profesionale într-o redacţie condamnată la monotonie). *Fiul nisipurilor* (2010) reia în parte tehnicile narative din prozele anterioare, de care se desparte însă printr-un suflu poematic accentuat. Personajele de acum sunt evanescente, lăsându-se purtate prin decoruri vag suprarealiste şi participând la un şir de evenimente incerte, în care vagul graniţei dintre real şi imaginar se suprapune unei limite la fel de fluctuante dintre vis şi starea de veghe. Dramaturgia lui **D.** este scrisă într-o altă manieră. Dacă în primele piese fronda avangardistă se aliază cu varianta autentică a absurdului în cele următoare formula este abandonată în favoarea unui teatru a cărui raţiune de a fi este autocontemplarea. Astfel, *Lovitura de teatru* (2000) reprezintă desprinderea de registrul literar al absurdului şi descoperirea unei formule de metateatru, caracterizată prin introducerea unui preambul situaţional, unde sunt precizate circumstanţele viitoarei acţiuni, dar şi prin acreditarea ca personaje a Publicului şi a Autorului. Tehnica se regăseşte în *Păcală* (2002), aplicată însă la lumea rurală şi la literatura ei, ceea ce va fi exploatat în sensul stabilirii unor permanente relaţii intertextuale. În derularea pieselor devine pregnantă opţiunea pentru teatrul destinat exclusiv lecturii din cauza dificultăţilor voite de a fi transpus scenic. Pe de altă parte, prin *Germanitatea şi literele române* (2006; Premiul „Titu Maiorescu" al Academiei Române) **D.** abordează domeniul imagologiei. Eseul dezvăluie modalităţile adeseori complicate prin care scriitori români din secolele al XIX-lea şi al XX-lea percep realităţile spaţiului germanofon (austriac, german şi helvetic). Rezultatul este o imagine complexă, neunitară, contradictorie. **D.** este şi autorul uneia din primele exegeze asupra prozelor scurte ale Hertei Müller, scrisă în limba germană şi apărută în Germania în 2004, cu aproape un deceniu înainte ca scriitoarei să-i fi fost decernat Premiul Nobel pentru Literatură. Tot în Germania i-a apărut şi primul volum de versuri (*Der Duft, der Stadt*, 2004), urmat de al doilea (*Nisipuri*, 2012), editat în ţară şi scris de data aceasta în limba română. În amândouă autorul îşi dezvăluie apetitul pentru liricizarea realului şi ştiinţa de a surprinde latenţa poetică a lucrurilor printr-o abilă colaborare a picturalului cu un discret sâmbure epic. Traducerile lui **D.** din limba germană, inaugurate în 2000 cu un roman al lui Joseph Roth, dau măsura înzestrării tălmăcitorului, îndeosebi prin ambiţiosul proiect de a oferi în variantă românească toate scrierile, memorialistice şi epice, ale lui Rainer Maria Rilke.

SCRIERI: *Opus nr. 1 pentru hârtie şi creion*, Timişoara, 1995; *Un tort pentru un mort*, Timişoara, 1998; *Lovitura de teatru*, Timişoara, 2000; *Minunata viaţă de câine a lui*

Adam, Reşiţa, 2002; *Păcală*, Timişoara, 2002; *Iarna îngerilor*, Timişoara, 2002; *Der Duft der Stadt*, München, 2004; *Held und Welt in Herta Müllers Erzählungen*, Hamburg, 2004; *Sânge albastru*, Bucureşti, 2005; *Germanitatea şi literele române*, Bucureşti, 2006; *Era măritată şi se plictisea*, Bucureşti, 2007; *Fiul nisipurilor*, Bucureşti, 2010; *Nisipuri*, Timişoara, 2012. **Ediţii**: Alexander Tietz, *Briefe von der Alm – Scrisori de la sălaş*, ed. bilingvă, Bucureşti, 2000; Fraţii Grimm, *Märchen*, Timişoara, 2001; Ion B. Mureşianu, *Din trecutul slovei bănăţene. 1500–1700*, Timişoara, 2012. **Traduceri:** Joseph Roth, *Tarabas. Un trecător pe acest pământ*, Bucureşti, 2000; Rainer Maria Rilke, *Jurnal*, Bucureşti, 2006, *Jurnale de tinereţe*, postfaţă Aura Christi, Bucureşti, 2007, *Însemnările lui Malte Laurids Brigge*, Bucureşti, 2008.

Repere bibliografice: Robert Şerban, *Macul Gore şi muşcata Dora*, O, 1996, 3; Rodica Draghincescu, *Microsocietăţi confidenţiale*, TR, 1996, 22; Aura Christi, *Ex libris*, CNT, 2001, 17; Florin Corneliu Popovici, *Păcală redivivus*, CC, 2004, 12; Cornel Ungureanu, *„Held und Welt in Herta Müllers Erzählungen”*, O, 2004, 11; Vasile Spiridon, *Un om în oraş*, CL, 2006, 6; Dan Mănucă, *Imagologie germană*, CL, 2007, 9; Mara Magda Maftei, *Jurnalul unui poet*, CNT, 2007, 2; Suzana Lungu, *„Germanitatea şi literele române”*, ST, 2008, 2–3; Livius Petru Bercea, *Scriitori şi cărţi*, Lugoj, 2008, *145–149*; Ştefan Vlăduţescu, *Potenţialul de comunicare al incomunicării*, R, 2011, 8. ***D.Bd.***

DASCĂLU, Crişu (11.V.1941, Balinţ, j. Timiş), poet, critic literar.

Este fiul Ecaterinei Dascălu (n. Ehlinger), muncitoare, şi al lui Dimitrie Dascălu, publicist. A absolvit liceul la Lugoj (1959) şi Facultatea de Filologie, secţia română–germană, la Universitatea din Timişoara (1964). Imediat după absolvire, devine cercetător la Sectorul de lingvistică din cadrul Bazei de Cercetări Ştiinţifice Timişoara a Academiei Române, ulterior director al Centrului de Ştiinţe Sociale (1984–1986) a Universităţii din Timişoara, funcţie din care demisionează din motive politice. Din 1995 este directorul Institutului de Studii Banatice „Titu Maiorescu” al Academiei Române, şi profesor asociat la Universitatea Tibiscus şi la Universitatea de Vest din Timişoara. Obține doctoratul în filologie cu teza *Limbajul poetic românesc. O analiză din perspectiva textualizării* (1979). Debutează cu versuri în „Scrisul bănăţean” (1959) şi editorial cu volumul *Mânie şi marmură* (1968). Mai colaborează la „Ateneu”, „Caiete critice”, „Contemporanul”, „ Limba română”, „Limbă şi literatură”, „Literatorul”, „Lumina” (Pančevo), „Orizont”, „Piramida” (Zrenianin), „Revista de istorie şi teorie literară”, „Revista de studii banatice”, „Ramuri”, „Reflex”, „România literară”, „Rostirea românească”, „Scrisul românesc”, „Studii şi cercetări lingvistice”, „Tribuna” ş.a. O ediţie Paul Iorgovici, *Observaţii de limbă rumânească*, realizată în 1998 împreună cu Doina Bogdan-Dascălu, care îi este soţie, ţine de preocupările de filolog ale lui **D.**, iar câteva traduceri se leagă de interesul pentru istoria culturală a Banatului.

Prima carte de versuri a lui **D.**, *Mânie şi marmură*, construieşte o mitologie sui-generis, în care autorul se plasează în postura privilegiată de recreator al lumii prin cuvânt: „O mână mi-a rămas şi-un ochi/ Pe care obosit îl voi ridica între degete/ Să vadă capătul drumului/ Pentru că cineva trebuie să fie acolo,/ Mâna să mi-o întindă”. Constante esenţiale sunt acvaticul şi cultura, aparent incongruente. Inventivitatea imagistică e valorificată şi în volumele de versuri *Încercare asupra bucuriei* (1978; Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Timişoara) şi *Cicatricele bucuriei* (1995). Componenta cerebrală şi livrescă este aici prevalentă. Concepând limbajul poeziei drept „limbă pe cale de a deveni operă”, poetul se autodefineşte în raport cu această realitate, ca „un monstru [...] lexicofag”, ca „fiul unui verb ursuz”. Ermetismul este o modalitate de apreciere discretă, neexplozivă, a lumii. Poetul, „locuitor de labirint,/ Cu tari pereţi de alb argint,/ Fără ferestre necum prag”, este, la rându-i, „constructorul” unui edificiu care-şi validează viabilitatea doar dacă are deschideri către cititor („Sunt şi zidar de tari zidiri,/ Umplute numai cu ieşiri!”). Sub expresia reţinută, calmă, arareori exclamativă, proprie mai degrabă unui visător, se descoperă un explorator de spaţii, de preferinţă marine, dar şi montan-silvestre, un nostalgic care nu ignoră nici semnificaţiile civilizatoare ale burgului, cu turnuri, ziduri, statui, mansarde, şi nici interioarele propriu-zise, uneori adevărate sanctuare, în care elementul dominant e oglinda. Poemele presupun o elaborare controlată,

fiind alcătuite din câte trei catrene, cu o circularitate în care un vers devine liantul strofelor, asigurând astfel regenerarea continuă a structurilor imagistice, mai ales în jurul unor sintagme preluate din clasici: „Când peste codri-apare blânda lună,/ Din ce în ce mai rar, în depărtare,/ Un vuiet care încă mai răsună,/ Furiş ascult în noaptea sunătoare.// Izvoare vii din vase stau să salte/ împotrivite, aspre, solitare,/ Prin rumeni aburi, luna se arată/ în peşteri şi firizi, nerăbdătoare.// Furiş ascult în noaptea sunătoare/ O noapte care întârzie,/ Când liniştea mă împresoară/ Ca luna, ca o stea, ca o pustie". Maniera dezvoltată în *Cicatricele bucuriei* va fi abandonată formal în *Timpul absent* (2006), unde versurile condensează neliniştile şi tragismul într-o tonalitate gravă, orizontul fiind ocupat de presentiment: „Prin pădurea/ Galbenă,/ Trece o pasăre/ Galbenă/ Şi mă strigă pe nume.// Prin pădurea/ Roşie,/ Trece o pasăre/ Roşie/ Şi te strigă/ Pe nume.// În pădurea/ Neagră,/ Stă o pasăre/ Neagră/ Şi se uită/ La noi". Subintitulat *Un poem*, volumul *Terra* (2011) se vrea a fi poemul absolut, în sensul că albul paginilor sale tinde să fie ocupat de un mozaic de citate din autori medievali, clerici şi laici, ezoterici şi filosofi, reproduse în limbile respective, în aşa fel încât rezultatul este un text care se apără împotriva oralităţii, el neputând fi decât citit. O altă ipostază a lui **D.**, cea de poetician–semiotician, nu face decât să aducă o mărturie în plus cu privire la cele două componente ale scrisului său. Eseul *Dialectica limbajului poetic* (1986) investighează raportul limbă–limbaj–poezie, constatând că textul poetic este ghidat semantic de un sens matricial, că poezia nu trebuie decodată în accepţia matematică a termenului şi că poeticitatea este element comun emiţătorului şi receptorului. Vocaţia de teoretician al limbajului poetic se confirmă şi în scurtul eseu *Mutaţii paradigmatice în evoluţia limbajului poetic românesc* (1998), dar mai ales în *Insurecţia respectuoasă. Eseu despre individualul şi supraindividualul poetic* (2000). Teza pe care **D.** o argumentează cu un număr substanţial de exemple este aceea că evoluţia în cadrul căreia s-a produs diferenţierea ansamblurilor poetice individuale a avut loc prin înscrierea marilor noştri poeţi într-o matrice originară ce descinde din poezia eminesciană. În *O călătorie spre centrul poeticului* (2000) sunt interpretate, din diferite unghiuri, texte sau ansambluri de texte, demersul teoretic fiind însoţit şi susţinut de interpretări în care semiotica, hermeneutica şi stilistica sunt perspectivele dominante, ceea ce se reconfirmă în paginile din *Poetikon* (2007).

SCRIERI: *Mânie şi marmură*, Bucureşti, 1968; *Încercare asupra bucuriei*, Timişoara, 1978; *Dialectica limbajului poetic*, Timişoara, 1986; *Cicatricele bucuriei*, Timişoara, 1995; *Mutaţii paradigmatice în evoluţia limbajului poetic românesc*, Bucureşti, 1998; *Insurecţia respectuoasă. Eseu despre individualul şi supraindividualul poetic*, Timişoara, 2000; *Poezie şi limbaj*, Timişoara, 2000; *O călătorie spre centrul poeticului*, Timişoara, 2000; *Gramatica poeziei române (1880–1980)* (în colaborare cu Doina Bogdan-Dascălu), Bucureşti, 2002; *Timpul absent*, Timişoara, 2006; *Poetikon*, Bucureşti, 2007; *Zeii locuiesc lângă Olimp*, Bucureşti, 2007; *Colivia belgrădeană*, Bucureşti, 2008; *Terra. Un poem*, Timişoara, 2011.

Repere bibliografice: Dumitru Micu, *„Mânie şi marmură"*, GL, 1968, 28; Florin Manolescu, *„Mânie şi marmură"*, LCF, 1968, 30; Lucian Alexiu, *„Încercare asupra bucuriei"*, O, 1978, 44; Al. Graur, *Paul Iorgovici*, RL, 1979, 23; Marcel Pop-Corniş, *Crişu Dascălu – Poetul ca vizionar şi lexicofag*, O, 1979, 29; Cornel Ungureanu, *Deschidere către Crişu Dascălu*, O, 1986, 2; Nicolae Manolescu, *Poezie şi limbaj*, RL, 1986, 45; Al. Călinescu, *Un alt fel de a citi poezia*, CRC, 1986, 46; Livius Ciocârlie, *Dilema poeticianului*, O, 1987, 18; Vasile Popovici, *Exigenţele rigorii*, O, 1987, 40; Mircea Borcilă, *„Dialectica limbajului poetic"*, CLG, 1987, 2; Ruja, *Parte*, I, *197–202*; Andrei Grigor, *„Insurecţia respectuoasă"*, „Antares", 2002, 46–48; *Dicţ. Banat, 225–227;* [*Crişu Dascălu*], „Rostirea românească", 2006, 4–6 (grupaj special); Constantin Dram, *Sensurile vieţii*, CL, 2008, 9; Ştefan Vlăduţescu, *Crişu Dascălu: de la metodă la text şi retur*, „Scrisul românesc", 2010, 2. ***L.P.B.***

DASCĂLUL PETREA (pseudonim al lui Petre Olariu; 28.VI.1881, Orlat, j. Sibiu – 26.V.1956, Sibiu), prozator, autor de piese de teatru. Fiu al Anei şi al lui Vasile Olariu, ţărani, **D.P.** urmează şcoala „grănicerească" din Orlat, Preparandia de la Blaj, Institutul Pedagogic Teologic Ortodox din Arad şi pe cel din Cluj, absolvit în 1901. Funcţionează ca învăţător în câteva sate din judeţele Cluj şi Sibiu şi, în cele din urmă, în comuna natală. După Unire a fost referent la Consiliul Dirigent – secţia învăţământul primar, director al Orfelinatului „Principele Mircea" din Sibiu, preşedinte al Asociaţiunii Învăţătorilor din judeţul Sibiu, întemeietor şi preşedinte de onoare al Reuniunii Meseriaşilor din Orlat, redactor al ziarelor „Cuvântul poporului" (Sălişte, apoi Sibiu) şi „Luceafărul social-cultural" (Sibiu). A colaborat la „Vatra şcolară" (Sibiu), „Foaia scolastică" (Blaj), „Libertatea" şi „Noutatea" (Orăştie), „Cosinzeana", „Transilvania", „Gazeta Jiului" (Petroşani),

„Comoara satelor” (Blaj), „Gazeta Transilvaniei”, „Luceafărul”, unde este responsabil în 1938– 1939, precum şi la numeroase calendare transilvănene. A semnat şi Petru O. Orlăţeanu, iar câteva scrieri i-au fost incluse în 1939 în *Antologia învăţătorilor în literatură*, întocmită de B. Jordan.

D.P. s-a vrut dascăl nu numai pentru copii, ci mai ales pentru cei mari, lor fiindu-le destinată aproape întreaga sa literatură (schiţe, nuvele, scenete, piese de teatru etc.), în totalitate legată de lumea satului transilvănean. Popularitatea sa, fără egal în lumea rurală, s-a datorat îndeosebi ideilor vehiculate de acest cunoscător al sufletului ţărănesc, dar şi limbii cu iz popular, de o savoare aparte, în care sunt compuse mai toate scrierile sale. Având un pronunţat caracter moralizator şi fiind uşor didacticiste, acestea se încadrează obiectivelor culturalizatoare ale Astrei. Numeroase pagini au fost publicate în calendarele populare ale vremii, ale căror rubrici de „învăţătură şi petrecere” erau semnate întotdeauna de **D.P.** Cele mai multe texte apărute aici, ca şi altele, inedite, le-a strâns în câteva volumaşe tipărite la Sibiu, în colecţia „Bibliotecă poporală a Asociaţiunii”: *Din popor* (1920), *Icoane de la ţară* (1924), *Oameni de pe la noi* (1925), *Din vremuri uitate* (1937), *Oameni şi întâmplări* (1944) ş.a. Cât despre piesele sale de teatru – *Legea casei* (1940), *Tot omenia-i mai tare* (1934), *Stâlpii satului* (1935), *Să nu spui la nimeni* –, se poate spune că aproape nu a existat formaţie teatrală sătească în Transilvania care să nu i le joace. Ele au deschis şi menţinut gustul pentru teatru în satele ardelene, împreună cu optimismul, nădejdea şi speranţa de mai bine. **D.P.** a fost un harnic lucrător la temelia culturală pe care, mai târziu, s-a putut aşeza marea literatură.

SCRIERI: *Din popor*, Sibiu, 1920; *Icoane de la ţară*, Sibiu, 1924; *Oameni de pe la noi*, Sibiu, 1925; *Tot omenia-i mai tare*, Sibiu, 1934; *Stâlpii satului*, Sibiu, 1935; *Din vremuri uitate*, Sibiu, 1937; *Legea casei*, Sibiu, 1940; *Oameni şi întâmplări*, Sibiu, 1944; *Între sat şi oraş*, Sălişte, f.a.

Repere bibliografice: Predescu, *Encicl.*, *256–257*; Ilea, *Mărturisirile*, *161–166*; Ilie Haşeganu, *Figuri din Mărginime*, II, Bucureşti, 1976, *69–72*. ***I.Ms.***

DAŞCHIEVICI, Englantina (6.XI.1903, Tereblecea–Siret – 13.VI.1987, Chicago, SUA), poetă. Coborâtoare dintr-o familie boierească bucovineană, **D.** face şcoala primară la Tereblecea, în Bucovina, unde învaţă limba germană, urmând apoi cursurile Liceului „Carmen Sylva”. După studii de filologie la Iaşi, paralel cu Conservatorul, se specializează la Sorbona, ca studentă a romanistului Mario Roques (1929–1931). Funcţionează, între 1931 şi 1948, ca profesoară la liceele „Regina Maria” şi „Doamna Stanca” din Bucureşti. În 1948 părăseşte ţara şi se stabileşte temporar în Austria (la Innsbruck) şi ulterior la Paris. În 1956 emigrează în SUA, la Chicago, unde trăieşte până la moarte.

Izvorâtă din dorul de ţară şi din gândul de vindecare a durerilor celor de acasă, poezia scrisă de **D.** se nutreşte atât din nostalgia trecutului, cât şi din aspiraţia împlinirii idealului naţional. Din păcate, vibrează mai mult sonul muzical decât clocotul ideilor şi fantezia metaforică, astfel că textele poetice sunt doar un adjuvant al melodiilor pentru care, se pare, au şi fost create. Gândurile nobile se văd adesea compromise de prozaismul versificării stângace, realizată într-o manieră narativ-nudă. Câteva sclipiri de har apar abia atunci când se împrumută cadenţa versului popular. Un prim volum intitulat *Ţara mea* (1974) include şi partiturile compuse de autoarea însăşi pentru o bună parte din poeziile proprii; cel de-al doilea (1980) reia o parte din versurile primei plachete, într-o selecţie „definitivă”. Câteva texte sunt dublate de traduceri în germană, franceză şi engleză. **D.** a purtat o bogată corespondenţă cu unii dintre fruntaşii exilului românesc, în 1978 figurând în Consiliul Naţional Român Provizoriu cu sediul la Paris.

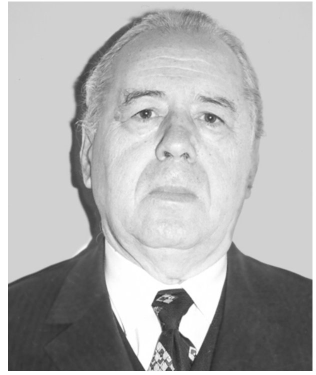
SCRIERI: *Ţara mea*, vol. I, Chicago, 1974, vol. II, pref. Nicolae Novac, Chicago, 1980.

Repere bibliografice: Popa, *Ist. lit.*, I, *94, 336;* Manolescu, *Enciclopedia, 185.* ***I.O.***

DA ŞI NU, revistă apărută la Bucureşti, lunar, între 5 martie şi 30 decembrie 1936. Redactor este Dan Smântânescu, iar administrator Paul Lahovary, de la numărul 3 ambii figurând ca directori. Începând cu numărul 2, subtitlul „Critică, artă, literatură, viaţă socială” este înlocuit cu „Revistă de critică”. Un succint articol-program al lui Dan Smântânescu pledează pentru necesitatea receptării obiective a producţiei artistice naţionale: „Reînstatornicirea adevărului pe toate planurile vieţii culturale şi sociale este o imperioasă nevoie, resimţită şi de cei ce pot judeca drept şi o pot spune, şi de opinia publică supusă mereu torturei de a fi hrănită cu minciuni şi mistificări”. Ca atare, scopul declarat al publicaţiei este „de a fi o oglindă cinstită a mişcării spirituale contemporane”, încercând, „printr-o critică constructivă şi loială, prin înlăturarea

oricărei făţărnicii", să realizeze „rostirea adevărată ce trebuie societăţii actuale". Conform acestui program, în cele nouă numere apărute, revista excelează prin spiritul polemic şi printr-un ton tranşant, exprimând opinii fără echivoc, corespunzătoare antinomicelor „da" şi „nu". Ilustrativă în acest sens este îndeosebi pagina de mijloc, care găzduieşte confruntarea unor puncte de vedere diametral opuse, grupând, sub genericul „Da", opinii afirmative privitoare la problema în discuţie, vehement combătute de luările de poziţie plasate sub genericul „Nu". De exemplu, chestiunea *„Este problematica tinerei generaţii o idee de import?"* este tranşată afirmativ de I.E. Torouţiu, în timp ce Petru Comarnescu avansează convingerea contrară. În dezbaterea „cazului" Tudor Arghezi, la întrebarea *Trebuie poezia să fie morală?*, intervenţia lui Dan Smântânescu, situată sub semnul lui „Da", este o filipică împotriva „putregaiului" arghezian, în vreme ce Paul Lahovary răspunde negativ, elogiind versul poetului. Alte dezbateri se referă la problema rasială: *Este noţiunea de rasă o realitate socială?* (Mitu Georgescu şi Pavel Deleanu), poezia modernă (G. Murnu, Mihai Musceleanu, Cicerone Theodorescu), problema romanului românesc: *Trecem printr-o criză a romanului?* (Mihail Dragomirescu, Mircea Eliade, M.G. Constantinescu, Pericle Martinescu, Ovidiu Papadima). Sub titlul generic *Din aspectele unei generaţii*, Pericle Martinescu (*Conspecte*) şi C.D. Pantazescu (*Impurii*) încearcă definirea coordonatelor spirituale ale generaţiei postbelice. Acelaşi ton definitiv îl au şi profesiunile de credinţă prilejuite de ancheta *În ce cred eu*, la care participă N. Iorga, S. Mehedinţi, C. Rădulescu-Motru, Camil Petrescu, abatele Louis Barral. În paginile revistei sunt consemnate şi opiniile prin care Emil Cioran şi Petru Comarnescu răspund la ancheta *Între occidentalism şi autohtonism*. Studii şi eseuri cu caracter general semnează Dan Botta (*Despre arta poetului*), Dan Smântânescu (*Între criticism şi determinism*), Dinu Roco (*Gând şi exprimare*). Dan Smântânescu se ocupă de unele capitole ale literaturii române (G. Ibrăileanu, „Sămănătorul", M. Eminescu), iar Octav Şuluţiu abordează problema traducerilor. Cronici literare şi recenzii privind cartea românească scriu Octavian Şireagu (despre Emil Isac, *Poezie şi idealism*, *Aron Cotruş în ungureşte*) şi Petru Comarnescu (despre Camil Petrescu, *Teze şi antiteze*, Dan Botta, *Limite*). De cartea străină se ocupă Paul Lahovary. Alte rubrici: plastică, muzicală, teatrală şi cinematografică. ***M.V.***

DATCU, Iordan (10.VI.1933, Băcăleşti, j. Teleorman), folclorist, istoric literar, editor.

Este fiul Radei (n. Lupu) şi al lui Oprea Datcu, ţărani. După absolvirea liceului la Roşiori de Vede (1944–1952), urmează Facultatea de Filologie la Universitatea din Bucureşti (1952–1957). Este mai întâi profesor la şcolile din Crângeni şi Băcăleşti, din judeţul Teleorman, apoi redactor la Editura pentru Literatură (1963–1969) şi la Editura Minerva (1969–1994). Ulterior e cercetător la Institutul de Filosofie al Academiei Române şi din 1996 la Institutul de Istorie şi Teorie Literară „G. Călinescu". Face parte din comisia de coordonare şi revizie a *Dicţionarului general al literaturii române* (I–VII, 2004–2009). Este doctor în filologie cu teza *Balada românească* (1979). Membru în colegiul de redacţie al „Revistei de etnografie şi folclor", mai este prezent în numeroase publicaţii literare. A primit Premiul „Timotei Cipariu" al Academiei Române pentru ediţia critică Artur Gorovei, *Literatură populară* (I–II, 1977–1985) şi *ex aequo* Premiul „B.P. Hasdeu" al Academiei Române (2006). Este laureat al Fundaţiei Culturale Ethnos pentru întreaga activitate editorială de restituire culturală a valorilor identitare ale spiritualităţii româneşti.

D. a elaborat *Dicţionarul folcloriştilor* (I, 1979, în colaborare cu Sabina-Cornelia Stroescu; II, 1983), o lucrare de pionierat în domeniu. După două decenii revine cu o nouă ediţie, îmbogăţită cu trei sute de articole, intitulată *Dicţionarul etnologilor români* (I–III, 1998–2001), iar în 2006 cu ediția a treia, de asemenea actualizată și amplificată. Printr-o documentare temeinică, cu o remarcabilă putere de sinteză şi ascuţită percepţie a trăsăturilor definitorii, autorul relevă concis şi edificator profilul fiecărui folclorist sau etnolog român. Probabil plecând de la tipul de abordare din această lucrare, câtorva autori care au ilustrat domeniul (Gheorghe I. Neagu, Ioan Șerb, Ioana Andreescu, Sabina-Cornelia Stroescu) le consacră simultan

pagini alcătuind volume speciale. Dicţionarul se defineşte, în bună măsură, şi ca o lucrare de istorie literară, prezentând medalioane de scriitori precum I. Agârbiceanu, V. Alecsandri, Gh. Asachi, N. Bălcescu, Lucian Blaga, Ion Breazu, Dimitrie Cantemir, G. Călinescu, Ilarie Chendi, Timotei Cipariu, G. Coşbuc, I. Creangă, B. Delavrancea, Ov. Densusianu, Al. Dima, Mircea Eliade, M. Eminescu ş.a. După ce timp de trei decenii a cercetat scrierile lui Petru Caraman, le-a editat (I–III, 1987–1995, în colaborare cu Viorica Săvulescu) şi a dat în 1999 *Introducere în opera lui Petru Caraman*, studiu dens în care propune un portret al marelui etnolog, precum şi consideraţii asupra principalelor studii ale acestuia despre cântecele bătrâneşti, doină, colindat şi descolindat, despre simbolistica eminesciană. Într-un alt studiu, *Un mit – Toma Alimoş* (1999), consideră că mitologia românească este reprezentată, pe lângă *Mioriţa* şi *Meşterul Manole*, şi de balada *Toma Alimoş,* al cărei protagonist, un *homo activus*, pedepseşte exemplar trădarea, laşitatea. Totodată **D.** a îngrijit şi comentat o gamă variată de ediţii, de la cele destinate bibliografiei şcolare până la cele academice, cu ample studii introductive, cu bogate note şi comentarii. Dintre acestea sunt de menţionat în primul rând ediţia monografică *O capodoperă a baladei româneşti: „Toma Alimoş”* (1989, în colaborare cu Viorica Săvulescu), care este, după monografiile *Mioriţa* de Adrian Fochi şi *Meşterul Manole* de Ion Taloş, a treia monografie despre un celebru cântec bătrânesc, apoi ediţiile *Sărbătorile la români* de S. Fl. Marian (I–II, 1994) şi *Sărbătorile la români* de Tudor Pamfile (1997). În domeniul istoriei literare a alcătuit în 1971 o ediţie din *Mărturisiri literare*, anchete iniţiate de D. Caracostea în anii 1932 şi 1933 cu scriitori români reprezentativi din epoca interbelică. În 1973 a tipărit antologia *Zburătorul. Balade culte româneşti,* în care surprinde evoluţia acestei specii poetice de la primele ei manifestări până în contemporaneitate. A readus la lumină scrieri ale lui N. Iorga grupate sub titlul *Neamul românesc în Basarabia* (I–II, 1995–1997). Pentru a contura o perspectivă cât mai completă asupra raporturilor marelui istoric cu realităţile social-politice, umane şi spirituale din Basarabia, editorul a completat volumul al doilea cu pagini din aceeaşi sferă de preocupări, extrase din suita altor lucrări ale lui N. Iorga, *Oameni cari au fost* şi *Sfaturi pe întunerec*, precum şi cu articole, readuse pentru prima dată în atenţie, din „Neamul românesc” (perioada 1919–1940) şi din „Neamul românesc pentru popor” (1932–1940). Pe lângă stabilirea textelor după criterii filologice, **D.** a alcătuit şi o utilă bibliografie privind scrierile lui N. Iorga despre Basarabia.

SCRIERI: *Dicţionarul folcloriştilor*, vol. I, Bucureşti, 1979 (în colaborare cu Sabina-Cornelia Stroescu), vol. II, Bucureşti, 1983; *Dicţionarul etnologilor români*, Bucureşti, I–III, 1998–2001; ed. 3, Bucureşti, 2006; *Introducere în opera lui Petru Caraman*, Bucureşti, 1999; *Un mit – Toma Alimoş*, Bucureşti, 1999; *Sub semnul Minervei*, Bucureşti, 2000; *Repere în etnologia românească*, Bucureşti, 2002; *Contribuţii la etnologia românească*, Bucureşti, 2004; *Gheorghe I. Neagu, etnolog*, Bucureşti, 2004; *Alte contribuţii la etnologia românească*, Bucureşti, 2005; *Ioana Andreescu. Eseu despre proza şi studiile sale de antropologie*, Bucureşti, 2005; *Ioan Şerb, poet, folclorist, editor*, pref. Eugen Simion, Bucureşti, 2007; *Cartea de etnologie*, Craiova, 2009; *Tradiţii din Maramureş*, Bucureşti, 2009; *Miscellanea ethnologica*, Bucureşti, 2010; *Pagini de istorie literară*, Bucureşti, 2011; *Pagini de istorie literară şi etnologie*, Târgovişte, 2011; *Sabina-Cornelia Stroescu, etnolog*, Bucureşti, 2011. **Ediţii:** *Mioriţa. Balade populare româneşti*, pref. edit., Bucureşti, 1966; *Soarele şi Luna. Balade populare româneşti*, Bucureşti, 1966; Ion Bârlea, *Literatură populară din Maramureş*, I–II, pref. Mihai Pop, introd. edit., Bucureşti, 1968; *Folclor din Oltenia şi Muntenia*, III–V, Bucureşti, 1968–1970; Petru alias Dăncuş de Ieud, *Strigături, glume şi basme culese din popor* , introd. edit., în Dumitru Pop, *Folcloristica Maramureşului*, Bucureşti, 1970, *287–392*; Dumitru Stăncescu, *Sora Soarelui. Basme culese din popor*, pref. I.C. Chiţimia, Bucureşti, 1970, *Cerbul de aur. Basme culese din popor*, pref. edit., Bucureşti, 1985, *Sur-Vultur. Basme culese din gura poporului*, Bucureşti, 2000; *Mărturisiri literare (organizate de D. Caracostea în anii 1932–1933)*, introd. edit., Bucureşti, 1971; *Zburătorul. Balade culte româneşti*, Bucureşti, 1973; Artur Gorovei, *Literatură populară*, I–II, pref. edit., Bucureşti, 1977–1985, *Credinţi şi superstiţii ale poporului român*, introd. edit., Bucureşti, 1995; Grigore G. Tocilescu, Christea N. Ţapu, *Materialuri folcloristice*, I–III, introd. edit., Bucureşti, 1980–1981; *Toma Alimoş*, pref. edit., Bucureşti, 1986 (în colaborare cu Viorica Săvulescu); Petru Caraman, *Studii de folclor*, I–III, introd. edit., Bucureşti, 1987–1995 (în colaborare cu Viorica Săvulescu); *O capodoperă a baladei româneşti: „Toma Alimoş”*, introd. edit., Bucureşti, 1989 (în colaborare cu Viorica Săvulescu); Valer Butură, *Cultura spirituală românească*, pref. edit., Bucureşti, 1992; *Colindă-mă, Doamne, colindă! Colinde populare româneşti*, I–II, pref. edit., Bucureşti, 1992; S. Fl. Marian, *Sărbătorile la români*, I–II, introd. edit., Bucureşti, 1994, *Tradiţii poporane din Basarabia*, pref. edit., Bucureşti,

2000, *Trilogia vieţii*, I–III, introd. edit., Bucureşti, 2000; N. Iorga, *Neamul românesc în Basarabia*, I–II, pref. edit., Bucureşti, 1995–1997; Grigore Botezatu, *Făt-Frumos şi Soarele. Poveşti populare din Basarabia*, pref. edit., Bucureşti, 1995; Ion Pop-Reteganul, *Zâna apelor. Poveşti ardeleneşti culese din gura poporului*, pref. edit., Bucureşti, 1997; Tudor Pamfile, *Sărbătorile la români*, introd. edit., Bucureşti, 1997, *Mitologie românească*, pref. edit., Bucureşti, 2000; Elena Niculiţă-Voronca, *Datinele şi credinţele poporului român adunate şi aşezate în ordine cronologică*, I–II, introd. edit., Bucureşti, 1998; *Bibliografia generală a etnografiei şi folclorului românesc*, II, coordonator şi pref. Adrian Fochi, pref. edit., Bucureşti, 2002; Ion Muşlea, *Bibliografia folclorului românesc. 1930–1955*, pref. edit., Bucureşti, 2003; Gheorghe I. Neagu, *Studii de etnologie*, pref. edit., Alexandria, 2004; I.C. Chițimia, *Studii și articole de folclor și folcloristică*, pref. edit., Drobeta-Turnu Severin, 2010 (în colaborare cu Isidor Chicet); Grigore Crețu, *Basme populare românești*, I–II, pref. edit., București, 2010 (în colaborare cu Ion Stănculescu).

Repere bibliografice: Adrian Fochi, *O antologie de balade populare*, LCF, 1978, 1; Ion H. Ciubotaru, *Un preţios instrument de lucru: „Dicţionarul folcloriştilor"*, CRC, 1979, 36; Ovidiu Papadima, *O lucrare fundamentală de folcloristică*, RL, 1981, 35; Mihai Coman, *Elogiul unei ediţii de folclor*, LCF, 1982, 13; Adrian Fochi, *„Dicţionarul folcloriştilor II"*, RITL, 1984, 1; Ovidiu Papadima, *O viaţă pentru o idee*, ST, 1993, 7; Ion Şeuleanu, *A trăi printre şi pentru cărţi*, ST, 1993, 7; Paul H. Stahl, *Iordan Datcu*, „Études roumaines et aroumaines" (Paris), 1993; Teodor Vârgolici, *S. Fl. Marian, „Sărbătorile la români"*, ALA, 1994, 217; Anghelescu, *Clasicii*, *186–189*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *27–29*; Ion Şeuleanu, *Imaginea în oglindă a etnologiei româneşti*, ST, 1999, 2; Ion Taloş, *Profil de editor*, RL, 2003, 23; Petru Ursache, *Un reper*, CL, 2003, 6; Al. I. Amzulescu, *Contribuţie substanţială şi perseverentă*, CC, 2003, 6–8; Nicolae Constantinescu, *Iordan Datcu*, în *Dicţ. etnolog.*, *299–302*; *Iordan Datcu sau A trăi printre şi pentru cărţi*, îngr. Iulian Chivu, pref. Eugen Simion, Bucureşti, 2012. ***T.V.***

DATINA, revistă apărută la Turnu Severin, lunar, între 1 ianuarie şi aprilie 1920 şi între ianuarie 1924 şi decembrie 1932, purtând subtitlul „Foaia Societăţii Culturale «M. Eminescu»"; de la nr. 7–8/1924, subtitlul este „Literară şi socială", pentru ca, începând cu numărul 4–5/1925, să devină „Artistică – literară – socială". Director: Mihail Guşiţă; secretar de redacţie (1930–1932): Al. Dima. Este o publicaţie de orientare tradiţionalistă, continuând direcţia sămănătorismului. La reapariţie, în 1924, Mihail Guşiţă reiterează crezul artistic al revistei, ca punct de echilibru între „năzuinţa de primenire" care „stă în firea omului" şi „legătura trainică de ceea ce a fost" (*Predoslovie*). În acelaşi număr, Simion Mehedinţi somează: „Îndărăt spre poporul nostru!" (*Lozinca adevăraţilor români*). Programul este susţinut atât de articole cu caracter doctrinar-ideologic, cât şi de piesele literare selectate. Din prima categorie se remarcă paginile semnate de Mihail Guşiţă (*Poezia noastră nouă*), Cezar Petrescu (*Despre o nouă boală a veacului*), C. Rădulescu-Motru (*Ţăranul şi revoluţia*, *Spre un nou idealism*, *Valoarea tradiţiei*, *Şcoala satului*), Ion Petrovici (*Ideal şi tradiţie*), Const. C. Giurescu (*Un nou ideal*). În esenţă, acestea exaltă virtuţile „datinei" şi ale autohtonismului, delimitându-se de arta novatoare a noilor generaţii, văzută ca produs mimetic de import. Printre principalii ideologi se numără Al. Dima, care afirmă în repetate rânduri ideile programatice ale revistei: „poziţia pentru care **D.** s-a născut şi a luptat totdeauna" înseamnă „specific naţional fundat pe tradiţie" (*Specific naţional şi tradiţie*, 5–6/1927). Tot el denunţă, în acord cu orientarea gazetei, „criza culturii româneşti", remarcându-se şi ca polemist contra ortodoxismului „Gândirii". În 1929, în articolul *Depăşirea etnicului? Asupra ideologiei actuale a „Gândirii"*, el susţine că „spiritualitatea ortodoxă" e doar „un element component al tradiţiei noastre naţionale", convingere reluată şi în *Problema mişcării ortodoxiste*. Poziţii asemănătoare exprimă Mihail Guşiţă (*Asupra ofensivei tradiţionaliste a „Gândirii"*) şi Ion Biberi (*Tradiţia, principiu generator al culturii*). Literatura cultivată în revistă oferă o ilustrare estetică a acestor idei. Publică versuri de factură tradiţionalistă Aron Cotruş (*În robia lor*, *Oraşul copilăriei*, *În vasta sală a palatului*, *Un voinic flăcău trecea*, *Descălecare*, *Cruci*), Al. Iacobescu (*Vraja tăcerii*, *Pe malul Nistrului*, *Nedumerire*, *Vraja*, *Et semper*), Emil Giurgiuca (*Bisericuţă-ndurerată*, *Crâmpeie câmpeneşti*, *După fân*, *Mielul*), Radu Gyr (*Cununi uscate?*, *Leagăn mic*, *Grota din munte*), Ion Pillat (*Cocorii*, *Helada*). Mai semnează versuri I. Vania (care debutează aici în 1920; foloseşte mai târziu şi numele Gherghinescu-Vania), G. Retezeanu, Iustin Ilieşiu, T. Ulmu (T. Păunescu-Ulmu), Constantin Goran, Fl. Stoenescu, G. Roiban, Alexandru Lascarov-Moldovanu, Şt. V. Ionescu, P. Corneliu, Eugen Constant, D. Iov, N. Jacotă, T. Dobreanu-Plăeşu, Ion Molea, Ilariu Dobridor, Tana Negură, I.D. Gârboveanu, Marcel Romanescu, Dinu Soare. Scrieri în

proză publică Cezar Petrescu (*Poveste*, fragmente din *Omul din vis*), Alexandru Lascarov-Moldovanu, Gheorghe Băgulescu (fragmente din romanul *Antiquitas rediviva*), George Acsinteanu (fragmente din romanul *Poarta neagră*), Iulian Predescu, G. Roiban (memorialistică de război), D. Motrişor, Constantin Cehan-Racoviţă, Petre Stâncă, Dimitrie Sandu, Mihail Guşiţă, D. Bodin, V. Damaschin, Nicolae Al Lupului, Radu Dorna, N. Bogescu, George Panciul, Vasile Borneanu, Teofil Steriad, Alexandru Bistriţianu, Al. Soare. Dramaturgia este ilustrată printr-un fragment din piesa istorică în cinci acte *1330* de A. Stătescu. Eseul filosofic este amplu reprezentat prin C. Rădulescu-Motru (*Cultura europeană*, *Personalism anarhic şi personalism energetic*, *Perspectivele noii generaţii* etc. – unele texte reprezentând fragmente din *Personalismul energetic*), Al. Dima (*O schiță a stadiului actual al problemelor filosofice*, 9–10/1926) sau D. Bodin. Dima oferă și studii de estetică și de sociologie, precum *O ştiinţă a vremii noastre: sociologia*, *Între artă şi realitate. Concepţia artistică a lui André Gide*, *Între literatură şi etică*, *Literatura evadării din actual*. Cât priveşte textele critice consacrate literaturii române, perspectiva tradiţionalistă este evidentă. Scriitori precum C. Sandu-Aldea, Elena Farago, D. Anghel, Bucura Dumbravă, Cezar Petrescu, Ion Pillat se află în asentimentul publicaţiei, în vreme ce poezia lui Al. A. Philippide din *Aur sterp* este aspru amendată. Numărul 7–9/1929 este închinat în întregime lui M. Eminescu, cu prilejul comemorării a patruzeci de ani de la moarte, prin texte semnate de Mihail Guşiţă, Al. Dima, Ramiro Ortiz, M.W. Schroff, Septime Gorciex, N. Iorga, George Damaschin, G. Bogdan-Duică, D. Stoica. Cronica literară este susţinută în special de Al. Dima (se ocupă de Lucian Blaga, Tudor Vianu, Gib I. Mihăescu, Gherghinescu-Vania, C. Stere, G. Călinescu), secondat de Const. D. Ionescu, Dimitrie Sandu, Pimen Constantinescu, D.C. Amzăr, Stanciu Stoian ş.a. **D.** conţine, de asemenea, articole despre literatura străină de Const. D. Ionescu (*Anatole France*, *O carte genială în româneşte. Dante: „Infernul”*, *Rânduri pentru romantism*), Alexandru David (*Jan Kochanowski*), Ramiro Ortiz (*O academie nedreptăţită: „Arcadia”*). Interesul revistei pentru fenomenul cultural universal este ilustrat şi prin traduceri din lirica spaniolă (José Santos Chocano), italiană (Gherghinescu-Vania transpune din D'Annunzio și Carducci, iar Aron Cotruș din Giuseppe Ungaretti), neogreacă (Aimilia Daphi), germană (Uhland), rusă (Mihail Kuzmin, Aleksandr Block – versiuni de Al. Iacobescu). Din Dante sunt tălmăcite în româneşte *Sonetul IX* din *Vita nuova* (Corneliu Prescurea) şi fragmente din *Cântul XXX* al *Purgatoriului* (Alexandru Marcu). Din proza italiană traduc Pimen Constantinescu (Alfredo Panzini), Const. D. Ionescu (Renato Fucini), Al. Dima, sub pseudonimul D. Gerariu (Luciano Zùccoli), I. Cetină (Giovanni Papini, Alfredo Panzini, Fausto M. Martini). Dimitrie Sandu traduce din Marya Kasterska, iar Al. David din proza sovietică. Ținuta grafică a publicației a fost asigurată prin desene şi xilogravuri semnate de Marcel Olinescu, G. Simionescu, D. Ghiaţă. Alţi colaboratori: C. Şaban Făgeţel, Istrate Micescu, Ion Simionescu. ***M.W.***

DATINI, publicație apărută la Bucureşti sub egida Centrului Naţional al Creaţiei Populare şi a Fundaţiei Culturale Ethnos, mai întâi lunar, din aprilie 1993, apoi trimestrial, din 1995 până în 2001, sub direcţia lui Victor Parhon. Din colegiul redacţional mai fac parte Oana Petrică (secretar general de redacţie), Al. I. Amzulescu, Maria Bâtcă, Andrei Bucşan, Paul Drogeanu, Anca Giurchescu, Iosif Herţea, Paul Petrescu, Narcisa Ştiucă ş.a. Potrivit editorialului *Înainte de toate să folosească*, semnat în primul număr de Victor Parhon, **D.** îşi propune „cultivarea valorilor spirituale româneşti”, atât din ţară, cât şi de peste hotare, dar şi ale minorităţilor naţionale, precum şi promovarea „datinilor, tradiţiilor şi moralei creştine”, în afara oricărui partizanat politic. Revista urmăreşte, într-un limbaj accesibil, nu doar o simplă consemnare a fenomenului folcloristic, ci şi o situare a acestuia în dialog cu alte discipline, precum sociologia, antropologia, istoria literară, arta plastică sau muzicologia, în paralel cu reevaluarea cercetării etnografice din perspectiva schimbărilor postcomuniste. Astfel, în 1994 se inaugurează o rubrică cu titlul „Cântarea României sub lupă”, unde se analizează situaţia folclorului în comunism din perspectiva unor deviaţii ideologice specifice. Este luată în discuţie, de asemenea, politica culturală de conservare a patrimoniului naţional şi de difuzare a valorilor tradiţionale peste hotare. În opinia lui Victor Parhon, este greu de conceput „o integrare europeană care să nu ţină cont atât de identităţile naţionale, cât şi de identităţile regionale” (*Specificul naţional şi integrarea europeană*). Printre rubricile mai importante se numără: „Lumină din lumină”, „Portrete de azi şi

de ieri", „Patriarhi ai culturii naţionale", „Restituiri", „Documentele continuităţii", „Lada de zestre", „Sinteze", „Istoria cetăţii", „Religie şi cultură", „Şcoala lui Gusti". În consens cu specificul său, **D.** publică ample cercetări etnologice şi etnografice consacrate unor datini, obiceiuri, sărbători, aşezăminte sau creaţii artistice populare, semnatari fiind, între alții, Iordan Datcu, Iosif Herţea, Maria Bâtcă, Ion Ghinoiu, Gheorghe Rotaru, Mihai-Alexandru Canciovici, Mihai Camilar, Sabina Ispas, Otilia Hedeşan, Sanda Larionescu, Olga Horşia. Un interes deosebit se acordă publicării textelor de literatură populară, ilustrate prin colinde, balade, strigături şi descântece culese din diferite regiuni ale ţării, însoţite uneori de studii consistente (*Cuza-Vodă în legenda populară* şi *Legendele populare româneşti ale Naşterii Domnului* de Mihai-Alexandru Canciovici, *Nicolae Iorga despre balada populară* de Al. I. Amzulescu ş.a). Apar, totodată, versuri de Radu Gyr (*Balada unui picior de plai*, inedită, 1/1993), Tristan Tzara (*Introducerea lui Don Quichote*, 2–3/1993, cu o prezentare de Ioan Dănilă), Ioan Alexandru, A.E. Baconsky şi Al. O. Teodoreanu, alături de scrieri în proză de Petre Ispirescu (*Dreptatea lui Vlad Ţepeş*), Fănuş Neagu (*Îmbrăcaţi în cămaşa vinului*) şi Dinu Săraru (*Iarna, de Crăciun, la Slătioara*). Celor câtorva portrete de scriitori – Ion Creangă, Ion Neculce sau V.A. Urechia – realizate de Narcisa Ştiucă şi de Traian Cicoare – li se adaugă articolele cu valoare documentară ale lui Andrei Bucşan, Al. I. Amzulescu, Paul P. Dobrogeanu, Maria Bâtcă, care scriu despre Lucian Blaga, Mihail Sadoveanu, Nicolae Iorga, Gala Galaction, Geo Bogza. În rubricile nepermanente „Semnal" şi „Vitrina cărţii" sunt prezentate unele noi apariţii editoriale, prin colaborarea lui Iordan Datcu, Nicu Ploscariu şi Corina Mihăescu. Publicistică şi eseuri cu caracter istoric, etnografic, sociologic, religios, pe teme culturale şi artistice semnează şi Victor Ernest Maşek, Constantin Galeriu, Ion Sălişteanu, Lucia Berdan, Steluţa Popa, Simona Dumitrescu, Elena Raicu, Mihail Mihalcu ş.a. Ana Hoţopan scrie articolul *Sărbători de primăvară şi vară la românii din Ungaria* (1–4/2001). **D.** mai conţine un dicționar de termeni de etnografie şi folclor realizat de Andrei Bucşan, unul de terminologie a gospodăriei rurale tradiţionale alcătuit de Monica Budiş, „File din calendarul popular" – rubrică de Ion Ghinoiu, discursuri ținute de înalţi prelaţi cu ocazia sărbătorilor religioase, dezbateri, interviuri (cu Ioan Alexandru), calendare creştine, ilustraţii şi scurte rezumate ale articolelor în limbi de circulaţie internaţională. Numerele tematice din ultimii ani abordează subiecte precum arhitectura rurală, civilizaţia viticolă, ceramica populară românească, monografiile zonale, colindele sau obiceiurile de Crăciun şi Anul Nou. Alţi colaboratori: Valeriu Râpeanu, Radu Bogdan, Tudor Octavian, Radu O. Maier, Ilie Bădescu, Vasile Vetişanu, Alma Blănaru, Germina Comanici, Radu Stoian, Adrian Majuru. ***M.W.***

DAUŞ, Ludovic (19.IX.1873, Botoşani – 17.XI.1954, Bucureşti), poet, prozator, dramaturg, traducător.

Este fiul Mariei (n. Negri) şi al inginerului ceh Alfred Dauş (Dausch), stabilit în Moldova după răscoala poloneză din 1863, la care ar fi participat. Urmează liceul la Botoşani, Fălticeni şi Bucureşti. Va absolvi, în 1897, Facultatea de Drept din Bucureşti, după care va profesa o vreme avocatura. Intrat în viaţa politică, este ales deputat şi senator. De-a lungul timpului, este director al Imprimeriilor Statului, director al Teatrului Naţional din Chişinău, preşedinte al Ateneului Român, subdirector general al Societăţii Române de Radiodifuziune. Debutează ca elev, în 1892, cu versuri în revista „Doina". În continuare, până la Primul Război Mondial, colaborează cu poezii, proză, lucrări dramatice şi traduceri la „Curierul român", „Revista nouă", „Lumea ilustrată", „Vatra", „Ţara", „Universul ilustrat", „Revista literară", „Familia", „Liga literară", „Literatorul", „Literatură şi artă română", „Epoca", „Cronica", „Sămănătorul", „Adevărul", „Dimineaţa", „Luceafărul", „Minerva", „Seara", „Flacăra", „Capitala" ş.a. În acelaşi interval, în afara unor broşuri iscălite Adina G., tipăreşte volumele de nuvele *Spre moarte* (1897) şi *Satana* (1912), romanele *Străbunii* (1900), *Duşmani ai neamului* (1904) şi *Iluzii* (1908), poemele dramatice *Eglè* (1901) şi *Doamna Oltea, mama lui Ştefan* (1907), piesa *Blestemul* (1904) şi volumul de poezii *În zări de foc* (1915). În periodice i-au rămas

alte romane *(Dor nebun,* 1903, *Vanghele Zioni Caţaonul,* 1906, *Apa de aur,* 1908), nuvele şi cicluri lirice. Pentru teatru a mai scris poemele dramatice *Akmiutis (1898)* şi *Moş Crăciun* şi piesele *Vis pierdut* şi *Cumpăna,* jucată în 1912, şi a tradus *Greva făurarilor, Iacobiţii, Părăsita* şi *Trecătorul* de François Coppée, *Patru săbii, Căsătoria din dragoste* de A. Baumberg. În timpul conflagraţiei mondiale dă la iveală în ziarul „România" poezii, pe care le strânge în volumul *Drumul sângelui* (1919). Tot atunci apărea şi poemul dramatic *Valea Albă,* ce va fi urmat de un altul, *Vlad Ţepeş* (1931). După război colaborează sporadic la „Sburătorul", „Răsăritul", „Dreptatea" (Chişinău), „Adevărul literar şi artistic", „Gazeta ilustrată", „Vremea", „Familia", „Reporter", „Jurnalul Literar",„Revista Fundaţiilor Regale", „Viaţa" ş.a. De sub tipar îi vor ieşi romanele *Drăceasca schimbare de piele* (1927), *Asfinţit de oameni* (1932) şi *O jumătate de om* (1937; Premiul Societăţii Scriitorilor Români), volumul de nuvele *Porunca toamnei* (1942) şi piesa *Ioana* (1943), reprezentată anterior, în 1942, la Teatrul Naţional din Bucureşti. Începând de prin 1908, în colecţia „Biblioteca pentru toţi", pe care a şi condus-o un timp, **D.** dă numeroase traduceri, printre care *Eugénie Grandet* de Balzac, *Doamna Bovary* şi *Salammbô* de Gustave Flaubert, *Regele petrece* de Victor Hugo, *Bolnavul închipuit* de Molière, *Manon Lescaut* de Abatele Prévost, *Povestiri cu zâne* de Contesa de Ségur, *Prizonier în Germania* de Pierre Benoit, *Regele Lear* de Shakespeare, *Gulliver în ţara piticilor* de Jonathan Swift, *Spovedania unui medic* de Arthur Conan Doyle, *Duelistul* de I.S. Turgheniev, *Povestiri fantastice* de E.T.A. Hoffmann, *Vechiul Heidelberg* de Wilhelm Meyer-Förster ş.a.

Nu fără o anume dexteritate, dovedită şi în numeroase sonete, **D.** pastişează pe rând toate formulele şi manierele artistice, arătând oarecare ataşament celei a lui François Coppée, din care traduce copios. Singurele sale plachete (*În zări de foc* şi *Drumul sângelui*), deşi pornesc din fapte trăite, alunecă repede într-un amestec de declamaţie patriotică, melodramă şi prozaic. Aceleaşi defecte se regăsesc şi în poemele dramatice. Doar *Eglè* a avut oarecare succes, datorat atmosferei tenebroase, amintind cumva de teatrul simbolist, însă descinzând, în fond, din *Burgravii* lui Victor Hugo. O înfrânare a retorismului e vizibilă în *Doamna Oltea, mama lui Ştefan* şi în *Valea Albă*, care acuză de asemenea lipsa de originalitate. În ceea ce priveşte proza din prima etapă, cea mai mare parte e turnată în tiparul romanului de senzaţie, al romanului-foileton. Abia după anii '20 din secolul trecut scrisul lui **D.**, mai puţin grăbit, arată un progres. Dacă *Drăceasca schimbare de piele* atacă un subiect psihologic – o radicală metamorfoză comportamentală – ce depăşeşte puterile autorului, relevând pe alocuri şi un limbaj inadecvat, în schimb alte două romane, mizând mai mult pe latura socială, izbutesc să atingă un nivel onorabil. *Asfinţit de oameni* constituie de fapt o versiune nouă a lui *Vanghele Zioni Caţaonul*, roman din presa anului 1906, din care s-a eliminat atât şarjarea protagonistului, iniţial un soi de apaş levantin, cât şi a boierimii botoşănene intrate în declin (o variantă a titlului era *Putrezi*). Vanghele Zionea devine acum un personaj viu, iar tabloul mediului reţine atenţia prin varietate şi culoare. Şi *O jumătate de om* reprezintă un roman deasupra mediei, deşi debutează ca ilustrare a unei idei, anume că un caracter deficitar duce pe posesor la un deznodământ teribil. Traian Belciu e „o jumătate de om", întrucât nu opune nicio rezistenţă când împrejurările îi pun în faţă soluţii facile, însă contravenind moralei şi legalităţii. Sfârşitul în faţa plutonului de execuţie, ca dezertor, are totuşi drept cauză imposibilitatea de a justifica refuzul soldaţilor săi de a continua lupta, refuz omeneşte motivat, gestul lui având astfel ceva eroic. Valoarea acestor două romane, câtă este, rezultă şi din utilizarea unor elemente autobiografice. Savuroase, amintirile publicate în „Adevărul literar şi artistic" (1925) şi în „Jurnalul literar" (1939) îl arată ca un memorialist înzestrat.

SCRIERI: *Spre moarte*, Bucureşti, 1897; *Akmiutis*, Bucureşti, 1898; *Străbunii*, Bucureşti, 1900; *Eglè*, Bucureşti, 1901; *Blestemul*, Bucureşti, 1904; *Duşmani ai neamului*, Bucureşti, 1904; *Doamna Oltea, mama lui Ştefan*, Bucureşti, 1907; *Iluzii*, Bucureşti, 1908; *Cumpăna*, Bucureşti, 1912; *Satana*, Bucureşti, [1912]; *În zări de foc*, Bucureşti, 1915; *Drumul sângelui*, Bucureşti, [1919]; *Valea Albă*, Bucureşti, 1919; *Drăceasca schimbare de piele*, Bucureşti, [1927]; *Vlad Ţepeş*, Bucureşti, 1931; *Asfinţit de oameni*, Bucureşti, [1932]; *O jumătate de om*, Bucureşti, [1937]; *Porunca toamnei*, Bucureşti, [1942]; *Ioana*, Bucureşti, [1943]. **Traduceri:** François Coppée, *Greva făurarilor*, Bucureşti, f.a., *Iacobiţii*, Bucureşti, f.a., *Părăsita*, Bucureşti, f.a., *Trecătorul*, Bucureşti, f.a.; Jonathan Swift, *Păţaniile lui Gulliver*, Bucureşti, 1902, *Gulliver în ţara piticilor*, Bucureşti, 1920; Molière, *Bolnavul închipuit*, Bucureşti, [1906]; Victor Hugo, *Regele petrece*, Bucureşti, 1907; I.S. Turgheniev, *Duelistul*, Bucureşti, [1908]; Gustave Flaubert, *Doamna Bovary*, Bucureşti, 1909, *Salammbô*, Bucureşti, [1913]; E.T.A. Hoffmann, *Povestiri fantastice*, Bucureşti,

[1909]; Wilhelm Meyer–Förster, *Vechiul Heidelberg*, Bucureşti, [1909]; Arthur Conan Doyle, *Spovedania unui medic*, Bucureşti, 1909; Honoré de Balzac, *Eugenia Grandet*, Bucureşti, 1910; Contesa de Ségur, *Povestiri cu zâne*, Bucureşti, [1911]; William Shakespeare, *Regele Lear*, Bucureşti, [1911]; Abatele Prévost, *Manon Lescaut*, Bucureşti, [1911]; Pierre Benoit, *Prizonier în Germania*, Bucureşti, [1933].

Repere bibliografice: I.G. Sbiera, *„Spre moarte”*, AAR, partea administrativă şi dezbaterile, t. XXI, 1898–1899; Iosif Vulcan, *„Străbunii”*, AAR, partea administrativă şi dezbaterile, t. XXIII, 1900–1901; I. Caragiani, *„Eglè”*, AAR, partea administrativă şi dezbaterile, t. XXIV, 1901–1902; G. Bogdan-Duică, *„Eglè”, poem dramatic*, CL, 1903, 12; Mihail Dragomirescu, *Dramaturgie română*, Bucureşti, 1905, *217–222*; Iosif Vulcan, *„Blestemul”*, AAR, partea administrativă şi dezbaterile, t. XXVII, 1904–1905; Sanielevici, *Încercări*, *90–97*, *132–138*; Chendi, *Fragmente*, *215–222*; A. Naum, *„Iluzii”*, AAR, partea administrativă şi dezbaterile, t. XXXI, 1908–1909; Rebreanu, *Opere*, XII, *65–67*; Vasile Savel, *Contimporanii*, Arad, 1920, *63–72*; Perpessicius, *Opere*, II, *327–329*, V, *330–334*, XII, *519–529*; Const. Şăineanu, *Noui recenzii*, Bucureşti, 1930, *108–109*; Constantinescu, *Scrieri*, II, *392–394*; Călinescu, *Opere*, I, *1250–1256*; Mihail Sebastian, *„Asfinţit de oameni”*, „România literară”, 1932, 30, 33; Octav Şuluţiu, *„O jumătate de om”*, F, 1937, 6–7; Predescu, *Encicl.*, *257–258*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *834*, *Ist. lit.* (1982), *919–920*; Brădăţeanu, *Istoria*, II, *91–92*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *29–31*; Constantin Ciopraga, *Despre Ludovic Dauş*, DL, 2006, 67; Colesnic, *Basarabia*, II, *62–65*; Simuţ, *Vămile*, *427–428*. ***V. D.***

DAVID, Dan (pseudonim al lui Dan Constantinoiu; 11.X.1952, Bertea, j. Prahova – 24.III.1990, Slănic), poet, prozator. Este fiul Mariei (n. Căldură) şi al lui Ion Constantinoiu, ţărani. **D.** a frecventat şcoala primară şi gimnaziul în localitatea natală. Elev, din 1967, al unei şcoli profesionale de construcţii, lucrează pe un şantier şi urmează cursul seral al Liceului „C. Dobrogeanu-Gherea” din Ploieşti. După stagiul militar revine pe şantier ca mecanic de utilaje, apoi trece în învăţământ ca învăţător la Bertea, iar mai târziu ca profesor suplinitor la o şcoală din comuna Aluniş (judeţul Prahova) şi responsabil al Bibliotecii Orăşeneşti din Slănic. Ca elev, a frecventat cenaclul literar „Dimitrie Stelaru” de la Casa de Cultură a Sindicatelor din Ploieşti şi a debutat cu versuri în ziarul „Flamura Prahovei” (1972). Ulterior a citit versuri şi proză la cenaclurile din jurul revistelor „Luceafărul”, „Săptămâna”, „Flacăra” şi „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»”, fiind prezent în paginile acestor publicaţii cu cicluri de versuri însoţite de recomandări semnate de Cezar Ivănescu, Eugen Barbu, Adrian Păunescu ş.a. Primele proze, publicate în „România literară” (1978), sunt prezentate de Constantin Ţoiu. A mai colaborat la „Contemporanul”, „Convorbiri literare”, „Opinia studenţească”. Editorial, a debutat cu volumul de „poeme rock” *Eu vă iubesc pe toţi*, apărut în 1982, în urma concursului organizat la Editura Eminescu, și distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor. Ultimii ani de viaţă îi sunt umbriţi de suferinţe, pe care nu le alinau retragerile în „podul cu fân” de la Bertea.

Prezentările elogioase care au precedat debutul editorial al lui **D.** menţionau similitudini cu începuturile lui Nicolae Labiş sau ale lui Mircea Dinescu. Două antologii colective, una editată la Ploieşti – *Supremă iubire* (1977) – şi alta la Bucureşti, ca supliment al revistei „Luceafărul” – *Tineri poeţi* (1976) –, conţin poeme care vor intra şi în sumarul volumului *Eu vă iubesc pe toţi*. Cartea a stârnit opinii critice numeroase, comentatorii ei căutând însă echilibrul evaluării prin identificarea trăsăturilor proprii unui „poet necomun şi incomod”, „talent puternic şi febril” (Laurenţiu Ulici), greu de fixat într-o definiţie. Cronicile consemnează dicţiunea torenţială a poemelor, natura frustă a sensibilităţii, ingenuitatea structurală, un adevărat desfrâu metaforic, vizând frecvent oximoronul. Poetul plănuieşte o mitologie proprie, reunind proiecţia arhetipală a cotidianului cu metafora livrescă artificioasă. Atitudinea constantă pare a fi aceea a unei încrederi totale în forţa verbului de a face din orice imagine a lumii o celebrare patetică a ei, încât în poeme îşi găsesc loc și expresia „frustă familiară, provincială sau argotică, şi citatul preţios, enunţul grav, melancolic, desperat şi chiuitura folclorică” (Cezar Ivănescu). **D.** cultivă, în consecinţă, ipostaze histrionice echivalând o criză a interiorităţii, configurată într-un exces retoric, dar care sublimează adesea într-un cântec ardent, patetic până la beatitudine şi narcisiac până la autoironie: „eu vă iubesc pe toţi, credeţi-mă pe suflet, pe viaţă, pe cuvânt/ şi spunând acestea am rămas deodată singur pe pământ” (*Iubirea ca lumina*). Atât antumele *Baladă pentru copilărie* (1982), *Lorelei* (1984), *Podul cu fân* (1988), cât şi postumele *Soare cu dinţi de lupoaică* (2000), şi *Lacrima de câine* (2001) atestă un autor considerat de Mircea A. Diaconu „singurul poet labişian al generaţiei sale”. Poemul *Omul invizibil nu e decât un indice…* ar putea oferi o perspectivă şi pentru lectura cărţii de proze *Şarpele cu clopoţeii furaţi* (1984); „Sensul unui

text (zodie desenată în palmă) poate să fie difuz, incoerent, disperat –/ recuperez scheme, citate, le întorc pe dos, caut/ sufletul textului, râd şi textul se sperie”. Subintitulat *Concert pentru fericire şi suferinţă*, „romanul” publicat tot acum este anunţat de autorul său ca fiind prima carte a unei trilogii, *Evanghelia paradoxalia*, care urma să fie continuată de *Elegie într-un pod cu fân* şi *Strâmba*. Dificil de încadrat genului altfel decât ca „roman poematic şi de idei torenţiale”, *Şarpele…* se alcătuieşte ca un *mixtum compositum* în care îşi găsesc loc secvenţe epice, poeme în proză, versuri, notaţii de jurnal, trimiteri la persoane şi evenimente de actualitate, calambururi, sentinţe citate sau create de un autor atras de asociaţiile de cuvinte (sau de idei) cele mai neaşteptate. Întâmplările unor personaje numite Aiurică, Stan Păţitu, Muiercea, Nastratin Cebeibre, Hoţianu, Spală Varză, Lipitoare se petrec în Fantasmagoria.

SCRIERI: *Eu vă iubesc pe toţi: poeme rock*, Bucureşti, 1982; *Baladă pentru copilărie*, Bucureşti, 1982; *Lorelei*, Bucureşti, 1984; *Şarpele cu clopoţeii furaţi. Concert pentru fericire şi suferinţă*, Bucureşti, 1984; *Podul cu fân*, Bucureşti, 1988; *Poeme torenţiale*, Bucureşti, 1994; *Soare cu dinţi de lupoaică*, îngr. Constantin Manolache, Ploieşti, 2000; *Lacrima de câine*, îngr. şi pref. Constantin Hrehor, Botoşani, 2001.

Repere bibliografice: Constantin Ţoiu, [*Dan David*], RL, 1978, 32; Cezar Ivănescu, *Numele poetului. Dan David*, LCF, 1981, 4; Laurenţiu Ulici, *Febra poetică*, RL, 1982, 22; Daniel Dimitriu, *„Eu vă iubesc pe toţi”*, CL, 1982, 6; Constantin Hârlav, *„Eu vă iubesc pe toţi”*, TR, 1982, 34; Alexandru Condeescu, *Poeme „rock” şi elegii*, LCF, 1983, 6; Al. Dobrescu, *Romane şi nu tocmai*, CL, 1984, 9; Nichita Danilov, *Poezia, „atelier de măcinat cuvinte”*, CRC, 1990, 13, 14; Ţeposu, *Istoria*, *93–94*; Gheorghe Tomozei, *Scrisorile lui Dan David*, L, 1995, 38; Gellu Dorian, *Tineri poeţi români de dincolo de Styx*, Iaşi, 1998, *73–85*; Mircea A. Diaconu, *Poezia între cultură şi natură*, CL, 2002, 8; Radu Săplăcan, *Exerciţii de balistică*, îngr. Ioan Pintea şi Sorin Gârjan, Cluj-Napoca, 2003, *201–230*; Ştefănescu, *Istoria*, *1078–1079*; Popa, *Ist. lit.*, II, *502–503*. ***C.H.***

DÁVID Gyula (13.VIII.1928, Araci, j. Covasna), istoric literar, comparatist, traducător. După studii medii la Odorheiu Secuiesc, a absolvit Facultatea de Filologie a Universităţii „Bolyai”din Cluj (1951). Doctorand şi asistent universitar (1956), va fi închis între 1957 şi 1964. După ieşirea din închisoare şi până la reabilitarea politică din 1969 lucrează ca muncitor. Între anii 1970 şi 1990 conduce redacţia clujeană a Editurii Kriterion. Îşi susţine doctoratul în filologie în 1974. Debutează în revista „Utunk” (1949) şi colaborează la revistele „A Hét”, „Igaz Szó”, „Korunk”. A semnat şi cu pseudonimul Tolnai György. Specialist în istoria literaturii maghiare din secolul al XIX-lea, este autor al unor lucrări în acest domeniu.

Contribuţia lui **D.** la istoria comparatismului din România se ilustrează mai ales prin volumul *Találkozások. Tanulmányok a román–magyar irodalmi kapcsolatok múltjából* (1976), alcătuit din studii consacrate unor scrieri privite în oglinzi paralele: moştenirea lui Petőfi Sándor în răsfrângeri româneşti, traducerile lui St. O. Iosif din opera lui Petőfi, imaginea pe care şi-a format-o cititorul maghiar despre M. Eminescu, *Tragedia omului* de Madách Imre în tălmăcirea lui Octavian Goga, opera lui Ady Endre şi literele române, corespondenţele poeziei lui Arany János cu poporanismul românesc. Cartea mai cuprinde evocarea unor personalităţi, lucrări şi publicaţii care au jucat un rol însemnat în cercetarea şi susţinerea legăturilor cultural-spirituale româno–maghiare – Ács Károly, Bitay Árpád, Ion Chinezu, Kakassy Endre, revista clujeană „Cultura” din 1924, „Familia” din Oradea. Studiile deschid perspective noi asupra problemei. Pe lângă contribuţiile documentare, se pune accentul pe aspectele comparatiste, autorul căutând să aprofundeze climatul spiritual-literar care explică o anumită receptare sau, dimpotrivă, în alte cazuri motivează lipsa receptivităţii. Alte două lucrări, *Erdélyi irodalom* (2000) şi *Írók, művek, műhelyek Erdélyben* (2003), se concentrează asupra literaturii şi vieţii literare din Transilvania. **D.** a mai colaborat la volumul colectiv *Probleme de literatură comparată şi sociologie literară* (1970), în care schiţează receptarea operei lui Petőfi Sándor de către publicul românesc, precum şi la tratatul *Istoria şi teoria comparatismului în România* (1972), unde semnează capitolele referitoare la contribuţia comparatiştilor maghiari din România în perioada interbelică şi între anii 1944 şi 1970. Sub îngrijirea lui a apărut antologia *Confluenţe literare româno–maghiare* de Avram P. Todor (1983), restituire a operei comparatistului român risipită în periodice sau lăsată în manuscris. A tradus în limba maghiară, frecvent în colaborare, din proza lui Barbu Delavrancea, Ştefan Bănulescu, Alexandru Şahighian, Ioan Slavici, Romulus Cioflec, o lucrare de teorie literară a lui Adrian Marino ş.a. A publicat, în versiune maghiară, o selecţie din studiile şi „criticele” lui Titu Maiorescu (*Bírálatok, vitacikkek,*

tanulmányok, 1985), însoţită de un aplicat studiu introductiv, şi a îngrijit câteva ediţii şi antologii de literatură maghiară din România.

SCRIERI: *Találkozások. Tanulmányok a román–magyar irodalmi kapcsolatok múltjából* [*Întâlniri. Studii privind istoria relaţiilor literare româno–maghiare*], Cluj-Napoca, 1976; *Erdélyi irodalom – világirodalom* [*Literatură transilvană – literatură universală*], Csikszereda, 2000; *Írók, művek, műhelyek Erdélyben* [*Scriitori, opere, ateliere în Ardeal*], Csikszereda, 2003; **Ediţii:** Avram P. Todor, *Confluenţe literare româno–maghiare*, pref. edit., Bucureşti, 1983. **Traduceri:** Traian Şelmaru, *Riport az új Kínáról* [*Reportaj din China nouă*], Bucureşti, 1953 (în colaborare cu Fáskerthy György); Barbu Delavrancea, *Novellák és elbeszélések* [*Nuvele şi povestiri*], Bucureşti, 1956 (în colaborare cu Nagy Géza); Ştefan Bănulescu, *Férfipróbák telén* [*Iarna bărbaţilor*], Bucureşti, 1968; Alexandru Şahighian, *Az aranysisak* [*Coiful de aur*], Bucureşti, 1968; Adrian Marino, *Bevezetés az irodalomkritikába* [*Introducere în critica literară*], Bucureşti, 1979 (în colaborare cu Kántor Lajos); Ioan Slavici, *A világ, amelyben éltem. Visszaemlékezések* [*Lumea prin care am trecut. Amintiri*], Bucureşti, 1980; Romulus Cioflec, *Örvényben* [*Vârtejul*], postfaţa trad., Bucureşti, 1983; Titu Maiorescu, *Bírálatok, vitacikkek, tanulmányok* [*Studii şi articole polemice*], îngr. şi introd. trad., Bucureşti, 1985.

Repere bibliografice: Beke, *Fără interpret, 473–486*; Engel Károly, *Esszé és filológia határán*, KOR, 1977, 8; Oláh Tibor, *Túl a nyelvi határokon,* IGZ, 1978,1; Kántor Lajos, *Dávid Gyula katedrája*, UTK, 1978, 32; Balotă, *Scriitori maghiari, 492–497*; Bálint Lajos, *Dávid Gyula*, „Helikon”, 2008, 16; Kántor Lajos, *Dávid Gyulat olvasni*, „Helikon”, 2008, 16. ***O.K.***

DAVIDESCU, N. [Nicolae] (1.XI.1886, Bucureşti – 12.VI.1954, Ocnele Mari), poet, prozator, critic literar, publicist.

Este fiul Ecaterinei (n. Teodor) şi al lui Nicolae Davidescu, inginer constructor. Profesia tatălui îl obligă să peregrineze vreme îndelungată prin ţară împreună cu familia, ceea ce îşi pune amprenta asupra studiilor primului său născut. După şcoala primară **D.** face câteva clase la Gimnaziul „Tache Protopopescu” din Slatina, de unde este mutat în 1902, din cauza rezultatelor slabe, la Institutul Clinciu şi Popa din Bucureşti. Va absolvi Liceul „Mihai Viteazul” din Bucureşti foarte târziu, în iunie 1913, tot atunci înscriindu-se la Facultatea de Litere şi Filosofie. Cauza întârzierii se află, desigur, în preocupările extraşcolare ale tânărului. Unul dintre colegi, Al.T. Stamatiad, îl introducea încă din 1904 în cenaclul lui Al. Macedonski. Tot el îl ajută să debuteze, cu poezia *Adorare*, în septembrie 1905, în ziarul „Prezentul”. Din mai 1907 **D.** publică versuri, note şi traduceri în „Vieaţa nouă” a lui Ovid Densusianu. Membru al Grupului Nostru, din jurul lui Ion Minulescu, el semnează în „Revista celorlalţi”, „Viitorul”, „Convorbiri critice” şi „Falanga”. Ulterior, până la izbucnirea Primului Război Mondial, colaborează mai asiduu la „Facla”, „Viaţa socială”, „Rampa”, „Flacăra”, „Noua revistă română”, „Insula”, „Teatrul”, „Simbolul”, „Revista idealistă”, „Minerva literară”, „Cultura românilor”, „Masca”, „Versuri şi proză”, „Steagul”, „Capitala”, „Naţionalul” ş.a. Concomitent, dă la tipar placheta *La Fântâna Castaliei* (1910), piesa *Iov* (1911), povestirea *Zâna din fundul lacului* (1912), precum şi traduceri din Villiers de l’Isle Adam (*Nuvele,* 1911) şi Théophile Gautier (*Arria Marcella,* 1911). Acestora li se adaugă, în preajma războiului, alte volume: unul de proză şi teatru – *Sfinxul* (1915), unul de versuri – *Inscripţii* (1916), noi traduceri din Villiers de l’Isle Adam (*Vestitorul*, 1915) şi din Oscar Wilde (*Parabole*, 1916). Căzut prizonier la Turtucaia, sublocotenentul **D.** îndură aproape doi ani de recluziune în lagărele din Bulgaria. Revenit în ţară în vara anului 1918, va fi decorat cu Ordinul Turtucaia şi cu Medalia Victoria. Scoate o efemeră revistă – „Opoziţia” –, după care intră în redacţia ziarului „Steagul”. În paralel mai colaborează la „Hiena”, „Sburătorul”, „Lectura pentru toţi”, „Îndreptarea”, „Aurora”, „Flacăra”, „Gloria României”, „Adevărul literar şi artistic”, „Cuvântul liber”, „Contimporanul”, „Clopotul”, „Propilee literare”, „Bilete de papagal” etc. Dă la iveală acum *Aspecte şi direcţii literare* (I–II, 1921–1924), o nouă ediţie, îmbogăţită, a *Inscripţiilor* (1922), monografia *Ernest Renan* (1923), romanul *Conservator & C-ia* (1924, Premiul „C.A. Rosetti”), culegerea de nuvele *Crima din Strada Nopţii* (1925) şi îngrijeşte volumul *Poeme* al lui Ştefan Petică. Spre sfârşitul decadei tipăreşte *Iudeea* (1927), prima parte a poemului ciclic *Cântecul Omului,* romanul *Vioara mută* (1928; Premiul „Ioan Al. Brătescu-Voineşti”) şi *Leagăn de cântece*

(1929). Ales vicepreşedinte al Societăţii Scriitorilor Români şi premiat (1926, 1929), scriitorul este deosebit de activ şi în deceniul al patrulea. Redactor la ziarul „Facla" (1932–1934), el iscăleşte frecvent şi în „Ramuri", „Orizonturi noi", „Cuvântul" (aici şi cu pseudonimul Aenius) şi în noua serie, din 1933–1936, a „Cuvântului liber". În acest periodic inserează, în 1935, primele două părţi ale unui studiu asupra lui I.L. Caragiale, „cel din urmă ocupant fanariot", cea de-a treia fiind publicată în „Familia". Studiul marchează o apropiere de ideologia naţionalistă, mai evidentă încă în articolele publicate în „Vremea" (1934–1938), multe referitoare la „iudaizarea" presei şi a literaturii române, articole strânse apoi în broşurile *Naţionalismul în presă* (1938) şi *Primejdia iudaică* (1939). Publicistica intensă nu-i diminuează însă activitatea literară. La intervale regulate dă în „Revista Fundaţiilor Regale", „Convorbiri literare", „Familia", mai târziu în „Universul literar", „Curentul magazin" şi în „Revista română", grupaje ample, aparţinând poemului *Cântecul Omului*, din care se tipăresc *Helada* (1935), *Roma* (1936) şi *Evul Mediu* (1937). Romancierul se manifestă cu *Fântâna cu chipuri* (1933). În anii 1938 şi 1939 **D.** este numit director general al teatrelor naţionale şi secretar general în Ministerul Cultelor. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, când este redactor la cotidianul „Acţiunea", îi mai apar *Apocalips profan* (1941), poemele *Renaşterea* (1942) şi *Ţara Românească* (1944), precum şi „antologia critică" *Din poezia noastră parnasiană* (1943). Schimbarea de regim din august 1944 are ca urmare excluderea lui din presă; reuşeşte să mai publice nişte traduceri, împreună cu Elena Eftimiu, în „Revista literară". În 1948 este însă arestat şi condamnat pentru antisemitism la cinci ani de închisoare. A murit cu puţin timp înainte de a-şi ispăşi pedeapsa. Abia în 1975 se va reedita o selecţie din contribuţiile lui critice, sub titlul *Aspecte şi direcţii literare*, urmată de alta, *Poezii. Teatru. Proză* (1977). La acestea s-au adăugat *Fântâna cu chipuri* (1990), cuprinzând şi părţi din două cicluri de poeme – *Crini albi*, scris între 1912 şi 1916, şi *Stări de suflet*, datând din intervalul 1938–1948, cicluri reeditate integral în volumul *Poezii inedite* (2005), precum și, în 2010, al treilea volum din *Aspecte și direcții literare*, pregătit de **D.** încă din 1935.

Fire analitic-reflexivă, cu o cultură întinsă, deşi nu tocmai sistematică, **D.** şi-a însoţit de la început scrierile lirice şi epice cu un discurs metaliterar. Multe texte adunate în cele două volume intitulate *Aspecte şi direcţii literare* sunt note, comentarii şi eseuri pe marginea poeziei moderne, justificând propriile opţiuni. Unul dintre primele articole conturează esenţa inovaţiei lui Stéphane Mallarmé – redarea „pe cale de sugestie a unor stări sufleteşti nedesluşite", a unor „reverii intelectualizate", într-un vers fluid şi muzical, dar de maximă condensare. Însă drept „profet moral" e recunoscut Charles Baudelaire, cel care a adus o poezie „cu adevărat omenească", profund lăuntrică, „simplă ca un cântec popular" şi totuşi intelectualizată până la „subtilităţi antice". În acest sens e şi definiţia pe care **D.** o dă poeziei – „emoţie intelectualizată", cu singurul rost de a fi frumoasă. Intrat în arenă după ce luptele dintre grupările literare atinseseră punctul culminant, tânărul poet exprimă o viziune personală. Combătând etichetarea simbolismului drept decadentism, el aplică această noţiune oricărui epigonism. Esenţială e considerată ecuaţia „artă = libertate = originalitate", dar, în practică, atitudinea sa e moderată, căci recuză excesele futurismului. Idealul l-ar reprezenta mai degrabă clasicismul, prin care înţelege însă „consacrarea prin timp a deosebitelor formule succesive de artă". Cu subtilitate, el distinge şi „colaborarea vremurilor" la opera artistică, fenomen, în fond, contrar „mutaţiei valorilor". În primii ani de după război polemizează atât cu B. Fundoianu şi cu E. Lovinescu, partizani şi ei ai simbolismului, cât şi cu G. Ibrăileanu. Criticul de la „Sburătorul" îi va amenda pretenţia de a fi fost primul critic al simbolismului românesc, ca şi teza potrivit căreia curentul în discuţie este începutul literaturii române. Mai târziu **D.** va susţine că Eminescu e un precursor al simbolismului. Gustul paradoxului şi căutarea succesului public îl caracterizează, desigur, pe poetul-critic, însă microstudiile consacrate confraţilor reprezintă un veritabil compendiu de istorie a liricii noastre moderne. Şi după 1924 publică numeroase comentarii, note şi recenzii. Polemici aprinse vor stârni studiile *Caragiale, cel din urmă ocupant fanariot sau Inaderenţa lui la spiritul românesc* şi *D. Tudor Arghezi, ca poet minor.* Cel dintâi, găzduit iniţial în „Cuvântul liber", periodic de orientare comunistă, a prilejuit acuzarea autorului său de o schimbare radicală a concepţiilor politice şi estetice. Fără îndoială, aceste studii, ca şi cele asupra „iudaizării" presei şi a literaturii române, denotă o regretabilă alunecare spre naţionalismul extremist. Însă negarea creaţiilor celor doi scriitori, cărora li se

recunoştea totuşi talentul, îşi avea punctul de plecare, de asemenea, într-o temperamentală „inaderenţă la spiritul satiric" (observată de Pompiliu Constantinescu) şi în concepţia sa iniţială asupra „clasicismului" artei. Tendenţioase şi mult prea subiective, cele două studii n-au convins opinia publică. Un real folos a adus, în schimb, istoriei literaturii române antologia *Din poezia noastră parnasiană*. Scriitorul **D.** tăgăduia impulsul spre experimentul artistic ce i se atribuia şi vorbea, la maturitate, de o desfăşurare a virtualităţilor cu care se născuse, dovedită şi prin faptul că prima sa carte i-ar fi conţinut în germene toată opera. În *La Fântâna Castaliei* se acumulau stări de spirit şi imagini amintind de factura aşa-zişilor *poètes maudits*: autoidentificări în registru macabru (*Ecce homo*, *Oboseală*, *Spleen*, *Sentimentalism*), atracţie spre morbid (*Ruga unui bolnav*, *Nevroză*, *Seara*, *Concert*, *Cu gândul aiurea*), proiecţii în demonic şi titanic (*Titanii*, *Cu senior Cristos de vorbă*, *Parafraza sărutării lui Iuda*, *Daemonica poemata*, *Povestea celui ce s-a dus*) etc. Cerebralitatea discursului, cu răceala sa inerentă, îngrămădirea de cuvinte rare, cu parfum exotic, versul meşteşugit, dar adesea prea rigid, prea multele figuraţii artificioase au făcut ca placheta să contribuie la impunerea modernismului la noi, dar şi să devină repede caducă. Poeziile adăugate în cele două ediţii ale *Inscripţiilor* pornesc, ce-i drept, din stări similare sau înrudite, dar acestea sunt transpuse în imagini mai puţin şocante, cu excepţia uneia, a adorării „sclipirii putrezitelor organe" din *Poză*, cu un contur puţin precis, lăsând câmp mai larg sugestiei. Propensiunea spre miniatură şi ornament, vizibilă aici în câteva „arabescuri", e valorizată complet abia mai târziu, în versurile din volumul *Leagăn de cântece*. În cele 122 de catrene duble simbolismul de suprafaţă este părăsit pentru un lirism mai decantat, în care adorarea eternului feminin se împleteşte cu o simţire aprofundată a naturii. Cizelarea poeziilor atinge de multe ori perfecţiunea, dar constanţa atitudinilor dă impresia de repetiţie, de saturaţie şi chiar de registru minor. Această atracţie spre arabesc coexistă încă din anii 1915–1916 cu alta, spre construcţia monumentală. Fascinat de arhitectonica *Florilor răului*, apoi de a *Divinei Comedii*, a *Paradisului pierdut* ori a lui *Faust*, atras, pe de altă parte, de concepţia lui Ernest Renan asupra civilizaţiei umane sprijinite pe trei piloni principali (civilizaţia iudaică, cea greacă şi cea romană), **D.** proiectează *Cântecul Omului*, care se va construi treptat, pe durata a trei decenii. Primul poem, *Iudeea*, scris în mare parte înainte de Primul Război Mondial, aduce, în vers liber, o viziune sintetică, extrasă din paginile *Bibliei*. O senzualitate ardentă, străbătută de elanuri panteiste şi de o religiozitate în care răsună unele accente protestante, în condiţiile unei culori locale şterse, dau poemului o valenţă expresionistă, anticipând realizări din deceniul următor. Drumul este însă abandonat în ciclurile *Helada*, *Roma*, *Evul Mediu*, *Renaşterea*. Viziunea devine acum analitică, figuri aparţinând mitologiei sau istoriei, tipuri ghicite sau personaje ale unor opere artistice se învecinează fără să respecte vreun desen prestabilit, încercând să evoce atmosfera fiecărei civilizaţii. Izbutite secvenţe parnasiene, în genul lui J.-M. Hérédia, îndeosebi în *Helada* şi *Roma*, multe piese de un lirism curat stau lângă altele ce alunecă în livresc şi prozaic, alunecare potenţată de multiple experimente în versificaţie şi dislocări în topica frazei. Ultimul ciclu, *Ţara Românească*, diferă de cele precedente prin recursul masiv la folclorul naţional. Însă o parte din poemele în tipar folcloric n-au o semnificaţie mai profundă şi nici nu reuşesc să sugereze o spiritualitate caracteristică. Nerealizat ca poem de mari dimensiuni, *Cântecul Omului* rămâne doar prin câteva insule de poezie autentică. Urmându-i pe maeştrii săi francezi, Théophile Gautier şi Villiers de l'Isle-Adam, **D.** încearcă uneltele prozatorului încă din prima sa fază de creaţie. În volumul *Sfinxul* sunt incluse două nuvele (*Ibolya* şi *Nebunia lui Dugrès*), având în centru personaje cu o psihologie la limita patologicului, precum şi dezvoltări ale unor episoade biblice (*Maria din Magdala*, *Femeile*), câteva povestiri fantastice (*Zâna din fundul lacului*, *Nitokris cu obrajii de trandafir*), un eseu epic (*Duhovnicul şi Don Quichotte*), fizionomii şi pagini dintr-un jurnal de campanie. Acelaşi eclectism caracterizează şi antologia *Crima din Strada Nopţii*, căreia i se adaugă nuvela de atmosferă poescă ori cea istorică, pe un motiv biblic (*Patriarhală*), povestirea cu nervuri onirice etc. Pe aceeaşi traiectorie, dar cu obiective mai ambiţioase, se înscriu şi romanele. Cel dintâi, *Conservator & C-ia*, a fost perceput la apariţie ca o cronică obiectivă, dacă nu chiar ca un reportaj asupra unui eveniment politic major al epocii – degringolada unuia din cele două partide de guvernământ. Dar accentul nu cade pe acţiune, ci pe analiza psihologică. Efectuată cu mijloace oarecum învechite, din perspectiva naratorului omniscient, aglomerând comentariile mentale ale personajelor

Desen de Marcel Iancu

şi explicitarea meticuloasă, chiar cu iz didacticist, a comportamentelor şi exprimărilor, analiza sfârşeşte prin a da impresia de cerebralitate excesivă, de uscăciune. Totuşi, interioritatea personajelor se conturează clar, conferindu-le viabilitate. *Conservator & C-ia* reprezintă o treaptă superioară în evoluţia scriitorului, ca şi în aceea a genului în literatura română. Cel de-al doilea roman, *Vioara mută*, amplificare a povestirii *Biserica din Slatina*, este preponderent unul de analiză psihologică, mai ales datorită protagonistului, „popa" Luca Stroici, care ascunde înlăuntrul său un adevărat „labirint sufletesc". El se simte un intrus în familia Postelnicilor (soţia sa, Lucreţia, copiii Ioan şi Ana), ceea ce naşte în chip neverosimil atât gesturi combative – autoizolare, adoptarea unei înfăţişări de estropiat sau, încă mai direct, construirea unei biserici (construcţie abandonată pe parcurs) –, cât şi o spaimă ce-i provoacă halucinaţii terifiante. Nici reacţiile personajului colectiv reprezentat de locuitorii urbei de pe malul Oltului nu sunt întotdeauna cele fireşti. Mai complex este *Fântâna cu chipuri*, roman-eseu, roman al procesului de creaţie. Aproape toate figurile au un dublet fictiv sau trimit la un spaţiu suprareal, excepţie făcând doar cea principală, romancierul Pan Ioniţă Drăcea, al cărui nume sugerează şi el o existenţă simultană în planuri diferite. Această dedublare îi îngăduie autorului să dezvolte, prin intermediul protagoniştilor săi, teorii asupra artei, în general, şi a romanului, în special, asupra relaţiilor interumane, asupra iubirii, dar şi să consemneze reverii, experienţe onirice, precum trăirea în întregime „a Antichităţii greceşti într-o noapte", în pagini de autentică poezie. După 1933 prozatorul va mai da câteva povestiri satirice, o nuvelă, *Boresele din peşteră*, în care mediul tradiţional al satului de munte este bine surprins, şi două nuvele istorice, *Evocare* şi *A doua întâlnire*, ambele de o artă superioară. Personalitate contradictorie, **D.** a lăsat o operă inegală, din care totuşi rezistă o parte însemnată.

Critica d-lui N. Davidescu evoluează în cercul unor preocupări moderniste; cu tot excesul firesc unui scriitor ce operează în sânul propriei sale formule poetice, ea se menţine, în genere, prin expresia sa abstractă, cenuşie şi masivă, într-o atitudine de relativă obiectivitate şi de rezervă ce impune prin calitatea sa intelectuală şi prin desăvârşita ei convergenţă spre o ţintă precisă.

E. LOVINESCU

SCRIERI: *La Fântâna Castaliei*, Bucureşti, 1910; ed. Bucureşti, 1914; *Iov*, Bucureşti, 1911; *Zâna din fundul lacului*, Bucureşti, 1912; *Sfinxul*, Bucureşti, 1915; *Inscripţii*, Bucureşti, 1916; ed. Bucureşti, 1922; *Aspecte şi direcţii literare*, I–II, Bucureşti, 1921–1924; ed. [I–III], îngr. Cătălin Davidescu, pref. Marin Beşteliu, Bucureşti, 2010; *Ernest Renan*, Bucureşti, 1923; *Conservator & C-ia*, Bucureşti, 1924; *Crima din Strada Nopţii*, Bucureşti, 1925; *Cântecul Omului*, partea I: *Iudeea*, Craiova, 1927; *Vioara mută*, Bucureşti, 1928; *Leagăn de cântece*, Bucureşti, 1929; *Fântâna cu chipuri*, Bucureşti, 1933; *Helada*, Bucureşti, 1935; *Roma*, Bucureşti, 1936; *Evul Mediu*, Bucureşti, 1937; *Naţionalismul în presă*, Bucureşti, 1938; *Primejdia iudaică*, Bucureşti, 1939; *Apocalips profan*, Bucureşti, 1941; *Renaşterea*, Bucureşti, 1942; *Ţara Românească*, Bucureşti, 1944; *Aspecte şi direcţii literare*, îngr. şi pref. Margareta Feraru, Bucureşti, 1975; *Poezii. Teatru. Proză*, îngr. Margareta Feraru, pref. Const. Ciopraga, Bucureşti, 1977; *Fântâna cu chipuri*, îngr. şi pref. Cătălin Davidescu, pref. Şerban Cioculescu, Craiova, 1990; *Poezii inedite*, îngr. Cătălin Davidescu, pref. Marin Beşteliu, Craiova, 2005. **Ediţii, antologii**: Ştefan Petică, *Poeme*, Bucureşti, f.a., *Opere*, pref. edit., Bucureşti, 1938; *Din poezia noastră parnasiană*, Bucureşti, 1943. **Traduceri:** Villiers de l'Isle-Adam, *Nuvele*, Bucureşti, 1911, *Vestitorul*, Bucureşti, 1915; Théophile Gautier, *Arria Marcella*, Bucureşti, 1911; Oscar Wilde, *Parabole*, Bucureşti, 1916; Anatole France, *Domnişoara Roxana*, Bucureşti, [1925]; Iaroslav Vrchlicky, *Poezii*, Bucureşti, 1935 (în colaborare cu Elena Eftimiu); Cazimir Tetmaier, *Poezii*, Bucureşti, 1947; Iaroslav Iesenski, *Poezii*, Bucureşti, 1947.

Repere bibliografice: Chendi, *Pagini*, *518–519*; Ovid Densusianu, *„La Fântâna Castaliei"*, VAN, 1914, 2; Trivale,

Cronici, *161–164*, *318–319*; I.M. Raşcu, *„La Fântâna Castaliei”*, VRP, 1914, 4; N.[Nae] Ionescu, *„Iov”*, NRR, 1911, 1; Ovid Densusianu, *„Inscripții”*, VAN, 1916, 5; Aderca, *Contribuții*, I, *38–43*, *555–558*, II, *352–358*, *670–675*; Perpessicius, *Opere*, II, *275–277*, *299–302*, III, *92–97*, *181–186*, *316–320*, VI, *339–343*, VII, *99–103*, *224–227*, VIII, *116–126*, IX, *288–294*, *443–452*, X, *133–145*, XII, *80–82*, *351–352*, *491–492*, *557–558*; Lovinescu, *Scrieri*, II, *283–286*, IV, *615–619*, V, *167–168*, *194–199*, VI, *103–105*, *252*, *286–287*; Sebastian, *Jurnal*, *187–189*, *201–204*; Constantinescu, *Scrieri*, II, *45–52*, *400–416*; Cioculescu, *Aspecte*, *34–45*, *518–547*; Călinescu, *Opere*, II, *829–834*, III, *20–24*, *975–980*, IV, *834–844*; Streinu, *Pagini*, I, *252–259*, II, *90–93*; Vianu, *Opere*, V, *291–293*; Munteano, *Panorama*, *203*, *238–239*, *290–294*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *618–622*, *Ist. lit.* (1982), *697–700*; Papadima, *Scriitorii*, *238–247*; Ion Şiugariu, *Viața poeziei*, Timişoara, 1999, *43–47*, *98–103*, *342–346*; Bote, *Simbolismul*, *passim*; Ciopraga, *Lit. rom.*, *742–743*; Micu, *Început*, *476–478*; Scarlat, *Ist. poeziei*, II, *229–230*; Popa, *Estuar*, *71–78*; *Dicț. esențial*, *235–238*; *Dicț. analitic*, IV, *552–556*; Constantin Beldie, *Memorii*, Bucureşti, 2000, *158–161*; Mirela Mitu, *Nicolae Davidescu. Viața şi opera*, Craiova, [2009]. ***V.D.***

DAVIDOGLU, Mihail (11.XI.1910, Hârlău – 17.VIII.1987, Bucureşti), dramaturg. Este fiul Clarei (n. Kochen) şi al lui Mihail Davidoglu, muncitor. După clasele primare, familia se mută la Galați, unde **D.** va absolvi liceul comunității israelite (1929), urmând apoi cursurile Facultății de Litere şi Filosofie din Bucureşti (1929–1931). Funcționează o vreme ca învățător şi profesor de limbi clasice, apoi ca funcționar în Ministerul Artelor (1945–1948). În mai 1936 i se difuzează la radio piesa *Marinarul smirniot,* scrisă (după propria mărturisire) la îndemnul lui Liviu Rebreanu, consilier la Societatea Română de Radiodifuziune; în februarie 1937 i se difuzează piesa *Ion Vodă*. Inspirându-se din viața pescarilor, scrie piesa într-un act *Semnul* (foarte apreciată de Haig Acterian). Locuieşte un timp în Delta Dunării, unde va scrie drama *Delta*, devenită în 1944 *Omul din Ceatal*, cu acțiunea plasată în 1936; montarea ei va avea numeroase reprezentații la Teatrul Național din Bucureşti (premiera: mai 1947), în regia lui Ion Şahighian, acordându-i-se Premiul „I.L. Caragiale” al Academiei RPR şi Premiul de Stat. Va mai primi multe alte premii şi distincții pentru spornica sa dramaturgie, începătoare întru realism socialist în primul deceniu de după august 1944.

Posedând un bun meşteşug al spectacolului teatral, **D.** preia şi reprezintă de la început cerințele noii dramaturgii, realiste şi populare: personaje net conturate, „pozitive” (muncitorii conştienți de necesitatea făuririi noii societăți) şi „negative” (burghezi, „foşti”, care se opun, sabotează etc.), conflicte care se rezolvă optimist prin triumful „noului”, o abilă, dar simplissimă retorică propagandistă, replici scurte şi dure, un limbaj accesibil, pigmentat cu regionalisme şi cuvinte specifice diverselor profesiuni. *Omul din Ceatal* (tipărită în 1948) aducea pe scenă o lume necunoscută până atunci teatrului, exotică nu numai prin localizare (Delta Dunării), ci şi prin viața frustă, dură, prin conflicte puternice şi deznodăminte crunte între oameni simpli şi tari, instinctuali şi hotărâți. Programul tânărului dramaturg era desigur tezist, chiar dacă bine disimulat, ulterior, pe scenă, prin jocul excelent al actorilor. Acțiunea amestecă indistinct oameni de etnii diferite – români, lipoveni, ruşi, greci –, toți împinşi de autor să „evolueze” spre conştiința de clasă şi spre solidaritate; dramele personale se estompează astfel în marea „familie” comunitară. Cu piesa în trei acte *Minerii* (1949), autorul adânceşte „tezele” momentului istoric, aducând un elogiu muncii până la sacrificiu a minerilor stahanovişti, care îl urmează pe maistrul Andrei Nastai în întrecerea de a da țării cât mai mult cărbune şi în „demascarea” elementelor „duşmănoase” sau oscilante, ce se manifestă „nociv” în procesul „ascuțirii luptei de clasă”. În fine, făcând parte din trilogia *Neamul Arjoca*, piesa *Cetatea de foc* (1950) va deveni un model al dramaturgiei realist-socialiste, fiind mult jucată şi intrând în antologii şi chiar în manualele şcolare. Aici ideea de familie muncitorească devine ideea de generație, continuitatea solidară a proprietății colective, a experienței şi inovației se transformă în abnegație („Uzina mai presus de orice!”). Şi cum acțiunea e plasată la Reşița, se exploatează conform politicii din epocă ideea că în Munții Semenicului există o „bandă” de „duşmani ai poporului”, sabotori, reacționari care vor să oprească mersul înainte al societății şi economiei, să împiedice depăşirea producției de oțel etc., ceea ce aminteşte de nişte întâmplări de pe aceleaşi locuri, cu aceiaşi „bandiți”, din *Lazăr de la Rusca* (1949), „poemul” lui Dan Deşliu. Ceva mai târziu, în contextul ideologic al deceniilor următoare, dramaturgul încearcă să se metamorfozeze fie întorcându-se spre istorie, ca în *Horia* (1956), fie restrângând acțiunea la „dezbaterea de idei”, cum procedează în *Platforma magică* (1973). Dar predominanța „problemelor

de producţie”, chiar dacă trecute acum în seama inginerilor, tehnicienilor, intelectualilor, şi mai ales concepţia naiv-dihotomică a conflictului şi personajelor datează şi aceste piese, uneori foarte ambiţioase, asimilându-le tot primului deceniu al dramaturgiei „noi”, pentru care **D.** a fost un reprezentant tipic.

SCRIERI: *Flăcăul de pe Ceanul Mare. Steagul celor de pe munte. Zăporul*, Bucureşti, 1948; *Omul din Ceatal*, Bucureşti, 1948; *Minerii*, Bucureşti, 1949; *Cetatea de foc*, 1950; *Nunta*, Bucureşti, 1950; *De trei ori ca la brigadă*, Bucureşti, 1953; *În vizită*, Bucureşti, 1953; *Schimbul de onoare*, Bucureşti, 1953; *Inimă vitează*, Bucureşti, 1954; *Teatru*, Bucureşti, 1954; *Oraşul în flăcări*, Bucureşti, 1955; *Horia*, Bucureşti, 1956; *Noi cei fără de moarte*, Bucureşti, 1956; *Nemaipomenita furtună*, Bucureşti, 1957; *Şoimul*, Bucureşti, 1958; *Teatru*, Bucureşti, 1959; *Baba Dochia şi brigadierul*, Bucureşti, 1962; *Piese într-un act*, Bucureşti, 1962; *Trandafirul negru*, Bucureşti, 1962; *Dansul fetelor şi echipajul D. 685*, Bucureşti, 1963; *Două fete şi-o comoară. Meşterul Adam şi ucenicii săi*, Bucureşti, 1965; *Un om în noapte*, Bucureşti, 1965; *Pe drumul fără întoarcere al iubirii*, Bucureşti, 1967; *Tunelul*, Bucureşti, 1969; *Teatru: Neamul Arjoca*, Bucureşti, 1972; *Platforma magică*, Bucureşti, 1973; *Măicuţa*, Bucureşti, 1981; *Cele trei Marii din Vale. Noi, cei din vale. Din pragul veşniciei*, Bucureşti, 1983; *Suflete în furtună*, Bucureşti, 1986.

Repere bibliografice: Simion Alterescu, *Concepţia umanistă în dramaturgia lui M. Davidoglu*, VR, 1954, 12; Piru, *Panorama*, *453–458*; Popa, *Dicţ. lit.* (1971), *208–209*; Brădăţeanu, *Istoria*, III, *193–196*; Faifer, *Dramaturgia*, *38–42*; *Mihail Davidoglu*, DRI, II, *8–19*; Mirodan, *Dicţionar*, II, *42–48*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *35–37*; Ghiţulescu, *Istoria*, *192–195*. ***M.D.***

DAVIDOVICI, Doru (6.VII.1945, Bucureşti – 20.IV.1989, Bărăganu, j. Ilfov), prozator. Este fiul lui Etti Davidovici (n. Benchas), educatoare, şi al lui Paul Davidovici, avocat, şi frate cu scriitoarea Victoria Dragu. A urmat Liceul Militar din Breaza şi Câmpulung Moldovenesc, Şcoala Militară de Aviaţie de la Buzău şi Academia Militară din Bucureşti. A fost pilot de vânătoare, obţinând gradul de locotenent-colonel. A debutat publicistic la „Viaţa militară” în 1968, iar editorial în 1974 cu volumul *Caii de la Voroneţ*, al cărui manuscris fusese premiat în 1973 la concursul anual de debut al Editurii Eminescu.

În scurtul răstimp cât i-a fost dat să trăiască (un accident aviatic i-a curmat viaţa), **D.** a reuşit să scrie douăsprezece cărţi (dintre care două apărute postum) de o impresionantă diversitate tematică şi stilistică: naraţiuni pentru copii (*Insula nevăzută*, 1976), romane poliţiste (*Ultima aventură a lui Nat Pinkerton*, 1975), proză SF (*Zeiţa de oricalc şi Sferele verzi*, 1977) sau despre enigme neelucidate, precum fenomenul OZN (*Lumi galactice*, 1986), dar mai ales cărţi dedicate piloţilor, bărbaţi aparent duri, în fond sensibili, sentimentali chiar, deseori vulnerabili: *Caii de la Voroneţ*, *Culoarea cerului* (1981), *Aripi de argint* (1983), *V. de la Victorie* (1988). Experienţa proprie, anii petrecuţi la bordul avioanelor de vânătoare au contat în alegerea subiectelor, dar esenţial rămâne stilul, atât de diferit de la o proză la alta şi, totodată, atât de adecvat tematicii abordate. Apropiat frecvent de Antoine de Saint-Exupéry (şi datorită similitudinii de destin), **D.** a alternat lirismul cu scriitura nervoasă, tehnica decupajului cinematografic cu amplitudinea construcţiei, lăsând impresia trăirii la maximă intensitate. Scrise de cele mai multe ori la persoana întâi, romanele se constituie ca un fel de jurnal unde persoanele şi fiinţele dragi (mama, sora Toia şi nelipsitul său prieten credincios – cockerul Tom) se integrează firesc în naraţiune, devenind ele însele personaje. Duioşia, umorul, ironia (niciodată împinsă spre sarcasm), dialogul alert sunt doar câteva din caracteristicile acestor proze. Acelaşi caracter, de confesiune intonată discret, îl au versurile reunite postum, în 1991, în volumul *Dezminţire la mit*.

SCRIERI: *Caii de la Voroneţ*, Bucureşti, 1974; *Ultima aventură a lui Nat Pinkerton*, Bucureşti, 1975; *Insula nevăzută*, Bucureşti, 1976; *Intrarea actorilor*, Bucureşti, 1977; *Zeiţa de oricalc şi Sferele verzi*, Bucureşti, 1977; *Celula de alarmă*, Bucureşti, 1979; *Culoarea cerului*, Bucureşti, 1981; *Aripi de argint*, Bucureşti, 1983; *Lumi galactice*, Bucureşti, 1986; *V. de la Victorie*, Bucureşti, 1988; *Dezminţire la mit*, postfaţă Ion Ţarălungă, Bucureşti, 1991; *Ridică-te şi mergi*, Bucureşti, 1991.

Repere bibliografice: Mihai Ungheanu, *Planetă de tânăr*, LCF, 1974, 29; Ioan Adam, *O cantată a zborului*, „Scânteia tineretului”, 1974, 29; Ulici, *Prima verba*, I, *177–178*; Tudor-Anton, *Ipostaze*, *216–217*; Iorgulescu, *Scriitori*, *197–198*; Mircea Iorgulescu, *Zbor frânt*, RL, 1989, 17; Voicu Bugariu, *Davidovici*, LCF, 1989, 18; Dumitru Dorin Prunariu, *Doru Davidovici*, SPM, 1989, 18; Cornel Marandiuc, *Zborul salcâmului*, T, 1989, 8; Claudiu Constantinescu, *Rămânerea la Troia*, RL, 1991, 32; Radu Aldulescu, *Un scriitor, o carte, un zbor cu motorul defect*, RL, 1992, 2; Mirodan, *Dicţionar*, II, *48–49*; Dinu Moraru, *Zbor neîntrerupt*, „Lumea”, 2000, 10; Opriţă, *Anticipaţia*, *438–440*. ***D.Gr.***

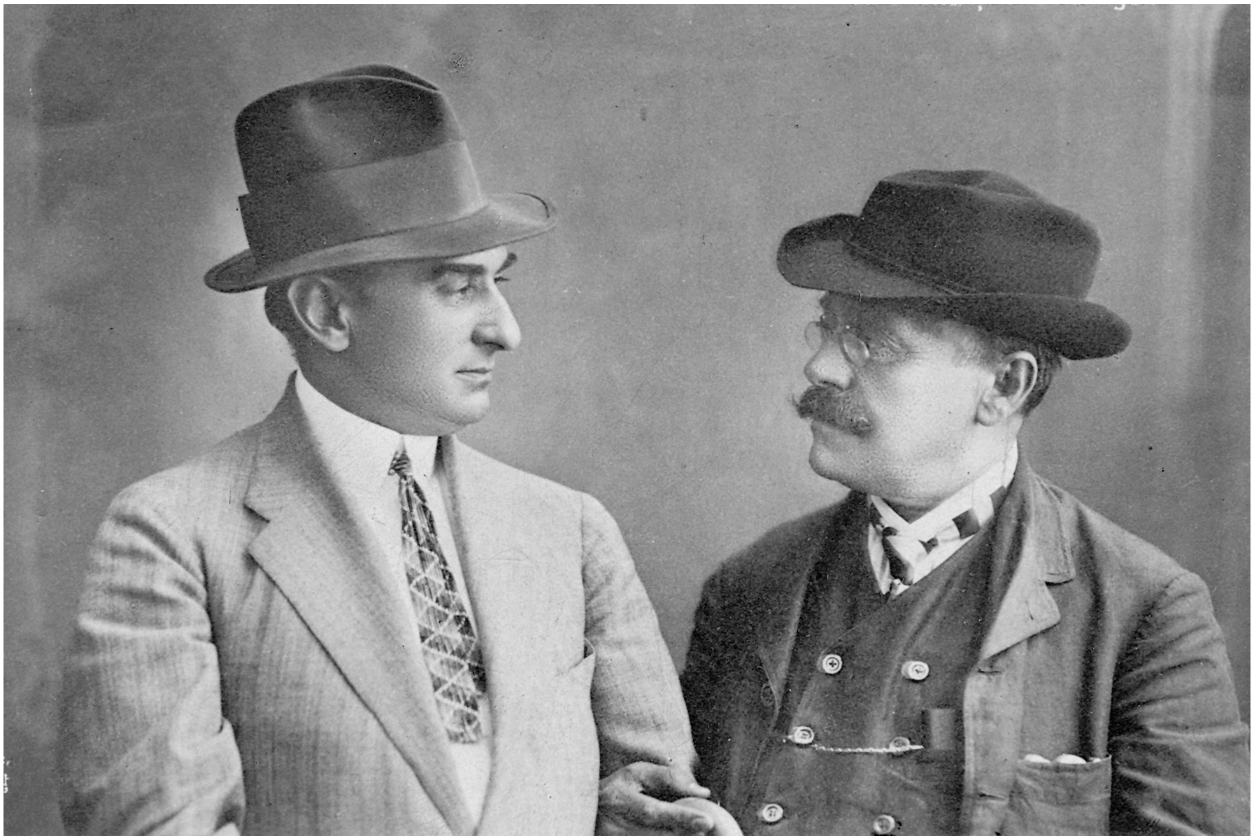

DAVILA, Alexandru (12.II.1862, Golești, j. Argeș – 19.X.1929, București), dramaturg.

De origine incertă, probabil italiană dacă nu franceză, tatăl lui **D.**, generalul Carol Davila, nu a dezmințit niciodată legenda potrivit căreia ar fi fost fiul pianistului Franz Liszt și al contesei d'Agoult (scriitoarea franceză Daniel Stern). Pe linie maternă **D.** era o târzie mlădiță a unei spițe de voievod, mama lui, Ana Racoviță, nepoată a lui Dinicu Golescu, trăgându-se dintr-o familie domnitoare. A început să învețe în 1869 la școala comunală din Golești, trecând apoi la școala luterană din București și urmând cursurile gimnaziale (1873–1875) la Institutul lui V. A. Urechia. Trimis la studii în Franța, la Liceul „Louis le Grand" (1876–1880), el e un elev lipsit de ambiție, ratând bacalaureatul din cauza „discursului latin". Revenit în București în 1881, este numit atașat supranumerar la Ministerul Afacerilor Străine, iar în anul următor atașat de legație la Roma (1882) și ulterior la Bruxelles (1883–1884). Promitea o bună carieră, însă după moartea tatălui său (1884) se retrage din diplomație și, neașteptat, acceptă funcții cum ar fi aceea de inspector de poliție în București sau administrator al plasei Măcin; în 1891 era controlor la Serviciul arhitecturii de la Eforia Spitalelor Civile. Mai predase scurt timp, în 1882, literatura veche franceză la Azilul „Elena Doamna". Cu una din eleve, Hortensia Keminger, se căsătorește în 1885, dar mariajul se desface după trei ani; fosta doamnă Davila va avea un rol în viața, sfârșită tragic, a lui A.I. Odobescu. În 1898 se îndrăgostește de Ana Pherekyde și un *Journal intime* e martorul tristeților și al nădejdilor lui cotropitoare. Având, cum s-a spus, teatrul în sânge, era fatal aproape să ajungă în fruntea Teatrului Național (1905–1908, 1912–1914). Inițiativele lui sunt ale unui reformator, la curent cu experiențele recente din teatrul apusean (Henry Irving, André Antoine, Firmin Gémier). Firea autoritară, impulsivă, maniera de a sfida cu superbie aristocratică amenințările sau provocările îi aduc multe adversități. Au loc manifestații, chiar incidente grave, cum a fost acela din 13 martie 1906, din Piața Teatrului Național, când s-a cerut „franțuzitului" **D.** să nu mai îngăduie reprezentații în franțuzește. Hărțuit de numeroși neprieteni, Stăpânul, cum i se mai zicea, nu se pierde cu firea, luptându-se pentru modernizarea artei spectacolului. El inaugurează tradiția de a se deschide stagiunile cu o piesă românească, încearcă să echilibreze repertoriul făcând loc și scrierilor autohtone, imprimă un nou stil de interpretare, bazat pe realismul psihologic. Cu un fler care nu dă greș, promovează o pleiadă de tineri actori (Tony Bulandra, Lucia Sturdza Bulandra, Marioara Voiculescu, Maria Giurgea, Gh. Storin, Ion Manolescu), care îl vor urma atunci când, după primul directorat, își alcătuiește o trupă ce devine cunoscută sub denumirea Compania Dramatică Davila, inaugurată oficial în august 1909. Cu acest prilej, I.L. Caragiale trimite un instantaneu, *Începem!…*. În spectacolele companiei proprii directorul era uneori și actor, ba și electrician, mașinist, recuziter, pictor. Capabil să muncească încordat, până la uitarea de sine, se destinde în activități mondene și sportive (automobilism, vânătoare, petreceri, vizite la Curte). Membru fondator al Societății Scriitorilor Români (1909), este ales în 1911 în comitetul de conducere. În 1914 inițiază Cercul Bibliofil Român. În anul următor, la 5 aprilie, un servitor încearcă să-l omoare în timp ce dormea, înfigându-i un pumnal până în creier. Tudor Arghezi publică, în „Cronica", un necrolog, semn că se răspândise vestea morții lui. Cu o constituție robustă, rănitul supraviețuiește, însă tot restul vieții va rămâne țintuit într-un fotoliu, neputând să scrie și vorbind anevoios. O duce greu, Premiul Național pentru Teatru fiindu-i decernat când mai avea puțin de trăit. Ca o ironie a soartei, abia acum, în imobilizarea silnică la care e condamnat, i se oferă un răgaz pentru literatură. El dictează versuri, articole, amintiri. Din epistolele lui transpar deprimarea și amărăciunea unui „învins al Vieții".

Primele încercări literare, nepublicate, ale lui **D.** sunt în franceză – versuri și proză, compuse fie dintr-o pornire spontană, fie ca exercițiu livresc. După debutul din 1885, în „Revista literară", cu stihuri românești, va mai colabora la „Epoca", unde se servește și de pseudonimul Bedecu, „Convorbiri literare", „L'Indépendance roumaine", la care folosește

şi semnătura Théodore Florésco, „Literatură şi artă română", „Sămănătorul", „Adevărul de dimineaţă", „România ilustrată", „Noua revistă română", „Rampa", „Scena", „Literatorul", „Gândirea", „Universul", „Cultura poporului", „Universul literar" ş.a. În 1896 editează „Revista sportivă", iar în 1913, împreună cu N.D. Cocea, pune la cale reapariţia ziarului „Rampa". În 1911 acceptă să facă parte din comitetul de redacţie al gazetei „Ţara nouă". Singularitatea acestui scriitor mult timp controversat şi contestat vine din aceea că, autor al unei capodopere a teatrului nostru istoric, *Vlaicu Vodă* (1902), restul producţiei lui literare pare, cu puţine excepţii, al unui diletant. Poet, uneori, în *Vlaicu Vodă*, poate şi în *Sutaşul Troian*, **D.** nu este, altfel, decât un tehnician al stihuirii, dexter în combinaţii prozodice de o lejeră virtuozitate. Un oarecare ecou a avut *Balada strămoşilor*, în care „a neamului datină" şi gloria străbună sunt exaltate cu o energică afectare. În memorialistica de tip anecdotic, două suveniruri, *Robert Laurent* şi *Ahmed*, păstrează ceva din duhul scrisorilor lui Ion Ghica. Câteva amintiri din teatru nu puteau, desigur, să lipsească. În tuşe repezi, sunt creionate portretele unora „dintre cei răposaţi" (Paul Verlaine, Vasile Alecsandri, I.L. Caragiale ş.a.). Sunt, între lacrimă şi surâs, miniaturi în care se exteriorizează un anume complex afectiv. „Anecdotele", de fapt mărunte evocări, au câteodată haz, mai mult în orice caz, decât „snoavele", nişte „mucalituri" cam nesărate. Înzestrat cu bun-gust, **D.** e un intuitiv care îşi valorifică în speculaţii pertinente o experienţă trecută prin lecturi. Din cronicile lui dramatice, ca şi din tratatul în formă epistolară *Scrisori către actorul X*, se desprinde o viziune marcată de idealism estetic: teatrul, ca manifestare a frumosului, trebuie să provoace o înălţare sufletească. Realismul pe care îl profesează, formulat convenţional („imaginea vieţii"), se nuanţează („iluzia realităţii"). E de înţeles că se arată reticent faţă de devierile în iraţional sau în „absurd" ale „şcoalei nordice" îndeosebi. Ceea ce îl interesează într-un text dramatic sunt coerenţa logicii conflictului, concizia şi claritatea. În ceea ce priveşte interpretarea, cronicarul insistă asupra „intuiţiunii dramatice", precum şi asupra rostirii, care trebuie să pară naturală, în aşa fel încât spectacolul să dea impresia veridicităţii. În dezacord cu „paradoxul" lui Diderot, actorul este privit ca o „păpuşă însufleţită", ceea ce ar trimite la „actorul-marionetă" al lui Gordon Craig, dacă nu s-ar insista pe ideea că e „musai păpuşa să aibă suflet". În scrisul lui **D.** aproape nimic nu prevesteşte şi mai apoi nici nu confirmă o piesă cum este *Vlaicu Vodă*, moment de graţie al unei inspiraţii ciudat de capricioase. Compunerile lui dramatice, mai toate, nu sunt decât nişte improvizaţii facile, efemeride destinate unor reprezentaţii mondene. *Le Cotillon* (1900) e o frivolă, dar nu lipsită de graţie „bluette", lucrată cu tehnica fluentă a farsei de salon. *Basmul cu domniţa din vis* („Adevărul de dimineaţă", 1904) este o feerie muzicală, o pantomimă-balet cu personaje şi ambianţă de basm. Alte scenete („hora" *Duda şi Mura*, *Vorbe de clacă*, „povestiri de altădată") rămân străine şi de teatru, şi de poezie. Demnă de pana autorului lui *Vlaicu Vodă* apare, într-o măsură, doar tragedia în versuri *Sutaşul Troian*, din care e dus la capăt un singur act (apărut în „Rampa", 1911), de fapt o continuare a proiectatei trilogii *Mirciada* (în varianta iniţială – *Român Gruie*), alcătuită din *Vlaicu Vodă*, *Dan Vodă*, *Mircea cel Bătrân* (ultimele două nescrise). Cu fulgerări metaforice şi o cavalcadă a ritmului amintind de *Scrisoarea III* a lui M. Eminescu, în *Sutaşul Troian* învolburarea sentimentelor forţează tiparele convenţiei clasice. *Vlaicu Vodă* este o piesă cu un destin sinuos şi agitat, ca şi al autorului ei. În ziua premierei dramaturgul împlinea patruzeci de ani, şi acest debut târziu, precum şi alte împrejurări din viaţa lui au făcut să izbucnească un violent scandal literar. După o notă strecurată în „Voinţa naţională" (1905), unde era perfid insinuată presupunerea că autorul lui *Vlaicu Vodă* ar fi profitat de un manuscris al lui Odobescu, se naşte ceea ce, în acelaşi ziar, Ilarie Chendi numeşte „legenda plagiatului" lui **D.** Detractorii se ivesc unul după altul (în „Viitorul", „Flacăra", „Dreptatea"), făcând „dezvăluiri" stupefiante, dar fără vreo dovadă decisiv incriminatorie. Campania s-a potolit, însă **D.** va rămâne marcat. În corespondenţa lui chestiunea e obsesivă, el mascându-şi cu greu un „complex" al paternităţii. Fineţea piesei *Vlaicu Vodă* – construcţie clasică în decor romantic – vine din rafinamentul psihologic, ca şi din dozajul atent strunit al energiilor în conflict. Dialogul se transformă într-o abilă artă a eschivelor, a mişcărilor înşelătoare, îndelung premeditate. Voievod al unor vremuri de neguroasă restrişte, Vlaicu se înfăţişează, într-o proiecţie arhetipală, ca un erou tragic al unor permanenţe istorice. Nevoit, sub ameninţarea unor grave primejdii, să acţioneze cu prudenţă, cu o imaginaţie perspicace a şansei şi a riscului, el valorifică, în tactica pe care o aplică, experienţa poporului însuşi, deprins de vitregiile

Al. Davila și I.L. Caragiale

istoriei să tacă şi să rabde, în aşteptarea unui prilej potrivit pentru ripostă. Sub semnul parabolei, drama evocă o adevărată, într-un fel miraculoasă ştiinţă a supravieţuirii, a rezistenţei inteligente – o defensivă activă întemeiată pe clarviziune şi înţelepciune a răbdării, pe un simţ acut al conjuncturii şi pe găsirea promptă a soluţiei izbăvitoare. „Machiavelismul" domnitorului presupune o supleţe continuă în faţa realităţii ostile, un stil politic prevăzător, denudat de slăbiciuni („mila e un preget"), justificat printr-o preacurată finalitate („Sfânt se face orice mijloc pentru-a ţării apărare!"). Întâmplările, plasate într-un vag cronologic („pe la 1370"), se desfăşoară la Curtea de Argeş, cetatea de scaun a Ţării Româneşti. După lupte victorioase împotriva rigăi Ungariei, Ludovic de Anjou, zădărnicite printr-o uneltire a Doamnei Clara, mama vitregă a lui Vlaicu (Vladislav IV Basarab), acesta se vede silit să se retragă; mai mult, lăsându-şi ca ostateci la Gomneh sora şi cumnatul, aproape că îşi pierde orice libertate de acţiune. Cu un instinct de mare jucător, Vlaicu se repliază într-o indescifrabilă complezenţă, contrariind până şi pe cei mai apropiaţi, care ajung să-l suspecteze de trădare; însingurarea lui îndurerată ascunde însă cheia ingenioasei manevre la care părtaş va fi doar taciturnul sfetnic Român Gruie. Cu o mască – poate prea accentuată – de smerenie şi falsă umilinţă, de resemnare şi molatecă supuşenie, Vlaicu îşi asumă rolul ingrat al unui domnitor aparent bicisnic, temător şi şovăielnic. Astfel poate urzi, la adăpost de rele, ţesătura unui plan pe care îl înfăptuieşte cu infinite precauţii. Unitatea de timp, generatoare de tensiuni şi reglând ritmurile piesei, este dată de cele trei zile obsedante („peste două zile, trei…") pe care – refren temporizant – domnitorul le invocă mereu. E intervalul de care ostatecii sloboziţi din captivitate au trebuinţă pentru a se înapoia teferi în ţară. Fragilitatea părelnică a lui Vlaicu, docilitatea lui pusilanimă, măgulelile, la care nu se zgârceşte, reuşesc să înşele într-o măsură vigilenţa Doamnei Clara, a cărei trufie, congestionată în egolatrie delirantă, o face să-şi piardă din când în când simţul realităţii. Agresivitatea insolentă a teribilei femei, maghiară de origine şi catolică fanatică,

nu e doar urmarea unor prezumţioase veleităţi politice, exacerbate de o beţie a puterii. Maştera este – ca şi Vlaicu, de altfel – un personaj exponenţial, şi în consecinţă hipertrofic, ilustrând, cu accese de furibundă aroganţă, tendinţele expansioniste ale regatului maghiar. Pătrunderea, cu substrat politic, a catolicismului provoacă, firesc, replica pământenilor de credinţă ortodoxă. Desconsiderând cu infatuare „datina”, temei spiritual al existenţei unui neam, Doamna Clara se lasă surescitată de visul nebunesc al oricărui agresor, ameţit de iluzia invincibilităţii sale – acela de a dezmoşteni un popor de sufletul lui adânc: „năzuinţe”, „doruri”, „vise”. Din spaţiul închis de sumbre orizonturi, pândit de forţe potrivnice, tentaculare, cârmaciul valah nu se poate despresura decât contractând utile alianţe (în primul rând, căsătoria Ancăi, sora domnitorului şi iubita lui Mircea Basarab, cu „kralul” sârb Simion Stareţ), menite să întărească neatârnarea ţării, ocrotind de factorii neprielnici „crucea, neamul şi moşia”. Politica lui Vlaicu e, în condiţiile date, una de renunţări amare şi de sacrificii bine chibzuite, „cugetarea” primând, cu oricât de sfâşietoare urmări, asupra „simţământului”. Dacă voievodul nu are de ales, dilema tânărului Mircea tinde să se rezolve într-un alt fel, din momentul în care dragostea lui şi a Ancăi e jertfită, cu inevitabilă cruzime, întru reuşita calculelor reci. Apariţie surprinzătoare, „bătrânul” de legendă de mai târziu se înfăţişează deocamdată ca un june cu un caracter incert, răscolit de patimi contrarii – când îmboldit de delicate, cavalereşti sentimente amoroase, când răvăşit de „viziuni de mărire”, turmentat de elanuri tulburi, în care ambiţia lui nestăpânită hrăneşte bezmeticia sediţiunii şi declanşează excitaţia subită a loviturii ucigaşe. Pumnalul se opreşte în pieptul lui Român Gruie, şi Vlaicu, după ce îşi deplânge în fade lamentaţii devotatul slujitor şi tovarăş, hotărăşte ca asasinul să ia locul celui asasinat, ca Mircea, deci, să devină ceea ce fusese Român Gruie: „pavăza şi braţul” său. Vlaicu, aşadar, îl absolvă pe nesăbuit, pedepsit îndeajuns prin spasmele conştiinţei şi hărăzit oricum, fiind viţă de Basarab, unui destin aparte. Înşirând chinurile şi durerile ţării urgisite, monologul din final („Chinuri?...”) e o izbucnire nestăvilită a unor trăiri îndelung comprimate. Inexistente în textul de la premieră şi în acela al primei ediţii, din 1902, aceste versuri de 16 silabe (înrâurire hugoliană) au fost compuse pentru cea de-a doua ediţie, probă care a contat mult în „afacerea” tristă a paternităţii puse la îndoială. O prezenţă enigmatică, dar de transparentă semnificaţie simbolică, este Român Gruie, „statornic reazăm” al domniei, acela care „pururi, cade jertfă”, întruchipând „strămoşeasca legătură dintre scaun şi popor”. Prin acest personaj, persuasiv triumf al discreţiei, tot numai tăceri grele de înţeles, **D.** încearcă intuitiv să sporească, aşa-zicând prin „amuţire”, posibilităţile de sugestie ale unui teatru altminteri discursiv. E ca o convertire dinspre retorism spre negaţia lui absolută – expresia pur gestuală, asimilată sistemului de semnalizări alegorice al dramei.

Vlaicu Vodă *a creat, oarecum, tipul cel mai nobil şi mai reuşit al dramei istorice naţionale şi naţionaliste, esenţial patriotică, în versuri de evidentă factură romantică, prin care se vede bine că a trecut mai ales Victor Hugo şi poate chiar şi Edmond Rostand.* [...] *Modelul creat în* Vlaicu Vodă *a fost apoi urmat de toată dramaturgia noastră istorică – a lui Delavrancea, Mihail Sorbul, N. Iorga, Mircea Dem. Rădulescu, Victor Eftimiu, A. de Herz etc. –, centrată pe un identic conflict între vodă şi zavistnicii lui sfetnici.*

E. LOVINESCU

SCRIERI: *Le Cotillon*, Bucureşti, 1900; *Vlaicu Vodă*, Bucureşti, 1902; ed. Bucureşti, 1908; ed. Bucureşti, 1929; ed. îngr. Ion Nistor şi Constantin Ciuchindel, pref. Constantin Ciuchindel, Bucureşti, 1988; ed. îngr. şi postfaţă Teodor Vârgolici, Bucureşti, 1997; *Duda şi Mura*, Bucureşti, 1917; *Din torsul zilelor*, vol. I–II, Bucureşti, 1929, vol. III, îngr. V. Romano, Bucureşti, 1939; *Corespondenţă inedită*, îngr. şi pref. Marin Manu Bădescu, Cluj, 1973; *Vlaicu Vodă şi alte scrieri despre teatru*, îngr. Dumitru D. Panaitescu, pref. Marian Popa, Bucureşti, 1975.

Repere bibliografice: Chendi, *Scrieri*, IV, *279–281*, *341–345*; Dragomirescu, *Scrieri*, *100–104*, *180–182*; Davidescu, *Aspecte*, *480–482*; Lovinescu, *Scrieri*, I, *85–86*, *108–110*, VI, *301–304*; Lovinescu, *Opere*, V, *366–374*, VI, *283–286*; Constantinescu, *Scrieri*, II, *417–419*; Perpessicius, *Opere*, VI, *296–298*, XI, *94–98*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *579–580*, *Ist. lit.* (1982), *653–657*; Ciorănescu, *Teatr. rom.*, *141–148*; Călinescu, *Opere*, X, *886–889*; Mihai Vasiliu, *Alexandru Davila*, Bucureşti, 1965; Ciopraga, *Lit. rom.*, *603–611*; Micu, *Început*, *532–539*; *Ist. teatr. Rom.*, II, *69–72*, *196–203*, *387–393*, *489–491*; *Alexandru Davila*, îngr. şi pref. Suzana-Carmen Dumitrescu, Bucureşti, 1982; Vartic, *Modelul*, *299–301*; Modola, *Dramaturgia*, *42–54*, *307–308*; Cioculescu, *Itinerar*, V, *494–500*; *Alexandru Davila şi teatrul*, îngr. şi pref. Marin Manu Bădescu, Bucureşti, 1996; Faifer, *Cordonul*, *55–80*; *Dicţ. esenţial*, *238–240*; Ghiţulescu, *Istoria*, *30–34*; Ionuţ Niculescu, *Alexandru Davila*, Bucureşti, 2001; *Dicţ. analitic*, IV, *413–416*; Manolescu, *Istoria*, *521–523*; Zamfir, *Panorama*, I, *443–449*. ***F.F.***

DĂIANU, Elie (Ilie) (9.III.1868, Cut, j. Alba – 11.IX.1956, Cluj), gazetar. Este fiul Mariei şi al lui Iosif Dăianu, ţărani înstăriţi (tatăl său era primarul satului). **D.** a făcut liceul la Sebeş, Sibiu şi Blaj şi studiile universitare – teologia şi literele – la Budapesta şi Graz, luându-şi doctoratul cu teza *Vocalis nasalis în limba română* (1893). Reuşeşte să se impună ca unul dintre cei mai prestigioşi membri şi conducători ai Societăţii „Petru Maior" din Budapesta. În aprilie 1894 participă împreună cu Valer Moldovan, Ilie (Miron) Cristea, Iuliu Maniu şi Aurel Vlad la Congresul studenţesc de la Konstanz (Elveţia), iar în luna mai a aceluiaşi an face parte din Biroul de presă al procesului Memorandului, condus de Vasile Lucaciu şi Septimiu Albini. Întorcându-se în ţară, se stabileşte la Timişoara, unde e redactor la ziarul „Dreptatea". În 1895 Ion Raţiu, preşedintele Partidului Naţional Român, îi încredinţează direcţia „Tribunei" din Sibiu, pe care o conduce până în 1900, când rămâne văduv, cu doi copii, şi se retrage la Blaj, unde este numit profesor de teologie morală şi pastorală la Facultatea de Teologie. De la profesorii blăjeni a reuşit să adune ştiri, amintiri, „aproape tot ce se putea şti despre petrecerea lui Eminescu la Blaj". Părăseşte Blajul în 1902, fiind numit paroh şi protopop al Clujului, funcţie pe care o va deţine până la pensionare. În timpul Primului Război Mondial, „pentru sentimentele sale naţionale", a fost condamnat la un an închisoare, apoi, până la terminarea războiului, a fost întemniţat de guvernul maghiar la Şopron.

D. s-a impus în ochii contemporanilor atât prin demnităţile pe care le-a deţinut – deputat şi senator din partea Partidului Poporului (după Unire), membru în Comitetul Central al Astrei, în care vedea „o stea călăuzitoare a culturii româneşti", om de încredere al Societăţii pentru Fond de Teatru Român, sprijinitor al Ligii Culturale –, cât şi prin lucrările pe care le-a scris, prin publicaţiile pe care le-a condus: „Tribuna", „Steaua Transilvaniei", „Dezrobirea". O menţiune specială se cuvine pentru „Răvaşul", prima publicaţie pentru popor apărută la Cluj, la 4 aprilie 1903, în care a militat pentru o literatură popular-naţională, de nuanţă sămănătoristă. În spiritul generaţiei care a pregătit Unirea din 1918, activitatea lui **D.** se sprijină pe convingerea că idealul unităţii culturale, sociale şi politice se poate realiza doar prin colaborarea şcoală–Biserică–naţiune. Studiile sale aduc în atenţia cititorului simboluri ale luptei pentru unitatea culturală şi politică a României. Sunt de reţinut, astfel, cele despre M. Eminescu (*Eminescu în Blaj. Amintiri de ale contimporanilor*, 1914), despre Gheorghe Şincai (1939), Timotei Cipariu (1937), „savantul graiului românesc", şi despre „cruciatul luptelor pentru limbă", Ioan Micu Moldovanu *(*1937). Lui Cincinat Pavelescu, epigramist şi „poet constructiv", lui Vasile Militaru, poetul „veşnic risipitor de cântec românesc", doctorului Amos Francu, „stegarul ideal", lui Vasile Lucaciu, „preotul luptător şi prigonit", şi pictorului Nicolae Grigorescu le închină volumul *Busturi sufleteşti* (1937). **D.** rămâne un reprezentant tipic al spiritului ce domnea în şcolile blăjene la începutul veacului, al generaţiei care a realizat Unirea de la 1918.

SCRIERI: *Biserica lui Bob în Cluj*, Cluj, 1906; *Ioan A. Anderco. Un scriitor maramureşan*, Cluj, 1907; *Asociaţiunea noastră*, Sibiu, 1912; *Eminescu în Blaj. Amintiri de ale contimporanilor*, Sibiu, 1914; *Al doilea preşedinte al Asociaţiunii: Vasile L. bar. Pop*, Sibiu, 1925; *Administraţia şi minorităţile*, Bucureşti, 1925; *Un sfânt pribeag român: Ieremie Valahul. 1556–1625*, Cluj, 1926; *Zorile Unirii în Banat*, Lugoj, 1929; *Unirea cu Roma şi revoluţia lui Horia*, Bucureşti, 1935; *Busturi sufleteşti*, Cluj, 1937; *Ioan Micu Moldovan, zis Moldovănuţ*, Cluj, 1937; *Timoteiu Cipariu*, Bucureşti, 1937; *Forţele latinităţii regeneratoare. Un suflet eroic uitat: dr. Ioachim C. Drăgescu*, Cluj, 1938; *Gheorghe Şincai de la Şinca Veche*, Oradea, 1939; *M-am pornit la şcoală. Amintiri*, Cluj, 1939; *Însemnări din închisoare şi exil (1917–1918)*, I–II, îngr şi introd. Valentin Orga, Maria Aldea şi Cosmin Budeancă, Cluj-Napoca, 2002–2003; *Scrieri*, îngr. şi pref. Ilie Moise, Alba Iulia, 2010.

Repere bibliografice: Călinescu, *Opere*, II, *89–94*; Nicolae Comşa, *Dascălii Blajului*, Blaj, 1940, *124*; Ilie Moise, *Cutul, eşantion de cultură şi civilizaţie tradiţională românească*, „Studii şi comunicări" (Sibiu), 1990; Ion Buzaşi, *Mihai Eminescu şi Blajul*, Bucureşti, 1994, *65–66;* Păcurariu, *Dicţ. teolog.*, *144*; Ion Buzaşi, *Un biograf al lui Eminescu*, RL, 2006, 44; Ilie Moise, *Ilie Dăianu şi spiritul Blajului*, T, 2010, 5. ***I.Ms.***

DĂNCIULESCU, Sina (Eufrosina) (28.IX.1934, Ciupercenii Vechi, j. Dolj), poetă. Este fiica Elenei Dănciulescu (n. Boiangiu), profesoară de menaj, şi a lui Virgil Dănciulescu, inginer silvic; prenumele la naştere: Eufrosina. Îşi ia licenţa la Facultatea de Filologie a Universităţii din Bucureşti, secţia română (1957). Funcţionează ca profesoară şi metodistă (1957–1960), apoi predă istoria literaturii române la Institutul Pedagogic şi la Universitatea din Craiova (1960–1987). Obţine titlul de doctor în filologie cu o teză publicată sub titlul *Poetica minulesciană*

(1986). Debutează în 1957 în revista „Steaua". Mai colaborează la „Ramuri", „Scrisul bănăţean", „România literară", „Viaţa românească", „Analele Universităţii din Craiova" ş.a. Participă la volumele colective *Sub semnul revoluţiei* (1959), *Caiet de poezie* (1964), *Patos contemporan* (1965), *Împlinire* (1966), *Continuitate* (1970), *46 scriitori în dialog cu judeţul Dolj* (1977), *„Ramuri"* (1980), *Almanahul „Ramuri"* (1983). Semnează şi Sina Leonte. Cartea *Zilele una cu alta* (2002) este distinsă cu Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Craiova.

Volumul de debut, *Ploaie în aprilie*, apărut în 1964, este structurat pe motive lirice autobiografice sau social-istorice, într-o delicată poezie confesivă, care ascunde însă un potenţial pasional exploziv. Dacă experienţele autentice sunt traduse la **D.** prin imagini concrete şi vii, ecou al prospeţimii senzaţiilor, entuziasmul pentru efortul ţăranilor sau al muncitorilor sondori sună în schimb fals, convenţional. *Horă de mână* (1968) notează poezia vieţii cotidiene şi alcătuieşte, cu unele accente folclorice, un pastel monografic oltenesc. Într-o lirică în care imaginile livreşti jalonează izbucnirea sentimentului, *Sub umbrela mea roz* (1973) reţine aspiraţia spre armonie a eului, măcinat de o tensiune permanentă. Versurile din antologia *Zilele una cu alta* (1982; Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Craiova) reiau o mai veche nelinişte existenţială, cu un plus de reflexivitate şi adâncime a meditaţiei, dar cu un minus de concreteţe sensibilă. În *Cum* (1984) poeta revine în sfera cotidianului şi a experienţei senzoriale. Şi în interpretările critice dedicate poeticii lui Ion Minulescu percepţia e ghidată concomitent de sensibilitate şi intelectualism. *Umbra iepurelui* (2005) este un roman cu alură autobiografică despre o poetă boemă care caută să-şi păstreze demnitatea în anii socialismului.

SCRIERI: *Ploaie în aprilie*, pref. Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Bucureşti, 1964; *Horă de mână*, Bucureşti, 1968; *Sub umbrela mea roz*, Craiova, 1973; *Zilele una cu alta*, postfaţă Const. M. Popa, Craiova, 1982; ed. Craiova, 2002; *Cum*, Craiova, 1984; *Poetica minulesciană*, Craiova, 1986; *Umbra iepurelui*, Craiova, 2005.

Repere bibliografice: D. Micu, *Semne noi în lirism*, GL, 1957, 36; Zoe Dumitrescu-Buşulenga, *Profil: Sina Dănciulescu*, LCF, 1964, 4; Şerban Foarţă, *„Ploaie în aprilie"*, O, 1964, 6; Nicolae Manolescu, *Cinci poeţi în colecţia „Luceafărul"*, CNT, 1964, 25; Firan, *Macedonski–Arghezi*, *143–144*; Piru, *Poezia*, II, *216–217*; Const. M. Popa, *Replay*, Bucureşti, 1980, *85–86*; Firan, *Profiluri*, I, *234–236;* Jeana Morărescu, *Sina Dănciulescu sau Textul paradoxal al metapoeziei*, CC, 1995, 8–9; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *40–42*; Gheorghe Grigurcu, *Impresionism liric*, RL, 2004, 4. ***A.C.***

DĂNILĂ, Simion (23.IV.1943, Belinţ, j. Timiş), traducător, filolog. Este fiul Paraschivei (n. Novăcescu) şi al lui Ioan Dănilă, ţărani. A urmat şcoala elementară în Belinţ (1950–1957), iar cursurile liceale la Lugoj (1957–1961). Absolvent al Facultăţii de Filologie din cadrul Universităţii din Timişoara, secţia română–germană (1961–1966), a funcţionat ca profesor la liceul (1966–1973), apoi la şcoala generală din Belinţ (1974–2000). A fost director adjunct (1968–1971) şi director (1971–1973) al liceului, apoi şi al şcolii generale (1990–1996). Din 2008 îndeplineşte funcţia onorifică de redactor şef-adjunct al revistei „Banat" din Lugoj. A debutat cu traduceri din poezia lui Hölderlin în 1968 la „Astra", iar editorial în 1978 cu antologia de poezie *Niciodată toamna nu fu mai frumoasă.* Mai colaborează la „Orizont", „Echinox", „Familia", „Luceafărul", „Contemporanul", „Poesis", „Limba română", „Limba şi literatura română", „Limbă şi literatură", „Analele Banatului", „Dacoromania" (Cluj-Napoca), „Studii de limbă, literatură şi folclor", „Studii şi cercetări lingvistice", „Neue Banater Zeitung", „Nietzsche-Studien" (Berlin–New York) ş.a. A mai semnat Sim. Novăceanu şi Sim. Novăcescu. A fost distins ca traducător cu Premiul Uniunii Scriitorilor (1998), Premiul Filialei Timişoara al Uniunii Scriitorilor (2004, 2008) şi cu Premiul revistei „Poesis" (2010).

Cea mai importantă contribuţie a lui **D**. se leagă de traducerea operei lui Friedrich Nietzsche, întâlnire care s-a produs de timpuriu, prin tălmăcirea versurilor din *Ştiinţa voioasă*, incluse în volumul *Poezii* (1980). În transpunerea scrierilor lui Nietzsche a folosit ediţia critică realizată de Giorgio Colli şi Mazzino Montinari. **D**. a depăşit prejudecata că traducătorul trebuie să folosească un limbaj arhaizant. O limbă cu o sinonimie dezvoltată, cum este limba română, cu o vastă posibilitate de folosire a neologismelor, oferă un spaţiu lingvistic expresiv, poetic şi simbolic pentru echivalarea subtilităţilor şi sensurilor prinse în iureşul unei fraze ample, greu de stăpânit, într-o poezie ce vine dintr-un nebulos al sufletului, dintr-un sentiment al libertăţii totale. A mai transpus din Frank Wedekind, Peter Jung ş.a., a realizat o antologie a liricii germane etc. Ca lingvist, **D**. şi-a adunat în masivul volum *Sub fascinaţia*

lingvisticii bănăţene (2012) studiile, comunicările susţinute la diverse manifestări ştiinţifice, articolele, structurate în capitole care sugerează direcţia şi esenţa cercetării: onomastică, toponimie, antroponimie, dialectologie, lexicologie, literatură dialectală. Din capitolul referitor la antroponimie, partea cea mai consistentă este dată de textele referitoare la numele lui M. Eminescu, **D.** realizând un dosar pe această problemă controversată, pe care a urmărit-o şi a cercetat-o cu consecvenţă de-a lungul anilor. Ca bun cunoscător al graiului din vestul României, a îngrijit, în colaborare, mai multe volume de literatură dialectală bănăţeană.

SCRIERI: *Sub fascinaţia lingvisticii bănăţene*, Timişoara, 2012. **Antologii:** *Niciodată toamna nu fu mai frumoasă*, pref. Al. Jebeleanu, Timişoara, 1978; Gheorghe Alexandru Iancovici, *Cântecele lui Orphebrus*, Lugoj, 1997; Dimitrie Acea, *Ńinsă-i şura mea bătrână*, Timişoara, 2007, *Parc-aş fi ş-acuma źuńe*, Lugoj, 2010 (în colaborare cu Gabriela Șerban); *Antologia literaturii dialectale bănăţene. „Gura satului“ la Radio Timişoara – 20 de ani. Contemporanii*, postfață Mihai Anghel, Timişoara, 2010 (în colaborare cu Ioan Viorel Boldureanu și Cornel Ungureanu); *Antologia literaturii dialectale bănăţene (poezie, proză, teatru). 1891–2011*, Timişoara, 2011 (în colaborare cu Ioan Viorel Boldureanu și Cornel Ungureanu); *Teatru în grai bănățean*, Timișoara, 2011 (în colaborare cu Ioan Viorel Boldureanu și Cornel Ungureanu). **Traduceri:** Friedrich Nietzsche, *Poezii*, ed. bilingvă, îngr. trad., pref. Marian Popa, Bucureşti, 1980, *Opere complete*, I–VI, îngr. trad., pref. Mazzino Montinari, Timişoara 1998–2005; Frank Wedekind, *Teatru*, pref. Ioana Mărgineanu, Bucureşti, 1982; Andreas A. Lillin, *Vânzătorul de măşti*, Bucureşti, 1991; *Wanderers Nachtlied – Cântecul nocturn al călătorului*, ed. bilingvă, Timişoara, 1996; Peter Jung, *Du meine Heimat, mein Banat! – O, vatra mea, o drag Banat!*, ed. bilingvă, Timişoara, 2001 (în colaborare cu Nikolaus Horn); Hans Dama, *Launen des Schicksals – Capriciile destinului*, ed. bilingvă, pref. Cornel Ungureanu, Viena, [2007], *Im Schatten der Zeit – În umbra timpului*, ed. bilingvă, Viena, [2011].

Repere bibliografice: G. Nistor, *O antologie de lirică autumnală*, T, 1980, 5; Ioana Rauschan, *Poezia ca o autocompletare*, O, 1980, 31; Dan Grigorescu, [*Simion Dănilă*], CNT, 1980, 42, 1982, 47; Cornel Ungureanu, *Oameni fericiţi, dacă observăm cu atenţie*, CNT, 1982, 43; Eduard Schneider, *Frank Wedekind, „Theater”*, „Neue Banater Zeitung”, 1983, 6318; Darie Novăceanu, *Efectul oglinzii*, Bucureşti, 1983, *262–265*; Heidrun Henresz, [*Simion Dănilă*], „Banater Zeitung”, 1996, 129, 1999, 301; Grete Tartler, *Nici amor fără poezie*, RL, 1997, 2; Otto Aczel, *Banater Nietzsche-Übersetzer*, „Banater Post” (München), 1999, 6; Alexandru Ruja, *Poezia spiritelor libere*, O, 2000, 11; Cornelia Ştefănescu, *Erudiţie şi pasiune*, RL, 2003, 4; Elvis Dobrescu, *„Aş zice că e un adevărat infern să-l traduci pe Nietzsche”* (interviu cu Simion Dănilă), „Banat”, 2004, 6–8; *Dicţ. Banat*, *227–230*; Ştefan Munteanu, *Lingvistică şi stilistică*, Timişoara, 2005, *263–270*; Constantin Buiciuc, *Oglinda lui Narcis*, I, Timişoara, 2009, *330–332*. ***Al.R.***

DĂRMĂNESCU, Iordache Darie (a doua jumătate a sec. al XVIII-lea), traducător. Ispravnic de Neamţ (1772) şi de Vaslui (1780), velpaharnicul **D.**, ajuns în 1796 mare ban, a fost unul din principalii adversari ai domnilor fanarioţi Grigore Ghica şi Dimitrie Moruzi, ceea ce i-a atras repetate surghiunuri şi persecuţii. Cărturar cu vederi înaintate pentru vremea sa, francmason, el este unul din primii propagatori ai literaturii franceze în cultura românească. A tradus sau a îndemnat pe altcineva să traducă, suportând cheltuielile, romanul neterminat al lui Vincent Voiture *Istoria lui Alţidalis şi a Zelidiei* (1783), răspândit în mai multe copii manuscrise. Versiunea românească, realizată într-o limbă arhaică (cu turcisme şi moldovenisme), dar pitorească şi fluentă, are un capitol final (absent în originalul francez), compus poate chiar de el sau de copistul Alexandru Ciohoranul. Tot din iniţiativa lui **D.** s-a tradus în româneşte, după Fénelon, *Întâmplările lui Telemac* (1772), păstrat într-o copie a lui Constantin Stăncescu.

Repere bibliografice: Iorga, *Ist. lit. XVIII*, II, *353*; N.N. Condeescu, *„Istoria lui Alţidalis şi a Zelidiei”*, AAR, memoriile secţiunii literare, t. V, 1931; Piru, *Ist. lit.*, II, *21*; Moraru – Velculescu, *Bibliografia*, vol. I, partea I, *117–120*; *Dicţ. lit. 1900*, *262*; Mazilu, *Recitind*, I, *275–276, 281*. ***L.V.***

DĂSCĂLESCU, Dimitrie (1827 – 28.IX.1863, Focşani), poet. Tatăl, Ştefan Scarlat Dăscălescu, era un om instruit, călătorise prin Europa şi a lăsat interesante însemnări politice, iar mamă i-a fost Marghioala (n. Danu). Deşi se prezenta în poezia *Eu sunt răzeş* ca parte din „clasul de jos al lăcuitorilor”, **D.** a învăţat de mic franţuzeşte şi a fost trimis pentru studii la Berlin şi Paris. S-a întors fără o diplomă universitară. Ajunge sameş în Iaşi, preşedinte de tribunal în Putna (destituit la 1856 pentru activitate prounionistă), administrator al districtului şi deputat al judeţului Putna (avea moşie la Doaga), iar în 1860 era membru al Comisiei Centrale de la Focşani (unde activa şi Grigore Alexandrescu).

D. este autorul unor modeste încercări poetice, apărute la Iaşi, în culegerea *Ziorile* (1854): fiziologii, cugetări sceptice, mici scene epice cu figuraţie terifiantă, epistole al căror model vizibil e Grigore

Alexandrescu (*Epistolă despre Duh*). Vedea creaţia ca perpetuă suferinţă, „ce inima me roade ca altui Prometeu" (*Epistolă la G.S.*). Totuşi el nu adaugă nimic nou motivelor în circulaţie, moralizează ori demască racilele sociale. Versurile publicate în „Steaua Dunării" şi în *Poezii noue* din 1856, precedate de *Scrisori din Ţara Ţânţărească*, arată un satiric curajos, cu limbaj direct şi viguros („la răi să dau oglinda câteodată în obraz"). Crezul său, transformat în laitmotiv şi trecut în îndrăzneţe diatribe (*Solonii noştri, Strigoii*), este Unirea Principatelor. Înfruntarea de mentalităţi – temerea de reforme raportată la ideile democratice ale timpului – susţine corespondenţa, imaginată, dintre bătrânul boier Cinci-Ţânţari şi tânărul Hafiz-Ţânţar, o alegorie în fond, căreia nu îi lipseşte darul disertaţiei agreabile. Dincolo de locul comun, abilitatea în versificaţie şi exprimarea curată au fost apreciate de Alecu Russo.

SCRIERI: *Ziorile*, Iaşi, 1854; *Scrisori din Ţara Ţânţărească şi Poezii noue*, Iaşi, 1856; *Scrieri*, ed. 2, îngr. Petre V. Haneş, pref. Alecu Russo, Craiova, f.a.

Repere bibliografice: Alecu Russo, *Scrieri*, ed. 2, îngr. şi introd. Petre V. Haneş, Craiova, f.a., *330–332;* Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *245–247, Ist. lit.* (1982), *262–264;* Lucia Jucu-Atanasiu, *Un poet de tranziţie – Dimitrie Dăscălescu*, AUT, ştiinţe filologice, t.V, 1967*; Ist. lit.*, II, *744–745*; *Dicţ. lit. 1900, 262–263*; Scarlat, *Ist. poeziei*, I, *399–400*; Sorescu, *Bibliotecă, 186–188*; Iulian Marcel Ciubotaru, *Un poet al Unirii: Dimitrie Dăscălescu (1827–1863)*, „Poezia", 2012, 2. ***S.C.***

DÂMBOVIŢA, foaie politică şi literară bisăptămânală apărută la Bucureşti (cu întreruperi) între 11 octombrie 1858 şi martie 1865. Şi-a schimbat titlul în „Independinţa" (25 octombrie–29 noiembrie 1860 şi 13 aprilie 1861–1 ianuarie 1862) şi „Independinţa română" (22 noiembrie 1862–23 noiembrie 1863). În 1860, fiind suprimată, a fost înlocuită de „Uniunea română", scoasă de Radu Ionescu (15 februarie–8 aprilie 1861). Redactor responsabil a fost Dimitrie Bolintineanu, urmat de Radu Ionescu, de Pantazi Ghica şi de Gr. H. Grandea. **D.**, apărută în focul luptei pentru Unire, îşi propunea „a sprijini naţia şi ideile progresiste potrivit cu trebuinţele ţării" şi a dus o susţinută campanie de lămurire a opiniei publice asupra importanţei actului Unirii. Articolele erau scrise, majoritatea, de D. Bolintineanu. El deţinea, ca şi la „Popolul suveran", rubrica „Bucureşti" căreia, de la numărul 16, i-a dat titlul „Principatele Unite". Alegerea de deputaţi pentru adunarea care urma să hotărască persoana domnitorului, lărgirea dreptului de vot, libertatea tiparului sunt subiectele principale. Gazeta a anunţat cu entuziasm ştirea alegerii lui Al. I. Cuza ca domn al Moldovei, tipărind şi discursul rostit de M. Kogălniceanu cu acest prilej. Când Al. I. Cuza este ales domn şi în Ţara Românească, Bolintineanu elogiază evenimentul (*O pagină frumoasă în istoria ţării*). Publicaţia l-a susţinut pe domnitor în toate reformele întreprinse (reorganizarea armatei, secularizarea moşiilor mănăstirilor închinate, împroprietărirea ţăranilor), prin paginile lui Ion Ghica (*Reflecţii politice*), Cezar Bolliac (*Unitatea României)*, Radu Ionescu (*Unirea, o eră de progres)* şi reluând studiul lui N. Bălcescu *Despre starea soţială a muncitorilor plugari în Principatele Române în deosebite timpuri.* Poezia publicată – Mihail Zamphirescu, C.D. Aricescu, Gr. H. Grandea, care debutează aici în 1859, I.C. Fundescu, G.G. Meitani, Gr. Serrurie – e angajată, direct legată de imperativele epocii, dar adesea deficitară sub raport artistic. N.T. Orăşanu şi G. Sion cultivă fabula, D. Bolintineanu tipăreşte relatarea unei călătorii în Bulgaria, câteva legende istorice (*Dumbrava Roşie, Dragomir şi cetatea lui Radu Negru*), dialogul în versuri *Apa Dâmboviţei către apa Oltului* şi romanul

Doritorii nebuni, rămas neterminat, Radu Ionescu (semna Radion sau Quineva) vine cu balada *Ursitorile*, oda *Străbunii*, nuvela *O zi de fericire*. Sunt prezentate poezii de Gr. Alexandrescu şi M. Zamphirescu. Apare romanul *Don Juanii din Bucureşti* (nesemnat, atribuit ulterior lui Pantazi Ghica şi deopotrivă lui Radu Ionescu), precedat de o scrisoare cu interesante consideraţii asupra genului. N. Filimon comentează spectacolele de operă ale teatrului italian, iar Radu Ionescu, N. Strădescu şi Pantazi Ghica susţin rubrica „Teatrul Naţional". În cadrul rubricii „Literatura română" Radu Ionescu prezintă scrierile lui G. Baronzi şi traducerea lui C. Aristia din *Iliada* lui Homer. El condamnă moda dramelor „epileptice", produse ale degradării romantismului, îl apreciază pe N.V. Gogol, dar şi pe V. Alecsandri, pe care îl consideră singurul creator de tipuri din dramaturgia vremii; pledând în favoarea criticii literare şi pentru încurajarea talentelor locale, cere o evaluare a operei pornind de la conceptul hegelian al frumosului ca aparenţă sensibilă a ideii (*Critica literară)*. Câteva traduceri – din Adam Mickiewicz, Horaţiu, Schiller – sunt datorate lui Gr. H. Grandea, Radu Ionescu, A. Stern. Apar, de asemenea, fragmente tălmăcite din Lessing, din *Principele* lui Machiavelli, din Goethe (*Herman şi Dorotheea*) şi din E.A. Poe. ***S.C.***

DÂMBOVIŢA, revistă din care a apărut un singur număr la Bucureşti, la 22 martie 1870. D. Bolintineanu încerca, redactând şi editând acest periodic, care trebuia să inaugureze o nouă serie a gazetei „Dâmboviţa", să-şi creeze un mijloc de acţiune publicistică şi literară. Nu izbuteşte însă, nu numai fiindcă îi lipseau fondurile necesare, ci şi pentru că se schimbaseră condiţiile sociale şi chiar literare. Era o stare de fapt pe care o recunoaşte şi poetul, de vreme ce gândise revista ca pe un organ de republicări, începând cu fragmente din *Manoil*, roman imprimat cu aproape douăzeci de ani înainte. Articolele politice sunt şi ele, deşi compuse în 1870, ecouri ale unor realităţi sociale şi politice depăşite. Studiul *Poezii române. Demne de cele antice* expune câteva adevăruri în legătură cu poezia populară românească. Rubrica de critică literară şi versurile unor colaboratoare ocazionale sunt lipsite de interes. ***R.Z.***

DEACONESCU, Ion (7.III.1947, Târgu Logreşti, j. Gorj), poet, prozator, traducător. Este fiul Auricăi (n. Stănescu) şi al lui Marin Deaconescu, funcţionar. Urmează la Craiova liceul (1961–1965) şi Facultatea de Filologie a Institutului Pedagogic (1965–1968), apoi Facultatea de Limba şi Literatura Română a Universităţii din Bucureşti (1968–1972). După mai mulţi ani va absolvi şi Facultatea de Drept (1997). Între 1968 şi 1977 funcţionează ca profesor în învăţământul secundar, ulterior cadru didactic la Facultatea de Filologie din Craiova, unde în 1982 obţine titlul de doctor cu teza *Teme şi discurs narativ în proza română şi iugoslavă în context european*. În 1993 trece la Facultatea de Drept a Universităţii craiovene, unde avansează până la gradul de profesor. Între anii 1984 şi 1990 a fost lector de limbă, cultură şi civilizaţie română la universităţile din Skopje, Novi Sad şi Belgrad, iar din 1991 conduce Editura Europa. În 2000 a fost profesor invitat în Malta. Debutează în 1968, cu poezia *Pastel*, în ziarul „Înainte" din Craiova, dar adevăratul debut poetul consideră a fi în 1975, în „Flacăra" lui Adrian Păunescu. Mai colaborează la „Convorbiri literare", „Manuscriptum", „Oglinda literară", „Orizont", „Ramuri", „România literară", „Secolul 20", „Steaua", „Tribuna" ş.a. Debutul editorial are loc în 1981, când va reuşi să publice, în volumul colectiv *Unsprezece poeţi*, ciclul *Aparat de fotografiat sufletul*, iar primul lui volum individual este *Vasul de brumă*, apărut în 1985. În această perioadă se va lansa într-o activitate culturală intensă, desfăşurată îndeosebi în fostul spaţiu iugoslav. Traduce din Aco Šopov, Boris Višinski, Sreten Petrovici, Petre Bakevski şi îşi publică aici o serie de volume de poezii: *Strigătul memoriei*, 1985 (în macedoneană), *Mască pentru voce*, 1987 (în sârbă, croată) ş.a., iar unele în română. A fost distins cu Premiul Filialei Craiova a Uniunii Scriitorilor (1998, 1999) ş.a.

Poezia lui **D.** articulează o simbolistică dintr-un topos romantic. Un volum din 1995 poartă titlul *Retorica oglinzii*. Autorul consemna, într-un studiu dedicat lui G. Bacovia (*Monolog pe mai multe voci*, 1996), că oglinda, sub dubla ei funcţie, de cunoaştere şi de reflectare, simbolizează visul într-o fază conştientizată, narcisiacă şi uneori angoasantă, aducând şi imaginea omului scindat: „un intrus se află în corpul meu" (*Detaliu culpabil*). Esenţa poeziei sale izvorăşte din spaimele şi contradicţiile lumii contemporane. Încă din *Vasul de brumă* **D.** cocheta cu „viziuni pictate" în manieră parnasiană, cu rădăcini macedonskiene sau pillatiene, nu întâmplător un volum din 1986 intitulându-l *Eternitatea clipei*. În *Grădina din pustiu* (1997) se află elemente ce trimit la Lucian Blaga, într-un efort de depăşire a locurilor comune. Treptat, **D.** părăseşte „înfiorările livreşti" (*Şi dacă*, *Miss Pogany*, *Mirare*,

Recitindu-l pe Homer), mergând spre interogaţie şi spre „strigătul" cunoaşterii de sine, călcând în picioare propriile cuvinte, cum se exprimă într-un text cu valenţe de artă poetică (*Vorbeşte, strigă, urlă*) din volumul *Sărbătoarea pierderii* (2001). O undă de tristeţe îl încearcă pe poet, care cultivă simbolistica lacrimei în teama sa de însingurare: „Să fii oglindă/ şi nimeni/ să nu privească în ea" (*Proba de singurătate*). În versurile târzii din *Osândirea poetului* (2011) dominantă rămâne teama de Cuvânt (în sensul biblic). Ca romancier, în *Ademenirea* (1995), ce pare să aparţină literaturii de sertar, **D.** exploatează o structură des vizitată: povestirea în povestire. Poetul, ajuns nu se ştie cum în „umbra turnului Eiffel", este un fel de confident, întâi al unui Doctor, apoi al unui Sculptor. Fiecare îşi deapănă amintirile, explicându-şi stabilirea în Franţa. Personajele feminine sunt toate apariţii vaporoase şi vulnerabile. O acţiune propriu-zisă nu există, iar figurile sunt abia schiţate, totul legându-se în comentariul autorului care, fără a cădea în senzual, analizează traseele unor destine. Un volum de proză, *Garderobierul* (2009), este suprasaturat de lirismul funciar al scriitorului. **D.** a mai publicat studii privind limbajul politic, cultura politică, relaţiile internaţionale etc.

SCRIERI: *Vasul de brumă*, Bucureşti, 1985; *Eternitatea clipei*, Craiova, 1986; *Poezie şi epocă*, Novi Sad, 1988; *Gramatica întâmplării*, Craiova, 1991; *Ademenirea*, Brâncoveni, 1995; *Retorica oglinzii*, Bucureşti, 1995; *Monolog pe mai multe voci*, Iaşi, 1996; *Retorică. Oratoria greacă şi latină*, Craiova, 1996; *Grădina din pustiu*, Craiova, 1997; *Cioran sau Mântuirea prin negare*, Craiova, 1998; *Rana întunericului*, Craiova, 1998; *Dacă m-aş fi aruncat în Sena…*(convorbiri cu Emil Cioran), pref. George Astaloş, Craiova, 2000; *Arheologia lecturii*, Craiova, 2001; *Mărturisiri recuperate*, Craiova, 2001; *Poeme*, Drobeta-Turnu Severin, 2001; *Sărbătoarea pierderii*, postfaţă George Astaloş, Bucureşti, 2001; *Melancolia oglinzii*, Craiova, 2002; *Interferenţe critice*, Craiova, 2003; *Ecou inutil*, Craiova, 2004; *20 de poezii*, Pančevo, 2005; *Interferenţe culturale*, Craiova, 2007; *Nada*, Craiova, 2007; *Garderobierul*, Cluj-Napoca, 2009; *Osândirea poetului*, Cluj-Napoca, 2011. **Ediţii, antologii:** *Poeţi olteni (1944–1980)*, pref. Marin Sorescu, Craiova, 1982; Emil Cioran, *Pseudopoeme*, Craiova, 1999; Slavco Almăjan, *Somnul oglinzii*, Craiova, 2003, *Spirala de piatră*, Craiova, 2003; *Antologia poeziei româneşti din Serbia*, Craiova, 2003; *Antologia poeziei europene contemporane*, pref. edit., Craiova, 2006 (în colaborare cu Aurel Rău). **Traduceri:** Aco Šopov, *Naşterea cuvântului*, Cluj-Napoca, 1981; *Poezie şi umanitate*, introd. trad., pref. N. Matevski, Cluj-Napoca, 1986 (în colaborare cu Al. Căprariu); Boris Višinski, *Curcubeul*, pref. trad., Bucureşti, 1989; Sreten Petrovici, *Moara de vise*, Craiova, 1989; Petre Bakevski, *Poeme*, Craiova, 1989; Florica Ştefan, *Experienţa nonpoetică*, Novi Sad, 1990; George Astaloş, *Robespierre*, Drobeta-Turnu Severin, 1991; Mimmo Morina, *Morettimo*, Craiova, 2000; Oliver Friggieri, *Ritual în amurg*, Craiova, 2001; Casimiro de Brito, *Caligrafii*, Craiova, 2001; Eugenio de Andrade, *Ruinele amintirii*, Craiova, 2001; Karol Wojtyla (Ioan Paul al II-lea), *Poezii*, Craiova, 2001.

Repere bibliografice: Blaje Koneski, *Ion Deaconescu. Spre zilele copilăriei*, CL, 1982, 5; Al. Raicu, *Viziuni pictate pe un vas de brumă*, R, 1985, 8; Bucur Demetrian, *Un univers al nostalgiei*, R, 1987, 4; Maria Tereza Lajolo, *Proba de singurătate*, „Arenaria" (Palermo), 1993, 25–27; Mihai Cantuniari, *La Gramática del aconteciemiento*, „Nouvelle Europe" (Luxemburg), 1992–1993, 74–77; Iancu Tănăsescu, *„Ademenirea"*, ST, 1995, 4–5; Al. Lungu, *Poet polivalent*, „Argos" (Bonn), 1997, 15; Alexandru Pintescu, *Labirintul oglinzii*, PSS, 1997, 3–4; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *42–43*; Voncu, *Secvenţe*, II, *86*–87; George Astaloş, *Ion Deaconescu*, „Oglinda literară", 2003, 17. ***S.I.***

DEAL, Alexandru (pseudonim al lui Alexandru Hegheş; 17.III.1946, Arad), prozator. Este fiul Profirei Hegheș (n. Rusu), coristă la Filarmonica Banatul, şi al lui Alexandru Hegheş, profesor universitar. A urmat, în Timişoara, o şcoală profesională de arte (1960–1964) şi Liceul de Arte Plastice la cursuri fără frecvenţă (1972–1974). A practicat diverse meserii: frezor, strungar, corector la Întreprinderea Poligrafică Banatul etc. A debutat în 1963 la „Amfiteatru" și a mai colaborat la „România literară", „Orizont", „Luceafărul" ş.a., publicând aici şi pagini din romanul *Întoarcerea peregrinilor*, rămas în manuscris.

D. a debutat editorial cu un roman, *Nisip*, apărut în 1968, bine primit de critică, mai ales pentru distanţarea faţă de atitudinea şi structura prozei oficiale a acelor ani. Personajul principal, Luca, este un tânăr în formare. Spre deosebire de fratele său, nu vrea să se conformeze mecanismelor administrative şi sociale, devenind astfel un inadaptabil, mereu în conflict cu ceilalţi. Locul în care trăieşte, fie că e vorba de uzină sau de şantier, îi dă posibilitatea de a cunoaşte oameni diferiţi, care încearcă să-i impună valorile lor şi adevăruri pe care el le respinge obstinat. Luca „este un *străin*, pentru că problema opţiunii, la el, pune în mişcare infinite mecanisme şi resorturi lăuntrice, caracterizate printr-un soi de reticenţă şi ezitare" (Al. Ruja). Din aceeaşi familie spirituală face parte şi Octav, personajul în jurul căruia se construieşte cel de-al doilea roman, *Laşii* (1971; Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Timişoara). Protagonistul e un înstrăinat

în conflict nu doar cu profesorii, dar şi cu propriul tată, ciudatul Golm, sau cu mama sa. Starea de contrarietate, furie şi revoltă îi este caracteristică. Şi el se află într-o continuă căutare, singura ce pare a-l înţelege fiind sora lui; schimbul epistolar dintre fraţi are nu doar rolul de a îmbogăţi tehnicile narative, ci şi pe acela de a separa mai clar cele două lumi, ale celor două vârste. Dar ambele romane sunt lipsite de un fir narativ clar, remarcându-se o tendinţă de a complica epicul, o intruziune a poematicului, o pendulare între dialog şi monolog, ceea ce face ca lectura să fie uneori dificilă. În *Anotimpul făgăduinţei* (1975) autorul se orientează spre o proză de notaţie, personajul central fiind tot un individ care nu acceptă suficienţa, conformismul şi, în consecinţă, compromisul. **D.**, ale cărui romane sunt publicate pe parcursul a mai puţin de un deceniu, a vrut să transpună întreaga complexitate a unor situaţii şi trăiri dilematice, fără a stăpâni totdeauna suficient tehnicile narative.

SCRIERI: *Nisip*, Bucureşti, 1968; *Laşii*, Bucureşti, 1971; *Anotimpul făgăduinţei*, Bucureşti, 1975.

Repere bibliografice: Valeriu Cristea, *Cronica debuturilor*, AFT, 1968, 34; Magdalena Popescu, *„Nisip”*, RL, 1968, 41; Mircea Muthu, *„Nisip”*, ST, 1968, 11; Sanda Radian, *„Laşii”*, VR, 1971, 9; Ciobanu, *Panoramic*, *206–210*; Sorin Titel, *Un roman al vârstei tinere*, RL, 1975, 42; Eugen Dorcescu, *Proza lui Alexandru Deal*, O, 1977, 1; Iorgulescu, *Scriitori*, *189–199*; Cosma, *Romanul*, I, *266–267*; Ruja, *Parte*, I, *102–107*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *43–44*; *Dicţ. Banat*, *230–232*. ***A.Ct.***

DEBOVEANU, Aurel (5.VII.1929, Turnu Măgurele – 15.II.1999, București), prozator. Este fiul Niculinei și al lui Stan Dăboveanu, militar de carieră. Urmează cursul primar și gimnazial, apoi liceul comercial în orașul natal. Absolvent în 1953 al Academiei de Ştiinţe Economice din Leningrad, în 1967 îşi ia doctoratul în economie; funcţionează apoi, până la pensionare, în Ministerul de Finanţe, iar în perioada 1969–1974 ca redactor-şef al „Gazetei finanţelor”. Debutează literar la „Tribuna” în 1963. Mai colaborează la „Iaşul literar”, „Luceafărul”, „Steaua”, „Cronica”, „Ateneu”, „România literară” ș.a.

Încă de la început **D.** se dovedeşte un prozator preocupat de contemporaneitate, oprindu-se la conflicte ce pot lua naştere într-o colectivitate dominată de laşitate şi conformism. Primul volum, *Miss ’65* (1967), alcătuit din schiţe şi nuvele, cuprinde în germene tematica abordată ulterior şi în romanele *Vacanţa mea la Bucureşti* (1969) şi *Luni, după viscol* (1971), care reiau nu doar nucleele epice, ci, uneori, chiar şi personajele din proza scurtă. Cumva, această circulaţie de la o carte la alta conferă scrierilor o unitate despre care, pe de o parte, ar fi greu să nu se vorbească, dar care, pe de altă parte, dă impresia de sărăcie imaginativă. *Vacanţa mea la Bucureşti*, roman scris alert, dezinvolt, narează avatarurile unui proaspăt absolvent de liceu în efortul de a se integra într-un colectiv de muncă. Birocraţia, conformismul, carierismul unor funcţionari rutinaţi provoacă revolta (e drept, doar verbală) a protagonistului, care ar fi intrat într-un conflict acut cu direcţia dacă un fapt de natură strict personală, familială, nu l-ar fi salvat. Deşi întâmplările sunt grave, putând comporta consecinţe dintre cele mai dramatice, tonul narativ este bonom, ironic jovial, justificat întrucâtva de vârsta personajului central. În *Luni, după viscol* autorul propune o posibilă continuare a primului roman. Protagonistul este de fapt, ca structură interioară şi atitudine civică, fostul absolvent de liceu ajuns inginer. Specialist merituos, numit consilier economic al unui trust de construcţii, el nu vrea să facă nici un fel de concesie formalismului, birocraţiei, devenind astfel o persoană indezirabilă într-o colectivitate coruptă şi imorală. Retrogradat, calomniat, discreditat, dat afară din trust, părăsit de familie, în esenţă victimă a propriei sale consecvenţe principiale, el trăieşte acut sentimentul alienării, al neîncrederii în sine, dar mai ales în semeni. Finalul cărţii încearcă, neconvingător, să sugereze posibilitatea reintegrării lui între cei ce şi-ar fi recunoscut vina. Din păcate, fibra de prozator a lui **D.** s-a dovedit mai puţin puternică decât promitea.

SCRIERI: *Miss ’65*, Bucureşti, 1967; *Vacanţa mea la Bucureşti*, Bucureşti, 1969; *Luni, după viscol*, Bucureşti, 1971.

Repere bibliografice: Constantin Crişan, *„Miss ’65”*, LCF, 1967, 28; H. Zalis, *„Miss ’65”*, VR, 1967, 10; Magda Ursache, *„Vacanţa mea la Bucureşti”*, CRC, 1969, 15; Al. Dobrescu, *„Luni, după viscol”*, CRC, 1971, 17; Nicolae Balotă, *„Luni, după viscol”*, RMB, 1971, 23; Nicolae Balotă, *„Luni, după viscol”*, RL, 1971, 23; Popa, *Dicţ. lit.* (1971), *184–185*; Cristea, *Teleorman*, *142*. ***D.Gr.***

DECALOG, revistă apărută la Bucureşti, bilunar, de la 5 aprilie 1936 până la 16 iunie 1940, cu subtitlul „Îndreptar creştin, politic şi social”. Redactor responsabil este Vasile Fluieraş, apoi director este Eugen Potoran, înlocuit cu Coriolan Gheţie. Din 24 decembrie 1936 publicaţia îşi schimbă titlul în

„Decalogul”, având subtitlul „Gazetă de atitudine creştină”. Din 10 aprilie 1937 periodicul, de orientare religioasă greco-catolică, devine săptămânal, iar din 15 iunie 1938 redevine bilunar. Rubrici mai importante: „Îndreptar”, „Probleme sociale”, „Documente”, „Politica”, „Străinătatea”. Publică poezie Ion Şiugariu (*Tristeţi de toamnă, Gând, Elegie, Sârg, Sonet tânăr, Geremia da Valacchia*), Ştefan Baciu (*Plimbarea-n zi de vară*), Vintilă Horia (*Cântec de muritor*), Mihai Beniuc (*Apleacă-te lin),* V. Voiculescu (*Curcubeul*), Teohar Mihadaş (*Închinare*), Vasile Flueraş, Iulian Popa, George Petcu, E. Ar. Zaharia, Ion Creţu, Marcel Olinescu, Ioan Tudose, D. Karnabatt, Al. Tzigara-Samurcaş, George Dumitrescu. Proza este reprezentată prin Dumitru Rugină, Ioan Tudose, Vasile Flueraş. Constantin Noica publică eseul *O lecţie pentru omul contemporan*, Al. Husar se ocupă de școala de la Barbizon, dar adresează şi un îndemn privind întoarcerea la literatură; Victor V. Moiş referă despre simbolism ca „reacţiune antiraţională”, iar Sabin Pop despre Iisus în cultura românească. De literatura română se ocupă Iulian Gr. Popa (*Mihai Eminescu, Octavian Goga, Nicolae Iorga),* Elie Dăianu (*Viaţa zbuciumată a lui Gheorghe Şincai, Candela nestinsă a lui T. Cipariu, Timotei Cipariu, poet, Octavian Goga şi „Tribuna”*), Coriolan Gheţie (*Lucian Blaga*), D. Karnabatt (*Alexandru Macedonski, poetul*), Louis Barral (*Iulia Hasdeu*), Al. Husar (*Alexandru Vlahuţă, Ion Creangă*), V. Flueraş (*Vasile Voiculescu*). Numerele 113–114/1940 publică fragmente din *O scrisoare a domnişoarei Elena Văcărescu*, care apără memoria Anei de Noailles de acuzele de neromânism. Se remarcă medalioanele dedicate de Laurenţiu Fulga scriitorilor Lucia Demetrius, Radu Gyr, Emil Giurgiuca, Camil Petrescu, Ion Şiugariu, Adrian Maniu, Aron Cotruş, Mihai Beniuc, Octav Şuluţiu, Ştefan Baciu. De literatura universală se ocupă Gh. Frenţiu (*Revoluţia interioară a lui Manzoni, Contesa de Noailles, Chesterton, cavalerul crucii*), Coriolan Gheţie (*Charles Péguy*), Ion Pillat (*Francis Jammes*), Radu Patrulius (*Romanul american*) şi Barbu Brezianu (*Ronsard şi România*). Cronica literară o susţin Ion Șiugariu, Pompiliu Preca, Ioan Tudose, Pavel Zisu. Cartea străină face obiectul articolelor lui Ion Gh. Bădică, în timp ce Marcel Olinescu semnează cronica plastică, iar I.V. Suciu cronica dramatică şi cinematografică. Se publică în traducere un fragment din *Viaţa lui Iisus* de François Mauriac. Vintilă Horia dă o versiune din Nicola Moscardelli (*Pârâul*), Ion Pillat şi N.I. Herescu semnează transpuneri din Francis Jammes (*Doar muncile, Rugăciune ca să merg la rai cu asasinii*), iar Al. Husar traduce un sonet de Sainte-Beuve.

M.V.

DECUBLE, Gabriel H. [Horațiu] (29.V.1968, Sângeorz Băi), poet, germanist, traducător. Este fiul Doinei Decuble (n. Pop), tehnician chimist, și al lui Victor Decuble, tehnolog chimist. Urmează la Onești școala generală și Liceul Industrial nr. 4 (absolvit în 1986), apoi cursuri de germanistică la Facultatea de Litere a Universității „Al. I. Cuza” din Iași și la Universitatea „Albert-Ludwig” din Freiburg im Breisgau, obținând licența în 1992 la Iași. Intră în învățământul universitar, la Catedra de germanistică de la facultatea absolvită, lucrând până în 2006, cu o întrerupere (1999–2001), când e lector de limba și literatura română la Institut National des Langues et Civilisations Orientales (Paris), apoi se transferă la Universitatea din București, Departamentul de Limbi și Literaturi Germanice, în calitate de lector; promovează conferențiar în 2012, când devine și directorul acestui departament. Beneficiază, în paralel cu activitatea didactică, de pregătire doctorală în studii de medievistică, germanistică modernă și limbi clasice la Universitatea „Albert-Ludwig” din Freiburg im Breisgau (1995–1999), unde își susține în 2001 teza în medievistică, și la École Pratique des Hautes Études din Paris (1999–2001), precum și de burse (printre care DAAD, Konrad-Adenauer-Stiftung, New Europe College) și stagii de perfecționare. Debutează la „Dialog” în 1988 cu ciclul *Sonete către cei din stirpea lui Diomede*, iar editorial în 2001 cu volumul *Epistole... și alte poeme*. Mai colaborează la „Cronica”, „Timpul”, „Cuvântul”, „Observator cultural”, „Orizont”, „Vatra”, „Poesis International”, „Euresis”, „Transcarpathica. Germanistisches Jahrbuch Rumänien”, „Southeastern”, „New Europe College Yearbook”, „Archaeus”, „Jassyaer Beiträge zur Germanistik” ș.a. Este membru al unor asociații precum Societatea Germaniștilor din România, Weimarer Goethe-Gesellschaft, Autorenkreis der Bundesrepublik ș.a. Reprezentant, din 1998, al ieșeanului Club 8, grupare a tinerilor scriitori, editează antologia de proze *Cartea roz a comunismului* (2004). A fost distins cu Premiul Asociației Scriitorilor din Iași (2001) și cu Premiul de Excelență al Centrului Goethe din același oraș (2001).

Formația cărturărească a lui **D.**, a cărei devenire – mărturisită – se datorează lui Constantin Noica,

prin îndemnul la studierea germanisticii, a limbilor clasice și a filosofiei, își produce efectele și asupra poeziei sale. Esențial livrești, în egală măsură asimilând experiența Antichității și a postmodernismului, poemele ascultă de „daimonul" interior, de afinități elective intelectuale și temperamentale. Prima plachetă, *Epistole... și alte poeme*, pastișează formele antice, îndeosebi epistola și epigrama, în care se întâlnesc, cum s-a remarcat, erudiția și virtuozitatea textuală cu imixtiunea biograficului și păstrarea vechii prozodii latine: „nici doctus, nici vates, nici faber nu-mi sunt hipostază,/ ci toate, deodată, le-ascund și le-arăt în nedumerită partidă cu măști,/ reflex de punere-n scenă a justei de sine cunoașteri". Histrionic, ascuns în spatele măștilor, eul liric desfășoară versatile rafinamente, între ludic și satiric, senzualitate și agresivități: „cu Eros să mă-ntrec în zaruri nu mi-am propus, Rhodope;/ el te va dărui, știam, unui războinic aprig,/ iar harfa mi-o va sfărâma de scuturi./ dar nu vedeam, naiv, acest prinos pe mâna unei cohorte-ntregi". În *Eclectica* (2007) **D.** renunță total la formele vechi. Poemul, amplu, se dezarticulează, se deconstruiește, înglobând impresii și fragmente extrem de disparate, mizând pe virtuțile parodiei demitizante a clișeelor de orice natură. Abundă aluziile savante, pentru inițiați, ca în ciclul *Poetologie apofatică* (de pildă, în *Dialogul surzilor*, se fac referiri la teoria receptării a lui Wolfgang Iser, în *Interviu* sunt invocați Martin Heidegger și Fritz Mauthner, filosof al limbajului, în alt text, *Intermort*, încercările „mamei omida" de a invoca duhul poetului sfârșesc hilar: „domnu' istoric și critic literar, coane,/ mai pune o sută, că nu răspunde..."). În genere, impresia e de eclectism manierist și vervă, de divertisment de cărturar ce-și îngăduie din când în când un răgaz. Ca germanist, **D.** se înscrie în avangarda cercetării românești de specialitate, investindu-se în domenii ce implică interdisciplinaritate, extremă curiozitate științifică, regândirea și reformularea unor teritorii deja „clasate" sau mult bătute. Lucrare de teorie a genurilor, *Die hagiographische Konvention. Die Konstituierung der Heiligenlegende als literarische Gattung. Unter besonderer Berücksichtigung des Alexius-Legende* (2002) aduce în discuție problema hagiograficului în definirea legendei ca specie, pe baza unui corpus de texte literare despre sfinți care îl au ca punct de plecare pe Alexius, subiect de circulație medievală europeană. Din decelarea, din perspectivă structuralistă, a inventarului ideologic care alcătuiește *communio sanctorum*, precum și din luarea în considerare a stereotipurilor narative și semantice ca elemente ale constituirii speciei, se constată o continuă transformare a legendei hagiografice, în funcție de contextul istoric, în interacțiunile multiple cu mediul socio-literar. Convenția hagiografică, susține autorul, descrie mobilitatea legendei, combinarea segmentelor ei autonome ca joc de ansamblu între constante și variabile, fără a putea revendica însă statutul de model poetic, presupunând analizarea unor corpusuri hagiografice mult mai ample; ea funcționează ca un fel de *pro forma* a conceptului uzual de legendă. O „contribuție românească valoroasă" (George Guțu) se dovedește a fi studiul hermeneutic *„Und es immer schlimmer machen...". Nietzsches philosophischer Entbildungsroman* (2012), în care **D.** deplasează accentul de la metafizică spre retorica, estetica și epistemologia scrierilor lui Nietzsche. Considerată ca roman antiinițiatic (*Entbildungsroman*), în viziunea exegetului opera nietzscheană este argumentată prin conceptele negative conforme criticismului său (depersonalizare, despațializare, detemporalizare, delingualizare ș.cl.), inspirate de apofatica teologico-mistică și realizate în forme literare destructurante, precum aforismul, fragmentul, pseudoautobiografia ș.a. În capitolul final se face o consistentă analiză, actualizată și bibliografic, a receptării scrierilor filosofului și a consecințelor asupra literaturii și culturii mondiale. Pentru **D.**, actul traducerii implică regândirea textului și interpretarea lui în limba-țintă, ținând seama de echivalența dintr-o limbă sintetică în una analitică precum româna. De pildă, tălmăcind tratatele din germana medievală ale lui Johannes Eckhardt (*Despre omul nobil, cupa din care bea regele*, 2007), se confruntă, cum avertizează în nota introductivă, fie cu plasticitatea limbajului, riscul fiind acela „de a sacrifica metaforica luxuriantă a originalului în favoarea clarității", fie cu repetiții, inacceptabile în românește, cu grija, în transpunerea variantelor, de a evita pleonasmul. Păstrează retorica patetică, motivată prin opera de predicator a lui Eckhardt (alternanțe bruște, stil direct, exortativ, anacolut), care dă expresivitate orală frazei. Preocupările pentru filosofia germană se concretizează și în realizarea unei antologii de texte eristice din Schopenhauer, idee în sine interesantă. De asemenea, este unul din cotraducătorii tratatului lui Theodor Adorno, *Teoria estetică* (2005). A mai transpus poeți

contemporani, de preferință novatori, precum austriacul Ernst Jandl, cunoscut pentru poemele sale dadaiste și expresioniste, experimentând deconstrucția limbajului; a alcătuit (în colaborare) o antologie din lirica lui Oskar Pastior, „virtuoz al paradoxului", cum a fost numit.

SCRIERI: *Epistole... și alte poeme*, Iași, 2001; *Die hagiographische Konvention. Die Konstituierung der Heiligenlegende als literarische Gattung. Unter besonderer Berücksichtigung des Alexius-Legende*, Konstanz, 2002; *Eclectica*, București, 2007; *„Und es immer schlimmer machen." Nietzsches philosophischer Entbildungsroman*, postfață George Guțu, București, 2012. **Traduceri:** *Dicționarul religiilor*, coordonator Alfred Bertholet, Iași, 1995 (în colaborare cu Hans von Campenhausen); Peter Huchel, *Der Garten des Theophrast – Grădina lui Theophrast*, ed. bilingvă, pref. Alexander Rubel, Pitești, 2004; Theodor Adorno, *Teoria estetică*, postfață și coordonare Andrei Corbea, Pitești, 2005 (în colaborare cu Andrei Corbea și Cornelia Eșianu); Peter Handke, *Don Juan (povestit de el însuși)*, Pitești, 2006 (în colaborare cu Corina Bernic); Rudolf Windisch, *Studii de lingvistică și filologie românească*, îngr. Eugen Munteanu și Oana Panaite, Iași, 2006 (în colaborare cu Dragoș Carasievici și Ioan Lihaciu); John Fante, *Drumul spre Los Angeles*, București, 2007; Johannes Eckhardt, *Despre omul nobil, cupa din care bea regele*, îngr. trad., pref. Anca Manolescu, București, 2007; Arthur Schopenhauer, *Arta de a avea întotdeauna dreptate sau Dialectica eristică*, îngr. și pref. trad., București, 2007; Reinhart Koselleck, *Conceptele și istoriile lor. Semantica și pragmatica limbajului social-politic*, București, 2009 (în colaborare cu Mari Oruz); Oskar Pastior, *Jaluzele deschise, jaluzele închise*, ed. bilingvă, pref. trad., București, 2010 (în colaborare cu Corina Bernic și Alexandru Al. Șahighian); Ernst Jandl, *Cele mai frumoase 100 de poeme*, ed. bilingvă, pref. trad., București, 2012.

Repere bibliografice: Mihai Vakulovski, *Poezia ca „știință" pe bune*, CF, 2002, 4–5; Radu Voinescu, *Clasicism și postmodernism*, LCF, 2002, 31; Luminița Boază, *„Nici doctus, nici vates, nici faber"*, VTRA, 2002, 11–12; Iulia Popovici, *Culoarea spectrală a amintirii*, „22", 2004, 3 august; Paul Cernat, *Texte „reconstitutive" și zone de profunzime*, OC, 2004, 234; Al. Călinescu, *Exerciții de memorie*, ATN, 2004, 7; Codrin Liviu Cuțitaru, *Estetica lui Adorno*, RL, 2005, 30; Cosmin Ciotloș, [*Gabriel H. Decuble*], RL, 2006, 50, 2007, 47; Ovidiu Nimigean, *Inerții de tranziție, altruisme & bahluviuni literare*, București, 2006, *101–105*; Andrei Terian, *Poezie după Auschwitz*, CLT, 2007, 47; Sorin Lavric, *Ticăloasa fire umană*, RL, 2007, 51–52; Thomas Reiser, *Doppelte Dissonanz und perpetuierte Demut*, „Mittellateinisches Jahrbuch", Stuttgart, Bd. 42, 1. Heft, 2007; Al. Cistelecan, *Poezie de cărturar*, CU, 2008, 2; Bodiu, *Evadarea*, *86–88*; Marion Röbkes, *Genese und Entwicklung der Heiligenlegende. Am Beispiel der Alexiusvita*, Berlin, 2008, *21–25*; Ana-Maria Tăut, *„Jaluzele deschise, jaluzele închise"*, ST, 2011, 4. ***G.Dn.***

DECUSARĂ-BOCŞAN, Crina (27.IX.1941, Bucureşti), istoric literar, editoare. Este fiica Anei Rodica Decusară (n. Patriciu), profesoară, şi a lui Constantin Decusară, ofiţer. A absolvit la Bucureşti liceul (1948–1959) şi Facultatea de Filologie (1959–1964), devenind preparator la Institutul de Construcţii şi profesor la Academia de Tehnică Militară. Şi-a susţinut, în 1974, teza de doctorat, *Letopiseţele slavo-române înainte de Macarie*. În perioada postdecembristă a fost conferenţiar (1990) şi profesor (din 1998) la Universitatea Biblică din Bucureşti. A debutat cu o recenzie în „Gazeta literară" (1964) şi a mai colaborat la „Luminiţa", „Contemporanul", „Limbă şi literatură", „Arici pogonici", „Cravatele roşii", „Cutezătorii", „Limbile moderne în şcoală" ş.a. Este redactor-şef (din 1992) al revistei „Mesaj literar".

În afara câtorva încercări, târzii, de a publica proză şi versuri, **D.-B.** a dovedit un interes statornic pentru cercetarea vieţii şi operei Iuliei Hasdeu, din scrierile căreia a tipărit mai multe ediţii, i-a tradus în limba română paginile în limba franceză, a scos din arhive documente revelatoare, a scris cărţi dedicate ei, a înfiinţat şi conduce Asociaţia Culturală „Iulia Hasdeu" şi editura acestei asociaţii, a contribuit la amplasarea unor plăci comemorative pe imobile în care a locuit, la Paris şi la Bucureşti, autoarea volumului *Bourgeons d'Avril*. Esenţial în demersul său critic este faptul că ia distanţă atât faţă de opiniile prea „categorice şi entuziaste" ale lui B.P. Hasdeu privind literatura fiicei sale, cât şi faţă de biografiile romanţate scrise de C. Manolache, Ion Aurel Manolescu sau Ciprian Doicescu. Ediţia *19 file de jurnal* (2000, revizuită şi augmentată în 2010) abandonează însă ceea ce canonic ar fi rigorile restituirii ştiinţifice. Iulia Hasdeu nu a lăsat un jurnal de peste cinci sute de pagini, dar cartea a crescut în volum deoarece **D.-B.** nu s-a rezumat să restituie cele „19 file de jurnal", ci a adunat din întreaga operă a Iuliei Hasdeu însemnări diverse, mai multe proiecţii utopice, a făcut decupaje din corespondenţă, sporind astfel paginile unui „jurnal fantezist".

SCRIERI: *Camille Armand – pseudonimul Iuliei Hasdeu*, Bucureşti, 1974; *Povestiri despre Cuza Vodă*, Bucureşti, 1983; *Caietul de citire*, Bucureşti, 1986; *Iubirile Iuliei Hasdeu*, Bucureşti, 1995; *Renaşterea unui nume*, Bucureşti, 2002; *Vlad Țepeș și a lui țeapă*, București, 2006; *De mână cu Iulia*, București, 2008; *Iulia Hasdeu – Camille Armand*

(1869–1888). Biobibliografie, îngr. Lidia Kulikovski, Chișinău, 2008; *Cățelușul meu iubit*, București, 2011; *Axioma turnului*, București, 2012. **Ediții:** Iulia Hasdeu, *Mademoiselle Maussade. Domnișoara Ursuză*, tr. B.P. Hasdeu, București, 1970, *Prințesa Fluture*, București, 1972, *Versuri. Proză. Corespondență*, pref. edit., București, 1976, *Scrieri alese*, pref. edit., București, 1988, *Destăinuiri*, București, 1992, *Năzdrăvăniile Denisei*, București, 1997, *Fluierașul de os*, pref. edit., București, 1998, *Muguri de aprilie*, București, 1999, *Contes bleus et légendes – Basme și legende*, ed. bilingvă, tr. edit., București, 2000, *Bourgeons d'Avril. Fantaisies et rêves – Muguri de aprilie. Fantezii și visări*, ed. bilingvă, București, 2000, *19 file de jurnal*, pref. edit., București, 2000; ed. 2 (*Jurnal fantezist*), tr. și pref. edit., postfață I. Oprișan, București, 2010, *Teatru*, pref. edit., București, 2002, *Eseuri literare și reflecții*, tr. și pref. edit., București, 2003, *Epistolar*, I–III, tr. și pref. edit., București, 2003–2005, *Paralipomene. Romane pentru copii*, tr. edit., București, 2004 (în colaborare cu Lavinia Vasiliu Ignat), *Confidences – Destăinuiri*, tr. și pref. edit., București, 2010; B.P. Hasdeu, *Jurnalul unui iunker*, București, 1998; *Omagiu. Iulia Hasdeu*, pref. edit., București, 2004.

Repere bibliografice: Mircea Anghelescu, *Hasdeu și contemporanii săi*, T, 1982, 11; Teodor Vârgolici, *Centenar Iulia Hasdeu*, RL, 1988, 38; Mircea Popa, *Un destin literar – Iulia Hasdeu*, ST, 1989, 2; Saviana Stănescu, *Muguri de noiembrie*, ALA, 1993, 189; Mircea Coloșenco, *„Iubirile Iuliei Hasdeu" – o monografie de ținută științifică*, LCF, 1996, 12; Maria Ofrim, *Jurnalul Iuliei Hasdeu*, „Ecart", 2001, 142; Ioana Pârvulescu, *O fată aproape obișnuită*, RL, 2001, 27.

I.D.

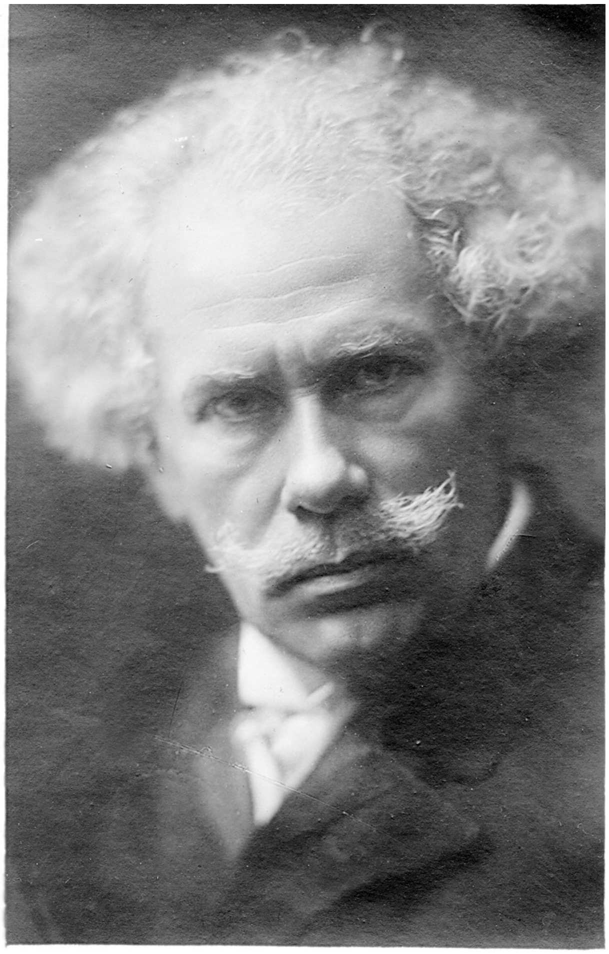

DELAVRANCEA, Barbu (11.IV.1858, București – 29.IV.1918, Iași), prozator, dramaturg, gazetar.

Trăgându-se dintr-o familie de obârșie vrânceană, **D.** era al nouălea copil al Ioanei (Ianei, Anei)și al căruțașului Ștefan Tudorică Albu, care își părăsise ținutul și se stabilise în Bariera Vergului, la marginea Bucureștilor. Trece prin câteva școli, absolvind, ca bursier, Liceul „Sf. Sava". Amintirile copilăriei, grefate pe o sensibilitate ascuțită, sporită de obsesia originii umile, vor urca mai toate în operă. În 1877 se înscrie la Facultatea de Drept din București. Este și anul debutului literar al lui **D.**, cu o poezie publicată în „România liberă", sub semnătura Barbu, folosită și pentru debutul său editorial, cu volumul de versificări *Poiana Lungă – Amintiri*, din 1878. Pleacă în 1882 în Franța, pentru a-și pregăti doctoratul în drept, dar arta, literatura, filosofia îl acaparează, experiența pariziană fiind trăită intens, cu o permanentă nevoie de exteriorizare patetică. Întors în țară după doi ani, se înscrie în Baroul de Ilfov, e profesor, conferențiar al Ateneului Român, redactor la „România liberă" și „Lupta", prim-redactor la „Epoca", director la „Lupta literară", colaborator la „Revista literară", „Familia", „Drepturile omului", „Românul", „Literatură și știință", „Vieața", redactor la „Revista nouă". Îi apar volumele *Sultănica* (1885), *Liniște* (1887), *Trubadurul* (1887), *Paraziții* (1892), *Între vis și viață* (1893) ș.a. Gazetarul aduce pretutindeni verva sa critică, pamfletară și o pasionată pledoarie pentru democrație. Ideile lui **D.** căpătau energie și putere de seducție prin impetuoasa desfășurare a unei logici dominant afective, elocința lui întreținând o foarte personală magie lirică. Mai întâi neînregimentat politic, în timp înscris în Partidul Liberal (a fost redactor la „Voința națională" și redactor-prim la „Democrația"), deputat de Prahova (1894), membru al Partidului Conservator (1898), primar al Bucureștilor (1899–1901), va schimba partidele încă de câteva ori, cedându-le, pe rând, beneficiile strălucitoarei sale oratorii. Două sunt chestiunile asupra cărora se concentrează: problema țărănească și cea națională. A fost desemnat deputat în mai multe rânduri, vicepreședinte al Camerei, ministru al Lucrărilor Publice, ad-interim la Culte și Instrucțiune Publică, ministru al Industriei și Comerțului. Făcând politică, **D.**, incapabil de sentimente moderate, se situa întotdeauna la extreme, ba pe culmile speranței, ba în cea mai compactă amărăciune. În 1912 este ales membru al Academiei Române, discursul de recepție intitulându-se *Din estetica poeziei populare*. Creatorul literar, intrat o vreme în umbră, revine în prim-plan, după pledoaria în apărarea lui I.L. Caragiale, în procesul acestuia cu C. Al. Ionescu-Caion (1902), cu trilogia alcătuită din piesele *Apus de soare* (1909), *Viforul* (1910) și *Luceafărul* (1910), la care se adaugă, de data aceasta palid, câteva dramatizări ale unor nuvele mult lăudate în momentul apariției: *Irinel* (1912) și *Hagi-Tudose* (1913). La izbucnirea primei conflagrații mondiale pledează înflăcărat pentru intrarea în război, gândind că țara va fi întregită prin eliberarea Transilvaniei. Semnarea unei păci

separate cu Germania i se pare umilitoare şi îl determină să-şi ceară demisia din guvern. Moare însingurat la Iaşi, unde venise târziu, printre ultimii refugiaţi din Bucureşti.

Temperament ardent, excesiv, cu manifestări spectaculare, în care se vede voluptatea jocului de efect şi surpriză, **D.** este o personalitate barocă, risipindu-se exuberant şi contrazicându-se cu degajare, de vreme ce de fiecare dată crede în adevărul lui. În pofida belicoaselor lui afirmaţii teoretice din tinereţe şi de mai târziu, el continuă un tip de literatură tradiţională, nutrită de efluvii romantice, pornind de la creaţia populară, înclinată spre reflexivitate critică, semnificativă însă prin nuanţare şi mai cu seamă prin interpretarea stilistică originală. În proză este un imagist care intuieşte şi stilizează poetic realitatea, fantasticul, cultivă plasticitatea şi muzicalitatea limbajului. Obişnuitul, realul se transfigurează metaforic, hiperbola tinde spre hieratic sau dă contur terifiantului şi patologicului. Cea dintâi nuvelă a sa, *Sultănica*, drama unei fete de la ţară mistuită de dragoste şi amărăciune, dar şi *Bunicul*, *Bunica* evidenţiază una din paradigme: univers patriarhal, lume pură, mirifică, cu eresuri şi mistere, legi şi soroace, în care intervin uneori drame, întâmplări de spaimă. Naturismul voluptuos duce spre pitorescul şi armonia liniilor din pânzele lui Nicolae Grigorescu, iar filonul liric, când nu anticipă sentimentalismul sămănătorist, trimite la arta lui Mihail Sadoveanu sau la fineţea senzitivă din proza poetică a lui D. Anghel. **D.** are gustul tainei, vocaţia fantasticului (chiar dacă uneori acesta e prea elaborat, cu puternice înrâuriri din E.T.A. Hoffmann şi E.A. Poe), prefigurând factura scrierilor lui Gala Galaction şi, poate, ceva din atmosfera povestirilor lui V. Voiculescu. Din acelaşi tărâm bântuit de fantasmele nedesluşite ale copilăriei vin basmele nuvelistice *Neghiniţă*, *Norocul dracului*, *Stăpânea odată…*, *Departe, departe* ori *Palatul de cleştar*, unde stilizarea exagerată, lucrătura migăloasă, artificioasă, prolixă sunt imputabile. De altfel, în aceste zone fragile, vulnerabile, I.L. Caragiale, bun prieten şi companion în nenumărate împrejurări, va găsi o sursă pe care o va exploata abundent în câteva parodii. Autorul însuşi încearcă să se autocenzureze, renunţând, în a doua ediţie a *Sultănicăi*, la ornamente în favoarea clarităţii şi concentrării. Abia în *Fanta-Cella* şi în *Sentino*, proze cu structură poematică şi atmosferă exotică, sinestezia stilului, deplin adecvată, şterge impresia de preţiozitate şi afectare calofilă. Aici se întâlnesc fericit alte ipostaze caracteristice scriitorului: meridionalul

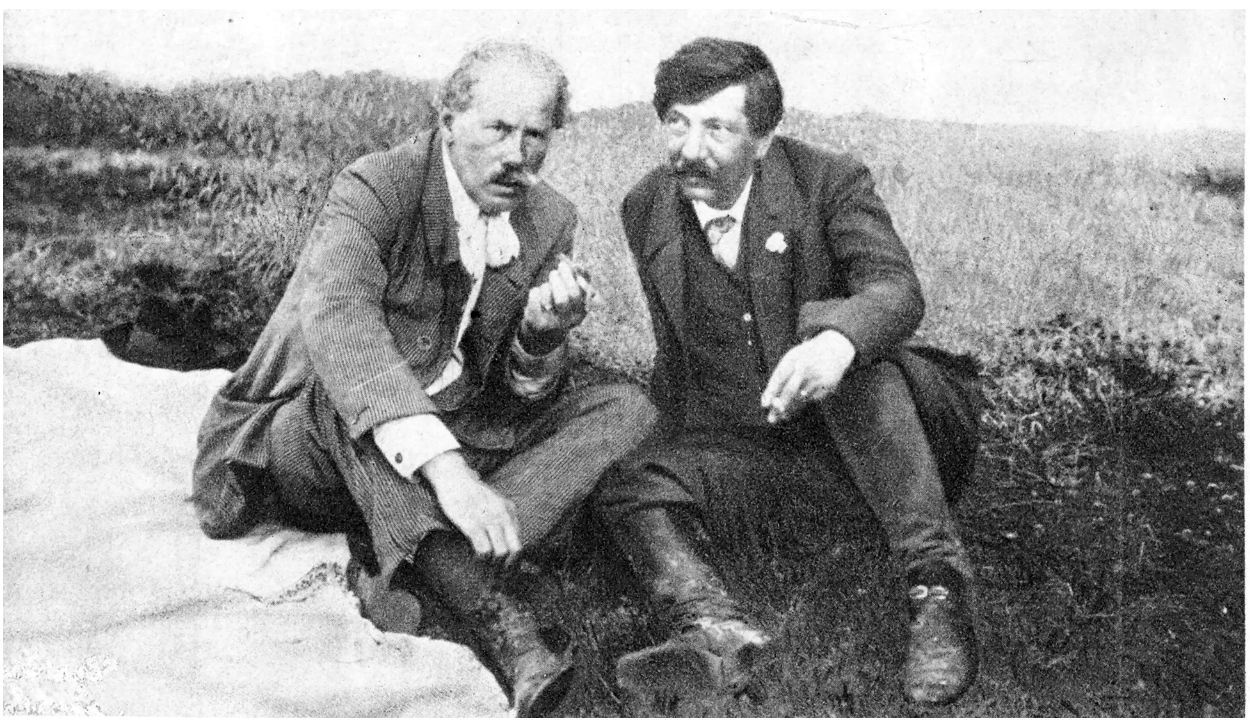

impresionabil, vibratil, îndrăgostit nostalgic de mare şi finul desenator cu sensibilitate de impresionist (mulţi contemporani au văzut în **D.** şi un artist plastic de talent). Tendinţei de regăsire în patriarhal, natură şi trecut îi răspund într-o bună parte a prozei propensiunea critică, cromatica apăsătoare, deseori sumbră. Sunt orientări antitetice, „între vis şi viaţă”, care poartă sigiliul unei viziuni patetice, romantice. În *Domnul Vucea* şi în *Bursierul* transpar amintiri dintr-o copilărie marcată de umilinţă şi renunţare la iluzii, ca rod al brutalei întâlniri cu realitatea grosieră, promiscuă a şcolii şi a internatului. Protagonistul din *Trubadurul* are o existenţă tragică, halucinantă. Cu sensibilitatea lui maladivă, el este incapabil să dea un sens lumii în care se zbate şi se întoarce în delir spre amintiri, cufundându-se într-o trăire voluptuos onirică. Cu mai accentuate note morbide, personajul din *Linişte* apare tulburat nu numai de drama lui sentimentală, ci şi de conştiinţa fatalităţii, de neputinţa în faţa firii. Alte nuvele (*Paraziţii*, *Iancu Moroi*,

Milogul) alternează perspectiva melodramatică şi privirea lucid critică, sarcastică. Într-o galerie de portrete figurând fiinţe ratate sunt convocate înduioşarea, umanitarismul, dar şi tuşa groasă, utilizată în descrierea grotescului sau a patologicului. Remarcabilă în opera scriitorului, ca şi în evoluţia nuvelei româneşti, este *Hagi-Tudose*, nuvelă publicată în câteva versiuni, începând cu cea din „Lupta literară", care purta titlul *Hagiu* (1887). Într-un desen aproape clasic, labruyerian, **D.** realizează aici portretul caracterologic al unui avar. Scriitorul îşi struneşte lirismul, îşi impune obiectivitate, o stilistică sobră. Din romantism reţine doar puterea simbolului, iar din naturalism elocvenţa detaliilor. Comparat cu modelele, cu avarii din literatura universală, de la Euclio al lui Plaut până la Grandet şi Gobseck ai lui Balzac, Hagi-Tudose se individualizează printr-un tragism ce covârşeşte latura comică. Acest găitănar de mahala, fost băiat de prăvălie, care îşi adunase cu frenezie tăcută aurul, lipsindu-se de orice altă bucurie, îşi trăieşte clipele din urmă într-o tensiune halucinantă, înspăimântat la gândul că averea i-ar putea fi micşorată ori furată. Desprins de restul lumii, închis ca într-o hrubă în camera lui mizeră, confruntat numai cu sine şi cu vedeniile pe care le are, el transferă banului un soi de forţă sacră, capabilă să-l ajute în a-şi inhiba pornirile fireşti şi să-l facă să se căiască pentru momentele de slăbiciune. Personajul seamănă astfel marilor posedaţi. Moartea, care îl află îmbrăţişându-şi comoara, îi este un fel de apoteoză. Când, în 1912, prin dramatizarea nuvelei, Hagi-Tudose este adus pe scenă, el îşi pierde dimensiunea tragică. Scos din singurătatea sa, fărâmiţat într-o serie de relaţii cu oamenii din jur, Hagi-Tudose devine un hapsân de rând, de unde nuvela îl prezentase ca pe un personaj aproape fabulos. Din pasiunea lui **D.** pentru teatru s-au născut şi *Irinel*, dramatizare după propria-i nuvelă, reprezentată în 1911, dar şi drama psihologică *A doua conştiinţă*, o interesantă anticipare a pieselor de factură lirică ale lui Mihail Sebastian şi Victor Ion Popa, publicată fragmentar în 1914, iar integral abia postum, în 1923, precum şi piesa *Războiul*, scrisă cu puţin înaintea morţii şi rămasă neterminată.

Ca dramaturg, **D.** îşi dă însă măsura în trilogia care reînvie istoria Moldovei din prima jumătate a secolului al XVI-lea, prin figurile domnitorilor Ştefan cel Mare (*Apus de soare*), Ştefăniţă (*Viforul*) şi Petru Rareş (*Luceafărul*). Continuând o tradiţie de mai bine de o jumătate de secol a dramei istorice româneşti, în centrul pieselor se află motivul puterii, relaţia între puterea domnitorului şi interesele ţării. Dacă la B.P. Hasdeu, Vasile

Barbu Delavrancea și Al. Vlahuță

Alecsandri şi Al. Davila apar pe rând trei posibile ipostaze simbolice, **D.** le reuneşte într-o galerie de portrete paralele sau mai degrabă într-un triptic. Conflictele dramatice se raportează la un simbol etic, ilustrat de personalitatea lui Ştefan cel Mare, ceea ce susţine ideea complementarităţii celor trei piese. În viziunea dramaturgului Ştefan întruchipează identificarea domnului cu ţara. Cu o intuiţie remarcabilă sunt alese în *Apus de soare* clipele din urmă ale vieţii şi domniei lui Ştefan, când acesta este încercat de boală, tulburat de îndoieli, pândit de zavistnici. În orizontul trecerii, el se spovedeşte, îşi mărturiseşte, chiar dacă sibilinic, zburdălniciile tinereţii, dorind iertare şi înţelegere, purificare, ca orice bun creştin. Pe de altă parte, ca voievod rămâne neclintit în voinţa sa de a lăsa Moldova în mâini bune, aşa cum fusese ţara patruzeci şi şapte de ani. Om şi domn, Ştefan vrea ca după moarte numele să nu-i fie acoperit de hulă. El meditează la faptele sale, rememorate cu transfigurare, în rostiri adânci, elegiace, sacerdotale. Bătrân, obosit şi hărţuit de dureri, ştie să-şi pecetluiască hotărârile prin gesturi de mare delicateţe faţă de cei pe care îi iubeşte şi printr-un act ferm cu privire la destinul Moldovei: îi pedepseşte aprig pe boierii uzurpatori şi trece legatul credinţei şi slujirii ţării unui urmaş învestit în numele voinţei domnitorului, una cu voinţa Moldovei. Ca şi Mircea din *Scrisoarea III* a lui M. Eminescu, Ştefan îşi revelează concomitent simplitatea şi grandoarea. *Apus de soare* devine astfel un poem dramatic cu inflexiuni de oratoriu. Alternând planul epic cu cel liric sau dramatic propriu-zis, piesa este o sinteză unică în evoluţia teatrului istoric românesc, realizată sub semnul tutelar al romantismului şi în care se produce armonizarea unor elemente aparent divergente. Înscenarea are autenticitate psihologică, istorică şi, contrapunctic, aură mitică, hieratică, precum în eposul popular. Dramatismul fiind generat mai mult de atmosferă decât de acţiune, cuvintelor, ţesute în largi monologuri ori în dialoguri repezi, li se acordă un rol esenţial. Cuvântul, capabil să suscite trăiri, emoţii intense, valorizat ca resort dramatic, apare folosit cu o ştiinţă desăvârşită a efectelor şi în plan retoric. Cea de-a doua dramă a trilogiei, *Viforul*, îl prezintă pe Ştefăniţă, domnitor despotic, torturat de orgoliu şi neputinţă, om bicisnic, scelerat, caracter aflat la antipodul lui Ştefan. Pentru a-şi impune puterea, el are de luptat cu amintirea sfântă a bunicului său, cu boierii din grupul lui Luca Arbore, bătrânul hatman care îl slujise cu credinţă pe Ştefan. Trebuie să înfrunte, de fapt, pe toţi cei care îl mustră pentru nevrednicie, amintindu-i de vitejia şi înţelepciunea lui Ştefan. Egocentric, obsedat de himera puterii, sfidător, nesăbuit şi semeţ, ajunge să săvârşească fapte odioase. Ca şi Alexandru Lăpuşneanu din nuvela lui C. Negruzzi, Ştefăniţă este imaginat a-şi primi o pedeapsă înfricoşătoare: moare otrăvit chiar de mâna soţiei sale. În *Viforul*, piesă construită după alte reguli decât *Apus de soare*, protagonistul nu mai este un erou. Aici **D.** optează pentru modelul dramei shakespeariene, al cărei spirit îl elogiase adesea. În preajma unui domn dezaxat, sanguinar, fiecare încearcă zadarnic să-şi găsească liniştea. Prevestirile, ameninţările se transformă cu repeziciune în fapte, tulburând ordinea firească a vieţii. Ştefăniţă însuşi, ticluitor şi înfăptuitor al unor răzbunări sângeroase, este ros de nelinişte, încordat uneori paroxistic, în pofida aerului calm, sfruntător. Astfel, sursa dramaticului se află, de data aceasta, în mişcarea tulbure a interiorităţii, în frământările sufleteşti şi, concomitent, în întâmplările aduse drept consecinţă în scenă. Acţiunea se precipită, schimbul de replici e iute, aspru, tăios. Doar câteva personaje mai păstrează, ca purtători simbolici ai unei moşteniri preţioase, lirismul senteţios din *Apus de soare*. Ultima piesă a trilogiei, *Luceafărul*, ilustrează altă faţetă a destinului în istorie: puterea dreaptă a domnitorului, aceeaşi cu a ţării, este neputincioasă şi se vede uzurpată prin mişelie şi trădare. Acţiunea dramei, circumscriind timpul dintre venirea lui Petru Rareş în prima lui domnie şi fuga forţată peste graniţă, este lipsită de relief. O epocă şi un personaj fără grandoare sunt transpuse în maniera, acum neadecvată, din *Apus de soare*. Sentimente nobile în expuneri declarative, într-un şir de tirade lirice trenante ori în obositoare pasaje narative, secvenţe dezlânate, tablouri cu contururi şterse, totul duce spre impresia de imitaţie, de autopastişă. Doar câteva chipuri de oameni simpli, creionaţi în linia realismului simbolic, propriu scriitorului, atrag atenţia. Cu toate imperfecţiunile ei, *Luceafărul* nu poate fi desprinsă din tripticul dramatic al lui **D.**, virtuală meditaţie asupra istoriei româneşti. De altfel, se pare că dramaturgul avea între proiecte o altă trilogie, închinată de data aceasta lui Mircea cel Bătrân, Vlad Ţepeş şi Mihai Viteazul, domni ai Ţării Româneşti.

Dar peste tot ce-i dase timpul său şi exemplul înaintaşilor recenţi, Delavrancea rămâne el însuşi prin mai multe însuşiri ale imaginaţiei sale şi printr-o seamă de procedee ale realismului, pe care el le introduce mai întâi în proza noastră. Darul său vizual, adeseori remarcat, este incontestabil. Comparaţiile şi metaforele sale traduc o viziune totdeauna fragedă.

TUDOR VIANU

Delavrancea creează o ruptură cu modelul francez impus de Alecsandri, în favoarea lui Shakespeare […]. *Nu doar îl citeşte, ci îl asimilează pe Shakespeare* […]. *Tehnicile sunt, în* Apus de soare*, la nivel de vocalize, dicţiune şi articulaţie literară. Vorbele în doi peri ale lui Ştefan amintesc de vorbirea sibilinică a bufonilor shakespearieni.*

MIRCEA GHIŢULESCU

SCRIERI: *Poiana Lungă – Amintiri*, Bucureşti, 1878; *Sultănica*, Bucureşti, 1885; ed. Bucureşti, 1908; *Linişte*, Bucureşti, 1887; *Trubadurul*, Bucureşti, 1887; *Petre Ispirescu*, Bucureşti, 1887; *Carmen Sylva. Neagoe Basarab şi Meşterul Manole. Carmen Sylva şi românii*, Bucureşti, 1892; *Paraziţii*, Bucureşti, 1892; ed. Bucureşti, 1905; *Între vis şi viaţă*, Bucureşti, 1893; ed. Bucureşti, 1903; *Cestiunea naţională*, Bucureşti, 1894; *Hagi-Tudose*, Bucureşti, 1903; *Apus de soare*, Bucureşti, 1909; ed. 2, Bucureşti, 1912; *Stăpânea odată…*, Bucureşti, 1909; *Viforul*, Bucureşti, 1910; *Luceafărul*, Bucureşti, 1910; *Linişte. Trubadurul, Stăpânea odată…*, Bucureşti 1911; *Irinel*, Bucureşti, 1912; *Din estetica poeziei populare*, Bucureşti, 1913; *Hagi-Tudose*, Bucureşti, 1913; *Norocul dracului*, Bucureşti, 1916; *Războiul şi datoria noastră*, Bucureşti, 1916; *A doua conştiinţă*, Bucureşti, 1923; *Opere*, I–II, îngr. şi pref. Aurel Martin, Bucureşti, 1954; *Scrieri alese*, I–II, îngr. Elena Beram, pref. Al. Săndulescu, Bucureşti, 1958; *Despre literatură şi artă*, îngr. Elena Savu, pref. Zina Molcuţ, Bucureşti, 1963; *Opere*, I–X, îngr. şi introd. Emilia Şt. Milicescu, Bucureşti, 1965–1979; *Jurnal de război*, îngr. şi pref. Emilia Şt. Milicescu, Bucureşti, 1972; *Discursuri*, îngr. şi postfaţă Constantin Călin, Bucureşti, 1977; *Opere alese*, îngr. şi introd. Emilia Şt. Milicescu, Chişinău, 1994; *Crochiuri şi portrete. Articole politice*, îngr. Emilia Şt. Milicescu, Bucureşti, 1996; *Discursuri parlamentare*, îngr. Emilia Şt. Milicescu, Bucureşti, 1999.

Repere bibliografice: Petraşcu, *Figuri*, *65–115*; Iorga, *Pagini*, I, *280–304*; Chendi, *Pagini*, *134–144*, *281–283*, *488–498*; Lovinescu, *Scrieri*, I, *111–114*; Ovid Densusianu, *Barbu Delavrancea*, cu un răspuns de Ioan Bianu, Bucureşti, 1919; Constantinescu, *Scrieri*, II, *420–421*; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), I, *339–346*, II, *171–172*; Călinescu, *Opere*, III, *394–407*, IV, *564–572*, VII, *813–814*, IX, *63–67*; Octav Botez, *Naturalismul în opera lui Delavrancea*, Bucureşti, 1936; Munteano, *Panorama*, *106–109*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *501–509*, *Ist. lit.* (1982), *567–575*; Vianu, *Arta*, I, *235–248*; Emilia Şt. Milicescu, *Barbu Delavrancea. Studiu biobibliografic*, Bucureşti, 1959; Al. Săndulescu, *Delavrancea*, Bucureşti 1964; *Ist. teatr. Rom.*, II, *203–211*; *Ist. lit.*, III, *699–740*; *Delavrancea interpretat de…*, îngr. şi pref. Al. Săndulescu, Bucureşti, 1975; Emilia Şt. Milicescu, *Delavrancea*, Cluj-Napoca, 1975; Săndulescu, *Continuităţi*, *106–140*; *Dicţ. lit. 1900*, *263–268*; Petrescu, *Configuraţii*, *132–150*; Piru, *Ist. lit.*, *174–177*; Constantin Cubleşan, *Opera literară a lui Delavrancea*, Bucureşti, 1982; Modola, *Dramaturgia*, *62–103*, *337–349*; Emilia Şt. Milicescu, *Pe urmele lui Delavrancea*, Bucureşti, 1986; Cella Delavrancea, *Dintr-un secol de viaţă*, îngr. și introd. Valeriu Râpeanu, București, 1987, *passim*; Negoiţescu, *Ist. lit.* I, *132–134*; Aureliu Goci, *Trilogia Moldovei şi devenirile arhetipului*, Bucureşti, 1996; *Dicţ. analitic*, I, *48–50*, II, *121–123*, *378–380*, IV, *392–395*; *Dicţ. esenţial*, *240–244*; Ghiţulescu, *Istoria*, *22–29*; Manolescu, *Istoria*, *487–493*; Zamfir, *Panorama*, I, *425–432*. ***G.D.***

DELAVRANCEA, Cella (15.XII.1887, Bucureşti – 9.VIII.1991, Bucureşti), prozatoare. Este fiica Mariei (n. Lupaşcu) şi a scriitorului Barbu Delavrancea. O mare influenţă asupra formaţiei sale intelectuale şi artistice au avut părinţii, care i-au cultivat însuşirile, deschizându-i noi orizonturi. Ambianţa casei este evocată într-un interviu: „Am fost crescută într-o atmosferă în care se vorbea numai literatură, artă şi muzică”. Considerată „copil minune” (I.L. Caragiale), cu o mare sensibilitate pentru muzică, debutează pe scena Ateneului Român, ca pianistă, la numai opt ani. Începe studiul pianului în familie, îl continuă la Conservatorul din Bucureşti şi pleacă apoi pentru a se perfecţiona la Paris. Urmează o carieră de concertistă în toată Europa. Talentul ei a fost recunoscut de Ferruccio Busoni, de George Enescu, cu care a dat recitaluri de sonate. A funcţionat, între 1950 şi 1954, ca profesoară de liceu în Bucureşti, din 1954 predând pianul la Conservator. Debutează literar în „Bilete de papagal”, în 1929. Din 1935 publică proză, amintiri sau susţine cronica muzicală şi plastică în „Le Moment”, „Cuvântul”, „Muzică şi poezie”, „Timpul”, „Curentul”, „România literară” (1940), „Revista scriitoarei”, „Revista Fundaţiilor Regale” ş.a. După 1950 colaborează la „Contemporanul”, „Gazeta literară”, „Secolul 20”, „Caietele Mihai Eminescu” ş.a. Editorial, debutează în 1946 cu volumul de nuvele *Vraja*, premiat în manuscris de Editura Cultura Naţională.

În nuvelele din volumul *Vraja* (1946) atmosfera pare a fi principalul personaj, căci **D.**, puţin interesată de întâmplări, cultivă stările sufleteşti, ritmate după canoane discret muzicale. Tema caracteristică

ar fi tocmai prelungirea existenţei în spaţiul artelor, corespondenţele dintre arta sunetelor, plastică, literatură şi elementele vieţii cotidiene definind idealul moral. Situaţiile nu sunt decât puncte de plecare ale unei atmosfere sufleteşti. Interesul scriitoarei este îndreptat înspre percepţiile şi împrejurările favorabile „vrajei". Ceea ce conferă naraţiunii putere emotivă, dând nuvelelor o notă gravă, este întorsătura dramatică pe care o iau lucrurile, în majoritatea cazurilor în final. Mereu prezent, motivul gemenilor subliniază permanenta pendulare a sensibilităţii autoarei între cei doi poli ai idealului elin. În *Geamăna*, „o capodoperă a nuvelisticii româneşti" (Perpessicius), Giulia şi Aliki sunt cele două ipostaze ale feminităţii autoarei, un ideal al mişcării şi unul al odihnei. Aceeaşi problemă a gemelarităţii – tentaţia între doi poli – se întâlneşte în romanul de dragoste *O vară ciudată* (1975). Alek (asemănarea acesteia cu Aliki din nuvela *Geamăna* este frapantă) trăieşte departe de lume, într-un idilism anacronic, şi oscilează, în prima parte a romanului, între un prieten dispărut şi soţul ei, iar în a doua parte, între acesta din urmă şi un arheolog grec venit în vizită în România. Remarcabilă este scrutarea atentă a sufletului feminin în faţa iubirii-pasiune, Alek alegând ca soluţie finală întoarcerea la soţul ei, în ciuda pasiunii pentru arheologul Pandele. Cronicile din volumul *Arpegii în ton major* (1970) dezvăluie „cea mai pătrunzătoare inteligenţă muzicală" (Şerban Cioculescu) din scrisul românesc. Sunt cu siguranţă unele dintre cele mai interesante cronici muzicale de la noi, corespondenţele estetice găsite de autoare dând acestor pagini un farmec aparte. Remarcabile sunt cronicile despre concertele lui Wilhelm Furtwängler, Wilhelm Backhaus, Pablo Casals, George Enescu, Wilhelm Kempff sau Sviatoslav Richter. În studiul *Eminescu oglindit în Chopin* **D.** încearcă apropieri între cei doi, bizuindu-se pe talentul ei de a găsi corespondenţe. Portretele, amintirile, notele de călătorie din *Mozaic în timp* (1973) sunt transcrieri ale unor impresii, disecate până la cele mai fine nuanţe. Cartea *Trepte muzicale* (1984) cuprinde texte radiofonice din perioada 1942–1944. Aceste texte, între care remarcabile sunt paginile despre sonatele beethoveniene, despre muzica pentru pian a lui Chopin şi Schumann, prefaţau concertele ei difuzate radiofonic. În volumul *Dintr-un secol de viaţă* (1987) apar, pe lângă paginile memorialistice, câteva portrete excepţionale prin valoarea lor: Serghei Rahmaninov, Ferruccio Busoni, R.M. Rilke, Paul Valéry, Gabriel Fauré.

SCRIERI: *Vraja*, Bucureşti, 1946; *Arpegii în ton major*, Bucureşti, 1970; *Mozaic în timp*, Bucureşti, 1973; *O vară ciudată*, Bucureşti, 1975; *Scrieri*, Bucureşti, 1982; *Trepte muzicale*, Bucureşti, 1984; *Dintr-un secol de viaţă*, îngr. şi introd. Valeriu Râpeanu, Bucureşti, 1987; *Scrisori către Filip Lahovari*, ed. bilingvă, tr. Dan Mateescu, îngr. şi pref. Constantin Mateescu, Bucureşti, 1998.

Repere bibliografice: I.L. Caragiale, *Opere*, III, Bucureşti, 1965, *483–484*; Şerban Cioculescu, *„Vraja"*, ADV, 1946, 27; Perpessicius, *Opere*, XI, *319–324*; Streinu, *Pagini*, II, *245–248*; Liviu Călin, *Portrete şi opinii literare*, Bucureşti, 1972, *110–116*; Cioculescu, *Itinerar*, II, *346–350*, IV, *168–174*; Emilia Şt. Milicescu, *Personalitatea Cellei Delavrancea*, TBR, 1979, 168; Ralea, *Scrieri*, III, *55–57*; Eugen Jebeleanu, *Cella Delavrancea*, RL, 1982, 51; Kalustian, *Simple note*, III, *177–179*; Râpeanu, *Memoria*, *50–59*; Ornea, *Actualitatea*, *155–158*; Tania Radu, *Deasupra vremii: Cella Delavrancea*, FLC, 1987, 1–2; Iosif Sava, *Cella Delavrancea*, CNT, 1991, 33; Lovinescu, *Unde scurte*, V, *14–17*;

Liana Cozea, *Cvartet cu prozatoare*, Oradea, 1997, *143–180*; *Dicț. scriit. rom.*, II, *50–52*; Gheorghe Grigurcu, *Amazoana artistă*, RL, 1999, 22; Faifer, *Faldurile*, *10–14*; Mihăilescu, *Lit. rom. postceaușism*, I, *96–101*; Dorina Arsenescu, *Cella Delavrancea, critic muzical*, București, 2010. ***P.Ct.***

DEL CHIARO, Antonio Maria (1669, Florenţa – c. 1727), memorialist italian. Descendent al unei familii de evrei înstăriţi originari din Livorno, la paisprezece ani s-a convertit la catolicism, schimbându-şi numele – David Taglia – şi adoptându-l pe cel al naşului său, nobilul florentin Leon Battista Del Chiaro. Și-a făcut studiile la colegiul toscan „San Salvatore" şi la Universitatea din Padova. Poliglot (vorbea şi latina, greaca, franceza, iar cât a trăit la Bucureşti a învăţat limba română), **D.C.**, secretar pentru limbile italiană şi latină al lui Constantin Brâncoveanu şi al succesorilor acestuia, Ştefan Cantacuzino şi Nicolae Mavrocordat, a stat în Ţara Românească șapte ani, începând din primăvara lui 1710, şi a scris, după ce s-a reîntors în Italia, *Storia delle moderne rivoluzioni della Valachia, con la descrizione del paese, natura, costumi, riti e religioni degli abitanti, con la tavola topografica di quella provincia*, imprimată la Veneţia în 1718, de tipograful Antonio Bortoli, pe spezele autorului. Memorialul său este o lucrare personală (nu a cunoscut, spre exemplu, opera cronicarilor români), excelând prin bogăţia de informaţii cu privire la geografia, istoria, etnografia, limba locuitorilor Ţării Româneşti. Observator atent, autorul informează asupra aşezării, hotarelor, vecinilor, florei, faunei, organizării administrative, Bisericii Ţării Româneşti. Dă relaţii atât despre Bucureşti, cu palatul domnesc (aşezat lângă mitropolie şi având o grădină în stil italian) şi ceremonialul de la Curte, cu principalele lui străzi (poduri) şi hanuri, cât şi despre alte oraşe (Târgovişte, Craiova, Câmpulung, Piteşti, Râmnic, Buzău, Focşani). I-a cunoscut bine pe români, despre care spune că se trag din coloniştii romani, şi le laudă calităţile de luptători, ca apărători ai ţării în faţa invaziilor otomane, apreciindu-i deopotrivă pentru agerimea minţii şi pentru ospitalitate. Cartea este o sursă bogată de informaţii pentru etnografi, fiindcă memorialistul a descris portul popular (îndeosebi îmbrăcămintea femeilor), interiorul caselor ţărăneşti, preţuind talentul meşterilor populari („Valahii sunt foarte meşteri în orice meserie [...]. Deprind uşor tot ce văd, şi nu e o lucrare manuală să n-o imite, fie industrie turcă sau veneţiană"), a notat obiceiurile de la nuntă şi de la înmormântare, unele obiceiuri de peste an, ca paparudele, căluşarii, irozii, drăgaica, a consemnat existenţa teatrului popular de păpuşi (cu două personaje, Cloanţa şi Unchiaşul), stabilind asemănări între folclorul român şi folclorul italian, pe care le consideră dovezi ale latinităţii poporului şi limbii noastre. În sprijinul afirmaţiilor sale privind latinitatea limbii române vine, în capitolul final al cărţii, vocabularul intitulat *Breve alfabeto di alcune parole valache, le quali hanno corrispondenza colla lingua latina ed italiana*. Cartea lui **D.C.** este „unul dintre cele mai preţioase izvoare ale istoriei românilor", „unul dintre cele mai preţioase daruri pe care le-a făcut Italia în domeniul cunoaşterii trecutului nostru" (N. Iorga).

SCRIERI: *Storia delle moderne rivoluzioni della Valachia, con la descrizione del paese, natura, costumi, riti e religioni degli abitanti, con la tavola topografica di quella provincia*, Veneția, 1718; ed. îngr. N. Iorga, București, 1914; ed. (*Revoluțiile Valahiei*), tr. S. Cristian, introd. N. Iorga, Iaşi, 1929; ed. îngr. şi introd. Mihail Stanciu şi Gabriel Ştrempel, pref. patriarhul Daniel, Bucureşti, 2012.

Repere bibliografice: Ramiro Ortiz, *Per la storia della cultura italiana in Romania*, Bucureşti, 1916, *118–128*; N. Iorga, *Istoria românilor prin călători*, II, Bucureşti, 1928, *96–114*; Octav Păun, *Anton Maria del Chiaro şi folclorul românesc*, AUB, filologie, 1964; Constantin Boroianu, *Anton Maria del Chiaro,* în *Studia bibliologica*, III, Bucureşti, 1969, *115–132*; Constantin Boroianu, *Un memorialist italian din secolul al XVII-lea despre Valahia*, AUB, limba şi literatura română, 1970, 1; Alexandru Popescu, *Interpretări etnologice la „Revoluțiile Valahiei" de Antonio Maria del Chiaro,* REF, 1978, 2; Corneliu Oneţ, *Anton Maria Del Chiaro despre obiceiurile românilor,* „Memoria ethnologica", 2003, 8–9*;* Datcu, *Dicţ. etnolog., 308–309.* ***I.D.***

DEL CONTE, Rosa (10.IV.1907, Voghera, Italia – 3.VIII.2011, Roma), istoric şi critic literar, traducătoare italiană. Licenţiată în litere *magna cum laude* a Universităţii din Milano (1931), **D.C.** a fost profesoară de limba şi literatura italiană la Universitatea din Bucureşti (1945–1947), la Câmpulung şi la Universitatea din Cluj (1947–1948), între 1948 şi 1963 predând şi la Universitatea Catolică Sacro Cuore din Milano limba şi literatura română, curs continuat, între 1957 şi 1978, la Universitatea La Sapienza din Roma. Ca și Ramiro Ortiz, a promovat cercetările de limba italiană în România și de limba română în Italia. I-a sprijinit pe Eugen Lozovan, Th. Onciulescu, Mircea Popescu, Marian Papahagi, Eta Boeriu și Al. Niculescu. Este *doctor honoris causa* al universităţilor din Bucureşti (1972), Cluj-Napoca (1991) şi Iaşi (1998), membră de onoare a

Academiei Române (din 1994). I s-a acordat Ordinul Steaua României (2003).

D.C. este un nume de seamă în romanistică şi în eminescologie, având contribuţii majore la cunoaşterea şi dezvoltarea raporturilor culturale româno–italiene. A ţinut, în Italia, cursuri despre folclor şi cultura veche românească, ca şi despre scriitori din secolul al XIX-lea (de la Vasile Cârlova şi Ion Heliade-Rădulescu până la Al. Macedonski şi George Coşbuc). În *Mihai Eminescu o dell'Assoluto* (1963), „cea mai vastă monografie închinată, într-o limbă străină, lui Eminescu" (Mircea Eliade), analizează întreaga operă a poetului, evidenţiind temele liricii eminesciene, de la problema socială din *Împărat şi proletar*, viziunile cosmogonice din *Rugăciunea unui dac, Scrisoarea I* sau *Luceafărul* până la modul cum este reflectat Iisus Hristos în opera poetului. Ultimele şase capitole ale monografiei examinează întruchipările timpului în poezia eminesciană: timpul demiurg, timpul biruit de poezie, sentimentul duratei şi ambivalenţei timpului, evaziunea din timp. Dense sunt şi capitolele *Eminescu şi tradiţia; substratul autohton al culturii sale* şi *Reflexe ale tradiţiei în câteva figuri ale limbajului eminescian.* Autoarea demonstrează, pentru prima dată în critica europeană care s-a aplecat asupra operei poetului, universalitatea liricii acestuia, unicitatea ei în contextul romantismului european. Exegeta a pornit de la constatarea că „Lipseşte României [...] o operă care să examineze această poezie pornită din adâncimea poetului, pentru a-i identifica sămânţa germinală unică, *sâmburele*, din care şi pe care a crescut vigurosul său trunchi; cum de asemenea îi lipseşte acel comentariu punctual faţă de text, pe care noi îl considerăm indispensabil chiar cititorului român, şi care, fără a se suprapune expresiei poetului, să-i conducă şi să-i lumineze înţelegerea". **D.C.** este convinsă că pentru Eminescu problema „cea mai acută" a fost determinarea „raportului dintre Dumnezeu şi lume, dintre existenţa definită ca temporalitate şi Fiinţa identificată cu Eternul". Pentru susţinerea acestei teze s-a bazat mai ales pe postumele poetului, fapt care a trezit unele rezerve (Vladimir Streinu), o postumă ca *Învierea* fiind socotită „autenticul testimoniu liric a ceea ce numim religiozitate eminesciană". Pe lângă meritul de a fi examinat toate componentele esenţiale ale operei eminesciene, de a fi văzut-o „într-un tot de o impresionantă măreţie, corespunzând înseşi amplitudinii gândului poetic eminescian" (Marian Papahagi), cartea mai are şi meritul fundamental de a prezenta, în traduceri făcute cu multă ştiinţă, o bună parte din scrieri. Studiu de tip universitar, de concepţie şi expresie croceană, cartea depăşeşte faza iniţială de receptare europeană a poetului, reprezentată de Albert Thibaudet (care vedea în Eminescu un „şansonetist") şi de Fernand Baldensperger (care credea că poetul are origine ruteano-română). Dotată cu un extraordinar simț al limbii române, cum s-a remarcat adesea în critica noastră, transpunerile lui **D.C.** din marii poeți români (Tudor Arghezi, 1968 și 1983, Lucian Blaga, 1971, M. Eminescu, 1989, toate în ediții bilingve) se bazează pe analiza savantă a tuturor straturilor limbajului liric și a mijloacelor tehnice ale versificației, pe regândirea atentă, în comentarii ce însoțesc fiece poem, a semnificațiilor profunde ale cuvântului. Cu rară acribie, dovedind cunoașterea temeinică a nuanțelor de finețe, ea procedează mai întâi la explicitarea amănunțită a textului, convinsă că „esența secretă a poeziei e incomunicabilă, fiind de natură muzicală, că este posibil doar un plan de lectură, corect cel puțin din punct de vedere filologic, iar datorită îndelungatului exercițiu critic asupra autorului, desigur și pe plan interpretativ". Traducătorul poate oferi cel mult corespondențe (și nu echivalențe), îndeosebi în cazul lui Eminescu, a cărui muzicalitate „subtilă și complexă" e de natură incantatorie prin ritm melodic și cadență. În alegerea textelor eminesciene ale antologiei din 1989 (după ce în exegeza sa fundamentală parcursese întreaga creație lirică, punând pentru prima dată la dispoziția publicului occidental versiuni proprii din opera poetului), s-a orientat nu după preferințele personale, care ar fi mers în direcția postumelor, către poezia metaforică și vizionară, ci a optat pentru varietatea tematică și prezența diferitelor faze poetice, evitând totodată „să modernizeze" lexicul. Selecția cuprinde pe lângă numeroase antume (incluzând *Rugăciunea unui dac*, *Scrisorile*, *Sara pe deal*, *Luceafărul*, *Glossă*, *Sonete* ș.a.) și unele postume (*Memento mori*, *Dumnezeu și om*, *Stelele-n cer*, *Dintre sute de catarge* ș.a.), oferind o imagine reprezentativă asupra universului liric eminescian. În cazul lui Tudor Arghezi s-a oprit asupra poemului sociogonic *Cântare omului*, în vogă la noi în acel moment, a cărui transpunere a publicat-o în aceeași formulă de prezentare

Eugen Simion împreună cu Rosa Del Conte

hermeneutică a fiecărui poem, considerându-l pe autor un poet „interogativ și întotdeauna perplex", semnalându-i componenta metafizică. De aceea, nu a ezitat să intre în polemică, la apariția tălmăcirilor lui Salvatore Quasimodo din 1966, a cărui antologie i s-a părut „cu totul întâmplătoare, iar prin fragmentarism, nesemnificativă", reproșându-i, de asemenea, pierderea transferului sensurilor metaforice ale originalului (articolul *„Le brutte infedeli" ovvero Quasimodo interprete di Arghezi*, publicat în „Belfagor", 4/1966). Noutatea viziunii lui Tudor Arghezi, socotește exegeta, este „esențial și ireductibil stilistică", intens ambiguă, corespunzătoare naturii sale intime de *discordia concors.* Dacă versiunile ei din poeții români nu sunt întotdeauna congenere originalului ca realizare artistico-tehnică, ceea ce presupune nu numai înzestrare nativă, ci și har, ele s-au impus însă prin onestitatea și profunzimea tratării hermeneutice la toate palierele discursului liric. Se mai cuvin menționate eforturile lui **D.C.** de implicare în acțiunile unor comunități universitare și academice internaționale de susținere a candidaturii la Premiul Nobel, în 1955 și 1965, a celor doi mari poeți români de talie europeană în viață pe atunci, Lucian Blaga (de care a fost legată prin prietenie și corespondență) și Tudor Arghezi, precum și nenumăratele articole consacrate scriitorilor noștri în dicționare și enciclopedii literare italiene și internaționale de renume (*Dizionario biografico degli autori* și *Dizionario letterario delle opere*, Bompiani, 1954; *Dizionario della letteratura moderna e contemporanea*, Mondadori, 1954; *Grande Enciclopedia De Agostini*, 1970–1986; *Dizionario della letteratura mondiale del Novecento*, 1980) sau valoroasele contribuții risipite în revistele de specialitate.

Cartea Rosei Del Conte [Eminescu sau despre Absolut] *este construcție și viziune, o interpretare a operei eminesciene ce izbutește să împace în chip cu adevărat remarcabil parcurgerea „monografică" a repertoriului tematic eminescian (meditația romantică, titanismul, năzuința etică, problematica socială și religioasă, stratul metafizic al interogației asupra sensului existenței, intuiția grandioasă a cosmosului și a timpului, iubirea și moartea) cu integrarea tuturor „regiunilor" semnificative ale operei poetului într-un tot de o impresionantă măreție, corespunzând înseși amplitudinii gândului poetic eminescian.*

MARIAN PAPAHAGI

SCRIERI: *Lectura Dantis*, București, 1945; *Poetica e poesia del Dolce Stil Novo*, București, 1946; *Le „colinde" religiose nella letteratura popolare rumena*, Milano, 1950; *I „Perdoni" nellatradizione del rito nuziale rumeno*, Milano, 1950; *Eminescu o dell'Assoluto*, Modena, 1963; ed. (*Eminescu sau despre Absolut*), tr. și pref. Marian Papahagi, cuvânt înainte Zoe Dumitrescu-Bușulenga, postfață Mircea Eliade, Cluj-Napoca, 1990; ed. 2, Cluj-Napoca, 2003; *Il periodo di transizione. Figure e momenti*, Roma, 1967. **Traduceri:** *Poeți italieni de azi. Eugenio Montale. Salvatore Quasimodo*, ed. bilingvă, introd. și îngr. trad., București, 1945; Elio Vittorini, *Oameni și neoameni*, București, 1947; *Dal Cârlova al Macedonski*, îngr. trad., Roma, 1967; Tudor Arghezi, *Inno all'uomo. Invito alla lettura di Arghezi*, ed. bilingvă, îngr. și introd. trad., Roma, 1968, *Cartea cu jucării – Il borgo di cristallo*, ed. bilingvă, Milano, 1983; Lucian Blaga, *La lirica di Lucian Blaga. Poesie, 1919–1943*, ed. bilingvă, Roma, 1967, *Maestro Manole*, îngr. trad., Roma, 1974; M. Eminescu, *Poesie*, ed. bilingvă, introd. trad., Modena, 1989.

Repere bibliografice: Perpessicius, *Lecturi*, *118–123*; Streinu, *Pagini*, III, *299–303*; Cornel Ungureanu, *„Eminescu sau Despre absolut"*, O, 1990, 27; Ioan Holban, *Viaţa şi opera unei „irregolare"*, CRC, 1991, 3; Nicolae Mecu, *„Eminescu sau Despre absolut"*, LL, 1991, 1; Eliade, *Împotriva*, *215–222*; Mircea Zaciu, *Scrisori nimănui*, Oradea–Târgu Mureş, 1996, *240–242*; Constantin Cubleșan, *Eminescu în oglinzile criticii*, Cluj-Napoca, 2001, *130–131*; Rusu, *Membrii Academiei*, *248*; [*Rosa Del Conte*], ST, 2007, 4–5 (grupaj special); Ștefan Munteanu, *Rosa Del Conte despre absolutul eminescian (I–V)*, ATN, 2011, 5–10; Gisèle Vanhese, *Rosa Del Conte*, CC, 2011, 8; Al. Niculescu, *Profesoara Rosa Del Conte*, RL, 2011, 32; Doina Condrea-Derer, *Moştenirea Rosei Del Conte*, OC, 2011, 348. ***I.D.***, ***G.Dn.***

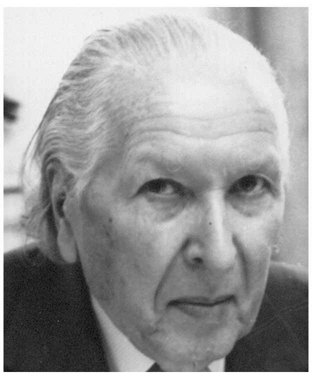
DELEANU, Andrei Ion (20.IV.1903, Constanţa – 12.VI.1980, Bucureşti), traducător. Este fiul Lizei (n. Golicher) şi al lui Nathan Grünberg, comerciant. Urmează cursurile primare şi Liceul „Mircea cel Bătrân", în oraşul natal. Absolvent al Facultăţii de Drept din cadrul Universităţii din Bucureşti (1926), lucrează ca avocat în Capitală, secretar particular, şef de serviciu la Primărie (1929–1934) şi funcţionar în industria turismului; ulterior este scriitor liber profesionist. Debutează în 1942 cu transpunerea cărţii lui I. Semionov *Averile pământului* şi, până să-şi semneze singur traducerile, este mult timp cotraducător. A dat versiuni din Joseph Conrad, J.B. Priestley, William Faulkner, Thomas Mann ş.a. Devine membru al The Shakespeare Association of America din Washington DC şi în The International Shakespeare Association din Vancouver (1971).

Stăpânind subtilităţile limbii engleze şi ale limbii germane, după 1960 **D.** transpune în limba română (împreună cu Eugen Barbu, deoarece nu i se permitea publicarea traducerilor sub numele său), trilogia lui William Faulkner – *Cătunul*, *Oraşul* şi *Casa cu coloane*, romanul *Doctor Faustus* al lui Thomas Mann, precum şi alte cîteva scrieri. Scurta deschidere politică şi culturală de la sfârşitul anilor '60 îi va da posibilitatea să semneze singur traducerile a două volume de Joseph Conrad: *Nostromo* şi *Victorie*. Spre sfârşitul vieţii îi apare cartea *Doamna brună din sonete*, conţinând traducerea a 28 de sonete shakespeariene, încununare a întregii sale activităţi şi operă de mare erudiţie. După cum mărturisea într-un interviu acordat lui Gabriel Gafiţa, metoda este una inovatoare şi presupune renunţarea „la orice efort de a recrea poeticul pentru a respecta textul cu toată bogăţia lui". Traducerea este una filologică, literală, urmărind însă sensurile vizate de poetul englez şi neîngăduind nici o intruziune a personalităţii celui care transpune textul shakespearian în altă limbă. Această nouă metodă este explicată de **D.** în introducere, alături de câteva notaţii despre misiunea traducătorului, dificultăţile întâmpinate şi psihologia creaţiei. Traducerea este însoţită de un bogat comentariu lexical, de confruntarea variantelor din limba română şi din alte limbi, de explicarea propriei opţiuni pentru un sens sau altul şi de restabilirea conotaţiilor unor cuvinte din engleza elizabetană, ceea ce face posibilă redarea ambiguităţii unei sintagme în limba română. Din această perspectivă, opera de traducător implică şi una de critic literar, care comentează geneza sonetelor, restabileşte ordinea intenţionată de scriitorul englez, precizează corespondenţele cu realitatea, considerând sonetele fragmente dintr-o „poveste" pe care o recompun. Demersul este multidisciplinar, pentru că la analiza lingvistică se adaugă discutarea unor probleme de istorie şi sociologie. Formula a avut ecou în Germania şi Elveţia, fiind promovată în cadrul catedrelor de limba engleză de la trei universităţi. În acelaşi timp, la Tokio, articolul său în care îşi explica metoda este publicat în paginile revistei „Shakespeare Translation". **D.** va începe și transpunerea în româneşte a lui *Ulysses* de James Joyce, proiect pe care însă nu va apuca să-l ducă la bun sfârşit.

Traduceri: I. Semionov, *Averile pământului*, Bucureşti, 1942; Carl Crow, *China. 400 000 000 de clienţi*, Bucureşti, [1943]; Humphrey Cobb, *Cărările gloriei*, pref. Eugen Barbu, Bucureşti, 1961 (în colaborare cu Eugen Barbu);

Hans Marchwitza, *Peter Kumiak şi urmaşii*, pref. Paul Langfelder, Bucureşti, 1962 (în colaborare cu Eugen Barbu); J.B. Priestley, *Fundătura îngerilor*, pref. Matei Călinescu, Bucureşti, 1964 (în colaborare cu Eugen Barbu); William Faulkner, *Nechemat în ţărână*, pref. Radu Lupan, Bucureşti, 1964 (în colaborare cu Eugen Barbu), *Cătunul*, pref. Radu Lupan, Bucureşti, 1967 (în colaborare cu Eugen Barbu), *Oraşul*, Bucureşti, 1967 (în colaborare cu Eugen Barbu), *Casa cu coloane*, Bucureşti, 1968 (în colaborare cu Eugen Barbu); Thomas Mann, *Doctor Faustus*, pref. Ion Ianoşi, Bucureşti, 1966 (în colaborare cu Eugen Barbu); Joseph Conrad, *Nostromo*, Bucureşti, 1969, *Victorie*, Bucureşti, 1972; M. Innes, *Misterul manuscrisului*, Bucureşti, 1973; Shakespeare, *Doamna brună din sonete*, Cluj-Napoca, 1978; Panait Istrati, *Opere alese – Œuvres choisies*, ed. bilingvă, VIII, postfaţă Al. Oprea, Bucureşti, 1983 (în colaborare cu Eugen Barbu).

Repere bibliografice: Aurel-Dragoş Munteanu, *„Doamna brună din sonete”*, LCF, 1979, 3; Virgil Stanciu, *Shakespeare în 28 de sonete*, ST, 1979, 3; Nicolae Balotă, *Adevăr şi poezie în sonetele lui Shakespeare*, RL, 1979, 21; Gabriel Gafiţa, *Doamna brună* (interviu cu A.I. Deleanu), ST, 1980, 3; Ştefan Stoenescu, *De la Hamlet la Ulysses. Permanenţa unui personaj shakespearian*, SXX, 1980, 7–9; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *52–53.* ***C.Dt., D.Mr.***

DELEANU, Horia (25.XII.1919, Iaşi – 25.XII.1998, Bucureşti), teatrolog, dramaturg.

Părinții se numeau Malvina (n. Feller) şi Arnold. **D.** a urmat gimnaziul şi liceul în Iaşi; după doi ani la Medicină în oraşul natal, îşi continuă studiile în Bucureşti, la Facultatea de Litere şi Filosofie, pe care a absolvit-o în 1946. Din 1950 este titular, pentru mulţi ani, al Catedrei de istoria teatrului universal contemporan la Institutul de Teatru din Bucureşti. Îşi dă doctoratul în 1971 cu o lucrare despre teatrul absurdului. Este redactor la revistele „Veac nou” (1945–1953) şi redactor-şef la proaspăt înfiinţata „Teatrul” (1956–1958). A tradus, singur sau în colaborare, dramaturgie sovietică și occidentală. Debutează editorial în 1948 cu *Impresii literare sovietice.*

Primele volume ale lui **D.**, *Impresii literare sovietice*, *Problemele realismului critic în literatură* (1950), *Aspecte din dramaturgia lui Gorki* (1954) ş.a., se ocupă doar de literatura realist socialistă. *Triumful lui Goldoni* (1957) este o biografie romanţată didactică, iar *Oraşe şi teatre. Germania, Italia ’57* (1958) şi *Puncte de reper în dramaturgia occidentală contemporană* (1962) sunt impregnate de același tezism realist socialist. Treptat autorul tinde spre proiecte de sinteză, după cum arată *Istoria teatrului universal contemporan* (I, 1963) şi *Dileme şi pseudodileme teatrale* (1972), e interesat de teatrul modern şi de limbajele specifice ale acestuia în *Teatru–antiteatru–teatru* (1972) şi în *Modernitatea teatrului* (1983), unde discută problema modernităţii în teatru ca „noutate a continuităţii” şi „reabilitare a cuvântului”, relaţia dintre spaţiul de joc şi spectator etc. Comentariile lui **D.** din anii ’70 ai secolului trecut obţin o relativă deschidere ideologică în comparaţie cu orizontul îngust al scrierilor de început, vehiculând referiri la Sean O’Casey, J.B. Priestley, Karel Čapek, Bertolt Brecht, Jean Giraudoux, Albert Camus, Armand Gati sau Peter Brook. Trilogia compusă din *Elogiu actorului* (1982), *Elogiu regizorului* (1985) şi *Elogiu scenei* (1988) omagiază actori şi regizori români importanţi; ultimul volum, o culegere de cronici teatrale, prezintă spectacolele importante ale scenei româneşti din deceniul al nouălea din secolul trecut. După *Cazul Bennet* (1954) *Dialog despre dragoste* (1970) este tot o lucrare dramatică scrisă în colaborare cu Radu Boureanu, o piesă de idei, un dialog despre dragoste şi teatru. Personajele sunt Scriitorul (El), Criticul (Ea) şi Femeia. Procedeul de construcţie se apropie de textualism: „piesa” şi realitatea se construiesc simultan, pe planuri temporale şi ontologice în mod ambiguu distincte şi care se vor uni în final. Povestea de dragoste (aşa-zis „reală”) dintre Scriitor şi Femeie se desfăşoară paralel cu „scrierea”, care constituie celălalt plan al piesei, cealaltă poveste, tot de dragoste, fiind cea dintre Scriitor şi Ea–Criticul. Scriitorul, autor de teatru, un fel de Don Juan insensibil, învaţă treptat să iubească. „Dascălii” lui sunt cele două femei, din viaţa reală şi din cea livrescă: Femeia concretă, iubita, şi Criticul, prietena platonică, de fapt ipostazele aceluiaşi principiu feminin, contopite în cele din urmă. *Întâlniri memorabile* (1995) reflectă interesul pentru piesele puse în scenă la Teatrul Evreiesc de Stat, spectacolele fiind prezentate în ample analize, iar *Rebelul* (1998) dezvăluie apetenţa pentru povestire a autorului.

SCRIERI: *Impresii literare sovietice*, București, 1948; *Maiacovski*, București, 1949; *Problemele realismului critic în literatură*, București, 1950; *Aspecte din dramaturgia lui Gorki*, București, 1954; *Cazul Bennet* (în colaborare cu Radu Boureanu), București, 1954; *Triumful lui Goldoni*, București, 1957; *Orașe și teatre. Germania, Italia '57*, București, 1958; *Puncte de reper în dramaturgia occidentală contemporană*, București, 1962; *Istoria teatrului universal contemporan*, I, București, 1963; *Regizorul și teatrul*, București, 1968; *Dialog despre dragoste*, București, 1970; *Dileme și pseudodileme teatrale*, București, 1972; *Teatru–antiteatru–teatru*, București, 1972; *Elogiu actorului*, București, 1982; *Nemurirea teatrului*, București, 1982; *Modernitatea teatrului*, Cluj-Napoca, 1983; *Elogiu regizorului*, București, 1985; *Arta regiei teatrale*, București, 1987; *Elogiu scenei*, București, 1988; *Întâlniri memorabile*, București, 1995; *Rebelul*, București, 1998. **Traduceri:** James Aldridge, *Al patruzeci și nouălea stat*, București, 1948 (în colaborare cu Mihail Calmâcu); August Iacobson, *Viața în citadelă*, București, 1948; Ilya Ehrenburg, *Leul din piață*, București, 1948; Leonid Leonov, *Un om obișnuit*, București, 1958.

Repere bibliografice: Mircea Ghițulescu, [*Horia Deleanu*], ST, 1972, 16, 1984, 6; Mircea Iorgulescu, *„Dileme și pseudodileme teatrale", „Teatru–antiteatru–teatru"*, LCF, 1972, 29; Marian Popa, *„Dileme și pseudodileme teatrale"*, TR, 1972, 30; Marian Popescu, *Actorul și scena*, RL, 1982, 22; Iustin Ceuca, *„Modernitatea teatrului"*, TR, 1984, 38; George Chirilă, *Creatorii spectacolelor*, CNT, 1985, 44; Mirodan, *Dicționar*, II, *52–55*; *Dicț. scriit. rom.*, II, *53–54*; Popa, *Ist. lit.*, II, *869*. ***R.D.***

DELEANU, Liviu (8.II.1911, Iași – 12.V.1967, Chișinău), poet, dramaturg. Născut într-o familie de evrei săraci, ca fiu al Rozei și al lui Sami Cligman, **D.** își întrerupe studiile liceale, începute la Iași, și pleacă la București, unde lucrează un timp ca tipograf și corector. În 1928 adoptă numele Liviu Deleanu în locul numelui de la naștere, Lipa Cligman. În 1940 s-a refugiat la Chișinău, de unde pleacă la Moscova, stabilindu-se apoi, în 1944, la Chișinău. Redactor la „Vitrina literară" (1927) și la „Prospect" (1928), va publica versuri în „Bilete de papagal" (1928), continuând să fie o prezență activă în reviste ieșene și bucureștene, precum „Dimineața", „Ediția specială", „Cuvinte literare", „Vlăstarul", „Floarea de foc", „Șantier", „Reporter", „Viața literară", „Hasmonaea", „Adam", „Facla" ș.a. Uneori a semnat și C.L. Deleanu, Cliglon, Luca Dan.

Volumele *Oglinzi fermecate* (1927), *Ceasul de veghe* (1937) și *Glod alb* (1940) au fost bine primite de critica epocii. Format în plin modernism și îndeosebi în vecinătatea lui Tudor Arghezi, **D.** scrie o poezie aerisită, cu imagini insolite, construind pasteluri vitaliste. Melancolizând ușor, versurile lui imaginează spații stilizate, de o somptuozitate discretă, atinsă când și când de sordidul citadinismului. Versurile publicate după 1940 sunt tributare clișeelor propagandei antiromânești duse de regimul sovietic bolșevic. *Krasnodon* (1950), poem amplu în genul celor compuse de Dan Deșliu, respecta cu strictețe retorica grandilocventă realist socialistă. Alte volume – *Dragostea noastră cea de toate zilele* (1966), *Cartea dorului* (1968) ș.a. –, fără a depăși întru totul banalitățile liricii erotice, reușesc să înscrie sentimentul de iubire într-un delicat registru meditativ. **D.** a tradus din Krîlov, Pușkin, Lermontov, Esenin, I. Groper, I. Manger ș.a.

SCRIERI: *Oglinzi fermecate*, Iași, 1927; *Ceasul de veghe*, București, 1937; *Glod alb*, București, 1940; *Poezii pentru copii*, Chișinău, 1947; *Krasnodon*, Chișinău, 1950; *Buzduganul fermecat*, Chișinău, 1951; *Nepoțica o învață pe bunica*, Chișinău, 1951; *Vremuri noi*, Chișinău, 1952; *Mi-i drag să meșteresc*, Chișinău, 1953; *La noi în ogradă*, Chișinău, 1954; *Poezii și poeme*, Chișinău, 1954; *Bucurii pentru copii*, Chișinău, 1956; *Cânturi de ieri și de azi*, Chișinău, 1958; *Stihuri alese*, Chișinău, 1958; *Licurici*, Chișinău, 1961; *Freamăt*, Chișinău. 1962; *Pic, pic, pic*, Chișinău, 1962; *Ieșire din legendă*, Chișinău, 1963; *Triluri vesele*, Chișinău, 1963; *Dragostea noastră cea de toate zilele*, Chișinău, 1966; *Versuri*, Chișinău, 1967; *Cartea dorului*, Chișinău, 1968; *De la mic la mare*, Chișinău, 1968; *Destăinuire*, îngr. Baca Deleanu, Chișinău, 1970; *Ala bala portocala*, Chișinău, 1972; *Scrieri*, I–II, pref. Simion Cibotaru și Eliza Botezatu, Chișinău, 1976; *Strigăt din mină*, Chișinău, 1976; *Cu cântări și flori pe plai*, Chișinău, 1980; *Și de n-ar fi cuvântul iubire*, Chișinău, 1982; *Mi-e drag*, Chișinău, 1988; *Poezii*, Chișinău, 1991; *O sută poezii de dragoste și dor*, Chișinău, 1996; *Epigrame cu adresă*, pref. Baca Deleanu, Chișinău, 1999; *Ciocârlii pentru copii*, Chișinău, 2000; *Răscolite tăceri*, îngr. Baca Deleanu, Vasile Romanciuc și Nicolae Rusu, Timișoara, 2001; *Vreme-n alte vremi topită*, pref. Mihail Dolgan, Iași, 2005.

Repere bibliografice: A.P. Samson, *„Oglinzi fermecate"*, RP, 1930, 3720; Călinescu, *Opere*, III, *865–866*; Ștefan Popescu, *Critice*, București, 1947, *61–64*; Vasile Coroban, *Liviu Deleanu*, în *Profiluri*, *181–190*; Eliza Botezatu, *Liviu Deleanu: formulă poetică și expresivitate*, RLSL, 1991, 2; Baca Deleanu, *Drumeția noastră*, Chișinău, 1992; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, *175*, *394*; Ciocanu, *Lit. rom.*, *93–102*; Iulia Azriel, *Liviu Deleanu, un poet uitat*, CL, 2005, 9; *Mică encicl.*, *279–290*; Ciocanu, *Vase comunicante*, *156–165*; Dolgan, *Poezia*, *327–340*; Adriana Cazacu, *Poezia lui Liviu Deleanu din perioada interbelică*, LRC, 2009, 5–6; *Dicț. Chișinău*, *207–209*; Rachieru, *Poeți Basarabia*, *35–40*. ***D.M.***

DELEANU, Marcu Mihail (21.II.1940, Boiu, j. Mureş), prozator, eseist, folclorist. Este fiul Anicăi (n. Hegbeli) şi al lui Mihail Marcu, ţărani; tatăl a murit pe front, în decembrie 1941, la Sevastopol. Urmează şcoala generală în satul natal şi liceul la Sighişoara (1953–1956). Prin adopţie, din 1958 numele lui de familie va fi Deleanu. După absolvirea Facultăţii de Filologie din Timişoara (1963) este profesor la Şcoala Generală nr. 4 din Reşiţa (1963–1964), cercetător la Baza Academiei din Timişoara, sectorul de lingvistică (1964–1965), director al Casei Orăşeneşti de Cultură din Reşiţa (1965–1968), vicepreşedinte (1968–1979) şi preşedinte (1980–1983) al Comitetului de Cultură şi Educaţie Socialistă al Judeţului Caraş-Severin, director la două școli generale din Reşiţa (1984–2002), cadru didactic asociat (1998–2002), apoi conferenţiar la Universitatea „Eftimie Murgu" din Reşiţa. Este doctor în filologie (1977) cu teza *Evoluţia artistică a prozei ardelene*. A debutat cu schiţa *Ţaizăru* în „Orizont" (1980) și editorial cu *Glasul pământului. Stilistica motivului în proza literară* (1981). Mai colaborează la „Limbă şi literatură", „Semenicul", „Studii de limbă, literatură şi folclor", „Transilvania", „Tribuna" ș.a.

Proza scurtă din *Acvariu pe nisip* (1983) ilustrează vocaţia pentru dialog a lui **D.** şi capacitatea de a sugera, cu mijloace stricte, destine. Romanul *Baraj* (1985) este mai puţin istoria unui şantier cât aceea a paralelismului dintre construirea barajului şi scrierea romanului, evenimente ce se interferează sub ochii cititorului, nu fără complicităţi ironice. Îmbinarea ironiei şi a realismului este continuată şi în *Zodia berbecului* (1987), roman care evocă la suprafaţă viaţa crescătorilor de oi într-un timp al schimbărilor forţate, dar care semnifică într-un orizont mai larg şi profită substanţial de viziunea modernă asupra discursului narativ ca intersecţie de texte. Proza lui **D.** se reclamă, totuşi, din cea mai bună tradiţie a celei ardelene, pe care o cunoaşte detaliat şi din interior; această adeziune este uşor de recunoscut şi atunci când plasarea subiectului în plină actualitate l-ar fi putut tenta să urmeze altă cale decât cea a unei modernităţi cumpătate. *Glasul pământului. Stilistica motivului în proza literară* este un studiu metodic şi documentat, care urmăreşte configuraţia şi circulaţia unui motiv în toată variabilitatea lui semantică. **D.** este un intelectual cu o arie largă de preocupări, de la etnografie, folclor şi istoria folcloristicii la istoria lingvisticii şi la dialectologie, domenii în care are contribuţii originale, recunoscute ca atare de specialişti.

SCRIERI: *Glasul pământului. Stilistica motivului în proza literară*, Timişoara, 1981; *Acvariu pe nisip*, Timişoara, 1983; *Baraj*, Cluj-Napoca, 1985; *Zodia berbecului*, Cluj-Napoca, 1987; *Însemnări despre caraşoveni. Interferenţe lingvistice şi culturale specifice Europei Centrale*, Reşiţa, 1999; *Reşiţa filologică*, Reşiţa, 1999; *Studii de stilistică*, Reşiţa, 1999; *Academicianul Simeon Mangiuca (1831–1890)*, Reşiţa, 2002; *Memorial istoric şi etnolingvistic: grai, obiceiuri şi folclor din Boiu*, Reşiţa, 2003; *Manuscrisul de la Prigor (1979–1980)*, Reşiţa, 2005; *Gustav Weigand şi bănăţenii*, Reşiţa, 2005; *Elemente de comunicare*, Reşiţa, 2006; *Memorial filologic*, Reşiţa, 2006; *Memorial etnofolcloric*, I–III, Reşiţa, 2008; *Et in Arcadia ego*, I–II, Reşiţa, 2010; *Memorial, documente şi studii despre George Cătană*, Reşiţa, 2011; *Izvoare şi preocupări dialectale în Banat*, I–II, Timişoara, 2012. **Antologii:** *Trandafir cu creanga-n apă*, Reşiţa, 1976. **Traduceri:** Anton Ferenschutz, *Generaţia de sacrificiu*, Timişoara, 1995.

Repere bibliografice: G.I. Tohăneanu, *„Glasul pământului"*, O, 1982, 15; Ion Lungu, *O interesantă analiză şi pledoarie stilistică*, TR, 1982, 42; Silviu Guga, *„Stilistica motivului în proza literară"*, T, 1984, 4; Ioana Rauschan, *„Acvariu pe nisip"*, O, 1984, 6; Titu Popescu, *Jurnal de lectură*, T, 1986, 1; Tudorel Urian, *Romanul romanului*, O, 1986, 10; Serafim Duicu, *Un roman al romanului*, VTRA, 1986, 9; Dorin Murariu, *Etapele scriitorului*, O, 1988, 21; Anton Cosma, *Un moment metarealist?*, VTRA, 1989, 1; Ionel Bota, *În căutarea timpului-poveste*, Reşiţa, 2004; *Dicţ. Banat, 234–236*; Titus Crişciu, *Identitate şi destin cultural*, Oraviţa, 2008, *14–26*; Viorel Marineasa, *Despre Banat, în registru normal*, Reşiţa, 2009, *180–187*; *Marcu Mihail Deleanu: dor nestins*, coordonatori Gheorghe Popovici şi Doina Chiş-Toia, Timişoara, 2010. ***D.B.-D.***

DELEANU, Nicolae (16.IX.1903, Bucureşti – 10.IV.1970, Bucureşti), prozator, ziarist. Este fiul lui Ştefan Deleanu, muncitor. Îşi întrerupe studiile liceale în 1916, din cauza greutăţilor materiale; lucrează ca ucenic într-un atelier de armurărie. Se întoarce la liceu în toamna lui 1918 şi este exmatriculat peste câteva luni pentru că participase la demonstraţia de la 13 decembrie din acel an. A fost reînscris la intervenţia lui N. Iorga, impresionat de figura adolescentului slăbuţ şi îmbrăcat sărăcăcios pe care îl întâlnea adesea în anticariatele bucureştene. A îndeplinit diverse munci pentru a-şi putea plăti taxele şcolare. În 1920 e angajat corector la „Anuarul economic al României", iar peste un an va conduce librăria Casa Poporului de pe strada Brezoianu, loc de întâlnire al militanţilor socialişti şi social-democraţi. Aderă la Uniunea Tineretului Socialist, al cărei preşedinte

devine (1924–1926). Între 1923 şi 1926 activează în gruparea studenţească de stânga care edita publicaţiile „Ideea universitară", „Cultura nouă", „Viaţa universitară" şi, mai târziu, o anume perioadă, „Scânteia". Debutează în 1922, cu articole în presa socialistă. Este redactor şi redactor-şef la „Socialismul", „Lumea nouă", „Bányamunkás", „Bergarbeiter", „Tribuna porturilor şi transporturilor". Împreună cu Al. Sahia redactează rubrica referitoare la viaţa muncitorească a ziarelor „Dimineaţa" şi „Adevărul" (1926–1937). După 1944 face parte din conducerea oficiosului social-democrat „Libertatea" şi conduce „Ultima oră" (1944–1948), ziarul de după-amiază al acestui partid. Alcătuieşte anual (1925–1939) „Calendarul muncii", editat de Partidul Social Democrat. La Congresul din octombrie 1947 al partidului, va face parte din gruparea ce se va pronunţa pentru unirea cu comuniştii. După 1951 va fi câţiva ani conferenţiar la Facultatea de Istorie a Universităţii din Bucureşti și la Institututul de Arte Plastice „N. Grigorescu", ţinând cursuri referitoare la secolul al XIX-lea, cu un accent deosebit asupra evoluţiei ideilor socialiste de la falansterul din Scăieni şi relaţiile revoluţionarilor de la 1848 cu socialiştii francezi până la mişcarea de la sfârşitul veacului. Este ales deputat în mai multe legislaturi între 1946 și 1969.

Activitatea literară a lui **D.** e sporadică. Ea începe în 1931, cu alcătuirea unei antologii, *Poezia muncii*, prima de acest gen în România, cuprinzând versuri ale poeţilor-muncitori; în comparaţie cu numeroasele culegeri ce se vor întocmi în anii '50, culegerea are calitatea de a se înscrie într-un orizont tematic mai larg, fără să-şi propună o simplă ilustrare a ideilor politice. În 1932 va edita o formă revizuită (sub titlul *Cântecul muncii*), iar în 1934 *Robii*, un volum de povestiri – cele mai multe pornind de la întâmplări reale, de obicei, dramatice, cu puternice inflexiuni de factură naturalistă, în spiritul literaturii lui Carol Ardeleanu. Cartea sa cea mai cunoscută e romanul *Nedeia din Poiana Miresei* (I–III, 1955–1964). Investigaţiile în arhive şi în biblioteci l-au ajutat pe **D.** să creeze un cadru precis al naraţiunii, inspirată de evenimente petrecute la începutul secolului al XIX-lea. Cu mijloacele tradiţionale ale romanului realist, se dezvoltă o acţiune în mai multe planuri, uneori lipsită totuşi de dinamism, în măsura în care scriitorul e ispitit de redarea amănunţită a dialogurilor construite pe idei sociale. *Nedeia din Poiana Miresei* – frescă a vieţii şi regiunii minereşti de la începutul veacului trecut, frescă a luptelor anului 1848 în acele părţi de ţară – rămâne un roman „de o trainică factură epică" aprecia Valeriu Râpeanu.

SCRIERI: *Robii*, Bucureşti, 1934; *Nedeia din Poiana Miresei*, I–III, Bucureşti, 1955–1964; ed. 2, I–II, pref. Valeriu Râpeanu, Bucureşti, 1968; *Scrieri social-politice*, introd. Ion Felea, Bucureşti, 1976. **Antologii:** *Poezia muncii*, Bucureşti, 1931; ed. (*Cântecul muncii*), Bucureşti, 1932.

Repere bibliografice: Dan Grigorescu, *„Nedeia din Poiana Miresei"*, GL, 1956, 6; Gh. Dinu (Ştefan Roll), *Un cronicar al Văii Jiului*, GL, 1957, 4; Const. Călin, *„Nedeia din Poiana Miresei"*, GL, 1964, 38; Valeriu Râpeanu, *„Nedeia din Poiana Miresei"*, „Scânteia", 1965, 6490; Tudor Teodorescu-Branişte, *„Nedeia din Poiana Miresei"*, CNT, 1965, 20; Mircea Dumitrescu, *„Nedeia din Poiana Miresei"*, RMB, 1969, 7755; Popa, *Ist. lit.*, I, *926*. ***D.G.***

DEMETRESCU, Mihail (26.X.1857, Brăila – 15.VI.1926, Bucureşti), prozator. Cu un doctorat în ştiinţe politice la Paris, **D.** a fost funcţionar superior în Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice. Debutează în 1880 la „Literatorul", colaborând şi la „Pressa" – cu nuvele şi traduceri din La Bruyère, Volney, Hugo –, „România literară", „Timpul", „Vatra", „Revista literară". Majoritatea scrierilor sale sunt reunite în volumele *Izvoade. 1880–1890* (1892) şi *Nuvele* (1896).

D. cultivă două genuri de proză: „copia după natură", un fel de fiziologie în care domină observaţia tipologică, şi textul care dezvoltă o naraţiune lirică. Înzestrat pentru cea dintâi categorie, nuvelistul creionează cu ironie o serie de portrete: oameni de mahala, mici funcţionari, avocaţi „fără pricine". O lume pestriţă, care îşi trăieşte cu amărăciune eşecul. Din transcrierea oratoriei emfatice, incoerente, a veleitarilor politici, sunt scoase câteva efecte comice notabile. Nuvele ca *Popa Timofte Bondoroagă* şi *Chira* menţin un bun echilibru între tabloul de gen şi intriga foiletonistică. Multe sunt însă năpădite de sentimentalism, de prolixe însăilări, de cugetări banale şi acţiuni neverosimile, utilizând din plin clişeul romanţios şi idilic. Cea mai ambiţioasă, *Lake Buturugă*, nu era decât un plagiat după o nuvelă a lui André Theuriet. Dacă ar fi rămas la proza de observaţie caracterologică, în care portretul se concentra în câteva linii, cu o bună plasticitate verbală, **D.** ar fi putut să fie un scriitor demn de luat în seamă.

SCRIERI: *Izvoade. 1880–1890*, Bucureşti, 1892; *Nuvele*, Bucureşti, [1896].

Repere bibliografice: Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), I, *203–204*, II, *6–7*; N. Iorga, *Literatura română necunoscută*, RFR, 1934, 9; *Dicţ. lit. 1900*, *268*. ***G.D.***

DEMETRESCU, Romulus (10.XII.1892, Roman – 24.XII.1972, Bucureşti), critic literar. Tatăl său, Gheorghe Em. Demetrescu, era funcţionar la Fabrica de Zahăr din Mărăşeşti. **D.** a învăţat la o şcoală primară din oraşul natal, apoi la Liceul Naţional din Iaşi, pe care l-a absolvit în 1913. Se înscrie la Facultatea de Litere şi Filosofie a Universităţii ieşene, dar războiul îl obligă să amâne încheierea studiilor până în 1918. Doi ani mai târziu, după ce termină şi cursurile Seminarului Pedagogic Universitar, îşi trece examenele de capacitate pentru limba română şi filosofie. Obţine un post la Liceul „G. Bariţiu" din Cluj şi devine asistent la Catedra de psihologie a profesorului Florian Ştefănescu-Goangă (în 1923), iar ceva mai târziu şi la Seminarul Pedagogic (în 1930). Din 1925 este doctor în filosofie, titlu obţinut cu teza *Teoria cunoaşterii în istorie*. Evenimentele anului 1940 îl obligă să se refugieze la Bucureşti, unde va fi profesor la Liceul „Spiru Haret" şi inspector general în Ministerul Educaţiei Naţionale. A debutat încă din liceu (1910), în paginile revistei „Activitatea tinerimii" de la Ploieşti, cu note şi recenzii. După 1920 se integrează relativ repede în atmosfera culturală a Clujului, îşi face prieteni printre universitari şi în mediul scriitoricesc, începe să colaboreze la revistele transilvănene. Prima carte, *Elemente de logică şi metodologie*, de fapt un manual liceal, îi apare la Cluj în 1922. Va fi urmat de alte lucrări cu caracter didactic, manuale de limba română sau de logică, toate reluate în numeroase ediţii până în 1947. Deşi avea intenţia să-şi tipărească în volum şi contribuţiile de critică literară, manuscrisul fiind pregătit în 1940, împrejurările i-au fost potrivnice. După 1944, potrivit mărturisirii făcute în prefaţa la *Tratatul elementar de logică* (1947, ediţie revăzută şi completată a manualului din 1922), lucra la „un mare *Tratat de logică*". Din 1936 se numără printre membrii fondatori ai Asociaţiei Scriitorilor Români din Ardeal. A publicat cronici şi articole dedicate actualităţii literare în „Unirea", „Ardealul nostru", „Vieaţa noastră", „Arhiva pentru ştiinţă şi reformă socială", „Cele trei Crişuri", „Ramuri", „Societatea de mâine", „Transilvania", „Familia", „România literară", „Abecedar", „Pagini literare", la care a făcut parte din comitetul de redacţie, „Însemnări ieşene" ş.a.

Prin demersul său critic **D.** se situează între ultimii maiorescieni. Informaţia la care recurge, de sorginte în primul rând germană, dar îmbogăţită prin apelul la surse franceze, italiene etc., este utilizată cu discreţie şi adecvare. În acelaşi timp, se dovedeşte un observator atent al spaţiului literaturii autohtone, ţinându-se la curent cu aproape tot ce se publică, urmărind cu detaşare discuţiile şi polemicile epocii, dar intervenind rareori. Cronicile, majoritatea analize extinse, construite cu echilibrul şi metoda logicianului, aduc, alături de o netăgăduită adâncime a observaţiei, argumentele unui spirit critic pe cât de ascuţit, pe atât de ponderat, de lucid. Interesul comentatorului este îndreptat mai ales spre scriitorii din Transilvania, cu atenţie fiind privită şi literatura din celelalte provincii româneşti. Dintre autorii la care se referă nu lipsesc Lucian Blaga, Tudor Arghezi, Octavian Goga, Perpessicius, Şerban Cioculescu, Ion Minulescu, Mateiu I. Caragiale, dar îndeosebi ardeleni aflaţi, în deceniul al patrulea din secolul trecut, la început de drum: Emil Giurgiuca, George Boldea, Ion Şiugariu, Teodor Murăşanu, Mihai Beniuc, Ştefan Baciu ş.a. Un anume didacticism, detectabil în insistenţa demonstraţiei şi în parantezele, rare totuşi, care colecţionează ezitările de stil din scrierile discutate, nu împovărează discursul critic, remarcabil şi, înainte de toate, individualizat prin ceea ce aduce profund şi, adesea, nou.

SCRIERI: *Însemnări critice*, îngr. şi pref. Nae Antonescu şi Dimitrie Danciu, Cluj-Napoca, 1979.

Repere bibliografice: V. Fanache, *Criticul Romulus Demetrescu*, ST, 1980, 3; Mircea Popa, *Profilul unui critic: Romulus Demetrescu*, TR, 1980, 41; Antonescu, *Scriitori*, *220–231*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *54–55*. ***R.Z.***

DEMETRESCU, Traian (3.XI.1866, Craiova – 17.IV.1896, Craiova), poet, prozator, gazetar. Radu Rafael Traian era al doilea din cei şapte copii ai Ioanei Anica şi ai lui Radu Radulian Dumitriu (care şi-a schimbat numele în Dumitrescu), cojocar şi negustor de băuturi în Craiova. După cursul primar **D.** este dat să înveţe meserie pe lângă un unchi, toptangiu de bumbac. Fuge însă şi stăruie să fie trimis la şcoală. Urmează liceul la Craiova până în clasa a IV-a gimnazială. Se pare că a pregătit în

particular clasele a IV-a şi a V-a. Publică încă din şcoală versuri în ziarele craiovene „Alarma" (unde îi apare prima poezie, *Durerei,* în martie 1883), „Vocea Doljului" (1883) şi „Clopotul" (1883–1884). Remarcat de Al. Macedonski, îşi începe în 1884 colaborarea la „Literatorul" şi scoate un prim volum, *Poezii* (1885), elogios prefaţat de acesta. În 1886 vine la Bucureşti, locuieşte la Macedonski şi este redactor la „Revista literară". Câştigă atât de puţin, încât trebuie să se întoarcă la Craiova. Mereu în aşteptarea unei definitive stabiliri în Bucureşti, **D.** îşi trimite colaborările la „Revista literară", „Gutenberg", „Analele literare". La Craiova redactează aproape de unul singur gazeta „Amicul libertăţii" (1887) şi, împreună cu Gr. D. Pencioiu, „Revista olteană" (1888–1890, 1892). Ambele publicaţii se situau în linia „Contemporanului". Când, în 1890, vine din nou la Bucureşti, apropierea lui **D.** de cercurile socialiste apare mai clară odată cu răcirea raporturilor cu Macedonski. Este frecvent prezent în „Adevărul" cu articole antidinastice şi cronică literară, în „Ecoul Doljului", „Clopotul", „Economistul", „Democraţia socială", „Viitorul", „Revista independentă", „Universul ilustrat" „Luceafărul", „Secolul", „Reforma". Din 1893 semnează în ziarul socialist „Munca", apoi în „Lumea nouă" şi „Evenimentul literar" (poezie, proză, cronică literară şi politică). Este membru al Partidului Social Democrat al Muncitorilor din România şi face parte din conducerea organizaţiei locale craiovene. La 1 mai mergea în fruntea muncitorilor şi s-a implicat în propaganda socialistă din ţară. Semna Tradem, Drac, Elislav, Fux, Fabio, Intim, Longhin, Miop, Nerva, Pârjol, Scrib, Ulpiu, Un singuratic, Vedeaude. A murit răpus de ftizie.

Primele volume ale lui **D.** – *Poezii*, *Freamăte* (1887), *Amurg* (1888), *Cartea unei inimi* (1890) – strâng o producţie lirică minoră, sentimentală şi decepţionată, în stilul epocii, cu idei, cadenţe, imagini din M. Eminescu şi din François Coppée, poetul celor umili. O notă particulară se întrevede în discreţia sentimentului, în tonalitatea surdinizată a versului. Cu *Senzitive* (1894) şi *Aquarele* (1896) autorul se dovedeşte un precursor direct al lui G. Bacovia şi printre primii dintr-un lung şir de poeţi ai nevrozei. Motivul putea fi împrumutat de la „decadenţi sau simbolişti", însă a găsit un ecou real în sensibilitatea rafinată, ascuţită de boală şi adesea ultragiată a visătorului, idealistului **D.** Poezia concentrează în mici tablouri o atmosferă de disperare mută, de teamă şi pustiu lăuntric. Confesiunea capătă tonul unei romanţe monotone, sfâşietoare. Peisajul – satul pustiu înecat într-o ninsoare-linţoliu, cimitirul cu corbi „în pâlc de doliu" – devine metafora unor stări depresive. Obsesia morţii, sentimentalismul lugubru, filosofia deprimantă, unele imagini (plânsul nebunului, iubita cântând la clavir din Wagner, vedeniile descompunerii) vor reveni prin Bacovia. Atmosfera de visare vagă, chemarea misterioasă a Nordului, nostalgiile Antichităţii ţin de simbolismul epocii. **D.**, autor şi de romanţe şi idile, a rămas pentru mulţi poetul socialist al epocii. Instantaneele din viaţa năpăstuiţilor, învinşilor, femeilor pierdute, încărcate de compasiune, au fost larg difuzate. În pofida influenţelor şi stângăciilor, el era un poet autentic în reuşitele sale, simplu, muzical şi concis. Romanele pe care le-a scris sunt şi ele impregnate de lirism. În *Iubita* (1895) şi *Cum iubim* (1896), personajele – intelectuali idealişti, hipersensibili, victime ale mediului social şi ale visului lor de iubire absolută – nu capătă consistenţă. *Intim* (1892) este un jurnal, cuprinzând notaţii ale stărilor interioare, impresii de natură, comentarii pe marginea cărţilor. Paginile de autoanaliză descoperă un singuratic ce află în natură un izvor de seninătate şi de împăcare. Sufletul tăcut al arborilor şi al florilor sugerează, ca la simbolişti, melancolii aproape omeneşti. Expresia este poematică. Raicu Ionescu-Rion şi G. Ibrăileanu i-au reproşat intimismul mic-burghez. Volumul *Profile literare* (1891) se compune din impresii de lectură; autorii, români şi francezi (D. Bolintineanu, Mihail Kogălniceanu, Ion Ghica, Al. Vlahuţă, V.G. Morţun, Th. M. Stoenescu, J.M. Guyau, Louise Ackermann, Théodore de Banville), au fost selectaţi după criteriul afectiv. Intuiţiile sunt sigure şi gustul cultivat, dar cronicarul, discipol al lui C. Dobrogeanu-Gherea, apreciază mai ales literatura de „documente omeneşti", pe Émile Zola, în special. Bogăţia lecturilor (Lamartine, Ernest Renan, Hippolyte Taine, Jules Lemaître, Charles Baudelaire, Sully Prudhomme, Stéphane Mallarmé, Paul Verlaine, Jean Richepin, Paul Bourget, Pierre Loti, L.N. Tolstoi, F.M. Dostoievski ş.a.) impresionează. Cu *Lăutarul din Cremona. Pater* (1895), **D.** este un aplicat traducător în româneşte al teatrului lui François Coppée.

SCRIERI: *Poezii*, pref. Al. Macedonski, Craiova, 1885; *Freamăte*, Craiova, 1887; *Amurg*, Craiova, 1888; *Evoluţiunea în literatură*, Craiova, 1889; *Cartea unei inimi*,

Craiova, 1890; *Săracii*, Craiova, 1890; *Profile literare*, Craiova, 1891; *Intim*, Craiova, 1892; *Senzitive*, Bucureşti, 1894; *Iubita*, Craiova, 1895; *Cum iubim*, Craiova, 1896; *Privelişti din viaţă*, Craiova, 1896; *Aquarele*, pref. A. Steuerman, Iaşi, 1896; *Simplu*, pref. G.D. Pencioiu, Craiova, 1896; *Nuvele postume*, Craiova, 1896; *Nuvele şi poezii*, cu o scrisoare de Al. Vlahuţă, Bucureşti, 1916; *Pagini alese*, pref. M. Dragomirescu, Craiova, 1924; *Opere alese*, pref. Geo Şerban, Bucureşti, 1951; *Scrieri alese*, îngr. şi pref. C.D. Papastate, Bucureşti, 1968; Traian Demetrescu, Elena Farago, *Corespondență*, îngr. C.D. Papastate, Bucureşti, 1976, *9–116*; *Între vis şi realitate*, pref. Al. Macedonski, îngr. şi postfaţă Marian Barbu, Craiova, 1996. **Traduceri:** François Coppée, *Între doi*, Craiova, 1888, *Lăutarul din Cremona. Pater*, Craiova, 1895; [Sully Prudhomme, François Coppée, William Wordsworth], în *Aquarele*, Iaşi, 1896.

Repere bibliografice: Raicu Ionescu-Rion, *Arta revoluționară*, îngr. și introd. Victor Vișinescu, București, 1972, *3–5*; Ibrăileanu, *Opere*, V, *536–543*, X, *108–122, passim*; Chendi, *Impresii*, *202–205*; Chendi, *Schiţe*, *62–63*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *495–498*, *Ist. lit.* (1982), *561–563*; Cioculescu–Streinu–Vianu, *Ist. lit.*, *335–337*; Emil Manu, *Traian Demetrescu*, Bucureşti, 1956; C.D. Papastate, *Traian Demetrescu*, Bucureşti, 1967; Bote, *Simbolismul*, *passim*; *Ist. lit.*, III, *813–819*; *Dicţ. lit. 1900*, *268–270*; Zamfir, *Poemul*, *passim*; Al. Melian, *Traian Demetrescu*, Craiova, 1983; Holban, *Literatura*, I, *73–83*; Ionescu, *Război*, II, *73–75*; Mihai Ungheanu, *„Adio, domnule Maiorescu!"*, Bucureşti, 1995, *28–43*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *55–57*; Ioan Holban, *Singularitatea unui jurnal intim*, CL, 2001, 2,3; Adrian Majuru, *Traian Demetrescu, un cronicar al intimităților eșuate*, ALA, 2004, 708; Adina Mocanu, Elena Popescu, *Traian Demetrescu*, introd. Constantin M. Popa, Craiova, 2008. ***S.C.***

DEMETRIADE, Mircea C. (2.IX.1861, Ocnele Mari – 11.IX.1914, Bucureşti), poet, autor dramatic.

Dintr-o familie care a dat actori renumiţi, fiu al Luxiţei Saragea şi al lui Constantin Dimitriade (om de teatru, autor dramatic) şi frate vitreg al Aristizzei Romanescu, **D.** s-a pregătit la rându-i să devină actor. A urmat, cu întreruperi, cinci clase liceale, apoi, la Conservatorul bucureştean, cursul de declamaţie al lui Ştefan Vellescu. Încă de pe acum Bonifaciu Florescu şi Pantazi Ghica, prieteni ai tatălui său, îl îndemnau să scrie. Frecventează gruparea de la „Literatorul", unde debutează în 1880 cu „acuarele". O nuvelă (*Victima societăţii*) îi apare tot atunci în „Portofoliul român". Citea mult şi fără metodă, călăuzit însă de intuiţie şi de gust. Cafeneaua literară a jucat un rol decisiv în formarea sa. La Fialkovski, la Bulevard şi Kübler, într-un mediu boem frecventat de profesori, actori, scriitori, el ajunge să strălucească în arta conversaţiei. „Vehement, paradoxal [...], entuziast" (cum îl portretizează Al. Macedonski), impulsiv şi cabotin, ar fi avut momente când devenea un „vrăjitor al vorbei". A rămas în amintirile contemporanilor nu atât poetul, cât noctambulul cu o agitată viaţă de cafenea, ce făcea profesiuni de credinţă moderniste şi sacrifica unui vis de artă posibilităţile unei cariere.

D. a colaborat cu versuri, teatru şi traduceri la numeroase publicaţii ale epocii: „Literatorul", unde în 1890 era redactor, „Portofoliul român", „Fântâna Blanduziei", „Revista literară", „Revista orientală", „Revista poporului", „Analele literare", „Biblioteca familiei", „Telegraful român", „Unirea", „Românul", „Naţionalul", „Binele public", „Raiul", „Ciulinul", „Duminica", „Forţa morală", „Liga literară", „Peleşul", „Pleiada", „Vieaţa nouă", „Generaţia nouă", „Hermes", „Românul literar" ş.a. Scria uşor (în periodice sunt răspândite peste o mie cinci sute de poezii), sub semnul unei remarcabile virtuozităţi stilistice. Risipea într-o ţesătură anostă frumuseţea stranie a vreunui vers, culoarea deosebită a unui epitet. Câteva poeme au însă o unitate şi o originalitate pregnantă. Ca poet, a rămas discipolul lui Macedonski. Era familiarizat cu orientările noi ale liricii franceze şi, sub influenţa lui Charles Baudelaire, se cristalizează una din temele dominante ale producţiei sale poetice, adunată în *Fabule* (1883), *Versuri* (1884), *Făt-Frumos. Forme noi. Pygmalion. Din albumul ei. Poezii 1883–1888* (1889): spleenul, invazia pustiitoare a monotoniei şi urâtului. Urâtul e, ca la Baudelaire, „fantasmă uriaşă" devoratoare (*Urâtul*), viciile capătă coşmareşti întruchipări bestiale (*Conştiinţa*). Poetul evocă un peisaj interior apăsat de monotonie, de spaimă şi de moarte, în corespondenţe care indică buna cunoaştere a tehnicii simboliste. Cu insistenţă se perindă vedenii

ale pustiului, teritoriu îngheţat sau deşert de nisip spulberat. Aici s-au pierdut „emiri fatidici”, simboluri ale unei vârste a iluziilor şi îndrăznelii (*Spleen*; sonetul a fost considerat un posibil punct de plecare pentru *Noaptea de decemvrie* a lui Al. Macedonski). Chiar dacă în cazul lui deseori este vorba de simplă poză, **D.** se numără între cei dintâi „nevrozaţi” ai literaturii noastre. El este un citadin şi oraşul îi apare drept un loc blestemat, spaţiu al singurătăţii şi căderii, unde oamenii se metamorfozează în soboli (*Cetate*). Grotescul, închipuirile macabre, hidoase, bizare, toată figuraţia poeziei decadente pătrund o dată cu „sinestezia şi narcoza” în poezia erotică şi chiar în poezia naturii. Poetul imaginează o „orgie a florilor” în care beţia olfactică a înfloririi se amestecă cu exhalaţiile descompunerii „ce-mbată şi omoară” şi, vrând să sfideze sentimentalismul poeziei de iubire din epocă şi să scandalizeze, transcrie printr-un limbaj brutal senzualitatea violentă, instinctul nud (*Spasm, Deflorare, Demoni*). Jean Richepin (din care a şi tradus), Baudelaire, Maurice Rollinat sau Stuart Merrill puteau oferi modele tablourilor sumbre ale dorinţei animalice (*Vânătoare*). La celălalt pol se situează imaginea pură, de sorginte macedonskiană, a poetului – fanatic al visului, prins într-un zbor nestăvilit către ideal. Receptivitatea faţă de poezia simbolistă, vizibilă în tematică şi în unele procedee de expresie, coexistă cu note parnasiene. Viziunile mitologice din *Pygmalion, Imn la Afrodita*, evaziunea exotică, cultul frumosului şi exerciţiul formelor fixe ţin de idealul parnasian. **D.** a cultivat sonetul, a încercat rondelul, pantumul, sonetul dublu, sextina. El este şi autorul unui volum pus sub genericul *Opere dramatice* (1905), cuprinzând un basm versificat, *Dafin Făt-Frumos şi frumoasa Ileana,* melopeea *Renegatul* şi poemul dramatic *Visul lui Ali,* compuneri hibride, monotone şi de un nivel artistic scăzut (deşi *Visul lui Ali*, transpus în franceză, a fost trimis, spre a fi reprezentat, Teatrului Odéon din Paris). A tradus, cu talent şi meşteşug, piese reprezentative din poeţii preferaţi: *Cântecul toamnei* şi *Colocviu sentimental* din Paul Verlaine, câteva din *Himerele* lui Gérard de Nerval, din Baudelaire dând *Abel şi Cain, Urâtul, Femeia.* A adaptat – primul în literatura română – sonetul lui Arthur Rimbaud, *Voyelles.* Articolele sale, *Arta nouă*, *Literatură şi artă* (1896), au fost, odată cu cele ale lui Macedonski şi Ştefan Petică, între puţinele luări de poziţie teoretice prosimboliste din acel moment de început al modernismului. Prin cea mai mare parte a poeziei, ca şi prin traduceri sau prin modelele pe care le-a urmat, **D.** se înscrie, alături de Al. Macedonski, I.C. Săvescu, Al. Obedenaru, C. Cantilli, în prima serie a simboliştilor români, constituită în jurul revistei „Literatorul”.

SCRIERI: *Fabule*, Bucureşti, 1883; *Versuri*, Bucureşti, 1884; *Făt-Frumos. Forme noi. Pygmalion. Din albumul ei. Poezii 1883–1888*, Bucureşti, 1889; *Renegatul*, Bucureşti, 1893; *Opere dramatice,* Bucureşti, 1905; *Visul lui Ali*, Bucureşti, 1913.

Repere bibliografice: Al. Macedonski, *Opere,* II, îngr. și pref. Adrian Marino, Bucureşti, 1966, *382–383*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *469–470, Ist. lit.* (1982), *532*; Perpessicius, *Opere,* X, *134–135*; N. Davidescu, *Din poezia noastră parnasiană,* Bucureşti, 1943, *21–23*; Ciorănescu, *Lit. comp., 237–240*; Vianu, *Opere*, II, *679–683*; Margareta Dolinescu-Georgescu, *Pătrunderi parnasiene în România*, SLC, *161–168*; Bote, *Simbolismul, passim*; Micu, *Început, 422–423*; *Dicţ. lit. 1900, 270–271*; Iliescu, *Poezia, passim*; Gabriela Duda, *Sinestezie şi metaforă în simbolismul românesc,* SCL, 1991, 3–4; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *57–58*; Andrei Oişteanu, *Narcotice în cultura română,* ed. 2, Iaşi, 2011, *169, 184, 186–187.* ***S.C.***

DEMETRIAN, Bucur (22.VI.1951, Craiova – 5.VIII.2013, Craiova), poet. Fiu al Mariei-Viorica Demetrian (n. Ionescu) şi al lui Petre Demetrian, contabili, **B.** a absolvit Liceul „Nicolae Bălcescu” (1966–1970) şi Facultatea de Filologie din Craiova, specialitatea română–franceză (1970–1974), lucrând apoi ca profesor de limba română la Şcoala Generală din Islaz (1974–1978), Şcoala Generală din Gângiova, județul Dolj (1978–1979), Şcoala Generală nr. 19 (1979–1987) și Şcoala Generală nr. 2 „Traian” din Craiova (din 1987). Debutează în 1972, la „Ramuri”, cu poezia *Ospăț livresc*, iar editorial prin includerea ciclului *Locuinţa poetului* în volumul colectiv *Cadran solar* (1986). Mai colaborează cu versuri şi recenzii la „Convorbiri literare”, „Poesis”, „Familia”, „Euphorion” ș.a. După 1989 devine redactor asociat la „Ramuri”. Volumele *Confesiuni* (1993), *Himera de hârtie* (1996) şi *Deodată căderea* (2000) au fost premiate de Filiala Craiova a Uniunii Scriitorilor. A îngrijit, în colaborare cu Ioan Lascu și Constantin M. Popa, *Sud-Vest. O antologie a scriitorilor contemporani din Oltenia* (1998).

Poezia lui **D.** prezintă proiecţiile unui eu definit prin melancolie şi decepţionism moderat, care explorează posibilităţile notaţiei indecise și abulice, cu rol în mascarea sentimentalismului şi a substratului patetic. Printre obiectele sale predilecte se numără oglinzi, ceasuri stricate, rame de tablouri, capete de sfoară, bandaje, draperii, compunând naturi semi-moarte ce cad pradă unor blânde putrefacții. Tematizată pretutindeni este ratarea autoportretului (poetul fiind și pictor), dar și a vieții în „oul stricat al provinciei". Încă din ciclul de debut, formula lui **D.** este închegată – livrescă și delicată, adesea cu prețul desangvinizării: „umbră a mea întipărită/ pe suprafața bibliotecii/ țesătură de vieți închinate melancoliei/ într-o zi de noiembrie/ (mirosul florilor risipite se desprinde/ din pagina albă)// dar pot oare să construiesc silaba defunctă/ din care izvorăsc apele din care/ sângele strălucește la masa de scris// dar tu ascuns într-o lupă/ purtător al oglinzii petreci/ ceasuri de glorie în labirintul obscur" (*O zi obișnuită*). Plachetele următoare variază doar cantitativ formula. Din *Himere de hârtie* se reține un memento parizian: „Au trecut cămările sertarele/ cheiul Senei și buchiniștii/ vânzătorii de mărunțișuri/ tristețea purtată prin fața/ tablourilor// soarele mângâie ziua de toamnă/ cântărețul nebun/ în mulțime/ ce limbă descrie durerea?// tânărul Proust se pregătește/ de culcare" (*Au trecut*). Totuși, *Așezarea pe cruce* (2004), cel mai bun volum al poetului – incluzând și texte mai vechi –, valorifică mai sesizabil depășirea staticului melancolizant autodescriptiv prin incursiuni în zona neoexpresionismului: „toamna mătură frunzele/ ochii aruncați cu scârbă/ și cuvintele zdrențuite/ a rămas masca/ sperietoare în leagănul/ copiilor părăsiți" (*Masca lui Oedip*).

SCRIERI: *Confesiuni*, Craiova, 1993; *Himera de hârtie*, Craiova, 1996; *Catedrala şi firul de iarbă*, Craiova, 1997; *Deodată căderea*, Craiova, 2000; *Așezarea pe cruce*, Craiova, 2004; *Bărbați în fața oglinzii*, Craiova, 2008.

Repere bibliografice: Constantin Sorescu, *Cadranul mediocrității. Excepțiile*, SLAST, 1986, 31; Nicolae Coande, [*Bucur Demetrian*], „Orient latin", 1997, 12, R, 2000, 9; Nicolae Prelipceanu, *Poeţii oraşului Craiova*, RMB, 1998, 31 ianuarie; Gabriel Coşoveanu, *Ode închinate crepuscularului*, R, 1998, 3; Gabriel Chifu, [*Bucur Demetrian*], R, 2000, 9, LCF, 2009, 17; Constantin M. Popa, *Dascăl trist și înțelept*, LCF, 2002, 1; Geo Vasile, *Descrierea infernului*, RL, 2005, 19; Paul Aretzu, *Poeme dintr-o expoziție*, R, 2009, 3.

M.I.

DEMETRIESCU, Anghel (5.X.1847, Alexandria – 18.VII.1903, Karlsbad, azi Karlovy Vary, Cehia), teoretician şi critic literar.

Fiu al Chrysantei (n. Velleanu) şi al lui Dumitru Simion, boiangiu, **D.** învaţă mai întâi la Alexandria, apoi la Gimnaziul „Matei Basarab" şi la Liceul „Sf. Sava" din Bucureşti, urmând o vreme şi cursurile Facultăţii de Litere. În 1869 era profesor la cursul inferior al Liceului „Sf. Sava" şi, mai târziu, director al internatului acestei şcoli. Prieten cu D. Aug. Laurian şi cu Şt. C. Michăilescu, a colaborat la „Tranzacţiuni literare şi ştiinţifice" şi a fost în comitetul de redacţie al „Revistei contimporane". Face studii de limbă şi literatură latină la Berlin (1877–1881), apoi, întors în București, după o încercare eșuată de a deveni profesor la Universitate, predă la cursul superior al Liceului „Gh. Lazăr", la Seminarul „Nifon", conduce Liceul particular „Sf. Gheorghe". A fost membru şi conferenţiar al Ateneului Român, vicepreşedinte al Ligii Culturale, fiind ales, în 1902, membru corespondent al Academiei Române. Scrisul era pentru acest cărturar cu bune cunoştinţe clasice o manifestare într-un fel adiacentă rostului esenţial, de dascăl, preocupat de gramatica greacă, de geografie, istorie ori de poetică. Era preţuit pentru erudiţia şi spiritul său sever, fiind omagiat cu gesturi de amiciţie de scriitori precum Barbu Delavrancea, Al. Vlahuţă, I.L. Caragiale ş.a. Colaborarea la publicaţiile din epocă, discontinuă, se caracterizează, la acest „risipitor" (Al. Dobrescu), prin diversitate şi eclectism, dar sunt întotdeauna substanțiale și pline de vervă. În „Naţiunea", „Conservatorul", „Timpul" ori „Epoca", gazete de orientare conservatoare, publică articole politice. La „Tranzacţiuni literare şi ştiinţifice" şi la „Revista contimporană" se manifestă mai ales ca istoric, interesul pentru ideile lui Hippolyte Taine fiind relevant (*Domnul Taine,* 1876). Societatea Academică Română îi încredinţează în 1876 traducerea *Istoriei romane* a lui Dion Cassius, tipărită „sub privegherea domnului G. Sion" în 1878,

lucrare pe care instituţia academică o va şi premia. După 1880 articole i-au mai apărut în „Revista literară”, „Literatorul”, „Epoca”, „Convorbiri literare”. Printre ele se află un studiu amplu, neterminat, despre Dimitrie Bolintineanu (1885) şi o critică a piesei *Ovidiu* de Vasile Alecsandri. În „Literatură şi artă română” tipăreşte, din 1897 până în 1903, mai multe lucrări de teorie literară, articole despre M. Eminescu, un studiu erudit asupra poemelor homerice ş.a. Mai dăduse, între timp, o bună ediţie a discursurilor lui Barbu Catargiu (1886), tradusese din limba engleză discursurile lordului Thomas Macaulay (1895), publicase portrete ale unor oratori şi oameni politici români.

Înscrise în normele esteticii clasice, ideile lui **D.** despre artă şi literatură instituie drept maeştri pe Aristotel, Lessing şi pe Taine. De la acesta din urmă învățase să explice geneza operei prin influența factorilor de mediu și să înțeleagă opera propriu-zisă prin existența unei calități predominante. O plănuită carte despre poetică ar fi introdus în capitolele ei multe din articolele de teorie literară publicate în presă. Cu un concept estetic dacă nu învechit, cel puţin inadecvat momentului literar căruia îi era contemporan, criticul accepta, de pildă, doar ideea unei literaturi „sănătoase”, refuza realismul lui Balzac ori se arăta opac la imaginaţia genial-romantică a lui Eminescu. De altfel, în istoria literaturii române **D.** a trecut multă vreme drept detractor al lui Eminescu, fiind identificat, fără temei, de N. Iorga, ca autor, sub pseudonimul Gr. Gellianu, al articolului *Poeziele d-lui Eminescu* (1875). Atribuire imposibilă din moment ce nimic din ce îl caracterizează pe cărturar – urbanitate, preocupare pentru motivare şi argument, judecată, e drept, severă, dar articulată erudit, solemn, elegant – nu era prezent aici. În pofida unui comentariu contradictoriu, rigidizat în bună măsură de dogma clasicistă, studiul *Mihail Eminescu* („Literatură și artă română”, 1903) are câteva repere interesante: explicarea creaţiei lui Eminescu prin predispoziţii ereditare, temperament, educaţie şi înrâuriri succesive, din cultura română şi din cea germană. Criticul recunoaşte că prin Eminescu poezia a primit „o viaţă mai intensivă şi mai variată”, că limba română s-a îmbogăţit, poetului fiindu-i relevată importanţa. Nu lipsită de substanţă este portretistica literară a lui **D.**, în care afinitatea faţă de „stilul” unor personalităţi (Titu Maiorescu, Barbu Catargiu) sau, dimpotrivă, atitudinea sarcastică (Nicolae Fleva), tonul dezaprobator (când e vorba despre Mihail Kogălniceanu) contribuie la închegarea, în bună tradiţie clasică, a unor „caractere”.

SCRIERI: *Opere*, îngr. şi pref. Ovidiu Papadima, Bucureşti, 1937; *Scrieri istorice și literare*, îngr. și pref. Al. Dobrescu, Bucureşti, 2007. **Traduceri:** Dion Cassius, *Istoria romană*, Bucureşti, 1878; Thomas Macaulay, *Discursuri*, Bucureşti, 1895.

Repere bibliografice: Iorga, *Oameni*, I, *16–21*; Călinescu, *Opere*, III, *1192–1206*, *1340–1345*; N. Petraşcu, *Anghel Demetriescu*, Bucureşti, 1931; Perpessicius, *Mențiuni*, IV, *159–165*; Sebastian, *Eseuri*, *420–425*; Vianu, *Arta*, *206–209*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *479–480*, *Ist. lit.* (1982), *542–543;* Bucur, *Istoriografia*, *94–98*; *Dicţ. lit. 1900*, *271–272*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *58–61*; *Detractorii lui Mihai Eminescu*, îngr. şi pref. Al. Dobrescu, Iaşi, 2002, *XX–XXXIII*; Al. Dobrescu, [*Anghel Demetriescu*], IIȘ, 2004, 1, 2; Stancu Ilin, *Convergențe*, București, 2004, *101–104*, *165–169*, *178–183*; Constantin Coroiu, *Reabilitarea unui „cretin”*, CLT, 2008, 25, 26. ***G.D.***

DEMETRIUS, Lucia (16.IX.1910, Bucureşti – 29.VII.1992, Bucureşti), prozatoare, autoare dramatică, poetă, traducătoare.

Este fiica Antigonei (n. Rabinovici) şi a lui Vasile Dumitrescu (V. Demetrius ca scriitor); prenumele la naştere: Lucia Aurora. Prin intermediul tatălui, cunoaşte de timpuriu lumea literară şi cercurile de stânga din care acesta făcea parte; nașul său de botez fusese premierul liberal I.G. Duca. Urmează cursurile Şcolii Centrale „Maria Brâncoveanu” din Bucureşti, apoi se înscrie la Facultatea de Litere şi Filosofie din Capitală, unde îşi ia licenţa în litere (1931) și în filosofie (1932). În paralel, între 1928 și 1931 urmează Conservatorul de Artă Dramatică la clasa lui Ion Manolescu; aici se ataşează de profesoara Alice Voinescu. O vreme va fi actriţă la compania dramatică Treisprezece şi unu (condusă de George Mihail Zamfirescu) şi la Teatrul Naţional din Cernăuţi, unde ajunge prin intermediul lui Ion Marin Sadoveanu, dar va primi doar roluri secundare, ca şi mai târziu la Braşov şi Bucureşti.

Debutează în 1923, la numai treisprezece ani, cu poezii în revista „Universul literar", iar publicistic – cu un medalion despre actorul Alexandru Moissi – în „Vremea". În 1934 pleacă la Paris cu o bursă, cu intenţia de a urma École des Hautes Études Sociales și de a-și da un doctorat în estetică la Sorbona cu Charles Lalo. Aici realizează interviuri cu Ludmila Pitoëff, cu Jean Cocteau şi Julien Green ş.a. Elvira Popescu, căreia îi solicitase o angajare, o deconsiliază însă în cariera dramatică. Revine în ţară după doar câteva luni, bursa dovedindu-se nesigură, și începe să scrie nuvele, să publice articole, proze şi cronici dramatice. Prin intermediul lui Camil Baltazar ajunge la cenaclul Sburătorul, condus de E. Lovinescu, pe care-l frecventează intermitent. În 1937 devine membră a Societăţii Scriitorilor Români. În același an se angajează la birourile industriaşului Malaxa, care-i facilitează o călătorie în Italia. Frecventează mediile congenerilor, se împrieteneşte cu Emil Botta, Anton Holban, fraţii Acterian, Mihail Sebastian, C. Fântâneru, M. Blecher ş.a.; cu Eugen Ionescu polemizează, acuzându-l de misoginism. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial lucrează ca soră medicală la un spital de campanie din clădirea Școlii Centrale. După război, căsătorită cu actorul Cristel Costache, devine profesoară la Conservatorul Muncitoresc (1944–1949), prim-secretar de presă la Ministerul Informaţiilor, autoare oficială (conduce multă vreme secţia de dramaturgie a Uniunii Scriitorilor), regizoare la Sibiu, Brașov şi Bacău.

D. debutează editorial, sprijinită de Camil Petrescu, la Editura Fundaţiilor Regale cu romanul *Tinereţe* (1936), de notaţie liric-autenticistă. Întâmpinat în general favorabil de critică, acesta primeşte Premiul Divanului Meșterilor și Cărturarilor de la Hanul Ancuţei, societate pentru stimularea tinerelor talente condusă de Mihail Sadoveanu, şi Premiul Femina. Artificios, desfăşurat într-un mediu cosmopolit parizian, erotic-exaltatul roman *Marea fugă* (1938) are o receptare mult mai puţin favorabilă. Spre deosebire de Lovinescu, care văzuse în **D.**, la debut, o „copilă de geniu", Pompiliu Constantinescu şi Perpessicius sunt mai rezervaţi, iar G. Călinescu e de-a dreptul ostil faţă de senzualismul literaturii sale. Versurile de notaţie confesivă, marcate de sentimentul claustrării, din placheta *Intermezzo* (1939) trec aproape neobservate; nu altă soartă va avea, după război, al doilea volum de poezii, *Flori de hârtie* (1947), cu o notă mai apăsat umanitară. De o receptare bună beneficiază în schimb volumul de nuvele *Destine* (1939); pe aceeaşi linie, *Album de familie* (1945) confirmă înclinaţia pentru proza scurtă de observaţie moral-psihologică. Preocuparea pentru teatru se va deplasa treptat dinspre actorie şi cronică dramatică spre dramaturgie, pe măsură ce **D.** înregistrează obstacole în râvnita carieră de actriţă. În 1938 dramatizează împreună cu Marietta Sadova romanul lui Goethe *Suferinţele tânărului Werther*, dar colaboratoarea ei îşi arogă integral meritele, publicând abuziv un fragment în presa de orientare legionară. Prima piesă originală semnată de **D.**, *Dramă burgheză*, este refuzată la publicare pentru motive obscure, iar în perioada legilor rasiale, efect al originii evreieşti materne, numele îi este scos de pe un afiş unde apărea ca traducătoare. Nu va fi împiedicată, totuşi, să participe la inaugurarea teatrului românesc din Odessa. *Turneu în provincie* (jucată în stagiunea 1945–1946) este o dramă a eşecului inspirată de culisele scenei şi de moravurile dubioase ale actorilor. Afinităţile spontane – niciodată renegate, asumate idealist şi entuziast – cu stânga militantă şi cu promisiunile emancipatoare ale acesteia o fac, dincolo de „șovăielile" estetizante ale tinereţii, să se afirme ca dramaturg de prim-plan al realismului socialist, alături de Horia Lovinescu, Mihail Davidoglu şi Aurel Baranga. Investigaţia psihologică nu lipseşte totuşi nici din această producţie, începând cu drama conştiinţei din *Cumpăna* (1949), unde protagonistul, agent al naţionalizării, cedează iubirii pentru soţia fostului său patron. În următoarele piese, tratând despre colectivizare sau industrializare – *Vadul nou*, *Oameni de azi* (ambele distinse cu Premiul de Stat), *O noapte grea* ş.a. –, fără a mai vorbi de cele compuse pentru teatrul de amatori, comanda socială primează. Prin comparaţie, emblematica *Trei generaţii* (1956) – cea mai de succes piesă scrisă de **D.**, urmărind destinele a trei generaţii de femei de la afirmarea burgheziei la instaurarea comunismului – şi mai complexa *Arborele genealogic* (1957), mai puţin *Cei care rămân singuri* (1959) sunt, dincolo de schema ideologică, realizări din „obsedantul deceniu", definite prin adoptarea unei perspective feminine progresiste asupra istoriei. Frapante sunt similitudinile cu *Citadela sfărâmată* sau cu *Surorile Boga* de Horia Lovinescu şi, prin tinerele eroine, cu idealismul camilpetrescian. Formula dramei burgheze şi a

Pe rândul de jos: Teodor Scarlat, N. Crevedia, Anişoara Odeanu, Virgil Carianopol, Lucia Demetrius și Ovidiu Constantinescu

„cronicii de familie” (ambele recondiţionate proletar) se asociază cu o structură clasică în care tipizarea caracterelor nu exclude autenticitatea, cu necesare note de romantism şi umor satiric. O recădere în tezismul naiv se întâlneşte în rurala *Vlaicu şi feciorii lui* (1960). Volumele de proză scurtă apărute în această perioadă – *Premiera* (1952), *Oameni şi jivine* (1956), *Oglinda* (1957), *Nunta Ilonei* (1960) – plătesc, de asemenea, tribut ideologiei momentului; ele conţin în general proze „de moravuri”, definite de confruntarea dintre „nou şi vechi”, populate de eroi civilizatori (medici, intelectuali), idealişti gata de sacrificiu; unele nuvele, precum elaborata *Ultima Tauber* (1956), nu sunt lipsite însă de pregnanţă caracterologică. Având ca punct de plecare documentar reportajele propagandistice din *Cetatea de pe Târnave* (1955), stufosul roman *Primăvara pe Târnave* (I–II, 1960–1963), frescă de peste o mie de pagini a colectivizării într-un sat din secuime, conţine, dincolo de conflictul maniheic vizând „trezirea conştiinţei de clasă”, pagini de autentică observaţie socială şi etnoculturală, cele mai credibile fiind, ca de obicei, personajele feminine. Incidental, fosta sburătoristă îşi redescoperă înclinaţii pedagogice (*Scrisoare către fetele tinere*, 1971). Odată cu abandonarea realismului socialist, va recondiţiona retrospectiv latura introspectivă atât în romane (*Lumea începe cu mine*, 1968, trilogia familială *Triptic*, 1981–1984, etc.), cât şi în numeroasele culegeri de proză scurtă; intrată într-un con de umbră după succesul din anii ’50, dramaturgia sa recurge acum la procedee mai sofisticate, post-pirandelliene, cu deschideri meditativ-simbolice (*După prăpăd*, *Grădina lui Dumnezeu*, *Răscrucea fără fântână* ş.a.). Obsesia timpului şi a transformărilor pe care acesta le aduce în existenţa oamenilor devine tot mai acută. **D.** a fost aşezată, uneori dintr-un automatism al criticii, în descendenţa, eventual epigonică, a Hortensiei Papadat-Bengescu. O anumită compatibilitate poate exista, mai ales în percepţia maladivului, însă *Tinereţe*, cel mai original şi mai rezistent roman al autoarei, ilustrează clar linia direct confesivă, diaristică a tinerei generaţii autenticiste, ca şi sexualitatea anarhică, exacerbată din *Marea fugă*, iar nuvela *Ultimele zile din viaţa Ioanei Lazăr*, dincolo de trimiterea la *Moartea lui Ivan Ilici* de Lev Tolstoi, prezintă înrudiri cu proza de sanatoriu a lui M. Blecher. Dominanta acestor proze scurte o reprezintă, de la început, tensiunea dintre ideal şi real, vis şi realitate. Dacă blecherianismul din *Ultimele zile…* rămâne fără consecinţe majore, *Casa din Strada Cetatea Veche*, cu atmosfera ei de burg decrepit, inaugurează o serie „transilvană” mai amplă, în

variante morbide sau, după caz, marcate de optimism social. La fel, tensionatele conflicte dintre „bătrâne" şi „tinere" din *O zi plină*, *Generaţii* şi *Destine*, cu ecouri inclusiv în piesele de mai târziu. Rememorarea unei tinereţi frivole din perspectiva unei bătrâneţi fără speranţă (*La început a fost iubirea*), claustrarea spitalicească (*Pensiunea „Steaua magilor"*), morbiditatea adulterină cu accente neogotice (*Melopee*, *Fantezie romantică*), bovarismul erotic destabilizant (*Un an de reculegere*), drama conjugală inavuabilă (*Zi de noiembrie*, *Album de familie*), inadaptarea morală la tribulaţiile unei vieţi profesionale meschine (*Premiera*, corespondent nuvelistic al piesei *Turneu în provincie*) sau rolul transfigurator al artei într-o existenţă banală (ekfrastica *O călătorie ciudată*, 1965), se alătură unor motive care îi străbat scrisul până la târziile şi mai estompatele *Te iubesc, viaţă!* (1984) sau *Plimbare în parcul liniştit* (1987). Modernitatea psihologizantă (cu accente psihanalitice), livrescul infuzat de lirism cu deschideri simbolice, grefate pe un fond naturalist nu lipsit de dramatism, pictura de medii sociale (cosmopolite chiar în contextul unei literaturi militant proletare) se asociază constant cu predilecţia pentru atmosferă în naraţiunile sale de un umanitarism sentimental. La peste un deceniu de la moartea autoarei, scriitorul Miron Bergmann (Dragu), vechi prieten şi colaborator emigrat la Paris, îi va publica un consistent volum de *Memorii* (2005): nu foarte organizat, pus pe hârtie între 1973 şi 1991, textul conţine o bogată galerie de portrete şi evocări ale mediilor literare interbelice şi (în mai mică măsură) postbelice. Fără indiscreţii, dar cu observaţii surprinzătoare (despre George Ranetti – prima ei iubire platonică –, Anton Holban, E. Lovinescu, „inumanul" Tudor Arghezi, Alice Voinescu, Mărgărita Miller-Verghi, surorile Marica şi Florica Sion sau Tuşki Caragiale, dar şi Leny Caler, Valeria Sadoveanu, Wolf Siegfried, Aurel Baranga, Mia Groza) şi cu evocări intens afective ale părinţilor, memoriile sunt redactate cu un patetism discret şi au valoare de autoportret moral; ca şi unele dintre personajele proprii, vârstnica scriitoare priveşte înapoi fără mânie, dar cu amărăciunea de a constata că e aproape uitată. Contextul afirmării realist socialiste este evocat cu o seninătate greu de acceptat pentru receptarea anticomunistă curentă („nu acuz acele timpuri de excesele lor [...] acea epocă [...] nu era pentru scriitor mai rea decât cea dinainte de 23 august"). Traducătoare asiduă şi înainte de instaurarea comunismului, **D.** transpune în deceniul stalinist, mai curând ca mâna a doua, cea care stilizează textul, din literatura universală licită (L.N. Tolstoi, I.S. Turgheniev, William Shakespeare ş.a.), pentru ca după 1965 să se axeze preponderent pe literatura franceză (Balzac, Victor Hugo, Guy de Maupassant, Gustave Flaubert).

SCRIERI: *Tinereţe*, Bucureşti, 1936; *Marea fugă*, Bucureşti, 1938; *Destine*, Bucureşti, 1939; *Intermezzo*, Braşov, 1939; *Album de familie*, Bucureşti, 1945; *Flori de hârtie*, Bucureşti, 1947; *Cumpăna*, Bucureşti, 1949; *Premiera*, Bucureşti, 1952; *Teatru*, Bucureşti, 1952; *Egală în drepturi şi datorii*, Bucureşti, 1954; *Marea noastră prietenă*, Bucureşti, 1954; *O noapte grea*, Bucureşti, 1954; *Cetatea de pe Târnave*, Bucureşti, 1955; *Cei de mâine*, Bucureşti, 1956; *Oameni şi jivine*, Bucureşti, 1956; *Primăvara în noiembrie*, Bucureşti, 1956; *Trei generaţii*, Bucureşti, 1956; *Ultima Tauber*, Bucureşti, 1956; *Arborele genealogic*, Bucureşti, 1957; *Oglinda*, Bucureşti, 1957; *Şi tu hotărăşti!*, Bucureşti, 1957; *Cei de mâine. Trei generaţii. Arborele genealogic*, Bucureşti, 1958; *Cei care rămân singuri*, Bucureşti, 1959; *O să fie nuntă mare*, Bucureşti, 1959; *Nunta Ilonei*, Bucureşti, 1960; *Primăvara pe Târnave*, I–II, Bucureşti, 1960–1963; *Vlaicu şi feciorii lui*, Bucureşti, 1960; *Întâmplare de la târg*, Bucureşti, 1962; *Limpezire*, Bucureşti, 1962; *Pădurea de sălcii*, Bucureşti, 1963; *Făgăduielile*, Bucureşti, 1964; *Teatru*, Bucureşti, 1964; *Drumul izvoarelor*, Bucureşti, 1965; *O călătorie ciudată*, Bucureşti, 1965; *Album de familie*, pref. Henri Zalis, Bucureşti, 1967; *Colocviu sentimental*, Bucureşti, 1967; *După prăpăd*, Bucureşti, 1967; *Ce aduc zorile*, Bucureşti, 1968; *Lumea începe cu mine*, Bucureşti, 1968; *Anotimpuri*, Bucureşti, 1970; *La ora ceaiului*, Bucureşti, 1970; *Acuarele*, Bucureşti, 1971; *Scrisoare către fetele tinere*, Bucureşti, 1971; *Tinereţe*, Bucureşti, 1971; *O femeie ca multe altele*, Bucureşti, 1972; *Teatru (Răscrucea fără fântână)*, Bucureşti, 1972; *O poveste adevărată*, Bucureşti, 1973; *Sunt un pământean*, Bucureşti, 1973; *Întoarcerea la miracol*, Bucureşti, 1974; *Răspântiile*, Bucureşti, 1976; *Întâlnire cu tinereţea*, Bucureşti, 1977; *Trei generaţii*, Bucureşti, 1977; *Fericita călătorie*, Bucureşti, 1979; *Itinerariul iubirii*, Bucureşti, 1981; *Triptic*, vol. I: *Oglinzi aburite*, vol. II: *Portretele au coborât din rame*, vol. III: *Ultimul vlăstar*, Bucureşti, 1981–1984; *Te iubesc, viaţă!*, Bucureşti, 1984; *Plimbare în parcul liniştit*, Bucureşti, 1987; *Memorii*, îngr. Ion Nistor, pref. Gabriel Dimisianu şi Miron Bergmann, Bucureşti, 2005. **Traduceri:** Ivan Bunin, *Nuvele*, Bucureşti, 1936; Louis Frédéric Rouquette, *Împărăţia tăcerii albe*, Bucureşti, 1937; Al. Dumas, *Acuzatul*, Bucureşti, 1938; Louis Blomfield, *Vin ploile*, I–II, Bucureşti, 1941 (în colaborare cu V. Demetrius); Basile Gianbattista, *Povestea poveştilor*, Bucureşti, 1943; Charles Perrault, *Poveşti*, Bucureşti, 1943; Lev Tolstoi, *Învierea*, Bucureşti, 1948 (în colaborare cu Elena Culacov), *Povestiri din campanie*, Bucureşti, 1949 (în colaborare cu Elena Culacov); Ivan Turgheniev, *Nuvele*, Bucureşti, 1948 (în colaborare cu Elena Culacov); William Shakespeare, *Cum*

vă place, București, 1949; K.S. Stanislavski, *Munca actorului cu sine însuși*, București, 1951 (în colaborare cu Sonia Filip); Victor Hugo, *Mizerabilii*, I–V, București, 1954–1955 (în colaborare cu Tudor Măinescu și Jacques Costin); Guy de Maupassant, *Nuvele și schițe*, București, 1956, *Bulgăre de seu*, București, 1960, *Mont-Oriol*, în Guy de Maupassant, *Opere*, I, București, 1966 (în colaborare), *Mont-Oriol*, București, 1971, *Moștenirea*, Craiova, 1992; N.V. Gogol, *Căsătoria*, București, 1957; A.S. Makarenko, *Povestiri și schițe. Articole despre literatură. Corespondența cu Maxim Gorki*, București, 1959 (în colaborare cu Rostislav Donici); Honoré de Balzac, *Crinul din vale*, București, 1967, *O fiică a Evei*, București, 1969, *Albert Savarus*, București, 1983 (în colaborare); Julien Green, *Miezul nopții*, București, 1970, *Manuel*, pref. Laurențiu Ulici, București, 1972; René Barjavel, *Tarendol*, București, 1974; Gustave Flaubert, *Educația sentimentală*, pref. Irina Mavrodin, București, 1976.

Repere bibliografice: Constantinescu, *Scrieri*, II, *422–434*; Sebastian, *Eseuri*, *380–384*; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, *313–314*; *Scrieri*, II, *445–449*; Perpessicius, *Opere*, VII, *300–302*, VIII, *85–88*, *327*, XI, *234–239*; Călinescu, *Opere*, III, *248–250*, *1446–1450*, *1488–1490*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *850–851*, *Ist. lit.* (1982), *936*; Papadima, *Creatorii*, *354–356*; Aurel Baranga, *Lucia Demetrius*, CNT, 1952, 40; Aurel Martin, *Despre dramaturgia Luciei Demetrius*, RITL, 1953; Eugen Luca, *De la comanda socială la realizarea artistică*, TTR, 1956, 2; Ion Vlad, *„Arborele genealogic”*, „Făclia”, 1957, 2; Al. Săndulescu, *Virtuțile romanului*, GL, 1961, 18; Ion Apetroaie, *„Nunta Ilonei”*, IL, 1961, 5; Miron Dragu, *Analiza psihologică și cadrul istoric al acțiunii*, GL, 1964, 2; Ardeleanu, *Însemnări*, *119–122*; Protopopescu, *Romanul*, *240–241*; Brădățeanu, *Istoria*, III, *196–200*; Al.Raicu, *Autografe*, București, 1983, *74–83*; Titel, *Cehov*, *150–154*; Negoițescu, *Ist. lit.*, I, *260*; Lovinescu, *Unde scurte*, II, *162–165*; Liana Cozea, *Cvartet cu prozatoare*, Oradea, 1997, *51–85*; *Dicț. scriit. rom.*, II, *61–64*; Ghițulescu, *Istoria*, *196–199*; Paul Cernat, *Femei în fața oglinzii Partidului*, în *În căutarea comunismului pierdut* (în colaborare cu Ion Manolescu, Angelo Mitchievici și Ioan Stanomir), Pitești, 2001, *93–121*; Micu, *Ist. lit.*, *284–285*, *661–662*; Zaharia Filipaș, *Studii*, *20–22*, *135–139*; Al. Săndulescu, *Între bună-credință și conformism*, RL, 2006, 6; Elena Ruxandra Petre, *Lucia Demetrius. Ascensiunea și declinul unei scriitoare*, Onești, 2009; Popa, *Ist. lit.*, I, *941–942*, *passim*; Burța-Cernat, *Fotografie*, *193–225*. ***P. C.***

DEMETRIUS, V. [Vasile] (1.X.1878, Brașov – 15.III.1942, București), poet, prozator, traducător. Este fiul Elisabetei (n. Bratu Stinghe) și al lui Dumitru Ogea, sobar. **D.** a început școala la București, unde a fost înmatriculat cu numele de familie Dumitrescu. Starea materială precară a părinților l-a împiedicat să urmeze mai mult de patru clase primare și l-a silit să practice felurite îndeletniciri: ajutor de librar, muncitor la o țesătorie, la o fabrică de zahăr, corector de ziar, învățător suplinitor, administrator de moșie, funcționar la Ministerul Domeniilor. Căsătorit cu Antigona Rabinovici, a avut o fiică, Lucia Demetrius, viitoare scriitoare. Era bun prieten cu N.D. Cocea, Gala Galaction și Tudor Arghezi și frecventa mediile socialiste. A debutat cu versuri în 1898, la „Adevărul”, semnând V. Demetrius, nume pe care îl va adopta de acum înainte. În același an începe să publice și în „Literatură și artă română”. Cu versuri și nuvele va mai colabora la „Sămănătorul” ori la „Sburătorul”, dar mai ales la „Viața socială”, „Flacăra”, „România ilustrată”, „Universul literar”, „Adevărul literar și artistic”, „Propilee literare” ș.a. Împreună cu Tudor Arghezi, scoate, în 1904, publicația „Linia dreaptă”, iar din 1923 conduce colecția „Biblioteca pentru toți”. În 1914 a fost decorat cu Bene Merenti clasa I; i s-au mai acordat Premiul Academiei Române (1916), Premiul Societății Scriitorilor Români (1928) ș.a.

Versurile lui **D.** au fost strânse într-un prim volum în 1901. Au urmat *Trepte rupte* (1906), *Sonete* (1914), *Canarul mizantropului* (1916), *Fecioarele* (1925) și *Cocorii* (1942). Dacă în cartea de debut poeziile vădesc stângăcie a construcției, cu a doua se observă renunțarea la clișeul romanțios și încercarea de aflare a unui drum propriu. În peisajul începutului de secol, poetul se remarcă prin delicatețea sentimentului și prin discreția afirmării lui. În genere, iubirea a fost aceea care l-a călăuzit. Faptul se vădește mai ales în volumul *Sonete*, unde sunt incluse versuri rafinate, cu tentă simbolistă, care îmbină meditația cu aplecarea sentimentală către irizările florale. Autorul este un virtuoz al prozodiei și al rimei, posedând totodată arta condensării imagistice. Împreună cu Mihai Codreanu, el a contribuit substanțial la impunerea sonetului în literatura noastră. **D.** a fost și un prozator prolific. Nuvelist spornic, a început cu o culegere intitulată *Puterea farmecelor și alte nuvele* (1913). Paginile din *Cântăreața* (1916), *Școala profesională „Arhiereul Gherasim”* (1916), *Dragoste neîmpărtășită* (1919), *Strigoiul* (1920), *Pentru părerea lumii* (1921), *Vagabondul* (1922), *Norocul cucoanei Frosa* (1926) cuprind numeroase alte nuvele. Autorul lor este un povestitor înzestrat cu spirit de observație și cu abilitatea construcției epice. În genere dense, nuvelele decupează, în buna tradiție naturalistă, „felii de viață” din lumea celor defavorizați ori aflați mereu în inferioritate. Rareori se vizează alte sfere sociale, întrucât

scriitorul nu se îndepărtează de acele medii pe care le cunoştea nemijlocit. El reuşeşte să surprindă, de regulă, automatismele şi să creeze o galerie de figuri credibile. La aceasta contribuie şi comprehensiunea pe care o arată faţă de personajele al căror destin nefericit îl cunoaşte dinainte şi a căror zbatere o urmăreşte cu o simpatie ce nu coboară niciodată în lacrimogen. Prin nuvelele sale a adus un spor de calitate prozei realiste din primele decenii ale secolului al XX-lea. **D.** a fost şi un fecund romancier. *Tinereţea Casandrei* (1913), *Păcatul rabinului* (1920), *Oraşul bucuriei* (1920), *Domnul colonel* (1920), *Domnul deputat* (1921), *Vieţi zdrobite* (1926), *Monahul Damian* (1928) încearcă să realizeze o frescă de tip realist a societăţii. Mediile sunt diverse, de la politicieni şi industriaşi la funcţionari neînsemnaţi şi femei decăzute. Observaţiile sunt ale unui cunoscător avizat, deşi înlănţuirea lor ia adesea turnură partizană. Scriitorul nu este însă un pamfletar. Construcţiile urmăresc logica epicului, chiar dacă aproape mereu finalul are o întindere disproporţionată faţă de rest. Organizarea scenelor, succesiunea dialogurilor, aprecierile asupra personajelor, monologurile interioare constituie reuşite ale romanelor sale. Le subminează totuși insistenţa asupra unor sensuri care nu totdeauna fortifică ansamblul. Cititorul timpului avea totuşi, cu aceste romane, prilejul unor lecturi de calitate. **D.** a făcut numeroase, şi corecte, traduceri din Balzac, Dickens, Blasco Ibañez, Dmitri Merejkovski, Shakespeare, Stendhal, Hippolyte Taine ş.a.

SCRIERI: *Versuri*, Buzău, 1901; *Trepte rupte*, Bucureşti, 1906; *Puterea farmecelor şi alte nuvele*, Bucureşti, [1913]; *Tinereţea Casandrei*, Bucureşti, 1913; *Sonete*, Bucureşti, 1914; *Canarul mizantropului*, Bucureşti, 1916; *Cântăreaţa*, Bucureşti, [1916]; *Şcoala profesională „Arhiereul Gherasim”*, Bucureşti, 1916; *Motanul ucigaş*, Bucureşti, 1918; *Dragoste neîmpărtăşită*, Bucureşti, 1919; *Domnul colonel*, Bucureşti, 1920; *Oraşul bucuriei*, Bucureşti, 1920; *Păcatul rabinului*, Bucureşti, 1920; *Strigoiul*, Bucureşti, 1920; *Domnul deputat*, Bucureşti, 1921; *Matei Dumbărău*, Bucureşti, 1921; *Paradisul ruşinos*, Bucureşti, 1921; *Pentru părerea lumii*, Bucureşti, 1921; *Povestiri şi poveşti pentru copii deştepţi*, Bucureşti, 1922; *Vagabondul*, Bucureşti, 1922; *Unchiul Năstase şi nepotul său Petre Nicodim*, Bucureşti, 1923; *Fecioarele*, Bucureşti, 1925; *Nuvele alese*, Arad, 1925; *Norocul cucoanei Frosa*, Bucureşti, 1926; *Vieţi zdrobite*, Bucureşti, 1926; *Monahul Damian*, Bucureşti, 1928; ed. îngr. şi pref. Corneliu Popescu, Bucureşti, 1991; *Cocorii*, Bucureşti, 1942; *Versuri alese*, Bucureşti, 1943; *Nuvele*, pref. I. Manole, Bucureşti, 1952; *Scrieri alese*, I–II, îngr. şi pref. Margareta Feraru, Bucureşti, 1967; *Poezii*, îngr. şi pref. Emil Manu, Bucureşti, 1984. **Traduceri:** Paul Bourget, *Contesa de Candale. Simona*, Bucureşti, 1886; Balzac, *Liturghia ateului*, Bucureşti, 1911, *Neamul Marana*, Bucureşti, 1916, *Jupân Cornelius*, Bucureşti, [1943]; Vicente Blasco Ibañez, *În pădurea de portocali*, Bucureşti, 1913, *Coliba blestemată*, Bucureşti, 1918, *Floare de mai*, Bucureşti, 1919, *Flămânzii. La Horda*, Bucureşti, 1923, *O tragedie de pomină*, Bucureşti, 1930, *Don Rafael*, Bucureşti, [1937]; Shakespeare, *Hamlet*, Bucureşti, 1913, *Macbeth*, Bucureşti, 1936; Guy de Maupassant, *Horla*, Bucureşti, 1914, *Răzbunarea*, Bucureşti, 1916; Dmitri Merejkovski, *Moartea zeilor*, Bucureşti, 1916, *Leonardo da Vinci*, Bucureşti, 1920, *Învierea zeilor*, Bucureşti, 1921, *Gioconda*, Bucureşti, 1921, *Petru cel Mare*, Bucureşti, 1923; Stendhal, *Schitul din Parma*, I–II, Bucureşti, 1922–1923; W.A. Hoffmann, *O mireasă la loterie*, Bucureşti, 1926; Charles Dickens, *David Copperfield*, I–III, Bucureşti, 1928; Hippolyte Taine *Pictura Renaşterii în Italia*, I–V, Bucureşti, [1928], *Despre Balzac şi despre Stendhal*, Bucureşti, [1935], *Pictura în Ţările de Jos*, Bucureşti, [1949], *Sculptura în Grecia*, Bucureşti, f.a.; William Somerset Maugham, *Din Oceanul Pacific*, Bucureşti, 1930; Louis Bromfield, *Vin ploile*, I–II, Bucureşti, 1941 (în colaborare cu Lucia Demetrius), *Un erou modern*, Bucureşti, 1946, *Dragoste şi destin*, Bucureşti, 1993.

Repere bibliografice: Chendi, *Scrieri*, II, *332–335*; Davidescu, *Aspecte*, II, *43–45*, *97–99*; Lovinescu, *Scrieri*, IV, *497–498*, V, *177–179*, VI, *117–118*, *229–230*; Aderca, *Contribuţii*, I, *285–288*, *351–352*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *645*, *Ist. lit.* (1982), *726–727*; Gala Galaction, *Oameni şi gânduri din veacul meu*, Bucureşti, 1955, *148–154*; Camil Baltazar, *Contemporan cu ei*, Bucureşti, 1962, *19–28*; Eftimiu, *Portrete*, *215–222*; Ciopraga, *Lit. rom.*, *548–550*; Micu, *Început*, *554–555*; Lucia Demetrius, *Amintiri despre „cel mai mândru timid”*, MS, 1976, 2; Dumitru Micu, *V. Demetrius*, L, 1992, 10; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *64–66*. ***D.M.***

DEMOCRAŢIA, cotidian politic şi literar apărut la Bucureşti de la 14 martie 1888 până la 11 martie 1890. Grupul „tinerilor liberali” editează **D.** în preajma demisiei guvernului I.C. Brătianu, pregătindu-se astfel pentru lupta din opoziţie. Din comitetul de redacţie fac parte, alături de câţiva politicieni aflaţi la începutul carierei, B. Delavrancea, care pare să îndeplinească responsabilităţile prim-redactorului, C. Dimitrescu-Iaşi şi poetul I.S. Neniţescu. Articolul-program, intitulat *Lupta ce începem*, nesemnat, îi aparţine lui Delavrancea şi la fel articolul-bilanţ, *Ultimul cuvânt*, publicat în numărul din 11 martie 1890. Gazeta este redactată îngrijit. Viaţa politică, mai ales aceea parlamentară, dar şi activitatea guvernării junimiste din 1888 a lui Theodor Rosetti şi a celei conservatoare a lui Lascăr Catargiu, care i-a succedat, sunt urmărite cu atenţie, fervoarea critică a tinerilor comentatori atingând adesea cotele

polemicii înverşunate şi ale pamfletului. Informaţii privind actualitatea culturală şi literară autohtonă şi europeană, cronici muzicale, plastice şi literare, notiţe şi ştiri teatrale, o consistentă rubrică bibliografică se adaugă publicisticii politice. I.S. Neniţescu (semnează şi Isn.) îşi publică aici câteva poezii (*Moartea lui Decebal* ş.a.). C. Dimitrescu-Iaşi dă articole politice, adevărate analize, în care cel ce aderase încă din 1878 la Junimea se delimitează politic de Titu Maiorescu sau de P.P. Carp, susţinând programul liberal. Deşi îşi începuse cariera de ziarist politic în 1881 la o gazetă apropiată de junimişti, „România liberă”, B. Delavrancea o continuase din 1885 în oficiosul liberal „Voinţa naţională”. El are la **D.** ocazia de a-şi perfecţiona uneltele de analist şi pamfletar politic: scrie practic număr de număr cel puţin un articol, începând cu acelea de fond şi adăugându-le comentarii, note polemice, reportaje (*Întâia aniversare a „Revistei noue”*) ş.a., cel mai adesea fără să semneze, dar întrebuinţând şi pseudonimele Sic, Un cetăţean, Viator. Tot Delavrancea pare a fi redactorul rubricilor de cultură, în care apar, nu prea des, alături de cronici literare sau dramatice, cronicile lui muzicale (iscălite Prele) sau cronicile plastice din ciclul *Salonul Atheneului.* Însemnările referitoare la stagiunile Teatrului Naţional din Bucureşti, mai ales în timpul directoratului I.L. Caragiale, îi aparţin tot lui Delavrancea. Sunt analize în acord cu tonul general adoptat de cronicarii dramatici ai vremii, adică foarte critice la adresa noului director general numit de Maiorescu. I se reproşează lui Caragiale precaritatea repertoriului, atitudinea faţă de marii actori (C.I. Nottara, Şt. Iulian, Aristizza Romanescu), chiar unele imprecizii în materie de administraţie sau de protocol. Această adevărată campanie, într-o oarecare măsură îndreptăţită, va continua până când Caragiale, după căderea guvernului junimist, îşi va da demisia. Şi notele referitoare la ultimele zile ale lui Eminescu ori la moartea sa, sobre, irizate de o emoţie reală, par a fi scrise de autorul lui *Hagi-Tudose.* Se republică, de asemenea, la 1 iulie 1889, din „Revista nouă”, necrologul scris de B.P. Hasdeu (*Eminescu*), însemnările lui Ioniţă Scipione Bădescu, apărute în „Curierul Botoşanilor”, şi alte articole traduse din ziarele vieneze „Neue freie Presse” ori „Deutsche Zeitung”. Delavrancea reia în **D.**, practic simultan cu tipărirea lor în „Revista nouă”, mai multe povestiri şi nuvele: *Domnul Vucea, Bursierul, Sentino, Înainte de alegeri.* Adesea, în articolele sale, scriitorul recurge la procedeele prozei artistice. *Vise fericite,* bunăoară, comentariu referitor la intenţiile conservatorilor, este o adevărată schiţă literară în care ironia stă fericit alături de portretul caricatural. Aproape de caricatură, sprijinită însă mereu şi pe modalităţile pamfletului, se situează şi seria de comentarii dedicată liderilor junimişti. Câteodată Delavrancea se lasă furat de jocul intereselor de partid, obiectivitatea cedând locul exagerării sau atacului necontrolat. Doar aşa se poate explica de ce Maiorescu este numit „escrocul de cuvinte de la Instrucţie”, P.P. Carp „grandomanul de la Ţibăneşti”, iar Th. Rosetti „marele inchizitor de la Interne”. Alteori însă, scriitorul, aflat încă în anii de început ai carierei, uită opţiunile politice şi atunci umorul sau aluzia la slăbiciuni etern omeneşti colorează reuşit un comentariu ori o schiţă fizionomică. O adversitate greu de înţeles îi poartă condeiul şi scriind despre A.I. Odobescu, contestat violent şi nedrept când, în 1889, Academia Română îl premia. În câteva rânduri, şi Al. Macedonski, care editase o gazetă filorusă, „Stindardul ţărei”, este o ţintă a atacurilor din **D.** Poetul este acuzat că ar fi „unealta şi năimitul” consulului rus Hitrovo, mânia celui care scrie articolul *Hitrovo şi uneltele sale* fiind stârnită şi de poezia *Înmânarea unui cavaler guard* din „România literară”, în care Macedonski se lăuda cu o presupusă origine slavă. Din „Revista nouă” se reproduc şi *Amintiri din pribegia după 1848* de Ion Ghica. Mai multe traduceri, din operele istoricului Theodor Mommsen (*Războaiele romanilor la Dunăre*), ale lui Luigi Capuana (*Scârba*), Ouida (romanul *Molii*), F.M. Dostoievski (*Femeia altuia*), Armando Palacio Valdès (*Puritanii*), Edgar Allan Poe (*Inima revelatoare*) ş.a., sunt publicate în foileton. ***R.Z.***

DEMOCRAŢIA, revistă apărută la Bucureşti, săptămânal, între 8 octombrie 1944 şi 15 iulie 1945. Având-l director pe Anton Dumitriu și subintitulată „Săptămânal independent de orientare politică și culturală”, **D.** este una dintre publicațiile cele mai importante și mai reprezentative din perioada imediat următoare actului de la 23 august 1944. Numeroase materiale stabilesc oportunist punți de legătură cu ideologia și cultura din Uniunea Sovietică. Astfel, încă din primul număr este inițiată

rubrica „URSS în faţa lumii”, unde vor apărea traduceri din Ilya Ehrenburg sau eseuri precum *Romanul românesc şi influenţa rusească* de Dinu Pillat (este analizat *Rusoaica* de Gib I. Mihăescu în opoziţie cu „sterilele” romane scrise după modelul „alambicatei literaturi retrospective a lui Proust”). În al doilea număr Anton Dumitriu semnează articolul *Noi şi URSS*, elogiu al modelului sovietic sub adagioul „să învăţăm din experienţa sovietică, ce ni se oferă astăzi deschisă...”. Mai târziu Sorana Gurian va oferi un elogiu lui Lenin: „Patria lui Ilici, dezrobită şi puternică, se îndreaptă sub cârma unui om genial şi bun spre limanul însorit al păcii. Datorită lui Stalin şi Armatei Roşii azi ne putem asocia la comemorarea aceluia care a fost pentru oamenii liberi – ceea ce e Stalin astăzi – Lenin” (*La comemorarea lui Lenin*). Un număr special este închinat pe 12 noiembrie 1944 aniversării revoluției bolșevice din 1917; răspund unei anchete privind importanța acesteia Constantin I.C. Brătianu, Iuliu Maniu („Încă din anul 1920 am susținut călduros necesitatea unei strânse legături prietenești a țării noastre cu Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice”), Lucrețiu Pătrășcanu, Victor Eftimiu, S. Stoilov, Gh. Oprescu, Ștefan Voitec, C.I. Parhon, Corneliu Coposu, Petre Pandrea ș.a. Chiar atunci când alinierea nu este explicită, numeroase texte vorbesc despre „democrație” într-un sens progresist recent descoperit. Astfel, Tudor Vianu semnează o meditație asupra „spiritului reconstrucţiei”, care „va trebui să fie în primul rând acel al Statului. [...] Iniţiativa individuală va trebui să se încadreze într-un plan concentrat de muncă colectivă” (*Spiritul reconstrucţiei*), iar Camil Baltazar combate moderat „turnul de fildeş” (*Scriitorul în faţa poporului*), ca și Al. Mironescu și Victor Eftimiu (*Menirea scriitorului*: „[Scriitorul] trebuie să-şi ia locul ce i se cuvine în inima societăţii, în conştiinţa altor neamuri, în fruntea neamului său, pe care-l simte, îl cunoaşte, îl adulmecă, îl stăpâneşte şi-l iubeşte mai mult decât orice alt slujitor al cetăţii”). Nu lipsesc demascările scriitorilor reprobați acum ca fasciști. În timp ce F. Aderca lansează întrebări retorice (*Unde erau intelectualii?*), Radu Petre îi vitriolează la rubrica „Profiluri negre” pe I. Al. Brătescu-Voinești și pe Nichifor Crainic; Ilie Radu îi reproşează lui Ion Marin Sadoveanu că „a îmbrăcat fără mustrare de conştiinţă uniforma albastră a zisului Front al Renaşterii Naţionale, unde se puteau vâna situaţii, partid unic politic de model nazist; iar un N. Rondell dă în vileag oportunismul lui Ion Caraion, acum semnatar în presa de stânga, dar care mai înainte scrisese poezii legionare (*Ion Caraion, jos masca. Un „arhanghel” anacronic*). Nu în ultimul rând, Camil Baltazar vorbește în articolul *Scriitorii şi politicul* despre „turbarea urii de rasă” împrăştiate „oral şi prin scris” de Ion Fotti, N. Davidescu, Lucrezzia Karnabatt, N. Crevedia, Radu Gyr, Romulus Dianu, Vasile Militaru, Const. Rîuleţ, I.E. Torouţiu (ultimul denunțat mai pe larg ca antisemit). Din aceeași categorie face parte amplul text pe care Aderca îl îndreaptă la 21 ianuarie 1945 împotriva lui G. Călinescu, acuzat, cu trimitere la istoria acestuia din 1941, de „rasism” și de lipsa unui „adevărat caracter”, producând un „Babilon de graiuri încurcate de un suflet neîmpăcat” care „ne aruncă înapoi, la o critică naţională educativă, culturală şi chiar patriotică, de la începutul secolului trecut” (*Lupta de noapte. În jurul unei „Istorii a literaturii române”*). Acestui articol îi va răspunde Adrian Rogoz, cu argumente privind caracterul artistic, și nu obiectiv al *Istoriei*… în cauză: „lucrarea d-lui Gh. Călinescu este o operă de artă și cel mai remarcabil roman românesc” (*Simptomul genialității*). Principalul merit pentru care **D.** va rămâne în istoria literară stă în seria de anchete „Lumea de mâine” iniţiată de Ion Biberi la sfârşitul lui 1944, la care vor răspunde Tudor Vianu, Mihai Ralea, Mihail Sadoveanu, Gr. T. Popa, Tudor Arghezi, D. Gusti, F. Aderca, G. Călinescu, P.P. Negulescu, Al. Rosetti, George Enescu, I.D. Gherea, Alice Voinescu, Petru Comarnescu, Ion Sava, K.H. Zambaccian, F. Şirato, Anton Bibescu. Din această serie face *de facto* parte şi convorbirea cu Basil Munteanu, deşi aceasta, titrată *Un român în faţa fenomenului francez*, nu apare la rubrica „Lumea de mâine”; de altfel, dialogul va fi inclus în volumul *Lumea de mâine*, care va ieşi la sfârşitul lui 1945 şi care va lăsa deoparte o convorbire cu Mihail Romniceanu apărută la aceeași rubrică, dar realizată de Gheorghe Bumbeşti. Cronici literare semnează de regulă acelaşi Ion Biberi. Mai scriu articole Eugen Schileru și Edgar Papu (cronica ideilor), Mircea Brucăr (cronica muzicală), N. Argintescu-Amza (cronici plastice), Marcel Mihail Avramescu (*Pentru reabilitarea libertății*), Lucian Boz (*Amintiri din Franța, pe vremea teroarei. La închisoarea din Moulins sub paza Gestapoului*), Ovidiu Constantinescu (*Sinclair Lewis și fascismul*), Cella Serghi (*Scrisoare deschisă către o femeie „inteligentă”*), Athanase Joja

(*Introducere la o estetică nouă*), Paul Dimitriu (*America și problemele europene*), Petru Comarnescu (*Portretul New-Yorkului*), I. Brucăr (*Amintiri despre I.A. Rădulescu-Pogoneanu*), Al. Mironescu (*Opoziția: termen al dialecticii sociale*: „Lumea democrată trebuie să ofere un peisagiu plural, divers, bogat în opinii, pentru că numai din confruntarea diferitelor convingeri scapără lucrul acela mai adevărat care determină în cele din urmă acea unitate în varietate, singura care corespunde unei realităţi comune mai adânci"). Isaiia Răcăciuni produce o adaptare după Bertolt Brecht (*Balada piraților*), Camil Baltazar traduce poezii de Franz Werfel, iar Constant Tonegaru din Guillaume Apollinaire, *Alcools*. De asemenea, oferă poezii Sanda Movilă, Camil Baltazar, Margareta Dorian, Ion Vinea (*Lauda urii*, „poem interzis de cenzură în 1942"), Ben Corlaciu; Monica Lovinescu publică aici proza *Marionete* (dar și cronici dramatice), iar Petre Pandrea recenzează volumul *Zile de lagăr* al lui Zaharia Stancu: „Moftangiii de ultimă oră şi de înghesuială au memorie scurtă. Nu le mai plac ochii albaştri şi glaciali ai lui Zaharia Stancu. Să le fie de bine! Se vor mai întâlni cel puţin douăzeci de ani în şir, de-acum înainte, cu aceşti ochi". ***M.I.***

DEMOCRAŢIA SOCIALĂ, periodic politic şi literar apărut la Ploieşti, săptămânal, de la 5 ianuarie până la 27 decembrie 1892. Director a fost Al. G. Radovici, iar prim-redactor Anton Bacalbaşa. Nu trebuie pierdut din vedere nici rolul avut de C. Dobrogeanu-Gherea (care locuia atunci la Ploieşti) în stabilirea ţelurilor politice şi literare ale gazetei; acesta a colaborat cu mai multe articole politice. Mai puţin preocupată de dezbaterile ideologice propriu-zise, **D.s.** a publicat articole de popularizare a ideologiei marxiste, a principalelor teze ale socialismului, scrise, cele mai multe, de A. Bacalbaşa, şi a susţinut poziţia lui Dobrogeanu-Gherea în polemica purtată cu Titu Maiorescu. Gazeta urmărea viaţa politică din întreaga ţară. Chestiunea ţărănească, propaganda şovină, morala burgheză sunt, de asemenea, teme dezbătute în paginile periodicului socialist. Partea literară a gazetei era subordonată ţelurilor politice. În articolele sale Anton Bacalbaşa pledează pentru o artă militantă care să reflecte frământările sociale. El folosea nu mai puţin de douăzeci şi cinci de pseudonime pentru a semna articolele politice şi literare, proza şi versurile, recenziile şi notele. Dintre acestea, mai cunoscute prin frecventa întrebuinţare şi în alte periodice la care a colaborat sunt Kinderfus, Toni, Viator, Inot, Quidam. Alături de C. Dobrogeanu-Gherea, Al. G. Radovici şi A. Bacalbaşa, la **D.s.** au scris C. Mille, Sofia Nădejde, Ioan Nădejde, V.G. Morţun, Eugen Vaian, George Diamandy, D.A. Teodoru (sub pseudonimul C. Ramură), O. Carp şi Traian Demetrescu. Se reproduc, postum, şi câteva scrieri ale lui Mircea C.A. Rosetti, fragmente din *Scrisorile* către V. Alecsandri ale lui Ion Ghica, precum şi traduceri din E.T.A. Hoffmann, Maupassant, Zola, Turgheniev, Jókai Mór, Th. Ghèze, E.I. Bedinghaus, Hector France. Recenziile şi cronicile literare se ocupă de cărţi precum *Din goana vieţii* a lui Al. Vlahuţă, *Intim* a lui Traian Demetrescu, *Note şi schiţe* a lui I.L. Caragiale. ***R.Z.***

DENSUSIANU, Ovid (29.XII.1873, Făgăraş – 8.VI.1938, Bucureşti), poet, critic şi istoric literar, folclorist.

Descendent al unei vechi familii ardelene de origine ţărănească (hunedoreană prin tată, braşoveană prin mamă), din care se ridicaseră o seamă de preoţi, **D.** este fiul Elenei (n. Circa) şi al cărturarului Aron Densuşianu şi nepot de frate al istoricului Nicolae Densuşianu. A urmat cursul primar în Satu Lung, Făgăraş şi Braşov, pe cel secundar la Iaşi, unde şi-a făcut şi studiile universitare, încheindu-le, asemenea lui N. Iorga mai înainte, după doar un an şi jumătate şi obţinând în 1892 licenţa. Profesor de liceu pentru scurtă vreme la Botoşani, apoi la Focşani, din toamna anului 1893 studiază în străinătate: la Berlin cu Adolph Töbler, A. Brückner, E. Schmidt, şi la Paris cu Antoine Meillet, J. Brunot şi mai ales cu Gaston Paris, care exercită asupra lui o mare influenţă formativă. Audiază cursuri la Sorbona, la Collège de France, precum şi la École Pratique des Hautes Études, unde, în 1896, îşi ia diploma cu o teză despre poemul medieval *La Prise de Cordres et de Sébille*, pe care îl şi editează după unicul manuscris existent. În revista „Romania"

publică în 1896 un studiu asupra altui poem anonim, *Aymeri de Narbonne dans la chanson du pélérinage de Charlemagne*. În același an își trece doctoratul, prezentând în limba germană o scriere din secolul al XIV-lea, atribuită lui Jean Maillart, *Roman de la comtesse d'Aniou*. Din 1895 colabora la publicații științifice franceze și germane: „Romania", „Revue critique", „Jahresbericht der Geschichts-Wissenschaft". Acasă, în 1893, debutase în „Revista critică literară", pe care, de altfel, o redactează, până în 1897, împreună cu tatăl său și cu Nicolae Densușianu. Profesor suplinitor, din 1897, la Catedra de limba și literatura română a Universității din București, în 1901 e titularizat, în urma unui concurs, la nou creata Catedră de filologie romanică. Va ține cursuri diverse, ilustrând toate domeniile lingvisticii (istoria limbii, gramatică istorică, dialectologie, toponimie, onomastică, fonetică) și cultivând în același timp istoria literară și folcloristica, cele două, în înțelegerea lui, încadrându-se în filologie. Stăpânit de năzuința spre totalitate, atras de spiritualitatea întregii romanități de la începuturi până în contemporaneitate, **D.**, după prezentarea literaturii române moderne (de la Școala Ardeleană la Grigore Alexandrescu), alternează imprevizibil cursurile de limbă, literatură și folclor, introducându-și studenții în sardă și bască, plimbându-i prin toate limbile romanice, coborându-i în trecutul limbii materne, cu popasuri în secolele XVI–XVII până în cel de-al XII-lea și mai departe, învățându-i „cum trebuie înțeles folclorul", instruindu-i asupra originii poeziei trubadurilor și, în general, asupra liricii din Evul Mediu, familiarizându-i cu poeți contemporani francezi, belgieni și spanioli, „cu literatura nouă" a întregului Occident latin, precum și, desigur, cu cea autohtonă. Pentru recoltarea informației dintr-o arie atât de vastă, el dispunea de toate mijloacele necesare: cunoștea nu doar latina și limbile derivate din ea, precum și greaca veche, ci și maghiara, turca, chiar graiurile iranice. Indiferent ce ar fi predat, profesorul opera în spiritul interdisciplinarității. Studiind, în ultimul deceniu de viață, limba din punct de vedere istoric, cu preocuparea de a-i dezvălui potențialul estetic, el parcurge întreaga literatură modernă și contemporană; amplul său curs *Evoluția estetică a limbii române* devine și o istorie a literaturii române din perspectivă estetică. Prelegerile de folclor îi prilejuiesc incursiuni în lingvistică, mai ales în dialectologie, iar faptele de limbă și de literatură le cercetează în contextul epocii, apelând la sociologie și etnologie. Lista cursurilor sale este impresionantă: *Dialectele române din Istria*, *Fonetica limbii române*, *Dialectologie română*, *Poeții de azi ai lumii romanice*, *Graiul păstorilor din Provansa*, *Curs de morfologie romanică*, *Toponimie retoromană*, *Chestiuni folclorice în legătură cu probleme de filologie*, *Spiritul latin în manifestările sale critice*, *Din folclorul păstoresc*, *Graiul valahilor din Moravia și Silezia*, *Concordanțe lingvistice și folcloristice*, *Aspecte ale poeziei populare romanice*, *Aspecte lingvistice ale păstoritului* etc. Dedicată muncii didactice și științifice, viața lui **D.** e punctată de puține evenimente. Căsătorit în 1902 cu scriitoarea Elena Bacaloglu, divorțează în 1904; are un fiu, Ovid Densușianu, viitor scriitor. Colaborator, în primii ani ai secolului trecut, la „Noua revistă română", „Revista politică și literară", „Sămănătorul", fondează în 1905 revista „Vieața nouă", care va apărea până în 1925. Organ de luptă pentru „poezia nouă", „monitor" al simbolismului (Vladimir Streinu), cu un aspect tehnico-grafic admirabil, acest periodic nu tipărește doar literatură critică și publicistică literară de actualitate, ci și studii savante de istorie literară, lingvistică, folclor, filosofie, chiar de sociologie și economie politică. În anii 1909–1910 **D.** organizează un ciclu de conferințe asupra simbolismului, pe care le ține împreună cu unii dintre colaboratori și care vor fi editate sub titlul *Conferențele „Vieței nouă"* (1910). Doi ani mai târziu, în 1912, el face să apară o anexă a periodicului creat în 1905, „Farul". Unul dintre discipolii și admiratorii săi fervenți, Eugeniu Sperantia, scoate în 1913–1914, împreună cu câțiva elevi, o altă revistă-satelit, „Sărbătoarea eroilor". **D.** însuși editează în 1919, apoi în 1936, ziarul „Înălțarea". Înainte de Primul Război Mondial colaborează la „Revista idealistă", „Revista celorlalți", „Versuri și proză", iar după anii conflagrației mondiale la „Poezia" și „Roma". Efemer s-a implicat în politică, după război înființând chiar un partid-fantomă, independent. Autentice realizări pe plan organizatoric sunt cele de natură științifică: întemeierea, în 1905, a Societății Filologice Românești și a „Buletinului" acesteia; în 1913 înființarea Institutului de Filologie și Folklor, cu publicația „Grai și suflet" (1923–1934, 1937). Membru corespondent al Academiei Române din 1903, membru activ din 1918, savantul nu s-a simțit în largul său în acest for, a

preferat să muncească în afara lui şi a refuzat să preia conducerea lucrărilor la dicţionarul început de B.P. Hasdeu. În decursul anilor, ori de câte ori îi stătea în putinţă, el îşi acorda vacanţe de studiu în străinătate, mai cu seamă în Franţa, unde frecventa biblioteci, răscolea arhive sau întreprindea cercetări lingvistice şi folcloristice regionale, bunăoară în Pirinei. Anul 1917 l-a petrecut, din cauza războiului, la Moscova. În vâltoarea evenimentelor i-a dispărut manuscrisul unic al celui de-al doilea volum din *Histoire de la langue roumaine*, pe care s-a văzut constrâns să-l refacă. Solitar toată viaţa, înconjurat doar de studenţii şi foştii studenţi devotaţi, **D.** a făcut totuşi parte din câteva colective ştiinţifice. A fost membru al Comisiei Istorice a României, membru onorific al Societăţii de Etnografie din Cluj, membru al Societăţii de Lingvistică din Paris. În 1925 a organizat primul congres al filologilor români. A murit în timpul unei sesiuni de examene.

D. e autorul unor lucrări fundamentale de lingvistică şi folcloristică, devenite clasice – *Histoire de la langue roumaine* (I–II, 1901–1938), cea dintâi istorie ştiinţifică a limbii naţionale, *Graiul din Ţara Haţegului* (1915), *Vieaţa păstorească în poezia noastră populară* (I–II, 1922–1923), culegeri de folclor, cea dintâi fiind *Graiul nostru* (I–II, 1906–1908), semnată împreună cu I.-A. Candrea şi Th. D. Speranţia, urmate de altele, printre care şi *Flori alese din cântecele poporului* (1920). Ca teoretician al folclorului, propune delimitarea domeniului, definirea conceptului nu numai prin ceea ce ţine de trecut, ci şi de contemporaneitate. Consideră vitală cercetarea pe teren, studiile zonale, monografiile tematice, precum *Vieaţa păstorească în poezia noastră populară*, pe care o realizează el însuşi, e preocupat de paradigma literaturii populare de la noi în contextul romanic ş.a. A publicat şi importante studii de istorie literară, culminând cu *Literatura română modernă* (I–III, 1920–1933), după cum în numeroase articole, precum şi în cursuri, s-a pronunţat asupra creaţiei literare contemporane româneşti şi străine. Produs al unui curs universitar ţinut în 1898–1899, *Istoria literaturii române* este doar punctul de plecare al lucrării pe care o va edita peste decenii. Aceasta debutează cu o prezentare generală a Şcolii Ardelene, intitulată *Şcoala latinistă*, urmată de capitole şi paragrafe consacrate reprezentanţilor ei direcţi (Samuil Micu, Gheorghe Şincai, Petru Maior ş.a.) şi indirecţi (D. Ţichindeal), cărora le succedă imediat compartimentări incluzând „începuturile literaturii poetice” (Văcăreştii, Ion Budai-Deleanu ş.a.), ultimii cronicari, activitatea lui Gh. Lazăr şi Gh. Asachi, cea a scriitorilor prin care se anunţă spiritul modern, dar se prelungeşte şi cel vechi (C. Conachi, C. Stamati, Iancu Văcărescu, Anton Pann ş.a.). În continuare sunt înfăţişaţi Vasile Cârlova, „cel dintâi poet modern”, Ion Heliade-Rădulescu, ultimii continuatori ai „şcoalei latiniste” (G. Săulescu, A.T. Laurian, Timotei Cipariu, Aron Pumnul), Mihail Kogălniceanu şi „Dacia literară”, N. Bălcescu, Costache Negruzzi, Alecu Russo, N. Filimon, Grigore Alexandrescu. Lipsesc Dinicu Golescu, Ion Codru-Drăguşanu, Ion Ghica, Cezar Bolliac, D. Bolintineanu, Andrei Mureşanu, C.A. Rosetti, şi nu numai ei. Apologet al spiritului de înnoire, al europenizării, **D.** subestimează, totuşi, în *Literatura română modernă*, contribuţiile în acest sens ale unora dintre cei ce l-au reprezentat. Meritul său primordial constă în adoptarea criteriului estetic în judecăţile de valoare şi, implicit, în stabilirea poziţiilor ierarhice ale scriitorilor. Spaţiul acordat fiecărui autor e decis în funcţie nu atât de întinderea operei, cât de valoarea literară pe care cercetătorul i-o atribuie. Nu sunt trecute însă cu vederea activităţile de ordin cultural. Personalităţile care s-au ilustrat în acest plan beneficiază de biografii consistente. Literar, ierarhizările au fost confirmate de viitorii istorici şi exegeţi ai scrisului beletristic. Cartea se impune şi prin stilul discursului istorico-literar, într-un timp în care această disciplină îşi mai căuta limbajul propriu. Perioadele anterioare şi ulterioare celor prezentate aici se vor reflecta îndeosebi în cursul *Evoluţia estetică a limbii române* (I–V, 1924–1938). Primul volum examinează epoca veche şi începuturile poeziei moderne (Ienăchiţă Văcărescu, Ion Budai-Deleanu), analizând cu mare exigenţă atât limba cărţilor religioase, cât şi scrierile istorice. Autorul atribuie valoare limitată primelor expresii ale lirismului laic, apreciind în schimb creaţia orală, în special doinele. Al doilea volum traversează deceniile din secolul al XIX-lea în care s-au afirmat scriitorii promovaţi de „Curierul românesc” şi „Dacia literară”, subliniind cu deosebire însemnătatea poeziei lui Cârlova şi Alecsandri, iar al treilea înfăţişează câţiva autori din ultimele trei decenii ale veacului al XIX-lea, semnalând limitele Junimii şi ale concepţiei literare maioresciene, dar

recunoscând (în opoziţie cu Aron Densuşianu, de care se delimitase, de altfel, încă înainte de 1900) valoarea excepţională a operei lui M. Eminescu. Al patrulea volum pătrunde în secolul al XX-lea. În cuprinsul acestuia, pledând pro domo, **D.** reliefează acţiunea întreprinsă prin „Vieaţa nouă", reafirmându-şi orientarea antisămănătoristă şi antipoporanistă, dar dezaprobă integral, cu o incomprehensiune pe care cea a lui N. Iorga nu o întrece, toate formulele poetice ulterioare simbolismului. Chiar şi din simbolism, de altminteri, admite doar modalitatea în favoarea căreia argumentase la începutul secolului şi care, într-un anume sens, contrazicea estetismul simbolist. Reţine doar câteva fragmente din Al. Macedonski, Ştefan Petică, Ion Minulescu şi nimic din Tudor Arghezi şi ceilalţi modernişti interbelici. Lucian Blaga, Ion Barbu, Al. A. Philippide, Ion Vinea nu sunt nici măcar pomeniţi. Dintre prozatorii contemporani, preţuieşte îndeosebi pe I. Al. Brătescu-Voineşti şi pe Calistrat Hogaş, parţial pe Emil Gârleanu, Mihail Sadoveanu, sau pe Liviu Rebreanu, pe care îi acceptă cu multe reticenţe. Observaţii mai plauzibil motivate, caracterizări edificatoare sunt acelea formulate cu privire la scriitorii din precedentul secol. Între lucrările privitoare la creaţia literară de peste hotare se remarcă *Sufletul latin şi literatura nouă* (I–II, 1922), la origine curs universitar ţinut în 1914–1916, care, operând o secţiune transversală în poezia simbolistă franceză şi belgiană, familiariza nu doar studenţii, dar, prin tipărire, şi un public intelectual mai larg, cu poeţi încă puţin cunoscuţi la noi pe atunci, precum Émile Verhaeren, Paul Fort, Maurice Maeterlinck, Henri de Régnier, Francis Jammes. În tensionatul context al momentului istoric, un asemenea curs exprima, indirect, şi o opţiune politică, reflectând permanenta situare a lui **D.** de partea latinităţii.

Prin editarea în 1905 a unui periodic de atitudine, **D.** şi-a asumat funcţia unui „director de conştiinţă"; prin zecile de articole cu caracter orientativ şi polemic, semnate, vreme de două decenii, în „Vieaţa nouă", el a devenit aproape un ideolog literar. Socotind lupta literară pe care a dus-o „numai un episod din lupta mai mare […] pentru reînnoirea culturii noastre întregi", profesorul de romanistică năzuia, înainte de orice, să contribuie la emanciparea societăţii româneşti de „primitivismul carpato-dunărean". Erau imperios necesare, după el, curmarea izolării de lumea civilizată, integrarea în climatul european, prin sincronizare cu mişcarea

Desen de Iser

intelectuală şi artistică occidentală. Nutrită în chip firesc din seva tradiţiilor autohtone, cultura noastră nu putea să rămână veşnic doar la acestea, trebuia să-şi lărgească orizontul. Prin europenizare, ea nu numai că nu-şi pierdea identitatea, cum pretindeau autohtoniştii radicali, dar îşi oferea tocmai şansa precizării acesteia. Ca urmaşi ai Romei, era în firea lucrurilor ca românii să fie legaţi de culturile latine, în special de cea mai bogată dintre ele, cultura franceză. Apropierea de spiritul francez, susţinea **D.**, „ar pune mai bine în lumină firea noastră de latini". Un prim ţel al angajării în acest sens era, în optica directorului „Vieţii noi", urbanizarea: „De ce – întreabă el, patetic, în primul articol de fond al revistei – numai ce e la ţară ar fi adevărat românesc?". Pledând cu înfocare pentru o literatură de inspiraţie citadină, mai afirmă (în *Sufletul latin*…) că „oraşele, chiar în părţile lor urâte, au înainte ceva caracteristic, impunător, sunt expresiuni sufleteşti, condensări de viaţă, şi aceasta le dă o valoare poetică". Urbanizarea implică intelectualizarea. Adversar al „sentimentalismului uşor", austerul savant a încercat să promoveze o poezie a emoţiei nu doar intelectualizate, ci intelectuale: „Creatoare de viaţă – argumenta el –, iubirea nu e toată viaţa. Pe lângă ea sunt atâtea sentimente

care fac să se cutremure sufletul nostru, şi în artă trebuie să le dăm locul care li se cuvine". În registrul stărilor sufleteşti comunicate de poezia simbolistă ar fi dorit să primeze avântul, înflăcărarea generată de năzuinţa spre progres, spre civilizaţie. Identificând, în mod cu totul forţat, doar în baza credinţei lui Verhaeren, simbolismul cu „energetismul", el pleda pentru „o poezie plină de vlagă, […] viguroasă, energică", prin care să se exprime „viaţa intensă". O asemenea poezie a încercat să scrie el însuşi. Sub pseudonimul Ervin, **D.** celebrează, în versuri libere şi albe, eroii moderni, „neînfrânţi sub stânca muncei, luptătorii/ Cu timpul şi puterile duşmane", aviatorii, „cutezători Icari", „soli ai depărtărilor", lansează contemporanilor chemări la luptă şi încredere la viaţă: „Aprindeţi candela nădejdei/ şi fiţi în voi increzători!". În timpul războiului de întregire i-a glorificat, în *Heroica* (1918), pe luptătorii de la Mărăşeşti. În asemenea compuneri bardul ce se vrea modern nu reuşeşte să fie decât retoric. Cerebralitatea se dovedeşte rău conducătoare de emoţie. La lirism Ervin accede doar atunci când încalcă principiile instituite de critic şi, trecând în universul rural, surprinde instantanee, precum oprirea unor cărăuşi năpăstuiţi „la răspântia neagră", sau portretizează, în *Alion ciobanul*, un păstor care îşi duce viaţa „departe de ce schimbă-n vârtejuri faţa lumei". Publicate iniţial în „Vieaţa nouă", versurile au apărut, după aceea, succesiv, în mai multe volume, semnate cu numele adevărat. **D.** a scris şi piese de teatru, neglijabile. A întocmit numeroase manuale pentru învăţământul mediu.

Format la şcoala romanistului Gaston Paris, Ovid Densusianu şi-a însuşit spiritul erudiţiei franceze, în care ordinea şi ştiinţa, graţia şi limpezimea se uneau cu puterea de sinteză. Clasica lui Istorie a limbii române *a rămas, până astăzi, un model al genului şi o carte fundamentală a literaturii noastre ştiinţifice.* […] *Venit după uluitoarea figură a lui Hasdeu, între lingviştii timpului, rupând definitiv cu improvizaţia şi romantismul, ca şi cu erudiţia ostentativă şi fără obiect adesea a marelui său înaintaş, spirit tenace, prob, luminat de simţ critic şi de pasiunea adevărului, n-a cunoscut, în lunga şi bogata lui carieră, decât satisfacţia muncii şi orgoliul artistocrat al savantului.* […] *Ovid Densusianu a avut curajul să înfrunte intemperanţa sămănătoristă, opunându-i o revistă de artă şi de luptă, „Vieaţa nouă" (ce titlu dantesc!), şi îndrumând teoretic poezia vremii, întârziată-n romantism epigonic, spre noi orizonturi literare.*

POMPILIU CONSTANTINESCU

Ieşind din bibliotecile Parisului după ce-şi terminase munca zilei, de comparaţii de texte şi clasări de manuscrise medievale, Densusianu dădea, în ziarele şi revistele timpului, în cafenelele literare, peste poezia simbolistă şi discuţiile stârnite în jurul ei. Cu spiritul lui de independenţă şi de probitate ştiinţifică, nu se putea să nu recunoască ceea ce recunosc azi toţi istoricii literaturii franceze: că simbolismul a cucerit pentru lirica contemporană domenii noi de inspiraţie şi o altă tehnică poetică. [...] *Densusianu, convins că simbolismul este expresia cea mai aleasă a geniului latin, că, prin împământenirea lui în literatura noastră, se integrează în familia romanităţii occidentale şi că aducea în acelaşi timp o reînnoire a liricii româneşti, se desparte de gruparea „Sămănătorului", pentru a deschide, în 1905, cu revista „Vieaţa nouă", un drum nou în cultura românească.*

N. CARTOJAN

SCRIERI: *La Prise de Cordres et de Sébille*, Paris, 1896; *Aymeri de Narbonne dans la chanson du pélérinage de Charlemagne*, Paris, 1896; *Istoria literaturii române*, Bucureşti, 1898; *Un Essai de résurrection littéraire*, Paris, 1899; *Între două lumi*, Bucureşti, 1899; *Histoire de la langue roumaine*, I–II, Paris, 1901–1938; ed. îngr. Valeriu Rusu, pref. Boris Cazacu,Bucureşti, 1997; *Folclorul, cum trebuie înţeles*, Bucureşti, 1910; ed. 2, Bucureşti, 1937; ed. îngr. Iordan Datcu, Bucureşti, 2009; *Poezia nouă*, Bucureşti, 1911; *Limanuri albe*, Bucureşti, 1912; *Păstoritul la popoarele romanice. Însemnătatea lui lingvistică şi etnografică*, Bucureşti, 1913; *Originea păstorească a „Cântării Cântărilor"*, Bucureşti, 1916; *Heroica*, Bucureşti, 1918; *Sub stânca vremei*, Bucureşti, 1919; *Barbu Delavrancea*, Bucureşti, 1919; *Literatura română modernă*, I–III, Bucureşti, 1920–1933; ed. îngr. şi introd. Ioan Şerb, Bucureşti, 1985; *Dante şi latinitatea*, Bucureşti, 1921; *Salba clipelor*, Bucureşti, 1921; *Sufletul latin şi literatura nouă*, I–II, Bucureşti, 1922; *Vieaţa păstorească în poezia noastră populară*, I–II, Bucureşti, 1922–1923; ed. 2, Bucureşti, 1943; *Raze peste lespezi*, Paris–Bucureşti, 1924; *Evoluţia estetică a limbii române*, I–V, Bucureşti, 1924–1938; *În zorile vieţei*, Bucureşti, 1925; *Flori alese din cântecele poporului. Viaţa păstorească în poezia noastră populară. Folclorul, cum trebuie înţeles. Graiul din Ţara Haţegului*, îngr. şi pref. Marin Bucur, Bucureşti, 1966; *Opere*, I–VI, îngr. Boris Cazacu, Valeriu Rusu, Ioan Şerb şi Florica Şerb, pref. Boris Cazacu, Bucureşti, 1968–1985; *Scrieri literare*, Bucureşti, 1998. **Culegeri:** *Graiul nostru*, I–II, Bucureşti, 1906–1908 (în colaborare cu I.-A. Candrea şi Th. D. Speranţia); *Graiul din Ţara Haţegului*, Bucureşti, 1915; *Flori alese din cântecele poporului*, Bucureşti, 1920.

Repere bibliografice: Constantinescu, *Scrieri*, II, *435–444*; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, I, *126–141*, II, *242–254*, III, *278–283*; Perpessicius, *Menţiuni*, I, *142–143*, IV, *357–363*; Călinescu, *Opere*, I, *1345–1351*, XI, *460–464*; Al. Popescu-Telega, *Ovid Densusianu*, Craiova, 1934;

Munteano, *Panorama, 84–87*; Iorgu Iordan, *Ovid Densusianu*, RFR, 1939, 2; Ion Muşlea, *Ovid Densusianu*, AAF, 1939, 1–6; Al. Vasiliu, *Ovid Densusianu, scriitorul şi criticul literar*, CEL, 1939, 9–12; N. Cartojan, *Ovid Densusianu*, CEL, 1939, 9–12; Al. Rosetti, *Ovid Densusianu*, Bucureşti, 1939; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *605–606*, *Ist. lit.* (1982), *684*; Streinu, *Versificaţia*, *184–192*; Marin Bucur, *Ovid Densusianu*, Bucureşti, 1967; Boris Cazacu, *Ovid Densusianu*, Bucureşti, 1968; D. Caracostea, *Poezia tradiţională română. Balada poporană şi doina*, îngr. Dumitru Şandru, pref. Ovidiu Bârlea, Bucureşti, 1969, I, *16–18*, *134–136*, *167–169*, *172–174*, *180–182*, *244–246*, *252–255*, *266–268*, II, *459–461*; Ciopraga, *Lit. rom.*, *156–161*, *409–412*, *740–742*; Micu, *Început*, *121–125*, *158–161*, *431–435*; Manolescu, *Poezia*, *37–39*; Bârlea, *Ist. folc.*, *356–377*, *passim*; Pillat, *Itinerarii*, *236–247*; *Scrisori către Ovid Densusianu*, I–IV, îngr. Liviu Onu, Ileana Vârtosu şi Maria Rafailă, Bucureşti, 1979–1989; Scarlat, *Ist. poeziei*, II, *225–229*, *270–271*, *350–351*; *Dicţ. esenţial*, *244–247*; Marin Buga, *Ovid Densusianu, folclorist*, Bucureşti, 2003; *Ovid Densusianu în amintirea şi conştiinţa critică românească*, îngr. Ion Diaconu şi Ioan Şerb, Bucureşti, 2005; Datcu, *Dicţ. etnolog.*, *312–316*. ***D.Mc.***

DENSUŞIANU, Aron (19.XI.1837, Densuş, j. Hunedoara – 15.IX.1900, Iaşi), istoric literar, poet.

Fiu al Sofiei (n. Popovici) şi al preotului greco-catolic Bizanţiu (Vizantie) Pop din Densuş şi frate cu Nicolae Densuşianu, **D.** începe şcoala primară la Haţeg (1846), apoi, între 1852 şi 1860, urmează gimnaziul din Blaj (profesorii de aici i-au schimbat numele din Pop în Densuşianu), iar între 1860 şi 1864 e student la Academia de Drept din Sibiu. Ulterior s-a stabilit ca avocat la Făgăraş, devenind conducătorul opoziţiei politice din localitate. Activitatea publicistică, începută încă de când era la Blaj, la gazetele „Foaie pentru minte, inimă şi literatură", „Amicul şcoalei", „Aurora română", cu articole politice, poezii, traduceri şi articole de critică literară, este continuată şi la almanahul „Muza românească", la „Concordia", „Albina", „Familia", „Federaţiunea", „Columna lui Traian", „Transilvania", „Revista literară şi ştiinţifică". Din cauza persecuţiilor politice, trece la Braşov, unde scoate revista „Orientul latin" (1874–1875) împreună cu Teofil Frâncu şi I.Al. Lapedatu, în 1881 mutându-se definitiv la Iaşi. Ocupă aici Catedra de limba latină la Universitate şi, din 1883, şi pe cea de limba română. Întemeiază în 1893 „Revista critică-literară", sprijinit de fratele său, Nicolae Densuşianu, şi de fiul său, Ovid Densusianu. A fost ales membru corespondent al Academiei Române în 1877. Ca publicist, a mai semnat cu pseudonimele Radu Năsturel, Radu Calonfirescu, I. Corban şi N. Berea, iar un volum cu numele A.P. de Haţeg.

D. a fost unul dintre primii critici de profesie din literatura română, asupra căreia s-a aplecat cu perseverenţă şi convingere. Bun cunoscător al literaturilor clasice, a practicat o critică doctă, profesorală, analitică, subminată însă de lipsa de gust. La 1868 şi-a început în „Federaţiunea" seria articolelor critice. Curând se angajează însă într-o polemică dură cu Titu Maiorescu şi cu gruparea junimistă, dispută reluată peste două decenii şi din care a ieşit categoric înfrânt. Principalele sale studii, adunate în volumul *Cercetări literare* (1887), sunt dedicate lui Ion Budai-Deleanu (**D.** a relevat, primul, însemnătatea *Ţiganiadei*), lui Andrei Mureşanu, Grigore Alexandrescu, Dimitrie Bolintineanu, Vasile Alecsandri. Analizele, deşi emise pe un ton savant, sunt rudimentare şi suferă de dogmatism estetic, dar au meritul de a fi primele exegeze amănunţite, monografice – urmărind „ideile" şi „forma" – asupra unor scriitori de valoare. D. Bolintineanu, socotit poet genial, şi A. Mureşanu, pentru care a avut un adevărat cult, sunt elogiaţi fără măsură, în opoziţie cu Gr. Alexandrescu şi, mai ales, cu V. Alecsandri, contestaţi îndeosebi pentru neglijenţe formale. Polemicile cu Titu Maiorescu vădesc un critic familiarizat cu estetica germană, dar lipsit de aptitudini speculative. Expunerea este lipsită de stil. Tonul familiar sau, dimpotrivă, pedant degenerează repede în trivialităţi sau injurii. Perspectiva deformată asupra scriitorilor reprezentativi domină şi *Istoria limbei şi literaturei române* (1885), care rămâne prima lucrare serioasă, informată, de acest gen, în cultura română. Ca şi într-o altă încercare notabilă de sinteză, anterioară (*Regenerarea literaturei române*), pornind de la ideea că formarea literaturii române a fost subordonată unor obiective culturale şi naţionale, **D.** urmăreşte, cu inexactităţi şi confuzii, dezvoltarea limbii române, literatura populară, literatura bisericească, istoriografia, literatura propriu-zisă, făcând şi o periodizare,

în bună parte judicioasă. În ediţia a doua a cărţii (1894) introduce un capitol despre M. Eminescu, în care înşiră afirmaţii aberante despre lirica poetului, văzută ca expresie confuză a unui spirit bolnav şi dezechilibrat. Obtuzele atacuri împotriva lui Eminescu, începute cu mulţi ani în urmă şi reluate în „Revista critică-literară" (*Literatură bolnavă*, 1894), au dus la compromiterea definitivă a lui **D.** ca istoric şi critic literar, consfinţită, încă din 1886, de execuţia severă a lui Titu Maiorescu (*În lături!*). Totuși, a fost adeptul unei literaturi naţionale, în sensul întemeierii ei pe mitologia şi creaţia populară. A scris numeroase studii şi articole (cuprinse, unele, în *Cercetări literare*, altele, apărute ulterior în „Revista critică-literară"), despre datini şi credinţe populare, însă cercetările sale etnografice şi folclorice, foarte documentate, cuprind explicaţii şi interpretări contradictorii. A cules şi publicat poezii populare, printre care şi o variantă a *Mioriţei*, de o autenticitate contestabilă. A cerut insistent poeţilor o epopee naţională care să valorifice mitologia românească şi trecutul istoric. Pledoaria pentru epopee era anacronică, dar interesul său pentru cele mai diverse forme ale creaţiei populare a stimulat ulterior cercetări importante. Pe de altă parte, **D.** a fost un poet fecund, cult, dar lipsit de talent. A scris nenumărate poezii, din tinereţe până la sfârşitul vieţii, adunate în parte în volumele *Hore oţelite* (1892) şi *Valea vieţei* (1892). În tradiţia literară a Ardealului şi având ca model pe Andrei Mureşanu, a compus multe versuri patriotice şi sociale, unele direct legate de anumite evenimente politice şi naţionale. Fără valoare e lirica de dragoste, manieristă, înecată într-o retorică sentimentală. A compus şi o epopee în douăsprezece cânturi, *Negriada* (I–II, 1879–1884), închinată întemeierii Ţării Româneşti de Negru Vodă. Având ca model apropiat *Eneida* lui Vergiliu şi poemele lui Torquato Tasso şi Dante, el a încercat să reconstituie, fără a izbuti, o mitologie naţională, în care eroi şi divinităţi din folclorul românesc (Negru Vodă, Dochia, Sfânta Vineri ş.a.) se întâlnesc cu personaje din mitologia latină sau cu altele, inventate de autor. Lipsită de unitate, epopeea este hibridă şi greoaie, fără suflu poetic. În manieră clasicistă a scris o tragedie în versuri, în cinci acte, *Optum* (1897). Acţiunea este plasată în anul 1031 d.Hr., la Curtea domnului Timişanei. Personajele, puse în situaţii dramatice neverosimile, declamă emfatic şi fără convingere. **D.** a mai compus câteva poeme dramatice, lăsate în manuscris, nefinisate. A tradus *Arta poetică* a lui Horaţiu (1882), versuri din Camões, capitole din Dante (*Paradisul pământesc*) şi Tasso (*Ierusalimul liberat*) şi poezii din Silvio Pellico şi Giacomo Leopardi. Transpunerile din poeţii italieni sunt stângace, într-un limbaj neexpresiv. Fragmentele traduse din *Eneida* lui Vergiliu şi din *Filipicele* lui Cicero au rămas, de asemenea, în manuscris.

SCRIERI: *Românii şi maghiarii*, Braşov, 1875; *Să ne cunoaştem! (Răspuns d-lui G. Bariţiu)*, Braşov, 1879; *Negriada*, I–II, Bucureşti, 1879–1884; ed. îngr. şi pref. Georgeta Antonescu, Cluj-Napoca, 1988; *Aventuri literare*, Bucureşti, 1881; *Câteva observări la raportul d-lui Nicolae Quintescu asupra „Negriadei" înaintat Academiei Române*, Bucureşti, 1881; *Din razele coroanei*, Bucureşti, 1881; *Semo sancus şi sâmbele*, Bucureşti, 1882; *Istoria limbei şi literaturei române*, Iaşi, 1885; ed. 2, Iaşi, 1894; *Cercetări literare*, Iaşi, 1887; *Hore oţelite*, Bucureşti, 1892; *Valea vieţei*, Iaşi, 1892; ed. îngr. și introd. Georgeta Antonescu, Cluj-Napoca, 1983; *Optum*, ed. 2, Bucureşti, 1897; *Cercetări literare*, îngr. şi introd. Georgeta Antonescu, Cluj-Napoca, 1983. **Traduceri:** Horaţiu, *Arta poetică*, ed. bilingvă, pref. trad., Iaşi, 1882.

Repere bibliografice: Maiorescu, *Critice*, III, *109–127*; Claudio Isopescu, *Lo scrittore romeno Aron Densuşianu*, Napoli, 1936; E. Lovinescu, *T. Maiorescu*, II, Bucureşti, 1940, *211–216*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *481*, *Ist. lit.* (1982), *545*; Cioculescu–Streinu–Vianu, *Ist. lit.*, *275–276*; L. Volovici, *„Adversarii" Junimii (1867–1880)*, ALIL, t. XIX, 1968; Manolescu, *Poezia, 20–23;* Bucur, *Istoriografia*, *80–84*; Georgeta Antonescu, *Aron Densuşianu*, Cluj-Napoca, 1974; Mircea Zaciu, *Densuşienii*, TR, 1974, 8; *Dicţ. lit. 1900*, *273–274*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *71–73*; *Detractorii lui Mihai Eminescu*, îngr. şi pref. Al. Dobrescu, Iaşi, 2002, *XXVII–XL*; Datcu, *Dicţ. etnolog.*, *316–317*. ***L.V.***

DENSUŞIANU, Nicolae (18.IV.1846, Densuş, j. Hunedoara – 24.III.1911, Bucureşti), istoric, folclorist. Este fiul Sofiei (n. Popovici) şi al preotului greco-catolic Bizanţiu (Vizantie) Pop şi frate mai tânăr al lui Aron Densuşianu. Viitorul istoric şi-a început studiile la Haţeg, continuându-le la gimnaziul din Blaj, condus de Timotei Cipariu. Din 1865 până în 1869 a fost student al Academiei de Drept din Sibiu. După absolvire lucrează un timp în cancelaria de avocat a fratelui său, iar din 1872 practică el însuşi avocatura mai întâi în Făgăraş, apoi, până în 1877, în Braşov. Încă din al doilea an de studenţie începuse să colaboreze cu versuri la „Familia", tot acolo publicând o nuvelă istorică, cu subiect exotic şi senzaţional (*Simonida*). Renunţă însă repede la beletristică în favoarea cercetărilor etnografice, istorice şi filologice, valorificate în articole apărute în „Familia", „Telegraful român", „Federaţiunea" şi „Orientul latin". Din 1877

se stabilește la București și se dedică aproape exclusiv studiilor de istorie și adunării de documente din țară și din străinătate (Ungaria, Italia, Serbia) privitoare la istoria Transilvaniei și a celorlalte provincii românești, documente tipărite parțial în *Monumente pentru istoria Țerei Făgărașului* (1885) și în primele șase volume ale colecției Eudoxiu Hurmuzachi, *Documente privitoare la istoria românilor*. În colaborare cu Frédéric Damé, publică studiul *Les Roumains du Sud Macédoine* (1877). În 1880 este ales membru al Academiei Române. Din același an îl suplinește pe Ioan Bianu în postul de bibliotecar-arhivar al Bibliotecii Academiei Române, iar din 1884 până la sfârșitul vieții a lucrat ca translator și bibliotecar pe lângă Marele Stat Major.

D. s-a afirmat, mai ales în studiile de istorie, prin erudiția sa (cunoștea elina, latina, germana, franceza, italiana, maghiara), lucrările lui impunând prin documentare riguroasă și soliditate a argumentării. Îndeosebi *Revoluțiunea lui Horia în Transilvania și Ungaria. 1784–1785* (1884), premiată de Academia Română și rămasă multă vreme cea mai valoroasă și mai aprofundată reconstituire a evenimentelor, vădește un istoric cu un orizont larg, făcându-și un crez din „căutarea și expunerea adevărului". Mai puternică decât vocația de istoric, dar cu rezultate inegale, pare să fi fost pasiunea, manifestată de timpuriu, pentru cercetarea folclorului și a tradițiilor populare din perspectivă istorică, pentru descifrarea, cu ajutorul mitologiei populare, a „tainelor" unor timpuri străvechi. Folclorul devine astfel – în linia unei mai vechi tendințe istorist-mitologizante inaugurate la noi de B.P. Hasdeu – suport pentru îndrăznețe ipoteze sau sinteze istorice (*Scrutări mitologice la români, Elementul istoric în poezia poporală* ș.a.). Pornind de la premise juste privitoare la valoarea documentară a folclorului, **D.** a aplicat însă metoda deseori abuziv și fără precauția impusă de natura „documentului", care a evoluat de-a lungul timpului și nu mai putea constitui un temei absolut pentru o concluzie de ordin istoric. În vederea realizării unor astfel de sinteze, dar și cu intenția salvării de uitare a multor creații populare, lansează în 1893 *Cestionariu despre tradițiunile istorice și anticitățile țerilor locuite de români.* „Tradițiunile istorice" pe care le vizează îndeosebi sunt cele legate de daci și romani, legende, denumiri de locuri, obiceiuri păgâne, religioase sau laice, ritualuri magice. Chestionarul, completat cu o nouă parte în 1895, este întocmit cu toată rigoarea, cuprinzând întrebări foarte amănunțite, ce dovedesc o cunoaștere profundă a folclorului românesc. Interesante sunt și indicațiile precise, date pentru culegerea materialului: alegerea informatorului (de preferință cât mai vârstnic), notarea exactă, nestilizată, a narațiunilor etc. Răspunsurile primite (din 939 de localități), în urma răspândirii chestionarului, constituie o vastă colecție de folclor, de o deosebită valoare, atât datorită calității artistice și autenticității textelor, dintre care multe neîntâlnite în alte colecții, cât și prin informațiile etnografice care însoțesc și completează faptele de natură folclorică. Caracterul restrictiv al chestionarului, legat de obiectivele istoricului, a făcut ca în materialul adunat să predomine baladele, legendele, colindele și basmele (cu preponderența textelor culese din Dobrogea, sudul Munteniei și Oltenia), față de care producțiile genului liric au o prezență restrânsă. Lucrarea *Dacia preistorică* (apărută postum, în 1913, cu o introducere de C.I. Istrati) trebuia să încununeze activitatea de o viață în domeniul cercetării mitologiei populare și al reconstituirii pe această cale a unor perioade arhaice din istoria locuitorilor Daciei. Cartea, aproape unanim contestată de specialiști, reprezintă o încercare – impresionantă prin dimensiuni și erudiție, ca și prin ipotezele temerare – de a reface, cu ajutorul tradițiilor populare sau al urmelor arheologice (reale sau „descoperite" de imaginația istoricului), vechea civilizație a imperiului pelasg, al cărui centru s-ar fi aflat pe teritoriul Daciei. Aici s-ar fi găsit „leagănul civilizației ante-elene" și al întregii zone mediteraneene: monumentele „megalitice" ale imperiului sunt identificate în Munții Bucegi (Sfinxul, Omul, Babele), în Ceahlău, iar tradițiile populare, interpretate adesea eronat, devin pentru autor mărturii indubitabile asupra religiei pelasge, a zeităților și tradițiilor acesteia. Construcția ieșită din fantezia lui **D.** nu rezistă unei riguroase analize a faptelor; ea rămâne doar mărturia unei pasiuni extraordinare pentru cercetarea mitologiei românești și a unei viziuni aproape poetice asupra trecutului îndepărtat al locuitorilor Daciei.

SCRIERI: *Les Roumains du Sud Macédoine* (în colaborare cu Frédéric Damé), București, 1877; *Cercetări istorice în archivele și bibliotecele Ungariei și ale Transilvaniei,* București, 1880; *Revoluțiunea lui Horia în Transilvania și Ungaria. 1784–1785,* București, 1884; *Note critice asupra scrierii d-lui A.D. Xenopol „Teoria lui Rösler",* București, 1885; *Monumente pentru istoria Țerei Făgărașului,* București, 1885; *Cestionariu despre tradițiunile istorice și*

anticităţile ţerilor locuite de români, partea I, Bucureşti, 1893, partea II, Iaşi, 1895; *Aniversarea de patru secule de la moartea lui Ştefan cel Mare,* Bucureşti, 1904; *Domnii glorioşi şi căpitanii celebri ai Ţărilor Române*, vol. I: *Regatul României*, Bucureşti, 1912; *Dacia preistorică*, introd. C.I. Istrati, Bucureşti, 1913; ed. îngr. Victorela Neagoe, introd. Manole Neagoe, Bucureşti, 1986; *Istoria militară a poporului român,* îngr. şi pref. I. Oprişan, Bucureşti, 2002. **Culegeri:** *Vechi cântece şi tradiţii populare româneşti. Texte poetice din răspunsurile la „chestionarul istoric" (1893–1897)*, îngr. şi introd. I. Oprişan, Bucureşti, 1975; *Datini şi eresuri populare de la sfârşitul secolului al XIX-lea. Răspunsurile la chestionarul lui Nicolae Densuşianu*, îngr. şi introd. Adrian Fochi, Bucureşti, 1976; Vasile Filip, *Folclorul someşean în răspunsurile la chestionarul lui Nicolae Densuşianu*, Cluj-Napoca, 1977.

Repere bibliografice: *Encicl. rom.,* II, *130–131*; C.I. Istrati, *Nic. Densuşianu. Viaţa şi opera sa*, Bucureşti, 1912; Alex. Lepădatu, *Activitatea istorică a lui Nic. Densuşianu*, Bucureşti, 1912; Iorga, *Oameni*, I, *450–452*; *Dicţ. lit. 1900, 274–275*; Stelian Mîndruţ, *Contribuţiuni epistolare la biografia operei istoricului Nicolae Densuşianu*, Deva, 1985; Datcu, *Dicţ. etnolog.*, *318–319*; Mircea Vâlcu-Mehedinți, *Nicolae Densușianu – omul și opera*, București, 2009. ***L.V.***

DENSUŞIANU, Ovid, fiul (23.III.1904, Bucureşti – 19.I.1985, Bucureşti), prozator, traducător, publicist. Este fiul Elenei (n. Bacaloglu) şi al lui Ovid Densusianu, fiind înscris în acte cu prenumele Ovid-Aron. Venit pe lume după desfacerea scurtei căsătorii a părinţilor, **D.** n-a fost recunoscut de tată nici în urma sentinţei date în procesul de paternitate ce i s-a intentat. Împreună cu sora vitregă, fiică a poetului Radu D. Rosetti, **D.** îşi petrece copilăria mai mult în Italia, unde mama desfăşura o intensă activitate întru strângerea legăturilor culturale cu România. Ajutat îndeosebi de unchiul său Const. Bacaloglu, profesor la Facultatea de Medicină din Iaşi, face şcoala primară într-un institut catolic din Roma, iar gimnaziul la Napoli, pentru cursul liceal fiind adus în ţară. După bacalaureat se înscrie la Facultatea de Litere şi Filosofie din Capitală, pe care o va absolvi în 1929. Ulterior, se pare, beneficiază de o bursă de studii la Paris, iar la întoarcere funcţionează o vreme ca secretar literar la Teatrul Naţional din Bucureşti. Încă student, debutează mai întâi editorial, în 1926, cu ampla povestire *„Filosoful"*, retipărită în 1943, împreună cu alte câteva proze scurte, sub titlul *Ceaţă*. Abia din 1928 colaborează destul de asiduu la „Universul" şi „Universul literar", la „Cele trei Crişuri", condusă de George Bacaloglu, şi la „Revista scriitoarelor şi scriitorilor români", cu eseuri, impresii de călătorie, comentarii pe teme culturale, proză şi traduceri din Roberto Bracco, Salvatore di Giacomo, Gabriele D'Annunzio, A.P. Cehov, Guy de Maupassant, André Dahl, Arkadie Avercenko ş.a. Intermitent, mai iscăleşte în „Convorbiri literare" şi „Luceafărul", precum şi în ziarul „Porunca vremii", în care dă la iveală, printre altele, tălmăciri – jurnalul de război al lui Benito Mussolini şi o biografie a acestuia, apărute şi în volum. În interval de sub tipar îi ies romanele *Stăpânul* (1937, dedicat tatălui – „strălucită pildă de muncă românească") şi *Furtuna* (1938), precum şi un volum de proze scurte , *Amurguri pe culmi* (1940). În timpul războiului a lucrat, se pare, la Ministerul Propagandei. Dădea tiparului acum, sub titlul *Franţa şi Germania* (1941), „o convorbire cu Alphonse de Chateaubriant", precum şi volumul *Ce am văzut în Germania* (1942). După instaurarea regimului comunist, fiind condamnat politic, a dispărut din viaţa publică. A revenit abia în 1965 cu un medalion consacrat tatălui său, Ovid Densusianu, şi, în anii 1981–1982, cu amintiri şi precizări despre activitatea mamei sale.

Proza de debut a lui **D.**, *„Filosoful"* (sau *Ceaţă*), este povestea tristă a lui Roberto Castelli, coleg al naratorului la un internat din Napoli. Adolescentul, în urma morţii mamei sale, care îl crescuse fără sprijinul fostului soţ, scriitor cunoscut, trăieşte sub ameninţarea permanentă a eliminării pentru neplata taxelor. Nemaisuportând tensiunea, fuge de la şcoală şi, întâmplător, îşi întâlneşte tatăl, venit în oraş spre a susţine o conferinţă. Acesta se arată însă cu totul dezinteresat de soarta fiului său, care, revenit la internat, bolnav de pneumonie, fără voinţa de a mai lupta, moare nu peste mult. Reţin atenţia câteva portrete de profesori, unii cu porniri tiranice sau de o insensibilitate crasă, alţii, dimpotrivă, ataşaţi de învăţăcei, precum torinezul Villani, care descoperă talentul literar al micului Castelli şi îi îndrumă paşii. Genericul *De-a lungul unei generaţii*, sub care stau atât *Stăpânul*, cât şi *Furtuna*, precum şi textele ce le servesc drept introducere vorbesc de un ciclu romanesc hărăzit „a lumina o răzvrătire" împotriva „nemernicei lumi fără suflet" şi „a sluji o luptă înaltă". Din ciclu trebuia să mai facă parte *Talionul* şi *Renaştere*, anunţate în mod repetat în anii 1939–1943, dar netipărite până la urmă. Cele două romane publicate încearcă să aşeze tema pe temelia unei teorii inspirate din filosofia „supraomului", anume pe teoria „stăpânilor" sau a „marilor aventurieri", definiţi ca indivizi cu o mare forţă interioară, ce se impun celorlalţi,

întrucât sunt, ca şi geniile, „complet liberi", „spirite înalte şi puternice, care au ca deviză să cunoşti orice, să suferi orice, să rişti orice". Întruparea unui asemenea personaj depăşea însă vizibil puterile lui **D.** „Ascensiunea sufletească" a protagonistului, pe nume Mircea Donici, nu e înfăţişată epic, ci numai proclamată de el însuşi în cuprinsul „spovedaniei" puse pe hârtie în timpul arestării sale pentru înşelăciune. Experienţele prin care cel ce trebuia să devină un „stăpân" trece în copilărie, la şcoală (urmată, ca şi Castelli, în Italia), ca student al Universităţii bucureştene şi ca licenţiat şomer sunt în ultimă instanţă dureroase, dar ele se „rezolvă" liric fie prin lamentări şi meditaţii pesimiste, fie prin izbucniri de indignare şi sarcasme. Câteva episoade din „spovedanie" şi mai ales naraţiunea în a cărei ramă este plasată arată că **D.** ar fi putut da un roman veritabil şi destul de interesant dacă ar fi renunţat la tezism şi ar fi pus frâu lirismului. Primul cusur se păstrează şi în *Furtuna*, ce ar fi trebuit să marcheze atingerea de către personaj a treptei supreme în „ascensiunea lui sufletească" şi instalarea în fruntea generaţiei ce porneşte la luptă. În schimb, locul lirismului l-a luat stilul gazetăresc, adeseori în consemnarea şi comentarea evoluţiilor din societatea românească de la sfârşitul celui de-al treilea deceniu al veacului trecut, recurgându-se la clişee şi la expresii bombastice. Câteva părţi sunt totuşi notabile, între ele numărându-se aceea consacrată călătoriei în Italia a magistratului care îl judecă pe Mircea Donici, precum şi romanul de dragoste având-u-i în centru pe cel din urmă şi pe Simone d'Aubry. În chip surprinzător, următorul volum al lui **D.**, *Amurguri pe culmi* (1940), aduce o suită de scurte povestiri în care parabola şi formula sapienţială se împletesc cu poemul în proză.

SCRIERI: *„Filosoful"*, Iaşi, 1926; *Stăpânul*, Bucureşti, [1937]; *Furtuna*, Bucureşti, [1938]; *Amurguri pe culmi*, Bucureşti, 1940; *Franţa şi Germania*, Bucureşti, 1941; *Ce am văzut în Germania*, Bucureşti, 1942; *Ceaţă*, Bucureşti, [1943]. **Traduceri:** Franz Toussaint, *Cântece persane*, Bucureşti, [1946].

Repere bibliografice: Ştefan George, *„Filosoful"*, „Gândul nostru", 1926, 12; Mihai Niculescu, *„Stăpânul"*, U, 1937, 27; Const. Fântâneru, *„Stăpânul"*, U, 1937, 59; Alexandrina Mititelu, *„Stăpânul"*, GR, 1937, 4; C. Gerota, *„Stăpânul"*, CL, 1937, 1–5; Nic. Bogdan, *„Stăpânul"*, PRV, 1937, 659; G. Călinescu, *Anul literar*, ALA, 1937, 891; C. Fântâneru, *„Furtuna"*, U, 1938, 353; Alex. Anestin, *„Furtuna"*, „Ordinea", 1938, 1502; C. Gerota, *„Furtuna"*, CL, 1938, 1–5; Stelian Segarcea, *„Amurguri pe culmi"*, „Ecoul ţării", 1940, 11.

V.D.

DEPĂRĂŢEANU, Alexandru (25.II.1834, Roşiori de Vede – 9.I.1865, Bucureşti), poet, autor dramatic.

Părinţi i-au fost Elisaveta, fiica negustorului Altanlâu din Şiştov, şi Petru Depărăţeanu. Tatăl era orb din naştere. Copilăria şi-a petrecut-o pe moşia cumpărată de bunicul său, pitarul Sandu Căpăţână, măsurător de hotare la isprăvnicia judeţului Teleorman, în satul Deparaţi (prin 1829, pitarul luându-şi oficial numele Depărăţeanu). Şcoala primară **D.** o face la Roşiori de Vede, iar liceul în Bucureşti, la „Sf. Sava". Era poreclit Voltaire, din cauza bogatelor cunoştinţe de literatură. Nu termină colegiul, intrând în trupa de teatru a lui Costache Caragiali. Urmează studii la Paris, nici acestea sistematice, şi, pentru a se instrui, călătoreşte în Italia, Germania, Spania. Se întoarce acasă în 1859, fără vreun titlu universitar. Este subprefect al plasei Teleorman (1861), deputat în Camera Legislativă (1864) şi colaborator la „Trompeta Carpaţilor", „Seculul", „Naţionalul". Moare pe neaşteptate (diagnosticul: „volvulus intestinalis"). În 1861 îi apăruseră volumele de versuri *Ciocoii vechi şi ciocoii noi* şi *Doruri şi amoruri*, iar în 1864 drama *Grigore Vodă, domnul Moldovei.*

D. a fost un liric interesant ca intenţii şi preocupări. Se remarcă între primii noştri poeţi prin virtuozităţi formale, însă el este cel ce aduce extazul erotic în maniera „dulcelui stil nou"; amorul, „inefabil, imens, etern", este chiar forţa care împacă pe om cu Dumnezeu – „în el, o! al meu suflet te stingi ca roua în soare" (*Mi gloria por bien amar*). Fără abuzul neologic şi facilitatea diminutivelor, ar fi fost un petrarchist realizat. Poseda simţul picturalului, ca şi pe cel al inefabilului. Siluete feminine suave – Lilla, „vergină, /De vermeliu şi d-azur", „un vis de aur, Ella" – sunt creionate în tonuri renascentiste, într-un orizont de lumină şi puritate (*Era-n albastru).* Rareori accente tânguitoare, ca de bocet („Străin în umbra deasă/ Străin în ceaţa udă…/M-ascunz, Ana mea lină…"), ori săltăreţe şi de cântec ţigănesc („Fată mare, na paftale,/Pentru florile matale,/Na panglice şi cercei/ P-ai

matale ghiocei") se fac auzite în această erotică fixată în amintiri şi repere culte: Hafiz, Teocrit, Petrarca, Murillo, Perugino. Marcat de anii trăiţi în mijlocul naturii, poetul a rămas un statornic îndrăgostit de soare şi culori, de viaţa câmpenească. Percepută în toată plenitudinea simţurilor viaţa ce aici „curge-n unde de cristal" este descrisă într-un cunoscut pastel, *Vara la ţară* (postumă căreia G. Topîrceanu i-a dat o sprinţară parodie), cu o graţie a mişcării ce introduce în clasicismul senin al *Nopţii de august* a lui Al. Macedonski şi anticipează idilele lui Duiliu Zamfirescu („Spicul blond cu paie d-aur.../ Ondulează-n mii de valuri/ Între maluri/ De sulfină şi d-aglici.../ Şi prin holdele splendide/ Joc silfide/ Cu piciorul de copil..."). La polul opus, poezia de idei dezvoltă, mimetic, în atmosferă byroniană, cugetările sarcastice ale unui Manfred autohton, „sombru, teribil, rebel", în faţa „devastării" omului: morală („ţi-e frică de tine, ca d-o fiară/ Ţi-eşti însuţi inemic") şi socială (lumea fiind văzută în termeni platonicieni sau infernal-danteşti: „cavernă", „închisoare", „turn unde-şi devoră chiar filii – oroare!/ Infamul Ugolin". Urmând înclinării sale spre dramatic şi ieşind din modele, **D.** ajunge, în suita bufă din interesantul poem *Fantasma,* să pună în scenă substratul spectral, fantasmagoric al amărăciunii mizantropice. Este o excepţie, căci tot ce arată trăirea, poate adevărată, a contrastului dintre avilirea omului şi momentele de graţie – iubirea, poezia, credinţa (*Isuse al meu*), naivitatea copilăriei – nu se poate salva de „gratuitatea", ce arată o maturitate încă neajunsă, remarcată la el de G. Călinescu. **D.** s-a dovedit un versificator ingenios, stăpân pe o gamă ritmică şi strofică variată: el a introdus alegra strofă 7–3–7//7–3–7, folosită de Ronsard, Hugo, Théophile Gautier, iar în rimă, pentru a realiza sonorităţi deosebite, a întrebuinţat nume proprii exotice. Dar calităţile formale şi instinctul poetic i-au fost copleşite de verbozitate şi de greaua încărcătură neologică, franţuzită ori italienizantă. Drama *Grigore Vodă, domnul Moldovei*, prolixă, construită în manieră hugoliană, este una dintre primele piese istorice româneşti. Un vodevil, *Don Gulică sau Pantofii miraculoşi*, scris când era elev la „Sf. Sava" şi apărut postum în „Revista literară" din 1892, pare o localizare. Prin câteva *Romanţe istorice şi cavalereşti din ispanioleşte*, publicate în „Buciumul" (1863–1864), **D.** este cel dintâi traducător în româneşte din lirica spaniolă.

Versurile din Doruri și amoruri *sunt scrise în anii '50 ai secolului al XIX-lea, într-un moment în care romantismul idilic și romantismul depresiv domină, știm bine, universul liric românesc. Nici Alexandru Depărățeanu nu scapă de influența lor, dar el amestecă râsurile cu plânsurile în poezia sa dezinvoltă, cu referințe luate din toate sferele imaginarului. Admiră pe Petrarca și, după Conachi, este petrarchistul nostru cel mai abil și cu imaginația cea mai slobodă. Este un om cultivat, i-a citit pe francezi și pe spanioli, a frecventat muzeele de artă din Occident, în fine, el introduce masiv referința artistică în poem, odată cu reflecția lirică. Limbajul este uneori artificial și silnic („famă", „blemă", „arzinte", „vilă", „folastre"), dar unele din* râsurile *și* plânsurile *lui (un poem se cheamă așa) arată inteligență* artistică *și o ironie de om citit care iubește experimentul prozodic și lingvistic. Rimează pe* Liszt *cu* trist *și în loc de banalele „săgeți de amor" vorbește de „darde de amor". Citise, probabil, pe Gautier și, în genere, pe parnasieni, dovadă minuția și plăcerea pe care o pune în descrierea podoabelor și sensibilitatea pe care o are pentru ceea ce este spectaculos în lumea realului. Poetul damelor gentile și al idilismului rural este, până la un punct, un poet al decorativului și al scânteietorului (atribute, cum se știe, ale parnasianismului).*

EUGEN SIMION

SCRIERI: *Ciocoii vechi şi ciocoii noi*, Bucureşti, 1861; *Doruri şi amoruri*, Bucureşti, 1861; ed. I–II, Bucureşti, 1896; *Grigore Vodă, domnul Moldovei*, Bucureşti, 1864; ed. introd. Constantin G. Dissescu, Bucureşti, 1904; *Scrieri*, îngr. şi pref. D. Bălăeţ, Bucureşti, 1980.

Repere bibliografice: Grigore Andronescu, *Poeţii noştri. Alexandru Depărăţeanu*, Bucureşti, 1886; Constantin G. Dissescu, *Alesandru Depărăţianu*, Bucureşti, 1904; Iorga, *Ist. lit. XIX*, III, *214–217*; Apostolescu, *Infl. romant.*, *247–266*; Călinescu, *Opere*, III, *319–354*, VII, *1022–1026*; Al. Ciorănescu, *Alexandru Depărăţeanu*, Bucureşti, 1936; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *289–293*, *Ist. lit.* (1982), *324–327*; Cioculescu–Streinu–Vianu, *Ist. lit.*, *294–298*; Cornea, *Alecsandrescu–Eminescu*, *288–324*; Streinu, *Versificaţia*, *135–137*; Streinu, *Pagini*, II, *345–348*; *Ist. lit.*, II, *761–763*; *Dicţ. lit. 1900*, *275–276*; Piru, *Ist. lit.*, *93–94*; Scarlat, *Ist. poeziei*, I, *394–396*; Cioculescu, *Itinerar*, V, *99–104*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *74–75*; Ioana Pârvulescu, *Ce punem în raftul doi?*, RL, 2009, 42; Zamfir, *Panorama*, I, *274*. ***S.C.***

DERȘIDAN, Ioan (5. VIII. 1948, Văşad, j. Bihor), critic și istoric literar. Este fiul Mariei (n. Miheș) și al lui Ioan Derșidan, țărani. A absolvit Școala Generală din Văşad (1962), Liceul Teoretic din Marghita (1966), Institutul Pedagogic din Oradea (1969), apoi Facultatea de Filologie a Universității „Babeș–Bolyai" din Cluj (1973). A obținut doctoratul cu teza *Dinastia Caragiale și opera lui Mateiu I. Caragiale* (1996), coordonată de Mircea Zaciu. A activat în învățământul liceal și universitar, fiind profesor la Liceul Economic din Oradea (1975–1992), cadru didactic la Universitatea din Oradea, Facultatea de Litere (1992–2010), unde în 2003 devine

profesor, iar între 2000 și 2008 este decan, ulterior ocupând funcția de secretar științific în cadrul aceleiași facultăți. Debutează în revista studenţească orădeană „Gaudeamus". Mai colaborează la „Familia", „Vatra", „Transilvania", „Limbă și literatură română", „Aurora", „Aletheia" ş.a.

Există două tendințe divergente care coexistă în critica literară a lui **D.**: didacticismul, cu poncifele și spiritul taxonomic-demonstrativ specifice, și tentația unei originalități eclatante la nivel conceptual și stilistic. Volumul de debut, *Primatul textului* (1992), armonizează analiza specializată cu studiile cu miză și finalitate didactică (despre Lucian Blaga, Mircea Eliade, Augustin Buzura, Ioan Groșan ș.a.). Prima carte consistentă și poate cea mai sistematică și documentată cercetare a lui **D.** este *Mateiu I. Caragiale. Carnavalescul și liturgicul operei* (1997). După ce epuizează vasta bibliografie mateină, autorul propune, într-un stil alert, digresiv și uneori excesiv de metaforic, explicarea operei, dar și a vieții, prin anumite concepte: carnavalesc, liturgic, fantasticitate, transcendență, încadrând personajele mateine în tipul bizantin, gotic și romanic. Lucrarea se vrea exhaustivă, abordează componenta heraldică din creația mateină, compară variantele, enunțând diferențele și asemănările dintre structurile narative specifice lui Mateiu și lui I.L. Caragiale etc. Dacă prin liturgic **D.** înțelege „raporturile personajelor mateine cu transcendența, poziția lor metafizic/religioasă", prin dimensiunea carnavalescă se indică „raportul personajelor cu istoria [...] și căderea lor în temporalitate, nepăsare și dezordine". Astfel, personajele ar ajunge prin intermediul carnavalescului la liturgic. Acești doi termeni în jurul cărora gravitează textele cărții au o arie semantică pe care autorul o expandează până la hipertrofiere, riscând astfel să-și piardă din claritatea necesară unui demers hermeneutic. În următoarele studii **D.** va încerca să găsească pentru mai toți scriitorii abordați – marii clasici constituie subiectul predilect – anumite sintagme simptomatice, din punctul său de vedere, pentru trăsăturile constitutive și particularitățile operei. În *Monologul dramatic eminescian* (2001), lucrare bine documentată, se lansează „concepte" precum „steaua ființei" sau „eul voievodal eminescian", adică „emblemă a unei fascinante personalități romantice", „preocupat de geneze și stingeri, de istorie și dragoste". *Nordul caragialian. Periplul versiunilor* (2003) propune o lectură „meteorologică", din perspectiva „sensibilității climatice", a prozelor lui I.L. Caragiale, analizându-se punctul de coliziune între eu și lume, acesta fiind încărcat cu potențial comic, fantastic sau tragic. Unul dintre elementele definitorii ale prozei caragialiene este, în opinia autorului, „crucișul lingvistic și atitudinal", care se realizează textual prin utilizarea eufemismului și argoului. În ultimul și cel mai interesant capitol al cărții **D.** îl include pe Caragiale într-o familie de scriitori din care mai fac parte Urmuz, Eugen Ionescu, Emil Cioran sau Marin Sorescu, remarcând similitudini şi influențe. Asocieri inedite, analize pertinente, dar și apropieri deconcertante între opere care par că refuză o comunicare reală, recursul la critica simbolică și la mitocritică sunt recurente în volumele de eseuri *Iconi și literatură* (2002) și *Viziera cavalerului* (2008). În *Catilinari și temperatori. Eminescu și Caragiale* (2010) lui Eminescu i se atribuie o natură catilinară, care corespunde, *mutatis mutandis*, „temperatorilor" caragialieni. Acești termeni vizează relația polemică a celor doi scriitori, așa cum rezultă din literatura și publicistica lor, cu statul și instituțiile statului, într-o epocă de tranziție, reacția luând la Eminescu forma revoltei și devenind la Caragiale ironie sarcastică. Totuşi, se remarcă la **D.** o efervescență care se metamorfozează uneori în prolixitate, în exces bibliografic, ceea ce ocultează și subminează ideea.

SCRIERI: *Primatul textului*, Oradea, 1992; *Tranziții literare*, Oradea, 1995; *Mateiu I. Caragiale. Carnavalescul și liturgicul operei*, București, 1997; *Jurnal de casă*, Oradea, 1999; *Clasicii junimiști și învățământul*, București, 2000; *Monologul dramatic eminescian*, Cluj-Napoca, 2001; *Iconi și literatură*, București, 2002; *Nordul caragialian. Periplul versiunilor*, București, 2003; *Viziera cavalerului*, Oradea, 2008; *Catilinari și temperatori. Eminescu și Caragiale*, Cluj-Napoca, 2010; *Însemnări și dedicații pe cărți*, I–II, Oradea, 2011; *1900 – Literatură şi societate* (în colaborare), Oradea, 2012.

Repere bibliografice: Al. Cistelecan, *O carte pentru profesori*, LCF, 1992, 36; Barbu Cioculescu, *O nouă monografie Mateiu I. Caragiale*, VR, 1997, 11–12; Constantin Cublesan, *Eminescu în oglinzile criticii*, Cluj-Napoca, 2001, *101–104, 206–209*; Liana Cozea, *Povestea eseistului călător spre „steaua ființei"*, F, 2002, 3; Crenguța Năpristoc, *„Nordul caragialian – periplul versiunilor"*, OC, 2003, 173; Petraş, *Cărțile*, *280–283*; Viorel Mureșan, *Caragiale și dinastia, temeiul unei monografii*, „Caiete silvane", 2007, 3; Dan Mănucă, *Caragialiene*, CL, 2008, 3; Mihai Cimpoi, *Eminescu și Caragiale: tentația Centrului existențial*, „Metaliteratură", 2011, 3–4; Alexandru Ruja, *Labirint critic*, O, 2012, 7. ***T.Dn.***

DESCÂNTEC, specie folclorică exprimată printr-o formulă ce însoţeşte anumite practici magice destinate, cu precădere, înlăturării răului. **D.** constă în rostirea unor versuri rituale, în care imaginile fantastice abundă, indicând o mentalitate arhaică. Având origini străvechi (asiro-babilonienii îl practicau, iar grecii l-au cunoscut prin intermediul hitiţilor), **d.** prezintă aceeaşi intensitate şi aceleaşi caracteristici formale la toate popoarele. Rostirea versurilor, însoţită de gesturi şi practici rituale, participarea activă a celui descântat şi recuzita folosită îi conferă caracter dramatic. Îl practică numai vârstnicii, mai ales femeile, şi se aplică atât oamenilor, cât şi animalelor. După scop, **d.** se împart în două tipuri principale: curative şi vrăji sau farmece. Cele curative („de năjit", „de orbalţ", „de uimă") sunt strâns legate de medicina empirică şi folosesc în general un text literar. Vrăjile sau farmecele, mai puţin răspândite şi practicate după un ritual mai strict, sunt menite să provoace dragostea, urâtul, sărăcia, belşugul etc. „Facerile", „desfacerile", „descoperirea hoţilor" şi alte practici de aceeaşi natură, de asemenea însoţite de **d.**, cunosc o răspândire restrânsă. Varietatea tipologică a **d.** decurge din folosirea lui în cele mai diverse situaţii, de fiecare dată acordându-i-se o funcţie specială. Păgân la origine, **d.** a primit influenţe creştine, personajele biblice înlocuindu-le adesea pe cele mitice. Uneori această influenţă a fost atât de puternică, încât, alături de **d.** propriu-zis, pot fi întâlnite rugăciuni-descântec. În folclorul nostru el poartă pecetea mitologiei autohtone. Caracterul magic al acestei specii a determinat conservarea unui mare număr de elemente străvechi. Structura **d.** apropie textul de epica rituală, recitarea aminteşte de incantaţie, apelurile către supranatural stabilesc relaţii cu poezia cultică, prezenţa fantasticului şi finalul optimist trimit la basm, iar personajele din mitologia creştină la legendă etc. Valoarea artistică a speciei sporeşte datorită acumulărilor de experienţă poetică din mai multe epoci. Cei care au practicat **d.** vreme îndelungată au căpătat o uşurinţă de improvizaţie generatoare de procedee noi: forma liberă a prozodiei, monologul şi dialogul, alternarea fanteziei cu elemente de grotesc, coexistenţa caracterului arhaic (cifre fatidice, formule magice, conjuraţii demonice etc.) cu cel nou (scene, limbaj din viaţa obişnuită). Alături de tropi, de personificare, iteraţie, invocaţie, blestem („Aibă mersul racului/ Şi casa gândacului/ Şi odihna vântului"), se întâlnesc gradaţii ascendente şi descendente, enumeraţii ş.a. Predominante sunt exprimarea metaforică şi abundenţa structurilor comparative. Bolii i se porunceşte să iasă şi să piară „Ca roua de soare,/ Ca spuma de mare", duhurilor rele li se spune: „Vă duceţi în gura vântului/ Să vă loviţi de toarta pământului", iar bolnavului i se urează „Să rămâie luminat/ Ca argintul cel curat,/ Ca aurul strecurat". Prin puterea de expresie şi bogăţia reliefului verbal, **d.**, în care sunt păstrate nenumărate forme arhaice de limbă românească, a influenţat poeţi ca Lucian Blaga, Adrian Maniu, Ion Barbu, V. Voiculescu, Tudor Arghezi. Ca formă de artă, această specie continuă să prezinte interes pentru creatorii literaturii culte.

Surse: G. Dem. Teodorescu, *Poezii populare române*, Bucureşti, 1885; S. Fl. Marian, *Descântece poporane române*, Suceava, 1886; Dimitrie P. Lupaşcu, *Medicina babelor. Adunare de descântece, reţete de doftorii şi vrăjitorii băbeşti*, Bucureşti, 1893; Gr. G. Tocilescu, *Materialuri folkloristice*, I, Bucureşti, 1900; Tudor Pamfile, *Boli şi leacuri la oameni, vite şi păsări, după datinile şi credinţele poporului român, adunate din comuna Ţepu (jud. Tecuci)*, Bucureşti, 1911; Enea Hodoş, *Descântece*, Sibiu, 1912; A.M. Nour, *Descântece şi vrăji din popor*, Turnu Măgurele,1912; Ovid Densusianu, *Graiul din Ţara Haţegului*, Bucureşti, 1915; Artur Gorovei, *Descântecele românilor*, Bucureşti, 1931; Al. Vasiliu, *Descântece din Moldova*, Bucureşti, 1934; Ion Bârlea, *Literatură populară din Maramureş*, II, îngr. şi introd. Iordan Datcu, pref. Mihai Pop, Bucureşti, 1968; *Folclor din Moldova*, I, Bucureşti, 1969; Lucia Cireş, Lucia Berdan, *Descântece din Moldova*, introd. Lucia Cireş, Iaşi, 1982; *Antologia descântecelor populare româneşti*, îngr. şi pref. Radu Răutu, Bucureşti, 1998.

Repere bibliografice: G. Dem. Teodorescu, *Consideraţiuni critice asupra descântecului de „apucat" sau „încleştat"*, „Columna lui Traian", 1875, 3; Gaster, *Lit. pop., 406–429;* Mihai Canianu, *Din psihologia poporană. Descântece, farmece şi vrăji*, RIAF, 1893, fasc. 1; Ovid Densusianu, *Limba descântecelor*, „Grai şi suflet", 1930, 2, 1931, 1, 1934, 1–2; Artur Gorovei, *Descântecele românilor*, Bucureşti, 1931, *7–197;* I.-A. Candrea, *Folclorul medical român comparat*, Bucureşti, 1944, *322–375*; Gh. Pavelescu, *Cercetări asupra magiei la românii din Munţii Apuseni*, Bucureşti, 1945; *Ist. lit.*, I, *53–63*; I.L. Popa, *Contribuţii la studiul practicii magice în Banat*, în *Folclor literar*, I, îngr. Eugen Todoran şi Gabriel Manolescu, Timişoara, 1967, *151–181;* Ovidiu Papadima, *Literatura populară română*, Bucureşti, 1968, *347–420*; Petru Caraman, *Magia populară ca sursă de inspiraţie pentru poezia cultă*, în *Elogiu folclorului românesc*, îngr. Maria Mărdărescu şi Octav Păun, pref. Octav Păun, Bucureşti, 1969, *387–399*; Al. Rosetti, *Limba descântecelor româneşti*, Bucureşti, 1975; *Dicţ. lit. 1900, 276–277*; Ovidiu Bârlea, *Folclorul românesc*, II, Bucureşti, 1983, *7–59*; Ştefania Cristescu, *Descântece din Cornova*

– *Basarabia*, îngr. şi pref. Sanda Golopenţia-Eretescu, Providence (SUA), 1984; Aurora Liiceanu, *Povestea unei vrăjitoare*, Bucureşti, 1996; Petru Caraman, *Descolindatul în orientul şi sud-estul Europei. Studiu de folclor comparat*, îngr. şi postfaţă Ion H. Ciubotaru, Iaşi, 1997; Elena Florica Laurenţiu, *Privirea lui Orfeu sau Puterea descântecului*, Bucureşti, 1997; Nicoleta Coatu, *Structuri magice tradiţionale*, Bucureşti, 1998; Sanda Golopenţia-Eretescu, *Desire Machines. A Romanian Love Charms Database*, Bucureşti, 1998; Antoaneta Olteanu, *Ipostaze ale maleficului în medicina magică*, Bucureşti, 1998; Antoaneta Olteanu *Şcoala de solomonie. Divinaţie şi vrăjitorie în context comparat*, Bucureşti, 1999; Maria Purdela Sitaru, *Etnomedicină lingvistică*, Timişoara, 1999; Valeriu Bălteanu, *Terminologia magică populară românească*, Bucureşti, 2000; Camelia Burghele, *În numele magiei terapeutice*, pref. Nicoleta Coatu, Zalău, 2000; Amalia Pavelescu, *Poezia de ritual şi ceremonial din Mărginimea Sibiului*, pref. Ion Ghinoiu, Bucureşti, 2001; Sanda Golopenţia-Eretescu, *Limba descântecelor româneşti*, Bucureşti, 2007. ***I.H.C.***

DESIDERIE, carte cu circulaţie monahală tradusă şi adaptată în limba română după romanul alegoric catalan *Spill de la vida religiosa* (1515). Din punctul de vedere al izvorului traducerii, se aşază prin provenienţa sa cert apuseană alături de *Historia destructionis Troiae* de Guido delle Colonne, de *Fiore di virtù*, de *Criticon*-ul lui Baltasar Gracián, de *Horologii Principum* al lui Antonio de Guevara, de *Stimuli virtutum, fraena peccatorum* al lui Andreas Wissowatius, de *Mundus subterraneus* al lui Athanasius Kircher, texte de mare circulaţie, aparţinând fondului culturii europene, transpuse şi prelucrate integral sau parţial şi în limba română. Ca tehnică literară, **D.** ar putea fi comparat cu *Fiore di virtù* prin schema de înfruntare dintre vicii şi virtuţi. Odată cu **D.** pătrunde însă în literatura română una dintre cele mai frumoase modalităţi de concretizare a acestei scheme, şi anume cea din *Psihomachia* lui Prudentius. Virtuţile şi viciile sunt întrupate de personaje feminine, primele de o frumuseţe reală şi exemplară, celelalte fie urâte, fie de o frumuseţe înşelătoare. Cartea nu este deloc străină de imaginea care stă în centrul scrierii lui Dimitrie Cantemir *Divanul sau Gâlceava Înţeleptului cu Lumea* şi de reprezentarea de pe coperta ediţiei de la Iaşi (1698). La mijlocul secolului al XVI-lea un călugăr iezuit a scris în Spania *Espejo del religioso*, scriere alegorică despre drumul perfecţionării spirituale. Frumos şi bine alcătuită, cartea a fost curând tradusă în limbile italiană, franceză, germană, olandeză şi latină. În 1598 s-a tipărit şi o traducere în limba polonă, al cărei titlu se reflectă, prin intermediar, şi în limba română: *Desiderosus sau Drumul către dragostea lui Dumnezeu.* Din polonă romanul alegoric a fost tradus în slavona de redacţie rusă şi tipărit în anul 1688 la Moscova. Cea mai veche copie manuscrisă cunoscută a textului slavon se găseşte într-un miscelaneu din prima jumătate a secolului al XVIII-lea de la schitul Poiana Mărului, alături de scrieri originale ale stareţului Vasile, dar şi de alte copii ale unor scrieri mai vechi. Deosebit de interesantă este aşezarea unui îndrumar alegoric de ascetică occidentală alături de *Rugăciunea inimii* sau *Rugăciunea lui Iisus* în redactarea stareţului Vasile şi de traduceri ale unor vestite îndreptare ascetice răsăritene. Lucrul nu este neobişnuit, de vreme ce Ignaţiu de Loyola enumera printre maeştrii săi spirituali pe Ioan Climax (Scărarul), iar lui Nicodim Aghioritul nu-i erau deloc străine „exerciţiile” lui Ignaţiu de Loyola. Miscelaneul slavon de la Poiana Mărului a circulat apoi la mănăstirile Neamţ, Probota, Vorona, Dobruşa, Călărăşanca şi – la sfârşit – în Iaşi. **D.** a fost tradus în limba română, s-ar părea, de însuşi Paisie Velicikovski, bine cunoscut ucenic al stareţului Vasile. Textul românesc este amplificat faţă de textul slavon, cuvintele mai rare sunt explicate şi localizate, termenii de spiritualitate occidentală sunt redaţi prin termenii tradiţionali româneşti, totul conferind prelucrării un farmec aparte. Modul de transmitere prin copii manuscrise dovedeşte că la Poiana Mărului, deşi exista doar un schit, era organizat, în secolul al XVIII-lea, un adevărat *scriptorium.*

Ediții: *Desiderie sau Cărarea către dragostea lui Dumnezeu*, îngr. Paul Mihail și Zamfira Mihail, pref. Virgil Cândea, postfață Zamfira Mihail, București, 2000.

Repere bibliografice: Paul Mihail, *Două manuscrise necunoscute din secolul XVIII*, RSL, 1964; I.C. Chiţimia, *Les Livres populaires dans les littératures slaves et la littérature roumaine, leur fonction littéraire nationale et l'importance en plan universel*, RSL, 1968; Paul Mihail, Zamfira Mihail, *Geneza manuscrisului românesc „Desiderie”, secolul al XVIII-lea, din Biblioteca Arhiepiscopiei Craiovei, fond „Mitropolit Firmilian”*, MO, 1979, 1–3; Paul Mihail, *Schitul Poiana Mărului – un centru ortodox cărturăresc*, în *Spiritualitate şi istorie la Întorsura Carpaţilor*, I, coordonator Antonie Plămădeală, Buzău, 1983, *355–384*; Dario Raccanello, *La preghiera di Gesù negli scritti di Basilio di Poiana Mărului*, Alessandria, 1986, *244–251*; ed. (*Rugăciunea lui Iisus în scrierile stareţului Vasile de la Poiana Mărului*), tr. Maria Cornelia Oros şi Ioan I. Ică jr., îngr. şi introd. Ioan I. Ică jr., Sibiu, 1996. ***C.V.***

DESSILA, Octav (4.XII.1895, Bucureşti – 3.VIII.1976, Bucureşti), prozator, dramaturg. Este fiul Aristiţei (n. Gheorghiu) şi al lui Iorgu Dessila, funcţionar la CFR. Urmează Liceul Militar de la Mănăstirea Dealu. Ofiţer activ, cu unele funcţii mai importante după Primul Război Mondial – ajutor de ataşat militar la Legaţia Română din Viena (1921–1922), şef de cabinet la Preşedinţia Consiliului de Miniştri (1926–1927) –, scriitorul a fost o prezenţă discretă în viaţa literară interbelică. Totuşi, numele său avea o certă notorietate, romanele semnate de el bucurându-se de succesul de librărie care a dus la multe reeditări între 1930 şi 1946. Fără colaborări în periodicele vremii, puţin comentat, rareori intervievat, **D.** se face prezent în publicistică doar prin schiţele despre tipuri şi moravuri din *Cartea cu minciuni* (1936), o viziune comună, dar exprimată cu umor, asupra tagmei scriitoriceşti.

Primele romane ale lui **D.** sunt încercări de valorificare epică a unor evenimente istorice recente. Anumite aspecte, cu accent pe tragedia conflictelor etnice din Transilvania de după Unirea din 1918, apar, agrementate cu episoade amoroase, în cea dintâi carte, *Dragomir valahul* (1927). Povestea fantezistă a unei nefericite aristocrate ruse, urmărită de bolşevici în România, prilejuieşte autorului şi o superficială evocare a societăţii ruseşti înainte şi după revoluţie (*Zvetlana*, 1930). Animat de vagi intenţii etice, romancierul imaginează întâmplări care să dezvăluie realităţi sociale şi morale susceptibile de critică. Dar drama unei tinere provinciale prinse în vârtejul desfrâului din marele oraş este relatată plat, cu amănunte banale şi vulgare, în *Bucureşti, oraşul prăbuşirilor* (1930). Oricât de justificate ar fi aspiraţiile unei soţii neglijate (de un soţ cu preocupări superioare, de larg interes social), autorul o sileşte să plătească cu viaţa infidelitatea conjugală – *Neastâmpăr* (1934; Premiul Societăţii Scriitorilor Români). Intenţionând să dea o frescă a mahalalei bucureştene, ca lume năclăită în propria meschinărie şi amoralitate, **D.** nu realizează în *Porţi fără număr* (I–II, 1946–1947) decât o aglutinare de descrieri şi dialoguri terne, alcătuind o vedere fărâmiţată, lipsită de semnificaţie. Intrigile amoroase nu lipsesc din romane, dar în unele erosul apare ca temă principală, ca destin al unor indivizi. În *Noroi* (1932) sau în *Turbă* (1936) personaje obsedate de dorinţe sexuale rătăcesc oarbe prin viaţă, făcând inutile eforturile romancierului de a le încadra în diverse medii sociale, prin digresiuni superflue. În *Două chemări* (I–II, 1938) iubirea nu este determinată fizic (protagoniştii se cunosc numai din scris), dar este la fel de puternică, mobilizând resurse psihice capabile să salveze de la moarte protagonistul şi să conducă la o unire fericită. În larga ambianţă a unui Iaşi macerat de nostalgii şi de banalităţi provinciale, se nasc iubiri purificate de zgura fiziologică, între personaje de o factură deosebită, care evoluează cu oarecare graţie în epicul celor trei volume ale romanului *Iubim* (1942–1943). Aici dragostea ca trăire spirituală apare drept singurul reper ce poate da sens şi autenticitate într-o lume în continuă decădere. Evocările vremurilor de altădată, descrierile urbei şi imaginea naturii au o vagă şi desuetă poezie moldovenească, palidă imitaţie după Mihail Sadoveanu şi după fraţii Teodoreanu. În ciuda digresiunilor şi prolixităţii, a fragilităţii suportului epic, textul are oarecare pregnanţă, un umor moderat, un ton şăgalnic, reuşind să evite căderea în melodramă. Lăudat de unii, contestat de alţii, **D.** rămâne un colecţionar de fapte omeneşti, pe care le povesteşte fără discernământ, confundând arta cu hazardul vieţii, creaţia literară cu relatarea liberă, dintr-o înţelegere simplistă a literaturii. În 1938 i s-a jucat la Teatrul Naţional din Iaşi piesa *Un om care dă palme vieţii* (dramatizare a romanului *Neastâmpăr*), publicată în 1941 cu titlul *Nu poţi înfrânge viaţa*. **D.** este şi autorul „trilogiei dramatice” *Mihail Viteazul* (1967), minată de poncifele şi stilul triumfalist al epocii.

SCRIERI: *Dragomir valahul*, Bucureşti, 1927; *Zvetlana*, pref. Octavian Goga, Bucureşti, 1930; ed. Bucureşti, 2004; *Bucureşti, oraşul prăbuşirilor*, Bucureşti, [1930]; *Noroi*, Bucureşti, [1932]; *Neastâmpăr*, Bucureşti, 1934; *Cartea cu minciuni*, Bucureşti, 1936; *Turbă*, Bucureşti, 1936; *Două chemări*, I–II, Bucureşti, 1938; *Nu poţi înfrânge viaţa*, Bucureşti, 1941; *Iubim*, I–III, Bucureşti, 1942–1943; ed. I–II, Bucureşti, 1970; ed. I–III, îngr. Mihai Iovănel, pref. Dan-Silviu Boerescu, Bucureşti, 2010; *Porţi fără număr*, I–II, Bucureşti, [1946–1947]; *Mihail Viteazul*, Bucureşti, 1967.

Repere bibliografice: Const. Şăineanu, *Noui recenzii*, Bucureşti, 1930, *129–131*; Ion Foti, *„Zvetlana”*, UVR, 1930, 13; *Octav Dessila*, RRI, I, partea II, *796–809*; Al. Robot, *„Noroi”*, RP, 1933, 4511; Const. V. Gerota, *„Neastâmpăr”*, CL, 1934, 11–12; Şerban Cioculescu, *„Neastâmpăr”*, RFR, 1935, 1; Al. Piru, *„Turbă”*, IIŞ, 1937, 11; Al. Piru, *„Două chemări”*, JL, 1939, 24; Aurel Marin, *„Iubim”*, VBA, 1942, 4; Virgil Ierunca, *Literatura lui Octav Dessila*, CAP, 1943, 2147; Nina Cassian, *Ciupercile literaturii*, CNT, 1947, 2; Carianopol, *Scriitori*, II, *71–80*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *75–76*; Adrian Majuru, *„Bucureşti, oraşul prăbuşirilor”*, ALA, 2005, 767. ***C.T.***

DESTIN, revistă de cultură apărută la Madrid între iunie 1951 şi 1972, cu periodicitate neregulată (bianual, trianual, la interval de doi sau trei ani, dar adesea cu numere duble sau triple), în „caiete" (aproximativ 110 pagini) de formatul „Vieţii româneşti". Director: George Uscătescu. De la al doilea număr, pe pagina de titlu sunt menţionaţi membrii comitetului de redacţie: I.D. Coterlan, Nicolae Mariţia, C.I. Popovici, Aureliu Răuţă şi George Uscătescu. Mai târziu (12/1962), în locul acestui comitet figurează Gruparea Destin, alcătuită din I.D. Coterlan, Vintilă Horia, Nicolae Mariţia, C.I. Popovici, Horia Precup, Aureliu Răuţă, Horia Stamatu, Octavian Vuia şi George Uscătescu. Din programul revistei, expus într-un *Cuvânt înainte*, se reţine: „Iniţiatorii […] ţin să mărturisească, înainte de orice, o atitudine pe care ei ar vrea s-o fixeze ca îndreptar al scrisului lor. Această atitudine constă în aceea că ei consideră fenomenul emigraţiei drept o atitudine spiritualmente stearpă. Elitele intelectuale româneşti constituie, pe măsura autenticităţii lor, nu simple mănunchiuri sau individualităţi, deplasate din spaţiul lor normal de creaţie în spirit, ci adevărate frânturi de ţară, reprezentând întreg universul românesc, am putea spune un fel de monade de viaţă şi cultură românească". În spiritul acestor convingeri, **D.** a reuşit să reunească în paginile sale un număr impresionant de scriitori şi intelectuali români din toate zonele diasporei, iar în ultimii ani şi din ţară: Dinu Adameşteanu, D.C. Amzăr, Valeriu Anania, L.M. Arcade, Ştefan Baciu, Ion Barbu, Zevedei Barbu, Octavian Bârlea, Walter Biemel, C. Brăiloiu, Victor Buescu, Al. Busuioceanu, Nicu Caranica, Petru Comarnescu, I. Claudian, N.P. Comnen, Grigore Cugler, Mircea Eliade, Radu Enescu, Grigore Gafencu, Ana Giugariu, N.I. Herescu, Vintilă Horia, Virgil Ierunca, Ionel Jianu, Monica Lovinescu, Ştefan Lupaşcu, Paul Miron, Alexandrina Mititelu, Basil Munteanu, Grigore Nandriş, I. Negoiţescu, Mihail Niculescu, Constantin Noica, Mircea Popescu, G. Racoveanu, Ion Raţiu, Mira Simian Baciu, Horia Stamatu, Pamfil Şeicaru, Octavian Vuia ș.a. Până la numărul 10/1956 revista este consacrată în exclusivitate studiilor, comentariilor critice şi recenziilor („aproape toate aplecate spre etosul românesc"), ceea ce-l va determina pe Nicu Caranica să declare într-un număr aniversar (15/1966): „Ceea ce respect adânc în viaţa acestei reviste este încăpăţânarea cu care a ştiut să se împotrivească atâta vreme ispitei de a-şi deschide porţile creaţiei originale". Preocuparea de a distinge constantele româneşti şi caracterele românităţii în diferite manifestări ale spiritului este evidentă în toate caietele revistei; între altele, este publicat aici un amplu studiu al lui G. Uscătescu, *Caracterele culturii româneşti.* Sunt de menţionat din sumarele primilor ani de apariţie, structurate în patru secţiuni – „Studii", „Note", „Comentarii şi documente" (iniţial doar „Documente"), „Bibliografie românească" –, câteva texte fundamentale: Mircea Eliade, *Catastrofă şi messianism. Note pentru o teologie a istoriei*, *Destinul culturii româneşti*; Vintilă Horia, *Eseu despre interpretarea ciclică a istoriei*, *Premisele unui revizionism românesc*; Pamfil Şeicaru, *Politica istorică*; C.I. Popovici, *Aspectul antropocultural al României*, *Problema viitorului culturii europene*; G. Uscătescu, *Sensul libertăţii*, *Revolta elitelor*. Se reţine, din acest ultim studiu, scris în 1952, ideea „rebeliunii necesare a elitelor", care „poate fi evenimentul cel mai important al timpului nostru", idee determinată, pe de o parte, de constatarea că „niciodată elitele conducătoare ale unei societăţi nu au trăit un sentiment mai profund de teamă şi slăbiciune, o dorinţă de tranzacţii culpabile, cum l-au trăit elitele conducătoare europene din clipa când, la orizontul vieţii europene, au apărut masele, cu întreg balastul lor de energii destructive", iar pe de altă parte de „condamnabila atitudine spirituală cu care o parte din elitele europene au acceptat, în deceniile din urmă, principiul-masă, invazia în istorie a drojdiei sociale". De aici concluzia: „Numai ceea ce construieşte poate fi operant în istorie, nu forţa negativă ce destramă spiritul şi sensul nobil al vieţii". Rubrica „Bibliografie românească" înregistrează riguros şi comentează toate publicaţiile româneşti ale exilului, de la volumele tipărite la Editura Cartea Pribegiei ori în Colecţia „Meşterul Manole" de la Buenos Aires până la ultimele apariţii româneşti în librăria franceză. Începând cu numărul 10/1956, rubricile revistei se restructurează. „Marginalia" preia materia celor patru rubrici precedente de studii şi comentarii, restul spaţiului fiind consacrat creaţiei originale. Ca şi alte importante periodice ale exilului

(„Luceafărul”, „Fiinţa românească”, „Revista scriitorilor români”, „Limite” etc.), **D.** a încurajat toate orientările şi tradiţiile culturale şi, „împăcând” – după expresia lui Vintilă Horia – noutatea cu tradiţia, „continuitatea a putut fi posibilă”. În revistă apar acum poezii de Horia Stamatu (*Punta Europa*), Nicu Caranica şi Al. Busuioceanu, proză de Mircea Eliade, Vintilă Horia şi Grigore Cugler, pagini memorialistice de Gr. Nandriş etc. Colecţia „Destin” publică, de asemenea, câteva din scrierile remarcabile ale deceniilor al şaselea şi al şaptelea: Horia Stamatu, *Recitativ*, *Punta Europa*, Vintilă Horia, Mircea Eliade, *Nuvele* şi *Amintiri*, Nicu Caranica, *Povestea foamei* şi *Naşterea tragediei*, Ştefan Baciu, *Ukulele* (poeme) ş.a. La cincisprezece ani de la apariţie (1966), Horia Stamatu putea astfel să constate că Gruparea Destin „a contribuit original şi substanţial, alături de toţi cei ce-au scris cu demnitate şi spirit critic în tot acest timp, la operaţia distanţării româneşti de marxism-leninismul cultural” şi că „într-o viitoare istorie obiectivă a scrisului românesc, această activitate se va însuma cu toată cinstea cuvenită”. ***M.P.-C.***

DEŞLIU, Dan (31.VIII.1927, Bucureşti – 4.IX.1992, Neptun), poet, traducător.

Este fiul Elenei (n. Săndulescu) şi al lui Ştefan Deşliu, contabil la Compania Bulandra, ulterior administrator al Teatrului Muncitoresc. Începe studiile secundare la Liceul „Matei Basarab” din Bucureşti, le continuă la Şcoala de Aeronautică din Mediaş şi la Liceul de Construcţii din Bucureşti. La îndemnul lui Victor Ion Popa urmează Conservatorul de Artă Dramatică bucureştean, clasa Mariei Filotti, după care, între 1946 şi 1948, e actor la Petroşani şi Bucureşti. Este redactor şi reporter la revista „Flacăra”, redactor la „Scânteia”, redactor-şef la „Luceafărul” (1961–1962). Ca poet, debutează la revista lui G. Călinescu „Lumea” în 1945, iar editorial cu volumul *Goarnele inimii*, apărut în 1949. A murit înecat în Marea Neagră.

Primele versuri ale lui **D.**, incluse abia mai târziu în volum, arată înclinaţie spre confesiune şi meditaţie: toamna, peisajul aburit al serii, melancolia tinereţii fugare, în formele de expresie ale unui sentimentalism cenzurat. Începând cu 1948, **D.** se pune fără rezerve în slujba regimului comunist, devenind unul dintre rapsozii lui cei mai înfocaţi şi mai recompensaţi (în 1949, 1950, 1951 e laureat al Premiului de Stat, în 1974 şi 1978 e distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor etc.). Lungi compuneri epic-discursive exaltă lupta împotriva „duşmanilor poporului” (partizanii anticomunişti din munţi), noile şantiere, modelul Rusiei bolşevice şi utopia comunistă. Mult timp **D.** este valorizat exclusiv ca autor al poemelor *Lazăr de la Rusca* (1949) şi *Minerii din Maramureş* (1951), intens mediatizate, impuse în programele şcolare şi în manuale ca modele ale noii literaturi. Clişeele limbii de lemn ale propagandei regimului sunt placate pe tiparele prozodice şi lingvistice ale folclorului, hibridul fiind de un comic involuntar („Voi pe mine mi-ţi puşca,/ da nu şi credinţa mea”; „Tovarăşi, după cum e ştiinţă,/ noi om avea ceva şedinţă”). Strident false în infrastructura lor ideologică şi etică, *Prima baracă, Naţionala nr. 7* şi alte „reportaje lirice”, precum şi reveriile utopiste din *Spre ţara visată* conţin şi pasaje de oarecare lirism şi vervă şi vădesc o anume uşurinţă a versificaţiei – drept care autorul le menţine în culegerile sale până la cea din 1980. Semnele de înnoire apar timid şi pot fi identificate începând cu *Ceva mai greu...* (1958). Remarcabilă este evocarea copilăriei, vârstă a inocenţei, dar şi a unei înţelepciuni din perspectiva căreia sunt sancţionate faptele celor maturi. Există apoi o poezie a vetustului, a lucrurilor defuncte, a căror evocare alcătuieşte un „memorial al Desuetudinii”: „Înaintea lui Dimov, descoperă poezia podurilor cu amintiri, a vechiturior, a fanteziilor adolescentine (*Inima din cufăr*), misterul străzilor «interzise», pe care copilul circulă cu un delicios sentiment de inconformism şi de spaimă (*Uliţa vrăjită*), miracolele de fiecare zi, uitate şi regăsite, în sfârşit, jocurile adulţilor (*N-aţi văzut o balenă albastră?*), atât de transparente pentru copiii înşişi, care le privesc cu o matură condescendenţă (*De-a Moş Crăciun*)” (Nicolae Manolescu). Prin opoziţie cu acest univers miraculos, se prefigurează refuzul lumii în care poetul trăieşte. Aceasta îi apare maculată şi metafora ei este „zăpada ca un câine mort/ călcată de maşini pe stradă” (*Epitaf*). Poemele din *Visul şi veghea* (1972) ilustrează şi o sensibilă

primenire formală. Locul vechilor compuneri narative şi declamative e luat de piese concentrate şi elaborate (rondele, de exemplu), corectând, uneori bacovian, fostele elanuri juvenile. **D.** îşi ia dreptul de a-şi revizui conştiinţa moral-poetică şi de a prefera alinierii nonsubordonarea: „Să sfărâmăm,/ din când în când,/ formulele de-a gata, blestematul/ lanţ al frazelor disciplinate,/ ca nişte soldaţi la instrucţie!// Hai, rupeţi rândurile!" (*A avea şi a nu avea*). Triumfalismul de odinioară cedează locul interogaţiei atinse de dezamăgire. *Pavăză putredă* (1981) consemnează punctul terminus al acestei coborâri lucide. Cartea fixează imagistic coşmarul ultimului deceniu ceauşist. Limbajul esopic e atenuat de aspectul de cronică tranzitivă. Lumea fericirii în care crezuse tânărul devine o distopie lirică, fiind caracteristică, sub acest raport, *Dincolo de proverbe*, colecţie de parimii întoarse ironic şi sarcastic în negativul lor. Amplele poeme au acum o prozodie accidentată, aglomerând imagini disparate într-un spaţiu absurd. Spre finele deceniului al nouălea **D.** trece la disidenţa declarată. În 1988 el îi trimite lui N. Ceauşescu o scrisoare de tranşantă atitudine împotriva cultului personalităţii şi a dictaturii de clan, denunţând demolarea monumentelor trecutului etc. Scrisoarea e însă şi mărturia unei drame personale: „Subsemnatul am pornit, încă din 1945, la un drum ce proclamase cu totul alt itinerar şi alte obiective. […] Dacă ar fi reieşit că drumul va duce la situaţia actuală, m-aş fi situat fără şovăire pe poziţia contrară". Ca urmare, poetul e persecutat, urmărit şi agresat de oamenii Securităţii. Destinul lui apare astfel paradigmatic pentru falimentul unei iluzii şi – semn al conştiinţei morale – pentru curajul de recunoaştere a acestuia. „A rupt-o cu propriul trecut fără să se cruțe", spunea Nicolae Manolescu. Autorul a mai scris reportaje, vioaie articole şi eseuri pe teme sportive (el însuşi practicând sportul), s-a încercat şi în teatru (o farsă poetică), fără însă a persevera. Istoria literară îl reţine ca poet cu o evoluţie dintre cele mai spectaculoase şi totodată ca pe un caz dramatic de conştiinţă.

SCRIERI: *Goarnele inimii*, Bucureşti, 1949; *Cântec pentru Legea cea Mare*, Bucureşti, 1949; *Lazăr de la Rusca*, Bucureşti, 1949; *Poezii. Cântec pentru slava lui Gheorghi Dimitrov*, Bucureşti, 1949; *În numele vieţii*, Bucureşti, 1950; *Minerii din Maramureş*, Bucureşti, 1951; *Versuri alese*, Bucureşti, 1953; *Cuvânt despre sergentul Belate Alexandru*, Bucureşti, 1956; *Cântec de ruină*, Bucureşti, 1957; *Ceva mai greu...*, Bucureşti, 1958; *Lazăr de la Rusca. Minerii din Maramureş*, Bucureşti, 1959; *Poeme*, Bucureşti, 1961; *Cercuri de copac*, Bucureşti, 1962; *Poezii*, Bucureşti, 1962; *Minunile de fiecare zi*, Bucureşti, 1964; *În poartă, Voinescu!*, Bucureşti, 1968; *Drumul spre Dikson*, Bucureşti, 1969; *Luminile arenei*, Bucureşti, 1969; *Regele X*, Bucureşti, 1969; *Din ţara lui Nu-mă-uita*, Bucureşti, 1970; *În bătălia pierdută (1942–1969)*, Bucureşti, 1971; *Visul şi veghea*, Bucureşti, 1972; *Sângele voinicului*, Bucureşti, 1973; *Cetatea de pe aer*, Bucureşti, 1974; *Premiera se amână*, Bucureşti, 1977; *Un haiduc pe bicicletă sau Contra timp şi spaţiu cu Marin Niculescu*, Iaşi, 1978; *Visul şi veghea*, pref. Nicolae Manolescu, Bucureşti, 1980; *Pavăză putredă*, Bucureşti, 1981; *Roman imaginar*, Timişoara, 1991; *Un glonţ pierdut*, Bucureşti, 1991; *Vremuri de tinichea* (convorbiri cu Daniel Nicolescu), Bucureşti, 1998. **Traduceri:** L. Kvitko, *Căluţul*, Bucureşti, 1949 (în colaborare cu Irina Deşliu); S. Marşak, *Teatru vesel. Casa pisicii. Căsuţa din câmpie*, Bucureşti, 1949 (în colaborare cu Irina Deşliu); Alex. Bezîmenski, *Versuri de mânie*, Bucureşti, 1950; Nahabed Kuceak, *Poezii*, Bucureşti, 1963 (în colaborare cu Victor Tulbure); *Incertitudes*, îngr. trad., Bucureşti–Montréal, 1992; Michel Déon, *Un taxi mov*, Bucureşti, 1994 (în colaborare cu Alina Beiu).

Repere bibliografice: Călinescu, *Opere*, IX, *846–854*; Oarcăsu, *Opinii*, *81–85*; Piru, *Panorama*, *199–200*; Poantă, *Modalităţi*, *27–30*; Constantin, *A doua carte*, *128–140*; Cristea, *Un an*, *101–105*; Piru, *Poezia*, II, *19–25*; Grigurcu, *Poeţi*, *102–107*; *Lit. rom. cont.*, I, *271–275*; Dobrescu, *Foiletoane*, II, *20–29*; Munteanu, *Jurnal*, III, *79–99*; Dimisianu, *Lecturi*, *171–175*; Moraru, *Textul*, *107–111*; Alex. Ştefănescu, *Fără iluzii*, RL, 1992, 3; Nicolae Manolescu, *A mai dispărut un poet*, RL, 1992, 28; Adrian Popescu, *Deşliu sau Ieşirea din cerc*, ST, 1992, 10; Constantin, *Complicitatea*, *106–110*; Cristea, *A scrie*, *70–77*; Nicolae Manolescu, *Cazul Dan Deşliu*, RL, 1997, 36; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *77–78*; Grigurcu, *Imposibila*, *347–351*; Gabriel Dimisianu, *Cazul Dan Deşliu*, RL, 1999, 27; Grigurcu, *În pădurea*, *447–451*; Popa, *Ist. lit.*, I, *38–40*, *passim*, II, *231–233*; Lucia Hossu-Longin, *„Dreptatea nu are putere." Dosare închise, dosare redeschise* (*I–II*), OC, 2010, 253, 255; Ioana Diaconescu, *Un destin tragic: Dan Deşliu*, RL, 2011, 28. ***N.M.***

DEŞLIU, Valentin (9.IX.1927, Glăvani–Cetatea Albă – 25.IV.1993, Bucureşti), traducător, poet. Este fiul Paraschivei (n. Balaban) şi al lui Dumitru Deşliu, învăţător. După studii liceale la Ismail, Piteşti, Bucureşti şi Alexandria (cu bacalaureatul în 1946), urmează secţia de limbi slave a Universităţii din Bucureşti (1972–1975). Funcţionează, în judeţul Argeş, ca pedagog şi profesor suplinitor la Şcoala de Agricultură din Dobrogostea, secretar la Primăria din Borleşti, şef al Secţiei de cultură şi artă a raionului Merişani. A fost redactor la revistele „Urzica" (1951–1952), unde debutează, şi „Albina"

(1952–1957), translator la Ministerul Învăţământului (1957–1962). A mai colaborat la „Viaţa românească", „România literară", „Secolul 20" ș.a., precum şi la reviste literare din Bulgaria şi din fosta Iugoslavie.

În versurile evocatoare, elegiace ale lui **D.** din volumul de debut, *Cântece uitate* (1971) – ale cărui caracteristici se regăsesc apoi şi în *Chemarea pământului meu* (1972), *Strigătul tăcerii* (1974), *Pasăre fără somn* (1975) ș.a. – Ştefan Aug. Doinaş a găsit un „lirism autentic, întemeiat pe o mare încredere în limbaj". Poemele se remarcă printr-o viziune clasicizantă, în care teme tradiţionaliste – sacralitatea pământului natal, amintirea casei părinteşti, perindarea, însoţită de o uşoară nostalgie, a anotimpurilor, comuniunea cu înaintaşii – sunt tratate în versuri limpezi, armonioase, în descendenţa lui St. O. Iosif şi a lui Ion Pillat. Marcată de o anume naivitate, îndeosebi în ce priveşte tehnica lirică, într-un secol dominat de experiment şi „tehnicisme" de tot felul, poezia lui **D.** năzuieşte către o lume a constantelor calme, în care neliniştile şi temerile omului modern sunt lăsate în urmă: „Noi nu murim nicicând, nicicum./ Vorbim de moarte doar/ ca de un anotimp care ne-ntoarce/ cu faţa spre amurgurile calme". Partea cea mai însemnată a activităţii literare a lui **D.** este însă aceea de traducător, osârdia lui pentru transpunerea literaturii bulgare în limba română fiind răsplătită de statul bulgar cu Ordinul „Kiril şi Metodiu" (1966).

SCRIERI: *Cântece uitate*, pref. Ştefan Aug. Doinaş, Bucureşti, 1971; *Chemarea pământului meu*, Bucureşti, 1972; *Strigătul tăcerii*, Bucureşti, 1974; *Pasăre fără somn*, Bucureşti, 1975; *Sfere albastre*, Bucureşti, 1976; *Ca să cresc mare şi voinic*, Bucureşti, 1980; *Sub cerul copilăriei noastre*, Bucureşti, 1989; *Nevinovată – vinovată*, pref. Șerban Cioculescu, Bucureşti, 1994. **Traduceri:** *Pagini din proza bulgară*, Bucureşti, 1959 (în colaborare cu Constantin Velichi şi Claudia Pătraşcu); Pavel Spasov, *Hornarii albi*, Bucureşti, 1961 (în colaborare cu Vasile Chiriţă), *Rechinii*, Bucureşti, 1962 (în colaborare cu Claudia Pătraşcu); *Ţane şi Zmeoaica. Basme populare macedonene*, Bucureşti, 1967; Olivera Nikolova, *Zoki Poki*, Bucureşti, 1968; *Din ţara trandafirilor. Lirică bulgară contemporană*, Bucureşti, 1970 (în colaborare); *Silijan cocostârc. Povestiri populare macedonene*, Bucureşti, 1975; Elin Pelin, *Puterea necuratului*, Bucureşti, 1978 (în colaborare cu Mihaela Deşliu); *Tânăra proză bulgară*, Bucureşti, 1978 (în colaborare cu Mihaela Deşliu); *Lirică bulgară contemporană*, pref. trad., Bucureşti, 1981.

Repere bibliografice: *Lit. rom. cont.*, I, *523–524*; *Dicț. scriit. rom.*, II, *78–79*. ***L.H.***

DEŞTEPTAREA, săptămânal literar, ştiinţific şi umoristic apărut la Lugoj de la 25 decembrie 1879 până la 7 aprilie 1881. Redactor responsabil a fost Iosif Tempea. Modesta gazetă lugojeană încearcă, printr-un material publicistic şi literar destul de variat, să contribuie la „cultivarea şi petrecerea poporului român". Pentru îndeplinirea acestui scop, **D.** publică sau republică poezii de V. Alecsandri, mai ales dintre cele cu caracter patriotic, versurile lui Petre Dulfu sau ale versificatorului local Pachomie Avramescu. Virgiliu Popescu traduce mici texte literare sau fragmente din scrierile lui Boccaccio, La Rochefoucauld, La Bruyère, Al. Dumas, iar Petru Popescu rezumă câteva piese ale lui Shakespeare. Gazeta încearcă să ţină la curent cititorul bănăţean cu viaţa literară din România, reluând din ziarele şi revistele bucureştene articole şi ştiri (polemicile Junimii cu B.P. Hasdeu, discuţiile de la şedinţele Academiei Române ş.a.). Se tipăresc şi versuri satirice, inspirate de aspecte sociale lugojene, anecdote populare, versuri umoristice scrise în graiul bănăţean ş.a. Au mai colaborat Anastasia şi Letiţia Tempea, Leontin Simionescu şi Mihail Besanu. ***R.Z.***

DETUNATA, săptămânal politic şi cultural care apare la Alba Iulia între 14 martie 1943 şi 25 decembrie 1944. Director este Ioan Popa-Zlatna, iar prim-redactor V. Copilu Cheatră. Gazeta îşi propune să fie o tribună de protest a populaţiei din Transilvania împotriva ciuntirii ţării, să dea glas voinţei moţilor pentru reîntregire şi progres. Compartimentată în numeroase rubrici („Războiul în 7 zile", „De la Horea la Pelaghia Roşu", „Straiţa lui Cârlig" etc.), **D.** are și o semnificativă pagina culturală. Publică poezie Aron Cotruş, Petre Bucşa, Al. Negură, V. Copilu Cheatră, Doru Mircea, Octavian Macavei, V. Sima, Iustin Ilieşiu, Ion Th. Ilea, N. Rusu, I.V. Spiridon, Ion Apostol Popescu, N. Boeriu, Al. Băeţan, Florica Ciura, Al. Raicu, D. Iov. Sunt evocate figuri istorice din Ţara Moţilor (Horea, Pelaghia Roşu, Avram Iancu, Petru Dobra), trecutul Blajului, şezătorile patriotice de la Târnăveni, Blaj, Sebeş, Orăştie, Deva. Sunt recenzate cărţi de Liviu Rebreanu (*Crăişorul*), V. Copilu-Cheatră (*Lângă hotare*), iar în secţiunea dedicată prozei apar texte de Fatma (pseudonimul Elenei Farago), V. Copilu Cheatră, M. Dunin. Publicistica este reprezentată de V. Netea, Ion Apostol Popescu, Liviu Ardelean, I.V. Munteanu ş.a. ***M.Pp.***

DIACONESCU, Ioana (21.VII.1948, Bucureşti), poetă, traducătoare, istoric literar. Este fiica Justinei Diaconescu (n. Vlad) şi a lui Ion Diaconescu, profesori. Urmează la Bucureşti Liceul „Spiru Haret" şi Facultatea de Filologie, secţia română–italiană, absolvind-o în 1971. Lucrează între până în 1993 la Uniunea Scriitorilor, apoi, până în 1995, la publicaţiile pentru străinătate, ulterior fiind redactor la Societatea Română de Radiodifuziune. A debutat (prezentată de Geo Dumitrescu) cu opt poezii la „Contemporanul" în 1965, iar în volum cu *Furăm trandafiri*, apărut în 1967. Are o bogată activitate publicistică, colaborând cu versuri, proză, traduceri, comentarii la „Contemporanul", „Secolul 20", „Convorbiri literare", „Tribuna" ş.a. sau deţinând rubrici permanente la „România literară", „Luceafărul", „Steaua". În 1980 primeşte Premiul „Perpessicius" pentru ediţia *Scrieri* de Emil Botta.

În poezia scrisă de **D.** temele, motivele se înlănţuie de la început parcă fără logică, într-o continuă fulguraţie metaforică; versul liber străluceşte semnificativ în ingambamente ingenioase, iar rima rară este aparent întâmplătoare şi cu atât mai surprinzătoare. Caracteristică se învederează o anume tehnică a compunerii peisajului, straniu şi fragmentar ca într-un caleidoscop al amintirii, alteori oniric ca sub o vrajă de basm. Imageria este medievalizantă – castele, creneluri, porţi şi ziduri uriaşe, turniruri, infante, madrigaluri în *Amintiri neverosimile* (1983) – sau nostalgic pillatiană în *Amiaza* (1978). În fine, într-un timp istoric dur, al mizeriei realităţii cotidiene, totul coboară în banalul cenuşiu, ca în *Poemul cu părul alb* (1994). Uneori imaginea se înalţă spre idee printr-o poetizare voit colorată, stăruind să salveze banalitatea de uzură, să reîntoarcă sensul în exasperantele „locuri comune" (*Campioni ai speranţei*, *Nu vă aplecaţi în afară*, *Discurs asupra metodei*). La început, odată cu descoperirea ingenuă a lumii, poeta îşi dorea „un suflet de bărbat", adevărat Orfeu modern, dar erotica profundă, orgolioasă, descriind „caracatiţa sumbră a singurătăţii", suferinţa nocturnă, extazul mistic şi mai ales „înţelegerea – pedeapsă şi uitare" indică o coborâre în sinele feminităţii: „Nu pot să-mi iert/ Această îndrăzneală care mie/ Îmi pare umilinţă. Trec şi pierd/ Iubirea ce-ar fi fost să fie". Nod dureros de sensibilitate, ea „îşi petrece viaţa şi moartea într-o cameră cu pereţii mult mai subţiri decât chiar membrana timpanului", soarta îi pare „cumplită-înseninare, chinuitoare limpezimi, îndurerate transparenţe". În curgerea timpului încearcă oprirea clipei mirabile („Ascult cum bate valul fierbinte/ Pe-un ţărm al mării ce arde, de foc/ şi nu-mi găsesc starea-n lumina cea rece/ şi caut starea pe loc") şi doreşte să afle o cale a transfigurării: „Lutul din care sunt alcătuită/ Va deveni alăută" (*Alăuta*). În toată poezia sa **D.** cultivă un panteism al blândeţii, făcând elogiul umilinţei („dulce neştiinţă") şi al trăirii într-o „tristă vrajă", dar şi al dorului de lumină şi căldură („Lucească soarele până la ardere,/ Pletele de foc pârjolească-se/ La vâlvătaia sublimă a zilei"). Şi chiar dacă uneori imaginile sunt abscons hermetice, o anume graţie a sentimentului convertit în intelectualitate este transpusă mereu într-un vers armonic, cu repetiţii ritmate dilematic şi refrene muzicale. Odată cu deschiderea arhivelor CNSAS, **D.** a devenit unul din pionierii cercetării raporturilor intelectualilor cu aparatul represiv al Securităţii. O seamă de studii importante apar în volumul *Scriitori în arhivele CNSAS. Intelectuali urmăriţi informativ, arestaţi, condamnaţi, ucişi în detenţie: 1946–1989* (2012), în care sunt studiați din perspectiva enunțată în titlu scriitori din țară și din exil, precum Lucian Blaga, Constant Tonegaru, Vladimir Streinu, V. Voiculescu, Dinu Pillat, N. Steinhardt, Sandu Tudor, Alexandru Marcu, Mircea Vulcănescu, Ion Petrovici, Petre Tuțea, Petre Pandrea, Ernest Bernea, Nicolae Carandino, Ștefan Baciu, Mircea Eliade, Emil Cioran; acestora li se adaugă investigații privindu-i pe A.E. Baconsky, Marin Preda, Al. Ivasiuc și Dan Deșliu.

SCRIERI: *Furăm trandafiri*, Bucureşti, 1967; *Jumătate zeu*, Bucureşti, 1970; *Adagio*, Bucureşti, 1973; *Taina*, Cluj-Napoca, 1976; *Amiaza*, Bucureşti, 1978; *Ceaţa*, Bucureşti, 1978; *Poetica*, Bucureşti, 1981; *Vârtejul şi lumea*, Bucureşti, 1982; *Amintiri neverosimile*, Bucureşti, 1983; *Dumnealui, destinul*, Bucureşti, 1984; *Uranus*, Bucureşti, 1985; *Herb*, Bucureşti, 1987; *Poemul cu părul alb*, Bucureşti, 1994; *Sunetul trupului meu*, Timişoara, 1996; *Corp în cădere*, Bucureşti, 1998; *Arcadia*, Bucureşti, 1999; *Tratat de amintiri neverosimile*, Bucureşti, 2000; *Caiet căzut pe mere*, Bucureşti, 2001; *Poveste cu un vampir şi două pisici*, Bucureşti, 2001; *Roni cel viteaz şi prinţesa cu ghete*, Bucureşti, 2004; *Scriitori în arhivele CNSAS. Intelectuali urmăriţi informativ, arestaţi, condamnaţi, ucişi în detenţie: 1946–1989*, Bucureşti, 2012. **Ediţii:** Emil Botta, *Scrieri*, I–II, pref. Al. Piru, Bucureşti, 1980. **Traduceri:** Jovan Strezovski, *Tărâmul de la miazăzi*, pref. Dumitru M. Ion, Bucureşti, 1979; Raúl Gómez García, *Poeme*, pref. Alexandru Calciu, Iaşi, 1980 (în colaborare cu Zaira Samharadze); Ana Kalandadze, *Duhul albastru*, Cluj-Napoca, 1983 (în colaborare cu Zaira Samharadze); Constantin Stoiciu,

Despre farmecul levantin, Bucureşti, 1995; Jennifer Delgado, *Poveşti mai mari pentru copii mai mici*, Bucureşti, 1996; Stéphane Mallarmé, *Divagaţii. Igitur. O lovitură de zaruri*, îngr. și pref. Mihnea Moroianu, Bucureşti, 1997 (în colaborare cu Mihnea Moroianu).

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *„Furăm trandafiri”*, CNT, 1967, 17; Constantin, *A doua carte, 188–190*; Piru, *Poezia*, II, *418–421*; Dinu Flămând, *Izvorul Tainei*, AFT, 1976, 11; Cornel Moraru, *Lirica feminină*, FLC, 1978, 20; Iorgulescu, *Scriitori*, *52–53*; Poantă, *Radiografii*, I, *281–284*; Dimisianu, *Opinii*, *94–97*; Cristea, *Faptul, 186–188*; Alex. Ştefănescu, *„Amintiri neverosimile”*, RL, 1984, 20; Tartler, *Melopoetica, 49–52*; Felea, *Aspecte*, II, *178–179*; Daniel Dimitriu, *„Dumnealui, destinul”*, CL, 1985, 6; Sultana Craia, *„Uranus”*, LCF, 1986, 10; Steinhardt, *Monologul, 141–144*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *80–81*; Luminiţa Marcu, *Poeme cu zăpadă şi îngeri*, RL, 1999, 49; Octavian Soviany, *Limba cântecului*, CNT, 2001, 45; Mircea A. Diaconu, *Meridiane feminine,* CL, 2003, 2; Petraș, *Cărțile*, *63–64*; Ion Simuţ, *Securitatea – arhivă de istorie literară*, CLT, 2012, 49; Daniel Cristea-Enache, *În plasă* (*I–II*), OC, 2012, 384, 385. ***M.D.***

DIACONESCU, Mihail (8.XI.1937, Priboieni, j. Argeş), prozator, critic şi istoric literar. Este fiul Aureliei (n. Mârfu) şi al lui Aurelian Diaconescu, preot şi învăţător. După Liceul „Gh. Şincai” din Bucureşti (1955), a absolvit tot aici Facultatea de Filologie (1960), devenind în 1972 doctor în filologie la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iaşi cu teza *Gib I. Mihăescu – Prezentare monografică*, valorificată editorial în 1973. În 1960 debutase publicistic în „Gazeta literară” cu un text despre Gala Galaction. Din acel an funcţionează ca profesor de română, latină, logică şi psihologie la Liceul „St. O. Iosif” din Rupea, judeţul Braşov. Din 1964 activează ca muzeograf la Muzeul Regional de Istorie şi ca redactor la secţia culturală a cotidianului „Drum nou” din Braşov, apoi, între 1965 și 1985, predă la Institutul Pedagogic din Piteşti, după care se mută la Institutul de Istorie şi Teorie Literară „G. Călinescu” (1985–1995), din 1993 fiind cadru didactic la Universitatea „Spiru Haret” din Capitală. Este redactor-şef al revistei Argeş” între 1966 și 1970, director din 2001 până în 2006. I s-a decernat Premiul „Mircea Florian” al Academiei Române pentru cea de-a doua ediţie, revăzută şi adăugită, a volumului *Prelegeri de estetica ortodoxiei* (2009).

După un prim roman, *Visele au contururi precise* (1963), mostră de realism socialist mărunt, **D.** se specializează în romane istorice în care ambiționează să ofere, cum emfatic declară, „fenomenologia narativă a poporului român”. Toate aceste volume pornesc de la teze naționaliste, protocroniste și ortodoxiste privind poporul român. Fondul ideologic al „fenomenologiei narative” și supratema ei simbologică (reductibilă la drumul inițiatic parcurs de varii personaje către inițierea în arcanele poporului român; de aici și prezența strävezie a diverse mituri, de la Anteu până la Meșterului Manole și Faust) sunt acompaniate de povești senzaționaliste, precar închegate și masive volumetric. Ambiția de „frescă” e constantă. Teze protocroniste sunt prezente în *Călătoria spre zei* (1982), în care grecul Arhidamos, trimis în misiune diplomatică la Burebista (ridicat de romancier la gradul de împărat al dacilor) pentru a obține pentru cetatea Apolonia o scutire de dări, este redirecționat apoi de „străluminatul împărat” dac la negocieri cu Cezar. Nu întâmplător, în 1980 fusese turnat filmul *Burebista*, afin ideologic. Alte personaje exemplare – de regulă artiști – sunt pictorul de biserici (în vremea lui Constantin Brâncoveanu) Pârvu Mutu în *Culorile sângelui* (1973); cărturarul Lucaci în *Adevărul retorului Lucaci* (1977), plasat în Moldova celei de-a doua părți a secolului al XVI-lea, în vremea lui Iancu Vodă Sasul, pe fondul încercării acestuia de a converti populația Moldovei la protestantism, într-o atmosferă amorală și cinică amintind de *Zodia Cancerului* de Mihail Sadoveanu; Ioan Căianu-Valachus, compozitor transilvănean din secolul al XVII-lea, autor al lucrării religioase *Magnus Cantus Caelestis*, în *Marele cântec* (1980); sfântul Dionisie Smeritul și Areopagitul, originar din Dobrogea, aflat cu misiuni diplomatice la Bizanț, Ravenna și Roma în *Depărtarea și timpul* (1986). În *Umbrele nopţii* (1980) apare tot un artist, un sculptor român rămas în Germania după al Doilea Război Mondial, bântuit din acest motiv de „sentimentul straniu al lipsei de identitate” și întors în țară, unde se angajează într-un proces de dumirire și lucrează la un monument pentru mormântul părinților săi. Un diptic unionist este format din *Speranța* (1984), despre pregătirea Unirii din 1859, și *Sacrificiul* (1988), dedicat Marii Uniri din 1918. După monografia dedicată lui Gib I. Mihăescu (simplu conspect inconsistent), **D.** se va specializa după 1989 în ilustrarea ideii protocroniste de „literatură străromână”. În *Istoria literaturii daco-romane* (1999) și *Antologie de literatură dacoromană. Texte comentate* (2003) el anexează literaturii române, sub conceptul de autori „străromâni” sau „protoromâni”, scriitori precum Ovidiu: „Puține opere în istoria umanității sunt atât de importante precum unele creații realizate în epoca literară dacoromană.

Faptul că au contribuit activ și, în unele cazuri, în mod decisiv la formarea profilului spiritual al poporului român, al întregului continent european și al lumii creștine în general demonstrează din perspectiva universalității excepționala importantă a acestor opere literare". Prin simplul fapt că a fost exilat la Tomis, Ovidiu devine „strămoșul" direct al autorilor români moderni: „Ovidiu este primul poet care a evocat liric peisajul țării noastre. El este strămoșul literar al unor autori ca Alecsandri, Eminescu, Blaga, Arghezi, Crainic, Gyr, Voiculescu, Pillat, Cotruș sau I. Barbu, care în pasteluri de o mare varietate tematică au interpretat relația indestructibilă și de o inepuizabilă complexitate dintre sufletul nostru, pururi însetat de frumos, și locurile unde trăim" . În linia protocronismelor lui Nicolae Densușianu, **D.** crede că „poporul român este unul dintre cele mai vechi neamuri creștine din lume. Creștinismul său este preroman și preoccidental, manifestându-se de-a lungul istoriei noastre din ultimele două milenii ca o imensă forță spirituală în acțiune". În *Istorie și valori* (1994) este adunată o publicistică în aceeași cheie ideologică. E. Lovinescu este probozit pentru teoria imitației, care ar propovădui „atitudini umile și subalterne" și ar fi fost „vacuumatic umflată de câțiva panegiriști recenți ai săi". Interviurile acordate de autor apar în *Farmecul dialecticii şi fenomenologia narativă* (2001). **D.** a mai semnat lucrările în manieră teologizantă ortodoxistă *Prelegeri de estetica ortodoxiei* (I–II, 1995–1996; compusă din volumele *Teologie şi estetică* şi *Ipostazele artei*), precum și *Biserici şi mănăstiri ortodoxe. România – Orthodox Churches and Monasteries. Romania* (1998).

SCRIERI: *Visele au contururi precise*, Bucureşti, 1963; *Culorile sângelui*, Bucureşti, 1973; *Gib I. Mihăescu*, Bucureşti, 1973; *Adevărul retorului Lucaci*, Bucureşti, 1977; *Marele cântec*, Bucureşti, 1980; *Umbrele nopţii*, Bucureşti, 1980; *Călătoria spre zei*, Bucureşti, 1982; *Speranţa*, Bucureşti, 1984; *Depărtarea şi timpul*, Bucureşti, 1986; *Sacrificiul*, Bucureşti, 1988; *Istorie şi valori*, Bucureşti, 1994; *Prelegeri de estetica ortodoxiei*, I–II, Galaţi, 1996; ed. 2, I–II, Bucureşti, 2009; *Biserici şi mănăstiri ortodoxe. România – Orthodox Churches and Monasteries. Romania*, ed. bilingvă, tr. Augusta Caterina Grundbock, Bucureşti, 1998; *Istoria literaturii dacoromane*, Bucureşti, 1999; *Farmecul dialecticii şi fenomenologia narativă*, Bucureşti, 2001; *Antologie de literatură dacoromană. Texte comentate*, Bucureşti, 2003; *Nopţi şi nelinişti. Pseudojurnal metafizic*, Bucureşti, 2008; *Lainici, capodoperă a artei româneşti şi europene*, Bucureşti, 2011.

Repere bibliografice: Dumitru Micu, *„Visele au contururi precise"*, CNT, 1963, 24; Virgil Cândea, *Chipul interior al trecutului*, LCF, 1978, 18; Ioan Adam, *„Călătoria spre zei"*, CNT, 1983, 16; Constantin Ciopraga, *„Speranţa"*, RL, 1984, 23; Florin Faifer, *Un roman monografic*, CRC, 1990, 23; Micu, *Scurtă ist.*, III, *138–139*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *81–82*; Gh. Bulgăr, *Stil şi artă literară în proza lui Mihail Diaconescu*, Bucureşti, 2001; Valeriu Filimon, *Critica arhetipală şi fenomenologia narativă*, Bucureşti, 2004; Theodor Codreanu, *Mihail Diaconescu. Fenomenologia epică a istoriei româneşti*, Bucureşti, 2004; Dumitru Radu, *Fundamentele teologice ale fenomenologiei narative*, Constanţa, 2005; Ovidiu Drimba, *Valoarea sintezei istorice*, L, 2006, 33–35; Popa, *Ist. lit.*, II, *623*; *Noi contribuţii bibliografice la studiul operei lui Mihail Diaconescu*, pref. Ion Stoica, Oneşti, 2009; Ilie Bădescu, *Drama istorică a omului creştin în literatura lui Mihail Diaconescu. De la sociologia literaturii la fenomenologia narativă*, Oneşti, 2010. ***M.I.***

DIACONESCU, Romulus (2.X.1942, Bălăneşti, j. Gorj – 28.II.2003, Craiova), prozator, teatrolog. Este fiul Leonorei (n. Pătrăşcoiu) şi al lui Sebastian Diaconescu, funcţionar. A urmat şcoala elementară în Bălăneşti, liceul la Târgu Jiu (1956–1960) şi Facultatea de Filologie a Universităţii din Bucureşti (1960–1965). A devenit doctor în teatrologie cu teza *Ipostaze ale condiţiei umane în dramaturgia postbelică*, susţinută la Universitatea Naţională de Artă Teatrală şi Cinematografică „I.L. Caragiale" din Bucureşti. Lucrează ca redactor şi şef de secţie la ziarul „Înainte" din Craiova (1966–1974), redactor şi redactor-şef adjunct la „Ramuri" (1974–2003). Din 2002 este cercetător la Institutul de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu-Plopşor" şi profesor la Facultatea de Litere, secţia teatru, din Craiova. A debutat la „Viaţa studenţească" în 1963 şi editorial în 1976 cu volumul de reportaje *Timpul din ziduri*. A mai colaborat la „Contemporanul", „România literară", „Luceafărul", „Tribuna", „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»", „Teatrul", „Vatra", „Convorbiri literare", „Spirit românesc", „Mozaicul" ș.a.

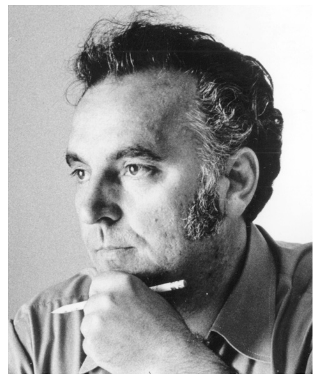
Rezultat al unor călătorii în ţară şi în străinătate, reportajele reunite de **D**. sub titlul *Timpul din ziduri* se remarcă prin observaţiile la faţa locului, completate cu o amănunţită documentare. *Spaţii teatrale* (1979) anunţă un veritabil cronicar dramatic, consacrat prin următoarele cărţi. Sunt analizate aici dramaturgia lui Paul Anghel, Marin Sorescu, precum şi „câţiva teatrologi": Valeriu Râpeanu, Valentin Silvestru, Ion Zamfirescu, N. Barbu, Ion Cocora, Al. Olaru ş.a. **D.** face şi cronici de spectacole, în care pune accent, pe lângă textul dramatic, pe spectacol,

realizare scenică şi interpretare. Volumul *Dramaturgi români contemporani* (1983; Premiul Uniunii Scriitorilor) are în vedere „teatrul ca mişcare literară", autorul considerând că piesa de teatru trebuie să fie viabilă şi în afara scenei. Dramaturgii români sunt grupaţi şi comentaţi sub diverse formule: *O epocă de tranziţie* (Aurel Baranga, Teodor Mazilu, Ion Băieşu, Tudor Popescu), *O viziune a destinului* (Horia Lovinescu, Marin Sorescu, D.R. Popescu), *De la radiografia cotidianului la tensiunea etică* (I.D. Sîrbu, Dumitru Solomon, Mircea Radu Iacoban, Paul Everac), *Între document şi ficţiune istorică* (Mihnea Gheorghiu, Paul Anghel, Valeriu Anania, Dan Tărchilă, Mircea Bradu), *Feţele eseului dramatic* (Gellu Naum, Ecaterina Oproiu, Vasile Rebreanu, Iosif Naghiu, Theodor Mănescu, Radu F. Alexandru, Ion Coja ş.a.). Într-o epocă de dezbateri literare intense, când valorile sunt contestate cu sau fără argumente estetice, **D.** publică lucrarea *Condiţia umană în dramaturgia postbelică* (2001), o dezvoltare a tezei sale de doctorat şi, în acelaşi timp, încoronare a activităţii de cronicar dramatic. Este analizată aici, cu pertinenţă şi obiectivitate, dramaturgia lui Horia Lovinescu, Teodor Mazilu, Marin Sorescu, D.R. Popescu. În viziunea comentatorului, Horia Lovinescu se situează între realism şi construcţia de idei, la Teodor Mazilu este sesizată satira ca meditaţie, la Marin Sorescu sunt recunoscute „setea spiritului de cunoaştere" şi folosirea istoriei ca pretext şi parabolă, D.R. Popescu este interpretat ca reevaluator al adevărurilor morale, de la metafizica spaţiului închis la vibraţia morală a istoriei. Volumul *Trebuia să se nască Brâncuşi* (1981) reuneşte eseuri despre arta şi personalitatea sculptorului, în care **D.** apelează la documente şi argumente istorice, etnofolclorice, de istoria artei româneşti şi universale. Ca prozator, în romanul *Migraţii fără sezon* (1984), cu note autobibiografice, **D.** pune în dezbatere, prin destinul unui tânăr absolvent de filologie repartizat în provincie, problema generaţiei de intelectuali din perioada socialistă. Şi alt roman, *Neuitatele amurguri* (1988), radiografiază realitatea socială trăită de autor, în timp ce *De veghe pentru învingători* (I–II, 1987–1989), construit prin alternanţa unor secvenţe temporale situate în trecut şi în prezent, restituie dramatismul anilor primei conflagraţii mondiale.

SCRIERI: *Timpul din ziduri*, Craiova, 1976; *Spaţii teatrale*, Craiova, 1979; *Trebuia să se nască Brâncuşi*, Bucureşti, 1981; *Dramaturgi români contemporani*, Craiova, 1983; *Migraţii fără sezon*, Bucureşti, 1984; *De veghe pentru învingători*, I–II, Bucureşti, 1987–1989; *Neuitatele amurguri*, Craiova, 1988; *O lume a dialogului*, Bucureşti, 1998; *Condiţia umană în dramaturgia postbelică*, Craiova, 2001. **Antologii:** *Cartea „Ramurilor"*, Bucureşti, 1997.

Repere bibliografice: Vasile Marian, *Istorie, civilizaţie, viaţă*, LCF, 1977, 24; Ulici, *Prima verba*, II, *193–194*; Valeriu Râpeanu, *Dramaturgi contemporani în oglinzi paralele*, FLC, 1984, 4; Alex. Ştefănescu, *Noua dramaturgie*, RL, 1984, 28; Adriana Iliescu, *Biografie şi transfigurare*, RL, 1989, 28; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *82–84*; Luminiţa Marcu, *Dialoguri bine temperate*, RL, 1999, 16; Constantin M. Popa, *Efectul de rezonanţă*, R, 1999, 3; Florea Miu, *Cuvinte şi spaţiu*, Craiova, 2001, *121–125*; Roxana Răcaru, *Recapitulări, nu revizuiri*, RL, 2002, 37; Marian Barbu, *Trăind printre cărţi*, II, Petroşani, 2002, *130–131*, III, Craiova, 2004, *170*; *In memoriam*, R, 2003, 3–4; *Evocare*, „Autograf MJM" (Craiova), 2010, 1–3.

T.N.

DIACONESCU, Traian (14.VII.1939, Boghea, azi în Bălceşti), poet, clasicist, traducător.

Este fiul Mariei (n. Preoteasa) şi al lui Savu Diaconescu, ţărani. Urmează cursul primar în satul natal din judeţul Vâlcea, apoi își continuă școala la Bucureşti (1950–1953) şi la Balş (1953–1958). Va absolvi în 1963 Facultatea de Filologie, secţia limbi clasice, a Universităţii din Bucureşti. Îşi susţine doctoratul în 1974 cu teza *Metaforă şi univers saturnalic în comedia lui Plautus*. Începând din 1963 parcurge treptele didactice până la gradul de profesor titular (1992) şi şef de catedră (1990) la Universitatea „Al. I. Cuza" din Iaşi. Beneficiază de stagii de documentare la Perugia, Italia (1972), Freiburg im Breisgau, Germania (1985), Viena (1985), Atena (1992), Madrid (1994), Salonic şi Ianina, Grecia (1995), Barcelona şi Murcia (1996), Lerida, Spania (1998), Atena, Creta şi Salonic (1999), Padova (2002, 2006), Florenţa şi Veneţia (2004). Cele dintâi articole le publică în 1965 la „Iaşul literar" (*V. Alecsandri şi marii poeţi din epoca lui Augustus*) şi la „Analele ştiinţifice ale Universităţii «Al. I. Cuza» din Iaşi" (*M. Eminescu şi arta traducerii din poeţii greco-latini*). Mai colaborează

la „Studii clasice”, „Anuarul de lingvistică şi istorie literară”, „Cronica”, „Limba română” (Chişinău), „Studia antiqua et archaeologica”, „Convorbiri literare”, „Dacoromania” ş.a. I se decernează Premiul „Francesco Petrarca” (Avignon, 1979) pentru transpunerea în limba latină a poemei *Cântecul gintei latine* de V. Alecsandri, Premiul „I.L. Caragiale” al Academiei Române (1984) pentru traducerea *Tragediilor* lui Seneca în română ş.a. Din 1980 este preşedinte al Societăţii de Studii Clasice din România, Filiala Iaşi.

Pe linia bunelor tradiţii ale studiilor clasice (Aram Frenkian, N.I. Barbu, D.M. Pippidi, Cicerone Poghirc, Theofil Simenschy, Petru Caraman), la şcoala cărora s-a format, **D.** prezintă, în ample sinteze, literatura greacă şi latină într-o nouă perspectivă interdisciplinară, istorică şi comparativă. *Metaforă şi univers saturnalic în comedia lui Plautus*, prima sa lucrare de amploare, interpretează, pentru întâia oară, universul plautin drept un univers saturnalic, carnavalesc, dramaturgul latin apărând astfel ca un strălucit precursor al literaturii moderne. Studiile următoare sunt axate pe câteva direcţii mari, urmărite cu stăruinţă. Precumpănitoare e receptarea Antichităţii greco-latine în cultura europeană, ca în contribuţiile din volumele colective *Eminescu şi clasicismul greco-latin* (1982), *Antichitatea şi moştenirea ei spirituală* (I–II, 1993). Remarcabilă e, de asemenea, preocuparea de a valorifica, prin studii şi traduceri, textele latine şi greceşti medievale şi renascentiste scrise pe teritoriul românesc sau datorate unor români. Câteva tălmăciri – Johannes Sommer şi Christianus Schesaeus, *Scrieri alese* (1988), Nicolae Milescu, *Manual sau Steaua Orientului strălucind Occidentului – Enchiridion sive Stella Orientalis Occidentali splendens* (1997), Johannes Sommer și A.M. Grazianus, *Viaţa lui Despot Vodă* (1998), Petru Movilă, *Ortodoxa confessio fidei catholicae et apostolicae Ecclesiae Orientalis* (2001) ș.a. – deschid noi perspective nu numai istoricilor, ci şi istoricilor literari, filosofilor şi filologilor. Exegetul se arată preocupat şi de teme controversate ale domeniului sau de cele mai puţin abordate, ca în *Motivaţia semantică a cuvântului românesc „Crăciun”, Christos creator mundi în colindele cosmogonice româneşti, Etnogeneza românilor, Revelaţia manuscriselor lui Eutropius, Historia Augusta. O nouă lecţiune a textelor lui Vopiscus.* Pline de nerv şi de culoare sunt traducerile fabulelor lui Esop (1972, 2000) şi tălmăcirile în versuri ale tragediilor lui Seneca (I–II, 1979–1984). Dar cele mai frumoase, denotând o vie participare sufletească, rămân transpunerile în vers alb din antologia *Poeţi latini postclasici, sec. III–VI e.n.* (2000), unde sunt restituite versuri din Anonymus, Pentadius, Ausonius, Ambrosius, Claudianus, Prudentius, Rutilius Namatianus, Orientius, Boethius, Fortunatus. Singulară se dovedeşte, de asemenea, strădania lui **D.** de a îmbrăca în haină latină unele capodopere ale literaturii române: *Mioriţa*, *Meşterul Manole*, *Toma Alimoş*, *Soarele şi Luna*, poeme de Alecsandri, Eminescu, Macedonski, Bacovia, Blaga, Arghezi, cu păstrarea în latină a metrului original al poeţilor români. Deşi **D.** a scris de-a lungul întregii sale vieţi poezii, multă vreme n-a publicat decât ocazional din ele (în „Convorbiri literare” şi „Cronica”). A scris poeme în manieră clasică pe cele mai diverse teme. Când a început să reverse abundenta sa producţie lirică, le-a lăsat deoparte pe cele de până în anii maturităţii şi a dezvăluit o dicţie cu totul nouă, în vers liber, de o factură specială, „orfică”, spune el, tributară, pe alocuri, ca formulă, lui Lucian Blaga, dar de o oarecare originalitate. Primele zece volume de „micropoeme” (dintr-o serie anunţată de douăzeci), *Anotimpul Acropolei* (2009), *Meridianul Socrate* (2009), *Clopote în Atlantida* (2010), *Flăcări în memorie* (2010), *Zodia clepsidrei* (2010), *Duh peste ape* (2011), *Drum spre Eleusis* (2011), *Pelerin la Tusculum* (2011), *Ferestre la solstiţiu* (2012) *şi Inelul lui Saturn* (2012), înlătură epicul şi discursivitatea, reconectând lirica la un autentic fior. Vizând într-un anume sens disoluţia poeziei pe tipar clasic, **D.** cultivă metafora nudă, senzaţia pură, generate de un vizibil simţ metafizic. Scurgerea timpului – tema centrală – e întrezărită pretutindeni, de la dispariţia vechilor civilizaţii şi a monumentelor durabile până la apusul satului românesc, cu părinţii şi străbunii strecuraţi sub glie, şi mai departe până la sesizarea propriei schimbări cu fiecare clipă. Micropoemele, care tind să se constituie în sentinţe, maxime, formule foarte scurte, prin forţa împrejurărilor nedepăşind ramele unei fulgurante metafore, sunt uneori percutante artistic. Câteva exemple: „Gândul/ Prunc într-un sâmbure,/ Visează livezi”; „Viaţa?/ Râu care lasă în urmă/Albii secate”; „Curcubeu,/ De la Tisa la Nistru,/ Sufletul meu”; „Viaţa,/ Arbore cu rădăcini/ În Styx” (*Flăcări în memorie*). Există la **D.** o veritabilă efervescenţă a asociaţiilor stranii, imprevizibile, între planuri nebănuite.

SCRIERI: *Metaforă şi univers saturnalic în comedia lui Plautus*, Bucureşti, 1974; *Eminescu şi clasicismul greco-latin* (în colaborare), Iaşi, 1982; ed. 2, Iaşi, 2009; *Istoria literaturii latine* (în colaborare), Bucureşti, 1984; *Antichitatea şi moştenirea ei spirituală* (în colaborare), I–II, Iaşi, 1993; *Prelegeri de literatură latină. Mari clasici latini*,Iaşi, 2001; *Anotimpul Acropolei*, Iaşi, 2009; *Meridianul Socrate*, Iaşi, 2009; *Clopote în Atlantida*, Iaşi, 2010; *Flăcări în memorie*, Iaşi, 2010; *Zodia clepsidrei*, Iaşi, 2010; *Drum spre Eleusis*, Iaşi, 2011; *Duh peste ape*, Iaşi, 2011; *Pelerin la Tusculum*, Iaşi, 2011; *Ferestre la solstiţiu*, Iaşi, 2012; *Inelul lui Saturn*, Iaşi, 2012. **Traduceri:** Esop, *Fabule*, introd. trad., Bucureşti, 1972; ed. 2, Iaşi, 2009, *Sabia înţelepciunii*, Bucureşti, 2000; Seneca, *Tragedii*, I–II, introd. trad., Bucureşti, 1979–1984; Horaţiu, *Opera omnia*, ed. bilingvă, I–II, Bucureşti, 1980 (în colaborare); Johannes Sommer, Christianus Schesaeus, *Scrieri alese. Poezie latină din epoca Renaşterii pe teritoriul României*, ed. bilingvă, Iaşi, 1988; ed. Iaşi, 2005; Nicolae Milescu, *Manual sau Steaua Orientului strălucind Occidentului – Enchiridion sive Stella Orientalis Occidentali splendens*, ed. bilingvă, îngr. şi introd. trad., Iaşi, 1997; Johannes Sommer Pirnensis, Antonius Maria Gratianus, *Viaţa lui Despot Vodă – Vita Jacobi Despotae*, ed. bilingvă, îngr. și introd. trad., Iaşi, 1998; *Poeţi latini postclasici, sec. III–VI e.n.*, ed. bilingvă, îngr. şi introd. trad., Iaşi, 2000; Petru Movilă, *Mărturisirea ortodoxă a credinţei universale şi apostolice a Bisericii Orientale – Orthodoxa confessio fidei catholicae et apostolicae Ecclesiae Orientalis*, ed. bilingvă, introd. trad., Iaşi, 2001; *Etnogeneza românilor – The Romanians Ethnogenesis – L'Éthnogenèse du peuple roumain, Noi lecţiuni din istoriografii latini*, ed. plurilingvă, Iaşi, 2003 (în colaborare cu Gabriela Dima și Mirela Aioanei); Publilius Syrus, *Sententiae – Maxime*, ed. bilingvă, îngr. şi introd. trad., Bucureşti, 2003; M. Eminescu, *Poezii – Carmina*, ed. bilingvă, pref. Constantin Ciopraga, postfaţa trad., Iaşi, 2005; G. Bacovia, *Versuri – Carmina*, ed. bilingvă, pref. Constantin Ciopraga, postfaţa trad., Iaşi, 2005; Lucian Blaga, *Poeme – Carmina*, ed. bilingvă, pref. Constantin Ciopraga, postfaţa trad., Iaşi, 2006; Al. Macedonski, *Poezii – Carmina*, ed. bilingvă, pref. Constantin Ciopraga, postfaţa trad., Iaşi, 2006; Cicero, *Arta oratoriei*, ed. bilingvă, îngr. şi introd. trad., Bucureşti, 2006, *Topica. Despre argument*, ed. bilingvă, îngr. şi pref. trad., introd. Constantin Sălăvăstru, Iaşi, 2010, *Paradoxa stoicorum – Paradoxurile stoicilor*, ed. bilingvă, îngr. şi postfaţa trad., pref. Gh. Vlăduţescu, Bucureşti, 2011; Marco Bandini, *Codex. Vizitarea generală a tuturor bisericilor catolice de rit roman din Provincia Moldova. 1646–1648*, ed. bilingvă, îngr. şi introd. trad., Iaşi, 2006; *Lettere alla Santo Sede – Epistole către Sfântul Scaun*, ed. bilingvă, pref. Ioan-Aurel Pop, îngr. şi postfaţa trad., Bucureşti, 2008 (în colaborare cu Giuseppe Munarini şi Christian Tămaş); Tudor Arghezi, *Poezii – Carmina*, ed. bilingvă, pref. Constantin Ciopraga, postfaţa trad., Iaşi, 2007; *Balade populare – Magna carmina anonyma*, ed. bilingvă, pref. G.I. Tohăneanu, postfaţa trad., Iaşi, 2007; Cato, *Distihuri morale, corectate şi comentate de Erasmus din Rotterdam*, ed. bilingvă, îngr. şi introd. trad., Bucureşti, 2008.

Repere bibliografice: N.V. Baran, *Esop, „Fabule"*, SC, 1973; Eugen Munteanu, *Teatrul lui Seneca în româneşte*, CRC, 1980, 1; Dan C. Mihăilescu, *Eminescu şi Antichitatea greco-latină*, RITL, 1984, 1; Petru Zugun, *„Eminescu şi clasicismul greco-latin"*, AUI, lingvistică, literatură, t. XXX, 1984; Gabriel Ţepelea, *Un arhipelag puţin explorat*, RL, 1988, 33; Marius Alexianu, *Profil de traducător: Traian Diaconescu*, AUI, limbi străine, t. I, 1988; Ştefan Cucu, *„Viaţa lui Despot Vodă"*, AUC, t. XX, 1998, 1–2; Dorina Tărnăuceanu, *Publilius Syrus în vestmânt român*, CL, 2003, 11; N. Baran, *„Etnogeneza românilor". Noi lecţiuni din istoriografii latini*, AC, 2004, 23; Liviu Franga, [*Traian Diaconescu*], OC, 2006, 51, 89, 91; Ştefan Cucu, *Poezia lui Eminescu în limba latină*, CL, 2009, 6; Sorin Lavric, *Sfârşitul oratoriei*, RL, 2009, 32; Ioan Dănilă, *Marco Bandini, „Epistole către Sfântul Scaun"*, ATN, 2012, 7–8; Marian Nencescu, *Traian Diaconescu – Fascinaţia clasicismului*, „Biblioteca Bucureşti", 2012, 5. ***I.O.***

DIACONOVICI-LOGA, Constantin (1.XI.1770, Caransebeş – 28.XI.1850, Caransebeş), cărturar, traducător.

Se trăgea dintr-o familie originară din Oltenia: bunicul, Vasile Diaconu Loga, zugrav de biserici, venind de la Tismana împreună cu cincizeci de familii, întemeiau lângă Vârşet satul Sredިştea Mare, cu o şcoală în care el preda „măiestria zugrăviei"; tatăl, Gheorghe, îşi va transforma numele în Diaconovici. **D.-L.** a învăţat la Caransebeş şi Lugoj. După studii de drept la Pesta, este translator la magistratura oraşului, revizor şi corector al cărţilor româneşti în Tipografia Universităţii de la Buda. Îl suplineşte un timp pe Petru Maior, cenzor la Buda, şi îl ajută să editeze *Istoria pentru începutul românilor în Dachia*. Prin strădaniile sale, în 1808 s-a deschis prima şcoală a coloniei române din Pesta; aici a fost, până în 1812, învăţător. Cantor la biserica ortodoxă din Buda, introduce serviciul religios în limba română. Din 1812, timp de optsprezece ani, a fost profesor la Şcoala Normală din Arad, director, din 1830, al

şcolilor româneşti şi sârbeşti de pe teritoriul regimentelor de graniţă bănăţene şi unul din organizatorii învăţământului în limba română din Banat.

Activitatea de cărturar iluminist a lui **D.-L.** rămâne legată de răspândirea culturii în limba română. El este alcătuitor ori traducător de manuale şi cărţi de cult: *Octoih sau Catavasier* (Buda, 1826, reeditat în 1829 şi 1846), *Viaţa domnului Isus Hristos… acum întâia oară din Sfânta Scriptură tradusă şi cu învăţături moraliceşti întocmită* (1831), *Tâlcuiala evangheliilor* (Buda, 1835), *Epistolariul românesc* (1841), autorul unui îndreptar ortografic – *Ortografia sau dreapta scrisoare pentru îndreptarea scriitorilor limbii române* (1818). Altă lucrare, *Gramatica românească pentru îndreptarea tinerilor* (1822), una dintre primele gramatici româneşti, depăşeşte prin semnificaţie cadrul unui simplu instrument de studiu, fiind o pledoarie susţinută pentru limba naţională. Autorul ei încearcă să propună, cu destule stângăcii, o terminologie gramaticală românească, derivând formaţiuni noi din rădăcini latine. *Chemare la tipărirea cărţilor româneşti şi versuri pentru îndreptarea tinerilor* (1821) conţine un adevărat program de trezire a neamului prin cultură. Se cereau şcoli, cărţi şi bărbaţi luminaţi drept îndrumători. O înştiinţare, apărută în „Foaie pentru minte, inimă şi literatură" din 1842, îl menţionează pe **D.-L.** cu câteva scrieri, în manuscris, ce, fără a trăda interesul instructiv-educativ, ieşeau din sfera didactică: *Istoria romanilor de la zidirea Romei, Istoria Bibliei,* o traducere din Plutarh (*Plutarh pentru educaţia sau creşterea pruncilor*), precum şi un roman, *Belisarie*, tălmăcit din Marmontel. Soarta acestor lucrări nu este deocamdată cunoscută.

SCRIERI: *Ortografia sau dreapta scrisoare pentru îndreptarea scriitorilor limbii române*, Buda, 1818; *Chemare la tipărirea cărţilor româneşti şi versuri pentru îndreptarea tinerilor*, Buda, 1821; *Gramatica românească pentru îndreptarea tinerilor*, Buda, 1822; ed. îngr. şi pref. Olimpia Şerban şi Eugen Dorcescu, Timişoara, 1973.

Repere bibliografice: Densusianu, *Lit. rom.*, I, *84*; Teodor Botiş, *Istoria Şcoalei Normale (Preparandiei) şi a Institutului Teologic Ortodox-Român din Arad*, Arad, 1922, *387–390*; *Gramatica lui Constantin Diaconovici Loga, Buda, 1822, şi Fragmente din viaţa şi faptele lui*, Caransebeş, 1923; Traian Topliceanu, *Constantin Diaconovici-Loga*, Lugoj, 1929; Suciu, *Lit. băn.*, *67–75*; Vincenţiu Bugariu, *Figuri bănăţene*, Timişoara, 1942, *65–74*; Popovici, *Studii*, I, *271–272*; *Ist. lit.*, II, *106–109*; *Constantin Diaconovici-Loga. Studii*, Timişoara, 1971; Aurel Cosma, *Prin Timişoara de altădată*, Timişoara, 1977, *20–29*; *Dicţ. lit. 1900*, *277–278*. ***S.C.***

DIACONU, Dana (4.I.1948, Iași), hispanistă, traducătoare. Este fiica Mariei Zamfir (n. Băncilă) și a lui Gheorghe Zamfir, medici. Urmează Liceul „Mihai Eminescu" și Liceul „Mihail Sadoveanu" din Iași. După absolvirea studiilor liceale, din 1965 frecventează Facultatea de Limbi Romanice, secția spaniolă–franceză, la Universitatea din București. Obține titlul de doctor în filologie în 1982 cu teza *Costumbrismul – un curent literar de tranziție*, coordonată de Iorgu Iordan. După ce predă limba franceză la Școala Medie nr. 19 din Brașov și funcționează ca redactor la Agenția Internațională de Publicitate Publicom (București), devine profesor de limba și literatura spaniolă la Facultatea de Filologie (Litere) a Universității „Al. I. Cuza" din Iași. Ca profesor invitat, a predat studenților în Spania și Germania. Debutează în presă în 1977 și editorial în 1994 cu *Literatura española: enfoques criticos y comparativos*, studiu care va sta la baza volumului *Lecturi hispanice* (1995). Colaborează cu eseuri, evocări, medalioane, recenzii, traduceri, interviuri la „Analele ştiinţifice ale Universităţii «Al. I. Cuza» din Iaşi", ,,Acta Jassyensia Comparationis", „Iberoamericana" (Madrid), ,,Cuadernos del Matemático" (Madrid), „România literară", „Convorbiri literare", ,,Dacia literară", ,,Cronica", „Notas. Reseñas iberoamericanas. Literatura, sociedad, historia" (Frankfurt) ș.a.

Abordând tematici hispanice puțin familiare culturii române, dintre care unele rămân litigioase inclusiv pentru istoricii literari din Spania, **D.** apelează la un discurs critic expozitiv, cu un vădit caracter didactic. Scopul declarat al cărților pe care le semnează este de a prezenta „originalitatea, complexitatea și valoarea" literaturii de limbă spaniolă, cunoscută de obicei doar prin câțiva reprezentanți majori din Europa sau din America de Sud. Tocmai de aceea, în *Lecturi hispanice* scriitori canonici precum Cervantes, Lope de Vega, Calderón de la Barca sau Federico García Lorca nu beneficiază de studii propriu-zise, iar capitolul dedicat latino-americanilor Jorge Luis Borges, Julio Cortázar și Mario Vargas Llosa este devansat cantitativ de secțiunile în care sunt schițate fie direcții și specii literare fără echivalent în alte literaturi, fie studii de caz inedite: analize comparative între costumbrism și sămănătorism sau între M.Eminescu și José de Espronceda („primul și cel mai important poet romantic spaniol") ori Gustavo Adolfo Bécquer („poetul-geniu", „romanticul târziu" al Spaniei). De altfel, cele mai importante cărți publicate de **D.** – *Costumbrismul sau Auto-imaginea Spaniei în literatură*

(1998) și *Ingeniozitate spaniolă – specii literare sui-generis* (2001) – sintetizează tocmai astfel de subgenuri, de orientări și problematici aparent marginale, care se dovedesc, în realitate, fundamentale pentru înțelegerea metamorfozelor literaturii și identității spaniole. Monografia consacrată curentului artistic de secol XIX al cărui nume e derivat de la *costumbres* („obiceiuri", „moravuri") propune chiar o „reabilitare a valorii sale estetice, negate sau minimalizate de un sector al criticii excesiv de sever și rigid". Prin apelul la minuțioase analize naratologice și stilistice, **D.** nu doar detaliază și exemplifică trăsăturile distinctive (jocul perspectivistic, viziunea caricaturală, descrierea amănunțită, detaliul plastic, efectele comice ș.a.) care fac din costumbrism o etapă de tranziție de la romantism la realism, ci și explică de ce tablourile/ articolele de moravuri, schițele ori fiziologiile imaginate de Serafín Estébanez Calderón, de Ramón de Mesonero Romanos și de Mariano José de Larra devin lectură obligatorie pentru cine vrea să cunoască „ființa intimă a națiunii" spaniole. Tot astfel, „speciile literare sui-generis" schematizate în *Ingeniozitate spaniolă* îi oferă exegetei prilejul și de a-și etala propensiunea pentru panorame tipologice și de a aborda câteva moduri specific hispanice „de a vedea lumea". Romanul picaresc, inaugurat de scrieri din secolele al XVI-lea și al XVIII-lea precum *Lazarillo de Tormes*, *Guzmán de Alfarache*, *La pícara Justina*, este citit drept o pseudoautobiografie a unui „păcătos" care își ispășește greșelile trecutului prin actul povestirii, specia confirmând orizontul de așteptare atât al protestantismului anticlerical, cât și al contrareformei catolice. Drama euharistică („el auto sacramental"), dusă la apogeu de Calderón de la Barca, recuperează plenar o ipostază a abisalității hispanice. Avansând în timp, așa-numitul „esperpento" („tragedia grotescă"), creat de Ramón María del Valle-Iclán, contrabalansează viziunile sacramentale, Spania proiectându-se ca o deformare rizibilă și absurdă a civilizației europene. Iar „greguería" (scriere aforistică umoristică) lansată de Ramón Gómez de la Serna și însemnarea carpetano-vetonică („el apunte carpetovetónico") inventată de Camilo José Cela, conturând un fel de „balcanism spaniol", completează imaginea ingeniozității artistice și identitare hispanice. Același tablou al Spaniei, pe cât de fluid și derutant, pe atât de fascinant, se configurează și în *Madrid 2000. Interviuri – Entrevistas* (2003), cartea în care **D.** dialoghează cu personalități ale culturii spaniole mai puțin cunoscute în România. Pe de altă parte, nu puține sunt traducerile hispanistei. Alături de câteva consistente antologii, fie de proză costumbristă (1992), fie alta consacrată poeților spanioli contemporani (2000), se așază transpuneri din Miguel de Unamuno, Fernando Savater, Julián Marías ș.a.

SCRIERI: *Literatura española: enfoques criticos y comparativos*, Iaşi, 1994; *Lecturi hispanice*, Iaşi, 1995; *Costumbrismul sau Auto-imaginea Spaniei în literatură*, Iaşi, 1998; *Dos calas en la literatura española del Siglo de Oro*, Iaşi, 1999; *Ingeniozitate spaniolă – specii literare sui-generis*, Iaşi, 2001; *Madrid 2000. Interviuri – Entrevistas*, ed. bilingvă, Iaşi, 2003. **Traduceri:** Joaquín Gutiérrez, *Să murim, Federico*, Bucureşti, 1979; *Madridul sub clar de lună. Proză spaniolă din secolul al XIX-lea (literatură costumbristă)*, îngr. şi pref. trad., Bucureşti, 1992; Miguel de Unamuno, *Sfântul martir Manuel cel Bun*, Bucureşti, 1996; Antonio Porpetta, *Antología poética – Antologie poetică*, ed. bilingvă, Timişoara, 1997 (în colaborare cu Dragoş Cojocaru); Fernando Savater, *Etica pentru Amador*, Iaşi, 1997; Julián Marías, *Educaţia sentimentală*, Iaşi, 2000, *Spania în faţa istoriei şi a ei înseşi (1898–1936)*, Iaşi, 2003; *Poetas españoles contemporáneos – Poeţi spanioli contemporani*, ed. bilingvă, Iaşi, 2000.

Repere bibliografice: Grete Tartler, *Vise hispane*, RL, 1996, 33; George Bădărău, *Incursiuni în literatura spaniolă*, CL, 1997, 9; Rafael Pisot, *El costumbrismo o la autoimagen de España en la literatura*, ,,Notas", 1999, 3; Andreea Vlădescu, *O perspectivă multiplă asupra Spaniei*, CL, 2000, 1; Constantin Coroiu, *Viața ca o postfață*, Iaşi, 2005, *228–237*; N. Busuioc, *Scriitori și publiciști ieşeni contemporani*, ed. 3, Iaşi, 2009, *247–248*; Constantin Coroiu, *Don Quijote poate ieși din fiecare casă*, CLT, 2011, 40. ***Cs.B.***

DIACONU, Ion (24.IX.1903, Spineşti, j. Vrancea – 9.XII.1984, Iaşi), etnolog.

Este fiul Măriuţei (n. Neagu) şi al lui Ioan C. Diaconu, notar şi dascăl de biserică. După studii liceale la Focşani (1915–1923), urmează Facultatea de Litere şi Filosofie din Bucureşti (1923–1926), unde îi sunt profesori Ovid Densusianu, care îi devine mentor, N. Cartojan şi Charles Drouhet, în 1943 susținându-și doctoratul. Funcţionează ca profesor de

limba şi literatura română, limba și literatura franceză la Focşani, în special la Liceul Unirea (1926–1948), apoi la școli elementare până în 1952, când, fără a fi fost judecat de vreo instanță, este trimis ca deținut politic la Capul Midia. Eliberat în 1954, rămâne în afara sistemului public, dedicându-se exclusiv cercetării etnologice a ținutului natal. La Focşani, în perioada interbelică, înfiinţează şi conduce Muzeul de Etnografie şi Istorie, este secretar al subsecţiei de conferinţe a Fundaţiei Culturale Regale (1934–1940), timp în care, în oraşul de pe Milcov, conferenţiază I.A. Bassarabescu, I.I. Cantacuzino, Mircea Eliade, C.C. Giurescu, Iorgu Iordan, S. Mehedinţi, Leca Morariu, D. Murăraşu, Cezar Petrescu, Ion Petrovici, Ion Pillat, Al. Procopovici, C. Rădulescu-Motru, Liviu Rebreanu, Mihail Sadoveanu, I.M. Sadoveanu, Al. Tzigara-Samurcaş, conferințe pe care le va edita în *Tradiție și actualitate românească* (I–III, 1936–1937). Debutează în „Anuarul Societății Literare «Gr. Alexandrescu»" din Focşani (1921–1922) şi editorial cu volumul *Ţinutul Vrancei. Etnografie. Folclor. Dialectologie* (I, 1930). Face parte din colegiul de redacţie al revistelor focşănene „Milcovia" (1930–1933, 1936), „Şcoala Putnei" (1932), „Căminul" (1932–1933), „Crinul" (1937) şi conduce singur revista „Ethnos" (1941–1942). Mai colaborează la „Grai și suflet", „Anuarul Arhivei de Folclor", „Convorbiri literare", „Însemnări ieșene" ș.a.

D. este autorul unor importante monografii folclorice: *Ţinutul Vrancei*, *Folklor din Râmnicul Sărat* (I–III, 1933–1948; Premiul „Ion Heliade-Rădulescu" al Academiei Române, 1936), *Ţinutul Vrancei. Etnografie. Folclor. Dialectologie* (I–IV, 1969–1989). Adept al şcolii lui Ovid Densusianu (care a pus un deosebit accent pe metoda monografică în studiul graiurilor), cercetătorul realizează una dintre cele mai complete lucrări de acest tip, zona Vrancei fiind investigată dintr-o perspectivă largă, interdisciplinară. Particularitatea metodei sale începe de la modul de anchetare, care implică respingerea culegerii făcute de-a valma, în mod diletant, punându-se accent nu numai pe rigoarea, ci şi pe cercetarea aprofundată pe teren, evitând aproximaţiile folcloristicii de cabinet. Metoda lui **D.** se impune prin câteva dominante: selectarea fenomenelor semnificative şi respingerea celor periferice, acribia în redarea aspectelor dialectale ale limbii, extinderea studiului asupra aspectelor geografice, istorice, aplicarea experimentului folcloric la informatorii talentaţi, perfecţionarea anchetei (informatorii sunt chestionaţi în mai multe rânduri, culegătorul urmărind să-l găsească pe interpret în dispoziţia de a-i spune „forma întreagă – cea prototipică"), elaborarea unor norme metodologice (foloseşte racordajul folcloric încă din anii 1926–1927, fiind încurajat de Densusianu), completarea culegerilor cu un erudit aparat critic, care denotă buna cunoaştere a bibliografiei, şi examenul critic neîndurător aplicat culegerilor improvizate. Când îi anchetează pe cei 12 600 de informatori (cifră nemaiatinsă de cineva), **D.** pune accentul pe aspectele originare, primitive ale folclorului vrâncean. Contribuţia lui fundamentală în domeniul exegezei referitoare la *Mioriţa* se conturează, la dimensiunile ei reale, odată cu tipărirea volumelor III și IV din *Ţinutul Vrancei*, care cuprind numărul record de 402 de texte din zonă, depăşind tot ceea ce se realizase până atunci, în manuscris lăsând alte două volume, care cuprind celelalte genuri folclorice specifice locului, precum și textele-convorbiri, adunate în peste cinci decenii, privind obiceiuri, ocupații, port, locuință, dar și un amplu album fotografic documentar, intitulat *Vrancea pitorească și etnografică*. Faptul a fost posibil numai prin cercetarea adâncită, timp de o viaţă, a Vrancei etnografice, folclorice şi dialectale. Studiu complex, a cărui importanţă nu constă doar în comunicarea acestui impresionant corpus de texte, ci şi în minuţia cu care au fost consemnate şi editate impune, totodată, prin pregătirea ştiinţifică a anchetatorului, prin numărul mare de subiecţi, prin metoda de anchetare, prin bogata adnotare a textelor. Se precizează, la fiecare text, dacă este vorba de o plăsmuire autentică ori de una contaminată, asupra căreia şi-a pus pecetea, într-o măsură mai mică sau mai mare, tipul literar al baladei, în varianta Vasile Alecsandri. **D.** rămâne nestrămutat pe poziţia sa, argumentată repetat: „*Mioriţa* este o creaţie străveche vrâncenească, generată de realităţi ale vieţii păstoreşti arhaice, care au dat naştere unui arhetip *Mioara*". Peste acest arhetip s-au altoit, în numeroase texte, teme din varianta Alecsandri: „însurătoarea alegorică" şi „cadrul păstoresc". În *Folklor din Râmnicu Sărat*, studiu de anvergură. **D.** atrage atenția asupra particularităților acestei zone, rezultat al unui „mozaic de populații", asupra valorosului și variatului său folclor epic (balade, colinde), în cercetarea căruia și-a testat metoda de racordare a variantelor, urmărind circulația motivelor inclusiv în privința adaosurilor și variațiilor de formă și având în vedere în permanență criteriul estetic. În introducerile consistente ale celor trei volume, etnologul supune examinării

amănunțite cercetarea folcloristică românească de până atunci subliniind necesitatea stringentă a investigațiilor complete imediate, îndeosebi în regiunile specifice, căci „materialul folcloric e pe sfârșite", făcând și o sumă de observații de primă însemnătate referitoare la valoarea dialectală a autenticității graiului, la cooperarea dintre text și muzică (el însuși colaborează cu etnomuzicologul Constantin Brăiloiu în 1937–1938 în anchetele de teren din Râmnic și Vrancea) și la determinarea originii și circulației temelor muzicale, la rolul individului în procesul de elaborare estetică, la problema lăutarului, deopotrivă creator de vocație, colportor sau destructor, într-o analiză solidă, polemică și echilibrată, a poziției acestuia în ansamblul cercetărilor românești. În *Cântăreţi şi povestitori populari. Câteva criterii asupra monografiei folclorice* (1980) **D.** nu se mai rezumă la texte poetice şi îşi depăşeşte spaţiul predilect de cercetare, Vrancea, prin prelungiri în zona Ceahlăului şi spre unele localităţi transilvănene apropiate. Ca şi în celelalte studii, autorul angajează şi aici aspecte etnografice şi dialectale, iar despre textele-convorbiri crede că „pot înfăţişa mai cuprinzător în latura etnopsihologiei mentalitatea ţăranului român", ca „depozitar al spiritualității naționale".

SCRIERI: *Ţinutul Vrancei. Etnografie. Folclor. Dialectologie*, vol. I, Bucureşti, 1930, vol. I–II, Bucureşti, 1969, vol. III–IV, îngr. și introd. Paula Diaconu Bălan, București, 1989; *Folklor din Râmnicul Sărat*, I–III, Focșani, 1933–1948; *Monografia județului Putna* (în colaborare), București, 1943; *Reflexiuni despre cântecul și versul popular*, Focșani, 1946; ed. îngr. Paula Diaconu Bălan, Iași, 2003; *Cântăreţi şi povestitori populari. Câteva criterii asupra monografiei folclorice*, Bucureşti, 1980. **Ediţii:** *Tradiţie şi actualitate românească*, I–III, Focşani, 1936–1937;

Repere bibliografice: N. Iorga, *„Ţinutul Vrancei"*, RI, 1931, 1–3; Dan Simonescu, *„Folklor din Râmnicul Sărat"*, CL, 1935, 3–5; D. Murăraşu, *„Folklor din Râmnicul Sărat"*, „Revista Societăţii Tinerimea Română", 1936, 5; Petru Caraman, *„Ethnos", revistă de grai, studiu şi creaţiune românească*, „Balcania", 1943; Ion H. Ciubotaru, *„Ţinutul Vrancei"*, ALIL, 1971; I.C. Chiţimia, *Ion Diaconu – 75*, „Revista noastră" (Focşani), 1978; Ovidiu Papadima, *Un valoros cercetător al creaţiei noastre populare*, RMB, 1980, 11 133; Ion Cuceu, *„Cântăreţi şi povestitori populari"*, AAF, 1983; Ion Şeuleanu, *Ion Diaconu (1903–1984)*, AAF, 1987; Nicolae Constantinescu, *„Ţinutul Vrancei"*, LL, 1990; Dumitru Pop, *„Ţinutul Vrancei"*, AAF, 1991–1993; Paula Diaconu Bălan, *Ion Diaconu. O viaţă dăruită Vrancei*, Iaşi, 1998; Lucia Berdan, *Ion Diaconu şi mitul „Mioriţei" vrâncene*, DL, 2003, 50; Datcu, *Dicţ. etnolog.*, *320–323.* ***I.D., G.Dn.***

DIACONU, Marin (19.XII.1937, Daneţi, j. Dolj), editor, istoric literar. Este fiul Mariei (n. Truică) şi al lui Petre Diaconu, ţărani. A urmat şcoala primară în satul natal, liceul în Craiova (absolvit în 1955) şi, după un interval în care lucrează ca funcţionar şi învăţător, Facultatea de Filosofie din Bucureşti, absolvită în 1965. Devenit cadru didactic la Catedra de filosofie a Institutului Politehnic din Bucureşti, a parcurs, până în 1999, treptele ierarhice până la gradul de conferenţiar; din 1999 devine şi cercetător la Institutul de Teorie Socială al Academiei Române. A obţinut doctoratul în filosofie (1980) cu teza *Conceptul de ideal în filosofia românească interbelică.* Colaborează la „Viaţa românească", „Jurnalul literar", „Universul cărţii", „Literatorul", „Manuscriptum" ş.a.

Preocupat de filosofia sistematică şi de istoria filosofiei, dar şi – într-un mod devenit cu timpul precumpănitor – de confluenţa dintre filosofie, istoria literaturii, istoriografia şi publicistica/eseistica literară, **D.** a editat lucrări biobibliografice, de terminologie şi documentaristică, dintre care unele, precum *C. Rădulescu-Motru. Biobibliografie* (2000), *Dicţionar de termeni filosofici ai lui Lucian Blaga* (2000), *Şcoala sociologică a lui Dimitrie Gusti* (I, 2000), *„Viața românească": documentar 1906–2006* (2006), *Avatarii ale manuscriselor Eminescu* (2009, în colaborare) ș.a., ca și „portretele" asupra cărora se concentrează paginile din *Mircea Vulcănescu. Profil spiritual* (2001), *Eugen Ionescu. Profil spiritual* (2010), interferează în mod substanţial domeniul istoriei literare, când nu intră chiar în cercetarea istorico-literară. Sunt lucrări realizate în urma unei munci perseverente, presupunând investigarea minuțioasă a surselor, în primul rând a presei, efort pe care **D.**, om de bibliotecă, știe să-l susțină ca puțini alții. De aceea, poate, activitatea în care s-a remarcat cu precădere, prin nu puţine realizări de referinţă, este cea de editor, căruia i se datorează recuperarea asiduă, în premieră, și cu deosebit impact la începutul anilor '90, dar și mai târziu, mai cu seamă a publicisticii şi eseisticii unor personalităţi interbelice proeminente, printre care Mircea Vulcănescu, Constantin Noica, Emil Cioran, C. Rădulescu-Motru, Nae Ionescu, Ion Petrovici, Mihail Antoniade, Dumitru C. Amzăr. Câteva dintre consistentele antologii de publicistică – Emil Cioran, *Singurătate şi destin* (1991), Mircea Vulcănescu, *Dimensiunea românească a existenţei* (1991), Constantin Noica, *Introducere la miracolul eminescian* (1992), ca şi versiunea, reîntregită, după manuscrisul original,

cu capitole absente în prima tipărire, din *Despărţirea de Goethe* (2000) ori paginile grupate sub genericul *Publicistică* (I–III, 1994–2004) sau textul intitulat *Nelinişti metafizice* de Nae Ionescu – au fost în mod explicit înfăptuiri de etapă în perspectiva unor ediţii complete din scrierile acestor autori. Mai multe volume ale seriei Nae Ionescu, *Opere* au şi fost tipărite (1999–2012), după cum în 2005 s-a publicat ediția *Opere* (I–II) de Mircea Vulcănescu, iar în 2012 au apărut, în două volume masive, *Opere* de Emil Cioran. Cercetând temeinic arhive publice sau private – de pildă, un revelator număr omagial al revistei „Manuscriptum" (1–2/1996), care i se datorează, valorifică masiv inedite din arhiva Mircea Vulcănescu –, **D.** fructifică totodată şi cunoaşterea în detaliu a presei literare româneşti din prima jumătate a secolului trecut. Preocuparea pentru acest segment cultural și pentru o generație care include nume ce vor deveni ilustre se întregește prin editarea anastatică a colecţiei revistei „Criterion" (1990), inaugurând readucerea în circuitul public a unor publicaţii ocultate sau ignorate înainte de 1989.

SCRIERI: *Conceptul de ideal în filosofia românească interbelică*, Bucureşti, 1998; *C. Rădulescu-Motru. Biobibliografie*, Bucureşti, 2000; *Dicţionar de termeni filosofici ai lui Lucian Blaga* (în colaborare cu Florica Diaconu), Bucureşti, 2000; *Dicţionar de termeni filosofici ai lui Constantin Noica* (în colaborare cu Florica Diaconu), Bucureşti, 2000; *Şcoala sociologică a lui Dimitrie Gusti*, I, Bucureşti, 2000; *Mircea Vulcănescu. Profil spiritual*, Bucureşti 2001; *Istoria limbajului filosofic românesc*, Bucureşti, 2002; *„Viața romînească": documentar 1906–2006*, București, 2006; *Eugen Ionescu. Profil spiritual*, pref. Eugen Simion, București, 2010. **Ediţii, antologii:** *„Criterion. Revistă de arte, litere şi filosofie"*, ed. anastatică, Bucureşti, 1990; Emil Cioran, *Singurătate şi destin*, pref. autorului, Bucureşti, 1991, *Opere*, I–II, introd. Eugen Simion, București, 2012; Mircea Vulcănescu, *Logos şi eros*, pref. edit., Bucureşti, 1991, *Dimensiunea românească a existenţei*, pref. edit., Bucureşti, 1991, *Ultimul cuvânt*, Bucureşti, 1992, *Pentru o nouă spiritualitate filosofică*, Bucureşti, 1992 (în colaborare cu Zaharia Balinca), *Dimensiunea românească a existenței*, I–III, pref. Constantin Noica, Bucureşti, 1992–1996 (în colaborare cu Zaharia Balinca), *Prolegomene sociologice la satul românesc*, pref. edit., Bucureşti, 1997, *Conjuncturi internaţionale. Cronici externe*, pref. edit., Bucureşti, 1998, *Şcoala sociologică a lui Dimitrie Gusti*, pref. edit, Bucureşti, 1998, *De la Nae Ionescu la Criterion*, Bucureşti, 2003, *Bunul Dumnezeu cotidian*, Bucureşti, 2004, *Cuvinte pentru fratele rămas departe. Conferințe radio. 1930–1940*, Bucureşti, 2004 (în colaborare cu Anca Mateescu), *„Tânăra generație"*, pref. Dorin-Liviu Bâtfoi, București, 2004, *Opere*, I–II, introd. Eugen Simion, București, 2005; Mihail Antoniade, *Încercare asupra superficialității*, pref. edit., Bucureşti, 1992; Constantin Noica, *Introducere la miracolul eminescian*, Bucureşti, 1992 (în colaborare cu Gabriel Liiceanu), *Introducere la bunătatea timpului nostru*, Bucureşti, 1992 (în colaborare cu Gabriel Liiceanu), *Publicistică*, I–III, Bucureşti, 1994–2004, *Semnele Minervei*, Bucureşti, 1994, *Între suflet şi spirit*, I–II, Bucureşti, 1996, *Echilibrul spiritual*, pref. edit., Bucureşti, 1998, *Despărţirea de Goethe*, Bucureşti, 2000; Grigore Popa, *Jurnal metafizic*, postfaţa edit., Bucureşti, 1998, *Pentru tine, Sfântă Transilvanie (Poezii)*, Bucureşti, 1998; *Pro şi contra Emil Cioran. Între idolatrie și pamflet*, pref. edit., Bucureşti, 1998; *Estetică şi moralitate. Omagiu profesorului Ion Ianoşi la 70 de ani de viață*, introd. edit., Bucureşti, 1998; C. Rădulescu-Motru, *Etnicul românesc. Comunitate de origine, limbă şi destin*, pref. edit., Bucureşti, 1999, *Publicistică politică*, pref. edit., Bucureşti, 2002, *Caracter şi destin. Conferințe la radio. 1930–1943*, pref. edit., Bucureşti, 2003; Nae Ionescu, *Opere*, I–IV, VI–IX, pref. edit., Bucureşti, Brăila, 1999–2012 (în colaborare cu Dora Mezdrea); Dumitru C. Amzăr, *Gând, cuvânt şi faptă românească*, Bucureşti, 2001; *Laudă diferenţei (Lui Henri Wald la 80 de ani)*, Bucureşti, 2001; Sorin Pavel, *Krinonis sau Treptele singurătății*, postfaţa edit., Bucureşti, 2001; Ion Zamfirescu, *Spiritualităţi româneşti*, Bucureşti, 2001; Ion Petrovici, *Talentul oratoric. Conferinţe la radio. 1932–1943*, pref. edit., Bucureşti, 2002; Paul-Costin Deleanu, *Ideea românească*, pref. Mircea Nicolau, Bucureşti, 2007; *17 gânditori în autoprezentări subiective*, Craiova, 2008; *Avatarii ale manuscriselor Eminescu*, pref. Eugen Simion, București, 2009 (în colaborare cu Anca Silvia Bogdan); *Modelul cultural Noica*, I–II, pref. Eugen Simion, București, 2009; *Întâlniri cu Cioran*, I–II, pref. Eugen Simion, București, 2010–2011 (în colaborare cu Mihaela Gențiana Stănișor); Marya Kasterska, *Confluențe spirituale româno–franco–poloneze*, Craiova, 2010 (în colaborare cu Virginia Marinescu); Dimitrie Gusti și colaboratorii, *Cornova 1931*, Chișinău, 2011 (în colaborare cu Zoltán Rostás și Vasile Șoimaru).

Repere bibliografice: Gh. Geană, *Filosofia pe scurt*, VST, 1978, 30; Z. Ornea, *Vulcănescu despre omul românesc*, RL, 1992, 17; Tania Radu, *Revenirea la Mircea Vulcănescu*, LAI, 1992, 19; Florin Grigoraş, *Mircea Vulcănescu, „Logos şi eros"*, „Universul cărţii", 1992, 4; Octavian Soviany, *Mircea Vulcănescu, „Dimensiunea românească a existenţei"*, „Universul cărţii", 1992, 4; Z. Ornea, *Filosoful Nae Ionescu*, RL, 1993, 21; Ornea, *Portrete*, *191–195*; Z. Ornea, *Al doilea volum din publicistica lui Noica*, RL, 1997, 1; Jean Dumitraşcu, *Mircea Vulcănescu şi editorul său*, ARG, 2002, 15; Constantin Schifirneţ, *C. Rădulescu-Motru, intelectualii şi politica*, ALA, 2003, 622; Monica Marinescu, *Portretul unui chip spiritual românesc*, CLT, 2005, 9; Sorin Lavric, *O lucrare de referință*, RL, 2006, 28; Ștefania Mincu, *O retrospectivă istorică*, VR, 2006, 6; Paul Cernat, *Către un Cioran in integrum*, OC, 2012, 382.

G.O.

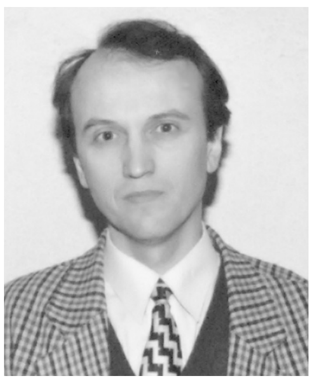
DIACONU, Mircea (24.XII.1949, Vlădeşti, j. Argeş), prozator. Este fiul Emiliei (n. Georgian) şi al lui Nicolae Diaconu, învăţător. Absolvă Liceul Pedagogic din Câmpulung Muscel (1967) şi Institutul de Artă Teatrală şi Cinematografică „I.L. Caragiale" (1971). Debutează ca actor în 1970, la Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra", într-o piesă de Truman Capote. Joacă și pe scena altor mari teatre bucureştene, precum „Constantin Nottara" şi Teatrul Naţional; de asemenea, deţine roluri în zeci de filme realizate de regizori importanţi, de la Dan Piţa şi Lucian Pintilie până la Nae Caranfil şi Cătălin Mitulescu. În 1977–1978 este asistent universitar la Institutul de Artă Teatrală şi Cinematografică, specializarea actorie, la clasa Olgăi Tudorache, iar între 1990 şi 1996 este profesor la aceeași instituție, devenită Universitatea Naţională de Artă Teatrală şi Cinematografică „I.L. Caragiale". După 1990 este ales vicepreşedinte al Uniunii Teatrale din România (UNITER). A mai fost director al Teatrului „Constantin Nottara" (2004–2007), ministru al Culturii (timp de câteva săptămâni, în 2012), în cabinetul Victor Ponta. Se numără printre fondatorii Alianţei Civice. În perioada 2008–2012 este senator al Partidului Naţional Liberal. În intervalul 1983–1985 are o rubrică permanentă în revista „Cinema". Debutează cu proză scurtă, în 1977, în revista „Luceafărul", iar editorial în acelaşi an cu o carte de povestiri, *Şugubina* (Premiul Uniunii Scriitorilor).

În *Şugubina* **D.** încearcă să recupereze – nostalgic, estetizant şi cvasiautobiografic – imagini ale unei provincii simbolice, situată simultan (şi paradoxal) în istorie şi în afara acesteia. Nenumite, deşi uşor recognoscibile pentru biograf ori pentru istoricul literar, satul de la poalele munţilor şi târgul modest, cochet, retras din calea „marilor" întâmplări ale vremii (Câmpulungul lui Tudor Muşatescu şi al lui Mihai Moşandrei), cu caracteristicile figuri de oameni neînsemnaţi, aparent atemporali, capătă semnificaţia unor „locuri ale memoriei", ale căror graniţe se suprapun, în parte, unor falii istorice. În fundalul acestor proze se conturează trauma războiului, umilinţele şi micile nefericiri cotidiene de dinainte, preaomeneasca banalitate de după instaurarea comunismului, filtrate de conştiinţa unui personaj-copil sau a unui marginal, erou fără glorie. Atmosfera este retro, iar discursul prozastic – elaborat, calofil, fără a aluneca în preţiozitate. Unei formule asemănătoare i se subsumează şi romanul din 1980, *La noi, când vine iarna*. Apărută la Editura Ion Creangă, cartea a fost calificată superficial ca „literatură pentru copii", chiar dacă, potrivit unei observaţii esopice a lui Sorin Titel, ea conţine o poveste „gravă și profundă, duioasă și tristă, pe care «oamenii mari» trebuie neapărat s-o citească", întrucât „prozatorul e un fel de specialist în arta disimulării: pare într-adevăr pornit pe șotii și pe glume, dar dacă privim puțin mai în adâncime, nu ne mai vine parcă să zâmbim". *La noi, când vine iarna* este, la un prim nivel, o carte despre pierderea iluziilor copilăriei şi despre o maturizare petrecută înainte de vreme, – în climatul tulbure al lumii româneşti de la sfârşitul anilor '50 şi într-un sat de munte, dintr-o regiune cu partizani anticomunişti. Naraţiunea se desfăşoară din perspectiva unui copil care, în împrejurările unei convalescenţe dificile şi într-o stare subfebrilă ce-i acutizează trăirile, îşi aminteşte încercările prin care a trecut familia lui în ultimul an: între un revelion petrecut cu mătuşile şi unchii simandicoşi veniţi „de la oraş" şi iarna următoare, când, din anumite motive, nici una dintre rudele bine situate n-a mai vrut să treacă pragul casei de la ţară. Pe un al doilea palier al romanului, comunicând direct cu primul, poate fi citită o poveste despre intruziunea brutală a politicului în viaţa unor inocenţi aflaţi la vârsta iluziilor. Procesul psihologic prin care copilul ia cunoştinţă, de exemplu, de existenţa partizanilor anticomunişti din munţi şi de realitatea închisorilor politice se conturează firesc, convingător – fără tendenţiozităţi, fără a suprapune abuziv perspectivei naratorului-copil o alta a maturului care „ştie" şi condamnă. *La noi, când vine iarna* conţine, la un alt nivel, şi o mică intrigă detectivistică, o aventură cu rezonanţe din Mark Twain, consumată însă într-o lume în care răzbat, s-ar zice, ecouri soljeniţiene: în atmosfera de suspiciune generalizată a anilor '50, doi băieţi, ajutaţi discret de informaţiile unei mici tovarăşe de joacă (memorabila Aluniţa Cristescu, fetiţa tunsă zero şi purtând în urechi cercei de aţă), merg pe urmele unei dubioase puşti de vânătoare lăsate de o rudă în custodia familiei. Nu în cele din urmă, este vorba despre o carte de atmosferă, nostalgic-estetizantă, cvasi-călinesciană pe alocuri nu prin scriitură, ci prin atitudinea tandru-ironică faţă de trecut, între altele, ca şi faţă de nişte decoruri ori habitudini similiburgheze. Stilul e nervos, alegru, bine mulat pe gândirea naratorului-copil din unghiul căruia e privită – cu o remarcabilă aviditate – lumea. Fraza cu tăietură precisă reproduce verosimil candorile de expresie proprii copilului, cu inevitabilele reflexe

ale gândirii mitice şi cu doza implicită de poezie. După *Scaunul de pânză al actorului* (1985), volum de schiţe amar-şarjate despre lumea teatrului, dar şi despre lumea ca teatru, **D.** n-a mai publicat decât un text care însoțește albumul de fotografii din Bucureștii de odinioară (1998), restul fiind reeditări târzii, dincolo de pragul anului 2010.

SCRIERI: *Şugubina*, Bucureşti, 1977; *La noi, când vine iarna*, Bucureşti, 1980; *Scaunul de pânză al actorului*, Bucureşti, 1985; *În Bucureştii de odinioară cu Mircea Diaconu*, Bucureşti, 1998.

Repere bibliografice: Ion Simuţ, *Trei debuturi în proză: Ştefan Damian, Mircea Diaconu, Alexandru Vlad*, ECH, 1978, 1; Eugen Negrici, *Debuturi în proza scurtă*, R, 1978, 1; Constantin Crişan, *„Şugubina"*, CL, 1978, 4; Sultana Craia, *Farmecul „prozei scurte"*, LCF, 1978, 31; Al. Piru, *Prozele unui actor*, LCF, 1978, 24; Gheorghe Perian, *Starea prozei scurte (II)*, VTRA, 1979, 12; Sorin Titel, *Universul copilăriei*, RL, 1981, 6; Romulus Diaconescu, *Ochiul lucid al candorii*, R, 1981, 3; Costin Tuchilă, *Ecoul miniatural al suferinţei*, LCF, 1981, 14; Andrei Roman, *O lume pentru toate vârstele*, LCF, 1981, 26; Doru Mareş, *„Scaunul de pânză al actorului"*, TMS, 1986, 1; Călin Stănculescu, *Farmecul discret al mirării*, LCF, 1986, 1; Ulici, *Lit. rom.*, I, *431–433*; Cosma, *Romanul*, II, *199–200.* ***B.B-C.***

DIACONU, Mircea A. (2.X.1963, Ortăști, j. Neamț), critic și istoric literar.

Este fiul Ilenei (n. Tărăboanță) și al lui Aurel Diaconu, țărani. Învață la școala din Drăgănești, apoi urmează Liceul de Filologie–Istorie „Calistrat Hogaș" din Piatra Neamț (1978–1982) și secția de Filologie Suceava a Institutului Politehnic din Iași, specializarea română–franceză (1982–1986). Își obține doctoratul în filologie la Universitatea „Al. I. Cuza" din Iași cu o teză despre mișcarea Iconar și literatura bucovineană interbelică (1998). A fost profesor de limba și literatura română la Odorheiu Secuiesc (1986–1990) și la Liceul „Petru Rareș" din Suceava (1990–1992). Ulterior este cadru didactic (din 2002, profesor) la Universitatea „Ștefan cel Mare" din Suceava, unde predă cursuri de istoria literaturii române și de teorie literară. Este decan al Facultății de Litere și Științe ale Comunicării (2008–2012) și apoi prorector al Universității sucevene. Din 1996 este vicepreședinte al Societății Scriitorilor Bucovineni. A debutat publicistic cu poeme în revista „Pagini bucovinene" (1983) și editorial cu volumul *Poezia de la „Gândirea"* (1997). A mai colaborat la revistele „Convorbiri literare", „România literară", „Contrafort", „Contemporanul", „Adevărul literar și artistic" ș.a. A fost redactor-șef al revistei „Bucovina literară" (1997–1998), iar din anul 2000 ocupă aceeași funcție în comitetul redacțional al revistei academice „Meridian critic". A coeditat volumele unor conferințe internaționale organizate de Universitatea „Ștefan cel Mare" din Suceava. A fost distins în mai multe rânduri cu Premiul Uniunii Scriitorilor, Filiala Iași (1998, 2000, 2005, 2009, 2012) și a primit Ordinul Meritul Cultural în grad de Ofițer (2004).

Dubitativă și autoreflexivă, refractară la militantismul generaționist sau de grup, critica lui **D.** reprezintă o chestionare a subiectivității, întrucât, prin chiar menirea sa, criticul e obligat „să interpreteze o partitură străină" sau „să intre, asemenea unui actor, în pielea unui personaj". Această tensiune perpetuă între subiectivitate și alteritate, între „autenticitate" și „rol" constituie nucleul criticii lui **D.**; de aici, interesul pentru marginalitate (geografică, tipologică și valorică), manifestat cu precădere sub forma unor demersuri recuperatoare în sfera a ceea ce Virgil Nemoianu numea „secundar"; de aici, în fine, preferința pentru autorii care constituie „cazuri" limitrofe, sinuoase și contradictorii, ce obligă la repunerea în discuție a instrumentelor critice curente (dar și riscul de transforma orice scriitor într-un asemenea „caz"). Cel mai clar se observă aceste trăsături în volumele pe care **D.** le-a consacrat fenomenului poetic. Astfel, *Poezia de la „Gândirea"* problematizează caracterul reducționist al binomului tradiționalism *versus* modernism aplicat liricii interbelice (simptomatic în acest sens e cazul expresionismului, care poate fi arondat cu argumente la fel de legitime ambelor paradigme) și propune o nouă lectură a poeziei gândiriste, bazată nu doar pe simplele declarații ale „gândirismului ideologic", ci, înainte de toate, pe „constantele" discursului literar. Pornind de la această premisă, **D.** arată că, în realitate, au existat cel puțin două „gândirisme" (unul înțeles „din perspectivă etnică", ca „localizare a mitului

christic" în spațiul autohton, celălalt presupunând, „din perspectivă estetică", „contopire, prin creație, cu misterul creștin"), chiar dacă acestea comportă un repertoriu de trăsături comune (reflexivitate „cerebrală și obiectivă", ipostazierea unor „eroi" sau „măști lirice", „conceperea narativă a metaforei" ș.a.). Fără a fi originală în partea teoretică, *Poezia postmodernă* (2002) interesează îndeosebi prin analizele de text, ca și prin opțiunile canonice pe care autorul și le exprimă cu referire la postmodernismul autohton, stratificat de el pe două paliere (primul palier: Mircea Cărtărescu, Alexandru Mușina, Florin Iaru, Romulus Bucur, Ion Stratan, Cristian Popescu; al doilea palier: Magda Cârneci, Traian T. Coșovei, Nichita Danilov, Mariana Marin, Ion Mureșan, Liviu Ioan Stoiciu). *Fețele poeziei* (1999) și *Atelierele poeziei* (2005) cuprind comentarii dedicate unor autori și formule diverse, notele comune fiind de ordin cronologic (cu câteva excepții – M. Eminescu, Victor Valeriu Martinescu, Grigore Cugler, Nichifor Crainic, Virgil Carianopol, Nichita Stănescu ș.a. –, autorul coboară rareori sub pragul anului 1970) și metodologic (**D.** vizează nu atât verdicte, cât recuperări, reinterpretări și reîncadrări). De exemplu, secțiuni aparte le sunt dedicate autorilor din exil și poeților basarabeni, iar lirica lui Nichita Stănescu este citită cu ajutorul „teoriei sistemelor *fuzzy*", ca o „încercare de restaurare a adevărului, împotriva realului", pe care și-o poate „anexa" astfel în chip legitim și postmodernismul. Nu înseamnă, totuși, că judecățile de valoare lipsesc, după cum o arată reacția criticului față de neglijențele lui Gabriel Chifu (în a cărui poezie se identifică „versuri ce aparțin parcă unui inocent, sedus puțin de o discretă tentă sentimental-patetică") sau față de galimatias-urile Gabrielei Vrânceanu-Firea (un ansamblu de „clișee afectate cu sentimentalitate de liceană"). Mai puțin omogene tematic, *Instantanee critice* (1998) și *La sud de Dumnezeu* (2005) acoperă și alte epoci și genuri literare (critică, eseu, jurnal). Punctul forte al discursului rămâne însă, și aici, reinterpretarea (cum ar fi apropierea lui Ion Barbu de tradiționalism, prin intermediul lui Bolintineanu); în schimb, judecățile de valoare sunt mai puțin convingătoare, făcând loc uneori entuziasmelor factice (autorul afirmă despre *Cartea de bucăți* a lui Sergiu Ioanicescu că „într-o altă cultură [...] ar provoca mari dispute intelectuale"). Demersul recuperator prezidează și volumele dedicate de **D.** literaturii bucovinene, care constituie primele studii temeinice consacrate fenomenului în perioada postdecembristă. Fără a exagera rolul literaturii provinciei, care, „valoric vorbind, [...] nu se situează în prima linie ierarhică, poate uneori nici în a doua", *Mișcarea „Iconar". Literatură și politică în Bucovina anilor '30* (1999) își probează utilitatea pe teren documentar (prin recuperarea figurilor lui Iulian Vesper, Traian Chelariu, George Drumur și Teofil Lianu), ca și prin analiza ideologică a unui câmp cultural problematic. **D.** explică succesul tradiționalismului interbelic și al naționalismului în Bucovina (și, în general, în provincii) prin „dorința de consolidare în spirit a Unirii din 1918", dar în același timp observă acutizarea unui „complex al provinciei", care „stimulează cultivarea diferenței, a propriei identități". Această conjuncție de factori explică de ce, sub raport ideologic, scriitorii bucovineni au fost atrași de extrema dreaptă (în special de ideea unei „renașteri" românești), iar sub raport estetic au încercat să se diferențieze de centru, până la a cultiva o „poetică bucovineană", în forma unui „dionisianism care se voia disperat". Cel mai important autor al mișcării făcuse deja obiectul unei monografii separate (*Mircea Streinul. Viața și opera*, 1998), în care tripla ipostază de ideolog, poet și prozator a celui pus în discuție în carte este sintetizată ca „o cale de ridicare a identității naționale în sfera experiențelor divinatorii". Problema identității (individuale, etnice, dar nu mai puțin creatoare) este dominantă și în celelalte monografii, ce abordează scriitori mai mult sau mai puțin canonici. Astfel, evitând capcana supralicitării obiectului, micromonografia *Cezar Baltag* (2000) radiografiază atent opera poetului șaizecist, atât sub raport structural, cât și evolutiv. Lecturile din *Ion Creangă. Nonconformism și gratuitate* (2002) „nu sunt atât un excurs prin viața și opera lui Ion Creangă, cât mai ales unul prin interpretările despre humuleștean". Noutatea abordării e cu precădere una de nuanță, vizând aspecte precum „histrionismul" prozatorului, relectura nuvelei *Moș Nichifor Coțcariul*, funcțiile modurilor de expunere, tipurile și procedeele comicului. Un parcurs similar urmează „eseul monografic" *Calistrat Hogaș* (2007), în care, panoramând receptarea critică a prozatorului, autorul optează pentru lectura lui Vladimir Streinu în detrimentul celei călinesciene. Subscriind acestei linii de interpretare livrești („Fiind în permanență cultură, Hogaș dorește să fie natură"), monograful realizează, totodată, o circumscriere amănunțită a imaginarului culinar din opera prozatorului. Tema identității dobândește o importanță cardinală

în eseul *Cui i-e frică de Emil Cioran? Cioran străinul* (2008), unde **D.** își alege ca teren privilegiat de explorare a „adevărului" și a crizelor cioraniene scrisorile și „caietele sale nedestinate tiparului". Analizând în detaliu obsesiile lui Cioran, eseistul conchide că îmbrățișarea cu voluptate a negației, a contradicției și a eșecului constituie, de fapt, o terapie existențială, schițând „legile unui cod al supraviețuirii". Un regim similar al precarității tinde să guverneze și *I.L. Caragiale. Fatalitatea ironică* (2012). Cele mai bune secvențe ale cărții sunt acelea care problematizează transformarea textului în context, modul de funcționare a logicii, a semiotizării și a interpretării, „transcendența goală" a universului caragialian și rolul pragmatic al diverselor tipuri de discurs non-literar, în special al celui publicitar.

SCRIERI: *Poezia de la „Gândirea"*, București, 1997; ed. 2, București, 2008; *Mircea Streinul. Viața și opera*, pref. Constantin Ciopraga, Rădăuți, 1998; *Instantanee critice*, Iași, 1998; *Mișcarea „Iconar". Literatură și politică în Bucovina anilor '30*, Iași, 1999; *Fețele poeziei*, Iași, 1999; *Cezar Baltag*, Brașov, 2000; *Poezia postmodernă*, Brașov, 2002; *Ion Creangă. Nonconformism și gratuitate*, Cluj-Napoca, 2002; ed. 2, Iași, 2011; *Studii și documente bucovinene*, Iași, 2004; *Atelierele poeziei*, București, 2005; *La sud de Dumnezeu*, Pitești, 2005; *Calistrat Hogaș*, Piatra Neamț, 2007; *Cui i-e frică de Emil Cioran? Cioran străinul*, București, 2008; *Studii bucovinene*, Iași, 2011; *I.L. Caragiale. Fatalitatea ironică*, București, 2012. **Ediții, antologii:** Simion Mehedinți, *Scrisori către Constantin Brătescu*, pref. edit., Iași, 2001; Iulian Vesper, *Glasul*, pref. edit., Iași, 2001; Mircea Streinul, *Drama Casei Timoteu*, pref. edit., Iași, 2001; Mihail Iordache, *Singurătatea și tristețea oglinzilor*, I–II, pref. edit., Iași, 2001; Lucian Valea, *Viața lui George Coșbuc*, Iași, 2011; Traian Chelariu, *Strada Lebedei nr. 8. Pagini de jurnal*, pref. edit., București, 2002, *În căutarea Atlantidei (fragmente noi)*, pref. edit., Iași, 2003, *Zilele și umbra mea*, I–II, pref. edit., București, 2007–2010.

Repere bibliografice: Cristian Livescu, *O nouă stație pe planeta „Gândirea"*, CL, 1997, 9; Florin Mihăilescu, *Concepte și nuanțe*, ST, 1997, 9–10; Gheorghe Grigurcu, *Revolta autorului împotriva operei*, RL, 1998, 20; Ion Simuț, *Cel mai tânăr istoric literar*, CU, 1998, 6; Dumitru Micu, *Studii bucovinene*, CC, 1998, 5–8; Nicoleta Cliveț, *Iluziile și deziluziile autenticismului critic*, VTRA, 1998, 12; Dan Mănucă, *Literatură și politică*, CL, 2000, 2; Sanda Cordoș, *Doi cronicari de poezie*, VTRA, 2001, 2–3; Mihaela Ursa, *Exercițiu de excelență într-o coajă de nucă*, ST, 2002, 8–9; Gheorghe Grigurcu, *Subistorie și supraistorie*, RL, 2003, 16, 17; Bogdan Crețu, *Farmecul discret al istoriei literare*, CL, 2005, 3; Boldea, *Vârstele, 244–246*; Holban, *Ist. lit.*, III, *227–230*; Cistelecan, *Diacritice*, I, *246–252*; Cosmin Ciotloș, *Cui i-e frică de critica literară*, RL, 2008, 30; Mircea Muthu, *„Întemeierea pe dos"*, APF, 2009, 1; Rita Chirian, *„Străinul Emil Cioran"*, E, 2011, 7–8; Paul Cernat, *Trăiriștii bucovineni*, RL, 2012, 18; Alex Goldiș, *Critica supracalificată*, RL, 2012, 23; Cosmin Borza, *Caragiale și fatalitatea eseistică*, CLT, 2012, 25; Ștefan Borbély, *Teme și variațiuni*, CNT, 2012, 8; Elvira Sorohan, *Un Caragiale pe o idee de elecție*, CL, 2012, 11. ***A.T.***

DIACONU, Nicolae (12.XI.1947, Ţicleni, j. Gorj – 26.VII.2005, Târgu Jiu), poet, publicist. Este fiul Mariei (n. Digă) şi al lui Ioan Diaconu, ţărani. A urmat şcoala primară în localitatea natală, învață apoi la Târgu Cărbuneşti, iar din 1962 este elev al Liceului „Tudor Vladimirescu" din Târgu Jiu. După bacalaureat (1966) a devenit student la Facultatea de Filologie, secţia română–italiană, a Universităţii „Babeş–Bolyai" din Cluj. A făcut parte din cenaclul Echinox şi din redacţia revistei cu acelaşi nume (1970–1971). După licenţă, timp de un an, a fost profesor la Liceul Viticol din Isaccea (judeţul Tulcea). În 1972 s-a mutat la Târgu Jiu, unde a lucrat la început ca redactor la „Gazeta Gorjului", iar din 1973 ca documentarist la Casa Corpului Didactic Gorj. După 1989 a fost consilier-șef la Inspectoratul pentru Cultură al Judeţului Gorj. Este director fondator (din 1995) al revistei „Brâncuşi" şi al Editurii Fundaţiei „Constantin Brâncuşi" din Târgu Jiu. Primele poezii îi sunt publicate în revista „Ramuri" (1968); mai colaborează cu versuri, traduceri din Dante şi Quasimodo, eseuri, articole şi reportaje la „Tribuna", „Steaua", „Amfiteatru", „Flacăra", „Viaţa românească", „Luceafărul", „Orizont", „Coloana" (Târgu Jiu), „Literatorul", „Gorjeanul" ş.a. Debutează în 1976 cu volumul de versuri *Călătorie spre ceilalţi*. De asemenea, a iniţiat sau a participat la realizarea unor antologii de literatură editate la Târgu Jiu: *Gorjul literar* (1975, 1977, 1980), *Hyperion* (I, 1980), colecţia „Brâncuşiana".

D. a debutat editorial mai târziu decât poeţii Adrian Popescu şi Ion Mircea, colegii săi din primul grup echinoxist. După un stagiu în antologii precum *Gorjul literar* (1969 şi 1975) sau *Caietul Editurii Eminescu* (1973), în care sunt cuprinse poeme din seria celor ce vor fi selectate pentru primul său volum, poetul este lansat de Editura Scrisul Românesc din Craiova. Deşi alcătuită „în sensul unei viziuni totalizatoare" (Octavian Soviany), *Călătorie spre ceilalţi* este o culegere cu diferenţe vădite între ciclurile componente (*Şapte rondeluri*, *Locul geometric*, *Nox Orphei* şi *Călătorie spre ceilalţi*). În dinamica lăuntrică a cărţii rolul central, coagulant îl are Orfeu,

văzut ca model ideal al poetului. Acesta rosteşte un cântec venit dintr-o altă lume („infernul memoriei"), într-o stare de iluminare, de „somnie" (sau veghe) vizionară: „Cineva blând mă cutreieră – în somn/ Nu-i nici măcar o umbră cu margini îngheţate/ De nu mai pot nicicum să dorm –/ Un ochi ce-ar sta întruna deschis pe jumătate" (*Chiar dacă ierburi străvezii de mare*). Într-o atare concepţie, mai mult schiţată decât cristalizată, poezia e „doar o transcriere" a unui cântec primordial, arhetipal. Poemul titular al cărţii următoare, din 1990, *Doar o transcriere*, rămâne definitoriu pentru formula poetică a lui **D.** Reluând cadenţele eminesciene din *Stelele-n cer*, poetul sugerează că versul său e în căutarea cuvântului esenţial şi a ceremoniei care să nască lumea prin cântec. De aici, tonalitatea de invocaţie, notaţie reflexivă şi incantaţie: „Totul în tine/ ca-n întuneric,/ Până devine/ Curat şi feeric –// Ca litere între/ Elitre şi trup,/ Zile fără de soţ/ În preajmă se rup// Cu sunet misterios/ Ca şi cum ar cânta/ – Un zvon, cel dintâi,/ Te-a cucerit cândva,// Încât şi acum/ Pe drumuri în jos/ Doar transcriere-i/ Mersul melodios". Deseori dependentă de modele (M. Eminescu, Lucian Blaga, dar şi Teohar Mihadaş, Nichita Stănescu, Ioan Alexandru şi Adrian Păunescu), poezia lui **D.** are în momentele ei privilegiate o configuraţie originală, mai ales în poemele marcate de o melancolie a descendenţei, a imperfecţiunii.

SCRIERI: *Călătorie spre ceilalţi*, Craiova, 1976; *Doar o transcriere*, Craiova, 1990; *În voia literaturii*, Târgu Jiu, 2000; *Noaptea lui Orfeu*,Târgu Jiu, 2010. **Antologii, ediţii:** *Hyperion*, I, Târgu Jiu, 1980 (în colaborare cu Nicolae Dragotă); *Prima carte albă asupra capodoperei*, Târgu Jiu, 1997; *Brâncuşi. Paşi pe nisipul eternităţii*, Târgu Jiu, 1997; *Brâncuşi, acum*, Târgu Jiu, 1997; Petre Pandrea, *Brâncuşi. Amintiri şi exegeze*, pref. edit., Târgu Jiu, 2000; *A doua carte albă asupra capodoperei*, Târgu Jiu, 2001.

Repere bibliografice: Victor Felea, [*Nicolae Diaconu*], ST, 1970, 3; Nicolae Manolescu, *Generaţia 47*, RL, 1972, 12; Constanţa Buzea, *„Călătorie spre ceilalţi"*, AFT, 1976, 12; Octavian Soviany, *Jocul cu mărgele de sticlă*, ECH, 1976, 11–12; Ulici, *Prima verba*, II, *67–69*; Piru, *Debuturi*, *219–220*; Firan, *Profiluri*, I, *254–255*; Adrian Tudurachi, *Nicolae Diaconu*, ECH, 1994, 1–3; Ion Pop, *Un poet „orfic": Nicolae Diaconu*, ST, 2008, 11–12. ***C.H.***

DIACONU, Virgil (28.X.1948, Râmnicu Sărat), poet, eseist, gazetar. Este fiul Elisabetei (n. Gheorghiu) şi al lui Gheorghe Diaconu, muncitor electromecanic la CFR. Absolvă, în 1974, o şcoală de proiectanţi auto la Colibaşi, lucrând apoi la Arpechim Piteşti (1974–1989), iar după patru ani de şomaj este director de personal la Societatea Ritz-Guard din acelaşi oraş (1995–1997). Debutează cu poezie în revista „Argeş" (1968), colaborând de asemenea la „Convorbiri literare", „Luceafărul", „Calende", „Echinox", „Tribuna", „Familia", „Reflex" ş.a., iar în volum cu placheta de versuri *Departele Epimenides* (1976). A iniţiat şi a fost redactor responsabil la „Săgetătorul", suplimentul cultural al ziarului „Argeş" (1997–2002), din 1999 fiind referent pentru presă şi publicaţii la Centrul Cultural din Piteşti, calitate în care a determinat realizarea, la Editura Paralela 45, a colecţiei „Scriitorii oraşului Piteşti" şi apariţia revistei „Cafeneaua literară" (2003), al cărei redactor-şef și director va fi. De asemenea, a fost director al publicației „Societatea literară", supliment al cotidianului „Societatea argeșană" (2004–2006). Într-un volum colectiv dedicat lui Eminescu, pe care l-a şi prefaţat, *Chipurile poetului* (2001), a publicat eseul *Receptarea actuală şi destinul poeziei lui Mihai Eminescu. Celălalt Eminescu*. I s-au decernat numeroase premii, printre care cel al Filialei Pitești a Uniunii Scriitorilor (2005, 2007) și cel al Filialei Timișoara (2003), iar în 2008 și 2012 premii ale Asociației Publicațiilor Literare și Editurilor din România.

Riscând un deficit de accesibilitate, iar după erupţia textualismului postmodernist marginalizarea datorată unei poetici inactuale, **D.** a adoptat cu ostentaţie tipul de lirism gnomic, mitizant în notă arhaică, experimentat de Nichita Stănescu sau de Cezar Baltag. Emisia e solemn lapidară, poetul având fascinaţia tăbliţelor cu înscrisuri cuneiforme şi, ca Ion Gheorghe, a ocultelor litografii geologice. Un dublu demers, personalizare a unui discurs de factură didactic-sapienţială şi înalta impersonalizare a unui scenariu intim, dă nota specifică a primelor sale plachete de versuri. Solitară, atemporală, vocea lirică rosteşte o elegie austeră, încifrată iniţiatic, despre suferinţa în lume, nenoroc, căutare de sine sau eros arzând sub semnul tragic al lui Orfeu: „sub mâna care te mângâie/ ţi se deschide carnea/ ca sub cuţit un drum/ dintr-un tărâm/ în celălalt tărâm". În *Departele Epimenides* **D.** îşi lansează tema predilectă, a „depărtării lăuntrice", niciodată abandonată (şi care va deveni chiar titlul următoarei cărţi de poeme): ea rezumă abstragerea din lume într-un lăuntru necuprins. Mari texte de metafizică mitică sunt parafrazate sau convocate prin

aluzii spre a gira exemplar atitudinea de interiorizare energică şi radicală. Volumele *Depărtarea lăuntrică* (1980) şi *Discurs despre linişte* (1989) transferă în regimul erosului dialectica paradoxală („iubito ce-mi dărui/un trup de înalt/ într-un trup de prăpăstii") a lăuntrului spiritual care dezmărgineşte insul precar. *Deasupra tenebrelor* (2001) reia cicluri poetice din precedentele plachete, asociindu-le unor inedite anterioare debutului, cu o dicţie lirică mult mai relaxată şi mai alertă, dar ciclul titular este unul de parabole în proză, scrise între 1970 şi 1999, în manieră oarecum sorescianã (*Muntele*, *Don Quijote*, *Printre prieteni*, *Eminescu*, *Fericirile, nefericirile*... etc.). Fervoarea cerebrală, hieratismul ascetic şi laconicele ecuaţii lirice oracular oximoronice din care **D.** şi-a făcut o virtuozitate certă (uneori supralicitată) cedează, în *Opium* (2002), primatul unei rostiri desferecate, impetuoase, celebrând viaţa cu umor şi „înseninare" exuberantă. Adesea patosul e minat de ironie şi mai ales de spirit ludic, pretutindeni apar semnale că viaţa e un joc aleatoriu (un „zar" aruncat), trăirea o poetică, lumea un text, inima un *scriptorium*, iar iubita ispititor dezgolită e însăşi „poezia aşa cum a lăsat-o Domnul". Prefigurat anterior și susținut îndeosebi în volumele *Diminețile Domnului* (2004), *Lepre și sfinți* (2007), *Prințesă cu fluture* (2012), cu reluări în culegerile de autor *Secol* și *Mahalaua îngerilor* (ambele apărute în 2011), discursul liric se radicalizează substanțial. O viguroasă poezie satirică, invadată de accente pamfletare, adesea vituperante, dă seama de rolul bardului în cetate, atent acum la realitatea dramatică din jurul lui, la țara alienată de „democrația de cabaret" și de mascarada politică, o țară împinsă la dezastru de interesele oneroase care atacă însăși fibra morală a societății. De pildă, în poemul *Occident*, dar și în multe altele (*Patria mea, Pagina de istorie, Secol, Tânăra coaliție, Absolutul, Reciclarea viselor, America, Fiara roșie, Cadavre electorale, Din orașul de fier*), radiografia nu cruță nimic din noua ordine a „democraturii". Un mod de adresare mai direct, dezvoltat în largi perioduri retoric-discursive, uzează de limbajul cvasijurnalistic, dar în plan ideatic menține opoziția ireconciliabilă dintre poet, admirator al valorilor eterne, și realitatea dură a prezentului. Polemica dusă cu acest prezent înregistrează nu o dată intensități sarcastice: „Circul e-n toi. Și dacă ai răbdare poți vedea cum trece Istoria./ Iată aleșii națiunii cocoșați de tresele și misia lor pe pământ./ Iată corul lăudătorilor cântând pe o singură voce./ Iată vulpile comunitare cum adună zi și noapte/ ouăle rămase-n cuibare. (*Pagina de istorie*). Ca o contrapondere, simbolistica personală a poetului – exponent al „partidului florii de cireș" – își desfășoară nestingherit viziunile, visele, iluziile, invocând frumusețea și puritatea, într-un elan naturist ce se păstrează într-o măsură și în erotica sa. Cartea din 2006, *Jurnal erotic*, supusă, ca și alte texte ale lui **D.**, unor modificări ulterioare ce merg în direcția concentrării expresive, propune o diversitate a ipostazelor iubirii, ce pendulează în principiu între sentimentul regenerator al ființei și respingerea „poeziei carnivore". Văzută generic ca o „Lolită a cireșelor" între inocență și atracție, iubita se apropie întrucâtva de iluzia fantasmatică a visului: „Și cum intri în grădina mea,/ În țara merelor roșii,/ de emoție, piatra dă în scânteie,/ noaptea dă în stea./ Râsul tău risipește distanțele/ dintre mine și rochia pe care o porți./ Chiar și orb de voi fi – te voi citi cu mâinile!/ Dac-ai să pleci – te voi vedea cu versul!" (*Acum, că zeul doarme*…). Într-un volum de eseuri, *Destinul poeziei moderne* (2008), **D.** își expune crezul artistic: „A ajunge la poezie înseamnă a ridica opera la concept, iar nu a o coborî la canon". Un nu categoric spus poeziei postmoderniste epigonice și minimaliste. Acestei perspective îi corespund în plan existențial întrebări asupra sensurilor vieții, asupra fragilității ființei și condiției umane, asupra raporturilor omului cu sacrul, singurătatea și moartea. Unele poeme sunt „psalmi ai disperării" (Daniel Corbu).

SCRIERI: *Departele Epimenides*, Bucureşti, 1976; *Depărtarea lăuntrică*, Bucureşti, 1980; *Călătorie spre sine*, Bucureşti, 1984; *Discurs despre linişte*, Bucureşti, 1989; *Deasupra tenebrelor*, Piteşti, 2001; *Chipurile poetului* (în colaborare), Piteşti, 2001; *Opium*, Piteşti, 2002; *Diminețile Domnului*, Piteşti, 2004; *Libertate şi destin*, Bucureşti, 2005; *Jurnal erotic*, pref. Gheorghe Grigurcu, Bucureşti, 2006; *Lepre şi sfinţi*, Iaşi, 2007; *Destinul poeziei moderne*, Timişoara, 2008; *Secol*, Râmnicu Sărat, 2011; *Mahalaua îngerilor*, Iaşi, 2011; *Prinţesă cu fluture*, Cluj-Napoca, 2012.

Repere bibliografice: Ulici, *Prima verba*, II, *69–70*; Alex. Ştefănescu, [*Virgil Diaconu*], „Săgetătorul", 2001, 204, RL, 2012, 31; Gh. Mocuţa, [*Virgil Diaconu*], „Arca", 2001, 7–9, „Cafeneaua literară", 2012, 9; Mircea Bârsilă, [*Virgil Diaconu*], „Calende", 2002, 2, „Cafeneaua literară", 2004, 8; Nicolae Oprea, *„Tratatul despre întuneric" al poetului*, „Calende", 2002, 3–5; Ioan Moldovan, *Opiumul poemelor*,

F, 2002, 6; Lucian Vasiliu, *„Opium”*, CL, 2003, 6; Gheorghe Grigurcu, [*Virgil Diaconu*], RL, 2004, 17, 2012, 25; Radu Cange, *Carte pentru parlamentari*, PSS, 2005, 6–7; Adrian Dinu Rachieru, *Despre „poezia carnivoră”*, CL, 2007, 6; Ştefan Ion Ghilimescu, *Poezia ca sacrament al iubirii*, ARG, 2007, 11; Radu Voinescu, *Revoltă* și *amor*, „Revista nouă”, 2007, 6; Paul Aretzu, *Între infern şi paradis*, CL, 2008, 11; Daniel Corbu, *Virgil Diaconu sau Fericirile* și *nefericirile unui orfic inițiatic* și *oracular*, „Feedback”, 2012, 1–3; Paul Aretzu, *Un Weltanschauung*, R, 2012, 3; Tudor Cristea, *Partidul florii de cireş*, „Litere”, 2012, 4. ***G.O.***

DIALOG, revistă care apare în Germania, la Köln, Frankfurt pe Main şi la Dietzenbach, din noiembrie 1977 până în 2010. A fost publicaţia Cercului Democrat al Românilor din Germania, asociaţie recunoscută ca reprezentativă şi sprijinită oficial de autorităţile germane. Bilunară până în 1984, lunară după acest an, **D.** a avut la început un caracter „mai mult parohial” (Ion Solacolu), înscriindu-se pe un declarat „drum nou” în aprilie 1982, când „îşi propune să devină nu numai o tribună liberă pentru exprimarea năzuinţelor celor din ţară, ce astăzi sunt în imposibilitate de a o face, ci şi un sprijin pentru cei care, părăsind totul în urmă şi pornind pe calea anevoioasă a exilului, reîncep o viaţă nouă în libertate” (*Continuăm, dar pe un drum nou*). Locul de apariţie este acum Frankfurt pe Main, redactor responsabil devine Ion Solacolu (din 1982), redactor Duiliu Vinograschi, iar secretariatul e asigurat de Elena Chiriac. Revistă de cultură politică, **D.** îşi pune la dispoziţie spaţiul dezbaterilor de idei şi promovează discuţiile libere în jurul problemelor ce interesează emigraţia românească, respingând programatic spiritul polemic sau partinic. Primul număr al noii serii semnalează prezenţa în emigraţia română a poetului Ion Caraion; i se publică textul cuvântării ţinute la 27 martie 1982 în faţa adunării generale a Asociaţiei Internaţionale pentru Drepturile Omului din Frankfurt, de fapt un apel către „încă aşa de romanticii” intelectuali occidentali nutrind iluzii cu privire la comunism, cărora le este adresat avertismentul: „Cine nu crede va plânge şi va muri îngropând cu sine ultima parte a unei civilizaţii ameninţate de forţele răului” (*Sunt cel care se întoarce din moarte*). Rubricile devin din ce în ce mai bogate: „Cuvântul redacţiei”, „Documentar” (dedicat destăinuirilor despre închisorile comuniste), „Însemnări”, „Opinii”, „Cuvântul cititorilor”, „Din activitatea E.D.R.”, „Actualităţi”, „Amintiri”, „Manifestări româneşti”, „Prezenţe româneşti” (*Paul Goma la Darmstadt*, consemnând conferinţa scriitorului disident despre România sub regimul Ceauşescu, 28/1982), „Pentru noii veniţi” ş.a. Apar aici nume prestigioase ale exilului românesc: Neagu Djuvara, Dinu Zamfirescu, Radu Câmpeanu, Ion Raţiu, Şerban Budişteanu, Doru Novacovici ş.a. De orientare anticomunistă, revista aduce în discuţie, deopotrivă, chestiuni de interes general şi comentarii de strictă actualitate: *Cacialmaua cu „desfiinţarea” cenzurii*, *Problema poloneză*, *Cenzurile „Europa Liberă”*, *Yalta, un mit politic al secolului XX*, *Braţul lung al Securităţii* etc. Multe pagini sunt consacrate intervenţiilor şi dezbaterilor legate de infiltrarea în exil a agenţilor Securităţii. Paginile literare, răzleţe la început, sunt susţinute, după 1982, mai cu seamă de Ion Caraion, care publică poezii (*Voi cetatea cea mare, cetatea cea tare* ş.a.) şi „note de lector” (*Virgil Ierunca, „Piteşti”*, *Paul Goma, „Câini ai morţii”*). În numărul 27/1982, sub titlul *Honni soit qui mal y pense*, apare un documentar asupra cazului Caraion. Din 1986 Cornelia Visarion Mănuceanu supune atenţiei şi aspecte ale vieţii literare din România: *Ca la uşa cortului* (despre conflictul dintre Eugen Barbu și Adrian Păunescu), *Nichita Stănescu nu mai este*, *Toroipanul în istoria literară* (disputa Eugen Barbu – Marin Sorescu) ş.a. Importantă este însă editarea, din octombrie 1982, a unui „Supliment de literatură, cultură şi educaţie”, avându-l ca redactor responsabil tot pe Ion Solacolu. Suplimentul antologhează poezie română clasică şi contemporană (de la M. Eminescu la Ileana Mălăncioiu), pagini de proză (Mircea Eliade, L.M. Arcade, Paul Goma), poezie populară. Într-un studiu despre Marin Preda, *Gestul discernatoarelor reţineri*, Ion Caraion stăruie asupra condiţiei scriitorului: „Un scriitor este ce afirmă (prin literatura lui, desigur). Dar un scriitor este şi ceea ce neagă, şi ceea ce refuză. Ajunge să-l gândim prin comparaţie, şi nu precizez cu câţi şi cu cine, pe Marin Preda, spre a socoti câte lucruri s-a înfrânat să întreprindă, din câte refuzuri se compune statura sa literară”. Din decembrie 1983 Caraion deţine o rubrică permanentă de comentarii critice, „Planete”, inaugurată cu *„Fata de la Suza” de Romulus Dianu*, urmată de studii despre Guillaume Apollinaire, Raymond Queneau, Jean Cocteau, Breyton Breytenbach, de însemnări despre revista „Ethos” (Paris) ş.a.

Începând cu numărul din iunie 1986, sunt editate în cadrul „Suplimentului...” unsprezece *Caiete Ion Caraion*, texte încredinţate de poet lui Ion Solacolu, cuprinzând versuri şi 61 de eseuri scrise în anii exilului. În revistă mai este prezent Wolf von Aichelburg cu pagini în limba germană, aici colaborează şi participă la dezbateri Bujor Nedelcovici, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Sorin Alexandrescu, Matei Călinescu, George Astaloş, Nicolae Breban, Paul Barbăneagră, Dan Hăulică, Cicerone Poghirc ş.a. Din 1988 până în 1992 **D.** editează un alt supliment, „Caiet de literatură”, al cărui redactor este I. Negoiţescu. Colaborează Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Virgil Nemoianu, Wolf von Aichelburg, Dumitru Ţepeneag, Mariana Şora, Gelu Ionescu, Sanda Stolojan şi mulţi alţii. După 1989 **D.** continuă să fie o publicație de valoare, dar importanța sa istorică rămâne legată de contextul opoziției la comunismul ceaușist. ***M.P.-C.***

DIALOGUE, revistă semestrială apărută în Franţa, la Montpellier, din 1978 până în 1991, purtând subtitlul „Revue d’études roumaines”; de la numărul 8 din 1982, subtitlul este „Revue d’études roumaines et des traditions méditerranéennes”. Publicaţie de factură academică, **D.** este editată în limba franceză de câţiva profesori care alcătuiesc Groupe d’Études Roumaines (GER) în cadrul Universităţii „Paul Valery” – Montpellier III. Comitetul redacţional: Nicolae Creţu, Jacques Bouet, Marin Beşteliu, Jean Lacroix. În două articole introductive, *Ouverture latine*, semnat de André Martel, preşedinte al Universităţii din Montpellier, şi *Une Noble initiative*, aparţinând profesorului Mihai Todosia, rectorul Universităţii „Al. I. Cuza” din Iaşi, se precizează că revista, ca şi lectoratul român care o coordonează, reprezintă rodul eforturilor comune ale profesorilor de la cele două universităţi. Scopul publicaţiei este „să facă mai bine cunoscute în Franţa valorile spiritualităţii române, să contribuie într-o manieră concretă la dialogul cultural a două popoare apropiate prin legăturile lor şi îmbogăţite de «diferenţele» dintre ele”. Numărul inaugural, a cărui apariţie coincide cu împlinirea a şaizeci de ani de la Unirea din 1918, este coordonat de Nicolae Creţu şi se intitulează *Perspectives sur Rebreanu*. Studiile dedicate scriitorului, semnate de Nicolae Manolescu, Jean Lacroix, Nicolae Creţu, Gilbert Febre, Constantin Ciopraga, Marin Beşteliu, Jacques Bouet, ocupă cea mai mare parte a spaţiului. Şi în continuare rubrica „Études” reuneşte colaboratori români şi străini, fiecare număr fiind organizat în jurul unui scriitor sau al unei teme: *Lucian Blaga, poète* (2–3/1979), *Camil Petrescu et la conscience introspective* (4/1980), *Tradition orale roumaine* (5/1980, 6/1981), *Aspects roumains de l’avant–garde* (7/1981, cuprinde scrisori şi poeme inedite ale lui Ilarie Voronca, documente inedite privitoare la B. Fondane), *Romanciers roumains contemporains* (9/1982), *Musique tsigane et paysanne* (12–13/1984) ș.a. Numărul 8 din 1982, coordonat de Jean Lacroix şi Jacques Bouet, este consacrat integral lui Mircea Eliade, sumarul cuprinzând două secvenţe: *L’interprétation des représentations mythiques* şi *Regards sur l’œuvre littéraire*. Rubrica permanentă „Point de vue roumain sur...” vizează mai ales scriitori francezi: Raymond Queneau, André Gide, André Malraux, Gérard de Nerval, Guillaume Apollinaire. Alte rubrici: „Recherches sur la littérature orale”, „Rubrique de la traduction”, „Compte-rendu”, „À travers l’histoire roumaine”, „Convergences”, „Varia”. Mai colaborează Nicolae Balotă, Paul Miclău, Gisèle Crivella, Mariana Boffi, Al. Husar, Georges Barthouil, Al. Călinescu, Adrien Roig, Marianne Mesnil, Hélène Combes-Lenz, Carol Iancu, Ecaterina Negruţi, Mac Linscott-Ricketts, Angelo Moretta, Elvira Sorohan ş.a. ***M.P.-C.***

DIAMANDI, Sterie (22.VIII.1897, Aminciu-Meţova, Grecia – 11.VI.1981, Bucureşti), eseist. Este fiul militantului aromân Vasile Diamandi-Aminceanul. A urmat şcoala primară în satul natal, apoi liceele în limba română din Salonic, Ianina, Bitolia și Bucureşti, unde își încheie studiile secundare şi este student al Facultăţii de Litere şi Filosofie (1919–1922). După absolvire funcţionează ca profesor la Turnu Severin (1923–1924), Roman (1924) şi Iaşi, oraş în care predă pedagogia la Şcoala Normală „Vasile Lupu” (1925–1936) şi este, mai mulţi ani, membru în Consiliul Municipal. Din 1936 se transferă la Liceul „Aurel Vlaicu” din Bucureşti. A debutat în 1921 cu note şi recenzii în „Buletinul Institutului de Literatură” al lui Mihail Dragomirescu. Este prezent, de asemenea, cu articole referitoare la aromâni sau cu articole de cultură în „Anuarul Şcolii Normale «Vasile Lupu»”, „Adevărul”, „Cuvânt dăscălesc” (unde, în 1924 şi 1925, este şi redactor), „Gândul vremii”,

„Cuget moldovenesc", „Minerva", „Peninsula Balcanică", „Săgetătorul", „Porunca vremii", „Vremea", „Vremea şcolii" ş.a.

Începând din 1935 **D.** tipăreşte o serie de cărţi în care probează calităţi incontestabile de analist politic şi de portretist. *Galeria oamenilor politici* (1935) este o culegere de evocări bazate pe o documentare remarcabilă, în care faptul istoric îşi clarifică semnificaţiile prin raportarea la acţiunile unor mari personalităţi. Personajele acestei diorame sui-generis, Take Ionescu, Ion I.C. Brătianu, C. Stere, N. Iorga, Iuliu Maniu sau regele Ferdinand, sunt urmărite în complexitatea individualităţii lor şi, totodată, în relaţie cu mediul politic sau social. Caracterizările sunt cel mai adesea pregnante, obiective, precise, chiar emblematice. Şi cărţile care au urmat, *Eroii revoluţiei ruse* (1937) sau *Galeria dictatorilor* (1938), au constituit la vremea lor succese de librărie. De data aceasta, interpretarea nu se mai sprijină pe impresii personale şi pe documente autentice. Autorul face apel la un material informativ bogat, dar greu controlabil, iar judecata proprie îşi selectează argumentele după criterii subiective. Totuşi, rezultatele sunt de asemenea notabile. Figurile celor trei conducători ai revoluţiei bolşevice, Lenin, Troţki şi Stalin, sunt prezentate realist, iar evenimentele ulterioare au confirmat în bună măsură ipotezele şi intuiţiile lui **D.** Acelaşi lucru se poate spune şi despre panorama dictatorilor europeni, Piłsudski, Atatürk, Mussolini, Salazar sau Hitler. Şi aici creionul care schiţează se dovedeşte sigur. Trăsături fizice, date oferite de analiza psihicului, fapte biografice relevante, nimic nu este uitat, totul este întrebuinţat pentru a se obţine un portret cât mai aproape de realitatea modelului. Cu *Oameni şi aspecte din istoria aromânilor* (1940) **D.** se alătură lui N. Batzaria, Pericle şi Tache Papahagi, adică acelor scriitori care s-au simţit datori, înainte de 1940, să contribuie şi sub aspect literar, şi sub aspect istoric ori etnografic la o cât mai bună cunoaştere a comunităţii din care fac parte. *Fiul lui Dumnezeu. Fiul Omului* (I–III, 1942–1943) aduce o schimbare atât în metodă, cât şi în preocupări. **D.** aspiră să atribuie cercetării strict ştiinţifice o perspectivă străbătută de fiorul credinţei. Viaţa lui Iisus şi învăţăturile sale sunt redescoperite de un comentator care adesea ezită între adevărul Cărţilor Sfinte şi propriile îndoieli. Tentativa se dovedeşte temerară, şi rezultatele o situează între contribuţiile, pe această temă, de neocolit.

SCRIERI: *Galeria oamenilor politici,* Bucureşti, 1935; ed. Bucureşti, 1991; *Eroii revoluţiei ruse*, Bucureşti, 1937; ed. Bucureşti, 1938; *Galeria dictatorilor*, Bucureşti, 1938; *Oameni şi aspecte din istoria aromânilor,* Bucureşti, 1940; *Fiul lui Dumnezeu. Fiul Omului,* I–III, Bucureşti, 1942–1943; ed. Bucureşti, 2008; *Arca lui Noe,* Bucureşti, f.a.

Repere bibliografice: Anton Balotă, *„Galeria oamenilor politici",* CL, 1936, 1–3; Călinescu, *Opere,* III, *125–131*; C.G. [Const. Gerota], *„Eroii revoluţiei ruse",* CL, 1938, 1–5; Traian Gheorghiu, *„Oameni şi aspecte din istoria aromânilor",* IIŞ, 1940, 6; Th. Râşcanu, *Elementul aromânesc,* „Ştirea", 1940, 2365; G.R. [G. Radomir], *„Fiul lui Dumnezeu",* „Macedonia", 1942, 118–119; Al. Z. Ionescu, *O nouă carte despre Iisus,* „Tomis", 1942, 8–9, 1943, 1–3; N. Mihăescu, *O carte despre Iisus,* „Acţiunea", 1942, 637; [*Sterie Diamandi*], „Deşteptarea", 1990, 7–8 (grupaj special); *Dicţ. scriit. rom.,* II, *84–85.* ***R.Z.***

DIAMANDY, George (27.II.1867, Idrici, j. Vaslui – 27.X.1917), dramaturg, prozator.

Părinţii lui, Cleopatra Diamandy (n. Catargiu) şi Iancu Diamandy, membru al Junimii, primar de Iaşi, senator, au ţinut să-i dea o creştere aleasă. Încheind cursul primar la Bârlad, **D.** este înscris la Institutele Unite din Iaşi, unde recalcitranţele îi conturează foarte devreme firea independentă, de frondeur. În ultima clasă de liceu scoate o „revistă" litografiată, „Culbecul". După ce îşi ia bacalaureatul intră voluntar la artilerie, dar şi aici are repetate ciocniri cu superiorii. Crezându-se mare arheolog, dă un timp semne că s-ar pasiona de această disciplină, care îi excită fantezia, şi îşi publică în „Contemporanul" (1887) unele păreri. E şi membru corespondent al Societăţii de Arheologie din Paris. În capitala Franţei, unde îşi face studiile juridice, tânărul moşier cu febrilităţi reformiste (altminteri, monarhist) intră în contact cu cercurile socialiste. Cu banii

primiţi de acasă, editează o revistă de profil marxist, „L'Ère nouvelle" (1893–1894), în paginile căreia sunt inserate texte ale unor personalităţi de rezonanţă. Se afirmase şi el întrucâtva, nu numai prin spiritul lui de farsă. La Bruxelles prezidează primul congres internaţional al studenţilor socialişti. E prezent, cu puncte de vedere îndrăzneţe, într-o seamă de publicaţii franţuzeşti de antropologie, sociologie, drept ş.a. Revenit în ţară la finele anului 1894, după ce îşi luase licenţa în drept, va fi redactor al ziarului „Lumea nouă" (1898–1899). Acum se lansează excentricul gazetar într-un gen publicistic inedit la noi – interviul. Om de spirit, având întotdeauna ceva de spus, ia cuvântul cu destul succes la diferite întruniri publice. E rampa lui de lansare spre deputăţie, **D.**, care a fost şi prefect de Tecuci, evoluând în Parlament între 1901 şi 1917, în toate legislaturile liberale. Între timp, în 1900, împreună cu grupul aşa-numit al „generoşilor", trecuse la liberali. Îi va părăsi mai târziu şi pe aceştia, în timpul refugiului în Moldova, optând pentru Partidul Muncii, la întemeierea căruia participă. S-a numărat printre fondatorii Asociaţiei Autorilor Dramatici. Din martie 1914 până în august 1915 deţine funcţia de director general al teatrelor. Intrat, în 1911, în Societatea Scriitorilor Români, în 1914 este ales preşedinte. Deşi bolnav de inimă, pleacă pe front în campaniile din Primul Război Mondial. Încercat tot mai des de crize de anghină pectorală, se vede nevoit să se întoarcă la Iaşi, unde, cu cizmele sale de iuft şi în cămaşa de stambă roşie, aduce cu un agitator bolşevic. Urmând să plece pentru tratament în Anglia, face un popas la Petrograd, unde fratele lui, Constantin, era ministru. Se îmbarcă pe un vapor la Arhanghelsk, dar în timpul unei furtuni, „inima smintită" a lui **D.** nu mai rezistă. Trupul lui, potrivit obiceiului marinăresc, e aruncat în valuri, în dreptul insulelor Shetland, în Marea Nordului. După debutul la „Contemporanul" (1887) **D.** mai colaborează cu schiţe, note de drum, comentarii politice, cu câte o scenă din piesele lui de teatru sau cu câte un mic eseu la „Munca", „Voinţa naţională", „L'Indépendance roumaine", „Viitorul", „Rampa", „Flacăra", „Viaţa românească", „Universul", „Capitala", „Noua revistă română", „Rampa nouă ilustrată" ş.a. În 1910–1911 editează „Revista democraţiei române", unde încurajează anchetele sociologice în mediul sătesc. A semnat şi cu pseudonimele Gh. Despina, Ion Marvila, Ne-om. În broşuri şi-a tipărit discursuri ţinute în Adunarea Deputaţilor, analize de politică externă, impresii de călătorie (*Impressions de Turquie*, 1910), precum şi o clarvăzătoare luare de poziţie privind „doctrina şi tactica socialistă".

În teatru **D.**, care e departe de a fi un virtuoz al tehnicii specifice, dă adesea curs înclinaţiei de a diserta pe teme care îl preocupă, de la artă la politică şi economie. De aici, o anume răceală a pieselor, cărora cerebralitatea dramaturgului le infuzează o bună doză de abstract. Personajele devin, în acest fel, agenţii unei demonstraţii, ceea ce le condiţionează strict conduita dramatică. În rest, aplombul şi scăpărarea unor replici întreţin o spectaculozitate de salon. „Schiţa dramatică" *Bestia* (1910) e, se poate spune, un studiu de caz. Peste măsură de rea şi vanitoasă, Nineta apare ca o neurastenică pe care lecturi anapoda au dezechilibrat-o cu totul. Feminismul ei oţărât trădează un egoism maladiv, cu monstruoase excrescenţe. Detestându-şi soţul, considerat un agresor, ea refuză cu oroare condiţia maternităţii, care i-ar anihila personalitatea. Nici o „enigmă" în toanele acestei isterice, care, chiar dacă se supune unei operaţii de mutilare, rămâne robită simţurilor, „bestiei" ce, potrivit tezei autorului, sălăşluieşte în mai fiecare. Bineînţeles că până la urmă binele triumfă, umilind răul întruchipat de o ciudată. O temperamentală fără simţ moral, înrudită oarecum cu antieroina din *Bestia*, se agită patetic în *Dolorosa* (premiera în 1911; s-a publicat un scurt fragment în „Flacăra", 1912). Tezistă şi cu obişnuitul chef de teoretizări (despre soartă, rasă, credinţă), drama *Tot înainte* (1910) propagă efuziunile unui francofil, amator de soluţii utopice. „Povestea vitejească" *Chemarea codrului* (1913) a recoltat, la premieră (1912), un ropot de aplauze. Se revelează în acest melanj de poem şi baladă cu jocuri şi cântece (ca într-o operetă) alt **D.**, unul care mizează pe sentimente, nu doar pe idei în conflict. După un prim act plasat într-un patriarhal Ev Mediu de convenţie – acţiunea se petrece în vremea lui Petru Rareş –, aducând în scenă boieri şi jupânese, stareţi, răzeşi, lotri, plăieşi, partea a doua e o idilă (între Ioniţă, nepotul domnitorului, şi Anca, fiica pădurilor) plină de alinturi, emanând o poezie naivă. Din limbajul cu tentă arhaică şi accent moldovenesc autorul obţine şi efecte comice. Dincolo de

lejerităţi şi stângăcii, evocarea aceasta rapsodică are culoare şi un anume fior. O cădere a fost, la premiera din 1919, comedia *Una dintr-o mie*, cu hazul ei căznit, poticnit în vulgarităţi. Satiră politică „în trei acte şi un banchet", *Raţiunea de stat* (o scenă s-a publicat în „Flacăra", 1912) batjocoreşte, cu oarecare vervă bufă, demagogia cinică a unor politicieni veroşi. Sceneta *Strună cucoane* şi comedia-farsă *Hămăiţă* nu s-au jucat, iar din „fantezia" *Regina Lia* a apărut un foarte scurt fragment în „Flacăra" (1914). *Gheorghiţă Făt-Frumos* este o „năzdrăvănie" pentru copii, muzica la acest libret fiind compusă de Alfonso Castaldi. Un umor livresc emană istorisirile de vânătoare şi, tot aşa, relaţiunile de voiaj, unde, cu neastâmpărul şi gustul lui pentru neprevăzut, **D.** surprinde amuzat un pitoresc văzut ca împestriţare a realului, dar şi ca reflex al unui insolit frapant. O nuanţă de bizarerie există în volumul *Nuvele* (I, 1916), care amalgamează o sentimentalitate ţinută în frâu cu îngândurări de intelectual ce cunoaşte preţul iluziei. Femei pierdute, exaltaţi artişti boemi, rurali violenţi până la crimă se perindă în aceste proze care cultivă contrastul şi încearcă să speculeze conflictul dintre instincte şi voinţa care nu este întotdeauna mai presus de impulsul iraţional al patimii. O naraţiune compozită, presărată cu sarcasme şi paradoxuri, este *Ne-om* (1908), jurnalul convulsiv, tensionat al unui cardiac ce îşi trăieşte suferinţa halucinant, ca pe o experienţă-limită. Moartea stă la pândă, gata să-şi înfigă gheara în biata fiinţă, pe care privilegiul cugetării sclipitoare nu o face mai puţin vulnerabilă.

SCRIERI: *Ne-om*, Bucureşti, 1908; *Bestia*, Bucureşti, 1910; *Tot înainte*, Bucureşti, 1910; *Impressions de Turquie*, Bucureşti, 1910; *Chemarea codrului*, Bucureşti, 1913; *Nuvele*, I, Bucureşti, 1916.

Repere bibliografice: Rebreanu, *Opere*, XII, *28–30, 225–231*, XIII, *192*; Lovinescu, *Opere*, V, *85–87*; Ibrăileanu, *Opere*, II, *285–286;* Aureliu Weiss, *Studii literare*, Bucureşti, 1922, *1–48*; Artur Gorovei, *Alte vremuri*, Fălticeni, 1930, *151–161*; C.D. Anghel, *G. Diamandy – tribun şi om de teatru*, Bucureşti, 1933; Lovinescu, *Scrieri*, VI, *313–314*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *580*, Ist. *lit.* (1982), *657*; Arghezi, *Scrieri*, XXX, *267–269*; Corneliu Moldovanu, *Autori şi actori*, Bucureşti, 1944, *131–147*; Ciopraga, *Lit. rom.*, *628–629*; Massoff, *Teatr. rom.*, IV, *369*, V, *46–56*; Brădăţeanu, *Istoria*, II, *89–90*; Kalustian, *Simple note*, I, *107–114*; Modola, *Dramaturgia*, *137, 226–227, 256*; Faifer, *Pluta*, *84–88*.

F.F.

DIANU, Romulus (pseudonim al lui Romulus Dima; 22.III.1905, Bucureşti – 25.VIII.1975, Bucureşti), prozator, publicist.

Lucrător la Căile Ferate Române, Gheorghe Dima, tatăl viitorului scriitor, peregrinează cu soţia sa, Virgilia (n. Maiorescu), şi cei şapte copii prin numeroase localităţi din ţară. Astfel, unicul lor băiat urmează şcoala primară şi gimnaziul la Murfatlar, Buhuşi, Dărmăneşti şi la Bârlad, unde familia se refugiază în 1917. Aici, în casa unchiului său, poetul George Tutoveanu, adolescentul îi cunoaşte pe Al. Vlahuţă, V. Voiculescu, I.M. Raşcu ş.a. După război Gheorghe Dima îşi părăseşte familia, care se întoarce la Bucureşti. Cu ajutorul unchiului poet, **D.** intră la Colegiul „Sf. Sava", pe care-l va absolvi în 1924. În revista elevilor, „Ramuri fragede", debutează cu o poezie pe când era în clasa a VII-a. Înscris la Facultatea de Litere şi Filosofie, publică frecvent în „Rampa" versuri şi notiţe, iscălite, din resentiment faţă de tată, cu pseudonimul la care nu va mai renunţa. Devenind apoi redactor al gazetei, ia numeroase interviuri personalităţilor lumii literare şi artistice. Concomitent, colaborează la „Adevărul literar şi artistic", „Cotidianul" (Brăila), „Ţara de Jos", „Cetatea literară", „Contimporanul", „Universul literar", „Bilete de papagal". În redacţia acestora se împrieteneşte cu Sergiu Dan, cu care scrie *Viaţa minunată a lui Anton Pann* (1929; a doua ediţie, din 1934, se intitulează *Nastratin şi timpul său*). La sfatul lui N. Titulescu, **D.** intră, după un scurt stagiu la periodicele politice „Dreptatea" şi „Vlăsia", în redacţia ziarului „Curentul", în care, cu timpul, va ocupa un loc important. Foarte probabil lui îi revine răspunderea la săptămânalul „Curentul magazin"–„Curentul literar", scos între 1939 şi 1941. Semnează acum cronici literare, teatrale şi muzicale, recenzii, tablete şi articole social-politice. Prin apariţia romanelor *Adorata* (1930), *Nopţi la Ada-Kaleh* (1932) şi a cărţii *Târgul de fete* (1933), se consacră şi ca scriitor. În deceniul al patrulea mai colaborează sporadic la „Săptămâna CFR", „Viaţa literară", „Vremea", „Azi", „Familia" ş.a.,

unde îi apar nuvele şi fragmente din noi romane (*Regele Andrei Iacobi*, *Prinţesa migrenelor*, *Sonata la Abelone*), rămase însă nedefinitivate. Poziţia câştigată la „Curentul" îi va aduce un post în structura guvernului antonescian şi decorarea cu Ordinul Coroana României. După 1944 este epurat din presă, exclus din Societatea Scriitorilor Români şi deferit justiţiei cu al doilea „lot de criminali de război". Deşi nu poate fi acuzat decât de „instigare la agresiune contra URSS", este condamnat la douăzeci de ani temniţă grea, executându-şi pedeapsa într-o mină de plumb, la Poarta Albă şi la Gherla. După eliberare, în 1956, îşi câştigă existenţa cu dificultate, ca salahor, geamgiu, vânzător de cărţi ambulant ori dând meditaţii. Din 1962 gazeta „Glasul patriei" (ulterior, intitulată „Tribuna României"), destinată de oficialităţi românilor de peste hotare, şi-l face colaborator, dar reintrarea în viaţa literară se produce propriu-zis după 1968, când izbuteşte să publice mici studii, articole şi proze scurte în „România literară", „Luceafărul", „Ramuri" şi „Viaţa românească". De sub tipar îi ies o nouă ediţie din *Nopţi la Ada-Kaleh* (1970), culegerea de nuvele şi schiţe *Trandafiri de octombrie şi alte surâsuri* (1971) şi *Fauna bufonă. Pseudozoologicon* (I–II, 1972–1975). I-au fost puse în scenă şi piesele *Azi* şi *Trenul de Adjud*. Predase editurilor şi o plachetă de versuri, *Carmen miserabile*, care s-a pierdut, o nouă versiune din *Adorata* (tipărită postum, în 1984) şi romanul *Esthera*, apărut tot postum, sub titlul *Fata de la Suza* (1982). După 1989 revistele „Argeş" şi „Calende" au dat la iveală câteva nuvele şi pagini memorialistice din perioada când fusese închis, reluate în cartea lui Ion M. Dinu dedicată scriitorului (1999), iar romanele au fost reeditate.

Ca publicist, **D.** s-a ocupat intens de literatură. Dar, deşi poseda o cultură bogată, extinsă de la clasicismul greco-latin până la avangardă, precum şi capacitate analitică, nu a ajuns un critic veritabil, cu autoritate. Cedând jurnalismului, el face cronică onorabilă, mărginindu-se la a-şi informa publicul, cu minime judecăţi de valoare, nu o dată de complezenţă. Prestigiul său se datorează îndeosebi interviurilor luate unor personalităţi, precum şi interesului constant pentru aspectele sociale ale profesiei de scriitor. Influenţat, poate, de ideile lui Camil Petrescu, al cărui cerc l-a frecventat, el propunea în 1926 un Bloc al Scriitorilor Tineri, iar în 1933 lansa iniţiativa unei Asociaţii a Scriitorilor Independenţi, iniţiativă care, după un succes de moment, fiind îmbrăţişată mai ales în Transilvania, eşuează. Servituţile gazetăriei îşi pun amprenta şi asupra scrierilor lui literare. Neîndoielnic, ca poet, nu era lipsit de talent. Versurile publicate între 1924 şi 1927 sunt în nota producţiei colegilor de generaţie, ce-şi căutau drumul propriu, dar tânărul le părăseşte, fascinat de promisiunile romanului. Întâia încercare în acest domeniu, făcută în colaborare cu Sergiu Dan, este o biografie romanţată. Pentru aceasta autorii s-au documentat serios, dar, cu toate că *Viaţa minunată a lui Anton Pann* a fost lăudată la apariţie, ea nu izbuteşte să resusciteze cu adevărat personajul şi timpul său. Fraza este fluentă, arhaismele sunt relativ puţine, iar umorul compensează întrucâtva schematismul naraţiunii. O formulă mai potrivită firii sale găseşte scriitorul în primul său roman. *Adorata* împleteşte relatarea la persoana întâi, autobiografică (scriitorul Octav Daniel e un alter ego al autorului), cu dosarul de existenţe. În jurul celor trei graţii de la Pădureni (Victoria, Tereza şi Marcela), reprezentând trei tipuri ale eternului feminin, gravitează o suită de personaje masculine, cu o personalitate bine conturată, şarjată oarecum în cazul unora (Gaby de Severin şi Ernest Corodeanu). Pregnante, personajele trăiesc în paginile romanului, care, cu o construcţie mai riguroasă, cu un final în logica naraţiunii, iar nu expediat (şi din cauza apropierii periculoase de schema epicului de senzaţie), s-ar fi putut număra printre realizările deceniului al treilea al secolului trecut. Târziu, după 1960, **D.** l-a „restaurat", îmbogăţind substanţa epică, inserând multe comentarii de moralist, unele conformiste, în sensul ideologiei regimului acum la putere. Într-un fel, *Nopţi la Ada-Kaleh* reprezintă un volet complementar al *Adoratei*. Nevoia cvasimaladivă a Victoriei de a fi iubită cu pasiune găseşte aici o soluţie aparent facilă – cea a „amantului imaginar", practicată de mondena soţie a doctorului Colibaşu. Şi Cristina Cojocea o intuieşte, dar cu o imaginaţie mai săracă, dorind mai mult să incite iubirea soţului prin gelozie, ea va sfârşi prin a se sinucide. Cele două destine intră într-o acţiune cu multe fire laterale, desfăşurată în cadrul exotic al insulei din mijlocul Dunării, populată cu fiinţe primitive (turcoaica Yllen ori contrabandistul Melinte). Şi alte personaje episodice (Lina Soroceanu) sunt reuşite, însă deficienţele din *Adorata* îşi fac simţită mai mult prezenţa. *Târgul de fete* conţine un reportaj-eseu (era subintitulat „simplă călătorie mintală"), o nuvelă ce nu iese din mediocritate (*Moartea lui Decebal*) şi „un jurnal de

Nicolae Titulescu și Romulus Dianu

arme" destul de banal. Excelente sunt însă paginile din *Regele Andrei Iacobi*, roman autobiografic rămas neterminat. Un fragment din acesta, intitulat *Ana Iacobi*, este inclus şi în volumul *Trandafiri de octombrie şi alte surâsuri*. Probabil şi alte pagini de aici datează dinainte de 1945. Cele noi (*Sofora de pe Strei*, *Pădurea omenească* etc.) nu relevă o compoziţie echilibrată, anumite părţi (dialogurile, digresiunile) etalează o vervă impresionantă, muiată în satiră uneori, alteori cu infiltraţii lirice. Potrivit mărturisirilor lui **D.**, *Fauna bufonă* a fost scrisă într-o primă formă în 1942, fiind remaniată în 1957 şi, din nou, atent corectată. Subintitulată *Pseudozoologicon*, cartea este o enciclopedie a curiozităţilor din lumea animalelor, dar şi o suită de „moralităţi" a căror adresă ultimă este umanitatea. Constrânse la o concizie maximă, „medalioanele" animaliere beneficiază de un limbaj sugestiv, colorat de o ironie bine disimulată, dar nu mai puţin tăioasă. *Esthera* e un roman cu o scriitură modernă, polifonică: naraţiunea istorică, inspirată din *Biblie*, dar şi din documente istorice, la care se adaugă o imaginaţie productivă, se împleteşte cu subtile comentarii asupra puterii, asupra comportamentelor umane ori cu meditaţii alternând gravitatea cu umorul. Autorul vizează evident realităţile contemporane, sugerând posibilitatea ca Babilonurile noi să fie îmblânzite, făcute mai puţin nocive de către robii lor, pe cale paşnică. Interpretarea episodului veterotestamentar în acest sens conduce însă acţiunea în domeniul neverosimilului. Multe reflecţii, de asemenea, împrumută, desigur pentru a capta bunăvoinţa cenzurii, viziuni simpliste ale doctrinei materialismului istoric.

SCRIERI: *Viaţa minunată a lui Anton Pann* (în colaborare cu Sergiu Dan), Bucureşti, 1929; ed. 2 (*Nastratin şi timpul său*), Bucureşti, 1934; *Adorata*, Bucureşti, [1930]; ed. Craiova, 1984; *Nopţi la Ada-Kaleh*, Bucureşti, [1932]; ed. Bucureşti, 1970; *Târgul de fete*, Bucureşti, [1933]; *Trandafiri de octombrie şi alte surâsuri*, Bucureşti, 1971; *Fauna bufonă. Pseudozoologicon*, I–II, Bucureşti, 1972–1975; *Fata de la Suza*, Bucureşti, 1982; ed. (*Esthera*), îngr. Corneliu Popescu, postfaţă Paul Dugneanu, Bucureşti, 1995; *Jurnal intim din timpul detenţiei comuniste. Pagini de proză inedite*, în Ion M. Dinu, *Romulus Dianu*, postfaţă Sergiu I. Nicolaescu, Piteşti, 1999.

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, III, *164–168*, IV, *240–244*, V, *230–233*, VI, *154–157*; Adrian Maniu, *Romanul lui Anton Pann*, RP, 1929, 3400; Octav Şuluţiu, *„Viaţa minunată a lui Anton Pann"*, „Ultima oră", 1929, 127; Mircea Damian, *„Viaţa minunată a lui Anton Pann"*, „Bilete de papagal", 1929, 459; Tudor Arghezi, Al. V. Bratu, [*Romulus Dianu*], „Cronicarul", 1930, 3; Camil Baltazar, *Romulus Dianu*, „Tiparniţa literară", 1930, 6–10; Const. D. Ionescu, *Două romane autobiografice*, G, 1930, 8–9; Şerban Cioculescu, *„Adorata"*, ADV, 1932, 14 929; Cezar Petrescu, [*Romulus Dianu*], CRE, 1932, 1428, 1933, 1853; Mihail Ilovici, *Negativismul tinerei generaţii*, Bucureşti, 1934, *151–158*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *712–713*, *Ist. lit.* (1982), *796–797*; Traian Stoica, *„Trandafiri de octombrie şi alte surâsuri"*, VR, 1972, 3; Mircea Iorgulescu, *„Fauna bufonă"*, LCF, 1973, 15; Dorin Tudoran, *Biografia debuturilor*, Iaşi, 1978, *107–119*; Cioculescu, *Itinerar*, III, *298–303*; Ion Caraion, *Romulus Dianu*, RL, 1980, 13; Ştefan Baciu, *Praful de pe tobă*, Bucureşti, 1995, *126–128*; Z. Ornea, *Un roman pe motive biblice*, RL, 1996, 25; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *85–88*; *Romulus Dianu*, DCS, *97–98*, *167*, *208–209*; Ion M. Dinu, *Romulus Dianu*, postfaţă Sergiu I. Nicolaescu, Piteşti, 1999; Popa, *Ist. lit.*, II, *718–722*. ***V.D.***

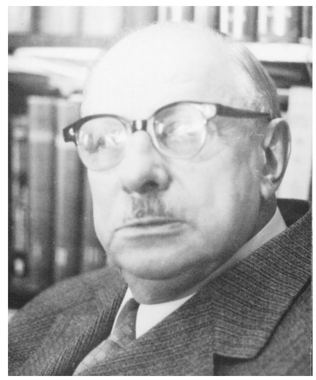
DILEMA, hebdomadar apărut la București începând cu 14 ianuarie 1993, purtând subtitlul „Săptămânal de tranziție" și editat până la sfârșitul lui 2003 de Fundaţia Culturală Română, apoi, din 2004, când titlul devine „Dilema veche" de Dilema Veche SRL (Mircea Dinescu), ulterior de Adevărul Holding. Director este de la început Andrei Pleşu. Din primul consiliu editorial fac parte Ştefan Aug. Doinaş, Augustin Buzura, Mihai Botez, Z. Ornea, Mihai Oroveanu; ulterior vor fi cooptaţi Andrei Codrescu şi Peter Gross. Elena Ştefoi este la început secretar general de redacţie, apoi redactor-şef; funcţia va fi preluată, începând cu numărul 301/1998, de Mircea Vasilescu. Redacţia se compune iniţial din Magdalena Boiangiu, Radu Cosaşu, Bogdan Ghiu, Alex. Leo Şerban, acestora adăugându-li-se treptat Tita Chiper, Iaromira Popovici,

Adrian Cioroianu, Cristian Ghinea, Cezar Paul-Bădescu, Andrei Manolescu, Matei Martin, Simona Sora, iar în 2002 Mircea Iorgulescu, Al. Călinescu și Daniel Vighi. În 2004, în contextul transformării Fundației Culturale Române în Institutul Cultural Român, pus sub autoritatea președintelui țării, redacția își dă in corpore demisia și reînființează publicația sub titlul „Dilema veche", ceea „ce nu vrea să spună altceva decât că ne vom strădui să păstrăm spiritul originar" (Mircea Vasilescu, *Argument*, 1/2004). O dispută privind drepturile morale asupra publicației se consumă între, pe de o parte, Augustin Buzura (președintele Fundației Culturale și apoi al Institutului Cultural), și, de cealaltă parte, Andrei Pleșu, Mircea Vasilescu, Mircea Dinescu. „Noua" redacție este alcătuită din Magdalena Boiangiu, Adrian Cioroianu, Radu Cosașu, Cristian Ghinea, Andrei Manolescu, Cezar Paul-Bădescu, Iaromira Popovici, Simona Sora, Dan Stanca (prezentare grafică), Alex. Leo Șerban și Mircea Vasilescu (redactor-șef). Redactor-șef adjunct a fost, din 2009, Andrei Manolescu, ca secretari generali de redacție au funcționat Ruxandra Tudor și apoi Dana Călinescu, iar ca secretari de redacție Matei Martin și Ruxandra Petrescu. De la început, **D.** doreşte să ofere, pe o structură eterogenă de magazin intelectual, un model de revistă dinamică în paginile căreia să se regăsească, tratate într-o manieră sceptică („dilematică"), temele postcomunismului – politice, sociale, morale, comportamentale, economice, estetice; patronul spiritual al publicației este de la început I.L. Caragiale. În acest sens, sunt realizate, începând cu numărul 15 din 1993, numere tematice cu subiect dinainte anunţat, la care participă interlocutori din cele mai diverse câmpuri: scriitori, sociologi, istorici, oameni de ştiinţă, politicieni, ziarişti-comentatori, studenţi ş.a. Se remarcă de-a lungul anilor dosare precum *Splendoarea şi mizeriile mitocanului, Armata, Ce fel de bârfe bârfim, Violenţa, A fi sau a nu fi independent, Exilul românesc, Kitsch, Serialomania, Lumea interlopă, Vin americanii, Locul comun, Disciplina de partid, Modă şi mode, Laic şi religios, Subculturi, Scrisul & cititul, Specific naţional, identitate naţională, Actualitatea lui Jung, Cum se mai moare, Closetul la nevoie se cunoaște* (număr festiv dedicat Zilei Mondiale a Toaletelor), *Spiritul critic și mania contestării, Radio „Europa Liberă", Frică, teamă, fobie, Viața on line, Fericirea, Sexul în comunism, Clasa de mijloc, Holocaust și gulag, De la elitele disidente la intelectualii publici, Cât de înapoiați suntem, Străinătate, că-i mai bună decât toate?* etc. Sunt prezenți, pe lângă membrii consiliului editorial sau ai redacţiei, Pavel Şuşară, Nicolae Manolescu, Horia Bernea, Dan C. Mihăilescu, Horia-Roman Patapievici, Neculai Constantin Munteanu, Irina Nicolau, Teodor Baconsky, Mihai Zamfir, Costache Olăreanu, Mircea Dinescu, Stelian Tănase ş.a. Primul dosar care se ocupă în totalitate de literatură, sub titlul *Iară n-avem roman?*, apare în octombrie 1995. George Pruteanu susţine până la mijlocul lui 1998 o „cronică literară de tranziţie", în care se opreşte cu precădere asupra scrierilor de frontieră (memorialistică, jurnale, publicistică); rubrica va fi înlocuită de „Bon de lectură", semnat prin rotaţie de mai multe nume. Titularii cronicii literare pot fi însă considerați Marius Chivu (pentru cartea autohtonă) și Claudiu Constantinescu (pentru cartea străină); li se alătură Simona Sora. Un dosar dedicat lui M. Eminescu, îngrijit de Cezar Paul-Bădescu în numărul 265 din 1998, îşi propune să rediscute locul ocupat de poet în imaginarul colectiv. Se declanşează un scandal cultural de proporţii, din cauza violenţei care animă o parte a textelor: T.O. Bobe introduce conotaţii licenţioase în comentarea imaginii lui Eminescu, Cristian Preda califică drept „nule" „rudimentele" de gândire politică ale gazetarului, Răzvan Rădulescu mărturiseşte că poezia eminesciană îl „lasă rece", în timp ce proza i se pare „greoaie", „discursivă, plicticoasă", „sub nivelul minimei lizibilităţi"; Z. Ornea avertizează asupra „primejdioasei sanctificări a operei eminesciene"; Nicolae Manolescu pledează pentru „despărţirea" temporară de Eminescu, singura în măsură să permită o recuperare autentică; Mircea Cărtărescu schițează un portret grotesc al omului Eminescu, într-un text-colaj compus exclusiv din referinţe negativ-„demitizante", în care imaginea poetului este retuşată prin acumularea de gros-planuri triviale identificate în textele unor contemporani („Titi cel păros" etc.). În numărul 266 apare o primă replică la aceste luări de poziţie, a lui Sorin Şerb, care le acuză de „huliganism cultural". Un alt număr reia, sub genericul *Dreptul anonimilor la opinie*, ideile din numărul 265, expunându-le într-o perspectivă autojustificativă. Profilul publicației nu se schimbă semnificativ după transformarea **D.** în **D.v.** și după modificarea statutului instituțional dintr-o revistă subvenționată de la buget într-o publicaţie aflată pe piața liberă. Devine mai pregnant, totuși, un anumit spirit neoconservator

inspirat și de evoluția lui Andrei Pleșu (acum doar director fondator) între relativismul ironic din anii ’90 și certitudinile mai apăsate din anii 2000. Un număr de bilanţ este 52/2005, construit în jurul temei *11+1 ani de Dileme*; cu acest prilej, Dan C. Mihăilescu mărturisește: „«Dilema» este, se știe, cea mai bine scrisă revistă din România. [...] Îmbibată cultural, gâlgâind de talent scriitoricesc, mucalită și savuroasă, cultivând aluzivul în foitaj, catifeaua și nu rindeaua, bunul elitism și bunul scepticism, nu optimismul nărod și nici fatalismul de tarabă” (*Misiuni pentru Narcis*). Într-un editorial din 2009 Andrei Pleșu constată totuși, nu fără regret, că spiritul caragialian al gazetei e pe cale să apună, alte tabuuri și permisivități imprimând publicației o altă orientare, de unde și propunerea unei schimbări de titulatură – *Dilema nouă*; va reveni asupra temei în 2010, când, observând că „dilematicii” de vocație rămân încă o raritate în România, prevede că „gazeta noastră e destinată să aibă viață lungă”. Printre noii semnatari se numără Șerban Foarță, Selma Iusuf, Constanța Vintilă-Ghițulescu, Sever Voinescu și Maria Iordănescu. Dosarul *De 18 ani printre dileme* (362/2011) reia analiza începuturilor, vorbind despre neîncrederea și nedumerirea care planaseră iniţial asupra publicaţiei. Dintre numeroasele rubrici se rețin: „Situațiunea”, „Pe ce lume trăim”, „Tâlc-şhow”, „Ieri cu vedere spre azi”, „La zi în cultură”, „Regimul artelor și munițiilor”, „La centru ... la margine”, „Locuri comune”, „Din polul plus”, „Mass-comedia”. La „Cronica cinematografică” scriu Alex. Leo Șerban și Andrei Gorzo, Alice Georgescu ține cronica teatrală, iar Matei Florian se ocupă de recenziile muzicale. Rubrica TV o asigură Cezar Paul-Bădescu. Numărul 90/2005 dezbate primele două volume din *Dicționarul general al literaturii române* (Paul Cernat, Ștefan Borbély, Ion Simuț). Marius Chivu coordonează tema *Cine mai crede în critica literară?*, având-i semnatari pe Paul Cernat, Denisa Comănescu, Alexandru Matei, Dan C. Mihăilescu, Ioana Pârvulescu (163/2007). *De ce citim literatură?* este genericul temei din numărul 242/2008; numărul 314/2010 ia în dezbatere „starea limbii române”, pentru ca un an mai târziu, „cazul” Emil Cioran să facă obiectul numărului 385. Scandalul declanșat de proiectul *Freedom for Lazy People*, în cadrul Institutului Cultural Român din New York, nu trece neobservat, numărul 238/2008 abordând problema „adevăratei povești a Poneiului roz”. Deși rare, traducerile sunt totuși prezente. Dan Stanciu oferă versiunea românească a zece poeme de Victor Brauner. În schimb, interviurile abundă. Andrei Pleșu se întreține cu Petre Roman pe marginea Revoluției din decembrie 1989, după ce, în același număr, Tita Chiper dialogase cu Lena Constante; Roxana Călinescu stă de vorbă cu Emil Brumaru, iar Alina Jantera cu regizorul Cristi Puiu. În 2009 Andrei Manolescu semnează interviuri cu prozatorul Filip Florian, cu Andra Rotaru și Sanda Golopenția, iar Cristina Hermeziu cu Magda Cârneci, iar mai târziu Nora Iuga răspunde întrebărilor Rodicăi Binder. Hebdomadarul propune și câteva suplimente: „Vineri”, „Cărțile copilăriei”, „Dilema studiilor postuniversitare”, „Dilemarh”, „Dilemateca”. Alți colaboratori: George Banu, Mihai Coman, Lucia Terzea-Ofrim, Lucian Mândruță, Codrin Liviu Cuțitaru, William Totok, Claude Karnoouh, Luca Niculescu, Daniel Dăianu. ***V.T., D.B.***

DILEMATECA, magazin cultural care apare la București, lunar, începând cu 25 mai 2006, ca supliment al revistei „Dilema veche”. Editori coordonatori: Simona Sora, Marius Chivu și Claudiu Constantinescu; senior editor: Mircea Vasilescu; secretar general de redacție: Matei Martin (până în 2008, când devine editor coordonator, lăsându-i locul lui Matei Pleșu). Prezentarea grafică a celor aproape o sută de pagini color îi aparține lui Dan Stanciu. Purtând subtitlul „Scrieri. Autori. Lecturi”, **D.** se înrudește cu revista franceză „Lire” prin promovarea jurnalismului cultural în detrimentul criticii academice ori ideologice, care, cum constată Mircea Vasilescu în articolul-program, ar caracteriza celelalte publicații literare din postcomunismul românesc: **D.** „se adresează celor cărora le place să citească. Nu face «cultură mare», nu pune pietre de temelie, nu ține tot timpul degetul la tâmplă, nu ridică literatura pe soclu. Încearcă să prezinte, viu și atractiv, scrieri și autori. E un fel de «călăuză» a cititorilor [...] nu-și declară vreun program, nici ideologic, nici estetic. Poate doar un program sentimental și cam idealist: să fie citită cu plăcere și folos”. Atât discursul analitic, cât și tematica articolelor sunt menite să susțină această filosofie editorială, adresându-se cititorului dornic de o informare variată. Dovezi în acest sens oferă dosarele, interviurile (cu Orhan Pamuk, Margaret Atwood, Amos Oz, António Lobo Antunes, John Barth, Salman Rushdie), precum și anchetele coordonate de Marius Chivu, cele mai multe etalând o atitudine nonconformistă, când nu

de-a dreptul eretică în raport cu *establishment*-ul cultural autohton. Numere dedicate relației dintre fotbal, film, muzică, medicină, internet și literatură, benzilor desenate, cărților pentru copii ori lui Moș Crăciun, erotismului, literaturii de consum și celei a minorităților etnice și sexuale, oamenilor „din umbră" ai industriei de carte (editori, traducători, corectori, graficieni, organizatori de târguri și de festivaluri) includ sau alternează cu răspunsuri ale scriitorilor români la întrebări privind cele mai insolite subiecte: tabieturi și metehne, animale de companie, cărțile pe care ar fi vrut să le scrie, credința în zodii și astre, trăsături comune cu proprii copii/ părinți, partea favorită/detestată a corpului, versul/ poemul eminescian preferat, desenele animate favorite, muzica din ipod-ul personal, primul televizor, cele mai atrăgătoare personalități/personaje din istoria literaturii române etc. Totodată, rubricile permanente urmăresc relativizarea câtorva dintre prejudecățile despre literatură sau despre receptarea sa. Astfel, la rubrica „Decupaje", Al. Călinescu exemplifică relevanța unor problematici aparent minore sau marginale prin extrase memorabile din scrierile unor autori majori, sub genericul „Crai de Cartea-Veche" Ștefan Agopian descoperă cărți și creatori uitați prin anticariate, în „Recitiri" Matei Călinescu propune (auto)revizuiri intrigante, iar Ion Vianu („Portrete interioare") și Vasile Dem. Zamfirescu („Scriitori pe divan") oferă mostre de critică psihanalitică, rareori întâlnită în presa culturală autohtonă. Texte incisive despre apariții editoriale debile estetic, dar finanțate din bani publici scrie Ioana Bot („Cărți de plastic"), iar Răzvan Petrescu („Cartea de noapte") sancționează savuros prozele erotice sau pornografice promovate drept literatură valoroasă. De un exotism manifest sunt paginile despre diversele forme ale artei gastronomice, semnate de Sanda Nițescu („Preparate din carte"), sau cele în care Constantin Vică evaluează impactul cultural al noilor tehnologii („Tehnodrom"). Deși scrise în bună măsură de universitari și de cercetători științifici, recenziile apelează de obicei la un limbaj analitic accesibil, sunt preponderent pozitive în evaluări, reflectând cel mai adesea preferințele și recomandările de lectură ale autorilor. Despre literatura română și străină, despre critică, teorie și istorie literară, eseu și memorii se pronunță Sanda Cordoş, Paul Cernat, Luminița Corneanu, Alexandru Matei, Gabriela Gheorghișor, Florina Pîrjol, Adina Dinițoiu, Florin Irimia, Elena Crașovan, Alexandru Budac, Gabriela Glăvan, Adriana Stan, Codrin Liviu Cuțitaru, Ștefania Mihalache, Bogdan Alexandru Stănescu. Alți colaboratori acoperă domenii cărora **D.** le oferă o atenție aparte: Adrian Cioroianu și Bogdan Murgescu – istorie, Alexander Baumgarten – filosofie, Bogdan Barbu – politologie, Victor Popescu – psihologie, Constanța Vintilă-Ghițulescu și Alexandru Ofrim – mentalități, Alice Popescu – spiritualitate, Michael Haulică – science-fiction, Adina Popescu – carte pentru copii. De o susținere consistentă beneficiază mai ales prozatorii și poeții asimilați generației douămiiste (Dan Lungu, Filip Florian, Matei Florian, Sorin Stoica, Răzvan Rădulescu, Lucian Dan Teodorovici, Radu Pavel Gheo, Dan Coman, Radu Vancu, Elena Vlădăreanu ș.a.), dar și scriitori consacrați ca Mircea Cărtărescu, Angela Marinescu, Gabriela Adameșteanu, Emil Brumaru, Cristian Teodorescu, Gheorghe Crăciun, Petru Cimpoeșu, Daniel Vighi, Radu Aldulescu, Ovidiu Nimigean ș.a. ***Cs.B.***

DIMA, Al. [Alexandru] (17.X.1905, Turnu Severin – 19.III.1979, Bucureşti), estetician, etnolog, istoric literar, comparatist.

Este fiul Terezei şi al lui Alexandru Dima, mecanic la CFR. După liceul din oraşul natal, urmează Facultatea de Litere şi Filosofie a Universităţii Bucureşti, în 1929 obţinând licenţa în filosofie şi, complementar, în limba şi literatura italiană. Activează ca profesor secundar la Râmnicu Vâlcea, pe urmă la Sibiu, unde în 1932 înfiinţează Gruparea Intelectuală Thesis, al cărei îndrumător și, din 1934, președinte este. Asociația promovează ceea ce **D.** va numi „localismul creator", mișcare încurajată prin întruniri și conferințe publice, expoziții cu cărțile autorilor sibieni din trecut și din prezent, editarea unui „buletin" precum și a unei colecții speciale, intitulată „Publicațiile Grupării Intelectuale «Thesis»", în cadrul căreia își publică în 1935 micromonografia *Al. Odobescu* (construită pe teza că, încă de la *Viitorul artelor în România*, Odobescu se definește drept „ctitorul educației artistice a neamului"), iar în 1938 studiul

„Cei mai rodnici ani ai vieții" lui George Coşbuc. Poetul la Sibiu. **D**. este singurul menționat de Mircea Vulcănescu în conferința *Tendințele tinerei generații în domeniul social și economic* (20 februarie 1934) la capitolul „regățeni tineri cu rosturi deosebite în mișcarea culturală ardeleană". În 1936–1937 la Berlin, apoi (1938–1939) la München, se specializează în estetică, istoria artelor şi etnografie. Doctor în filosofie al Universităţii Bucureşti cu teza *Conceptul de artă populară* (publicată în 1939), între 1942–1943 funcționează ca lector de limba şi literatura română la Universitatea din Viena. Revenit în ţară, este numit suplinitor (1944), apoi titular (1945) al Conferinţei de estetică literară a Universităţii din Iaşi. În 1966 e transferat la Universitatea Bucureşti ca titular al Catedrei de literatură universală şi comparată. Este, de la înfiinţare până în 1966, și director al Centrului de Lingvistică, Istorie Literară şi Folclor al Academiei Române din Iaşi. Din 1967 până în 1973 conduce Institutul de Istorie şi Teorie Literară „G. Călinescu". Membru corespondent al Academiei Române şi membru fondator al Academiei de Ştiinţe Sociale şi Politice, este și redactor responsabil în comitetul de redacţie al volumului II al tratatului *Istoria literaturii române*, apărut în 1968. A debutat în 1922, pe când era elev, în „Universul literar"cu un articol despre simbolism, dar semnificativă va fi prezenţa, începând din 1925, în revista „Datina" din Turnu Severin, din a cărei redacţie avea să facă apoi parte (1930–1932). Notele de lectură, versurile, proza scurtă, memorialistica de călătorie ș.a. publicate în această revistă în anii 1925–1929 sunt semnate cu pseudonimele Dimitrie Sandu și D. Gerariu. În cuvântul introductiv la culegerea de studii și articole *Aspecte și atitudini ideologice*, din 1933, autorul menționează că în paginile revistei „Datina" „s-a desfășurat cu predilecție activitatea noastră în ultimii cinci, șase ani". Va mai colabora cu studii şi recenzii în revistele „Secolul", „Roma", „Provincia literară" (Sibiu), „Sibiul literar", „Thesis", „Viața românească", „Transilvania" (1934–1940), publicație din a cărei redacție de asemenea a făcut parte o vreme, „Luceafărul", „Ethos", „Ramuri", „Gând românesc", „Familia", „Pagini literare", „Revista Fundațiilor Regale", iar după 1947 în „Contemporanul", „Iașul nou" și „Iașul literar", „Cronica", „Gazeta literară"/ „România literară", „Tribuna", „Steaua", „Astra", „Viața românească", „Transilvania", „Rumänische Rundschau", „Cronica", „Limbă și literatură", „Revista de istorie şi teorie literară", „Synthesis" ş.a.

Încă de la volumul *Aspecte și atitudini ideologice* **D**. s-a profilat ca un critic al ideologiilor culturale, abordate de pe poziții moderate și conciliante. Căutând o soluție de compromis între tradiționalismul autohtoniștilor și modernismul europenizant, el intra însă în contradicție, afirmând pe de o parte, cu adresă polemică antilovinesciană, existența unei tradiții și pledând cauza „naționalizării" ei, pe de alta, constatând lipsa de conținut a tradiționalismului gândirist, atâta vreme cât, cum susține el, ortodoxia fusese apanajul doar al unei minorități cultivate, singura știutoare de carte slavonă. Contradicția nu a scăpat lui Mircea Vulcănescu, care o denunța cu amenitate în articolul *Tradiționalism fără tradiție sau Bonjurism gen 1934.* Oricum ar fi însă interpretată poziția sa în problema tradiționalism versus modernism, cert este că **D**. se afirmă de la bun început și se confirmă neîncetat ca un gânditor situat între extreme și care se manifestă ca un factor de mediere mai degrabă contemplativ decât ca unul mânat de activisme exclusivist-partizane. Problematica din această carte revine în 1938 în cea intitulată *„Fenomenul românesc" sub noi priviri critice.* Noua culegere, preponderent constatativă și rod al unui spirit sistematic și cu vocația didactică a esențializării, nu e totuși lipsită de accent axiologic, începând cu sintagma citată în titlu (**D**. crezând, ca și C. Rădulescu-Motru, de la care o preia, în existența unui „«fenomen românesc» specific") și continuând cu prezentarea metodelor și teoriilor (la doctrinarul „românismului", apoi la Nichifor Crainic, Lucian Blaga, Camil Petrescu). Venind cu o formație solidă în filosofie și estetică (este probabil motivul esențial pentru care G. Călinescu, în *Istoria*... din 1941 va folosi formula „cultul profesor Al. Dima"), l-a preocupat componenta metafizică a operei lui Eminescu (*Motive hegeliene în scrisul eminescian*, 1934), afirmând, în opoziție cu G. Călinescu, existența unei influențe hegeliene active în epoca studenției și care, după 1874, se convertește într-un antihegelianism „global", nu însă fără a conserva „anume idei hegeliene din tinerețe": „concepția «etern-prezentului» în istorie, a incognoscibilității principiului lumii, a «vicleniei rațiunii» și mai ales ideologia sa politică, în speță filosofia statului". Din precupări similare a ieșit și studiul mai amplu *Afinități elective: Titu Maiorescu și Goethe*, publicat inițial în septembrie 1940 în „Revista Fundațiilor Regale". La baza acțiunii de ecarisaj și de întemeiere a lui Maiorescu ar sta „primatul caracterului luptător",

„neastâmpărul faustic", moștenite de la marele german. Un accent în plus de teoretizare și sistematizare se află în cărțile sale de estetică de după 1940, putându-l interesa și astăzi pe istoricul ideilor literare românești, așa cum acestea sunt decelate de **D**. din gândirea preponderent aplicativă a lui G. Ibrăileanu, Paul Zarifopol, Mihai Ralea (plasați sub semnul „fragmentarismului estetic"), E. Lovinescu, G. Călinescu (ambii ilustrând, din pricini și în moduri diferite, „formele sceptice ale esteticei"), Vasile Pârvan, Crainic, Blaga (tustrei ilustrând estetica „metafizică"), Tudor Vianu, care vine cu „perspectivele etice", așadar cu conceptul artei „ca formă exemplară a muncii și ideal general". Autorul *Esteticii* este propus ca model în domeniu: „adevărat întemeietor", Vianu „rămâne metodologic pilduitor pentru orice strădanie autentică pe tărâmul disciplinei noastre". Au urmat, desprinse din același trunchi tematic și metodologic, sintezele *Probleme estetice* (1943) și *Domeniul esteticei* (1947). În paralel cu aceste lucrări, sub influența școlii sociologice a lui Dimitrie Gusti ca și a unor autori germani contemporani, **D**. se orientează către cercetarea fenomenului etnofolcloric, dând mai întâi, în 1936, *Zăcăminte folclorice în poezia noastră contemporană* (distinsă de Comitetul pentru premierea scriitorilor tineri needidați, instituit de către Gusti ca ministru al Instrucțiunii). Lucrarea, subsidiar polemică în măsura în care vizează purismul estetic al criticii, își propune un exercițiu de „minier critic", autorul fiind convins, într-un moment de maximă intelectualizare a liricii, că „și cea mai modernă sensibilitate și concepție artistică are posibilitatea de a-și selecta un material consonant din imensul și variatul tezaur folcloric". Materialul explorat, prelevat în mare parte din lirica celor mai proeminenți poeți interbelici – Arghezi, Barbu, Blaga, Voiculescu, Maniu, dar și Nichifor Crainic –, este sistematizat urmând trei mari categorii de fapte folclorice: credințe, obiceiuri, literatură populară. Cercetătorul pornește de la imperativele tematico-stilistice ale poeziei moderne (vis, mister, vrajă, mistică, într-un cuvânt zona iraționalului) și le regăsește filonul în descântece, blesteme, bocete, medicină populară. Revendicată tot de la preferința pentru mister, poezia religioasă cultă, constată judicios **D**., „n-a cunoscut nicicând acea elevare transcendentă a misticii apusene", așa făcându-se că „într-un moment atât de prielnic misticismului religios, poezia românească nu și l-a putut anexa, totuși, decât sub forma unor lăudabile intențiuni programatice sau a unor realizări ce – sub impulsul folcloric – au devenit laice". Se mai desprinde și „un anume primitivism cult și rafinat, uneori voit și simulat", cum și folosirea folclorului ca „simplu element formal, [...] ca un instrument întru obținerea unor efecte emoționale". Cercetarea din 1936, care rămâne un punct de referință în materie de relații între literatura cultă și creația populară, este urmată, în aceeași arie tematică, de *Conceptul de artă populară* (1939; Premiul „G. Vernescu" al Academiei Române): pe de o parte, lucrare marcat teoretică, cu vast fundament bibliografic la zi, preponderent german, pe de alta, bazată pe cercetări (anchete) de teren, ambele abordări urmărind separarea conceptului de artă populară de cel de artă cultă și de artă primitivă, totul într-un complex și nuanțat joc de întretăieri și disocieri, atât în privința funcțiunilor, cât și în cea a „dinamicii procesului" de creație și a circulației. Reperul din urmă, circulația, este considerat definitoriu pentru conceptul de artă populară, atât în faza lui „distructivă", cât și în cea „constructivă". Sub influența școlii sociologice a lui D. Gusti, autorul *Conceptului de artă populară* realizează și o solidă monografie de profil, bazată tot pe anchete de teren, dar cu accent pe temele etnofolclorice, despre satul făgărășan Drăguș (cartea apare în 1945). De numele lui **D**. se leagă conceptul „localism creator", pe care în culegerea de studii *„Fenomenul românesc" sub noi priviri critice* îl definește drept „cunoaștere a realității și valorificare în creație a latențelor specifice și pitorești ale locului". Materializarea conceptului vizează cu deosebire spațiul cultural transilvan, căci mai departe definiția „localismului creator" se întregește cu dezideratul „stimulării culturale a centrelor urbane, oferind astfel puternicei ofensive minoritare opere ale spiritului nostru național". Ca „justificare etică", programul își propune de a-i „salva pe intelectualii provinciali de teribilul naufragiu al cotidianei profesionalizări", a-i îndepărta de „spiritul cafenelei, ucigător de avânturi" și a le facilita deschiderea spre universal. Conceptul și programul, preluate de Gruparea Intelectuală Thesis, nu au rămas fără ecou în presa vremii din Transilvania (reacții favorabile în „Familia" și „Blajul", reproduse în „Revista Fundațiilor Regale") și din Capitală (Mircea Eliade le comentează în „Vremea"). Atât de promițător începută, confirmată de câteva lucrări de referință, cum și de acțiuni culturale realiste și viguroase, activitatea de după 1947

a lui **D**. i-a deservit imaginea. Pe de o parte, sub presiunea vremurilor și din conformism, el își părăsește vechile direcții de cercetare, atât ca metodologie (fatalmente limitată, mai ales în anii ’50, la tezele marxismului, în versiunea lor trunchiată și restrictivă, stalinistă), cât și tematic. Vechea înclinație de abordare pozitivă și judicioasă a fenomenelor literare nu dispare (studiile de tip monografic despre Alecu Russo și G. Ibrăileanu stau mărturie), însă e pusă în umbră de ideologizarea discursului istorico-literar. Pe de altă parte (componenta civilă devenind de neînlăturat în acest veritabil „caz” în care biografia a adus severe deservicii bibliografiei), imaginea îi este deteriorată de acceptarea unor funcții administrative care, comparativ cu antecesorii, îi depășeau statura și prestigiul: șefia Catedrei de literatură universală și comparată, condusă înainte de Tudor Vianu, și direcția Institutului de Istorie și Teorie Literară, deținută anterior de G. Călinescu, ambele funcții fiindu-i încredințate pe când congeneri ca Șerban Cioculescu sau Vladimir Streinu se aflau în plină activitate și glorie literară, iar un emul sensibil mai tânăr, Adrian Marino, producea lucrări într-un domeniu comun cu al lui **D.** cel de acum, comparatismul. Astfel formula difamantă „a venit la București pe două sicrie” s-a dovedit greu de șters – cum o arată multe din paginile de istorie literară și memorialistice incriminatorii apărute despre el după 1989 (de pildă, Marian Popa). Devenit principal purtător oficial de cuvânt al comparatismului românesc, elaborează și lucrări în domeniu: *Conceptul de literatură universală și comparată* (1967), *Principii de literatură comparată* (1969). Ca de obicei este vorba de cercetări bazate pe o solidă documentare în bibliografia românească și mai ales străină, întocmind o sinteză la zi sistematică, limpede și riguroasă a materiei, însă de data aceasta fără a aduce și noutăți de referință în domeniu. Mai originală este lucrarea *Aspecte naționale ale curentelor literare internaționale* (1973), la origine un curs special ținut la Universitatea București în 1971–1972. Demonstrația se axează pe sublinierea contribuției românești, care uneori deține prioritatea în plan european (nu trebuie să se deducă din asta că autorul e un protocronist *avant la date*), cum e cazul criticii deterministe marxizante a lui C. Dobrogeanu-Gherea. În ceea ce are ea mai original și mai valoros, opera lui **D**. se oprește însă la anul 1947.

SCRIERI: *Tradiționalismul lui Mihail Eminescu*, Turnu Severin, 1929; *Aspecte și atitudini ideologice*, Turnu Severin, 1933; *Motive hegeliene în scrisul eminescian*, Sibiu, 1934; *Al. Odobescu (privire sintetică asupra operei și personalității)*, Sibiu, 1935; *Zăcăminte folclorice în poezia noastră contemporană*, București, 1936; *„Cei mai rodnici ani ai vieții” lui George Coșbuc. Poetul la Sibiu*, Sibiu, 1936; *„Fenomenul românesc” sub noi priviri critice*, Craiova, 1938; *Conceptul de artă populară*, București, 1939; *Sibiu. Cu 55 figuri în text*, București, 1940; *Gândirea românească în estetică*, Sibiu, 1943; ed. îngr. și pref. Mircea Muthu, Cluj-Napoca, 2003; *Probleme estetice*, Sibiu, 1943; *Drăguș – un sat din Țara Oltului (Făgăraș)*, București, 1945; *Domeniul esteticei*, București, 1947; ed. îngr. și introd. Petru Ursache, Iași, 1998; *Concepția despre artă a lui G. Ibrăileanu*, București, 1955; *Alecu Russo*, București, 1957; *Studii de istorie a teoriei literare românești*, București, 1962; *Conceptul de literatură universală și comparată*, București, 1967; *Principii de literatură comparată*, București, 1969; *Arta populară și relațiile ei*, București, 1971; *Aspecte naționale ale curentelor literare internaționale*, București, 1973; *Dezbateri critice*, București, 1977; *Viziunea cosmică în poezia românească*, Iași, 1982. **Traduceri:** Paul van Tieghem, *Literatura comparată*, pref. trad., București, 1966; *Epopeea lui Ghilgameș*, București, 1966 (în colaborare cu Virginia Șerbănescu).

Repere bibliografice: Călinescu, *Opere*, I, *478*, II, *314–319*, III, *436–444*, *1487–1488*; Emil Cioran, *„Aspecte și atitudini ideologice”*, „Azi”, 1933, 3; Chinezu, *Pagini*, *247–251*; Constantinescu, *Scrieri*, II, *445–464*; Mircea Vulcănescu, *Tradiționalism fără tradiție sau Bonjurism gen 1934*, CL, 1934, 2; Paul Zarifopol, *„Motive hegeliene în scrisul eminescian”*, RFR, 1934, 5; Paul Zarifopol, *Despre ideologia lui M. Eminescu*, RFR, 1934, 5; Mircea Eliade, *„Al. Odobescu”*, F, 1935, 3; Șuluțiu, *Scriitori*, *359–361*; Gh. Vrabie, *„Conceptul de artă populară”*, G, 1940, 1; Perpessicius, *Opere*, IX, *316–317*; D. Gusti, [*Raport de premiere – „Conceptul de artă populară”*], AAR, t. LXI, 1940–1941; Șerban Cioculescu, *Un suflet mare: Alecu Russo*, GL, 1957, 41; Liviu Rusu, *„Conceptul de literatură universală și comparată”*, VR, 1967, 12; Dan Grigorescu, *„Principii de literatură comparată”*, RITL, 1969, 4; Balotă, *Labirint*, *412–416*; Adrian Fochi, *„Arta populară și relațiile ei”*, RITL, 1971, 3; Bucur, *Istoriografia*, *563–567*; Crohmălniceanu, *Literatura*, III, *446–447*; *Omagiu profesorului Al. Dima*, coordonator A. Loghin, Iași, 1975; Paul Cornea, *Conceptul de istorie literară în cultura românească*, București, 1978, *67–68*; Dobrescu, *Foiletoane*, I, *64–67*; Mihăilescu, *Conceptul*, II, *195–200*; *In memoriam. Alexandru Dima*, coordonator I.D. Lăudat, Iași, 1979; Velea, *Universaliști*, *39–48*; Mănucă, *Perspective*, *198–210*; *Dicț. esențial*, *248–250*; Mircea Muthu, *Studii de estetică românească*, Cluj-Napoca, 2005, *60–67*; Datcu, *Dicț. etnolog.*, *324–325*; Popa, *Ist. lit.*, II, *1061*, *passim*. ***N.M.***

DIMA, Simona-Grazia (7.X.1958, Timişoara), poetă, eseistă. Părinţii, Valentina Dima şi Simion Dima, sunt scriitori. **D.** a urmat la Timişoara Liceul „C. Diaconovici-Loga" (1974–1978) şi Facultatea de Filologie, secţia engleză–română (1978–1982). Traseul ei profesional include un an de profesorat la Variaş, în judeţul Timiş, apoi un an ca traducătoare la Electromotor Timişoara, după care, din 1984, a funcţionat ca bibliotecară la Biblioteca Judeţeană Timiş. Din 1990 se angajează ca traducătoare la sucursala Timişoara a Institutului de Studii şi Proiectări Energetice din Bucureşti. În 2000 pleacă la Bucureşti, în centrala aceluiaşi institut, dar peste un an intră în redacţia revistei „Contemporanul – Ideea europeană", iar în 2003 trece ca muzeograf, pentru scurtă vreme, la Muzeul Literaturii Române, fiind apoi redactor de rubrică la „Revista română de sociologie" („Romanian Journal of Sociology"), publicaţie a Institutului de Sociologie „D. Gusti" al Academiei Române. A debutat în „Almanahul literar" (1978) cu poemul *În lumina ce creşte*, ulterior semnând în volumul colectiv de poezie *Caietul debutanţilor pe 1980–1981*. Prima carte personală, *Ecuaţie liniştită*, îi apare în 1985. De-a lungul anilor, a colaborat cu poeme, cronici, eseuri, traduceri la numeroase reviste. Este prezentă în antologii publicate în ţară sau în străinătate. În 1998 i s-a acordat Premiul Uniunii Scriitorilor, Filiala Timişoara. Ca secretar al PEN-Clubului Român (din 2006), a participat la diverse conferinţe, festivaluri şi congrese internaţionale (Germania, Franţa, Italia, Slovenia, Republica Macedonia, Ungaria, Slovacia, Serbia).

D. propune o poezie elaborată, de certă încărcătură livrescă, respectând echilibrul şi solemnitatea discursului. În timp, descoperind „căile beatitudinii", lirica ei câştigă temperat în pasionalitate. **D.** refuză sentimentalismul dulceag ori ludismul ironic-ingenios, nu agreează nici stilul aluziv, esopic, pe linie politică. Se refugiază într-un spaţiu utopic, în speranţa accederii la esenţe. Probabil că *Noaptea romană* (1997) marchează explicit această detaşare. Autoarea inventează un loc poetic, fiindcă Abstrus şi Noremaion (ca „ţinut imponderabil") sunt termeni toponimici, dar, mai important, sunt două tărâmuri inevitabil complementare. Poeta reuşeşte să privească „prin inima copilăriei" (norii sunt chiar „ochi ai bucuriei") şi în acelaşi timp să convoace „părinţi sfătoşi", învăluind himericu-i ţinut cu „o lumină sperioasă". Convinsă că blândeţea stăpâneşte lumea, încearcă mântuirea prin confesiune. Sensibilă şi instruită, mai degrabă retractilă, **D.** face din poezie „un crez trăit". Cu migală de miniaturist, culege sunetul „păcatelor gândirii" şi vrea să atingă o împăcare luminoasă, stăpânită de solaritate, graţie, discreţie şi, neapărat, distincţie. De o candoare creativă deloc mimată, poeta dovedeşte „un calm tensionat". Marcel Pop-Corniş desluşeşte „unele sensuri cvasiezoterice" chiar în versurile ei de început şi detectează acolo impersonalism şi ample ritualuri cosmice, ceea ce conferă discursului „o formă euristică". Îmbătată de „urcuşul divin al frazei", poeta redescoperă mirabilul. „Fiecare por al lumii" îngână un cântec, o dăruită revărsare de lumină îmbracă lumea în tihnă, bunătate şi îngăduinţă. O lume într-o zbatere, totuşi, tensionată de un „miracol asimetric", atentând la spiritul geometric, la acel glacial lirism intelectualizat, bântuit de un „clocot exuberant". Într-un context răvăşit de furii demitizante, poeta se încumetă să pledeze pentru resacralizare. Invocând o „altă vedere", este încrezătoare în „văzul care niciodată nu piere", crede că „să ştii să vezi e fericirea" (*Ştiinţa văzului*). Autoarea face naveta între doi poli (copilul „bezmetic"/ râvnita înțelepciune „deplină") și ezită fertil între o prospeţime ludică şi „focul ermetic", aspirând la poemul cristalizat. O poezie de viziune, celebrând „iluminările", etalând o dimensiune criptică, cum observa Radu Voinescu. Pe de altă parte, năzuind, prin lecturi ezoterice, spre „cartea ascunsă", îşi citeşte cu atenţie confraţii, livrând calde exerciţii de admiraţie și jurnale de lectură în *Labirint fără minotaur* (2008) sau în *Blândeţea scorpionului* (2011). O antologie din 2006 (realizată în colaborare cu Aurelian Titu Dumitrescu), cuprinzând răspunsurile a 25 de scriitori cu privire la modelele poeziei franceze (Baudelaire, Verlaine, Rimbaud, Mallarmé), şi o traducere, *Ramana Maharshi sau Calea cunoaşterii supreme* de Arthur Osborne (2003), îi completează bibliografia.

SCRIERI: *Ecuaţie liniştită*, Bucureşti, 1985; *Dimineţile gândului*, Timişoara, 1989; *Scara lui Iacob*, Timişoara, 1995; *Focul matematic*, Bucureşti, 1997; *Noaptea romană*, Târgu Mureş, 1997; *Confesor de tigri*, Botoşani, 1998; *Călătorii apocrife*, Piteşti, 2002; *Ultimul etrusc*, Timişoara, 2002; *Dreptul rănii de a rămâne deschisă*, Bucureşti, 2003; *Labirint fără minotaur*, postfaţă Mircea Horia Simionescu, Bucureşti, 2008; *La ora fulgerului*, Cluj-Napoca, 2009; *Blândeţea scorpionului*, Bucureşti, 2011; *Interiorul lucrurilor*, Bucureşti, 2011; *Unirea în duh* (în colaborare), Bucureşti, 2011.

Repere bibliografice: Marcel Pop-Corniş, *Vă prezentăm un tânăr poet: Simona-Grazia Dima,* O, 1980, 29; Vasile Popovici, *O poetă*, O, 1986, 10; Adrian Dinu Rachieru, [*Simona-Grazia Dima*], AST, 1987, 7, LCF, 1995, 43, „Zburătorul", 1997, 1–3, CNT, 2000, 17, 2011, 2, CL, 2004, 2; Coşovei, *Pornind*, *175–178*; Al. Cistelecan, *Scara graţiei*, LCF, 1995, 42; Ştefan Borbély, [*Simona-Grazia Dima*], PSS, 1997, 10, APF, 2012, 2; Cornel Ungureanu, *Simona-Grazia şi paradisurile poeziei*, O, 1998, 2; Diaconu, *Feţele*, *170–175*; Alexandru Lungu, *Veghe neaburită*, „Argo" (Bonn), 1999, 20; Grigurcu, *Poezie*, I, *555–557*; *Dicţ. Banat*, *243–246*; Mircea A. Diaconu, *Atelierele poeziei*, Bucureşti, 2005, *197–199*; Radu Voinescu, *Subiecte I. Scriitori români contemporani*, Bucureşti, 2005, *232–249*; Ioan Moldovan, *„Interiorul lucrurilor"*, F, 2012, 6. ***A.D.R.***

DIMA, Ştefan (23.XI.1906, Fundeni–Zărneşti, j. Buzău – ?), poet, eseist. Este fiul Smarandei şi al lui Gheorghe Dima, ţărani. Urmează Şcoala Normală la Buzău, iar la Bucureşti termină în 1929 Liceul „Gh. Şincai" şi în 1934 Facultatea de Litere şi Filosofie, obţinând diplome de licenţă la ambele profiluri. S-a specializat urmând studii de estetică la Viena. În perioada 1935–1970 a fost profesor secundar la Buzău, Alba Iulia şi Bucureşti. A debutat cu versuri la „Vlăstarul" (Buzău) în 1927, apoi a colaborat cu poezii şi articole literare la „Litere", „Discobolul", „Cuvântul liber", „Viaţa literară", „Azi", „Revista Fundaţiilor Regale", „Universul literar".

Versurile din primul volum al lui **D.**, *Lumini în interior* (1934), par o consemnare aleatoare a propriei existenţe sufleteşti, expresie sui-generis, modernistă şi nonconformistă, a unei atitudini contemplativ-filosofice. Experienţe negative, revelaţii triste, imaginea lumii ca amestec de elemente disparate, evoluând haotic, perceperea vieţii ca efect al unor jocuri absurde şi, peste toate, obsedanta conştiinţă a sfârşitului alungă iluziile şi provoacă o suferinţă profundă. Poetul vede un remediu doar în călătoria spre starea de dinaintea genezei, neclintită şi nemăsurată de timp. Cu anii, angoasa se mai estompează, viziunea tenebroasă se mai limpezeşte şi în următoarele volume – *Integrare în vis* (1967), *Al acestei memorii* (1984), *Clepsidra tăcută* (1988) – **D.** pare tot mai pătruns de armonia luminoasă a naturii, de consubstanţialitatea omului şi a cuvintelor şi are senzaţia deplinei integrări în existenţa generală. Memoria devine un „univers convergent", o concentrare fantastică de imagini şi sensuri. Eul poetic îşi afirmă credinţa că existenţa este posibilă şi după sfârşitul pământesc, atenuându-şi obsesia paralizantă a morţii. Pe aceste coordonate, extrem de ambiţioase, evoluează poetul, care se prezintă de la bun început ca fiind logodit cu „vestala elegiei", ca „mirele unei solitudini înalte". De la poezia ca plâns abisal **D.** trece şi încearcă a-i conferi un statut transcendental – „sensul lumii e poezia". Sedus de teoria mallarmeană a creării unui limbaj poetic în sine, ermetic, sibilinic, dar şi de demonstraţiile suprarealiste, care acordau prioritate întâmplărilor de la nivelul subconştientului şi al visului, **D.** a scris numeroase texte situate la graniţa dintre originalitate şi ermetism, pe de o parte, sau improprietate şi neclaritate, pe de alta. De altfel, autorul lor recunoaşte că are „imagini şi cuvinte cu forme de nori", schimbătoare, în combinaţii instabile, de unde şi aspectul de poezie fără contururi precise, inconsistentă, artificială, fără forţă de iradiere sau, cum singur spune, „elegii cu ferestre închise".

SCRIERI: *Lumini în interior*, Bucureşti, 1934; *Integrare în vis*, pref. Dumitru Petrescu, Bucureşti, 1967; *Al acestei memorii*, Bucureşti, 1984; *Clepsidra tăcută*, Bucureşti, 1988; *Gândirea poetică şi cuvintele*, Bucureşti, 1992; *Introspecta poesis*, Bucureşti, 1993; *Zilele care ne poartă*, Bucureşti, 1995.

Repere bibliografice: Pompiliu Constantinescu, *„Lumini în interior"*, VRA, 1934, 330; Matei Alexandrescu, *„Lumini în interior"*, „Litere", 1934, 7; M.G. Constantinescu, *„Lumini în interior"*, U, 1934, 90; Nicolae Roşu, *„Lumini în interior"*, CRE, 1934, 2231; Al. Robot, *„Lumini în interior"*, RP, 1934, 4888; P. Mar. [Pericle Martinescu], *„Lumini în interior"*, „Munca literară şi artistică", 1934, 12; Ion I. Cantacuzino, *„Lumini în interior"*, CL, 1934, 4; Perpessicius, *Opere*, VII, *15–16*; Marin Mincu, *„Integrare în vis"*, GL, 1967, 50; *Scrisoare de la Ştefan Dima. 1980*, ADLTR, D-38; Mariana Lazăr, *„Clepsidra tăcută"*, ST, 1990, 4; Dumitriu Istrate Ruşeţeanu, *Restituiri şi referinţe critice. Eseistul şi poetul buzoian Ştefan Dima*, Buzău, 2010. ***C.T.***

DIMACHI, Neculai (c. 1777 – 16.X.1836, Iaşi), autor de versuri şi autor dramatic. Coborâtor dintr-o familie de boieri de origine grecească, **D.** este fiul marelui vornic, iar mai târziu mare logofăt, Manolache Dimachi. În 1803, tânăr căminar, e primit în Divan. În opoziţie sub domnitorul Ioan Sandu Sturdza, ajunge chiar să candideze la domnie, împotriva lui Mihail Sturdza, în 1834. Vel vornic, preşedinte al Tribunalului Apelativ în vremea Regulamentului Organic, se ocupă, când are prilejul, de negoţuri. Dintre cele trei fiice, cea mai mare, Catinca, potrivit unei legende îndoielnice, ar fi avut un amestec în aventura galantă ce ar fi grăbit sfârşitul poetului Al. Hrisoverghi. Cu puţin timp înainte de a muri, **D.**, care

renunţase la poezie încă din vremea primei tinereţi, a vrut să-şi distrugă manuscrisele. Într-o vreme el dobândise o anume notorietate prin stihurile lui – nepublicate – făcute pentru propria-i plăcere ori improvizate „din poronca" cine ştie cui.

Lirica lui **D.**, preponderent erotică, nu se îndepărtează prea mult de aceea a lui Costache Conachi şi Alecu Văcărescu. Sunt acrostihuri galante, în care, într-un chip convenţional, se aduce un prinos amorului. Lamentaţiile îndrăgostitului fără noroc nu sunt departe de tânguirile din cântecele de lume. Luna e o prezenţă aproape obsesivă, de obicei străină şi neprietenoasă, şi un anume simţ al naturii nu-i lipseşte lui **D.** La fel cu poeţii anacreontici sau petrarchişti, cultivă şi el contrastul, însă într-o manieră artificială. Dintre producţiile lui poetice, mai cunoscută este *Piima lui Neculai Dimachi asupra vistieresei Anica Roset*, care a circulat sub un titlu dedus din conţinutul poemului, *Corabia pe valuri*. Înzestrat cu simţ de observaţie şi nu lipsit de umor, **D.** a compus şi versuri satirice, mai izbutite decât cele elegiace. Sprinţara scenetă *O adunare a trii cucoane*, unde sunt ironizate cochetăria şi mania clevetelii, vădeşte predispoziţii de autor dramatic. În colaborare cu Costache Conachi şi cu Dumitrache Beldiman, scrie *Comedie banului Costandin Canta, ce-i zâc Căbujan şi Cavaler Cucoş*, unde e creionată figura grotescă a unui avar. I s-a atribuit şi piesa *Sfatul familiii* (publicată de Şerban Cioculescu în 1961), una din primele comedii româneşti originale. Din câteva linii mai îngroşate, autorul ştie să surprindă un profil.

SCRIERI: *Comedie banului Costandin Canta, ce-i zâc Căbujan şi Cavaler Cucoş* (în colaborare cu Costache Conachi şi Dumitrache Beldiman), în *Începuturile teatrului românesc*, îngr. şi pref. Tiberiu Avramescu, Bucureşti, 1963, *40–46*; *Poezii*, în *Poezia română clasică (De la Dosoftei la Octavian Goga)*, I, îngr. Al. Piru şi Ioan Şerban, pref. Al. Piru, Bucureşti, 1970, *103–106*.

Repere bibliografice: G. Bogdan-Duică, *Un poet moldovan pierdut*, VR, 1906, 3; Popovici, *Studii*, I, *422–424*; Cioculescu, *Varietăţi*, *93–121*; *Ist. lit.*, II, *210–215*; Piru, *Ist. lit.*, II, *280–287*; Brădăţeanu, *Comedia*, *31–36*; Cornea, *Originile*, *129, 149–151*; *Dicţ. lit. 1900*, *278–279*; Vasile Sandu, *Un observator al moravurilor*, MS, 1987, 1.

F.F.

DIMA-DRĂGAN, Corneliu (25.XII.1936, Bacău – 16.XI.1986, Toronto, Canada), bibliolog, istoric literar. Este fiul Floricăi Dima-Drăgan (n. Popescu), asistentă medicală, şi al lui Petru Dima-Drăgan, contabil. Începe şcoala primară la Bacău, o continuă la Tecuci, termină Şcoala Medie nr. 1 din Bacău (1953) şi Facultatea de Filologie din Bucureşti (1958). În 1973 îşi susţine teza de doctorat, *Biblioteci medievale româneşti*, sub conducerea profesorului Dan Simonescu. Funcţionează ca bibliotecar la Biblioteca Centrală Universitară din Bucureşti (1958), redactor la Editura de Stat (1958), inspector în Ministerul Culturii (1960–1962), bibliograf la Biblioteca Centrală de Stat (1962), redactor la „Călăuza bibliotecarului" (1963), conferenţiar la secţia de biblioteconomie a Institutului Pedagogic din Bucureşti (1963–1970), secţie transferată la Universitatea din Bucureşti, unde profesează până în 1977, când, după cererea de plecare definitivă din ţară, i se desface contractul de muncă. În iulie 1979 emigrează la Toronto (Canada), unde preia conducerea Societăţii de Studii Româneşti, editează „Tricolorul" (1980–1986), cu suplimentul „Ethos românesc", „Luceafărul" şi relansează buletinul „Studia bibliologica", iniţiat la Bucureşti în 1964. A fost asasinat în condiţii neelucidate, o ipoteză fiind că ar fi încercat să renunţe la colaborarea, de mai mulţi ani, cu Securitatea ceauşistă. **D.** debutează în „Călăuza bibliotecarului" (1959) şi editorial în 1966 cu *Scriitorii noştri clasici şi problemele culturii de masă*. În manuscris a lăsat volumul de versuri *Silex înflorit*. Mai colaborează la „Îndrumătorul cultural", „Revista bibliotecilor", „Studii şi cercetări de bibliologie", „Revue roumaine d'histoire", „Ateneu", „România literară", „Ramuri", „Mitropolia Olteniei", „Biserica Ortodoxă Română", „Luceafărul", „Revue des études sud-est européennes" ş.a.

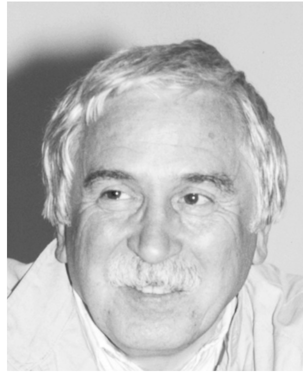
Format sub îndrumarea lui Dan Simonescu, **D.** devine un aplicat bibliolog şi documentarist, lucrările sale fiind bazate pe surse arhivistice de primă mărime. Cu acribie, dar şi cu multă pasiune, reconstituie biblioteca stolnicului Constantin Cantacuzino, apoi elaborează o documentată monografie, *Constantin Cantacuzino stolnicul, un umanist român* (1970, în colaborare cu Livia Bacâru). Despre scriitori, cărţile şi manuscrisele lor, istorie, semnificaţia scrisului, organizare, circulaţie şi destin postum al cărţilor sunt nenumărate informaţii erudite în alte lucrări, fiecare fiind un preţios vademecum: *Ex libris. Bibliologie şi bibliofilie* (1973), *Biblioteci umaniste româneşti* (1974), *Manuscrise miniate franceze în colecţii româneşti* (1978).

SCRIERI: *Scriitorii noştri clasici şi problemele culturii de masă*, Bucureşti, 1966; *Biblioteca marelui umanist român Constantin Cantacuzino stolnicul (1640–1716)* (în colaborare cu Livia Bacâru), pref. Virgil Cândea, Bucureşti, 1966; *Constantin Cantacuzino stolnicul, un umanist român* (în colaborare cu Livia Bacâru), Bucureşti, 1970; *Ex libris.*

Bibliologie şi bibliofilie, Bucureşti, 1973; *Bălcescu şi alţi deţinuţi politici la Mărgineni*, Bălceşti pe Topolog, 1974; *Biblioteci umaniste româneşti*, pref. Gheorghe Cronţ, Bucureşti, 1974; *Bibliologie generală*, I, Bucureşti, 1976; *Manuscrise miniate franceze în colecţii româneşti* (în colaborare cu Gheorghe Buluţă), Bucureşti, 1978.

Repere bibliografice: Gheorghe Buluţă, *O viaţă în şi pentru bibliotecă*, „Biblioteca", 1997, 2; Constantin Eretescu, *Lumea exilului (II)*, OC, 2002, 122; Alexandru Niculescu, *Exilaţii noştri*, RL, 2003, 25; Manolescu, *Enciclopedia, 249–250*. ***T.N.***

DIMÂNDAREA, publicaţie apărută la Bucureşti, lunar, între iunie 1937 şi aprilie 1940, cu subtitlul „Revistă naţională de educaţie şi cultură". Titlul înseamnă în dialect macedonean „Porunca". Articolul-program semnat de directorul Ion Foti cere „o revenire la clasicism, la severa atitudine a unui Eschil sau Dante, o reînnoire a credinţei în forţele morale adevărate ale omenirii". Colaborează cu poezii G. Murnu, Nuşi Tulliu, I.U. Soricu, N. Caratană, Virgiliu Cuffa, C. Scrima, Gh. Perdichi, Zicu Araia, N. Rădulescu-Niger, C. Constante, iar cu proză Dimitrie Cuclin, I.C. Vissarion. Se publică articole diverse, precum *Scrierile politice ale lui Eminescu* (1937), *Centenarul lui Titu Maiorescu* (1940), portrete şi evocări ale lui Octavian Goga, I.U. Soricu, Ovid Densusianu. Un loc important îl ocupă textele despre limba, cultura şi tradiţiile românilor sud-dunăreni, cum ar fi: *Poezia populară la macedo-români* (Nuşi Tulliu), *Românii macedoneni şi colonizarea* (Spiru Bojgoli), *Pentru cine şi alături de cine trebuie să luptăm noi, aromânii?* (P. Bucovalla), *Despre poetul H. Zalacosta* (V. Diamandi-Aminceanul), *Problema aromânilor* (I. Nica), *Macedo-românii în istorie* (Ion Foti), *Despre poetul Costa Crystalli* (Vasile Diamandi-Aminceanul), *Din istoria românilor balcanici* (G. Murnu), *Aromânii în lumina cântecelor populare albaneze* (Dimitrie P. Pascu), *Poezia pătimirii şi a meliorismului în literatura aromânească* (I. Gh. Scrima), *Cântece populare aromâneşti după izvoare slave* (Vasile Christu), *Poezia armatolilor în literatura populară neogreacă* (Ion Scrima) ş.a. De o atenţie deosebită beneficiază literatura neogreacă prin traducerile din Campanis, Mavlis, Eftaliotis, C. Palamas, Aristotel Valaoritis. O nouă serie apare din 1994, mai întâi trimestrial, apoi lunar (între 2003–2006), ca revistă de cultură editată de Fundaţia Culturală Aromână Dimândarea Părintească, supliment al revistelor „Frăţia" din Tirana şi „Deşteptarea" din Bucureşti, sub direcţia lui Hristu Cândroveanu. ***M.Pp.***

DIMISIANU, Gabriel (25.I.1936, Brăila), critic și istoric literar.

Este fiul Marioarei (n. Burtan) şi al lui Iancu Dimisiano, librar. A urmat şcoala primară şi Liceul „N. Bălcescu" din Brăila (1942–1953), iar studiile universitare la Facultatea de Filologie din Bucureşti, absolvită în 1958. A fost corector și redactor la „Gazeta literară" (1958–1967), redactor-şef adjunct la „Amfiteatru" (1967–1968), redactor-şef adjunct la „România literară" (1968–1984), din 1990 redactor-şef, iar din 1993 până în 2009 director adjunct la aceeaşi revistă. A fost membru în Consiliul Uniunii Scriitorilor şi membru în Comitetul Director. Debutează în presă în 1958, la „Gazeta literară", cu o recenzie la o carte sovietică. A mai colaborat la „Contemporanul", „Luceafărul", „Flacăra", „Convorbiri literare", „Steaua", „Ramuri", „22" ş.a. Este distins, între altele, cu Premiul „Titu Maiorescu" al Academiei Române (2003) și cu Premiul Național de Literatură (2011), decernat de Uniunea Scriitorilor.

Debutul editorial al lui **D.** e reprezentat de *Schiţe de critică*, volum apărut în 1966, ce se resimte, ca mai toate scrierile epocii, de pe urma sociologismului şi a dogmatismului. În ciuda unor aprecieri conjuncturale, criticul se relevă ca un spirit penetrant, ştiind să distingă valoarea. Această culegere de cronici, ca şi cele ce i-au urmat, are profilul „menţiunilor critice" ale lui Perpessicius, deşi formulările sunt mai puţin ceremonioase. Începând cu volumul *Prozatori de azi* (1970), **D.** se angajează într-o luptă consecventă împotriva dogmatismului. Scriitorii pe care îi comentează, pe unii în repetate rânduri (Marin Preda, Ştefan Bănulescu, Fănuş Neagu, Nicolae Velea, Nicolae Breban, Teodor Mazilu, Ion Băieşu, Al. Ivasiuc, D.R. Popescu, Sorin Titel, D. Ţepeneag, Petru Popescu, George Bălăiţă ş.a.), intră, observă criticul, în polemică implicită cu proza schematică şi conformistă a anilor '50. Remarcându-le modernitatea, comentatorul constată că aceşti autori se dezinteresează de stricta „verosimilitate", au

capacitate de sinteză, preferă adesea reprezentările metaforice şi simbolice, deconstrucţia, tehnica sugestiei, retragerea în parabolă şi vizionarism, eseismul. Ei refac legăturile cu marea proză interbelică. În acest volum cronicile sunt organizate pe baza unor idei structurante (*Realismul complex, social şi psihologic: Marin Preda*, *O tendinţă spre romanul „total": Nicolae Breban* etc.), ceea ce dovedeşte nu numai aptitudinea criticului de a urmări fenomenul contemporan în evoluţia lui, dar şi comprehensiunea faţă de marea varietate a formulelor epice şi ambiţia de a le sistematiza într-o veritabilă istorie a prozei româneşti postbelice. Spirit lovinescian, **D.** e mereu atent la scara de valori, puţini fiind poeţii şi mai ales prozatorii şi criticii despre care să nu fi scris. Se îndreaptă cu precădere spre deceniul al şaptelea, când şi-a conturat el însuşi personalitatea. După volumul *Valori actuale* (1974) urmează *Nouă prozatori* (1977; Premiul Uniunii Scriitorilor), unde se afirmă în deplina maturitate a mijloacelor sale criticul pasionat al actualităţii, care consacră mici studii monografice unor scriitori importanţi despre care scrisese anterior, ca şi altora la fel de importanţi, precum Augustin Buzura. Investigând literatura cu un viu spirit analitic şi condus aproape mereu de simţul valorii şi al măsurii, autorul mânuieşte un limbaj critic de o pregnanţă stilistică foarte personală. Textul se citeşte nu numai cu interes pentru judecăţile pertinente, dar şi cu reală plăcere. *Opinii literare* (1978) se remarcă în special prin articolele mereu la obiect şi, în genere, lipsite de complezenţă despre criticii şi istoricii literari. *Lecturi libere* (1983; Premiul Uniunii Scriitorilor), ca şi *Subiecte* (1987), alătură cronicilor şi câteva articole despre clasici, cronicarul ţintind şi o panoramare istorico-literară. Dar cuvântul e tot al criticului, care face şi următoarea profesiune de credinţă: „A urmări orientările, preferinţele publicului, a veghea ca acestea să nu fie canalizate impropriu, ci îndreptate către adevăratele valori, iată ţeluri ce slujesc interesele culturii naţionale". Şi el s-a străduit ca aceste idei să definească permanent bogata sa activitate de cronicar. A comentat într-o mai mică măsură operele unor poeţi ca Ştefan Aug. Doinaş, Ion Caraion, Geo Dumitrescu, Ana Blandiana, Adrian Păunescu, Petre Stoica, Ion Horea, Florenţa Albu, Mircea Dinescu, şi într-o mult mai mare măsură pe acelea ale prozatorilor, precum, în afară de cei vizitaţi frecvent, Zaharia Stancu, Eugen Barbu, Titus Popovici, Laurenţiu Fulga, Paul Georgescu, Mircea Horia Simionescu, Matei Călinescu, Marin Sorescu, Radu Petrescu, Petre Sălcudeanu, Bedros Horasangian, Ioan Groşan şi numeroşi alţii. Aproape deopotrivă i-au atras atenţia volumele criticilor şi istoricilor literari Al. Piru, Adrian Marino, Eugen Simion, Nicolae Manolescu, Alexandru Paleologu, Ov. S. Crohmălniceanu, Constantin Ciopraga, Cornel Regman, Nicolae Balotă, Mircea Zaciu, Z. Ornea, Alexandru George, S. Damian, Dumitru Micu, Mircea Tomuş, Lucian Raicu, Valeriu Cristea, Mircea Iorgulescu, Mihai Ungheanu, Mircea Martin, Ion Pop ş.a. Criticul literar a avut câteva „repere", iar o carte a sa din 1990 se şi intitulează astfel, fiind închinată spiritului junimist şi maiorescian, de la care **D.** se revendică şi pe care îl identifică la Pompiliu Constantinescu, Şerban Cioculescu, Perpessicius şi Vladimir Streinu. Volumul este plin de substanţă, conţinând patru portrete critice bine individualizate. Pompiliu Constantinescu, cronicar al operelor la zi, diagnostician aproape fără cusur, vede „literatura ca organism"; Şerban Cioculescu e un raţionalist, partizanul „criticii obiective", pentru care judecata de valoare e obligatorie, înlesnind calea spre adevăr; Perpessicius s-ar caracteriza prin „centrismul estetic", datorită imparţialităţii şi echidistanţei faţă de sămănătorism şi modernism, iar Vladimir Streinu prin teoretizarea personalităţii creatoare, privită ca fiind unică, şi prin oscilaţia între critica pură şi cea istorică. Pe câteşipatru îi caracterizează, în esenţă, fidelitatea faţă de maiorescianism, ca principiu etic şi estetic mereu în vigoare. **D.** are conştiinţa continuităţii acestei tradiţii, în care se înscriu deopotrivă E. Lovinescu şi G. Călinescu, ca şi a aceleia mai larg literare, criticul întorcându-se nu o dată spre mari scriitori, precum Ion Ghica, Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu şi mai ales I.L. Caragiale, pe marginea operei căruia face observaţii întru totul notabile. Subliniind perspectiva istorică ce-l preocupă, a ţinut să elaboreze un studiu mai amplu, atunci când a scris *Introducere în opera lui Constantin Negruzzi* (1984). Calităţile exegetului – spiritul analitic, observaţia percutantă, supleţea şi fineţea expresiei – îşi dau aici o întâlnire fericită. Cartea ilustrează excelent aplicarea stilului critic, îndelung exersat asupra fenomenului contemporan, la opera unui scriitor aparţinând istoriei literare. Rămânând în actualitate și după schimbările politice și culturale post-1989, **D.** și-a strâns foiletoanele din „România literară" în volumele *Lumea criticului* (2000; Premiul Filialei București a Uniunii

Scriitorilor) și *Fragmente contemporane* (2004), în care cardiograma tranziției este înregistrată cu aceeași amenitate tacticoasă ce-i este caracteristică. O atenție specială acordă recuperării secvenței literare dintre 1944 și 1948, de-a lungul căreia apăruseră scrieri importante de Pavel Chihaia, Mihail Fărcășanu (Villara), Constant Tonegaru, Mihail Crama ș.a. Cele câteva schițe confesive care încheiau *Lumea criticului* au trecut într-un volum memorialistic propriu-zis, *Amintiri şi portrete literare* (2003), cuprinzând evocări ale mediului literar și ale câtorva scriitori. **D.** urmează un protocol bonom al rememorării, alegând de regulă partea pozitivă din trecut și tratând cu înțelegere chiar și cazurile mai întunecate. Delicatețea ține loc de psihologie și uniformizează parțial fundalul amintirilor, dar ansamblul, fie și edulcorat, rămâne tonic prin abilitatea de povestitor și de sinteză proprie autorului, atinsă ici și colo de umor și autoironie. Un jurnal din care **D.** a publicat prin reviste rămâne a fi revelat integral, dar nu pare a-i violenta profilul confesiv timid.

Comentator competent, cu o lungă practică, al prozei noastre contemporane, Gabriel Dimisianu nu s-a oprit de fapt niciodată, dacă îi observăm cu atenţie critica, numai la momentul analizei. În recenzia cea mai modestă ca proporţii el deschide larg fereastra meditaţiei. [...] *Metoda criticului, felul abordărilor lui ţin de sinteză. Spre deosebire de adepţii criticii de sondare,* [...] *Gabriel Dimisianu pare preocupat în primul rând de îmbrăţişarea întregului. Ne întăreşte în această impresie scrisul lucid şi disciplinat al autorului, fraza largă, complexă, bine articulată, făcută parcă anume ca să cuprindă fără grabă, cu răbdare, totalitatea faţetelor şi a semnificaţiilor unei cărţi sau a unei întregi literaturi.*

VALERIU CRISTEA

SCRIERI: *Schiţe de critică*, Bucureşti, 1966; *Prozatori de azi*, Bucureşti, 1970; *Valori actuale*, Bucureşti, 1974; *Nouă prozatori*, Bucureşti, 1977; *Opinii literare*, Bucureşti, 1978; *Lecturi libere*, Bucureşti, 1983; *Introducere în opera lui Constantin Negruzzi*, Bucureşti, 1984; ed. (*Constantin Negruzzi*), București, 2007; *Subiecte*, Bucureşti, 1987; *Repere*, Bucureşti, 1990; *Clasici români din secolele XIX şi XX*, Bucureşti, 1996; *Lumea criticului*, Bucureşti, 2000; *Amintiri şi portrete literare*, Bucureşti, 2003; ed. (*Oameni și cărți*), București, 2008; *Fragmente contemporane*, Bucureşti, 2004.

Repere bibliografice: Raicu, *Structuri*, *343–345*; Grigurcu, *Idei*, *197–201*; Regman, *Colocvial*, *86–87*; Cristea, *Domeniul*, *401–405*; Iorgulescu, *Al doilea rond*, *143–146*; Raicu, *Critica*, *458–462*; Iorgulescu, *Scriitori*, *295–297*; Simion, *Scriitori*, I (1978), *739–742*; Zaciu, *Lancea*, *179–189*; Raicu, *Contemporani*, *204–208*; Grigurcu, *Critici*, *360–366*; Culcer, *Serii*, *115–120*; Cristea, *Modestie*, *239–243*; Cristea, *A scrie*, *107–112*; Z. Ornea, *O vocaţie insuficient fructificată*, RL, 1997, 12; Grigurcu, *Peisaj*, II, *78–86*, III, *333–352*; Grigurcu, *Imposibila*, *352–359*; *Dicţ. esenţial*, *250–251*; Cristea-Enache, *Concert*, *304–310;* Manolescu, *Lista*, III, *258–261*; Mircea Iorgulescu, *Din Atlantida*, „22", 2002, 6; Holban, *Portrete*, I, *330–334*; Nicoleta Sălcudeanu, *Rescriptorul ideal*, CU, 2005, 3; Boldea, *Vârstele*, *90–94*; Cristea-Enache, *București*, *459–465*; Grigurcu, *De la un critic*, *159–169*; Ștefănescu, *Istoria*, *765–772*; Holban, *Ist. lit.*, III, *26–31*; Simion, *Fragmente*, V, *322–324*; Al. Cistelecan, *Memorialistul senin*, CLT, 2008, 48; Manolescu, *Istoria*, *1229–1231*. ***Al. S.***

DIMITRESCU, Christea (Christu) N. (26.V.1878, Bucureşti – 1956), poet, publicist. Fiu al Elenei (n. Slăniceanu) şi al lui Nicolae Dimitrescu, funcţionar, **D.** se îndreaptă spre o carieră publică şi literară întocmai ca unchiul său, scriitorul Cristu S. Negoescu. A întreprins, pe urmele acestuia, studii în litere şi drept (obţine licenţa cu teza *Adopţiunea în dreptul roman şi român*). Funcţionar în diferite ministere (Justiţie, Finanţe, Educaţie Naţională) sau la Casa Artelor, director la Muzeul Comercial şi Industrial, a practicat concomitent avocatura şi a predat literatura la Academia de Muzică şi Artă Dramatică, fondată de Th. M. Stoenescu. A fost căsătorit, între 1908 şi 1911, cu poeta Claudia Millian.

D. îşi publică primele versuri în 1896, în „Revista literară" (recunoscută pentru afilierea la „Literatorul") şi în „Adevărul ilustrat". Din lirica sfârşitului de veac poetul împrumută şabloane şi convenţii: minore lamentaţii şi arpegii triste ori, „sub clare nopţi de Pampelună", mirajul unor „ţări cu cerul violet", emfază, declamaţii teatrale în notă epicureană, expansivă, contrariate de frisonul morţii, „poze" nostalgice sau, la rigoare, bagatelizând idila cu un vioi accent, făcând mai tot discursul suspectabil. Sonorităţi exotice, livreşti, afirmă pe alocuri relaţia cu o retorică impusă odată cu pleiada următoare, simbolistă, de poeţi. Cu ezitări şi obscurităţi, câteva tălmăciri (din Victor Hugo, Petőfi Sándor, Giacomo Leopardi sau Catulle Mendès) nu trec de faza sârguinţei juvenile. Tenace, **D.** forţează intrarea în Parnas până în preajma celui de-al Doilea Război Mondial; cu înclinaţii de moralist, cultivă maxima şi paradoxul, pastelul neoclasic, catrenul umoristic. Produce, cu elan artizanal, pantume îndeosebi (ceea ce speră, cu naivitate, să-l singularizeze în peisajul literar), rondeluri şi sonete, modeste altfel şi departe de turnura impecabilă pe care o pretinde genul. De regăsit frecvent în periodice, pseudonimul favorit, Cridim, e preluat şi pe coperta culegerilor editate

compact întrucâtva după 1900, apoi la intervale tot mai mari; excepţie face întâia carte, *Florile iubirei*, semnată Christ N. Dimitrescu, în 1901, an fast şi pentru umorist, care ieşea la rampă cu cel dintâi volum din *Quatrene* (grafia din original reda titlul în nota preţios latinizantă vizibil agreată de poet). Cu ambele volume ale seriei (al doilea apare în 1903), nu pregetă să candideze la un premiu academic, gest dezinvolt, ce pune în vizibil dezacord pe doi dintre „nemuritorii" raportori. Continuă a-şi exersa floreta în *Epigrame* (1908); rezistă mai ales cu hazul scos din lumea literară (gafele unor confraţi sunt „ţinte" şi pretexte predilecte) şi trece printre „clasici" între urmaşii breslei (Sofronie Ivanovici, N. Crevedia, A.C. Calotescu-Neicu îi află locul în antologiile ce se vor consacra, la noi, umorului, catrenului şi autorilor de duh); G. Călinescu însuşi rezerva epigramistului un paragraf în *Istoria literaturii de la origini până în prezent*. În schimb, poetul pragului de veac, vetust, dispare, repede uitat, în valul marelui lirism adus de anii interbelici. În *Zale roşii* (1919) grupase versuri aşa-zis „eroice"; o ultimă plachetă, anodină, *Aripi albe* (1932), pretinde să exprime, în serbede pastişe, trăiri subtile şi extaze mistice. Sub nume propriu ori sub varii, fanteziste semnături–iniţiale, prescurtări, multe ca variante la Cridim, sau Keops (Cheops), Kapa, Kapa-Ro, Aferim, Moş Cuminte, Lacrima Christi, Palma Christi, Stan Bostan, Virus, Critic etc., **D.**, poligraf şcolit şi gazetar de oarecare notorietate, colaborează, rutinier, la ziare şi reviste dintre cele mai diverse din primele decade ale veacului trecut: „Moş Teacă", „Foaia populară", „Moda ilustrată", „Apărarea naţională", „Epoca", „Patriotul", „Zeflemeaua", „Forţa morală", „Tribuna literară", „Cronica", „Tribuna familiei", „Observatorul", „Duminica", „Românul literar şi politic", „Revista albă", „Ţara", „Biruinţa", „Universul literar", „Ileana", „Dunărea de Jos", „Guriţa", „Viitorul", „Alandala", „Versuri şi proză", „Săptămâna politică şi culturală", „Drepturile femeii", „Noi pagini literare", „Universul", „România de mâine", „Naţionalul", „Palatul de Justiţie", „Cronicarul", „Literatorul", „Politica", „Teatrul de mâine", „Democratul", „Gazeta Capitalei", „Dimineaţa", „Răsăritul", „Actualitatea", „Lumea copiilor", „Cultura poporului", „Ţara voievozilor", „Veselia", „Universul copiilor", „Fântâna darurilor", „Luceafărul literar şi artistic", „Omul liber", „Revista scriitoarelor şi scriitorilor români", „Isis", „Cuvânt bun", „Ortodoxia", „Gazeta", „Duminica copiilor", „Luceafărul literar şi critic", „Epigrama", „Curentul magazin", „Progresul literar", „Rapid", „Glasul neamului", „Curentul pentru copii şi tineret" ş.a. (cifra finală însumând, probabil, peste o sută douăzeci de titluri). Prestaţia în fruntea unor publicaţii croite în tipar occidental, cu sprijinul unor cercuri mondene şi artistice (în stilul consacrat de „L'Illustration" şi cu o grafică de zile mari, asigurată de maeştrii Curţii, Foto Julietta, Foto Buzdugan, Foto Royal), deschide un episod fertil în jurnalistica lui **D.**, poetul exersând după 1910 consecvent (odată cu numirea sa ca prim-redactor al revistei „Ilustraţia", apoi ca secretar sau director de redacţie la „Ilustraţiunea naţională", „Ilustraţia neamului nostru" ş.a.) şi în postura cronicarului de artă; interesat de plastică îndeosebi, a mai lăsat şi comentarii de spectacol, profile de actori, succinte prezentări de cărţi ş.a. Perseverent, prob în consemnarea evenimentelor „la zi", **D.**, mai curând un barometru al opiniei comune, va oferi, în cronicile sale impresioniste, în note, dări de seamă, bilanţuri, detalii numeroase şi utile reconstituirii unor aspecte din mişcarea artelor în epocă. Comentatorul prinde pulsul sălilor de expoziţii, reţine noutăţile care survin la Salonul Oficial, prestigiul unor expozanţi (pe care îi va urmări în timp), cota în creştere sau în scădere a acestora la „bursa" vremii. Treptat, preocupările se diversifică, integrând sfera esteticii ambientale – arhitectură, grupuri sculpturale – sau artele aşa-zise „minore" şi decorative, în „vădit progres" (ţesături, broderii, cusături naţionale, ceramică, gravură, metaloplastie, mobilier). Când e spontan, dezinhibat, **D.** face constatări interesante (caricatura „este epigrama, umorul în pictură", remarcă într-un text). Atent la toate generaţiile de artişti, nu se abţine să-şi exprime opţiunea, preferinţele, dar fără să ignore judecata dreaptă. Sunt preţuiţi la justa lor valoare artişti „cu personalitate" din promoţiile „noi", ca Th. Pallady („sobru şi sombru" în pictură), Gh. Petraşcu, D. Şirato, N. Dărăscu („artist de seamă" şi „de rasă"), D. Artachino, Iser, Kimon Loghi, sau sculptori: Oscar Han, Ion Jalea, Cecilia Cuţescu, Fr. Storck, D. Paciurea (cu „viziunile" himerice) sau „tânărul" Constantin Brâncuşi („primitiv", aspirând spre originalitate).

SCRIERI: *Florile iubirei*, Bucureşti, 1901; *Quatrene*, I–II, Bucureşti, 1901–1903; *Epigrame*, pref. I.D. Caragiani, Bucureşti, 1908; *Zale roşii*, Bucureşti, 1919; *Aripi albe*, Bucureşti, 1932.

Repere bibliografice: I.D. Caragiani, *„Florile iubirei"*, *„Quatrene"*, AAR, partea administrativă, t. XXIV, 1901–1902; D.C. Ollănescu [-Ascanio], *„Quatrene"*, AAR, partea administrativă, t. XXVI, 1903–1904; Cincinat Pavelescu, *Versuri*,

epigrame, amintiri, corespondență, îngr. George Zarafu şi Victor Crăciun, Bucureşti, 1972, *339–348*; M. Carp, *„Epigrame”*, VR, 1908, 8; M.G. Holban, *„Epigrame”*, „Revista idealistă”, 1908, 7–8; Virgiliu Monda, *„Zale roşii”*, SBR, 1920, 38; Paul I. Papadopol, *„Aripi albe”*, „Linia nouă”, 1933, 6; Alexandrina Mititelu, *Traduceri româneşti din Leopardi*, SI, 1936; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *576*, *913*, *Ist. lit.* (1982), *650*, *835*; Manu, *Reviste*, *73–74*, *165–166*; Claudia Millian, *Cartea mea de aduceri aminte*, îngr. şi pref. Mihai Gafiţa, Bucureşti, 1973, *26–32*, *154–162*, *166*, *240–245*; Piru, *Ist. lit.*, *186–187*; Petre Oprea, *Cronicari şi critici de artă în presa bucureşteană a anilor 1911–1916*, RMZ, 1985, 8, 1986, 2; Şerban Cioculescu, *Dialoguri literare*, Bucureşti, 1987, *300*. ***R.Ş.***

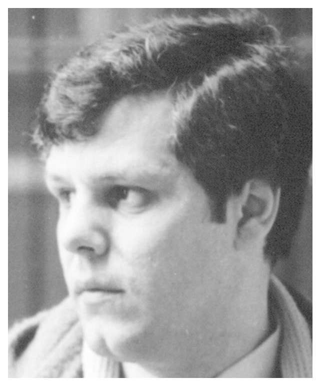
DIMITRIADE, Constantin (1831, Bucureşti – 10.III.1885, Bucureşti), autor dramatic, traducător.

Fire aventuroasă, **D.** părăseşte repede şcoala şi după ce uceniceşte la un tapiţer, pleacă din ţară cu o trupă italiană de circ, participând la spectacole ca gimnast și „dănțuitor”. Ajuns în Italia, se îmbarcă mai întâi ca elev marinar, angajându-se apoi ca hamal, matelot, chelner pe mai multe vapoare, translator la Atena, voiajor comercial prin Marsilia, Paris şi Londra. Se întoarce acasă în 1848, intră pentru o vreme în trupa de teatru a lui Costache Caragiali, joacă la Bucureşti, la Craiova şi la Iaşi, unde devine, în 1864, primul profesor de declamaţie al Conservatorului. Concesionându-i-se în 1866 Teatrul cel Mare din Bucureşti, parcurge o etapă dificilă, din care iese ruinat, cu nervii zdruncinaţi. Se retrage din teatru în 1880, după ce se mobilizase totuşi spre a înfiinţa, împreună cu alţii, Societatea Dramatică a Actorilor din Bucureşti. Din nou tapiţer, chinuit de boala de nervi, se sinucide, fiind găsit înecat în Dâmboviţa. Actriţa Aristizza Romanescu este fiica lui dintr-o primă căsătorie, iar poetul Mircea Demetriade fiu dintr-o altă căsătorie.

D. a fost o personalitate a scenei româneşti: actor remarcabil, specializat în roluri de tirani şi intriganţi, director de scenă exigent, adversar al diletantismului, promotor al repertoriului original, pledant pentru ameliorarea situaţiei actorilor şi a instituţiei teatrale. Ca şi alţi actori, scrie ori traduce piese de teatru. Trei drame, *Fraţii din munte* (1856, în colaborare cu Eugeniu Carada și prelucrând un roman al lui E. Gonzalès), *Virtutea străbună* (1864) şi *Blestemul* (1870), afirmă cu exaltare gloria trecutului, sacrificiul măreţ întru dreptate. Într-o atmosferă apăsat romantică, la care participă şi sceneria foarte complicată ori maniera discursiv-patetică a dialogului, distinctive apar câteva personaje chinuite de vinovăţie, de îndoială, anticipând ceva din *Viforul* lui Barbu Delavrancea. În tălmăcirea lui **D.** au fost reprezentate mai multe melodrame: *Căpitanul negru* de Victor Séjour, *Don Juan de Maraña* de Al. Dumas, *Lucrătorii* de Eugène Manuel, *Acrobatul* de Octave Feuillet, *Ludovic al XI-lea* de Casimir Delavigne ş.a. Tot el a revizuit, mai târziu, o traducere din 1848 a lui Toma Bagdat, *Othello sau Maurul din Veneţia* de Shakespeare, după versiunea lui Alfred de Vigny, şi a transpus în româneşte *Curs de declamaţiune* al lui Vicente Joaquim Bastus.

SCRIERI: *Fraţii din munte* (în colaborare cu Eugeniu Carada), Bucureşti, 1856; *Virtutea străbună*, ed. 2, Bucureşti, 1864; *Blestemul*, Bucureşti, 1870. **Traduceri:** Vicente Joaquim Bastus, *Curs de declamaţiune*, Bucureşti, 1867; Paul Meurice, *Cavalerii spiritului. Cesara*, Bucureşti, 1869; Al. Dumas-fiul, *Bărbatul–femeia*, Bucureşti, 1872; Tiruvalluva, *Cartea datoriilor*, Bucureşti, 1876.

Repere bibliografice: Lelia Nădejde, *Costache Dimitriade*, SCIA, teatru–muzică–cinematografie, 1965, 1; Ioan Massoff, *Costache Dimitriade, actor şi tapiţer*, TTR, 1973, 4; *Dicţ. lit. 1900*, *280*. ***G.D.***

DIMITRIU, Daniel (17.VII.1945, Simeria – 11.I.2017, Iași), critic literar.

Este fiul Mariei (n. Zaharuc) şi al lui Cristea Dimitriu, tehnician. A absolvit Liceul „Mihai Eminescu” din Iaşi (1963) şi cursurile Facultăţii de Filologie, secţia română–franceză, a Universităţii „Al. I.Cuza” din acelaşi oraş (1968). A fost profesor de liceu, apoi redactor la revistele „Convorbiri literare” (1972–1990) şi „Cronica” (1990–1991). În perioada 1970–1990 a condus cenaclul Junimea al Muzeului

Literaturii Române din Iaşi. Din 1992 este lector, apoi conferenţiar la Catedra de literatură română şi comparată a Universităţii ieşene. A mai colaborat la „Iaşul literar", „România literară", „Ateneu", „Luceafărul", „Revista de istorie şi teorie literară", „Tomis", „Tribuna", „Odglosy" (Polonia) ş.a.

Critica din volumul de debut al lui **D.**, *Ares şi Eros* (1978; Premiul Uniunii Scriitorilor), preia simbolistica dragostei şi a războiului pentru evidenţierea celor două sfere tematice majore ale poeziei române contemporane: lirica insurgentă, cu tonalităţile sale dinamice (şi nu rareori stridente în încercarea de a da veşmânt literar ideologemelor „implicării"), şi lirica erotică, cu nesfârşitele sale metamorfoze prilejuite de schimbarea registrelor creatoare. De o parte stau – printre alţii – Mihai Beniuc, Eugen Jebeleanu, Nicolae Labiş, Geo Dumitrescu, de cealaltă se află Radu Cârneci, Nichita Stănescu şi Marin Sorescu. Cartea este o izbutită panoramă a poeziei postbelice, în care judecăţilor estetice tranşante le corespunde în mod fericit un limbaj critic direct şi obiectiv. *Singurătatea lecturii* (1980) extinde aria de preocupări ale criticului la unii dintre cei mai importanţi clasici români (V. Alecsandri, Al. Macedonski, G. Bacovia), păstrând însă viu interesul pentru literele contemporane (în studii dedicate lui Ştefan Aug. Doinaş, Ion Caraion sau Mircea Dinescu). În acelaşi timp, cartea schiţează evoluţia viitoare a scrisului lui **D.**: astfel, istoria receptării operei lui Bacovia reprezintă preludiul celor mai însemnate contribuţii critice ale autorului ieşean – *Bacovia* (1981) şi *Bacovia după Bacovia* (1998). Monografia din 1981 abordează opera poetului din perspectiva teoriilor moderne ale lecturii, încercând, prin „distilarea" judecăţilor critice precedente şi redefinirea categoriilor estetice ale „monotoniei", „anonimatului" şi „banalităţii", să ajungă la resorturile psihologice profunde ale creaţiei bacoviene. Închis în propria singurătate, lipsit de orice apetenţă pentru publicitate sau celebritate, Bacovia îi apare exegetului ca având o dublă identitate: scriitor şi cititor al propriei opere, poetul nu scrie pentru ceilalţi, ci doar pentru sine – cititorul de mai târziu. Lirismul bacovian contopeşte astfel în vers funcţiile reflexivă şi tranzitivă ale limbajului, proces în cadrul căruia cititorul (receptorul) impune scriitorului (emitentului) nu doar un simplu cod de comunicare, ci o paradigmă estetică. Aceasta este, afirmă criticul, una din sursele fundamentale ale estetismului bacovian, ale „artificialităţii" sale, observată de multă vreme fără a i se da o explicaţie convingătoare. „Dubla perspectivă" derivată din mesajul operei, pe de o parte, şi exigenţele cititorului, pe de alta, conduc la identificarea a două teme majore: tema confesiunii, care relatează biografia autorului, şi tema comuniunii, care urmăreşte respectarea unor modele de lectură. Criticul abordează şi spinoasa problemă a apartenenţei lui Bacovia la simbolism şi se situează printre primii care afirmă superficialitatea acestei judecăţi, susţinând că între scrisul lui şi simbolismul francez există „serioase incompatibilităţi". Nu ezită să-l considere pe Bacovia „decadent" (titulatură pe care, de altfel, şi-o acordă însuşi poetul într-un interviu), identificând cheia de boltă a universului său liric în „joncţiunea dintre decadenţa naturală şi cea estetică". Punând permanent în lumină originalitatea poeziei bacoviene, **D.** redefineşte, cu mijloace critice sigure, un univers liric a cărui complexitate, ascunsă în spatele unei aparente monotonii, nu poate scăpa unei judecăţi atente. *Bacovia după Bacovia* reia istoria receptării critice a operei poetului, accentul punându-se de data aceasta pe virtuţile estetice ale „oboselii" lirismului bacovian: spre deosebire de criticii care interpretau reluarea unor teme şi motive mai vechi ca semn al sterilităţii şi istovirii forţei creatoare, **D.** afirmă că s-ar afla aici o manifestare pe deplin conştientă, premeditată şi dirijată. Astfel, pastişarea romanţelor eminesciene, devenite „ecouri de romanţă" (două dintre poemele volumului *Comedii în fond* poartă chiar acest titlu), nu reprezintă simple imitaţii, ci sunt „viziuni întoarse", prelucrări făcute în conformitate cu propriul program estetic. Originalul şi copia se confundă doar la suprafaţă, în realitate ele sunt incompatibile: romanţele se transformă, în spiritul esteticii moderne, în antiromanţe. Studiul *Grădinile suspendate. Poezia lui Alexandru Macedonski* (1988) îşi propune să „facă ordine" într-o operă cu un caracter „de două ori compozit". În opinia criticului, poezia lui Macedonski ilustrează ieşirea din romantism a literaturii române, fenomen datorat atât epuizării mijloacelor artistice ale curentului, cât şi, mai ales, prezenţei în stratul profund al liricii macedonskiene a unei dureroase scindări, care anunţă viitoarele prefaceri moderne ale poeziei.

SCRIERI: *Ares şi Eros*, Iaşi, 1978; *Singurătatea lecturii*, Bucureşti, 1980; *Bacovia*, Iaşi, 1981; ed. 2, Iaşi, 2002; *Introducere în opera lui Ion Minulescu*, Bucureşti, 1984; *Grădinile suspendate. Poezia lui Alexandru Macedonski*, Iaşi,

1988; *Nichita Stănescu. Geneza poemului*, Iaşi, 1997; *Bacovia după Bacovia*, Iaşi, 1998.

Repere bibliografice: Ciobanu, *Însemne*, II, *308–311*; Grigurcu, *Între critici*, *300–303*; Radu G. Ţeposu, *„Introducere în opera lui Ion Minulescu"*, CNT, 1989, 38; Al. Călinescu, *Spaţiul macedonskian*, CRC, 1989, 5; Piru, *Critici*, *159–162*; Monica Spiridon, *Mesajul şi formele*, R, 1990, 8; Ulici, *Prima verba*, III, *35–37*; Dumitru Micu, *Expresia eseistică*, L, 1997, 37–38; Daniel Cristea-Enache, *Mântuirea lui Sisif*, ALA, 1997, 388; Grigurcu, *Peisaj*, II, *277–292*; Ion Pop, *Nichita Stănescu şi facerea poemului*, VR, 1998, 7–8; Dan Mănucă, *Robinson și poezia*, CL, 1999, 10; *Dicț. scriit. rom.*, II, *92–93*; Dimisianu, *Lumea*, *456–460*; Manolescu, *Lista*, III, *371–375*; Grigurcu, *În pădurea*, *118–123*; Holban, *Ist. lit.*, III, *174–177*; Al Cistelecan, *Daniel Dimitriu, criticul ca Robinson*, CLT, 2011, 11. ***L.H.***

DIMITRIU, Eugen (1.X.1923, Sărata–Cetatea Albă), istoric literar, editor. Este fiul Varvarei (n. Samson) şi al lui Vladimir Dimitriu, funcţionari. După studii la Facultatea de Drept a Universităţii din Iaşi, este translator la câteva întreprinderi din Fălticeni şi Suceava; din 1971 devine muzeograf şi documentarist la Muzeul din Fălticeni, unde ctitoreşte „Galeria oamenilor de seamă" în casa Lovineştilor, muzeograf la Muzeul Judeţean Suceava, din 1978 conducând şi organizând Fondul Memorial-Documentar „S. Fl. Marian". Debutează cu un articol în „Zori noi" din Suceava (1964). A mai colaborat la „Crai nou", „Suceava. Anuarul Muzeului Judeţean", „Convorbiri literare", „Cronica", „Manuscriptum", „România literară", „Dacia literară", „Monitorul de Suceava", „Familia", „Ramuri", „Limbă şi literatură", „Preocupări didactice", „Ethos" (Suceava), „Filologie şi istorie" (Suceava), „Tribuna", „Ţara Fagilor", „Ateneu", „Argeş".

„Ultimul cunoscător complet" al spiritualităţii din zona Fălticenilor, cum se autorecomandă, „sârguincios benedictin al tezaurelor ascunse în biblioteci", cum îl aprecia Vasile Lovinescu, **D.**, un împătimit al studierii tradiţiilor literare, artistice şi culturale ale oraşului de pe Șomuz, şi-a dăruit mulţi ani de cercetări devotate punerii în lumină a acestora. Pentru constituirea „Galeriei oamenilor de seamă" a scotocit arhive, a purtat o întinsă corespondenţă, a adunat documente şi le-a orânduit în casa memorială dedicată familiei Lovinescu. Cu o informație deosebită privind biografia personalităților fălticenene, **D.** a făcut o pasiune pentru urmărirea destinului familiei de cărturari care l-a dat pe marele critic literar de la „Sburătorul", iar rodul studiilor sale s-a concretizat în cartea *Lovineştii* (2001), unde cu francheţe declară că nu formulează aprecieri critice, dorinţa sa fiind doar aceea de a alcătui o cronică a acestei familii care a dat cinci scriitori. Accentul cade pe mărturisirile obţinute de la urmaşi ai familiei, de la notabilităţi ale oraşului, chiar de la oameni modeşti. Sunt aduse date necunoscute sau mai puţin cunoscute, care concură la evocarea epocii, a ambianţei, a casei Lovineştilor. Un capitol substanţial este acela privindu-i pe Profira şi pe Vasile T. Lovinescu, părinţii criticului, reconstituind atmosfera din sobra familie din Strada Sucevei a Fălticenilor. Vasile T. Lovinescu, pe lângă darurile de pedagog, este înfăţişat şi ca un bun părinte, grijuliu cu instrucţia celor şapte copii ai săi, cărora le-a angajat şi guvernantă, fiul Eugen având, spre exemplu, o guvernantă de origine elveţiană. Revelatoare sunt paginile despre tânărul E. Lovinescu, despre personajele feminine ale lui Anton Holban, nepot de soră al criticului, sau portretul făcut lui Vasile Lovinescu, frate mai mare al lui E. Lovinescu. Altă carte, *Oraşul muzelor* (2002), subintitulată *Case şi locuri memoriale la Fălticeni*, extinde cercetarea asupra unor personalităţi ca Mihail Sadoveanu, Anton Holban, Artur Gorovei, Virgil Tempeanu, Aurel George Stino, Nicolae Labiş ş.a. O preocupare specială are **D.** pentru Cazabani, familie din care fac parte scriitorii Al. Cazaban şi Tudor Cazaban, actorul Jules Cazaban, muziciana Mansi Barberis ş.a., cercetările având drept rezultat câteva cărţi masive: *Cazabanii. O cronică de familie* (2004), *Cazabanii de la Fălticeni* (2007). Pe investigarea vieţii culturale din zona de nord a Moldovei şi din Bucovina, cu o documentare riguroasă şi o pasiune neistovită, se axează şi paginile din volumele *Lumini fălticenene* (I–II, 2010) şi *Lumini bucovinene* (I–II, 2011), în atenţia lui **D.** intrând acum şi Ion Creangă, Theodor V. Ştefanelli, Ion Dragoslav, G.T. Kirileanu, S.T. Kirileanu, Liviu Marian ş.a. Ediţiile *Simion Florea Marian şi corespondenţii săi* (1991, în colaborare cu Petru Froicu) şi *Simion Florea Marian în amintiri, mărturii, evocări* (1997) relevă, pe de o parte, universul preocupărilor etnologului bucovinean şi, pe de alta, preţuirea de care s-a bucurat din partea a numeroşi contemporani ai săi, după cum altă ediţie, *Scrisori către Leca Morariu* (I–III, 2006–2007), restituie efervescenţa legată de numele celui care decenii în şir a fost un animator cultural al Cernăuţilor.

SCRIERI: *Ştiinţa în Bucovina. Ghid biobibliografic* (în colaborare), II–III, Suceava, 1983–1984; *Pagini bucovinene (1982–1986). Indice bibliografic* (în colaborare), Suceava, 1987; *Lovineştii*, îngr. şi pref. Constantin Severin, Iaşi, 2001; *Oraşul muzelor (Case şi locuri memoriale la Fălticeni)*, îngr. Constantin Severin, pref. Constantin Ciopraga, Suceava, 2002; *Cazabanii. O cronică de familie*, îngr. şi pref. Constantin Severin, Bucureşti, 2004; *Sub cerul Basarabiei natale*, pref. Gheorghe Giurcă, Suceava, 2007; *Cazabanii de la Fălticeni*, Suceava, 2007; *Un album al viselor frumoase*, Suceava, 2009; *Lumini fălticenene*, I–II, Suceava, 2010; *Lumini bucovinene*, I–II, Suceava, 2011; *Virgil Tempeanu. Viaţa şi opera* (în colaborare cu Vasile G. Popa), I–II, Iaşi, 2012. **Ediţii:** *Simion Florea Marian şi corespondenţii săi*, pref. Iordan Datcu, Bucureşti, 1991 (în colaborare cu Petru Froicu); *Simion Florea Marian în amintiri, mărturii, evocări*, introd. Ion Popescu-Sireteanu, postfaţă Nicolae Cârlan, Suceava, 1997; *Scrisori către Leca Morariu*, I–III, pref. Emil Satco, Suceava, 2006–2007.

Repere bibliografice: Emil Satco, *„Lovineştii" – o excelentă carte de Eugen Dimitriu*, „Monitorul de Suceava", 2001, 26 martie; Iordan Datcu, *Pagini biografice despre Lovineşti*, ALA, 2001, 592; Ion Beldeanu, *Privind dincolo de vreme*, CL, 2002, 12; Gheorghe Giurcă, *„Oraşul muzelor"*, „Bucovina literară", 2003, 1; Satco, *Encicl. Bucovinei*, I, *327–328*; Grigore Ilisei, *Letopiseţul Cazabanilor*, DL, 2008, 3; Datcu, *Pagini*, *118–122*. ***I.D.***

DIMITRIU, Gheorghe (30.X.1916, Tecuci – 13.X.1999, Chişinău), poet, prozator. A urmat Conservatorul din Bucureşti (1936–1938) şi Academia de Arte Frumoase (1949). În 1956 s-a stabilit la Chişinău. A lucrat întâi ca pictor, apoi ca redactor la „Scânteia leninistă" (1958–1961), redactor literar la Teatrul de Operă şi Balet (1961–1964), scenograf la Studioul Moldova–Film (1970–1976). A semnat scenografia filmelor *Lăutarii* şi *Furtuni de toamnă*. I s-a acordat Premiul de Stat al RSS Moldoveneşti pentru libretul operei *Alexandru Lăpuşneanu* de Gheorghe Mustea, montată la Teatrul de Operă şi Balet din Chişinău în 1990. A scris şi libretul oratoriului *Dimitrie Cantemir* de Simion Lungu.

Scriitor autodidact, **D.** a debutat editorial târziu cu volumul *Aventurile unui cocostârc*, apărut în 1960. S-a îndreptat cu precădere spre lumea copilăriei şi a adolescenţilor. Cărţile sale de versuri – *Albinuţa* (1965), *Din traista lui Păcălici* (1967) –, precum şi cele de proză – *Boxerul* (1960), *Tic-tac* (1966), *Visul* (1968) – vădesc o bună cunoaştere a psihologiei copilului, ca şi a strategiilor narative ale folclorului, din care autorul preia tipuri de texte şi formule consacrate (ghicitori, păcăleli, jocuri de cuvinte ş.a.). Fiind şi pictor, **D.** îi familiarizează pe cei mici prin povestirea *Meşterul Penel* (1981) cu noţiuni din domeniul artelor plastice. Romanele *Vlăstarul* (1981) şi *Al patrulea* (1986) sunt grevate de „prescripţiile" realismului socialist.

SCRIERI: *Aventurile unui cocostârc*, Chişinău, 1960; *Boxerul*, Chişinău, 1960; *Scăriţa fermecată*, Chişinău, 1962; *Albinuţa*, Chişinău, 1965; *Tic-tac*, Chişinău, 1966; *Încotro?*, Chişinău, 1967; *Din traista lui Păcălici*, Chişinău, 1967; *Visul*, Chişinău, 1968; *Semn*, Chişinău, 1977; *Meşterul Penel*, Chişinău, 1981; *Vlăstarul*, Chişinău, 1981; *Al patrulea*, pref. Alexandru Cosmescu, Chişinău, 1986; *Hai să numărăm*, Chişinău, 1987.

Repere bibliografice: Ştefan Lozie, *Gheorghe Dimitriu*, în *Profiluri*, *191*–195; Vlad Zbârciog, *Aşa ne vede şi ne vrea*, LA, 2001, 15 noiembrie; *Dicţ. Chişinău*, *210*. ***A.B.***

DIMITRIU, I.G. [Ion G.] (11.VIII.1900, Creţeşti, j. Ilfov – 12.III.1978, Nürnberg, Germania), istoric literar, folclorist, poet. Este fiul Ecaterinei (n. Pascal) şi al lui Gheorghe Dimitriu. După liceul la Giurgiu şi Bucureşti (1912–1920), face studii universitare de filologie romanică (română, italiană, provensală) la Bucureşti (1920–1924), Rostock (1942) şi la Hamburg (1947), aici luându-şi şi doctoratul în filologie cu teza *Die sprichwörtlichen Redensarten in der rumänischen Sprache*. Este, succesiv, profesor de liceu la Cernavodă, Giurgiu şi Bucureşti (1924–1935), lector de limba şi literatura română la Universitatea Hanseatică din Hamburg (1945–1948), iar în Brazilia, la Rio de Janeiro, bibliotecar la Fundaçao Getulio Vargas şi la Serviço de Intercâmbio e Catalogaçao (1949–1962), profesor agregat la Faculdade Nacional de Filosofia (1951–1962), profesor de filologie romanică la Facultatea de Filologie din cadrul Institutului Catolic „Santa Ursula" (1957–1958). Ulterior, stabilit în RF Germania, e docent la Spracheninstitut din Nürnberg (1965–1973). În capitala Braziliei a înfiinţat în 1951, împreună cu Ştefan Baciu şi Faust Brădescu, Cercul Cultural „Andrei Mureşanu", a fost redactor al revistei „Înşir'te mărgărite", care a apărut în acelaşi an. De-a lungul timpului a colaborat, în ţară, la „Izbânda", „Porunca vremii", „Axa", „Rampa teatrală", „Cuvântul", „Familia", „Tribuna", „România literară", „Convorbiri literare", „Preocupări literare", „Revista Fundaţiilor Regale", iar în exil la „Luceafărul", „Caete de dor" (Paris), „Vers" (Rastatt – RF Germania, New York, Chicago), „Drum" (Ciudad de Mexico), „Carpaţii" (Madrid), „Fiinţa românească"

(Paris), „Buletinul Bibliotecii Române" (Freiburg im Breisgau) ş.a.

Romanist, **D.** publică atât studii mai ample, cum sunt *Gheorghe Coşbuc. Viaţa şi opera* (1925), *D. Bolintineanu. Viaţa şi opera* (1941), *Doinele lui V. Alecsandri* (1952), cât şi un număr apreciabil de articole despre G. Coşbuc, Lamartine, Lessing, Eminescu, Antioh Cantemir, Ion Creangă, Vasile Conta, spătarul Nicolae Milescu, Padre Augusto Magne, Serafim Pereira de Silva Neto, M. Bartoli, Ernesto da Faria Junior, Sever Pop, N. Cartojan, Sextil Puşcariu, G. Murnu, Pericle Papahagi, apărute în reviste din ţară şi din străinătate. A semnat, de asemenea, o serie de articole despre folclorul românesc, care au făcut cunoscute cercetătorilor străini aspecte ale spiritualităţii româneşti: *Le Roumain Dor et les portugais Dôr et Saudade* („Orbis", Louvain, 1960), *Dieu dans la parémiologie roumaine* („Acta philosophica et theologica", 1964), *Volkstümliche rumänische Überlieferungen zum Weihnachtsfest* („Informations–Bulletin", München, 1965), *Amintiri despre profesorul Nicolae Cartojan* („Fiinţa românească", 1965), *Zidirea cetăţii Scutari şi legenda podului de la Regensburg* („Buletinul Bibliotecii Române", 1965), *Două mari valori româneşti: George Murnu şi Pericle Papahagi* („Noul album macedo-român", 1965), *Tradiţii populare româneşti la Paşti* („Informations–Bulletin", 1967), *Doina, cântecul neamului românesc* („Buletinul Bibliotecii Române", 1969–1970).

SCRIERI: *Gheorghe Coşbuc. Viaţa şi opera*, Bucureşti, 1925; *D. Bolintineanu. Viaţa şi opera*, Bucureşti, 1941; *Doinele lui V. Alecsandri*, Freiburg im Bresgau, 1952. **Traduceri:** A.S. Puşkin, *Boris Godunov*, Bucureşti, 1937 (în colaborare cu Grigore Avachian).

Repere bibliografice: Horia Stamatu, *Un om ca oamenii*, „Revista scriitorilor români", 1978, 15; Nicolae Novac, *Ion G. Dimitriu*, „Drum", 1978, 1–3; Datcu, *Dicţ. etnolog., 326–327*; Manolescu, *Enciclopedia, 250–251*. ***I.D.***

DIMITRIU, Nicolae (11.XII.1902, Brăila – 20.V.1980, Bucureşti), prozator. Fiu al unui funcţionar şi al unei institutoare, **D.** a absolvit în 1922 Liceul „N. Bălcescu" din Brăila şi în 1925 Facultatea de Drept la Bucureşti, unde a fost avocat şi consilier juridic. A debutat cu epigrame în „Foaia tinerimii" (1924) şi a continuat cu reportaje, proză scurtă, pamflete, articole, evocări în „Bilete de papagal" (unde a semnat şi Nidim), „Mişcarea", „Vremea", „Secolul", „Gazeta tribunalelor", iar după 1966 în „Argeş" şi „România literară". Editorial, a debutat în 1970 cu volumul *Patru cravate*. A frecventat cafeneaua literară bucureşteană, lăsând câteva mărturii despre scriitorii întâlniţi (Al. O. Teodoreanu, Ion Pillat, Horia Furtună), în care consemnează şi unele glume sau calambururi auzite.

Primele cărţi ale lui **D.**– *Patru cravate, Experţii veseli* (1972) – cuprind mai multe povestiri ale unor fapte diverse, nu neapărat hazlii, dar cu nucleu epic interesant, pe care atitudinea autorului îl face amuzant, sugerând o lectură în cheie comică. Detaşat de semnificaţia reală a întâmplărilor (de multe ori nocive), naratorul nu pare afectat de relele lumii, fiind stăpânit de o umoare pozitivă, de o bonomie netulburată. Cu excepţia secvenţelor referitoare la mediul tribunalelor, „temele" prozelor sunt foarte diverse. O serie de povestiri şi schiţe tratează cu umor aspecte ale relaţiilor dintre sexe – strategii matrimoniale sau de supunere a partenerului, tactici ale adulterului sau ale contracarării acestuia ş.a. Diferite conflicte iscate între indivizi capătă forme ilare, dar mai degrabă din lipsa unei percepţii dramatice a existenţei decât ca urmare a unei reprezentări comice propriu-zise a lumii. **D.** este dispus să (se) amuze din orice, chiar deturnând oarecum sensul normal, „morala" celor povestite. Totuşi, câteva episoade au o structură comică de sine stătătoare. În *Experţii veseli*, de pildă, doi actori, degustători infailibili, se dau drept nişte străini interesaţi să achiziţioneze vinuri şi obţin o cantitate însemnată de mostre. Apoi pun întâmplarea în scenă şi o joacă la un teatru. Văzând piesa, podgoreanul păcălit află cum a fost tras pe sfoară, dar totul se termină cu bine. Haz în sine au şi relatările unor farse, replicile spirituale, perlele oratorice, dar şi unele secvenţe epice axate pe rezolvarea ingenioasă a unor situaţii oarecare (*Aria de la miezul nopţii, Ninsoare de iulie*) sau care au ca scop inserarea unei poante. Nu lipsesc nici secvenţele uşor ironice vizând eterne defecte omeneşti – naivitatea, ignoranţa, prostia, laşitatea, aroganţa, necinstea, avariţia, cameleonismul. Rareori apar şi unele tente satirice, abia sugerate, criticând moravuri sau servicii sociale defectuoase. Datorită culegerii *Voiaj de nuntă* (1975), autorul a fost considerat un discipol al lui Tudor Arghezi pe linia umorului absurd, dar inventivitatea sa, atât în planul fabulaţiei, cât şi în cel stilistic, este redusă. Mult mai evidente sunt influenţele umoriştilor consacraţi – Gh. Brăescu, I. A. Bassarabescu, D.D. Patraşcanu –, deosebindu-se, poate, de aceştia prin lipsa totală de resentimente şi intenţii demascatoare. În

general, umoristul e totuşi destul de modest, deşi este bine slujit de o exprimare exactă, la obiect, concisă, care facilitează lectura. După 1975 mai multe proze au fost scenarizate (deseori chiar de el) şi prezentate la radio şi televiziune.

SCRIERI: *Patru cravate*, postfaţă Petre Ghiaţă, Bucureşti, 1970; *Experţii veseli*, Bucureşti, 1972; *Voiaj de nuntă*, postfaţă D. Micu, Bucureşti, 1975; *Ninsoare de iulie*, Bucureşti, 1979.

Repere bibliografice: D. Micu, „*Ninsoare de iulie*", „Scânteia tineretului", 1979, 11 537; *Scrisoare de la Nicolae Dimitriu. 1980*, ADLTR, D-37; Petre Strihan, *Un umorist: Nicolae Dimitriu*, RL, 1982, 27. ***C.T.***

DIMITRIU, Ştefan (21.V.1938, Ibăneşti, j. Vaslui), prozator, dramaturg. Este fiul Atenei Dimitriu (n. Coatu) şi al lui Ştefan Dimitriu, învăţători. Trecut la „chiaburi", tatăl a cunoscut puşcăriile vremii, inclusiv Canalul, iar fiul, după absolvirea a şapte clase în comuna natală, a fost obligat să-şi câştige existenţa ca muncitor necalificat pe şantierul Rafinăriei Teleajen, urmând totodată şi cursurile liceului seral din Ploieşti, pe care l-a absolvit în 1955. Până în 1958 practică diverse îndeletniciri: croitor, dactilograf, laborant, librar, bibliotecar, metodist etc. Urmează, între 1962 şi 1967, Facultatea de Limba şi Literatura Română a Universităţii din Bucureşti, perioadă în care a condus cenaclul „Mihai Eminescu" al Universităţii bucureştene şi a fost angajat ca redactor la revista „Viaţa studenţească". Este, din 1967, redactor al Televiziunii Române, cu o pauză între 1983 şi 1989, când a lucrat la Radio, remarcându-se prin anchetele din cadrul emisiunii „Reflector". În 1990 devine redactor-şef al Oficiului de presă şi tipărituri al Radioteleviziunii Române şi director al Departamentului de logistică şi memorie. Conduce şi editura particulară Românul (1990–1994). A debutat ca poet în 1957 în paginile ziarului „Flamura Prahovei", iar în 1962 Mihu Dragomir îl lansează cu două poezii în „Luceafărul", la rubrica „Steaua fără nume". Mai colaborează la „Tribuna", „Contemporanul", „Viaţa românească" ş.a. A semnat şi cu pseudonimele Ştefan Ibănescu, Nicolae Boroda, Radu Iarnea. Este căsătorit cu scriitoarea Victoria Dragu.

Primul volum al lui **D.**, *Drumuri ca-n palmă*, apărut în 1971, cuprinde scurte povestiri ce excelează prin concizie, analiză lucidă şi o deosebită putere de sugestie. Varietatea mediilor investigate, precum şi diversitatea modalităţilor stilistice, de la notaţia lirică la duritatea pasajului naturalist, au determinat critica să remarce virtualităţile de romancier ale autorului, care în 1972 îşi tipăreşte cel dintâi roman, *Trapez*, cu o pronunţată tentă socială. Cartea evocă drumul contorsionat al devenirii unui tânăr, Mihai Olaru, descendent dintr-o familie de „foşti". Considerat „apropiat tematic şi chiar valoric" de *Intrusul* al lui Al. Ivasiuc (Val Condurache), romanul intenţionează, pe de o parte, să radiografieze eteroclita lume a unui şantier, iar pe de alta, să sugereze, prin simbolistica zborului la trapez, riscurile celui pornit în căutarea adevărului. După jurnalul de călătorie în Albania, intitulat *Ţara lui Skanderbeg* (1973), şi evocările reunite în volumul *Dealuri la Prut* (1977), **D.** publică romanul *Tinereţea lui Bogdan Irava* (1987), bine primit atât de critică, cât şi de public. Concepută ca „roman al justiţiei, roman al puterii, cronică de moravuri şi roman al formaţiei şi construcţiei" (Romul Munteanu), cartea a impus comentatorilor prin stilul alert, prin solida priză asupra realului şi prin capacitatea autorului de a surprinde, cu o remarcabilă luciditate, modul insidios în care normalitatea e subjugată anormalităţii, un compromis aparent minor atrăgând după sine altele, din ce în ce mai grave. „Bulgărele odată pornit antrenează avalanşa pe care încercând apoi s-o opreşti poţi sfârşi prin a fi strivit cu totul de ea." Este rezumată în această frază întreaga dramă a tânărului procuror Irava, care abdicase încet, dar sigur, de la misiunea de slujitor al legii, pentru deveni o simplă marionetă în mâinile potentaţilor. În ultimul moment, riscând disperat totul, el se întoarce la datele iniţiale ale conştiinţei sale, pentru care singura raţiune de a fi este a acţiona doar în spiritul dreptăţii şi al adevărului. De un succes, previzibil, s-a bucurat şi romanul *Turnul nebunilor* (1993). Previzibil, fiindcă acest turn nu este altul decât turnul Televiziunii Române, acolo unde se „fabrică" (sau se mistifică) realitatea, acolo unde telespectatorul-lector nu are acces şi, ca atare, prezenţa în roman a unor personaje care abia dacă ascund persoane publice reale e firesc să suscite interesul. În plus, problematica abordată – „misterele" Revoluţiei, descoperirea teroriştilor –, de extremă actualitate, reprezenta o garanţie certă a succesului. Fiind şi un fel de „monografie" a profesiei de ziarist de televiziune, romanul reconstituie, din perspectiva unui teleast, lumea aparte a impozantului edificiu, oferind astfel autorului posibilitatea de a etala calităţi de analist, de fin observator, ca şi înzestrare de portretist. Protagonistul cărţii – un împătimit căutător al adevărului

despre decembrie 1989 – plătește cu viața curajul de a nu fi acceptat varianta oficială. La fel și martorul Ilie Boțan, cel care, depășindu-și teama, își asumase riscul de a colabora pentru identificarea unor teroriști. În pofida câtorva neglijențe stilistice, cauzate de patosul jurnalistic demonstrativ, *Turnul nebunilor* rămâne un document al zbuciumatei epoci postdecembriste și un roman demn de a fi luat în seamă. Ca dramaturg, **D.** a semnat câteva piese, unele publicate inițial în revista „Teatrul" (*Când ai s-o cunoști pe Luiza,* 1988), altele difuzate în cadrul emisiunilor de teatru radiofonic (*Întâlnire în Marea Sarmatică,* 1987, *Cumpăr dog arlechin,* 1994) sau reprezentate pe „scena" teatrului TV (*Băgătorul de strâmbe,* 1994, *Stilul smuls,* 1994). Este, de asemenea, autor de scenarii radiofonice și scurt metraje cinematografice cu subiecte culturale.

SCRIERI: *Drumuri ca-n palmă*, București, 1971; *Trapez*, București, 1972; *Țara lui Skanderbeg*, București, 1973; *Dealuri la Prut*, București, 1977; *Tinerețea lui Bogdan Irava*, București, 1987; *Turnul nebunilor*, București, 1993; *Steaua păguboșilor*, pref. Romul Munteanu, București, 2003. **Traduceri:** Maitreyi Devi, *Dragostea nu moare*, postfață Mircea Handoca, București, 1992 (în colaborare cu Theodor Handoca); Fritz Wittels, *Freud. Omul, doctrina, școala*, București, 1994.

Repere bibliografice: Val Condurache, *„Trapez"*, CRC, 1972, 49; Iorgulescu, *Scriitori*, *199*; Mihai Ungheanu, *„Tinerețea lui Bogdan Irava"*, LCF, 1987, 43; Tania Radu, *„Tinerețea lui Bogdan Irava"*, FLC, 1987, 48; Romul Munteanu, *„Tinerețea lui Bogdan Irava"*, FLC, 1987, 50; Alex. Ștefănescu, *„Tinerețea lui Bogdan Irava"*, RL, 1988, 12; Alex. Ștefănescu, *Televiziunea fără Paul Everac*, RL, 1994, 1; Gabriela Duda, *Televiziunea română în direct*, VR, 1994, 9–10; Roxana Sorescu, *Turn de veghe*, RMB, 1995, 1544; Liviu Grăsoiu, *Structuri tradiționale*, LCF, 2003, 43.

D.Gr.

DIMITRIU, Toma (? – c. 1775), traducător, autor de versuri. Toma, „al doilea logofăt", s-a născut în satul Kripani din Kastoria (Grecia). Elev prin anii 1755–1756 la București, vine în 1758 la Iași, unde se întreține ca profesor de filosofie. În 1760 este numit de mitropolitul Gavriil Callimachi logofăt la Cancelaria Mitropoliei, fiind tot aici, se pare, și bibliotecar. Propria bibliotecă a fost donată de soția sa, Arghira, Academiei Domnești din Iași.

Prin activitatea de traducător **D.** se încadrează în mișcarea iluministă din Moldova. O primă traducere, pe care o motivează într-o explicație în versuri, are în vedere popularul roman grecesc *Theaghen și Haricleea* al lui Heliodor, intitulat în tălmăcirea românească *A lui Eliodor istorie etiopicească.* Traducerea a circulat intens în Moldova, unde s-au păstrat paisprezece copii manuscrise, cea mai veche, din 1772–1773, fiind întocmită de pisarul Mitropoliei, Grigore Ilievici, viitorul logofăt al cancelariei Grigoraș, la cererea episcopului de Roman, Leon Gheuca, un mentor al traducătorului. La îndemnul și cu cheltuiala vistierului Ioan Cantacuzino, **D.** transpune, după intermediarul grecesc al lui Nichifor Theotochis, apărut la Leipzig în 1769, lucrarea unui autor convertit la creștinism, care atacă iudaismul, numită, în tălmăcirea tipărită la Iași în 1771, *Alcătuire înaurită a lui Ravvi Samuil jidovului, mustrând rătăcirea jidovilor*. Un indiciu al înclinațiilor literare ale versificatorului **D.** sunt și cele câteva zeci de „stihuri politicești" ce prefațează tălmăcirea, din care nu lipsește ideea, în spiritul epocii, că „a folosi patria sa" este fapta cea mai vrednică de laudă. Prin ordinul generalului P.A. Rumeanțev adresat mitropolitului Gavriil Callimachi, **D.** este însărcinat cu traducerea unei lucrări legislative, *Nacazul* (1767), care conținea o pledoarie în favoarea monarhului luminat, reprezentat de împărăteasa Ecaterina a II-a a Rusiei. Tradusă după intermediarul grecesc al lui Evghenie Vulgaris, publicat la Petersburg în 1771, *Învățătură a însuși stăpânitoarei măriri Ecaterinii II* s-a tipărit la Iași în 1773. În prefața laudativă este salutată apariția unei opere necesare „patrioților" pentru reglementarea juridică a relațiilor sociale într-o epocă de progres și domnie a rațiunii umane. Mai mult indirect, prin ideile izvoarelor folosite (Montesquieu, Cesare Beccaria, Samuel von Pufendorf), *Învățătură...* a reprezentat un text de bază pentru iluminismul românesc. Este posibil ca lui **D.** să-i aparțină și alte traduceri: *Îndreptarea păcătoșilor adică Învățătură către cel ce se pocăiește* (1768), transpusă din grecește și tipărită la Iași, cu ajutorul mitropolitului Gavriil Callimachi, precum și câteva traduceri anonime, păstrate în copii manuscrise. Tălmăcirile, realizate prin intermediare grecești, au în vedere scrieri de mare circulație în epocă: *Întâmplările lui Telemah* de Fénelon, *Teatron politicon, adecă priveliște politicească,* după manualul de educație a principilor al lui Ambrosius Marlianus, și, sub titlul *Zăbava fantasiei,* zece capitole din *Gli scherzi geniali* a italianului Gian Francesco Loredano.

Traduceri: *Alcătuire înaurită a lui Ravvi Samuil jidovului, mustrând rătăcirea jidovilor*, Iași, 1771; *Învățătură a însuși stăpânitoarei măriri Ecaterinii II*, Iași, 1773.

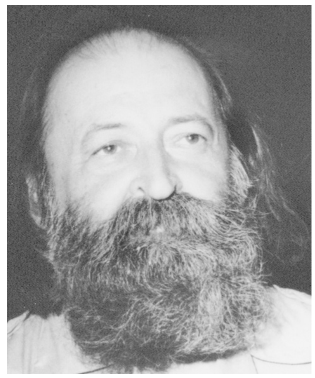
Repere bibliografice: Iorga, *Ist. Bis.*, II, *170*; Cartojan, *Cărţile populare* (1938), II, *273*; Maria Marinescu-Himu, *Romanul grecesc „Ethiopică" al lui Heliodor în traducere românească*, „Hrisovul", 1945; Ariadna Cioran-Camariano, *Traducerile în limba greacă şi română a „Nacazului" (Învăţătura) Ecaterinii a II-a*, STD, 1958, 2; Maria Marinescu-Himu, *Romanul grec în literatura română*, SC, 1965; Duţu, *Cooordonate, 223–224, 252–253, 255*; Nicos Gaidagis, *Contribuţii la istoricul Bibliotecii Centrale Universitare din Iaşi*, AIX, t. XII, 1976; *Dicţ. lit. 1900, 280–281*; Ursu, *Contribuţii ist. culturii, 185–210*. ***A.Sm.***

DIMITRIU-PĂUŞEŞTI, Alexandru (24.II.1909, Iaşi – 7.XI.1977, Bucureşti), istoric literar, traducător. Este fiul Mariei Ana şi al lui Gheorghe Dimitriu-Păuşeşti, avocat. Îşi face studiile liceale şi universitare în oraşul natal, plecând apoi, cu o bursă, la Paris. Împreună cu Virgil Gheorghiu, Aurel Zaremba ș.a., inițiază la Iaşi revistele avangardiste „Prospect" (1928) şi „XX literatura contimporană" (1928–1929). În paginile lor, ca şi la „unu", publică poezii şi proză. Mai colaborează la „Bilete de papagal", „Opinia", „Lumea", „Manifest", „Jurnalul literar", „Cuget moldovenesc", „Vremea", „Ecoul", iar după 1950 scrie la „Gazeta literară", „Viaţa românească", „Veac nou", „Cahiers roumains d'études littéraires" ş.a.

Vreme de aproape două decenii profesor de franceză în învăţământul liceal (din 1954 la Liceul „Gheorghe Lazăr" din Bucureşti), autor de manuale, **D.-P.** va intra în 1960 la Catedra de limbă şi literatură franceză a Facultăţii de Filologie a Universităţii din Bucureşti, mai întâi ca lector, apoi conferenţiar, cu doctoratul susţinut în 1970 cu teza *Imaginea poetică a lui René Char*, ca titular al cursului de literatură franceză în secolul al XX-lea. Realizează prima sinteză universitară originală asupra acestui domeniu, până la el studiat doar fragmentar: *Istoria literaturii franceze. Secolul XX* (1968), „o vedere de ansamblu asupra creatorilor contemporani din literatura franceză, pe care îi trece prin filtrul unei sensibilităţi poetice deosebite" (Irina Mavrodin). Lucrarea va fi completată prin apariţia, în 1971, a antologiei *La Littérature française moderne, de Rimbaud à nos jours*, alcătuită împreună cu Irina Mavrodin şi Micaela Slăvescu. Va colabora la dicţionarul *Scriitori francezi* (1978) cu articole ce se remarcă prin seriozitatea şi noutatea informaţiei, ca şi prin amprenta personalităţii sale asupra interpretării operelor. Ca traducător, se apleacă mai cu seamă asupra epocii moderne şi contemporane, publicând versiunea românească a unor romane: *Izbânda familiei Rougon* de Émile Zola (1956), *Familia Thibault* de Roger Martin du Gard (I, 1962, în colaborare cu Vintilă Russu-Şirianu) ș.a.

SCRIERI: *Istoria literaturii franceze. Secolul XX*, Bucureşti, 1968; *Scriitori francezi* (în colaborare), Bucureşti, 1978. **Traduceri:** Émile Zola, *Izbânda familiei Rougon*, Bucureşti, 1956; Vladimir Pozner, *Locul supliciului*, Bucureşti, 1961; Patrick Kessel, *Inamicii publici*, pref. Savin Bratu, Bucureşti, 1962; Roger Martin du Gard, *Familia Thibault*, I, pref. Radu Popescu, Bucureşti, 1962 (în colaborare cu Vintilă Russu-Şirianu).

Repere bibliografice: Rodica Marcu, *Alexandru Dimitriu-Păuşeşti*, RL, 1977, 46; Irina Mavrodin, *Alexandru Dimitriu-Păuşeşti, poetul, profesorul, omul*, în *Momente din istoria limbilor străine la Universitatea din Bucureşti*, coordonatori Angela Ion şi Elena Gorunescu, Bucureşti, 1980, *179–182*. ***Il.M.***

DIMOV, Leonid (11.I.1926, Ismail – 5.XII.1987, Bucureşti), poet, eseist, traducător. Este fiul Nadejdei Dimov şi a lui Naum Mordcovici; părinţii nu erau căsătoriţi, iar în 1941, în urma unei acţiuni judiciare iniţiate de mama sa, viitorul poet a fost declarat fiu natural şi a primit numele de familie al mamei, pentru a fi protejat de persecuţiile antisemite. Născut în sudul Basarabiei, într-un mediu multietnic, a învăţat câteva limbi încă din copilărie (bunicul matern, care l-a crescut, era învăţător şi preda în română, rusă şi turcă). Când **D.** avea trei ani, familia s-a stabilit la Bucureşti, bunicul transferându-se în „suburbana Griviţa". A absolvit liceul în 1944, la Colegiul Naţional „Sf. Sava", unde îl avusese profesor de română pe Şerban Cioculescu, cel care, după mai bine de două decenii, avea să-i publice câteva poeme în „Viaţa românească". La vârsta studenţiei, biografia îi devine mai agitată: înscrieri şi exmatriculări sau retrageri succesive la diferite facultăţi; **D.** urmează fără să le încheie – succesiv, uneori în paralel – studii la Facultatea de Litere şi Filosofie, Facultatea de Teologie Ortodoxă, Facultatea de Drept, Facultatea de Biologie. Membru al Partidului Comunist din 1944,

este exclus în 1950, după ce în 1945 își depusese carnetul (era, se pare, apropiat de orientarea troţkistă a mişcării de stânga). Lucrează ca redactor la „Studentul român", apoi la Agerpres, la Institutul Româno–Sovietic şi la revista „Arta plastică". În 1957–1958 este încarcerat la Jilava pentru „insulte la adresa lui Stalin". Dat afară de la „Arta plastică", rămâne câţiva ani fără serviciu. Ulterior, în epoca afirmării lui, este angajat ca salariat la Fondul Literar, mai târziu, în 1970, ca redactor la „România literară", de unde este pensionat în 1975 din motive de sănătate. Ca poet, a debutat în 1943, la „Revista Colegiului Naţional «Sf. Sava»", cu poeziile *Elegie* şi *Leturghie*. De altfel, la maturitate va vorbi despre cele „trei debuturi" ale sale: cel juvenil, din anii '40, apoi tipărirea, în 1955, a unor poeme din ciclul *Litanii pentru Horia*, ulterior respins de la publicarea în volum, în sfârşit „adevăratul" debut, în 1965, la „Viaţa românească". Prima carte, *Versuri*, îi este editată în 1966. Poetul frecventează, un timp, o anumită boemă literar-artistică bucureşteană, ostentativ marginală, cu preocupări bahice şi ludice – cercul „singaporezilor", alcătuit din Florin Pucă, Teodor Pâcă, Tudor George ş.a. În 1959 îl cunoaşte pe Dumitru Ţepeneag: cei doi devin prieteni buni şi, împreună, dezbat chestiuni de estetică şi de practică a creaţiei literare; după câţiva ani de „gestaţie teoretică", către mijlocul deceniului al şaptelea, ei lansează ideea unui nou curent literar, opus în mod radical realismului socialist, şi anume onirismul – onirismul estetic, considerat un curent de neoavangardă –, pe care îl fundamentează teoretic, îl ilustrează prin creaţiile lor şi îl promovează prin intervenţii publicistice. În jurul ideii de onirism se constituie treptat „grupul oniric", care reuneşte tineri scriitori novatori şi neconformişti (Virgil Mazilescu, Vintilă Ivănceanu, Iulian Neacşu, mai târziu şi Sorin Titel, Virgil Tănase, Emil Brumaru, Daniel Turcea, Florin Gabrea) şi care avea să-şi menţină coerenţa cam până prin 1971. Volume ale lui **D.** au fost distinse cu Premiul Uniunii Scriitorilor (1979) ori cu Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti (1968, 1977, 1982).

Se impune astăzi ca incontestabil faptul că **D.** e unul din cei mai importanţi poeţi români ai perioadei postbelice şi ai secolului al XX-lea. Autor cu un debut editorial tardiv, el s-a înfăţişat publicului gata „format", plasându-se de la primul volum la o cotă la care s-a menţinut până la pretimpuria lui dispariţie. Avea să se vorbească ulterior de aşa-zisa monotonie a poeziei lui, de lipsa ei de „evoluţie". Unii se „reinventează" necontenit ori periodic, în chip radical uneori, în vreme ce **D.**, matur artisticeşte încă de la debut, se arată egal cu sine de-a lungul întregii cariere poetice. Această lipsă de versatilitate îi este caracteristică, însă o examinare atentă poate depista subtile, nezgomotoase „evoluţii". Întârzierea debutului se explică prin contextul istoric: în perioada dictaturii realismului socialist, publicarea unor versuri ca ale sale ar fi fost de neconceput. Astfel, **D.** intră în literatură abia în perioada de relativă deschidere de la mijlocul deceniului al şaptelea, aproximativ odată cu – ori chiar după – poeţi mai tineri (Nichita Stănescu, Mircea Ivănescu, Marin Sorescu, Emil Brumaru ş.a.). În anii din urmă s-a afirmat uneori că, în timpul vieţii, el ar fi fost marginalizat sau reprimat, rămânând un autor *underground*, ceea ce deformează totuşi adevărul, de vreme ce critica de calitate a salutat şi a comentat cu încântare poezia lui, iar publicul a frecventat-o şi preţuit-o. Că **D.** nu a „ajuns" în manualele şcolare sau în funcţii ori posturi „vizibile" e întru totul explicabil. El a fost, în spaţiul public, un revoltat structural, un insurgent (interiorizat, dar uneori cu gesturi spectaculoase şi „necugetate"), a fost – în etapa onirismului militant – un contestatar pe plan estetic al dogmelor oficiale, iar în ultimii ani de viaţă un automarginalizat, dar nicidecum un necunoscut. Prestigiul i-a sporit postum şi se află în creştere. Omul **D.** poate fi „reconstituit" ca un personaj de neuitat, de o amenitate şi de o politeţe desăvârşite, cumva de modă veche, cu un fason de cavaler medieval, cultivat, rafinat, dar mai presus de orice un om de o enormă bunătate, un campion al dreptăţii, al omeniei profunde. Iată o caracterizare, voit succintă şi sobră, formulată de Dumitru Ţepeneag: „Dimov era un om trist şi plin de umor. Calambururile lui erau grozave. Ironiile lui muşcătoare. Veselia lui suna uneori ca o sfidare. În tot ce făcea era deosebit de ceilalţi. Era elegant şi inteligent. Profund şi lejer. Umorului său i se poate aplica faimoasa formulă: umorul e politeţea disperării". Revenind la operă, se poate spune că **D.** a fost perceput la început mai degrabă ca un parnasian, *largo sensu*. Au impresionat perfecţiunea formală, prozodia riguroasă, lexicul bogat în elemente rare şi „exotice", eufonia de ansamblu, pregnanţa tablourilor minuţios construite, alambicarea agreabilă a exprimării. Au fost depistate, judicios, şi ecouri – neepigonice – din Ion Barbu, dar şi din Tudor Arghezi, după cum au fost identificate şi alte afilieri, afinităţi, înrudiri ori omologii cu orientări ori formule precum romantismul, suprarealismul, baladescul, balcanismul, exotismul, cu poeţi ca Al. A. Philippide,

Ion Minulescu ş.a. Toate aceste sugestii nu definesc, totuşi, esenţa originalităţii poetului. Catalogarea ca (neo-)parnasian, de pildă, e în cele din urmă improprie: la el, cultivarea parnasianismului are doar statutul de componentă, de procedeu în impunerea unei viziuni care nu poate fi redusă la cea parnasiană. La fel stau lucrurile şi în cazul celorlalte încercări de afiliere. Cert este că, în contextul epocii, lirica lui face figură aparte, nu vădeşte înrudiri ori convergenţe evidente cu formulele dominante ale (neo-)modernismului şaizecist. În termeni de istorie literară, nodul chestiunii rezidă în faptul că **D.** a ilustrat, cu strălucire, un nou şi original – chiar dacă efemer – moment literar, şi anume onirismul estetic, al cărui principal fondator şi teoretician a fost alături de prozatorul Dumitru Ţepeneag. Definitoriu pentru practica de creaţie onirică era recursul la vis. Deşi visul mai fusese substanţial exploatat de-a lungul vremii (literatura barocului, literatura fantastică, romantismul, expresionismul, diferitele avangarde, suprarealismul ş.a.), onirismul românesc din anii ’60 nu repeta vreuna din procedările anterioare, situându-se polemic în raport cu ele; onirismul estetic se aşeza sub semnul lucidităţii, înţelegând să folosească o tehnică şi să valorizeze artificiul în sensul bun al cuvântului. Respingând incoerenţa libertară a dicteului automat preconizată de suprarealismul literar, el îşi afirma afinitatea cu suprarealismul pictural, îmbrăţişând şi promovând tehnica figurativă a unor Giorgio De Chirico, Salvador Dalí, René Magritte, Victor Brauner, Yves Tanguy. Cultivând capacitatea de a sugera vizualitatea, oniricii o asociau cu o metodă proprie de structurare, dorită a fi omoloagă regulilor de structurare a visului. Visul era considerat ca un „îndreptar legislativ” (formularea îi aparţine lui **D.**). Scriind, ei nu pretindeau că visează ori că descriu vise nocturne reale sau reminiscenţe întâmplătoare ale acestora etc., ci aspirau să producă vise, să ofere texte compuse „după regulile” visului. Principalele puncte ale poeticii onirismului nu au fost proclamate în vreun manifest explicit, ci enunţate şi susţinute de cei doi principali reprezentaţi ai curentului, **D.** şi Ţepeneag, în intervenţiile lor publicistice şi microeseistice găzduite de periodice. Un fragment dintr-un articol al lui **D.** din 1968 poate fi o cale către o înţelegere cât mai adecvată a poeziei acestuia: „Lumea obiectuală pe care o presupune arta onirică elimină limitele antagonice între fenomene, transmută valorile, adică include în calitate de obiect al artei şi centrul şi mahalaua, şi curtea cu gherghine şi terasele marilor palate *second empire*, priveşte cu un ochi egal atât frescele sociale realiste, cât şi poveştile cu zâne. Laică şi iconoclastă, arta onirică are drept obiect realitatea pe care însă n-o reproduce conform unei formule prestabilite. «Noi am sanctificat realitatea», spunea De Chirico. [...] Problema nu stă însă în a interpreta lumea, ci în a găsi o modalitate de a aduce în cotidian semnele unor alte lumi, care, prin încărcătura lor de farmec, de ispită, de împlinire, adaugă unităţilor lumii reale un nimb osmotic, integrându-le în subiect şi – paradoxal dar adevărat – eliminând nota de absurd, de inutil, a faptului curent”. Aşadar, trebuie spus că **D.** e un poet oniric, cel mai important reprezentant, în poezie, al onirismului şi cel mai tenace dintre onirici, cel care a ilustrat statornic estetica lui şi după destrămarea mişcării în ipostaza sa militantă. De altfel, identitatea onirică a propriului discurs poetic e semnalizată explicit: al patrulea volum, de pildă, e intitulat *Carte de vise* (1969), titlurile unor cicluri trimit şi ele la oniric: *Hipnagogice*, *7 proze*, *La capătul somnului*, *Poeme de veghe*, ca şi titlurile poemelor: *Vis autobiografic*, *Vis cu institutoare*, *Vis sezonier*, *Vis cu deviscerații*, *Vis cu periplu*, *Vis matinal cu haltă* etc. Esenţa onirică e semnificată însă în chip definitoriu de alcătuirea intimă, de imageria vehiculată. Considerată în ansamblul său, opera lui **D.** e compusă din poeme clasabile în două categorii: într-una se găsesc poeme scurte, de atmosferă, deseori statice şi „rotunde” (uneori „rotunde” şi sub aspect prozodic, fiind întocmite conform rigorilor unor forme fixe consacrate, cum ar fi rondelul), crochiuri aparent ermetizante, amintind de Stéphane Mallarmé, de Ion Barbu, dar şi de Arghezi-miniaturistul; în cealaltă intră poeme ample sau foarte ample, narative, aşa-zicând epice, forfotitoare şi caleidoscopice, îmbibate de mişcare, de personaje, de obiecte şi peripeţii, pline de culoare şi pitoresc, dinamice şi totodată panoramice, eventual pletoric şi migălos picturale, baroc-peisagistice, dar şi baladeşti, amintind, unele, fie de Arghezi (cel din poemele epice), fie de Al. A. Philippide, fie de Ion Barbu (din *Riga Crypto şi lapona Enigel*). Există şi texte „mixte” ori intermediare între cele două categorii. Este însă vădit că se împletesc două filoane, corespunzătoare celor două „maniere“ ale poetului. Ponderea poemelor din prima categorie scade treptat, astfel încât în ultimele volume predomină amplele naraţiuni versificate, cu scenerie fantastă şi heteroclită, trasată cu concreteţe păstoasă, hiperrealistă, dar şi învăluită de un bizar hieratism al neliniştilor difuze. Receptarea critică a operat la început pe

coordonate istoriciste (asimilarea cu ermetismul lui Ion Barbu din *Joc secund*, cu parnasianismul etc.), dar a câştigat treptat în adecvare, intuind specificul viziunii estetice onirice, în general şi în particular a lui **D.**, cât şi originalitatea lor. Poetul a fost citit de la un moment dat ca un poet antimetafizic, aşa cum s-a proclamat el însuşi în articole, ca şi, de pildă, în *Antimetafizică*, socotit a fi o „artă poetică”. Un poet al imanenţei, preocupat nu de interogaţii existenţiale, de sondarea transcendentului, ci fascinat, pur şi simplu, de existenţa lumii, a cărei complexă alcătuire a înţeles să o celebreze. El nu pare să-şi pună, într-un limbaj încifrat sau eliptic, dar tranzitiv, marile întrebări asupra rosturilor existenţei, ci „arată” doar – pe o subînţeleasă întemeiere stoică şi agnostică – miracolul fascinant al acesteia, în poeme (aparent) absurd-jubilatorii, întotdeauna însă cu o undă de nostalgie şi angoasă, temperată, şi aceasta, de umor. Nici „palparea“ abisalului, eventual într-o abordare de inspiraţie psihanalitică, nu-l interesa pe poet. Se remarcă absenţa recursului la limbajul figural curent la contemporani, abţinerea de la utilizarea metaforei, refuzul de a propune, conform unei uzanţe acreditate de modernismul canonic, o filosofie (criptată). Lirica lui apare ca o poezie literală, despre ea – cum observa Mircea Cărtărescu, poet optzecist care se revendică, în parte, din **D.**, identificat ca un precursor al postmodernismului – „nimic nu se poate spune […] «cu alte cuvinte»”. Această literalitate, această imposibilitate de a explicita, prin comentariu, vreun „mesaj” e totuşi relativă, în sensul că alegoria (difuză, opacă, ambiguă, nu limpede, lesnicios descifrabilă) e prezentă, este chiar caracteristică în ultima perioadă, la fel cum e prezentă şi sugestia sensului simbolic (unul deloc transparent ori didactic, ci obscur, ca în cazul viselor), conceput să rămână pe tărâmul ambiguităţii, în termenii esteticii onirice. Mai mult decât atât: prin amplele texte narative din ultima perioadă – în special prin cele din volumul *Veşnica reîntoarcere* (1982) – poetul reputat antimetafizic pare să facă operă de mitograf. Un poet baroc, ironic, oniric şi ludic, care recurge la mit şi schiţează o fascinantă mitologie personală, şi chiar o „mistică” proprie. S-a remarcat însă că mitografia lui e una ironică, burlescă, destructurantă, subversivă, parodică. Într-o enumerare a temelor predilecte ale miturilor de factură personală propuse de „ultimul“ **D.** se pot înscrie fiorul ontofaniei, scenariul iniţiatic, viziunea eshatologică (individuală sau colectivă), ispita dibuirilor soteriologice şi, mai ales, eterna întoarcere. Teme

Desen de Florin Pucă

împletite într-un tablou de ansamblu coerent, chiar dacă distorsionat şi lacunar, căruia anecdotica ludică şi imageria insignifiant-familiară nu-i împuţinează gravitatea. O poezie din categoria celor (relativ) succinte e intitulată chiar *Mit*: „Totul a fost întrerupt deoarece/ Prin încăpere trecuse un şoarece./Dar, vă daţi seama, nu era un şoarece obişnuit:/ Avea coada ruptă şi dura la nesfârşit./ Trecerea lui plină de chiţăit şi putoare/ Era foarte mare.// Iar noi, copiii cu funde galbene la gât,/ Stăteam lipiţi de perete. Era urât/ Şi nici nu ne băga în seamă./ Nouă, însă, ne era tare teamă/ Când trecea şoarecele pe lângă noi/ Fixându-ne cu ochiul ca un biloi/ Negru şi sticlos./ Îl rugam frumos/ Să ne lase-n pace./ Să treacă./ Dar lui îi era a petrecere şi a joacă/ Şi ne trezeam, aşa/ Chiuind pe spinarea lui: Mascará!/ O, era şoarecele nostru de dimineaţă/ Purtând lumină vânătă pe mustaţă/ Şi ne spunea poveşti şi ghicitori/ Cu paraboloizi şi privighetori/ Până când ne cădeau dinţii,/ Ne-ngropam jucăriile, părinţii/ Şi rămâneam în irizare şi-n aură/ Să-l aşteptăm, înlemniţi, lângă gaură”. Nu e de suspectat că **D.** şi-ar fi scris poemele având pe masă tomurile lui Mircea Eliade, James George Frazer, Gaston Bachelard sau bifând conştiincios „căsuţe” din tabloul simbolurilor şi arhetipurilor întocmit de Gilbert Durand, după cum nici de naivitate totală nu

poate fi bănuit acest om erudit, cu studii filosofice şi animat de fascinaţia livrescului. De fapt, el însuşi a conturat coordonatele şi mecanismul mitopoezei personale într-un *Argument* la volumul *Veşnica reîntoarcere*: „După ce m-am documentat mi-am dat seama că viziunea veşnicei reîntoarceri nu are nimic comun cu mitul respectiv. Nu pentru că Dumnezeu nu are şcoală şi nici părinţi care să-i fi spus poveşti, ci pentru că mi-este strein până la scârbă procedeul inventării vide, al fantasticului întemeiat pe minciună pură. […] Poemele ce urmează se desfăşoară, deci, în încercuiri mult mai modeste decât mitul ancestral. Ele vizează iteraţia banală, diurnă ori nocturnă, ciclică ori sezonieră, în nădejdea identităţii cu cercurile concentrice generate de o piatră aruncată în apă: ultimul le înglobează pe toate, dar n-ar exista dacă primul nu s-ar fi născut”. Un poem ca *Dilema* a fost considerat ca o *Duhovnicească* tragicomică, iar *Baia* propune o „eternitate iterativă“, o eternă întoarcere, o iniţiere ontofanică circulară şi etern ratată: „Iară eu întrebai fetele ce-şi loveau coatele:/ — Nu-i aşa că-i Atoatele?/ — Nu, mi-au răspuns ele râzând,/ E pur şi simplu un ins de rând,/ Dar bătrân şi uscăţiv,/ Ce te-a primit aşa, fără nici un motiv./ O, cum am mai tresărit şi cum mi-am/ Lipit nasul de geam:/ Afară,/ Stăpânea o noapte polară…“. În mod similar, alte poeme pot fi citite ca versiuni necanonice ale mitului faustic, ale periplului dantesc, ale coborârii *ad inferos*, ale trecerii în lumea de apoi, ale Judecăţii din urmă („…Oricine cutează/ Să se prezinte fără pregătire/ La marele examen de absolvire/ A răstimpurilor de glaciaţiune şi impas:/ Numai zgomote, minciună şi galimatias/ Pentru a trece în ceea ce se cheamă –/ Nu vă neliniştiţi, nu vă fie teamă –/ Se cheamă la târgurile noastre de joi/ Lumea de apoi” sau în altă parte: „Părea – toată acea forfotă nevinovată,/ Inventată anume/ Pentru a face trecerea spre cealaltă lume”) ori ale motivului „tinereţe fără bătrâneţe şi viaţă fără de moarte”. Paradigma cel mai amplu dezvoltată a acestui filon se găseşte, probabil, în extraordinarul poem narativ *Pasărea de argint* (subintitulat de autor „povestire” şi publicat în „Viaţa românească” în aprilie 1984), frescă ontologică asociind simfonic mai toate aceste motive de sorginte mitică. E adevărat că atunci când s-a arătat tulburat de gândul morţii, preocupat de sondarea sensului ultim al vieţii, de putinţa vreunei mântuiri, de teme eterne precum „trecerea dincolo”, „marea plecare” şi „lumea de apoi”, **D.** a făcut-o nu printr-o interogaţie retoric-patetică, ci cu ironie. Iar „metafizica“ ori chiar „mistica” lui pot fi descoperite în acea (pseudo-) mitologie burlescă, ludică şi ironică, haotic-derizorie, deloc crispată sau convenţional-înfricoşătoare, dar, tocmai de aceea, tulburătoare. Fiindcă exaltarea familiarului şi a derizoriului, potenţarea pitorescului caleidoscopic, cultivarea registrului carnavalesc, coborârea marilor chestiuni existenţiale în sfera familiarului sunt pentru sensibilitatea contemporană căi eficace ale unui nou acces la sublim. Burlescă şi pitorescă, deseori molcom euforică, o astfel de lirică – întruchipată de poeme ca *La cinematograf*, *Baia*, *O dimineaţă în curte*, *Povestea acarului şi a miraculoasei călătoare*, de cele din cartea *Veşnica reîntoarcere*, dar şi de atâtea altele – este, simultan, în mod profund şi pregnant, tragică. Tocmai prin revitalizarea miturilor şi, în general, a „problemelor fundamentale” (cum se exprima chiar poetul), prin deriziune şi în pofida învestmântării uneori ostentativ clasicizante ori manieriste, „vetuste”, a discursului, **D.** a fost, în cel mai înalt grad, un poet contemporan, aflându-se cu un pas înainte faţă de (simpla) modernitate. Refuzând gravitatea vizionar-filosofică a unei anumite lirici moderniste şi laxitatea formală a poeziei de notaţie, el este vizionar, grav şi autentic în alt fel. Poetul a avut şi o deloc neglijabilă activitate publicistică şi eseistică, vizând nu numai particularităţile onirismului, ci şi varii chestiuni literare şi estetice, a ţinut cronică cinematografică etc. Ca traducător din franceză, rusă şi italiană, i se datorează, între altele, atât excelente transpuneri din mari poeţi precum Giambattista Marino, Gérard de Nerval, Mihail Lermontov ş.a., din scrieri ale unor prozatori ca Lev Tolstoi sau Curzio Malaparte, cât şi versiunile româneşti ale unor importante eseuri de istorie şi teorie literară (de R.M. Albérès, Marcel Raymond) a căror apariţie, în anii ’60–’70, a contribuit la sincronizarea învăţământului academic şi a cercetării de specialitate din ţara noastră cu tendinţele manifeste pe plan european.

Dintre poeţii de azi, Leonid Dimov are, probabil, vocabularul cel mai bogat. Indiferent despre ce scrie, poemul devine o procesiune de obiecte. Nimicurile, mizeriile lumii capătă astfel splendori incalculabile. Banalitatea cea mai descurajantă pentru spirit este înfăşurată, prin acest meşteşug, în purpuri regale şi, vorba lui Ion Barbu (modelul autoritar), se căftăneşte.

EUGEN SIMION

Trezind în toată breasla cheful de a le comenta, ingenioasele şi rafinatele poeme („proze”) ale lui Dimov au dus critica în ispita unui fel de beţie a splendorii şi a unei

emulații fascinate, epuizând-o și „plafonând-o" într-un timp relativ scurt. Încât a mai încerca în momentul de față o nouă caracterizare globală a acestei formule lirice după ce s-a vorbit atât de mult despre onirismul și barochismul poetului, despre pofta lui parnasiană de obiecte și culori, despre viclenia mecanismelor sale pseudoepice (narative), despre bizarele amalgamuri de cotidian și vis, despre fanteziile urmuziene, suprarealiste, despre pitorescul ceremonios, despre sintagme inedite, vocabule și rime rare, ironie și maliție, antecesori și afini etc. ar fi, desigur, inutil. Astăzi un volum de versuri de Leonid Dimov mai poate să ofere criticului doar șansa analizei. Ne mai rămâne să ne îndreptăm privirea nu atât asupra poetului, cât – în mai mare măsură decât până acum – asupra poeziilor sale.

VALERIU CRISTEA

Lucidă și fantasmagorică, operă de meșteșugar opioman, bâlci al deșertăciunilor și voluptăților, inepuizabilă lexical și monotonă stilistic, domestică și exotică, stăpânită de un duh balcanic, antonpannesc, în pofida geografiei ei fără frontiere, poezia lui Leonid Dimov este una din cele mai vii expresii ale barocului din întreaga noastră literatură.

NICOLAE MANOLESCU

SCRIERI: *Versuri*, București, 1966; *7 poeme*, București, 1968; *Pe malul Styxului*, București, 1968; *Carte de vise* (în colaborare cu Florin Pucă), București, 1969; *Eleusis* (în colaborare cu Florin Pucă), București, 1970; *Semne cerești*, București, 1970; *Deschideri*, București, 1972; *A.B.C.*, București, 1973; *Amintiri* (în colaborare cu Mircea Ivănescu și Florin Pucă), București, 1973; *La capăt*, București, 1974; *Litanii pentru Horia*, Cluj-Napoca, 1975; *Dialectica vârstelor*, București, 1977; *Tinerețe fără bătrânețe*, București, 1978; *Spectacol*, București, 1979; *Texte*, pref. Mircea Iorgulescu, București, 1980; *Veșnica reîntoarcere*, București, 1982; *Carte de vise*, îngr. Marina Dimov, București, 1991; *Baia*, îngr. Marina Dimov, București, 1995; *Momentul oniric* (în colaborare cu D. Țepeneag), îngr. Corin Braga, București, 1997; *Versuri*, îngr. și postfață Nicolae Bârna, București, 2000; *Scrisori de dragoste (1943–1953)*, îngr. și introd. Corin Braga, Iași, 2003; *Pe malul Styxului*, îngr. Nicolae Țone, pref. Gheorghe Grigurcu, București, 2003; *Onirismul estetic* (în colaborare cu D. Țepeneag), îngr. și pref. Marian Victor Buciu, București, 2007; *Opera poetică*, I–II, îngr. și pref. Ion Bogdan Lefter, Pitești, 2010. **Traduceri:** R.M. Albérès, *Istoria romanului modern*, pref. Nicolae Balotă, București, 1968; Marcel Raymond, *De la Baudelaire la suprarealism*, pref. Mircea Martin, București, 1970; Curzio Malaparte, *Sodoma și Gomora*, București, 1970; Andrei Belîi, *Versuri*, București, 1973; Artiom Vesiolîi, *Volga petrece*, București, 1973; Vladimir Piskunov, *Andrei Belîi*, București, 1975 (în colaborare cu Tatiana Nicolescu și Madelaine Fortunescu); G. B. Marino, *Florilegiu*, pref. trad., București, 1976; M.I. Lermontov, *Poezii*, pref. trad., București, 1977; René de Solier, *Arta și imaginarul*, pref. Ion Pascadi, București, 1978 (în colaborare cu Marina Dimov); Gérard de Nerval, *Poezii*, pref. Vasile Nicolescu, București, 1979; L.N. Tolstoi, *Copilăria, adolescența, tinerețea*, București, 1980.

Repere bibliografice: Regman, *Cronicari*, *129–140*; Constantin, *Despre poeți*, *88–94*; Grigurcu, *Teritoriu*, *138–147*; Caraion, *Duelul*, *42–44*; Poantă, *Modalități*, *214–220*; Raicu, *Structuri*, *242–246*; Iorgulescu, *Rondul*, *80–89*; Piru, *Poezia*, II, *228–242*; Barbu, *O ist.*, I, *312–320*; Laurențiu, *Eseuri*, *75–83*; Raicu, *Critica*, *239–246*; Ștefănescu, *Preludiu*, *40–46*; Nițescu, *Poeți*, *179–209*; Baltag, *Polemos*, *210–215*; Grigurcu, *Poeți*, *440–447*; Iorgulescu, *Critică*, *58–61*; Crohmălniceanu, *Pâinea noastră*, *52–57*; Bucur, *Poezie*, *271–287*; Tuchilă, *Cetățile*, *16–43*; Gheorghiu, *Reflexe*, *72–81*; Simion, *Scriitori*, III, *265–297*; Cristea, *Modestie*, *47–50*; Pop, *Jocul*, *345–363*; Grigurcu, *Existența*, *136–142*; Regman, *De la imperfect*, *199–211*; Cistelecan, *Poezie*, *183–190*; Grigurcu, *Eminescu–Labiș*, *439–447*; *Ancheta Leonid Dimov*, CC, 1992, 3–4 (grupaj special); Simion, *Mercuțio*, *213–215*; Negoițescu, *Scriitori contemporani*, *148–151*; *Dicț. analitic*, I, *139–141*, IV, *124–126*, *187–189*, *365–367*, *375–377*; [*Leonid Dimov*], F, 1999, 3 (grupaj special); Cărtărescu, *Postmodernismul*, *311–314*; *Dicț. esențial*, *251–253*; Viorel Mureșan, Traian Ștef, *Leonid Dimov*, Brașov, 2000; Bârna, *Comentarii*, *232–241*; Cristea-Enache, *Concert*, *50–60*, *360–363*; Manolescu, *Lista*, I, *89–100*; Lefter, *5 poeți*, *69–87*; Grigurcu, *În pădurea*, *469–479*; Corin Braga, *Poezia lui Leonid Dimov între Oneiros și Logos*, E, 2004, 154–155; Ciopraga, *Partituri*, *152–163*; Andrei Terian, *Limburile imaginarului*, CU, 2005, 6; Ștefănescu, *Istoria*, *461–468*; Ion Pop, *Poezia lui Leonid Dimov*,VR, 2007, 10; Manolescu, *Istoria*, *1058–1060*; Popa, *Ist. lit.*, II, *402–408*; Soviany, *Cinci decenii*, I, *102–110*, *passim*; Simuț, *Vămile*, *333–337*. ***N.Br.***

DINCĂ, Dumitru Ion (15.VII. 1949, Clondiru, j. Buzău), poet, prozator, jurnalist. Născut într-o familie modestă, tatăl, Ion Dincă, fiind ceferist și mama, Maria (n. Gleveșanu), agricultoare, **D.** urmează cursurile școlii primare în comuna natală, frecventează Școala Generală nr. 8 din Buzău, unde intră apoi la liceu, pe care îl va continua la Mizil și îl va absolvi în 1967 la Ploiești. Ulterior are o perioadă în care ocupă diverse posturi, începând cu cel de muncitor necalificat, apoi lăcătuș CFR, recepționer la o bază de achiziție a sfeclei de zahăr în stația CFR Săhăteni, montator de poduri bascule gigantice. E student un an la Facultatea de Filologie a Universității din București și concomitent predă limba și literatura română la școala din Lapoș, județul Prahova. Se înscrie la Facultatea de Ziaristică a Academiei de Științe Sociale și Politice „Ștefan Gheorghiu", pe care o va absolvi în 1974. În studenție

frecventează cenaclurile „Al. Sahia" şi ,,Nicolae Labiş". Obţine în 1977 o bursă în Franţa (la Antibes). În 1988–1989 îşi completează profilul universitar la Academia de Studii Economice din Bucureşti. Intră în presă în 1969 la ziarul „Viaţa Buzăului" şi promovează din funcţia de corector la cea de redactor la secţia de probleme cetăţeneşti. Din 1978 este corespondent special al ,,Scânteii tineretului", iar decembrie 1989 îl găseşte ca publicist comentator la ,,Tineretul liber". Din 1993 devine corespondent special la Agerpres, iar mai târziu ocupă funcţia de redactor responsabil la revista „Carnet literar" (1997–1998). Debutează în 1968, în pagina literară a ,,Vieţii Buzăului", iar editorial în 1976 cu volumul de versuri *Marea de voievod a bărbatului.* Mai colaborează cu poezii şi reportaje la ,,Contemporanul", „Amfiteatru", „Luceafărul", „Viaţa românească", „România literară" ş.a.

Deşi desfăşoară o activitate literară variată, **D.** rămâne în primul rând poet. Prima lui carte atrage mai întâi atenţia prin titlul incitant. Ca incipit are o „ars poetica", unde cuvântul „patrie" se încorporează fără tonalitatea sforăitoare a epocii; un poet sigur pe repertoriul său propune metafore şi o muzicalitate pe care şi-o va păstra tot timpul. Spaţiul explorat, satul şi ţara, adesea pare o singură realitate, dar e prezentă şi dragostea timidă, respirând recunoştinţă pentru minunea întâmplată a iubirii. În *Scrisoare către satul românesc* (titlu împrumutat ulterior unui întreg ciclu de poezii) cel „plecat mai demult decât amurgirea zăpezilor" nu poate uita „vulpile ierbii" din Bărăganul natal. Mai consistent, volumul de poezie *Hiperpastoralia* (1986; Premiul „Scânteii tineretului") afirmă încă o dată apartenenţa scriitorului la zona „pastorală", căreia îi adaugă un oarece mod modern de transpunere lirică. Poetul, „armurier în oraşul betonului", înspăimântat de agresiunea citadină, închipuie „arme" de apărare împotriva oricărei intruziuni. Motivul lebedei-duh plutitor deasupra câmpului („Dar satul nu-i decât o lebădă mai blândă/ pierdut în Marea Lebădă a câmpului") va reveni, obsedant, în versurile lui **D.**, întors mereu spre „neamul lui de bărăgane". Ciclul *Rugile* (2001) restabileşte relaţia cu divinitatea; ştiindu-şi trupul tras în „cearcănul păcatului", omul ajunge, până la urmă şi nu cu totul, la o împăcare cu sine. În fluxul versificaţiei intervine, pe alocuri, versul scurt, modelat după descântecul popular. *Arheopterix* (2008) propune un alt fel de discurs poetic, autorul, „aripă preistorică", lăsându-se în voia unui modernism care nu convinge în totalitate. În paralel cu poezia, **D.** scrie reportaje. Volumul *Piramidele Bărăganului* (1983; Premiul CC al UTC) include figuri ale unor tineri care încearcă să aducă un suflu nou într-un sat condamnat la sărăcie şi osificare. În pofida unor clişee şi a tendinţei de idealizare, textul este în bună parte credibil. **D.** rămâne în spaţiul reportajului şi în *Locul de lângă inimă* (1984), unde schiţează, cu un realism uneori nuanţat, figuri de ceferişti sau de constructori de pe şantierele de la Siriu Buzău ori de la hidrocentrala Nehoiaşu. O încercare romanescă, *Mai mult decât dragostea* (1988), se axează pe evocarea evenimentelor din august 1944, dar centrul de greutate al naraţiunii nu se află în reconstituirea epocii, ci în realizarea personajului, cel care focalizează atenţia romancierului. La bibliografia lui **D.** se adaugă lucrările *Scriitori buzoieni de azi* (2005) și *Consideraţii asupra literaturii buzoiene contemporane* (I–II, 2009), ambele într-o selecţie personală. De menționat însă că notele biografice despre autori contribuie la îmbogăţirea informaţiilor despre literatura provinciei. Interesat de istoria literară, întreprinde, de asemenea, investigaţii documentare privitoare la opera lui A.I. Odobescu şi Marin Preda.

SCRIERI: *Marea de voievod a bărbatului*, Bucureşti, 1976; *Piramidele Bărăganului*, Bucureşti, 1983; *Locul de lângă inimă*, Bucureşti, 1984; *Nevăzuta faţă a Tezaurului de la Pietroasa*, Bucureşti, 1985; *Hiperpastoralia*, Bucureşti, 1986; *Mai mult decât dragostea*, Bucureşti, 1988; *Arhipelag*, Bucureşti, 1989; *Odobescu, fatalitatea operei*, Buzău, 1995; *Dosar Moromeţii II*, Buzău, 1996; *Tratat de graţiere provizoriu*, Bucureşti, 1998; *Biblice*, [Bucureşti], 1999; *Rugile*, Buzău, 2001; *Secunda şi riscul*, Buzău, 2004; *Scriitori buzoieni de azi*, Râmnicu Sărat, 2005; ed. 2, Râmnicu Sărat, 2007; *Arborele manuscris*, Râmnicu Sărat, 2007; *Din Poiana lui Iocan în Agora Căldărăştilor*, Buzău, 2007; *Arheopterix*, Buzău, 2008; *Consideraţii asupra literaturii buzoiene contemporane*, I–II, Buzău, 2009; *Caietul de dictando*, Buzău, 2010; *Primele aventuri ale lui Tomiţă*, Bucureşti, 2011; *File din jurnalul lui Tomiţă*, Bucureşti, 2012.

Repere bibliografice: Daniel Cristea-Enache, *Documentare şi creaţie*, CC, 1997, 1–2; Geo Vasile, *Tratat de mimetism*, LCF, 1998, 43; Ion Roşioru, [*Dumitru Ion Dincă*], CL, 2000, 11, LCF, 2006, 12, 2007, 46–47; Vlad Sorianu, *Între deliricizare şi feminitate. Un joc metapoetic*, ATN, 2002, 8; Marius Chelariu, *Jurnal de lector*, ,,Poezia", 2005, 4; Florentin Popescu, *Sub semnul metaforei ,,cu cheie"*, VR, 2006, 8–9; Emilian Marcu, *„Scriitori buzoieni de azi"*, CL, 2008, 1.

N.Bc.

DINESCU, Mircea (11.XI.1950, Slobozia), poet, gazetar.

Este fiul Aureliei Dinescu (n. Badea) şi al lui Ştefan Dinescu, muncitori. Urmează liceul la Slobozia (1965–1969) şi Facultatea de Ziaristică a Academiei „Ştefan Gheorghiu" (1979–1984). Debutează publicistic în „Luceafărul" (1967), iar editorial cu volumul de versuri *Invocaţie nimănui* (1971; Premiul Uniunii Scriitorilor). Este angajat la Asociația Scriitorilor din Bucureşti (1972–1976), apoi ca redactor la „Luceafărul" (1976–1982) şi „România literară" (1982–1989). La finele unui deceniu în care desfăşurase o activitate calificată drept disidenţă, în primăvara lui 1989 apare cu un interviu ostil regimului comunist în cotidianul francez „Libération", iar în toamna aceluiaşi an publică în cotidianul vest-german „Frankfurter Allgemeine Zeitung" articolul *Mamutul şi literatura* – acţiuni soldate cu o perioadă de arest la domiciliu, excludere din partid, interdicţie de publicare şi pierderea locului de muncă. După 1989 beneficiază de mai multe burse şi premii în străinătate, devine preşedinte al Uniunii Scriitorilor (1990–1993), întemeiază săptămânalul satiric „Academia Caţavencu" (1990), al cărui director este până în 2000, după care trece la conducerea nou-înfiinţatelor „Plai cu boi" (2000) şi „Aspirina săracului" (2003); devine realizator de emisiuni TV şi om de afaceri. Este fondatorul „portului cultural" de la Cetate (Dolj), unde găzduieşte diferite festivaluri artistice, acompaniate de festinuri. A fost membru al Consiliului Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii. A primit de mai multe ori Premiul Uniunii Scriitorilor (1971, 1976, 1981), Premiul Academiei Române (1976), Premiul Internaţional de Poezie (Rotterdam, 1989), Premiul Internaţional Central European Time (Budapesta, 1998), Premiul Herder (1999), Premiul Naţional de Poezie „Mihai Eminescu" (Botoşani, 2008).

Debutul lui **D.** cu *Invocaţie nimănui* se petrece în contextul recuperării modernismului, deschis în anii '60 de poezia lui Nichita Stănescu. Formula preponderent metaforică, din zona miturilor şi a simbolurilor înalte, spiritul liber, din spiţa dionisiacului vitalist, marcat de o febră a autoafirmării ofensive, aduc, în acest prim volum şi în următorul, *Elegii de când eram mai tânăr* (1973), un tribut liricii româneşti din prima jumătate a secolului trecut, dar şi tradiţiei rebele a Franţei, de la François Villon la Arthur Rimbaud. Paradigma acestei poezii cuprinde un set restrâns de locuri comune curente în imaginarul liricii moderne, oscilând între asumarea lor modernistă, cinic-desacralizată, şi o instrumentare de tip neoromantic, încrezătoare încă în capacitatea de a semnifica legătura cu un transcendent neieşit din uz. Apar metaforele-simbol ale unei corporalităţi juvenile şi fertile, euforice şi explozive pentru că se ştie perisabilă (sângele, consubstanţial vinului, aripa, ochiul, trupul, carnea) sau ale unui continuum mineral–organic–cosmic (soarele, stelele, zăpada, cometa, „bulgări de lumină" etc.), precum şi o serie de identităţi şi acţiuni simbolice, cu valoare rituală, marcând primordialul relaţiei dintre om şi divinitate sau natură (vânătoarea, biciul, hăţul, păcatul, şarpele, viermele, naşterea, sacrificiul, edenul, infernul etc.). Alături de câteva mituri fundamentale, creştine sau păgâne (de la Sisif la Christ), tot acest arsenal simbolistic, recurent în imaginarul romantic, situează poezia lui **D.** în sfera ofensivei prin care primii modernişti europeni semnalau alienarea tehno-pozitivistă a lumii. Metafora centrală a tinereţii fără alt obiect în afară de sine, crescută în linia angelic-satanicului arghezian şi villonesc şi prelucrând polemic imaginarul decadent al lui D. Iacobescu din poezia *Unei doamne* („Sunt tânăr, Doamnă, vinul mă ştie pe de rost/ şi ochiul sclav îmi cară fecioarele prin sânge" – *Sunt tânăr, Doamnă*...), dar şi eul extrem de prezent, care afirmă, invocă, aruncă imprecaţii sau îşi declară neliniştea în tonul psalmistului ori al zicerii folclorice, scot însă această poezie din sfera modernismului înalt, impersonal. Emfaza juvenilă autentică e, de altfel, greu de disociat de ireverenţa arătată tradiţiei (romantice) printr-o formulă lirică (modernismul) devenită ea însăşi tradiţie, sau de influenţa pe care poezia anterioară celui de-al Doilea Război Mondial a avut-o cu adevărat asupra scrisului lui **D.** „Vulgarizarea" argheziană a clişeului înalt („Intră-n mine steaua până-n subţiori/ şi-mi împinge parcă sufletul cu botul" – *Şah*; „un Dumnezeu eretic se oglindeşte-n smoală/ iar Crist pe cruce are şi pernă şi cearşaf" – *Hidalgo*) stă lângă poza şi cantabilitatea ironică sau decorativ-parnasiană a lui Ion Minulescu,

Adrian Maniu sau Ion Barbu („Provincie prin care-mi fluier paşii/ din blăni de vulpi s-aprind un foc bengal,/ când trec spre lucruri rătăciţi hăitaşii/ privirii mele (toţi greşim egal)" – *Vânătoare inversă*) şi lângă tonul grav, autentic angoasat, al lui Lucian Blaga sau, din nou, al lui Tudor Arghezi („această putrezire mă-mbată ca un vin/ căci simt curgând printr-însa bunicile şi unchii" – *Sunt tânăr, Doamnă…*; „Cum mi se face înăuntru frică/ îmi izbucneşte iarna dintr-o mână,/ trupul coboară, ochiul se ridică/ şi fructul verii încă se amână" – *Înserare*). Formele retro ale sintaxei şi prozodiei, precum şi metafora pe structură genitivală, de tip antropomorfizant, preferată şi în volumele ulterioare („dantura toamnei", genunchii iernii", „dinţii" istoriei, „fructul verii", „trompetele nimicului"), par prelucrări, la limita jocului conştient, din lirica unor minori (post)simbolişti. Contragerea lumii în „lucruri", insurgent minimalizatoare sau, dimpotrivă, purificatoare („bate vânt din lucruri…") ori în geometrii fundamentale („Eden cu pârghii şi cu sfere") aminteşte de poetica epurată a lui Nichita Stănescu. Însă evazionismul fără obiect („sufletu-i o luntre", „carnea dulce vâslă"), rebeliunea iarăşi fără obiect („ghimpii de îndrăzneală", „sămânţa rea în oase") îşi vor abandona aura ambiguu metafizică în versurile din volumele următoare, convertindu-se într-o revoltă antisistem tot mai pronunţată spre finele regimului comunist. Din haiduc al neantului, temător sau nu de „gheara timpului" („Tânjesc departe şi nu am casă/ piatra-nfloreşte dinspre genunchi/ şi n-am iubită şi n-am mireasă,/ numai cuţitu-nfipt în rărunchi" – *Baladă de pierdere*), eul liric va deveni denunţătorul cu adresă precisă al unui timp şi al unui loc anume din *La dispoziţia dumneavoastră* (1979) sau din *Democraţia naturii* (1981). Germenii angoasei şi ai revoltei – chiar la nivel stilistic elementar, al tiparului generativ al metaforei – există încă din volumul de debut. O imagine ca „subţire-n sânge o să-mi desenez/ un animal cu nările frumoase" (*Teamă cu ospăţ*) va face, de pildă, pandant cu blănurile fictive „desenate" pe trupurile săracilor (în poemul *Peron* din *Rimbaud negustorul* (1985); scândura-„luntre" sau „vâslă" a trupului („ci mai atârni pe mările rebele/ de scândura acestui trup ce-l port" – *Mai mult pământ*) va ţinti posibilitatea unei treceri-evadări cu o geografie mult mai exactă. Pe măsură ce devine mai corpor(e)ală, mai limitată referenţial şi mai explicit socio-politică, poezia lui **D.** câştigă în identitate, originalitate, forţă. Dacă în *Elegii de când eram mai tânăr* sensul revoltei apostrofante se distribuie egal către instanţa feminină etern-desta-

Geo Dumitrescu și Mircea Dinescu

bilizatoare („Sub paşii tăi cad viermii în extaz/ se bâlbâie salcâmii şi fac spume" – *Când treci*) sau spre condiţia universal precară a umanităţii („noi atârnăm de sfârcul unei sfori/ mişcându-ne în teatrul sfintei glume" – *Spectacol*), în *Proprietarul de poduri* (1976) angoasa se cristalizează etic, mesianic sau oracular, cerând îndreptarea societăţii sau profeţind pieirea ei. Sunt semnalate alienarea industrial-tehnologică, în tonul unui Marin Sorescu, dar şi al tradiţionaliştilor interbelici („Doamne-al maşinilor mai ai răbdare,/ lasă bătrânilor noştri să are/ măcar prin moarte c-un plug de brad" – *Plug de lemn*), (de)căderea miturilor („Maria îşi va vinde copilul în biserici/ minţindu-se de-a pururi c-un Dumnezeu bărbat" – *Candid*) şi chiar alienarea divinului („o mână scoate-n ceruri un înger de reclamă/ o alta zvârle molimi pe turmele de miei" – *Actorul*). Extazul şi oroarea, mărul şi viermele se confundă, cerul e „îmbâcsit de vină", „gloria-i vândută şi stârvul poartă bici". Elegiacul blagian al unui paradis în destrămare e străbătut de gestul saltimbanc, care încă pare dezmăţ juvenil în faţa unui dumnezeu oţios („Dumnezeu îşi trăsese pălăria peste urechi/ în locul aureolei avea un ceainic sub presiune" – *Bună seara*) şi o moştenire de prisos şi derizorie, în care mai persistă, inerţial, iluzia salvării: „Chipul zeilor demult s-a retras/ pe eticheta cutiilor de conserve/ […] Noi stăm înghesuiţi cu vitele pe câmp/ şi parcă pacheboturi elegante/ pe care nervii mării nu le mai suportă/ plutesc prin lanurile verzi lăsând/ doar urme de petrol şi de petreceri.// Astfel ca nişte peşti fricoşi pândim/ sub paradisul curgător frânghia/ ce-o să ne salte şi pe noi pe punte.// Dar nu-i nimic:/ o altă lume trece/ prin dreptul altei lumi şi nu se-ating" (*Peşti*). Vinul şi zarul semnalează irosirea villonescă (justiţiară) sau plictisul baudelairian (fără obiect), dar şi oraşul tentacular al simboliştilor, abjurat de sămă-

nătorişti. Obsesia etic-radicală a biciului sau a nuielei, dublată de sentimentul băltirii în „oul impur şi fără foc” al lumii, nu e incompatibilă cu obsesia beţiei, cu alienarea euforică sau cu euforia alienantă căutate de adolescentul strivit de perspectiva scadenţei („Stau anii tunşi în mine precum recruţii-n tren” – *Adorm pe câmp*). Sentimentul trecerii se preface într-un sentiment al degradării nu lipsit de fibră etică, deşi exprimat în metafore clişeizate, de folclor semiurban (metafora trenului sau a tramvaiului, a navigatorului minulescian), cu recuzita standard a simulacrului: actorul, circul, iluzia, spectacolul, paiaţa, claunul, nebunul sau recrutul – înstrăinatul prin excelenţă, în folclor. Teatrul se radicalizează: apar abatorul, măcelăria, ghilotina şi o natură ambiguă, corcită cu tehnologia, ca un „fierăstrău de maci”. Instanţa lirică se pronunţă agresiv, în faţa unui public de „mamifere surde”. Amestecul de melancolie, de nesaţiu fără nume şi de revoltă tot mai precis direcţionată construieşte un personaj neoromantic cu tuşe din Villon, Eminescu şi Esenin. Eul liric îşi împrumută vocea unui Christ confruntat cu derizoriul, cu inutilitatea sacrificiului pe „crucea socială”: „Voi confundaţi norocul meu olog/ cu mânzul beat în ieslele divine/ dar undeva se moare de ruşine/ şi se consumă pâinea ca un drog.// […] E timpul să cobori bunule tată/ nu lebădă ci călărind un tun” (*În piaţa unde plâng maşinării*). Când nu adună ţăndările mitului întoarse împotriva lui, eul liric rămâne insurgentul pur vocal („când eu nu tac tu mâine n-ai nici un drept să taci” – *Grâu păzit de maci*) şi inamicul filistinilor („Eu sunt o pată de ulei pe geamurile înalte/ pe viaţa voastră scrobită zilnic” – *Soare închiriat*). *La dispoziţia dumneavoastră* atestă coborârea poeziei în stradă şi în politicul concret. Miza recuperării modernismului antebelic, elitar şi ermetic, e acum inversată: a spune „cu cuvintele tribului” ceea ce tribul nu poate să comunice a devenit principalul interes al discursului liric. Incriminarea unui Occident esenţialmente mercantil („Sinuciderea nu mai rentează./ Ca să ajungi scriitor celebru în Europa/ trebuie să fii cel puţin canibal […] ţelul suprem e să te-nrudeşti cu petele de grăsime/ din supă,/ adică să stai totdeauna deasupra” – *Călătoria*) face loc şi altor aluzii politice, ancorate în prezentul local, est-european: „aminteşte-ţi de şahul absurd/ în care nebunul muta satele/ sacrificând mai întâi caii/ și-o mie de inși s-au grăbit să-i laude jocul” (*Şah absurd*); „presimt că zăpada ni se va distribui pe cartelă” (*Evoluţia visului*) etc. Versurile din *Ora funcţionarilor* şi *Şansa melcilor* arată un poet care nu doreşte să livreze „artă pentru ceai”, adică pentru îndulcirea realităţii, aparent angajat în lupta realist socialistă contra imperialismului, denotativ şi fără jocuri de metafore: „marinarii nu mai aruncă mesaje peste bord/ ci prezervative/ iar cei cu iahturi/ cei cu stridii în burtă […] apoi cei lipiţi ca nişte gume de mestecat/ pe banchetele din clasa a treia/ revoltați de profesie/ vânători încercați – adică cei ce împușcă/ francul leul lira/ cu toţii etajaţi în spuma cocktailului/ după binecunoscuta reţetă a lui Marx/ cer câte-o fărâmă din Statuia Libertăţii drept suvenir” (*Şansa melcilor*). Însă *Inventar pentru lumea a patra* revelează gunoiul, impostura şi barbaria universale, fără graniţe: „Cei ce-n faţa războaielor fac gargară cu muşeţel […] văxuitorii de vorbe/ nu văd cum oraşul se-nalţă-n văzduh/ şi urinează în mare […] cum trec păduri nevrotice spre sanatorii/ la ora micului comerţ cu fericirea popoarelor/ când acţiunea papă cântecul/ când noi murim aplaudând”. Astfel de diatribe cu forţa incriminatorie a profetului biblic sau a biciului cristic din Templu funcţionează însă şi în decodaj socio-politic cu adresă locală, într-un context în care poezia renunţă să mai fie în primul rând artă, devenind discurs civic. Angoasa difuză a eului juvenil se converteşte aici în presiunea relaţiei cu materialul despiritualizant, dar şi în presiunea lipsei unui material anume, necesar subzistenţei din ultimii ani ai comunismului românesc: „Când catedrale vechi produc şuruburi/ când bunătatea e un fel de câine/ de coama leului atârnă struguri/ Venus din Millo ne împarte pâine” (*Dresaj*); „Nici-un vis!... Vis-à-vis mai degrabă/ unii schimbă viori pe cartofi/ alţii fluturi din cap la tarabă/ nebuni gri nebuni verzi nebuni movi.// Ce extaz? Ce lichele mioape/ îmi citesc de pe limbă scrisori?/ Mâna-ţi cade ca paiul pe ape/ crezi că mori şi deodată chiar mori” (*Interogatoriu*). În volumele *Democraţia naturii* şi *Exil pe-o boabă de piper* (1983) se accentuează mesajul mobilizator, în aceeaşi formulă stilistică, servită de metafora larg accesibilă şi exponenţială („găinile n-aveau simţul politic prea dezvoltat/ cârâiau în surdină şi-nchideau ochii la ce se-ntâmpla/ […] revoluţia mirosea a cartof copt/ megafoanele înlocuiseră arta” – *Găinile*) şi de scandarea cu impact în mentalul colectiv, sintetizabilă într-o critică a cartofului „moale şi civil”. Răul cu aparenţe metafizice („Dar din senin mă duşmăneşte sarea” – *Revelaţia scribului bolnav*) sau inapetenţa organică, o *accedia* urbană, ca la G. Bacovia („Afişe cad. Economii de clei. […] Mă sprijin de-un perete – plouă var” – *Psalmul beţivului*) sunt permanent deconstruite prin vocea unei instanţe civice ultragiate de pasivitatea semeni-

lor. „Vinul” devine tot mai mult „spirt” – formol, conservant al unor entități inerte. Vag metafizică anterior, se acutizează aici obsesia rotirii anotimpurilor, a sorocului care se-amână, a lâncezelii fără acțiune şi profit: „Mai jos de viermi unde se-mbracă/ focul în stamba din vulcani/ curge o ţară mai săracă/ şi-o briză fără damf de bani” (*Joaca zugravului*); „Se-amână revolta din cauza ploii/ se-amână copilul din pricina pâinii/ deşi pe Maria n-o latră doar câinii/ deşi coaptă-i steaua deşi calzi-s boii” (*Se-amână*). Neconsolat-tenebrosul Nerval al noii epoci („fii cioara cu scripca nebunul hamalul/ ce cară-n decembre spre mugure clei” – *Exil pe-o boabă de piper*) mizează pe combinaţia simbolicului arhaic (prispa, streaşina) cu „tehnologiile” asociabile regimului politic în vigoare (conserva, stamba, conducta, betonul, silozul, metalul, biserica „ambulantă” etc.). Albatros rizibil („şi mă arată lumea cu degetul: «săracul/ el crede c-are aripi da’-i bate parpalacul»” – *Nedumiritul*), poetul constată că pricina tenebrelor nu stă – ca la Arghezi sau ca la Blaga – în dilatarea nopţii cosmice asupra individului rupt din „zariştea cosmică”, ci în criza petrolului, care afectează lumina lămpii. Trag la jugul tendinţei civice toate clişeele şi simbolurile gândirii mitice şi ale transcendenţei goale moderniste, „biciuite” să semnifice azi şi acum, ca în acest pitoresc şi sarcastic pasaj bacovian: „Dosarul meu creşte ca pâinea bună/ se umflă, pârâie, dospeşte lin,/ iubito vom petrece împreună/ sub streşinile lui de vinilin” (*Vila artistului*). Bacovian e şi „abatorul”, care-şi păstrează potenţialul macabru postromantic („Seara se-ncheagă-n arbori ca sângele de vită” – *La vin scăzut*), dând imagini de forţă independente de context, însă priza adâncă la coordonatele *hic et nunc* nu dăunează câtuşi de puţin acestei poezii eminamente concepute pentru impact asupra prezentului său socio-politic. O notă în plus este adusă de exploatarea balcanicului, care, prin deschiderea către mai multe zări, alimentează obsesia evadării. Dar e o exploatare în acelaşi regim al derizoriului sau al fantomaticului („turcul mucezit sub fes”), căci jovialitatea balcanică stă lângă delăsare şi proasta modernizare (*Martor la Porţile Orientului* este, în acest sens, o deconstruire transparentă a *Isarlîk*-ului lui Ion Barbu). Se impune imaginea fluidului acvatic, curgător, poartă a evadării, dar şi smârc al inacţiunii: „Pe dealuri ară proştii. Bolnavii mai la vale/ cotrobăie-n femei şi-n portocale./ Verzi de venin pe şanţuri stăm priponiţi. La anu’/ stârvu pisicii va-ntâlni oceanu’/ sau va rămâne-n port să-l lingă peştii/ în timp ce ne-ngrăşăm la ţâţa veştii” (*Panta rhei*). Departe de langoarea

Eugen Simion și Mircea Dinescu

exoticului simbolist obsesia „portuară” a lui **D.** are o bătaie imediată: „Daţi-mi mie pe mână un ziar de provincie/ şi-o baracă de scânduri cu o firmă soioasă/ şi-n trei zile oraşele vor duhni a vanilie/ şi a porturi deschise” (*Ei?!*). Spiritul întreprinzător cade uneori în păcatul dezădejdii, semnând versuri care amintesc de Octavian Goga („Ţară cu mierea migrând pe nouri/ lemn de corabie bun pentru jug/ iată ţăranii ies din tablouri/ cu patefoane din os de cuc” – *Ţară*) sau, iarăși, de Bacovia: „Focul astenic şi ud/ intră-n chilia cenuşii/ unde pun capul aud/ morţii bârfind ca neduşii.// Toţi îmi sunt rude şi vor/ lemne făină şi arme./ Taci fiindcă trece un nor./ Plângi că nici unul nu doarme” (*La vestitori*). Poeziile din *Rimbaud negustorul* continuă lupta cu moartea mitului. Transcendenţa e industrializată, meschină „sub apăsarea materiei” („maistrul Ioan Botezătorul/ sparge norma la barajul lacului de-acumulare” – *Vârsta zeilor*); arta e trădată şi trădătoare („doamnă cerneală du-te-n pâraie/ fă-te pădure, doamnă hârtie” – *La berărie* ; „Sub morminte Doamne iartă/ numai artă pentru artă” – *Sub morminte*). Fluvialul, pluvialul, flegma reprezintă medii ale evadării („Mai scobiţi un canal mai lărgiţi câte-un şanţ/ flegmei noastre nu-i sece izvorul” – *Rimbaud negustorul*). Retoric, se mizează pe locul comun, pe detonarea imediată a semnificaţiei, pe consens, într-un stil de o oralitate ritmată, antrenantă. Starea de „ambulanţă” sau de neaşezare (poetul e ambulant, dar şi bisericile sunt ambulante) face o curioasă pereche cu starea de evadare, ca în *Peisaj cu actor ambulant hălăduind prin nesfârşitele maţe ale câmpiei.* Corabia salvatoare – vasul care te duce dincolo – intră şi ea într-un ciudat izomorfism cu „vasul cu spirt” – va-

sul din care nu te mai duci nicăieri („Într-un vas cu spirt/ v-aş fi putut întoarce spatele pentru totdeauna" – *Mică ceremonie la îngroparea unui submarin dintre cele două războaie*), cu „chitul", decodabil şi ca monstru al urbanizării forţate („oraşul duduia vesel ca o batoză cu ţăranii în pântec" – *Moartea unei duminici*), sau cu „burta" istoriei care „parcă a uitat să ne mai nască", din *Moartea citeşte ziarul*. Apărut într-o primă ediţie în 1989, la Amsterdam, acest volum continuă cu mai multă vehemenţă, dar şi cu sentimentul uzurii, balansul între înfierarea blazării („Experienţa nu a reuşit./ Omul e-un câine. Chiar dacă nu latră" – *Scrisoare către domnul Mihail Bulgakov* ; „71 de picioare numărai în vâltoarea metroului [...] 71 de picioare sincere, Dumnezeule,/ şi-un obraz general/ în care n-am putut desluşi mai nimic" – *Obrazul general*) şi constatarea nemişcării ca decrepitudine iremediabilă. Decrepitudine a omului („între Dumnezeu şi Genetică/ oasele,/ mă dor oasele" – *Uşă cu mort*) şi decrepitudine a Istoriei, „unde Nebunul îşi clocește crima/ şi ne omoară fiindcă ne iubeşte,/ când ne e foame desenează peşte,/ când vine frigul arestează clima" (*Doamne-fereşte*). După 1989 *O beţie cu Marx* (1996) conservă retorica şi recuzita revoltei, întrebuinţată acum într-un alt tip de dezvrăjire: „«Bine-ai venit Societate de consum/ fă-ne şi tu felul,/ ia-ne de proaspeţi [...]»" (*Discurs la intrarea unei ţări estice în Europa*). Memorabila *Scrisoare către Vaclav Havel, aruncată la coş* („Revoluţiile şi-au mâncat copiii,/ disidenţii şomează,/ protestatarii stau spăsiţi/ la coada chitului MacDonald's") arată că forţa contestatară a poetului rămâne la post. Antologiile de publicistică – *Pamflete vesele şi triste* (1996), *Nelu Santinelu, căprar la Cotroceni* (1998) şi *Corigent la cele sfinte* (2003) – şi volumul de versuri *Femeile din secolul trecut* (2010) atestă o disociere a instanţelor până atunci solidare: poetul nu mai scrie despre prezent, lăsând gazetarului şi omului de televiziune dreptul de a-şi exercita libertatea de exprimare.

Bântuit de talent, un extraordinar talent, cuvintele-şoc şi metaforele percutante îi vin în cascadă, proaspete şi nepăsătoare, cu încărcătură afectuoasă şi cinică, brutal repezite şi tandre, proletare şi nobile, înscriindu-se laolaltă pe un traseu totuşi bine determinat, spunând exact ce li s-a menit să spună, fără ezitări, fără ambiguităţi. [...] *Darul acestei poezii este de a canaliza nemijlocit spre frumuseţe şi distincţie expresivă tot ce-ar părea sortit să se exprime altfel, în limbajul mai curând al unui moralist exasperat de urâtul vieţii.*

LUCIAN RAICU

Mircea Dinescu debutează cu o poezie înfumurat melancolică, cu teribilisme de înger rural rătăcit în romantica orăşenească. Invocaţie nimănui *şi, în 1973,* Elegii de când eram mai tânăr *l-au impus numaidecât în atenţia generală. Surprindeau tonul direct şi sincer al limbajului, tristeţea şi impertinenţa juvenilă a poemului reîntors, pe această cale, la tradiţia confesiunii şi a ceea ce se numeşte poezie de inimă. Poeţii din generaţia lui M. Dinescu, veniţi după N. Stănescu, Sorescu, A. Păunescu, complică enorm discursul liric printr-un proces de intelectualizare şi abstractizare a limbajului. Autorul* Invocaţiei nimănui *merge în sens contrar: reabilitează elegia sentimentală, introduce biografia în poezie, deschide imaginaţia lirică spre social şi comentează, în stil când grav, când aluziv şi sarcastic, istoria care îl asumă. Poemele lui au mereu un aer de suferinţă şi provocare, sunt elegiace, străbătute de o nelinişte de origine necunoscută şi, în acelaşi timp, sunt cum nu se poate mai dezinvolte în imagismul lor turbulent.*

EUGEN SIMION

SCRIERI: *Invocaţie nimănui*, Bucureşti, 1971; *Elegii de când eram mai tânăr*, Bucureşti, 1973; *Proprietarul de poduri*, Bucureşti, 1976; *La dispoziţia dumneavoastră*, Bucureşti, 1979; *Teroarea bunului simţ*, postfaţă Lucian Raicu, Bucureşti, 1980; *Democraţia naturii*, Bucureşti, 1981; *Exil pe o boabă de piper*, Bucureşti, 1983; *Rimbaud negustorul*, Bucureşti, 1985; *Moartea citeşte ziarul*, Amsterdam, 1989; ed. pref. Sorin Alexandrescu, Bucureşti, 1990; *O beţie cu Marx*, Bucureşti 1996; *Pamflete vesele şi triste*, Bucureşti, 1996; *Fluierături în biserică*, Bucureşti, 1998; *Nelu Santinelu, căprar la Cotroceni*, Bucureşti, 1998; *Corigent la cele sfinte*, Bucureşti, 2003; *Femeile din secolul trecut. Poezii noi (2004–2010)*, Bucureşti, 2010.

Repere bibliografice: Constantin, *A doua carte*, *265–268*; Iorgulescu, *Scriitori*, *54–56*; Raicu, *Practica scrisului*, *378–382*; Regman, *Explorări*, *223–226*; Poantă, *Radiografii*, I, *288–290*, II, *55–62*; Grigurcu, *Poeţi*, *508–515*; Munteanu, *Jurnal*, II, *170–180*, IV, *190–192*; Dimitriu, *Singurătatea*, *160–165;* Raicu, *Contemporani*, *164–177*; Doinaş, *Lectura*, *250–253*; Dobrescu, *Foiletoane*, II, *61–69*; Iorgulescu, *Critică*, *70–73*; Crohmălniceanu, *Pâinea noastră*, *118–121*; Iorgulescu, *Ceara*, *155–158*; Simion, *Scriitori*, III, *399–414*; Cristea, *Modestie*, *79–84*; Iorgulescu, *Prezent*, *188–191*; Negrici, *Introducere*, *77–81*; Grigurcu, *Existenţa*, *421–425*; Călinescu, *Biblioteci*, *201–211*; Regman, *De la imperfect*, *172–185*; Dimisianu, *Subiecte*, *171–178*; Cristea, *A scrie*, *189–196*; Negoiţescu, *Scriitori contemporani*, *152–158*; Pop, *Pagini*, *165–170*; *Dicţ. analitic*, I, *284–287*, III, *81–83*; Cărtărescu, *Postmodernismul*, *328–329*; Grigurcu, *Amurgul*, *165–166;* Cistelecan, *Top ten*, *67–69*; *Dicţ. esenţial*, *254–256*; Manolescu, *Lista*, I, *321–327*; Ştefănescu, *Istoria*, *839–850;* Holban, *Ist. lit.*, I, *82–91*; Mircea Martin, *Mai scrie poezii, Mircea Dinescu!*, RL, 2008, 4; Manolescu, *Istoria*, *1089–1091*; Popa, *Ist. lit.*, II, *233–236*; Al. Cistelecan, *News alert: Mircea Dinescu a refuzat Premiul Nobel*, CLT, 2011, 50. ***T.D.***

DIN MOLDOVA, publicaţie apărută la Iaşi, bilunar, între 1862 şi 1863, sub direcţia şi redacţia lui B.P. Hasdeu. Începând cu numărul 10 din 1863, în urma unor acuze de separatism, şi-a schimbat titlul în „Lumina". Datorită lui Hasdeu, publicaţia are un solid sector de istorie, cu contribuţii şi în domeniile adiacente: diplomatica, arheologia, bibliologia, iconica, glosologia, chiar filologia, întrucât Hasdeu, care a avut, primul în cultura română, conştiinţa valorii filologice a textelor vechi şi a preţuit savoarea stilului arhaic, sprijinea argumentarea istorică cu observaţii lingvistice. Spirit romantic, el nu separa istoria de literatură, cerându-i „espresiune", „perspectivă", „culori", dimensiune epică (*Conceptul studiilor arheologice în legătură cu istoria universală şi a românilor*). O contribuţie deosebită prin bogăţia informaţiilor este studiul *Deştărarea lui Petru Vodă Rareş,* la care lucrase – se pare – patru ani. Prodigioasă a fost editarea de documente şi izvoare istorice, domeniu în care Hasdeu îşi depăşea epoca. El traduce şi comentează *Descrierea Moldovei şi a Munteniii în versuri polone* de Miron Costin, face arhivistică, prezintă cărţi rare (Martin Kraus despre Principatele Române, scrieri ale lui Amfilohie Hotiniul, *Legenda Sântei Parasceve patroanei Ieşului* de mitropolitul Dosoftei). În comentariile care însoţesc tragedia *Răposatul postelnic* Hasdeu îşi fixează ca ţel să desluşească în istorie patimile naturii omeneşti (luând drept călăuze pe Sofocle şi pe Shakespeare) şi să dea plasticitate şi specific local scenelor istorice prin incursiuni în folclorul şi obiceiurile neamului. Studiul său *Mişcarea literelor în Ieşi*, moment important în constituirea, la noi, a criticii literare, a apărut în **D. M.**, fără a fi terminat. Hasdeu defineşte, precedându-l pe Titu Maiorescu, şi nu departe de spiritul acestuia, criteriile poeziei, insistând asupra „imaginii pure sau ideii poetice", „sâmburele" ei, ca şi asupra rolului determinant al imaginaţiei. Tot aici Hasdeu începe şi polemica sa cu Maiorescu, pe care-l ironizează la rubrica „Tutti frutti". Conflictul se adânceşte în urma acuzei de imoralitate pe care Comitetul central de inspecţiune şcolară (din care făcea parte şi Maiorescu) o lansează la adresa revistei în care Hasdeu publicase nuvela *Duduca Mamuca.* În replică, *Apărarea redactorului* la procesul de presă ce i s-a intentat, sclipitoare prin argumentaţia logică şi ironie, e şi profesiunea de credinţă, realistă, a autorului, portretist al societăţii. Publicaţia a adăpostit articolul lui C. Negruzzi *Studii asupra limbei române*, versuri ale lui Hasdeu, încercările romantice ale lui Şt. G. Vârgolici, o baladă de V. Alecsandri şi traducerile lui V. Pogor din Horaţiu şi Théophile Gautier. ***S.C.***

DIN TRADIŢIILE POPULARE ALE ROMÂNILOR DIN UNGARIA, publicaţie apărută la Budapesta din 1975 până în 2008, inițial sub egida Secţiei naţionalităţilor conlocuitoare, a Asociaţiei Maghiare de Etnografie şi a Uniunii Democratice a Românilor din Ungaria. Tomurile ei, editate mai întâi o dată la doi-trei ani, apoi anual în 1993–1995, și din nou neregulat, au totuși continuitate, numerotarea fiind neîntreruptă. Subtitlurile variază în funcție de conținutul tomurilor: „Studii", „Studii și recenzii", „Studii și basme", „Studii, basme, povești, snoave și creații muzicale" etc. Redactor-şef a fost, la început, preşedintele adjunct al Asociaţiei, Iván Balassa, urmat mai târziu (de la numărul 6/1988) de Újvári Zoltán. Ca „redactor de serie" este menționat, la numerele 8 și 10, Epejessy Ernő. Redactorii propriu-ziși s-au schimbat de la număr la număr: Ágnes Kovács împreună cu Alexandru Hoţopan, Ágnes Kovács, Gheorghe Mihăiescu, Emilia Martin-Nagy. Publicația a avut, de-a lungul timpului, și o serie de lectori și referenți de specialitate, ca și traducători din maghiară în română (și în franceză, pentru rezumate). Cu toții au contribuit la menținerea unui nivel academic al textelor și la atingerea scopului declarat în *Cuvântul înainte* al lui Gyula Ortutay din primul număr: acela de a continua tradițiile etnografiei maghiare, care s-a străduit mereu „să cerceteze istoria, cultura și natura, deci etnografia tuturor popoarelor din patria maghiară", adică să analizeze „ce fel de cultură au creat împreună ungurimea și naționalitățile conlocuitoare și cum s-a păstrat și dezvoltat fizionomia

lor național-populară și tradițiile lor populare". Referindu-se la toate cele patru naționalități cărora Asociația Maghiară de Etnografie din Budapesta le-a rezervat câte un anuar, articolul o include implicit pe cea română. Iar publicația dedicată ei a asigurat, într-adevăr, tipărirea în limba română a unor studii întinse despre folclorul şi etnografia românilor din Ungaria. Colaboratorii nu se mulțumesc cu simpla înregistrare documentară a faptelor folclorice, ci explorează, expun și interpretează pe larg, uneori monografic, obiceiurile, credinţele şi superstiţiile populare româneşti legate de nuntă şi înmormântare (Ana Simion, *Creații populare legate de nuntă și înmormântare în comuna Micherechi*, Emilia Martin-Nagy, *Credințe legate de moarte la românii din Ungaria*), de sărbătorile calendaristice (Elisabeta Magda, *Sfera credințelor și obiceiuri de iarnă la românii din Micherechi, Chitighaz și Bătania*, Mihaela Bucin, *Obiceiuri populare dintre Paști și Rusalii*), de jocuri (Zoltán Ujváry, *Jocul turcii la românii din Ungaria*), de creşterea animalelor (István Lugosi, *Contribuții la datinile creșterii animalelor în comuna Bedeu*). Sunt monografiate, în atente studii etnografice, unele ocupații tradiționale (*Prelucrarea cânepii și arta țesutului la Micherechi* de Szabó Lórándné, *Țesături țărănești românești din Micherechi* de Maria Rocsin). Literatura populară este analizată în diferitele ei forme: Ana Hoțopan (*Poezia riturilor de naștere în folclorul românesc* și *Cântecul haiducesc în folclorul românesc, maghiar și bulgar)*, Alexandru Hoțopan (*„Furatu și scosu fusălor" la șezătoare*, *„Umblatu cu furca"* și, în repetate rânduri, despre tradiții legate de satul său natal, Micherechi), Sámuel Domokos (*Povestitorul Vasile Gurzău* și *Horile morților ale lui Teodor Sava)*, László S. Károly (*Bocete românești din Ungaria)*. Cum se vede chiar din titluri, studiile valorifică, între altele, cunoașterea vie și creatoare a culturii populare pe care o dețin unii purtători remarcabili ai ei, cum ar fi povestitorii Mihai Purdi şi Vasile Gurzău, dar şi anumiţi muzicanţi de renume, a căror activitate o prezintă Alexandru Hoţopan (*Iancu, muzicantul micherechean*) şi Eva Kozma Frătean (*Repertoriul muzical al românilor din Chitighaz*). Își găsesc loc în revistă și mici antologii folclorice inedite, cum este cea alcătuită de Alexandru Hoţopan în ianuarie 1993, intitulată *Date etnografice. Plugușor cu căluți urători*, sau creații separate precum basmul *Ficioru dă-mpărat Nuștiu*, cules de Lucia Borza de la o femeie născută în satul Chitighaz. Prin toate aceste contribuții, înfăptuite grație dăruirii și meticulozității profesionale a numeroși autori, atât maghiari, cât și români, publicația și-a atins ținta fixată inițial, aceea de a face cunoscută, prin cercetare, o zestre culturală amenințată de dispariție. Alți colaboratori: Elena Csobai, Rozalia Sinkó-Laurinyecz, Gábor Lükő, Ladislau Martin, Zoltán Zsupos. ***I.M.***

DINULESCU, Ioana (3.VII.1950, Craiova), poetă. Este fiica Elenei (n. Comisaru) şi a lui Dumitru Dinulescu, muncitor. A urmat la Craiova şcoala generală, Liceul de Filologie–Istorie și Facultatea de Filologie, secţia română–franceză (1969–1973). A frecventat cenaclul revistei „Ramuri" şi cenaclul studențesc Cadran. A fost, pe rând, profesoară de limba şi literatura română la Balş, redactor la „Ramuri" (1975–1980), unde ţine o cronică literară (în special de poezie), şi la Studioul Teritorial de Radio Craiova, semnând comentarii literare, dramatice şi de artă; după 1985 a fost câţiva ani profesoară la Casa Pionierilor din Craiova, iar după 1989 realizator de programe culturale la Radio Oltenia. Debutează cu poezie la „Ramuri" în 1971, iar editorial în antologia *Romanian Poets* (Iowa City, SUA, 1977). Debutul individual s-a produs abia în 1982 cu volumul *Călătorii de recunoaştere*. A mai colaborat la „România literară", „Luceafărul", „Vatra", „Convorbiri literare", „Cronica", „Steaua", „Calende", „Orizont", „Familia", „Tribuna" ş.a. A fost premiată de revistele „Luceafărul" şi „Tribuna", precum şi de Filiala Craiova a Uniunii Scriitorilor (1995, 1999).

Primul volum publicat de **D.**, *Călătorii de recunoaştere*, a reţinut atenţia comentatorilor; tributare unor modele recognoscibile (Nichita Stănescu, Mircea Dinescu îndeosebi), dar reformulate de un ego feminin expansiv, poemele, majoritatea de dragoste, exprimă o exuberanţă aurorală, histrionic-degajată a descoperirii lumii prin simţuri („Pătrundeam între lucruri/ Ca într-o ţară de nimeni altul călcată/ Ci eu, doar eu în pragu-i/ Eram cea aşteptată"). Robusteţea notaţiei se asociază cu fineţea unei sensibilităţi visătoare, viziunea lirică apărând ca o proiecţie transfigurată a propriului trup. Frenezia vitală se domoleşte în *Legea şi visul* (1987) şi *Eu şi lumina* (1988), lăsând locul rememorărilor nostalgice ale vârstelor dintâi şi unei reflexivităţi sporite pe fondul asumării unui intimism domestic, cu rupturile şi crizele sale. Poeta începe să ia distanţă faţă de sine şi învaţă să

se deprindă cu „legile toamnei" în poeme confesive despre „aşteptare-melancolie-indiferență" în care universul exterior se lasă interiorizat prin metafore ale corporalității feminine. Identitatea lirică se precizează mai clar, afectivitatea tonului fiind dublată (şi cenzurată discret) de luciditatea autoscopică. În fapt, toate versurile compun o autobiografie transfigurată, deschisă tot mai mult, cu trecerea timpului, către realul cotidian şi existența contingentă. *Cortina în fața mării* (1995) şi *Sufletul, această ficțiune* (1999), ultimul reluând titlul unui poem din *Eu şi lumina*, orientează dramele intimității însingurate către dezabuzarea socială, cu accente protestatare şi apocaliptice în *Steaua lui Ion* (1999), unde e înscenat şi un dialog cu dublul identitar masculin (Ioana–Ion). Alter egoul este uneori degradat sarcastic până la condiția fratelui-porc („Mai înțeleaptă ca Iacob,/ ca îngerul,/ ca porcul Ion,/ scurm şi eu în blidul comun,/ în caldele tărâțe/ măcinate sub astrul isteric,/ sub cocoaşă istorică"), alteori înălțat până la nivelul „îngerului Ioan": „Lasă-mă să greşesc, îngere Ioan,/ lasă-mă să-mi rup glezna de aur,/ să-mi mototolesc aripile de hârtie/ şi rochia incoloră de văduvă trandafirie". Lipsa de orizont metafizic a poetei „singure printre barbari", definită de inaderența morală la mentalitățile Isarlâkului craiovean (blazon negativ preluat de la Ion D. Sîrbu, via Ion Barbu), se asociază cu persiflarea vaticinară a moravurilor lumii literare locale. Iubit şi detestat, oraşul natal, spațiu de exil interior, se impune, dincolo de titlul care poate contraria, ca personaj poetic central în *Oraşul lui Heidegger* (2003) („Oraş la marginea câmpiei,/ în bătaia vânturilor roşii ale veacului./ drumeții i-au uitat de milenii/ numele/ cămilele nu i-au aflat niciodată fântânile"), alături de ipostaza „autumnală" a „văduvei tradafirii", locatară la etajul opt al blocului cu numărul treisprezece bis şi mare iubitoare de cățeі şi pisici. Se regăseşte aici, ca şi în *Dumnezeu pe acoperiş* (2004), gustul histrionic al dedublărilor („alter egoul meu hlizitor" ipostaziat de „motanul vecinei de la nouă"). Dimensiunea religioasă capătă relief suplimentar în *Fereastra spartă* (2011), cuprinzând 33 de poeme, cu trimitere clară la vârsta christică. Poetă notabilă a urbei de provincie şi a însingurării casnice, **D.** îşi compune o „sfântă treime" de uz personal (Ion/Ioana/ Iona), „chitul" în burta căruia trăieşte fiind acelaşi oraş obsedant. Sub semnul „spaimei şi melancoliei" vârstei, poemele sunt secvențe ale unui jurnal interior în care condiția deprimantă, repetitivă a singurătății provinciale capătă nu doar identitate, ci şi intensitate lirică: „Vara asta a început/ ca o repetiție a verii trecute./ Acelaşi colb oltenesc se aşterne/ peste orăşelul în care încerc/ de-o mie de ani// să citesc, să scriu, să respir.// Aceleaşi siluete gheboşate,/ fantoşe cenuşii ale timpurilor/ zvelte de vara trecută,// întârzie fără niciun rost/ seara/ sub teii scuturați înainte/ de înfrunzire.// Îmi voi petrece vacanța/ citind cărți prăfuite/ de anul trecut. Îmi voi petrece/ vacanța/ privind filme de anul trecut.// Plimbând-o în lesa albastră/ pe calina Carina canina, voi pluti/ ca un absurd fulg de zăpadă/ deasupra trotuarelor vechi,/ desfundate ale Craiovei,// măcinate de târşâitul paşilor/ trecătorilor de anul trecut".

SCRIERI: *Călătorii de recunoaştere*, Craiova, 1982; *Legea şi visul*, Bucureşti, 1987; *Eu şi lumina*, Craiova, 1988; *Cortina în fața mării*, Bucureşti, 1995; *Sufletul, această ficțiune*, Bucureşti, 1999; *Steaua lui Ion*, Craiova, 1999; *Poeme*, Drobeta-Turnu Severin, 2002; *Oraşul lui Heidegger*, Craiova, 2003; *Dumnezeu pe acoperiş*, Bucureşti, 2004; *Poeme de pe malul stâng*, Craiova, 2007; *Fereastra spartă*, Craiova, 2011.

Repere bibliografice: Constanța Buzea, *„Călătorii de recunoaştere"*, AFT, 1982, 10; 3; Laurențiu Ulici, *Rece şi cald*, RL, 1982, 41; Petru Poantă, *„Călătorii de recunoaştere"*, TR, 1982, 35; Eugen Simion, *Lecția de melancolie*, RL, 1982, 49; Constantin M. Popa, *„Călătorii de recunoaştere"*, R, 1983, 1; Nicolae Manolescu, *Poeți tineri*, RL, 1988, 15; Bucur Demetrian, *Poemul ca pasărea Phoenix*, R, 1995, 11–12; Al. Cistelecan, *Exultanțe, melancolii, tânjiri*, LCF, 1996, 6; Mircea Bârsilă, *Ioana Dinulescu sau Proba dedublării*, „Calende", 1997, 3–4; *Dicț. scriit. rom.*, II, *101–102*; Geo Vasile, [*Ioana Dinulescu*], RL, 2000, 16, 2005, 12, 2008, 41, CNT, 2003, 5; Bucur Demetrian, *Poetul şi sufletul său*, R, 2000, 5–6; Lefter, *Scriit. rom. '80–'90*, I, *211–212*; Gheorghe Grigurcu, *Feminitate versus provincie*, RL, 2003, 38; Adrian Dinu Rachieru, *Alți poeți din Craiova (II)*, CL, 2008, 6; Dan Cristea, *Un eu liric cu multe fațete*, LCF, 2008, 11; Gabriela Gheorghişor, *„Fereastra spartă"*, RL, 2012, 5; Daniela Firescu, *Chemarea Polymniei*, R, 2012, 3; Paul Aretzu, *Singurătatea exilatei de la etajul opt*, R, 2012, 4. ***P. C.***

DINULESCU, Puşi (Dumitru) (27.VIII.1942, Bucureşti), prozator, dramaturg, poet. Este fiul Elenei (n. Butunoiu) şi al lui Dumitru Dinulescu, inginer. Licențiat al Facultății de Limba şi Literatura Română a Universității Bucureşti (1965) şi al Institutului de Artă Teatrală şi Cinematografică „I.L. Caragiale", secția regie de film şi televiziune (1973),

a fost bibliograf și redactor la „Revista nouă” din Ploiești (1966–1968), metodist la Casa de Cultură a Studenților din București (1968), redactor, apoi regizor la Televiziunea Română (1968–1970, 1990–1997), asistent de regie la Studioul Cinematografic București (1974), redactor la Radio București (1975–1977). Debutează la „Viața studențească” în 1966. Prima carte, *Robert Calul*, îi apare în 1968, în colecţia „Luceafărul” a Editurii pentru Literatură. A regizat două lung-metraje, *Sper să ne mai vedem* (1985) și *Nuntă cu sirenă* (1998) – cel de-al doilea pe un scenariu propriu, scris în colaborare cu Celina Petrescu –, și câteva piese de teatru. A semnat Dumitru Dinulescu, dar din 1998 a adoptat semnătura Puși Dinulescu.

Înzestrat pentru cinematografie, **D.** a trăit drama cenzurii comuniste, de unde şi ratarea lui ca scenarist. Cu un ochi necruţător, atent la detalii, la pitorescul când absurd, când lugubru al realităţii româneşti, beneficiar al unei prize la real de tip gogolian, scriitorul este înzestrat şi cu o ataşantă şi suculentă tandreţe „cehoviană”. Egocentric, el îşi trăieşte cu nesaţ experienţele amoroase, situate invariabil la limita dintre sublim şi grotesc, dintre realitatea cenuşie şi fantasmele ultracolorate, dintre excentricitatea aiuritoare, ironia autopersiflantă şi conştiinţa acută a propriei inutilităţi. Ins boem, figură notorie a chefurilor din breasla scriitoricească a anilor ’70 din secolul trecut, **D.** scrie la început cu euforie. Dacă prozele volumului de debut mai păcătuiesc prin subţirimea şi lipsa de miză a naraţiunii, prin cultivarea ludicului absolut, a gratuităţii nu o dată stupefiante, odată cu *Linda Belinda* (1979; Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti) şi în special cu *Galaxia burlacilor* (1980) **D.** se instalează solitar şi sigur în cuprinsul prozei fantezist-ironice a generaţiei ’70, cea care a supt îndeajuns din onirismul de la finele deceniului al şaptelea. Autobiografic, autoscopic, autonarativ, autoexemplar, personajul – care este autorul – îşi copleşeşte lectorul cu o inflaţie de figuri, situaţii a căror banalitate strigătoare la cer se salvează tocmai prin trăirea lor cu acea aiureală aburită, specifică acestui om invariabil mahmur, ghiduş, părăsit de toate iubirile, înşelat de prieteni, însă revenind în chip irepresibil mereu la punctul de plecare, dar şi cu o serie de contemplaţii înregistrate când cu voluptate estetizantă, când cu amarul tipic veşnicului perdant. Acesta este Personajul, iar în jurul lui roiesc pitoresc clasicele tipuri de gaşcă şi petreceri, nenumărate Monici, Gabriele, Consuele ce traversează în lung şi-n lat cafenelele şi restaurantele Bucureştiului; se bea masiv mai ales votcă, dar şi şampanie răcită în cada de baie, se sirotează necontenit fizionomiile feminităţii dulci, uneori situaţiile „erotice” sunt de un comic paralizant, într-un derizoriu înduioşător – precum cuplul de la ping-pong din proza ce deschide volumul *Eu şi Robert Calul* (1982) –, după cum există proze de două rânduri, devenite celebre în lumea scriitoricească bucureşteană, aşa cum este *Boul şi Luminiţa*. În schimb, sleit de fantezie, în ciuda abuzului de fantezii, romanul *Îngerul contabil* (1985; Premiul Uniunii Scriitorilor) este practic de necitit. Performanţă stilistică, adevărat, dar exersată în gol, *Îngerul contabil* a fost corect calificat ca „roman fantasmagoric”: aventuri din Paris, Bucureşti, Verona, dar şi în cer, în Iad şi în Rai, cu farfurii zburătoare, laboratoare spaţiale şi prânzuri pe Calea Victoriei, cu personaje precum Einstein, Niels Bohr, Max Planck, alături de Marta şi coana Sofica, plajă la Costineşti, Jacqueline, baruri de noapte, collapsarul x-35. În fine, o aiureală forţată şi iute epuizantă, *Galaxia burlacilor* este de departe cartea reprezentativă a lui **D.**, figură insolită, într-un context narativ dominat de parabola politică, de romanul istoric cu sau fără chei şi sertare. Volumul *Teatru* (2010) strânge piesele *Bani de dus, bani de-ntors*, *Nunta lui Puiu*, *Amanta mortului sau Noua și adevărata Casă cu Țoape*, *Pescărușul lui Hamlet*, *Săru’ mâna tanti sau Pe pragul despărțirii* și *Senvici cu infinit*. Influența comediei clasice românești – „Se vede de la o poştă cât de mult autorul îl iubeşte pe Caragiale, îi venerează pe Sebastian şi Kiriţescu, dar şi că nu poate să-l uite pe Mazilu” (Ion Cocora) – este reală, însă rescrisă într-o manieră vehement caricaturală, grotescă, șarjată, obscenă, kitsch. **D.** și-a adunat poeziile de prin sertare în *Poezii bestiale* (2002), a publicat apoi versuri licențioase în *Frumoasa și lapovița. Poezii intraductibile și interzise tinerilor sub 16 ani* (2006): „Versurile mele zălude/ Cam impude,/ Cam imude/ Sau imunde”. O curiozitate vulgară și lipsită de umor, simptom al unei derive nu doar estetice, este pamfletul *Gașca și diavolul. Istoria bolnavă a domnului Manolescu* (2009), reacție a scriitorului la neincluderea într-o istorie literară.

SCRIERI: *Robert Calul*, Bucureşti, 1968; *Linda Belinda*, Bucureşti, 1979; *Galaxia burlacilor*, Bucureşti, 1980; *Eu şi Robert Calul*, Bucureşti, 1982; *Îngerul contabil*, Bucureşti,

1985; ed. 2, București, 1998; *Romanul Sfintei Mogoșoaia. Un roman-jurnal al golăniilor și simțirilor din anii 70*, București, 2001; *Două piese de teatru*, București, 2002; *Poezii bestiale*, București, 2002; *Crimă la circ. O antologie sau o ontologie de autor*, București, 2004; *Pescărușul lui Hamlet*, București, 2004; *Nunta lui Puiu*, București, 2005; *Frumoasa și lapovița. Poezii intraductibile și interzise tinerilor sub 16 ani*, București, 2006; *Gașca și diavolul. Istoria bolnavă a domnului Manolescu*, București, 2009; *Teatru*, București, 2010; *Burlacul*, București, 2011.

Repere bibliografice: Valeriu Cristea, *„Robert Calul”*, AFT, 1968, 29; Dimisianu, *Prozatori, 164–167*; Cornel Ungureanu, *„Linda Belinda”*, O, 1979, 17; Mihai Ungheanu, *„Linda Belinda”*, ST, 1979, 6; Rodica Florea, *Statornicie în formula prozei absurde*, VR, 1979, 8–9; Iorgulescu, *Critică, 114–119*; Moraru, *Semnele, 159–163*; Raicu, *Fragmente, 387–392*; Condurache, *Portret, 34–36*; Dana Dumitriu, *„Îngerul contabil”*, RL, 1986, 11; Ulici, *Lit. rom.*, I, *395*; *Dicț. scriit. rom.*, II, *100–101*; Grigore Traian Pop, *Puși contra Dumitru Dinulescu*, București, 2001; Mircea Ghițulescu, *De la Mazilu la Puși Dinulescu*, CL, 2002, 6; Geo Vasile, *Erototeca eșecului euforic*, CNT, 2004, 1; Ion Cocora, *Un comediograf de modă veche*, LCF, 2008, 11; Popa, *Ist. lit.*, II, *919–921*; Mircea Ghițulescu, *Radiografia insolenței*, CL, 2010, 10. ***D.M.***

DINUTZ, Mircea (24.IX. 1948, Bacău, – 19.II.2013, Focșani), critic literar, editor. Este fiul Paraschivei (n. Parascan) și al lui Petrea Dinutz, muncitor. După absolvirea Liceului nr. 3 din Bacău (1966) este student la Institutul Pedagogic din același oraș (1967–1970), apoi își termină studiile la Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București (1971–1975), timp în care frecventează și cenaclul de critică literară condus de Eugen Simion. Ulterior e profesor la Liceul Minier din Rovinari, județul Gorj (1975–1976), muzeograf la Muzeul Județean de Istorie și Artă din Bacău (1976–1978), director al Casei de Cultură din Slănic Moldova (1979–1984), administrator la Întreprinderea Județeană Cinematografică Vrancea (1984–1986). Din 1987 revine în învățământ, funcționând la Liceul Industrial nr. 1 și la Liceul Economic din Focșani și la Școala Generală din Doaga până în 1990, când trece ca profesor la Colegiul „Al. I. Cuza” și apoi la Colegiul Național Unirea din Focșani, până în martie 2009, când se pensionează medical. Publică primele texte critice în revista băcăuană „Gaudeamus”, din al cărei colegiu redacțional face parte în anii 1969–1970. În 1970 debutează cu versuri în revista „Ateneu”, fără a persevera ca poet. Între octombrie 2002 și martie 2003 este redactor-șef al revistei focșănene „Oglinda literară”, iar din 2008 al revistei „Pro Saeculum”.

În critica literară practicată de **D.** prevalează interesul pentru prozatori, clasici (Duiliu Zamfirescu, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu) și contemporani (Marin Preda, George Bălăiță, Gabriela Adameșteanu ș.a.). În eseul *Marin Preda. Patosul interogației* (1997) examinează scrierile autorului avut în atenție din perspectiva întrebărilor esențiale pe care acesta și le-a pus, a convingerii lui că secolul în care a trăit „a strecurat în conștiința omenească îndoiala față de om”. Scriitorul s-a întrebat ce înseamnă să fii om, iar personajele, la rândul lor, întreabă și se întreabă, încercând astfel să îmblânzească lumea, pentru a trăi în mijlocul ei. Eseul urmărește nuanțat relația personajelor lui Marin Preda cu realitatea, de la cele din prozele sale de început, *Colina* și *Iubire*, spre exemplu, care sunt „incapabile să decodeze semnalele realității imediate, lăsându-se pradă unor stări obscure și incontrolabile”, la Ilie și Niculae Moromete, Cocoșilă și Dumitru lui Nae din *Moromeții* și la Victor Petrini din *Cel mai iubit dintre pământeni*, pentru care cuvântul este o modalitate de a stăpâni lumea. Cu deosebire personalitatea lui Ilie Moromete este surprinsă în cele mai diverse stări: contemplativitate, reflexivitate, mirare, uimire, neliniște, perplexitate, disperare, ingenuitate, însingurare, derută. *Popasuri critice* (2001) este un volum cu pagini dense despre literatura lui George Bălăiță și a Gabrielei Adameșteanu. Proza celui dintâi, în concepția autorului ei „o istorie a sufletului și a rezistenței omului, a salvării și transformării lui”, este pentru interpret opera unui „moralist grav”, beneficiind de sugestii venite dinspre William Faulkner, James Joyce, Thomas Mann, dinspre scriitorii ruși și dinspre Gabriel García Márquez, înrâuriri „de recunoscut în spiritul lor și nimic mai mult”, cel mai important roman al lui George Bălăiță, *Lumea în două zile*, punând „într-o fericită cumpănă tradiția cu tehnicile moderne”. Proza Gabrielei Adameșteanu este văzută ca fiind preocupată deopotrivă de lucrurile mărunte și de cele cu relief pronunțat, personajele fiind „apăsate de neliniște și nereușită”. Între tehnici sunt remarcate monologul interior și discursul incontinent, ce par să fie „o formă de apărare a personajelor în fața singurătății și morții, dar și o formă de vitalitate, de justificare a propriei existențe prin cuvântul nesupravegheat, liber, în compensație față de un *modus vivendi* impus,

cenușiu și limitat”. Complementar, **D.** alcătuiește ediții și antologii, unele prefațate de la un timp de câte o micromonografie, din opera unor scriitori din Vrancea, precum Duiliu Zamfirescu, G.M. Vlădescu, Virgil Huzum, Ion Larian Postolache ș.a.

SCRIERI: *Marin Preda. Patosul interogației*, Focșani, 1997; *Popasuri critice*, postfață Petre Isachi, Bacău, 2001; *Tablete de duminică*, pref. Constantin Călin, Focșani, 2008; *Ioan Dumitru Denciu*, pref. edit., Focșani, 2009; *Scriitori vrânceni de ieri și de azi*, Galați, 2011; *Anamneze necesare,* îngr. Constantin Marafet, Râmnicu Sărat, 2012; *D'ale democrației*, Târgu Mureș, 2012. **Ediții, antologii:** M. Eminescu, *Sărmanul Dionis*, introd. edit., Galați, 1992; Duiliu Zamfirescu, *Lydda*, pref. edit., Galați, 1992, *Viața la țară*, pref. edit., Galați, 1992; *Virgil Huzum* (în colaborare cu Alexandru Deșliu), pref. edit., Focșani, 2005; *Ion Larian Postolache* (în colaborare cu Alexandru Deșliu), pref. edit., Focșani, 2006; *Florin Muscalu*, pref. edit., Focșani, 2007.

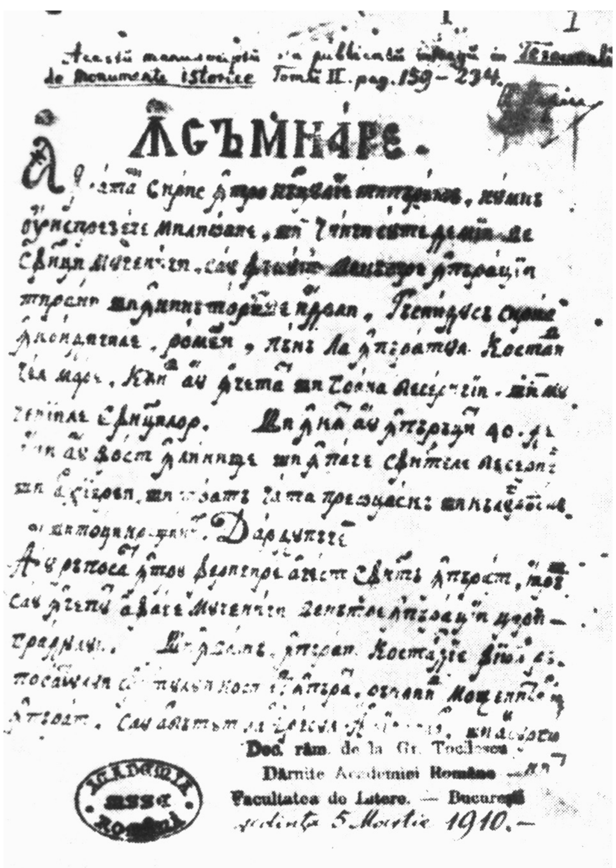
Repere bibliografice: Muscalu, *Dicț. scriit. vrânceni, 59–60*; Budău, *Bacăul lit., 628–630*; Ion Roșioru, *Un temerar demers editorial*, LCF, 2006, 11; Emilian Marcu, „*Ioan Dumitru Denciu*”, CL, 2010, 1; Ionel Necula, *Spiritul vrâncean în lecturi elective*, Râmnicu Sărat, 2010, *50–58*; Grigore Codrescu, *Jurnalul criticului incomod*, Bacău, 2011, *77–82*; Datcu, *Pagini*, *115–116*; Adrian Țion, *Triumful marginii*, „Acolada” (Satu Mare), 2012, 10; Ion Adam, *Afinități selective*, Târgoviște, 2012, *162–168*. ***I.D.***

DIONISIE ECLESIARHUL (c. 1740, Stoeneşti, j. Vâlcea – 1820, Craiova), cronicar, traducător. Dumitru, după numele mirean, era unul dintre cei patru copii ai familiei modeste a lui Alexie şi a Aspaziei, ce va deveni Anastasia monahia. La şcolile mănăstireşti din zona vâlceană a deprins limbile slavonă, greacă, rusă, cunoştinţe de toponimie, de istorie şi geografie, meşteşugul caligrafiei şi al miniaturii, arta gravurii şi a picturii bisericeşti. Ucenic al episcopului Grigorie Socoteanu şi preot de mir la biserica Episcopiei Râmnicului, se va călugări la Hurezu (1769). Va fi ieromonah (1770–1771) şi, pentru scurt timp, egumen. Ca eclesiarh la Episcopia Râmnicului din 1786, lucrează la rânduirea şi copierea arhivelor din mănăstiri şi alte instituţii bisericeşti. În timpul războiului turco–austriac (1788–1791) porneşte în pribegie, ca şi Naum Râmniceanu, alături de episcopul Filaret de Râmnic. În cronica pe care o va scrie apar însemnări despre călătoria făcută prin Banat, la cetatea sârbească Petrovaradin şi mai departe, până la Buda. Se întoarce în ţară înaintea păcii de la Şiştov (1791). Din cauza neînţelegerilor cu episcopul grec Nectarie, la Râmnic, este nevoit să se retragă la mănăstiri – Sadova, Jitianu, Cozia, Govora, activând ca arhivar şi caligraf. A mai fost eclesiarh la Bistriţa (1795–1799) şi egumen al schitului Mănăileşti (1799–1801), unde se află portretul său în frescă. Eclesiarh mitropolitan la Bucureşti între 1804 şi 1813, **D.E.** a transcris în condici, admirabil caligrafiate, fonduri uriaşe de documente istorice şi bisericeşti. Scos din funcţie de acelaşi Nectarie, ajuns mitropolit al Ungro-Vlahiei, se retrage la Craiova. Restul vieţii trăieşte modest, ca „dascăl slavonesc”, traducător de documente şi caligraf.

Principala scriere a lui **D.E.** este un cronograf alcătuit din 1814. Cronicarul reia vechea specie bizantină într-o epocă târzie, de tranziţie între veacuri şi mentalităţi, hazardându-se a da, naiv şi fantezist, o viziune europeană asupra evenimentelor istorice. Are la îndemână doar lucrări minore, de propagandă antifranceză, tipărite la Viena, Buda sau Moscova, buletine şi „gazeturi” franţuzeşti şi germane, o cronică a slovenilor, cronografe greceşti. Surse interne sunt stolnicul Dumitrache, *Genealogia Cantacuzinilor* a lui Mihai Cantacuzino, scrisori şi documente cunoscute de eclesiarh. Mai importantă este latura memorialistică a cronicii sale, aerul de autenticitate fiind dat de amintirile personale şi de informaţiile orale. Spirit balcanic, când înclinat spre fabulaţie şi miraculos, când robit amănuntelor anecdotice sau chiar prozaice (liste de preţuri sau „catastişele” cioclilor), narează savuros, într-un stil mai limpede decât Zilot Românul. El descoperă dialectica fatalistă, vag orientală, bazată pe ciclicitatea faptelor istorice – idee iluministă, îmbinată cu moralismul din *Eclesiarh*. Spaţiul cronicii este sud-estul european, teatru de război a trei imperii. **D.E.** face portretul unor comandanţi, dă amănunte strategice şi pitoreşti despre mişcările de trupe şi „secreturile” armamentului epocii. „Nemţii” (austriecii), ca şi turcii, pradă Oltenia, ajungând până la Bucureşti. Vizirul, copleşit de duşmanii împărăteşti, tratează direct cu Potemkin, ibovnicul împărătesei Ecaterina a II-a. În ţară se succedă domniile scurte şi repetate ale fanarioţilor: Ipsilanti, Mavrogheni, Moruzi, Suţu, Hangerli, Caragea. Tablouri plastice despre istoria socială şi economică a ţării completează portretistica. Vremea de acalmie, de bună „rânduială”, cu biruri moderate şi trai ieftin, a domniei lui Alexandru Ipsilanti sau ordinea impusă de Nicolae Mavrogheni, conducător cu deprinderi justiţiare ce umblă deghizat, în popor, nu durează.

Alexandru Moruzi, „maestru” în a strânge banii, înființează un spital la București, speriat de ciumă și cutremur. Calamitățile – ciuma, seceta, lăcustele – se repetă în istorie, și cronicarul, frisonat, le consemnează. Personaj de nuvelă istorică, Osman Pazvantoglu este bine caracterizat în ascensiunea sa de fost mercenar ajuns, prin uzurpare, stăpânul Vidinului. Pazvangiii și cârjaliii lui trăiesc din jafurile repetate prin Oltenia, de frica lor ajungând a se bejeni chiar și marii boieri. Capudan Hassan-pașa, care trebuia să-l prindă pe Pazvantoglu, petrece, la București, cu podărese și cârciumărese travestite în cucoane, într-o farsă, viu colorată, a viciului balcanic. Constantin Hangerli, ce istovise țara în biruri și dări, sfârșește tragic. Un joc viclean, bine gradat, cu virtuți scenice, se consumă între perfidia trimisului sultanului, ce tocmise ucigaș un harap „buzat”, și lașitatea boierilor, ce îl abandonează pe domn. Echilibrul de forțe se schimbă în panorama deșertăciunilor istoriei; în vremea lui Constantin Ipsilanti,

Hronograful Țării Românești *(1814)*

Doc. rom. de la Gr. Tocilescu
Dăruite Academiei Române
Facultatea de Litere. — București
ședința 5 Martie 1910.

omul rușilor, apar generalii Bagration („Pangration”) și Miloradovici, care ajunge a se însura cu o „Filipească”, feldmareșalul Kamenski, cu un portret laudativ de om sobru, ce pune ordine în excesele ocupanților, sau Prozorovski, ce aruncă turcilor injurii pitorești. Cu mari digresiuni sunt narate luptele dintre turci și ruși din perioada 1806–1812. **D.E.** intercalează în cronica sa, după surse precare, istoria lungă și fantezistă a lui Napoleon Bonaparte. Despre revoluția franceză cronicarul dă explicații naive, în spirit neaoș muntenesc. Cronica se încheie cu rezumatul campaniei lui Napoleon în Rusia. În plină epocă fanariotă scrierea anunță balcanismul literar, oferind pagini de proză de un crunt pitoresc, imagini pline de culoare, pe alocuri macabre. Expresivitatea involuntară ține de familiaritatea cu care cronicarul tratează marea istorie, de fantezia ce suplinește informația deficitară. Împletirea expresiilor populare cu neologismele încă nefixate lingvistic, coloratura unor turcisme și grecisme dau farmec limbii. În afara cronicii, **D.E.** a tradus, din slavonă, numeroase hrisoave domnești, acte și documente sau texte religioase, ca *Rugăciuni, rânduieli și învățături* (1819), carte ce a servit ca manual. Din rusește traduce *Stavrofilia sau Calea împărătească a crucii Domnului* (1793). O muncă uriașă a depus la cele peste 30 de condici de documente și 22 de pomelnice adunate din mănăstiri și biserici, cele mai multe din Oltenia, de la Episcopia Râmnicului și Mitropolia țării. În aceste opere „minore” se regăsesc preocupările sale pentru istoria țării și mărturii personale, strecurate în prefețe. A alcătuit condicile Episcopiei Râmnicului (I–III, 1779–1786), ale unor mari mănăstiri: Tismana (I–II, 1787), Cozia (1794), Bistrița (I–III, 1795–1796), Govora (1797) și ale altor așezăminte monahale: Strehaia, Sadova, Jitianu, Titireciu, Mănăilești. La București întocmește mai multe condici, cu moșiile Mitropoliei, risipite prin Muntenia, cu documentele mănăstirii Cotroceni (I–III, 1806–1808) și ale metocurilor ei, Văleni și Micșani. Revenit în Oltenia, mai dă condica mănăstirii Bucovăț/Coșuna (1813) și a mănăstirii Obedeanu din Craiova (1820) sau, pentru „case” boierești, condica vel paharnicului Constantin Almăjanu (1819). Aceste condici conțin un imens material documentar și sunt scrise cu o mână de maestru în arta caligrafică. Splendidele majuscule, scenele pe teme religioase, laice sau doar decorative, ca și portretele realizate de **D.E.** formează un capitol interesant în arta miniaturisticii românești.

SCRIERI: *Chronograful Țărei Rumâneşti de la 1764 până la 1815*, în *Tezaur de monumente istorice pentru România*, II, publ. Al. Papiu-Ilarian, Bucureşti, 1863, *159–236*; ed. (*Chronograful Țării Rumâneşti*), îngr. şi pref. C.S. Nicolăescu-Plopşor, Râmnicu Vâlcea, 1934; *Hronograf (1764–1815)*, îngr. Dumitru Bălaşa, introd. Dumitru Bălaşa şi Nicolae Stoicescu, Bucureşti, 1987.

Repere bibliografice: Iorga, *Ist. lit. XVIII*, II, *122–128*; Ion Donat, *Dionisie Eclesiarhul – constatări şi observaţii noi*, AO, 1934, 74–76; Aurelian Sacerdoţeanu, *Cronicarul Dionisie, eclesiarh al Mănăstirii Bistriţa din Vâlcea*, AO, 1936, 86–88; Ion Vîrtosu, *Date noi despre Dionisie Eclesiarhul*, Bucureşti, 1937; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *37–39*, *Ist. lit.* (1982), *33–34*; Popovici, *Studii*, I, *160–164*; Ivaşcu, *Ist. lit.*, I, *340–341*; Piru, *Ist. lit.*, II, *166–176*; *Ist. lit.*, II, *124–125*; Emilian Bureţea, *Cuvinte de origine turcă şi neogreacă în hronograful lui Dionisie Eclesiarhul*, Bucureşti, 1970; Mircea Muthu, *La marginea geometriei*, Cluj-Napoca, 1979, *100–110*; *Dicţ. lit. 1900*, *282–283*; Dumitru Bălaşa, *Cronicarul Dionisie Eclesiarhul*, MO, 1982, 1–3, 7–9; Radu Constantinescu, *Dionisie din Pietrari miniaturist şi caligraf*, Bucureşti, 1982; Sorescu, *Uşor cu pianul*, *221–236*; *Dicţ. esenţial*, *256–257*; Manolescu, *Istoria*, *138–139*. ***A.Sm.***

DIONISIE ROMANO (29.VII.1806, Sălişte, j. Sibiu – 18.I.1873, Buzău), cărturar, traducător.

Originar dintr-o familie de ţărani ardeleni, Marina și Ionaş Roman, Dimitrie se călugăreşte în 1823 la mănăstirea Neamţ. Vine la Bucureşti în acelaşi an şi intră la tipografia de la Cişmeaua Mavrogheni, lucrând mai târziu ca zeţar pentru Ion Heliade-Rădulescu. Dornic de instruire, va fi sprijinit de Eufrosin Poteca şi de episcopul Ilarion al Argeşului. După „cursul normal" de pregătire a învăţătorilor de la „Sf. Sava", urmat în 1831, **D.R.** desfăşoară o bogată activitate didactică şi culturală la Buzău, ca profesor (1832–1843) şi conducător al tipografiei Episcopiei, continuând la Bucureşti (1843–1848), ca director la Seminarul Mitropoliei, funcţie în care îi va însoţi de câteva ori pe tinerii ortodocşi trimişi la studii în Rusia. Militant al Revoluţiei de la 1848, va fi închis la Văcăreşti şi expulzat în Transilvania. La întoarcere vieţuieşte la mănăstirea Băbeni de lângă Râmnicu Sărat, apoi ca egumen (1850–1854) la Sadova, în Dolj, unde reorganizează şcoala mănăstirii, iar din 1855 ca stareţ şi „rector" al Seminarului de la mănăstirea Neamţ; iniţiază aici un ciclu şcolar complet şi deschide un gimnaziu la Târgu Neamţ. Unionist convins, este numit în 1859 locţiitor de episcop la Buzău, eparhie în care revine – după ce fusese câteva luni locţiitor al episcopului de Huşi – în 1865 ca episcop titular pentru tot restul vieţii. Pentru bogata activitate în domeniul învăţământului, tiparului şi publicisticii şi nu în ultimul rând pentru preţioasa donaţie făcută bibliotecii instituţiei academice la înfiinţare, în 1868 va fi ales membru onorar al Societăţii Academice Române.

Luminător dârz, de ascendenţă ardeleană, influenţat de mişcarea de redeşteptare naţională de la „Sf. Sava", monah paşoptist profesând idei liberale, **D.R.** depăşeşte cu mult orizontul vieţii mănăstireşti. Activează constant, luând măsuri reformatoare, pentru emanciparea şi culturalizarea clerului prin intermediul şcolilor (fondate, reorganizate sau conduse de el), al tipăriturilor şi presei. El scoate primele reviste religioase româneşti: „Vestitorul bisericesc" (Buzău, 1839–1840, în colaborare cu Gavriil Munteanu) şi „Eho eclesiastic" (Bucureşti, septembrie 1850 – august 1852), cu suplimentul editorial „Biblioteca religioasă-morală". A redactat, când n-a adaptat sau tradus, manuale pentru seminariile teologice sau pentru învăţământul laic elementar, ca, de pildă, *Biblioteca tinerilor începători sau Culegere de întâile cunoştinţe trebuincioase pentru învăţătura copiilor ce încep a ceti* (1838). Tot o carte didactică este şi traducerea din franceză intitulată *Imnuri în proză pentru copiii care încep a ceti* (1858). Pentru educaţia morală a învăţăceilor, el alcătuieşte *Principii generale de înţelepciune şi datoriile tinerilor* (1871). Un manual de omiletică poate fi considerată lucrarea sa teoretică *Principii de retorica şi elocuinţa amvonului* (I–II, 1859). Mare predicator al vremii – avea „o sabie în gură", spuneau contemporanii –, **D.R.** a lăsat numeroase discursuri rostite la inaugurarea de şcoli şi instituţii, panegirice închinate unor personalităţi politice şi ecleziastice, cuvântări funebre, gen în care excelează, etalându-şi cultura şi fineţea oratorică. Bun cunoscător al limbii franceze, acest monah autodidact şi „bonjurist" traduce importante scrieri moral-filosofice cu tangenţe religioase. Tălmăcirea din Lamennais, *Cuvintele unui credincios*, ce face elogiul libertăţii, publicată anonim în 1848, cu o prefaţă în spiritul profetic şi patriotic

al paşoptiştilor, a fost răspândită gratuit pe Câmpia Libertăţii şi salutată ca un eveniment de „Pruncul român". Mai traduce din romanticul Chateaubriand *Geniul hristianismului* (I–II, 1850–1851), predici morale din L. Bourdaloue – *Cuvânt pentru conştiinţa greşită* (1841) sau meditaţii din iluministul J.-B. Massillon, incluse în *Mângăietorul celor întristaţi, celor bolnavi şi celor bătrâni sau Adunare de meditaţii* (I–II, 1850). Selectează, de asemenea, două culegeri, *Din confesiile Sfântului Augustin* (I, 1851) şi *Din meditaţiile Sfântului Augustin* (I–III, 1851). Se adaugă *Proverbele lui Solomon* (1852) şi *Ecclisiastul* (1852), traduceri modernizate lingvistic ale vechilor texte biblice. Încercând să împace monahismul cu viaţa societăţii, asceza cu slujirea naţiei, **D.R.** a cultivat numeroase relaţii cu personalităţi culturale, politice şi ecleziastice sau cu diplomaţi străini, bine reflectate în bogata lui corespondenţă.

SCRIERI: *Principii de retorica şi elocuinţa amvonului*, I–II, Iaşi, 1859; *Principii generale de înţelepciune şi datoriile tinerilor*, Buzău, 1871; ed. 2 (*Vrei să fii înţelept?*), îngr. şi pref. Onisifor Ghibu, Bucureşti, 1916. **Traduceri:** L. Bourdaloue, *Cuvânt pentru conştiinţa greşită*, Buzău, 1841; ed. Iaşi, 1859; Lamennais, *Cuvintele unui credincios*, pref. trad., Bucureşti, 1848; ed. Iaşi, 1859; *Mângăietorul celor întristaţi, celor bolnavi şi celor bătrâni sau Adunare de meditaţii*, I–II, Bucureşti, 1850; ed. Iaşi, 1859; Chateaubriand, *Geniul hristianismului*, I–II, Bucureşti, 1850–1851; *Din confesiile Sfântului Augustin*, I, Bucureşti, 1851; *Din meditaţiile Sfântului Augustin*, I–III, Bucureşti, 1851; *Proverbele lui Solomon*, Bucureşti, 1852; *Ecclisiastul*, Bucureşti, 1852; *Imnuri în proză pentru copiii care încep a ceti*, Iaşi, 1858; ed. Buzău, 1869.

Repere bibliografice: Melchisedec, *Biografia prea sânţitului Dionisie Romano episcopul de Buzău*, Bucureşti, 1882; Gh. Popescu, *Viaţa şi activitatea lui Dionisie Romano, episcop de Buzău. 1859–1873*, Bucureşti, 1898; Iorga, *Ist. Bis.*, II, *271–272*; Onisifor Ghibu, *Ziaristica bisericească la români*, Sibiu, 1910, *7–15*; Gabriel Cocora, *Tipar şi cărturari*, pref. Dan Zamfirescu, Bucureşti, 1977, *192–203*; *Dicţ. lit. 1900, 284–285*; Gabriel Cocora, *Episcopia Buzăului, o vatră de spiritualitate şi simţire românească*, Buzău, 1986, *159–163*, *passim*; Mircea Păcurariu, [*Dionisie Romano*], AC, 2003, 15, T, 2003, 7; Epifanie, episcop al Buzăului, *Episcopul Dionisie Romano, promotor al culturii şi al emancipării neamului*, Buzău, 2006. ***A.Sm.***

DIPLOMATARIUM ITALICUM, publicaţie-anuar apărută la Roma, neregulat, între 1925 şi 1939, în patru volume, ca periodic al Şcolii Române din Roma. Are subtitlul „Documenti raccolti negli archivi italiani". Director: Vasile Pârvan, apoi, din 1930, Emil Panaitescu. Publică documente şi materiale inedite privitor la români, descoperite în arhivele din Roma, precum *Alcuni missionari cattolici italiani nella Moldavia nei secoli XVII e XVIII* (G. Călinescu), *I Paesi Romeni in una serie di „Avvisi" della fin del Cinquecento* (N. Buta), *La contesa tra Gabrielle Báthori e Radu Şerban vista dalla Corte di Vienna* (Ion Moga), *Una relazione manoscritta italiana sulla rivoluzione di Tudor Vladimirescu* (D. Găzdaru) etc. Mai colaborează Virginia Vasiliu, Claudio Isopesco, Constantin Radu, Anton Mesrobeanu, Mihai Berza, Aurel Decei, Francisc Pall. ***M.Pp.***

Discobolul
No. 1 | Septembrie 1932 | Abonament pe un an lei 100 | Pentru autorităţi lei 500 | Bloc: Horia Liman, Dan Petraşincu, Ieronim Şerbu | Redacţia şi Administraţia: Şoseaua Vitan 52 | Lei 5

DISCOBOLUL, revistă apărută la Bucureşti, lunar, între septembrie 1932 şi mai 1933. Redacţia era formată din Horia Liman, Dan Petraşincu şi Ieronim Şerbu. Este o publicaţie literară de orientare moderat modernistă, dar subliniat contestatară în privinţa valorilor anterioare. Editorialul *Gong* conţine un program destul de ceţos („Descins în arenă, aruncătorul discului nostru nu aduce nici stridenţa unui extremism de jargon literar, nici ramolismentul burghez al unor tradiţionale restricţii estetice [...], el aduce numai realitatea vie a unor talente antrenate afirmării în timp"), din care transpare totuşi orgoliul delimitativ al întemeietorilor. Luări de poziţie ulterioare vor clarifica profilul revistei, a cărei principală direcţie o va constitui negativismul. Dătător de ton este articolul *General* (2/1932), în care Eugen Ionescu îşi exprimă dubiile privind capacitatea de discernământ a intelectualului român, fenomen generator de confuzii valorice. Dintre numele consacrate, autorul lui *Nu* recunoaşte doar două: M. Eminescu şi Titu Maiorescu; restul n-ar reprezenta decât nişte „debutanţi în cultură", împotmoliţi într-o „de nedepăşit fază de început, de căutare în noapte". În *Criticii bătrâni şi critica tinerilor*, acelaşi autor desfiinţează dintr-un condei întreaga critică românească actuală, de la G. Ibrăileanu la Pompiliu Constantinescu, G. Călinescu şi Şerban Cioculescu, exprimând, în schimb, încrederea în „tinereţea şi sănătatea spirituală" a noii generaţii. Atitudinea negativistă este susţinută şi de Mihail Ilovici (*Momentul nostru de răfuială*),

de Petre Boldur, care pledează pentru reînregimentare spirituală (*Despre spiritualitate*) sau de Horia Groza, care vorbeşte de „un catehism al tinerilor critici, bazat pe metafizica negaţiei" (*Elemente*). În acelaşi spirit, corului contestatar i se adaugă semnăturile lui Mircea Eliade (*Originalitate şi autenticitate*, *Un nou clasicism*) şi Emil Cioran (*Despre vidul interior*, *Împotriva oamenilor inteligenţi*), ambii detronând idei înrădăcinate, concepte, mentalităţi curente etc. Rubricile mai importante sunt „Paranteze sincronice", „Puncte", „Carnet". Publică poezie Emil Botta (*Anotimp*, *Mineral*, *Centru*, *Comă*), Al. Robot (*Cerbii din liră*, *Nostalgie*, *Preistorie*, *Somn pe câmp*, *Romanţă*), Virgil Gheorghiu (*Orientală*, *Luni*, *Vânătoare saxonă*, *Marea vânătoare*), Horia Stamatu (*Pastel*, *Oglinzi*, *Tombolă*), Eugen Ionescu (*Elegii*), Simion Stolnicu, Lucian Boz, Pericle Martinescu, Ștefan Dima ş.a. Ieronim Şerbu oferă mai multe fragmente din romanul *Virgin*, Horia Liman – pagini din romanul *Uliţa cu epave*, Dan Petraşincu – câteva capitole din romanele *Sângele* şi *Iubire bolnavă*, precum şi un fragment de jurnal. Eugen Ionescu este prezent cu *Lateral*, „dintr-un roman ce va apare", iar Arşavir Acterian semnează câteva pagini din *Jurnal*. În publicistică este combătut ermetismul cu orice preţ, considerat „carapacea după care se ascunde incultura" (Ieronim Şerbu, *„Sfârâiacul" sau O anumită poezie modernistă*), producând confuzie în lirica română (Pericle Martinescu, *Despre anumite moduri poetice şi anumiţi poeţi*). Edgar Papu abordează teme de estetică generală (*Note pe marginea problemei culturii*, *Sensul tehnicei*, *Experienţe asupra frumosului*). Cronica literară este susţinută de Horia Groza, care scrie despre *Lutul* lui C. Stere, *Iarmarocul metehnelor* de Dragoş Protopopescu, *Caietul verde* de Ion Pillat sau despre poezia lui Simion Stolnicu. În cadrul aceleiaşi rubrici, Ieronim Şerbu referă despre E. Lovinescu (*Bizu*), Liviu Rebreanu (*Răscoala*), Mircea Eliade (*Maitreyi*) şi despre caracterul novator al prozei lui Camil Petrescu. Pericle Martinescu face cronica volumelor de poezie *Fum de argint* de Petre Dinu, *Zbor alb* de Radu Boureanu şi *Petre Schlemihl* de Ilarie Voronca. Mai semnează cronici şi recenzii Dan Petraşincu, Petru Comarnescu, Mihail Ilovici, Liviu Teodoru. Cronica dramatică îi revine lui Horia Liman, iar de cea plastică se ocupă Petre Boldur. Eseurile lui Petru Manoliu (*Ţara Şera*, *Vis cu morţi*, *Glose pentru adevărata moarte*) reflectă şi ele ideile tinerei generaţii şi sunt de o elevată ţinută artistică. Traducerile sunt mai puţin reprezentate. Se remarcă tălmăcirile făcute de Eugen Jebeleanu din Klabund (*Cântec de curvă din Hamburg*, *Micul ucigaş*, *Pogrom*, *Balada cântăreţilor de stradă*) şi din *Cântecele de spânzurătoare* ale lui Christian Morgenstern. Alexandru Westfried traduce două poezii de Rimbaud. Prin conţinut, dar mai ales prin semnăturile unor celebrităţi în devenire, revista este demnă de tot interesul. ***M.V.***

DISCOBOLUL, revistă apărută la Alba Iulia, lunar, mai întâi în 1990 (cinci numere), apoi din octombrie 1997 până în ianuarie 1999, după care își schimbă periodicitatea, ieșind o dată la două luni sau trimestrial. Membrii fondatori sunt Aurel Pantea, Eugen Curta, Mircea Stâncel, Cornel Nistea, Nicolae Drăgan, Emil Scrieciu şi Iacob Mârza. Seria nouă îl are ca director de onoare pe Ion Pop, ca redactor-șef pe Aurel Pantea și ca secretar pe Eugen Curta (1997–2008), urmat de Gabriela Chiciudean (din 2008). De-a lungul timpului, din redacție fac parte Cornel Nistea, Mircea Stâncel, Mihai Dragoman (1997–1998), Nicolae Drăgan (1997–1998), Dorin Ovidiu Dan (1998–1999), Maria Ştefănescu (1998–2005), Nicoleta Sălcudeanu (din 1998), Gheorghe Jurcă (2004–2010), Ion Buzași (din 2006), Ioana Cistelecan (din 2008), Adriana Teodorescu (din 2009). Purtând un nume inspirat de titlul volumului de aforisme publicat de Lucian Blaga în 1945 și reluându-l pe acela al revistei conduse de Horia Liman, Ieronim Șerbu și Dan Petrașincu între 1932 și 1933, **D.** își propune să devină principalul factor catalizator al integrării creației artistice locale și regionale în câmpul cultural românesc. Acest deziderat, exprimat și de Ion Pop în articolul-program *Cuvinte de însoțire* prin metafora „metropolei interioare" clădite din „provincia reală", este îndeplinit de multe dintre numerele apărute până în 2000. Alături de scriitori reprezentativi din Alba și Hunedoara, la **D.** colaborează, deținând inclusiv rubrici permanente, poeți, prozatori și critici prestigioși din Cluj, Bihor, Mureș ori Brașov. Alexandru Vlad și Al. Cistelecan scriu articole de opinie cu tematică socio-politică, Alexandru Mușina, Aurel Pantea și Ioan Moldovan publică poezii, Ion Pop, Gheorghe Crăciun, Gheorghe Perian sau Corin Braga semnează eseuri și cronici literare, Cornel Moraru dezvoltă seriale de microstudii despre filosofia lui Lucian Blaga, iar Radu Țuculescu domină secțiunea

dedicată memorialisticii prin numeroase fragmente de „jurnal helvetic". Demne de interes sunt și textele inedite aparținând lui Paul Goma (fragmente din romanul *Sabina II*) sau lui Vintilă Horia (scrisori), precum și cele recuperate de Mircea Popa în rubrica „Documenta". Interviurile cu Gheorghe Crăciun și Mihai Sin, recenziile arțăgoase ale Nicoletei Sălcudeanu, poemele Angelei Marinescu sau traducerile din Samuel Beckett, Henri Michaux, René Girard ș.a. completează imaginea unei publicații de referință pentru mediul cultural transilvănean, care tinde să atingă nivelul de influență al revistei „Vatra" din Târgu Mureș. Totuși, în intervalul 2001–2006, **D.** cunoaște o scădere a calității textelor publicate. Caracterul provincial, care în primii ani ai seriei noi constituia un aspect secundar sau cu totul marginal, începe să se facă simțit. Cronicile și rubrica „Teme la alegere", care cuprinde adesea referate studențești, vizează preponderent cărți, autori și problematici de o relevanță strict locală, unora dintre redactori li se închină veritabile panegirice, colaboratorii sunt selectați aproape exclusiv din ceea ce avea să devină Filiala Alba–Hunedoara a Uniunii Scriitorilor. Un număr întreg este menit să recupereze figura Olgăi Caba, un altul transcrie comunicările simpozionului *Creștinismul popular între teologie și etnografie*, o anchetă se intitulează *Alba Iulia – „cronotop cultural"*, iar o alta adună elogii pentru Blajul istoric. Cu adevărat consistente sunt, în schimb, dosarul amplu *Scriitori din Basarabia* (46–48/2001) și rubrica „Traduttore, traditore?", unde apar poeți macedoneni, cât și variante noi ale textelor lui Henry Miller, Jürgen Habermas, Karl Jaspers, Laurent Jenny ș.a. Un reviriment al **D.** începe de la finalul anului 2006, când sunt antologate intervențiile de la prima masă rotundă cu tematică literară (despre autoritatea critică) organizată de revistă. Ulterior, an de an, redactorul-șef Aurel Pantea prezidează *Colocviile romanului românesc*, așa încât numerele din ianuarie–martie 2007, din aprilie–iunie 2008, 2010, 2011 și 2012 ori din iulie–septembrie 2009 devin piese bibliografice importante pentru înțelegerea metamorfozelor prozei contemporane autohtone. La realizarea acestor dosare contribuie cu analize și mărturisiri originale mulți autori importanți ai perioadei postcomuniste, de la Nicolae Breban, Eugen Simion, Ion Pop, Al. Cistelecan, Mircea Muthu, Ion Simuț, Petru Cimpoeșu, Ioan Groșan, Cristian Teodorescu, Radu Mareș, Florina Ilis, Radu Aldulescu până la criticii tineri Andrei Terian, Alex Goldiș, Paul Cernat, Bogdan Crețu, Marius Miheț, Daniel Cristea-Enache. Emulație produc și „serile de poezie" sau anchetele tot mai inventive coordonate de redactorii **D.**, la care participă, printre alții, Ion Mureșan, Nora Iuga, Adrian Popescu, Viorel Mureșan, Claudiu Komartin, Gheorghe Grigurcu, Irina Petraș, Mihaela Ursa, Ștefan Borbély, Liviu Antonesei, Daniel Vighi, Bogdan Suceavă. În acest mod, revista contrabalansează și, indirect, dă valoare rubricilor menite să popularizeze creatorii locali (începând cu 2011 fiecare număr conține fișe bio-bibliografice ale autorilor din zona Alba–Hunedoara) ori să-i comemoreze pe aceia marginalizați sau uitați: Mihai Beniuc, Pavel Dan, Ovidiu Bârlea, Teodor Murășanu, Ioan Miclea, Valer Butură ș.a. Un aport major la revigorarea **D.** îl are Al. Cistelecan, căruia i se și dedică un număr omagial cu ocazia împlinirii a 60 de ani (166–168/2011). Puncte de reper ale revistei rămân, de asemenea, traducerile de o calitate constant ridicată, remarcabile fiind nu doar acelea din scrierile lui Paul Valéry, Pablo Neruda, Francis Jammes, René Char sau Jacques Prévert, ci și dosarul *Voci paralele. Din Carpați la Serra D'Alcoi* (163–165/2011), unde apar, în versiuni bilingve, opt poeți români și catalani: Ion Cristofor, Miquel Desclot, Letiția Ilea, Christelle Enguix, Oana Cătălina Ninu, Maria Antònia Massanet, Aurel Pantea, Marc Romera. ***Cs.B.***

DISTRACŢIA, revistă satirică şi literară apărută la Bucureşti, săptămânal, între 5 octombrie 1897 şi 15 martie 1898. Era redactată de Const. V. Grigorescu şi C. Mulţescu, aceştia folosind, pentru a semna cronicile literare, recenziile, cronicile dramatice, parodiile, schiţele umoristice şi traducerile, o adevărată colecţie de pseudonime: Costică Evidis, Costache Modestu, Modest, Fradiavolo, Conrad, Catadouche, Don Director, Dr. Sfătos, Don Salust, Vadim ş.a. Nu e însă exclus ca unele dintre aceste pseudonime să aparţină altor colaboratori, poate chiar unor scriitori consacraţi, deoarece nivelul articolelor cu subiecte inspirate din viaţa literară şi chiar atitudinea generală a revistei atestă prezenţa în redacţie a unor oameni cu gust literar sigur. Se recurge, ca la orice revistă umoristică, la divertisment, glumă uşoară şi calambur, dar există o atitudine literară anumită, menţinută cu consecvenţă. **D.** atacă veleitarismul, critică moda în literatură, face o cronică a debuturilor, semnalând slăbiciunile scrierilor respective. Se intervine, de asemenea, în polemicile vremii în favoarea unor scriitori

cunoscuţi (G. Coşbuc, Radu Rosetti). Printre începătorii recenzaţi cu atenţie se numără N.D. Cocea şi Tudor Arghezi. Între scriitorii străini traduşi, aleşi din categoria umoriştilor la modă atunci, figurează Georges Courteline şi Alphonse Allais. ***R.Z.***

DOBOŞ, Andrei (6.VIII.1984, Turda), poet. Este fiul Mariei (n. Călbază), croitoreasă, şi al lui Constantin Doboş, inginer. Absolvent al Liceului „Dr. Lazăr Chirilă" din Baia de Arieş (2003), a urmat cursurile Facultăţii de Litere a Universităţii „Babeş–Bolyai" din Cluj-Napoca (2003–2007). În timpul studenţiei a fost redactor la revista „Echinox". A lucrat ca librar (2007–2009) şi, ulterior, ca redactor al Editurii Casa Cărţii de Ştiinţă. Debutează cu versuri în „Tribuna" (2007), iar editorial în acelaşi an, în urma concursului de debut al Editurii Vinea, cu volumul *Mănăştur story*, carte distinsă cu Premiul „Iustin Panţa" al Uniunii Scriitorilor, Filiala Sibiu. Mai publică poezie în „România literară", „Familia" ș.a.

La apariţie, critica s-a grăbit să reproşeze volumului de debut al lui **D.** tonalitatea minoră a notaţiei lirice, înregistrând, ca un efect de generaţie, tendinţa spre „mizerabilism". Inspirat de sugestiile epice ale titlului, Ion Pop descria *Mănăştur story* ca o „mică epopee de mahala", acumulare de tablouri insignifiante ale unui cotidian de cartier. Într-un decor mobilat cu blocuri cenuşii, un subiect pasiv („astăzi stau şi mă uit la oamenii ăştia"), care alternează contemplativitatea cu somnolenţa, contabilizează modificările infime ale propriilor dispoziţii fiziologice: „mă cam strânge căciula/ şi am nişte scame pe bluză". Totuşi notaţia nu este în sens strict „minimalistă". Lirica lui **D.** continuă să vorbească despre lucrurile importante, despre iubire, despre emoţie, despre fiorul morţii, dar îl eliberează pe subiect de responsabilitatea lor. „Nu trebuie să faci absolut nimic" este deviza unui personaj care justifică prin apatie delegarea vibraţiei afective. Pasivitatea eului nu reprezintă aşadar o atrofiere a energiilor sufleteşti, ci, mai degrabă, o exteriorizare a lor. Un subiect-satelit, hrănit cu sentimente care stăruie în afara lui, orbitează sfera de iradiere emoţională a unei alte fiinţe: „eu înghiţind în gol şi plesnindu-mi fruntea asudată,/ de teamă şi nerăbdare/ el apropiindu-se din ce în ce, împrăştiind irizaţiile furiei". Universul liric se populează cu prieteni, cu băieţi de cartier, cu femei zărite o singură dată ori cu străini care devin purtători ai fluxurilor afective, ca proiecţii obiective ale unor realităţi interioare; era firesc ca o asemenea poezie să nutrească reverii ale solidarităţii şi ale efuziunii amicale, pe care poemul de final le deconspiră pe un ton naiv: „îmi iubesc din ce în ce mai mult părinţii,/ îmi iubesc din ce în ce mai mult prietenii,/ îi iubesc din ce în ce mai mult pe necunoscuţi". Odată cu evoluţia sensibilităţii lirice, acest mit al comuniunii va pierde din consistenţă. Cele câteva poeme din carnetul *Apă tulbure, antifoane etc.* (2009), publicat ca supliment al revistei „Observator cultural", nu reprezintă decât prelungirea previzibilă a unui bilanţ negativ, notând cu minus percepţia unei umanităţi diminuate: „suntem numai noi/ în fiecare zi mai puţini". Însă abia *Inevitabil* (2011) va aduce o înnoire a recuzitei poetice. Locul efigiilor, al contururilor accentuate, al figurilor obsedante este luat de formele mărunte şi în acelaşi timp subtile ale materiei. Printr-o schimbare de focalizare şi o afectare a miopiei („cu atenţie: continuu: fără exhibiţie"), privirea caută, în magma biologică şi anorganică în care se scaldă viaţa, foiala existenţelor colective: sunt „furnici colectoare care răspândesc locul hranei în Teritoriu", culturi microbiene care „între primăvară şi iarnă/ explodează" ori „insecte de toate mărimile" care „zboară, mişună, se caţără". Poezia redescoperă astfel o „natură" (Alex Goldiş) dar nu aceea pe care o clasifica Linné, cu forme stabile, cu „specii", ci o natură a proprietăţilor mobile, a transferurilor între regnuri, a contaminărilor. Un poem intitulat semnificativ *Pojghiţe* evocă circulaţia liberă a atributelor între formele vieţii: „Există câini şoricari, urs furnicar/ însă pisica nu e şoricară". Pentru subiectul care stă în centrul acestei lumi traversate de substanţe migratoare nu mai există drame identitare. Fiinţele, care se fac şi se desfac într-un proces neîncetat de contagiune, primesc „infecţia" microbiană ca pe un fenomen constitutiv organismului, expunând iritaţiile epidermice senzual („Bube dulci, herpes/ pe buzele/ fetelor tinere") – semn al irepresibilei disponibilităţi în faţa lumii. Se poate remarca la **D.** capacitatea de reinvenţie a unui subiect „slab" vindecat de traumele modernităţii şi însufleţit de o nouă mitologie a imitaţiei creatoare: „Când mă întâlnesc cu oameni trebuie/ să fiu atent/ să nu le preiau râsul, gesturile şi/ dispoziţia/ Rar mă pot abţine".

SCRIERI: *Mănăştur story*, Bucureşti, 2007; *Apă tulbure, antifoane etc.*, Bucureşti, 2009; *Inevitabil*, Bucureşti, 2011.

Repere bibliografice: Gellu Dorian, *„Mănăştur story"*, CL, 2007, 9; Rita Chiran, *Poetry în progress*, CLT, 2007, 47; Teodora Dumitru, *„Mănăştur story"*, CLT, 2008, 19; Daniel Cristea-Enache, *Căminul liric*, RL, 2008, 22; Ion Pop, *Viața și poezia ca „o chestie ok"*, APF, 2008, 10; Irina Petraş, *Poemul ca experiment ascetic*, RL, 2011, 44; Ion Pop, *Poeme noi de Andrei Doboş*, TR, 2011, 221; Alex Goldiş, *Chill-out în aer liber*, VTRA, 2012, 2. ***A.Td.***

DOBRE, Alexandru (15.V.1940, Fierbinţi, j. Ialomiţa – 16.VI.2015, Bucureşti), etnolog. Este fiul Vasilicăi (n. Dedu) şi al lui Dumitru Dobre. Urmează, după studii liceale la Bucureşti şi Fierbinţi, Facultatea de Filologie a Universităţii bucureştene (1958–1963). Lucrează, succesiv, ca director de cămin cultural în Fierbinţi (1957–1959), ofiţer activ (1963–1971), redactor la „Scânteia tineretului", referent de specialitate la cancelaria Academiei Române (1977–1989). Este membru în comitetul de redacţie al „Analelor Academiei Române" (1977–1989), membru în comitetul de redacţie (1979), secretar responsabil de redacţie (1980–1985) şi redactor-şef (din 1986) al „Revistei de etnografie şi folclor", redactor responsabil adjunct al „Memoriilor Comisiei de Folclor" (1988). După 1989 este cadru didactic la Universitatea „Spiru Haret" din Bucureşti. Şi-a luat doctoratul cu teza *Folclorul taberei militare* (1994).

Primul volum al lui **D.**, *Idealul unităţii naţionale în cultura română* (1988; Premiul „Nicolae Bălcescu" al Academiei RSR), este de fapt o istorie a Academiei Române, însă cartea nu s-a putut intitula aşa, fiindcă principalul for ştiinţific al ţării era tot mai marginalizat şi ocultat, regimul comunist contrapunându-i Academia de Ştiinţe Sociale şi Politice. Lucrarea este, în prima ei parte, o istorie a spiritului de asociere în cultura română modernă, a rădăcinilor istorice ale Academiei Române, un excurs asupra societăţilor şi asociaţiilor cultural-ştiinţifice şi literare care au premers-o. Autorul demonstrează că discuţiile purtate în aceste cadre, precum şi în principalele publicaţii din epocă, pe marginea unor deziderate majore – elaborarea unui sistem ortografic unitar, întocmirea unei gramatici şi a unui dicţionar general – au condus la ideea înfiinţării unei academii, care să concentreze activitatea învăţaţilor epocii şi să determine elaborarea acestor lucrări de interes naţional. În partea a doua se stăruie asupra înfiinţării Academiei, a alegerii ca membri a marilor cărturari din toate provinciile locuite de români, asupra iniţiativelor cărturăreşti şi a participării la acţiunile pentru înfăptuirea unităţii naţionale, precum Pronunciamentul de la Blaj (1868), serbarea de la Putna (1871), mişcarea memorandistă (1882, 1887–1895), asupra acţiunilor de valorificare a moştenirii clasice: prima ediţie a operelor lui Dimitrie Cantemir, tipărirea *Istoriei românilor supt Mihai Vodă Viteazul* de Nicolae Bălcescu, a operelor complete ale lui Miron Costin ş.a. Scrisă de un cercetător care s-a aflat mulţi ani în proximitatea arhivei Academiei Române, cartea a preluat direct de la sursă o multitudine de informaţii şi documente, pe care le-a interpretat judicios. Alte două cărți privesc tot Academia Română, de data aceasta interesul mergând spre tradiția populară: *Folclorul și etnografia sub protecția Academiei Române* (I, 2002) și *Academia Română. Cercetarea și punerea în valoare a culturii populare tradiționale* (2004), amândouă la fel de bine informate. Cu un caracter de enciclopedie, implicit şi de istorie a folclorului şi a folcloristicii, întrucât privesc concomitent „cercetători, culegători, colecţii, motive fundamentale, capodopere" sau fac un fel de „muzeologie etnologică", sunt lucrările *Etnologia poporului român* (2007) şi *Etnologi şi etnologie* (2008), precedate de un prim volum de studii monografice intitulat *Enciclopedia culturii tradiţionale româneşti* (2001). Un studiu aparte, *Folclorul taberei militare. Armata şi războiul în folclorul românesc. O nouă abordare* (2001), părăseşte tratarea tradiţională, pe secvenţe, în favoarea interpretării acestei categorii a folclorului în relaţie cu altele, fiindcă, precizează **D.**, formele diverse ale literaturii taberei militare „afectează toate genurile şi speciile creaţiei populare". Altă noutate constă în prezentarea milităriei ca mediu generator de cultură.

SCRIERI: *Idealul unităţii naţionale în cultura română*, Bucureşti, 1988; *Enciclopedia culturii tradiţionale româneşti*, I, Bucureşti, 2001; *Folclorul taberei militare. Armata şi războiul în folclorul românesc. O nouă abordare*, Bucureşti, 2001; *Folclorul şi etnografia sub protecţia Academiei Române*, I, Bucureşti, 2002; *Academia Română. Cercetarea și punerea în valoare a culturii populare tradiționale*, Bucureşti, 2004; *Etnologia poporului român. Cercetători, culegători, colecţii, motive fundamentale, capodopere*, Bucureşti, 2007; *Etnologi și etnologie. Muzeologie etnologică*, Bucureşti, 2008; *Academia Română, înalt și reprezentativ așezământ cultural–științific*, Bucureşti, 2009. **Ediţii:** Mihail Canianu, *Studii şi culegeri de folclor românesc*, pref. Dan Horia Mazilu, Bucureşti, 1999 (în colaborare cu Mihai M. Robea); Sal Segall, *Din folclorul poporului evreu. Credinţe, datini şi superstiţii*, cu o scrisoare de Gala Galaction, pref. Dan Horia Mazilu, introd. edit., Bucureşti, 2000; I.-A.

Candrea, *Iarba fiarelor. Studii de folclor. Din datinile și credințele poporului român*, pref. Dan Horia Mazilu, introd. edit., București, 2001; Lazăr Șăineanu, *Studii folclorice*, pref. Dan Horia Mazilu, introd. edit., București, 2003 (în colaborare cu Mariana Franga).

Repere bibliografice: Teodor Vârgolici, *Academia Română și unitatea națională*, RL, 1989, 1; Ion Dodu Bălan, *Lucrări dedicate Unirii*, FLC, 1989, 9; Ilie Moise, *Idealul unității naționale și Academia Română*, T, 1989, 5; Adriana Rujan, *„Numai cu istoria în mână"*, ARG, 1989, 6; Ion Buzași, *„Idealul unității naționale în cultura română"*, ST, 1989, 7; Ion Cuceu, *„Idealul unității naționale în cultura română"*, AAF, 1991–1993; Nicolae Constantinescu, *Profesiunea sa – folclorul*, ALA, 2000, 517; Teodor Vârgolici, *Academia Română și cultura tradițională*, ALA, 2005, 757; Datcu, *Dicț. etnolog., 329–330.* ***I.D.***

DOBRE, Aneta (14.XI.1939, Galați), istoric literar. Este fiica Eufrosinei (n. Decisiuc) și a lui Neculai Dobre, funcționar. A absolvit Facultatea de Filologie din București, secția rusă–română, rămânând la Catedra de filologie rusă a aceleiași facultăți. În 1977 a obținut titlul de doctor în filologie cu teza *Natura în poezia lui Serghei Esenin*. În 1978 a devenit lector, ulterior a parcurs celelalte trepte ierarhice la Catedra de limba și literatura rusă a Facultății de Limbi Străine, fiind și șefă a Catedrei. A colaborat cu studii despre Serghei Esenin, Ana Ahmatova, A.S. Pușkin, I.S. Turgheniev, Alexei Tolstoi, Osip Mandelștam, Innokenti Annenski, romantismul rus, simbolismul rus etc. la „Secolul 20", „România literară", „Studii de literatură universală", „Analele Universității București", „Romanoslavica" ș.a. Debutează editorial cu antologia *Lirica rusă a secolului XX* (1963). Participă la realizarea unor volume colective: *A.S. Pușkin în context cultural românesc* (1984), *Pușkin. Bicentenar* (2000), *Modernismul rus în contextul modernismului european* (2006), *Texte despre text* (2007) ș.a.

În studiul *Serghei Esenin. Textul lumii* (1984) **D.** își propune să pătrundă în conexiunile specifice de la nivelul structurilor intertextuale și extratextuale ale modelului realității, așa cum l-a conceput poetul rus. Este urmărit modul în care Esenin încearcă să-și găsească identitatea, povestindu-se pe sine prin „cuvântul" naturii; semnele existenței sunt atât de armonios încorporate în textul naturii, încât poetul își citește în el propriul destin. Autoarea apreciază că în lupta dramatică cu acest destin poetul se vede scriind împreună cu natura textul lumii. Ideea guvernantă a volumului *Teme și variațiuni* (1994), care trece în revistă istoria literaturii ruse, este aceea că, din perspectiva temporalității interne a culturii, operele se dispun într-o diacronie a dialogului între texte. Ceea ce se și demonstrează în paginile despre Boris Pasternak, Osip Mandelștam, Innokenti Annenski, Vladimir Maiakovski (poemele de până în 1917), Serghei Esenin ș.a. Studii aplicate, axate îndeosebi pe interpretarea poeziei ruse, în încercarea de a o privi din perspectiva modernității, se întâlnesc și în *Boris Pasternak. Poezia prozei și proza poeziei* și *Itinerare poetice*, ambele volume apărute în 1997, sau în textele din *Consonanțe. Poezia rusă modernă* (2007), unde se recuperează câteva „serii artistice, într-o diacronie a dialogului între texte", pornind de la A.S. Pușkin și I.S. Turgheniev și ajungând până la Marina Țvetaeva.

SCRIERI: *Serghei Esenin. Textul lumii*, București, 1984; *Teme și variațiuni*, București, 1994; *Boris Pasternak. Poezia prozei și proza poeziei*, București, 1997; *Itinerare poetice*, București, 1997; *Consonanțe. Poezia rusă modernă*, București, 2007. **Antologii:** *Lirica rusă a secolului XX*, București, 1963; *Poezia rusă (secolul XX). Lirica*, București, 1977.

Repere bibliografice: Albert Kovács, *Disputa fundamentală*, RL, 1985, 45. ***M.Vs.***

DOBRESCU, Alexandru (5.IX.1947, Botoșani), critic și istoric literar. Este fiul Anei (n. Bucur) și al lui Tache Dobrescu, pictor și scenograf. Urmează Liceul „August Treboniu Laurian" din Botoșani (1960–1965) și Facultatea de Filologie a Universității „Al. I. Cuza" din Iași (1965–1970). În 2001 a obținut titlul de doctor în filologie cu teza *Maiorescianismul în cultura română*. A funcționat ca redactor la „Cronica" (1970–1971), la „Convorbiri literare" (1971–1990), unde este apoi redactor-șef (1990–1995), ca profesor la Liceul „Mihai Eminescu" din Iași (1985–1990). Între 1995 și 1998 este redactor-șef al Editurii Mydo Center, ulterior cercetător științific la Fundația Academică „Petre Andrei" din Iași (1999–2000), director

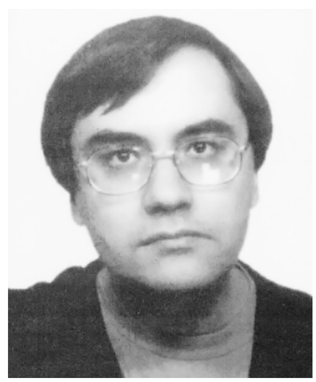
al Muzeului Municipal din Iaşi (2000–2004), inspector la Casa de Cultură a Municipiului Iaşi (2004–2008), bibliotecar la Academia Română, Filiala Iaşi (2008–2011), redactor-şef la revista „Însemnări ieşene" (din 2009). În 2012 a fost numit director al Institutului Cultural Român de la Paris. A debutat la „Viaţa studenţească" în 1969 şi editorial cu volumul *Foiletoane* apărut în 1979. A mai colaborat la „Alma Mater" („Dialog"), „Steaua", „Tribuna", „Orizont", „Familia", „Tomis", „Vatra", „Ramuri", „Viaţa românească", „România literară", „Adevărul literar și artistic" ş.a.

Deţinând de-a lungul multor ani rubrica de critică a criticii şi apoi cronica literară la „Convorbiri literare", **D.** s-a impus încă de la început ca un spirit justiţiar, de o franchețe şi o intransigenţă a opiniilor care deseori au şocat. Strânse în trei volume, *Foiletoane* (1979–1984) au făcut încă o dată dovada unui critic iconoclast, gata să ia în răspăr aserţiunile predecesorilor sau să contrazică preconcepţiile confortabil instalate în conştiinţa publică. Astfel, în pofida aparenţelor, nu Titu Maiorescu ar fi maestrul polemicii în perimetrul românesc, ci C. Dobrogeanu-Gherea, fiindcă, spre deosebire de cel dintâi, el ştie să dialogheze cu adversarul: „Maiorescu e oracular, Gherea e socratic". De asemenea, Perpessicius nu îi pare nici pe departe de o bunăvoinţă aproape universală (aşa cum îl caracteriza E. Lovinescu), ci, dimpotrivă, el adresează o „curtenitoare invitaţie operei de a lua loc în somptuosul fotoliu sub a cărui catifea aşteaptă un pumn de pioneze". Altor valori consacrate în domeniul criticii (Şerban Cioculescu, Al. Dima, Mircea Zaciu, Constantin Ciopraga, George Munteanu) **D.** le reproşează fie inconsistenţa demersului, fie erori de informaţie sau chiar de construcţie. Stilul său ia uneori forme de o duritate extremă, ironia fiind împinsă până la sarcasm, ca în foiletonul dedicat lui I. Constantinescu. Rare sunt momentele când criticul nutreşte o nedisimulată admiraţie pentru un confrate sau altul, dar chiar şi atunci o mărturiseşte cu eleganţă şi măsură. Dacă în volumul de debut erau cuprinse mai ales cronici la cărţile de critică, în următoarele două din seria *Foiletoane* preocuparea se îndreaptă cu preponderenţă spre beletristică. Pornind de la ultima apariţie a reprezentanţilor generaţiei '60 în poezie, **D.** nu face o simplă cronică a cărţii, ci, luând-o ca pretext al comentariului, întreprinde o radiografiere a întregii literaturi a autorului. Aşadar, un fel de micromonografii, de cele mai multe ori pigmentate de comentarii caustice. Acelaşi dar al formulărilor laconice, aproape aforistice, care se va regăsi în monografiile ulterioare, este prezent şi aici, validând un critic cu opinii proprii, dar şi cu un stil uşor recognoscibil. Mergând deseori împotriva curentului, el încearcă să ofere altă imagine decât cea cunoscută asupra scriitorilor comentaţi. Astfel, Ioan Alexandru a devenit un „imnograf neîndurat, ale cărui volume vor creşte ca aluatul, până la proporţiile cărămizilor"; pe Dan Deşliu, având doar calităţile unui poet minor, „istoriile literare îl vor consemna, probabil, ca pe un Vlahuţă al jumătăţii din urmă a acestui veac" etc. Tonul debutonat, dezinvolt, uneori chiar bătăios (ca în cronica demolatoare la o carte a lui Dan Zamfirescu, *Accente şi profiluri*), se regăseşte şi în volumul al treilea din *Foiletoane.* Nici o inhibiţie în faţa valorilor consacrate, nici un rabat abaterii de la criteriul estetic. Sunt comentaţi mai ales scriitori de maximă rezonanţă ai momentului: Eugen Barbu, D.R. Popescu, Nicolae Breban, Fănuş Neagu, Ion Băieşu, dar nu sunt ignoraţi nici autori aflaţi la început de carieră (Aura Muşat, Teodor Parapiru). Şi aici criticul nu se mulţumeşte cu o cronică a cărţii comentate, ci o încadrează fie în spaţiul mai larg al operei (ca în cazul scriitorilor consacraţi), fie în cadrul generaţiei, în speţă optzecismul, caracterizat succint prin „prozaism acuzat, refuz (zgomotos) al întregului arsenal de efecte poetice în uz, ironie etc." Câteva idei din *Foiletoane* se regăsesc în *Introducere în opera lui Titu Maiorescu* (1988). Într-un stil metaforic, uneori prea încărcat pentru „canonul" studiului critic („Apele receptării, o clipă transparente, se încarcă pe nesimţite de mâluri groase, prin care ochiul nu are cum pătrunde"), verdictul asupra „complexului" Maiorescu este totuşi corect, pendularea între admiraţie şi condescendenţă, recunoştinţă şi ingratitudine fiind făcută vizibilă de-a lungul anilor în receptarea operei şi a vieţii mentorului junimist. Accentele judicioase, observaţiile pertinente (precum acelea referitoare la sporadica preocupare de critic literar, exacerbată de mai toţi exegeţii) sunt dublate de izbucniri „antimaioresciene", **D.** suspectându-i pe criticii postlovinescieni (Şerban Cioculescu, Pompiliu Constantinescu), spre exemplu, de oportunism atunci când la centenarul junimistului şi-au declarat deschis aderenţa la doctrina sa estetică. Dacă, de obicei, defectul unui exeget este prea marea apropiere, afecţiunea împinsă la idolatrie pentru subiectul abordat, nu acelaşi lucru se poate afirma despre **D.** Departe de a-l supraevalua pe Maiorescu, el selectează acele trăsături caracterologice puţin favorabile „portretului robot" pe care încearcă să i-l întocmească. Ambiţia, dorinţa de a străluci, de a domina impunându-se mai totdeauna prin

opoziţie fac din mentorul junimist, după opinia exegetului, un om lipsit de sentimente, de căldură, apreciat de semeni, dar nu şi iubit. Dionisiac, Maiorescu s-a vrut apolinic: „Ardeleanul coleric s-a adăpostit în armura englezului flegmatic". „Masca" pe care Maiorescu a oferit-o contemporanilor l-a modelat, dar l-a şi mutilat, condamnându-l la „suferinţă, iubire şi ură". Lucrarea va fi reluată în *Maiorescu și maiorescienii* (2004; Premiul „Lucian Blaga" al Academiei Române), îmbogățită cu un capitol de sinteză privind moștenirea maiorescianismului. Mai apropiat afectiv de subiect se dovedeşte **D.** în *Ibrăileanu – nostalgia certitudinii* (1989), carte cu un titlu bine ales, reflectând exact esenţa studiului. G. Ibrăileanu, acest „predispus psihologic la devotament", este constrâns nu doar la inconsecvenţe, dar şi la inadvertenţe faţă de propriile credinţe. În plus, îndoindu-se mereu de valabilitatea opţiunii, Ibrăileanu încearcă să obţină (indiferent în ce domeniu) o certitudine. De altfel, şi în analiza romanului *Adela* – în epocă o adevărată revelaţie atât pentru critică, cât şi pentru publicul larg – accentele cad tot pe nevoia de certitudine. Uneori (ce e drept, nu prea des), **D.** se lasă sedus de propriile speculaţii privind locul în literatură al femeii sau al bărbatului (în jurul căruia gravitează totul), paranteze parazitare care încarcă inutil pagina. Conştient de acest balast, criticul îl marchează cu umor: „Am închis paranteza din paranteză". Acesta este stilul (îndeobşte aproape oral) al unui critic ce se înscrie în seria „nonconformiştilor", gata să atace tabuurile, să comute sau chiar să disloce locurile comune vehiculate cu insistenţă şi intrate, ca atare, în conştiinţa receptorilor. Mai târziu, în primul volum din *Corsarii minții. Istoria ilustrată a plagiatului la români* (2007), **D.** demonstrează cu argumente laborioase că multe dintre textele întemeietoare ale literaturii române, cu autori de la cronicari până la Titu Maiorescu, conțin în proporții variabile plagiate. *S'avem pardon! Note civile* (2007) este o culegere de texte publicistice savuroase, apărute inițial în „Ziarul de Iași", majoritatea putând constitui nucleele unor studii mai ample. **D.** i-a antologat în trei volume (2002–2008) pe „detractorii" ai lui M. Eminescu, incluzând sub această etichetă depreciativă și pe autorii unor critici articulate (deși în comentariile însoțitoare autorul face distincțiile necesare): Alexandru Grama, Aron Densușianu, Anghel Demetriescu, Gr. Gellianu, Petre Grădişteanu, N. Ţincu, Nicu Xenopol, Al. Macedonski, B.P. Hasdeu, G.I. Ionnescu-Gion ș.a.; în mod curios, ultimul volum din serie îi este consacrat mai curând lui Panait Istrati și doar incidental lui Eminescu. Lui Anghel Demetriescu i-a dedicat în 2007 o amplă ediție recuperatoare.

SCRIERI: *Foiletoane*, vol. I, Bucureşti, 1979, vol. II–III, Iaşi, 1981–1984; *Introducere în opera lui Titu Maiorescu*, Bucureşti, 1988; ed. (*Maiorescu și maiorescienii*), București, 2004; *Ibrăileanu – nostalgia certitudinii*, București, 1989; *Butoiul lui Diogene. Eseuri despre omul din literatură*, Timişoara, 2003; *Legea lui Arhimede*, Timişoara, 2003; *Dicționar mitologic ilustrat*, Timișoara, 2004; *Corsarii minții. Istoria ilustrată a plagiatului la români*, I, Iași, 2007; *S'avem pardon! Note civile*¸ Iași, 2007. **Antologii, ediţii:** *I.L. Caragiale, „Moftul român"*, pref. edit., Iaşi, 1991; *Detractorii lui Mihai Eminescu*, pref. edit., vol. I, Iași, 2002, vol. II, București, 2006, vol. III, Iași, 2008; Anghel Demetriescu, *Scrieri istorice şi literare*, pref. edit., Bucureşti, 2007; *Iaşii de aproape şi de departe*, Iaşi, 2008; Gr. T. Popa, *Scrieri*, I, pref. edit., Iaşi, 2012. **Traduceri:** Jean-Marie Guyau, *Arta din punct de vedere sociologic*, Bucureşti, 1991; Georges Maurevert, *Cartea plagiatelor*, Bucureşti, 2005.

Repere bibliografice: Gheorghiu, *Reflexe*, *114–119*; Grigurcu, *Între critici*, *297–300*; Mircea Iorgulescu, *„Complexul" Maiorescu*, RL, 1988, 32; Adrian Marino, *Maiorescu, azi*, TR, 1988, 35; Piru, *Critici*, *280–283*; Monica Spiridon, *Fatalitatea transparenței*, R, 1990, 4; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *104–106*; Manolescu, *Lista*, III, *381–385*; Nicolae Manolescu, *Critici şi detractori*, RL, 2003, 10; Constantin Coroiu, [*Alexandru Dobrescu*], ALA, 2003, 659, CLT, 2007, 27, 28, 2008, 25, 26; Ion Simuţ, *Plagiatul universal*, RL, 2007, 42; Teodora Dumitru, *Corsarii şi găinarii*, CLT, 2008, 8; Al. Cistelecan, *Alexandru Dobrescu sau Spiritul polemic pe câmpul de luptă*, CLT, 2011, 12. ***D.Gr.***

DOBRESCU, Caius (22.I.1966, Braşov), poet, prozator, eseist.

Este fiul Paulinei Dobrescu (n. Diaconu), asistentă medicală, şi al lui Aristide Dobrescu, economist. După studii medii la liceele „Andrei Şaguna" şi Unirea din Braşov, a urmat Facultatea de Filologie a Universităţii din Bucureşti, secţia română–engleză, absolvită în 1988 cu o lucrare de diplomă cu titlul *Postmodernismul – un model intern şi extern al schimbării*. A fost asistent asociat (1991–1992),

asistent (1992–1998), lector (1998–2004) și conferențiar (2004–2008) la secţia de filologie a Facultăţii de Ştiinţe – ulterior Facultatea de Litere – a Universităţii Transilvania din Braşov. Din 2008 este profesor la Facultatea de Litere a Universităţii din Bucureşti. În 2000 a primit titlul de doctor în filologie cu teza *Postmodernismul – o abordare teoretică din perspectiva unei definiţii plurale şi deschise a conceptului de „cultură burgheză"*. În 1998–1999 a fost director al Centrului pentru Formare Diplomatică şi Relaţii Internaţionale al Ministerului Afacerilor Externe și consilier al ministrului Afacerilor Externe, în 1999–2000 a fost membru în colectivul de redacţie al publicaţiei de opinie şi dezbatere culturală şi politică „Provincia" (Cluj-Napoca), iar în 1996–2004 a fost redactor-şef adjunct al periodicului de studii şi analize culturale „Interval" (Braşov). A debutat în revista „Dialog" din Iaşi, în 1985. A făcut parte din „Grupul literar de la Braşov", împreună cu Simona Popescu, Andrei Bodiu şi Marius Oprea, alături de care a debutat editorial în volumul colectiv *Pauză de respiraţie* (1991). A frecventat Cercul Literar 19 din Brașov, precum și, în București, Cenaclul de Luni și cenaclul Universitas. Mai colaborează la „Echinox", „Contrapunct", „România literară", „Dilema", „Vatra", „Familia", „Poesis", „Euresis. Cahiers roumanis d'études littéraires", „Observator cultural", „Caietele Echinox" ş.a. În 1990–1991 a beneficiat de o bursă Herder la Viena, fiindu-i acordate şi alte burse: New Europe College (1995–1996, 2003–2004), Budapest Collegium (1996–1997), Fulbright (Chicago, 2002), Fundația Kulturfonds (2004), Ministerul Ştiinţei şi Culturii al landului Bavaria, în cadrul Künstlerhaus, Bamberg (2005–2006). A primit Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Braşov (1991), Premiul ASPRO (1994), Premiul Editurii Univers (1998), Premiul Orașului Münster pentru Poezie Europeană (2009).

Cele câteva poeme incluse în *Pauză de respirație* făceau deja vizibilă linia în care **D.** avea să evolueze – un lirism viguros, de o largă respirație, unind descriptivismul cel mai sec, ironia amplă, experimentalismul neinhibat și supratema conceptuală. Într-un interviu din 2003 scriitorul vorbea despre „mașscriism", cuvânt compus prin care identifica poetica grupului brașovean în care se formase. Pornirea polemică față de literatura antecesorilor (în special a șaizeciștilor, dar și a optzeciștilor, cu toată prețuirea arătată în eseuri față de scriitori ca Alexandru Mușina și Gheorghe Crăciun) este tot timpul activată, fie și în subtext, precum în poemul care deschide volumul *Efebia* (1994), intitulat *anii șaizeci au trecut*: „Noi stăm de vorbă în cofetărie/ Și bem cafea, și timpul nostru nu e/ Decât un biet produs artizanal,/ Un kitsch patent. Nu este timpul proaspăt/ De altădată". Polemic este și un titlu ca *Spălându-mi ciorapii* (1994). „Nimic din ceea ce era dat ca scontat poetic nu mai apare aici", nota Marin Mincu în prezentarea volumului; „se poate vorbi de o a-poeticitate". Este cultivat un realism trivial, dublat de o reflecție politică: din poezia pe mai multe voci *nori singuratici pe fondul unui ger timpuriu* transpare trauma unei anchete, manifestată prin suspiciune și paranoia, în timp ce poemul *spălându-mi ciorapii* este o miniepopee comic-fantastă, operațiunea banală numită în titlu căpătând apendice extrapolante ce valorifică succesiv narațiunea de aventuri, basmele arabe, biografism, meditații asupra timpului etc. Alt text, *o întâmplare neobișnuită*, oferă un coșmar eroicomic în stilul Bob Dylan. În *Deadevă* (1998), experimentul său poetic cel mai decis, **D.** oferă o primă încercare radicală de anexare a limbajul străzii intermediat de noile forme de socializare online (miRC etc.): „Desfund QVta adicaș/ vrea so, visez so. Apuc/ coada pompei, astancepe/ sămi dean/ redere. Desfund/ 1 laie./ Cnd:/ apăs 1 dată, apa/ țșneștenapoi/ printro găurică/ d sub robinet./ Bg tare, mă simt/ bărbat. Coada d lemn/ dn mâna mea st kiar IEU,/ d esență tare" (*Dau pompe*). În *Odă liberei întreprinderi* (2009) lirica devine manifest discursivă, cuprinzând pasaje de felul: „Tu, Mână Invizibilă, jucându-te pe claviatura-n/ Evantai a Percepțiilor, când dincoace,/ când dincolo de Intelect. Tu,-mbrățișând ca un/ Calmar gigantic-benevolent, cu toate/ tentaculele de-odată, Cașalotul acestei lumi". Discursivul capătă amploare în *Euromorphotikon* (2010), roman în versuri ale cărui elaborare conceptuală și virtuozitate tehnică nu au egal în poezia postcomunistă decât în *Levantul* lui Mircea Cărtărescu. Intriga, tratată cu sarcasm swiftian și elaborată printr-un mixaj postmodern de discursuri, de genuri (între romanul politic și cel polițist) și de referințe, are ca obiect un flamboaiant Congres European al Dragostei Abundente ce ar urmări adoptarea unei Declarații Comune și construirea din trupurile participanților a unei instalații artistice numite Alegorii Vii a Europei ca Dragoste Abundentă. **D.** a scris și romane propriu-zise. *Balamuc sau Pionierii spațiului* (1994),

Teză de doctorat (2007) și *Minoic* (2011) dublează nivelul unui realism caustic cu privire la moștenirea comunismului printr-un metarealism care trimite nu atât către subminarea primului realism, cât prin protezarea lui cu un aparat teoretic sofisticat. În *Balamuc sau Pionierii spațiului* planul realist urmărește cu o focalizare în cheie mizerabilistă peripețiile unei familii din comunism care se confruntă cu perspectiva unui avort dorit, dar ilegal; în timp ce planul metarealist are o componentă SF turată ironic, inclusiv prin poanta finală (voiajul navei spațiale către destinație din nivelul science-fiction reprezintă de fapt călătoria spermatozoidului către uter din secvența realistă). În *Minoic*, romanul cel mai bun al autorului, sunt jucate mai multe tipuri de miză. Miza cea mai mică ține de comic şi de şarjă, exploatând următoarele elemente: un român aterizat în Statele Unite, ilustrând motivul insului picat din lună; un număr ridicat de personaje-şablon; secvențe care amintesc de comediile universitare ale lui David Lodge; un păienjeniş conspiraționist tratat de sus de către un autor care, deşi îl inventează, ia peste picior maculatura de gen. Toate aceste date țin de parametrii romanului comic, ceea ce *Minoic* şi este, până la un punct. O a doua miză, în termeni de importanță, ține de convenția romanului cu cheie, prezentând în travesti onomastic personaje precum Mircea Eliade, Ioan Petru Culianu sau Mihai Pacepa. Relația dintre Eliade și Culianu inspirase deja câțiva romancieri (Saul Bellow, Norman Manea ș.a.). La **D.**, poate şi datorită acestei precedențe, distorsiunile introduse în enciclopedia reală sunt ceva mai elaborate și potențează efectul comic al romanului. O a treia miză ține de abordarea genului thriller şi are o calitate intertextuală şi metatextuală. Deşi toată recuzita de trimiteri ironice nu lipseşte, autorul nu neglijează partea de *mystery*, mergând pe o combinație de thriller conspiraționist și de roman detectivistic. Conceptul este acela din primele două romane ale lui Umberto Eco, *Numele trandafirului* şi *Pendulul lui Foucault*, care sintetizează și în acelaşi timp parodiază literatura de gen. În fine, a patra miză şi cea mai importantă stă în transcenderea primelor trei mize – comerciale – într-un roman a cărui ofertă să nu fie epuizată de lectura rapidă în regim de divertisment. De altfel, în publicistică și eseuri, la fel ca Ion Manolescu, **D.** a pledat pentru eliberarea de exclusivismul modelului estetic și aspirația către un concept mai larg de cultură, care să încorporeze valori sociopolitice într-un sens mai complex și mai adecvat vieții decât preeminența stilistic-metaforică (generația ’60 este un cal de bătaie permanent, după cum și generația ’80 este criticată pentru a nu fi se fi despărțit suficient de radical de conceptul de literatură de apartament); pentru un nou pact cu realitatea și pentru inventarea unui nou realism, mai cuprinzător. Alte teme din primele sale volume de eseuri, *Modernitatea ultimă* (1998) și *Inamicul impersonal* (2001), țin de valorificarea științelor sociale în discutarea literaturii și de pledoaria pentru valori liberale în sens angloamerican, precum și de critica modelelor interbelice și a nucleelor de putere culturală paternalistă, trăind din codificarea și transmiterea „aurei” – ținte constante sunt grupul de la Păltiniș (Gabriel Liiceanu ș.a.). Lucrările academice ale lui **D.** au aprofundat temele exprimate ficțional și publicistic. *Semizei şi rentieri. Despre identitatea burgheziei moderne* (2001) este o investigație în istoria burgheziei, fiind rescrisă și dezvoltată ulterior în *Revoluţia radială. O critică a conceptului de „postmodernism” dinspre înţelegerea plurală şi deschisă a culturii burgheze* (2008), construcția teoretică cea mai însemnată a autorului – o încercare de integrare a postmodernismului în istoria burgheziei. Monografia *Mihai Eminescu. Imaginarul spaţiului privat/ Imaginarul spaţiului public* (2004), una dintre lucrările cele mai substanțiale dedicate scriitorului, pornește de la teza liberală a distingerii între spațiul public și cel privat; discutarea prozei fantastice eminesciene valorifică teze ale lui Ioan Petru Culianu.

SCRIERI: *Pauză de respiraţie* (în colaborare cu Andrei Bodiu, Marius Oprea şi Simona Popescu), Bucureşti, 1991; *Balamuc sau Pionierii spaţiului*, Bucureşti, 1994; *Efebia*, Timişoara, 1994; *Spălându-mi ciorapii*, Constanţa, 1994; *Dragi tovarăşi sau Recviem pentru anii ’60*, Bucureşti, 1995; *Modernitatea ultimă*, Bucureşti, 1998; *Deadevă*, Piteşti, 1998; *Inamicul impersonal*, Piteşti, 2001; *Semizei şi rentieri. Despre identitatea burgheziei moderne*, Bucureşti, 2001; *Mihai Eminescu. Imaginarul spaţiului privat/ Imaginarul spaţiului public*, Braşov, 2004; *Teză de doctorat*, Iași, 2007; *Revoluţia radială. O critică conceptului de „postmodernism” dinspre înţelegerea plurală şi deschisă a culturii burgheze*, Brașov, 2008; *Odă liberei întreprinderi*, Bucureşti, 2009; *Euromorphotikon*, Bucureşti, 2010; *Minoic*, Iași, 2011. **Antologii:** *Junii ’03. Antologia tinerilor prozatori braşoveni*, pref. Andrei Bodiu, Braşov, 2003 (în colaborare cu Andrei Bodiu şi Alexandru Muşina).

Repere bibliografice: Eugen Simion, *Promoţia '90*, L, 1991, 6; Sanda Cordoş, *Ritmul respiraţiei*, TR, 1991, 37; Ioana Pârvulescu, *Un romancier promiţător*, RL, 1995, 6; Galaicu-Păun, *Poezia*, *192–195*; Bucur, *Poeți optzeciști*, *63–68*; Paul Cernat, [*Caius Dobrescu*], OC, 2002, 102, 2005, 257; *„Ceea ce contează pentru oamenii cu adevărat creativi este ceea ce vor realiza de aici încolo”* (interviu cu Caius Dobrescu), CF, 2003,1; Ciprian Şiulea, *Noua lectură „politică”*, ALA, 2004, 715; Andrei Terian, *„Politicile” imaginaţiei*, RL, 2005, 17; Boldea, *Vârstele*, *239–243*; Ştefan Borbély, [*Caius Dobrescu*], OC, 2007, 376, APF, 2008, 3, CNT, 2011, 6, 7; Cistelecan, *Diacritice*, I, *252–259*; Mihăilescu, *Lit. rom. postceaușism*, III, *379–390*; Ileana Receanu, *Cui i-e frică să-l citească pe Caius Dobrescu?*, CLT, 2009, 32; Raluca Dună, [*Caius Dobrescu*], OC, 2010, 532, 2011, 579; Borbély, *Existența*, *142–145*; Mihai Iovănel, *Conspicomicării*, CLT, 2011, 10; Soviany, *Cinci decenii*, II, *69–73*. ***M.I.***

DOBRESCU, Ioan (26.I.1777, Bucureşti – 1830, Bucureşti), cronicar. Fiul al cojocarului Dobre, **D.** s-a născut în mahalaua Batiştei. Învaţă meserie de la tatăl său, dar, ca om cu carte şi înzestrat cu glas frumos, face şi pe ţârcovnicul. După 1820 începe a se îndeletnici şi cu negoţul. Acum iscăleşte Ioan Dobrescu, dar mai înainte vreme, prin 1811–1812, îşi zicea „Ioan ţercovnic sin Dobre cojocar” sau „Ioan dascăl”, iar în timpul ocupaţiei ruseşti Ioan Dobrevici (1813).

Cronica lui **D.**, cuprinzând însemnări personale, acoperă perioada dintre 1802 şi 1830, în Ţara Românească. Sincer şi nu lipsit de pătrundere, meşteşugarul e un martor onest, chiar dacă sensul unor evenimente îi scapă, iar alteori tălmăceşte faptele în stil mistic. Foarte curios de tot ce se petrece nu doar în ţară, ci şi în afara ei, el consemnează felurite ştiri privitoare la nefericita campanie rusească a lui „Napoleon Bunăparte” (numit şi „Reaparte”), la politica europeană şi la aceea a Imperiului Otoman, veşti despre lupta de eliberare a grecilor. Abuzurile şi jafurile turceşti pe pământ românesc îl umplu de amărăciune şi de indignare. Pe boieri nu-i are la inimă, îi compătimeşte însă pe ţărani, exploataţi crunt sub domnia rapacelui Ioan Gheorghe Caragea. Dacă îl bucură faptul că s-au pus bazele învăţământului superior, în schimb teatrul („capiştea dumnezeilor elineşti”) îi apare lui, suflet evlavios, ca o ispită păcătoasă; tot aşa, unele apucături ale femeilor, portul franţuzesc, obiceiurile noi sunt năravuri rele, oploşite acolo unde nu mai există smerenie. În felul lui, **D.** e un moralist, presărându-şi însemnările cu „învăţături”, aşa cum face, pentru fiul său, în *Cuvânt pentru fiul Toma*. Cutremurat de atâta necredinţă câtă dospeşte în juru-i, el vede în orice cataclism sau dezastru semne ale mâniei cereşti. Violenţă, cruzime, jafuri, omoruri îngrozitoare, războaie peste războaie, secetă şi foamete, incendii şi revărsări de ape, cutremure, epidemii, stele cu coadă şi alte grozăvii alcătuiesc, sub pana lui, un tablou sumbru, apocaliptic. Cronicarul e un terifiat, cu nervii mereu încordaţi, suspicios, neliniştit, cu o veşnică frică de ce va fi. Adeseori ingenuu în comentariul său, posedă un talent înnăscut de povestitor. Ceea ce scrie are viaţă, prospeţime. Îndemânatic la desen, îşi ornamentează manuscrisul cu portrete, chenare, miniaturi în culori. Nici boier, nici cărturar de curte, ca înaintaşii, **D.** trage cortina peste o veche tradiţie literară, aceea a cronicarilor.

SCRIERI: *Cronica meşteşugarului Ioan Dobrescu (1802–1830)*, publ. Ilie Corfus, „Studii şi articole de istorie”, 1966, *320–398*.

Repere bibliografice: *Ist. lit.*, II, *144–143*; George Muntean, *Cercetări literare*, Bucureşti, 1969, *132–139*; *Dicţ. lit. 1900*, *287–288*; Adrian Majuru, *Confesiuni despre o lume în schimbare*, ALA, 2005, 756. ***F.F.***

DOBRESCU, Marius (23.1V.1951, Brăila), prozator, publicist, traducător. Este fiul Ștefaniei Ionelia Dobrescu (n. Dobrinescu), contabilă, și al lui Victor Dobrescu, revizor contabil. Frecventează Liceul „Nicolae Iorga” din Brăila (1966–1970), urmează un an la Facultatea de Istorie a Universității din București, optând apoi pentru studiul limbii albaneze la Facultatea de Litere a Universității din Tirana (1971–1975), unde îl are profesor și pe Ismail Kadare, cu care va păstra relații de prietenie. Întors în țară, va fi bibliotecar (1975–1990) la Biblioteca Centrală de Stat, devenită Biblioteca Națională a României în 1990, an în care este numit director general-adjunct, funcționând în această calitate până în 1997. În 1997–1998 este director la Direcția de Control a Oficiului Român pentru Drepturi de Autor, la care va mai reveni și în 2009–2011, în calitate de consilier superior. Intră în gazetărie, ca șef de departament la „Informația de prânz” (1998–2000), continuând la „Tribuna învățământului” (2000–2001) în funcția de director executiv, apoi e redactor la ziarul „Ora” (2001–2002) și redactor-șef la revista „Universul pădurii” (2002–2004). Numit șef al Cabinetului primarului de la sectorul 4 al Capitalei (2004–2007), va mai fi consilier superior la Agenția Națională pentru Consultanță Agricolă (2007–2009), iar din 2011

lucrează la Asociația Liga Albanezilor din România, unde este redactor-șef al publicației „Miku i shqiptari”, printre ai cărei fondatori (2001) se numără. Debutează la „Revista muzeelor și monumentelor istorice” în 1978, iar editorial în 1983 cu versiunea în românește a volumului *Cronică în piatră* de Ismail Kadare. Colaborează cu traduceri și articole despre scriitori albanezi la „România literară”, „Luceafărul”, „Cronica”, „Ramuri”, „Contemporanul”, „Adevărul literar și artistic”, „Lettre internationale”, „Observator cultural” ș.a., la publicații din Albania, printre care „Koha jone”, „Panorama”, „55”, „Bota sot”, „Shekulli”, relatând despre cultura albaneză din România, precum și la ziarul „Dielli” al comunității albaneze din SUA. A fost distins cu Premiul Asociației Scriitorilor din București (2003), Premiul „Penda e Argjendtë” (Tirana, 2006), Premiul „Pena e Arte” al Societății Scriitorilor Albano-americani (2010), iar în 2012 cu „Medalja e Mirenjohjes”, oferită de președintele Albaniei.

Specializat în albaneză, **D.** se dedică îndeosebi actului de tălmăcire a acestei literaturi cvasinecunoscute la noi, încredințat că merită a fi promovată. Pe un loc privilegiat situează creația lui Ismail Kadare, prozator reprezentativ din a doua jumătate a secolului trecut și de la începutul veacului nostru, cunoscător profund al realităților dure ale țării sale, al istoriei și tradițiilor specifice și al firii populare (de pildă, respectarea *kanun*-ului, legea nescrisă a răzbunării, ca în romanul *Cronică în piatră* sau în povestirile din volumul *Florile înghețate din martie*), reconstituite într-o atmosferă memorabilă. Punând pe prim-plan povestirea, narațiunile lui Kadare intersectează palierele acțiunii, cu treceri numeroase din trecut în prezent, stăpânind perfect tehnica punctului de vedere al personajelor. Dincolo de realism, unele se constituie ca mari creații parabolico-alegorice ale sistemului totalitar sau ale Babelului balcanic (*Generalul armatei moarte*, *Anul negru*, *Vremea nebuniei*, *Palatul Viselor*). Fructuoasa colaborare dintre prozator și cel care i-a transpus peste douăzeci de cărți se bazează pe adânci afinități elective, Kadare recunoscând în acesta pe unul din cei mai fideli și mai buni traducători ai săi. La rândul său, pe **D.** îl fascinează „traducerea ca muncă de creație”, un principiu de la care nu se abate fiind acela de a face ca „textul străin să pară că e scris în limba română”. La fel a procedat și cu alți prozatori albanezi contemporani, printre care Teodor Laço, Fahri Balliu ori Arbër Ahmetaj sau cu poeți cuprinși în antologia bilingvă *Misterul rugăciunilor – Misteri i lutjeve* (2012). **D.** mai scris proză pentru adolescenți (*Întâlnirea de la plopul ars*), precum și texte publicistice (interviuri, reportaje, articole), prioritar cu tematică albaneză, construind o punte de legătură și înțelegere cu spațiul balcanic.

SCRIERI: *Întâlnirea de la plopul ars*, București, 1986; *Comoara lui Mitana*, București, 2005; *Timp de viață, timp de moarte. Studii, interviuri și reportaje cu și despre Ismail Kadare*, București, 2006; *Momente din istoria Albaniei*, București, 2011. **Antologii:** *Drumul speranței. O cronică a comunității albaneze din România, povestită de ea însăși*, ed. 3, București, 2009. **Traduceri:** Ismail Kadare, *Cronică în piatră*, București, 1983, *Cetatea*, pref. trad., București, 1987, *O capitală în noiembrie*, București, 1989, *Aprilie spulberat*, pref. trad., București, 1990, *Dosarul H. Monstrul*, pref. trad., București, 1999, *Slujbașul de la Palatul Viselor*, Iași, 2000; ed. (*Palatul Viselor*), București, 2007, *Generalul armatei moarte*, postfața trad., Iași, 2002, *Florile înghețate din martie*, postfața trad., Iași, 2003, *Piramida*, postfața trad., Iași, 2003, *Fiica lui Agamemnon. Succesorul*, postfața trad., Iași, 2005, *Anul negru*, postfața trad., Iași, 2006, *Umbra*, Bucureşti, 2008, *Amurgul zeilor stepei*, București, 2009, *Mesagerii ploii*, București, 2010, *Accidentul*, București, 2011, *Cronică în piatră. Vremea nebuniei*, București, 2012, *Spiritus*, București, 2012; Teodor Laço, *Anul tristeții*, București, 1997; Emir Nika, *Nori reci – Re të ftohta*, ed. bilingvă, București 2008; Ramij Gijni, *Patria de zăpadă*, București, 2009; Fahri Balliu, *Panteonul negru*, București, 2009, *Arhitectul*, București, 2010; Arbër Ahmetaj, *Riva H.*, București, 2011; *Misterul rugăciunilor – Misteri i lutjeve. O antologie a poeziei albaneze de azi*, ed. bilingvă, îngr. trad., București, 2012.

Repere bibliografice: Grete Tartler, *Caută altceva, omule...*, RL, 2002, 31; Bogdan Crețu, *O distopie a totalitarismului*, ALA, 2002, 638; Vasile, *Lumea*, *169–173*; Rodica Grigore, *Lecturi în labirint*, Cluj-Napoca, 2007, *172–175*; Silvia Dumitrache, *Oniricul înregimentat*, OC, 2008, 180; Elisabeta Lăsconi, *Antiutopii... Autobiografii...*, VR, 2010, 3–4; Maria Alexe, *Trecutul prin lupa prezentului*, LCF, 2010, 24; Ruxandra Cesereanu, *Bizanterii în proza străină*, VTRA, 2010, 10–11; Geo Vasile, *Europa în cincizeci de romane*, Iași, 2010, *165–170*; Rodica Grigore, *Iubiri și accidente*, VR, 2012, 5–6; Marius Chelaru, *„Generalul armatei moarte”*, CL, 2012, 6. ***G.Dn.***

DOBRIAN, Vasile (2.IX.1912, Rod, j. Sibiu – 29.IV.1999, Bucureşti), poet, prozator. Este fiul Anei (n. Aldea) şi al lui Nicolae Dobrian, ţăran, a cărui familie se mută în Bucureşti. După câteva clase de liceu la Sibiu, **D.** intră în „şcoala vieţii” ca băiat de

prăvălie, tipograf, electrician, funcţionar. Reuşeşte totuşi să urmeze şi cursurile Academiei de Arte Frumoase din Bucureşti, pe care le-a absolvit în 1934. S-a profilat apoi pe grafică şi gravură, expunând în diferite saloane sau publicând desene în „Şantier", unde în 1934 debutează şi cu versuri, toate cu un pronunţat caracter de militantism social, și în „Cuvântul liber". Împreună cu Aurel Mărculescu fondează Grupul Grafic (1940–1947). Sporadic, mai colaborează la „Lumea românească", „Raza literară", „Revista literară", „Drum", „Viaţa literară", „unu", „Litoral" ş.a., fiind în principal preocupat de editarea unor albume de gravură: *Domino* (1936), *Patimi omenești* (1937) *Instantanee din viaţa oraşului* (1938), *Patimi omeneşti* (1939), *Ciclul morţii* (1942), *Drumul unei vieţi* (1946). Între 1949 şi 1956, la Iaşi, a fost profesor și director de studii la Institutul de Arte Plastice. A ilustrat cărţi de G. Bacovia, Tudor Arghezi, Zaharia Stancu, Ştefan Baciu. Influenţat iniţial de expresionism, a lucrat într-o tehnică modernă, caracterizată prin fantezie şi inventivitate, fapt care i-a adus numeroase premii şi invitaţii la expoziţii în mai multe ţări europene şi latino-americane. În 1975 a înfiinţat în satul natal Colecţia de Artă Contemporană „Vasile Dobrian". A fost distins cu Premiul G.E. Palade (1936), Premiul Ministerului Artelor (1943, 1946), cu titlul Artist Emerit al RPR și cu Ordinul Meritul Cultural.

Primele plachete de versuri ale lui **D.** – *Steaua inimii* (1939), *Umbra unei melancolii* (1946), *Alfabetul sângelui* (1946), *Jocuri în filigran* (1947) – corespund în general orientării avangardiste a grupării de la „unu", în editura căreia au şi apărut câteva dintre cărţile sale, marcate în special de tehnicile suprarealiste. Cuvintele cheie ale acestei poezii sunt „mirific", „reverie", „somn", „imponderabil", creând o atmosferă de dematerializare şi fluidizare a percepţiilor şi trăirilor, topite într-un imagism frenetic, aleator şi nebulos. Acest tratament oarecum experimental al stării lirice este continuat peste ani la alt nivel expresiv în *Un anumit anotimp* (1977), unde apar şi unele reflexe filosofice, de nuanţă existenţialistă. Cum pentru poet viaţa este o călătorie onirică sub semnul veşnicei enigme a genezei, traversând un spaţiu lipsit de repere, călătorie sfârşită cu „un naufragiu" „în toamnă şi ceaţă", iar „sensul poetic" „deformează cuvintele până la sânge", textele au şi ele o formă incoerentă şi ludică. Aglomerări de enunţuri şi imagini, uneori foarte îndepărtate ca sens, efect etc., par expresia unei viziuni globale a diversităţii haotice a lumii. Puţin diferit, cu o opţiune stilistică ceva mai apropiată de modul obişnuit de a scrie poezie, este volumul *Crepuscul intim* (1969), în care amintirea iubitei pare să fie resortul asamblării cuvintelor, generatorul de tensiune lirică. Puterea şi persistenţa dragostei sunt sugerate de avalanşe de imagini care au darul să perpetueze „prezenţa cotidiană" a celei plecate. Contururile se destramă, linia dintre material şi imaterial dispărând. Întrucât „cuvintele izbucnesc/ din arterele deschise/ cu viteza meteorilor", se naşte o poezie în versuri albe, în respirări lungi, nemodulate, care dau senzaţia de copleşire şi transă sau revelează alte ipostaze ale eului care, „în tăcerea de bronz", încearcă sentimentul golirii de propria existenţă şi călătoreşte, fără amintiri şi regrete, spre depărtările lumii de vis. O oarecare preferinţă pentru rostirea transparentă, simplă se observă în *Arhipelag* (1989), în tentativa de poetizare a cotidianului. Dar psihologia senectuţii este tot mai des acaparată de reprezentări ale morţii. Din 1994 **D.** editează revista „Insula", în care îşi publică versurile noi, tipărind apoi, în colecţia care însoţeşte acest periodic, plachetele *Horoscop* (1995), *Sculptorul cu disc de aur* (1995), *Adevărul şi numai adevărul* (1996), *Destin* (1996). Scriind şi proză, **D.** include în volumul *Personagii secrete în trecutul imediat* (1947) un fel de fiziologii caricaturale, în manieră absurd-fantastică, în care se recunoaşte „logica" narativă urmuziană. Mai toate personajele au preocupări ridicole sau bizare şi par nişte marionete animate de un iluzionist. Unul, „expert" în ticuri, este declarat „doctor honoris causa al mai multor facultăţi mintale" și iese din când în când „din străfundurile existenţei sale misterioase", iar în final îşi strânge iluziile împrăştiate şi dispare (*Doctorul Lynx*); un detectiv, „ajungând foarte departe cu imaginaţia", trece dintr-un capitol în altul ca dintr-o încăpere în alta, până ce părăseşte povestirea, „lăsând în urmă un val enorm de fum care îi acoperi complet existenţa" (*Intermezzo detectiv*). „Portretele" lui **D.** sunt încercări de a destructura o realitate ce părea solidă şi motivată, pentru a-i arăta lipsa de noimă. Concomitent, se operează demontarea şi ridiculizarea mecanismelor narative consacrate, discursul aparent logic fiind subminat prin combinaţii aleatorii, absurde sau insolite, prin trucuri verbale, conform programului de frondă socială şi estetică al avangardei interbelice.

SCRIERI: *Steaua inimii*, Bucureşti, 1939; *Umbra unei melancolii*, Bucureşti, 1946; *Alfabetul sângelui*, Bucureşti, 1946; *Jocuri în filigran*, Bucureşti, 1947; *Personagii secrete în trecutul imediat*, Bucureşti, 1947; *Crepuscul intim*, Bucureşti, 1969; *Un anumit anotimp*, Bucureşti, 1977; *Arhipelag*, Bucureşti, 1989; *Horoscop*, Bucureşti, 1995; *Sculptorul cu disc de aur*, Bucureşti, 1995; *Adevărul şi numai adevărul*, Bucureşti, 1996; *Destin*, Bucureşti, 1996; *Gestul mâinii şi al memoriei*, Bucureşti, 1998; *LUI. Monografii și prozopoeme*, îngr. și pref. Emil Manu, postfață Mădălina Barangă, București, 2002.

Repere bibliografice: V. Beneş, *Studiu critic*, în Vasile Dobrian, *Ciclul morţii (gravuri)*, Bucureşti, 1942; N. Argintescu-Amza, *Dobrian, un poet al gravurii*, Bucureşti, 1943; Marina Vanci, *Vasile Dobrian*, Bucureşti, 1968; *Vasile Dobrian*, ALR, *231–236*; *Colecţia de Artă Contemporană „Vasile Dobrian”*, Bucureşti, 1975; Ion Pop, *Anotimpurile poeziei*, RL, 1982, 44; Ion Pop, *Miza simplităţii*, F, 1990, 4–5; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *106–107*; Emil Manu, *Gravorul-poet Vasile Dobrian (1912–1998)*, ALA, 2002, 644; Emil Manu, *Poezie şi gravură*, LCF, 2002, 51–52; Dan Grigorescu, *Dicționarul avangardelor*, ed. 2, București, 2005, *193*; Pavel Șușară, *Memoriile și memoria pictorului*, RL, 2008, 7. ***C.T.***

DOBRIDOR, Ilariu (pseudonim al lui Constantin Iliescu Cioroianu; 31.X.1908, Dobridor, j. Dolj – 1968, Bucureşti), poet, eseist. Este fiul Mariei şi al lui Florea Ciorоianu, ţărani din Dolj. Cu o bursă a urmat, după şcoala primară din satul natal, Liceul „Fraţii Buzeşti”- din Craiova şi a absolvit Facultatea de Litere şi Filosofie a Universităţii din Bucureşti, unde a fost apreciat de Nicolae Cartojan, în timp ce el era fascinat de cursurile lui Nae Ionescu. Va fi ziarist (după ce debutase ca poet în „Ramuri” din 1928), scriind în „Bilete de papagal”, „Orizonturi noi”, „Reporter”, „Excelsior”, „Herald” şi „Datina”, sub semnătura Ilariu Dobridor, dar şi Ilie Constantin, N.D. Tomcea. Mai colaborează la „Curentul”, „Facla”, „Gândirea”, „Secolul”, „Floarea de foc”, „Azi”, „Viaţa românească”, „Convorbiri literare”, „Conştiinţa naţională”, „Revista Fundaţiilor Regale”, „Sfarmă-Piatră”, „Gând românesc”, „Gazeta”, „Familia”, „Universul literar”, „Porunca vremii”, „Tribuna” ş.a. A fost redactor la „Dreptatea” (1934–1936), „Flamura verde” (1936) şi „Poporul” (1943) şi director la „Presa” (1939). În 1941 se afla pe front, soldat şi reporter de război. Pentru atitudinea sa de dreapta, în 1945 este exclus din presă. A fost arestat în 1954 şi a făcut zece ani de temniţă la Craiova, Jilava şi Aiud. După eliberare a avut o slujbă măruntă; în localuri ţinea înflăcărate discursuri anticomuniste. În ianuarie 1968 a fost găsit mort, după ce fusese bătut și încuiat cu lacătul pe dinafară în mansarda în care locuia.

Eseist susţinut de bogate lecturi în domeniul filosofiei şi caracterizat prin agresivitate polemică, **D.** analizează în *Decăderea dogmelor*, din care a apărut doar primul volum, *Cum au dizolvat evreii cultura europeană* (1941, cu o versiune germană în acelaşi an), ceea ce el numea distrugerea armăturii spiritualităţii europene, a idealurilor, certitudinilor, adevărurilor moştenite şi sintetizate din tradiţia culturală greco-romană, prin valorile de ev crepuscular impuse de gânditori de origine iudaică. Bisexualitatea (studiată de Otto Weininger), intuiţia (bază a bergsonismului), libidoul freudian, viziunea instabilă asupra spaţiului din teoria einsteiniană a relativităţii, materialismul lui Karl Marx îi apar ca exacerbări ale forţelor obscure din om, sfidând spiritul (şi creştinismul). **D.** a denunţat forme ale falsului în literatură şi a negat, cu vădită orbire, în pamfletele strânse în volumul *Organizarea minciunii* (I, 1937), tot ce nu „ţâşnea elementar” din realităţile noastre – scrisul lui Emil Cioran, Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Mircea Vulcănescu. Năzuind să dea „stihuri noi cu sensuri de filosofie” – *Versuri* (1934), *Vocile singurătăţii* (1937) –, **D.** este în poezie fie un cugetător cam naiv şi prozaic pe motivul trecerii şi fragilităţii omeneşti (*Panta rei*, *Zădărnicie*, *Ceasornicele*), fie un erotic sedus de contrastul dintre bărbatul dedicat ţelurilor şi chemărilor abstracte şi femeia cu tipar „ca un ghimp” (*Reînviere, Depărtare, Dionisiacă*), totdeauna însă cu imagini și înțelesuri culese din lirica lui Tudor Arghezi, pentru care a nutrit o constantă preţuire.

SCRIERI: *Versuri*, Craiova, 1934; *Problema tineretului*, Bucureşti, 1936; *Vocile singurătăţii*, Bucureşti, 1937; *Organizarea minciunii*, I, Bucureşti, 1937; *Decăderea dogmelor*, vol. I: *Cum au dizolvat evreii cultura europeană*, Bucureşti, 1941; ed. introd. Răzvan Codrescu, Alba Iulia–Paris, 1999; *Oameni ridicaţi din ţărănime*, Bucureşti, 1944.

Repere bibliografice: Papadima, *Creatorii*, *531–537*; Streinu, *Pagini*, V, *133–135*; Călinescu, *Opere*, III, *607–612*; Petru Comarnescu, *Jurnal. 1931–1937*, pref. Victor Durnea, Iaşi, 1994, *134–135*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *107–108*; *Ilariu Dobridor*, DCS, *148–149*; Firan, *Profiluri*, II, *387–388*. ***S.C.***

DOBRIȘAN, Nicolae (17.IV.1938, Nemoiu, j. Vâlcea), arabist, traducător. Este fiul Sevastiței (n. Tarbalescu) și al lui Gheorghe Dobrișan, agricultori. Urmează şcoala generală în comuna natală, apoi Școala Pedagogică din Râmnicu Vâlcea (1951–1955), după absolvirea căreia va fi învățător la Crețeni (județul Vâlcea). Între 1958 și 1963 frecventează Facultatea

de Filologie a Universității din București, secția arabă–română, tot aici susținându-și doctoratul în 1982, sub îndrumarea lui Al. Graur. Cadru didactic din 1963 la Catedra de limbi și literaturi orientale a facultății pe care o frecventase, va parcurge toate treptele universitare, până la cea de profesor (1997), funcționând până în 2008; în paralel este profesor asociat la Facultatea de Limbi și Literaturi Străine a Universității „Spiru Haret" (1992–2000). Își continuă activitatea didactică la Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir" din București. Va edita, singur sau în colaborare, cursuri de limbă și literatură arabă (*Limba arabă contemporană*, 1975, *Lexicologia arabă*, 1984, *Compendiu de dialectologie arabă*, 2012, ultimul în colaborare cu Roxana Mareș), dicționare bilingve (arab–român) precum și ghiduri de conversație și antologii de uz didactic. Debutează editorial în 1969 cu versiunea română a romanului *Zilele* de scriitorul egiptean Taha Husein. Colaborează cu articole, traduceri, cronici, comentarii, interviuri cu mari scriitori arabi contemporani la „România literară", „Luceafărul", „Secolul 20" și la publicații literare străine cu articole despre literatura și cultura română. De asemenea, semnează studii în „Analele Universității București", „Romano–Arabica", „Revista Academiei de Limba Arabă din Cairo", în revista „ALECSO" din Tunis (corespondent arab al publicațiilor UNESCO) ș.a. Este prezent la congrese internaționale de arabistică și în volume colective cu studii privind lexicologia arabă, dar și aspecte ale contactelor culturale dintre țările române și spațiul oriental. În 1996 devine membru corespondent al Academiei de Limbă Arabă din Cairo, iar în 2002 al Academiei Siriene de Științe. A fost distins cu Premiul Asociației Scriitorilor din București pentru *Antologia poeziei arabe clasice* (I–II, 1982, în colaborare cu Grete Tartler) și cu Medalia emisă cu ocazia Jubileului de Diamant al Academiei de Limbă Arabă din Cairo (2007).

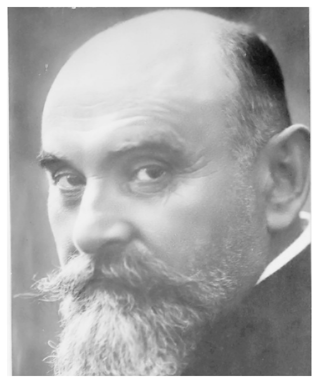
Activitatea de traducător a lui **D.** nu poate fi desprinsă, ca și în cazul altor universitari, de aceea a filologului care are de recuperat spații importante pentru limba-țintă, mai cu seamă când e vorba de literaturi prea puțin cunoscute. În acest sens, defrișarea unor genuri se impune stringent, în scopul introducerii avizate a cititorului într-o arie culturală cvasiexotică. Efortul necesar unor întreprinderi precum *Antologia nuvelei arabe* (I–II, 1980), *Antologia poeziei arabe clasice*, *Antologia basmului arab* (I–II, 1990) sau *Antologie de proverbe, maxime și aforisme arabe* (1976) constă nu numai în selectarea unui vast material din toate teritoriile arabe și din toate epocile (de pildă, pentru lirică au fost investigate perioadele preislamică, omeyyadă, abbasidă și andalusiană, genurile și formele de poezie specifică, structura versificației, inventarul canoanelor și al codificărilor exemplare în poetica medievală), ci și în transpunerea adecvată a textelor antologate, în realizarea de prezentări cuprinzătoare ale autorilor și de comentarii sugestive în aparatul critic și filologic. În egală măsură, unul din meritele lui **D.** este acela de a fi intuit, înainte de a i se fi acordat Premiul Nobel (în 1988), însemnătatea unui prozator egiptean precum Naghib Mahfuz – „un clasic al romanului" prin complexitatea abordărilor și unul din cei mai de seamă stiliști ai prozei contemporane arabe – și de a-i tălmăci mare parte din bogata sa operă: în 1984–1988 trilogia despre Cairo, ale cărei volume poartă numele unor străzi, cea mai reprezentativă creație a sa, apreciată atât în spațiul arab, cât și în cel european pentru fresca socială și umană și individualizarea puternică a personajelor, pentru măiestria revelării sugestive a stărilor sufletești și a atmosferei tradiționale a vieții de familie pe parcursul a trei generații, imprimând un caracter dramatic și cinematografic narațiunii; de asemenea, o selecție din nuvelistica scriitorului, iar în 2009, după apariția în librăriile egiptene în 2007, și romanul filosofico-religios *Băieții de pe strada noastră*, interzis aproape o jumătate de secol, cu motivația de blasfemie. Între preocupările lui **D.** sunt de menționat și transpunerile din alți prozatori contemporani arabi, precum și disponibilitatea pentru inițierea continuă asupra acestui spațiu specific al culturii mondiale.

Traduceri: Taha Husein, *Zilele*, îngr. și pref. trad., București, 1969; Naghib Mahfuz, *Prepelițele și toamna*, îngr. și pref. trad., București, 1974, *Bayna al-Qasrein*, I–II, îngr. și introd. trad., București, 1984, *Qasr as-Sawq*, I–II, îngr. trad., București, 1987, *As-Sukkariyya*, I–II, îngr. trad., București, 1988; ed. (*Trilogia Cairoului*, vol. I: *O plimbare în palat*, vol. II: *Palatul dorinței*, vol. III: *Strada Zahărului*), îngr. și introd. trad., Iași, 2011, *Băieții de pe strada noastră*, îngr. și pref. trad., Iași, 2009, *Pălăvrăgeală pe Nil*, îngr. trad., Iași, 2010, *Teba în război*, îngr. trad., Iași, 2010; *Antologie de proverbe, maxime și aforisme arabe*, pref. trad., București, 1976; *Antologia nuvelei arabe*, vol. I: *Taina apei*, vol. II: *Lacrimile pământului*, îngr. și pref. trad., București, 1980; *Antologia poeziei arabe clasice*, I–II, introd. Grete Tartler, îngr. trad., București, 1982 (în colaborare cu Grete Tartler); Muhammad Salih al-Jahiri, *Marea își risipește epavele*, îngr. și pref. trad., București, 1986; *Antologia basmului arab*, vol. I: *Noaptea neînfricaților*, vol. II: *Vânătorul și*

vrăjitoarea cu pălărie de pene, îngr. trad., București, 1990; ed. (*Cele mai frumoase basme arabe*), Iași, 2011; Alaa al-Aswani, *Blocul iakubian*, îngr. trad., Iași, 2007, *Chicago*, Iași, 2010, *Aș fi vrut să fiu egiptean*, Iași, 2012.

Repere bibliografice: Horia Doboș, *O nouă antologie de proză scurtă arabă*, „Meridian", 1981, mai; Grete Tartler, *Recucerirea identității*, RL, 1981, 13; Rodica Firănescu, *Șapte secole de poezie arabă*, AFT, 1982, 10; Irena Ivănescu, *Deschiderea către un nou univers poetic*, CRC, 1983, 10; Fevronia Novac, *Basme din Orientul arab*, RL, 1992, 40; Marius Chelaru, *Alaa al-Aswani, „Blocul iakubian"*, CL, 2009, 5; Dana Pârvan-Jenaru, [*Traducerile lui Nicolae Dobrișan*], OC, 2010, 282, CLT, 2011, 11, 2012, 2; Geo Vasile, *Naghib Mahfuz: saga familiei Ahmad*, LCF, 2011, 20–21; Rodica Grigore, *Naghib Mahfuz. Alegorie și realism*, CLT, 2012, 35. ***G.Dn.***

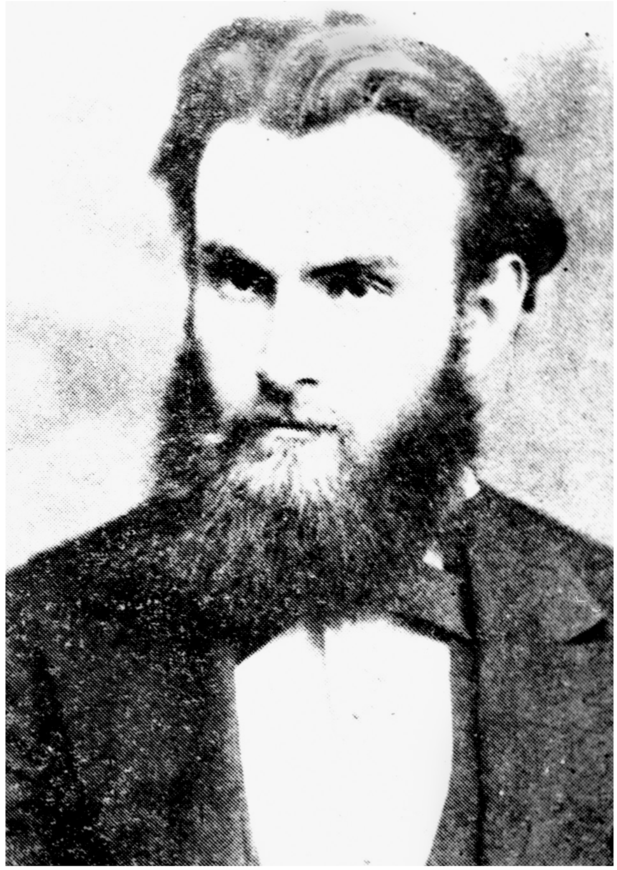
DOBROGEA LITERARĂ, revistă apărută la Constanța, bilunar, între 1 aprilie şi 24 aprilie 1927, ca „Supliment cultural al ziarului «Dobrogea jună»". Din comitetul de redacție fac parte, între alții, Hortensia Papadat-Bengescu, Constantin Brătescu, N. Dunăreanu, Alexandru Gherghel, N. Țimiraş, Fausta Rădulescu, Silvia A. Constantinescu, Dragoş Protopopescu, N.I. Roman, O. Trafali. Publicația urmărea „strângerea energiilor" şi reliefarea „notelor locale în sufletul național", cultivând, cel puțin programatic, ideea stimulării vieții culturale a zonei. Primul număr se deschide cu un text semnat de Hortensia Papadat-Bengescu (*Preumblare dobrogeană*), însoțit de o notă biografică. Colaborează cu versuri D. Stoicescu (*Veghe*, *Teiul*), Al. Gherghel (*Insula uitării*, *Sonet*, *Balada unui cântec*), Grigore Sălceanu (*Prea mult senin*), Sandu Tudor (*Serenadă* – din placheta *Comornic*, recent apărută, şi de unde Al. Gherghel, care îi dedică şi o recenzie elogioasă, mai reproduce o sumă de versuri ilustrative). Pe ansamblu, proza, nesemnificativă ca pondere şi inexpresivă stilistic, pe subiecte banale, aparține unor veleitari locali, scriitori din orgoliu (Silvia A. Constantinescu, *Poarta amintirilor*, Fausta Rădulescu, *Pârcălabul*), cu excepția lui N. Dunăreanu (*În noaptea de Vinerea Mare*) şi a unei selecții generoase „din amintirile unui bătrân dobrogean", narate de gazetarul Alechimselian, pe numele real Alexandru Alecu. Revista inserează număr de număr cel puțin o traducere (unele înseriate, cum sunt „pericopele" lui Baltasar Gracían) semnată de N. Țimiraş (Uhland, *Viermele de mătase*), Ion Bentoiu (H. Heine, fragmente din proza *Călătorie în munții Harz*, *Cântece*), Alex. Şteflea (Rainer Maria Rilke, versuri), Dragoş Protopopescu (Thomas Hardy, poezia *Copilul ce va să vie*), altele cu autorul nemenționat sau atribuite unor pseudonime opace (Mirador, Dor Pribeag, Jean D'Agreve, Moan), din Tagore şi Anatole France (*Le Jardin d'Épicure*). Proiectat ca omagiu tomitan adus poetului latin Ovidiu, numărul 4 conține o suită de considerații literare, un medalion (*Pentru Ovidiu*) datorat Hortensiei Papadat-Bengescu, tălmăcirea poeziilor *Către viitorime* şi *Către soție* din ciclul de elegii *Tristia*, ilustrații elocvente, o listă bibliografică. Paginarea celor două file cu dimensiunea de ziar cotidian este una de o varietate repede sesizabilă atât prin diversitatea caracterelor tipografice, cât şi prin dispunerea aleatorie a materialelor. De altfel, o notiță stingheră în rubrica „Redacționale" înştiințează colaboratorii că articolele „se aşază în funcție de paginație, şi nu în ordinea importanței semnăturii sau a cuprinsului lor". Inventivitatea artistică promovează şi iscălitura autografă în josul tuturor bucăților originale. **D.l.** mai conține, în secțiunea critică literară, medalioanele *Hortensia Papadat-Bengescu*, *N. Dunăreanu* (supranumit „Ilustrul"), *N. Țimiraş*, *Petru Vulcan*, *Ioan N. Roman* şi *Ion Jalea*. ***I.H., R.P.***

DOBROGEANU-GHEREA, C. [Constantin] (21.V.1855, Slavianka, Ucraina – 7.V.1920, Bucureşti), critic şi teoretician literar.

Provine dintr-o familie de mici negustori evrei, purtând inițial numele Solomon Katz. A făcut şcoala primară în târguşorul natal, iar gimnaziul la Ekaterinoslav. În 1872 pleacă la Harkov, unde îşi pregăteşte bacalaureatul şi devine student audient al Facultății de Ştiințe. Intrând în cercurile narodnice studențeşti, participă la acțiunile acestora şi cutreieră satele făcând propagandă revoluționară printre țărani. Urmărit de poliția țaristă, în martie 1875 trece granița şi se stabileşte la Iaşi. În aprilie pleacă în Elveția, unde se aflau numeroşi revoluționari ruşi emigrați, în mai e din nou la Iaşi, luând parte la activitatea primelor cercuri de studenți şi intelectuali cu orientare socialistă. Se căsătoreşte

cu Sofia Parcevschi, tânăra familie stabilindu-se apoi în Bucureşti (1876). Aici lucrează într-un atelier de arămărie şi participă la întemeierea primelor cercuri socialiste. În timpul războiului ruso–româno–turc din 1877–1878, este depistat de poliţia ţaristă care însoţea trupele ruseşti, mai târziu fiind răpit şi transportat în Rusia. Purtat dintr-o închisoare în alta, în cele din urmă este încarcerat în faimoasa fortăreaţă Petropavlovsk, motiv de exaltată mândrie pentru tânărul „nihilist". Este deportat în localitatea Mezen, lângă Oceanul Îngheţat de Nord, de unde evadează curând şi, după un ocol uriaş, prin Norvegia, Anglia, Franţa, Austria, în septembrie 1879 ajunge din nou în România. Peste mulţi ani, episodul răpirii şi al evadării va fi evocat în *Amintiri din trecutul depărtat* (1916), care dovedește și talentul autorului pentru proza memorialistică. Participă la organizarea cercurilor socialiste şi la editarea primelor publicaţii româneşti de orientare socialistă: „Besarabia" (1879), „România viitoare" (1880) şi, îndeosebi, revista „Contemporanul" (1881). Odată cu obţinerea concesiunii restaurantului gării din Ploieşti (1882), situaţia materială a familiei sale se îmbunătăţeşte radical. **D.-G.** a avut trei copii: Ştefania Gherea, pianistă, căsătorită cu criticul Paul Zarifopol, Alexandru Gherea, militant socialist şi comunist, şi Ioan D. Gherea, estetician şi filosof. În 1890 primeşte în mod oficial „împământenirea". **D.-G.** a debutat în publicistica politică în 1883, sub pseudonimul Caiu Grachu, cu *Un răspuns d-lui prim-ministru Ioan C. Brătianu*, apărut în „Emanciparea". În „Revista socială", „Drepturile omului", „Munca", „Critica socială", „Democraţia socială", „Lumea nouă", „Lumea nouă literară şi ştiinţifică", „Socialismul", semnând cu numele său, cu iniţiale sau cu pseudonime (I. Vasiliu, Spartacus, Caiu Grachu), a colaborat cu articole de popularizare privind marxismul, mişcarea muncitorească internaţională sau politica internă şi externă a României. În repetate rânduri s-a aflat printre delegaţii Partidului Social Democrat al Muncitorilor din România la congrese şi consfătuiri internaţionale. Era, de altfel, şi principalul autor al programului partidului înfiinţat în 1893, al cărui membru de seamă a rămas şi după reînfiinţarea sa, în 1910. Odată cu intrarea României în război, pleacă în Elveţia, de unde se întoarce în 1919, nu cu mult timp înainte de a muri. Printr-o îndelungată şi substanţială activitate publicistică, **D.-G.** a fost, la sfârşitul secolului al XIX-lea, principalul propagator al

marxismului şi al ideilor socialiste în România. *Karl Marx şi economiştii noştri* (1884), *Robia şi socialismul, Ce vor socialiştii români* (1886), *Anarhism şi socialism* (1887), *Concepţia materialistă a istoriei* (1892), *Din ideile fundamentale ale socialismului ştiinţific* (1906) cuprind expuneri ample ale materialismului, ale cărui principii sunt prezentate şi exemplificate totdeauna în comparaţie cu diferite curente ideologice sau filosofice opuse ori divergente (idealismul metafizic, anarhismul, nihilismul, poporanismul). De cele mai multe ori articolele au un ton polemic, iar atitudinea e a unui propagandist care încearcă să expună cât mai accesibil, cu numeroase exemple concrete şi analogii, chestiuni abstracte şi complicate. În *Neoiobăgia* (1910) şi *Asupra socialismului în ţările înapoiate* (1911) autorul aplică propria înţelegere a marxismului la analiza structurilor sociale autohtone, propunând câteva teze şi concluzii astăzi în bună parte perimate, dar importante pentru istoria sociologiei româneşti.

Articolele de critică literară, care încep să apară din 1885 în „Contemporanul", vor fi adunate în trei

volume intitulate *Studii critice*, între 1890 şi 1897. **D.-G.** a scos şi o revistă literară, „Literatură şi ştiinţă", din care n-au apărut decât două volume (1893 şi 1894). Cu articole pe teme literare a mai colaborat la „Românul", „Săptămâna ilustrată", „Lumea nouă", „Lumea nouă ştiinţifică şi literară", „Adevărul", „Evenimentul literar", „Almanahul social-democrat", „Gazeta săteanului". În critica şi estetica românească **D.-G.** aduce, pentru prima dată, o perspectivă socială asupra artei, desprinsă din determinismul lui Hippolyte Taine, din ideologia democraţilor revoluţionari ruşi şi din cea marxistă, încercând să fundamenteze o nouă viziune asupra artei şi literaturii. Deşi a adoptat de la început o atitudine polemică faţă de Titu Maiorescu şi orientarea junimistă, criticul a avut în vedere, pe lângă perspectiva sociologică asupra artei, şi criteriul estetic, maiorescian, relaţie subliniată mai ales în ultima fază a activităţii sale. În primele studii –*Personalitatea şi morala în artă* (1886), *Asupra criticei* (1887), *Tendenţionismul şi tezismul în artă* (1887) – arta este privită ca un „product", determinat de talent şi de mediul social şi natural din care artistul provine. Între artă şi realitate, între artist şi societate există relaţii sensibile de cauză–efect. Literatura, ca expresie a vieţii sociale, reprezintă reflexul unei epoci, al unei societăţi, dar, la rândul ei, influenţează această societate. Din relaţia artă–societate, înfăţişată la început prin determinări rigide, mecaniciste, **D.-G.** va pune în evidenţă moralitatea artei, susţinută, mai ales, prin combaterea, excesivă, a teoriei lui Maiorescu despre impersonalitatea în artă. El crede că „înălţimea morală" a operei este condiţionată (relaţie abordată, uneori, prea simplist) de moralitatea autorului, de unde datoria artistului de a fi o conştiinţă a epocii, un „artist-cetăţean", implicat direct în acţiunile politice, sociale, naţionale ale contemporanilor. Menirea artei şi înălţimea ei morală se află în legătură cu viaţa, cu gândurile, pasiunile şi suferinţele oamenilor. Literatura trebuie să exprime modul de a gândi şi de a simţi al unui popor şi al unei epoci. Importanţa acordată forţei educative şi moralizatoare a literaturii explică şi interesul pentru studiul influenţei operei literare asupra cititorului. Disputa dintre **D.-G.** şi Titu Maiorescu (începută în „Contemporanul", cu articolul *Către d-nul Maiorescu*; în volum: *Personalitatea şi morala în artă*), fără a prezenta o importanţă deosebită în sine, în ciuda ecoului copleşitor din publicistica vremii, s-a iscat din confruntarea, subterană, între două moduri diferite de a considera arta. Asimilând criteriul estetic promovat de junimişti, **D.-G.** îl integrează unei concepţii estetice deterministe şi sociologice, continuând, prin unele principii, programul ideologilor paşoptişti. În privinţa moralităţii artei, opoziţia sa faţă de Maiorescu a părut multă vreme ireductibilă, fără a fi în fapt. **D.-G.** nu a înţeles că, vorbind despre „înălţarea impersonală" (termen, totuşi, ambiguu), Maiorescu se referea la ridicarea artistului deasupra accidentalului, pentru realizarea ficţiunii artistice, în afara oricărei preocupări de moralizare sau de propagare a unor idei; **D.-G.** a revenit asupra termenului în litigiu, definindu-l – în *Leconte de Lisle şi poezia contimporană* – într-un fel apropiat, în esenţă, de înţelesul maiorescian. Mai târziu el va considera că opusă cu adevărat direcţiei maioresciene este numai teoria artei „moralist-patriotice", tezistă aşadar. Ideile lui merg spre „sinteza superioară" care, lăsând deplină libertate creatorului, nu neglijează nici elementul moral şi social al artei (în sensul ridicării artistului la înalte idealuri sociale), nici influenţa sa asupra cititorului. Explicaţiile cauzale privind geneza şi rolul artei îl preocupă în cel mai înalt grad pe teoretician. Orice manifestare artistică este condiţionată de structura fizică, nervoasă şi sufletească a artistului, care, la rândul lui, este un produs al mediului natural şi al împrejurărilor sociale. Un mare poet receptează cu maximum de intensitate problemele epocii şi le dă o expresie artistică determinată de „temperamentul" şi „psihicul" său, de unde şi prezenţa „tendinţei" ca semn al personalităţii lui. Inevitabil, orice operă are o tendinţă socială, morală sau politică. Ea este implicită, de aceea opusă „tezei", care, impusă din afară, este străină operei de artă. Într-o atare viziune, ce atribuie artei o menire importantă în viaţa socială, nu putea fi vorba nicidecum de supremaţia formei, pe care teoreticianul o subordonează „adâncimii simţirii". La imaginea romantică a poetului profet şi tribun **D.-G.** adaugă imaginea „artistului-cetăţean", a poetului de geniu angajat în viaţa cetăţii. Exemplele ilustre, prezentate pe larg în *Artiştii-cetăţeni* (1894), sunt numeroase: Lessing, Schiller, Heine, Diderot, Voltaire, Rousseau, Hugo, Shelley, Byron, Burns, Alfieri, Leopardi, Mickiewicz, Puşkin, Lermontov, Şevcenko, Petőfi. Din nevoia de a reformula pe alte fundamente principiile moderne (sau „ştiinţifice", cum le-a numit el), **D.-G.** a impus un nou concept de critică. O primă expunere a ideilor sale este făcută în *Asupra criticei* (în „Contemporanul", 1887, apare cu

	VIAȚA	OPERA
1855	**mai 21** Se naște în târgușorul Slavianka din gubernia ucraineană Ekaterinoslav, într-o familie de negustori evrei, Solomon Katz; după stabilirea în România, numele va fi, pe rând, Constantin Dobrogeanu, I. Gherea și C. Dobrogeanu-Gherea.	
1862–1871	Urmează școala primară la Slavianka și începe cursurile gimnaziale la Ekaterinoslav.	
1872	Mutat la Harkov pentru a-și da bacalaureatul, va fi prezent și ca audient la Facultatea de Științe din același oraș.	
1872–1875	Participă la activitatea cercurilor narodnice din Harkov. Urmărit de poliția secretă țaristă, este nevoit să pribegească, ajungând în cele din urmă la Chișinău.	
1875	**martie** Trece Prutul în România și se stabilește la Iași, unde, pentru a se întreține, e nevoit să lucreze ca muncitor necalificat. Călătorește în Elveția, nucleu al mișcării narodnice, unde contactează mai mulți revoluționari ruși, îndeosebi de orientare bakuninistă. Revine la Iași cu misiunea de a asigura transportul literaturii ilegale din Occident în Rusia. Se căsătorește cu Sofia Parcevschi, fiica unui cârciumar ieșean cu origini poloneze.	
1876	I se naște primul copil, Ștefania (Fany), viitoare pianistă și soție a lui Paul Zarifopol. Se stabilește la București, unde deschide un atelier de arămărie, mutat în același an la Ploiești.	
1877	Își continuă activitatea de militant socialist, contribuind la organizarea mișcării autohtone. Este urmărit de poliția țaristă pentru un proces intentat în acea vreme narodnicilor nihiliști. În contextul războiului ruso–turc, intuind pericolul reprezentat de instalarea Comandamentului armatei ruse la Ploiești, își schimbă identitatea și caută să se mute la București, unde ia în concesiune, pentru scurtă vreme, restaurantul hotelului Concordia. Nereușind să mențină afacerea, revine la Ploiești, unde își asumă riscurile unei afaceri mai consistente: devine antreprenorul unui lanț de spălătorii chiar pentru Crucea Roșie rusească.	
1878	**octombrie 31** I se înscenează o întâlnire în gara militară rusă de la Galați, este arestat și trimis peste Prut. Încarcerat la Sankt Petersburg, în	

închisoarea Petropavlovsk, va fi apoi deportat la Mezen, port la Marea Albă.

1879 Reușește să evadeze din Mezen, ajungând, pe mare, în Norvegia, de unde, prin Anglia, Franța și Austria, revine la Ploiești în septembrie.
Între timp, în țară i se născuse un fiu, Alexandru (Sașa), viitor militant socialist și apoi comunist, executat în 1937, în timpul proceselor de epurare staliniste din URSS.

1880 Începe să se impună ca mentor ideologic al mișcării social-democrate românești. Participă la congresul organizat la Iași de mișcarea socialistă, unde sunt tatonate premisele adecvării discursului socialist la contextul autohton.

1882 După o serie de afaceri păguboase, reușește să obțină concesiunea restaurantului din gara Ploiești, care, sub conducerea sa, devine nu doar un local frecventat de societatea înaltă, de politicieni și de intelectuali, dar și un punct de refugiu al revoluționarilor urmăriți de ohrana țaristă și o modalitate de susținere financiară a mișcării socialiste.
Tot mai decis orientat spre socialismul de tip marxist, face eforturi pentru a-i convinge și pe socialiștii ieșeni de la „Contemporanul”, în frunte cu Ioan Nădejde, să adopte aceeași direcție. Poziția pe care alege să o susțină este una moderată, antianarhistă, antiradicală și legalistă, în linia social-democrației lui Karl Kautsky. Din această postură va acționa ca arbitru informal și conciliator al cercurilor socialiste de la Iași, Ploiești și București, aflate deseori în divergență.

1883 **aprilie 15** Debutează în primul număr al revistei „Emanciparea” (editată din inițiativa sa) cu studiul *Un răspuns d-lui prim-ministru Ioan C. Brătianu*, semnat Caiu Grachu, apărut în același an și în broșură.

1884–1887 Publică intens în „Revista socială”, scoasă la Iași de Ioan Nădejde, articole cu caracter economico-sociopolitic și de orientare ideologică. Textele nu sunt semnate deoarece, nefiind cetățean român, autorul căuta să evite eventuale șicane și denunțuri ce s-ar fi putut solda chiar cu expulzarea. Aici apar *Karl Marx și economiștii noștri* (1884), *Robia și socialismul* (1886), *Ce vor socialiștii români? Expunerea socialismului științific și programul socialist* (1885–1886),

		Anarhism și socialism (1887) – scrieri care, reluate în volume, îl vor impune ca teoretician al mișcării socialiste românești, aflată la început de drum.
1885		**februarie** Debutează în critica și în ideologia literară la „Contemporanul" cu un comentariu despre o schiță dramatică a lui V.G. Morțun, semnat I. Gherea. Urmează, în aceeași revistă, studiile *Trei comedii ale lui I.L. Caragiale* și *Dl. Brociner ca descritor al vieții țărănești*, precum și alte articole, de mici dimensiuni, în „Drepturile omului" și în „Românul".
1886		Începe polemica cu Titu Maiorescu prin articolul *Către d-nul Maiorescu*, apărut în „Contemporanul" (reluat la publicarea în volum cu titlul *Personalitatea și morala în artă*).
1887		Publică în „Contemporanul" *Decepționismul în literatura română* și *Eminescu* (primul studiu consistent consacrat la noi poeziei eminesciene), *Critica criticei* (în volum: *Asupra criticei*) și *Direcțiunea „Contemporanului"* (în volum: *Tendenționismul și tezismul în artă*).
1888		Publică *Schițe critice* (în volum: *Ceva despre clasicism și romantism*), eseu cu care își încheie activitatea la „Contemporanul".
1889	**16 decembrie** Pentru a înlătura primejdia expulzării, solicită Parlamentului „împământenirea".	
1890	Naturalizarea va fi aprobată de Adunarea Deputaților (19 mai) și de Senat (15 iunie), fiind sancționată de regele Carol I la 21 iunie.	I se tipărește primul volum din *Studii critice*, semnat I. Gherea (C. Dobrogeanu), volum care include și două studii inedite: *A. Vlahuță* și *I.L. Caragiale*. Ediția a doua apare în același an. Tot atunci publică, în mai multe numere din „Munca", articolul *Chestiunea țărănească*, unde critică falsul reformism prin care conservatorii înțelegeau să amelioreze situația țăranilor răsculați în 1888.
1891		Editează al doilea volum din seria *Studii critice*, în care sunt introduse și patru studii inedite: *Asupra criticei metafizice și a celei științifice*, *Cauza pesimismului în literatură și viață*, *„Făclia de Paște"* și *Criticii noștri și „Năpasta"*. Propus pentru un premiu al Academiei, volumul este respins, odată cu volumele de teatru ale lui I.L. Caragiale. Începe să semneze C. Dobrogeanu-Gherea, după ce anterior apelase la diverse pseudonime sau la semnăturile I. Gherea și I. Gherea (C. Dobrogeanu).

1892

martie În „Convorbiri literare" apare, cu o întârziere de șase ani, răspunsul lui Titu Maiorescu la studiile criticului de la „Contemporanul", intitulat *Asupra personalității și moralității poetului* și integrat apoi în eseul *Contraziceri?* din volumul al treilea din *Critice*.

Colaborează la „Critica socială", scoasă la Iași (aici publică *Rolul păturei culte în transformările sociale*), și la „Democrația socialistă", scoasă de cercul socialist ploieștean.

I se tipărește în broșură conferința *Concepția materialistă a istoriei*.

1893

martie 31–aprilie 3 Participă la congresul de constituire a Partidului Social Democrat al Muncitorilor din România (PSDMR), sub îndrumarea sa fiind elaborate documentele programatice ale noului partid.

aprilie Editează la București, sub conducerea sa, primul tom al revistei „Literatură și știință", beneficiind de colaborări prestigioase: B. Delavrancea, Al. Vlahuță, N. Iorga ș.a. Aici publică studiile *Mișcarea literară și științifică*, *Idealurile sociale și arta* ș.a.

Studiul *Anarhia cugetării*, apărut în „Critica socială" cu un an în urmă, i se tipărește și în franceză, în publicația „L'Ère nouvelle", cu titlul *Max Stirner*, de unde va fi citit și comentat favorabil de Friedrich Engels, Karl Kautsky, Paul Lafargue ș.a.

iulie 25–iulie 31 Se află în delegația română la Congresul al III-lea al Internaționalei Socialiste, care se desfășoară la Zürich. Insistă ca pe ordinea de zi să fie inclusă și „chestiunea agrară", obținând votarea unei rezoluții.

1894

Apare tomul al doilea al revistei „Literatură și știință", în care publică articolele *Artiștii-cetățeni*, *Polemice* și *Artiștii proletari intelectuali* (în volum: *Artiștii proletari culți*).

1895

iunie 17 I se naște al treilea copil, Ionel, viitor pianist, filosof și eseist, cunoscut sub numele Ioan D. Gherea.

1895–1896

Publică în „Lumea nouă" și în suplimentul ei științific și literar *Tendințele literaturei franceze actuale*, *Greutățile traducerii*, *Ce trebuie să traducem*, *Materialismul economic și literatura*, precum și o ultimă replică polemică la adresa unor tineri maiorescieni prea zeloși.

		Tot aici tipărește substanțialul articol *D. Panu asupra criticei și literaturii.*
1897		Apare al treilea volum din *Studii critice*, în care piesa de rezistență era studiul inedit *Poetul țărănimii*, consacrat lui G. Coșbuc.
1899–1900	Destrămarea PSDMR și trecerea unor fruntași ai acestuia în Partidul Național Liberal, alături de Ion I.C. Brătianu, eveniment cunoscut și sub numele de „trădarea generoșilor", îl mâhnesc profund și îi accentuează neurastenia de care suferea de mai multă vreme.	
1900		În „Adevărul" i se publică eseul *Socialismul român este el o plantă exotică?*, unde analizează reușitele, dar și cauzele crizei socialismului din România.
1902		Începe colaborarea la „România muncitoare", mai intensă din 1905.
1906	Încercările de refacere a mișcării socialiste îl găsesc gata să acorde acesteia ajutor ideologic și material. **mai 28** Susține la cercul România Muncitoare din București conferința *Din ideile fundamentale ale socialismului științific*, publicată și în broșură.	
1907		Publică în „Calendarul muncei pe 1907" scrierea autobiografică *Din trecutul depărtat. Un fragment din amintirile mele*, relatare a deportării sale din 1878–1879. Va fi reluată în volum în 1910 și în 1916.
1907–1908		În revista ieșeană „Viitorul social" i se tipăresc o serie de articole polemice – *Judecata posterității și judecata contemporanilor*, *Un mic răspuns la o mică recenzie* și *Post-scriptum sau Cuvinte uitate* –, stârnite de studiul lui C. Stere *Social-democratism sau poporanism?*, apărut în „Viața românească". În dezacord cu foștii socialiști deveniți poporaniști, susține că socialismul rămâne o opțiune valabilă în spațiul românesc, nu o „formă fără fond" sau o „plantă exotică".
1908	Participă la o întrunire a socialiștilor ploieșteni, unde susține cauza votului universal.	
1909		Își spune cuvântul în polemica generată de articolul *Foștilor mei amici politici*, scris de C. Mille, în care se repetau acuzațiile de trădare aduse „generoșilor" trecuți la liberali în 1899. Încredințează „Adevărului" o scrisoare deschisă către G. Ibrăileanu, în care susține punctele de vedere expuse de C. Mille.

	aprilie Este decorat cu medalia Bene Merenti clasa I, dar o refuză.	
1910		Iese de sub tipar *Neoiobăgia*, cu subtitlul *Studiu economico-sociologic al problemei noastre agrare*, lucrare de pionierat în sociologia românească, a cărei notorietate va depăși granițele țării. Aici se aprofundează analiza (in)adecvării socialismului marxist la realitățile unui stat agrar.
1911		Ca postfață la versiunea în limba română a lucrării lui Karl Kautsky *Bazele social-democrației*, publică studiul *Asupra socialismului în țările înapoiate*, care continuă reflecțiile din *Neoiobăgia*.
1912	**iunie** Pleacă la Berlin împreună cu B. Delavrancea și Al. Vlahuță pentru a asista la înhumarea lui I.L. Caragiale. **noiembrie** Participă la conferința extraordinară a Internaționalei Socialiste de la Basel, ca delegat al social-democraților români.	
1914–1915		I se tipărește broșura *Război sau neutralitate*, în presa social-democrată apărându-i numeroase articole în care pledează pentru menținerea neutralității României.
1915	**iulie** Ia parte, la București, la a doua conferință social-democrată interbalcanică.	
1916	**august 13** După decizia României de a intra în război alături de Antantă, prin urmare și alături de Rusia, evaluând riscurile de a intra iarăși în raza poliției secrete țariste, părăsește țara, stabilindu-se în Elveția, la Zürich.	
1919		Întors din exil, își exprimă, în „Lumea nouă”, satisfacția pentru introducerea votului universal și reflectează la destinul socialismului în condițiile economice și sociopolitice ale României abia ieșite din război, într-un articol-interviu scris la solicitarea lui I. Sion.
	noiembrie 3 Întovărășit de soția sa, revine la Ploiești. Își găsește afacerile ruinate, iar mișcarea social-democrată serios minată din interior de agitațiile viitorilor comuniști, pe care îi dezavua.	
1920	**mai 7** În urma unei intervenții chirurgicale nereușite, C. Dobrogeanu-Gherea se stinge din viață la București, unde va fi și înmormântat la cimitirul Sfânta Vineri.	

titlul *Critica criticei*). El respinge de la bun început critica literară curentă, căreia îi reproşează superficialitatea, caracterul parazitar, tendinţa spre apologie sau denigrare, spiritul de gaşcă literară sau politică, exclusivismul şi, mai ales, absenţa unui crez literar şi artistic. Orientării reprezentate de Maiorescu, numită aici „critica judecătorească", i se recunosc mari merite istorice în promovarea valorilor şi în respingerea nulităţilor din literatură, dar faza acesteia este considerată încheiată, depăşită definitiv de noile cerinţe ale evoluţiei culturii, filosofiei şi esteticii. În centrul activităţii criticii, în înţelesul modern, se aşază opera literară, un „organism" căruia interpretul trebuie să-i dea o explicaţie cauzală, să-i justifice apariţia, raportând-o la creatorul ei (temperament, psihic, biografie) şi la mediul social. Urmează analiza estetică a operei, adică a puterii ei de sugestie şi a mijloacelor de realizare. Criticul nu este dator să se preocupe de toate aceste aspecte, însă **D.-G.** propune o perspectivă „totală" asupra literaturii, într-o încercare de a îmbina critica biografică şi psihologică cu cea sociologică, deterministă şi, abia în ultimul rând, cu cea estetică şi stilistică. Accentul cade pe explicarea sociologică, având ca principale obiective relaţiile dintre literatură şi mediu, idealurile sociale şi morale ale artistului. Este o critică de explicaţie şi analiză, vizând cercetarea resorturilor operei. În primele studii se supralicitează aspectul scientist al metodei, prin exces de clasificări şi prin detaşarea ideologiei de cuprinsul operei. Odată cu aspectul social, teoreticianul insistă asupra determinării istorice a operei. A neglijat, însă, tradiţia literară, istoria literară, ca element de explicare cauzală a fenomenului literar. Înscrierea operei într-o serie istorico-literară, înainte de a fi plasată în context social, nu se regăseşte printre preocupările lui principale. El este conştient că metoda pe care o promovează se află la începuturile ei, că dificultăţile sunt mari, riscul de a simplifica, de a exagera sau de a greşi fiind greu de evitat. A atras atenţia asupra pericolului fetişizării noii metode, asupra aplicării dogmatice, nediferenţiate a unor principii generale, deşi el însuşi nu a putut ocoli totdeauna interpretările rigide sau explicaţiile simpliste. În *Materialismul economic şi literatura* (1895) progresul în acest sens este evident. **D.-G.** distinge acum mai multe straturi, „elemente", ale creaţiei literare: „partea estetică în general", „partea atât de importantă, *personală*, specială fiecărui artist" şi partea socială. Numai ultima s-ar afla într-o legătură cauzală cu structura economică a societăţii. Va reveni, pe larg, asupra principiilor criticii moderne în *D. Panu asupra criticei şi literaturii* (1896), polemizând cu G. Panu pe marginea suitei de articole apărute în „Epoca literară" sub titlul *Critica şi literatura* (1896). Păstrând liniile principale de orientare, concepţia sa apare, în această ultimă fază a activităţii, sensibil îmbogăţită. Orizontul s-a lărgit: pornind de la operă şi autor, critica poate studia şi explica marile curente literare, ajungând la sinteze de filosofia istoriei şi a artei. Dincolo de obiectivele şi fundamentul ştiinţific al criticii, **D.-G.** distinge acum partea estetică a disciplinei, considerată un gen literar independent. Critica „reînviază" într-un fel propriu opera de artă, este expresia unei personalităţi intelectuale şi artistice. De aceea, criticul „se naşte", el trebuie să aibă nu numai o vastă cultură, ci şi o vocaţie înnăscută. Critica cere intuiţie şi gust, chiar inspiraţie. Reconstituirea universului operei

LITERATURĂ

ŞI

STIINȚĂ

DIRECTOR. C. DOBROGEANU-GHEREA

EDITURA LIBRĂRIEI E. GRAEVE & Comp.
BUCUREȘTI
70. – CALEA VICTORIEI – 70.
1893

literare trebuie să fie însoţită de judecata de valoare, considerată numai o treaptă în realizarea sintezei – lucrare ştiinţifică şi artistică în acelaşi timp. Principalele studii teoretice ale lui **D.-G.** au un caracter polemic, fiind legate de o confruntare de opinii cu esteticienii şi criticii literari de altă orientare: cu Titu Maiorescu în *Asupra criticei* şi *Asupra esteticei metafizice şi ştiinţifice*, cu I.N. Roman în *Tendenţionismul şi tezismul în artă*, cu G. Bogdan-Duică în *Asupra criticei metafizice şi a celei ştiinţifice*, cu A. Philippide în *Idealurile sociale şi arta* ori cu G. Panu în *D. Panu asupra criticei şi literaturii*. A preferat forma polemică pentru că o considera accesibilă unui cerc mai larg de cititori nespecialişti şi mai potrivită pentru a pune în evidenţă propriile puncte de vedere în probleme estetice şi literare. Pentru el polemica însemna o confruntare pe terenul ideilor, uneori foarte tăioasă, care nu excludea respectul pentru persoana adversarului; dimpotrivă, preopinentul trebuia convins, convertit. Tonul e volubil, degajat şi ironic, expunerea, adesea prolixă, plină de digresiuni, pilde şi analogii. Pasiunea ideilor, vioiciunea argumentării, verva incitantă a polemistului dau articolelor efervescenţă intelectuală.

Cele dintâi articole de critică literară propriu-zisă publicate de **D.-G.** au caracter polemic, respingând producţii literare fără valoare, imagini falsificate ale realităţii, cum ar fi, de pildă, nuvela lui I. Brociner *Sanda* (în *D-l Brociner ca descriitor al vieţii ţărăneşti*, 1885) sau romanul lui Duiliu Zamfirescu *În faţa vieţii* (în *Pesimistul de la Soleni*, 1886). Scrierile sunt ridiculizate prin rezumarea ironică, afectând interesul, şi prin mimarea maliţioasă a stilului autorului. Cu totul altă structură au studiile dedicate marilor scriitori, dar a căror consacrare era încă „în mişcare". Aplicându-şi metoda şi principiile la literatura română, **D.-G.** a realizat primele studii monografice asupra operei lui M. Eminescu, I.L. Caragiale şi G. Coşbuc. Studiul *Eminescu* (1887) reprezintă cea dintâi încercare de analiză a creaţiei poetului, având ca principală ţintă desprinderea semnificaţiei sociale a operei: tendinţe şi idealuri morale şi sociale, explicarea psihologică şi socială a pesimismului, definirea temperamentului artistic şi a temelor caracteristice (critica socială, erotica, poezia naturii, idealizarea trecutului). În dezacord cu Maiorescu, **D.-G.** vede în poet o natură idealistă, optimistă, pesimismul liricii sale nefiind decât o rezultantă a mediului social, a ideologiei conservatoare şi a influenţelor filosofiei lui Schopenhauer. Contradicţia dintre cele cele două „suflete" ale lui Eminescu – cel optimist şi cel pesimist – ar explica contradicţiile descoperite în operă. Recunoscând valoarea artistică excepţională a liricii eminesciene, criticul încearcă să dovedească, totuşi, că idealul social, moral şi erotic al poetului este contestabil, ceea ce ar înrâuri nefavorabil poezia însăşi. Analiza sociologică a acestor idealuri, izolată de rostul lor poetic, se arată în cele din urmă inadecvată, coborând până la comentariul vulgarizator (ca în însemnările referitoare la poemul *Luceafărul*). Despre G. Coşbuc **D.-G.** a scris, în 1897, un studiu amplu (*Poetul ţărănimii*), care a însemnat consacrarea poetului ca valoare de primă mărime în literatura română. Mijloacele de analiză au evoluat aici, devenind mai subtile. Mai receptiv la lirismul lui Coşbuc decât la cel eminescian, criticul reconstituie universul „poetului ţărănimii", văzându-l ca pe o vastă epopee a unei comunităţi etnice şi sociale, cu tradiţii, ritualuri şi mituri specifice, cu o străveche şi imuabilă concepţie de viaţă. Explicaţiile de ordin social reprezintă numai punctul de plecare, studiul dezvoltându-se ca o pătrunzătoare introducere în lirica lui Coşbuc sub latura tematică. Pentru a marca originalitatea poetului, se apelează, cu mai multă aplicaţie decât în studiile anterioare, la analiza procedeelor stilistice, a imaginilor specifice – toate aduse în discuţie pentru a sublinia evoluţia artistică a acestuia, consecinţă a modificărilor afective generate de schimbarea mediului social. Gustul lui **D.-G.** în poezie e, totuşi, incert, fapt uşor de observat îndeosebi în studiul *A.Vlahuţă* (1890). Atras de versificarea retorică şi discursivă a unor idealuri sociale pe care le preţuia, el exaltă calitatea unor pastişe epigonic-eminesciene, puse mai presus de valoarea modelului. Lui I. L. Caragiale, de care îl lega şi o mare prietenie, criticul i-a închinat un studiu (*I.L. Caragiale*, 1890) şi câteva articole substanţiale: *Caragiale fluierat* (1885), *„Făclia de Paşte"*, *Criticii noştri şi „Năpasta"* (1891). Aspectul de satiră socială este cel care i-a atras, în primul rând, interesul. Comediile lui Caragiale sunt pentru el un prilej de a analiza societatea românească, cu tipurile sociale reprezentative, aşa cum se reflectă în operă. Cele mai multe observaţii vor fi, deci, de natură sociologică. Sunt puse în evidenţă anomaliile rezultate din introducerea „formelor" occidentale peste un „fond" autohton cu totul nepregătit pentru înnoiri. „Neajunsurile" semnalate în comediile lui Caragiale (lipsa adâncimii psihologice, a

unui ideal social înalt, amoralismul) sunt, de fapt, neajunsurile interpretării sociologizante a criticului. Analize amănunţite, vădind fineţe şi spirit de observaţie în revelarea psihologiei personajelor, cuprind articolele despre *O făclie de Paşte* şi, îndeosebi, despre *Năpasta*, privită ca o dramă psihologică, cu personaje verosimile. Valabilitatea interpretărilor lui **D.-G.**, îndeosebi aceea asupra lui Eminescu, a fost deseori contestată, cel puţin pe unele laturi. Explicaţiile cauzale discutabile, moralismul, insuficienţa receptării artistice a poeziei eminesciene, opacitatea faţă de semnificaţia general umană a comediilor lui Caragiale au erodat, în timp, valoarea acestor interpretări. Ele au fost însă primele modele de analiză coerentă, superioară, a creaţiei marilor scriitori, primele încercări de a deduce de aici o viziune artistică asupra lumii, de a considera capodoperele literaturii române din perspectiva marilor probleme ale vieţii sociale. Preocuparea de a pune în valoare semnificaţia unor scrieri se însoţeşte permanent cu încercarea de a le integra într-o arie mai largă de tendinţe şi curente literare din mişcarea artistică românească şi europeană. Eminescu, Vlahuţă, Delavrancea devin reprezentativi pentru „decepţionismul" care ar fi cuprins literatura română odată cu destrămarea iluziilor paşoptiste – *Decepţionismul în literatura română* (1887). Idealurile sociale generoase şi literatura militantă au fost înlocuite, din cauza noilor factori sociali, cu pesimismul artiştilor şi indiferenţa publicului – *Cauza pesimismului în literatură şi viaţă* (1891), *Asupra mişcării literare şi ştiinţifice* (1893). De asemenea, anomaliile societăţii burgheze devin tot atâtea pricini ale pesimismului. Din studierea a ceea ce consideră a fi noua poziţie socială a intelectualilor în România **D.-G.** dezvoltă teoria apariţiei „proletarilor intelectuali" şi a „artiştilor proletari culţi", încercând să caracterizeze global literatura produsă de această categorie de creatori, reprezentată în primul rând de Eminescu – *Artiştii proletari culţi* (1894). Tentativa de a grupa mai toţi scriitorii (chiar şi Maiorescu e socotit proletar intelectual prin origine) sub semnul unor trăsături comune este neconvingătoare prin exces de generalizare, iar termenul „proletar intelectual" e mai mult o metaforă, care nu acoperă o realitate socială. **D.-G.** a fost, prin excelenţă, un critic al literaturii contemporane lui. Scriitorii paşoptişti sunt elogiaţi pentru militantismul lor, dar niciodată analizaţi. Din tradiţia literară românească a reţinut

cu adevărat numai semnificaţia poeziei populare, de a cărei importanţă pentru evoluţia literaturii culte era pe deplin convins. În privinţa grupării junimiste, atitudinea lui este diferenţiată: apreciindu-i meritele în lupta pentru limba literară şi pentru promovarea valorii estetice a operelor, recunoscând, nu o dată, rolul lui T. Maiorescu, respinge ideologia politică a curentului, considerată cauza pentru care junimismul nu s-a transformat într-o amplă mişcare literar-artistică (*Idealurile sociale şi arta*). În schimb, pe discipolii lui Maiorescu (P. P. Negulescu, D. Evolceanu, M. Dragomirescu) îi trata de sus, ca pe nişte „critici volintiri". E de remarcat că prozatorii şi poeţii adunaţi în jurul revistei „Contemporanul" sunt menţionaţi, uneori elogios, cu epitete încurajatoare, numai în articole de sinteză, dar, cu excepţia lui O. Carp, rareori supraapreciaţi. Deşi se grupau, ideologic, sub acelaşi steag, criticul n-a făcut în privinţa lor concesii sub raportul exigenţei artistice. Pentru lărgirea orizontului şi sporirea valorică a literaturii române, vedea necesare orientarea scriitorilor spre temele

esenţiale, vitale, de rezonanţă socială şi sincronizarea lor cu marile literaturi europene. În scopul educării estetice a publicului, el cerea un program de traduceri din literatura universală. Un ciclu de articole se ocupă de însemnătatea traducerilor, de dificultăţile legate de selecţia şi de posibilitatea realizării unor tălmăciri artistice în limba română. A pus în circulaţie, în publicistica românească, numele lui Émile Zola, Gustave Flaubert, Guy de Maupassant şi ale scriitorilor ruşi, care devin, mai ales datorită lui, familiare cititorilor români. A scris cu înţelegere şi căldură despre Dostoievski (1885) şi Turgheniev (*„Generaţia nouă" de Turgheniev*, 1891), a tradus el însuşi din A.N. Ostrovski (*Furtuna*, 1911), iar lui Taras Şevcenko i-a dedicat o evocare poematică (1908). Interesat de marile curente literare, a dat, în 1888, studiul *Ceva despre clasicism şi romantism*, o încercare de definire a celor două curente şi temperamente artistice, pornind de la sintezele lui Hippolyte Taine şi Heinrich Heine. Realismul romancierilor din secolul al XIX-lea, numit spre sfârşitul secolului „naturalism", rămâne cel mai apropiat de gustul şi preferinţele sale – *O problemă literară* (1895), *Ţăranul în literatură* (1897), dar nu este opac nici la poezia franceză, parnasiană şi simbolistă, cum se poate observa în *Tendinţele literaturei franceze actuale*, *Leconte de Lisle*. Charles Baudelaire nu-i era nici el necunoscut, dar rigorismul moral al criticului accepta cu greu imaginile şocante ale poetului francez. De o şcoală gheristă, în istoria criticii româneşti, se poate vorbi numai în ceea ce priveşte continuarea direcţiei sociologice pe care **D.-G.** o inaugurează. Sub aspectul criticii explicative şi deterministe, influenţa lui e uşor de detectat în activitatea lui Raicu Ionescu-Rion, G. Panu, G. Ibrăileanu, N. Iorga, H. Sanielevici, Mihai Ralea. Studiile lui critice au introdus un nou mod de a scrie despre autori şi opere, întemeiat pe îmbinarea analizei cu sinteza, pe argumentarea pasionată şi ingenioasă, susţinută de o puţin comună vervă polemică.

Dobrogeanu-Gherea este mai informat decât contemporanii săi, ştiind multe şi de toate în felurite limbi, dar se aşază oriunde se duce, fie şi cu blândeţe, împotriva ordinei stabilite. Se adaptează cu o uşurinţă uimitoare mediului cu care însă nu voieşte să se confunde, rămânând mereu un spirit instigator, subversiv, pe deasupra idealurilor restrânse ale unei naţiuni.

G. CĂLINESCU

Împrejurarea că Gherea n-a făcut, propriu-zis, critică estetică nu poate umbri totuşi faptul capital de a fi fost primul critic de la noi pentru care opera literară s-a impus ca o realitate ce urma să fie analizată ca atare. Prin această disociere a literarului de cultural, calea viitoare de evoluţie a criticii româneşti fusese deschisă.

MIRCEA IORGULESCU

SCRIERI: *Studii critice*, I–III, Bucureşti, 1890–1897; ed. 2, I–III, Bucureşti, 1890–1897; ed. 3, vol. I–III, Bucureşti, 1923, vol. IV–V, îngr. Barbu Lăzăreanu, Bucureşti, 1925–1927; ed. îngr. şi introd. George Ivaşcu, Bucureşti, 1967; ed. I–II, îngr. şi pref. Z. Ornea, Bucureşti, 1976; *Concepţia materialistă a istoriei*, Bucureşti, 1892; *Taras Şevcenco*, Bucureşti, [1908]; *Neoiobăgia*, Bucureşti, 1910; *Din trecutul depărtat*, Bucureşti, 1910; ed. (*Amintiri din trecutul depărtat*), Bucureşti, [1916]; *Scrieri social-politice*, îngr. şi introd. Damian Hurezeanu, Bucureşti, 1968; *Corespondenţă*, îngr. I. Ardeleanu şi N. Sorin, Bucureşti, 1972; *Asupra criticei*, îngr. şi postfaţă Mircea Iorgulescu, Bucureşti, 1973; *Opere complete*, I–VIII, Bucureşti, 1976–1983.
Traduceri: A.N. Ostrovski, *Furtuna*, Bucureşti, 1911.

Repere bibliografice: Iorga, *Pagini*, I, *232–236*; Maiorescu, *Critice*, III, *85–108*; Sanielevici, *Încercări*, *1–16*; Dragomirescu, *Scrieri*, *269–357*; Lovinescu, *Scrieri*, I, *253–266*; Ibrăileanu, *Note*, *149–165*; Sanielevici, *Noi studii*, *187–196*, *253–301*; Călinescu, *Opere*, IV, *465–477*, *496–498*; E. Lovinescu, *T. Maiorescu*, II, Bucureşti, 1940, *279–288*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *484–488*, *Ist. lit.* (1982), *549–553*; Perpessicius, *Opere*, XII, *117–129*; Dima, *Studii*, *64–66*, *72–82*, *270–278*; Nicolescu, *Contemporanul*, *passim*; George Ivaşcu, *Dobrogeanu-Gherea*, Bucureşti, 1972; Damian Hurezeanu, *C. Dobrogeanu-Gherea*, Bucureşti, 1973; *Ist. lit.*, III, *587–636*; Gafiţa, *Faţa lunii*, *475–508*; *C. Dobrogeanu-Gherea interpretat de…*, îngr. şi pref. Mircea Iorgulescu, Bucureşti, 1975; *Dicţ. lit. 1900*, *288–293*; Iorgulescu, *Firescul*, *57–106*; Ornea, *Confluenţe*, *151–205*; Ornea, *Contemporanul*, *passim*; Virgil Vintilescu, *Polemica Maiorescu–Gherea*, Timişoara, 1980; Z. Ornea, *Viaţa lui C. Dobrogeanu-Gherea*, Bucureşti, 1982; Z. Ornea, *Opera lui C. Dobrogeanu-Gherea*, Bucureşti, 1983; Negoiţescu, *Ist. lit.*, I, *123–125*; Mihai Ungheanu, *„Adio, domnule Maiorescu!"*, Bucureşti, 1995; *Dicţ. esenţial*, *257–259*; Cristian Preda, *Staulul şi sirena. Dilemele unui marxist român*, Bucureşti, 2002; Manolescu, *Istoria*, *457–459*; Zamfir, *Panorama*, I, *393–401*. ***L.V.***

DOBROŞINSCHI-MALAI, Elena (11.III.1898, Mana–Orhei – 6.XI.1971, Craiova), poetă. Este fiica Paraschivei (n. Harştea) şi a lui Elisei Dobroşinschi. A făcut studii la şcoala eparhială din Chişinău. Încadrată din 1916 în învăţământul primar, a participat activ la făurirea noilor destine ale ţinutului natal în perioada interbelică. În 1939 s-a aflat între fondatorii Societăţii Scriitorilor din Basarabia, fiind

aleasă apoi şi secretar al organizației. În 1944 s-a refugiat, împreună cu soţul ei, învăţătorul Naum Malai, peste Prut, fiind relocați în Timiș, în Oltenia, apoi în Dobrogea. După pensionare s-au stabilit la Craiova.

D.-M. a debutat la douăzeci de ani, ulterior colaborând la numeroase publicaţii: „Cosinzeana", „Societatea de mâine", „Viaţa Basarabiei", „Moldova de la Nistru", „Răsăritul", „Ardealul", „România nouă", „Şcoala basarabeană", „Itinerar" ş.a. A scris o poezie descriptivă, pastorală, sub influenţa liricii populare, adunată în volumele *Picături de rouă* (1920), *Melodia mâhnirii* (1930) ş.a. După opinia lui Adrian Dinu Rachieru, **D.-M.** vădeşte totuși şi câteva „înfiltraţii de poezie modernă".

SCRIERI: *Picături de rouă*, Chişinău, 1920; *Melodia mâhnirii*, Chişinău, 1930; *Murmur de izvoare*, Chişinău, 1940; *Prințesa Andrada*, Craiova, 1995.

Repere bibliografice: *Scriitori de la „Viaţa Basarabiei"*, îngr. Alexandru Burlacu şi Alina Ciobanu, Chişinău, 1990, *54–55*; Vasile Badiu, *Elena Dobroşinschi-Malai*, „Glasul naţiunii", 1994, 25; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, *143*; Colesnic, *Basarabia*, IV, *180–185*; Iurie Colesnic, [*Elena Dobroşinschi-Malai*], „Basarabia", 2003, 1–3, 2007, 2–3; Rachieru, *Poeţi Basarabia*, *88*. ***E.H.***

DOBROTĂ, Eugeniu (23.XII.1893, Poiana Sibiului, j. Sibiu – 11.XII.1973, Poiana Sibiului, j. Sibiu), prozator, culegător de folclor. Este fiul Elisabetei şi al lui Nicolae Dobrotă, preot. Şi-a început învăţătura în localitatea natală, a continuat la gimnaziul românesc din Braşov şi la Facultatea de Medicină, mai întâi la Cluj, în 1912–1913, apoi la Budapesta în 1917–1918 şi din nou la Cluj în 1919–1921. Pentru a nu fi trimis în război, urmează şi cursurile Facultăţii de Teologie din Sibiu. Între 1921 şi 1925 funcţionează ca asistent la Facultatea de Medicină din Cluj, pentru ca ulterior să ocupe postul de medic-şef al dispensarului din Poiana Sibiului, pe care nu-l va mai părăsi decât pentru scurt timp, în perioada 1948–1953, când este transferat în localităţile Slimnic (judeţul Sibiu) şi Lisa (judeţul Braşov).

Volumul de debut al lui **D.**, *Lăcrămioare* (1917), un mănunchi de „cântece de război culese de la fetele din Poiana Sibiului", a fost tipărit pe cheltuiala autorului, ca de altfel toate cărţile sale. Textele, autentice, sunt însoţite de indicaţii privind numele şi porecla informatoarelor. „Lăcrămioarele" culese – majoritatea doine – se înscriu între contribuţiile transilvănene meritorii la valorificarea poeziei tradiţionale „de război". Călător de elită, amintind de Dinicu Golescu şi de Ion Codru-Drăguşanu, **D.** îşi aşterne pe hârtie impresiile culese din lungile peregrinări prin Europa, Orientul Mijlociu sau Africa. Pretutindeni pe unde-l poartă paşii – de la Assuan la Ierusalim, de la Paris la München sau Viena – duce cu sine dorul după pământul de-acasă, după Carpaţi. Inevitabilele comparaţii cu realităţile româneşti îl dor şi, nu o dată, îi produc dezamăgiri. *Soarele din Piatra Albă* (1940), subintitulat „roman din Carpaţi", volum cu puternice accente autobiografice, vrea să fie o pledoarie pentru revenirea la natură şi în natură. Intenţia autorului, mărturisită într-o scurtă prefaţă, a fost aceea de a atrage atenţia „adevăraţilor români", că „neamul… nu mai poate progresa" decât printr-o reîntoarcere la valorile perene ale satului – unica sursă şi şansă a „însănătoşirii" societăţii româneşti. Personalitatea doctorului **D.** lărgeşte registrul de figuri culturale din Mărginimea Sibiului.

SCRIERI: *Spre soarele de la Assuan*, Poiana Sibiului, 1935; *Ierusalim–Paris*, Poiana Sibiului, 1935; *În ţara sfântă*, Poiana Sibiului, 1935; *Soarele din Piatra Albă*, Poiana Sibiului, 1940. **Culegeri:** *Lăcrămioare*, Poiana Sibiului, 1917.

Repere bibliografice: Ion Mariş, *Un poienar străbate lumea: dr. Eugeniu Dobrotă*, TR, 1994, 3. ***I.Ms.***

DOCHIA, revistă apărută la Bucureşti, lunar, din mai 1896 până în aprilie 1898. Adela Xenopol, sora istoricului A.D. Xenopol, redactează această publicaţie în scopul susţinerii revendicărilor feministe şi pentru a promova o mişcare culturală în acest sens. Au colaborat A.D. Xenopol, V.A. Urechia, Cincinat Pavelescu, Virginia Micle-Gruber, Maria Cunţan, Cornelia din Moldova, J.B. Hétrat, D. Karnabatt, Elena Sevastos, Smara. De fapt, Adela Xenopol scria, întrebuinţând numeroase pseudonime (Stanca, Zina Bucov, D. Elgard ş.a.), aproape întreaga revistă. Din literatura Elenei Văcărescu, a Iuliei Hasdeu, a Louisei Ackerman se traduc versuri. **D.** a publicat şi multă literatură populară, dar fără preocupări ştiinţifice. Încercările de critică literară ale Adelei Xenopol, mai ales o analiză a prozei lui B. Delavrancea (*Depănătura. „Liniştea" lui Delavrancea*), care o arată adversar convins al naturalismului, şi câteva vii portrete literare (V. Alecsandri, M. Eminescu, Veronica Micle, Matilda Cugler-Poni) sunt de menţionat. ***R.Z.***

DOCLIN, Octavian (pseudonim al lui Octavian Chisăliţă; 17.II.1950, Doclin, j. Caraş-Severin), poet. Este fiul Mariei (n. Olariu) şi al lui Ioan Chisăliţă, ţărani. Şcoala elementară o urmează în comuna natală (1957–1965), iar liceul în comuna Grădinari (1965–1969). Este absolvent al Facultăţii de Filologie a Institutului Pedagogic din Oradea (1972). Predă limba şi literatura română şi limba franceză la Bixad, judeţul Satu Mare (1972–1977). Ulterior e referent de specialitate (literatură, teatru) la Centrul Judeţean al Creaţiei Populare Caraş-Severin. La Reşiţa este preşedintele Fundaţiei „Octavian Doclin", redactor-şef al revistei „Reflex", care apare din 2000, director al Editurii Modus. Debutează ca elev, în revista liceului din Grădinari (1968), iar editorial în volumul colectiv *Ritmuri din Ţara lui Iovan Iorgovan* (1970); prima plachetă individuală, *Neliniştea purpurei*, îi apare în 1979. Colaborează la „Arca", „Contemporanul", „Convorbiri literare", „Discobolul", „Familia", „Knijevni jivot", „Luceafărul", „Meridianul Timişoara", „Orizont", „Poesis", „Poezia", „România literară", „Semenicul", „Transilvania", „Tribuna", „Vatra", „Viaţa românească" ş.a. Este deţinătorul mai multor premii, printre care Premiul Filialei din Timişoara a Uniunii Scriitorilor (1992, 1996), Premiul Uniunii Scriitorilor (1998, 2001), Premiul „C.S. Anderco" la Frontiera Poesis (1999) pentru întreaga activitate poetică. În 2004 i s-a decernat Ordinul Meritul Cultural în grad de Cavaler.

Placheta de debut a lui **D.**, poet ulterior extrem de prolific, este, în spiritul vremii, un imn închinat ţării şi oamenilor, cinstind „mâna roditoare-a ţăranului/ preacurată de atâta ţărână" (*Greu încărcat de lumină*). Pe fond de peisaj străvechi, se intonează, în pofida tematicii convenţionale, o poezie ce pendulează între neprihănit şi solemn (*Bucură-te, tu*, *Descântec întors, Mâinile*, *Neliniştea purpurei*). Volumele, ce s-au succedat cu o ritmicitate susţinută, *Fiinţa tainei* (1981), *Muntele şi Iluzia* (1984), *Curat şi nebiruit* (1986), sunt alcătuite din poeme exprimând comuniunea cu natura: „te voi iubi atât de frumos/ cum numai un voievod/ ţine în braţe o mănăstire" (*Pe râu în jos*). Ca timp, debutul lui **D.** coincide cu intrarea în scena literaturii a poeţilor generaţiei '80, şi el aflându-se în căutarea propriei formule. *Cu gândul la metaforă* (1986), *A te bucura în eroare* (1992), *În căutarea poemului scurt* (1993), *Agresiunea literei pe hârtie* (1996) îl reprezintă pe autor într-o neobosită explorare a cuvântului, el fiind mereu altul, cu fiecare poem, dar rămânând, în esenţă, acelaşi. Dacă în *Dubla eroare* (1999) **D.** insistă pe experienţa care a făcut din poezie povestea vieţii sale, tot aici încearcă să redea poemului inocenţa primordială. Reducţia purificatoare, semnalată anterior chiar în titlul *În apărarea poemului scurt*, este operată acum la nivelul ultim al mijloacelor de expresie, fiind eliminat tot ceea ce ar putea părea îndepărtare de esenţa ideii. La apariţia cărţii *Poeme duminicale* (1998), critica, pusă în faţa unei noi experimentări – poetul şi cultura lui religioasă –, acceptă că este vorba de un nou program, deşi în dialogul cu Dumnezeu **D.** reia în alt limbaj preocuparea dintotdeauna: supunerea propriei lirici unui examen critic reînnoitor. În acelaşi stil şi pe aceeaşi temă se manifestă poetul în calitatea lui de personaj unic al discursului său. Cele 33 de poeme intitulate *Esau* (1997) sunt străbătute de motivul pierderii dreptului primului născut, însuşit din *Vechiul Testament*, şi de stăruinţa de a reface itinerarul poeziei, de astă dată pe fundal filosofic. Noul registru este auster, criptic, existenţialist. În *Poemele dinaintea tăcerii* (1999) şi *Între pereţii de plută sau Moartea după Doclin* (1999) se produce o altă schimbare. Discursiv, impetuos, retoric, orgolios, **D.** îşi construieşte mental zbuciumul agoniei. Aici este folosit, când sugerat, când direct, decorul camerei de spital, într-un scenariu patetic, vizual. În *Pârga* (I–III, 2004–2006), *Urna cerului* (2008) şi *Aquarius* (2009) poetul încearcă a se reinventa o dată în plus. Transformă discursul autoreferenţial în practică sistematică şi chiar în principala miză a poeziei, cultivă cu ostentaţie fragmentul (*Sfârşit de poem*), notaţia epigrafică, sentenţioasă (*Poemul minim – o definiţie, Poemul scurt*), identifică un spaţiu protector („cortul poemei"), o geografie mundană („noul Domeniu") şi una celestă („urna cerului"), sfârşind prin a propune un fel de decalog al poeziei: „Nu-ţi vorbi niciodată de rău poemul/ după ce l-ai ridicat/ nu lua din cortul poemei/ ce nu-ţi aparţine// nu cântări cu valori diferite dragostea jertfitoare/ pentru poem şi poemă" (*Poruncile*).

SCRIERI: *Neliniştea purpurei*, Timişoara, 1979; *Fiinţa tainei*, Timişoara, 1981; *Muntele şi Iluzia*, Timişoara, 1984; *Curat şi nebiruit*, Bucureşti, 1986; *Cu gândul la metaforă*, Bucureşti, 1986; *Ceasul de apă*, îngr. şi postfaţă Lucian Alexiu, Timişoara, 1991; *Metafore gândite-n stil pentru când voi fi copil*, Reşiţa, 1991; *A te bucura în eroare*, Timişoara, 1992; *În apărarea poemului scurt*, Timişoara, 1993; *Agresiunea literei pe hârtie*, Timişoara, 1996; *Esau*, postfaţă Adrian Dinu Rachieru, Reşiţa, 1997; *Poeme*

duminicale, Reşiţa, 1998; *47 Poeme despre Viaţă, Dragoste şi Moarte*, Reşiţa, 1998; *Dihorul din grădina lui Laur*, Iaşi, 1999; *Dubla eroare*, Timişoara, 1999; *Între pereţii de plută sau Moartea după Doclin*, Timişoara, 1999; *Poemele dinaintea tăcerii*, Reşiţa, 1999; *Urma paşilor în vale*, Timişoara, 2001; *Nisip, ape de odihnă*, pref. Cornel Ungureanu, postfaţă Adrian Dinu Rachieru, Timişoara, 2002; *Carte din iarna mea*, postfaţă Olimpia Berca, Timişoara, 2003; *Pârga*, [vol. I], Timişoara, 2004, vol. II, Reşiţa, 2004, vol. III, pref. Mircea Martin, Reşiţa, 2006; *55 de poeme*, îngr. Ada D. Cruceanu, Reşiţa, 2005; *Locomotiva şi vrabia*, îngr. Ion Cocora, pref. Mircea Martin, Bucureşti, 2006; *Urna cerului*, Timişoara, 2008; *Aquarius*, pref. Zenovie Cârlugea, Timişoara, 2009; *Sălaşe în iarnă*, îngr. Lucian Alexiu, pref. Gheorghe Grigurcu, Timişoara, 2010; *Docliniană (55+5 poeme)*, Cluj-Napoca, 2010; *Nata-Ioana vrea păpuşi*, Reşiţa, 2011; *Faţă în faţă* (în colaborare cu Ada D. Cruceanu), Timişoara, 2012. **Antologii:** *20 + 1 poeţi din Banatul montan (judeţul Caraş-Severin)*, Cluj-Napoca, 2011.

Repere bibliografice: Marcel Pop-Corniş, *„Neliniştea purpurei”*, O, 1979, 14; Liviu Papadima, *„Muntele şi Iluzia”*, TBR, 1984, 267; Constantin Hârlav, *O vârstă poetică*, CNT, 1985, 12; Mircea Mihăieş, *Numărătoarea inversă*, O, 1986, 50; Cornel Ungureanu, *Viaţa de toate zilele a poetului*, O, 1987, 15; Al. Cistelecan, *Despre un poet de cortegiu*, LCF, 1992, 25; Ionel Bota, *Muntele şi poezia. Eseu asupra poeziei lui Octavian Doclin*, Reşiţa, 1997; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *111–112*; Cornelia Ştefănescu, *Melancolia lucidităţii*, RL, 2001, 18; Doru Timofte, *Apologia lui Esau. Eseu asupra poeziei lui Octavian Doclin*, Timişoara, 2001; Ruja, *Parte*, I, *304–307*, II, *191–198*; *Dicţ. Banat*, *257–261*; Ungureanu, *Geografia lit.*, IV, *187–195*; Constantin Buiciuc, *Oglinda lui Narcis*, vol. I, Timişoara, 2009, *101–111*, vol. II, Timişoara, 2011, *115–122*; Ion Pop, *„Sălaşe în iarnă”*, RL, 2010, 15; Popa, *Prezenţe*, *82–86*; Marin Breiu, Gabriela Pachia, *Lirica bănăţeană pentru copii*, Timişoara, 2011, *51–58*. ***C.Ș., L.A.***

DOHOTARU, Adrian (2.IV.1939, Oradea – 1.IX.1995, München, Germania), poet, dramaturg, gazetar. Este fiul Eufrosinei și al lui Nuțu Dohotaru, funcționar CFR. După absolvirea Facultăţii de Istorie–Filosofie a Universităţii din Cluj în 1959, devine redactor la revista „Viaţa studenţească” (1960–1968) şi redactor-șef adjunct la „Amfiteatru” (1971–1974), însă notorietatea de gazetar (reporter) şi-o câştigă la „Flacăra” (1973–1981, 1983–1985), între 1981 şi 1983 lucrând la revista „Viaţa cooperaţiei meşteşugăreşti”. Din 1985 până în 1989 este redactor la revista „Actualități românești”, în 1990 este director general adjunct la Agerpres, apoi, din același an, intră în diplomație ca subsecretar de stat în cadrul Ministerului Afacerilor Externe, unde începând din 1992 este secretar de stat, șef al Departamentului cultură, presă și relații cu diaspora. În 1990 face public faptul că deţine un grad important în francmasonerie: Mare Maestru al Marii Loje Naționale din România.

Caz ciudat şi trist de destin menit împlinirii, retezat nedrept de repede şi violent, **D.** poate fi analizat ca eşantion perfect de ratare a vocaţiei din cauza presiunilor politice. Poeziile debutului editorial *Ora 24* (1978) indicau o severitate lucidă, cultivând vocabule dure, irizaţii sticloase şi reci („zăpezi de radium”, „lumina de meninge”), nu fără puseuri blagiene („inimile somnului”), cu dor de pământ și mirosuri fragede. Un aer de Maramureş adie uneori printre versurile, altminteri reci, artificiale. O nelinişte îngheţată, cu tonuri ca la Ioan Alexandru şi nostalgii expresionist-rurale: „Aş fi putut să rămân fiu nebun de arcaşi prin păduri/ Între coarne de zimbru ca într-un mare amurg fumegând./ Aş fi putut să rămân fiul domnilor mei, voievozi/ Între Iza şi Mara, lângă tatăl şi mama, frumoşi şi cărunţi”. *Privire liberă* (1980) aduce un plus considerabil de insurgenţă; textul se abstractizează, poetul meditează asupra captivităţii, a compromisului politic devastator de conştiinţe: „Desigur, noi putem fi înlocuiţi/ […] Cineva ne acuză acum de înaltă trădare/ În faţa copiilor/ Pentru că am făcut compromisuri şi am ridicat din umeri,/ Cu un aer tragic de vagabonzi eterni. Sau am plâns uneori/ Prin spitale pline de condamnaţi la moarte şi la tristeţe”. După 1980 reportajele lui **D.** din „Flacăra” atrag tot mai mult cititorii. Un talent amintind de F. Brunea-Fox, exersat prin mahalalele sordide ale Bucureştiului în plină devastare arhitecturală, prin metroul cu cerşetori, prin creşe fără omenie ş.a.m.d. În acelaşi timp apare dramaturgul **D.** cu *Anchetă asupra unui tânăr care nu a făcut nimic*, reprezentată în premieră în 1980, la Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra”, apoi cu piesele *Insomnie* şi *Îndrăgostiţii de la nouă seara*, prima pusă în scenă la Teatrul „C. I. Nottara” de regizorul Alexandru Dabija în 1982, cu zeci de replici tăiate sau modificate la multele vizionări oficiale. Cu punct de plecare într-o poezie din *Privire liberă* („Cineva trebuie să-şi asume un risc, nemaisuportând/ Tensiunea şi dezacordul dintre cuvinte şi gest./ Cineva trebuie judecat, trebuie pedepsit pentru inconştienţa/ De a crede că i se poate permite orice”), *Insomnie* îl are în centrul acțiunii pe inginerul Sabin Pop, om incomod, care „se află într-o permanentă stare de revoluţie”. „Împotriva sa se coalizează fricoşii, laşii, lichelele,

profitorii", e un păgubos, conchide dramaturgul. Refuzat ulterior sistematic de teatre, **D.** avea să intre în atenţia publicului ca demnitar după 1989, într-un context – iarăşi – destul de puţin favorabil împlinirii scriitoriceşti. Poetul „pierdut", gazetarul obosit şi dramaturgul copleşit de realitate avea să moară după un accident de mașină, lăsând în urmă doar câteva cărți.

SCRIERI: *Ora 24*, Bucureşti, 1978; *Privire liberă*, Bucureşti, 1980; *Insomnie. Îndrăgostiţii de la nouă seara*, Bucureşti, 1985.

Repere bibliografice: Laurenţiu Ulici, *Starea poeziei (IV)*, RL, 1978, 24; Al. Cistelecan, *„Ora 24"*, F, 1978, 7; Nicolae Ciobanu, *Un fel de Robinson Crusoe*, LCF, 1978, 32; Romulus Guga, *„Anchetă asupra unui tânăr care nu a făcut nimic"*, TTR, 1981, 6; Ulici, *Lit. rom.*, I, *262–263*; Iosif Naghiu, *Ca o flacără albă*, L, 1995, 37; Tudor Mărăscu, *Lecţie de istorie*, L, 1995, 37; Dan Grigorescu, *Adrian Dohotaru*, L, 1995, 39; *Adrian Dohotaru*, DRI, II, *86–91*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *113–114*; Popa, *Ist. lit.*, II, *887*. ***D.C.M.***

DOINA, revistă săptămânală scoasă la Bucureşti, prima serie între 22 ianuarie 1884 şi 5 mai 1886, iar a doua de la 1 octombrie până la 1 noiembrie 1886. Proprietarul, directorul şi animatorul acestei publicaţii este Constantin Bărcănescu, bun cântăreţ, amator de muzică, dar şi actor ocazional, cunoscut şi datorită relaţiilor cu I.L. Caragiale. Scurte perioade direcţia revistei a fost girată de C. Gebauer (5 februarie–5 mai 1886) şi G.I. Ionnescu-Gion (1 octombrie–1 noiembrie 1886). I.I. Roşca, şi A. Lupu-Antonescu au îndeplinit pe rând funcţia de redactor literar. La **D.** au colaborat cu versuri, alături de I.I. Roşca şi Al. I. Şonţu, I.C. Drăgescu, Al. Candiano-Popescu, Carol Scrob. Se republică rândurile scrise de N. Filimon, cu mulţi ani înainte, despre teatrul românesc, sau o nuvelă, *Sorcova*, a lui B. Delavrancea, reprodusă din „Drepturile omului". Cronicile lui D.C. Ollănescu-Ascanio sunt simple divagaţii asupra artei, iar schiţele semnate Lucreţia parodiază cu bune efecte comice literatura sumbră şi fals romantică la modă atunci. I. Moşoiu tipărea o comedie de moravuri, parţial realizată, intitulată *Corpul delict*. Câteva traduceri, din H. Heine şi Adolphe Adam, şi foarte multă literatură populară, însoţită adesea de prezentarea competentă a lui Lupu-Antonescu, sunt de asemenea menţionabile. Revista se ocupă şi de literatura pentru copii, cerând să se publice, alături de cărţile despre Aladin sau Gulliver, fabulele lui D. Ţichindeal şi Grigore Alexandrescu, versurile lui D. Bolintineanu, basme culese de Petre Ispirescu. Cronica dramatică este dedicată unor piese traduse şi calităţii traducerilor, care sunt comparate cu versiuni din alte limbi. Spectacolul de teatru se discută ca un complex (text–punere în scenă–interpretare), dar se comentează cu precădere jocul actorilor. Viaţa literară este urmărită cu atenţie, în special activitatea junimiştilor bucureşteni, despre şedinţele cărora I.I. Roşca publică dări de seamă amănunţite. Cu un interes deosebit se comentează activitatea lui I.L. Caragiale. La începutul anului 1885 **D.** anunţă că dramaturgul lucrează la o nouă comedie, intitulată *Nuntă la Tirchileşti*. ***R.Z.***

DOINA, revistă care a apărut la Bucureşti, lunar, între mai şi noiembrie 1914; până în august 1914 are subtitlul „Revistă tradiţionalistă". Publică versuri I.U. Soricu (*Închinare*, dedicată Ardealului), Volbură Poiană-Năsturaș, Panait Cerna, A. Mândru, Nichifor Crainic, Ion Sângiorgiu, G. Botez-Gordon, Mihail Săulescu, Vasile Stoica. Sunt inserate *Cugetări inedite* de M. Eminescu, iar N. Zaharia vorbeşte despre „reportajul literar", Radu Dragnea semnează articolele *România într-o nouă fază politică* şi *Metoda istorică şi metoda estetică în critica literară*, iar Nichifor Crainic este autorul textului comemorativ *La 25 de ani de la moartea lui M. Eminescu* şi Ion Dragoslav e prezent cu un fragment din romanul *Brâul cu picăţele roşii*. În domeniul istoriei literare se remarcă un studiu despre Barbu Paris Mumuleanu şi un altul cu titlul *De la Mahabharata indică la doina românească* de Jan Urban Jarník. Mai colaborează Paul I. Papadopol, Ion Chiru-Nanov, Ştefan Meteş, D.N. Ciotori, N. Dunăreanu, Ion Dragu. ***M.Pp.***

DOINA DOINELOR, revistă apărută la Mărgineni-Munteni (în judeţul Bacău), săptămânal, între 17 februarie şi 23 iunie 1902, ultimul număr indicând însă pe frontispiciu că apare lunar. Din 24 februarie 1902 directorul periodicului a fost G. Marinescu. Se publică sau se reproduc versuri de Alex. St. Vernescu, Elena Sevastos, Nely Cornea, G. Marinescu, N. Beldiceanu, Radu D. Rosetti, Const. Gh. Damaschin, Adrian Sulcină, D.I. Bonteş, Gheorghiu Dem., N.A. Bogdan, Gr. Lupu, Corneliu Moldovanu. Republicări sunt şi poezia *Numai una* de G. Coşbuc sau transpunerea lui St. O. Iosif din Petőfi, *Soarele*. De remarcat un început de traducere din *Odissea*, semnat de Hristian N. Ţapu, şi multă literatură populară. ***M.Pp.***

DOINA, Jela (1.III.1951, Vadu, j. Constanţa), prozatoare, publicistă, traducătoare. Este fiica Tudorei (n. Gămălan) şi a lui Ion Enache, contabil. Urmează cursurile elementare şi medii în Vadu, Lumina şi Năvodari, apoi Facultatea de Limbă şi Literatură Română a Universităţii din Bucureşti, secţia română–franceză (1970–1974). După absolvire predă româna şi franceza la şcoala medie din Valea Dacilor (1974–1985), apoi este profesoară de limba franceză la mai multe şcoli generale din Constanţa (1985–1990) şi redactor la revista „Tomis" (1990–1993); locuieşte doi ani în Franţa (1994–1996). Ulterior colaborează ca traducător cu Editura Humanitas, unde devine, din 1997, redactor, coordonator al colecţiilor „Procesul comunismului" şi „Memorii, jurnale", precum şi al seriei „Istorie". Debutează la revista „Luceafărul" cu proza *Pauza de masă* (1979). După 1989 e prezentă cu recenzii, note de lectură, articole şi interviuri luate unor foşti deţinuţi politici (între ei, pentru prima oară în presa din ţară, Ion Ioanid, dar şi I. Negoiţescu, Teohar Mihadaş, Constantin Ionaşcu) la „Tomis", „România literară", „Contemporanul", „Amfiteatru", „Familia", „22", „Arca", „Observator" (München), „Vatra", „Adevărul literar şi artistic", „Observator cultural", „Cultura". În volum debutează cu două texte (*Corespondent de război* şi *Dinspre drumul cu plopi*) în antologia *Vânzătorul de enigme* (1993), debutul individual constituindu-l romanul *Cazul Nichita Dumitru. Încercare de reconstituire a unui proces comunist. 29 august – 1 septembrie 1952* (1995); Asociaţia Internaţională a Scriitorilor şi Oamenilor de Artă Români, cu sediul la Washington DC, a acordat cărţii Premiul de Onoare. Traducerile, centrate mai cu seamă pe investigarea comunismului, le semnează frecvent Doina Jela Despois.

D. cultivă proza nonfictivă, în speţă romanul de reconstituire, jurnalul intim şi documentarul-anchetă, apelând energic la tehnicile literaturii. Un filon puternic reactivat este literatura interbelică a „autenticităţii", cu recurs la transcrierea-colaj de documente (memorii, corespondenţă, dosare de arhivă) şi depoziţii verbale neprelucrate stilistic. „Romanul nonfictiv" *Cazul Nichita Dumitru* reconstituie înscenarea judiciară din procesul Canal Dunăre–Marea Neagră (1952), prin a cărui sentinţă un muncitor a fost condamnat la moarte şi executat din raţiuni terorist-propagandistice: „stârpirea sabotorilor" regimului, „sabotori", de altfel, reabilitaţi, tot propagandistic, de N. Ceauşescu în 1968. Dincolo de radiografia unui/unor destine tipice epocii, **D.** întreprinde şi o analiză drastică a discursului ideologic al anilor '50, de la temele obsedante la limbaj, imagini-pilot şi sofisme juridice. *Telejurnalul de noapte* (1997), un decupaj de pagini diaristice din intervalul 1979–1989, propune o mostră de „literatură de sertar", cu însemnări din ultimul deceniu, sumbru şi delirant, al ceauşismului. *Această dragoste care ne leagă. Reconstituirea unui asasinat* (1998) este o anchetă-eseu care supune din nou reflecţiei un destin tragic, de astă dată al unei intelectuale septuagenare, Ecaterina Bălăcioiu-Lovinescu, soţia lui E. Lovinescu şi mama Monicăi Lovinescu, arestată, în mai 1958, în scopul şantajării fiicei sale, crainică la Europa Liberă. După ce a respins oferta de a se salva cerându-i fiicei sale să revină în ţară, a fost asasinată în închisoare, prin tortură psihică şi refuzul îngrijirilor medicale, şi înmormântată într-o groapă comună. Spectrul uman al personajelor culminează, în *Drumul Damascului. Spovedania unui fost torţionar* (1999), care va sta la baza filmului *După-amiaza unui torţionar* în regia lui Lucian Pintilie, cu portretul, de substanţă dostoievskiană, dar unicat între cazurile reale cunoscute, al unui mărunt torţionar care, covârşit de revelaţia târzie a propriei ticăloşii, se căieşte, implorând să fie judecat şi pedepsit. Sarcasmul destinului lui Franţ Ţandără este generat de persistenţa ocultă, dar activă a speţei sale profesionale, astfel încât deconspirarea, într-un proces, a unei întregi reţele malefice este sistematic blocată, iar personajul rămâne condamnat să-şi poarte povara teribilă pe „Drumul Damascului". În *Lexiconul negru. Unelte ale represiunii comuniste* (2001), un dicţionar al anchetatorilor, temnicerilor şi torţionarilor comunişti din România, conţinând 1 700 de nume, **D.** a încercat să expună, din nou cu varii mijloace literare (Al. Cistelecan a evidenţiat „arta dramatică a reconstituirii" şi „peripeţia documentării", utilizată ca „una din tramele epice ale cărţii"), o vastă serie de portrete ale unor funcţionari din sistemul represiv comunist. Miza a fost o „istorie naţională a infamiei" în spirit borgesian. *Afacerea Meditaţia Transcendentală* (2004) restituie o înscenare propagandistică ce a zguduit lumea intelectuală în ultimul deceniu comunist, pe când *O sută de zile cu Monica Lovinescu* (2008) este o carte de memorialistică, iar *Oleg Danovski. Omul, artistul, legenda* (2011) o biografie a unui marcant coregraf român.

SCRIERI: *Cazul Nichita Dumitru. Încercare de reconstituire a unui proces comunist. 29 august–1 septembrie 1952*, Bucureşti, 1995; *Telejurnalul de noapte*, Iaşi, 1997; *Această dragoste care ne leagă. Reconstituirea unui asasinat*, Bucureşti, 1998; ed. 2, Bucureşti, 2005; *Drumul Damascului. Spovedania unui fost torţionar*, Bucureşti, 1999; *Lexiconul negru.*

Unelte ale represiunii comuniste, București, 2001; *Afacerea Meditația Transcendentală*, București, 2004; *Ungaria 1956. Revolta minţilor şi sfârşitul mitului comunist* (în colaborare cu Vladimir Tismăneanu), Bucureşti, 2006; *O sută de zile cu Monica Lovinescu*, București, 2008; *Cum am spânzurat-o pe Emma Bovary*, Iași, 2009; *Oleg Danovski. Omul, artistul, legenda*, București, 2011. **Traduceri:** Stéphane Courtois, *Cartea neagră a comunismului*, București, 1998 (în colaborare), *O noapte atât de lungă*, București, 2008; Boris Souvarine, *Stalin*, București, 1999; *Omul grec*, coordonator Jean-Pierre Vernant, București, 2002; Nancy Huston, *Amprenta îngerului*, București, 2003; Vladimir Bukovski, *Reușești sau mori*, București, 2003 (în colaborare); Margueritte Yourcenar, *Lovitura de grație*, București, 2004; Nina Berberova, *Afacerea Kravcenko*, București, 2005.

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *„Jurnalul" poetului*, RL, 1997, 47; Mircea Mihăieș, *Vivisecții catodice*, CU, 1997, 11; Gheorghe Grigurcu, *Un jurnal antisubiectiv*, RL, 1998, 5; Alexandru George, *Duelul cu toată lumea*, LCF, 1998, 15–16; Alexandru George, *Tragedie și absurditate*, LCF, 1998, 21; George Pruteanu, *O pată de sânge intelectual*, DM, 1998, 276; Al. Cistelecan, *Arta (dramatică) a reconstituirii*, VTRA, 1998, 7; Z. Ornea, *Cum a fost asasinată mama Monicăi Lovinescu*, RL, 1998, 31; Alexandru Niculescu, *Despre indiferență, despre eroi*, VTRA, 1998, 9; Virgil Ierunca, *Torționarul torturat*, RL, 1999, 25; Ioan Mușlea, *Oroarea în stare pură*, VTRA, 1999, 9; Mircea Mihăieș, *Asasini din toate țările, uniți-vă!*, CU, 2001, 2; Monica Lovinescu, *Diagonale*, București, 2002, *20–22*, *85–87*, *209–211*; Tania Radu, *Un portret răscolitor*, „22", 2008, 10 septembrie. ***G.O.***

DOINAȘ, Ștefan Aug. [Augustin] (26.IV.1922, Caporal Alexa, j. Arad, azi în Sântana – 25.V.2002, București), poet, eseist, prozator, traducător.

Este fiul Floriței (n. Laza) și al lui Augustin Popa, țărani înstăriți, tatăl având simpatii politice liberale. A urmat cele dintâi cursuri școlare în satul natal, apoi Liceul „Moise Nicoară" din Arad, terminat în 1941, unde l-a avut ca profesor de română pe Alecu Constantinescu, tatăl viitorului scriitor Paul Everac. Devine student al Facultății de Medicină (întreruptă după un timp) și al Facultății de Litere și Filosofie a Universității „Regele Ferdinand I" din Cluj, transferată în refugiu la Sibiu, revenită la Cluj după retrocedarea Transilvaniei de Nord; va absolvi în 1948. În perioada studenției, când i-a avut profesori, între alții, pe Lucian Blaga și pe Liviu Rusu, s-a numărat printre membrii marcanți ai Cercului Literar de la Sibiu și printre semnatarii *Manifestului* din 1943 al grupării, ostil autohtonismului. Debutase cu poemul *Optsprezece ani...* în numărul 50 din 1939 la „Jurnalul literar" al lui G. Călinescu. Va fi găzduit tot cu versuri, în intervalul 1940–1943, la „Universul literar" și la „Curentul literar", unde i se publică și câteva articole de opinie. Va scrie la „Revista Cercului Literar" (1945); mai iscălește în „Națiunea română" (ziar apropiat PNL, pe linia lui Mihai Fărcășanu). După absolvirea facultății a fost, șapte ani, profesor în satul natal (1948–1950), în comunele Hălmagiu (1950–1953) și Gurahonț (1953–1955). În această perioadă, aflat sub interdicție de semnătură din motive politice, scrie ciclurile de poeme *Sonetele mâniei* și *Ovidiu la Tomis*, ca și piesa de teatru *Brutus și fiii săi* (parabolă antitotalitară). Cu excepția poemelor din *Ovidiu la Tomis*, celelalte vor fi tipărite abia în anii '90 ai secolului trecut. Anterior scrierii acestora, în intervalul 1949–1952, **D.** acceptase să publice sub pseudonimul unui elev al său din Arad (Ion Motoarcă) mai multe poeme realist socialiste în „Almanahul literar" din Cluj. Dincolo de conformismul ideologic, ele vădesc virtuozitate în versificarea pe teme date. Stabilit la București, în 1956–1957 va fi angajat redactor la revista „Teatrul", unde ajunge grație intervenției lui Radu Stanca. Va publica, în paginile ei, articole și cronici dramatice în care subtilitatea judecăților își face loc printre jaloanele dogmatice. În 1957 primește de la Ov. S. Crohmălniceanu un referat favorabil în vederea publicării unui volum de poezii, care însă nu mai apare: autorul va fi arestat și condamnat sub acuzația de „omisiune de denunț" la adresa lui Marcel Petrișor, în urma evenimentelor revoluționare din Ungaria anului 1956. Eliberat din detenție în 1958, se căsătorește cu prim-balerina Irinel Liciu. După o perioadă de șomaj, în care încearcă fără rezultat să revină în viața literară publicând articole și poeme conforme cu ideologia momentului, este angajat de George Ivașcu corector la revista „Lumea" (1963). În 1969 devine redactor-șef adjunct, iar din 1993 redactor-șef la „Secolul 20". Cariera lui literară, reluată în 1964 cu volumul *Cartea mareelor*, va cunoaște o continuă ascensiune. Tradus în mai multe limbi, e distins cu numeroase premii, între care șapte ale Uniunii Scriitorilor, Premiul „Mihai Eminescu" al Academiei RSR (1968), Medalia Institutului „Goethe" din München (1982), Premiul

Alexandru Paleologu, Ștefan Aug. Doinaș și Dan Deșliu

European pentru Literatură (Vârşeţ, Iugoslavia, 1990), Premiul Naţional de Poezie „Mihai Eminescu" (1997), Premiul Asociaţiei Scriitorilor Români din Israel (1997). În anii '80 şi după căderea regimului comunist s-a impus ca un reper intelectual şi moral al breslei scriitoriceşti, protestând în repetate rânduri împotriva imixtiunii politicului discreţionar. S-a numărat, în toamna lui 1989, printre semnatarii „scrisorii celor şapte" scriitori, acuzând arestarea la domiciliu a poetului Mircea Dinescu. După 1989 devine membru al Academiei Române, preşedinte al Fundaţiei Culturale Secolul 20, director al Centrului Cultural Pluridisciplinar „Paul Valéry" din România, *doctor honoris causa* al Universităţii „Lucian Blaga" din Sibiu, director onorific al revistei sibiene „Euphorion", preşedinte de onoare al Uniunii Scriitorilor. A desfăşurat o intensă activitate civico-politică anticomunistă, cu un masiv debuşeu publicistic. A ocupat, între 1992 şi 1996, funcţia de senator în Parlamentul României din partea Partidului Alianţei Civice. Postum, imaginea publică a lui **D.** a făcut obiectul unor controverse după deconspirarea colaborării sale, ca agent de influenţă, cu poliţia politică a regimului comunist, colaborare începută în închisoare şi întreruptă definitiv în 1985.

La opt ani de la debutul în presă, **D.** a primit, din partea cenaclului Sburătorul – condus, după dispariţia mentorului, de Şerban Cioculescu şi Vladimir Streinu – Premiul „E. Lovinescu" pentru manuscrisul volumului *Alfabet poetic*, care nu va mai fi editat; autorul îşi va reuni sub acelaşi titlu, într-o antologie din 1978, atât poemele de tinereţe, cât şi texte mai noi. Urmare a interdicţiei de semnătură şi a detenţiei politice din deceniul stalinist, debutul editorial îi va fi amânat până în 1964. Chiar şi aşa, tributul ideologic a fost unul în consecinţă: *Cartea mareelor* cuprinde doar două dintre baladele de tinereţe şi numeroase texte conformiste. Compromisurile se efasează în *Omul cu compasul* (1966), a cărui secţiune finală include mai multe balade din anii '40, şi dispar cu totul în *Seminţia lui Laokoon* (1967), unde abilitatea autorului de parabole lirice reuşeşte să integreze, în scenarii mitologice sau cultural-istorice din Antichitatea elenă, semnificaţii etice subversive, pe fondul unui ceremonial liric elevat. Pentru cvasiunanimitatea comentatorilor, centrul de greutate al poeziei lui **D.** este dat de baladele scrise în anii '40, capodopera-fanion, intrată în conştiinţa publicului, fiind *Mistreţul cu colţi de argint*. Baladescul de aici, ca şi cel al lui Radu Stanca, ilustrează la cote înalte programul „euphorionist" al cerchiştilor, recuperând, sub semnul unui lirism „obiectiv", narativitatea şi dramaticul. Parabolă a condiţiei „vânătorului de himere" ucis de idealul pe care-l caută obstinat, textul a fost privit ca o replică la *Erlkönig* de Goethe; în cadrul poeziei româneşti, e comparabil cu barbianul *Riga Crypto şi lapona Enigel* şi cu *Noaptea de decemvrie* a lui Alexandru Macedonski. Neoclasic modern din familia lui Paul Valéry sau (dintre compatrioţi) a lui Al. A. Philippide, Ion Pillat ori A.E. Baconsky, format la şcoala lui Lucian

Blaga, Ion Barbu sau Tudor Arghezi, **D.** este un autor paradoxal şi multivalent: fiu de ţăran, dar intelectual cu o cultură umanistă vastă şi o conştiinţă estetică pe măsură, el este, în acelaşi timp, un spirit baroc, proteic şi labirintic, dar şi un apolinic goethean, iubitor al formelor perfecte şi al Ideii platonice; un poet al cărui gust histrionic pentru metamorfoze şi măşti se traduce, de regulă, prin afectarea unor ipostaze „eleate", solemne şi distante. Apolinismul atitudinii e dublat în subsidiar de obsesiile romantice ale dionisiacului „nocturn" şi „demonic". Demonicul, inclusiv în varianta sa „faustică", e, în fapt, o ipostază inferioară a daimonismului creator, de sursă socratic-platoniciană. El a fost teoretizat de timpuriu de **D.** ca substitut modern al tragicului antic în lucrarea de licenţă, publicată, sub titlul *Tragic şi demonic*, ca addenda la volumul de eseuri *Lectura poeziei* (1980); realizat sub coordonarea profesorului Lucian Blaga, al cărui *Daimonion* l-a stimulat, decisiv, pe studentul sibian, acest studiu de filosofia culturii este debitor modelului umanist al lui Goethe. Adept al primatului intelectului asupra „inspiraţiei" iraţionale şi a expresiei brute, **D.** e prin excelenţă un *poeta artifex* şi un *poeta doctus*, un virtuoz pentru care arta înseamnă meşteşug superior, *techné*, iar poemul – un angrenaj hermeneutic complex, programat până în cele mai fine articulaţii de luciditatea şi ingeniozitatea artistică a creatorului. Cu precizarea că nu doar meşteşugul sau disciplina supunerii la canon, ci cultura în sensul ei cel mai înalt defineşte specificul acestei poezii „alexandrine", spiritul cărturăresc şi intertextualitatea fiind subordonate reflecţiei vizionare. Sesizând şi dezordinea acolo unde alţii au văzut doar ordinea, Virgil Nemoianu a atras atenţia, încă din anii '60, asupra imperfecţiunilor stilistice ale poetului, în care nu vedea decât un meşteşugar de primă instanţă, sedus de legile Frumosului, Binelui şi Adevărului. Pentru **D.**, poezia „se hrăneşte din poezie", mai exact din diferitele tipuri de discurs înrudit cu ea: cel filosofic (cosmologic), cel mitologic, cel simbolic şi cel religios. Este vorba, în fapt, de un discurs indirect, refractat, proiectat sistematic în sfera general umanului pe linia unor alegorii culturaliste, istorice sau mitologice. Consemnarea directă a contingentului serveşte cel mult ca rampă de lansare a contemplaţiei abstracte, transistorice; *Întâlnirea de la Bruxelles*, de pildă, include, retrospectiv, secvenţe dintr-un fel de jurnal de călătorie, iar segmentele din *Trei ipostaze ale mării* au ca punct de plecare o notă de jurnal estival la Marea Neagră. Realul frust, plebeu, e important doar în măsura în care conţine în datele lui „parabole ale destinului", sesizabile prin exerciţiul hermeneutic: „Nu mi-a plăcut nicicând./ Căderea serii/bătea, întâi, în streaşină pe grajdul/care forma o latură a ţarcului./ Strunga. Doi păcurari ţinând găleţile/ între picioare. Oile. Gunoiul/ zvârlit din grajd pe uşa de deasupra/ Şi ziua acră – bălegar al vârstei/ ce fornica-ntre slove: *o-i, oi*/ (Cine-ar putea să tălmăcească-ntreaga/ parabolă? Destinul ia, din joacă,/ înfăţişarea de copii, nuiaua/ înlocuieşte zarul invizibil)" (*Mulsul oilor*). La sfârşitul anilor '80 poetul a cochetat, demonstrativ, şi cu formula jurnalului intim, asumată ca „exerciţiu" autoimpus şi ca pretext pentru o eseistică superioară în marginea ei (*Micro-jurnal anti-jurnal*). O ipostază surprinzătoare a acestui autor grav, iubitor de măşti aristocratice antice sau medievale, dar intim legată de histrionismul său profund, este cea goliardică, prezentă în câteva texte de juventute (*Crai de Ghindă*). Publicată în „România literară" din februarie 1970, autoparodia *Cercul cu zimţi de argint* se constituie într-o satiră savuroasă la adresa moravurilor lumii literare din epocă şi a adversarilor Cercului Literar de la Sibiu: „Un Bard din Levant, îndrăgind pricopseala/ prin parcuri şi-alese locante trecea,/ Sugându-şi cu sârg din pocale cerneala,/ trântea parodii de sezon şi zicea:/ – Veniţi să vânăm prăfuite hârţoage/ şi Cercul cu zimţi de argint, fioros,/ ce zilnic, cu schimbul, mă scoate din doage/ rotind prin reviste profilu-i sticlos [...]. Dar Bardul trecea duduind înainte,/ pândea printre rânduri, atent la confraţi,/ lăsând să dospească-n culcuş de cuvinte/ pe toţi cei născuţi mai la sud de Carpaţi./ La Capşa îi pică şalăul din gură:/ – Priviţi cum înfulecă Cercul, zbanghiu,/ sonete, eseuri, creveţi şi friptură./ Veniţi să-l lovim c-un viclean interviu!/ Maestre,-i Doinaş, un elin printre thraci,/ zicea un discipol şăgalnic zâmbind./ Dar el răspundea întorcându-se: – Taci!.../ Şi Şt. Aug. tăcea ca un cerc de argint". Critica a identificat mai multe faze ale creaţiei poetului, diferenţa dintre ele ţinând mai mult de atitudine decât de formula adoptată; pentru Nicolae Manolescu, „poetul a îmbrăcat trei veşminte succesive": primul ar fi cel al baladelor şi versurilor scrise (nu şi publicate) până în 1960, anume ciclurile *Manual de dragoste*, *Mistreţul cu colţi de argint*, *Ovidiu la Tomis* şi *Anul scufundat*, incluse în antologia *Foamea de Unu* (1987); al doilea este al „poemelor abstracte" din deceniile al şaptelea şi al optulea, pentru ca de la *Vânătoare cu şoim* (1985) să se poată vorbi despre o poezie „polemică şi moralistă". Există şi alte decupaje posibile. Un sector distinct îl reprezintă poezia religioasă din psalmii de senectute,

după cum altul e dat de textele ocazionale: cele sub pseudonim din „Almanahul literar", cele din perioada debutului editorial sau, în alt registru, versurile pe teme patriotice din *Locuiesc într-o inimă* (1978). Valorificând, în versuri de 10, 12 sau 14 silabe, simboluri heraldice şi subtexte hermetice, prin intermediul unor naraţiuni transfigurate liric, baladele de tinereţe – inaugurate prin *Forma îngerului*, apărută în primul număr din „Revista Cercului Literar" – conţin, cu deosebire, piesele de excelenţă ale lui **D.**: *Crai de Ghindă*, *Trandafirul negru*, *Sfântul Gheorghe cel fals* sau *Balada celor trei puncte de vedere*. Influenţate în parte de Schiller, ele celebrează întâlnirea Nordului cu Sudul, în definitiv a contrariilor. Atracţia Septentrionului, comună şi „balcanicului" Ion Barbu, încorporează frecvent referinţe „sudice", „eline", „romane" sau „levantine", ca în *Mistreţul cu colţi de argint* („Un prinţ din Levant îndrăgind vânătoarea/ Prin inimă neagră de codru trecea…"), unde reflectarea selenară devine prefigurare a morţii („Şi luna sclipea ca un colţ de mistreţ"). Altfel decât la Goethe, elementul solar, mediteranean se refugiază în mitologia „selvatică" germană până în tundra polară, potenţată fiind de o fantezie lexicală luxuriantă: „La Polul Nord, aproape de osia furtunii,/ printre arbuşti de sticlă ce-ajung doar la genunchi,/ pe care ard albastre poleiurile lunii/ ca nişte muşchi de fosfor pe fiecare trunchi,/ şi unde urşi de bură nestingheriţi se plimbă/ prin mari licheni şi ferigi ca printr-un labirint,/ iar hermelinul roşu întocmai ca o limbă/ apare şi dispare-ntr-o gură de argint" (*Viţa de vie la paralela 80°*). În *Sfântul Gheorghe cel fals*, bunăoară, „trimisul diavolului pe pământ" ia chipul sfântului şi-i joacă rolul în lupta cu balaurul, sfârşind însă prin a cădea victimă iubirii pentru călugăriţa Cecilia. Tonul oracular şi ceremonios, sintaxa alambicată (pe care Ov. S. Crohmălniceanu a apropiat-o de Jugendstil), torsionarea versurilor în forme prozodic „perfecte" se aliază adesea cu sentenţiozitatea „gnomică", într-o poezie a „statuarului" şi a „antichităţilor" (cum remarca Eugen Simion). Nu doar balada este cultivată de tânărul **D.**, ci şi oda, epitaful, sonetul sau invocaţia; un loc aparte îl ocupă poemele de dragoste (*Poem*, *Amanta*, *Astăzi ne despărţim*, *Tatuaj pe sânul stâng*, *Don Juan în delir*), unde erosul robust e sublimat prin estetizare. Predomină, apoi, developările alegorice ale ipostazelor umanului, ca în *Omul cu compasul*, unde ideea lumii ca metamorfoză iluzorie a Neschimbătorului indică sensul unei întregi viziuni poetice: „Atunci, lovind cu vârful în nisip,/ aceleaşi semne vor luci în soare/ păstrând în forma lor eternul chip/ al lucrurilor lumii trecătoare". Refugiul în trecut poate fi înţeles şi ca refuz al prezentului degradat sau ca metaforă a exilului (în ciclul *Ovidiu la Tomis*, elaborat în anii '50). Aceasta însă în producţia literară păstrată în sertar. În cea publică poetul face, o vreme, concesii inclusiv în planul baladescului (*Balada şoferului de troleibuz*, *Balada străzii liniştite*). Mai estompată în anii '70 şi tot mai radicală pe parcursul deceniului al nouălea, dimensiunea subversivă, esopică, este o prezenţă continuă, *Vânzarea lui Platon ca sclav la Egina*, *Reportaj din sac* sau versurile din *Născut în Utopia* (1992) fiind doar câteva exemple notabile. Chiar dacă nu dispar cu totul în volume precum *Anotimpul discret* (1975) sau *Hesperia* (1979), baladele devin în această epocă tot mai esenţializate, sub forma unor şarade graţioase (*Mică baladă cu bufniţe*, *Balada celor doi sfetnici*, *Balada prinţului nesărutat*). Fără a renunţa la obişnuitele proiecţii distante în mitologie sau în istoria veche, radicalizarea politică devine manifestă în *Vânătoare cu şoim*; de remarcat, dincolo de trimiterea transparentă la *Poetul cu şoimul pe umăr* de Nichita Stănescu, recurenţa motivului „artistocratic" al vânătorii. Aici poemele, stratificate polifonic, exhibă mecanismele groteşti ale puterii totalitare. Moralismul politic alegorizat devine, cu trecerea timpului, tot mai schematic, contaminat, în perioada postdecembristă, de o publicistică adeseori atinsă de emfaza locurilor comune, cum se întâmplă în „lamentaţiile" din *Poetul cu pumnul în gură*, cu trimiterile la „inexpugnabila capitală a Golaniei", sau în satira din *Aventurile lui Proteu* (1995). Stimulaţi de traducerea a cincizeci de psalmi ai lui David în marginea *Bibliei* lui Şerban Cantacuzino, *Psalmi* (1997) indică o depăşire salutară a eticului şi politicului către metafizic şi religios, regăsind directeţea şi plenitudinea rostirii din baladele tinereţii. Geneza lor, influenţată şi de Irinel Liciu, a fost evocată de **D.** însuşi într-o convorbire cu Emil Şimăndan. Alături de psalmii arghezieni, cu care au de altfel puţine elemente în comun, sunt probabil cei mai izbutiţi din literatura română. Tema predilectă este dată de relaţia creatorului („maimuţă a Domnului") cu Creatorul, marcată de nevoia „penitenţei" şi a exorcizării păcatului trufiei într-o lume degradată şi desacralizată; spre deosebire de textul lui Arghezi, accentul cade mai mult pe reflecţia morală, „potrivnic amoroasă" în raport cu Dumnezeu: „Nu, Doamne! Sunt prea mândru ca s-accept/ destinul Tău: să cântăresc ce-i drept/ şi ce e strâmb – nimic nu mă-mbie./ Ursita Creaturii-i să-L învie/ pe Creator. Ca un ocnaş în zeghe/ ce-aşteaptă graţierea,

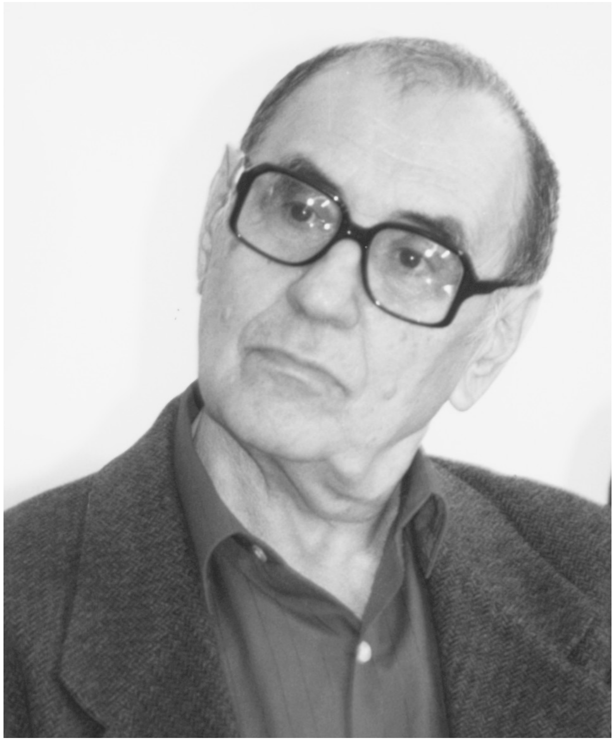
stau de veghe/ lângă buşteanul Tău cu cioturi tari/ până-ţi vor creşte, Doamne, noi lăstari" (*Psalmul I*). Iarăşi spre deosebire de Arghezi, ca şi de V. Voiculescu şi, mai nou, de Ion Horea, dar şi de alexandrinismul arhaizant al traducerilor lui Şerban Foarţă, lexicul este pigmentat modern, neologistic, iar meditaţia personală primează („Doamne, maimuţărindu-te mereu/ Te voi iubi. Acesta-i rolul meu"). Chiar atunci când „se retrage din noi", divinitatea nu apare invocată ca pierdere de eul poetic exilat în lumea sublunară, ci ca prezenţă, într-un exerciţiu continuu de umilinţă al fiinţei materiale, imperfecte. O dimensiune esenţială, integratoare a *Psalmilor* este relaţia dintre divinitate şi scriitură, pentru poetul-mediator şi traducător al sensului suprem: „Tu n-ai să-mi fii, Divinule, aproape/ cât timp, citind ce-am scris, nu Te descopăr/ ca literă a mea [...] Ce sens secret tot pâlpâie întruna/ sub scriitura mea? Sunt palimpsestul/ fiinţei Tale răzuită aprig/ de pe bătrânul pergament al lunii/ Cum să Te fac încă citit şi astăzi/ de ochii celor fără de vedere?" (*Psalmul XXX*). Există de la început la **D.** o conştiinţă acută a convenţiei scripturale care, fără a face neapărat din poet un premergător al postmodernismului autohton, indică, în orice caz, o compatibilitate cu adepţii acestuia, pe linia unui textualism metafizic: „Vedeţi cum autorul sau poate un copist/ n-a pus nici măcar virguli în textu-acesta trist" (*Text şi comentariu*). Modernul este la **D.** locul geometric ce uneşte clasicismul, manierismul şi, într-un fel, postmodernismul, iar refugiul în lumile şi formele tradiţiei pare a fi mai degrabă un efect de perspectivă, o privire de sus şi din afară, menită să redimensioneze în plan general uman prezentul, actualitatea, contingentul. Pentru autorul eseurilor din *Orfeu şi tentaţia realului* (1974), realul poetic nu este unul „obişnuit", ci remodelat, mitul orfic oferind, în lectura sa, o imagine a crizei lirismului modern. Tensiunea dintre Unu şi Multiplu, dintre principiul generativ şi determinaţiile sale, este rezolvată prin intermediul „măştii" într-o teorie personală a poeziei, expusă elocvent în eseul *Măştile adevărului poetic*, inclus în 1992 în volumul cu acelaşi titlu: „Graţie acestor măşti care reprezintă – paradoxal – principiul însuşi al lirismului, eul profund şi creator al poetului devine multiform, ni se prezintă ca indice al unei unităţi în pluralitate", cu o definire a lirismului drept „limbaj deviat", confesiune de sine mediată artistic: „Reconfortantul paradox al poeziei lirice ar putea să fie formulat astfel: lirismul devine adevărată confesiune de sine, valabilă artisticeşte numai atunci când apare sub forma unui artificiu care întreţine inviolabilul secret al fiinţei personale şi al Fiinţei în genere". Devierea, dar şi medierea lingvistică, capătă însă la **D.** accepţii mai complexe, vizând dialogul şi întâlnirea între culturi, pe linia – din nou goetheană – a literaturii universale.

Ștefan Aug. Doinaș și Zoe Dumitrescu-Bușulenga

Grupată, începând din a doua jumătate a anilor '60 din secolul trecut, în mai multe volume – *Lampa lui Diogene* (1970), *Poezie şi modă poetică* (1972), *Orfeu şi tentaţia realului*, *Lectura poeziei, urmată de Tragic şi demonic*, *Măştile adevărului poetic*, *Eseuri* (1996), *Poeţi români* (1999) –, eseistica lui **D.** se distinge printr-o importantă dimensiune filosofică şi hermeneutică, greu accesibilă celor mai mulţi critici profesionişti ai momentului. Nici un poet român major nu a excelat într-o asemenea măsură în metadiscursul critic sau teoretic, deopotrivă elevat şi adecvat, sensibil la particularităţile autorilor discutaţi. Stilul e, şi aici, întotdeauna „clasic", de o limpezime aulică, fără preţiozităţi analitice şi fără abuz de terminologie modernă, iar temele sunt relevante: probleme ale limbajului, statutul ontologic al actului poetic, relaţiile artistului cu evenimenţialul, importanţa experimentului, teatrul ca „regim de criză", raporturile poeziei cu realul şi moda. Frapează rigoarea şi eleganţa conceptuală, de o disciplină aflată la antipodul oricărei rigidităţi. Comentarii aprofundate, rareori ocazionale, privesc po(i)etica unor autori mai mult sau mai puţin afini din literatura (poezia) română şi universală, cum ar fi, între alţii, Lucian Blaga, Ion Barbu, Al. A. Philippide, Ion Pillat, Tudor Arghezi, Eugen Jebeleanu, Radu Stanca, Geo Dumitrescu, Nina Cassian, Nichita Stănescu, Matei Vişniec, Dante, Goethe, Nietzsche, Stéphane Mallarmé, Paul

Valéry, Wallace Stevens, e.e. cummings, Eugenio Montale, Giuseppe Ungaretti, Jorge Gullién, Rubén Darío, Paul Éluard, Paul Celan, Ingeborg Bachmann, Jorge Luis Borges. Un loc aparte îl dețin textele dedicate poeticii traducerilor de poezie (proprii, dar şi ale altora), cărora li se adaugă excursuri deloc banale în gândirea estetică a unor critici precum G. Călinescu sau congenerul Ovidiu Cotruş, incursiuni în istoria şi morfotipologia liricii expresioniste autohtone (complementare demersurilor lui Ov. S. Crohmălniceanu) sau germane postbelice, paralele ontotipologice între Martin Heidegger şi Lucian Blaga, comentarii în marginea teoriilor despre exotism ale lui Victor Segalen sau a ambivalențelor lui Ernst Jünger, despre Faust ca *homo europaeus* sau despre dimensiunea paideică a *Jurnalului de la Păltiniş*. Necesară ca grund pentru apariția valorilor autentice, moda poetică este văzută de **D.** – într-un lung serial publicat în „Familia" între 1968 şi 1971 – ca „fenomen parazitar de mimetism artistic, cantonat în stricta actualitate şi, deci, trecător, care – refuzând modelele înaintaşilor şi vânând cu ostentație noul – propune mereu alte fetişuri, urmăreşte succesul în locul valorii, confundă originalitatea cu noutatea, cultivă maniera şi clişeul în dauna conținutului de substanță, constituind astfel o şcoală a facilității şi a imposturii"; experimentul poetic, dacă nu are un caracter „creator", e pândit de primejdia sterilității pur formale, iar autenticismul brut nu accede la demnitatea marii poezii, care este, în chip esențial, indirectă, transfigurare a realului şi, la limită, tinde către metalimbaj. Dacă, în spirit maiorescian, comentatorul sancționează sistematic, cu numeroase exemple din producția literară a noilor promoții, ceea ce consideră a fi principalele maladii în poezia românească a momentului: „cuvintele-capcană" (care „se poartă"), „delirul verbal", „beția de imagini", „disprețul pentru formă", „falsa profunzime" sau „teribilismul juvenil", concepția asupra dialecticii tradiție–inovație îl apropie, mai mult decât de Ion Pillat şi Al. A. Philippide, de T.S. Eliot. Şi apropierea de A.E. Baconsky, care acuzase şi el abuzul de metaforizare în lirica momentului, se impune de la sine, fiind de altfel asumată de autorul însuşi. În ipostaza de critic de poezie, autorul *Lămpii lui Diogene* a încurajat talentele tinere, în curs de afirmare. Structural, nu a agreat însă avangardele, suprarealismul (deşi a scris lucruri decisive despre Gellu Naum sau despre Virgil Teodorescu), evitând, în genere, „poezia leneşă", plebee sau exhibiționistă, lipsită de rigoare constructivă şi atrasă de capcanele facilității. Deviată preponderent către poem, altă ipostază a lui **D.**, ținând de preocupările de estetică teatrală, nu s-a materializat decât accidental în dramaturgia propriu-zisă. Singurul text de acest tip (tragedia *Brutus şi fiii săi*) a fost scris în perioada de exil interior a anilor '50 şi publicat abia în anii '90. Concepută ca succesiune de tablouri declamative în siajul retorismului romantic, piesa îl are ca protagonist pe consulul Lucius Iunius Brutus, predecesor al asasinului lui Cezar, care-şi ucide prin decapitare fiii conspiratori în favoarea monarhiei şi împotriva tinerei republici romane. Acțiunea constituie însă doar un pretext. Discursul despre *virtus romana* primează asupra faptelor, supuse indecidabilului opțiunii între cele două tipuri de guvernare. Pe de altă parte, scrise şi editate spre sfârşitul vieții, dar elaborate, după propriile mărturisiri, din 1975, prozele superior ludice din volumul *T de la Trezor* (2000) nu datorează aproape nimic poetului, deşi dezvoltă teme ale acestuia. Ele vădesc un metaficționar ingenios, exploatând cu ironie şi meşteşug marea tradiție a fantasticului livresc, de la E.T.A. Hoffmann la Jorge Luis Borges. Prima jumătate a culegerii e alcătuită dintr-o serie de texte-parabolă – sapiențiale sau politic-subversive – de mici dimensiuni; în a doua parte narațiunile devin ample şi elaborate. Proza-titlu explicitează „tâlcul" întregii cărți, ca alegorie a relației magice dintre Putere şi Limbaj. Sedus de lectura unui manuscris ezoteric al unui anume Eugeniu Scriban (toate numele sunt predestinate aici), T, ajuns trezorier la Fondul Național de Cuvinte, contemplă lumea dintr-un minaret şi practică ritul „teist" T, programând, împreună cu un sfetnic demonic, lingvistul Ben Corneli, modificarea realului prin deturnarea sensului cuvintelor, având drept ultim scop cucerirea Puterii discreționare. Uzurparea, falsificarea şi manipularea politică a Logosului implică inclusiv renumirea grotescă (Nomberòne) a fostului conducător (Number One). Narațiunea poate fi citită şi ca parabolă orwelliană despre cenzură, echipele de filologi ale lui Cornell programând, abil, întreaga producție de texte literare. Altă povestire, *Ultimul Geminat*, este compusă în jurul unei meditații gnostice despre întemeierea lumii, legată de un episod al celei de-a şaptea cruciade (fondarea Ordinului Geminaților); protagonistul, un italian, moare după contemplarea propriului dublu, în raport cu care se dovedeşte a fi un fals. Acest triumf al simulacrelor, al copiilor sau, după caz, al falsurilor asupra realului constituie una din supratemele povestirilor: într-una naratorul joacă şah cu

Afrodita care trişează, iar în alta un fluture evadează dintr-o pictură şi-i ucide, pedepsitor, pe cei doi prea atenţi privitori ai săi. **D.** a scris şi literatură pentru copii sub forma unor basme în versuri – *Poveşti cum altele nu-s* (1974), *Povestea celor zece fraţi* (1976). Pe de altă parte, utile pentru biograf, evocările, portretele şi confesiunile memorialistice din anii '90 reţin atenţia în special prin virtuţile lor caracterologice. Doar interes documentar prezintă publicistica sa politică. Poet şi eseist de vârf al literaturii române postbelice, **D.** a fost, nu mai puţin, un eminent traducător şi teoretician al traducerii. Chiar dacă, iniţial, versiunile sale din germană au avut nevoie de colaborarea cu (mai) buni cunoscători ai limbii din care transpunea, cum ar fi Wolf von Aichelburg sau Virgil Nemoianu, odată asumate pe cont propriu, unele vor deveni puncte de reper în acest domeniu. Tălmăcirea din *Faust* de Goethe (1982), comparabilă cu cea a lui Lucian Blaga şi, prozodic, superioară acesteia, ilustrează o concepţie proprie asupra traducerii ca act cultural complex (teoria „discursului mixt"), sintetizată în *Cum l-am tradus pe „Faust"*: „Traducerea de poezie nu e o simplă translaţie dintr-o limbă în alta, căci nu traducem dintr-o limbă în altă limbă, ci dintr-o poezie naţională în altă poezie naţională, adică din cultura poetică a unui popor în cultura poetică a altui popor. Asta înseamnă, în al treilea rând, că ceea ce se vehiculează dintr-o cultură în altă cultură, ca bagaj tipic cultural, nu e o sumă de semnificaţii ideatice desprinse de expresia verbală transfigurată ce le conţine, ci tocmai această expresie înţeleasă ca «punere în figură» estetică a lor... Rezultă, în al patrulea rând, că traducerea poeziei universale în româneşte nu constituie numai o îmbogăţire a sensibilităţii şi gândirii noastre cu conţinuturi spirituale noi, ci – mai ales – trezirea, în structurile creatoare ale limbii române, a unor valenţe poetice care dormitau, ca simple potenţialităţi, şi actualizarea lor ca valori expresive concrete […]. În fine, al cincilea principiu [...] o traducere autentică este repetarea creatoare a unei experienţe poetice, datată istoric şi localizată geografic într-un alt timp şi într-un alt loc [...]. Eu cred că, asemenea poetului, orice traducător-poet trebuie să lucreze cu gândul la această clipă unică; dar nu aşteptând-o pasiv, ca intuiţie pură şi simplă a textului pe care-l traduce, ci provocând-o în mod deliberat, căutând acea formare prin artă". **D.** a mai realizat traduceri de referinţă din Dante Aligheri (*Opere minore*) Friedrich Nietzsche, Friedrich Hölderlin (tălmăcit integral, inclusiv cu versurile din perioada întunecării minţii), Stéphane Mallarmé sau Paul Valéry.

Cred că este important ca, pe lângă buni poeţi ai tradiţiei, pe lângă buni poeţi înnoitori, să avem şi poeţi care să ilustreze viu cum tradiţia şi inovaţia se pot nu numai împleti, se pot chiar identifica. Modernă este nu debandada imagistică sau sentimentală, ci poezia care, însuşindu-şi toată complexitatea lumii în care trăim, o restituie sub forma unui întreg coerent, supus controlului raţiunii şi frumosului. Ea caută mereu să desluşească în lucruri sensul filosofic, care să dea măsura adevăratei lor adâncimi şi greutăţi. De aceea poezia lui Doinaş mi se pare modernă în înţelesul cel mai deplin al cuvântului. Ea ne arată că pentru a fi actual trebuie mai întâi să fii durabil şi să construieşti în perspectiva marilor poeme ale omului, eterne şi actuale totodată.

VIRGIL NEMOIANU

Comentariile lui Doinaş n-au nimic impresionist. Deşi vin de la un poet, ele se abţin să prelungească fantezia altora şi să sprijine caracterizările pe sugestii metaforice. Doinaş scrie despre Goethe şi Hölderlin, Blaga ori Celan nebizuindu-se doar pe instinctul său creator, ci căutând să facă inteligibil misterul artei acestora. Procedează în contact cu lirica lor mai „ştiinţific" ca Negoiţescu, critic de meserie. Şi-a construit un concept al poeziei, eşafodându-l raţional, cât este posibil, şi se ţine de el.

OV. S. CROHMĂLNICEANU

Baladele *din tinerețe și* Psalmii*, scriși mai târziu, constituie vârful creației lui Ștefan Aug. Doinaș, un poet care, cum ar spune Ion Barbu, a vrut să-și încerce custura talentului său*

pe toate marile teme ale liricii. Un Doinaș care [...] *se apropie primejdios de Arghezi și reia, din alt punct și cu altă stare de spirit, temele lui. Arghezi este desigur, la noi, cazul cel mai elocvent, fiind în același timp un model atipic, când este vorba de poezia religioasă, dar există mari poeți ca Eminescu și Blaga care se apropie de religie prin metafizica poeziei. L-aș apropia pe Doinaș, păstrând proporțiile, de această direcție. El se apropie de Dumnezeu nu cu umilința credinciosului dornic să comunice și să se izbăvească, ci cu toate orgoliile (mari și provocatoare) ale artistului.*

EUGEN SIMION

SCRIERI: *Cartea mareelor*, Bucureşti, 1964; *Omul cu compasul*, Bucureşti, 1966; *Seminţia lui Laokoon*, Bucureşti, 1967; *Ipostaze*, Bucureşti, 1968; *Alter ego*, Bucureşti, 1970; *Lampa lui Diogene*, Bucureşti, 1970; *Ce mi s-a întâmplat cu două cuvinte*, Bucureşti, 1972; *Poezie şi modă poetică*, Bucureşti, 1972; *Versuri*, pref. Virgil Nemoianu, Bucureşti, 1973; *Cai în ploaie – Pferde im Regen*, ed. bilingvă, tr. Wolf von Aichelburg, Bucureşti, 1974; *Orfeu şi tentaţia realului*, Bucureşti, 1974; *Papirus*, Bucureşti, 1974; *Poveşti cum altele nu-s*, Bucureşti, 1974; *Anotimpul discret*, Bucureşti, 1975; *Povestea celor zece fraţi*, Bucureşti, 1976; *Alfabet poetic*, pref. Aurel Martin, Bucureşti, 1978; *Locuiesc într-o inimă*, Bucureşti, 1978; *Hesperia*, Bucureşti, 1979; *Lectura poeziei, urmată de Tragic şi demonic*, Bucureşti, 1980; *Poeme*, Bucureşti, 1983; *Vânătoare cu şoim*, Bucureşti, 1985; *Foamea de Unu*, Bucureşti, 1987; *Interiorul unui poem*, Bucureşti, 1990; *Arie şi ecou*, Cluj-Napoca, 1992; *Măştile adevărului poetic*, Bucureşti, 1992; *Născut în Utopia*, Bucureşti, 1992; *Lamentaţii*, Bucureşti, 1993; *Aventurile lui Proteu*, Bucureşti, 1995; *Brutus şi fiii săi*, Bucureşti, 1996; *Poeţi străini*, Bucureşti, 1997; *Psalmi*, Bucureşti, 1997; *Ad usum Delphini*, Bucureşti, 1998; *Ovidiu la Tomis: versuri din „exil"*, Craiova, 1998; *Templul memoriei. Ştefan Aug. Doinaş în dialog cu Emil Şimăndan*, Arad, 1998; *Paradis-cocktail*, ed. plurilingvă, Timişoara, 1999; *Poeţi români*, Bucureşti, 1999; *Opere*, I–III, Bucureşti, 2000; *Scriitori români*, Bucureşti, 2000; *T de la Trezor*, Bucureşti, 2000; *Arta dialogului*, postfaţă Ion Vianu, Bucureşti, 2003; *Evocări*, Bucureşti, 2003; *Jucătorul de șah*, postfață Mircea A. Diaconu, Pitești, 2010; *Trandafirul negru. Poeme rostite la radio. 1970–2002*, pref. Marius Chivu, Bucureşti, 2012. **Traduceri:** Werner Bossert, *Poezii*, Bucureşti, 1965; Leonardo Sciascia, *Codicele egiptean*, pref. trad., Bucureşti, 1966; Rubén Darío, *Versuri alese*, Bucureşti, 1967; *Poezia germană modernă de la Stefan George la Enzensberger*, II, îngr. şi pref. Petre Stoica, Bucureşti, 1967 (în colaborare); Gerhard Hauptmann, *Clopotul scufundat*, în Gerhard Hauptmann, *Teatru*, II, Bucureşti, 1968; Giovanni Papini, *Un om sfârşit*, pref. Edgar Papu, Bucureşti, 1969; *Sunete fundamentale*, Bucureşti, 1970 (în colaborare cu I. Negoițescu, Virgil Nemoianu, Toma Pavel ș.a.); Pierre Emmanuel, *Poeme*, Bucureşti, 1971 (în colaborare cu Ion Caraion); Dante Aligheri, *Opere minore*, Bucureşti, 1971 (în colaborare); Friedrich Hölderlin, *Poezii*, Bucureşti, 1971 (în colaborare cu I. Negoiţescu şi Virgil Nemoianu), [*Scrieri*], vol. I: *Hyperion. Moartea lui Empedocle*, pref. Wolf von Aichelburg, vol. II: *Imnuri şi ode*, Bucureşti, 1977 (în colaborare cu Virgil Nemoianu); I.A. Bunin, *Versuri*, Bucureşti, 1972 (în colaborare cu Igor Block); Stéphane Mallarmé, *Poezii*, pref. trad., Bucureşti, 1972; Gottfried Benn, *Poeme*, pref. Wolf von Aichelburg, introd. Virgil Nemoianu, Bucureşti, 1973 (în colaborare cu Virgil Nemoianu); Wolf von Aichelburg, *Poeme – Gedichte*, ed. bilingvă, pref. trad., Bucureşti, 1975 (în colaborare cu Horia Stanca); Roberto Sanesi, *Alter ego şi alte ipoteze*, Bucureşti, 1977; Jorge Guillén, *Poeme*, Bucureşti, 1980 (în colaborare cu Andrei Ionescu); Goethe, *Faust*, îngr. şi introd. trad., Bucureşti, 1982; ed. 2, Bucureşti, 1983, *Viaţa-i un lucru bun*, Bucureşti, 1999; Ciril Zlobec, *Prizonier al corpului*, pref. trad., Bucureşti, 1985 (în colaborare); *Atlas de sunete fundamentale*, îngr. și postfaţa trad., Cluj-Napoca, 1988; Paul Valéry, *Poezii. Dialoguri. Poetică şi estetică*, pref. trad., Bucureşti, 1989 (în colaborare cu Marius Ghica şi Alina Ledeanu); Martin Buber, *Eu şi tu*, pref. trad., Bucureşti, 1992; Friedrich Nietzsche, *Aşa grăit-a Zarathustra. O carte pentru toţi şi nici unul*, introd. trad., Bucureşti, 1994; ed. 3, Bucureşti, 2000; Michel Deguy, *Poeme*, Bucureşti, 1995 (în colaborare cu Aurel Rău, Virgil Mazilescu şi Dumitru Ţepeneag); *Antologie de poezie universală*, îngr. şi postfaţa trad., Bucureşti, 1997.

Repere bibliografice: Streinu, *Pagini*, III, *34–36*, *56–57*; Regman, *Cărţi*, *13–18*; Martin, *Poeţi*, I, *134–147*, II, *104–109*; Regman, *Cronicari*, *82–95*; Felea, *Poezie*, *61–71*, *199–203*; Niţescu, *Scylla*, *149–171*; Constantin, *Despre poeţi*, *57–61*; Grigurcu, *Teritoriu*, *47–62*; George, *Sfârşitul*, I, *309–323*; Raicu, *Structuri*, *228–232*; Andriescu, *Relief*, *110–119*; Barbu, *O ist.*, I, *169–175*; Negoiţescu, *Engrame*, *20–54*; Piru, *Poezia*, I, *304–315*; Ungureanu, *La umbra cărţilor*, *149–155*; Laurenţiu, *Eseuri*, *84–93*; Raicu, *Critica*, *218–224*; Regman, *Colocvial*, *186–188*; Ciobanu, *Însemne*, I, *169–199*; Manu, *Eseu*, *298–306*; Baltag, *Polemos*, *167–172*; Regman, *Explorări*, *61–72*; Ciopraga, *Ulysse*, *154–158*; Simion, *Scriitori*, I (1978), *141–152*; Niţescu, *Poeţi*, *47–71*; Grigurcu, *Poeţi*, *51–71*; Dimitriu, *Singurătatea*, *105–115*; Moraru, *Semnele*, *41–51*; Grigurcu, *Critici*, *535–540*; Crohmălniceanu, *Pâinea noastră*, *21–44*; Bucur, *Poezie*, *254–270*; Paleologu, *Alchimia*, *81–87*; Cotruş, *Meditaţii*, *207–228*; Pop, *Lecturi*, *63–67*; Grigurcu, *Între critici*, *123–126*; Manolescu, *Teme*, VI, *9–14*; Grigurcu, *Existenţa*, *37–42*; Călinescu, *Biblioteci*, *256–262*; Regman, *De la imperfect*, *215–219*; Cistelecan, *Poezie*, *172–178*; Ştefănescu, *Prim-plan*, *121–127*; Crohmălniceanu, *Al doilea suflu*, *25–28*; Indrieş, *Dimensiuni*, *199–229*; Constantin, *Complicitatea*, *82–86*; Negoiţescu, *Scriitori contemporani*, *158–168*; Virgil Nemoianu, *Surâsul abundenţei. Cunoaştere lirică şi modele ideologice la Ştefan Aug. Doinaş*, Bucureşti, 1994; Borbély, *Grădina*, *62–69*; Ierunca, *Semnul*, *179–183*; Borbély, *Xenograme*, *88–92*; *Dicţ. analitic*, I, *23–25*, *72–74*, III, *212–215*; Cărtărescu, *Postmodernismul*, *301–304*; Cistelecan, *Top ten*, *96–98*; *Dicţ. esenţial*, *259–263*; Virgil Nemoianu, *România şi liberalismele ei*, Bucureşti, 2001, *261–263*;

Manolescu, *Lista*, I, *54–69*; *Ştefan Aug. Doinaş*, SXX, 2003, 1–6 (număr special); Gavril, *Cercul Literar*, *103–184*; Ciopraga, *Partituri*, *29–39*; Mihăilescu, *Lit. rom. postceauşism*, I, *355–357*; Simuţ, *Reabilitarea*, *390–400*; Ştefănescu, *Istoria*, *453–460*; Holban, *Ist. lit.*, I, *12–15*; Aurel Pantea, *Ştefan Aug. Doinaş*, Cluj-Napoca, 2007; Manolescu, *Istoria*, *921–923*; George Neagoe, [*Ştefan Aug. Doinaş*], CLT, 2010, 14, 2011, 9, 37, 2012, 5, 10, 21, 38, T, 2010, 6, 2011, 2, RL, 2010, 40, 2011, 6, E, 2011, 56, 2012, 5–6; Diana Ioana Ureche, *Poezia lui Ştefan Aug. Doinaş. Modernitate şi clasicitate*, Timişoara, 2011; *Ştefan Aug. Doinaş. Repere critice*, coordonator Iulian Boldea, Cluj-Napoca, 2011. ***P.C.***

DOINĂ, formă a cântecului popular liric, constituită ca specie aparte numai din punct de vedere muzical. Termenul a fost impus de Vasile Alecsandri prin culegerea sa din 1866 şi, după el, de Jan Urban Jarník şi Andrei Bârseanu, pentru Transilvania. În mediul folcloric termenul nu a fost folosit decât pe o arie restrânsă în Moldova, **d.** fiind denumită şi cu alţi termeni: „de dragoste”, „de codru”, „de frunză”, „horă lungă”, „de urât”, „de jale” ş.a. Etimologia cuvântului a stârnit multe controverse. Dimitrie Cantemir crede că este numele unui zeu războinic dac; I. Malinescu îl pune în legătură cu *Danubius* şi cu *Diana*, Ion Heliade-Rădulescu îl derivă din *Diana* plus *oda*, A.T. Laurian şi T.C. Massim, ca şi Aron Densuşianu, de la verbul *doleo* („a durea”), iar A. Cihac de la sârbescul *dvoiniţa* („fluier dublu”). Un alt grup de etimologii apropie termenul de verbele *a legăna* şi *a alăpta* (I.-A. Candrea, A. Philippide, Aug. Scriban, D. Caracostea). B.P. Hasdeu, identificând unele corespondenţe în limbile celto-irlandeze, în persană, sanscrită, zendică şi lituaniană, consideră că şi la noi forma veche era *daina* şi că **d.** a existat încă de pe vremea dacilor. El invocă chiar **d.** ca un argument pentru a susţine continuitatea poporului român pe teritoriul nord-dunărean. De altfel, cuvântul *daina*, pe care H. Tiktin îl socoteşte o exclamaţie elegiacă, apare şi azi în refrenele unor **d.** ori ale unor cântece rituale de nuntă şi cântece de leagăn. **D.** a denumit multă vreme, impropriu, întreaga lirică populară, dar cercetări mai noi limitează conţinutul său la creaţiile cu ton grav, câteodată de revoltă socială. Există în aceste confesiuni câteva permanenţe, ca dorul, jalea, urâtul, cu valori simbolice, constituind un univers poetic specific românesc. Se exprimă o infinitate de sentimente şi nuanţe, o spiritualitate sobră, reflecţii asupra existenţei sociale, dar şi frământări sufleteşti intime. **D.** are o funcţie catarctică mărturisită: „Că doinele-s stâmpărări / La omul cu supărări”. Singura corespondenţă ce se poate stabili între **d.** şi lirica altor popoare este cu acele cântece spaniole numite *soledades*, deşi elemente ale stilului muzical al **d.** se întâlnesc şi la popoarele balcanice, la ucraineni şi orientali, iar unele cântece lituaniene şi letone poartă numele *daina*. **D.** are o melodie mult ornamentată, deschisă fanteziei improvizatoare. Ritmul este liber (*tempo rubato*), spre deosebire de ritmul de obicei regulat al cântecului (*tempo giusto*), alternând recitative (*parlando*) cu elemente cantabile; se cântă numai solo şi cere cântăreţului calităţi muzicale deosebite, prin dificultăţile de interpretare impuse. Se pot constata diferite stiluri regionale, unele reprezentând stadii diferite de evoluţie sau ilustrând influenţe diferite. Se pare că **d.** a avut cândva o răspândire mult mai largă. Astăzi se mai păstrează doar în nordul Olteniei, în Muntenia, nordul Moldovei şi al Transilvaniei şi parţial în Banat, fiind tot mai des influenţată sau înlocuită de melodiile de cântec propriu-zis. Pe melodiile ei se cântă uneori şi balade, bocete, cântece rituale, cântece de leagăn sau chiar colinde. Părerile în legătură cu originea şi evoluţia **d.** sunt diverse şi contradictorii, pentru că au avut în vedere fie numai forma de manifestare artistică, fie numai melodia, fie numai conţinutul, consemnat de puţină vreme. Unii cercetători (Ovid Densusianu, N. Iorga, Tache Papahagi, Ion Diaconu, Ovidiu Papadima) optează pentru originea păstorească autohtonă a **d.**, fără a încerca datarea apariţiei sale. Având în vedere prezenţa în spaţii îndepărtate, fără posibilităţi de interinfluenţă, muzicologii propun o poligeneză independentă. Gh. Vrabie, referindu-se numai la materialul poetic, îi fixează apariţia în Evul Mediu. Originea dacică a fost susţinută, în afară de B.P. Hasdeu, V. Alecsandri, Barbu Delavrancea, şi de Lucian Blaga, care invocă necesitatea primă de cunoaştere poetică. O teorie originală creează D. Caracostea, care este convins că **d.** a fost izvodită de femeile înstrăinate prin căsătorie, în timp ce-şi legănau copiii, dar mai ales de cele ce slujeau la stăpâni. În felul acesta, dorul de cei de acasă şi jalea unui trai greu se îmbină cu duioşia maternă în discrete elegii. Certă pare a fi doar periodizarea care consideră că primul strat folcloric ar fi fost constituit de genurile rituale şi că **d.**, alcătuind un al doilea strat, ar fi apărut ulterior. Compoziţia liberă a textului literar, corespunzând melodiei libere, permite îmbinarea motivelor în cele mai neaşteptate formule şi improvizaţia. Lirismul ia forma unor reflecţii cu caracter generalizator sau a unor dialoguri imaginare cu elemente din natură, considerate confidenţi ideali. Sintaxa este specifică întregului gen liric, abundând în construcţii de tipul:

propoziţie subiectivă urmată de una explicativă; propoziţii interogative, exclamative, condiţionale. Foarte frecvente sunt şi personificările, rezultate din colocviul cu mediul, şi hiperbolele. Printre scriitorii care au preţuit **d.**, socotind-o motiv de mândrie naţională, sunt V. Alecsandri, M. Eminescu, George Coşbuc, St. O. Iosif, Octavian Goga.

Surse: Vasile Alecsandri, *Poezii populare ale românilor*, Bucureşti, 1866; S. Fl. Marian, *Poezii poporale române*, II, Cernăuţi, 1875; I. Pop-Reteganul, *Trandafiri şi viorele*, Gherla, 1884; Jan Urban Jarník, Andrei Bârseanu, *Doine şi strigături din Ardeal*, Bucureşti, 1885; G. Dem. Teodorescu, *Poezii populare române*, Bucureşti, 1885; Mihail Canianu, *Poezii populare. Doine. Culese şi publicate întocmai cum se zic*, Iaşi, 1888; Victor Onişor, *Doine şi strigături din Ardeal*, Iaşi, 1890; Enea Hodoş, *Poezii poporale din Banat*, I, Caransebeş, 1892; Ştefan Munteanu, *100 doine şi strigături culese din gura soldaţilor români din Ţara Ardealului*, Brașov, 1892; Gr. G. Tocilescu, *Materialuri folkloristice*, I–II, Bucureşti, 1900; Gh. Alexici, *Texte din literatura poporană română*, II, îngr. şi pref. Ion Muşlea, Bucureşti, 1906; Al. Ţiplea, *Poezii populare din Maramureş*, Bucureşti, 1906; Tit Bud, *Poezii populare din Maramureş*, Bucureşti, 1908; Iosif Cioca, *O sută şi şase doine culese de pe Pogonici*, Braşov, 1908; Béla Bartók, *Cântece populare româneşti din comitatul Bihor*, Bucureşti, 1913; N.I. Dumitraşcu, *Flori de câmp. Doine olteneşti*, Bârlad, 1914; Horia Teculescu, *Pe Murăş şi pe Târnave. Flori înrourate (doine şi strigături)*, Sighişoara, 1929; Vasile Bologa, *Poezii poporale din Ardeal*, Sibiu, 1936; Eugen Nicoară, Vasile Netea, *Murăş, Murăş, apă lină*, I, pref. Ion Agârbiceanu, Reghin, 1936; Mathias Friedwagner, *Rumänische Volkslieder aus der Bukowina*, Würzburg, 1940; Gh. Cernea, *Doine de jale*, Sibiu, 1941; Gh. Ciobanu, Vasile Nicolescu, *200 cântece şi doine*, pref. Al. I. Amzulescu, Bucureşti, 1955; Al. I. Amzulescu, G. Ghiţă, *Doine, cântece, strigături*, Bucureşti, 1955; Tiberiu Brediceanu, *170 melodii populare româneşti din Maramureş*, Bucureşti, 1957; Constantin Zamfir, Victoria Dosios, Elisabeta Moldoveanu-Nestor, *132 cântece şi jocuri din Năsăud*, Bucureşti, 1958; Al. I. Amzulescu, Paula Carp, *Cântece şi jocuri din Muscel*, Bucureşti, 1964; *Folclor din Transilvania*, I–IV, Bucureşti, 1962–1969; *Folclor din Oltenia şi Muntenia*, I–V, Bucureşti, 1967–1970; Tiberiu Brediceanu, *Melodii populare româneşti din Banat. Din colecţia „810 melodii populare româneşti din Banat”*, îngr. şi introd. Constantin Zamfir, Bucureşti, 1972; Alexiu Viciu, *Flori de câmp*, îngr. şi introd. Romulus Todoran şi Ion Taloş, Cluj-Napoca, 1976; *Cântece populare de dragoste*, îngr. şi pref. E.V. Junghietu, Chişinău, 1977; Florin Bucescu, Silvia Ciubotaru, Viorel Bârleanu, *„Bătrâneasca”. Doine, bocete, cântece şi jocuri din ţinutul Rădăuţilor*, Iaşi, 1979; *Antologie de lirică populară românească*, îngr. şi introd. Ligia Bârgu-Georgescu, Bucureşti, 1980; Gheorghe Gh. Pop, *Folclor muzical din Maramureş*, Baia Mare, 1982; Al. Voevidca, *Cântece populare din Bucovina*, îngr. Vasile D. Nicolescu şi Cristina Rădulescu-Paşcu, introd. Cristina Rădulescu-Paşcu, Bucureşti, 1990.

Repere bibliografice: D. Cantemir, *Descrierea Moldovei*, tr. Gh. Guţu, îngr. D.M. Pippidi, introd. Maria Holban, Bucureşti, 1973, *341*; B.P. Hasdeu, *Studii de folclor*, îngr. Nicolae Bot, pref. Ovidiu Papadima, Cluj-Napoca, 1979, *passim*; Barbu Delavrancea, *Opere*, V, îngr. şi introd. Emilia Șt. Milicescu, Bucureşti, 1969, *441–450*, *465–497*; G. Breazul, *Patrium Carmen. Contribuţii la studiul muzicii româneşti*, Craiova, 1941, *passim*; D. Caracostea, *Poezia tradiţională română. Balada poporană şi doina*, îngr. Dumitru Şandru, pref. Ovidiu Bârlea, II, Bucureşti, 1969, *445–571*; Emilia Comişel, *Preliminarii la studiul ştiinţific al doinei*, REF, 1959, 1–2; Mariana Kahane, *De la cântecul de leagăn la doină*, REF, 1965, 5; Ovidiu Papadima, *Literatura populară română*, Bucureşti, 1968, *13–228*; Gh. Ciobanu, *Lăutarii din Clejani. Repertoriu şi stil de interpretare*, Bucureşti, 1969; Eugenia Cernea, *Despre evoluţia doinei bucovinene*, REF, 1970, 2; Gh. Vrabie, *Folclorul. Obiect, principii, metodă, categorii*, Bucureşti, 1970, *375–395*; *Ist. lit.*, I, *135–150*; Florin Bucescu, Viorel Bârleanu, *Un tip de doină specific Moldovei de Nord. Contribuţii la cunoaşterea cântecului popular românesc*, ALIL, t. XXIV, 1973; Mihai Pop, Pavel Ruxăndoiu, *Folclor literar românesc*, Bucureşti, 1976, *344–346*; *Dicţ lit. 1900*, *293–294*; Sabina Ispas, Doina Truţă, *Lirica de dragoste. Index motivic şi tipologic*, I–IV, Bucureşti, 1985–1989; Al. I. Amzulescu, *Cântecul popular din Muscel – monografie folclorică zonală*, MCF, 1990, partea II; Gheorghe O. Oprea, *Doina – concept şi stil muzical*, MCF, 1995; Pavel Ruxăndoiu, *Folclorul literar în contextul culturii populare româneşti*, Bucureşti, 2001, *544–547*; Mariana Kahane, *Doina vocală din Oltenia: tipologie muzicală*, îngr. Marian Lupașcu, București, 2007. ***L.Cş.***

DOLÂNGĂ, Nicolae (18.IX.1942, Dalboşeţ, j. Caraş-Severin – 19.XII.2016, Timişoara), poet, publicist, etnolog. Este fiul Elenei (n. Budescu) şi al lui Ştefan Dolângă, miner. Urmează şcoala elementară în satul natal (1949–1953) şi la Bozovici (1953–1956), liceul la Orşova (1956–1960) şi e student la Facultatea de Filologie a Universităţii din Timişoara, secţia română–germană (1960–1965). Îşi ia doctoratul în etnologie la Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu. În perioada 1966–1985 lucrează ca redactor la Studioul de Radio Timişoara, apoi este şeful secţiei de etnografie de la Muzeul Banatului din Timişoara. Revine la Radio Timişoara odată cu reînfiinţarea postului, ocupând funcţiile de redactor-şef şi director (1990–2006). Aici a realizat timp de patruzeci de ani (1967–2007) emisiunea bilunară de etnografie şi folclor „Izvoare fermecate”. A debutat cu poezie la „Scrisul bănăţean” în 1962, iar editorial cu volumul de versuri *Ţărmul cuvântului* apărut în 1974. Mai

colaborează la „Orizont", Ramuri", „România literară", „Iaşul literar", „Steaua", Transilvania", „Tribuna", „Viaţa studenţească", „Radio Bucureşti", „Plural" ș.a.

Poezia lui **D**. dezvoltă sentimentul naturii ca dominantă a meditaţiei poetice, în spiritul unui expresionism rural generat de dorinţa reîntoarcerii la un spaţiu matrice. Lucrările sale vizând mitul şi pluralitatea timpului vin tot din foarte buna cunoaştere a spaţiului rural, în care a ştiut să găsească simboluri şi să descopere sensuri nedescifrate. **D**. a găsit armonia poeziei şi şansa regăsirii de sine în măreţia naturii, în ritualul muncilor, în frumuseţea Almăjului şi a Nerei natale, în nobleţea cetăţii, în muntele, acelaşi dintotdeauna, spre deosebire de vremelnicia şi mereu schimbătoarea câmpie. Pentru el natura nu este un cadru, cât „un dor nemărginit", un permanent izvor de întremare: „Unde sunteţi, voi, lucruri fără pată/ Şi voi copaci şi case şi-ntrebări?/ Suntem atât de puri când ninge în cetate/ Că alergăm spre cei ascunşi în noi".

SCRIERI: *Ţărmul cuvântului*, Timişoara, 1974; *Simple miracole*, Timişoara, 1981; *Veghe solară*, Bucureşti, 1981; *Cea mai frumoasă uitare*, Timişoara, 1986; *Repere etnografice şi etnologice*, Timişoara, 1994; *Ţara Nerei. Mit şi pluralitatea timpului*, Bucureşti, 1995; *Orologii de iarbă*, Timișoara, 1997; *Ţara Almăjului*, Timişoara, 2000.

Repere bibliografice: Al. Jebeleanu, *O nouă afirmare lirică*, O, 1962, 4; Ulici, *Prima verba*, I, *83–86*; Brânduşa Armanca, *„Veghe solară"*, O, 1981, 2; Cornel Ungureanu, *Între poezie şi reportaj liric*, O, 1981, 21; Ion Arieşanu, *Satul ca temă eternă*, O, 1981, 50; Viorel Horj, *„Veghe solară"*, F, 1982, 2; Elena Tacciu, *„Veghe solară"*, RL, 1982, 2; Adrian Popescu, *Adecvare şi onestitate*, ST, 1987, 1; Olimpia Berca, *Nicolae Dolângă*, O, 1989, 32; Ruja, *Parte*, I, *229–234*; *Dicţ. Banat*, *261–263*; Datcu , *Dicţ. etnolog.*, *332*. ***Al.R.***

DOLЁNGA, Lotis (pseudonim al Elisabetei Eliad; 10.IX.1905, Brătuşeni, j. Bălţi – 1961, Bucureşti), poetă. Descendentă dintr-o familie de nobili români şi lituanieni, era fiica Elizei (n. Gafenco) şi a lui Iosif Şişco. Şi-a petrecut copilăria şi a început să înveţe în Franţa, continuându-şi studiile în România. Până în 1940 a fost profesoară la liceul de fete din Bălţi, refugiindu-se apoi la Bucureşti.

D. a colaborat la „Glasul Moldovei" (unde, probabil, a şi debutat cu versuri, în 1932), la „Adevărul literar şi artistic", „Cele trei Crişuri", „Itinerar", „Viaţa Basarabiei", „Bugeacul", „Poetul" ş.a. A publicat cărţile de versuri *Simfonia amurgului* (1937), *Petale de crizanteme* (1937), *Cartea ultimelor vise* şi *Picături de tristeţe* (ambele în 1940), *Slove de jar* (1941), *Flori albastre* (1942). Nostalgică şi meditativă, lirica vădeşte urme ale simbolismului, transpuse în peisaje de sugestie locală. Influenţa lecturilor transpare în metaforismul abundent şi, uneori, căutat. Versurile scrise în franceză au fost adunate în trei plachete, apărute, probabil, în 1929 (*Le Luth brisé, L'Idylle d'un poète* şi *À l'Inconnu)*, iar cele scrise în ruseşte, în placheta *Zavitki hrizantemî* (1937). **D.** este şi autoarea romanului *În ghearele vulturului* (1937), o încercare destul de naivă de a acredita întâmplări şi drame utilizând formula jurnalului, iar în 1941 anunţa că avea gata de tipar volumele *Lacul himerelor*, *Cei de prisos* şi *Cetatea lui Arald.* A tradus versuri de Rabindranath Tagore.

SCRIERI: *Le Luth brisé*, Bucureşti, [1929]; *L'Idylle d'un poète*, Bucureşti, [1929]; *À l'Inconnu*, Bucureşti, [1929]; *Simfonia amurgului*, Bucureşti, 1937; *Petale de crizanteme*, Bălţi, 1937; *În ghearele vulturului*, Bălţi, 1937; *Zavitki hrizantemî*, Bălţi, 1937; *Cartea ultimelor vise*, Bucureşti, 1940; *Picături de tristeţe*, Bucureşti, 1940; *Slove de jar,* Bucureşti, 1941; *Flori albastre*, 1942.

Repere bibliografice: Al. Bardier, *Lotis Dolënga*, „Raza", 1939, 384; Sergiu Matei Nica, *„Simfonia amurgului"*, „Din trecutul nostru", 1937, 40–45; Radu Cosmin, *„În ghearele vulturului"*, U, 1937, 279; Al. Bardier, *„În ghearele vulturului"*, „Gazeta Basarabiei", 1937, 593; Margareta Popescu, *„Simfonia amurgului" şi „Slove de jar"*, F, 1942, 3–4; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, *125–126*; Colesnic, *Basarabia*, II, *144–149*; *Lotis Dolënga,* în *Femei din Moldova*, coordonator Iurie Colesnic, Chişinău, 2000, *100–101*; Burlacu, *Lit. rom. Basarabia*, *201–204*; Aliona Grati, *Privirea Euridicei*, Chşinău, 2007, *163–171*; *Dicţ. Chişinău*, *215*; Rachieru, *Poeţi Basarabia*, *85–86*. ***D.M.***

DOLGAN, Mihail (5.II.1939, Rediul Mare–Soroca – 2.V.2013, Chişinău), critic şi istoric literar. Este fiul Irinei şi al lui Dumitru Dolgan. A studiat la Chişinău, urmând Facultatea de Istorie şi Filologie a Universităţii de Stat între 1958 şi 1963. După absolvire lucrează la Institutul de Limbă şi Literatură (ulterior Institutul de Filologie) al Academiei de Ştiinţe, unde din 1983 a condus secţia de literatură contemporană. Şi-a luat doctoratul în 1970, devenind doctor habilitat în 1991. Profesor universitar în 1994, conduce Catedra de literatură română a Universităţii de Stat din Republica Moldova (din 1995). Este ales membru corespondent (2000), apoi membru titular (2007) al Academiei de Ştiinţe din Republica Moldova. I s-au acordat, pentru lucrările individuale sau pentru cele pe care le-a coordonat, medalii, ordine, premii etc.

Editorial, **D.** debutează cu monografia *Idee şi imagine poetică* (1971), cuprinzând analize şi interpretări

estetico-stilistice ale poeziei contemporane, genul liric devenind obiect de studiu principal. El practică sistematic critica poeziei, punând pe primul plan, cel puţin în textele mai noi, criteriul estetic şi aplicându-l în discernerea valorilor de nonvalori, după ce, timp de aproape două decenii, s-a conformat şi a susţinut ideologia literară oficială, în virtutea căreia scrie despre „poezia sovietică moldovenească”. Investigaţiile sale critice vizează tendinţele procesului literar contemporan din partea stângă a Prutului şi din România, statutul estetic al imaginii poetice şi al liricii cu tematică socială şi naţională, aspectele artei la unii scriitori, evoluţia sistemului imagistic, metaforic şi simbolico-mitologic, relaţia dintre adevărul vieţii şi adevărul artistic, individualitatea creatoare şi tipologia eroului liric, diversitatea formulelor şi a stilurilor, rolul „autoexprimării” în lirică, măiestria literară ş.a., chestiuni abordate în volumele *Marginalii critice* (1973), *Metafora poetică şi semnificaţiile ei în poezia sovietică moldovenească* (1974), *Conştiinţa civică a poeziei contemporane* (1976), *Crez şi măiestrie artistică* (1982), *Poezia moldovenească de azi şi problemele vieţii* (1987), *Poezia: adevăr artistic şi angajare socială* (1988), *Poezia contemporană, mod de existenţă în metaforă şi idee* (2007) ş.a. A dezvoltat şi aprofundat observaţiile lui Tudor Vianu asupra metaforei, urmărind în poezia contemporană o evoluţie a tropului de la parţial la global, de la local la universal, de la metafora asemănărilor la metafora deosebirilor, iar de la aceasta până la mitul personal de factură paradoxală. În genere, **D.** este receptiv la formulele moderne, susţinând căutările şi experimentele novatoare. Se poate observa că după 1989 s-a îndreptat cu deosebire spre reevaluarea şi reconsiderarea literaturii postbelice din Basarabia, câteva volume având o explicită abordare polemică: *Polemici literare sau Pledoarii întru apărarea poeziei autentice* (2005), *Poezia de opoziţie din Republica Moldova în perioada de „stagnare”* (2008). Pe **D.** îl preocupă, de asemenea, şi probleme ce ţin de istoria, metodologia şi evoluţia ştiinţei şi criticii literare, mai ales în *Responsabilitatea cuvântului critic* (1987), precum şi literatura pentru copii sau metodica predării literaturii artistice în şcoală. A participat, frecvent şi în calitate de coordonator, la elaborarea a numeroase lucrări colective, precum *Istoria literaturii moldoveneşti* (1989), *Literatura română postbelică. Integrări, valorificări, reconsiderări* (1998), *Orientări artistice şi stilistice în literatura contemporană* (I–II, 2003), *Opera lui Ion Druţă: univers artistic, spiritual, filosofic* (I–II, 2004) ş.a. În colecţia „Scriitorii moldoveni în şcoală” a editat micromonografii despre Nicolai Costenco, Emilian Bucov, Liviu Deleanu, Petru Zadnipru, Aureliu Busuioc, Grigore Vieru, Liviu Damian ş.a.

SCRIERI: *Idee şi imagine poetică*, pref. Simion Cibotaru, Chişinău, 1971; *Marginalii critice*, Chişinău, 1973; *Metafora poetică şi semnificaţiile ei în poezia sovietică moldovenească*, Chişinău, 1974; *Conştiinţa civică a poeziei contemporane*, Chişinău, 1976; *Poezia sovietică moldovenească din anii ’20–’30*, Chişinău, 1979; *Creaţia lui L. Corneanu în şcoală*, Chişinău, 1981; *Crez şi măiestrie artistică*, Chişinău, 1982; *Creaţia lui L. Deleanu în şcoală*, Chişinău, 1983; *Poezia militantă şi imperativul vremii*, Chişinău, 1983; *Creaţia lui G. Vieru în şcoală*, Chişinău, 1984; *Creaţia lui P. Cruceniuc în şcoală*, Chişinău, 1986; *Creaţia lui Em. Bucov în şcoală*, Chişinău, 1987; *Poezia moldovenească de azi şi problemele vieţii*, Chişinău, 1987; *Responsabilitatea cuvântului critic*, Chişinău, 1987; *Poezia: adevăr artistic şi angajare socială*, postfaţă Nicolae Bileţchi, Chişinău, 1988; *Creaţia lui Damian şi P. Zadnipru în şcoală*, Chişinău, 1989; *Creaţia lui N. Costenco şi A. Busuioc în şcoală*, Chişinău, 1990; *Grigore Vieru, adevăratul*, Chişinău, 2003; *Polemici literare sau Pledoarii întru apărarea poeziei autentice*, Chişinău, 2005; *Poezia contemporană, mod de existenţă în metaforă şi idee*, Chişinău, 2007; *Eminesciene, druţiene, vierene*, Chişinău, 2008; *Feţele nevăzute ale manuscriselor pe poezie*, Chişinău, 2008; *Poezia de opoziţie din Republica Moldova în perioada de „stagnare”*, Chişinău, 2008; *Metafora este poezia însăşi*, pref. Constantin Popovici, Chişinău, 2009; *Eminescu: arta şi filosofia iubirii*, Chişinău, 2012.

Repere bibliografice: Nicolae Bileţchi, *Imaginea liricii în obiectivul criticii*, „Nistru”, 1973, 4; Sergiu Moraru, *În obiectiv – metafora poetică*, „Nistru”, 1975, 4; Eliza Botezatu, *Să întronăm în critică logica şi gustul artistic*, LA, 1980, 3 aprilie; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, *273*; Dan Mănucă, *Un nou model integraţionist*, RL, 1998, 42; [*Mihail Dolgan*], LA, 1999, 4 februarie (grupaj special); Ion Şpac, *Mihail Dolgan. Biobibliografie*, pref. Anatol Codru, Chişinău, 1999; Burlacu, *Texistenţe*, I, *128–133*; *Mihail Dolgan: polifonismul creativităţii (Conştiinţa civică şi estetică a poeziei)*, coordonator Constantin Popovici, Chişinău, 2010. ***S.P.***

DOLJUL, gazetă politică apărută la Craiova în aprilie–mai 1879 şi în aprilie–mai 1883. Publicaţie efemeră, scoasă prima dată la 18 aprilie 1879 în cadrul campaniei electorale a Partidului Conservator, **D.** a fost redactată de I.L. Caragiale, chemat special de la Bucureşti pentru a întări rândurile publiciştilor conservatori din capitala Olteniei. Nu s-a păstrat nici un număr din gazetă, dar s-au conservat alte mărturii ale rolului pe care scriitorul l-a avut cu acest prilej: o carte de vizită prin care îşi asumă răspunderea

pentru tot ce se va publica în **D.** (1879) şi nu mai puţin de șapte comenzi înregistrate în scriptele Tipografiei Samitca pe numele lui I.L. Caragiale, ca redactor al ziarului (1883). ***R.Z.***

DOMAN, Dumitru Augustin (29.VIII.1953, Șovarna, j. Mehedinți), prozator, publicist. Este fiul Elenei (n. Oprișan) și al lui Iulică Doman, muncitor necalificat. A absolvit Liceul „Emil Racoviță" din Iași (1971). Până în 1989 a practicat diverse meserii: muncitor, funcționar, paznic de noapte, profesor suplinitor, lucrător comercial. Din 1990 a fost, succesiv, redactor la „Zigzag", „Expres magazin", „Evenimentul zilei", apoi redactor-șef la revista literară „Calende" (1996–2000), înființând apoi un cotidian local, „Argeș Expres", pe care l-a abandonat la numărul 1 000. Din 2008 este redactor-șef la mensualul „Argeș". În 1973 a debutat în „Orizont" cu o povestire. A mai colaborat la „Acolada", „Ateneu", „Convorbiri literare", „Cronica", „Discobolul", „Familia", „Manuscriptum", „Ramuri", „România literară", „Vatra", „Viața românească" ș.a. În 1985 debutează editorial, alături de Tudor Stancu și Dan Petrescu, în volumul colectiv *Proze*, unde e prezent cu un grupaj intitulat *Povestiri cu contrapunct* (încununat cu Premiul Editurii Albatros, care a publicat cartea).

Povestirile cu contrapunct au în comun cu jurnalistica identificarea și exploatarea faptului cotidian – care însă la **D.** nu stă sub nota senzaţionalului, ci în cea a banalității și a automatismelor vieții. Seria figurilor și a existenței comune e „contrapunctată" de aceea a unor personaje bizare și ciudate, solitare, introvertite, superioare moral și cultural: profesorul din *Lotru*, fetița din *Iura* (replică feminină a lui Niculăiță Minciună), scriitorul din *Omul străzii* – un fel de Irimia, cel din zicală, cum este și retractilul și lipsitul de simț practic narator din *Condiția de outsider*, proiecție a autorului, care se autodefinește drept „un om cu șansa a doua, mereu cu șansa a doua". **D.** a fost remarcat de la bun început ca un fin observator moral, în linia realismului clasic, cu care mai are în comun economia, rigoarea și acuratețea stilului. Un observator ironic și autoironic, dublat, într-o manieră discretă, de un reflexiv nostalgic și sentimental, liric (nu întâmplător, prozatorul preferat e rusul deștărat Ivan Bunin). Tehnica construcției aparține însă unui realist și moralist adus la zi, care a asimilat lecția timpului său. Biologic și literar, el se înscrie în generația '80, despre care a dat o carte de interviuri, *Generația '80 văzută din interior* (2010). Trebuie spus însă că procedeele sale, postmoderne sau nu (inserția biografică, intertextul, comentariul textualist sau tehnica finalurilor deschise ori neașteptate, narațiunea la persoana a doua, fraza extinsă pe pagini întregi etc.), nu sunt deloc exhibate, după cum nici în intervențiile sale teoretice autorul nu le supralicitează, conștient fiind că acestea contează numai în măsura în care survin în prezența substanței. Care rămâne una a tradiției prozei realiste. Ștefan Borbély i-a subliniat tocmai „această forță interioară de a debuta împotriva curentului, printr-un clasicism regăsit […], post-experimental, susținut de un talent nativ". Proza lui **D.** de după 1989 îl confirmă pe debutant în toate laturile. Privirea îi rămâne fixată pe social, însă, devenită liberă, își poate exercita acum întreaga putere de cuprindere și de pătrundere, în același timp lăsând să se destindă până la capăt arcul ironiei și al satirei. Astfel, micul roman *Sfârșitul epocii cartofilor* (1999) poate fi interpretat (și) ca o „defulare". Tot ceea ce fusese comprimat în evocarea cotidianului amorf și teroriza(n)t al epocii totalitare este denunțat abrupt, eșantionul social constituindu-l colectivul unui mare depozit de cartofi din preajma Capitalei, care dezvăluie comportamentul tiranic cu subalternii și poltron cu superiorii al ștabilor comuniști de diferite trepte, corupția generalizată, lașitatea obștească, surogatele triviale ale salvării din marasm și, deasupra a toate, imaginea stagnării și a stereotipiei cotidiene. Excesiv intitulată „roman", narațiunea oferă totuși o imagine concisă a ultimilor ani ceaușiști, puși în oglindă: șeful tiranic al depozitului, care se proclamă un Ceaușescu al locului, sfârșește linșat chiar în ziua fugii dictatorului. Cartea e și o replică la romanele oficiale care au idilizat „epoca de aur"; în ultimă analiză, o distopie. **D.** nu idealizează însă nici prezentul, cu zarva de libertăți ale proverbialei „tranziții" spre democrație și capitalism. Noile realități îi potențează resursele de observator acid aflat mereu la pândă și care acum descoperă alte fețe ale absurdului. Expresia completă a acestei viziuni este culegerea de proze scurte *Concetățenii lui Urmuz* (2007), care închegă un caleidoscop de figuri și scene decupate chirurgical. Autorul își găsește timp pentru a scrie scurt, și nu puține sunt schițele de nici măcar o pagină întreagă. Acută, satira nu devine nici aici a unui mizantrop intratabil. Trăitor în orașul de baștină al lui Urmuz, el își agrementează absurdul cu măcar un dram de umor și de dispoziție ludică, așa încât oricât de strigătoare la cer ar fi malformațiile morale ale tranziției, acestea nu fac din autor un profet al Apocalipsei. Și, deși timpul

nu pare a mai avea răbdare cu aberațiile noii epoci, naratorul deține destulă paciență spre a nu deveni un cioranian, chiar dacă nihilistul româno-francez se numără printre autorii lui favoriți. Lucrul se vede bine în cărțile așa-zicând tanatice: *Meseria de a muri* (2001) și *Moartea noastră cea de toate zilele* (2008). Scriitorul nu se cutremură nici de moartea în sine, nici de veșnicia ei, și nu este nici un filosof al liniștii de dincolo. Moartea drept „constituent al existenței" și ca „permanență difuză ca o umbră" (mottoul cules din jurnalul lui Radu Petrescu – un alt model al său) este ceea ce-l preocupă. În ultimă analiză, **D.** se vădește un vital și un activ.

SCRIERI: *Proze* (în colaborare cu Tudor Stancu și Dan Petrescu), București, 1985; *Sfârșitul epocii cartofilor*, Pitești, 1999; *Meseria de a muri*, București, 2001; *Concetățenii lui Urmuz*, postfață Radu Aldulescu, București, 2007; *Moartea noastră cea de toate zilele*, Iași, 2008; *Generația '80 văzută din interior*, București, 2010; *Cititorul de roman*, Pitești, 2010.

Repere bibliografice: *Trei, adică doi*, VTRA, 1985, 12; Constantin Dram, *(Ultra)scurte povestiri despre contemporanii noștri*, CL, 2007, 9; Gheorghe Grigurcu, *Un cimitir vesel*, RL, 2008, 39; Radu Aldulescu, *Scriind-contabilizând meticulos...*, VR, 2008, 10; Gabriela Gheorghișor, *„Generația '80 văzută din interior"*, RL, 2010, 25; Ion Zubașcu, *Generația '80 la 60 de ani*, VR, 2010, 7–8; Dan Perșa, *Curtea miracolelor scriitoricești*, ATN, 2011, 1; Magda Ursache, *Citind un cititor*, „Acolada", 2012, 9. ***N.M.***

DOMINIC, A. (pseudonim al lui Avram Reichman; 1.XII.1889, București – 4.XII.1942, București), poet, dramaturg. Originar dintr-o familie relativ înstărită, **D.** învaţă la şcoala evreiască Moira şi la liceul evanghelic (de limbă germană) din Bucureşti. După bacalaureat (1906) pleacă la Bruxelles şi, obligat de părinţi, urmează cursurile Facultăţii de Ştiinţe Juridice, obţinând titlul de doctor în drept. Trece apoi la Paris, unde, pe cât se pare, va fi susţinut şi licenţa în litere, iar după unele informaţii chiar doctoratul. Dar perioada pariziană îi oferă şi ocazia unei activităţi publicistice. Scrie destul de mult în periodicele moderniste, debutul său fiind legat de revista „La Société nouvelle" (1907). Pentru a-şi iscăli colaborările recurge la semnăturile A. Boumy, Marc Heina sau Konowalow. În ţară primul său text va fi tipărit în cotidianul „Adevărul" în 1908. După Primul Război Mondial practică avocatura, dar fără convingere, situaţia materială îngăduindu-i să se dedice literaturii. O primă plachetă de versuri, *Revolte şi răstigniri* (1920), în care sunt antologate versuri scrise între 1916 şi 1919, este urmată de drama *Sonata umbrelor* (1921), pe care Teatrul Naţional din Bucureşti o reprezintă în stagiunea 1920–1921 în regia lui C.I. Nottara, şi interpret al rolului principal alături de Lily Popovici-Dominic, soţia autorului. Textul, tradus în limba germană de Max Hochdorf, va fi pus în scenă de Heinz Goldberg la Neues Theater am Zoo din Berlin, aici rolurile principale fiind jucate de Conrad Veidt şi Else Heim, soţia lui Max Reinhardt. Dar ambele înscenări nu vor înregistra decât un succes de stimă. Câţiva ani mai târziu este secretar de redacţie şi scurt timp director la „Mişcarea literară" (1924–1925), revistă condusă o perioadă de Liviu Rebreanu şi la care colaborează E. Lovinescu, Tudor Vianu, Pompiliu Constantinescu, G. Bacovia ş.a. Versurile publicate aici sau în alte periodice – „Cronica" lui Tudor Arghezi, „Flacăra", „Capitala", „Cugetul liber", „Literatorul", „Salonul literar", „Puntea de fildeş", „Sburătorul" ş.a. – vor fi adunate, parţial, în cartea *Clopote peste adâncuri* (1927). Cu articole este prezent în „Lumea evree", „Ora" lui Pamfil Şeicaru, „Gândirea", „Umanitatea", „Cultura" ş.a. În diferite ocazii a afirmat că ar avea terminate dramele *Golgotha* şi *Iuda Iscarioteanul* şi romanul *Oameni de azi şi de totdeauna*, dar după 1930 nu a mai dat tiparului nici un volum.

Deşi a frecventat câţiva ani cenaclul revistei „Sburătorul", **D.** poate fi alăturat ca poet mai curând „neosimbolismului" (Mircea Scarlat). Înrâurite de lirica deceniului 1910–1920, versurile din reviste sau acelea alese pentru a fi incluse în cele două cărţi ale sale reflectă, într-o transcriere poetică uneori inspirată, alteori copleşită de tezism, preocupări specifice în primul rând intelectualităţii evreieşti a epocii. Unele, care depăşesc totuşi acest orizont de percepţie lirică, mai pot fi citite cu interes. Nu întâmplător, N. Iorga remarca poemul *Cântecul pomului.* **D.** îşi compunea poezia cu precădere pentru a fi recitată. Temele abordate sunt în chip predilect cele sociale, văzute din perspectiva propriei experienţe: libertatea individului, egalitatea dintre oameni sau dintre rase etc. Este o lirică a clamării, a nemulţumirii şi neliniştii, străluminată adesea de accente vizionare. E. Lovinescu o caracteriza adecvat, ca „un pumn crispat spre necunoscut". Dar energia necontrolată a protestului, relaţia prea directă, chiar prozaică, dintre discurs şi faptul actual, împreună cu o oarecare lejeritate a lexicului tind adesea să împingă rostirea poetului spre discursiv şi banal. Drama *Sonata umbrelor* este centrată pe o problematică aproape uzată încă de atunci: soarta artistului de geniu într-o societate puţin dispusă ori

inaptă să-l înţeleagă şi să-l preţuiască. Autorul se pricepe să-şi însufleţească personajele, compozitorul orb Ivan Nour, soţia acestuia, Elena, şovăitoare, nedreaptă, şi îmbogăţitul de război Traian Pandrea, necinstit, abuziv. Dialogurile, vii, incitante în mare măsură, însă lipsite de un gram de umor, succesiunea evenimentelor explică suficient interesul oamenilor de teatru pentru acest text. Dar şi aici lipseşte surdina pusă demonstraţiei exagerate, maniheismul îngrădind vizibil posibilele deschideri şi semnificaţii.

SCRIERI: *Revolte şi răstigniri*, Bucureşti, 1920; *Sonata umbrelor*, Bucureşti, 1921; *Schattensymphonie*, tr. Max Hochdorf, Potsdam, 1922; *Clopote peste adâncuri*, Bucureşti, 1927.

Repere bibliografice: I.C. [Ion Călugăru], *„Revolte şi răstigniri"*, SBR, 1920, 2; Şerban Bascovici, *„Revolte şi răstigniri"*, SBR, 1921, 37; Liviu Rebreanu, *Teatrul Naţional: „Sonata umbrelor"*, SBR, 1921, 51; *„Sonata umbrelor" la Berlin*, „Ilustraţia", 1922, 4; Perpessicius, *Opere*, III, *40–42*; Pompiliu Constantinescu, *„Clopote peste adâncuri"*, VL, 1927, 65; O.B. [Octav Botez], *„Clopote peste adâncuri"*, VR, 1928, februarie; Nichifor Crainic, *A. Dominic*, G, 1928, 8–9; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), II, *286–287*; Podoleanu, *60 scriitori*, *93–98*; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, *126*; Camil Baltazar, *Scriitor şi om*, Bucureşti, 1946, *47–55*; Ciopraga, *Lit. rom.*, *274–277*; I. Peltz, *A. Dominic*, RCM, 1971, 251; Crohmălniceanu, *Lit. rom. expr.*, *25–26*, *passim*; Nae Antonescu, *Reviste literare conduse de Liviu Rebreanu*, Bucureşti, 1985, *65–68*; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, *44*; Mirodan, *Dicţionar*, II, *111–132*. ***R.Z.***

DOMNUL DE ROUĂ, revistă care a apărut la Caracal, lunar, între 1 decembrie 1936 şi octombrie 1937, sub conducerea unui comitet, având redacţia şi administraţia la Liceul „Ioniţă Asan". *Cuvântul înainte* din primul număr este semnat de preotul I. Florescu, apoi, în numărul 3/1933, Aristide Popovici clarifică programul revistei în articolul *Ce vrem să fie „Domnul de rouă"*. Se publică poezii de Doina Bucur, Leontin Iliescu, Coca Farago, Radu Pârvulescu, Dimitrie Stănculescu, Victor Revent, I.C. Popescu-Polyclet, Ion A. Magnea (Ion Potopin), St. Mardaloescu, Paul Constant, Nellu Cristescu, Emil Vora, Sultănica Ionescu; cu proză scurtă intră în sumar Adrian Maniu, Lazăr Iacob, Mihail Lungianu, Sabina Papilian, St. Mardaloescu, iar cu fragmente de roman Victor Revent (*Gina Salcie*) şi Doina Bucur (*Ionică*). Se mai publică folclor, traduceri din literaturile italiană (Renato Fucini) şi franceză (Leconte de Lisle), critică literară (despre Ion Creangă, G. Topîrceanu sau despre romanul *Fără limită* al lui Victor Papilian). ***M.Pp.***

DOMOKOS János (14.X.1921, Macea, j. Arad – 23.VII.1987, Budapesta), traducător maghiar. Şi-a început studiile secundare la Arad, luându-şi bacalaureatul la Győr (Ungaria, 1941). Înrolat în 1944, dezertează şi, după o scurtă carieră politică la Győr, Debreţin şi Budapesta (1945–1950), lucrează, din 1951, la diferite edituri din Budapesta, pentru a rămâne definitiv la Editura Új Magyar (devenită în 1956 Európa), unde este mai întâi redactor-şef (din 1956), apoi, din 1965, director. Din iniţiativa lui **D.** au luat fiinţă colecţiile „Clasicii literaturii universale", „Biblioteca modernă" şi „Cartea milioanelor", în care au apărut şi peste o sută de opere literare româneşti transpuse în limba maghiară.

Ca traducător, **D.** s-a dedicat prozei româneşti din secolul al XX-lea, în special scrierilor lui Panait Istrati, Mihail Sadoveanu şi Mihail Sebastian. Operele lui Panait Istrati au devenit accesibile cititorilor de limbă maghiară în transpunerea lui **D.**, care, începând cu anul 1961, a realizat mai multe ediţii din proza acestuia. Ediţiile, apărute sub titluri diferite, la Budapesta sau la Bucureşti, conţin trei, patru sau mai multe povestiri şi romane ale lui Istrati; romanele *Codin*, *Cosma*, *Ciulinii Bărăganului* şi povestirile *Direttisimo*, *O noapte în bălţi* sunt publicate în versiunea lui **D.**, iar *Chira Chiralina* apare întotdeauna în versiunea maghiară realizată de Horváth Henrik încă din 1926. Din proza lui Mihail Sadoveanu **D.** transpune romanul *Locul unde nu s-a întâmplat nimic* (1962) şi câteva nuvele (*Ochi de urs*, *O mică cercetare*, *Hoţul*, *24 iunie*), apărute întâi în diferite periodice sau volume, apoi adunate într-o ediţie de opere alese realizată în colaborare (I–III, 1966). Din scrisul lui Mihail Sebastian a tălmăcit în 1965 romanul *Accidentul*.

Traduceri: Mihail Sadoveanu, *Medveszem* [*Ochi de urs*], Budapesta, 1960, *Kisvárosi csendélet* [*Locul unde nu s-a întâmplat nimic*], Budapesta, 1962, *Virágöböl* [*Nada florilor*], postfaţa trad., Budapesta, 1963 (în colaborare cu Lőrinczi László şi Réz Ádám), *Válogatott művek* [*Opere alese*], I–III, îngr. trad., Bucureşti, 1966 (în colaborare cu Ignácz Rózsa şi Kacsir Mária), *A balta. Kisvárosi csendélet* [*Baltagul. Locul unde nu s-a întâmplat nimic*], Bucureşti, 1967 (în colaborare cu Lőrinczi László); Panait Istrati, *Pusztai bogáncsok* [*Ciulinii Bărăganului*], Bucureşti, 1961, *Kyra Kyralina*, Budapesta, 1965 (în colaborare cu Horváth Henrik); *Román népballadák és népdalok* [*Balade şi cântece populare româneşti*], Bucureşti, 1961 (în colaborare cu V. András János); Mihail Sebastian, *Menedék* [*Accidentul*], Budapesta, 1965.

Repere bibliografice: Veres Péter, *A Baragán költője*, „Nagyvilág”, 1962, 6; Kakassy Endre, *Csöndes kisváros*, UTK, 1963, 32; Lendvay Éva, *Kisvárosi csendélet*, IGZ, 1963, 10; Baróti Pál, *Mihail Sadoveanu, „Válogatott művek”*, UTK, 1966, 40; Beke, *Fără interpret*, *344–351*. ***O.K.***

DOMOKOS Sámuel (16.III.1913, Ciugudu de Jos, j. Alba – 12.III. 1995, Budapesta), istoric literar, folclorist, bibliograf maghiar. Absolvent al Facultăţii de Filologie la Universitatea din Cluj, **D.** este profesor de liceu la Năsăud (1940–1944), Debreţin (1945–1946) şi la Budapesta (1947). Din 1948 este asistent, lector, apoi conferenţiar, şef de catedră, profesor la Catedra de limba şi literatura română a Universităţii „Eőtvös Loránd” din Budapesta. De aici s-a pensionat în 1978, dar a predat până în 1983 istoria literaturii române din secolul al XX-lea. Colaborează cu studii, articole şi recenzii din domeniul literaturii române la revistele din Ungaria „Filológiai Közlöny”, „Világirodalmi Figyeló”, „Helikon”, „Nagyvilág”, „Élet és Irodalom”, „Ethnographia”, „Studia Slavica”, „Acta Litteraria”, „Libertatea noastră”, „Foaia noastră”, „Din tradiţiile populare ale românilor din Ungaria”, precum şi la „Revista de folclor”, „Viaţa românească”, „Revista de istorie şi teorie literară”, „Steaua”, „România literară”.

D. cercetează literatura română din secolul al XIX-lea, folclorul românesc şi est-european, legăturile literare româno–maghiare şi traduce în limba maghiară din proza şi dramaturgia românească – Nicolae Bălcescu, I.L. Caragiale, Ion Creangă, Ion Agârbiceanu, Camil Petrescu, Liviu Rebreanu, Marin Preda, Nicolae Velea. În antologia literaturii universale, redactată de Kardos László, selectează textele şi semnează notele biografice ale scriitorilor din secolul al XIX-lea şi al XX-lea, prezentând douăzeci şi opt de autori români. Sub redacţia şi îngrijirea sa, însoţite de studii introductive, au apărut în limba maghiară antologii de versuri alese din A. Toma, Tudor Arghezi, Alexandru Macedonski, Lucian Blaga, Ion Pillat ş.a. La realizarea acestor volume au contribuit cu traduceri poeţi de frunte ai literaturii maghiare, cum sunt Áprily Lajos, Jékely Zoltán, Kányádi Sándor, Illyés Gyula, Szemlér Ferenc, Szilágyi Domokos, Garai Gábor, Kiss Jenó, Nagy László. După o serie de studii parțiale, în 1971 îşi publică monografia *Octavian Goga, a költő és műfordító*, lucrare din care apare în 1978 un extras şi în limba română (*Octavian Goga. Anii studenţiei. Traducerile*). A descoperit o serie de date noi, îndeosebi corespondenţa lui Goga cu Ioan Lupaş, documentele din arhiva cercului studenţesc „Petru Maior” şi, mai ales, procesele verbale ale şedinţelor la care a luat parte poetul, documentele de înfiinţare şi cele privind activitatea redacţională a revistei „Luceafărul”, notele la corectura traducerii sale după *Tragedia omului* de Madách Imre. De un interes documentar deosebit este lucrarea *Tipografia de la Buda* (1994), cu informaţii şi date noi despre tipărirea cărţilor în limba română în intervalul 1780–1848. De asemenea, **D.** a contribuit la cunoașterea relaţiilor literare româno–maghiare cu cele două volume ale bibliografiei maghiare a literaturii române, *A román irodalom magyar bibliográfiája*. Primul, editat în 1966, prelucrează materialul adunat din intervalul 1831–1960, cel de-al doilea, publicat în 1978, cuprinde datele dintre anii 1961 şi 1970. Tot de legăturile literare româno–maghiare se ocupă culegerea de studii *Magyar–román irodalmi kapcsolatok* (1985). Ca folclorist, cu o teză de doctorat susţinută în 1946, tratând comparativ balada haiducească de la noi în context est-european, **D.** a întocmit o antologie a baladelor haiduceşti din estul Europei (*Betyárok tüzénél*, 1959), a publicat o broșură (1963) și apoi un volum de basme populare culese de la povestitorul bilingv Vasile Gurzău din comuna Méhkerék (Micherechi), comitatul Békés (*Vasile Gurzău magyar és román nyelvű meséi*, 1968). Prezentând pentru prima oară repertoriul unui povestitor bilingv, textele oferă posibilităţi, necunoscute până atunci, de cercetare a relaţiilor folclorice româno–maghiare, de analiză a metodei şi psihologiei povestirii bilingve şi, totodată, de studiere a rolului şi importanţei unei personalităţi în păstrarea şi înnoirea tradiţiilor populare. Tot compuneri ale unui rapsod popular sunt „iertăciunile” la morţi incluse în lucrarea *Horele morţilor ale lui Teodor Sava* (1989).

SCRIERI: *A román irodalom magyar bibliográfiája* [*Bibliografia maghiară a literaturii române*], I–II, Bucureşti, 1966–1978; *Octavian Goga a költő és műfordító* [*Octavian Goga poetul şi traducătorul*], Bucureşti, 1971; ed. (*O. Goga. Anii studenţiei. Traducerile*), tr. Dan Culcer, pref. I.D. Bălan, Bucureşti, 1978; *Magyar–román irodalmi kapcsolatok* [*Legături literare maghiaro–române*], Budapesta, 1985; *Tipografia din Buda: contribuţia ei la formarea ştiinţei şi literaturii române din Transilvania la începutul secolului al XIX-lea*, tr. Maté Gábor şi Maria Voia, Gyula, 1994. **Culegeri:** *Méhkeréki néphagyományok. Vasile Gurzău meséi* [*Tradiţii populare din Méhkerék. Povestite de Vasile Gurzău*], Budapesta, 1963; *Vasile Gurzău magyar és román nyelvű*

meséi [*Poveşti povestite în limbile maghiară şi română de Vasile Gurzău*], Budapesta, 1968; *Horele morţilor ale lui Teodor Sava*, Budapesta, 1989. **Ediţii:** Nicolae Bălcescu, *Válogatott írásai* [*Scrieri istorice*], Budapesta, 1950 (în colaborare cu Köpeczi Béla); Tudor Arghezi, *Testamentom* [*Testament*], introd. edit., Budapesta, 1961; Alexandru Macedonski, *Titkos ország* [*Ţara secretă*], introd. edit., Budapesta, 1963; Lucian Blaga, *Mágikus virradat* [*Mirabila sămânţă*], introd. edit., Budapesta, 1965; Ion Pillat, *Pogány álmok* [*Poemele păgâne*], introd. edit., Budapesta, 1966; Lajos Áprily, *Tavaszi tüzek. Román költők versei – Focuri de primăvară. Culegere de poezie românească*, ed. bilingvă, Bucureşti, 1969; Al. Mitru, *Az Olümpovsz legendái* [*Legendele Olimpului*], tr. şi introd. edit., Bucureşti, 1983.

Repere bibliografice: Szalatnai Rezső, *Betyárok tüzénél*, „Nagyvilág", 1960, 1095–1097; Vita Zsigmod, *„A román irodalom magyar bibliográfiája"*, KOR, 1966, 12; Vasile Adăscăliţei, *O carte despre un povestitor bilingv*, IL, 1970, 4; Gáldi László, *„Vasile Gurzău magyar és román nyelvü meséi"*, „Filológiai Közlöny", 1970; Nagy Béla, *Les Contes de Vasile Gurzău en langue hongroise et en langue roumaine*, „Acta Litteraria", 1970, 12; Bustya Endre, *Uttörő monográfia és ami kimaradt belöle*, UTK, 1972, 5; Beke, *Fără interpret*, *269–283*; Nagy Pál, *„A román irodalom magyar bibliográfiája"*, IGZ, 1978, 11; *Rom. magy. ir. lex.*, I, *419–420*; Balotă, *Scriitori maghiari*, *455–462*; Gavril Scridon, *Finis coronat opus*, ST, 1995, 7–8; Otilia Hedeşan, *Dublu discurs folcloric*, O, 2003, 9; Datcu, *Dicţ. etnolog.*, *333*; Munteanu, *Românii–Ungaria*, II, *147–148*. ***O.K.***

DOMŞA, Aurel C. (26.IX.1868, Blaj – 22.XI.1938, Blaj), prozator. Este fiul Anei (n. Balint) şi al lui Isidor Domşa, compactor la tipografia seminarială blăjeană. Urmează în oraşul natal cursurile şcolii primare şi ale liceului, pe care îl termină în 1885. Din 1889 este şi absolvent al Seminarului Teologic, un an mai târziu fiind hirotonisit preot. Cancelist mitropolitan, apoi contabil al Administraţiei Centrale Capitulare, „catehet" la Şcoala de Fete (1894–1905), tânărul cleric urcă încet treptele ierarhice pentru a fi numit, în 1922, protopop al Blajului. Din 1891 începe să scrie la gazeta bisericească „Unirea", iar între 1900 şi 1912 o conduce în calitate de redactor responsabil şi editor. Pentru articolul *Aniversară*, publicat în mai 1906, în care sublinia semnificaţiile politice ale Adunării Naţionale de pe Câmpia Libertăţii din 3/15 mai 1848, este condamnat la opt luni de închisoare şi la o amendă de 1 200 de coroane. A condus timp îndelungat despărţământul blăjean Astra şi, la înfiinţarea, în 1935, a Sindicatului Ziariştilor Ardeleni, devine membru de onoare al acestuia. S-a numărat, de asemenea, printre membrii Consiliului Naţional Român din 1918.

D. a colaborat la „Familia" (semnând unele contribuţii cu pseudonimul Moise), la „Minerva" din Bistriţa, la „Vatra", „Cultura creştină", „Calendarul revistei «Lumea ilustrată»", „Calendarul «Unirii»", „Tribuna" din Sibiu ş.a. Publicistica lui, alcătuită din articole politice şi culturale şi destinată să susţină, în termeni ponderaţi, cu argumentare pertinentă, drepturile românilor transilvăneni, nu şi-a păstrat, cu trecerea timpului, interesul pe care îl trezea în anii de la începutul secolului trecut. O „disertaţie", *Poetul Coşbuc*, din 1897, este demnă de menţionat prin faptul că **D.** încearcă, între primii comentatori, o privire generală asupra activităţii scriitorului. „Schiţele uşoare", cum potrivit îşi caracterizează singur proza strânsă în volum sub titlul *Floricele de câmp* (1904), sunt tablouri sumar trasate ale satului românesc de pe valea Târnavelor. Situate mai aproape de povestirea folclorică decât de aceea cultă, au reţinut atenţia prin inserţia de autentic, de experienţă trăită, de relatare directă. Dar expresia nu este supravegheată suficient, prozatorul ezită între intuiţii promiţătoare şi soluţii facile, ratând adesea acolo unde ar fi putut să izbândească. Disponibilităţile omului de cultură, ale preţuitorului de literatură s-au dezvăluit însă fericit în relaţiile cu scriitorii din Regat, dar mai ales cu cei transilvăneni. Prieten cu George Coşbuc, cu Octavian Goga ş.a., el era apreciat de I.L. Caragiale, pe care l-a şi găzduit, sau de N. Iorga. În această ipostază, influenţa lui asupra numeroaselor serii de absolvenţi ai Seminarului, care au împânzit satele ardelene, unii alegând şi calea scrisului, a fost incontestabilă.

SCRIERI: *Poetul Coşbuc*, Blaj, [1897]; *Floricele de câmp*, Blaj, 1904.

Repere bibliografice: Nicolae Cosma, *Dascălii Blajului*, 1940, *128*; Brateş, *Oameni*, *89–90*. ***R.Z.***

DONGOROZI, Ion (4.I.1894, Tecuci – 19.V.1975, Bucureşti), prozator. Este fiul Ecaterinei şi al lui Dionisie Dongorozi. A absolvit în 1913 Liceul „V. Alecsandri" din Galaţi şi a urmat, după război, Facultatea de Litere şi Filosofie din Bucureşti, obţinând licenţa în litere şi filosofie. Este profesor la Colegiul Naţional „Carol I" şi la Liceul Militar „D.A. Sturdza" din Craiova. În 1926 şi 1927 a îndeplinit funcţia de director al Teatrului Naţional craiovean, prilej de a încerca măsuri ambiţioase de îmbunătăţire a repertoriului. Prefect, scurt timp, al judeţului Caraş, s-a arătat preocupat de cultură şi a condus revista „Vatra Banatului", apărută la Oraviţa,

în 1932. A fost apoi profesor în București, precum și consilier în Ministerul Educației. **D.** a devenit, după Primul Război Mondial, unul din animatorii vieții culturale și literare craiovene. A participat la întemeierea periodicelor „Foaia pentru popor" (1921–1922) și „Năzuința" (1922–1929). Împreună cu Al. C. Calotescu-Neicu și C.Ș. Făgețel, a fost director al publicației „Vatra" (1929–1930). Ajutat de câțiva profesori din Craiova, a editat în 1930–1931, „Școala secundară". A publicat numeroase articole pe teme de pedagogie și învățământ. În literatură **D.** a intrat în 1920, când a început să publice în „Ramuri", apoi în „Convorbiri literare". A continuat să colaboreze, în special cu nuvele și schițe, la „Adevărul literar și artistic", „Cultura poporului", „Universul literar", „Duminica poporului", „Viața literară", „Cele trei Crișuri", „Scrisul românesc", „Curentul" ș.a. După al Doilea Război Mondial a publicat în „Libertatea" ș.a. Prima carte, *Cum s-a despărțit tanti Veronica*, îi apare în 1922.

Prozator de respirație scurtă, **D.** s-a remarcat prin numeroase schițe și nuvele, adunate într-o impresionantă serie de volume. După *Cum s-a despărțit tanti Veronica* au urmat *Filimon Hâncul* și *La hotarul dobrogean* în 1924, apoi, într-o cadență spornică, *Însăilări* (1925), *Signor Berthelotty* și *Socoteli greșite* (1926), *Examen de bacalaureat* (1928), *Ancheta* (1930), *Monumentul eroilor* și *Țucu* (1931), *Reprezentație de adio* (1932), *Belfer îndrăgostit* (1934). Scriitor moralist, autorul apelează frecvent la satiră. Cele mai reușite povestiri sugerează eșecul inocenței, motiv care îl apropie de I. Al. Brătescu-Voinești. De acesta îl deosebește totuși accentul pus pe ironie și sarcasm. Personajele sunt antrenate în intrigi meschine, prozaice, cele care nu se pot adapta fiind excluse. Grotescul se datorează cel mai adesea unilateralității caracterologice. Prozatorul este atras de situațiile comune și descrierile exacte. Biografia personajului este prezentată în amănuntele ei dizgrațioase, în comportamentele duplicitare sau acțiunile veroase. Domină dialogul, pentru care prozatorul atestă o înzestrare deosebită: schimburile de replici sunt vii, deși nu o dată cad în verbiaj. Creator de atmosferă, **D.** are în vedere mai ales defectele politicianismului, așa cum se vădesc ele în lumea orașului. A scris și un roman, *Vâltori* (1958), subminat însă de inconsistență și de falsitatea tramei epice. În anii '50 a tradus din limba rusă, în colaborare, din L. Davîdov și Boris Galin.

SCRIERI: *Cum s-a despărțit tanti Veronica*, Craiova, 1922; *Filimon Hâncul*, București, 1924; *La hotarul dobrogean*, Craiova, 1924; *Surpriză*, București, f.a.; *Pacostea*, București, 1924; *Însăilări*, Craiova, 1925; *Povestirile lui Conu Costaki Stupcan*, Craiova, 1925; *Signor Berthelotty*, Arad, 1926; *Socoteli greșite*, Craiova, 1926; *Examen de bacalaureat*, Craiova, 1928; *Amintiri*, București, f.a.; *Ancheta*, Craiova, 1930; *Monumentul eroilor*, București, 1931; *Țucu*, Craiova, 1931; *Reprezentație de adio*, Craiova, 1932; *Belfer îndrăgostit*, Craiova, 1934; *Escapada*, Craiova, 1935; *Castelul preutesei*, Craiova, 1942; *Chipuri de copii*, București, 1944; *Împăcare*, București, 1947; *A deraiat un expres*, București, 1957; *Vâltori*, București, 1958; *Stea de cinema*, îngr. și postfață George Muntean, București, 1971.

Repere bibliografice: Lovinescu, *Scrieri*, V, *76–77, 203;* Perpessicius, *Opere*, II, *266–267, 303–305,* IV, *29–33, 168–170,* XII, *223–224, 493–494;* Constantinescu, *Scrieri*, II, *465–470;* Călinescu, *Opere*, I, *820–821*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *838*, *Ist. lit.* (1982), *923*; Gh. Anca, *Ion Dongorozi*, LCF, 1967, 28; Crohmălniceanu, *Literatura*, I (1972), *375–376*; George Muntean, *Ion Dongorozi octogenar*, RL, 1974, 1; Ornea, *Tradiționalism, 487–489*; Firan, *Profiluri*, I, *269–271*; *Dicț. scriit. rom.*, II, *118–121*. ***D.M.***

DONICI, Alecu (Alexandru) (19.I.1806, Bezin, azi Donici – Orhei – 20.X.1865, Piatra Neamț), fabulist, traducător.

Născut într-o familie boierească, **D.** este unul din cei patru copii ai Elenei (n. Lambrino) și ai lui Dimitrie Donici (frate cu Andronache, vestit pravilist). Învață acasă, cu dascăli tocmiți anume, iar în 1819 este trimis la Liceul Militar din Petersburg. Prin 1821–1822 familia se mută la Chișinău, unde se găsea, în exil, și Pușkin. În pofida legendei, e puțin probabil ca **D.** să-l fi cunoscut pe autorul poemului *Țiganii*, poem pe care avea să-l transpună în românește. Absolvind liceul după cinci ani, cu gradul de sublocotenent, este repartizat la un regiment din Ekaterinburg; la începutul lui 1826 își dă demisia. În 1829 era funcționar în administrația civilă, iar după doi ani asesor la Judecătoria Civilă din Chișinău. În 1835 se mută la Iași, unde lucrează pentru Epitropia Școlilor, după care, în 1841, se stabilește la Piatra Neamț, ulterior la Iași. De acum înainte va îndeplini diferite funcții în magistratură (asesor al Curții de Apel din Iași, președinte al Divanului de Întărituri),

devenind şi membru al Divanului Obştesc. Nepărtaş la mişcarea de la 1848, aga e, în schimb, activ în viaţa culturală a Moldovei. În 1855 este numit, împreună cu C. Negruzzi şi Gh. Asachi, în comitetul de conducere al Teatrului Naţional din Iaşi. Pregătise pentru tipar o ediţie amplă din fabulele sale, care nu a mai apărut.

Fabulist prin excelenţă, înclinat spre umor şi ironie, **D.** datorează nu puţin contactului cu literatura rusă. Opera lui e alcătuită îndeosebi din traduceri, adaptări, localizări, făcute cu aplicaţie. Era un versificator îndemânatic, având şi momente de virtuozitate. În versuri este şi cântecelul *Căruţa poştei*, care avea să circule mult, fiind pus şi pe note. Atribuită lui Puşkin, poezia pare mai curând o traducere după un scriitor rus încă neidentificat. A mai tălmăcit, trimiţând-o revistei „Dacia literară", povestirea romantică *Tunsul* de A.F. Veltman (semnată cu pseudonimul Radu Curălescu); tălmăcirea va apărea integral în „Calendarul pentru poporul românesc". Iscălind A. Dio, transpune o nuvelă a scriitorului polonez Osip Senkowski, *Toată viaţa femeiască în câteva ceasuri* (1840). În cooperare cu C. Negruzzi, traduce, cu unele libertăţi faţă de original, *Satire şi alte poetice compuneri* de Antioh Cantemir (1844). **D.** a fost un scriitor popular, mai ales datorită stilului său vioi, clar şi accesibil. Era un colaborator apreciat al publicaţiilor epocii: „Albina românească", „Foaie pentru minte, inimă şi literatură", „Dacia literară", „Curierul românesc", „Curier de ambe sexe", „Propăşirea", „Zimbrul", „Almanah pentru învăţătură şi petrecere", „România literară", „Revista română". Poeziile lui, cu accent patriotic, satiric sau meditativ, sunt lipsite de pretenţii. O comedie originală, nesemnată şi netipărită, compusă prin anii 1835–1840, îl poate aşeza pe autor printre primii noştri dramaturgi. Consacrat ca fabulist, **D.** se bucură în timpul vieţii de multă preţuire; M. Eminescu, în *Epigonii*, îl numeşte „cuib de-nţelepciune". Se pare că prepara pentru tipar o culegere din opera lui I. A. Krîlov. A prelucrat şi a localizat fabule aparţinând lui A.E. Izmailov şi I. I. Dmitriev. De multe ori impresia de creaţie originală se impune: ambianţa devine în bună parte una a realităţilor autohtone, morala e schimbată uneori în sensul dorit de autorul român, care, în plus, foloseşte expresii şi proverbe autohtone în locul celor ruseşti. Fabulele neîndatorate cuiva sunt puţine (cinci la număr) şi deloc mai reuşite decât cele localizate. Greoi în primii ani, cu o exprimare zgrunţuroasă şi cam în afara regulilor prozodiei, **D.** se impune treptat ca un fabulist agreabil, cu stilul său familiar şi curgător, concis şi de o atrăgătoare simplitate.

SCRIERI: *Fabule*, I–II, Iaşi, 1840; ed. 2, I–II, Iaşi, 1842; *Fabule*, pref. C. Negruzzi, Iaşi, f.a.; *Culegere de fabule*, Bucureşti, 1895; *Fabule*, pref. Emil Boldan, Bucureşti, 1950; *Fabule*, îngr. Valeriu Ciobanu, pref. Emil Boldan, Bucureşti, 1956; *Opere*, îngr. Isac Grecul, introd. Gheorghe Bogaci, Chişinău, 1966; *Opere*, introd. Lazăr Ciobanu, Chişinău, 1975; *Fabule*, îngr. şi postfaţă Pavel Balmuş, Chişinău, 1988; *Scrieri*, Cluj-Napoca, 2007. **Traduceri:** A.S. Puşkin, *Ţiganii*, Bucureşti, 1837; Osip Senkowski, *Toată viaţa femeiască în câteva ceasuri*, Iaşi, 1840; Antioh Cantemir, *Satire şi alte poetice compuneri*, Iaşi, 1844 (în colaborare cu C. Negruzzi); A.F. Veltman, *Tunsul*, în *Scrieri*, Cluj-Napoca, 2007, *293–325*.

Repere bibliografice: Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *249–251*, *Ist. lit.* (1982), *279*; Haneş, *Scriitorii*, *26–35*; Popovici, *Romant. rom.*, *443–444*; G. Bezviconi, *Contribuţii la istoria relaţiilor româno–ruse*, Bucureşti, 1962, *282–285*; Gheorghe Bogaci, Isac Grecul, *Alexandru Donici*, Chişinău, 1966; Gheorghe Cincilei, Vasile Ciocanu, *Donici, cuib de-nţelepciune*, Chişinău, 1968; *Ist. lit.*, II, *401–404*; Gheorghe Bogaci, *Pagini de istoriografie literară*, Chişinău, 1970, *38–48*; *Dicţ. lit. 1900*, *295–296*; Sanda Radian, *Măştile fabulei*, Bucureşti, 1983, *98–103*, *passim*; Scarlat, *Ist. poeziei*, I, *342–343*; *Dicţ. esenţial*, *263–264*; *Dicţ. Chişinău*, *221–222*; Ursu, *Alte contribuţii*, *309–334*. ***F.F.***

DONICI, Leon (5.VI.1887, Chişinău – 26.V.1926, Paris), prozator, publicist.

Este fiul Domnicăi (n. Donici) şi al lui Mihail Dobronravov, secretar al Consistoriului din Chişinău; e frate cu traducătorul Radu Donici. Familia lui **D.** număra câteva generaţii de clerici şi era cunoscută pentru sentimentele şi activităţile proromâneşti. Pe linie maternă viitorul scriitor se înrudea cu fabulistul Alecu Donici. Înscris în matricolele şcolare cu numele Dobronravov Leonid, se va lansa şi se va impune ca literat sub semnătura Leon Dobronravov-Donici. După absolvirea şcolii parohiale din Chişinău, continuă studiile la Seminarul Teologic din Sankt Petersburg (1901–1907) şi la Facultatea de Drept din Iurievsk (Dorpat), absolvind însă la Sankt Petersburg, unde obţine în 1912

licența. Ziarist la Sankt Petersburg, simpatizant al partidelor Socialist Revoluționar și Cadet, publică o serie de satire politice privitoare la protagoniști și la evenimente legate de revoluția rusă. În 1917 i se interzice revista pe care o conducea, „Bez lișnih slov", și la începutul lui 1919 este nevoit să emigreze, cu destule peripeții, în România, mai întâi la Chișinău, din 1922 la București. Începe să scrie în limba română, pe care o vorbea din copilărie, colaborând, între 1919 și 1925, cu proză, memorii, portrete literare, cronici artistice, traduceri la mai multe periodice, între care „Adevărul literar și artistic", „Basarabia", „Cugetul românesc", „Cuvântul", „Dreptatea" (Chișinău), „Flacăra", „Gândirea", „Hiena", „Sfatul Țării" (Chișinău), „Țara noastră", „Universul", „Viața românească" ș.a. La Chișinău face parte din direcția Teatrului Național și i se reprezintă câteva piese. În august 1924 pleacă la Paris, unde scrie în ziarele emigrației ruse și conduce, alături de Grigori Alexinski, ziarul „Rodnaia zemlia" („Le Pays natal"), apărut în 1926. Moare la doar treizeci și nouă de ani, în spitalul Saint-Louis din Paris. Nichifor Crainic, sprijinit de Octavian Goga, întreprinde demersurile necesare ca trupul lui **D.** să fie adus și reînhumat la Chișinău, potrivit dorinței scriitorului.

D. debutează cu o povestire, *În căutarea veșnicului adevăr* (1909, în limba rusă), publicată în revista „Ruski palomnik" din Sankt Petersburg. În scurt timp devine cunoscut și apreciat în cercurile literare petersburgheze, consacrarea aducându-i-o nuvela *Mon plaisir*, scriere manifest anticlericală apărută în 1911, în presa de limbă rusă și tradusă apoi în germană. Anul 1913 se dovedește a fi unul fast pentru **D.**: el obține un succes răsunător cu romanul *Novaia bursa*, în care continuă, cu accente de critică incisivă, rechizitoriul la adresa moralității dubioase a clerului rus. Cronici elogioase, între care cele semnate de A.G. Plehanov și Maxim Gorki, un interes fără precedent manifestat de cititori, care determină apariția a șaptesprezece ediții, toate epuizate, transpunerea întâi în germană și polonă, apoi și în alte limbi, îl situează printre scriitorii de renume. Tălmăcit în limba română de G.M. Ivanov și prefațat de Adrian Maniu, romanul va fi tipărit la București în 1929. Urmează tot un roman în limba rusă, *Apele mici*, tipărit în „Zavetî" (1914), interzis de autorități, iar în 1915 culegerea de nuvele *Floare amară* (transpunerea în românește, aparținând tot lui G.M. Ivanov, se editează în 1930) și volumul de publicistică *Funingine și fum* (1917). Dintre nuvelele apărute în revistele din România, rețin atenția cu deosebire *Marele Archimedes* (citită în cenaclul Sburătorul și publicată în „Viața românească", iunie 1922), surprinzătoare, necruțătoare proiecție preorwelliană a societății sovietice din primii ei ani, *În drum spre Emaus* („Dreptatea", 1921), interpretând cu sugestivă simplitate un episod biblic, *Părintele Maurichie* („Flacăra", 1922), *Anticrist* („Flacăra", 1923). E o proză care valorifică deopotrivă realitatea și visul, beneficiind de o scriitură alertă, s-ar spune modernă. **D.** mai publică, în „Îndreptarea", un fragment din comedia *Nuvela de comandă,* scrisă împreună cu Vasile Savel. Piesa va fi înaintată Comitetului de lectură al Teatrului Național din București în 1925, dar nu este consemnată reprezentarea ei. În 1924, într-o scurtă ședere la Chișinău, traduce în limba rusă *O scrisoare pierdută* de I.L. Caragiale. Dintre scrierile în limba română ale lui **D.** cea mai importantă rămâne *Revoluția rusă. Amintiri, schițe, impresii*, apărută în 1923. Este o carte-document, cuprinzând memorii, mărturii și comentarii despre oameni și întâmplări din timpul revoluției ruse. Modalitatea de relatare reportericească este preponderentă. Faptele sunt folosite ca argumente în demonstrația net antisovietică a autorului, oamenii sunt definiți prin caracterizări oscilând între fișă de stare civilă și anecdotă, prin aprecieri incisive, prin portrete trasate nervos, uneori caricatural. Sunt surprinse cu relevabilă forță de evocare imaginea coșmaresc-apocaliptică a dezagregării unei societăți, procesul de compromitere a noțiunilor elementare de civilizație, proliferarea violenței, a jafului și imposturii, instaurarea unei pseudoordini întemeiate pe delațiune, abuz, corupție, declarativism calp. Este etalată o paradă a principalilor plenipotenți, de la Lenin și Troțki până la Kerenski („Napoleon fără un sfert de oră", parvenitul al cărui prim gest revoluționar a fost să se mute în palatul imperial), consemnându-se și conflictele de idei dintre „moderații" gen Plehanov și „excesivii" gen Maxim Gorki. Calitățile literare ale acestei scrieri cu caracter memorialistic sunt relativ modeste, însă gradul de interes durabil pe care îl prezintă nu poate fi pus la îndoială. Alt roman, început în Rusia cu titlul *Monahul* și continuat la Paris sub noul titlu *Cneazul veacului*, despre care familia fusese anunțată că a fost încheiat, nu s-a păstrat decât fragmentar. Lucrarea își propunea un amplu portret de caracter al aproape legendarului Pobedonoștev, prim-procuror al Sfântului Sinod rus.

SCRIERI: *Revoluția rusă. Amintiri, schițe, impresii*, București, 1923; ed. 2, București, 1928; ed. pref. Iurie Colesnic, Chișinău, 1992; ed. îngr. Rodica Pandele, postfață Ov. S. Crohmălniceanu, București, 1996; *Noul seminar*, tr. G. M. Ivanov, pref. Adrian Maniu, București, 1929; *Floare amară*, tr. G.M. Ivanov, București, 1930; *Marele Archimedes*, îngr. și pref. Ana-Maria Brezuleanu, București, 1997.

Repere bibliografice: E. Lovinescu, *Moartea lui Leon Donici*, SBR, 1926, 6; Iorga, *Oameni*, III, *225–227*; Ibrăileanu, *Opere*, X, *365–367*; Perpessicius, *Opere*, XII, *365–369*; Călinescu, *Opere*, I, *452–455*; George Dorul Dumitrescu, *Viața și opera lui Leon Donici*, Chișinău, 1936; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *883*, *Ist. lit.* (1982), *969*; G. Bezviconi, *Scriitorul Leon Donici*, Iași, 1942; Colesnic, *Basarabia*, I, *42–51*; Mircea Anghelescu, *Martorul revoluției*, LCF, 1996, 12; Ana-Maria Brezuleanu, *Istoria unei cărți*, RL, 1996, 24; Sava Pânzaru, *Leon Donici-Dobronravov (1887–1926). Schiță de portret*, RLSL, 1997, 2; Alexandru George, *Iarăși un triptic*, LCF, 1997, 46; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, *89–91*; Liviu Grăsoiu, *Recuperare târzie, dar necesară*, VR, 1998, 7–8; Teodor Vârgolici, *Leon Donici, redivivus*, ALA, 1998, 428; *Dicț. scriit. rom.*, II, *122–124*; Cimpoi, *Critice*, II, *105–108*; Burlacu, *Lit. rom. Basarabia*, *152–161*; L. Porubin, *Taina Marelui Archimedes. Eseu despre proza lui Leon Donici*, Chișinău, 2009; Nicolae Scurtu, *Câteva noi contribuții despre Leon Donici*, „Litere", 2010, 5–6; ***C. P.***

DONICI, Radu (Rostislav) (1.VIII.1908, Sankt Petersburg – ?), traducător. Este fiul Domnicăi (n. Donici) și al lui Mihail Dobronravov, secretar al Consistoriului din Chișinău; e frate cu prozatorul Leon Donici. A tradus mult, îndeosebi din literatura rusă și sovietică, publicând în „Ilustrațiunea română", „Adevărul literar și artistic", „Universul", „Sfarmă-Piatră", „Viața Basarabiei", „Porunca vremii", „Ideea liberă", „Vremea", „Gazeta Basarabiei", „Universul literar", „Timpul", „Seara", „Viața", „Papagalul", „Magazinul copiilor" ș.a. Autorii din care tâlcuiește sunt, printre mulți alții, Arcadi Avercenko, Konstantin Balmont, Aleksandr Blok, Ivan Bunin, F.M. Dostoievski, Ilya Ehrenburg, Serghei Esenin, Konstantin Fedin, Vsevolod Garșin, Vladimir Kataev, Aleksandr Kuprin, Dmitri Merejkovski, V. Nemirovici-Dancenko, Lidia Seifulina, Mihail Zoscenko, dar și Karel Čapek, Fenimore Cooper, Knut Hamsun, Branislav Nusić, Stanisław Przybyszewski, Kazimierz Tetmayer. A transpus în românește comediile *Bani turbați* (împreună cu Al. Kirițescu), *Femei în robie, Sărăcia nu e viciu, Vinovați fără vină* de A.N. Ostrovski, *Tinerețe* de Vladimir Șkvarkin. În volum i-au apărut tălmăciri din N.V. Gogol, Lev Tolstoi, N.S. Leskov, Vladimir Korolenko, A.P. Cehov, Maxim Gorki, A.N. Tolstoi, Mihail Arțîbașev, Aleksandr Ceakovski, Iuri Efremov, Anatoli Kalinin, Aleksandr Korneiciuk, Xenia Lvova, A.S. Makarenko, Vladimir Nabokov-Sirin, Aleksandr Peregudov, Natan Rîbac, K. Treniov, V.V. Veresaev. Preferatul lui **D.** este Arcadi Avercenko. Din alte literaturi realizează, singur sau în colaborare, versiuni ale unor scrieri de Hervey Allen, Martin Andersen Nexö, Krishan Chandar, Upton Sinclair. Deși li s-a reproșat că păstrează întorsături de frază din originalul rusesc sau mai șchioapătă în folosirea timpurilor, versiunile lui **D.** au meritul fidelității și o anume acuratețe. A mai tradus cărți de muzicologie, arhitectură, pedagogie, medicină.

Traduceri: Upton Sinclair, *Iubire*, ed. 2, București, 1926; Arcadi Avercenko, *Povestirile unui cinic*, București, 1937, *Manual pentru leneși*, București, 1938, *Serviciu prietenesc*, București, 1939; A.P. Cehov, *Bârfeala*, București, 1939, *Ghinion*, București, 1945; Vladimir Korolenko, *Muzicianul orb*, București, 1939; Vladimir Nabokov-Sirin, *Camera obscură*, București, 1940; Mihail Arțîbașev, *Familia Diki* (*Săbaticii*), București, 1941; Fenimore Cooper, *Leii de mare*, București, 1942; Hervey Allen, *Cavalcada*, București, 1942; N.V. Gogol, *Portretul*, București, 1944, *Mantaua. Povestiri din Petersburg*, pref. Tatiana Nicolescu, București, 1962 (în colaborare cu Eusebiu Camilar și Ada Steinberg), *Suflete moarte*, ed. 5, pref. Nina Vucolov, București, 1987 (în colaborare cu Tudor Arghezi, Ionel Țăranu și Iancu Linde); Aleksandr Korneiciuk, *Misiunea lui mr. Perkins în țara bolșevicilor*, București, 1945; K. Treniov, *Liubov Iarovaia*, București, 1945; Anatoli Kalinin, *Cazacii*, București, 1945; Maxim Gorki, *Copiii soarelui*, București, 1945, *Varenka Olesova și alte nuvele*, București, 1945 (în colaborare cu Livia Storescu); Aleksandr Ceakovski, *A fost la Leningrad…*, București, 1946; Alexei Tolstoi, *Petru I*, I–III, pref. Silvian Iosifescu, București, 1946–1948, *Opere alese*, I, București, 1957 (în colaborare cu Al. St. Medeleni); Ilya Ehrenburg, Vasili Grosman, Lev Ozerov, Vladimir Lidin, *Cartea neagră*, I, București, 1948; N.S. Leskov, *Sentinela*, București, 1949; Iuri Efremov, *Cornul alb*, București, 1949; Iuri Gherman, *Povestiri despre Felix Dzerjinski*, București, 1949; A.S. Makarenko, *Cartea pentru părinți*, București, 1950, *Steaguri pe turnuri*, București, 1950, *Proză și scenarii literare*, București, 1958, *Povestiri și schițe. Articole despre literatură. Corespondența cu Maxim Gorki*, București, 1959 (în colaborare cu Lucia Demetrius); V.V. Veresaev, *Însemnările unui medic*, București, 1951 (în colaborare cu Livia Storescu); Xenia Lvova, *Crește pădurea…*, București, 1952; L.N. Tolstoi, *Ana Carenina*, I–II, pref. Mihai Novicov, București, 1950 (în colaborare cu Mihail Sevastos); Martin Andersen Nexö, *Nuvele*, București, 1953 (în colaborare cu T. Aurelian), *Biletul de loterie*, București, 1956

(în colaborare cu Elena Turtureanu); Natan Rîbac, *Rada din Pereiaslav*, pref. Eugen Schileru, Bucureşti, 1954 (în colaborare cu Al. St. Medeleni); Aleksandr Peregudov, *În anii de demult*, Bucureşti, 1956 (în colaborare cu Mircea Alexandrescu); Krishan Chandar, *Când vorbesc statuile*, pref. Al. Săndulescu, Bucureşti, 1956 (în colaborare cu Irina Negură); Liubov Solovţova, *Giuseppe Verdi*, Bucureşti, 1960.

Repere bibliografice: Florin Faifer, *Traducătorul*, CL, 1999, 4. ***F.F.***

DONNA, Gabriel (pseudonim al lui Nicolae N. Urdăreanu; 20.VI.1877, Iaşi – 1944), poet, traducător. Este fiul Nataliei şi al lui Nicolae Urdăreanu, locotenent. Şi-a început studiile secundare în Bucureşti, la Colegiul „Sf. Sava", continuându-le în Craiova, la Liceul „Carol I", unde îi are colegi pe N.M. Condiescu şi pe Victor Anestin. A terminat până la urmă liceul militar şi s-a înscris apoi la şcoala de ofiţeri. În 1913, pe când era administrator-căpitan, demisionează din armată, devenind inginer hotarnic. Primele versuri, iscălite R. Urdăreanu şi Romulus U., îi apar în 1895, în revista liceenilor craioveni „Freamătul". Cu pseudonimele Gabriel Donna şi, mai rar, Serafitus şi Seraphitius, colaborează la reviste patronate de Al. Macedonski – „Vieaţa nouă", „Literatorul", „Carmen", „Ileana", „Hermes", dar şi la „Foaia populară", „Epoca", „Noua revistă română", „Convorbiri critice", precum şi la unele periodice conduse de Victor Anestin – „Tribuna familiei", „Ţara literară şi populară", „Orion", „Tribuna" ş.a. Placheta de debut, *Câteva strofe*, apărută în 1898, este urmată de *Sonete Uraniei* (1902) şi de *Marginalia* (1911). Anunţa tot atunci alte volume de versuri (*Ad Coelum, Pensieri prohibiti*) şi de schiţe (*Peisagii sufleteşti*), un roman *(Confesiunea lui Cantemir*) şi tălmăciri. Dar abia peste trei decenii văd lumina zilei versiunile la *Sonete* de Shakespeare (1940) şi florilegiul *Poeme romantice. Sonete Uranii şi altele* (1942). Acestea, dar mai ales prezentarea lui **D.** în antologia *Din poezia noastră parnasiană* a lui N. Davidescu, în 1943, determină o adevărată redescoperire a poetului.

D. este inclus de Alexandru Macedonski, în „Vieaţa nouă" din 1898, printre cele „cinci frumoase stele" de curând ivite (alături de Gr. Pişculescu – Gala Galaction, Nelly – N.D. Cocea, Iuliu Dragomirescu şi Mihail Sadoveanu), dar *Câteva strofe*, cuprinzând juvenilă lirică erotică, nu se detaşează în fapt de producţia minoră a vremii. O anume acurateţe a versificării releva totuşi travaliu, dovedit apoi şi în traduceri din Leconte de Lisle, E.A. Poe, Paul Verlaine. Un incontestabil progres aduce volumul *Sonete Uraniei*. Autorul vădeşte o sensibilitate deosebită faţă de lumea astrelor, faţă de imensitatea cosmică şi de misterele ei, iar studiile astronomice, întreprinse cu patimă, îi vor îmbogăţi lexicul cu sonorităţi insolite, dar şi cu percepţii noi, ce vor da substanţă reflexivităţii sale. De aceea, nu de puţine ori, descriptivul, în formă îndelung cizelată, parnasiană, se converteşte în sugestie, simbolistă, a unui spaţiu infinit, misterios, clocotind de energie în aparenţa lui inertă, precum în *Mi Cephei*, *Orionul*, *Palidul Selene*, *Nebuloasa din Andromeda*, ori a unui fascinant „Nord letargic", iluminat de fastuoase aurore boreale. Ulterior **D.** a încercat să-şi diversifice inspiraţia în câteva elegii erotice şi meditaţii, îndeobşte discursive, diluate. Notabile mai sunt câteva sonete (*Lui Ludovic II al Bavariei*, *Învinsul*, *Semper idem*…) şi poemul *Statuia*, deseori antologat. Traducerea sonetelor shakespeariene este şi ea meritorie, în ciuda câtorva deficienţe, ca o etapă intermediară spre desăvârşita lor transpunere în româneşte.

SCRIERI: *Câteva strofe*, Buzău, 1898; *Sonete Uraniei*, Bucureşti, 1902; *Marginalia*, Bucureşti, 1911; *Poeme romantice. Sonete Uranii şi altele*, Bucureşti, 1942. **Traduceri:** Shakespeare, *Sonete*, Bucureşti, [1940].

Repere bibliografice: Arghezi, *Scrieri*, XXIII, *322*; N. Davidescu, *Gabriel Donna*, în *Din poezia noastră parnasiană*, Bucureşti, 1943, *61–62*; Perpessicius, *Opere*, X, *133–145*; Caracostea, *Scrieri*, II, *283–288*; Ciopraga, *Lit. rom.*, *258*; Piru, *Ist. lit.*, *259*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *124–125*. ***V.D.***

DONOS, Arcadie (1.III.1923, Rughi–Soroca – 19.XII.2000, Bucureşti), poet, prozator, dramaturg. Este fiul Paraschivei Donos şi al lui Gheorghe Donos, funcţionari. A făcut şcoala primară, Liceul Comercial (şase clase) şi Institutul Pedagogic la Bălţi, studiind apoi la Academia Regală de Muzică şi Artă Dramatică (1945–1948) şi la Institutul de Teatru din Bucureşti. A fost actor la Teatrul Alhambra, solist la Teatrul Muzical, apoi, din 1950, actor la Teatrul Mic din Bucureşti, unde interpretează sute de roluri până în 1975. Debutează cu proză poetică în 1940 la revista şcolară „Crenguţa" din Bălţi. Colaborează la „Raza", „Basarabia literară", „Tribuna poporului", „Familia", „România literară", „Luceafărul", „Ramuri", „Săptămâna" ş.a.

Poezia din volumele *Sunete arse* (1974), *Cântarea verbului a fi* (1979), *Cetăţile de rouă* (1985), *… şi punctum* (1989), *Rugi basarabene* (1994) ş.a. se înscrie în registrul retoric al unei convorbiri evlavioase cu Dumnezeu, în care **D.** foloseşte atât ruga şi imploraţia, cât şi blestemul şi invectiva împotriva uitării şi înstrăinării. Tema iubirii pământului natal, ca şi a României este predominantă, Marin Sorescu apreciind că există aici „accente autobiografice, nostalgii, reflecţii cotidiene, însă mereu în zona poeticului”. Proza din volumul *Să vii acasă pe un nor…* (1989), oralizantă, biografică, de sorginte populară, este structurată în episoade parabolice, având în centru pe un moş Carp, rostitor de pilde. Drama *Viforul* (1942) va fi inclusă peste decenii într-un volum colectiv publicat în 1996. Alte piese, precum *S-a întâmplat la seceriş* (1956), *Bogata la telefon* (1965), s-au jucat la Teatrul Mic. **D.** este şi autor de scenarii radiofonice sau de film (*Zbor paralel*, 1982, ş.a.) ori de texte pentru spectacolele formaţiilor artistice de amatori. O carte de memorialistică îi apărea în 1996, revizuită şi adăugită în 1998. Pagini de întoarcere spre anii şi locurile copilăriei, întâmplări mari şi mici, unele cu haz, dar nu numai, secvenţe din viaţa de actor şi chipuri din lumea scenei, întâlniri şi corespondenţă cu oameni de teatru şi de condei se succedă domol, fără emfază şi fără griji calofile. **D.** s-a implicat și în editarea la București a volumului *Rădăcina de foc* (1988), reunind poeme și confesiuni ale lui Grigore Vieru, precum și a unei antologii a poeților din stânga Prutului (*Constelaţia lirei*, 1989).

SCRIERI: *S-a întâmplat la seceriş*, Bucureşti, 1956; *Sunete arse*, pref. Marin Sorescu, Bucureşti, 1974; *Cântarea verbului a fi*, Bucureşti, 1979; *Cetăţile de rouă*, Bucureşti, 1985; *…şi punctum*, Bucureşti, 1989; *Să vii acasă pe un nor…*, Bucureşti, 1989; *Rugi basarabene*, Bucureşti, 1994; *Aduceri aminte: de pe Nistru şi Dâmboviţa*, Bucureşti, 1996; ed. (*Noaptea vesel, ziua trist: de pe Nistru la Dâmboviţa*), Bucureşti, 1998; *Carré de aşi* (în colaborare cu Elis Râpeanu, Ioan Tecşa şi Geo Călugăru), Bucureşti, 1996; *Tablete antistres şi vorbe spuse la priveghi*, Bucureşti, 1998; *Rugi: versifică şi alte închinări*, Bucureşti, 1999; *În voia valurilor. Simple aduceri aminte*, pref. Iurie Colesnic, 2000.

Repere bibliografice: Miron Blaga, *„Cetăţile de rouă”*, F, 1986, 2; Costin Tuchilă, *„Cetăţile de rouă”*, LCF, 1986, 24; *Arcadie Donos*, ADLTR, D-74; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia, 142*; Efimia Țopa, *Copilărie neterminată*, LA, 1998, 1 martie; Geo Filişanu, *Perenitatea iubirii de patrie*, VR, 1999, 10–11; Burlacu, *Lit. rom. Basarabia, 86–87*; *Dicț. Chișinău, 227–228.* ***M.C.***

DONOSE, Vicenţiu (6.II.1942, Bogdăneşti, j. Vaslui – 16.VII.2001, Iaşi), prozator. Este fiul Sofiei (n. Gâlea) şi al lui Constantin Donose, profesor. A urmat clasele primare în comuna natală, fiind înscris apoi la Şcoala Generală din Costeşti. După terminarea liceului, la Vaslui (1955–1959), a devenit student al Facultăţii de Filologie a Universităţii „Al. I. Cuza” din Iaşi (1963–1968). A lucrat ca metodist la Centrul de Îndrumare a Creaţiei Populare din acelaşi oraş (1968–1977), redactor la Editura Junimea (1977–1990), bibliograf la Biblioteca Judeţeană „Gh. Asachi” (din 1990), al cărei director adjunct a fost un timp. După debutul din 1966 la revista „Cronica”, a mai colaborat cu nuvele şi fragmente de roman la „Convorbiri literare”, „Neamul românesc”, „Flacăra Iaşului”, „Opinia” ş.a., la Radio Iaşi, Radio Bucureşti. A scris, în colaborare, scenarii radiofonice. Împreună cu Nicolae Busuioc, a elaborat monografia *Biblioteca „Gh. Asachi” – 80. O istorie de suflet şi de minte* (2000).

Înzestrat prozator de stirpe moldovenească, imaginativ şi cu şartul glăsuirii, **D.** s-a învăluit în viaţa de zi cu zi într-o discreţie care i-a menţinut şi scrierile într-o nemeritată penumbră. Prima lui carte, culegerea de nuvele *Vara cu tei nebuni* (1970), urzită într-o formulă pe care, din păcate, nu a stăruit să o cultive, era plină de făgăduieli. Descrierile, cu gâlgâiri de lirism, împânzesc o atmosferă de febre şi de ciudăţenii, în care se produc întorsături şocante şi explodează înţelesuri neaşteptate. Lepădând orice complezenţă, scrutarea reacţiilor unor copii înrăiţi de foame, sub arşiţa unei veri nemiloase, denotă fineţe psihologică (*Năframa albastră*). Ingenioase, dezvăluind iscusinţe de strategie narativă, sunt prozele în care unda realului se interferează cu aceea a ficţiunii. Infiltrarea de straniu şi propulsia în fantastic imprimă scriiturii iradieri de parabolă. Viaţa imediată şi arta, cu plăsmuirile ei care, ca prin farmec, prind să hălăduiască prin lume, pentru a încremeni în final pe pânza unde penelul pictorului le înveşniceşte, sunt componentele unui joc magic, cu volute de livresc (*Focul e dincoace*). Plăcerea de a povesti, sub un, mereu repetat, „îndemn la vorbă lungă”, se răsfaţă îndeosebi în romanele istorice ale lui **D.** Înţesate de tot felul de întâmplări, ele au o desfăşurare alertă, pe alocuri captivantă, mizând pe neprevăzutul suitei de aventuri, ca şi pe un limbaj cu sugestii de vechime – *Cetatea* (1972), *Vremea lupilor* (1980), *Lăpuşneanu şi Patrupăcate* (1984). Evocările, cu

un aer de poveste (Pădurea Molohului, în care se spune că ar pândi un monstru înfiorător, se mai numeşte „pădurea cu poveşti"), aşază în cadru o Moldovă pentru care slăvitul Ştefan cel Mare rămâne icoana tutelară. Supusă presiunilor turceşti şi pătimind din cauza năvălirilor hoardelor de nohai, ţara e măcinată pe dinăuntru de veşnicele lupte pentru putere. Într-o viziune atinsă de maniheism, boierii, care, cu rare excepţii, apar ca fiind laşi, vicleni şi trădători, îi poartă gând rău cârmuitorului. Tocmai de aceea, voievodul caută şi găseşte un sprijin în oamenii din popor, păstrători ai multor temeinice virtuţi. O anume derivă în schematism şi în idilism este contracarată întrucâtva de umorul licărind în pasaje ce respiră bunsimţ şi o înţelepciune străveche. Intenţia unei portretizări mai complexe se întrevede mai ales în figura domnitorului (fie el Ştefan sau Lăpuşneanu), care poate fi încercat de teribile impulsivităţi, împinse până la cruzime, sau impune prin vitejie şi prin clarviziune pe câmpul de bătaie, ca şi printr-un neclătinat simţ al dreptăţii, dublat de un ager instinct al vredniciei. Ca într-una dintre nuvelele de început, în vremea secetei de după război este plasată şi tema romanului *Gura lumii* (1982). Vipia care pârjoleşte totul îi secătuieşte de puteri pe locuitorii unui sat din Moldova şi, torturaţi de foame, ei se sting pe picioare sau se descurcă fiecare cum poate. Un misticism degradat reactivează arhaic eresuri, descântecele caută să îmbuneze natura ostilă, zvonuri anapoda sunt propagate, din gură în gură, de inşi prepuielnici, clevetitori, arţăgoşi. O geantă burduşită cu milioane, aruncată dintr-un tren, generează, ca într-un blestem, un şir de nenorociri (atentate, crime), dar totodată determină importante mutaţii în cugetul personajului principal, Lisandru, care se pune, mai naiv sau mai orientat, în slujba „adevărului", aşa cum înţelege el lucrurile şi cum, de la o vreme, îi dictează conştiinţa. Şarje ironice vizează un ipochimen, procurorul, iţit parcă din maculatura realismului socialist, dar, aşa cum obişnuieşte să procedeze, scriitorul oferă o şansă unor tipuri (plutonierul major, boierul) osândite de constrângătoarele canoane de altcândva. În rest, acelaşi nesaţ de a povesti. În opera cumpănită şi decentă a lui **D.** romanul *Limpedele chip al dimineţii* (1986) distonează. Tentată de un senzaţional ieftin, naraţiunea, a cărei acţiune se petrece în preajma şi imediat după întoarcerea armelor din vara lui 1944, păstrează tarele unui conformism pe care clişeele (şi lozincile) presărate ici şi colo îl fac şi mai flagrant. Dacă potentaţii, legionarii („bande de guşteri"), reprezentanţii regimului pe ducă au parte de zugrăviri în tonuri critice şi câteodată în tuşe caricaturale, de cealaltă parte a baricadei, ilegaliştii, „tovarăşii" angajaţi în misiuni de sabotare a maşinăriei de război nemţeşti, „partizanii" sunt, fireşte, eroii pozitivi, proiectaţi cu ingenuitate în prototipul comunistului („Hristos era tot un comunist"), învestit cu har auroral. Primenindu-şi la un moment dat registrul, prozatorul abordează şi genul ştiinţifico-fantastic în *Insula cu amintiri de acasă* (1978), închipuind o călătorie în Cosmos, spre Planeta Roşie. Astronauţii sunt trei tineri cu firi romantice, stângaci disimulate, care, între flashurile suvenirurilor nostalgice şi fantasmele visării, ajung să se descopere pe ei înşişi. Un fel de sosie a Aviatorului din *Micul Prinţ* de Antoine de Saint-Exupéry descinde, în romanul *Justiţiar din alte lumi* (1998), în împărăţia forfotitoare a păsărilor, plină de triluri, cârâieli, ciripituri. E o fantezie năstruşnică, surâzătoare, cu sclipet alegoric, promovând printre lumini şi umbre, ca şi întreaga proză a lui **D.**, valorile sufleteşti.

SCRIERI: *Vara cu tei nebuni*, Iaşi, 1970; *Cetatea*, Iaşi, 1972; *Insula cu amintiri de acasă*, Iaşi, 1978; *Vremea lupilor*, Iaşi, 1980; *Gura lumii*, Iaşi, 1982; *Lăpuşneanu şi Patrupăcate*, Iaşi, 1984; *Limpedele chip al dimineţii*, Iaşi, 1986; *Justiţiar din alte lumi*, Iaşi, 1998; *Biblioteca „Gh. Asachi" – 80. O istorie de suflet şi de minte* (în colaborare cu Nicolae Busuioc), Iaşi, 2000.

Repere bibliografice: Gheorghe Drăgan, *Despre fascinaţia realului*, IL, 1969, 2; N. Barbu, *„Vara cu tei nebuni"*, IL, 1970, 5; Viola Vancea, *„Cetatea"*, RL, 1972, 18; Ioan Holban, *„Gura lumii"*, CRC, 1982, 42; Val Condurache, *Un poet şi un prozator*, CL, 1985, 1; Constantin Dram, *Povestirea, între inocenţă şi convenţional*, CL, 1999, 2; Florin Faifer, *Nesaţul povestirii*, RR, 2001, 2; Elena Bordeianu, *Am debutat în „Cronica": Vicenţiu Donose*, CRC, 2009, 2. ***F.F.***

DORA D'ISTRIA (pseudonim al Elenei Ghica; 3.II.1828, București – 17.XI.1888, Florența, Italia), eseistă, prozatoare. Mama, Ecaterina (Catinca) (n. Facca), nutrită cu literatură franceză, a tradus o lucrare a scriitoarei Jeanne-Louise de Campan, sub titlul *Pentru educația copiilor* (1839), de orientare iluministă, în care se susținea educația sobră și instructivă a fetelor. Tatăl, Mihail Ghica, frate al domnitorilor Grigore Dimitrie Ghica și Alexandru Dimitrie Ghica, mare ban și mâna dreaptă a ultimului, făcea parte din boierimea cultă, palatul său

din București fiind un adevărat muzeu înțesat cu opere de artă, cărți, incunabule, manuscrise, hărți. **D. d’I.** primește o educație aleasă, printre dascălii săi numărându-se învățatul grec Gregorios Pappadopoulos, ulterior profesor de istorie și arheologie la Universitatea din Atena, care o va introduce în studiul limbilor clasice și al istoriei, studiază franceza cu J.-A. Vaillant, ia parte la întruniri artistice și literare, cunoscându-i pe scriitorii timpului, printre care pe Ion Heliade-Rădulescu. La sfârșitul domniei lui Alexandru Dimitrie Ghica, familia pleacă în exil la Berlin, Dresda, Viena, Veneția, prilej pentru tânără de a-și desăvârși instrucția. La Veneția ia lecții – moștenise vocea frumoasă a mamei sale – cu muzicieni iluștri (Angelo Ciccarelli, Franceschina Persiani, M.W. Balfe) și de pictură cu Felice Schiavoni. Revenită scurtă vreme în țară, în februarie 1849 se căsătorește, împotriva sfaturilor familiei, cu prințul Alexandre Koltzoff-Massalsky, pe atunci adjutant al atașatului militar al Legației ruse în Principate, și îl urmează la Petersburg. Motive diferite (neînțelegeri în căsnicie, atmosfera apăsătoare de la Curte, față de care își exprimase opiniile liberale, intrând în dizgrație) o determină să părăsească Rusia pentru totdeauna, fără însă a divorța, beneficiind de legile imperiale care îi permiteau să-și administreze singură averea din țară, ceea ce îi asigură o relativă independență economică, îngăduindu-i să ducă „o existență modestă și retrasă” (cum îi scria fratelui său Gheorghe Ghica), dedicată studiului și călătoriilor. Întrucât își pierduse între timp părinții, se decide pentru exilul european, oprindu-se mai întâi, în 1855, în Elveția germană; va locui apoi la Lugano (până în vara lui 1856), la Aarau (1856–1857) și la Veytaux (între 1858 și 1860), cu scurte vizite și în alte locuri (în Belgia, la Ostende, sau la Paris). În iunie 1855 încearcă să escaladeze masivul Jungfrau din Alpii bernezi și îl marchează cu steagul Valahiei, experiență pe care o va relata în scrierea *La Suisse allemande et l’ascension du Mœnch* (I–IV, 1856), deși, în pofida afirmațiilor sale și a atestatului (fals!) primit – contribuție la propriul mit –, nu ajunge decât până la poalele vârfului Mönch, din cauza vremii nefavorabile și a condiției fizice precare. Prima lucrare, *La Vie monastique dans l’Église Orientale*, apărută în anul precedent, semnată cu pseudonimul care o va consacra, o impune atenției publice europene. Începe o serie de colaborări publicistice, mai întâi la revista „Il diritto” din Torino, în care militează pentru cauza Principatelor, în articole pe

Desen de Felice Schiavoni

teme istorice, culturale, de actualitate politică, continuate cu schițele portretistice intitulate *Gli eroi della Rumenia*, dedicate figurilor fondatoare ale țărilor române (Radu Negru, Ion I Basarab, Mircea cel Bătrân, Ștefan cel Mare, Iancu de Hunedoara), reunite târziu în volum (1887). În 1858 inițiază colaborarea la prestigioasa „Revue des deux mondes”. Cu apariția scrierii *Les Femmes en Orient* (I–II, 1859–1860), continuată cu *Des Femmes par une femme* (I–II, 1865), se înscrie în avangarda dezbaterii intelectuale europene în chestiunea feminină. În 1860 face o lungă vizită în Grecia, în compania fostului său profesor Gregorios Pappadopoulos. Se va implica tot mai mult în revoltele unor popoare împotriva Imperiului Otoman, susținându-le cauza în diferite publicații, printre care „L’Illustration” (Paris). În 1861 se stabilește în Italia, la Livorno, în 1866 la Veneția (la Archivio dei Frari îl cunoaște pe viitorul ei biograf și traducător, Bartolomeo Cecchetti) și apoi la Torino, în 1869, pentru a studia documente în legătură cu strămoșii Ghiculești. Din toamna lui 1870 se mută definitiv la Florența, unde achiziționase o vilă (care devine între timp o adevărată curte intelectuală) de la Angelo De Gubernatis, inițiatorul ei în orientalistică, la ale cărui reviste va colabora intens („Rivista contemporanea”, „Rivista orientale”, „Rivista europea”, „La Revue internationale”). Spre sfârșitul vieții **D. d’I.** lăsa imaginea – creionată cu oarecare cinism de același Angelo De Gubernatis

– unei persoane austere, arogante, neadmițând nici o contrazicere, pierzându-și din popularitate prin aerul sentențios de infailibilă superioritate, încât ar fi fost repede uitată după moarte, imagine contrazisă, însă, de faima internațională de care s-a bucurat în ultimele două decenii. Conform dorinței testamentare va fi incinerată. A fost membră titulară sau de onoare a zeci de academii și societăți științifice din Franța, Italia, Germania, Grecia, Turcia, Austria, Spania, SUA, Argentina ș.a., a figurat în numeroase dicționare europene, începând cu cel al lui G. Vapereau, unele state i-au oferit distincții, regele Carol I conferindu-i Ordinul Bene Merenti clasa I (1876). Fără a fi propriu-zis un „om de acțiune", **D. d'I.** a fost totuși o „predicatoare de crez luptător" (N. Iorga), prin ideologia intens pusă în circulație contribuind la schimbarea mentalităților vremii. Ea practică, pe lângă jurnalism, notații de călătorie cu caracter mai mult sau mai puțin literar, dar și o substanțială eseistică. De pildă, *La Poésie grecque dans les Îles Ioniennes*, publicat în 1858 în „Revue des deux mondes", inaugurează o serie de etnopsihologie a popoarelor de inspirație marcat herderiană. Exemplul este urmat de *La Nationalité roumaine d'après les chants populaires* (1859), mostră de analiză, după colecția baladelor tipărite la Paris de Vasile Alecsandri, a caracteristicilor spiritualității românilor („latinii de la Dunăre") oglindite în creațiile lor orale, prilej de a prezenta *Miorița* și *Meșterul Manole*, indicând unele filiații în aria balcanică, *Soarele și Luna*, *Kira Kiralina*, cântece haiducești ori balade fantastice, nu fără anume mândrie patriotică. Seria este completată de studii similare pentru sârbi, albanezi, elenii din insule, bulgari, maghiari, turci orientali (nume generic pentru populațiile turcice asiatice). În privința populațiilor balcanice, ea susține faimoasa teorie pelasgică a fondului comun balcanic–iliric–italic (îmbrățișată și de Nicolae Densușianu ori de alții), pledând – utopic – pe lângă Garibaldi în favoarea unei uniuni statale de ambele părți ale Adriaticii.

Scrise exclusiv în limba franceză, cărțile **D. d'I.** au o structură deconcertantă. Prima lucrare, *La Vie monastique dans l'Église Orientale*, concepută în mare parte în Rusia, se ocupă de chestiunea monahismului, considerată pe atunci de interes universal, în fapt, un studiu polemic asupra interdependenței între religie, politică și societate, „nou în panorama culturii Europei occidentale din acei ani", după aprecierea unui avizat exeget al zilelor noastre (Antonio D'Alessandri). Adresată „fraților mei români", *La Suisse allemande et l'ascension du Mœnch* pornește de la premisa modelului elvețian, pe care **D. d'I.** îl consideră demn de urmat în Principate. Opera sa cea mai întinsă, de asemenea scrisă parțial anterior, e un lung jurnal de călătorie intersectat de meditații cu evident caracter eclectic, însă puternic dominat de idei liberale. Cu adevărat originală prin problematică și cuprindere – și unică la acea vreme în Europa – este abordarea condiției feminine. În această privință, **D. d'I.** este o deschizătoare de drum. Cele două opere fundamentale ale sale se completează, *Les Femmes en Orient* referindu-se la Peninsula Balcanică (inclusiv la Principate) și la Rusia, cu toate populațiile ce țineau pe atunci de Imperiu, până în îndepărtatele stepe ale Asiei, iar *Des Femmes par une femme* la societățile romanice și germanice. Un capitol de peste o sută de pagini îl consacră compatrioatelor sale, investigând toate straturile societății. **D. d'I.** nu este o „feministă" în accepția dată de secolul al XX-lea, ci o luptătoare pentru emanciparea femeii – sintagmă care, altminteri, îi repugnă –, pentru respectarea (sau/și dobândirea) drepturilor ei, ca cetățean al lumii, în deplină egalitate cu bărbatul, ca pe vremea propovăduirii cristice, de asumare a demnității sale, de condiția ei depinzând viitorul omenirii. Poziția sa este moderată, ba chiar conservatoare în sens tradițional, ea critică deschis morala libertină propagată, de pildă, de George Sand ori de fourierism, saint-simonism sau de oricare altă formă de „socialism" împotriva căsătoriei – ceea ce nu ar însemna progres, ci întoarcere la „vârsta de aur", infantilă, a speciei umane –, matrimoniul și familia trebuind să se afle la baza societății. Expuneri asupra istoriei femeii, fără a eluda statutul ei juridic, în răsăritul și în apusul Europei, implicând cercetarea interdisciplinară în cele mai diverse domenii, aceste lucrări de referință pentru secolul al XIX-lea anticipează „studiile moderne de gen" din veacul următor (Antonio D'Alessandri). Totodată sunt și întâile studii de imagologie feminină: perindarea atâtor populații, surprinse în stratificarea lor socială, îi oferă scriitoarei nebănuite posibilități de comparație între culturi atât de diferite. Variata exegeză a **D. d'I.** mai cuprinde și o impunătoare istorie a familiei sale, intitulată *Gli Albanesi in Rumenia. Storia dei principi Ghika nei secoli XVII, XVIII e XIX* (1873), fundamentată pe documente inedite din arhive publice și particulare, un exemplu de acribie, dar și de devotament de castă, nelipsit nicidecum

de *parti-pris*. În ceea ce privește studiile literare ale **D. d'I.**, pe lângă numeroasele pasaje referitoare la folclorul sau la literatura cultă a feluritelor națiuni, incluse în studii mai ample (sau integrate în seria *La Nation...*), se constată și preocuparea pentru acest gen, mai cu seamă în ultimele decenii de activitate. Invitată de Angelo De Gubernatis să colaboreze la „Rivista orientale", inaugurează o serie de articole intitulată *Littérature roumaine*, în care îi prezintă, în 1867, pe Ion Heliade-Rădulescu, pe Gheorghe Șincai și pe George Crețeanu. Risipită în diferite publicații, proza literară a **D. d'I.** se compune din impresii și relatări de voiaj, amintiri și descrieri peisagistice, în genere inspirate de călătorii (spre exemplu, cele apărute în „L'Illustration", *Paysage et souvenirs de la Suisse italienne. Une visite au couvent de Bigorio* în 1860, *Un Été au bord du Danube. La vue de la Borcia. Roumanie* în 1861, *Promenades en Toscane*, *Tour du monde*, *Le Golfe de la Spezia* în 1866, sau *Ricordi del Canton Ticino* și *La Veneziana* în „Illustrazione universale" din Milano în 1867 ș.a.), câteva povestiri sau fragmente de „roman", pe care intenționa să le scrie. Preocupată de studiile sale, ce presupuneau o mare investiție de documentare și de timp, nu a mai revenit asupra lor. Singurul volum de literatură, *Au Bord des lacs helvétiques* (1861, tradus și în italiană în 1866), cuprinde două texte din tinerețe, *Éléonora de Haltingen* (publicat anterior în „Revue des deux mondes" sub titlul *Mlle de Haltingen. Souvenirs de la Cour de Dresde*) și *Ghislaine*. Prima nuvelă, cu evidente reminiscențe autobiografice, relatează istoria unor iubiri neîmplinite, în care sunt implicate personaje din cosmopolita aristocrație europeană. Mai melodramatică este cealaltă nuvelă, pe aceeași temă, de data aceasta ilustrare moralizatoare a unui adulter eșuat în societatea înaltă, încheiată tot cu moartea protagonistei și decepția tuturor. În fine, dacă substanțiala corespondență a **D. d'I.** a fost doar în mică măsură publicată, jurnalele sale intime își așteaptă încă editorul.

Dora d'Istria nu trebuie uitată, cum a făcut-o atâta vreme incapacitatea mai multor generații de a ceti, a înțelege și a respecta o inteligență multilaterală îndreptată către toate marile întrebări ale timpului.

N. IORGA

SCRIERI: *La Vie monastique dans l'Église Orientale*, Paris–Geneva, 1855; ed. 2, Paris–Geneva, 1858; *La Suisse allemande et l'ascension du Mœnch*, I–IV, Geneva, 1856; *Les Femmes en Orient*, I–II, Zürich, 1859–1860; *Au Bord des lacs helvétiques*, Paris–Geneva, 1861; *Excursions en Roumélie et en Morée*, I–II, Zürich–Paris, 1863; *Des Femmes par une femme*, I–II, Paris, 1865; ed. 2, I–II, Paris, 1869; *Gli albanesi in Rumenia. Storia dei principi Ghika nei secoli XVII, XVIII e XIX*, îngr. și tr. Bartolomeo Cecchetti, Florența, 1873; *Operile doamnei Dora d'Istria*, I–II, tr. Grigorie G. Peretz, introd. Bartolomeo Cecchetti, București, 1876–1877; *La Poésie des Ottomans*, ed. 2, Paris, 1877; *Gli eroi della Rumenia*, pref. Paolo Mantegazza, Florența, 1887.

Repere bibliografice: Radu Ionescu, *D-na Dora d'Istria* (*I–III*),„Revista română", 1861–1862; Armand Pommier, *La Comtesse Dora d'Istria. La vie et ses œuvres sur la Russie & sur l'Orient*, Bruxelles, 1863; Angelo De Gubernatis, *Dizionario biografico degli scrittori contemporanei*, Florența, 1879, *386–387*; Angelo De Gubernatis, *Dora d'Istria*, „Revue internationale", 1889; G.I. Ionnescu-Gion, *Portrete istorice*, București, 1894, *133–154*; Paolo Mantegazza, *Le donne del mio tempo. Una principessa*, Roma, 1905; Claudia D.C. Zaharia, *Dora d'Istria. Viața și opera sa*, Bistrița, 1932; Magda Nicolaescu Ioan, *Dora d'Istria*, pref. N. Iorga, București, [1932]; Gh. Pavelescu, [*Dora d'Istria*], T, 1938, 17, 18; Petre Ciureanu, *Dora d'Istria*, „Revue des études roumaines", 1954, 1957; Iordan Datcu, [*Dora d'Istria*], AAR, memoriile secției de filologie, literatură și arte, t.X, 1988; Koli Xoxi, *Franca Sipas Dore d'Istrias*, Tirana, 1997; Cornelia Bodea, *Dora d'Istria Through American Eyes*, „Revista româno–americană", 1998, 1; Liviu Bordaș, *Etnologie și orientalism romantic în noile state Italia și România*, CL, 2004, 12; Cristia Maksutovici, *Dora d'Istria*, pref. Georgeta Filitti, Cluj-Napoca, 2004; Datcu, *Dicț. etnolog.*, *334–335*; Antonio d'Alessandri, *Il pensiero e l'opera di Dora d'Istria fra Oriente europeo e Italia*, pref. Francesco Guida, Roma, 2007; ed. (*Gândirea și opera Dorei d'Istria. Între Orientul european și Italia*), tr. Mara Chirițescu și Cerasela Barbone, pref. Francesco Guida, postfață Ștefan Delureanu, București, 2011; Irina Mavrodin, *Dora d'Istria, o doamnă de Staël a României*, „Scrisul românesc", 2012, 3–5. ***G.Dn.***

DORCESCU, Eugen (18.III.1942, Târgu Jiu), poet, eseist, prozator, traducător. Este fiul Alexandrei Berca (n. Dorcescu) şi al lui Eugenie Berca, învăţători. După liceul urmat la Craiova (1961), a absolvit Facultatea de Filologie la Universitatea din Timişoara (1966), luându-și în 1975 doctoratul în filologie cu lucrarea *Structura metaforei în poezia română modernă*, valorificată în volumul *Metafora poetică* (1975). Debutează cu o proză poetică în „Viitorul" (Turnu-Severin) (1969), iar editorial cu volumul de versuri *Pax magna* (1972). Inițial cercetător la Institutul de Cercetări Socio-Umane „Titu Maiorescu" din Timişoara (1966–1985), a activat ulterior ca redactor, redactor-şef şi director la Editura Facla (1985–1990),

redactor la Editura de Vest (1991–1995), apoi redactor-şef la Editura Amarcord. A tradus din literatura franceză şi spaniolă. I s-au acordat mai multe premii şi distincţii, între care Premiul Filialei din Timișoara a Uniunii Scriitorilor (1982, 1993, 2000, 2009), aceeaşi instituţie decernându-i în 2012 Premiul Opera Omnia.

Cu *Pax magna*, **D.** se situează în descendența lui Ion Barbu și a barbienilor de tot felul – de pildă Eugen Jebeleanu din *Inimi sub săbii*. El produce strofe muzicale, perfect rimate, în sonorități parnasiene, într-un stil manierat, mimetizant-clasicizant și elegiac. Atemporalitatea unui arsenal clasicizant (Orfeu, Icar) oferă fundalul poeziei din această etapă, continuată prin volumele *Desen în galben* (1978), *Arhitectura visului* (1982) și *Culegătorul de alge* (1985): „Deschide poarta unui alt tărâm,/ S-asculți, stropit cu rouă grea pe gene,/ Copitele ce râd în caldarâm/ Și zvonul din dumbrăvile elene.// Târziu efeb, cu lănci de borangic,/ În amfiteatrul gol să-ți tângui mersul,/ Croind o țintă nouă din nimic. Și amuțind în mușchiul verde versul" (*Olimpiada*). Metaforele afișează distincție, fiind uneori doar banale („păianjenul nopții", „argintul amurgului", „pasărea uitării", „floarea sângelui"). Recuzita de imagini conține cu precădere oglinzi, ape (un „Râu" arhetipal), în general un repertoriu retro. Maniera livrescă nu este disimulată: „O, mări livreşti, cu valuri argintate!", exclamă poetul la un moment dat. După un volum de tranziție, *Epistole* (1990), care renunță la rimă, oferind o alternativă mai puțin melodioasă și în general prea discursivă, prin placheta *Cronică* (1993) debutează o etapă religioasă a poeziei lui **D.** (de altfel, simbolistica religioasă nu lipsise nici până acum). Deocamdată, este denunțată îndepărtarea de esențe: „Departe de esenţe vieţuim,/ Asemeni unor fiare ce se strâng/ În ţarcul lor nevolnic şi nătâng,/ Rupându-se, urându-se, mâncând/ Aceeaşi scârnă râncedă, pe rând,/ Cu ochii injectaţi, cu trupul plin/ De moarte, de duhori şi de venin". *Abaddon* (1995) mută către poemul escatologic, amplu, care denunță realitatea despiritualizată a lumii materiale: „În săli părăsite se vorbeşte intens despre/ bani şi cultură./ Şi-n timp ce vorbesc,/ vorbitorilor le ţâşnesc muşte verzi şi miasme din/ gură./ Tramvaiele taie noaptea-n firave felii verticale./ Macazul îi leagănă pe copiii ce dorm,/ ca nişte libărci, prin canale". *Exodul* (2001) conține un fel de psalmi; acum în manieră se regăsește mai mult Tudor Arghezi decât Ion Barbu. Seria compusă din *Psalmii în versuri* (1993), *Ecclesiastul în versuri* (1997), *Pildele în versuri* (1998) și *Biblice* (2003) prelucrează material sacru canonic. După *Elegii* (2003), o întoarcere la poezia din *Epistole*, urmează un volum care poetizează travaliul doliului, *Moartea Tatălui. O cântare a treptelor* (2005). În prefața volumului *În Piața Centrală* (2007) Virgil Nemoianu vedea în **D.** „unul din cei mai însemnați și mai valoroși poeți actuali ai literaturii române", apropiindu-l de lirica lui Ioan Alexandru, dar și de T.S. Eliot. Sub pretexte turistice mai mult sau mai puțin exotice, *Drumul spre Tenerife* (2009) și *Elegiile de la Bad Hofgastein* (2010) prezintă același repertoriu elegiac de zbatere anxioasă între vizibilul material și invizibilul spiritual. *Omul de cenuşă* (2002) este o antologie. **D.** a practicat și critica literară. *Metafora poetică* (1975) și *Embleme ale realității* (1978), reluate parțial în *Poetica non-imanenței* (2009), investighează, printre alte probleme teoretice, chestiunea metaforei, conspectând din Tudor Vianu, G. Călinescu ș.a. Apar judecăți apodictice de felul: „Muzica este expresia cea mai adâncă a umanului; este preconcepția creației. Poezia este expresia lui cea mai deplină". Cronicile la poeți de regulă afini (Mircea Ciobanu) oferă descifrări subtile. **D.** a publicat și proză pentru copii în volumele *Dodoacă şi Biciuşcă* (1986), *Castelul de calcar* (1988), *Căsuța fermecată* (1989), reluate în culegerea *Basme şi povestiri feerice* (2005).

SCRIERI: *Pax magna*, Bucureşti, 1972; *Metafora poetică*, Bucureşti, 1975; *Desen în galben*, Timişoara, 1978; *Embleme ale realității*, Bucureşti, 1978; *Arhitectura visului*, Timişoara, 1982; *Culegătorul de alge*, Timişoara, 1985; *Dodoacă şi Biciuşcă*, Timişoara, 1986; *Castelul de calcar*, Bucureşti, 1988; *Căsuța fermecată*, Iaşi, 1989; *Epistole*, Cluj-Napoca, 1990; *Cărarea din insulă*, Timişoara, 1991; *Cronică*, Timişoara, 1993; *Psalmii în versuri*, Timişoara, 1993; *Abaddon*, Timişoara, 1995; *Piticul arămiu*, Timişoara, 1995; *Ecclesiastul în versuri*, Timişoara, 1997; *Pildele în versuri*, Timişoara, 1998; *Poezii despre şi pentru Raluca*, Timişoara, 1998; *Scrisori la un prieten*, Timişoara, 2000; *Exodul*, Timişoara, 2001; *Omul de cenuşă*, pref. Adrian Dinu Rachieru, Timişoara, 2002; *Biblice*, pref. Valeriu Anania, Timişoara, 2003; *Elegii*, Timişoara, 2003; *Basme şi povestiri feerice*, Timişoara, 2005; *Moartea Tatălui. O cântare a treptelor*, pref. Ion Arieşanu, Timişoara, 2005; *În Piața Centrală*, pref. Virgil Nemoianu, Timişoara, 2007; *L'Histoire d'une névrose*, Timişoara, 2007; *Drumul*

spre Tenerife, Timişoara, 2009; *Poetica non-imanenţei*, Timişoara, 2009; *Elegiile de la Bad Hofgastein*, Timişoara, 2010. **Ediţii**: Constantin Diaconovici Loga, *Gramatica românească*, Timişoara, 1973 (în colaborare cu Olimpia Şerban-Berca). **Traduceri:** Michel Tardieu, *Maniheismul*, Timişoara, 1995 (în colaborare cu Olimpia Berca); Pierre Loti, *Doamna Crizantema*, Timişoara, 1998; Coriolano Gonzáles Montañez, *Călătoria*, Timişoara, 2010; Rosa Lentini, *Tsunami şi alte poeme*, Timişoara, 2011; Andrés Sánchez Robayna, *Umbra şi aparenţa – La sombra y la apariencia*, ed. bilingvă, Timişoara, 2012.

Repere bibliografice: Mircea Iorgulescu, *„Pax magna”*, LCF, 1972, 41, 2; Daniel Dimitriu, *„Pax magna”*, CL, 1973, 8, 9; Gheorghe Grigurcu, *Între serie şi unicitate*, VR, 1975, 10; Cornel Ungureanu, *„Embleme ale realităţii”*, O, 1979, 11; Costin Tuchilă, *„Desen în galben”*, LCF, 1979, 37; Paul Miclău, *„Culegătorul de alge”*, O, 1988, 2; Adriana Babeţi, *„Psalmii în versuri”*, O, 1993, 10; Ruja, *Parte*, I, *171–179*, II, *81–87*; Ulici, *Lit. rom.*, I, *194–195*; Adriana Iliescu, *Psalmii şi Ecclesiastul în versuri*, PSS, 1998, 103–104; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *125–126*; *Dicţ. Banat*, *263–268*; Ruja, *Printre cărţi*, *221–232*; Iulian Boldea, *Litanii în Piaţa Centrală*, APF, 2008, 2; Ion Arieşanu, *Printre înţelepţi*, Timişoara, 2008, *11–16*; Graţiela Benga, *Poezie şi rugăciune*, VR, 2008, 6–7; Mircea Lăzărescu, *Poezia lui Eugen Dorcescu la vremea re-lecturii*, „Banat”, 2009, 1; Popa, *Ist. lit.*, II, *469–471*; Ruja, *Prin ani*, *49–56*; Andrés Sánchez Robayna, *Eugen Dorcescu între esenţă şi existenţă*, O, 2012, 3; Alexandru Ruja, *Lecturi – Cărţi – Zile*, Timişoara, 2012, *121–129*. ***M.I.***

DORIAN, Dorel (6.V.1930, Piatra Neamţ – 5.XI.2014, Bucureşti), dramaturg, prozator, eseist.

Tatăl se numea Mendel Iancovici şi era expert contabil, iar mama Tonia Margareta (n. Bitman). Va urma, în anii ’40, Liceul Teoretic Evreiesc din Piatra Neamţ, apoi, la Bucureşti, Liceul „Cultura Max Aziel” şi Liceul „Matei Basarab”, pe care îl va absolvi în 1948. Debutează în 1946 la „Tinereţea”, apoi colaborează cu articole şi reportaje în periodice de stânga, precum „Revista elevilor”, „Tânărul muncitor” şi „Scânteia tineretului”. În aceeaşi perioadă i se transmit primele adaptări pentru emisiunile de teatru radiofonic (după *Fata căpitanului* de A.S. Puşkin şi *Aşa s-a călit oţelul* de N.A. Ostrovski). Din 1948 urmează cursurile Institutului Politehnic din Kiev, Facultatea de Electrotehnică, specialitatea energetică, absolvindu-le în 1953. Se angajează în producţie, lucrând ca inginer pe şantierul termocentralei Paroşeni (1953–1956) şi la Trustul Electromontaj din Bucureşti. Experienţa în producţie va cauţiona materialul narativ din care sunt alcătuite primele povestiri, în bună măsură nedesprinse de reportaj, din volumul de debut *N-au înflorit încă merii*, apărut în 1955. Între 1956 şi 1959 va fi redactor la „Viaţa studenţească”, apoi la „Ştiinţă şi tehnică”, „Tehnium” şi, din 1974, la „Magazin”. După 1989 se remarcă prin activitatea sa de reprezentant al comunităţii evreieşti în Parlamentul României. Devine, din 1995, redactor-şef al revistei „Realitatea evreiască”. Implicat în mai multe programe dedicate identităţii culturale a evreilor din România, participă la promovarea patrimoniului evreo-român prin manifestări clasice, dar şi printr-un site pe internet. În 2001 a fost distins cu Premiul Federaţiei Comunităţilor Evreieşti din România.

Dacă primele povestiri ale lui **D.** reluau fără îndrăzneli canoanele realismului socialist al anilor ’50 din veacul trecut, personajele nefiind în nici un fel conturate dincolo de tiparele psihologice impuse de o propagandă care masca până la desfigurare realităţile epocii, în schimb piesele de teatru se vor bucura de succes, chiar dacă unul conjunctural. În 1959 va fi montată la Teatrul Municipal din Bucureşti piesa *Dacă vei fi întrebat...*, a cărei primire entuziastă va determina introducerea, aproape imediat, în repertoriul Teatrului Naţional din Cluj şi a Teatrului „Constantin Nottara” din Bucureşti a unei alte piese, *Secunda 58*, anterioară ca redactare. În contextul literaturii acestui moment piesele lui **D.** vor realiza o sinteză, prompt încununată de favoarea publicului şi a criticii, între ancheta psihologică de tipul literaturii poliţiste şi reconstituirea trecutului personajelor printr-o ingenioasă utilizare scenică a analepsei, preluată din lumea filmului. Astfel, conturarea personajelor depăşeşte, adesea, cel puţin la nivelul spectacolului, clişeele epocii, introducând o nuanţare a viziunii maniheiste. Ritmul alert, marcat prin suspans, buna folosire a experienţei directe pe care i-o oferea autorului stagiul său pe şantier şi în uzină, inventivitatea în organizarea caracterelor şi a elementelor unei intrigi nu atât complexe, cât uneori complicate

prin fragmentare sau, mai cu seamă, prin accentuarea elementului dramatic, au dat imaginea unei anumite emancipări faţă de bariera ideologică. Dramaturgul a continuat pe aceeaşi linie, dar fără să-şi mai poată diversifica paleta de opţiuni scenice. Următoarele piese reiau cu din ce în ce mai puţin interes pentru spectator problematica dramelor etice care frământă conştiinţa reprezentanţilor noii societăţi. În condiţiile unei liberalizări, fie ea şi controlată, dar nu mai puţin vizibilă a climatului cultural, filonul tematic al pieselor lui **D.** nu mai poate oferi satisfacţia unei depăşiri, chiar iluzorii, a festivismului triumfal oficial. Întoarcerea personajelor din piese mai vechi, „după douăzeci şi cinci de ani", în *Cu toată dragostea* (1986) şi în *Confesiune târzie* (1986), încercare vădită de a aplica un clişeu de efect în roman, nu putea da rezultate în dramaturgie, mai puternic ancorată în efemerul receptării. Inedită e *Foc în Calea Văcăreşti* (1999), o „evocare dramatică după viaţa şi opera lui I. Peltz", înscrisă în repertoriul Teatrului Evreiesc de Stat din Bucureşti. În schimb, exploatarea cu succes a schemelor literaturii poliţiste, condimentată de elementele unui decor futurist, în linia literaturii de anticipaţie, confirmă în **D.** un bun mânuitor al clişeelor de succes. Astfel, volumul *Ficţiuni pentru revolver şi orchestră* (1970), introducând figura superdetectivului Teo Celan, secondat (după modelul romanelor lui Isaac Asimov) de un robot, include o paletă ingenioasă de opţiuni narative, realizate sub aspectul unui stil alert, cu tuşe de umor. După 1970 **D.** elaborează şi câteva scenarii de film: *Regăsire* (1976, în colaborare cu Anca Arion şi Gheorghe Robu) şi *Avaria* (1980). O serie de piese într-un act şi texte pentru spectacole de televiziune, reprezentate în anii '80 sub alte nume, i-au fost recunoscute ca proprietate intelectuală în 2001. Preocuparea pentru futurologie se va concretiza şi în eseurile din *Mileniul II, ultimul sfert de oră* (1988), în paginile de „controverse, seducţii, sfidări" din *Paranormal 2000* (2000) sau în povestirile din volumul *Anchetatorul SF şi forţele oculte* (1995), în care interesul pentru progresele ştiinţei închide oarecum peste timp o buclă pentru inginerul atras de cântecul de sirenă al literaturii.

SCRIERI: *N-au înflorit încă merii*, Bucureşti, 1955; *Dacă vei fi întrebat...*, Bucureşti, 1959; *Secunda 58*, Bucureşti, 1960; *De n-ar fi iubirile...*, Bucureşti, 1961; *Ninge la Ecuator*, Bucureşti, 1963; *Oricât ar părea de ciudat*, Bucureşti, 1964; *Corigenţă la dragoste*, Bucureşti, 1967; *Joc dublu*, Bucureşti, 1968; *Minciuni adevărate*, Bucureşti, 1969; *Teatru*, Bucureşti, 1969; *Ficţiuni pentru revolver şi orchestră*, Bucureşti, 1970; *Teatru cu bile*, Bucureşti, 1970; *Dacă vei fi întrebat... Joc dublu. Teatru cu bile*, Bucureşti, 1978; *Cu toată dragostea. Confesiune târzie*, Bucureşti,1986; *Mileniul II, ultimul sfert de oră*, Bucureşti, 1988; *Anchetatorul SF şi forţele oculte*, Bucureşti, 1995; *Foc în Calea Văcăreşti*, Bucureşti, 1999; *Paranormal 2000*, Bucureşti, 2000.

Repere bibliografice: Vicu Mîndra, *Pe marginea unui „experiment"*, GL, 1962, 27; Dan Rebreanu, *„Ficţiuni pentru revolver şi orchestră"*, TR, 1970, 36; Brădăţeanu, *Viziune, 229–233*; Manolescu, *Literatura SF, 81–82*; Faifer, *Dramaturgia, 43–46*; Ghiţulescu, *O panoramă, 302–303*; Victor Ernest Maşek, *„Cu toată dragostea. Confesiune târzie"*, RL, 1987, 12; Alex. Ştefănescu, *S.F.-ul ca joc intelectual*, RL, 1995, 17; Victor Bârlădeanu, *Dorel Dorian şi contribuţia evreilor la SF-ul românesc*, „Realitatea evreiască", 1995, septembrie; *Dorel Dorian*, DRI, II, *96–103*; Mirodan, *Dicţionar*, II, *137–143*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *126–128*; Ion Ţugui, *O altfel de abordare a paranormalului*, „Magazin", 1999, 10; Opriţă, *Anticipaţia*, *221–224*. ***Il.M.***

DORIAN, Emil (16.II.1891, Bucureşti – 10.VI.1956, Bucureşti), poet, prozator, traducător. Este fiul Ernestinei (n. Picher) şi al lui Herman Lustig; prenumele la naştere: Isidor. A început să publice versuri originale şi traduceri în „Noua revistă română" (1912–1913), semnând Castor şi Pollux, pe când era student la Facultatea de Medicină din Bucureşti. După războiul din 1916–1918, la care a participat ca medic militar, a fost remarcat de E. Lovinescu, care îi publică în „Sburătorul" (1921–1922) versurile ce vor constitui placheta *Cântece pentru Lelioara* (1923), apreciate superlativ de critic. Continuă să colaboreze la „Adevărul literar şi artistic", „Adam" ş.a. şi să editeze noi volume de versuri şi proză. Între 1933 şi 1938 redactează revista „Tribuna medicală", în care, pe lângă articole profesionale, scrie, în „Pagina literară şi artistică" sau la rubrica „Însemnări", note literaturizate despre viaţa medicală, comentarii şi informaţii literare, semnate Dr. Otorin, Dr. Knock sau nesemnate. E prezent în „Cultura", iar după 1939 face parte din redacţia ziarului „Înfrăţirea", unde susţine rubrica „Jocuri de nisip" şi publică versuri, iar mai târziu (1945–1947), la „Unirea", îngrijeşte pagina culturală, în care îi apăreau articole literare, în special despre autorii din care traducea. Câteva volume de proză şi de sexologie au fost tipărite sub pseudonimul Dr. Michail Prunk; alte

iscălituri: Eugen Rodie, Dr. Trefneac, Dr. Urzică. În tot acest timp **D.** a practicat medicina, deţinând şi funcţii importante în conducerea corpului medical din România şi a comunităţii evreieşti din Bucureşti.

În *Cântece pentru Lelioara* **D.** încearcă să dea expresie lirică trăirilor poetului-tată, care doreşte să zămislească trupul de cuvânt al copilului din imagini animate, scăldate în unda fierbinte a dragostei paterne. Inefabilul farmec al miniaturalei făpturi, măruntele întâmplări ale vârstei sunt descrise sau sugerate cu gingăşie, dar şi cu destulă forţă plastică. Versurile din placheta *În preajma serii…* (1924) se vor o definiţie metaforică a unui timp-spaţiu poetic care favorizează retragerea eului în sine, având ca efect reverii sau anxietăţi din care se nasc „cântece-n surdină", mângâietoare pentru sufletul îndurerat. *De vorbă cu bălanul meu* (1925) este o cronică în versuri a participării autorului la campania militară, prilej de ironie subţire, disimulată într-o inocentă nedumerire, la adresa abuzurilor şi absurdităţilor generate de război. În proză, după un roman ratat – *Profeţi şi paiaţe* (1930) –, unde un oarecare interes îl prezintă doar relatările despre mediul şi problemele evreilor din Bucureşti, **D.** publică altul, *Ora sexuală* (1932), în care urmăreşte starea sufletească a unei adolescente bogate care trece cu naturaleţe prin criza erotică, intenţia autorului fiind de a minimaliza importanţa sexualităţii în viaţa unui tânăr echilibrat. Volumele de proză scurtă *Bărbaţi fără femei* (1932), *Femei şi doctori* (1933) conţin fie relatarea spirituală a unei aventuri imaginare menite să reveleze un tip de atitudine, fie un fel de anecdote mai ample, inspirate din practica medicală, consemnate cu umor şi cu ironie fină. Mai substanţial este romanul *Otrava* (scris în 1937, dar publicat în 1947). Condiţia evreilor din România după Primul Război Mondial este abordată matur şi coerent, fiind ilustrată de un personaj viabil, care constituie un model de echilibru. Capacitatea de înţelegere a existenţei infantile stă la baza literaturii pentru copii a lui **D.**: „romanul pentru tineret" *Vagabonzii* (1935), *Memoriile greierului* (1937), broşurile *Primăvară nouă* (1948), *Bună dimineaţa* (1953), *O familie de porţelan* (1954). În manuscris a lăsat însemnările zilnice începute în 1937, din care au fost publicate târziu două volume, primul, mai întâi în traducere engleză, în SUA, *The Quality of Witness* (1982), apoi în română, în 1996, sub titlul *Jurnal din vremuri de prigoană*, urmat de *Cărţile au rămas nescrise* (2006). În acord cu vremurile trăite, conținutul lor este foarte diferit; din perioada 1937–1944 diaristul consemnează cu o calmă, încremenită oroare, dar păstrându-și echilibrul și luciditatea, persecuții și atrocități antisemite, iar despre anii 1945–1948, apoi despre perioada 1949–1956 aduce mărturia unui om care respinge compromisul, în bună parte încrezător, în pofida vremurilor tulburi, în evoluția României într-o nouă ordine socială. O preocupare constantă încă de la debut a fost pentru **D.** traducerea de scrieri în versuri şi proză din Heine, publicate, în principal, într-un cuprinzător volum, după 1945. A tipărit şi transpuneri în româneşte din autori mai puţin cunoscuţi, iar în 1947 volumul *Fabule* după Eliezer Steinbarg, autor pe care îl prezintă într-o prefaţă admirativă. A mai tălmăcit din literatura idiş multe alte texte, fie publicându-le în periodice, fie alcătuind două antologii, *Umorul evreiesc* (1924) şi *Idişul cântă*, aceasta din urmă editată postum, în 1996.

SCRIERI: *Cântece pentru Lelioara*, Bucureşti, 1923; *În preajma serii…*, Bucureşti, 1924; *De vorbă cu bălanul meu*, Bucureşti, 1925; *Profeţi şi paiaţe*, Bucureşti,1930; *Bărbaţi fără femei*, Bucureşti, 1932; *Ora sexuală*, Bucureşti, 1932; *Femei şi doctori*, Bucureşti, 1933; *Vagabonzii*, Bucureşti, 1935; *Memoriile greierului*, Bucureşti, 1937; *Otrava*, Bucureşti, 1947; *Primăvară nouă*, Bucureşti, 1948; *Steagurile inimii*, Bucureşti, 1949; *Bună dimineaţa*, Bucureşti, 1953; *O familie de porţelan*, Bucureşti, 1954; *The Quality of Witness*, Philadelphia, 1982; ed. (*Jurnal din vremuri de prigoană*) îngr. Marguerite Dorian, pref. Z. Ornea, Bucureşti, 1996; *Cărţile au rămas nescrise*, îngr. şi cuvânt înainte Marguerite Dorian, pref. Valentin Protopopescu, Bucureşti, 2006; *Cu fir negru de arnici. Jurnal 1949–1956*, îngr. Marguerite Dorian, pref. Valentin Protopopescu, Bucureşti, 2012. **Traduceri:** Heinrich Heine, *Sarcasm şi melancolie*, Bucureşti, [1913], *Cartea cântecelor*, Bucureşti, 1915, *Cântece şi romanţe…*, Bucureşti, [1947]; *Umorul evreiesc*, Bucureşti, 1924; H.H. Ewers, *Vrăjitoarea*, Bucureşti, 1925; Edmond Haracourt, *Cealaltă…*, Bucureşti, 1925; Bodo Vildberg, *Cazul ciudat al doamnei Buroff*, Bucureşti, 1926; Eliezer Steinbarg, *Fabule*, pref. trad., Bucureşti, 1947; *Idişul cântă*, îngr. şi pref. Marguerite Dorian, Bucureşti, 1996.

Repere bibliografice: Lovinescu, *Opere*, IX, *65*, *116–119*; Lovinescu, *Scrieri*, IV, *529–530*, VI, *127–128*; George Baiculescu, *„De vorbă cu bălanul meu"*, ALA, 1925, 233; Perpessicius, *Opere*, II, *164–166*; I.M. [Ioan Massoff], *„Bărbaţi fără femei"*, RP, 1933, 4617; M. Gr. [Miron Grindea], *Romanul greierului*, „Adam", 1937, 99; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *766–767*, *Ist. lit.* (1982), *850–851*; Ov. S.

Crohmălniceanu, *„Otrava”*, CNT, 1947, 64; Paul Georgescu, *Otravă şi antidot*, FLC, 1948, 2; Mihail Petroveanu, *Emil Dorian*, GL, 1956, 24; Veronica Porumbacu, *Emil Dorian, poet şi traducător*, RCM, 1973, 310; Iosef Eugen Campus, *Emil Dorian*, „Minimum” (Tel Aviv), 1997, 120, 121; Mirodan, *Dicţionar*, II, *144–165*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *128–129*; Ionel Savitescu, *Recuperarea unui jurnal*, CL, 1999, 8; Iosef Eugen Campus, *Deschizând noi orizonturi*, Bucureşti, 2002; I, *48–54*, *129–132*, II, *166–172*; Paul Cernat, *Jurnalul unei iluzii*, OC, 2006, 70. ***C.T.***

DORIAN, Gellu (13.X.1953, Botoşani), poet, romancier, eseist, dramaturg. Este fiul Mariei (n. Robu) şi al lui Dumitru Borfotină, administrator silvic; prenumele la naștere: Gheorghe; și-a oficializat pseudonimul în 1993. După absolvirea Liceului „A.T. Laurian” din Botoşani (1968–1972) a urmat studii de arte plastice, abandonate, şi cursuri de biblioteconomie şi jurnalism. Între 1983 și 1990 este colaborator permanent la revista „Caiete botoşănene”, iar din 1990 redactor-şef al revistei „Hyperion–Caiete botoşănene”. Începând din 1990 activează ca referent de specialitate la Centrul Creaţiei Populare Botoşani şi, din 1995, este redactor-şef la Editura Axa din același oraș. Debutează în 1972 cu poeme, sub pseudonimul George Dor, în „România literară”, iar prima apariţie editorială va fi placheta *Liniştea nelinişţii* (1979). A coordonat colecţiile de carte de poezie „La steaua – poeţi optzecişti” şi „Poeţi laureaţi ai Premiului Naţional de Poezie «Mihai Eminescu». *Opera Prima* (1998–2008)”. A fost distins cu Ordinul Meritul Cultural în grad de Cavaler (2004) şi cu numeroase premii literare.

Indiferent de registrul adoptat, exerciţiul imaginativ al lui **D.** trădează un amestec de umilinţă şi orgoliu care duce la însingurarea scriitorului încrezător în himere. Poemele au o tonalitate difuză. Poetul se confesează psalmodic, aşa cum se întâmplă în amplul poem *Singur în faţa lui Dumnezeu* (2001). Existenţa, căreia poezia („bobul de cristal”) îi conferă deopotrivă fragilitate şi consistenţă, e conectată la sursele afectivităţii şi aşezată sub semnul imperativelor morale. În volumele *Poeme introductive* (1986), *În căutarea poemului pierdut* (1995) ori *Poesia mirabilis* (I–II, 1999–2000) e reiterată ideea că poemul scapă celui care îl modelează. Poezia rămâne expresia vulnerabilităţii și a unui summum textual al lumii. Poetul se simte predestinat și vede în vers un prilej de expiere, de damnare și suferinţă. El găseşte satisfacţii simbolice în afara pragmatismului relaţiilor sociale. Oraşul, teritoriu al pierderii esenţei umane, infestează fiinţa cu virusul crizei de identitate, o suită de vizite la New York permiţându-i autorului să se definească defensiv (*Un poet la New York*, 2002). Altă carte, *Elegiile după Rilke* (1993; Premiul Asociației Scriitorilor din Iași) îşi găseşte centrul de gravitaţie în texte „satelit” brodate în variaţiuni după model, fără a împiedica rezolvarea personală a interogaţiilor. Dacă în succesiunile de sonete şi de lungi poeme din *Cafeneaua Kafka* (2003) se glosează pe tema incomunicabilităţii, singurătăţii şi suferinţei, în volumul din acelaşi an, *Eranos. Scena din viața și opera Poesiei*, „protagonista” Sophia aduce nostalgie şi speranţa unei prezenţe în absenţă („sunt un om/ singur cu o singură femeie în gând”). Aceeaşi tonalitate de confesiune terapeutică se continuă în *Elegiile de la Dorweiller (Cartea Sophiei)* (2008), unde alternanţa evocare/invocare ritmează orfismul viziunii cu inflexiuni creştine. În succesiunea plachetelor, temele devin recurente, dar există o sesizabilă modificare a tonalităţii în funcţie de motivele abordate. Ca romancier, **D.** scrie în tradiţia prozei realiste, într-un stil neutru, construindu-și simetric naraţiunile prin raportare la o lume fără culoare în afară şi cu multe nuanţe în interior. Condiţia omului este proiectată în romanul *Cartea fabuloasă* (2003) printr-o reducţie demitizatoare a sentimentelor pioase. Lectorul este condus într-o lume a abjecţiei. Mediul monastic nu este al „celor eterne”, ci al înşelătoarelor chipuri cu mască cucernică, al divorţului dintre falsa smerenie şi năravurile laice. Incinta mănăstirii adăposteşte o lume care reflectă şi concentrează păcatele lumii seculare: ipocrizie, minciună, lăcomie, viciu purulent. În romanul *Sfârşitul sau momente din viaţa unui om falsificat* (2003), autorul încearcă să elucideze dacă acțiunile naratorului-personaj, de profesie procuror, sunt sau nu incompatibile cu exigenţele meseriei, care îi cere mereu să „procure” dovezi. Un alt protagonist, pictor, este victima propriului demers spiritual, a reconceptualizării realului prin artă. Ambele personaje vor să-şi păstreze nealterată structura inflexibilă şi încearcă să-şi menţină libertatea de gândire în condiţiile unei experienţe sociale nivelatoare. **D.** se dovedeşte un atent explorator al culoarelor memoriei, al regăsirii timpului interior consumat deja, acţiune restauratoare ce se înfăptuieşte în romanul *Împotriva*

noastră (2005), care vorbește despre inadaptabilitatea unei întregi generaţii născute în anii ’50 din secolul trecut. *Insula Matriochka* (2005) transcrie, prin intermediul introspecţiilor personajului, deriva unei lumi ce încearcă să refuze adevărul unic impus de dogmă. Miza romanului stă în negarea oricăror practici sociale utopice. Viaţa adevărată, deloc idilică, năvălește în paginile din *O lume de lepădat (Bleadiuşka şi Stafia) (romane siameze)* (2009), unde evoluează personaje viciate de sexualitate, mercantilism, corupţie şi delaţiune. *Casa Gorgias* (2011) reprezintă o veridică „biografie” romanţată a orașului Botoșani (căruia i se declară dragoste și în *Zece poeme exemplare din Târgul în care, cică, nu se întâmplă nimic*, 2011). Volumul *Caţavencii* (2001) însumează piese de teatru într-un act, eseuri dramatice, scenarii etc. Discursul cu turnură realistă sau absurdă revine în culegerea *Confort Freud* (2011). Canapeaua freudiană pare a fi singura în măsură să asigure pacienţilor măcinaţi de frustrări confortul necesar aspirației către fericire. **D.** urmăreşte constant, în calitate de cronicar de întâmpinare, fenomenul literar actual, judecăţile sale critice fiind mai mereu temperate (*Cititorul de poezie*, 2008).

SCRIERI: *Liniştea neliniştii*, Botoşani, 1979, *Esopia*, Bucureşti, 1982; *Poeme introductive*, Iaşi, 1986; *Paşii poetului* (în colaborare cu Emil Iordache), postfață Constantin Ciopraga, Bucureşti, 1989; *Elegiile după Rilke*, Iaşi, 1993; *În absenţa iubirii*, Timişoara, 1996; *În căutarea poemului pierdut*, Botoşani, 1996; *Scriitorul*, Timişoara, 1996; *Infernul migrator*, Botoşani, 1997; *Poeme golăneşti*, Bucureşti, 1997; *Poesia mirabilis*, I–II, Iaşi, 1999–2000; *Caţavencii*, Iaşi, 2001; *Singur în faţa lui Dumnezeu*, Timişoara, 2001; *Un poet la New York*, Cluj-Napoca, 2002; *Cafeneaua Kafka*, Bucureşti, 2003; *Cartea fabuloasă*, Bucureşti, 2003; *Eranos. Scene din viaţa şi opera Poesiei*, Iaşi, 2003; *Sfârşitul sau Momente din viaţa unui om falsificat*, Cluj-Napoca, 2003; *Cartea tăcută*, postfață Mircea A. Diaconu, Bucureşti, 2004; *Insula Matriochka*, Piteşti, 2005; *Împotriva noastră*, Bucureşti, 2005; *Cititorul de poezie*, Iaşi, 2008; *Elegiile de la Dorweiller (Cartea Sophiei)*, postfață Alexandru Cistelecan, Piteşti, 2008; *Alungând tristeţea ca Paganini*, Timişoara, 2009; *O lume de lepădat (Bleadiuşka şi Stafia) (romane siameze)*, Cluj-Napoca, 2009; *Poetul*, Iaşi, 2010; *Abatorul umbrelor*, Iaşi, 2011; *Casa Gorgias*, Bucureşti, 2011; *Confort Freud*, Iaşi, 2011; *Criză şi melancolie*, postfață Vasile Spiridon, Cluj-Napoca, 2011; *Zece poeme exemplare din Târgul în care, cică, nu se întâmplă nimic*, Bucureşti, 2011.

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, *Esopia*, RL, 1982, 32; Diaconu, *Instantanee*, *242–246*; Galaicu-Păun, *Poezia*, *186–191*; Diaconu, *Feţele*, *141–143*, *197–202*; Grigurcu, *Poezie*, I, *425–437*; Daniel Corbu, *Generaţia poetică ’80*, Iaşi, 2000, *61–64*; Holban, *Ist. lit.*, I, *223–229*; Cistelecan, *Gellu Dorian: religia poeziei*, F, 2008, 3; Emil Iordache, *Poeme fără mască*, CL, 2008, 12; Mircea A. Diaconu, *Poezia, o exegeză a absenţei*, CL, 2009, 1; Grete Tartler, *Elegiile risipirii*, RL, 2009, 29; Constantin Dram, *Romane siameze după „O lume de lepădat”*, CL, 2010, 8; Vasile, *Mărci*, *154–158*; Ioan Holban, *Ficţiunea bibliotecii*, „Bucovina literară”, 2012, 5–6. ***V.S.***

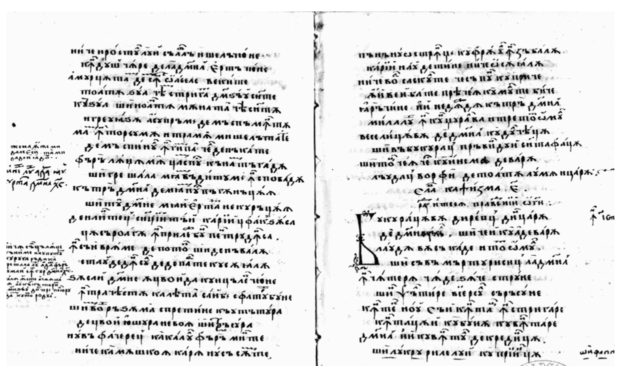

DOSOFTEI (26.X.1624 – 13.XII.1693, Zolkiew, azi Nesterov, Ucraina), cărturar, poet, traducător.

Originar de prin părţile Sucevei, viitorul ierarh, pe numele laic Dimitrie, coboară se pare din neam de mazili, ca fiu al Mariei, zisă şi Misira, şi al lui Leontie Barila (Bărilă sau Borâlă). Doi fraţi ai săi, Chiriac şi Vasile, sunt atestaţi la 1673 ca locuitori ai Sucevei, iar unei surori, căsătorită cu un Şerbu, **D.** îi dăruia pe la 1680 un exemplar al *Psaltirii slavo-române*. Misira se va fi înrudit cu ramura macedoneană Papară din Galiţia, de unde şi presupunerile privitoare la o mai îndepărtată obârşie aromână a familiei. Sunt puţin lămurite împrejurările în care **D.** îmbrăţişează cariera ecleziastică: decisiv poate să fi fost însă impulsul celor dintâi înclinaţii cărturăreşti. Răzleţe, parvin din epocă şi informaţiile ce îngăduie reconstituirea primei perioade a formării sale spirituale, ca şi, mai târziu, a condiţiilor ce vor fi favorizat desăvârşirea culturii sale umaniste. Opinia potrivit căreia **D.** ar fi învăţat la Iaşi, la Şcoala Domnească de la „Trei Ierarhi”, ar fi susţinută şi de mărturia documentară ce confirmă prelungirea şederii sale în oraşul de reşedinţă ca ierodiacon la Mitropolie. Aici se va fi simţit întâi atras şi înrâurit de personalitatea mitropolitului Varlaam, ale cărui iniţiative culturale le va prelua, făcându-le să triumfe mai târziu deplin. Cunoştinţele sale în domeniul limbilor clasice (elină, latină) sau al unor

limbi şi culturi moderne (polonă, ucraineană, rusă, neogreacă) ar justifica ipoteza unor eventuale studii continuate în Polonia, cum se crede, la Lvov, la şcoala Frăţiei Ortodoxe. După un răstimp petrecut ca ieromonah la Probota (Pobrata), unde prezenţa sa este semnalată în 1649, **D.** se impune, urcând treptele ierarhiei bisericeşti. În 1658 se afla în fruntea Episcopiei de Huşi, iar în 1659 este episcop de Roman. În epoca păstoririi la Roman se naşte probabil prietenia sa cu Miron Costin, precum şi aceea cu Dosithei Nottaras, viitorul patriarh al Ierusalimului, pe care îl întâlneşte în 1664, la Curtea din Iaşi a domnitorului Eustratie Dabija. După 1665 începe să versifice **D.** şi psaltirea ce va fi tipărită la Uniev în 1673. Ajuns mitropolit al Moldovei în 1671, el va sprijini în anii următori politica antiturcească a lui Ştefan Petriceicu. Împreună cu domnitorul silit să părăsească ţara după lupta de la Hotin (11 noiembrie 1673), se refugiază în Polonia, în februarie 1674. La începutul anului 1675 el revine în Moldova, unde, după o detenţie de câteva luni în mănăstirea „Sf. Sava" din Iaşi, redobândeşte scaunul de mitropolit, probabil la intervenţia lui Dosithei Nottaras pe lângă domnitorul Dumitraşcu Cantacuzino. Urmează pentru **D.** un deceniu de intensă şi sistematică activitate de traducere şi tipărire a cărţilor de cult în limba română. Necesitatea consacrării limbii poporului în serviciul liturgic este înţeleasă de el, ca şi, mai înainte, de Varlaam, din perspectiva acelui râvnit progres cultural, menit a risipi ignoranţa („să-nţeleagă creştinii svintele taine" – deziderat promovat în acord cu imperativele veacului, cu argumente reţinute din tradiţia *Scripturii*) şi a face accesibilă cartea, adresată întregii seminţii „rumâneşti" („tutinderea ce să află într-această limbă pravoslavnică"), mijloc de edificare a conştiinţei naţionale. În Polonia, la Uniev, se tipăresc în 1673 *Psăltire a svântului proroc David*, cunoscută ca *Psaltirea în versuri*, şi *Preacinstitul Acatist şi Paraclis al Preasfintei Născătoare de Dumnezeu*, prelucrat după traduceri româneşti anterioare, conţinând numeroase pasaje de proză ritmată. Lui **D.** i s-au atribuit însă, mai de curând, şi o traducere anterioară a *Paraclisului Precistii*, scoasă de sub tipar la Iaşi, probabil între anii 1645 şi 1649, împreună cu două fragmente biblice, *Cuvinte şi jele la robie Ierusalimului, când din Ierusalim la Vavilon i-au mutat Navuhodonosor împărat, şi pomenire şi de năpaste ce-au năpăstuit acei doi giudecători pre Susana*, tălmăcite din slavonă, şi o introducere de 48 de versuri originale; din această perspectivă este reconsiderată şi data debutului său literar. De sub tiparul reînfiinţat la Iaşi, la „Trei Ierarhi", cu ajutorul meşterului Vasile Stadnicki din şcoala tipografilor de la Uniev, apare apoi, în 1679, pentru început în condiţii modeste, *Dumnezăiasca liturghie*, tradusă din greceşte. Prin intermediul lui Ionaşcu Bilevici, sol al domnitorului Gheorghe Duca în Rusia, **D.** obţine sprijinul lui Nicolae Milescu şi al patriarhului Moscovei, Ioachim, pentru cumpărarea unei noi tipografii. După cum rezultă şi din scrisorile schimbate între Iaşi şi Moscova în 1679, Milescu, deşi „despărţit prin spaţiu", se dovedeşte a fi rămas legat sufleteşte de înfăptuirile din ţară, iar patriarhul Ioachim elogiază acum „mintea aleasă", „înţeleapta ocârmuire" şi îndrăzneţele proiecte culturale ale mitropolitului. Prin strădaniile lui, susţinute de Duca, în capitala Moldovei (unde, în 1680, va fi instalată şi o tipografie grecească, patronată de patriarhul Dosithei al Ierusalimului), vor continua să se editeze *Psaltirea de-nţăles a svântului împărat proroc David (Psaltirea slavo-română)* în 1680, un *Molităvnic de-nţăles* (1681), *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, în patru tomuri, dintre care doar trei apărute integral, între 1682 şi 1686 (tradusă, începând din 1658, după izvoare greceşti şi medioslave, îndeosebi după *Mineiele* lui Maximos Margunios şi ediţia veneţiană Glykis a *Mineielor* bizantine), ediţia a doua a liturghierului, *Svânta liturghie* (pentru tipărirea căreia căpătase acordul patriarhului ecumenic din Alexandria, Partenie Prohoros) şi *Parimiile preste an* în 1683, poate şi un *Octoih* rămas neterminat, atribuit de asemenea lui **D.** În ianuarie 1684, în timpul scurtei reveniri în scaunul ţării a lui

Dosoftei, Psaltirea, *BAR, ms. rom. 446*

Ştefan Petriceicu, mitropolitului i se încredinţează o misiune diplomatică în Rusia, de unde, pregătit să accepte suzeranitatea ţarului, domnitorul nădăjduia să primească în schimb ajutor împotriva turcilor. **D.** este reţinut însă la Kiev, unde, invocată fiind carantina împotriva unei epidemii de ciumă, este interogat şi constrâns să aştepte răspunsul la petiţia adresată ţarului. Declaraţia pe care o face în faţa autorităţilor kievene îl arată hotărât, apărându-şi cu stăruinţă cauza (exprimându-şi rezerva faţă de promisiunile polonezilor „nestatornici", **D.** atrăgea atenţia asupra dezavantajelor ce le-ar prezenta pentru Rusia consolidarea puterii militare a turcilor în Moldova), pătruns de soarta ţării, ameninţată de „pierzarea cea din urmă", şi luptând să înlăture stavila ce-i închidea călătoria. Între timp vizitează Lavra Pecerska şi, la cei şaizeci de ani ai săi, se minunează cu o candoare neprefăcută de miracolul conservării moaştelor adăpostite în peşteră, impresii ce vor declanşa şi o rememorare cu virtuţi literare, într-o notă, pe un volum din *Viaţa şi petrecerea svinţilor*. Cu aceeaşi neclintită speranţă în izbânda popoarelor creştine asuprite în luptă comună împotriva „agarenilor" întâmpină **D.** campania din Moldova a regelui polon Jan Sobieski, în 1686, an ce va marca însă dramatic ultima perioadă a existenţei sale. Expediţia eşuează şi mitropolitul, care, spre deosebire de domnitorul Constantin Cantemir, trecuse făţiş de partea polonilor, este nevoit să se retragă şi el odată cu oştile regelui, ce părăsesc la 15 septembrie capitala Moldovei, incendiată. La plecare lua cu sine, poate din ordinul regelui polon, moaştele Sf. Ioan cel Nou de la Suceava, precum şi tezaurul şi arhiva Mitropoliei. Deşi în Polonia **D.** le asigura, precaut, printr-un act de inventariere legiferat cu martori în octombrie 1686, ele se vor rătăci definitiv în afara ţării, în Moldova revenind, după demersuri repetate ale oficialităţilor, doar moaştele Sf. Ioan, un secol mai târziu. Refugiul la Stryj şi Zolkiew se transformă treptat într-o semicaptivitate, despre care relatează corespondenţa sa cu Dosithei al Ierusalimului din ianuarie 1691 şi februarie 1693. Zădărnicită de planurile, mereu nerealizate, ale lui Jan Sobieski, care nu renunţă la campaniile sale în Moldova, pentru a-i constrânge pe turci la o pace cât mai defavorabilă, întoarcerea lui **D.** (a cărui prezenţă în Polonia pare a-i conveni la un moment dat regelui în raporturile, lipsite de cordialitate, cu Constantin Cantemir) nu va mai fi cu putinţă. Anii din urmă îi sunt umbriţi de numeroase suferinţe: grija pentru tezaur, somaţiile repetate ale domnitorului Constantin Cantemir de a reveni în patrie şi imposibilitatea de a le da ascultare, anatema patriarhului Constantinopolului (după sinodul convocat la Iaşi în 1688, **D.** este excomunicat şi depus din treaptă), ostilitatea clerului catolic şi unit din Zolkiew, nesiguranţele şi lipsurile traiului zilnic şi, mai presus de toate, dorul de ţară. Scrisorile sale din această vreme sunt cu adevărat patetice. Soli ai mitropolitului pribeag, ieromonahul Iona şi chelarul Andrei călătoresc în Rusia, aducându-i câte vreun dar în bani sau în blăni de samur din partea ţarilor şi încurajările patriarhului Ioachim. Pentru a nu le rămâne dator prietenilor, tălmăceşte, din greacă în rusă, lucrări de interes teologic, ca *Istoria bisericească şi Vedenia tainică* a patriarhului Gherman al Constantinopolului (în 1690), *Împotriva ereziilor* de Simion, arhiepiscopul Tesalonicului (în 1691) sau *Epistolele* lui Ignatie Teoforul, arhiepiscopul Antiohiei, pe care le trimite mitropolitului kievean Varlaam Iasinski şi patriarhului Ioachim, dovadă că el intervine, cu prestigiul erudiţiei, în polemica dogmatică ce împărţea la acea dată cercurile ortodoxe de la Kiev şi Moscova în reprezentanţi ai curentului latin şi ai celui grec, tradiţionalist. În 1693 oferea, de asemenea, ţarilor ruşi Ioan şi Petru Alekseevici, într-o antologie intitulată *Despre prefacerea sfintelor taine*, câteva traduceri din clasici ai literaturii patristice, ca Ioan Gură de Aur, Efrem Sirul, Atanasie Sinaitul, în speranţa că ele ar putea fi tipărite. În Polonia traduce şi un fragment de tragedie renascentistă, cunoscută de el într-o prelucrare neogreacă, preocupările sale pătrunzând acum, surprinzător şi decisiv, în sfera culturii laice, mai aproape întrebărilor existenţei, neliniştitoare. Într-o stare de spirit ce se stabilizează cu trecerea timpului pe linia fragilă dintre aşteptare şi dezamăgire şi care minează încet acel optimism delicat, ce s-ar putea bănui ca aparţinând temperamentului său, mitropolitul se stingea curând, departe de ţară.

Ctitor al tiparului, înnoitor al cultului, promotor al culturii şi literaturii în limba naţională, **D.** reprezintă în Moldova, în a doua jumătate a secolului al XVII-lea, asemenea lui Miron Costin, o conştiinţă umanistă. Teologia (patristica şi dogmatica), istoria, filologia şi poezia sunt discipline pe care le slujeşte statornic – ca om de Renaştere – cu voinţă de a cunoaşte şi dor de perfecţiune. Îl citise pe Grigore

Ureche şi analele în limba slavonă. Pătruns de valoarea documentului, a cărţilor rare, el punea la îndemâna lui Miron Costin un uric din 1392 privitor la întemeierea Romanului, împrumuta pentru a studia, de la mănăstirea Krilos de lângă Halici, un tetraevanghel scris la 1144 şi alcătuia, în temeiul consultării riguroase a izvoarelor, un informat istoric al Probotei, cu prilejul închinării mănăstirii, în 1677, patriarhiei Ierusalimului. Pentru Mitropolie **D.** cumpără istorii universale, ca de pildă tratatul în limba latină al lui Johannes Nauclerus şi Nicolae Baselius. Exemplarul, intrat, mai târziu, în posesia stolnicului Constantin Cantacuzino, cuprinde observaţiile de lectură ale lui **D.** – atente, uneori uşor amuzate, ironice, naive câteodată, dezvăluind însă, cel mai adesea, un cititor pătrunzător. Mitropolitului i s-ar datora şi o traducere din limba greacă a cronografului lui Matei Kigalas, transmisă, într-o copie manuscrisă de la 1732, sub titlul *Hronograf al împăraţilor. Nouă adunare de osebite istorii.* Conform unei ipoteze mai noi, **D.** ar fi autorul de fapt al versiunii româneşti a cronografului lui Kigalas, atribuită lui Pătraşcu Danovici (însoţită, în unele copii manuscrise, de un număr de 26 de „stihuri predoslovii" şi de o traducere din *Învăţăturile lui Vasile Macedoneanul către fiul său Leon*), precum şi al celei dintâi transpuneri în limba română a *Istoriilor* lui Herodot. Manuscrisul din 1732 conţine, de asemenea, *Stihurile la luminatul herb a Ţărâi Moldovei*, ce precedă toate tipăriturile lui **D.**, începând cu psaltirea din 1673. Într-o manieră sugerată parcă de tiparul „clasic" al vechilor pomelnice mănăstireşti, **D.** evocă apoi, în una din primele versificări originale ale literaturii române medievale – poemul cronologic despre domnii Moldovei, apărut mai întâi în *Molităvnic*…, în 1681, şi reeditat în *Parimii*… – pe voievozii-ctitori, începând cu Dragoş „descălecătorul", urmând cu cei din neamul Muşatinilor, până la „Ştefan cel Bun" cu fiii săi Bogdan şi Rareş, şi neuitându-i pe contemporani, de la Vasile Lupu şi Eustratie Dabija până la Gheorghe Duca şi Constantin Cantemir. Abia în versiunea manuscrisă, autografă, din 1690, autorul îşi îngăduie a stărui şi asupra luptelor purtate de Ioan Vodă pentru a „scăpa Moldova turcilor din brâncă". Glosele mitropolitului la *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, interpolările sale din textul cronografului sau unele precizări în marginea poemului închinat domnilor Ţării Moldovei probează interes pentru istoria universală – a Bizanţului, a Poloniei sau a Rusiei. Încă din 1673 el traducea şi edita în cuprinsul psaltirii de la Uniev câteva versuri alcătuite iniţial, probabil în limba polonă, de Miron Costin, afirmând originea romană a românilor. În acelaşi timp, una din notele traducătorului la psalmul 86 se referă la o epocă precreştină din istoria poporului, ce se număra altădată între „limbile păgâne". La originea latină a limbii „rumâneşti", „de bun neam", „rudă-mpărătească", trimit versurile poemului cronologic, asupra ideii romanităţii şi unităţii poporului **D.** revenind, în 1690, într-un comentariu în care stăruie asupra obârşiei comune a locuitorilor celor trei state româneşti – Moldova, Ardealul şi Ţara Românească – pe teritoriul „Misiei" (Moesia) de odinioară. Acum el semnalează şi existenţa românilor sud-dunăreni, „rumâni din rădăcina cea bătrână".

Un lapidar vers al psaltirii din 1673 („Limba îm voi face condei de scrisoare") pare a prelungi ecoul *Cuvântului* de introducere al mitropolitului, mărturisind osârdia de a fi tâlcuit psalmii „vreme-ndelungată, precum am putut mai frumos", în scopul cointeresării cititorului („să poată trage hirea omului către cetitul ei"). Propunându-şi a face din cuvânt instrument de expresie, **D.** întrezărea, nu doar intuitiv, scrisului său o finalitate estetică. În cea de-a doua prefaţă a *Psaltirii în versuri*, lectorul este îndemnat a discerne, dincolo de înţelesul dogmatic al *Scripturii*, o valoare parabolică („ca ciumiliturile, când altă grăieşti şi altă să-nţălege"), simbolică („să-nţăleagă cuvântul dintr-altă sămnătură de poveste") sau metaforică („pre mutare") a textului, autorul stăpânind aşadar câteva esenţiale noţiuni de poetică şi hermeneutică, ce făceau, încă din 1664, obiectul discuţiilor sale cu Dosithei Nottaras. Întemeietor la noi al poeziei culte, **D.** se va dovedi, ca traducător al psalmilor, un iniţiat al legilor prozodice (mitropolitul este, în *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, cel dintâi creator de versuri safice – „iambiceşti" – din literatura română), el fiind şi un bun cunoscător al versificaţiei populare şi al limbii vorbite. *Psaltirea în versuri* se caracterizează printr-o diversitate a măsurii şi ritmurilor, prin varietatea şi, uneori, prin sonorităţile rare ale rimei, în genere printr-un limbaj poetic evoluat, uzând de comparaţie şi metaforă, metonimie, hiperbolă, paralelism, interogaţie, antiteză, dar şi de unele procedee stilistice sau lexicale specifice creaţiei orale ori preluate din literatura religioasă sau din cea istorică. Au fost remarcate la el frecvenţa dislocării sintactice,

prezenţa termenilor populari, regionali sau arhaici şi a seriilor sinonimice, spontaneitatea lexicală, originalitatea metaforică. Eforturile prin care **D.** desăvârşeşte transpunerea românească, din slavonă, în proză, a psalmilor (versiune ce apare în ediţia bilingvă a *Psaltirii slavo-române* din 1680) au premers celor cinci ani consacraţi de el versificării psaltirii. Autorul *Psaltirii în versuri* a consultat, cum se crede, traducerile româneşti de până atunci ale psalmilor, *Psaltirea Scheiană* şi *Psaltirea* lui Coresi în primul rând, poate şi o ediţie grecească a *Vulgatei*. Operă de Renaştere, psaltirea versificată în Polonia, în 1579, de umanistul Jan Kochanowski (*Psalterz Dawidów*) va fi constituit, apoi, un stimulent în revelarea de sine a poetului român, în a cărui tălmăcire psalmii descoperă un univers, recreat în marginea textului biblic cu ingeniozitate plastică, ingenuitate şi prospeţime. Peisajul, impregnat de sunetul difuz al lamentaţiei psalmistului, se modifică treptat, fastuozităţii exotice a psalmilor îi ia locul abundenţa bucolică, sugerând medii familiare, în care harfele devin „buciume" autohtone, alăuta este substituită cu „cetera", munţii biblici cu „măgurile" Moldovei, taurii cu „inorogii" fantastici ai cărţilor populare. Versuitorul pare a preamări uneori acelaşi tărâm al abundenţei – vegheat de astre-„n hoarbă", apărat de semnul bourului, populat cu cirezi şi turme şi prisosind de „vipturi" – cântat şi de *Stihurile la luminatul herb a Ţărâi Moldovei*; sustrase, prin forţa sau graţia unor imagini, convenţionalismului speciei şi întregite în manuscris, în 1689–1690, versurile „la stemă" ajung să constituie cea mai reprezentativă compunere originală a mitropolitului, superioară poemului cronologic. Darurile de merinde divină iscă în pustiu ospeţe prelungite, generoasa dispunere a culorii, frusteţea, primitivitatea, în sens preclasic, a tabloului evocând belşugul „cămărilor cereşti": cârduri de crâstei, făină de grâu, „unt în stride", „pepeni şi slănină". Înfăţişarea demiurgului abia trezit din somn, „rumăn" la faţă şi, ca de vin, „aburit şi şumăn", aduce cu cea a Dabijei vodă, iar modalitatea, bonom-caricaturală, anunţă ceva din farmecul de mai târziu al portretului craiului „cu barba-n noduri" din poemul eminescian *Călin (File din poveste)*. „Gadinile" unui bestiar fabulos, vasiliscul şi inorogul, „leul şi zmăul", chiţi, bouri şi coluni, vipere şi aspide, cerbi, iepuri şi „hulpi", revin adesea în simbolistica psalmilor lui **D.** – care încearcă, în câteva rânduri, s-o descifreze, cu stângăcie, pentru cititor – ca reprezentări alegorice, într-o viziune căreia i se subsumează, succesiv, metafora vânătorului sau a „gonaciului", a „izvoarălor părăsite" şi a „câmpiilor de dumbravă", a „puilor de corb ce zbiară", a omătului „ca lâna" sau a negurii spulberate, „ca cenuşa", peste pământ. Înţelepciunea, „învăţăturile bune" sunt repere pe care versificatorul psalmilor le oferă stăruitor veacului său, în nestatornicia tulburătoare a lumii („Că lumea aceasta-i ca o miză mică,/ Omul cât de-a hirea este o nemică"), condiţia umană împlinindu-se în confruntarea dintre „firea omenească" şi „firea dobitocească", într-o existenţă precară, presărată cu taine şi ispite („Văzui pre spurcatul suindu-să buor,/ S-agiungă ca chedrii tămâiei, la nuor"), cărora li se opune un ideal etic, drumul „pre căi vârtoase/ pietri-ascuţâte şi sâmceloase". Tendinţele moralizatoare caracterizează, de asemenea, alte două încercări originale în versuri ale lui **D.**, incluse în *Psaltirea* din 1673: *Apostroful* (atribuit de unii cercetători lui Miron Costin), proslăvind agonisita sufletească în dauna averii de „pre lume", strânsă în deşert, şi epigrama la psalmul 132, elogiind pacea, „turnurile de frăţie" ce apropie oştirile învrăjbite. Moralismul psalmilor, versificaţi adesea de **D.** cu mijloacele prozodiei populare, pare a fi favorizat, între altele, ulterior, circulaţia manuscrisă independentă a multora dintre ei, precum şi răspândirea lor în folclor – ca oraţii, colinde, bocete –, cel mai frecvent întâlniţi regăsindu-se în colecţia lui Anton Pann *Versuri sau Cântece de stea ce să cântă la naşterea Domnului nostru Isus Hristos*. Imnuri înălţate

demiurgului, creației și existenței, psalmii îi dezvăluie tălmăcitorului bogăția de nuanțe a registrului lor liric: de la elanul și exuberanța naivă a invocației din zori („Scoală-te, psăltire și dulceață"), de la ruga necontrariată, de o vibrație aproape modernă („Cu a ta putere,/ Grije când am multă,/ Tu, Doamne, mi-ascultă/ Ruga din tăcere") la strigătul, frânt, al celui „încungiurat de adâncuri", lunecând într-o tăcere a „smârcurilor", „fără poduri", cu fosforescențe înșelătoare. Spaimele primordiale se materializează în imaginea fiarelor cu „căscate guri", „giunci și tauri", lei, „ce apucă și zbiară", sau într-o viziune grotescă, terifiantă, a clevetirii („Mă-mprohită cineș mă zărește,/ Buze mișcă, cu capul clătește"). Asupra „păgânilor" se rostogolește impetuos imprecația, vigoarea lexicală anticipând sonorități argheziene. Sunt conjurate, spre pieirea „ticăițească" a vrăjmașilor, inutilitatea apei vărsate, slăbiciunea arcului „moale", focul ce „topește" ceara, soarele ce arde culbecii, vântul care „seacă" păduceii. În altă tonalitate, profund elegiacă, precum într-o recunoaștere a mitului, presimțind întoarcerea celui „risipitor", se rememorează blestemul abătut asupra fiilor „streinatici": „Să li să vechească haine-n căi departe/ Și să șchiopeteze cu călcâie sparte". Tălmăcind, **D.** regândește poetic temele și motivele cântării dintâi, uneori până la retrăirea stărilor lirice fundamentale. Cu mult mai generos decât în cazul poeziei moralizatoare a psalmilor, triumfă acum expresia originală a poetului român. Prin câteva rare intuiții poetice, unele tablouri ale genezei, evocarea mării, a unor cadre de feeric nocturn, prin câteva imagini grațios filigranate (roua risipită pe munți din „cămări multe", colunii însetați, adăpați „fără scumpete") sau prin unele accente de nesfârșită însingurare și melancolie, lirismul lui **D.** prevestește, în câteva rânduri, neașteptat, intensități eminesciene. Stăpânind peste „unda mării", „craiul țării" – divinitatea umanizată de o metaforă cu reverberații folclorice – face să tacă, într-un psalm, zbuciumul interior, dăruind aspirația spre necuprinsă odihnă: „Că pre tot craiul potoale,/ Ca spuma mării cea moale". Accentuat, un element de mișcare – zbaterea valurilor – figurează suferința lăuntrică, intensificată de mânia divină: „Ț-ai pusu-ț asupră-mi mânia ta svântă/ Preste mine valuri trec de nu s-alintă". O metaforă a glacialității sugerează teama, distanța incomensurabilă, cu stranii ecouri, din nou, într-o elegie eminesciană: „Unde-m vine-aminte de svânta ta față,/ Mi să varsă-n suflet răceală de gheață". Plângerea Ecleziastului, motivul perisabilității lumii – străvechiul topos *ubi sunt* al liricii antice și medievale – se regăsește în psalmii lui **D.**, ca și la contemporanul său Miron Costin, autorul poemului *Viiața lumii.* Rezonanțe de bocet interferează acum lamentația psalmistului, sentimentul trecerii nu întunecă, ci atrage doar o melancolie senină. În imaginea petrecerii pe pământ a omului, aidoma unui ciclu vegetal („Ca otava ce să trece/ De soare și de vânt rece,/ De demineață-i cu floare,/ Sara-i veștedă de soare./ A doua zî să usucă,/ Ca-n cuptori când o aruncă"), contradicția vremelnicie – perenitate se estompează într-un proces de superioară înțelegere a continuității și devenirii perpetue. Asupra motivului nestatorniciei sorții **D.** va reveni în anii exilului său polonez, când traduce prologul tragediei *Erophile* a poetului și dramaturgului cretan Gheorghios Chortatzis, creație a barocului, cu sugestii din Torquato Tasso, dar mai cu seamă din Giambattista Giraldi Cinzio, autorul tragediei *Orbecche* (1541). Versurile ample, de 15 silabe, în metru iambic, ale traducerii, prefațează subiectul unei istorii în care dragostea înfruntă și desfide, fie și pentru puțină vreme, moartea, devenită în *Prolog* personaj alegoric adus pe scenă pentru a-și rosti sumbrul monolog. Defilează trist în ultima traducere a lui **D.**, ca într-o arhaică versiune a *Panoramei deșertăciunilor*, alaiul fantomatic al „chesarilor" de altădată invocând visul de glorie al cetăților spulberate în țărână, Semiramida și „Machidon", „Râmul" și „Atina", piramidele și turnul lui Nemrod, nu „câmpiile asire", ca mai târziu la Eminescu, ci „scripturile caldee", nunțile tragice, întreaga „frumsețe" efemeră a lumii, ca o „scrisoare pre năsâp, pre margine de mare". Câteva stihuri aparținând traducătorului deplâng în finalul prologului soarta protagoniștilor tragediei (Filogon împărat, fiica sa, „ghizdava" Ierofila, și „fiul de împărat neștiut", Panaret). Avertismentului crud și moralizator al morții i se replică totuși – prin recunoașterea „nesocotinței" eroilor ca fiind, cea dintâi, aducătoare de nenorocire. Este concepția preluată de la tragicii greci de scriitorii umaniști ai Renașterii. Traducerea din *Erophile* a circulat în Moldova (în manuscris), ca și multe din tipăriturile lui **D.**, între care îndeosebi *Psaltirea în versuri* pentru poezia sa și *Viața și petrecerea svinților* pentru conținutul legendar-hagiografic s-au bucurat de o receptare largă pe întreg teritoriul locuit de români, fiind

cunoscute, în următoarele două secole, deopotrivă în Ţara Românească, în Transilvania sau în Banat. **D.** însuşi dăruia în 1687 un exemplar al *Vieţii şi petrecerii svinţilor* unei mănăstiri ardelene (din Petrid). Asupra limbii traducerilor religioase ale epocii brâncoveneşti se exercită într-o măsură influenţa limbii tipăriturilor lui **D.** O serie de argumente pledează în favoarea participării sale efective la tălmăcirea în limba română a *Vechiului Testament* (cu aproape două decenii înaintea integrării acestuia în *Biblia de la Bucureşti* din 1688), **D.** fiind identificat cu unul din principalii revizori ai versiunii iniţiale a textului, aparţinând lui Nicolae Milescu. *Viaţa şi petrecerea svinţilor* a servit apoi la întocmirea ediţiei *Mineielor* din 1698, apărute sub supravegherea lui Mitrofan al Buzăului, fostul episcop de Huşi şi colaborator al lui **D.**, care, după pribegia mitropolitului moldovean în Polonia, îşi va relua şi continua activitatea tipografică în Ţara Românească. Cele dintâi contacte cu psalmii versificaţi de **D.** M. Eminescu le datorează probabil anilor de gimnaziu la Cernăuţi şi *Lepturariului rumânesc* al lui Aron Pumnul. Mai târziu, în 1874, Eminescu va achiziţiona pentru Biblioteca Centrală din Iaşi *Psaltirea în versuri* şi *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, ambele cărţi rare, purtând însemnările autografe ale poetului.

Munca lui Dosoftei, atât cât o avem, reprezintă în istoria culturii noastre vechi un mare pas înainte. El, cel dintâi dintre vlădicii Principatelor, a deschis drumul limbii româneşti către altarul bisericii. Străduinţele lui vor fi continuate mai târziu, în Ţara Românească, de mitropolitul Antim Ivireanul. Prin traducerea Psaltirii în versuri *Dosoftei a aşezat temeliile versificaţiei în literatura noastră cultă, iar prin* Vieţile sfinţilor *a dăruit sufletului românesc din veacul al XVII-lea o bogată literatură de imaginaţie, împletită cu elemente miraculoase, plină de pietate şi uneori înviorată de graţie naivă.*

N. CARTOJAN

SCRIERI: [*Stihuri la luminatul herb a Ţărâi Moldovei*], în *Psăltire a svântului proroc David*, Uniev, 1673, reed. în *Dumnezăiasca liturghie*, Iaşi, 1679, în *Psaltirea de-nţăles*, Iaşi, 1680, în *Molităvnic de-nţăles*, Iaşi, 1681, reed. (*Stihuri pre herghia Moldovei*) în *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, Iaşi, 1682, în *Parimiile preste an*, Iaşi, 1683, reed. în *Psaltirea în versuri*, îngr. I. Bianu, Bucureşti, 1887, reed. în *Psaltirea în versuri*, îngr. N.A. Ursu, Iaşi, 1974; [*Epigrama la psalmul 132*], în *Psăltire a svântului proroc David*, Uniev, 1673, reed. în *Psaltirea în versuri*, îngr. I. Bianu, Bucureşti, 1887, reed. în *Psaltirea în versuri*, îngr. N.A. Ursu, Iaşi, 1974; *Apostrof*, în *Psăltire a svântului proroc David*, Uniev, 1673, reed. în *Psaltirea în versuri*, îngr. I. Bianu, Bucureşti, 1887, reed. în *Psaltirea în versuri*, îngr. N. A. Ursu, Iaşi, 1974; [*Domnii Ţării Moldovei*], în *Molităvnic de-nţăles*, Iaşi, 1681, reed. în *Parimiile preste an*, Iaşi, 1683, reed. în *Cronicele României sau Letopiseţele Moldovei şi Valahiei*, III, publ. M. Kogălniceanu, Bucureşti, 1874, *526–529*, reed. în CPV, *49–53*; [*Epigramă omagială către Ionaşcu Bilevici*], în *Molităvnic de-nţăles*, Iaşi, 1681; [*Epigramă omagială către Ioachim, patriarhul Moscovei*], în *Parimiile preste an*, Iaşi, 1683; *Opere*, I, îngr. N.A. Ursu, introd. Al. Andriescu, Bucureşti, Minerva, 1978; *Opere poetice*, îngr. şi postfaţă Pavel Balmuş, Chişinău, 1989; *Versuri alese*, îngr. şi pref. N.A. Ursu, Iaşi, 1994; *Selecţiuni din opera poetică a mitropolitiului Dosoftei*, îngr. şi pref. N.A. Ursu, Iaşi, 2003. **Traduceri:** *Psăltire a svântului proroc David*, pref. trad., Uniev, 1673; ed. 2 (*Psaltirea în versuri*), îngr. şi introd. I. Bianu, Bucureşti, 1887; ed. 3 (*Psaltirea în versuri*), îngr. N.A. Ursu, pref. I.P.S. Iustin Moisescu, Iaşi, 1974, reed. în *Opere*, I, Bucureşti, 1978; *Preacinstitul Acatist şi Paraclis al Preasfintei Născătoare de Dumnezeu*, Uniev, 1673; *Dumnezăiasca liturghie*, Iaşi, 1679; ed. 2, Iaşi, 1683; ed. îngr. N.A. Ursu, introd. I.P.S. Teoctist, Iaşi, 1980; *Psaltirea de-nţăles*, Iaşi, 1680; ed. îngr. şi introd. Mihaela Cobzaru, Iaşi, 2007; *Molităvnic de-nţăles*, Iaşi, 1681; *Viaţa şi petrecerea svinţilor*, I–IV, Iaşi, 1682–1686, reed. fragm., Bucureşti, 1895, 1903; ed. îngr. Rodica Frenţiu, Cluj-Napoca, 2002; *Parimiile preste an*, Iaşi, 1683; ed. îngr. şi introd. Mădălina Ungureanu, Iaşi, 2012; Gheorghios Chortatzis, *Erofili (Prolog)*, publ. N.A. Ursu, în Dosoftei, *Opere*, I, Bucureşti, 1978.

Repere bibliografice: Densusianu, *Ist. lit. rom.*, *322–357*; Iorga, *Ist. lit. relig.*, *178–200*; Ştefan Ciobanu, *Dosoftei, mitropolitul Moldovei, şi activitatea lui literară*, tr. Ştefan Berechet, Iaşi, 1918; Iorga, *Ist. lit.*, I, *369–391*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *53–55*, *Ist. lit.* (1982), *48–49*; Cartojan, *Ist. lit.*, II (1942), *115–126*; Ciobanu, *Ist. lit.* (1947), *321–329*; Ivaşcu, *Ist. lit.*, I, *197–208*; Piru, *Ist. lit.*, I, *181–193*; *Ist. lit.*, I, *317–318*, *323–324*, *406–417*, *passim*; Rosetti–Cazacu–Onu, *Ist. lb. lit.*, I, *133–167*; Gáldi, *Introducere*, *80–89*, *passim*; Mazilu, *Barocul*, *145–147*, *283–306*, *passim*; Andriescu, *Stil*, *79–109*; Negrici, *Expresivitatea*, I, *44–54*; Edgar Papu, *Barocul ca tip de existenţă*, II, Bucureşti, 1977, *293–299*; *Dicţ. lit. 1900*, *296–302*; Virgil Cândea, *Raţiunea dominantă. Contribuţii la istoria umanismului românesc*, Bucureşti, 1979, *165–172*, *345–346*; Istrate, *Barocul*, *219–241*; Scarlat, *Ist. poeziei*, I, *85–93*; Manolescu, *Istoria*, I, *13–18*; Mazilu, *Recitind*, I, *370–375*, *407–415*, II, *34–39*, *passim*; Andriescu, *Studii*, *1–89*; Dan Horia Mazilu, *Introducere în opera lui Dosoftei*, Bucureşti, 1997; Sorohan, *Introducere*, *320–331*; *Dicţ. esenţial*, *264–266*; Dan Buciumeanu, *Dosoftei poetul. O hermeneutică a „Psaltirii în versuri”*, Drobeta-Turnu Severin, 2001; Ursu, *Contribuţii ist. culturii*, *134–263*; *Dicţ. analitic*, IV, *686–689*; Ursu, *Contribuţii sec. XVII*, *134–222*; Mihai Dinu, *Bătrânul poet dintâi*, Bucureşti, 2007; Manolescu, *Istoria*, *31–35*; Zamfir, *Panorama*, I, *17–27*.

R.Ş.

DOUĂMIISM. Termenul a apărut şi funcţionează pentru a desemna orientarea pe care au vădit-o ori căreia i s-au raliat noile promoţii literare afirmate în jurul anului 2000, mai precis din ultimii ani ai deceniului al zecilea din secolul trecut până către 2005. I s-a reproşat caracterul vag, imprecis sau prea cuprinzător, s-a încercat să fie redus la o simplă „convenţie lingvistică"; s-a putut opina şi că va fi apărut oarecum în virtutea inerţiei, din tentaţia de a perpetua o obişnuinţă a etichetării decenale, date fiind precedentele „şaizecism", „şaptezecism", „optzecism", „nouăzecism". Totuşi, termenul era necesar şi are acoperire. **D.** priveşte în primul rând – şi aproape exclusiv – poezia, pentru că proza tinerilor iviţi în perioada în chestiune înregistrează evoluţii proprii, cumva decalate şi difuze, mai greu de regrupat şi sistematizat ca manifestând o orientare coerentă. Generaţia 2000 a dat autori remarcabili şi în critica literară, însă îndeobşte **d.** se referă rareori la critici. Vectorul **d.** poetic este identificat în aşa-numita „generaţie 2000", care include scriitori născuţi cam între 1975 şi 1985, majoritatea în jurul anului 1980. Atât în coagularea, cât şi în impunerea orientării, un rol deloc neglijabil l-au jucat aspectele instituţional-organizatorice şi de promovare: activitate cenaclieră, prezenţe publicistice, grupări şi manifeste, dezbateri publicistice (anchete, dosare tematice, mese rotunde etc.), lecturi publice, festivaluri, tabere de creaţie etc., antologii. În privinţa cenaclurilor care au găzduit afirmarea ecloziunii douămiiste, se cuvine să fie menţionat cenaclul de la Facultatea de Litere a Universităţii bucureştene, condus în a doua jumătate a ultimului deceniu din secolul trecut de Mircea Cărtărescu, aici remarcându-se, între alţii, Marius Ianuş, Angelo Mitchievici, Cecilia Ştefănescu, Domnica Drumea, Ioana Nicolae, Sorin Gherguţ, Alexandru Vakulovski, Alexandru Matei. De asemenea, sunt de amintit atelierul literar de la Biblioteca „I.L. Caragiale", condus de poeta Nina Vasile, cenaclul „Gellu Naum" al Uniunii Scriitorilor, condus de Nora Iuga în perioada 1999–2001, de care se leagă începuturile literare ale unor autori ca Adela Greceanu, Elena Vlădăreanu, Andrei Peniuc, Adrian Urmanov, Răzvan Ţupa, Elena Pasima, Claudiu Komartin, Constantin Virgil Bănescu, cenaclul Euridice, aflat din 2002 sub conducerea criticului Marin Mincu, cenaclu care a funcţionat până la sfârşitul anului 2003 sub egida Uniunii Scriitorilor, fiind găzduit din ianuarie 2004 de Muzeul Literaturii Române, ulterior de Biblioteca Municipală „Mihail Sadoveanu" din Bucureşti, rămânând activ şi după decesul lui Marin Mincu şi primind numele criticului. Importanţa acestuia din urmă în afirmarea fenomenului poetic douămiist va fi fost hotărâtoare, vădind o receptivitate cu totul specială faţă de foarte tinerii autori. Aici au activat, în „perioada de glorie" a anilor 2003–2004, autori reprezentativi pentru generaţia 2000: Elena Vlădăreanu, Mircea Ţuglea, Constantin Virgil Bănescu, Bogdan Iancu, Elena Pasima, Dan Bogdan Hanu, Andrei Peniuc, Adela Greceanu, Ionuţ Chiva, Claudiu Komartin, Dan Mircea Cipariu, Ioana Băieţica (care ulterior avea să semneze Baetica), Cosmin Perţa, Dan Coman, Denisa Mirena Pişcu, Adrian Urmanov, Ovia Herbert, Ruxandra Novac, Domnica Drumea, Xenia Karo, Oana Cătălina Ninu, Ştefan Manasia, Iulia Argint, Dan Sociu, Teodor Dună, Miruna Vlada, Bogdan Perdivară ş.a. Alte instanţe care au contribuit la formarea şi eclozarea viitorilor douămiişti au fost cenaclul „Pavel Dan" din Timişoara, atelierele de scriitură braşovene conduse de Alexandru Muşina, Andrei Bodiu, Gheorghe Crăciun, cel organizat de Octavian Soviany etc. Se cuvine consemnată şi importanţa activităţii editoriale neoficiale, artizanale, cu profil de samizdat, promovată de Un Cristian, care i-a editat pe unii poeţi douămiişti înainte de debutul lor în volum. Trăsăturile, coordonatele esteticii **d.** poetic au fost consistent analizate de critica literară sau de scriitorii înşişi. Au apărut şi manifeste poetice, încercări de autodefinire şi programe de acţiune emanând de la autorii douămiişti, tentative de a genera şi consacra curente literare în toată regula. Cele mai notabile ar fi manifestele „himerismului", lansate de Vasile Baghiu în 1998–2006, apoi manifestul „fracturismului", publicat de Marius Ianuş şi Dumitru Crudu în octombrie 1998, în „Monitorul de Braşov" şi, într-o formă augmentată, în „Vatra" din 2001. Mai sunt de semnalat şi „utilitarismul", iniţiat de Adrian Urmanov în 2003, în revista „Paradigma", şi manifestul „deprimismului", lansat de Gelu Vlaşin. O vreme se părea că **d.** în afirmare (sau „milenarismul", cum i se mai spunea) se confunda cu fracturismul. Ceea ce s-a dovedi inexact, lucrurile fiind ceva mai complicate: fracturiştii vor fi fost, desigur, cei mai „vizibili" douămiişti, dar patrimoniul poetic specific dat de reprezentaţii generaţiei 2000 nu se reduce la fracturism. Oricum, manifestele şi programele proclamate public nu sunt niciodată descripţii exacte ale realităţilor textuale pe care

le suscită. Portretul-robot al generaţiei în chestiune s-a configurat din mai multe intervenţii şi dezbateri găzduite în paginile unor reviste literare. S-a mers de la proclamarea hotărâtă a unei schimbări de paradigmă literară până la cvasicontestarea originalităţii şi relevanţei producţiei douămiiste. Totuşi, anumite particularităţi definitorii au fost identificate. Într-o analiză aplicată se înregistrează, în poezia douămiistă, „renunţarea la «identificarea eroică» a creatorului", înlocuită de „identificarea prozaică sau de-a dreptul negativistă, aducerea în prim-plan a traumatismului personal", se constată că „pulsiunea şi agresivă sau regresivă devine normă", se relevă cvasiomniprezenţa unor traume fără vindecare şi faptul că „soluţia creativă e căutată înspre nişte «energii primare ultime» (sexul, afirmarea violentă sau, dimpotrivă, placiditatea neutră, retragerea în boală, rezistenţa pasivă)", „fenomene de «criză» care nu mai anticipează creaţia, ci tind chiar să o substituie". Comentariul Ştefaniei Mincu surprinde judicios elementele esenţiale de legitimare ale unei modalităţi poetice prin excelenţă radicală, dinamitardă şi iconoclastă. În general, e consemnat şi subliniat caracterul radical al demersului douămiist, postura rebelă, ruptura, „fractura", „fisura" pe care acesta o instituie. Au fost însă remarcate şi alte trăsături: vizionarism, (neo)expresionism, în general neoavangardism (*de facto*, spontan, fără cultul „tehnicii" şi experimentului din avangardismul istoric). Unii, precum Claudiu Komartin, el însuşi poet douămiist, au identificat în interiorul **d.** mai multe orientări: una mizerabilistă şi revanşardă, alta neoexpresionistă, cu o latură „civică", în fine, una care se subsumează poeziei cotidianului etc. Poetul Ştefan Manasia a identificat răspicat „patru mărci" (de fapt enunţându-se cinci): biografismul, sentimentul maculării, stilistica imprecaţiei şi a scâncetului, scriitura rece, relaxată, postumană, vizionarismul cotidianului, alte interpretări fiind, în nu puţine cazuri, contradictorii. Chestiunea consistenţei şi unităţii (relative) a **d.** poetic rămâne totuşi una deschisă, chiar dacă i-au fost consacrate analize nuanţate. Una i se datorează lui Cosmin Borza, care, detaliind atât fundamentele aşa-zicând doctrinare ale fenomenului, cât şi relieful ocurenţei lui concrete, formulează numeroase observaţii ori concluzii fondate, precum aceasta: „Agresivi, nonconformişti, deznădăjduiţi, fracturaţi interior de o societate represivă, mutilatoare, ei îşi strigă revolta anarhistă, subminând atât prelungirile tentaculare ale mentalităţii comuniste, cât şi degenerările aduse de consumerismul capitalist", pentru a proceda apoi la prezentarea minuţioasă a particularităţilor diferitelor curente interne, grupări sau aripi ale contingentului poetic douămiist. De asemenea, Octavian Soviany, în volumul al doilea din al său „compendiu de poezie românească actuală" intitulat *Cinci decenii de experimentalism* (2011), îşi organizează analiza în subcapitole cu titluri grăitoare: *Generaţia lui Proteu*, *Corpusul teoretic*, *Lirica marginii. Autenticiştii*, *Deprimiştii*, *Starea de cvasi. Lirica extrauterinităţii*, *Asianicii, manieriştii, fantaştii, vizionarii*, *Umoriştii*, *Lirica de limbaj.*

Caracteristică pentru scriitori care aparţin **d.** este puternica lor angajare existenţială – formulare care, repetată şi iarăşi repetată, a devenit un fel de clişeu, dar unul cu acoperire, perfect adecvat. Se vădesc în textele lor o dezarmantă directeţe şi propensiunea manifestă către o reformare a convenţiilor (radicală, chiar dacă ori poate tocmai pentru că nu pare pregătită prin savante şi sofisticate strategii premeditate, ci lăsată pe seama spontaneităţii). Autenticismul şi biografismul ar mai fi alte trăsături definitorii ale acestor poeţi, cel puţin ale unora dintre ei. Aparent surprinzător – de fapt, perfect explicabil – e un anumit „paseism" al unor douămiişti: diferenţiind-se de predecesorii imediaţi (în special de optzecişti, sistematic şi viguros dezavuaţi ca evazionişti şi superficial-livreşti), ei fac uneori un salt înapoi, la formule ale avangardei istorice ori la experienţa unor poeţi dinamitarzi din trecut, clasicizaţi ca atare, la Geo Bogza, cel din *Poemul invectivă*, la „primul" Gherasim Luca, la Geo Dumitrescu ori chiar la Vladimir Maiakovski. Dintre autorii contemporani mai vârstnici, douămiiştii îi selectează drept afini şi îi preţuiesc pe cei care reprezintă un model de radicalitate ori de negativitate, modelele fiind, în principiu, răzvrătiţii şi radicalii („biografici" şi/sau „literari") din toate timpurile, de la François Villon la Jarry, de la Urmuz la Geo Bogza, Gherasim Luca, Gellu Naum, Geo Dumitrescu, Mircea Ivănescu, Virgil Mazilescu, Mariana Marin, Sylvia Plath, Aglaja Veteranyi, Angela Marinescu, Paul Daian ş.a. Aparenţele de autenticism frust şi caracterul aşa-zis minor al multor poeme douămiiste, platitudinea arborată uneori agresiv, cultivarea înşelător complezentă a anostului, amoralismului şi a decepţionismului defetist, ca şi accentele neoexpresioniste ori minimalismul etc.

sunt, paradoxal, accesoriile unei revitalizări, de fapt, a lirismului. Un ingredient efectiv vital – nici acesta total inedit – se pare a fi ceea ce se poate numi gestionarea lucidă a deziluzionării perpetue, instalarea în disconfortul decepţiei ori al depresiei ca într-o stare firească, deloc îndrăgită, dar îndurată cu un stoicism pe cât de viguros, pe atât de neconvenţional (în dinamică şi în expresie), susţinut tainic de nostalgia plenitudinii şi a fericirii. Deprimismul sau decepţionismul acestor autori se înfăţişează, în chip paradoxal, ca un decepţionism victorios. Absenţa patosului găunos, zgomotos, compromis, grandilocvent şi convenţional e compensată de un autentic patos implicit. Renunţarea la orice autocenzură lexicală sau imagistică pudibondă, aplecarea către scandalos, cultivarea sordidului şi cultivarea exprimării fără perdea fac parte din panoplia de procedări care vizează obţinerea acelui paradoxal patos neconvenţional. Unul din atributele poate cele mai caracteristice ale poeziei acestor tineri autori ar fi moralitatea ei. Un fel de maximalism moral, aparent contrastant cu ceea ce este considerat la ei cinism şi obscenitate. Un moralism voalat ori ascuns chiar, din decenţă şi/sau anticonvenţionalism programatic, sub violenţa şi dominanta sumbră, sarcastică ori decepţionistă a exprimării, dar autentic. Douămiiştii sunt tineri poeţi al căror discurs – după cum bine observa Octavian Soviany – răsună „mânios din prea multă sete de puritate". Câteva antologii au contribuit la consacrarea **d.**, dacă nu ca orientare unitară şi disciplinată, atunci ca fenomen literar de neeludat. Trei sunt cele mai importante. Prima, datorată lui Marin Mincu, publicată în 2004 şi intitulată *Generaţia 2000*, include texte de poezie sau de proză aparţinând unor autori care au activat în cenaclul Euridice, plus, ca addenda, o bogată selecţie de texte publicistice, critice, luări de poziţie etc., privind dosarul afirmării **d.** Alta, întocmită de Daniel D. Marin, cu titlul *Poezia antiutopică: o antologie a douămiismului poetic românesc* (2010), regrupează texte de Constantin Virgil Bănescu, Zvera Ion, Doina Ioanid, Răzvan Ţupa, Adrian Urmanov, Andrei Peniuc, Teodor Dună, Dan Coman, Ştefan Manasia, Dumitru Crudu, Domnica Drumea, Ruxandra Novac, Miruna Vlada, Diana Geacăr, V. Leac, T.S. Khasis, Gabi Eftimie, Constantin Acosmei, Cosmin Perţa, Rita Chirian, Linda Maria Baros, Şerban Axinte, Radu Vancu, Ofelia Prodan şi Daniel D. Marin. Cea de-a treia, *Compania poeţilor tineri în 100 de titluri alese de Dan Coman şi Petru Romoşan* (2011), cuprinde texte de Constantin Acosmei, Gabi Eftimie, Teodor Dună, Ruxandra Novac, Ştefan Manasia, Marin Mălaicu-Hondrari, Claudiu Komartin, Radu Vancu, Dan Sociu, Adrian Urmanov, V. Leac, Florin Partene, Elena Vlădăreanu, val chimic, Dan Coman, plus două prefeţe ale celor doi antologatori şi o pertinentă bibliografie, atât de opere, cât şi de texte critice privind **d.** În pofida vizibilităţii fenomenului şi a ecoului suscitat, există şi opinii care resping fie existenţa ca atare, fie originalitatea sau specificitatea lui, fie unitatea şi consistenţa lui internă (din punct de vedere al esteticii etc.). O observaţie a lui Radu Vancu, de pildă, fără să-l conteste, îi învederează diversitatea: „Generaţia 2000 nu e un grup compact, făcut coeziv de un manifest, ci o sumă de grupuscule care gândesc, trăiesc şi scriu diferit, având ca unic termen mediu comun vârsta – criteriul cel mai puţin important şi, bineînţeles, în exact aceeaşi măsură, cel mai important". Iată şi o remarcă de un scepticism temperat, ambiguu-amabil, a lui Al. Cistelecan, extrasă din prezentarea, prudentă, dar finalmente reţinut favorabilă, pe care o publică pe coperta antologiei întocmite de Daniel D. Marin: „Nu ştiu dacă generaţia «2000» stă mai bine decât cele de la '60 şi '80. Dar în curând va sta şi ea rău. Poate chiar mai rău decât predecesoarele. Pentru că are o scriitură prea imediat recognoscibilă. Pentru că are un stil al generaţiei. Şi nimic nu face ravagii mai mari decât stilul de generaţie".

Repere bibliografice: Marin Mincu, *„Fracturismul" poetic – o negaţie neoavangardistă a optzeciştilor*, LCF, 2001, 7; Mircea A. Diaconu, *Poezie şi anarhie*, CL, 2001, 2; Marius Ianuş, Dumitru Crudu, *Manifestul fracturist*, VTRA, 2001, 2–3; *O nouă generaţie literară? Cenaclul Euridice*, „Paradigma", 2003, 1–2 (grupaj special); Elena Vlădăreanu, *„Ia-ţi târfa şi pleacă" sau Câteva cuvinte despre ostilitate*, LCF, 2003, 9; *Poezia tânără underground*, VR, 2003, 3–4 (grupaj special); Elena Vlădăreanu, *Generaţia 2000, victimă a invidiei şi a provincialismului?*, LCF, 2003, 30; Adrian Schiop, *Generaţia 2000*, ALA, 2004, 736; Claudiu Komartin, *Performatismul*, ALA, 2004, 746; Marin Mincu, *Generaţia 2000*, Constanţa, 2004; [*Generaţia 2000*], CC, 2005, 2–3 (grupaj special); Ion Pop, *În jurul generaţiei 2000*, RL, 2005, 18–20; Gheorghe Grigurcu, *Douămiiştii*, RL, 2005, 34; Marin Mincu, *„Eu voi fi atent la valori, dar dacă acestea nu se ivesc, nu voi avea ce sprijini..."* (interviu realizat de Daniel D. Marin), SDC, 2006, 91; Octavian Soviany, *Promoţia 2000 în manifeste*, LCF, 2007, 10; Ştefania Mincu, *Douămiismul poetic românesc*.

Despre starea poeziei, Constanța, 2007; Bogdan Crețu, *Douămiismul, o găselniță critică*, ST, 2008, 1; *Bilanțul douămiismului*, VTRA, 2009, 3 (grupaj special); *Dosarul programatic al 2000-ismului*, CU, 2009, 5; Felix Nicolau, *Manifeste literare nouăzeciste și (post)douămiiste*, LCF, 2009, 28; Cristea-Enache, *Timpuri noi, passim*; *Poezia, din nou la răscruce?*, „Paradigma", 2010, 1–2 (grupaj special); Marius Chivu, *Douămiism la purtător*, DM, 2010, 341; Paul Cernat, *Douămiismul la ora (auto)antologării*, OC, 2010, 536; Irina Petraș, *Divagări (in)utile despre generații*, RL, 2010, 14; Ștefan Manasia, *Diamantul uitat. Câteva cuvinte despre noua poezie română*, TR, 2010, 194; Daniel D. Marin, *Poezia antiutopică: o antologie a douămiismului poetic românesc*, Pitești, 2010; Bogdan Coșa, *Cazul 2000 sau Ultima generație de creație în literatura română*, OC, 2011, 571; *Douămiismul par lui-même. Anchetă „Cultura"*, CLT, 2011, 20; Adrian Dinu Rachieru, *Despre douămiism, cu rigoare*, CL, 2011, 9; *Compania poeților tineri în 100 de titluri alese de Dan Coman și Petru Romoșan*, pref. edit., București, 2011; Soviany, *Cinci decenii*, II, *79–212*. ***N.Br.***

DRACU, periodic umoristic și literar apărut la București, săptămânal, între 6 decembrie 1896 și 30 aprilie 1897. La această publicație au colaborat Carol Scrob, Th. D. Speranția, Ion Păun-Pincio, George Coșbuc, V.D. Păun, M. Gregoriady de Bonacchi și Mihail Sadoveanu, care semna Mihai din Pașcani. Se republică, de asemenea, versuri și proză aparținând lui Vasile Cârlova, Gh. Tăutu, Gr. H. Grandea și câteva dintre basmele lui Petre Ispirescu. Poezia lui Vasile Alecsandri *Dă-mi o zi din viața ta* purta indicația „inedită". Mihai din Pașcani tipărește o schiță (*Domnișoara M.**** din Fălticeni*), un poem intitulat pretențios *Homo* și anecdote, semnate, de data aceasta, Un drac din Fălticeni. În numărul 17 din 1897 Mihai din Pașcani este trecut printre cei care rezolvaseră șaradele publicate de revistă, iar în numărul 19 din același an i se răspunde la „Poșta redacției". ***R.Z.***

DRAGHINCESCU, Rodica (29.XI.1962, Buziaș), poetă, prozatoare, eseistă, traducătoare. Este fiica Anei-Steluța Draghincescu, muncitoare, și a lui Pavel Draghincescu, mecanic. A absolvit la Timișoara Liceul de Filologie–Istorie, secția limbi străine, și Facultatea de Filologie, secția franceză–română. A urmat studii doctorale la Universitatea de Vest din Timișoara și la Universitatea „Paul Verlaine" din Metz. De asemenea, a efectuat studii postuniversitare la Universitatea din Stuttgart, secția franceză–italiană, iar între 2000 și 2002 a fost bursieră la Akademie Schloss Solitude din Stuttgart. Din 1992 este cercetător științific la Institutul de Cercetări Socio–Umane „Titu Maiorescu" al Academiei Române. După ce rămâne cinci ani în Germania, unde e redactor la revista „Matrix" și colaborează la Radio Deutsche Welle din Köln, **D.** se mută în Franța, unde locuiește și în prezent, considerându-se într-un fel de „exil cultural". A debutat în 1986 cu critică literară în revista „Astra" și cu poezie în „Convorbiri literare" și „Orizont" (în aceeași săptămână), iar editorial cu volumul de poeme *Aproape cald*, apărut în 1993. Mai e prezentă în „Luceafărul", „Tribuna", „Familia", „Vatra", „Tomis", „Calende" ș.a., în reviste literare din Franța, Italia, Belgia, Marea Britanie ș.a. Este editoare a revistei electronice „Levure littéraire" (2010). De altfel, și câteva cărți i-au apărut în ediții on-line. A tradus din lirica franceză contemporană, din poezia belgiană, italiană, luxemburgheză, polonă. I s-au acordat Premiul Uniunii Scriitorilor (1998), Premiul Asociației Scriitorilor din București (2001) ș.a.

S-a observat încă de la debut că poezia publicată de **D.** e una antisistem, ignorând decis contextul literar și sfidându-i convențiile. Chiar și în cea mai puțin nonconformistă dintre cărțile ei, care e, întrucâtva surprinzător, chiar prima, *Aproape cald*, autoarea nu are nimic în comun cu literatura în vogă, ceea ce îl face pe Mircea Mihăieș să afirme că „nu tehnica și nu familiaritatea cu diversele postmodernisme ale clipei dau consistența acestei poezii, ci ignorarea lor nonșalantă". Dacă în *Aproape cald* sfidarea era întrucâtva temperată, mai ales că supratema cărții e copilăria, implicit și încercarea recuperării ei în prezent, cu cel de-al doilea volum, programatic și provocator intitulat *Fiecare avem sub pat niște fotografii de care ne este rușine* (1995), poeta declanșează un război total cu sistemul literar. Unii critici au crezut că pot detecta aici remanența unei fronde avangardiste târzii: „Cititorul de poezie blazat tresare descoperind versuri de un nonconformism agresiv, nu lipsit de o anume candoare, ca pe vremea primului val avangardist" (Alex. Ștefănescu). Ce nu s-a observat e că **D.** nu militează pentru temele avangardei interbelice, ci pentru acelea specifice activismului feminist, care în anii '90 ai secolului trecut aveau în Occident o tradiție notabilă, beneficiind de suportul unor scriitoare de prim rang. La noi, cu excepția parțială a Angelei Marinescu, nici o altă scriitoare nu se atașase cauzei feministe până la apariția literaturii tinerei timișorence, având drept urmare un

scandal contextual care a reprezentat o criză de creştere a mediului literar autohton. Este întru totul simptomatic că din 1995 până în 2000, adică în doar un lustru, critica îşi sincronizează instrumentarul studiilor feministe astfel încât, departe de a mai provoca reacţii adverse, cărţi precum cele publicate de **D.** sunt receptate ca literatură, iar nu ca instanţe de scandal feminist. Catrinel Popa, de pildă, notează: „Perspectiva poetei este şocantă, nu are nimic de-a face cu discursul feminin tradiţional [...], dar are multe în schimb cu discursul feminin postmodern (de tipul celui inaugurat în literatura americană postbelică de Sylvia Plath, de pildă)". Într-un fel ironic, eficienţa acţiunii poetice asumate de **D.** e cuantificabilă în diminuarea progresivă a scandalului care i-a însoţit apariţia cărţilor. Atunci când textele ei au încetat să mai şocheze, a fost semnul maturizării sistemului literar, apt să accepte temele feminităţii agresive şi ale feminismului militant. Şi poetele douămiiste, furioase şi preocupate obsesiv de sexualitate, îi datorează modul în care au fost primite cărţile lor. E plauzibil şi că această stare de fapt e responsabilă pentru tăcerea poetei vreme de un deceniu, din 2001 până în 2009; atunci când sistemul nu s-a mai lăsat provocat, provocatoarea şi-a pierdut interesul pentru el. *Zâna dracilor*, romanul-jurnal din 2009, inspirat de o şedere ca bursieră în castelul Solitude, a încercat să provoace la fel de radical mediul literar precum la mijlocul anilor '90. N-a fost aşa, reacţiile dovedindu-se sensibil diminuate. Sistemul nu se mai lasă provocat tocmai pentru că reacţia la cărţile anterioare i-a permis să-şi dezvolte anticorpii.

SCRIERI: *Aproape cald*, Bacău, 1993; *Fiecare avem sub pat niște fotografii de care ne este rușine*, Timișoara, 1995; *Distanța dintre un bărbat îmbrăcat și o femeie așa cum e*, Timișoara, 1996; *Obiect de lux ascuțit pe ambele părți*, București, 1997; *Ah!*, pref. Al. Cistelecan, postfaţă Nicolae Ţone, Bucureşti, 1998; *Craun*, Piteşti, 1999; *Gâteau de terre*, pref. Maurice Couquiaud, Bucureşti, 1999; *EU-genía*, Bucureşti, 2000; *Tangouri pe trambulină, Yes-euri*, Pitești, 2001; *Phänomelogie des geflügelten Geschlechts*, tr. Edith Konradt, Dieter Schlesak și Helmut Seller, Stuttgart, 2001; *La Poussière du soir*, Rodez (Franţa), 2001; *Passages*, Rodez, 2001; *Peut-être hier*, Rodez, 2001; *La Lune n'est pas un simple mouchoir*, Paris, 2003; *Fauve en liberté*, Marsilia, 2003; *Entretiens*, Marsilia, 2004; *Zâna dracilor*, pref. Andra Soare, Paris–București–Ierusalim, 2009; *Ra(ts)*, introd. Julien Blaine, pref. Cécile Oumhani, Béziers (Franţa), 2012.

Repere bibliografice: Alex. Ștefănescu, *Avangardism târziu*, RL, 1995, 12; Al. Cistelecan, *Junimea antiargheziană*, VTRA, 1996, 1; Romulus Bucur, *Călătorie printre cuvinte*, VTRA, 1996, 1; Iulian Boldea, *Rodica Draghincescu – Transcendență și frustrare*, VTRA, 1996, 1; Mircea Mihăieș, *Rodica Draghincescu*, CNT, 1996, 27; Cornel Munteanu, *„Fiecare avem sub pat niște fotografii de care ne este rușine"*, PSS, 1996, 3; Alexandru George, *De la sinele autorului la minele cititorului*, LCF, 1997, 1; Iulian Boldea, *Intoleranță și idealism*, „Discobolul", 1998, 1; Gheorghe Grigurcu, *Amorul sacru și amorul profan*, RL, 1998, 34; Vasile Baghiu, *Stilul epatant*, PSS, 1998, 7–8; Nora Iuga, *Poezia care pălmuiește*, RL, 1998, 40; Galaicu-Păun, *Poezia, 214–217*; Catrinel Popa, *„Gâteau de terre"*, OC, 2000, 5; Catrinel Popa, *„Tangouri pe trambulină"*, OC, 2001, 74; Gellu Dorian, *Rodica Draghincescu*, CL, 2001, 3; Rodica Binder, *Amprente lirice româneşti în Germania*, OC, 2001, 93; Ştefănescu, *Istoria, 1135*; Chioaru, *Noi developări, 36–38*; Soviany, *Cinci decenii*, II, *48–51*. ***R.Vn.***

DRAGNEA, Radu (pseudonim al lui Radu S. Popescu; 28.IV.1893, Tătărăi, j. Prahova – 31.III.1954, Ploiești), critic literar, eseist. Fiu al Chirei și al preotului Paraschiv Popescu, **D.** şi-a declarat întotdeauna ataşamentul faţă de tradiţie. Până în 1916 avea luat bacalaureatul şi, începându-şi serviciul militar, va lupta în Primul Război Mondial, fiind rănit la Azuga. În 1921 este ales în comitetul Sindicatului Ziariştilor Români din Ardeal şi devine membru activ al Societăţii Scriitorilor Români, din al cărei comitet va face parte începând din 1929. Aflat iniţial în graţiile lui N. Iorga, se radicalizează în direcția extremismului de dreapta, apropiindu-se de A.C. Cuza şi, în cele din urmă, de mișcarea legionară. Secretar de presă la Legaţia Română din Varşovia, în iunie 1930 se numără printre cei patru români prezenţi acolo la congresul PEN-Clubului. Face parte, de asemenea, din „comitetul de o sută" al ardelenilor, iar în 1939 era trimis din nou în străinătate, ca ataşat de presă. În 1940–1941 îndeplineşte la Ministerul Propagandei funcţia de comisar al guvernului pe lângă agenţia Orient-Radio (Rador). În 1945 este exclus din ziaristică, ajungând apoi să cunoască duritatea represiunii și a detenției comuniste. A murit în închisoare.

Contribuţia literară cea mai însemnată a lui **D.** o constituie eseurile publicate în câteva reviste de prestigiu ale vremii. Debutează la „Românul" din Arad în 1911, semnând apoi Radu S. Dragnea articole în mai multe reviste şi ziare din Ardeal şi din Regat: „Cosinzeana", „Tribuna poporului", „Glasul satelor", „Luceafărul", „Flacăra", „Neamul

românesc literar", „Unirea", „Lumina poporului" ş.a. Nu avea să mai mire aşadar pe nimeni elegantul condei de jurnalist care se afirma la „Ramuri" în anul 1913. Cu eseuri literare şi recenzii e prezent în perioada imediat următoare la „Doina", „Credinţa", „Drapelul", „Lumina literară", „Capitala", „Solia" (1916, la care e redactor), „Luceafărul" ş.a. În 1921 debutează editorial la Cluj cu monografia *Mihail Kogălniceanu*, atentă cercetare a personalităţii celui ce întruchipa „aspiraţia către o cultură românească originală". Ediţia a doua, scoasă la Bucureşti în 1926, se încheie cu un eseu în care autorul concentrează o mare parte din ideile pe care se va întemeia publicistica sa dintre cele două războaie mondiale. Pentru autor este neîndoielnic că spiritul critic apare „în slujba şi în ipostasul tradiţionalismului", iar cultura românească îşi are sursele în ortodoxie. Tot în 1921 publică eseul *Creatorul naţionalismului*. Scris în contextul omagierii lui N. Iorga, textul afirma întâietatea savantului, „creator de curent", în privinţa întemeierii naţionalismului ca doctrină culturală şi politică. Profilul de teoretician al tradiţionalismului se va definitiva în aceşti ani, când **D.** face parte din comitetele de redacţie ale revistelor „Patria" (1919–1920), „Gândirea" (la a cărei întemeiere, în 1921, contribuie, făcând parte din gruparea revistei până în 1933), „Societatea de mâine" (1924–1925), „Ramuri" (1928), „Ideea românească" (1939), este director al revistei sibiene „Înălţarea" (1941) şi dă articole politice la cotidianul „Calendarul", condus de Nichifor Crainic. E prezent, de asemenea, în „Cultura poporului", „Ţara noastră", „Cuvântul", „Scrisul românesc", „Vitrina literară", „Axa", „Secolul", „Curentul", „Ideea naţională" („revistă de doctrină naţionalistă"), „Cuget moldovenesc" (Bălţi) ş.a. **D.** este un important ideolog al curentului ortodoxist, ca ramură a tradiţionalismului profesat de gruparea de la „Gândirea". Încă din 1919, în articolul *Dogmatismul naţional* („Luceafărul"), se pronunţa în favoarea unui tradiţionalism identificat cu ortodoxia, „element pivot al etnicităţii în artă" şi unică sursă de specificitate. În concepţia înfocatului apologet al ortodoxismului, viaţa neamului românesc poate fi împărţită în „ere creatoare": epoca primilor voievozi, urmată de „vârsta ortodoxiei dogmatizate" (secolele XVII–XVIII). Bunăoară, *Mărturisirea ortodoxă* a mitropolitului Petru Movilă ar constitui un act reformator ortodox de valoare egală cu doctrinele lui Calvin sau Luther. Corespondentul în literatura populară al acestui act ar fi *Mioriţa*, iar „spiritul mioritic" şi ortodoxia ar constitui un „fundament de cultură originară" (*Spiritul românesc creator*). Cu o relativă consecvenţă, celelalte articole semnate în „Gândirea" (*Trecerea între generaţii*, *Veşnic şi universal*, *Întregiri* etc.) se construiesc pe aceeaşi temelie ideologică. În sfârşit, eseistul întocmeşte şi un act de naştere pentru „realismul integral", situat valoric mult deasupra „realismului etnic" al sămănătoriştilor şi ilustrat exemplar de opera lui F.M. Dostoievski. După 1920 el vede conturându-se în literatura română „generaţia nouă", a spiritualizării prin ortodoxism, a depăşirii etnicului prin spiritual. Ar exista, astfel, „proza nouă" (Liviu Rebreanu, Gib I. Mihăescu, Cezar Petrescu şi Mateiu I. Caragiale) şi „lirica nouă" (Lucian Blaga, Nichifor Crainic, Tudor Arghezi). Tradiţionalist, opunându-se criticii pozitiviste, dar şi atitudinilor promoderniste, demersul critic al lui **D.** este unul relativ moderat, chiar dacă uneori sunt vizibile excesele şi lipsa de nuanţă.

SCRIERI: *Mihail Kogălniceanu*, Cluj, 1921; ed. 2, București, 1926; ed. 3, îngr. și pref. Victor Rizescu, Iași, 2005; *Creatorul naționalismului*, în *Omagiu lui Nicolae Iorga. 1871–1921*, Craiova, 1921; *Supunerea la tradiție*, îngr. Emil Pintea, pref. Mircea Popa, Cluj-Napoca, 1998.

Repere bibliografice: Crohmălniceanu, *Literatura*, I (1972), *92–93*, *97*; Micu, *„Gândirea"*, *130–151*, *passim*; Ornea, *Tradiționalism*, *134–137*, *passim*; Valentin Chifor, *Radu Dragnea*, F, 1991, 3; *Dicț. scriit. rom.*, II, *133–134*; Nae Antonescu, *Radu Dragnea*, ST, 1999, 10; *Radu Dragnea*, DCS, *25–26*. ***V.P.S.***

DRAGOLEA, Mihai (13.II.1955, Petroşani), critic literar, prozator. Este fiul Floarei Dragolea (n. Cismaru), economistă, şi al lui Ioan Dragolea, jurist. A frecventat școala elementară și liceul în oraşul natal, iar după absolvire şi după stagiul militar devine în 1975 student al Facultăţii de Filologie a Universităţii „Babeş–Bolyai" din Cluj-Napoca. Participă la cenaclul Echinox şi se integrează grupului de tineri scriitori din jurul revistei studenţeşti cu acelaşi nume, în paginile căreia debutează cu eseul *Caragiale în patru timpi* (1977). După licenţă (1979) este repartizat profesor în comuna Muşata (judeţul Vaslui). Redactează revista manuscris „Muşeţelul". Din toamna lui 1981 este profesor la Liceul Industrial Minier din oraşul Vulcan, până în 1984, când se

mută la Cluj-Napoca. Lucrează în continuare în învăţământ fiind profesor la Beliş, Gherla, Sânnicoară, Dezmir. Metodist, între septembrie 1987 şi decembrie 1989, la Centrul Judeţean de Îndrumare a Creaţiei Populare, se transferă la începutul anului 1990 la Studioul Teritorial de Televiziune Cluj, fiind întâi redactor, apoi secretar general de redacţie (1994–1997) şi realizator de emisiuni. Mai colaborează cu cronici literare, eseuri, proză şi publicistică la „Tribuna", „Steaua", „Vatra", „Familia", „Viaţa românească", „Apostrof", „Contrapunct", „Euphorion", „Observator cultural" şi la Radio Cluj. Debutează editorial cu volumul *În exerciţiul ficţiunii. Eseu despre Şcoala de la Târgovişte* (1992; Premiul Uniunii Scriitorilor, Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Cluj). Este doctor în filologie al Universităţii din Cluj-Napoca cu teza *Literatura fragmentară*, susținută în 1998.

În volumul *În exerciţiul ficţiunii*, întâia monografie dedicată Şcolii de la Târgovişte, **D.** abordează scrierile lui Radu Petrescu, Mircea Horia Simionescu, Costache Olăreanu, Tudor Ţopa, Petru Creţia şi Alexandru George din perspectiva unor concepte de poetică a prozei. Fixat, totuşi, mai mult pe evoluţia prozei lui M.H. Simionescu, studiul se prezintă ca o suită de examinări, vizând, simultan, un tablou al temelor definitorii pentru operele acestor scriitori. Criticul le analizează scrierile sub raportul genului şi al speciei, atent la concordanţe şi diferenţe, şi caută o cale de acces spre zona de adâncime a fenomenului. El observă statutul paradoxal al „şcolii", una mai curând a „afinităţilor descoperite odată cu publicarea volumelor şi nicidecum una a asemănărilor dictate prin norme prealabile". Dacă nu se sprijină suficient pe motivaţiile de istorie literară necesare (cronologia constituirii grupului, aportul protagoniştilor la fondul doctrinar comun, modul de participare individuală şi diferenţele implicite etc.), în schimb interpretarea scrierilor „târgoviştenilor" are o formulă colocvială, suplă, ingenioasă, echilibrat distribuită între rigoarea supunerii la obiect şi digresiunea confesivă. Criticul investighează nuanţat modurile particulare şi formele predilecte ale prozatorilor analizaţi de a se raporta la lumea literaturii („catalogul de imagini", „lista", „repertoarul de teme", „jurnalele", „autoportretele"). Felul de a proceda din acest studiu este continuat în *Arhiva de goluri şi plinuri. Literatura fragmentară* (1998; Premiul Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor), încercare de a aproxima rolul poeticii fragmentului în proza românească din deceniile al şaselea–al nouălea. La origine teză de doctorat, lucrarea examinează în principal trei specii de frontieră (jurnalul, epistolarul şi dicţionarul), chemate „să producă argumentele necesare şi să constituie probele irefutabile ale vitalităţii discursului literar fragmentar". De-a lungul a trei capitole (*Scrisorile şi viaţa dintre ele*, *Anatomii ale ficţiunii*, *Viaţa dicţionarelor*), criticul se întoarce în „interiorul literaturii intermitenţei", ilustrat de scrisul ultimelor trei decenii din secolul trecut. Lectura critică panoramează epistolarele (Ion Barbu, C. Noica, Radu Stanca, I. Negoiţescu, Al. Rosetti, G. Călinescu, I.D. Sîrbu), jurnalele (Şcoala de la Târgovişte, Marin Mincu, I.D. Sîrbu), dicţionarul, catalogul (M.H. Simionescu şi Radu Petrescu) în ipostaza lor literară. Complementar lucrărilor critice, **D.** s-a manifestat ca autor de proză scurtă în *Călătorii spre muchia de cuţit* (1999), *Colecția de mirări* (2005), *Funcţionar la singurătăți sau Contabilul de imagini: proze de dimensiuni variabile* (2007) ori în *Epiderma de bazalt. Colecţia de mirări 2* (2011), acute adnotări cehoviene în marginea realității triviale, investigate de un birocrat al detaliilor anoste, traversat însă de ironii cvasicriptice. De asemenea, a publicat romanul *De departe spre aproape* (2001), mostră de realism mărunt reconstituind din cioburi banale, pornind de la o relație adulterină de provincie, o biografie fără vreun sens vizibil, inițiată în comunism și continuată în tranziție; sunt inserate, ca adjuvant camilpetrescian de autenticism, fragmente de jurnal.

SCRIERI: *În exerciţiul ficţiunii. Eseu despre Şcoala de la Târgovişte*, Cluj-Napoca, 1992; *Arhiva de goluri şi plinuri. Literatura fragmentară*, Cluj-Napoca, 1998; *Călătorii spre muchia de cuţit*, Piteşti, 1999; *De departe spre aproape*, Piteşti, 2001; *Colecția de mirări*, Cluj-Napoca, 2005; *Funcţionar la singurătăţi sau Contabilul de imagini: proze de dimensiuni variabile*, Piteşti, 2007; *Epiderma de bazalt. Colecţia de mirări 2*, Cluj-Napoca, 2011.

Repere bibliografice: Al. Cistelecan, *Despre scriitura lejeră*, LCF, 1992, 35; Ion Vlad, *Despre estetica fragmentului*, TR, 1992, 40; Al. Cistelecan, *Mihai Dragolea*, ECH, 1994, 1–3; Simuţ, C*ritica*, *190–195*; Ruxandra Ivănescu, *Farmecele povestitorului*, VTRA, 2000, 3; Cornel Moraru, *Un prozator*, VTRA, 2000, 3; Petraș, *Panorama*, *273–274*; Catrinel Popa, *Un roman al ratării*, RL, 2002, 18; Nicoleta Sălcudeanu, *Iar ca sentiment, un cristal*, VTRA, 2002, 1–2; Lefter, *Critica*, *384–387*; Petraș, *Cărțile*, *289–291*; Boldea, *Vârstele*, *216–219*; Victor Cubleşan, *Detalii, cotidian, ironie, povestiri*, ST, 2007, 10–11; Borbély, *Existența*, *203–206*. ***C.H.***

DRAGOMIR, Caius (16.VII.1939, Slatina), poet, eseist. Este fiul Polixeniei Dragomir (n. Negreanu), profesoară de menaj, şi al lui Coriolan Dragomir, medic veterinar; prenumele la naştere: Caius Traian. Urmează liceul la Slatina, absolvindu-l în 1956, şi cursurile Facultăţii de Medicină din Bucureşti între 1957 şi 1963. În 1971 obţine titlul de doctor în ştiinţe medicale. Face o carieră de medic şi cercetător în domeniul medicinei: asistent universitar, şef de laborator la Institutul „Victor Babeş" din Bucureşti (1971–1989), cercetător, director (din 1999) al aceleiaşi instituţii, director general al Institutului „Ana Aslan", profesor de biopsihologie la Universitatea de Medicină şi Farmacie „Carol Davila" (1995–1997) şi la Universitatea „Spiru Haret" (1997–1999). Între 1985 şi 1987 beneficiază de o bursă Fulbright pentru studii de filosofia ştiinţei la North Carolina University din SUA. Participă la conferinţe şi simpozioane în străinătate. Este autorul a numeroase articole de specialitate, publicate în reviste din ţară şi de peste hotare. Din 1998 este membru al Academiei de Ştiinţe Medicale. După 1989 desfăşoară şi o activitate politică şi publică intensă: secretar de stat, şeful Departamentului de Informaţii Publice al Guvernului României (1991–1992), candidat independent la preşedinţia României (1992), senator (1992–1994), ambasador al României în Franţa (1994–1997) şi în Republica Elenă (2001–2005), organizator al unor simpozioane politice naţionale (1992–1994), participant la manifestări politice internaţionale, publicist şi editorialist la câteva periodice româneşti. A fost decorat cu ordinul brazilian „Rio Branco" în grad de Cavaler pentru dezvoltarea relaţiilor culturale dintre Brazilia şi România, cu Ordinul Naţional Pentru Merit în grad de Ofiţer şi cu distincţia Mare Ofiţer al Ordinului Naţional al Republicii Franceze. Debutează în revista „Steaua", debutul editorial constituindu-l volumul de poezie *Intimitatea verbului*, apărut în 1981. A mai colaborat la „Luceafărul", „Convorbiri literare", „Viaţa românească", „Caiete critice", „România literară", „Steaua" ş.a. În perioada 1998–2006 este redactor-şef al revistei „Viaţa românească".

Intimitatea verbului anunţă un lirism reflexiv, livresc, abstractizant, de care **D.** nu se va despărţi nici în cărţile următoare. Temele predilecte sunt destinul, dragostea, cunoaşterea, adevărul, memoria, moartea, timpul, idealul/realul, tăcerea etc., toate puse interogativ sub semnul principiului coincidenţei contrariilor („Drumul în sus şi drumul în jos sunt unul şi acelaşi?"). Poemele, cu o ritmică muzicală, au o logică sinuoasă, oscilând între afirmaţia şi negaţia metaforică, adesea cu o structură de tipul premise–concluzie, premisele având forma unor poveşti-alegorii cu personaje simbolice, cu ambigue implicaţii livreşti, biografice ori filosofice. *Tratat de tehnica renunţării* (1982) cuprinde proză poetică: poeme în stil aforistic, variaţiuni eseistice despre muzică şi reverberaţiile ei sufleteşti, „istorii", false poveşti-parabole abstracte cu personaje emblematice (filosoful şi zeiţa), în timp ce *Scrisoarea lui Hipparc* (1984) este un lung poem ermetic-filosofic în douăsprezece capitole, un babilon livresc scris într-un limbaj abstract, neologic, în cadenţe largi, amintind de sonurile peanilor antici. În volumul *Pluralitate* (1988) se remarcă al treilea ciclu de poeme, cu versuri scurte, distihuri ori terţine, în care aceleaşi teme sunt tratate într-un limbaj care abandonează abstracţia pură, optând pentru definiţia metaforică. *Aspecte naturale* (1989) propune un lirism mai degrabă evaziv, ambiguu, impresionist. Prozele poetice din ciclul *Aşteptare şi hotărâre* şi lungul poem în proză *Orlando*, animat de un vizionarism febril, amintesc de un rimbaldian anotimp al „semnelor". Limbajul condensat, lirismul reflexiv, discursiv, retorica filosofic-livrescă rămân mărcile stilistice ale poemelor şi prozelor poetice ale lui **D.** *Odele morţii şi alte poeme* (1991), volum de proză poetică, este un arabesc impresionist-vizionar de imagini şi reflecţii. În cinci volume numite generic *Eseuri* (1992–1997) şi intitulate *Psihologia libertăţii şi psihologia sclaviei*, *Tranziţia politică actuală*, *Corpul şi spiritul indiscriminabile*, *Iosif şi Ruben*, *Semnificaţie şi valoare*, dar şi în extrem de numeroasele pagini semnate ulterior în presă, sunt abordate, dintr-o perspectivă interdisciplinară, istoria, religia, politica, morala, cultura, psihologia individului şi cea colectivă, complexele naţionale (româneşti în context comparat), în general metamorfozele sistemelor de semnificaţii umane. În autorul eseurilor convieţuiesc fertil medicul, psihologul, psihanalistul, poetul, omul politic şi publicistul. **D.** are o perspectivă enciclopedistă integratoare şi o viziune pozitivă, propunând, de fiecare dată, o posibilă „terapie".

SCRIERI: *Intimitatea verbului*, Bucureşti, 1981; *Tratat de tehnica renunţării*, Bucureşti, 1982; *Scrisoarea lui Hipparc*, Cluj-Napoca, 1984; *Pluralitate*, Cluj-Napoca, 1988; *Aspecte naturale*, Bucureşti, 1989; *Argument pentru o*

estetică a ştiinţei – teoria cunoaşterii, Cluj-Napoca, 1990; *Odele morţii şi alte poeme*, Bucureşti, 1991; *Eseuri*, vol. I–II, Cluj-Napoca, 1992, vol. III–V, Bucureşti, 1992–1997.

Repere bibliografice: George Muntean, *„Tratat de tehnica renunţării”*, RL, 1984, 20; Ion Cristofor, *„Scrisoarea lui Hipparc”*, ST, 1985, 7; Toma Roman, *Între Freud şi Fukuyama*, RL, 1992, 32; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *134–135*. ***R.D.***

DRAGOMIR, Mihu (24.IV.1919, Brăila – 9.IV.1964, Giurgiu), poet, traducător. Este fiul Octaviei-Olimpia Dragomirescu (n. Rădulescu) şi al lui Constantin Dragomirescu, învăţători; prenumele la naştere: Mihail. După cursurile primare şi începutul celor secundare la Brăila (Liceul „N. Bălcescu”), e transferat la Liceul „Gh. Şincai” din Bucureşti (1933), apoi înscris la Liceul Comercial „Petre Băncotescu” din Brăila (1933–1936; absolvit, după o eliminare, în 1939). Între 1939 şi 1942 urmează în paralel, la Bucureşti, Academia Comercială (o va absolvi în 1948), Conservatorul de Artă Dramatică (un an) şi, la Bacău, Şcoala de Ofiţeri în Rezervă (1940–1941). E mobilizat, dar nu şi trimis pe front. Încă elev în clasa a III-a primară, editează revista „Lumea copiilor”, iar în 1937 înfiinţează, tot la Brăila, revista „Flamura”. Publicistic, debutează în „Revista tineretului creştin” (1933), iar cu literatură în „Valuri dunărene” (1936). Mai colaborează la „Universul literar”, „Luceafărul”, „Cadran”, „Revista Fundaţiilor Regale” ş.a. În 1936 îi apare culegerea de poezii şi poeme în proză *Gânduri prăfuite*, semnată, ca şi volumul următor, *Rugă de ateu* (1938), Mişu Constantin Dragomirescu. După război scrie la „Orizont” (revista lui Saşa Pană), la „Flacăra”; în 1946 e prim-redactor la ziarul „Înainte” din Brăila. Împreună cu Gh. Climantiano publică în 1947 *Manifest poetic* – profesiune de credinţă a poetului militant. În 1951, ţine cursuri la Şcoala de Literatură „M. Eminescu”, lucrează, încă de la înfiinţare (1951), ca redactor-şef al revistei „Tânărul scriitor”, joacă un rol important în transformarea acesteia în „Luceafărul” (1958), unde deţine rubricile „Mic dicţionar poetic”, „Dintre sute de catarge” şi „Steaua fără nume”, consacrate debutanţilor, al căror generos sprijinitor este. A mai fost redactor la „Viaţa românească” (1948–1954) şi redactor-şef la secţia de scenarii a Centrului Cinematografic Bucureşti (1956–1958). A făcut parte din conducerea Uniunii Scriitorilor.

Versurile adolescentine din *Gânduri prăfuite* sunt ale unui romantic sentimental de o desuetudine asumată. În schimb, *Rugă de ateu* arată opţiunea pentru poezia socială, contestatară, fiind mai reprezentative pentru spiritul tânărului **D.**, care e un insurgent boem, sensibil la mutaţiile pe care generaţia sa poetică le pregăteşte. Profilul i se precizează însă în *Înger condeier* (1939) şi în celelalte cicluri de poeme scrise până în 1946 şi apărute postum, prin grija Chirei Dragomir (soţia poetului), în volumele *Dor* (1969), *Minutar peste netimp* (1974), *Noapte calmă* (1980); foarte puţine dintre aceste poeme fuseseră publicate de autor, la vremea lor, în reviste ca „Prepoem”, „Luceafărul”, „Tinereţea”, „Adonis”, „Cadran”. Anii de până la sfârşitul războiului sunt cei mai productivi din întreaga activitate a acestuia. Tânărul poet se formase la şcoala lui Eminescu, Arghezi şi Minulescu, la aceea a lui Panait Istrati (declarat „maestru, frate, tată”), însă supremul model pe care îl recunoaşte este E.A. Poe, asociat cu descendenţa lui europeană, decadentă (Baudelaire, Verlaine). *Înger condeier* e spovedania unei generaţii cu destin vitreg, iar autorul ciclurilor *Mlaştina cu nuferi*, *Antares*, *Paznicul florilor*, *Alcool* şi *Edgar Allan Poe* îşi mărturiseşte aderenţa la o poetică a cotidianului, a notaţiei autobiografice, a tristeţilor provinciale, totul privit din perspectiva epatantă a boemului, a „poetului blestemat”: „Pe strada Griviţei,/poetul renegat de intelectuali/ colindă toate străzile şi se salută/ cu hingheri, căruţaşi şi hamali”. Mediul surprins de el e cârciuma sordidă, unde „Toţi beţivanii sunt murdari, soioşi/ Toţi poeţii au păduchi şi sunt pletoşi”. Mesajul tânărului scriitor e limede: poeziile nu se mai scriu pe mătase şi în odăi de lux, ci „Le urli când te întorci beat, târziu, sau în pivniţa poliţiei le mângâi încet”. Spectrul morţii (al războiului) domină, de pildă, *Carnet de campanie*: „În evantalii de noroi,/ moartea înşiră mărgele spre noi.” Bogat reprezentată este şi erotica, pasional-carnală, dar şi angelică, spiritualizată, în cheie elegiacă (*Fecioară în negru*). Întreagă această orientare lirică e deturnată după 1946, când **D.** devine unul din heralzii realismului socialist. *Prima şarjă* (1950) şi celelalte volume, încununate cu mari premii oficiale, cântă retoric revoluţiile, comunismul, pacea, asaltul cosmosului (succesele sovieticilor), figuri din istoria naţională, patria. În mare măsură ratate artistic, aceste versificări de ocazie lasă, pe alocuri, la vedere pe poetul cântător absolut, autorul însuşi fiind conştient, în chip dramatic, de pierderea busolei valorice: „Am şi hulit,/ şi mi-am sculptat din clipă zei,/ voi ştiţi mai bine ce-am iubit,/ prieteni, prietenii mei” (versuri apărute postum). Din mormanul de

discursivităţi teziste se salvează imaginile terifiante din poemul *Războiul* (1954), poemele finale din *Vis planetar* şi elegiacele versuri din *Şarpele fantastic* (1965), poezia locurilor natale din *Poveştile bălţii* (1959), ca şi un număr remarcabil de erotice, cutreierate de himera Nerantului şi a Chirei Chiralina – figuri ale mitologiei brăilene ce se aştern peste propria aventură a iubirii. Conformarea la imperativele comuniste, de care acest entuziast impenitent s-a lăsat sedus, ca şi dispariţia lui prematură au făcut ca **D.** să nu-şi valorifice decât prea puţin potenţialul revelat de ciclurile tinereţii, care indicau un liric de speţă pură. Complementar, a tradus din E.A. Poe, din Vladimir Maiakovski şi alţi poeţi ruşi, din proza lui John Steinbeck şi H.G. Wells, el însuşi încercându-se în povestirea SF, însă fără succes notabil.

SCRIERI: *Gânduri prăfuite*, Brăila, 1936; *Rugă de ateu*, Brăila, 1938; *Înger condeier*, Bucureşti,1939; *Edgar Allan Poe*, Bucureşti, 1940; *Prima şarjă*, Bucureşti,1950; *Stelele păcii*, Bucureşti,1952; *Războiul*, Bucureşti, 1954; *Tudor din Vladimiri*, Bucureşti, 1954; *Pe struna fulgerelor*, Bucureşti, 1955; *Versuri alese*, Bucureşti, 1956; *Odă pământului meu*, Bucureşti, 1957; *Pe drumuri nesfârşite*, Bucureşti, 1958; *Întoarcerea armelor*, Bucureşti, 1959; *Poveştile bălţii*, Bucureşti, 1959; *Povestiri deocamdată fantastice*, Bucureşti, 1960; *Stelele aşteaptă pământul*, Bucureşti, 1961; *La început a fost sfârşitul*, Bucureşti, 1962; *Poezii*, pref. Perpessicius, Bucureşti, 1963; *Inelul lui Saturn*, pref. I.D. Bălan, Bucureşti, 1964; *Şarpele fantastic*, postfaţă Aurel Martin, Bucureşti, 1965; *Pământul cântecului*, îngr. şi pref. Aurel Martin, Bucureşti, 1967; *Dor*, îngr. şi pref. Aurel Martin, Bucureşti, 1969; *Minutar peste netimp*, îngr. Chira Dragomir, pref. Aurel Martin, Bucureşti, 1974; *Noapte calmă*, îngr. Chira Dragomir, Bucureşti, 1980; *Sărbătorile poetului*, îngr. Chira Dragomir, pref. Mircea Scarlat, Bucureşti, 1987. **Antologii:** *Poeţi de la „Flamura”*, Brăila, 1940; Alexandru Macedonski, *Poezii*, pref. edit., Bucureşti, 1955. **Traduceri:** A. Surkov, *Poezii*, Bucureşti, 1951; Vladimir Maiakovski, *Cum se fac versurile?*, Bucureşti, 1953 (în colaborare cu I. Kişinevski); A.S. Puşkin, *Oaspetele de piatră*, în A.S. Puşkin, *Micile tragedii*, ed. 2, Bucureşti, 1957; Konstantin Simonov, *Poezii*, pref. Tatiana Nicolescu, Bucureşti, 1961; ed. (*Să m-aştepţi*), Timişoara, 1995; *Antologia poeziei chineze clasice*, îngr. Romulus Vulpescu, Bucureşti, 1963 (în colaborare); H.G. Wells, *Primii oameni în lună*, în *Opere alese*, II, Bucureşti, 1963 (în colaborare cu C. Vonghizas); E.A. Poe, *Poezii şi poeme*, Bucureşti, 1964, *Scrieri alese*, pref. Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Bucureşti, 1968 (în colaborare cu Ion Vinea, Emil Culian, C. Vonghizas); John Steinbeck, *Iarna vrajbei noastre*, Bucureşti, 1967 (în colaborare cu Tatiana Maliţa).

Repere bibliografice: Lucian Raicu, *Poezie şi naraţiune*, VR, 1955, 3; D. Micu, *„Pe struna fulgerelor”*, RMB, 1955, 1 septembrie; Mihai Gafiţa, *Poeziile lui Mihu Dragomir*, GL, 1956, 49; Ion Oarcăsu, *„Odă pământului meu”*, TR, 1958, 20; Călinescu, *Opere*, IX, *828–837*; Cornelia Ştefănescu, *„Stelele aşteaptă pământul”*, VR, 1961, 6; Şerban Foarţă, *„Povestiri deocamdată fantastice”*, O, 1963, 3; Valeriu Cristea, *„Inelul lui Saturn”*, GL, 1964, 35, 1965, 22; Gabriel Dimisianu, *„Dor”*, FLC, 1969, 31; *Lit. rom. cont.*, I, *231–235*; Emil Manu, [*Mihu Dragomir*], RL, 1989, 16, LCF, 2000, 19; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *135–137*; Lucian Chişu, *Mihu Dragomir. Metamorfozele creaţiei*, Bucureşti, 2000; Opriţă, *Anticipaţia*, *142–146*, *472–473*; Popa, *Ist. lit.*, I, *815–817*. ***N.M.***

DRAGOMIR State (26.XII.1870, Coştangalia–Cahul – 16.II.1920, Iaşi), dramaturg, prozator, poet, publicist. Familia lui **D.** era relativ înstărită, căci tatăl, Gheorghe Dragomir, fusese primar al localităţii natale, iar la moarte îi lăsa fiului „o mică răzăşie”. Pentru a nu fi educat într-o atmosferă străină, copilul va fi trimis la învăţătură peste Prut, unde a frecventat mai întâi un institut particular, apoi gimnaziul din Galaţi, absolvit în 1886. Şi-a continuat studiile la mult mai renumitul Liceu Naţional din Iaşi, unde a putut urma concomitent şi Conservatorul, la clasa lui Mihail Galino. După terminarea liceului şi susţinerea bacalaureatului, în 1889, basarabeanul, care îşi continua pregătirea la Conservator, s-a înscris şi la Facultatea de Litere şi Filosofie ieşeană, pe care o va frecventa şi graţie unei burse obţinute la Şcoala Normală Superioară, unde îi are colegi pe Spiridon Popescu, G. Ibrăileanu, Raicu Ionescu-Rion ş.a. Alături de aceştia şi de C. Stere, tocmai atunci stabilit la Iaşi, ia parte la „mişcarea cultural-naţională” a studenţilor ieşeni, de coloratură poporanistă. Asupra unor manifestări dă seama în ziarul ieşean „Evenimentul”. În interval, după ce debutase în 1890 pe scena Teatrului Naţional ieşean, se încumeta chiar să-l întrupeze, sub propria direcţie de scenă, pe Hamlet. Promovat „societar clasa a III-a” în 1895 şi clasa a II-a un an mai târziu, slujea teatrul şi prin mai multe tălmăciri din autorii străini şi îşi încerca puterile scriind drama *Actor sau nebun* şi comedia *Cilibi Moise*, aceasta din urmă pusă în scenă abia în 1905. După ce susţine examenul de licenţă în litere în 1897 i se încredinţează cursul „de declamaţiune” la Conservator. Decorat cu Ordinul Coroana României în grad de Cavaler (1897), mai predă (până în aprilie 1901) ore de filosofie şi română la liceul pe care-l absolvise. În 1902 publică în revista „Arhiva” (apoi, şi separat, ca broşură) un veritabil curs universitar – *Programul clasei de declamaţiune de la Conservator*, precum şi un studiu intitulat *Hamlet – interpretarea artistică*. În anii următori iscălea relativ frecvent, cu

numele său ori cu pseudonimele Roşianu, De la Roşcani, Ispas, Nid Luhac [Din Cahul], Costa N. Galia, Din Lărguţa, poate, de asemenea, Roman Muşat, Chrysale ş.a., în „Arta", „Carmen Sylva", „Gazeta Moldovei", „Arta românească", „Sânziana" etc., dar şi în cotidianul „Evenimentul", al cărui redactor şi, probabil, chiar prim-redactor este în intervalele 1905–1906 şi 1914–1916, alte texte teoretice ori analize critice ale repertoriului de la Teatrul Naţional ieşean, cronici dramatice şi literare, medalioane de artişti. Mai încredinţa periodicelor câteva reminiscenţe din anii de liceu, având în centru pe autorul *Luceafărului* (în revista „Mihai Eminescu", 1903), amintiri din copilăria basarabeană, povestiri, fragmente de roman, o amplă însemnare a unei călătorii la Cahul (*„Din Basarabia"*, 1908, iscălită Ispas, tipărită şi ca volum), poezii şi o transpunere în versuri a poemului *Cântarea României.* Tot acum dădea la lumină şi o serie de lucrări menite scenei. După drama *Regina Draga* (scrisă în 1903 şi publicată în presă în 1906), **D.** aborda drama istorică în versuri prin *Ştefan Vodă* sau *Moartea lui Ştefan Vodă* (jucată în 1904), *Ştefăniţă Vodă* (1909–1910) şi *Ioan Vodă cel Cumplit* (1913–1914). Acestora li se adaugă două adaptări din opera eminesciană – *Sărmanul Dionis* (1909) şi „feeria naţională" *Făt Frumos din lacrimă* (1913–1914). Fără pretenţii, pentru elevi, erau „scenetele" *Uniforma (1906)*, *Într-ajutor* şi *La război,* ambele tipărite în 1913. În anii neutralităţii, prin nenumărate editoriale, a polemizat cu grupul de la „Viaţa românească", îndeosebi cu C. Stere, pledând pentru alăturarea României la Tripla Înţelegere. Cu sănătatea deteriorată de lipsurile îndurate în anii războiului, **D.** este pensionat prematur în septembrie 1918, ceea ce l-a afectat profund; curând se şi stingea din viaţă.

D. a dat, în ipostaza de actor, o seamă de interpretări remarcabile în roluri dificile, complexe, din piese de William Shakespeare, F.M. Dostoievski, Bjørnstjerne Bjørnson, Hermann Sudermann, Oscar Wilde, I.L. Caragiale ş.a. Printre cei dintâi a fost şi ca regizor, întrucât a înţeles că punerea în scenă nu e o simplă „imitaţie a naturii", ci materializare a unei viziuni generale a spectacolului teatral, realizabilă prin coordonarea atentă a tuturor componentelor sale. În sfârşit, profesorul s-a distins punând la temelia formării tinerelor talente „un program" şi propovăduind studiul aprofundat al rolurilor. Printre elevii lui s-au numărat C. Ramadan, Miluţă Gheorghiu, George Calboreanu, N. Şubă, Costache Antoniu ş.a. Realizările acestea au căpătat un relief deosebit şi datorită prestaţiei lui publicistice, de o bogăţie rar întâlnită în epocă. „Programului" elaborat pentru disciplina predată şi studiului asupra interpretării lui Hamlet li s-au alăturat de-a lungul anilor alte texte teoretice (*Public şi direcţie*, *Subiect şi decor*, *Uniformizarea pronunţiei*, *Concepţia artistului dramatic*, *Stil şi gândire*, *Cursuri de dicţiune*, *Localizările*, *Arta lui Novelli*, *Expresia şi vorba. Novelli şi Kean*, *Război stelelor* etc.), medalioane consacrate unor oameni de teatru (*Ibsen*, *Corneille*, *V. Alecsandri şi G. Ibrăileanu*, *Sonnenthal şi Manolescu*, *Marthe Brandès*, *Mihalache Arceleanu*, *Fanny Tardini*, *Th. Popescu*, *P. Liciu*, *Marioara Voiculescu*), cronici teatrale, precum şi nenumărate intervenţii critice relative la conducerea instituţiei teatrale ieşene. Completitudinea omului de teatru a fost asigurată şi de preocuparea intensă pentru compunerea unor lucrări dramatice şi pentru tălmăcirea altora din repertoriul internaţional. Câteva piese – *Ştefan Vodă*, *Cilibi Moisi* – i s-au jucat cu oarecare succes atât pe scena Teatrului Naţional din Iaşi şi pe cea a Teatrului Naţional din Bucureşti, cât şi în lungi turnee prin oraşele din ţară, dar ulterior au căzut în uitare, întrucât bogata sa experienţă pe scenă n-a izbutit să compenseze absenţa unui mare talent. Fără capacitatea de a construi o intrigă originală şi de a individualiza personajele principale, fără o deosebită îndemânare în versificare, dramele rămân departe de modelul lor, *Vlaicu Vodă* de Al. Davila. Probabil că, totuşi, ar mai fi „făcut săli pline" dacă n-ar fi apărut tot atunci piesele lui B. Delavrancea. Mai potrivite puterilor sale erau drama „modernă" în proză şi chiar comedia. Dar în această direcţie n-a îndrăznit să „creeze", recurgând la subiecte oferite de actualitate (*Regina Draga*) sau de tradiţie (*Cilibi Moise*). Un pariu pierdut l-au constituit adaptările după prozele eminesciene *Sărmanul Dionis* şi *Făt Frumos din lacrimă*, aici vina purtând-o, dimpotrivă, prea marea libertate asumată faţă de original. De real folos teatrului, în perioada 1890–1916, au fost, în schimb, traducerile lui din dramaturgia străină. În mod paradoxal, mai rezistentă decât piesele de teatru ale lui **D.** se arată proza sa. Povestirile *Popa din Roşcani*, *Castelana*, *Tot aşa*, *Norocul lui Ion* reţin prin ceea ce recuperează din mirifica vârstă a copilăriei pe tărâmurile basarabene, în timp ce altele (*„C dur"*, *Ochii tatei*, *O enigmă*, *Poclitul*, *Pustiul Sfântului Dumitru* ş.a.) conturează destul de pregnant câteva personaje, dintre care două (Cristea şi Onu), recurente, par a fi dintr-un roman în pregătire. În marginea acestui sector se situează o suită de însemnări de călătorie – *Pe Ciudamir*, *Ioana Ştirbei*, *Târgu*

Bujor, cea dintâi îndeosebi prin înregistrarea impresiilor profunde lăsate de peisajul montan străbătut. O însemnare de călătorie este şi aceea intitulată *„Din Basarabia”*. Rod al drumului întreprins în primăvara anului 1908 pe ruta Iaşi–Chişinău–Bender–Reni–Cahul, lucrarea conţine pagini descriptive (peisaje prinse în fuga trenului, tablouri din capitala „guberniei” ori din târgurile provinciale), precum şi câteva pasaje strict memorialistice, între care o retrăire a momentului instalării administraţiei ruseşti în satul natal, în urma războiului de la 1877–1878, precum şi alta, a plecării copilului nevârstnic la învăţătură, peste Prut. Nici zugrăvirea unor locuri, nici recuperarea „timpului pierdut” nu sunt urmărite cu precădere, autorul intenţionând în primul rând, cum şi declară în introducere, o anchetă asupra gradului în care mentalitatea locuitorilor dintre Prut şi Nistru e încă una comună cu a celor din Regat. Cu abilităţi formate în şcoala actoriei (memorie, capacitate de a dialoga), autorul înregistrează convorbirile purtate în tren, pe stradă, la teatru, în restaurant, în case particulare, cu parteneri de toate vârstele şi categoriile sociale, moldoveni, dar şi ruşi, polonezi ori evrei, convorbiri ce debuşează câteodată în veritabile şi pasionante discuţii de idei. Ceea ce impresionează este efortul făcut de „reporter” de a surprinde o imagine cât mai obiectivă, în condiţiile în care nu-şi ascunde *parti-pris*-ul funciar, patriotismul. Ca atare, *„Din Basarabia”* poate fi aşezată fără rezerve alături de cărţile tipărite de D.C. Moruzi (*Ruşii şi românii*, 1905) şi de N. Iorga (*Neamul românesc din Basarabia*, 1905), precum şi de „scrisorile din Basarabia” date la iveală, între 1906 şi 1910, în „Viaţa românească” mai ales de C. Stere, Pan Halippa şi Alexis Nour.

SCRIERI: *Programul clasei de declamaţie de la Conservator*, Iaşi, 1902; *Ştefan cel Mare*, Iaşi, 1904; ed. Iaşi, 1916; *Uniforma*, Iaşi, 1906; *„Din Basarabia”*, [Iaşi], 1908; *Sărmanul Dionis*, [Iaşi], 1909; *Ştefăniţă Vodă*, Iaşi, 1910; *Într-ajutor*, Bârlad, 1913; *La război*, Bârlad, 1913; *Făt Frumos din lacrimă*, [Iaşi], 1914; *Cântarea României*, Iaşi, 1919.

Repere bibliografice: As. [A. Steuerman – Rodion], *Hamlet. A doua reprezentaţie*, „Jurnalul” (Iaşi), I, 1895, 75; Styx, *Figuri actuale: State Dragomir*, „Noutatea” (Iaşi), 1897, 58; M.M. [Mac-Mahon], *În jurul piesei „Regina Draga”*, „Cronica”, 1903, 881; A. Steuerman, *„Cilibi Moise” pe scenă*, „Evenimentul”, 1905, 203; Mircea Aldea [Al. Mavrodi], *„Cilibi Moise”*, „Evenimentul”, 1905, 206, 210; Rinaldo [Mihail Sevastos], *State Dragomir*, „Mişcarea”, 1913, 98; Const. Cehan-Racoviţă, *State Dragomir*, „Bucovina”, 1919, 205; Eduard Caudella, *State Dragomir*, „Evenimentul”, 1919, 226; Alfred Hefter, *State Dragomir*, „Lumea” (Iaşi), 1920, 457; Suţu, *Iaşii*, II, *397–400*; Dafin, *Figuri*, I, *76–79*; Aglae Pruteanu, *Amintiri din teatru*, Iaşi, [1929], *74–78*, *85–86*, *184*; N. Barbu, *Dicţionarul actorilor Teatrului Naţional din Iaşi*, în *160 ani de teatru românesc*, Iaşi, 1976, *181–182*; Aurel Curtui, *„Hamlet” în România*, Bucureşti, 1977, *147–150*; Colesnic, *Basarabia*, VI, *54–65*; Irina Scutariu, *State Dragomir, elev al Conservatorului din Iaşi*, „Colocvii teatrale”, 2008, 7. ***V.D.***

DRAGOMIRESCU, Laura (19.I.1893, Craiova – 5.I.1981, Bucureşti), traducătoare. Este fiica Elenei (n. Coandă) şi a moşierului Grigore Feraru. A făcut studii liceale la Craiova şi universitare la Bucureşti. A fost soţia lui Mihail Dragomirescu. Debutează cu schiţe în „Dunărea” din Galaţi (1916) şi este admisă în Societatea Scriitorilor Români în 1921.

D. a impresionat prin performanţa de a tipări în cinci ani (1940–1944) mai multe volume cuprinzând traduceri din Goethe, între care unele apăreau atunci pentru prima dată în româneşte. Comentând tălmăcirile din *Faust* (I–II, 1940–1942; Premiul „Udrişte-Năsturel” al Academiei Române), Perpessicius credea că ele „sunt cele mai aproape de litera şi spiritul originalelor goetheene, precum şi cele mai artistice şi poetice”. Mai târziu, examinând întregul demers al traducătoarei, Ion Roman era de părere că **D.** „traduce, totuşi, în genere curat, atentă la sensul textului original, dar tocmai datorită unei insuficiente stăpâniri a limbii poetice nu obţine decât rareori plasticitatea corespunzătoare”. Se cuvin menţionate, de asemenea, transpunerile mai multor piese ale lui Henrik Ibsen în anii 1921–1923 (*Raţa sălbatecă*, *Hedda Gabler*, *Femeia mării*, *Rosmersholm*), tălmăcirile din Theodor Storm (realizate împreună cu Frida Papadache), Jules Verne, Georg Büchner, Christoph Martin Wieland (versiune semnată în colaborare cu Aurel Covaci) ş.a.

Traduceri: Henrik Ibsen, *Raţa sălbatecă*, Bucureşti, 1921, *Hedda Gabler*, Bucureşti, 1922, *Femeia mării*, Bucureşti, 1922, *Rosmersholm*, Bucureşti, 1923; J.W. Goethe, *Faust*, I–II, Bucureşti, 1940–1942, *Hermann şi Dorothea*, Bucureşti, 1941; ed. pref. Ion Roman, Bucureşti, 1978, *Egmont*, Bucureşti, 1943, *Torquato Tasso*, Bucureşti, 1944, *Teatru*, Bucureşti, 1964 (în colaborare cu Al. A. Philippide), *Poeme epice*, Bucureşti, 1990 (în colaborare cu Iulia Murnu şi Grete Tartler); Theodor Storm, *Iezerul albinelor*, pref. Val Panaitescu, Bucureşti, 1961 (în colaborare cu Frida Papadache), *Cronica despre Grieshuus*, pref. Val Panaitescu, Bucureşti, 1972 (în colaborare cu Frida Papadache); Hertha Ligeti, *Stelele nu apun*, Bucureşti, 1962; Jules Verne, *Doi ani de vacanţă*, Bucureşti, 1962; André Massepain, *Grota urşilor*, Bucureşti, 1966; Georg

Büchner, *Pagini alese*, introd. Livia Ştefănescu, Bucureşti, 1967; J.-H. Rosny Aîné, *Lupta pentru foc*, Bucureşti, 1969; Christoph Martin Wieland, *Oberon*, pref. Dan Grigorescu, Bucureşti, 1978 (în colaborare cu Aurel Covaci).

Repere bibliografice: Predescu, *Encicl.*, *298*; Perpessicius, *Noi traduceri din Goethe*, RFR, 1942, 3; Mihai Isbăşescu, *Faust în literatura română*, în *Omagiu lui Iorgu Iordan cu prilejul împlinirii a 76 de ani*, Bucureşti, 1958, *437*; Ion Roman, *Ecouri goetheene în cultura română*, Bucureşti, 1980, *357–360*; Alice Georgescu, *O realitate suprarealǎ*, TTR, 1990, 3. ***I.D.***

DRAGOMIRESCU, Mihail (22.III.1868, Cucuieţi, j. Călăraşi – 25.XI.1942, Bucureşti), estetician, critic literar, prozator.

Fiu al Mariei Plătăreanu și al învățătorului Moise Dragomirescu, **D.** a fost căsătorit cu traducătoarea Laura Dragomirescu. Primele clase le face în satul natal, mutându-se apoi, din 1881, la Bucureşti pentru a urma gimnaziul la „Gheorghe Lazăr" şi liceul la „Sf. Sava". Din 1889 devine student al Facultăţii de Litere şi Filosofie bucureștene, absolvită în 1892 cu o teză despre filosofia lui Herbert Spencer. Remarcat de Titu Maiorescu, intră în cercul de apropiaţi ai profesorului şi frecventează şedinţele cenaclului Junimea. La insistențele lui Maiorescu și cu ajutorul influenței politice de care se bucura societatea junimistă, obţine în 1894, alături de P.P. Negulescu, o subvenţie pentru o călătorie de studii în Franţa şi Germania, precum și, un an mai târziu, numirea la Catedra de estetică a Universității din București. Cu unele intermitențe cauzate de schimbările politice, avea să funcționeze pentru câțiva ani ca suplinitor, fiind ulterior titularizat conferențiar (1901) și profesor (1906). De-a lungul unei lungi cariere universitare (se retrage în 1938), a devenit una dintre cele mai importante figuri ale Facultăţii de Litere bucureştene. I se datorează înființarea celei dintâi instituții de cercetare literară românească, Institutul de Literatură, subvenționat de stat, cu editură și cu revistă proprii („Ritmul vremii", apărută între 1925 şi 1929 și în martie 1930, sub conducerea lui **D.**, căruia i se alătură apoi şi George Murnu), care a înglobat Seminarul de Literatură, fondat în 1915 în cadrul Facultății de Litere. Structura s-a desprins de Universitatea din București în 1932, ca Noul Institut de Literatură. Începuturile carierei publicistice ale lui **D.** sunt legate de „Convorbiri literare", unde debutează în 1892 cu un poem în proză (*Seninătate*) și unde se implică mai apoi prin câteva studii în polemica dintre Titu Maiorescu și C. Dobrogeanu-Gherea. Din 1895 este redactor și principal responsabil de destinul revistei până la despărțirea de Titu Maiorescu din 1906. Cu vocație de îndrumător cultural, a fondat mai multe publicații, cea mai importantă rămânând „Convorbiri", devenită după un an „Convorbiri critice" (1907–1910), pentru rolul pe care l-a jucat în rezistența față de curentele naționaliste. A tutelat, de asemenea, „Buletinul Institutului de Literatură" (1921–1929). Alte periodice care îi poartă numele pe frontispiciu, cum e „Falanga" (apărută într-o primă serie în 1910 și relansată în 1926 și 1929), precum și colaborările sistematice la ziare și reviste („Ordinea", „Voința națională", „Cele trei Crișuri" etc.) țin de implicarea sa în campanii culturale sau politice, dintre care cea mai cunoscută a fost desfășurată împotriva lui Nicolae Iorga într-o serie de foiletoane din „Viitorul" în 1922–1923. În viața politică **D.** s-a angajat mai întâi alături de cercurile conservatoare din jurul lui Take Ionescu, devenind membru al Partidului Conservator Democrat (1908), pe listele căruia a candidat la alegerile din 1911. După Primul Război Mondial migrează spre Partidul Național Liberal, aspirând la o poziție ministerială și candidând fără succes pentru un scaun de senator. Scrisul său conține, pe lângă lucrări de critică, estetică și teorie literară, și câteva texte memorialistice în care relatează călătoria în Rusia făcută ca reprezentant al Universității din București – *Amintiri din propaganda în Rusia (1917)* (1928) –, romane de inspirație autobiografică (*Copilul cu trei degete de aur*, I–IV, 1932–1936), *Focul* (1934), *Sănducu* (1935), și *Război și biruință* (1936), fabule semnate cu pseudonimul Radu Bucov, traduceri din Sofocle și Shakespeare, precum și numeroase manuale de literatură scrise în colaborare cu Gheorghe Adamescu, I.A. Rădulescu-Pogoneanu și Iosif Frollo. În 1938 este primit în Academia Română ca membru de onoare.

Este întrucâtva greu de înţeles de ce activitatea şi personalitatea lui **D.** au suscitat reacţii de

respingere atât de violente din partea contemporanilor. Cel despre care Tudor Vianu avea să spună că a încarnat „tipul omenesc al criticului literar" a oferit în cultura română un model de acţiune urmat de mai multe generaţii. Felul în care criticii literari au înţeles să îşi practice profesia în perioada postbelică a fost, cel puţin în spiritul său, mai apropiat de viziunea lui **D.**, chiar şi atunci când modelele asumate explicit au fost G. Călinescu sau E. Lovinescu. Autorul *Științei literaturii* (I, 1926) a fost primul dintre scriitorii români care a privit critica literară ca o „meserie", definită nu numai prin reguli specifice, ci şi prin propriul domeniu ştiinţific, a cărui legitimitate era asigurată de credinţa în existenţa valorilor estetice ca obiect de cunoaștere. Într-o epocă în care criticii literari îşi foloseau discursul ca o formulă mixtă de mediere socială, prin care practicile de lectură erau puse în slujba unor imperative etice sau naționale, lui i se datorează autonomizarea prestaţiei critice, atât în sensul profesionalizării instrumentelor de interpretare, cât și în cel al instituționalizării. Rolul său în legitimarea studiilor literare în toate domeniile vieții publice românești a fost decisiv. În sfera universitară a contribuit la emanciparea literaturii din complexul studiilor filologice sau istorice; în învățământul gimnazial și liceal a furnizat singurele modele aplicabile de predare analitică a literaturii; în sfârșit, a avut ideea organizării cercetării literare în institute specializate cu câteva decenii înainte ca aceasta să devină o politică de stat după model sovietic sau francez. Semnificaţia acestei acţiuni trebuie percepută pe fondul unui proces de tectonică culturală, în condiţiile desprinderii literaturii române de statutul pe care i l-a asigurat viziunea romantică, istorică şi relativistă, asupra spiritului național. **D.** a debutat în critică în 1895 cu o polemică împotriva „metodei istorice" (*Critica științifică și Eminescu*). În sens profund, această atitudine critică nu vizează doar biografismul lui Sainte-Beuve sau determinismul lui Hippolyte Taine, ci și încrederea lui Herder în dimensiunea istorică a spiritului național sau viziunea Doamnei de Staël asupra determinărilor conjuncturale ale caracterului etnic: este respingerea unei culturi literare definite de proprietăţile ei relative, prin înscrierea în vicisitudinile unui timp şi particularităţile unui loc. În contrapondere, **D.** promovează un spaţiu absolut al valorilor estetice, văzut însă nu ca o formă de universalizare, ci ca o expresie alternativă a unităţii culturii românești. Aşa cum literatura franceză sau cea italiană se identifică, din perspectiva memoriei literare, prin geniile lor, nu prin specificitatea geografică sau istorică, tot așa și literatura română

Printre alții: Mihail Dragomirescu (centru, jos), Ion Minulescu, Radu D. Rosetti, Ion Dragoslav, Corneliu Moldovanu, G. Rotică, Al. T. Stamatiad, Dimitrie Nanu

trebuie să poată fi gândită ca un corpus estetic pur, constituit exclusiv din capodopere. Pledoaria sa pentru estetic nu vizează o știință abstractă a frumosului, ci constituirea unei noi sfere de valorizare a producției literare românești. Capodopera nu e pentru el o formă a excepționalității, ci un mod de a privi scrierile românești ca rezultat al aplicării legilor eterne ale esteticii la materia etnică. Astfel trebuie înțelese listele lungi și derutante de „opere geniale" în care criticul îi introduce pe Panait Cerna, Emil Gârleanu și Cincinat Pavelescu alături de Liviu Rebreanu sau de I.L. Caragiale. De la cursul pe care îl propunea în 1902 la Facultatea de Litere sub numele, neobişnuit în epocă, *Estetica unită cu studiul literaturei române contimporane* și de la volumul de poetică *Teoria poeziei cu aplicare la literatura română* (1906) până la sinteza târzie asupra literaturii moderne concepută la începutul anilor '30 ca *Istoria spiritului românesc în secolul XX* și publicată în 1934 sub titlul *Sămănătorism, poporanism, criticism*, **D.** încearcă să impună o perspectivă anistorică asupra patrimoniului literar, ca o colecție statică de opere valoroase estetic. Rezultatul acestor tentative de interpretare a literaturii române nu e o dinamică evolutivă, ci o ordine de tip enciclopedic-lexicografic, în care operele se situează în același plan, indiferent de contextul în care au fost create. Ideea de a proiecta o vastă „clasificare" exprimă nevoia de a privi literatura română ca o sferă autonomă a cunoașterii, în același timp emancipată de factorii istorici care au produs-o și comparabilă cu patrimoniul culturilor literare majore. Acest deziderat avea să îl conducă și în activitatea politică. Implicarea lui la începutul anilor '20 alături de Partidul Național Liberal în campania pentru câștigarea unui loc de senator a fost justificată ideologic printr-o extensie a teoriilor estetice asupra temelor identitare ale dezbaterii publice. Conceptul „stat cultural", aflat în centrul foiletoanelor pe care le va relua în *De la misticism la raționalism* (1924), presupunea ideea de lege spirituală a spaţiului românesc: „Statul cultural, adică o organizare autonomă a culturii române, analoagă cu organizările autonome ale minorităților". În raport cu minoritățile germană și maghiară, intrate în structura demografică a României după Pacea de la Versailles și reprezentante ale unor culturi deschise spre planul internațional, **D.** concepe o politică menită să asigure „autonomia" spiritului românesc: colecții complete de traduceri în română ale capodoperelor, un sistem complex de enciclopedii, un program de populare a muzeelor românești cu mulaje după operele plastice universale etc., totul pentru a situa în orizontul de acțiune și de gândire al societății românești producțiile naționale și universale. Autonomia esteticului devine astfel suportul în sens larg al activității naționale, un principiu de organizare a creației, circulației și consumului cultural în spațiul public. Ca și Lovinescu sau precum Călinescu, **D.** își desfășoară reflecția în marginea valorilor estetice ale literaturii naționale din mai multe perspective, implicând și o dimensiune politică, și una legată de etosul românesc. Îl diferențiază însă, determinând probabil și destinul nefericit al ideilor sale, insistența de a fonda această reflecție pe baze filosofice. Ceea ce s-a numit „sistem" dragomirescian a fost de fapt suma unor evoluții acumulate de-a lungul întregii cariere a criticului. Punctul de plecare îl constituie distincția dintre personalitatea artistică și cea umană, pe care o lansează în 1895 studiul *Critica științifică și Eminescu.* Pe autorul lui îl interesează posibilitatea de definire a condiției de existență a operelor într-un plan distinct atât de biografia și psihologia

comună a scriitorului, cât și de contextul istorico-social. Prin „personalitate artistică" criticul încearcă să circumscrie un nivel psihologic definit ca suspendare a oricărui tip de cauzalitate și a tuturor explicațiilor deterministe. Concretizarea acestei prime (și vagi) intuiții îi va lua mai mult de trei decenii de reflecții laborioase, dar desfășurate în absența unui dialog cu abordările din studiile literare ale epocii. De fapt, „sistemul" dragomirescian e un caz rar de necomunicare intelectuală. **D.** avea să rezolve problema statutului operei literare aproape exclusiv cu mijloacele raționamentului filosofic, părând să ignore dezbaterile de idei cu care era contemporan: dezvoltarea psihologiei abisale la începutul secolului, apariția unei noi perspective asupra semnului lingvistic, revitalizarea teoriilor ficțiunii în spațiul anglo-saxon etc. Opacă la toate evoluțiile exterioare, reflecția criticului se va desfășura prin invenții terminologice și improvizații conceptuale care dau expresiei un aspect rebarbativ și netransparent. Preocupările lui, expuse într-o serie de cursuri universitare (*Teoria poeziei*, *Principii de literatură*) și în tratatul *Știința literaturii*, se vor concentra în două direcții: pe de o parte, spre circumscrierea unui nivel de adâncime „mistică", adică irațional și afectiv, în care își are originea opera de artă; de cealaltă parte, spre elaborarea unui plan „psihofizic" ca suport ontologic al capodoperei. În dialogul filosofic *Integralismul* (1929), ultima expresie majoră a „sistemului" dragomirescian, criticul va căuta să justifice transferul în planul psihic al unor categorii specifice lumii fizice (geologie, geografie, biologie etc.) pentru definirea unor „concrete" imateriale, existente în planul spiritului, dar având proprietăţile stabile ale obiectelor fizice. „Psihofizicul" denumeşte de fapt un spaţiu al reprezentărilor psihologice împărtăşite, obţinut prin reunirea mai multor percepţii subiective în jurul unei realităţi comune. Posibilitatea unei existenţe autonome a capodoperei se va rezolva astfel prin situarea într-un plan al lecturii, în cadrul unui corp al receptărilor, prin însumarea percepţiilor succesive ale cititorilor: „Capodopera nu trăieşte ea în ea, ca un singur individ, ea trăieşte în indivizi deosebiţi, în conştiinţa oamenilor care au luat cunoştinţă de ea". Este cel mai important rezultat al reflecției târzii a criticului, angajând în gândirea obiectului artistic temele, în continuare actuale, ale teoriilor receptării. Promisiunile ideilor lui **D.** au fost mult mai mari decât influența sa efectivă asupra gândirii literare în prima parte a secolului al XX-lea. Recuperată în perioada „dezghețului" ideologic din a doua jumătate a anilor '60, în același moment în care au reintrat în circuitul cultural E. Lovinescu sau Titu Maiorescu, opera teoreticianului a avut parte de câteva lecturi entuziaste de-a lungul deceniului următor, care au încercat să-i armonizeze ideile cu noul val de teorii structuraliste. Prin preocuparea pentru definirea organică a capodoperei a fost apropiat de studiile formaliste; prin interesul pentru formele de supraviețuire a operei în lecturile ei multiple a fost văzut ca un premergător al teoriilor receptării, iar prin încercarea de a pune pe același palier producțiile românești și cele ale literaturii universale a fost privit ca un model al comparatismului modern. Totuși, în practică, nici una dintre tendințele dominante ale anilor '80 din spațiul românesc nu s-a sprijinit pe concepte, reprezentări sau dispozitive interpretative împrumutate din opera lui **D.** În plan internațional ideile sale au intrat în circuit prin traducerea în franceză a *Științei literaturii*, amplificată sub titlul *La Science de la littérature* (I–IV, 1928–1938), fără ca editarea seriei să fi fost încheiată. Lucrarea a fost recenzată pe larg în publicațiile francofone, cu o insistență particulară pe vocația metodologică a demonstrației. Comentariul cel mai cunoscut, pe care i l-a dedicat Benedetto Croce în *Poezia* (1936), rămâne insensibil la intuiţiile subtile ale criticului, sancţionând ipotezele hazardate. În perioada postbelică *Ştiinţa literaturii* a intrat în bibliografia obligatorie a domeniului, fiind menționată în câteva texte fundamentale ale anilor '50, cum e tratatul *Teoria literaturii* (1949) al lui René Wellek şi Austin Warren. Ulterior numele lui **D.** a devenit expresia atitudinii antiistoriste manifestate în cadrul congresului de la Budapesta din 1931, sintezele de metodologie literară continuând să îl înregistreze până în anii '90. Cu toate ecourile modeste ale teoriilor dragomiresciene, figura criticului nu iese diminuată. Depăşind încercarea de a face din **D.** unul din puţinii critici de „sistem" din cultura română, semnificația sa trebuie raportată la scara mai amplă a factorilor care au modelat într-un anumit moment istoric evoluția culturii literare în România. Lipsit de un mediu de dialog și de rezonanță a teoriilor sale, atât în afara, cât și în interiorul câmpului literar românesc, **D.** a eșuat ca gânditor; a reușit însă să își impună viziunea asupra instituției criticii și asupra locului literaturii în

educație și în societate. Rolul său, incert în cadrul unei tradiții locale a teoriei literare, se va vedea, poate, pe deplin, într-o istorie sociologică a practicilor literare din secolul al XX-lea.

Ideea autonomiei esteticului, adică ideea despre dreptul creaţiei estetice de a fi preţuită în ea însăşi, fără raportare la o valoare de alt ordin, este principiul care asigură d-lui Dragomirescu posibilitatea de a fixa un tip nou în cultura românească. Faţă de o artă autonomă, devenea posibilă o critică autonomă, o critică guvernată de singurele principii estetice. Trăgând aceste consecinţe, se poate spune că d-l Dragomirescu este primul critic literar român care nu vrea să facă decât critică literară.

TUDOR VIANU

Fără îndoială, desconsiderarea istoricului în geneza frumosului, exagerațiile teoriei capodoperei, dogmatismul esteticii normative, schematizarea metodologică a mijloacelor analitice, asamblate într-o construcție greu de străbătut și investită cu puteri suverane nu pot fi azi acceptate. Dar nici nu poate fi acceptat blamul greu ca o lespede pe care mulții (și prestigioșii) săi adversari l-au așezat pe o operă atestând și astăzi viabile puncte de vedere interesante și de incontestabilă utilitate metodologică.

Z. ORNEA

SCRIERI: *Relaţiunea dintre premisele şi ultimele concluziuni ale filosofiei lui Herbert Spencer*, Bucureşti, 1892; *Critica ştiinţifică şi Eminescu*, Bucureşti, 1895; ed. 2, Bucureşti, 1906; ed. 3, Bucureşti, 1925; *Estetica unită cu studiul literaturei române contimporane*, Bucureşti, 1901; *Teoria elementară a poeziei (Introducere în poetică)*, Bucureşti, 1902; *Critică dramatică, I*, Bucureşti, [1904]; *Dramaturgie română*, Bucureşti, 1905; *Teoria poeziei cu aplicare la literatura română*, Bucureşti, 1906; *Curs de literatură română*, partea I: *Metoda istorică şi metoda estetică*, Bucureşti, 1913; *Literatura română. Teoria genurilor literare*, Bucureşti, 1915; ed. Bucureşti, 1927; *Poezia română*, partea I: *Teoria poeziei*, Bucureşti, 1915; ed. 2, Bucureşti, 1927; *Metodologie literară. Armonia capodoperei*, Bucureşti, 1920; *Introducere în metodologia literară*, Craiova, 1923; *Estetica literară*, Bucureşti, 1924; *De la misticism la raţionalism*, Bucureşti, 1924; *Directive literare*, Bucureşti, 1925; *Enciclopedia operei literare*, Bucureşti, 1925; *Poezia lirică*, Bucureşti, 1925; *Nuvelistica română*, Bucureşti, 1926; *Ştiinţa literaturii*, vol. I: *Introducere în ştiinţa literaturii. Estetică generală. Estetică literară*, Bucureşti, 1926; *Critică*, I–II, Bucureşti, 1927–1928; *Amintiri din propaganda în Rusia (1917)*, Bucureşti, 1928; *Fabule*, Bucureşti, 1928; *La Science de la littérature*, I–IV, Paris, 1928–1938; *Poezia dramatică*, Bucureşti, 1928; *Poezia lirică românească*, Bucureşti, 1928; *Versuri. Proză. Fabule*, Bucureşti, 1928; *Capodopera, opera de talent şi opera de virtuozitate*, Bucureşti, 1929; *Curs de enciclopedie literară şi clasificări literare*, Bucureşti, 1929; *Dialoguri filosofice. Integralismul (Prolog. Principii. Lumea fizică. Lumea sufletească)*, Bucureşti, 1929; *În ce constă cursul de literatură românească?*, Bucureşti, 1930; *Enciclopedie literară*, Bucureşti, 1931; *Nouveau point de vue dans l'étude de la littérature*, Bucureşti, 1931; *Le Système philosophique de l'intégralisme*, vol. I: *Les Principes*, Bucureşti, 1931; *Primul congres de istorie literară din Budapesta*, Bucureşti, 1931; *Copilul cu trei degete de aur*, I–IV, Bucureşti, 1932–1936; *Focul*, Bucureşti, 1934; *Sămănătorism, poporanism, criticism*, Bucureşti, 1934; *Principii de literatură*, vol. I: *Capodopera*, Bucureşti, [1935]; *Sănducu*, Bucureşti, 1935; *Război şi biruinţă*, Bucureşti, 1936; *Eminescu, poet universal*, Bucureşti, 1941; *Scrieri critice şi estetice*, îngr. Z. Ornea şi Gheorghe Stroia, introd. Z. Ornea, Bucureşti, 1969; *Mihai Eminescu*, îngr. Leonida Maniu, Iaşi, 1976; *Critica dramatică*, îngr. şi introd. Constantin Măciucă, Bucureşti, 1996. **Ediţii:** M. Eminescu, *Poezii (ediţia Institutului de Literatură)*, Bucureşti, 1937. **Traduceri:** Sofocle, *Antigona*, Bucureşti, 1896, *Edip rege*, Bucureşti, 1925; Shakespeare, *Romeo şi Julieta*, Bucureşti, 1922, *Othello*, Bucureşti, 1923, *Macbeth*, Bucureşti, 1925.

Repere bibliografice: Lovinescu, *Opere*, IV, *247–263*, V, *115–116*, VI, *271–272*, VIII, *201–203*, IX, *195–197*; Aderca, *Contribuţii*, II, *44–56*, *576–579*, *655–656*, *773–775*; Perpessicius, *Opere*, VI, *9–13*, IX, *471–475*, X, *128–129*, XI, *411–413*, *436–437*; Constantinescu, *Scrieri*, II, *471–483*; Călinescu, *Opere*, I, *96–99*, *174–176*, *1010–1012*, II, *1010–1016*, III, *674–676*; *Omagiu lui Mihai Dragomirescu*, Bucureşti, 1928; Zarifopol, *Eseuri*, *105–107*; Streinu, *Pagini*, IV, *168–184*; Munteano, *Panorama*, *87–90*; Tudor Vianu, *Mihail Dragomirescu*, Bucureşti, 1939; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *571*, *Ist. lit.* (1982), *643–644*; Dima, *Gândirea*, *passim*; Tudor Vianu, *Trei critici literari: Titu Maiorescu, Mihail Dragomirescu, E. Lovinescu*, Bucureşti, 1944; Popovici, *Studii*, VI, *43–55*; Ovidiu Papadima, *Estetica lui Mihail Dragomirescu*, RITL, 1966, 2; Z. Ornea, *Trei esteticieni: M. Dragomirescu, H. Sanielevici, P.P. Negulescu*, Bucureşti, 1968; Ciopraga, *Lit. rom.*, *725–731*; Micu, *Început*, *171–175*, *494–497*; Titu Popescu, *Mihail Dragomirescu, estetician*, Bucureşti, 1973; Dumitru Matei, *Mihail Dragomirescu. Privire critică asupra sistemului filosofic şi estetic*, Bucureşti, 1974; Alexandru Tudorică, *Mihail Dragomirescu, teoretician al literaturii*, Bucureşti, 1981; Leonida Maniu, *Introducere în opera lui Mihail Dragomirescu*, Bucureşti, 1983; Anghelescu, *Lectura*, *157–162*; Micu, *Scurtă ist.*, I, *336–338*; *Dicţ. esenţial*, *266–268*; Adrian Tudurachi, *Destinul precar al ideilor literare. Despre instabilitatea valorilor în poetica lui Mihail Dragomirescu*, Cluj-Napoca, 2006; Terian, *A cincea esenţă*, *477–486*; Oana Fotache, *Divanul criticii. Discursuri asupra metodei în critica românească postbelică*, Bucureşti, 2009, *166–168*; Monica Fekete, *Echi del pensiero crociano nella cultura romena. B. Croce e M. Dragomirescu*, SUB, Philologia, 2012, 1.

A.Td.

DRAGOSLAV, Ion (pseudonim al lui Ion Ivaciuc; 14.VI.1875, Fălticeni – 4.V.1928, Fălticeni), prozator, poet. Este unul dintre numeroşii copii ai Domnicăi (n. Ciuca) şi ai lui Vasile Ivaciuc Sumanariu, ţărani bucovineni stabiliţi la Fălticeni. Părinţii scriitorului, tatăl – mare povestitor de „braşoave", iar mama – pricepută la doftoricit şi descântat, aveau o situaţie materială bună. **D.** urmează la o şcoală din Fălticeni patru clase, absolvite în 1892, când devine elev la gimnaziu şi coleg de clasă cu E. Lovinescu. După un an renunţă însă la învăţătură şi va fi, pentru puţină vreme, „scriitor" la primărie, apoi la percepţie sau slujitor la un boier pe valea Şomuzului. Mihail Sadoveanu, încă de atunci unul dintre prietenii săi, îi va născoci numele literar. În 1897 pleacă la Bucureşti, având drept bagaj, aşa cum mărturisea mai târziu, un caiet cu versuri. Frecventează cenaclul lui Al. Macedonski şi începe să publice versuri prin reviste şi gazete, semnându-le mai întâi I. Ivaciuc sau I.V. Ivaciuc. De prin 1903 se alătură un timp grupului de tineri care colaborau la „Sămănătorul", unde îi apar mai multe poezii, modeste sub toate aspectele. Primele schiţe şi povestiri i le tipăreşte Emil Gârleanu în revista „Făt-Frumos" de la Bârlad, apărută în 1904. Fără vreo slujbă sigură în Bucureşti, mereu în căutare de bani, mereu bătând la uşile redacţiilor sau ale editurilor, purtând cu el o servietă înţesată de manuscrise, expunând cu patos prin cafenele teorii sociale şi artistice naive, **D.** devine, între 1900 şi 1914, un personaj al boemei literare, privit de cele mai multe ori cu îngăduinţă. Totuşi, Mihail Dragomirescu îl aprecia chiar excesiv, considerându-l egal, ca povestitor, lui Ion Creangă. Dar Titu Maiorescu, în două rapoarte de premiere la Academia Română, complet negative, îi evaluează cu exactitate scrierile. De altă părere va fi Duiliu Zamfirescu, al cărui raport referitor la *Poveşti de Crăciun* (1914) şi la *Povestea trăsnetului* (1911) le recomandă, supralicitând, pentru Premiul „Adamachi". **D.** va primi o parte din acest premiu în 1915, an în care scrierile lui Calistrat Hogaş sunt respinse. După război va locui mai mult la Fălticeni, unde din 1918 scoate, pentru puţin timp, „Glasul Sucevei", „publicaţie de propagandă culturală şi cetăţenească". În 1909 s-a numărat printre membrii fondatori ai Societăţii Scriitorilor Români. În personajul Pitarcă, din romanul *Mângâierile panterei* de Mihail Sorbul, **D.** poate fi recunoscut cu întregul său cortegiu de ciudăţenii.

Revistele şi gazetele la care a colaborat **D.** sau care l-au republicat sunt numeroase. Proza lui, schiţe, povestiri, nuvele, fragmente memorialistice închinate copilăriei, dar şi versurile sau o serie de articole politice, datând din preajma intrării noastre în Primul Război Mondial, au apărut în „Telegraful român", „Arta" (Iaşi; semnează I. Ivaciuc), „Ramuri", „Convorbiri critice", „Opinia" (Iaşi), „Deşteptarea" (Braşov), „Cosinzeana", „Flacăra", „Luceafărul" (Sibiu), „Dobrogea jună", „Universul literar", „Gazeta poporului" (Suceava), „Sburătorul", „Adevărul literar şi artistic", „Glasul Bucovinei", precum şi în multe altele. Şi-a strâns în mai multe culegeri, începând cu volumul *La han La trei ulcele* (1908), scrierile în proză, încercări de resuscitare a atmosferei pe de o parte rurală, pe de alta conservând ceva din pitorescul moravurilor de la marginea orăşelelor moldoveneşti sau ale mahalalei bucureştene. Este o lume indistinctă, amestecată, de ţărani necăjiţi, păstrători ai vechilor obiceiuri, retractili în faţa unor realităţi pe care nu le înţeleg, şi de târgoveţi ori mahalagii, mici funcţionari, poliţai, negustori, muncitori cu ziua, unii plini de ifose, alţii trăindu-şi cu simplitate dramele. Deşi Ion Trivale sau Mihail Dragomirescu cred că pot descoperi originalitate şi prospeţime a viziunii în această proză, în realitate este vorba de o pastişă, mai mereu nereuşită, a literaturii lui I.L. Caragiale sau a lui Mihail Sadoveanu. Nuvela *La han La trei ulcele*, bunăoară, reia, în linii mari, într-un registru inferior, drama din *La hanul lui Mânjoală*. La fel, *Povestea copilăriei* (1909) reface cu mijloace incomparabil mai sărace decât cele ale lui Creangă, alunecând în banal sau în prolix, ambianţa unui sat de sub munte, aşa cum o percepe un copil. Dar evenimentele selectate sunt nesemnificative, în vreme ce desfăşurarea naraţiunii se poticneşte adesea în stângăcii de stil sau de construcţie. Mai izbutite, păstrând pe alocuri ceva din ingenuitatea, din culoarea şi din fluiditatea povestirii populare, împreună cu un umor de asemenea de sorginte ţărănească, sunt prelucrările sau izvodirile proprii cu aspect folcloric din *Facerea lumei* (1908), o istorisire a legendelor biblice, sau din *Flori şi poveşti* (1911). Dar nici aici **D.** nu depăşeşte marginile unei literaturi de o modestie a mijloacelor atotstăpânitoare.

SCRIERI: *Pe drumul pribegiei. Versuri (1896–1903)*, Bucureşti, 1903; *Facerea lumei*, Bucureşti, 1908; *Fata popei*, Bucureşti, 1908; *La han La trei ulcele*, Bucureşti,

1908; *Povestea copilăriei*, București, 1909; *Novele*, București, 1910; *Povestiri alese*, București, 1910; *Flori și povești*, București, 1911; *Învățați și meserii*, pref. Ion Kalinderu, București, 1911; *Povestea trăsnetului*, București, 1911; *Codreanu căpitan de haiduci*, Orăștie, 1912; *Împăratul Rogojină*, Orăștie, 1912; *Volintirii*, Orăștie, 1912; *Povești de sărbători*, Orăștie, 1913; *Povești de Crăciun*, București, 1914; *Sărăcuțul*, București, 1915; *Bucovina*, București, 1916; *Firimiturile lui Dalib*, București, 1916; *Jurământul*, București, 1916; *Cântecul eroilor*, Fălticeni, 1918; *Novele și schițe*, București, 1921; *Povestea cucului*, București, 1921; *Novele și povestiri pentru copii*, București, 1922; *Odiseia bătăliei de la Mărășești*, București, 1923; *Codreanu haiducu*, București, 1924; *Icoane vechi și noi*, București, 1924; *Nuvele și povestiri*, București, 1924; *Povestea crinului*, București, 1924; *Poveștile florilor*, I–II, București, f.a.; *Povestiri biblice populare*, îngr. Roxana Cristian, București, 1994.

Repere bibliografice: Mihail Dragomirescu, [*Cronici literare*], CVC, 1907, 4, 13, 1909, 11, 1910, 12; Sadoveanu, *Cărți*, I, *74–75*; I.D. Caragiani, Titu Maiorescu, Duiliu Zamfirescu, [*Rapoarte pentru Premiul „Adamachi" al Academiei Române*], AAR, partea administrativă și dezbaterile, t. XXXI, 1908–1909, t. XXXII, 1909–1910, t. XXXVII, 1914–1915*;* Mihai Carp, *„Flori și povești"*, VR, 1911, 5; Chendi, *Schițe*, *75–80*; Trivale, *Cronici*, *81–85*; Arghezi, *Scrieri*, XXVII, *190–191*, XXXIV, *719–721*; Perpessicius, *Opere*, III, *137–140*; Lovinescu, *Scrieri*, II, *9*, IV, *408*, V, *49–52*, *191–192*; Iorga *Ist. lit. cont.* (1934), II, *183*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *644*, *Ist. lit.* (1982), *726*; Sadoveanu, *Opere*, XVI, *564–565*; Ciopraga, *Lit. rom.*, *517–519*; *Dicț. scriit. rom.*, II, *142–143*. ***R.Z.***

DRAGOȘ, Nicolae (pseudonim al lui Nicolae Răcănel; 3.XI.1938, Cleșnești, j. Gorj), poet, jurnalist. Este fiul Anei (n. Serafim) și al lui Sever Răcănel, tâmplar. Urmează Liceul „Traian" din Turnu Severin, absolvit în 1955, și Facultatea de Filologie a Universității din București, luându-și licența în 1960. Repartizat în învățământ, e profesor la Târgu Cărbunești, după care, în 1962, începe o lungă carieră în presă: redactor la „Viața studențească", redactor-șef la „Scânteia tineretului" (1963–1969), șef de secție la „Scânteia" (1969–1974), redactor-șef la „Luceafărul" (1974–1980), redactor-șef adjunct la „Scânteia" (1980–1989), apoi redactor-șef adjunct la „Ordinea" (1994–2000), lector la Facultatea de Drept a Universității Ecologice din București (1999–2003). A debutat în „Luceafărul" (1959), iar în volum cu *Moartea calului troian* (1968). A mai colaborat la „România literară", „Ramuri", „Contemporanul" ș.a. În afară de poezii, a scris (în colaborare cu Mihai Stoian) romanul *Drumeț în calea lupilor* (1987), a realizat scenarii de film, a publicat antologia *L-am cunoscut pe Tudor Arghezi* (1981) și a făcut câteva traduceri, în special din limba rusă. I s-au acordat mai multe premii, între care Premiul CC al UTC și Premiul revistei „Săptămâna" (ambele în 1975), Premiul „Mihai Eminescu" al Academiei RSR (1985).

D. scrie o poezie de factură tradițională atât prin tematică, cât și prin modalități de expresie, nefiind preocupat de inovații sau de încifrări stilistice, ci mai curând de accesibilitatea versului. Volumul *Moartea calului troian* cuprinde, alături de câteva pasteluri (*De primăvară*, *Pastel comemorativ*), și lirică de dragoste (ciclul *Zăpezi interzise*), versuri meditând asupra creatorului de artă, condamnat veșnic să caute perfecțiunea și desăvârșita exprimare de sine (*Până la uitare*, *Statuie*, *Copac*). Acestei ipostaze reflexive, *Coloană de-a lungul* (1971) îi adaugă o tonalitate nostalgică (*Autoportret*, *Printre*, *Amurg de toamnă*). În cărțile ulterioare, *Zăpezi fără întoarcere* (1973), *Ritualuri intime* (1978), *Scutier la umbra clipei* (1982) ș.a, meditația devine mai gravă, întrebările sunt puse cu o luciditate resemnată, răspunsurile au „poleiul îndoielii", tăcerile iau locul credinței orgolioase în puterile omului (*Etcetera*, *Minune*). Poetul este obsedat de vulnerabilitatea ființei umane („Duce scoica vremii-n sine/ răzbunatul univers/ luna trudnică revine/cu profil în aur șters// Joc de doi, fără-ncetare/ drum prea vesel, drum prea trist/ răpind ochiul din izvoare/ din sclipiri de ametist// … mai exist? nu mai exist?" – *Răpind ochiul din izvoare*). În calea timpului poezia este o armă tăioasă, ce se vrea înnobilată de reflecția stoică și dăruirea artistică („Încărunțit de gând/ să locuiești într-un cuvânt/ palat princiar/ cu ferestre de azur/ să auzi de demult/ stele tremurând/ prelungul zăpezilor/ clinchet pur// cuvântul/ sabie vremii/ să lunece-n/ oțelită lumină/ pe-ale lumii/ lunge milenii/ sania lunii/ lină să vină// încărunțit de gând/ să locuiești/ într-un cuvânt" – *Poezia*). Dintre ipostazele eului liric, cea de structură bacoviană, amestec de melancolie și ironie, apare în ciclul *Catedrala îngenuncheată*. Alteori sensibilitatea este apropiată de poezia populară, care influențează structurile unor teme și expresia prozodică (*Ritual*). Dar **D.** scrie cu obediență, pe tiparul ideologic al vremii, și multă așa-zisă poezie patriotică, civică și militantă, promovată și recunoscută oficial în epocă. În afara volumelor axate exclusiv pe această temă – *La*

stema țării (1977), *Cu inima curată* (1977) şi *Pentru eterna vatră românească* (1983) –, versuri de acest gen conţin majoritatea cărţilor lui, vorbind emfatic de istorie şi strămoşi.

SCRIERI: *Moartea calului troian*, Bucureşti, 1968; *Coloană de-a lungul*, Bucureşti, 1971; *Zăpezi fără întoarcere*, Bucureşti, 1973; *Scut de etern*, Bucureşti, 1974; *Scrisoare în sat*, Bucureşti, 1975; *Cu inima curată*, Bucureşti, 1977; *La stema ţării*, Bucureşti, 1977; *Ritualuri intime*, Bucureşti, 1978; *Îngândurat ca pietrele munţilor*, Bucureşti, 1979; *Scutier la umbra clipei*, Bucureşti, 1982; *Pentru eterna vatră românească*, Bucureşti, 1983; *Fabule cu sau fără morală*, Bucureşti, 1984; *De veghe la anotimpuri*, Bucureşti, 1985; *Drumeţ în calea lupilor* (în colaborare cu Mihai Stoian), Bucureşti, 1987; *Fântâna din oglinzi*, Bucureşti, 1988; *Poeme dintr-un sfert de veac*, pref. C. Stănescu, Bucureşti, 1989; *Cartea cu litere*, Bucureşti, 1994; *Vânătoarea de culori*, Bucureşti, 1995; *Zbor printre flori*, Bucureşti, 1995; *Alfabetul din grădina lumii*, Bucureşti, 1997; *O viaţă ca un cântec*, Bucureşti, 1997; *Copacul din vis*, Târgu Jiu, 1998; *Colivia cu păsări*, Bucureşti [1999]; *Cartea cu litere şi alte minunăţii*, Bucureşti, 2000; *Poeme lapidare*, Bucureşti, 2000; *Amintirea ca viaţă*, Bucureşti, 2001; *Valul şi malul*, Bucureşti, 2001; *Autobuzul de seară*, Bucureşti, 2005; *Din livada lui Arghezi – versuri să le pască iezii*, Bucureşti, 2005; *Fabule din două veacuri*, Bucureşti, 2006; *Cuvinte despre cuvânt*, Bucureşti, 2007; *Clipe din clipa cea repede*, Bucureşti, 2008; *Ultima călătorie a lui Ulise*, cu ilustrații de Mircia Dumitrescu, București [2008];*Călător spre nevăzute umbre*, București, 2009; *Păcate lumeşti sub „baldachinul cu… poveşti"*, Bucureşti, 2010.

Repere bibliografice: Dan Laurenţiu, *„Moartea calului troian"*, R, 1968, 7; Barbu, *O ist.*, I, *148–151*; Mincu, *Poezie*, *62–65*; Piru, *Poezia*, II, *310–314*; Ungheanu, *Arhipelag*, *258–260*; Voicu Bugariu, *Expresivitate şi elocinţă*, RL, 1977, 47; Iorgulescu, *Scriitori*, *57–58*; Baltag, *Polemos*, *243–247*; Laurenţiu Ulici, *Sentimentul locului*, CNT, 1979, 32; Mircea Popa, *Patosul militant al poeziei*, TR, 1979, 39; Şerban Cioculescu, *„Îngândurat ca pietrele munţilor"*, FLC, 1979, 45; *Lit. rom. cont.*, I, *590–594*; Martin, *Paranteze*, *98–105*; Paul Dugneanu, *„Pentru eterna vatră românească"*, LCF, 1983, 4; Edgar Papu, *Intensitate armonioasă*, FLC, 1985, 35; I.D. Bălan, *Pietre pentru templul lor*, Bucureşti, 1985, *363–369*; Adriana Iliescu, *De veghe la anotimpuri*, RL, 1989, 18; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *14 3–144*; Ioan Mihuț, *Memoria timpului*, București, 1999; Costin Tuchilă, *Sonetele amintirii*, ALA, 2001, 580; Ioan Adam, *Afinități selective*, Târgoviște, 2012, *240–244*. ***Il.C.***

DRAGU, Ioan (pseudonim al lui Ioan I. Drăgescu, 5.XI.1889, Constanţa – 2.XI.1977, Bucureşti), prozator, memorialist, publicist. Este fiul lui Ioan (Ioachim) C. Drăgescu, care avusese relativ intense preocupări literare. Termină liceul la Craiova, unde tatăl era medic şef al districtului Dolj, şi se înscrie la Facultatea de Litere şi Filosofie din Capitală. Debutează în martie 1910, la „Universul literar", cu proza *Pe drumul nebuniei…*, urmată de alta, intitulată *Carmel*. În luna iulie a aceluiaşi an G. Ibrăileanu îi găzduieşte în „Viaţa românească" un amplu text, *Spre ţara lui Khem*, care, consideră criticul ieşean, „dacă nu datoreşte altora decât ceea ce datoreşte un discipol modelelor sale", atunci „literatura română poate să serbeze apariţia unui mare talent". O lună mai târziu Ibrăileanu anunţa însă descoperirea „plagiatului" după *La Mort de Phylae* de Pierre Loti. Cel în cauză a respins acuzaţia, declarând că nu citise cartea prozatorului francez şi observând că, oricum, pasajele cu reale similitudini nu depăşeau o pagină şi jumătate din cele peste treizeci. **D.** a continuat să dea la iveală nuvele, schiţe, povestiri şi „scenete" în „Noua revistă română", „Ramuri", „Rampa", „Căminul", „Lumina literară", „Cosinzeana", „Viaţa literară" (Craiova), „Gazeta politică şi literară", „Versuri şi proză", „Helios", „Capitala" şi, îndeosebi, în intervalul 1914–1916, în „Universul literar". În 1913 debuta şi editorial cu volumaşul *Nada*. Între timp devine redactor la ziarul „La Politique", în care semnează şi recenzii ori articole pe teme culturale. Tiparului îi este încredinţat acum şi volumul *Profils parlementaires* (1916). Combatant pe front cu gradul de sublocotenent (va fi decorat cu ordinele Steaua României şi Coroana României), tipăreşte la Bucureşti, în 1918, în condiţiile ocupaţiei germane, cărţile *Drumuri de sânge*, *Moartea albă* şi *Pe urmele bolşevicilor*. După remobilizare **D.** scrie la periodicele „La Victoire", „Cronicarul", „Dacia"; împreună cu Paul Prodan, compune alegoria *Raze de soare*, reprezentată pe scena Teatrului Naţional din Bucureşti. În virtutea ascendenţei sale ardelene, probabil, e numit secretar al biroului de presă al Consiliului Dirigent şi, totodată, redactor la nou înfiinţatele ziare clujene „Patria" şi „Înfrăţirea". Ulterior colaborează cu texte literare sau articole pe teme culturale la „Gândirea", „Luceafărul", „Adevărul literar şi artistic", „Beiuşul", „Familia". Între 1924 şi 1926 este secretar de redacţie la „Cuvântul", apoi, în 1928–1929, redactor la „Curentul", aici semnând şi cu pseudonimul I. Darie. Primit în Societatea Scriitorilor în 1922, este „radiat" în 1926, cauza fiind abandonarea literaturii în favoarea diplomaţiei, odată cu numirea lui ca ataşat de presă la ambasada din Varşovia; acesteia

i-au succedat cele din Atena, Ankara ș.a. În 1939 îndeplinea funcția de director al Presei, apoi pe cea de secretar general în Ministerul Propagandei, iar în 1940–1945 e atașat de presă la Ambasada României din Paris. Rămâne după încheierea războiului în Franța, unde inițiază o asociație a ziariștilor români din diaspora.

Între prozele publicate de **D.** în intervalul 1910–1916 *Pe urmele nebuniei…* conţine secvenţe de jurnal intim ce consemnează minuţios, perfect raţional la prima vedere, progresia demenţei, iar *Agonie lentă* are în centru o eclipsă, fatală, a lucidităţii: în jungla africană un vânător experimentat îşi pierde cumpătul în faţa unei primejdii, rătăceşte îndelung şi sfârşeşte în cele din urmă la doi paşi de râul salvator. Perfect verosimilă e construită şi „acţiunea" nuvelei *Nada*, constând în conştientizarea de către personajul-narator a tendinţei suicidare moştenite de la tatăl său. Alte povestiri – *Fantoma*, *Semnul întrebării*, *Vocaţia domniţei*, *Ferigele moarte* – se dezvoltă în jurul irupţiei în prezent a unor fiinţe trăitoare în alt timp, pe când *Movila celor trei surori* sau *Puterea dorinţei* se concentrează asupra dobândirii unor puteri „supranaturale", precum cea de a feri un sat de ciumă ori chiar de a zbura în clipa căderii într-o prăpastie. Cu timpul, **D.** abordează şi alte teme, doar „fantaziste", precum în *Culegătorul de fluturi*, în *Păianjenul roş* etc., ori de-a dreptul realiste, precum în *Pallida mors*, *Acarul*, *Patru scrisori*, *Papucii*, *Simţiri de copii*. Pe lângă acestea, colaboratorul asiduu la „Universul literar" dă şi texte de factură eseistică, la graniţa dintre proză şi gazetăria propriu-zisă (*Scrisori către nepot*, *Tipuri şi caractere. Vizitii*, *Bucureştii petrec*, *Memoriile unui diamant*, *Vasul*, *Chiostecarul*, *Interviul lui Moş Crăciun*, *Răzbunarea soarelui*). Sunt încercate de asemenea specii dramatice, precum sceneta (*Moştenitorii*, *În aşteptare*, *Cuibul*, *Două capitole*) şi farsa într-un act (*Spaima*). Peste tot frapează în primul rând bogăţia şi precizia descrierii, fie că e vorba de peisaje din natură, fie de interioare, apoi introspecţia, psihologia personajului, când acesta se suprapune naratorului-autor. Aceste calităţi se vădesc şi în trilogia consacrată „campaniei anilor 1916–1918" – *Drumuri de sânge*, *Moartea albă* şi *Pe urmele bolşevicilor*. Prezenţa armatelor inamice la Bucureşti i-a impus lui **D.** ca în cea dintâi să nu realizeze un memorial propriu-zis, ci să se rezume la „aspecte de ansamblu, viziuni fugare, note răzleţe şi întâmplări din război" şi, mai mult, la partea lor cea mai atroce. Această imagine este completată de al doilea volet al trilogiei, *Moartea albă*, subintitulat *Schiţele unui spectator şi senzaţiile unui exantematic în Moldova*, un fel de jurnal al biruinței asupra teribilei boli ce a secerat vieţile a zeci de mii de combatanţi, episod ce îşi lărgeşte semnificaţia într-o confruntare general omenească cu o experienţă limită. Abia cu *Pe urmele bolşevicilor* trilogia ia aspect de adevărat memorial de campanie. Însă, de fapt, unitatea ofiţerului scriitor străbate traseul Iaşi – Ungheni – Străşeni – Chişinău – Bender – Reni – Galaţi fără nici o luptă, circumstanţă în care spiritul de observaţie al lui **D.** se proiectează asupra feţelor naturii, asupra localităţilor rurale şi urbane – îndeosebi asupra Chişinăului – , asupra oamenilor, încercând să discearnă cât mai exact nota caracteristică şi reuşind de cele mai multe ori. Astfel, sub un titlu ce nu mai acoperă conţinutul, *Pe urmele bolşevicilor* zugrăveşte cu o pensulă bogată în culori, dar şi în linii fine un tablou al Basarabiei anului 1918, care se relevă, totodată, şi o exactă radiografie. Experienţa războiului stă şi la baza „schiţei dramatice" *Hanul durerilor* (1926), titlu utilizat mai întâi în *Drumuri de sânge*, unde metafora desemna un spital de front. În „schiţă" s-au folosit şi multe observaţii şi reflecţii din memorial, ceea ce n-a putut ține loc de conflict dramatic. De altfel, după 1920 **D.** a dat şi în proză doar câteva variaţiuni pe temele cultivate anterior, pentru ca apoi să renunţe definitiv la literatură şi să se consacre gazetăriei şi activităţii diplomatice.

SCRIERI: *Nada*, Bucureşti, 1913; *Profils parlementaires*, Bucureşti, 1916; *Drumuri de sânge. Aspecte de ansamblu, viziuni fugare, note răzleţe şi întâmplări din război*, Bucureşti, 1918; *Moartea albă. Schiţele unui spectator şi senzaţiile unui exantematic în Moldova*, Bucureşti, 1918; *Pe urmele bolşevicilor. Notele, impresiile şi indiscrețiile unui ofițer român în Basarabia*, Bucureşti, 1918; *Hanul durerilor*, Bucureşti, 1926. **Traduceri**: Edgar Allan Poe, *Fantezii humoristice*, Bucureşti, [1924] (în colaborare cu Radu Drăgescu).

Repere bibliografice: Ibrăileanu, *Opere*, IV, *366*, *368–369*; Pamfil Şeicaru, *Un portretist*, „Naţionalul", 1916, 139; Nichifor Crainic, *„Moartea albă"*, „Revista critică", 1918, 2; T.V. [Tudor Vianu], *„Moartea albă"*; *„Pe urmele bolşevicilor"*, L, 1918, 5, 9; D. Karnabatt, *„Moartea albă"*, „Renaşterea", 1918, 53; Caion [Const. Al. Ionescu-Caion], *Cronică literară*, „Cronicarul", 1918, 15; Andrei Branişte [Tudor Teodorescu-Branişte], *Literatura frontului…*,

„Cuvântul liber”, I, 1919, 9; Al. Al. Busuioceanu, *Cărţile lui Ioan Dragu*, LU, 1919, 3–4; Emil Nicolau, *„Raze de soare”, alegorie în cinci tablouri*, U, 1919, 106; Petronius [Grigore Tăuşan], *„Moartea albă”*, „Patria”, 1919, 19; Emil Samoilă, *Ziaristica*, Bucureşti, 1932, *258–259*; Predescu, *Encicl.*, *290*; Sevastos, *Amintiri*, *288–289*. ***V.D.***

DRAGU, Victoria (pseudonim al Victoriei Davidovici; 27.I.1944, Bucureşti), poetă, prozatoare, eseistă. Este fiica lui Etti Davidovici (n. Benchas), educatoare, şi a lui Paul Davidovici, avocat; este soră cu scriitorul Doru Davidovici şi soţia lui Ştefan Dimitriu. A absolvit la București Liceul „Petru Groza” în 1961 şi Facultatea de Limba şi Literatura Română în 1966, fiind colegă de promoţie cu Nicolae Baltag, Maria-Luiza Cristescu, Dana Dumitriu, Mircea Iorgulescu, Laurenţiu Ulici. Din 1966 lucrează ca redactor la Radiodifuziunea Română. Debutează în 1960 la „Scânteia tineretului” cu poezii. Debutul în volum are loc în 1969 cu *Iliada, din nou.* Mai colaborează la „Viaţa studenţească”, „Amfiteatru”, „România literară”, „Viaţa românească”, „Luceafărul”, „Terra” (rubrică permanentă: „Arhipelagul Bucureşti”), „Ecart” ș.a. Semnează și Victoria Dragu Dimitriu. A fost distinsă cu Premiul pentru reportaj al revistei „Viaţa studenţească” (1961) şi al „Scânteii tineretului” (1963).

Primele versuri publicate de **D.** aduceau în peisajul liric al momentului o autoare formată, fără şovăielile şi stridenţele începutului de drum, care îşi descoperise tema principală, ce va rămâne aceeaşi în toate scrierile ficţionale: tema responsabilităţii morale şi a ecourilor afective ale şocului etic. O ingenuitate bine temperată alterna cu un gust polemic şi ironic inclus în text şi etala o spontaneitate metaforică devenită cu timpul o caracteristică a scriitoarei: „De ce atâta tăcere, surâs vinovat şi umil,/ De ce nu mă priviţi drept în faţă?/ În sufletul vostru nu-i nici un copil?…/ Cercetaţi dacă mai sunteţi în viaţă”. La **D.** se păstrează tot timpul o căldură a comunicării spontane şi ştiinţa de a formula memorabil situaţii cotidiene: „Toate cărţile mari/ Îmi trec în inimă prin ochelari”, dar şi adevăruri mai grave: „Cine-o să spună împăratului cât e de gol?/ Împăratul e gol şi se crispează de frig…”. Alteori replica este o trimitere directă la un text anterior, în speţă la un poem al Ninei Cassian – model al autoarei în etapa de început – despre caişii înfloriţi prea devreme, şi acela prelucrare a ideii din *După melci* de Ion Barbu. Numai că **D.** găseşte justificarea sacrificiului: „Şi-aduc primăvara mai devreme/ pomii aceştia nebuni”. *Amnios* (1977) reuneşte poeme în versuri şi poeme în proză. Este o „carte de învăţătură pentru fiul meu Andrei”. Mama îi prezintă şi îi făgăduieşte lumea fiului încă nenăscut, prunc plutind în lichid amniotic ca într-o mare de lacrimi: „Nu vei fi niciodată mai aproape de mine ca acum, când nu pierd nici o mişcare a ta, când respir, mănânc şi beau pentru tine, umblu, privesc şi mă tem pentru tine…/ Când tot ce văd este ceea ce ţie îţi va părea demult cunoscut./ Nu stă nimic între noi, nu ne desparte decât durerea. Vei mai fi vreodată atât de departe?”. Romanele scrise de **D.** sunt de asemenea axate pe problematica responsabilităţii morale în lumea contemporană, cu o atenţie specială pentru reacţia şi comportamentul feminin. Personaje figurate între intelectuale – actriţe, jurnaliste, medici, savante – trăiesc în banalitatea cotidiană un şoc care declanşează o reacţie de criză sau de adaptare. Criza descoperirii adevărului, a adevărului personal şi a adevărului celuilalt, la toate vârstele – de la adolescenţă la maturitate, este narată fluent, în scene echilibrate, cu un dar remarcabil al revelării amănuntului semnificativ. Cel mai reuşit roman al autoarei este *De ce dracu’ plângi?* (1994), al cărui titlu familiar-detaşat maschează o viziune funciar tragică a existenţei. Romanul e construit printr-o punere în abis: o scriitoare se împrieteneşte cu o tânără asistentă socială care, stimulată de dorinţa de a străluci în ochii prietenei, scrie şi ea un roman; scriitoarea, care îşi trăieşte propriile drame (reîmpăcarea cu soţul dezertor, educaţia fiului adolescent, o iubire târzie şi fără perspective pentru un protestatar), devine cititoare a romanului, ale cărui protagoniste sunt două prietene adolescente care descoperă la rândul lor compromisul moral sau refuzul lui, iubirea născută din iluzii sau refuzul ei. Jocul proiectării eului în trecut, al imaginaţiei care porneşte de la real deformându-l, reacţiile cititoarei profesioniste rafinează scriitura, fără a o încărca cu analize insuportabile cititorului postmodern. Câteva reflectări ale situaţiilor morale din societatea contemporană sunt remarcabile: adolescenta care descoperă că părinţii i-au ascuns, prin omisiune, adevărul despre opoziţia reală faţă de lumea în care trăieşte; adolescenta care descoperă, pe rând, ipocrizia părinţilor prea bine adaptaţi şi a iubitului inconsistent psihic; formele împotrivirii – bătrânul evreu botezat în închisoare care refuză compromisul (modelul Steinhardt este lesne de recunoscut),

bătrâna savantă care ocroteşte pe medicul protestatar ce-şi părăseşte profesiunea pentru a nu face concesii; scriitoarea amatoare, îndrăgită de har, care-şi distruge opera scrisă pentru a nu fi cunoscută decât de un singur cititor; naratoarea însăşi, cu inteligenţa ei mereu vie şi refuzul ironic al oricărui patetism. **D.** are darul conturării unui personaj dintr-un gest şi o replică, o scriitură alertă şi o ştiinţă a construcţiei care ar fi trebuit să-i asigure în faţa criticii literare un loc mai însemnat. A mai publicat cărți pentru copii – *Versuri noi despre mâțe şi cotoi* (2003) și *Versuri tandre despre câini şi cățelandre* (2011). Începând cu volumul *Poveşti ale doamnelor din Bucureşti* (2004), a deschis o lungă serie dedicată Capitalei, ale cărei străzi, case și personaje sunt reconstituite prin intermediul unor istorii orale.

SCRIERI: *Iliada, din nou*, Bucureşti, 1969; *Amnios*, Bucureşti, 1977; *Mater priensis*, Bucureşti, 1987; *Profil pierdut*, Bucureşti, 1987; *De ce dracu' plângi?*, Bucureşti, 1994; *Versuri noi despre mâțe şi cotoi*, Bucureşti, 2003; *Poveşti ale doamnelor din Bucureşti*, București, 2004; *Poveşti ale domnilor din Bucureşti*, București, 2005; *Alte poveşti ale doamnelor şi domnilor din Bucureşti*, Bucureşti, 2006; *Poveştile unui domn din Bucureşti: Dinu Roco*, Bucureşti, 2007; *Doamne și domni la răspântii bucureștene*, București, 2008; *Povești cu statui și fântâni din Bucureşti*, Bucureşti, 2010; *Versuri tandre despre câini şi căţelandre*, Bucureşti, 2011; *Povestea unei familii din Bucureşti: Grecenii*, Bucureşti, 2012.

Repere bibliografice: Ileana Mălăncioiu, *„Iliada, din nou"*, LCF, 1969, 11; D. Micu, *„Iliada, din nou"*, RL, 1969, 15; Nicolae Baltag, *„Iliada, din nou"*, „Scânteia tineretului", 1977, 4; Liviu Grăsoiu, [*Victoria Dragu*], LCF, 1987, 44, 1989, 9, 2007, 22, CL, 2005, 7, 2006, 3; Laurenţiu Ulici, *Găsirea locului*, RL, 1988, 1; Alexandru Horia, *Orizont contemporan*, LCF, 1989, 15; Elisabeta Isanos, *Romanul feminității*, „Bucovina literară", 2001, 8–9. ***R.S.***

DRAM, Constantin (20.X.1958, Războieni, j. Neamţ), critic literar, eseist, prozator. Este fiul Rucsandei (n. Nacu) şi al lui Spiridon Dram, ţăran. Urmează şcoala elementară la Războieni, apoi cursurile Liceului „Petru Rareş" din Piatra Neamţ (1973–1977). Are studii superioare de filologie la facultatea de specialitate (secţia română–italiană) a Universităţii „Al. I. Cuza" din Iaşi, absolvite în 1982. Funcționează ca profesor de limba şi literatura română la Liceul Industrial nr. 1 din Paşcani, până în anul 1990. În decembrie 1990 este angajat la Editura Junimea din Iaşi, unde funcţionează ca redactor, redactor-şef (din 1996) şi apoi director (1997–1999). Din 1998 intră ca lector în Catedra de literatură comparată şi estetică a Universităţii „Al. I. Cuza" (profesor din 2009). Devine doctor în filologie în anul 2002, susţinând teza *Poetica „istorisirii" de dragoste la Mihail Sadoveanu*; teza este publicată în acelaşi an sub titlul *Mihail Sadoveanu. Modelul istorisirii de dragoste.* A debutat în 1981 cu versuri în „Cronica". Debutul editorial a fost reprezentat de volumul de proză *Fuga marelui regizor* (1992). Ca student, a publicat în revistele „Opinia studenţească" şi „Dialog", apoi și în „Collegium" (unde este redactor-colaborator între 1987 și 1989), „Timpul", „Ateneu", „Contrapunct", „Contrafort", „Luceafărul" ș.a. Din 1996 semnează rubrica „Critica prozei" în „Convorbiri literare". Este unul din fondatorii revistei social-culturale „Renaşterea" din Paşcani (1990). A fost distins cu Premiul Filialei Iaşi a Uniunii Scriitorilor pentru *Muzeul de imagini* (2012).

Volumul de debut al lui **D.**, *Fuga marelui regizor*, este o culegere de proze scurte care, fără să prezinte continuitate de acţiune, se regăsesc reunite într-un fel de „roman în fărâme" sau, mai degrabă, într-o galerie de nuclee ale unor virtuale romane. Prozatorul îşi poetizează discursul şi dezvoltă abundent în registrul fabulosului folcloric. Prozele se subsumează formulei realismului magic. Împletirea de SF, de fantastic „cult" şi alegoric şi de împrumuturi din patrimoniul eresurilor rurale tradiţionale determină instalarea straniului (pilduitor, revelator) în orizontul existenţei comune şi banalizate din epocă. Dicţiunea prozastică a autorului este recognoscibilă şi în următorul volum publicat, romanul *Milionar la marginea Imperiului* (1998), deşi cu unele evoluţii şi prefaceri. Romanul vizează întâmplări din amurgul regimului ceauşist şi din primii ani ai tranziţiei postdecembriste, cu accente groteşti şi pamfletare. Volumul *Lumi narative* (1998) deschide o serie ce va fi completată, până în 2009, de alte două apariţii similare. Volumele cuprind în principal cronici publicate în „Convorbiri literare". Destul de des, cronica tinde să se reducă la descripția şi parafrazarea rezumativă, cu o succintă remarcă finală. În *Mihail Sadoveanu. Modelul istorisirii de dragoste*, potrivit lui Liviu Leonte, prin recursul la „metodologia tradiţională complinită cu concursul naratologiei moderne" **D.** „schiţează o monografie a erosului în creaţia sadoveniană". Criticul a publicat şi un volum monografic,

redactat în registru eseistic, referitor la poezia în limba română a lui Ion Miloş: *Omul miloşian. 11 metamorfoze urmate de căderea în oglindă* (2008). Volumul *Devenirea romanului. Începuturi* (2003) se înfăţişează ca un studiu tematic de literatură universală, de teorie literară aplicată unor producţii textuale examinate în ordinea cronologică a creării lor. Un amplu capitol introductiv, istorico-teoretic (*Eros şi condiţie umană, Implicaţii în devenirea romanului*) este urmat de desfăşurări analitice şi comentarii hermeneutice vizând istoria lui Nala şi Damayanti din *Mahabharata*, *Daphnis şi Chloe* de Longos, *Satyricon* de Petronius, *Măgarul de aur* de Apuleius, romane medievale curteneşti (*Lancelot*, *Tristan şi Isolda*), *Don Quijote* de Cervantes, *Robinson Crusoe* de Defoe. Oarecum în continuarea acestei cercetări se situează volumul eseistic *Ordinea iubirii. De la „Banchetul" la „Robinson Crusoe"* (2009), în care atenţia autorului se focalizează asupra romanului cavaleresc şi a iubirii curteneşti, a modului de circulaţie a codurilor acestora (prin agenţii specifici: trubaduri, barzi, goliarzi). În *Muzeul de imagini*, figuri feminine celebre din literatura universală sunt convocate şi exploatate convingător, cu un spor sensibil de dispoziţie burlescă şi de vervă. **D.** mai publică o antologie de proză scurtă, *De la I. Creangă la V. Voiculescu* (2003), precum și două volume de adaptări literare – *Vieţile şi suferinţele sfinţilor* (1997) şi *Povestiri din istoria neamului românesc* (1997), ultima republicată ca *File din istoria neamului românesc* (2002).

SCRIERI: *Fuga marelui regizor*, Iaşi, 1992; *Povestiri din istoria neamului românesc*, Iaşi, 1997; ed. (*File din istoria neamului românesc*), Iaşi, 2002; *Vieţile şi suferinţele sfinţilor*, Iaşi, 1997; *Milionar la marginea Imperiului*, Iaşi, 1998; *Lumi narative*, I–III, Iaşi, 1998–2009; *Mihail Sadoveanu. Modelul istorisirii de dragoste*, Iaşi, 2002; *Devenirea romanului. Începuturi*, Iaşi, 2003; *Omul miloșian. 11 metamorfoze urmate de căderea în oglindă*, Iași, 2008; *Ordinea iubirii. De la „Banchetul" la „Robinson Crusoe"*, Iași, 2009; *Muzeul de imagini*, Iaşi, 2012.

Repere bibliografice: Emil Iordache, [*Constantin Dram*], CL, 1998, 4, 9; Georgeta Drăghici, *Instantanee epice*, RL, 1998, 37; Iulian Ciocan, *Un dram de (r)evoluţie*, CF, 1998, 9–10; Mircea A. Diaconu, *Constantin Dram – un Don Quijote milionar*, CRC, 1999, 1; Dan Mănucă, *Devenirea romanului*, CL, 2004, 2; Liviu Leonte, *O nouă carte despre Mihail Sadoveanu*, CRC, 2004, 2; Petru Ursache, *Cu „d" de la moarte*, CL, 2005, 5; Mircea Tomuş, *Omul miloşian*, CL, 2009, 5. ***N.Br.***

DRAPELUL, gazetă politică şi literară editată la Iaşi, săptămânal între 18 septembrie 1888 și 2 ianuarie 1892; după 9 septembrie 1890 are o apariţie neregulată. Ca proprietar figurează I.N. Roman, care este şi principalul redactor politic şi literar. **D.** are în principal scopuri politice şi electorale, fiind purtătorul de opinii al grupului naţional liberal disident ieşean condus de Vasile Gheorghian. Ţintele spre care îşi îndreaptă cu predilecţie criticile, cu unele observaţii îndreptăţite, dar şi cu numeroase exagerări, sunt fracţiunea conservatoare junimistă, cel mai puternic adversar politic de la Iaşi, şi conducătorul ei de fapt, Titu Maiorescu. Aproape toate editorialele, articolele, comentariile şi analizele politice, unele nesemnate, îi aparţin lui I.N. Roman (*Patriotismul junimiştilor*, *Să fie legenda?*, *Un ultim răspuns* ş.a.). Tot el este autorul unui serial (*Un răspuns d-lui I. Gherea*), în care polemizează cu C. Dobrogeanu-Gherea în legătură cu obiecţiile pe care criticul le făcuse pe marginea broşurii lui Roman *În contra direcţiunii literare de la „Contemporanul"* în două numere din 1887 şi 1888 ale revistei în discuţie. De asemenea, semnând mai ales cu pseudonimele Inero, Morna, Tiflă şi cu iniţiala R., este autor de articole şi cronici literare (*Dl. Maiorescu şi Eminescu*, *Maiorescu şi Gherea*), cronici dramatice referitoare la spectacolele Teatrului Naţional din Iaşi sau la turneele teatrelor din Bucureşti, de versuri (*Lasă lumea...*, *Cale bună!...*, *Mariei* ş.a.), numeroase schiţe satirice cu adresă politică (*Tudorache Pătlăgică la expoziţie*, *Cea dintâi noapte a lui Miron Costin la Iaşi* ş.a) şi traduceri, după versiunile în limba franceză, din F.M. Dostoievski (*Crimă şi pedeapsă*) şi I.S. Turgheniev (poemele în proză *Baba*, *Rosa* ş.a.). O vreme din redacţie a făcut parte şi poetul Artur Stavri, autor de cronici dramatice (*„Doi sergenţi" de Roti*, *Don Juan de Molierè*, *Hamlet* ş.a.), iscălite cu iniţiala A., sau de versuri pe care le subsemna Arth. St. (*Din lume*, *Vino*, *Ţie* ş.a.). Tot cu versuri sunt prezenţi Traian Demetrescu (*Femeie* şi prelucrarea *Lumea* după Théophile Gautier), Miron Pompiliu (*Cocostârcul rob*), Giordano (*Eri, azi, mâni*), Lucreţia Suciu Rudow (*În vis*) şi Iosif Vulcan (*Lui Alecsandri*). **D.** republică şi poezii de Vasile Alecsandri (*Seguidilă. Cântic popular spaniol*), M. Eminescu (*Freamăt de codru*), Al. Vlahuţă (*Nu căta*). Periodic se discută situaţia teatrului ieşean (Inero, *Teatrul Naţional din Iaşi* – articol în care se critică modul în care primarul junimist Vasile Pogor s-ar ocupa de noua clădire a teatrului;

R., *Teatrul nostru* – constatând nivelul nemulțumitor al repertoriului şi al trupei), a Şcolii de Belle Arte, care nu ar avea rezultatele aşteptate (articol de Inero, ce provoacă replica polemică a unui cititor care iscăleşte Un amator), se face loc unor cronici muzicale (*Concertele lui T. Burada* ş.a.), sunt semnalate plagiate (S. Carmen – probabil un pseudonim al lui Carol Scrob, *Plagiatorii*: S.N. Suto este, în revista „Familia", semnatarul unei poezii, *Te-am iubit*, plagiată după o alta de Carol Scrob; Grigore H. Grandea are în revista „Universul literar" poezia *Hristos a înviat*, plagiată după V. Alecsandri). Corespondență din Bucovina, în care se urmăreşte mai ales mişcarea culturală românească, trimite periodic Dionisie C. Olinescu, iar o rubrică de informații bibliografice este rezervată prezentării unor reviste („Şcoala nouă" de la Bârlad, „Revista literară" a lui Teodor M. Stoenescu, „Fântâna Blanduziei" din Bucureşti, „Arhiva Societății Științifice şi Literare"din Iaşi). În texte adecvate ca stil împrejurărilor comentate, I.N. Roman semnalează încetarea din viață a Veronicăi Micle, a „cunoscutului literat popular" Ion Creangă şi a lui V. Alecsandri, „o figură mare şi în veci nepieritoare". ***R.Z.***

DRAPELUL, cotidian politic şi literar care apare la Bucureşti între 10 mai 1897 şi 1 decembrie 1900. Editorialul din primul număr precizează că linia politică urmată va fi aceea a Partidului Național Liberal. Dar unele elemente ale programului avansat de comitetul de inițiativă condus de P.S. Aurelian, alături de care se aflau, între alții, Emil Costinescu, Barbu Delavrancea, C. Dimitrescu-Iaşi, Petre Grădişteanu, G. Dem. Teodorescu, V.A. Urechia, Andrei Vizanti, N. Xenopol, reprezintă o orientare specifică, aproape o disidență. Acesta este, de altfel, motivul pentru care „aurelianiştii" editează **D.** la concurență cu „Voința națională", gazeta liberală oficioasă. Noul periodic va avea o structură modernă, variată, rubricile politice fiind într-un echilibru judicios cu acelea culturale şi literare. Dintre redactori, alături de câțiva ziarişti profesionişti (Vasile Cristopol, Nicolae Barzon), fac parte mai mulți scriitori tineri (Dimitrie Nanu, Vasile Pop, Ludovic Dauş), dar şi alții cu experiență (C. Dimitrescu-Iaşi, G. Dem. Teodorescu). Atunci când meandrele vieții politice o vor pretinde, vor fi prezenți cu articole de atitudine sau polemice, V.A. Urechia, B. Delavrancea, P. Grădişteanu ş.a. O rubrică de pe prima pagină, intitulată „Coloana V-a", era dedicată actualității culturale. Aici scriu alternativ V.A. Urechia (semnează şi U.V., Vau), C. Dimitrescu-Iaşi (cu pseudonimul Faust), Th. D. Speranția, Smara, D. Nanu (este posibil să fi semnat şi Leandru), V. Pop (între alte contribuții, un interviu cu scriitorul rus V.G. Korolenko), C. Rădulescu-Motru, Ludovic Dauş, Zaharia Bârsan ş.a. V.A. Urechia dă pentru „Coloana V-a" schițe memorialistice, contribuții de istorie socială şi recenzii ample. Tot aici se comentează, uneori în articole nesemnate, evenimente artistice, literare sau ştiințifice: premiera nereuşită la un teatru din Dresda a unei drame de H. Sudermann (*Penele de şoim*), discuțiile din mediile literare franceze privind romanul *Helbeck of Bannisdale* de Humphry Ward, ecourile prilejuite de susținerea la Sorbona a doctoratului lui Pompiliu Eliade, apariția studiilor despre „nebuni şi criminali în literatură" ale lui Cesare Lombroso (notele îi aparțin, pe cât se pare, lui C. Rădulescu-Motru) ş.a. În **D.** sunt tipărite şi discursurile parlamentare ținute de B. Delavrancea, începând cu cele din toamna şi iarna anului 1897 şi sfârşind cu acelea din prima parte a anului 1900, precum şi articolele lui polemice (*Un răspuns „Constituționalului"* etc.), unele nesemnate, în care respinge acuzații cu caracter personal avansate de ziarul conservator. Un spațiu larg este consacrat, din primele numere, ideilor critice ale lui C. Dobrogeanu-Gherea (modul în care înțelege şi comentează literatura română; sursele teoretice ale sistemului său critic; raportul dintre orientarea lui politică şi aceea critică etc.). De fapt, discuția are un caracter mai general şi urmăreşte viața literară în ansamblul ei (posteritatea lui Eminescu, valoarea poeziei lui Coşbuc), plecând de la contribuțiile critice ale lui Gherea. Autorul acestor adevărate studii, înțesate de observații ascuțite, cu idei originale, sprijinite pe o informație literară şi estetică de prima mână, dar nu scutite de unele exagerări, de unele interpretări subiective, este C. Dimitrescu-Iaşi, care le semnează cu pseudonimul Faust. Spre sfârşitul anului 1897 la **D.** va colabora şi I.L. Caragiale. Această colaborare are două explicații. Prima este aceea că unul dintre conducătorii gazetei este prietenul său C. Dimitrescu-Iaşi. Apoi, retrăgându-se la sfârşitul lunii septembrie din redacția cotidianului „Epoca" (aşa cum anunță şi **D.** în 8 octombrie), scriitorul era în căutarea unei alte gazete la care să publice. Gazeta în cauză va fi, pentru un scurt răstimp, **D.**, care face din venirea lui Caragiale un

adevărat eveniment. Depozitarii din provincie, se spune într-un comunicat redacţional din 16 noiembrie, sunt rugaţi „să comunice numărul de foi ce va trebui să le expediem din numerele care vor coprinde articolele d-lui I.L. Caragiale". Câteva zile mai târziu, la 18 noiembrie, se inserează un alt anunţ: „Mâine vom publica, la rubrica «Cronica literară», primul articol al d-lui Caragiale. Articolul poartă titlul *Pâinea noastră cea de toate zilele*". Textul apare, într-adevăr, în ziua următoare, şi va fi urmat de alte două, *Coloana V-a* (la 23 noiembrie), în care Caragiale schiţează un succint program al intenţiilor sale, din nefericire rămas doar un proiect, iar după mai multe zile, *O săptămână* (la 4 decembrie), comentariu obiectiv al tragicului duel dintre G. Em. Lahovary şi N. Filipescu. Din motive încă necunoscute, dorinţa scriitorului de a prelua parţial responsabilităţile unei eventuale pagini culturale, aşa cum sugera articolul *Coloana V-a*, nu s-a realizat, iar prezenţa lui în sumarul ziarului se opreşte aici. Nuvela *La hanul lui Mânjoală* (apărută în trei numere consecutive, între 24 şi 26 octombrie 1900) este doar o republicare. Fără a fi oglinda unui program anume, cronica dramatică din **D.**, redactată câteodată de C. Dimitrescu-Iaşi (semnată F.), altă dată de D. Nanu (N. sau Stal), merită să fie semnalată pentru observaţiile adecvate, pătrunzătoare şi ponderate. Este discutată situaţia Teatrului Naţional (repertoriu, calitatea trupei, problemele bugetului etc.), sunt analizate spectacolele din stagiunile curente, dar şi turneele trupelor străine (jocul celebrei actriţe franceze Réjane în *La Douloureuse* de Maurice Donnay) sau modul în care este interpretat pe scenele autohtone teatrul lui Shakespeare. În foileton se publică scrieri literare accesibile, în traduceri îngrijite, din operele lui Charles Dickens (*Vălul negru*), Samuel Smiles (*Self-help*), Louis Reybaud (*Jérôme Paturot*), Paul Bourget (*Dramele familiei*) sau André Theuriet (*Floare de Nizza, Copilul martir*). ***R.Z.***

DRAPELUL, gazetă subintitulată „Organ naţional-politic", apărută la Lugoj, bisăptămânal (miercuri şi sâmbătă) între 1 ianuarie 1901 şi 30 decembrie 1901, de trei ori pe săptămână (marţi, joi şi sâmbătă) între 1 ianuarie 1902 şi 1 octombrie 1919 şi zilnic (mai puţin duminica) între 1 octombrie 1919 şi 8 iunie 1920. Proprietar-editor şi director a fost Valeriu Branişte. Începând cu 20 aprilie 1919, administraţia revistei e asigurată de un consorţiu, pentru ultimele numere poziţia de director fiind ocupată de Mihail Gaşpar (2 septembrie 1919–26 mai 1920). Redactori responsabili sunt Corneliu Jurca (1901–1907), George Noaghea (1 ianuarie 1908–16 martie 1908), Nicolae Jugănaru (18 martie 1908–30 decembrie 1908; 1912, 1914–1920), Atanasie Bogăţian (1909–1911). În 1914 redactor-şef e Caius Brediceanu, iar în 1919 N. Brînzeu. **D.** a fost tribuna intelectualităţii bănăţene în perioada de pregătire a Unirii din 1918. În programul-cadru gazeta se prezintă ca rezultat al iniţiativei unui „grup de prieteni în principii", „aderenţi necondiţionaţi ai Partidului Naţional Român". Concepută ca „un organ de publicitate naţional, independent şi strict pe baza programului de la 1881, curat în principii şi onest în executivă", publicaţia ţine să se delimiteze de mişcările radicale (de „tonul agitatoric"), insistând mai degrabă pe consolidarea coeziunii etnice, pe apărarea „bisericilor noastre" şi pe cimentarea „legăturilor fireşti între toate păturile poporului nostru". Urmărind o atitudine moderat naţionalistă, pe linia pasivismului politic, **D.** caută să armonizeze interesele locale şi nevoia de reprezentare a unei comunităţi regionale cu dezideratele naţionale, fără a avea „ambiţiunea de a deschide căi noi sau a inaugura vreo direcţie nouă". Făcând parte din constelaţia de publicaţii ce gravitează în jurul Partidului Naţional Român, alături de „Tribuna poporului" şi de „Românul", gazeta lasă să se întrevadă tensiunile interne ale mişcării naţionaliste transilvănene. Grăitoare este, de pildă, seria de articole polemice care marchează, în 1911 şi apoi în 1919, reticenţa faţă de acţiunile politice ale lui Octavian Goga (Valeriu Branişte, *Lui Octavian Goga*). „Foiţa «Drapelului»", păstrată de-a lungul întregii apariţii a gazetei, e rezervată exclusiv literaturii. De două ori pe an, în numerele speciale de Paşte şi de Crăciun, „Foiţa" e înlocuită de un „Supliment literar". Publicată în primii ani aproape exclusiv sub pseudonim, literatura are un caracter ocazional, fiind legată de dezbaterile politice sau culturale contemporane. În „Foiţă" apar o polemică în versuri cu revista „Tribuna" din Sibiu (Bogdan Florea, *Răspuns „Tribunei" monarhiste*), o fantezie de voiaj la Marea Baltică, semnată „Regele Suediei şi Norvegiei, Oscar", proze scurte dedicate unor chestiuni lingvistice (*Istoria unui „Contre"*) sau „cântece de corteş" (creaţii versificate produse în timpul alegerilor, descrise astfel de redacţie: „Pentru fiecare candidat se fabrică cântece speciale, care se cântă mai

ales pe melodii cunoscute, pentru însufleţirea maselor"). În timpul războiului publicaţia găzduieşte relatări anonime de pe front, restituind mărturiile scrise ale soldaţilor (*De pe câmpul de luptă. Impresii ale unui martor ocular*, *Versuri din război* – de „Traian Bogdan, tunar", „ţăranul nostru Simion Muntean din Herendeşti"), iar mai târziu, în contextul dezbaterilor publice din preajma Unirii, numeroase materiale sub semnătură anonimă („un plugar", „un lugojan", „un ţăran", „concetăţeanul"), exprimând caracterul democratic al noii ordini politice. Ca publicaţie regională, reflectând interesele şi aspiraţiile unei comunităţi locale, **D.** acordă o atenţie particulară activităţii asociaţiilor culturale, diverselor manifestări publice şi chiar reuniunilor cu caracter monden ale societăţii lugojene. În 1905 P. Bandu semnează un serial intitulat „Tipuri şi reflecţii", reconstituind atmosfera unor adunări populare, iar Petru din Obad oferă, în acelaşi spirit, o serie de mici texte intitulate *De la adunare. Icoane şi clipe*. Este reprodus, în 1912, pamfletul lui I.L. Caragiale *Congresul cooperativ român*, publicat iniţial în „Moftul român". Alte câteva rubrici ţin de asemenea de viaţa socială: „Concertul nostru", „După concert" (dare de seamă asupra concertelor organizate local), „Din vieaţă" (o cronică a şezătorilor de la sate), „Varietăţi" (dedicată dansurilor de societate specific româneşti), „La şezătoare" (deţinută o vreme de Tiberiu Brediceanu, cronică a spectacolelor de teatru din Sibiu) şi – cea mai rezistenţă dintre toate – „Petreceri", menţinută pe tot parcursul apariţiei lui **D.** şi consacrată adunărilor generale locale („Bocşana", „Lugojana" etc.). Interesul pentru realităţile locale şi etnografice se reflectă şi în importanţa acordată folclorului, mai marcată după 1910, şi deschisă spre tradiţiile altor popoare (arabi, turci, greci, finlandezi, vedele indice). Culegerile de folclor sunt completate de studii lingvistice şi dialectologice (Iosif Popovici, *Filologie şi lingvistică*, Athanasie Marienescu, *Dialectul român bănăţean*), etnologice (Partenie Cosma, *Blândeţea românului*, *Doina la Caransebeş*, S. Fl. Marian, *Peştii pământului. Din mitologia română*) şi etnografice (Artur Gorovei, *Logodna*, George Cătană, *Monografia unei comune din România*, D.C. Moruzi, *Ţăranul basarabean*, G. Vâlsan şi G. Giuglea, *Românii din Serbia*). Valeriu Branişte deţine o rubrică cu titlul „File din trecut", semnează texte de opinie politică sau de analiză filologică (*„Cumpăna apelor" – dreptul unei vorbe*), o serie de *Impresii şi amintiri*, editează şi îngrijeşte câteva poezii inedite ale lui Andrei Mureşanu (*15 mai 1848*, *Către un trandafir veşted*, *Ironie*, *Om şi vită-n paralel*); Mihail Gaşpar publică succesiv fragmente din romanele istorice *În slujba altarului*, *Din vremuri de mărire*, *Romanul unei fete*, *Pântece*, dar şi capitole dintr-o carte despre Japonia şi amintiri. În domeniul literaturii **D.** ilustrează gustul începutului de secol, fără opţiuni exclusive de şcoală sau de direcţie, dar cu o preferinţă pentru reprezentanţii curentelor naţionale şi pentru scriitorii „vechi". Între prozatori se regăsesc câţiva sămănătorişti şi poporanişti – Ion Gorun, N.N. Beldiceanu, M. Lungianu, C. Sandu-Aldea (*Un duel*, *Vedenia*), I. Ciocârlan –, alături de D. Izverniceanu, Nicolae Gane, George Urzica, George Cătană (schiţe umoristice), N. Pora, Tudor Pamfile (*Şperlă voinicul*) ș.a. Cu versuri sunt prezenţi I. Pribeag (Ion Cernescu), Mircea Rădulescu, G. Băltean, Valeriu Bora, N. Vulovici, Cassian R. Munteanu, George Gârdea (poezii în dialect bănăţean). Mai slab ilustrat e teatrul, cu numai câteva piese în cele două decenii de apariţie a gazetei: Ioan Baciu (o dramă istorică, *Petru Rareş sau Detronarea lui Ştefăniţă-Vodă*), Cassian R. Munteanu (*Hoţul. Farsă ocazională*). Printre cei prezenţi sistematic în sumar se numără şi mulţi scriitori consacraţi: Emil Isac, figurând cu proză (*Ostaşul regelui. Tablou*, *Din carnetul unui pesimist*, *The Bells*) şi cu versuri (*Către liră*), Mihail Sadoveanu (*Petrea Străinul*, *Şcigal*), Ion Agârbiceanu (*Căprarul*, *Plutaşii*), Al. Vlahuţă (*Din tainele copiilor*, *Nerăbdarea*, *Împăratul avar*, *Din caietul unui plugar*, *Cremene*), Victor Eftimiu (*Reîntors*), I. Al. Brătescu-Voineşti (*Întâmplare*, *Magheranul*), Emil Gârleanu (*Uitat*, *Morminte*), H. Stahl (*De la manevre*), Petre Dulfu şi Al. Davila cu câte o poveste versificată (*Noroc sec*, *Ileana Cosânzeana*), Ludovic Dauş (*Când e să fie...*), V. Demetrius (*Lupii*, *Dragoste de înger*), Al. Cazaban (*Un neisprăvit*), V.A. Urechia (*Fraţii care se înţeleg*, *Răzbunare din dragoste*) sau St. O. Iosif, din opera căruia se publică versuri (*Pânea cea de toate zilele*, *Când...*, *Câmpul libertăţii*), traduceri din Heine (*Doi fraţi*) şi o proză scrisă împreună cu D. Anghel (*Trandafirii roşii*), multe dintre acestea fiind reproduceri. Dintre toţi, frecvent promovat e G. Coşbuc, căruia i se preiau versuri (*Lacul de smoală*, *Bradul*, *Floarea-soarelui şi macul*, *Dunărea şi Oltul*, *Prinţului Nicolae*), proză (*Ileu şi Nicovală*, *Voievodul Ciabor*, *Fecior de popă*, *Tablouri păgâne*) şi texte de opinie (*Legendele mănăstirilor noastre*). Ocazional, **D.** relatează

conţinutul unor discursuri festive: sunt reproduse intervenţiile lui Alexandru Lahovari la dezvelirea monumentului lui Tache Ionescu şi la comemorarea lui Alecsandri, textul unei conferinţe a lui Al. Tzigara-Samurcaş în Lugoj (*Sufletul de artist al poporului român*), un cuvânt al lui Iosif Vulcan în deschiderea unei adunări din Bistriţa (*Arta şi adevărul*); se rezumă prelegerile lui V. Pârvan ţinute la Vălenii de Munte în 1911 (*Romanizarea tracilor din Nordul Dunării*). În 1914 un articol al lui G. Bogdan-Duică se referă la atmosfera pregătitoare a Unirii (*Semne de dragoste*). Un bogat montaj de texte marchează dispariţia reginei Carmen Sylva în 1916 (din opera căreia revista publicase de-a lungul anilor mai multe scrieri: *Petre Cercel*, *Dragomira*, *Bucur*, *Insula şerpilor*, *Constantin Brâncoveanu*, *Rezolvarea chestiunii feminine*, *Cea mai frumoasă zi a anului*). În „Foiţă” apar în mod sistematic traduceri din literatura universală: din Lev Tolstoi (*Dumnezeu vede adevărul, dar aşteaptă*), Ivan Turgheniev (*Cântăreţii*, *Întâlnirea*, *Bătrâna*, *Cerşitorul*, *Cei doi avuţi...*, *Ţară albastră*), A.P. Cehov (*O călătorie*, *Nervozitatea*, *Duşmanii*), Maxim Gorki (*În temniţă*, *O poveste de Crăciun*, *Iemilian Piliai*), M.I. Lermontov, Henryk Sienkiewicz (*Toată binecuvântarea să se aşeze pe tine*, *Păzitorul farului*), din Alphonse Daudet (*Două hamuri*, *Omul cu creerii de aur*, *Stelele*), Pierre Loti, C. Flammarion, Guy de Maupassant (*Pribeagul*, *Cine ştie?*), J.M. Guyau (*Educaţia copilului*), Stendhal (*Despre amor*), François Coppée (*Cea dintâi iubire*), Edgar Allan Poe (*Cotoiul negru*), precum şi din Henri Barbusse, Marcel Prévost, Paul Bourget, Arthur Conan Doyle. ***L.Td.***

DRĂGAN, Daniel (20.XII.1935, Glodeni, j. Dâmboviţa – 25.III.2016, Braşov), prozator, poet. Este fiul Floricăi (n. Niţescu) şi al lui Ion Drăgan, comerciant, petrolist şi brutar. Frecventează şcoala primară din satul natal, apoi Colegiul Naţional Militar „Nicolae Filipescu” de la Mănăstirea Dealu. Între 1949 şi 1952 este elev al Liceului „Ienăchiţă Văcărescu” din Târgoviște şi colaborează cu poezii, recenzii, reportaje la gazeta „Chemarea”, unde şi debutează în 1950. Orfan de tată, este nevoit să lucreze ca muncitor necalificat la Sovromtractor din Braşov, perioadă când participă la activităţile cenaclului literar de la clubul uzinei. Timp de trei ani (1953–1955) este elev la Şcoala de Literatură „M. Eminescu” din Bucureşti. Întors în Braşov, este încadrat redactor la ziarul „Drum nou” (1955–1958) şi, din nou, muncitor necalificat la Uzina de Tractoare. Revine ca redactor la ziarul „Drum nou” (1960–1966, 1968–1980), lucrând din 1966 la revista „Astra”, ca secretar general de redacţie. Se înscrie și urmează Facultatea de Ziaristică din Bucureşti (1978–1983). În 1982 este numit redactor-şef al revistei „Astra”, de unde se retrage în 1990. A iniţiat şi condus seria nouă a revistei „Braşovul literar şi artistic” (1979–1981, 1986), iar mai târziu, în regim privat, revista „Coresi” (1990–1993) şi Editura Arania (1991), unde își tipărește și propriile cărți. Este ales președinte (1994) al Societății Patronilor de Edituri din România, între 1996 şi 1999 îndeplinind funcţia de preşedinte de onoare al aceleiaşi societăţi. După începuturile, ca licean, la Târgovişte, publică versuri în revista „Tânărul scriitor” (1953). Mai colaborează la „Luceafărul de ziuă” (Braşov), „Viaţa românească”, „Contemporanul”, apoi, după 1960, la „Argeş”, „Cronica”, „Ramuri”, „Tribuna”, „Convorbiri literare”, „România literară”, „Luceafărul”, „Orizont”, „Tomis”, „Ateneu” ş.a. Ca editor, după 1989, se preocupă de publicarea postumelor lui Darie Magheru, precum şi a altor opere importante ca, de exemplu, romanul lui Hans Bergel, *Dans în lanţuri*. În 1978 îi apare prima carte, romanul *Doi ori doi*. I-au fost oferite Premiul Asociației Scriitorilor din Brașov (1984, 2003), Premiul Opera Omnia al Uniunii Scriitorilor, Filiala Brașov (2006) ș.a.

În intervalul de aproape trei decenii de la debutul publicistic până la apariţia romanului *Doi ori doi*, **D.** a publicat versuri, a practicat gazetăria şi a scris libretele de operă *Trandafirii Doftanei* (1964, muzica de Norbert Petri) şi *Idolul sfărâmat* (1968). Tatonările în căutarea formulei scrisului şi probabilele „accidente” de parcurs ale ziaristului ar putea explica amânarea (întârzierea) debutului editorial propriu-zis cu aproape două decenii faţă de congenerii săi, căci, după apariţia primului roman, scriitorul se arată prolific. *Doi ori doi* este urmat de alte două romane, *Oceanul* (1980) şi *Podul* (1982), în fapt un ciclu, o trilogie încadrabilă cumva în tradiţia monografiei epice a unui mediu socio-profesional, reprezentată în perioada interbelică, de exemplu, de Carol Ardeleanu. Autorul îmbină aici observarea realităţii cu ficţiunea. Apropierea de reportaj este mereu vizibilă în stil şi atitudine, în cadrul epic realist-documentar, cu evenimente şi personaje recognoscibile din Braşovul industrial al anilor ’60–’70. În acelaşi timp, se vădeşte preferinţa prozatorului pentru un fel de roman-biografie (a

unei uzine sau a unui şantier şi a oamenilor de aici, personaje construite maniheist, după canonul ideologic al epocii), elemente ale trilogiei de început fiind de regăsit în alte romane, publicate în anii '80: *Ursa mică* (1985), *Tare ca piatra* (1987), *Ursa mare* (1988), *Presimţirile* (1989). Tendinţa de a imagina biografii exemplare este marcată prin punerea lor în contrast, sub aspectul vârstelor (implicând clasicul conflict între generaţii), al temperamentului sau al dimensiunii morale. Volumul de povestiri şi nuvele *Mărgele roşii* (1984) produce o breşă în orientarea prozei lui **D**. Autorul se arată preocupat de profilul artistic al textului, în care dobândesc pondere spiritul analitic, sondajul psihologic, tentaţia parabolei şi a fantasticului. Naraţiunea capătă fluenţă şi vivacitate prin liricizare sau prin contrapunctul ludic. După 1989 şi-a editat în volume bilingve povestirile pentru copii – *Cherry din Dover* (1992), *Zgubilici şi Scândurica* (1992), a publicat culegeri de versuri – *Hohote mari auzind* (1995), *Clipa de Apoi. Discurs mistic* (2000), *Continentul Whitman* (2002), *Perimetru magic* (2010), volume de povestiri – *Drum spre Arania* (2005), *Ultima tinerețe a Mariei Suru* (2006), *Fantoma* (2009) şi mai multe romane: *Caravana* (2004), *Subreta* (2010), *Biedermeier* (2011), *Mehmed* (2011). Volumul *Dincolo de Arania* (1996) este versiunea definitivă a romanului *Ursa mare*, în timp ce *Stăpânii lumii*, apărut în 1999, dar scris în deceniul anterior, e un roman cu tentă istorică, de factură tradiţională, obiectivă, având ca protagonist un parvenit în linia lui Dinu Păturică, proiectat însă pe fundalul anilor de instalare a comunismului în România. Dimensiunea sarcastică este vizibilă în turnura realist-naturalistă a naraţiunii. În *Părintele Thom* (2002) **D.** abordează tema deportării saşilor după al Doilea Război Mondial. *Ciuma boilor* (2005), *Diavolul, aproapele nostru* (2006) și *Umbra Marelui Protector* (2008) compun o nouă trilogie, plasată în Logofania (deghizare șarjată pentru România din perioada de tranziție), textul fiind un amestec de realism satiric, fantastic și grotesc. Literatura pletorică a autorului s-a revărsat și în teatru – *Revelion cu Paloma Blanca* (2003) și în memorialistică – *Firele de iarbă ale Americii* (2002) și *Apel la memorie* (2007).

SCRIERI: *Doi ori doi*, Bucureşti, 1978; *Oceanul*, Bucureşti, 1980; *Podul*, Bucureşti, 1982; *Mărgele roşii*, Bucureşti, 1984; *Ursa mică*, Cluj-Napoca, 1985; *Tare ca piatra*, Bucureşti, 1987; *Ursa mare*, Cluj-Napoca, 1988; ed. (*Dincolo de Arania*), Braşov, 1996; *Presimţirile*, Bucureşti, 1989; *Cherry din Dover – Cherry de Dover*, ed. bilingvă, tr. Romaniţa Rusu şi François Mattei, Braşov, 1992; *Zgubilici şi Scândurica – Kuschelkopf und Frauschen*, ed. bilingvă, tr. Reimar-Alfred Ungar, Braşov, 1992; *Hohote mari auzind*, Braşov, 1995; *Stăpânii lumii*, Braşov, 1999; *Clipa de Apoi. Discurs mistic*, Braşov, 2000; *Continentul Whitman*, Braşov, 2002; *Firele de iarbă ale Americii*, Braşov, 2002; *Părintele Thom*, Braşov, 2002; *Revelion cu Paloma Blanca*, Brașov, 2003; *Caravana*, Brașov, 2004; *Ciuma boilor*, Brașov, 2005; *Ultima tinerețe a Mariei Suru*, Brașov, 2005; *Diavolul, aproapele nostru*, Brașov, 2006; *Drum spre Arania – Weg nach Arania*, ed. bilingvă, tr. Liana Corciu, Brașov, 2006; *Apel la memorie*, Brașov, 2007; *Umbra Marelui Protector*, București, 2008; *Fantoma*, pref. Adrian Lesenciuc, Brașov, 2009; *Zodia interogației*, Brașov, 2009; *Perimetru magic*, pref. Mona Mamulea, M.N. Rusu, Niadi Cernica, Adrian Lesenciuc, Brașov, 2010; *Subreta*, Brașov, 2010; *Biedermeier*, Târgoviște, 2011; *Mehmed*, Brașov, 2011.

Repere bibliografice: Cornel Moraru, *Un roman din viaţa uzinei*, TMS, 1979, 4; Piru, *Debuturi*, *115–117*; Ioan Holban, *Între credibil şi imposibil*, CRC, 1982, 29; Constantin Crişan, *Romanul uzinei*, LCF, 1983, 29; N. Steinhardt, „*Mărgele roşii*", F, 1984, 6; G. Nistor, *Nivelurile realului şi metafora epică*, VR, 1986, 11; Tuchilă, *Privirea*, *245–251*; Petru Poantă, *Romanul unui mediu*, LCF, 1990, 19; Ulici, *Prima verba*, III, *180–181*; Alexandra Vrânceanu, *Revoluţia animalelor*, RL, 1992, 36; Ulici, *Lit. rom.*, I, *396–398*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *144–145*; Simion Bărbulescu, *De la poezie la roman*, LCF, 2000, 8; Tudorel Urian, *Duhul lui Ceauşescu*, RL, 2009, 37; Laurenţiu-Ciprian Tudor, *Adevărul are coaja tare: convorbiri cu scriitorul Daniel Drăgan*, Braşov, 2009; Popa, *Ist. lit.*, II, *856–857*; Victor Petrescu, *Daniel Drăgan – 75 de trepte*, Târgoviște, 2010. ***C.H.***

DRĂGAN, Gabriel (8.VI.1904, Nicoreşti, j. Galaţi – 11.II.1981, Nicoreşti, j. Galaţi), prozator. Este fiul Soltanei (descendentă a unui neam de răzeşi) şi al lui Panaite Drăgan (mort pe front, în 1917). A urmat şcoala primară în satul natal şi liceul în Focşani şi în Piatra Neamţ. Absolvind *magna cum laude* Facultatea de Litere şi Filosofie a Universităţii din Bucureşti (1929), a fost mai întâi profesor suplinitor în Diciosânmărtin, Dumbrăveni, Aiud, apoi funcţionar în Ministerul de Externe, condus de Nicolae Titulescu. În 1923 debuta cu versuri în ziarul „Reformatorul" din Piatra Neamţ; aici este şi redactor la „Telegraful" (1923–1924) şi director al revistei literare „Freamătul" (1925, 1927). Mai colaborează cu poezie, cronică literară, fragmente din monografiile pe care le începuse despre Ştefan Petică şi Artur Enăşescu la „Tribuna nouă" „Floarea soarelui", „Târnava", „Universul literar", „Universul",

„România literară”, „Convorbiri literare”, „Provincia literară” (Sibiu), „Foaia interesantă”, „Izbânda”, „Luceafărul literar şi critic”, „Munca literară”, „Cuget clar”, „Îndreptar”, „Frământări”, „Banatul literar”, „Propăşirea”, „Preocupări literare”, „Basarabia”, „Provincia” ş.a. În 1933 şi în 1935 a scos, la Bucureşti, „Reacţiunea literară”. A semnat şi Petru Şoltuz sau Savel Bornar. Părăsind Bucureştiul pentru a se retrage în satul natal, din 1963 până în 1967 a fost profesor de limba română în Nicoreşti.

De la romanul *Pe frontul Mărăşeşti învie morţii…* (1934; reeditat în mai multe rânduri) – frescă încrâncenată a războiului pentru întregire şi satiră a anilor postbelici, indiferenţi faţă de cei ce s-au jertfit atunci, indiferenţă pe care protagonistul, voluntar pe front, apoi doctor în filosofie şi cercetător al lui Henri Bergson, o înregistrează cu o revoltă dusă până la nebunie – la polemica din *Istoria literaturii române* (1936), care elimină modernismul ca „negaţie” a tradiţiei, de la versurile strânse în volumul *Trofee de aur* (1937), duioase idile sub cer moldav ori viziuni romantice ale smulgerii din captivitatea „smârcului” prin mistica creaţiei, la galeria de portrete istorice din *Forţele naţionalismului creator* (1937), scrisul lui **D.** este acaparat de adeziunea (de cele mai multe ori prea locvace şi nesusţinută artistic) la idealul naţionalist al epocii.

SCRIERI: *Pe frontul Mărăşeşti învie morţii…*, Bucureşti, 1934; ed. 6, Bucureşti, 1974; *Istoria literaturii române*, Bucureşti, 1936; *Forţele naţionalismului creator*, Bucureşti, 1937; *Pajişti de mărgean. Moarte şi ideal. Ceaslov cu adoraţii*, Bucureşti, 1937; *Trofee de aur*, Bucureşti, 1937.

Repere bibliografice: Ovidiu Papadima, *„Pe frontul Mărăşeşti învie morţii…”*, G, 1935, 2; Romulus Demetrescu, *„Pe frontul Mărăşeşti învie morţii…”*, PL, 1935, 12; Costin, *Viaţa*, II, *96–98*; A. Brăescu, *Gabriel Drăgan, scriitor nicoreştean*, „Tecuciul”, 1990, 6; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *145–146*; Nicolae Chiscop, *Gabriel Drăgan (1904–1981)*, „Tecuciul literar–artistic”, 2007, 3–4. ***S.C.***

DRĂGAN, Gheorghe (9.IV.1943, Viişoara, j. Bacău), poet, prozator, eseist. Este fiul Elenei (n. Stoian) şi al lui Neculai Drăgan, ţărani, şi frate al criticului Mihai Drăgan. Între anii 1958 şi 1961 este elev al liceului din Târgu Ocna, urmând apoi cursurile Facultăţii de Filologie a Universităţii „Al. I. Cuza” din Iaşi (1961–1966). După ce obţine licenţa în limba şi literatura română, intră în redacţiile revistelor „Iaşul literar” şi „Convorbiri literare” (1966–1969). Între 1970 şi 1990 este lector la Editura Junimea din Iaşi. Câţiva ani (1990–1992) va fi redactor la Studioul de Radio Iaşi, iar în 1992 şi 1993 editează la Chişinău „Meridianul 28”. Ulterior se întoarce la vechea sa profesiune de editor, lucrând la Institutul European şi fiind, în acelaşi timp, corespondent la RTV Europa Nova. În 1999, la Universitatea ieşeană, şi-a luat doctoratul în filologie. Debutează la „Tribuna” cu versuri încă din timpul studiilor liceale (1960), fiind apoi prezent constant în „Iaşul literar”, „Cronica”, „Ateneu”, „Convorbiri literare”, „Tomis” ş.a. În 1972 îi apare primul volum, *Corabia argonauţilor*, alcătuit din eseuri şi articole, urmat de o carte de versuri, *Titlul la alegere* (1981), şi de o alta de povestiri şi schiţe, *Ioana din primăvară* (1986). În 1989 tipăreşte primul volum din *Poetică eminesciană.* Este distins cu Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Iaşi (1999), cu Premiul Festivalului „Mihai Eminescu” (Suceava, 2001) ş.a.

Volumul de debut al lui **D.**, *Corabia argonauţilor*, este numai aparent alcătuit aleator. Eseul principal, care dă şi titlul cărţii, se sprijină pe două metafore: corabie–carte şi argonauţi–cititori. Criticul este un autor bine informat, care stăpâneşte metodele moderne de abordare a literaturii, îndeosebi teoria receptării, rezultatul fiind structurarea unui stil propriu. Astfel, se exprimă mai ales prin „parabole critice” atunci când vorbeşte de argonauţi (cititorii), cu starea lor veşnică de căutători ai unei iluzii (lâna de aur), de „ultimul argonaut” sau de „omul pasăre”. O paralelă interesantă se desenează, în capitolul *Eriniile lui Hitchcock*, între nuvela fantastică *Păsările* de Daphné du Maurier şi ecranizarea ei, cu decelarea dimensiunii cuplului etern. Criticul este totuşi fundamental poet. Se vede aceasta şi din metaforismul stilului acestor texte. Primul volum de poezii, *Titlul la alegere*, îl va tipări relativ târziu. Debutul în presă cu versuri sau predilecţia critică pentru Charles Baudelaire şi M. Eminescu ori pentru mit şi poezia modernă erau semnale despre preocupările sale poetice. **D.** caută regresiunea: „Zbor invers, în roci, în mări/ presupuse din defuncte ere” (*Peisaje*). Cultivă o poezie a firescului, participă la sărbătoarea naturii, caută „ceas de mulţumire”, ascultă ecourile muzicii copilăriei, cu miturile ei, se joacă cu „rime în in”. Tonul predominant este cel elegiac, poetul fiind un retractil, căruia nu îi plac larma festivistă şi nici versurile encomiastice, încorsetarea de orice fel fiindu-i străină. În *Muncă şi sacrificiu*, de pildă, vituperează încercările de înregimentare în turmă: „Ritmic, vei

trăi, vei mânca, vei iubi", la fel în *Bucolică*: „Armură grotescă e versul când se prăvale/ lângă soclul statuilor bombardate cu festivale" şi, în fine, în *Bod*, unde ironizează indicaţiile de genul: „De astăzi treci la regim pe deplin vertical". Cu toată simplitatea ei aparentă, poezia este marcată de interogaţiile existenţei şi destinului omului, în linia lui Tudor Arghezi. Volumul de povestiri *Ioana din primăvară* se bizuie pe virtuţile amintirii şi ale evocării, specifice mai cu seamă scriitorilor din Moldova. De semnalat arta autorului de a face o mişcare de translaţie dinspre trecut înspre prezentul cotidian, creionând câteva portrete satirice memorabile: activistul obtuz sau responsabilul de cadre bicisnic. Sub titlul *Poetică eminesciană*, **D.** publică rezultatul unor îndelungi cercetări asupra operei lui Eminescu, un prim volum fiind *Temeiuri folclorice,* în care-şi propune să definească „miezul şi raţiunea de a fi a artei lui Eminescu în spaţiul folclorului românesc". Investigaţiile au cunoscut o turnură decisivă în 1983, la un secol de la prima menţiune privind caracterul folcloric al temei *Luceafărului,* în lucrarea lui M. Gaster, *Literatura populară română.* Sunt abordate teme eminesciene fundamentale, precum „natura – supremul dascăl", „antitezele sunt viaţa", „pre-texte cromatice", „poetica dorului". Un capitol, intitulat *Culori şi stiluri*, abordează aproape pentru prima oară în exegeza eminesciană aceste aspecte. Semnificativ este că anterior acestui studiu a apărut o ediţie fundamentală, îngrijită de **D.**, a lucrării lui Petru Caraman *Pământ şi apă. Contribuţie etnologică la studiul simbolicei eminesciene* (1984), în care sunt cercetate, istoric şi comparat, simbolurile eminesciene cu substrat arhaic. O lucrare doctă şi totodată cu o stilistică accesibilă, chiar relaxată uneori, *Modele culturale comparate* (2005), iniţial destinată studenţilor, propune un excurs din Antichitate până în Renaştere, într-o abordare interdisciplinară care încearcă să pătrundă în mecanismele ce transformă un om într-un model. „Un labirint de texte și un carusel al perspectivelor auctoriale" (Ioan Holban), la limita dintre ficţiunea autobiografică şi un text diaristic care stă sub semnul lui pseudo-, este *Jurnalul lui P. H. Lippa* (2010), încasetând două (dar posibil mai multe) poveşti de dragoste.

SCRIERI: *Corabia argonauţilor*, Iaşi, 1972; *Titlul la alegere*, Iaşi, 1981; *Ioana din primăvară*, Iaşi, 1986; *Poetică eminesciană*, vol. I: *Temeiuri folclorice*, Iaşi, 1989; ed. 2, Iaşi, 1999; *Contemporanii noştri*, Iaşi, 2000; *„… aşa se scrie istoria!"– documentar 1944–2002*, Iaşi, 2003; *Modele culturale comparate*, Iaşi, 2005; *Jurnalul lui P. H. Lippa*, Iaşi, 2010. **Ediţii, antologii:** *Cerul în apă. Antologie a debutanţilor*, I–II, pref. edit., Iaşi, 1970–1971; Petru Caraman, *Pământ şi apă. Contribuţie etnologică la studiul simbolicei eminesciene*, pref. edit., Iaşi, 1984; Mihai Drăgan, *Eminescu tânăr sau „A doua mea fiinţă"*, postfaţa edit., Iaşi, 1999; *Balada cultă*, Iaşi, 2003 (în colaborare).

Repere bibliografice: Mircea Iorgulescu, *„Corabia argonauţilor"*, LCF, 1972, 44; Al. Dobrescu, *Critica criticii*, CL, 1972, 22; Al. Protopopescu, *„Corabia argonauţilor"*, TMS, 1973, 5; Teohar Mihadaş, *„Titlul la alegere"*, TR, 1981, 41; Nicolae Turtureanu, *Demitizând, ironizând…*, CRC, 1981, 49; Valentin Taşcu, *„Titlul la alegere"*, ST, 1982, 6; Al. Călinescu, *Povestiri, schițe, momente*, CRC, 1987, 7; Ioan Holban, [*Gheorghe Drăgan*], RL, 1987, 23, CRC, 1989, 30, LCF, 2011, 34; Al. Piru, *„Poetică eminesciană"*, SLAST, 1989, 29; Anca Noje, *„Poetică eminesciană"*, ST, 2000, 5–6; Nicoleta Sălcudeanu, *Cei doi Drăgan*, VTRA, 2001, 1; Busuioc, *Scriitori ieşeni, 164–165*; Grigore Codrescu, *Polivalenţă creativă şi cultură – Gheorghe Drăgan*, „Plumb" (Bacău), 2009, 32. ***S.I.***

DRĂGAN, Ioana (10.VIII.1969, Bucureşti), prozatoare, eseistă. Este fiica actriţei Ioana Drăgan și a regizorului de film Mircea Drăgan. Absolventă a Liceului de Filologie–Istorie „Zoia Kosmodemianskaia" (1987), își ia licența la Facultatea de Litere a Universității din București (1993). Din 2001 este doctor în filologie cu teza *Romanul popular în România. Literar și paraliterar*. Lucrează ca bibliotecar la A.T.F. (1988–1991), apoi ca redactor la revista „Moftul român" (1991–1993), profesor de limba şi literatura franceză la Şcoala Centrală din Bucureşti (1993–1995). Din 1995 devine redactor, iar din 2003 realizator de emisiuni literare şi culturale la Societatea Română de Televiziune. În 2012 este angajată în funcția de expert la Institutul Cultural Român. Debutează cu o proză satirică în „Mangafaua" (1990), la îndemnul lui Valentin Silvestru, colaborând apoi cu articole de atitudine, eseuri şi proză la „Literatorul", „Moftul român", „România literară", „Contemporanul – Ideea europeană", „Convorbiri literare", „Apostrof", „Tomis", „Familia", „Cronica", „Euphorion", „Caiete critice", „Viaţa românească" ş.a. Debutul editorial are loc în 1997, cu volumul de proză scurtă *Vietăţi şi femei*, în urma câştigării concursului de debut în proză al Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti. Acelaşi volum obţine Premiul Uniunii Scriitorilor. Romanul *Mafalda* (2009) a primit Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti.

Proza scrisă de **D.** se integrează în mişcarea mai largă a noului realism postcomunist, determinat

de recâştigarea libertăţii de expresie şi favorizat prin „dezgheţul" realităţii din jur. Aceasta intră în nuvele sau în romane cu toate culorile şi aromele ei, nu rareori respingătoare, iar scriitorul extrage semnificaţii simbolice din materia epică numai la finele unui lung traseu existenţial al protagonistului. De respiraţie mai scurtă, povestirile din *Vietăţi şi femei* surprind prin răceala cu care autoarea îşi efectuează introspecţiile. Personajele sunt disecate (la figurat, dar uneori şi la propriu) cu mult calm narativ ori sunt lăsate să suporte brutalităţile şi sadismele altora, preponderent masculine. Vietăţile şi femeile devin astfel victime predilecte, pe un fundal al mizeriei materiale şi morale, desenat aproape naturalist. Prozatoarea are un auz fin, vorbele „eroilor" relevându-le pregnant condiţia socială şi intelectuală, esenţa tipologică. *Poveştile Monei* (1999) e o construcţie mai ambiţioasă şi mai matură, ilustrând talentul epic şi disponibilităţile autoarei. Trei secvenţe, trei „poveşti", au în centru câte o Monă cu ochi albaştri: una la vârsta şi experienţele dulci-amare ale maturizării erotice, alta, tot tânără, expusă mizeriei şi degradării, cu interludiul de vis al unei călătorii în Turcia, iar a treia, vârstnică şi grav bolnavă, epavă a unei existenţe eşuate. Personajele sunt complexe, cu zone de lumină şi umbră, fapt care le conferă verosimilitate. *Mafalda* apare un deceniu mai târziu, după ce autorii unei noi generații impuseseră o proză pe de o parte dezinhibată și detabuizantă, ego-centrată și autenticistă, iar pe de alta rafinat-ficțională, în construcții epice mai ample și mai rotunjite. De mici dimensiuni, *Mafalda* iese, atât prin întindere, cât și prin formulă, din această subîmpărțire. Frustrările și bârfele cotidiene ale gospodinelor tipice din postcomunism formează cadrul pentru experiențele, progresiv dramatice, ale mai tinerei și intelectualizatei Cristina. Personaje reale, în frunte cu președintele țării, sunt translate cu o minimă ficționalizare în microroman, prozatoarea rulând diferite strategii narative, cu o evidentă stăpânire a mijloacelor sale. Exagerările senzaționaliste sunt voite, fiind desprinse din studierea metodică a literaturii de consum. De altfel, în *Romanul popular în România. Literar şi paraliterar* (2001) **D.** investigase sistematic acest subdomeniu al literaturii, intens frecventat în secolul al XIX-lea şi la începutul secolului al XX-lea. Analizele de aici sunt pertinente şi, mai ales, savuroase prin prisma acelei „expresivităţi involuntare" (Eugen Negrici) pe care o prezintă aceste scrieri cu mari ambiţii, dar fără suport estetic. Experiența din sfera televiziunii este utilizată de **D.** în volumul *Bibliotecile din oglindă. Ex-libris de scriitor* (2007), în care dialogurile din fața camerei sunt trecute pe hârtie.

SCRIERI: *Vietăţi şi femei*, Bucureşti, 1997; *Poveştile Monei*, Bucureşti, 1999; *Romanul popular în România. Literar şi paraliterar*, Cluj-Napoca, 2001; ed. 2, Cluj-Napoca, 2006; *Bibliotecile din oglindă. Ex-libris de scriitor*, București, 2007; *Mafalda*, București, 2009.

Repere bibliografice: Regman, *Ultime explorări, 119–121*; Dimisianu, *Lumea, 498–502*; Tudorel Urian, *Femei în războiul cotidian*, CU, 2000, 1; Bogdan Popescu, *Trei femei numite Mona*, CC, 2000, 2–3; Nicoleta Sălcudeanu, *Literatura unisex*, VTRA, 2000, 9; Nicoleta Cliveţ, *Ieşiri din decor*, VTRA, 2000, 9; Irina Petraş, *A treia femeie*, APF, 2001, 2; Cristea-Enache, *Concert, 266–278*; Catrinel Popa, *Epoca romanţului*, RL, 2002, 5; Daniel Cristea-Enache, *Oracol la Cotroceni*, CLT, 2009, 51. ***D.C.-E.***

DRĂGAN, Mihai (6.XII.1937, Viişoara, j. Bacău – 1.XI.1993, Iaşi), istoric şi critic literar.

Este fiul Elenei (n. Stoian) şi al lui Neculai Drăgan, ţărani, şi frate cu scriitorul Gheorghe Drăgan. A urmat şcoala elementară în satul natal şi la Târgu Ocna, unde, între 1952 şi 1955, frecventează și liceul, după terminarea căruia se înscrie la Facultatea de Filologie a Universităţii „Al. I. Cuza" din Iaşi, absolvind în 1960. În acelaşi an este şef de cabinet la Catedra de literatură română a acestei facultăţi, devenind profesor în 1991. Şi-a luat doctoratul în 1972. A fost membru în comitetele de redacţie la revistele „Alma Mater", „Limba română" (Chişinău), „Analele ştiinţifice ale Universităţii «Al. I. Cuza» din Iaşi", seria literatură (1972 şi 1989). A debutat în „Iaşul literar" (1958), colaborând apoi cu studii, articole şi cronici literare la „Convorbiri literare", „Cronica", „România literară", „Luceafărul", „Manuscriptum", „Revue roumaine", „Steaua", „Viaţa românească", „Literatorul", „Tribuna" ş.a. Prima carte, *Aproximaţii critice*, îi apare în 1970.

Istoric literar prin formaţie şi structură, **D.** îşi concepe monografia *B.P. Hasdeu* (1972; Premiul Uniunii Scriitorilor), după dihotomia tradiţională viaţă–operă. Reprezentând cea dintâi cercetare amplă asupra lui Hasdeu, lucrarea beneficiază de o documentare deosebit de serioasă, iar concluziile la care ajunge autorul după explorarea întinselor şi variatelor teritorii pe care savantul le-a străbătut sunt frecvent judicioase. Exegetul analizează detaliat şi competent activitatea de istoric, scriitor şi filolog a lui Hasdeu, aflând punctele lor comune şi constantele revelatorii pentru spiritul hasdeean. O atenţie aparte a acordat **D.** vieţii şi operei lui M. Eminescu. A fost coordonatorul colecţiei „Eminesciana", scoasă de Editura Junimea din Iaşi, în care au apărut peste cincizeci de exegeze eminesciene, atât reeditări ale unor studii consacrate, cât şi valoroase lucrări noi. În afara a numeroase studii incluse în diverse publicaţii de specialitate, a tipărit două volume de interpretări critice (1982 şi 1986) – dintre care primul a fost distins cu Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Iaşi –, dedicate operei de tinereţe a poetului. Cercetarea se înscrie, programatic, în ramele unui comentariu aflat la confluenţa dintre critica modernă şi cea tradiţionalistă, cu predilecţie evidentă pentru cea de-a doua, pentru cumpătarea ei. Istoricul literar e un adversar tenace, îndârjit al exagerărilor protocroniste, precum şi al acelora care urmăresc reevaluări radicale. Reluând o veche dispută referitoare la valoarea postumelor şi a antumelor eminesciene, **D.** înclină net în favoarea textelor antume, considerate singurele care au primit cu adevărat girul creatorului. Opera eminesciană este studiată cu ajutorul a două modalităţi: una istoristă (în care, totuşi, biografia este subsumată operei) şi una tematică (unde locul de căpetenie revine laitmotivelor obsedante). Istoricul literar îmbină sugestiile biografice cu jaloanele oferite de operă, precum apariţia unui motiv definitoriu sau atitudinea faţă de limbaj. El investighează cu deosebire căile prin care Eminescu se detaşează de precursori, pentru a dobândi ceea ce se numeşte „identitatea ascunsă a personalităţii creatoare". Crede că poetul a respectat principiile unei estetici romantice. În consecinţă, analiza creaţiei are în vedere mai ales concordanţele cu aceasta. Investigarea diacronică este unul dintre elementele esenţiale ale criticii lui **D.**, ceea ce conferă interpretărilor sale atributele unei serioase istorii a începuturilor eminescianismului. **D.** a studiat atent, de asemenea, opera lui Titu Maiorescu, C. Dobrogeanu-Gherea şi G. Ibrăileanu, fie în monografii separate (*G. Ibrăileanu*, 1971, *Lecturi posibile*, 1978), fie în capitole din alte volume (*Clasici şi moderni*,1987). A îngrijit şi prefaţat ediţii din scrierile lui B.P. Hasdeu, G. Ibrăileanu, Vladimir Streinu, M. Eminescu. A semnat prefeţe la volume din B.P. Hasdeu, Mihail Sadoveanu, V. Alecsandri, Pompiliu Constantinescu ș.a. Tentat şi de instrumentarul criticului de întâmpinare, scrie cronici literare, reunite în două volume, *Aproximaţii critice* şi *Reacţii critice* (1973). În această ipostază, înţelege abordarea literaturii ca o „formă a pasiunii", de unde înclinaţia către fraza polemică, punitivă, îndreptată mai ales către derapajele pe care le consideră pretins novatoare.

SCRIERI: *Aproximaţii critice*, Iaşi, 1970; *G. Ibrăileanu*, Bucureşti, 1971; *B.P. Hasdeu*, Iaşi, 1972; *Reacţii critice*, Iaşi, 1973; *Lecturi posibile (T. Maiorescu, G. Ibrăileanu)*, Iaşi, 1978; *Mihai Eminescu. Interpretări*, I–II, Iaşi, 1982–1986; *Clasici şi moderni*, Bucureşti, 1987; *Eminescu tânăr sau „A doua mea fiinţă"*, îngr. şi postfaţă Gheorghe Drăgan, Iaşi, 1999. **Ediţii:** B.P. Hasdeu, *Pagini alese*, pref. edit., Bucureşti, 1968; G. Ibrăileanu, *Campanii*, pref. edit., Bucureşti, 1971, *Mihai Eminescu*, pref. edit., Iaşi, 1974, *Studii literare*, introd. edit., Iaşi, 1986 (în colaborare cu Lenuţa Drăgan); Vladimir Streinu, *Eminescu*, pref. edit., Iaşi, 1989; M. Eminescu, *Poezii*, introd. edit., Iaşi, 1995.

Repere bibliografice: Mihai Ungheanu, *„Aproximaţii critice"*, RL, 1970, 36; Alex. Ştefănescu, *„B.P. Hasdeu"*, TMS, 1972, 8; Ciobanu, *Panoramic*, *320–322*; Nicolae Ciobanu, *O nouă exegeză*, LCF, 1982, 24; Nicolae Manolescu, *Pozitivismul şi metodele noi*, RL, 1987, 21; Gh. Bulgăr, *„Clasici şi moderni"*, ST, 1988, 2; Ioan Holban, *Portretul criticului la maturitate*, CRC, 1992, 23; Ion Apetroaie, *Mihai Drăgan – profesorul şi criticul*, CRC, 1993, 22; Nicolae Busuioc, *Oglinzile cetăţii*, I, Chişinău, 1994, *45–60*; Grigurcu, *Peisaj*, II, *266–269*; Maftei, *Personalităţi*, VI, *150*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *146–148*; Nicoleta Sălcudeanu, *Cei doi Drăgan*, VTRA, 2001, 1; Lenuţa Drăgan, *Mihai Drăgan. Bibliografie*, pref. Pavel Florea, Bacău, 2002. ***D.M.***

DRĂGAN, Radu (9.IX.1955, Bucureşti), poet, eseist. Este fiul Gabrielei şi al lui Constantin Drăgan. Urmează, la Bucureşti, Liceul „Tudor Vladimirescu" (1970–1974) şi Institutul de Arhitectură, absolvit în 1982. Publică versuri în „Amfiteatru" şi „Luceafărul" şi debutează editorial cu volumul *Marea transparenţă* (1979; Premiul Editurii Albatros). Între 1982 şi 1990 practică arhitectura la Romproiect şi Proiect Bucureşti şi este, din 1990, cadru didactic la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism

„Ion Mincu”. În ianuarie 1990 fondează revista „Arhitext”; publică aici, ca şi în „Arhitectura” şi la „Revista de istorie şi teorie literară”, eseuri şi critică literară. Mai scrie la „Dilema” („Dilema veche”), „Contrapunct”, „Tribuna”, „Cotidianul” ş.a., fiind şi colaborator permanent la „Jurnalul literar”, unde publică articole în marginea actualităţii. Lucrând în mai multe agenţii de arhitectură şi decoraţiuni interioare, face, la Paris, un doctorat în antropologie socială şi etnologică la École des Hautes Études en Sciences Sociales şi altul în ştiinţa religiilor (1996–2000) la École Pratique des Hautes Études, susţinut cu teza *La Pierre Dieu. Espace et matière dans les traités alchimiques de la fin de la Renaissance*. Se stabileşte în cele din urmă la Paris, unde conduce propria agenţie de arhitectură.

Poemele din volumul de debut al lui **D.**, *Marea transparenţă*, se alcătuiesc într-un imaginar încărcat de îngeri, unde „sămânţa se naşte din abur”, iar cuvântul „se-aşază pe inimă suav”. Natura vizionară a lirismului şi aspiraţia spre transcendenţă, care se vădesc şi în raporturile cu limbajul poetic, sunt definitorii: „A trebuit să-nvăţ acel grai pământesc/ întreb piatra şi ea nu-mi răspunde/ întreb mierla şi ea tace/ nedumerită/ Norul se furişează tiptil/ Vulturul mă ciocăneşte dispreţuitor/ – Descoperă tu cuvântul, spune el/ Află cuvântul care nu se spune şi ne ţine pe toate/ să nu ne prăbuşim” (*Cerşirea limbii*). În acelaşi spirit reflexiv se compun şi se succedă în volumul *Vară sălbatică* (2006) secvenţe ale imaginarului şi ale amintirii, într-un spectacol baroc, ce desfăşoară înţelesuri ducând nu o dată spre o viziune a destrămării. O primă culegere de eseuri, *Fiinţa şi spaţiul: pentru o hermeneutică a spaţiului sacru* (1992, în colaborare cu Augustin Ioan), dezvăluie preocuparea predilectă a autorului. *Muntele înflorit. Contribuţie la o hermeneutică a imaginarului* (1998) este o cercetare analitică a spaţiului simbolic din mai multe texte alchimice de la sfârşitul Renaşterii. Fără nici o tendinţă spre tracomanie, patru din cele cinci studii de aici se referă la mitul magului Zalmoxis: *Muntele şi peştera*, *Barbarul în imperiu*, *Mitul renascentist al Magului Zalmoxis*, *Muntele înflorit*. Informaţiile despre cultul lui Zalmoxis se ordonează într-o serie ce relevă structurile care au produs mitul. Şi în *Piatra filosofală. Spaţiu, spirit şi materie în tratatele alchimice de la sfârşitul Renaşterii (1595–1624)*, carte din 2010, eseistul examinează erudit contribuţia alchimiei la schimbarea perspectivei asupra raporturilor dintre câteva concepte fundamentale. Încercând „să dea viaţă unui mod de gândire fără şanse de resuscitare actuală”, exegetul e „înzestrat cu har interpretativ şi cu răbdare arhivistică” (Sorin Lavric). *Lumile răsturnate* (2000), traducere a cărţii *La Représentation de l'espace de la societé traditionnelle. Les Mondes renversés*, apărută la Paris–Montreal în 1999, este o analiză comparativă a spaţiului ca reprezentare socială, pe baza cercetărilor autorului în satele vâlcene. **D.** nu este preocupat doar de spaţiul „construit”; el abordează problemele legate de complementaritatea a două entităţi: lumea de aici şi lumea de dincolo, făcând din *Lumile răsturnate*, potrivit opiniei lui Paul-Henri Stahl, o carte greu de înscris într-o disciplină anume. Volumul *Meteorologie* (2008) reuneşte articole şi eseuri politice publicate în primele două decenii postrevoluţionare. Voce sigură, echilibrată, formată în contactul cu istoria culturii, **D.** nu cade niciodată în entuziasmele conjuncturale, relevând mai degrabă reflexele trecutului asupra epocii contemporane.

SCRIERI: *Marea transparenţă*, Bucureşti, 1979; *Fiinţa şi spaţiul: pentru o hermeneutică a spaţiului sacru* (în colaborare cu Augustin Ioan), Bucureşti, 1992; ed. (*Symbols and Language in Sacred Christian Architecture*), tr. Cristina Ilina Sălăjan, Lewiston, 1996; *Muntele înflorit. Contribuţii la o hermeneutică a imaginarului*, Bucureşti, 1998; *La Représentation de l'espace de la société traditionnelle. Les Mondes renversés*, pref. Michel Meslin, Paris–Montreal, 1999; ed. (*Lumile răsturnate*), tr. Roxana Pitea, pref. Paul-Henri Stahl, Bucureşti, 2000; *Vară sălbatică*, Constanţa, 2006; *Meteorologie. Articole politice 1990–2007*, Bucureşti, 2008; *Piatra filosofală. Spaţiu, spirit şi materie în tratatele alchimice de la sfârşitul Renaşterii (1595–1624)*, tr. Stela Gheţie, Bucureşti, 2010.

Repere bibliografice: Constanţa Buzea, *„Marea transparenţă”*, AFT, 1979, 10; Laurenţiu Ulici, *Universul poetic*, RL, 1980, 3; Dorin Ştefănescu, *„Muntele înflorit”*, VTRA, 1999, 4; Baptiste Coulmont, [*Radu Drăgan*], „Archives des sciences sociales des religions” (Paris), 1999; Anne Vergati, *Ethnologie française*, Paris, 2000, *647–648*; Marius Vasileanu, *„Cred că sunt un fel de vestigiu nereuşit al mitului omului universal”* (interviu cu Radu Drăgan), ALA, 2007, 878; Emilian Marcu, *„Vară sălbatică”*, CL, 2007, 8; Sorin Lavric, *Simboluri în firidă*, RL, 2011, 4. ***M.P.-C.***

DRĂGANU, Nicolae (18.II.1884, Zagra, j. Bistriţa-Năsăud – 17.XII.1939, Cluj), istoric literar, filolog. Este fiul Dochiei (n. Manu) şi al lui Teodor Drăganu, învăţător. După absolvirea şcolii „triviale” din comună, urmează, între 1894–1902, cursurile Gimnaziului Superior Fundaţional din Năsăud.

Obţine apoi o bursă din fondurile grănicereşti şi studiază filologia clasică şi limba română la Universitatea din Budapesta. Îşi susţine doctoratul în 1906 cu o lucrare despre compunerea cuvintelor româneşti, scrisă în limba maghiară, publicată în acelaşi an. Este încadrat ca profesor „suplent" la Gimnaziul Superior Fundaţional (devenit Liceul Român Grăniceresc) din Năsăud, iar în 1908, după primirea atestatului în specialităţile limba şi literatura latină, greacă şi română, este promovat profesor „ordinar" definitiv. Obţine în 1916 abilitarea ca docent la Universitatea din Cluj, pentru ca, imediat după Marea Unire, să se implice în reorganizarea acestei instituţii de învăţământ superior. În 1919 devine profesor la Catedra de limba şi literatura română II (Istoria limbii şi literaturii române vechi) de la Facultatea de Litere şi Filosofie. Deţine pentru o perioadă funcţiile de prorector şi rector girant al Universităţii „Regele Ferdinand I" şi pe aceea de decan. Face parte, concomitent, din echipa Muzeului Limbii Române, înfiinţat de Sextil Puşcariu, la Cluj, în 1919, unde participă, împreună cu Theodor Capidan, Constantin Lacea, Constantin Diculescu, Teodor Naum, Ştefan Paşca ş.a., la elaborarea *Dicţionarului limbii române*. Este ales membru corespondent al Academiei Române în 1923 şi membru activ în 1939, precum şi preşedinte al secţiei literare a Astrei şi al Societăţii Române de Lingvistică (1939). În intervalul 1933–1938 a fost primar al Clujului. Debutează publicistic ca elev, în anul şcolar 1901–1902, în revista „Musa someşană" a Societăţii de Lectură Virtus Romana Rediviva din Năsăud, cu câteva „observări critice" asupra poeziei *Moartea lui Fulger* de George Coşbuc. Începe să colaboreze cu articole şi recenzii la „Revista Bistriţei", „Nyelvtudomány" şi „Lupta", ultimele două din Budapesta, iar primul studiu mai amplu, intitulat *Limbă şi istorie*, este publicat în 1909 în „Transilvania" din Sibiu. În 1914, la recomandarea lui A. Philippide, Academia Română îi editează lucrarea *Două manuscripte vechi: Codicele Todorescu şi Codicele Marţian*, o primă afirmare a vocaţiei sale filologice. În paralel, continuă să fie prezent cu numeroase studii de istorie a limbii, lexicologie, toponimie, antroponimie şi istorie literară în reviste precum „Luceafărul" (Sibiu), „Pagini literare" (Arad), „Societatea de mâine" (Cluj), „Arhiva someşană" (Năsăud), „Junimea literară" (Cernăuţi), „Revista filologică" (Cernăuţi), „Anuarul Institutului de Istorie Naţională" şi, cu precădere, în „Dacoromania". Volumele consacrate onomasticii şi sintaxei completează profilul unuia dintre reprezentanţii de frunte ai şcolii lingvistice clujene.

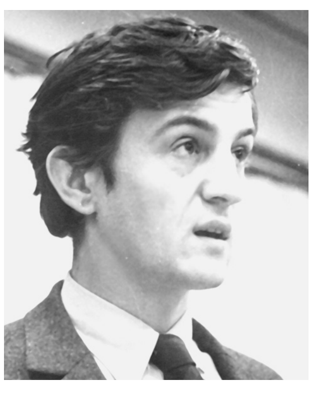
Studiul vechilor texte româneşti a fost o constantă a exegezelor lui **D.**, ilustrate în primul rând de ediţia din 1914 consacrată celor două miscelanee nord-transilvănene, *Todorescu* şi *Marţian*, în al cărei preambul filologul scria: „Chestiunea priorităţii între tipăriturile şi manuscriptele cele mai vechi ale noastre este de o importanţă capitală, căci cu cât se vor descoperi mai multe manuscripte vechi, din cari se va putea reconstrui prototipul originalului, respectiv al traducerii originale, cu atât mai uşor se va rezolvi definitiv şi se va putea constata data când am început a scrie, respectiv a traduce cărţi în româneşte". Contribuţiile de istorie literară ale lui **D.** au, mai întâi, o componentă filologică, textologică, complinită de o perspectivă comparatistă şi culturală. Principalele sale studii consacrate perioadei vechi sunt aplicative şi cuprind, de regulă, în subsidiar, transcrieri de texte, reproduceri de filigrane, facsimile sau glosare. Pot fi enumerate câteva titluri de referinţă: *Calvinismul şi literatura românească* (1916), *Un pasaj din Evangheliarul de la 1560-61 al lui Coresi rău înţeles până acum* (1921), *Critica ştiinţifică în filologia noastră actuală* (1922), *Un fragment din cel mai vechi molitvenic românesc* (1922), *Catehisme luterane* (1922), *Cea mai veche carte rákóczyană* (1922), *Pagini de literatură veche* (1923), *Manuscrisul Liceului Grăniceresc „G. Coşbuc" din Năsăud şi săsismele celor mai vechi manuscrise româneşti* (1923), *Codicele pribeagului Gheorghe Ştefan, voievodul Moldovei* (1925), *Despre ce Psaltire şi Liturghie vorbeşte Pavel Tordaşi la 1570?* (1926), *Versuri vechi* (1926), *Cea mai veche „slavoslovie" (doxologie) românească* (1929), *Un manuscris calvino-român din veacul al XVII-lea* (1936), *Un manuscris de apocrif religios ardelean din sec. al XV-lea?* (1938), *Transcrierea textelor chirilice* (1941) ș.a. O solidă cercetare monografică, apărută în 1926 în „Dacoromania", este dedicată umanistului ardelean Mihail Halici, cu un subtitlu semnificativ: *Contribuţie la istoria culturală românească din sec. XVII.* **D.** întreprinde aici un excurs amplu în literatura barocă transilvană, în care se examinează biografia acestei familii de cărturari români, cântecele calvine şi psalmii versificaţi copiaţi de Mihail Halici senior în jurul anului 1640, încercările literare ale lui Mihail Halici fiul, cel care se considera „nobilis romanus civis",

precum şi raporturile acestuia cu Valentin Franck von Franckenstein şi cu Francisc Páriz Pápai. Studierea dicţionarului *Anonymus Caransebensiensis*, căruia îi găseşte un model latino-maghiar, îi sugerează exegetului o serie de argumente în favoarea atribuirii textului aceluiaşi Halici junior, deşi îşi dă seama că „mai pluteşte o mică umbră de îndoială" asupra acestei paternităţi. Apetenţa pentru medievistica literară şi-a găsit confirmarea prin publicarea, în 1938, a micului tratat intitulat *Histoire de la littérature roumaine de Transylvanie des origines à la fin du XVIII-e siècle*, redactat iniţial în română. Lucrarea constituie o retrospectivă a literaturii medievale şi premoderne transilvănene, privită în contextul fenomenului cultural naţional. Istoricul îşi propune, astfel, să realizeze o panoramă reprezentativă, ale cărei repere se situează între primele manifestări de „literatură bizantină mijlocită de lumea slavă" şi până în jurul anului 1780, „dată la care se poate fixa începutul literaturii nouă româneşti". Un posibil model este *Istoria literaturii române. Epoca veche* a lui Sextil Puşcariu. **D.** va îmbrăţişa din aceeaşi perspectivă „evoluţionistă", ca şi predecesorul său, studiul istoriei literare, concepută în strânsă interdependenţă cu dezvoltarea limbii literare. Sunt repuse în discuţie aspecte susceptibile de interpretări în privinţa originilor scrisului în limba română, precum şi a rolului pe care l-au avut o serie de centre culturale în dezvoltarea tiparului. Este surprinsă, totodată, şi activitatea de promovare a cărţii manuscrise, atât a textelor religioase, cât şi a literaturii populare. În acelaşi timp el reevaluează figuri de cărturari, cvasianonimi până atunci, ignoraţi, în general, de istoriografia noastră literară, între care Ioan Zoba din Vinţ, Gheorghe Buitul, Gavril Ivul, Mihail Halici, Teodor Corbea, Radu Tempea, Gherontie Cotorea sau Dimitrie Eustatievici Braşoveanul. Preocupat de elucidarea unor probleme de filiaţie a textelor româneşti sau a ecourilor influenţei calvine în literatura veche, autorul pune în evidenţă, cu probitate, interferenţele culturale româno–maghiare care au favorizat ecloziunea fenomenului autohton. Trebuie remarcat faptul că formaţia sa şi-a pus amprenta, în planul descriptiv-analitic, asupra modului de concepere a acestei sinteze, istoria literară constituind, pentru **D.**, „o formă de cultură filologică" (Marin Bucur). El se angrenase, de fapt, încă de la primele sale studii, în febra discuţiilor din epocă, nu o dată polemice, în legătură cu localizarea şi datarea textelor rotacizante, precum şi cu identificarea curentului cultural care a determinat apariţia primelor traduceri de cărţi religioase în limba română. Este interesant că autorul şi-a revizuit, pe parcurs, unele opinii, fără să rămână adeptul închistat al unei teorii unice, imuabile. Astfel, dacă la începuturile sale aderase la teoria husită, lansată de N. Iorga şi împărtășită, mai apoi, de Sextil Puşcariu, I.-A. Candrea, Al. Procopovici şi I. Bianu, **D.** renunţă, în volumul din 1938, la această opţiune şi admite o „conciliere" a diverselor teorii. De asemenea, în privinţa locului în care s-a efectuat transpunerea textelor rotacizante, el adoptă, în 1914, o soluţie de compromis între punctele de vedere exprimate de N. Iorga şi de Sextil Puşcariu. Mai târziu, în 1924, într-o amplă recenzie tipărită în „Dacoromania", **D.** atribuie traducerea celor mai vechi texte româneşti unui sas din regiunea Bistriţei, refugiat apoi în Moldova, pentru ca în *Histoire…* să opteze pentru un traducător din sudul Transilvaniei. **D.** susţine că textele rotacizante ar fi copii moldoveneşti după originalele sud-ardeleneşti, fără rotacism, din care descind, deopotrivă, şi tipăriturile coresiene. De menționat că localizarea în Moldova a copiilor a fost validată, în parte, de cercetările ulterioare. Datarea vechilor texte este discutată mai precaut de **D.**, traducerea celor rotacizante fiind plasată aproximativ în prima jumătate a secolului al XVI-lea, iar a unora dintre cărţile coresiene (*Tetraevanghelul*, *Apostolul*, *Psaltirea*) la sfârşitul deceniului al şaselea al aceluiaşi secol. Există și ipoteze mai puţin credibile emise de profesorul clujean, dar multe au fost legitimate de studiile actuale. Fenomenul cultural vechi românesc este abordat, aşadar, dintr-o perspectivă predominant filologică, în care se face în permanenţă apel la realitatea textuală. Faptul de limbă este adus adesea în sprijinul ipotezelor şi a datelor de istorie literară. De altfel, într-un capitol introductiv, rămas nepublicat, la *Cursul de istorie a literaturii române vechi*, **D.** îşi expune principiile metodologice, prin integrarea istoriei literare în filologie, căreia îi conferă, în spirit neogramatic, o sferă atotcuprinzătoare: „Istoria limbii şi a literaturii fac parte din filologie. […] Când studiem deci istoria limbii şi a literaturii pe bază de texte pe care le colaţionăm, stabilim, interpretăm şi criticăm, fixându-le vechimea, originalitatea, valoarea etc., întrebuinţăm metode filologice, facem filologie, fie

că o înţelegem pe aceasta în sensul ei obişnuit, ori în cel mai strâmt".

SCRIERI: *Istoria şcoalelor năsăudene* (în colaborare cu Virgil Şotropa), Năsăud, 1913; *Mihail Halici (Contribuţie la istoria culturală românească din sec. XVII)*, Cluj, 1926; *George Coşbuc la liceul din Năsăud şi raporturile lui cu grănicerii*, [Bistriţa], [1927]; *Histoire de la littérature roumaine de Transylvanie des origines à la fin du XVIII-e siècle*, Bucureşti, 1938; ed. bilingvă (*Istoria literaturii române din Transilvania de la origini până la sfârşitul secolului al XVIII-lea – Histoire de la littérature roumaine de Transylvanie dès origines à la fin du XVIII-e siècle*), îngr. și pref. Octavian Şchiau și Eugen Pavel, Cluj-Napoca, 2003. **Ediţii**: *Două manuscripte vechi: Codicele Todorescu şi Codicele Marţian*, Bucureşti–Leipzig–Viena, 1914; George Coşbuc, *Poveşti în versuri*, Sibiu, 1929.

Repere bibliografice: N. Cartojan, *„Un fragment din cel mai vechi molitvenic românesc"*, AIN, 1923; Al. Rosetti, *„Manuscrisul Liceului Grăniceresc «G. Coşbuc» din Năsăud şi săsismele celor mai vechi manuscrise româneşti"*, „Grai şi suflet", 1925, 1; N. Iorga, *„Mihail Halici (Contribuţie la istoria culturală românească din sec. XVII)"*, RI, 1926, 10–12; N. Cartojan, *N. Drăganu*, CEL, 1940; D. Popovici, *Nicolae Drăganu*, GR, 1940, 1–4; Sextil Puşcariu, *Nicolae Drăganu*, DR, 1941; Iorgu Iordan, *Nicolae Drăganu. 1884–1939*, „Societatea Română de Lingvistică", 1942, seria I, memoriul 1; Romulus Todoran, *Nicolae Drăganu*, T, 1942, 12; Perpessicius, *Opere*, X, *89–90*; Bucur, *Istoriografia*, *184–187*; Macrea, *Contribuţii*, *348–364*; Octavian Şchiau, *Nicolae Drăganu – filolog şi istoric literar*, CLG, 1984, 2; Nicolae Florescu, *Istoriografia literaturii române vechi*, I, Bucureşti, 1996, *19–20*; Mihai Gherman, *Nicolae Drăganu – filolog*, DR, 1998–1999, 1–2; Pavel, *Arheologia*, *138–147*. ***E.P.***

DRĂGĂNOIU, Ion (6.I.1943, Braşov – 23.V.2003, Bucureşti), poet.

Este fiul Elenei (n. Moraru) şi al lui Gheorghe Drăgănoiu, funcţionar. Învaţă mai întâi în oraşul natal, unde în 1960 termină liceul, şi e student la Facultatea de Filologie din Cluj până în 1964, absolvind în 1965 Facultatea de Limba şi Literatura Română a Universităţii din Bucureşti, secţia jurnalistică. Între 1965 şi 1970 funcţionează ca redactor la Radioteleviziunea Română, iar până în 1984 ca redactor la „România liberă". Un timp liber profesionist, conduce după 1989 agenţia I.D. Press International. A debutat în 1966 la revista „Luceafărul", iar prima carte de versuri, *Aproape sonete*, îi apare în 1969. Pentru *Scene de vânătoare* (1981) a fost distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor, iar pentru *Starea provizorie* (1984) cu Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti, un premiu al aceleiaşi asociaţii obţinând și în 2000. I s-au mai acordat premii la festivalurile internaţionale de la Varşovia, Sarajevo, Smederevo. A colaborat la mai toate revistele literare din ţară şi a semnat și cu pseudonimul Speusip.

Cu *Aproape sonete* **D.** încearcă să reimpună forma fixă de poezie într-un moment în care versul liber aproape se clasicizase. Gestul nu este polemic, cum ar putea să pară, ci dovedeşte o intuire exactă a propriilor disponibilităţi. Bun meşteşugar al versului, el se arată preocupat exclusiv de forma lor, imaginarul liric limitându-se la câteva obsesii: plecarea, întoarcerea, trecerea ireversibilă a timpului, nostalgia amintirilor, tristeţea iubirii pierdute. Tonul discret de cantilenă e întrerupt de enunţuri ce se vor grave, dar care, prin frecvenţa folosirii, se banalizează. Cel de-al doilea volum, *Discurs împotriva metodei* (1971), surprinde prin schimbarea stilului şi a manierei. E o poezie prin excelenţă discursivă, în care nu se mai întrezăreşte nimic din grija excesivă pentru formă, ci, dimpotrivă, izbitoare e încercarea de exprimare nudă a ideii. Dacă în placheta de debut **D.** ermetiza în maniera Ion Barbu, acum, ca şi în *Poeme mecanice* (1973), spiritul tutelar se dovedeşte a fi Nichita Stănescu, depistabil încă de la titlurile poemelor: *Ceea ce se vede, Ceea ce abia se mai vede, Ceea ce se aude, Ceea ce nu se poate mânca* etc. Odată cu *Grădina de iarnă* (1980), poetul reuşeşte desprinderea de modele, oferind un teritoriu liric propriu, în care grădinarul, „poarta fecioarei", grădina sunt doar câteva simboluri ce revin cu obstinaţie. Aşa cum în *Scene de vânătoare* „regele parcului", un personaj misterios, dă unitate întregului volum, în *Camera albă* (1982) metafora cheie o constituie legiunile interioare care „mărşăluiesc neobosit" sau „se apropie de ultimul cerc". Versurile din *Starea provizorie* nu fac decât să accentueze ceea ce Mircea Iorgulescu remarcase în urmă cu câţiva ani: „Indiferent însă de atitudinea stilistică adoptată, Ion Drăgănoiu este un sentimental obosit, cu emoţii destrămate

şi muzicale, fugar melancolice". A mai semnat şi reportajele din *Fotografii fără retuş* (1974, în colaborare cu Mihai Creangă) şi din culegerea *Convorbirile de joi* (1988), ce cuprinde textele radiodifuzate în cadrul emisiunii cu acelaşi titlu.

SCRIERI: *Aproape sonete*, Bucureşti, 1969; *Discurs împotriva metodei*, Bucureşti, 1971; *Poeme mecanice*, Cluj, 1973; *Fotografii fără retuş* (în colaborare cu Mihai Creangă), Bucureşti, 1974; *Grădina de iarnă*, Cluj-Napoca, 1980; *Scene de vânătoare*, Bucureşti, 1981; *Camera albă*, Bucureşti, 1982; *Starea provizorie*, Bucureşti, 1984; *Convorbirile de joi*, Cluj-Napoca, 1988; *Alice în țara noțiunilor*, Bucureşti, 2000; *Claudia-san sau Poemul celular*, Bucureşti, 2000; *Noapte iugoslavă*, pref. Lucian Raicu, Bucureşti, 2001; *I fedeli d'amore*, pref. Octavian Soviany, Bucureşti, 2001.

Repere bibliografice: Dan Laurenţiu, *„Aproape sonete"*, LCF, 1969, 16; Nicolae Baltag, *„Aproape sonete"*, „Scânteia tineretului", 1969, 6212; Dumitru Micu, *„Aproape sonete"*, RL, 1969, 43; Corina Popescu, *„Discurs împotriva metodei"*, RL, 1972, 3; Daniel Dimitriu, *„Poeme mecanice"*, CL, 1973, 2; Iorgulescu, *Scriitori*, *59–60*; Dinu Flămând, *Sub un clopot de sticlă*, AFT, 1980, 4; Laurenţiu Ulici, *Clima poetică*, CNT, 1980, 4; Petru Poantă, *„Grădina de iarnă"*, TR, 1980, 14; Dana Dumitriu, *Un volum convingător şi original*, RL, 1980, 17; Valentin Taşcu, *„Camera albă"*, CRC, 1983, 4; Dumitru Radu Popa, *„Starea provizorie"*, TBR, 1984, 279; Raicu, *Fragmente*, *293–295*; Tartler, *Melopoetica*, *162–164*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *148–149*; Cistelecan, *Al doilea top*, *82–84*. ***D.Gr.***

DRĂGESCU, Ioan (Ioachim) C. (8.IX.1844, Blăjel, j. Sibiu – 21.IV.1915, Bucureşti), autor de versuri, prozator. Cu gimnaziul şi liceul făcute la Blaj, înscris un timp la Facultatea de Drept din Pesta, urmând apoi medicina la Viena, **D.** îşi desăvârşeşte studiile în Italia şi îşi ia, în 1872, doctoratul în medicină. A fost medic în Craiova, medic primar de judeţ la Tulcea şi Constanţa, medic-şef al districtului Dolj. În timpul războiului din 1877 a plecat pe front. Preocupat de educaţia sanitară a populaţiei, publică mai multe cărţi în domeniu.

Activitatea literară a lui **D.**, restrânsă, discontinuă şi mai cu seamă modestă ca valoare, debutează în timpul studiilor la Pesta (colaborări la „Concordia" şi, mai intens, la „Familia" lui Iosif Vulcan) şi continuă la Viena, unde ia parte la întrunirile literare ale Societăţii România, devenită ulterior România Jună. În Italia, la Torino, i-au apărut culegerea de poezii *Amor şi Patria* (1869), semnată Brutu Catone Horea, şi volumul *Doruri şi speranţe* (1871). Versurile glorifică eroii trecutului, invocă demnitatea în restrişte, aruncă blesteme împilatorilor străini. În pofida sentimentelor frumoase care le animă, poeziile sunt artificioase, prolixe, prozaice şi stârnesc ironia lui Titu Maiorescu, criticul junimist considerându-le de-a dreptul rizibile. Dintr-o perioadă de juneţe datează şi romanul *Nopţile carpatine sau Istoria martirilor libertăţii*, tipărit la Pesta, în 1867. În încercarea de a-şi mobiliza contemporanii, autorul evocă momente semnificative din istoria Transilvaniei, precum răscoala lui Horea, Cloşca şi Crişan. De fapt, în „roman" sunt dispuse succesiv mai multe povestiri, rememorări înscenate romantic pe parcursul câtorva „nopţi carpatine". Episoadele narative devin însă pretexte pentru nişte discursuri emfatice, cu frază pletorică, chestiunea viabilităţii personajelor neintrând aici în discuţie. Târziu, în 1903, mai apare culegerea de nuvele *Dezmoşteniţii*, iar în 1913 *Pro Patria*, o povestire ce romanţează vremea colonizării romane în Dacia. Utile, oarecum interesante, mai ales pentru că se adresau cititorilor din Ardeal, sunt sentimentalele impresii de călătorie în Italia, Elveţia și Franţa, publicate în „Familia" (1868–1872). **D.** împărtăşeşte idei mazziniene, cultivă relaţii cu oameni politici şi publicişti italieni, trece în limba italiană fragmente de poezie populară românească. A tradus un cânt din *Infernul* de Dante („Familia", 1877) şi a mai a publicat broşura *Publiu Ovidiu Nasone* (1887).

SCRIERI: *Nopţile carpatine sau Istoria martirilor libertăţii*, Pesta, 1867; *Amor şi Patria*, Torino, 1869; *Doruri şi speranţe*, Torino, 1871; *Martirii libertăţii*, Râmnicu Sărat, 1884; *Publiu Ovidiu Nasone*, Constanţa, 1887; *Iluzii şi dezamăgiri*, Constanţa, 1891; *Dezmoşteniţii*, Bucureşti, 1903; *Pro Patria*, Craiova, 1913.

Repere bibliografice: Maiorescu, *Critice*, I, *180–182*, *185*, *187*; Pop, *Conspect*, II, *197–199*; Elie Dăianu, *Forţele latinităţii regeneratoare. Un suflet eroic uitat: dr. Ioachim C. Drăgescu*, Cluj, 1938; *Dicţ. lit. 1900*, *302–303*; Popa, *Tectonica*, *198–201*; Faifer, *Semnele*, *96*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *149–150*; Popa, *Penumbre*, *23–35*. ***G.D.***

DRĂGHICESCU, Alexandru G. (27.X.1862, București – ?), poet. Este fiul Theodorei și al lui Gheorghe Drăghicescu. Elev al Școlii Militare de Infanterie și Cavalerie (1877–1879), va fi ofiţer de carieră, căpitan în 1907, ulterior avansat maior, comandant de regiment în august 1916, demobilizat în 1918.

D. a fost, în lumea literelor, un diletant perseverent şi cu veleităţi. A colaborat cu versuri la „Oltul", „Războiul", „Amicul familiei", „Recreaţiuni

literare", „Curierul Olteniei", „Independentul", adunându-le apoi în volumele *Flori singuratice* (1887) şi *Flori veştejite* (1908). Sentimentale şi romanţioase sau fals meditative, în spiritul liricii minore de la sfârşitul secolului al XIX-lea, poeziile mimează, uneori până la pastişă, atitudini lirice paşoptiste (Grigore Alexandrescu, Dimitrie Bolintineanu) sau eminesciene. Legendele lui Bolintineanu sunt şi modelul poemelor dramatice închinate lui Mihai Viteazul – *Bătălia de la Călugăreni* (1892) şi *Moartea lui Mihai Vodă Viteazul* (1908). Textele, convenţionale, notabile totuşi pentru fluiditatea monologurilor versificate, cu unele scene nu lipsite de dramatism, eşuează în cele din urmă în stridente exaltări patriotice. Uşurinţa de a versifica este vizibilă şi în traducerea, în cadenţe cam săltăreţe, a tragediei *Cidul* de Corneille, în 1883. Pentru „junimea studioasă" **D.** a alcătuit *Tratat de literatură* (1887), cuprinzând noţiuni de stilistică, retorică şi poetică, precum şi un capitol despre „facultăţile literare" (geniu, talent, imaginaţie), toate exemplificate cu pasaje din clasici francezi şi din scriitori români. Capitolul final, consacrat istoriei literaturii române (cu date foarte sumare), este însoţit de o selecţie de texte din proza şi poezia românească.

SCRIERI: *Flori singuratice*, Bucureşti, 1887; *Tratat de literatură*, Bucureşti, 1887; *Bătălia de la Călugăreni*, Bucureşti, 1892; *Moartea lui Mihai Vodă Viteazul*, Bucureşti, 1908; *Flori veştejite*, Bucureşti, 1908. **Traduceri:** Corneille, *Cidul*, Bucureşti, 1883; Lamartine, Hugo, [*Versuri*], în *Flori veştejite*, Bucureşti, 1908.

Repere bibliografice: Sasu, *Retorica*, *173–180*; *Dicţ. lit. 1900*, *303*. ***L.V.***

DRĂGHICI, Manolachi (1801, Iaşi – 1887, Iaşi), memorialist. Cel dintâi născut al vornicului Iordachi Drăghici, **D.** învaţă la Şcoala Domnească din Iaşi. E, de timpuriu, căminar, în 1824 primeşte rangul de spătar, iar în 1828 pe acela de postelnic. În 1830 intră în magistratură, fiind, în continuare, preşedinte al Tribunalului din Dorohoi (1834), oraş unde a fost şi ispravnic, şi al Tribunalului de Comerţ din Galaţi (1839). Om vechi, rămas în urma vremurilor pe care nu le mai poate înţelege, în ultimii ani ai vieţii trăieşte izolat şi nebăgat în seamă.

Înzestrarea lui **D.** a fost pentru memorialistică. A scris însă şi versuri, publicate în „Alăuta românească" (1837). Cunoscător de limbi străine, a tradus o carte intitulată *Iconomia rurală şi dumesnică* – una dintre primele lucrări de ştiinţă economică la noi –, un cod comercial şi o culegere de reţete gastronomice, *Reţete cercate* (1846). Între 1849 şi 1855 scoate mai multe „acatiste". Optica prin care **D.** priveşte evenimentele în *Istoria Moldovei pe timp de 500 ani până în zilele noastre* (I–II, 1857) e aceea a clasei sale, optică tendenţioasă, fără ca autorul să fie un om de rea-credinţă. Acest cronicar întârziat e un spirit conservator, ataşat de legea şi de obiceiurile din vechime. Istoria Moldovei începe, în evocarea lui, cu descălecatul şi se continuă, după o prezentare generală a provinciei şi a originii locuitorilor, cu firea şi obiceiurile lor, cu o recapitulare a domnitorilor, de la Dragoş Vodă până la Grigore Al. Ghica. Alte evenimente care îşi găsesc loc în cronică sunt războiul ruso–turc (1768–1774), luarea Bucovinei, ocupaţia rusească din 1806–1812, zilele de „zaveră" (1821), revoluţia de la 1848. Câtă vreme se bizuie doar pe scrisul altora (Grigore Ureche, Dimitrie Cantemir, Dionisie Fotino ş.a.), expunerea e austeră. Când evocarea se apropie de vremea sa, stilul se însufleţeşte, prinde culoare. Nostalgia trecutului se desprinde din cronica lui **D.**, conştient totuşi de neajunsurile vechiului regim, pe care le pune însă, în mare parte, pe seama „streinizmului", condamnând „stăpânirea grecilor". El are destulă simpatie şi înţelegere pentru ţărănime, după cum nu vede cu ochi buni luxul şi trândăvia marii boierimi, care şi-a pierdut „simţul patriotismului". Aprobă ceea ce ar putea ajuta la propăşirea economică şi culturală a Moldovei, dar în general e sceptic, chiar ironic faţă cu tendinţele înnoitoare din viaţa politică şi socială. Mişcarea de la 1848 este zugrăvită în tente oarecum caricaturale. Din punct de vedere literar, asemenea momente, când detaşarea face loc sentimentelor personale, intervenţiei aprinse, chiar şi nedrepte, sunt cele mai convingătoare. Câte o fizionomie de domn fanariot ori episoade dramatice, cum este acela al asasinării lui Grigore Ghica, reţin iarăşi atenţia prin precizia descrierii. **D.** are darul de a povesti unele întâmplări ca şi cum el ar fi fost de faţă la săvârşirea lor.

SCRIERI: *Istoria Moldovei pe timp de 500 ani până în zilele noastre*, I–II, Iaşi, 1857.

Repere bibliografice: Iorga, *Pagini*, I, *40–51*; Andrei Pippidi, *Un cronicar întârziat: Manolachi Drăghici*, Bucureşti, 1967; *Dicţ. lit. 1900*, *303–304*; Constantin Ostap, *Citind o carte veche…*, DL, 2001, 39. ***F.F.***

DRĂGHICI, Marian (25.II.1953, Osica de Sus, j. Olt), poet, publicist. Este fiul Alexandrei (n. Mustaţă) şi al lui Mihai Drăghici, apicultor. După absolvirea liceului urmează doi ani la Facultatea de Biblioteconomie a Universităţii din Bucureşti (1972–1974). Până în 1989 are diverse slujbe: în învăţământ, la Uzina de Aluminiu din Slatina, la Casa de Cultură din Cernavodă şi pe şantierele din aceeaşi localitate. La Radio Europa Liberă Virgil Ierunca dă citire câtorva dintre poemele sale, apărute în „Viaţa românească". Debutează publicistic în 1972 la „Steaua" şi „Luceafărul", semnând cu pseudonimul Marian Luca. Debutul editorial, anunţat în 1983, cu o prefaţă de Ştefan Aug. Doinaş, i se amână până în 1988, când cartea apare, însă cu titlul iniţial – *Descriere despre altă natură* – schimbat în *Despre arta poetică* şi fără prefaţă; în 1985 fusese premiată de revista „Ramuri" ca „volum în manuscris". După 1989, după colaborări sporadice în presă şi în sistemul editorial, devine secretar general de redacţie la „Ziua literară" (2005–2006), suplimentul cotidianului „Ziua", unde semnează rubrica „Cronica Cenaclului Uniunii Scriitorilor din România", şi secretar al secţiei de poezie a Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti. Din 2006 funcţionează ca secretar general de redacţie şi apoi redactor şef-adjunct la „Viaţa românească".

Despre arta poetică se hrăneşte dintr-un modernism plecat din Stéphane Mallarmé, grefat pe o mistică a creaţiei şi a ideilor înalte – „amara artă/ a surâsului pe pământ şi-a înălţării/ mai mult pe vârfuri/ la cunoaşterea fără obiect" (*Despre arta poetică*). Meditaţia asupra liricului se identifică la **D.** cu o meditaţie asupra omului, ca emanat al unei divinităţi când manifeste, când oculte, condiţie pe care poezia e capabilă s-o surprindă, ca o fotografie a transcendentului: „urma care rămase pe locul acela bătătorit în om, după plecarea intempestivă a îngerului, e poezia./ Lucrarea mea de o viaţă: să fac fotografia, marea fotografie –/ în fapt, să prezerv un sâmbure de *îngeritate* –, înainte de a se şterge cu totul/ din memoria locului urma pâlpâirii lui Dumnezeu în om". Poetul – călăuză a „lumilor" în „haosul multifoliu" – face, în momentele sale de graţie, fuziunea planurilor ontologice, privind spre esenţe ca spre indeniabile realităţi imateriale: „în nopţi de iarnă cu rămureaua de scaiete/ plimbam la scăldătoare/ lumile, câte sunt" (*Autoportret cu rămureaua de scaiete*); „e vremea un cristal să ai în minte, o absenţă/ plină de lacrimi […] paharul din goluri se umplu, să-şi vadă calea/ ochiul lăuntric, divinatoriu" (*Poem pauper*). Imaginarul tinde, de altfel, spre soluţii de dizolvare a mundanului în diafan, în fum sau în eter, în spectral („în mine se desfoaie daimonul, clarul/ ca varul pe zidiri se-aprinde harul/ varul pe zidiri/ varul" – *Se desfoaie daimonul*) sau în „gradul zero" al existenţei terestre. Este exploatată o atracţie a golului afină unui „extaz întunecat, din aceeaşi familie cu soarele negru nervalian" (Mircea Iorgulescu). Tema „stelei duble" – ca reflexie a două lumi –, chintesenţiala „roză mentală", laitmotiv al întregii opere a lui **D.**, „şerpeasca bătaie de aripi a nimicului", „sporii de har", „absenţa umană" ori „starea de imponderabil" participă la aceeaşi ofensivă a degrevării de real sau a învestirii acestuia (inclusiv a limbajului) cu funcţia unică de interludiu spre o altă lume: „Extrem de rar am trecut totuşi marea./ Mare după mare lumea densă, umană/ fără un strop/ de apă (în lumina de zi scepticul aprinse lampa/ şoptii:/ încet, vino către mine ca fumul peste coline, violet)// La gradul zero al dezrobirii acum/ însă nici o prezenţă. Munca e/ a celui ce se-ntoarce din moarte/ cu inima albă/ aici – departe. *Unde tandra indiferenţă a lumii*/ leagănă fără cuvânt/ oul porumbiţei în aer/ anii mei de ospeţie pe pământ" (*Poemul ca o sabie japoneză sau Anii mei în ospeţie pe pământ*). Oul, arborele, himera, fructul („Fructul din ramă, subit/ cade în hăul de-afară" – *Poemul după Albrecht Dürer*) şi elementele unei arhitecturi presocratice a lumii (aerul, apa, focul) concură spre un etos de mistică medievală şi în acelaşi timp de epurare modernistă a liniilor. Primul volum de după 1989, *Partida de biliard din pădurea rusească* (1995), dedicat soţiei dispărute, redimensionează relaţia cu lumea şi cu poezia: „Poate că totuşi există/ ceva mai real decât neantul, domnule Beckett/ iubirea unei femei care nu mai este". Evanescenţele şi filiaţiile moderniste nu dispar („Aprinse ţigara cum ai aprinde o rămăşiţă a timpului", sună un vers din *Ziua de lucru a lui René Char*), însă în discursul liric îşi face loc o realitate iscodită mai amănunţit, în imediatul ei. „Coada şarpelui cu penaj roşu-roşu interminabil" din *Despre arta poetică* devine aici calvarul pieţei făcute „la cozi interminabile"; apare o atitudine mai decis etică, identitatea lirică se rupe între „eul meu mistic şi batracianul ateu". Revenirea la „uneltele scrisului" şi visul scrierii unui „poem dumnezeiesc" sunt contrapunctate de *flash*-urile

unui eros necenzurat şi totuşi livresc. *Lunetistul* (1996), reeditat în acelaşi an cu titlul *Lunetistul & cocoşul de tablă*, iniţiază tranziţia formulei lirice a lui **D.** dinspre (neo)modernism spre un postmodernism formal, exprimat în texte lungi, narative, cu dialoguri şi personaje, cărora nu le sunt străine intertextul, aluzia culturală, micile inserţii autoparodice, alternarea registrelor grav şi derizoriu, ironia, invazia cotidianului şi a biografiei în mit şi viceversa. Totuşi, ataşamentul faţă de cultul înalt al poeziei scrutătoare de esenţe se păstrează, dobândind o formă mai insidioasă, oblică, dar nu mai puţin marcată. Poem amplu, deschis într-o atmosferă de bar, prin cugetările motanului Carl Gustav („domnilor în fond/ nu merită povestite/ decât acele întâmplări prin care existenţa/ eternă pătrunde în existenţa efemeră, nu?"), *Lunetistul* poate fi citit ca parabolă a camuflării sacrului în profan (Alexandru Matei) sau ca poem al „bătrâneţii morţii resemnării". *Caracal, Sighişoara mea, Ukulele* sau *Nimic decât poezia. Ţaţa balcanică & femeia lui Iov* sunt astfel de poeme lungi, cu aparenţa tranzitivă a postmodernilor, în care notaţia pedestră e dublată însă de ştiutul fior mistic şi de semnele unei supralumi ascunse: „Ce să mai spun despre gustul melancoliei/ seara la o grădină între poate doi poate trei/ bărbaţi la o masă bând & fumând/ aproape în tăcere aproape cu reli-/giozitate păhăruţul până la fund/ în densa rumoare balcanică duhnind a/ mititei&urină&clor" (*Nimic decât poezia. Ţaţa balcanică & femeia lui Iov*). În fine, *Harrum, cartea ratării* (2001) şi *Negresa. Poeme din Epocalipsă* (2005) recontextualizează versuri anterioare, într-un proces de continuă stratificare a „vocaţiei iluminării", care-l apropie pe **D.** de lirica lui Aurel Pantea sau de a lui Ion Mureşan (Al. Cistelecan).

Scrieri: *Despre arta poetică*, Bucureşti, 1988; *Partida de biliard în pădurea rusească*, Bucureşti, 1995; *Lunetistul*, Constanţa, 1996; ed. (*Lunetistul & cocoşul de tablă*), Bucureşti, 1996; *Harrum, cartea ratării*, postfaţă Al. Cistelecan, Bucureşti, 2001; *Negresa. Poeme din Epocalipsă*, Bucureşti, 2005.

Repere bibliografice: Mircea Iorgulescu, *Descriere după altă natură*, RL, 1988, 52; Al. Cistelecan, *Cu şi fără bileţele de recomandare*,VTRA, 1989, 5; Andrei Bodiu, *Lumea, din barul Lima*, VTRA, 1997, 5; Aurel Pantea, *„Partida de biliard din pădurea rusească"*, VTRA, 1997, 5; Grigurcu, *Poezie*, I, *438–445*; George Vulturescu, *„Harrum, cartea ratării"*, PSS, 2001, 12; Mircea A. Diaconu, *Marian Drăghici. Cartea ratării?*, CL, 2001, 12; Vasile, *Poezia*, *84–88*; Bogdan-Alexandru Stănescu, *Cartea ratărilor*, ALA, 2005, 787; Alexandru Matei, *Ludicul şi autoironia*, RL, 2005, 4; Gheorghe Grigurcu, *Un nou balcanic*, RL, 2005, 43; Cristea-Enache, *Bucureşti*, *229–235*; Bodiu, *Evadarea*, *83–85*; Dan Cristea, *Poezia vie*, Bucureşti, 2008, *281–287*; Soviany, *Cinci decenii*, II, *34–36*. ***T.D.***

DRĂGOI, Gabriela (25.VIII.1942, Cristian, j. Braşov), istoric literar. Este fiica Mariei (n. Pană) şi a lui Teodor Preotu, tehnician constructor. Urmează şcoala primară la Moreni, în judeţul Dâmboviţa, iar celelalte clase ale cursului ementar și liceul, pe care îl termină în 1959, la Târgu Ocna. Anii de studenţie îi parcurge la Facultatea de Filologie a Universităţii „Al. I. Cuza" din Iaşi, luându-şi diploma în 1964. Cercetător la Centrul de Lingvistică, Istorie literară şi Folclor (azi Institutul de Filologie Română „A. Philippide") al Filialei Iaşi a Academiei Române, se impune curând ca un bun specialist în domeniul istoriei literare. Din 1994 devine coresponsabil al Departamentului de istorie literară, iar din 2003 este cercetător în cadrul Institutului de Istorie şi Teorie Literară „G. Călinescu" din Bucureşti. În publicistică s-a manifestat cu oarecare parcimonie, dar niciodată fără relief. Cu studii, articole, cronici şi recenzii a colaborat la „Anuar de lingvistică şi istorie literară" (unde debutează în 1965, fiind între 1988 şi 1996, în colegiul de redacţie), „Iaşul literar", „Cronica", „Ateneu", „Revista de istorie şi teorie literară", „Basarabia", „Echidistanţe". **D.** s-a consacrat cu perseverenţă unor proiecte colective: *Dicţionarul literaturii române de la origini până la 1900* (1979; Premiul „Timotei Cipariu" al Academiei), în care figurează cu peste o sută de studii monografice despre scriitori, reviste, societăţi culturale etc., fiind totodată membru al echipei de coordonare şi revizie; *Dicţionarul literaturii române în secolul al XX-lea*, partea I (1900–1950), literele A–B, la care, în afara unor operaţiuni de revizie istorico-literară şi de coordonare, contribuţia ei constă în elaborarea a numeroase restituiri (lexicon rămas în faza predării la tipar); *Dicţionarul general al literaturii române* (I–VII, 2004–2009; Premiul „B.P. Hasdeu" al Academiei Române pentru primele două volume), lucrare în a cărei comisie de revizie şi coordonare este şi pentru care a pregătit alte numeroase articole; *Dicţionarul literaturii române* (I–II, 2012). S-a implicat, ca revizor, şi în realizarea unui *Dicţionar*

enciclopedic ilustrat (Chişinău, 1999). I s-a acordat Ordinul Meritul Cultural în grad de Cavaler (2009).

Aproape nimic din sfielile sau ezitările începătorului nu se regăseşte în scrisul, de o neaşteptată maturitate, al deţinătoarei rubricii „Critica criticii" din „Iaşul literar" (1966–1967), în spaţiul căreia **D.** îşi exersează spiritul de discernământ. E un discurs bine strunit, cu accente de fermitate şi cu un judicios mod de a cântări şi a pune în pagină argumentele, probând o vocaţie de cercetător. Structură cerebrală, cu o fire în care orgoliul şi discreţia coexistă, în incursiunile de istorie literară **D.** cultivă incidental frazarea cu ştaif literar, graţiozităţile metaforei, mizând în schimb pe exactitate, măsură, acurateţe. Circumspectă, dar nu lipsită de îndrăzneală în formularea unor ipoteze, riguroasă până la pedanterie şi pertinentă în intenţiile atent centrate, practică o investigaţie densă, impulsionată şi de pasiunea documentării. O preocupă ecourile, „modelele", efectele înrâuririlor, cu un cuvânt filiaţiile scriitoriceşti (de pildă, între Al. Hâjdeu şi B.P. Hasdeu), ca şi relaţiile fluide dintre „structura sufletească" a unui autor şi opera lui, dintre „viaţa trăită" şi „viaţa ficţiunii". Se poate lesne sesiza înclinaţia de a reconstitui portretul artistului la tinereţe (A. I. Odobescu, B. Delavrancea), „traiectoria" lui, ce conduce la configurarea unei individualităţi complexe (contradictoriul A. I. Odobescu, deconcertantul Ion Barbu ş.a.), fie şi nerecunoscută (cazul lui V. A. Urechia). Temperat polemică pe alocuri, cochetând, rar, cu palierul teoretic, **D.** se dedă şi exerciţiului comparatistic *(Vârstă şi model în cultură: Heliade şi Maiorescu)*. Alteori obţine, conlucrând cu şansa, unele performanţe aparent de amănunt, dar preţioase pentru istoria literară (date noi privitoare la biografia lui Daniil Scavinschi, Al. Hâjdeu ş.a.). Dacă nu ar fi pus atâta statornicie în devotamentul ei pentru construcţia lexicografică, **D.** ar fi putut, cu siguranţă, realiza câteva cărţi de exegeză istorico-literară. Stau mărturie articolele despre B. Delavrancea, Nicolae Filimon, B.P. Hasdeu, Nicolae Milescu, A.I. Odobescu, Anton Pann ori despre F. Aderca, Emanoil Bucuţa, Al. Cazaban şi multe altele. În toate acestea se ilustrează printr-un stil elaborat, lipsit de artificii sau piruete care să ia ochii, dar eficient prin fineţe, precizie, scrupul documentar şi echilibru. Neconcesivă cu nonvalorile (sentinţele, tranşante în esenţă, recurg uneori la diplomaţia ironiei piezişe), cercetătoarea îşi propune, când e cazul, să pună în relief câtimea de originalitate a unor autori, fie şi mărunţi, cărora le decupează – şi printr-o complexă situare în context – profilul. În pofida străşniciei efortului de obiectivare, fizionomia cercetătoarei capătă, în filigran, un avantajos contur.

SCRIERI: *Dicţionarul literaturii române de la origini până la 1900* (în colaborare), Bucureşti, 1979.

Repere bibliografice: Al. Duţu, *„Dicţionarul literaturii române"*, RL, 1979, 49; Alex. Ştefănescu, *O mare sinteză*, CNT, 1979, 51; *Dicţionarele literare şi locul lor în cadrul culturii româneşti contemporane*, ALIL, t. XXVII, 1979–1980; George Pruteanu, *„Dicţionarul de la Iaşi"*, CL, 1985, 7; Cornea, *Semnele*, *23–28*, *267*, *310–311*; Florin Faifer, *Devotamentul ca sacrificiu*, CRC, 2002, 8; Alex. Ştefănescu, *„Dicţionarul general al literaturii române"*, RL, 2005, 2; Ion Simuţ, *Dicţionarul esenţial Simion 2012*, CLT, 2012, 43. ***F.F.***

DRĂGUŞANU, Sidonia (4.VIII.1908, Bucureşti – 3.V.1971, Bucureşti), prozatoare, autoare dramatică, traducătoare. Este fiica Matildei şi a lui Leon Drăguşeanu. A urmat şcoala primară şi apoi Institutul Francez Choisy-Mangâru la Bucureşti (1919–1932). Debutează în revista „Reporter" (1933) şi va colabora, până spre sfârşitul vieţii, la un număr relativ mare de periodice, cu proză, teatru, reportaje, foiletoane, tablete sau comentarii pe teme diferite, prioritate având dialogul cu cititorii tineri. Frecventează sporadic cenaclul Sburătorul, condus de E. Lovinescu. Semnează cu numele întreg, dar şi cu pseudonimele Dona Si, Donna Sy, Junona, Sid. D., Luiza, Sid, Catrinel, în „Dimineaţa copiilor", „Adevărul", „Almanahul şcolarilor", „Femeia şi căminul", „Femeia", „România liberă, Magazin", „Magazinul copiilor", „Curentul pentru copii şi tineret", „Pogonici", „Teatrul" ş.a. Între 1951 şi 1955 este redactor la Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, ulterior lucrând la Radio şi la Televiziune.

În 1934 **D.** publică romanul *Într-o gară mică*, recompensat de Editura Cugetarea cu menţiunea pentru „cel mai frumos roman de adolescenţă". Este povestea unei prietenii între două adolescente, legată întâmplător, într-o călătorie cu trenul, şi supusă, în timp, avatarurilor provocate de dragostea lor pentru acelaşi bărbat. Calm, normal, fără răsturnări imprevizibile în raporturile dintre personaje şi fără a excela prin calităţi stilistice sau analitice, romanul rămâne agreabil la lectură datorită ritmului susţinut al povestirii şi al acţiunii, ca şi acurateţii dialogului, frecvent utilizat. Motivul

central, dragostea, prilejuieşte incursiuni interesante în interioritatea protagoniştilor, înfăţişate cu măsură, echilibru şi discreţie. După încă o încercare romanescă, *Una din noi e de prisos* (1946), iscălită Catrinel, în 1957 **D.** dă la iveală alt roman, *Jurnalul Aurorei Serafim*, despre traseul vieții unei femei care, după o dezamăgire în dragoste, se dedică îngrijirii şi educării copiilor dintr-un cămin de orfani. Autoarea exersează aici psihologismul, atenţia sa focalizându-se asupra prospectării şi conturării caracterului personajului central. Între iubirea trădată și descoperirea dragostei pure a copiilor, Aurora Serafim trăieşte un proces de autoregăsire, încheiat cu o stare de înţeleaptă contemplare a vieţii. Câteva poveşti şi povestiri adresate copiilor, scrieri originale sau prelucrări, sunt tipărite între 1945 şi 1955. Tonul acestora este simplu, stilul cizelat; subiectele, atractive şi dinamice, sunt împrumutate din întâmplările legate de primul contact cu lumea înconjurătoare. Sunt elogiate declarativ calităţi morale şi comportamentale – dreptatea, bunătatea, corectitudinea, generozitatea, răsplata binelui făcut. Personajele nu aparţin unei lumi a închipuirilor, ele se aliniază, în perimetrul îngăduit de basm, legilor de convieţuire din realitatea zilnică. Din această categorie de lucrări fac parte *Moaţa, Creaţa şi Grasu la bal* (1945), *Cu Ţăndărică spre mările Sudului*, după Erick Kästner (1946), *Mia, Lia şi Cuţache* (1947), *Paznicul florilor* (1955) ș.a. Un alt capitol al literaturii scrise de **D.** îl reprezintă dramaturgia. Debutează cu o piesă bine primită de critică, *Seara răspunsurilor*, în 1958, construcţie reuşită sub raportul compartimentării faptelor, cu un dialog viu, cursiv, spiritual. Personajele, antrenate într-un turnir al confruntării dintre adevăr şi mistificare, se mişcă în mediul actoricesc al unui teatru de provincie, ilustrând, prin radiografiere, confortul sufletesc minor căruia îi cad victime în primul rând cei care n-au tăria să reziste agresiunii psihice. Piesa *Fiicele* (1963) dezbate tezist chestiuni de etică familială, în aceeaşi manieră fiind prezentată şi replica decisă a colectivităţii chemate să judece „devierile" de comportament în *Zizi şi formula ei de viaţă* (1964). De asemenea, *Întâlnire cu îngerul* (1965) comentează, în registre vag ironice, variante posibile ale unor crize conjugale, adăugând moralizarea aferentă. Ultima scriere dramatică, *Sentimente şi naftalină* (cu titlul iniţial *Valsul*), reprezentată postum, în 1980, este o satiră alimentată de contemplarea uzurii şi deteriorării în relaţia femeie–bărbat, unde se pot recunoaşte înrâuriri venind dinspre *Micul infern* de Mircea Ştefănescu. Câteva dintre aceste piese au fost cuprinse, în 1971, în volumul *Teatru*. În anii '50–'60 ai secolului trecut **D.** a realizat, singură sau în colaborare, mai multe traduceri, printre care şi pagini din proza lui Émile Zola (1963), din teatrul lui Balzac (1964), dar s-a oprit mai cu seamă asupra câtorva piese ale lui Henrik Ibsen: *Un duşman al poporului*, *Femeia mării*, *Hedda Gabler*, *Constructorul Solness,* versiuni publicate în 1966.

SCRIERI: *Într-o gară mică*, Bucureşti, 1934; *Moaţa, Creaţa şi Grasu la bal*, Bucureşti, 1945; *Cu Ţăndărică spre mările Sudului*, Bucureşti, 1946; *Una din noi e de prisos*, Bucureşti, 1946; ed. 2, București, 1947*; Mia, Lia şi Cuţache*, Bucureşti, 1947; *O javră, un câine şi un copil*, Bucureşti, 1947; *Catrinel se spovedește*, București, 1948; *Mache, răţoiul încălţat*, Bucureşti, 1952; *Anişoara şi Chiuş-Chiuş*, Bucureşti, 1955; *Hoţul din grădină*, Bucureşti, 1955; *Paznicul florilor*, Bucureşti, 1955; *Jurnalul Aurorei Serafim*, Bucureşti, 1957; *Părinţi şi copii* (în colaborare cu Adriana Kiselef şi Tania Lovinescu), Bucureşti, 1957; *Seara răspunsurilor*, Bucureşti, 1958; *Dragoste rea*, Bucureşti, 1960; *Fiicele*, Bucureşti, 1963; *Zizi şi formula ei de viaţă*, Bucureşti, [1964]; *Întâlnire cu îngerul*, Bucureşti, [1965]; *Teatru*, Bucureşti, 1971; *Doamna cu ochelari negri*, Bucureşti, 1974; *Sentimente şi naftalină*, Bucureşti, f.a.

Repere bibliografice: Izabela Sadoveanu, *Prietenie şi dragoste la fete foarte tinere*, ALA, 1934, 711; Paul Daniel, *„Într-o gară mică"*, „Epoca", 1934, 1654; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *851*, *Ist. lit.* (1982), *936*; Boris Buzilă, *„Jurnalul Aurorei Serafim"*, RMB, 1957, 3896; Ion Apetroaie, *„Dragoste rea"*, IL, 1961, 6; Eugenia Tudor, *Personaje anacronice*, GL, 1961, 16; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *150–151*; Popa, *Ist. lit.*, I, *945*. ***C.P.***

DRĂGUŢA, Simion (17.IX.1920, Mesici, Serbia – 25.II.1993, Vârşeţ, Serbia), poet, prozator, jurnalist. Este fiul Carolinei (n. Varadianu) şi al lui Eugeniu Drăguţia, ţărani. Şcoala primară o termină în satul natal, unde rămâne până în toamna lui 1944, când se înrolează în armată şi luptă pe front. Ulterior îşi termină şcoala generală, iar din 1949 până la ieşirea la pensie e jurnalist la săptămânalul „Libertatea" din Vârşeţ. Debutează înainte de cel de-al Doilea Război Mondial cu versuri scrise în manieră populară la ziarul „Nădejdea", iar în 1945 cu reportaje de pe front în „Libertatea". Primul volum, *Ultimele luni de luptă*, îi apare în 1953. Mai colaborează la „Bucuria copiilor", „Calendarul popular", „Dnevnik", „Femeia nouă", „Letopis matice srpske",

„Lumina”, „Pančevac”, „Satul”, „Slobodna Vojvodina” ş.a., precum şi la periodice din România. Este prezent în mai multe antologii de poezie şi proză românească din Voivodina, apărute de o parte şi de cealaltă a Dunării.

D. este un reprezentant de seamă al tradiţionalismului din Voivodina. Scrie o poezie în care totul are drept ax satul natal, îşi aminteşte cu nostalgie de „tălăniţa” făcută de bunici, de „mălaiul dospit” şi de reţeta străveche a plăcintei, invocă prima dragoste şi jocurile ei, într-un timp al seninătăţii şi bucuriei. Întoarcerea în satul natal fiind „un ritual unic”, lirica lui **D.**, afirmă Ştefan N. Popa, e „o poetică a etnicului autohton”, „scrisă în maniera retoricii folclorice”. De asemenea, povestirile despre locurile natale alcătuiesc o frescă a vieţii rustice, a oamenilor şi întâmplărilor de aici. Istorisirile din război, de pe front, cu vădite accente autobiografice şi documentare, sunt, ca şi portretele familiilor de ţărani din satele din jurul Vârşeţului, ca şi anii copilăriei, realizate cu fior liric şi cu implicare. Autorul descrie sărbători, obiceiuri, aminteşte istorii personale, legende şi credinţe, încât scrisul său devine un document despre locuri, despre trecut şi prezent. Adesea recurge la regionalisme şi expresii specifice, capabile să sugereze şi ele mentalitatea şi viaţa comunităţii rurale româneşti din Banatul sârbesc.

SCRIERI: *Ultimele luni de luptă*, Pančevo, 1953; *Versuri* (în colaborare), Pančevo, 1962; *Gutuiul din inimă*, pref. Emil Filip, Pančevo, 1978; *Urciorul*, Pančevo, 1982; *Vara obişnuită*, Pančevo, 1986; *Fântâna lupilor*, Pančevo, 1990.

Repere bibliografice: Miodrag Miloş, *În loc de omagiu. Prezent pe toate fronturile vieţii*, „Libertatea”, 1978, 14 octombrie; Popa, *Lit. rom. Voivodina*, *22–26*; Baba, *Compendiu*, *33–34*; Agache, *Lit. rom. ţările vecine*, *109*, *167*; Brânduşa Juică, *Literatura română din Voivodina (1945–1989)*, Zrenianin, 2012, *108–111*; Marina Ancaiţan, *Rostirea continuă*, Pančevo–Sebeş, 2012, *117–122*; Carmen Dărăbuş, Virginia Popović, *Literatura de limba română din Serbia şi antropologia culturală*, Cluj-Napoca–Novi Sad, 2012, *221–230*. ***V. P.***

DREAPTA, gazetă care a apărut la București, săptămânal, din 13 decembrie 1931 până în 26 martie 1932, din 4 decembrie 1932 până în 28 martie 1933 și între 1 august și 20 noiembrie 1934, având inițial subtitlul „Foaie de cultură, informaţie şi luptă”, schimbat apoi, de la numărul 1/1932, în „Foaie de cultură, informație și luptă naționalistă”. De la numărul al doilea director este Traian Cotiga, iar redactor responsabil E. Horescu. Făcând precizarea că este gazeta Centrului Studenţesc, publicaţia îşi propune să urmeze „fiorul a două idei vitale: naţionalismul şi monarhia”, scopul său fiind „triumful inteligenţei” cu ajutorul studenţilor, chemaţi să constituie „un front unic şi solidar în sprijinul «Dreptei»” (*Spre orientare*). **D.** face parte din revistele întemeiate de tânăra generaţie care se afirmă în primii ani ai deceniului al patrulea. Revista marchează radicalizarea ideilor naţionaliste promovate în cadrul curentului gândirist, anunţând afilierea la mişcarea de extremă dreapta. Justificată iniţial drept contrapondere la acţiunile Partidului Comunist şi ca reacţie la bolşevism, această mişcare cultural-politică se dovedeşte, în cele din urmă, o prelungire a ideologiei fasciste în spaţiul românesc. Revista reflectă tendinţe legionare, fie şi într-o formă incipientă. După ce „ediția” anterioară fusese confiscată, împreună cu cea a unei alte gazete, „Cuvântul studențesc”, numărul 10 din 1931 (o nouă „ediție specială”) este consacrat luării de atitudine împotriva suspendării revistei „Calendarul”, publicaţie militantă de dreapta sub direcţia lui Nichifor Crainic. Este, de asemenea, condamnat ministrul de Interne C. Argetoianu pentru măsurile represive luate împotriva studenţilor legionari care manifestaseră la Tutova în sprijinul candidatului lor. În repertoriul conceptual al revistei intră naţionalismul, elitismul, mesianismul şi moralismul, respectul ierarhiei şi al autorităţii, cultul faţă de tradiţie. Sunt evidente simpatiile faţă de mişcarea legionară şi aderarea la principiile acesteia: fundamentalism ortodox, purificare morală, dimensiune mistică, militarism, tendinţe vizibile în programul literar şi cultural al revistei. Rubricile publicaţiei sunt „Carte”, „Cronica dramatică”, „Revista revistelor”, „Film” (susţinute de obicei de Ovidiu Papadima, cu pseudonimele D. Pala şi P. Opal), „Probleme – oameni – comentarii”, „Viaţa studenţească”, „Cronici şi fapte”, „Curier literar”, „Viaţa culturală”, „Literatură şi artă”, „Revista presei” (Mircea Vulcănescu). Colaborează cu articole Constantin Noica (*Despre ne-simţirea românească*, *Oameni fără agonie*), Anton Golopenţia (*Datoria jertfei de linişte*), Mircea Vulcănescu (*Cele două Românii*), Ovidiu Papadima, Nichifor Crainic, Nicolae Andrieş, Horia Sima (*La Russie sous les Juifs*), Eugen Radian, Ernest Bernea. Poezie semnează Aron Cotruş (*Strămoşesc pământ, Către*

plugari, Casă de țară), Mihai Novac, Constantin Miu-Lerca. Proză publică T.C. Stan și Traian Mateescu. Lui Nicolae Andrieș îi aparține o cronică la volumul lui Tudor Arghezi *Flori de mucigai*, iar lui Șt. C. Ionescu una la volumul *Țara de peste veac* de Nichifor Crainic. Literatura străină este ilustrată printr-un amplu fragment tradus din romanul lui Maurice Barrès *L'Appel au soldat*. Mai colaborează Petre Onescu, Şt. Corbu, G.N. Mugur, Radu Costăchescu, Arșavir Acterian ş.a. Sociologul H.H. Stahl îşi anunţă în 1933 încetarea colaborării la **D.** pe motiv că în această publicație fusese discreditat N. Iorga, invocându-se și dorința de a nu aparține unei orientări politice, de stânga sau de dreapta. Sociologul Octavian Neamţu, în schimb, declară că optează pentru extrema dreaptă, argumentându-şi atitudinea într-o retorică patetică. ***C.A.***

DREPTATEA, cotidian politic şi literar care apare la Timişoara de la 1 ianuarie 1894 până la 31 decembrie 1897. La 25 decembrie 1893 s-a tipărit un număr de probă. În primul an editor şi director este Corneliu Diaconovici, iar redactor responsabil Valeriu Branişte, în timp ce Elie Dăianu îndeplineşte funcţia de redactor. Din 20 octombrie 1894 va figura ca editor V. Branişte care, din 16 martie 1895, cedează sarcina de redactor responsabil lui George Cătană. Vor mai fi redactori responsabili Adrian P. Deseanu, Aureliu Trif şi D. Voniga. Ca şi în cazul altor gazete româneşti din Austro-Ungaria, desele schimbări ale redactorilor responsabili sunt urmare a numeroaselor procese de presă intentate. **D.**, care reprezenta în cadrul Partidului Naţional Român punctul de vedere al grupului mocionist, avea şi un program de acţiune culturală, definit de V. Branişte şi C. Diaconovici în editorialul primului număr. Ei îşi propun să publice „scrieri originale şi traducţiuni alese", prin care să realizeze „educaţiunea politică, literară şi economică a poporului". Totodată publicistica gazetei trebuie să sprijine aşezămintele culturale şi şcolare naţionale din Banat. Între colaboratorii literari ai ziarului s-au numărat Viora Magdu, Elena din Ardeal, Victor Onişor, Silvestru Moldovan, Enea P. Bota, Aurelia Păcăţian-Rubenescu, Emil Sabo, Aurel Ciato, Maria Baiulescu ş.a. O traducere (semnată Sextil) şi o *Odă la jubileul de 30 ani al profesorului Ioan Popea* (în anul 1895) aparţin lui Sextil Puşcariu. Lui G. Coşbuc i se republică scrierea în proză *Cele trei marşuri* (din „Epoca") şi câteva poezii. Prin intermediul foiletonului din **D.** şi-a tipărit Victor Vlad-Delamarina pentru prima dată o bună parte din notele de călătorie și din poeziile sale. Ziarul a publicat şi multe traduceri din operele unor scriitori ca Prosper Mérimée, Émile Zola, Guy de Maupassant, F.M. Dostoievski, Lev Tolstoi, G. Ebers, Friedrich Wilhelm Weber, H. Zschokke, Leopold von Sacher-Masoch, E.A. Poe, Rudyard Kipling, M. Milanov, K. Popovici, Mikszáth Kálmán şi Jókai Mór. ***R.Z.***

DREPTATEA, ziar apărut la Bucureşti, ca organ central al Partidului Naţional Ţărănesc, între 17 octombrie 1927 şi 16 iulie 1947, în trei serii, delimitate de cele două perioade (din 7 noiembrie 1938 până la 26 august 1944 şi din 10 martie 1945 până la 4 februarie 1946) în care a fost interzis. De-a lungul celor aproape 14 ani de existenţă, directori au fost Virgil N. Madgearu (1927–1928), George Ştefănescu (1928–1930), Petre Ciorăneanu (1930–1932), Constantin Gongopol (1933–1934), Mihai D. Ralea (1934–1938), Demostene Botez (1938), Ion Livianu (1944), Ion Livianu şi Nestor Badea (1944–1945), Nestor Badea (1946) şi, în sfârşit, un comitet de direcţie format din N. Carandino, Şerban Cioculescu şi Vladimir Streinu (1947). Conform memoriilor lui Carandino, el a fost conducătorul efectiv pe toată durata penultimelor două serii, în ultima fiind secondat ca prim-redactor de Em. Serghie. **D.** ia fiinţă în condiţiile în care, după ce în septembrie–octombrie 1926 are loc fuziunea partidelor conduse de Iuliu Maniu (Partidul Național Român din Transilvania) şi de Ion Mihalache (Partidul Ţărănesc), noua formaţiune se lansează în campania de accedere la guvernare. Ca atare, preocupările de precizare şi de propagare a doctrinei proprii, coagulate în jurul ideii „statului ţărănesc", se împletesc cu polemica, nu o dată foarte aspră, dusă cu Partidul Naţional Liberal şi cu Partidul Poporului. În ambele direcţii, activi sunt liderii partidului şi specialiştii săi în diverse domenii – Virgil N. Madgearu, Ion Mihalache, Mihail Ghelmegeanu, Grigore Gafencu, Iuliu Maniu, Alexandru Vaida-Voevod, Mihai Popovici, Ernest Ene, Ion Răducanu, un enigmatic Ignotus ş.a. Lor li se alătură redactorii Mihail Sevastos, Sergiu Dan, H. Blazian, Vasile Savel, Ion Livianu (iscălind şi L.I. Vianu), Romulus Dianu. Aceştia contribuie şi la partea culturală a publicaţiei, nu foarte bogată, prin însemnări, note şi comentarii, recenzii, cronici teatrale şi plastice, îndeobşte inserate la foileton, precum şi la rubrica

„Mişcarea culturală şi artistică”. Colaborări relativ asidue au Sărmanul Klopştock (*Sfântul, omul şi mârţoaga, Opera, criticul şi publicul*, 1927), Ion Vinea (*Racul, broasca şi o ştiucă, Întâmplare cu îngeri, Note despre arta „nouă”, Pe drumurile Basarabiei*, 1928), N.N. Tonitza (despre pictură), I. Ştefănescu (despre arhitectura veche, muzee, expoziţii), Eugen Todie, Dragoş Protopopescu (axat în genere pe teme engleze), Paul Zarifopol (cu eseurile *Din estetica tipurilor sociale*, 1927, şi *Coincidenţe conciliante*, 1928), P.V. Haneş, I.I. Livescu (cu eseuri despre teatru şi rolul său formativ), Constantin Pelmuş (cu recenzii şi cronici), Emil Gulian, Em. C. Grigoraş (cu studii relative la Dimitrie Cantemir, la *Ţiganiada* ori la „opera” din Craiova). În completare se dau reproduceri din periodice româneşti şi străine. Numerele apărute de sărbători mai cuprind, republicate, poezie şi proză din clasici, la care se adaugă şi inedite aparţinând unor scriitori precum Victor Eftimiu (câteva *Însemnări săptămânale*), Ion Pillat (*Miniatură persană*), Liviu Rebreanu (fragmente din *Răscoala*), Tudor Arghezi (tableta *Moş Crăciun*, un psalm, *Scrisoare unui cititor de-o şchioapă*), Demostene Botez (poezia *Schiţă de iarnă*, nuvela *Mânzul lui Cosma*, 1934; nuvela *La goană*, 1935; un fragment din romanul *Ghiocul*), Ionel Teodoreanu (fragment din *La Medeleni*), Otilia Cazimir, Alexandru Bilciurescu (*Primăvara*), Simona Basarab (alias Vladimir Corbasca), F. Aderca (cronică la *Ciuleandra* lui Liviu Rebreanu, tableta *Flori*, un capitol de roman, intitulat *Un fugar în Noaptea Învierii*, 1931), Radu Rosetti (nuvela postumă *Jupânul Berl*, 1931). Se mai dau povestiri ale lui Ion Livianu, precum şi ale Julietei Lupaşcu-Blazian. O Zoe Gartene furnizează interesante interviuri cu Paul Hazard şi Max Jacob (1928), iar un redactor anonim o convorbire cu N. Titulescu. În 1928 se publică în foileton începutul romanului *Simon* de G. Vlădescu-Albeşti, iar în 1932 se organizează un concurs de roman care este câştigat de *A fost o năpastă* al lui Theodor Râşcanu. În paginile ziarului mai văd lumina şi texte memorialistice, notabile fiind câteva ale lui Filimon Taniac (*Luptele de la Mărăşeşti*, *Amintiri de acum 10 ani* etc.), dar şi un jurnal de bord, în fapt „amintiri din războiul cel mare” ale unui aviator ce iscăleşte T.B. şi Traian. Deşi PNŢ ajunge la guvernare în noiembrie 1928, spaţiul acordat culturii în **D**. nu se măreşte. Înainte chiar ca Romulus Dianu, Mihail Sevastos, H. Blazian şi Sergiu Dan să plece la alte

Anul IV No. 941 C Duminică 23 Noembrie 1930 4 PAGINI

Dreptatea

Cetim în „Independenţa“ „Burghezii, ţăranii şi lucrătorii noştri au dat de multe ori dovadă de rezistenţă“. ...Şi mai ales în cei zece ani după războiu.

3 Lei | REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: BUCUREŞTI. — Str. R. Poincare 8, Etaj | ANUNŢURI COMERCIALE | 3 Lei

Fair play-ul liberal

După discursul d-lui Ion Mihalache

Apelul la rezistenţa morală

Cum înţelege opoziţia să exploateze împrejurările

Alexandru Macedonski

În faţa corpului electoral

Logica d-lui Duca

Noul Ianus

Strigăt de pace, în Balcani

publicaţii, în redacţie vin Tudor Şoimaru (cu articole pe teme diverse, cronici teatrale şi literare), Barbu Brezianu (cu prezentări de reviste şi cărţi), N. Tatu (preocupat de „mişcarea ideilor”), apoi Petre Pandrea (iscălind la început P. Marcu). Autor de articole sociologico-istorice, dar şi de cronici teatrale şi literare ori de însemnări, fostul semnatar al *Manifestului crinului alb* se ilustrează şi în campania dusă tot mai virulent împotriva curentelor naţionaliste din ţară şi a celui ajuns la putere în Germania, îndeosebi prin o suită de „scrisori din Berlin”. Destul de asiduu colaborează în 1932–1933 şi al doilea autor al *Manifestului crinului alb*, Sorin Pavel, precum şi sociologul Traian Herseni (un studiu mai amplu, *Problema unităţilor sociale*, în mai–iunie 1933). Odată cu venirea lui Mihai Ralea la direcţie, în redacţie intră Demostene Botez (care foloseşte şi pseudonimul D. Razu şi pare a fi redactorul-şef), apoi Ilariu Dobridor, Octav Livezeanu, C.N. Negoiţă. Articolele politice ale acestora, împreună cu cele ale lui Ralea şi ale altor colaboratori mai vechi combat acum partidele extremei

drepte aproape la fel de vehement ca acelea din presa de stânga. Nu de puţine ori respingerea ideilor coabitează cu izbucniri pamfletare şi atacuri la persoană. Aşa procedează Ilariu Dobridor (*Un foarte oarecare: Mircea Eliade*, *Un croncănit de corbi*, *Sandu Tudor – pângăritorul de altare*, *Iisus între tâlhari*, 1934, serialul *Trădarea intelectualilor* în 1935) ori Octav Livezeanu, ce se ilustrează şi el prin atacuri îndreptate contra lui Octavian Goga. În pauze acesta din urmă dădea şi nişte însemnări de călătorie, sub titlul *Itinerar mediteranean.* Pe tema şcolii şi a educării ţărănimii sunt îndeobşte colaborările lui V.V. Stanciu şi Stanciu Stoian. De sărbători, ziarul găzduieşte acum proză (*Mihai*) şi poezii de Demostene Botez (*Carnet de tranşee, Vacanţă de Paşti*), povestiri ale lui Ioan I. Mironescu (*Vechilul*, *În drum spre Branişteea*), un „fragment din opera postumă" a lui Jean Bart (*Pace vouă!*), o proză de Ion Călugăru (*Moartea bunicului*), poezii de Eusebiu Camilar (*Cântau doi copii…*, *Ora pentru voi*), George Gregorian (*Metempsihoză*), N. Davidescu (*Aşteptare*), Virgil Carianopol (*Către tata*), D. Corbea (*Vin Paştile*), Horia Furtună (*Balada vinului*). Din 1936 începe să lucreze ca redactor Ştefan Tita, care iscăleşte pe lângă articole politice, recenzii, cronici şi însemnări pe marginea cărţilor. Mai colaborează pe teme de literatură ori de cultură N. Cristinoiu, D. Corbea, Virgil Carianopol, V. Gheţea, O. Han (cu note privind soarta artiştilor plastici, apoi şi articole politice). B. Sârcu furnizează cronici muzicale. E găzduită o cronică a lui Vladimir Streinu la volumul *Cuvinte de dincolo* al lui Demostene Botez. Odată cu desfiinţarea partidelor şi instaurarea dictaturii regale, **D.** se depolitizează, abordând, ca şi celelalte oficioase, îndeosebi chestiuni sociale şi economice ori comentând situaţia internaţională. Pe acest fond sporeşte şi spaţiul acordat culturii. Astfel, după câteva articole politice publicate în 1937 (*Semnificaţia unei biruinţe, Che bella voce!, Secretarul general şi nul major*), Şerban Cioculescu îşi asumă cronica literară încă de la sfârşitul lunii ianuarie 1938 (când mai multe ziare de stânga sunt interzise). În fapt, abordează probleme de actualitate (*Critica structurală şi judecata de valoare, Condiţiile scrisului românesc, O nouă tradiţie literară, Literatura şi şcoala, D'Annunzio între morală şi artă, Structura lirică şi limbajul comun* etc.), şarjează acid (*Mitică şi Ionică. Un dialog la Columna lui Traian*; *Intervertit, inversat sau… învârtit. Închinare d-lui T. Pisani*), dar îşi comunică şi puternica emoție resimţită când poetul ajuns prim-ministru se stinge din viaţă (*Octavian Goga în faţa morţii*). Texte comemorative semnează, de asemenea, C.N. Negoiţă şi Gh. Popp, pentru Ovid Densusianu şi Panait Istrati. Spaţiul este umplut şi cu proze aparţinând noului director Demostene Botez (*Primăvara la ţară*) ori ale redactorilor Ion Livianu şi Tudor Şoimaru. E de reţinut şi colaborarea lui Vasile Lovinescu-Rădăşeni, cu articole despre învăţământ (*Sate şi şcoli*), dar şi despre pomicultură şi cooperaţie. Chiar în aceste condiţii, ziarul are de la 1 iulie 1938 doar două pagini, iar la începutul lui noiembrie se încearcă un nou format, redus. Peste câteva zile însă îşi încetează apariţia. Va ieşi din nou la trei zile după 23 august 1944, un rol important jucându-l N. Carandino. Acesta a mărturisit că, fiind redactor atunci la „Curentul familiei", a procedat „revoluţionar" „confiscând" depozitul de hârtie şi „luând comanda în tipografia lui Pamfil Şeicaru, „intrată în anarhie", fiindcă proprietarul nu mai era în ţară. El va da zilnic, vreme de aproape doi ani, câte un concis articol, multe note nesemnate, notiţe, însemnări. Alţi redactori sunt Sergiu Dan („La ordinea zilei"), Oscar Lemnaru (cu rubrica „Perna cu ace", devenită apoi „La stâlpul infamiei" şi în fine „De la apus la răsărit", unde mai iscăleşte şi Styx), Lazăr Iliescu (Miron Volbură). Câtva timp cronica teatrală este iscălită de Ovidiu Constantinescu, iar cea muzicală de Coletta Bruteanu. Între cei ce colaborează frecvent la partea politică se mai numără Corneliu Coposu, apoi Zaharia Boilă (Gh. Ohăbeanu), acesta din urmă mai ales după ce ziarul clujean pe care îl conducea, „Patria", este suspendat, D. V. Ţoni ş.a. În primele luni de după 23 august **D.** este la unison cu periodicele partidelor ce organizaseră evenimentul atât în condamnarea celor ce slujiseră dictaturile succesive, cât şi în elogierea aliaţilor şi în special a Uniunii Sovietice. Chiar directorul Ion Livianu jertfeşte cultului stalinist (*Stalin biruitorul*), iar Sergiu Dan salută cu entuziasm Armata Roșie ori comentează relaţia dintre „noi" şi Uniunea Sovietică. Şi N. Carandino, şi Sergiu Dan, şi Oscar Lemnaru semnalează organelor specializate pe cei „epurabili", pe alţii („criterioniştii", filosoful Lucian Blaga, George Gregorian, Corneliu Moldovanu) doar zeflemisindu-i pentru „derapajele" lor ideologice. Mai multă atenţie şi vervă se acordă foştilor colegi de partid ce slujiseră regimurile dictatoriale carlist, legionar și antonescian, şi acum se înscriseseră în Partidul Comunist ori în formaţiunile

satelit. Între aceşti „transfugi" se numără N. Lupu, Mihai Ralea, Octav Livezeanu, Ilariu Dobridor. Transfugi, într-un sens mai larg, sunt pentru redactorii **D.** şi C.I. Parhon, M. Sadoveanu, Victor Eftimiu, G. Călinescu, D.I. Suchianu ş.a. Oportunismul lor este veștejit în zeci de note, dar şi în articole întinse. Sunt de remarcat şi două scrisori ample ale profesorului universitar N. Şerban, ce îl blamează pe Al. Rosetti atât ca director de editură, cât şi ca istoric al limbii române, precum şi pe cel ce îi ia apărarea, G. Călinescu. Totuşi, către sfârşitul lui octombrie 1944, N. Carandino, care era şi membru în „Comisia de epurare a ziariştilor", cere „să nu se compromită opera de justiţie" prin exagerare şi prin răzbunări individuale, iar Corneliu Coposu remarcă acid „excesul de duşmani ai poporului". În rubrica lui Oscar Lemnaru mai frapează drastica judecată a încercărilor literare ale Monicăi Lovinescu, „victimă a numelui pe care îl poartă". Învinuit că ar satiriza într-o caricatură armata, dar şi noua aliată, printr-o aluzie la divizia „Tudor Vladimirescu", dat în judecată de ministrul de Război, ziarul naţional ţărănist contraatacă, dezvăluind un derapaj mai grav, al „Vieţii româneşti", care publicase o scrisoare din Paris, expediată de Eugen Ionescu, extrem de denigratoare la adresa unor instituţii ca armata, biserica, magistratura etc. Autorităţile au fost nevoite în cele din urmă să se sesizeze şi Eugen Ionescu a fost condamnat în lipsă. Între colaboratorii tineri ai **D.** se numără I.A. Terebeşti (Nae Antonescu), Traian Gheorghiu (*Scrisoare deschisă d-lui M. Sadoveanu*), Ion N. Voiculescu. La scurt timp după instalarea guvernului Petru Groza, **D.** îşi încetează apariţia, pentru a o relua în februarie 1946, după ce Marile Puteri hotărăsc la Moscova ca opoziţia românească să participe mai intens la viaţa politică. Bazându-se pe această convenţie, ziarul purcede la o campanie mai ascuţită împotriva „fenedelei" (FND), formată din comunişti şi aliaţii lor. Acum semnează Gh. Popp, Emil Haţieganu, Ionel Popp, I. Hudiţă, Corneliu Coposu, V.V. Haneş, Eugen Crăciun, T. Grigorcea ş.a. Caustice sunt şi o parte din textele lui Profilo (Ion Lolu). Foarte curajoase sunt şi cele semnate L.O. Carp (Leon Proca): unul va fi cauza unui proces intentat de Gheorghe Gheorghiu-Dej, iar altul, ce abordează, la sfârşitul anului 1946, tema tabu a reparaţiilor de război, determină o suspendare a ziarului ce durează aproape toată luna ianuarie 1947. Demne de atenţie sunt pledoariile pentru libertatea scrisului (*Scrisul liber* de N. Carandino, *Anarhizarea culturii* de Lazăr Iliescu, *Cărturarii şi opresiunea* de A.B., *Manifestul libertăţii* de M.C., *La moartea unui om liber* de Pompiliu Constantinescu, *Comunizarea culturii* de Miron Volbură etc.). Incisivitate, dar şi spirit relevă articolele lui Corneliu Coposu contra lui Zaharia Stancu (*A apărut „tovarăşul Zaharia"*), a lui Mircea Damian (*Omul zilei: „democratul" fenedist*) ori a lui Vasile Luca (*Să ascultăm Evanghelia de la Luka, teolog progresist*). Substanţiale sunt unele biografii şi eseuri iscălite de Victor Iancu (*Romul Boilă*, *Criza ideii de om*, *Un portret al domnului Iuliu Maniu*, *Prof. dr. Gheorghe Popovici*), de Ştefan I. Neniţescu, de Ion Pogan (*Un fel de spiritualitate*), de Constant Tonegaru (*Poezia şi libertatea*, *Obsesia purităţii*, februarie 1947) ori de Petre Pascu. Puiu Cristea semnează scurte cronici teatrale. Pentru scrieri literare lipseşte spaţiul. Se fac puţine excepţii, una fiind constituită de poezia simbolistă *Ninsoare* a lui Lazăr Iliescu (1946). După ispăşirea pedepsei din ianuarie 1947 se încearcă o revigorare a ziarului prin cooptarea lui Vladimir Streinu şi a lui Şerban Cioculescu în comitetul de direcţie. Cel dintâi preia şi cronica literară, cel de-al doilea îşi asumă „cronica ideilor". Contribuţiile lor, foarte interesante (*Valoarea ideilor*, *Poeţi proletari*, *Critică şi metodă*, *Contra spiritului de metodă*, *Cella Delavrancea, prozatorul* – Streinu; *Considerări*, *Stânga şi dreapta*, *Privilegiul şcoalei*, *Scriitorul în societate* – Cioculescu), nu continuă decât ceva mai mult de o lună. În condiţiile întăririi puterii comuniste, **D.** nu mai poate face decât o palidă opoziţie. Chiar şi aşa, guvernanţii au fost nevoiţi să recurgă la o diversiune (incidentul „Tămădău") pentru ca, odată cu întemniţarea liderilor partidului, să suprime definitiv ziarul. ***V.D.***

DREPTATEA – THE JUSTICE, publicaţie care apare la New York, lunar, între aprilie 1974 şi decembrie 1985, „sub conducerea unui comitet de redacţie"; a reapărut în 1988. De la numărul 82 din 1981 este menţionat numele directorului şi editorului: Dean Milhovan-Mitu, iar de la numărul 101 din 1984 apare şi numele „redactorului pentru Europa": Vasilichia Beza. De fapt, comitetul iniţial de redacţie este alcătuit din George Roman şi Dean Milhovan-Mitu. Acestora li se adaugă ulterior Eugen Caraghiaur-Enea, Tiberiu Humiţă şi Vasilichia Beza. Deşi subintitulată „Organ independent

de informare al românilor din America", publicaţia este profund partizană. În primul rând luptă împotriva forţelor „malefice" locale, întruchipate de episcopul Valerian D. Trifa, iar în al doilea rând, împotriva ponegritorilor şefului Partidului Naţional Ţărănesc. La unsprezece ani de la apariţia publicaţiei, Dean Milhovan-Mitu consideră că principalele obiective – combaterea falsului episcop şi reabilitarea lui Iuliu Maniu – au fost atinse şi reafirmă direcţiile de fond urmărite: informarea românilor asupra adevărului; promovarea prieteniei americano–române; întărirea unităţii spirituale a românilor de pretutindeni; apărarea şi promovarea intereselor naţionale româneşti. În slujba acestor idealuri – comune majorităţii publicaţiilor exilului românesc de peste Ocean – Dean Milhovan-Mitu induce o vibraţie specială paginilor revistei. Literatura, cultura şi arta în genere devin arme importante pentru **D.** Inserate, la început, la întâmplare şi după nevoie, poezia, pamfletul, naraţiunea şi memorialistica, foarte acide, cronica literară şi recenzia de semnalare sau de atitudine sunt grupate în rubricile „Colţul literar" şi „Pagina culturală" ca prezenţe permanente. Spre deosebire de celelalte publicaţii ale exilului, aici se apelează mai puţin la textele clasice, reproducându-se poeme şi fragmente de proză doar din M. Eminescu, Al. Hâjdeu, Vasile Alecsandri, Panait Cerna, George Coşbuc, Octavian Goga şi Tudor Arghezi. Partea literară e susţinută îndeosebi de membrii colegiului redacţional: Dean Milhovan-Mitu, Eugen Caraghiaur-Enea, Tiberiu Humiţă, precum şi de colaboratori: Gina Gogoiu, Constantin Antonovici, Ion Nicolae, I. Brăileanu, N. Ion, D. Ichim, Marcel Hodărnău, I. Ardeleanu, Honoria Şerban Popescu, Constantin Berbec, Elena Răduţă de Uşlar, Elena Grigoraş, Corneliu Coposu (cu traduceri în versuri din Rudyard Kipling şi articole polemice). Pe lângă poemele lui D. Ichim, pot fi semnalate şi polemicile contra lui Eugen Ionescu, Mircea Eliade şi Paul Goma, precum şi pledoaria pentru impunerea *Mesei tăcerii* de Constantin Brâncuşi sub denumirea ei originară, *Masa apostolilor* sau *Cina cea de taină.* Alţi colaboratori: George Beza, Ion Crişan, Ion Popa, Dumitru Stancu, Nicolae Baciu, Nicolas Nagy-Talavera, Alexandru Micle, Anton Crihan, N. Carandino, Alexandru Ghika, Iustin Ilieşiu, Ion Isaiu. Se republică scrieri semnate de Şt. Pascu, Ana Blandiana, Vasile Netea. Unii colaboratori nu-şi dezvăluie numele. Fiind o revistă eminamente polemică, **D.** a avut un larg ecou în presa exilului, dându-i-se mereu replica sau fiind recenzată partizan. În literatură ea contează ca promotoare a valorilor clasice naţionale şi ca un for de promovare a unor talente. ***I.O.***

DREPTURILE FEMEII, revistă lunară care apare la Bucureşti între ianuarie 1912 şi iulie 1916, apoi între 24 septembrie și 12 octombrie 1924, sub direcţia Eugeniei de Reus Ianculescu. Publicaţia reflectă eforturi de democratizare a societăţii române, în contextul afirmării mişcării feministe în Apus. În perioada în care apare revista feminismul nu reprezenta o mişcare semnificativă în România. Doar după 1918 extinderea sufragiului va deveni subiect de dezbatere publică, odată cu afirmarea unor voci de autoritate din rândurile feministelor. Până atunci discursul feminist a urmat mai degrabă coordonate etice decât social-politice, însuşindu-şi adesea argumente ale discursului politic patriarhalist specific vremii. Dacă feministele militau pentru accesul nelimitat la resursele educaţionale, aceasta se întâmpla pentru că se considerau ele însele doar agenţi ai educaţiei morale, şi nu factori activi în sfera publică. Iată de ce, în articolul de fond inaugural, semnat de Eugenia de Reus Ianculescu, nu se solicită drepturi politice pentru femei, precum autonomia şi sufragiul universal, ci dreptul la educaţie, pentru a-i putea forma, la rândul lor, pe fiii ţării. Femeile puteau fi „alături în luptă pentru a învinge natura şi neştiinţa" (asociate până atunci feminităţii), nu prin calităţile lor individuale, ci prin condiţia lor de mame şi soţii, solidare „pentru a alcătui familia şi patria"(1/1912). Femeia ocrotitoare, păstrătoare a tradiţiilor şi a valorilor morale, femeia devotată familiei şi ţării, firavă dar tenace, este figura centrală în contribuţiile literare ale revistei, într-o aură sentimentalist-romantică, fie că e vorba de colaborări sau de republicări: versuri semnate de Victor Eftimiu (*Sonet*, *Iarnă*), Christu N. Dimitrescu (Cridim), Smaranda Andronescu-Gheorghiu (Smara), Eugenia de Reus Ianculescu, Adina Lăzărescu, Constanţa Zissu, Mia Vlad (Mia Frollo), Olimpia Teodoru; nuvele şi fragmente de roman semnate de Maria Costa, Al. G. Doinaru (Radames), Adina Lăzărescu, Eugenia de Reus Ianculescu, Mărioara Veleanu. Articolele sunt dedicate istoriei şi descrierii principiilor mişcării feministe, precum şi unor personalităţi feminine ale culturii române, ca Iulia

Hasdeu. În general, conţinutul revistei nu reflectă activismul social caracteristic discursului politic al sufragismului, ci o timidă încercare de a contribui la afirmarea şi emanciparea femeii în România la început de secol XX, fără a intra însă în conflict cu tendinţele patriarhaliste ale societăţii. ***C.A.***

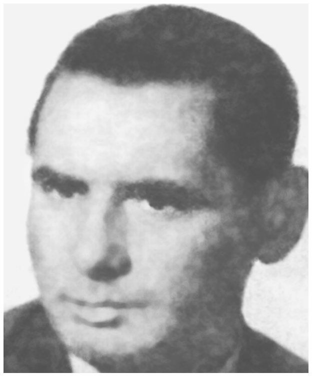
DREPTURILE OMULUI, gazetă politică şi literară apărută la Bucureşti, zilnic, seria întâi de la 1 februarie până la 11 decembrie 1885, iar seria a doua de la 15 septembrie 1888 până la 3 aprilie 1889; pentru scurte perioade s-a editat săptămânal. Prima serie a fost condusă de un comitet de redacţie alcătuit din Constantin C. Bacalbaşa, Al. Brăescu, C.A. Filitis, Emil Frunzescu, Constantin Mille (până la 4 mai 1885), Ioan Nădejde, Paul Scorţeanu şi Al. G. Radovici. Prim-redactor al seriei a doua este C. Mille, care îşi întrerupsese colaborarea la „Lupta" lui G. Panu. Principalul ţel al gazetei va fi popularizarea şi explicarea ideilor socialiste şi, în relație cu acestea, critica societăţii şi a instituţiilor burgheze (administraţie, armată, presă). Rubrica literară e susţinută adesea de C. Dobrogeanu-Gherea (care semnează şi cu pseudonimul Spartacus). Gazeta se ocupă de evenimente culturale importante, cum a fost premiera comediei *D-ale carnavalului* a lui I.L. Caragiale. În 1888 şi 1889 C. Mille continuă la **D.o.** foiletonul *Săptămâna literară* (redactat anterior la „Lupta"), unde discută relația dintre politică şi literatură, cu argumente luate din H. Taine, dar şi cu altele din ideologia socialistă. Tot el publică versuri, inspirate din realitatea socială, şi schiţe, dintre care unele reluate în volumul *Feciorul popei.* Un articol despre naturalism şi o severă, dar nedreaptă critică a poeziei lui Al. Macedonski, semnate Emil, îi aparţin, probabil, tot lui C. Mille. La partea literară sunt prezenţi, de asemenea, Constantin C. Bacalbaşa şi Ioan Nădejde. ***R.Z.***

DRIMBA, Lucian (4.XI.1929, Lugaşu de Jos, j. Bihor – 3.V.1997, Oradea), istoric literar. Este fiul Mariei (n. Samuilă) şi al lui Eugen Drimba, învăţător, şi frate cu Ovidiu Drimba. A urmat Facultatea de Filologie a Universităţii din Cluj, secția limba şi literatura română (1948–1952). În 1971 a obţinut titlul de doctor în filologie cu o teză despre Iosif Vulcan, publicată în 1974. A funcţionat ca profesor la diferite licee, devenind ulterior cadru didactic la Institutul Pedagogic din Oradea, apoi la Universitatea din acelaşi oraş. A fost preşedinte al Societăţii Scriitorilor şi Oamenilor de Ştiinţă din Bihor.

D. s-a dedicat studierii şi editării operei lui Iosif Vulcan, celebru mai ales datorită revistei „Familia", dar prea puţin cunoscut prin propriile sale scrieri. Solida monografie pe care a consacrat-o animatorului cultural transilvănean se bazează pe o vastă şi temeinică documentare în arhive şi publicaţii, care reconstituie rolul important jucat de Vulcan în mişcarea literară transilvăneană din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Exegetul analizează cu discernământ critic opera lui prolifică, de o derutantă diversitate, netrecând cu vederea valoarea artistică modestă a scrierilor, dar apreciind aportul la umplerea unor goluri în literatura şi în presa din epocă. **D.** şi-a fructificat documentarea şi într-o ediţie cuprinzătoare a scrierilor lui Iosif Vulcan. După primul volum (1987), conţinând poezii, proză şi teatru, scrieri apărute mai înainte de sine stătător, cel de-al doilea tom (1989) oferea pentru prima dată o amplă selecţie din publicistica scriitorului, rămasă în periodicele vremii. Acelaşi caracter inedit îl au şi următoarele două volume (1994, 2002), care includ însemnări de călătorie şi corespondenţă, ediţia remarcându-se prin rigoarea ştiinţifică a stabilirii textului şi prin bogăţia notelor istorico-literare. **D.** a reconstituit și prezenţa lui M. Eminescu la publicaţia lui Iosif Vulcan în *Eminescu la „Familia"* (1974), lucrare analitică, bibliografică şi antologică care are meritul esenţial de a reuni pentru prima dată toate elementele referitoare la prezenţa poetului în coloanele revistei de-a lungul a patru decenii, de la debutul din 1866 până în 1906, când publicația îşi încetează apariţia. Cu aceeaşi riguroasă metodă filologică, cercetătorul a editat în 1983 prima piesă de teatru românească păstrată integral din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, *Occisio Gregorii in Moldavia Vodae tragedice expressa*, reprezentativă pentru barocul literar românesc din epocă.

SCRIERI: *Iosif Vulcan*, Bucureşti, 1974; *Eminescu la „Familia"*, Oradea, 1974. **Ediţii:** *Occisio Gregorii in Moldavia Vodae tragedice expressa*, introd. edit., Cluj-Napoca, 1983; Iosif Vulcan, [*Scrieri*], I–IV, introd. edit., București, 1987–2002.

Repere bibliografice: Bucur Ţincu, *„Iosif Vulcan"*, RITL, 1975, 2; Rodica Florea, *„Eminescu la «Familia»"*, RITL, 1975, 3; Mihai Moraru, *„Occisio Gregorii in Moldavia Vodae tragedice expressa"*, MS, 1984, 4; Teodor Vârgolici, *Călătoriile lui Iosif Vulcan*, ALA, 1995, 4; Mircea Anghelescu, *Alt peregrin transilvan*, LCF, 1995, 31; Cornelia Ştefănescu, *Un entuziast: Iosif Vulcan*, RL, 2003, 28. ***T.V.***

DRIMBA, Ovidiu (3.IX.1919, Marginea, j. Bihor – 29.IV.2015, Bucureşti), istoric literar, comparatist, traducător.

Este fiul Mariei (n. Samuilă) şi al lui Eugen Drimba, învăţător, şi frate cu Lucian Drimba. Urmează Liceul „Emanuil Gojdu” din Oradea (1930–1938), apoi se înscrie la Facultatea de Litere şi Filosofie a Universităţii din Cluj (1938–1942). În perioada mutării Universității la Sibiu a scris la revista „Curțile dorului”, a făcut parte din Cercul Literar „Octavian Goga” și s-a aflat între inițiatorii, în 1943, ai Cercului Literar, fiind unul din semnatarii scrisorii-manifest către E. Lovinescu, act de legitimare a grupării. Își ia licenţa în literatura franceză (principal) şi italiană (secundar); în 1948 va obţine şi licenţa în filosofie. În 1948 şi 1949 este asistent al lui Lucian Blaga, răstimp în care își susţine teza de doctorat *Les Premières influences du symbolisme français sur la poésie roumaine*. După ce predă câţiva ani literatura universală şi comparată la Facultatea de Filologie şi Istorie din Cluj, se transferă în 1955 la Institutul de Teatru din Bucureşti, ca profesor titular la Catedra de literatură universală, al cărei şef va deveni (1962–1968). În paralel, între 1962 şi 1968, conferenţiază şi la Universitate, la catedra condusă de Tudor Vianu. Cei trei mentori spirituali recunoscuţi, Lucian Blaga, Tudor Vianu şi D. Popovici, vor lăsa amprente vizibile în formaţia istoricului literar. Din 1968 până în 1979 este detaşat în Italia ca şef al Catedrei de limbă şi literatură română de la Universitatea din Torino, predând şi la Universitatea Catolică din Milano. Este, din 1978, preşedinte al Centrului interuniversitar pentru studierea raporturilor dintre Italia şi alte ţări şi, din 1974, vicepreşedinte al Academiei Internaţionale „Leonardo da Vinci”. În 2006 a fost distins cu titlul *doctor honoris causa* al Universității Naționale de Artă Teatrală și Cinematografică „I.L. Caragiale” din București.

D. debutează editorial cu studiul pozitivist *Filosofia lui Blaga* (1944), intenţionând să îndrepte în primul rând erorile de interpretare anterioare şi să prezinte limpede coordonatele reale ale filosofiei blagiene. Asemănătoare ca scop şi metodologie este lucrarea *Însemnări despre teatrul lui Ibsen* (1956), o exegeză a dramaturgiei scriitorului scandinav din unghiul esteticii materialiste. Dintre studiile sale se remarcă, prin importanţă şi amploare, *Istoria literaturii universale* (I–III, 1963–1971; ediția definitivă în 1997). Elaborată pe baza unui curs universitar, ea păstrează caracteristicile unei lucrări didactice în concepţie, organizare şi expresie. Conceptul de literatură universală, care determină principiile de selectare şi structurare a materialului, este înţeles într-un sens apropiat de cel al lui Goethe. Autorul se opreşte aşadar numai asupra acelor curente şi autori care au răsfrânt cu mai multă forţă artistică spiritualitatea unor colectivităţi, pledând mai convingător şi folosind cu mai multă strălucire limbajul artei în afirmarea idealurilor. Epoci întregi de la Antichitatea din care nu lipseşte Orientul Îndepărtat până la vremea noastră, curente hotărâtoare în istoria culturii, scriitori şi opere de prim rang se înlănţuie convergent într-o sinteză densă, al cărei nivel o situează între manualul de popularizare şi tratatul doct. Cursul universitar iese astfel îmbogăţit din punct de vedere documentar şi superior stilistic unei oralităţi spontane. Aceeaşi origine, concepţie, structură şi acelaşi mod de a relata se observă în *Teatrul de la origini şi până azi* (1973), de fapt un al patrulea volum al *Istoriei literaturii universale*. Fără a insista asupra unor aspecte lăturalnice, **D.** abordează şi aici probleme în litigiu şi încearcă să aducă un plus acolo unde erau lacune teoretice. Literatura dramatică este urmărită în procesualitatea şi determinările ei istorice, spaţiul comentariului sporind odată cu înflorirea creaţiei şi evoluţia tot mai complexă a fenomenului teatral. Adresându-se viitorilor actori, această scurtă istorie a teatrului universal prezintă şi aspecte specifice profesiunii scenice. În alte lucrări judecata de valoare este exprimată cu mijloacele eseului, pozitivismul istorist frecventat de autor împiedicând totuşi devierea discursului spre efecte strălucitoare. În *Pagini despre cultura europeană* (1945) stilul, tinzând spre factura sentenţioasă, lua forma unor aserţiuni generalizatoare, în evidenţierea unor însuşiri distinctive ale culturii engleze, stilului spaniol sau în exerciţiul comparatist dintre culturile franceză şi germană, de pildă. Astfel de zboruri entuziaste se vor calma cu timpul, metodologia tradiţională a istoriei literare, împletită cu cea a literaturii comparate, eliminând treptat flamboaianţa expunerii. *Eseuri de literatură străină*

(1976) ori *Scriitori scandinavi şi alte eseuri* (1980) o dovedesc cu prisosință. Armonioase interferențe de metodă realizează exegetul și în monografii: *Leonardo da Vinci* (1957), *Ovidiu, poetul Romei şi al Tomisului* (1960), *Rabelais* (1963) şi *Federico García Lorca. Rapsodul* (1981). Menţinându-se între istoria literară şi literatura propriu-zisă, primele trei monografii cvasiromanţate sunt construite cronologic, viaţa artistului monografiat derulându-se cursiv într-un cadru sociocultural care o explică; perioadele mai sărace în documente probante sunt completate eseistic cu supoziţii existenţiale, înfăţişate cel mai adesea la nivelul interogaţiei nu numai retorice. Scrierile furnizează, însă, cele mai multe informaţii şi sunt analizate ca atare, închegând devenirea intelectualului şi a omului. Cartea despre García Lorca prezintă unele accente mai deosebite, privind valenţele remanente şi în actualitate. După 1980 **D.** și-a concentrat eforturile exclusiv în elaborarea unei lucrări monumentale, *Istoria culturii şi civilizaţiei* (I–IV, 1984–1995), prima de acest gen la noi. Menită să ofere informaţii esenţiale privind apariţia şi evoluţia marilor civilizaţii, evidenţiind specificul fiecăreia şi principalele influenţe pe care le-a primit sau le-a exercitat, cartea acoperă dezvoltarea umanităţii de la epocile preistorice până la Renaştere inclusiv; lucrarea este, cu drept cuvânt, exemplară prin volumul imens al datelor conţinute. Complementar, **D.** a și tradus, preponderent din literaturi romanice.

SCRIERI: *Filosofia lui Blaga*, Bucureşti, 1944; ed. București, 1995; *Pagini despre cultura europeană*, București, 1945; *Don Quijote. Sensul eroului şi semnificaţia operei*, Bucureşti, 1955; *Însemnări despre teatrul lui Ibsen*, Bucureşti, 1956; *Leonardo da Vinci*, Bucureşti, 1957; ed. (*Leonardo da Vinci, titan al Renaşterii*), Bucureşti, 2009; *François Villon şi opera lui*, Bucureşti, 1960; *Ovidiu, poetul Romei şi al Tomisului*, pref. Tudor Vianu, Bucureşti, 1960; ed. (*Ovidiu, marele exilat de la Tomis*), pref. Tudor Vianu, Bucureşti, 2001; *Istoria literaturii universale*, I–III, Bucureşti, 1963–1971; ed. definitivă, I–II, Bucureşti, 1997; *Rabelais*, Bucureşti, 1963; ed. (*Rabelais şi Renaşterea europeană*), Bucureşti, 2003; *Scriitori, cărţi, personaje*, Bucureşti, 1969; ed. Bucureşti, 2002; *Ovidiu*, Roma, 1971; *Teatrul de la origini şi până azi*, Bucureşti, 1973; ed. (*Istoria teatrului universal*), Bucureşti, 2000; *Eseuri de literatură străină*, Cluj-Napoca, 1976; *Scriitori scandinavi şi alte eseuri*, Cluj-Napoca, 1980; ed. (*Scriitori scandinavi în cultura lumii*), Bucureşti, 1997; *Federico García Lorca. Rapsodul*, Bucureşti, 1981; *Istoria culturii şi civilizaţiei*, I–IV, Bucureşti, 1984–1995; ed. 2, I–XIII, Bucureşti, 1998–2008; *Incursiuni în civilizaţia omenirii*, Bucureşti, 1993; *Scrieri din trecut*, Oradea, 1997; *Literatură, cultură, civilizaţie*, Bucureşti, 2004; *Simbolismul în România*, Oradea, 2004; *Studii şi eseuri de literatură universală*, Bucureşti, 2006; *Geniul Spaniei*, Bucureşti, 2007. **Traduceri:** Elsa Triolet, *Cuceritorul*, Bucureşti, 1946; Selma Lagerlöf, *Cartea legendelor*, Bucureşti, 1946; Renata Vigano, *Vine barza!*, Bucureşti, 1955 (în colaborare cu Florin Chiriţescu); J. Pereira Gomes, *Esteiros*, Bucureşti, 1956; Jules Verne, *Mathias Sandorf*, Bucureşti, 1957; Leonardo da Vinci, *Scrieri literare*, îngr. și introd. trad., Bucureşti, 1976; *Eseişti spanioli*, îngr. și introd. trad., Bucureşti, 1982.

Repere bibliografice: Barbu Solacolu, *„Leonardo da Vinci”*, VR, 1972, 10; Dana Dumitriu, *„Leonardo da Vinci”*, RL, 1972, 33; Artur Silvestri, *„Teatrul de la origini şi până azi”*, RL, 1974, 10; Constantin Daniel, *„Istoria culturii şi civilizaţiei”*, LCF, 1984, 39; Francisc Păcurariu, *„Istoria culturii şi civilizaţiei”*, RL, 1985, 8; Velea, *Universalişti*, *177–186*; Răzvan Voncu, *Tradiţia enciclopedică*, L, 1997, 51–52; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *151–153*; Liviu Grăsoiu, *Nobleţea erudiţiei*, LCF, 2003, 33; Ioan Derşidan, *Ovidiu Drimba*, F, 2003, 10; Adrian Voican, *Cărţile savantului*, CRC, 2006, 3; Teodor Vârgolici, *Spiritul enciclopedic al lui Ovidiu Drimba*, ALA, 2006, 834; Liviu Grăsoiu, *Erudiţie şi nu numai…*, LCF, 2006, 45; Dragoş Varga, *Vocaţia enciclopedismului*, T, 2009, 1. ***S.V.***

DROGEANU, Paul P. (4.VI.1948, Bucureşti), etnolog. Este fiul Doinei (n. Dobo) şi al lui Paul Drogeanu, profesor universitar. După absolvirea Liceului „M. Eminescu” (1966) şi a Facultăţii de Limba și Literatura Română a Universității din Bucureşti (1972), va fi cercetător la Institutul de Etnografie şi Folclor „Constantin Brăiloiu” din Bucureşti. Între 1991 şi 1994 urmează o specializare postuniversitară la École des Hautes Études en Sciences Sociales din Paris. Este membru al Comisiei de etnologie a Academiei Române, al Societăţii de Antropologie Culturală din România ş.a. Colaborează cu articole şi studii pe teme de etnologie şi antropologie culturală la „Arta”, „Revista de etnografie şi folclor”, „România literară”, „Sfera politică”, „Studii şi cercetări de istoria artei”, „Viaţa românească” ş.a., face parte din colegiul de redacţie al revistei „Datina”.

Practica fericirii. Fragmente despre sărbătoresc (1985; Premiul „B. P. Hasdeu” al Academiei RSR şi Premiul Uniunii Scriitorilor), eseu scris de **D.** cu supleţe analitică şi structurat pe o bogată bibliografie, este „o încercare de a înţelege locul pe care-l ocupă în cultură paradoxul social, tradiţionalul miracol obişnuit pe care-l constituie sărbătoarea”. Nu mai este vorba de nişte descrieri etnografice romantice, maniera în care examinau sărbătorile S. Fl. Marian şi Tudor

Pamfile este abandonată, deoarece pe **D.** nu-l interesează complexele festive, ci „semnificaţia unui principiu contagios". Din perspectiva sa, sărbătorescul este „o stare care se transformă în calitate", „un mod de a fi valoare", un principiu cultural iradiant. De aceea este preocupat mai ales de conturarea unei etnologii a fericirii, subscriind opiniei lui Karl Kerényi, care spusese, încă din 1938, că sărbătorescul a „scăpat cu totul etnologului". Autorul investighează aşadar comportamentul festiv, pentru că esenţa sărbătorii este „sărbătorescul de dincolo de o anume sărbătorire". Contează, în viziunea sa, „modul de viaţă sărbătoresc", „principiul cultural al sărbătorescului", sărbătorescul fiind „esenţialitate a gestului festiv şi sentiment al lui". Vede în spiritul sărbătorii ceva mai înalt decât plăcerea, decât distracţia şi relaxarea, şi anume profilarea, dincolo de cotidian, a unei lumi fericite. Capitole foarte dense tratează cele câteva moduri de a fi ale sărbătorescului: paradoxalul, kairoticul, agalmaticul şi agonisticul. Paradoxalul este ilustrat de călătorii care, în spaţii străine, se miră de latura exoterică a ceremonialurilor şi iau drept sărbători unele comportamente sociale, neştiind să discearnă între sacru şi profan, să perceapă autenticul din spectacolele văzute. Prin kairotic, la origine concept al moralei presocratice, autorul defineşte prilejul nimerit în care are loc o sărbătoare, timpul, spaţiul şi contextul social favorabile acesteia. Prin agalmatic înţelege deopotrivă celebrarea supraumanului şi ilustrarea omenescului. În fine, prin agonistic înţelege acea ficţiune a violenţei, acea exorcizare a ei în cadrul conflictelor ceremoniale ce au loc, de pildă, între cetele de căluşari sau între alaiurile de măşti din cadrul malancei bucovinene. *Practica fericirii* este o modernă și erudită lucrare, „o aventură unică în antropologia culturală, nu numai românească" (Paul Petrescu), ilustrând deopotrivă competenţele teoretice ale autorului. De-a lungul timpului, **D.** participă la elaborarea unor volume și atlase care pun în circulație *Corpusul de documente etnografice românești*, oferind mii de informații despre cultura materială (habitatul, arhitectura vernaculară) și răspândirea teritorială a practicilor și obiceiurilor populare autohtone, toate alcătuind un tezaur documentar de mare valoare.

SCRIERI: *Practica fericirii. Fragmente despre sărbătoresc*, Bucureşti, 1985; *Habitatul*, vol. III: *Transilvania* (în colaborare cu Alina Ioana Ciobănel), Bucureşti, 2011. **Antologii:** *Emil Botta interpretat de…*, pref. Doina Uricariu, Bucureşti, 1986 (în colaborare cu Doina Uricariu).

Repere bibliografice: Marian Papahagi, *O istorie a sărbătorii*, TR, 1986, 22; Mihai Coman, *Un nou val în etnologia românească*, SLAST, 1986, 30; Paul Petrescu, *Despre practica fericirii*, „Arta", 1986, 10; Dinu Flămând, *O pledoarie pentru fericire*, AFT, 1986, 7; Alexandru Popescu, *„Practica fericirii"*, CREL, 1986, 7; Silviu Angelescu, *Etnologia sărbătorii*, TBR, 1986, 323; Paul H. Stahl, *„Practica fericirii"*, „Études et documents balkaniques et méditerranéens" (Paris), 1987, 13; Marin Marian, *„Practica fericirii"*, REF, 1989, 3; N. Steinhardt, *Primejdia mărturisirii. Convorbiri cu Ioan Pintea*, Cluj-Napoca, 1993, *49*; Datcu, *Dicţ. etnolog., 341–342*; I. Oprişan, *La hotarul dintre lumi*, Bucureşti, 2006, *446–448*. ***I.D.***

DROUHET, Charles (22.I.1879, Bârlad – 8.I.1940, Bucureşti), istoric literar, comparatist. Este descendent al unei familii franceze expatriate – Natalia (n. Olivari) şi Pierre Drouhet –, care se stabilise în jurul anilor 1860 în România, la Bârlad. În 1884 tatăl lui **D.** obţine naturalizarea; între 1869 şi 1899 preda limba şi literatura franceză la liceul din oraşul de adopţie; în 1868 publica la Iaşi, la editura societăţii Junimea, *Précis de versification spécialement rédigés pour les cours de langue française dans les lycées.* În această ambianţă formaţia şi alegerea carierei lui **D.** sunt previzibile. A urmat Liceul „Gh. Roşca Codreanu" din Bârlad şi apoi Colegiul „Sf. Sava" din Bucureşti, susţinând bacalaureatul în 1896. Îşi ia licenţa în filologie modernă la Facultatea de Litere bucureşteană în 1900. Elev, tot aici, al Şcolii Normale Superioare, obţine agregaţia de română în 1903 şi agregaţia de franceză în 1904. În 1903 i se acordă cetăţenia română. Din septembrie 1904 este numit profesor titular la Gimnaziul „Dimitrie Cantemir" din Capitală. Va pleca însă curând la Paris, având şi concediu de studii pentru doctorat; îl va susţine la Sorbona (1909) cu o teză despre François Mainard, poet din secolul al XVII-lea. După întoarcere, tot în 1909, este profesor suplinitor la Catedra de franceză a Facultăţii de Litere din Iaşi, devenind titular în 1910; din ianuarie 1915 îi va succeda lui Pompiliu Eliade la Catedra de limba şi literatura franceză a Universităţii din Bucureşti. A fost membru în Consiliul Permanent al Ministerului Instrucţiunii Publice.

Începând să publice din 1906 în revista „Romania", unde e prezent cu un studiu de filologie, şi în „Convorbiri literare", cu un amplu studiu despre Leconte de Lisle, **D.** se defineşte de pe acum ca având o dublă apartenenţă, la cultura franceză şi la cea română, cât şi o dublă vocaţie, de lingvist şi de critic literar. Va publica sistematic în reviste româneşti şi

franceze: „Revue d'histoire littéraire de la France", „Le Correspondant", „La Minerve française", „Mercure de France", „Viaţa românească", „Vieaţa nouă", „Convorbiri literare", „Ideea europeană", „Flacăra" ş.a. Activitatea lui se va organiza pe două planuri principale: cel didactic, pe de o parte, cel al cercetării în domeniul istoriei literare, pe de alta. Se poate, de asemenea, vorbi de două etape distincte: prima coincide cu pregătirea doctoratului, timp în care se dedică în exclusivitate studiilor franceze; cea de-a doua, după numirea în învăţământul universitar, este orientată spre studii româno–franceze de literatură comparată. Ca discipol fidel al lui Gustave Lanson, **D.** este adeptul metodei pozitiviste, limitată la terenul sigur al faptelor istorice şi evitând orice construcţie speculativă. Comentariile sale sunt cele ale unui tehnician, atent la geneza, natura şi compoziţia operelor analizate. Nu lipsesc nici ecourile din Sainte-Beauve şi Hippolyte Taine, din care împrumută cu multă prudenţă, formulând uneori rezerve. Detaliile biografice, câteodată anecdotice, din viaţa scriitorului studiat sunt luate în considerare pentru că ele „aruncă oarecare lumină asupra operei sale". **D.** acordă un loc însemnat factorilor sociali în evoluţia fenomenului literar, conferind însă rolul hotărâtor celor psihologici; operele trebuie privite, după părerea sa, „în legătură cu contingenţele de timp, de loc, în care s-au produs". În domeniul comparatisticii viziunea sa este tot de sorginte franceză; ea stă sub semnul unor nume de referinţă: Fernand Baldensperger, Paul Hazard, Paul Van Tieghem ş.a. Datorită studiilor lui **D.**, Vasile Alecsandri va fi altfel citit şi înţeles ca imitator, localizator şi poet original (*Vasile Alecsandri şi scriitorii francezi*, 1924). Treptat aria preocupărilor comparatiste se extinde la raporturi mai ample, de ansamblu, între cele două culturi, precum în *La Culture française en Roumanie*, *Le Roumain dans la littérature française* ş.a. Se va situa pe poziţii diferite faţă de cele ale lui Pompiliu Eliade, din *De l'Influence française sur l'esprit public en Roumanie* (1898), potrivit cărora în literatura secolului al XIX-lea românesc totul e influenţă franceză, concluziile predecesorului său părându-i-se excesive. Excelent profesor, **D.** a tratat în numeroase cursuri (multe redactate în limba română) toate epocile literaturii franceze. Le va completa prin mai multe „cursuri de comentarii", în buna tradiţie franceză a explicaţiei de text. Toate aceste contribuţii sunt un model de scrupulozitate didactică şi ştiinţifică. Se adaugă mai multe manuale de limba franceză, alcătuite în colaborare. Activitatea lui reprezintă un moment de netăgăduită importanţă în istoria învăţământului românesc de limbă franceză. Meritele şi contribuţia îi sunt recunoscute, atât în ţară, cât şi în Franţa, prin mai multe distincţii: Premiul „Bordin" al Academiei pentru teza de doctorat *Le Poète François Mainard* (Paris, 1909), Ordinul Coroana României pentru meritele ca profesor universitar la Iaşi (1911), brevetul Chevalier de la Légion d'Honneur (1922), Ordinul Coroana României (1922). Figură de umanist modern, erudit, spirit metodic, deschizător de drumuri în multe privinţe, **D.** sintetizează foarte productiv elemente de bază ale celor două spaţii culturale şi de mentalitate cărora le aparţine deopotrivă: român şi francez.

SCRIERI: *Les Manuscrits de Mainard conservés à la bibliothèque de Toulouse*, Paris, 1908; *Tableau chronologique des lettres du poète François Mainard*, Paris, 1909; *Le Poète François Mainard*, Paris, 1909; *Istoria poeziei franceze în sec. al XIX-lea*, Bucureşti, 1915; *Istoria teatrului clasic francez*, Bucureşti, 1916; *Curs de literatură franceză. Secolul al XVIII-lea*, Bucureşti, 1919–1920; *Teatrul francez în sec. al XVII-lea*, Bucureşti, 1923–1924; *Villon. Montaigne*, Bucureşti, 1923–1924; *Vasile Alecsandri şi scriitorii francezi*, Bucureşti, 1924; *Anatole France*, Bucureşti, 1925; *Ronsard*, Bucureşti, 1925; *Începuturile romantismului francez*, Bucureşti, 1927–1928; *Literatura franceză în secolul al XVIII-lea*, Bucureşti, 1934; *Poezia lirică în Evul Mediu şi comentarii din Charles d'Orléans şi François Villon*, Bucureşti, 1934; *Boileau şi Voltaire, critici literari*, Bucureşti, 1934–1935; *Preromantismul francez (1761–1820)*, Bucureşti, 1934–1935; *Romantismul*, Bucureşti, 1937; *Umanismul. Renaşterea şi Rabelais*, Bucureşti, 1937; *La Chanson de Roland. Poezia lirică medievală. Trubadurii. François Villon*, Bucureşti, 1937–1938; *Teatrul romantic, romanul romantic, ivirea spiritului realist în epoca romantică*, Bucureşti, 1937–1938; *Poezia franceză în secolul al XVI-lea*, Bucureşti, 1938–1939; *Realismul*, Bucureşti, 1938–1939; *Studii de literatură română şi comparată*, îngr. şi postfaţă Silvia Burdea, pref. Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Bucureşti, 1983.

Repere bibliografice: George Baiculescu, *„Vasile Alecsandri și scriitorii francezi"*, ALA, 1925, 243; Maria Alexandrescu, *Bibliographie des articles et des études et ouvrages de M. Ch. Drouhet*, Bucureşti, f.a.; N.I. Popa, *Activitatea literară a lui Charles Drouhet*, IIŞ, 1940, 9; *Mélanges d'histoire littéraire et de littérature comparée offerts à Charles Drouhet par ses amis, ses collègues et ses anciens élèves*, Bucureşti, 1940; Gh. Stănescu, *Charles Drouhet şi opera sa*, AUB, literatură universală şi comparată, t. XIX, 1970, 2; Bucur, *Istoriografia*, *260–264*; Valentina Agrigoroaiei, *L'Étude de la langue – préoccupation*

constante du professeur Charles Drouhet, AUI, lingvistică, t. XXVII, 1981; *Dicț. scriit. rom.*, II, *153–155*; Vasile Spiridon, *Charles Drouhet*, ATN, 2010, 1. ***M.M.-I.***

DRUM, revistă care apare în Statele Unite ale Americii şi în Mexic, între septembrie 1963 şi decembrie 1983. Publicaţie a scriitorilor români din exil, fondată de Vasile Posteuca, sub îngrijirea Asociaţiei Enciclopedice Române din Mexic, apoi a Asociaţiei pentru Literatura şi Cultura Românească în America, **D.** cunoaşte în cele două decenii de apariţie numeroase schimbări în colegiul redacţional, dar şi în ceea ce priveşte locul de apariţie, periodicitatea şi formatul. Prima serie (redactori Vasile Posteuca şi Nicolae Petra) apare într-un format mic de revistă, ilustrată cu desene de Eugen Drăguţescu, N. Petra, Ştefan Tănăsescu. Facsimilul poeziei *Drumuri* de Aron Cotruş, imprimat pe coperta numărului inaugural, sugerează provenienţa titlului, ca şi condiţia celor care elaborează publicaţia. Anunţată cu apariţie bilunară, în realitate fără o strictă periodicitate din cauza neajunsurilor de tot felul pe care le întâmpină o publicaţie în exil, această serie, tipărită în atelierele ziarului „America” din Cleveland, se încheie cu numărul din ianuarie–martie 1967, odată cu închiderea tipografiei. O serie nouă, un ziar de 8–12 pagini, începe cu numărul din aprilie–decembrie 1967 (ulterior apariţie trimestrială). Redactori sunt acum Vasile Posteuca, Nicolae Petra şi Nicolae Novac; pentru scurt timp, în redacţie intră Ion Cârja în locul lui N. Petra; apoi V. Posteucă şi N. Novac redactează revista până în 1972, când ea trece sub conducerea unui comitet având ca director pe Posteuca. După moartea acestuia, John Halmaghi readuce, din 1975, **D.** la formatul iniţial, păstrat până la ultimul număr, lansând în articolul-program o „invitaţie la cavalerism”, în ideea că „numai cavalerii biruiesc în istorie, niciodată mişeii şi laşii”. În editorialul primului număr din 1963, *Crestături* (titlu ce va fi atribuit şi rubricii permanente a autorului), N. Petra deschidea revista cu o profesiune de credinţă, dezvăluind în tonalităţi aforistice ţinuta morală pe care iniţiatorii o impun: „Chiar pentru cei ce se pare că nu se mişcă şi nu fac nimic, singurul lucru care se poate pune deoparte pentru socoteala de la sfârşit este cum mergi. Nici unde mergi, nici de ce mergi, nici chiar dacă mergi. Este felul cum îţi întorci foile vieţii, de la un ceas la altul, de la un loc la altul, cum priveşti la cer şi la semenii tăi, cum ţii pumnul strâns sau mâna deschisă, cum ştii să zâmbeşti, să râzi, să ierţi sau să batjocoreşti”. Ideea care guvernează demersul editorial al lui V. Posteuca şi N. Petra este susţinerea rezistenţei spirituale a românilor: „În tot ce facem şi credem, noi avem datoria de a ne uita înspre Carpaţi, înapoi acasă… Tot mai singuri, dar pentru aceasta tot mai convinşi de adevărul luminii, şi mai tari şi împăcaţi interior de certitudinea că servim o cauză etern invincibilă” (V. Posteuca, *Cum stăm*, 1967). Declarată de orientare românească şi creştină, **D.** este totodată o revistă de constantă atitudine anticomunistă. Alături de semnatarii permanenţi ai textelor ideologice (V. Posteuca, N. Petra, John Halmaghi), Horia Stamatu susţine ultima serie a publicaţiei cu o suită de eseuri şi pamflete pe marginea situației economice, politice şi sociale din România ceauşistă (*Scrisoarea unui european*, *Altă revoluţie culturală*, *Independenţă, libertate, cultură*, *Cum se anunţă desfiinţarea literaturii*). Spiritul incisiv polemic al autorului se converteşte deseori într-unul reflexiv, pentru a evalua consecinţele şi a descoperi soluţia salvării: „un lucru este sigur: numai prin ceea ce va supravieţui în spirit de la ţăranii români va asigura supravieţuirea poporului român, popor prea puţin numeros pentru a avea altă posibilitate de supravieţuire decât în spirit” (*Ţăranii*, 1976). Paginile literare cuprind grupaje de versuri, proză şi comentarii istorico-literare, mai toate vădind un interes deosebit pentru spaţiul cultural bucovinean, căruia i se consacră chiar o rubrică, „Pagini bucovinene”, devenită „Chenar bucovinean”, apoi „Figuri bucovinene”. Numeroase pagini critice şi memorialistice sunt dedicate grupării din jurul revistei „Iconar”, din care V. Posteuca a făcut parte, precum şi lui Mircea Streinul. Alături de poezie şi proză, revista include în sumarele sale rubricile „Cronica literară” şi „Cronica ediţiilor”, „Pagini americano-române”, breviarul cultural „Iconar”, semnat de V. Posteuca şi John Halmaghi (pentru ultima serie), „Însemnări şi cărţi”, „Carnet”, cu ştiri culturale, comentarii despre cărţi şi publicaţii din exil, semnate de N. Novac, şi calendarul cultural „Pe răboj”, susţinut de Lucia A. Popovici. Cele mai numeroase contribuţii aparţin, cum este firesc, scriitorilor români de pe continentul american, fără a fi excluşi însă cei din zona europeană. Poeţii frecvent prezenţi sunt N. Petra, V. Posteuca, N. Novac, I. Iancu Păltinişeanu, Vasile Gherasim, Dorina Ienciu, Doina Oşteanu, Sergiu Grossu, Zahu Pană, I. Cârja, Matei Sberga, Leonida Lututovici

ş.a. Sporadic, publică versuri Ştefan Baciu şi Vintilă Horia. **D.** prezintă, de asemenea, mari grupaje de poezii scrise în închisorile comuniste, multe nesemnate. Paginile de proză sunt semnate de Mira Simian, Toader Ionaş, John Halmaghi, Mardarie Popinciuc, Viorica Stavilă ş.a. Cu menţiunea că a fost scris pentru un post de radio, apare aici şi un text sub semnătura lui Mircea Eliade, intitulat *Maica Domnului* (1980). Uneori revista reia lucrări sau fragmente din texte clasice şi contemporane româneşti: M. Eminescu, C. Rădulescu-Motru, Nae Ionescu, Dan Botta, V. Voiculescu ș.a. Comentariile la cărţi şi recenziile semnate de Aron Grămadă, Octavian Buhociu, V. Posteuca, Titus Bărbulescu se opresc mai ales la literatura exilului, dar au în vedere şi ediţiile şi studiile istorico-literare apărute în România (Aron Grămadă, *Lucian Blaga şi cultura oficială*, 1978). Vintilă Horia comentează câteva „exegeze politico-literare", ieşite „nu din realitate, ci din întâlnirea acesteia cu ideologia" (*„Gândirea" şi gândirismul*, 1976). Adesea **D.** nu a reușit să evite patetismul şi exaltările naţionaliste. ***M.P.-C.***

DRUMARU, Paul (pseudonim al lui Paul-Toma Deutsch; 5.XII.1938, Alba Iulia – 21.I.2016, București), poet, prozator, traducător. Este fiul Magdalenei (n. Rosner) şi al lui Francisc Deutsch, comerciant. Urmează școala elementară şi liceul la Alba Iulia şi Oradea. Vreme de doi ani îşi câştigă existenţa făcând diverse munci: tehnician ataşamentist la Hunedoara, contabil şi bibliotecar la Biblioteca Regională Oradea, frezor, scriitor de vagoane. În 1958 se înscrie la Institutul „Maxim Gorki" din Bucureşti, de unde e exmatriculat în acelaşi an. Frecventează apoi cursurile Facultăţii de Filologie din cadrul Universităţii „Al. I. Cuza" din Iaşi , secția limbă şi literatură română, absolvind în 1966. În 1964 constituise aici grupul Lunar 11 împreună cu poeţii Emil Brumaru, Mihai Ursachi, Ion Chiriac, Ion Covaci, Adi Cusin, cu pictorul Petre Aruştei şi compozitorul Sabin Păutza. Va fi, succesiv, corector la revista „Cronica", referent literar la Teatrul Naţional din Iaşi, apoi, la București, redactor la Editura Kriterion (1971–1998). Debutează în 1957 la ziarul „Crişana" şi editorial în 1968 cu placheta *Ochii necesari*. Mai colaborează la „A Hét", „Ateneu", „Contemporanul", „Convorbiri literare", „Cronica", „Iaşul literar", „Lettres internationales", „Luceafărul", „Magyar Naplo" (Budapesta), „Provincia" (Cluj-Napoca), „Secolul 20", „Tribuna", „Viaţa românească", „Dilema veche", „22" ș.a. I se acordă mai multe premii ale Uniunii Scriitorilor pentru traduceri din limba maghiară (1972, 1976, 1981, 1986), Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti (1996), iar în Ungaria, tot pentru traduceri, Premiul Artisjus (1977), Premiul „Déry Tibor" (1987) şi diploma Pro Cultura Hungarica (1997).

Inegală ca valoare, placheta cu care debutează **D.**, *Ochii necesari*, reţine atenţia criticii prin evocarea unei nostalgii a increatului, amintind, într-o măsură, de poezia *După melci* a lui Ion Barbu. Ochii sunt „necesari" nu atât pentru „vedere" ori pentru evadarea în viziune, cât pentru retragerea, prin somnolenţă, într-o mișcare infinit retrogradă ce tinde spre recuperarea unei stări de pură latență. „Cred că atunci când dorm mă schimb total./ Îmi cade pielea obosită de lumină", notează autorul într-un poem intitulat *Dorm*. E un onirism moderat, receptat mai degrabă prin sensibilitatea la limbajele lirice din epocă. Cele mai multe versuri se hrănesc din descoperirea unor ritmuri şi forme de viaţă vegetativă („Şi braţele i se-ndoiau neputincioase/ Şi îi treceau prin ochi culori subţiri/ Precum prin geamurile unei case") sau se exprimă prin caligrafia delicată a unor scene cotidiene atrase prin contagiune într-un somn universal. *Somnoroșii*, poate cel mai reuşit text din volum, surprinde, într-o descriere aproape picturală, oboseala muncitorilor opriţi la frizeria gării, bărbaţi „ucişi" de osteneală şi negri de gudron, care trag totul în somnul lor: „Când vin parcă şi uşile adorm.// Ce linişte-ntre foarfeci tremurată/ Cum ai lua pe degete furnici!/ Stau somnoroşii duşi pe lumea cealaltă". **D**. e şi autorul a două romane: *Făptura* (1975) şi *Vizionarea* (1980), traduse şi în limba maghiară, dar rămase aproape fără ecouri critice. Cel dintâi e un bildungsroman din care a fost eliminată coerenţa narativă, relatând viaţa unui copil, Roşcatul, prin jocuri de fragmentare a temporalităţii, amestecând episoadele existenţiale şi multiplicând – schizofrenic – ipostazele protagonistului (Roşcatul–Bec–Laurenţiu–Dezideriu–Gabriel). Tot un proces de disoluţie identitară proiectează şi *Vizionarea*, pe fundalul unei istorii despre pregătirea punerii în scenă a unei piese expresioniste. Cu prezența implicită a motivului lumii ca teatru, romanul se construieşte dual, opunându-i pe anonimi („figuranţi", „suplinitori", „pitici", „tălmaci") figurilor individualizate din conducerea teatrului (Florian, directorul adjunct, cu pregătire de inginer,

tovarăşul Petrovici, regizorul „polonez" Janesz Grosu), ca reprezentanţi ai unei puteri discreţionare şi abuzive. De fapt, în romanele lui **D.** crizele identitare susţin alegorii ale puterii sau chiar aluzii transparente la constrângerile politice ale regimului totalitar. Bunăoară, „tatăl-dezertor", personaj esenţial pentru definirea parcursului fracturat al copilului din *Făptura*, dispare misterios după ce aşezase pe fereastra atelierului său trei poze decupate din reviste, reprezentându-i pe Churchill, pe Stalin şi pe regele Mihai. Definitorie pentru profilul literar al lui **D.** este însă activitatea de traducător. Scriitorul e unul dintre cei mai importanţi şi mai rafinaţi mediatori ai culturii maghiare în spaţiul de limbă română. I se datorează transpunerea poeziei lui Ady Endre, József Attila, Radnóti Miklós, Pilinszky János, Szilágyi Domokos, Király László, Méliusz József, Kányády Sándor, a prozelor lui Konrád György, Örkény István, Csiki László ș.a.; e şi un traducător dedicat al literaturii lui Markó Belá. O culegere apărută sub titlul *Transland. Poeţii mei maghiari* (I–II, 1999) propune nu doar o viziune esenţializată asupra poeziei maghiare, ci şi o selecţie de gust, prin reluarea „îndrăgostită" a câtorva din traducerile sale mai vechi.

SCRIERI: *Ochii necesari*, Bucureşti, 1968; *Făptura*, Bucureşti, 1975; *Vizionarea*, Bucureşti, 1980. **Traduceri:** Bálint Tibor, *Trandafirii Sodomei*, Bucureşti, 1969, *Maimuţa plângăreaţă*, pref. Eugen Barbu, Bucureşti, 1972; Kemény Janos, *Vrăjitoarea apelor*, Bucureşti, 1970; Ady Endre, *Poeme*, pref. Marin Sorescu, postfaţă Szemlér Ferenc, Bucureşti, 1972; Tóth Sándor, *Gaál Gábor*, pref. Ion Ianoşi, Bucureşti, 1974; Méliusz József, *Poeme*, pref. trad., Bucureşti, 1975, *Destin* şi *simbol*, pref. Ion Vlad, Bucureşti, 1978; Örkény István, *Gloria. Jocul de-a pisica. Familia Tót*, Bucureşti, 1976; Salomon Ernö, *Pilda copacului de rezonanţă*, pref. Geo Bogza, Bucureşti, 1978; Csiki László, *Bunicul vândut*, pref. Mircea Ciobanu, Bucureşti, 1980; Király László, *Oastea uitată*, pref. Grigore Arbore, Bucureşti, 1981; Kányády Sándor, *Monolog interior cu uşa deschisă*, pref. Ioan Alexandru, Bucureşti, 1982; Deák Tamás, *Istorisiri nemaiauzite*, Bucureşti, 1984; Szilágyi Domokos, *Aterizare forţată*, pref. trad., Bucureşti, 1985; Mózes Attila, *Epilog la un adio*, postfaţă Mircea Ciobanu, Bucureşti, 1986; Vásárhelyi Géza, *Şarja de cavalerie*, pref. trad., Bucureşti, 1987; Farkas Árpád, *Cântec de fluier*, Bucureşti, 1988; Markó Belá, *Despre natura metaforelor*, pref. trad., Bucureşti, 1989, *A Kert erotikája – Erotica grădinii*, ed. bilingvă, Bucureşti, 2010, *Az egyhangúság dicsérete. Lauda monotoniei*, ed. bilingvă, Bucureşti, 2012; József Attila, *32 poeme*, Bucureşti, 1995, *Poeme*, Bucureşti, 1996, *100*, ClujNapoca, 2006; *Fannibál idö – Timp canibal – Kannibalzeit – A Cannibal Time. Poeţi maghiari din România*, ed. plurilingvă, îngr. Ferenc Zsuzsanna, Bucureşti, 1998 (în colaborare); Konrád György, *Vizitatorul*, pref. Cornel Ungureanu, Bucureşti, 1998, *Călătoria*, pref. Daciana Branea, Iaşi, 2003; *Transland. „Poeţii mei maghiari"*, I–II, Bucureşti, 1999; *Travers. Válogatás az Erdély magyar irodalombol – Travers. O antologie a literaturii maghiare din Transilvania*, ed. bilingvă, coordonatori Balázs Imre József și Ciprian Vălcan, Iaşi, 2002 (în colaborare); Kertész Imre, *Kadiş pentru copilul nenăscut*, Bucureşti, 2005.

Repere bibliografice: Nicolae Stoian, *Un nume nou: Paul Drumaru*, LCF, 1964, 11; Eugen Simion, *Poezia tinerilor* şi *locul ei în lirica actuală*, LCF, 1964, 16; Dumitru Micu, *Poezia: Paul Drumaru*, RL, 1968, 12; Adi Cusin, *„Lunar 11"*, CRC, 1969, 23; Kovács János, *Beszélgetés*, EL, 1971, 2 iunie; Nicolae Balotă, *Cuvântul lui Ady Endre*, RL, 1973, 8; Szász János, *Fordithato-e Ady? Paul Drumaru, Ady-forditásairól*, „Kortárs", 1976, 6; Silvia Urdea, *Debut în roman*, VTRA, 1976, 7; Ulici, *Prima verba*, II, *180–181*; Földeák Iván, *Paul Drumaru*, „Új Tükör", 1984, 4; Kántor Lájos, *Szilágyi Domokos românul*, UTK, 1986, 23 mai; Cseke Gábor, *József Attila Két Nyelven – A Budapesti könyvnapokra*, „Magyar Szó", 1995, 31 mai; Ion Pop, *„Ha tőrténés* és *szó egymásra talál…"*, UTK, 1987, 42; Popa, *Ist. lit.*, II, *851*. ***L.Td.***

DRUM DREPT, revistă apărută la Vălenii de Munte, lunar, între ianuarie 1913 şi decembrie 1914, având subtitlul „Revistă literară", apoi la Craiova, săptămânal, din 1 ianuarie 1915 până în 7 august 1916, și la Iași, din 10 martie până în 15 iulie 1917; în perioada 1915 – 1917 fuzionează cu revista „Ramuri", editându-se cu acelaşi titlu, „Drum drept". Pe frontispiciu se precizează din primul număr: „condusă de N. Iorga". Redactori au fost C.Ș. Făgețel, D. Tomescu și, ulterior, I.U. Soricu. Publicația substituie foaia „Neamul românesc literar" (1908–1912). În articolul-program (*Două cuvinte pentru cine are nevoie de ele*), N. Iorga afirmă că misiunea prioritară a revistei este „păstrarea bunelor tradiţii, care nu sunt nici noi, nici vechi, ci logice, necesare, eterne, şi îndrumarea tinerelor talente pe această cale a bunelor tradiţii sănătoase". Titlul simbolizează legătura directă cu modelele culturale şi istorice ale trecutului, aşa cum au fost acestea promovate de sămănătorism, autorul invocând motivele pentru care

publicația „își părăsește titlul de la început": „pentru a face să ajungă, cu aceleași solii ca ale vechiului «Sămănător», batjocorit astăzi de arivismul lărmuitor al tuturor «tinerilor de viitor», cuvinte de prețuire dreaptă și pagini de sănătoasă cetire românească și în părțile unde orice aminteşte «Neamul românesc» e total oprit de a pătrunde…", dar și „pentru ca în această țară, unde politica nu trezește emulații, ci dușmănii, neiertătoare uri, nimeni dintre colaboratori și cititori să nu se împiedice de un nume care, în alt domeniu, înseamnă război drept, – dar neiertător". Păstrând nealterat crezul de a „reînsănătoși" literatura (1/1915), **D.d.** continuă orientarea tradiţionalistă, paseistă şi autohtonistă a sămănătorismului, manifestându-şi ostilitatea atât faţă de cosmopolitism şi raţionalism, cât şi faţă de procesele de industrializare, urbanizare şi de preluare a modelelor instituţionale şi culturale din Occident. Revista îşi propune să promoveze cultura şi literatura de tip rural, ca unică sinteză adecvată între permanenţă şi valoare. Atât literatura tipărită aici (proză, poezie, teatru), cât şi articolele de istorie şi critică literară sunt în concordanţă cu orientarea culturală şi politică a publicaţiei. Rubrica permanentă „Cronica", susținută de N. Iorga, apoi de D. Tomescu, analizează „convingerile pe care le servește talentul domnului T. Arghezi", dar și „actul de autoritate al Academiei Române" prin care se interzice reprezentarea piesei *Ringala* de Victor Eftimiu. Colaborează cu versuri Nichifor Crainic (*Căderi*, *De profundis*, *Patriarhală*, *Excelsior*), Teodor Naum, Volbură Poiană-Năsturaș, Eugenia H. Ionescu (Ada Umbră), Ion Sân-Giorgiu ș.a., iar N. Iorga inserează „versuri noi" de Ienăchiţă și Alecu Văcărescu (*O rugăciune către Sf. Fecioară, Stihuri la Cişmeaua din Cotroceni*). Proza este semnată de George Vâlsan (G. Iederă), H. Stahl (*Călătoria în Lună a unui român*), Dumitru Moruzi, I. Ciocârlan ş.a. N. Iorga contribuie și cu articole istorice (*Până când s-a întrebuinţat limba română oficială în Basarabia*), tot lui aparținându-i o suită de cinci conferințe despre Veneția. Mai scriu Panait Cerna (*O nouă epistolă a lui Mihail Eminescu*), D. Caracostea (*Un examen de conștiință literară în 1915*), Radu Dragnea, N. Cartojan, Ştefan Meteş, I.E. Torouţiu, Eugen Cialâc ş.a. N. Iorga publică şi teatru, dramele sale (*Omul care ne trebuie* şi *Constantin Brâncoveanu*) având mai mult o valoare documentară. N. Bănescu tipărește câteva scrisori inedite ale lui Grigore Pleșoianu. Revista oferă traduceri din Teocrit, Baudelaire, Byron, Goethe, Turgheniev, Edmondo de Amicis, Juvenal, Goethe, Racine, Victor Hugo, Alfred de Musset. Alţi colaboratori: D. Furtună, Virgil Tempeanu, Apostol D. Culea, Constantin Al. Ştefănescu, Vintilă V. Paraschivescu, Anghel Marinescu, Mihail I. Pricopie, Eugeniu Revent, Ştefan Bezdechi, P. Papazissu, Petru Chirica, Em. Bucuța. ***C.A., L.Bc.***

DRUMEA, Domnica (26.VIII.1979, Râmnicu Vâlcea), poetă, traducătoare. Este fiica Anei Drumea (n. Crişan) și a lui Zosim Drumea, ingineri constructori. A urmat școala elementară în Făgăraş, Colegiul Național „Radu Negru" din aceeaşi localitate și Facultatea de Litere, secția română–engleză, a Universității din București, absolvită în 2002. Între 2003 și 2004 predă limba și literatura română la Școala Centrală din Capitală, apoi colaborează ca redactor de carte și ca traducător la mai multe edituri. Debutează la revista „Litere nouă" a Facultății de Litere din București în 1999, iar editorial în volumul colectiv *40238 Tescani* (2000). *Crize* (Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti), primul său volum individual, apare în 2003. Traduce, singură sau în colaborare, din literatura americană: Anthony Burgess, Tennessee Williams, Carson McCullers, Charles Bukowski, Allen Ginsberg (*Howl şi alte poeme*, 2010, împreună cu Petru Ilieşu; Premiul Fundației „Andrei Bantaș"). A publicat câteva poeme sub pseudonimul Irma H. A fost căsătorită cu poetul Marius Ianuș.

Volumul *Crize*, deşi nu a fost remarcat de critica momentului, reprezintă unul dintre cele mai puternice debuturi ale tinerei generaţii douămiiste. Provenind din grupul fracturist, coagulat la Facultatea de Litere din Bucureşti în jurul lui Marius Ianuş, **D.** se va desprinde treptat de retorica agresivă a debutului. Dar chiar şi în *Crize*, o carte care vine din lumea halucinantă şi mizeră a sfârşitului anilor '90 (primul poem se intitulează *Partidului*), politizată în exces, mustind de o disperare în primul rând socială, scriitura e suficient de personală pentru a o distinge de contextul generaţionist al grupului fracturist. După debut scriitura poetei se rafinează, iar disperarea se interiorizează, se distilează, printr-un efect voit de depersonalizare, de îmblânzire prin împietrirea emoţiei, în *Not for sale* (2009). În *Crize*, ca şi în alte cărţi de poezie publicate la sfârşitul anilor '90 şi începutul anilor 2000

de către nouăzecişti şi fracturişti (Daniel Bănulescu, Mihail Gălăţanu, Dumitru Crudu, Marius Ianuş), politicul şi sexualitatea se intersectează, într-o viziune a degradării umane, amuzantă, parodică sau întunecată, sfâşietoare. **D.** aduce în poezia tânără efluvii din tragismul feminin, încărcat de fiziologie, al Sylviei Plath: „o gheară neagră îmi închide ochii mi-i/ scoate/ e noapte acum, mi-e bine/ după o hemoragie de toată frumuseţea/ sunt proaspătă, baby/ sunt împietrită/ mă iubeşti/ aşa cum stau chircită aici/ la poarta clinicii de ginecologie/ izbind cu ciocul hohotind/ implorând serul vostru fiziologic, mila” (*Acum e linişte e noapte aici*). În imaginarul acestor versuri dominate de negru, ca şi cele din volumul de debut al Ruxandrei Novac, lumea nu este doar tragică, ci şi invaziv grotescă: „iar noaptea ca un înger negru ca o ciupercă cheală ca/ Loredana Groza/ ne ridică la cer” (*Prin bălţile cu benzină*). Iubitul e „clovn”, eul liric este cel al unei „curve bete”, iar visul american – al unei ţări de heroină (*o ultimă primăvară*). În *Not for sale* criza se atenuează la nivelul limbajului, lirismul tinde spre minimalism în exprimarea emoţiei: „habar n-are/ cât sunt/ de singură/ habar/ n-are/ că nu-mi/ mai pasă/ eu ştiu/ să dansez/ încet şi/ provocator/ sub picioare/ asfaltul/ încet/ mi se topeşte/ habar n-are/ ca o mlaştină/ mă înghite” (*vară*). Poemul ia forma unui discurs interior, monologic, dialogic sau polifonic, încercând o punte de comunicare (posibilă, dureroasă, pierdută, absurdă etc.) cu celălalt: „dacă nu vorbesc acum cu cineva/ dacă nu ies acum/ pe stradă să-mi lipesc/ corpul de al lui/ să-l sărut delicat pe gât/ să mergem undeva/ undeva să dansăm/ dacă nu” (*delicat*). Alteori tragismul ţâşneşte din această masă de imagini şi emoţii cvasipietrificate în poeme ale disperării, cu tuşe îngroşate, melodramatice: „tu îmi vei fi coşmarul şi mântuirea valul de lumină/ care mă va înghiţi/ la sfârşit.../ dragostea mea ghem de sârmă şi sânge acum/ ai fi avut aproape 10 ani –/ eşti ultima petală a trandafirului vrăjit/ din poveste eşti nisipul cel mai fierbinte eşti zăpadă/ şi mă întrebi de ce te-am/ pierdut...” (*disco night*). În cele câteva poeme cu „fetiţa mea” se cucereşte o zonă mai echilibrată, în care emoţiile se purifică de autenticismul mizerabilist, iar scriitura biografică se înfăşoară în aura unui fel de (neo)expresionism feminin-infantil, în care se presimte o voce nouă.

SCRIERI: *Crize*, București, 2003; *Not for sale*, București, 2009. **Traduceri**: Anthony Burgess, *Portocala mecanică*, București, 2003 (în colaborare cu Carmen Ciora); Tennessee Williams, *Primăvara la Roma a doamnei Stone*, București, 2003; Carson McCullers, *Răsfrângeri într-un ochi de aur*, București, 2003; Charles Bukowski, *Factotum*, Iași, 2004, *Cea mai frumoasă femeie din oraș și alte povestiri*, București, 2008; Michel Faber, *Sub piele*, București, 2005; Allen Ginsberg, *Howl şi alte poeme. Antologie 1947–1997*, Iași, 2010 (în colaborare cu Petru Ilieşu).

Repere bibliografice: Cristian Tudor Popescu, *Lolitele înțepate*, ALA, 2004, 699; Nicoleta Cliveț, *Crize fracturiste*, ALA, 2004, 711; Gellu Dorian, *„Crize”*, CL, 2004, 2; Cistelecan, *Al doilea top*, *176–177*; Cristea-Enache, *București*, *604–609*; Radu Vancu, *„Not for sale”*, RL, 2010, 6; Tudor Crețu, *Explozii, spargeri, țâșniri*, O, 2010, 2; Gabriela Gheorghișor, *Probleme personale by Domnica Drumea*, LCF, 2010, 4; Soviany, *Cinci decenii*, II, *102–105*. ***R.D.***

DRUMEŞ, Mihail (pseudonim al lui Mihail V. Dumitrescu; 26.XI.1901, Ohrida, azi în Republica Macedonia – 27.II.1982, Bucureşti), prozator, dramaturg. Este fiul sârboaicei Despina (n. Gero) şi al meseriaşului macedonean Vasile Dimitrie, devenit Dumitrescu după ce s-a stabilit în România. Era elev la liceul din Balş când scotea o revistă şcolară, „Licăriri” (1915–1916), în care publica versuri şi proză semnate Mihai V. Demetrescu. După război îşi continuă studiile la Caracal şi Craiova (liceul) şi la Bucureşti, unde urmează Facultatea de Filosofie şi Litere, absolvită în 1928. Colaborează cu articole despre teatru şi cu proză la „Ştirea”, „Flamura”, revistă care i-a editat volumul de debut în 1927, pe când **D.** era secretar de redacţie, „Rampa”. Ca funcţionar în Ministerul Învăţământului (1928–1937), a continuat să publice proză în „Dimineaţa”, „Convorbiri literare”, „Universul literar” şi în volume. Succesul obţinut cu romanul *Invitaţia la vals* (1936) îi permite să-şi asume conducerea Editurii Bucur Ciobanul, unde, în special în perioada 1942–1947, va iniţia un amplu program de tipărire a cărţilor pentru copii şi tineret. Principalul furnizor de texte era **D.** însuşi, care a rezumat biografii de oameni celebri (Dante, Gutenberg, Magellan, Mozart, Nobel ş.a.), a întocmit relatări despre mari invenţii şi realizări (locomotiva, telegraful, automobilul, avionul, Canalul Suez etc.), a făcut prelucrări din folclorul românesc,

indian, arab, grec, german, danez, francez sau a repovestit capodopere literare aparţinând lui Homer, Defoe, Swift, Schiller, Goethe, Gogol, Mark Twain, Sienkiewicz. Zeci de astfel de broşuri au fost publicate sub pseudonimul Moş Ene, iar altele au fost semnate Barbu Apelevianu, Mihaela Deleanu, Raul Dolfineanu, Dinu Gherghel, Ilarie Magheru, Romulus Burghelea, Unchiul Victor, Lelia Zavideanu, Matei Zavideanu etc. Multe prelucrări i-au fost difuzate şi la radio. După o lungă pauză revine cu noi romane şi cu versiuni modificate ale celor vechi, iar în câteva periodice (în special în „Oltul") îi apar mărturisiri autobiografice şi proză istorică. Deşi cu un deosebit succes la public – romanele sale, cu precădere *Invitaţia la vals*, au cunoscut zeci de reeditări –, scriitorul a fost ignorat de criticii importanţi. Prăpastia dintre receptarea de către cititori şi cea critică pare dificil de explicat, **D.** ilustrând mai degrabă cazul unui condamnat fără proces.

Volumul de debut – *Capcana* (1927) – conţine proză scurtă şi a stârnit interesul comentatorilor prin relativa noutate epică, prin calitatea descrierii unor procese psihice. Romanul *Sfântul Părere* (1930), retipărit mai târziu (1942) cu titlul *Cazul Magheru*, are o versiune mult modificată şi amplificată în 1971. Este o abordare sui-generis a devenirii personalităţii umane de excepţie, prin relatarea unor momente biografice aparent disparate, intenţia fiind de a demonstra rolul subconştientului în paralel cu raţiunea. Accentul epic cade pe relatarea unei experienţe senzaţionale, care determină o activare extremă şi o purificare a psihicului protagonistului (un medic), având ca efect revelarea unei neobişnuite puteri terapeutice. Un roman al orgoliilor excesive şi al pasiunilor contrariate este *Invitaţia la vals.* Conduse de o falsă imagine despre sine, cu o teamă exacerbată de a nu fi subordonate şi umilite, personajele ajung, în pofida sentimentului de dragoste care le leagă, să se distrugă reciproc. În prim-plan se află reconstituirea unui proces de autocunoaştere, cu efecte de care protagoniştii devin conştienţi abia în final, când din pragul morţii privesc înapoi. **D.** ştie să capteze atenţia cititorului prin intensificări ale trăirilor generatoare de dramatism şi tensiuni, creând cu abilitate un fel de miraj al nefericirii implacabile. Dar calitatea demersului analitic, a discursului literar este de un nivel mediu, vizibilă fiind și intenţia demonstrativă. O anume lipsă de orizont, formula compoziţională insuficientă, rostirea deseori simplificatoare, comună dau, într-o măsură, senzaţia de mediocritate şi artificiu literar. Şi ediţia definitivă, din 1982, a romanului *Scrisoarea de dragoste*, apărut în 1938, este mult amplificată prin introducerea unei noi părţi, constituită din scrisorile personajului central feminin. Eşecul tragic al arivistului (modelul Julien Sorel este menţionat în text), care sacrifică iubirea pentru a parveni, sunt potenţate prin contrapunerea confesiunilor personajului feminin. Epistolarul protagonistei, diferit net ca atitudine şi stil de relatările celuilalt, dezvăluie o fermecătoare personalitate. Spre final naraţiunea deviază către un romanesc ieftin şi precipitat, cu exagerări ale ficţiunii, aici ancorată în senzaţional. Două părţi inegale are şi *Elevul Dima dintr-a şaptea* (I–II, 1945, ediţie definitivă în 1968). În prima parte personajul-narator notează reacţii şi trăiri fireşti, provocate de un nou mediu şcolar – mici şi suave naivităţi şi mirări, înfiriparea relaţiilor cu colegii – sau de tulburări erotice şi de aspiraţiile exaltate spre frumosul şi misterele vieţii. Partea a doua este o înşiruire de mici aventuri şi se depărtează de sensul celei dintâi. Totuşi, în general, se ţese o poezie a adolescenţei, bine controlată de narator. Dialogurile, adesea colorate de argoul şcolăresc, sunt simpatice reuşite stilistice şi tipologice. Volumul *Se revarsă apele* (1961), o proză ratată compoziţional, aduce relatări interesante despre satul oltenesc de la începutul secolului al XX-lea, despre modul de a vieţui al ţăranilor. Documentarul *Arde Prahova* (1974) e o concesie evidentă făcută realismului socialist. Cât despre dramaturgie, de la şaisprezece ani **D.** a prezentat diferite piese de teatru unor persoane şi instituţii abilitate, dar abia în 1934 i se va juca pe o scenă bucureşteană comedia *O crimă pasională* (publicată în 1941), o şarjă prea dezlănţuită, ce viza moravuri sociale capabile să întoarcă lumea pe dos. Lăudată pentru inventivitate şi curaj de unii cronicari, piesa (montată şi la Cluj) i-a scandalizat pe alţii. Altă satiră – *Codrul Vlăsiei*, refuzată cam în acelaşi timp de Teatrul Naţional din Bucureşti – a fost pusă în scenă la Galaţi abia în 1966. *Ioana d'Arc* (1937), *Năluca* (1940, o dramatizare a subiectului din *Scrisoarea de dragoste*) au fost numai publicate, iar piesele din volumul *Trei comedii* (1940) au fost difuzate radiofonic. La hotarul dintre beletristică şi literatura de popularizare stă, ca şi multe alte prelucrări ale lui **D.**,

Povestea neamului românesc (I–II, 1978–1979). Informaţia istorică este completată şi animată cu ajutorul ficţiunii, în texte atractive, fără excese ţinând de didacticism. Principalele romane ale lui **D.** au fost traduse în franceză, germană, spaniolă, slovacă, bulgară, turcă, fiind editate în câteva ţări din Europa şi din America Latină.

SCRIERI: *Capcana*, Craiova, 1927; *Sfântul Părere*, Bucureşti, 1930; ed. (*Cazul Magheru*), Bucureşti, 1942; ed. Bucureşti, 1971; *Invitaţia la vals*, Bucureşti, 1936; ed. pref. Florea Firan, Craiova, 1986; *Ioana d'Arc*, Vălenii de Munte, 1937; *Scrisoarea de dragoste*, Bucureşti, 1938; ed. pref. Florea Firan, Craiova, 1982; *Năluca*, Bucureşti, 1940; *Trei comedii*, Bucureşti, 1940; *O crimă pasională*, pref. Teodor Scarlat, Bucureşti, 1941; *Teatru*, Bucureşti, 1942; *Vrăjitorul*, Bucureşti, 1942; ed. (*Edison*), Bucureşti, 1972; *Elevul Dima dintr-a şaptea*, I–II, Bucureşti, 1945; ed. pref. Ion Dodu Bălan, Bucureşti, 1968; *Se revarsă apele*, Bucureşti, 1961; *Codrul Vlăsiei*, Bucureşti, 1966; *Arde Prahova*, Bucureşti, 1974; *Mari invenţii*, Bucureşti, 1977; *Povestiri despre cutezători*, Bucureşti, 1977; *Povestea neamului românesc*, I–II, Bucureşti, 1978–1979; *10 cărţi celebre repovestite de…*, Cluj-Napoca, 1978.

Repere bibliografice: G.B. [G. Baiculescu], *„Capcana"*, PRL, 1927, 13; D.V. Barnoschi, *„Capcana"*, ALA, 1928, 415; A. Bădăuţă, *„Sfântul Părere"*, G, 1930, 5; Izabela Sadoveanu, *„Sfântul Părere"*, ALA, 1930, 495; Const. Şăineanu, *Noui recenzii*, Bucureşti, 1930, *198–200*; D.I. Suchianu, *„Sfântul Părere"*, VR, 1930, 6; *Mihail Drumeş*, RRI, I, partea II, *846–859*; I. S. [Izabela Sadoveanu], *„Invitaţia la vals"*, ALA, 1937, 854; C. Fântâneru, [*Mihail Drumeş*], UVR, 1938, 45, 1941, 17; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *847*, *Ist. lit.* (1982), *932*; Mihail Ilovici, *„Invitaţia la vals"*, CL, 1942, 1–2; Nicolae Pop, *Perimetru sentimental*, Craiova, 1980, *137–143*; Miron Scorobete, *Moartea unei legende*, TR, 1982, 13; Cornelia Cârstea, *Mihail Drumeş*, Craiova, 1982; Firan, *Profiluri*, I, *282–291*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *155–157*. ***C.T.***

DRUM NOU, gazetă apărută la Turnu Măgurele, lunar, între 20 octombrie 1921 şi 12 noiembrie 1922, între 15 februarie 1923 şi 20 iunie 1926, între 27 ianuarie 1930 şi 20 februarie 1948. De la numărul 6 din 1922 publicaţia va avea format de ziar, purtând subtitlul „Literar. Artistic. Ştiinţific". Ulterior își schimbă de mai multe ori subtitlul: „Foaie pentru luminarea poporului" (29 aprilie 1923), „Politic–cultural" (18 noiembrie 1923 – 5 februarie 1924) „Ziar popular independent" (22 martie 1936 – 15 ianuarie 1939), „Ziar popular săptămânal" (31 ianuarie 1939 – 20 aprilie 1943), „Ziar de informaţie şi cultură" (30 aprilie 1943 – 20 februarie 1948). Redactor este C. Nedelescu-Zloteşti. Are rubricile „Mişcarea literară", „Cărţi", „Cartea", „Revista presei", „Cronica literară", „Editori – autori – cititori", „Cărţi şi reviste", „Pagina literaturii străine", „Arena publicaţiilor", „Curiozităţi", „Poşta redacţiei", precum şi un spaţiu în care se retipăresc pagini din scrierile „marilor dispăruţi". **D.n.** este o publicaţie democratică, doreşte să evite accentele extremiste şi să propage „un curent de adevărată literatură, un curent care să mai strivească unele patimi încuibate adânc în minţile rătăcite", după cum afirmă C. Nedelescu-Zloteşti în articolul-program *Un fel de prefaţă* (2/1921). După august 1944 **D.n.** va lua fără ezitare o orientare procomunistă, propunându-şi să militeze pentru „democraţia sinceră, cinstită, adevărată", pentru prietenia cu URSS. Mai bine de două decenii a fost însă o publicaţie de popularizare a acelor valori literare, artistice şi sociale ce reflectă ataşamentul faţă de tradiţie, patriotism şi convingeri democratice. Lipsită de un program cultural bine definit, preia din alte publicaţii, cu puţine excepţii, o literatură cu caracter tradiţionalist şi autohtonist: poezii de Octavian Goga, Nichifor Crainic, Al. A. Philippide, Zaharia Stancu, Maria Cunţan, proză de Camil Petrescu (*Soldatul care păzeşte satul*), Gala Galaction, Duiliu Zamfirescu, George Mihail Zamfirescu, Al. Cazaban, F. Aderca. În paginile revistei C. Nedelescu-Zloteşti inserează romane în foileton. Articolele, de asemenea preluate, tratează subiecte de istorie şi critică literară, aspecte ale vieţii culturale şi sociale din toate provinciile româneşti, de pildă, cele semnate de E. Lovinescu (*Ultimul număr al „Sburătorului"*), Camil Petrescu (*Tradiţionalism, europeism*), Septimiu Popa (*Scrisori din Ardeal*). Comentariile pe teme literare sunt iscălite de C. Nedelescu-Zloteşti, Tudor Teodorescu-Branişte, Ştefan Ivanovici (Terenţiu), Anton Marinescu-Nour (A. Nour) ş.a. Revista conţine traduceri din literatura universală (J.-J. Rousseau, Ivan Turgheniev, Gogol, Guy de Maupassant, Romain Rolland și Henri Barbusse, ultimii trei figurând într-un grupaj intitulat *Împotriva războiului de ieri și de mâine*), poezie romantică (Alfred de Musset, Byron) şi proză realistă şi naturalistă. Alţi colaboratori: Dimitrie Iov, Vasile Cazan (Vladimir Corbasca), Cezar M. Stratulat, George A. Petre, M.G. Samarineanu, D.I. Boureanu, Iustin Ilieşiu, Em. Papazissu, George Voevidca, Alice Gabrielescu, Elvira Bengescu, G.M. Vlădescu, Ion Dongorozi, Teodor Maiorescu (Theo Maiorescu). ***C.A.***

DRUMUR, George (pseudonim al lui George Pavelescu; 14.III.1911, Horecea Mănăstirii – Cernăuţi – 7.VI.1992, Timişoara), poet. Este fiul Ilenei (n. Antonovici) şi al lui Cozma Pavlovici, ţărani. Urmează Şcoala Normală (1929–1933) şi Liceul „Aron Pumnul" la Cernăuţi (1933–1941), absolvind apoi Conservatorul de Muzică şi Artă Dramatică din acelaşi oraş, Institutul Regal de Ştiinţe Administrative al României (1938), Facultatea de Matematică–Fizică (începută la Timişoara) din Bucureşti (1957). Funcţionează ca profesor în Cernăuţi (până în 1944), Brezoi, judeţul Vâlcea (1944–1946) şi Timişoara (1946–1957), prim-redactor al revistei „Bucovina literară" (1943–1944) şi ca secretar literar muzical la Opera de Stat din Timişoara (1958–1972). Debutează la „Junimea literară" în 1931. Mai colaborează la numeroase reviste literare dintre cele două războaie: „Iconar", „Revista Fundaţiilor Regale", „Convorbiri literare", „Glasul Bucovinei", „Viaţa socială a Bucovinei" (Bucureşti), „Argonaut" (Rădăuţi), „Gând românesc" (Cluj), conduce revista „Bucovina" etc. Este autorul mai multor versiuni româneşti pentru librete de operă (*Norma* de Bellini, *Orfeu în infern* de Gluck, *Pescuitorii de perle* de Bizet ş.a.). Traduce în presă din literaturile germană, franceză, italiană, rusă, cehă şi slovacă.

D. debutează editorial cu volumul de versuri *Solstiţii* (1936). Poetul se menţine pe linia autohtonismului, proiectând o lume de vis în perfectă consubstanţialitate cu lumea reală. Trecutul voievodal al nordurilor moldave ţese drumuri imaginare între două lumi istorice. Înrudit temperamental şi, uneori, stilistic cu Eugen Jebeleanu al începuturilor, **D.** se diferenţiază de acesta prin dominanţa autohtonului şi prin lipsa unui hermetism avansat, ca manieră tehnică. Cum remarca Mircea A. Diaconu, „tablourile, de factură expresionistă, obsedate de regresiunea în medieval, de imaginarul popular, de tărâmuri uitate şi bănuite, aproximate în metafore confuze şi, adeseori, obscure, sfârşesc nu o dată în imagini care mediază trăirea acută a unei crize a fiinţei («Înnebunesc furtunile pe Rhin, spre munţi»), temperată însă de cele mai multe ori în contemplaţie". În *Suflete în azur* (1940) autorul se cufundă în propria-i realitate sufletească, bogată, vădind resurse inepuizabile, tenta dominantă fiind totuşi tânguirea neliniştită. Imaginile sunt atât de delicate, de feminin construite, atât de abstracte uneori, încât îşi pierd aproape funcţia plastică, sugerând o atmosferă evanescentă, tainică. Pe alocuri se întrevăd amprente ale înrâuririi lui Lucian Blaga. Întâlnirea cu natura devine o permanentă bucurie, în care se topesc marile-i nelinişti. Partea cea mai rezistentă o formează însă poemele de atitudine care, în *Vatra cu stele* (1942), poartă însemne ale luminozităţii nordice, dar şi evidente reminiscenţe mioritice. Un lexic suculent îndeamnă retoric spre amintirile copilăriei, spre ieşirea din tristeţe şi durere, spre imnificarea gliei străbune, cu întreg cortegiul ei de frumuseţi baladeşti şi de fapte eroice. Cuvinte ca „baladă", „legendă", „stele" şi „toamnă" sunt aici simboluri ce conturează obsesiile simţirii. În *Însemnele anilor* (1973) este evidentă încercarea poetului de a se regăsi pe sine şi întregul său parcurs. Lirica din acest volum retrospectiv reuşeşte să surprindă esenţa gravă din care i s-au plăsmuit de-a lungul anilor versurile. În timp ce amintirea copilăriei stăruie, detaşându-se unele motive semnificative pentru un destin, autorul creează și câteva rezonante imagini citadine, punctări expresive ale ideii poetice. Mica antologie *Neodihna cuvintelor* (1986) este expresia celui ajuns la vârsta senectuţii, când simte, cu spaimă şi cu linişte în acelaşi timp, apropierea sfârşitului. Părinţii şi prietenii de odinioară revin nostalgic, drama existenţială conferind textelor un aer de meditaţie din care a dispărut tensiunea („Doar liniştea albă mai pâlpâie-n jur/ Şi curge-nserarea prin filtre de-azur"). Sacerdot fidel al pământului şi al istoriei, exponent al unei generaţii pline de energie creatoare, **D.** cultivă prozodia clasică, dar nu-i rămâne permanent fidel, ci, depăşind-o, dovedeşte disponibilităţi poetice multiple. Remarcat de G. Călinescu încă din anii de început, poetul bucovinean se relevă ca un îndrăgostit de natură, cu o certă vocaţie a simplităţii stilistice.

SCRIERI: *Solstiţii*, cu gravuri de Rudolf Rybiczka, Cernăuţi, 1936; *Suflete în azur*, Bucureşti, 1940; *Vatra cu stele*, Cernăuţi, 1942; *Însemnele anilor*, pref. George Muntean, Timişoara, 1973; *Neodihna cuvintelor*, Timişoara, 1986.

Repere bibliografice: Mircea Streinul, *Poeţi tineri bucovineni*, Bucureşti, 1938, *46–57*; C. Fântâneru, *„Suflete în azur"*, UVR, 1940, 49; Ion Şiugariu, *„Suflete în azur"*, MMN, 1940, 1–3; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *823*, *Ist. lit.* (1982), *907*; Olimpia Berca, *Portrete – George Drumur*, O, 1975, 18; Octavian Nestor, *Dicţionar*, „Pagini bucovinene", 1984, 10; Cornel Ungureanu, *George Drumur şi cei de la „Iconar"*, O, 1990, 12; Rachieru, *Poeţi Bucovina*, *157–158*; Mircea A. Diaconu, *Mişcarea „Iconar". Literatură şi politică în Bucovina anilor '30*, Iaşi, 1999, *165–173*, *passim*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *157–158*.

R.B.D.

DRUMUR, Marian (pseudonim al lui Marian Ştefan Pavelescu; 6.VIII.1943, Cernăuţi), prozator. Este fiul Aspaziei Pavelescu (n. Coşara), cântăreaţă de operă, şi al poetului George Drumur. După absolvirea, la Timişoara, a liceului (1957–1961) şi a Facultăţii de Mecanică din cadrul Institutului Politehnic (1962–1967), este inginer în Timişoara şi Piteşti (1968–1971), cercetător ştiinţific la Institutul Politehnic „Traian Vuia" din Timişoara (1971–1976) şi, tot aici, profesor de specialitate la Grupul Şcolar Industrial pentru Transporturi Auto.

D. debutează cu proză în „Orizont" (1966) şi editorial cu volumul *Omul dublu* (1980), care cuprinde douăzeci şi patru de povestiri. Naraţiunile, cu personaje şi conflicte lipsite de spectaculozitate, surprind o lume dominată de mecanismele elementare ale supravieţuirii sociale, în care locurile comune ale limbajului şi ale comportamentului sunt rareori contrazise. Prozatorul construieşte mici întâmplări ce se petrec, de preferinţă, în mediul muncitoresc, adunând fişe despre existenţe neînsemnate şi folosind, de regulă, stilul notaţiei fidele, nu lipsit de intuiţii psihologice. Atmosfera este omogenizată de intervenţiile naratorului, mai accentuate în prozele scrise la persoana întâi, dar prezente şi în textele scrise în manieră obiectivă. În *Povestiri* (1997) autorul prezintă o panoramă simbolică a oraşului, populată cu personaje liniştite şi răbdătoare, provenind din felurite medii. Prozele lui **D.** manifestă și apetență pentru dialog, iar altele sunt apropiate, din punct de vedere stilistic, de eseu. Volumul *Într-o singură dimineaţă* (1999) cuprinde povestiri, în genere de câteva pagini, între care sunt dispuse „antracte" propunând moduri de reorientare a lecturii. Ariile de interes aparţin, și aici, realităţii imediate, citadine sau semirurale, fără localizări; temporal, narațiunile lui **D.** trimit vag la sfârșitul perioadei comuniste și la începutul tranziției. Povestirile au, în general, o structură liniară, explorând trăirile obscure ale unor fiinţe obişnuite, ale unor oameni „fără însușiri", gravitând la limita dintre microrealism și suprarealism („oameni de piatră", „oameni de cauciuc", „femei-balansoar" etc.). Dând personajelor caractere şi nuanţe variate, utilizând detalii insolite, autorul îşi exprimă disponibilitatea spre fantastic şi iraţional, ca alternativă la alunecarea în patetism. Povestirile au și o morală mistică sau filosofardă (unele poartă, de pildă, titluri ca *Precizarea iluziei*, *Excursie la templul desăvârșitei limpezimi* etc.), care nu depășește însă nivelul unor cogitații de tipul „lumea era ca o negură, asimilabilă cu un fond pe care sclipeau rudimente de gânduri". Antractele reprezintă elemente de meditaţie, hibride şi concentrate, care pot trece și drept pasaje lirice.

SCRIERI: *Omul dublu*, Bucureşti, 1980; *Povestiri*, Timişoara, 1997; *Într-o singură dimineaţă*, Timişoara, 1999; *Soldatule, mergi îndărăt*, Timișoara, 2004; *Dascălii, dascălii*, Timișoara, 2012.

Repere bibliografice: Traian Liviu Biräescu, *Proză scurtă*, O, 1981, 1; Voicu Bugariu, *A privi cu răbdare lumea*, LCF, 1981, 7; Ion Marin Almăjan, *Panorama existenţei unui oraş*, „Renaşterea bănăţeană", 1997, 2216; Nicolae Havriliu, *Joc între iluzie şi realitate*, „Anotimpuri literare", 1997, 20; Satco, *Encicl. Bucovinei*, I, *344–346*; Ioanid Deleanu, *„Soldatule, mergi îndărăt"*, „Bucovina literară", 2006, 2–3.

R.B.D.

DRUȚĂ, Ion (3.IX.1928, Horodişte–Soroca), prozator, dramaturg, eseist.

Născut dintr-o mamă cu origini ucrainene, Sofica, şi dintr-un tată zugrav de biserici, Pentelei, **D.** urmează o şcoală de tractorişti, una de silvicultură şi devine secretar la Sovietul Sătesc din Ghica Vodă (1947). Debutează în 1951 cu schiţe în revista „Octombrie" şi editorial în 1953 cu volumul *La noi în sat.* Ulterior va absolvi cursurile superioare ale Institutului de Literatură „Maxim Gorki" din Moscova (1957). După o activitate efervescentă și diversificată la Chișinău, unde publică proză și dramaturgie, cărți pentru copii, scenarii de film, dar mai cu seamă în urma unor grave acuze aduse de critica de partid, **D.** se mută la Moscova; de acum încolo va scrie şi în română, şi în rusă. După 1969 își consolidează cariera de prozator și dramaturg cu volume traduse în mai multe limbi şi piese jucate în teatrele din URSS şi din alte ţări. Este ales președinte de onoare al Uniunii Scriitorilor din RSS Moldovenească (1987) şi deputat în Sovietul Suprem al URSS (1989), conduce „Glasul", prima revistă cu grafie latină din stânga Prutului (1989).

Devine membru de onoare al Academiei Române (1990) şi membru al Academiei de Ştiinţe a Republicii Moldova (1992). E recompensat cu premii și titluri prestigioase, printre care Premiul de Stat al RSS Moldovenești (1967), titlul Scriitor al Poporului din RSS Moldovenească (1988), Ordinul Lenin (1988), Ordinul Republicii (1993) sau Premiul de Stat al Republicii Moldova (2008). ***M.C.***

D. este una din figurile reprezentative ale literaturii basarabene de după al Doilea Război Mondial. Proteismul scrisului său e atenuat de un univers imaginar particular și de o constelație fixă de teme. *La noi în sat*, prima culegere de nuvele, conține, *in nuce*, întreaga sferă tematică dezvoltată ulterior: respingerea civilizației în favoarea elementarității ancestrale, descoperirea ruralității ca spațiu sacru, reautentificarea existenței prin apelul la valori și credințe revolute (folclor și magie). Din cauza acestui set de valori implicite, apariția volumului de debut a putut fi considerată subversivă într-o epocă dominată de clișeele literaturii staliniste. Fragmentele de proză scurtă din *La noi în sat*, dar și din *Piept la piept* (1964) vădesc apropieri stilistice de clasicii literaturii ruse. De la A.P. Cehov preia prozatorul tehnica „creării unei lumi într-un spațiu restrâns", după cum mărturisește în eseul *Lumea lui Cehov* (1959). Laconismul și capacitatea de a vehicula detaliul sunt calități centrale ale schițelor și nuvelelor, rămase până azi în prim-planul valoric al operelor lui **D.** Aceste micronarațiuni dau măsura unui cehovianism sui-generis, transplantat în mediul rural al Basarabiei de secol XX. Felii banale de viață și personaje anodine ale satului dobândesc un caracter enigmatic datorită stilului concis și ambiguu, fără teză sau deznodământ: într-un fragment tânărul Ionică merge pentru prima oară la pețit, însă n-are curajul să întrebe de fată și rămâne „cu ulcica în mână și cu Zina în gând" (*La fete*); altundeva doi consăteni se confruntă „piept la piept", pentru că niciunul nu vrea să-și dea căruța la o parte din mijlocul unui drum îngustat, dar se împacă apoi, la fel de inexplicabil (*Piept la piept*). Aluziile la psihologia abisală a lumii rurale trimit la *Întâlnirea din Pământuri* a lui Marin Preda: în *Pădureanca* Ileana lui Sănduță își reprimă bocetul când îi arde casa, însă plânge tocmai când satul îi reconstruiește una nouă. Nu lipsesc din nuvele nici trimiterile polemice la absurdul sistemului socialist, drapate, însă, într-o simbolistică densă: în *Sacii de grâu* un țăran e acuzat de furt pentru că a aruncat peste propriul gard un sac din avuția colhozului pentru care muncise el însuși. O aluzie politică cu ecouri în critică e de aflat în fragmentul *Povestea furnicii* din cartea cu același titlu (1963), parabolă despre „îndobitocirea prin muncă" (Lucreția Bârlădeanu). Caracterul melodramatic al subiectului – eforturile unei furnici aflate în căutare de hrană sunt zădărnicite de venirea ploii – e contrabalansat de comportamentul naratorului, rămas impasibil până la final: „Poate a ajuns furnica acasă, poate s-a pierdut undeva în mijlocul miriștii". Cu adevărat subversivă e, în schimb, nuvela *Toiagul păstoriei* (1984), unde simplul fapt al forței naturale și al independenței unui cioban care refuză să coboare din vârful dealului e considerat de autorități un delict, fiind pedepsit ca atare. Deși prozatorul s-a revendicat deschis de la tradiția literaturii ruse, sunt evidente afinitățile stilistice cu proza lui Ion Creangă, Mihail Sadoveanu sau Eusebiu Camilar. Valențele orale ale scriiturii, precum și subminarea omniscienței narative de către o serie de voci empatice sunt trăsături tipologice specifice acestui povestitor. În nuvela cu caracter autobiografic *Horodiște* (1975) **D.** se aşază, vizibil, în siajul narativ al amintirilor lui Creangă. Rememorarea biografiei de până la intrarea în maturitate reprezintă un prilej de monografiere a satului basarabean într-o perioadă istorică instabilă, dar și de exersare a talentului portretistic: tatăl și mama, ca și frații mai mari sau învățătorul satului sunt învăluiți de ironie nostalgică și umor. Centralitatea povestitorului popular rămâne pregnantă și în scrierile de lungă întindere. Aflate la jumătatea distanței dintre epos și narațiunea modernă, romanele lui **D.** mizează pe capacitatea de fabulație a unui povestitor ingenuu. De aici, permanenta alternanță a formulelor narative, care glisează, în paginile aceluiași roman, dinspre perspectiva detașată a naratorului spre cea a colectivităților sau spre cea individuală, a personajelor. „Lirismul" sesizat de întreaga receptare se datorează modificărilor bruște ale comportamentului naratorial în funcție de mizele de moment ale povestirii. Vocea supraindividuală a Horodiștei sau a Ciuturei (spații sacre ale romanelor lui **D.**), personificată, adesea, printr-o stilistică tributară încă prozei de secol XIX –, devine la fel de pregnantă precum vocile protagoniştilor, influențându-le în mod direct acțiunile. În *Frunze de dor* (1957) ingenua poveste de dragoste dintre Gheorghe Doinaru

și Rusanda Cibotaru se destramă treptat sub presiunea mizelor sociale divergente. Fata are aspirații de învățătoare, în timp ce Doinaru se înrolează în armată. Departe de a fi tezist, romanul păstrează intactă enigma acestei neîmpliniri erotice printr-o bună gestionare a psihologiei personajelor și prin diseminarea dramei centrale într-o serie de istorii particulare vii. *Frunze de dor* reține, în fundalul poveștii erotice, ecourile istoriei mari în viața satului moldovenesc imediat după al Doilea Război Mondial. Teza înstrăinării de valorile elementare, asimilată în descendență narodnicistă sau sămănătoristă, devine evidentă pe măsura evoluției prozei lui **D.** dinspre etapa cehoviană spre cea tolstoiană, a romanului fluviu cu mize narative și existențiale sporite. Reîntoarcerea în paradisul pierdut al miturilor și al datinilor arhaice reprezintă o modalitate indirectă de a respinge ideologiile totalitare ale secolului al XX-lea. *Povara bunătății noastre* (1968; prima parte, intitulată *Balade din câmpie*, apăruse în 1963), cea mai cunoscută carte a prozatorului, e parabola rezistenței pasive la agresiunile istoriei. Romanul reface monografic viața comunei Ciutura într-o perioadă de contorsiuni istorice: Al Doilea Război Mondial, cu mutarea graniței Basarabiei; foametea și deportările; persecuțiile religioase și colectivizarea silită. Miza de substrat constă în a descoperi oaze de umanitate neatinse de morbul distructiv al istoriei, iar reușita estetică rezidă în a nu pune niciodată reflectorul asupra acestora, ci în a le urmări consecințele în viața de zi cu zi a oamenilor. Onache Cărăbuș, comparabil ca structură existențială și construct literar cu Ilie Moromete, e un exemplu de rezistență prin repliere asupra existenței elementare. „Ară și samănă și vei avea dreptate” rezumă filosofia de viață a unui personaj aflat „în permanent război cu ceilalți” (Valeriu Cristea) și capabil să se disocieze de apropiații înregimentați politic: nu întâmplător, relațiile cu Mircea, ginerele său, se deteriorează pe măsură ce acesta își asumă apropierea de orânduirea sovietică. La nivelul compoziției efectul de distanțare față de un context politic încărcat se realizează prin apelul la dimensiunea mitică a existenței, extrasă din vechi legende românești: cățeaua Molda veghează, ca un spirit tutelar, asupra ciuturenilor, ferindu-i de catastrofe deopotrivă naturale și ideologice. Specificitatea imaginarului romanesc a lui **D.** e de aflat în sugestia că în spatele calamităților naturii sau al psihologiilor sucite se ascund, de fapt, răul istoriei și înstrăinarea de tradiție. Sugerată în *Povara bunătății noastre*, această ecuație imaginară devine vizibilă până la tezism în următoarele romane ale prozatorului. În *Clopotnița* (1972) forțele malefice ale istoriei se materializează în figura directorului de școală din comuna Căpriana (situată între Prut și Nistru), Nicolai Trofimovici Balta, care încearcă să distrugă o clopotniță construită, conform folclorului local, de oștenii lui Ștefan cel Mare. Acțiunile lui sunt zădărnicite de Horia Holban, tânăr profesor al comunei, gata să ia pe cont propriu rescrierea istoriei sacre a locului. Aspectul programatic al romanului, în direcția militantismului naționalist și de conservare a tradiției, e diminuat de diversificarea tehnicilor narative. *Clopotnița*, cel mai modern roman al lui **D.**, mizează pe ambiguizarea mesajului prin apelul la prolepse și analepse, la racursiuri psihologice sau la interferența planurilor narative. O structură imaginară antitetică, tipică romanelor de idei, e de observat și în *Biserica Albă* (1988). Sinteza de document și de fabulație mitică, specifică prozatorului, pune față în față istoria războaielor ruso–turce din timpul Ecaterinei a II-a cu legenda paisianismului basarabean, două orizonturi existențiale în opoziție. Lumii corupte, pline de ambiții și de fast a împărătesei și a comandantului ei, Grigori Potiomkin, i se contrapune tărâmul unei spiritualități fruste și ingenue, reprezentată de Paisie Velicikovski, părintele Ioan sau de Ecaterina („cea mică”). Hiperbolizări simbolice dublate de simetrii narative se resorb în aspectul de metaroman istoric, precum *Creanga de aur* al lui Mihail Sadoveanu, în care detaliul livresc suplinește deficitul compozițional. Pe de altă parte, imaginarul din piesele de teatru ale lui **D.** nu părăsește toposurile și modalitatea de construcție a prozei. De altfel, câteva fragmente dramatice (*Horia*) au devenit romane (*Clopotnița*), în timp ce nuvele (*Întoarcerea țărânii în pământ*) sau romane (*Povara bunătății noastre*, *Biserica Albă*) au fost rescrise în variantă dramatizată. Din cauza caracterului inevitabil schematic, piesele de teatru ale lui **D.** sunt și mai predispuse la demonstrativul din ciocnirile de idei și la abstragerile alegorice. Drama *Casa mare* (pusă în scenă începând din 1961) ilustrează dilema văduvei Vasiluța între erosul instinctual față de Păvălache, „flăcău tomnatic”, și datoria de a păstra memoria soțului pierdut în război. În ciuda complicațiilor intrigii, care contribuie, indirect, la impresia de

psihologie complexă a personajelor, piesa rămâne o pledoarie pentru respectarea ordinii morale, îngroșată în simbolul „casei mari" – spațiu sacru al căminului tradițional. Lui Onache Cărăbuș sau Vasiluței li se alătură, în calitate de purtători de cuvânt ai tradiției, Tudor Mocanu din drama *Doina* (1968), personaje din drama *Tot ce-avem mai sfânt* (jucată începând din 1976), mătușa Ruța din *Păsările tinereții noastre* (reprezentată pe scenă din 1972, publicată în 1974) sau Ghiță din *Cervus divinus* (1987). În ultimele două piese conflictul arhaic – modern, specific întregului imaginar al lui **D.**, e pus în slujba aluziilor la adresa sistemului totalitar. Protagonistul din *Păsările tinereții noastre*, Pavel Rusu, un președinte de colhoz cu față umană, apostrofat el însuși de Omul cu Ochelari al regimului pentru gesturile de umanitate față de populație, rămâne totuși agentul central al desacralizării. Gestul compromisului ideologic e redat, în cuvintele mătușii Ruța, drept o calamitate naturală: „Tu ne-ai lăsat fără cucostârci [...] pe la sfârșitul verii te-au făcut pe tine președinte, da toamna, cum s-au dus sărmanele păsări, nu s-au mai întors". Limbajul simbolic fuzionează cu cel esopic și în *Cervus divinus*, unde „o mârțoagă cu zurgălău" e prezentată de autoritățile comuniste drept animal sacru. Dimensiunea bufă a „comediei tragice în două părți" nuanțează schematismul aflat la baza construcțiilor anterioare, transformând-o într-una dintre cele mai complexe texte ale dramaturgiei lui **D**. Piesele, mai mult decât romanele scriitorului, demonstrează că opțiunea pentru lumea arhaică presupune, în subsidiar, refuzul sistemului totalitarist. După 1990, când conținutul ideologic al operelor se estompează, i se reproșează scriitorului modalitățile vetuste de compoziție: pariul strident pe lirism și simbolic, dublat de pledoaria univocă pentru valorile tradiționale. Scapă acestui tipar, din încercarea scriitorului de a se reinventa, *Maria Cantemir, ultima dragoste a lui Petru cel Mare* (2008), piesă de teatru care demantelează cu umor culisele legăturii erotice dintre țar și fiica domnitorului român. Poveștile apocrife și personajele inventate alcătuiesc laturile cele mai credibile ale operei. „Epopeea istorică" bufă demonstrează că, deși dramaturgul nu renunță la sursele de inspirație tradiționale, acestea părăsesc caracterul emfatic al simbolului în favoarea anecdotei și a *bric-à-brac*-ului senzaționalist. În ceea ce privește memorialistica, ea a reprezentat de la început o modalitate artistică încriptată în scrierile de ficțiune și în eseistica autorului. Nu doar nuvela *Horodiște* se hrănește din biografia autorului, ci și eseuri precum *La umbra cuvântului* (1987) sau *Pământul, apa și virgulele* (1987). Prozatorul suprapune experiențe livrești cu date existențiale reale, fie că e vorba de traume naturale precum moartea mamei, traversarea secetei din 1946–1947 („Secetele s-au ținut de noi ca o umbră") sau de contexte în care tânărul intră în contact cu regimul (efectuarea stagiului militar, activitatea la Sovietul rusesc ori absolvirea cursurilor de literatură de la Moscova). Romanul *Povara bunătății noastre* surprinde și el atmosfera încărcată de la începutul celui de-al Doilea Război Mondial. Când recurge la discursul memorialistic propriu-zis, în *Îngerul supraviețuirii. Mărturii și spovedanii* (2011), scriitorul speculează cu detașare coincidențele dintre istoria mare – întotdeauna prezentă în fundal – și istoria mică. În ziua când Consiliul de Coroană stabilește cedarea Basarabiei, „pășteam vaca în Valea Răutului, astfel încât mutarea graniței de pe Nistru pe Prut s-a produs fără participarea mea directă sau indirectă". *Îngerul supraviețuirii*, menit să descrie parcursul existențial-scriitoricesc al lui **D**., reprezintă atât un elogiu mistic al „instinctului creației", cât mai ales o modalitate de renegociere a poziției intelectualului în societate, disputat de dubla afiliere culturală: cea basarabeană și cea moscovită. Cartea descrie raportul complex al scriitorului cu puterea din cele două sisteme literare. Aspru criticat și cenzurat în Moldova sovietizată pe motiv de reabilitare a patriarhatului folcloric în defavoarea ideii progresului socialist – pentru *Povara bunătății noastre* și *Casa mare* –, scriitorul încearcă să se conecteze la marea tradiției a literaturii ruse, privită ca centru iradiant al literaturii. În spațiul cultural al URSS-ului, în schimb, romanul *Biserica albă* e taxat de ideologi drept „antirusesc". La adăpostul autonomiei esteticului, scriitorul se apără de orice *parti-pris* identitar: „Nu am scris în viața mea nici antirusesc, nici antimoldovenesc, nici antiromânesc". Cu toate acestea, mutarea timpurie la Moscova, încercarea de consacrare simbolică printr-un amplu program de traduceri ale propriilor scrieri în limba rusă, dar și publicistica de după 1990, care acuză România de a nu fi contribuit la „supraviețuirea" culturală a Basarabiei, au făcut ca scriitorul să fie acuzat de „trădare" și „antiromânism".

Fără ascuțitul tragism al scrierilor lui Cinghiz Aitmatov, proza numai aparent domoală a lui Ion Druță cunoaște multiple tensionări, exprimate în ample scene tolstoiene, de o mare încărcătură emoțională.

VALERIU CRISTEA

SCRIERI: *La noi în sat*, Chişinău, 1953; *Poveste de dragoste*, Chişinău, 1954; *Frunze de dor*, Chişinău, 1957; *Dor de oameni*, Chişinău, 1959; *Cenuşica*, Chişinău, 1962; *Balade din câmpie*, Chişinău, 1963; *Povestea furnicii*, Chişinău, 1963; *Piept la piept*, Chişinău, 1964; *Trofimaş*, Chişinău, 1966; *Casa mare*, Chişinău, 1967; *Povara bunătăţii noastre*, Chişinău, 1968; *Osânda căutării*, Chişinău, 1969; *Bobocel cu ale lui*, Chişinău, 1972; *Clopotniţa*, Chişinău, 1972; *Balada celor cinci motănaşi*, Chişinău, 1973; *Păsările tinereţii noastre*, Chişinău, 1974; *Ultima lună de toamnă*, Chişinău, 1975; *De la verde pân' la verde*, Chişinău, 1982; *Daruri*, Chişinău, 1983; *Clopotniţa. Mozart la sfârşitul vieţii. Plecarea lui Tolstoi. Horodişte*, îngr. Elena Siupiur, Chişinău, 1984; *Scrieri*, I–II, Chişinău, 1986–1987; *Biserica Albă*, Chişinău, 1988; *Clopotniţa*, îngr. Elena Siupiur, Bucureşti, 1988; *Scrieri*, I–IV, îngr. Valeriu Guţu şi Eugen Lungu, Chişinău, 1989–1990; *Povara bunătăţii noastre*, I–II, pref. Mihai Cimpoi, Bucureşti, 1992; *Căderea Romei*, Chişinău, 1995; *Ora jertfirii*, Chişinău, 1998; *Apostolul Pavel*, Chişinău, 1999; *Harul Domnului*, Chişinău, 2001; *Pomul de la răscruce*, Chişinău, 2003; *Merele, harbujii şi albinele*, Chişinău, 2005; *Vatra blajinilor*, Chişinău, 2007; *Maria Cantemir, ultima dragoste a lui Petru cel Mare*, Bucureşti–Chişinău, 2008; *Opere*, I–VIII, pref. Haralambie Corbu, postfaţă V. Ciubucciu, Chişinău, 2008–2009; *Îngerul supravieţuirii. Mărturii şi spovedanii*, Bucureşti, 2011.

Repere bibliografice: Vasile Coroban, *Ion Druţă*, în *Profiluri*, 196–211; Anatol Gavrilov, *Reflecţii*, *19–34*; Mihai Cimpoi, *Creaţia lui Ion Druţă în şcoală*, Chişinău, 1986; Andrei Hropotinschi, *Problema vieţii şi a creaţiei. Studiu critic despre opera lui I. Druţă*, Chişinău, 1988; *Aspecte ale creaţiei lui Ion Druţă*, coordonatori Mihail Dolgan şi Haralambie Corbu, Chişinău, 1990; Ciocanu, *Critică*, *254–267*; *Druţiana*, Chişinău, 1990; Mircea Popa, *Ion Druţă. „Glasul" redeşteptării*, ST, 1991, 1; Val Condurache, *Reintrarea în istorie*, RL, 1991, 16; Florin Manolescu, *Din literatura basarabeană*, LCF, 1992, 29; Valeriu Cristea, [*Ion Druţă*], L, 1992, 20, 22–24, 26–27, 1995, 5, CC, 1994, 1–3, 12; Micu, *Scurtă ist.*, III, *61–69*; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, *177–182*; Cosma, *Romanul*, II, *422–433*; *Dicţ. esenţial*, *268–270*; Lucreția Bârlădeanu, *Emblemă a moldovenismului*, LCF, 2002, 45–46; Cimpoi, *Critice*, II, *109–111*; *Opera lui Ion Druţă: univers artistic, spiritual, filosofic*, I–II, coordonator Mihail Dolgan, Chişinău, 2004; *Mică encicl.*, *291–312*; Ion Simuţ, *Cântarea Basarabiei*, RL, 2006, 51–52; Ciocanu, *Vase comunicante*, *175–202*; Nicolae Bileţchi, *Analize şi sinteze critice*, Chişinău, 2007, *79–176*; Şleahtiţchi, *Cerc*, *19–34*; Haralambie Corbu, *Faţa ascunsă a cuvântului*, Chişinău, 2007, *385–404*; *Academicianul Ion Druţă – prozatorul, dramaturgul, eseistul. Biobibliografie*, coordonator Mihail Dolgan, Chişinău, 2008; *Druţiana teatrală*, Chişinău, 2008; *Fenomenul artistic Ion Druţă*, coordonator Mihail Dolgan, Chişinău, 2008; Popa, *Ist. lit.*, II, *1096–1097*; Apetrei, *Atitudini*, *90–95*; Anatol Moraru, *Ion Druţă. Opera epică şi dramatică*, Chişinău, 2010.

Al.G.

DUCA, I.G. [Ion G.] (20.XII.1879, Bucureşti – 29.XII.1933, Sinaia), memorialist. Este fiul Mariei, descendentă din familia Ghiculeştilor, şi al lui Gheorghe Duca, descendent al unei vechi familii de răzeşi, director general al Căilor Ferate Române, precum şi director al Şcolii de Poduri şi Şosele din Bucureşti. Şcoala primară şi primele două clase de liceu le-a urmat în particular, clasa a III-a şi a IV-a la Liceul „Dimitrie Cantemir", iar cursul superior la Liceul „Sf. Sava" din Bucureşti. Aici este coleg şi prieten cu Gala Galaction şi cu N.D. Cocea, cărora li se adaugă apoi Tudor Arghezi. Pleacă la Paris, unde face studii juridice şi, după examenul de licenţă, îşi susţine doctoratul în drept cu teza *Les Sociétés coopératives en Roumanie* (1902). A fost mai întâi judecător, apoi subdirector la Casa Centrală a Cooperaţiei, subdirector general al Creditului Agricol şi al Casei Centrale a Băncilor Populare. A debutat în politică după răscoalele din 1907, fiind ales deputat liberal. Ministru în câteva cabinete, la Culte şi Instrucţiune Publică (1914–1918), Agricultură şi Domenii (1918–1919), Externe (1922–1926), Interne (1927–1928), devine preşedinte al Consiliului de Miniştri în noiembrie 1933. Fiind cunoscut ca un mare democrat şi deci duşman al partidelor şi regimurilor totalitare, dar şi pentru că semnase la începutul lui decembrie 1933 scoaterea în afara legii a Gărzii de Fier, este asasinat, în ultimele zile ale aceluiaşi an, de un comando legionar, pe peronul gării din Sinaia. Debutează în presă în 1899, în ziarul „Universul", cu un articol de politică externă, *Chestia insulelor Samos.* Rămâne, până în 1914, colaborator permanent al ziarului, dar va fi prezent şi în „Viaţa românească" (1906–1911), unde semnează cronica externă; articolele apărute în cele două publicaţii vor fi editate postum, în 1994. Este, un timp, codirector al oficiosului liberal „Viitorul", colaborează la „Curentul" şi conduce, în calitate de preşedinte, Sindicatul Ziariştilor.

D. a publicat numeroase scrieri politico-economice, dar şi câteva volume de memorialistică, între care *Portrete şi amintiri* (1932). A

cultivat stăruitor şi cu talent acest gen, lăsând în manuscris o foarte interesantă serie de memorii ce fixează o perioadă istorică importantă, adică anii neutralităţii (1914–1916) şi anii de război (1916–1919), serie publicată postum, în mai multe volume, mai întâi la München (1981–1982), ulterior şi în ţară (1992–1994). Fireşte, paginile sunt revelatoare în primul rând pentru istoria acelei epoci foarte zbuciumate şi au o maximă însemnătate pentru descifrarea vieţii politice din ajunul şi din timpul Primului Război Mondial. Ele dezvăluie, alături de precizia, concreteţea însemnării faptelor, şi calităţile unui scriitor, ale „unui literat rătăcit în politică", aşa cum s-a spus, care ştie să nareze captivant, să observe detaliul semnificativ, să reînvie dramele oamenilor, să evoce momente de înălţare patriotică şi, mai presus de orice, să deseneze portrete memorabile, fie şi sub semnul unei subiectivităţi care poate venera sau, dimpotrivă, micşora statura unui om, dar într-o manieră din care lipseşte agresivitatea. Dintre numeroasele scene descrise cu un exersat condei de povestitor este de menţionat, de pildă, aceea a depunerii jurământului de către guvernul I.I.C. Brătianu în faţa regelui Carol I, care, deşi slăbit şi îmbătrânit, ţinându-se drept în uniforma lui prea lungă, „păşea totuşi apăsat după moda caracteristică ofiţerilor prusaci". Personajul va păstra până la sfârşit o rigiditate în ţinută şi maniere, „ca o reminiscenţă a Parade-Marsch-ului cu care se obişnuise încă din tinereţe prin regimentele de la Berlin şi Potsdam". Felul de a vorbi româneşte (cu un prea vizibil accent german), de a se îmbrăca în tunici învechite (semn de zgârcenie), formaţia lui intelectuală şi gustul său estetic (inexistent, nu-i plăcea decât muzica militară) sunt numai câteva dintre trăsăturile consemnate. Ca un prozator de vocaţie, **D.** ştie să descopere amănuntul revelator, capabil să dea întreaga măsură a personajului. Bunăoară, Carol I era afabil, dar ţinea pe toată lumea la distanţă, nu întindea decât un deget, cel arătător de la mâna dreaptă. Şi rolul acestui detaliu devine determinant în definirea unei psihologii în care nobleţea regală se însoţeşte cu sobrietatea şi cu o anume severitate de castă. Ilustrativ pentru fineţea portretistului este şi „eseul" *Mâinile*, din volumul *Portrete şi amintiri*, de o expresivitate surprinzătoare fiind, de pildă, secvenţa despre relaţia mâini–personalitate consacrată lui Titu Maiorescu.

SCRIERI: *Ion C. Brătianu*, Bucureşti, 1932; *Portrete şi amintiri*, Bucureşti, 1932; ed. îngr. şi pref. Stelian Neagoe, Bucureşti, 1990; *Amintiri*, Bucureşti, 1933; *În memoria lui D.A. Sturdza*, Bucureşti, 1933; *Raporturile unui ministru tânăr cu regele Carol I*, Bucureşti, 1933; *Amintiri politice*, I–III, pref. Georges I. Duca, München, 1981–1982; *Memorii*, I–IV, îngr. Stelian Neagoe, Bucureşti, 1992–1994; *Lumea la început de veac*, îngr. şi postfaţă Damian Hurezeanu şi Nicolae C. Nicolescu, Bucureşti, 1994.

Repere bibliografice: Călinescu, *Opere*, I, *1355–1361*, II, *539–543*; Constantin Kiriţescu, *Ion. G. Duca*, Bucureşti, 1934; Gheorghe Selten, *Viaţa şi opera lui I.G. Duca*, Bucureşti, 1935; Iorga, *Oameni*, III, *374–375*; *I.G. Duca*, ASO, *189–191*; Gala Galaction, *Jurnal*, îngr. Mara Galaction Ţuculescu şi Teodor Vârgolici, I, Bucureşti, 1973, *10*, *525–527*, *552–553*, *574–579*, *652–656*, *passim*, II–III, Bucureşti, 1980, *passim*; Al. Zub, *Legendă şi istorie în opera lui I. G. Duca*, AIX, t. XXII, 1985, 2; Z. Ornea, *I.G. Duca portretist*, RL, 1990, 48; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *158–159*; Săndulescu, *Memorialişti*, *119–127*; Valeriu Râpeanu, *I.G. Duca*, Bucureşti, 2004. ***Al.S.***

DUCHIŃSKA, Seweryna (1816, Koszajec, Polonia – 21.VIII.1905, Paris), traducătoare, publicistă poloneză. Din 1847 se stabileşte la Varşovia, activând pe mai multe planuri: organizează un salon literar-muzical, între 1856 şi 1863 scoate periodicul „Rozrywki dla molodocianego wieku", scrie versuri, publică în revistele vremii. În 1863, după înăbuşirea răscoalei de eliberare naţională, la care luase parte, se mută la Paris, de unde va trimite regulat corespondenţe periodicelor din ţară, la „Biblioteka warszawska" îndeosebi.

Poeziile proprii, multe preluând ecouri din operele tălmăcite, sunt lăsate în umbră la **D.** de traducerile propriu-zise (*Cântecul lui Roland, Cidul* ş.a.) şi de publicistică. Cu literatura română vine în contact încă din 1870, relatând entuziast, în numeroase cronici şi articole, despre mişcarea culturală a epocii sau traducând nu o dată din Vasile Alecsandri şi din alţi scriitori. Semnificative sunt informaţiile bogate şi temeinice din studiul *Piesni narodu rumunskiego* (1875), care atestă, în selecţie şi aprecieri, viziunea romantică asupra literaturii populare ca depozitar al tradiţiilor naţionale.

Traduceri: *Piesni narodu rumunskiego* [*Cântecele poporului român*], Varşovia, 1875.

Repere bibliografice: Maria Ilnicka, *Seweryna Duchińska*, „Bluszcz", 1884, 27–28; Ion Petrică, *Confluenţe culturale româno–polone*, Bucureşti, 1976, *214–218*. ***S.V.***

DUDA, Gabriela (30.VI.1946, Iaşi), stilistician, semiotician, traducătoare. Este fiică a Casandrei şi a lui Ioan Duda, inginer silvic. A absolvit liceul în Galaţi (1964), apoi, la Universitatea din Bucureşti, Facultatea de Limba şi Literatura Română (1969) şi Facultatea de Filosofie (1981). Este doctor în filologie din 1991. De la absolvirea studiilor filologice a fost cadru didactic la Universitatea din Bucureşti, iar din 1973, la Institutul de Petrol şi Gaze din Ploieşti. Din 1998 este conferenţiar la Catedra de filologie a Facultăţii de Litere şi Ştiinţe de la Universitatea din Ploieşti. Este membră a Societăţii de Literatură Comparată din România şi a Asociaţiei ESSE. A debutat în „Revue roumaine de linguistique" (1970) şi a fost prezentă în numeroase reviste filologice şi literare: „Studii şi cercetări lingvistice", „Limbă şi literatură", „Synthesis", „Analele Universităţii Bucureşti", „Cahiers de linguistique théorique et appliquée", „Revue roumaine de linguistique", „Cahiers roumains d'études littéraires", „Revista de istorie şi teorie literară", „România literară", „Luceafărul", „Viaţa românească" ş.a. A publicat studii, prefeţe, cronici şi recenzii de carte, volume de poetică, stilistică şi teorie literară. Debutul editorial l-a constituit lucrarea colectivă *Structuri tematice şi retorico-stilistice în romantismul românesc (1830–1870)*, sub coordonarea lui Paul Cornea (1976), unde a semnat studiul *Unitate şi diversificare prozodică în poezia romantică românească*. Începând din 1997, au urmat cărţile proprii, iar în 2009 o lucrare colectivă, *Limbajul politic românesc actual*.

Preocupată de cercetarea literaturii din perspectiva metodologiilor moderne care descind din poetica lingvistică, stilistică şi semiotică, **D.** şi-a consacrat studiile atât fenomenului literar românesc (poezia, cu precădere), cât şi problemelor teoretice referitoare la statutul retoricii, la codurile poetice, la raportul convenţie–invenţie în literatură. *Metafora în poezia românească simbolistă. Reflecţii asupra formelor analogice* (2002) examinează poezia simbolistă sub unghiul stilisticii conjugate cu poetica diacronică. Studiul e atent deopotrivă la inerţia formelor poetice, care plasează simbolismul românesc în trena unui epigonism postromantic, dar şi la elementele care anunţă poezia modernistă din primele decenii ale secolului al XX-lea. Cercetând ansamblul formelor analogice definitorii pentru poetica simbolistă (comparaţia, metafora, personificarea, alegoria, simbolul, sinestezia), autoarea demonstrează că simbolismul a reprezentat în evoluţia poeziei româneşti un moment de tranziţie, în care coexistă tipul de scriitură romantică şi elementele de destructurare a acestei scriituri, perceptibile în construcţia imaginii, în tratarea sensurilor figurate, în tendinţa generală antimimetică. **D.** s-a remarcat şi cu traduceri, de probitate şi fineţe, publicate în presa literară (Charles Baudelaire, Paul Verlaine, Tristan Tzara, Roger Caillois, Michel Tournier, Albert Camus), ca şi în volume semnate individual sau în colaborare (Marin Tarangul, Jean Burgos, Henri Michaux).

SCRIERI: *Structuri tematice şi retorico-stilistice în romantismul românesc (1830–1870)* (în colaborare), îngr. şi introd. Paul Cornea, Bucureşti, 1976; *Introducere în teoria literaturii*, Bucureşti, 1998; *Analiza textului literar*, Bucureşti, 2000; *Metafora în poezia românească simbolistă. Reflecţii asupra formelor analogice*, Bucureşti, 2002; *Stilistica limbii române. Stilistică lingvistică şi stilistică literară*, Ploieşti, 2004; *Limbajul politic românesc actual* (în colaborare), coordonator Domniţa Tomescu, Ploieşti, 2009. **Antologii:** *Literatura românească de avangardă*, pref. şi postfaţa edit., Bucureşti, 1997. **Traduceri:** Jean Burgos, *Pentru o poetică a imaginarului*, pref. edit., Bucureşti, 1988 (în colaborare cu Michaela Gulea); *Cuvinte de har. Antologie de poezie religioasă*, Bucureşti, 1993 (în colaborare cu Mihaela Voicu); Marin Tarangul, *Prin ochiul lui Nichita*, Bucureşti, 1997 (în colaborare cu Michaela Gulea); Henri Michaux, *Mişcări ale fiinţei interioare*, îngr. şi pref. trad., Bucureşti, 2000.

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *Studii despre romantismul românesc*, RL, 1976, 22; Ion Simuţ, *Studii despre romantism*, LCF, 1976, 31; Şerban Cioculescu, *Breviar*, RL, 1985,15, Marius Chivu, *In căutarea fiinţei interioare*, RL, 2001, 38; Liliana Corobca, *Totul despre metaforă*, JL, 2004, 17–20. ***G.O.***

DUDA, Virgil (25.II.1939, Bârlad – 2.IX.2017), prozator. Este fiul Ucăi Leibovici (n. Solomon), funcţionară, şi al lui Carol Leibovici, mic comerciant, şi frate cu criticul Lucian Raicu. **D.**, al cărui nume la naştere este Rubin, face clasele primare (1945–1952) şi

liceul (1952–1955) în oraşul natal, după care urmează cursurile Facultăţii de Drept la Universitatea din Bucureşti (1956–1960). Lucrează ca jurisconsult la Baia Mare şi Ploieşti (1961–1970), apoi ca redactor (1970–1972) şi producător delegat la Studioul Cinematografic Bucureşti şi la Casa de Filme 1 (1972–1987). După stabilirea în Israel, în 1988, este bibliotecar la Tel Aviv şi redactor la ziarele de limba română „Viaţa noastră" şi „Ultima oră".

D. debutează în „Gazeta literară" cu schiţa *Un sentiment* în 1964, iar în volum în 1967 cu *Povestiri din provincie*, culegere de schiţe şi nuvele axate pe reconstituirea, din trăiri mai mult decât din evenimente, a lumii copilăriei, tentativă susţinută de capacitatea autorului de a fixa prin precizia evocării conţinutul sentimental. Tripticul nuvelelor mai ample (*Grijile*, *Vinovatul*, *Legendă şi mit*) aduc în prim-plan figura inginerului Burghele, reluată ulterior în *Catedrala* (1969; Premiul CC al UTC), prezentare retrospectivă, din unghiuri multiple, de tip bildungsroman, ce implică varietatea modalităţilor narative, a biografiei acestuia: un personaj ambiguu a cărui reuşită socială, întemeiată pe calităţi reale sau închipuite, îl determină să se conformeze imaginii despre el însuşi oferite de cei din jur. Problema relativităţii adevărului şi a cunoaşterii este aprofundată în *Anchetatorul apatic* (1971), roman care valorifică vocaţia analitică a prozatorului în înfăţişarea unei anchete judiciare desfăşurate în plan preponderent psihologic şi moral de un personaj dilematic, interesat mai degrabă de speculaţie decât de decizie, până la a deveni victima propriilor şovăieli, cu consecinţe asupra întregii sale vieţi, inclusiv a celei sentimentale. În *Deruta* (1973) existenţa vidă a unui funcţionar care trăieşte cu intensitate disproporţionată micile drame ale experienţei cotidiene, întotdeauna mediocră (încurcături birocratice, aventuri galante, o promovare în funcţie), este privită cu un amestec de compasiune şi detaşare ironică de un narator sensibil la ridicolul, dar şi la tragismul insului anonim, incapabil să-şi depăşească propria condiţie. Romanele de analiză psihologică ale lui **D.** au un fundal bine precizat, căci autorul se arată interesat cu deosebire de răsfrângerile existenţei sociale în conştiinţele individuale. În *Al doilea pasaj* (1975) întâmplări neobişnuite deregleazã existenţa mecanică a unor muncitori navetişti, pentru a evidenţia resorturile interioare ale personajelor, iar în *Cora* (1977) problemele vieţii într-un mare combinat se inserează în experienţa unei iubiri „naive" sortite eşecului. Problematica, personajele şi tehnicile narative favorite se regăsesc şi în *Măştile* (1979; Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti), roman al educaţiei afective, în care ancheta orchestrată de un narator-martor, înzestrat cu fervoare analitică, declanşează confesiuni şi rememorări care tind spre asumarea responsabilităţii morale într-o lume ameninţată de proliferarea apatiei. Ciclul de romane cu ecouri autobiografice alcătuit din *Războiul amintirilor* (1981; Premiul Uniunii Scriitorilor), *Hărţuiala* (1984) şi *Oglinda salvată* (1986) evocă, într-o formulă narativă ce polemizează cu clişeele prozei despre perioada anilor '50 din secolul trecut, adolescenţa şi studenţia unui tânăr oscilând între nevoia angajării şi tentaţia evaziunii erotice. La **D.** experienţa personală marchează şi romanele scrise după plecarea lui din ţară. *Alvis şi destinul* (1993) propune reconstituirea, poate insuficient exploatată epic, a existenţei unui evreu martor la transformarea României după al Doilea Război Mondial. Tema dramei iudaice petrecute în spaţiul românesc este reluată de autor, care conştientizează tot mai acut statutul său de supravieţuitor a două regimuri represive – fie direct, fie ca urmaş al victimelor de odinioară – în romanul *A trăi în păcat* (1996), sondare a atitudinilor individuale şi a comportamentelor colective din timpul pogromului de la Iaşi din vara anului 1941. Transfigurarea în ficţiune a elementelor autobiografice apare şi în *Viaţă cu efect întârziat* (1998), unde se recompune biografia personajului central, scriitor român emigrat în Israel, care încearcă, într-un efort autoscopic minuţios şi perseverent, să descifreze premisele gravei sale nevroze actuale, soldată cu două tentative de sinucidere, în amprenta genetică şi în experienţele personale sau sociale traumatizante din trecut: de la un eveniment tragic, ieşit din comun, ca omorul involuntar comis în tinereţe, până la faptele mărunte din existenţa ternă de zi cu zi. Observator atent al lumii comuniste, ca şi al celei postdecembriste, cu care se confruntă cu prilejul unei întoarceri temporare în România, şi totodată fin examinator al mecanismelor psihologice complexe, protagonistul romanului împărtăşeşte dubla vocaţie a autorului pentru real şi pentru introspecţie. Luată în totalitate, proza lui **D.** se impune mai ales printr-o pătrunzătoare, chiar dacă uneori fastidioasă, capacitate analitică. Romanul *Şase femei* (2002: Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti)

reconstituie existenţa cotidiană din România anilor 1960–1970, îndeosebi în mediul boem şi artistic al Capitalei, prin intermediul biografiilor unor femei cu vârste şi psihologii diferite, care se definesc prin relaţiile stabilite cu bărbaţii din jurul lor. *Despărţirea de Ierusalim* (2005), *Ultimele iubiri* (2008) şi *Un cetăţean al lumii* (2011) se înscriu în seria romanelor cu protagonişti care pot fi socotiţi alter ego-uri ale autorului, intelectuali evrei din România stabiliţi în Israel la vârsta maturităţii. Cel mai reuşit, *Ultimele iubiri*, se desfăşoară pe mai multe paliere: analiza minuţioasă a unei poveşti de dragoste începută la tinereţe în România şi reluată peste ani în Israel implică evocarea adesea nostalgică a lumii româneşti din anii ’60, ca şi explorarea realităţii social-politice israeliene, iar meditaţia asupra avatarurilor bătrâneţii este dublată de asumarea inadaptării la lumea modernă. În ipostaza de publicist, **D.** semnează volumul *Evreul ca simbol (Mihail Sebastian şi alţii)* (2004), în care reuneşte articole apărute în presa de limbă română din Israel axate cu precădere pe raporturile dintre cultura română şi cea iudaică. Mereu lucid, echilibrat şi nuanţat în aprecieri, el evocă mari artişti de origine evreiască, de la Mihail Sebastian şi B. Fundoianu la Franz Kafka şi Raymond Aron, omagiază scriitorii care au dovedit toleranţă sau simpatie pentru evrei, cum au fost Gala Galaction sau Tudor Arghezi, ori sancţionează excesele antisemite ale lui M. Eminescu sau ale lui Mircea Eliade.

Înainte de a fi altceva, romanul lui Virgil Duda [Viaţă cu efect întârziat] *este cronica unei nevroze, a unei destructurări psihice urmărite minuţios şi nemilos, în toată desfăşurarea ei mereu agravată, chiar de acela care îi suportă efectele, eroul-povestitor. Autoscrutarea acestuia constituie elementul de cel mai mare interes al romanului şi prin el Virgil Duda li se poate alătura, fără complexe, acelor prozatori ai noştri care au descins îndrăzneţ în spaţiile maladivităţii şi au fost preocupaţi de condiţia individului bolnav. Mă gândesc la M. Blecher, Anton Holban, Gib I. Mihăescu şi, bineînţeles, la Hortensia Papadat-Bengescu. Literatura preocupată de patologic urmăreşte îndeobşte felul în care îmbolnăvirea trupului condiţionează comportamentele psihice, le modifică şi prea adesea le degradează. Răul fizic reverberează nefast, de cele mai multe ori, în plan sufletesc şi moral. Este drumul obişnuit de la cauză la efect. Neobişnuită este răsturnarea succesiunii, ca în cazul eroului cărţii lui Virgil Duda, a cărui îmbolnăvire fizică e precedată şi cauzată de îmbolnăvirea sufletului.*

GABRIEL DIMISIANU

SCRIERI: *Povestiri din provincie*, Bucureşti, 1967; *Catedrala*, Bucureşti, 1969; *Anchetatorul apatic*, Bucureşti, 1971; *Deruta*, Bucureşti, 1973; *Al doilea pasaj*, Bucureşti, 1975; *Cora*, Bucureşti, 1977; *Măştile*, Bucureşti, 1979; *Războiul amintirilor*, Bucureşti, 1981; *Hărţuiala*, Bucureşti, 1984; *Oglinda salvată*, Bucureşti, 1986; *România, sfârşit de decembrie*, Bucureşti, 1991; *Alvis şi destinul*, Bucureşti, 1993; *A trăi în păcat*, Bucureşti, 1996; *Viaţă cu efect întârziat*, Bucureşti, 1998; *Şase femei*, Bucureşti, 2002; *Evreul ca simbol (Mihail Sebastian şi alţii)*, Bucureşti, 2004; *Despărţirea de Ierusalim*, Bucureşti, 2005; *Ultimele iubiri*, Iaşi, 2008; *Un cetăţean al lumii*, Iaşi, 2011.

Repere bibliografice: Cristea, *Interpretări*, *123–128*; Dimisianu, *Prozatori*, *170–175*; Nicolae Manolescu, *Vocaţia romancierului*, RL, 1973, 11; Georgescu, *Printre cărţi*, *157–163*; Iorgulescu, *Rondul*, *219–225*; Dimisianu, *Valori*, *96–104*; Cristea, *Domeniul*, *265–272*; Titel, *Pasiunea*, *69–72*; Dimisianu, *Nouă prozatori*, *44–63*; Dana Dumitriu, *Un roman de dragoste*, RL, 1978, 9; Georgescu, *Volume*, *38–45*; Iorgulescu, *Scriitori*, *199–203*; Apolzan, *Casa*, *185–220*; Moraru, *Semnele*, *239–246*; Eugen Simion, [*Virgil Duda*], RL, 1982, 19, 1984, 24, 1986, 38; Vlad, *Lectura rom.*, *148–152*; Cristea, *Modestie*, *182–190*; Manea, *Contur*, *74–81*; Cristea, *A scrie*, *167–172*; Mirodan, *Dicţionar*, II, *180–189*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *159–162*; Gabriel Dimisianu, *Cronica unei nevroze*, RL, 2000, 33; Cristofor, *Ţara Sfântă*, I, *61–66*; Cristea-Enache, *Concert*, *169–178;* Mircea Iorgulescu, *Plecări, întoarceri, prezenţe*, „22”, 2003, 715; Tudorel Urian, *Femeile anilor ’60*, RL, 2003, 11; Holban, *Portrete*, I, *196–200*; Marian Victor Buciu, *Proza lui Virgil Duda*, RL, 2004, 36; Tudorel Urian, *Relaţii în lumea nouă/veche*, RL, 2005, 29; Cristea-Enache, *Bucureşti*, *70–74*; Bianca Burţa-Cernat, *Între două lumi*, OC, 2008, 191; Popa, *Ist. lit.*, II, *850–851*; Manolescu, *Enciclopedia, 261–262;* Paul Cernat, *Legături fără frontiere*, „22”, 2012, 2.

A.C.

DUDAŞ, Florian (19.III.1947, Tăgădău-Beliu, j. Arad), istoric, bibliolog. Este fiul Floricăi (n. Mihoc) şi al lui Florian Dudaş, ţărani. A urmat Facultatea de Istorie la Oradea şi Cluj (1960–1965), după care a lucrat în calitate de cercetător la Muzeul Ţării Crişurilor din Oradea, precum şi ca redactor responsabil al revistei „Lumina” şi director al Editurii Lumina din acelaşi oraş.

Cercetător asiduu al istoriei culturale transilvănene, **D.** valorifică numeroase mărturii documentare, începând din zorii Evului Mediu şi din timpul voievodatelor până la sfârşitul epocii moderne. Autorul îşi îndreaptă atenţia în primul rând asupra culturii scrise, urmărind circulaţia cărţii româneşti, manuscrisă şi tipărită, din zona Transilvaniei, a Bihorului mai cu seamă, dar se opreşte şi asupra

culturii orale, în măsura în care aceasta păstrează amintirea unor personaje istorice semnificative (Horea, Avram Iancu). **D.** a cercetat, totodată, legăturile culturale dintre cele trei provincii românești, de pildă în Transilvania circulația unor cărți precum *Cazania* lui Varlaam sau călătoriile în aceeași provincie ale celor din Muntenia și Moldova, dar și traseul cărților „călătoare", precum şi însemnările pe cărţi şi manuscrise vechi, îndeosebi din fondurile bisericilor, adnotări în care descoperă atât informaţii istorice, relevante pentru istoria mentalităţilor, cât şi virtuţi literare. În anii din urmă a studiat legăturile dintre reprezentanţii Şcolii Ardelene şi Oradea, orașul căruia **D.**, un erudit și pasionat cititor al memoriei vechilor cărți românești, i-a dedicat întreaga activitate.

SCRIERI: *Carte veche românească în Bihor. Sec. XVI–XVII*, Oradea, 1977; *Vechile tipărituri româneşti din bisericile Bihorului. Sec. XVI–XVII*, Oradea, 1979; *Contribuţii privind cartea românească în epoca Luminilor*, Oradea, 1979; Zărandul, *Chipuri și fapte din trecut*, București, 1981; *Cazania lui Varlaam în Transilvania*, pref. Virgil Cândea, Cluj-Napoca, 1983; ed. Timișoara, 2005; *Răscoala lui Horia în tradiţia poporului*, București, 1984; *Manuscrisele românești din bisericile Bihorului*, I–II, pref. Vasile Coman, Oradea, 1985–1986; *Manuscrisele româneşti medievale din Crişana*, Timişoara, 1986; *Vechi cărţi româneşti călătoare*, I, Bucureşti, 1987; *Avram Iancu în tradiţia poporului român*, Timișoara, 1989; *Memoria vechilor cărţi româneşti. Însemnări de demult*, Oradea, 1990; *Însemnări pe bătrâne cărţi de cult*, Oradea, 1992; *Vasile Sturze Moldoveanu, peregrinul transilvan (1693–1730)*, Oradea, 1993; *Românii din Oradea în epoca Luminilor*, Oradea, 1996; *Misterioasa miniatură „Madona Română" din Biblioteca Vaticanului*, Oradea, 1997; *Cărturari şi artişti din Muntenia şi Moldova peregrini în Crişana (sec. XIV–XVIII)*, Timişoara, 2003; *Urme din trecutul Transilvaniei*, Timişoara, 2004; *Odoarele vechii Catedrale Ortodoxe a Bihorului. Cea mai veche bibliotecă românească din Oradea*, Oradea, 2005; *Catastrofe naturale în Transilvania: în lumina însemnărilor scrise pe cărțile românești vechi între anii 1500 și 1900*, Timișoara, 2006; *Vechile manuscrise româneşti din Ţara Bihorului*, I–II, Oradea, 2007; *Vechile tipărituri româneşti din Ţara Bihorului*, I–II, Timişoara, 2007. **Ediţii:** Lucreţia Rudow-Suciu, *Logodnica contelui Stuart*, Oradea, 1993; *Floarea darurilor sau Cartea patimilor omeneşti*, Oradea, 1997; *Vămile văzduhului. Scrisori inedite de la Lucreţia Suciu (1891–1900)*, Oradea, 2004.

Repere bibliografice: Eugen Pavel, *„Cazania lui Varlaam în Transilvania"*, CLG, 1985, 2; Alexandru Mareş, *„Cazania lui Varlaam în Transilvania"*, LR, 1985, 2; Dan Simonescu, *Eveniment editorial bihorean*, F, 1988, 5; Teodor Vârgolici, *Memoria cărților de cult*, ALA, 1993, 164; Sever Dumitrescu, *Un tânăr savant român: Florian Dudaș*, „Crișana Plus", 1996, 1 martie; Mircea Popa, *„Vămile văzduhului"*, F, 2004, 9. ***C.V.***

DUGNEANU, Paul (23.IV.1951, Cluj), critic și istoric literar. Este fiul Victoriei Dugneanu (n. Antipa) şi al lui Petre Dugneanu, profesori. A urmat liceul la Bucureşti, unde a absolvit şi Facultatea de Filologie, secţia română–franceză (1974); şi-a luat doctoratul în 1988 cu teza *Opera poetică a lui Ion Heliade-Rădulescu*. Este, succesiv, profesor de limba şi literatura română în judeţul Ilfov (1974–1975), Bucureşti (1975–1978), redactor pentru versiunea franceză a revistei „Cărţi româneşti" (1979–1990), redactor-şef la „Universul cărţii" (1991–1995), redactor-şef adjunct la „Revue roumaine", conferenţiar (1999–2004), apoi profesor la Universitatea „Ovidius" din Constanţa şi profesor la Colegiul Naţional „Sf. Sava" din Bucureşti (1993–2007). În 1977 i s-a acordat Premiul revistei „Luceafărul".

Critic cu o frază suplă, funcţională, cu judecăţi critice exacte şi expresive, **D.** a debutat în 1973 la revista „Amfiteatru", colaborând apoi la „Contemporanul", „Caiete critice", „Viaţa românească", „Convorbiri literare", „Cronica", „Noua revistă română", „Saeculum", „Revista de istorie şi teorie literară" ş.a., iar în mod constant la „Luceafărul". Primul său volum, *Universuri imaginare*, apărut în 1981, cuprinde eseuri şi articole concepute din unghi tematist şi arhetipal, dar apelând şi la mijloacele criticii foiletonistice, despre poezie de la G. Bacovia, Lucian Blaga, Tudor Arghezi până la Ştefan Aug. Doinaş, Nichita Stănescu şi Marin Sorescu. În ansamblu, comentariile ilustrează „inteligenţă critică, orizont intelectual şi capacitate analitică" (Pompiliu Marcea). Cea de-a doua carte, *Forme literare: între real şi imaginar* (1993), este consacrată în întregime literaturii contemporane, incluzând texte despre prozatori şi poeţi: Mircea Eliade, Nicolae Breban, Mircea Ciobanu, Tudor Ţopa, Mircea Nedelciu, Cezar Ivănescu, Daniel Turcea, Marius Robescu. Demersul şi metoda critică s-au consolidat, punând în evidenţă un mod de abordare bazat pe decelarea resorturilor şi semnificaţiilor profunde ale scrierii avute în vedere. În aceeaşi arie se înscriu şi *Incursiuni critice* (I–III, 2001–2005), şi *Glose despre poezia contemporană* (2010), selecţii din articolele, cronicile şi eseurile publicate de-a lungul deceniilor, alcătuind un itinerar critic în geografia literaturii române moderne

şi contemporane, vădind un mod franc de a spune lucrurilor pe nume. Pornind de la o carte, **D.** conturează, dincolo de radiografierea esenţială a discursului, profiluri relevante de poeţi, prozatori, critici. De asemenea, susţinut de o serioasă, dar neostentativă armătură teoretică (tematism, semiotică, textualism), criticul procedează frecvent la numeroase asocieri şi referinţe într-un larg cadru cultural. Altă serie de texte abordează şi aspecte de istorie literară, văzute printr-o grilă modernă. În această categorie se înscriu studiul *I. Heliade-Rădulescu, un Atlas al poeziei* (1995) şi, precedat în 1989 de o antologie de texte comentate, eseul *Eminescu după Eminescu* (2002), în care e ilustrată modernitatea poeziei eminesciene prin elementele sale simboliste, raportate la poezia lui Charles Baudelaire, Arthur Rimbaud şi Stéphane Mallarmé. Apropiindu-se de altă vârstă a literaturii, interesul lui **G.** pentru istoria avangardismului este vizibil în studiul *Suprarealismul poetic românesc* (2005, amplificat în a doua ediţie, 2011), care se axează pe o perioadă de început a mişcării, inclusă de comentator în intervalul 1928–1942. Încapsulaţi în capitole ce vor să definească şi să disocieze (*Suprarealismul puternic*, *Suprarealismul minor*), după ce se operase o contextualizare în avangardism, autorii beneficiază de un comentariu aplicat, adesea cu elemente puţin vehiculate, mai ales în cazul celor din planul secund. O carte reprezentativă pentru critic este *Al doilea val. Generaţia Hyperion*, cu un prim volum, *Poezia anilor '70* (2001), ce analizează un important segment de istorie literară contemporană. Criticul se referă la o a doua promoţie („val") a unei generaţii ilustre, ce cuprinde nume precum Virgil Mazilescu, Marius Robescu, Emil Brumaru, Ioanid Romanescu, Vasile Vlad, Adrian Popescu, Nicolae Ioana ş.a. „Maşinăria hermeneutică" (Adrian Dinu Rachieru) funcţionează şi de această dată cu eficienţă, argumentând originalitatea, valoarea poeţilor interpretaţi. Acestor pagini li se adaugă în 2007 un eseu monografic intitulat *Gheorghe Pituţ – devenirea poetică*, o formă de reconsiderare a acestui scriitor.

SCRIERI: *Universuri imaginare*, Bucureşti, 1981; *Forme literare: între real şi imaginar*, Bucureşti, 1993; *I. Heliade-Rădulescu, un Atlas al poeziei*, Bucureşti, 1995; ed. 2 (*Poezia lui Ion Heliade-Rădulescu între romantism şi clasicism*), Bucureşti, 2002; *Al doilea val. Generaţia Hyperion*, vol. I: *Poezia anilor '70*, Bucureşti, 2001; *Incursiuni critice*, I–III, Bucureşti, 2001–2005; *Eminescu după Eminescu*, Bucureşti, 2002; *Suprarealismul poetic românesc. Prima perioada: 1928–1942*, Bucureşti, 2005; ed. 2, Bucureşti, 2011; *Gheorghe Pituţ – devenirea poetică*, Bucureşti, 2007; *Glose despre poezia contemporană*, Bucureşti, 2010. **Antologii:** *Camil Petrescu interpretat de…*, pref. edit., Bucureşti, 1984; *Liviu Rebreanu interpretat de…*, pref. edit., Bucureşti, 1987; *Eminescu. Texte comentate*, pref. edit., Bucureşti, 1989.

Repere bibliografice: Mihai Ungheanu, *„Universuri imaginare"*, LCF, 1981, 19; Pompiliu Marcea, *Un debut critic promiţător*, LCF, 1981, 24; Valentin F. Mihăescu, *5 argumente în favoarea valorii*, LCF, 1981, 52; Nicolae Ciobanu, *„Universuri imaginare"*, LCF, 1982, 18; Nicolae Manolescu, *Camil Petrescu şi critica*, RL, 1985, 14; Şerban Cioculescu, *Liviu Rebreanu*, RL, 1987, 32; Alexandru Condeescu, *De veghe în linia întâi*, „Ora", 1993, 25 iunie; Adrian Dinu Rachieru, *Nevoia de ordine*, „Meridian", 1993, 7 iulie; Octavian Soviany, *Criticul ca Doctor Angelicus*, CNT, 1993, 30–31; Ştefan Ioanid, *„Al doilea val"*, „Curierul românesc", 2002, 9; Hristu Cândroveanu, *Magistratura actului critic*, ARG, 2002, 13; Vasile Bardan, *„Suprarealismul poetic românesc", „Incursiuni critice", III,* CC, 2006, 5; Horia Gârbea, *„Gheorghe Pituţ – devenirea poetică"*, LCF, 2008, 6. ***Hr.C.***

DUH, revistă de cultură apărută la Arad, lunar, de la 1 octombrie 1934 până în ianuarie 1935 (trei numere). Director este economistul Tiberiu Borneas-Maier, iar din colegiul redacțional fac parte artistul plastic și etnologul Marcel Olinescu, jurnalistul Tiberiu Dragoș, viitorul sociolog marxist Miron Constantinescu, student în anul I la Literele bucureștene. Purtând subtitlul „Revistă de artă, critică literară și filosofie", **D.** își propune să dezvolte o direcție culturală alternativă în raport cu tradiționalismul promovat de „Hotarul", cea mai influentă publicație arădeană a vremii. Acest obiectiv este anunțat în trei texte cu caracter programatic. Pe frontispiciu apare sloganul: „Vrem criticism nou obținut prin sudarea modernismului adevărat și logic la tradiția selectată și dezbărată de prejudecăți", iar în articolul-program propriu-zis, intitulat sugestiv *Inutilitatea tradițională*, adeziunea la modernism se rostește prin formulări aproape avangardiste: „Programele sunt țarcuri îngrădite cu sârmă ghimpată! Nouă ne trebuie câmpul larg deschis. [...] Vrem viață, mobilitate, agitație! Vrem inconsecvențe! Fapte! Viață! Și pe acestea numai tinerețea le poate da!". Repudierea falsului atașament față de valorile locale caracterizează și editorialul lui Tiberiu Dragoș, *De ce apărem?*. Nici asigurarea colaborărilor din partea unor nume frecvente în ziarele bucureștene nu-l încântă pe redactorul care promite, în schimb,

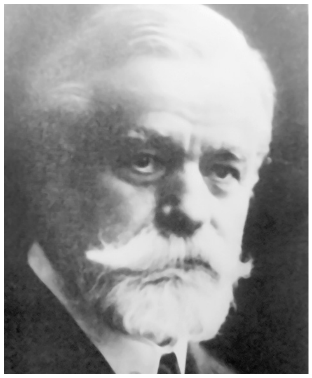
crearea unei „ambianțe pur intelectuale” prielnice cosmopolitismului, fiindcă „regionalismul nu trebuie să se mărginească numai la dialect sau nuanțe etnografice”. Încetându-și timpuriu apariția, **D.** nu poate onora temerarul proiect cultural. Dacă poeziile publicate de Radu Gyr, Virgil Carianopol, Teodor Scarlat, Virgil Gheorghiu, Petre Pascu, Yvonne Rossignon, George G. Miron (pseudonimul lui Miron Constantinescu) sunt vag simboliste sau avangardiste, eseul *Devalorizarea intelectului* al lui Marcel Olinescu (semnând Ion Păgânu) dezvăluie o atitudine de-a dreptul conservatoare, imputând generației tinere iraționalismul, deruta și starea de nevroză. De asemenea, prozele lui Tiberiu Vuia și Ovidiu Constant par încercări ocazionale. Neconcludente rămân și cronicile scrise de Miron Constantinescu, de vreme ce Camil Baltazar este plasat, alături de Lucian Blaga, Ion Barbu și Tudor Arghezi, în vârful ierarhiei liricii contemporane, iar romanul lui Ury Benador *Ghetto veac XX* beneficiază de evaluări encomiastice. Mai demnă de interes se dovedește rubrica „Glose”, realizată de Matei Aron, unde apar informații de actualitate, formulate într-un stil alert, uneori chiar memorabil: note de lectură despre romanele lui Gib I. Mihăescu, comparații între traducerile din poezia lui Rainer Maria Rilke oferite de Eugen Jebeleanu și de Maria Banuș, prezentări ale cărților lui Mircea Eliade *India* și *Lumina ce se stinge* („o temelie a literaturii românești contimporane”), precum și un rezumat al polemicii stârnite de romanul lui Mihail Sebastian *De două mii de ani.* ***Cs.B.***

DUICU, Serafim (6.VIII.1938, Tismana, j. Gorj – 19.X.1996, Târgu Mureş), istoric literar, editor. Este fiul Elenei (n. Răcoina) şi al lui Serafim Duicu, tâmplar. A urmat şcoala elementară în satul natal. După cursuri pedagogice la Târgu Jiu şi Craiova, absolvite în 1956, face studii universitare de filologie la Cluj (1956–1961). Funcţionează ca profesor la Blaj (1961–1964), asistent universitar la Târgu Mureş (1964–1974), redactor la „Vatra” (1974–1978), profesor la Institutul de Teatru din Târgu Mureş (din 1978), consilier-şef al Inspectoratului pentru Cultură al Judeţului Mureş (1990–1992), secretar de stat în Ministerul Culturii (1995), director general al Teatrului Naţional din Târgu Mureş, redactor la revista „Şcoala Ardeleană” (1992–1993). Colaborează la „Steaua”, unde a debutat în 1967, „Tribuna”, „Steaua roşie” (Târgu Mureş), „Familia”, „Vatra”, „Transilvania”, „Orizont”, „Cuvântul liber” (Târgu Mureş), „Ateneu”, „România literară”, „Cronica” ş.a.

Principala lucrare de istorie literară a lui **D.**, *Vladimir Streinu. Critic, istoric literar, estetician al poeziei şi poet* (1977), la origine teză de doctorat, este structurată pe o bogată informaţie, însă nu exhaustivă, neintrând în atenţia autorului multe scrieri care se aflau încă în paginile revistelor unde fuseseră publicate. Criticul şi esteticianul Vladimir Streinu este apreciat ca „un neoclasic printre moderni”, deşi a practicat o critică severă, modernă. Alte trei lucrări, despre Gheorghe Şincai (1983), Samuil Micu (1986) şi Petru Maior (1990), nu sunt, ca multe apărute în seria „Pe urmele lui…” a Editurii Sport–Turism, doar agreabile descrieri ale peregrinărilor celor evocaţi, ci lucrări temeinice, datorate unui bun cunoscător al operei şi vieţii personalităţilor studiate. Cu valoare şi funcţie de informare accesibilă elevilor, studenţilor etc., *Dicţionar de personaje dramatice* (1994) selectează figuri semnificative şi cu rezonanţă culturală din Antichitate până în timpul nostru. Pornind de la preocupările de istorie literară, **D.** a alcătuit, singur sau în colaborare, ediţii din scrierile lui Ion Pop-Reteganul, Septimiu Bucur, Iosif Blaga, Al. Papiu-Ilarian ş.a. A mai îngrijit două culegeri de folclor. Un volum postum, *Paralaxe critice* (2006), pregătit pentru tipar cu decenii în urmă, în 1975, dar respins pentru editare, reuneşte cronici, recenzii, articole ce pot da seama, în felul lor modest, de viaţa literară a epocii.

SCRIERI: *Vladimir Streinu. Critic, istoric literar, estetician al poeziei şi poet*, Craiova, 1977; *Pe urmele lui Gheorghe Şincai*, Bucureşti, 1983; *Pe urmele lui Samuil Micu-Clain*, Bucureşti, 1986; *Pe urmele lui Petru Maior*, Bucureşti, 1990; *Dicţionar de personaje dramatice*, Bucureşti, 1994; *Paralaxe critice*, îngr. Valeria Duicu, Târgu Mureş, 2006. **Ediţii:** *Mureş, pe marginea ta…*, introd. Ovidiu Papadima, Târgu Mureş, 1969 (în colaborare cu Lazăr Lădariu); Ion Pop-Reteganul, *Amintirile unui şcolar de altădată*, introd. edit., Bucureşti, 1969 (în colaborare cu Ion Apostol Popescu); Vasile Buţiu, *Du-te, dor, cu Mureşul…*, introd. edit., Târgu Mureş, 1976; Septimiu Bucur, *Banchetul lui Lucullus*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1978; *Ion Antonescu și „Garda de Fier”. Pe marginea prăpastiei (21–23 ianuarie 1941)*, I, pref. edit., Târgu Mureș, 1991; Emil Gârleanu, *Din lumea celor care nu cuvântă*, pref. edit., Craiova, 1994; Iosif Blaga, *Teoria dramei, cu un tratat introductiv despre frumos și artă*, introd. edit., Craiova, 1995; Octavian Goga, *Rugăciune*, Craiova, 1995; Elena din Ardeal, *Poezii și poeme în proză*, pref. edit., Târgu Mureș, 1995; Vasile Moldovan, *Memorii din 1848–49*, introd. edit., Târgu Mureș, 1995; Al. Papiu-Ilarian, *Istoria românilor din Dacia Superioară*, pref. Ştefan Paşcu, Târgu Mureş, 1996.

Repere bibliografice: Cioculescu, *Itinerar*, III, *249–253*; Mircea Popa, *„Pe urmele lui Petru Maior”*, ST, 1991, 2–3; Andrei Grigor, *Cartea cu personaje*, L, 1995, 42–44; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *162–163*; Datcu, *Dicţ. etnolog.*, *342*; N.N. Tomoniu, *Serafim Duicu (1938–1996)*, „Oglinda literară”, 2009, 95, 96. ***I.D.***

DULFU, Petre (10. III.1856, Tohat, j. Sălaj – 31.X.1953, Bucureşti), poet, traducător.

Fiu al Agapiei (n. Bran) şi al lui Nichifor Dulfu, intelectual al satului, **D.** urmează liceul la Baia Mare şi la Cluj, în oraşul de pe Someş făcând şi studii universitare, în 1881 luându-și doctoratul cu o teză, scrisă în limba maghiară, despre activitatea lui Vasile Alecsandri. Este profesor, pentru scurt timp, la Şcoala Normală din Bucureşti, profesor şi director al Şcolii Normale din Turnu Severin, profesor la Azilul „Elena Doamna” din Bucureşti, la Şcoala Normală a Societăţii pentru Învăţătura Poporului Român, din 1884 fiind şi profesor suplinitor de limba română la Şcoala Normală de Băieţi; în 1893 primeşte numirea de profesor definitiv. În 1918 se retrage de la Şcoala Normală de Fete „Elena Doamna”, iar în 1921 de la Şcoala Normală de Băieţi. A alcătuit şi a publicat un număr apreciabil de manuale şcolare, multe în colaborare. A debutat cu versuri în „Familia” (1874), colaborând apoi şi la „Amicul familiei”, „Cărţile săteanului român”, „Gutinul”, „Ideea pedagogică–literară–socială”, „Luminătorul”, „Revista nouă”, „Românul”, „Şezătoarea”, „Tribuna” ș.a. Devine membru al Societății Scriitorilor Români în 1911.

Scrierile lui **D.**, alcătuite din lirică personală şi prelucrări ale eposului popular românesc, au stat, încă de la debut, sub semnul marii admiraţii pentru Alecsandri. Bardul de la Mirceşti i-a apreciat primele încercări poetice, pe care i le trimisese, în manuscris, profesorul clujean Grigore Silaşi. Tânărul poet, opina Alecsandri, avea „în suflet scânteia sacră şi sub condei o limbă armonioasă pe care ştie s-o mlădie sub cerinţele ritmului”. Atracţia pentru zăcămintele folclorice s-a datorat exemplului lui Alecsandri, însă, spre deosebire de acesta, el nu a fost decât în mică măsură un colecţionar de la sursă. Izvorul lui de inspiraţie pentru „epopeile populare” *Isprăvile lui Păcală* (1894) şi *Gruia lui Novac* (1913), ca şi pentru altele, au fost creaţii culese de alţii, surse pe care de altfel le numeşte încă din subtitlu. Posedând o remarcabilă iscusinţă de a relata accesibil fondul subiectelor pe care le recreează nu în stihuri populare, ci în versuri de 14–16 silabe, **D.** şi-a dobândit o mare popularitate în rândurile cititorilor fără mari pretenţii, dovadă şi numeroasele ediţii pe care le-au cunoscut, până spre mijlocul deceniului al cincilea al veacului trecut, principalele sale scrieri: *Isprăvile lui Păcală* – 18 ediţii, *Gruia lui Novac* – 13, *Povestea lui Făt-Frumos (1919)* – 10. A fost preţuit, totodată, şi de Academia Română, care a distins cu Premiul „Eliade Rădulescu” *Isprăvile lui Păcală* (ediţia din 1907). Operă de folclorist a făcut o singură dată, trimiţând ca răspuns la chestionarul lingvistic (1884) al lui B.P. Hasdeu o colecţie de lirică populară din Gârceiu, judeţul Sălaj; aici aproape toate textele se caracterizează, opinează Ovidiu Bârlea, printr-o „şlefuire rar întâlnită, care le face deosebit de atractive”. **D.**, care cunoştea câteva limbi străine, s-a remarcat şi ca traducător din dramaturgia elină. *Ifigenia în Aulida* (1879) şi *Ifigenia în Taurida* (1880), transpuse din Euripide, au fost distinse, la ediţia a doua (1902), de Academia Română cu Premiul „Adamachi”, prilej în care clasicistul Nicolae Quintescu afirma că aceste versiuni sunt „o adevărată operă literară, excelentă sub toate punctele de privire”, tălmăcirea, în ansamblu, fiind „din cele mai bune” din câte se făcuseră până atunci din literatura clasică antică.

SCRIERI: *Alexandri. Vazul müködése a román irodalom terén* [*Activitatea lui Alecsandri pe terenul literaturii române*], Cluj, 1881; *Princesa fermecată*, Sibiu, 1887; *Etica sau morala filosofică*, Bucureşti, 1889; *Noţiuni de estetică*, Bucureşti, 1891; *Isprăvile lui Păcală. Epopee poporală în 24 cânturi*, cu ilustraţii de Jiquidi şi Hlavsa, Bucureşti, 1894; ed. Bucureşti, 1907; *Legenda ţiganilor*, cu ilustraţii de Hlavsa, Bucureşti, 1896; *Foloasele învăţăturii*, Bucureşti, 1902; *Din lumea satelor*, Bucureşti, f.a.; *Snoave*, Bucureşti, 1909; *Cântece şi poveşti*, Bucureşti, 1910; *Gruia lui Novac. Epopee. Alcătuită din cântecele de vitejie ale poporului român*, cu ilustraţii de A. Murnu, Bucureşti, 1913; *Povestea lui Făt-Frumos*,

București, 1919; *Visuri împlinite*, București, 1919; *Faptă și răsplată*, București, 1920; *Iisus Mântuitorul*, București, 1921; *Ion Săracul*, București, 1923; *Odinioară*, București, 1923; *Păcală argat*, București, 1924; *Răzbunarea Lenuței*, București, 1925; *Zâna florilor*, București, 1926; *Povestea unui orfan*, București, 1931; *Povestea României Mari*, București, 1931; *Cei doi feți logofeți cu părul de aur*, București, 1936; *Scrieri*, îngr. Viorica Florea și Victor Crăciun, introd. Victor Crăciun, București, 1971. **Traduceri:** Euripide, *Ifigenia în Aulida*, Cluj, 1879, *Ifigenia în Taurida*, Gherla, 1880.

Repere bibliografice: *Omagiu profesorului Petre Dulfu cu prilejul sărbătoririi sale la 29 mai de către foștii săi elevi și colegi*, București, 1927; Gh. Cardaș, *Petre Dulfu*, „Albina", 1936, 17; Ion Mușlea, Ovidiu Bârlea, *Tipologia folclorului din răspunsurile la chestionarele lui B.P. Hasdeu*, București, 1970, *58*; Petre Pușcașu, *Vasile Alecsandri și Petre Dulfu*, „Buletin științific", seria A, Baia Mare, 1971; *Dicț. scriit. rom.*, II, *163–164*; Laura Temian, *Petre Dulfu*, Baia Mare, 2003; Maria Bilțiu, *Snoava populară și Petre Dulfu*, „Memoria ethnologica", 2006, 18–19; Ion Buzași, *Petre Dulfu și snoava populară românească*, ST, 2006, 7–8; Datcu, *Dicț. etnolog.*, *343–344*. ***I.D.***

DUMA, Radu (a doua jumătate a sec. XVIII), traducător, cronicar. Fiu al preotului Dimitrie Duma din Șcheii Brașovului, **D.** a fost cântăreț bisericesc și dascăl al copiilor din parohia șcheiană între anii 1772 și 1790. Fiind „foarte cuvios și vrednic", a tălmăcit mai multe scrieri religioase din limbile greacă, latină, sârbă, aproape toate lăsate în manuscris, între care *Livada duhovnicească* de Ioanes Mosh, *Piatra zmintelii* de Ilie Miniat și *Pășunea oilor celor cuvântătoare*. Doar *Preoția sau Îndreptarea preoților*, lucrare a patriarhului Callinic, a fost tipărită în 1789. I s-au atribuit, cu argumente destul de nesigure, și câteva texte istoriografice păstrate într-un miscelaneu și publicate de Em. E. Kretzulescu în „Revista pentru istorie, arheologie și filologie" (1910–1911) sub titlul generic *Codex Kretzulescus*. În ordinea cronologică a evenimentelor relatate, primul text este *Cronica Țării Ardealului*, evocând o istorie care ar începe cu anul 744. Tot de la origini, din anul 1393, pornește *Cronica bisericii Sf. Nicolae și a românilor din Schei (Brașov)*. Textul cel mai substanțial, și din punct de vedere literar, este *Istorie. Din ce pricină au început împăratul turcesc asupra împărăţiii moscalilor oaste*, care se referă la războiul ruso–turc din 1768–1774. Atribuirea, ca și afirmația că originalele redactate de **D.** s-au pierdut, păstrându-se numai copii (fragmentare) în miscelaneu, au fost contestate de N.A. Ursu, care demonstrează că aceste cronici aparțin celui considerat îndeobște copistul culegerii, Simeon Hârs, al cărui nume a fost greșit descifrat de Em. E. Kretzulescu și transcris Simeon Hiară.

SCRIERI: *Istorie. Din ce pricină au început împăratul turcesc asupra împărăţiii moscalilor oaste*, publ. Em. E. Kretzulescu, RIAF, vol. XI, 1910, partea I; *Cronica bisericii Sf. Nicolae și a românilor din Schei (Brașov)*; *Relațiuni despre biserica română greco-orientală din Ungaria și Transilvania; Turburări în biserică*, publ. Em. E. Kretzulescu, RIAF, vol. XI, 1910, partea II; *Cronica Țării Ardealului. Războaiele dintre Casa Austriei cu Francia, Saxonia și Prusia. Iosif II*, publ. Em. E. Kretzulescu, RIAF, vol. XII, 1911, partea I. **Traduceri:** Patriarhul Callinic, *Preoția sau Îndreptarea preoților*, Sibiu, 1789.

Repere bibliografice: *Documente privitoare la trecutul românilor din Șchei (1700–1783)*, I, îngr. Sterie Stinghe, Brașov, 1901, *66–71*, *173–174*, *177*, *188*, *191*; Andrei Bârseanu, *Istoria școalelor centrale române gr. or. din Brașov*, Brașov, 1902, *8–9*, *15*; Em. E. Kretzulescu, *Codex Kretzulescus*, RIAF, vol. XI, 1910, partea I; I. Crăciun, *Cronicile românești ale Transilvaniei și Banatului*, „Anuarul Institutului de Istorie din Cluj", t. I–II, 1958–1959; *Ist. lit.*, I, *643–644*; *Dicț. lit. 1900*, *306*; Ursu, *Contribuții ist. lit.*, *237–268*. ***C.T.***

DUMBRAVĂ, Bucura (pseudonim al lui Fany Seculici; 28.XII.1868, Bratislava – 26.1.1926, Port Said, Egipt), prozatoare. Mama, Louisa (n. Hanno), era de origine slovacă, iar tatăl, Július Seculici, era tot slovac, evreu creștinat. Regele Carol I îl invită, în 1873, pe Július Seculici să contribuie la modernizarea țării în calitate de director al Societății de Asigurări Dacia Română. **D.** studiază la un pension german din București, învățând aici câteva limbi: germană, franceză, engleză, apoi română. La vârsta de paisprezece ani, ea atrage atenția reginei Elisabeta prin versurile ei. Devine una din pupilele regale, iar mai târziu chiar apropiată a poetei și egeriei Carmen Sylva. În 1905, împreună cu alte doamne din anturajul de la Peleș, înființează Societatea Chindia, în vederea valorizării portului, dansului și muzicii populare românești. Fascinată de frumusețea peisajului montan, ajunge o pasionată alpinistă. A escaladat masivul Matterhorn, ghețarul La Buée din Mont Blanc și este prima femeie care a urcat pe vârful Omu. Alături de Take Ionescu, Simion Mehedinți, Emanoil

Bucuţa, Mihai Haret, a fost membră fondatoare a mai multor societăţi interesate în dezvoltarea turismului în România: Societatea Carpatină din Sinaia (1895), Asociaţia Hanul Drumeţilor (1921). Ca recunoaştere a meritelor sale, unul din vârfurile din Bucegi a primit numele ei. A debutat editorial cu romanul *Der Haiduck* (1908) şi a colaborat la periodice precum ,,La Revue roumaine", ,,Éclair des Balkans", ,,Lumina", ,,Curentul nou", ,,Ideea europeană", ,,Convorbiri literare", ,,Dimineaţa", „Democraţia", „Foaia noastră", ,,Lamura", „Cele trei Crişuri" ,,Calendarul povestirii", ,,Cugetul românesc", ,,Tribuna nouă", ,,Căminul", ,,Orizontul" ş.a. Spre sfârşitul vieţii este atrasă de spiritism şi teosofie, iar în 1925 fondează prima lojă teosofică din România, a cărei preşedintă a fost. Împreună cu Martha Bibescu, Agepsina Macri-Eftimiu şi Claudia Milian, în 1923 înființează prima lojă masonică feminină din România. Preocupările ei au făcut să fie privită de membrii elitelor culturale ale timpului fie cu un respect rezervat (Mircea Eliade), fie cu ironie (I.L. Caragiale, Mateiu I. Caragiale). Cunoaşte personalităţi ale teosofiei mondiale şi participă la două congrese în domeniu. Convinsă că Jiddu Krishnamurti este noul mare Învăţător aşteptat de omenire, i-a tălmăcit în româneşte cartea *La picioarele Învăţătorului* (1924). La întoarcerea de la un congres ținut în decembrie 1925 la Adyar (India), moare de friguri într-un spital din Port Said (Egipt). Însemnările din ultima ei călătorie, în care îl cunoscuse şi pe Krishnamurti, apar postum, sub titlul *Pe drumurile Indiei. Cele din urmă pagini. Scrisori* (1927), unde dimensiunea esoterică marchează fericit aceste pagini diaristice. Un jurnal care acoperă perioada 1917–1919 a fost lăsat în manuscris.

Ataşată istoriei şi tradiţiilor româneşti, **D.** recreează în primul ei roman, *Der Haiduck*, figura legendară a lui Iancu Jianu, văzut ca un om care își transcende limitele, dezicându-se de clasa socială căreia îi aparţine. Cartea este bine primită de critică şi de public, fiind tradusă în româneşte, tot în 1908, de Teodor Nica şi beneficiind de numeroase reeditări; textul a fost și ecranizat de Horia Igiroşanu, în 1928, sub titlul *Iancu Jianu*, iar în 1942 Ion Şahighian îl pune în scenă la Teatrul Naţional din Bucureşti pe baza dramatizării realizate de Const. N. Mihăilescu. Autoarea s-a oprit asupra unei perioade tulburi, complicate, acţiunea petrecându-se în anul 1816, după un război ruso–turc. Iancu e întrupat ca un erou romanţios, fiind un bărbat cu o nefericită poveste de dragoste. Ileana Golfineanu, iubita sa, este răpită și violată de lubricul serdar Parvanoglu; rămâne însărcinată și se retrage la mănăstire pentru că doar acolo găseşte înţelegere. Iancu va fi salvat de la jocul nemilos al luptei pentru putere şi al urii numai de iubirea Sultanei, prietena de suflet a domniţei Ralu Caragea. **D.** plănuise o amplă trilogie (*Sfărâmătorii de valuri*), dar, din păcate, manuscrisul părţii a treia, *Sarea norodului*, care îl evoca pe paşoptistul Ion Câmpineanu, s-a pierdut. În 1912 publică în limba germană *Der Pandur*, partea a doua a proiectului ei romanesc, o evocare a lui Tudor Vladimirescu. În acelaşi an Elisa I. Brătianu le oferă cititorilor versiunea românească, care se bucură de asemenea de succes. Personajele, printre care se remarcă portretul unei curtezane grecoaice, sunt mult mai numeroase şi creionate cu simțul pitorescului istoric. Slugerul Tudor Vladimirescu capătă dimensiuni de epopee prin eroismul cu care îşi acceptă ursita. Reconstituirile se bazează pe o documentaţie solidă: colecţia Hurmuzachi, arhiva familiei Jienilor, scrierile lui Ion Heliade-Rădulescu, Ion Ghica, C.D. Aricescu, A.D. Xenopol, N. Iorga, doine ori balade haiduceşti din culegerea lui Simion Florea Marian. Romanele publicate de **D.** nu pot fi separate de strategia sa existenţială. Scriitoarea nu excelează prin profunzimea analizei psihologice, dar impresionează prin identificarea cu idealurile naţionale româneşti. Picturalul, excesiv uneori, trădează efortul de a-şi declara integrarea la țara de adopţiune și, deși evită kitschul, pastelul denotă un sentimentalism de sorginte sămănătoristă. Patina timpului este realizată şi datorită plăcerii cu care autoarea descrie locuri, moravuri, ambianță, veşminte etc. **D.** va scrie și în româneşte. Cu o structură compozită, *Cartea munţilor* (1920) reuneşte, sub semnul curiozității și al admirației față de armonia și miracolele naturii, amintiri de călătorie, fragmente narative şi eseistice, informaţii botanice sau geografice, un „îndreptar" pentru excursionişti, dar și o recuperare simbolică a fiecărei întâmplări trăite. Aflată în descendența lui Al. Vlahuţă și a lui Calistrat Hogaş, **D.** a fost apreciată în epocă pentru reușita reprezentării literare a naturii. Alte povestiri, publicate parţial în periodice şi traduse în româneşte de **D.** vor fi reunite în

culegerea *Ceasuri sfinte* (1921). În 1927 Emanoil Bucuţa încerca să publice o nouă ediţie, adaugând povestirile care ar fi trebuit să alcătuiască un al doilea volum şi schimbând titlul în *Cartea îngerilor. Ceasuri sfinte*. Sentimentale, uneori excesiv de patetice, naraţiunile reiau episoade din *Vechiul* sau din *Noul Testament*, ilustrează lupta dintre bine şi rău, dintre trup şi suflet, idealizează personalitatea reginei Elisabeta, reînvie trecutul medieval.

SCRIERI: *Der Haiduck*, Regensburg, 1908; ed. (*Haiducul*), tr. T.N. [Teodor Nica], Bucureşti, 1908; *Der Pandur*, pref. Carmen Sylva, Regensburg, [1912]; ed. (*Pandurul*), tr. Elisa I. Brătianu, Bucureşti, 1912; ed. îngr. şi pref. Ileana Manole, Bucureşti, 1981; *Cartea munţilor*, Bucureşti, 1920; ed. Bucureşti, 1924; ed. pref. Emanoil Bucuţa, Bucureşti, 1943; ed. îngr. şi pref. Mircea Handoca, Bucureşti, 1970; *Ceasuri sfinte*, tr. autoarei, Bucureşti, 1921; *Pe drumurile Indiei. Cele din urmă pagini. Scrisori*, Bucureşti, 1927; *Cartea îngerilor. Ceasuri sfinte*, îngr. Nicoleta Gheorghe, pref. Emanoil Bucuţa, Bucureşti, 2002.

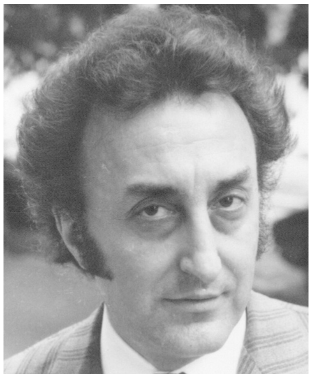
Repere bibliografice: Chendi, *Pagini*, *429–431*; Marcel Montandon, *Lettres roumaines*, „Mercure de France", 1908, 270; C.Ş. Făgeţel, *Credinţe literare*, Craiova, 1913, *113–118*; Dragomirescu, *Scrieri*, *187*; Mihail Iorgulescu, *„Cartea munţilor"*, SBR, 1920, 9; Perpessicius, *Opere*, IX, *238–240*, *245–246*; Gala Galaction, *Bucura Dumbravă*, ALA, 1926, 270; Emanoil Bucuţa, *Scriitori care nu mai sunt*, G, 1927, 1; Romulus Dianu, *Marea umbră*, RP, 1928, 3159; Miller–Săndulescu, *Evoluţia*, *319–324*; Ciopraga, *Lit. rom.*, *591*; Cezar Petrescu, *Evocări și aspecte literare*, îngr. și pref. Mircea Popa, Timișoara, 1974, *219–220*; Mihai Haret, *Călător prin munți*, București, 1976, *69–71*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *164–165*; Liviu Bordaş, *Românii în istoria drumului spre Indii (II)*, CL, 2005, 2; Paul D. Popescu, *Bucura Dumbravă*, ,,Prahova", 2008, 5132; Luiza Marinescu, *Bucura Dumbravă: escalade et littérature*, ,,Philologica Jassyensia", 2012, 1; Mihaela Mudure, *Bucura Dumbravă sau Transnaţionalismul mimetic*, TR, 2012, 241; Constantina Raveca Buleu, *Bucura Dumbravă şi teozofia*, CNT, 2012, 7. ***M.Md.***

DUMBRAVĂ, Lucian (11.XII.1931, Pârâu Negru, j. Botoşani – 19.VIII.2007, Iaşi), critic literar. Fiu al Ancuţei (n. Nistor) şi al lui Constantin Dumbravă, ţăran, **D.** urmează primii ani de şcoală în comuna natală, după care pleacă la Cernăuţi pentru a-şi continua studiile la Liceul Militar „Ştefan cel Mare", ulterior la liceul din Dorohoi, unde susţine şi bacalaureatul. Din 1950 urmează cursurile Facultăţii de Filologie la Universitatea din Iaşi, al cărei absolvent devine în 1954. După mai puţin de un an se angajează ca redactor la revista ,,Iaşul literar", unde activează până în 1970, apoi la „Convorbiri literare", unde ocupă funcţia de redactor principal până în anul 1991, când se pensionează. A mai colaborat cu recenzii şi articole pe teme culturale la „Cronica", „Dacia literară", „Bucovina literară", ,,Colocvii", „Albina", „Neamul românesc" şi la ziarele ieşene „Opinia", „Opinia Moldovei", „Flacăra Iaşului", „24 ore", „Independentul" şi „Evenimentul".

Articolele publicate de **D.** în periodice, care nu au fost niciodată reunite într-o carte, dovedesc un spirit critic înclinat spre deslușirea elementelor definitorii ale unei opere literare prin analizarea fragmentului. Atunci când, în anii realismului socialist, comanda social-ideologică este presantă, comentatorul încearcă nu o dată să evite compromisul prin tratarea aproape nudă, detaşată, a unor fenomene. Pare-se că avea conştiinţa înzestrării sale modeste în interpretarea literaturii, ceea ce l-a făcut să rămână cantonat într-o zonă de minorat a criticii. Volumul târziu *Ei, care au scris* (2001), aduce în atenţie în esenţă o serie de documente inedite privind activitatea Asociaţiei Scriitorilor din Iaşi într-o perioadă tulbure, acoperind deceniul 1949–1959 şi consemnează numeroase mărturii despre sinuoasa viaţă culturală ieşeană şi protagoniştii ei, textul fiind „ca un roman viu…" (Valeriu Stancu). Acestui op îi urmează *Abstracţionism şi sugestie în poezia lui Constantin Mănuţă* (2003), lucrare ce se dovedeşte utilă pentru o mai bună cunoaştere a unui scriitor puţin frecventat de cititori şi de critica literară. Documentaristul e și aici superior hermeneutului. **D.** a mai îngrijit o ediție I.M. Marinescu în care include mai multe „portrete istorice" păstrate în manuscris, iar în colaborare cu Horia Zilieru a editat pagini din scrierile lui George Mărgărit.

SCRIERI: *Ei, care au scris*, Iaşi, 2001; *Abstracţionism şi sugestie în poezia lui Constantin Mănuţă*, Iaşi, 2003. **Ediţii:** George Mărgărit, *Vulturii amiezii*, Iaşi, 1970 (în colaborare cu Horia Zilieru); I.M. Marinescu, *Străini vestiți în luptele din Roma veche*, pref. edit., Iași, 1983.

Repere bibliografice: [*Lucian Dumbravă*], „Evenimentul", 2001, 2881 (grupaj special); Constantin Coroiu, [*Lucian Dumbravă*], ALA, 2001, 554, 555, CLT, 2008, 36; Valeriu Stancu, *Documentul, ca un roman viu…*, CRC, 2001, 2; Vlad Sorianu, *O monografie potenţială*, ATN, 2001, 10; Cassian Maria Spiridon, *Din vremea proletcultismului în floare*, CL, 2002, 5; Constantin Mănuţă, *Lucian Dumbravă*, RR, 2008, 2. ***Ş.A.***

DUMBRĂVEANU, Anghel (21.XI.1933, Dobroteasa, j. Olt – 12.V.2013, Timişoara), poet, prozator, traducător.

Este fiul Elenei (n. Niţulescu) şi al lui Teodor Bacşiş, ţărani. Face gimnaziul la Liceul „Radu Greceanu" din Slatina (1946–1949), apoi urmează la Timişoara Şcoala Pedagogică (1949–1953) şi Facultatea de Filologie (1962–1968). Angajat în 1953 redactor la revista „Scrisul bănăţean" (devenită „Orizont"), rămâne aici până în 1990; între timp va fi secretar general de redacţie şi redactor-şef adjunct al publicaţiei. O lungă perioadă secretar al Asociaţiei Scriitorilor din Timişoara (1969–1990), va fi ales şi membru în Consiliul Uniunii Scriitorilor din România (1972–1990). Între 1990 şi 1994 editează şi conduce ca redactor-şef revista „Meridianul Timişoara". Întreprinde numeroase călătorii în fosta Iugoslavie (îndeosebi), SUA, Rusia, Grecia, Italia, Cuba etc. Ele se vor materializa, printre altele, în însemnările de călătorie adunate în volumul *Chemarea mărilor* (1976) şi vor lăsa urme durabile în poezia şi în biografia poetului. Disponibilitatea pentru prieteniile literare va contribui la închegarea grupului căruia Nichita Stănescu îi va dedica volumul *Belgradul în cinci prieteni* (1972) şi din care mai făceau parte Petre Stoica, Adam Puslojić şi Srba Ignjatović. După 1989 funcţionează câţiva ani ca director în Ministerul Culturii, iar din 1995 a fost redactor, apoi, din 1996, redactor-şef al revistei „Rostirea românească". Colaborează la majoritatea publicaţiilor literare şi culturale din ţară şi la numeroase reviste străine (din Iugoslavia, Suedia, Macedonia, SUA, Canada, Austria, Germania, Rusia, Grecia, Belgia, Australia, India, Polonia etc.). A fost distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor (1973, 1982), Marele Premiu al Festivalului Internaţional „Nichita Stănescu" (1986), Premiul Special al Festivalului Internaţional de Poezie „Lucian Blaga", Premiul Internaţional de Poezie de la Kruševac (1998) şi cu Premiul Academiei Române (1997).

După o juvenilă tentativă revuistică (scrie singur, ca gimnazist, o revistă care va rămâne în manuscris), **D.** debutează cu versuri în „Scrisul bănăţean" (1952) şi editorial cu volumul *Fluviile visează oceanul* (1961), marcat, aidoma celui intitulat *Pământul şi fructele* (1964), de înregimentarea în linia ideologică oficială. În rest, deşi despre poet s-a scris mult şi insistent, criticii nu s-au putut sustrage unei seducţii simplificatoare, ce priveşte atât anumite obsesii tematice (marea, iubirea), cât şi afectarea calofilă. În realitate, ca şi colegii săi de generaţie, la un moment dat poetul s-a văzut în faţa unei duble îndatoriri: să reînnoade o tradiţie literară brutal şi nemeritat întreruptă şi să denunţe, cu mijloace poetice, pseudopoezia anilor '50 din veacul trecut, pe care el însuşi o continuase un timp. De aceea, monotonia, câtă există, trebuie privită în sens bacovian, iar preocuparea pentru estetizarea expresiei – înţeleasă ca o reacţie la dezinteresul arătat în această privinţă de versificatorii de rând ai epocii. Impresia că după 1970 lirica lui **D.** s-ar fi schimbat simţitor este numai parţial întemeiată. Într-adevăr, volumele *Faţa străină a nopţii* (1971) şi mai ales *Singurătatea amiezii* (1973) indică mai puţin o schimbare de univers, cât mai ales de atitudine. Două modificări sunt, totuşi, evidente. Dacă până aici temele şi motivele erau tratate separat, în texte distincte, grupate, la rândul lor, în cicluri, acum se produce o modificare a procedurii poetice, care nu este alta decât o tehnică a congruenţei, adică aclimatizarea celor mai diferite stări, atitudini şi afecte, împreună cu referenţialitatea care le-a generat şi le întreţine în spaţiul ospitalier al aceluiaşi text. Ulterior se constată o permanentă întretăiere a tot ce alcătuieşte substanţa poeziei, astfel încât nimic nu mai poate surprinde, întrucât totul a devenit surprinzător. Cea de-a doua noutate rezidă în adoptarea unor poziţii opuse în raport cu acelaşi „obiect" poetic: singurătatea doare şi, totodată, încântă; moartea, suferinţa, trădarea etc. devin inofensive prin poetizare; caducitatea, vicisitudinea vremelniciei sunt tot atâtea prilejuri de nostalgică mirare, dar şi trepte către Ţara Himerei, căci mirajul însuşi devine mai prietenos în măsura în care suferă, omeneşte, de temporalitate: „Se face târziu în iluzii". Apoi marile spaţii neptunice şi uranice sunt aduse la dialog cu măruntul, insignifiantul, umilul, într-un spirit conciliator, oarecum arghezian. Erosul însuşi este asumat arhetipal, ca

principiu unificator, capabil să șteargă hotarul dintre moarte și zămislire, dintre zori și amurg, dintre mișcare și încremenire. **D.** este un poet al stărilor contrare, dar nu extreme. El nu pendulează între panică și extaz, ci alunecă doar de la îndoială la uimire, stăpânește adică un univers al contrariilor pașnice. *Predica focului* (1993) pare să anunțe o nouă etapă, cea ironică, perceptibilă mai puțin în limbaj (neașteptat de aspru, chiar sarcastic pe alocuri), și mai degrabă în plăcerea distanțării de sine și de ceilalți, distanțare ce ia forma adecvat-carnavalescă a ascunderii într-o alteritate, Axios Tracul, prezență poetică atât de interesantă, încât, până la urmă, e greu de decis dacă e vorba de disimularea într-o identitate străină sau de o lepădare a măștii. Într-adevăr, aici **D.** „personalizează tema crizei, dezvăluindu-ne fața necunoscută a realității subminate de propriile ei contradicții" (Marcel Corniș-Pop). Bun cititor al propriei poezii, el și-a scrutat cu severitate paginile atunci când a purces la alcătuirea numeroaselor sale antologii. Având renume bun și peste hotare, multe cărți i-au fost transpuse în alte limbi, mai cu seamă în țară, traducători fiind Irene Mokka, Horst Fassel, Irina Grigorescu, Marcel Corniș-Pop, Robert J. Words, Paul Miclău, Ion Miloș ș.a., pe când în Serbia versurile îi sunt tălmăcite mai cu seamă de Adam Puslojić. La rândul lui, singur sau în colaborare, **D.** a dat versiuni în românește îndeosebi din literatura de limbă sârbă, predilectă fiind opțiunea pentru poezia contemporană. Poet rămâne și atunci când scrie proză, așa cum o dovedesc romanul *Piatra de încercare* (1976), devenit prin rescriere și adăugiri *Călătorie neterminată* (1988), *Capcane și visuri* (1992) ș.a.

SCRIERI: *Fluviile visează oceanul*, pref. Ion Bănuță, București, 1961; *Pământul și fructele*, București, 1964; *Iluminările mării*, București, 1967; *Oase de corăbii*, București, 1968; *Delte*, București, 1969; *Fața străină a nopții*, București, 1971; *Poeme de dragoste*, cu un medalion de Nichita Stănescu, București, 1972; *Singurătatea amiezii*, Timișoara, 1973; *Chemarea mărilor*, Cluj-Napoca, 1976; *Piatra de încercare*, București, 1976; *Diligența de seară*, București, 1978; *Poeme*, pref. Mircea Tomuș, București, 1979; *Intrarea în cetate. Timișoara – poeme și priveliști* (în colaborare cu Iosif Costinaș), Timișoara, 1980; *Tematica umbrei*, București, 1982; *Fonetica astrelor*, Timișoara, 1986; *Iarna imperială*, pref. Marcel Corniș-Pop, București, 1986; *Călătorie neterminată*, București, 1987; *Curtea retorilor*, București, 1989; *Capcane și visuri*, Timișoara, 1992; *Predica focului*, Cluj-Napoca, 1993; *Dragoste și iarnă*, Timișoara, 1995; *Diamantul de întuneric*, Cerașu-Prahova, 1997; *Războiul estetic*, postfață Crișu Dascălu, București, 1998; *O ireală bucurie de a aștepta*, Timișoara, 1999; *Viața de fiecare zi a poetului*, București, 1999; *Begoniile de la mansardă*, Timișoara, 2002; *Ceva pentru care merită să pierzi o corabie*, îngr. și introd. Alexandru Ruja, Timișoara, 2003; *Fenomenul Nichita Stănescu*, Timișoara, 2003; *Diamantul de întuneric*, Craiova, 2007; *Măsura lucrurilor*, Cluj-Napoca, 2008; *Retorica și umbra ninsorii*, îngr. Violeta Dumbrăveanu, pref. Mircea Tomuș, postfață Cornel Ungureanu, Timișoara, 2008. **Ediții, antologii:** *Uneori zborul*, pref. edit., Timișoara, 1973; George Suru, *Noaptea semințelor*, pref. edit., Timișoara, 1989; Nichita Stănescu, *Fel de scriere. Poeme inedite*, ed. 2, postfața edit., Timișoara, 1998, *Belgradul în cinci prieteni*, ed. bibliofilă, București, 2003. **Traduceri:** *65 de povestiri*, Pančevo, 1970 (în colaborare cu Dușan Petrovici); Michael Babinka, *Unde se nasc cețurile*, Pančevo, 1972 (în colaborare cu Pavel Roskoš); Vladimir Ciocov, *Poemele candorii*, pref. Andrei A. Lillin, București, 1972 (în colaborare cu autorul); *Poeți sârbi și croați contemporani*, pref. Mircea Tomuș, București, 1973 (în colaborare cu Slavco Almăjan); Kurt Kusenberg, *Unde este unchiul Bertram?*, București, 1980 (în colaborare cu Horst Fassel); Irene Mokka, *Un cântec fără sfârșit*, București, 1983 (în colaborare cu Horst Fassel); Alexander Tišma, *Fata din vis*, Novi Sad, 1988 (în colaborare cu Neboișa Popovici); Miodrag Pavlovici, *Adunarea câinilor la Cnossos*, Timișoara, 2006 (în colaborare cu Slavomir Gvozdenovici).

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu**,** [*Anghel Dumbrăveanu*], CNT, 1964, 2, 22; Alexandra Indrieș**,** *Mijloace de cosmicizare a lirismului în poezia lui Anghel Dumbrăveanu*, O, 1969, 7; Georgescu, *Păreri*, *226–231*; Ovidiu Cotruș, *„Singurătatea amiezii"*, O, 1973, 24; Șerban Foarță, *Maturitatea amiezii*, RL, 1975, 15; Barbu, *O ist.*, I, *356–359*; Mincu, *Poezie*, *69–70*; Raicu, *Critica*, *327–329*; Crișu Dascălu, *Himerogonia*, O, 1978, 30; Mircea Iorgulescu, *Ceremonii poetice*, RL, 1978, 33; Ruja, *Valori*, *189–197*; Eugen Dorcescu, *Poezia lui Anghel Dumbrăveanu*, O, 1979, 44; Ungureanu, *Imediata*, I, *166–168*, II, *187–210*; N. Steinhardt, *Intra muros*, O, 1982, 44; Mircea Ivănescu, *Tratat despre melancolie*, T, 1983, 2; Marcel Pop-Corniș, *Melancolia învinsă*, RL, 1983, 48; Ciocârlie, *Eseuri*, *81–86*; Gheorghiu, *Reflexe*, *52–55*; Ștefan Aug. Doinaș, *Monotonia și surprizele poetului*, RL, 1986, 50; Poantă, *Scriitori*, *40–43*; Ruja, *Parte*, I, *189–197*; *Dicț. scriit. rom.*, II, *165–167*; Ioana Bot, *Iarna imperială a poetului*, TR, 1998, 28; Radomir Andrić, *Un înger veghează fântânile Serbiei*, „Al cincilea anotimp" (Belgrad), 1998, 5; *Tratat despre melancolie*, îngr. Violeta Dumbrăveanu, pref. Mircea Tomuș, Timișoara, 2001; *Dicț. Banat*, *274–282*; Ungureanu, *Geografia lit.*, IV, *180–183*; Romulus Bucur, *„Diamantul de întuneric"*, „Arca", 2008, 7–9; Popa, *Ist. lit.*, II, *390–391*; Adrian Dinu Rachieru, *Anghel Dumbrăveanu, un poet uitat?*, CNT, 2012, 5.

C.D.

DUMBRĂVEANU, Victor (20.VIII.1946, Corlăteni–Bălţi – 5.XII.2011, Chișinău), prozator, publicist. A absolvit Universitatea de Stat din Chișinău în 1968 şi a activat timp îndelungat în presă, pornind de la funcţia de corespondent la diferite publicaţii şi ajungând redactor-şef adjunct la „Tinerimea Moldovei” (1972–1977), redactor-şef la revista „Orizontul”, ulterior „Columna” (1986–1991), redactor-şef adjunct la „Curierul de seară”, redactor-şef la „Ştiinţa” (1991–1996) ş.a. Scurtă vreme (1996–1997) a fost consilier în Ministerul Culturii.

Activitatea de reporter a lui **D.** s-a răsfrânt asupra majorităţii scrierilor sale. Chiar din cartea de debut, culegerea de nuvele *Insula de coral* (1975), este vădită predilecţia pentru problemele etice ale tinerilor din comunităţile citadine. Sondajul psihologic îl tentează în alte volume de proză, *Fratele* (1976) şi *Strigătul de pe celălalt ţărm al dragostei* (1977). **D.** este şi autorul unor romane, modeste ca valoare, precum *Numeşte fericirea altfel* (1981), *File de adio* (1981), *Nesomnul bărbaţilor* (1985), *Pasărea din noi* (1987), *Galopul cailor de lut* (1991), *Trăim ultima dată* (2002) ş.a. Probleme etice şi sociale mai complicate abordează **D.** în romanul *Casa cu faţa spre ispită* (1993); un roman cu priză la adolescenţi este *Îngerii de ceaţă* (2008). Contribuţii nuvelistice notabile se află mai târziu în paginile cărţilor intitulate *Lecţia de amor* (2010), unde sunt reunite „unsprezece nuvele de dragoste”, în *Primăvara fără noi* (2010) sau în *Bedna albă* (2011). Mihai Cimpoi opina că **D.**, „fără folosi formule narative sofisticate, pseudolivreşti”, îşi axează naraţiunile pe trăirile omului simplu, „notate cu lirism, umor” şi cu o specială dorinţă de a le comunica tot simplu, accesibil. O călătorie în Franţa, survenită în 2002, îi dă prilejul scrierii unui jurnal de „impresii, note, opinii”, apărut în 2007 şi intitulat, cu oarecare ironie şi mai ales cu autoironie, *La Paris, la neamuri*.

SCRIERI: *Insula de coral*, Chişinău, 1975; *Fratele*, Chişinău, 1976; *Strigătul de pe celălalt ţărm al dragostei*, Chişinău, 1977; *Orele de dimineaţă*, Chişinău, 1978; *Trenul ce aduce primăverile*, Chişinău, 1980; *Numeşte fericirea altfel*, Chişinău, 1981; *File de adio*, Chişinău, 1981; *Plecăciune în faţa izvorului*, Chişinău, 1983; *Minunile meşterului Întrece-Timp*, Chişinău, 1985; *Nesomnul bărbaţilor*, Chişinău, 1985; *Pasărea din noi*, Chişinău, 1987; *Vornicel la nunta badei*, Chişinău, 1988; *Dor de casă*, Chişinău, 1989; *Nuntaşii*, Chişinău, 1991; *Galopul cailor de lut*, Chişinău, 1991; *Casa cu faţa spre ispită*, Chişinău, 1993; *Trăim ultima dată*, Chişinău, 2002; *La Paris, la neamuri*, Chişinău, 2007; *Îngerii de ceaţă*, Chişinău, 2008; *Goangele Dădiţei*, Chişinău, 2009; *Păuniţa sau Pasărea din noi*, Chişinău, 2009; *File de adio*, Chişinău, 2010; *Lecţia de amor*, Chişinău, 2010; *Primăvara fără noi*, Chişinău, 2010; *Bedna albă*, Chişinău, 2011.

Repere bibliografice: Ion Ciocanu, *Dialog continuu*, Chişinău, 1977, *237–239*; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, *215–216*; Ciocan, *Incursiuni*, *79–84*; *Victor Dumbrăveanu. Biobibliografie*, Chişinău, 2006; Leo Bordeianu, *Încă o dată despre dragoste*, „Florile dalbe”, 2010, 13 mai; *Dicţ. Chişinău*, *236–238*. ***I.C.***

DUMINECA, revistă-magazin din constelația suplimentelor cotidianului „Universul”, apărută la București, apoi la Urlaţi, săptămânal, de la 1 ianuarie 1905 până la 13 septembrie 1915 și de la 31 iulie până la 16 septembrie 1921. Redactori: A. Nora, Const Rhétoridy, Const Nutzescu ş.a. Articolul-program *Către cetitori* prezintă în detaliu un proiect revuistic promițător prin varietatea domeniilor cultural-sociale abordate, toate de larg interes. Astfel, „pe lângă o bogată materie literară – romane, nuvele, poezii, anecdote, biografii ale oamenilor celebri etc. –, toate alese astfel încât să vorbească deopotrivă inimii și minții, cititorul va mai găsi […] sfaturi de ordin practic, igienice și medicale, sfaturi pentru diversele trebuințe casnice, toate chestiunile și întâmplările de actualitate, comunicarea noilor invenții din domeniul științei, al industriei și al artelor, tălmăcirea noilor probleme științifice ori ale marilor fenomene ale naturii – totul scris în cuvinte simple și lesne de înțeles. […] Numeroase ilustrații vor însoți textul, dând și vederii partea ei de plăcere”. Proza este reprezentată cu predilecție de schițe și nuvele de I. Chiru-Nanov (semnează și I. Crângu; *Pus pe rele, Pierdut, Streini*), Vasile Pop (*Dragoste fără noroc*), Petru T. Gâdei (*Pe lac, Din vremuri trecute*), dar mai ales de neostenitul Victor Eftimiu (*O dramă la*

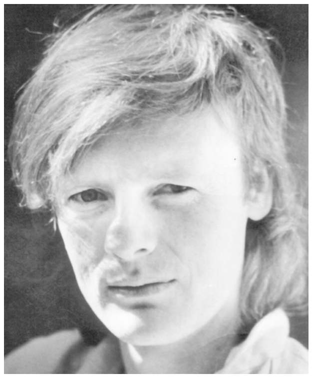
vânătoare), acesta din spatele unei puzderii de semnături (Athan(a)es, V. Grecu, Macedoneanu, Eftimiu Barbu, V.E. Grecu, Vegrecu, Ef. Barbu), regăsibile și sub poeziile – multe sonete – *Iulia, O întrebare, De-aș putea* etc. Doar incidentale sunt versurile provenind de la Alice Călugăru (*Unui fluture, Plânsul izvoarelor*), Al. St. Vernescu (*Celei pierdute*), Const. Nutzescu (*Scrisoare*), Vasile Militaru (*Sonet, Seara*), Constanța Dunca-Schiau (*Codrul*), Cridim (Christea N. Dimitrescu) (*Contrast*), Leontin Iliescu (*Toamna-codru*), I.G. Ionescu-Quintus, Smara, Jean Moscuna, Șerban Bascovici, Carmen Sylva. O selecție bine orientată valoric în literatura europeană de la pragul secolelor al XIX-lea – al XX-lea aduce în paginile **D.** poezii și fragmente din proza Adei Negri, a lui A.P. Cehov, Gabriele D'Annunzio, Alphonse Allais, F.M. Dostoievski, în traduceri îngrijite. Cu aceeași pricepere sunt alcătuite portretele pereche – text/imagine – care deschid fiecare număr, ce prezintă figuri importante ale societății românești: pictorii Ștefan Popescu și Nicolae Vermont, scriitorii Sofia Nădejde, Mihail Sadoveanu, Alice Călugăru, I.L. Caragiale, H.G. Lecca, unii colaboratori ai redacției. Paginarea pe trei coloane, păstrarea fără schimbări conjuncturale a rubricilor „Nuveleta", „Cronica", „Din reviste", „Aforisme", „Sfaturi literare" și poșta redacției, inedit intitulată „Telefonul nostru", sunt susținute grafic de penița deja notoriilor artiști Iser și N. Vermont. Numărul 51 din 30 decembrie 1907 ocrotește debutul timpuriu, la numai 14 ani, al lui Dimitrie Iacobescu, cu poezia *Crăciun trist*. La o listă destul de cuprinzătoare a colaboratorilor statornici, consacrați deja în diverse alte publicații (N. Țimiraș, Ana M. Holda, Gr. Grigoriu-Rigo, Mihail Săulescu, Emil Maur), se adaugă o suită de criptonime azi de nedeslușit (Anton Bucureșteanu, Diable Rouge, Nae din Olimp, Alro, Harap Alb), care multiplică semnăturile reale sau transparente – I.M. Rașcu (I. Cim, I. Raș-Cim, I. Cimbru-Ieronim), I.D. Nicolescu (Idnic, Ion Dincă), I. Niculescu-Chic (Chic), Lucia Dincă (Lucie d'Acmid), Keanu (N. Vaschide), Mihail Alexandru (Fattima). ***R.P.***

DUMINICA, revistă care a apărut săptămânal la Bucureşti între 1 octombrie 1890 şi 24 februarie 1891, sub conducerea lui Iuliu Cezar Săvescu şi a lui Bonifaciu Florescu. Au publicat aici Traian Demetrescu, Mircea C. Demetriade, Ana Ciupagea, Caton Theodorian, Elisabeta M.Z. Ionescu, C. Drăgulinescu, Vladimir Macedonski. Prea puţin o „gazetă a familiei", cum se subintitula, **D.** şi-a asigurat prin colaboratori trecuţi, cei mai mulţi, prin cenaclul lui Al. Macedonski, o ţinută literară modernă, la nivelul epocii. Revista intenţiona chiar a face şcoală în teoria şi practica versificaţiei. Este evidentă influenţa formalismului macedonskian în numeroasele exerciţii de versificaţie apărute în paginile **D.**: dactili (Iuliu Cezar Săvescu), sextine (Bonifaciu Florescu), anapeste, sonet dublu (Mircea C. Demetriade), sonet răsturnat (Z. Stoican). B. Florescu teoretizează asupra sonetului şi amestecului ritmurilor şi, alături de Demetriade, experimentează poemul în proză. Pe lângă anecdotele versificate ale Anei Ciupagea şi stanţele de album ale Elisabetei M.Z. Ionescu sau vetustele reluări pe teme clasice ale lui B. Florescu, s-au publicat, număr de număr, versurile lui I.C. Săvescu, încercări într-o poezie cu langori verlainiene, imagistică macabră şi fabulă simbolică. Traducerile, amestecate, trădează totuşi preferinţe pentru înnoire: Charles Baudelaire (*Urâtul, Femeia*, tălmăcite de Mircea C. Demetriade), Maurice Rollinat (din *Nevroze* dă o versiune românească B. Florescu), Gérard de Nerval, E.A. Poe (*Umbra*, traducere de I.C. Săvescu). Aici Catulle Mendès, J.-M. de Hérédia, Jules Lemaître, H.W. Longfellow apar alături de Robert Burns, Petőfi Sándor, Thomas Moore, Voltaire, Alexander Pope, J.L. Runeberg. ***S.C.***

DUMINICA POPORULUI, publicaţie care a apărut la Bucureşti, săptămânal, între 14 septembrie 1914 și 14 august 1916 şi între 23 septembrie 1918 şi 15 decembrie 1933, inițial cu subtitlul „Foaie săptămânală", devenit, de la numărul 6/1914, echivalentul unui program: „Foaie săptămânală pentru ridicarea norodului stând la îndemână societăților preoțești; societăților de învățători, institutori și profesori; societăților de plugari (soc. naționale de agricultură, sindicatelor agricole, băncilor populare, etc.), precum și tuturor celor ce au de spus un cuvânt cinstit pentru învăţătura neamului românesc în viaţa de toate zilele". Director este Simion Mehedinţi (Soveja). Gazeta se doreşte independentă de orice orientare politică, fiind „a poporului românesc, nu a partidelor în care îşi fac mendrele şi destui neromâni", atitudine confirmată în articolul *De vorbă cu cititorii* (1–2/1923): „Pentru a spori numărul celor buni, «Duminica

poporului» va spune fățiș adevărul gol, iar cine va crede că greșim, să ne mustre și să arate el adevărul, – dar adevărul ne trebuie cu orice preț, căci altfel pierim cu toții". Are rubricile „Știri din țară", „Gospodărie", „De vorbă cu cititorii", „Cartea săptămânii", „Revista revistelor", „Noutăţi editoriale". Este o revistă tradiţionalistă, cu o valoare literară redusă. Se reproduc poezii de Alexie Mateevici (*Lumina cea de seară*, *Eu cânt*, *Fie voia ta*, *Cântec de leagăn*) și N.I. Herescu (*Cântecul scripcarului bătrân*). Publică folclor, în special poezie populară, snoave, ghicitori, vorbe cu tâlc. Conţine recenzii, de pildă la *Istoria literaturii române moderne* de G. Bogdan-Duică, apărută în 1923. Proza este slab reprezentată (patru fragmente reproduse din *Istoria prea înţeleptului Arghir* de Anton Pann etc., *România pitorească* de S. Mehedinți). Mai apar traduceri din Sf. Ambrosie, dar și numeroase piese destinate teatrului sătesc. Printre colaboratori se mai numără C. Papacostea-Pajură și Minerva Alexandrescu. ***C.A., L.Bc.***

DUMINICA UNIVERSULUI, supliment al cotidianului „Universul", apărut la București, săptămânal, între 4 ianuarie și 28 iunie 1931, cu subtitlul „Revistă ilustrată", amplificat odată cu numărul 3 în „Revistă culturală ilustrată", dar dispărut definitiv după încă două numere. Redactori responsabili sunt Al. Lascarov-Moldovanu, Gh. D. Mugur, Al. P. (Popescu) Necșești și V. Voiculescu. **D.U.** era concepută ca publicație recreativ-instructivă de week-end, destinată familiei. „Am crezut că e bine să dăm familiei românești o revistă de duminică, în care toți ai casei să găsească la un ceas de răgaz o lectură bună, odihnitoare și întăritoare de suflet" – dezvăluie Stelian Popescu, directorul ziarului „Universul", într-un preambul inaugural (*Către abonații și cititorii noștri*). Rubricația este atent configurată de la început: „Cărți și reviste" – cu recenzii sumare, semnalări și cronici de întâmpinare – ținută de Emanoil Bucuța (cu predilecție sub criptonimele I.G.O., I. Gr. O., A.L.M.), miscellanea „Cronica", girată de T. Păunescu-Ulmu, și similara „Curier" – colecție de noutăți culturale adunate din țară și din străinătate; „Cronica dramatică", concurată de „Teatru", este sporadică, dar se bucură de opiniile a trei viitori importanți oameni ai scenei: Victor Ion Popa și Mircea Ștefănescu, regizorul Vlad Mugur. În rubrica „Vitrina. Cărți vechi despre țara noastră" A. Pomescu Gilly alcătuiește o istorie a țărilor române compusă din însemnări de călătorie ale unor diplomați, canonici și cronicari, călugări iezuiți și secretari de cancelarie imperială sau secretari particulari, teologi și cărturari prodigioși, literați și istorici. Constantă și bine documentată e rubrica dedicată drumețiilor prin țară („Turism și sport") semnată de A. Bădăuță, suplinit sporadic de geologul I. Simionescu. Apar interviuri cu Marcu Beza (despre activitatea de propagator al literaturii și culturii române în Anglia), E. Lovinescu (despre estetism în raport cu „avangardismul"), Ion Marin Sadoveanu (despre mișcarea teatrală a momentului), Emanoil Bucuța, Ion Marin Sadoveanu, Mihail Dragomirescu, Nichifor Crainic ș.a. Poeții prezenţi în revistă sunt V. Voiculescu, Ion Pillat, Adrian Maniu, Nichifor Crainic, Victor Eftimiu, Radu Gyr, Cincinat Pavelescu, Zaharia Stancu și mai puțin cunoscuții O. Carp, Al. Robot, G. Talaz, Al. Baiculescu. Fragmente de roman sunt selectate din *Comoara regelui Dromichet* și din *Baletul mecanic* de Cezar Petrescu, însă primează proza scurtă, schițe și nuvele semnate de I. Agârbiceanu – cele mai multe (*Puterea apei, La moartea Veronicăi*), Tudor Mușatescu (*Vinerea Mare* și *Biblie* – schițe vesele), Gib I. Mihăiescu (*Grefa*), Ion Marin Sadoveanu, Gala Galaction, V. Voiculescu, Jean Bart. Traducerile sunt o secțiune bine susținută prin condeiele lui Zaharia Stancu (pentru versuri) și a lui St. Baljalarski (pentru fragmentele din proza lui A.P. Cehov, I.S. Turgheniev, Arkadi Avercenco). Fără să exceleze în analize teoretice, în sumarul **D.U.** se remarcă o pledoarie a lui Dem. Theodorescu în favoarea protejării creației populare sub toate formele ei (*Folklorul*) şi un fragment din cuvântul de întâmpinare adresat de scriitorul Horia Furtună romancierei franceze Colette, venită într-o vizită în România. Un gest de curtoazie le face **D.U.** artiștilor plastici care îi împodobesc paginile cu reproduceri după creațiile lor, dedicând fiecăruia câte un articol de omagiere: *Pictorul Teodorescu-Sion* de Nichifor Crainic, *Pictorul S. Mützner* de Gh. D. Mugur, *Pictorul Pallady* de Tudor Mușatescu, *N. Grigorescu* de G. Petrașcu etc. Alți colaboratori: Eugen Boureanul, Apriliana Medianu, Adrian Hurmuz, D. Iov, Sărmanul Klopştock, N. Plopşor (C. Nicolăescu-Plopșor), Al. Popescu-Telega, Traian Mateescu, George Gregorian, Florea Călin, Alfred Moșoiu, Jean Bart, Al. Călinescu. ***R.P.***

DUMITRAŞCU, Aurel (21.XI.1955, Sabasa, j. Neamţ – 16.IX.1990, Bucureşti), poet.

Este fiul Mariei (n. Ana) şi al lui Petre Dumitraşcu, silvicultor. A urmat şcoala elementară şi liceul în Borca. După absolvire (1974) lucrează ca merceolog şi profesor suplinitor. Între 1983 şi 1987 urmează cursurile Facultăţii de Filologie a Universităţii „Al. I. Cuza” din Iaşi; lucrarea de diplomă este dedicată lui Virgil Mazilescu şi lui Daniel Turcea, doi poeţi cu care autorul are afinităţi biografice şi structurale. Este profesor în Borca şi muzeograf la Complexul Muzeal Judeţean Neamţ, iar după decembrie 1989 consilier la Inspectoratul Judeţean pentru Cultură Neamţ. Debutează cu un grupaj de poeme în „Tomis” (1976) şi editorial cu *Furtunile memoriei* (1984), volum distins cu Premiul „Mihai Eminescu” al Asociaţiei Scriitorilor din Iaşi. A mai colaborat la „Dialog”, „Convorbiri literare”, „Luceafărul”, „Cronica”, „România literară”, „Tribuna” ș.a. În 1987 i s-a acordat din nou Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Iaşi.

Prima carte a lui **D.**, *Furtunile memoriei*, dezvăluie coordonatele tematice şi stilistice care vor fi regăsite, cu nesemnificative modificări de nuanţă şi tonalitate, în *Biblioteca din Nord* (1986) şi în volumele postume *Mesagerul* (1992), *Tratatul de eretică* (1995), *Fiara melancolică* (1999) ș.a. **D.** este un neoexpresionist adeseori teatral, o voce dedublată, prinsă într-un iremediabil conflict între irealitate şi realitate, livresc şi autentic, între moarte (cuvinte) şi viaţă (iubire), între tragismul, prozaicul şi absurdul existenţei, explorând, asumând şi refuzând oricare dintre ipostazele eului său: „Eu sunt viu eu sunt mort eu rămân” (*Aurel Dumitraşcu citit de o zână*). Deopotrivă colocvial şi ceremonios, vizionar şi livresc, **D.** este actor, regizor şi spectator al propriei drame: „într-o viaţă umblam într-o alta scriam” (*Oraş cu Maria*). Relevant pentru această mistică a poemului care nu exclude autoironia, ludicul şi livrescul este poemul *Tânărul artist face mici precizări*: „Am scris şi poeme în care am fost fericit. Grecii perşii/ latinii au spus: glorie acestui bărbat glorie lui./ Mama mea a spus: glorie fiului meu glorie fiului meu fericit./ I-am lăsat pe toţi să vorbească am lăudat înţelepciunea/ îngenunchind în acele cuvinte am fost fericit. Zile întregi/ împreună am petrecut zile întregi./ Dintr-o carte veche m-a speriat/ un hohot de plâns”. Se configurează o ambiguă soteriologie, pentru că, pe de o parte, cuvântul este dătător de fericire, salvator, iar pe de altă parte, este malefic, ucigător. Construcţia poemului urmează uneori principiul optzecist al hibridizării, mai ales la nivelul sintaxei, dar **D.** nu este un optzecist tipic, el nu (de) construieşte la rece, demonstrativ, ci urmăreşte descrierea unei emoţii, prinderea unei viziuni, în fond tragice, chiar dacă tragismul este camuflat de calofilie, retorică şi livresc. Din acest punct de vedere, pot fi surprinse similarităţi structurale cu poezia lui Virgil Mazilescu sau cu cea a lui Mircea Ivănescu. Multe poeme au o structură dialogică, asemenea celor ale lui Mazilescu: eul liric este o voce, un personaj, un „el” care se desparte şi apoi se uneşte ambiguu cu „eu”, poemele, mai ales cele din volumele antume, încep invariabil cu o linie de dialog şi conţin mărci ale adresării (uneori către cititor). Deseori există o tramă epică, uneori în genul biograficului anodin al lui Mircea Ivănescu, dar şi în „genul” optzeciştilor, dar alteori trama epică aduce mai degrabă a scenariu simbolic, tragic-aluziv, amintind de Georg Trakl. Unele poeme sunt baroce, aluvionare, obscure, discursive, altele de o concentrare şi limpezime geometrice. Se regăsesc în poezia lui **D.** multe tehnici optzeciste: metoda textualistă, stilul ostentativ intelectual, limbajul neologic, folosirea unor cuvinte sau expresii în engleză ori franceză, alternând cu limbajul colocvial, cu oralitatea sau cuvântul regional, cu ostentaţia neoromantică sau neoexpresionistă. Diferenţa rezidă în subordonarea textului poetic faţă de o semnificaţie mai adâncă şi faţă de o emoţie: „Tu nu ştii că metoda filosofică ţine de căzătura/ din pat a bunicii aglaia? avem mişcare? avem./ avem gândire? avem. avem concepte? avem./ pe dracu’ – zise liftierul – privighetorile/ sunt închise în alt salon” (*Privighetorile*). Poemul este o sumă de întâmplări, mai mult sau mai puţin relevante, de impresii sau imagini disparate, aşezate prin juxtapunere

într-o ordine bulversantă. Acest discurs spart, care pare că se frânge pe alocuri, nu vizează însă producerea unui şoc la lectură (avangardist) sau hibridizarea (optzecistă) a spaţiului poematic, ci urmează doar logica (ilogică) a producerii revelaţiei. Poezia ţâşneşte dintr-o emoţie vizionară, pe care autorul încearcă să o disimuleze, să o reprezinte printr-o delicată derealizare-obiectivare, într-un scenariu retoric, uneori labirintic, barochizant, alteori limpede, din care, de obicei în versul sau versurile finale, se desprinde, fulgurantă, viziunea. **D.** este totuşi inegal, poate şi din cauza faptului că multe pagini au fost publicate postum, fără ca autorul să le poată revizui, pe lângă texte care l-ar plasa printre liderii generaţiei sale aflându-se şi altele mediocre. Poetul Adrian Alui Gheorghe, vreme de douăzeci de ani prieten apropiat, s-a îngrijit de editarea manuscriselor și a publicat câteva antologii, între care un volum conţinând corespondenţa sa cu **D.**, *Frig* (2008), şi *Poeme inedite. Lebăda care închide infernul* (2006). Aceste „poeme recuperate din anii 1981–1983", selectate dintr-un dosar-atelier cu versuri în lucru şi eliminate de cenzură din cartea de debut, adaugă câteva modulaţii profilului lui **D.** Un erotism evaziv, ironic, acuitatea percepţiei vizuale, calofilia asociată unei concreteţi extreme a limbajului, excesiv substantivizat şi adjectivizat, poeme (mai slabe) discursive, cu accente sociale şi filosofice de revoltă, alte câteva, reuşite, animate de un fior romantic şi de un simbolism ostentativ: „– Prea curând liliacul orbeşte în măşti singur/ halucinând înşelat. De cine, pietre bolnave? De cine,/ puhoaie de colivii? De cine, nobleţe a omului?/ Privesc minunându-mă ieşirea femeilor din măcelării./ Îmbujorate uşor sau nu şovăind./ Sînt singurul bărbat singur din acest mare oraş/ eu înşel toată lumea eu tremur pe cer cu o orhidee în gură/ Eu mă plimb noapte de noapte orb/ ca un rege tehui" (*Orb între cer şi măcelării*). Paginile din *Carnete maro. Jurnal 1982–1990* (I–IV, 2001–2005) aduc un document emoţionant prin felul în care un intelectual-poet trăieşte în comunism, în „realitatea" unei vieţi terne, ca profesor într-un sat din munţi, Borca, apărându-se de mediocritate prin cărţi, dragoste şi prietenie, printr-o dăruire şi deschidere neîncetată către ceilalţi. Jurnalul este adesea o formă de revoltă socială şi o formă de libertate personală, un exerciţiu de sinceritate cu un „eu" devenit „tu". **D.** îşi scrie jurnalul la persoana a doua, linia de dialog, care precedă aproape fiecare paragraf, ca şi în cazul multora dintre poemele sale, indică acelaşi ambiguu dialogism: eu se adresează celuilalt eu, pe care îl numeşte „tu", dintr-o nevoie profundă de comunicare cu sine (în lipsa unui interlocutor real), dar şi de distanţare, de obiectivare faţă de sine însuşi. Teatralizarea „comunicării" se simte în pagini care ori exagerează sentimentul, emoţia, ori o cenzurează: uneori o anume artificialitate plângăcioasă (paginile melodramatice despre moartea lui Nichita Stănescu), alteori o rigiditate de intelectual orgolios, inflexibil şi egotist, puseuri de cinism şi misoginism (amintind de personajele lui Anton Holban, de care diaristul recunoaşte că se simte atras), contrabalansate de naivitate, melancolie sau notaţii livreşti. *Carnetele*... conţin doze egale de lirism, poezie, cinism, copilărie, senzualitate, provincialism, revoltă, inadaptabilitate şi un soi de egotism destul de straniu, dublat de nevoia de dăruire, multă singurătate, îndulcită de bucuria iubirii. Există și un patetism factice şi un fariseism inconştient în latura aceasta a biografiei sale, dată de contradicţia dintre absolutul ideii de iubire enunţat şi realitatea relaţiilor sale amoroase. În paginile ultimelor două volume ale *Carnetelor*... drama politică a tânărului intelectual dintr-un sat de munte este tot mai evidentă, realitatea urmăririi poetului de către Securitate devine tot mai apăsătoare (**D.** află că este „turnat"), reţeaua sa de prietenii literare, sinceritatea şi amărăciunea politică, mărturisite în epistole, fiind probabil mai mult decât incomode pentru sistem. Jurnalul este interesant şi pentru că oferă o imagine a lumii literare a anilor '80 din secolul trecut din perspectiva unui marginal şi provincial, mărturia unei alternative existenţiale până la urmă exemplare prin neadeziunea la sistem, mărturie întărită prin includerea, în jurnal, a unor fragmente de scrisori trimise sau primite de **D.**; printre corespondenţi se numără Luca Piţu, Liviu Ioan Stoiciu, George Bălăiţă, Octavian Paler, Gheorghe Grigurcu, Cristian Livescu, Adrian Alui Gheorghe ş.a.

SCRIERI: *Furtunile memoriei*, Bucureşti, 1984; *Biblioteca din Nord*, Bucureşti, 1986; *Mesagerul*, îngr. Adrian Alui Gheorghe, Iaşi, 1992; *Tratatul de eretică*, îngr. Adrian Alui Gheorghe, Iaşi, 1995; *Mesagerul*, îngr. Adrian Alui Gheorghe, pref. Emil Iordache, postfaţă Gheorghe Grigurcu, Iaşi, 1997; *Fiara melancolică*, îngr. Adrian Alui Gheorghe, Botoşani, 1999; *Carnete maro. Jurnal 1982–1990*, I–IV,

îngr. şi pref. Adrian Alui Gheorghe, Iaşi, 2001–2005; *Scene din viaţa poemului*, îngr. Adrian Alui Gheorghe, postfaţă Vasile Spiridon, Piatra Neamţ, 2004; *Divina Paradoxalia*, îngr. Adrian Alui Gheorghe, postfaţă Gheorghe Grigurcu, Piteşti, 2006; *Poeme inedite. Lebăda care închide infernul*, îngr. Adrian Alui Gheorghe, Bucureşti, 2006; Aurel Dumitraşcu – Adrian Alui Gheorghe, *Frig*, pref. Irinel Antoniu, Piatra Neamţ, 2008; *Cine merge în Paradis*, îngr. Adrian Alui Gheorghe, Piatra Neamţ, 2010; *Cartea neterminată*, îngr. Adrian Alui Gheorghe, Cluj-Napoca, 2011; *Prăvălia cu fete moarte*, îngr. Adrian Alui Gheorghe, Iaşi, 2012.

Repere bibliografice: Laurenţiu Ulici, *„Furtunile memoriei”*, RL, 1984, 51; Cristian Livescu, *„Furtunile memoriei”*, CRC, 1985, 8; Al. Călinescu, *Elegii, reverii, întâmplări*, CRC, 1987, 23; Nichita Danilov, *Despre întoarcerea berzelor sau Despre poemul de aur*, CRC, 1990, 39; Coşovei, *Pornind*, *97–101*; George Vulturescu, *„Mesagerul”*, PSS, 1992, 12; Ţeposu, *Istoria*, *102–103*; Mircea Bârsilă, *„Mesagerul”*, „Calende”, 1993, 2; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *167–169*; Cistelecan, *Top ten*, *43–46*; Grigurcu, *Poezie*, I, *446–451*; Mincu, *Poeticitate*, *430–432*; Daniel Corbu, *Generaţia poetică ’80*, Iaşi, 2000, *56–60*; Raluca Dună, *Un alt fel de optzecist: Aurel Dumitraşcu*, VR, 2003, 3–4; Ion Pop, *Poezia lui Aurel Dumitraşcu*, ST, 2005, 5; Cristea-Enache, *Bucureşti*, *218–223*; Elvira Sorohan, *Jurnalul altui „albatros ucis”*, CL, 2006, 9; Holban, *Ist. lit.*, I, *156–158*; Popa, *Ist. lit.*, II, *482*; Borbély, *Existenţa*, *262–265*; Mircea A. Diaconu, *Aurel Dumitraşcu. Metafora şi poezia politică*, OC, 2011, 310; Soviany, *Cinci decenii*, I, *229–232*; Răzvan Voncu, *Jurnalul risipitorului de iubire (I–II)*, RL, 2012, 11, 12; Gheorghe Grigurcu, *Un jurnal postum*, VR, 2012, 5–6. ***R.D.***

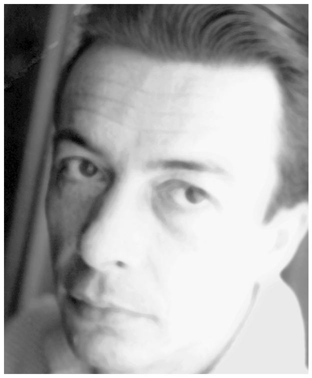
DUMITRESCU, Aurelian Titu (15.II.1956, Caracal), poet. Este fiul Mariei (n. Chirca) şi al lui Adrian Dumitrescu, maistru mecanic. **D.** urmează Liceul „Ioniţă Assan” din Caracal, după absolvirea căruia lucrează ca metodist la Casa de Cultură din Slatina (1976–1978) şi ca metalurgist la Întreprinderea de Aluminiu din acelaşi oraş (1978–1980). Între 1980 şi 1984 este student la Facultatea de Ziaristică a Academiei de Ştiinţe Sociale şi Politice din Bucureşti. Chemat de Adrian Păunescu, ca redactor, la „Flacăra” (1984–1985), mai activează în redacţiile publicaţiilor „Rebus” (1985–1987) şi „Filatelia” (1987–1989). A colaborat la „Familia”, „Luceafărul”, „România literară”, „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»”. În 1990 înfiinţează şi conduce revista „Europa”. Între anii 1990 şi 2000 este redactor, secretar de redacţie şi redactor adjunct la „Viaţa românească”. Din 2000 lucrează în Ministerul de Interne, în calitate de consilier în cadrul Serviciului de asistenţă religioasă. Debutează la „Convorbiri literare” în 1973, prima sa apariţie editorială fiind volumul *Iubire de pietrar* din 1982.

Primele cărţi ale lui **D.** indică o structură barocă, tensionată în căutări şi trăiri şi exuberantă stilistic. Confesiunea malaxează imagini, metafore şi simboluri luxuriante, ample comparaţii şi compuneri oximoronice, într-o gesticulaţie de mari ceremonialuri, cu o dicţie solemn-sacerdotală. E o poezie care „reuşeşte să reunească «contorsiunile» din versul lui Ion Gheorghe cu «iluminările» din lirica lui Virgil Mazilescu” (Octavian Soviany). *Antumele* (1985–1987) sunt gândite ca un sistem a cărui matrice tematico-stilistică poate fi considerată amplul poem cu care se încheie primul volum al seriei, intitulat *Despre viaţa mea şi a tatălui meu*. Îndeosebi *Antumele 4* şi *Antumele 5* sunt construcţii ingenioase ale unui manierist care, deconcertând prin asociaţiile insolite şi dezinvoltura (auto)producerii textului, provoacă realul să ia chipul anamorfozelor memoriei. Compoziţiile sunt muzicale, contrapunctice, folosind laitmotivul. Decupajul în contingent alternează cu plăsmuirile imaginaţiei deformante, normalitatea/anodinul cu fantasticul, suavitatea arcadică cu violenţa expresionistă, utopia cu demistificarea ei amară sau ironică – adevărat „bâlci cosmic”, observă Radu G. Ţeposu. Poezia scrisă după 1989 urmează însă cu preponderenţă calea spre depăşirea concretului, către tărâmuri ale transcendenţei. În poezie îşi face tot mai mult simţită prezenţa seducţia sacrului. O ipostază a acestuia o reprezintă eternul feminin, în *Monologuri* (1991): „Femeia fecundează lumina, oricât de trează ar fi raza./ Obscuritatea e a bărbatului”; frumuseţea femeii e „singura religie care uimeşte înţelepciunea” etc. Lungi poeme (volume întregi nefiind decât un asemenea unic text, compus muzical) sunt expresia chinului spiritual şi a slavei (*Aproape tac, aproape plâng, aproape sunt*, 1995), a „melanholiei deşertăciunilor” (amplul poem din 1996), a graniţei subtile dintre fiinţă şi nefiinţă – totul, acum, sub dominanta aspiraţiei spre mântuire: „mă desprind de mine însumi cu o uşurinţă necunoscută/ şi vreau plăcerea de a trăi a păsărilor puternice. […] Şi încep să plâng de bucurie […] Dumnezeu îmi binecuvântează plăcerea de a muri;/ plângând, aş lumina oglinda,/ în care se priveşte îngerul” (*Acolo unde plânsul nu atinge moartea*, 1997). *Noaptea de apoi* (2006), culegere nu întâmplător prefaţată empatic de Vasile Andru,

reunește ample poeme inițiatice, de fior mistic în fața morții și a vieții de dincolo. Poetul convoacă o seamă de repere sacre (între ele, Dumnezeu, ca instanță supremă) sau sacralizate (mama, femeia iubită), care să-i asiste drumul și să-i dea sentimentul participării la totalitate. Versurile au un sunet sapiențial și aforistic, galvanizat de incandescența trăirilor, într-o dicțiune afină celei din sonetele voiculesciene: „Nu lupt cu focul și n-ascult de el,/ n-ascult de nimeni, dar mă mișc din plin/ ca fluturele de mătase-n larva sa,/ din care păsări ciugulesc în zbor./ Și, dincolo de mama, -mi este frică". Tema morții revine în poemul *Zăbava* (2009), unde sunt reluate și alte teme vechi ale poetului, însă, cum observă Ioan Es. Pop, acestea „sunt într-atât de esențializate, încât povestea nu mai relatează întâmplări, autobiograficul s-a topit în ceața luminescentă a unei făpturi necotidiene". Rostirea lirică este aici încă mai simplificată, oraculară și aforistică. Într-unul dintre „cânturi" apare Nichita Stănescu, călăuză și magistru mereu viu („Nichita îmi rumenește spusele,/ ca pe niște plăcinte/ întinse copiilor săraci"), făptură atinsă de îngerețe: „Nichita tace o dată cu îngerii/ și vorbește întotdeauna după ei/ pentru a-i arăta omului/ ceea ce îngerii nu pot să spună". Poetul care „conspira cu îngerii/ pentru o lume mai bună" sau „așeza zeii cu mâna/ și-i creștina cufundându-i în abis,/ luându-i de pe Olimp/ și aducându-i/ în apa cea mai sărată/ și cea mai putrezită de glorie.// *Ave*!" a rămas pentru **D.** o prezență, zeitate tutelară în panteonul lui intim: „De când a murit Nichita,/ nu am mai putut trăi singur:/ bătrânul veghează/ și eu nu mă mai pot sustrage/ veghii sale". Figura marelui poet nu apărea însă pentru prima oară în mitologia personală a lui **D**. În 1985 el publica *Antimetafizica*, o prețioasă carte de inițiere – prin dialog cu poetul – în starea de poezie și dezvăluind resorturi intime ale creației lui Nichita Stănescu: experiențe și intuiții originare, revelații, meditații, lecturi. Cartea face pandant cu o alta, *Nichita Stănescu, atât cât mai știm noi* (1989), conținând mărturii, provocate, ale unor apropiați ai scriitorului, între care poeții Ioan Alexandru, Cezar Baltag și Florin Mugur, criticul Eugen Simion și traducătorul Aurel Covaci; două titluri de neocolit din bibliografia lui Nichita Stănescu.

SCRIERI: *Iubire de pietrar*, pref. Dan Grigorescu, Craiova, 1982; *Antimetafizica. Nichita Stănescu însoțit de Aurelian Titu Dumitrescu*, București, 1985; ed. 2, pref. Alexandru Paleologu, postfață Dan-Silviu Boerescu, București, 1998; *Antumele*, București, 1985; *Antumele 4. Antumele 5*, pref. Radu G. Țeposu, București, 1986; *Quasimodo. Antumele 6*, București, 1987; *Nichita Stănescu, atât cât mai știm noi*, București, 1989; *Poeme*, București, 1989; *Încercare de înșurubare în real*, București, 1991; *Monologuri*, pref. Cezar Baltag, București, 1991; *Mi s-a culcat moartea pe inimă*, pref. Cezar Ivănescu, București, 1992; *Aproape tac, aproape plâng, aproape sunt*, București, 1995; *Deșertăciunea șterge fața morții*, București, 1996; *Melanholia deșertăciunilor*, București, 1996; *Acolo unde plânsul nu atinge moartea*, pref. Dan Grigorescu, București, 1997; *Trei tipare*, pref. Alexandru Paleologu, București, 1998; *Antumele*, pref. Nora Iuga, București, 1998; *Îngerul poverii. Sonetele sufletului*, București, 1998; *Sfânt îndârjit*, București, 1999; *Scrisori către părintele Niculae*, București, 2000; *Capul și pajura*, Botoșani, 2001; *Maranatha*, București, 2001; *Motivarea sinelui* (*convorbiri cu Aurelian Titu Dumitrescu*), realizate de Niculae Constantin, pref. Ionel Durlea, București, 2001; *Ceremonii nocturne*, București, 2002; *Ghiaurele*, București, 2002; *Îngerii îndepărtați*, București, 2002; *Epistolar târziu*, București, 2003; *Forme de liniște*, Slatina, 2003; *Puntea suspinelor și închisoarea*, Slatina, 2003; *Viața la zi. Cronologia unui amalgam*, vol. I–II, București, 2003–2006, *Viața la zi*, vol. III, pref. Paul Aretzu, București, 2011; *Nichita Stănescu, Nicolae Labiș, Mihai Eminescu, Cristian Popescu. Dialoguri Nicolae Țone cu Aurelian Titu Dumitrescu*, București, 2004; *Antumele*, I–II, pref. Nora Iuga, București, 2006; *Baudelaire, Verlaine, Rimbaud, Mallarmé, modele pentru scriitorii români contemporani. Anchetă literară*, București, 2006 (în colaborare cu Simona-Grazia Dima); *Miltiade*, București, 2006; *Noaptea de apoi*, pref. Vasile Andru, București, 2006; *Zăbava*, pref. Ioan Es. Pop, București, 2009; *Unirea în duh* (în colaborare), București, 2011. **Antologii:** *Limbă, literatură, stil*, București, 2001; ed. 2, București, 2007.

Repere bibliografice: Nichita Stănescu, [*Aurelian Titu Dumitrescu*], SLAST, 1981, 5, LCF, 1981, 30; Dan Grigorescu, *Un poet*, SLAST, 1983, 29; Daniel Dimitriu, *„Antumele"*, CL, 1985, 6; Laurențiu Ulici, *Melancolia inteligenței*, CNT, 1986, 10; Ion Pop, *Dialoguri cu Nichita Stănescu*, ST, 1986, 4; Dan C. Mihăilescu, *O cu totul altă înserare*, RL, 1988, 52; Eugen Simion, *Biografia poetului*, RL, 1989, 19; Coșovei, *Pornind*, *75–79*; Alex. Ștefănescu, *O voință ieșită din comun*, RL, 1991, 48; Gheorghe Grigurcu, *Înșurubare în real*, VR, 1992, 10–11; Țeposu, *Istoria*, *90–92*; Munteanu, *Jurnal*, V, *197–199*, VII, *209–214*; *Dicț. scriit. rom.*, II, *169–170*; Octavian Soviany, *Duritatea și moliciunea*, „Civica", 2000, 1; Ciprian Chirvasiu, *Ateliere în paragină*, București, 2002; Paul Aretzu, [*Aurelian Titu Dumitrescu*], VR, 2006, 11–12, CNT, 2009, 2. ***N.M.***

DUMITRESCU, Geo (17.V.1920, Bucureşti – 28.IX.2004, Bucureşti), poet, traducător.

Este fiul Aureliei (n. Buiculescu) şi al lui Vasile Oprea (care îşi schimbă numele în Dumitrescu), cizmar şi proprietar al unui magazin de încălţăminte pe Calea Griviţei din Bucureşti. **D.** (al cărui prenume la naştere era Gheorghe) face la Bucureşti cursul primar la Şcoala „Regina Margherita" şi la Şcoala nr. 28, apoi studii secundare la Liceul „Marele Voievod Mihai" (1930–1939). În clasa a VI-a, împreună cu Marin Sârbulescu şi cu alţi colegi, alcătuieşte revista „Licăriri", unde publică primele versuri. Facultatea de Filosofie şi Litere din Bucureşti, începută în 1939, o va absolvi în 1944, fără licenţă. Debutează semnificativ în 1939, la „Cadran", cu poemul *Cântec*, semnat Vladimir Ierunca. În 1939–1940 colaborează la revistele „Prepoem", „Tribuna tineretului" şi „Curentul literar". La 10 martie 1941 scoate (împreună cu un grup) revista „Albatros", în care semnează cu pseudonimele Felix Anadam şi Ion Călimară. Cu cel dintâi îşi semnează şi placheta de debut, *Aritmetică*, apărută în 1941. La 1 noiembrie 1942 alcătuieşte, împreună cu grupul de la „Albatros", la care se adaugă Ion Caraion, un număr din seria nouă a revistei, sub titlul „Gândul nostru". Din acelaşi an până în 1944 este redactor la „Timpul", din 1944 până în 1946 redactor la „Victoria", colaborează la „Vremea", frecventează cenaclul Sburătorul şi publică pasager în „Kalende" şi „Fapta". După august 1944 este numit inspector în Direcţia Generală a Teatrelor, unde rămâne până în 1950. În 1946 publică volumul *Libertatea de a trage cu puşca*, premiat de Editura Fundaţiilor Regale, după ce, în 1943, sub titlul *Pelagră*, acceptat de Editura Prometeu, fusese respins de cenzură. După război scrie la „Revista Fundaţiilor Regale", „Viaţa românească", „Tribuna poporului", „Veac nou", „Scânteia tineretului", „Orizont", „Meridian". Director în 1946 al Teatrului Naţional din Craiova, între 1947 şi 1950 este redactor, apoi redactor-şef adjunct la „Flacăra". În 1950 îl înlocuieşte pe Miron Radu Paraschivescu la conducerea „Almanahului literar" din Cluj, pregătind transformarea acestuia în revista „Steaua". Transferat pe şantierul hidrocentralei de la Bicaz, editează aici în 1952–1953 ziarul „Zorii socialismului". În 1953–1954 este numit redactor la „Iaşul nou", fără a funcționa efectiv. Înscris în 1946, se vede exclus în 1954 din Partidul Comunist, pentru a fi reprimit în 1963. Până la „reabilitare" se întreţine colaborând la rubrica „antiimperialistă" a revistei „Urzica" şi traducând, stilizând şi întocmind antologii de poezie pentru Editura Cartea Rusă. În 1966 devine secretar al centrului românesc al PEN-Clubului. Este primul redactor-şef al „României literare" (1968–1970). A semnat consecvent şi cu ecou în epocă rubrica „Poşta redacţiei" la „Flacăra", „Contemporanul", „Gazeta literară", „România literară", „Luceafărul" ş.a., conferindu-i o personalitate inimitabilă. În 1993 a fost primit membru corespondent al Academiei Române. A fost distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor (1963, 1968, 1999), cu premiul de Excelență oferit de revista „Adevărul literar și artistic" (2003) ș.a.

Câteva teme prezente în *Aritmetică* şi în *Libertatea de a trage cu puşca*, cartea care l-a consacrat pe **D.** ca voce particulară în cadrul generaţiei sale şi al grupului de la „Albatros", apar conturate încă din „caietul de adolescent" alcătuit din versuri scrise îndeosebi în 1939 şi 1940. Predomină, ca o supratemă, starea de oboseală existenţială, de inutilitate a oricărui gest („de la o vreme toate sunt de prisos, nimeni nu se mai întreabă: cine? / ci «cum» mai poate fi mai frumos"), sentimentul declinului general. Declin al rostirii poetice inclusiv (un poem se intitulează simptomatic *Amurg literar*) şi încercare de revigorare a poeticităţii printr-o turnură anticalofilă, care – încă de pe acum – nu este pur exerciţiu de frondă, ci presupune, structural, o anume viziune: regalul soare îi pare „putrefact şi ceţos", carnea roşie a cireşelor este răstălmăcită simbolic, sugerându-i hemoptizia adolescenţilor tuberculoşi etc. Placheta, nepublicată, din 1943 şi volumul *Libertatea*… pun mai insistent şi mai marcat în valoare temele şi discursul liric al debutantului, care a fost receptat dintotdeauna drept un discurs antiliric, antipoetic sau, mai exact, ca una din tentativele cele mai originale şi consistente de înnoire a lirismului prin depăşirea abstracţiunii şi

Geo Dumitrescu și Constantin Țoiu

a ermetismului, ca şi a problematicii excesiv solipsiste. Din această rebeliune a rezultat o poezie a gestului concret cotidian, a expresiei simple, directe, nu o dată brutale, cât şi a acţiunii orientate (şi) în afară. Caracterul ei turbulent şi insurgent s-a tradus printr-o demitizare de amploare, care poate fi considerată axul unui program liric. Demitizare a naturii: stelele sunt „buhăite şi murdare", luna – „obeză şi colerică", „patroană" a unui „bordel selenar", cerul se supune unei „aritmetici sentimentale", iar marea nu mai e bună decât ca recipient pentru „elanurile şi urina" poetului. Deposedat de atributele lui tradiţionale şi coborât într-un registru opus, şocant, apare şi erosul. Femeia, având „hoitul important", îi ciocăneşte în dreptul inimii „cu degete de zaraf" sau, în ipostază castă, e coborâtă – cu un cinism pervers, sadic – în registrul trivial, culinar şi agrest. Există, desigur, o anumită poză teribilistă în toate acestea. La baza gesturilor şi retoricii antiretorice a frondei se află o stare de spirit mai profundă, mai gravă. Mai întâi, poza teribilismului stă pe o ambivalenţă, care îi va întovărăşi poetului mai toate ipostazele insurgenţelor: demascare, dezvăluire ironică/ autoironică, dar şi restituire a unui lirism proaspăt, epurat de zgura strălucitoare a convenţiilor şi a sclifoselilor stilistice. Poetica originară a lui **D.** nu e aceea a tiflei sterilizante, ci a demistificării în numele unei estetici a vitalului. Drama lui este de a fi căzut într-un veac impropriu elanurilor viguroase, pure. Nu atât romantismul ca atitudine literară e denunţat, cât acest ev în care visul şi poezia devin anacronice şi caraghioase. Luna, primăvara, iubirea şi celelalte – sugerează poetul – nu au fost corupte atât de clişeele limbajului („poetic"), cât de secolul acesta violent, nevrozat, robotizat, de înclinaţia lui către oroare (poemul *Libertatea de a trage cu puşca* vorbeşte de o stare de beligeranţă atavică şi generalizată) şi către înstrăinare. „Omul nou", produsul unui astfel de timp, refuză visul şi gratuitatea, a pierdut gândirea vie şi darul de a se mira de lucrurile simple: „Tu eşti şi mare, şi practic,/ şi util, ca Majestatea Sa Cărbunele,/ Omule nou – cap de nucă!". Antipoezia lui **D.** este în primul rând reacţie la „veac[ul] stupid al tuturor elanurilor grave şi puerile", în care nici un „romantism" (titlul unui poem) nu mai e posibil sau apare, de fapt, răsturnat. Că poemele din *Libertatea...* nu se rezumă la pura frondă, ci sunt semnul unei resurecţii lirice o dovedeşte revenirea la certitudinile simple şi stenice, mărturisită în ultimul poem al volumului. După 1946 urmează un hiat de aproape două decenii până la volumul următor. În răstimp poetul este vizitat chiar de gândul că filonul creativităţii sale a secat. Tăcerea aceasta trebuie înţeleasă ca refuz al unei istorii la care poetul tânăr aderase sincer, dar care se dovedise cu totul alta decât se iluzionase el a o evalua prospectiv, precum şi ca refuz al reţetei realismului socialist. Versurile din *Aventuri lirice* (1963) nu sunt scutite de conformisme (obligatorii, spre a putea apărea cartea), dar, în cadrul dat al momentului, ele au putut perpetua imaginea insurgentului, a cârtitorului (nu întâmplător, unele au fost refuzate de redacţiile revistelor, iar apariţia a fost tergiversată). Chiar titlul volumului este, în epocă, revoluţionar, reabilitând în intenţie lirismul şi libertatea poeziei. Dacă se admite ipoteza că **D.** este dintru început un poet vital, căzut însă în lumea „omului nou", se va înţelege că între versurile tânărului şi cele din 1963 nu există o ruptură nici sub acest aspect. Acum el exaltă energiile telurice, declară că scrie cu pământ, e sedus de tumultul cosmic şi de frenezia constructorilor (amplele imnuri închinate „macaralelor", hidrocentralei de la Bicaz etc.), se proclamă inamic al „stagnării". La vremea apariţiei lor unele poeme au putut părea subversive; de pildă, *Problema spinoasă a nopţilor* e o pledoarie implicită pentru statutul inalienabil al poetului şi poeziei, iar Ieremia, din poemul omonim apărut în volumul *Nevoia de cercuri* (1966), dând cu oiştea-n gard, este instituit ca simbol al interogaţiei, al încercării şi erorii fertile şi pus în opoziţie cu „ticăloasa spiţă a moluştelor grave/ a celor ce nu dau cu

nimic în nimic/ de frica îndrăznelii şi a înnoirii": personaj emblematic („un caz de remitizare" – Eugen Simion) pentru situarea poetului, care ia distanţă faţă de certitudini şi dogme, plasându-se într-un interval al relativului, ceea ce înseamnă, cu vorbele lui, intervalul lui „poate"/„parcă", „oare", „totuşi". Din conştiinţa relativităţii se naşte şi ironia reactualizată original în cele două cărţi. Există în ele şi multă discursivitate, dar aceasta ilustrează doar aparent şi în parte conformarea la imperativele oficiale ale poeziei pe înţelesul tuturor. „Muntean", „bucureştean", „Mitică" (aşa cum i s-a spus), pentru **D.** agorafilia, oralitatea/locvacitatea, anecdotismul parabolic (uneori şi numai tezist-didactic), dedublarea de tip ironic, cultivarea poantei etc. presupun un anumit spaţiu de manevră şi o plasmă în care această materie poetică poate să ia naştere şi să se mişte, dar şi prin care poetul ajunge să distragă atenţia de la adevăratele ţinte şi semnificaţii. În fine, acestea sunt mijloace de neutralizare a elanurilor şi patetismelor proprii. Neaşteptată este poezia erotică din *Nevoia de cercuri*, adunată în amplul ciclu *Furtună în marea serenităţii.* Dacă nici poezia din tinereţe, cu tot teribilismul ei demitizator, nu era văduvită de vibraţia autentică a trăirii/rostirii, acum poetul e răvăşit de prezenţa invadatoare a iubitei, care cotropeşte şi universul natural înconjurător. Însă, aproape sistematic, asemenea stări se văd dublate de o reacţie adversă, strecurată de demonul lucidităţii salvatoare, (auto)ironice, (auto)parodice. Mişcarea se petrece pe terenul deconspirării şi dezamorsării trăirilor patetice, a retoricii suferinţei şi a formulelor uzate. Un rol însemnat în temperarea avânturilor îl joacă intertextualitatea (cu efecte parodice), ca în încântătoarele *De după Lamartine* şi *Cântec de nucă verde*, dar de cele mai multe ori ea nu disperseză gravitatea decât momentan şi înşelător. În poemul *Singur-lună* îndrăgostitul pătimeşte „singur-lună", deoarece „mai lipsea cineva/ ca să fim doi", zice el deja ghiduş-dramatic. Dar singurătatea, luna, poezia toamnei/ Doamnei se lovesc de clişeele ucigaşe, drept care poate fi văzut cabrându-se teribil şi candid întru sugrumarea din faţă a mitului: „Ei bine, dacă vreţi cu tot dinadinsul,/ nu sufăr, nu e toamnă,/ nu e lună – nu-i nimic… «toate trec, durere sau noroc,/ nimic nu ţine viaţa-n loc», pam-pam!…" etc. În final însă, când te aştepţi mai puţin, după această spornică bravadă, întorsătura: „O lacrimă. Stop. Totuşi, toamnă./ Mai lipsea cineva ca să fim doi". Secretul unor asemenea poeme (reprezentative) este că diversiunea parodică şi în genere (auto)ironică potenţează lirismul autentic, iar confesiunea devine, în urma ei, mai apropiată şi mai credibilă, după o reţetă pe care poetul o deţine în exclusivitate. Creaţia originală a lui **D.** este însoţită de o meritorie muncă de traducător (din Rafael Alberti, Irving Stone, Curzio Malaparte ş.a.) şi de antologator: culegerea bilingvă Charles Baudelaire, *Les Fleurs du mal – Florile răului.*

Geo Dumitrescu şi-a format, încă de la început, un stil, şi stilul său poetic s-a impus. Este stilul unei generaţii şi stilul unei personalităţi care refuză să se clasicizeze, să se ia – cum se spune – în serios, făcând opoziţie literaturii din interiorul literaturii. Prin acest continuu exerciţiu al contestaţiei, stilul, ca şi omul, refuză să îmbătrânească. Cu aerele lui băieţeşti şi cu ironia pătrunzătoare, Geo Dumitrescu este unul dintre poeţii cei mai importanţi de azi.

EUGEN SIMION

Multe din poemele Libertăţii de a trage cu puşca *ilustrează, într-un fel, acest mecanism al contrapunerii noii recuzite a „firescului" existenţial, „Literaturii" cu majusculă. Pentru a se regăsi pe sine, cel autentic, debarasat de*

orice convenție, poetul trebuie să reînsceneze spectacolul Literaturii în care rolul său este din nou, ca în bunele vremuri avangardiste, acela de tulburător al ceremonialului liric, de negator al lui.

ION POP

SCRIERI: *Aritmetică*, București, 1941; *Libertatea de a trage cu pușca*, București, 1946; *Aventuri lirice*, București, 1963; *Bicazul ieri, azi, mâine*, București, 1963; *Nevoia de cercuri*, București, 1966; *Jurnal de campanie*, București, 1974; *Africa de sub frunte*, pref. Eugen Simion, București, 1978; *Versuri*, pref. Lucian Raicu, București, 1981; *Aș putea să arăt cum crește iarba*, pref. Eugen Simion, București, 1989; *Libertatea de a trage cu pușca și celelalte versuri*, București, 1994; *Câinele de lângă pod*, București, 2000; *Poezii*, pref. Eugen Simion, București, 2000; *Poezii*, pref. Daniel Cristea-Enache, București, 2002. **Antologii:** *1917. Antologie lirică*, București, 1957; Charles Baudelaire, *Les Fleurs du mal – Florile răului*, ed. bilingvă, București, 1967; ed. introd. Vladimir Streinu, București, 1968. **Traduceri:** Rafael Alberti, *Între garoafă și spadă*, București, 1957, *Poezii*, pref. Mihai Beniuc, București, 1964 (în colaborare cu Veronica Porumbacu); Irving Stone, *Bucuria vieții*, București, 1962 (în colaborare cu Liana Dobrescu), *Agonie și extaz*, I–II, pref. Dan Grigorescu, București, 1966 (în colaborare cu Liana Dobrescu); Ivo Cipiko, *Păianjenii*, București, 1964 (în colaborare cu Milivoi Gheorghievici); Eduardas Mieželaitis, *Omul*, București, 1964; Curzio Malaparte, *Soarele e orb*, pref. trad., București, 1967.

Repere bibliografice: Călinescu, *Opere*, VII, *36–40*; Călinescu, *Aspecte*, *253–273*; Simion, *Orientări*, *99–106*; Negoițescu, *Scriitori*, *401–409*; Regman, *Cărți*, *19–24*; Piru, *Panorama*, *162–165*; Grigurcu, *Teritoriu*, *36–41*; Raicu, *Structuri*, *184–191*; Poantă, *Modalități*, *269–274*; Petroveanu, *Traiectorii*, *132–142*; Piru, *Poezia*, I, *257–263*; Laurențiu, *Eseuri*, *94–99*; Regman, *Colocvial*, *6–12*; Iorgulescu, *Al doilea rond*, *242–247*; Raicu, *Critica*, *193–197*; Dimisianu, *Opinii*, *50–55*; Poantă, *Radiografii*, I, *121–125*; Dimitriu, *Ares*, *37–49*; Simion, *Scriitori*, I (1978), *121–135*; Ciopraga, *Ulysse*, *147–153*; Grigurcu, *Poeți*, *329–334*; Munteanu, *Jurnal*, II, *161–169*; Raicu, *Contemporani*, *79–86*; Ion Bălu, *Nostalgia absolutului*, București, 1981; Moraru, *Semnele*, *24–32*; Pop, *Lecturi*, *51–56*; Raicu, *Fragmente*, *206–210*; Ștefănescu, *Dialog*, *162–169*; Pop, *Jocul*, *197–202*; Iorgulescu, *Prezent*, *173–176*; Grigurcu, *Existența*, *47–57*; Manolescu, *Teme*, VI, *9–14*; Ștefănescu, *Prim-plan*, *89–94*; Ștefan Aug. Doinaș, *Geo Dumitrescu și antipoezia*, RL, 1990, 20; Poantă, *Scriitori*, *26–31*; Simion, *Fragmente*, I, *187–188*; *Dicț. analitic*, I, *74–75*, II, *373–374*; Cărtărescu, *Postmodernismul*, *306–307*; *Dicț. esențial*, *270–272*; Cristea-Enache, *Concert*, *3–17*; Manolescu, *Lista*, I, *49–53*; Mircea Iorgulescu, *Poetul sub trei dictaturi*, *„22”*, 2002, 656; Ciopraga, *Partituri*, *40–49*; Ștefănescu, *Istoria*, *469–474*; Manolescu, *Istoria*, *936–939*; Popa, *Ist. lit.*, II, *304–310*; Corneliu Vasile, *Scriitorul vremii, vremea scriitorului*, București, 2010. ***N.M.***

DUMITRESCU, George (22.IV.1901, Cocioc, j. Ilfov – 30.X.1972, București), poet. Fiu al lui Toma Dumitrescu, funcționar la CFR, **D.** a urmat liceul la Ploiești, fiind remarcat (în special datorită compunerii textului pentru imnul școlii) de profesorul I.A. Bassarabescu, care îl va introduce, după ce va deveni student al Facultății de Litere și Filosofie din București (absolvită în 1924), în cercul revistei „Convorbiri literare”, al cărei secretar de redacție va fi o vreme. Se impune și atenției lui Mihail Dragomirescu și este numit în 1925 asistent la Catedra de literatură română și estetică literară, dar nu va face carieră universitară, ci va fi profesor de liceu în Capitală, iar în 1938 va obține și titlul de doctor în litere al Universității bucureștene cu teza *Poezia lui Cerna*. A debutat cu versuri în „Revista copiilor” (1914), colaborând apoi la numeroase periodice, între care „Gazeta cărților”, „România viitoare”, „Mișcarea literară”, „Ritmul vremii” (e în redacție între anii 1925 și 1929) și „Falanga” (la care a fost redactor al seriei a doua, între 1926 și 1929), ambele conduse de Mihail Dragomirescu, „Gândirea”, „Vremea”, „Universul”, „Liceul” (din al cărei comitet de redacție a făcut parte între 1935 și 1941). Pe lângă versuri, a publicat și articole, unele adunate în volumul *Opinii literare* (1927), care nu certifică o înzestrare pentru comentariul de acest gen. Prima plachetă – *Poezii* (1920) – a fost urmată de altele, astfel încât în 1928 este admis membru al Societății Scriitorilor Români.

În primele culegeri ale lui **D.** – *Primăveri scuturate* (1924), *Cântece pentru madona mică* (1926; Premiul Academiei Române), *Priveliști* (1928) – predomină încercările de autodefinire a eului liric în lume, având ca principală marcă a identității durerea, o durere fără cauze concrete, care e un fel de a doua natură. Ce se află în jur este un simplu cadru pentru un suflet iremediabil bolnav. Împietrit, „tot mai pierdut în durere”, poetul simte că totul îi este străin, că se face „tot mai frig și mai pustiu”, ceea ce conduce la o desfășurare textuală monotonă, jalonată de titluri elocvente: *Destrămare*, *Pustiu*, *Suflet tulbure*, *Litanie*, *Părăsire*, *Amurg*, *Stingere*, *Întunecare*. Dezorientarea, lipsa oricărei speranțe, egala trecere a timpului intensifică senzația de a fi sorbit de „vâltorile neantului”. Deși câteva „priveliști” oferă prilejul evadării în exterior și al realizării unor imagini cu suficiente virtuți plastice, semn al trăirilor pozitive, ca efect al receptării frumuseții luminoase, inevitabil ochiul se întoarce spre

interior, „peştera fiinţei mele”, în care „e negură nebiruită”. Un moment biografic (moartea soţiei, care a determinat şi confesiunea în proză *Pietate*, 1930) acutizează şi mai mult stările negre ale celui torturat de amintirea iubitei, generând în volumele *Cenuşă sfântă* (1930; Premiul Societăţii Scriitorilor Români), *Elegii* (1933; Premiul Societăţii Scriitorilor Români şi Premiul Academiei Române), *Zăpezi şi purpură* (1936) tânguioase evocări şi invocări, lamentaţii ale celui înfricoşat şi doritor de moarte. Existenţa seamănă cu un permanent exerciţiu de magie neagră: „Tot ferec şi desferec peste vreme/ Trecutul care fumegă şi geme”. La acest nivel, „nu-i soare şi nici negură nu este,/ E un imens pustiu fără iertare”, un spaţiu-timp poetic în care „ca un ocnaş în salină/ Am săpat blocuri de cleştar şi lumină”. După o pauză de peste douăzeci de ani, în care i-au apărut totuşi câteva plachete cu versuri pentru copii nu lipsite de prospeţime şi vioiciune prozodică şi imagistică, precum şi câteva traduceri, îndeobște din scrieri în limba rusă, pentru cei mici, ineditele din volumul antologic *Poeme* (1965) se distanţează, în general, de tonalitatea sumbră şi lamentuoasă în care **D.** se exprimase anterior. Doar în câteva mai persistă imaginea celui cu „inimă rănită”, „suflet ulcerat”, minte „bântuită şi bolnavă” şi care poartă pe „fruntea arsă” „tristeţea ca un nimb crepuscular”. În rest, o serie de încercări de a fixa crâmpeie şi momente din natură, în diferite ipostaze, preponderent descriptive, dar şi cu inserţii meditative. Acestea capătă o pondere mai mare în următoarele cărţi – *Cireş amar* (1967), *Călător fără vâlvă* (1969) –, în care capătă teren aspiraţia spre o existenţă echilibrată, senină. Dar extazierea în faţa naturii, a forţei vitale eterne, este umbrită de meditaţii despre îmbătrânire şi moarte, cu rostiri înţelepte, eticiste. O altă temă recurentă este condiţia şi soarta poetului şi a poeziei. Se trece de la imaginea unei „jertfe absurde” inutile la aceea a unui „blestem” care chinuie şi alienează, privându-l pe poet de bucuriile vieţii simple, dar care îl poate transforma într-un fel de Crist, oferindu-se ca „sfântă azimă”. În paralel, **D.** dă glas îndoielilor cu privire la perenitatea poeziei sale, văzută ca o palidă expresie a unor intense trăiri, dar şi ca un „joc de icoane şi zvonuri rare”, ca o „pasăre vie” care străbate „cerul veciei”. Critica vremii a relevat caracterul elegiac al acestei poezii izvorâte dintr-o tristeţe nedeterminată, autenticitatea emoţiei, delicateţea trăirilor, dar i s-au reproşat exprimarea prea directă, câteodată naivă, o anume artificialitate şi un uşor convenţionalism imagistic ori prezenţa unor elemente incongruente. Chiar dacă avea posibilităţi modeste, **D.** reprezintă un caz de ataşament stăruitor faţă de poezie.

SCRIERI: *Poezii (1915–1919)*, pref. I.A. Bassarabescu, Ploieşti, 1920; *Primăveri scuturate*, Bucureşti, 1924; *Cântece pentru madona mică*, Craiova, 1926; *Opinii literare*, Bucureşti, 1927; *Privelişti*, Bucureşti, 1928; *Cenuşă sfântă*, Bucureşti, 1930; *Pietate*, Bucureşti, 1930; *Elegii*, Bucureşti, 1933; *Zăpezi şi purpură*, Bucureşti, 1936; *Poezia lui Cerna*, Bucureşti, 1939; *Amiază*, Bucureşti, 1942; *Zvon şi joacă de copii*, Bucureşti, 1955; *Ce mai faceţi, florilor?*, Bucureşti, 1957; *Glasuri limpezi*, Bucureşti, 1961; *Frăgezimi*, Bucureşti, 1964; *Poeme*, pref. Al. Piru, Bucureşti, 1965; *Cireş amar*, Bucureşti, 1967; *Călător fără vâlvă*, Bucureşti, 1969.

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, III, *169–170*, IV, *156–158*, V, *24–25*, VII, *271–272*, XII, *315–317*, *522*; Bădăuţă, *Note*, *14–16*; Constantinescu, *Scrieri*, II, *484–490*; I.A. Bassarabescu, *„Cântece pentru madona mică”*, AAR, partea administrativă şi dezbaterile, 1926–1928; Radu Gyr, *„Privelişti”*, „Ritmul vremii”, 1928, 6–7; Constantin Orăscu, *Poetul George Dumitrescu*, „Ritmul vremii”, 1928, 12; Ionescu, *Război*, I, *161–162*; G. Murnu, *„Elegii”*, AAR, partea administrativă şi dezbaterile, 1933–1934; Boz, *Cartea*, *181–184*; Sebastian, *Eseuri*, *248–249*; Streinu, *Pagini*, V, *77–78*; Octav Şuluţiu, *„Zăpezi şi purpură”*, F, 1936, 5; Călinescu, *Opere*, III, *428–433*; Papadima, *Scriitorii*, *268–270*; N. Mihăescu, *Oameni şi idei*, Bucureşti, 1937, *159–163*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *770–771*, *Ist. lit.* (1982), *855*; Nicolae Roşu, *„Amiază”*, G, 1943, 3; Florin Manolescu, *„Călător fără vâlvă”*, RL, 1970, 11; Crohmălniceanu, *Literatura*, II, *343–345*, *620–621*; Micu, *„Gândirea”*, *662–665*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *173–174*. ***C.T.***

DUMITRESCU, George Dorul (14.I.1901, Ceptura, j. Prahova – 1985, București), prozator. Este fiul Mariei (n. Dumitrescu) şi al lui Gheorghe Dumitrescu, preceptor fiscal; prenumele la naștere: Gheorghe. La Bucureşti urmează din 1916 liceul şi din 1925 Facultatea de Litere şi Filosofie. După ce câţiva ani a fost profesor suplinitor la Liceul Militar „Regele Ferdinand” din Chişinău, obţine o catedră la o şcoală de meserii din Bucureşti. În 1935 a predat la liceul din Sfântu Gheorghe. A îndeplinit un timp şi funcția de referent în Ministerul Propagandei. Până să fie cooptat, în 1934, ca membru al Societăţii Scriitorilor Români, se făcuse cunoscut prin proza (la început de filiaţie sămănătoristă) şi însemnările din ziare şi reviste precum „Universul literar”, „Revista poeziei”, „Flacăra”, „Adevărul literar şi artistic”, „Neamul

românesc literar", „Viaţa literară", „Tribuna", „Facla", „Azi", „Viaţa românească". Avea să mai publice în „Gazeta Basarabiei", „Ţara noastră", „Viaţa", „Veac nou", „Vremea", „Universul", „Curentul magazin", „Însemnări ieşene", „Pan", „Revista Fundaţiilor Regale", „Sfarmă-Piatră", „Porunca vremii" ş.a. A fost redactor la „Brazde adânci" (1921), „Pagini basarabene" (Chişinău, 1936) şi „Veac nou" (1938). A mai semnat George Doru, G. Dumitrescu, Gogu Dumitrescu, Gogu Dumitrescu B., George D. Dumitrescu, George Dumitrescu-Urziceni, G.D. Gheslăniceanu, Dimitrie Gherasim, George Nanu Dumitrescu, G.U., G. Urz, George Urzin, Ghiţă Urziceanu, Ghiţă de Urziceni.

Cu sporadice recenzii, răzleţe stihuiri sentimentale, articole, între care gesticulante sunt cele de atitudine politică (exaltând frăţia de arme dintre soldatul german şi ostaşul român în „războiul sfânt" împotriva bolşevicilor), câteva traduceri (din Leonid Andreev, Arcadi Avercenko, A.P. Cehov, Al. Kuprin), **D.** nu-şi modifică fizionomia literară, care rămâne aceea a unui prozator. Nuvelele şi schiţele din *La fetiţa dulce* (1933) – carte încununată cu Premiul Societăţii Scriitorilor Români – sunt, de fapt, un „jurnal basarabean", în care un lirism cu estompă şi ironia învăluită dau tonul fluentelor notaţii. În modulările unei melancolii din când în când surâzătoare, regăţeanul surprinde agonia lentă a unui prăfos târg basarabean, în care timpul curge leneş şi plictisul împăienjeneşte ritmul precar al unei vieţi lipsite de orizont. Mici întâmplări pitoreşti, mai o bârfă, mai o ciorovăială colorează stins o ambianţă deprimantă, care devine ucigătoare atunci când peste orăşelul somnolent ploile de toamnă şiroiesc fără contenire. O adolescentă ftizică se stinge, un ins se sinucide absurd pentru o prostituată şi în liniştea mortificantă abia dacă vibrează, în tremur vătuit, un duios acord de clavir. Un fior de prospeţime aduce schiţa *O stea din Carul Mare*, unde, într-un decor de amprentă sadoveniană, un june trăieşte emoţiile învălmăşite ale unei îmbrăţişări de iniţiere. Mai puţin îi izbuteşte prozatorului şarja, lucrată în pastă groasă. Aceeaşi atmosferă în *Oraşul din amintire* (1944). Pecetluit de inerţii maligne, sfâşiat de contraste, Chişinăul pare „cel mai trist oraş din lume". În descrierea alert monografică a urbei se insinuează şi sugestia poetică, **D.** – care, fapt semnificativ, şi-a spus şi Dorul – fiind un prozator ce compensează insuficienţele epicului prin discrete respirări lirice.

SCRIERI: *La fetiţa dulce. Jurnal basarabean*, Bucureşti, [1933]; *Viaţa şi opera lui Leon Donici*, Chişinău, 1936; *Oraşul din amintire*, Bucureşti, 1944.

Repere bibliografice: Pompiliu Constantinescu, *„La fetiţa dulce"*, VRA, 1933, 285; Nicolae Roşu, *„La fetiţa dulce"*, CRE, 1933, 1901; Călinescu, *Opere*, II, *261*; George Mihail Zamfirescu, *George Dorul-Dumitrescu*, „Progresul social", 1933, 6; Perpessicius, *Menţiuni*, V, *251–254*; Ion M. Negreanu, *Cronici literare*, Craiova, 1938, *71–76*; Gh. Tomescu, *Etnicism şi literatură*, Bârlad, 1939, *107–116;* Predescu, *Encicl.*, *295–296*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *845–846; Ist. lit.* (1982), *931;* Straje, *Dicţ. pseud.*, *240–241*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *174–175*; *George Dorul Dumitrescu*, DCS, *71–72*. ***F.F.***

DUMITRESCU, Mariana (27.VIII.1924, Bucureşti – 4.IV.1967, Bucureşti), poetă. Este fiica Eufrosinei (n. Ştefan) şi a lui Nicolae Şerban, funcţionar. La Bucureşti a absolvit Liceul „Regina Maria", apoi Facultatea de Litere şi Filosofie (1946) şi Conservatorul de Muzică şi Artă Dramatică (1947). A lucrat scurt timp ca actriţă şi asistent de regie la Teatrul Naţional din Capitală. În 1947 s-a căsătorit cu compozitorul Ion Dumitrescu. A debutat la doisprezece ani, cu o scurtă povestire, în revista „Mugurașul" (1936), colaborând în continuare la publicaţii ale elevilor, precum şi la radio, unde i s-a difuzat poemul dramatic *Din durerile neamului.* A scris scenarii şi a tradus librete de operă. În arhiva poetei se păstrează, de asemenea, eseuri, nuvele fantastice şi o bogată corespondenţă cu muzicieni, în special cu Mihail Jora, şi scriitori. Editorial, debutează în 1942 cu volumul de versuri *Viorile primăverii*, având pe copertă menţiunea „Mariana Şerban, clasa VIII A, Liceul «Regina Maria», Bucureşti". Celelalte cărţi i-au apărut postum.

Volumul publicat de **D.** poartă, fireşte, amprenta vârstei adolescentine. Cele patru cicluri care îl compun sugerează, chiar de la titluri, disponibilităţile poetei, căile posibile pentru desfăşurarea energiei sale literare: *Viorile primăverii*, *Cântece pentru copii*, *Cântec pentru Bucovina* (*Din durerile neamului*, poem dramatic), *Traduceri* (din Ovidiu, Horaţiu, Goethe, Heine, Shelley, Robert Burns, John Milton, Alfred Tennyson). Mai mult decât aspectul de album personal, paginile au o dimensiune de laborator, de atelier literar, însumând exerciţii scriitoriceşti elocvente pentru tipul de sensibilitate al poetei, deschis către celebrarea plenitudinii vitale. Următoarele două culegeri, *Poezii* (1967) şi *Iarba timpului* (1968),

sunt mărturia poetică a unei vieţi în confruntare cu suferinţa, cu presimţirea morţii. Poemele, tipărite postum, îşi trag seva, cum s-a observat, „din încordata veghe a minţii şi a sufletului, ostatecii unui trup condamnat să-şi convertească prea devreme dorinţe şi bucurii de tot felul în nelinişti, în presimţiri şi sumbre chemări dinspre abisurile nefiinţei" (Geo Şerban). Suferinţa sublimată devine, în proiecţie poetică, laudă melancolică a vieţii. Versurile configurează un lirism al şoaptei, al discreţiei, în pasteluri transparente, în cântece de leagăn, în notaţii succinte, în delicate alegorii miniaturale. Într-un discurs poetic marcat de pudoarea simţirii şi a expresiei, „lebăda" e simbolul sufletului însingurat, „nacela" devine simbolul înălţării la cer, fiinţa alunecând inexorabil în „marele somn". Sunt detectabile aici câteva ecouri din Lucian Blaga. Poeta citeşte în semnele lumii „semnele trecerii" şi, ca într-un jurnal tainic al suferinţei, descifrează „meandrele ciclice", inexorabila trecere către „grădina de dincolo" sau către „livezile de apoi". Câteva zeci de poeme scrise de **D.** au fost transpuse în muzică de compozitorii importanţi ca Mihail Jora, Tudor Ciortea, Carmen Petra-Basacopol ş.a., atraşi de prospeţimea şi directeţea expresiei şi disponibilitatea pentru cântec a dicţiunii poetice. *Chiot, Incantaţie, Rugăminte* („O timp,/ prietene timp,/ Dăruieşte-mă cu o primăvară nouă…"), *Către purgatoriu* („Bună dimineaţa,/ Bună dimineaţa/ Iubitule…/ Sus genele prinse-n vrăjile somnului…") ş.a. au îmbrăcat firesc haine muzicale.

SCRIERI: *Viorile primăverii*, Bucureşti, 1942; *Poezii*, pref. Şerban Cioculescu, Bucureşti, 1967; *Iarba timpului*, cu un desen de Theodor Pallady, pref. Ion Brad, Bucureşti, 1968.

Repere bibliografice: Emil Manu, *„Poezii"*, AST, 1967, 2; Vladimir Streinu, *Stâlp de poetă*, LCF, 1967, 21; Marin Tarangul, *„Poezii"*, GL, 1967, 35; Zoe Dumitrescu-Buşulenga, *„Iarba timpului"*, „Scânteia", 1969, 8123; Geo Şerban, *Mariana Dumitrescu*, TR, 1971, 39; Piru, *Poezia*, I, *265–266*; *Lit. rom. cont.*, I, *351–353*; Zoe Dumitrescu-Buşulenga, *Mariana Dumitrescu*, RL, 1983, 21; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *178–179*; Emil Manu, *Generaţia literară a războiului*, Bucureşti, 2000, *168–170*; Ciopraga, *Efigii*, *21–26*. ***C.H.***

DUMITRESCU-BISTRIŢA, Gheorghe N. (15.IX.1895, Bistriţa, j. Mehedinţi – 2.II.1992, Bistriţa, j. Mehedinţi), folclorist. Este fiul Alexandrei (n. Gămănescu) şi al lui Nicolae Dumitrescu. Urmează un an la Liceul „Traian" din Turnu Severin, apoi va absolvi Seminarul „Sf. Nicolae" de la Bistriţa, judeţul Vâlcea (1916). Devine iniţial învăţător suplinitor la Bistriţa, judeţul Mehedinţi, învăţător la Cârjei, pentru ca în final să se stabilească în comuna natală, unde va fi preot (hirotonit în 1922). Prin dârzenie, tenacitate, şi-a înzestrat localitatea, într-un avânt înrudit cu spiritul acţiunilor lui Spiru Haret, cu casă de citire, cămin cultural, farmacie, muzeu, bancă populară şi cooperativă de consum. Ca să-şi susţină activitatea de culturalizare, a achiziţionat în 1929 o tipografie, unde a editat atât revista „Izvoraşul" (1919–1939), cât şi periodicele „Opaiţul satelor" (1927–1931), „Alarma satelor", calendare, cărţi.

D.-B., acest „alt Coresi" (cum l-a numit Ion Simionescu), a făcut din localitatea sa mehedinţeană „un templu al culturii, al folclorului, al istoriei naţionale" (Gh. Bulgăr). „Izvoraşul", revistă de muzică, artă şi folclor, apărută în aproape o mie de numere, a fost primită cu interes nu doar de colecţionarii de folclor, cei mai mulţi învăţători şi preoţi, ci şi de personalităţi precum Simion Mehedinţi, George Enescu, N. Iorga, I.G. Duca, D. Cuclin, Ioan Bianu, Gh. Murgoci, N. Cartojan, Vasile Pârvan, G. Ţiţeica, Octavian Goga, I.-A. Candrea, D. Gusti, M. Dragomirescu, G. Murnu, P.P. Negulescu, Liviu Rebreanu, Cezar Petrescu, Gala Galaction, Tudor Vianu. Bunăoară, D. Cuclin a afirmat că revista bistriţeană era „cea mai dragă publicaţie din ţară", iar N. Iorga a calificat-o drept una dintre „cele mai utile publicaţii româneşti". Meritul revistei, ca şi al culegerilor pe care le-a tipărit **D.-B.** – *Cântece populare* (1919), *Cântece naţionale* (1921), *Cântece patriotice, religioase şi şcolare* (1932) –, a fost acela de a fi colecţionat şi dat la lumină nu exclusiv ceea ce era mai valoros sub raport estetic, ci ceea ce era specific perioadei interbelice. Pe de altă parte, bogata corespondenţă a lui **D.-B.** cu personalităţi ale epocii contribuie la cunoaşterea mişcării de idei privind creaţia populară.

Culegeri: *Cântece populare*, Bucureşti, 1919; *Cântece naţionale*, Bistriţa – Mehedinţi, 1921; *Cântece patriotice, religioase şi şcolare*, Bistriţa – Mehedinţi, 1932; *127 doine şi cântece din folclor*, Craiova, 1960; *Doine, cântece şi strigături din Oltenia*, în *Folclor din Oltenia şi Muntenia*, III, Bucureşti, 1968; *De la Severin la vale*, Drobeta-Turnu Severin, 1972.

Repere bibliografice: *„Izvoraşul". Douăzeci de ani (1 iunie 1919 – 1 iunie 1939) de activitate muzicală, publicistică şi culturală. Glasuri de pretutindeni pentru „Izvoraşul"*, Bistriţa – Mehedinţi, 1939; Sabina Stroescu, Gheorghe Ciobanu, *Un neobosit folclorist*, REF, 1957, 2; *Gh. N.*

Dumitrescu-Bistriţa (1895–1995), Drobeta-Turnu Severin, 1995; *Tezaur epistolar „Izvoraşul”*, I–II, îngr. Nicolae Chipurici, Drobeta-Turnu Severin, 2001–2002; Datcu, *Dicţ. etnolog., 348–349*; Constantin Catrina, *Pr. Gh. N. Dumitrescu-Bistrița și revista „Izvorașul”*, Goleşti, 2009; Emil Istocescu, *Folcloristul Gheorghe N. Dumitrescu-Bistrița în relații cu Vâlcea*, pref. Ioan St. Lazăr, Râmnicu Vâlcea, 2009; Datcu, *Miscellanea, 312–314.* ***I.D.***

DUMITRESCU-BUŞULENGA, Zoe (20.VIII.1920, Bucureşti – 5.V.2006, Iaşi), critic şi istoric literar, comparatistă.

Este fiica Mariei (n. Apostol) şi a lui Nicolae Dumitrescu, jurist. A absolvit Şcoala Centrală de Fete din Bucureşti şi a urmat, tot aici, studii muzicale la Conservatorul Pro Arte. Şi-a susţinut la Universitatea bucureşteană licenţa şi doctoratul la Facultatea de Drept, a făcut studii filologice (engleză–germană), obţinând doctoratul cu teza *Renaşterea – Umanismul – Dialogul artelor* (1970). Între 1948 şi 1957 va fi, concomitent, redactor de editură şi cercetător la Institutul de Istorie Literară şi Folclor. Din 1948 îşi începe, ca asistentă, cariera didactică la Facultatea de Filologie a Universităţii din Bucureşti, promovând în 1971 profesor, iar în 1975 şef al Catedrei de literatură universală şi comparată. În 1973 este numită director al Institutului de Istorie şi Teorie Literară „G. Călinescu”, funcţie pe care o va îndeplini până în 1993. În 1972 a fost *visiting professor* la Universitatea din Amsterdam, iar între 1991 şi 1997 a condus Accademia di Romania de la Roma. Devine membru corespondent (1974), apoi titular (1990) şi vicepreşedinte (1990–1994) al Academiei Române. Preşedinte al Comitetului Naţional Român de Literatură Comparată (1975), va fi membru şi în Comitetul Executiv al Asociaţiei Internaţionale de Literatură Comparată (1973–1979), membru în Académie Européenne des Sciences et des Arts (1990), membru în Accademia Europaea (1993, Londra). Deputat în Marea Adunare Naţională (1975–1985), a fost membru titular şi vicepreşedinte al Academiei de Ştiinţe Sociale şi Politice de la înfiinţare. A condus „Revista de istorie şi teorie literară” şi „Synthesis”, a făcut parte din colegiul revistelor „Cahiers roumains d'études littéraires”, „Studii de literatură universală”, a colaborat la „România literară”, „Secolul 20”, „Manuscriptum” ş.a. A fost distinsă cu Premiul Uniunii Scriitorilor (1986, 1989), Premiul Herder (1988) ş.a. A fost decorată cu Meritul Cultural (1971), Ordinul „23 August” (1974), Ordinul Naţional pentru Merit în grad de Ofițer (2003), cu Ordine al Merito della Repubblica Italiana în grad de Comandor (1978) şi în grad de Grande Ufficiale (1996), cu Ordinul bulgar „Sf. Kiril și Metodiu” (1977). Spre sfârșitul vieții s-a călugărit, la mănăstirea Văratec, sub numele maica Benedicta, experiență pe care a consemnat-o în cărțile *Văratec. Dependența de cer* (2002) și *Locuri de epifanie: de la Putna la Văratec* (2008).

Adevăratul debut editorial are loc pentru **D.-B.** în 1963, când apar monografiile *Ion Creangă* şi *Mihai Eminescu*. Mai înainte, un capitol inserat în *Contemporanul şi vremea lui* (1959, în colaborare cu Savin Bratu) reconsidera descriptiv o literatură înrâurită de ideologia socialistă, fără a da cu adevărat măsura intelectuală a autoarei. Cele două monografii conturează o zonă distinctă a preocupărilor sale – istoria literaturii române. Cartea dedicată lui Ion Creangă este ca intenţie o monografie a creaţiei, deoarece demersul ei nu poate fi înţeles ca simplă reconstituire a vieţii. Interpretând basmele şi poveştile, povestirile şi amintirile lui Creangă, **D.-B.** subliniază etosul, umanismul şi realismul lor de provenienţă şi factură populară, pentru a conchide că izvoarele şi procedeele împrumutate din literatura anonimă îl plasează pe autor mai degrabă în vecinătatea realismului renascentist decât a celui critic, viziunea satirică şi mijloacele clasice ale comicului satiric apropiindu-l mai mult de Boccaccio şi Rabelais decât de Slavici şi Caragiale. Tot prin asocieri comparatiste este definit şi ludicul ca trăsătură diferenţială a prozei humuleşteanului. De la alte premise conceptuale porneşte volumul despre M. Eminescu, biografie stilizată cu argumente analitice legate de viaţă şi creaţie. Frecvenţa precumpănitoare a postumelor este evidentă în studiu, antumele ilustrând doar evoluţia personalităţii răsfrânte în operă. Expunerea, abundând în fapte şi idei, surprinde devenirea intelectuală, exemplul etic şi estetic al vieţii şi activităţii

Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Dan Hăulică și Alexandru Balaci

eminesciene. De altfel, Eminescu o va preocupa pe **D.-B.** în mai multe studii: *Eminescu. Cultură şi creaţie* (1976), *Eminescu şi romantismul german* (1986), *Eminescu. Viaţă, creaţie, cultură* (1989), autoarea ambiţionând să desluşească resorturile arhetipale şi impulsurile catalitice ale genialităţii. Comentariul, folosind instrumentarul cercetării moderne, construieşte o amplă reţea de conotaţii care angajează relaţia individ–cosmos în imagini primordiale, integrându-l organic pe marele romantic român în devenirea culturii naţionale şi europene. Vocaţia libertăţii absolute, tensionată dramatic de interdicţiile înfăptuirii în realitate, se manifestă în procesul cunoaşterii, în dorul niciodată ostoit de reconstituire a fiinţei, ca şi în trăirea spirituală a iubirii, în realizarea căreia Eminescu parcurge întreaga istorie a liricii europene. Conceptul de melancolie, sensibil lărgit, întrepătrunde inedit scepticul şi demonicul în proiectarea stărilor sufleteşti. Drumul îngerului căzut este refăcut în sens invers. Salvarea lui s-a produs prin mijlocirea visului învestit cu funcţii cognitive, singura posibilitate de comunicare între lumea Luceafărului, veşnicia astrelor, şi aceea pământeană a muritoarei Cătălina. Universul motivelor, ipostazierea imagistică şi filosofică ori corespondenţele cu romantismul european şi îmbogăţirea acestuia cu noi reliefuri plastice şi ideatice sunt analizate pentru a configura o operă pătrunsă de motivele grave, fundamentale, legate de soarta cosmosului, dându-le o turnură romantică. Intuind în arheul exprimat la nivelul fragmentului unitatea existenţială pierdută, ce tânjeşte într-un impuls dramatic spre refacerea ei, exegeta trimite spre un Eminescu creator total, expresie integrală a sufletului românesc, consubstanţială spiritualităţii universale. Instrumentele analitice, orchestrarea a numeroase surse şi maniere de argumentare atestă şi unele mutaţii metodologice, exprimând evoluţia autoarei de la discursul istorico-literar spre comentariul de idei în zone abstracte, luxuriant eseistic, cu ample deschideri speculativ-comparative. În aria literaturii universale o primă monografie semnată de **D.-B.**, *Surorile Brontë* (1967), reprezintă o introducere în opera celor trei romanciere engleze. Captivantele biografii lirice trimit spre operă sugestii revelatoare, epilogul critic şi istorico-literar evidenţiind locul lor în ansamblul romanului englez. *Sofocle şi condiţia umană* (1974) conturează acele permanenţe care conferă modernitate celui mai interesant analist al omului dintre marii tragici elini. *Renaşterea. Umanismul şi destinul artelor* (1975), ediţie întregită a unei versiuni mai vechi (1971), conţine una din cele mai împlinite imagini elaborate la noi a fenomenului renascentist urmărit în întreg perimetrul european. Cunoaşterea literaturilor de mare circulaţie – engleză, germană, franceză şi italiană – permite autoarei întemeierea aserţiunilor generale pe exemplificări convergente, convingătoare. Debutând cu un studiu erudit asupra umanismului, considerat o permanenţă născătoare de filosofii antropocentrice, cartea înfăţişează varietatea şi procesualitatea întrupărilor lui în capitole comparatiste despre poezie şi artă, literatura platonizantă şi cea burlescă, dezvoltate sub influenţa filosofiei umaniste, potrivnică păgubosului *hybris*. Metoda comparatistă îşi delimitează mai precis sfera şi scopul în *Valori şi echivalenţe umanistice* (1973), impunând trăsătura distinctivă, anunţată în subtitlu: excurs critic şi comparatist. Organizată în trei diviziuni, materia îşi păstrează unitatea, în pofida diversităţii tematice şi a criteriilor interpretative aparent derutante. În fiecare studiu, tratând despre interferenţe şi paralelisme între curente, scriitori, opere, idei etc., **D.-B.** descoperă tăinuite linii de forţă, hotărâtoare pentru evoluţia culturii române, ca să le proiecteze apoi în plan universal. Rostul acestor apropieri între fenomene şi culturi este și definirea originalităţii literaturii române, prin racordarea la fluxul spiritualităţii europene şi prin fixarea locului şi contribuţiei autohtone la constituirea patrimoniului universal, prin demonstrarea circulaţiei şi a transferului reciproc de valori.

Un exemplu doveditor este Eminescu, care tinde să realizeze sinteza naţional–universal şi folclor–poezie cultă, primind impulsuri şi din alte arii de cultură pentru a-şi releva mai expresiv latenţele propriului talent. Depăşind formalismul asociativ în direcţia formulării judecăţilor estetice, studiile de acest fel rotunjesc profilul istoricului literar, oferindu-i mijlocele necesare cercetării moderne, pluridisciplinare. Exegeta va reveni cu interesante glose în cartea, dedicată profesorului său Dragoș Protopopescu, *Alte „Pagini engleze”* (2001), precedată de un cvasijurnal al întâlnirilor ei cu Anglia, excursuri printre personajele dramelor shakespeariene și retorica lor persuasivă ori despre Geoffrey Chaucer, unul din ctitorii acestei literaturi, precum și despre memorialistul Samuel Pepys ori despre surorile Brontë, toate „figuri cu contur mai deosebit, autori de opere ilustrând specii variate, foarte expresive pentru epocile respective”. Către sfârșitul vieții **D.-B.** lasă un fel de ediție definitivă, *Contemporanii mei. Portrete* (editată în 2008), mărturie a contactelor spirituale cu importante personalități ale veacului pe care l-a străbătut. E o amplă galerie a elitei intelectuale românești (și, pe alocuri, străine), din toate domeniile, preocumpănitor afirmată în perioada interbelică, evocări, portrete sau eseuri analitice despre semnificația creației acestora (Constantin Brâncuși, Mircea Eliade, Dimitrie Cuclin, Nicolae Iorga, Vasile Băncilă, George Uscătescu, V. Voiculescu ori Ioan Alexandru). De cele mai multe ori aceste medalioane critice ilustrează, cu o erudiție mereu actuală, originalitatea operei lor în context național și universal. Alteori, în cazul apropierii de personalitățile în cauză, imaginea omului e schițată pregnant, nu numai ca portret fizic, ci și moral, cu o intensă vibrație participativă, păstrând deopotrivă altitudinea privirii (Dumitru Stăniloae, Gala Galaction, Tudor Vianu, Gheorghe Brătianu, Al. A. Philippide, G. Călinescu ori Al. Rosetti). Curgerea stilistică avântată învederează expresivitatea virtualităţilor intelectuale, luminând cu îndrăzneală şi rigoare bogăţia de sensuri, tumultul ideilor.

Zoe Dumitrescu-Bușulenga și Șerban Cioculescu

Deşi consacrate unor scriitori foarte diferiţi între ei, monografiile Ion Creangă, *1963,* Mihai Eminescu, *1964,* Surorile Brontë, *1967 se suprapun şi se completează până la a compune un singur portret, al scriitorului ideal. E ca şi cum adevăratul scop al exegetei ar fi nu reconstituirea precisă, diferenţiatoare a personalităţii unor autori cu o existenţă atestată istoric, ci regăsirea propriei ei personalităţi, a propriilor ei aspiraţii în reprezentările oferite de istoria literaturii. Aşa se explică dubla natură – lirică şi imperativă – a monografiilor. Prin ele Zoe Dumitrescu-Buşulenga se destăinuie şi, în acelaşi timp, propune un model de existenţă spirituală.*

ALEX. ŞTEFĂNESCU

SCRIERI: *Contemporanul şi vremea lui* (în colaborare cu Savin Bratu), Bucureşti, 1959; *Ion Creangă*, Bucureşti, 1963; ed. Bucureşti, 2000; *Mihai Eminescu*, Bucureşti, 1963; ed. (*Eminescu – Viaţa)*, Bucureşti, 2000; *Surorile Brontë*, Bucureşti, 1967; *Renaşterea. Umanismul şi dialogul artelor*, Bucureşti, 1971; ed. (*Renaşterea. Umanismul şi destinul artelor*), Bucureşti, 1975; *Valori şi echivalenţe umanistice*, Bucureşti, 1973; *Sofocle şi condiţia umană*, Bucureşti, 1974; *Eminescu. Cultură şi creaţie*, Bucureşti, 1976; ed. (*Eminescu. Creaţie şi cultură*), Bucureşti, 2000; *Istoria literaturii române. Studii* (în colaborare), Bucureşti, 1979; *Periplu umanistic*, Bucureşti, 1980; *Itinerarii prin cultură*, Bucureşti, 1982; *Literatur Rumäniens 1944 bis 1980. Einzeldarstellungen* (în colaborare), Berlin, 1983; *Eminescu şi romantismul german*, Bucureşti, 1986; ed. Bucureşti, 1999; *Muzica şi literatura* (în colaborare cu Iosif Sava), I–III, Bucureşti, 1986–1994; *Eminescu. Viaţă, creaţie, cultură*, Bucureşti, 1989; *Alte „Pagini engleze”*, Bucureşti, 2001; *Itinerar cultural european*, Bucureşti, 2001; *Portrete*, Bucureşti, 2002; ed. (*Contemporanii mei. Portrete*), îngr. Elena Docsănescu, postfaţă Valeriu Râpeanu, Bucureşti, 2008; *Văratec. Dependenţa de cer*, Bucureşti, 2002; *Locuri de epifanie: de la Putna la Văratec*, îngr. Elena Docsănescu, Bucureşti, 2008. **Ediţii:** Costache Negruzzi, *Pagini alese*, pref. edit., Bucureşti, 1958; Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*, pref. edit., Bucureşti, 1960; C. Dobrogeanu-Gherea, *Studii critice*, pref. edit., Bucureşti, 1963; M. Eminescu, *Poezii – Poems – Poésies – Gedichte – Stihi – Poesias*, ed. plurilingvă, pref. edit., Bucureşti, 1971, *Poezii*, I–II, pref. edit., cuvânt înainte Tudor Arghezi, Bucureşti,

1977; *Miorița. Versiunea Vasile Alecsandri*, ed. plurilingvă, pref. edit., București, 1972; *Meșterul Manole. Versiunea Vasile Alecsandri*, ed. plurilingvă, București, 1976.

Repere bibliografice: Teodor Vârgolici, *Două cărți despre Eminescu*, LCF, 1964, 4; Vladimir Streinu, *„Ion Creangă”*, VR, 1964, 2; Munteanu, *Atitudini*, *300–305*; Vlad, *Lecturi*, *94–101*; Ioan Alexandru, *Eminescu în spațiul românesc*, LCF, 1977, 2; Aurel Martin, *Ethosul echilibrului*, CNT, 1982, 22; Ov. S. Crohmălniceanu, *Umanismul și arta amphionului*, RL, 1982, 25; Mihai Zamfir, *În sfârșit, monografie!*, VR, 1987, 1; Constantin Cubleșan, *Un triptic monumental*, ST, 1990, 6; Ovidiu Ghidirmic, *Hermeneutică și comparatism*, L, 1992, 3, 4; Dan Grigorescu, *Umanismul cărturarului*, RITL, 1995, 3–4; Velea, *Universaliști*, *131–139*; *Dicț. esențial*, *272–274*; *Omagiu acad. Zoe Dumitrescu-Bușulenga la 80 de ani*, îngr. Ileana Mihăilă, București, 2001; Artur Silvestri, *Zoe Dumitrescu-Bușulenga, opera încoronată*, București, 2005; Ștefănescu, *Istoria*, *727–732*; Mihai Zamfir, *Doamna Zoe*, RL, 2006, 20; Diana Câmpan, *„Periplu umanistic”*, VR, 2006, 3; Elis Râpeanu, *Lumină din lumină… Marea profesoară Zoe Dumitrescu-Bușulenga*, Ploiești, 2007; [*Zoe Dumitrescu-Bușulenga*], „Caietele de la Putna”, 2008, 1 (număr special); Sorin Lavric, *Ritmuri memoriale*, RL, 2009, 48; Simion, *Fragmente*, VI, *191–195*; Cornel Ungureanu, *O șansă a culturii române*, IIȘ, 2010, 1. ***S.V.***

DUMITRESCU-MOVILEANU, Ion (c. 1830 – 28.XII.1912, București), autor dramatic, prozator. A studiat, pe cât se pare, la Paris. Întors în țară, ia parte la mișcarea revoluționară de la 1848 și, drept urmare, va avea de suportat unele consecințe. Actor el însuși, la București și la Craiova, **D.-M.** se apucă să scrie teatru. Piesele lui, care s-au bucurat de succes în deceniile al cincilea și al șaselea ale secolului al XIX-lea, îl recomandă ca pe un cunoscător perspicace al realităților sociale și politice ale vremii. Comedia *Două sute de galbeni sau Păhărnicia de trei zile* (1848) surprinde cu luciditate reacțiile diferitelor pături sociale față de schimbările aduse de revoluție. Unele replici îl anunță parcă pe I.L. Caragiale. **D.-M.** mai scrie canțonete comice, care nu s-au păstrat, farse și vodeviluri ușoare, de un comic ieftin, speculând pitorescul moral, însă cu unele aluzii satirice. *Logofătu satului* (1852) este o dulceagă poveste amoroasă, cu tentă moralizatoare, conținând și unele accente critice la adresa arendașilor. Încă o dată arendașii sunt luați în răspăr în vodevilul *Zmărăndița sau Fata pândarului* (1855), piesă care dezvăluie în autorul ei un prounionist. Ținând de comedia de moravuri, *Badea Deftereu sau Voi să fiu actor la Iași* (1849) ori farsa *O toaletă neisprăvită sau Obrăznicia slugilor* (1852) iau în derâdere slăbiciuni omenești ca vanitatea, cochetăria și altele, accentuând pitorescul moral. Mai superficiale decât prima lui comedie, aceste din urmă scrieri vădesc, în schimb, mai mult aplomb și chiar o plasticitate sporită sub aspectul limbajului. Neizbutită este piesa, de sursă istorică, *Radul Calomfirescu* (1854). Romanul *Radu Buzescu* (1858) brodează pe canavaua unei intrigi amoroase, cu personaje exaltate și fantomatice, o suită de peripeții pe cât de senzaționale, pe atât de neverosimile, în maniera foiletoanelor franțuzești.

SCRIERI: *Două sute de galbeni sau Păhărnicia de trei zile*, București, 1848; *Badea Deftereu sau Voi să fiu actor la Iași*, București, 1849; *Logofătu satului*, București, 1852; *O toaletă neisprăvită sau Obrăznicia slugilor*, București, 1852; *Radul Calomfirescu*, Iași, 1854; *Zmărăndița sau Fata pândarului*, București, 1855; *Radu Buzescu*, București, 1858.

Repere bibliografice: N. Iorga, *Un autor dramatic necunoscut*, T, 1922, 1; *Ist. lit.*, II, *620–622*; Brădățeanu, *Comedia*, *62–66*; *Dicț. lit. 1900*, *307–308*. ***F.F.***

DUMITRIU, Dana (9.IX.1943, București – 10.X.1987, București), prozatoare, critic și istoric literar.

Este fiica Elenei (n. Ionescu) și a lui Ilie Dumitriu, cofetar. După terminarea Liceului „Petru Groza” din București (1961) urmează tot aici Facultatea de Filologie, secția limba și literatura română (1961–1966), devenind succesiv redactor la Radiodifuziunea Română (1966–1967), la „Munca” (1967–1968), „România literară” (1968–1985), „Secolul 20”. Are o activitate publicistică permanentă și la „Luceafărul” (1968), „Argeș” (1969–1973). Prima ei carte, culegerea de nuvele *Migrații*, apare în 1971, iar primul volum de critică, *„Ambasadorii” sau Despre realismul psihologic*, în 1976.

La **D.** exercițiul critic constant, atent la tematica modernă și disociativ în ceea ce privește tehnica narativă, și-a pus amprenta nu numai asupra cronicilor literare și asupra amplei analize dedicate

Valeriu Cristea, Gabriel Dimisianu, Nicolae Manolescu, Eugen Simion, Dana Dumitriu și Alex. Ștefănescu

prozei lui Henry James, ci şi asupra construcţiei propriei literaturi de ficţiune. Ca prozatoare, corectează întotdeauna bovarismul funciar al personajelor sale – majoritatea femei memorabile printr-o luciditate ce amendează ironic nevoia de confesiune, prin descoperirea de sine într-un proces de analiză pe cât posibil detaşată. În exegeza critică a folosit frecvent noţiunea „realism psihologic" autorevelarea personajului printr-o conştiinţă fluidă, nedeterminată, negând fixitatea unui caracter dat, vibrând la evenimentele exterioare trecute prin filtrul unei sensibilităţi obişnuite să analizeze intelectual faptele. La debutul său în proză **D.** numea „migrare" această stare de pendulare între mişcarea spre interior, spre sine, şi tendinţa de detaşare, de mişcare înspre exteriorul care permite supravegherea şi analiza. „Migraţiile" vor conferi matrice spirituală celor mai pregnant realizate personaje, indiferent de epoca istorică în care le va situa naratoarea. Tematica predilectă este de două tipuri: modern-existenţialistă, a definirii sinelui autentic, mutilat de raporturile cu ceilalţi şi cu istoria (definire realizată de obicei prin confesiune sau prin monologul interior al personajului la limita raţionalului), şi tematică existenţialist-istorică, a descoperirii autenticului, a revelării elementului uman nefalsificat în figurile marilor oameni ai istoriei naţionale (realizată prin naraţiune tradiţională, prin relatare din unghi omniscient auctorial). Tehnicile narative combină monologul cu intersectarea unghiurilor de vedere, pe care uneori le corectează prin intervenţia autorului omniscient, având a juca rolul personajului-martor principal, focalizant al perspectivei (conform teoriei narative a lui Henry James), în proza cu subiect contemporan, şi cu descrierea comportamentistă a unor figuri istorice cărora li se atribuie psihologii moderne, în ficţiunea istorică. **D.** a creat câteva personaje feminine care tind să se aglutineze într-o imagine a femeii contemporane ce contrazice tipologia tradiţională: „femeia cultivată, misterioasă, de o agerime remarcabilă a minţii, nu lipsită de voinţă şi orgoliu şi cu toate acestea nefericită, candidată la ratare" (Eugen Simion). Se adaugă o fină ironie, subiacentă în toate naraţiunile. Tipuri concludente: adolescenta din *Madrigal* (în volumul *Migraţii*) – ce evadează în ficţiunea cu aspecte realiste – se vede pe sine, în antiteză cu Doamna Bovary, ca o făptură urâtă, nevoită să-şi îngrijească bunica paralizată, dar salvată de un bărbat misterios care, printr-un gest de duioşie,

a învăţat-o să se cunoască şi să se preţuiască; Marta, soţia inteligentă din *Masa zarafului* (1972), adulteră, îndrăgostită cu „ură duioasă" de un medic ce ratează descoperirea unui leac miraculos, femeie care îşi construieşte „ipocrizia cu luciditate"; Dora din *Duminica mironosiţelor* (1977), ce înţelege să-şi apere intimitatea, de fapt, pentru ea, ruşinea de a fi fost obiectul unui virtual viol, folosindu-şi şi ea inteligenţa pentru a construi, pentru ceilalţi, o imagine falsă, în timp ce încearcă să şi-o reveleze, numai pentru sine, pe cea autentică; Ghighi din *Sărbătorile răbdării* (1980), profesoara-gospodină care se eliberează de soţ, spre a intra în subordinea fiicei, detestându-şi subordonarea, dar trăind-o „cu devotament". Deşi acţiunea propriu-zisă, conflictul care organizează fluxul epic nu există la **D.** decât ca reflex în conştiinţă, de unde o anume libertate în organizarea faptelor şi un subiectivism care devine mai important pentru naraţiune decât realismul ei, se pot discerne câteva motive obsesive: relaţia tensionată părinţi–copii, mutilarea psihică săvârşită de un părinte detestat, relaţia ambiguă cu un personaj masculin-manipulator de conştiinţă – stăpânul, amiralul, bărbatul-victimă a împrejurărilor, a celorlalţi, refugiat în nonacţiune sau absent pentru că e închis; o pereche feminină alcătuită din două personaje complementare (fie surori, fie soţie şi amantă ale aceluiaşi bărbat) – sensibila şi vulgara, interiorizata şi petrecăreaţa, lucida şi senzuala. Cea mai realizată scriere este romanul *Prinţul Ghica* (I–III, 1982–1986), epică modern-existenţialistă pe fundal istoric. Sunt narate evenimentele politice petrecute între 1858, când Ion Ghica, bei de Samos, „conservator şi progresist în acelaşi timp", revine în România, şi 1866, când se produce detronarea lui Cuza, la care Ion Ghica are o contribuţie importantă, urmând a fi prim-ministru în guvernul următor. Marile evenimente istorice sunt descrise pe temeiul unei documentări minuţioase, în care sunt puse la contribuţie mai ales izvoarele istorice private: scrisori, jurnale personale, relatări de călătorie. Pe acest fundal alcătuit din elemente obiective se proiectează personaje istorice cunoscute – C.A. Rosetti, Mihail Kogălniceanu, I.C. Brătianu, Barbu Catargiu, Dimitrie Bolintineanu, dar mai ales Alexandru Ioan Cuza – cărora li se atribuie psihologii moderne, deduse din operă, ca şi din informaţiile de „petite histoire". Aşa cum romanele existenţialiste scrise de **D.** erau latent polemice faţă de bovarism, romanul ei istoric este polemic faţă de falsa atribuire de virtuţi eroice, frecventă în epocă. Evenimentul demitizat este Unirea Principatelor, figura istorică redusă la modeste dimensiuni umane este cea a lui Alexandru Ioan Cuza. Alegerea ca domnitor în ambele principate a acestui obscur personaj, care nici măcar nu figurase pe lista posibililor candidaţi la domnie, apare ca rezultat al luptelor pentru putere între diversele partide boiereşti. Intrigile de culise, sforăria bizantino-fanariotă sunt reconstituite într-o strălucită panoramă ficţională a vieţii de salon, de cafenea, de alcov şi din Camera Deputaţilor. Fineţea conversaţiilor aluzive, inventate în spiritul istoriei, este probabil fără egal în romanul istoric românesc, iar analogiile cu situaţii reale şi situaţii ficţional cunoscute operează permanent în mintea cititorului avizat. Iată-l pe Pantazi Ghica, primul nostru gidian: „Eşti un burghez înrăit! – Ce-i rău în a fi burghez? – N-ai simţul gratuităţii şi plăcerea autodistrugerii". Înţelepciunea luptelor politice: „Uneori un duşman detestabil este un factor de solidarizare mai eficace decât un conducător ambiţios". Raporturile cu Occidentul Europei şi perpetua chestiune a sincronizării: „Dumneata vorbeşti de parcă ai trăi în vestul Europei! Aici, la noi, trecutul se uită foarte repede şi se repetă foarte des". Personalitatea proteică, fascinantă în permanenta ei adaptabilitate a lui Ion Ghica: „Jean Ghica est de ces morts qu'il faut tuer sans cesse. Crezi că l-ai strivit o dată şi reapare de două ori mai puternic". Ion Ghica este de altfel nu numai personajul central, ci şi *raisonneur*-ul naraţiunii: „Cuza a învins fără să vrea să învingă şi doar pentru că nu are un program politic, social…". El înfăptuieşte, filosofează şi se bucură de existenţă cu egală şi inteligentă umoare. Miza reală a naraţiunii este însă superioară romanului de reconstituire istorică propriu-zisă: scriitoarea îşi doreşte – şi reuşeşte – să ofere un prototip al luptelor interne pentru putere, al mecanismelor exercitării puterii şi al „regimului personal", al dictaturii unei persoane mediocre, care îşi alcătuieşte un guvern din rude şi oameni de casă, fără a reuşi să domine situaţia, până când este ea însăşi înlăturată de coaliţia secretă a celor îndepărtaţi de la puterea efectivă. Analogiile cu situaţia României sub dictatura lui Nicolae Ceauşescu sunt uşor de făcut, uneori previziunile unor situaţii şi probleme strict contemporane sunt frapante. Dar „la noi trecutul se repetă des". Tensiunea dintre duritatea rivalităţilor şi rafinata aparenţă a vieţii publice şi mondene este una din

sursele interesului neslăbit al lectorului. O subtilă artă a organizării naraţiunii domină povestirea: relatarea naratorului omniscient alternează cu mici monologuri interioare, cititorului fiindu-i oferite simultan cel puţin două unghiuri de vedere: din exteriorul şi din interiorul unei psihologii. Capitolele dinamice, relatând iniţiative publice sau scene din interior, se încheie cu mici scene ce sunt adevărate poeme în proză cu semnificaţie deschis simbolică, sugestivă pentru starea de spirit a unui personaj. O trăsură care trece în noapte, o veveriţă căţărându-se într-un copac deschid istoria spre atemporal şi permanenţe psihice. *Prinţul Ghica* rămâne unul din cele mai bine scrise romane istorice din literatura română. Iar protagonistul prezintă numeroase analogii cu **D.**, autoare şi a unui jurnal (din care s-au publicat fragmente), înţesat de observaţii amare şi ironice la adresa contemporanilor.

În Prințul Ghica *prozatoarea încearcă să împace realismul psihologic cu exigențele romanului istoric. O experiență pe care o încercase, în* Un om între oameni, *și Camil Petrescu înlocuind concretul psihic cu concretul istoric. Efectele epice sunt, se știe, discutabile. Dana Dumitriu alege o variantă nouă răspândită în proza din ultimele decenii, și anume aceea care ia istoria ca obiect de reflecție și face din romanul istoric o parabolă și o cercetare spirituală. Multe din mijloacele prozei tradiționale reintră, pe această cale, în roman, în primul rând cronica evenimentelor exterioare. Perspectiva „inteligenței centrale” nu mai este, în acest caz, suficientă și prozatoarea revine fără complexe la romanescul tradițional. Faptele sunt văzute* din afară *(din perspectiva creatorului auctorial) și cu* ochiul interior *al personajului-narator, în cazul de față un om politic și un scriitor cunoscut. Romanul urmărește biografia lui între 1858 și 1866, de la întoarcerea din exil până la detronarea lui Cuza. Și cum biografia lui Ion Ghica se leagă puternic de unele fapte istorice cum ar fi Unirea Principatelor, alegerea lui Cuza, luptele dintre conservatori și liberali și rotirea guvernelor, reforma agrară inițiată de Kogălniceanu, în fine, conspirația oamenilor politici și abdicarea domnitorului, prozatoarea narează aceste evenimente și prezintă, în situațiile cele mai variate, pe oamenii care le-au animat. Care este, în aceste condiții, șansa realismului psihologic, a notării fluxului interior? Foarte mică, dacă prozatorul ține să dea o imagine a lumii din afară. Dana Dumitriu o face chiar cu un exces de erudiție, lărgind enorm sfera de cuprindere a romanului.*

EUGEN SIMION

SCRIERI: *Migraţii*, Bucureşti, 1971; *Masa zarafului*, Bucureşti, 1972; *„Ambasadorii” sau Despre realismul psihologic*, Bucureşti, 1976; *Duminica mironosiţelor*, Bucureşti, 1977; *Întoarcerea lui Pascal*, Bucureşti, 1979; *Sărbătorile răbdării*, Bucureşti, 1980; *Prinţul Ghica*, I–III, Bucureşti, 1982–1986; ed. 2, Bucureşti, 1997; *Introducere în opera lui C.A. Rosetti*, Bucureşti, 1984.

Repere bibliografice: Cristea, *Domeniul*, *297–301*; Georgescu, *Volume*, *83–87*; Iorgulescu, *Scriitori*, *203–204*; Mugur, *Profesiunea*, *276–283*; Ştefănescu, *Jurnal*, *58–59*; Culcer, *Serii*, *170–177*; Grigurcu, *Critici*, *575–578*; Al. Călinescu, *Istorie şi ficţiune*, CL, 1984, 6; Raicu, *Fragmente*, *376–381*; Iorgulescu, *Prezent*, *234–238*; Dimisianu, *Subiecte*, *224–286*; Holban, *Profiluri*, *277–286*; Tia Şerbănescu, [*Dana Dumitriu*], RL, 1988, 16, 1990, 48, 1997, 40, 2007, 39; Lovinescu, *Unde scurte*, IV, *11–17*; Simion, *Scriitori*, IV, *239–259*; Grigurcu, *Peisaj*, II, *127–130*; Liana Cozea, *Dana Dumitriu. Portretul unei doamne*, postfaţă Nicolae Manolescu, Piteşti, 2000; *Dicţ. esenţial*, *274–275*; *Dicţ. analitic*, III, *417–419*; Holban, *Portrete*, I, *211–216*; Zaharia-Filipaș, *Studii*, *144–146*; Ștefănescu, *Istoria*, *1059–1061*; Holban, *Ist. lit.*, II, *120–126*; Ioana Pârvulescu, *După 20 de ani*, RL, 2007, 39; Manolescu, *Istoria*, *1189–1194*; Popa, *Ist. lit.*, II, *617–619*; Micu, *Critici prozatori*, *420–445*. ***R.S.***

DUMITRIU, Petru (8.V.1924, Baziaş – 6.IV.2002, Metz, Franţa), prozator, dramaturg, eseist.

Tatăl său, Petre Dumitriu (născut în 1890), se trăgea dintr-o familie ţărănească din judeţul Ilfov. Străbunicul scriitorului era fierar, pe bunicul său îl chema Nicolae Dumitru şi era, se pare, mic negustor. Negustorul şi-a dat copilul la şcoală şi, cu această ocazie, Dumitru a devenit Dumitriu. Tatăl lui **D.** a îmbrăţişat cariera militară, a făcut războiul, a fost decorat şi a avansat până la gradul de colonel. Mama, Theresa (născută la Bucureşti, 10 septembrie 1894), este fiica Ecaterinei şi a lui Carol von Debretzy, inginer secui din Sfântu Gheorghe. Era protestantă, de cultură germană şi franceză. A moştenit de la părinţi o casă şi o vie la Baziaş. Aici îl cunoaşte pe tânărul ofiţer de grăniceri Petre Dumitriu. Limba lor comună a fost, la început, franceza. Primul lor născut, Petru, viitorul prozator, este botezat în religia tatălui (ortodox). La fel al doilea copil, Carolina (Lia), născută în 1926, la Turtucaia,

în Cadrilater. În privinţa limbii, mama – fire voluntară – tranşează: „Copiii mei sunt copiii soţului meu; el e român, copiii vor fi români; n-am să-i învăţ ungureşte". **D.** începe şcoala primară la Orşova (1930). Tot aici urmează şi prima clasă de gimnaziu; în 1935 este înscris la gimnaziul şi, în 1938, la Liceul „Tudor Vladimirescu" din Târgu Jiu, pe care îl va absolvi în 1941; prima experienţă erotică („fata din Baziaş") e întreruptă brutal de autoritara Theresa, mama viitorului scriitor (o fantasmă reluată în *Proprietatea şi posesiunea*, 1991). Începându-şi studiile de filosofie la Universitatea din București, obţine o bursă Humboldt şi, în baza ei, se înscrie la Facultatea de Filosofie a Universităţii din München (1941). Asistă la epurarea profesorilor „nearieni". Unul din ei, Kurt Huber, a fost decapitat de nazişti. Întrerupe studiile în 1944; pregătea o teză despre Jakob Böhme. Întors în ţară, încearcă să se înscrie la Facultatea de Drept din Bucureşti. Nu reuşeşte. Face gazetărie la „Fapta". În 1943 debutase cu proza *Nocturnă la München* în „Revista Fundaţiilor Regale". Începuse să scrie în 1938, în franceză: *Les Trois combats avec l'Hydre* (text pierdut) şi o piesă în versuri, *Meşterul Manole* (text de asemenea pierdut). Este remarcat de D. Caracostea, apoi de Camil Petrescu. Publică în „Revista Fundaţiilor Regale", în 1944, povestirile *Niobe* şi *Argonautica sau Fabuloasa aventură*, cea de-a doua fiind distinsă de revistă cu premiul pentru cea mai bună proză a anului. Din juriu fac parte prozatoarea Henriette Yvonne Stahl (cu ea, **D.** va avea mai târziu o legătură sentimentală puternică, încheiată, în 1956, cu o căsătorie), Victor Eftimiu, Tudor Vianu, Pompiliu Constantinescu, F. Aderca. În 1945 reuşeşte să publice în „Revista Fundaţiilor Regale" piesa *Preludiu la Electra*, cu note autobiografice, şi scrie altă piesă, *Greşala sau Procurorul tiranului*, lăsată în manuscris, comentată favorabil de Petru Comarnescu în „Universul literar". În 1946 publică în „Caiet de poezie", supliment al „Revistei Fundaţiilor Regale", un ciclu de şapte poeme însoţite de o prezentare elogioasă făcută de Tudor Arghezi: „Asemăn poema *Cetitorule* cu o perlă care creşte în straturi concentrice; dar cu cât se adaugă cuvinte mai depărtate în timp de cele care au tradus emoţia generatoare, cu atât este mai puţin poemă. Ai gusta, desigur, textul nemijlocit, forma primă. Dar multora li s-ar părea această formă haotică, şi emoţia, de nerecunoscut fără frază, numai cu ajutorul succesiunii de imagini; şi pe bună dreptate. Elaborarea textului este asemănătoare cu demersul esenţial al ştiinţei, care consistă în a introduce înţelesuri în datele brute ale realităţii. Aşa, eu întâi am copiat fluxul mental, apoi am încercat să leg imaginile între ele, prin sensuri. Cetitorule, vei continua cum îţi place operaţiunea aceasta: vei adăuga sensuri; vei adăuga mai ales vibraţia emoţională specifică ţie". Peste un an **D.** scoate primul volum, *Euridice. 8 proze*, consemnat de G. Călinescu în „Naţiunea": „Nu-i lipsit de graţia condeiului şi de paletă; clasicităţile sale sunt revopsite în culori vii". În 1948 intră redactor la „Flacăra", trece apoi la „Viaţa românească" (în 1953 ajunge redactor-şef). Tot în 1948 publică în „Viaţa românească" fragmentul *Duşmănie*, care va intra ulterior în romanele sale, şi *Bedros din Bazargic* (în „Contemporanul"), iar în 1949 nuvelele *Bijuterii de familie*, *Vânătoare de lupi*, *Nopţile din iunie*. Tipăreşte acum și broşura *O sută de kilometri*. În 1950 încep să-i apară în „Contemporanul" şi în „Viaţa românească" fragmente din romanul *Drum fără pulbere* (editat în 1951), având ca temă construirea Canalului Dunăre – Marea Neagră. Va fi compromisul cel mai mare pe care îl face tânărul prozator. A încercat, va explica el mai târziu, să încheie un pact cu diavolul pentru a trece puntea. Puntea a trecut-o, compromisul moral şi estetic a rămas. **D.** a plătit pentru el cu 42 de ani de exil. În 1952 începe să tipărească fragmente din alt roman, *Pasărea furtunii*, cu un conflict şi în stilul realismului socialist, dominant atunci. Câteva pagini de evocare rămân. Are o intensă activitate publicistică în revistele vremii, unde justifică ideologia regimului comunist şi tezele lui privitoare la literatură. *Pasărea furtunii* apare în volum în 1954. Tot acum semnează culegerea de articole *Despre viaţă şi cărţi* (cu însemnări din perioada 1948–1954) şi fragmente epice din ceea ce, în 1956, va deveni trilogia *Cronică de familie*. În 1955 i se joacă piesa *La ora 6* (scrisă în colaborare cu Sonia Filip). Continuă publicarea unor episoade (*Aquarium*, 1956) ce vor intra în trilogie. E tipărită, sub numele său, traducerea din *Hamlet* de Shakespeare; în realitate, aceasta îi aparţinea, cum va mărturisi **D.** mai târziu, lui Ion Vinea, care avea interdicţie de a publica. La Congresul Uniunii Scriitorilor din 1956 se detaşează de formula „literatură de partid", susţinută de ideologii literari ai momentului, susţinând că literatura trebuie să fie realistă. În acelaşi an, la Éditions du Seuil, iese o ediţie prescurtată din *Cronica de familie* sub titlul

Les Boyards. În 1957 apare volumul *Noi şi neobarbarii* (eseuri şi articole publicate în „Gazeta literară" şi „Contemporanul"). Divorţează între timp de Henriette Yvonne Stahl. Începe să scrie o continuare a *Cronicii de familie* sub o formă intitulată *Colecţii de Biografii, Autobiografii şi Memorii contemporane*; primele texte apar în „Steaua" din 1956. Un proiect epic vast pe care nu l-a încheiat; multe naraţiuni rămân necunoscute. **D.** se căsătoreşte în 1956 cu Irina Fotino (n. Medrea), ilegalistă, originară din Transilvania. Éditions du Seuil îi republică, în două volume, *Les Boyards*. În martie 1959 i se naşte primul copil, Irina-Ileana. Intră în conflict cu Mihai Beniuc şi cu Leonte Răutu (atotputernicul şef al direcţiei de propagandă al CC al PMR). Este dat afară de la Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, unde era director, şi i se oferă un post onorific la Consiliul Superior al Editurilor. În februarie 1960 i se permite să facă o călătorie, cu soţia, în ţările socialiste, în vederea unei documentări. Evadează din Berlinul de Est în Berlinul de Vest prin punctul de frontieră Charlie. În maşină **D.** are ascunse manuscrisele sale (îndeosebi note, însemnările din *Colecţia de Biografii, Autobiografii şi Memorii contemporane*). Lasă în ţară un copil. Îi scrie lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, cerându-i să-i trimită, pe adresa domnului Gallimard, copilul rămas ostatic. Trimite o solicitare şi Ambasadei Franţei din Bonn, dar nu i se dă răspuns timp de doi ani. Părinţii şi sora sunt arestaţi. Irina-Ileana, fiica, ajunge, sub alt nume, într-un orfelinat. În 1961 **D.** primeşte cetăţenia germană. În acelaşi an iese de sub tipar *Rendez-vous au Jugement Dernier*; aici şi în romanul *Incognito* (scris iniţial în limba română, text din nefericire pierdut) introduce elemente din *Colecţia de Biografii*… Se stabileşte la Frankfurt într-un apartament modest. Tot atunci i se naşte a doua fiică, Carolina. Sora lui **D.** (medic ortoped) este eliberată din închisoare şi trimisă să lucreze la Sanatoriul Dobriţa din Gorj. Sunt eliberaţi şi părinţii. În 1962 apare la Paris *Incognito*, romanul cel mai important scris de **D.** în exil, iar scriitorul este propus pentru Premiul Academiei Franceze. În 1964 se editează *L'Extrême-Occident*, roman autobiografic, despre dezamăgirea pe care i-o va provoca, după cum va spune el mai târziu, „imperiul frigului" (Occidentul), după ce fugise de „socialismul tătărăsc" (comunismul răsăritean). În acelaşi an îşi recapătă fiica rămasă în România. **D.** lucrează ca agent de publicitate pentru Beethmann Bank. Îl cunoaşte pe Samuel Fischer, editor la „Frankfurter Algemeine Zeitung", unde e prezent cu articole despre lumea pe care o părăsise. Scrie mult. Publică în 1966 romanul *Les Initiés*, cu o temă germană, apoi, *Le Sourire sarde* (1967), despre tema alienării individului; în 1968, începe o trilogie romanescă, *L'Homme aux yeux gris, Retour à Milo* şi *Le Beau voyage* (ultimele două apărute în 1969), un roman istoric cu tema căutării lui Dumnezeu. Trece printr-o puternică criză existenţială şi psihică şi are o tentativă de sinucidere în 1970; repetă gestul în 1975 şi în 1978. Distruge versiunea românească a *Biografiilor*… Timp de zece ani nu scrie nimic, ani întregi nu iese din casă. Un vechi prieten din vremea studiilor la Universitatea din München, Ernst Teves, devenit industriaş, îl va susţine materialiceşte. În 1978 începe să redacteze confesiunea *Au Dieu inconnu* (apărută în 1979), o autobiografie spirituală. În 1981 moare prietenul şi binefăcătorul său Ernst Teves, iar **D.** se converteşte la catolicism. Publică acum *Zéro ou Le Point de départ* şi *Comment ne pas L'aimer!* – un eseu biografic despre viaţa lui Iisus, pornind de la *Evanghelia* lui Marcu. Propoziţia acestuia – „Cred, Doamne, ajută necredinţei mele" – va fi punctul de plecare în toate confesiunile spirituale ale lui **D.** În 1982 călătoreşte la New York. Anul următor tipăreşte eseul autobiografic *La Liberté* (despre condiţia individului în Est şi în Vest), apoi un volum de povestiri, *Mon semblable, mon frère*, şi, din nou, o confesiune, *Walkie-Talkie*, cu subtitlul *Marcher vers Dieu, parler à Dieu*. În 1987 îl părăseşte soţia. **D.** scrie un roman despre tinereţea sa îndepărtată, *La Femme au miroir* (1988), apoi *La Moisson* (1989), carte dedicată Françoisei Mohr, alsaciană din Metz, profesoară de filosofie la un colegiu catolic. O cunoscuse cu un an înainte; se stabileşte la Metz. Lucrează mult, îşi găseşte un oarecare echilibru. În 1990 publică volumul de povestiri *Les Amours singulières*, cu tema metempsihozei. Reia legăturile cu viaţa literară românească. În 1991 îi reapar *Euridice* şi, din seria *Biografii*…, micul, excepţionalul roman *Proprietatea şi posesiunea*. Este vorba despre alt stil şi altă anvergură intelectuală în proza lui. În 1993 se reeditează la Bucureşti *Cronica de familie* şi este tradus romanul *Incognito*. **D.** o duce, materialiceşte, greu. Traduce din germană în franceză (1994) cartea lui Eugen Drewermann, *Das Mädchen ohne Hände*, o interpretare de tip psihanalitic a unei povestiri a Fraţilor Grimm. Scrie în engleză eseul

Non credo, oro, lăsat în manuscris. În martie 1993 Eugen Simion are cu el, la Metz, o convorbire care va fi publicată într-o primă variantă în 1994. În noiembrie 1996 îl întâlneşte din nou, de data aceasta la Strasbourg, şi continuă discuţia. În 1998 apare ediţia a doua, mult amplificată, a cărţii *Convorbiri cu Petru Dumitriu.* Scriitorul vorbeşte despre exilul „câinos" prin care a trecut. Îşi deconspiră modelele filosofice, are curajul să spună că nu-i place James Joyce. „Am fost un Galilei, n-am fost Bruno." Promite să scrie din nou în româneşte. În 1996 se întoarce, după 36 de ani, în România, la invitaţia preşedintelui Ion Iliescu. Scriitorii români îl primesc, cu mici excepţii, cu ostilitate, amintindu-i vechile lui compromisuri. Numit consilier cultural itinerant de preşedintele Ion Iliescu, **D.** îşi pierde funcţia (şi sprijinul material) când se schimbă guvernul, în 1997. Moare în spitalul din Metz. Urna funerară a scriitorului este depusă în cimitirul din Jussy, în capela familiei Mohr.

Euridice. 8 proze constituie, alături de *Întâlnirea din Pământuri* (1948) de Marin Preda, unul din debuturile cele mai interesante ale anilor '40 în proza românească. O proză barocă, mitologizantă, în interiorul unor naraţiuni parabolice. Ideea de a actualiza miturile este în spiritul epocii (Jean Cocteau, Jean Anouilh, Jean Giraudoux). *Niobe* sugerează cruzimea geloziei divine şi singurătatea tragică a femeii. **D.** imaginează, în marginea mitului, un scenariu epic mai apropiat de necesităţile prozei moderne. Cei doisprezece copii ai mândrei Niobe capătă în acest fel o anumită identitate: unul este negustor, altul (Alfenor) îşi iniţiază elevii în cultul solar, Lamippe şi Melia, gemene, se alătură lui Dionysos şi dispar într-o infinită orgie, Melibeea şi Xanthos încalcă legea morală (complexul oedipian) şi, după ce păcătuiesc, se sinucid. O fiică, Eunoia, măsurată şi liniştită, piere într-o căsnicie mediocră. Un fiu, Amfion, scrie poeme şi acesta ar putea fi un simbol al scriptorului care înregistrează tragedia. Nu se salvează însă nici el, pentru că poemele sale sunt pure jocuri ale unui spirit pustiit. Niobe îşi pierde, rând pe rând, copiii şi ultima ei reflecţie în faţa tragediei care o loveşte de douăsprezece ori arată resemnare şi scepticism. Textul este departe de spiritul tragediei antice şi mai aproape de scepticismul omului modern: „Nu ştiu cine mi i-a luat, o, străine, zice Niobe. Nu voi încerca să mă amăgesc, clădindu-mi lumi fantastice, unde ne-am putea regăsi. A fost o întâmplare totul; repetată de

douăsprezece ori, şi de infinite ori înaintea mea". *Argonautica* este „jurnalul mincinos" al unei călătorii fabuloase. Înainte de a căuta aur, Iason caută un zeu unic în care să creadă. Ajunşi la Templul Cabirilor şi al Tuturor Zeilor, argonauţii participă la o dezbatere despre „Zeul inexistent", zeul ideal, aşa cum şi-l imaginează oamenii. Armenida vede în el un zeu casnic, pedagogic, model pentru copii. Asiana, sora ei, îl gândeşte ca pe un „Domn al inimilor rănite şi îmbucătăţite", mai apropiat, aşadar, de viziunea creştină, altul (Euphnes) îl imaginează ca o întruchipare perfectă a metafizicii („părintele şi raţiunea lucrurilor ultime, a celor fără cauze"). Marele Preot recomandă însă taina, tăcerea etc. Stilul acesta vine, evident, de la filosofi şi scriitorul îl va folosi în aproape toate naraţiunile din *Euridice* pentru a da o idee despre complexitatea pasiunilor oarbe din om. Iason este un spirit al datoriei, patimile lui sunt calculate. Îndrăgostit de Amazoana şi refuzat, se serveşte de implacabila Medeea pentru a pune mâna pe aurul Colhidei. Fiica lui Aites

sacrifică totul pentru o pasiune iraţională şi, fugind cu Iason, se simte purtată în mijlocul universului de „puteri dulci, dar teribile şi nemăsurate”. Natura ei tragică este abia schiţată şi naraţiunea se încheie înainte ca mitul să arate răzbunarea teribilă a femeii înşelate. Cea mai complexă naraţiune din *Euridice* – şi cea mai reuşită estetic – este *Metamorfoza lui Sebastian Românu*. Eroii trăiesc în Pasargarda, unul din ei pleacă în Bactrania, altul ajunge într-un ţinut în care oamenii sunt închişi după culoarea ochilor. Motiv absurd care sugerează teroarea politică a epocii. Sebastian o salvează pe Armanda printr-o căsătorie umanitară, o evită ca femeie, apoi, când se îndrăgosteşte de-a binelea de ea, descoperă o fiinţă înstrăinată şi retractilă. Ce urmează este o intrigă veche în circumstanţe noi: Armanda îl atrage pe scepticul Prospero şi, după ce acesta descoperă bucuria simţurilor, fuge în lume, lăsându-le celor doi câte o scrisoare justificativă. Scuza ar fi că greşeala lui mică se pierde în marea de greşeli a lumii. Experienţa îl maturizează pe Sebastian şi-i deschide calea spre inima şi trupul împietritei Armanda. Naratorul, de faţă la toate acestea, comentează metamorfoza lui Sebastian Românu şi bucuria lui obosită şi ironică. Epica este, aici, mai legată şi simbolurile slujesc bine parabola. Textul este complex, prozatorul vizionar este dublat de un analist de multe ori pătrunzător. Efortul este de a prinde nu numai culorile unei lumi în apocalips, ci şi mişcarea imprevizibilă a psihologiei individului în situaţii capitale (suferinţa erotică, sentimentul trădării, voluptatea etc.). De aici vor ieşi, mai târziu, creatorul de atmosferă şi portretistul admirabil din *Cronică de familie* şi *Incognito*. După acest debut, consemnat între alţii de G. Călinescu, **D.** schimbă complet stilul epic, adoptând – sub presiunea circumstanţelor – schemele „unicei metode de creaţie” (cum spun ideologii literari ai momentului), adică schemele realismului socialist. Faptul se vede limpede (şi extrem de deprimant pentru spiritul critic) în nuvelele *Duşmănie*, *O sută de kilometri*, *Nopţile din iunie*, *Vânătoare de lupi*, *Dreptate*, *Poveşti adevărate*, *Din tată în fiu*, *Focul nestins* şi, într-o formă şi mai pregnantă, în romanele *Drum fără pulbere* şi *Pasărea furtunii*. Se asociază la aceste scrieri un număr mare de articole din ziarele şi revistele vremii, strânse, parţial, în volumul *Despre viaţă şi cărţi*. Aici prozatorul îşi exprimă, într-o manieră brutal ideologică, ceea ce în limbajul gazetăresc din acea vreme se cheamă „concepţia de viaţă” şi „gândirea artistică”. Gândirea artistică nu are mari complicaţii, ca şi concepţia de viaţă. Amândouă respectă, în chip ortodox, principiile realismului socialist care, în domeniul epicii, trebuie să unească performanţele realismului din secolul al XIX-lea cu noua ideologie a clasei muncitoare. O alianţă cel puţin bizară într-o ideologie care se revendică din „materialismul dialectic şi istoric” al lui Marx. **D.**, nevoit – cum va justifica el mai târziu (în convorbirile cu Eugen Simion şi cu George Pruteanu) – să supravieţuiască el, ca scriitor, le ilustrează pe toate în naraţiunile din această fază, scriind despre „lupta de clasă” din lumea satului, despre duşmanii puterii populare care uneltesc neîncetat, despre „bogătanii”, care, în mod fatal, sunt „oameni cu păcat” şi despre „lupii” vânaţi de reprezentanţii ordinii publice, în fine, despre „marile construcţii ale socialismului”. Este greu de reţinut ceva valabil din punct de vedere estetic din aceste texte dramatic conformiste: câteva pagini descriptive (peisajul dobrogean din povestirea *Bedros din Bazargic*) sau mesajul ascuns din *Scrisoare de pe mare*, o mică naraţiune pe care Ion Vartic o socoteşte „o capodoperă a prozei scurte româneşti”. *Drum fără pulbere* concentrează toate fantasmagoriile literaturii angajate (varianta stalinistă) şi ale „metodei unice de creaţie”. Masivul roman de peste 600 de pagini poate fi socotit, din acest punct de vedere, o performanţă, un model negativ. Totul a început, explică prozatorul, printr-o vizită de documentare. Un mare proiect se anunţă: un canal care să străbată şi să fecundeze pământul sterp al Dobrogei şi să lege, totodată, Dunărea de Marea Neagră, facilitând, astfel, circulaţia pe marele fluviu (ideea nu este nouă, se discuta încă din timpul Regulamentului Organic). Gheorghiu-Dej, stimulat, se pare, de Stalin, a folosit acest proiect pentru a-şi lichida adversarii politici (reprezentanţii aristocraţiei şi ai burgheziei, oamenii politici din vechiul regim, intelectualii refractari ş.a.). Literatura, obedientă, a exaltat latura eroică a şantierului. **D.** mărturiseşte că abia după ce a publicat primele capitole din roman (în „Viaţa românească”) a aflat că „măreaţa construcţie” este, în fapt, un loc de exterminare a prizonierilor politici. Şi, când a aflat, n-a mai putut să abandoneze romanul. Fapt sigur este că *Drum fără pulbere* e un execrabil roman politic care falsifică totul: tipologia, psihologia de clasă, datele esenţiale ale epocii. Viziunea gazetărească partizană şi, încă o dată, mistificatoare este evidentă. Excepţie fac câteva pagini descriptive (despre stepa

	VIAȚA	OPERA
1924	**mai 8** Se naşte în Baziaş (județul Caraş Severin) Petru Dumitriu, fiul Theresei (născută von Debreczy) şi al lui Petre Dumitriu, maior, care va promova ulterior până la gradul de locotenent-colonel; în familia ofițerului se va mai naşte Lila, în 1926.	
1931–1934	Urmează la Orşova clasele primare (primele trei în particular).	
1934–1938	Urmează clasa a V-a la Gimnaziul Mixt din Orşova, iar clasele VI–IX la Liceul „Tudor Vladimirescu" din Târgu Jiu.	
1938–1941	Își dă în particular clasele X–XII (cu mențiunea că trece clasele X–XI într-un singur an). La examenul de bacalaureat din 1941 obține media 9,60.	
1941	Se înscrie la Facultatea de Filosofie a Universității din Bucureşti. Primeşte o bursă Humboldt şi pleacă la München să studieze filosofia la Ludwig-Maximilians-Universität.	
1943		Debutează literar cu *Nocturnă la München*, text apărut în „Revista Fundațiilor Regale", nr. 6.
1944	Întors în țară fără a-şi fi finalizat studiile, stă la Târgu Jiu, cu familia, apoi pleacă la Bucureşti. Lucrează la ziarul „Fapta".	Apar noi proze în „Revista Fundațiilor Regale" (*Niobe*, *Argonautica sau Fabuloasa aventură*).
1945		Proza *Argonautica sau Fabuloasa aventură* e premiată de un juriu din care face parte scriitoarea Henriette Yvonne Stahl, viitoarea lui soție. Apar în „Revista Fundațiilor Regale" piesa *Preludiu la Electra* şi povestirile *Euridice* şi *Arlechin*.
1946		Îi apare în „Revista Fundațiilor Regale" un grupaj intitulat *7 poeme*.
1947	E angajat la „Flacăra", unde va desfăşura o activitate publicistică în slujba noului regim.	Debutează în volum cu *Euridice. 8 proze* la Fundația Regală pentru Literatură şi Artă.
1948	E angajat redactor la „Viața românească". Este arestat Petre Dumitriu, tatăl său.	Apare în broşură *Duşmănie*, nuvelă publicată anterior în revista „Viața românească".
1949	E extrem de activ ca scriitor angajat în prefacerile impuse de comunism (colectivizare etc.). Tatăl său este eliberat la finele anului.	Apar în „Viața românească" nuvelele *Bijuterii de familie* (publicată şi în volum la sfârşitul anului), *Vânătoare de lupi*, *Nopțile din iunie* (reluată editorial în 1950).
1950	E ales membru în Comitetul Uniunii Scriitorilor.	„Viața românească" începe să publice în foileton „romanul Canalului" – *Drum fără pulbere*.
1951	Obține, pentru nuvela *Nopțile din iunie*, Premiul de Stat clasa a II-a (la recomandarea Anei Pauker, după cum va mărturisi ulterior scriitorul).	Iese filmul *În sat la noi*, regizat de Victor Iliu şi Jean Georgescu, pe un scenariu având la bază *Nopțile din iunie*.

1951		Se editează romanul *Drum fără pulbere* (ediția a doua în 1952), volumul *Nuvele*, precum şi broşurile *Duşmănie*, *Să vii să-ți dau pâine*, *Sărbătoare în zi de lucru*.
1953	E numit redactor-şef la „Viața românească".	Apar *Din tată-n fiu*, volum de publicistică, şi *Poveşti adevărate*, reportaje.
1954	Primeşte Ordinul Muncii, clasa a II-a. Călătorește în URSS.	Apare romanul *Pasărea furtunii* şi culegerea de articole pe teme literare *Despre viață şi cărți*. În „Viața românească" e publicată nuvela *Davida*.
1955	I se acordă Premiul de Stat pentru *Pasărea furtunii*. Călătorește în China.	Se editează volumele *Cronică de familie* (o variantă preliminară, „săracă"), *Cronică de la câmpie*, *Focul nestins*.
1956	E numit director la Editura de Stat pentru Literatură şi Artă (ESPLA), care deține monopolul editorial. Este unul dintre oamenii cei mai puternici a zilei – măcar în spațiul cultural –, având parte atât de recunoaşterea ca scriitor cât şi de putere efectivă. Are loc căsătoria cu Henriette Yvonne Stahl (cu care era împreună de mai bine de zece ani), după care urmează divorțul; căsătoria de formă urmăreşte ca Henriette „să beneficieze de situația unei «foste soții» a lui Petru Dumitriu, în condițiile dificile pe care le avea de traversat atunci fosta aristocrație şi intelectualitate din România" (Ecaterina Țarălungă). La sfârşitul anului se căsătoreşte cu Irina Enrieta Medrea-Fotino.	Apare, în trei volume, *Cronică de familie*. Romanul va fi tradus în franceză şi, pe baza versiunii franceze, în mai multe limbi europene. Iese volumul *Aquarium*.
1957		Publică volumul de eseuri *Noi şi neobarbarii*. Are loc premiera filmului *Pasărea furtunii*, în regia lui Dinu Negrescu, turnat după scenariul scriitorului.
1958	În decembrie este înlocuit la conducerea ESPLA.	Iese ediția a doua din *Cronică de familie*. Lucrează la un nou proiect, *Colecție de Biografii, Autobiografii şi Memorii contemporane*, din care publică fragmente în „Steaua". Are loc premiera filmului *Bijuterii de familie*, regia Marius Teodorescu.
1959	Primeşte Ordinul Steaua Republicii Populare Române clasa a III-a. Se naşte Irina-Ileana, primul său copil.	Apar în presa literară noi fragmente din *Colecția de Biografii...*.
1960	Rămâne în Occident, trecând cu soția din Berlinul de Est (unde se afla într-un voiaj de documentare) în cel de Vest (22 ianuarie). Într-o scrisoare către Gheorghe Gheorghiu-Dej îşi cere copilul rămas în țară. Ajunge la Frankfurt am Main.	

	Intenția lui de a nu se întoarce devenind clară, familia îi e arestată (vor fi eliberați în decembrie anul viitor). În urma presiunilor Securității, Henriette Yvonne Stahl, arestată şi ea, declară public, în scris, că este autoarea reală a romanului *Cronică de familie*. Cere azil politic în Franța, dar este refuzat. Obține cetățenia germană.	
		februarie În România apar totuşi, în „Viața românească" şi „Gazeta literară", fragmente ample din *Proprietatea şi posesiunea*, roman ce face parte din *Colecție de Biografii...* şi operă de vârf a autorului (alături de *Cronică de familie*).
1961	Se naşte Carolina, al doilea copil.	Se editează în Franța romanul autobiografic *Rendez-vous au Jugement Dernier* (tradus în germană şi în Statele Unite în 1962), având ca subiect şi miză evenimentele recente.
1962		Se publică în Franța romanul *Incognito*, care rescrie *Rendez-vous au Jugement Dernier*; va fi tradus în SUA în 1964.
1963	Găseşte o slujbă de lector la Editura Samuel Fischer din Frankfurt am Main.	
1964	E concediat de la editură. În „Le Monde" îi apare o scrisoare deschisă în care îşi cere fiica rămasă în țară. Scrisoarea are un efect imediat: scriitorul îşi primeşte copilul, care petrecuse ultimii ani într-un orfelinat. Lucrează ca agent de publicitate.	Apare în Franța *L'Extrême-Occident*, roman autobiografic scris în franceză.
1965		Se editează în germană culegerea de eseuri *Die Transmoderne. Zur Situation des Romans*.
1966		Apare în Franța romanul *Les Initiés*.
1967		I se tipăreşte romanul *Le Sourire sarde*.
1968		Publică în Franța romanul *L'Homme aux yeux gris*, primul volum din trilogia omonimă din care vor mai apărea *Retour à Milo* şi *Le Beau Voyage*, ambele în 1969.
1969		Îi apare romanul *Le Repos ou l'Asie intérieure*, publicat sub pseudonimul Pierre Travel.
1970	Trece printr-o criză de identitate, încearcă să se sinucidă. Aproape zece ani nu scrie nimic. Experiență mistică.	
1979		Iese, după o lungă tăcere – ascunzând o criză ca scriitor şi ca individ exilat, amenințat de ratare –, romanul cu tematică religioasă *Au Dieu inconnu* (versiunea americană în 1984).
1980	Încercarea de a reveni în țară nu reuşeşte.	

1981	Se converteşte la catolicism.	Publică volumele *Zéro ou Le Point de départ* şi *Comment ne pas L'aimer! Une lecture de L'Évangile selon Saint-Marc*, de asemenea cu tematică religios-spirituală.
1983		Editează *La Liberté* şi *Walkie-talkie. Marcher vers Dieu, parler à Dieu*, eseuri în linia ultimelor volume, precum şi volumul de povestiri *Mon semblable, mon frère*.
1984		Apare *Je n'ai d'autre bonheur que Toi. Essai de dévotion moderne*.
1987	Soția îl părăsește.	
1988	Se stabileşte la Bad Godesberg, localitate lângă Bonn, unde stă în condiții de maximă austeritate.	Publică *La Femme au miroir*, cu miză autobiografică.
1989	Locuieşte împreună cu Françoise Mohr, profesoară de filosofie, la Metz.	Apare *La Moisson*, carte de asemenea autobiografică.
1990		Publică volumul de povestiri *Les Amours singulières*.
1991		În țară este reeditat volumul de debut, *Euridice. 8 proze*. Apare *Proprietatea şi posesiunea*, roman inedit editorial (prefață şi ediție Geo Şerban).
1992		Apar versiunile românești la *Ne întâlnim la Judecata de Apoi* și *Zero sau Punctul plecării*.
1993		Este reeditată trilogia *Cronică de familie*, cu o postfață de Nicolae Manolescu. Apare versiunea românească din *Incognito*.
1994–1995		Se publică volumele de convorbiri realizate de Eugen Simion (*Convorbiri cu Petru Dumitriu*) și de George Pruteanu (*Pactul cu diavolul. Şase zile cu Petru Dumitriu*).
1996	Vine în țară, la invitația lui Ion Iliescu, preşedintele României. Date fiind circumstanțele electorale ale vizitei, este privit cu ostilitate de lumea scriitorilor şi a intelectualilor.	Apare în traducere trilogia *Omul cu ochi suri*.
1999		Se editează, sub îngrijirea lui Ion Vartic, volumul *Vârsta de aur sau Dulceața vieții (Memoriile lui Totò Istrati)*.
2002	**aprilie 6** Petru Dumitriu se stinge din viață la Metz.	

dobrogeană, cartierele pitoreşti ale Constanţei), care amintesc că în această scriere propagandistică, imensă şi falimentară, se află un scriitor autentic. Şi, cum va dovedi mai târziu, chiar un mare scriitor. Scriitorul adevărat se putea observa, în aceeaşi perioadă de confuzie şi obedienţă, în excelenta nuvelă *Bijuterii de familie*, cuprinsă ulterior în trilogia *Cronică de familie*. **D.** folosea aici alte mijloace epice. Dar până să le utilizeze deplin, el mai scrie un roman politic, *Pasărea furtunii*, ceva mai coerent decât *Drum fără pulbere*. Schema realismului socialist rămâne însă dominantă: pescarii dintr-un sat din Deltă, aflaţi pe vaporul „Steaua lui Octombrie", reuşesc să dezamorseze acţiunea de

sabotaj pusă la cale, evident, de adversarii regimului socialist. Eroul pozitiv în această operetă realist-socialistă este Adam Jora, onest şi inteligent activist de partid, provenit din rândurile pescarilor. Ce urmează se poate ghici. O abatere de la schemă se observă în capitolul liminar (descrierea reuşită a unei furtuni pe mare) şi, în final, în prezentarea inspirată a unei scene apocaliptice: omul singur (în cazul de faţă, Adam Jora) în luptă cu stihiile mării. Din nou autorul aminteşte că talentul lui, remarcabil, are nevoie de altă viziune şi de alt stil epic pentru a se ilustra în plenitudinea lui. Prilejul i-l oferă ampla scriere romanescă *Cronică de familie*, cu 24 de părţi şi 335 de personaje. Un proiect ambiţios ridicat pe alte fundamente sociopsihologice şi cu alte performanţe epice. Ca formulă epică, scriitorul foloseşte ceea ce s-ar putea numi, inspiraţi chiar de titlul cărţii, „cronica romanescă", formulă pe care au utilizat-o şi realiştii de tip Balzac, aceia care studiau „comedia umană" în evoluţie. **D.** observă lumea românească pe o perioadă de aproximativ o sută de ani (cronica familiei Cozianu începe propriu-zis la 1862 şi se termină în 1954), dar în preambulul naraţiunii sunt povestite întâmplări de la 1848 şi, în continuare, din 1850, când Alexandru Cozianu dărâmă casele vechi de pe uliţa Culmea Veche şi ridică o casă nouă „potrivită cu marea lui avere". Unii comentatori (Dumitru Micu) văd în *Cronică de familie* o replică la ciclul Comăneștenilor al lui Duiliu Zamfirescu şi, în genere, la proza sentimentală despre lumea aristocraţiei româneşti (de la N. Filimon la Mihail Sadoveanu şi Mateiu I. Caragiale). Faptele epice pot fi judecate şi aşa, însă ambiţiile şi posibilităţile epice ale lui **D.** sunt de altă natură. El i-a citit, se vede clar, pe realiştii secolului al XIX-lea, dar îl ştie bine şi pe Marcel Proust, aşa încât „balzacianismul" de care s-a vorbit în cazul lui este cu mult mai complex. Este trecut, ca şi în cazul romanelor lui G. Călinescu, prin experienţa realismului psihologic, intelectualizant, din secolul al XX-lea. **D.** foloseşte o metodă complexă de a picta epoca şi indivizii care o ilustrează: cronică socială, portret interior, analiza pasiunilor, descrierea vieţii intelectuale şi a mondenităţilor lumii politice, dar şi a cruzimilor şi laşităţilor, instabilităţii ei morale. Stilul naraţiunii este liber, decomplexat, prozaic, ironic când este nevoie, stil de prozator cultivat care ştie că pasiunile se pot fixa printr-o analiză rece şi elocventă. Iese, la urmă, o tipologie care se ţine minte. Davida Cozianu, fată inteligentă, nu prea frumoasă, îl iubeşte în taină pe amantul mamei sale, Şerban Vogoride. Din ură, pune la cale asasinarea lui, folosindu-se de iubirea lui Anghel Popescu, fiul popei Agapit, reprezentantul clasei care se ridică. Acest amestec de ură şi pasiune este bine analizat. Conflictul sentimental se deschide spre conflictele din lumea politică (conspiraţia revoluţionarilor, complicitatea guvernului, lupta politică dintre partida Cuza–Kogălniceanu şi partida conservatoare a lui Vogoride, confruntările din Camera Deputaţilor etc.). Lăscăruş Lascari trece în partida lui Kogălniceanu şi, şantajând-o pe Davida (ştie de implicarea ei în complotul împotriva lui Vogoride), se căsătoreşte cu ea şi ajunge guvernatorul Băncii Naţionale. Davida naşte cinci copii şi se închide într-o ură devastatoare. Prozatorul îi face, întâi, un portret la tinereţe şi altul înainte de moarte. Linii puţine, pregnante, dure: „Există un portret al ei din 1860, o fotografie făcută după metoda, părăsită de atunci, a lui Daguerre. Şi o altă fotografie din 1889, la un an înainte de moarte. Prima arată o fată de vreo optsprezece ani, în crinolină şi cu fâşii subţiri de dantele la gât şi la mâneci. Faţa îi e îngustă, copilărească; Davida îşi ţine capul sus, cu o mândrie feroce, iar ochii ei mari şi negri privesc ca spre o soartă eroică şi spre o lume în care fiinţa aceasta are toate drepturile şi va stăpâni totul şi pe toţi, după bunul ei plac şi poftele ei. A doua fotografie e a unei femei trecute de patruzeci de ani, colţuroasă, slabă, cu gura suptă şi ochii încercănaţi: pare încăpăţânată, uscată şi dură, iar privirea ei e pustie, plină de deznădejdea ostenită a unui om care nu înţelege, n-a înţeles şi nu va înţelege niciodată". În această manieră sunt executate şi celelalte portrete. Stil de realist iscoditor şi rece, scene reuşite (ca aceea în care Elena, fiica Davidei, ascultă la uşă ce se petrece în camera părinţilor), descrieri bune de interioare, prezentarea vestimentaţiei de epocă, conflicte sentimentale şi momente de explozie a simţurilor, portrete care vin şi revin, chiar după ce personajele au murit. O fotografie veche, o întâmplare de demult, o casă în care a locuit altă generaţie de Cozieni, toate aceste coincidenţe sunt folosite de prozator pentru a redefini, îngroşa, îmbogăţi tabloul de familie. Centrul acestei lumi imaginare este oraşul N., oraş din câmpia dunăreană. Cleopatra trăieşte cu bătrânul Lăscăruş, Eustaţiu – soţul încornorat – consultă cărţile de astrologie pentru a vedea dacă pierde sau nu procesul cu ţăranii din Dobrunu. Nu-i ocolit, în această frescă a societăţii româneşti, momentul

răscoalei. **D.** este, aici, aproape de viziunea lui Liviu Rebreanu. Eustaţiu Cozianu este omorât, iar senzuala, desfrânata Cleopatra îşi duce mai departe destinul ei. Dar până atunci apare, agresiv, Bonifaciu, al doilea frate al Davidei, un personaj memorabil. Om dur, fără scrupule, o posedă cu violenţă pe Cleopatra, pe altă femeie din înalta societate (Doamna Ascherliu) o repede cu vorbe mahalageşti („hai sictir, putoare"), în fine, se lansează în politică şi ajunge deputat. Este rapace şi de un cinism primitiv. O lume care se epuizează, fără perspectivă istorică şi morală. Romancierul îngroaşă această idee şi, în ultima parte, intervine cu neinspirate reflecţii politice despre decăderea neamurilor (veche temă din literatura nuveliştilor de la 1900, tratată acolo cu duioşie şi resemnare). Alte tipuri memorabile: Elena Vorvoreanu, una dintre fiicele Davidei (Davida este, se poate zice, personajul-matrice în *Cronică de familie*), îşi ucide sora pentru a-i lua bijuteriile; Dimitrie Cozianu, mic geniu financiar, membru al grupului „Corupţia română" (din care fac parte profesorul Fănică Niculescu, Ghighi Duca, Titel Negruzzi, Cezar Lascari), abil politician; sculptorul Pius Dabija, un alter ego posibil al prozatorului (oricum, cu multe date din biografia lui), cel care se salvează prin artă de eşecul social al clasei sale etc. Apare şi un Petre Dumitriu (numele real al tatălui scriitorului), care trece printr-o întâmplare despre care **D.** a vorbit în mai multe rânduri (tânăr ofiţer, Petre Dumitriu refuză să împuşte nişte ţărani bulgari). Spre sfârşit, această cronică a lumii care petrece, ţese intrigi, trădează, combină, face carieră şi se destramă, este supusă de narator unei critici directe, vădit partizane. El renunţă la stilul obiectiv, mult mai potrivit, de până acum şi, ca să liniştească, probabil, suspiciunile cenzurii, condamnă propagandistic o clasă socială care dăduse, totuşi, mari personalităţi. Valoarea estetică a romanului scade considerabil în asemenea momente. „Mă plictisesc de moarte! – strigă Ghighi Duca – Nimic de făcut. Whisky şi pe urmă cavoul familiei." „Căderea neamurilor" este ilustrată, între altele, prin exacerbarea sexualităţii. Prea făţiş şi în forme prea groteşti pentru a convinge epic. E limpede că **D.** îi sancţionează, politic şi moral, ca grup social, aşa cum va face şi G. Călinescu în *Scrinul negru*. Totuşi, *Cronică de familie* este, în laturile ei fundamentale, un mare roman, printre cele mai bune (alături de *Moromeţii*, *Bietul Ioanide*, *Cel mai iubit dintre pământeni*) date de literatura română după 1945. **D.** impune un stil epic şi stilul se bazează pe renunţarea la lirismul, viziunea mitică, umorul, fabulosul, dominante până atunci în proza românească. În linia Hortensia Papadat-Bengescu – Camil Petrescu – G. Călinescu, el orientează romanul spre studiul de caractere şi creaţia de tipuri, cum cerea G. Călinescu în *Sensul clasicismului*. Cronica socială se transformă, în acest caz, într-o suită de portrete şi de pasiuni definite bine, într-un limbaj prozaic şi exact, apropiat de acela al codului penal. Personajele au acces la idei şi, chiar dacă ideile nu sunt totdeauna memorabile, efortul prozatorului de a introduce experienţa intelectuală în epică este de luat în seamă. Pius Dabija şi Rafael Gheorghiu discută despre artă şi ascultă *Passacaglia* de Bach. Caracterele se nuanţează în funcţie de opţiunile lor artistice.

În finalul *Cronicii de familie* **D.** anunţă *Colecţia de Biografii, Autobiografii şi Memorii contemporane*, cu sugestia că va continua cronica comediei umane româneşti prin noi episoade. Este ceea ce, în parte, a realizat printr-o serie de fragmente publicate în revistele vremii (*Nexus* – 1958; *Viaţa şi moartea lui Constantin Andreica* – 1958; *Viaţa şi moartea unui om fără acte de identitate* – 1958; *Din autobiografia lui Panait Petre* – 1959; *Memoriile lui Toto Istrati ori Vârsta de aur sau Dulceaţa vieţii* – 1959; *Memoriile lui Prosper Dobre. Optimist* – 1959). Altele le-a lăsat în manuscris. Tipologia şi temele de aici reapar în *Incognito*, *Rendez-vous au Jugement Dernier* şi în alte scrieri din exil. În 1997, într-un proiect de prefaţă la ediţia *Opere* (ediţie ce nu a fost înfăptuită), **D.** notează referitor la *Colecţia de Biografii...*: „Am scris cu inima grea, între mârâiturile piticului sinistru Beniuc şi acreala de sus a călăului literaturii române Răutu". Valoarea estetică a acestor fişe epice diferă de la un fragment la altul. Unele, ca *Proprietatea şi posesiunea*, sunt excepţionale, peste nivelul epic al *Cronicii de familie*. Micul roman face parte, după cum avertizează autorul, din *Memoriile* lui Erasmus Ionescu, născut în 1922, în oraşul N. Un roman de familie, roman psihologic, cu o tematică gidiană. Datele esenţiale: în casa magistratului Ionescu din N. păstoreşte peste un soţ docil şi greoi, dispreţuit pe faţă, şi peste cinci copii cu firi diferite, din care patru băieţi, o femeie autoritară, „frumoasă şi clasică, ca o Medee de Anselm Feuerbach" – zice naratorul într-un stil portretistic care uneşte observaţia directă cu referinţa culturală, stil frecvent în proza

Eugen Simion și Petru Dumitriu

modernă. Medeea din N. se fixează afectiv asupra fiului celui mic, Cristian, şi are cu ceilalţi relaţii tensionate. A trecut prin trei crize nervoase grave (indicii pentru o ascendenţă încărcată şi pentru o natură psihică labilă) şi, în spaţiul cuprins de roman, mai cunoaşte una, manifestată prin izbucniri aprige de plâns, fuga de acasă şi baricadarea într-o cameră de hotel. Pe fiul cel mare, Sebastian, îl urăşte în chip iraţional, pe Erasmus (naratorul) îl socoteşte mediocru şi nu-l bagă în seamă, cu Fili (Filip), tânăr cu gusturi homosexuale, raporturile sunt, tot aşa, de ostilitate. Atmosfera unei familii – bine prinsă în roman. Apar la lectură relaţiile dintre părinţi şi copii în mediul românesc, aducând în discuţie şi sugestii din câmpul psihanalizei. Sebastian este imaginea răzvrătită a tânărului care, ieşit din adolescenţă, vrea să scape de tutela unei mame posesive. El ia apărarea tatălui mediocru şi onest şi, când conflictul nu mai poate fi evitat, pleacă de acasă, înrolându-se voluntar în armată. Trimis pe Frontul din Răsărit, face acte de cruzime, apoi se arată plictisit („peste tot mi-e urât") şi, dezamăgit de ipocrizia generală, dispare nu se ştie unde. Filip este artist şi tablourile lui arată un număr de fantasme erotice care indică, pentru un ochi expert, un grav complex interior. Complexul este discutat, pe faţă, de mama freudiană atunci când fiul îi face portretul. Privind învălmăşeala de forme bărbăteşti şi femeieşti de pe pânză, de o lubricitate intensă, madam Ionescu este la început scandalizată, apoi, înţelegând mesajul ascuns al tabloului, îşi judecă sever fiul: „E în toată mâzgâleala ta un erotism absolut dezgustător, parc-ai fi obsedat! Da, da, eşti obsedat, nu te mai gândeşti la altceva decât la coadă. Fă duşuri reci". Băiat frumos şi inteligent, Fili are succes erotic, două ciobăniţe se bat pentru el, apoi, din relatarea unui oarecare Matejko, cititorul află că pictorul obsedat de sex a optat pentru pederastie. Trăieşte oarecare vreme în Italia şi, când revine la N., are o morală deja formată. Ea se bizuie, în sensul personajelor lui André Gide, pe ideea libertăţii şi a plăcerii nelimitate. Discuţiile dintre inteligentul şi concupiscentul pederast şi fratele său, Erasmus (naratorul, rămas la plăcerile normalităţii), sunt edificatoare în acest sens. Teoria lui Fili este că miturile erotice (Tristan şi Isolda, Romeo şi Julieta etc.) nu sunt pure şi nici esenţiale. Esenţiale sunt doar plăcerea şi puterea de a stăpâni, prin relaţii, societatea spiritelor fine. România îi pare un loc prea mic pentru a-şi realiza proiectele („ţară înapoiată semibarbară; n-am ce face aici, nu mă încape […]; cel mai mare om de-aici e un om de mâna a treia sau a zecea în lumea largă şi mare"). Nu există în româneşte, se plânge el, un cuvânt care să exprime o senzualitate deplină. Filip vrea, de aceea, să plece, dar în altă direcţie şi cu alt scop decât fratele Sebastian. Soluția lui este succesul monden obţinut prin abilitate şi dăruire fizică. Are un program în acest sens şi programul prevede coruperea bătrânilor cu avere şi a babelor disponibile. Strategie veche, morală mai mult decât discutabilă. Iată în ce termeni exprimă el dorinţa de a cuceri lumea mondenă a Occidentului: „Am douăzeci şi doi de ani, am citit, am văzut, ştiu: şi sunt *gata şi doritor să aflu orice.* Pe urmă, am un fizic care place la toate sexele și vârstele. Chiar dacă atracţia pe care-o simt când mă văd, sau îmi vorbesc, nu e de ordin neapărat erotic; deşi evident, în fond asta e. Se încălzesc când mă văd, femei, bărbaţi, bătrâne, tinere, bătrâni, tineri. Şi am o artă nemaipomenită să nu trezesc geloziile, iritaţia concurenţilor mai slabi. De la sine îmi vine, şi mă feresc, îi previn, mă retrag ca un ţipar, puişor! Ca un ţipar foarte vioi. Şi pe urmă, am talent de artist, ceea ce nu importă însă chiar atât; esenţialul *este să te protejeze o clică sau un domn bătrân* care poartă un colier de perle sub cămaşă. Babele sunt,

nu ştiu de ce, mai dezonorante faţă de opinia publică. Şi pe urmă, o babă e una singură, pe când un domn bătrân subînţelege mii de alţi domni bătrâni, maturi sau tineri, în lungul şi-n latul Europei, toţi activi, toţi mondeni, toţi amestecaţi cu artele, distracţiile, plăcerile şi chiar şi banii. Deci, e de preferat calea aceasta". Îi lipseşte acestui erou matein fineţea gândirii şi chiar fineţea viciului. Teoriile lui sunt primitive în latură intelectuală şi nu au credibilitate, din pricina brutalităţii lor, în ordine psihologică şi, deci, epică. Pare de aceea un Tănase Scatiu al perversităţii. Rămâne doar intenţia prozatorului de a crea un personaj dominat de un conflict psihanalitic. El este, sub acest aspect, relativ nou în proza noastră, foarte pudică atunci când e vorba de complicaţiile vieţii sexuale. Fili moare în urma unui bombardament şi visul lui de a cuceri lumea mondenă europeană dispare în mod absurd. Normalul, modestul Erasmus Ionescu are funcţia de martor imparţial şi, în conflictul din interiorul familiei, rolul lui e neînsemnat. Trece şi el prin tulburări erotice ale vârstei (sugestia ar fi că el practică viciul solitudinii juvenile), dar suferinţele sale nu interesează pe nimeni şi nu complică în nici un fel viaţa familiei. Este ipostaza banală a fiului cuminte şi înţelept, respectuos faţă de părinţi, solidar cu fraţii săi. El îşi asumă rolul de a fi cronicarul onest al familiei provinciale şi de a nota, în nişte memorii lipsite de ambiţii literare, evenimentele prin care trec în timpul războiului o Medee de la Dunăre şi cei patru fii ai săi. E de reţinut însă şi cel mai tânăr dintre aceşti adolescenţi, Cristian, băiatul preferat al posesivei mame freudiene. Ea îl iubeşte cu o pasiune care depăşeşte relaţia normală de afecţiune. Când fiul aduce în casă o frumoasă nemţoaică, Elisabeth-Charlotte, mama, având sentimentul frustrării, trece printr-o criză teribilă. Momentul acestei drame sentimentale, cu multe cauzalităţi obscure, este notat cu subtilitate. Femeia se simte părăsită, trădată şi încearcă să-i separe pe cei doi tineri care în mod evident se iubesc şi urmează legile naturii. Ea ascultă disperată noaptea la uşă, îi pândeşte şi, când nu mai poate face nimic, plânge în neştire. Elisabeth-Charlotte înţelege resorturile acestui comportament şi, după o luptă discretă şi tenace pentru a-şi câştiga bărbatul de partea ei, se întoarce în Germania. Pleacă numaidecât şi Cristian şi, în urma lor, părăseşte casa magistratului din N. şi Erasmus, martorul liniştit şi cuminte al

istoriei. Mama îşi pierde, astfel, toţi fiii; spiritul prea mare al posesiunii a dus, inevitabil, la pierderea proprietăţii. Romanul are o deschidere socială mai largă şi, în jurul dramei de familie, există alte evenimente pe care naratorul, decis să privească lucrurile în relaţie unele cu altele, le consemnează cu mare acuitate. Există, de pildă, un frumos roman de dragoste în *Proprietatea şi posesiunea* şi el are ca fundal o Germanie devastată de război. Pentru a scăpa de militărie, Erasmus şi Cristian sunt trimişi de părinţi la studii în Germania şi ajung la Universitatea din Altfurt. Pretext bun pentru o proză realistă de a înfăţişa o veche civilizaţie ameninţată de dezastru. Erasmus, serios şi solitar, asistă la cursurile de filosofie şi, cum e şi naratorul romanului, înregistrează totul cu exactitate: interioarele, stilurile arhitecturii, discuţiile din seminar, mişcarea străzii etc. Proza este, şi sub acest aspect, substanţială şi cei care cred că informaţia intelectuală din interiorul naraţiunii ar fi parazitară greşesc pentru că, fiind vorba de nişte tineri instruiţi sau dornici de a se instrui, elementele de cultură intră în preocupările lor. Cristian, fiul adorat, se îndrăgosteşte de fiica profesorului Faber, frumoasa şi incoruptibila Elisabeth-Charlotte, şi idila lor, cu prelungite momente de exaltare, este notată în amănunt. Cristian, aflat la prima lui experienţă erotică (o experienţă care îl eliberează într-o oarecare măsură de vechiul complex), îi povesteşte fratelui celui bun şi înţelept emoţiile sale, iar fratele, îndrăgostit în secret de aceeaşi

Elisabeth-Charlotte, ascultă cu loialitate şi suferă în tăcere. Drama sentimentală este urmărită, apoi, în oraşul N. şi în casa de vacanţă a familiei. Apar situaţii inedite, cum ar fi gelozia aprigă a mamei şi încercarea ei de a-şi îndepărta rivala. Reuşeşte. Elisabeth-Charlotte, nemaiputând suporta ura soacrei, acceptă sacrificiul şi dispare. Romanul se încheie cu aceste plecări în lanţ şi cu sugestia că nici una din cele patru soluţii n-a fost bună. Medeea, prin iubirea ei sugrumătoare, autoritară, şi-a pierdut fiii şi a provocat un şir de tragedii ireversibile. Romanul, substanţial, cu mult peste valoarea prozei din epocă, aduce în literatura română un tip nou de conflict şi sondează, curajos, psihologia tulbure a unei vârste dificile: sfârşitul adolescenţei şi începutul tinereţii.

Atmosfera, multilateralitatea şi concentrarea acestui debutant de 19 ani te lasă gânditor. Este nostalgia spre culmile pe care nu le avem încă. Din complexul acestui debut de originală reviviscenţă modernă a lumii antice, un critic pripit s-ar grăbi să alcătuiască şi o nouă formă de îndrumare şi valorificare critică, să zicem pe tema împământenirii româneşti a miturilor eline...

D. CARACOSTEA

În mediile erudite s-au fabricat clasici „travestiţi”. Pentru ca cineva să râdă de parodierea Eladei, trebuie să cunoască pe Homer. Încât veselia e rezervată numai oamenilor de bibliotecă. P. Dumitriu a făcut ceva în felul lui Topîrceanu, alegându-şi ca pretext pagini clasicizante. Pentru un începător chiar astfel de jocuri sunt scuzabile şi tânărul nostru autor, care pare a avea o pregătire filosofică, promite.

G. CĂLINESCU

Incognito *se află în aceeaşi linie cu* Doctor Jivago*, printre marile romane implicate în actualitatea fundamentală a acestui veac. Asemenea romancierilor de marcă, Petru Dumitriu are geniul Epicii.*

PIERRE-HENRI SIMON

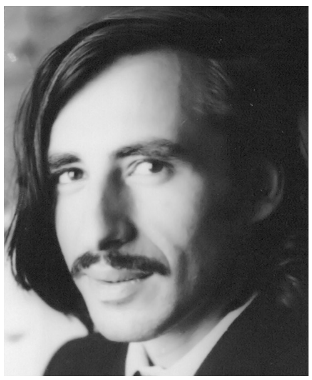
Petru Dumitriu este un fel de vizionar uriaş, capabil să asambleze vaste romane patetice, un pamfletar, un clarvăzător, o fiinţă nesătulă, a cărei vocaţie ar fi aceea de a traversa epoca noastră cu biciul în mână, dacă nu cu un exploziv, rătăcind lucid dintr-o ţară în alta spre a smulge contemporanilor săi secretul adevărului.

LUCIEN GRUISSARD

SCRIERI: *Euridice. 8 proze*, Bucureşti, 1947; ed. (*Euridice. 8 proze. Preludiu la Electra*), Bucureşti, 1991; *Duşmănie*, Bucureşti, 1948; *Bijuterii de familie*, Bucureşti, 1949; *Nopţile din iunie*, Bucureşti, 1949; *O sută de kilometri*, Bucureşti, 1949; *Primăvara lui şaptezeci şi unu*, Bucureşti, 1950; *Wolfsjagd*, Bucureşti, 1950; *Drum fără pulbere*, Bucureşti, 1951; ed. 2, Bucureşti, 1952; *Nuvele*, Bucureşti, 1951; *Sărbătoare în zi de lucru*, Bucureşti, 1951; *Dreptate*, Bucureşti, 1952; *Prietenul Sava*, Bucureşti, 1952; *Din tată în fiu*, Bucureşti, 1953; *Poveşti adevărate*, Bucureşti, 1953; *Despre viaţă şi cărţi*, Bucureşti, 1954; *Pasărea furtunii*, Bucureşti, 1954; ed. 2, Bucureşti, 1955; *Pentru demnitatea şi fericirea omului (Note dintr-o călătorie în Uniunea Sovietică)*, Bucureşti, 1954; *Cronică de la câmpie*, Bucureşti, 1955; *Focul nestins*, Bucureşti, 1955; *Cronică de familie*, Bucureşti, 1955; ed. I–III, Bucureşti, 1956; ed. (*Les Boyards*), tr. Constantin Borănescu-Lahovary şi Mariana Vitoreanu, Paris, 1956; ed. I–II, Paris, 1958–1959; ed. 2 (*Cronică de familie*), I–III, Bucureşti, 1958; ed. 3, I–III, postfeţe Nicolae Manolescu şi Geo Şerban, Bucureşti, 1993; *Aquarium*, Bucureşti, 1956; *La ora 6* (în colaborare cu Sonia Filip), Bucureşti, 1956; *Noi şi neobarbarii*, Bucureşti, 1957; *Romanticii* (în colaborare cu Sonia Filip), Bucureşti, 1957; *Rendez-vous au Jugement Dernier*, Paris, 1961; ed. (*Ne întâlnim la Judecata de Apoi*), tr. Andriana Fianu, Bucureşti, 1992; *Incognito*, Paris, 1962; ed. tr. Luminiţa Brăileanu şi Delia Vasiliu, pref. Geo Şerban, Bucureşti, 1993; *L'Extrême-Occident*, Paris, 1964; ed. tr. Luminiţa Brăileanu, pref. George Pruteanu, Bucureşti, 1996; *Les Initiés*, Paris, 1966; *Le Sourire sarde*, Paris, 1967; *L'Homme aux yeux gris*, vol. I: *L'Homme aux yeux gris*, vol. II: *Retour à Milo*, vol. III: *Le Beau voyage*, Paris, 1968–1969; ed. (*Omul cu ochi suri*), I–III, tr. Magdalena Popescu, Bucureşti, 1996; *Au Dieu inconnu*, Paris, 1979; *Zéro ou Le Point de départ*, Paris, 1981; ed. (*Zero sau Punctul plecării*), tr. Maria Vodă Căpuşan şi Horia Căpuşan, Bucureşti, 1992; *Comment ne pas L'aimer! Une lecture de l'Évangile selon Saint Marc*, Paris, 1981; *La Liberté*, Paris, 1983; *Mon semblable, mon frère*, Paris, 1983; *Walkie-Talkie. Marcher vers Dieu, parler à Dieu*, Paris, 1983; *Je n'ai d'autre bonheur que Toi. Essai de dévotion moderne*, Paris, 1984; *La Femme au miroir*, Paris, 1988; *Les Amours difficiles*, Lausanne, 1989; *La Moisson*, Paris, 1989; *Les Amours singulières*, Paris, 1990; *Proprietatea şi posesiunea*, îngr. şi pref. Geo Şerban, Cluj-Napoca, 1991; *Vârsta de aur sau Dulceaţa vieţii* (*Memoriile lui Toto Istrati*), îngr. şi pref. Ion Vartic, Cluj-Napoca, 1999; *Opere*, I–III, îngr. Ecaterina Ţarălungă, pref. Eugen Simion, Bucureşti, 2004.

Repere bibliografice: D. Caracostea, *Critica debuturilor*, RFR, 1944, 3; Petru Comarnescu, *Scriitorul Petru Dumitriu sau De la neoclasicism la realismul antifascist*, UVR, 1945, 18; Călinescu, *Opere*, VII, *92–96*, *863–870*; S. Damian, *Încercări de analiză literară*, Bucureşti, 1956, *93–101*, *112–136*; Crohmălniceanu, *Cronici*, *113–150*; Georgescu, *Încercări*, I, *143–157*, II, *187–193*; Petroveanu, *Pagini*, *79–98*, *211–237*; Micu, *Romanul*, *221–263*; *Dosar Petru Dumitriu*, APF, 1990, 1; Valeriu Cristea, *Un Procopiu din Cezarea al nomenclaturii*, CC, 1992, 3–4; Lovinescu, *Unde scurte*, IV, *78–84*; Negoiţescu,

Scriitori contemporani, *168–170*, *510–512*; Petraş, *Lit. rom.*, *7–16*; Eugen Simion, *Convorbiri cu Petru Dumitriu*, Iaşi, 1994; ed. 2, Bucureşti, 1998; Ungureanu, *La vest*, I, *140–164*; George Pruteanu, *Pactul cu diavolul. Şase zile cu Petru Dumitriu*, Bucureşti, 1995; Radu Aldulescu, *Cel mai mare romancier român*, ALA, 1997, 356; Cosma, *Romanul*, II, *362–380*; *Dicţ. analitic*, I, *242–245*; Alex. Ştefănescu, [*Petru Dumitriu*], RL, 1999, 18, 2001, 51–52, 2003, 35–36; Glodeanu, *Incursiuni*, *129–142*; Grigurcu, *Amurgul*, *167–171*; *Dicţ. esenţial*, *275–284*; Simion, *Fragmente*, IV, *315–330*, VI, *10–16*; Manolescu, *Lista*, II, *93–105*; Pavel Ţugui, *Tinereţea lui Petru Dumitriu*, Cluj-Napoca, 2001; Negrici, *Comunism. Proza*, *123–129*; *Remember Petru Dumitriu*, CC, 2003, 3–5 (număr special); Manolescu, *Istoria*, *965–970*; Oana Soare, *Petru Dumitriu & Petru Dumitriu*, Bucureşti, 2008; Popa, *Ist. lit.*, I, *483–484*, *888–901*, *passim*; Florescu, *Aristarc*, II, *90–107*; Manolescu, *Enciclopedia*, *265–272*. ***E.S.***

DUMITRU, M. Ion (26.IX.1947, Brăteşti, j. Argeş), poet, prozator, traducător, editor.

Este fiul Corneliei (n. Gheorghiu) şi al lui Mihai Dumitru, preot. Urmează o şcoală de meserii la Şuici şi la Curtea de Argeş (1961–1962), apoi învață la liceul din acelaşi oraş (1962–1966). După absolvire se înscrie la Facultatea de Filologie a Universităţii din Bucureşti, iar din 1967 la Institutul de Artă Teatrală şi Cinematografică „I.L. Caragiale", secţia critică de film şi teatru, pe care îl va absolvi în 1971. Participă la cenaclul „Nicolae Labiş", condus de Eugen Barbu. Între 1982 şi 1988 beneficiază de o bursă de doctorat la Universitatea „Kiril şi Metodiu" din Skopje (Macedonia). Ulterior, în calitate de cronicar teatral, va susţine rubrici permanente şi va avea colaborări la mai multe periodice. În 1991 înfiinţează Editura Orient–Occident, publicând mai ales carte de poezie, iar în 1997 fondează, împreună cu soția sa, Carolina Ilica, Academia Internaţională Orient–Occident, care organizează anual Festivalul Internaţional Nopţile de Poezie de la Curtea de Argeş, ale cărui antologii de versuri **D.** le editează. Debutează în 1960 într-un ziar local, iar poezie şi proză publică în „Gazeta literară" şi în „Luceafărul". Debutul editorial are loc în 1967 cu volumul *Iadeş*. A fost distins cu Premiul Asociaţiei din Bucureşti a Uniunii Scriitorilor (1972, 1983), cu Premiul Uniunii Scriitorilor şi al Uniunii Traducătorilor din Macedonia (1982, 1986, 1989, 1991), Premiul Scriitorilor și Artiștilor Greci (1998) ș.a. Este membru al unor asociații și academii din țară și de peste hotare. A optat pentru o semnătură identică cu numele din catalogul școlar.

Temele şi tonalitatea poeziei lui **D.** se conturează încă de la începutul carierei sale. Autor cu un debut precoce – volumul *Iadeş* adună versuri scrise între 14 şi 17 ani –, **D.** menţine multă vreme în lirica sa un anume teribilism juvenil şi o preocupare constantă pentru efectele lexicale şi stilistice. Poetul are gustul imaginii şocante şi al asocierilor aleatorii de cuvinte, mizând pe incongruenţe şi pe coliziunea planurilor reprezentării. În cazul său, critica a vorbit despre suprarealism sau despre manierism (Ion Pop), despre balcanism (Marian Popa), dar şi despre expresionismul unei poezii care, în esenţă, are o factură tradiţionalistă (Mircea Iorgulescu). Dificultatea clasificării nu ţine de abundenţa acestei lirici, ci mai degrabă de o nelimpezire a sensurilor sale. Astfel, „vânătoarea", adevărat mit personal, temă recurentă şi în proza lui **D.**, capătă semnificaţii diverse, neordonate de vreo viziune. Uneori e vânătoarea interioară, metaforă transparentă a unei căutări a sinelui; alteori o alegorie a actului scrierii, precum în *Fals tratat de vânătoare* (1973), care speculează intertextual o relaţie cu textul omonim al lui A.I. Odobescu, pentru a face din ritualul vânătorii simbolul unei rătăciri fără scop în spaţiul formelor. Vânătoarea poate fi și un semn al situării ambigue între afirmare şi negare („S-afirmi, să negi: vechi joc de vânătoare") sau doar un simplu pretext pentru a introduce spaţii şi animale exotice în cadrul unor scenarii mitice. O serie de poeme din *Vânătorile* (1981), ale căror titluri sunt construite pe structura *Vânătorile de.../ Vânătorile cu...* („de prietenie", „de înviere", „de o clipă", „de sărbătoare", „de casă", „de iarnă", „de întristare", „cu mâinile amândouă" etc.) imaginează vânătoarea ca „însoţire" între urmăritor şi urmărit: o „însoţire" în creştere ori în pierdere, în bucurie, în anotimp etc., făcând din ea cadrul unei succesiuni naturale a vieţilor şi a generaţiilor. În câteva poeme din volumul *Ioan metafora* (1986), reluat în 1997 cu titlul, şi mai explicit,

Evanghelia după Ioan Metafora, **D.** sugerează că o asemenea abundenţă metaforică ar ţine de o retorică „sublimă" care potenţează şi suprimă în acelaşi timp valoarea cuvintelor, o retorică a „florilor ofilite" („Ce dor mi se făcuse de tine, Io/ Ioan Botezătorul Ioan,/ Ioan scărarul Ioan, Ioan Fără Ţară Ioan,/ Ioan cel Groaznic Ioan,/ Ioan Lumina Lumii Ioan [...]/ Îţi aduceam flori ofilite în mâini"). Izbutite cu adevărat sunt câteva texte din două cicluri „balcanice" (*Noile balcanice* şi *Vânătorile)*, incluse în antologia *Vânătorile*, unde expresia se simplifică şi aleatoriul asocierilor scade. Lui **D.** îi reuşesc efecte de fină estetizare, cu irizări barbiene („S-a-mpurpurat pe drum fecioara-fragă/ Visând un pom cu şoareci, ros în fruct"), unele reprezentări ale plăcerii erotice („Coteţ cu ornament – găinile fecioare/ Aşteaptă craii şubrezi înfăşuraţi în vulpe"), ale unei leneviri orientale („Voi sta ascuns cu lene pe burta de caic"; „Mă lăfăiam cu vizantin dichis") ori ale unor răsfăţuri levantine ale simţurilor („Din morţi când iese luna voi dăşăua șalvarii/ Şi-n goliciunea vie voi sta în floarea ierbii"). La începutul anilor '70 poetul a scris şi două volume pe linia propagandei comuniste, cu versuri închinate patriei şi partidului: *Poeţii de douăzeci de ani (Covor românesc)* (1972) şi *Imnuri* (1974). Cât despre prozele şi romanele lui **D.**, cele mai multe sunt apropiate de specia poemului în proză: o proză de stare în *Paştele cailor* (1970, publicat mai târziu cu titlul *Ultimul Aber*), o proză mitică şi fabuloasă, uneori pe tiparul basmului, în *Vânătoare de tigri în Sakartvelo* (1976), o proză fantastică în *Babilonul* (1981), miniromane de mister în ciclul *Logodnicul Ioan* din *Elfi la Brusa* (1979). **D.** a scris, de asemenea, texte de notaţie frustă a cotidianului, în formula reportajului, precum și literatură pentru copii (*Farfurii zburătoare*, 1969, *Sir și Elixir*, 1973, *Meteoritul care a uitat să cadă*, 1977 ș.a.). Traducător prodigios (cca 150 de tituri), **D.** a editat și a transpus, singur sau în colaborare, din poezia și proza română contemporană, dar mai ales din poeţi ai spaţiului balcanic (macedoneni, sârbi, bosniaci, muntenegreni, turci etc.), precum şi din afara acestuia (armeni, georgieni, chinezi, spanioli), activitate recompensată cu numeroase premii decernate în țară și peste hotare.

SCRIERI: *Iadeş*, Bucureşti, 1967; *Vânătorile*, Bucureşti, 1969; *Farfurii zburătoare*, Bucureşti, 1969; *Balcanice. 100 balade*, Bucureşti, 1970; *Paştele cailor*, Bucureşti, 1970; *Templul otrăvii*, Bucureşti, 1970; *Poeţii de douăzeci de ani (Covor românesc)*, Bucureşti, 1972; *Povestea minunatelor călătorii*, Bucureşti, 1972; *Fals tratat de vânătoare*, Bucureşti, 1973; *Orgolii* (*1968–1973*), Bucureşti, 1973; *Sir şi Elixir*, Iaşi, 1973; *Culoare şi aromă. Melanholii*, Bucureşti, 1974; *Imnuri*, Bucureşti, 1974; *Vânătoare de tigri în Sakartvelo*, Bucureşti, 1976; *Meteoritul care a uitat să cadă*, Bucureşti, 1977; *Elfi la Brusa*, Bucureşti, 1979; *Babilonul*, Bucureşti, 1981; *Vânătorile*, postfaţă Al. Condeescu, Bucureşti, 1981; *Scribul şi închipuirea*, Bucureşti, 1984; ed. Bucureşti, 2009; *Ioan Metafora*, Bucureşti, 1986; ed. (*Evanghelia după Ioan Metafora*), Bucureşti, 1997; *Faraonul*, Bucureşti, 1996; *Diavolul la Sfântul Ştefan*, Bucureşti, 1998; *Faraonul (fragmente din secolul* XX*)*, Iaşi, 2002; *Drumul pierdut*, Bucureşti, 2005; *În orașul Farniente*, București, 2005; *La gurile răului*, I–II, Curtea de Argeş, 2012. **Antologii**: *Antologia poeziei gruzine (sec. XII–XIX)*, îngr. trad., pref. Marcel Petrişor, Bucureşti, 1974; *Antologia poeziei chineze*, I, tr. Liu Yu-Giu, pref. Mihaela Guga, Bucureşti, 1980 (în colaborare cu Liu Yu-Giu); ed. I–II, Bucureşti, 1996 (în colaborare cu Liu Yu-Giu); *Linguriţa de aur. Antologia poeziei din Republica Moldova*, pref. edit., Skopje, 1993. **Traduceri:** Blaje Koneski, *Poeme*, pref. Dinu Flămând, Bucureşti, 1975; Besiki [Besarion Gabașvili], *Oştile tristeţii*, pref. Fanny Djindjihasvili, postfaţă Dinu Flămând, Iaşi, 1977; *Antologie de poezie armeană clasică și contemporană*, îngr. și pref. Sergiu Selian, București, 1981 (în colaborare cu H. Grămescu și Carolina Ilica); Moris Pothișvili, *Pasărea meditaţiei*, Iaşi, 1981; Ante Popovski, *Macii*, Bucureşti, 1981; Mihail Rengiov, *Poezia şi Fluturele*, Bucureşti, 1981, *Intrarea în Ierusalim*, Bucureşti, 1996; Radovan Pavlovski, *Maya*, Bucureşti, 1981; *Poeţii romantici georgieni*, pref. Marcel Petrişor, Bucureşti, 1985; Petre Andreevski, *Deniţia. Laude şi plângeri*, Bucureşti, 1985; Taşko Gheorghievski, *Sămânţa neagră*, Bucureşti, 1986 (în colaborare cu Carolina Ilica), *Calul roşu*, Bucureşti, 1997; Petar Boşkovski, *Aşternutul de spini*, Cluj-Napoca, 1987 (în colaborare cu Carolina Ilica); *Falanga. Lirică macedoneană*, pref. trad., Chişinău, 1990 (în colaborare cu Carolina Ilica); Dimitris P. Kraniotis, *Dune*, Bucureşti, 2007; Edvino Ugolini, *Poezii risipite*, Bucureşti, 2012 (în colaborare cu Carolina Ilica).

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *Poezie*, CNT, 1968, 19; Dumitru Micu, *„Vânătorile"*, RL, 1969, 21; Magdalena Popescu, *„Vânătorile"*, RL, 1969, 27; Dan Laurenţiu, *„Vânătorile"*, LCF, 1969, 51; Popa, *Modele*, *256–259*; Tudor, *Pretexte*, *238–241*; Cristea, *Un an*, *226–230*; Ungheanu, *Arhipelag*, *218–220*; Piru, *Poezia*, II, *413–418*; Barbu, *O ist.*, I, *143–148*; Raicu, *Critica*, *375–379*; Iorgulescu, *Scriitori*, *60–62*; Grigurcu, *Poeţi*, *494–499*; Papahagi, *Interpretări*, *144–148*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *194–196*; Paul Dugneanu, *Al doilea val. Generaţia Hyperion. Poezia anilor '70*, I, Bucureşti, 2001, *95–122*; Popa, *Ist. lit.*, II, *457–459*.

L.Td.

DUNĂ, Teodor (6.III.1981, Tâncăbeşti, j. Ilfov), poet. Este fiul Monicăi Dună (n. Neagu), profesoară de limba latină, și al lui Ion Dună, critic şi istoric literar, profesor de literatura română. Urmează clasele primare în satul natal (1988–1992), cele gimnaziale la Colegiul Naţional „Ion Creangă" din Bucureşti (1992–1996), iar liceul la Colegiul Naţional „Mihai Viteazul" (1996–2000). Devine student la Facultatea de Litere a Universităţii din Bucureşti, al cărei absolvent va fi în 2004. Îşi continuă studiile cu un masterat de literatură contemporană în cadrul aceleiaşi facultăţi (2004–2005). Între 2007 şi 2009 a fost redactor la revista „Cuvântul", iar din 2011 este redactor la Editura Tracus Arte din Bucureşti. Debutează cu poezie în revista „Poesis" (2000). A mai colaborat la „România literară", „Viața românească", „Luceafărul", „Vatra", „Euphorion", „Convorbiri literare" ș.a. Pentru volumul de versuri *Trenul de treieşunu februarie* a fost distins cu Premiul Național de Poezie „Mihai Eminescu" – Opera Prima, acordat de Memorialul Ipoteşti (2002).

Încă de la volumul de debut **D.** s-a impus drept una din vocile importante ale generației douămiiste. Poezia lui pune în act nu atât nevoia de ruptură, evidentă la colegii de generație, ci asimilarea unor poetici anterioare. Nichita Stănescu, Marin Sorescu sau Mircea Ivănescu sunt nume invocate de receptarea critică, însă presiunea cea mai vizibilă o exercită modelul neoexpresionist din anii '90 ai secolului trecut. **D.** se revendică de la imaginarul lui Cristian Popescu atât în plan tematic, prin configurarea unei istorii apocrife a familiei, în care banalul cotidian se amestecă până la indistincție cu oniricul, cât și în plan formal, prin aspectul cvasinarativ al discursului. În schimb, de la Ioan Es. Pop se preiau (până la asimilarea unor sintagme sau scenarii lirice) predilecția pentru spațiile claustrante și relația convulsivă a personajului liric cu exterioritatea. Specificitatea constă însă în raportul contradictoriu dintre gravitatea imaginarului, grevat de problematica morții, și discursivitatea formulei poetice. „Nonșalanța oralității" (Al. Cistelecan), manifestă în permanenta dispută fantasmatică cu exteriorul și cu sine, e pusă în slujba vizionarismului neoexpresionist. De aici jocul complex dintre tragic și comic, dintre tranzitiv și reflexiv, dintre registrul înalt și cel prozaic. Poezia lui **D.** e lipsită de mutații majore în volumele următoare. Indecizia temporală transpusă într-o instabilitate existențială, dispariția frontierelor dintre viață și moarte, precum și asumarea într-o notă burlescă a unor episoade biblice exemplare sunt doar câteva dintre elementele care ilustrează predispoziția metafizică a liricii lui. Mizând pe discursivitate în defavoarea figurilor de stil și pe omogenitatea proiectului în dauna pieselor individuale, **D.** compune o suită de parabole cu substrat vizionar. De aici și abundența scenariilor simbolice, în care cele mai nesemnificative gesturi cotidiene sunt transpuse în adevărate ritualuri inițiatice. Dinamica existenței familiale e redusă la câteva gesturi fondatoare, proiectate, prin repetiție, într-un cadru oniric: „mama se îmbrăca în mireasă ori de câte ori venea noaptea"; „s-a trezit bunicul în mijlocul nopții/ și a început să taie toți copacii". Comportamentul nu e radical distinct de cel al personajelor biblice, care populează până la saturație intertextuală discursul poetic. În acest „spațiu al intermundiilor și al licențelor temporale" (Ștefania Mincu), eul liric însuși pare să proceseze realitatea dintr-o „perspectivă postumă". De aceea, fie că e vorba de fenomene naturale sau de evenimente sociale (poemul *zăpezile* trimite la Revoluția din 1989), toate se încarcă de conotații apocaliptice. Câteva poeme din deschiderea volumului de debut reiau, la persoana întâi, parabola cristică a învierii doar pentru a o răsturna în farsă: „câteodată trei zile înseamnă mult/ poate n-a trecut nici una cu siguranță vor trece toate și el va veni/ să mă dezgroape [...]/ dar acum e liniște îmi spun că trei zile pot trece foarte greu/ și la ce bun să mai deschid ochii/ și număr a pustiu/ din ce în ce mai rar/ ca un clopot/ unu/ unu/ unu" (*unu*). Versurile din *Catafazii* (2005) și *de-a viul* (2010) recondiționează până la autopastișă retorica și imaginarul întâlnite anterioar. Preocuparea tot mai accentuată pentru caligrafia neoexpresionistă în detrimentul încărcăturii existențiale e evidentă în contragerile tematice din *Catafazii*, unde poetul speculează din unghiuri diferite un număr limitat de simboluri. Deși motivate prin aluzia la simptomele catafaziei, repetițiile stilistice trădează alunecarea poeziei lui **D.** în manierism. O evadare măcar parțială din mecanica neoexpresionistă e de regăsit în volumul *de-a viul*. Chiar dacă preocuparea pentru subiectele sumbre rămâne aceeași (ciclul *destrupări* e ilustrativ), o notă de (auto)ironie începe să însoțească subtil discursul principal. Poemul *înverzirea* imaginează o apocalipsă întoarsă, în care „destrupații" sărbătoresc împreună cu cei vii regenerarea biologică: „înfășurați de ierburi, ies din pământul reavăn toți/

destrupații/ ca dansatoarele goale și împletite în bare de fier,/ urcă prinși de ierburi destrupații". *de-a viul*, poemul titular, celebrează, în descendența imagisticii impetuoase și aurorale a lui Nichita Stănescu, recuperarea unui „eu înspăimântător de viu". Meritul central al versurilor de acum constă în sugerarea unui paradoxal expresionism solar, în care gravitatea viziunii e contrabalansată de o recuzită imaginară stenică. La decorul „mortului-viu" care se confesează în poeme iau parte marea, pădurea, „orașul de sare", patul „înverzit" – semn că percepția subiectivă a lumii se extinde asupra unor orizonturi puțin explorate mai înainte. Aici se recapitulează însă și câteva dintre deficiențele de construcție ale cărților anterioare: diluarea discursivă prin redundanța simbolurilor, supralicitarea livrescă, transparența referințelor intertextuale.

SCRIERI: *Trenul de treieşunu februarie*, pref. Mircea Ivănescu, Bucureşti, 2002; *Catafazii*, Bucureşti, 2005; *de-a viul*, Bucureşti, 2010.

Repede bibliografice: Octavian Soviany, *Jocul cu noaptea*, LCF, 2003, 4–5; Cistelecan, *Al doilea top*, *105–108*; Cristea-Enache, *București*, *593–598*; Teodora Dumitru, *La două degete sub piele*, CLT, 2006, 8; Cosmin Ciotloș, *Un creator de limbaj*, RL, 2006, 13; Andrei Terian, [*Teodor Dună*], CLT, 2006, 42, RL, 2010, 11; Ștefania Mincu, *Douămiismul poetic românesc*, Constanța, 2007, *109–114*; Cristea-Enache, *Timpuri noi*, *329–333*; Chioaru, *Noi developări*, *107–110*; Alexandru Matei, *Poetica locuirii*, DMT, 2010, 47; Cezar Gheorghe, *Trupul înverzit*, OC, 2010, 262; Adina Dinițoiu, *Poezia ca forță de mișcare*, OC, 2010, 262; Paul Cernat, *De-a poezia*, „22", 2010, 1051; Rita Chirian, *Anestezice*, E, 2010, 5–6; Adriana Stan, *Diferență și repetiție*, VTRA, 2010, 5–6; Irina Georgescu, *Jocul de-a viul*, OC, 2010, 279; Soviany, *Cinci decenii*, II, *167–169*. ***Al.G.***

DUNĂREA DE JOS, revistă care a apărut la Galaţi, lunar, între 7 septembrie 1908 şi 15 august 1910, cu un ultim număr pe 1 martie 1912, sub auspiciile Societăţii de Gimnastică, Tir, Scrimă şi Muzică Sentinela Română. Deviza comună: „Mens sana in corpore sano". Membrii acestei societăţi fac parte şi din Cercul cultural. De la numărul 1 din 1909 apare sub egida Cercului Literar-cultural Dunărea de Jos, cu subtitlul „Revistă literară-culturală". Publicația va fi continuată, în mai–noiembrie 1919, de „Dunărea", condusă, ca şi **D.J.**, în primul rând de C.Z. Buzdugan. În articolul intitulat *Descentralizare*, acesta susţine necesitatea ca provincia „să-şi cucerească şi ea dreptul la o viaţă literară şi culturală proprie", apreciind ulterior că revista este dedicată celor „cărora nu le repugnă propăşirea prin cultură a maselor populare", propăşire ce trebuie „stimulată prin înrâurirea curentelor cultural-poporaniste ce se formează în jurul unor publicaţii ca «Viaţa românească» şi altele" (*Partizanii descentralizării*). Printre rubricile permanente se numără „Mişcarea culturală", „Bibliografii", „Recenzii", „Revista generală", „Mişcarea literară şi de idei", „Cărţi şi reviste", „Ştiri şi fapte", „Cronica teatrală, ştiinţifică, politică", „Din literatura străină". Prin temele abordate şi prin literatura tipărită, publicaţia îşi menţine, în tot cursul apariţiei, orientarea tradiţionalist-autohtonistă. Numărul din noiembrie 1909 consemnează, astfel, prezența lui D. Anghel, Cincinat Pavelescu, E. Lovinescu, I. Minulescu la prima şezătoare literară a Societăţii Scriitorilor Români, desfășurată la Galaţi sub preşedinţia lui Mihail Sadoveanu, al cărui discurs, *Scriitorii tineri înaintea publicului românesc*, este reprodus. Împlinirea a douăzeci de ani de la moartea lui M. Eminescu este comemorată printr-un număr omagial (10/1909), sub îngrijirea lui Al. Bădescu şi C.Z. Buzdugan. Colaborează cu poezie C.Z. Buzdugan, Corneliu Botez, George Angelescu, Teodora Creţescu, Mihai Adam, Ion Drăgănescu, George G. Orleanu (G. Cinaru), Emil Maur, Claudia Millian, Radu D. Rosetti. Proza este semnată de Gr. Creţescu, Jean Bart (*Scrisori din război*), M. Brateş, Claudia Millian. Articolele dedicate unor scriitori români sau străini, reflectând gustul pentru valori clasice şi tradiţionale, aparţin lui M. Sadoveanu, Gh. Forţu, Iosif Nădejde, G.N. Munteanu, Al. Chiriţescu. În articolul *Cum scriau clasicii noştri* G.G. Orleanu identifică modelul piesei *Muza de la Burdujăni* de C. Negruzzi în *La Sapho de Quimpercorentin* de Théodor Leclercq; tot el publică versurile lui M. Kogălniceanu *Când la Sfântul paraclis*, descoperite la mănăstirea Văratec. C.Z. Buzdugan semnează mai multe eseuri, între care *Poezia feminină*, despre scriitoarele Carmen Sylva, Elena Farago (Fatma), Maria Baiulescu, Natalia Iosif, Riria (Coralia Xenopol), Maria Mavrodin, Maria Cunţan, și *Scrierile doamnei Sofia Nădejde*. I.C. Beldie abordează într-un studiu literatura epitafurilor, iar Elisa C.Z. Buzdugan „pesimismul lui Ibsen". La rubrica „Cronica" Duiliu Zamfirescu, cel „care pretinde că se trage din împăraţii bizantini", este sancţionat pentru „ieşirea împotriva poporanismului" prin atacul „contra lui Coşbuc şi Goga". Literatura străină este ilustrată prin traduceri din Corneille (*Cid*, 10/1909), Shakespeare (*Macbeth*, 5/1910), Lenau, La Rochefoucauld. Ca şi „Gazeta

săteanului”, **D.J.** propune, alături de articole de cultură, și numeroase informaţii practice de interes pentru locuitorii din mediul rural. Alţi colaboratori: Elena Farago, C. Ramură (C.A. Teodoru), H. Sanielevici, D.V. Ţoni, Constantin Graur, I. Nisipeanu, Christea N. Dimitrescu (Cridim), Pavel I. Papadopol, Zamfir C. Arbore, Ioan Băjescu-Oardă. ***C.A.***

DUNĂREANU, Nicolae (29.VIII.1881, Galaţi – 17.X.1973, Bucureşti), prozator. Pavel Perju, zis Dunăreanu, mecanic-şef în Marina Militară, de loc din judeţul Tutova, şi Emilia (n. Zender), de asemenea fiica unui mecanic de marină, sunt părinţii lui **D.** Urmează şcoala primară şi câteva clase de gimnaziu în oraşul natal, transferându-se apoi la Iaşi, unde va fi coleg de clasă cu N.N. Beldiceanu, de care îl va lega o durabilă prietenie. Prin intermediul acestuia îl cunoaşte pe Mihail Sadoveanu. Lipsa de mijloace materiale îl obligă să se retragă de la liceu. Pleacă la Bucureşti, prin 1900 locuieşte, pentru un timp, împreună cu Sadoveanu, începe să lucreze şi îşi va completa studiile liceale în particular. Se înscrie la Facultatea de Drept a Universităţii din Capitală şi în 1903 trece examenul de licenţă. Concomitent, urmează cursurile unei şcoli „de tir şi gimnastică” şi pe cele ale Seminarului Pedagogic Universitar din Iaşi, devenind profesor de gimnastică. Suplinitor mai întâi la gimnaziul din Huşi, se mută la Dorohoi, apoi la Alexandria. Dar nu pierde contactul cu cercurile literare din Bucureşti, dând fuga, de câte ori avea prilejul, pentru a se întâlni cu Sadoveanu, Al. Antemireanu, I. Adam, Ion Costin ş.a. În 1909 funcţiona ca magistrat stagiar la Dränceni, însă va renunţa la o carieră spre care nu îl atrăgea nimic. O vreme s-a îmbarcat, potrivit propriilor mărturisiri, pe o navă comercială. Subjugat însă de farmecul Dunării şi, mai ales, de al Deltei, obţine un post de profesor la Tulcea, unde va locui, cu intermitenţe, până după Primul Război Mondial. Tot aici îl cunoaşte pe scriitorul rus V.G. Korolenko. Va fi rănit grav în timpul luptelor de la Mărăşeşti. Din 1920 este pentru o perioadă de timp şeful serviciului activităţii extraşcolare din Directoratul Instrucţiunii Publice al Basarabiei, după care se va stabili la Bucureşti. Cât a stat la Chişinău, a scos, împreună cu Liviu Marian, gazeta „Renaşterea Moldovei” (1920–1921) şi a fost redactor la „Soarele” (1921–1922). Cu acelaşi prieten alcătuieşte crestomaţia *Prozatorii noştri* (I–II, 1921), tradusă concomitent în ruseşte. Debutase, pe cât se pare, cu versuri în „Galaţii” lui Timoleon Nebunelli înainte de 1900. Frecventând mediile artistice şi cafenelele bucureştene, începe să colaboreze, cum făceau şi partenerii săi de discuţii, la gazetele şi revistele epocii. Proza lui, oarecum neobişnuită, este influenţată, probabil, de lecturi din opera unor scriitori ruşi citiţi, atunci, nu numai de el (Lev Tolstoi, V.G. Korolenko, Maxim Gorki), de asemenea de scrierile lui Victor Crăsescu sau Jean Bart (era comandantul tatălui său), la care, cu siguranţă, se adaugă înrâurirea, mereu vizibilă în alegerea temelor şi într-o anume atmosferă a naraţiunii, a literaturii lui Mihail Sadoveanu. Schiţe, povestiri şi nuvele, dar şi versuri de factură sămănătoristă îi sunt tipărite în „Adevărul”, „Arta” (Iaşi), „Ancora” (Galaţi), „Sămănătorul”, „Făt-Frumos” (Bârlad), „Dobrogea jună” (şi „Dobrogea literară”), „Convorbiri critice”, „Foaia ilustrată” (Budapesta), „Ramuri”, „Ecoul Tulcei”, „Minerva literară ilustrată”, „Lupta” (Tulcea), „Flacăra”, „Bucovina” (Cernăuţi), „Sburătorul”, „Şcoala Basarabiei” (Chişinău), „Universul literar şi artistic”, „Pagini basarabene”, „Curentul”, „Gazeta literară”, „Viaţa românească” şi încă multe altele din Arad, Blaj, Botoşani, Chişinău, Craiova, Dorohoi. Prima carte, *Chinuiţii. Nuvele şi schiţe din viaţa de port*, îi apare în 1907. Urmează *Răsplata* (1908), *Nuvele şi schiţe* (1909) ş.a. până la izbucnirea războiului. Ulterior absorbit poate de preocupările profesionale, scrie şi publică tot mai rar. *Vremuri cernite* (1920) însumează însemnări de călătorie şi impresii din Basarabia, iar în *Nădejdi spulberate* (1928) face o selecţie din nuvele şi amintiri mai vechi. A tradus din proza lui N.V. Gogol, A.P. Cehov şi V.G. Korolenko. La Bucureşti şi Craiova, teatrele naţionale au pus în scenă traducerile lui din *Revizorul* (1909) de Gogol, *Cererea în căsătorie* (1909) şi *Aniversarea* (1912) de Cehov.

Proza lui **D.** este circumscrisă unui spaţiu bine determinat, acela al Dunării de Jos şi, în primul rând, al Deltei. În întâii ani ai secolului al XX-lea era un teritoriu pitoresc, chiar exotic, încă necunoscut, presărat de locuri pustii, canale, ghioluri, insule şi păduri, în care oamenii pătrundeau cu dificultate. Scriitorul l-a străbătut singur sau împreună cu prietenii de vânătoare – Mihail Sadoveanu, Al. Cazaban ş.a., intrând în contact direct cu oameni şi cu stări de lucru insolite. Viziunea lui este una realistă, directă, irigată de înţelegere, de simpatie, de o percepţie a frământărilor sufleteşti doar aparent lipsită de adâncime. Unele personaje ale

nuvelelor din cărţi precum *Chinuiţii* sau *Răsplata*, un Ion Picioroagă, nefericitul adolescent Lavrentie sau hamalul Vulpe, sunt „oameni sărmani”, cu „nădejdile spulberate”, împovăraţi de destin, condamnaţi să fie înfrânţi. Indiferenţa celor din jur, relaţiile sociale văduvite de compasiune, de comunicare sau, în cazul cuplului Vania – Duniaşa (din nuvela *Vania*), prejudecăţile religioase se dovedesc necruţătoare. Alţii, însinguraţi, aflaţi în pragul revoltei sau bântuiţi de violenţă, trăind în situaţii deseori fără ieşire, încearcă să se opună, dar obstacolele ridicate de cei din jurul lor ori de un mediu natural vrăjmaş – viclenia apelor Dunării, furtunile şi forţa copleşitoare a mării – sunt de netrecut. Totul e relatat cu un remarcabil simţ al proporţiilor şi al culorii, într-un ritm al povestirii aproape întotdeauna supravegheat. Cu nuvela *Cantonul lui Macrea* **D.** obţine o adevărată performanţă de construcţie tensionată şi de suspans. Descrierea canalelor tainice, a locurilor întunecate, ceţoase, a stufărişurilor nesfârşite, bântuite de sălbăticiuni, fără a prisosi, intervine de câte ori desfăşurarea textului o pretinde, sprijinită de amănuntul relevant. Iar modul de a vorbi al personajelor, dialogurile spontane, rezumându-se la esenţial, contribuie eficient la refacerea unei atmosfere cu totul particulare. Nu-i mai puţin adevărat că o discretă, dar prezentă uniformitate planează peste naraţiuni, provenită, poate, din sfera prea restrânsă a datelor de viaţă, a evenimentelor sau chiar a elementelor de peisaj selectate. De aici, şi o monotonie a procedeelor stilistice, o impresie de repetare, de autocitare care, fără îndoială, există, dar nu domină o literatură ce nu pare datată, nu se refuză lecturii.

SCRIERI: *Chinuiţii. Nuvele şi schiţe din viaţa de port*, Bucureşti, 1907; *Răsplata*, Bucureşti, 1908; *Nuvele şi schiţe*, Bucureşti, [1909]; *Din negura vieţii*, Bucureşti, [1912]; *Din împărăția stufului*, Bucureşti, [1914]; *Vremuri cernite. Călătorind prin Basarabia*, Chişinău, 1920; *Nădejdi spulberate*, Chişinău, 1928; *Nuvele şi schiţe*, Bucureşti, 1952; *Oameni şi fapte*, pref. Demostene Botez, Bucureşti, 1961; *Frumoasa Paulină*, Bucureşti, 1972. **Antologii:** *Prozatorii noştri*, I–II, Chişinău, 1921 (în colaborare cu Liviu Marian). **Traduceri:** A.P. Cehov, *Nuvele alese*, Bucureşti, 1908, *Nuvele*, Bucureşti, 1910 (în colaborare cu A. Morozov); N.V. Gogol, *Poveste. Pentru ce s-a certat Ivan Ivanovici cu Ivan Nichiforovici*, Bucureşti, 1909, *Revizorul*, Bucureşti, 1909; V.G. Korolenko, *Visul lui Macar*, Bucureşti [1912].

Repere bibliografice: Mihail Dragomirescu, [*Cronici literare*], CVC, 1907, 8–9, 1909, 4; N. Iorga, [*Cronică literară*], NRL, 1910, 2; G. Ibrăileanu, *„Din negura vieţii”*, VR, 1912, 3; Chendi, *Pagini*, *411*; Lovinescu, *Scrieri*, IV, *408*, V, *60–61*; Lovinescu, *Opere*, IX, *108*; Anestin, *Schiţă*, *101*, *104*; Predescu, *Encicl.*, *297*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *566*, *Ist. lit.* (1982), *638*; Vianu, *Opere*, V, *184–185*; Sadoveanu, *Opere*, XVI, *538*; Tatiana Nicolescu, *Opera lui Gogol în România*, Bucureşti, 1959, *65–66*; Baconsky, *Marginalii*, *175–178*; Camil Baltazar, *Oameni şi fapte*, GL, 1962, 17; Ciopraga, *Lit. rom.*, *547–548*; Micu, *Început*, *262–264*; Sorin Titel, *„Frumoasa Paulină”*, RL, 1972, 11; Al. Raicu, *Nicolae Dunăreanu*, LCF, 1973, 43; Corbea–Florescu, *Biografii*, II, *230–238*; Carianopol, *Scriitori*, II, *62–70*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *196–197*. ***R.Z.***

DUNĂREANU, Ovidiu (pseudonim al lui Ovidiu Petcu; 21.II.1950, Arad), prozator, publicist. Este fiul Angelei (n. Banu) și al lui Stan Petcu, subofițer de grăniceri, epurat de comuniști din armată, lucrând apoi în contabilitate. Copilăria și-o petrece în satul Ostrov, pe malul Dunării. Absolvă Liceul Teoretic din Ostrov (1967) și Facultatea de Filologie, secția biblioteconomie, a Universității din Bucureşti (1971). Va fi bibliograf principal la Biblioteca Judeţeană Constanţa (1971–1990), redactor (1990–1999), redactor-şef adjunct (1999–2002) și redactor-şef (2002–2003) al revistei „Tomis” din Constanţa, din octombrie 2003 redactor-şef la revista „Ex Ponto”, iar din iunie 2012 director al Editurii Ex Ponto. Debutează în 1970, la „Luceafărul”, cu povestirea *Herghelia*, în cadrul rubricii „Cei mai tineri autori“, când Ștefan Bănulescu și Sânziana Pop îi fixează și pseudonimul literar. Se numără printre câştigătorii celei de-a patra ediţii a concursului de debut al Editurii Eminescu, fiind prezent editorial cu un grupaj de proze scurte intitulat *Grădina lui Ieronim* în deschiderea volumului colectiv *Preludii epice* (1990); primul volum individual este *Cu bucuria în suflet*, apărut în 1995. Mai colaborează la „Suplimentul literar-artistic al «Tineretului liber»”, „ArtPanorama”, „Observator” şi „Archenoah” din München, „Literatura şi arta” şi „Limba română” din Chişinău, „România literară”, „Convorbiri literare”, „Ateneu”, „Hyperion”, „Bucureştiul literar şi artistic” ș.a. A fost preşedinte al Filialei Dobrogea a Uniunii Scriitorilor (2005–2009). I s-au acordat Premiul Filialei Dobrogea a Uniunii Scriitorilor (1995, 2003, 2005), Ordinul Meritul Cultural în grad de Cavaler (2004) ș.a.

Întreaga activitate a lui **D.** este dedicată spațiului dobrogean. Paginile din volumul *Cu bucuria în suflet* reprezintă nucleul din care se vor desprinde

narațiunile lui ficționale. Fiind, aparent, o culegere de reportaje, însemnări de călătorie, eseuri, mici texte memorialistice, cartea își dezvăluie gradat coerența. Dacă *Priveliștile dobrogene* ale lui Mihail Sadoveanu fixau în memoria culturală nordul dobrogean, cu lumea lipovenilor, a marilor lacuri, a Deltei și a munților hercinici, **D.** explorează spațiul Dobrogei de sud-vest, de pe malul Dunării, pe care îl va numi într-un interviu „comitatul său literar". Păcuiul lui Soare, Ostrov, Esichioi, Alamalău, Cerchezu, Urluia, dar și Histria sau Constanța sunt reperele unei geografii care, treptat, depășește contururile obiective și migrează către fabulos, legendar. Dacă informațiile geografice, istorice, etnografice închează un spațiu amestecat, cu etnii diferite, cu un trecut tulbure, supus unui provizorat politic permanent, tonul nostalgic provenit din atașamentul autorului față de lumea copilăriei sale începe să capete prioritate. Textele se mută din registrul jurnalistic sau epic în cel liric, reportajul devine poem în proză, cu o mare densitate și plasticitate a imaginilor. Autorul descoperă permanent semne ale vechimii, un spațiu-palimpsest, în care caută „Dobrogea eternă", ceea ce ar face posibil accesul la „sâmburele inefabil al lucrurilor". **D.** colecționează mici întâmplări stranii, notează conștiincios credințe, ritualuri ale locului, colaționează legende, superstiții, pe care le montează într-un cadru care nu rămâne unul strict realist. Cartea atrage atenția și prin virtuozitatea stilistică, autorul ei fiind un orfevru, așezând minuțios fiecare cuvânt la locul lui și păstrând specificul lexical al lumii descrise. Fraza este densă, trădând nu spontaneitate, ci o disciplină care îl desparte de Fănuș Neagu, în a cărui familie stilistică a fost plasat insistent. Povestirile din *Întâmplări din anul șarpelui* (2003) provin în mod direct, uneori până la preluarea ca atare a unor pasaje, alteori prin dezvoltarea unor mici nuclee epice, din prima carte a autorului. Diferența constă în convenția tranșant ficțională. Spațiul este același, „lumea apelor", a ostroavelor, cu potențialul ei magic. Autorul intră astfel în tradiția unor prozatori precum V. Voiculescu sau Ștefan Bănulescu. Atmosfera este de fiecare dată marcată de încordare, de mister. În *Mânzul* Tudor Fermecatu decide să vâneze un mânz alb, care e de fapt o nălucă. În *Soare topit* firul epic e continuat: despre un armăsar alb care iese ca un duh din apă se crede că ar strânge în el toate sufletele înecaților. În *Vaporul de la amiază* există o ambarcațiune care nu se vede, care apare subit, neprevăzut, învăluită într-o pâclă luminoasă, mirosind a flori de sălcioară, având pe punte zeci de cupluri de tinere mirese și feciori; e o imagine a tinereților pierdute. În *Năluci fulgerând înserarea* doi săteni se țin de rivali din cauza unei femei care se scaldă în Dunăre când se lasă seara și dispare în adâncuri, paralizând toată suflarea apelor, pe pescari mai ales, care iscă legende despre ea, considerând-o o nălucă, o „faraoancă". Prozele nu au un final decis, ci unul poetic. Lumea satului este mereu perturbată de mici evenimente care sparg pojghița normalității. Proza cea mai elaborată și cea mai întinsă, care dă titlul volumului, e o colecție de astfel de întâmplări. Se conturează astfel o lume arhetipală, atemporală, care nu face distincția între ceea ce ar trebui să fie normal și ceea ce este fabulos. Pe străzile satului plouă cu pești mari, argintii; Neagu Coțofană supraveghează ulițele din jur dintr-un cuib de barză; pe obrazul unui mort se prelinge o lacrimă; o mreană evadată din heleșteul unui colonel dă naștere unor legende coborâte din vremurile începuturilor și, când e capturată, îi adorme pe toți cu privirile ei vrăjite; în luna mai doi săteni plecați la vânătoare de iepuri încă de la Bobotează, considerați morți, se întorc la „pomana crapului" degerați, cu promoroacă pe hainele jerpelite, marcând un fel de ieșire din timp; un flăcău venit în pețit se preface în șarpe. Șirul „faptelor fără noimă", cum le numesc sătenii, sunt fără sfârșit. Satul le acceptă fără să protesteze, fără să se mire, ca o componentă a vieții sale; fabulosul este o realitate a lumii satului de pe malul Dunării, ca atâtea altele. Strategia narativă nu este însă ostentativă, ci mizează pe discreție, pe sugestie. Întâmplările sunt, de fapt, epifanii, izbucniri ale sacrului în profan. Începând din 2008, prozatorul publică în presă și fragmente dintr-un roman intitulat *Lumina îndepărtată a fluviului*, în care se poate întâlni o sinteză a acestor teme și procedee. **D.** are o contribuție importantă și la promovarea literaturii și a spațiului cultural de la malul mării. *Vânzătorul de enigme* (1993) este o antologie care reunește „eșantioane epice ale celor mai reprezentativi prozatori dobrogeni contemporani" grupați în jurul revistei „Tomis": Pavel Chihaia, Ștefan Dumitrescu, Doina Jela, Eugen Lumezianu, Ernesto Mihăilescu, Nicolae Motoc, Constantin Novac,

Valentin Șerbu, Florin Șlapac ș.a., în timp ce *Scriitori de la Tomis* (1997) este un util dicționar biobibliografic dedicat autorilor tomitani membri ai Uniunii Scriitorilor, Filiala Dobrogea. *Convorbiri pontice* (1998) adună interviuri luate unor scriitori, istorici, artiști plastici, actori, precum Pavel Chihaia, Gheorghe Caruțu, Lucian Iancu, Liviu Manolache, Constantin Novac, Nicolae Motoc, Dan Perșa, Enache Puiu, Florin Șlapac ș.a., multe întrebări vizând reconstituirea unor momente-cheie ale culturii dobrogene. *Corabia de fildeș. Poeți ai sudului* (2000), realizată împreună cu Victor Corcheș, reprezintă o antologie însoțită de un dens aparat istorico-literar, care restituie grupaje consistente din opera unor autori mai puțin cunoscuți, interbelici sau aparținând „generației pierdute", legați nu numai prin biografie, dar mai ales prin temele operei lor, de Dobrogea: Alexandru Gherghel, Dumitru Olariu, Dimitrie Batova, Liuben Dumitru, Vasile Culică, Boris Deșliu. Și volumul de publicistică *Vitralii* (2006) ține de același demers recuperator, cu intenția mărturisită de a configura identitatea culturală a provinciei dintre Dunăre și mare, pe când *Țara lui Poseidon* (2009) recuperează „lirica mării" într-un orizont mai larg, pornind de la Ovidiu, trecând de la romantici și simboliști, români și străini, la Tudor Arghezi, V. Voiculescu, Nicolae Labiș, Marin Sorescu, Nichita Stănescu ș.a.

SCRIERI: *Cu bucuria în suflet*, pref. Ștefan Cucu, Constanța, 1995; ed. 2, pref. Alex. Ștefănescu, postfață Angelo Mitchievici, Pitești, 2008; *Scriitori de la Tomis*, Constanţa, 1997; ed. 2, Constanța, 2000; *Convorbiri pontice*, Constanţa, 1998; *Întâmplări din anul șarpelui*, postfață Carmen Raluca Șerban, Constanța, 2003; *Concert la patru mâini* (în colaborare cu Liviu Lungu, Dan Perșa și Florin Șpalac), îngr. Ioan Popișteanu, pref. Vasile Spiridon, Constanţa, 2005; *Vitralii*, București, 2006. **Antologii:** *Vânzătorul de enigme*, Constanța, 1993 (în colaborare); *Corabia de fildeș. Poeți ai sudului*, pref. Corina Apostoleanu, Constanța, 2000 (în colaborare cu Victor Corcheş); *Țara lui Poseidon. Antologie din lirica mării*, pref. Angelo Mitchievici, Constanța, 2009 (în colaborare cu Arthur Porumboiu).

Repere bibliografice: Nicolae Motoc, *Cu vinovăţie*, TMS, 1990, 6; Ion Roșioru, *Starea de minunare*, TMS, 1995, 8; Alexandru Spânu, *„Cu bucuria în suflet"*, LCF, 1996, 9; Constantin Dram, *Lumi narative*, I, Iaşi, 1998, *19–21*; Paul Cernat, *„Scriitori de la Tomis"*, OC, 2001, 51; Ileana Marin, *Prozatorul Dunării mitice*, LCF, 2003, 37; Mircea Muthu, *Zile de aur şi cai negri*, „Ex Ponto", 2004, 2; Bogdan Popescu, *Cai, nemurire, lumină și vis*, CC, 2004, 4; Dan Perşa, *Sâmburele veşniciei*, E, 2004, 7–8; Nicolae Rotund, *Critica de la margine la centru*, Constanţa, 2005, *161–166*; Ștefănescu, *Istoria*, *1119*; Enache Puiu, *Istoria literaturii din Dobrogea*, Constanţa, 2005, *520–522*; Angelo Mitchievici, *Povestaşul dobrogean*, CL, 2008, 12; Vasile Spiridon, *Înscrierea pe orbită*, Iaşi, 2008, *205–221*; Dragoș Varga, *În căutarea naratorului perfect*, Iași, 2011, *109–113*. ***B.C.***

DUR, Ion (26.V.1950, Poiana, j. Gorj), eseist. Este fiul Elenei (n. Barbu) și al lui Grigorie Dur, agricultori. A studiat la Liceul Real nr. 3 din Craiova (1968–1972), iar în perioada 1974–1978 a urmat cursurile Facultății de Filosofie a Universității din București. În 1996 devine doctor al aceleiași universități, cu o teză despre publicistica de tinerețe a lui Constantin Noica. Lucrează ca profesor de științe sociale și filosofie la diferite licee din Craiova (1978–1989), iar între 1990 și 1992 este redactor la „Dimineața", primul cotidian postcomunist din Sibiu. În 1992 devine lector, iar în 1999 profesor la Facultatea de Litere, Istorie și Jurnalistică a Universității „Lucian Blaga" din Sibiu. A fost șef al Catedrei de Jurnalism și Filosofie (2000–2005) și decan al Facultății de Jurnalistică din Sibiu (2005–2011). Debutează publicistic simultan, în revistele „Transilvania" și „Ramuri" (numerele 4 din 1981), cu recenzii, iar editorial cu volumul *Exerciții de recunoaștere. Identitate și valoare în cultura românească de azi* (1992). A mai colaborat la „Revista de filosofie", „Steaua", „Viața românească", „Discobolul", „Euphorion", „Euresis", „Revue roumaine de science sociale", „România literară", „Luceafărul", „Revista de istorie și teorie literară" ș.a. A inițiat și condus revistele „Continent" (1990–1992), „Sibiul universitar" (1993–1994) și „Saeculum" (serie nouă; din 1995). Volumele sale au fost distinse cu Premiul Filialei Sibiu a Uniunii Scriitorilor (1999, 2000, 2007, 2010), iar în 2012 i s-a acordat Premiul Opera Omnia din partea aceleiași filiale.

Eseistica lui **D.** se caracterizează prin situarea într-un sistem de afinități elective al cărui centru de greutate se află în perioada interbelică și ale cărui extreme sunt marcate prin operele lui Constantin Noica și Emil Cioran. Pentru eseistul sibian, cei doi reprezintă nu doar autori favoriți de reflecție, ci și modele discursive, care determină, prin contaminare, un anume profil al comentatorului. Un prim aspect al acestui profil este oscilarea programatică între literatură, publicistică și filosofie, demers menit să evidențieze

interferențele și, mai ales, frontierele fluide între aceste domenii discursive. Cea de-a doua trăsătură e de ordin stilistic și se concretizează printr-o scriitură bipolară, în care registrul aulic-sapiențial (via Noica) se întretaie cu acela polemic și sarcastic (via Cioran). De altfel, stilul lui **D.** pare să fi moștenit atât avantajele, cât și carențele celor două maniere: densitate ideatică și specularitate autoreferențială, pe de o parte; prolixitate și piruete verbale facile, pe de alta. O a treia notă distinctivă rezidă în fragmentarismul abordării, pe care autorul și-l asumă încă din prefața volumului de debut, *Exerciții de recunoaștere*, unde afirmă că, în sfera culturii cel puțin, fragmentul are „funcția [...] unui element care arată *cum* se face sau care *indică* într-un fel propriu calea unui întreg care neîncetat se întregește". Această poziție, care se ghidează după „lectura prin «eșantionare» ca strategie hermeneutică", reverberează și în modul de construcție a cărților lui **D.**, în care capitole și fragmente migrează adeseori dintr-un volum în altul, lăsând astfel impresia unei continue *work in progress* (de exemplu, eseul despre „eul etic" și „echilibrul spiritual" la Noica se regăsește, cu minime modulații, în trei volume, iar *Ciorne și zile* (2012) cuprinde o secțiune în care sunt antologate toate prefețele volumelor anterioare). Nici volumele monografice nu se sustrag acestei perspective fragmentare, în care părțile aspiră, la modul metonimic, să simbolizeze întregul. Astfel, *Noica între dandysm și mitul școlii* (1994) avansează ipoteza că „ființa de hârtie" a gânditorului e modelată de o dualitate constitutivă, în care „mitul școlii" și „calea lui Dicitur" alternează cu „hipostaza camusiană a *dandy*-ului, dar și [cu] o abil mascată revoltă metafizică". Meritul cărții este de a pune în lumină mai ales această ultimă ipostază a lui Noica, pe care **D.** o evidențiază printr-o analiză detaliată a raportării lui Noica la Tudor Arghezi, G. Călinescu și Julien Benda. Principala noutate pe care o aduce *Noica – portretul gazetarului la tinerețe. De la etica lui „nu" la recluziunea spirituală* (1999) este o evaluare obiectivă și netendențioasă a episodului legionar din biografia și creația filosofului. Astfel, **D.** semnalează că „politic vorbind, Noica nu a fost un personaj marginal", de vreme ce publicistul de la „Buna Vestire" „s-a transformat temporar în «cronicarul» activității Legiunii", care „interpreta doctrina pe înțelesul tuturor"; totuși, monograful respinge ipoteza că legionarismul ar fi o consecință firească a filosofiei lui Noica, considerând-o drept „o etică de *circumstanță*, o atitudine *louche*, sașie, [...] una care privește într-o parte, dar vede într-alta". *Noica. Vămile gazetăriei între dandysm și mitul școlii* (2009) sintetizează și rescrie cele două volume anterioare, care sunt completate cu două secvențe privind raportarea gânditorului român la Aristotel și Kant. Situată explicit în descendența celor două cărți anterioare despre Noica, *Hârtia de turnesol* (2000) continuă explorarea interbelicului prin analiza eseisticii și a publicisticii lui Nae Ionescu și Emil Cioran. Optica monografului este aici mult mai permisivă, trecând sub tăcere anumite episoade delicate din evoluția celor doi autori (ipoteza plagiatului comis de Nae Ionescu nu doar că nu este discutată nicăieri, dar ideologului i se atribuie, în epocă, un neverosimil „rol maiorescian") sau instrumentând o cazuistică străvezie pentru a le edulcora derapajele (aventura legionară a lui Cioran este privită ca o „capcană [...] orchestrată de structura înșelătoare a politicului"). Mai puțin focalizate tematic, celelalte volume de eseuri – *De la Eminescu la Cioran. Semne ale spiritului românesc* (1996), *Cariatide* (2007), *Maculatorul cu spirală* (2010), *Ciorne și zile* (2012) – urmează, în general, o formulă-standard, care începe cu texte programatice, continuă cu eseuri mai ample dedicate unor personalități ale culturii române și se încheie cu un ansamblu de cronici, urmate, eventual, de câteva reflecții fragmentare, pe care **D.** le denumește, cu modestie, „fișe", „ciorne", „addenda" sau note de „in-formator". Dintre articolele programatice, simptomatic este *Gâlceava criticului cu lumea operei* (din *Exerciții de recunoaștere*), care pledează pentru o „critică filosofică" de tip fenomenologic și postulează că „rezistența în timp a criticii, longevitatea judecăților ei de valoare sunt condiționate de armătura ei filosofică". O atare poziție, potrivit căreia critica e menită să intuiască în operă „o anumită viziune asupra lumii", determină și natura abordărilor lui **D.**, unde forma discursului se află mereu în umbra conținutului său. De exemplu, manuscrisele eminesciene lasă să se întrevadă, dacă nu un sistem filosofic, cel puțin o „*concepție*" (despre natura relației între cunoaștere și adevăr, despre limbă, despre „ființa metafizică" sau chiar „ideea depășirii sistemului spre o specifică *sinteză sub cupola căreia se ascunde*

și ne-sistematicul”), Camil Petrescu „concepe realitatea într-o viziune structuralist-modernă”, iar modul de argumentare al lui Liviu Rebreanu din *Adam și Eva* este „unul nespecializat și lipsit de doctrină”. O manieră de abordare similară se întâlnește și în cazul cronicilor semnate de **D.** în presă, cu rezultate remarcabile în volumul de debut (unde sunt discutate cărți de Adrian Marino, Eugen Simion, Mircea Tomuș, Nicolae Manolescu, Mircea Anghelescu, Irina Mavrodin și Eugen Negrici), dar din ce în ce mai discutabilă în tomurile următoare, unde se observă progresiv indulgența arătată scriitorilor sibieni. Din „marginaliile” eseistului, se remarcă îndeosebi acelea care, în *De la Eminescu la Cioran*, problematizează statutul intelectualului în noua societate postcomunistă: „*Intelectualul va avea o forță cât mai mare cu cât va sta departe de putere*. Cu condiția însă de a o *supraveghea permanent*”.

SCRIERI: *Exerciții de recunoaștere. Identitate și valoare în cultura românească de azi*, Craiova, 1992; *Noica între dandysm și mitul școlii*, București, 1994; *De la Eminescu la Cioran. Semne ale spiritului românesc*, Craiova, 1996; *Noica – portretul gazetarului la tinerețe. De la etica lui „nu” la recluziunea spirituală*, Sibiu, 1999; *Hârtia de turnesol. Emil Cioran – inedit. Teme pentru acasă*, Sibiu, 2000; *Cariatide*, Sibiu, 2007; *Noica. Vămile gazetăriei – între dandysm și mitul școlii*, pref. Gh. Vlăduțescu, Iași, 2009; *Maculatorul cu spirală*, Sibiu, 2010; *Ciorne și zile*, Sibiu, 2012. **Traduceri:** Hannah Arendt, *Originile totalitarismului*, București, 1994 (în colaborare cu Mircea Ivănescu), *Crizele republicii*, București, 1999 (în colaborare cu D.-I. Cenușer).

Repere bibliografice: Dan-Silviu Boerescu, *Cum să re(-)cunoaștem lucruri cu cuvinte*, LCF, 1993, 8; Constantin Cubleșan, *Exerciții de recunoaștere*, ST, 1994, 1–2; Adrian Niță, „[*Ion Dur*], „Revista de filosofie”, 1994, 5, CNT, 2000, 25, TP, 2008, 12; Dan C. Mihăilescu, *„Noica – între dandysm și mitul școlii”*, LAI, 1994, 27; Dan-Silviu Boerescu, *„Dandysm” și/sau „Mitul școlii”*, LCF, 1994, 13; Adriana Cean, *Schiță de portret*, TIA, 1995, 20; Ilie Guțan, *Lectura ca „act de semnificare”*, „Saeculum”, 1996, 1–4; Mircea Braga, *„De la Eminescu la Cioran”*, „Tribuna Sibiului”, 1997, 7 martie; Marin Diaconu, *Pe calea către școala filosofică a lui Nae Ionescu*, VR, 2001, 3–4; Gabriel Popescu, *Emil Cioran și Nae Ionescu într-o lectură derridian-logocentrică*, „Saeculum”, 2005, 2; Grigurcu, *De la un critic*, *311–319*; Gheorghe Grigurcu, *Breviar Cioran*, Cluj-Napoca, 2007, *117–128*; Sorin Lavric, *În contra presei de estradă*, RL, 2008, 23; Andrei Terian, *Chestiunea zilei*, E, 2008, 7–8; Vianu Mureșan, *Intenție și metodă în cercetarea lui Noica*, TR, 2010, 198. ***A.T.***

DURNEA, Victor (26.X.1951, Zăicești, j. Botoșani), istoric literar, editor.

Este fiul Mariei (n. Zăiceanu) şi al lui Dumitru Durnea, miner. A făcut clasele primare la Vulcan (judeţul Hunedoara), unde a absolvit şi liceul. Între 1970 şi 1974 urmează cursurile Facultăţii de Filologie a Universităţii „Al. I. Cuza” din Iaşi. Repartizat în învăţământul gimnazial, predă la o şcoală generală din oraşul studenţiei sale până în 1980, când devine cercetător la Centrul de Lingvistică și Istorie Literară (azi Institutul de Filologie Română „A. Philippide”) din Iaşi. Studios şi tenace, cu o putere de muncă deosebită, **D.** îşi consolidează pregătirea în cele câteva stagii de perfecţionare efectuate în Germania Federală şi în Franţa. În 1999 şi-a susţinut doctoratul cu teza *Idei estetice şi literare în anchetele din presa românească a perioadei 1900–1950*. Încă elev, publică versuri şi însemnări literare în foi şcolare de cultură, în a căror redactare se implică. Încercările poetice, în dicţie livrescă, practicând mica emfază a aluziei mitologice, surprind prin gravitatea unor îngândurări. În studenţie **D.** colaborează la „Dialog” şi „Opinia studenţească”, semnătura lui reapărând după un timp în „Arlechin”, „Anuar de lingvistică şi istorie literară”, „Cronica”, „Convorbiri literare”, „Ateneu”, „Viaţa românească”, „Revista de lingvistică şi ştiinţă literară” (Chişinău), „Echidistanţe”, „Moldova”, „Mesagerul” (Chişinău) ș.a. În 1992 i s-a încredinţat funcţia de secretar de redacţie al „Anuarului de lingvistică şi istorie literară”, deţinută până în 2009; în 1995–1996 a fost redactor-şef adjunct la „Echidistanţe”, iar din 1997 până în 2005 şi-a asumat răspunderea de redactor-şef al „Revistei române”. A mai semnat cu iniţiale și cu pseudonimul V.D. Zăiceanu. Pentru editarea romanului *În preajma revoluţiei* al lui C. Stere i s-a atribuit Premiul „Perpessicius” (2010), iar pentru volumul de publicistică al scriitorului basarabean (I, 2010) a fost răsplătit cu Premiul „Titu Maiorescu” al Academiei Române. I s-a acordat şi Ordinul Meritul Cultural în grad de Cavaler (2009).

Cu profesionalismul care îl caracterizează, **D.** a redactat pentru *Dicţionarul literaturii române în secolul al XX-lea*, partea I (1900–1950), literele A–B, câteva zeci de articole. Din 1995 s-a implicat în elaborarea *Dicţionarului general al literaturii române* (I–VII, 2004–2009; Premiul „B.P. Hasdeu" al Academiei Române pentru primele două volume), fiind membru în comisia de revizie şi coordonare; a alcătuit pentru noua lucrare lexicografică un lot de consistente şi documentate medalioane despre N.D. Cocea, Nichifor Crainic, Ludovic Dauş, N. Davidescu, Romulus Dianu, C. Fântâneru, Emil Gulian, Radu Gyr, P.V. Haneş, Cora Irineu, Al. Lascarov-Moldovanu ş.a., unele incluse şi în *Dicţionarul literaturii române* (I–II, 2012). Experienţa i-a folosit în demersurile istorico-literare pe care le-a întreprins, o parte dintre studii fiind strânse în volumul *Orizonturi regăsite* (1999). Riguros, cultivând o precizie severă a verbului, laboriosul cercetător evită să păşească pe căi bătătorite. El se angajează în investigaţii meticuloase, reexaminând chestiuni aparent tranşate sau explorând cu luare-aminte zone încă nefrecventate. Nimic superficial, nimic excesiv în pertinentele incursiuni. Scrutând în adâncime, iniţiind un joc circumspect de întrebări şi răspunsuri, detectând „recurenţe" semnificative, **D.** are momentul său de interiorizată jubilaţie atunci când descoperă „chei" pentru descifrarea unor noi, de luat în seamă, înţelesuri. Un cerebral distinguo domină aceste analize impulsionate de o nevoie de certitudini, ipotezele de lucru fiind plasate într-o reţea de paradigme ce dezvăluie o înclinaţie spre teoretic. Sugestiile împrumutate din critica franceză, îndeosebi, deschid promiţătoare piste interpretării, dar creează întrucâtva şi un raport de dependenţă ce poate stânjeni libertatea de mişcare. Un atu este spiritul polemic, intratabil, un pic scorţos, care îi înlesneşte autorului accesul spre teme controversabile, susţinându-l în emiterea unui punct de vedere propriu, scos în relief de formulări bine gândite. Refuzând dezinvoltura spectaculoasă a eseisticii, analistul îşi desfăşoară demonstraţiile ambiţioase într-o manieră echilibrată, cu o tentă de profunzime dată şi de referirile la context („circumstanţele" sociale şi politice, „liniile de forţă" ale mişcării de idei dintr-o epocă sau alta), într-un exerciţiu de sociologie literară. Protocolul argumentaţiei se sprijină și pe un „dosar" al receptării critice, uzitat cu discernământ. O cercetare doctă îşi propune să probeze inaderenţa lui Titu Maiorescu la febrele modernităţii. Evocat cu un condei de monograf, D. Anghel este văzut, dincolo de tocitul clişeu de „poet al florilor", prin prisma sensibilităţii moderne, ultimele sale proze prefigurându-l pe Urmuz. De asemenea, Ion Anestin, a cărui portretizare se axează pe însuşirile de umorist, este una dintre restituirile meritorii înfăptuite de **D.**, la fel ca şi Gheorghe Banea, scriitor urmărit parcă de un blestem în destinu-i mult încercat. În dezacord cu G. Călinescu – ale cărui opinii le contrează de câte ori are prilejul –, exegetul filtrează printr-o logică personală „contradicţiile", marcate de ciudăţenii, ale lui Mateiu I. Caragiale. Şi Emil Botta, bântuit de angoase, în transa unor frenezii halucinante, face obiectul unui comentariu ce dă măsura aptitudinilor de critic de poezie ale lui **D.** Apropiindu-se şi de dramaturgie, criticul detectează în „temele-obsesii" din unele piese ale lui Horia Lovinescu o sursă existenţialistă. Cea mai surprinzătoare imagine este aceea desprinsă din scrisorile lui V. Alecsandri, mirceşteanul fiind înfăţişat nu ca un epicureic, răsfăţându-se într-un regim de confortabilă luminozitate, ci ca o fire încercată de nelinişti şi exasperări ascunse, un poet trăind adevărate „drame ale creaţiei", pe care caută să le depăşească printr-un subtil „ritual" de provocare a Muzei. Contribuţii preţioase, centrate pe alte investigaţii şi zone de interes istorico-literar adeseori ignorate, sunt scrierile semnificativ intitulate *Propuneri de recurs* (2011) şi *Noi propuneri de recurs* (2011), la fel ca şi *De la Societatea Scriitorilor Români la Uniunea Scriitorilor din România* (2009). De o acribie fără cusur şi contând pe un exersat fler detectivistic, **D.** s-a afirmat și ca un editor pe care se poate conta. Toaleta filologică a textelor pe care le îngrijeşte este ireproşabilă, de remarcat fiind şi glosările de escortă, unde îşi fac loc atribuiri, rectificări, câteodată (re)descoperiri (cum ar fi, de pildă, o prelucrare a lui D. Anghel după Lermontov). Cele mai interesante ediţii ale sale sunt cele care decurg dintr-o opţiune proprie: *Scrieri despre teatru* de Ion Anestin şi, mai ales, *De ce scrieţi?*, amplă şi incitantă culegere de anchete literare din prima parte a secolului al XX-lea, proiectată şi întocmită împreună cu Gh. Hrimiuc-Toporaş. Sub acelaşi orizont şi cu acelaşi coechipier, se distinge volumul *Anchete literare în perioada 1890–1914* (2005). Şi ca traducător, **D.** demonstrează că nu îl sperie dificultăţile, oprindu-se

asupra unor nume ca Hermann Keyserling, cu A*naliza spectrală a Europei* (1993) şi cu *Jurnalul de călătorie al unui filosof* (I–II, 1997–1998), sau Nikolai Berdiaev cu *Destinul omului în lumea actuală* (1993). Tălmăciri răzleţe, din franceză şi germană, i-au apărut şi în periodice (Jean-Claude Chesnais, Antonin Artaud, Konrad Lorenz). Cariera ştiinţifică a lui **D.** se împlineşte sub semnul unei nedezminţite, incoruptibile seriozităţi.

SCRIERI: *Orizonturi regăsite*, Iaşi, 1999; *De la Societatea Scriitorilor Români la Uniunea Scriitorilor din România*, Iaşi, 2009; *Propuneri de recurs*, Iaşi, 2011; *Noi propuneri de recurs*, Iaşi, 2011. **Ediţii, antologii:** Ion Anestin, *Scrieri despre teatru*, pref. edit., Bucureşti, 1989; Petru Comarnescu, *Jurnal. 1931–1937*, pref. edit., Iaşi, 1994; Aurel Leon, *Cafeaua de dimineață*, pref. Ioan Holban, Iaşi, 1995; Elena Niculiţă-Voronca, *Datinile şi credinţele poporului român adunate şi aşezate în ordine mitologică*, I–II, introd. Lucia Berdan, Iaşi, 1998; Vasile Alecsandri, *Pasteluri. Dan, căpitan de plai*, Iaşi, 1998 (în colaborare cu Silvia Durnea); *De ce scrieţi? Anchete literare din anii ’30*, pref. edit., Iaşi, 1998 (în colaborare cu Gh. Hrimiuc-Toporaş); N. Iorga, *Generalităţi cu privire la studiile istorice*, ed. 2, introd. Andrei Pippidi, Iaşi, 1999 (în colaborare cu Andrei Pippidi); *Anchete literare în perioada 1890–1914*, pref. edit., Iaşi, 2005 (în colaborare cu Gh. Hrimiuc-Toporaş); *Scrisori către N.I. Herescu*, pref. edit., 2005 (în colaborare cu Vasile Pop-Luca); Sorana Gurian, *Zilele nu se întorc niciodată*, introd. edit., Iaşi, 2006; Ioan Missir, *Fata moartă*, introd. edit., Bucureşti, 2006; C. Stere, *Opere*, vol. I–II: *În prejma revoluţiei*, introd. Eugen Simion, postfaţă Mihai Cimpoi, Bucureşti, 2010, *Publicistică*, I–II, Iaşi, 2010–2012. **Traduceri:** Nikolai Berdiaev, *Destinul omului în lumea actuală*, introd. Anton Carpinschi, Chişinău, 1993; Hermann Keyserling, *Analiza spectrală a Europei*, Iaşi, 1993, *Jurnalul de călătorie al unui filosof*, vol. I: *India*, postfaţă Tudor Vianu, Iaşi, 1997, vol. II: *China. Japonia. America*, Iaşi, 1998; Daniel Combes, *Epopeea vinului (De la Noe la anul 2000)*, Iaşi, 1996; Guy Petitdemange, *Filosofi şi filosofii ale secolului al XX-lea*, Chişinău, 2003.

Repere bibliografice: Noemi Bomher, *Carnet de editor (Aventuri şi editori)*, RR, 1998, 3; Nicolae Turtureanu, A*nchete literare de-altădată*, „Monitorul” (Iaşi), 1999, 45; Nicolae Manolescu, *De ce scrieţi?*, RL, 1999, 28; Constantin Coroiu, *Scriitorul şi porumbeii englezeşti*, ALA, 1999, 463; Nicolae Turtureanu, *Orizonturi literare*, RR, 1999, 4; Al. Călinescu, A*nchete literare*, ATN, 1999, 7; Z. Ornea, [*Victor Durnea*], RL, 1999, 46, 2000, 30; Alex. Ştefănescu, *„Dicţionarul general al literaturii române”*, RL, 2005, 2; Lazarovici, *Dicţ. scriit. botoşăneni*, *76–77*; Răzvan Voncu, *Lungul drum al recuperării lui C. Stere*, RL, 2010, 32; Ion Simuţ, *Dicţionarul esenţial Simion 2012*, CLT, 2012, 43. ***F.F.***

DUŢESCU, Dan (21.X.1918, Bucureşti – 26.IX.1992, Bucureşti), anglist, traducător.

Este fiul Eleonorei (n. Palatini) şi al lui Constantin Duţescu, ziarist. A urmat cursurile Liceului „Gh. Şincai” din Bucureşti (1929–1937) şi ale Facultăţii de Litere şi Filosofie a Universităţii bucureştene, secţia limba şi literatura engleză (1937–1941). În liceu s-a bucurat de preţuirea profesorului de limba română, Ion Negoescu, care i-a publicat versurile în revista şcolii (1934), iar în facultate a fost unul dintre studenţii preferaţi ai lui Dragoş Protopopescu. După 1944 a urmat o lungă perioadă în care **D.** a avut o existenţă plină de privaţiuni: din motive politice, i se refuză orice slujbă pe măsura meritelor sale de eminent cunoscător al limbii engleze; vreme de peste un deceniu, singurele lui surse de venit erau onorariile meditaţiilor (pe atunci, prost plătite) şi, foarte rar, ale traducerilor unor cărţi care, potrivit mărturiilor sale, nu îl atrăgeau în nici un fel. În 1961 intră în învăţământul universitar, fiind cadru didactic la Catedra de limba şi literatura engleză a Universităţii din Bucureşti până la pensionare. În 1964–1965 este lector de limba română la Londra, iar din 1971 până în 1973 la Cambridge. Colaborează îndeosebi la „Romanian Review” şi la publicaţii din străinătate. A fost distins pentru traducerile sale cu Premiul Uniunii Scriitorilor (1976, 1978).

Recunoaşterea însuşirilor de traducător ale lui **D.** va veni târziu, la mijlocul anilor ’50, odată cu cooptarea în colectivul care, la Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, pregătea prima versiune românească a întregii opere dramatice a lui Shakespeare. Şi, tot în aceeaşi perioadă, el a publicat în transpunerea sa o selecţie din *Povestirile din Canterbury* ale lui Geoffrey Chaucer. Peste câţiva ani, în 1969, când apărea tălmăcirea integrală a acestei capodopere a Evului Mediu englez, se impune ca unul dintre cei mai de seamă traducători de poezie din ţara noastră. Dificultăţile lexicului englez vechi, ale construcţiei sintactice, erau sporite aici şi de formele prozodice fixe, de sistemul

complicat al rimei, caracteristice poeziei medievale. Textul lui **D.** nu are însă deloc aerul unei traduceri, ci e de o mare prospeţime, dând impresia că a fost compus direct în româneşte de un poet înzestrat cu un simţ ascuţit al pitorescului şi cu o mare ştiinţă a jocului de cuvinte. Tonul variază, ca şi în originalul englez, de la gravitatea din *Povestirea cavalerului* până la umorul suculent din *Povestirea târgoveţei din Bath* sau din comentariile hangiului. Datorită lui **D.**, româna e una din foarte puţinele limbi moderne în care a fost tălmăcită în întregime opera celui mai mare poet al Angliei medievale. Calităţile sale remarcabile de traducător se vădesc şi în versiunile româneşti ale dramaturgiei renascentiste, îndeosebi în acelea ale teatrului shakespearian; intensitatea tragică din *Hamlet*, patetismul aspru din *Henric al IV-lea*, cruzimea din *Titus Andronicus* sau efectele de un comic spumos din *Comedia erorilor* sunt păstrate cu o ştiinţă precisă a echivalenţelor lexicale şi a tehnicii versificaţiei. De asemenea, traducerile în engleză din poezia noastră sunt realizate cu o mare exactitate a rezonanţei lirice. **D.** a fost şi un excelent pedagog; în afara orelor sale de la Facultatea de Limbi Străine a Universităţii bucureştene, pe care foştii lui studenţi le ţin minte ca pe nişte întâlniri pline de căldură, care nu excludeau seriozitatea actului didactic, el a întocmit, împreună cu bunul său prieten Leon Leviţchi, un manual, *Să învăţăm limba engleză fără profesor* (1965), care s-a bucurat de mare succes, fiind reeditat în mai multe rânduri. A continuat şi singur acest demers, începând din 1976, cu *Engleza fără profesor*, lucrare didactică de referinţă. A mai publicat, în mai multe ediţii, *Manual de conversaţie în limba engleză* (în colaborare cu Liliana Mareş). De asemenea, a fost unul din primii care a folosit emisiunile radiofonice pentru organizarea unor lecţii de limbă engleză, la care i-a invitat constant să colaboreze pe studenţii săi.

Prin tălmăcirile lui Dan Duţescu, opera lui Geoffrey Chaucer capătă drept permanent de cetate în cultura românească: fidelitatea și frumusețea poetică a traducerii constituie un exemplu de înțelegere subtilă a originalului.

VLADIMIR STREINU

Traduceri: Upton Sinclair, *Balaurul*, I–II, Bucureşti, 1946 (în colaborare cu L. Leu [L. Leviţchi]); Peter Cheyney, *Misiunea cea mare,* Bucureşti, 1946; E. M. Remarque, *Arcul de Triumf,* Bucureşti, 1947 (în colaborare cu Florian Nicolau); Howard Fast, *Clarkton*, Bucureşti, 1950; Shakespeare, *Comedia erorilor*, în Shakespeare, *Opere*, I, Bucureşti, 1955 (în colaborare cu Ion Frunzetti), *Henric al IV-lea*, partea I, în Shakespeare, *Opere*, IV, Bucureşti, 1957, *Titus Andronicus*, în Shakespeare, *Opere*, V, Bucureşti, 1958, *Timon din Atena*, în Shakespeare, *Opere*, X, Bucureşti, 1962 (în colaborare cu Leon Leviţchi), *Hamlet, Richard al III-lea*, în Shakespeare, *Teatru*, Bucureşti, 1964 (în colaborare cu Leon Leviţchi), *Antologie bilingvă – Bilingual Antology*, Bucureşti, 1964 (în colaborare cu Leon Leviţchi); Geoffrey Chaucer, *Povestirile din Canterbury*, Bucureşti, 1956; ed. Bucureşti, 1969, *Troilus şi Cresida*, Bucureşti, 1978, *Legenda femeilor cinstite şi alte poeme*, Bucureşti, 1986; John Webster, *Diavolul alb*, în *Teatrul Renaşterii engleze*, I, Bucureşti, 1964; Thomas Kyd, *Tragedia spaniolă*, în *Teatrul Renaşterii engleze,* II, Bucureşti, 1964 (în colaborare cu Leon Leviţchi); *Beowulf*, Bucureşti, 1969 (în colaborare cu Leon Leviţchi); Jack London, *Lupul de mare*, Bucureşti, 1970; J.K. Jerome, *Trei pe două biciclete*, Bucureşti, 1972; *Master Manole*, Bucureşti, 1976; *Antologie de poezie americană*, I–II, pref. Dan Grigorescu, Bucureşti, 1977–1978 (în colaborare); *Balade populare româneşti – Romanian Popular Ballads,* ed. bilingvă, Bucureşti, 1980 (în colaborare); *Antologie de poezie engleză*, I–IV, îngr. Leon Leviţchi şi Tudor Dorin, pref. Dan Grigorescu, Bucureşti, 1981–1984 (în colaborare); *Romanian Poems*, Bucureşti, 1982; Ana Blandiana, *Poeme – Poems*, ed. bilingvă, pref. D. Micu, Bucureşti, 1982; Ileana Mălăncioiu, *Peste zona interzisă – Across the Forbidden Zone*, ed. bilingvă, pref. Valeriu Cristea, Bucureşti, 1985; *Like Diamonds in Coal Asleep. Selections from 20th Century Romanian Poetry*, Bucureşti, 1985 (în colaborare cu Andrei Bantaş şi Leon Leviţchi); John Elsom, *Mai este Shakespeare contemporanul nostru?*, postfaţa trad., Bucureşti, 1994; Maria Banuş, *Demon între paranteze – Demon in the Brackets*, ed. bilingvă, pref. Nicolae Manolescu, Bucureşti–Londra–Boston, 1994; Geo Dumitrescu, *Libertatea de a trage cu puşca – The Freedom to Pull the Trigger*, ed. bilingvă, pref. Lucian Raicu, Bucureşti, 1996; *Romanian Poetry. Roots and wings – Poezie românească. Rădăcini și aripi*, ed. bilingvă, îngr. și pref. Veronica Focșeneanu, București, 2001 (în colaborare cu Leon Leviţchi).

Repere bibliografice: Ştefan Avădanei, *Ana Blandiana în limba engleză*, CL, 1982, 8; Mariana Neţ, *„Like Diamonds in Coal Asleep”*, CREL, 1986, 2; Andrei Bantaş, *Un spirit fermecător*, RL, 1992, 31; Dan Grigorescu, *Domnul Dan Duţescu*, L, 1992, 42; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *197–198*; Mihaela Anghelescu Irimia, *Profesorul „fără profesor”*, RL, 2002, 41; Anda Maxim, *Domnului Profesor cu dragoste*, RL, 2002, 41; Monica Bottez, *O prezenţă spirituală*, RL, 2002, 41; Monica Pillat, *Eleganţa unui fel de a fi*, RL, 2002, 41. ***D.G.***

DUŢESCU, Mihai (10.II.1941, Sibiu), poet, prozator. Este fiul Ioanei şi al lui Dumitru Duţescu. Urmează liceul la Craiova (1953–1957) şi Facultatea de Filologie a Universităţii din Bucureşti (1958–1963). Funcţionează ca profesor la Bârca, judeţul Dolj (1963–1965), redactor şi secretar de redacţie al revistei „Ramuri” (1965–1982), director al Teatrului „Ion Vasilescu” din Giurgiu (1982–1988) şi al Teatrului Liric din Craiova

(1988–1991), consilier şef al Inspectoratului pentru Cultură Dolj (1994–1997), director al Muzeului Olteniei din Craiova (1997–2005), redactor-şef al ziarului „Momentul” şi director al Editurii „M. Duţescu” din acelaşi oraş, preşedinte al Societăţii Scriitorilor Olteni. Debutează în 1962 la revista „Luceafărul” cu poezia *Împlinire*, iar editorial în 1967 cu piesa într-un act *Când dă liliacul în floare*.

Scriitor prolific, atras de variate tipuri de expresie artistică, **D.** se remarcă printr-o ingenioasă fluiditate formală, pe fondul unei relative monotonii tematice. Ca poet, este egal cu sine însuşi în pofida diversităţii de registre adoptate, neoromantice, simboliste şi suprarealiste. Înclinat deopotrivă către versificaţia clasică şi cea modernă, către elegia stinsă şi dicţiunea imnică, către perspectiva detaşată, ironică şi tonalităţile declarative ori romanţioase, **D.** rămâne un poet al suprafeţelor, nu întru totul lipsit de talent. Prima sa plachetă, intitulată *Noaptea nunţii* (1969), conţine versuri „intimiste” de inspiraţie avangardistă, saturate de imagini de o gratuitate căutată: „s-au năruit sub privighetori/ câteva cetăţi,/ câteva păduri, câteva suflete/ marmura şi-a tăiat vinele/ dar david a refuzat să vorbească// cineva coboară în mare/ cu sufletul legat de picioare/ mâine e zi de toamnă”. Mai realizate, poemele ciclului *Ceaiul de la ora cinci* din volumul *Scrisori de dragoste* (1971) cultivă o viziune ludică de efect, în alternanţă cu tonul ceremonios. În cărţile următoare, *Dulcea pierdere* (1974), *Imnuri orfice* (1975) sau *Pavăză de crini* (1976), predomină versul artificios şi locvace. Scriitorul evocă grandilocvent trecutul de glorie, locuri şi personalităţi culturale, primăvara „ca o stemă a unui judeţ/ de iubire”, dar şi, minulescian, trupul „de absint” al iubitei sau crizantemele „încinse de lună”. O interiorizare a expresiei se observă odată cu placheta *Veneţia* (1980), impregnată de un anumit farmec vetust, pe acelaşi fond sentimental, nostalgic, cu sincope de prozaism ironic. Teme predilecte, precum iubirea, visul, memoria, trecerea timpului, refugiul în cuvinte etc., sunt fie transpuse în decoruri fastuoase (care persane, corăbii, oglinzi veneţiene), fie vag sugerate în versuri albe, transparente: „bolnav de melancolie,/ tânjind după visele/ nevisate,/ trupul meu se refugiază în cuvinte”. După o nouă schimbare de registru, de data aceasta unul conformist ideologic în culegerea *Patrie comunistă* (1989), cuprinzând o colecţie prolixă, compromisă și poetic, de elogii închinate partidului comunist şi conducătorului său, în mod convenabil **D.** revine în *Melancolia* (1997), *Frumoasele doamne din provincie* (1998), în *Samuraiul* (2005) sau în *Mecanica visului* (2009) la vechiul lirism elegiac cu inflexiuni simboliste şi suprarealiste. Într-un registru nostalgic, cântă cu glas stins, în imagini nu lipsite de fast, moartea „cu gust de vanilie”, albatroşii ucişi, „ţărmuri fosforescente”, adoptând, sporadic, postura poetului damnat. Alteori, mai puţin inspirat, deplânge trecerea timpului în pastişe după Nichita Stănescu: „Mai lasă-mă o secundă,/ mai lasă-mă un fulg/.../ Mai lasă-mă o flacără/ mai lasă-mă o silabă”. Ca romancier, **D.** tratează fluent temele poetice preferate, precum raportul dintre realitate şi imaginaţie, dintre prezentul tern şi potenţialul infinit al memoriei subiective sau idealitatea iubirii. În *Această iubire* (1979), *Viaţă personală* (1981), *Izgonirea neguţătorilor* (1983), *Un om, întro zi* (1987), alcătuite prin tehnica povestirii în ramă, a colajului sau a romanului în roman, naraţiunile reprezintă mai curând meditaţii lirice prin prisma unor personaje prototip, alter ego-uri ale autorului, nu construcţii epice propriu-zise. „Meritorie prin intenţii şi prin resuscitarea unor procedee de efect” (Ioan Groşan), proza lui **D.** este, asemenea versurilor, efectul unei voinţe de afirmare în câmpul literaturii, dar realizările sunt insulare.

SCRIERI: *Când dă liliacul în floare*, Craiova, 1967; *Noaptea nunţii*, Bucureşti, 1969; *Prăvălia cu canari*, Craiova, 1970; *Scrisori de dragoste*, Bucureşti, 1971; *Dulcea pierdere*, Bucureşti, 1974; *Imnuri orfice*, Bucureşti, 1975; *Pavăză de crini*, Bucureşti, 1976; *Darul de a iubi*, Craiova, 1978; *Această iubire*, Bucureşti, 1979; *Veneţia*, Bucureşti, 1980; *Viaţă personală*, Craiova, 1981; *Să nu uiţi, să nu mori*, Craiova, 1982; *Izgonirea neguţătorilor*, Craiova, 1983; *Muzeul de ceară*, Bucureşti, 1983; *Autoportret*, Bucureşti, 1985; *Un om, într-o zi*, Craiova, 1987; *Zborul săgeţii*, Bucureşti, 1988; *Patrie comunistă*, Craiova, 1989; *Melancolia*, Bucureşti, 1997; *Frumoasele doamne din provincie*, Craiova, 1998; *Scrisori din Infern*, Craiova, 1999; *Ultimul carnaval*, Craiova, 2001; *Spiritualitatea elenă în Oltenia* (în colaborare), Craiova, 2002; *Premiul Nobel*, Craiova, 2003; *Samuraiul*, Craiova, 2005; *George Angelescu Monteoro şi oboiul său fermecat*, Craiova, 2007; *Mecanica visului*, Craiova, 2009.

Repere bibliografice: Dumitru Micu, *„Noaptea nunţii”*, RL, 1969, 40; Liviu Grăsoiu, *„Noaptea nunţii”*, ATN, 1970, 2; Barbu, *O istorie*, I, *192–194*; Ioan Groşan, *„Această iubire”*, RL, 1979, 41; Ecaterina Ţarălungă, *„Viaţă personală”*, CNT, 1981, 34; Ion Dur, *Un jurnal al memoriei*, R, 1981, 6; Artur Silvestri, *Autoportret*, LCF, 1986, 20; Firan, *Profiluri*, I, *311–315*; Ulici, *Lit. rom.*, I, *265–267*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *198–200*; Marian Barbu, *Trăind printre cărţi*, I, Bucureşti, 2001, *31–32*, II, Petroşani, 2002, *50–53*; Ovidiu Ghidirmic, [*Mihai Duţescu*], „Lamura”, 2002, 3–4, „Scrisul românesc”, 2006, 1–2; Popa, *Ist. lit.*, II, *430*. ***M.W.***

DUŢESCU-DUŢU, Teodor (8.XI.1870, Vărzaru, j. Argeş – 8.XII.1949, Bucureşti), dramaturg, poet. Fiu de ţăran, **D.-D.** a făcut cursul primar în satul natal, după care a urmat cursurile unei şcoli comerciale din Bucureşti, absolvită în 1885. În 1894 se căsătoreşte cu Eugenia Burelly, fiica mezină a arhitectului Gaetano Burelly şi sora Alexandrinei, soţia lui I.L. Caragiale. Acum lua în antrepriză, împreună cu al său cumnat, restaurantul gării Buzău, care, inevitabil, avea să dea faliment în mai puțin de un an și să fie executat silit de creditor. Din 1904 îndeplineşte la Casa Şcoalelor funcţia de conferenţiar şi inspector al cercurilor culturale de la sate, până în aprilie 1907, când, în toiul răscoalelor ţărăneşti, Spiru Haret îl înlocuieşte cu Mihail Sadoveanu. Începe să publice versuri în 1894, în revista „Vatra". Continuă să colaboreze, mai ales cu poezii, dar şi cu schiţe, editoriale sau eseuri scurte, în felurite publicaţii: „Vieaţa", „Lumea nouă literară", „Activitatea", „Deşteptarea", „Epoca", „Familia", „Noua revistă română", „Rampa nouă ilustrată", „Telegraful român" ş.a. Rareori semnează şi T. Duţu.

D.-D. îşi face debutul editorial în 1896 cu volumul de versuri *Crâng şi luncă*, reeditat de două ori în următorii doi ani. În ciuda unei tehnici poetice aproape fără cusur şi a faptului că o oarecare unitate există în plan stilistic, textele rămân mediocre. Nici în cel de-al doilea volum, *Freamăt* (1898), cu o prefaţă laudativă semnată de Alexandru I. Hodoș (Ion Gorun), autorul nu se înalţă cu adevărat la poezie. Într-o *ars poetica* fără prea mult spirit, *Scrisoare*, alcătuită după modelul epistolelor eminesciene, se afirmă valorile vieţii şi sunt sancţionaţi ironic pesimiştii declaraţi. Scriind despre iubire, stihuitorul tresaltă de sentiment şi se extaziază în faţa frumuseţilor naturii. Apar, de asemenea, chiar dacă mai rar decât în primul volum, poezia revoltei şi scenele dramatice versificate. Reînnodând o tradiţie ce părea de mult timp pierdută, autorul compune un soi de versuri la stemă, cu caracter ocazional – *Închinare praznicului adormirii de patru veacuri a lui Ştefan-Vodă-Cel-Mare şi Sfânt* (1904), dar şi balada *Carol-Vodă-Fătfrumos* (1907), ş.a. **D.-D.** a dobândit faimă mai ales pentru piesele sale, scrise toate împreună cu Vasile Leonescu, actor al Teatrului Naţional din Bucureşti. Întâiul fruct al colaborării lor este „legenda naţională în versuri în cinci acte" *Jianu* (1900). Aici autorii versifică voiniceşte, replicile au fluenţă, iar atmosfera nu suferă acut de artificialitate. Succesiunea tablourilor arată dorinţa de evidenţiere a spectaculosului: nuntă ţărănească, divan de judecată, ceată de haiduci în pădure, revoluţia lui Tudor la Bucureşti. Compunând febril situaţii care să legitimeze exaltarea sentimentului eroic şi declamaţia ieftină, autorii neglijează personajele, care rămân neindividualizate. Parada patriotismului a gustat-o publicul şi la spectacolele cu *Peneş Curcanul*, „dramă războinică" în patru acte, jucată cu mare succes la Teatrul Naţional din Bucureşti (1901), scrisă tot în colaborare cu Vasile Leonescu. Caracterele sunt aici ceva mai pregnante, în bună măsură se evită preţiozităţile, dar scenele declamative, în continuare prezente, scad valoarea textului. Când renunţă la retorica patriotardă, cei doi autori aduc pe scenă piese reuşite. *Zavistie*, dramă în patru acte reprezentată în 1901–1902, constituie o variantă a mitului justiţiar ţărănesc, ilustrat, la alt nivel, de *Năpasta* lui I.L. Caragiale. *Zavistie* apare în volumul *Două drame ţărăneşti* (1903) alături de drama în trei acte *Ucigă-l crucea*, produs al aceluiaşi tandem. Accentele sociale capătă întindere aici: sătenii bogaţi şi-au însuşit averile altora prin înşelăciune sau crimă, iar dreptatea vine fie de la om, fie de la puteri aflate dincolo de acesta. Ultima piesă scrisă de **D.-D.** împreună cu actorul Vasile Leonescu se deplasează spre mediul urban, pătrunzând în culisele cercurilor politice. Jucată de mai multe ori din 1912 până în 1916 la Teatrul Naţional din Bucureşti, piesa *Oricum!* este o izbutită satiră cu savuroase accente comice. Protagonistul, Dinu Roteanu, un escroc capabil să-şi înlăture rivalii fie şi prin crimă, ajunge ministru. Personajele, creionate burlesc sau sentimental, au mai multă viaţă, cu toate că suferă acut de lipsă de profunzime. Pe alt plan, cunoscător al mediului sătesc, **D.-D.** încearcă să lămurească probleme legate de specificul etnic şi de situaţia ţăranilor. Aşa apare în 1903 broşura *Avem cu ce să ne mândrim*. În capitole despre grai, cântec şi moşia strămoşească, schiţa de istorie şi teorie etno-folclorică a românilor este bogat ilustrată cu fragmente de cântec popular. Perioada tulburărilor ţărăneşti din 1907 avea să-i inspire alte două texte: *O părere în chestia ţărănească* (1907), în care, nepărtinitor, preconizează rezolvarea crizei prin reforme culturale şi administrative, şi *Din vatra unui sătean cuminte* (1911), proză de oarecare abilitate epică, pledoarie nedisimulată în favoarea culturalizării satelor. **D.-D.** tinde să elaboreze şi comentarii mai ambiţioase, după cum o dovedeşte un prim volum din *Consideraţiuni critice asupra poeziei noastre poporane*, intitulat *Doine* (1903). Într-un proiect erau anunţate alte patru volume, despre doinele „voinicești-haiducești", „de străinătate", despre balade, cântece haiduceşti şi strigături. Autorul delimitează „folklorele" de „ştiinţa

folklorelui", analizează comparativ diferite colecţii (V. Alecsandri, G. Dem. Teodorescu, Gr. G. Tocilescu) şi, oarecum amatoristic, evidenţiază deformările din variantele doinelor, propunând soluţii pentru culegerea folclorului autentic. În afară de un libret propriu, reuşit, la opereta în trei acte *Dora*, compusă de Ionel G. Brătianu, **D.-D.** mai traduce libretul operetei *Lăutarul* de Kalman şi pe cel al operetei *Noaptea în Veneţia.*

SCRIERI: *Crâng şi luncă*, Bucureşti, 1896; ed. 2, Bucureşti, 1897; ed. 3, Bucureşti, 1898; *Freamăt*, pref. Alexandru I. Hodoş, Bucureşti, 1898; *Jianu* (în colaborare cu Vasile Leonescu), Bucureşti, 1900; *Peneş Curcanul* (în colaborare cu Vasile Leonescu), Bucureşti, 1901; ed. 2, Bucureşti, 1903; *Avem cu ce să ne mândrim*, Bucureşti, 1903; *Consideraţiuni critice asupra poeziei noastre poporane*, vol. I: *Doine*, Bucureşti, 1903; *Două drame ţărăneşti* (în colaborare cu Vasile Leonescu), Bucureşti, 1903; *Închinare praznicului adormirii de patru veacuri a lui Ştefan-Vodă-Cel-Mare şi Sfânt*, Bucureşti, 1904; *Prolog în 16 cântări la „Povestea neamului de la Traian la Carol I. 106–1906" de Alexandru Davila*, Bucureşti, 1906; *Versuri din „Povestea neamului"* (în colaborare cu Vasile Leonescu), Bucureşti, 1906; *Carol-Vodă-Fătfrumos*, Bucureşti, 1907; *O părere în chestia ţărănească*, Bucureşti, 1907; *Din vatra unui sătean cuminte*, Bucureşti, 1911; *Contra Austriei*, Bucureşti, 1915.

Repere bibliografice: Ioan Bogdan, *„Consideraţiuni critice asupra poeziei noastre poporane"*, AAR, partea administrativă, t. XXVI, 1903–1904; Chendi, *Pagini*, *597–598*; Sanielevici, *Încercări*, *98–101*; Ciorănescu, *Teatr. rom.*, *140*; Mîndra, *Jocul*, *108–109*; Datcu, *Dicţ. etnolog.*, *353–354*. ***V.P.S.***

DUŢU, Alexandru (2.IX.1928, Bucureşti – 15.I.1999, Bucureşti), comparatist, istoric al culturii.

Este fiul Elenei Duţu (n. Negoescu), medic, şi al lui Nicolae Duţu, jurisconsult. Urmează la Bucureşti Liceul „Matei Basarab", dându-şi bacalaureatul în 1947, apoi Facultatea de Drept şi Facultatea de Litere şi Filosofie, obţinând licenţa la cea din urmă în 1951. Funcţionează un timp ca bibliograf şi cercetător la Biblioteca Academiei (1951–1963), după care se transferă la Institutul de Studii Sud-Est Europene, unde în 1974 este numit redactor-şef adjunct al revistei institutului. Între timp, în 1970, dobândise titlul de doctor în filologie cu teza *Cărţile de înţelepciune în cultura română*, publicată mai întâi în limba franceză, în 1971, apoi în română, în 1972. Din 1990 este director al Institutului de Studii Sud-Est Europene. În paralel, lucrează ca profesor titular la Facultatea de Ştiinţe Umaniste a Universităţii din Bucureşti. Membru al Societăţii Franceze pentru Studiul Secolului al XVIII-lea (din 1975), **D.** a făcut parte din Biroul Asociaţiei Internaţionale de Literatură Comparată (din 1979), a fost secretar al Comitetului Naţional de Literatură Comparată (din 1974), membru în Comitetul Naţional al Istoricilor Români (din 1980) etc. A făcut parte, de asemenea, din conducerea publicaţiilor „Revue des études sud-est européennes", „Synthesis", „Studii de literatură universală" şi „South-East Europe" (Arizona, SUA). A colaborat la „Tribuna", „Steaua", „Viaţa românească", „România literară", „Luceafărul", „Secolul 20", „Revista de istorie şi teorie literară" ş.a. A fost distins cu Medalia Meritul Ştiinţific (1966) şi cu Ordinul „Kiril şi Metodiu", oferit de Guvernul Bulgariei (1977). Lucrarea *Umaniştii români şi cultura europeană* (1974) a fost distinsă cu Premiul „B.P. Hasdeu" al Academiei RSR, iar în 1997 i s-a acordat din partea Republicii Franceze titlul Chevalier des Palmes Académiques.

Divergente şi eterogene la prima vedere, studiile publicate de **D.** se ordonează pe axa unor preocupări ştiinţifice cu tematică, situare în timp şi finalităţi comune. Cu excepţia eseului bibliografic *Shakespeare in Romania* (1964), toate celelalte lucrări plasează în context european literatura română veche, îndeosebi în interferenţele ei, sincrone sau nu, cu cea universală. Fără a stărui în descrierea influenţelor străine, în *Explorări în istoria literaturii române* (1969) autorul dezvăluie modul în care tradiţiile culturale româneşti au asimilat creaţii de prestigiu, cel mai adesea remodelându-le. Pornind de la enciclopedismul cărturarilor români, de la desprinderea de slavonă şi greacă, exegetul subliniază mutaţiile importante, tranzitorii, din secolul al XVIII-lea. Deşi experienţa spirituală se menţine în forme colective, devin sesizabile intenţiile de individualizare a creaţiei literare, care se vor manifesta eficient la finele secolului şi în veacul următor, anul 1848 marcând un moment de vârf în racordarea la mari curente occidentale. O cercetare mai întinsă şi mai ferm delimitată întreprinde **D.** în *Les Livres de sagesse dans la culture roumaine* (1971), o temeinică introducere în istoria mentalităţilor sud-est europene. Comentate interdisciplinar

şi relaţionate comparatist cu altele din aceeaşi zonă, cărţile de comportament contribuie la fixarea unor etape în devenirea culturii. Urmărind liniile distinctive ale speciei în istoria literaturii şi a mentalităţii româneşti, autorul studiază două categorii de scrieri: unele destinate „creştinilor şi cetăţenilor", altele educaţiei principilor, abordându-le din cât mai multe unghiuri – origine, conţinut, destinatari, circulaţie, interferenţe culturale, valori etice, estetice, filosofice etc. Se demonstrează astfel că literatura română a trecut pragul secolului al XIX-lea cu o viziune bine definită despre om şi lume, consolidată şi cu ajutorul ideilor cultivate în cărţile de înţelepciune. O primă încercare de a desprinde trăsături diferenţiale de ansamblu conţine volumul *Coordonate ale culturii româneşti în secolul al XVIII-lea* (1968), în fapt o antologie de texte reprezentative, însoţite de vaste studii analitico-explicative, ce dovedesc continuitatea preocupărilor de la umanişti la iluminişti, iar de la aceştia la romantici. La îngemănarea secolelor al XVII-lea şi al XVIII-lea literatura se desprinde de istoriografie, apetenţa pentru raţionalismul ortodox sporind curiozitatea de tip erudit. Model al culturii orale, cartea capătă acum o autonomie ce va consolida literatura modernă. Separate şi între ele, genurile îşi conturează treptat sferele proprii, iar cuvântul scris se detaşează de elocinţa orală, afirmând domeniul creaţiei estetice independente. Aceeaşi perseverentă definire a mentalităţilor face şi obiectul volumului *Eseu în istoria modelelor umane. Imaginea omului în literatură şi pictură* (1972). Cu ilustrări tipologice italiene, franceze şi engleze din preajma Renaşterii sau de la finele ei, din clasicism, iluminism şi romantism, personajele propuse ca modele, în epoci şi din colectivităţi diferite, întrupează vrerile şi gândirea oamenilor din anumite momente în raport cu tipul perfect, ideal, al umanităţii. Concentrând mari aspiraţii sociale – binele, adevărul şi demnitatea –, ele pot reapărea de multe ori, învestite cu semnificaţii noi în istoria civilizaţiei, căci devenirea modelelor umane este doar o parte a istoriei culturii, cu acuzate finalităţi educaţionale. După acest itinerar instructiv în spaţiul culturii universale, **D.** revine la aria românească, evidenţiind direcţiile istoriografiei culturale de la noi – istorică, filologică, estetică, de idei ş.a. Schiţând jocul permanenţelor şi al modelelor, autorul conchide că înclinaţia spiritului românesc spre sinteza umanistă, potenţată de ideologia Luminilor, a subsumat influenţe orientale şi occidentale, hotărând o particularitate a culturii noastre. Tehnica relaţiei fragment–întreg guvernează metodologic şi alte lucrări, precum *Umaniştii români şi cultura europeană* (1974), *Cultura română în civilizaţia europeană modernă* (1978), *Humanisme, baroque, Lumières. L'exemple roumain* (1984), care converg sau derivă, într-un fel, spre şi din ideile formulate în volumul *Sinteză şi originalitate în cultura română (1650–1848)* (1972). Utilitatea cercetării comparate a istoriei mentalităţilor, a integrării aportului lor în înţelegerea şi înfăţişarea mai clară a unităţii şi diversităţii culturilor se arată astfel în afara oricărei discuţii, iar eforturile investigaţiei lui **D.** se cheltuiesc aproape exclusiv în acest sens.

SCRIERI: *Ecouri iberice şi hispano-americane în România*, Bucureşti, 1959; *Shakespeare in Romania*, introd. Mihnea Gheorghiu, Bucureşti, 1964; *Coordonate ale culturii româneşti în secolul al XVIII-lea*, Bucureşti, 1968; *Explorări în istoria literaturii române*, Bucureşti, 1969; *Les Livres de sagesse dans la culture roumaine. Introduction à l'histoire des mentalités sud-est européennes*, Bucureşti, 1971; ed. (*Cărţile de înţelepciune în cultura română*), Bucureşti, 1972; *Eseu în istoria modelelor umane. Imaginea omului în literatură şi pictură*, Bucureşti, 1972; *Sinteză şi originalitate în cultura română (1650–1848)*, Bucureşti, 1972; *Umaniştii români şi cultura europeană*, Bucureşti, 1974; *Cultura română în civilizaţia europeană modernă*, Bucureşti, 1978; *Modele, imagini, privelişti*, Cluj-Napoca, 1979; *Literatura comparată şi istoria mentalităţilor*, Bucureşti, 1982; *Humanisme, baroque, Lumières. L'exemple roumain*, Bucureşti, 1984; *Călătorii, imagini, constante*, Bucureşti, 1985; *Dimensiunea umană a istoriei. Direcţii în istoria mentalităţilor*, Bucureşti, 1986; *État des lieux en sciences sociales* (în colaborare), Paris, 1993; *Histoire de la pensée et des mentalités politiques européennes*, Bucureşti, 1997; *Political Models and National Identities in „Orthodox Europe"*, Bucureşti, 1998; *Ideea de Europa şi evoluţia conştiinţei europene*, Bucureşti, 1999; *Lumea dinăuntru şi lumea dinafară*, îngr. şi introd. Laurenţiu Vlad, Bucureşti, 2009. **Ediţii:** George Coşbuc, *Despre literatură şi limbă*, pref. edit., Bucureşti, 1960, *Comentariu la „Divina Comedie"*, I–II, introd. edit., Bucureşti, 1963–1965 (în colaborare cu Titus Pârvulescu); N. Iorga, *Istoria literaturilor romanice în dezvoltarea şi legăturile lor*, I–III, pref. edit., Bucureşti, 1968; Pompiliu Eliade, *Influenţa franceză asupra spiritului public în România*, pref. edit., tr. Aurelia Creţia, Bucureşti, 1982; *Alexandria ilustrată de Năstase Negrule*, text Mihail Sadoveanu, introd. edit., Bucureşti, 1984. **Traduceri:** G.K. Chesterton, *Înspăimântătoarele amintiri ale căpitanului Brown*, pref. trad., Bucureşti, 1966, *Detectivul în sutană*, Bucureşti, 1993, *Omul care a fost joi*, Bucureşti, 1994; Victor-Lucien Tapié, *Barocul*, pref. trad., Bucureşti, 1969.

Repere bibliografice: Al. Piru, *O culegere de texte din secolul al XVIII-lea*, RL, 1969, 15; Mircea Anghelescu, *„Cărţile de înţelepciune în cultura română"*, RL, 1972, 21; Ioana Em.

Petrescu, *Umanismul românesc în contextul cultural european*, TR, 1975, 8; Rodica Florea, *Deschideri noi în comparatism*, VR, 1979, 12; Adrian Marino, *„Literatura comparată și istoria mentalităților"*, CNT, 1982, 44; Al. Zub, *Istorie şi comparatism*, CRC, 1983, 10; Mircea Anghelescu, *Scris şi imagine în vechea „Alexandrie"*, RL, 1984, 50; Al. Zub, *Orizont mental şi comparatism*, VR, 1984, 12; Sorin Antohi, *Pentru o geografie a mentalităților*, CRC, 1985, 46; Velea, *Universalişti*, *177–186*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *200–201*; Cornelia Ştefănescu, *Seninătatea raţiunii*, RL, 1999, 7; *Pouvoir et mentalités. À la mémoire du professeur Alexandru Duțu*, îngr. Laurenţiu Vlad, Bucureşti, 1999; Ioan Stanomir, *Conştiinţa conservatoare*, Bucureşti, 2009, *149–194; La Dimension humaine de l'histoire: l'héritage intellectuel de Alexandru Duțu*, îngr. Laurențiu Vlad, Iași, 2012. ***S.V.***

DVOICENCO-MARKOVA, Eufrosina (Efrosinia) (17.III.1901, Ocertino, Ucraina – 7.X.1980, Moscova), istoric literar. Învaţă la liceul de fete din Odessa, pe care îl termina în 1919, fiind apoi institutoare în Basarabia. Mai târziu a absolvit Facultatea de Litere şi Filosofie a Universităţii din Bucureşti (1930), unde şi-a susţinut şi doctoratul (1932). Este bursieră a statului român la Şcoala Română din Franţa până în 1935. Întoarsă la Bucureşti, funcţionează ca profesoară la limba rusă la Academia Comercială, concomitent fiind asistentă onorifică la Catedra de istoria și cultura slavilor a Universității bucureștene. Din 1937 lucrează în calitate de cercetător ştiinţific la secţia de manuscrise a Bibliotecii Academiei Române, coordonând şi organizarea secţiei de slavistică la Muzeul Fundaţiilor Regale. A părăsit România în 1939, îndreptându-se spre Paris. Emigrează în 1940 în SUA, unde a participat, împreună cu profesorul Henri Gregoire, la înfiinţarea unui seminar de limbă şi literatură română pe lângă École Libre des Hautes Études. După un timp pleacă în URSS, în 1957 stabilindu-se la Moscova. Până aproape de sfârşitul vieţii a fost cercetător ştiinţific la Institutul de Literatură „Maxim Gorki" al Academiei de Ştiinţe a URSS. Debutează în 1929 la „Revista istorică". Până la plecarea din România mai colaborează la „Adevărul literar şi artistic", „Viaţa românească", „Revista Fundaţiilor Regale", „Convorbiri literare", „Preocupări literare", „Balcania", „Revue des études slaves" ş.a.

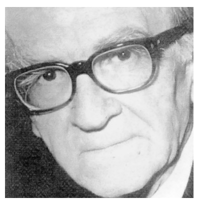
Preocuparea prioritară pentru **D.-M.** a constituit-o studierea relaţiilor literare româno–ruse. Debutând cu studiul *Influenţa literaturii ruse asupra scriitorului Constantin Stamati*, în 1933 semnează monografia *Viaţa şi opera lui Constantin Stamati. Contribuţiuni după izvoare inedite*, iar în 1936 dă la iveală lucrarea *Începuturile literare ale lui B.P. Hasdeu*, introducând în circuitul informaţiei şi comentariului istorico-literar date şi aspecte necunoscute sau puţin frecventate până atunci. După 1957 îşi lărgeşte aria de investigaţie centrată pe literatura secolului al XIX-lea, beneficiind acum şi de documente aflate în arhivele ruseşti. În 1966 editează la Moscova studiul monografic *Russko – rumânskie literaturnîe sviazi v pervoi polovine XIX veka*, lucrare de referinţă în domeniu, cuprinzând capitole consacrate lui Al. Hâjdeu, C. Stamati, Gh. Asachi, B.P. Hasdeu, Costache Negruzzi, Mihail Kogălniceanu, Vasile Alecsandri, A.I. Odobescu şi altor scriitori români care au fost legaţi, esenţial sau sporadic, de cultura rusă. În 1979 îi apare, tot la Moscova, studiul *Puşkin v Moldavii i Valahii*, care se aşază în continuarea unor cercetări mai vechi, editate în limba română, precum *Puşkin şi România. Viaţa şi opera lui Puşkin în Basarabia şi influenţa sa asupra scriitorilor români* (1937). În afara acestor cărţi, au rămas neadunate în volume personale zeci de articole apărute în culegeri colective sau în periodice din Moscova, Kiev şi, în special, din Chişinău, texte în care a abordat variate aspecte ale contactelor scriitorilor români cu literatura rusă şi ale prezenţei tematicii româneşti la scriitorii ruşi.

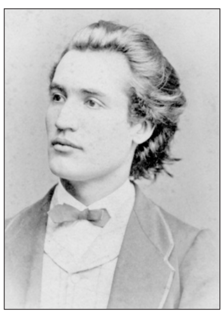
SCRIERI: *Viaţa şi opera lui Constantin Stamati. Contribuţiuni după izvoare inedite*, Bucureşti, 1933; *Începuturile literare ale lui B.P. Hasdeu*, Bucureşti 1936; *Puşkin şi România. Viaţa şi opera lui Puşkin în Basarabia şi influenţa sa asupra scriitorilor români*, Bucureşti, 1937; *Russko–rumânskie literaturnîe sviazi v pervoi polovine XIX veka*, Moscova, 1966; *Puşkin v Moldavii i Valahii*, Moscova, 1979.

Repere bibliografice: Călinescu, *Opere*, III, *555–560*; Paul Cornea, *Ştiri noi despre Asachi, Negruzzi, Kogălniceanu, Hasdeu etc. şi relaţiile literare româno–ruse în prima jumătate a secolului al XIX-lea*, VR, 1966, 12; Gheorghe Barbă, *Prelegeri de literatură rusă și relații literare româno-ruse*, București, 1995, *221–230*; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, *276–277.* ***Vs.C.***

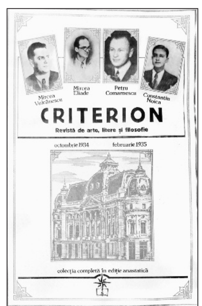
Academia Română

DICȚIONARUL GENERAL AL LITERATURII ROMÂNE

E

ECHINOX, revistă de cultură apărută la Cluj, lunar din decembrie 1968 până în 1993, iar apoi, din 1994, trimestrial. În peisajul publicistic postbelic **E.** s-a individualizat treptat prin factura multiculturală (cuprinzând pagini nu doar în limba română, ci şi în maghiară şi germană, ulterior şi în alte limbi, de pildă franceză, din octombrie 1991). Redactată preponderent de studenţi ai Universităţii „Babeş–Bolyai", a continuat să funcţioneze ca o „şcoală deschisă" de-a lungul a cel puţin trei promoţii literare. Primul număr are următoarea formulă redacţională: Eugen Uricaru (redactor-şef), Rostás Zoltán şi Petru Poantă (redactori-şefi adjuncţi), Vincenţiu Iluţiu (secretar de redacţie), Dinu Flămând, Radu Mihai, Olimpia Radu, Virágh Dénes, Ioan Maxim Danciu, Peter Motzan, Marcel Constantin Runcanu, Grigore Călugăreanu (redactori). Odată cu al doilea număr (apărut abia în martie 1969), redactor-şef este numit Ion Pop, în timp ce Eugen Uricaru devine redactor-şef adjunct, iar Petru Poantă redactor. În următorii ani în redacţie intră Marian Papahagi (în 1970) şi Ion Vartic (în 1972), pentru ca începând cu numărul 5–6/1973 revista să apară, vreme de un deceniu, având la conducere „tripleta" compusă din Ion Pop (director), Marian Papahagi (redactor-şef) şi Ion Vartic (redactor-şef adjunct). În 1983 întreaga conducere e destituită pe considerente ideologice, iar **E.** va fi condusă până în decembrie 1989 de către Aurel Codoban, iniţial ca redactor-şef, ulterior ca director, din ianuarie până în iulie 1990. După această dată directori vor fi Dan Şăulean (1990–1993), Ştefan Borbély şi Corin Braga (1993–2001), Horea Poenar (2001–2009) și Rareș Moldovan (din 2009). Responsabili cu paginile germane au fost, succesiv, Peter Motzan, Werner Söllner, Helmut Britz, Georg Aescht, Edit Konradt, Anton Seitz, Klaus Schneider, Maria Schullerus, Ute Roth, Elena Maria Ganciu, iar cu cele maghiare Rostás Zoltán, Kereskényi Sándor, Egyéd Péter, Cselényi László, Németi Rudolf, Beke Mihály András, Bréda Ferenc, Bretter Zoltán, Lörincz Csaba, Horvát István, Hodor Adél ş.a. Editată peste două decenii de Universitatea „Babeş–Bolyai", publicaţia trece în 1997 sub egida Fundaţiei Culturale Echinox, înfiinţată în anul precedent de un grup de „veterani" ai revistei. Din 2004 apare cu sprijinul Consiliului Local Cluj-Napoca, iar mai târziu cu cel al Fundației Soros România. În paralel, proiectul **E.** a inclus, încă de la început, un cenaclu prin care au trecut majoritatea scriitorilor clujeni importanţi ai epocii, iar după înfiinţarea Fundaţiei s-au întreprins o serie de activităţi conexe, printre care şi conferinţe destinate publicului larg (invitați: Eugen Coșeriu, Nicolae Balotă, Nicolae Manolescu, Sorin Alexandrescu) sau editarea, din 2001, sub conducerea lui Corin Braga și Ștefan Borbély, a publicaţiei academice „Caietele Echinox". S-a vorbit adeseori despre **E.** ca expresie a unei grupări sau chiar a unei direcţii literare distincte: echinoxismul. Coeziunea grupării este evidentă şi s-a manifestat prin cutuma de a-i menţine în caseta redacţională şi pe foştii redactori (indiferent de vârstă), prin întâlnirile aniversare organizate o dată la zece şi, mai nou, la cinci ani, ca şi prin volumul impresionant de autoexegeză (din perspectivă critică sau memorialistică) pe care l-au produs echinoxiştii. Mai problematică este circumscrierea echinoxismului ca direcţie distinctă, dat fiind că, sub acest raport, criteriul tipologic se confruntă, cum s-a remarcat, cu absenţa unui „program explicit" şi, mai ales, cu variaţiile generaţioniste. Printre constantele atribuite echinoxismului (în special de către reprezentanţii săi) se regăsesc, totuşi, caracterul evazionist în raport cu regimul politic al epocii, conjuncţia dintre etic şi estetic, erudiţia şi enciclopedismul, seriozitatea cu accente grave (dar şi cu impulsuri ludice şi boeme, pe măsura trecerii anilor), pluralismul şi multiculturalismul. Într-o oarecare măsură, asemenea trăsături se explică şi prin racordarea la modelul „euphorionist" al Cercului Literar de la Sibiu, ca şi prin influenţa – mai degrabă modelatoare decât catalitică – a unor personalităţi tutelare ale vieţii literare clujene din anii '60–'70 (în principal Mircea Zaciu şi Adrian Marino). Echinoxismul nu poate fi totuşi redus nici la aşa-zisa promoţie şaptezecistă, nici la neo- sau tardo-modernismul autohton, dat fiind că longevitatea revistei a făcut ca ea să traverseze mai multe epoci, curente şi vârste culturale. Din această perspectivă, schimbările în conducerea **E.** marchează o vizibilă oscilaţie între „angajare" şi abstragere din actualitate – fapt reperabil, în stare latentă, încă din rubricatura iniţială a revistei, care cuprindea secţiuni precum „Cronica literară", „Cronica plastică", „Cronica teatrală", „Cartea străină", „Interviuri", „Ancheta noastră", „Vitrina", „Arhiva" „Texte

din exil", „Note de drum", „Informaţii". Echilibrul între astfel de exigenţe a fost cel mai bine menţinut în perioada Ion Pop – Marian Papahagi – Ion Vartic, când cronicile de carte sunt contrabalansate mereu de reconstituirile şi de restituirile istoriografice, iar publicaţia îşi permite, în limitele epocii, numeroase gesturi de frondă. Printre acestea se numără includerea, încă din primul număr, a unei traduceri din Martin Heidegger (*Ce este filosofia*, în transpunerea lui Radu Mihai), iar, ulterior, în 1981, a scenariului la filmul *De ce bat clopotele, Mitică?*, într-un moment când filmul lui Lucian Pintilie era interzis de cenzură. Alt moment definitoriu pentru existenţa revistei este găzduirea anchetei „Dreptul la timp" (11–12/1979), la care au participat Dumitru Chioaru, Magdalena Ghica (Magda Cârneci), Emil Hurezeanu, Marta Petreu, Virgil Raţiu, Eugen Suciu, Mircea Cărtărescu, şi care va fi considerată unul dintre actele de naştere ale generaţiei '80. După 1983, în perioada în care **E.** îl are la conducere pe Aurel Codoban, interesul faţă de actualitate se diminuează, însă reculul este compensat printr-o mai mare deschidere interdisciplinară, cu precădere către filosofie, sociologie şi lingvistică, dar și spre ştiinţele exacte. În schimb, din 1990 devine, asemenea tuturor revistelor culturale româneşti, o publicaţie „de atitudine", care, deşi nu pierde din vedere fenomenul cultural, acordă un număr sporit de pagini comentariilor socio-politice. În septembrie 1993 iminența unui reviriment îi îndeamnă pe redactori la o analiză a cauzelor care au dus la diminuarea prestigiului revistei. Se pronunță, în numărul dedicat „crizei" **E.**, Mircea Zaciu, Ștefan Borbély, Corin Braga (*O privire în conul de umbră*), Alexander Baumgarten (*Tehnica discipolilor fără maestru*) ș.a. Sub conducerea tandemului Ştefan Borbély – Corin Braga, **E.** aspiră la condiţia unei publicaţii de factură academică, apărând în numere multiple (de regulă, trimestriale) şi concentrându-se asupra dosarelor tematice, consacrate unor concepte-cheie ale culturii contemporane şi proiectate dintr-o perspectivă transliterară, cu accente de tip *cultural studies* (*Un alt Ev Mediu?*, *Supraviețuiri antice*, *Integralismul lingvistic*). După 2001 noul director, Horea Poenar, îşi va stabili drept obiectiv principal reinserţia în actualitate, fapt greu de realizat, fie şi numai din cauza periodicităţii reduse (*Un a fi al „Echinoxului"*). În 2010 **E.** își modifică formatul, moment în care Bogdan Odăgescu, redactorul-șef, anunță o „nouă abordare a fenomenului cultural viu", promițând aceeași preocupare pentru traduceri, cinematografie, literatura română contemporană. Alături de rubricile permanente: „Cronici", „Literatură", „Pagini maghiare", apar numeroase dosare tematice: „Film românesc", „Literatură pentru copii", „Muzică", „Workshop", „Games as art", revista păstrând tradiția anchetelor (*Optzecismul. Ziua Judecății*), ultima, *Note de subsol*, fiind preocupată de interacțiunea dintre autor și muzica pe care acesta o ascultă/susține și de „efectele unui text gândit/construit/exprimat prin această lume". Interviurile reprezintă o altă constantă a publicației. Cele inițiate de Ion Pop și Aurel Sasu deschid seria întâlnirilor cu personalități ale culturii românești precum Ana Blandiana, Gheorghe Grigurcu, Al. Paleologu, Augustin Buzura, Alexandru George, Ștefan Augustin Doinaș, D.R. Popescu, Romulus Vulpescu, Mircea Zaciu, Edgar Papu, Nicolae Breban, Norman Manea, Nichita Stănescu, Mircea Horia Simionescu, Marin Sorescu, Livius Ciocârlie, Vintilă Horia. Până în 1985 revista găzduiește, la rubrica „Arhiva", un număr impresionant de inedite, majoritatea din corespondența scriitorilor români (Alexandru Vlahuță, Octavian Goga, E. Lovinescu, Sextil Pușcariu, Tudor Arghezi, Nicolae Iorga, Cezar Petrescu, Simion Stolnicu, Alexandru Sahia, Mihail Săulescu, G. Topîrceanu, Lucian Blaga, G. Călinescu, Bazil Munteanu), dar și poezii (*Post-scriptum* de Radu Stanca), maxime și reflecții (Vasile Bogrea) sau documente (Iosif Vulcan și „Familia"). Cu proză au colaborat între alții: Eugen Uricaru, Nicolae Breban, Augustin Buzura, Gheorghe Crăciun, Stelian Tănase, Paul Goma, Marcel Runcanu, Dumitru Radu Popa, Mircea Opriță, Mircea Ghițulescu, Adrian Marino (*Jurnal portughez*), Ovidiu Pecican, Vasile Sălăjan, Constantin Zărnescu. Literatura universală este ilustrată prin traduceri din poezia franceză veche (Șerban Foarță), poezia veche spaniolă (Monica Nedelcu), din Cesare Pavese, Eugenio Montale (Marian Papahagi), Tom Clark, Marvin Bell (Dan Brudașcu), Roger Caillois (Ion Pop), Julio Cortázar (Petre Ciorbea), Ezra Pound (Mircea Ivănescu), Gabriel García Márquez (Anca Neamțu). De-a lungul apariţiei sale **E.** a constituit o rampă de lansare pentru nume reprezentative ale literaturii române contemporane. Echinoxişti sunt, dintre poeţi, Adrian Popescu, Ion Mircea, Dinu Flămând, Horia Bădescu, Dan Damaschin, Ion Mureşan, Ioan Moldovan, Andrei Zanca, Aurel Pantea, Marta Petreu, Mariana Bojan,

Dumitru Chioaru, Octavian Soviany, Letiţia Ilea, Viorel Mureşan, Traian Ştef, Ruxandra Cesereanu, Ştefan Manasia. În proză a propulsat autori precum Ioan Groşan, Alexandru Vlad, Mihai Dragolea, iar printre criticii literari formaţi în paginile revistei se numără Radu G. Ţeposu, Al. Cistelecan, Virgil Podoabă, Ion Simuţ, Nicolae Oprea, Mircea Ghiţulescu, Iulian Boldea, Ioan Milea, Sanda Cordoş, Laura Pavel, Ioana Bot, Corin Braga, Andrei Simuț, Alex Goldiș, Cosmin Borza ş.a. Tot echinoxişti sunt şi regizorul Radu Afrim, filosoful Alexandru Baumgarten şi istoricii Sorin Mitu şi Ovidiu Ghitta. La şcoala **E.** s-au format şi scriitori de expresie germană sau maghiară precum Peter Motzan, Egyed Péter, Szőcs Géza sau Kovács András Ferenc. ***A.T.,L.Bc.***

ECONOMISTUL, gazetă politică, economică şi literară săptămânală editată la Craiova între 17 noiembrie 1891 şi 15 iulie 1892. În lunile mai–iulie 1892 **E.** tipăreşte ca supliment „Revista olteană”, care de fapt continuă periodicul literar craiovean cu acelaşi nume apărut între anii 1888 şi 1890. Publicistul N.N. Popp ocupă funcţia de director al gazetei, scrisă, în bună parte, de Traian Demetrescu, redactorul rubricilor literare. Mai colaborează cu proză Scarlat C. Moscu şi, sub pseudonimul Ulpiu, N.N. Popp; Carol Scrob, Caton Theodorian şi Traian Demetrescu dau versuri de factură sentimentală, iar Mihail Strajanu şi M. Stăureanu articole cu informaţii de teorie literară. Număr de număr, Traian Demetrescu scrie însemnări, cronici, recenzii, note bibliografice, articole literare și teatrale (*Senzațiuni de artă și literatură, „Legende române” de V.A. Urechia, Craiova și teatrul, Farmecul vorbelor* ș.a) sau politice, unele dintre ele semnate Tradem, altele Nerva. Într-un articol el încearcă o definiţie a criticii literare în spiritul ideilor lui Hippolyte Taine, discutând din acest unghi de vedere şi critica românească. Deşi dedicat poetului francez Sully Prudhomme, articolul devine un elogiu adus activităţii de critic a lui C. Dobrogeanu-Gherea. Pline de interes prin informaţiile autobiografice pe care le conţin sunt amintirile lui Traian Demetrescu, după cum schiţele sale intitulate *Foi risipite* sau *Foi în vânt* impresionează prin sinceritate şi realism. ***R.Z.***

ECOUL, revistă bilunară apărută la Bucureşti între 15 martie şi 1 iunie 1895. Este una dintre numeroasele publicaţii literare scoase de Ilie Ighel-Deleanu. Cu poezii colaborează D. Teleor, Elisabeta M.Z. Ionescu, Lucreţia Suciu-Rudow, Charles-Adolphe Cantacuzène (versuri în limba franceză). Proză umoristică publică D. Teleor, iar A. Alexandrescu-Dorna, Laura Vampa şi Timoleon Pisani nuvele şi schiţe rămase, ca şi versurile poeţilor din paginile revistei, fără ecou. Gr. Goilav traduce din Byron şi Heine, I. Ighel-Deleanu din Carmen Sylva şi Th. Andebrand; Edgar von Hertz tălmăceşte în limba germană *Luceafărul* lui M. Eminescu. Mai vie este rubrica de cronici literare, datorită scrisului alert şi opiniilor îndrăzneţe ale lui Şt. Orăşanu, care, semnând cu pseudonimul Z. Miron, discută, printre altele, despre teatrul în versuri sau despre implicaţiile morale ale debutului literar. ***R.Z.***

ECOUL, publicaţie culturală apărută la Bucureşti, săptămânal, între 6 octombrie şi 8 decembrie 1929, cu subtitlul „Teatral–literar–plastic–muzical–critic–cinematografic–politic”, apoi între 20 aprilie 1930 şi 25 ianuarie 1931, când își schimbă formatul și renunță la subtitlu. Direcţia îi aparţine lui Radu Mislea. Revistă eclectică, **E.** conţine texte semnate de oameni de litere, filosofi, sociologi şi istorici cu varii orientări de dreapta, de la adepţii conservatorismului junimist până la noua generaţie a deceniului al patrulea, membri şi colaboratori ai revistei „Gândirea”, de pildă. Periodicul îşi propune să abordeze problemele vieţii culturale, politice şi economice într-un spirit critic obiectiv şi constructiv, respingând tradiția „angajamentelor solemne” și a „cuvintelor sforăitoare” din programele altor publicații (*Înscripții pe stindard*). În acest sens, este invocat exemplul lui Mihail Dragomirescu, teoretician al autonomiei artei, conducător al „Convorbirilor critice”, unde „a format o şcoală nouă, născută ca o conştiinţă reprezentativă a unui întreg curent literar” (Savin Constant, *Mihail Dragomirescu*). Victor Eftimiu crede că, indiferent cărei şcoli literare i-ar aparţine scriitorul, „haina este numai exterioară, asemenea unei ape curate, orice albie ar îmbrăca, adevărata poezie rămâne pură, luminoasă şi curgătoare”. Cultivând spiritul naţional şi specificitatea etnică, Constantin Noica pledează pentru cunoaşterea de sine, condiţie a intrării în actualitate: „Necunoscându-ne, noi nu ştim care act trebuie trăit şi care gest trebuie efectuat ca expresii fireşti ale naturii noastre” (*Specifica noastră seninătate*, 1929). Publicaţia cuprinde rubricile „Critica literară” (susţinută de Constantin Orăscu), „Mişcarea

literară”, „Cronica teatrală” (Isaiia Răcăciuni, G.M. Zamfirescu, Barbu Brezianu), „Gânduri” (Victor Eftimiu), „Vitrina librăriei” (Arşavir Acterian, Ionel Jianu, G. Murnu, Barbu Dănciulescu, Gh. Dumitrescu), „Cronica filmelor”, „Cronica muzicală”. La rubrica „Efigii” se succedă medalioane despre Liviu Rebreanu, Lucian Blaga, Nichifor Crainic, Cezar Petrescu, Pamfil Şeicaru, Octavian Goga ş.a.; Octav Şuluţiu apreciază la Rebreanu „autohtonismul” şi „sinteza de cerebralitate şi sensibilitate”, iar Vladimir Spătaru îl caracterizează pe Blaga ca pe un „filosof de temei, admirabil ziarist”. Se tipăresc versuri de Aron Cotruş (*Sonet*, *Cântec*), D. Nanu, V. Militaru, V. Demetrius, Raul Teodorescu, Cincinat Pavelescu, Radu Gyr (*Seară de totdeauna*, *Balada păianjenului*), Victor Eftimiu, I.U. Soricu, Volbură Poiană-Năsturaș, Mihai Codreanu, Alfred Moşoiu, Emil Isac; cu proză apar Victor Eftimiu, Al. Bilciurescu, I.A. Bassarabescu, Mihail Polihroniade; articole semnează Lucian Blaga (*Weltliteratur*), M. Dragomirescu, N. Iorga, Simion Mehedinţi, C. Rădulescu-Motru (*„Cristalizarea” lui Stendhal*), G. Bogdan-Duică, Savin Constant, I. Dongorozi, I.G. Duca, G.M. Zamfirescu, I. Agârbiceanu, Arşavir Acterian, Horia Petra-Petrescu, Ion Sân-Giorgiu. Dragoş Protopopescu traduce din Oscar Wilde (*Asupra artei pentru artă*), iar Raul Teodorescu din Leconte de Lisle (*Nox*). Publicația propune, alături de numeroase interviuri cu artiștii vremii (Agepsina Macri-Eftimiu, Elena Zamora, Mărioara Zimniceanu), și o anchetă privind curentul integralist în România, la care răspunde Mihail Dragomirescu. I. Simionescu vorbește despre „luminarea prin cultură” ca o „trebuință neapărată” (*Cultura mulțimii*), în timp ce G. Bogdan-Duică pledează pentru „cultura profesională” (*Cultură și feluri de cultură*). Alți colaboratori: G. Talaz, Radu Niculescu, Sărmanul Klopștock. ***C.A.***

ECOUL, cotidian politic și cultural apărut la Bucureşti între 19 decembrie 1943 şi 14 septembrie 1944, sub direcţia lui Mircea Grigorescu. Afişând o orientare politică de centru-stânga, democratică şi progresistă, ziarul promovează literatura consacrată, clasică şi modernă, şi critica profesionistă care să se pronunţe „curajos împotriva erorilor sau confuziilor înstăpânite în opinia publică” şi „să înfrunte prejudecăţile, falşii scriitori” (Şerban Cioculescu, *Cuvânt înainte*, 3/1943). Pagina a doua a ziarului, dedicată literaturii şi artelor, conţine rubricile „Cronica literară”, susţinută de Şerban Cioculescu şi de Miron Radu Paraschivescu, „Cronica teatrală”, semnată de Dem. Theodorescu, „Cronica plastică” (G. Ivaşcu), „Recenzii” (Al. Piru, Ov. S. Crohmălniceanu şi B. Elvin sub pseudonimul Paul Scorţeanu), „Cartea franceză” (Virgil Ierunca), „Cronica muzicală”, „Cronica filmului” (Sorin Carnabel) și „Catalog”. Ion Marin Sadoveanu deţine rubrica „Foiletonul de miercuri”. Miron Radu Paraschivescu scrie un ciclu de articole intitulat *Drumurile poeziei naţionale. Funcţiuni şi scopuri*, în care argumentează necesitatea implicării scriitorilor în viaţa politică a ţării, atunci când „interesele de viaţă şi de moarte” o cer. Ion Mihăileanu se referă, în *Orientarea intelectualităţii româneşti*, la obligaţia colaborării dintre toţi intelectualii români pentru a încuraja „tânăra şi şubreda noastră cultură”. Şerban Cioculescu este de părere că lirica lui G. Bacovia de după 1916 prezintă doar un „interes documentar”, fără să aducă o contribuţie de noutate valorică pe lângă aceea din *Plumb*. În articolul *La moartea lui Liviu Rebreanu* (256/1944) Miron Radu Paraschivescu îl acuză pe romancier de atitudini profasciste. La rubrica „Medalion” Virgil Ierunca prezintă personalităţi româneşti și străine: G. Călinescu („barometru de sensibilitate, de gust şi organizare”), Ioan Inocenţiu Micu-Klein, Gheorghe Şincai, A.I. Odobescu, Ştefan Petică, Paul Verlaine, Jean Giraudoux, Thomas Hardy, în timp ce Ion Caraion dedică medalioane scriitorilor G. Bacovia, Miron Costin, Grigore Alexandrescu, George Coşbuc, Gheorghe Asachi, iar Lucia Demetrius creionează portretul lui George Ranetti. Mircea Zaciu debutează cu un medalion despre Duiliu Zamfirescu. Tot aici Mihnea Gheorghiu și Doina Peteanu (Anișoara Odeanu) colaborează cu articole dedicate literaturii engleze și americane; Ov. S. Crohmălniceanu debutează scriind despre Vachel Lindsay, iar B. Elvin cu un medalion despre G.B. Shaw, semnat Paul Scorțeanu. Proză publică Mihail Sadoveanu (*Amintiri din anii de ucenicie literară*) și Gala Galaction, ultimul sub genericul „Chipuri și popasuri” (*La icoana dăruită*, *Un vlădică surghiunit*, *La bisericuța din Răzoare*). Șerban Cioculescu restituie *Din corespondența lui Caragiale. Câteva inedite* (105/1944), un alt articol al său, *Asociația „Prietenii operei lui Camil Petrescu”* (44/1944), suscitând o lungă „precizare” în „Timpul” din partea scriitorului. Lui Adrian Marino îi aparține cronica la cartea lui G. Călinescu *Șun*. Sunt incluse traduceri din Jack

London, A.P. Cehov, Jules Romains, Jean Giraudoux, Giovanni Papini, Anatole France, E.T.A. Hoffmann, Guy de Maupassant, Edgar Allan Poe, Paul Valéry, Aldous Huxley, Charles Baudelaire. Se iniţiază un concurs de poezie (*Premiile literare ale ziarului nostru*), al cărui juriu este alcătuit din Gala Galaction, Tudor Vianu, Şerban Cioculescu, Octavian Neamţu. Alţi colaboratori: G. Călinescu (*Ce mai așteaptă Hitler?*), Tudor Muşatescu, Nina Cassian (care debutează aici cu traduceri, sub pseudonimul Maria Veniamin), Emil Isac, Al. Dimitriu-Păuşeşti, Mircea Damian, Iorgu Iordan, Horia Furtună. ***C.A.***

ECOUL DOLJULUI, publicaţie săptămânală apărută la Craiova între 2 august 1892 şi 2 iulie 1893, sub conducerea unui comitet. Adresa redacţiei este acasă la Traian Demetrescu, poetul fiind, în realitate, principalul, dacă nu singurul redactor al gazetei, pe care în bună parte o şi scrie, de la articolele de atitudine politică, favorabile guvernării conservatoare şi prefectului de Dolj, la acelea de critică literară ori dramatică sau la poeziile şi schiţele proprii. El ţine, de asemenea, o rubrică destinată cărţilor recent apărute, mai ales franceze (*Cauchemars* de Jean Richepin, *Le Pessimisme* de Louis Jouvin ş.a.), în care glosează, de pildă, cu aplicaţie în jurul operei lui F.M. Dostoievski, plecând de la o traducere tipărită la Paris (*Les Étapes de la folie*). Nu neglijează nici literatura autohtonă (*Opere complete* de Anton Pann, *Legende române* de V.A. Urechia ş.a.) şi se arată interesat de producţiile literare sau ştiinţifice locale (traducerea Elenei Baitler după tragedia *Jocelyn* de Lamartine, manualul de geografie al profesorului şi ziaristului G.T. Buzoianu). Într-o *Notiţă bibliografică*, nesemnată, face observaţii pertinente, invocând apariţia în Editura Şaraga a cărţii *Poezii complecte* de M. Eminescu, în legătură cu starea socială a scriitorilor români, mai ales a poeţilor. Nonconformismul, concepţiile sale estetice îndrăzneţe, novatoare le afirmă în articolul polemic *O chestie de pudoare*, în care răspunde la criticile făcute de unii publicişti craioveni ideilor susţinute într-un alt articol al său, *Copilul*. Tot el comentează critic, sub titlul comun *Teatrul nostru*, activitatea teatrului craiovean și dă mai multe poezii (*Krist, Inima noastră*) sau schițe (*Mimi, Paltoane vechi* ș.a.). Lui Tradem i s-au alăturat în coloanele **E.D.**, publicând însă mult mai rar, At. D. Damianoff şi Mihail Strajanu cu încercări critice, iar cu proză şi versuri Carol Scrob, Elena Baitler, Adrian Millan, P. Georgescu. ***R.Z.***

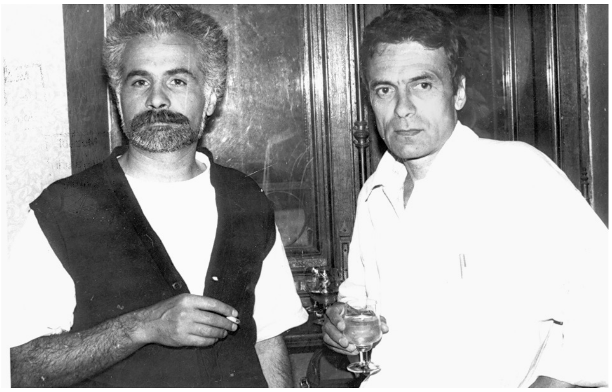
ECOUL EXPOZIŢIEI, publicaţie apărută la Bucureşti, săptămânal, între 11 iunie 1906 şi 7 ianuarie 1907, cu subtitlul „Literatură şi dări de seamă de-ale Expoziţiei", sub direcţia lui Mihail Leonte. Ultimele două numere poartă titlul „Ecoul României". În cuprinsul gazetei predomină ştirile privitoare la cele mai importante manifestări cu caracter cultural, ştiinţific, economic şi comercial organizate în cadrul Expoziţiei Naţionale amplasate pe dealul Filaretului. Numărul 5 din 1907 anunţa „Serbările latine", constând în concursuri literare şi artistice „în ideea latinităţii comune"; în cadrul lor este evocat poetul Vasile Alecsandri, premiat la manifestarea similară de la Montpellier pentru *Cântecul gintei latine*. Sunt anunţate şi proiecţii după tablouri celebre la secţia cinematografică a Expoziţiei, acolo unde putea fi văzută „ultima invenţiune a secolului, «cinematograful vorbitor»". Se relatează că la Palatul Artelor erau expuse manuscrise eminesciene sau obiecte personale care aparţinuseră unor scriitori ca Alecsandri şi Mihail Kogălniceanu. Cititorii află că, în afară de concursurile de creaţie literară şi artistică la care participau români de pretutindeni, în cadrul Expoziţiei se putea audia povestea neamului de la Traian până la Carol I, se admira „cortegiul istoric" al costumelor populare din toate provinciile locuite de români sau se vizionau spectacole teatrale. Alte puncte de atracţie erau pavilioanele ţărilor participante, Pavilionul regal, Pavilionul etnografic, casele ţărăneşti şi culele boiereşti, ospătăria românească şi restaurantul austriac, turnul lui Vlad Ţepeş, hipodromul vienez ş.a. Expoziţia se dovedea elocventă pentru noua mentalitate burgheză în curs de afirmare. Revista mai publică articole, poezii, epigrame, schiţe, anecdote, maxime şi curiozităţi de largă circulaţie. Sunt prezenţi în sumar St. O. Iosif, Al. Vlahuţă, N. Ţincu, Radu D. Rosetti, G. Tutoveanu, Carmen Sylva (*Mama poporului*, în traducerea Elenei Poenar), Petru Vulcan. ***C.A.***

ECOUL ROMÂNIEI, revistă apărută la New York în martie 1988 (un număr), sub redacţia lui Constantin Aronescu (Aronesco)-Bărăgan. Congeneră cu publicaţia „Mioriţa noastră", este difuzată împreună cu aceasta. Prin jurământul înscris pe frontispiciu („Jurăm să ducem lupta mai departe cum moşi-strămoşi, de mii de ani, jertfitu-s-au ca să

păstreze pământul trac, daco-roman”), dar mai ales prin conţinut, **E.R.** se vrea un instrument de luptă împotriva dictaturii din ţară şi a ponegritorilor neamului. Literatura şi critica ocupă un loc însemnat în paginile revistei, care cuprinde nuvela *Patru ore* a „scriitorului disident” Bujor Nedelcovici, reproducerea poemei *Unde sunt cei care nu mai sunt?* de Nichifor Crainic, necrologurile cu valoare de portret *Mircea Şeptilici* de Constantin Aronescu şi *Constantin Noica. 1909–1987. Clipe şi fapte* de Duiliu Sfinţescu. Interesante sunt textul memorialistic *Pod peste Oceanul Atlantic. Din boema bucureşteană* şi paralela *Eminescu şi Shakespeare. Izbitoare asemănare biografică de creaţie şi destin*, ambele semnate de C. Aronescu. De fapt, aproape întreaga revistă e scrisă de redactorul ei. ***I.O.***

ECOVOIU, Alexandru (3.XI.1943, Bucureşti), prozator. Este fiul Elenei (n. Mincă) şi al lui Constantin Ecovoiu, tehnician. Urmează liceul la Bucureşti. Ulterior va fi muncitor, funcţionar, proiectant, intendent de muzeu, apoi scriitor liber profesionist. Debutează în 1979 la „Viaţa studenţească”, iar editorial în 1984 cu *Fuga din Eden.* Mai este prezent în „Contemporanul”, „Viaţa românească”, „România literară”, „Luceafărul”, „Contrapunct” ş.a.

Cele două volume publicate de **E.** în anii ’80, *Fuga din Eden* și *Călătoria* (1987), au trecut ignorate de critică. *Fuga din Eden* conţine două microromane. Primul, *Îndârjirea*, prezintă evoluţia către aşa-zisa conştiinţă proletară a minerilor din Târgu Rece, „aşezare cu peste opt mii de suflete”, în contextul imediat următor răscoalelor din 1907. Elementul catalizator al procesului este Dan Potra, agent în localitate al unei societăţi germane de exploatare minieră şi filosof amator în timpul liber, care lucrează la un tratat numit *Filosofia privată a individului.* Din instrument neutru al capitalului străin, Potra trece prin stadiul de „educator” al minerilor, pentru a sfârşi ca luptător în primele rânduri şi chiar ca victimă a represiunii ce urmează. Relevabilă pentru codurile epocii este relaţia dintre temă (introducerea în roman a unor personaje mineri era potenţial subversivă în anii de după revolta din Valea Jiului în 1977) şi tratarea ei ortodox-marxistă. Sunt urmărite trecerile de la societatea patriarhală, condusă de un sfat al bătrânilor, la una rudimentar industrializată, definită de munca salarială, concurenţă şi exploatare nemiloasă. Caracterul parabolic, tipic literaturii lui **E.,** se remarcă deja aici; scena este redusă, dar pretenţiile ei de reprezentare sunt maxime. Acţiunea se compune mai mult din episoade secundare, prin care sunt introduse, cu o intenţie tezistă de exhaustivitate, tipologii umane şi relaţionale, iar stângăcia e vizibilă în primul rând prin lipsa de individualizare a materialului (la nivel istoric-cultural, dar şi stilistic) şi prin cauzalităţile prea forţate. *Fuga din Eden*, al doilea microroman al cărţii, este compus secvenţial, într-o cheie asociativ-noncronologică, în stilul lui Anton Holban; tema ar fi aceea a aspiraţiilor artistice ale unui ins care le ratează pe rând, pentru a se reorienta către dragostea matrimonială, paternitate şi natură; ratând din nou, se întoarce la scris. Volumul următor, *Călătoria*, include de asemenea două proze. Cea care dă titlul pune un subiect de almanah sub o presiune simbolică: doisprezece călători într-un compartiment de tren în noaptea de Anul Nou. Mai interesantă – nu ca literatură – este prima proză, microromanul *Ispita*, plasată la sfârşitul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea şi care, în interiorul tipologiei autohtone a parvenitului, inventează un personaj negativ cu idei nietzscheene transpunând în mecanismul parvenirii un sistem propriu, aproximabil prin darwinismul social. Gavril Albu e şi el un filosof amator al cărui tratat este de această dată propria viaţă. Albu urmăreşte un scop dublu: să se elibereze, prin avere, de mecanismul social şi să se transforme din personajul perceput de sine şi de ceilalţi ca „rău” într-un om mai bun. Primul obiectiv va fi îndeplinit parţial prin talentul în afaceri al personajului, care construieşte o mare avere şi devine „stăpân”, nu şi liber: dimpotrivă, banii îi deturnează alienarea, focalizând-o pe acumularea compulsivă de capital („ispita”). Al doilea obiectiv va fi ratat prin ratarea dragostei lui pentru învăţătoarea Ana. Starea de lucruri se optimizează abia când Albu îşi pierde averea şi, debarasat astfel de „ispită”, o câştigă pe Ana; dar mirajul nu durează, întrucât moare ucis de un fost servitor. Tendinţa ideologică a miniromanului – simplă variantă sămănătoristă recadrată similimarxist – este evidentă. Cartea care îl va impune pe **E.** este *Saludos* (1995; Premiul Uniunii Scriitorilor), unde sunt identificabile elemente tematice şi de construcţie ce alcătuiesc marca autorului: distopii, naratori necreditabili prin care sunt disimulaţi autori încapsulaţi în stil Matrioşka, teoria conspiraţiei, oculte planetare, textualism, speculări ale relaţiei text – realitate: textul care se

Marian Drăghici și Alexandru Ecovoiu

transformă în realitate, realitatea care se transformă în text, textul care se amestecă până la indistinct cu realitatea. *Saludos* funcţionează în baza a doi naratori-personaje; cel dintâi, un fotograf, îl întâlneşte la Paris pe Sey Mondy, unul din ultimii supravieţuitori ai concursului Tardif-Globe-Trotter, ale cărui reguli le inversează pe acelea din *Testamentul unui excentric* de Jules Verne: câştigător este cel care ajunge nu primul după ce a ocolit Pământul, ci ultimul. Sey se transformă în Şeherazada unor „întâmplări extraordinare", care constituie „substanţa" romanului şi care poartă ascultătorul din Franţa şi Spania până în Statele Unite, Mexic, Brazilia, pampa chiliană, India ş.a. Sfârşitul rupe naraţiunea lui Mondy şi introduce o conspiraţie planetară, „Raţiuni Superioare", ce ar fi urmărit „edificarea societăţii perfecte" prin impunerea unui „sistem educaţional perfect", într-o limbă unică, mo. Fără să fie o deturnare senzaţionalistă a traseului anterior al romanului, apariţia „Raţiunilor Superioare" finalizează de fapt o construcţie minuţioasă şi subtilă, în care diferenţele dintre ficţiunea lui Sey şi realitatea în care o performează încep să se şteargă. Natura Ocultei este de altfel sibilinică, fiind disputată între mai multe variante: fie o simplă proiecţie schizofrenică a minţii fotografului-ascultător, stimulată de călătoriile extraordinare ale lui Sey, fie o distorsiune introdusă în realitate de puterea poveştilor lui Sey, fie o realitate de aceeaşi factură cu aceea a celor doi naratori (ambii, oricum, necreditabili). *Saludos* este cartea cea mai bună a lui **E.** şi, cu un an înaintea întâiului volum din *Orbitor* de Mircea Cărtărescu, unul dintre primele romane româneşti de după 1989 care prelucrează relevant voga occidentală a teoriei conspiraţiei. Cărţile de mai târziu ale autorului vor multiplica şi autopastişa reţeta, cu rezultatul predictibilităţii şi al caricaturizării modelului iniţial. Deservicii îi aduce lui **E.**, pe lângă semnele uneori stridente ale autodidacticismului său, şi lipsa de versatilitate a stilului, redus la propoziţii scurte, multe eliptice, şi în care variaţiile sunt minime, indiferent de tipul de naraţiune sau de narator. Distopia formulată în *Staţiunea* (1997; Premiul Academiei Române) este pretextul pentru un neotextualism parabolic care experimentează transformarea textului în realitate şi invers. Romanul vine din suprapunerea unui scenariu şi a unui metascenariu. În scenariu Staţiunea, provincie minusculă a unui Regat, este condusă de un Magistrat ce acţionează ca un dictator şi care, împreună cu alte personaje generice – Filosoful, Romancierul, Eremitul, Eroul –, monologhează pe tema puterii şi a controlului. Aceste monologuri sunt adnotate – în metascenariu – de un Autor desemnat şi prin iniţialele A.E., care îşi proclamă suveranitatea asupra Staţiunii şi asupra locuitorilor ei, anticipează recenzii literare, psihologice şi sociologice ale romanului *Staţiunea*, face referire la personaje plăsmuite în altă parte (inclusiv la Sey Mondy din *Saludos*) şi sfârşeşte, complicat, prin a confunda realitatea unde îşi scrie ficţiunea cu realitatea din ficţiune, fiind internat la balamuc; se va declara simulant, dar doctorul schizofrenic în mâinile căruia a încăput experimentează la rându-i, tratându-l ca şi cum ar fi un nebun autentic etc. *Cei trei copii-Mozart* (2001) e o culegere de povestiri scrise de **E.** în anii '80 (la câteva face aluzii *Staţiunea*), majoritatea fantastico-parabolice. Caracteristică este povestirea *Caligraful*: virgula adăugată de un scrib într-un tratat încheiat între două cetăţi rivale forţează instaurarea păcii eterne între beligeranţi. Caligraful va plăti eroarea cu viaţa, dar scrisul său va influenţa istoria. Privite într-o perspectivă mai largă, delicatele proze ale lui **E.** suferă de un deficit de personalitate. În *Sigma* (2002; Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti) construcţia este aceeaşi din *Saludos* sau din *Staţiunea*, în sensul că exploatează dialectica scenariu – metascenariu. În primul plan, databil cândva după Reformă, Mentorul, membru al unei oculte ce îl lansase în istorie pe Martin Luther, plănuieşte să demistifice *Evangheliile*, pe care le interpretează „realist": Iisus ar fi avut un frate geamăn care îi preluase rolul după crucificare şi moarte. Episoadele acestei ficţiuni religioase alternează cu episoadele metatextuale ale „scrierii" ei. Apare, la fel ca în

Staţiunea, un Autor care sfârşeşte prin a fi contaminat de propria-i ficţiune: ajunge să se creadă Saul şi moare într-un spital de nebuni, crucificat de pacienţi. Probabil că există o motivaţie pentru oscilarea romanelor lui **E.** între mai multe niveluri de realitate ficţională şi incapacitatea autorului de a-şi data şi localiza scrierile, dar şi de a produce efect de realitate. Comparaţia cu diverse *thrillers* occidentale ce prelucrează neortodox teme biblice sau gnostice asemănătoare nu poate fi făcută pentru că, dincolo de palidele coincidenţe ale subiectului, *Sigma* trenează mai mult în metadiscurs decât într-un discurs tranzitiv care să facă transparentă o acţiune oarecare. Tema puterii, prezentă în toate cărţile lui **E.**, reapare în romanul *Ordinea* (2005) în sensul imanent al politicului. Filip, care şi-a ratat prin alcoolism toate marile însuşiri cu care fusese dăruit, se reactivează în preajma vârstei hristice ca ideolog al Ordinii pe care vrea să o impună unei societăţi măcinate, slabe, dezorganizate şi corupte. Şi aici pot fi inventariate, pe rând, personajul autodidactului (Filip ca politician), tema distopiei (totalitarismul pe care îl proiectează acelaşi Filip) şi a Ocultei (numită de această dată Comitetul), amestecul de lumi şi identităţi narative. Privind cel din urmă aspect, Filip imaginează ţara Virto – de la virtual < *virtus*, sau anagramă pentru „vitro" – care ar urma să se substituie lumii reale; dar cum România este numită constant, „cu cheie", Virto, romanul ar putea fi „opera" lui Filip – acesta nefiind altfel singurul „autor" prezent ca personaj în carte: sunt de amintit alchimistul Johan şi scriitorul Ieronim. În rest, cartea e mai mult un „roman-eseu", cum îi spune Ion Simuţ, blocat în stadiul unor nesfârşite discuții între personaje în jurul unor chestiuni precum ordinea, libertatea, dictatura, drepturile omului. Părţile de roman cu cheie au fost poate influenţate de ficţiunile lui Ioan Petru Culianu despre „jormani". Dacă acestea din urmă erau rele literar dar relevante speculativ, la **E.** şi nivelul „discuţiilor" este inferior, stabilizat la zona filosofiei de Cişmigiu. În rarele ocazii când iese din eseu romanul e cu totul pueril. În fine, *După Sodoma* (2012) deși cu o premisă promițătoare (donator de spermă în tinerețe, un profesor de etică pleacă în căutarea copiilor la a căror concepere contribuise), cedează cu totul eseismului vag narativizat, diletant, apos geografic și caracterologic.

SCRIERI: *Fuga din Eden*, Bucureşti, 1984; *Călătoria*, Bucureşti, 1987; *Saludos*, Bucureşti, 1995; *Staţiunea*, Bucureşti, 1997; *Cei trei copii-Mozart*, Bucureşti, 2001; *Sigma*, Bucureşti, 2002; *Ordinea*, pref. Ion Simuț, Iași, 2005; *După Sodoma*, Iași, 2012.

Repere bibliografice: Romul Munteanu, *Alexandru Ecovoiu şi plăcerea de a povesti*, „Azi literar", 1995, 28; Ioana Pârvulescu, *Cel din urmă va fi cel dintâi*, RL, 1995, 38; Michel Wattremez, *Experienţa unui roman*, RL, 1997, 30; Laurenţiu Ulici, *„Staţiunea"*, „Privirea", 1997, 78; Regman, *Ultime explorări, 77–86*; Mihai Iovănel, [*Alexandru Ecovoiu*], ALA, 2001, 561, 590, 2002, 643; Cristea-Enache, *Concert, 205–211*; *Dicţ. analitic*, IV, *75–76*; Bârna, *Prozastice, 122–138*; Simuț, *Reabilitarea, 360–362*; Andrei Terian, *Puterea, Ordinea şi Jocul*, CLT, 2007, 27; Manolescu, *Istoria, 1401–1403*; Popa, *Ist. lit.*, II, *808–809*; Alex Goldiș, *Un roman neterminat*, RL, 2012, 36. ***M.I.***

EDITURĂ. În înţelesul modern, **e.** este o întreprindere de sine stătătoare care „efectuează lucrările de tipărire şi de răspândire a unei cărţi şi publicaţii". În Ţările Române **e.** a apărut în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Odată cu sporirea numărului ştiutorilor de carte, dezvoltarea învăţământului, promovarea literaturii naţionale şi apariţia presei, activitatea tipografiilor, al căror număr a crescut, a cunoscut mutaţii noi şi, ca o consecinţă, s-au înregistrat şi cele dintâi preocupări editoriale. Ele au fost susţinute de o serie de cărturari, pentru care publicarea de cărţi în limba română constituia un act menit a contribui la ridicarea culturală a poporului. Astfel, Gheorghe Asachi a reuşit să transforme institutul său tipografic de la Iaşi, Institutul Albinei, într-o întreprindere rentabilă, sub egida căreia au ieşit numeroase lucrări originale ori traduceri din literatura universală; Mihail Kogălniceanu a pus, la rândul său, bazele unei tipografii şi a unei **e.** proprii, Cantora Daciei Literare sau Cantora Foaiei Săteşti, în care au apărut scrieri literare şi istorice ale unor autori din ambele Principate Române (Vasile Alecsandri, Alecu Donici, Nicolae Bălcescu, Grigore Alexandrescu, Alexandru Hrisoverghi ş.a.). În Ţara Românească Ion Heliade-Rădulescu, care era şi proprietarul unei tipografii, a desfăşurat o intensă muncă editorială, lui datorându-i-se, între altele, lansarea proiectului unei „Biblioteci universale", prin care urmărea traducerea şi editarea sistematică a principalelor opere filosofice, literare şi istorice din Antichitate până în epoca modernă. Sporirea numărului tipografiilor a făcut ca multe dintre acestea să se transforme temporar în **e.**, aşa cum a

fost cea a librarului Frederic Walbaum, deschisă în 1837, cu utilaj adus din Germania (Tipografia Walbaum), cumpărată în 1846 de C.A. Rosetti şi E. Winterhalder; ulterior, în 1858, ei vor conduce o altă tipografie, în care se vor edita numeroase cărţi, cu deosebire literare, Tipografia Românul, după numele principalei publicaţii care se tipărea aici, ziarul „Românul". Între 1844 şi 1854 a funcţionat şi tipografia înfiinţată de Anton Pann, care s-a ocupat cu scoaterea unor cărţi cerute atunci de cititori, a textelor literare „de la lume adunate şi iarăşi la lume date". Între tipografiile cu o activitate editorială semnificativă în epocă s-au remarcat cele din Bucureşti conduse de Zaharia Carcalechi şi de pitarul Constantin Pencovici, cea din Craiova aparţinând lui Iosif legătorul (Iosif Samitca) sau tipografiile din Iaşi: una aparţinând lui Gheorghe Săulescu, unde a apărut, de pildă, prima ediţie în limba română din *Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor* de Dimitrie Cantemir (I–II, 1835–1836); Tipografia Buciumul Român, înfiinţată de P. Cazimir, Theodor Codrescu, Dimitrie Gusti, Theodor Stamate şi Gheorghe Săulescu, dar rămasă doar în proprietatea lui Th. Codrescu, în care, între altele, a ieşit seria numeroaselor volume din *Uricaru sau Colecţiune de diferite acte care pot servi la „Istoria românilor"*, publicate de Th. Codrescu; Tipografia Junimii, aparţinând societăţii literare cu acelaşi nume ş.a. Treptat, iniţiativele particulare în domeniu s-au înmulţit, între acestea impunându-se cea a negustorului George Ioanid, considerat primul editor modern din Ţările Române. De numele său se leagă nu numai o foarte intensă activitate editorială (între 1852 şi 1860 scotea peste douăsprezece volume anual), ci şi introducerea reglementării dreptului de autor şi a celui de traducător după numărul de coli realizate, ca şi iniţierea uneia din primele colecţii populare europene, „Biblioteca litteraria", în care au apărut traduceri din Chateaubriand, George Sand, Al. Dumas, Walter Scott ş.a., lucrări difuzate prin abonamente. O activitate editorială deosebită a desfăşurat şi Ion M. Râureanu, care în 1867 a conceput „Biblioteca de lectură pentru tinerimea română de ambe sexe", prima colecţie destinată tineretului, în care a publicat peste douăzeci de broşuri cu istorioare şi poveşti educative grupate în trei serii, corespunzătoare vârstei copiilor. Începând din deceniul al şaselea al secolului al XIX-lea, o susţinută activitate editorială a desfăşurat Ion V. Socec, care în 1856 şi-a deschis chiar o librărie proprie. El şi-a îndreptat atenţia mai întâi spre editarea manualelor şcolare; în 1873 a iniţiat o colecţie pentru copii („Mica bibliotecă ilustrată pentru copii"), în care au intrat poveşti traduse din alte limbi, în broşuri împodobite cu gravuri colorate, pentru ca din 1875 să înceapă marea operă de editare a scrierilor autorilor români. Continuând tradiţia din perioada anterioară, unele tipografii au devenit şi **e.**, impunându-se în epocă, între altele, Tipografia Statului, devenită, prin fuziunea cu cea de la Colegiul „Sf. Sava" şi cu Tipografia „Nifon Mitropolitul", Imprimeria Statului, una dintre cele mai mari tipografii din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, unde s-au imprimat numeroase texte oficiale, manuale şcolare, lucrări literare şi ştiinţifice. Dintre tipografiile care desfăşoară şi o bogată activitate editorială se impun cele conduse de Carol Göbl şi Ştefan Rassidescu, Tipografia Lucrătorii Asociaţi, transformată în Noua Tipografie a Laboratorilor Români, care din 1877 a purtat numele de Tipografia Societăţii Academice, precum şi Tipografia Arhidiecezană de la Sibiu, ale cărei baze au fost puse de mitropolitul Andrei Şaguna, Tipografia Librăriei Diecezane din Arad, unde începând cu 1916 s-a tipărit „Sămănătorul. Bibliotecă de popularizare literară şi ştiinţifică", din care timp de un deceniu au apărut 170 de numere. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, odată cu dezvoltarea învăţământului, cu sporirea numărului de lucrări literare şi ştiinţifice, vechile **e.** şi-au consolidat şi extins activitatea. Totodată s-au înfiripat noi aşezăminte editoriale, cea mai puternică **e.** românească a timpului fiind Editura Socec (condusă de Emil I.V. Socec), ce dispunea de ateliere tipografice, litografice şi de legătorie proprii, dotate cu maşini dintre cele mai moderne, dar şi de o fabrică de hârtie la Câmpulung. Şi-a organizat sucursale în întreaga ţară, reuşind să constituie o vastă reţea de **e.** şi librării, în care se tipăreau şi se difuzau atât cartea şcolară, cât mai cu seamă scrieri reprezentative ale literaturii române, în ediţii separate sau în colecţia „Opere complete". Aici s-a editat în 1883 volumul *Poezii* de M. Eminescu, apărut prin grija lui Titu Maiorescu, şi tot de aici au ieşit *Opere complete* (I–IV) de V. Alecsandri, *Scrieri în versuri şi proză* de Gr. Alexandrescu, *Scrieri complete* (I–VI) de Iacob Negruzzi. Într-o perioadă Editura Socec a îndeplinit rolul de oficiu editorial al Academiei Române, imprimând o parte din lucrările elaborate sub egida acestui for: B.P. Hasdeu, *Etymologicum Magnum Romaniae*

(I–IV, 1886–1898), colecţia de documente Hurmuzaki, *Bibliografia românească veche* ş.a. În 1898 a luat fiinţă Editura Minerva, ca o asociaţie grafică şi editorială sub conducerea meşterului tipograf G. Filip (fost şef al Tipografiei L'Indépendance Roumaine). S-a consacrat îndeosebi prin lansarea colecţiei „Biblioteca scriitorilor români" („Biblioteca Minerva"), în care au ieşit ediţii frumos ilustrate şi îngrijit tipărite din operele lui M. Eminescu (*Geniu pustiu*), Mihail Sadoveanu (*Dureri înăbuşite* şi *Şoimii*), Ion Creangă (*Opere complete*). Alături de aceste două mari **e.**, existau şi unele de mai mici dimensiuni, a căror activitate s-a orientat treptat spre anumite domenii. Aşa, de pildă, iniţiativa editării de lucrări juridice, direcţie încununată cu publicarea *Codului general al României* întocmit de Constantin Hamangiu, a aparţinut Editurii Leon Alcalay, proprietate temporară a Editurii Viaţa Românească, reorganizată după 1923. Gloria acestei **e.** a constituit-o însă preluarea, în 1920, şi continuarea colecţiei „Biblioteca pentru toţi" iniţiată în 1895 de Editura Librăriei „Carol Müller" din Bucureşti, cea mai importantă colecţie de cultură generală din ţara noastră, care a cuprins scrieri semnate de Liviu Rebreanu, Simion Mehedinţi, Barbu Delavrancea, Tudor Arghezi, Emil Gârleanu, St. O. Iosif, Ion Agârbiceanu, Victor Eftimiu, Ion Minulescu, Cezar Petrescu, E. Lovinescu, Ion Petrovici, Mihail Dragomirescu ş.a., precum şi o serie de traduceri. Editarea cu prioritate a manualelor şcolare, a cărţilor populare, a scrierilor literare şi, mai rar, a celor ştiinţifice a revenit **e.** lui Theodor Ioanniţiu, dar şi celei conduse de librarul Constantin Sfetea. La rândul său, librarul H. Steinberg s-a dedicat cu deosebire editării de poveşti haiduceşti şi cărţi religioase, cea mai de seamă realizare a sa fiind însă publicarea colecţiei „Căminul. Bibliotecă literară, ştiinţifică". Împletirea activităţii de librar cu aceea de editor era o practică obişnuită a timpului. Ea se întâlneşte şi la Iaşi, ca în cazul fraţilor Samoil şi Elias Şaraga, iniţiatorii unei colecţii de popularizare puse la dispoziţia cititorilor la preţul de doar un leu, primele numere ale colecţiei fiind dedicate unor scrieri de Al. Vlahuţă (*Nuvele*), Elena Sevastos (*Poveşti*), N. Beldiceanu (*Poezii*), N. Iorga (*Schiţe din literatura română*), I.L. Caragiale (*Teatru*, *Schiţe*), Vasile Conta (*Teoria ondulaţiunii*) ş.a. Aceeaşi **e.** a scos poeziile lui M. Eminescu într-un tiraj de 20 000 de exemplare, epuizat imediat. Principala operă culturală înfăptuită de Editura Şaraga a fost însă tipărirea monumentalei lucrări a lui A.D. Xenopol *Istoria românilor din Dacia Traiană* (I–XIII, 1896–1912). La rândul său, în 1880, Al. Ciurcu din Braşov, în **e.** proprie, a început publicarea colecţiilor „Biblioteca istorică poporală", „Biblioteca poporului" şi „Biblioteca copiilor". O activitate editorială însemnată a depus şi Astra din Sibiu, care în afară de „Biblioteca poporală a Asociaţiunii" a tipărit şi numeroase lucrări de valoare, între care *Enciclopedia română* (I–III, 1898–1904), întocmită sub îndrumarea lui Corneliu Diaconovici. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea şi la începutul celui următor efervescenţa editorială a fost determinată şi de atragerea spre această activitate a unor ziare şi reviste care şi-au organizat propriile **e.**: Flacăra, înfiinţată în 1910, care a publicat cu deosebire scriitorii grupaţi în jurul revistei, dar şi colecţiile „Biblioteca Flacăra", în care s-au înseriat opere din literatura română şi universală, şi „Biblioteca istorică", prin intermediul căreia s-au popularizat, sub forma unor povestiri romanţate, unele dintre cele mai de seamă

Clădirea Editurii Fundațiilor Regale

evenimente ale istoriei românilor; de asemenea, două mari cotidiene „Adevărul" şi „Universul", şi-au creat propriile **e.**, după cum, în jurul publicaţiilor periodice pe care le iniţia şi conducea, N. Iorga a creat la Vălenii de Munte un adevărat trust tipografico-editorial, denumit Neamul Românesc, ulterior Datina Românească, unde vor fi editate, în primul rând, dar nu exclusiv, multe din scrierile marelui istoric, care a mai publicat însă şi la alte **e.** şi tipografii: Ramuri, Pavel Suru, Cultura Naţională, Fundaţia Regală pentru Literatură şi Artă etc. Activitatea editorială de la cumpăna secolelor XIX–XX urmărea să îmbine nevoile culturale ale societăţii româneşti cu interesele materiale ale proprietarilor. Este perioada în care s-au constituit unele dintre cele mai de seamă colecţii ale Academiei Române: „Publicaţiile Fondului Adamachi", „Din viaţa poporului român", colecţia de documente Hurmuzaki ş.a. O amplă activitate a avut în această perioadă Editura Casa Şcoalelor, înfiinţată în 1896, care, în urma iniţiativelor lui Spiru Haret şi ale lui Mihail Sadoveanu, şi-a extins sfera de activitate de la materialele didactice şi manuale la cărţi, povestiri, piese de teatru, incluse în colecţiile „Biblioteca populară", „Biblioteca traducerilor clasice", „Biblioteca pedagogică", „Biblioteca cărţilor didactice", „Biblioteca cursurilor universitare" ş.a. Prin unirea mai multor întreprinderi de tradiţie, în 1919 a luat fiinţă Editura Cartea Românească, al cărei program era structurat pe câteva mari colecţii, urmărind „editarea şi tipărirea lucrărilor necesare la întinderea şi adâncirea culturii naţionale". S-a realizat o colecţie de largă audienţă intitulată „Cunoştinţe folositoare", în patru serii tematice, aici fiind scoase ediţii ilustrate din operele lui V. Alecsandri, M. Eminescu, I. Creangă, I.L. Caragiale, Al. Vlahuţă, Calistrat Hogaş, Petre Ispirescu ş.a. S-au tipărit, printre multe alte lucrări de valoare, *Dicţionarul enciclopedic ilustrat* de I.-A. Candrea şi Gh. Adamescu (1931), precum şi *Divina Comedie* a lui Dante în tălmăcirea lui G. Coşbuc, ediţie excelent realizată din punct de vedere tipografic. În 1920 Petre C. Georgescu-Delafras a înfiinţat la Bucureşti Editura Cugetarea; orientată iniţial spre literatura ştiinţifico-fantastică, a publicat şi unele dintre scrierile lui Liviu Rebreanu, Mihail Sadoveanu, Ion Pillat, Damian Stănoiu, Cezar Petrescu, Zaharia Stancu ş.a. Tot aici a apărut *Enciclopedia „Cugetarea"* (1940), alcătuită de Lucian Predescu. O altă instituţie editorială de prestigiu, care a tipărit cărţi de valoare într-o prezentare grafică modernă, a fost Editura Cultura Naţională, înfiinţată în 1920; la rândul ei, a iniţiat mai multe colecţii: „Biblioteca scriitorilor români", în care au intrat operele scriitorilor clasici (Gr. Alexandrescu, B. Delavrancea, Ioan Slavici, I.L. Caragiale ş.a.), „Biblioteca scriitorilor români de azi", unde au fost incluşi Cezar Petrescu (*Întunecare*), Camil Petrescu (*Versuri*), Ion Minulescu (*Romanţe pentru mai târziu*), Ionel Teodoreanu (*Uliţa copilăriei*), Ion Pillat (*Pe Argeş în sus*) ş.a., „Biblioteca oamenilor celebri" (sub îngrijirea lui Marin Simionescu-Râmniceanu), „Biblioteca «Ţara noastră»", „Biblioteca universitară", „Ţări şi civilizaţii contimporane", „Biblioteca «Clasici antici»" (îngrijite de Vasile Pârvan), „Biblioteca «Oraşele noastre»" (îngrijită de Ioan Bianu), „Biblioteca juridică" (îngrijită de Corneliu Botez), „Biblioteca economică" (îngrijită de Aristide Blank), „Biblioteca activităţii ştiinţifice" şi „Biblioteca «Bogăţiile noastre»" (îngrijite de Gh. Ţiţeica), „Biblioteca manualelor ştiinţifice" (îngrijită de Octav Onicescu), „Biblioteci populare" (îngrijită de Sextil Puşcariu), „Biblioteca agricolă" (îngrijită de C. Sandu-Aldea), „Biblioteca politică", „Biblioteca socială" şi „Biblioteca filosofică" (îngrijite de Dimitrie Gusti). Editura Cultura Naţională a fost condusă între anii 1930 şi 1938 de Al. Rosetti, care a continuat programul de editare a autorilor contemporani: Tudor Arghezi (*Cartea cu jucării*, *Flori de mucigai*, ambele în 1931), Ion Barbu (*Joc secund*, 1930), Mircea Eliade (*Maitreyi*, 1933), B. Fundoianu (*Privelişti*, 1930). Din 1933 şi-a început activitatea Editura Fundaţiei Regale pentru Literatură şi Artă, sub conducerea aceluiaşi Al. Rosetti, care a structurat producţia de carte în cadrul unor colecţii bine delimitate. Astfel au fost iniţiate peste douăzeci de serii şi colecţii: „Scriitori români vechi şi moderni", „Scriitori români contemporani", „Biblioteca de filosofie românească", „Biblioteca enciclopedică" ş.a. Au apărut ediţii critice din scrierile lui B. P. Hasdeu (I–II, 1937, ediţie îngrijită de Mircea Eliade), I. L. Caragiale (I–VII, 1930–1942, ediţie îngrijită de Paul Zarifopol şi apoi de Şerban Cioculescu), Ion Heliade-Rădulescu (ediţie îngrijită de D. Popovici) ş.a. În „Biblioteca enciclopedică" au intrat lucrări ale lui Constantin C. Giurescu (*Istoria românilor*), Al. Rosetti (*Istoria limbii române*), Barbu Slătineanu (*Ceramica românească*), N. Cartojan (*Istoria literaturii române vechi*), Sextil Puşcariu (*Limba română*) ş.a. Literatura contemporană este reprezentată de cărţile a numeroşi scriitori,

eseişti, istorici şi critici literari: Lucian Blaga (*La curţile dorului*), G. Bacovia (*Poezii*), N. Iorga (*Oameni cari au fost*), E. Lovinescu (*Titu Maiorescu*) ş.a. În colecţia de filosofie s-au tipărit lucrări semnate de D. D. Roşca, P. P. Negulescu, Lucian Blaga, Mihai Ralea, Tudor Vianu ş.a. În această **e.** a apărut monumentala operă a lui G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* (1941), într-un tiraj de 3000 de exemplare, şi tot aici au ieşit, în 1939–1944 primele trei volume din ediţia critică a operelor lui M. Eminescu îngrijită de Perpessicius. Continuând tradiţia întreprinderii Samitca, Institutul de Editură şi Arte Grafice Scrisul Românesc de la Craiova promova îndeosebi manualele şcolare din toate domeniile. Sub conducerea istoricului literar N. Cartojan a ieşit colecţia „Clasici români comentaţi", însumând peste cincizeci de volume, printre care scrieri de Mihail Sadoveanu şi Petre Ispirescu îngrijite de N. Cartojan, lucrări ale stolnicului Constantin Cantacuzino editate de Dan Simonescu, scrieri ale lui M. Eminescu îngrijite de D. Murăraşu ş.a. Dintre **e.** care s-au mai remarcat în perioada interbelică sunt: Ancora S. Benvenisti, unde au apărut lucrările lui E. Lovinescu, *Critice* (I–X), *Istoria civilizaţiei române moderne* (I–III, 1924–1925) şi *Istoria literaturii române contemporane* (I–VI, 1926–1929), scrieri aparţinând lui Pompiliu Constantinescu, Hortensiei Papadat-Bengescu, lui F. Aderca, G. Bacovia; Editura Gorjan (1939–1948), în care, între altele, au fost scoase *Şun sau Calea neturburată* (1943) de G. Călinescu şi volumul *Balade* (1944) de Radu Gyr; Editura Iconar de la Cernăuţi, înfiinţată în 1933, al cărei scop era de a „imprima un ritm accelerat în mişcarea literară a tinerei generaţii".

Perioada de după al Doilea Război Mondial reprezintă o etapă de tranziţie spre socializarea completă a cărţii şi tiparului. Prin naţionalizarea din 1948 **e.** particulare au fost desfiinţate, iar tipografiile şi librăriile au trecut în proprietatea statului. În 1949 s-au fondat marile **e.** de stat, cele departamentale, precum şi ale unor organizaţii obşteşti cu profil distinct, între care Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, Editura în Limbi Străine, Editura Academiei, Editura Tehnică, Editura Tineretului, Editura pentru Cultură Fizică şi Sport (Editura Stadion din 1962; Editura Sport-Turism din 1973), Editura Militară. De asemenea, a fost creată, în acelaşi an, Direcţia Generală a Editurilor, Întreprinderilor Poligrafice şi Difuzării Cărţii. După 1950 tendinţa de specializare şi diversificare s-a accentuat, încât, prin reorganizări succesive (constituirea unor redacţii în **e.** de sine-stătătoare, contopirea unor **e.** etc.), s-au înfiinţat Editura de Stat pentru Literatură Didactică şi Pedagogică (1951), Editura Agro-Silvică de Stat (1953, Editura Ceres din 1970), Editura Muzicală (1957), Editura Medicală (1958), Editura Ştiinţifică (1960), Editura Enciclopedică Română (1968). În 1960 Editura de Stat pentru Literatură şi Artă s-a scindat în Editura Meridiane, Editura pentru Literatură Universală (din 1969 Editura Univers), Editura pentru Literatură. O nouă reorganizare a sistemului editorial a avut loc în decembrie 1969, când se înfiinţează Editura Minerva (profilată pe valorificarea moştenirii literare), Editura Eminescu, Editura Cartea Românească (a Uniunii Scriitorilor) şi Editura Kriterion (pentru literatura în limbile naţionalităţilor conlocuitoare). La rândul ei, Editura Tineretului s-a scindat în Editura Albatros şi Editura Ion Creangă, destinate literaturii pentru tineret ori pentru copii. Diversificarea tematică a fost însoţită totodată şi de una teritorială, în câteva centre cu vechi tradiţii culturale fondându-se Editura Dacia (Cluj-Napoca) şi Junimea (Iaşi) în 1969, Scrisul Românesc (Craiova) şi Facla (Timişoara) în 1972. Dintre acestea, cele mai multe **e.** erau direct coordonate de Centrala Cărţii, iar celelalte depindeau de unele organisme de stat. Noua orientare a sistemului, după „dezgheţul" din 1964, a fost aceea de recuperare a tradiţiilor culturii, ştiinţei, literaturii şi artei româneşti, precum şi încercarea de sincronizare cu Occidentul, orientare concretizată mai ales după reorganizarea din 1969–1970. În recuperarea literaturii româneşti clasice s-a distins Editura Minerva (sub îndrumarea lui Aurel Martin şi a lui Z. Ornea), prin colecţiile „Scriitori români", „Restitutio", „Momente şi sinteze", „Universitas", „Introducere în opera lui …", „Patrimoniu", Arcade", „Meşterul Manole". Colecţia centenară „Biblioteca pentru toţi", mai cu seamă sub îndrumarea lui Mihai Şora şi a lui Tiberiu Avramescu, a continuat programul de editare a celor mai valoroşi scriitori români şi străini, clasici şi contemporani şi a fost difuzată în tiraje de masă. În promovarea literaturii române contemporane rolul cel mai însemnat l-au avut Editura Cartea Românească (sub direcţia lui Marin Preda şi ulterior a lui George Bălăiţă) şi Editura Eminescu (sub conducerea lui Valeriu Râpeanu). Editura Cartea Românească a publicat scriitori reprezentativi români din toate generaţiile.

Vreme de două decenii au fost în atenţia publicului şi colecţiile, şi seriile Editurii Eminescu: „Poeţi români contemporani", „Prozatori români contemporani", „Biblioteca critică" – ale cărei volume antologau referinţele critice despre autori din bibliografia şcolară şi universitară –, „Biblioteca de filosofie a culturii române", „Biblioteca Eminescu", „Istoriile literaturii române", „Thalia", „Rampa", „Masca". Editura Univers (în special sub direcţia criticilor Vladimir Streinu şi Romul Munteanu, cât şi a redactorului-şef Dumitru Mazilu) a avut ca obiectiv publicarea literaturii şi a criticii literare străine, în colecţii de prestigiu, asigurând deopotrivă valorificarea clasicilor şi sincronizarea cu literaturile lumii: „Clasicii literaturii universale", „Clasicii literaturii moderne", „Romanul secolului XX", „Romanul istoric", seria de poezie bilingvă „Orfeu", „Corespondenţe, memorii, jurnale", colecţia „Meridiane" – profilată pe literatură contemporană –, seriile de critică „Studii" şi „Eseuri", care aduc ultimele contribuţii importante ale momentului. Specializată în cartea de şi despre artă, Editura Meridiane (mai ales sub conducerea lui Ion Frunzetti, Dan Grigorescu, Vasile Nicolescu şi Modest Morariu) s-a afirmat prin colecţiile de albume „Clasicii picturii româneşti", „Clasicii picturii universale" şi prin colecţia de studii „Biblioteca de artă", cu seriile „Arte şi civilizaţii", „Artă şi gândire", „Artă. Imaginar Mentalităţi", „Biografii. Memorii. Eseuri" ş.a. În publicarea cărţii pentru copii şi tineret s-au remarcat Editura Ion Creangă şi Editura Albatros, aceasta din urmă sub direcţia lui Petre Ghelmez şi apoi a lui Mircea Sântimbreanu, prin colecţiile „Lyceum", „Cele mai frumoase poezii" (şi în ediţie germană şi maghiară), „Dicţionarele Albatros", „Contemporanul nostru" ş.a. În profil ştiinţific s-a impus, pe lângă Editura Academiei, a cărei activitate o constituie publicarea cărţii din toate domeniile, atât a membrilor forului academic, cât şi a cercetătorilor din institutele subordonate, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, rezultată în 1975 din contopirea Editurii Ştiinţifice cu Editura Enciclopedică Română. Creată în special pentru elaborarea instrumentelor de lucru, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică numără printre realizările sale editarea *Micului dicţionar enciclopedic*, a unor serii de mici dicţionare şi enciclopedii, de cele mai multe ori alcătuite pentru prima dată la noi, din cele mai diferite domenii ale ştiinţei şi culturii. În sfera literaturii s-au editat dicţionare de scriitori, de literatură generală sau cronologice, de asemenea, bibliografii despre personalităţi şi publicaţii, precum şi *Bibliografia românească modernă*. Un sector important a fost acela consacrat lucrărilor filologice şi de studiere a limbilor străine, inclusiv a dicţionarelor bilingve. Au apărut cărţi de referinţă, în colecţii precum „Clasicii filosofiei universale", „Biblioteca de filosofie", „Filosofia universală contemporană", „Bibliotheca Orientalis" (coordonată de Idel Segal).

După 1989, datorită schimbării mecanismelor economice, manifestată prin dezintegrarea monopolului centralizat și prin apariția a numeroase inițiative private, vechile **e.** de stat au intrat într-o degringoladă care s-a accentuat treptat, în pofida încercării lor de adaptare la noile condiții. Nemaiexistând constrângeri ideologice și nici de natură organizatorică, are loc la început o explozie aproape haotică a producției de carte de toate genurile. Se afirmă însă și **e.** care, de la înființare, urmăresc cu rigurozitate un program de perspectivă: Humanitas, Polirom, Univers Enciclopedic ș.a. Treptat, paralel cu creșterea fără precedent a numărului de **e.**, se remarcă și o organizare tot mai sistematică, prin crearea unor grupuri și a unor holdinguri (Grupul Editorial Corint, Grupul Editorial Art, Adevărul Holding). Se constată atât diversificarea, cât și specializarea din ce în ce mai accentuată, uneori până la ocuparea unor discipline de nișă. Totodată, cresc nivelul și calitatea producției editoriale, aptă să corespundă oricăror solicitări atât în plan tematic, cât și al modului de prezentare grafică a cărții ca obiect comercial. În privința diversificării tematice s-a atins un grad cu greu imaginabil până atunci, vechile direcții și tendințe structurale de dezvoltare anexând și alte domenii spirituale, puțin frecventate ori ignorate înainte (calculatoare, informatică, literatură SF, literatura exilului, psihiatrie, psihologie, istoria religiilor, teologie, esoterism, paranormal, studii de gen ori memorialistică și jurnal etc.), cărora li s-au consacrat uneori **e.** specializate exclusiv (Nemira, Trei, Herald, Anastasia, Vremea, Hasefer ș.a.). Diversificarea are și un aspect geografic, atingând, uneori cu ecou național, aproape toate capitalele de județ ori localitățile mai cunoscute, fără a fi asociate cu necesitate unor universități și instituții de cultură (muzee, biblioteci, fundații, asociații profesionale, institute ori publicații). **E.** au răspuns din ce în ce mai mult, mai cu seamă cele cu profil marcat didactic, cerințelor diferitelor niveluri de învățătură, de la cartea pentru preșcolari și

copii, adesea prevăzută complementar cu un bogat material auxiliar, corespunzător deopotrivă în plan didactic și în acela al realizării grafice, inclusiv carte beletristică pentru copii și adolescenți, până la nivelul superior, academic, unele constituindu-și departamente educaționale specializate (grupurile editoriale All, Humanitas, Polirom, Corint, Paralela 45, Art ș.a.), altele consacrându-se în totalitate domeniului didactic (Teora, Niculescu). Multe **e.** și-au continuat profilul generalist și enciclopedic de la înființare (Univers Enciclopedic, All, Polirom, RAO, Saeculum I.O., Semne, Litera ș.a.), precum și, concomitent, programul beletristic. Dacă în primul deceniu și jumătate după evenimentele din 1989 au predominat traducerile din literatura universală, creându-se colecții esențiale și serii de autor, departamente și chiar **e.** în cadrul unor grupuri și holdinguri („Biblioteca Polirom", Humanitas Fiction, Editura Leda, în cadrul Grupului Editorial Corint, Editura Allfa, pe lângă Grupul Editorial All și multe altele), **e.** încep să acorde un interes crescând literaturii naționale, principalele demersuri de susținere a scriitorilor tineri aparținându-le Editurii Nemira în anii '90 prin colecția Purgatoriu și Grupului editorial Polirom, care în 2004 lansează, sub sloganul „Votează literatura tânără", numeroși prozatori cvasidebutanți, ce se vor afirma destul de rapid peste hotare grație politicii de traduceri inițiate în 2006 de Institutul Cultural Român. **E.** își îndreaptă tot mai mult atenția către valorificarea tezaurului românesc fundamental (literar, etnologic, istoric, documentar-arhivistic, memorialistic etc.), în parte inedit. Astfel, Fundația Națională pentru Literatură și Artă, înființată pe lângă Academia Română în 1998, la inițiativa și sub coordonarea lui Eugen Simion, continuă programul edițiilor critice al fostei Edituri Minerva cu seria de referință „Opere fundamentale", numărând circa 150 de volume până în 2012, în care sunt reunite, în condiții grafice deosebite, creațiile definitorii ale celor mai de seamă scriitori români. Unele **e.** își dezvoltă sectoare de istorie și critică literară (Paralela 45, Polirom, Cartea Românească, Casa Cărții de Știință, Scrisul Românesc), altele se specializează în literatura contemporană (Cartea Românească, Vinea, Tracus Arte) sau se dedică întregii literaturi (Editura Muzeul Literaturii Române). De-a lungul ultimelor decenii s-au mai remarcat Editura Fundației Culturale Române (devenită Editura Institutului Cultural Român în 2003), Institutul European, Amarcord, Grai și Suflet – Cultura Națională, Bibliotheca, Brumar, Curtea Veche, Paideia, Pandora, Ideea Europeană, Meronia, Omonia, Casa Radio, Helicon, Limes, Tritonic, Vellant, Idea Design & Print, Tact și multe altele. Unele grupuri editoriale și-au putut permite crearea unor importante departamente digitale (carte electronică, audiobookuri, video etc.). Concomitent, și situația difuzării s-a îmbunătățit simțitor, datorită generalizării sistemului de achiziție on-line. La principalele târguri naționale (Bookarest, Bookfest, Gaudeamus) au participat între 200 și 400 de entități editoriale, de mărime și importanță variabilă, atestând interesul sporit pentru carte și mijloacele adiacente, situație neatinsă vreodată în trecut; de asemenea, a crescut și participarea la marile saloane literare și târguri internaționale, contribuind la o mai bună cunoaștere și difuzare a producției românești de carte.

Repere bibliografice: I. Simionescu, *Cartea Românească,* Bucureşti, 1938; I. Massoff, *Strădania a cinci generaţii. Monografia familiei Şaraga,* Bucureşti, 1941; Mircea Tomescu, *Istoria cărţii româneşti de la începuturi până la 1918*, Bucureşti, 1968; Dan Simonescu, Gheorghe Buluţă, *Pagini din istoria cărţii româneşti,* Bucureşti, 1981; Virgil Olteanu, *Din istoria şi arta cărţii. Lexicon*, Bucureşti, 1992, *124–128; Ghidul editurilor din România*, Bucureşti, 1994; Gabriel Ştrempel, *Activitatea editorială a Academiei Române între anii 1868 şi 1948*, „Memoriile Secţiei de ştiinţe istorice şi arheologice", t. XXIII, 1998; Nicolae A. Andrei, Gabriela Braun, Albert Zimbler, *Institutul de Editură şi Arte Grafice Samitca din Craiova*, Craiova, 1998; Iordan Datcu, *Sub semnul Minervei*, Bucureşti, 2000; Dumitru Micu, *Cartea şi rolul ei în societatea românească*, în *Istoria românilor,* VIII, Bucureşti, 2003, *653–661*; Doina Florea, *Edituri şi colecţii*, Iaşi, 2004; Anca Sârghie, *Edituri şi colecţii editoriale*, Sibiu, 2004; Ion Simuț, *Fundația Națională pentru Știință și Artă*, RL, 2007, 10; *Catalogul editurilor din România*, Bucureşti, 2007; *Editura Scrisul Românesc. 85 de ani de existenţă*, îngr. şi introd. Florea Firan, Craiova, 2007; Letiţia Constantin, *Literatură şi propagandă. Editura Cartea Rusă*, RL, 2009, 25; Dan C. Mihăilescu, *20 de ani de Humanitas*, RL, 2010, 5. ***D.N.R.***

EFTIMIE (mijlocul sec. al XVI-lea), cronicar. Se crede că a fost egumen al mănăstirii moldovene Căpriana. Continuă cronica în limba slavonă (în prima ei redactare) a lui Macarie, scrisă din porunca lui Petru Rareş, domnul Moldovei. Evenimentele alese spre istorisire cuprind perioada dintre 1541 şi 1554, adică a doua domnie a lui Rareş, domniile fiilor lui, Iliaş şi Ştefan, precum şi câţiva ani din prima domnie a protectorului său, Alexandru

Lăpuşneanu. Stilul este încărcat de retorisme, chiar dacă în mai mică măsură decât al lui Macarie, episcopul de Roman, care apelase la întreaga recuzită stilistică a lui Constantin Manasses, autor al unui cronograf bizantin, binecunoscut în acea vreme. Întregul text serveşte intenţiei lui **E.** de a oferi cititorului un model voievodal creştin, întruchipat de Lăpuşneanu. Ascensiunea acestuia se leagă de sfârşitul dramatic al doamnei Elena Rareş, pe a cărei fiică o luase în căsătorie. Letopiseţul lasă să transpară resentimentele noului domn faţă de familia Muşatinilor. Dacă ultimii ani ai lui Petru Rareş sunt înfăţişaţi într-o manieră echilibrată, în ceea ce-i privește pe fiii acestuia, perspectiva se modifică. Iliaş reprezintă prototipul „renegatului" (Dan Horia Mazilu) care abdică de la creştinism pentru a deveni mahomedan. Este un bun prilej pentru cronicar să sublinieze abaterea, fărădelegea, puse pe seama înrâuririi lui Satan, al cărui agent „de trei ori blestemat" este turcul Hadar: „Unul dintr-înşii, cel mai înşelător şi plin de răutate mai ales în toate meşteşugurile diavoleşti şi în vrăjitorie, Hadar era numele lui, era pervers prin moravuri şi mai pervers cu sufletul". Nici Ştefan cel Tânăr nu are o evoluţie mult diferită de a fratelui său, deşi începutul domniei fusese dătător de speranţe. Dar, după cum afirmă cronica lui **E.**, el nu reuşeşte să-şi disimuleze personalitatea şi se dovedeşte a fi „întru totul ca fratele, cu unele chiar să-l întreacă". Moartea violentă (e asasinat la Ţuţora în 1552) este percepută ca o plată dreaptă pentru existenţa lui infamă. Odată cu intrarea în scenă a lui „Alexandru voievod cel viteaz şi cel nou" (proiectat ca un alt Alexandru Macedon), tonul naraţiunii devine encomiastic. **E.** utilizează pentru partea a doua a letopiseţului aceleaşi procedee retorice la care recursese predecesorul său, Macarie. Faptele istorice sunt abandonate în favoarea portretului literar (cum remarca Ştefan Ciobanu), alcătuit din nenumărate clişee. La urcarea pe tronul Moldovei Lăpuşneanu îşi iartă adversarii, îi scoate din temniţe pe nevinovaţi, arătând un suflet milostiv, astfel încât oamenii îl socotesc izbăvitorul ţării. Fără îndoială, cronicarul aplică aici o parte a scenariului hagiografic consacrat de literatura religioasă. Întâmplările, puţine, care urmează vorbesc despre implicarea domnitorului în politica Ţării Româneşti (contribuţia la aducerea în scaun a lui Pătraşcu Vodă în locul lui Mircea Ciobanul) şi despre ctitorirea mănăstirii Slatina. Cronica lui **E.** nu a fost continuată, rămânând necunoscută atât lui Azarie, cât şi celorlalţi istoriografi care i-au succedat. Textul lui **E.** se păstrează la Kiev într-un sbornic ce cuprinde, alături de mai multe texte de inspirație religioasă, cronici anterioare ale Moldovei, între care și varianta scurtă a cronicii lui Macarie (anii 1504–1541). Pe filele manuscrisului se află consemnat și numele unuia dintre copiști: Isaia de la Slatina, cel care în 1572 va ajunge episcop de Rădăuţi.

SCRIERI: *Cronica lui Eftimie*, în *Cronicile slavo-române din sec. XV–XVI, publicate de Ioan Bogdan*, îngr. P.P. Panaitescu, Bucureşti, 1959, *109–125*, în LRV, I, *192–203*.

Repere bibliografice: Bogdan, *Scrieri, 335–346, 363–373 passim*; Iorga, *Ist. lit.*, I, *156–157*; Cartojan, *Ist. lit.* (1996), *73–74*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *20*, *Ist. lit.* (1982), *15*; Ciobanu, *Ist. lit.* (1989), *121–124*; P.P. Panaitescu, *Cronica lui Eftimie*, în *Cronicile slavo-române din sec. XV–XVI, publicate de Ioan Bogdan*, Bucureşti, 1959, *106–109*; Piru, *Ist. lit.*, I, *35–36*; *Ist. lit.*, I, *261–264*; Ivaşcu, *Ist. lit.*, *I, 85–87*; G. Mihăilă, Dan Zamfirescu, *Cronica egumenului Eftimie*, LRV, I, *191–192*; Mihăilă, *Contribuţii*, *104–163 passim*; *Dicţ. lit. 1900*, *310–311*; Mazilu, *Lit. rom.*, *305–321*; Mazilu, *Noi*, *99–100*. ***S.Mr.***

EFTIMIU, Victor (24.I.1889, Boboştiţa, Albania – 27.XI.1972, Bucureşti), dramaturg, poet, prozator, traducător.

Este fiul Marinei (fiica preotului Theodor Cociu din Boboştiţa, numit şi Economu) şi al lui Ghergo Ceavo (care, venit pentru comerţ în Bucureşti, îşi schimbă în 1894 numele în Gheorghe Eftimiu, după prenumele tatălui său, Eftimie). Face primele clase în limba greacă (1895–1897), pentru ca de la vârsta de opt ani să înveţe în Bucureşti, unde a absolvit cursurile Liceului „Mihai Viteazul". După colaborări timpurii la diverse publicaţii, stabilit la Sibiu, participă, în 1908 şi 1909, ca secretar de redacţie, la editarea revistei „Ţara noastră", condusă de Octavian Goga şi Ilarie Chendi. În primăvara anului 1909 se îndreaptă către Paris, zăbovind câteva luni la Budapesta şi Viena, oraşe din care trimite impresii şi scrieri originale mai multor reviste din ţară. De

prima şedere la Paris îl vor lega amintiri ce revin mereu în scrieri, traiul fără înlesniri fiind răscumpărat de încântarea cu care străbate Cartierul Latin şi de întâlnirile cu prieteni precum Radu Baltag, O. Goga, E. Lovinescu ş.a. În 1910 se întoarce în ţară şi, punându-şi în valoare exerciţiul literar parizian, obţine un neaşteptat succes cu piesa *Înşir-te mărgărite* (1911). În 1913 este numit director al Teatrului Comedia, iar în anul următor se căsătoreşte cu actriţa Agepsina Popovici Macri, pe care o cunoscuse la Paris. În 1911 devine membru al Societăţii Scriitorilor Români, în 1917 face parte din comitetul de propagandă românească de la Lausanne şi obţine cetăţenia română în 1919. Îndeplineşte funcţia de director al Teatrului Naţional din Bucureşti (1920–1922), ulterior fiind însărcinat şi cu direcţia generală a Asociaţiei Române pentru Cinematografie Artistică. Este membru al Societăţii Autorilor Dramatici Români (1923) şi al Ateneului Român, iar în intervalul august – decembrie 1927 funcţionează ca director al Teatrului Naţional şi al Operei Naţionale din Cluj, de unde demisionează invocând ca motiv lipsa de subvenţii. Prezent adesea în salonul Sburătorului, cu o faimă de om de teatru mereu în creştere, călătorind frecvent prin capitalele europene, **E.**, autorul dramatic cel mai reprezentat al timpului, se bucură şi de oarecare succes în politică: membru al Partidului Naţional Ţărănesc, este ales deputat în 1928. Se află din nou la conducerea Teatrului Naţional din Bucureşti în cursul anului 1930, doi ani mai târziu i se acordă Premiul Naţional pentru Literatură, iar în 1933 este ales preşedinte al PEN-Clubului Român, mandat pe care îl va primi şi în 1936. Începuse între timp să colaboreze tot mai intens la presa de dreapta şi în 1941 este menţionat ca membru al masoneriei româneşti. În timpul dictaturii antonesciene piesele de teatru nu i se mai joacă şi este trimis de două ori în lagărul de la Târgu Jiu pentru atitudine antirăzboinică. Din septembrie 1944 ocupă (pentru o vreme simultan) fotoliile de director general al teatrelor, operelor şi spectacolelor, de director al Teatrului Naţional şi al Operei din Bucureşti (până în 1945) şi de preşedinte al Societăţii Scriitorilor Români (până în 1948). Demisionează din Partidul Naţional Ţărănesc, iar în 1948 devine membru al

Victor Eftimiu, Ion Minulescu, Soare Z. Soare, A. de Herz şi alții

Academiei RPR. După o perioadă de eclipsă este ales în mai 1972 preşedinte de onoare al Uniunii Scriitorilor şi se bucură de aprecierea oficială. În cazul lui **E.**, omul îl copleşeşte pe scriitor. În 1903 începe să publice versuri naive în „Luceafărul", semnând cu pseudonimul Athanes. În 1904 tipăreşte cu mijloace proprii primul număr al revistei şcolare „Speranţa", urmat de alte patru numere, la a căror realizare îl ajută câţiva colegi. Publică aici nu numai articole-program, ci şi proză şi poezii fără alte calităţi literare în afara unui oarecare simţ al formei, pseudonimele preferate ale momentului fiind Eftimie Eftimiu, V. Gheorghe, V.E. Grecu, Ciubuc Spionu, Ionică Chiriaşul, Cleon, Mercador. Însă adevăratul debut şi-l face la „Viaţa literară" în 1906, cu poezia *Amurg*, semnată cu numele Victor Eftimiu, folosit pentru întâia oară. În câteva rânduri conduce reviste culturale: bisăptămânalul „Gazeta noastră ilustrată" între 1928 şi 1931, „Dreptatea nouă" între 1945 şi 1947. Face parte din comitetele de redacţie ale publicaţiilor „Prezentul", „Bibiloiul", „Ţivil-cazon" (1906), „Lectura pentru toţi" (1918–1920) ş.a. Însemnată rămâne colaborarea susţinută, timp de câteva decenii, cu versuri, cronici rimate, scrieri în proză, însemnări de călătorie, note şi cronici de teatru, evocări şi aforisme – adunate mai târziu în volume –, traduceri şi articole diverse, la presa vremii, fiind prezent şi în „Acţiunea", „Adevărul" (mai ales între 1910 şi 1935), „Adevărul literar şi artistic" (unde deţine rubrici permanente), „Almanahul literar", „Almanahul Societăţii Scriitorilor Români", „Cele trei Crişuri", „Cetiţi-mă", „Comedia", „Contimporanul", „Convorbiri critice", „Cortina", „Cosinzeana", „Culisele", „Cultura poporului", „Curentul artelor", „Cuvântul liber", „Dimineaţa", „Dreptatea", „Dumineca", „Ecoul", „Evenimentul zilei", „Hiena", „Jurnalul literar", „Literatorul", „Noua revistă română", „Omul liber", „Pământul nostru", „Propilee literare", „Rampa", „Rampa nouă ilustrată", „Ramuri", „Raza literară", „Reporter", „Revista Fundaţiilor Regale", „Revista literară", „Revista noastră", „Revista pentru toţi", „Revista română", „Românul", „România literară", „Sburătorul", „Scena", „Spectator", „Teatrul", „Teatrul Naţional", „Tempo", „Toamna", „Tribuna", „Tribuna poporului", „Universul literar", „Victoria", „Vremea", „Ziarul meu", „Zorile" ş.a. Mai ales în primii ani de publicistică, **E.** semnează cu pseudonimele Antartu, Ion Arcuda, Balcanicu, Nae Cucuvea, Victor Eolyanul, Elynicul Rhapsod, Eunobius, V. Greceanu, Grecu, At. Grecu, V. Grecu, V. Grecu-Athanes, Labraş-effendi, Macedoneanu, Matador, Neutralis, Axentie Sandomirsky, Veg Vegrecu, Victorius, Daniel Vodena ş.a. În 1927 introduce fraudulos în repertoriul Teatrului Naţional din Cluj, sub semnătura Ion Dinu, propria-i piesă, *Un escroc sentimental*.

Scriitor cu o fantezie scânteietoare, cu un însemnat simţ al formei şi al combinaţiilor de efect, **E.** a publicat mii de pagini de teatru şi de proză, a strâns în volume sute de mii de versuri, numeroase pagini de memorialistică, o mulţime de aforisme şi scrieri pentru copii şi a tradus din marea literatură a lumii. Uşurinţa cu care scria şi valoarea inegală a producţiilor sale justifică ironia confraţilor, care au vorbit despre o „epocă Eftimiu" şi l-au parodiat în nenumărate rânduri. El însuşi are un prim succes poetic cu o parodie, *Romanţa celor trei sarmale*, după Ion Minulescu („Belgia Orientului", 1907), care a circulat în mediile literare odată cu numele inventivului parodist. În teatru, latura cea mai reprezentativă a literaturii sale, **E.** vede o artă totală, în care primatul trebuie să-i revină textului şi care nu se poate îndepărta de specificul educativ, modelator. De aceea, poate, el pune adesea în relief intenţia didactică, imprimând discursului dramatic cât mai mult din propriile idei regizorale; tot astfel îşi găseşte justificare şi obiceiul autorului de a explica în prolog sensurile unei piese. Din complicata sa „industrie dramaturgică", multe scrieri nu mai rezistă ca literatură autentică, amploarea cantitativă constituind poate singura trăsătură lipsită de oscilaţii a acestei întinse opere. În 1956 **E.** a întocmit o clasificare a propriilor lucrări după un criteriu tematic. Primul ciclu, şi cel mai important, cuprinde *Legende româneşti*: *Înşir-te mărgărite*, *Strămoşii* (1912), *Cocoşul negru* (1913), *Ringala* (1915), *Meşterul Manole* (1925), *Haiducii* (1949) şi *Pană Lesnea Rusalin* (*Răscoale*) (1956). Elaborat în bună parte în timpul primei şederi la Paris, „poemul feeric în cinci acte" *Înşir-te mărgărite* se apropie de formula teatrului de poezie al lui Edmond Rostand. Inspirată din basmul românesc şi îmbinând motive ale erosului idealizat, feeria oferă un punct de vedere insolit asupra legendarului Făt-Frumos şi reabilitează figura Zmeului, tradiţional compromisă. Făt-Frumos, frivol ca un Don Juan, o caută pe Ileana Cosânzeana pentru că ea reprezintă idealul feminin, în timp ce răzvrătitul simbolic, Zmeul, ţinteşte la stăpânirea lumii „fără trudă". În scena de la început, inteligent concepută, cele trei fete ale lui Alb-Împărat trebuie să-şi aleagă

miri dintre tineri cu nume sugestive. Sorina, fata cea mai mică, se opune tradiţiei şi dorinţei tatălui şi îl refuză pe viteazul Buzdugan, pentru că e îndrăgostită de Făt-Frumos, care, la rândul lui, o iubeşte pe Ileana Cosânzeana, fără să ştie că aceasta se simte atrasă de răpitorul ei, Zmeul. Rezolvarea conflictului contravine logicii dramatice, dar se supune schemei populare: Făt-Frumos îl învinge pe Zmeu, iar „revoltaţii" şi nonconformiştii revin la sentimente comune şi pozitive. Declamaţia este viguroasă, dar tiradele descurajante; de pe acum se constată o uşurinţă suspectă în versificare, deşi totul se păstrează în limitele unei „povestiri" fireşti. În altă piesă cu succes la public, *Cocoşul negru*, „fantezie dramatică în şase acte", simbolul central se aseamănă izbitor cu acela al „mistreţului cu colţi de argint" de mai târziu, în variantă pur folclorică, dar lipsit de tensiune şi de profunzime poetică. Şi aici guvernează o viziune maniheistă asupra personajelor, cu nuanţa că întruchipările binelui se fac antipatice prin mediocritate, iar opusele lor au cel puţin un mod inteligent de a vedea lumea. Voievodul Nenoroc, posibil omolog al lui Faust, se compromite prin precaritatea revoltei sale: el încheie un pact cu diavolul în schimbul unor banale privilegii lumeşti şi pare a ezita permanent între bine şi rău. Experienţele prin care trece personajul sunt pentru dramaturg prilejuri excelente de a exersa arta creării de atmosferă şi de a etala tehnici moderne de construcţie. Finalul rămâne deschis, după moartea lui Nenoroc găsindu-se alt tânăr care să continue ciclul diabolic. În drama istorică *Ringala* (vehement contestată şi scoasă de pe afişele teatrelor în 1916 pentru încălcarea adevărului istoric), autorul învie lumea ceremonialurilor domneşti de pe vremea lui Alexandru cel Bun. Maria Jagelona, tânăra soţie a voievodului, plănuieşte catolicizarea Moldovei şi aservirea faţă de poloni, punând în planul ei inteligenţă şi tărie de caracter, trăsături care o apropie de Doamna Clara şi de Vidra. Dorindu-se o lecţie de patriotism, piesa nu este însă suficient închegată, deoarece se bizuie pe schimbări de situaţie şi pe episoade inutile, scrise doar pentru deliciul publicului. În *Meşterul Manole* tendinţa către spectaculos, dizolvarea mitului şi privarea motivului de virtuţile simbolice explică eşecul în plan literar. Rămâne numai ipostaza unui Manole iniţiat în tainele masoneriei, dar lipsit de relief interior. În celelalte cicluri dramatice stabilite de **E.** se înscriu și piese mai puţin reuşite, afectate de manierism şi de accentuarea spectaculosului. Din ciclul *Tragediile eline*, *Prometeu* (1919) vizează grandiosul, dar expresia bombastică şi situaţiile facile duc la ratarea intenţiei. Discursul este limpede, însă fără profunzime, „ideea jertfei presupuse de înfăptuiri" nu se mai întemeiază pe nimic substanţial, iar revoltatul Prometeu ilustrează o simplă atitudine declarativă. Este totuşi interesantă în sine metamorfozarea originală a zeilor antici în sfinţii creştini corespunzători. Piesele *Thebaida* (1924) şi *Atrizii* (1939), combinări îndrăzneţe de nuclee mitice, acumulează în replici o oarecare tensiune dramatică, aceasta stingându-se însă înainte de vreme în declamaţie sau în ezitări de limbaj şi de prozodie. În alt ciclu, *Drame medievale*, dramaturgul realizează colaje generoase de scene istorice şi fapte exemplare din mitologia slavă (*Theochrys*, 1933), de legende burleşti (*Poveste spaniolă cu Don Juan. Don Quijote, bufonul şi moartea*, 1938, în varianta iniţială, din 1922, cu titlul *Don Juan sau Tragedia iubirii*) ori de ipostaze artificioase ale aceluiaşi personaj (Faust-alchimistul şi filosoful, Faust-cuceritorul şi Faust-Păcală în *Doctor Faust, vrăjitor*, 1957). Doar *Glafira* (1926) mai aminteşte de forţa autorului de a da viaţă unor personaje puternice şi originale, evoluând tragic sub semnul destinului neiertător. Ciclul *Satire bucureştene* cuprinde puţine piese, scrise înainte de 1944 şi părând caligrafiate cu un condei de şcoală sămănătoristă. Se disting prin articularea dramatică mai coerentă *Dansul milioanelor* (1922) şi *Marele duhovnic* (1929), celelalte suferind de un tezism dezarmant. Fie că sunt facile fabule moderne într-un act (*Ariciul şi sobolul*, 1912) sau farse ce acuză dezumanizarea celor prea avuţi (*Sfârşitul pământului*, 1919), fie că mizează pe construcţia mai amplă, cu acţiune alertă, situaţii insolite şi dialog firesc, pentru a înfiera politicianismul şi a înfăţişa debusolarea individului, ca în *Omul care a văzut moartea* (1928), piesele incluse în ciclul *Comedii provinciale* dovedesc în mod surprinzător, prin afirmaţiile din prologuri, o înţelegere cât se poate de exactă a artei dramatice şi a elementelor perisabile ale creaţiei. Motivele literare din *Tragicomedii ţărăneşti*, piese scrise în proză – *Crăciunul lui Osman* (1913), *Akim* (1914) şi *Comoara* (1922), apropiate întrucâtva de fantastic, văduvite însă de substanţă, trec cu uşurinţă în epica lui **E.**, mai ales în genul scurt. Ultimul ciclu dramaturgic este numit *Piese cu subiecte de peste hotare*, din acesta făcând parte *Mireasa roşie*

(1912), *Ave, Maria!* (1913), *Napoleon I* (1914), *Scamatorii* (1942), *Sylvette* (1944) şi *Fantoma celei care va veni…* (1922). Cea din urmă piesă, un interesant „roman teatral", cuprinde scene reuşite, deşi predomină şi aici livrescul, iar în final este împinsă în faţă ostentativ semnificaţia. **E.** mai scrie piesa *Cele două Agripine* (în colaborare cu Jean Bacheville) şi semnează mai multe prologuri versificate: *Teatrul* (1911, în colaborare cu D. Anghel), *Cinematograful* (1912), *O sală nouă…* ş.a. „Marile sentimente clasice" şi temele fundamentale ale creaţiei se găsesc atât în teatrul lui **E.**, cât mai ales în poezia sa, care exhibă totuşi o estetică nediferenţiată de cea a teatrului. Versificator prolific (a publicat peste două sute de mii de versuri) în genul tradiţional, el rămâne în literatura română ca autor al recordului amar de a fi scris mai bine de o mie de sonete fără esenţă poetică, la fel cum tot el a compus şi cele mai multe piese de teatru, dintre care valoroase rămân doar câteva „feerii naţionale". Asemănându-şi destinul cu acela al lui Antim, talentatul predicator venit din Iviria, prolificul poet făcea o profesiune de credinţă într-un sonet: „Nu ştiu, în veac, răsplata ce-am s-o capăt,/ Dar voi sluji, cucernic, pân-la capăt,/ Înalta Doamnă, limba românească" (*Închinare lui Antim Ivireanul*). Virtuoz al versului, căutător de rime noi şi de expresie cizelată, **E.** se conduce după principiile unei estetici desuete. Odată cu volumul *Poemele singurătății* (1912) se remarcă influenţe simboliste şi parnasiene, în general fiind vorba de exerciţii *à la manière de…*, în care tema se străduieşte să se adapteze la forma canonică. Poetul confundă starea de tulburare a fiinţei cu însăşi esenţa poeziei şi crede că, pentru a se manifesta, poeticitatea nu ar mai avea nevoie decât de forma corectă. Aşa scrie sute de poeme despre Parisul tinereţii sale, despre vârstele trecute ale fericirii, despre soarta celor nedreptăţiţi – *Lebedele sacre* (1920), *Cântecul milei* (1923). Potrivite pentru declamaţia în ritm de canţonetă, unele versuri au circulat intens, devenind refrene: „Alcătuire de cuvinte româneşti,/ Îţi văd prin veacuri înnoita bogăţie" (*Oda limbei române*, 1927). Epicul capătă drept de cetăţenie poetică fără să potenţeze lirismul, mai ales în volumele *Noaptea subterană* (1933) şi *Cântecul mamei şi al copiilor* (1935), iar elementele dramatice se insinuează şi ele în *Oglinzile* (1939). Văzând în poezie o ocazie pentru experimente retorice şi artizanat lingvistic, grefând notaţia modernistă pe structuri literare învechite, **E.** nu reuşeşte să iasă prin lirică din aria mediocrităţii. După 1945 începe să cânte binefacerile „evului nou" comunist, „mâna muncitoare" şi figurile istorice „reprezentative". Un capitol aparte îl constituie sonetele: „V-am scris, din amintiri şi spovedanii,/ Romanul vieţii mele în sonete", mărturiseşte poetul. Acestea cântă femeia iubită, evocă peisaje, atmosfera Bucureştilor sau a Parisului, reînvie mituri sau personaje medievale, se încarcă de note cvasitestamentare, elogiază mintea omenească ori libertatea de tip nou, totul într-o „recoltă de sonete", aspirând la „forme cât mai multe", căci – scop şi cauză – „Citindu-mă, cei mulţi mă pricepură" (*Îndrăgostit de poezia pură…*).

Proza lui **E.** este adesea un caz de autopastişă, un soi de intertext intern caracterizat prin recurenţa motivelor şi prin întinderea supradimensionată. În nuvele, schiţe şi povestiri, adunate în zeci de volume, multe situaţii contrazic aşteptările cititorilor, onomastica este adesea forţată („sir Mack Dollaryngthon" ş.a.), iar soluţiile de rezolvare a conflictului contravin uneori logicii naraţiei. Ficţiunea înglobează elemente din biografia autorului (*Risto Darda*, 1922, ş.a.), ia forma confesiunii (*Spovedania unui clown şi alte nuvele*, 1913) sau îşi asumă viziunea unui fantastic de sorginte patologică (*Comorile*

lui Dragodan, 1920). Există şi exerciţii în genul lui Urmuz, parodii la limita absurdului lingvistic (*Pitirim cu părul de ametist. Povestire ultramodernistă*), precum şi numeroase naraţiuni dramatizate, cu note de feerie. Cât despre romane, paisprezece la număr, acestea au aceeaşi materie ca şi sonetele sau ca unele piese de teatru şi, simple culegeri de situaţii-surpriză, lasă impresia unei nesfârşite experimentări a genului, fără câştig pentru literatură. Un prim roman, *Două cruci* (1914), rescrie câteva fragmente despre viaţa comunităţilor de români macedoneni, publicate în 1907 în ziarul „Prezentul". Senzaţionalul cu orice preţ (*Dragomirna*, 1930), loviturile de teatru şi personajele în travesti în spaţiul parodic al unui roman feeric poliţist (*Kimonoul înstelat*, 1932) s-au bucurat în epocă de aprecierea cititorului mediu. Un ciclu romanesc, *Omul fără nume* (1940), include scrieri anterioare pronunţat autobiografice, avându-l ca protagonist pe regizorul şi omul de teatru Venceslas Strszky: *Tragedia unui comedian* (1924), *Principesa Simonof* (iniţial *Principesa Moruzof*, 1925) şi *Spre sursele tragediei* (1935; iniţial capitol în romanul *Le Nain du Théâtre Français*, tipărit la Paris în 1931). Acest roman despre teatru devine primul dintr-o trilogie pe aceeaşi temă, alături de *Lora Mirandy* (1941) şi *Scadenţa* (1944), toate constituind un corpus romanesc cu miez inconsistent. Autorul obţine însă peste hotare un oarecare succes de stimă, scrieri ale sale fiind traduse în mai multe limbi. De mai mare însemnătate prin puterea de evocare a personalităţilor şi a momentelor culturale pe care le cunoscuse în mod direct sunt volumele de memorii şi confesiuni intitulate sugestiv *Fum de fantome* (1940), *Amintiri şi polemici*, *Magia cuvintelor* şi *Spovedanii* (toate din 1942) ş.a. Pana memorialistului nu se mulţumeşte să dea viaţă trecutului, ci se străduieşte să inventeze şi forma de impact puternic asupra receptorului. Obiectul unor succesive permutări textuale l-au constituit basmele, poveştile pentru copii, texte nu lipsite de farmec, în pofida unui livresc ce le subminează naturaleţea: *Corabia cu pitici* (1919), *Şarpele fermecat* (1922, modificat în *Păunaşul Codrilor*, 1952), *Făt-Frumos din lacrimi…* (1922), *Omul de piatră* (1966) ş.a. Maxime (*Vorbe… vorbe… vorbe*, 1914), spirituale atât cât îngăduie înţelepciunea comună, adaugă câteva scânteieri inteligente operei. **E.** a fost, de asemenea, un foarte activ traducător, mai ales din limba franceză. Din 1909 traducea pentru diverse reviste din operele lui Charles Baudelaire, Guy de Maupassant, Émile Verhaeren, Anatole France, Jules Lemaître, Alfred de Musset, A.S. Puşkin, fragmente din piesa *Cum vă place* de Shakespeare (1912), piesa *Păpuşile* de P. Wolff (1912, împreună cu Mihail Săulescu), *Răul de mare* de A.I. Kuprin (1925), mai târziu *Parsifal* de Richard Wagner ş.a. În 1933 traduce scenariul filmului *Trenul fantomă*, după A. Ridley, iar în 1943 tălmăceşte, într-o manieră în general corectă, tragedii eline: *Eumenidele* de Eschil, *Oedip rege* de Sofocle, *Elena* de Euripide, iar în anii '50 transpune *Boris Godunov* de A.S. Pușkin, dar și piese de Corneille și Molière.

Înşir-te mărgărite *rămâne o încântătoare şi fericită producţie a teatrului nostru. Nu se poate închipui o mai juvenilă explozie de poezie fabuloasă, o mai înlesnită maturitate a versificaţiei. Versurile au destulă somptuozitate ca să placă în sine, dar şi necesara fluiditate pentru a nu îngreuia declamaţia. Călin Nebunul al lui Eminescu, puţin scurs de miere, dar încă păstrând miresmele, a trecut pe aici. Peste tot pluteşte o jovialitate sănătoasă, un umor gras de poveste, inimitabile.*

G. CĂLINESCU

SCRIERI: *Dar de nuntă şi alte schiţe*, Bucureşti, 1911; *Fără suflet*, Bucureşti, 1911; *Înşir-te mărgărite*, Bucureşti, 1911; ed. îngr. Mircea Braga, Bucureşti, 1974; ed. cu ilustraţii de Vasile Socoliuc, Bucureşti, 2004; *Rapsozii*, Bucureşti, 1911; *Ariciul şi sobolul*, Braşov, 1912; *Cinematograful*, Bucureşti, 1912; *Mireasa roşie*, Bucureşti, 1912; *Poemele singurătăţii*, Orăştie, 1912; *Strămoşii*, Bucureşti, 1912; *Ave, Maria!*, Bucureşti, 1913; *Cocoşul negru*, Bucureşti, 1913; ed. Bucureşti, 1966; *Crăciunul lui Osman*, Bucureşti, 1913; *În temniţele Stambulului*, Bucureşti, 1913; *Războiul* (în colaborare cu D. Anghel), Bucureşti, 1913; *Spovedania unui clown şi alte nuvele*, Bucureşti, 1913; *Akim*, Bucuresti, 1914; *Două cruci*, Bucureşti, 1914; *Napoleon I*, Bucureşti, 1914; *Poveste de Crăciun*, Braşov, 1914; *Vorbe… vorbe… vorbe*, Bucureşti, [1914]; *Candele stinse*, Bucureşti, 1915; *Poveştile focului*, Bucureşti, 1915; *Ringala*, Bucureşti, 1915; *Ca doi străini*, Bucureşti, 1917; *Contes roumains*, adaptare de Marc Varenne, Paris, 1918; *Cel din urmă albanez*, Bucureşti, f.a.; *Corabia cu pitici*, Bucureşti, 1919; *Prometeu*, Bucureşti, 1919; *Sfârşitul pământului*, Bucureşti, 1919; *Comorile lui Dragodan*, Bucureşti, 1920; *Lebedele sacre*, Craiova, 1920; *Pe vremea haiducilor*, Bucureşti, 1920; *Rasputin*, Bucureşti, 1920; *Dansul milioanelor*, Bucureşti, 1922; *Don Juan sau Tragedia iubirii*, Bucureşti, 1922; *Fantoma celei care va veni…*, Bucureşti, 1922; *Făt-Frumos din lacrimi…*, Bucureşti, 1922; *Înşir-te mărgărite. Strămoşii. Rapsozii*, Bucureşti, 1922; *Katalina*, Bucureşti, 1922; *Minunea Sfîntului Ilie*, Bucureşti, 1922; *Pădurea ursitoarelor*, Bucureşti, 1922; *Păţania călugărului Gherasim*, Bucureşti, 1922;

Risto Darda, București, 1922; *Spre țara cea nouă*, București, 1922; *Şarpele fermecat*, București, 1922; *Tinereţe fără bătrâneţe şi viaţă fără de moarte*, București, 1922; *Trei îngeri*, București, 1922; *Comoara*, București, 1922; *Alina-Linda*, București, 1922; *Cântecul milei*, București, 1923; *Comoara. Akim. Ave Maria!*, București 1923; *Kiriachiţa. Risto Darda. Mormântul de pe ţărmul mării*, București, 1923; *Vin sărbătorile*, București, 1923; *Povestiri din Orient*, București, 1923; *Prometeu. Prologuri. Fragmente*, București, 1923; *Voievodul dreptăţii*, București, 1923; *Tragedia unui comedian*, București, 1924; *Poemele singurătăţii. Candele stinse. Lebedele sacre*, București, 1924; *Thebaida*, București, 1924; *Elfiona*, București, 1925; *Meşterul Manole*, București, 1925; *Principesa Moruzof*, București, 1925; *Glafira*, București, 1926; *Ionică prostul*, București, 1927; *Oda limbei române*, București, 1927; *Un asasinat patriotic*, București, 1927; *Băiatul cel pierdut*, București, 1928; *Omul care a văzut moartea*, București, 1928; *Omul şi Dracul*, București, 1928; *Strâmbă-lemne şi Sfarmă-piatră*, București, 1928; *Vestitorii*, București, 1928; *Marele duhovnic*, București, 1929; *Dragomirna*, București, 1930; *Le Nain du Théâtre Français*, Paris, 1931; *Vulturul de argint*, București, 1931; *Discurs la Mesaj şi o comunicare*, București, 1932; *Kimonoul înstelat*, București, 1932; ed. București, 1970; ed. îngr. Constantin Mohanu, București, 1991; *Noaptea subterană*, București, 1933; *Theochrys*, București, 1933; *Arhanghelul cu aripi de ceară*, București, 1934; *Cântecul mamei şi al copiilor*, București, 1935; *Spre sursele tragediei*, București, [1935]; *Jos laba de pe tricolor!*, București, 1936; *Rapsozii. Prologuri. Fragmente*, București, 1936; *Regele munţilor*, București, 1936; *Teatru în versuri*, București, 1936; *„Totul pentru ţară". 1. Tragedia de la Drajna*, București, 1936; *Omul lui Dumnezeu*, București, 1937; *Poveste spaniolă cu Don Juan. Don Quijote, bufonul şi moartea*, București, 1938; *Atrizii*, București, 1939; *Oglinzile*, București, 1939; *Focuri pe Bărăgan*, București, 1940; *Fum de fantome*, București, 1940; *Gânduri*, București, 1940; *Omul fără nume*, București, 1940; *Lora Mirandy*, București, 1941; *Amintiri şi polemici*, București, 1942; *O dragoste la Viena*, București, 1942; *Magia cuvintelor*, București, 1942; *Scamatorii*, București, 1942; *Spovedanii*, București, 1942; *Priviri peste veacuri*, București, 1944; *Scadenţa*, București, 1944; *Sylvette*, București, 1944; *Noi şi sovietele*, București, 1945; *Tragediile eline: Prometeu, Thebaida, Atrizii*, București, 1947; *13 decembrie şi alte poeme*, București, 1947; *Legendele româneşti: Înşir-te mărgărite, Cocoşul negru, Meşterul Manole*, București, 1948; *Haiducii*, București, 1949; *O nuntă aristocratică*, București, 1952; *Păunaşul Codrilor*, București, 1952; *Împăcare*, București, 1953; *Poveste haiducească*, București, 1953; *Prichindel*, București, 1953; *Iepuraşul de turtă dulce*, București, 1954; *Akademos*, București, 1955; *Basme*, București, 1955; *Focul. Legenda lui Prometeu*, București, 1956; *Teatru*, București, 1956; *Doctor Faust, vrăjitor*, București, 1957; *Odă limbei române. Poezii. 1906–1956*, București, 1957; *Pe urmele zimbrului*, I–VI, București, 1957; *Inspectorul broaştelor*, București, 1958; *Copiii din China*, București, 1959; *Halatul alb*, București, 1959; *Parada*, București, 1960; *Povestind copiilor*, București, 1960; *Poveştile lui Moş Cocoş Cocoloş*, București, 1960; *Soliile terestre*, București, 1961; *Un an întreg*, București, 1961; *Teatru*, I–II, postfaţă Radu Popescu, București, 1962; *Omuleţ*, București, 1963; ed. cu ilustrații de Viniciu Gafița, București, 1992; *Poezii*, pref. Constantin Măciucă, București, 1964; *Povestea pomului de iarnă*, București, 1964; *Versuri*, pref. Demostene Botez, București, 1964; *Oameni de teatru*, pref. Constantin Măciucă, București, 1965; *Portrete şi amintiri*, București, 1965; *Dreptatea lui Ion Vodă*, București, 1966; *Omul de piatră*, București, 1966; *701 sonete*, București, 1966; *În gloria patriei*, București, 1967; *Din vremuri voievodale*, București, 1968; *Opere*, vol. I–V, București, 1969–1973, vol. VI–XX, îngr. Constantin Mohanu, București, 1975–2007; *Tengri*, București, 1970; *Cosmos*, București, 1971; *Neguţătorul de idei*, București, 1971; *Omul*, București, 1973. **Traduceri:** A.I. Kuprin, *Răul de mare*, București, 1925; Richard Wagner, *Parsifal*, București, f.a.; *Trei clasici: Eshylos –„Eumenidele", Sofokle – „Edipos-tiran", Euripides –„Helena"*, București, 1943; A.S. Puşkin, *Boris Godunov*, București, 1950; Pierre Corneille, *Horaţiu, Nicomed*, în Pierre Corneille, *Teatru*, pref. Cezar Petrescu, București, 1956 (în colaborare cu Petru Manoliu); Molière, *Amphitryon*, în Molière, *Opere*, III, București, 1956 (în colaborare cu Petru Manoliu), *Burghezul gentilom*, în Molière, *Opere*, IV, București, 1958.

Repere bibliografice: Aderca, *Contribuţii*, I, *258–260*, *329–330*, *561–563*, *590–593*; Pompiliu Constantinescu, *„Dragomirna"*, VRA, 1930, 148; Perpessicius, *Opere*, IV, *297–300*, XI, *430–434*; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, *119*, *282–283*, *335–341*; Călinescu, *Opere*, IV, *528–598*, VIII, *1114–1119*, XI, *225–228*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *633–639*, *Ist. lit.* (1982), *713–719*; Vianu, *Opere*, XI, *276–279*, XII, *383–387*; Ciopraga, *Lit. rom.*, *241–248*, *612–625*; Micu, *Început*, *544–552*; *Ist. teatr. Rom.*, III, *150–153*, *176–177*, *passim*; Modola, *Dramaturgia*, *54–62*, *171–176*, *203–210*, *335–337*; [*Victor Eftimiu*], TTR, 1973, 1 (grupaj special); Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, *117–118*; *Dicţ. analitic*, II, *257–260*; Constantin Mohanu, *Victor Eftimiu*, pref. Gelcu Maksutovici, București, 1999; *Dicţ. esenţial*, *285–288*; Popa, *Inserţii*, *59–63*; Florin Faifer, *Un virtuoz al discursului scenic*, RR, 2002, 1; Geo Şerban, *Victor Eftimiu, senior de salon*, OC, 2012, 365. ***V.P.S.***

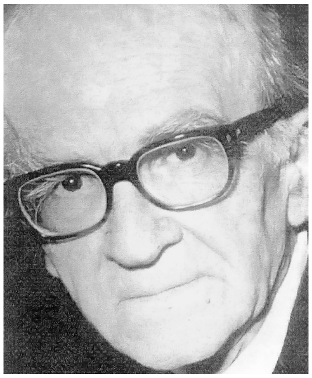
ELIADE, Irina (5.II.1920, Ploieşti – 24.IX.1998, București), traducătoare, prozatoare. Este fiica Mariei (n. Ştefănescu) şi a lui Petru Hanciu, economist. A absolvit în 1938 cursurile Institutului Pompilian din București, iar un an mai târziu s-a înscris la Facultatea de Litere şi Filosofie a Universităţii din

Bucureşti, unde obţine licenţa *magna cum laude* (1943), având specializările limba franceză–limba engleză. Din 1945 este şi absolventă a Institutului Pedagogic Universitar. Între 1946 şi 1948 lucrează ca translator şi traducător în cadrul Ministerului Afacerilor Externe, iar în perioada 1963–1965 este interpret la Misiunea Română de la ONU. Activitatea didactică şi-o începe în 1948, până în 1953 funcţionând în învăţământul preuniversitar, iar ulterior făcând parte, până în 1975, din corpul profesoral al Catedrei de limba şi literatura franceză a Facultăţii de Limbi Străine din Bucureşti.

Romanul *Linie moartă*, prezentat în 1947 în cenaclul Sburătorul şi distins cu premiul „E. Lovinescu” de un juriu alcătuit din Vladimir Streinu, Şerban Cioculescu şi Camil Petrescu, ar fi putut reprezenta debutul scriitoarei dacă din cauza schimbării regimului politic publicarea lui nu ar fi rămas un proiect neîmplinit. Adeptă a unui alt tip de literatură decât cea supusă condiţionărilor ideologice, **E.** se refugiază în domeniul traducerilor, realizând echivalări de referinţă pentru texte din literatura universală a ultimelor două secole (Guy de Maupassant, André Gide, Aldous Huxley, André Malraux, Colette). Volumul ce marchează debutul editorial (1965) al autoarei este traducerea unui roman de Camille Lemonnier, sub titlul *Sfârşitul familiei Rassenfosse*. La toate acestea se adaugă numeroase studii referitoare la tehnica traducerii, manuale, cursuri şi lucrări didactice auxiliare, lucrări de lexicologie, majoritatea întocmite în colaborare. Odată cu publicarea unui volum de proză scurtă în 1987, intitulat *Ziduri, ferestre, grădini*, **E.** se detaşează de statutul de creator secund, propriu traducătorului, asumându-şi-l pe cel de autor. Constructul narativ rezultat, în a cărui formulă se simt influenţe din Marcel Proust şi Henry James, se caracterizează prin dezvoltarea unor mici nuclee epice izolate din cotidian şi proiectate în trecut, cu precădere în perioada interbelică, nuclee purtând o sugestivă încărcătură fantastică. Acelaşi personaj-narator, o femeie aflată la apusul existenţei şi la capătul unei îndelungate experienţe de viaţă, relatează istoria pe care un obiect sau un fapt aparent banal o poartă în sine. Chiar dacă uitarea s-a transformat într-un „zid” ce obstrucţionează descifrarea semnificaţiei acestui fel de legendă personală, odată găsit stimulul potrivit (brăţara, trandafirul, şalul, ciorapul, evantaiul, pălăria, bazinul – obiecte alese drept titluri pentru nuvelele cuprinse în volum), se declanşează proustiana memorie involuntară, „fereastră” trimiţând spre „grădini” cu o arhitectură nebănuită: brăţara din portretul unei femei misterioase devine pretext pentru relatarea unei iubiri nefericite dintre un pictor interbelic specializat în reprezentări feminine şi o frumoasă tânără de pe o moşie de la ţară; în noaptea de Anul Nou, printre acorduri de muzică pop şi romanţe, o bătrână doamnă, surprinsă de uluitoarea asemănare a unei invitate cu o cântăreaţă de operă renumită cu o jumătate de secol mai înainte, retrăieşte drama pierderii unicului fiu într-un accident de prin anii ’30, din cauza unei neînţelegeri amoroase. Dincolo de intriga siropoasă a nuvelelor, se evidenţiază capacitatea autoarei de a prezenta în mod detaliat decorul, de a crea atmosferă şi de a corela tipologiile umane cu ambientul, ca spaţiu de mişcare al acestora. Romanul *Un an fără echinoxuri* (1991) reia într-o construcţie mai amplă strategiile narative şi tematica prozelor anterioare, aducând însă şi o mai pronunţată dimensiune autobiografică. Acelaşi narator, femeia vârstnică despre care se spune că era profesoară universitară având ca specializare semantica, se cufundă în amintiri odată cu primirea unui telefon din partea unui fost iubit şi încearcă, analizând retrospectiv, să aplice vechii relaţii una dintre teoriile reciprocităţii actului de comunicare, prin care să definească ideea de „a fi împreună”. Din nou, valoarea descrierilor amănunţite, a mărturiilor privitoare la unele evenimente istorice (bombardamentul din 4 aprilie 1944) sau la unele obiceiuri casnice (explicaţia folosirii râşniţei din Delft) o depăşeşte pe cea a romanului în sine, stângaci construit, autoarea pierzându-se deseori în teorii lingvistice, în aplicaţii pe text, în argumentaţii mult prea lungi.

SCRIERI: *Marcel Proust*, Bucureşti, 1974; *Ziduri, ferestre, grădini*, Bucureşti, 1987; *Un an fără echinoxuri*, Bucureşti, 1991. **Traduceri:** Camille Lemonnier, *Sfârşitul familiei Rassenfosse*, Bucureşti, 1965; Guy de Maupassant, *Povestiri*, Bucureşti, 1966; André Gide, *Şcoala femeilor. Robert*, Bucureşti, 1968, *Tezeu. Din „File de toamnă”*, Bucureşti, 1971; Jean Giraudoux, *Romane*, Bucureşti, 1969; Colette, *Hoinara. Duo*, Bucureşti, 1969, *Sido. Cârceii de viţă*, Bucureşti, 1982; Aldous Huxley, *Orb prin Gaza*, Bucureşti, 1974; André Malraux, *Oglinda de la hotarul ceţii. Lazăr*, Bucureşti, 1978, *Condiţia umană*, Bucureşti, 1993, *Antimemorii*, I–II, Bucureşti, 1994 (în colaborare cu Olga Mărculescu şi Modest Morariu); André Frossard, *Întrebări despre Dumnezeu*, Bucureşti, 1992; Ted Albeury, *De o parte şi de alta a frontierei*, Bucureşti, 1996.

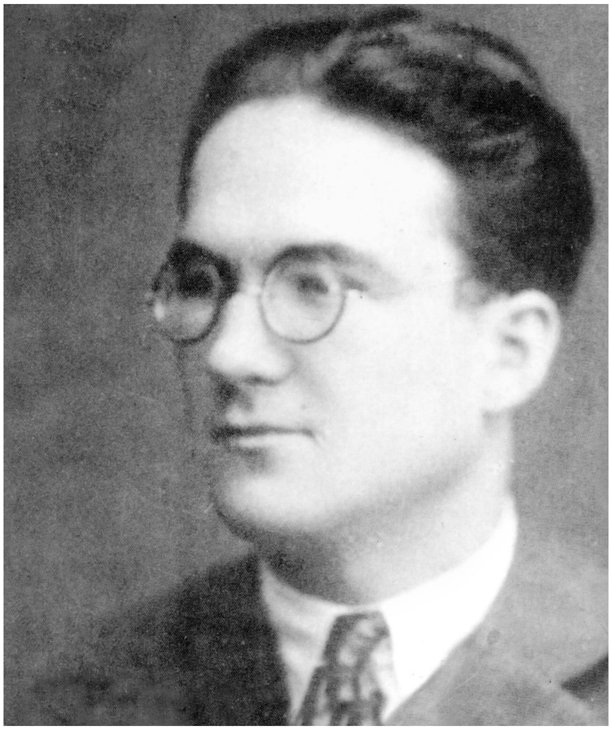
Repere bibliografice: Dana Dumitriu, *Fabulație? Imaginație?*, RL, 1987, 37; Dan Radu Stănescu, *Linia continuă*, VR, 1987, 12; Mihai Iacob, *Albumul de familie*, RL, 1991, 16; I. Negoițescu, *„Ziduri, ferestre grădini”*, VTRA, 1992, 6; Annie Bentoiu, Al. Paleologu, *O „Doamnă interbelică”*, RL, 1998, 40; *Dicț. scriit. rom.*, II, *206–207*. ***C.M.B.***

ELIADE, Mircea (28.III.1907, București – 22.IV.1986, Chicago, SUA), prozator, eseist, memorialist, istoric al ideilor.

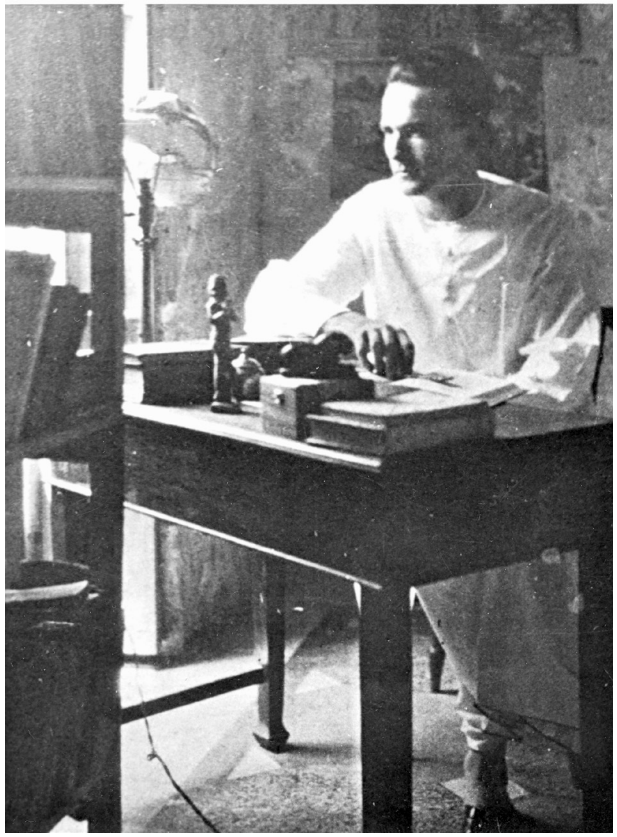
Este al doilea fiu al Ioanei (n. Stoian Vasile) şi al ofițerului Gheorghe Eliade (numele de familie inițial, schimbat în 1899, era Irimia). Face şcoala primară la Cernavodă (1913–1914) şi la București (1914–1917), aici frecventând apoi şcoala de pe strada Mântuleasa şi Liceul „Spiru Haret” (1917–1925). Debutează literar în clasa a IV-a de liceu cu o proză fantastică (*Cum am găsit piatra filosofală*), trimisă la un concurs al „Ziarului ştiinţelor populare şi al călătoriilor” (1921). Tot acolo publică în 1922–1923 un ciclu intitulat *Convorbiri entomologice*. Instalat la mansarda casei părinteşti, ţine un jurnal personal (la treisprezece ani), înregistrând cu precădere experienţele sale de entomolog. Sunt notaţiile unui adolescent care pune experienţa lui de observator al micilor vieţuitoare într-un scenariu epic: „Mişcai un lemn de stejar şi văzui că între coajă şi lemn e un spaţiu mic, gol. Din el curgea o pulbere fină de lemn. Încercai să cojesc lemnul […] însă ce văzui? Nişte omizi albe, fără păr, formate din inele…”. La cincisprezece ani este deja conştient, ca Titu Maiorescu, de personalitatea sa şi a jurnalului pe care îl ţine; scrie pe coperta caietului secret: *Mon journal d'école* şi fixează în opt puncte un program de viaţă: să cunoască concepţiile dialectice pentru a le putea combate, să citească zilnic o carte românească, să traducă tot zilnic dintr-o carte nemţească, să înveţe în fiecare dimineaţă trei cuvinte franţuzeşti, să scrie în fiecare zi cel puţin zece pagini de literatură sau de ştiinţă, să nu neglijeze pianul şi fanfara, seara, înainte de culcare, să citească o pagină de teologie etc. Nu exclude posibilitatea de a-şi redacta memoriile. Are convingerea că este destinat să scrie „cu multă imaginaţie şi libertate”. Nu se bizuie pe Dumnezeu, ci pe voinţa proprie. Lucrează deja la un roman fantastic (*Memoriile soldatului de plumb*) şi la proza autobiografică *Romanul adolescentului miop* (1924–1925, neterminat). În 1925 se înscrie la Facultatea de Litere şi Filosofie a Universităţii bucureştene (licenţa în 1928). Scrie la „Revista universitară” (1926), suprimată după cinci numere, ca urmare a unui articol negativ (*Sinteza istorică a d-lui Iorga*), pe care îl semnează, despre o lucrare a lui N. Iorga. Colaborează la „Cuvântul” (1926), mai târziu la „Universul literar”, „Adevărul literar şi artistic”, „Lumea”, „România literară”, „Vremea”, „Viaţa literară”, „Sinteza”, „Azi”, „Revista Fundaţiilor Regale” ş.a. Începe să scrie *Gaudeamus*, alt roman rămas în manuscris, călătoreşte în Italia, unde îi vizitează pe Giovanni Papini, Alfredo Panzini, Giovanni Gentile ş.a. La Roma pregăteşte teza de licenţă cu subiectul *Filosofia italiană de la Marsilio Ficino la Giordano Bruno*. Citeşte, în timpul şederii în Italia (martie–aprilie 1927, aprilie–iunie 1928), *A History of Indian Philosophy*, opera profesorului Surendranath Dasgupta, şi se hotărăşte să plece în India. Îi scrie în acest sens lui Dasgupta şi, în acelaşi timp, maharajahului Manindra Chandra Nandy de Cossimbazar, care sprijinise debutul lui Dasgupta. Acesta din urmă îi acordă o bursă de studii. **E.** pleacă (20 noiembrie 1928) spre India. Vizitează în drum Egiptul şi Ceylonul. La 21 decembrie ajunge la Madras (aici îl întâlneşte pe Dasgupta), apoi se instalează la Calcutta într-o pensiune anglo-indiană, situată pe Ripon Street la numărul 82 (pensiunea apare în *Maitreyi* şi în *Şantier*). Studiază sanscrita şi se iniţiază în practicile hinduse, călătoreşte la Benares, Allahabad, Agra, Jaipur (martie 1929), apoi la Darjeeling şi Sikkim (iulie 1929). Scrie în acest răstimp un roman (*Isabel şi apele diavolului*, terminat în august acelaşi an), cu intrigă, tipologie şi atmosferă indiană, prima carte dintr-o serie cu această tematică. Cartea apare peste un an la Bucureşti. În ianuarie 1930 se mută în casa mentorului său, profesorul Dasgupta, şi sub supravegherea acestuia face zilnic analiză de text. Tot acum îşi fixează tema lucrării de doctorat: *Istoria comparată a tehnicilor yoga*; publică în „Revista de filosofie” (Bucureşti) şi în „Ricerche religiose” (Roma) primele studii privitoare la spiritualitatea indiană; în septembrie 1930 intră în conflict cu Dasgupta (conflict reluat sub formă de ficţiune în romanul

Maitreyi) şi pleacă spre Hardvar, în Himalaya Occidentală; se instalează într-un „kutiar", la Rishikesh, şi timp de şase luni face exerciţii de yoga îndrumat de Swamy Shivananda. Îi vizitează pe yoghinii de la Lakshmanjula. În aprilie 1931 se întoarce la Calcutta; lucrează o vreme (aprilie– noiembrie) la biblioteca de pe lângă Asiatic Society of Bengal şi se împrieteneşte cu bibliotecarul, tibetanistul Johan van Manen. În decembrie 1931 pleacă în România pentru a-şi efectua serviciul militar; este încorporat într-un regiment de artilerie antiaeriană din Bucureşti (ianuarie–noiembrie 1932); începe să traducă în româneşte teza sa de doctorat, redactată în engleză. Este deja cunoscut în mediul intelectual românesc prin articolele publicate în presa timpului, prin studiile savante privitoare la filosofia şi religia indiană şi prin romanul tipărit în 1930. În 1931 apar în „Cuvântul" fragmente dintr-un roman joycean (*Lumina ce se stinge*). Experienţele epice merg paralel cu studiile indiene (o premieră în cultura românească). În 1933 i se editează *Maitreyi*, nutrit ca şi cel precedent din experienţa indiană. Romanul are un mare succes de public şi de critică (comparat cu *Le Grand Meaulnes* de Alain-Fournier şi fixat într-o serie epică mare: *Manon Lescaut, Paul et Virginie*). În 1932 **E.** obţinuse doctoratul în filosofie la Universitatea din Bucureşti cu teza *Psihologia meditaţiei indiene* (comisia este formată din Dimitrie Gusti – preşedinte, P.P. Negulescu şi C. Rădulescu-Motru) şi în noiembrie 1933 este numit asistent la Catedra lui Nae Ionescu, profesor de logică şi metafizică, modelul intelectual al lui **E.** şi, în genere, al generaţiei tinere (numită ulterior de unii publicişti „generaţia criterionistă", apoi „generaţia în pulbere"). Legăturile spirituale şi afective cu Nae Ionescu sunt puternice şi aşa vor rămâne pentru **E.** până la sfârşit. „Dacă am fost sincronici cu Europa – va spune el mai târziu – am fost prin cursurile lui Nae Ionescu." Deschide la Universitatea din Bucureşti cursul său cu o temă inedită pentru învăţământul românesc, *Problema răului în filosofia indiană*. Colaborează la „Credinţa" sub pseudonimul Ion Plăieşu. În 1934 se căsătoreşte cu Nina Mareş şi publică patru cărţi: un volum de articole (*Oceanografie*), o carte de amintiri (*India*) şi două romane: *Întoarcerea din rai* şi *Lumina ce se stinge*. Deschide în noiembrie 1934 un curs nou, cu tema *Salvarea (mântuirea) în religiile orientale*, ţine apoi (1935) un seminar despre *Docta ignorantia* a lui Nicolaus Cusanus, iar în 1934 dă la iveală studiul *Alchimia asiatică* şi *Şantier*, un jurnal intim despre experienţa indiană. Prozatorul nu ezită să vorbească despre lucruri despre care, de regulă, scriitorul român nu vorbeşte niciodată. Are, în continuare, o producţie literară uluitoare: *Huliganii* (I–II, 1935), *Domnişoara Christina* (1936), *Şarpele* (1937), *Nuntă în cer* (1939), *Secretul doctorului Honigberger* (1940), paralel cu opera lui de ştiinţă: *Yoga. Essai sur les origines de la mystique indienne* (1936), *Cosmologie şi alchimie babiloniană* (1937), ediţia critică B.P. Hasdeu (*Scrieri literare, morale şi politice*, I–II, 1937) şi opera eseistică: *Soliloquii* (1932), *Oceanografie*, *Fragmentarium* (1939) şi *Insula lui Euthanasius* (1943), unde îşi formulează ideile despre culturile arhaice şi moderne, despre roman şi despre misiunea spirituală a generaţiei tinere. De aici şi din alte articole, rămase în presa din epocă, pot fi deduse filosofia şi modelele intelectuale ale „trăirismului", varianta românească a existenţialismului european, precum şi ideile politice ale tânărului **E.**, obiect de controversă şi azi. Citite acum toate, de la articolele din ciclul *Itinerariu spiritual*, când autorul avea douăzeci de ani, până la eseurile savante din *Insula lui Euthanasius*, se vede că pe **E.** îl urmăresc câteva fantasme (ale lui şi ale generaţiei pe care o reprezintă). Clară este la el obsesia înnoirii prin experienţa spiritului. Jurnalistul exprimă de o mie de ori această idee, la începuturi şi mai târziu, în articolele din anii '30, mult mai coerente şi cu o bătaie filosofică mai lungă. În faza din *Itinerariu spiritual*, întocmeşte un repertoriu de teme (generaţia tânără, experienţa mistică, desmarginalizarea culturii române, valorizarea creştinismului răsăritean, descătuşarea energiilor tinere, despărţirea de stilurile şi ritmurile generaţiilor anterioare, complexate, înapoiate, provincializate) şi le dezvoltă în propoziţii nervoase, dezarticulate de multe ori, agresive şi juvenil profetice. Ce uluieşte azi la lectură este credinţa tânărului de douăzeci de ani că odată cu el se naşte o generaţie care va înnoi totul, o mare generaţie spirituală, o generaţie întemeietoare. Ea va scoate cultura română din inerţiile răsăritene şi-i va aduce filosofia care îi lipseşte. Articolele scrise după întoarcerea din India au mai multă coerenţă şi se concentrează asupra câtorva teme: contestarea politicianismului românesc, primatul spiritului, cultul tinerilor (vârsta când spiritul obţine contactul cu mitul), dorinţa panică de a trăi, respingerea spiritului de resemnare, elitele creatoare ale naţiei, soterie şi „sympathie" etc. Sunt şi

altele (interesul, de pildă, faţă de stilul sau „formularea” românească) în concordanţă cu preocupările metafizice ale generaţiei. Mircea Vulcănescu şi Constantin Noica descoperă fiinţa românească în limbaj. **E.** o caută în mituri şi judecă aspru lipsa de stil în politică. Tânărul mistic coboară mai des decât învăţaţii săi colegi din sfera speculaţiei în câmpul istoriei imediate. De aici suspiciunea, care l-a urmărit până la moarte, de a nu fi un veritabil filosof. Filosof sau nu, el vrea să creeze un stat cultural şi este de părere că adevăraţii eroi ai naţiei sunt creatorii ei. Este alergic la ideea despre primatul politicului în societate, şi când este să-şi spună o părere despre politica românească, mânia lui nu mai cunoaşte margini. Ce arătăm noi străinilor? întreabă el şi tot el răspunde: „Inconştienţă politică, ţigănie electorală şi conştiinţe care se cumpără ieftin”. Nici viaţa intelectuală românească nu-i place: parazitism, o gazetărie cu pretenţii intelectuale, „alexandrinism fără erudiţie”, „diletantism fără mobilitate interioară”, „feminism cerebral fără resurse sentimentale”. Sunt şi alte idei. De pildă, el este, în epocă, unul dintre teoreticienii „autenticităţii” şi ai „experienţei”. Cea mai limpede definiţie se află într-o însemnare din *Fragmentarium*: „Autenticitatea tinde întotdeauna să exprime «concretul»: este deci o tehnică a realului, o reacţiune împotriva schemelor abstracte (romantice sau pozitiviste), împotriva automatismelor psihologice. «Autenticitatea» este un moment în marea mişcare către «concret», care caracterizează viaţa culturală a ultimului sfert de veac (succesul fenomenologiei, Proust, noul hipocratism în medicină, valoarea acordată «experienţei iraţionale» în cercetarea religiilor, interesul pentru etnografie şi folclor). «Autenticitatea» nu poate fi integrată mentalităţii secolului XIX, căci nu confundă «realul» cu «pipăibilul». Acordă importanţă documentelor, experienţelor, numai pentru că acestea participă la «real»; evită, astfel, automatismele, schemele formale, iluziile. Departe de a trăda o atitudine antimetafizică, autenticitatea exprimă o puternică sete ontologică de cunoaştere a realului”. Romanul, aşa cum îl gândeşte tânărul **E.**, trebuie să pornească de la această formă de cunoaştere şi de la trăirea actelor fundamentale în sfera existenţialului şi a vieţii spiritului. Ce înseamnă, mai exact, acest lucru poate fi aflat în eseurile din *Soliloquii, Oceanografie, Fragmentarium, Insula lui Euthanasius* şi în interviurile date la apariţia romanelor sale. Unele idei sunt originale, altele sunt curente într-o epocă în care este descoperit Proust şi începe să fie cunoscut Joyce. **E.** aduce în discuţie şi experienţa romanului italian (Italo Svevo, Papini). Sintetizând opiniile sale în această direcţie, se poate alcătui următorul repertoriu de idei: a) Romanul este o carte cu oameni. Personajul predilect în romanul modern este acela care are „o conştiinţă teoretică a lumii” (*Weltanschauung*); asta înseamnă că individul trebuie să aibă conştiinţa propriului destin, fapt ce nu se întâmplă în romanul românesc, după opinia lui **E.**: „Nu ştim dacă există în literatura românească un singur personaj care s-a sinucis din disperare sau din simpla dramă metafizică. Sunt multe însă care s-au sinucis din dragoste sau din plictiseală, sau de foame. În romanul românesc nu există nici un mistic, nici un exaltat, nici un cinic. Drama existenţei nu se coboară până la rădăcinile fiinţei”; b) În relaţia directă cu tema de mai înainte se pune, în chip inevitabil, problema „romanului de idei”. **E.** o discută în două mici eseuri din *Fragmentarium* şi o reia accidental în altele. În primul (*Teorie şi roman*) porneşte de la ideea că „epicul pur este o prostie” şi că marea creaţie (de la Rabelais şi Laurence Sterne până la Dostoievski) nu ignoră mijloacele de cunoaştere ale epocii. În consecinţă, este absurd să ceri unui romancier să nu facă teorii şi să nu lase

personajele să aibă idei în toate chestiunile şi să discute idei. **E.** citează, între alţii, cazul Proust. Îşi ia totuşi o măsură de precauţie: teoria dăunează când e „zvârlită cu lopata" în roman, când rămâne „nemistuită" (parţial, cazul Balzac). Teorie înseamnă înainte de orice cunoaştere, şi cunoaşterea poate spune ceva esenţial despre un om şi o epocă. Din aceste comentarii se înţelege care sunt autorii pe care îi citeşte tânărul **E.**, acela care vrea să înnoiască romanul românesc şi să sincronizeze spiritul românesc cu spiritul universal: Gide, Papini, Ortega y Gasset, Kierkegaard, Heidegger, Italo Svevo, Huxley, Joyce, Dos Passos, Unamuno. Discutabilă este în această frenezie creatoare a tânărului şef de generaţie atitudinea lui politică în anii '30, atunci când în Europa se confruntau două sisteme totalitare: bolşevismul şi fascismul. Acuzaţia ce i se aduce lui **E.** (între altele, într-un studiu publicat de Alexandra Laignel-Lavastine în 2002) este că într-o serie de articole din 1937–1938 el a susţinut Garda de Fier, o mişcare politică de extremă dreapta. Articolele în discuţie (în număr de şapte) au fost strânse de Mircea Handoca, împreună cu altele care privesc viaţa politică românească. Alte informaţii privitoare la această temă se află în *Jurnalul* lui Mihail Sebastian, prietenul din tinereţe al lui **E.**, el însuşi elev al lui Nae Ionescu şi stârnind controverse în epocă (pentru că a acceptat să publice romanul *De două mii de ani...* însoţit de o prefaţă semnată de Nae Ionescu). Citind cu obiectivitate aceste texte de tinereţe, se poate constata, mai întâi, că **E.** detestă politica şi are despre clasa politică românească o părere catastrofală. Nu este singurul în generaţia lui. „Politicianismul" va fi contestat de toţi aceşti oameni tineri, bine instruiţi, cu bune lecturi filosofice, disperaţi că trăiesc într-o democraţie balcanică falimentară. **E.** propune, acum şi mai târziu, primatul spiritului în locul primatului politic (*Convertire la românism*, „Cuvântul", 22 septembrie 1933). Este, de aceea, „contra dreptei şi contra stângii", cum precizează într-un articol din „Credinţa" (14 februarie 1934): „Ce căutăm noi la dreapta sau la stânga n-am înţeles niciodată. Cum putem noi imita hitlerismul care persecută creştinătatea sau comunismul care incendiază catedralele (vezi telegramele de la Paris de acum două zile) – îmi stă mintea în loc, dar nu înţeleg. Huligani şi barbari sunt şi comuniştii incendiatori de biserici, ca şi fasciştii prigonitori ai evreilor. Şi unii, şi alţii calcă în picioare omenia, credinţa intimă pe care e liber s-o

În India, la masa de lucru

aibă fiecare individ. Şi unii, şi alţii se răscoală teluric contra sâmburelui dumnezeiesc din fiecare om, contra credinţei şi omeniei lui. Priviţi dreapta: oameni decapitaţi în Germania, gânditori prigoniţi în Italia, preoţi creştini schingiuiţi în Germania, evrei expulzaţi. Priviţi stânga: preoţi creştini puşi la zid în Rusia, libertatea de gândire pedepsită cu moartea, huliganismul comuniştilor de la Paris, acei bravi comunişti francezi care militează pentru un înalt ideal umanitar şi-şi inaugurează evul incendiind catedralele. Frumos ideal! Frumoase perspective!". În „Vremea" (22 iulie 1934) **E.** ia apărarea lui Mihail Sebastian în chestiunea volumului *De două mii de ani...* şi, totodată, îl apără pe profesorul lor, Nae Ionescu, de suspiciunea de a fi antisemit, aducând argumente, discutabile, de ordin teologic. În articolele din „Buna Vestire", „Vremea", „Iconar", „Cuvântul", „Sânziana", din 1937–1938, apără, într-adevăr, legionarismul, văzând în această mişcare politică o revoluţie spirituală şi creştină. Printre argumente: scopul acestei revoluţii este să creeze un om nou şi să mântuiască

neamul românesc. Reia, aici, ideea primatului spiritual şi crede că legionarismul, bazându-se pe creştinism, întemeiază libertatea individului. Alte valori legionare în traducerea lui **E.**: eroismul, sfinţenia, pedagogia luptei cinstite, bărbăţia şi sinceritatea, oroarea faţă de politicianism, lichelism, calomnie şi sforărie. Scopul mişcării religioase ar fi triumful iubirii, iubirea care îl face pe om liber şi curajos: „Cred în biruinţa Mişcării Legionare pentru că cred în dragoste. Dragostea singură preface bestia în om, înlocuind instinctele în libertate. *Dilige et quod vis fac*, spunea Fericitul Augustin: «Iubeşte şi fă ce vrei». Cel care iubeşte cu adevărat e liber. Dar dragostea transfigurează pe om şi libertatea pe care şi-o dobândeşte insul iubind nu va stânjeni pe nimeni, nu va face să sufere pe nimeni. Legionarii nu sunt numai camarazi, sunt fraţi. Şi este atât de puternic valul de dragoste, încât dacă n-ar fi decât el singur, şi tot ar trebui să nădăjduim în învierea neamului românesc, adică în biruinţa Mişcării Legionare. Cred în destinul neamului nostru; cred în revoluţia creştină a omului nou; cred în libertate, în personalitate şi în dragoste. De aceea cred în biruinţa Mişcării Legionare, într-o Românie mândră şi puternică, într-un stil nou de viaţă, care va transforma în valori spirituale de universală circulaţie bogăţiile sufletului românesc". Din nefericire, legionarismul n-a fost numai ceea ce credea **E.** în 1937–1938 că este; a fost o mişcare politică extremistă, a folosit – ca armă politică – asasinatul şi a cultivat, sub ideea primatului spiritual, xenofobia, antisemitismul, intoleranţa faţă de valorile umaniste. Acelea pe care **E.** le-a apărat totdeauna în vasta lui operă. În *Jurnal* a încercat să explice simpatia politică faţă de legionarism în faza 1937–1938 prin admiraţia lui faţă de profesorul Nae Ionescu (devenit la un moment dat conducătorul spiritual al Gărzii de Fier), văzând două faze în cronologia acestei mişcări politice: una religioasă (la care, afectiv, **E.** a aderat) şi alta brutal politică, totalitară, apărută după moartea lui Corneliu Zelea Codreanu, şeful mistic şi mitic al legionarismului. Această disociere n-a convins şi nu convinge pe adversarii inflexibili ai lui **E.**, care văd în el un exponent al extremismului politic european. Chiar şi în studiile despre alchimia asiatică şi babiloniană sau în cursurile despre *Upanişade* şi budism s-ar ascunde, după aceşti comentatori, idei legionare. O interpretare, evident, aberantă, programatic ostilă şi, prin toate acestea, neconvingătoare. Cronica vieţii lui **E.** cunoaşte în această perioadă agitată (1935–1940) câteva momente dificile: în 1937 este eliminat din Universitate pe motiv că este autor de „literatură pornografică"; din 1938 este reintegrat; la 14 iulie în acelaşi an este arestat şi dus în lagărul de la Miercurea Ciuc, unde se afla şi Nae Ionescu, alături de alţi membri ai Gărzii de Fier. Începe să redacteze aici *Nuntă în cer*. Al. Rosetti şi alţi intelectuali de marcă intervin pe lângă autorităţi şi reuşesc să-l scoată din lagăr. Trecând peste acest derapaj politic, **E.** continuă să-şi facă opera, în dubla ei ipostază: literară şi ştiinţifică. În 1938 scoate la Paris primul număr din revista „Zalmoxis" (revistă de studii religioase), în colaborare cu R. Pettazzoni, J. Przyluski, Ananda Coomaraswamy, Carl Clemen, C. Hentze, B. Rowland (al doilea număr apare în 1939, al treilea în 1940–1942). În martie 1940 este numit ataşat cultural la Londra, iar în 1941 este transferat consilier cultural la Lisabona, unde rămâne până în 1945. Ţine aici un jurnal (*Jurnalul portughez*), publicat postum. Alt jurnal, început după întoarcerea din India, a fost încredinţat în 1940 unui prieten din ţară şi s-a pierdut. În 1944 moare Nina, prima lui soţie. În 1945 se stabileşte la Paris. În fapt, **E.** alege exilul, unde rămâne până la sfârşit. Georges Dumézil, marele lui prieten, specialist eminent în culturile vechi, îl invită să ţină un curs liber la École Pratique des Hautes Études pe teme de istoria religiilor (1946–1948); colaborează la publicațiile „Critique", „Revue de l'histoire des religions", „Comprendre", „Paru" ş.a., în 1947 ţine un curs despre *Le Mythe de l'éternel retour,* care va lua forma unei cărţi editate în 1949; în 1948 Éditions Gallimard îi publică *Techniques du Yoga*; în acelaşi an se căsătoreşte cu Christinel Cotescu, cu care va rămâne până în final. Intrat în cercul orientaliştilor şi al istoricilor religiilor, este invitat la Ascona, unde îi întâlneşte pe C.G. Jung, Gerardus van der Leeuw, Louis Massignon. La Paris se împrieteneşte cu Henry Corbin, Jean Daniélou, R.P. Jean Bruno. Mai înainte (septembrie 1945) îşi regăsise vechii prieteni din ţară (Emil Cioran şi Eugen Ionescu); întâlnirea s-a petrecut în Place Fürstenberg; după douăzeci şi doi de ani (1977) se vor reîntâlni în acelaşi loc pentru a face o fotografie care, ulterior, va căpăta un caracter emblematic: cei trei români deveniseră, între timp, celebri în Occident. **E.** nu este întâmpinat, în Franţa, totdeauna cu mare simpatie în mediile intelectuale postbelice, dominate de o stângă dornică de răzbunare; ca şi Cioran, el are de întâmpinat ostilitatea celor care îi reproşau atitudinea lui politică din 1937–1938.

	VIAȚA	OPERA
1907	**martie 13** Se naşte la București Mircea Eliade, al doilea fiu al Ioanei (născută Stoian) şi al ofițerului Gheorghe Eliade. Primele amintiri vor fi legate de Râmnicu Sărat, unde tatăl se mută cu garnizoana la câteva luni după naşterea lui Mircea. Despre familia lui oferă date în *Memorii*: „Fratele meu, Nicolae Remus, se născuse cu un an mai înainte, iar după patru ani a venit pe lume Cornelia. Tatăl meu era moldovean din Tecuci şi, înainte de a-şi schimba numele în Eliade, se numise Ieremia. Dicționarul francez-român pe care l-am folosit tot timpul liceului era semnat: Gheorghe Ieremia. Tata era cel mai mare din patru copii. Al doilea băiat, Costică, era, ca şi tata, ofițer; dar făcuse Şcoala de Război, ajunsese ofițer de stat-major şi a înaintat până la gradul de general de divizie, în timp ce tata, mai înțelept sau mai nepriceput, n-a reuşit să treacă de gradul de căpitan. Fratele cel mai mic, Pavel, după aventuri despre care familia nu vorbea niciodată, intrase funcționar la Căile Ferate. Ultima oară când am aflat veşti despre el, ajunsese şef de gară. L-am întâlnit de foarte puține ori. Era brun, ca şi tata, dar nu-şi pierduse părul şi părea mai frumos. Singura lor soră murise curând după ce se căsătorise cu un învățător. N-am ştiut niciodată cum arătase, unde trăise şi ce făcuse. [...] N-am ştiut niciodată de ce tata şi cu unchiul Costică şi-au schimbat numele din Ieremia în Eliade, nici de ce celălalt frate s-a încăpățânat să rămână Pavel Ieremia. Tata spunea că au făcut-o din admirație pentru Eliade-Rădulescu”. Cât despre familia mamei, „[străbunicul] venise de copil la Bucureşti, muncise câțiva ani argat la grajdurile de la barieră, ajunsese vizitiu de diligență, apoi geambaş, şi în cele din urmă cumpărase nu ştiu câte hectare de grădină şi-şi clădise hanul. Nimeni nu ştia exact să-mi spună de unde venise străbunicul. De la Dunăre, spunea unchiul Mitache. De la Olt, pretindea una din mătuşi, şi-mi spunea chiar numele satului: Arvireşti”.	
1912	Tatăl este mutat la Cernavodă (unde familia va rămâne până în 1914, când se întoarce în Bucureşti). Urmează în această localitate clasa I.	

1917–1925	Este elev la Liceul „Spiru Haret”. Își descoperă pasiunea pentru științele naturii, dar rezultatele la învățătură sunt mai degrabă mediocre și oscilante (în primul an de liceu rămâne corigent la română, franceză și germană). În 1919–1920 își improvizează un laborator de chimie în mansardă.	
1921		**21 mai** Debutează cu articolul de popularizare științifică *Dușmanul viermelui de mătase*, publicat în „Ziarul științelor populare și al călătoriilor” sub semnătura Eliade Gh. Mircea. Tot în această perioadă primește premiul I al „Ziarul științelor populare și al călătoriilor” pentru povestirea *Cum am găsit piatra filosofală*. Începe să scrie *Romanul adolescentului miop*, sub influența lui Giovanni Papini.
1925	Se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie. Îi va avea profesori pe P.P. Negulescu, Constantin Rădulescu-Motru și pe Nae Ionescu, care îi devine mentor.	
1926	Începând cu noiembrie e angajat de Pamfil Șeicaru redactor la ziarul „Cuvântul”, unde scrie și Nae Ionescu. Aici desfășoară o publicistică abundentă și agresivă.	Publică în „Revista universitară”, pe care o îngrijește, un articol teribilist-critic la adresa lui N. Iorga, stârnind scandal.
1927	În primăvară călătorește în Italia, unde îl întâlnește pe Giovanni Papini.	În septembrie începe să publice seria de articole *Itinerariu spiritual*, manifest al generației sale.
1928	**octombrie** Obține licența cu o teză despre filosofia Renașterii. **20 noiembrie** Pleacă spre India, unde primește o bursă de la maharajahul Manindra Chandra Nandy de Kassimbazar. Ajuns la sfârșitul lui decembrie la Calcutta, începe să studieze gramatica sanscrită și filosofia hindusă sub îndrumarea profesorului Surendranath Dasgupta.	
1930	Se mută în casa lui Dasgupta; aici o cunoaște pe Maitreyi, fiica profesorului. În septembrie se produce ruptura de Dasgupta, provocată de povestea de dragoste dintre Eliade și Maitreyi. Pleacă în Himalaya, unde se adăpostește până în martie 1931 în câteva mănăstiri.	În țară e publicat romanul *Isabel și apele diavolului*, marcând debutul său editorial.
1931	Revenit la Calcutta, părăsește India în decembrie pentru a efectua în țară serviciul militar. Plănuiește să se întoarcă.	
1932		Apare volumașul de eseuri *Solilocvii*.
1933		**mai** Iese de sub tipar romanul *Maitreyi*, transformat rapid în bestseller. Romanul câștigase un concurs de manuscrise, fiind ales de o comisie formată din Perpessicius, Cezar Petrescu, Mihai Ralea, Șerban Cioculescu, G. Călinescu.

	iunie Îşi susține doctoratul la Universitatea din București cu lucrarea *Yoga. Psihologia meditației indiene*, primind calificativul *magna cum laude*. Din noiembrie e suplinitorul lui Nae Ionescu la Facultatea de Litere şi Filosofie, de unde va fi îndepărtat în 1936.	
1934	**ianuarie** „Cuvântul” este interzis, în urma asasinării de către legionari a prim-ministrului I.G. Duca, iar Nae Ionescu, directorul publicației, considerat instigator moral al crimei, e arestat. Se însoară cu Nina Mareş.	Publică volumele de eseuri şi studii *Oceanografie*, *India* şi *Alchimia asiatică*, precum și romanele *Lumina ce se stinge* și *Întoarcerea din rai*.
1935		Apar *Şantier*, „roman indirect” sub formă de jurnal, și *Huliganii* (I–II), continuare la *Întoarcerea din rai*.
1936		Se publică la Bucureşti–Paris, cu titlul *Yoga. Essai sur les origines de la mystique indienne*, lucrarea de doctorat care fructifică studiile indiene. Apare romanul cu vampiri *Domnişoara Christina*, care îi va atrage autorului acuzația de pornografie şi îndepărtarea din învățământ.
1937	Sub influența lui Nae Ionescu, alunecarea lui Eliade spre extremă dreapta, începută înainte, se accentuează.	Îngrijeşte, în două volume, *Scrieri literare, morale şi politice* din opera lui B. P. Hasdeu, în care vede un model, precum şi culegerea *Roza vânturilor*, o amplă antologie din publicistica lui Nae Ionescu, adăugându-i o consistentă postfață. Apare în volum nuvela *Şarpele*; de asemenea, iese de sub tipar volumul ştiințific *Cosmologie şi alchimie babiloniană*.
1938	**14 iulie** Este arestat şi, pentru că refuză să se desolidarizeze public de mişcarea legionară, închis în lagărul de la Miercurea Ciuc, alături de Nae Ionescu şi de numeroşi alți legionari. **25 octombrie** Este eliberat din motive medicale. **29 octombrie** Semnează totuşi o declarație în care se desolidarizează de mişcarea legionară; episodul nu va fi amintit în *Memorii*.	Apare, la sfârşitul anului, *Nuntă în cer*, scris, potrivit legendei, pe hârtie igienică în lagăr.
1938–1939		Editează la Paris revista „Zalmoxis” (care va continua la București în 1940–1942)
1939		Publică volumul de eseuri *Fragmentarium*.
1940	**martie** Pleacă la Londra ca ataşat cultural.	Apar *Secretul doctorului Honigberger* şi *Nopți la Serampore*.
1941–1944	Din februarie 1941 este consilier cultural în Portugalia, la Lisabona. Asupra acestei perioade dă seama *Jurnalul portughez*, publicat pentru prima oară în limba română în 2006.	

1942		Publică *Mitul reintegrării* şi scrierea de propagandă *Salazar şi revoluția din Portugalia.*
1943		Sunt editate *Comentarii la Legenda Meşterului Manole* şi *Insula lui Euthanasius*.
1944	Moare Nina Eliade.	
1945–1946	Neputând să se întoarcă în țara ocupată de sovietici, de teama represaliilor pentru trecutul său de „dreapta”, ajunge la Paris în septembrie. Ține un curs la L’École des Hautes Études, în urma invitației lui Georges Dumézil. Prelegerile, neretribuite, încep efectiv în februarie 1946, cu Eliade anxios că franceza sa „nu e bună nici la o școală primară”, contractul fiind încheiat însă abia în ultima parte a anului la presiunile oficialităților române care denunță trecutul fascist al conferențiarului. Perioada aceasta este extrem de critică din punct de vedere material.	
1946–1949	Are numeroase contribuții în publicațiile ştiințifice pariziene.	
1948		Îi apare la Editura Gallimard din Paris *Techniques du Yoga*.
1949		Publică la Paris *Traité d’histoire des religions*, lucrarea sa de căpătâi şi pilonul sistemului său teoretic. Începe să lucreze, în limba română în care a continuat să scrie literatură, la romanul *Noaptea de Sânziene*.
1950	Se căsătoreşte cu Christinel Cotescu. Desfăşoară, acum şi în anii următori, o bogată activitate internațională de conferențiar, fiind invitat la numeroase universități, congrese şi seminare.	Iese de sub tipar *La Nuit Bengali*, traducerea în franceză după *Maitreyi*.
1951		Apare monografia *Le Chamanisme et les techniques archaïques de l’extase*.
1954		Publică în Franța *Le Yoga. Immortalité et liberté.*
1955		Apare traducerea în franceză a romanului *Nopți de Sânziene*, cu titlul *Forêt interdite*; cartea, socotită de autor capodopera lui literară, va apărea în limba română abia în 1971, într-o editură a exilului, fiind publicată în România abia în 1991, în îngrijirea lui Mircea Handoca, devotatul biobibliograf al lui Mircea Eliade.
1957	Ajunge la Chicago ca *visiting professor*. Va rămâne aici profesor titular până la moarte, continuând însă să-şi petreacă o parte a anului la Paris.	Apare în germană, sub titlul *Das Heilige und das Profane*, versiunea originală din *Sacrul şi profanul* (traducerea franceză va fi publicată în 1965). Iese de asemenea *Mythes, rêves et mystères.*
1959		Scrie nuvela *La țigănci*, care va fi publicată în 1962, în revista „Destin” din Madrid, iar în România în 1967, în „Secolul 20”.

1963		La Gallimard se publică *Aspects du mythe*. La Madrid îi apare în română un volum intitulat *Nuvele*, cuprinzând și *La țigănci*.
1966	Este ales în Academia Americană de Arte şi Ştiințe şi devine *doctor honoris causa* al Universității Yale.	La Madrid apare în română primul volum din seria de memorii, *Amintiri*: *Mansarda*.
1967		În noiembrie termină lunga nuvelă (sau miniromanul) *Pe strada Mântuleasa*, începută în 1955 și apoi abandonată; tipărită în românește în 1968, la Paris, va apărea în traducere germană în 1972 (*Auf der Mântuleasa Strasse*), iar în franceză, cu mare succes de librărie, în 1977 (*Le Vieil homme et l'officier*).
1968		În România îi apare, în revista „Luceafărul", un interviu acordat lui Marin Sorescu.
1969		Continuă recuperarea românească a exilatului: la Bucureşti îi apar volumele *Maitreyi. Nuntă în cer*, cu o prefață de Dumitru Micu, şi antologia de proză fantastică *La țigănci şi alte povestiri*, cu un amplu studiu introductiv de Sorin Alexandrescu; în sumar figurează textele *Domnişoara Christina*, *Şarpele*, *Secretul doctorului Honigberger*, *Nopți la Serampore*, *Un om mare*, *Douăsprezece mii de capete de vită*, *Fata căpitanului*, *Ghicitor în pietre*, *La țigănci*, *Adio!* şi *Podul*.
1972		În revista „Contemporanul" apare un amplu interviu luat de Adrian Păunescu; deşi autoritățile comuniste depun eforturi pentru a-l convinge pe savant să viziteze România, interviul este cenzurat, fapt care îi stârneşte furia.
1973		La Gallimard se publică primul volum din jurnalul său (*Fragments d'un journal, 1945–1969*); volumul al doilea va apărea în 1978, iar al treilea în 1986.
1976	Devine *doctor honoris causa* la Sorbona.	Se editează în franceză primul volum din *Histoire des croyances et des idées religieuses* (volumul II, 1978; volumul III, 1983); traducerea românească a trilogiei, semnată de Cezar Baltag, se publică la Bucureşti între 1981 și 1988.
1977		Se tipărește la Paris, în română, la o editură a emigrației, *În curte la Dionis*, culegere de nuvele fantastice.
1978		În România este publicată traducerea *Aspecte ale mitului*. În franceză apar o traducere după *Şarpele* şi volumul *L'Épreuve du labyrinthe*, convorbiri cu Claude-Henri Rocquet.

1980 Apare la Bucureşti traducerea – realizată de Maria şi Cezar Ivănescu – *De la Zalmoxis la Genghis Han*.
În franceză e publicat primul volum de memorii (*Mémoires, I (1907–1937). Les Promesses de l'équinoxe*); versiunea engleză apare în 1981 cu titlul *Autobiography*.
E publicat la o editură română din Paris miniromanul *Nouăsprezece trandafiri*.

1981 La Bucureşti apare masiva antologie *În curte la Dionis*, cu o postfață de Eugen Simion. Din cuprins fac parte, pe lângă câteva texte deja incluse în culegerea editată în 1969: *Pe strada Mântuleasa*, *Les trois grâces*, *Şanțurile*, *Ivan*, *Uniforme de general*, *Incognito la Buchenwald*, *În curte la Dionis* şi *Tinerețe fără tinerețe*.

1985 Catedra de istoria religiilor din Chicago capătă numele lui Mircea Eliade.

1986 **22 aprilie** Mircea Eliade se stinge din viață la Chicago, fiind incinerat a doua zi.
În cadrul ceremoniei funerare citesc fragmente din opera lui apropiații săi Saul Bellow, Paul Ricœur, Wendy O. Flaherty şi Ioan Petru Culianu.

1987 Ies de sub tipar cele 16 volume din *The Encyclopaedia of Religions*, pe care le-a coordonat şi îngrijit în calitate de editor în ultimii ani ai vieții.

1988 Apare în franceză al doilea volum din *Memorii*.

1989 Este publicat la Bucureşti un volum cuprinzând scrierile de tinerețe *Romanul adolescentului miop* şi *Gaudeamus*.

1990 În România începe acțiunea de recuperare sistematică a operei sale beletristice şi ştiințifice, difuzată în sute de mii de exemplare.

Lucrează enorm în condiţii materiale foarte modeste. Jurnalul intim din acea perioadă dă informaţii elocvente în acest sens. Conferenţiază la Roma, Padova, Strasbourg, München, Freiburg, Uppsala şi reuşeşte să publice câteva studii ce-i aduc celebritatea în lumea specialiştilor: *Le Chamanisme et les techniques archaïques de l'extase* (1951), *Images et symboles* (1952), *Le Yoga. Immortalité et liberté* (1954), *Forgerons et alchimistes* (1956) ş.a. Redactează, în acelaşi timp (1949–1954), un roman care vrea să fie capodopera lui: *Noaptea de Sânziene*, reluând un roman mai vechi, abandonat (*Apocalips*), o continuare a *Huliganilor*. Elaborare grea, cum se deduce din jurnalul intim. **E.** începuse ceva mai devreme, în 1945, un nou ciclu epic, şi în 1963 reuşeşte să publice într-o editură românească din Madrid (Destin) volumul *Nuvele*, în care intră câteva povestiri excepţionale, adevărate capodopere ale genului (de pildă, *La ţigănci*). Împreună cu *Noaptea de Sânziene* (publicată întâi în 1955, în traducerea franceză a lui Alain Guillermou, sub titlul *Forêt interdite*) formează ciclul naraţiunii mitice. În septembrie 1956 **E.** pleacă în Statele Unite, dând curs unei invitaţii făcute de Universitatea din Chicago; în 1957 devine *visiting professor*, apoi titular al Departamentului de istorie a religiilor, funcţie pe

care o va îndeplini până la retragerea sa din învăţământ. În 1959 i se editează tot la Gallimard *Naissances mystiques*; în 1958 călătoreşte în Japonia; vacanţele şi le petrece în fiecare an la Paris. Scoate împreună cu prozatorul german Ernst Jünger, pasionat entomolog, revista „Antaios” (Stuttgart, 1960–1972). În anii următori îi apar, în traducere engleză, mai toate studiile publicate în Franţa. Primeşte numeroase titluri ştiinţifice, participă la congrese, marile universităţi îi acordă diploma *doctor honoris causa* (inclusiv Sorbona, 1976). Continuă să scrie prozele, memoriile şi jurnalele în limba română, cu dorinţa expresă de a rămâne scriitor român. Publică, la Madrid, Paris și München, *Amintiri* (I, 1966), micul roman *Pe strada Mântuleasa* (1968), *Noaptea de Sânziene* (I–II, 1971), *În curte la Dionis* (1977), *Tinereţe fără tinereţe* (1978–1979), *Nouăsprezece trandafiri* (1980). Acestea încep să apară, cu intermitenţe, şi în România. Povestirile lui au un mare ecou în cercurile de prozatori tineri şi creează realmente o şcoală a epicii fantastice (Ştefan Bănulescu, D.R. Popescu, mai târziu optzecistul Tudor Dumitru Savu). La o vârstă destul de înaintată, **E.** începe o mare sinteză a studiilor sale despre credinţele religioase şi mituri: *Histoire des croyances et des idées religieuses* (I–III, 1976–1983). Tot acum coordonează o altă lucrare dificilă: *Encyclopaedia of Religions* (16 volume). În ultimii ani are mari probleme de sănătate. Cea mai mare nelinişte a sa este că lucrează din ce în ce mai greu. Scrisorile lui arată o grafie chinuită, abia lizibilă. Este un om prietenos, răspunde la toate scrisorile primite, citeşte aproape tot ceea ce se scrie în ţară despre el, când este la Paris primeşte mulţi intelectuali români, în interviurile pe care le dă (unul dintre ele a devenit o carte indispensabilă: *L'Épreuve du labyrinthe*, 1978)

Mircea Eliade și Haig Acterian

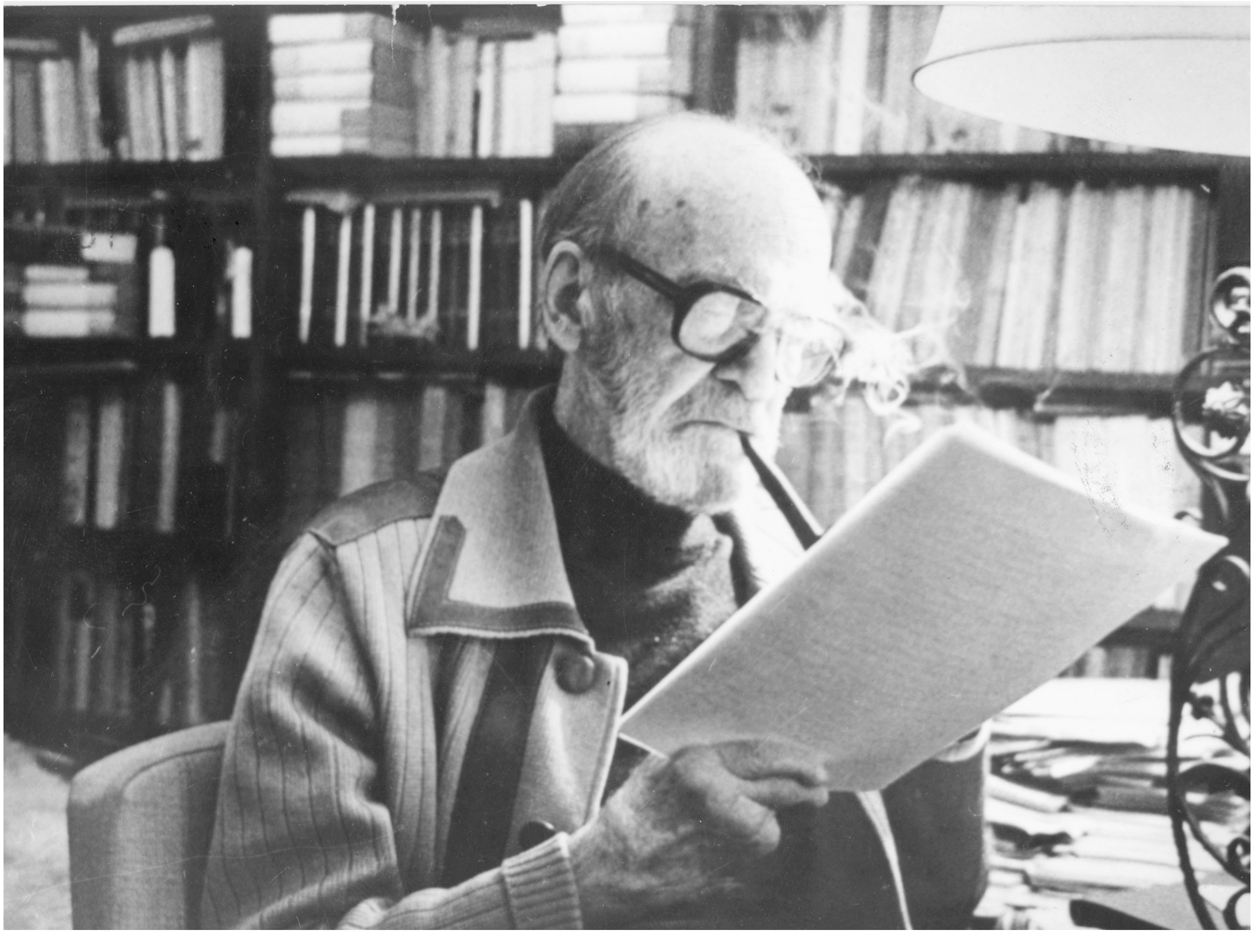
elogiază cultura română şi spune că, dacă a devenit un specialist cunoscut şi în lume, acest fapt se datorează Universităţii bucureştene. Acum îşi publică memoriile: *Mémoires I (1907–1937). Les Promesses de l'équinoxe* (1980), al doilea volum, *Les Moissons du solstice*, cuprinzând intervalul 1937–1960, fiind publicat postum, în 1988. Încă din 1937 (în postfaţa la *Roza vânturilor* de Nae Ionescu), se înscrie, singur, în linia „organiciştilor” din cultura română: Cantemir, Hasdeu, Iorga, Nae Ionescu, nu în aceea a „raţionaliştilor” de felul lui Maiorescu. Este mai potrivit poate să se spună că **E.** este un spirit al amplitudinii sau, cum zice prietenul său Cioran, „un om al procesului, nu al fragmentului”. Catedra de istoria religiilor de la Universitatea din Chicago, pe care **E.** o slujise, capătă numele lui.

Citind jurnalele lui **E.**, vechi (*India, Şantier*) şi noi (*Fragments d'un journal,* I–III, 1973–1986), sau scrierile memorialistice, interviurile, se observă că în formaţia lui intelectuală şi artistică există două surse. Prin Gide, Joyce el este sincronic cu spiritul literar european; prin interesul pentru mituri şi, în genere, pentru comportamentul omului arhaic el se separă de generaţia lui şi de ceea ce altă dată va numi „egocentrismul culturii europene”. Un fenomen de *coincidentia oppositorum*, despre care va vorbi în mai multe rânduri. Simplificând, s-ar putea spune că există mai multe niveluri, mai multe axe stilistice în proza lui. Critica din deceniul al patrulea al veacului trecut a recunoscut două: una realistă (*Isabel şi apele diavolului*, *Maitreyi*, *Întoarcerea din rai*, *Huliganii* ş.a.), alta iniţiatică, fantastică, mitică (*Domnişoara Christina*, *Secretul doctorului Honigberger* ş.a.). Pe cea dintâi G. Călinescu o consideră întruparea fidelă a gidismului în literatura noastră, pe cea de-a doua o suspectează de lipsă de profunzime. Adevărul este că ambele direcţii se revendică din estetica autenticităţii, îmbrăţişată în epocă de mulţi prozatori tineri. Ei vor să substituie conceptului de originalitate (de sursă romantică) ideea de autenticitate, care, la rândul ei, se bizuie pe ideea de experienţă. Camil Petrescu, teoreticianul noului stil epic, împinge experienţa până în zona retoricii. El iniţiază un mic terorism anticalofil, luând ca model nu pe Gide, ci pe Proust. **E.** vrea înnoirea romanului pe alt plan, dezinteresându-se propriu-zis de retorică. Prin trăirea autentică şi spiritualizarea conflictelor el vrea să schimbe tipologia şi problematica epicii. Prozele „indice” se deschid spre o lume de mituri şi practici

C.G. Jung și Mircea Eliade

magice îndepărtate de spiritualitatea noastră. Naraţiunile mai direct realiste (*Întoarcerea din rai*, *Huliganii* ş.a.) analizează criza de valori prin care trece tânăra generaţie şi propun soluţii neobişnuite pentru cititorul român: revoltă şi erotism, experienţa tragicului, filosofia disperării etc. **E.** este cel dintâi care introduce în literatura română o problematică de tip existenţialist. Straturile prozei sale trebuie citite altfel. După o primă fază „indică" (*Isabel şi apele diavolului*, *Maitreyi*), în care modelul epic este mai degrabă anglo-saxon (o fază în care spiritualismul caută alianţa unui erotism fervent, luxuriant), urmează o fază existenţialistă – un existenţialism incipient, tradus printr-un sentiment de criză totală a valorilor morale şi intelectuale (*Întoarcerea din rai*, *Huliganii* ş.a.). Între aceste două experienţe se situează *Lumina ce se stinge*, un roman „aproape joycean", scris pentru a se elibera de obsesia Indiei şi pentru a-şi regăsi propria identitate spirituală. Învinse, alungate, obsesiile din primele cărţi revin în proza fantastică de mai târziu (un fantastic de tip erudit), care oscilează între două tipuri de simboluri: unul folcloric (*Domnişoara Christina*, *Şarpele*), altul indic (*Secretul doctorului Honigberger*, *Nopţi la Serampore*). „Indic" este un fel de a spune, pentru că **E.** nu-şi părăseşte nici aici temele. Numai decorul este mai exotic, problematica este peste tot aceeaşi. Experienţa doctorului Zerlendi (dispariţia în Shambala pe baza tehnicii yoghine) din *Secretul doctorului Honigberger* are loc la Bucureşti, devenit mai târziu un adevărat centru iniţiatic în literatura lui **E.** Volumul *Nuvele*, urmat de *Pe strada Mântuleasa*, *În curte la Dionis*, *Tinereţe fără tinereţe*, *Nouăsprezece trandafiri*, marchează o nouă vârstă a fantasticului lui **E.** Toate nuvelele se grupează în jurul unei teme fundamentale – relaţia dintre sacru şi profan – şi recomandă, ca soluţie pentru spirit, ceea ce prozatorul numeşte „lecţia spectacolului". Locul magicului este luat de o forţă spirituală mai complexă (miticul), care continuă să se manifeste în existenţa omului modern. Dezvoltând un număr de teme care trec de la o naraţiune la alta, scriitorul creează o tipologie memorabilă şi un spaţiu imaginar care este numai al lui. Este spaţiul bucureştean: un oraş plin de semne, epifanii, un oraş iniţiatic, cu străzi care ascund mistere vechi şi indivizi care poartă cu ei, fără să ştie, mituri. E o altă faţă a spaţiului din proza lui I.L. Caragiale. **E.** sacralizează lumea lui Mitică, oraşul toropit de căldură e un vast labirint de semne, Mitică însuşi, omul care se grăbeşte mereu, dar părăseşte rareori cafeneaua, devine un erou mitic. Fărâmă (*Pe strada Mântuleasa*), Iancu Gore (*Douăsprezece mii de capete de vite*), Gavrilescu (*La ţigănci*) trec prin întâmplări ciudate, lumea bucureşteană este plină de secrete, pivniţele caselor ascund comori, cârciuma este un loc unde se revelează mari simboluri (*În curte la Dionis*). Un oraş, aşadar, sacru, ca o veche aşezare elenică, o sursă inepuizabilă de mituri – acesta este Bucureştiul lui **E.** O geografie sacră şi în interiorul ei nişte indivizi care n-au deloc sentimentul sacrului. Ei trăiesc într-un continuu paradox temporal fără să-şi dea seama, trec peste linia subţire ce desparte viaţa de moarte, iarăşi fără să ştie. Participă, în fine, la un mare spectacol şi întruchipează, ei înşişi, mituri celebre, având o credinţă aproape mitică în normalitatea existenţei. O primă caracteristică a personajelor este următoarea: indivizi comuni intră fără voia lor în situaţii anormale şi, în faţa tuturor evidenţelor, continuă să creadă în normalitatea, în coerenţa existenţei. Gavrilescu n-are deloc sentimentul că şi-a părăsit de mulţi ani casa, Iancu Gore nu observă discontinuităţile existenţei, credinţa lui este că totul are o logică şi o determinare. Ei suferă de o misterioasă amnezie. Se va vedea (în naraţiunile din volumul antologic *În curte la Dionis*, 1981) ce semnificaţie are această dublă amnezie pentru existenţa individului profan. Modul personajelor de a se apăra în faţa invaziei de semne (semne ale unei existenţe paradoxale, anormale) este fabulaţia. „A povesti" (a imagina) este

un verb esenţial în opera lui **E.** El înseamnă cel puţin două lucruri: a prelungi într-o existenţă profană întâmplările mari narate de mituri şi a apăra individul de ceea ce **E.** numeşte „teroarea istoriei”. Despre primul aspect vorbeşte prozatorul însuşi în *L'Épreuve du labyrinthe,* acolo unde defineşte literatura, în totalitate, ca „fiică [a] mitologiei”, iar interesul pentru naraţiune ca făcând parte din modul de a fi al omului în lume. Aşadar, viaţa omului, chiar şi cea mai banală, este o suită de probe iniţiatice. Mai mult, omul se face, se construieşte printr-o serie de iniţieri conştiente sau inconştiente, el trăieşte într-un labirint, condiţia lui este definită de această succesiune de morţi şi reînvieri. Mai complex este romanul iniţiatic *Noaptea de Sânziene,* care voia să fie, în intenţia autorului, corespondentul românesc al romanului tolstoian *Război şi pace.* Personajul său, Ştefan Viziru, doreşte să iasă din Timp şi să devină sfânt pentru a-i iubi pe toţi oamenii. Rostul lui pe lume este să caute. „Ce trebuie să caut?” – îl întreabă Ileana, femeia de care se îndrăgosteşte în noaptea de Sânziene. „Să scapi de Timp. Să ieşi din Timp. Priveşte bine în jurul tău: ţi se fac din toate părţile semne. Încrede-te în semne. Urmează-le” – îi răspunde bărbatul iniţiat. Există în *Noaptea de Sânziene* două fire epice centrale: unul care urmăreşte destinul unui tânăr curios, Ştefan Viziru, căutător de înţelesuri ascunse, purtător de mituri şi erou tragic într-un roman erotic în care se amestecă socialul (istoricul) şi metafizicul; celălalt, mai redus, pierdut în naraţiunea mitică dinainte, înfăţişează un aventurier continental, fiul unui onest învăţător de ţară, tipul clasic al mitomanului dâmboviţean, impostor şi vorbăreţ (Vădastra). Între ele se află un spaţiu epic vast, în care se mişcă un număr enorm de destine, mari şi mici, într-o istorie însângerată de evenimente capitale pentru societatea românească: mişcarea legionară, războiul, intrarea ruşilor în Bucureşti, apariţia

primelor semne ale totalitarismului. Pe acest imens fundal istoric se fixează destinele personajelor. Biriş, prietenul lui Ştefan, este profesor de filosofie, citeşte pe Heidegger şi face remarci inteligente despre existenţialism. Ideea lui este că scrisul te confiscă pe dinăuntru şi te împiedică să trăieşti. Este ftizic şi se îndrăgosteşte fără speranţă de Cătălina, o actriţă care anunţă în fiecare an că se va sinucide la o dată fixă. Actriţa, exaltată şi mitomană, îl iubeşte mai întâi pe Dan Bibicescu, actor cabotin şi autor dramatic plagiator, apoi pe un colonel care-şi pierde vederea, Băleanu. E violată de ruşi şi moare în apropierea zilei fatale. La îndemnul lui Ştefan, Biriş vrea să fugă în Franţa, este prins la graniţă, arestat, torturat şi moare fără să deconspire mesajul din labirint. Personalitatea lui este complexă şi, ca personaj de roman, Biriş este unul dintre cele mai reuşite din *Noaptea de Sânziene.* E un Mercutio care se sacrifică pentru o cauză străină. Poartă un mesaj al cărui sens nu-l cunoaşte şi, ca individ, este un om fragil (există o veritabilă obsesie a omului vulnerabil purtător de mesaje în proza lui **E.**). Întrebat de torţionar de ce vrea să ajungă la Paris, el îl citează pe Sartre şi, în genere, face trimiteri inoportune la filosofii existenţialişti. Argument jumătate ironic, jumătate tragic: „Voiam să-i întâlnesc, să stau de vorbă cu ei, să le explic cam ce înseamnă în partea asta a Europei să fii «en situation» şi să ţi se pună «le problème du choix»… Pe mine mă pasionează filosofia, adaugă el încercând să râdă. Până mai acum un an am fost profesor de filosofie. Dar acum sunt un filosof privat, cum spunea Kierkegaard. De aceea mă atrage atât de mult existenţialismul”. Frica este viciul lui cel mai puternic şi filosoful privat încearcă să se salveze prin umilinţă. Biriş moare recitând versuri din *Mioriţa.* Al doilea scenariu în roman este mitic şi erotic. El urmăreşte, în stilul lui **E.** (o cronologie a simbolurilor cu numeroase semne şi întâmplări nedesluşite), iubirea dintre Ştefan Viziru, bărbatul iniţiat, omul confundat mereu cu altcineva, şi Ileana, femeia întâlnită în noaptea de Sânziene (timp cu valoare magică) în pădurea Băneasa. Ştefan s-a căsătorit cu Ioana, logodnica scriitorului Ciru Partenie, şi iubeşte în taină pe Ileana, femeia stranie care apare şi dispare din calea lui. Drama eroului este că iubeşte în acelaşi timp două femei şi nu poate să renunţe la nici una. Este dilema mai veche a lui Pavel Anicet, văzută acum metafizic. Preocuparea omului căruia îi apar semne de peste tot este eliberarea din pântecul materiei, salvarea în spirit. Sentimentul lui este că trăieşte, condamnat de istorie, în burta unui chit, ca biblicul Iona. El vrea să fie însă un sfânt, în afara timpului. În viaţa de toate zilele este un Tristan care, în aşteptarea mitului, trece prin numeroase aventuri profane. Întors la Bucureşti, caută semne de la Ileana şi, neaflându-le, are impresia că a trăit o viaţă falsă, viaţa celuilalt (Ciru Partenie, scriitorul care vrea să salveze proza modernă prin infuzia de naraţiuni mitice), că ursita i-a fost potrivnică. Când, în fine, o reîntâlneşte pe Ileana în pădurea de lângă Royaumont, eliberarea din cercul materiei se produce, dar prin moarte. Tristan nu se însoţeşte cu Isolda decât în beatitudinea sfârşitului. *Noaptea de Sânziene* nu e o capodoperă, dar e un roman substanţial, cu mai multe straturi epice şi mai multe rânduri de simboluri şi are ceea ce, de regulă, romanul românesc nu are: un romanesc al ideilor, un substrat metafizic, o deschidere spre marile teme ale existenţei individului. Opera lui **E.** cuprinde şi un bogat compartiment confesiv: *Şantier*, *Amintiri*, *Memorii*, *Fragmente de jurnal*, *Proba labirintului.* Nu el a inventat jurnalul intim, dar este scriitorul care a dat acestui gen, socotit neesenţial pentru literatură, o anumită legitimitate. Mai mult: a avut chiar curajul să-şi publice jurnalul intim în timpul vieţii. L-a definit ca „un roman indirect” (*Şantier*), ceea ce este corect. Totdeauna într-un jurnal sunt ascunse un roman de epocă, un roman de familie, în fine, un roman de moravuri. În cazul lui **E.** este vorba de un roman erotic şi de unul exotic (*Şantier*). Celălalt jurnal (început în 1940) nu este cunoscut decât parţial. Există apoi un jurnal de 5 000 de pagini (1940–1986), din care **E.** a selectat circa 1 500 de pagini în *Fragmente de jurnal.* O idee clară despre valoarea acestor pagini confesive se va putea constitui atunci când vor fi publicate integral scrierile sale intime. Într-un eseu cuprins în volumul *Briser le toit de la maison* (1986) **E.** distinge două modele în literatura diaristică: modelul Paul Léautaud (spontaneitate, istoria faptelor mărunte, dezinteres pentru stil, indiscreţie) şi modelul Ernst Jünger (jurnalul redactat cu grijă, pregătit pentru întâlnirea cu un cititor exigent, eludarea micului infern interior etc.). În *Şantier* nu-şi cenzurează prea sever intimităţile, aşa că modelul spre care tinde este Léautaud. În jurnal schimbă stilul, tempereaza ardoarea confesiunii, elimină faptele prea intime, lasă loc teoriilor şi

preocupărilor sale intelectuale. Optează, aşadar, pentru modelul Jünger. Jurnalul lui **E.** este, tot indirect, şi istoria unui mare destin intelectual într-un secol în care violenţele istoriei se ţin lanţ.

E neîndoios că istoria literară românească va păstra cartea aceasta [Maitreyi] *pentru nenumărate argumente de ordin artistic. Într-o epică plină de averi, arendaşi, revoltaţi sociali de stil sămănătorist, cucoane sentimentale şi eroi superiori rataţi în provincie, într-o asemenea epică, oamenii, culorile, situaţiile, portretele lui Mircea Eliade însemnează o puternică şi decisivă revoluţie. Lucru pe care l-am remarcat şi altă dată, când am vorbit despre tulburătoarea domnişoară Roth din* Isabel. *Paul Sterian îmi spunea de curând că plecarea lui Mircea Eliade în Indii echivalează pentru romanul românesc cu plecarea lui Delacroix în Algeria pentru plastica franceză. Comparaţia mi se pare neasemuit de fericită. Cine a văzut vreodată o colecţie Delacroix va verifica această apropiere. Mircea Eliade îi deschide romanului românesc ţinuturi umane noi, îi aduce prin ferestre brusc deschise un alt cer, o altă lumină, alte culori de o intensitate până la el neştiută, psihologii, siluete, drame şi momente care nu creează numai un mare scriitor, dar inaugurează un alt drum în arta noastră literară.*

MIHAIL SEBASTIAN

Maitreyi *este una din acele cărţi cu destin de miracol în cariera unui scriitor şi chiar a unei generaţii. Se va cita romanul d-lui Eliade, în istoria noastră literară, ca un moment de graţie al autorului, viitorul rezervând operei o situaţie analoagă cu* Manon Lescaut, *cu* Paul et Virginie *sau cu acea încântătoare poveste de iubire a Evului Mediu,* Le Roman de Tristan et Iseult. *Tragicul episod din* Maitreyi *participă la ardenţa pasională şi la aureola de mit a romanticilor, care au evocat profunda deznădejde şi iluminata poezie a celui mai devastator sentiment uman.*

POMPILIU CONSTANTINESCU

Apropiată, prin problematică, de principalele nuvele „fantastice" este cea mai complexă şi izbutită scriere amplă a lui Mircea Eliade, romanul Noaptea de Sânziene. […] *Ca în toată proza lui Mircea Eliade, oamenii sunt, şi în acest roman, aproape toţi intelectuali prin predestinare: spirite devorate de probleme, însetate de cunoaştere.*
Construit altfel decât Isabel... *şi* Maitreyi *(spre a nu mai pomeni încercările juvenile pretimpurii), romanul* Noaptea de Sânziene *are, totuşi, comună cu ele – şi cu toate celelalte producţiuni „epice" – propensiunea spre eterogenitate, tendinţa de ramificare excesivă. În toată cariera sa literară Eliade nu a dovedit preocupări deosebite pentru exemplaritatea compoziţiei, nu a năzuit la construcţia – epică, dramatică sau de altă natură – impecabilă. Nu a fost condus, în materie de compoziţie şi stil, de idealul clasic, racinian. Drept urmare, şi în* Noaptea de Sânziene, *ca în alte romane (şi chiar nuvele), ca (sau aproape ca) în* Lumina ce se stinge…, *mai cu seamă, materia epică se revarsă uneori peste marginile fireşti ale subiectului; apar episoade excentrice, gratuite, parazitare, se produc complicaţii inutile, cu efecte de senzaţional facil, de atmosferă bizară la modul Cezar Petrescu.* […] *N-ar fi exclus, însă, ca acţiunea multora dintre naraţiunile lui Eliade să fie deliberat stufoasă, încâlcită. Spre a se sugera şi pe aceasta cale că personajele traversează labirinturi! „Labirintul" fiind una dintre obsesiile scriitorului...*

DUMITRU MICU

În nuvelistica fantastică postbelică a lui Eliade, prezenţa lui Balzac e atât de evidentă încât puţini o văd. Ambiţia literară a lui Eliade, încă din Noaptea de Sânziene, *e de a recrea la nivelul României comuniste cercurile infernale balzaciene, cu accentul însă pe posibilităţile de salvare. Ca într-o* Comedie umană *la scară redusă, anumite personaje circulă dintr-o ficţiune în alta.*

MATEI CĂLINESCU

SCRIERI: *Isabel şi apele diavolului*, Bucureşti, 1930; *Soliloquii*, Bucureşti, 1932; *Într-o mănăstire din Himalaya*, Bucureşti, 1932; *Maitreyi*, Bucureşti, 1933; ed. (*La Nuit bengali*), tr. Alain Guillermou, Paris, 1950; *Întoarcerea din rai*, Bucureşti, 1934; ed. 2, Bucureşti, 1943; *Lumina ce se stinge*, Bucureşti, 1934; *Oceanografie*, Bucureşti, 1934; *India*, Bucureşti, 1934; ed. îngr. şi pref. Mircea Handoca, Bucureşti, 1991; *Alchimia asiatică*, Bucureşti, 1934; *Şantier*, Bucureşti, 1935; *Huliganii*, I–II, Bucureşti, 1935; *Domnişoara Christina*, Bucureşti, 1936; *Yoga. Essai sur les origines de la mystique indienne*, Paris–Bucureşti, 1936; *Şarpele*, Bucureşti, 1937; *Cosmologie şi alchimie babiloniană*, Bucureşti, 1937; *Nuntă în cer*, Bucureşti, 1939; *Fragmentarium*, Bucureşti, 1939; *Secretul doctorului Honigberger*, Bucureşti, 1940; *Mitul reintegrării*, Bucureşti, 1942; *Salazar şi revoluţia din Portugalia*, Bucureşti, 1942; *Comentarii la Legenda Meşterului Manole*, Bucureşti, 1943; *Insula lui Euthanasius*, Bucureşti, 1943; *Os Romenos, Latinos do Oriente*, Lisabona, 1943; *Techniques du Yoga*, Paris, 1948; *Le Mythe de l'éternel retour*, Paris, 1949; ed. (*Mitul eternei reîntoarceri*), tr. Maria Ivănescu şi Cezar Ivănescu, Bucureşti, 1999; *Traité d'histoire des religions*, Paris, 1949; ed. (*Tratat de istorie a religiilor*), tr. Mariana Noica, Bucureşti, 1992; *Le Chamanisme et les techniques archaïques de l'extase*, Paris, 1951; ed. (*Şamanismul şi tehnicile arhaice ale extazului*), tr. Brânduşa Prelipceanu şi Cezar Baltag, Bucureşti, 1997; *Iphigenia. Teatru*, Valle Hermoso (Argentina), 1951; *Images et symboles. Essais sur le symbolisme magico-religieux*, Paris, 1952; ed. (*Imagini şi simboluri*), tr. Alexandra Beldescu, pref. Georges Dumézil, Bucureşti, 1994; *Le Yoga. Immortalité et liberté*, Paris, 1954; ed. (*Yoga. Nemurire şi libertate*), tr. Walter Fotescu, Bucureşti, 1993; *Forêt interdite*, tr. Alain Guillermou, Paris, 1955; ed. (*Noaptea de*

Sânziene), I–II, Paris, 1971; ed. I–II, îngr. şi pref. Mircea Handoca, Bucureşti, 1991; *Forgerons et alchimistes*, Paris, 1956; ed. (*Făurari şi alchimişti*), tr. Maria şi Cezar Ivănescu, Bucureşti, 1996; *Das Heilige und das Profane*, tr. Ernesto Grassi, Hamburg, 1957; ed. (*Le Sacré et le profane*), Paris, 1965; ed. (*Sacrul şi profanul*), tr. Rodica Chira, Bucureşti, 1992; ed. tr. Brânduşa Prelipceanu, Bucureşti, 1995; *Mythes, rêves et mystères*, Paris, 1957; ed. (*Mituri, vise şi mistere*), tr. Maria şi Cezar Ivănescu, Bucureşti, 1998; *Naissances mystiques*, Paris, 1959; ed. (*Naşteri mistice*), tr. Mihaela Grigore Paraschivescu, Bucureşti, 1995; *Méphistophélès et l'Androgyne*, Paris, 1962; ed. (*Mefistofel şi Androginul*), tr. Alexandra Cuniţă, Bucureşti, 1995; *Patañjali et le Yoga*, Paris, 1962; ed. (*Patañjali şi Yoga*), tr. Walter Fotescu, Bucureşti, 1992; *Aspects du mythe*, Paris, 1963; ed. (*Aspecte ale mitului*), tr. Paul G. Dinopol, Bucureşti, 1978; *Nuvele*, Madrid, 1963; *Amintiri*, vol. I: *Mansarda*, Madrid, 1966; *Témoignages sur Brancusi* (în colaborare cu Petru Comarnescu şi Ionel Jianu), Paris, 1967; ed. (*Mărturii despre Brâncuşi*), tr., îngr. şi pref. Nina Stănculescu, Târgu Jiu, 2001; *Pe strada Mântuleasa*, Paris, 1968*; Maitreyi. Nuntă în cer*, introd. Dumitru Micu, Bucureşti, 1969; *La ţigănci şi alte povestiri*, pref. Sorin Alexandrescu, Bucureşti, 1969; *De Zalmoxis à Gengis-Khan*, Paris, 1970; ed. (*De la Zalmoxis la Genghis-Han*), tr. Maria şi Cezar Ivănescu, pref. Emil Condurachi, Bucureşti, 1980; *La Nostalgie des origines*, Paris, 1970; ed. (*Nostalgia originilor*), tr. Cezar Baltag, Bucureşti, 1994; *Coloana nesfârşită*, Paris, 1970; ed. (*A vedea lumea ca în ziua dintâi a creaţiei*), îngr. Mircea Handoca, Bucureşti, 2001; *Australian Religions*, Ithaca, 1973; ed. (*Religii australiene*), tr. Walter Fotescu, Bucureşti, 2012; *Fragments d'un journal*, I–III, tr. Luc Badesco, C. Grigoresco şi Alain Paruit, Paris, 1973–1986; ed. (*Jurnal*), I–II, îngr. Mircea Handoca, Bucureşti, 1993; *Histoire des croyances et des idées religieuses*, I–III, Paris, 1976–1983; ed. (*Istoria credinţelor şi ideilor religioase*), I–III, tr. Cezar Baltag, Bucureşti, 1981–1988; *Occultism, Witchraft and Cultural Fashions*, New York, 1976; ed. (*Ocultism, vrăjitorie şi mode culturale*), tr. Elena Bortă, Bucureşti, 1997; *În curte la Dionis*, Paris, 1977; *L'Épreuve du labyrinthe. Entretiens avec Claude-Henri Rocquet*, Paris, 1978; ed. (*Încercarea labirintului*), tr. Doina Cornea, Cluj-Napoca, 1990; *Tinereţe fără tinereţe*, München, 1978–1979; ed. Paris, 1980; ed. (*Le Temps d'un centenaire, suivi de Dayan*), tr. Alain Paruit, Paris, 1981; *Nouăsprezece trandafiri*, Paris, 1980; ed. (*Les Dix-neuf roses*), tr. Alain Paruit, Paris, 1982; ed. (*Nouăsprezece trandafiri*), îngr. Mircea Handoca, Bucureşti, 1991; *Mémoires I (1907–1937). Les Promesses de l'équinoxe*, tr. Constantin N. Grigoresco, Paris, 1980, *Mémoires II (1937– 1960). Les Moissons du solstice*, tr. Alain Paruit, Paris, 1988; ed. (*Memorii*), I–II, îngr. şi pref. Mircea Handoca, Bucureşti, 1991; *În curte la Dionis*, îngr. şi postfaţă Eugen Simion, Bucureşti, 1981; *Contribuţii la filosofia Renaşterii*, îngr. C. Popescu-Cadem, pref. Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Bucureşti, 1984; *Briser le toit de la maison. La créativité et les symboles*, tr. Alain Paruit, Paris, 1986; *Despre Eminescu şi Hasdeu*, îngr. şi pref. Mircea Handoca, Iaşi, 1987; *Romanul adolescentului miop*, îngr. şi pref. Mircea Handoca, Bucureşti, 1988; *Dictionnaire des religions* (în colaborare cu Ioan Petru Culianu), Paris, 1990; ed. (*Dicţionar al religiilor*), tr. Cezar Baltag, Bucureşti, 1993; *Profetism românesc*, I–II, îngr. Alexandru V. Diţă şi Nicolae Georgescu, pref. Dan Zamfirescu şi Nicolae Georgescu, Bucureşti, 1990; *Nuvele inedite,* îngr. şi pref. Mircea Handoca, Bucureşti, 1991; *Biblioteca maharajahului*, îngr. Mircea Handoca, pref. Victor Crăciun, Bucureşti, 1991; ed. (*La Bibliothèque du maharadjah*), tr. Alain Paruit, Paris, 1996; *Drumul spre centru*, îngr. Gabriel Liiceanu şi Andrei Pleşu, Bucureşti, 1991; *Eseuri. Mitul eternei reîntoarceri. Mituri, vise şi mistere*, tr. Maria şi Cezar Ivănescu, Bucureşti, 1991; *Proză fantastică*, I–V, îngr. şi postfaţă Eugen Simion, Bucureşti, 1991–1992; *Taina Indiei*, îngr. Mircea Handoca, postfaţă Horia Nicolescu, Bucureşti, 1991; *Împotriva deznădejdii. Publicistica exilului*, îngr. Mircea Handoca, pref. Monica Spiridon, Bucureşti, 1992; *Psihologia meditaţiei indiene*, îngr. C. Popescu-Cadem, introd. Charles Long, *Epilog* de Ioan Petru Culianu, Bucureşti, 1992; *Morfologia religiilor. Prolegomene*, îngr. şi pref. Mircea Handoca, Bucureşti, 1993; *Mircea Eliade şi corespondenţii săi,* I–V, îngr. şi pref. Mircea Handoca, Bucureşti, 1993–2007; *Erotica mistică în Bengal,* îngr. şi pref. Mircea Handoca, cuvânt înainte Mircea Vulcănescu, Bucureşti, 1994; *Opere,* I–II, îngr. Mihai Dascal şi Mircea Handoca, pref. Ion Bălu, Bucureşti, 1994–1997; *Jurnal de vacanţă*, îngr. Mircea Handoca, 1995; *Maddalena*, îngr. Mircea Handoca şi Nicolae Florescu, postfaţă Nicolae Florescu, Bucureşti, 1996; *Coloana nesfârşită. Teatru*, îngr. şi pref. Mircea Handoca, Bucureşti, 1996; *Scrieri de tinereţe*, I–IV, îngr. Mircea Handoca, Bucureşti, 1996–2008; *Lucrurile de taină*, îngr. şi pref. Emil Manu, Bucureşti, 1996; *Europa, Asia, America... Corespondenţă*, I–III, îngr. şi pref. Mircea Handoca, Bucureşti, 1999–2004; *Viaţa nouă*, îngr. Mircea Handoca, 1999; *Aristocraţia solilocvială a dialogului*, îngr. şi pref. Mircea Handoca, 2000; *Dubla existenţă a lui Spiridon V. Vădastra*, îngr. şi pref. Mircea Handoca, postfaţă Nicolae Florescu, Bucureşti, 2000; *Textele „legionare" şi despre „românism"*, îngr. şi pref. Mircea Handoca, Cluj-Napoca, 2001; *50 de conferinţe radiofonice*, îngr. Andrei Dimitriu, Bucureşti, 2001; *Diario portugués*, tr. Joaquín Garrigós, Barcelona, 2001; *Note asupra simbolismului acvatic*, îngr. Georg Lecca, tr. Lucia Zaharescu, pref. Marcel Tolcea, Cluj-Napoca, 2002; *Dialoguri întrerupte: corespondenţă Mircea Eliade – Ioan Petru Culianu*, îngr. Tereza Culianu-Petrescu şi Dan Petrescu, pref. Matei Călinescu, Iaşi, 2004; *Jurnalul portughez şi alte scrieri*, I–II, îngr. Sorin Alexandrescu,

tr. şi pref. Sorin Alexandrescu, Florin Ţurcanu și Mihai Zamfir, Bucureşti, 2006; Mircea Eliade, Henry Pernet, *Corespondenţă 1961–1986. Dragul meu prieten*, tr. Mihaela Gligor şi Călin Cristian Pop, îngr. Mihaela Gligor, pref. Mac Linscott Ricketts, introducere Henry Pernet, postfaţă Mihaela Gligor, Cluj-Napoca, 2011; *Postlegomena la Felix Culpa: Mircea Eliade, evreii și antisemitismul*, I, îngr. Mihaela Gligor și Liviu Bordaș, Cluj-Napoca, 2012. **Ediţii:** B.P. Hasdeu, *Scrieri literare, morale şi politice*, I–II, introd. edit., Bucureşti, 1937; Nae Ionescu, *Roza vânturilor. 1926–1933*, postfaţa edit., Bucureşti, 1937. **Traduceri:** T.E. Lawrence, *Revoltă în deşert*, I–II, Bucureşti, 1934; Pearl Buck, *Înger luptător*, Bucureşti, 1939.

Repere bibliografice: Sebastian, *Jurnal*, *282–315*; Constantinescu, *Scrieri*, II, *491–533*; Perpessicius, *Opere*, IV, *231–235*, VI, *177–181*, VII, *37–39*, *145–146*, *212–214*, VIII, *261–266*, XII, *378–379*; Călinescu, *Opere*, I, *995–998*, II, *1018–1023*, *1173–1179*, III, *283–289*, *484–491*; Cioculescu, *Aspecte*, *273–277*, *287–289*, *422–425*; Ionescu, *Nu*, *173–197*; Şuluţiu, *Scriitori, 219–224;* Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, *296–298*; Munteano, *Panorama*, *194*, *195*, *196*, *254–257*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *868*, *870–874*, *Ist. lit.* (1982), *954*, *956–960*; Balotă, *Euphorion*, *412–448*; Crohmălniceanu, *Literatura*, I (1972), *485–495*; Simion, *Scriitori*, II, *319–326*; Ioan Petru Culianu, *Mircea Eliade*, Assisi, 1978; ed. tr. Florin Chiriţescu şi Dan Petrescu, postfaţă Sorin Antohi, Bucureşti, 1995; Mircea Handoca, *Mircea Eliade. Contribuţii bibliografice*, Bucureşti, 1980; Ion Lotreanu, *Introducere în opera lui Mircea Eliade*, Bucureşti, 1980; Adrian Marino, *Hermeneutica lui Mircea Eliade*, Bucureşti, 1980; Micu, *Scriitori*, *242–291*; Manolescu, *Arca*, II, *188–219*; Al-George, *Arhaic*, *123–220*; Florescu, *Profitabila*, *220–257*; Steinhardt, *Critică*, *26–41*; *Mircea Eliade*, CC, 1988, 1–2 (număr special); Mac Linscott Ricketts, *Mircea Eliade. The Romanian Roots. 1907–1945*, I–II, New York, 1988; ed. (*Rădăcinile româneşti ale lui Mircea Eliade*), tr. Virginia Stănescu şi Mihaela Gligor, Bucureşti, 2004; Noica, *Istoricitate*, *197–247*; Lovinescu, *Unde scurte*, I, *112–114*, *158–163*, *212–214*, *484–486*, II, *13–14*, III, *231–235*, *275–280*, IV, *277–283*, V, *50–55*, VI, *187–192*, *243–248*; Maria Vodă Căpuşan, *Mircea Eliade. Spectacolul magic*, Bucureşti, 1991; Mircea Handoca, *Mircea Eliade. Câteva ipostaze ale unei personalităţi proteice*, Bucureşti, 1992; Petru Ursache, *Camera Sambô*, Iaşi, 1993; Radu Enescu, *Mircea Eliade sau Repere ale spaţiului cultural românesc*, Jagstzell (Germania), 1995; Eugen Simion, *Mircea Eliade, un spirit al amplitudinii*, Bucureşti, 1995; ed. 4 (*Mircea Eliade: nodurile* şi *semnele prozei*), Bucureşti, 2011; Cornel Ungureanu, *Mircea Eliade* şi *literatura exilului*, Bucureşti, 1995; Cristian Bădiliţă, Paul Barbăneagră, Întâlnirea cu sacrul. Şapte *interviuri cu* şi *despre Mircea Eliade*, Botoșani, 1996; Ion Bălu, *Mircea Eliade*, Bucureşti, 1996; Mihail Sebastian, *Jurnal. 1935–1944*, îngr. Gabriela Omăt, pref. Leon Volovici, Bucureşti, 1996, *32*, *40*, *passim*; Mircea Handoca, *Mircea Eliade. Biobibliografie*, I–III, Bucureşti, 1997–1999; Sorin Alexandrescu, *Paradoxul român*, Bucureşti, 1998, *passim*; Mircea Handoca, *Convorbiri cu* şi *despre Mircea Eliade*, Bucureşti, 1998; *Dicţ. analitic*, I, *314–316*, II, *140–144*, *215–218*, *342–346*, *360–363*, III, *16–20*, *49–51*, *136–139*, *165–168*, IV, *186–187*, *189–191*, *659–662*; *„Dosarul" Eliade*, I–XV, îngr. şi pref. Mircea Handoca, Bucureşti, 1998–2011; Florescu, Întoarcerea, *141–176*; Spiridon, *Interpretarea*, *13–72*; *Dicţ. esenţial*, *289–292*; Mircea Handoca, *Viaţa lui Mircea Eliade*, Cluj-Napoca, 2000; Richard Reschika, *Introducere în opera lui Mircea Eliade*, tr. Viorica Nişcov, Bucureşti, 2000; Ileana Scipione, *Borges* şi *Eliade. Alchimia livrescului*, Bucureşti, 2000; Marius Lazurca, *Zeul absent: literatură* şi *iniţiere la Mircea Eliade*, Timişoara, 2001; Simion, *Ficţiunea*, III, *220–251*; *Mircea Eliade în conştiinţa contemporanilor săi din exil*, îngr. Gabriel Stănescu, Norcross (SUA), 2001; Matei Călinescu, *Despre Ioan Petru Culianu* şi *Mircea Eliade. Amintiri, lecturi, reflecţii*, ed. 2, Iaşi, 2002; Ilina Gregori, *Studii literare*, Bucureşti, 2002, *135–207*; Alexandra Laignel Lavastine, *Cioran, Eliade, Ionesco. L'oubli du fascisme*, Paris, 2002; ed. (*Cioran, Eliade, Ionesco. Uitarea fascismului*), tr. Irina Mavrodin, București–Paris, 2004); Florina Rogalski, *Evoluția fantasticului. Aspecte ale genului în proza lui Mircea Eliade*, pref. Eugen Simion, București, 2002: Arşavir Acterian, *Cioran, Eliade, Ionesco*, îngr. Fabian Anton, pref. Mihai Şora, Cluj-Napoca, 2003; Ştefan Borbély, *Proza fantastică a lui Mircea Eliade. Complexul gnostic*, Cluj-Napoca, 2003; Dumitru Micu, *Mircea Eliade. Viaţa ca operă, opera ca viaţă*, Bucureşti, 2003; Mac Linscott Ricketts, *Former Friends and Forgotten Facts*, îngr. Gabriel Stănescu, Norcross (SUA), 2003; Florin Ţurcanu, *Mircea Eliade. Prizonierul istoriei*, tr. Monica Anghel şi Dragoş Dodu, pref. Zoe Petre, Bucureşti, 2005; Sorin Alexandrescu, *Mircea Eliade, dinspre Portugalia*, Bucureşti, 2006; Culianu, *Studii rom.*, I, *211–399*, II, *127–167*, *211–219*, *241–247*; Sabina Fînaru, *Eliade prin Eliade*, ed. 3, Bucureşti, 2006; Mihaela Gligor, *Mircea Eliade. Anii tulburi: 1932–1938*, pref. Liviu Antonesei, Bucureşti, 2007; Andrei Oişteanu, *Religie, politică* şi *mit: texte despre Mircea Eliade* şi *I.P. Culianu*, Iaşi, 2007; Manolescu, *Istoria*, *854–869*; Popa, *Ist. lit.*, II, *754–768*; Natale Spineto, *Mircea Eliade, istoric al religiilor*, tr. Şerban Stati şi Magdalena Ionescu, Bucureşti, 2009; Manolescu, *Enciclopedia*, *281–299*; Simona Galaţchi, *Biblioteca lui Mircea Eliade*, Bucureşti, 2011; Marta Petreu, *De la Junimea la Noica. Studii de cultură română*, Iași, 2011, *361–387*, *441–454*; Iovănel, *Evreul*, *62–72*, *107–113*; Mirela Ioana Lazăr, *Literatura ca armă ideologică: „romanul angajat" românesc* şi *spaniol în anii tulburi ai fascismului* şi *două studii de caz: Mircea Eliade* şi *Camilo José Cela*, Cluj-Napoca, 2012; Marcel Tolcea, *Eliade, ezotericul*, ed. 2, București–Paris, 2012. ***E.S.***

ELIADE, Pompiliu (13.IV.1869, Bucureşti – 24.V.1914, Bucureşti), critic şi istoric literar, comparatist.

A urmat şcoala primară, liceul şi Facultatea de Litere şi Filosofie la Bucureşti, luându-şi licenţa în 1891 cu teza *Silogismul şi adversarul său Herbert Spencer*, publicată în acelaşi an. Între 1892 şi 1895 studiază la École Normale Supérieure din Paris cu o bursă Hillel, obţinută – se pare – cu ajutorul lui Titu Maiorescu. În 1898 îşi susţine doctoratul la Sorbona, cu disertaţia *De l'Influence française sur l'esprit public en Roumanie. Les origines.* Întors în ţară, va fi profesor suplinitor de franceză (1900), agregat (1901) şi definitiv (1904) la Universitatea din Bucureşti. În 1908 va fi numit director general al teatrelor, iar în 1912 va deveni membru corespondent al Academiei Române. A colaborat la importante reviste culturale ale vremii – „Vieaţa nouă", „Revista idealistă", „Literatură şi artă română" –, precum şi la reputata „Revue des deux mondes" de la Paris.

E. s-a format sub puternica influenţă a profesorului său, Titu Maiorescu; în primii ani de activitate va publica frecvent în „Convorbiri literare", va participa şi la alcătuirea volumului omagial tipărit în 1900, la împlinirea a şaizeci de ani ai mentorului junimist. În timpul studiilor pariziene se remarcă îndepărtarea rapidă de principiile maioresciene şi adeziunea la cele ale şcolii franceze. De altminteri, la scurt timp după întoarcerea în România, în 1899, **E.** va conferenţia la Ateneul Român despre cei doi reprezentanţi impunători ai acestei şcoli: Hyppolite Taine şi Ferdinand Brunetière. Semnificativ e, în această privinţă, cursul ţinut la Facultatea de Litere a Universităţii bucureştene în 1900–1901, publicat în 1903 sub titlul *Ce este literatura? Condiţiunile şi limitele acestei arte.* Alexandru George constată că **E.** „vrea să scoată studiul literaturii din sfera de dominaţie a gramaticii şi filologiei [...] şi să-i confere un statut de independenţă, dar, în acelaşi timp, analiza sa debutează cu o drastică discriminare între domeniul artei şi cel al ştiinţei. Primul are în vedere realitatea individuală, cel de-al doilea generalizările scoase din studiul realităţii: arta e personală, ştiinţa impersonală; arta are nevoie de o întrupare sensibilă, ştiinţa nu foloseşte decât pentru rolul lui în comunicare". Concluzia lui **E.** seamănă cu aceea formulată de unii membri ai Grupului de la Médan (de pildă, de Henry Céard, în *Une Belle journée,* din 1881), concluzie potrivit căreia arta, adresându-se sentimentului, deci unei calităţi general umane, e prin definiţie democratică, pe când ştiinţa e aristocratică, pentru că inteligenţa ştiinţifică e un dar pe care nu îl primeşte decât o categorie limitată de oameni. Criteriile judecăţii de valoare sunt însă la **E.** de factură clasicizantă, insistându-se exclusiv asupra formei poetice. Aşa se face că el îi reproşează lui Eminescu faptul că ar fi „nesocotit rima", că ar fi „sfărâmat-o", dând o importanţă disproporţionată conţinutului. Sau – element amintit nu numai de adversarii săi – reproşurile adresate teatrului lui I.L. Caragiale. Cauza acestor erori de gust ar trebui, fără îndoială, căutată în rigorile formaţiei clasiciste; în nici un caz ele nu provin – aşa cum s-a spus câteodată – din lecţia criticii lui Brunetière care, dimpotrivă, nu accepta teoria „artei pentru artă", pentru că ea nu ţinea seama de scopul moral al creaţiei poetice. Oricum, rămâne faptul că un intelectual care cunoştea atât de bine mişcarea de idei literare din Franţa ultimelor decenii ale secolului al XIX-lea înţelegea atât de puţin din poezia simboliştilor, a lui Baudelaire sau a lui Rimbaud şi că, pentru el, modelul suprem continua să fie Victor Hugo. În 1912 va publica totuşi un eseu solid articulat despre Maeterlinck. Se cuvine, de asemenea, relevată, mai cu seamă în *Ce este literatura?* şi în teza de doctorat, o contribuţie esenţială la construcţia unei perspective istoriste, care face din opera lui fondatoarea unei tradiţii în critica românească modernă. Mai convingătoare în privinţa deschiderii unei noi perspective este expunerea din lucrarea *De l'Influence française sur l'esprit public en Roumanie. Les origines. Études sur l'état de la société roumaine à l'époque des règnes phanariotes,* publicată la Paris în 1898 (şi la Bucureşti după mai bine de optzeci de ani, în 1982, într-o excelentă îngrijire datorată lui Alexandru Duţu). Apariţia ei a fost considerată a marca „data de început propriu-zis a comparatismului românesc" (Al. Dima). Astăzi, fără îndoială, cartea lui **E.** e mai curând un document de istorie a culturii, pentru că atât sursele de informaţie pe care tânărul cărturar le avea la îndemână la

sfârşitul secolului al XIX-lea, cât şi viziunea interpretării nu mai corespund exigenţelor studiului literaturii comparate. Dar, plasată în timp, lucrarea se prezintă ca „un pas considerabil înainte” pe care îl făcea această disciplină, „deschizând un făgaş pe care aveau să se angajeze nu numai universitarii, ci şi istoricii şi criticii literari” (Alexandru Duţu). Concluziile ei, împreună cu cele conturate în scrierea care i-a urmat, *Histoire de l'esprit public en Roumanie au dix-neuvième siècle* (I–II, 1905–1914), au devenit bunuri câştigate pentru istoria literară şi comparatismul românesc. **E.** risca, de fapt, mult îndreptându-şi atenţia spre o perioadă privită în general cu nedisimulată aversiune de mulţi intelectuali de la noi – vremea domniilor fanariote, asociate de obicei cu o epocă a spolierii ţării şi a unei corupţii înspăimântătoare. Într-o carte care se adresa cititorilor din străinătate, autorul, folosind mijloacele noi ale literaturii comparate, punea în lumină evoluţia mentalităţilor, „voinţa de modernizare a unei întregi societăţi” (Alexandru Duţu). El a fost unul dintre cei dintâi cercetători europeni care şi-au dat seama că investigarea relaţiilor culturale trebuie întreprinsă neapărat într-un ansamblu al istoriei culturii. În acest principiu – e drept, încă neconfigurat cu suficientă precizie – se pot descoperi începuturile unei discipline care îşi căuta pe atunci, în întreaga Europă, un drum propriu. E limpede că **E.** era înzestrat cu însuşirile unui bun comparatist şi că moartea lui timpurie a privat literatura comparată românească de un reprezentant cu autentică vocaţie. Se cuvin amintite de asemenea cronicile sale literare și dramatice care, după ce fuseseră publicate în „L'Indépendance roumaine”, au fost strânse în trei volume, intitulate *Causeries littéraires* (1903). Comentariile dovedesc larga disponibilitate intelectuală a tânărului critic: cuprinzând deopotrivă analize ale unor scrieri româneşti – de la Al. Vlahuţă şi St. O. Iosif până la Al. Davila şi Ronetti-Roman – şi franceze – Molière, Al. Dumas-fiul, Edmond Rostand –, ele dau măsura unui gust evoluat şi a unei culturi bine asimilate. Lipsa de receptivitate faţă de poezia eminesciană şi faţă de comediile lui Caragiale au fost adesea argumente cu care unii comentatori au respins cu totul demersul critic al lui **E.** Raportată însă la epoca în care a fost scrisă, critica lui conţine elemente ale unui spirit modern ce nu pot fi ignorate şi care nu reprezentau pe atunci un fenomen de amploare în cultura românească.

SCRIERI: *Silogismul şi adversarul său Herbert Spencer*, Bucureşti, 1891; *Quomodo fiat syllogismus. Quidque valeat*, Paris, 1898; *De l'Influence française sur l'esprit public en Roumanie. Les origines. Étude sur l'état de la société roumaine à l'époque des règnes phanariotes*, Paris, 1898; ed. (*Influenţa franceză asupra spiritului public în România. Originile. Studiu asupra stării societăţii româneşti în vremea domniilor fanariote*), îngr. şi pref. Alexandru Duţu, tr. Aurelia Creţia, Bucureşti, 1982; ed. tr. Aurelia Dumitraşcu, Bucureşti, 2000; *Filosofia lui La Fontaine*, Bucureşti, 1901; *Ce este literatura? Condiţiunile şi limitele acestei arte*, Bucureşti, 1903; ed. îngr. şi pref. Alexandru George, Cluj-Napoca, 1978; *Causeries littéraires*, I–III, Bucureşti, 1903; *Histoire de l'esprit public en Roumanie au dix-neuvième siècle*, I–II, Paris, 1905–1914; *Teatrul Naţional din Bucureşti în 1908–1909*, Bucureşti, 1909; *Cu privire la Maurice Maeterlinck*, Bucureşti, 1912.

Repere bibliografice: Mario Roques, „*De l'Influence française sur l'esprit public en Roumanie*”, „Revue critique d'histoire et de littérature”, t. XLVII, 1899; A. D. Xenopol, *Dare de seamă asupra lucrării „De l'Influence française sur l'esprit public en Roumanie*”, „Arhiva”, 1899; Şt. Orăşanu, *Filosofia lui La Fontaine după d. Pompiliu Eliade*, Bucureşti, 1901; N. Iorga, *Socoteală definitivă cu dl. Pompiliu Eliade*, Bucureşti, 1903; Arghezi, *Scrieri*, XXVII, *108–110*; Charles Drouhet, *Activitatea literară a lui Pompiliu Eliade*, VR, 1915, 1–3; A. de Herz, *Pompiliu Eliade*, „Scena”, 1917, 27; I. Petrovici, *Pompiliu Eliade*, SB, 1918–1919, 1–2; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, II, *26, 198–200;* Paul I. Papadopol, *Ce a scris Pompiliu Eliade?*, UVR, 1927, 3, 4, 6; Basil Munteanu, *Metoda şi personalitatea în studiul literaturii*, RFR, 1941, 2; I. Oprişan, *Comparatismul dogmatic, de descendenţă franceză*, în *Ist. comp. Rom.*, *127–132;* Eftimiu, *Portrete, 66–78*; Mîndra, *Clasicism, 110–114;* Bucur, *Istoriografia, 136–139*; George, *Sfârşitul*, II, *158–165;* Poantă, *Radiografii*, II, *176–181*; Ioana Vuşdea, *Pompiliu Eliade*, Bucureşti, 1985; Piru, *Discursul*, *167–170; Dicţ. esenţial, 292–294*; Ovidiu Pecican, *Spiritul public*, OC, 2009–2010, 249–250. ***D.G.***

ELIN, Mihai (pseudonim al lui Mihai Egli; 25.II.1941, Braşov – 31.I.2010, Bucureşti), poet, traducător. Este fiul Floricăi (n. Vasilcoi) şi al lui Ioan Egli, muncitori. Tatăl, care provenea dintr-o familie de ţărani din Maramureş, de origine germană, a fost deportat în 1944–1947 în URSS. **E.** a urmat liceul la Braşov (1954–1959), apoi, Universitatea din Bucureşti, Facultatea de Filologie, secţia limba şi literatura franceză (1959–1964). A debutat cu poeme în „Luceafărul” (1960). Prima carte de versuri, *Treaz între două cadrane*, îi apare în 1968. A lucrat sporadic în presă, ca redactor la „Scânteia tineretului” în 1970–1971, de unde pleacă prin demisie, şi ca

redactor la „Tribuna României” în 1989, dar mulţi ani şi-a asigurat existenţa ca liber profesionist, fiind profesor de limbi străine, traducător din franceză, engleză, italiană, spaniolă. În anii ’90 devine director al Editurii Agni, unde vor apărea numeroase cărţi de interes enciclopedic (politică, paranormal, ghiduri de comportament etc.), majoritatea în transpunerea lui **E.**; va semna versiunea românească a unui gen asemănător de scrieri, cărora li se adaugă câteva romane, şi la Editura Humanitas. A colaborat la diferite reviste literare, în anii ’70 în special la „Luceafărul”, unde a publicat traduceri de Dylan Thomas, T.S. Eliot, din poeţi francezi şi americani contemporani.

Poet puţin prolific sau extrem de sever cu sine, **E.** lasă să treacă opt ani între debutul în revistă şi volumul *Treaz între două cadrane*, iar până la cel de-al doilea, *Vremea călătoriilor* (1989), în care se află inclusă integral placheta de debut, la care se adaugă un poem amplu, *Desprinderea de pământ*, şi un ciclu nou, *Întregul meu astăzi*, alţi douăzeci şi unu de ani. După 1989 nu a publicat vreun nou volum, ci doar, cu parcimonie, poeme în periodice, dar și traduceri. S-a putut vorbi, pe drept cuvânt de „autoexigenţă”, „autocenzură”, „disciplină lăuntrică”, „răbdare”. Remarcat ca poet de certă valoare şi afiliat unei „şcoli” ilustrate de Ioan Alexandru, Gheorghe Pituţ, Mircea Ciobanu, George Alboiu, **E.** este dotat, incontestabil, cu originalitate. Au impresionat cu deosebire „seriozitatea” liricii sale, patosul conţinut, comunicat nu prin mijloace grandilocvente, ci prin intensitatea austeră a notaţiei. A fost privit ca un romantic întârziat sau „modernizat”, ca un inadaptat înclinat către lamentaţie, dar şi ca un antiromantic prin excelenţă, ca un spirit modern, opunând visului şi fanteziei trezia şi luciditatea. Cvasiunanim, criticii au înregistrat în lirica lui elemente expresioniste. Deşi diferă de expresioniştii „istorici”, **E.**, ca poet al epocii sale, marcat de reflexivitate, se distinge prin fervoarea combustiei lăuntrice. Limbajul lui, economic şi auster, este expresiv prin intensitatea implicării eului poetic**.** Frusteţea rostirii, aparenţa de ariditate reprezintă nu insuficienţe, ci semne ale autenticităţii. „Crisparea e, la Mihai Elin, un semn de putere” (Mircea Iorgulescu). Preocuparea majoră a poetului e de natură ontică, existenţială şi morală. Tema timpului ocupă un loc central. Titlul primului volum – în tâlcuirea lui D. Micu „cele «două cadrane» sunt ceasul naşterii şi acela al morţii: două nopţi între care curge existenţa umană” – rezumă perfect sensul general al acestei lirici a lucidităţii dureroase. Terifiat de curgerea ireversibilă a timpului, de perceperea existenţei universale ca o goană absurdă către neant, către „noaptea lungă” spre care „curg/ întunecimile scunde”, îndurerat de perspectiva tot atât de sumbră a vieţii umane ca luptă încrâncenată şi necruţătoare pentru existenţă (un poem-alegorie înfăţişează încleştarea feroce a unor câini care se sfâşie între ei disputându-şi resturi de la abator etc.), poetul îşi semnalează năzuinţa unei posibile emancipări, sub semnul eticului, de sub tirania absurdului şi domnia cruzimii animalice („Oh, de-am putea să ne naştem din nou/ Într-o mai limpede alcătuire”; „Ce vad prin lume să tai/ spre a trece cât mai puţin pângărit ?”). În solilocviul liric se pot recunoaşte elemente existenţialiste – alienarea, conştiinţa absurdului, angoasa existenţială –, dar nimic livresc sau factice nu vine să atenueze vigoarea tratării lor, care frapează prin dramatismul implicării. Poemele noi din a doua carte indică o anumită evoluţie în direcţia sporului de reflexivitate, a obiectivării şi, în acelaşi timp, la nivelul vehemenţei enunţului, în sensul radicalizării. Poetul contemplă „priveliştea lumii ameninţate de un pericol cosmic sub semnul lui Marte” (Al. Piru) şi clamează insuficienţa cuvintelor („Otrava unei lumi cum s-o ţii/ sub nişte biete cuvinte ?”), fiind tentat de pasul riscant, de pariul imposibil al transcenderii limitei dintre literatură şi viaţă („Am spart învelişul vorbirii”). **E.** a realizat, cu competenţă şi talent, numeroase traduceri, unele publicate şi în volum, între care, câteva scrieri science-fiction, iar în 1971 lucrarea de teorie şi filosofie a artei *Puissances de l’image* de René Huyghe și după 2000 romane ale scriitoarei belgiene Amélie Nothomb ș.a.

SCRIERI: *Treaz* între *două cadrane*, Bucureşti, 1968; *Vremea călătoriilor*, Bucureşti, 1989. **Traduceri:** René Huyghe, *Puterea imaginii*, București, 1971; Auguste Villiers de l’Isle-Adam, *Viitoarea Evă*, pref. Ion Hobana, București, 1976; Edmond About, *Omul cu urechea ruptă*, pref. Ion Hobana, ClujNapoca, 1977; Richard Canal, *Atac la I.A. Étoile*, București, 1995; Giovanni Filoramo, Marcello Massenzio, Massimo Raveri, Paolo Scarpi, *Manual de istoria religiilor*, București, 2004; Amelie Nothomb, *Mercur*, Iași, 2004, *Sabotaj din iubire*, Iași, 2005, *Cosmetica dușmanului*, Iași, 2006, *Peplum*, Iași, 2007; Niccolò Ammaniti, *Mie nu mi-e frică*, București, 2006; Almudena Grandes, *Vârstele lui Lulú*, București, 2007; Jack London, *Ciuma stacojie. Aventura*, București, 2008 (în colaborare cu Nicu Gecse).

Repere bibliografice: D. Micu, *„Treaz între două cadrane”*, GL, 1968, 11; M.N. Rusu, *„Treaz între două cadrane”*, LCF, 1968, 23; I. Victor [Victor Ivanovici], *„Treaz între două cadrane”*, AFT, 1968, 8; Doinaş, *Diogene*, *160–161*; Caraion, *Duelul*, *47–51* ; Iorgulescu, *Scriitori*, *62–64*; George Alboiu, *Un poet care se ignoră,* LCF, 1981, 48; Laurenţiu Ulici, *După douăzeci de ani*, CNT, 1989, 23; Al. Piru, *Doi poeţi remarcabili*, SLAST, 1989, 24; Eugen Simion, *„Să curgi în năpustirea de lucruri”*, RL, 1989, 26; Gheorghe Grigurcu, *Cochilia poeziei*, ST, 1989, 8; Vasile Petre Fati, *Tensiunea limitelor*, VR, 1990, 1; Ulici, *Lit. rom.*, I, *138–140; Dicţ. scriit. rom.*, II, *215–216*; *In memoriam Mihai Elin,* APF, 2010, 12. ***N.Br.***

ELVIN, B. (24.VIII.1927, Moineşti – 18.IX.2011, Bucureşti), critic literar, prozator.

Este fiul Relei (n. Braunstein) şi al lui Herman Bernstein, proprietar al unei distilerii de petrol; prenumele la naștere: Elvin. La Bucureşti a urmat Liceul „Cultura Max Aziel” şi a absolvit Facultatea de Filosofie (1950). În intervalul 1948–1989 a funcţionat ca redactor la Editura Tineretului, la Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, ulterior la „Viaţa românească”, apoi ca secretar literar la Teatrul de Comedie și la Teatrul Naţional din Capitală. A fost cronicar dramatic acreditat pe lângă manifestările artistice din Berlinul de Vest, editor al revistei „Caietul Teatrului Naţional” (cumulând, între 1969 şi 1989, patru milioane de exemplare). După 1989 este coeditor al revistelor „Arc” şi „Litere”, redactor-şef al ediţiei române din „Lettre internationale”. Debutează în „Ecoul” (1944) cu un medalion despre G.B. Shaw, sub pseudonimul Paul Scorţeanu, colaborând apoi și la „Teatrul”, „Contemporanul”, „Steaua”. Prima lui carte este studiul critic *Geo Bogza* (1955).

Traseul biografic al lui **E.** şi al cărţilor scrise de-a lungul unei jumătăţi de veac este, din mai multe puncte de vedere, reprezentativ pentru destinul unei întregi generaţii. Pentru tinerii formați în plin război şi mai ales pentru cei care din cauza originii lor evreieşti erau în mod direct expuşi „soluţiei finale” hitleriste, apolitismul se dovedea imposibil, ceea ce a făcut ca victimele propriu-zise ori potenţiale ale extremei drepte să se apropie de stânga comunistă. Ulterior însă, odată cu progresia comunismului, intelectualul de stânga va parcurge un proces în care conştiinţa individuală se distanţează tot mai mult de minciuna oficială, precum şi de anumite episoade din faza entuziasmului total. La **E.**, ca şi la Ov. S. Crohmălniceanu sau Z. Ornea, Radu Cosaşu ori Nina Cassian, fiecare carte scrisă după etapa realismului socialist obligatoriu face parte, într-un fel sau altul, dintr-o autoexaminare morală expusă cu sinceritate şi luciditate în faţa cititorului. Paginile din a doua etapă le chestionează şi completează, le revizuiesc (explicit ori implicit) pe cele mai vechi, care capătă, într-o privire retrospectivă, rolul unor documente de epocă. Astfel se citesc şi primele cărţi ale lui **E.**: studiul critic dedicat lui Geo Bogza (scriitorul şi reporterul excepţional, cu acea „linişte care trezeşte fiori”), cel tot din 1955, *Teatrul lui Mihail Sebastian* (scriitor cu care criticul are în mod vizibil afinităţi), monografiile *Anatole France* (1957) şi *Anton Pavlovici Cehov* (1960), cu un indice de romanţare, dar totodată bine documentate. Studiul *Camil Petrescu* (1962), unde semnele epocii se văd încă, la nivelul concepţiei şi al expresiei, expune mai bine calităţile criticului, acuitatea lui analitică şi o erudiţie pe care cărţile următoare o vor confirma cu prisosinţă. Definitorii sunt curiozitatea intelectuală mereu vie şi capacitatea de a descifra „simbolistica” noilor orientări şi curente literare, formele artistice abia coagulate în largul câmp cultural frecventat (preponderent cel occidental). Teatrul, ca operă dramatică şi spectacol pus în scenă, este spaţiul privilegiat al criticului-cronicar, domeniul în care îşi manifestă disponibilitatea reflexivă şi asociativă. În eseul *Modernitatea clasicului I.L. Caragiale* (1967), un întreg capitol urmăreşte relaţia dintre Caragiale şi literatura absurdului, cu notarea similitudinilor, dar şi a deosebirii esenţiale dintre viziunea caragialiană şi cea a lui Eugen Ionescu. Clasicul e astfel adus în spaţiul modernităţii, iar modernitatea e legitimată de critic şi prin confruntarea, prin relaţia deschisă şi fecundă cu operele din patrimoniul deja constituit. *Teatrul şi interogaţia tragică* (1969), volum dens, aduce în pagină noile evoluţii literare şi experimente dramatice, anume pe acelea care se deschid problematizării şi care, pornind de la drama ori tragedia omului (sau ajungând la ele), orientează teatrul spre un „proces

generalizat al lumii”. Antologia *Dialogul neîntrerupt al teatrului în secolul XX* (I–II, 1973) reuneşte contribuţii ale unora dintre cele mai mari personalităţi ale dramaturgiei şi ale spectacolului: de la Caragiale la Bertolt Brecht şi de la Federico García Lorca la Peter Brook. Dacă piesele lui H. Ibsen şi A.P. Cehov, I.L. Caragiale şi Maxim Gorki se află – în termenii criticului – „la originea expansiunii şi cuceririlor teatrului în secolul nostru”, operele lui Pirandello şi Brecht fac posibil „un nou start”, al modernităţii de viziune şi expresie, cu relevanţă axiologică. În mod analog, proza lui **E.** urmăreşte din unghi epic acumularea unei tensiuni şi decantarea ei în consideraţii, reflecţii şi dezbateri morale. Primul roman, *După o lungă şi grea suferinţă* (1973), ia chiar forma unui caz, a unui dosar de judecată, sub ale cărui date seci se caută freamătul şi problematica existenţei umane. Secvenţe şi experienţe din lumea teatrului sau din cea literară, cu actorii şi actanţii lor, vor fi trase din biografie în ficțiune în narațiunile romanești din *Partea mea de comedie* (1974), *Hotarul imaginar* (1980), *În continuare* (1982) ș.a., dramatizând la propriu şi la figurat conflicte desfăşurate de obicei pe două planuri. Cadrul exterior (atmosferă, personaje, fapte şi întâmplări, detalii de *petite histoire* şi evenimente la scara istoriei mari) este relevant pentru autor în măsura în care el formează, conturează sau explică formula unei individualităţi. Protagonistul este un intelectual în căutarea motivaţiilor şi a libertăţii interioare, câştigându-le pas cu pas, decupând din timpurile în care i-a fost dat să trăiască şi din vârstele prin care a trecut un anume echilibru moral, greu de obţinut în context, şi deci cu atât mai preţios. Intelectualistă, problematizantă, existenţialistă în sensul tare al termenului, proza lui **E.** se intersectează cu eseistica şi critica sa în acele puncte în care viaţa şi literatura, lumea înconjurătoare şi lumea de hârtie se suprapun, modelându-se reciproc.

SCRIERI: *Geo Bogza*, Bucureşti, 1955; *Teatrul lui Mihail Sebastian*, Bucureşti, 1955; *Anatole France*, Bucureşti, 1957; *Anton Pavlovici Cehov*, pref. Tamara Gane, Bucureşti, 1960; *Camil Petrescu*, Bucureşti, 1962; *Modernitatea clasicului I.L. Caragiale*, Bucureşti, 1967; *Teatrul şi interogaţia tragică*, Bucureşti, 1969; *După o lungă şi grea suferinţă*, Bucureşti, 1973; *Partea mea de comedie*, Bucureşti, 1974; *Prin ce se deosebeşte această noapte?*, Bucureşti, 1977; *Hotarul imaginar*, Bucureşti, 1980; *În continuare*, Bucureşti, 1982; ed. 2, Bucureşti, 2003; *Colţurile cercului*, Bucureşti, 1985; *Patru şi un absent*, Bucureşti, 1988; *Numărătoare inversă*, Bucureşti, 1997; *Datoria de a ezita*, Bucureşti, 2003. **Antologii:** *Dialogul neîntrerupt al teatrului în secolul XX*, I–II, postfaţa edit., Bucureşti, 1973.

Repere bibliografice: D. Micu, *O carte nouă despre Cehov*, GL, 1960, 18; Georgescu, *Încercări*, II, *202–206*; Al. Călinescu, *Două studii despre Caragiale*, IL, 1967, 10; Titel, *Pasiunea, 118–129*; Georgescu, *Volume*, *88–91*; Radu Petrescu, *„Prin ce se deosebeşte această noapte?”*, VR, 1977, 11; Paul Georgescu, *Vicleniile eului*, RL, 1980, 15; Sorin Titel, *O poveste de dragoste*, RL, 1983, 3; Laurenţiu Ulici, *Bărbatul în oglindă*, CNT, 1985, 30; Mircea Iorgulescu, [*B. Elvin*], RL, 1986, 3, 1987, 36, „22”, 2003, 717; Ov. S. Crohmălniceanu, *„Patru şi un absent”*, ATN, 1989, 6; Dan C. Mihăilescu, *Eu în umbra Celuilalt*, T, 1989, 8; Mirodan, *Dicţionar*, II, *219–232*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *216–218*; Daniel Cristea-Enache, *Supravieţuiri*, ALA, 2003, 695; Geo Șerban, [*B. Elvin*], OC, 2007, 129, 2011, 335; *In memoriam B. Elvin*, „Lettre internationale”, 2011, 79; Adrian Mihalache, *Spații seducătoare: in memoriam B. Elvin*, București, 2011. ***D.C.-E.***

EMANCIPAREA, revistă politică şi literară bilunară editată la Bucureşti între 15 aprilie şi 15 august 1883. Constantin Bacalbaşa, G. Kernbach (Gheorghe din Moldova) şi Emil Frunzescu, membri ai Cercului socialist din Bucureşti, formau comitetul de redacţie al publicaţiei, din care au apărut şapte numere. Ca şi „Contemporanul” sau „Dacia viitoare”, **E.** va populariza materialismul şi, în plus, va căuta să aplice ideile teoretice socialiste la realitatea din România. Problema ţărănească, prezentată în cele mai variate aspecte, problema naţională şi necesitatea realizării unităţii naţionale prin eliberarea Transilvaniei de sub stăpânirea Imperiului Austro-Ungar, critica proprietăţii private, propaganda ateistă sunt principalele teme dezvoltate de colaboratori, printre care se numără C. Dobrogeanu-Gherea (semna şi Caiu Grachu), Anton Bacalbaşa (sub pseudonimul Batony), Constantin Bacalbaşa (sub pseudonimul Bacon), Emil Frunzescu (Fremy). Anton Bacalbaşa publică o traducere prescurtată a primului volum din *Capitalul* lui Karl Marx, înlocuind uneori exemplele originale cu altele, caracteristice pentru starea de lucruri din ţara noastră. Versuri cu caracter social semnează Gheorghe din Moldova, iar Mircea C. Demetriade trimite fabule. Atractive prin vioiciunea descrierilor şi mai ales prin aciditatea observaţiilor de ordin social sunt *Însemnările de vagabondaj* ale lui Anton Bacalbaşa, iscălite cu pseudonimul A. Vagabondu. Emil Frunzescu, într-un arti. col intitulat *Poezia şi poetul*, critică artistul indiferent la frământările celor săraci şi „arta pentru artă”. ***R.Z.***

EMANDI, Lucian (15.II.1920, Pecica, j. Arad – 19.II.1998, Arad), poet. Este fiul Draghinei (n. Arădan) și al lui Gheorghe Emandi, țărani. A urmat şcoala primară în Pecica şi Şcoala Normală din Arad, absolvind în 1941. A studiat apoi la Academia Teologică Ortodoxă Română din Arad (1941–1945), luând licența în 1949 la Institutul Teologic din Sibiu. Nu a funcţionat ca preot. În intervalul 1943–1945 a fost redactor responsabil la „Tribuna română" (Arad). Ulterior a ocupat diverse funcții administrative în Arad, la Episcopia Ortodoxă, la Banca Agricolă și la Institutul Pedagogic. Din 1961 a fost profesor la Şcoala Profesională din Pecica, iar din 1968 până în 1981, bibliotecar. A debutat cu poezia *Mama* în 1937 la „Hotarul" (Arad) și editorial cu volumul *Cântarea fiului pierdut* (1940). A mai colaborat la „Universul literar", „Curentul", „Gândirea", „Litera", „Biserica și școala", „Curțile dorului", iar după război la „Familia", „Orizont", „Contemporanul", „Arca", „Cariatide" și „Relief" (Arad) ș.a.

La **E.** poezia de început este supusă influenţelor, cu evidente inflexiuni religioase, de căutare a unui reazem în haosul lumii pământene. Sunetul este, adesea, prea apăsat arghezian („Te caut, Doamne, tot mereu în depărtări"). Profilul poetului se conturează diferit, peste câteva decenii de tăcere impusă, în ultimele volume: un spirit echilibrat, atras de formele fixe, cultivând cu precădere sonetul, manieră în care se apropie de teme vaste. În acest echilibru este structurat volumul *Lumina inimii* (1977), semnificative fiind poemele *Terra Blacorum*, *Durată*, *Lumina inimii*, *Umbra anotimpurilor*. Versul lui **E.** e un elogiu adus poeziei, o meditaţie asupra creaţiei poetice, o expresie a multiplelor relaţii dintre arta sa şi ipostaze diverse ale artistului, punând sub semnul interogaţiei rolul şi rostul poeziei. Atenţiei acordate limpezimii formale i se datorează câteva trăsături: metafora poetică este disciplinată riguros, tensiunea lirică e strânsă într-un spaţiu limitat. În esenţă, la **E.** poezia se substituie vieţii. Altfel spus, poetul îşi ascunde propria viaţă şi tinde să fie reprezentat doar de vers; un transfer secret, o metamorfoză subtilă producându-se de la realul vieţii la imaginar. Poetul e un „îmblânzitor de taine", cuvântul îşi dezvăluie mereu forţa, misterul, dar şi noi sensuri: „Sigil virgin pe fagure de cer/ Veghează infinituri prin finit,/ Cuvântul – rădăcină de mister –// Îmbie chei spre lacăte de mit,/ Cu paşi striviţi prin colb de dimineţi/ Se surpă taine şi se frâng peceţi". În *Torsul monadelor* (1997) tot sonetul este forma lirică predilectă, dar acum în sunetul versului pătrund temeri şi îndoieli, nelinişti şi întrebări proiectate spre orizontul marii treceri.

SCRIERI: *Cântarea fiului pierdut*, Arad, 1940; *Pescarii de năluci*, Arad, 1942; *Lumina inimii*, pref. Ştefan Aug. Doinaş, Timişoara, 1977; *Îmblânzitorul de taine*, postfaţă Ovidiu Papadima, Timişoara, 1980; *Mănăstirea Hodoş-Bodrog* (în colaborare), Arad, 1980; *Drumul pe ape*, Timişoara, 1985; *Torsul monadelor*, Arad, 1997.

Repere bibliografice: Marieta Popescu, *„Cântarea fiului pierdut"*, F, 1941,1; Al. Jebeleanu, *„Pescarii de năluci"*, VS, 1943, 2992; Ion Maxim, *„Lumina inimii"*, O, 1977, 24; Virgil Nistor, *„Lumina inimii"*, ST, 1978, 12; Carmen Odangiu, *O reflexivitate îmblânzită*, O, 1981, 19; Ilie Măduţa, *„Drumul pe ape"*, F, 1985, 12; Valeriu Drumeş, *Un caligraf delicat*, O, 1986, 27; Simion Dima, *Rolul târziu al unui poet*, O, 1986, 32; Ruja, *Parte*, I, *50–54*; *Dicţ. Banat*, *285–286*. ***Al.R.***

EMANUEL, Paul (pseudonim al lui Mircea Gh. Niculescu; 14.II.1940, Bucureşti – 20.X.1989, Los Angeles, SUA), poet, eseist. Absolvent al Facultăţii de Teologie din Sibiu, **E.** emigrează în 1980 în Statele Unite ale Americii, unde în 1984 este hirotonit preot. Discret în viaţă, ca şi în opera sa restrânsă, publicată până la plecarea din ţară, îşi găsise afinităţi culturale şi poetice cu mai vârstnicul A.E. Baconsky, pe care îl frecventa asiduu, asumându-şi astfel consecinţele pricinuite de urmărirea informativă a confratelui său.

E. debutează cu volumul *Existenţa şi cuvintele* (1971), care prin profunzimea şi siguranţa versurilor lasă impresia unui poet deja format. Poemele, deşi atent lucrate, par la prima vedere modeste, neavând nimic spectaculos, pentru ca treptat să-şi dezvăluie frumuseţea. Cu simplitatea şi siguranţa unui iniţiat, **E.** pătrunde până în miezul lucrurilor şi le face transparente, pure, luminoase. De altfel, poemele din cartea de debut, ca şi cele din următoarea, *Astă-seară* (1976), au o aură, ca şi cum ar fi scăldate într-o lumină ireală; sufletul pare că se plimbă nestingherit printre obiecte spiritualizate, care nasc o muzică suavă, perceptibilă doar unei urechi sensibile la ritmurile cosmice. **E.** este un poet înfiorat de „existenţă şi cuvinte" ca şi Lucian Blaga, de care este profund influenţat: „Nu-i uşor să fii poet în trupul tău. / Te sfâşie cu gheare de lumină demonul sublim". Poemele meditative, cu ecouri din R.M. Rilke, au sonorităţi de psalmi, marile întrebări ale existenţei fiind puse parcă în şoaptă, discret. Poetul se arată ca un înţelept singuratic, un „schimnic bătrân", reflexiv şi sensibil, care, împăcat

cu sine şi cu divinitatea, simte că singura atitudine potrivită în aşteptarea integrării universale este „să toropeşti ca un lămâi palid/ sau ca o tufă de mentă pe/ terase mistuite-n amurg". E un autor cultivat, care meditează la destinul său şi al lumii, „mereu învăţând din cartea scrisă-n nisipuri" și uimit de miracolul existenţei.

SCRIERI: *Existenţa şi cuvintele*, Bucureşti, 1971; *Astă-seară*, Bucureşti, 1976; *Solilocvii. Însemnări şi aforisme (1972–1977)*, Bucureşti, 1978. **Traduceri:** Jean-Paul Crespelle, *Viaţa în Montparnasse în timpul marii epoci 1905–1930*, pref. Raoul Şorban, Bucureşti, 1980.

Repere bibliografice: Ciobanu, *Panoramic, 334–336*; Cristea, *Un an, 270–273*; Felea, *Secţiuni, 298–300*; Dinu Flămând, *„Astă-seară"*, ST, 1976, 4; Paul Dugneanu, *„Astă-seară". Cultul formelor limpezi*, LCF, 1976, 23; Nicolae Manolescu, *„Astă-seară". Mimetism şi originalitate*, RL, 1976, 28; Gabriel Stănescu, *Poezia ca jurnal*, AFT, 1978, 12; Iorgulescu, *Scriitori, 64–65*; Sasu, *Dicţ. scriit. SUA, 124–125*; Ioana Diaconescu, *Un poet emblematic*, VR, 2010, 7–8; Manolescu, *Enciclopedia, 299*. ***C.Br.***

EMILIAN, Ion Valeriu (14.XII.1906, Craiova – 6.VII.1985, Fürstenfeldbruck, Germania), memorialist, jurnalist. După absolvirea Liceului Militar de la Mănăstirea Dealu, urmează cursurile Facultăţii de Drept a Universităţii din Bucureşti, perioadă în care activează politic, devenind conducătorul organizaţiei de tineret Liga Apărării Naţional Creştine. Cariera şi-o începe ca avocat în Baroul de Ilfov, dar interesul pentru manifestările dreptei îl determină curând să se integreze în formaţiunea politică a lui A. C. Cuza, ajungând în 1938, sub însemnele acestui partid, prefect de Piatra Neamţ. În iunie 1941 pleacă pe Frontul de Răsărit ca locotenent major de cavalerie; este avansat la gradul de căpitan, decorat cu Ordinul Mihai Viteazul. După întoarcerea armelor, aflându-se în Slovacia, în fruntea unui regiment de cavalerie, se predă armatei germane. După 8 mai 1945 este arestat şi internat în lagărul de la Ebensee şi apoi transferat în lagărul de lângă Linz, în Austria. După ieşirea din lagăr va rămâne definitiv în Occident. La Linz, în 1948, scoate publicaţia periodică „Roşu, galben şi albastru" (devenită „Vestitorul"), cu fondurile exilului românesc anticomunist. Acum, dar şi mai târziu, foloseşte pseudonimul Emil Ionescu. Colaborează, de asemenea, cu oarecare regularitate, la publicaţia müncheneză „Patria", organul de presă al Ligii Românilor Liberi din Germania, apărută în 1949 sub direcţia generalului Ion Gheorghe. În 1953, stipendiat probabil o vreme şi de serviciile secrete germane, în slujba cărora va fi în intervalul 1958–1973, înfiinţează la Innsbruck „Stindardul", publicaţie care a apărut apoi la München, cu unele intermitenţe, până la moartea redactorului ei.

În 1974 **E.** încredinţează tiparului, după ce mai întâi publicase în româneşte o serie de fragmente în foiletonul „Stindardului", versiunea franceză din cartea lui de memorii din război, *Les Cavaliers de l'Apocalypse*. Traducătorul Jean Marcilly relatează în prefaţa volumului, publicat la Édition de la Pensée Moderne din Paris, rezervele cu care editorii francezi primiseră cartea. Autorul fiind calificat abuziv drept „fascist", traducătorul are parte şi el de incidente menite să-l intimideze. Jean Marcilly afirmă: „Prin însăşi existenţa sa, I.V. Emilian aminteşte tuturor că România este *altceva*. El mărturiseşte elocvent că un român nu acceptă niciodată sclavia. Recunoaşte nobleţea poporului său, venerează pământul natal şi pe ţăranii care îl fac să rodească prin munca lor. Nu se îndoieşte de eliberarea şi de reînvierea poporului [...] care va ridica piatra tombală, cea roşie, cu care comuniştii au crezut că au pecetluit mormântul destinului lor". Dincolo de valoarea documentară a demersului memorialistic, ceea ce impresionează cu adevărat aici este capacitatea autorului de a retrăi războiul ca o aventură spirituală, ca o necesară jertfă impusă de un destin ce a implicat România în cel mai crunt dezastru politic şi istoric al ei. **E.** îşi convoacă amintirile cu luciditatea retrospectivă a vârstei, dar şi cu pasiunea devastatoare a luptătorului pentru o cauză pierdută. Este remarcabil talentul de a reconstitui nu doar confruntări de masă, teatrul întreg al unor operaţiuni militare în care este cuprins atât ca actor, cât şi ca spectator profund angajat sufleteşte. Fraza simplă, directă, percutantă elimină orice ispită sentimentală sau tentaţie de interpretare autoflatantă, plasând în prim-plan elogiul tulburător dedicat ostaşului român, ţăranului silit să-şi apere ţara dincolo de hotarele ei. Ca într-un veritabil roman autenticist, personaje reale sunt aduse la rampă pentru a ilustra prin drama lor marea tragedie a încleştării unei lumi haotice, devastată de sânge şi moarte, dominată de revanşă şi lipsită de ideal. Sensul iniţial al „cruciadei" se pierduse treptat şi totul sfârşeşte lamentabil tocmai atunci când era de sperat că va fi în stare să renască. Autorul îşi încheie relatarea cu cuvintele pe care i le spusese locotenentul în rezervă Caliopol în decembrie 1941, înainte de

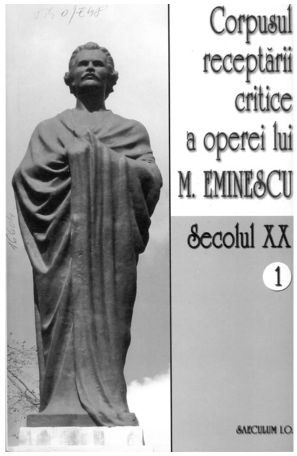
a cădea în luptele din Crimeea: „Dacă nu câştigăm această cruciadă împotriva comunismului, nu trebuie să disperăm. Au existat şi sfinţi care au pierdut cruciada. Noi nu suntem sfinţi. Vom fi înlocuiţi de alţii. Mai devreme sau mai târziu ei vor învinge, dacă vor avea tăria să se jertfească”. *Les Cavaliers de l'Apocalypse* nu este cartea unei înfrângeri.

SCRIERI: *Les Cavaliers de l'Apocalypse*, tr. şi pref. Jean Marcilly, Paris, 1974.

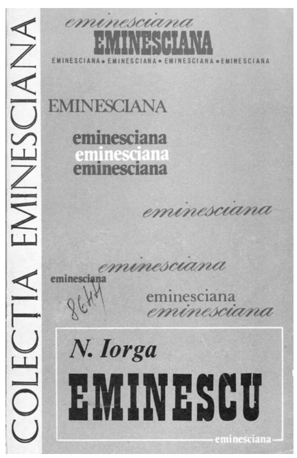
Repere bibliografice: *Une Chanson de geste roumaine*: „*Les Cavaliers de l'apocalypse*”, „Stindardul”, 1975, martie; *Ion Valeriu Emilian. In memoriam*, „Stindardul”, 1985, noiembrie; *Românii*, *133–134*; Aurel Sergiu Marinescu, *O contribuţie la istoria exilului românesc*, II, Bucureşti, 2002, *414–415*; Florescu, *Menirea*, *243–246*; Manolescu, *Enciclopedia*, *299–300*, *661–662*. ***N.F.***

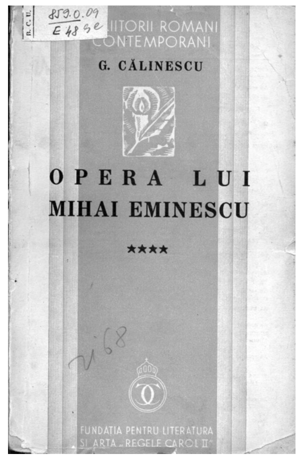
EMINESCOLOGIE. Dacă despre oricare mare scriitor român există câte o bibliotecă a „vorbirii despre”, termenul s-a impus numai cu privire la M. Eminescu. Conceptul **e.** nu a rămas însă necontroversat. G. Călinescu l-a contestat pentru că ar exprima „prohibiția pentru alții a oricărei apropieri de Eminescu”, iar lui Șerban Cioculescu manifestările de sectă închisă ale „eminescologilor” îi ofereau un „spectacol degradant”. Termenul s-a consacrat totuși ca o categorie pozitivă, semnificând tot ce s-a scris despre Eminescu de-a lungul timpului. Exegeza fiind determinată strâns de accesul la operă, logic este să fie trecute în revistă mai întâi edițiile. Cea dintâi, cu titlul *Poezii de Mihail Eminescu*, a fost publicată de Titu Maiorescu în decembrie 1883 (pe copertă 1884) la București, în Editura Librăriei Socec. Până în 1913 a avut 11 reeditări, cu un sumar lărgit treptat de la 61 de poeme la 73. Ediția cuprindea, în ordinea stabilită de critic, 38 din cele 40 de poeme apărute în „Convorbiri literare”, 6 în „Familia” din 1883 și 17 inedite. În notița introductivă Maiorescu menționa că textele „nu sunt […] revăzute de Eminescu și sunt prin urmare lipsite de îndreptările ce avea de gând să le facă, cel puțin în cele vechi...”. În 1983 ediția a fost reprodusă anastatic de Muzeul Literaturii Române, în finalul volumului Petru Creția adăugând „toate corecțiunile, ale altora și ale noastre, care întrunesc consensul editorilor”. Contextul biografic și cultural al acestei prime ediții, statutul autorului și intervențiile editorului au devenit teme recurente ale **e.** Dintre edițiile de până la I. Scurtu, cea a lui V. G. Morțun din 1890 include pentru prima dată și poeziile de început din „Familia”, cea din 1893 întocmită de A. D. Xenopol dispune cronologic antumele, iar culegerea din 1891 a lui Grigore Păucescu e cea dintâi cuprinzând și publicistică (articolele din „Timpul” pe anii 1880–1881). Data de 25 ianuarie 1902 marchează un eveniment cu consecințe epocale în orientarea exegezei: Titu Maiorescu predă Academiei Române „lada” cu manuscrisele poetului. Manuscrisele au produs revelația care a nutrit pledoaria lui N. Iorga pentru ediția integrală, convins fiind că „orice rând din Eminescu merită să fie tipărit”. Nu altfel vor gândi G. Călinescu și Perpessicius. Spre finalul anilor ’60 Constantin Noica pornește o campanie de unul singur în vederea facsimilării „caietelor”, acest „haos germinativ” definitoriu pentru „omul deplin al culturii românești”. Filosoful nu apucă să-și vadă visul împlinit; ideea rămâne însă, și la încheierea ediției academice Petru Creția enunță dezideratul însoțirii ei de „o ediție integrală facsimilată”. Visul de un secol devine realitate în 2004, când apare primul tom dintr-un total de 38 (grupate în 24 de volume), câte vor fi până în 2009, cuprinzând întreaga operă manuscrisă. Inițiativa a aparținut lui Eugen Simion, președintele de atunci al Academiei Române, care a și coordonat întregul proiect. Tehnica folosită de artistul plastic Mircia Dumitrescu, îmbogățită prin inovații personale, a făcut ca pagina facsimilată să devină mult mai lesne de descifrat decât originalul. Volumul din 2009 intitulat *Avatarii ale manuscriselor Eminescu* le descrie întreaga odisee. Odată cu accesul la manuscrise, se deschisese o fază editorială nouă. Un mare impact asupra exegezei îl are volumul – socotit de Perpessicius ca „inegalat” (1964) – *Scrieri politice și literare* publicat de I. Scurtu în 1905, cuprinzând „manuscrise inedite și culegeri din ziare și reviste” din anii 1870–1877. Apreciată pentru valoarea ineditelor – drame și cronici teatrale – a fost și ediția lui A. C. Cuza din 1914, *Opere complecte*, chiar dacă transcrierea textelor lăsa mult de dorit, iar pentru poezia antumă, ediția lui Constantin Botez (1933). Primul volum al monumentalei ediții *Opere* apare în 1939, la Fundațiile Regale pentru Literatură și Artă, pe hârtie de lux, cu semnătura poetului în filigran etc. Dusă de Perpessicius până la volumul VI, ediția cuprinde poezia antumă, postumele originale și poezia populară, fiecare segment al operei fiind însoțit de note, comentarii și variante. E o „ediție critică” definită de editor astfel: „A prezenta vârstele fiecărei poezii în parte, de la cea mai informă până la cea definitivă,

urmărind șirul filiațiilor succesive, și o dată cu aceasta, a înfățișa imensul travaliu de laborator, prezent în nu mai puțin imensele cantități de variante, mi se pare a fi cerința de căpetenie a oricărei «ediții critice», și ediția noastră aceasta s-a străduit tot timpul să realizeze”. După moartea lui Perpessicius, ediția e continuată de un grup de la Muzeul Literaturii Române coordonat de Petru Creția, care s-a ocupat în mod special de partea filologică, cea de istorie literară căzând în sarcina lui D. Vatamaniuc. După apariția volumului VII, de proză literară, ediția întâmpină serioase probleme de tipărire, mai ales la volumele IX–XIII (1980–1985), de publicistică. Impasul este depășit în bună măsură grație lui Al. Oprea – responsabil administrativ al ediției, ca director al instituției și personaj bine situat politic. În 1999, odată cu volumul XVII, de bibliografie, ediția se încheie. În 1964–1965, la Editura pentru Literatură, apare în cinci volume o ediție alternativă, conținând-o, într-o formă sever redusă a aparatului critic, pe cea începută în 1939 de Perpessicius. Revăzută de D. Vatamaniuc și cu un studiu introductiv de Eugen Simion, ediția Perpessicius, continuată la Muzeul Literaturii Române, va fi reluată, tot cu restrângerea aparatului critic, la Editura Univers Enciclopedic în 1999–2003, în condiții tehnice superioare, tip „Pléiade”. Înainte de a intra în ediția inițiată de Perpessicius, proza lui Eminescu face obiectul unei ediții critice separate, apărută în 1964 sub îngrijirea lui Eugen Simion și a Florei Șuteu. E prima editare filologică a acestui segment al operei eminesciene, cea mai cuprinzătoare culegere de proză apărută anterior, întocmită de Al. Colorian în 1943, respingând din principiu exigența filologică. După ce în 1936–1938 publicase *Literatura populară*, D. Murărașu vine în 1970–1972 cu o ediție în trei volume a poeziei originale. Noutatea ei, remarcabilă, stă în punerea la un loc a antumelor și postumelor, inclusiv – acum – a celor de inspirație folclorică, restituite astfel creației originale. Ordinea cronologică prezintă marele avantaj că lasă să se vadă evoluția întregii creații lirice. Ediția vine cu peste 50 de lecțiuni diferite de cele de la Perpessicius, tabloul variantelor este însă selectiv în raport cu cel de acolo, foarte bogate sunt în schimb notele și comentariile, ulterior exploatate într-un volum autonom. Ediția simplificată a lui Perpessicius de la Editura pentru Literatură (1964–1965) este continuată în 1978–2000 de Aurelia Rusu, care, pe lângă alternativele de lecțiune și îngijire a textelor deja

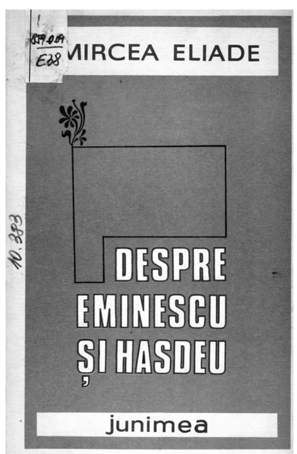

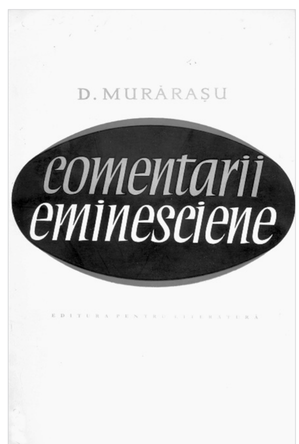
publicate, editează tratatul lui E. Th. Rötscher *Arta reprezentării dramatice* și o serie de texte dramatice. Înainte de a fi cuprins în ediția academică, *Dicționarul de rime* este editat în 1976 de Marin Bucur și Victoria Ana Tăușan. Editorii dau și ocurențe ale unor rime în poezia pașoptistă și postpașoptistă, cum și în cea eminesciană. În ediția academică Oxana Busuioceanu va continua operațiunea printr-un foarte util dicționar al rimelor textuale. Două ediții separate publică manuscrisele neliterare înainte ca ele să fie incluse în ediția academică. Prima este *Lecturi kantiene. Traduceri din „Critica rațiunii pure”* (1975), alcătuită de Constantin Noica și Alexandru Surdu, cealaltă, *Fragmentarium* (1981), îngrijită de Magdalena Vatamaniuc, reunește scrieri disparate, pe cele mai diverse teme. Ediția de teatru publicată de Petru Creția în 1990 cuprinde, potrivit editorului, „partea cea mai împlinită și mai înaltă a operei dramaturgice a lui Eminescu”, adică piesele *Decebal, Bogdan-Dragoș: Cornul lui Decebal,*

Alexandru Lăpușneanu. În prelungirea unui punct de vedere al lui George Munteanu, editorul avansează ideea că dacă ar fi apărut la vremea lor, aceste piese ar fi „dat un alt curs dramei istorice în versuri în cultura română”. Bun cunoscător al manuscriselor, editorul identifică în haosul lor fragmente înrudite tematico-stilistic, pe care le sudează plauzibil, refăcând astfel întregul. Procedeul, riscant, nu a trecut fără să iște nedumeriri și controverse. Același editor publică în revista „Manuscriptum” (1/1991), tot după manuscris, 52 de poeme, între care 24 total inedite, reia un număr de 16, publicate în periodice în 1989–1990 ca inedite, adăugând 12 „reconstituiri și autonomizări”, 5 dintre ele fiind inedite. Tot aici se publică „versiunea maximală a vorbirii demiurgului” (*Luceafărul*), „autonomizarea” *Odă către Napolen* și lungul poem *Mușatin*. În 1992 Petru Creția editează integrala *Sonetelor*, cu 32 de reproduceri după manuscrise. O ediție critică a poemelor din „caietul vienez” (constelația *Ondinei*) și a altora din aceeași perioadă publică în 2003 Cristian Livescu. Paralel cu valorificarea editorială a operei, s-au constituit o teorie și o critică a editării, devenite astăzi îndeajuns de substanțiale pentru a permite să se vorbească de o veritabilă editologie eminesciană. Lăsându-i deoparte „preistoria”, aceasta devine considerabilă odată cu Perpessicius (*Din jurnalul unui editor*, *Rectificări și contrarectificări la edițiile poeziilor lui Eminescu* ș.a.). Cu excepția lui G. Călinescu, dintre ceilalți critici ai celei de-a treia generații postmaioresciene, Șerban Cioculescu urmărește mai sistematic fenomenul, făcând din el obiect de acribie și prilej de desfătare pentru ochiul său acut filologic, trăind deopotrivă voluptatea faptului de istorie mare și a celui de *petite histoire*. Cea mai meticuloasă și mai delectabilă lectură o oferă cele opt scrisori trimise lui Perpessicius, după ce îi citise în manuscris volumul IV al ediției, cel cu poezia postumă. Cioculescu mai întâi pigulește erorile de tipar, își mărturisește „nedumeririle de natură filologică asupra unor cuvinte sau expresii neinteligibile”, trecând apoi la felul – pentru el superfluu – în care editorul „armonizează versul eminescian pentru urechile fruste”, punând accent și tremă, respinge irefutabil folosirea vocalelor scurte ĭ, ĕ, ŭ, discută și apostroful, pledând cauza „trăsurii de unire”. Pentru ochiul expert, un adevărat regal de filologicale, de o amenitate ce nu face concesii. Logistica editologică a lui Al. Piru e mai puțin filologică și mai mult de istorie literară pozitivă (iarăși: mare și mică), „intervențiile”, de rutină sau de urgență, stau sub semnul esențializării, ironiei scurte și reducerii la absurd. Accidental, pozitivismul sagace și voios face loc imaginației (întrebându-se „cum și-ar fi publicat Eminescu poeziile dacă ar fi trăit astăzi”, răspunde întocmind un plan contrafactual pentru șase volume, cu materia orânduită pe epoci de creație). În serialul intitulat *Rectificări la edițiile lui Eminescu* din „Limba română” (1960), pornind de la interesul crescut pentru limba poetului, I. Crețu disecă critic ediția Perpessicius, obiectându-i „literarizarea”. Ultimul capitol al serialului discută și problema celor patru strofe absente și din *Luceafărul* în ediția Perpessicius, concluzia fiind că scoaterea lor din versiunea din „Convorbiri literare” „este opera exclusivă a lui Eminescu și reprezintă o treaptă superioară de realizare față de versiunea apărută anterior în «Almanah»”. Tot din perspectivă riguros lingvistică redeschide problema editării Ion Gheție într-un studiu publicat în volumul III (1975) al *Caietelor Mihai Eminescu*, apelând la distincția făcută de poet între limba literară și limba literaturii artistice. Pe prima Eminescu o respectă în publicistică, în poezie și proza artistică folosind deliberat moldovenisme. Invocând și alte argumente, Gheție susține alcătuirea unei noi ediții a poeziei, bazată pe principii lingvistice. De altfel, dosarul acestei pledoarii era deja substanțial, înregistrând și depozițiile mai vechi ale Florei Șuteu (*Literaturizare, modernizare și critică de text în editarea poeziilor lui Eminescu*, în *Studii de limbă și filologie*, I, 1969), ale lui Gh. Bulgăr (*Sinteze critice pentru o nouă ediție a poeziilor lui Eminescu*, în „Limba română”, 1974). Subtextual, nu altă finalitate are riguroșul istoric al editării întocmit de Gavril Istrate în *Studii eminesciene* (1987), unde identifică și descrie și un număr de ediții necunoscute, semnalând de asemenea erori în transcrierea textelor. Ultimele decenii sunt marcate de contribuția editologică a lui Petru Creția, care a căpătat o formă definitivă în *Testamentul unui eminescolog* (1998). Sinteză critică a editologiei de până la el, punând în centru ediția Maiorescu și proiectul lui Perpessicius, cartea conține idei ce schimbă înțelesul tradițional al termenilor „antum” și „postum”, ca și al raporturilor dintre ele. Creția anulează falia ce le desparte, de vreme ce între postume există texte încheiate, iar pe cele publicate în reviste poetul nu le-a considerat definitive și perfecte. O secțiune aparte formulează propuneri pentru noi

instrumente de lucru. O preocupare specială pentru istoria și critica edițiilor dovedește N. Georgescu într-o teză de doctorat cu acest subiect, publicată în 2000 în două volume, poposind mai ales asupra ediției Maiorescu. Unele supoziții vor fi însă spulberate de Petru Creția. Mai recent Georgescu a discutat cu osârdie apostroful și tipurile de cratimă, silaba lungă și silaba scurtă. Trecând la **e.** biografică trebuie spus că, după încercările modeste ale lui N. Petrașcu (1892), I. Scurtu (o „viață" în limba germană publicată în 1903), Gala Galaction (1914) ș.a., *Viața lui Mihai Eminescu* publicată de G. Călinescu în 1932 vine ca un eveniment de mult așteptat. Biografia era anticipată prin câteva articole teoretice cu valoare de program, pe tema reconstituirii biografice. Evitând deliberat abordarea pozitivistă, pur documentaristică, cum și genul, prolific și popular în epocă, al vieții romanțate, biografia lui Călinescu nu se sprijină mai puțin pe documente. Din sinteza creatoare a acestora cu sugestiile operei a rezultat un portret moral ce actualizează un destin, prins în efigie de secvența finală, *Masca lui Eminescu*. Programatic și polemic, biografia „repune viața poetului în marginile sale istorice", epurând-o de „melodramă" și de „legende", începând cu demontarea obârșiei fabuloase și a tezei familiei „ciudate", continuând cu desființarea „legendei vieții proletare" a gazetarului, cu rediscutarea – nu fără accente misogine – a relației cu Veronica Micle. Rediscutate sunt și raporturile dintre poet și Maiorescu („singurul intelectual de pe atunci înrudit cu poetul"), cu Junimea și cu „bivolul genial" Ion Creangă. Confirmată – uneori cu rețineri și amendamente privind latura erotică a existenței poetului – de criticii nearondați **e.**, cartea este aprig contestată de eminescologii din jurul „Buletinului Mihai Eminescu", în frunte cu Leca Morariu și I. E. Torouțiu. Fără a deține pregnanța și nici rezonanța cărții lui Călinescu, al doilea moment important în domeniul biografiei este marcat de *Hyperion*, volumul I: *Viața lui Eminescu* (1973), de George Munteanu, unde sunt revizuite câteva teme: relația cu tatăl (un „romantic"), experiența erotică originară (valoarea arhetipală a iubitei de la Ipotești), rolul formativ al lui Mihai Pascaly, pedagogia descoperitorului de talente, relația cu Junimea, cu Veronica Micle; e demontată legenda „mizeriei nemaiîntâlnite" și a „boemiei extreme" de după îndepărtarea din revizoratul școlar în 1876. O nouă biografie de referință anunța Ion Roșu (stins prematur) cu primul volum, *Originile* (1989), dintr-o investigație de proporții: *Legendă și adevăr în biogafia lui M. Eminescu*. Examinând amănunțit genealogia poetului pe linie paternă și maternă, „Iminoviceștii din Ardeal", „Eminoviceștii din Bucovina", biografia lui Vasile Eminovici (întemeietorul ramurii bucovinene), a fraților și surorilor lui Gheorghe Eminovici, apoi „neamul Iurăscenilor", Roșu argumentează că „Eminescu este de origine etnică română". Tema va fi reluată pe baza unui spor de documente de către D. Vatamaniuc (*Eminescu și Transilvania*, 1995), care continuă cercetările lui Vasile Gherasim axate pe Călineștii lui Cuparencu, precum și investigarea documentelor privitoare la Iminovicii din Blaj. O serioasă „biografie documentară" publică Ion Crețu în 1968, iar despre prezența poetului în „documente de familie" mărturisește un substanțial volum scos de Gh. Ungureanu în 1977. *Eminescu la Ipotești* (1979) de I. D. Marin aduce date noi despre cuplurile Vasile Iurașcu–Paraschiva și Gheorghe Eminovici–Raluca, în special despre legăturile poetului cu Ipoteștii. Credincios și voluptuos soldat al amănuntului adesea infinitezimal și/sau lateral, când nu de-a dreptul superfluu, Augustin Z. N. Pop a adus contribuții de reținut îndeosebi cu privire la Veronica Micle. O adevărată senzație (comparată cu cea a evenimentului din 1902) a provocat apariția în anul 2000 a volumului îngrijit de Christina Zarifopol-Illias, *Dulcea mea Doamnă / Eminul meu iubit*, cuprinzând un număr de 108 scrisori inedite: 93 ale poetului și 15 ale Veronicăi Micle. Remarcabilă în materie de **e.** a fost considerată Ilina Gregori în *Știm noi cine a fost Eminescu? Fapte, enigme, ipoteze* (2008): reevaluează perioada berlineză (1872–1874) și episodul 28 iunie 1883 („Să împușc pe rege"). Cercetătoarea contribuie astfel la clarificarea unei zone biografice sensibile, în jurul căreia s-a scris mult, nu întotdeauna documentat, și nici cu o bună situare deontologică. De altfel, boala și moartea poetului s-au constituit treptat într-un capitol special al **e.** Prima consemnare a maladiei, și încă în stare de simptom, se găsește în jurnalul lui Titu Maiorescu, sub 11 iunie 1883 („Eminescu, început de alienație mentală, după impresia mea"). Problema este reluată pe larg în 1932 de un medic, C. Vlad, în *Eminescu din punct de vedere psihanalitic*, unde se vrea analizată „schița structurii mentale". Documentația necritică și demersul psihanalitic greoi urmăresc să argumenteze ipoteza schizoidiei, și chiar a schizofreniei. G. Călinescu spulberă lucrarea, dar păstrează teza de circulație

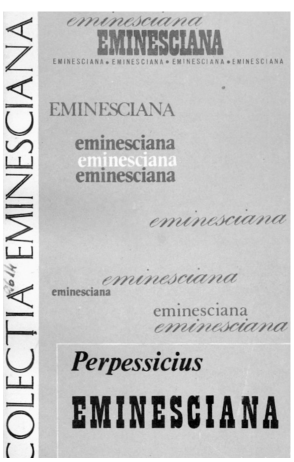
obștească a „nebuniei”, pusă de el pe seama unei „infecții luetice”. Teza e menținută și în *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* (1941) și în compendiul *Istoriei...* (1945), ceea ce îi potențează gradul de impact în mentalul public. George Munteanu acceptă ideea sifilisului congenital, pus de el pe seama moștenirii materne. Cercetări ulterioare arată inconsistența acestor ipoteze. În 1972 un alt medic, Ion Nica, demonstrează lipsa de temei a diagnosticului „demenței ereditare” și, în consecință, a etiologiei sifilitice, argumentând că poetul „a evoluat ca un maniaco-depresiv, reeditând ciclic o simptomatologie mixtă caracteristică”. La aceeași concluzie ajunge neuropatologul Ovidiu Vuia (*Despre boala și moartea lui Eminescu. Studiu patografic*, 1997). Mai recent, un grup de eminenți specialiști confirmă ipoteza lui Nica și Vuia, vorbind de o „psihoză maniaco-depresivă” (sau „tulburare afectivă bipolară”) și arătând că tratamentul cu mercur, dovedit apoi impropriu și dăunător, nu poate fi imputat medicilor care i l-au administrat, acesta fiind – atunci, la noi – singurul practicat. După 1989 în jurul bolii și morții lui Eminescu au apărut și proliferează contagios teorii dintre cele mai fanteziste și denigratoare. Marele vinovat: Titu Maiorescu, care, de conivență cu ceilalți lideri ai Partidului Consevator și cu liberalii, ar fi pus la cale internarea poetului, gestionând și „asasinarea” lui. „Complotul” i-ar fi implicat și pe regele Carol și, mai mult, Puterile Centrale, deranjate de publicistica ostilă lor din „Timpul”. Principalii zelatori ai teoriei „complotului” și ai „conspirației” sunt N. Georgescu, Theodor Codreanu, Constantin Barbu, Cătălin Cernăianu, primii doi având, totuși, unele merite în **e.** Revenind la documentarea serioasă, un important izvor l-a reprezentat memorialistica. Piesa de bază pentru anii 1870–1889 este jurnalul și epistolarul lui T. Maiorescu, ponderea notațiilor lui de o „brevitate lapidară” și totodată memorabil formulate nefiind de nimeni egalată. Urmează cele două memoriale de bază ale Junimii, *Amintirile...* lui G. Panu și Iacob Negruzzi. De prim ordin, amintirile lui Ioan Slavici depun mărturie pentru stagiul vienez, serbarea de la Putna, „casa de nebuni” de la Trisfetite, anii de la „Timpul”, accidental și despre cei ai bolii. Pentru stagiul cernăuțean ca și pentru cel vienez – T. V. Ștefanelli, iar pentru popasul prelungit de la Blaj – mărturiile lui Șt. Cacoveanu, N. Petra-Petrescu ș.a. Prudent exploatate, „amintirile fugare” scrise de Mite Kremnitz s-au dovedit și ele o sursă prețioasă pentru cunoașterea psihologiei poetului, și tot așa, cu circumspecție folosite, evocările lui Al. Vlahuță, N. Petrașcu și ale celorlalți contemporani târzii, deja marcați de presiunea mitului (excepție nu face nici Iorga – în ipostaza strictă a evocatorului). O sursă de preț, cu coeficientul de credibilitate conferit de statutul ei ontologic, rămâne corespondența interjunimistă, strânsă de I. E. Torouțiu în volumul IV din *Studii și documente literare* (1933), unde sunt reproduse scrisori către/ și de la familie, Maiorescu, Negruzzi, Al. Chibici-Râvneanu, Vasile Burlă, P. Th. Missir ș.a. Depozitul documentar a constituit un reper de bază și pentru categoria biografistă ilustrată de romanele avându-l protagonist pe Eminescu, scrise de Cezar Petrescu și E. Lovinescu. Chiar dacă documentat, popularul *Luceafărul sau Romanul lui Eminescu* (I–III, 1935–1936) nu obține sufragiile criticii, nereușind să împlinească dezideratul de principiu al genului: congruența dintre adevărul istoric, al documentului, și cel al ficțiunii, artistic. Nici romanele lovinesciene *Mite* (1934) și *Bălăuca* (1935) nu izbutesc s-o facă edificator. Scrise de un critic literar, ele asumă, ca miză capitală, un portret al geniului opus diametral celui călinescian (vital și teluric), adică un Eminescu abstras, situat în descendența profilului fixat de Maiorescu. Cu totul diferit conceput este masivul *Eminescu – roman cronologic,* dat în 1974 de Petru Vintilă. Invenția, minimă, se limitează la introducerea și relaționarea documentelor, prin al căror montaj se urmărește și reconstituirea cadrului familial, social, politic, cultural și de mentalitate. Cea mai originală și realizată piesă a genului e docuficțiunea Florinei Ilis: *Vieți paralele* (2012), bazată pe o informație riguroasă. Efectul ei vine din întrețeserea subtilă, uneori abia

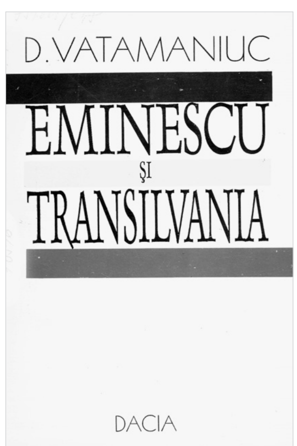

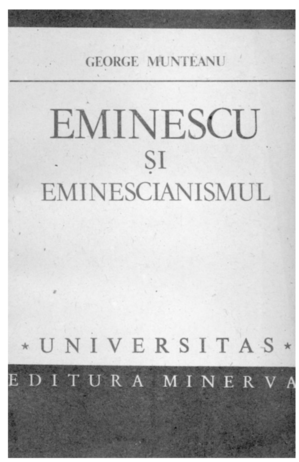
sezisabilă, a biografiei cu „viața" lui Eminescu în posteritate, cu accent pe primele decenii de comunism. E o sinteză reconstitutivă postmodernă, vegheată de ochiul discret, dar vigilent al autorului-regizor: prudent, complice, ironic, putând privi din toate unghiurile și nivelurile, inclusiv din cel care permite biografiei particulare să gliseze într-una generică a geniului tragic, acronic și atopic.

Trecând la exegeza operei, **e.** debutează cu apariția în „Convorbiri literare" la 15 mai 1871 a primei părți din studiul lui Titu Maiorescu *Direcția nouă în poezia și proza română*. Indiferent de bemolii puși atunci, sintagme ca „om al timpului modern", „blazat în cuget", „iubitor de antiteze", „reflexiv", „farmecul limbagiului (semnul celor aleși)", „concepție înaltă", „înțelegerea artei antice" vor reveni, modulate conținutistic și valoric, pe întregul parcurs al **e.** Au urmat demersul de strategie literară din *Poeți și critici* (1886), apoi articolul *Eminescu și poeziile lui* (1889), care a fixat tiparul personalității geniale, cu caracteristicile melancolia și „seninătatea abstractă". Chipul clasic al poetului avea să funcționeze și să acționeze în timp, indiferent de alternativele ce i-au fost opuse. Portretul transcendent compus de criticul Junimii îl presupunea, însă, încă din pornire, pe celălalt, diametral opus și față de care criticul intervenise polemic: un Eminescu prins tragic în determinările imanentului. Și nimeni altul nu putea creiona acest alt chip decât I.L. Caragiale, marele maestru al vibrațiilor imediatului. Dacă primul lui articol, *În Nirvana* (1889), îl anticipa cu câteva luni pe cel maiorescian, *Ironie* (1890) trăgea prima tușă a celuilalt portret. Perspectiva lui Caragiale se regăsește, întemeiată doctrinar, în „critica științifică" a lui C. Dobrogeanu-Gherea, al cărei fundament teoretic era determinismul social. Deși mai slab decât portretul canonic maiorescian, va funcționa și o tradiție a acestei versiuni, exacerbată și supraideologizată decenii mai târziu, în perioada realismului socialist. Pe această linie se înscrisese ediția din 1934 a lucrării lui N. Petrașcu *Mihail Eminescu*, care în prima ediție (1892) era îndatorată liniei maioresciene. Perspectiva transcendentă revine însă la alți descendenți ai Junimii. Între ei, ultrapozitivistul G. Bogdan-Duică, neobosit căutător de surse (mai ales germane) ale operei și devenit legendar prin rubrica sa „Multe și mărunte despre Eminescu", prin care, adunate, visa să alcătuiască o biografie „definitivă". Celălalt este abstractivul cu bosă științifică Mihail Dragomirescu, adversar ca și Bogdan-Duică al interpretării gheriste. În ultimii ani ai veacului al XIX-lea și în primii din următorul Eminescu devine astfel „măr al discordiei dintre critica metafizică și critica științifică, așa cum au înțeles-o și au practicat-o maioresciani și gheriști" (Pompiliu Constantinescu). Sincronic cu ofensiva de impunere a poetului apar și opozițiile, care urcă pînă în jurul lui 1900. Cele dintâi, făcând corp comun cu contestarea „direcției noi", vin în 1873 din partea publicației bucureștene „Revista contimporană", nemulțumită îndeosebi de plasarea tânărului poet îndată după Alecsandri. Poezia lui Eminescu este, zice Petre Grădișteanu, unul din conducătorii publicației, „un asortiment de greșale grosolane de gramatică, de prozodie, de logică". Și mai categoric, Gr. Gellianu numește calificativele date de Maiorescu „pur efect al imaginațiunii criticului", de vreme ce poetul „înșiră cuvinte fără nici-un sens", produce cacofonii, rime greșite, iar subiectul din *Împărat și proletar* este „bizar și

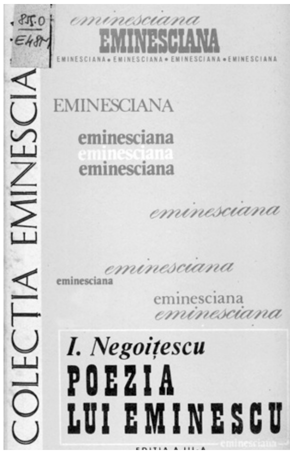

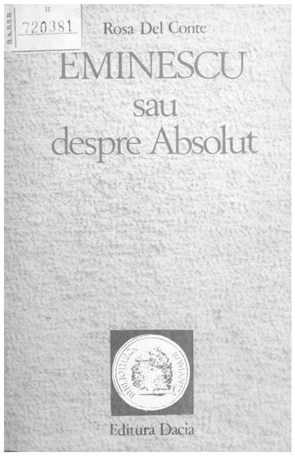

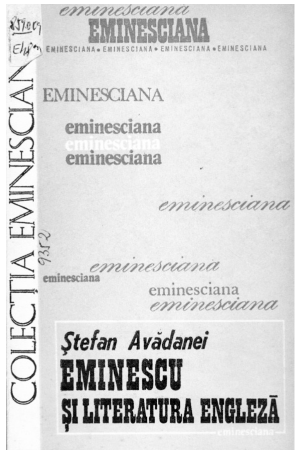
dificil”, sfârșind într-un „mare galimatias”. De o mult mai mare rezonanță a avut parte cartea lui Alexandru Grama, *Mihail Eminescu*, apărută în 1891 la Blaj. Autorul, canonic, contestă poezia eminesciană de pe pozițiile moralei creștine. În consecință, condamnă influența „pesimismului sălbatic” preluat de la Schopenhauer, „iubirea sexuală rabiată” și „peste măsură vulgară, pentru că e carnală și sălbatică”, absența oricărui „ideal nobil și moral”, omul poetizat de Eminescu fiind o pură „bestie”. A urmat, în „Revista critică literară” din 1894 și 1896, severa contestație a lui Aron Densușianu. Acum exigența etică și pedagogică provenea nu din *Biblie* și din Biserică, ci din spațiul profan și laic: tinerele țări românești aveau nevoie de o literatură „sănătoasă”. Or, poetul e incriminat tocmai ca principalul autor român de „literatură bolnavă” (acesta e și titlul amplului studiu. Cel ulterior, al lui Anghel Demetriescu din „Literatură și artă română” (1903), este o combinație de imputații (în genere luate din repertoriul deja existent și reformulate) și de elogii. Obiecțiile par a fi dictate de un set de norme clasiciste. Istoria literară i-a trecut pe acești opozanți la capitolul detractorilor, Lucian Blaga ajungând să facă pe cel mai celebru dintre ei personaj arhetipal, întemeietorul „galaxiei Grama”. În studiul introductiv la antologia *Detractorii lui Mihai Eminescu* (I–III, 2002–2008), Al. Dobrescu se întreabă dacă obiecțiile acestor antecesori pot fi socotite reacții de detractor și dacă nu cumva sensul termenului ar trebui reexaminat. Limitată la sensul de dicționar, orice contestare sau critică severă va fi o detractare. Dacă „detractor” admite însă ca note de diferență specifică pe „gelos”, „invidios”, „cu intenții de uzurpator al poziției celui negat”, „mânat de un interes personal”, într-un atare caz M. Eminescu are în veacul său un singur detractor: Alexandru Macedonski. Pe de altă parte, din punctul de vedere al efectelor, categoria detractorilor se învecinează bine cu cea a falsificatorilor de tipul „necroforului eminescian” Octav Minar, care se dovedește și mai nocivă, pentru că nici astăzi nu se poate discerne până la capăt ce e adevărat și ce e trucat în documentația sa. Dar oricum ar sta semantica problemei, cert este că negațiile formulate de „detractori” își au origini mai adânci decât conjunctura vieții literare imediate. Ca și majoritatea junimiștilor, ei vin cu un concept de poezie românească total diferit de cel propus de Eminescu la 1870. Negatorii poetului, mai ales cei din Ardeal, dețineau un concept nu numai „realist”, dar și etic, didactic și național (adesea și religios) de poezie, de natură a sprijini „deșteptarea României” și a asigura o propășire „sănătoasă”, mai ales a tineretului. Nu puțini dintre ei sunt, apoi, oameni serios cultivați. Ei sunt primii sau printre primii „comparatiști” ai **e.**, raportându-l pe poetul român – chiar dacă în defavoarea lui – la Leopardi, Schiller, Lenau, Heine și Byron sau, în contextul general al discuției, evocându-i pe Homer, Vergiliu, Ovidiu, Dante, Shakespeare, Alfieri, Goethe și în plus menționând o sumă de romantici germani minori. Revenind la momentul 1900 al receptării, paralel cu polemica dintre „maioresciani și gheriști”, intră în prim-plan discuția în jurul postumelor, odată cu revelarea publică a manuscriselor: de o parte stau adepții fără rețineri ai publicării lor, de cealaltă contestatarii dreptului moral de a o face. Simplificând în termeni onomastici: N. Iorga versus G. Ibrăileanu. Apreciind că postumele poetului sunt o „comoară de mari lucruri neisprăvite, amânate sau uitate”, Iorga a militat neîncetat pentru o ediție integrală, „monument național”, apreciată de el drept „condiția primordială a oricărui studiu care caută a fi întemeiat și complet” și în care antumele și postumele să formeze un tot organic, iar textele să fie dispuse în ordinea cronologică a apariției și a elaborării lor. Conceptul lui Iorga este calificat de ultimul mare editor și editolog eminescian, Petru Creția, drept „uluitor de modern”. **E.** îl reține pe Iorga nu la capitolul strict al exegezei de text, ci pentru această pledoarie legată de integralitate, la care se adaugă două teme ce se suprapun parțial cu aceea a eminescianismului. Întâi, el reconstituie în imagini memorabile nașterea mitului Eminescu: „A fost atunci pentru noi un drum al Damascului. Mergeam ca Saul, acela care nu înțelegea Cuvântul. Și deodată a venit acea inexorabilă lumină și cu toții ne-am lăsat la pământ în fața zeului care trecea”. Apoi Iorga vorbește pentru prima oară de „omul complet”, reprezentând „întruchiparea conștiinței românești una și nedespărțită”, „expresia integrală a sufletului românesc”, „simbolul poporului românesc din vremea sa”, iar opera e considerată „cea mai vastă sinteză făcută de vreun suflet de român”. Era „tot ce s-a rostit mai impresionant despre Eminescu de către o conștiință românească”, va aprecia mai târziu C. Noica. Memorabilă la Iorga este și evocarea impactului produs de editarea publicisticii, când „un nou Eminescu apăru”; opera socială și

politică a gazetarului devine după 1903 piatra de temelie a platformei și acțiunii sămănătoriste și, mai departe, a doctrinei naționale a lui Iorga, prin toate acestea el urmărind unirea spirituală a românilor și resurecția lor morală în vederea unificării politice. De cealaltă parte, G. Ibrăileanu a respins *de plano* ideea publicării manuscriselor și a intervenit cu vehemență atunci când a fost pusă în practică. Un refuz pe considerente etice, viitorul autor al *Adelei* găsind „ceva nedelicat în această exhibare a intimității bieților morți" și o violare a liberului arbitru: „Eminescu nu e, nu poate fi altul decât a voit să fie el însuși". Contribuția lui Ibrăileanu nu se limitează însă la litigiul antum–postum. El este autorul primei abordări ideologice a publicisticii politice. În capitolul *Critica socială extremă: M. Eminescu* din *Spiritul critic în cultura românească* (1909), plecând de la ideea că publicistica politică, socială și economică a poetului reflectă „interesele" țărănimii, răzeșilor și meseriașilor, ajunge la încheierea că „«reacționarismul», ca și «antistrăinismul» lui Eminescu, la aceste interese se reduce!". De numele lui Ibrăileanu se leagă și alte teme ale **e.**, între ele, analiza formală a unor poeme, prin care îl anticipă, fără emfaza epistemologică proprie aceluia, pe D. Caracostea – *Eminescu (note asupra versului)* (1929). Nu există în **e.** un moment E. Lovinescu, deși o carte despre Eminescu a fost unul dintre marile visuri secrete ale criticului. Lovinescu a scris despre proze, socotindu-le „puncte de plecare sau de tranziție în ascensiunea lui spirituală" și s-a referit la „filosofia" poetului, rezolvând chestiunea estetic, maiorescian (pentru ca apoi adversarii să-l acuze de defăimarea poetului). Apoi, pornind de la Eminescu a polemizat cu G. Ibrăileanu, M. Dragomirescu, D. Caracostea, N. Davidescu și G. Călinescu. Mai insistent și mai pe larg s-a oprit asupra ideologiei jurnalistului, pe care în *Istoria civilizației române moderne* (I–III, 1924–1925) o judecă din perspectiva liberalismului clasic, ajungând să-i constate o „mentalitate reacționară, inadaptabilă progresului", un „misticism țărănesc", și astfel adâncind distanța – văzută și de Ibrăileanu – din „cercul relativ cosmopolit al Junimii" și naționalismul publicistului, care „nu putea duce decât la xenofobie": idei mai adâncite în *T. Maiorescu și contemporanii lui* (I–II, 1943–1944). În materie de **e.**, cea de-a treia generație postmaioresciană este dominată masiv de aportul lui G. Călinescu. Cu el și pentru o singură dată, **e.** își schimbă spectaculos statutul, devenind punctul central al strategiei întregii sale opere de critică și istorie literară: „Pentru a înțelege pe Eminescu aveam trebuință de o istorie literară, și pentru a scrie o istorie literară trebuia neapărat a avea monografia celui mai de seamă poet român. Un adevărat cerc vițios pe care l-am rezolvat pornind simultan din centru și de la periferie". Înaintarea a fost așadar simultană, și asta încă din 1927, când criticul publică primul articol despre poet, și până în iunie 1964, când îi apare ultimul. Cele cinci volume ale monografiei operei, legate organic cu *Viața lui M. Eminescu*, pornesc (iarăși situație unică în **e.**) de la lectura integrală a manuscriselor, din care Călinescu editează masiv în presa anilor '30. După ce ridică „harta ideologică" și culturală a operei (secțiunile despre „filosofia teoretică" și cea „practică", apoi cea intitulată „Cultura"), monografistul întârzie pe „descrierea operei", prea puțin cunoscută în partea ei rămasă în „caiete". Era astfel revelat un Eminescu „plănuind mai multe compoziții lirice și dramatice, un poet cu năzuința grandiosului și a organicului". Penultimul volum cuprindea „cadrul psihic" și „cadrul fizic", urmate de secțiunea despre „tecnică", iar ultimul conținea „analize". Rostul acestora din urmă era în primul rând de a scoate anumite poeme de sub presiunea tradiției deformatoare și a le restitui în puritatea lor aurorală: „Oricare alt poet ar putea fi criticat sintetic, prin zboruri ușoare pe deasupra operei. Eminescu nu. Asupra fiecăruia din stihurile lui prejudecata păzește ca un câine. De aceea trebuie să fim, în privința lui, pedanți și lipsiți de pietate, ca să omorâm în noi plăcerea oarbă, orgoliul românesc, obișnuința, și adevărata poezie eminesciană să poată fi trasă fără drojdii în paginele istoriei literare". Prima ediție a monografiei va fi resimțită totuși ca imperfectă. Observându-i „lipsa diviziunilor necesare sugerând înlănțuirea ideilor critice", Călinescu a refăcut studiul, „scriindu-l din nou", „în bună parte cu aceleași fraze, altfel distribuite și curățite". Gata de tipar în 1947, ediția a doua avea să apară postum, ceea ce i-a întârziat cu peste două decenii impactul asupra noilor cercetări de **e**. Meritele monografiei sunt însă uriașe. Era mai întâi prima cercetare integrală și sistematică a operei. Punea, pe urmă, la punct o serie de „legende" și clișee, începând cu imaginea unui Eminescu ca „prototipul tuturor însușirilor și virtuților umane": „Pentru aceia care au tendința de a ne înfățișa un Eminescu «a toate știutor», fântână de înțelepciune

și profet, Aristot medievalizat, concluzia e aceasta: foarte cultivat ca poet, Eminescu n-a putut să fie și n-a fost un «*monstrum eruditionis*»”. Monografia întocmea, într-o manieră modernă și anticipatoare și cu un limbaj pe cât de insolit pe atât de adecvat, repertoriul marilor teme și simboluri ce structurează din abisuri universul eminescian, personalizându-l inconfundabil. Exegeza călinesciană s-a impus nu numai ca principalul reper al **e.**, dar și ca piatră de hotar. „Nimeni nu poate studia pe Eminescu fără a-și asimila mai întâi temeinic *Opera lui Mihai Eminescu*”, va aprecia Petru Creția. În timpul realismului socialist, dincolo de orice derapaje ale interpretării, explicabile în contextul istoric, exegetul continuă să înregistreze și să valorifice documente nou apărute, să regândească principiile *Vieții...* din 1932, ca într-un articol din 1958, fundamental sub aspect teoretic, *Despre biografie*, să-și lărgească unghiul percepției (*Realistul și fantastul*, *Eminescu, făuritor al limbii literare*, *Despre măiestrie și metaforă*) și, peste tot și toate, să apere imaginea autentică a poetului. Fapt revelator, ultimul său studiu, intitulat *M. Eminescu, poet național* (1964), revine, *mutatis mutandis*, la platforma hermeneutică și axiologică din monografie și din *Istoria...* (1941). Aportul în materie de **e.** al celorlalți critici din proeminenta generație estetică interbelică începe cu prestația lui Tudor Vianu. În 1930 el publică *Poezia lui Eminescu*. Bizuindu-se, polemic-programatic, pe antume (după el, deplin realizate, față de postume, fragmentare și nefinisate), studiul vizează mai întâi poezia de tinerețe, observând armonizarea contrariilor acolo unde Dobrogeanu-Gherea văzuse un raport de opoziție ireconciliabilă. De altfel, percepția lui Vianu excelează în identificarea factorilor unificatori ai tensiunilor și contradicțiilor și în găsirea și exploatarea hermeneutică a paradigmei oximoronice ca fundament al universului liric: „voluptate și durere”, „pesimism și natură”, analiza poemului *Luceafărul* – văzut ca sinteză deplină a lirismului eminescian –, capitolul-sinteză despre „armonia eminesciană”. Un capitol special, după D. Popovici cel mai bun al cărții, analizează relația poetului cu filosofia lui Schopenhauer (înțeleasă mai ales ca drum de acces la doctrinele eleată, stoică, buddhistă) și diferențierea lui de celelalte pesimisme europene, Eminescu fiind „poetul sideral, dacă cuvântul poate exprima ideea înregistrării răului cu seninătatea constatării binelui”. A doua contribuție importantă a lui Vianu e de natură stilistică. Anunțată în 1941 de capitolele despre poet din *Arta prozatorilor români*, preocuparea se accentuează mai apoi, căpătând cea mai mare relevanță în studiul despre epitetul eminescian din volumul *Probleme ale metaforei și alte studii de stilistică* (1957), care propune o sistematizare devenită clasică alături de comentariile despre „scuturarea podoabelor”. În sfârșit, sub redacția lui Vianu s-a întocmit *Dicționarul limbii poetice a lui Eminescu*, apărut în 1968 și prezentat ca „instrument de lucru” al viitoarelor cercetări de poetică eminesciană. Din aceeași generație estetică, Șerban Cioculescu s-a remarcat, pe lângă critica de amănunt filologic aplicată îndeosebi edițiilor, prin intervențiile de punere la punct a interpretărilor aberante, precum aceea despre „nepăsarea” lui Titu Maiorescu față de poet (în realitate, el fiind „singurul junimist care nu confunda proza rimată cu poezia” și „singurul temperament cu aderențe la conceptul poetic eminescian”) sau cea despre cauza finală a jurnalisticii politice, al cărei scop principal este, după critic, unul economic, nu politic. Glosele despre câteva motive poetice mai puțin comentate („lumină lină”, bourul și zimbrul) și notele pe marginea unor cărți despre poet întregesc imaginea acestui apărător al dreptei socotințe și al rigorii în materie de **e**. Un glosator mai puțin consecvent a fost Vladimir Streinu. Dincolo de cele câteva cronici, remarcabile sunt studiile *Eminescu, poet dificil*, *„Floare albastră” și lirismul eminescian*, cea mai amplă „eminesciană” a lui Vladimir Streinu, care se înscrie în modelul studiilor genetice. Pe de altă parte, constatând „valoarea de mit, forța afectivă și fluxul de rezonanță lirică” proprii prozei politice, Pompiliu Constantinescu opinează că aceasta nu a avut o valoare „științifică” cu implicații în social, ci una „afectivă”. Cel mai important studiu de **e.** al criticului rămâne însă *Eros și daimonion* (1939). Ușor de înțeles de ce mult mai bogată și mai diversă este contribuția în **e.** a lui Perpessicius. Fie că sunt articole de întregire a biografiei stricte a poetului (*Eminescu și teatrul*) și în același timp a personalelor implicate în existența sa (*Conferința lui Alecsandri*, *Eminescu și contimporanii*), uneori și în viața operei (*Carolina Patti sau una din „artiste”*), corpolente studii micromonografice asupra unor secțiuni din operă (*Proza literară a lui Eminescu*, *Eminescu și folclorul*, *Sonet și cântec de lume la Eminescu*), recenzii și cronici (la Călinescu–biograful, Murărașu–comentatorul publicisticii

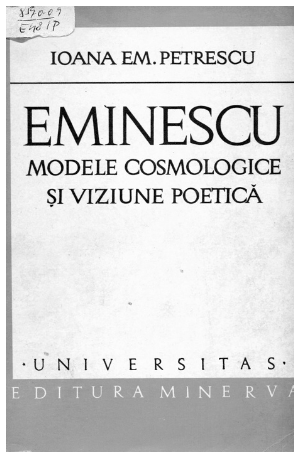

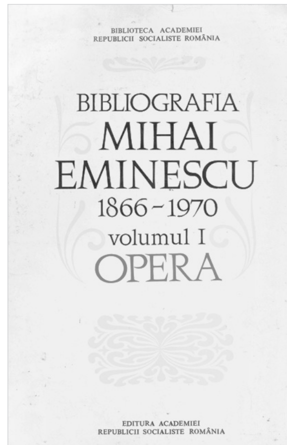

naționaliste, Lovinescu–romancierul, Ibrăileanu–editorul), toate se disting prin excursia erudită și neostentativă, de enciclopedism totdeauna vertebrat de tema eminescologică. Mai poate fi semnalată preocuparea lui Mircea Eliade pentru opera eminesciană. Volumul său de eseuri din 1943 poartă titlul unui extins text din sumar, *Insula lui Euthanasius*, în care amintește interpretarea lui Călinescu privind perspectiva regresivă din *Cezara* și, aplicându-și cunoștințele de teoretician, istoric al mitului și simbololog, găsește în spațiul locuit de erou o ilustrare a insulei ca „manifestare", „centru în jurul căruia s-a creat lumea întreagă", locul „reintegrării în arhetip". Pe urmele lui Eliade, discipolul său Ioan Petru Culianu reface topografia insulei. Cât despre **e.** în sensul ei de preocupare specială și persistentă, urmează, în epoca interbelică, momentul D. Caracostea–D. Popovici. Caracostea urmărește pozitivarea **e.** dintr-o perspectivă structurală, determinată definitoriu de epistema germană (Dilthey și continuatorii). Primul aspect ce-l interesează este personalitatea, înțeleasă ca entitate mediană: „Între biografie și operă – afirmă el în 1926 – stă personalitatea, care nu poate fi lămurită deplin decât prin controlul reciproc al amândurora". Mai departe, demersul urmează schema tripartită: personalitatea artistică, „forma internă a viziunii despre lume" și opera ca „totalitate", urmărită, aceasta din urmă, sub un dublu aspect, al genezei („creativitatea") și al formei („plăsmuirea"). Dominanta personalității și a creației poetului stă în „tendința către nemărginit, setea de absolut", ilustrată suprem de *Luceafărul*: „absolutul cerului" și „absolutul patimii", „elan al vieții" și „sete de luciditate", „absolutul vieții" și „absolutul

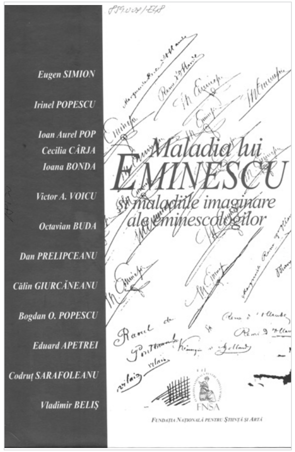
conștiinței". Astfel definit, eul creator este pus în relație de opoziție cu „cercul strâmt" al relativului, de unde o altă tensiune specifică. Pentru analiza „plăsmuirii", stilisticianul pleacă de la simbolismul fonetic al lui M. Grammont, aplicat structural. Ca regulă generală, „o trăsătură stilistică își are corespondențe în tot țesutul plăsmuirii" (*Arta cuvântului la Eminescu*, 1938). Pentru autorul *Expresivității limbii române*, Eminescu încorporează la nivel suprem vocația limbii noastre de a domestici dionisiacul de sursă traco-ilirică prin disciplina apolinică a „tiparelor romanice". Concepută și ca replică polemică la „impresionismul" lui G. Călinescu, dar neputându-l evita în totalitate, **e.** lui D. Caracostea, novatoare ca metodă, nu s-a bucurat de ecoul celei a rivalului său mai tânăr, avantajat major de geniul expresivității. Înainte de a fi evocat și invocat, sporadic, de exercițiile structuraliste ale anilor '70 din secolul trecut, altminteri neconvingătoare, lecția stilisticianului este preluată, nu fără inovații,

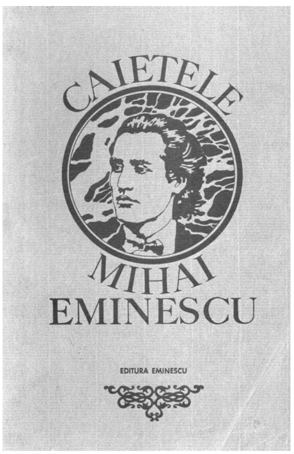
de cel mai valoros ered al său, D. Popovici. Înainte de a-și spune propriul cuvânt în materie, el procedează la o istorie critică a **e.** din perspectiva stilisticii lui D. Caracostea, cel mai valoros exeget eminescian al tuturor timpurilor, în vreme ce G. Călinescu e drastic minimalizat din cauza „impresionismului". În cursul *Poezia lui Eminescu* poate fi recunoscut istoricul literar din înnoitoarele, ca metodă și rezultate, studii despre luminismul și pașoptismul românesc și care, în plus, a asimilat original lecția criticii genetice a lui Caracostea, menită a descoperi „formula de reacțiune a scriitorului față de materialul extern pe care îl manevrează". „Configurația intelectuală" a poetului, rezultată din contactul dintre „anumite predispoziții", viața lui afectivă și experiențele intelectuale: fenomenul este ilustrat printr-un extins comentariu al poemului *Mortua est!*. Popovici acordă o atenție deosebită cuplului titan – geniu, în a cărui devenire descifrează însăși evoluția lirismului eminescian. În 1964 Matei Călinescu redeschide original dosarul acestei teme centrale. Metoda lui D. Popovici va fi preluată în chip mărturisit de Aurel Petrescu în *Eminescu. Originile romantismului* (1983). Tot în epoca interbelică se înregistrează o serie de abordări din perspectiva filosofiei. Primele în timp au fost cele axate pe cercetarea influențelor: studiile lui Tudor Vianu despre Kant, Hegel și Schopenhauer, Al. Dima despre Hegel, Cezar Papacostea despre filosofiile Antichității clasice și cele indiene și G. Călinescu în monografia sa, cu deosebire în a doua ediție. Mai târzii sunt conspectele și glosele lui Constantin Noica (referitoare la „Hegel în manuscrisele germane ale lui Eminescu" etc.), însă un capitol major al preocupărilor sale privește tema „Eminescu și Kant". Comentând traducerea *Criticii rațiunii pure*, contrar opiniei minimializante a lui I. A. Rădulescu-Pogoneanu care o citise încă din 1906, Noica afirmă că „este traducerea celui care putea deveni cel mai mare filosof al țării noastre dacă nu se întâmpla să fie cel mai mare poet al ei" și, pe de altă parte, că reexaminarea relației poetului cu filosofia lui Kant duce la o regândire și a aceleia cu Schopenhauer. Împreună cu Al. Surdu, filosoful „devenirii întru ființă" transcrie și adnotează în cunoștință de cauză manuscrisul traducerii. Între comentariile sale, o excepțională analiză a poemului *Luceafărul*, pusă în tandem cu aceea a basmului *Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte*, ambele înțelese în termeni ontologici. Ținând seamă de paradigma tematică, pot fi reținute tot aici lucrări mai recente. O lectură din perspectivă ontologică, de puternică înrâurire heideggeriană și într-un stil fagmentarist și eseistic, face Svetlana Paleologu-Matta în *Eminescu și abisul ontologic* (1988), axată pe „existențialii". Comentând *Luceafărul*, autoarea folosește sintagma „căderea în sus, în abisul luminii, sub forma dialogului cu sine". *Intrarea în infinit sau Dimensiunea Eminescu* (1992) de Marin Tarangul, de asemenea o carte de observanță heideggeriană, înțelege drumul către miezul poeziei eminesciene ca pe o inițiere prin „submersiune". Revenind la interbelicul filosofic românesc, entitatea Eminescu capătă în gândirea lui Lucian Blaga o dimensiune etnică metafizică, transcendând mai vechea revendicare sămănătoristă și poporanistă. Evocat în secțiunea centrală a *Trilogiei culturii* (1944) ca încorporare supremă a conștiinței etnice românești, chipul „voievodal" al poetului este înțeles, polemic, nu ca expresie a unor „biete reminiscențe schopenhaueriene-buddhiste" sau a unor „motive brute, călătoare, care îl arată tributar romantismului timpuriu", ci ca materializare a unor „«personanțe» ale unor structuri inconștiente". În acest context abisal, Blaga enunță aforistic: „Există o «Idee Eminescu», iar aceasta s-a zămislit sub zodii românești". Odată cu instalarea puterii comuniste, receptarea lui Eminescu intră sub incidența masivă a procesului de „reconsiderare critică" a tradiției literare din perspectiva realismului socialist. Tinzând, spre a și-l anexa, să facă din el un precursor, ideologii noului regim produc o dublă estropiere. Secționând maniheist biografia și opera într-o parte „progresistă" și alta „reacționară", ei deformează partea „pozitivă" a vieții și operei făcând-o să ilustreze „critica regimului burghezo-moșieresc" și în același timp o demonizează, o ignoră sau o pun sub interdicție pe cea „negativă". Exemplară pentru această strategie este cartea lui I. Vitner din 1955, *Eminescu*, recomandată drept „capitol din *Istoria literaturii române* pentru clasa IX". Apărut separat și având dimensiunile unui volum de mărime aproape medie, „studiul" devine manualul unic impus tuturor cititorilor lui Eminescu, inclusiv criticilor literari. Vitner desparte drastic opera de tinerețe, dominată de un „puternic optimism", de cea de maturitate, înrâurită negativ de influența Junimii, și prin ea a Occidentului putred: „Apropierea de cercul Junimii a constituit pentru Eminescu izvorul marilor nefericiri ale

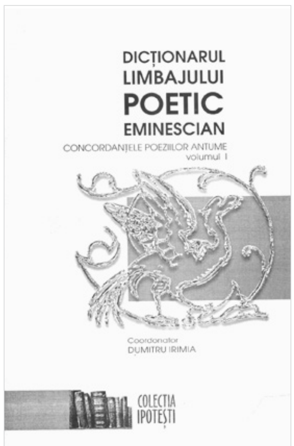
existenței sale și s-a soldat cu influențe ideologice ale coaliției burghezo-moșierești prezente în opera sa ca umbre aruncate asupra țelurilor unei activități creatoare atât de luminoase”. Vitner înfierează „comportarea odioasă a Junimii față de poet, în toată ticăloșia ei”, reflectând un cinism tipic dușmanilor poporului”. Despre o revenire la normalitate în **e.** nu se poate vorbi decât o dată cu „dezghețul ideologic” survenit către jumătatea deceniului al șaptelea, când apar primele semne ale criticii estetice. Ele se vor amplifica, impunându-se valoric și surclasând produsele liniei oficiale, care se îndreaptă tot mai evident spre anexarea poetului dintr-o dublă perspectivă: a ideologiei comuniste și a celei naționaliste. Fuziunea, paradoxală, a celor două linii se produce după 1974–1975 în fenomenul protocronist, care în materie de **e.** va însemna revenirea la vechile exagerări, incriminate cel mai rezonant, la vremea lor, de G. Călinescu. În ce privește revenirea criticii la estetic, primele ei manifestări editoriale în **e.** sunt legate de doi critici tineri, din generația ’60, Eugen Simion și Matei Călinescu. Cartea celui dintâi, *Proza lui Eminescu* (1964), e o reluare revăzută și augmentată a studiului introductiv la ediția din același an publicată împreună cu Flora Șuteu. În cealaltă, *Titanul și geniul în poezia lui Eminescu* (1964), opera era radiografiată, în evoluția ei, în funcție de cele două concepte care îi jalonează devenirea substanței filosofice și a stilului. Cartea lui Eugen Simion îmbrățișa pentru prima dată întreaga operă în proză, într-o amplă cercetare separată. Bazată (și) pe lectura directă în manuscris și apelând la o bibliografie din care nu lipsesc cărțile fundamentale despre romantismul european, lucrarea lui Eugen Simion propune o tipologie ce s-a dovedit viabilă: „demonism și titanism” (*Geniu pustiu*), „proza fantastică și filosofică” (*Umbra mea*, *Sărmanul Dionis*, *Archaeus*), „fantasticul erudit” (*Avatarii…*), „fabulosul popular în ipostaze romantice” (*Făt-Frumos din lacrimă*), „fiziologii realiste din perspectivă romantică” (*Aur, mărire și amor* etc.) ș.a. Proza eminesciană, aceasta este concluzia, definește momentul „structurării estetice și al dimensiunii spirituale a romantismului românesc”, pe care-l deschide spre fantastic și filosofic. Cu *Poezia lui Eminescu* de I. Negoițescu (scrisă la începutul anilor ’50, dar apărută în 1968) filiația călinesciană e recunoscută deschis, încă din dedicație. Este vorba de acel Călinescu care a revelat opera postumă, din care urmașul face suportul cvasiexclusiv al demonstrației. Miza o constituie găsirea „sensurilor lirismului eminescian pur”, al cărui „sunet originar” este aflat într-un vers manuscriptic din variantele poemelor *Rugăciunea unui dac* și *Scrisoarea I*: „De plânge Demiurgos doar el aude plânsu-și”. În care, comentează Negoițescu, zace „sâmburele ontic” al melancoliei emiesciene; în alți termeni, germenele zonei „plutonice” a poeziei eminesciene. „Fața lui Eminescu este dublă: privește o dată spre noaptea comună, a vegherii, a naturii și umanității, iar altă dată spre noaptea fără început a visului, a vârstelor eterne și a geniilor romantice” (în variantă: „(un) „profil [...] neptunic, născut din spuma amară și din ape tânjind spre orizonturile lumii, celălalt plutonic, învăpăiat de focul originar)”. Primul profil este revelat „în general” de secțiunea antumelor, „clasicizată prin tradiție” și „echivalentă micului romantism german”, celălalt fiind afirmat de marile compuneri postume, „corespunzând marelui romantism al viziunilor, explorator de domenii abisal metaforice”. În capitolul consacrat poetului în *Istoria literaturii române* (I, 1991) Negoițescu atenuează radicalismul opoziției valorice postume–antume, punând și problema publicisticii politice, pe care o înțelege ca produs al unei creativități monolitice: „lirismul plutonic eminescian și ideația lui publicistică rămân pe de-a-ntregul solidare cu puritatea și unitatea originară a romanticului absolut”. Pe lângă continuarea liniei estetice, **e.** anilor ’70–’80 se distinge prin predilecția pentru identificarea nucleului operei, a elementelor ce o articulează și îi conferă universalitatea și identitatea ireductibilă. Lucrările de acum au ca numitor comun căutarea elementelor care generează sau/și articulează ireductibil universul eminescian. Edgar Papu (*Poezia lui Eminescu*, 1971) le găsește în câteva „categorii”: „departele” și „aproapele”, femininul, „interiorul domestic”, grotescul. Cartea, de un comparatism savant, nu e scutită de judecăți de încadrare și de evaluare exagerate, de felul celor care peste doar câțiva ani vor ilustra excesele protocroniste: Eminescu – cel mai mare poet universal al „departelui”, *Oda (în metru antic)* – anticipare a curentului existențialist etc. De mai mici dimensiuni, eseul lui Ștefan Cazimir din 1975 *Stelele cardinale* propune alte repere germinative și constitutive. Pornind de la caracterul „sferic” (nu „liniar”) al oricărei mari creații, autorul asertează că „nu într-un punct definit al unei opere trebuie căutat nucleul ei, ci într-o configurație stabilă de

elemente, capabilă să iradieze și să se deschidă ea însăși progresiv unui vast cuprins de imagini și de sensuri". Aceasta fiind premisa epistemologică, coroborată cu afirmația că „în planul temelor esențiale [...] Eminescu nu devine, ci *este* el însuși de la început până la sfârșit", „stelele cardinale" eminesciene, în număr de patru ca și virtuțile, sunt: plânsul, cântul/cântecul, visul și gândul/gândirea. Ioana Em. Petrescu a dat două cărți fundamentale ale **e.**: *Eminescu. Modele cosmologice și viziune poetică* (1978) și *Eminescu și mutațiile poeziei românești* (1989). La baza demonstrației stă o schemă teoretică învestită cu funcție de *analogon*: „model platonician" versus „model kantian". Celui dintâi, care corespunde aproape fără rest poeziei de tip pașoptist și e tematizat în *Ondina*, îi corespund în general poemele de început, a căror figură caracteristică este bardul, uneori și copilul; modelului kantian îi corespund poemele crizei conștiinței, sentimentului rupturii și pierderii patriei cosmice, a credinței în raționalitatea lumii și a istoriei, conștiința „absurdității existenței", „timpul solstițial". Personajul caracteristic este acum demonul. Acțiunea distrugătoare a timpului este corectată fie prin negarea existenței, fie prin plăsmuirea de „universuri compensative": poezia, somnul, moartea, magia, sentimentul patriei și al epocilor aurorale ale istoriei, iubirea – tot atâtea căi de reintrare în starea de „farmec" proprie timpului „echinoxial". A treia ipostază cosmogonică, a pluralității de lumi (imaginile cosmologice din *Luceafărul*), desfășoară un univers „cufundat într-o tăcere înghețată". Este ipostaza „existenței tragice", a cărei figură simbolică, Cezarul, „moștenește voința de ordine a bardului și luciditatea demonului", dar și „singurătatea absolută a zeului și destinul creatorului de lumi". Elementele analogiei din *Eminescu. Modele cosmice și viziune poetică* sunt translate în cealaltă carte, *Eminescu și mutațiile poeziei românești*, sub forma „vedere" versus „viziune": de o parte spectatorul neimplicat și organizarea „topografică" a spațiului, de cealaltă „schema spațiului mitic și derealizarea prin oglindire". Concluzia din capitolul liminar consacrat lui Eminescu: „«oglinda» este metafora, poate, centrală în opera eminesciană". În descendența mutației săvârșite de Eminescu (instituirea vizionarismului) va sta marea poezie română modernă, din această perspectivă fiind comentați Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Ion Barbu și Nichita Stănescu, ultimul fiind simetric pus în oglindă cu autorul *Odei (în metru antic)*. Câteva lucrări importante axate pe fenomenul originar eminescian sunt tot de dată mai recentă. Analizând *Luceafărul* pe parcursul unei cărți, Marin Mincu apasă pe dimensiunea arhetipală a oniricului. Pentru Theodor Codreanu, cel din *Eminescu – dialectica stilului* (1984), acesta se află în conceptul unificator „Archaeus", Cristian Tiberiu Popescu îl găsește în antiteză (titlul cărții din 2000), Elena Tacciu se oprește asupra „poeziei elementelor" (1979), Felicia Giurgiu selectează câțiva topoi cu valoare întemeietoare și unificatoare: labirintul, haosul, grădina, subterana, iar Constantin Ciopraga rediscută „arhetipuri și metafore fundamentale" (1990). George Gană, într-una din cărțile-reper ale **e.**, *Melancolia lui Eminescu* (2002), demonstrează că nucleul personalității și operei eminesciene este melancolia, în felurite ipostaze și grade, formele sale metafizice radicale fiind „mișcarea circulară" viață – moarte (poem-pivot: *Se bate miezul nopții*), echivalența cu sentimentul morții (*Melancolie*) și „nihilismul ontologic" din câteva mari postume, analizate anterior și de I. P. Culianu dintr-o perspectivă înrudită, aceea a romantismului „acosmic". În funcție de harta melancoliei, Gană reanalizează reperele imaginarului eminescian: orficul, magicul, miticul, oniricul, solitudinea. Consistentă este și perspectiva stilistică, ilustrată de o serie de lucrări docte semnate de reputați specialiști. Ocolind cu abilitate capcanele realismului socialist, romånistul maghiar Ladislau Gáldi, într-un studiu masiv intitulat *Stilul poetic eminescian* (1964), analizează din acest unghi un număr de texte reprezentative pentru tematica sau specia lor. Între ele, *Memento mori, Luceafărul, Odă (în metru antic), Mai am un singur dor*, sonetele (cu un excelent comentariu al sonetului *Veneția*). Complexe studii în domeniu a lăsat G. I. Tohăneanu. Cercetările sale subîntind toate perioadele de creație, într-o analiză pe verticală a structurilor expresive și urmăresc totodată impactul acestora în posteritate ori legăturile lor cu poezia înaintașilor. În același domeniu se înscriu studiile despre expresivitatea eminesciană ale lui Ștefan Munteanu, diseminate în culegerile sale de teorie și practică a stilisticii, apoi cele ale lui Gh. Bulgăr despre limba literară a lui Eminescu și evoluția de la cuvânt la metaforă în variantele poeziilor. Un sector aparte îl formează studiile de lingvistică ale lui Iorgu Iordan și Al. Rosetti despre limba poeziilor, locul și rolul lui Eminescu în evoluția limbii literare. Din generațiile

mai noi, Ștefan Badea e preocupat de semnificația și stilistica numelor proprii, ambiționând și o „biografie a poeziei". *Dicționarul limbii poetice eminesciene* este reluat cu o altă metodă – care recurge și la tehnica electronică – de lingvistul și stilisticianul Dumitru Irimia în *Dicționarul limbajului poetic eminescian* (2002–2012) și luând în studiu atât poezia antumă și postumă, cât și proza. **E.** mai nouă s-a îndreptat și către teritorii din operă insuficient abordate anterior. Este mai întâi cazul dramaturgiei, pe urmele lui G. Călinescu, primul care atrăsese atenția asupra valorii ei și o introdusese în zona majoră a operei. În studiul introductiv la volumele de teatru ce continuă ediția Perpessicius, George Munteanu duce mai departe operațiunea de valorizare și plasare a dramaturgiei în ansamblul operei. Munteanu demonstrează că dramele, scrise în adolescență și prima tinerețe, imprimă întregii opere obsesia temei naționale și, stilistic, un grad ridicat de „dramaticitate". Cercetarea e reluată de Petru Creția în introducerea și analizele finale ale ediției sale de teatru din 1990. Dramaturgia lui Eminescu – aceasta este ideea esențială – deține o mare valoare în sine, iar dacă ar fi fost editată la vremea ei, ar fi modificat radical evoluția dramei românești. Dacă încă de la primele ei ediții publicistica a dovedit o mare putere de impact în mentalul colectiv, studiile despre ea au venit mult mai târziu, fiind practic interzise pe aproape întregul interval comunist. După ce Al. Oprea s-a aplecat asupra ei tocmai din necesități tactice, pentru a-i face posibilă apariția în ediția academică, și după ce s-a reușit în sfârșit acest lucru, D. Vatamaniuc și-a resistematizat în lucrarea *Publicistica lui Eminescu* (I–II, 1985–1996) bogata informație de istorie culturală și literară pozitivă desfășurată în notele și comentariile de la ediție, dând imaginea completă a temelor și a contextului biografic și istoric al subiectului. În 1994, în *Eminescu. O anatomie a elocvenței*, Monica Spiridon cercetează pentru prima oară publicistica poetului dintr-o perspectivă estetică adecvată, a retoricii, dezvăluindu-i complexitatea tehnică. Lucrarea identifică mijloacele de persuasiune prin care articolele poetului „au contribuit decisiv la profesionalizarea elocinței", împreună cu proza de idei a lui Titu Maiorescu. Alte cercetări particulare vizează relevanța unor epoci de creație, cum se întâmplă în cea publicată în 2011 de Cristian Livescu, *Eminescu și enigmele caietului vienez. Strategii textuale ale debutului literar.* Un compartiment bogat reprezentat în ultima jumătate de veac este cel al comparatisticii. După ce în anii '30 I. M. Rașcu lumina legăturile poetului cu limba, cultura și literatura franceză, mai ales după 1970 perspectivele se multiplică, un loc proemiment ocupândul cultura și literatura germană. În urma rigurosului studiu *Eminescu și Novalis* publicat de Viorica Nișcov în volumul IV din *Caietele Mihai Eminescu*, examenul comparatist din *Eminescu și romantismul german* (1986) de Zoe Dumitrescu-Bușulenga pornește de la premisa că „influențele pe care Eminescu le-a primit au fost […] eminamente catalitice în sens blagian, și nu modelatoare". În consecință, lucrarea va avea o dublă finalitate: de a identifica în opera eminesciană genul proxim, adică ceea ce o leagă de marele romantism german și european, și de a desprinde ceea ce îl separă de acesta și-i face „profilul inconfundabil național și individual". Încadrarea comparatistă a poetului român capătă amploare în deceniile al optulea și al nouălea, când vechile propoziții privind legăturile dintre Eminescu și literatura universală sunt reluate

la dimensiunea unor cărți: componenta byroniană a scrierilor de tinerețe și legăturile ei cu byronismul pașoptist și postpașoptist (Ileana Verzea), reevaluarea critică și polemică a relațiilor poetului cu literatura engleză (Ștefan Avădanei), Eminescu și Leopardi ca ilustrări ale pesimismului „istoric" (nu „metafizic", ca la Schopenhauer) și ale unei „vocații tragice" (I. Cheie-Pantea), sensurile demonicului la Eminescu și Lermontov (Elena Loghinovski) și din nou Eminescu și Novalis (Ștefan Melancu). Un capitol special al comparatismului privește relația cu India. Sesizate încă de la finele secolului al XIX-lea, raportările poetului la cultura veche indiană și afinitățile lui cu spiritul indic vor sta apoi în atenția lui G. Călinescu și Lucian Blaga, Rosa Del Conte și Constantin Noica, până la exegeți mai noi, ca Svetlana Paleologu-Matta, Ștefan Munteanu ș.a. Un loc aparte e deținut de Amita Bhose, stabilită la București pentru a se consacra studiului poetului. După ce a tradus în limba bengali un număr de poeme, ea a cercetat, în cartea *Eminescu și India* (1978), influențele din textele vedice, apoi „întâlnirea cu buddhismul", considerat „un aliat al geniului român". În spiritul vechii orientări comparatiste *Stoffgeschichte*, autoarea a identificat numeroase teme și motive comune, îndeosebi în textele clasicizate ale poetului. Cel care depășește în chip radical sursologia proprie istoriei literare și comparatismului de formulă pozitivistă este orientalistul Sergiu Al-George. *Eminescu – Arhetipul* (în volumul *Arhaic și universal. India în conștiința culturală românească*, 1981), studiu fundamental, pleacă de la premisa că „izvoarele externe nu spun nimic […] dacă nu sunt raportate la o precunoaștere" și că rostul acestora e de a „trezi, printr-o vibrație euritmică, marile rezonanțe interioare"; apoi, că tema Indiei trebuie căutată la nivelul viziunii, „încifrată în mituri și simboluri". Astfel, dacă melancolia eminesciană depășește pura negativitate din filosofia lui Schopenhauer (aceasta fiind „o viziune distorsionată a gândirii indiene, în care absolutul acesteia devenea neant"), faptul se datorează asimilării profunde a lecției indiene. **E.** numără și o serie de lucrări investigând sistematic orizontul de cunoaștere și creativitate extraliterară și chiar extraumanistă al poetului. Tema s-a dovedit mai delicată decât altele, dat fiind riscul nu atât de minimalizare sau ocultare, cât de supralicitare a erudiției și de exagerare a tendinței poetului spre specializare – de unde reacțiile lui G. Călinescu în anii '30 și, mai recent, ale lui Șerban Cioculescu și Al. Piru. Nu lipsesc totuși lucrările echilibrate, supuse programatic obiectivării, cum e cea a lui I. M. Ștefan (filolog dublat de istoric al științelor), *Eminescu și universul științei* (1989). O situare deontologică asemănătoare adoptă și Vasile G. Nechita într-o carte despre gândirea economică a lui Eminescu, publicată după ce autorul întocmise o culegere de texte economice eminesciene apărute sub titlul *Economia națională*. Corectând supralicitările de derivație protocronistă, Nechita ajunge la concluzia că poetul jurnalist era familiarizat cu doctrinele sociale, politice și economice; mai mult, că a fost original cu privire la „teoria în acțiune" și că jurnalistul economic „n-a privit înapoi, ci înainte, n-a pledat pentru întoarcere, ci pentru continuitate organică și modernitate". De sociologia eminesciană s-a ocupat în 1994 tot un profesionist, Ilie Bădescu, ale cărui aserțiuni trebuie luate cu prudență, date fiind prestațiile sale protocroniste. Contribuția în **e.** a românilor din provinciile românești ocupate, ca și a celor din diaspora și din exil stau sub temperatura afectivă și etică a rupturii. Pentru toți Eminescu înseamnă înainte de toate principalul reper compensator, simbol și garanție a rezistenței și unității românești în istorie. Caracteristice rămân cuvintele comparatistului Alexandru Ciorănescu: „Eminescu ne unește cu patria pierdută, pe care am vrut-o așa cum a visat-o el. Prezența lui este înainte de toate un simbol. El ne întărește și ne îmbărbătează în dorul nostru". Relevant este în același sens cultul păstrat poetului în Basarabia devenită republică sovietică. Numele poetului devine sinonim cu ideea de român, de limbă română și de latinitate, iar pentru un poet ca Grigore Vieru este divinitatea absolută a panteonului național și instanță supremă: „De avem sau nu dreptate,/ Eminescu să ne judece". Epoca de după căderea comunismului înregistrează frenetica ascensiune a **e.** în Republica Moldova, îndeosebi prin inițiativele culturale și lucrările criticului și istoricului literar Mihai Cimpoi, inițiator și organizator la Chișinău al congreselor anuale internaționale de **e.** Exegeza străină se individualizează prin statutul situării ei față de poetul român, care îi conferă o pronunțată dimensiune imagologică, îngemănată cu una comparatistă; intențională sau nu, aceasta din urmă este inerentă privirii din afară, care nu pornește din vid, ci din canonul unei/unor literaturi, de regulă majore. Perspectiva e fertilă și deoarece corectează vederi ale exegezei autohtone sau dimpotrivă, confirmă, întărește și (a) creditează judecăți de existență și de valoare enunțate timid, fără aplomb, fie din cauza „complexului

Europei", fie, dimpotrivă (dar de fapt pornind din același complex), din teama de a nu cădea în ridicolul exaltărilor de tip protocronist. Considerate dinspre un atare statut, exemplare sunt trei cărți. Prima este cea publicată la Roma în 1963 de Rosa Del Conte, *Mihai Eminescu o dell'Assoluto* (tradusă în 1990 de Marian Papahagi). Cartea dezbate teme majore, guvernate de cea cosmogonică, girată de „imaginația cosmică" a poetului, și de cea a timpului ambivalent (cosmic, deci vital, și terestru-existențial, deci al morții). Componenta culturală autohtonă (termenul autoarei: „substratul autohton") în formarea și creația eminesciană nu trecuse neobservată nici de exegeza autohtonă, dar aceasta acordase de obicei o pondere superioară și un interes exegetic superior influenței culturii occidentale. Or, pentru cercetătoarea italiană acest „substrat" reprezintă matricea și mediatorul influențelor externe: „Prima sa formație [...] se desfășoară în climatul spiritualității ortodoxe, așa cum se reflectă atât în tradiția religioasă cultă (care, dacă s-a alimentat la izvoarele celei mai vechi literaturi patristice, nu este totdeauna străină de influențele neoplatonice și gnostice), cât și în tradiția folclorică, ce reflectă atâtea aspecte ale «pietății» populare slavo-bizantine. Și acestea aveau să-l facă în chip natural predispus să se insereze mai târziu atât în climatul magic al filosofiei și al poeziei romantice germane, cât și în cel mitic al gândirii orientale". Esențiale întru ilustrarea acestui aspect sunt capitolele *Răsfrângeri ale tradiției culturale* în câteva figuri ale limbajului și *Eminescu și gnoza*. Lectura cărții italiene l-a făcut pe Mircea Eliade să afirme că prin ea „geniul lui Eminescu ni se revelează încă și mai excepțional decât îl cunoșteam până acum". A doua lucrare aparține universitarului sorbonard Alain Guillermou: *La Genèse intérieure des poésies d'Eminescu* (1963; traducere românească de Gh. Bulgăr și Gabriel Pârvan, în 1977). Autorul francez dovedește polemic că poeziile lui Eminescu „cresc din solul nutritiv specific: sufletul, imaginația, geniul poporului român". De pildă, în privința pesimismului: „În loc de a vedea în el mai mult discipolul unui maestru care să-l fi învățat din afară pesimismul, e mai exact să-l considerăm drept reprezentant român al unei tendințe – generală la scriitorii și gânditorii de pe la mijlocul secolului – meditând asupra lui Dumnezeu, asupra omului, asupra sensului destinului uman, pentru a încheia această meditație cu vederi decepționiste", sursele acestei „tendințe" fiind „temperamentul lui propriu", experiențele copilăriei și apoi meditația asupra națiunii sale și asupra iubirii. Dar scopul principal al lucrării lui Guillermou e de a demonstra că, pas cu pas, „Eminescu imită pe Eminescu". Procedeul, asimilat „butășirii", are următorul înțeles specific: „exploatarea făcută de Eminescu asupra unui pasaj al operei: el îl detașează din ansamblul căruia îi aparținea mai întâi, îi conferă autonomie, nu fără a-i da o semnificație mai mult sau mai puțin nouă". A treia carte exemplară e culegerea de studii *„Luceafărul" de Mihai Eminescu: portrait d'un dieu obscur*, apărută în 2011 la Dijon sub semnătura românistei Gisèle Vanhese, profesor la Universitatea Cosenza – Calabria. Reluând chestiunea genealogiei poemului, autoarea descoperă similitudini „tulburătoare" cu postuma *Peste codri sta cetatea*, considerată de Perpessicius un „capriciu", un „divertisment". Poemul acesta până acum ignorat e comparat cu *Silful* lui Victor Hugo. Alte comentarii au ca obiect masculinul eminescian, fețele demonicului, hierogamia umbrei și a luminii sau pun în paralel *Luceafărul* cu nuvela lui Mircea Eliade *Șarpele*. Relevabile sunt și descifrarea de structuri eminesciene în poezia Veronicăi Micle și rediscutarea legăturii dintre ea și poet. Cercetarea românistului german Helmuth Frisch, pusă sub titlul *Sursele germane ale creației eminesciene* (I–II, 1999), continuă operațiunea începută în 1975 de D. Vatamaniuc în *Caietele Mihai Eminescu*, de identificare a gazetelor nemțești din care publicistul român și-a scos majoritatea informației. Sursele, din care un număr de 80 sunt date ca sigure, indică între altele locul de origine al versurilor citate de Eminescu din câteva zeci de poeți germani, romantici în genere minori, și, într-o mult mai mare cantitate, sursa fragmentelor de proză (nuvele, roman), preluate de el mai ales din recenzii. Semn al unei valorizări fără egal, de-a lungul timpului s-a conturat și o **e.** așa-zicând managerială și celebrativă. Astfel, pe lângă contribuțiile individuale, au apărut și inițiative instituționalizate, având ca menire reunirea energiilor disparate și gruparea lor în jurul unor direcții ale cercetării. Cu un asemenea scop în 1930 a fost înființat la Cernăuți „Buletinul «Mihai Eminescu»", care a apărut sub conducerea lui Leca Morariu. „Buletinul...", care aspiră să strângă tot ceea ce se referă la viață și operă ca geneză și receptare, devine curând o instanță exclusivistă, de unde și polemicile sale acerbe, derapând uneori în pamflet, cu toți cei care imaginau sau agreau un alt chip al poetului (de pildă, lungul război cu G. Călinescu). Fără să se înscrie programatic în tradiția buletinului cernăuțean, *Caietele Mihai Eminescu*, inițiate și îngrijite de

Marin Bucur, îl continuă ca factor de coagulare a contribuțiilor în **e.** Structura publicației diferă însă, ca de altfel și epistema, foarte deschisă: istorie, istorie literară tradițională și documentaristică, critică estetică sau de aplomb filologic, filosofie, poetică matematică, lingvistică structuralistă, literatură comparată. Fenomenul de solidarizare a forțelor sub cupola unei inițiative instituționalizate este ilustrat prodigios de Editura Junimea din Iași. La începutul deceniului al optulea din secolul trecut ea înființează colecția „Eminesciana", destinată a găzdui contribuțiile valoroase mai vechi sau mai noi despre viața și opera lui Eminescu. Colecția, coordonată de Mihai Drăgan, apoi de Gheorghe Drăgan, a devenit o veritabilă bibliotecă specializată în **e.** Statuând că „Eminescu este astăzi o instituție națională", „însăși mărturia supremă a existenței noastre ideale" și „una din marile justificări ale existenței de român", în 1940 Pompiliu Constantinescu postula, cu o notă patetică rară la el, înființarea Catedrei Mihai Eminescu. Dezideratul criticului interbelic a părut că devine realitate la începutul anilor '70, când la Facultatea de Filologie a Universității din București ia ființă Catedra, condusă de Zoe Dumitrescu-Bușulenga, asistată de poetul Ioan Alexandru. Noua instituție, de la început firavă, a dispărut peste câțiva ani, după o activitate cu ecouri modice. În ceea ce privește dimensiunea celebrativă, în 2010 Parlamentul României a legiferat propunerea ca la 15 ianuarie să fie sărbătorită anual Ziua Culturii Naționale. Foarte productivă ca apariții editoriale, **e.** de după căderea comunismului a cunoscut dezbateri aprinse în presă. Efect al revenirii, după aproape cinci decenii de cenzură, a libertății de opinie și reacție la vacuitatea manifestărilor oficiale din comunism care au dus și la o gravă distorsionare a imaginii poetului, discuțiile de după 1989 au pus mai întâi problema despărțirii de formalismul și clișeele epocii totalitare și a cinstirii poetului în primul rând prin întoarcerea la operă. Nu au lipsit vocile care au cerut, mai mult sau mai puțin retoric, sistarea oricărei celebrări înainte ca imaginarul și obișnuințele colective să se fi curățat de reziduurile vechii mentalități. Simultan cu despărțirea de atari practici, se dezbate intens tema influenței lui Eminescu, și mai ales a jurnalisticii lui politice, în cultura română de la 1900 până în prezent. Un reper al discuțiilor pe această temă poate fi considerat articolul lui Virgil Nemoianu *Despărțirea de Eminescu* („Astra", 1990), care se înscrie în paradigma conceptului „autocritică culturală". Aprinse polemici a stârnit numărul 265/1998 al săptămânalului „Dilema", care își propunea să răspundă la întrebarea „Ce a mai rămas din Eminescu astăzi, după ce a fost mortificat și folosit în interesul tuturor...?". Pe lângă judecăți mature și echilibrate, revista publica și câteva intervenții în care judecățile negative (formulate uneori cu aplombul expertului suprem) contrastează violent cu ignoranța autorilor în materie de Eminescu și de cultură în genere, cu confundarea domeniilor și a criteriilor și cu interpretări bazate pe scoaterea din context. Nu au întârziat reacțiile chemând la dreapta socotință. Eugen Simion scrie în concluzia unei intervenții în presă: „Există, adevărat, o «mediocritate a elogiilor» (cum zice cineva în «Dilema») care asfixiază opera vie a poetului, dar trebuie să recunoaștem că, în aceeași măsură, este și o «mediocritate a contestației» lui Eminescu. Tot atât de intolerantă, fudulă și parazitară... Soluția este să nu ne despărțim de Eminescu, ci să-l apărăm de cele două rele care se abat, periodic, asupra lui: a) excesul de adorație care paralizează spiritul critic [...] și b) excesul de indignare al detractorilor, zeflemitorilor, crizele de pubertate ale literaturii române care se manifestă aproape ritualic". ***N.M.***

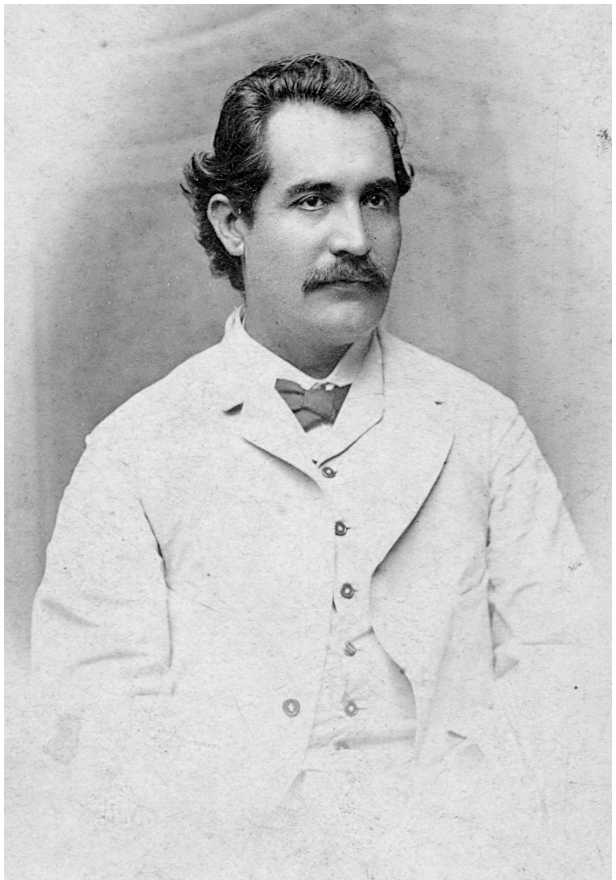

EMINESCU, M. [Mihai] (15.I.1850, Botoşani – 15.VI.1889, Bucureşti), poet, gazetar, prozator, dramaturg.

Este al şaptelea copil al Ralucăi (fiica stolnicului Vasile Iuraşcu şi a Paraschivei Donţu, originari din Hotin) şi al căminarului Gheorghe Eminovici; prenumele la naștere era Mihail. Eminovicii provin pe linie paternă din Transilvania. Bunicii poetului, Vasile (1780–1844) şi Ioana (1782–1844), se stabilesc în localitatea Călineşti, lângă Suceava. Gheorghe Eminovici, tatăl, făcuse studii la Suceava şi lucrează ca administrator de moşii în Moldova. Era un om relativ instruit, ştia puţin franţuzeşte, scria curgător nemţeşte (spun cei ce au consultat documentele familiei), vorbea ucraineana, rusa, polona şi chiar idiş, în fine, în biblioteca lui se aflau, în traducere,

Istoria cavalerului Des Grieux de Abatele Prévost, *Alzira sau Americanii* de Voltaire, drama *Antoni* de Dumas, *Moartea lui Socrat* de Lamartine, *Mizantropul* de Molière, scrieri de Marmontel şi George Sand. În 1841 este înălţat la rangul de căminar de domnitorul Mihail Sturdza, ca răsplată pentru slujbele pe care le îndeplinise „sub vremelniceasca cârmuire". Decretul îi dă dreptul de a se iscăli şi de a fi cunoscut de obşte cu rangul de căminar. Căminarul şi Raluca (Ralu, Rariţa) Iuraşcu au avut unsprezece copii: Şerban (1841–1874), Nicolae (1843–1884), Gheorghe (1844–1873), Rucsandra (1845, moartă de timpuriu), Ilie (1846–1862), Maria (1848, moartă la şapte ani), Mihail (1850–1889), Aglaia (1852–1906), Henrieta (sau Harieta, 1854–1889), Matei (1856–1929), Vasile (despre care se ştie doar că a murit la un an şi jumătate). Mulţi dintre cei care au supravieţuit mor tineri de ftizie sau se sinucid. Şerban, medic, se stinge la Berlin, la treizeci şi trei de ani. Nicolae studiază dreptul la Sibiu, se stabileşte apoi la Timişoara; bolnav, se sinucide la Ipoteşti când nu împlinise patruzeci de ani. Gheorghe alege cariera militară, face studii strălucite la Academia Militară din Berlin; un tânăr cu o fire închisă; moare la douăzeci şi nouă de ani. Ilie urmează medicina ca şi fratele cel mare, se îmbolnăveşte de tifos şi moare foarte tânăr. Aglae are o viaţă mai lungă, depăşind cincizeci de ani. Henrieta are o infirmitate gravă şi moare uitată de toată lumea. Matei, al zecelea născut, face studii la Institutul Politehnic din Praga şi ajunge căpitan în armata română; prin 1923 trăia la Turnu Severin ca ofiţer pensionar. Gheorghe Eminovici, om aprig, iute la mânie, încearcă să-şi dea băieţii la şcoală, însă ei nu arată multă silinţă pentru carte. Rămân repetenţi, fug de la şcoală (ca Mihai, viitorul poet), iar tatăl este silit să umble după ei şi să-i ducă din nou la şcoală. Dorinţa lui este să-i chivernisească. Nu prea reuşeşte. Intervine şi fatalitatea, care loveşte fără milă această numeroasă familie. Au fost multe speculaţii despre originea poetului (rutean, turc, armean, rus etc.). **E.** le va spulbera mai târziu, zicând că „tot ce pomeneşte despre originea mea sunt pure minciuni iscodite din fantezia bolnăvicioasă". Îşi petrece copilăria la Botoşani („târgul glodos") şi Ipoteşti, unde Gheorghe Eminovici îşi cumpărase în 1848 o sfoară de moşie. Un prim portret al viitorului poet se află în cererea întocmită de tatăl său în 1857 către postelnicul de Iaşi, pentru a obţine paşaportul de trecere în Bucovina (aflată sub austrieci): „Totodată rog să se înscrie în paşaport pe al cincilea fiu al meu, Mihail, care este în vârstă de 7 ani. Statul crescătoriu, părul negru, ochii negri, nasul potrivit, faţa smolită, având şi acesta a urma studiile". **E.** este înscris în clasa a III-a la National-Hauptschule (şcoala primară ortodoxă orientală) din Cernăuţi; la sfârşitul anului se clasifică al 15-lea din 72 de elevi, iar în clasa a IV-a ajunge pe locul 5 din 83 de elevi. Nu se ştie unde a urmat primele două clase primare, probabil la un pension particular din Botoşani sau Cernăuţi. La National-Hauptschule are ca învăţător pe Ioan Litviniuc, autor de manuale şcolare. Continuă studiile la Ober-Gymnasium, liceul german din Cernăuţi, unde învaţă şi fraţii săi Şerban şi Nicolae. În 1860 se înscrie în prima clasă de liceu. Aici, printre profesori, se află Aron Pumnul, autorul unui faimos mai târziu *Lepturariu rumânesc*..., tipărit la Viena între 1862 şi 1865, în patru volume. **E.** termină prima clasă cu note bune. În clasa a II-a are ca profesor de română pe I.G. Sbiera, suplinitorul lui Aron Pumnul. Rămâne repetent, întrucât nu obţine note de trecere la matematică şi latină. În jurul inerţiei şcolare a lui **E.** circulă o legendă, în parte susţinută de fapte reale. Este sigur că el fuge în mai multe rânduri de la Cernăuţi şi că Gheorghe Eminovici este furios că trebuie să-şi lase treburile gospodăreşti de la Ipoteşti pentru a-l duce „pe tâlharul ista la şcoală". „Tâlharul" evadează din nou, şi tatăl trimite oameni călări să-l prindă. Şcolarul recalcitrant se apără de mânia părintească susţinând că „eu sunt învăţat şi fără Cernăuţi". Argument care nu-l convinge pe proprietarul Ipoteştilor. În septembrie 1862 **E.** nu are încotro şi se înscrie din nou în clasa a II-a, iar în aprilie 1863 se retrage ca „privatist" (elev particular). Solicită, în februarie 1864, bursă de la Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice pentru a-şi continua studiile; nu o primeşte. În toamna aceluiaşi an este angajat de Consiliul Permanent al judeţului Botoşani ca „scrietor al cancelariei", de unde demisionează în martie 1865, cu motivaţia că doreşte să urmeze „studiile colegiale din Gimnaziul Plenariu din Bucovina". **E.** debutează în ianuarie 1866 cu versuri dedicate lui Aron Pumnul, publicate în broşura *Lăcrimioarele învăţăceilor gimnăziaşti din Cernăuţi la mormântul preaiubitului lor profesoriu Arune Pumnul*. Broşura apare din iniţiativa şi sub supravegherea lui I.G. Sbiera. **E.**, care semnează „M. Eminoviciu (privatist)", scrie versuri solemne şi întristate ca acestea: „Îmbracă-te în doliu, frumoasă Bucovină,/ Cu cipru verde-ncinge antică fruntea ta;/ C-acuma din pleiada-ţi auroasă şi senină/ Se stinse

un luceafăr, se stinse-o dalbă stea". „Dalbă stea" este o formulă care circula în versurile lui V. Alecsandri şi D. Bolintineanu. În acelaşi an (25 februarie/9 martie), „Familia", revista lui Iosif Vulcan, tipărită la Pesta, publică poezia *De-aş avea…*, însoţită de următoarea notă: „Cu bucurie deschidem coloanele foaiei noastre acestui june numai de 16 ani, care cu primele sale încercări poetice trămise nouă ne-a surprins plăcut". Poezia este semnată M. Eminescu. Iosif Vulcan va lămuri mai târziu că el a românizat numele poetului. Modificare norocoasă, botez providenţial. Tot aici îi vor apărea în cursul anului 1866 *O călărire în zori*, *Din străinătate*, *La Bucovina*, *Speranţa*, *Misterele nopţii*, iar în foaia „Umoristul", scoasă tot de Iosif Vulcan, *Asta vreau, dragul meu*. În „Familia" apare şi „novela svedică" *Lanţul de aur* de Onkel Adam, tradusă din germană. Tot în 1866 face prima călătorie în Transilvania (mai–octombrie). În ianuarie–mai 1867 este la Cernăuţi şi se ocupă de biblioteca elevilor români adăpostită în casa lui Aron Pumnul; publică, în acest răstimp, poemul *Ce-ţi doresc eu ţie, dulce Românie* în „Familia", iar în iunie trimite poemul *La Heliade*. În acelaşi an se află în trupa lui Iorgu Caragiali, iar peste puţină vreme (martie–aprilie 1868) trece în trupa lui Mihail Pascaly, ca „sufleur II şi copist"; în mai–septembrie însoţeşte trupa Pascaly în turneul din Transilvania şi Banat (Braşov, Sibiu, Lugoj, Arad şi Oraviţa). Publică în „Familia" *La o artistă* şi *Amorul unei marmure* şi traduce, la îndemnul lui Mihail Pascaly, tratatul *Die Kunst der dramatischen Darstellung* de Heinrich Theodor Rötscher, rămas în manuscris. Pascaly, care îl ajută să intre ca sufleor la Teatrul Naţional din Bucureşti, îl prezintă pe **E.** ca „un tânăr, român din Moldova […] foarte cult, foarte studios, cu cunoştinţe minunate de literatură germană şi română […] sărac şi pe drumuri". Din 1869 datează şi romanul, rămas în manuscris ca multe alte scrieri, *Geniu pustiu*. **E.** are optsprezece ani şi ambiţia de a face un studiu social şi istoric asupra societăţii timpului său. Studiul intră în schema unui roman care, iniţial, trebuia să se numească *Naturi catilinare*. Titlul aminteşte de acela al unei scrieri de Friedrich Spielbergen, *Problematische Naturen* (1860). **E.** mărturiseşte într-o scrisoare trimisă din Viena în februarie 1871 lui Iacob Negruzzi că n-a cunoscut acest roman: „Am scris multe coale dintr-un studiu de cultură, în care cerc a veni cu mine însumi în clar asupra fenomenelor epocelor de tranziţiune în genere şi asupra mizeriilor generaţiunii prezente în parte. Scrierea e

complectă ca roman, ce s-atinge de scenele de sentiment, de descrierile locurilor etc., necomplectă ca studiu, astfel încât cartea mea de notiţe e plină de cugetările cu care cerc a mă clarifica pe mine însumi şi cărora le-am destinat de pe-acuma locul în scheletul romanului. E intitulat *Naturi catilinare*. Astfel, deşi el poartă signatura timpului, totuşi am cercat a pune în el şi un simbure care să fie mai consistent decât părţile ce se aşază împrejurul lui". Cam tot în această perioadă (toamna 1868 – toamna 1869) se consumă şi iubirea poetului pentru Eufrosina Popescu, o actriţă de mâna a doua, frumoasă – se spune – şi cu ochi alunecoşi. S-a creat o veritabilă legendă şi în jurul acestei pasiuni, şi unii istorici literari (între ei chiar şi G. Călinescu) identifică pe zburdalnica Eufrosina cu personajul Poesis din *Geniu pustiu*. Mai mult, unele urme din această istorie s-ar regăsi în poezia *Venere şi Madonă*. Supoziţii. Poezia are, în mod sigur, alte cauzalităţi. Peregrinările teatrale ale tânărului nu sunt, evident, pe placul lui Gheorghe Eminovici. Când trupa Pascaly ajunge la Botoşani (1869), tatăl reuşeşte să-i dea de urmă

sufleorului şi-l aduce la Ipoteşti, unde, spun istoriografii, fu ţinut dezbrăcat până ce trupa părăsi ţinutul. Toţi comentatorii sunt de acord că aceste peregrinări l-au ajutat pe **E.** să cunoască regiunile locuite de români (el însuşi recunoaşte acest fapt) şi totodată să-i dea gustul de a scrie teatru. Colaborarea cu „Familia" continuă în 1869, când îi apar *Junii corupţi* şi *Amicului F. I.* La 1 aprilie 1869, alături de un grup de tineri avându-l în frunte pe Gr. H. Grandea, devine membru al societăţii literare Orientul, care avea menirea să strângă folclor şi documente istorice. El este repartizat pentru asemenea acţiuni în Moldova. Contemporanii îi fixează chipul de „artist": „Eminescu la 1868/1869 era un tânăr de 19 ani. Statură mijlocie, bine legat. Frunte înaltă, trăsături frumoase şi regulate, păr bogat şi negru dat înapoi pe umere, cum poartă artiştii. C-un cuvânt, un tip roşcovan foarte frumos" (Ştefan Cacoveanu). Turneele cu trupa lui Pascaly (Iaşi, Cernăuţi) sunt întrerupte de tatăl său, care insistă ca fiul să urmeze cursurile universitare la Viena, unde se afla majoritatea colegilor săi cernăuţeni, promiţându-i o bursă regulată. În semestrul de iarnă 1869–1870 este student „auditor extraordinar" la Universitatea din Viena; îi citeşte pe Confucius, Spinoza, Hegel, Zoroastru, Buddha, Schiller, Büchner, Cantemir, Ricardo, vechile scrieri indiene *Vede*, *Sacuntala* (notele de lectură şi reflecţiile proprii sunt adunate într-un *Fragmentarium*); în octombrie 1869 se înscrie în Societatea Literar-Socială România, iar în 1871 în Societatea Academică Social-Literară România Jună, unde ia parte la pregătirea sărbătoririi a patru sute de ani de la sfinţirea mănăstirii Putna, ctitoria lui Ştefan cel Mare. În gazeta „Federaţiunea" din Pesta, editată de Al. Roman, **E.** publică în 1870 articolul *Să facem un congres*, susţinând solidaritatea românilor cu popoarele oprimate, urmat de articolele *În unire e tăria*, semnat Varro, în care atacă fundamentele constituţionale ale dualismului austro-ungar (îl numeşte „o ficţiune diplomatică"), şi *Echilibrul*. Publică la 15 aprilie 1870 în revista „Convorbiri literare" poemul *Venere şi Madonă*, urmat în numărul din august de *Epigonii*. Se poate spune că acum îşi găseşte stilul propriu şi că poezia lui devine eminesciană. Într-o scrisoare adresată lui Iacob Negruzzi în iunie 1870 **E.** aduce lămuriri asupra temei poemului *Epigonii*, vorbind de *Weltschmerz* (sentimentul dominant ce bântuie tânăra generaţie de poeţi) şi de forţa morală, tăria de cuget a generaţiei anterioare: „Dacă în *Epigonii* veţi vedea laude pentru poeţi ca Bolliac, Mureşan şi Eliade, acelea nu sunt pentru meritul intern al lucrărilor lor, ci numai pentru că într-adevăr te mişcă acea naivitate sinceră, neconştiută cu care lucrau ei. Noi, ceşti mai noi, cunoaştem starea noastră, suntem trezi de suflarea secolului – şi de aceea avem atâta cauză de-a ne descuraja. Nimic – decât culmile strălucite, nimic – decât conştiinţa sigură că nu le vom ajunge niciodată. Şi să nu fim sceptici? Atâta lucru, cele mai multe puteri sfărâmându-se în van, în lupte sterile, cele puţine descurajate, ameţite de strigătul gunoiului ce înoată asupra apei". „Ideea fundamentală – explică mai departe poetul – e comparaţiunea dintre lucrarea încrezută şi naivă a predecesorilor noştri şi lucrarea noastră trezită, dar rece. Prin operele liricilor români tineri se manifestă acel aer bolnav, deşi dulce, pe care germanii îl numesc *Weltschmerz*. Aşa Nicoleanu, aşa Schelitti, aşa Matilda Cugler – e oarecum conştiinţa adevărului trist şi sceptic, învins de către colorile şi formele frumoase – e ruptura între lumea bulgărului şi lumea ideei. Predecesorii noştri credeau în ceea ce scriau, cum Shakespeare credea în fantasmele sale; îndată însă ce conştiinţa vine [şi arată] că imaginele nu sunt decât un joc – atuncea, după părerea mea, se naşte neîncrederea sceptică în propriile sale creaţiuni. Comparaţiunea din poezia mea cade în defavorul generaţiunei noi, şi – cred – cu drept". Publică tot în revista junimistă basmul *Făt-Frumos din lacrimă* (noiembrie 1870), urmat în 1871 de *Mortua est!*, *Înger de pază* şi *Noaptea*, iar în 1872 de *Egipetul* (octombrie) şi de nuvela fantastică *Sărmanul Dionis* (decembrie 1872 – ianuarie 1873). Nuvela, redactată la Viena, cum reiese dintr-o scrisoare a lui Ioan Slavici către Iacob Negruzzi, a fost citită de **E.** în şedinţa de la 1 septembrie 1872 a Junimii. Lectura a produs o impresie de extravaganţă în rândurile „caracudei". George Panu, memorialistul societăţii ieşene, spune că efectul acestei „elucubraţiuni filosofice" a fost catastrofal: „Şi dacă n-ar fi fost limba – acea limbă frumoasă a lui Eminescu –, însă limba cu pretenţie şi emfatică în *Sărmanul Dionis* –, nuvela ar fi fost considerată o extravaganţă a unui ascet torturat de foame, de sete şi de abstinenţă şi slăbit de flagelaţiuni zilnice". Maiorescu o acceptă şi o recomandă pentru publicare. În august 1871 are loc serbarea de la Putna (Slavici este preşedintele Societăţii România Jună, iar poetul e secretar), urmată de congresul studenţesc care lansează ideea unităţii culturale şi politice a românilor. **E.** se înscrie la Facultatea de Drept a Universităţii din

Viena, audiind cursurile din semestrul de iarnă 1871–1872 şi în semestrul de vară 1872. Este interesat de istoria filosofiei (Robert Zimmermann), dreptul roman (Rudolf von Ihering), pedagogie şi logică (Theodor Vogt), istoria dreptului (Heinrich Siegel), fiziologia şi anatomia microscopică, anatomia descriptivă şi topografică. La Viena o întâlneşte în 1872 pe Ana Câmpeanu, cunoscută sub numele Veronica, căsătorită în 1864 cu profesorul de fizică şi chimie Ştefan Micle, o vreme rector al Universităţii din Iaşi. Se înfiripă între ei o dragoste care, trecută prin poezie şi pecetluită de moartea aproape concomitentă a eroilor, va intra în mitologia românească; mitul a căpătat dovezi noi prin publicarea, după mai bine de o sută de ani, a unui număr mare de scrisori necunoscute. Tot în 1872 **E.** primeşte de la cel mai important critic al epocii recunoaşterea talentului său excepţional. În *Direcţia nouă în poezia şi proza română* Maiorescu îl menţionează după Alecsandri şi-i face următoarea caracterizare: „Cu totul osebit în felul său, om al timpului modern, deocamdată blazat în cuget, iubitor de antiteze cam exagerate, reflexiv mai peste marginile iertate, până acum aşa de puţin format încât ne vine greu să-l citām îndată după Alecsandri, dar în fine poet, poet în toată puterea cuvântului, este dl Mihail Eminescu. De la d-sa cunoaştem mai multe poezii publicate în «Convorbiri literare», care toate au particularităţile arătate mai sus, însă au şi farmecul limbagiului (semnul celor aleşi), o concepţie înaltă, şi pe lângă aceste (lucru rar între ai noştri) iubirea şi înţelegerea artei antice". În decembrie 1872 se înscrie la Facultatea de Filosofie a Universităţii din Berlin; Titu Maiorescu, ministru al Cultelor şi Instrucţiunii Publice, îi acordă o bursă pentru a-şi pregăti doctoratul, cu gândul de a-l numi la Catedra de filosofie a Universităţii din Iaşi. La Berlin **E.** frecventează, în semestrul de iarnă 1872–1873 şi de vară 1873, cursurile de filosofie ţinute de Eugen Dühring, de istoria filosofiei (Eduard Zeller), filosofia hegeliană (C.N. Althaus), istoria modernă (Johann Gustav Droysen), istoria Egiptului (Karl Richard Lepsius). Audiază şi prelegeri de fizică şi ştiinţele naturii. În semestrul de iarnă 1873–1874 frecventează cursurile lui Hermann Bonitz (istoria filosofiei greceşti) şi Heinrich Dernberg (istoria Imperiului Roman). Traduce (februarie 1874) fragmente din *Critica raţiunii pure* de Kant. Audiază în semestrul de vară 1874 pe Eugen Dühring (economie naţională), istoria romană (Wilhelm Nitzsch), geografia fizică (J.C. Poggendorff). Nu ocoleşte prelegerile despre „psihologia popoarelor". Se păstrează în manuscrisele sale notele de curs. Se hotărăşte să treacă doctoratul şi scrie în acest sens lui Maiorescu (mai 1874), apoi renunţă. Călătoreşte (august acelaşi an) la Königsberg, Cracovia şi Lemberg. În 29 august 1874 Consiliul de Miniştri îl numeşte, la recomandarea lui Maiorescu, bibliotecar la Biblioteca Centrală din Iaşi. Tot junimiştii îl ajută să devină revizor şcolar pentru judeţele Iaşi şi Vaslui; face propuneri pentru organizarea şcolilor rurale din judeţele pe care le controlează. Iacob Negruzzi spune despre revizorul **E.**: „Călătorea din când în când, avea raporturi continue cu învăţătorii, cu primarii, cu ţăranii, şi se întărâta tot mai mult în dragostea sa pentru poporul de jos". Cunoaşte în aceste împrejurări pe Ion Creangă, cu care se împrieteneşte. La îndemnul poetului, acesta pune pe hârtie *Soacra cu trei nurori*, care, citită la Junimea, trezeşte entuziasm. Prietenia lor a devenit legendară. Un mare poet, un metafizician care tradusese pe Kant şi îl ştia bine pe Schopenhauer, şi un „bivol de geniu" (cum l-a numit G. Călinescu), fără multă ştiinţă de carte, iată o ecuaţie paradoxală. Scrisorile arată însă o afecţiune frumoasă şi statornică între ei. **E.** intuieşte geniul de povestitor al humuleşteanului şi îl introduce la Junimea. D. Petrino întocmeşte în martie 1876 un raport prin care îl învinuieşte pe **E.** de „sustracţiune" din avutul instituţiunii (Biblioteca Centrală din Iaşi). Instanţele judecătoreşti nu dau curs acestor acuzaţii. Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii (fără Maiorescu, care demisionase) îl destituie totuşi din funcţia de revizor. Poetul devine redactor la „Curierul de Iaşi", foaia publicaţiilor oficiale ale Curţii Apelative din Iaşi. Semnează aici, până la mijlocul anului 1877, cronici dramatice, articole, publică nuvela *Cezara* şi schiţa *La aniversară.* Moare la 13 august 1876 Raluca, mama sa. Îi apar în „Convorbiri literare", după alte colaborări cu versuri şi recenzii, poeziile *Melancolie*, *Crăiasa din poveşti*, *Lacul*, *Dorinţa*, *Călin (File din poveste)* şi *Strigoii.* Un contemporan (I.S. Ionescu) îl descrie în acest chip: „Eminescu în vremea aceea era un tânăr cam de 28–29 ani, bine făcut, potrivit de înalt, cu faţa lungăreaţă încalată, cu mustaţa neagră, plete lungi şi negre îi cădeau pe spate, o redingotă neagră cam ponosită, cu o cravată măslinie şi cu puchiţei albi, rotunzi, ieşea bulbucată din jiletca sa vineţie-neagră, închisă cu două rânduri de limbi". La sfârşitul lui octombrie 1877 se vede nevoit să plece din Iaşi, vine la Bucureşti şi

intră la „Timpul", ziarul „partidei conservatoare". E coleg cu Slavici şi mai târziu cu I.L. Caragiale. Începând din noiembrie are o activitate publicistică intensă. Ideile despre „statul natural", adversitatea radicală faţă de „fantasmagoriile" „roşilor" (liberalii adepţi ai „formelor fără fond") şi întreaga lui concepţie despre societatea românească se definesc în această perioadă de publicistică ardentă. Munca extenuantă de la „Timpul" nu-l împiedică să aibă şi o viaţă pasională, în afara relaţiei durabile cu Veronica Micle. Este cunoscută idila cu Cleopatra Poenaru, fiica pictorului Constantin Lecca, femeie – se spune – nu prea frumoasă, dar înzestrată spiritual. Romanţa *Pe lângă plopii fără soţ* ar fi fost inspirată de ea, însă faptele nu sunt sigure, întrucât o altă legendă fixează plopii fără soţ în Iaşi. Veronica Micle ar fi fost, în acest caz, inspiratoarea poemului. Lucru, iarăşi, nesigur. O cronică sentimentală ar cuprinde şi pe Mite Kremnitz, cumnata lui Maiorescu şi, se pare, una dintre iubirile ilicite ale criticului; *Atât de fragedă…* ar fi fost scrisă pentru ea. În amintiri Mite Kremnitz se referă la acest episod în care intră şi un cast sărut şi o prietenească ridicare în braţe, urmate de o lectură din *Cântul V* din *Infernul* lui Dante (acela în care e vorba de iubirea, mijlocită de lectură, dintre Paolo Malatesta şi Francesca da Rimini). Apropierea platonică nu are urmare. **E.** se întoarce la vechile lui fantasme. Gazetăria îi solicită aproape toate forţele spiritului. În 1881 îi sunt publicate în „Convorbiri literare" patru din cele cinci *Scrisori* (a cincea apare postum, în 1890). În aprilie 1882 citeşte la Junimea (bucureşteană) *Luceafărul* (publicat în 1883 în „Almanahul Societăţii Academice Social-Literare România Jună" din Viena). În iunie 1883 se declanşează boala. Este declarat alienat mintal şi internat la Sanatoriul Caritas al doctorului Alexandru Suţu. În iulie acelaşi an apare în „Convorbiri literare" poezia *Doina.* Prin grija lui Maiorescu **E.** este trimis la Viena şi internat la Institutul Ober-Döbling (20 octombrie 1883). Este însoţit de un vechi prieten, Alexandru Chibici-Râvneanu. În decembrie 1883 îi apare volumul *Poezii*, cu o prefaţă de Titu Maiorescu, la Editura Socec din Bucureşti. Volumul cuprinde şaizeci şi patru de poezii publicate între 1870 şi 1883. Maiorescu le pune într-o anumită ordine pentru a le da o mai mare

Casa de la Ipotești

relevanţă. Este mulţumit de ceea ce obţine, căci iată ce scrie Emiliei Humpel, sora sa: „Poeziile, aşa cum sunt orânduite, sunt cele mai strălucite din câte s-au scris vreodată în româneşte şi unele chiar în alte limbi". În ianuarie 1884 Maiorescu îl vizitează la Ober-Döbling; la 9 ianuarie încetează din viaţă Gheorghe Eminovici. **E.** părăseşte Viena în februarie şi călătoreşte în Italia. Întors în ţară, revine pentru o scurtă perioadă la Bucureşti, apoi la Iaşi, unde e găzduit de Miron Pompiliu şi ulterior de Vasile Burlă. În august–septembrie 1885 poetul se află lângă Odessa, la tratament, în 1887 este la Hall, în Austria, tot pentru tratament; mai înainte (noiembrie 1886) fusese internat în ospiciul de la mănăstirea Neamţ. Continuă să-i apară, în această perioadă dificilă, poezii în „Convorbiri literare", scrise mai înainte. Stă o vreme la Botoşani, cu sora sa Henrieta, în aprilie 1888 pleacă la Bucureşti cu Veronica Micle. Traduce din Émile Augier (*Le Joueur de flûte*) şi încearcă să-şi reia activitatea publicistică, scriind în „România liberă", ziar junimist, şi în „Fântâna Blanduziei". În februarie 1889 este internat în spitalul Mărcuţa, apoi la Caritas. Joi, 15 iunie 1889, poetul moare. Peste câteva săptămâni, la 3 august 1889, moare şi Veronica Micle. Legenda iubirii lor se pregăteşte să intre în eternitate. **E.** este înmormântat în după-amiaza zilei de sâmbătă, 17 iunie, în cimitirul Bellu din Bucureşti. Printre cei care îl însoţesc se află prim-ministrul Lascăr Catargiu, Titu Maiorescu, Mihail Kogălniceanu, Th. Rosetti, D. Aug. Laurian. La 31 decembrie, același an, se stinge din viață și Ion Creangă. S-a discutat mult în epocă și se discută și azi despre cauzele care au dus la dispariția, la numai 39 de ani, a poetului. Au apărut studii de specialitate despre acest subiect (notabile sunt acelea ale medicilor I. Nica și I. Vuia) și nu de puține ori istoricii și criticii literari au cercetat publicistica timpului și au emis ipoteze, unele demne de a intra într-un roman polițist – de pildă ideea fantezistă că, din cauza poziției sale politice, manifestată în articolele din „Timpul", Eminescu ar fi fost lichidat de către serviciile secrete austriece, în complicitate cu cele românești. În fruntea acestei conjurații s-ar fi aflat chiar Titu Maiorescu, protectorul poetului. Bazându-se pe ceea ce au spus medicii care l-au tratat pe Eminescu, G. Călinescu a acceptat ideea că Eminescu a fost răpus de lues. Ulterior, teoria medicală acceptată în comunitatea științifică, produsă prin cercetarea documentelor, fișelor clinice, a datelor anatomo-patologice, este că Eminescu n-a suferit de lues, ci de o patologie de natură afectivă (sindrom maniaco-depresiv); tratamentul cu mercur ar fi agravat boala și ar fi grăbit sfârșitul vieții poetului. Maiorescu va dona peste câţiva ani, în 1902, Academiei Române manuscrisele lăsate de **E.**, care însumează mii de pagini. Scrierile postume încep să fie tipărite la începutul secolului de Nerva Hodoş şi Ilarie Chendi (1902), editarea continuând până în anii '30, când G. Călinescu va face în cele cinci volume din *Opera lui Mihai Eminescu* (1934–1936) o prezentare critică generală a operei antume şi postume a poetului. Perpessicius începe să pregătească ediţia completă a operei, iar primul volum apare în 1939 la Editura Fundaţiilor Regale, ultimul pe care îl realizează, al şaselea, fiind editat în 1963. Au preluat ediţia alţi eminescologi, astfel că după mai bine de un secol de la moartea poetului există o ediţie integrală a operei sale. Fundația Națională pentru Știință și Artă a publicat (sub îngrijirea lui D. Vatamaniuc) o ediţie tip Pléiade a operei integrale a scriitorului (I–VII, 1999–2003). Paralel, câteva generaţii de eminescologi au încercat să-i descifreze sensurile, de la Titu Maiorescu, cel dintâi care a intuit geniul eminescian, până la N. Iorga și G. Ibrăileanu și, de la ei, la generațiile mai noi de eminescologi, Perpessicius, G. Călinescu, Tudor Vianu, Pompiliu Constantinescu, D. Murăraşu, D. Caracostea, Rosa Del Conte, Alain Guillermou, Constantin Noica, D. Popovici, Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Edgar Papu, George Munteanu, I. Negoiţescu, D. Vatamaniuc, Eugen Todoran, Ioana Em. Petrescu, Petru Creția ş.a. Un eveniment important în cunoașterea laboratorului de creație a lui Eminescu este editarea în facsimile, între 2004 și 2009, de către Academia Română și Fundația Națională pentru Știință și Artă, în 24 de volume (unele cu două părți), a celor aproximativ 15 000 de pagini lăsate de **E.** Un proiect imaginat în anii '70 de C. Noica, pentru care s-a luptat mai bine de un deceniu (articolele, memoriile, conferințele lui au fost strânse în 1992 în volumul *Introducere la miracolul eminescian*). Publicarea manuscriselor a stârnit protestul unor publiciști și chiar mai mult decât atât: reclamarea penală a coordonatorului acestui proiect, Eugen Simion. Odiseea caietelor lui Eminescu din 1902 – când ele au fost donate de Maiorescu Bibliotecii Academiei Române – până în 2009, când au fost tipărite, poate fi urmărită în volumul *Avatarii ale manuscriselor Eminescu* (2009), îngrijit de Ana Silvia Bogdan și Marin Diaconu. **E.** continuă să fie proba de încercare a criticului şi istoricului literar român.

	VIAȚA	OPERA
1850	**ianuarie 15** Se naşte la Botoşani Mihail, fiul Ralucăi (n. Iuraşcu) şi al lui Gheorghe Eminovici, căminar din Ipoteşti. „Străbunicul dinspre tată, țăranul iobag Petrea Iminovici (1736–?), Vasile (1780–1844), fiul acestuia, care deveni cântăreț de strană şi pătrunse în tagma răzeşească, apoi cei şapte copii ai săi – între care Gheorghe, întâiul născut (1812–1884), era părintele poetului, sunt menționați mai bine de un secol în registrele parohiale ale satului Călineşti din Bucovina. Pe linia maternă, ştirile sigure încep tot de la străbunicul poetului, boiernaşul de țară Ion Iuraşcu, continuând cu fiul său, stolnicul Vasile Iuraşcu din Joldeşti, şi sfârşind cu una dintre numeroasele fiice ale stolnicului, Rareşa (1816–1876), sau Raluca, Ralù, cum îi ziceau cunoscuții – «dulcea mamă».” (George Munteanu). Copiii familiei Gheorghe Eminovici sunt numeroşi: Şerban (n. 1841), Nicolae (n. 1843), Gheorghe (n. 1844), Ruxandra (n. 1845), Ilie (n. 1846), Maria sau Marghioala (n. 1848), Mihail, Aglaia (n. 1852), Harieta (n. 1854), Matei (n. 1856), Vasile (?); Ruxandra, Maria şi Vasile mor la vârste foarte fragede, pe când ceilalți, cu singura excepție a lui Matei, mor tineri şi în câteva cazuri alienați mintal. O explicație, oferită întâi voalat de Titu Maiorescu, acela care vorbise în articolul din 1889 *Eminescu şi poeziile lui* de o „fatalitate ereditară”, şi preluată de G. Călinescu şi de alți cercetători ulteriori, vorbeşte de un sifilis ereditar, teză mai târziu contestată în anulare de pe poziții de autoritate medicală.	
1858	**octombrie** Este înscris în clasa a III-a la National-Hauptschule din Cernăuți; primele două clase fuseseră trecute probabil în particular. Şcoala primară o termină anul următor, în 1859.	
1860	Frecventează liceul german din Cernăuți, Ober-Gymnasium, unde studiaseră sau studiau frații săi Şerban, Nicolae şi Gheorghe. Va avea profesor de română pe Aron Pumnul, autorul crestomației de texte româneşti în patru volume *Lepturariu rumânesc*. Are dificultăți la matematică şi latină.	
1862	Rămâne repetent în clasa a II-a.	

1863	**aprilie** Renunță la Ober-Gymnasium. Situația sa şcolară va rămâne neclară.	
	decembrie Moare fratele său cel mai iubit, Ilie.	
1864	**noiembrie –1865, martie** Lucrează ca „scriitor al cancelariei” la Consiliul permanent al județului Botoşani.	
1866		**ianuarie** Debutează cu poezia *La mormântul lui Aron Pumnul*, inclusă în volumaşul *Lăcrămioarele învățăceilor gimnasiaşti din Cernăuți la mormântul prea iubitului lor profesor Arune Pumnul răpăusat într-a 12/24 ianuarie 1866*.
		februarie 25 Un al doilea „debut” are loc în revista „Familia” a lui Iosif Vulcan, scoasă la Pesta, cu poezia *De-aş avea*. Poezia, semnată M. Eminescu, e însoțită de următoarea notă a lui Iosif Vulcan, „naşul” său literar: „Cu bucurie deschidem coloanele foaiei noastre acestui june numai de 16 ani, care cu primele sale încercări poetice trămise nouă ne-a su[r]prins plăcut”.
	aprilie–octombrie Călătoreşte în Transilvania, ajungând la Târgu Mureş şi apoi la Blaj.	
		mai–noiembrie Apar în „Familia” poeziile *O călărire în zori*, *Din străinătate*, *La Bucovina*, *Speranța*, *Misterele nopții*, precum şi *Asta vreu, dragul meu!*, publicată în „Umoristul”, revistă scoasă tot de Vulcan. De asemenea, „Familia” îi publică în numerele 33–37, în octombrie–noiembrie, traducerea *Lanțul de aur. Novelă svedică de Onkel Adam* (va fi editată în volum în 1927 cu titlul *Lanțul de aur, novelă svedi-ană*).
1867	În prima parte a anului se află la Cernăuți.	
		aprilie–iunie Apar în „Familia” poeziile *Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie* şi *La Heliade*.
	octombrie Se găseşte în trupa de teatru a lui Iorgu Caragiale, fiind un fel de secretar.	
1868		Publică în „Familia” poeziile *La o artistă* şi *Amorul unei marmure*.
	martie–septembrie Face parte din trupa lui Mihail Pascaly, ca „sufleur II şi copist”; ajunge din nou în Transilvania, împreună cu teatrul.	
	septembrie Soseşte în Bucureşti, unde se angajează sufleur la Teatrul Național.	
1869		Apar în „Familia” *Junii corupți* şi *Amicului F.I.*, iar într-o foaie volantă *La moartea principelui Ştirbey*.

1869 Începe să scrie romanul *Geniu pustiu*, rămas neterminat.

octombrie Se înscrie la Facultatea de Filosofie din Viena ca „auditor extraordinar". „La Viena el trăi în strâmtorare veselă ca toți studenții români, cunoscu pe Slavici, urmă cursurile eclectic (filosofie, istorie, drept, economie politică, anatomie), citind mai mult în casă" (G. Călinescu).

1870 Un coleg vienez din această vreme şi-l aminteşte: „Eminescu, când scria, se închidea în casă şi nu-i părea bine dacă venea vrun cunoscut la dânsul. Dacă însă intra acesta, îl întreba într-un mod brusc: «la ce ai venit». Respectivul nu putea să petreacă mult la poet şi din cauză că atmosfera în locuința lui Eminescu era infernală, căci lui îi plăcea prea mult cafeaua neagră şi când lucra, maşina funcționa fără întrerupere. Mirosul cafelei, al spirtului de la maşină împreună cu fumul tutunului, care împlea casa cu o ceață de nu puteai vedea obiectele cele mai aproape din casă, îl alunga pre fiecare curând de la Eminescu. Adese l-am văzut în această situațiune îmblând neîntrerupt prin casă şi cântând. Dacă îl întrebam ce cugetă când cântă, îmi răspundea: «Măi! Să ştii când cânt melodiile vesele, gândesc poezie, iară când cânt marşuri, atunci gândesc istorie.» Renunța la mâncare, dacă avea numai cafea neagră. Lucrul principal ce-l făcea când primea banii de acasă era că-şi cumpăra cafea şi tutun pentru oarecare timp".

aprilie 15 Începe colaborarea la „Convorbiri literare" cu poezia *Venere şi Madonă*.
Tot acolo apar *Epigonii* şi basmul *Făt-Frumos din lacrimă*. Junimea şi „Convorbiri..." vor avea un rol esențial în biografia poetului.

1871 **aprilie 1** Se înființează la Viena Societatea Academică Social-Literară România Jună, asociație studențească în cadrul căreia e ales „bibliotecar", adică secretar, Ioan Slavici fiind preşedinte.

mai 15 – 1872 octombrie 1 Titu Maiorescu publică în „Convorbiri literare", în foileton, studiul *Direcția nouă în poezia şi proza română*, în care îl socoteşte „cu totul osebit în felul său, om al timpului modern, deocamdată blazat în cuget, iubitor de antiteze cam exagerate, reflexiv mai peste marginile iertate, până

acum aşa de puțin format încât ne vine greu să-l cităm îndată după Alecsandri, dar în fine poet, poet în toată puterea cuvântului [...]. De la d-sa cunoaştem mai multe poezii publicate în «Convorbiri literare», care toate au particularitățile arătate mai sus, însă au şi farmecul limbagiului (semnul celor aleşi), o concepție înaltă şi pe lângă aceste (lucru rar între ai noştri) iubirea şi înțelegerea artei antice". Act de mare curaj critic, alăturarea unui autor doar al câtorva poezii de Alecsandri, instituția literară a momentului, va stârni scandal.

august 26–28 Participă la Putna la o mare serbare şi un congres pe care le organizează studenții români aflați în Viena la 400 de ani de la sfințirea mănăstirii.

octombrie Se înscrie la Facultatea de Drept din Viena.

1872 În primăvară o cunoaşte la Viena pe Veronica Micle (sau o cunoscuse în 1870, după alți cercetători).

septembrie Citeşte la Junimea nuvela fantastică *Sărmanul Dionis* (primită mai mult negativ) şi poemele *Egipetul*, *Înger şi demon* şi *Floare albastră*; toate vor fi publicate ulterior în „Convorbiri literare".

decembrie Primind o bursă de la Ministerul Cultelor şi Instrucției Publice, condus de Titu Maiorescu, se înscrie la Facultatea de Filosofie din Berlin. Există încă anumite controverse privind în ce condiții şi dacă Eminescu îşi trecuse totuşi bacalaureatul.

În perioada berlineză redactează o narațiune amplă, nefinalizată, editată târziu de G. Călinescu sub titlul *Avatarii faraonului Tlà*.

1873 Se sinucide la Ipoteşti fratele său Gheorghe, ofițer.

1874 Renunță să-şi dea doctoratul, cum îi cerea cu insistență Maiorescu.

Începe să traducă din *Critica rațiunii pure* de Immanuel Kant.

Întors în țară, este numit, printr-un ordin al Consiliului de Miniştri, director la Biblioteca Centrală din Iaşi.

Moare la Berlin, tuberculos, fratele său Şerban, medic de profesie.

1875 Este schimbat din postul de la Biblioteca Centrală, fiind numit revizor şcolar. „De curând se pripăşise la Iaşi D. Petrino, poet pe atât de considerat în unele cercuri, pe cât de lipsit de talent, dar făcând parte din înalta noblețe bucovineană şi primit din această pricină cu multă atenție în societatea bună ieşeană. [...] Pentru a i se da o sinecură, îi fu oferită direcția Bibliotecii Centrale, deținută de Eminescu, pe care o ceru – zice-se – îndemnat de Andrei

Vizanti, liberal îngust şi pătimaş [...] şi duşman înverşunat al lui Titu Maiorescu [...]. Titu Maiorescu a acceptat această machinațiune ce trebuia să izbească Junimea şi a numit, drept compensațiune, pe Eminescu, pe ziua de 1 iulie 1875, revizor şcolar pe două județe, Iaşi şi Vaslui, [...] scoțându-l dintr-o funcțiune tihnită şi propice studiilor şi dându-l drumurilor de țară şi incertitudinilor luptei de partid. [...] Cu tot scepticismul în privința trăiniciei noii slujbe, Eminescu se aşază la lucru cu o străşnicie aşa de lipsită de diletantism, cu atâta clarviziune pedagogică şi socială şi spirit administrativ, încât acest an reprezintă, pe o suprafață mică, în istoria învățământului rural înainte de Haret, cel mai ridicat nivel al conştiinței culturale naționale. [...] Pentru această muncă extinsă, dar nicidecum odioasă unui intelectual, Eminescu era retribuit cu salariul de c. 500 lei noi (212,5 de fiecare județ), sumă foarte considerabilă pe acele vremi" (G. Călinescu).

1876

Este demis din funcția de revizor de guvernul liberal nou instalat.

Este acuzat de furtul unor cărți şi a unor piese din mobilierul bibliotecii ieşene de către D. Petrino, cel care i-a urmat la conducerea instituției. Va fi absolvit în instanță.

Intră în redacția ziarului „Curierul de Iaşi", „foaia vitelor de pripas", cum o desconsideră.

În „Curierul de Iaşi", printre articole de toate felurile, va strecura nuvelele *La aniversară* şi *Cezara* sau traducerea (în colaborare cu Veronica Micle) a nuvelei lui Edgar Allan Poe *Morella*.

În „Convorbiri literare" apar poeziile *Melancolie*, *Crăiasa din poveşti*, *Lacul*, *Dorința*, *Călin*.

Scrierile lui sunt departe de a trezi o admirație unanimă; fără a mai vorbi de literații de la reviste şi grupări rivale Junimii, chiar Iacob Negruzzi, editorul de la „Convorbiri literare", manifestă scepticism într-o scrisoare trimisă lui Maiorescu: „Cât despre versurile lui [Eminescu], eu unul tot nu împărtăşesc părerea ta. Cu tot talentul, românul nu va primi niciodată idei obscure în formă obscură. Dar apoi gramatica? El va avea câțiva admiratori răzleți, dar publicul cel mare nu-l va ține în seamă de nu se va îndrepta". De asemenea, N. Gane, alt membru al Junimii, îi scrie tot lui Maiorescu: „În privința lui Eminescu am să te rog (între noi) să fii ceva mai zgârcit cu laudele, fiindcă se sminteşte băietul. De când prin scrisorile tale îi trimeți ici, colo câte o vorbă de încurajare, s-a făcut nesuferit în Junimea, nu mai admite nici o critică, şi se crede mai presus de toți ceilalți muritori. Mi-e

frică să nu-şi iasă din țâțână, mai ales că nici până acum nu prea calcă pe pământ sănătos".

august 13 Moare în urma unui cancer Raluca, mama sa.

1877

octombrie Părăseşte forțat, în urma unui conflict, „Curierul de Iaşi". Atmosfera din fosta capitală a Moldovei o găseşte sufocantă, după cum i se plânge lui Maiorescu într-o scrisoare tot din octombrie: „pentru mine o evadare din Iaşi ar fi fost bine venită. Căci nimic nu întrece mărginirea provincială a Iaşului, şicana de vorbe înrădăcinată la Junimea, felul de a discuta, îndeajuns de stufos, cu care onorata societate întâmpină de la o vreme orice lucrare. [...] În ce mă priveşte cred că am făcut câțiva paşi înainte, Junimea susține că aş fi dat înapoi".

Curând i se găseşte un post de redactor la ziarul bucureştean „Timpul", organ politic conservator unde e redactor Slavici (la care poetul va locui o vreme, după ce va schimba mai multe gazde). Se mută la Bucureşti, desfăşurând în anii ce urmează o bogată şi intensă activitate publicistică.

Ziarul, îşi va aminti I. Slavici mai târziu, nu avea un buget stabil, trăind de pe o zi pe alta. Tot Slavici povesteşte despre atmosfera din redacție: „[Eminescu] era un fel de bibliotecă ambulantă, încât nu era cu putință să se pună la ordinea zilei vreo cestiune, asupra căreia nu era orientat, şi nu era în stare să-şi deie părerea mai înainte de a se fi dumerit în toate amănuntele. Înzestrat cu o memorie uimitoare, el nu uita niciodată ceea ce ştia şi se folosea cu uşurătate de ştiința lui în ceea ce priveşte faptele şi oamenii. Poeții sunt, în genere, slabi prozatori, fiindcă, scriind în proză, nu au cuvenita băgare de seamă în ceea ce priveşte alegerea, întrebuințarea şi aşezarea vorbelor. Eminescu era un prozator până-n ziua de azi încă neîntrecut la noi. Deşi scria răpede, îşi măsura vorbele cu multă grijă, şi numai la mare zor publica ceea ce a scris fără ca să fi citit cuiva manuscriptul, niciodată fără ca să-l fi recitit el însuşi. Eram în redacțiune el, Caragiali şi eu, şi o duceam în necurmate discuțiuni gramaticale, în care Eminescu era totdeauna foarte simțitor. «Nu scriem – ne zicea el – nici pentru bucureşteni, nici pentru munteni şi moldoveni, ci pentru

	toți românii şi nu numai pentru cei de azi, ci şi pentru cei viitori.» Ținea dar să ne alegem, întrebuințăm şi aşezăm vorbele aşa cum românii sunt pretutindeni deprinşi a le alege, întrebuința şi aşeza, căci deprinderea cea mai generală e aceea care se va păstra. Urmarea firească era că eu scriam puțin, iară Caragiali făcea mereu corecturi în manuscriptul său şi ajungea să publice puțin, încât Eminescu le făcea adeseori el singur toate. Om foarte muncitor şi conştiincios, el era totdeauna la locul lui. Deşi pierdut mereu în gânduri ori adâncit în studii, încât uita să mănânce ori se lipsea de tigna somnului, el nu-şi pierdea niciodată din vedere datoriile şi, chiar bolnav dac-ar fi fost, venea regulat la redacțiune, se interesa de toate şi ținea să fie totdeauna la curent".	
1879	Moare Ştefan Micle. Relația cu Veronica reîncepe, trecând prin momente în care cei doi plănuiesc să se căsătorească, dar şi prin perioade de ruptură; corespondența amoroasă (conținând câteva din paginile de proză cele mai mişcătoare ale poetului) va fi publicată integral abia în 2000, în îngrijirea Christinei Zarifopol-Illias, urmaşa Veronicăi Micle.	Sunt publicate în „Convorbiri literare" poeziile *De câte ori, iubito*, *Rugăciunea unui dac*, *Atât de fragedă*, *Afară-i toamnă*, *Sunt ani la mijloc*, *Când însuşi glasul*, *Freamăt de codru*, *Revedere*, *Foaia veştedă*, *Despărțire.*
1880	Este numit redactor-şef la „Timpul".	Apare poezia *O, mamă* în „Convorbiri literare".
1881		Tot în „Convorbiri literare" publică *Scrisoarea I*, *Scrisoarea II*, *Scrisoarea III*, *Scrisoarea IV*.
1882	**ianuarie** În urma unor mişcări în politica Partidului Conservator (apropierea unor membri importanți de Partidul Liberal), la „Timpul" este numit redactor-şef Grigore G. Păucescu; poetul este marginalizat în cadrul redacției.	**aprilie 24** Citeşte la Junimea poemul *Luceafărul.*
1883	**iunie** Se declanşează criza nervoasă în urma căreia Eminescu e declarat nebun şi internat, cu concursul financiar al lui Maiorescu, la Sanatoriul Caritas al doctorului Alexandru Suțu. Ştirea produce o puternică emoție. Al. Macedonski, care profită de prilej pentru a publica o nefericită epigramă la adresa marelui său adversar („Un X... pretins poet, – acum/ S-a dus pe cel mai jalnic drum.../ L-aş plânge dacă-n balamuc/ Destinul său n-ar fi mai bun/ Căci până ieri a fost năuc/ Şi nu e azi decât nebun"), este linşat moral în spațiul opiniei publice.	**aprilie** Publică *Luceafărul* în „Almanahul Societății Academice Social-Literare România Jună" din Viena.

noiembrie 1 Însoțit de vechiul prieten Alexandru Chibici-Râvneanu, este trimis la Viena, la Institutul de la Ober-Döbling al doctorului Oberstein.

decembrie Apare la Editura Socec, în îngrijirea şi cu prefața lui Maiorescu, volumul *Poesii* – primul şi singurul tipărit în timpul vieții lui. „Colecția de față cuprinde toate poeziile lui Eminescu publicate în «Convorbiri literare» de vreo doisprezece ani încoace, precum şi cele aflate până acum numai în manuscript pe la unele persoane particulare. Publicarea se face în lipsa poetului din țară. El a fost întotdeauna prea impersonal şi prea nepăsător de soarta lucrărilor sale, pentru a fi putut fi îndupleca să se îngrijească însuşi de o asemenea culegere, cu toată stăruința amicilor săi literari. Poeziile, aşa cum se prezintă în paginile următoare, nu sunt dar revăzute de Eminescu şi sunt lipsite de îndreptările ce avea de gând să le facă, cel puțin la cele vechi”. Multă vreme s-a crezut că Maiorescu este unicul arhitect al volumului. Cercetări mai recente vor să acrediteze ipoteza că Maiorescu a preluat în bună parte o ediție deja lucrată şi construită de Eminescu.
Cea mai mare parte a poeziilor lui Eminescu rămân în manuscrisele aflate în păstrarea lui Maiorescu; donate de acesta Academiei, în 1902, cele aproximativ 14 000 mii de file, cuprinzând note dintre cele mai eterogene, conspecte, dar şi lungi poeme, proiecte de teatru ş.a. vor fi desluşite şi publicate la câteva decenii după moartea poetului, schimbându-i şi adâncindu-i imaginea lăsată de antume.
Volumul *Poesii* se bucură de un mare succes şi îi construiesc autorului acea imagine evocată de N. Iorga, adolescent pe atunci: „Era prin 1886. Între noi, şcolarii de curs superior de la liceul din Botoşani, Neagu aduse cel dintâi vestea unei noi *Evanghelii* pentru tineret. Mai mare decât noi, având acum sufletul său de bărbat, cu toate coardele din el vibrând, el *înțelegea*. Peste un an, la liceul din Iaşi, noi, cei din clasa a VI-a, înțelegeam cu toții. Era, de fapt, nu o citire, întovărăşită de simpatie, de entuziasm chiar, a unui poet, ci o inițiere, aproape religioasă, o prefacere sufletească a unor tineri [...]. Această poezie minunată din cele o sută de

pagini ale cărticelei albe ne ridica spre ideal în iubirea care mijea în sufletele slabe, în taina tuturor depărtărilor şi înălțimilor”.
Sunt publicate poeziile *Doină* (în „Convorbiri literare”) şi *S-a dus amorul,Când amintirile, de-acum*, *Ce e amorul?*, *Pe lângă plopii fără soț*, *Şi dacă....* (în „Familia”). Poeziile sunt dinaintea crizei, ca toate versurile ce vor mai apărea sub semnătura lui până la sfârşitul vieții.

1884

ianuarie Moare Gheorghe Eminovici, tatăl său. Boala dă semne de ameliorare.
februarie Însoțit tot de amicul Chibici-Râvneanu, pleacă într-o călătorie prin Italia.
Se sinucide fratele său Nicolae.
La sfârşitul anului este numit în funcția de bibliotecar la Biblioteca Centrală din Iaşi.

Apar poeziile *Diana* (în „Convorbiri literare”) şi *Din noaptea* (în „Familia”).

1885

Al. Vlahuță, care îl întâlneşte în această perioadă, şi-l va reaminti astfel: „Era de-o tristeță şi de-o melancolie sfâşietoare, blând ca şi-nainte, dar silnic la vorbă, vecinic dus pe gânduri şi lipsit de orice voință. Avea deplina aducere aminte a oamenilor, a lucrurilor ş-a tuturor întâmplărilor din urmă. Mă-ntreba cu interes de cunoscuții lui din Bucureşti ş-arăta o nespusă milă pentru cei săraci. Apoi iar, ca şi cum şi-ar fi adus aminte de-o nenorocire mare, se scufunda în gânduri şi nu mai spunea nemic câte-o jumătate de ceas. Numai îşi ridica ochii din când în când, şi împreunându-şi mâinile ofta de ne-neca plânsul: «Of, Doamne, Doamne!...». Şi iar punea ochii în pământ, şi tăcea. Avea convingerea puternică că e pierdut, că pentru el nu mai e chip de trăit şi că într-o zi are să moară de foame. Ideea că n-are cu ce trăi îl chinuia şi zi şi noapte. De multe ori mi-a spus, blând, încet, c-un glas ce părea că vine dintr-o altă lume: «Tare aş vrea s-adorm odată, şi să nu mă mai deştept»”.

În „Convorbiri literare” se publică *Sara pe deal*.

1886

Boala revine către sfârşitul anului. Este internat la ospiciul mănăstirii Neamț, administrat de Epitropia Sf. Spiridon şi unde „Serviciul medical lăsa mult, chiar foarte mult de dorit, de vreme ce medicul Spitalului din Tg. Neamț nu venea nici măcar o dată pe săptămână după cum era obligat. Timp de 40 de ani, adică până în 1898, acest ospiciu atât de important, n-a avut medicul său propriu: conducătorul de fapt a fost intendentul; partea medicală era încredințată unui profan cu titlul de medic

În „Convorbiri literare” apare *La steaua*, în bună parte traducere nesemnalată după o poezie de Gottfried Keller (*Der Stern*); este departe de a fi unicul caz în care poetul adaptează texte străine fără să specifice acest lucru: *Egipetul*, *Făt-Frumos din tei*, *Veneția*, *Mai am un singur dor*, *Kamadeva*.

secundar, care de cele mai multe ori nu ştia să deie decât chinină, bromură, cămaşă de forță, închisoare la pivniță şi bătaie, aceasta cu prisosință şi fără economie. Datorită acestui nenorocit sistem, nevinovații nefericiți, a căror îngrijire reclama poate cea mai sfântă şi devotată solicitudine medicală, găsesc la ospiciul de la Neamț nu un loc de vindecare, ci un locaş de tortură, şi tocmai în megieşia mănăstirii, locaş de îngăduință, blândeță, bunătate şi jertfă. [...] vindecarea unui alienat de la acest ospiciu era o minune".

1887

ianuarie Îi scrie de la mănăstirea Neamț lui Vlahuță, care voia să-i vină în ajutor deschizând o listă de subscripție: „Dragă Vlahuță, nu te pot încredința îndestul cât de odioasă e pentru [mine] această specie de cerşetorie, deghizată sub numele de subscripție publică, recompensă națională etc. E drept că n-am bani, dar aceasta e departe de a fi un motiv pentru a întinde talgerul în public. Te rog dar să desistezi cu desăvârşire de la planul tău, oricât de bine intenționat ar fi, de-a face pentru mine apel la public. Mai sunt destule alte mijloace onorabile pentru a-mi veni în ajutor, iar cel propus de voi e desigur cel din urmă la care aş avea vreodată recurs".

Ieşind după câteva luni de la mănăstirea Neamț, se mută la Botoşani, în grija surorii sale Harieta. „Trecea pe stradele Iaşului un om greoi, gros, cu mustățile rase, rău îmbrăcat, împiedicat în mişcări, care-şi smulgea firele de păr de pe față şi apuca de turnure pe femeile care-i plăceau. Mulți se țineau de dânsul – Doamne iartă-i! – distrându-se. Noi întorceam capul de la el, cum l-ai întoarce de la trupul neînsuflețit, ajuns hidos prin impia descompunere a unei ființe respectate şi iubite. În Botoşani intra apoi, aşteptat de o seamă de lume, lângă Harieta, nici tristă, nici veselă, ci nemişcată în alba ei figură liniştită, acelaşi om gros, fără vârstă, pe buza de sus a căruia se desfăcea acum o mustață groasă neagră. Acasă la el veneau acum des prietenii, ca să afle veşti, care ajungeau pe urmă în presă. Odată, lângă piața cea mare, îl întâlnii, târându-şi greu picioarele bolnave, cu ochii pironiți în jos. S-a uitat lung la acela care-i salutase geniul, ca şi cum n-ar fi fost la mijloc

	ceața nenorocirii, şi apoi picioarele bolnave târâră mai departe pe acel care fusese Mihai Eminescu” (N. Iorga).	
1888		Reîncepe să publice în gazete: câteva articole în „România liberală” şi în proaspăt înființata publicație „Fântâna Blanduziei”.
	aprilie Se întoarce la Bucureşti, alături de Veronica Micle. Iacob Negruzzi cere în Camera Deputaților acordarea unei pensii viagere poetului.	
1889	**februarie** E internat din nou la ospiciul Mărcuța şi apoi la Caritas. **iunie 15** M. Eminescu se stinge din viață la Ospiciul Caritas din București. „În după-amiaza zilei de sâmbătă, 17 iunie, la orele 6, cortegiul, însoțit de un număr mare de studenți, gazetari şi prieteni, în fruntea cărora se aflau primul-ministru Lascăr Catargiu, Titu Maiorescu, M. Kogălniceanu, Th. Rosetti, Aug. Laurian şi alții, porni spre cimitirul Bellu, trecând pe Calea Victoriei, Calea Rahovei şi Câmpia Filaretului. O ploaie măruntă pica din cerul peste tot acoperit de nouri. Pe drum, în dreptul Universității şi la mormânt, se ținură cuvântări îndurerate şi banale, după care, pe înserate, coşciugul fu coborât în groapă, între un tei şi un brad” (G. Călinescu).	

Nu este critic, spunea G. Călinescu, cine n-a scris un studiu acceptabil despre poet. În ultimele decenii au apărut semne de iritare faţă de opera şi cultul eminescian. Revista „Dilema” a publicat un număr (265/1998) în care câţiva publicişti tineri declară că **E.** îi plictiseşte şi că, în genere, este un poet depăşit, un prozator inexistent şi un publicist nul. Este expresia unui proces mai general, vizibil şi în domeniul istoriei, de demitizare a valorilor naţionale, pe motiv că acestea au fost exagerate în regimul comunist şi, în consecinţă, trebuie revizuite pentru a putea să fim, astfel, acceptaţi în Europa. Însă **E.** este, el însuşi, prin cultura lui şi prin deschiderea mare a poeziei sale, un european din Răsărit. Ideea, pusă din nou în circulaţie cu acest prilej, cum că **E.** nu ar fi un poet naţional pentru că ar avea o gândire paseistă, nu progresistă, este, iarăşi, falsă. Problematic este și modul în care unii politologi și chiar critici literari judecă naționalismul lui Eminescu, identificându-l cu extremismul politic și xenofobia. Astfel, I. Negoițescu aprecia în 1991 că răul românesc pornește de la **E.**, „un om politic execrabil [...], un protolegionar, ideile lui stau la baza ideilor politice ale lui Cuza, Nae Ionescu, Codreanu, Sima” („Baricada”, 25 iulie 1991). Însă articolele politice ale gazetarului arată altceva: un gânditor politic format la școala umanismului european, care apără în epoca lui (anii ’70–’80 ai secolului al XIX-lea) tânărul stat național român și tradițiile lui spirituale și morale, cum fac, de altfel, mulți din intelectualii marcanți ai epocii, nu numai în țările românești. Unele exagerări identitare trebuie judecate în acest context. De asemenea, mistificările, excesele politicii și publicisticii ulterioare, care se revendică din proza politică a lui **E.**, nu trebuie să ducă la culpabilizarea ideologică a poetului. Calitatea poeziei nu ţine nici de progresismul, nici de conservatorismul ideilor, ci de cu totul altceva. ***M.C.***

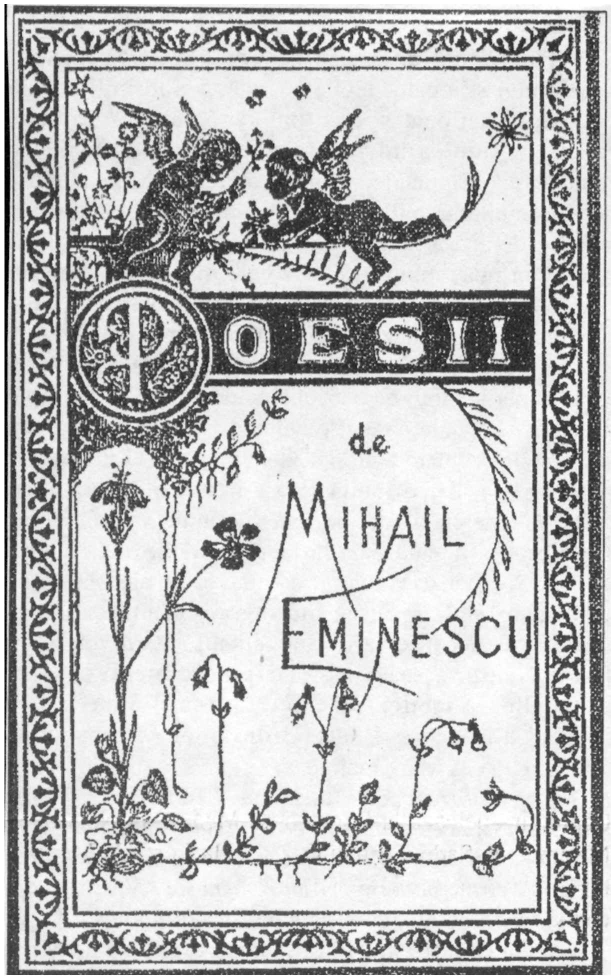
Opera lui **E.** este vastă şi cuprinde aproape toate genurile literaturii. G. Călinescu a făcut în primul volum din *Opera lui Mihai Eminescu* o descriere amănunţită a lucrărilor, transcriind masiv din manuscrisele rămase de la poet. Multe dintre aceste scrieri au rămas în stadiu de proiect. Ele constituie lotul masiv de postume în care unii critici văd, în cazul versurilor, un poet mai interesant decât acela din antume. Un punct de vedere care nu se susţine. Originalitatea lui **E.** se observă în totalitatea operei sale. Al. Piru a compartimentat această operă în patru faze şi a numărat paginile scrise în cei şaptesprezece ani activi ai poetului. Cea dintâi (1866–1869) stă sub influenţa lui Alecsandri, Bolintineanu, Heliade (aceia pe care îi laudă în *Epigonii*): a scris 43 de poezii, a publicat 12, adică 28 de pagini din 92 câte însumează toate poemele; trebuie asociate aici şi proiectele dramatice (*Amor pierdut – viaţă pierdută. Emmi*, după o poezie de Alecsandri) şi romanul *Geniu pustiu*. A doua fază (1870–1874) ocupă anii de studii la Viena şi Berlin. **E.** începe să publice la „Convorbiri literare", scrie aproximativ 200 de pagini de poezie (printre ele poemele *Feciorul de împărat fără stea*, 844 de versuri; *Memento mori*, 1302 de versuri), din care tipăreşte doar 35 de pagini. Faza a treia (1875–1879) însumează 316 pagini de poezie, fiind reţinut pentru tipar doar un sfert. Se remarcă prin vastitatea lor *Călin Nebunul* (727 de versuri), *Fata în grădina de aur* (487 de versuri), *Miron şi frumoasa fără corp* (540 de versuri). Accentele lirice superioare se află însă în altă parte, în micile poeme erotice. În ultima fază (1880–1883) îi apar *Scrisorile*, *Luceafărul*, un număr de elegii şi *Kamadeva* (ultima poemă publicată, 1887); scrie însă mai multe versuri (202 pagini), publicând doar jumătate. Adunând paginile, Al. Piru spune că **E.** a scris 800 de pagini de poezie şi a publicat în timpul scurtei sale vieţi doar o pătrime. O socoteală aproximativă, desigur, pentru că pagina nu-i un obiect de măsură pentru judecarea poeziei. Datele sunt totuşi utile pentru că arată cel puţin un fapt: **E.** scrie mult şi selectează puţin. Se adaugă la aceste 800 de pagini alte câteva mii, câte însumează toate articolele, proza, proiectele dramatice, traducerile, prelucrările, adaptările sale, de la schiţa unei gramatici sanscrite la un dicţionar de rime. Nu în toate este excepţional (ideea unui **E.** „monstru de erudiţie", protocronist în toate, inclusiv în termodinamică şi matematică, a fost ironizată de G. Călinescu), dar toate aceste încercări arată o minte iscoditoare şi o voinţă într-adevăr uriaşă de a stăpâni multe domenii. În această perspectivă formula lui C. Noica – **E.**, „omul deplin al culturii româneşti" – are o noimă.

Sigur este că **E.**, legat în tinereţea sa de teatru, a voit să scrie un „dodecameron dramatic" centrat pe destinul Muşatinilor. Un ciclu de tragedii care ar fi trebuit să cuprindă episodul *Dragoş Vodă*, apoi *Alexandru cel Bun*, *Ştefan cel Mare*, *Bogdan cel Chior*, *Ştefan cel Tânăr*, *Petru Rareş*, *Alexandru Lăpuşneanu* ș.a. Proiectul nu a fost realizat decât fragmentar. Au rămas câteva tablouri dramatice din care a extras apoi, separat, câteva poeme. Intenţia de a aduce istoria pe scenă este mai ambiţioasă şi începe cu dacii. *Decebal*, o dramă istorică scrisă, probabil, în epoca berlineză, imaginează atmosfera de la Curtea regelui dacilor în preajma confruntării cu armata romană. Decebal tocmai i-a învins pe iasigi şi face elogiul vitejiei poporului său („La moartea noastră/ Popoare-ntregi privesc ca la o stea") şi visează o conspiraţie universală împotriva Romei: „Marea întreagă s-a mişcat cu mine./ Din codrii-antici şi din pustii de gheaţă,/ De sub lumina aurorei boreale/ Şi din dumbrăvi de laur, din pustia/ Egipetului vechi, a Libiei arse,/ Porniţi de constelaţii sângeroase,/ Cu mintea-aprinsă de preoţi bătrâni/ Popoarele pornesc în contra Romei". Dochia este însă mai sceptică şi, în stilul poemelor lui **E.**, vorbeşte despre chinul care domneşte în lume, de moarte şi de nemurire. Unele versuri trimit la începuturile lumii, când nu era nici fiinţă, nici nefiinţă: „Nu marea aerului, nu auzul,/ Nimic cuprinzător, nimic cuprins,/ Nu era moarte, nemurire nu/ Şi fără suflet răsufla în sine/ Un ce unic ce poate nici n-a fost!". Ultimul act îl arată pe Decebal înfrânt, rătăcitor, meditând shakespearian asupra destinului său şi al Daciei: „Sunt eu ori nu mai sunt eu e-ntrebarea?/ […] Şi-acum alerg dezmoştenit de tronu-mi,/ Un biet bătrân sărac, necunoscut,/ Unde-i mărirea lumii? Unde-i?/ Oare este?". Alte fragmente duc acţiunea la Roma (*Pacea pământului vine s-o ceară*, din aceeaşi epocă berlineză). Împăratul (Traian) discută cu Celsius, profet, care-l sfătuieşte să nu-i atace pe daci. Este începutul creştinismului (care ameninţă Roma), şi Celsius îl defineşte astfel: „Această religie a tăcerii şi a suferinţei, a iubirei şi a milei este un *Nu* pus pe cartea istoriei întregi". Mai coerentă şi mai aproape de conflictele specifice teatrului este *Bogdan-Dragoş*. Aici apare infernala Bogdana, o Lady Macbeth moldavă, care în complicitate cu Sas otrăveşte pe bătrânul voievod Dragul

şi vrea să-l ucidă şi pe Bogdan, urmaşul desemnat. Sas este fiul care trebuie să urmeze, după datină, la tron. Bogdana face teoria răului care triumfă în lume, reproducând versuri pe care **E.** le-a mai folosit în alte poeme: „Au crezi tu cum că lumea făcută-i pentru bine?/ Ne-o spun aceasta popii şi cărţile lor vechi;/ De mii de ani ne sună povestea în urechi./ Nu vezi ce răsplată virtutea are-n lume:/ Un giulgi şi patru scânduri – Pentru aşa comoară/ Treci însetat pe lângă a vieţii vii isvoară". Salvat, tânărul Bogdan recită unei Ana versuri pe care **E.** le-a publicat ulterior sub titlul *Atât de fragedă…* Un proiect din 1868–1869, *Mira*, se referă la epoca lui Ştefan cel Tânăr. „O metafizică delirantă se răsfaţă copilăreşte pretutindeni", zice G. Călinescu. Autorul însuşi se arată nemulţumit de această dramă într-o scrisoare către Iacob Negruzzi, deşi ambiţia iniţială fusese mare: „De-ar fi fost să fie, apoi ar fi fost în maniera lui *Faust*, deşi nu totuşi". Sunt aici note din *Memento mori* şi *Mureşanu*. Unele versuri (drama este scrisă în versuri şi proză) au trecut în *Melancolie*, aşa cum piesa *Alexandru Lăpuşneanu* (din epoca bucureşteană, 1879–1881) anunţă prin câteva versuri *Scrisoarea III*. Modelul este aici, au observat toţi comentatorii, *Timon din Atena* de Shakespeare. Informaţiile istorice sunt luate însă din *Fragmente din istoria românilor* de Eudoxiu Hurmuzachi. Sunt şi alte proiecte dramatice care n-au decât o importanţă strict documentară. Ele arată obsesiile naţionale ale lui **E.**, cea dintâi fiind dorinţa de a construi, în versuri şi în teatru, o epopee a românilor, luând-o de departe, de la daci şi romani.

Dacă sunt lăsate deoparte poemele pregătitoare de început, poate fi întâlnit, odată cu publicarea poemelor *Venere şi Madonă*, *Mortua est!* şi *Epigonii*, un poet care tratează într-o manieră proprie temele romantismului de care poezia europeană se despărţise. În 1857 apăruseră deja *Florile răului* de Baudelaire, iar Rimbaud cerea „să fim absolut moderni şi să îngropăm definitiv arborul binelui şi al răului". **E.** nu este propriu-zis „un ultim romantic" european, cum s-a zis, aşezat la coada unui mare curent poetic, este un poet care reformulează dintr-o perspectivă proprie miturile romantismului în pragul modernităţii şi le îmbogăţeşte cu experienţa culturală a altei lumi (răsăritene). Fără a mai vorbi de propria experienţă şi de propriile fantasme, care fac din el un mare creator care vede lumea prin fereastra melancoliilor şi reveriilor sale. *Epigonii*, poem didactic şi polemic, cu o retorică ce pare obosită, încântă şi azi la lectură prin accentele lui vizionare. Indignarea din partea a doua atinge accente puternice şi lirismul sarcastic, cu nuanţe biblice, este copleşitor. Este, poate, la mijloc şi obişnuinţa, dar când privirea cade pe versul bine ştiut: „Iară noi? Noi, epigonii?… Simţiri reci, harfe zdrobite", mecanismele interioare ale imaginaţiei noastre se pun în mişcare şi spiritul critic este uluit de forţa cu care se rostogolesc în ritmuri accelerate imaginile unei teribile mânii. Nu mai contează banalitatea dialectală a cuvântului „răpejune" când există versul extraordinar „Noi cârpim cerul cu stele, noi mânjim marea cu valuri". Şi încă altele care au intrat în memoria noastră şi revin acum, în timpul lecturii, proaspete şi culpabilizante ca versetele din *Vechiul Testament*. O formidabilă retorică a negaţiei însufleţeşte această antiteză, reluată în *Scrisoarea II* şi în *Scrisoarea III* şi, sub forme mai voalate, în numeroase alte poeme, acolo unde trecutul şi prezentul stau, ireductibil, faţă în faţă. Scepticismul coboară până la rădăcinile existenţei şi atrage totul într-o negaţie vehementă, demonstrativă, pierdută într-o uriaşă scârbă de lume: „Ce e cugetarea sacră? Combinare măiestrită/ Unor lucruri nexistente; carte tristă şi-ncâlcită,/ Ce mai mult o încifrează cel ce vrea a descifra./ Ce e poezia? Înger palid cu priviri curate,/ Voluptos joc cu icoane şi cu glasuri tremurate,/ Strai de purpură şi aur peste ţărâna cea grea". Cu *Venere şi Madonă* şi *Mortua est!* **E.** intră în ceea ce Maiorescu şi G. Călinescu considerau a fi – după vorba celui din urmă – „materia de temelie" a poetului, adică vocaţia uranică şi frica de disoluţie. Însă ce se simte întâi este tonalitatea lirică nouă. Este prima oară când ea se exprimă elocvent într-un poem integral realizat estetic. Se pot descoperi aici un stil al construcţiei lirice, o muzică inconfundabilă a versurilor, un număr de simboluri şi, desigur, o relaţie specifică între ele. **E.** începe să devină cu adevărat eminescian. În *Venere şi Madonă* discursul se bazează pe o antiteză abstractă: Venera („ideal pierdut în noaptea unei lumi ce nu mai este"), îndumnezeită de artă (Rafael), devenită astfel arhetip al femeii sublime cu contingenţe mistice, pe scurt „Madona Dumnezeie", şi femeia stearpă, „fără suflet, fără foc", produs imperfect al realului. Mai este un subiect în acest discurs, şi anume poetul îndrăgostit, în fapt, autorul discursului amoros şi tăgăduitor. Confesiunea lui are tonalităţi variate şi o organizare aproape didactică: definirea arhetipului în culori

divine, după care urmează momentul negaţiei; este celălalt termen al comparaţiei, femeia crudă şi seacă peste care, neştiutor, îndrăgostitul a aruncat „vălul alb de poezie". Ca totdeauna la **E.**, negaţia are o mai mare forţă lirică. Portretul bacantei adună toate invectivele lumii şi prin contrast (acesta este elementul esenţial al poemului) se simte artistul, detaşarea lui de nimicurile vieţii, atitudinea hiperioniană, în faşă aici. Negaţia este dublată şi într-un anumit sens subminată de orgoliul creatorului care a făcut dintr-o femeie coruptă o sfântă, dintr-o bacantă o madonă, dintr-o palidă fiinţă cu suflet de venin o zeitate. Orgoliul merge atât de departe, încât cel ce pune în scenă contradicţia fundamentală dintre artă şi obiectul ei din sfera realului riscă o comparaţie pe care artiştii ezită, de regulă, s-o facă: „O, cum Rafael creat-a pe Madona Dumnezeie". O înfumurare însă acceptabilă, o închipuire care ridică mica dramă sentimentală într-un plan superior al negaţiei. În fond, vina femeii este aceea de a nu se potrivi cu mitul făurit de timpurile îndepărtate şi reluat de marea artă. O indignare, s-ar putea spune, sublimă, o învinuire care nu descalifică obiectul şi, după ce antiteza s-a consumat şi demonstraţia a fost făcută, discursul vine cu negarea negaţiei şi propune ideea izbăvitoare şi purificatoare a iubirii. Efectul liric este remarcabil. După atâtea tensiuni acumulate, după o demonstraţie nimicitoare, acuzaţia este retrasă şi tăgăduitorul cere în genunchi iertare. Demonul capătă acum înfăţişări sublime şi îndrăgostitul face jurământ de credinţă: „Plângi, copilă? – C-o privire umedă şi rugătoare/ Poţi din nou zdrobi şi frânge apostat-inima mea?/ La picioare-ţi cad şi-ţi caut în ochi negri-adânci ca marea,/ Şi sărut a tale mâne, şi-i întreb de poţi ierta.// Şterge-ţi ochii, nu mai plânge!… A fost crudă-nvinuirea,/ A fost crudă şi nedreaptă, fără razem, fără fond./ Suflete! de-ai fi chiar demon, tu eşti sântă prin iubire,/ Şi ador pe acest demon cu ochi mari, cu părul blond". G. Călinescu este de părere că numai aceste două strofe sunt „întrucâtva vrednice de poet, deşi sufocate de vorbe inutile". Nu are dreptate. Poemul în totalitate este demn de talentul poetului şi place şi azi la lectură prin amestecul de naivitate şi indignare, de cântare plângătoare şi manifestare juvenilă a orgoliului. Versurile sunt admirabil tăiate şi micile aglomerări de epitete nu tulbură curgerea lor muzicală. În celălalt poem, *Mortua est!*, vocaţia uranică de care vorbeşte G. Călinescu este palidă

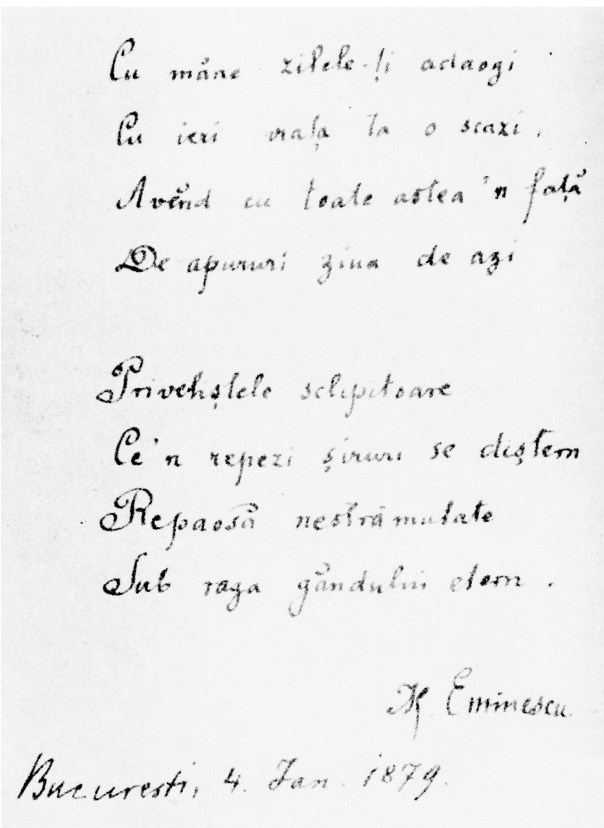

şi convenţională (copila moartă se ridică la ceruri şi trece pe sub arcuri zidite din stele şi prin râuri de foc cu poduri de-argint). În schimb, viziunea morţii cosmice este pregnantă. Ea anunţă o linie puternică şi roditoare în lirismul eminescian. I se asociază neîncrederea în perfecţiunea creaţiei divine şi, consecinţă firească, negaţia lumii. Moartea este un act absurd şi, dacă este absurd, asta înseamnă că lumea nu are sens. Dumnezeu este absent, aşadar, din lanţul cauzalităţilor sau s-a retras din lume, căci semnele lui nu se văd. Poetul ajunge la o teribilă apostazie: „A fi? Nebunie şi tristă şi goală;/ Urechea te minte şi ochiul te-nşală;/ Ce-un secol ne zice, ceilalţi o deszic./ Decât un vis sarbăd, mai bine nimic". Este de observat că în această fază în care eminescianismul explodează pur şi simplu în poezie, aducând un mare număr de mituri şi fantasme până atunci necunoscute în literatura română, sunt câteva motive şi scenarii lirice care se

repetă. Este foarte greu de compartimentat o operă lirică atât de vastă, dar, dacă se acceptă că orice împărţire este imperfectă şi nu are alt rost decât acela de a facilita studiul, se poate spune că poezia lui **E.** se concentrează în jurul câtorva mituri care vin şi dispar pentru a reapărea, în alte poeme, sub înfăţişări şi cu conotaţii schimbate. Ele comunică între ele şi adeseori fără de veste îşi schimbă locul într-un discurs în care realul este observat din unghi cosmic. Este, întâi, mitul naşterii şi al morţii universului, acela din *Memento mori*, *Mureşanu*, *Gemenii*, *Rugăciunea unui dac*, *Scrisoarea I* ş.a. „Maşinăria lumii" este văzută de sus, filosofic, începând cu momentul genezei şi încheindu-se cu stingerea imaginată de un poet al apocalipsului. Al doilea mit, legat de cel dinainte, este mitul istoriei. „Maşinăria lumii" este judecată acum în perspectivă istorică şi cu criterii morale. De la *Epigonii* şi *Împărat şi proletar* până la *Scrisoarea III*, poemele explică mersul lumii şi sunt organizate pe ideea unei incompatibilităţi fundamentale: aceea dintre plenitudinea şi înţelepciunea trecutului şi decăderea prezentului. Un **E.** satiric, vizionar, poet al unei imense scârbe sau, dimpotrivă, înflăcărat apărător al valorilor tradiţionale, un liric mesianic ardent se manifestă în interiorul acestui vast spaţiu liric care adună un număr mare de teme şi fantasme. În raport cu miturile anterioare este şi al treilea, mitul dascălului (înţeleptul, magul) care ştie să citească semnele „întoarse" din cartea lumii şi apără legea veche. El este urmaşul zeilor din timpurile mitice şi trăieşte într-o peşteră misterioasă sau în umbra zidurilor egipţiene. Aici îşi află loc (aici şi în vecinătatea celorlalte două mituri) metafizica negaţiei absolute din *Rugăciunea unui dac*, blestemul din *Gemenii* sau rugăciunea teribilă din *Mureşanu*, sub presiunea răului universal şi a corupţiei istorice. Al patrulea este mitul erotic, cu nuanţa idilizantă din micile poeme bucolice şi cu aceea filosofică din *Luceafărul*. Expresia lui este variată, şi într-un loc sugerează voluptatea adormirii, în altul melancolia incompatibilităţii dintre bărbat şi femeie, nostalgia neîmplinirii, chinul dulce, oximoronic. Urmează mitul oniric, şi el însufleţeşte poemele şi prozele care imaginează lumile posibile, spaţiile cosmice, tărâmurile în care stăpâneşte altă ordine şi creşte altă floră. Aici se desfăşoară existenţele paradisiace care scapă de mașinăria lumii istorice (ca în *Sărmanul Dionis*). Celui de-al şaselea mit, acela care sugerează existenţa unui spaţiu de securitate pentru spiritul romantic bolnav de nemărginire, ostil faţă de limitele existenţei mărunte, i se poate spune mitul reîntoarcerii la elemente, bazat pe ideea „recosmicizării" omului fiind un punct de reper în acest sens insula lui Euthanasius din *Cezara*. Codrul este un element recurent în acest posibil spaţiu de securitate. Peisajul nu e numai o stare de suflet, este şi locul în care spiritul romantic regăseşte ritmurile marelui univers. Legat de mitul reîntoarcerii, mult mai vast, cuprinzând aproape toate celelalte mituri, este în imaginarul eminescian mitul naturii, proiectat, risipit într-un imens discurs al naturii, în poezia și proza lui. Natura este, ca la toți romanticii, nu doar o descripție lirică frumoasă sau un pur „referent spațial", cum zic reprezentanții geocriticii, ci și un loc personal, un geniu al locului („genius loci"), un „idiotop" (Jean-Pierre Richard) care sugerează în opera lui **E.** mai mult decât o stare de suflet, exprimă imaginarul și identitatea unei națiuni culturale. De aceea, natura trebuie citită ca un element esențial al lirismului său, ca un mit, fundamental al eminescianismului, nu doar ca un simplu cadru decorativ, menit să înnobileze estetic o temă. Este o temă-cheie, etnocentrică, o egogeografie personală, inconfundabilă, pe scurt un mit liric ce trebuie descifrat în ramificațiile lui spațiale și, totodată, în adâncimile lui metafizice. Următorul mit (al optulea) exprimă poziţia şi rostul creatorului în raport cu toate celelalte experienţe ale spaţiului: mitul creatorului, deci şi filosofia lui de existenţă. *Odă (în metru antic)* şi *Luceafărul* sunt poeme tipice pentru această categorie, deşi formele lor lirice sunt atât de diferite. Este vorba de mitul creatorului şi de condiția geniului în existenţa comună. Se sugerează, în fine, şi un mit al poeziei, care se manifestă sub două înfăţişări: prima e directă, explicită (poezia ca temă de reflecţie în poem; poetul care pune „haine de imagini pe cadavrul trist şi gol"), iar a doua – şi aceasta este esenţială – este indirectă, ca expresie a unei muzicalităţi interioare profunde, un orfism generalizat, o muzică inconfundabilă, care devine semn de identitate al eminescianismului; ideile, stările de suflet, un mod de a fi în lume, viziunile, miturile, toate vin şi se pierd într-un discurs esenţialmente muzical. Obiectele materiale trec, înainte de a ajunge în poem, printr-o invizibilă „cameră de muzică". Dar poezia este înainte de orice o muzică încorporată în limbaj. Universul există ca să justifice apariţia acestei „cărţi a sunetelor" care se armonizează.

Poemele pot fi privite prin fereastra acestor mituri fundamentale. Adevărul este că mai toate simbolurile se amestecă în poemele ample, şi chiar în micile poeme ocazionale miturile se aglomerează. Pentru aceasta orice pretext este bun. *La moartea lui Neamţu* (1870) este, în chip evident, un poem ocazional. O meditaţie în marginea unui eveniment trist. Poetul îl foloseşte însă pentru a judeca „maşinăria lumii". Şi o face în termenii unui lirism vizionar, superior sarcastic, cu o negaţie abstractizată, filosofică. Ce este omul, ce valoare are existenţa lui, ce a rămas din tot ce a fost bun şi frumos? La aceste întrebări simple **E.** găseşte definiţii tulburătoare pentru spirit („moartea e un caos de lumină", „de lemnoasa mân-a morţii inima e stoars-acum") şi, din reflecţia în jurul nimicului şi a neputinţei de a înţelege mecanismele mari ale lumii scoate versuri memorabile. Ele se grupează în final în jurul unei idei cu o largă circulaţie în literatura europeană – viaţa este vis, lumea este un vis al morţii eterne: „În zădar ne batem capul, triste firi vizionare,/ Să citim din cartea lumei semne ce noi nu le-am scris,/ Potrivim şirul de gânduri pe-o sistemă oarecare,/ Măsurăm maşina lumei cu acea măsurătoare/ Şi gândirile-s fantome, şi viaţa este vis". Formulări care capătă extindere şi se manifestă în vaste panorame în poemele ulterioare. Tema „maşinăriei lumii" este cercetată în mai multe feluri, de la ironia metafizică (râsul filosofic al romanticilor) la viziunea stingerii lumii. Un scenariu este acela din *Epigonii*, reluat în *Scrisoarea II*, în *Scrisoarea III* ş.a. Altul, mai descriptiv, hugolian, se desfăşoară în ritmurile unui mare fluviu. Este formula din *Panorama deşertăciunilor*, *Povestea magului călător în stele*, *Strigoii*, *Gemenii* şi din alte poeme ample, cu elemente epice, cu personaje-simboluri sau personaje-mituri, plasate în mai multe spaţii culturale şi în mai multe mitologii, de la zeii egipteni la zeii nordici. Nu este ignorat Zamolxis şi, în *Luceafărul*, este adus în scenă chiar Demiurgul. Când sunt recitite acum, aceste poeme sincretice, în care se găsesc mai toate fantasmele unui romantism spiritualizat, sensibilitatea noastră vibrează mai tare în faţa momentelor de negaţie. Ea este surprinsă de forţa şi originalitatea lirică ce există în fragmentele despre moartea universului. Spre exemplu, ultima parte din *Memento mori*. Este o imagine fastuoasă a morţii: în doma cerurilor vuiesc tunete, stele cad şi în cădere dezagregă alte lumi, clopote de jale bat asurzitor, în catapeteasma lumii soarele se îngălbeneşte, fulgerele îngheaţă în aer. Pe scurt, „bătrâna lume" se năruie şi ea provoacă un spectacol poetic măreţ: „C-a venit domnia morţii, sfărâmând bătrâna lume –/ Stele cad şi în cădere alte lumi rup cu lovire;/ Într-a cerurilor domă tunetele să vuiască/ Ca mari clopote de jale, fulgere să strălucească/ Ca făclii curate, sfinte pe pământu-nmormântat.// Marea valur'le să-şi mişte şi să tremure murindă,/ Norii, vulturii mariùmbrii, a lor aripi să-şi aprindă,/ Fulgeri rătăciţi s-alerge spintecând aerul mort;/ În catapeteasma lumii soarele să-ngălbenească,/ Ai peirii palizi îngeri dintre flacăre să crească/ Şi să rupă pânz-albastră pe-a cerimei întins cort.// Fulgerele să îngheţe sus în nori. Să amorţească/ Tunetul şi-adânc să tacă. Soarele să pâlpâiască,/ Să se stingă… Stele-n ceruri tremurând să cadă jos;/ Râur'le să se-nfioare şi-n pământ să se ascunză/ Şi să sece-a lumei faţă, să se facă neagră. Frunze/ Galbene, uscate, cerul lumile să-şi cearnă jos.// Moartea-ntindă peste lume uriaşele-i aripe:/ Întunericul e haina îngropatelor risipe./ Câte-o stea întârziată stinge izvorul ei mic./ Timpul mort şi-ntinde membrii şi devine veşnicie./ Când nimic se întâmpla-va pe întinderea pustie/ Am să-ntreb: Ce-a rămas, oame, din puterea ta? – Nimic!". Se vede că tabloul acestei stingeri cosmice îl prefaţează pe acela, mai concentrat şi mai şlefuit poetic, din *Scrisoarea I*. Extincţia este sugerată prin aceleaşi elemente (planeţii îngheaţă şi, scăpaţi de frâiele luminii, cad haotic în spaţiu, catapeteasma lumii se înnegreşte, totul se pregăteşte să reintre în eterna pace printr-o progresivă, ireversibilă ruinare. O metaforă este aici memorabilă: aceea a timpului mort care se dilată şi devine eternitate: „Timpul mort şi-ntinde membrii şi devine veşnicie". Înainte de a fi extincția universului (mitul morţii) este în poezia lui **E.** mitul creației universului și al creației materiale, ca atare, adică al naturii din afară. Un mit liric fundamental, care însumează toate preocupările spiritului, de la filosofie până la morală și, de aici, la percepția materială a lucrurilor din afară. Faptul este evident în versurile erotice, dar și în marile poeme filosofice, acolo unde **E.** rescrie, din unghiul său liric, Cartea creației. Urmărind imaginea spațialității în proză și poeme, se observă că fantezia poetului se mișcă liber între Egiptul antic și peisajele înghețate ale nordului, între stâncile sure, sălbatice unde trăiesc magii și înțelepții vechi, cei care citesc mersul lumii din cărți numai de ei știute, până la Oceanul în care înoată,

incendiată de o senzualitate incontrolabilă, Cezara. În proză această spațialitate sau, mai bine spus, acest limbaj al spațiului, se vede și se aude mai bine. Pe unde trece imaginarul poetului descoperă paradisuri terestre și onirice sau, după caz, peisaje vaste ale descompunerii și dezolării lumii materiale. O vastă geografie poetică se configurează în această imprevizibilă călătorie a fanteziei în spațiu și în timp. Toma Nour rătăcește prin ghețurile siberiene și descoperă o feerie în infinite culori sublime care fixează, pe un vast tablou, o viziune a nordului: „Adesea răsare lumina polară cu înmiitele și sublimele sale colori și se răsfrânge asemenea [unui] luminos vis ceresc în valurile verzi și întunecate ale mărei înghețate. Stâncile se-mbracă cu raze de diamant și zefir, valurile par a trăi, neaua cea îndelungă a câmpurilor de gheață ia colori fantastice, și prin acea feerie lungă, frumoasă, teribilă zboară lunecând o singură ființă vie, palidă ca o umbră, visătoare ca în noapte, cântând doine de primăvară... eu!”. Aici, ca peste tot în opera „descriptivă”, natura scânteietoare este locul în care se refugiază sufletul pustiit al eroului, spațiul ce adăpostește – în cazul

Cu mâne zilele-ți adaogi
Cu ieri viața ta o scazi.
Având cu toate astea 'n față
De apururi ziua de azi

Priveliștele sclipitoare
Ce'n repezi șiruri se distern
Repaosă nestrămutate
Sub raza gândului etern.

M. Eminescu

Bucuresti, 4. Jan. 1879.

eroului din *Geniu pustiu* – durerea amorului înfrânt. „O, atunci îmi place să trec prin lume cu ochii închiși și să trăiesc sau în trecut sau în viitor [...] să mor pentru pământ ca să trăiesc în cer”, spune el. Moare, altfel zis, în lumea realului, ca să trăiască în cerul reveriei sale, adică al imaginației, visului. Visul romantic, universul oniric, care este proprietatea exclusivă, în romantismul românesc, a lui **E.** Spațiu de refugiu moral, dar și spațiu în care pasiunea erotică află împlinirea deplină pentru că pasiunile sunt singuratice, scria Chateaubriand, și „a le duce în deșert înseamnă a le înapoia în împărăția lor”. În *Umbra mea* eroul lui **E.** își cheamă iubita-lună pentru a trăi, acolo, fericiți, „neconturbați de nimeni [...] prin ninsoarea de stele și prin ploi de raze”, departe de pământul, „nenorocit și negru”. În *Cezara* și în *Sărmanul Dionis* pot fi întâlnite peisaje lunare memorabile, cu adevărat magice, în sensul pe care îl dă Albert Béguin imaginației onirice romantice: „manifestarea unei realități invizibile și expresia unei conștiințe superioare, accesibilă magiei poetice și destinată a rezolva contradicțiile fundamentale ale vieții”. Heinrich von Ofterdingen, eroul lui Novalis, vedea în vis un mesaj divin, o formă de apărare a spiritului și a sufletului de regularitatea (mecanică), banalitatea existenței: „Fără vise, noi am trăi, cu siguranță, prea repede”. În *Miradoniz* și în *Sărmanul Dionis* peisajul lunar este un eden romantic în care armoniile, geometriile terestre și cerești se cheamă și se întâlnesc. Palatul în care locuiește zâna Miradoniz are o arhitectură magică la care contribuie tot universul: palatul este de stânci, streașina constituită de codrul bătrân, munții formează colonadele, iar scările sunt săpate în granit, florile sunt înalte ca arborii, crinii au forma și mărimea urnelor antice, lumina este aromată. Un peisaj estetic, creat, cu adevărat, din artificiile unei arte obsedate de fantasmele sublime: „Tufe de roze sunt dumbrăvi umbroase/ Și verzi-întunecoase, presărate/ Cu sori dulci înfoiați, mirositori –/ E o florărie de giganți, într-un loc/ Crăpată-i bolta de granit, de cauți”. În *Sărmanul Dionis*, Dan/ Dionis și Maria – prototipul îngerului blond care-l însoțește în evaziunea onirică – trăiesc o idilă heruvimică într-un peisaj paradisiac. Este spațiul erotic predilect, locul în care iubirea devine o rugăciune și o petrecere sublimă a simțurilor. Fără iubire, spune Dionis, „raiul ar fi pustiu”. În *Cezara* acest peisaj de sublimități diafane capătă mai multă substanță literară și, punându-le laolaltă cu altele din proză și

poeme, se configurează în geografia literară a lui **E.** un teritoriu nou, pe lângă borealismul și neptunismul determinate de G. Călinescu, și anume serafismul, care identifică această extraordinară concentrare de spații feerice, magice – terestre sau onirice. Conceptul poate fi întâlnit la toți marii poeți romantici. Autorul lui *Călin* (*File din poveste*), *Miradoniz, Cezara, Sărmanul Dionis, Dacă treci râul Selenei...* etc. are predilecție pentru natura sărbătorească, amestec colosal de culori și parfumuri, murmure de izvoare, completate de portrete diafane de crai rătăcitori și de copile ce așteaptă, în palate izolate în codrii poetici, întoarcerea lor. Serafismul este starea lirică ce însoțește, în clipele de extaz erotic, desprinderea de contingent, dorința cuplului de a trăi un amor ideal într-un spațiu ideal; ea exprimă, în subtext, nostalgia de paradis, ce nu s-a pierdut definitiv din om și care se manifestă nu numai religios (prin starea mistică), dar și prin formele și în faza primordială a iubirii. Discursul erotic, esențial în poezia lui **E.**, este dublat de un discurs al naturii magice, dacă nu mai corect ar fi să se spună că acesta din urmă se substituie adesea discursului îndrăgostit. Oricum, îl însoțește în toate situațiile, începând cu *Cezara*, narațiunea ce a creat, în proza românească, un mit (mitul erotic într-un spațiu insular paradisiac) și toposul romantic al iubirii în singurătăți extatice, într-o spațialitate (o insulă, un loc ascuns de ochii profanatori ai realului social) în care până și lumea vegetală este cuprinsă de o stare de senzualitate. *Cezara* – o narațiune scrisă în stilul romantismului magic al lui Jean Paul și al lui Novalis – cuprinde, în esență, trei discursuri ce se întrepătrund și se condiționează într-un anumit chip în scenariul epic: este, mai întâi, la suprafața textului, discursul înamorat (discursul erotic, care însumează și o teorie despre femeie și dragoste, cu punctul de plecare în Schopenhauer), vine apoi un discurs ideologic în care poetul concentrează ce crede despre lume, cu zădărniciile realului și realitățile artistului și ale filosofului, și, în fine, cel mai important și mai bine reprezentat în nuvelă, discursul asupra naturii, adică acela ce sintetizează viziunea autorului despre estetica și funcția purificatoare a naturii. În aceste discursuri în care ideile se amestecă inextricabil cu pasiunile trupului, sociologia cu scenele de o sălbatică senzualitate și filosofia lui Schopenhauer cu pictura unei naturi explozive, edenice (o natură, ea însăși, îndrăgostită, voluptuoasă) se mișcă câteva personaje-simbol. Trei sunt notabile. Mai întâi Ieronim și Cezara (întruchipare în lumea profană a cuplului edenic) și, în spatele lor, Euthanasius, bătrânul sihastru, retras din lume într-o insulă în care el și-a pregătit din vreme reintegrarea în formele și ritmurile existenței cosmice. Insula este idiotopul esențial din geografia literară a lui **E.** și, totodată, ea prefigurează un personaj-simbol memorabil în literatura noastră. Și în poeme natura nu este un simplu suport al ideilor (sau nu în primul rând), ci, potrivit lui G. Călinescu, „o ființă metafizică". La **E.** nu-i numai frumusețea peisajului ca atare – frumusețea estetică a descrierii –, ci și starea lirică din interiorul descrierii, conjuncția secretă, abstrusă a imaginilor, sugestia de plenitudine și solidaritate a universului vegetal. Un peisaj fabulos, o utopie naturistică la care participă întregul univers vegetal și o întinsă populație de fluturi, albine și alte insecte, în *Călin (File din poveste)*. Aerul înmiresmat ia parte la o nuntă cosmică: „De treci codri de aramă, de departe vezi albind/ Ș-auzi mândra glăsuire a pădurii de argint./ Acolo, lângă izvoară, iarba pare de omăt,/ Flori albastre tremur ude în văzduhul tămâiet;/ Pare că și trunchii vecinici poartă suflete sub coajă,/ Ce suspină printre ramuri cu a glasului lor vrajă./ Iar prin mândrul întuneric al pădurii de argint/ Vezi izvoare zdrumicate peste pietre licurind;/ Ele trec cu harnici unde și suspină-n flori molatic,/ Când coboară-n ropot dulce din tăpșanul prăvălatic,/ Ele sar în bulgări fluizi peste prundul din răstoace,/ În cuibar rotind de ape, peste care luna zace./ Mii de fluturi mici albaștri, mii de roiuri de albine/ Curg în râuri sclipitoare peste flori de miere pline,/ Împlu aerul văratic de mireasmă și răcoare/ A popoarelor de muște sărbători murmuitoare". Un colț de rai terestru, reluat, completat, nuanțat în numeroase alte variante în poemele lui **E.** *Scrisoarea I* aduce o transpunere lirică a cărții creației divine. Universul apare dintr-un punct ivit în haosul neființei, necunoscutului, întunericului primordial și infinitului, atras de un „dor nemărginit": „Pe când luna strălucește peste-a tomurilor bracuri,/ Într-o clipă-l poartă gândul îndărăt cu mii de veacuri,/ La-nceput, pe când ființă nu era, nici neființă,/ Pe când totul era lipsă de viață și voință,/ Când nu s-ascundea nimica, deși tot era ascuns.../ Când pătruns de sine însuși odihnea cel nepătruns./ Fu prăpastie? Genune? Fu noian întins de apă?/ N-a fost lume pricepută și nici minte s-o priceapă". O imagine a nașterii din neant a universului, urmată de ideea

efemerității vieții și a impurității, nimicniciei morale („muști de-o zi pe-o lume mică de se măsură cu cotul"), și, în încheierea acestei cronologii, a ivirii și lățirii lumii, apare sugestia întoarcerii în haosul primordial, revenirea la starea indistinctei eternități, stingerea universului sub lumina splendidă și impasibilă a lunii. Aceeași care veghea și începutul creației: „Între ziduri, printre arbori ce se scutură de floare,/ Cum revarsă luna plină liniștita ei splendoare!/ Și din noaptea amintirii mii de doruri ea ne scoate/ [...] Și toți ce-n astă lume sunt supuși puterii sorții/ Deopotrivă-i stăpânește raza ta și geniul morții!". Între „teoria" despre nașterea și extincția universului și reflecțiile despre imoralitatea lumii e greu de spus ce domină în acest poem în care timpul se spațializează și apoi se pregătește să reintre în neant. Imaginile materiei se prind, ca boabele de ramură, de ideea nașterii și rotirii universului într-o eternă noapte adâncă. Poemul este o oglindă ce se plimbă deasupra acestor „sure văi de chaos pe cărări necunoscute", imaginile se adună și apoi se destramă, căci ele, avertizează poetul, nu reproduc decât „un vis al neființii" care la rândul lui exprimă „universul cel himeric". Retoric vorbind, peisajul sugerează tocmai acest univers himeric, ieșit din tâmplele bătrânului dascăl care încearcă să dezlege „noaptea adâncă a veșniciei". Peisajul himeric este însă justificat, exprimat liric printr-o concentrare extraordinară de elemente luate din sfera materială. O combinație pe care **E.** o folosește des în pictura spațiului. Scenariul din *Scrisoarea I* reapare, în întruchipări mai terestre, în *Povestea magului călător în stele*, dar și în alte poeme, mai concentrate. Revine în ele mitul bătrânului dascăl, cititor în cărți vechi în care sunt notate, cu litere arăbești, legile și semnele universului. Magul stă într-o peșteră înconjurată de stânci prăvălite de râuri cumplite și de stejari frânți și îngrămădiți. O sălbăticie infernală care are însă partea ei de mister și farmec în peisagistica eminesciană. Poetului îi place să pună pe pânză asemenea priveliști cu stânci, arbori și ape spumegoase. Domină aici decorativul mai mult decât în alte evocări în care reflecția lirică dă mai multă substanță versurilor. În contrast cu aceste peisaje, apare în alte poeme natura în starea ei mirifică, natura magică, spațiul erotic predilect, acolo unde îndrăgostiții caută, metaforic vorbind, starea de beatitudine a adormirii. Este un mit estetic al naturii, o figură a plenitudinii și armoniei terestre, în fine, un loc personal în care esențele materiei se întâlnesc și se împrietenesc. În poemul *Dacă treci râul Selenei* se află un asemenea spațiu – i-ar zice Blaga – mirabil, în care aerul este vioriu, codrul măreț, roadele odorante, iar florile expiră parfumuri adormitoare. Poetul concentrează, din nou, esențele fine ale lumii materiale, lărgind cadrele utopiei naturistice: „Aerul e vioriu, miroasele florilor mândre/ Adormitor se ridică din oștile florilor mândre;/ Într-un codru măreț, unde arbor legat e de arbor,/ De liane ce spânzură-n aer snopii de flori/ [...] Mari cireși cu boabele negre, cu frunza lor verde,/ Crengile-n-doaie de greul dulcilor, negrelor boabe,/ Meri cu merele roșii ca fața cea dulce-a aurorei,/ Mișcă în vânt frumoasele, mari, odorantele roade". Este o figură elocventă a serafismului eminescian, variantă terestră a angelismului din poezia lui Vigny și, în genere, din poezia romanticilor sensibili, de regulă, la acest univers de inefabile. Din geografia poetică a lui **E.** fac parte şi alte elemente, unele contrastante, într-o curioasă simbioză: natura euforizantă din *Călin (File din poveste), Miradoniz, Dacă treci râul Selenei* şi încă multe altele din poemele scrise în tinereţe, dar şi „geologia sălbatică" (G. Călinescu), natura primordială, din *Scrisoarea I* şi din *Povestea magului călător în stele*, stânca sură – loc de retragere a sihastrului care citeşte şi dezleagă cartea universului –, apoi valea (simbol romantic recurent în poezia europeană), poiana înmiresmată din mijlocul codrului şi, evident, codrul ca atare – un reper principal în această geografie fabuloasă în care visul şi percepţia materialităţii se întâlnesc şi se despart aproape ritualic. Natura eminesciană este prin toate aceste nuanţe un *genius loci*, o veritabilă ţară imaginară, cu o faună şi o floră, o geologie şi o mitologie fabuloasă în diversitatea şi semiologia ei lirică. Mitul naturii (rousseauismul lui **E.**) cuprinde mai multe discursuri lirice și morale. Unul pornește de departe, de la începuturile indistincte, sugerând nașterea din haos a universului și se încheie cu imaginea morții cosmice. Altul este un discurs despre răul imanent, pe care îl strecoară mai mereu în versuri. Un discurs moral și metafizic. Imaginea sclipitoare a agoniei cosmosului şi a desfacerii maşinăriei lumii din *Memento mori* are un evident suport filosofic. Comentatorii i-au arătat sursele. Lumea este condusă de rău şi de ură (tabloul dramatic *Andrei Mureşanu*, *Împărat şi proletar*, *Preot şi filosof*), lumea este un vis şi visul este proiecţia morţii implacabile şi veşnice, oamenii

sunt „copiii nimicniciei”, urmaşii lui Cain, arta înfrumuseţează şi sublimează nimicul, femeia e calpă, contingentul mizerabil. Dacă răul este „colţul vieţii” şi „ţinta lumii este rea”, iar universul întreg este praf, vizionarul sumbru Mureşanu, „sfărâmător de lume”, cere moartea gintei sale. Decât o soartă rea, mai bine o dispariţie glorioasă: „Decât o viaţă moartă, un negru vis de jele,/ Mai bine, stinge, Doamne, viaţa ginţii mele,/ Decât o soarte aspră din chin în chin s-o poarte,/ Mai bine-atingă-i fruntea suflarea mării moarte!”. De aceste dezastre „profită”, în continuare, poezia. **E.** sileşte limba română să primească marile viziuni, miturile, conceptele esenţiale şi să le traducă într-o figuraţie lirică formidabilă chiar şi în poemele lui demonstrative, didactice (*Memento mori, Gemenii, Scrisori*). *Rugăciunea unui dac* reprezintă capodopera acestui nihilism filosofic teribil, contrazis de vitalitatea şi originalitatea lirică din interiorul expresiei lirice, care detensionează poemul. Se înţelege de ce poemul place scepticului Cioran („expresia exasperantă, extremă, a neamului valah, a unui blestem fără precedent”). Este o călătorie a spiritului romantic la capătul negaţiei. Este punctul cel mai înaintat într-o metafizică a haosului şi a disperării. Setea de repaus se însoţeşte cu un extraordinar blestem întors spre rădăcinile fiinţei: „Să blesteme pe-oricine de mine-o avea milă,/ Să binecuvânteze pe cel ce mă împilă,/ S-asculte orice gură ce-ar vrea ca să mă râdă,/ Puteri să puie-n braţul ce-ar sta să mă ucidă,/ Ş-acela între oameni devină cel întâi/ Ce mi-a răpi chiar piatra ce-oi pune-o căpătâi.// Gonit de toată lumea prin anii mei să trec,/ Pân’ ce-oi simţi că ochiu-mi de lacrime e sec,/ Că-n orice om din lume un duşman mi se naşte,/ C-ajung pe mine însumi a nu mă mai cunoaşte,/ Că chinul şi durerea simţirea-mi a-mpietrit-o,/ Că pot să-mi blestem mama, pe care am iubit-o –/ Când ura cea mai crudă mi s-a părea amor…/ Poate-oi uita durerea-mi şi voi putea să mor.// Străin şi făr’ de lege de voi muri – atunce/ Nevrednicu-mi cadavru în uliţă l-arunce,/ Ş-aceluia, Părinte, să-i dai coroană scumpă,/ Ce-o să asmuţe câinii ca inima-mi s-o rumpă,/ Iar celui ce cu pietre mă va izbi în faţă,/ Îndură-te, stăpâne, şi dă-i pe veci viaţă!// Astfel numai, Părinte, eu pot să-ţi mulţumesc/ Că tu mi-ai dat în lume norocul să trăiesc./ Să cer a tale daruri, genunchi şi frunte nu plec,/ Spre ură şi blestemuri aş vrea să te înduplec,/ Să simt că de suflarea-ţi suflarea mea se curmă/ Şi-n stingerea eternă dispar fără de urmă!”. În chip surprinzător, versurile acestea, puternice, sfâșietoare în neagra lor mizantropie, îi par lui G. Călinescu declamatorii şi abstracte, „de o vorbărie absurdă”. Le prefera pe acelea din *Gemenii*. Este o judecată aspră, căci nu poate fi „vorbărie absurdă” această deznădejde împietrită în sarcasm, acest psalm întors, cotropit de zădărniciile şi cenuşa lumii. În *Gemenii* blestemul lui Sarmis este, într-adevăr, remarcabil şi îl anunţă pe Arghezi: „Ş-acum la tine, frate, cuvântul o să-ndrept,/ Căci voi să-ngălbenească şi sufletu-ţi din piept/ Şi ochii-n cap să-ţi sece, pe tron să te usuci,/ Să sameni unei slabe şi străvezii năluci,/ Cuvântul gurii proprii, auzi-l tu pe dos/ Şi spaima morţii intre-ţi în fiecare os./ În orice om, un duşman să ştii că ţi se naşte,/ S-ajungi pe tine însuţi a nu te mai cunoaşte,/ De propria ta faţă, rebel, să-ţi fie teamă/ Şi somnul – vameş vieţii – să nu-ţi mai ieie vamă./ Te miră de gândirea-ţi, răsai la al tău glas,/ Încremeneşte galben la propriul tău pas,/ Şi propria ta umbră urmând prin ziduri vechi,/ Cu mânile-ţi astupă sperioasele urechi,/ Şi strigă după dânsa plângând, muşcând din unghii/ Şi când vei vrea s-o-njunghii, pe tine să te-njunghii!…/ Te-aş blestema pe tine, Zamolxe, dară vai!/ De tronul tău se sfarmă blăstemul ce visai./ Durerile-mpreună a lumii uriaşe/ Te-ating ca şi suspinul copilului din faşe./ Învaţă-mă dar vorba de care tu să tremuri,/ Sămănător de stele şi-ncepător de vremuri”. O imaginaţie lirică foarte productivă. **E.** introduce toate acestea într-o metafizică tipic poetică, aceea care pune în discuţie fundamentele lumii. Ea se desfăşoară aici într-un scenariu epic şi atinge un mit răspândit la romantici: mitul lui Cain, problematica dublului, fantasma damnării individului. În acelaşi fel este tratat şi alt mit (Orfeu şi Euridice) în *Strigoii*, cu note de eres popular, tablouri întunecate, fugi şi reverii romantice şi, la urmă, cu filosofia preotului-mag, un sol al înţelepciunii vechi şi durabile. Acest strat al lirismului eminescian nu s-a învechit, chiar dacă spiritul nostru, corupt de modernităţi, primeşte cu dificultate succesiunea atâtor scene doveditoare, ampla desfăşurare de fapte lirice. În contrast, de pildă, cu lirismul grav şi adeseori oniric este poezia erotică din *Floare albastră*, *Făt-Frumos din tei*, *Lacul*, *Dorinţa*, *Atât de fragedă…* ş.a., în care domină fragilitatea şi transparenţele lumii materiale. O poezie mozartiană, în ritmuri alerte, alteori o poezie îngândurată, melancolizată, în tonalităţi moi. Poate fi determinată aici o posibilă poetică a

graţiosului şi poate fi determinat chiar un spaţiu de securitate caracteristic pentru lirismul lui **E.** Cu tot ceea ce asociază el: codrul ocrotitor, lacul, somnia şi reintrarea în ritmurile cosmosului. Purificată, eliberată de alianţele epice şi de o filosofie uneori prea apăsat formulată, poezia merge acum spre esenţe, spiritualizează emoţia şi dă un sens specific noţiunii „dor", de abstragere din lume şi de suferinţă romantică. La capătul acestui lirism existenţial se află melancolia şi singurătatea geniului din *Odă (în metru antic)*. Poem extraordinar, din care pleacă, probabil, poezia românească modernă: „Nu credeam să-nvăţ a muri vreodată;/ Pururi tânăr, înfăşurat în manta-mi,/ Ochii mei nălţam visători la steaua/ Singurătăţii,// Când deodată tu răsărişi în cale-mi,/ Suferinţă tu, dureros de dulce…/ Pân-în fund băui voluptatea morţii/ Nendurătoare.// Jalnic ard de viu chinuit ca Nessus,/ Ori ca Hercul înveninat de haina-i;/ Focul meu a-l stinge nu pot cu toate/ Apele mării.// De-al meu propriu vis, mistuit mă vaiet,/ Pe-al meu propriu rug, mă topesc în flacări…/ Pot să mai renviu luminos din el ca/ Pasărea Phoenix?// Piară-mi ochii turburători din cale,/ Vino iar în sân, nepăsare tristă;/ Ca să pot muri liniştit, pe mine/ Mie redă-mă!". Este un poem cu altă tonalitate şi în alt stil decât acelea cu care ne-a obişnuit **E.** Nichita Stănescu spunea într-o „respirare" a lui că din versul liminar al *Odei*... (care arată şi o performanţă prozodică, o înlănţuire de trei verbe) începe „poezia metalingvistică", adică aceea care nu se mai bizuie pe morfologia sau pe sintaxa versului, ci pe altceva, nedefinit şi straniu, un fel de a numi simplitatea maiestuoasă a unui limbaj rece şi impunător ca marmura. Cu o formulă care a fost folosită în cazul lui Paul Valéry: „un uragan înmărmurit". Este impresia pe care o lasă şi *Oda*... eminesciană, care a pornit prin a-l celebra pe Napoleon, un erou al armelor, şi a devenit o odă a geniului singur, mistuit de propriul vis, o rugă abstractă. Stilisticienii (precedaţi de G. Ibrăileanu şi stimulaţi de Tudor Vianu) semnalează, în legătură cu structura poemului, trecerea de la stilul figurat din lirica explozivă de tinereţe la un discurs în care dominante sunt ceea ce în limbaj structural se cheamă „figurile gramaticale" (figurile de structură). O schimbare se petrece, dovedeşte Ioana Em. Petrescu, şi în privinţa limbajului. În faza *Odei (în metru antic)* epitetele morale şi fizice sunt abandonate şi încep să devină recurente valorile negative, un prim semn de modernitate. Poemul, de o simplitate

nefirească, tulbură întâi prin mândra lui suferinţă, prin expresia unei superioare întâlniri a spiritului cu „nepăsarea tristă". Asta semnifică abstragerea geniului, triumful spiritului care îşi învinge, prin chiar faptul de a-l gândi şi a-l cuprinde, tragicul existenţei. Mai este ceva ce scoate în prim-plan acest poem: indeterminarea obiectului liric. Cine urmăreşte evoluţia *Odei*... în variantele date de Perpessicius observă progresiva ei detaşare de o cauzalitate precisă şi de un obiect de referinţă determinat. Forma ultimă este de o ambiguitate perfectă. Ca sursă a acestei dureri atât de adânci şi aşa de copleşitoare se poate bănui că ataraxia (nepăsarea tristă) are o cauză lumească. O iubire neîmpărtăşită, trădată sau pierdută ar putea fi punctul de plecare al acestei însingurări cosmice. Implicarea erosului este posibilă, dar, urmărind cu mai mare atenţie accentele poemului, se vede că durerea rece şi mândră, dorinţa de a intra în repaosul etern, voluptatea morţii şi toate celelalte nuanţe duc gândul spre o suferinţă de ordin ontologic având cauzalităţi misterioase. Este în discuţie poate chiar tragicul existenţei şi în mod cert nu este absentă

nici varianta hiperioniană a suferinţei întâlnite în mai toate versurile din această perioadă. Nu scapă, apoi, paradoxul pe care este construită această *Odă...*, şi anume nepotrivirea între sensul enunţului şi expresia lirică. Poemul reclamă o mare combustie interioară („Pe-al meu propriu rug, mă topesc în flăcări…”), suferinţe insuportabile, un chin fără capăt, în timp ce limbajul care exprimă toate acestea este bine măsurat, fără ornamente, abstract şi rece ca flăcările albastre ce se ridică din comorile ascunse în pământ. Sau ca şi când peste o groapă de jăratic ai arunca plăci groase de marmură. Nimic nu răzbate la suprafaţă din temperatura interioară. Acest contrast este izbitor în poem şi întăreşte impresia de confesiune purificată, spiritualizată. Prin ea **E.** deschide cu adevărat (avea dreptate Titu Maiorescu) o poartă spre lirica secolului al XX-lea. El aduce ceva nou, ireductibil în poezia romantică (în fapt, o sinteză a miturilor romantice) şi este autorul unui lirism care vrea să cuprindă totul, de la naşterea universului la tema căderii morale a prezentului. Amestecă, de pildă, într-un poem erotic (*Icoană şi privaz*, scris în 1876), ideea divinităţii femeii cu neliniştile poeziei. Apare aici prima oară formula de lirică modernă („acel desemn prea şters din lirica modernă”), nu într-o accepţie favorabilă pentru că, în pofida modelelor din vechime, poezia modernă nu ar face decât să înfrumuseţeze urâtul, răul, frumoasele nimicuri. În loc de a nega femeia superficială şi trădătoare, **E.** neagă acum poezia. Poetul însuşi face parte, prin menirea lui, dintr-o sectă aleasă şi infelice: „Şi eu, eu sunt copilul nefericitei secte/ Cuprins de-adânca sete a formelor perfecte”. De la această poziţie pesimistă, radical romantică (prin maniheismul cu care priveşte lumea), trece la atitudini mai apropiate de estetica modernă, aceea care încearcă să valorifice urâtul, răul din existenţă. Iată poemul *Iar faţa ta e străvezie*, care în sfera liricii erotice se remarcă prin profeţia lui întunecată. Fantasma cadavrului, prezentă în mica elegie, trimite, desigur, la Baudelaire, aşa cum sincretismul din *O, mamă…* şi recurenţa motivului oniric justifică, în baza acelui discurs romantic comun (intertext), o apropiere de Nerval, deşi este puţin probabil ca **E.** să-l fi citit. În prima parte sunt rulate determinările eminesciene cunoscute: faţa străvezie ca alba ceară, ochii tulburaţi de umbra unor misterioase dureri negre, femeia este, în fine, un idol cu „chip chinuitor de dulce” (figură retorică obişnuită la **E.**). Urmează versuri convenţionale pe tema „de-ai rămânea pe veci frumoasă”, după care, în ultimele două strofe, poetul introduce imaginea degradării fatale. Un motiv pe care l-a tratat şi pictura în diverse rânduri. Este cunoscută acea pânză în care o splendidă femeie tânără se uită în oglindă şi îşi vede hârca. **E.** prefigurează într-un limbaj neobişnuit de crud (neobişnuit pentru el) această fatală evoluţie: „Dar în curând şi nici o umbră/ Din frumuseţa ta n-a fi –/ Trei zile numai vei fi astfel/ Apoi… apoi vei putrezi.// Pământ nesimţitor şi rece,/ De ce iluziile sfermi?/ De ce ne-araţi că adorarăm/ Un vas de lut, un sac de viermi?”. Dintr-un cu totul alt unghi este privit în *Luceafărul* motivul erotic. Sunt câteva mituri lirice care se întâlnesc în acest poem socotit de mulţi capodopera lui **E.** Oricum, este ultimul mare acord liric al poetului pândit de o boală ce-l va răpune curând: este, întâi, mitul erotic ca atare asociat cu mitul cosmogonic (la acest conflict erotic participă însuşi Creatorul universului) şi, în legătură cu cel dinainte, este mitul geniului, menţionat chiar de autor într-o notă: geniul nu-şi găseşte loc în viaţa comună, nu este fericit şi nu aduce fericire. „El nu are moarte, dar nici noroc”. Tentativa de a amesteca planurile şi de a schimba identitatea condiţiei sale eşuează. Geniul rămâne, după această încercare, nemuritor şi abstras, prizonier şi el al altor legi, implacabile. Este vechiul mit romantic al omului superior (geniul, creatorul, în speţă poetul) care suferă de incompletitudine, nu este înţeles şi trăieşte în lumea himerelor sale. Această dimensiune alegorică a fost deseori exploatată în mai multe feluri de comentatorii mai vechi. Ea este reală totuşi, nu unică în poem. Interpreţii mai noi au căutat alte simboluri şi, dacă au căutat, au şi găsit. Trebuie spus că, înainte de orice, *Luceafărul* este o frumoasă poveste de dragoste pusă în versuri care, intrate în manualele şcolare, s-au fixat în memoria colectivă. Scenariul este relativ simplu, şi **E.** l-a preluat din basmul *Fata în grădina de aur*, cules în 1861 de germanul Richard Kunisch. Filosofia despre destinul geniului trimite la Schopenhauer. Miturile poemului sunt totuşi mai complexe, au mai multe învelişuri care la lectură întreţin misterul poemului. Cătălina, frumoasă, mândră şi visătoare, cu ascendenţă împărătească, trăieşte izolată într-un castel negru (decor romantic întâlnit des la **E.**) şi se îndrăgosteşte de luceafărul care străluceşte pe cer în fiecare noapte. Hyperion nu rămâne insensibil la chemările fetei şi se întrupează o dată din ape (mitul

neptunic) şi a doua oară din ceruri (mitul uranic). Sunt, în limbajul mitologic al poeziei, primele două probe iniţiatice din basm. La chemarea Cătălinei (acceptarea identităţii omeneşti, supunerea la legile firii, adică des-nemurirea geniului) vine chemarea lui Hyperion: visătoarea fată mândră, cu chip divin („Cum e Fecioara între sfinţi/ şi luna între stele") să renunţe la condiţia ei omenească şi să accepte alta, cosmică, nemuritoare. Cum Cătălina nu vrea să urmeze un mire himeric, cu ochii plini de întuneric, minunat dar mort, Hyperion decide să treacă şi cea de-a treia probă (iniţiatică), proba supremă: îi cere Creatorului (lui Dumnezeu) să-l dezlege de blestemul nemuririi şi să-i dea altă soartă, în stare a trăi „o oră de iubire". Călătoria luceafărului prin haosul cosmic este partea cea mai puternică, liric, din poem: o viziune cosmogonică formidabilă în care intră văi haotice, izvoare de lumină, mai multe straturi de stele şi ceruri suprapuse, goluri care se nasc de pretutindeni, mişcate, toate, de o sete care „soarbe" şi prăbuşite într-un adânc asemănător (asociere stranie) cu o oarbă uitare. Numai Heliade-Rădulescu mai încercase într-un poem despre căderea îngerilor să înfăţişeze această geografie tulbure a universului prăbuşit. **E.** îi dă o notă de măreţie şi singurătate, iar în dialogul final dintre Creator şi Hyperion, de incomunicabilitate între universuri: „Porni luceafărul. Creşteau/ În cer a lui aripe,/ Şi căi de mii de ani treceau/ În tot atâtea clipe.// Un cer de stele dedesupt,/ Deasupra-i cer de stele –/ Părea un fulger nentrerupt/ Rătăcitor prin ele.// Şi din a chaosului văi,/ Jur împrejur de sine,/ Vedea, ca-n ziua cea de-ntâi,/ Cum izvorau lumine;// Cum izvorând îl înconjor/ Ca nişte mări, de-a-notul…/ El zboară, gând purtat de dor,/ Pân' piere totul, totul;// Căci unde-ajunge nu-i hotar,/ Nici ochi spre a cunoaşte,/ Şi vremea-ncearcă în zadar/ Din goluri a se naşte.// Nu e nimic şi totuşi e/ O sete care-l soarbe,/ E un adânc asemene/ Uitării celei oarbe.// – «De greul negrei vecinicii,/ Părinte, mă dezleagă/ Şi lăudat pe veci să fii/ Pe-a lumii scară-ntreagă;// O, cere-mi, Doamne, orice preţ/ Dar dă-mi o altă soarte,/ Căci tu izvor eşti de vieţi/ Şi dătător de moarte;// Reia-mi al nemuririi nimb/ Şi focul din privire,/ Şi pentru toate dă-mi în schimb/ O oră de iubire…// Din chaos Doamne-am apărut/ Şi m-aş întoarce-n chaos…/ Şi din repaos m-am născut,/ Mi-e sete de repaos.»". Încheierea acestei sublime parabole lirice: Creatorul nu acceptă modificarea sorţii, şi în sprijinul acestei decizii vine şi Cătălina, care urmând legile firii se consolează cu şăgalnicul Cătălin, „viclean copil de casă". Morala poemului este anunţată explicit în final: destinul nu poate fi schimbat, geniul este nemuritor şi fără noroc, el nu se poate amesteca în cercul strâmt al existenţei comune. Nu lipseşte din această teribilă replică divină un accent misogin, prezent şi în alte poeme: femeia este nestatornică, ea urmează instinctele, nu reveriile astrale: „– «Ce-ţi pasă ţie, chip de lut,/ Dac-oi fi eu sau altul?// Trăind în cercul vostru strâmt/ Norocul vă petrece,/ Ci eu în lumea mea mă simt/ Nemuritor şi rece.»". Repetarea, popularizarea acestor versuri în școală și prin școală le-a scurs ceva din misterul şi frumuseţea lor, dar oricât de sastisit ar fi cititorul, nu poate să nu vadă că *Luceafărul* atinge, în schema lui simplă, marile teme lirice, şi mecanica impecabilă a versurilor muzicale produce mari emoţii. Este, în fond, un poem despre destinul existenţial al creatorului şi totodată despre partea lui cerească, nemuritoare, aducătoare de glorie, dar şi de nenoroc; în fine, *Luceafărul* aruncă din spaţiul unei idile sentimentale o privire metafizică asupra geometriei inflexibile a rânduielilor cosmice. Nu trebuie ignorat nici poetul de atelier. Un **E.** care încearcă rimele şi uneori se joacă logodind vorbe imposibile. Poetul este, în momente de graţie, un caligraf ludic, şi o strofă din 1879 (*Cristalografie*) surprinde prin perfecţiunea, gratuitatea şi, desigur, ironia ei, anunţându-l pe Ion Barbu: „Când aduce blonda Liză/ Socoteala unei vedre,/ Universul cristaliză/ Hexacontetraedre!".

Proza, rămasă în cea mai mare parte în manuscris şi publicată după ce poetul devenise deja un mit naţional, a fost primită cu multe ezitări, uneori cu ostilitate, chiar şi de cei care, precum G. Ibrăileanu, aveau un cult pentru **E.** Motivaţiile diferă de la caz la caz. Ovid Densusianu o consideră „greoaie, chinuită […], ceva de improvizaţie de multe ori" şi din aceste pricini ar diminua reputaţia poetului. E. Lovinescu, adept al epicii obiective, o respinge pentru patosul ei livresc şi lipsa de psihologie („Nu ştie crea pe dinăuntru un om cu o psihologie determinată şi nu-l poate, mai ales, planta în mijlocul unei ambianţe sociale cu raporturi multiple de coexistenţă"). În fine, G. Ibrăileanu, plecând de la prejudecata că un mare poet nu poate fi şi un mare romancier, consideră publicarea *Geniului pustiu* „o impietate şi o mistificare a publicului". Numai N. Iorga, dintre criticii primei generaţii postmaioresciene, este mulţumit de această proză lirică şi

filosofică scrisă de același condei care a dat marile poeme: „Sentimentul adânc al naturii, pe care o însuflețește cu geniul său, arătând pretutindeni adevărul cuvântului că orice tablou din natură e o stare sufletească […], o imaginație de o putere halucinatorie și un sentimentalism dulce însuflețesc și dau o figură distinctă producțiilor sale de proză”. Cel care o pune în valoare și-i află modelele estetice și metafizice este G. Călinescu în *Opera lui Mihai Eminescu,* unde și reproduce destul de multe fragmente (între ele *Avatarii faraonului Tlà*) aflate în manuscris. S-a putut constata că proiectele epice – multe din faza de tinerețe a poetului – anticipează sau dublează temele sale lirice fundamentale și deschid proza românească spre idei și concepte metafizice pe care nu le încercase până atunci nimeni. **E.** introduce masiv speculația filosofică în fanteziile sale epice și nu ezită să ficționeze, cum s-a zis mai târziu, ideile sale despre „statul natural” sau despre „fantasmagoriile” civilizației moderne. Fragmentele epice fac parte dintr-un proiect mai vast și participă la o mitologie pe care **E.** a dorit s-o creeze în lirică, în proză, în teatru și pe care a expus-o într-o oarecare măsură chiar și în publicistica sa vehementă. El nu ascunde intenția de a reprezenta literar „creațiunea pământului după o mitologie proprie română”, pornind de la „mumele” goetheene, de a crea, cu alte vorbe, o mitologie universală, în care modelele istorice și miturile naționale să fie integrate într-o imensă panoramă a istoriei zădărniciilor lumii. *Genaïa*, *Rugăciune*a *unui dac*, *Mureșanu*, *Memento mori* și atâtea alte poeme prefigurează această mitologie care trece și prin spațiul geto-dacic, acolo unde se află Sarmizegetusa lui Decebal, cea „înrădăcinată-n munții de piatră/ cu murii de granit, cu turnuri gote”. Epica participă într-un chip special la realizarea acestei vaste mitologii – epopei – sociogonii literare, atingând două spații: unul fantastic și filosofic (*Avatarii faraonului Tlà*, *Umbra mea*, *Sărmanul Dionis*, *Archaeus* ș.a.) și altul istoric, aproximativ realist (*Geniu pustiu*, *Aur, mărire și amor* ș.a.). Granița dintre ele nu este așa de precisă, pentru că **E.** nu este spiritul care să nu amestece metafizica într-o dezbatere politică și să nu încalce compartimentele genurilor literare. Această combinație de stiluri face parte de altfel din poetica romantică, bazată pe un lirism fundamental, cu radiații în toate genurile, și pe ideea că faptul mărunt participă la viața cosmosului. Novalis exprimă limpede această convingere a omului romantic: „Noi suntem în relație cu toate părțile universului tot așa cum suntem cu viitorul și trecutul. Depinde de direcția și de durata atenției noastre pentru ca noi să stabilim astfel un raport predominant, încât el să ne pară important și eficace”. Ambițiile lui **E.** merg în aceeași direcție, cu observația că el face din speculația metafizică și speculația ideologică un instrument de persuasiune în narațiune. Unii comentatori socotesc că filosofia nu este suficient rafinată, digerată, asimilată în proză și că de fapt aceste fragmente nu sunt decât niște exerciții juvenile. Există și acest aspect, dar chiar și în exercițiile, improvizațiile unui mare creator pot fi depistate fantasmele, miturile, punctele de rezistență ale spiritului său. Este cazul prozei eminesciene, inegală, fragmentară, pe alocuri brutal ideologică sau, dimpotrivă, sentimentală, melancolizantă, onirică. Epica lui are totuși o oarecare unitate prin temele și miturile pe care le repetă și, evident, prin stilul ei. G. Călinescu e de părere că aici se remarcă două direcții: una sociologică și evocativă în stil Costache Negruzzi și alta romantică. În realitate sunt mai multe stiluri sau, mai bine zis, mai multe spații epice în aceste fragmente pe care spiritul romantic, bolnav de incompletitudine și de aceea decis să recosmicizeze lumea realului, le umple cu fantasmele lui. În proza lui **E.** se pot depista cinci sau șase direcții cu temele și stilurile adecvate. Este întâi o epică tipic romantică, în care sunt tratate plenitudinile și contradicțiile omului romantic, cu laturile lui demonice (faustiene) și titanice, în fine, o proză în care reflecția politică și morală stă în același rând cu descripția istorică și încercarea de studiu tipologic (*Geniu pustiu*). Ar fi direcția confesivă (romanul cuprinde și un jurnal al personajului), dominată de romanescul de tip romantic, flexibil, „impur” (în sensul că nu respectă regulile genului), cu un capăt deschis spre marile concepte, cu altul spre politică și istorie. Istoria, socialul, realul constituie rampa de pe care decolează spiritul romantic cu toate complexele, neliniștile și visele sale. Nu este de ignorat în această proză caracterul programatic, tezist. Prin „naturile catilinare” scriitorul vrea să surprindă tipologia unei lumi și totodată acel tragic pe care G. Călinescu îl numește „imposibil și somnolent, ce pare a fi al naturii noastre, împăciuite cu eterna întoarcere a roții cosmice”. Ar fi apoi proza fantastică și metafizică (*Umbra mea*, *Sărmanul Dionis*, *Archaeus*), pur speculativă și demonstrativă și ea, dar în direcție

filosofică şi cu o finalitate incertă, între reprezentarea onirică (visul romantic), ironia filosofică („râsul filosoficesc", *Witz*-ul) şi traducerea epică a marilor concepte (arheii). Aria geografică şi istorică a reprezentării lor este, ca în toată opera lui **E.**, foarte întinsă. Arheii săi încep în India şi Egiptul faraonilor, ajung pe tărâm dacic, şi de aici, printr-un salt istoric spectaculos, poposesc în vremea lui Alexandru cel Bun; se deplasează apoi în timp şi spaţiu şi ajung în Walhalla sau se pierd în gheţurile polare însoţiţi mereu de vaste panorame cosmice şi de reflecţii care pun în discuţie fundamentele lumii şi morala istoriei. Nimerit ar fi, poate, să fie numită această epică fantezistă, conceptualizantă, descriptivă, folosind limbajul lui **E.**, epica arheică, dacă n-ar urma al treilea spaţiu care preia ideea migraţiei arheilor şi poetul n-ar studia-o separat, metodic, cu o documentaţie bogată în perimetrul unui fantastic erudit, diferit de fantasticul oniric şi conceptualizat. Este proza din *Avatarii faraonului Tlà* şi *Fragment,* unde se ilustrează teoria metempsihozei, punând accent pe culoarea locală, pe moravuri, exotism şi pe ceea ce Albert Thibaudet numeşte „sensul istoriei şi revelaţia trecutului, ca a treia dimensiune" în gândirea romantică. Novalis, vorbind de armonia dizarmoniilor, de aparenta lipsă de logică a naraţiunii, de faptul că romanticii sfărâmă unitatea clasică de timp, loc şi acţiune, observă: „O povestire e ca un vis fără raporturi logice; e un ansamblu de lucruri şi de evenimente minunate, ca o fantezie muzicală sau ca suitele armonice ale unei harfe eoliene ori ca natura însăşi". De precizat că naraţiunea *Avatarii faraonului Tlà*, rămânând neîncheiată, nu atinge acest grad de armonie şi perfecţiune pe care îl reclamă Novalis, dar că sugestia de vis fără determinări logice este facilitată la **E.** chiar de ideea migraţiei arheului în timp şi spaţiu, de reîncarnarea imprevizibilă a individului. Proză în stilul unui romantism nebulos sincretic, în cea mai mare parte livresc liric, învecinat (dar niciodată confundat) cu fantasticul arheologic din *Salammbô* de Gustave Flaubert. Un model mai apropiat (şi dovedit ca atare) este Théophile Gautier cu *Le Roman de la momie* şi alte scrieri în care marile iubiri romantice se desfăşoară în decoruri faraonice. Alte paradigme ale epicii eminesciene sunt fabulosul popular (*Făt-Frumos din lacrimă*), fiziologiile realiste în tradiţia moraliştilor din epoca '48 (*Aur, mărire şi amor, La curtea cuconului Vasile Creangă, Visul unei nopţi de iarnă, Părintele Ermolachie Chisăliţă, Moş Iosif*). Este vorba de crochiuri, portrete, scene de viaţă din istoria apropiată sau mai îndepărtată, sugerând ideea „statului ca produs natural", stat istoric, stat etnic, în esenţă ţărănesc, cu legi bune (legile pământului) şi oameni ce trăiesc în armonie cu Dumnezeu, cu natura şi cu ei înşişi. Ceea ce **E.** apără în articolele din „Timpul" exprimă, mai întâi sau paralel, în aceste fragmente epice realiste, cu o tipologie previzibilă şi cu fizionomii în care lirismul este comprimat şi cruzimea realistă din pamflete se află încă în stare incipientă. În sfârşit, se profilează şi un alt spaţiu epic unde autorul concentrează reveriile lui pământene, viziunile paradisiace, pe scurt, rousseauismul lui. El se găseşte peste tot în opera lirică, în teatrul şi chiar în publicistica poetului, dar în *Cezara* notele se acumulează pentru a sugera ceea ce s-ar putea numi o filosofie de existenţă sau un model de existenţă. Modelul asociază două sentimente esenţiale la romantici, iubirea şi natura (peisajul) ca stare de spirit şi, în cazul lui **E.**, ca univers imaginar şi spaţiu de securitate. În paradisul terestru din *Cezara* are loc ceremonia sublimă a erosului liber, natural, animalic (în sens originar, adică fără opreliştile şi ipocriziile ce domină societatea) şi tot aici individul se reintegrează ritmurilor cosmice. O iubire sublimă şi o moarte apoteotică în sunetele unei orgi uriaşe (orga naturii) şi într-un spaţiu în care elementele se conjugă şi evoluează după ora universului. Izgonit din rai şi reîntrupat în alte fiinţe, cuplul originar îşi regăseşte pe pământ, departe de furia, nebunia şi stricăciunile lumii sociale, un nou paradis. Recitind azi aceste proze fantastice, intelectualizante, ardent ideologice, pline de concepte şi mai totdeauna puse sub semnul unei metafizici de tip romantic, şi comparându-le cu ceea ce oferise până atunci proza românească, se constată că ele nu s-au învechit decât prin limbajul lor uneori idilizant şi, poate, prin speculaţiile nu totdeauna suficient asimilate epic. Rămâne însă solid fondul epic reflexiv în naraţiune şi rămân paginile de o sclipitoare originalitate prin care **E.** se revelează un mare creator oniric şi totodată un mare poet al peisajului „stelos", cum zice el, un poet al diafanului spiritualizat. Ca prozator fantastic, el nu merge în linia lui E.A. Poe (din care a tradus), ci introduce simbolicul şi spiritualul în vaste parabole care vor să cosmicizeze realul şi să reconstituie sensurile filosofice ale lumii. Este, apoi, limba acestor naraţiuni, într-un moment în care limba română

face un efort uriaş de a prinde şi formula marile concepte filosofice. Nu poate fi trecută cu vederea – are dreptate Tudor Vianu – arta acestor însemnări, în ciuda tinereţii, ezitărilor şi imperfecţiunilor ei: „Câteva din frumuseţile cele mai de seamă ale artei româneşti de a povesti au căzut din condeiul poetului [...], valori noi îşi află aici începutul drumului lor prin lume". În fine, rămâne şi efortul lui **E.** de a crea o tipologie în lumina şi cu dimensiunile omului romantic. Toma Nour, Dionis, Cezara, Ieronim, Euthanasius, chiar personajele exotice din *Avatarii faraonului Tlà* fac parte din aceeaşi familie morală şi spirituală şi participă la crearea unei mitologii originale în care intră, pe lângă notele comune romantismului european (în varianta germană), şi multe elemente răsăritene, difuzate prin filiera fabulosului popular. Ambiţia lui **E.** este să reflecte creaţia universului şi epopeea lumii într-o oglindă românească. O mitologie fragmentară, imperfectă, un şir de proiecte şi o suită de fragmente epice în care metafizicul se însoţeşte nu de puţine ori cu gazetăria şi foiletonul senzaţional, ca în *Cezara*, de pildă.

Publicistica lui **E.** a fost totdeauna obiect de controversă în cultura română. Ideologii, oamenii politici, sociologii, criticii literari au cultivat-o sau, dimpotrivă, au repudiat-o în funcţie de interesele lor. Rareori a fost examinată din unghi strict estetic (G. Călinescu este un exemplu) pentru a-i putea preţui nu atât ideile, care se regăsesc şi în scrierile contemporanilor (în primul rând la Titu Maiorescu), cât imaginaţia ideilor, talentul polemic, coerenţa şi forţa discursului politic. Acest fapt se explică în bună măsură chiar prin radicalismul ideologic al poetului care, îmbrăţişând cauza conservatorilor, atacă, cu o cruzime rar întâlnită, poziţiile „roşilor" (liberalii). Ar fi însă o greşeală să se vadă în **E.** un simplu executant politic. Ideile despre stat, progres social, civilizaţie şi cultură au o justificare mai profundă şi, cum a dovedit G. Călinescu în capitolul *Filosofia practică*, angajează în cel mai înalt grad formaţia intelectuală şi temperamentul poetului. Un argument este şi faptul că temele, fantasmele, obsesiile din articolele publicate în „Timpul" pot fi regăsite sub forme şi cu conotaţii adecvate în poemele vehement ideologice şi morale (*Epigonii*, *Scrisoarea III* şi, în genere, în versurile care vorbesc de maşinăria întoarsă a lumii). Semn că **E.** are ceea ce se numeşte o viziune asupra lumii şi o poziţie clară în privinţa societăţii româneşti. El porneşte, desigur, de la câteva modele, cel dintâi fiind tot Schopenhauer. Din articole se vede însă că avea o cultură politică mai întinsă şi puterea lui de invenţie în sfera politică şi sociologică este considerabilă. Îi citează pe Montesquieu, Malthus, Darwin, Marx, John Stuart Mill, este la curent cu studiile istorice şi sociologice din epocă, încearcă el însuşi analize „craniscopice" pentru a determina comportamentul social şi psihologia grupurilor rasiale, în atacurile lui împotriva „bizantinilor" (liberalii) aduce argumente istorice, geografice şi morale, dă informaţii statistice şi filosofice, într-un cuvânt publicistul are suficiente cunoştinţe teoretice şi de specialitate pentru a duce o polemică, şi când nu le are, ştie unde să le caute. Cum au demonstrat cercetătorii recenţi, multe dintre aceste idei ajung la el prin intermediul gazetelor nemţeşti pe care, de altminteri, le citează la tot pasul. Oricum, vehementul publicist este la curent cu teoriile politice ale timpului şi nu ezită să dea judecăţi limpezi despre evenimentele internaţionale. „Reacţionarul" **E.** (cum îi spune E. Lovinescu în *Istoria civilizaţiei române moderne* şi cum îl socotesc, în genere, ideologii liberalismului, socialiştii, europeniştii, internaţionaliştii, globaliştii etc.) are păreri în toate domeniile importante ale vieţii româneşti şi îşi construieşte o teorie a statului ca „product natural" pe care o apără apoi în toate împrejurările. Cât priveşte originalitatea acestor idei, G. Călinescu, primul care face o descriere completă a spiritului eminescian şi încearcă să-i descopere rădăcinile metafizice şi istorice, spune că **E.** este „un simplu împrumutător, original numai acolo unde dintr-o premisă adoptată trage unele concluzii de ordin practic". Dar tot el scrie: „Ridicată dar pe o schelă solidă de idei cu toate treptele emotivităţii, caricaturizând abstractiv şi speculând concret, gazetăria lui Eminescu e o operă poetică totodată, trainică tot atât cât şi poezia". Contradicţie într-o oarecare măsură, pentru că este greu de acceptat ca „un simplu împrumutător" de idei să poată da o operă ideologică durabilă tot atât cât e opera lui poetică. Contradicţia este, în fapt, rezultatul a două judecăţi făcute din unghiuri diferite asupra aceluiaşi obiect: o dată, publicistica e examinată în raport cu modelele ei posibile (o judecată de existenţă) şi, a doua oară, în funcţie de valoarea ei estetică. Este limpede că ambele aspecte sunt importante, pentru că o personalitate se defineşte nu numai prin ceea ce creează, dar şi prin ideile pe care le împrumută. **E.** îşi formează într-un timp relativ restrâns o concepţie coerentă despre „maşina lumii", pe care o aplică ulterior în polemicile sale cu „Românul", îndeosebi cu C.A.

Rosetti, oaia neagră a acestei proze mesianice, violente şi colorate. Prima observaţie care poate fi făcută este că proza lui politică se bizuie pe o veritabilă poetică a refuzului, dublată de altă poetică, a mitizării. O utopie în doi timpi şi două culori, într-o poetică de tip maniheic. Bun este trecutul pentru că avea domn autoritar şi legi naturale, rău este prezentul pentru că merge după legi străine; bun este ţăranul pentru că ară, seamănă şi culege, rău, făţarnic, stricător din toate punctele de vedere este liberalul care maimuţăreşte legi străine şi nesocoteşte legile ţării; bună, morală era justiţia obştei, rea, coruptă este justiţia modernă – dominată de ceata de avocaţi –, pentru că strică obiceiurile naţiei; respectabilă este aristocraţia istorică (formată din „boierii de țară", „boierii de neam"), coruptă până în măduva oaselor este falsa aristocraţie (fanariotă) care cumpără şi vinde totul, distrugând ţara; progresul social nu e posibil decât pe cale de evoluţie naturală şi în respectul legilor naţiei, nu prin introducerea formelor fără fond; bună, eficientă este instrucţiunea care are la bază studiul culturii antice, catastrofal este sistemul introdus de liberali pentru că se orientează după legile împrumutate de la străini; românii nu o vor scoate la capăt dacă nu-şi vor proteja instituţiile şi formele tradiţionale şi nu vor pune stavilă agresiunii „nulităţilor catilinare", strategiei stricătorilor de lege şi de datini, în fine, dacă nu vor elimina pe „roşii", care smintesc rânduielile unei rase vechi şi mândre. Latin şi ortodox, poporul român are o misie istorică şi chiar o misie divină: „Noi, poporul latin de confesie ortodoxă, suntem în realitate elementul menit a încheia lanţul dintre Apus şi Răsărit; aceasta o simţim noi înşine, se simte în mare parte de opinia publică europeană, aceasta o voim şi, dacă dinastia va împărtăşi direcţia de mişcare a poporului românesc, o vom şi face. Oricât de adânci ar fi dezbinările ce s-au produs în timpul din urmă în ţara noastră, când e vorba de legea părinţilor noştri, care ne leagă de Orient, şi de aspiraţiunile noastre, care ne leagă de Occident şi pe care sperăm a le vedea întrupate în dinastie, vrăjmaşii, oricare ar fi ei, ne vor găsi uniţi şi tot atât de tari în hotărârile noastre ca şi în trecut". Iată, în avanpremieră, ideea punţii spirituale româneşti între culturile Orientului şi culturile Occidentului, reluată de mulţi şi dezvoltată teoretic mai târziu de Mircea Eliade. În utopia lui socială **E.** are, uneori, intuiţii extraordinare. De aceea, discursul său politic nu trebuie luat ca un simplu program de guvernământ. El trebuie văzut în complexităţile sale, care de regulă pornesc de la ideologie şi ajung la metafizică şi la ceea ce sociologii moderni numesc cultura (în sens larg) unei naţiuni. De oriunde ar porni, filosoful politic sau filosoful practic (cum îi zice Călinescu) ajunge la trecut (istorie) şi la statul natural. Iubirea trecutului este „semnul dumnezeiesc" prin care se deosebesc adevăraţii reformatori de panglicarii care vor să ia ochii naţiei cu scamatoriile şi fantasmagoriile lor. În sprijin, aduce pe Iisus Nazarineanul, pe Luther, Matei Basarab şi pe Tudor Vladimirescu, toţi iubitori de lege veche, eroi pacificatori, modele etice în vasta utopie eminesciană. Lăsând deoparte alte exemple şi alte aspecte, apare limpede că **E.** este un tradiţionalist, un „reacţionar" (în termenii ideologiei liberale), în fine, un conservator, cum îl socotea C. Dobrogeanu-Gherea şi cum îl văd, în genere, europeniştii, sincroniştii. Dar a judeca articolele sale din unghiul practicii sociale este o eroare de situare. **E.** nu era actual, din această perspectivă, nici în 1877, nu este nici mai târziu. Soluţiile lui sunt impracticabile, judecăţile sale politice sunt uneori nedrepte, ceea ce nu înseamnă că proza politică este irelevantă şi de aceea trebuie repudiată, ridiculizată. Există două aspecte care trebuie luate în seamă când se analizează proza aceasta incendiară, profetică, virulent polemică şi vehement patriotică: îndreptăţirea ei istorică, dacă e raportată la momentul în care este scrisă, şi calitatea ei literară. Îndreptăţirea, desigur relativă, poate fi explicată prin circumstanţele de la 1880. **E.** scrie într-o epocă de tranziţie de la un sistem la altul şi într-un moment în care tânărul stat român modern îşi caută o identitate şi îşi construieşte un mecanism de funcţionare. Ceea ce înseamnă instituţii, legi, reforme etc. Identitatea priveşte în primul rând naţia ca atare, abia scăpată de lunga dominaţie otomană. Este firesc ca în aceste condiţii **E.**, ieşit din mica boierime pământeană şi format la şcoala tradiţionalismului spiritual, să pună cu anumită fermitate în articolele sale problema naţionalităţii, vechimii, justificării istorice. Are toate motivele să apere ceea ce el consideră a fi durabil şi sănătos în lumea românească (limba şi cultura, miturile, modelele, tipul de relaţii etc.) şi face acest lucru cu pasiunea, cultura şi talentul său. În vremuri de cumpănă asemenea accente şi asemenea utopii sunt inevitabile. **E.** aduce în susţinerea lor nu numai credinţa sa sinceră, dar şi genialitatea lui nutrită de o filosofie de existenţă sprijinită pe modelele clasicităţii. De aici vine oroarea faţă de reformatorii liberali şi tot de aici iese fantasma străinului care îl obsedează pe publicistul **E.** Politic

vorbind, cei care au dreptate sunt cei care vor să modernizeze Principatele introducând drumul de fier, sistemul bancar, justiţia modernă, încurajând comerţul, sincronizând învăţământul, construind spitale şi sistemul serviciilor publice etc. România nu putea rămâne la legile pârcălabilor şi la civilizaţia carului cu boi. Bizantinii, fanarioţii, „roşii" antipatici au ales, oricât ar protesta junimiştii, calea cea bună şi, cum a demonstrat Lovinescu, „formele" lor împrumutate din Occident au rodit aici, în inerţia răsăriteană. Visul lui **E.** de a opri evoluţia limbii pentru a o feri de stricăciuni sau de a crea un stat român modern pe legi naturale nu este, practic, posibil. Rămâne utopia acestei idei şi rămâne forţa epică a discursului ideologic care însoţeşte această uriaşă utopie. Mai este ceva, şi anume faptul că forma nouă aduce cu sine, fatal, şi o impostură nouă. Asupra acestei noi imposturi se năpusteşte geniul polemic eminescian. El are dreptate să vitupereze demagogia noii clase politice, incultura, irespectul faţă de tradiţiile spirituale, graba de a dărâma ceea ce este vechi, adică durabil şi esenţial, în lumea romanităţii orientale. Tot ceea ce ţine de tradiţionalismul spiritual este sfânt, intuşabil pentru **E.**, şi el este îndreptăţit să gândească astfel pentru că este totdeauna ceva ce trebuie ocrotit în evoluţia socială şi anume modelele, arheii, aceia care asigură continuitatea şi identitatea unei naţiuni. Pe scurt: nu se pune problema acceptării sau respingerii teoriilor lui sociale (legate de realitatea şi mentalităţile secolului său), este vorba să fie înțelese și judecate în marginile adevărului istoric şi în structura lor, în cele din urmă, metafizică. I se reproşează şi azi poetului că nu a fost un spirit progresist. Nu a fost, dar progresul social are totdeauna nevoie de o critică a progresului pentru a-l ţine sub stare de alertă şi pentru a-i corecta excesele. Şi apoi, când este vorba de teoriile unui mare creator, nu mai are importanţă progresismul sau conservatorismul său. Importanţă are doar creaţia din interiorul sistemului ideologic. Creaţia poate transforma o teorie discutabilă într-o utopie acceptabilă estetic. Este şi cazul lui **E.** Dar oricâte învinuiri s-ar aduce gândirii sale sociale, un rol trebuie recunoscut publicistului necruţător polemic de la „Timpul", şi anume că utopia lui este construită pe fantasma unei Românii profunde şi eterne, iar conservatorismul său exprimă ceea ce tradiţionaliştii de mai târziu (C. Rădulescu-Motru, de pildă) au numit „tradiţionalismul spiritual românesc". **E.** se fixează, în fond, într-o linie a evoluţiei noastre ideologice, aceea pe care Petre Pandrea o numea, în

Ilustrație de Ligia Macovei la poemul Luceafărul

Portrete şi controverse, „curentul creator"; creator sau organicist, reprezentat de Kogălniceanu, Eminescu, Bărnuţiu, Iorga, Pârvan, Rădulescu-Motru, Brâncuşi, Arghezi. Aceştia ar purta în ei „blestemul neliniştii lăuntrice" şi au o concepţie istorică şi realistă, spre deosebire de un alt curent de gândire, pornit de la paşoptişti, continuat de junimişti, iar de aici regăsindu-se la I.L. Caragiale şi reluat de poporanişti. Petre Pandrea îi spune „curentul criticist". Acesta, în special de sursă franceză, vrea să pună bazele statului juridic, celălalt, pornind de la tradiţii, vrea să construiască statul istoric. Schema „localistului" Petre Pandrea se întâlneşte într-o oarecare măsură cu aceea a lui Nae Ionescu şi a elevilor săi (mai puţin Cioran), care imaginau un stat cultural românesc bazat pe ortodoxie şi pe miturile autohtone. Ce este sigur în astfel de speculaţii e că **E.** susţine doctrina unui stat istoric şi că tradiţionalismul său cuprinde toate laturile societăţii, de la artă la organizarea juridică. Într-o privinţă, el se deosebeşte de Maiorescu şi de junimişti, dar în multe alte idei se întâlneşte cu ei (cu precădere în teoria formelor

fără fond, este esenţială în judecata ideologică; în atitudinea faţă de paşoptişti şi de ideologia lor reformatoare, occidentalizantă). Judecate estetic, articolele sale surprind prin nota lor pamfletară şi, în acelaşi timp, mesianică. O combinaţie rară. Pamfletarii elimină de regulă profetismul, sunt zeflemişti ca I.L. Caragiale sau ca Arghezi şi construiesc o mitologie sau o utopie neagră, cu personaje care se îndepărtează de modelele reale. **E.** este, dimpotrivă, puţin interesat de efectele artistice, el este preocupat în cel mai înalt grad de demonstraţia ideologică şi sociologică, este fanatizat de o idee şi de aceea este intolerant şi pustiitor ca profeţii *Vechiului Testament*. Gândeşte lumea reală în funcţie de o schemă ideală (statul arhaic, statul natural, ţărănesc, etnic) şi nu arată nici o îngăduinţă faţă de celălalt (adversarul, străinul, „roşul" fanariot, liberalul care strică datinile şi seamănă imoralitatea, omul formelor fără fond, care introduce rele legi străine şi nesocoteşte bunele legi tradiţionale). Repetate până la obsesie, aceste fantasme prefigurează şi ele o mitologie sau, mai degrabă, două mitologii distincte şi ostile: una negativă, foarte pregnantă, în care intră adversarii statului natural şi, în genere, ai naţiei române, şi cealaltă, în care îşi află locul clasele pozitive (aristocraţia istorică, clasa ţărănească, oamenii Bisericii naţionale, breslaşii şi intelectualii fixaţi în spiritul tradiţiei). Acest maniheism este evident în totalitatea articolelor şi în fiecare în parte. Oriunde îţi arunci privirea, dai peste această antiteză care opune, în o mie de forme, pe bătrânii cumpătaţi, „cu trecut", „inele în lanţul continuităţii", faţă de tinerii nesocotiţi, stricaţi de calpa cultură modernă. O ramură de nuc ce vrea să se prindă pe un trunchi de stejar. Parabola vegetală este foarte productivă, cum se poate constata. Până la 1848, crede **E.**, românii aveau simţ istoric. Din clipa în care au acceptat (la 1848) ideea de a imita formele occidentale, ei au pierdut acest sănătos instinct de orientare în istorie. Teribilă și, în parte, nedreaptă judecată: „Generaţia trecută a ţării româneşti, binevoitoarea, patriotica generaţie care forma floarea ţării româneşti înainte de 1848. De la anul acesta începând, românii au pierdut simţul istoric. Cuvinte nouă, fără cuprins, oameni noi, fără trecut şi fără valoare, o limbă păsărească în locul vrednicei limbi a strămoşilor, instituţiuni nepotrivite cu trebuinţele modeste ale ţăranului dunărean au înăbuşit frumoasele şi spornicele începuturi ale unei literaturi într-adevăr româneşti, ale unui naţionalism nu de fraze banale, ci d-un cuprins real. Nu-i minune dacă în mijlocul unei dezvoltări care cu suflarea sa nelegiuită au rupt fir cu fir toate tradiţiile istorice, au risipit piatră cu piatră vechea comoară a averei sufleteşti şi materiale a poporului românesc, oamenii mai vechi s-au dat uitării, încât abia se mai auzea de ei, şi că vin a reîmprospăta numele lor în memoria unor urmaşi nedemni prin tristul şi ultimul act de iubire către neamul lor, prin testament". Apoi, tinerii fii de ciocoi trecuţi prin lupanarele Parisului, dominaţi de o „rară lipsă de pietate faţă cu nestrămutata vrednicie a lucrurilor strămoşeşti", sau fanarioţii „novisimi" care, ieşiţi din zonele peninsulare pestriţe şi ajunşi în nordul Dunării, îngroaşă rândurile păturii superpuse, element de disoluţie în societatea românească: „În Bucureşti şi în oraşele de pe marginea Dunării s-a ivit un element etnic cu totul nou şi hibrid, care ne-a furnizat generaţia actuală de guvernanţi. Acestea sunt rămăşiţele haimanalelor de sub steagurile lui Pasvantoglu şi Ipsilant şi resturile numeroase ale cavalerilor de industrie din Fanar. Din această seminţie nouă fac parte oameni ca Giani, Carada, C.A. Rosetti, Pherekydis, Serurie ş.a. Toată spuma asta de fanarioţi *novisimi*, cari s-au pripăşit în ţară de 50–60 de ani încoace, formează naturalmente elementul de disoluţiune, demagogia României". Frazele, aici şi pretutindeni în gazetăria lui **E.**, bat învolburate, dezlănţuite, pline de un sarcasm negru în zidurile acestor fantasme care îl obsedează. Negaţia, încă o dată radicală, se asociază cu un pesimism de sfârşit de lume, cu un sentiment de dezolare cosmică, aşa cum se întâmplă şi în poemele de meditaţie. Un pesimism însă activ, dacă i se poate spune astfel, saturat de invective colorate şi sprijinit pe o imaginaţie colosală, care transfigurează totul şi face din fanariotul detestat un personaj de schiţă fantastică, bătând spre absurd. Puţinele şi, la drept vorbind, neesenţialele note xenofobe se pierd într-o mitologie care vrea să întoarcă stricata maşinărie a lumii în alt timp şi în alt spaţiu. Un timp pierdut undeva într-un fabulos Ev Mediu răsăritean şi într-un spaţiu paradisiac („sănătoasa barbarie"), în care se mişcă şi se desfată o lume şi o ordine naturale, rămase în afara cruzimilor istoriei. Curios este că, în reveria lui, **E.** crede că ar fi posibil să existe un asemenea stat natural fără „adunarea de gheşeftari din Dealul Mitropoliei", fără „potaea de gazetari", fără „cultura frazelor", fără pătură suprapusă, fără sistem judecătoresc, fără sufragiu universal, un stat cu bărbaţi vrednici şi cu femei care să stea la locul lor, nu să se amestece în treburile sociale, cu pârcălabi drepţi, cu boieri gospodari şi, mai cu

Statuia lui Eminescu din faţa Ateneului Român. Sculptură de Gheorghe Anghel

seamă, cu ţărani iuţi la minte şi buni la treabă, o lume care progresează încet, după legile ei, nu după legi străine. Ce dă savoare şi ridică aceste însemnări gazetăreşti la nivelul artei este limbajul lor. S-ar fi putut ca, devenit gazetar şi nevoit să scrie aproape zilnic, poetul să-şi orneze discursul şi să-l înăbuşe în metafore de preţ. Nu se întâmplă acest lucru, şi aici se văd luciditatea şi capacitatea spiritului eminescian de a-şi adecva instrumentele comunicării la subiect. Limbajul prozei lui ideologice este direct, demonstrativ, „prozaic" în cel mai înalt grad, capabil să exprime conceptele de care are nevoie şi, în acelaşi timp, să reproducă savoarea faptului concret. Când nu există încă în limbă cuvântul trebuitor, **E.** îl inventează. Fenomenul se vede mai limpede în *Dicţionarul de rime*, insuficient studiat de filologi sub acest aspect. Limbajul este, oricum, exact şi percutant, cu „un humor de idei", zice G. Călinescu, nu lipsit, cu toate acestea, de o anumită gravitate şi înălţime a stilului. Unele cuvinte sau construcţii verbale s-au învechit sau au ieşit pur şi simplu din limba vie, cum ar fi „rusniceşte" sau „ţărmurene" (oraşele ţărmurene), „îndealtmintrelea", „ele înde ele", „catilinare" (o derivaţie pe care limba literară n-a preluat-o), „diurnaşii", „tremurătorii după amenzi", „pasiuni slăbitoare", „merit şi nemerit" (iată o sursă a „necuvintelor" lui Nichita Stănescu), „sâmburul chestiunii de controversă", „galimatie", „sofismă", „buchile gheboşite de bătrâneţe", „bezbărbătate" etc. Este, apoi, în discursul lui politic un număr mare de proverbe şi, în genere, demonstraţia economică sau istorică are şi o notă pedagogică, sfătoasă. Morala lui se bizuie pe o înţelepciune ancestrală care rimează bine cu ideea despre o rasă veche şi mândră şi cu ideea statului natural diriguit de arhei. Nu trebuie exagerată importanţa practică a acestei filosofii politice, legată de ideile epocii, dar trebuie recunoscut cu francheţe că proza politică a lui **E.** este eminentă, creatoare (în sens literar) în cel mai înalt grad, plină de idei şi colorată de o emotivitate şi o imaginaţie pe care puţini gazetari români au putut-o egala. Poate fi citită ca o superioară epică de idei, în care conceptul şi invectiva împart confortabil acelaşi compartiment.

Pe cât se poate omeneşte prevedea, literatura poetică română va începe secolul al XX-lea sub auspiciile geniului lui, şi forma limbii naţionale, care şi-a găsit în poetul Eminescu cea mai frumoasă înfăptuire până astăzi, va fi punctul de plecare pentru toată dezvoltarea viitoare a vestmântului cugetării româneşti.

TITU MAIORESCU

Astfel se stinse în al optulea lustru de viață cel mai mare poet pe care l-a ivit și-l va ivi vreodată, poate, pământul românesc. Ape vor seca în albie și peste locul îngropării sale va răsări pădure sau cetate, și câte o stea va veșteji pe cer în depărtări până când acest pământ să-și strângă toate sevele și să le ridice în țeava subțire a altui crin de tăria parfumurilor sale.

G. CĂLINESCU

Eminescu nu-și iubea literatura, poziția cea mai corectă față de sine a unui artist care nu-și culege miresmele din câmpul de putregaiuri ale zădărniciei. Eminescu iubea strădania de ajungere la formă, dar odată atinsă, din câmpul visat o fracțiune, cred că era, ca și în dragoste, decepționat.
Între ce vrea poetul și lucrul făcut e pentru văzul lui adevărat o diferență, întotdeauna, care-l smerește. În perspectivă divină, e foarte firesc că Eminescu a refuzat să-și scoată versurile în volum. Tipărirea unei cărți de poezie implică răspunderi în ordinea esențială de care poetul și-a dat bine seama când prietenii lui stăruiau să-i fie poezia publicată. N-am putea ști ce părere avea Eminescu despre Luceafărul *lui.* Luceafărul *trebuie socotit însă că face parte din* Sfintele Scripturi, *după* Apocalips.

TUDOR ARGHEZI

Un drum prin Daedalul manuscriselor eminesciene e o călătorie din cele mai aventuroase. Însă la capătul ei te așteaptă, ca-n cel mai somptuos basm oriental, comorile norocosului Aladin. Nu-ți trebuie vreo lampă fermecată. Din fiecare pagină o flacără jucăușă îți arată și drumul, și tezaurul. Aibi numai încredere. Apropie-te cu smerenie, și sufletul poetului, prezent în fiece silabă și-n fiecare stih oricât de tainic, îți va vorbi și va pune capăt îndoielilor tale. Nimic din ce-a căzut pe paginile acestea sacre n-a fost zvârlit la întâmplare. Aici și piatra e fertilă. Orice sământă germinează. Apleacă-te și-i vei culege rodul.

PERPESSICIUS

O altă constelație spirituală este introdusă odată cu Eminescu și ea asociază gândul metafizic cu sentimentul naturii, exotismul cu muzica: o îmbinare de tradiții deosebite de acelea întrunite în constelația apuseană și latină, singura pe care intelectualul român din veacul trecut o cunoștea înainte de Eminescu, dar care, după el, a revelat șirului de generații adăpate la izvorul adâncii și turburătoarei inspirații noi prezența unui univers moral deosebit. Această subită răsturnare de perspectivă a eliberat în sufletul nostru o provizie de forțe subiective, puternice și proaspete. Ceea ce s-a numit deci, îndată după moartea poetului, „răul eminescian" e mai degrabă o criză de creștere.

TUDOR VIANU

Acea cultură europeană, acea „modernitate" care îi năucea pe contemporanii lui, pe care și-o vor însuși ca pe o superficială și uneori caraghioasă travestire, se altoiește pe o sedimentare culturală autohtonă, pe care el a acumulat-o printr-o memorie prodigioasă și o emotivitate mereu receptivă și vibrantă încă din anii cei mai tineri. [...] *Dubla tradiție de spiritualitate și cultură la care am făcut aluzie și care se răsfrânge în sincretismul de amprentă răsăriteană al gândirii sale se oglindește și în limbaj și devine elementul caracteristic al formei. Noutatea mesajului eminescian coincide, așadar, cu însăși arhaicitatea sa.*

ROSA DEL CONTE

Dacă străbatem creația eminesciană în toată scara alcătuirilor ei, de la zona filosofică până la cea lingvistică, ne întâmpină o infrangibilă unitate. Poetul nu s-a văzut niciodată constrâns să recurgă la vreo operație de ajustări forțate și nu s-a străduit să acomodeze întreolaltă date incongruente, ci și-a dirijat neîntrecuta laboriozitate artistică numai către prinderea din adânc a armonioaselor sale bătăi lăuntrice, care îmbinau într-un sunet unic ideea cu tonul verbal. Această unitate ireductibilă, neinterceptată de durități și obstacole între diferitele planuri ale creației sale, unitate care, dimpotrivă, plutește unduitor peste ele toate, ne dă indiciul unei autenticități excepționale chiar în aria universală a poeziei.

EDGAR PAPU

„Optimismul" viziunilor platoniciene din începuturile creației lui Eminescu și „pesimismul" schopenhauerian caracteristic celei de-a doua etape își pierd sensul din perspectiva finală a operei, care cucerește, dincolo de pesimism sau optimism, o conștiință tragică a existenței într-un univers în care zeii s-au refugiat în neființă, dar condamnă lumea să existe, făurindu-și, prin gândire, chipul și istoria.

IOANA EM. PETRESCU

SCRIERI: *Poezii*, pref. Titu Maiorescu, București, 1884; ed. 2, București, 1885; ed. 3, București, 1888; ed. 4, pref. și notiță biografică (*Poetul Eminescu*) de Titu Maiorescu, București, 1889; ed. 6, cu o notiță biografică și un post-scriptum de Titu Maiorescu, București, 1892; *Proză și versuri*, îngr. V. G. Morțun, Iași, 1890; *Culegere de articole apărute în „Timpul" în anii 1880 și 1881*, pref. Grigore Păucescu, București, 1891; *Poezii (complete)*, pref. A.D. Xenopol, Iași, [1893]; ed. 2 (*Poezii complete*), Iași, [1894]; *Din scrierile lui...*, I, București, 1894; *Nuvele*, Iași, [1894]; *Diverse*, pref. I.L. Caragiale, Iași, [1895]; *Opere complete*, vol. I: *Literatura populară*, îngr. Nerva Hodoș și Ilarie Chendi, pref. Ilarie Chendi, București, 1902; *Poezii postume*, îngr. Nerva Hodoș, București, 1902; *Geniu pustiu*, îngr. și pref. I. Scurtu, București, 1904; *Scrieri politice și literare*, I, îngr. și introd. I. Scurtu, București, 1905; *Bogdan Dragoș*, pref. Iuliu Dragomirescu, București, 1906; *Poezii*, îngr. I. Scurtu, București, 1908; *Proza literară*, îngr. și introd. I. Scurtu, București, 1908; *Lumină de lună*, îngr. I. Scurtu, București, 1910; *Opere complecte*, îngr. și introd. A. C. Cuza, Iași, 1914; *Poeziile lui ...*, I–II, îngr. N. Iorga, București, 1922; *Poezii filosofice, sociale și satirice*, introd. Lucian Blaga, București, 1923; *Poezii lirice*, introd. Lucian Blaga,

București, 1923; *Poezii*, îngr. G. Bogdan-Duică, București, 1924; *Poezii*, îngr. G. Ibrăileanu, București, 1930; *Poezii*, îngr. Constantin Botez, București, 1933; *Poezii*, îngr. și pref. G. Călinescu, București, 1938; *Opere*, I–IV, îngr. I. Crețu, București, 1938–1939; *Opere*, îngr. și introd. Perpessicius, vol. I–III: *Poezii tipărite în timpul vieții*, București, 1939–1944, vol. IV–V: *Poezii postume*, București, 1952–1958, vol. VI: *Literatura populară*, București, 1963, vol. VII: *Proza literară*, îngr. Petru Creția, D. Vatamaniuc, Anca Costa-Foru, Eugenia Oprescu, introd. Perpessicius, București, 1977, vol. VIII: *Teatrul original și tradus*, îngr. Petru Creția, Aurelia Creția Dumitrașcu, Oxana Busuioceanu, D. Vatamaniuc, introd. Petru Creția, București, 1988, vol. IX–XIII: *Publicistică*, coordonatori D. Vatamaniuc și Al. Oprea, introd. Al. Oprea, București, 1980–1985, vol. XIV: *Traduceri filosofice, istorice și științifice*, îngr. Petru Creția, Aurelia Creția, D. Vatamaniuc, Anca Costa-Foru, introd. Al. Oprea, București, 1983, vol. XV: *Fragmentarium. Addenda*, îngr. Oxana Busuioceanu, Anca Costa-Foru, Petru Creția, Aurelia Creția, D. Vatamaniuc, București, 1993, vol. XVI: *Corespondență. Documentar*, coordonator D. Vatamaniuc, București, 1989, vol. XVII: *Bibliografie. Viața – Opera*, coordonatori Gabriel Ștrempel și Victor Vișinescu, București, 1999; *Opere alese*, vol. I–III, îngr. și pref. Perpessicius, București, 1964–1965, vol. IV–IX, îngr. Aurelia Rusu, București, 1978–2000; *Proză literară*, îngr. Eugen Simion și Flora Șuteu, introd. Eugen Simion, București, 1964; *Despre cultură și artă*, îngr. Dumitru Irimia, Iași, 1970; *Poezii*, I–III, îngr. D. Murărașu, București, 1970–1972; *Lecturi kantiene. Traduceri din „Critica rațiunii pure"*, îngr. Constantin Noica și Alexandru Surdu, București, 1975; *Dicționar de rime*, îngr. Marin Bucur și Victoria Ana Tăușan, pref. Marin Bucur, București, 1976; *Teatru*, îngr. și pref. Petru Creția, București, 1990; *Poezii inedite*, îngr. Petru Gafița, București, 1991; *Constelația Luceafărului. Sonetele. Scrisorile*, îngr. Petru Creția, București, 1994; *Eminescu în corespondență*, vol. I–III, îngr. și pref. D. Vatamaniuc, postfețe Lucian Chișu, București, 1997–1998, vol. IV–V, îngr. și postfețe Lucian Chișu, București, 1998–2001; *Opere*, I–VII, îngr. D. Vatamaniuc, introd. Eugen Simion, București, 1999–2003; *Dulcea mea Doamnă/ Eminul meu iubit (Scrisori din arhiva familiei Graziella și Vasile Grigorcea*), îngr. și pref. Christina Zarifopol-Illias, Iași, 2000; *Versuri lirice (Opera poetică)*, pref. Alexandru Condeescu, îngr. Oxana Busuioceanu și Aurelia Dumitrașcu, București, 2000; *Poemele Ondinei. Caietul vienez și alte poezii*, îngr. și introd. Cristian Livescu, Piatra Neamț, 2003; *Poeme necunoscute*, reconstituite de Petru Creția, alese de Mircea Cărtărescu și rostite de Adrian Pintea, București, 2003; *Manuscrisele Mihai Eminescu*, I–XXIV, coordonare și pref. Eugen Simion, București, Iași, 2004–2009.

Repere bibliografice: Maiorescu, *Critice*, I, *170–173*, III, *129–156*; Dobrogeanu-Gherea, *Opere*, VI, *61–123*; Iorga, *Pagini*, I, *167–191*; Dragomirescu, *Scrieri*, *269–356*; Lovinescu, *Scrieri*, I, *197–218*; Ibrăileanu, *Scriitori* și *curente*, *24–97*; Ibrăileanu, *Spiritul*, *149–188*, *200–206*; G. Ibrăileanu, *Curs de istoria literaturii române moderne. Epoca Eminescu*, Iași, 1913; G. Ibrăileanu, *Mihai Eminescu*, îngr. și pref. Mihai Drăgan, Iași, 1974; Lovinescu, *Ist. civ. rom.*, II, *139–153*; Vianu, *Opere*, II, *231–259*, *367–471*, *633–659*, III, *403–412*, *481–484*, V, *83–90*, *394–468*, *481–494*, VII, *277–284*, IX, *719–722*, X, *246–249*, XI, *281–316*, *416–425*; Constantinescu, *Scrieri*, I, *146–149*, II, *205–209*, *452–457*, *534–580*, III, *183–194*, *357–366*, IV, *127–129*, *211–224*, *229–232*, *305–319*, VI, *53–56*, *105–119*, *130–134*; D. Caracostea, *Personalitatea lui M. Eminescu*, București, 1926; Călinescu, *Opere*, I–IX, *passim*; Perpessicius, *Opere*, VIII, *8–10*, *54–56*, *220–223*, *231–235*, *247–253*, *325–327*, *374–376*, IX, *220–223*, *253–256*, *453–459*, X, *9–11*, *134–136*, *216–220*, *310–315*, XI, *270–272*, XII, *120–122*, *124–126*, *165–174*, *390–396*, *521–523*; G. Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu*, București, 1932; ed. îngr. Ileana Mihăilă, introd. Eugen Simion, București, 2002; Ovid Densusianu, *Evoluția estetică a limbii române*, București, 1932, *128–146*; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), I, *124–166*, *230–239*, *280–286*, *291–301*; G. Călinescu, *Opera lui Mihai Eminescu*, I–V, București, 1934–1936; ed. I–II, îngr. Ileana Mihăilă, București, 1999–2000; D. Murărașu, *Comentarii eminesciene*, București, 1967; D. Caracostea, *Arta cuvântului la Eminescu*, București, 1938; Munteano, *Panorama*, *49–66*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *385–418*, *Ist. lit.* (1982), *443–477*; Streinu, *Clasicii*, *107–155*; E. Lovinescu, *T. Maiorescu și contemporanii lui*, I, București, 1943, *115–276*; Tudor Arghezi, *Eminescu*, București, 1943; D. Caracostea, *Creativitatea eminesciană*, București, 1943; D. Caracostea, *Studii eminesciene*, îngr. Ion Dumitrescu, pref. George Munteanu, București, 1975; Lucian Blaga, *Trilogia culturii*, București, 1944, *313–331*; Cioculescu–Streinu–Vianu, *Ist. lit.*, *216–236*; D. Popovici, *Poezia lui Eminescu*, pref. Ioana Em. Petrescu, București, 1969; Rosa Del Conte, *Mihai Eminescu o dell'Assoluto*, Modena, 1963; ed. (*Eminescu sau Despre absolut*), tr. și pref. Marian Papahagi, cuvânt înainte Zoe Dumitrescu-Bușulenga, postfață Mircea Eliade, Cluj-Napoca, 1990; Alain Guillermou, *La Genèse intérieure des poésies d'Eminescu*, Paris, 1963; ed. (*Geneza interioară a poeziilor lui Eminescu*), tr. Gh. Bulgăr și Gabriel Pârvan, pref. Gh. Bulgăr, Iași, 1977; Ladislau Gáldi, *Stilul poetic al lui Mihai Eminescu*, București, 1964; Matei Călinescu, *Titanul* și *geniul în poezia lui Eminescu*, București, 1964; Eugen Simion, *Proza lui Eminescu*, București, 1964; G.I. Tohăneanu, *Studii de stilistică eminesciană*, București, 1965; Streinu, *Pagini*, III, *171–192*, *258–271*, *299–303*, *417–422*, *442–452*; Liviu Rusu, *Eminescu și Schopenhauer*, București, 1966; Cornea, *Alecsandrescu–Eminescu*, *265–324*; I. Negoițescu, *Poezia lui Eminescu*, București, 1968; *Dicționarul limbii poetice a lui Eminescu*, îngr. Tudor Vianu, București, 1968; I.A. Kojevnikov, *Mihail Eminescu i problema romantizma v rumânskoi literature XIX v.*, Moscova, 1968; ed. (*Mihai Eminescu și problema romantismului în literatura română*), tr., îngr. și pref. Ariton Vraciu, Iași, 1979; Edgar Papu, *Poezia lui Eminescu*, București, 1971; Zamfir, *Proza poetică*, *207–246*; Ion Dumitrescu, *Metafora mării în poezia lui Eminescu*, București, 1972; Ion

Nica, *Mihai Eminescu. Structura somatopsihică*, pref. Const. Ciopraga, Bucureşti, 1972; Eugen Todoran, *Eminescu*, Bucureşti, 1972; *Caietele Mihai Eminescu*, I–VI, îngr. Marin Bucur, Bucureşti, 1972–1985; George Munteanu, *Hyperion*, vol. I: *Viaţa lui Eminescu*, Bucureşti, 1973; Şt. Cazimir, *Stelele cardinale. Eseu despre Eminescu*, Bucureşti, 1975; Constantin Noica, *Eminescu sau Gânduri despre omul deplin al culturii româneşti*, Bucureşti, 1975; G.I. Tohăneanu, *Expresia artistică eminesciană*, Timişoara, 1975; *Bibliografia Mihai Eminescu (1866–1970)*, vol. I: *Opera*, coordonatori Nicolae Liu şi Valeria Trifu, pref. Şerban Cioculescu, Bucureşti, 1976; Zoe Dumitrescu-Buşulenga, *Eminescu. Cultură şi creaţie*, Bucureşti, 1976; Amita Bhose, *Eminescu şi India*, Iaşi, 1978; Ioana Em. Petrescu, *Eminescu. Modele cosmologice şi viziune poetică*, Bucureşti, 1978; ed. (*Eminescu, poet tragic*), îngr. Ioana Bot, Iaşi, 1994; Augustin Z. N. Pop, *Pe urmele lui Mihai Eminescu*, Bucureşti, 1978; Mihai Cimpoi, *Narcis şi Hyperion. Eseu despre poetica şi personalitatea lui Eminescu*, Chişinău, 1979; Dumitru Irimia, *Limbajul poetic eminescian*, Iaşi, 1979; Elena Tacciu, *Eminescu. Poezia elementelor*, Bucureşti, 1979; Rusu, *Eminescu–Blaga*, *11–159*; G. Bogdan-Duică, *Mihai Eminescu*, îngr. şi pref. Ecaterina Vaum, Iaşi, 1981; Al-George, *Arhaic*, *7–15*, *233–254*; Zamfir, *Poemul*, *160–190*; Mihai Drăgan, *Mihai Eminescu. Interpretări*, I–II, Iaşi, 1982–1986; ed. (*Eminescu tânăr sau „A doua mea fiinţă”*), îngr. şi postfaţă Gh. Drăgan, Iaşi, 1999; Dan C. Mihăilescu, *Perspective eminesciene*, Bucureşti, 1982; Elvira Sorohan, *Ipostaze ale revoltei la Heliade Rădulescu şi Eminescu*, Bucureşti, 1982; *Mihai Eminescu*, I–III, îngr. şi pref. Gh. Ciompec, Bucureşti, 1983–1990; Petru Caraman, *Pământ şi apă. Contribuţie etnologică la studiul simbolisticei eminesciene*, îngr. şi pref. Gh. Drăgan, Iaşi, 1984; Scarlat, *Ist. poeziei*, II, *37–135*, IV, *135–139*; Şerban Cioculescu, *Eminesciana*, Bucureşti, 1985; D. Vatamaniuc, *Publicistica lui Eminescu*, vol. I, Iaşi, 1985, vol. II, Bucureşti, 1996; Zoe Dumitrescu-Buşulenga, *Eminescu şi romantismul german*, Bucureşti, 1986; Mircea Eliade, *Despre Eminescu şi Hasdeu*, îngr. şi pref. Mircea Handoca, Iaşi, 1987, *3–56*; George Munteanu, *Eminescu şi eminescianismul*, Bucureşti, 1987; Felicia Giurgiu, *În eminescianul univers*, Timișoara, 1988; Svetlana Paleologu-Matta, *Eminescu şi abisul ontologic*, pref. N. Steinhardt, Aarhus (Danemarca), 1988; Zoe Dumitrescu-Buşulenga, *Eminescu. Viaţă, creaţie, cultură*, Bucureşti, 1989; Aurel Petrescu, *Eminescu. Limbajul simbolic*, Bucureşti, 1989; Ioana Em. Petrescu, *Eminescu şi mutaţiile poeziei româneşti*, Cluj-Napoca, 1989; Ion Roșu, *Legendă și adevăr în biografia lui M. Eminescu*, I, București, 1989; Constantin Ciopraga, *Poezia lui Eminescu. Arhetipuri şi metafore fundamentale*, Iaşi, 1990; Cornea, *Aproapele*, *300–346*; Constantin Noica, *Introducere la miracolul eminescian*, îngr. Marin Diaconu şi Gabriel Liiceanu, Bucureşti, 1992; Al. Piru, *Eminescu, azi*, Bucureşti, 1993; Radu Enescu, *Eminescu. Universul cel himeric*, Madrid, 1994; Monica Spiridon, *Eminescu. O anatomie a elocvenţei*, Bucureşti, 1994; ed. (*Eminescu. Proza jurnalistică*), Bucureşti, 2003; Constantin Cubleşan, *Eminescu în perspectivă critică*, Oradea, 1997; Petru Creţia, *Testamentul unui eminescolog*, Bucureşti, 1998; *Dicţ. analitic*, I, *70–72*, *166–168*, II, *23–25*, *49–51*, *76–78*, *104–107*, *206–207*, *380–383*, III, *10–12*, *51–54*, *62–64*, *106–109*, *196–198*, *375–378*, IV, *78–84*, *94–98*, *106–109*, *487–489*; George Munteanu, *Eminescu şi antinomiile posterităţii*, Bucureşti, 1998; D. Vatamaniuc, *Caietele Eminescu. Mitologie şi document*, Bucureşti, 1998; *Corpus Eminescu*, I–XI, pref. Eugen Simion, Bucureşti–Chişinău, 1998–2000; *Cazul Eminescu. Polemici, atitudini, reacţii din presa anului 1998*, îngr. Cezar Paul-Bădescu, Pitești, 1999; Dan Mănucă, *Pelerinaj spre fiinţă. Eseu asupra imaginarului poetic eminescian*, Iaşi, 1999; Nicolae Balotă, *Eminescu, poet al iniţierii în poezie – Eminescu, poète de l'initiation à la poésie – Eminescu, als Poet der Einweihung in die Poesie*, ed. plurilingvă, Bucureşti, 2000; Al. Ciorănescu, *Eminescu sub fiorul timpului*, pref. Nicolae Florescu, postfaţă Andrei Ionescu, București, 2000; Danțiș, *Bucolica*, *86–88*, *136–139*, *147–153*, *passim*; *Dicţ. esenţial*, *294–305*; N. Georgescu, *Eminescu şi editorii săi*, I–II, Bucureşti, 2000; Marin Mincu, *Paradigma eminesciană*, Constanţa, 2000; Cristian Tiberiu popescu, *Eminescu. Antiteza*, București, 2000; Ion Stanomir, *Reacţiune şi conservatorism. Eseu asupra imaginarului politic eminescian*, Bucureşti, 2000; *Corpusul receptării critice a operei lui M. Eminescu. Secolul XIX*, I–III, îngr. I. Oprişan şi Teodor Vârgolici, Bucureşti, 2002; *Dicţionarul limbajului poetic eminescian*, coordonator Dumitru Irimia, *Concordanțele poeziei antume*, I–II, Botoșani, 2002, *Semne și sensuri poetice*, I–II, Iași, 2005–2007, *Concordanțele poeziilor postume*, I–IV, Iași, 2006, *Concordanțele prozei antume*, I–II, Iași, 2009–*2012*; *Detractorii lui Mihai Eminescu*, I–III, îngr. și pref. Al. Dobrescu, Iași, București, 2002–2008; Caius Dobrescu, *Mihai Eminescu*, Braşov, 2002; George Gană, *Melancolia lui Eminescu*, Bucureşti, 2002; Grigurcu, *În pădurea*, *5–60*; *Corpusul receptării critice a operei lui M. Eminescu. Secolul XX*, I–XXXIII, îngr. I. Oprișan, București, 2004–2012; Dumitru Micu, *Eminescu în „raza gândului etern”*, București, 2005; Culianu, *Studii rom.*, I, *27–138*, *193–195*, II, *169–182*; Iulian Costache, *Eminescu. Negocierea unei imagini*, București, 2008; Ilina Gregori, *Ştim noi cine a fost Eminescu? Fapte, enigme, ipoteze*, București, 2008; Manolescu, *Istoria*, *377–409*; Ioana Vasiloiu, *Receptarea critică a lui Mihai Eminescu până la 1930*, București, 2008; *Avatarii ale manuscriselor Eminescu*, îngr. Ana Silvia Bogdan și Marin Diaconu, București, 2009; Dan C. Mihăilescu, *Despre omul din scrisori: Mihai Eminescu*, București, 2009; Mircea Cărtărescu, *Eminescu. Visul chimeric*, ed. 2, București, 2011; Cristian Livescu, *Eminescu și enigmele caietului vienez. Strategiile textuale ale debutului literar*, pref. Mihai Cimpoi, postfețe Dan Mănucă, Vasile Spiridon, Piatra Neamț, 2011; Radu Vancu, *Eminescu*, Sibiu–Cluj-Napoca, 2011; Gisèle Vanhese, *„Luceafărul” de Mihai Eminescu: portrait d'un dieu obscur*, Dijon, 2011; Ioana Bot, *Eminescu explicat fratelui meu*, București, 2012; Zamfir, *Panorama*, I, *317–342*. ***E.S.***

EMINESCU, Roxana (15.II.1947, Bucureşti), critic şi istoric literar, traducătoare. Este fiica Yolandei Eminescu, juristă, descendentă a lui Matei Eminescu, frate mai mic al lui Mihai Eminescu, şi a lui Ştefan Stătescu, medic oftalmolog. După ce a absolvit Liceul „Gheorghe Lazăr" din Bucureşti, **E.** urmează cursurile Facultăţii de Limbi Clasice, Romanice şi Orientale a Universităţii din Bucureşti, secţia limba şi literatura franceză, luându-şi licenţa în 1971. În acelaşi an este trimisă la specializare în limba şi civilizaţia portugheză la Universitatea din Coimbra. Între 1971 şi 1975 este cercetător la Institutul de Istoria Artei, secţia teatru, iar între 1975 şi 1981 ocupă acelaşi post la Institutul de Istorie şi Teorie Literară „G. Călinescu" al Academiei Române. Din 1973 până în 1981 predă, în paralel, cursuri de istoria civilizaţiei portugheze la Facultatea de Limbi Străine a Universităţii bucureştene. În 1978 îşi susţine doctoratul cu o teză despre poetul Fernando Pessoa. Obţine în 1981 un post de *visiting professor* la Universidade Nova şi la Facultatea de Litere din Lisabona. Din 1984 se stabileşte în Franţa. Este secretar de presă la „Deutsches Grammophon" din Paris (1986–1987) şi ulterior face secretariat şi muncă de redacţie la revistele „Esprit", „L'Autre journal", „Encore" etc., dar şi predă limba şi literatura portugheză la Facultatea de Literatură şi Ştiinţe Sociale „Victor Ségalen" a Universităţii Bretaniei de Vest din oraşul Brest.

E. debutează în revista „Studii şi cercetări de istoria artei" (1973). Mai colaborează la „Viaţa românească", „Secolul 20", „România literară", „Synthesis" ş.a. Debutul editorial îl reprezintă eseul *Preliminarii la o istorie a literaturii portugheze* (1979). La Lisabona îi apare studiul *Novas coordenadas no romance português* (1983), iar la Paris i se editează *Catalogue des traductions du portugais en français* (1994). Bizuindu-se pe o informaţie amplă, realizată în bibliotecile din Portugalia, *Preliminarii la o istorie a literaturii portugheze* este o sinteză originală, alte abordări similare vizând doar aspecte parţiale. Într-un prim capitol **E.** încearcă definirea specificităţii unei literaturi în competiţie, dar şi în intercomunicare cu hispanismul. Cultura portugheză este caracterizată mai curând prin „irumperi discontinue" decât printr-o linie directoare progresivă. La două sau trei generaţii, se naşte aici o mişcare de regenerare care vrea să ia totul de la capăt, fără rupturi ireparabile, dar cu tendinţa propensiunii spre universal. Un asemenea moment este reprezentat de Luis de Camões, a cărui capodoperă, *Lusiada*, este „poem epic, cronică istorică, elegie şi fabulă mitologică, epopee maritimă şi odă geografică, în fine, discurs politic, într-o coeziune stilistică admirabilă, înscriindu-se în literatura universală ca maximă expresie renascentistă a eposului". Odată descoperită şi afirmată, „constanta spirituală" a culturii portugheze ajunge la apogeu în stilul baroc, atât de controversat în toate ţările europene, stil cultural însă, nu istoric, care la scriitorii portughezi este continuu concurat de clasicism. Autoarea procedează, în continuare, metodic, abordând critic, rând pe rând, vechile cronici, teatrul, proza şi poezia portugheză. De remarcat mai ales ultimul capitol, *Poezia*, având în centru personalitatea şi opera lui Fernando Pessoa, poetul cu multiple faţete (a avut treizeci de heteronimi), unul din marii lirici europeni moderni. De la *Canţonerele* din secolele al XII-lea–al XIV-lea, umanistul Sá de Miranda, cu versuri în *dolce stil nuovo*, liricul Renaşterii portugheze, apoi la Camões, lirica barocă, postromanticul Antero de Quental până la „baudelairianul" Cesário Verde şi simbolistul Camilo Pessanha, toată evoluţia liricii portugheze este valorizată prin prisma poeziei pessoane. După Pessoa, exegeta procedează la alcătuirea unei antologii sui-generis a poeţilor portughezi de azi. Datorită dublului destinatar, cititorul portughez şi cel român, cercetătoarea a optat pentru perspectiva locului unde sinteza a fost scrisă, referinţele la scriitorii români fiind numeroase. Traducerile realizate de **E.** îi complinesc activitatea de specialist în lusitanistică, opţiunile mergând tot spre Fernando Pessoa (*Ploaia oblică*, 1980; Premiul Uniunii Scriitorilor), dar şi spre Eça de Queirós, Aquilino Ribeiro ş.a.

SCRIERI: *Preliminarii la o istorie a literaturii portugheze*, Bucureşti, 1979; *Novas coordenadas no romance português*, Lisabona, 1983; *Catalogue des traductions du portugais en français*, Paris – Lisabona, 1994. **Traduceri:** Aquilino Ribeiro, *Casa mare din Romarigães*, Bucureşti, 1974; Walter Zanini, *Tendinţele sculpturii moderne*, Bucureşti, 1977; Fernando Pessoa, *Ploaia oblică*, Bucureşti, 1980; Eça de Queirós, *Mandarinul*, Bucureşti, 1981.

Repere bibliografice: George Munteanu, *„Preliminarii la o istorie a literaturii portugheze"*, RL, 1979, 27; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *232–233;* Manolescu, *Enciclopedia*, *300*; *Roxana Eminescu în dialog cu Oana Popescu*, CLT, 2007, 20. ***S.I.***

ENĂȘESCU, Artur (12.I.1889, Botoșani – 4.XII.1942, București), poet. Se numea Constantin Artur Enăcescu și era fiul Olgăi (n. Nacu), înrudită cu N. Leon, și al lui Alexandru Enăcescu, dirigintele oficiului poștal din Botoșani. Orfan de mamă la doi ani, **E.** va fi crescut în bunăstare de bunica sa, căsătorită a doua oară cu Dimitrie Scarlat Miclescu, om politic și ministru sub Alexandru Ioan Cuza. Învață la Liceul „A. T. Laurian" din Botoșani și la Liceul Național din Iași. Nu terminase școala când, din cauza unei afecțiuni pulmonare, este trimis de familie la Nisa. În 1912 se afla la Paris, audiind, se pare, cursuri de filosofie. Debutase la „Convorbiri critice" în 1910 cu un sonet; din Paris trimite la „Flacăra" și „Rampa" epigrame, iar revistei „Moldova" din Botoșani un alt sonet. Întors în țară, își ia bacalaureatul în 1914 și se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București. Publică poezie în „Convorbiri literare" (1914–1916). În prima conflagrație mondială se află pe front. Apare apoi cu articole și amintiri de război în ziarul botoșănean „Îndrumarea", cu versuri și cronică literară în „Junimea Moldovei de Nord", în „Luceafărul" (1919), la care era și redactor, în „Răsăritul" din Chișinău și în „Cuvântul liber" din București. Comenta debutul lui Lucian Blaga cu *Poemele luminii*, scria despre G.B. Shaw, evoca figura lui Al. Vlahuță, îl portretiza polemic pe N. Iorga, era preocupat de problemele generației războiului, de relația dintre societate și cultură. În 1920 suferă primul atac al bolii de nervi ce-l va chinui până la sfârșit. Este internat la Sibiu, dar fuge, întorcându-se la București. Prietenii îi strâng versurile în volumul *Pe gânduri* (1920). Revenindu-și în răstimpuri, publică în „Clipa", „Universul literar", „Rampa", „Propilee literare", „Familia", „Cristalul" (Găești), „Ideea literară". Societatea Scriitorilor Români îi acordă în 1927 Premiul „Ion Pavelescu" pentru sonetul *Afrodita* și o pensie lunară. Pe o carte de vizită în 1934 se prezenta drept doctor în filosofie, laureat al Premiului Societății Scriitorilor Români, „fără domiciliu, gol și flămând". Cu mintea întunecată, alcoolic, prăbușit, **E.** își va continua existența vagabondând până în ultima sa clipă și improvizându-și câte un adăpost în subsoluri mizere.

Dincolo de popularitatea pe care i-au adus-o două poezii devenite romanțe (*Țiganca, Balada crucii de mesteacăn*) și de virtuozitatea formală afirmată și cucerită prin sonet, puțini au văzut în **E.** un reflexiv mai interesant decât Panait Cerna, întrucât își întemeiază demersul pe paradox și pe

Desen de Marcel Iancu

răzvrătirea titaniană a spiritului. Căci pentru **E.**, forța însăși a păcatului determină înălțarea Mântuitorului (*Lui Crist*). Și chiar prin chin, prin „talazul" trăirii sfârșitului omul se plasează în centrul dramei cosmice și se simte „mai sus de zei și cer": „Fulgerătoare săbii de creste viu se sparg;/ Pe axa lor toți sorii se poticnesc o clipă/ Iar moartea-și desfășoară năprasnica-i aripă…" (*Clipa din urmă*). După cum, statornic cântăreț al iubirii, el o percepe în esența-i obscură. Vede legătura adâncă până la dualism dintre patimă și moarte, astfel că plasticitatea, parnasiană uneori, a portretului feminin e tulburată de fiorul tanatic: „Iar cum îi arde trupul sub zările toride/ Un trandafir de sânge la pieptu-i se deschide" (*Cleopatra*). Elegia clarei Antichități (*Pe un țărm elenic*), visul lumilor polare (*Sonet)* duc tot la motivul obsedant al ruinării și încremenirii vieții. Conceptual și deseori îndatorat lui M. Eminescu, **E.** are imagini viguroase, într-o poezie senzuală și elevată totodată.

SCRIERI: *Pe gânduri*, București, 1920; *Revolta zeului*, pref. Ștefania Stâncă, București, 1946; *Poezii*, îngr. și pref. Mihail Straje, introd. Radu Boureanu, București, 1968.

Repere bibliografice: Nichifor Crainic, *Poeziile domnului Artur Enășescu*, „Luptătorul" 1920, 58; Arghezi, *Scrieri*, XXVII, *389–391*; Lovinescu, *Scrieri*, IV, *477*; Perpessicius, *Mențiuni ist.*, *17–28*; Vianu, *Opere*, I, *223–226*; Ciopraga, *Lit. rom.*, *258–261*; Florin Steriade, *Artur Enășescu*, București, 1972; Al. Cerna-Rădulescu, *Ultima invazie*, București, 1996, *116–122, 293–294*; Teodor Vârgolici, *Nefericitul Artur Enășescu*, ALA, 1997, 388; *Dicț. scriit. rom.*, II, *234–235;* Victor Petrescu, *Artur Enășescu – un destin tragic*, „Litere" (Găești), 2008, 8–9. ***S.C.***

ENE, Gheorghe (16.X.1950, Căldărăști, j. Buzău – 9.V.2011, Căldărăști, j. Buzău), prozator, poet, publicist. Este fiul Smarandei și al lui Neagu Ene, țărani. După terminarea liceului la Buzău, se înscrie la Facultatea de Filologie a Universității din București, secția română–franceză, absolvind în 1973. În anii studenției participă la numeroase activități literare: membru fondator al grupului Noii din cadrul cenaclului Junimea, condus de Ov. S. Crohmălniceanu, redactor și colaborator al revistei-afiș „Noii" (1970–1973), alături de Mircea Nedelciu, Gheorghe Crăciun, Gheorghe Iova. Debutează tot atunci la „Luceafărul" cu poezii de factură modernistă. Deși figurează în antologiile *Tineri poeți* (1969) și *Semnul că nu cunoaștem eclipsa* (1978) și în volumul colectiv de proză scurtă *Desant '83,* își publică prima carte, placheta de poezii *Intrarea în Europa sau Târfa și sertarul,* abia în 1992. Preocupările sale literare sunt continuate mai ales la nivel local, în cenaclurile „Viața Buzăului" și „Vasile Voiculescu". Colaborează sporadic și la „România literară", „Luceafărul", „Echinox", „Contrapunct", „Vatra", „Adevărul literar și artistic". După 1989 devine redactor-fondator al săptămânalului „Carevasăzică" (Buzău), redactor la ziarele „Opinia" și „Muntenia", la revista „Școala buzoiană". Este profesor de limba și literatura română la Liceul Teoretic din Pogoanele, județul Buzău, membru-fondator al Asociației Scriitorilor Profesioniști din România, membru al Asociației Scriitorilor și Ziariștilor Profesioniști din Buzău. Între 2003 și 2011 editează revista „Dincoace de pod" pentru tinerele talente. În 1984 revista „Echinox" îi decernează Premiul pentru Proză Scurtă; în 1999 volumul *O spovedanie a textului* primește Premiul Asociației Scriitorilor Profesioniști din România.

Ansamblul scrierilor lui **E.**, cuprinzând grupaje de poezie – *Intrarea în Europa sau Târfa și sertarul, Starea de dizgrație* (1995), antologia *Eu, dizgrațiatul* (1997), *Portret în picături de rouă* (2004) ș.a. și experimente narative, realizate fie în genul scurt al prozei (*O spovedanie a textului*), fie în registru romanesc – *Aromanul Trandafirului* (2000) –, își datorează existența „exercițiului recuperator" pe care „povara" („presiunea") condiției de „scriitor de sertar" îl impune. Victime conjuncturale, rătăcite prin edituri în așteptarea aproape descurajantă a vremurilor propice, textele autorului sunt adesea însoțite de câte o secvență lămuritoare asupra aventurosului parcurs editorial. Indiferent de genul căruia îi aparțin, ele se caracterizează printr-o flexibilitate remarcabilă a jongleriilor cu vocabulele, asociind ori decupând ingenios termeni și familii lexicale, mizând pe efectul paradoxurilor semantice, acționând subversiv prin deconstruirea procedeelor tradiționale de a suda un text, în așa fel încât acesta să fie capabil de a „spune o poveste". Nu doar volumele de versuri, dar și cele de proză stabilesc drept principală voce a discursului vocea „textului", insistând asupra unui metatextualism care sabotează sistematic și autoritar orice încercare de a deplasa ponderea de pe latura de tehnicitate pe cea de conținut. Acest efort stilistic, materializat într-un formalism a cărui austeritate se atenuează prin extinderea modalității de expresie către compartimentul ludic al limbajului, presupunând, în acest caz, suite de calambururi, echivocuri generatoare de ironii, se permanentizează și devine mecanism general de creație, prin care textul „se zice" pe sine ori pune în discuție majoritatea elementelor ce intervin în actul scrierii: autorul, „eul metonimic", contextul („Intru formal pe o ușă formală/ și o voce în formă îmi întinde de formă/ o mână formată și forte"; „Trăiesc derivând./ Derivez conștient/ în conul de umbră al derizoriului meu"; „Poetul e un gunoier/ el strânge constrânge cuvintele uzate/ să stea împreună în coșul acesta"; „Intru în poveste pe dos. Iau loc în acest ascunziș care m-adună de pe unde am figurat ca personaj cu dosarul la zi"). Secvențele *Text în oglinda textului*, *O spovedanie a textului*, *Înfățișare*, *Un text de o zi*, incluse în volumul din 1999, se bazează pe același discurs autoreferențial, pe asumarea diferitelor „puncte de vedere" (al naratorului, al textului însuși, al personajului) și pe introducerea aluzivă a unor indici culturali,

trimiţând „iniţiaţii" la referinţe teoretice (Jacques Derrida, Gianni Vattimo). *O spovedanie a textului*, integrând „literatură de sertar" alături de reluările textelor publicate în *Desant '83*, reuşeşte să îi aducă lui **E.** o recunoaştere (destul de târzie) a meritelor literare. *Aromanul Trandafirului* reprezintă un alt experiment narativ, un roman atipic (întocmit pe baza aceluiaşi principiu al „recuperării", de această dată a unor texte-pamflet apărute în periodicele buzoiene), un „a-roman" a cărui formulă provocatoare se apropie de jocul măştilor auctoriale din notele de subsol ale *Ţiganiadei* lui Ion Budai-Deleanu. Într-un spaţiu alegoric numit Zăbuza, ce printr-o Drăcovenie tocmai fusese eliberat de dictatura lui Scaraoschi, a Scaraoschinei şi a „clicii lor de draci împieliţaţi şi îmbârligaţi", se pun bazele unei „societăţi cu adevărat dracocratice", iar a-romanul urmăreşte timp de doi ani aventurile ideologice ale lui Rozel (personajul principal) şi ale altor oameni de partid, aflaţi sub semnul Trandafirului. Instanţa auctorială se multiplică, ascunzându-se sub diverse măşti (Zvonoculegătorul, Sumbreto Eco, Sevilian Barbaresco, Emanologul de întâmpinare, C. A. Ninosu, B. R. Voiosu, Prozel şi Aprozel), speculaţiile semantice, calambururile, anagramele devin elemente definitorii pentru fiecare specie publicistică introdusă aici (comunicate de presă, anunţuri publicitare, scrisori anonime sosite pe adresa redacţiei, catrene ocazionale). Textul, în ansamblul său, deşi limitat prin conţinut la o perioadă istorică bine determinată, cu evenimentele şi personajele sale, este deschis ca formulă narativă unei continuări. Volumele *Vorba!* (2005) şi *Texte de dincoace* (2007) combină şi recuperează altfel scrieri de sertar. Versurile, poemele în proză, fragmentele confesiv-autoironice aparţin „experimentului", structurînd, din perspectiva anilor postdouămiişti, o biografie a operei în care intră „probe" – cum le numeşte **E.** – prevalate din proiectul textualist.

SCRIERI: *Intrarea în Europa sau Târfa şi sertarul*, Buzău, 1992; *Starea de dizgraţie*, Buzău, 1995; *Eu, dizgraţiatul*, Buzău, 1997; *O spovedanie a textului*, Piteşti, 1999; *Aromanul Trandafirului*, Piteşti, 2000; *Portret în picături de rouă*, Buzău, 2004; *Vorba!*, Râmnicu Sărat, 2005; *Texte de dincoace*, Pogoanele, 2007.

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *Proza de mâine*, RL, 1983, 52; Cornel Ungureanu, *„Desant '83"*, O, 1984, 3; Cornel Moraru, *Încarnarea în literă*, VTRA, 1996, 6; Cristina Ionică, *Gravitate şi joc*, OC, 2000, 15; Ion Bogdan Lefter, *Textul: acţiune şi spovedanie*, OC, 2000, 34; Gheorghe Crăciun, *Ene şi o jumătate de veac*, OC, 2000, 34; Ion Bogdan Lefter, *Asalt/desant reluat*, OC, 2000, 39; C. Rogozanu, *Dar Gheorghe Ene?*, RL, 2001, 18; Traian T. Coşovei, *Spovedania lui Ene*, TMS, 2008, 1; Constantin Stan, *Gheorghe Ene, mereu dincolo de pod*, OC, 2011, 316. ***C.M.B.***

ENE, Virgiliu (8.IV.1929, Piteşti – 18.VI.1997, Bucureşti), critic şi istoric literar, editor. Este fiul Ioanei Ene (n. Băcanu) şi al lui Ion Ene, contabili. A absolvit Facultatea de Filologie a Universităţii din Bucureşti în 1953. Imediat după terminarea studiilor universitare intră în sistemul editorial, fiind, pe rând, redactor, şef de secţie la Editura Tineretului şi la Editura Albatros, iar spre sfârşitul carierei lector la Centrala Editorială din Bucureşti. A debutat în presă cu schiţe satirice în 1953, iar debutul editorial îl va reprezenta o ediţie din scrierile lui Cezar Bolliac (*Poezii şi articole*, 1955). Colaborează cu articole la „Contemporanul", „Cronica", „Gazeta literară", „Iaşul literar", „Limbă şi literatură", „Luceafărul", „Manuscriptum", „Revista de istorie şi teorie literară", „România literară", „Viaţa românească" ş.a.

Munca de editor şi istoric literar va prevala în activitatea lui **E.**, care a reuşit să publice un număr mare de volume – monografii, studii de critică şi istorie literară, ediţii, antologii. El investighează cu prioritate o anumită zonă a literaturii române, literatura ilustrată de personalităţi formate în preajma revistelor socialiste de la sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul celui de-al XX-lea. Constantă este preocuparea pentru opera şi personalitatea lui N.D. Cocea, aşa cum se proiectează ele în epocă. În 1966 îi apare un amplu studiu, *N.D. Cocea*, pe care îl va dezvolta în teza de doctorat din 1973, pentru ca în 1979 să publice o evocare a scriitorului. Editează în 1969 şi 1970 două volume de scrieri ale lui N.D. Cocea, iar în 1982 tipăreşte o substanţială selecţie *Scrieri alese*. Studiind documentele de arhivă, **E.** reface biografia unui gazetar modern, un clasic al pamfletului românesc, dar şi profilul scriitorului care, în romanele sale, rămâne un nostalgic neoclasicist, ispitit adesea de şarja naturalistă. În cea mai bună proză a lui N.D. Cocea, *Vinul de viaţă lungă*, comentatorul distinge o împletire paradoxală de spirit faustic şi donchijotism. Cu aceeaşi probitate ştiinţifică, în studiul *Anton Bacalbaşa* (1975) cercetează viaţa şi activitatea altui militant de la începuturile mişcării socialiste în ţara noastră, analizând textele publicistice şi literare care au rezistat timpului, îndeosebi cele din perioada colaborării lui Bacalbaşa cu I.L. Caragiale

la „Moftul român”. În *Alexandru Vlahuță* (1976) **E.** este preocupat de ideologia literară şi de funcţia culturală a operei, fără a ocoli exacta ei situare valorică. Frecventând cu precădere maeştri ai pamfletului, satirei şi umorului – de aici şi micromonografia *G. Topîrceanu* (1969) –, istoricul literar a avut în vedere şi studierea unei specii din această arie în *Satira în literatura română* (I–II, 1972), analiză reluată cu dezvoltările necesare în *Scriitori satirici români* (1982). Aceste preocupări atestă puncte de convergenţă cu propriile încercări literare – schiţe, nuvele şi povestiri adunate târziu în volumele *Armăsarul negru* (1984), *Romantici odinioară* (1985), *Un băiat vesel* (1989). Bine primite de critică au fost volumele de folcloristică ale lui **E.,** mai ales suita de portrete *Folclorişti români* (1977).

SCRIERI: *N.D. Cocea*, Bucureşti, 1966; *G. Topîrceanu*, Bucureşti, 1969; *Satira în literatura română*, I–II, Bucureşti, 1973; *Anton Bacalbaşa*, Bucureşti, 1975; *Alexandru Vlahuţă*, Bucureşti, 1976; *Folclorişti români*, Timişoara, 1977; *N.D.Cocea*, Bucureşti, 1979; *Unirea Principatelor Române oglindită în literatură*, Iaşi, 1979; *Scriitori satirici români*, Iaşi, 1982; *Armăsarul negru*, Bucureşti, 1984; *Romantici odinioară*, Bucureşti, 1985; *Un băiat vesel*, Bucureşti, 1989. **Ediţii:** Cezar Bolliac, *Poezii şi articole*, Bucureşti, 1955; Emil Gârleanu, *Pagini alese*, Bucureşti, 1956; *Cronicari munteni*, pref. Al. Piru, Bucureşti, 1961; Anton Bacalbaşa, *Scrieri alese*, I–II, introd. edit., Bucureşti, 1965; Jean Bart, *Jurnal de bord*, Bucureşti, 1965; G. Topîrceanu, *Versuri şi proză*, Bucureşti, 1968; N.D. Cocea, *Scrieri*, I–II, introd. edit., Bucureşti, 1969–1970, *Scrieri alese,* introd. edit., Bucureşti, 1982; Dumitru Stăncescu, *Basme*, Bucureşti, 1980; Alexandru Vlahuţă, *Versuri şi proză,* introd. edit., Bucureşti, 1981; M. Eminescu, *Literatura populară*, pref. edit., Galaţi, 1993; Anton Pann, *Povestea vorbei*, Galaţi, 1993. **Antologii:** *Studii eminesciene*, Bucureşti, 1971 (în colaborare cu Ion Nistor).

Repere bibliografice: Teodor Vârgolici, *„N. D. Cocea”*, LCF, 1967, 1; Dan Zamfirescu, *„N. D. Cocea”*, GL, 1967, 25; Laurenţiu Ulici, *„Alexandru Vlahuţă”*, CNT, 1976, 52; Mircea Vaida, *Vlahuţă – o interpretare monografică*, TR, 1977, 5; Nicolae Sorin, *Un strălucit reprezentant al publicisticii moderne şi al pamfletului*, LCF, 1980, 48; Hristu Cândroveanu, *„Scriitori satirici români”*, RL, 1983, 23; Ion Nistor, *Virgiliu Ene – editor şi istoric literar*, ALA, 1997, 379. ***S.I.***

ENESCU, Radu (2.V.1922, Bucureşti), eseist, prozator. Este fiul arhitectului I.D. Enescu, preşedinte al Societăţii Arhitecţilor Români, subsecretar de stat la Finanţe în guvernul Octavian Goga, apoi la Ministerul Muncii, Sănătăţii şi Ocrotirilor Sociale din iulie 1943, în guvernul Ion Antonescu, arestat după război de regimul comunist şi întemniţat la Aiud. **E.** a absolvit Liceul „Gheorghe Lazăr” din Bucureşti şi a urmat Facultatea de Drept a Universităţii din acelaşi oraş, înscriindu-se în 1946 ca avocat în Baroul de Ilfov. Un an mai târziu părăseşte clandestin ţara. Până în 1949 frecventează cursuri de filosofie la Paris şi participă la „grupul de epistemologie” al lui Gaston Bachelard de la Sorbona. În 1950 emigrează în America de Sud şi îşi continuă studiile la Buenos Aires, iar în 1955 se stabileşte în Peru, ca profesor la Universitatea Catolică, la Universitatea „San Marco” şi la Institutul „Riva Agnero” din Lima. În 1961 se întoarce în Europa şi devine cetăţean spaniol. În 1983 face parte dintre membrii fondatori ai Fundaţiei Culturale Române din Madrid, colaborează la presa literară a exilului şi semnătura îi apare cu oarecare regularitate atât în „Revista scriitorilor români”, cât şi în „Destin”, „Cuvântul românesc”, „Bună Vestire” sau, după 1990, în „Casa”, unde din 1994 este şi director onorific. Concomitent desfăşoară o întinsă activitate publicistică în limbile spaniolă, franceză şi engleză, cu articole politice şi cu microeseuri culturale.

Studiul *Don Juan sau Evoluţia unui personaj* (1957) constituie o interesantă investigaţie de literatură comparată, **E.** urmărind evoluţia interferenţelor de la Tirso de Molina până la Montherlant. În 1965 mai publică un eseu semnificativ intitulat *Ortega y Gasset, filosofia politică.* Cea mai importantă lucrare a sa rămâne însă *Istoria analitică a gândirii greceşti.* Cartea, care a cunoscut trei ediţii, iniţial titlul ei fiind *Leagănul gândirii* (1971), indică pregnant preocuparea autorului pentru valorificarea gândirii presocratice. Expunerea, extrem de limpede, porneşte de la Thales şi Şcoala ionică ajungând la sofişti şi la Socrate. Al doilea volum, anunţat, nu a mai apărut. Autorul încearcă să descopere la presocratici elementele fundamentale ce au dus la dezvoltarea ştiinţelor moderne, demersul său înscriindu-se printre cele mai fructuoase în sfera acestei problematici. Deoarece lucrarea valorifică unul din cursurile universitare ţinute de **E.** la Lima, nuanţele didactice sunt evidente. În alt curs, restructurat în *Omul – fiinţă culturală* (1994), ideile de bază nu depăşesc expunerea metodică a temei. Pagini relevante a scris **E.** despre Mircea Eliade, Vintilă Horia, Nae Ionescu, Pamfil Şeicaru, Horia Stamatu, adunate în volumul *Mircea Eliade sau Repere ale spaţiului cultural românesc* (1995). Remarcabil este şi eseul *Eminescu. Universul cel*

himeric (1994). **E.** este, de asemenea, autorul unei nuvele, *Muşuroiul* (1971, în volum în 1994), şi al unui roman inspirat de mitologia biblică a primilor ani de creştinism, *„… et j'envelopperai de ténèbres la Terre en plein jour"* (1981), care nu atestă însă o certă înzestrare de prozator.

SCRIERI: *Ortega y Gasset, filosofia politică*, Jagstzell (Germania) – Madrid, 1965; *Leagănul gândirii*, Roma, 1971; ed. 3 (*Istoria analitică a gândirii greceşti*), Bucureşti, 1999; *Divagaţii pe o temă heideggeriană*, Madrid, 1971; *„… et j'envelopperai de ténèbres la Terre en plein jour"*, Paris, 1981; *Eminescu. Universul cel himeric*, Jagstzell, 1994; *Omul – fiinţă culturală*, Jagstzell, 1994; *Muşuroiul*, Jagstzell, 1994; *Mircea Eliade sau Repere ale spaţiului cultural românesc*, Jagstzell, 1995.

Repere bibliografice: Sanda Stolojan, *„… et j'envelopperai de ténèbres la Terre en plein jour"*, „Limite" (Paris), 1981, 32–33; Titu Popescu, *Convorbiri despre exil şi literatură*, Bucureşti, 2001, *113–131*; Pavel Chihaia, *Scrieri din ţară şi din exil*, II, Bucureşti, 2007, *21–24*; Manolescu, *Enciclopedia*, *301*. ***N.F.***

ENESCU, Radu (12.VII.1925, Satu Mare – 22.VII.1994, Oradea), eseist.

Este fiul Ilenei (n. Steiger) şi al lui Gheorghe Enescu, director de bancă. După ce urmează în Brașov Școala Germană Evanghelică și Liceul „Andrei Șaguna" (finalizat în 1944), a absolvit în 1948 Facultatea de Litere şi Filosofie, specialitatea filosofie, a Universităţii din Cluj, apoi, în acelaşi oraş, a fost asistentul lui D.D. Roșca (1948–1949), bibliotecar la Biblioteca Universității (1949–1951), profesor de sport la o școală tehnică (1952–1955), redactor la „Tribuna" (1957–1965), la „Steaua" (1965) și, în Oradea, la „Familia" (1966–1988), unde este redactor-șef adjunct din 1971. Semnează primele articole în 1945 la „Revista Cercului Literar" de la Sibiu și la „Tribuna" brașoveană. A mai colaborat la „România literară", „Secolul 20", „Luceafărul", „Cahiers roumains d'études littéraires" ș.a, iar după 1989, la „Gazeta de Vest" și „Noua Gazeta de Vest".

Indisociabil legat de Cercul Literar de la Sibiu, numele lui **E.** dă seamă, o dată mai mult, de împlinirea prin eşec a „euphorionismului". Chiar dacă mulţi cerchişti au devenit nume de prim-plan în literatura contemporană (Ştefan Aug. Doinaş, I. Negoiţescu, Radu Stanca, I.D. Sîrbu) sau reprezintă referinţe sigure într-un domeniu sau altul (de la Eta Boeriu la Nicolae Balotă, de la Dominic Stanca şi Ioanichie Olteanu la Cornel Regman, Eugen Todoran ş.a.), nu se poate spune că această structură continuatoare a „tinerei generații" interbelice şi-a putut da adevărata măsură. Zeci de proiecte au rămas în stadiu incipient, zeci de traduceri şi sinteze de maximă importanţă au fost condamnate la eşec din capul locului, fiecare exponent a rămas cu o sincopă de destin, cu un compromis amar, cu o ruptură în carieră, cu o ratare fie pe plan existenţial, fie, mai ales, profesional. **E.** reprezintă un caz tipic al elanului „euphorionic" retezat de mai multe ori şi „odihnindu-se" în final printre numele total necunoscute marelui public şi aproape total neglijate de specialişti. Format în spirit german la şcoala de filosofie a Clujului lui Lucian Blaga, **E.** încearcă mai multe experienţe umilitoare de viaţă în deceniul al şaselea din secolul trecut, debutând editorial târziu, în 1968, cu o carte despre Franz Kafka (Premiul revistei „Secolul 20"), îndatorată celor mai noi, pe atunci, „cuceriri" în domeniu, dar nu numai: cu toate că bibliografic exegeza kafkiană îi este cunoscută la zi, ambiţia demersului depăşeşte nu o dată subiectul în favoarea dimensiunii filosofice, antropologice în speţă. Kafka nu devine, desigur, un pretext, însă opera lui, ca şi biografia simbolic-exemplară, oferă destule piste de decolare pedanteriei analitice şi comparatismului sinuos. Calităţile şi defectele acestei eseistici de tip german (hermeneutică, fenomenologie, stilistică, antropologie) se vor vădi şi în culegerea de studii şi recenzii *Critică şi valoare* (1973), unde este prezent atât fostul student care traducea în anii '50 din filosofia lui Heidegger, cât şi cronicarul de la „Tribuna" şi „Familia". După alţi ani de aşteptare, eşuare şi automarginalizare orădeană, **E.** publică *Ab urbe condita. Eseuri despre valoarea omului şi umanismul valorilor* (1985; Premiul Uniunii Scriitorilor), cartea sa cea mai reprezentativă după monografia dedicată lui Kafka. Libertate de spirit, abilitate în mânuirea eruditiei, argumente istorice şi intuiţionism unificator în texte despre Kafka şi Albert Camus, despre *Sein und Zeit*, despre *Elada sau Dreptul la eroare*, despre

Esenţa hispanităţii sau *Fascinaţia stilului.* Oglinzi focalizante aduc într-o simultaneitate a gândirii spaţii şi epoci îndepărtate în timp (mayaşii, budismul, lumea precreştină). Alexander von Humboldt şi Aldous Huxley sunt reuniţi în jurul civilizaţiei maya, în vreme ce eseul despre Elada devine o pledoarie pentru raţionalism şi hedonism, după cum asociativitatea şi instinctul ludico-subversiv dublează frecvent rigoarea informativă şi morală. Lumea ca bibliotecă şi lumea ca festival feeric, acestea sunt cele două axe ale eseisticii lui **E.** Cum spune autorul, eseiştii „surprind în amănunt semnificaţia generală, sunt înclinaţi să stabilească temperatura morală a locurilor cercetate, iar prin însuşi statutul lor hibrid, recuzaţi de literaţi ca filosofi, respinşi de aceştia pentru apartenenţă literară, sunt nişte calofili ai ideii". Nu altul va fi specificul cărţii despre America, *Între două oceane* (1986). Călătoria în „ţara lui Tocqueville" **E.** a făcut-o în 1978, ajutat de o bursă Fulbright, dar din varii motive descrierea ei avea să-şi aştepte aproape zece ani tipărirea. Într-un domeniu reprezentat cu brio la români, de la Petru Comarnescu la Romulus Rusan, America lui **E.** este mai puţin preocupată de turismul pur ori de politică, şi mai mult de natura umană, de peisajul moral. Cele şapte capitole (*Virginia & D.C.*, *Georgia*, *Louisiana*, *Arizona & Nevada*, *California*, *Massachussets & Connecticut*, *Illinois & New York*) mărturisesc prejudecăţile europeanului faţă de uriaşa „ciudăţenie" americană. Tonul este marcat de un soi de sfătoşenie ironică în căutare de informaţie şi educaţie, departe de „complexul Dinicu Golescu" al literaturii române, iar atitudinea intelectuală şi etică se întemeiază pe conservatismul compact al europeanului şcolit la virtuţile goetheene ale armoniei. Pentru acesta, Statele Unite înseamnă pitoresc fără tradiţie, continuă provocare inovaţională, dar „fără alt Dumnezeu decât profitul", adaptabilitate, viteză, osmoză a contrariilor, însă fără gust, într-o estetică a aleatorului şi hibridării, pentru care finalitatea destinului nu poate fi decât alienarea. „E agreabil să călătoreşti prin State – sună ultimul paragraf al cărţii –, îndrăgeşti multe şi mulţi. Dar să trăieşti acolo mi se pare imposibil. Cine încearcă o face cu preţul de neînlocuit al fericirii. Am îndrăgit America, dar la valorile ei am simţit întotdeauna că nu pot adera. Vorba lui Arghezi: logodnică de-a pururi, soţie niciodată." Nu se ştie în ce măsură acest final a fost lipit din considerente de tactică, pentru a adormi cenzura comunistă; cert este faptul că inaderenţa eseistului ardelean la spectacolul postmodern al Americii se dezvăluie la tot pasul în carte. Volumul postum *Orizonturi literare* (I, 2005), compus din articole publicate între 1966 și 1993, acoperă o arie largă de subiecte preponderent teoretice, de la reflecții din anii '60 asupra realismului (cu plecare de la Roger Garaudy) ori asupra kitschului și a culturii de masă până la un text asupra postmodernismului, publicat în 1988. Apreciind că Mircea Cărtărescu este „unicul postmodernist «în stare pură»" din poezia optzecistă, **E.** propune termenul transmodernism, inspirat de poetica lui Mircea Dinescu, arhetipală, existențială și agonală față de postmodernismul ludic, nostalgic și epigonal; pentru ilustrarea conceptului transmodernist mai sunt citați Magda Cârneci, Ion Stratan, Mariana Marin și Nichita Danilov. Alte volume postume sunt *Despre arhitectură* (2003) și *Orizonturi speculative* (2004); ultimul cuprinde un incitant eseu comparatist asupra raportului dintre iubire și cunoaștere, interpretat cu o erudiție penetrantă.

SCRIERI: *Franz Kafka*, Bucureşti, 1968; *Critică şi valoare*, Cluj, 1973; *Ab urbe condita. Eseuri despre valoarea omului şi umanismul valorilor*, Timişoara, 1985; *Între două oceane. Note de călătorie în Statele Unite ale Americii*, Bucureşti, 1986; *Despre arhitectură*, îngr. Marin Chelu, Oradea, 2003; *Orizonturi speculative*, îngr. Marin Chelu, Oradea, 2004; *Orizonturi literare*, I, îngr. și pref. Marin Chelu, Oradea, 2005.

Repere bibliografice: *„Critică și valoare"* (masă rotundă), TR, 1974, 2; Mihăilescu, *Conceptul*, II, *234–239*; Dumitru Velea, *Banchetul*, București, 1984, *188–192*; Liviu Franga, *„Ab urbe condita"*, VR, 1985, 9; Nicolae Oprea, *„Ab urbe condita"*, VR, 1985, 9; Virgil Podoabă, *„Între două oceane"*, F, 1987, 1; Negoiţescu, *Scriitori contemporani, 173–175*; *Despărţirea de Radu Enescu*, ST, 1994, 9 (grupaj special); *Dicţ. scriit. rom.*, II, *235–236*; Cristina Chevereşan, *Radu Enescu: itinerar spiritual*, O, 1999, 6; Ion Davideanu, *Amintiri despre Radu Enescu*, Oradea, 1999; Ion Simuţ, *Eseul corupt*, RL, 2004, 44; Al. Cistelecan, *Radu Enescu*, CLT, 2010, 297. ***T.R.***

ENGEL Károly (pseudonim al lui Köllő Károly; 25.IX.1923, Sudrigiu, j. Bihor – 12.VIII.2002, Cluj-Napoca), istoric literar, traducător. După studii medii la Oradea şi universitare la Cluj, funcţionează ca profesor de liceu la Oradea, bibliotecar la Aiud, redactor la Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, cercetător la Institutul de Lingvistică şi Istorie Literară din Cluj şi la filiala clujeană a Bibliotecii Academiei Române. Colaborează la revistele „Nyelv-és

Irodalomtudományi Közlemények", „Korunk", „Utunk", „Művelődés", „Igaz Szó", „Revista de istorie şi teorie literară", „Studia Universitatis «Babeş–Bolyai»", „Limbă şi literatură", „Studii de istorie literară şi folclor", „Studia et acta Musei Nicolae Bălcescu". Publică frecvent şi sub numele real, Köllő Károly**.**

Activitatea lui **E.** este centrată pe istoria interferenţelor literare, culturale şi spirituale româno-maghiare, urmărind paralelismele dintre literatura română şi cea maghiară. A cercetat receptarea ideologiei secolului al XVIII-lea, interacţiunile literar-culturale din epoca Luminilor, în studii şi materiale privind versiunea românească, prin intermediar maghiar, a poemului eroi-comic *Batrahomiomahia*, unele aspecte din viaţa şi activitatea lui Ion Budai-Deleanu, Gheorghe Şincai şi Samuil Micu. Sunt semnificative, de asemenea, cercetările privind cântecele de lume româneşti dintre secolele al XVI-lea–al XIX-lea păstrate în manuscrise maghiare, precum şi rolul lor în dezvoltarea poeziei maghiare. **E.** a avut o contribuţie substanţială la aflarea unor date noi privitoare la viaţa şi activitatea lui Mihail Halici. Preocupările lui se extind şi asupra secolului al XIX-lea: studiază astfel activitatea lui Zeyk János, culegător de basme populare româneşti, primul traducător în maghiară al poeziilor lui Iancu Văcărescu, analizează circulaţia cărţilor franceze în Transilvania în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, insistă asupra artei teatrale ca verigă de legătură între popoare, semnează studii şi articole în care analizează imaginea românilor în operele prozatorilor maghiari Jósika Miklós, Mikszáth Kálmán şi Benedek Elek, se ocupă de receptarea de către publicul cititor maghiar a operei lui M. Eminescu şi I.L. Caragiale sau de ecoul românesc al lui Csokonai-Vitéz Mihály în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Evidenţiind paralelisme între cele două culturi, a scris despre Iosif Vulcan şi revista „Familia", despre idei înrudite la Coşbuc şi Madách, depistate în notiţele şi însemnările lui Coşbuc pe un exemplar german al *Tragediei omului.* De numele lui **E.** se leagă schiţarea contribuţiei comparatiştilor maghiari din Transilvania (până la Primul Război Mondial) la tratatul *Istoria şi teoria comparatismului în România* (1972), precum şi amplul studiu introductiv la bibliografia *Literatura maghiară în limba română*, redactat de Réthy Andor şi Váczy Leona (1982). Studiile şi materialele sale cele mai semnificative privind domeniul legăturilor literar-culturale româno-maghiare au fost adunate în volumele *Két irodalom mezsgyéjén* (1984) şi *Confluenţe literare. Studii de literatură comparată româno–maghiară* (1993). **E.** a transpus în limba maghiară o selecţie din scrierile lui C. Negruzzi, piesele *Sânziana şi Pepelea* şi *Chiriţa în Iaşi* de V. Alecsandri, un volum din proza lui V. Alecsandri, fragmente din notele de călătorie ale lui N. Filimon şi din *Craii de Curtea-Veche* de Mateiu I. Caragiale. În colaborare cu Cselényi Béla şi Debreczeni József, a tradus din latină *Descriptio Moldaviae* de Dimitrie Cantemir.

SCRIERI: *Két irodalom mezsgyéjén. Tanulmányok a román–magyar irodalmi kapesolatok körténeteből* [*La hotarul literaturilor. Interferenţe literare româno–maghiare*], Bucureşti, 1984; *Confluenţe literare. Studii de literatură comparată româno–maghiară*, tr. Pap Francisc, pref. Adrian Marino, Bucureşti, 1993. **Traduceri:** Costache Negruzzi, *Válogatott müvei* [*Opere alese*], postfaţa trad., Bucureşti, 1957 (în colaborare cu Marconi Mathe Irma); Vasile Alecsandri, *Világszép Ilonka és Árva Jancsi* [*Sânziana şi Pepelea*], pref. Kakossy Endre, Bucureşti, 1960 (în colaborare cu Sz. Nagy Géza şi Veress Zoltán), *Chiriţa Jászvásáron* [*Chiriţa în Iaşi*], în Vasile Alecsandri, *Színművek* [*Teatru*], postfaţa trad., Bucureşti, 1961 (în colaborare cu Sz. Nagy Géza şi Veress Zoltán), *Séta a hegyekben. Válogatott prózai írások* [*O primblare la munţi. Scrieri în proză*], introd. trad., Bucureşti–Budapesta, 1965; Dimitrie Cantemir, *Moldva leírása* [*Descrierea Moldovei*], Bucureşti, 1973 (în colaborare cu Cselényi Béla şi Debreczeni József); Al. Piru, *Vasile Alecsandri*, Bucureşti, 1987.

Repere bibliografice: Dávid Gyula, *Contribuţii ale comparatiştilor maghiari din România în perioada 1944–1970*, în *Ist. comp. Rom.*, *282*; *Rom. magy. ir. lex.*, I, *474–476;* Gaál György, *„Két irodalom mezsgyéjén"*, NYRK, 1985, 1; Valentin Taşcu, *„Confluenţe literare"*, NYRK, 1994, 1. ***O.K..***

EPIGONII, publicaţie apărută la Iaşi, lunar, între 25 noiembrie 1903 şi ianuarie 1904 (trei numere), cu subtitlul „Revistă de sociologie, ştiinţă şi literatură". Scoasă de Spiru Prasin, prim-redactor al ziarului „Evenimentul", susţinând şi ea politica antiliberală, **E.** îşi propune, totuşi, să promoveze critica literară şi socială obiectivă. Asemeni altor publicaţii, revista include pagini consacrate literaturii române şi traduceri din literatura universală în măsura în care ele afirmă valori culturale şi morale ce pot constitui modele pentru români. Rubricile obişnuite sunt „Literatură", „Cronica literară", „Anchete literare", „Sociologie-ştiinţă", „Cronica muzicală". Este dat publicităţii un proiect de monument pentru Al. I. Cuza, Spiru Prasin prezentând şi documente

oficiale inedite cu privire la detronarea domnitorului Unirii. C. Săteanu (sub pseudonimul Arald) deplânge într-un articol destinul dramatic al lui M. Eminescu. În numărul al doilea sunt publicate scrisori inedite ale poetului din anii 1872–1873, destinate părinţilor săi. Mihai Codreanu include facsimilul ultimului sonet al lui François Coppée, datat noiembrie 1903. În cadrul rubricii „Anchete literare", G. Panu se pronunţă împotriva poeziei noi, considerând că „versul a devenit prea artificial, prea copilăresc, iar poezia este pe cale a se îndruma astăzi sub alte vestminte decât cele ale vechii versificaţii"; Tudor Arghezi îi va răspunde în revista modernistă „Linia dreaptă", prin articolul *Vers şi poezie*, atrăgând atenţia că între poezie şi proză există o deosebire fundamentală şi că trebuie să se ţină seama de faptul că noţiunile „poezie" şi „versificaţie" sunt „două realităţi separate şi independente". Alţi colaboratori: A. Steuerman, Paul Bujor, J. Lewin, Gh. Silvan, N. Leon. ***C.A.***

EPIGONII, periodic apărut la Iaşi, bilunar, între 25 decembrie 1911 şi aprilie 1912, sub conducerea Elenei Prasin. Fondator: Spiru Prasin. Publicaţia continuă programul revistei „Epigonii" (1903–1904), fiind editată tot de ziarul „Evenimentul". Are rubricile „De-ale teatrului", „Recenzii", „Notiţe literare", „Reviste", „Săptămâna politică şi literară". Versuri semnează B. Nemţeanu, G. Vlădescu-Albeşti, G. Rotică, proză scriu G. Tutoveanu, Rudolf Suţu, iar traduceri din Lev Tolstoi şi Lenau face Iorgu G. Toma. Se republică aici câteva scrieri ale lui Spiru Prasin. Numărul al doilea conţine un medalion I.L. Caragiale la împlinirea a şaizeci de ani, revista exprimându-şi părerea de rău că „acela care a dat literaturii naţionale atâtea capodopere a luat de atâţia ani drumul exilului" şi a fost apoi uitat în propria ţară. Mai colaborează Liviu Marian, Al. Viţianu, I.N. Pârvulescu, Constantin Doboş, Dumitru Gorgos. ***C.A.***

EPIGRAMA, revistă apărută la Bucureşti din decembrie 1938 până în decembrie 1943. Subintitulată „Buletin lunar al epigramei româneşti", publicaţia e condusă de Virgiliu Slăvescu şi îşi propune să promoveze epigrama ca gen literar şi în mod special creaţia epigramistică românească, ai cărei clasici sunt consideraţi I.L. Caragiale, Radu Rosetti, A.C. Cuza, G. Topîrceanu, I. Gr. Perieţeanu. Sub deviza „Epigrama, un zâmbet al inteligenţei", revista îl va invoca adeseori ca spirit tutelar pe Cincinat Pavelescu şi va publica epigrame semnate de Tudor Măinescu, Const. Rîuleţ, N. Crevedia, Octav Sargeţiu, însoţite de caricaturile şi desenele lui I. Anestin, Nicol ş.a. În articolul *Este epigrama un gen literar?* (14/1940) Şt. Ivanovici–Terenţiu va încerca să-i răspundă lui G. Călinescu, care, într-o recenzie la *Antologia epigramei româneşti* alcătuită de A.C. Calotescu-Neicu şi N. Crevedia, negase dreptul epigramei de a fi inclusă în literatură. Paul I. Papadopol semnează articolul *O cenuşăreasă: epigrama*, făcând un excurs istoric de la epigramele la greci şi la romani (Marţial), epigrama modernă (la francezi) la cele dintâi epigrame româneşti şi la perioada contemporană. Sunt evocaţi epigramiştii de la „Moftul român", printre care Dimitrie Teleor și Toma Florescu, şi se publică texte inedite: o epigramă din 1778, aflată în manuscrisele Bibliotecii Academiei Române, epigrame de Antioh Cantemir, Costache Bălăcescu ş.a. Nu sunt uitaţi nici autorii străini care au cultivat genul, comentarii evocatoare fiind dedicate poetului latin Marţial, lui Piron (la 250 de ani de la naştere), lui Voltaire sau lui Clément Marot ca autor de madrigaluri. O rubrică permanentă la care participă mai toţi epigramiştii de seamă ai epocii se intitulează *Războiul epigramei*. De menţionat că începuturile literare ale lui Eugen Barbu, care semnează aici cu pseudonimele Eugen Rabé şi Eugen Baraba, sunt legate de **E.**, ca şi de „Gluma", „Veselia" şi „Păcală". ***M.Ş.***

EPOCA, cotidian care a apărut la Bucureşti şi la Iaşi din 1885 până în 1938, în mai multe serii, ca organ al Partidului Conservator: la Bucureşti de la 16 noiembrie 1885 la 14 iunie 1889, când fuzionează cu „România liberă" sub titlul „Constituţionalul", şi de la 2 noiembrie 1895 la 22 noiembrie 1916, la Iaşi de la 18 septembrie la 1 decembrie 1918 şi din nou la Bucureşti de la 2 decembrie 1918 la 19 august 1923, de la 2 februarie la 22 aprilie 1926 şi de la 5 februarie 1929 la 15 iulie 1938. Din comitetul de redacţie anunţat în 1885 şi condus de Grigore G. Păucescu, în calitate de director politic, făceau parte, între alţii, N. Filipescu, Al. Vlahuţă şi B. Delavrancea, care era

prim-redactor. La începutul anului 1886 N. Filipescu devine proprietar şi director. În urma unor divergenţe de ordin politic, Delavrancea şi Vlahuţă se retrag din redacţie în prima jumătate a aceluiaşi an, iar în septembrie prim-redactor este numit ziaristul şi autorul dramatic Gr. Ventura. Alcătuirea părţii literare a ziarului a revenit la început lui Delavrancea şi lui Vlahuţă. Publicistica lor, precum şi beletristica promovată în **E.** se menţin în cadrul orientării literare postpaşoptiste, pentru care militaseră în anii precedenţi şi în coloanele „României libere". Ei afirmă cu fiecare prilej valoarea artistică a literaturii populare, cât şi datoria scriitorilor de a studia şi de a folosi ca sursă de inspiraţie creaţiile folclorice şi tradiţia istorică. În scrisul lui Delavrancea se manifestă însă şi influenţa naturalismului. El tipăreşte aici *Zobie, Trubadurul, Din memoriile trubadurului– Noaptea, Văduvele*. Vlahuţă colaborează cu poezii, unele cu caracter antimonarhic, cu proză – *Vişan (Amintiri), O schiţă, De-a baba oarba, Din durerile lumii, Cassian* – şi continuă polemica sa cu Al. Macedonski (articolele *Monstruozităţi literare* şi „*Revista literară*"), discută spectacolele lui Matei Millo, recenzează publicaţii literare („*Anale literare*") şi scrie, ca şi Delavrancea, articole polemice la adresa liberalilor (*Visul d-lui Brătianu*) sau a lui Carol I (*Visul regelui*). Un colaborator consecvent, la această primă serie, este şi Dimitrie R. Rosetti- Max, care îşi publică sub titlul general *Cronice*, schiţele sale, bazate pe urmărirea realităţii sociale dintr-o perspectivă apropiată de aceea a conservatorilor, uneori alunecând spre şarjă, alteori păstrându-se într-o notă umoristică de bun nivel. La 1 ianuarie 1886 a apărut un supliment literar, „Epoca ilustrată", având colaborarea lui Titu Maiorescu, Iacob Negruzzi, B.P. Hasdeu; aici s-a publicat şi un fragment din *Scrisoarea V* a lui M. Eminescu, intitulat *Dalila*. La sfârşitul anului 1889 şi începutul lui 1890, în numărul de duminică al gazetei se publică proză, versuri şi articole de critică literară, dar iniţiativa este repede abandonată. A doua serie a gazetei este condusă de la apariţie de N. Filipescu. El imprimă cotidianului un aspect modern, după modelul ziarelor franceze ale vremii. Şi de data aceasta munca propriu-zisă va fi îndeplinită de gazetari profesionişti. Din noiembrie 1895 până în martie 1896 prim-redactor este Anton Bacalbaşa. Colaborarea lui se mărgineşte însă la articole politice, pe care le semna cu pseudonimul Demagog (*Zaiafetul geanabeţilor, Persecuţiile d-lui Fleva, Jos cu alegerile libere!* ş.a.). O amploare deosebită se dă rubricilor literare şi artistice, redactate de Al. Antemireanu, care utilizează şi pseudonimele Alan, E. Miron, Lys, Zara sau cu iniţiale. I se va alătura în 1897, dar pentru o scurtă perioadă, St. O. Iosif. Până la 1903 Antemireanu va scrie, practic zilnic, articole politice şi culturale în notă junimistă, cu dese trimiteri la ideile politice şi estetice ale lui T. Maiorescu (*À vol d'oiseau, Tinerimea de azi, Copilărie şi copilării*, răspuns la un articol al lui Constantin Bacalbaşa din „Adevărul", *Zgomote de criză*, în care analizează starea literaturii noastre după dispariţia lui M. Eminescu, *Critică şi adevăr* ş.a). El va susţine şi o activă rubrică de cronici literare, în care discută cărţi de Alexandrina Mihăescu (*Flori de zăpadă*), Th. D. Sperantia (*Anecdote afumate*), Dimitrie R. Rosetti-Max (*Dicţionarul contimporanilor*) ş.a. Revista propune ancheta intitulată *O cercetare literară* (în 1897), prin care I.L. Caragiale, iniţiatorul ei, încearcă o prospectare a vieţii literare româneşti, a sistemului ei de valori şi a curentelor literare ale epocii, pe care le numea naturalist, romantic şi idealist. Rubricile „Tribuna literară" şi „Litere, ştiinţe, arte", pentru care selecţia materialului (ştiri, note, unele polemice, prezentări de cărţi şi recenzii, scurte articole referitoare la viaţa teatrală, la actualitatea muzicală sau plastică) este făcută de Antemireanu, sunt însoţite de alta, intitulată „Bibliografie", în care sunt anunţate cu promptitudine noi apariţii de cărţi şi reviste. La aceste rubrici au colaborat, între alţii, Oscar Spirescu (autor de cronici muzicale şi de articole vizând noutăţi muzicale europene: *Richard Wagner* ş.a.), Th. D. Speranţia (cu publicistică referitoare la învăţământ, cu contribuţii de istorie literară *Predoslovia lui Ureche* şi note etimologice), George Coşbuc, cu serialul *Zicători explicate*, George Madan cu *Din literatura rusească* şi, sub pseudonimul Biron, jurnalistul François Robin – *O amintire de teatru, Ce ştiau francezii la 1712 despre noi?* ş.a. La **E.**, după 1895, se formează şi un grup de tineri scriitori, care îşi publică aici încercările literare. Alături de G. Coşbuc (*Moartea lui Gelu*) şi St. O. Iosif (*Suprema consolatio, Visul lui Aeneas, Baladă, Copil)*, versuri dau D. Nanu (*Bardul, Imposibila moarte, Fantezie*, prelucrare după o poezie de Elena Văcărescu, *Claca* ş.a.), Th. D. Speranţia (*Broşa*), Al. Obedenaru (*Rondele, Ileana*), Vasile Podeanu (*Prizonier* ş.a), Radu D. Rosetti (*Când am primit, Un vis, Jurământ*, prelucrare după Sully Prudhomme ş.a), N. Gr. Mihăescu-Nigrim (*Venus*). Proza publicată (schiţe şi nuvele) aparţine lui I. A. Bassarabescu

(*Cu diplomă*, *Obuzul*), G. Ionnescu-Gion (*Vizite de bacalaureat*, *Sunt doi – Ce deosebire!*), Emanuil Grigorovitza (*Comisarul regal*), Al. Antemireanu (*Iubita mărei*, *Toreador*, *în gardă*, fragmentul de roman *Paştile fără prihană* ş.a). Tot Antemireanu se va îngriji şi de alegerea autorilor străini – mai ales francezi – din ale căror scrieri se va traduce. Cele mai multe versiuni în limba română îi aparţin, de altfel, lui. Aproape în fiecare zi se tipăreşte o schiţă de Catulle Mendès sau de François de Nion, Paul Rouget, Ludovic Halévy şi alţi prozatori activi atunci în gazetele pariziene. Dar nu lipsesc nici tălmăciri din opera de N.V. Gogol (romanul *Taras Bulba*), Lev Tolstoi (*Un vis de fericire*), I. S. Turgheniev (*Frica*), V. Korolenko (*Pe malurile Dunării*, traducere de G. Madan ş.a.), Schiller (*Mănuşa*, *Copila din străini*, traduceri de St. O. Iosif), Heine (*Primăvara nouă*, *Ca visurile 'ntunecate* ş.a.), Leconte de Lisle (*Cain*, „traducere liberă" de Al. Antemireanu), Al. Dumas (*O noapte în Florenţa sub Alexandru de Medicis*), François Coppée (*Spre bine*), H. Sienkiewicz (*Inimă de copil*), Petőfi Sándor (*Trei feciori*, *Vântul*, traduceri de St. O. Iosif). Sub pseudonimul comun Matei Corbora, colaborau la **E.**, la 19 şi 20 martie 1898, şi doi tineri scriitori aflaţi la începutul carierei, Tudor Arghezi şi Gala Galaction, cu cronica *Expoziţia de artă a Societăţii Ileana.* Sub direcţia lui Filipescu, mai ales spre 1900, se accentuează tendinţele de combatere a direcţiilor novatoare ale vieţii politice şi culturale. În această perioadă îşi fac loc în gazetă exagerări naţionaliste, mistice sau teoriile, împrumutate din Franţa, ale „noului idealism" profesat de Fernand Brunetière. În prima jumătate a anului 1896 **E.** editează un supliment literar duminical intitulat „Epoca literară", condus de I.L. Caragiale şi având ca secretar de redacţie pe St. O. Iosif şi redactor pe Al. Antemireanu. După zece numere, suplimentul îşi încetează apariţia, dar Caragiale şi Iosif îşi continuă colaborarea la **E.**, primul cu editoriale şi schiţe literare (*Garda civică, Boborul, Răsplata jertfei patriotice* ş.a.), cel de-al doilea, care era şi unul dintre corectorii gazetei, cu publicistică literară şi versuri originale (*Cu genele plecate, Baladă, Copil*) sau traduse din Schiller (*Tabloul din Saïs*), Heine (*Cavalerul Olaf, Mi-e inima tristă, Noi ne iubirăm* ş.a.), Petőfi (*Trei feciori, Vântul*). La **E.** şi-a trimis N. Iorga o parte din studiile de istorie literară şi din articolele de critică de până la 1900. Mai târziu, din 1904, un colaborator obişnuit al rubricilor literare şi culturale va fi E. Lovinescu, care îşi va aduna intervenţiile din **E.** în volumul *Paşi pe nisip* (1906). În anii premergători Primului Război Mondial revista va adăposti publicistica militantă a lui Octavian Goga. Aici Caragiale a întrebuinţat şi pseudonimul Ion, Delavrancea a semnat şi Fra, Fra Barbaro, Ignotus, Mirmidon (împreună cu Al. Vlahuţă), iar Iosif şi-a iscălit unele traduceri M. Pătru sau M. Petru. După 1918 **E.** devine organul politic şi de informaţii al grupului conservator strâns în jurul lui Grigore N. Filipescu, dar care se alăturase Partidului Democrat; din 1926, deşi nu se specifică orientarea politică, gazeta va susţine, cu rare trimiteri la doctrina conservatoare, punctele de vedere ale Partidului Naţional, iar în anii '30 va fi apărătoarea opiniilor aşa-numitului Partid Conservator condus de Grigore N. Filipescu. În întreaga perioadă interbelică nota dominantă va fi aceea politică. Finanţată aproape în totalitate de Grigore N. Filipescu, acesta fiind şi director al gazetei, **E.** va apărea doar în patru pagini, dintre care trei rezervate în întregime campaniilor politice ale directorului, antiliberal convins, iar una, pagina a doua, destinată parţial şi actualităţii culturale, artistice şi literare. De o situare specifică în mişcarea de idei şi în general în viaţa intelectuală postbelică, în aceste condiţii, nu poate fi vorba. Totuşi o atitudine care aminteşte de direcţia imprimată înainte de 1900 cotidianului de Grigore C. Păucescu şi continuată, între alţii, de B. Delavrancea sau de Al. Antemireanu se face simţită atât în alegerea colaboratorilor, cât şi în indiferenţa manifestată în raport cu noile orientări literare sau artistice. În acelaşi timp, **E.** nu şi-a propus şi nu a avut şansa de a atrage acum în rândul redactorilor a unor scriitori de talia lui I.L. Caragiale, B. Delavrancea sau St. O. Iosif. Dintre redactorii părţii politice se vor alege şi cei în sarcina cărora va intra alcătuirea rubricilor culturale. Este vorba, începând din 1918, de Eugen Titeanu, Alexandru Kiriţescu, Mircea Ştefănescu sau Ramiro Neculau; în anii următori li se vor alătura, mai ales după 1930, şi Dinu Rocco, Paul Daniel, Dan Smântânescu, Virgil Treboniu, N. Constantinescu, Maria Mateescu. În mod obişnuit ei îşi vor semna cronicile literare, dramatice şi de artă, recenziile sau notele cu pseudonime: Maria Mateescu utilizează pseudonimul Aida Vrioni pentru cronicile dramatice, notele de lectură şi publicistica feministă; Sandomir este, pe cât se pare, o iscălitură utilizată fie pe rând, fie în comun, în calitate de cronicari dramatici, de Alexandru Kiriţescu, care recurge şi la iscălitura Cadet Rousell pentru notele polemice, mai ales de factură

politică, de la rubrica „Balta cu broaşte", şi de Mircea Ştefănescu. Alţi comentatori ai vieţii teatrale sunt Nicon (N. Constantinescu), Ramirez (Ramiro Neculau), Albion (pseudonim neidentificat), toţi interesaţi în primul rând de spectacolele Teatrului Naţional din Bucureşti, dar şi de cele ale unor teatre particulare: Teatrul „Regina Maria", Teatrul Mic (Puiu Iancovescu) sau Teatrul „Maria Ventura". Li se alătură, de la Iaşi, Alexandru Nichita, care urmăreşte activitatea Naţionalului local, şi de la Cernăuţi Erast Vicol, acesta uneori foarte critic la adresa directorilor şi a comitetului de administraţie de la Naţionalul cernăuţean, vizând calitatea punerilor în scenă, dar şi selecţia repertorială. În ansamblu, intervenţiile cronicarilor discută obiectiv, analiza urmărind valoarea şi semnificaţiile textului dramatic, contribuţia regizorului (o noutate în anii '20), demersul actoricesc. Uneori, precum în cazul interpretării Mariei Ventura în rolul titular din *Sfânta Ioana* de George Bernard Shaw, observaţiile, justificate, au o severitate care face abstracţie de celebritatea actriţei. Alteori piesele jucate sunt ţinta unei analize tot atât de severe: N. Iorga (drama *Un domn pribeag*), Alexandru Kiriţescu (*Lăcustele*), Victor Eftimiu (*Ploaia de aur*). În intervenţii echilibrate, informate, se examinează şi starea generală a teatrului românesc (Ramirez, *Teatrul la noi*) sau aceea a comentariului teatral (*Cronicele dramatice* de Ramirez, luare de poziţie prilejuită, în 1921, de un articol al lui Ion Sân-Giorgiu din periodicul „Aurora"). Nu tot atât de consistentă va fi oferta ziarului în materie de literatură originală, de traduceri sau de oglindire a vieţii literare. S-au publicat puţine poezii, de N. Davidescu (*Amurg de iarnă*), Mihail Munteanu (*Mozaic de toamnă*, *Pioşii romantici*, *Cântec profan* şi altele, adunate apoi în cartea *Cântecul vieţii*), Alexandru Carussy sau Alexandru V. Cazimir. Proza este reprezentată de câteva schiţe şi nuvele de Gheorghe Brăescu (*Sonda de la Moreni*), Virgil Treboniu (*Suflet de diavol*, *Sfârşit de artist*, *Icoana unui vis* ş.a.), Paul Daniel (în rubrica „Clişee după natură": *La Moşi*, *Gura lupului*, *Mahalaua Căţelu*), Grigore Ancu (*Ofticosul*). **E.** nu a avut nici în redacţie şi nici printre colaboratori, după 1918, o personalitate comparabilă cu I.L. Caragiale, N. Iorga, E. Lovinescu sau chiar cu Al. Antemireanu, cei care au ilustrat, în postura de comentatori ai mişcării literare, cotidianul înainte de 1900 şi de 1918. În primii ani după război Eugen Titeanu îşi asumă rolul de critic literar, utilizând şi pseudonimul Stilet („*Versuri eroice*" *de Mircea Rădulescu*, „*D-atunci şi d-acolo*" de George Ranetti, *Tradiţionalismul* ş.a.). I se alătură Mircea Ştefănescu (Adrio Val, „*Poètes roumains*", cartea Henriettei Savagoiu, poetă stabilită la Paris, *Răsfoind pe Topîrceanu*, în care discută *Strofe alese. Balade vesele şi triste* ş.a.). În texte nesemnate sunt luate în discuţie şi alte cărţi: *Răzbunarea lui Moş Antohi* de A. Mândru, *Aspecte şi direcţii literare* de N. Davidescu, *Ion* de Liviu Rebreanu. Nu se poate observa, însă, un criteriu de selecţie sau o încercare de ierarhizare în aceste intervenţii critice, situaţie caracteristică pentru toată perioada postbelică de apariţie a **E**. Alte încercări critice, mai curând recenzii şi prezentări decât cronici propriu-zise sunt semnate de Paul Daniel (*Opera lui Caragiale,* cu privire la ediţia lui Paul Zarifopol, *Casa Thuringen* de Panait Istrati ş.a.), Dinu Rocco (*Mihail Sadoveanu* la împlinirea a 50 de ani), George Iancu Ghidu (*Zări noi, zări senine*, în care glosează pe marginea publicării unor cărţi de Mihail Sadoveanu – *Baltagul*, Gala Galaction – *Roxana*, Victor Eftimiu – *Dragomirna*; alte intervenţii se referă la opera unor scriitori străini, ca Francis de Miomandre și Henri Massis, sau la *Romanul popular oriental în Occident*), Margareta Nicolau (*Şi zilele grăiesc* de Aida Vrioni), Virgil Treboniu (*O picătură de parfum* de Tudor Măinescu, *Literatura noastră dramatică* ş.a.), Dan Smântânescu (*Creanga de aur* de Mihail Sadoveanu, *O iubeşti?* de Mihail Sorbul, *Cu undiţa* de I. Al. Brătescu-Voineşti ş.a.). Mai vii, mai aplicate la actualitate sunt rubricile „Cărţi noi" şi „Vitrina", în care Paul Daniel, Dan Smântânescu, Vladimir Tudor, I.M. Negreanu ş.a. semnalează apariţia unor cărţi de N. Crevedia (*Bulgări de stele*), Damian Stănoiu (*Ucenicii Sfântul Antonie*), Tudor Vianu (*Istoria esteticei de la Kant până azi*), Mircea Eliade (*Întoarcerea din rai*). O notă de vitalitate, o evadare din locurile comune ale articleriei politice au adus gazetei colaborarea aproape zilnică a arhimandritului Iuliu Scriban (*Gavril Muzicescu*, *Ziaristica cu ochii închişi*, *Cartea în şcoală*, *Cât suntem de români*, *În librăria italiană*, *Limba românească pe mâna uliţei*), aceea cu articole de fond a lui Alexandru Kiriţescu (*Armata* – protest justificat la criticile nedrepte pe care Henri Barbusse le adresa în cotidianul comunist francez „L'Humanité" în 1926 participării României la Primul Război Mondial, *Groparii victoriei* ş.a.) sau publicistica lui Theodor Râşcanu (*Amvonul sau tribuna...*, note polemice inspirate de un articol al lui Gala Galaction, *Intelectualii şi politica,* ş.a.), a Aidei Vermont (rubrica „Spicuiri" din 1938), a lui Dinu Rocco (rubrica „File de blok-notes") şi a lui Dimitrie Cuclin. ***R.Z.***

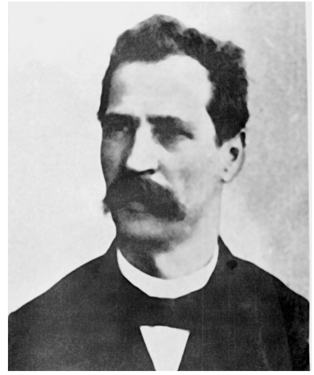
EPOCA LITERARĂ, periodic care a apărut la Bucureşti, săptămânal de la 15 aprilie până la 17 iunie 1896, ca supliment al cotidianului conservator „Epoca" . Într-o scrisoare datată 4 aprilie 1896 şi adresată lui N. Filipescu, directorul „Epocii", I.L. Caragiale propunea ca numărul de duminică al ziarului să fie transformat într-o revistă de literatură. Scrisoarea cuprinde şi o schiţă de program. Caragiale intenţiona să publice numai contribuţii ale scriitorilor consacraţi, iar partea literară să o încredinţeze unor colaboratori competenţi. Directorul oficiosului conservator primeşte propunerea şi la jumătatea aceleiaşi luni iese de sub tipar, sub conducerea lui Caragiale, având-i pe St. O. Iosif ca secretar de redacţie şi pe Al. Antemireanu ca redactor, noul hebdomadar, a cărui apariţie se va opri însă după numai zece săptămâni. Motivul întreruperii poate să fie faptul că munca în redacţie îl obosise pe Caragiale, aşa cum rezultă dintr-o scrisoare către C. Dobrogeanu-Gherea. Se adaugă şi împrejurarea că scriitorul nu obţinuse, în calitatea lui de conducător al publicaţiei, autonomia necesară, **E.l.** rămânând într-un prea strâns raport de dependenţă cu gazeta tutelară. În primul număr Caragiale semnează un articol de fond intitulat *Câteva cuvinte*, în care face precizări în legătură cu rolul revistei în viaţa literară. **E.l.** ar fi trebuit să devină, printr-o „dreaptă linie de purtare profesională", un factor de concentrare a celor mai buni scriitori şi critici. În ciclul de articole *Critica şi literatura* G. Panu avansează ideea resuscitării interesului pentru literatura scriitorilor din prima jumătate a secolului. El vede în aceasta o datorie a criticii, pe care o acuză că-şi restrânge preocupările la „a îmbrăţişa un timp de câţiva ani" şi un număr mic de autori. Mai mult, Panu reproşează publicisticii literare atenţia pe care o acordă poeziei lui M. Eminescu, poezie care, crede el, ar avea o influenţă negativă asupra evoluţiei literaturii române. Se republică versuri şi proză aparţinând unor scriitori ca Dinicu Golescu, Iancu Văcărescu, Gr. Alexandrescu, C. Bălăcescu, C.A. Rosetti, Anton Pann, V. Alecsandri ş.a. Uneori Caragiale face şi o prezentare a unor scriitori (*Cilibi Moise*, *Gheorghe Baronzi*). S-au mai retipărit poezii de N. Nicoleanu, fragmente din proza lui N. Filimon, nuvela *Micuţa* a lui B.P. Hasdeu. Între colaboratorii revistei se numără George Coşbuc, St. O. Iosif, B. Delavrancea, Alceu Urechia, Petre Dulfu şi A. Toma. Articole de critică literară, de estetică şi filosofie au dat Mihail Strajanu, Anghel Demetriescu şi C. Rădulescu-Motru (un ciclu despre Nietzsche). Caragiale scrie însă cea mai mare parte din revistă. Îi apar aici *Scrisorile unui egoist*, *Poetul Vlahuţă*, *Schiţă*, basmele *Lungul nasului* şi *Norocul şi mintea*, *Minciună*. *Din snoavele populare*, „reminiscenţa" *Şah şi mat!*, parodia *Ab irato. Sonet parnasian* (reprodusă din „Lumea veche"), precum şi numeroase articole (*Plagiatul Zola – Bibescu*, *Un nou plagiat Zola*, *Literatură patologică*), note critice (*Un articol regretabil*, *Pomada fermecată*, *Un dicţionar român*), recenzii (*„Răzbunarea lui Anastase"*). ***R.Z.***

ERA NOUĂ, publicaţie apărută la Iaşi, săptămânal între 8 octombrie 1889 şi 25 iunie 1900, cu unele întreruperi (30 iunie 1896 – 10 noiembrie 1896, 29 iunie 1897 – 19 octombrie 1897, 28 iunie – 11 octombrie 1898 şi 4 iunie – 3 octombrie 1899). Organ politic al grupării junimiste, gazeta a fost întemeiată şi condusă de Petru Th. Missir, A.C. Cuza, Nicolae Volenti şi Eugen Ionescu. **E.n.** şi-a ales un titlu inspirat de un discurs politic din 1888 al lui P.P. Carp. Publicaţia a acordat o atenţie deosebită susţinerii şi răspândirii principiilor şi acţiunilor junimiste, cu deosebire prin articolele de fond datorate lui Missir. În afară de articole cu caracter politic sau de câteva articole-eseu ale lui C. Stere (care semnează numai cu iniţiale C.), sunt incluse multe texte literare şi de critică literară. Au scris aici I.L. Caragiale (*Om cu noroc*, *Norocul culegătorului*), I. Al. Brătescu-Voineşti şi Simion Mehedinţi (semnând S.O.V.). Colaborator constant al ziarului este N.A. Bogdan, cu versuri, drame, legende lirice, precum şi cu amintiri din teatru. Elena Sevastos dă povestiri în gen popular, cântece şi anecdote culese din diverse părţi ale Moldovei. Poveşti şi anecdote populare fără mare însemnătate semnează Dim. Bodescu şi I.S. Ionescu, acesta din urmă fiind şi autorul unor note de călătorie. Din „Convorbiri literare" sunt reproduse texte ilustrative pentru orientarea politică a junimiştilor. O atenţie deosebită se acordă scriitorilor membri ai Junimii, în special lui M. Eminescu şi Ion Creangă. La moartea lui Alecsandri gazeta face loc unei ample relatări, datorată, probabil, lui A.C. Cuza (şi semnată A.). Prin diverse comentarii şi articole, **E.n.** a ţinut trează atenţia cititorilor asupra operei lui Eminescu şi Creangă, iar Caragiale a fost apărat de numeroşii săi detractori. Cronicile dramatice, scrise cu gust şi competenţă, sunt semnate cu diverse pseudonime (Rim, Un spectator ş.a.). În general, fie prin A.C. Cuza, fie prin P. Th. Missir, publicaţia a promovat punctele de vedere junimiste. ***D.M.***

ERA NOUĂ, publicaţie apărută la Bucureşti, între 1 februarie şi aprilie 1936 (trei numere), cu subtitlul „Revistă lunară de filosofie, literatură, știință". Director este N.D. Cocea. Într-un *Cuvânt înainte* acesta afirmă orientarea de stânga a revistei și intenția de a trata problemele ideologice ale vremii prin prisma materialismului dialectic. **E.n.** se dorește a fi „o publicaţie de analiză şi sinteză ştiinţifică în domeniul economic, filologic, social şi cultural al realităţii societăţii româneşti", denunţând „criza generală şi acută a culturii şi ideologiei capitaliste": „Proletariatul reprezintă interesele vitale și culturale ale omenirii. Progresul acestei clase coincide cu progresul general al umanității. Ideea asupra lumii a proletariatului industrial este obiectivă – față de ideologia falsă și sterilă a lumii capitaliste care e condamnată la moarte". Colaborează cu proză Al. Sahia (*Șomaj fără rasă*), Ion Călugăru (*Pane, dă-mi fata!...*) și cu poezie Virgil Teodorescu (*Oboseala*), Paul Păun (*Poem pentru dragostea de viață*), Florea Al. Creţeanu (*Cântec din brazdă*), Al. Voitin (*Plecare*). Articolele tratează diverse aspecte ale realității prin „metoda nouă" a materialismului dialectic; în primul număr al revistei Ghiță Ionescu opune culturii fasciste, căreia îi schițează genealogia, marxismul, „singura filosofie a vieții între toate aceste Lebensphilosophie și Existenzphilosophie". Prezintă texte ample Andrei Șerbulescu/Belu Zilber (*Tendințe fundamentale în economia românească*), Petre Năvodaru (*Situația economică a Germaniei la începutul anului 1936*), I. Constantinovski (*Bilanțul economic al anului 1935 în URSS*), Artur Dumbravă (*Depresiunea economiei mondiale în 1929–1935*), H. Rosenberg (*Criza științei*), Lucrețiu Pătrășcanu (*„Statul țărănesc" – un nou tip de stat?*), Şt. Voicu (*Rentabilitatea în agricultură*), Silvian Iosifescu (*Natura și perspectivele psihanalizei*). În articolul *Reîntoarcerea la epic* D. Trost demască decadența literaturii apusene, dând ca exemplu literatura sovietică, purtând „sigiliul sănătății, vigorii, energiei de muncă, aspectelor colective" și aducând „un epic puternic, nestăvilit, prin care trece un suflu de viață reală, nefalsificată". La rândul său, Paul Păun critică atât acea „poezie asocială și inumană", cu „un fond liric căutat, exagerat, bolnav", cât și falsa poezie proletară, lipsită de „măsura aceea interioară, echilibrul din care se varsă numai prea plinul" (*Pentru poezie*). Miron Radu Paraschivescu pledează pentru cunoașterea „directă și veridică a realităților din jurul nostru, a literaturii popoarelor vecine", în locul căreia „am primit traduceri din Bourget, din Dekobra, Pittigrilli și Lawrence", acestea oferind „oglinda în artă a burgheziei" (*Literatura vecinilor*). Recenzii și sinteze culturale prezintă Miron Constantinescu (*Ludendorff, „Războiul total"*), Adrian Schileru (despre *Sfânta mare nerușinare* de G.M. Zamfirescu), D. Trost (despre *Copilăria unui netrebnic* de Ion Călugăru), Silvian Iosifescu, care debutează în **E.n.** (*Ilya Ehrenburg și sensul literaturii noi*), Radu Popescu (*Romain Rolland și victoria intelectualului*), Ștefan Roll (*Cinematograful*, aniversând „15 ani de cinematograf sovietic") şi M.R. Paraschivescu. Acesta din urmă scrie în primul număr al revistei despre romanul *Huliganii* de Mircea Eliade, obiectându-i autorului o serie de „neajunsuri", precum „evoluţia dialectică [...] întreruptă, eşuată, întoarsă îndărăt, pe drumuri lipsite de orizont": „I-ar trebui d-lui Mircea Eliade o reexaminare a materialului de viaţă, o cunoaştere exactă, ştiinţifică am spune, a vremii pe care o trăieşte", pentru că eroii săi „n-au nici o preocupare socială". Tot M.R. Paraschivescu recenzează – „cu sentimentul penibil, cu scârba gestului cu care se aruncă la coș o murdărie" – *Fortul 13* de Dragoș Protopopescu, „romancierul dreptei românești". Literatura străină este ilustrată cu traduceri din Heinrich Heine (semnate de A. Toma) și din scriitorul bulgar Geo Milev (prezentat și transpus în română de Ștefan Roll). ***C.A., M.I.***

ERA NOUĂ, publicaţie apărută la Bucureşti între 3 octombrie 1944 şi 17 septembrie 1947, iniţial cu subtitlul „Cotidian independent", devenit, de la numărul 101/1945, când își schimbă și formatul, „Cotidian independent democrat". Direcţia le aparţine lui N.N. Petraşcu şi lui Alex. Vişan, în 1947 rămânând la conducere doar ultimul. **E.n.** îşi propune să fie un ziar de informaţie care să reflecte „«Era nouă» a libertăţii în lume", proclamată odată cu victoria aliaţilor asupra Germaniei. Oferind informaţii despre viaţa politică, socială şi economică internă şi internaţională, **E.n.** îşi va menţine orientarea de centru-stânga, detaşându-se de alte publicaţii ale vremii. Periodicul doreşte să promoveze un model de dezvoltare socială şi culturală care să integreze România în comunitatea ţărilor europene şi este reprezentativ pentru mentalitatea generaţiei tinere de scriitori ai anilor '40 (în parte fondatori ai Cercului Literar de la Sibiu), nonconformişti, care respingeau constrângerile sociale şi valorile societăţilor închise, fie comuniste, fie naţionalist-fasciste, preferând individualismul şi liberalismul politic şi cultural.

Atât literatura, cât şi studiile critice incluse în **E.n.** tind să pună în acord modernitatea şi tradiţia, valorile autohtone şi cele universale, inovaţia şi măsura clasică. Studiile şi articolele sunt o dovadă a profesionalismului şi a competenţei, iar traducerile din literatura universală reflectă orientarea nu numai spre sfera de influenţă franceză sau germană, ci şi spre cea americană. Printre rubricile permanente se numără „1001 fapte", „Însemnări", „Realități, realități", „Buletinul politic", „Viața economică", „Toate sporturile", „Creionări feminine" (Aida Vermont), „Ultima oră". Relevantă cultural este însă cea intitulată „Teatru–Artă-Muzică", ce găzduiește recenzii, cronici literare, dramatice, muzicale, filosofice, dar și noutăți editoriale. De la numărul 811/1947 este inaugurată o pagină dedicată în exclusivitate literaturii, intitulată „Imagini literare" şi îngrijită de Mihai Arcan. Monica Lovinescu semnează la „Cronica literară" cu pseudonimul Monica Dan. Colaborează cu poezie Ştefan Aug. Doinaş (*Aniversare*), Radu Stanca (*Spada regelui*), Magda Isanos, Al. Lungu, George Dan, Barbu Cioculescu, Eugen Relgis, Dimitrie Stelaru, iar articole scriu H. Blazian, Anatol Vieru, Mugur Mardan, Emil Riegler-Dinu, Alexandru Baciu. Sunt incluse traduceri din poezia universală, semnate de Isaiia Răcăciuni şi George Dan („Antologia de buzunar"), după ce Eugen Relgis oferise o tălmăcire din Rabindranath Tagore (*Unire între Orient și Occident*, 402/1946). Sunt evocați, în portrete și medalioane, scriitori români (Ion Minulescu, G. Topîrceanu, Victor Eftimiu, Tudor Arghezi, G. Bacovia, Demostene Botez, Lucian Blaga, B. Fundoianu) și străini (Anatole France, Henri Barbusse). Se mai publică un interviu cu Al. Rosetti (*Proiecte literare*), *Note despre roman* de Eugen Relgis, *Mateiu Ion Caragiale* de Alexandru Baciu, *Odessa văzută de Eminescu* de Octav Minar. La ancheta literară despre „tendințele actuale ale literaturii române" răspund Gala Galaction și Sașa Pană. Este menționată intenția lui Tudor Arghezi de a debuta ca autor dramatic cu piesa *Siringa*, urmărindu-se ulterior ecourile evenimentului (*Tudor Arghezi și medicii*). M.A. Renert abordează tema traducătorilor în franceză ai *Făcliei de Paște* de I.L. Caragiale. Este semnalată apariţia revistei „Agora", îngrijită de Ion Caraion şi Virgil Ierunca. Sunt anunţate premiile „E. Lovinescu": pentru roman – Irina Hanciu (Irina Eliade), pentru nuvelă – Ada Orleanu, pentru poezie – Ştefan Aug. Doinaş, precum şi laureaţii premiilor „Ion Minulescu" (Al. Lungu, George Dan, Barbu Cioculescu). ***C.A., L.Bc.***

ERBICEANU, Constantin (5.VIII.1838, Erbiceni, j. Iaşi – 7.III.1913, Bucureşti), istoric literar.

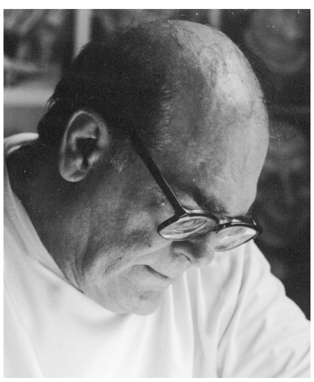
Fiu al Zoiţei şi al preotului Ioan Ionescu, **E.** va învăţa la şcoala primară din comuna Sârca, apoi va urma Seminarul „Veniamin Costachi" din Iaşi, Facultatea de Teologie şi Facultatea de Litere în acelaşi oraş. După absolvire, în 1865, va fi trimis, spre a-şi lua doctoratul, la Atena, unde studiază, până în 1868, teologia şi literele. Întors în ţară, devine profesor la Seminarul „Veniamin Costachi" din Iaşi până în 1886, când pleacă la Bucureşti ca profesor la Seminarul Central până în 1892, apoi la Facultatea de Teologie, unde între 1896 şi 1900 este şi decan. Un timp, între 1897 şi 1904, suplineşte Catedra de limba şi literatura elină la Facultatea de Litere bucureşteană. A condus „Revista teologică" (Iaşi, 1883–1887) şi a făcut parte din comitetele de redacţie ale altor reviste bisericeşti. Membru corespondent al Academiei Române din 1890, va deveni membru activ în 1899.

O bună parte a activităţii lui **E.** a fost consacrată istoriei Bisericii Române, în special celei din Moldova, studiată în lucrări bine documentate: *Istoria Mitropoliei Moldovei şi Sucevei şi a catedralei mitropolitane din Iaşi* (1888), *Istoricul Seminarului Veniamin din monastirea Socola* (1885) ş.a. A făcut şi istorie literară în studii care, fără a fi întotdeauna supuse exigenţelor domeniului, au adus uneori informaţii noi şi utile, precum în *Mihai Viteazul după o scriere greacă a lui Gheorghe Palamid de la 1607*, în *Viaţa şi activitatea literară a protosinghelului Naum Râmniceanu* (discursul de recepţie la Academie, publicat în 1900) sau în mai multe lucrări privitoare la cronicari greci, profesori, scrieri greceşti din epoca fanariotă. El „a chemat atenţia asupra unor resurse a căror nesocotire bloca programul istoriografiei româneşti şi a trezit vocaţii", afirmă Andrei Pippidi. **E.** a mai editat, fără acurateţe filologică, texte româneşti vechi, între altele şi un *Tetraevanghel* al lui Coresi, *Didahiile* lui Antim Ivireanul, *Procanonul* lui Petru Maior. De asemenea, a tradus

din grecește și a publicat cuvântările bisericești ale lui Ștefan Brâncoveanu, precum și texte ale cronicarilor greci referitoare la Principatele Române.

SCRIERI: *Cronicarii greci care au scris despre români în epoca fanariotă*, ed. bilingvă, București, 1888; ed. anastatică, postfață Andrei Pippidi, București, 2003; *Scurte notiți biografice asupra vieței și activităței marelui patriot și distins cetățean Mihail Cogălniceanu*, București, 1891; *Viața, activitatea și scrierile Prea Sfințitului Filaret Scriban*, București, 1892; *Ulfila. Viața și doctrina lui sau Starea creștinismului în Dacia Traiană și Aureliană*, București, 1898; *Viața și activitatea literară a protosinghelului Naum Râmniceanu*, București, 1900; *Priviri istorice și literare asupra epocei fanariote*, București, 1901; *Bibliografia greacă sau Cărțile grecești imprimate în Principatele Române în epoca fanariotă și dedicate domnitorilor și boierilor români*, București, 1903; *Bărbați culți greci și români și profesorii din Academiile de Iași și București din epoca zisă fanariotă (1650–1821)*, București, 1905; *Viața mea. Scrisă de mine după cât mi-am putut aduce aminte*, îngr. și pref. Ilie Teodorescu, București, 1913; *Scrieri alese*, introd. Mihail Daniuliuc, postfață Andrei Pippidi, Cluj-Napoca, 2011. **Ediții:** Antim Ivireanul, *Didahiile ținute în Mitropolia din București*, I–II, pref. edit., București, 1888–1889, *Sfătuiri creștine politice*, tr. edit., București, 1890; Coresi, *Tetraevanghel*, pref. edit., București, 1889; *Poeziile protosinghelului Naum Râmniceanu asupra zaverei*, București, 1890; Petru Maior, *Procanonul*, București, 1894. **Traduceri:** Ștefan Brâncoveanu, *Patru cuvinte bisericești*, București, 1891; Ioan Cariofil, *Efemeridele lui…*, București, 1892; Epaminonda I. Stamatiade, *Biografiile marilor dragomani*, București, 1897.

Repere bibliografice: Vasile Pârvan, *In memoriam. Constantin Erbiceanu*, București, 1914; Iorga, *Oameni*, II, *92–96;* Teodor N. Manolache, *Constantin Erbiceanu*, MO, 1963, 3–4; *Dicț. lit. 1900, 334*; *Dicț. scriit. rom.*, II, *237*; Leonidas Rados, *Un deschizător de drumuri în studiile neogrecești: Constantin Erbiceanu*, CRC, 2000, 6. ***D.M.***

ERETESCU, Constantin (21.V.1937, Cetatea Albă), etnolog, prozator, eseist.

Este fiul Alexandrei Eretescu (n. Cuharski), bibliotecară, și al lui Petre Eretescu, grefier; numele tatălui (de etnie armeană) era Bedros Eretpohian, rusificat în Piotr Eretphov și românizat din 1943 când, în urma ocupării Basarabiei de către sovietici, familia se refugiază la București. **E.** a absolvit Liceul „Mihai Eminescu” și a urmat, din 1955, cursurile Facultății de Filosofie a Universității bucureștene. Exclus din UTM în 1956 pentru „crima” de a fi declarat că Basarabia este „pământ românesc ocupat de sovietici”, exmatriculat din facultate în 1959, își reia studiile la Facultatea de Filologie, pe care o va absolvi în 1961. Profesor de limba română, între 1961 și 1964, la o școală elementară din Copăceni, județul Ilfov, este cercetător la Institutul de Etnografie și Folclor din București între 1964 și 1980 și secretar de redacție la „Revista de etnografie și folclor”. Publică numeroase studii de specialitate, fiind considerat unul dintre cei mai importanți cercetători etnologi. În 1976 își ia doctoratul cu teza *Elemente mitologice în folclor. Cu referire specială asupra legendelor populare*. Predă, *ca visiting professor*, la Indiana University din Bloomington, Statele Unite ale Americii (1971). Emigrat în 1980 în Statele Unite, împreună cu soția sa, Sanda Golopenția, se stabilește la Providence, în Rhode Island, spațiu privilegiat pentru cultura română, unde **E.**, cunoscut până la plecarea din țară pentru contribuțiile în domeniul folcloristicii, se afirmă și în literatură. Este profesor asociat la Brown University (1981–1983), profesor de antropologie culturală și folclor la Rhode Island School of Design (1986–1996) și redactor-editor pentru America al revistei „Lupta” (1983–1992); de asemenea, e membru în comitetul redacțional al publicației „Origini – Romanian Roots” (Norcross), membru al Academiei Româno–Americane de Arte și Științe. Colaborează cu articole (cele mai multe având caracter politic), eseuri, cronici, proze scurte și romane în publicații ale exilului românesc din Statele Unite și Canada („Lumea liberă”, „Cuvântul românesc”, „Drum”, „Agora”, „Luceafărul”, „American–Romanian Academy Journal”, „Providence Journal”), dar și în periodice din Germania și Franța. După 1989 numele lui reapare în presa culturală din România cu articole, interviuri, eseuri („Orizont”, „Adevărul literar și artistic”, „România literară”, „Viața românească”, „Secolul 20”, „Secolul 21”, „Observator cultural” ș.a.). **E.** a început să scrie literatură în clasele elementare – „poezii publicate în gazeta de perete a școlii”. În anii studenției frecventează cenaclul „D. Th. Neculuță”, unde citește proză. Debutează în 1967 cu povestirea onirică

Tramvaiul, inclusă alături de texte ale lui Sorin Titel şi Dumitru Ţepeneag într-un volum de proză modernă editat în Austria. Alte povestiri sunt difuzate la postul de radio Deutsche Welle. Onirismul, pe atunci mijloc de eludare a rigorilor şi a „reţetelor admise", se regăseşte şi mai târziu în scrierile lui.

Romanul cu caracter antiutopic *Noaptea*, publicat în 1988, constituie debutul editorial individual al lui **E.**. Până la această apariţie publicase însă în „Lupta", în foileton, alte trei romane cu intrigă poliţistă: *Party cu un ceas mai devreme* (1983–1985), *Ultima naştere* (1985–1986) şi *Mat în trei mutări* (1986–1988, în colaborare cu Al. Calaïs), roman cu subtext politic, elaborat şi dat spre tipărire – fără succes – înainte de plecarea din ţară. Tot în „Lupta" (1983–1984) a apărut iniţial şi *Pensiunea Dina. Jurnal de emigraţie*, scriere publicată în volum în 1995, unde sunt consemnate emoţiile şi impresiile primelor zile de exil, de la plecarea din ţară până la îmbarcarea pentru America. Cartea cuprinde o suită de schiţe comportamentale ale românilor porniţi spre lumea liberă şi cărora autorul le surprinde reacţiile la „statul-major al emigraţiei româneşti", pensiunea Dina din Roma, el fiind ultimul, împreună cu Sanda Golopenţia, din grupul care se îmbarcă pentru New York. *Feţele lui Ianus* (2001), însumând texte din revistele exilului ori difuzate la posturile de radio Europa Liberă şi Vocea Americii, este o carte despre Lumea Nouă privită de un om de cultură european, „pentru cei de acasă", dar şi pentru sine. A văzut-o cu ochii specialistului, fără prejudecăţi şi fără aroganţă, ca unul care trebuie s-o înţeleagă. Este interesat de folclor, obiceiuri, tradiţii, oraşe şi grupuri minoritare, abordează problema integrării şi a asimilării, a păstrării şi a pierderii identităţii etnice şi culturale şi apreciază calea de mijloc, adică „privilegiul de a trăi simultan în cultura a două lumi". Proza lui **E.** este proza unui intelectual care a trăit şi experienţa opresiunii comuniste, şi pe cea a exilului. Protagoniştii romanelor şi ai prozelor scurte au, aşadar, toate neliniştile omului modern, amplificate de probleme de conştiinţă. Psihicul le este marcat de obsesia propriului traseu existenţial, pe care îl examinează necontenit, încercând să-l clarifice, disecând evenimente şi situaţii, reproşându-şi slăbiciunile şi câteodată trădările. Cel mai reprezentativ în acest sens este Martin Husar, personajul central al romanului *În căutarea Alexandrei* (1999; Premiul Uniunii Scriitorilor), român emigrat în America. Martin se întoarce în ţară ca să participe la parastasul de şapte ani al mamei sale, Alexandra. Cele şapte zile petrecute în România sunt zile de confruntări cu prezentul şi cu trecutul deopotrivă. Este urmărit pas cu pas de oamenii Securităţii, dar şi de vecina „binevoitoare". Alte multe personaje configurează lumea românească a anilor '80 din secolul trecut, o lume în derivă, încercând să supravieţuiască, într-un fel sau altul, cataclismului comunist. Acţiunea se desfăşoară şi în alt plan, acela al unei relaţii a lui Martin Husar, la New York, cu Madeleine, frumoasa portoricană a cărei existenţă, ca şi aceea a Alexandrei, pe care el caută acum s-o dezlege, este plină de necunoscute. Construcţia romanului, de factură modernă, este realizată cu multă ştiinţă şi fineţe. Cele două planuri ale naraţiunii se întrepătrund şi se suprapun, evoluând pe urzeala reflecţiilor şi neliniştilor protagonistului. Când o pierde pe Alexandra, Martin o găseşte pe Madeleine, într-un sens dublura mamei, celălalt pol al universului său predestinat, şi care, de asemenea, sfârşeşte asasinată. *În căutarea Alexandrei* este „romanul unei experienţe care înseamnă şi o devenire, deci o iniţiere" (Mircea Anghelescu), dimensiune subliniată de încărcătura de simboluri relevabile aici, ca şi în alte scrieri ale lui **E.**. Pornind de la motivul manuscrisului găsit, *Jurnalul unui optimist şi jumătate* din volumul *Pasărea de fier şi fluturii* (2001) este o bună proză existenţialistă. Scriitorul acoperă cu un strat de amară ironie existenţa banală a unui tânăr intelectual, fiu de ţărani transplantat în Bucureşti, existenţă marcată de suspiciune şi teamă, cum o defineşte alt personaj: „Trăim în întuneric, cu frica lângă noi. Nu facem nimic. N-avem puterea să scăpăm de frică, n-avem curaj să ne obişnuim cu ea. Dar asta nu-i ceva nou, decât că uneori simţi cum îţi suflă rece în ceafă". Obsesia unei epoci întunecate, în care individul se salvează numai în vis, rămâne dominantă în proza cu adânci semnificaţii a scriitorului de la Providence. Elaborat pe parcursul unui deceniu (aprilie 1999 – aprilie 2009, Providence), *Dragă Maria…*(2009) este un roman sentimental al exilului. Titlul şi adresările romanţioase, ca şi simbolistica personajelor (cuplul la distanţă Anghel Spiridon–Maria, bărbatul trimiţând la ipostaza de înger căzut, iar femeia la o himeră cu sugestii mariologice) indică o melodramă, deşi intenţia e a unui roman crud, dramatic. Ajuns în America, Anghel păstrează legătura cu iubita de departe printr-un epistolar transformat în jurnal de azilant

care ia contact cu rigorile noii existenţe şi cu oameni de pe toate continentele, chiar şi aventurile erotice devenind multietnice. Autorul îşi valorifică aici experienţa de antropolog urban, însă rezultatul dezamăgeşte prin nota de senzaţionalism facil. Emfaza lirică diluează şi încercarea ficţională din *A doua naştere* (2012), în care exilul lasă locul tribulaţiilor unui deţinut politic din România anilor '50. Scene de lagăr şi deportare în Delta Dunării alternează cu imersiuni în viaţa mondenă dintr-un Bucureşti vechi care supravieţuieşte diminuat. Cea mai validă componentă a naraţiunii e legată de mecanismele represiunii (se reţin îndeosebi personajele-gardieni), ratată fiind intriga sentimentală. Supratema e, pe de altă parte, evazionistă; protagonistul încearcă eliberarea pe toate căile, prin fuga aventuroasă din captivitatea în care a ajuns printr-un concurs de împrejurări nefavorabile, prin dragoste sau „visare", eşuând însă de fiecare dată. Se adaugă la proza lui **E.** volumul memorialistic *Periscop. Mărturiile unui venetic* (2003), conţinând amintiri din copilărie şi adolescenţă, cu bune pagini de atmosferă despre experienţele refugiului şi ale stabilirii la Bucureşti, cu stop-cadre acute despre dramele familiei, cu crochiuri evocatoare şi portretistice expresive despre anii de şcoală şi de universitate (inclusiv persecuţiile şi demascările anilor '50), despre profesorii de la Filologie şi colegii de la Institutul de Etnografie şi Folclor (Al. Rosetti, Mihai Pop, Ovidiu Bârlea, Adrian Fochi). Mai terne sunt secvenţele despre lumea literară şi boema bucureşteană a anilor '60–'70. Paginile despre experienţa americană ridică însă din nou cota de expresivitate a cărţii. Ochiul de antropolog citeşte mentalităţi pornind de la împrejurări aparent derizorii – graffiti studenţeşti pe zidurile Universităţii, filme, întâlniri cu oameni ciudaţi (precum chinezul Chen) etc. „Mai mult decât un mod de viaţă, nomadismul este o stare maladivă", notează autorul reflectând asupra destinului său de peregrin prin lume, cu şi mai ales fără voie. Experienţele expatriatului vor fi reluate, de pe alte coordonate şi cu alte mijloace, în compozitul *Cu ochii în zare. Exilaţi, emigranţi, pribegi* (2011), cu reflecţii despre „exilul ca inadecvare" în prima parte şi cu portrete relevante, colorate afectuos-anecdotic şi dezvoltate eseistic despre varii personalităţi, precum Constantin Virgil Gheorghiu, Vintilă Horia, Aron Cotruş, Ştefan Baciu, Horia Ion Groza în secţiunea a doua. Sumarul e completat prin eseuri despre Mircea Eliade, Constantin Noica, Constantin Brâncuşi, Alexandru Mironescu sau Mihai Botez şi prin câteva convorbiri cu Maica Alexandra, Ştefan Baciu, Gabriel Stănescu. Paralel cu beletristica, **E.** a publicat mai multe volume de antropologie urbană, mitologie şi folclor. *Vrăjitoarea familiei şi alte legende ale oraşelor lumii de azi* (2003) reuneşte şi sistematizează pe categorii tematice 250 de istorisiri şi anecdote urbane culese cu sprijinul unor studenţi de la Rhode Island School din Providence între 1986 şi 1996. Cu un caracter didactic şi expozitiv, pigmentat de savoarea exemplelor, *Folclorul literar al românilor* (2004), subintitulat „o privire contemporană", grupează pe cicluri cele mai importante genuri şi specii ale folclorului comunităţilor româneşti din mediile rurale şi urbane. Oarecum pe aceeaşi linie, dar cu exemple „exotice", se înscrie *Cerbul din Cadillac. Folclor urban contemporan* (2010), pe când *Mission en Roumanie. Culegerea de folclor românesc a lui Hubert Pernot (1928)* (2009) recuperează din unghi imagologic un caz de mediere culturală interbelică franco–română. Grupând, în secţiunea *Anexe*, peste 500 de mostre ilustrative culese din diverse regiuni ale României, *Fata Pădurii şi Omul Nopţii. În compania fiinţelor supranaturale* (2007) este o monografie antropologică dedicată unor figuri mitice din folclorul autohton, ca şi *Ştima apei*, apărută în acelaşi an. La frontiera mobilă dintre antropologie şi proza literară se situează culegerile de „poveşti" *Uriaşul Guguza şi alte poveşti actuale* (2007) şi *Visul lui Owen. Întâmplări, superstiţii, poveşti vechi şi noi* (2009).

SCRIERI: *Noaptea*, Providence (Statele Unite), 1988; *Pensiunea Dina. Jurnal de emigraţie*, Bucureşti, 1995; *În căutarea Alexandrei*, Bucureşti, 1999; *Dezvăluirile târzii ale unui pretins martor ocular*, Bucureşti, 2000; *Feţele lui Ianus*, Bucureşti, 2001; *Party cu un ceas mai devreme*, Bucureşti, 2001; *Pasărea de fier şi fluturii*, Bucureşti, 2001; *Periscop. Mărturiile unui venetic*, București, 2003; *Vrăjitoarea familiei și alte legende ale orașelor lumii de azi*, București, 2003; *Folclorul literar al românilor – o privire contemporană*, București, 2004; *Fata Pădurii și Omul Nopții. În compania ființelor supranaturale*, București, 2007; *Știma apei*, București, 2007; *Uriaşul Guguza și alte povești actuale*, Cluj-Napoca, 2007; *Visul lui Owen. Întâmplări, superstiții, poveşti vechi și noi*, București, 2009; *Mission en Roumanie. Culegerea de folclor românesc a lui Hubert Pernot (1928)*, București, 2009; *Dragă Maria…*, București, 2009; *Cerbul din Cadillac. Folclor urban contemporan*, București, 2010; *Cu ochii în*

zare. Exilați, emigranți, pribegi, București, 2011; *A doua naştere*, Bucureşti, 2012.

Repere bibliografice: Alexandru Sincu, *Ieşirea la lumină*, „Lupta" (Paris), 1988, 3; Marcel Corniş-Pop, *„Noaptea"*, „American–Romanian Academy Journal" (Davis, SUA), 1990, 12; Eugenia Tudor-Anton, *Un jurnal de emigraţie*, RL, 1997, 3; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *237–238*; Mircea Anghelescu, *Căutarea ca iniţiere*, RL, 1999, 27; Ştefan Stoenescu, *Sindromul lui Javert*, „Origini – Romanian Roots" (Norcross, SUA), 1999, 25–26; Mihaela Albu, *Proza lui Constantin Eretescu sau În căutarea timpului… trecut*, „Romanian Journal" (New York), 2000, 165; Mircea Goilav, *Aspecte şi realităţi americane*, „Ararat", 2001, 17; *„Feţele lui Ianus"*, ALA, 2001, 569 (grupaj special); Mircea Anghelescu, *Un huron în America*, DM, 2001, 25; Sasu, *Dicţ. scriit. SUA*, *125–127*; Ştefan Stoenescu, *Eretescu – 2001*, „Origini – Romanian Roots", 2002, 61–62; Mircea Iorgulescu, *Vieţi şi destine*, *„22"*, 2003, 716; Tudorel Urian, *Şansa nefericirii*, RL, 2003, 41; Nicolae Constantinescu, *Mostre din folclorul zilelor noastre*, LAI, 2004, *4–5*; Mihăilescu, *Lit. rom. postceauşism*, I, *200–202*; Petru Ursache, *Dispare/nu dispare*, CL, 2005, 2; Iordan Datcu, [*Constantin Eretescu*], RL, 2005, 21, 2007, 25, 2009, 50, „Răstimp", 2005, 3, 4, 2010, 1; Popa, *Ist. lit.*, II, *851*; Cristina Manuc [Paul Cernat], *Un nou roman de Constantin Eretescu*, „Ararat", 2010, 4; Manolescu, *Enciclopedia*, *304–306*; Mihaela Albu, *Din exil, privind*, R, 2012, 4. ***M.P.C., P.C.***

ERNU, Vasile (I.II.1971, Odessa), eseist. Este fiul Mariei Ernu (n. Manoli), asistent farmacist, și al lui Andrei Ernu, economist. A absolvit Școala nr. 32 din Chișinău în 1988, apoi Facultatea de Filosofie la Universitatea „Al. I. Cuza" din Iaşi (1996) şi un masterat de filosofie la Universitatea „Babeş–Bolyai" din Cluj-Napoca (1997). A fost redactor fondator al revistei „Philosophy & Stuff" şi redactor asociat al revistei „Idea artă+societate". A lucrat la editurile Idea şi Polirom. A mai colaborat la „România liberă", „Timpul", având rubrici permanente la „Noua literatură", „Suplimentul de cultură" şi „Observator cultural". A debutat cu volumul *Născut în URSS* (2006; Premiul revistei „România literară", Premiul Uniunii Scriitorilor din România). A coordonat, împreună cu C. Rogozanu, Ciprian Şiulea şi Ovidiu Ţichindeleanu, volumul *Iluzia anticomunismului. Lecturi critice ale Raportului Tismăneanu* (2008).

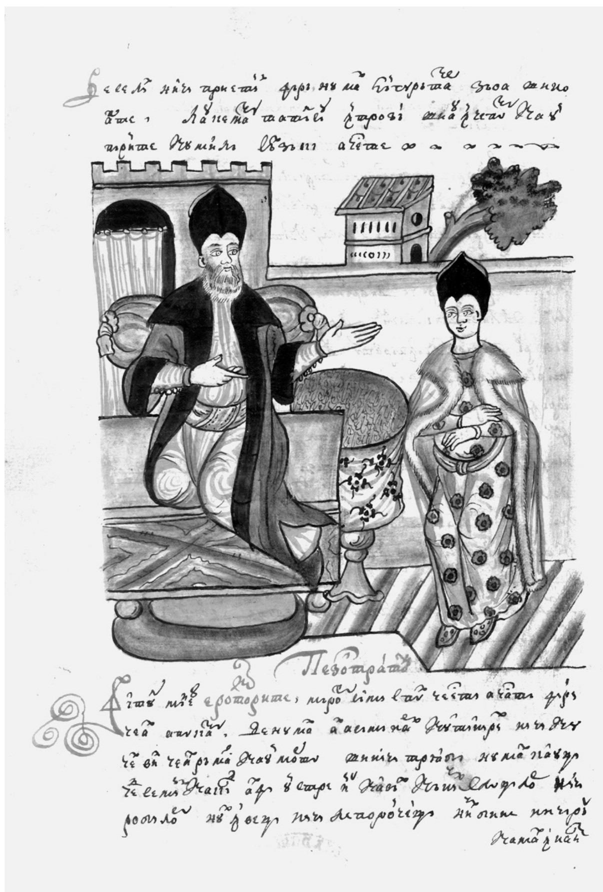
Născut în URSS a contrariat numeroși cititori în momentul apariției prin tandrețea cu care sunt evocate copilăria și cetățenia sovietică ale autorului (prima recuperată prin scris, a doua pierdută definitiv după desființarea Uniunii în 1991). **E.** înlocuiește anticomunismul *de rigueur* din postcomunism cu o perspectivă comparată de Sorin Antohi, postfațatorul cărții, cu fenomenul „ostalgiei" literare de pe teritoriul fostei Germanii de Est. Strategia de revizitare ironică, fără mânie, a comunismului ar fi fost în fond banală dacă nu ar fi contrastat puternic cu tradiția post-1989 a genului. **E.** este un „provocator" care vorbește cu afecțiune despre sutele de detalii socioculturale ale vieții din comunism: locuințele în comun – „komunalka", prima pereche de blugi, cărțile pentru copii (*Buratino*, *Habarnam*), bancurile politice, vedetele marelui ecran, reprezentarea sexului în cinema, propaganda, consumul de băuturi alcoolice, educația școlară, pasiunea pentru șah, Ostap Bender (eroul lui Ilf și Petrov) ș.a. Pe lângă efectul literar produs prin combinația de umor calm și de falsă naivitate, evocarea unor astfel de episoade are un scop politic transgresiv vizibil, bunăoară, în punctul unde **E.** compară senin represiunea politică din comunism cu cea economică din capitalism. *Ultimii eretici ai Imperiului* (2009) împinge mai departe provocarea, de această dată sub forma cvasiromanescă a schimbului de epistole dintre un bătrân disident comunist și un tânăr scriitor. Sunt puse sub semnul întrebării multe clișee privind comparația dintre comunism și capitalism, sunt forțate până la punctul de rupere numeroase obsesii ținând de „vulgata bunului român" (H.-R. Patapievici). Tot pe un format epistolar este gândit volumul *Ceea ce ne desparte. Epistolarul de la Hanul lui Manuc* (2010), în care **E.** discută cu Bogdan-Alexandru Stănescu pe teme literare, culturale și ideologice; punctul de plecare stă în „cearta" privind cine este mai mare între Gogol și James Joyce. *Intelighenția rusă azi* (2012) este un volum de interviuri cu intelectuali ruși, continuând la alt nivel operațiunea începută în *Născut în URSS*.

SCRIERI: *Născut în URSS*, postfață Sorin Antohi, Iași, 2006; *Ultimii eretici ai Imperiului*, Iași, 2009; *Ceea ce ne desparte. Epistolarul de la Hanul lui Manuc* (în colaborare cu Bogdan-Alexandru Stănescu), pref. Radu Cosașu, Iași, 2010; *Intelighenţia rusă azi*, Chișinău, 2012.

Repere bibliografice: Mihai Iovănel, *Natural born communists*, CLT, 2006, 27; Ovidiu Ţichindeleanu, *Născut în URSS, trăiesc în România*, OC, 2006, 328; Vitalie Ciobanu, [Vasile Ernu] CF, 2006, 9, 2010, 1–2; Alex Goldiș, [*Vasile Ernu*], ST, 2006, 9, CLT, 2011, 9; Alex Cistelecan, [*Vasile Ernu*], VTRA, 2006, 10, 2009, 12; Iulia Popovici, [*Vasile Ernu*], OC, 2009, 497, 2010, 552; Paul Cernat, [Vasile Ernu], OC, 2009, 501, DM, 2011, 421. ***M.I.***

EROTOCRITUL, carte populară din seria romanelor cavalereşti de dragoste. Are la origine o scriere rafinată a literaturii cretane, anume un roman în versuri atribuit lui Vincenzo Cornaros, membru al unei familii de nobili veneţieni împământeniţi în Creta. Înfloritoarea cultură din insulă, reunind două tradiţii, bizantină şi italiană, trăia sub ameninţarea invaziei armatelor turceşti. Victoria apusenilor la Lepanto (1571) nu a oprit înaintarea otomană în Mediterana, astfel încât locuitorii insulei se vedeau tot mai izolaţi şi mai expuşi pericolului. De aceea, atunci când, în prima jumătate a secolului al XVII-lea, îşi scrie poemul, Vincenzo Cornaros preia, printr-o traducere italiană, modelul romanului provensal *Paris et Vienne*, dar nu se opreşte doar la intriga sentimentală legată de iubirea dintre Aretusa şi Erotocrit, ci accentuează latura eroică, tipică de altfel romanelor medievale. Două episoade – cel al *giostrei* şi cel al „războiului cu vlahii" – sunt esenţiale pentru dezvăluirea intenţiilor autorului. Nu mai puţin de o cincime din întinderea lucrării este dedicată descrierii *giostrei*, întrecere cavalerească unde autorul reuneşte, într-o atemporalitate voită, pe fiii tuturor conducătorilor principatelor sau regatelor greceşti existente cândva, toate dispărute în vremea sa, cu excepţia Cretei. Singurii loviţi mortal în această întrecere sunt, în chip semnificativ, cei doi luptători care simbolizează puterea otomană. Înfăţişarea lor sălbatică se aseamănă doar cu chipul „domnului Sclavuniei". O altă cincime din poem este dedicată luptei dintre atenieni şi „vlahii" conduşi de Vladistratos. Asupra identificării şi localizării acestor „vlahi" s-au emis păreri diferite. La începutul secolului al XIX-lea ei erau consideraţi drept reflex în literatură al aromânilor (cuţovlahii) din sudul Dunării. Se pare că poetul cretan a văzut în „vlahii" regelui Vladistratos un adversar demn de gloria Atenei. Pe vlahi i-a ajutat în luptă Aristos, prototip al cavalerului perfect, provenind din regatul Franciei şi nepot de soră al regelui Vladistratos. În acest chip simbolic, Cornaros a desemnat apartenenţa vlahilor la comunitatea popoarelor neolatine. Ca şi *giostra*, înfruntarea vlahilor cu atenienii reflectă vechi şi răspândite motive literare (în cazul din urmă, înfruntarea dintre „latini" – numiţi alteori „frânci" sau „alemani" – şi greci – numiţi eleni, romei). Vincenzo Cornaros a accentuat elementele de cultură orală existente chiar în romanul cavaleresc provensal ce i-a slujit ca model. Traducerea românească, prelucrare în proză a poemului grecesc cu versuri de 15 silabe, sporeşte apropierea de cultura orală a textului cretan. Începând din 1770–1780, traducătorii români ai romanului *Erotocrit* (în varianta prescurtată sau în cea integrală) au fost de asemenea receptivi la mesajul celor două episoade „eroice" şi le-au acordat locul pe care îl deţineau iniţial. După cum se ştie din soarta altor scrieri, fragmentele ce nu corespundeau interesului şi „aşteptării" noilor cititori erau fie prescurtate, fie eliminate. Preluarea integrală dovedeşte că la mijlocul secolului al XVIII-lea scrierea lui Cornaros însemna pentru publicul românesc ceva mai mult decât un simplu roman de dragoste. Grăitoare pentru impactul avut în rândurile cititorilor români sunt ilustraţiile logofătului Petrache, miniaturist din Ţara Românească, deopotrivă atent cu eroii *giostrei* sau ai războiului dintre atenieni şi vlahii lui Vladistratos şi cu personajele implicate direct în conflictul declanşat de iubirea lui Erotocrit cu Aretusa. Mărturie a unui alt tip de receptare este prelucrarea versificată în neogreacă a lui Dionisie Fotino, realizată în

Filă din Erotocritul. *BAR, ms. rom. 3514*

Ţara Românească şi tipărită la Viena în 1818. Ilustraţiile acestei prelucrări, aflată evident sub semnul neoclasicismului, reţin doar personajele implicate în romanul de dragoste, neglijând figurile episoadelor eroice. Către noua receptare, doar a romanului de dragoste din poemul lui Cornaros, merge şi *Noul Erotocrit* (I–V, 1837, prelucrare în versuri româneşti făcută de Anton Pann după o traducere în proză a ediţiei vieneze. La începutul secolului al XIX-lea, când e posibil ca o versiune a *Erotocritului* să fi fost realizată de Alecu Văcărescu, hipertrofierea atenţiei acordate „patimii" este împinsă până la anularea celorlalte sensuri, astfel încât *Erotocritul* îşi pierde semnificaţia de elogiu adus eroismului. Pe măsură ce din gustul cititorilor români începe să dispară, după mijlocul secolului al XIX-lea, înclinarea spre patetismul sentimental, scrierea lui Cornaros rămâne între paginile uitate. Un rol deloc neglijabil în această alunecare revine limbajului traducerii şi mai ales formelor de limbă introduse prin recopieri şi prelucrări succesive, astfel încât de la parfumul tipic pentru poezia Văcăreştilor s-a ajuns la o exprimare apropiată de aceea a personajelor lui I.L. Caragiale. Romanul cretan nu s-a stins totuşi fără urmaşi. Aproape un secol, întâi prin copii manuscrise, apoi prin prelucrarea tipărită a lui Anton Pann, s-au citit în româneşte pasaje de o frumuseţe cuceritoare, descinzând din poemul cretan, recunoscut astăzi drept o capodoperă. Unele fragmente versificate au trecut în circulaţie orală independentă, dar mai importantă rămâne, probabil, contribuţia scrierii la cultivarea figurii ideale a eroului invincibil, fără pată şi prihană, precum şi la preţuirea unui tip delicat de sensibilitate.

Ediţii: [*Istoria lui Erotocrit cu Aretusa*], în N. Cartojan, *Poema cretană „Erotocrit" în literatura românească şi izvorul ei necunoscut*, AAR, memoriile Secțiunii literare, t. VII, 1934–1936; ed. CPL, II, *33–84*.

Repere bibliografice: Vasile Grecu, *Erotocritul lui Cornaro în literatura românească*, DR, I, 1920–1921; N. Cartojan, *Poema cretană „Erotocrit" în literatura românească şi izvorul ei necunoscut*, AAR, memoriile Secțiunii literare, t. VII, 1934–1936; Cartojan, *Cărţile pop.*, II, *344–359*; Dan Simonescu, *Introducere*, CPL, II, *29–32*; *Ist. lit.*, I, *676–680*; Moraru – Velculescu, *Bibliografia*, I, partea I, *197–210*; Gheorghe Popescu-Vâlcea, *Erotocritul logofătului Petrache*, Bucureşti, 1977; *Dicţ. lit. 1900*, *334–336*; Walter Puchner, *Romanische Renaissance und Barockmotive in schriftlicher und mündlicher Tradition Südosteuropas*, în *Europäische Volksliteratur. Festschrift für Felix Karlinger*, Viena, 1980, *122–137*; Felix Karlinger, *Rumänische Märchen außerhalb Rumäniens* (în colaborare cu Ovidiu Bârlea), Kassel, 1982, *64–76*, *123*; Eugenia Dima, *Alecu Văcărescu, traducător al „Erotocritului"*, LR, 1984, 6; Cătălina Velculescu, *Cărţi populare şi cultură românească*, Bucureşti, 1984, *164–179*; Velculescu, *Scriere*, *112–127*. ***C.V.***

ESINENCU, Nicolae (13.I.1940, Chiţcanii-Vechi–Orhei), poet, prozator, dramaturg. Este fiul Ecaterinei (n. Ţopa) şi al lui Gavril Esinencu, ţărani. Lucrează la Şcoala republicană de cultură fizică (1959), fără a-şi finaliza studiile universitare. În 1973 va absolvi cursurile superioare de pe lângă Institutul de Literatură „Maxim Gorki" din Moscova. La Chişinău colaborează la revista „Femeia Moldovei" şi e redactor la Editura Lumina şi la Studioul Moldova–Film, secretar, apoi consilier la Uniunea Scriitorilor din Republica Moldova (1989–2006). Este laureat al Premiului de Stat al Republicii Moldova (1991, 1995, 2002), iar în 2010 i se acordă Ordinul Republicii.

E. debutează editorial în 1968 cu placheta de versuri *Antene* şi cu o culegere de nuvele, *Sacla*, care îl anunţă ca pe un scriitor nonconformist, prea puţin împăcat cu locurile comune din literatura epocii. Cele două cărţi vădesc tendinţa autorului de a atenua lirismul prozei şi de a estompa elanul exagerat al liricului spre epic. Tendinţa începe să capete contururi mai clare în volumul de povestiri *Portocala* (1970) şi mai ales în microromanul *Toi* (1972), alcătuit din scurte fragmente, izolate prin asteriscuri, comunicând între ele eliptic, texte care, aidoma epicului nuvelistic, anulează impresia caleidoscopică şi o generează pe aceea de întreg organic. Aceeaşi structură lirico-epică o au şi volumele de poezie *Sens* (1971) şi *Dealuri* (1974), ca şi prozele din *Era vremea să iubim* (1977) şi *Nunta* (1980). Scriitorul trece la adoptarea explicită a principiilor sale programatice în povestirea *Doc* (1989), consacrată tinerei generaţii a anilor '80 din secolul trecut. Este înfăţişată aici polemica deschisă dintre două moduri de a concepe opera literară: unul osificat, axat pe un istorism exagerat, pe o linearitate subliniată, pe o grandomanie totalitară, mod propriu reţetei realismului socialist, şi un altul descătuşat, deschis spre cele mai proaspete experienţe artistice, caracteristic literaturii postmoderniste. Volumele *Copilul teribil* (1979), *La furat bărbaţi* (1982), *Roman de dragoste* (1984), *Cuvinte de chemat fetele* (1986), *Tunul de lemn* (1988), *Disciplina mondială* (1995), *Vin chinezii* (2009) ş.a., conţinând texte fie în versuri, fie în proză, confirmă de fiecare

dată altfel insurgenţa autorului. Dincolo de formele rigide, anchilozate, decretate îndeobşte imuabile, viaţa cu problemele ei grave (ecourile războiului, risipirea şi anihilarea valorilor morale, pericolul ecologic etc.) îşi dezvăluie în cărţile lui **E.** caracterul paradoxal, aspectul carnavalesc, masca de bâlci, solicitând procedee artistice de obicei marginalizate, precum satira populară, cuvântul argotic ş.a. Cum remarca Adrian Dinu Rachieru, „arlechinesc, navigând între grandoarea funambulescă şi tragismul întreţinut de o filosofie amară, iscând, spectaculos, verva diatribelor, textul lui Esinencu se desfăşoară la graniţa (fragilă, volatilă) care separă trăirea sinceră de jocul mimetic". Când amarul pare să nu se sfârşească, un vers poate suna aşa: „Viitorul aleargă/ Înaintea ta./ Pe catalige aleargă,/ Rănit,/ Ca şi noi,/ De moarte" (*Viitorul rănit*). Semnificativ, critica literară l-a numit pe **E.**, după titlul unei culegeri de versuri, „copil teribil" şi a evidenţiat faptul că „sfidează starea de «normalitate» a limbii şi acceptă numai paradoxul", dar şi existenţa unui fond grav, „viziunile groteşti, de esenţă kafkiană" (Mihai Cimpoi). În pofida unor remanenţe ale poncifelor realismului socialist care persistă pe alocuri, proza lui câştigă atunci când îmbină echilibrat tradiţiile clasice cu procedee de factură postmodernistă, precum în povestirile *Copacul care ne uneşte*, *Doc*, *Fumatul interzis!*, *Alo, Teo*, *Tălpile verzi*, romanul *Un moldovean la închisoare* (1990) ş.a. **E.**, un personaj histrionic, iubitor de spectacol, interlocutor spumos, paradoxal, caustic, a scris şi piese de teatru – *Grand Prix*, *Fumuarul*, *Să ne facem amintiri*, *Oameni de paie* ş.a., scenarii de film – *Tunul de lemn*, *Căruţa*, *Ce bine era în Elada*, *Trenul pleacă în California*, *Vâltoarea* ş.a., dar şi cărţi pentru copii – *Harbuzul lui Fănel* (1972), *Bună dimineaţa* (1977) ş.a. Interesante ca perspectivă, novatoare ca formă aleasă, unele cărţi au relevat tangenţe cu căutările artistice ale literaturii din dreapta Prutului, „formula sa poetică" fiind „la intersecţia a trei modalităţi înrudite: Geo Dumitrescu, Marin Sorescu şi Mircea Dinescu" şi având „câte ceva din calităţile şi defectele fiecăruia: predispoziţia epică de la cel dintâi, ironia, colocvialitatea şi regia textului de la cel de-al doilea, atenţia la public şi spiritul polemic specifice celui din urmă", comună fiindu-le însă „specularea ludică a anecdoticului" (Ion Simuţ). Graţie aceloraşi calităţi, unele scrieri ale lui **E.** au fost traduse în limbile rusă, engleză, franceză, spaniolă, georgiană, lituaniană ş.a.

SCRIERI: *Antene*, Chişinău, 1968; *Sacla*, Chişinău, 1968; *Portocala*, Chişinău, 1970; *Pânza cerului*, Chişinău, 1971; *Sens*, Chişinău, 1971; *Trompeta*, Chişinău, 1971; *Harbuzul lui Fănel*, Chişinău, 1972; *Toi*, Chişinău, 1972; *Dealuri*, Chişinău, 1974; *Bună dimineaţa*, Chişinău, 1977; *Era vremea să iubim*, Chişinău, 1977; *Copilul teribil*, Chişinău, 1979; *Lumina albă a pâinii*, Chişinău, 1980; *Nunta*, Chişinău, 1980; *Făt-Frumos*, Chişinău, 1981; *La furat bărbaţi*, Chişinău, 1982; *Stai să-ţi mai spun*, Chişinău, 1983; *Roman de dragoste*, Chişinău, 1984; *Copacul care ne uneşte*, Chişinău, 1985; *Cuvinte de chemat fetele*, pref. Mihai Cimpoi, Chişinău, 1986; *Tunul de lemn*, Chişinău, 1988; *Contraprobă*, Chişinău, 1989; *Doc*, Chişinău, 1989; *Ce facem cu cerul*, Chişinău, 1990; *Un moldovean la închisoare*, Chişinău, 1990; *Gaura*, Chişinău, 1991; *Borcane cu aer*, Chişinău, 1992; *Cu mortul în spate*, Chişinău, 1993; *Disciplina mondială*, Chişinău, 1995; *Carul cu mere*, Chişinău, 1996; *De ce au murit dinozaurii*, Chişinău, 1997; *Copacul care ne uneşte*, Chişinău, 1997; *Frig*, Chişinău, 1999; *Copilul teribil*, Bucureşti–Chişinău, 2004; *Scrisoare mareşalului*, Chişinău, 2004; *Scrieri alese*, I–VI, pref. Mihai Cimpoi, Chişinău, 1999–2004; *Vin chinezii*, Chişinău, 2009.

Repere bibliografice: Gheorghe Chira, *Nicolae Esinencu*, în *Profiluri*, *212–216*; Mihail Dolgan, *Conştiinţa civică a poeziei contemporane*, Chişinău, 1976, *233–246*; Ion Ciocanu, *Măsura adevărului*, Chişinău, 1986, *82–102*; Emilian Galaicu-Păun, *Trebuia să poarte un nume*, „Basarabia", 1995, 6; Ioan Nistor, *„Disciplina mondială"*, PSS, 1996, 3; Andrei Ţurcanu, *Bunul simţ*, Chişinău, 1996, *59–65*; Ioan Holban, *Nicolae Esinencu „pamfletarul"*, CL, 1997, 1; Vlad Sorianu, *Nevoia de exorcizare*, CL, 1997, 10; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, *206–207*; Cimpoi, *Critice*, III, *258–260*; *Mică encicl.*, *313–322*; Ion Simuţ, *Inconformistul subversiv*, RL, 2006, 31; *Dicţ. Chişinău*, *240–241*; Rachieru, *Poeţi Basarabia*, *308–322*; *Nicolae Esinencu. Spectacolul operei literare*, îngr. Vitalie Răileanu, Chişinău, 2011. ***N.Bl.***

ESINENCU, Nicoleta (17.XII.1978, Chişinău), dramaturg. Este fiica Antoninei (n. Varfolomei) și a scriitorului Nicolae Esinencu. A studiat dramaturgie și scenaristică la Universitatea de Arte din Chișinău. Piesa *A șaptea kafana* (2001), scrisă în colaborare cu Mihai Fusu și Dumitru Crudu, a fost pusă în scenă în Republica Moldova, România și Suedia. A lucrat ca dramaturg la Teatrul „Eugène Ionesco" din Chișinău (2002–2005). A scris piesele *Fuck You, Eu.ro.Pa!* și *Zuckerfrei* în timpul unei burse oferite de Akademie Schloss Solitude din Stuttgart (2003–2005). *Fuck You, Eu.ro.Pa!*, câștigătoare a concursului dramAcum în 2004, a fost reprezentată la Chișinău, în România (Galați, Brașov, Cluj), la New York, Moscova, Nancy (Franța), Kanasawa (Japonia), Žilina (Slovacia). Prezentarea piesei în cadrul Pavilionului României de

la ediția din 2005 a Bienalei de la Veneția a provocat scandal politic în Republica Moldova și în România. A fost bursieră la Couvent des Recollets, Paris (2006). Piesele i-au mai fost montate la Graz (Austria), Düsseldorf și Stuttgart (Germania).

E. scrie o literatură cu un caracter mixt – dramatic, poetic, eseistic – ce poate fi asimilată ca aer de familie fracturismului din România, în special poeziei Elenei Vlădăreanu. Autori ai unui cuvânt-înainte la volumul antologic româno-german *A(II)Rh+* A zwei positiv (2007), Marius Babias și Sabine Hentzsch remarcă „tonul viguros și agresiv" și „critica procesului de remaniere identitară din Republica Moldova și România, de trecere de la statul unitar comunist la societatea postcomunistă, proces cu o fațadă democratică în dosul căreia persistă vechile relații de putere și inegalitatea dintre sexe". Nici una dintre cele două calități nu este „estetică": ambele pot califica un text de teorie sociopolitică sau de jurnalism. La nivel de concept, textele lui **E.** sunt o instalație de zgomot, manevrând agresiv un limbaj și teme încărcate de violență (socială, sexuală, birocratică); ele încearcă să provoace, pe lângă expunerea problemelor sursă, deconstruirea lor prin supraexpunere. Este o literatură foarte relativă, legată esențial de efectele ei. Textele mizează pe violența răspunsului (produsă de pildă prin scandalul politic care a însoțit piesa *Fuck You, Eu.ro.Pa!*), încercând prin direcționarea mesajului împotriva simbolurilor naționale și împotriva tabuurilor de tot felul să identifice o anumită conștiință reacționară și să o provoace la reacție. Pe lângă monologuri și scenete, *A(II)Rh+* cuprinde texte-confesiune directe, fără mediere ficțională: „Intelectualitatea de azi este intelectualitatea de ieri. […] Tradiționalul predomină și devine din ce în ce mai agresiv. Acuzând mereu tinerii de pornografie și ginecologie […] chișinăuienii preferă să cumpere un bilet la Muzeul Național de Istorie doar pentru că intrarea la muzeu este mai ieftină decât intrarea la un veceu public" (*Chișinău – un oraș al durerilor de cap!*).

SCRIERI: *A(II)Rh+ – A zwei positiv*, ediție bilingvă, tr. Marius Babias, îngr. și pref. Marius Babias și Sabine Hentzsch, Cluj-Napoca, 2007.

Repere bibliografice: Mircea Morariu, *Provocarea emoției, stimularea meditației*, F, 2005, 7–8; Mircea Ghițulescu, *Un marş metaforic*, TTR, 2005, 11–12; Mihai Vakulovski, *7 ruble pentru Europa*, ARG, 2006, 1; Iulia Popovici, [*Nicoleta Esinencu*], OC, 2007, 390, 2008, 437, 453, 2009, 470–471, 486; Magdalena Boiangiu, *O voce din Basarabia*, ALA, 2008, 935. ***M.I.***

ESOPIA, carte populară. Viaţa şi pildele sclavului Esop, personaj real din Grecia secolului al VI-lea î.Hr., spirit excepţional înzestrat, au fost ţesute în legendă după moartea sa. Cel mai vechi autor cunoscut al *Vieţii lui Esop* este călugărul grec Maximos Planudes (începutul secolului al XIV-lea), care, probabil, a prelucrat motive mai vechi din folclorul elen. Scrierea a avut o răspândire europeană rapidă, deşi a fost tipărită în Occident abia în secolul al XIX-lea. Însă o altă variantă, care conţinea şi fabulele, a fost imprimată în 1479 la Milano. Primul manuscris românesc conţinând *Istoria lui Isoop* datează din 1703 şi aparţine dascălului Costea din Braşov, iar cel cu *Pildele lui Isop cu toate jiganiile* a fost copiat în 1717. Ulterior apar în toate provinciile ţării o serie de copii, cuprinzând de obicei ambele părţi ale cărţii, după o traducere din cultura bizantină târzie (venită prin filieră rusească). În 1795 este tipărită la Sibiu *Viaţa şi pildele prea înţeleptului Esop*, reeditată, cu unele schimbări, în Transilvania, Ţara Românească şi Moldova în tot cursul secolului al XIX-lea. *Esopia* este romanul legendar al fabulistului, însoţit de pilde ce au rolul de a-i ilustra isteţimea şi înţelepciunea. Sclav al lui Iadmon, Esop ştie să se apere de diverse acuzaţii şi îi ridiculizează pe oaspeţii filosofi ai stăpânului său prin subtilitate lingvistică şi logică. În urma „citirii" corecte a unui semn oracular, el este eliberat din sclavie, câştigând o mare faimă prin strălucirea minţii. În culmea gloriei, Esop stârneşte mânia cetăţenilor din Delfi, care îl ucid de teama că le va face un nume rău. Naraţiunea firească, simplă a *Esopiei* desenează în linii drepte, apăsate, de o expresivitate frustă, portretul unui om excepţional. Fabulele, pline de tâlc, aveau efecte revelatoare, îndrumând spre mari adevăruri ale vieţii: trădătorii sunt pedepsiţi, lucrul nechibzuit dăunează, cine sapă groapa altuia cade singur în ea, nevoia învaţă pe om, lăcomia aduce numai rău şi multe altele. Totodată, defecte omeneşti sunt ironizate cu bonomie, *Esopia* fiind un adevărat tezaur literar care adună învăţături de veacuri ale mai multor popoare. Unele motive au o circulaţie foarte largă. În literatura română *Esopia* are un specific anume, dat în primul rând de modul propriu de a povesti, portretiza şi tâlcui. Portretul lui Esop, foarte pitoresc, aminteşte, bunăoară, de cronicari. Variantele manuscrise prezintă elemente şi mai accentuate de autohtonizare. Pătrunderea şi asimilarea acestei cărţi populare în cultura română este atestată şi de

faptul că unele fabule sau motive au fost publicate drept folclor românesc, iar alte teme au fost prelucrate de Anton Pann sau de Grigore Alexandrescu. În 1909 Mihail Sadoveanu tipăreşte o versiune stilizată a variantei de la Sibiu, asigurându-i o şi mai largă circulaţie.

Ediţii: *Viaţa şi pildele prea înţeleptului Esop*, Sibiu, 1795; *Esopia sau Viaţa şi pildele prea înţeleptului Esop*, îngr. Mihail Sadoveanu, Fălticeni, 1909; *Esopia sau Viaţa şi pildele prea înţeleptului Esop*, Bucureşti, 1923; *Esopeia. Din fabulele lui Esop*, îngr. Ion Pillat, Bucureşti, 1943; *Esopia*, îngr. şi pref. I.C. Chiţimia, Bucureşti, 1956; *Esopia*, CPL, I, *111–225*; *Din viaţa şi pildele lui Esop*, Bucureşti, 1966; *Esopia*, în *Cărţi populare*, îngr. Isai Cârnu, Chişinău, 1998, *156–244*.

Repere bibliografice: Gaster, *Lit. pop.*, *182–196*; Cartojan, *Cărţile pop.*, II, *253–268*; Piru, *Ist. lit.*, I, *440–445*; Lăudat, *Ist. lit.*, II, *224–240*; *Ist. lit.*, I, *663–667*; Chiţimia, *Probleme*, *365–384*, *397–402*; Moraru–Velculescu, *Bibliografia*, I, partea I, *211–232*; *Dicţ. lit. 1900*, *336–337*; Violeta Barbu, *Viaţa lui Esop*, Bucureşti, 1999. ***C.T.***

ETHNOS, publicaţie apărută la Focşani în 1941 şi 1942 (două fascicule), cu subtitlul „Revistă de grai, studiu şi creaţie românească", redactată de Ion Diaconu. În numărul inaugural Simion Mehedinţi semnează articolul *Ethnos*, dar articolul-program, *Revizuiri culturale*, îi aparține lui Ion Diaconu. Deplorând superficialitatea, maculatura şi reclama, pe care le apreciază ca mari neajunsuri ale scrisului vremii, redactorul îşi propune să tipărească „numai ce este valoros în cultură", cultură pe care o vede ca „suma tuturor permanenţelor etnice". Trebuia ca textele ce urmau să fie tipărite să exprime „fenomenul românesc în chipurile lui particulare de alcătuire", privit şi în legăturile sale cu „celelalte aspecte etnice vecine" şi universale. Program ambiţios, pe care revista, în scurta ei apariţie, nu l-a realizat decât parţial. Editată de un folclorist, **E.** a cuprins multe din contribuţiile acestuia, colecţii de creaţii populare (*Folclor din Râmnicul Sărat, Folclor din Vrancea*), studii (*Poezia populară de „militărie" în războiul nostru din 1941*) şi bibliografii. Alte culegeri de folclor tipăresc Mihail C. Gregorian (*Folclor din Oltenia de Sud*), Constantin Brăiloiu (*Crivăţul – transcriere muzicală*), Mircea Tomescu (*Graiul din judeţul Olt*). Totodată, publicaţia inserează studii şi articole de C. Rădulescu-Motru (*Destinul românismului*), Vasile Băncilă (*Regionalism şi metafizică*), Iorgu Iordan (*Graiul putnean*), Leca Morariu (*Graiul – corectiv stilistic*), Gh. I. Brătianu (*România lui Ferdinand I, Nicolae Iorga, apărător al drepturilor românilor*), Cezar Petrescu (*Roman şi realitate*). Apar aici şi două sonete de Ion Pillat. La ancheta *Care e menirea literaturii române?* răspund S. Mehedinţi, Mihail Dragomirescu, C. Rădulescu-Motru şi Mihail Sadoveanu. Rubrica de recenzii şi cea de note bibliografice sunt susţinute în cea mai mare parte de editorul revistei. ***I.D.***

ETHOS, publicaţie trimestrială apărută la Iaşi (ianuarie–martie 1944; iulie–decembrie 1945 şi ianuarie–iunie 1947), Alba Iulia (aprilie şi decembrie 1944) şi Bucureşti (ianuarie–iunie 1945), cu subtitlul „Revistă de teorie a culturii". Are ca directori pe N. Bagdasar şi Şt. Bârsănescu, iar ca redactori pe I. Didilescu şi Jean Livescu. Iniţiată de un grup de universitari specializaţi în filosofia şi teoria culturii, **E.** se dorește a fi nu doar „o revistă de răspunsuri la marile probleme ale culturii", ci și una „de adeziuni la anumite concepții și principii", „rolul de susținere a credinței în valori" rămânând primordial, alături de cel formator (*La apariție*). Intenția de a reprezenta „tribuna unui umanism elevat", în „succesiunea de prestigiu" a „Convorbirilor literare", „Vieții românești" și „Minervei", este confirmată în articolul-bilanț *După doi ani.* Studiile reprezintă cea mai importantă contribuție, rubricile „Însemnări" și „Recenzii" completând sumarul publicației. **E.** contestă „pozitivismul scientist" şi publică cercetări şi interpretări erudite asupra „faptelor de cultură". Articolele, traduse sau originale, se concentrează asupra problematicii cunoaşterii de sine şi a cunoaşterii alterităţii din perspectivă interdisciplinară: filosofie, psihologie, sociologie, antropologie şi etnologie. Se pornește de la premisa existenţei unui „caracter naţional" sau „popular", care pretinde cercetarea identităţii în planul psihologiei colective. Asemenea teorii iau în considerare caractere biologic moştenite şi caută să definească „firea", „geniul" sau „sufletul" popoarelor. Revista aspiră să analizeze „constantele" sau „dominantele" spiritului românesc, o trecere în revistă a acestora se face în studiul *Încercare asupra spiritului românesc* de Şt. Bârsănescu, concluzionându-se că „spiritul românesc devine creator numai în anumite condiţii: prin luarea de contact cu o cultură mare, în cadrul unei şcoli de disciplină a muncii şi într-un regim de libertate naţională". Sunt prezentate şi cercetări recente de istoria mentalităţilor, antropologie culturală americană, psihologia şi fenomenologia

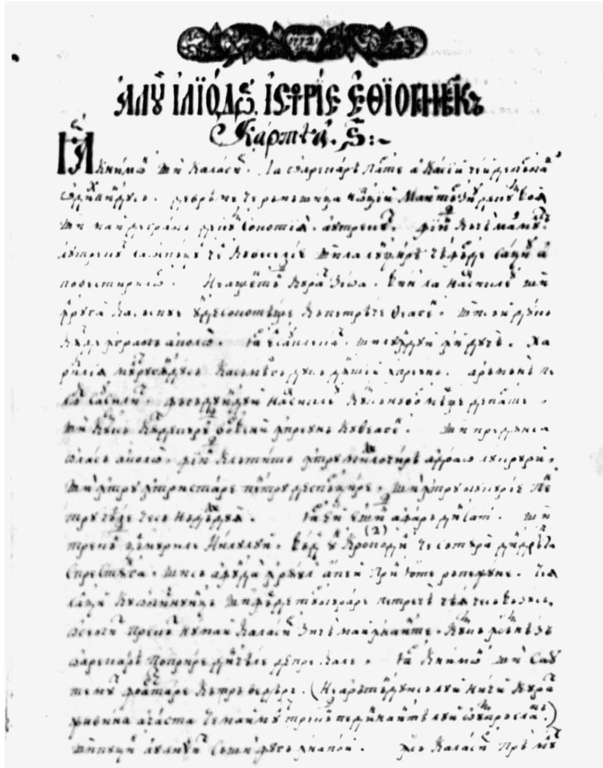
culturii, psihologia şi fenomenologia cunoaşterii, analiza funcţiilor simbolice ale gândirii (E. Cassirer), a relaţiei intenţionale dintre subiect şi obiect (F. Brentano), a psihologiilor colective (C.H. Blondel), a filosofiei spiritualiste şi intuiţioniste (H. Bergson), cu aplicarea lor în critica literară şi în estetică. Mai colaborează cu studii şi articole Octav Botez (*Ideologia literară a lui Ştefan Petică*), N.I. Popa (*Un bilanţ al romantismului francez*), Al. Dima (*Încercare de întemeiere ontologică a esteticii*, *Obiectul poeticii*), Tudor Vianu (*Fazele portretului moral*), Emil I. Diaconu (*Shakespeare şi concepţia lui despre viaţă*), Liviu Rusu (*Tragicul în poezia noastră populară*), Edgar Papu, Andrei Oţetea, M. Bantaş, Iorgu Iordan, Dan Bădărău, Al. Claudian, Gh. Vrabie, Constantin Balmuş, Dan Simonescu. ***C.A.***

ETHOS, revistă apărută la Paris, fără periodicitate fermă, între 1973 şi 1986 (şase caiete). La primele trei (1973–1982) redactori au fost Ioan Cuşa şi Virgil Ierunca, iar la următoarele (1983–1986), după moartea lui Ioan Cuşa, numai Virgil Ierunca. Articolul-program *Un cuvânt* precizează poziţia acestei noi publicaţii româneşti într-un moment când la Bucureşti se intensifica politica de „ademenire" a exilului „pentru a da impresia că regimul se confundă cu ţara însăşi". **E.** aparţine „exilului secund", cel care refuză categoric colaborarea. Se recunoaşte uşor în structura şi atitudinea revistei – amintind „Fiinţa românească", a cărei apariţie încetase în 1968 – prezenţa lui Virgil Ierunca, stăruinţa lui de a face să apară la Paris o revistă „în româneşte pentru a omeni şi în felul acesta verbul nostru cel de toate zilele şi pentru a mărturisi astfel voinţa noastră de a rămâne, aici şi acum, credincioşi dimensiunii româneşti a existenţei". Primele trei caiete, însumând fiecare câteva sute de pagini, consacră jumătate din spaţiu beletristicii – poezie, proză, eseu, jurnal; cealaltă jumătate, rezervată studiilor critice, noutăților editoriale și culturale este departajată în mai multe rubrici: „Roza vânturilor" (ce urmăreşte mai ales creaţia românească în exil), „Semne" (consacrată fenomenului literar din ţară), „Zodia Cancerului" (susţinută de Monica Lovinescu, care înregistrează presiunile politice exercitate în viaţa literară românească asupra libertăţii cuvântului, precum şi oscilaţiile scriitorimii din ţară de la rezistenţă până la compromis) şi „Însemnări". Un autoportret Mircea Vulcănescu şi mai multe portrete de G. Tomaziu (Mircea Eliade, Ioan Cuşa, Al. Soljeniţîn, Sergiu Celibidache) ilustrează paginile primelor trei caiete. În ultimele trei, de un format mai mic şi cu un număr de pagini mult redus, rubricile dispar, singurele secţiuni fiind „Antologia ruşinii" (caietul 4), inclusă anterior în rubrica „Zodia Cancerului", şi „Bibliografie", care înregistrează numeroase cărţi ale românilor din exil. Dintre scriitorii importanți ai exilului românesc colaborează Mircea Eliade, prezent în fiecare număr cu pagini de proză (nuvelele *Uniforme de general*, *Incognito la Buchenwald*, *Pelerina*, *La umbra unui crin*), cu fragmente din volumul al doilea din *Memorii* şi cu un articol omagial, *Trepte pentru Mircea Vulcănescu*, Emil Cioran (*Lettre sur Mircea Vulcănescu*) şi Vintilă Horia, care se concentrează asupra literaturii memorialistice și publică mai multe fragmente de jurnal (*Carnet românesc*), precum şi *Note pe un fond de memorii* („Mi-au trebuit mulţi ani şi multe surpări interioare ca să înţeleg că un creator nu poate să stea decât în opoziţie, că orice încercare de a pactiza cu puterea, oricare ar fi şi de orice nuanţă, chiar cea mai demnă de a fi sprijinită, constituie un act de trădare şi poate dezlănţui înfiorătoare confuzii"). Pagini de jurnal publică şi Virgil Ierunca, textul constituindu-se într-o valoroasă sursă documentară asupra vieţii literare şi a confruntărilor de idei care au frământat intelectualitatea românească din exil. În spaţiul rezervat prozei mai pot fi întâlnite texte semnate de Grigore Cugler (*Amintiri din copilărie*, *Cronică*, *Un om ca toţi oamenii*), Sanda Stolojan (*Neostenita plecare*, *Peisaj ocolit*), Paul Goma (fragmente din romanul *Ostinato*). Eseurile şi studiile istorice şi literare poartă iscălitura lui Gh. I. Brătianu (*În jurul întemeierii statelor româneşti*), Lucian Bădescu (*Mircea Vulcănescu*), Al. Ciorănescu (*Despre sfinţenia românească*), Mihai Cismărescu, Florica Elena Lorinţ, Mircea Popescu (*Mazzini şi Transilvania*), Mihai Niculescu, Mihai Dim. Sturdza, Emil Turdeanu, Sandu Tudor. Trebuie subliniată şi prezenţa scriitorilor din ţară. Alături de textele lui Paul Goma, cunoscut deja în Occident ca disident, şi Ioan Petru Culianu, se inserează în caietul din 1975, sub pseudonimul Nicolae Niculescu, *Secretul „Scrisorii pierdute"* de N. Steinhardt, subtilă analiză a ceea ce autorul numeşte „lumea minunată a echilibrului românesc". În caietul din 1986 N. Steinhardt semnează studiul *Eugen Ionescu, antiabsurdul.* Versuri de Ion Caraion şi Ştefan Bănulescu întregesc sumarul secţiunii de poezie, unde se întâlnesc numeroase semnături: Ioan Cuşa, Miron Kiropol, Nicu

Caranica, Ilie Constantin, Magdalena Constantinescu, Valeriu Buga, Al. Lungu, Yvonne Rossignon, Horia Stamatu, Stela Viniţchi, G. Tomaziu ş.a. Studiile şi comentariile asupra literaturii române, cuprinse în trei rubrici speciale – „Roza vânturilor", „Semne", „Însemnări" –, investighează deopotrivă vitrina literară pariziană şi pe cea din România. De un firesc interes se bucură noile cărţi ale lui Mircea Eliade apărute la Gallimard sau la Editura Ioan Cuşa, cărţile lui Emil Cioran, fie că este vorba de scrieri recente, fie de republicări, poemele lui Ştefan Baciu, volumele despre Eugen Ionescu, prozele lui Dumitru Ţepeneag ş.a. Cărţile din ţară sunt, în cea mai mare parte, comentate de Monica Lovinescu. Autoarea se opreşte, între altele, la *Insomniile* lui Marin Sorescu („Aceeaşi privire nouă pe care Marin Sorescu o plimbă prin lume de parc-ar vrea, de fiecare dată, să-i asigure o nouă geneză, o regăsim aici pentru cărţi, statui, tablouri, oameni şi situaţii. O originalitate care este ca şi respiraţia firească, nemirându-se că respiră"), la *Etica* lui Mircea Ciobanu („ale cărui cărţi dovedesc o ardere şi o rană ce nu pot aparţine numai literaturii"), la *Scriitori români de azi* a lui Eugen Simion (ca să constate că „Principalele scăderi ale cărţii [...] aparţin vremurilor sub care stă criticul, calităţile ei majore, criticului care a rămas consecvent criteriului estetic luptând cu ştiinţă şi conştiinţă în inima unei citadele din ce în ce mai împrejmuite"), la *Cartea de la Metopolis* de Ştefan Bănulescu, la *Versuri* de Emil Botta etc. Virgil Ierunca analizează, de asemenea, câteva noi apariţii editoriale româneşti, definind succint esenţa cărţii sau a unei personalităţi. Astfel, I. Negoiţescu este „un critic al înnoirilor", pentru că la el „asistăm la o voinţă justificativă de înnoire, în care sensibilitatea modernă nu este siluită, ci chemată să «vadă» în trecut ceea ce aparţine de fapt viitorului". „Însemnări", rubrică de consemnări ale evenimentelor literare şi culturale româneşti din exil, acordă un loc special receptării acestora în spaţiul cultural francez. Alături de Şerban Cristovici şi Mircea Popescu (cele mai frecvente semnături ale rubricii), Sanda Stolojan şi Matei Cazacu urmăresc în paginile presei franceze ecourile fiecărei apariţii editoriale ori spectacol aparţinând autorilor consacraţi, ca şi destinul românilor mai de curând intraţi în atenţia Occidentului (Dumitru Ţepeneag, Paul Goma, Miron Kiropol, Andrei Şerban, Lucian Pintilie, Costin Miereanu, Camilian Demetrescu ş.a.). În fine, rubricile Monicăi Lovinescu, „Zodia Cancerului" şi „Antologia ruşinii", se fixează pe stricta actualitate culturală din ţară, unde directivele de partid dirijează viaţa literară şi în bună măsură etica scriitorilor: „Se poate înregistra în literele româneşti o sete de parvenire socială fără precedent [...]. Reacţiile la Tezele din iulie au dezvăluit un fenomen cu incalculabile consecinţe, ştergerea hotarelor între generaţii. Curajul în opoziţia la Teze, ca şi laşitatea în cedare au fost egal distribuite" (*Sub zodia Tezelor din iulie*). Bogatele „roade" ale cedării în favoarea regimului comunist sunt „antologate" în două secţiuni, alături de scriitori din ţară acordându-se spaţiu şi pentru „românii deplasaţi", formulare a cărei ambiguitate sugerează atitudinea realizatorilor revistei faţă de acea parte a exilului românesc care a răspuns chemării ceauşiste la colaborare. Caietul din 1983, dedicat memoriei lui Mircea Vulcănescu, prezintă integral un document inedit, *Ultimul cuvânt, rostit în apărarea sa de Mircea Vulcănescu în ziua de 15 ianuarie 1948, în faţa Curţii de Apel din Bucureşti, secţia a IX-a Criminală, în procesul celui de al doilea lot al foştilor miniştri şi subsecretari de stat din guvernarea mareşalului Antonescu*, document ce reprezintă „testamentul spiritual şi politic" al gânditorului. Virgil Ierunca, prefaţatorul textului, relevă că acesta „ne oferă şi o îndrumare ultimă: memoria este, ca şi libertatea, indivizibilă", iar importanţa lui excepţională ar sta în aceea că „procesul lui Mircea Vulcănescu depăşeşte cadrul formal al unei instanţe pentru a se insera în spaţiul simbolisticii întunecate a totalitarismului românesc". Un document la fel de semnificativ, de data aceasta pentru atitudinea protestatară a poetului Dorin Tudoran faţă de regimul lui Nicolae Ceauşescu, figurează în caietul din anul 1984: *Frig sau frică sau Despre condiţia intelectualului român de azi*, „fără îndoială cel mai îndrăzneţ text pe care l-a trimes peste hotare un scriitor român de la Paul Goma încoace", după cum precizează nota redacţională care însoţeşte textul. Cel de-al şaselea caiet este închinat memoriei lui Mircea Eliade. ***M.P.-C.***

ETIOPICA, carte populară. Reprezintă traducerea din limba greacă a unui roman scris în secolul al III-lea de Heliodor din Emesa. Romanul circulă în manuscris până în secolul al XVI-lea, când este tradus în limba franceză de Jacques Amyot, devenind o lectură a Curţii lui Henric al II-lea. După un manuscris provenind din biblioteca din Buda a lui Matei Corvin, s-a tipărit întâia oară, în limba

greacă, la Basel, unde în 1552 apare şi o traducere în latină datorată umanistului polonez Stanisław Warszewiecki. În apusul Europei *Etiopica*, cunoscută de scriitori ca Rabelais, Racine, Tasso, Calderón de la Barca, Cervantes, Shakespeare, a influenţat romanul cavaleresc medieval, pe cel francez din secolul al XVIII-lea şi a dat naştere la mai multe prelucrări în teatru. Circulând în mediile poloneze, romanul lui Heliodor (amintit în corespondenţa uneia dintre fiicele lui Ieremia Movilă) se face cunoscut şi în Ţările Române prin secolul al XVII-lea. Creaţie a unei epoci de tranziţie, *Etiopica* îmbină tendinţele novatoare cu reminiscenţe ale literaturii clasice greceşti. O acţiune amplă, susţinută de o intrigă complicată, mobilizează personaje numeroase, dintre care unele implicate permanent. Conform schemei romanului erotic grecesc, interesul este polarizat de cuplul de eroi înzestraţi cu însuşiri excepţionale, Teaghen (Teagnes) şi Haricleea, constrânşi să-şi apere iubirea în împrejurări neobişnuite şi dificile. Peripeţiile prin ţinuturi adesea exotice (cadrul constituindu-l succesiv Etiopia, Grecia, Delta Nilului, cetatea Memfis din Egipt), surprizele, răsturnările de situaţie, abia în final favorabile eroilor, alcătuiesc materia abundentă a romanului, din care fiecare epocă a selectat conform gustului său. Fiica regelui Hidaspes al Etiopiei, născută albă ca şi străbuna greacă Andromeda, este îndepărtată, de teamă, de la Curte chiar de Persina, mama sa. Aceasta nu uită însă să-i însemne originea pe o eşarfă şi să-i dăruiască un colier şi un inel împodobit cu pantarbă (piatră cu puteri miraculoase). Copila este dusă în Egipt de credinciosul Sosimitres, apoi este crescută în Grecia de preotul Haricles, care o adoptă. De o frumuseţe fără seamăn, Haricleea devine mai târziu preoteasă a zeiţei Artemis, la Delfi. Aici, în timpul jocurilor pytice, o zăreşte Teaghen, nobil tesalian, câştigător al întrecerilor. Cuprinşi de o iubire pe cât de fulgerătoare pe atât de profundă, cei doi tineri izbutesc să fugă din Delfi cu ajutorul preotului egiptean Calasiris, venit să consulte oracolul. După ce descifrează inscripţia dezvăluind originea Haricleei, Calasiris ascultă îndemnul oracolului care îi cere să-i ducă pe tineri în Egipt. Urmează călătoria pe o corabie feniciană până în Zakynth, un popas curând întrerupt, o urmărire pe mare de către piraţi, apoi căderea în captivitate a celor trei fugari. Haricleea, primejduită de o căsătorie cu conducătorul piraţilor, este salvată prin iscusinţa lui Calasiris, care îi

Pagină de titlu la A lui Iliodor istorie etiopicească, *BAR, ms. rom. 355*

Ilustrație la Etiopica, *BAR, ms. rom. 4837*

învrăjbeşte pe tâlhari. Ospăţul de nuntă se transformă într-un măcel în care hoţii pier, iar Teaghen este rănit. Mai târziu cei doi tineri cad în mâinile piraţilor bucolieni şi se despart de Calasiris, rămas liber. Haricleea amână acum, cu abilitate, nunta cu Tiamis, căpetenia corsarilor din Bucolia. Survine atacul unui al treilea grup de hoţi, al cărui prizonier devine Tiamis. Teaghen şi Haricleea, ascunşi o vreme într-o peşteră, sunt prinşi de o garnizoană de ostaşi egipteni care urmează a-i preda satrapului Oroondates, la Memfis. După alte peripeţii Haricleea ajunge în casa negustorului Nausicles din Hemis. Aici ea îi reîntâlneşte pe Calasiris, apoi pe Cnemon, un grec, tovarăş de captivitate în Bucolia. Între timp Teaghen, care trecea drept fratele Haricleei, este eliberat în drum spre Memfis chiar de Tiamis, care reuşise să scape şi se afla acum în fruntea războinicilor păstori din satul Bessa. Împreună pornesc spre Memfis o expediţie de luptă, dar în cetatea egipteană Tiamis se va împăca, recăpătându-şi demnitatea de mare preot, cu fratele său Petosiris. Ajunge la timp, pentru a interzice lupta între fraţi, tatăl celor doi rivali, preotul Calasiris, cel care plecase să consulte oracolul din Delfi în legătură cu o primejdie ce-i ameninţa casa. Cu el soseşte în cetate şi Haricleea, care îl regăseşte astfel pe Teaghen. Acum ei înfruntă persecuţiile reginei Arsace, soţia lui Oroondates, îndrăgostită de Teaghen, precum şi uneltirile confidentei sale, bătrâna doică intrigantă Cibele. Condamnată la ardere pe rug, Haricleea este salvată de flăcări datorită inelului miraculos pe care îl purta cu sine. Înştiinţat de ce se petrece la curte, Oroondates, aflat departe de Memfis, în război cu etiopienii, ordonă să-i fie aduşi tinerii. În drum spre tabăra satrapului ei devin însă prizonierii unui grup de războinici etiopieni şi, de aici, evenimentele se precipită spre deznodământ. După izbânda regelui Hidaspes, Teaghen şi Haricleea, cei dintâi prinşi de război, aduşi în cetatea Meroe, capitala Etiopiei, urmează a fi jertfiţi zeilor protectori ai cetăţii. Chipul şi purtarea lor aleasă îi impresionează pe regi, care le deplâng soarta, rămânând însă neclintiţi în hotărârea de a împlini sacrificiul tradiţional. Haricleea dezvăluie însă taina originii sale, confirmată de Persina, şi Hidaspes îşi regăseşte astfel fiica, despre care credea că murise. După alte două probe de vitejie pe care împrejurările i le impun lui Teaghen şi în acest ultim episod, cei doi tineri se pot căsători în sfârşit. Firul principal, cvasipicaresc, al acţiunii este dezvoltat prin ramificaţii ce aduc la un moment dat în prim-plan istoriile unor personaje ca Haricles, Calasiris, Cnemon, Tiamis, Nausicles, Tisbe. Cu un anumit prilej, fiecare expune un şir de peripeţii, trăite sau auzite, după un procedeu specific şi prozei orientale (arabe). Dincolo de stufărişul intrigii, obositoare uneori, povestirea captivează, o atmosferă de farmec narativ se ţese, eroii înşişi cad pradă acelei stări dintre vis şi veghe, ascultând cu aviditate întâmplările istorisite până la ceasuri târzii. Procedeul povestirii în povestire aminteşte, de asemenea, de Homer, cel elogiat într-o pagină a cărţii. Influenţa epopeilor homerice este de altfel vădită, memoria zeilor şi eroilor Antichităţii este vie încă în acest roman de la începuturile erei creştine, în care episoade întregi sunt create plecând de la vechile modele. Demaineta, a doua soţie a tatălui lui Cnemon, trimite cu gândul la Fedra, urmărirea lui Petosiris de către Tiamis în jurul cetăţii Memfis evocă lupta dintre Ahile şi Hector din *Iliada* ş.a.m.d. Se modifică însă concepţia despre destin. Forţa implacabilă care loveşte pe oameni în spaţiul tragic al anticilor devine acum, conform doctrinei creştine, putere justiţiară răsplătind virtutea şi pedepsind viciul. Este ceea ce a imprimat *Etiopicei* caracteristica de roman popular îndeosebi în Evul Mediu. Romanul cavaleresc apusean va reţine în primul rând din scrierea lui Heliodor motivul „probei", al rezistenţei în timp a sentimentelor. La noi vor fi atras mai mult însuşirile excepţionale ale eroilor, aura exotică şi legendară, numele neobişnuite de ţinuturi îndepărtate, procurând un fel de nebuloasă şi iluzorie cunoaştere a lumii. Unele întâmplări miraculoase inserate în povestire şi o anume înţelepciune, amestec de încredere, îngăduinţă şi scepticism, ale cărei precepte, menite să îndrume, dar şi să aline, vorbesc despre viitorul învăluit în ceaţă, de neputinţa medicilor de a vindeca neliniştea sufletului ori despre suferinţa nemărturisită care întreţine răul. Răspândită în Moldova şi sub numele de *Iliodor* (cel al autorului de fapt), *Etiopica* este citată întâia oară de Dimitrie Cantemir, care, în prefaţa la *Istoria ieroglifică*, afirmă că a împrumutat în scrierea sa de la autorul grec o anumită tehnică a compoziţiei. Manuscrisele *Etiopicei* care au circulat în secolele al XVIII-lea şi al XIX-lea (cel mai vechi, o copie de la 1772–1773) reproduc traducerea făcută la Iaşi de logofătul Toma Dimitriu la îndemnul lui Leon Gheuca. Două

manuscrise au ajuns mai târziu în posesia lui M. Eminescu. *Etiopica* a fost cunoscută de asemenea de Mihail Sadoveanu, care o va imagina ca lectură preferată a personajului său Nicoară Potcoavă. În traducerea din secolul al XVIII-lea, suficient de confuză, pe alocuri cu stângăcii în stabilirea echivalenţei unor termeni, Sadoveanu va fi remarcat totuşi tonul ceremonios, modul inteligent de a dialoga şi de a se cerceta reciproc al personajelor, întorsăturile arhaice ale frazelor sau încărcătura lor metaforică. Din *Etiopica* (*Istoria lui Teaghen* şi *a Hariclei*) tălmăceşte Ecaterina Chinezu în 1866 în „Icoana lumei". În 1970 a apărut o traducere modernă, integrală, a romanului lui Heliodor, datorată Mariei Marinescu.

Ediţii: *A lui Eliodor istorie etiopicească* (fragm.), CPL, II, *129–170*; *Teagene* şi *Haricleea*, tr. şi pref. Maria Marinescu, Bucureşti, 1970.

Repere bibliografice: Gaster, *Lit. pop.*, *126–128*; Cartojan, *Cărţile pop.*, I–II, *269–283*; Maria Marinescu-Himu, *Romanul grecesc „Etiopica" al lui Heliodor*, „Hrisovul", 1945; Piru, *Ist. lit.*, I, *452–454*; Dan Simonescu, *Introducere*, CPL, II, *125–127*; *Ist. lit.*, I, *672–674*; Maria Marinescu-Himu, *Romanul grec în literatura română*, SC, 1965; Eugen Cizek, *Evoluţia romanului antic*, Bucureşti, 1970, *41–43*; Moraru–Velculescu, *Bibliografia*, I, partea II, *335–343*; *Dicţ. lit. 1900*, *337–339*. ***R.Ş.***

EUPHORION, revistă apărută la Sibiu, lunar din aprilie 1990, apoi trimestrial din 1996 şi din nou lunar din 2002, sub conducerea lui Dumitru Chioaru (1990–1992; din 2002), Vladimir Munteanu (1992) şi Iustin Panţa (1993–2001). Din colectivul redacţional mai fac parte Radu Ţurcanu, Ştefan M. Găbrian, Mircea Stănescu, Ioan Radu Văcărescu, Marian Florea, Teodor Fleşeru, Joachim Wittstock şi Andrei Terian. Continuitatea publicaţiei cu Cercul Literar de la Sibiu, afirmată programatic şi confirmată pe tot parcursul apariţiei sale, este marcată prin prezenţa lui Ştefan Aug. Doinaş şi a lui Nicolae Balotă ca directori onorifici, cel dintâi în intervalul 1990–2003, iar cel de-al doilea din 2003. Intim legată de „Revista Cercului Literar", apărută în 1945 la Sibiu şi desfiinţată în acelaşi an din considerente politice, **E.** simbolizează, în maniera tradiţiei euphorioniste, „tot ce e nou pe plan spiritual", îngemănând „spiritul grecesc, apolinic" şi „fausticul modern al europeanului" (Ştefan Aug. Doinaş, *Iniţială*, numărul 1/1990). Născut la interferenţa a două lumi, în plan politic şi cultural deopotrivă, euphorionismul, ca doctrină de orientare modernistă, lovinesciană, preponderent estetică, se regăseşte în structura noii publicaţii, înfiinţată la iniţiativa lui Ştefan Aug. Doinaş. Dacă manifestul Cercului Literar de la Sibiu, publicat în 1943 în ziarul „Viaţa", pleda pentru primatul valorilor artistice, pentru universalism şi antiprovincialism, noua revistă îşi propune să păstreze acelaşi spirit novator şi cosmopolit, în acord cu proiectul euphorionist iniţial, cunoscut din corespondenţa dintre I. Negoiţescu şi Radu Stanca. Pe urmele scriitorilor cerchişti, publicaţia postdecembristă intenţionează să se remarce prin „încercarea îndrăzneaţă de a renova, atât la nivelul grafic, cât şi al textului literar, conceptul tradiţional de revistă" (Dumitru Chioaru, *Cercul şi spirala*). Totuşi, în pofida continuităţii mărturisite cu Cercul Literar de la Sibiu, noul **E.** nu se vrea o copie fidelă a proiectului cerchist, ci expresia unui nou program estetic, în acord cu timpurile postmoderne: „Euphorionismul lor nu este şi programul nostru, deşi prin primatul esteticului şi rolul constructiv al criticii, ca şi prin europenism şi cosmopolitism, aş vrea să cred că le suntem demni urmaşi", afirmă Dumitru Chioaru într-un interviu acordat în 2009 lui Andrei Terian. Din 1997, când revista începe să fie structurată tematic, euphorionismul se bucură de numeroase exegeze, din varii perspective, istorico-literare, filosofice şi artistice. Orientarea multidisciplinară, transculturală este, de altfel, o trăsătură definitorie a noului proiect revuistic. Alături de vechii cerchişti, Ştefan Aug. Doinaş, Nicolae Balotă, Wolf von Aichelburg sau Cornel Regman, se întâlnesc în **E.** personalităţi culturale aparţinând mai multor generaţii, domenii sau spaţii geografice. Și profilul tematic, consacrat analizei unor concepte foarte diverse, confirmă această deschidere. Timpul, naţionalismul, feminismul, limbajul, modernismul, proza, teatrul, poezia, critica literară, fenomenologia, imaginarul, avangarda, optzecismul sau personajul literar sunt doar câteva dintre acestea. Fie că este vorba de versuri, proză, studii sau eseuri, **E.** manifestă o egală apetenţă pentru tradiţional şi modern, clasic şi novator, publicând texte atât ale scriitorilor consacraţi din ţară şi din diaspora, cât şi ale unor tineri debutanţi. Poezii semnează Ştefan Aug. Doinaş, Mircea Ivănescu, Geo Bogza (*Mesaj*, inedit, 9–10/2007), Alexandru Muşina, Gheorghe Izbăşescu, Andrei Zanca, Iustin Panţa, Constantin Abăluţă, Dieter Schlesak, Emil Hurezeanu, Aurel Pantea, Mircea Petean ş.a., alături de numeroşi reprezentanţi ai cenaclului

organizat de revistă. Nuvelele, povestirile, fragmentele de roman sau scrierile memorialistice publicate aici aparţin lui Nicolae Balotă, Gheorghe Crăciun, Daniel Vighi, Mircea Ghiţulescu, Ioanei Postelnicu, lui Gheorghe Schwartz, Ioan Radu Văcărescu, Dan Perşa, Mircea Matei Popa, Corin Braga, iar dramaturgia lui Matei Vişniec sau lui Alexandru Uiuiu. Cronica literară, susţinută de Dumitru Chioaru, Daniel Deleanu, Radu Ţurcanu, Nicolae Oprea, iar mai târziu de Andrei Terian, Dan Bogdan Hanu, Paul Aretzu sau de Rodica Grigore („Cartea străină"), se remarcă, la rândul său, printr-un spirit neprovincial, nepărtinitor, receptiv la toate expresiile fenomenului literar. Nu lipsesc nici studiile consistente de istorie şi estetică literară, semnate de Ion Negoiţescu, Nicolae Balotă (*Expresionismul*), Ilie Guţan sau Ion Dur. Numerele tematice, focalizate asupra unor concepte, curente, grupări sau personalităţi literare, precum Mircea Eliade (6/2007), Eugen Ionescu (11–12/2009), Nichita Stănescu (11–12/2008), Ştefan Aug. Doinaş (2/2002), Nicolae Balotă (5–6/2010), Mircea Ivănescu (3–4/2006), beneficiază de colaborarea multor critici prestigioşi, ca Matei Călinescu, Eugen Simion, Nicolae Manolescu, Ion Pop, Virgil Nemoianu, Mircea Martin, Marin Mincu, Ştefan Borbély, Cornel Moraru, Ion Bogdan Lefter şi Gheorghe Grigurcu, între alţii. Un veritabil dialog interdisciplinar, deschis către valorile postmoderne din spaţiul românesc, european sau de peste Ocean, vădesc şi studiile şi eseurile pe teme filosofice, lingvistice, religioase sau artistice. În numerele rezervate lui Emil Cioran (3–4/2005) sau lui Constantin Noica (11–12/2007), problemei limbajului (3–4/2000), a relaţiilor literaturii cu filosofia sau cu religia, **E.** atrage colaborarea unor personalităţi marcante din aceste arii disciplinare conexe reflecţiei literare. Acelaşi spirit sincretist şi multiculturalist îl reflectă şi traducerile găzduite de revistă. Sunt publicate poeme de Rainer Maria Rilke (în tălmăcirea lui Dumitru D. Ifrim şi Dan Dănilă), dar şi versuri, însoţite de scurte prezentări, ale unor poeţi americani contemporani mai puţin cunoscuţi, scrieri în proză de Gabriel García Márquez în traducerea Rodicăi Grigore, sau de Vladimir Nabokov în versiunea Veronicăi D. Niculescu, alături de texte teoretice dintre cele mai ilustrative pentru reflecţia culturală, literară şi filosofică a secolului al XX-lea. Pot fi citite aici studii de Roger Caillois, Carl Gustav Jung, Gaston Bachelard, Roland Barthes, Tzvetan Todorov, Pierre Emmanuel, Richard Rorty şi Emanuel Lévinas, transpuse în româneşte de Dumitru Chioaru, Adrian Iancu, Simina-Maria Dan şi Rodica Grigore. Semnificative pentru profilul cosmopolit al publicaţiei sunt şi paginile în limbi străine de la rubrica „English...Deutsch... Français...", unde apar versuri, eseuri şi studii ale unor scriitori români şi străini în versiune bilingvă. **E.** găzduieşte, astfel, traduceri din lirica lui Lucian Blaga, George Bacovia, Ion Barbu sau Nichita Stănescu în limbi de largă circulaţie. Încă din primele numere publicaţia se bucură de interesul unor scriitori şi critici precum Paul Cornea, Eugen Simion, Nicolae Manolescu, Nicolae Breban, Cezar Baltag, Mircea Cărtărescu, Dumitru Ţepeneag sau Sorin Alexandrescu, care acordă şi interviuri, realizate de Dumitru Chioaru, Andrei Terian, Dora Pavel şi Teodor Fleşeru. Se remarcă, de asemenea, câteva documente, unele inedite, din corespondenţa lui Constantin Noica (8–9/1990, 11–12/2007) şi a lui Emil Cioran (1/1994), precum şi un discurs al lui N. Steinhardt din 1988 (8–9/1990). **E.** mai cuprinde o foarte consistentă cronică plastică susţinută de Liviana Dan, una teatrală aparţinând lui George Banu, articole aniversare, consemnări ale cenaclurilor, simpozioanelor şi colocviilor organizate de fundaţia publicaţiei şi o revistă a revistelor. Alţi colaboratori: Peter Quince, Vasile Chifor, Paul Goma, Mihai Nasta, Gabriel Liiceanu, Andrei Pleşu, Horia-Roman Patapievici, Adrian Popescu, Ovidiu Pecican, Daniel Cristea-Enache, Caius Dobrescu, Al. Cistelecan, Corina Grüber, Mihai Posada, Claudiu Komartin, Rita Chirian. ***M.W.***

EUROPA, publicație apărută la Bucureşti, săptămânal, din 22 noiembrie 1935 până în 31 mai 1936. Director: Camil Ring. Scoasă într-un tiraj declarat de 9 000 de exemplare, **E.** este alcătuită în cea mai mare parte din articole preluate sau adaptate din presa internațională (inclusiv cotidianul moscovit „Izvestia"), factorul de coeziune fiind o politică antifascistă manifestă. Sunt publicate totuși și articole originale, având de asemenea ca obiect scena globală, între care unele semnate Geo Bogza (*Încercarea de jefuire a Abisiniei*: „Între invazia vechilor hoarde cu părul în vânt, urlând ca niște fiare, străbătând spațiile pe cai sălbatici atrași de podoabele Romei, și actuala expediție de expansiune în Etiopia cu avioanele care rad tot de pe suprafața pământului, pentru a-i lăsa numai petrolul și minereurile, este drumul pe care popoarele

l-au parcurs de la jaful pur și simplu până la jaful imperialist”), Ion Călugăru (*Băieţii lordului Grey*), H. St. Streitman (*Ducelui nu-i e teamă*), G. Spina (*D. Laval a biruit*). ***M.I.***

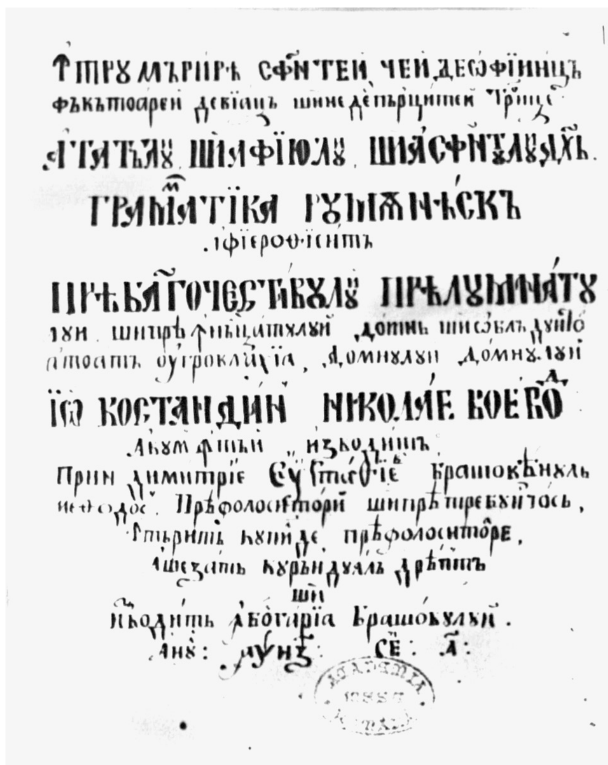
EUROPA, anuar de literatură, limbă, cultură şi istorie, purtând subtitlul „Balcanica–Danubiana–Carpathica. Annales. Cultura–Historia–Philologia” şi editat la Budapesta cu începere din 1993, de fapt neregulat, de Catedra de limba română de la Universitatea „Eőtvös Loránd”. Publicaţia este condusă de Miskolczy Ambrus (redactor-șef) și András János (redactor-șef adjunct), secondaţi de un comitet de redacţie. Ultimul număr, 4/2010, este coordonat de Miskolczy Ambrus și Florin Cioban. Revista conţine articole în română şi maghiară, precum şi colaborări în franceză, germană, engleză, italiană. Cuvântul-program *Ad lectorem!*, semnat de Miskolczy Ambrus, afirmă că împreună cu altă publicaţie a Catedrei, „Encyclopedia Transylvanica”, **E.** va reprezenta o „tribună a deschiderii şi nicidecum a exclusivismului”, pentru iniţiatori „interdisciplinaritatea fiind un program”. Numărul inaugural este închinat lui M. Eminescu. Compartimentat în trei secţiuni, „Studia”, „Discussiones” şi „Documenta”, volumul beneficiază de colaborarea unor specialişti din SUA (Keith Hitchins, *Eminescu and Romanian Intellectuals between the World Wars*, Katherine Verdery, *Protochronism and Romanian Cultural Politics: the Poet as Proto-Marxist*), Germania (Wolf von Aichelburg, *Eminescu auf deutsch. Übersetzungsprobleme*, Cornelius R. Zach, *Rumänien, Fremde, Nachbarn in der politischen Prosa von Mihai Eminescu*), Cehia (Libuše Valentová, *La Réception de l'œuvre poétique de Mihai Eminescu en Bohême*), Rusia (Iuri Kojevnikov, *Despre ipostazele eminesciene*), România (Al. Zub, *Prolegomene la istoria unei lacrimi*, I. Negoiţescu, *M. Eminescu. 1850–1889*, Victor Iancu, *Eminescu: căutarea de sine prin limbaj*, Mihai Cazacu, *Eminescu şi istoria naţională*). Alte contribuţii discută despre Eminescu şi simbolism (Fried István), titan şi titanism în poezia eminesciană (Losonczy Gyula), *Glossa* eminesciană în transpuneri maghiare (Radicsné Ruzsa Ilona), receptarea lui Eminescu în cultura maghiară (Köllő Károly, Lőrinczi László), opera religioasă a lui Eminescu (Ioan Octavian Rudeanu), necrologurile consacrate poetului în Ungaria (Domokos Sámuel), atitudinea lui Eminescu faţă de revoluţia maghiară de la 1848–1849 (Köpeczi Béla). Ultimul autor pedalează pe „antimaghiarismul” şi xenofobia poetului, ceea ce îi atrage replica lui Victor Iancu în articolul *A fost Eminescu antimaghiar?*. Interesante sunt planurile cursurilor de filosofie predate la Blaj de Aron Pumnul, descoperite de Miskolczy Ambrus, ca şi bibliografia *Eminescu în limba maghiară*, realizată de György Béla şi Somogyváry Gyula. Cel de-al doilea număr al **E.** a apărut în 1995. Din păcate, numărul colaboratorilor români din cadrul Catedrei s-a redus simţitor, iar preocupărilor literare şi filologice le-au luat locul cele istorice. Nucleul volumului îl constituie materialele prezentate la conferinţa internaţională Convieţuirea Confesiunilor în Principatul Transilvaniei, consacrată Dietei din 1568 de la Turda. Sunt de menţionat studiile *Noul Testament de la Bălgrad* (Emilian Birdaş), *Noul Testament de la Bălgrad şi teologia lui* (Ioan Octavian Rudeanu), *Câteva probleme şi întrebări privind ediţia a 2-a a Noului Testament de la Bălgrad din anul 1648* (Miskolczy Ambrus), *Funcţii sacre şi laice ale Bisericii în satul românesc din Transilvania la mijlocul secolului al XIX-lea* (Simion Retegan). Alte contribuţii au în vedere epoca lui Nicolaus Olahus (Ion-Aurel Pop), problemele Reformei în Transilvania, izvoarele poloneze cu privire la tragedia domnitorului Constantin Brâncoveanu, problemele ortodoxiei române (Dumitru Stăniloae), ideea Daciei în gândirea istorică şi politică maghiară din secolele al XV-lea şi al XVII-lea (Köpeczy Béla), convergenţele culturale în Transilvania în epoca Reformei (Victor Neumann), propaganda catolică în secolul al XVI-lea (Maria Teodor Crăciun), libertatea şi convieţuirea religioasă în vremea lui Bocskai István şi Bethlen Gábor etc. Numărul 3 a apărut în 1998. Printre cele mai importante contribuţii se numără articolul lui Kerényi Ferenc despre interferenţele istorice dintre maghiari și români, evocarea lui Simion Bărnuţiu de către Ioan Chindriș, prezentarea promotorilor antisemitismului cultural în România de către Victor Neumann, eseul lui Wolf von Aichelburg despre Cercul Literar de la Sibiu, studiul lui Gelu Neamţu despre contactele politicianului Alexandru Roman cu Irányi Dániel (1870) și cu Mocsáry Lajos (1888). Glück Jenö prezintă noi aspecte ale istoriei românilor din Ungaria, iar Köpeczy Béla analizează atitudinea lui Ioan Slavici faţă de maghiari între 1871 și 1873. Szász Zoltán, Miskolczy Ambrus și Gheorghe Petrușan polemizează pe tema activităţii literare și politice a lui Iosif Vulcan. Un important

sector al acestui număr este dedicat evocării unor personalităţi precum Gyulay Lajos, Bem Jozsef, Miko Imre și Veress Endre. Numărul 4/2010, este dedicat memoriei lui Inokai Tóth Zoltán, decan al Facultăţii de Litere budapestane, ucis în împrejurări încă neelucidate în timpul revoluţiei din 1956. Stelian Mândruţ scrie despre studenţia clujeană a lui Tóth Zoltán, iar Gheorghe Gorun îl situează în contextul istoriografiei Bisericii Greco-Catolice din Transilvania. Mai multe articole oferă interesante exerciţii comparatiste: Ion Simuţ îi asociază pe Norman Manea și Kertész Imre, Corneliu Crăciun se ocupă de mitologiile minei la Jókai Mór și Ion Agârbiceanu, iar Cristina Balinte analizează proza lui Attila Bartis și György Dragomán. Alţi colaboratori: Ioan Derșidan, Hergyán Tibor, Kese Katalin, Marius Miheţ, Eleonora Sava. ***M.Pp.***

EUSTATIEVICI, Dimitrie (c. 1730, Braşov – 27.V.1796, Braşov), filolog, traducător. **E.** (în alte variante ale numelui: Eusthatiadis, Dumitru Eustatu, Dimitrie Evstatiev Braşoveanul, Dimitrie Statievici), descendent al unei familii de români macedoneni stabiliţi în zona Făgăraşului, este fiul lui Eustatie Grid (Gridovici), protopop în Şcheii Braşovului, apărător al libertăţilor religioase ale ortodocşilor ardeleni. După şcoala română din Şchei urmează, până în 1753, studii teologice şi umaniste (în slavonă, greacă şi latină) la Academia din Kiev. Ulterior activitatea lui pedagogică şi cultural-religioasă îl încadrează în mişcarea iluministă transilvăneană. Refractar „uniaţiei", **E.** participă la mişcarea de opoziţie din 1759–1761, provocată de presiunile Bisericii Catolice asupra românilor ortodocşi, ceea ce îi atrage admonestările autorităţilor. Aceeaşi atitudine o manifestă şi în funcţia, îndeplinită cu intermitenţe între 1762 şi 1785 la Şchei, apoi la Răşinari şi Sibiu, de interpret şi secretar al episcopilor sârbi Dionisie Novacovici, Sofronie Chirilovici şi Ghedeon Nichitici, când militează pentru impunerea oficială a Bisericii Ortodoxe în Transilvania. Bogata activitate desfăşurată din 1786 ca director al „şcoalelor neunite naţionaliceşti" – deschiderea unei preparandii la Sibiu pentru formarea învăţătorilor şi a dascălilor bisericeşti, înfiinţarea unor şcoli în sate şi în oraşe, în special la Braşov, redactarea de manuale didactice – îi asigură un loc important în istoria învăţământului românesc.

Cea mai importantă operă a lui **E.** rămâne *Gramatica rumânească*, redactată între 1755 şi 1757, dar needitată antum. Autorul se inspiră din modele străine (gramatica slavonă a lui Meletie Smotriţki în ediţia de la Râmnic, 1755, gramaticile greceşti ale lui C. Lascaris şi A. Catiforos) şi, cu un instinct sigur, apelează la *Elementa gramaticae latinae* de Gregorius Molnar, tipărită la Cluj în 1556. După dedicaţia encomiastică pentru domnitorul Constantin Mavrocordat, în a cărui politică culturală ar fi putut găsi sprijin pentru tipărirea lucrării, **E.** îşi completează lucrarea cu o prefaţă în spirit iluminist. El supralicitează importanţa învăţăturii, capabilă a stârpi relele sociale (injustiţii, războaie), a îmbunătăţi moravurile şi a favoriza progresul societăţii. Gramatica este pentru el, ca şi pentru vechii umanişti, o „cheie" pentru studiul filosofiei, retoricii sau teologiei; atent la spiritul veacului, îi accentuează importanţa în dezvoltarea limbii şi literaturii naţionale. Pentru instruirea cititorilor, exemplifică normele gramaticale cu citate morale culese din *Biblie* şi autori religioşi sau din antici iluştri (Homer, Aristotel, Platon, Herodot).

Pagină de titlu la Gramatica rumânească, *BAR, ms. rom. 583*

Gramatica are patru părţi: ortografia (importantă azi pentru interpretarea fonetică a textelor vechi), etimologia (de fapt, morfologia), sintaxa (limitată la părţile de propoziţie) şi prozodia, tratate catihetic şi urmate, fiecare, de o „tehnologhia", în care se repetă noţiunile expuse. Gramatica conţine şi unele inexactităţi cauzate de o analogie prea apropiată a structurii limbii române cu aceea a modelelor folosite (slav, latin); **E.** nu menţionează existenţa articolului, găseşte cinci genuri ale numelor, păstrează ablativul ş.a. Importante pentru funcţia artistică a limbii şi analiza figurilor de stil sunt capitolele *Pentru împodobitul sintaxis* şi *Pentru sintaxisul cel închipuitori*. Ultima şi cea mai interesantă parte a lucrării este *Pentru prosodie*, mic tratat de versificaţie în care sunt desluşite noţiuni generale de metrică (stih, picior, „tăiere" – cezură, ritm, rimă), exemplificate stângaci de autor, conştient însă de „artificiile" barocului, prin creaţii poetice personale. În încercarea meritorie de a crea sau adapta în limba română o terminologie lingvistică şi stilistică, filologul alătură calcuri şi perifraze greoaie, ce fac exprimarea obscură, termeni bizari și numeroase neologisme din neogreacă şi latină, introduse în forma fonetică originară (*antiteton, pleonasmos, imnos*) sau adaptată („anacreonticesc", „epicesc"). Deşi netipărită, gramatica lui **E.** a fost utilizată ca izvor, printr-o copie manuscrisă din 1774, de Franz J. Sulzer în istoria consacrată românilor şi limbii lor şi de Ioan Alboteanu în cursul de limba română predat la Seminarul de la Socola din Iaşi. Lui **E.** i s-au atribuit şi nişte „însemnări de cronică" (editate de N. Iorga după un miscelaneu), scrise la Braşov, între 1780 și 1782, de un autor mai puţin instruit, rămas anonim. Pentru necesităţi didactice, **E.** a prelucrat câteva manuale, mai ales cu profil moral-religios, tipărite de Petru Bart la Sibiu. Din germană preia *Ducere de mână sau povăţuire către aritmetică sau socoteală* (1789). Din 1790 datează un comentariu mai pretenţios, *Dezvoaltele şi tâlcuitele evanghelii a duminecilor, a sărbătorilor şi a oareşcărora zile*, în prefaţa căruia sunt expuse unele chestiuni de metodică în predarea textelor religioase. Urmează după un an un „sinopsis" biblic şi în 1792 *Scurt izvod pentru lucruri de obşte* şi *dechilin în scrisori de multe chipuri*. **E.** a lăsat şi traduceri propriu-zise, din sârbă şi rusă: *Îndreptarea păcătosului cu duhul blândeţelor* după Petru Grimovski, scoasă la Timişoara în 1765, şi, în manuscris, *Economia lui Florin cel Mare* şi *Analie bisericeşti* a lui Baronius, ultima fiind o reluare a traducerii începute de preotul Ştefan Ioanovici din Braşov.

Ediţii: *Gramatica rumânească*. 1757. *Prima gramatică a limbii române*, îngr. și introd. N.A. Ursu, Bucureşti, 1969.

Repere bibliografice: Iorga, *Ist. lit. XVIII*, II, *223–225*; N. Iorga, *Însemnări de cronică ale clericilor din Şcheii Braşovului*, „Buletinul Comisiei Istorice a României", 1932; Popovici, *Studii*, I, *176–178*; Nicolae Albu, *Istoria învăţământului românesc din Transilvania până la 1800*, Blaj, 1944, *209*, *226*, *229–232*, *243*, *280–289*; Candid C. Muşlea, *Biserica Sf. Nicolae din Şcheii Braşovului*, II, Braşov, 1946, *149–152*; Diomid Strugaru, *Gramatica lui Smotriţki* şi *prima gramatică românească*, RSL, 1960; N.A. Ursu, *Modelul latin al gramaticii lui Dimitrie Eustatievici Braşoveanul*, LR, 1967, 5; Pervain, *Studii*, *193–208*; *Dicţ. lit. 1900*, *339–340*; Scarlat, *Ist. poeziei*, I, *103–105*; Nagy Béla, *Viaţa şi activitatea lui Dimitrie Eustatievici*, Budapesta, 1987; Vasile Oltean, *Şcoala românească din Şcheii Braşovului*, Bucureşti, 1989, *70–77*; Mazilu, *Recitind*, I, *421–423;* Ursu, *Contribuţii ist. culturii*, II, *324–331*. ***A.Sm.***

EUSTRATIE Logofătul (? – c. 1646), traducător. Probabil cu numele întreg Dragoş Istratie, **E.** a fost diac şi tretilogofăt (din 1630), răsplătit de domnitorul Moise Movilă cu o moşie. Informaţii incerte, nesusţinute de dovezi, îl indică pe **E.** ca autor al unui letopiseţ moldovenesc sau al unor adnotări la cronica lui Grigore Ureche. Activitatea sa este certă în domeniul traducerilor. Din 1632 datează *Pravila aleasă*, după o compilaţie grecească din lucrări de drept civil şi canonic. Scrierea, lăsată în manuscris, este unul dintre cele mai vechi texte ample din Moldova, fiind folosită şi la alcătuirea pravilei lui Matei Basarab (*Îndreptarea legii*, 1652). Altă tălmăcire, *Şiapte taine a besearecii* (1644), are ca scop iniţierea în esenţa ortodoxismului, aducând precizări menite a-i feri pe credincioşi de erezii. Cea mai importantă este traducerea cu titlul *Carte românească de învăţătură de la pravilele împărăteşti şi de la alte giudeaţe* (1646), realizată la porunca lui Vasile Lupu, după o culegere de lucrări juridice greceşti. Înaintea textului propriu-zis este tipărită prefaţa *Toţi ceia ce sănt creştini pravoslavnici, cine va ceti, ca să înţeleagă*, scrisă de **E.**, care arată importanţa cărţii, amintind strădaniile mai multor învăţaţi de a tălmăci „tocmelele cele bune". Indirect, *Carte românească...* dă o imagine generală a stării sociale şi a moravurilor din Moldova acelui timp. Textele juridice au fost alese în funcţie de realităţile interne care se impunea să fie reglementate. Devenind „codul penal" al ţării, lucrarea a avut o mare circulaţie.

Carte românească de învățătură..., *Iași, 1646*

Traducerea aduce o contribuţie deosebită şi în dezvoltarea limbii, aici fiind, faţă de textele religioase sau istorice, un domeniu nou de exersare a posibilităţilor de exprimare, o sursă de îmbogăţire a terminologiei. Alături de mitropolitul Varlaam, **E.** are, pentru prima jumătate a secolului al XVII-lea, un aport însemnat la întemeierea culturii româneşti scrise.

Traduceri: *Şiapte taine a besearecii*, pref. mitropolitul Varlaam, Iaşi, 1644; *Carte românească de învăţătură de la pravilele împărăteşti şi de la alte giudeaţe*, pref. trad., Iaşi, 1646; ed. îngr. G. Sion, Botoşani, 1875; ed. îngr. şi introd. P.P. Panaitescu, Bucureşti, 1961.

Repere bibliografice: Iorga, *Ist. lit. relig., 157–161*; C.A. Stoide, *Contribuţie la biografia lui Eustratie Logofătul*, „Arhiva”, 1933, 3–4, 1934, 1–2; Cartojan, *Ist. lit.*, II, *108–109, 112–115*; P.P. Panaitescu, *Introducere* la Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei*, Bucureşti, 1958; *Ist. lit.*, I, *353–364*; Liviu Onu, *Studiu introductiv* la Grigore Ureche, *Letopiseţul Ţării Moldovei*, Bucureşti, 1967; Chiţimia, *Probleme, 244–253*; *Dicţ. lit. 1900, 340–341*; *Dicţ. esenţial, 305–306*.

C.T.

EU ŞI EUROPA, revistă apărută la Deva, bilunar, între 1 septembrie 1936 şi aprilie 1939. Este o publicaţie „înjghebată” de Ion Th. Ilea şi Nicolae Rusu, care figurează ca redactori de la numărul 3 din 1936; cu numărul 1 din 1937, Ion Th. Ilea devine director, iar Nicolae Rusu rămâne redactor; subtitlul „Tribună de slovă şi gând românesc” se modifică de la numărul 2–3 din 1939, când „slovă” e înlocuit de „cuvânt”. Orientarea publicaţiei reiese dintr-un text intitulat *Mesaj* pe care Romulus Dianu îl „expediază” poetului Ilea: „Consider că acest spirit de maimuţoi de a ne remorca numaidecât la tradiţie, fără un examen prealabil al posibilităţilor de care dispunem, nu este nici sensul unei discipline spirituale, nici acela al unei adânci convingeri. Cine o face o face din lene”. Revista, salutată de Emil Isac, I. Valerian ş.a., se doreşte a fi una pamfletară, menită „să mai scuture moaştele din somnul lor de veacuri” (George Dorul Dumitrescu). Rubricile mai importante sunt „Culise, măşti, manechine”, „Punctul pe i...”, „Răfuieli”, „Vignete, note, însemnări”, „Breviar de carte românească”, „În vârf de peniţă”, „Opinii”, „Sport”, „Redacţionale”. Se publică versuri de Radu Stanca, Ştefan Baciu, Vintilă Horia, Aron Cotruş, Virgil Carianopol şi proze de N.N. Beldiceanu, Vintilă Horia, Paul Constant, George Acsinteanu. Compartimentul publicisticii este cel mai bine reprezentat. Astfel, sub titlul *O eroare istorico-literară*, Nicolae Albu contestă paternitatea fabulelor lui D. Ţichindeal, atribuindu-le lui Mihai Roşu (Martinovici). Septimiu Bucur, una din prezenţele cele mai des întâlnite în paginile revistei, glosează pe marginea conceptului „românism”, tot el oprindu-se asupra personalităţii lui Nichifor Crainic. De fapt, numărul 4 din 1936 este dedicat în întregime mentorului „Gândirii”, despre care mai scriu Vintilă Horia, Ion Moldoveanu, Horia Niţulescu, Valeriu Bora, Vladimir Dogaru ş.a. Septimiu Bucur atacă problema „atitudinii româneşti” în literatură, în vreme ce George Drumur scrie despre „dialectica lirică a provinciei”. Decis să-şi scoată cititorii din „imitaţie şi vegetaţie”, Valeriu Bora îşi intitulează un articol *Imperialismul dac*. George Popa „citeşte” semnele înnoirii în „noua zodie a literaturii ardelene”, în

vreme ce Vintilă Horia e convins că „sub putregaiul democraţiei româneşti” nu se mai pot ascunde „comori artistice inestimabile” (*Umila noastră carte*). N. Rusu se opreşte asupra locului ocupat de Radu Moga în sculptura ardeleană. Aprigul căpitan N. Braica scrie articolul *Cobaiul comunismului*, Teodor Popa semnează notele intitulate *Unio trium nationum*, iar V. Copilu-Cheatră trimite un „mesaj pentru schimbarea la faţă a Munţilor Apuseni”. Mişcarea legionară incită condeiele lui I.L. Cigăreanu, George Drumur, Ion Şiugariu, Vintilă Horia, Gh. Minovici, în vreme ce N. Ladmiss-Andreescu, sub titlul *Disciplinare, nu anarhizare!*, scrie despre necesitatea creării „unei spiritualităţi literare în sens naţional (nu numai naţionalist)”, drept replică la fenomenul „anarhizării postbelice a literaturii (care de la Gherea începe)”. Cu numărul 12 din 1937 demarează şi cronica literară, Silviu Cernea recenzând romanul lui Mircea Damian *Om*. Un portret al lui Nicolae Roşu oferă Teodor Scarlat, N. Albu propunând tot aici câteva amintiri despre Anton Holban şi Bogdan Amaru. Este de menţionat şi articolul lui Al. Dima *Condiţia psihologică a creaţiei artistice populare* (1939). În revistă figurează foarte puţine traduceri. Astfel, Vasile Christu tălmăceşte din lirica lui Emanoil Pop Dimitrov, Octavian Şireagu din literatura maghiară, Pimen Constantinescu din Paolo Apostaliti (*Literatura italiană de azi*), iar Ionel Neamtzu un fragment din romanul *Schangai Lilly*, sub titlul *Oraşul nordic*. Alţi colaboratori: C. Miu-Lerca, Sever Stoica, Yvonne Rossignon, Al. Gregorian, C.S. Anderco, E. Ar. Zaharia, Elisabeta Henţiu, Ion Potopin. ***D.B.***

EVENIMENTUL LITERAR, revistă socială şi literară care a apărut la Iaşi, apoi la Bucureşti, săptămânal, de la 20 decembrie 1893 până la 24 octombrie 1894. Din comitetul de redacţie fac parte Sofia şi Ioan Nădejde, Raicu Ionescu-Rion, G. Ibrăileanu – secretar de redacţie, Emil D. Fagure şi C. Stere. La jumătatea lunii februarie 1894 Sofia Nădejde primeşte direcţia publicaţiei, dar nu va figura pe frontispiciu în această calitate decât de la 2 mai. După ce în vara aceluiaşi an Sofia şi Ioan Nădejde se mută în Capitală, revista apare din 18 iulie la Bucureşti. Cu puţin timp înainte de a se tipări primul număr din „Lumea nouă”, oficios al mişcării socialiste, **E.l.** îşi întrerupe apariţia, redactorii săi trecând mai toţi în redacţia noului ziar şi a suplimentului său literar. S-a afirmat uneori că **E.l.** ar fi fost un supliment al cotidianului liberal „Evenimentul” din Iaşi. Este adevărat că Emil D. Fagure, unul din iniţiatorii revistei, precum şi alţi doi colaboratori constanţi, I. Glücksman şi Eugen Herovanu, făceau parte din redacţia „Evenimentului”, ziar la care colaborase şi C. Stere, şi, probabil, ei au ales titlul noului periodic literar. **E.l.** se delimitează însă de această gazetă politică, situându-se prin program şi prin caracterul contribuţiilor publicistice în rândul periodicelor socialiste. Orientarea estetică a **E.l.** nu poate fi dedusă din cele câteva editoriale care au încercat, la început de drum, să definească, ezitant şi vag, un program de perspectivă. Această poziţie a fost depăşită prin contribuţia ulterioară a principalilor colaboratori. Opţiunile lor politice şi estetice îşi află sursele în ideologia de la „Contemporanul”. **E.l.** face însă trecerea de la tipul de publicaţie care se adresa unui cerc restrâns de cititori („Contemporanul” sau „Literatură şi ştiinţă”) la tipul de mai largă difuzare al suplimentului literar şi cultural („Munca ştiinţifică şi literară”, „Lumea nouă ştiinţifică şi literară”). Fără să fie o revistă de directivă ideologică, prin scrisul lui I. Nădejde, Raicu Ionescu-Rion, G. Ibrăileanu şi C. Stere revista a pus în circulaţie noţiuni de estetică materialistă. Două sunt temele dezbătute cu prioritate. Prima este aceea a raportului dintre artă şi societate. Tendenţionismul literaturii, combaterea teoriei „artă pentru artă”, condiţionarea socială a artistului, locul acestuia şi al intelectualului în societate sunt chestiuni care revin mereu în articolele *Menirea artei* sau *Arta tendenţionistă şi arta realistă* de I. Nădejde, *Arta tendenţionistă* şi *Iobăgie intelectuală* de Raicu Ionescu-Rion, în seria de comentarii *Psihologia de clasă* a lui C. Vraja (G. Ibrăileanu) sau în alta, intitulată *Arta şi poporul*, datorată lui C. Stere. De pe aceeaşi poziţie de susţinere a determinării sociale a artei este pornită şi polemica răsunătoare şi nu totdeauna obiectivă cu revista „Vieaţa” a lui Al. Vlahuţă, sunt recenzate scrierile lui Traian Demetrescu, se discută critic orientarea de la „Convorbiri literare”. Foarte mult s-a scris în chestiunea decadentismului, termen prin care erau denumite curentele literare noi, în primul rând simbolismul. Poezia lui Charles Baudelaire sau cea a lui Paul Verlaine, iar din literatura noastră versurile lui Al. Macedonski sunt definite, cu un exclusivism juvenil, drept „amestec gol de sunete ameţitoare”. Opera literară, cred G. Ibrăileanu sau Raicu Ionescu-Rion, trebuie să aibă o finalitate imediată şi, prin accesibilitatea

ei, o acţiune educativă directă. Scriitori exemplari ar fi, din acest punct de vedere, doar Lev Tolstoi sau Henric Ibsen. În cadrele literaturii autohtone, pilda care trebuie urmată este oferită de scriitorii paşoptişti şi, mai aproape de 1890, de M. Eminescu, poet pentru care colaboratorii revistei au un adevărat cult. În întregul ei, atitudinea estetică a criticilor de la **E.l.** înregistrează un progres faţă de aceea afirmată în paginile „Contemporanului". Cea de-a doua temă abordată cu asiduitate, mai ales în contribuţiile teoretice şi în articolele de critică literară ale lui C. Stere, este aceea a poporanismului. **E.l.** va fi astfel, după „Adevărul" şi „Evenimentul", a treia gazetă în care Stere îşi continuă campania de propagandă poporanistă, prin intervenţii precum *Limba literară*, *Poporanismul*, *„Poporul" în artă şi literatură* ş.a. Caracterul de doctrină politică activă al poporanismului, aşa cum este discutat în **E.l.**, se estompează în bună măsură, ceea ce predomină fiind un amalgam de idei socialiste şi poporaniste, un umanism vag, de esenţă burgheză, îndemnul la acţiune culturală. Sub această formă, influenţa lui Stere se va face simţită şi la Ionescu-Rion, G. Ibrăileanu sau la Ioan şi Sofia Nădejde. Alături de ei au mai fost prezenţi cu publicistică militantă sau cu recenzii şi cronici literare C. Mille, Emil D. Fagure, Z.C. Arbore, Gh. Ghibănescu, L. Ghelerter (sub pseudonimul M. Văleanu), I. Glücksman (sub pseudonimele Radu Lascăr, Dr. Rotopanu, Dr. Ygrec). Articolul *Genii necunoscute* şi un fragment dintr-un studiu despre G. Coşbuc, care va fi inclus integral în „Literatură şi ştiinţă", îi aparţin lui C. Dobrogeanu-Gherea; acesta s-a arătat, de altfel, reticent faţă de mai tinerii comilitoni de la **E.l.**, probabil şi din cauza modului în care ei polemizau cu Al. Vlahuţă. Literatura promovată în revistă are o valoare modestă. Nota dominantă nu o dau autorii care mai târziu au fost alăturaţi poporanismului, cum sunt Spiridon Popescu (cu pseudonimul N. Tofan) sau M. Carp (cu pseudonimul M. Dafin), ci colaboratorii obişnuiţi ai publicaţiilor socialiste: N. Beldiceanu, Traian Demetrescu, D. Nanu, O. Carp, Sofia Nădejde, C.Z. Buzdugan, I. Păun-Pincio, I.N. Roman, Virgiliu N. Cişman, A. Steuerman, C.A. Teodoru (cu pseudonimul C. Florea), Eugen Herovanu, Gh. Nădejde (cu pseudonimul Leon Gârbea). Mai sunt prezenţi V.G. Morţun, C. Mille, Al. Vlahuţă (două epigrame), Al. Macedonski (un fragment de nuvelă) şi I.L. Caragiale (scenele V şi VIII din comedia *O soacră*). Literatură străină s-a tradus relativ puţin şi nu din scriitorii recomandaţi drept modele de criticii revistei. Poezii de H. Heine sunt tălmăcite de O. Carp şi Gr. D. Pencioiu, iar A. Steuerman traduce tot din Heine, precum şi din Lenau şi Lermontov. Gr. N. Lazu dă transpuneri, cele mai multe neizbutite, din Longfellow, făcute probabil prin intermediar francez. Se mai tipăresc adaptări ale versurilor lui Théodore de Banville, François Coppée, Sully Prudhomme, A.S. Puşkin, S.I. Nadson, Petőfi Sándor ş.a. În mod obişnuit, publiciştii cei mai însemnaţi ai revistei scriu sub pseudonim. C. Stere semna C. Şărcăleanu, G. Ibrăileanu folosea pseudonimele C. Vraja, Auditor, Verax (utilizat şi de C. Stere sau de I. Nădejde) şi iniţialele C.V., iar Raicu Ionescu-Rion se ascundea sub iscăliturile V. Rion şi Th. Bulgarul. ***R.Z.***

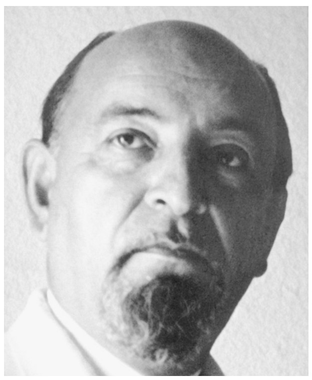
EVENIMENTUL ZILEI, cotidian apărut la Bucureşti, de la 16 martie 1939 până la 24 august 1944, în câte două ediţii, respectiv „orele 12" şi „orele 6 seara". Axat îndeosebi pe publicistica socială, economică şi politică, **E.z.** se doreşte a fi „o gazetă de stil occidental, de amplă dar precis controlată informaţie", cu o largă accesibilitate în rândul cititorilor, reflectând „situaţia cea mai exactă a momentului" şi îmbrăţişând „tot ceea ce se petrece în lume". Intenţia sa mărturisită este de a rămâne „un ziar independent", a cărui unică politică să fie aceea a „binelui public şi a înaltelor reguli creştineşti de omenie şi de iubire între oameni" (*Sărbătoarea noastră. Doi ani de la apariţia „Evenimentului zilei*, 667/1941). Într-un context politic extrem de frământat, marcat de evenimentele celui de-al Doilea Război Mondial, această misiune asumată se dovedeşte însă a fi extrem de dificilă, aşa cum remarcă, de pildă, Ion Vinea într-unul din numeroasele sale texte de atitudine. În atari împrejurări tulburi, notează poetul, referindu-se voalat la dictatura legionară antonesciană, gazetăria devine „o artă primejdioasă şi grea", unde „fiecare cuvânt trebuie cântărit şi dozat şi pus în frază la locul lui, cu atenţia meticuloasă şi gravă a farmacistului măsurând cele mai variate şi mai toxice substanţe" (*Artă poetică*, 715/1941). Publicist activ, autorul *Paradisului suspinelor* îşi exprimă în repetate rânduri convingerea că gazetele „sunt cea mai limpede oglindă a societăţii", ce redau imaginile după „natura construcţiei lor, adică a mentalităţii unei epoci", iar gazetarii – agenţii cei mai activi într-o societate, cei care „propagă ideile, răspândesc adevărul, spun cu grai răspicat ceea ce masele de-abia

murmură indistinct, avertizează, devenind purtători de cuvânt ai simţămintelor şi părerilor anonime" (*Scris şi realitate*). În pofida pretinsei orientări echidistante, ziarul vădeşte o certă poziţie filogermană pe tot parcursul apariţiei sale. Deşi mult mai moderat din punct de vedere ideologic decât alte publicaţii similare din epocă, **E.z.** îşi declară totuşi limpede opţiunile politice de dreapta, prin elogii adresate mareşalului Ion Antonescu, considerat de Nichifor Crainic „cea mai de seamă personalitate politică din sud-estul Europei", precum şi prin reproducerea unor discursuri ale lui Hitler şi Mussolini, însoţite uneori de ode închinate cauzei legionare (până la rebeliunea din ianuarie 1941). Evidente sunt şi afinităţile publicaţiei cu ziarul „Curentul", sub al cărui patronaj apare. Directorul acestuia, Pamfil Şeicaru, este numit într-un articol semnat de D. Karnabatt „cel mai mare gazetar al presei româneşti din zilele noastre". Texte precum *Orient şi Occident*, unde publicistul de la „Curentul" îşi afirmă adeziunea la cauza fascistă, sunt publicate în chip programatic. Pe parcurs însă cotidianul îşi temperează tonul iniţial, rezumându-se la a promova o politică prooccidentală, antisovietică. „Pentru noi", scrie Ion Vinea în 1941, „Moscova a însemnat totdeauna primejdia cea mai mare, de dispariţie şi de moarte", „vrăjmaşul de neîmpăcat şi adevăratul străin de care nu te poţi apropia, pe care nu-l poţi înţelege" (*În lupanarul moscovit*). Alte articole similare militează fervent împotriva cedării Basarabiei, prin vocea lui Radu Tudoran, colaborator constant. Alături de rubricile consacrate evenimentelor sociale şi politice din ţară şi străinătate, precum „Ultima oră", „Jurnal de război", „Ecouri", „File de calendar", „Zig-zag", „De toate pentru toţi", există şi secţiuni ce cuprind ştiri şi comentarii din actualitatea culturală, ca „Viaţa unei zile", „Cărţi–reviste", „În fiecare zi", „Linii şi puncte", unde Radu Tudoran, alături de Miron Radu Paraschivescu, Nicolae Jianu şi D. Ursulescu, semnează eseuri, portrete sau recenzii la principalele apariţii editoriale şi revuistice. **E.z.** are, de asemenea, meritul de a oferi nu doar informaţii din actualitatea imediată, ci şi numeroase producţii literare, în intenţia explicită de a contribui la promovarea culturii, în ciuda condiţiilor istorice potrivnice. Astfel, într-o rubrică sporadică intitulată „Antologie" sunt republicate versuri de Tudor Arghezi (*Despărţire*), Ion Barbu (*Cântec de ruşine*), Octavian Goga (*Oltul*, *Clăcaşii*), Mateiu I. Caragiale (*Trântorul*), Alexandru Macedonski (*Plecare*), George Bacovia (*Sonet*), Ion Minulescu (*Toamna*), Adrian Maniu, Ion Pillat, Camil Petrescu, Duiliu Zamfirescu, Aron Cotruş, N. Davidescu, Traian Demetrescu, Vladimir Streinu, Emanoil Bucuţa, Perpessicius, Eugen Ionescu, G. Tutoveanu, D. Anghel, Otilia Cazimir şi mulţi alţii. Schiţe, povestiri sau fragmente de roman semnează Ion Vinea, Henri Stahl, D. Karnabatt, Ovidiu Constantinescu şi D. Iov. Într-un număr dedicat sărbătorii de Crăciun din 1941 pot fi citite câteva scrieri memorialistice aparţinând lui Mihail Sadoveanu (*Minunea*), Cezar Petrescu (*O amintire din alte vremuri*), Hortensia Papadat-Bengescu (*Crăciunul copilăriei mele*), Ion Minulescu (*Un Crăciun în cafenelele Bucureştilor de altădată*) şi Victor Ion Popa. Radu Tudoran încredinţează publicaţiei un fragment dintr-un roman anunţat sub titlul *Naufragiatul*, pe lângă numeroase eseuri, recenzii şi note critice, în cadrul rubricilor „Cetatea gândului", „În fiecare zi" sau „Linii şi puncte". Nu o dată scriitorul se remarcă prin intervenţii critice ironice ori polemice la adresa unor autori de prim rang. În numărul 774/1941, de pildă, sunt criticate versurile lui Ion Minulescu, dar şi unele opinii ale lui Tudor Arghezi privind definiţia romanului, formulate în cadrul unei anchete a revistei „Curentul literar". Precumpănitor însă în comentariile literare nu este tonul polemic, ci atitudinea obiectivă, în consens cu profilul preponderent informativ al cotidianului. Acesta urmăreşte şi prezintă succint, aproape constant, ultimele apariţii editoriale, în cronici şi recenzii de Şerban Cioculescu, Victor Kernbach, Al. Mironescu, Ovidiu Constantinescu, B. Iordan, Octav Sargeţiu, Victor Bercescu sau Th. Râşcanu. Nu lipsesc nici studiile de istorie literară închinate unor autori ca Miron Costin, M. Eminescu sau Ion Creangă, aparţinând lui D. Karnabatt, ori eseurile pe teme literare de C. Cristobald, M. Paciurea, T. Iacobescu, Ion Lungu, Nicolae Jianu, Constantin Suter şi C. Sava. Sunt recenzate, de asemenea, volume de filosofie, istorie sau lingvistică de C. Rădulescu-Motru, N. Iorga şi Sextil Puşcariu, sub semnătura lui Al. Mironescu. La acestea se adaugă articolele comemorative dedicate lui Octavian Goga, George Coşbuc, Panait Istrati, N. Iorga sau M. Eminescu, considerat „nu numai un mare poet, dar şi un mare precursor politic", care „a dat primul semnal de luptă românească, de luptă naţională" (*90 de ani de la naşterea lui Mihail Eminescu*). Dar un obiectiv important al publicaţiei rămâne reflectarea fenomenului cultural

al momentului în relaţia cu evenimentele social-politice. Mărturie stau anchetele, extrem de interesante, la care participă personalităţi din diverse arii culturale, scriitori, critici, artişti plastici, oameni de teatru. Astfel, Liviu Rebreanu, E. Lovinescu, Tudor Vianu, Pompiliu Constantinescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Vladimir Streinu, Şerban Cioculescu, Victor Ion Popa, Ion Pillat, Ion Minulescu, Mihail Dragomirescu, Emanoil Bucuţa, Al. T. Stamatiad sunt doar câţiva dintre repondenţii anchetei consacrate raportului dintre artă şi război, realizată de Radu Tudoran şi Miron Radu Paraschivescu. Problemele abordate vizează implicarea oamenilor de litere în război şi modul cum acesta se răsfrânge în artă şi în literatură, printr-o posibilă viitoare prevalenţă a reportajului asupra ficţiunii ori prin eventualitatea apariţiei de noi curente literare. Tudor Vianu, de pildă, adept al „literaturii de răspundere", în defavoarea „mandarinismului intelectual", remarcă înflorirea romanului românesc după prima conflagraţie mondială, dar şi preferinţa pentru documentul viu într-o epocă în care „realitatea depăşeşte ficţiunea". Vladimir Streinu, la rândul său încrezător în posibilităţile de regenerare a artei dincolo de ororile războiului, consideră că „reportajul care va umbri ficţiunea literară va înceta de a mai fi reportaj, devenind ficţiune". De pe poziţia prozatorului realist, Liviu Rebreanu vede în reportajul de război o sursă preţioasă de inspiraţie, un document care „poate să dea o viziune mai completă şi mai clară a câmpului de luptă decât participarea însăşi la bătălie". El însă nu va putea pune în umbră literatura, fiindcă, „înainte de aceasta, literatura îl va consuma". O clasicizare a valorilor artei ar trebui să fie, în opinia lui Ion Pillat, consecinţa în plan estetic a războiului, privit ca o „luptă a ordinei împotriva dezordinei şi a stărilor sociale constituite împotriva anarhiei". În timp ce poetul aspiră, idealist, la o „Internaţională a spiritului" realizabilă prin această posibilă clasicizare a valorilor, Mihail Dragomirescu se declară sceptic în privinţa influenţei „deprimante" a războiului asupra literaturii şi artei. În opinia sa, literatura de front, scrisă sub presiunea evenimentului, este inevitabil superficială, marcată de primatul voinţei de creaţie asupra sensibilităţii. „Până acum", concede totuşi ironic adeptul esteticii integraliste, „războiul a săvârşit o minune. A făcut să înceteze versurile nevertebrate atât de preferate unor critici. E un câştig şi e posibil să se nască un nou clasicism". Într-un interviu însoţit de un text aniversar, la împlinirea vârstei de şaizeci de ani, E. Lovinescu îşi exprimă bucuria că încă mai există interes pentru literatură, nu fără a deplânge numărul extrem de modest de opere beletristice apărute în ultimul timp. Cât despre situaţia criticii, mentorul „Sburătorului" crede că aceasta a părăsit zona militantă specifică generaţiei Maiorescu–Gherea, îmbrăţişând acum criterii pur estetice: „Nu mai sunt şcoli, ci o singură şcoală, nu mai sunt reviste de curente, nu mai sunt ciocniri ideologice", iar „rezervele iau nuanţe imperceptibile pentru marele public şi sunt înţelese doar de iniţiaţi" (Nicolae Jianu, *Astăzi ne vorbeşte D. Eugen Lovinescu despre actualităţi şi perspective literare*). În cadrul unei anchete mai sumare, ce vizează preferinţele şi interesul publicului pentru literatură, Nicolae Jianu observă apetenţa scăzută a cititorului român pentru producţiile autohtone, precum şi profilul necultivat al acestuia (*Despre şcolari, dudui şi bătrâni şi romane englezeşti...*). Tot aici mai pot fi amintite convorbirile iniţiate de Ovidiu Constantinescu cu Şerban Cioculescu, Gala Galaction, Octav Şuluţiu, Şerban Bascovici şi George Dumitrescu pe tema grupărilor literare, sau cele referitoare la creaţia memorialistică, sub genericul *De ce nu vă scrieţi amintirile?*. Printre repondenţii la diferitele anchete se mai numără Tudor Arghezi, Anişoara Odeanu, Ioana Postelnicu, Anton Dumitriu, Al. O. Teodoreanu, Dragoş Protopopescu, Ion Manolescu ş.a. **E.z.** are, cu intermitenţe, şi o secţiune de traduceri, unde pot fi citite versuri de Dante, Stéphane Mallarmé, Paul Verlaine, în tălmăcirea lui Ovidiu Constantinescu, Aurel Tita şi Ion H. Săvulescu, alături de scrieri în proză de Ch. Goddard (romanul *Învingătorii destinului*, în foileton), André Maurois (*Relele bătrâneţii*, în româneşte de Mihail Dragomirescu), Giovanni Papini, Luigi Pirandello sau Charles Péguy, în versiunea lui M. Constantinescu şi Miron Radu Paraschivescu. Rod firesc al colaborării unui număr impresionant de scriitori, publicistica se remarcă printr-o bogată coloratură culturală. Printre semnatarii cel mai frecvent întâlniţi sunt Ion Vinea (*Omul politic*, *Şcoala războiului*, *Despre critică*, *Războiul în ficţiune*, *Generaţia de foc*, *Mizeria muncii intelectuale*, *Şcoala românismului* etc.), Radu Tudoran, Al. Mironescu, N. Carandino, Nicolae Jianu şi C. Cristobald. Notabile sunt, de asemenea, câteva tablete ale Luciei Demetrius din 1943 (*Eugen Lovinescu, aşa cum ne-a părăsit*, *Gânduri inutile*), reportajele lui Const. Virgil Gheorghiu, Henri Stahl, Al. Ionescu, George

Pavelescu sau Dinu Moroianu, notele de călătorie aparţinând lui Octavian Goga şi D. Karnabatt, precum şi câteva epistole de Panait Istrati, G.M. Zamfirescu şi Nae Ionescu. Sporadic, sumarul include o cronică dramatică de Al. Mironescu, N. Carandino, M. Paciurea, Aurel Tita, Lucia Demetrius şi Interim, una plastică de D. Karnabatt, una muzicală de Virgil Gheorghiu şi Ovidiu Constantinescu, precum şi una a revistelor de George Florian. **E.z.** mai cuprinde programe ale diverselor manifestări culturale din Capitală, discursuri, declaraţii, decrete, comunicate, iar spre finele apariţiei sale aproape numai articole cu caracter informativ şi cronici de război. ***M.W.***

EVERAC, Paul (pseudonim al lui Petre Constantinescu; 23.VIII.1924, Bucureşti – 18.X.2011, Bucureşti), dramaturg, prozator, eseist, poet.

Este fiul Eugeniei Constantinescu (n. Morărescu) şi al lui Alexandru Constantinescu, profesori secundari la Arad. Urmează studiile primare şi medii (la Liceul „Moise Nicoară") din Arad, iar în 1942 devine student al Facultăţii de Drept din Bucureşti, licenţiat în 1947, şi al Facultăţii de Filosofie, absolvită în 1948. În prima perioadă a studenţiei se angajează în presă, la ziarul „Curentul". După absolvire este cantaragiu („scriitor de sfeclă") la fabricile de zahăr din Arad (1948) şi Satu Mare (1953), şef de secţie la Agenţia CEC din Hălmagiu, județul Arad (1949), muzeograf la Buzău şi Sighişoara (1951–1952), jurisconsult la Întreprinderea Forestieră din Mălini, județul Suceava (1954–1955). În deceniile următoare ocupă mai multe funcţii publice: şef de protocol la Marea Adunare Naţională (1956–1958), membru în biroul de conducere al Uniunii Scriitorilor, preşedinte şi secretar al secţiei de dramaturgie din cadrul Asociaţiei Scriitorilor bucureşteni. Din anii '80 îşi amenajează un domeniu personal în localitatea Podu Dâmboviţei (Argeş), ornat cu sculpturi şi ansambluri statuare, unde va găzdui şi patrona numeroase manifestări artistice, ca preşedinte al Fundaţiei Steaua Carpatină. În 1993 și 1994 este preşedinte-director general al Televiziunii Române, deţinător al unei rubrici controversate, „Tableta", difuzată zilnic la ore de maximă audienţă; o parte a acestor secvenţe moralizator-polemice vor intra în componenţa unor volume. A fost director al Institutului Român de Cultură şi Cercetare Umanistă „Nicolae Iorga" din Veneţia (1995–1997). A publicat în „Tânărul scriitor", „Scânteia", „Contemporanul", „Viaţa românească", „Luceafărul", „Ramuri", „Tribuna", „Românul", „Curierul naţional" ş.a. În anii comunismului a primit numeroase premii din partea unor instituţii culturale de stat, între care Uniunea Scriitorilor, Academia RSR, Ministerul Culturii ş.a.; în 1986 fost distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor pentru întreaga activitate.

E. debutează ca elev de liceu cu poezia *Toamnă,* în revista arădeană „Hotarul" (1936). Potrivit propriilor declaraţii, pseudonimul i-ar fi fost sugerat de nuvela unui coleg. Debutul ca prozator a avut loc în 1949 cu schiţa *Generalul*, apărută în revista „Tânărul scriitor". Concepută pentru brigăzile artistice ale teatrelor de amatori din întreprinderi, prima piesă de teatru – poemul dramatic *Robinson* –, elaborată în 1948, a fost publicată abia în 1989, în volumul *Aventura umană (de la „Robinson" la „Remiza")*, debutul dramatic efectiv constituindu-l piesa într-un act *Poarta*, apărută mai întâi în „Iaşul literar" (1958) – o „dezbatere etică" despre destinul ţărănimii colectivizate, având un model în *Vlaicu şi feciorii lui* de Lucia Demetrius. **E.** este probabil cel mai prolific dramaturg român postbelic şi, alături de Aurel Baranga, cel mai jucat din perioada 1965–1989, autor a peste 140 de piese, multe într-un singur act, destinate teatrului de amatori şi litografiate, altele reprezentate în numeroase rânduri – cu distribuţii prestigioase – pe aproape toate scenele din ţară. Lider al dramaturgiei partinice din anii naţional-comunismului, a fost un continuator al comediilor antibirocratice ale lui Aurel Baranga (la un nivel sensibil inferior) şi al „dramaturgiei furnalelor" brevetate de Mihail Davidoglu. Într-o „schiţă autobiografică" de la începutul anilor '70 inclusă în volumul *Paul Everac interpretat de*… (1984), îşi asumă gravitatea discursivă abundentă, de „pedagog al naţiunii" socialiste: „…situaţia mea, venind după comediograful Aurel Baranga, e destul de gravă. Sunt un scriitor grav. Fac figură de profesor. Am opinii, teze, dăscălesc lumea. În plus, am şi mania asta de a face piese lungi…". Miza „dezbaterilor etice" este una declarat antifilistină, orientată în vederea optimizării sistemului. Un idealism

împrumutat de la „sufletele tari” camilpetresciene şi adaptat tezist-propagandistic noii ideologii oficiale îi orientează personajele, fie că e vorba de şantierişti civilizatori, ingineri agronomi trimişi întru ridicarea satului socialist, medici şi asistente medicale gata de sacrificiu, şefi de colectiv apăsaţi de dileme existenţiale, intelectuali sau intelectuale confruntaţi cu slăbiciuni şi ispite burgheze. Sunt, crede autorul lor, „drame ale conştiinţei omului nou” în confruntare cu slăbiciunile celui „vechi”. **E.** a scris, pe lângă teatru scurt, piese care au fost adaptate pentru film şi mai ales pentru teatru TV sau radiofonic (**E.** fiind, ocazional, regizor şi autor a cinci scenarii de film). Ilustrare abilă a hrusciovismului literar – diversitate de stiluri, variaţiuni pe temele ideologiei partinice, sisteme de ecuaţii dramatice cu acelaşi *happy end* obligatoriu, care consacră valorile sistemului politic – producţia industrioasă a acestui autor asigură o interfaţă între propaganda pură şi *mainstream*-ul estetic. Faptul explică, în parte, atenţia acordată pieselor nu doar de reprezentanţii oficialităţii, ci şi de profesionişti neînregimentaţi ai domeniului, ca şi prezenţa textelor lui în manuale – la „lecturi suplimentare” – nu numai în anii ’70–’80 ai secolului trecut, ci şi în primii ani din postcomunism. Majoritatea producţiilor suferă de aceleaşi deficienţe, devenite în timp mărci înregistrate: moralismul pseudo-idealist, didacticismul vioi, pigmentat mucalit, simbolistica demonstrativ politizată. În 1959 lui **E.** i se reprezintă simultan patru piese: *Poarta* la Teatrul Naţional din Iaşi, iar în Capitală *Ferestre deschise* (la Teatrul Mic), *Explozie întârziată* (la Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra”) şi *Descoperirea* (la Teatrul Giuleşti), care-l impun atenţiei ca dramaturg „pe linie”, propagandist inventiv şi mitograf rutinat. Axată pe împrejurările elaborării primului cocs românesc la uzinele din Hunedoara, drama muncitorească *Ferestre deschise* are în prim-plan însingurarea progresivă a inginerului Vladimir Calistrat, confiscat de muncă în defavoarea vieţii personale; *Explozie întârziată* este o dramă de familie axată pe destabilizarea unui cuplu aparent solid (medicul Cristea şi soţia lui, Fana) de apariţia unui fost ilegalist comunist, care o confruntă, intempestiv, pe femeie cu „rătăcirile” propriului trecut. Problema dislocării ordinii naturale prin construirea hidrocentralei de la Bicaz face obiectul piesei *Ochiul albastru* (1961), ecranizată sub titlul *Omul de lângă tine*; *Simple coincidenţe* amorsează „drama de probleme”, cu confruntări spumoase între dialectica Partidului şi practica vieţii de zi cu zi, iar *Ştafeta nevăzută* atacă o temă ce va reveni frecvent în dramaturgia lui **E.**: criza cuplului scindat între etica datoriei faţă de Partidul Comunist şi „ispitele” hedonist-burgheze; în final eroina ispitită, Margareta Dobrian, „învie sufleteşte”, având revelaţia integrităţii morale a soţului (Anghel). Introducerea de elemente insolite şi oralitatea populară hâtră sunt menite să facă agreabil şi atractiv tezismul propagandistic. În *Costache şi viaţa interioară* (1962), „dramă şi comedie în trei acte şi şase tablouri”, un cuplu intrat în criză de comunicare cu oamenii după încheierea activităţii pe un şantier îşi exteriorizează „viaţa interioară” confesându-se unui măgar (numit Costache) înainte de a-şi regăsi pe cont propriu umanitatea şi de a se reintegra în colectiv. Cu un titlu care-l reia, nemărturisit, pe cel al volumului de debut al lui Paul Goma, *Camera de alături* pune în scenă revolta antifilistină a unor tineri devotaţi idealului comunist, iar *Subsolul* (*Patimi*, într-o primă versiune) ipostaziază un caz de conştiinţă al unui ţăran dezrădăcinat (Matei Rizea), atras de mirajul muncii pe şantier şi ajuns în „subsolul” lumii citadine. Formula devine aici mai sofisticată, cu elemente de teatru în teatru, monologuri interioare, glisări simbolice de planuri. Construită în jurul unui model etic de lider-salvator al colectivităţii din calea stihiilor (Timotei), *Ape şi oglinzi sau Lupta unui comunist român* (1971) este un ecou al inundaţiilor din 1970. Reprezentată în 1972 la Teatrul Naţional „I.L. Caragiale” şi apărută în volum doi ani mai târziu, *Un fluture pe lampă* rămâne o piesă oficială-reper (comparabilă cu *Puterea şi adevărul* a lui Titus Popovici), sinteză critică a „ispitelor” infernului capitalist (cu trimiteri la exilul intelectual parizian şi la filosofia interbelică), imagine a exilatului ispitit de cântecele de sirenă ale Occidentului în anii Războiului Rece. Nu puţine alte piese conexe abordează critic „abundenţa” societăţii capitaliste, ispita „bunului trai” şi a „luxului” corupător (*Paharul cu sifon*, *A cincea lebădă*, *Bill optimistul*, *Dulapul*, *Salonul* etc.). Având în prim-plan un Iov comunist, şef de instituţie fidel cauzei până la anularea de sine, trimis în Harghita după cutremurul din 1977, *Cartea lui Ioviţă* e o problematizare elocventă a societăţii socialiste româneşti, confruntată cu propriile limite. Pretutindeni asistăm la ciocnirea (din nou dialectică) dintre individ şi colectiv, fie el profesional sau familial. Cele mai

multe piese ale lui **E.** nu fac decât să ilustreze ca standarde mitologia comunismului „naţionalizat" şi „liberalizat" de după 1960, în pofida unor calităţi dramatice (dinamism situaţional, conflict bine condus, vervă a dialogurilor, cu elemente de oralitate populară) şi a „nuanţărilor" psihologico-morale. Prizoniere ale contextului de producere, ele nu mai prezintă azi, cu puţine excepţii, decât un interes cultural-istoric. **E.** este departe de elevaţia ideatică şi compoziţională a lui Horia Lovinescu sau de inteligenţa comediilor antibirocratice ale lui Aurel Baranga. În fapt, piesele acestui „director naţional de conştiinţă" reformulează ideologic conflictul dintre datorie şi pasiune; explicitările ţin locul subtilităţii, iar încărcarea ostentativă se substituie complexităţii. Şi după căderea comunismului **E.** rămâne captiv al aceleiaşi formule dramatice, încercând să surprindă satiric principalele fenomene ale „tranziţiei" (*Delirul şi plăcinta cu mere*, *Gunoierul*, *Lichidarea*, *Portocale din Granada* etc.). Personajele lansează diatribe sarcastice sau cinice despre inversarea valorilor, corupţia şi impostura generalizate, degradarea moravurilor, acculturaţia occidentalizantă. Pudibonderia anterioară e întoarsă pe dos în favoarea unei debutonări demonstrative, melodramatic-vulgare, simptom al aceleiaşi nevoi de impunere a propriilor teze unui public nostalgic, cu educaţie estetică aproximativă. În piesele istorice – imagini simbolice ale „specificului naţional", ilustrând ideea premodernă a „omului sub vremi" şi a poporului român aflat „în calea tuturor răutăţilor" – formula devine totuşi mai elaborată. Piesele scurte, între care se disting *Iancu la Hălmagiu* (1967, despre rătăcirile ultimului Avram Iancu) sau *Urme pe zăpadă* (1971, despre trădarea lui Horea şi Cloşca), oferă prilejul unor retrospecţii reflexive ale eroilor şi unor meditaţii dezabuzate asupra destinului uman. Ultima încheie o trilogie de piese într-un act (*Contrapuncte*), din care mai fac parte *Ifigenia în Tauris* şi *Ana*, rescrieri ale unui mit antic şi ale unui mit folcloric (Meşterul Manole), asociate mitului istoric. O altă trilogie dramatică – a secolului al XVII-lea românesc –, axată, sub semnul lui *vanitas vanitatum*, pe o „metafizică patriotică" (Mircea Ghiţulescu), e alcătuită din piesele *Drumuri şi răscruci* (problematizare sapienţială a vieţii şi morţii lui Miron Costin), *Solul* („povestire dramatică" despre manipularea idealismului misionar în timpul cruciadelor) şi „epopeea" martirologică a lui Constantin Brâncoveanu (nu lipsită de un discret substrat genealogic) din *Costandineştii*, reunite în volumul *Viaţa lumii* (1982). Registrul este acum baroc-arhaizant, cu adoptarea unei retorici bisericeşti sau (după caz) ţărăneşti „de epocă", nu lipsită de anume savoare. În registrul comediei de moravuri **E.** se află în schimb la nivelul său cel mai de jos, fie că e vorba de scenete şantieriste gen *Chiriţa pe şantier* sau de piese „de familie" cu tentă burlesc-satirică precum *Ordinatorul*, *Piatra la rinichi* ş.a. Mult mai puţin reliefat decât dramaturgul este prozatorul satiric: anecdotic, truculent, minor. Microromanul *Don Juan din Grădina Icoanei* (1968) developează, prin prisma unui narator necreditabil, trucurile unui seducător dublat de un veleitar, iar prozele satirice („schiţe şi tablete") din *Şedinţa balerinelor* (1978) şi *Funigei peste Alpi* (1987) nu depăşesc nivelul unor secvenţe pentru revistele umoristice („Tovarăși, am ascultat cu atenție raportul și mi se pare în cea mai mare parte just. Alături de succesele din celelalte sectoare se constată și la tovarășele balerine și la tovarășii balerini o creștere a nivelului profesional și de conștiință, o lichidare sistematică meritorie a unor rămâneri în urmă ce au grevat multă vreme asupra acestei instituții…"). Scris în 1986, dar publicat după 1989, romanul *Câteva feluri de dragoste* este o frescă realistă „de familie", cu abundenţă de personaje şi medii sociale, scrisă cu vervă caracterologică; o replică în oglindă sunt nuvelele tragicomice din *Câteva feluri de moarte* (1993). Şi aici mobilitatea formulelor e subminată de facilitate. **E.** s-a exersat şi ca poet – discursiv, după cum mărturiseşte chiar titlul unui volum din 1972. Versurile din *Poeme crepusculare* (1995), *Nevolnice tâlcuri şi rime* (2006), *Acomodări* (2009) ş.a. sunt, de regulă, confesiuni şi reflecţii versificate emfatic, irelevante literar. În ipostaza de memorialist, autorul îşi romanţează persiflant biografia; de la perspectiva comică, autoironică din *Revelionul: şotii şi pozne ale unui dramaturg serios... în loc de memorii* (2000) la meditaţiile ultragiate asupra istoriei recente din *Discursul unui septic sceptic* (2011) degradarea stilistică e evidentă. Cea mai elocventă extensie a dramaturgiei lui **E.** o constituie eseistica şi publicistica acestuia. Laterale în anii 1960–1970, *Reflecţii despre inteligenţă* (1967) sau „atitudinile şi polemicile din viaţa de teatru" reunite în *Încotro merge teatrul românesc?* (1975) combină pledoariile pro domo cu consideraţii pretenţioase despre

fenomenul artistic contemporan, sancţionând „nuanţat" evazionismul estetic şi lipsa de aderenţă la public a teatrului. Subtitlul cărţii *Dialoguri contemporane* (1971), cu texte publicate în foileton în „Contemporanul" între 1966 și 1969, e preluat de la „modelul" Camil Petrescu; volumul cuprinde 71 de dialoguri (pe model platonician) care abordează „chestiuni vitale" precum Autenticitatea, Morala, Cultura, Frumosul etc. În *Trei piese-eseu* (1973), darea pe faţă a dimensiunii eseistice devine ostentativă (ca şi discursivitatea în *Poeme discursive*): *Subsolul* e subintitulat, emfatic, „eseu despre organicitate", *Camera de alături* – „eseu despre personalitate", iar *Ape şi oglinzi sau Lupta unui comunist român* – „eseu despre libertate". Autorul rămâne consecvent cu propriile opţiuni politice şi după 1989, când se erijează – cu o directeţe sarcastică – în avocat al vechiului regim. Treptat, piesele de teatru încep să lase locul „tabletelor" şi unei publicistici politice inflamate, ca într-o reducere la esenţă a strategiilor de comunicare publică. Revenit pentru o vreme în funcţii oficiale, **E.** îşi afirmă arogant condiţia de bătrân „reacţionar" (un reacţionar de stânga), sistematizându-şi viziunea asupra actualităţii şi istoriei recente într-o puzderie de volume vaticinare. Nostalgia ceauşismului apare expusă franc în articolele din „Românul" (1990–1992), cu argumente sintetizate în „eseul moral-politic" *Reacţionarul* (1992); textul, care a generat indignarea lui H.-R. Patapievici, are aspectul unui tratat polemic la adresa noului occidentalism anticomunist, în care cauza pierdută a socialismului naţional e pledată cu aplomb şi cu trimiteri copioase la mentalităţile autohtone. Reţine atenţia, cu deosebire, ideea „materializării" de către N. Ceauşescu a dezideratelor lui Emil Cioran din *Schimbarea la faţă a României.* Idei precum pericolul maghiar şi complotul capitalist occidental, cupiditatea noilor elite, distrugerea moştenirii antedecembriste etc. vor fi reluate redundant, cu acelaşi moralism apocaliptic, în *Mai are România vreo şansă?* (1995), *69 tablete vechi şi noi* (1998), *„Iară noi, noi democraţii…"* (2000), *La poarta din dos a Europei* (2000), *Mic tratat despre corupţie* urmat de *Apel către tâmpiţi* (2002), *Naţia în perindări tragice* (2004), *Construim cu succes elitismul unilateral dezvoltat* (2006) ş.a. Toate acestea oferă analiştilor un material documentar util înţelegerii poziţiei „nostalgicilor" faţă de vechiul regim. În anii 2000, retras din arenă, **E.** mai publică excursuri confesive din refugiul muscelean, alături de eseuri memorialistice dezabuzate, fantezii minore în proză şi reflecţii despre teatru, literatură şi artă ale unui „dinozaur cultural" asumat.

SCRIERI: *Logodna*, București, 1962; *Cântec din fluier*, Bucureşti, 1963; *Ferestre deschise*, Bucureşti, 1963; *O întâlnire neobişnuită: (câteva halbe cu rom)*, Bucureşti, 1964; *Simple coincidențe*, București, 1964; *Cinci piese de teatru (Poarta, Explozie întârziată, Ochiul albastru, Ştafeta nevăzută, Simple coincidenţe)*, Bucureşti, 1967; *Iancu la Hălmagiu*, Bucureşti, 1967; *Reflecţii despre inteligenţă*, Bucureşti, 1967; *Don Juan din Grădina Icoanei*, Bucureşti, 1968; *Dialoguri contemporane. Teze şi antiteze*, Bucureşti, 1971; *Urme pe zăpadă*, Bucureşti, 1971; *Poeme discursive*, Cluj-Napoca, 1972; *Trei piese-eseu*, pref. Mihai Gafiţa, Bucureşti, 1973; *Zestrea*, Bucureşti, 1973; *Invitaţie* (în colaborare cu Smaranda Everac), Bucureşti, 1974; *Un fluture pe lampă*, Bucureşti, 1974; *Încotro merge teatrul românesc? Atitudini şi polemici din viaţa de teatru*, Bucureşti, 1975; *Teatru*, Bucureşti, 1975; *Teatru pentru amatori: zece piese într-un act*, Bucureşti, 1977; *Şedinţa balerinelor*, Bucureşti, 1978; *A cincea lebădă*, I–II, pref. Valeriu Râpeanu, Bucureşti, 1982; *Viaţa lumii*, Bucureşti, 1982; *Parabole dramatice*, Cluj-Napoca, 1983; *Martor cu păreri proprii*, Iaşi, 1984; *Râpa cu cartofi*, Bucureşti, 1984; *Teatru*, Bucureşti, 1984; *Funigei peste Alpi*, Bucureşti, 1987; *Aventura umană (De la „Robinson" la „Remiza")*, Bucureşti, 1989; *Reacţionarul*, Bucureşti, 1992; *Câteva feluri de dragoste*, Bucureşti, 1993; ed. 2, Bucureşti, 2002; *Câteva feluri de moarte*, Bucureşti, 1993; *4 Everac: piese ale tranziției*, Bucureşti, 1993; *Celălalt român*, Bucureşti, 1994; *Delirul şi plăcinta cu mere*, Bucureşti, 1994; *Încotro? – patru piese inedite*, Bucureşti, 1995; *Mai are România vreo şansă?*, Bucureşti, 1995; *Poeme crepusculare*, Bucureşti, 1995; *69 tablete vechi şi noi*, Bucureşti, 1998; *„Iară noi, noi democrații…"*, Bucureşti, 2000; *La poarta din dos a Europei*, Bucureşti, 2000; *Mic breviar despre lume și viață: didahiile unui bunic*, Bucureşti, 2000; *Revelionul: şotii şi pozne ale unui dramaturg serios… în loc de memorii*, Bucureşti, 2000; *Întâmplările vieţii celui de-al doilea paharnic*, Bucureşti, 2001; *Mirador*, pref. Mircea Ghiţulescu, Bucureşti, 2001; *Călare peste mileniu*, Bucureşti, 2002; *Ciupercuţe de sezon la Podul Dâmboviţei (incurs fito-fungo-glypto-literar)* (în colaborare cu Smaranda Everac), Bucureşti, 2002; *Mic tratat despre corupţie. Apel către tâmpiţi*, Bucureşti, 2002; *În final*, Bucureşti, 2003; *Repetatele violuri*, Bucureşti, 2003; *Resurse şi ispite în Ţara Muscelului* (în colaborare cu Ioan Dobrescu), Bucureşti, 2003; *Robinson*, Bucureşti, 2003; *Thalia zurbagie sau Teatrul în tranziţie: experienţele unui dinozaur*, Bucureşti, 2003; *Libertatea mult așteptată și fiicele sale*, Bucureşti, 2004; *Naţia în perindări tragice*, Bucureşti, 2004; *Mic breviar despre politică în 21 de propoziţiuni*, Bucureşti, 2005;

Construim cu succes elitismul unilateral dezvoltat, București, 2006; *Nevolnice tâlcuri și rime*, București, 2006; *Ce rămâne dintr-un întreg: lamentații apostazice*, București, 2007; *Armonia plăcerilor*, București, 2008; *Scrisori*, București, 2008; *50 de pamflete*, București, 2008; *Acomodări: poeme, poezii, cuplete*, București, 2009; *Piesa Don Juan urmată de alte patru capcane ale idealismului*, București, 2009; *Recreația din urmă: 77 poante și vuvuzele*, București, 2010; *Discursul unui septic sceptic*, București, 2011; *Inimi de femei iubind*, București, 2011.

Repere bibliografice: Dinu Săraru, *Al treilea gong*, București, 1973, *123–126*; Radu Popescu, *Cronici dramatice*, București, 1974, *85–89*; Valentin Silvestru, *Caligrafii pe cortină*, București, 1974, *95–98*; Brădăţeanu, *Viziune*, *177–200*; Barbu, *Momente*, *276–280*; Valeriu Râpeanu, *O antologie a dramaturgiei româneşti*, I, București, 1978, *518–523*; Brădăţeanu, *Istoria*, III, *223–235*; Faifer, *Dramaturgia*, *47–56*; Laurenţiu Ulici, *Confort Procust*, București, 1983, *220–223*; *Paul Everac interpretat de...*, îngr. şi pref. Suzana Carmen Dumitrescu, București, 1984; Lovinescu, *Unde scurte*, II, *55–58*; H.-R. Patapievici, *Cerul văzut prin lentilă*, pref. Virgil Ierunca, București, 1995, *186–192*; *Paul Everac*, DRI, II, *189–225*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *239–241*; Ghiţulescu, *Istoria*, *234–247*; Angelo Mitchievici, *Un fluture pe lampă sau Lumea de dincolo*, în *Explorări în comunismul românesc* (în colaborare cu Paul Cernat, Ion Manolescu și Ioan Stanomir), Iași, 2005, *351–453*; Popa, *Ist. lit.*, *944–945*; Horia Gârbea, *„Acomodări”*, LCF, 2010, 30; Ion I. Brătianu, *Paul Everac – ultimul gong*, București, 2011. ***P.C.***

EVOLCEANU, Dumitru (1.X.1865, Botoşani – 28.VII.1938, Timişoara), critic literar. După ce a urmat liceul la Iaşi, terminându-l în 1886, s-a înscris, tot acolo, la Facultatea de Litere, pe care o va absolvi în 1889. Este numit profesor de gimnaziu la Bârlad, dar obţine o bursă în străinătate. A făcut studii de filologie latină la Paris, la École des Hautes Études (1889) şi la Collège de France (1891), continuându-le la Bonn (1891–1892) şi Berlin (1892–1894). La întoarcerea în ţară i s-a creat, prin grija lui Titu Maiorescu, un post de conferenţiar la Facultatea de Litere a Universităţii din Bucureşti. Numit agregat în 1902, este titularizat profesor în 1906, succedându-i la catedră lui N. Ch. Quintescu şi funcţionând până la pensionare, în 1935. Ca profesor de limba şi literatura latină, **E.** a tipărit un prim volum din *Istoria literaturii latine*, intitulat *Literatura latină arhaică* (1899), mai multe manuale de limba latină pentru liceu, două lucrări de gramatică latină, precum şi numeroase studii de specialitate apărute mai ales în revista „Orpheus” între anii 1924 şi 1927.

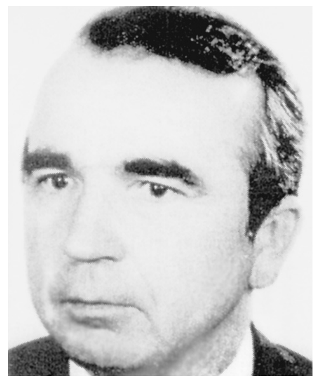
În istoria literaturii române **E.** este cunoscut mai ales prin activitatea sa de cronicar literar, desfăşurată aproape un deceniu în „Convorbiri literare”. Criticul s-a impus atât prin fineţea gustului, cât şi prin incisivitatea judecăţii. Tip de critic partizan, a apărat principiile estetice junimiste şi i-a combătut, uneori în mod excesiv, pe adversarii acestora, îndreptându-şi atacurile mai ales contra scriitorilor tezişti. Procedeele sale polemice sunt tipic maioresciene, **E.** punându-şi adversarii în inferioritate printr-o ironie de calitate. Totuşi, uneori, excesul de ironie transformă cronicile în adevărate pamflete. Unitatea operei, considerată o condiţie esenţială pentru existenţa ei, este dedusă din unitatea sentimentului care a inspirat-o, iar acesta din forţa cu care artistul trăieşte evenimentele descrise. Împărţind operele în sincere şi nesincere, criticul i-a condamnat cu vehemenţă pe imitatorii poeziei eminesciene. Tocmai pentru că a găsit în G. Coşbuc un poet original, i-a urmărit cu simpatie şi înţelegere evoluţia, făcând observaţii dintre cele mai judicioase asupra creaţiei sale. A fost adeptul artei care să se adreseze unor largi categorii de cititori. S-a manifestat ca un adversar constant atât al naturalismului, cât şi al curentelor

poetice postromantice, acuzându-le că se adresează unui grup restrâns de rafinaţi. Metoda critică a lui **E.** este adesea modernă. El încearcă să afle sensul unei poezii sau al unei opere, judecând apoi acea operă în funcţie de măsura în care respectă acest sens. Spre a convinge, criticul recurge la ample argumentări extrase din analiza extrem de minuţioasă, aproape textuală, didactică pe alocuri, a scrierii literare.

SCRIERI: *Istoria literaturii latine*, vol. I: *Literatura latină arhaică*, Bucureşti, 1899.

Repere bibliografice: N.I. Herescu, Maria Himu, *Prof. Dumitru Evolceanu*, RC, 1934–1935; E. Lovinescu, *D. Evolceanu*, ASO, *265–276*; Lovinescu, *Maiorescu post., 89–100;* Perpessicius, *Opere*, XI, *412–413; T. Maiorescu şi prima generaţie de maiorescieni. Corespondenţă*, îngr. Z. Ornea, Filofteia Mihai şi Rodica Bichis, pref. Z. Ornea, Bucureşti, 1978, *250–257, 572–608, 761–762; Dicţ. lit. 1900, 342–343; Dicţ. scriit. rom.,* II, *241–242.* ***D.M.***

EVOLUŢIA, periodic apărut la Cluj, bilunar, de la 15 noiembrie 1921 până la 5 aprilie 1922 şi în 1 februarie 1923, inițial cu subtitlul „Literară, artistică, socială”, devenit ulterior, de la numerele 7–8/1922, „Revistă pentru literatură, artă, știință”. Director-proprietar este Alexandru Mureşian, iar secretar de redacţie Iustin Ilieşiu; ultimul număr apare sub îngrijirea unui comitet de redacție. Scopul, asumat programatic, este „răspândirea operelor de artă” prin toate mijloacele: „poezie, roman, teatru, ştiinţă, cronici de interes social, traduceri din toate limbile, copii după tablourile pictorilor noştri şi după frumuseţile naturale ale teritoriului românesc”. În ciuda intențiilor de a iniția îndeosebi o mișcare literară menită să răspândească „tot ce este frumos, tot ce este artă, indiferent de școală sau curent” și să grupeze pe toți scriitorii distinși ai neamului, **E.** rămâne o revistă de interes restrâns, cu un caracter tradiţionalist, didacticist, de popularizare a culturii. Cultivă o literatură descriptivă, în care predomină peisajul rural, evocări ale trecutului patriarhal şi ale solidarităţii naţionale. Rubrici permanente precum „Teatru” și „Cărți–Reviste” oferă, alături de numeroase cronici despre repertoriul Teatrului Național, observații privind gusturile publicului clujean, dar și o recenzie la monografia lui Radu Dragnea *Mihail Kogălniceanu.* Rubrica „Însemnări” cuprinde comentarii cu privire la deţinătorii Premiului Nobel, fiind reprodus interviul acordat de Anatole France la Stockholm cu această ocazie. Sunt publicate versuri de Aron Cotruş (*Singurătate*, *Câinele negru*), Vladimir Streinu, Iustin Ilieşiu, Vasile Militaru, Emil Isac, G. Tutoveanu, Volbură Poiană-Năsturaş, Vasile Al.-George, M.G. Samarineanu, Ecaterina Pitiş, Ovidiu Hulea, proză de Ion Agârbiceanu (*Om cu nărav*, *Învierea morţilor*), Emil Isac (*Ardealul*), G.M. Zamfirescu, articole şi studii semnate de George Baiculescu (*Literatura poporană nescrisă*), G.Bogdan-Duică, Al. Ciura, Septimiu Popa, Horia Petra-Petrescu, N. Drăganu. Sunt consemnate câteva aniversări şi comemorări (Dante, Rabelais, Petőfi, Flaubert, Molière), literatura străină fiind ilustrată prin două traduceri: *Gloria cumpărată*, povestire de scriitorul rus A.E. Zarin în foileton (2/1921–5/1922), și *Povestea zânelor* de Sarah Bernhardt. ***C.A., L.Bc.***

EVSEEV, Ivan (11.VIII.1937, Tulcea – 1.V.2008, Timişoara), semiotician, antropolog, etnolog.

Este fiul Elisavetei şi al lui Iosif Evseev, pescar. După absolvirea gimnaziului în Tulcea, urmează Şcoala Pedagogică cu limba de predare rusă din Bucureşti. Se înscrie în 1952 la Institutul Pedagogic „Maxim Gorki” din Bucureşti, iar după primul an de studii ajunge bursier la Universitatea din Leningrad. A fost elevul folcloristului de factură structuralistă V.I. Propp. În 1960 obţine licenţa în slavistică, iar în 1971 doctoratul în filologie. Devine cadru didactic la Catedra de limbi slave a Universităţii din Timişoara, fiind profesor din 1981 şi, ulterior, prodecan şi decan al Facultăţii de Filologie. Debutează cu un volum de lingvistică intitulat *Semantica verbului* (1974). Publică studii şi articole în revistele „Orizont”, „Cahiers de linguistique théorique et appliquée”, „Analele Universităţii din Timişoara”, „Studii de lingvistică”, „Forum”, „Caiete de semiotică”, „Analele ştiinţifice ale Universităţii «Al. I. Cuza» din Iaşi”, „Helicon”, „Revista de etnografie şi folclor”, „Anabasis”, „Ateneu”, „România literară” ș.a. Complementar, a realizat mai multe

ediții, unele legate de cultura rușilor ortodocși de rit vechi, altele de datinile românești; a mai transpus din rusește scrieri de o factură înrudită. A fost distins cu Premiul Ethnos pe anul 1998, Premiul Opera Omnia (2000), cu Premiul Filialei Timişoara a Uniunii Scriitorilor pentru cartea *Gândurile şi tristeţile unui rus lipovean* (2005), precum şi cu Premiul de Excelenţă al Asociaţiei Patrimoniu pentru România (2006). În 2002 i s-a acordat Ordinul Servicul Credincios în grad de Cavaler.

Perspectiva interpretativă pe care **E.** o adoptă în volumele sale de studii, precum şi în dicționarele de simboluri folclorice şi de arhetipuri îmbină, într-un complex dialog interdisciplinar, semiotica, antropologia culturală şi formula hermeneutică a mitocriticii. Simbolul, considerat de autor ca fiind „purtător al unei informaţii categoriale, universal valabile şi puternic axiologizate", este deopotrivă un obiect privilegiat al cercetării şi un cod care posedă o „vocaţie a intertextualităţii culturale" (*Cuvânt–simbol–mit, 1983*). Adept al analizei structurale, **E.** descrie ambivalenţa simbolului prin „dedublarea semnificantului", simptomatică fiind, de pildă, figura mitopoetică a șarpelui sacru, care „întruchipează în sine dialectica binelui şi răului universal". Imaginea șarpelui benefic se oglindeşte antagonic în cea a șarpelui malefic, această polaritate fiind ilustrată prin ideograma generică a celor doi şerpi inversaţi de pe caduceul lui Hermes. Funcţia simbolică, specifică diverselor tipuri de semne, devine un argument pentru a demonstra înrudirea dintre mit, simbol şi ritualul magico-religios. **E.** evidenţiază procesul semiotic prin care lucrurile lumii înconjurătoare dobândesc valoare simbolică, fiind astfel valorificate sub raport axiologic. Învestitura simbolică vine în întâmpinarea unei predispoziţii sau potenţialităţi expresive a lumii fizice, ea însăşi prototip al lumilor imaginare. Simbolismul arhetipal are o „determinare ontologică", căci „realitatea în care fiinţează omul este, în ultimă instanţă, modalitatea primară de a fi a simbolicului". În *Dicţionar de simboluri şi arhetipuri culturale* (1994), apărut concomitent cu traducerea la noi a *Dicţionarului de simboluri* al lui Jean Chevalier şi Alain Gheerbrant, fructificat masiv, **E.** identifică, în caracterul polivalent al simbolului, o condiţie a arhetipalităţii acestuia. Pledând pentru polivalenţa limbajului simbolic, semioticianul se raportează critic, în schimb, la stereotipia discursului ideologic de tip totalitarist. În preambulul *Dicţionarului de simboluri* (2007), o ediţie adăugită a celui din 1994 şi 2001, autorul denunţă reducţionismul şi caracterul clişeizat al simbolului acceptat în epoca totalitară, când, „din semn polivalent, el se transformă într-o simplă alegorie, emblemă sau însemn oficializat, sărăcit de conţinut şi devenit un mijloc de comunicare stereotip". Perspectiva etnologiei structurale, asumată în *Jocurile tradiţionale de copii. Rădăcini mitico-rituale* (1994), se asociază adeseori cu analiza antropologică şi cu arhetipologia imaginarului. Reperele sale teoretice şi metodologice sunt, pe de o parte, studiile structuraliste şi genetice asupra naraţiunii fantastice a basmului şi a diverselor teme mito-folclorice datorate lui V.I. Propp şi lui Claude Lévi-Strauss, iar, pe de altă parte, istoria religiilor şi mitocritica lui Mircea Eliade, precum şi mitanaliza lui Gilbert Durand. În radiografia arhetipurilor mitopoetice **E.** recurge nu doar la o abordare universalistă şi esenţialistă, ci şi la contextualizări antropologice de fineţe, menite să decanteze diferenţa specifică a culturii noastre, cu precădere a celei populare. De altfel, autorul se revendică de la tradiţia studiilor asupra folclorului românesc inaugurată de Dimitrie Cantemir şi preluată de pleiada de reprezentanţi ai etnologiei şi simbologiei din secolul al XIX-lea, între care B.P. Hasdeu, Simeon Mangiuca, Sim. Fl. Marian, Tudor Pamfile, Lazăr Şăineanu, G. Coşbuc, Elena Niculiţă-Voronca. Dovedindu-se un „spirit cu tentaţie enciclopedică" (Livius Ciocârlie), **E.** construieşte o amplă viziune epistemică asupra gândirii simbolice. În centrul operei sale mitocritice şi lexicografice stă, aşadar, procesul transfigurării simbolice a lumii, considerată o „devenire semiotică" prin care tensiunea contrariilor este depășită, creativitatea artei ajunge complementară aceleia a ştiinţei, iar realităţile etnoculturale moderne îşi regăsesc rădăcinile arhaice.

SCRIERI: *Cuvânt–simbol–mit*, Timişoara, 1983; *Simboluri folclorice. Lirica de dragoste şi ceremonialul de nuntă*, Timişoara, 1987; *Dicţionar de simboluri şi arhetipuri culturale*, Timişoara, 1994; ed. 2, Timişoara, 2001; ed. (*Dicţionar de simboluri*), Bucureşti, 2007; *Jocurile tradiţionale de copii. Rădăcini mitico-rituale*, Timişoara, 1994; *Dicţionar de magie, demonologie şi mitologie românească*, Timişoara, 1997; *Componenta mitologică a vocabularului românesc*, București, 1999; *Enciclopedia semnelor şi simbolurilor culturale*, Timişoara, 1999; *Gândurile şi tristeţile unui rus lipovean*, îngr. Anișoara Denis Condrat, Bucureşti, 2005; *Enciclopedia simbolurilor religioase şi arhetipurilor culturale*, Timişoara, 2007.

Traduceri: Boris Nikolaevici Sergunenkov, *Urciorul*, Timişoara, 1990; Vasili Poliektovici Aleksandrov, *Letopiseţul tulcean*, Bucureşti, 2002.

Repere bibliografice: Pia Teodorescu Brânzeu, *Închiderile şi deschiderile simbolului*, O, 1984, 6; Crişu Dascălu, *„Cuvânt–simbol–mit”*, „Caietul Cercului de Studii”, 1985; Livius Ciocârlie, *„Cuvânt–simbol–mit”*, în *Folclor literar*, VI, 1985, *221–224*; Aurel Turcuş, *Recuperări ale sensurilor originare*, O, 1987, 46; Vasile Popovici, *Limbajul uitat*, O, 1988, 13; Mihai Coman, *Simbol şi arhetip*, CNT, 1988, 36; *Dicţ. Banat, 294–297*; Onufrie Vinţeler, *Portrete şi cărţi*, Cluj-Napoca, 2005, *182–193*; Datcu, *Dicţ. etnolog., 369–370*; *Un om, un simbol. In honorem magistri Ivan Evseev*, Bucureşti, 2007; Cornel Ungureanu, *Ivan Evseev – final de etapă*, O, 2008, 5; Datcu, *Miscellanea*, *200–201*, *247–248*. ***L.P.***

EVU, Eugen (10.IX.1944, Hunedoara – 20.X. 2017, Hunedoara), poet, publicist. Este fiul Clarei (n. Bud) şi al lui Constantin Evu, muncitor. După absolvirea Şcolii Profesionale de Metalurgie (1962), urmează liceul (1962–1967) şi o şcoală tehnică de termotehnică la Hunedoara (1968–1970). A fost muncitor, pedagog, funcţionar, salvamar, solist instrumentist şi vocal, instructor-metodist la Casa Municipală de Cultură din Hunedoara, referent al Secţiei de cultură şi artă a Consiliului Municipal Hunedoara şi după 1989 fondator al publicaţiilor locale „Renaşterea Hunedoarei” (1990), „Bufniţa” (1991), „Kilometrul zero” (1997), „Constelaţia Dragonului” (1994), care în 1997 apare cu titlul „Ardealul literar și artistic”, iar din 2007 se numește „Ardealul literar”, „Semne” (1998). Debutează în 1969 la cotidianul „Drumul socialismului” din Deva; în 1970, la revista „Familia”, versurile îi sunt prezentate de Ştefan Aug. Doinaş, iar în 1974 figurează printre autorii volumului colectiv *Toate iubirile*, apărut la Timişoara. Mai e prezent în „Luceafărul”, „România literară”, „Orizont”, „Astra”, „Tribuna”, „Vatra”, „Steaua”, „Transilvania”, „Convorbiri literare”, „Argeş”, „Cronica” ş.a., iar după 1989 în publicații precum „Poesis”, „Cetatea culturală” ş.a. La „Vitraliu hunedorean” (1997), „Provincia Corvina” (1997), „Nova Provincia Corvina” (2005) și la „Viaţa de pretutindeni” (2005) a fost/este redactor-şef.

Poet al simplităţii şi al cadenţelor melodice, **E.** propune o tematică variată, mergând de la o lirică a naturii şi versuri de inspiraţie folclorică, cum sunt doinele din *Muntele mioritic* (1976), sau de la elegiile erotice până la abordarea unor subiecte istorice, precum poeziile *Sarmizegetusa Regia* şi *Sanctuar dacic* din volumul *Ţara poemului meu* (1983), ciclul *Cântece pentru Iancu* din volumul *Aur heraldic* (1986) ori volumul *Elegiile corvine* (1998). Acurateţea stilului, simplitatea expresiei sunt evidente în special în încercările de valorificare a melosului popular: „Bată vântul duhul serii!/ Codrul sună şi rămâne/ Timpul are gustul mierii/ Trandafir bogat e Mâine”. Preluarea unor motive populare se face în imagini uneori expresive: „Laptele stelelor picură-n ierbi/ şerpii din vânt se îngroaşă./ Nopţile tremură săpate în cerbi/ beţi de izvoare în faşă” (*Domnia-Sa Pădurea*). **E.** se imaginează pe urmele unor precursori iluştri ca Lucian Blaga sau G. Bacovia, al căror epigon se recunoaşte adesea: „Rămas-am singur ca-ntr-o elegie/ a domnului Bacovia, un poet/ ucis în veac de-aceeaşi nostalgie/ de galben şi de cancer violet” (*Vis cu Bacovia*). „Nostalgiile” bacoviene sunt evidente şi în unele titluri de poeme, în special din volumul *Ţara poemului meu*: *Pluvială*, *Amurg medieval*, *Vis cu Bacovia*, *Septembrie* ş.a. Mai accentuată pare totuși influenţa lui Blaga: „Să nu dau vămii risipind nemernic/ Ce-i viu în suflet şi neîntrerupt/ Nici zare-n carne nici (pe dedesubt)/ Freaticul zenit; sunt zeu puternic/ Doar mie însumi, ciclic rostuind/ Temeiul fiinţei care mă conţine” (*Artă poetică*); „Îmi rezerv, iată, dreptul copacului/ Statornic pentru a trăi şi drept/ Să-mi cadă frunzele din piept/ Aici, în vârtejul veacului” (*Drept la tristeţe*). Pe de altă parte, *Grădinile semantice* (1999) continuă, în același registru cvasiepigonic, tradiția ermetismului modernist autohton, de la Ion Barbu la Nichita Stănescu: „Răsaduri au fost pictograma și runele/ Hierogramos sublimându-se din Logos în/ Semănatul cuvânt./ Înflorim o Explozie./ Subtile, inefabile punți refac structurile/ Originare. Fără odihnă în geneză continuă/ Fluctuantă, vibrându-ne ființele și chemând duios/ Totul – din Fiecare – în Unul”. **E.** va încerca, într-o producţie industrioasă, să se adapteze mereu unei actualităţi poetice în continuă schimbare, fapt care face dificilă anexarea la o anume generaţie literară, cu atât mai puţin raportarea sa la un sistem de valori estetice specifice unui grup. În „autoportretul liric al artistului ajuns la vârsta senectuţii”, schiţat în *Penultimul romantic* (2012), Tudorel Urian va reuşi să descopere, „pe lângă forme de expresie specifice generaţiei ’70”, altele „care ţin de textualismul anilor ’80 (citatele şi aluziile culturale, *clin d’œil*-ul, autoreferenţialitatea poemului, ironia şi autoironia, sugerate de chiar titlul cărţii), dar şi teme şi soluţii stilistice ce ţin de postmodernismul

actual". Formula „fără formulă" a lirismului profesat de **E.** de-a lungul timpului s-a dovedit astfel una de un eclectism larg sub toate aspectele. A mai semnat versuri pentru copii (*Aventurile lui Miron Paparuda și alte povestiri*, 1996, *Cartea de sub brad*, 1997, ș.a.), iar alte genuri și specii abordate sunt eseul, pamfletul (*Luceafăr din lacrimă*, 2000), satira (*Baalamuc*, 2009), jurnalul, meditația, antologate în *Tresărirea focului* (I–III, 2002–2008).

SCRIERI: *Muntele mioritic*, Timişoara, 1976; *Cu faţa spre stea*, Timişoara, 1978; *Dragă omule*, Deva, 1978; *Soarele de andezit*, Bucureşti, 1981; *La lumina mâinilor*, Timişoara, 1982; *Ţara poemului meu*, Bucureşti, 1983; *Aur heraldic*, Bucureşti, 1986; *Ram cu oglinzi*, Timişoara, 1988; *Omul de zăpadă şi omul de cărbune*, Bucureşti, 1988; *Acasă, în Transilvania*, Cluj-Napoca, 1988; *Amarul mierii*, Deva, 1994; *Jurnalul de război al lui Avram Iancu. Tinda şi Sabia*, Deva, 1995; *Aventurile lui Miron Paparuda şi alte povestiri*, Deva, 1996; *Mierea sălbatică*, Timişoara, 1996; *Cartea de sub brad*, Deva, 1997; *Elegiile corvine*, Deva, 1998; *Strugurii întunericului*, Timişoara, 1998; *Grădinile semantice*, Deva, 1999; *Luceafăr din lacrimă*, Timişoara, 2000; *Plângea să nu se nască*, pref. Magdalena C. Schlesak, Timişoara, 2000; *Mic manual pentru copii talentaţi*, Hunedoara, 2001; *Sărutul cu privirea*, Timişoara, 2001; *Tresărirea focului*, I–III, Timişoara, Deva, 2002–2008; *Port rănile tale*, Oradea, 2003; *Stăpânul jocului*, Deva, 2004; *Rezerva de duioşie*, Arad, 2004; *Purpura iarna*, Timişoara, 2006; *Neauzit de lumină*, Deva, 2007; *Cartea întâlnirilor*, Deva, 2008; *A doua carte a întâlnirilor*, Deva, 2008; *Poeme din Transilvania*, Deva, 2008; *A treia carte a întâlnirilor*, Deva, 2009; *Baalamuc*, Deva, 2009; *Meandre – oglinzile lui Niram*, Arad, 2009; *Vânătoarea de curcubee*, Timişoara, 2009; *Beţia de timp*, Vulcan, 2010; *Despărţiri de plural sau Ieşiri din sistem*, Deva, 2010; *Gnoze şi descoperiri*, Orăştie, 2010; *Ochiul săgeţii*, Deva, 2010; *Aumbre*, Târgovişte, 2011; *Poeme medicinale*, Cluj-Napoca, 2011; *Psihoteca*, Râmnicu Sărat, 2011; *Suferinţa verde*, Deva, 2011; *Ludice preludice*, Cluj-Napoca, 2012; *Motoare de căutare sau Cartea ca vietate*, Râmnicu Sărat, 2012; *Ordinea ascunsă sau Pelroma*, Râmnicu Sărat, 2012; *Penultimul romantic*, pref. Tudorel Urian, Bucureşti, 2012; *Poeme interminabile*, Târgovişte, 2012.

Repere bibliografice: Sultana Craia, *Poezie şi echilibru*, LCF, 1978, 46; Adrian Popescu, *Eugen Evu*, ST, 1979, 2; Ulici, *Prima verba*, II, *76–78*; Piru, *Debuturi*, *154–155*; Petru Poantă, *„Ţara poemului meu"*, ST, 1983, 9; Olimpia Berca, *Eugen Evu*, O, 1989, 36; Ruja, *Parte*, I, *280–282*; Al. Cistelecan, *Un poet în derută: Eugen Evu*, LCF, 1996, 7; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *242–243*; Constantin Stancu, *Poetul de la castel: pretexte critice şi eseuri la opera lui Eugen Evu*, Vulcan, 2010; Ladislau Daradici, *Teme fundamentale ale liricii lui Eugen Evu*, Deva, 2010. ***D.Bd.***

EVU, Ioan (19.II.1953, Peştişu Mare, j. Hunedoara), poet. Este fiul Clarei și al lui Gheorghe Evu. După absolvirea liceului la Hunedoara, a urmat cursurile unei școli de perfecționare în domeniul utilajelor de calcul din București. Debutează cu versuri, simultan, în „Preludiu", suplimentul literar-artistic al „Scânteii tineretului", și în revista „Familia", la poșta redacției (1970), iar în volum cu placheta *Preaiubire* (1978). Mai colaborează la „Ardealul literar" (Deva), „Arca", „Astra", „Contemporanul", „Discobolul", „Flacăra", „Foaia noastră" (Gyula, Ungaria), „Luceafărul", „Orizont", „Ramuri", „Ritmuri" (Hunedoara), „Observator" (München), „România literară", „Steaua", „Transilvania", „Tribuna", „Viața studențească" etc. Pentru *Însoțitorul umbrei* (2003) a fost distins cu Premiul Filialei Sibiu a Uniunii Scriitorilor.

Prin registrul metaforizant și prin definiția înaltă dată poeziei, lirica lui **E.** trădează un modernism epigonic și oarecum întârziat în momentul debutului, la sfârșitul anilor '70 ai secolului trecut. Calificat de la primele volume ca poet „vechi" (Laurențiu Ulici) sau „desuet" (Alexandru Condeescu), scriitorul reține cu sensibilitate muzicală acorduri și imagini din marea tradiție poetică românească: orașul de provincie e medieval și gotic, pătruns de o solemnitate romantică în genul cerchiștilor sibieni, starea de somnolență a lumii sau imaginea paradisului pierdut evocă recuzita liricii blagiene, sentimentul elegiac al morții trimite la eminesciana *Odă (în metru antic)* etc. Însă ceea ce articulează această poezie nu e atât universul ei tematic, cât preocuparea pentru condiția poetului și a creației. Numeroasele plachete, editate cu regularitate, se hrănesc dintr-o disciplină religioasă a poeziei („eu prefer/ sentimentul acesta de siguranță/ pe care mi-l dă obiceiul desuet/ de a-mi ascuți creioanele/ cu grijă/ Zilnic"), dedicația pentru valorile lumii ideale fiind reafirmată constant. „Dar noi vom cânta mai departe", avea să noteze **E.** la aproape un deceniu de la debut. Caracteristică e tensiunea, tipic modernistă, dintre actul creator și trivialitatea realității. Exprimată fie prin reprezentarea vulnerabilității în fața simțului comun (*Fără armură*, 1984), fie prin reverii ale retragerii (*Somnul în munte*, 1986), ea presupune agravarea sentimentului de pierdere a unei armonii originare. Într-o derulare previzibilă a scenariului poetic, lirica târzie a lui **E.** (*Poet de bunăvoie*, 1996, *Cetatea moartă*,

1998) devine nostalgică și paseistă, evocând dispariția stării de grație („Adio cerneală a sângelui meu!/ În tine înotam fericit ca delfinii") și închiderea într-o rutină dezvrăjită a creației: „Cărțile ghitara mașina de scris/ puțină zăpadă la tâmple/ iată întreaga avere a mea". Plachetele de acum nu aduc de altfel decât evoluții neglijabile ale liricii. Odată cu ciclul *Însoțitorul umbrei*, scrisul lui **E.** se impregnează cu poncife ale actualității, versificând, la limita prozaicității, frânturi din discursul cotidian: „Rămân aici/ pe gura de rai prea preacurvit/ turcit de mitici cu lănțug/ și belciug – din limuzinele lor/ coboară femeia decapotabilă". Nu e vorba de descoperirea unui nou limbaj, nici de explorarea resurselor lirice minimaliste ori mizerabiliste contemporane. Tonul vituperant, caricatura și șarja sunt generate de același sentiment de înstrăinare și de inaderență la vulgaritatea realului, trăit în numele unei vocații pure a poeziei. Asprimile cu inflexiuni argheziene („Însă aștept să mai dospească verbul/ cum crește pâinea frântă în grijanii") sau exercițiile de simulare a oralității („fain țâșnesc textele din tine/ ca dintr-o cișmea spartă jeturi/ puhoaie de apoftegme mantre/ haiku-uri dar las-o mai moale mah") nu sunt decât variațiuni pe tema deziluziei, a inspirației secătuite și a paradisului pierdut, motive constante ale acestei poezii. Solist de muzică folk, compozitor și textier, **E.** a fost inclus înainte de 1989 în câteva antologii locale ale Cenaclului Flacăra (*Însemne noi pe vatră veche*, 1971, *Pasărea de foc*, 1973, *Privind prin flacără*, 1981). Este de, asemenea, autorul unui volum de versuri pentru copii, *Amintirile unui pitic din vremea când era mai mic* (2006).

SCRIERI: *Preaiubire*, Deva, 1978; *Fereastră de apă*, Timişoara, 1982; *Fără armură*, Bucureşti, 1984; *Somnul în munte*, Timişoara, 1986; *Poet de bunăvoie*, Bucureşti, 1996; *Cetatea moartă*, Timişoara, 1998; *Însoţitorul umbrei*, Botoşani, 2003; *Amintirile unui pitic din vremea când era mai mic*, Deva, 2006; *Cenuşă vorbitoare*, Deva, 2006; *Elogiu furtunii*, Iaşi, 2012. **Traduceri:** Thomas Bernhard, *Biografia durerii*, Deva, 2009 (în colaborare cu Theresia Haas).

Repere bibliografice: Laurenţiu Ulici, *„Fereastră de apă"*, RL, 1982, 43; Alexandru Condeescu, *„Fereastra de apă"*, LCF, 1982, 31; Carmen Blaga, *„Fără armură"*, O, 1984, 45; Valeriu Bârgău, *„Somnul în munte"*, CNT, 1986, 26; Miron Blaga, *„Somnul în munte"*, F, 1986, 12; Ion Roșioru, *„Poet de bunăvoie"*, TMS, 1998, 3; Vasile, *Poezia, 96–98*; Dumitru Hurubă, *Forța creatoare*, LCF, 2007, 34; Lăcrămioara Stoie, *„Elogiu furtunii"*, AST, 2012, 1–2. ***A.Td.***

EXCELSIOR, almanah de teatru, literatură, artă şi muzică apărut la Bucureşti în martie 1918, sub îngrijirea lui I. Tedescul (pseudonim al lui Isac Kaufman) şi a lui Emanoil Cerbu. Secţiunea literară include un fragment din actul al doilea al piesei *Moartea lui Dante Aligheri* de Al. Macedonski, poezii de B. Nemţeanu şi D. Karnabatt, proză de A. de Herz, Karl Pauli, A. Nora, Jacques Burg. În partea consacrată teatrului îşi rememorează debutul scenic actorii Ion Brezeanu, Tony Bulandra, Maria Filotti, N. Leonard, Ion Manolescu, C.I. Nottara, G. Storin, Marioara Ventura şi Marioara Voiculescu. „Cronica de teatru" îi aparţine lui I. Tedescul. Este semnificativă „nota statistică" semnată de Thespis, *Zece ani de teatru românesc original*, care cuprinde toate piesele originale jucate în Bucureşti între anii 1907 şi 1917, consemnând totodată stagiunile şi numărul de reprezentaţii. Sunt de semnalat caricaturile lui Gruia dedicate colaboratorilor (Al. Macedonski, A. Nora, A. de Herz, B. Nemţeanu, D. Karnabatt, Emanoil Cerbu) şi altor scriitori, în special dramaturgi. ***C.A.***

EXCELSIOR, publicaţie apărută la Bucureşti, cu subtitlul „Gazetă săptămânală, politică, literară, artistică", între 7 noiembrie 1930 şi 16 mai 1931, sub direcţia lui Bogdan Varvara (până la numărul 13) şi a lui A.G. Grama. Revistă eclectică, **E.** respinge orice subordonare vreunui „soi de sectarism – politic ori cultural", redactorii declarând că nu vor renunţa la „experienţa şi înţelepciunea celor mai vârstnici" şi că tineretul de talent va găsi în redacţie „înţelegerea ce i se cuvine" (*Program*). Rubricile mai importante sunt „Vitrina librăriei", „Aspecte științifice", „Cartea franceză", „Pentru dumneavoastră, doamnelor...", „Din literatura străină". Se publică nuvele, fragmente de roman, cronici literare şi dramatice, interviuri, note ş.a. În primul număr apar *Două lumi* – primul capitol din romanul *Răscoala* de Liviu Rebreanu – şi *Fata cu obraz verde, la Vulcan*, din romanul *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* de Camil Petrescu. Al doilea număr include un fragment (*În singurătatea chiliei mele*) din romanul *Roxana* de Gala Galaction şi un interviu acordat de acesta lui Cicerone Theodorescu. G. Topîrceanu publică fragmente din *Scrisori fără adresă* (*Despre duel*), iar Tudor Arghezi, din *Poarta neagră*, proza *Iancu nebunul*. În sumar mai figurează cu proză Mihail Sadoveanu (*Măria sa Puiul Pădurii*), Cezar Petrescu (*Comoara regelui*

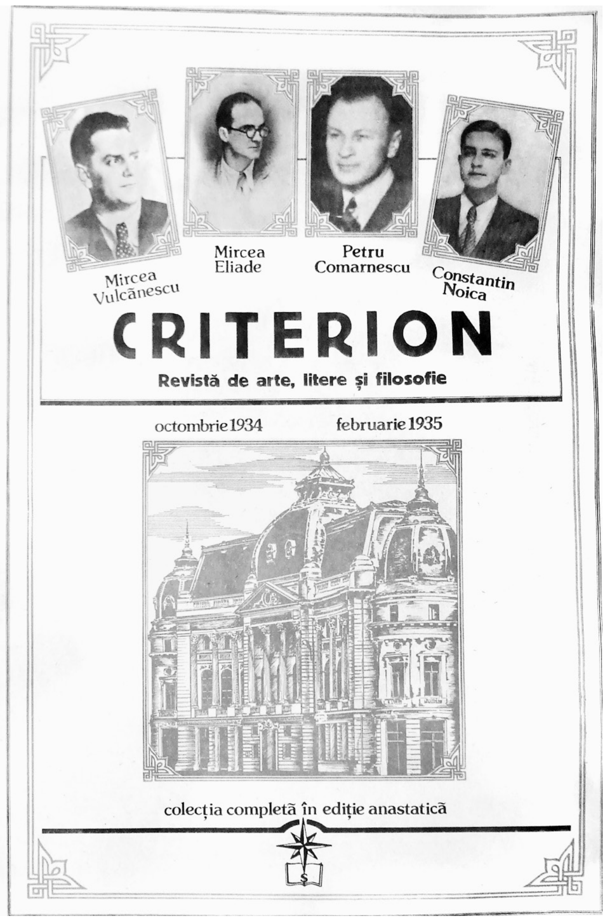
Dromichet), Anton Holban (*Rica*, fragment din *O moarte care nu dovedește nimic*), F. Aderca (*Defilarea mujicilor*), Ion Pas (*Milă şi silă*, *Coca*, *O femeie*, fragment din romanul *Veșnicul învins*), Lucian Boz (*Pathmos*), G.M. Zamfirescu (*Plânset peste milenii*), Mircea Damian, Alice Danielescu, Horia Furtună, N.D. Cocea, Tudor Teodorescu-Branişte. Publicistica poartă semnăturile lui Camil Petrescu (*Drepturi de autor*, *Crăciun gazetăresc*, *Sufletul național*, *Regia*), E. Lovinescu (*Psihologia literaturii memorialistice*), F. Aderca (*Drama lui Mussolini*, *Elita intelectuală*), Scarlat Struțeanu, Eugen Radian, Ovidiu Papadima (*M. Sadoveanu și riscul evadărilor literare*). Sub genericul „Jurnal basarabean", George Dorul Dumitrescu publică mai multe nuvele şi schiţe. I se alătură E. Lovinescu cu fragmente din *Memorii*. Numerele 4–7 găzduiesc jurnalul de călătorie al lui Camil Petrescu, *Rapid–Constantinopol–Bioram*. Tot aici apare piesa *Adonis. Parabolă cu o haimana, o portocală şi un vis* de G.M. Zamfirescu. Rubrica „Literatura străină" conţine traduceri din W. Somerset Maugham, A.P. Cehov, Pierre Louÿs, Upton Sinclair, Arkadi Kuprin, F.M. Dostoievski, M. Bontempelli, Móricz Zsigmond, Boccaccio, Sinclair Lewis, A. Avercenko. Rubricile „Chipuri, probleme, comentarii", „Teatru – cinema", „Cele 4 arte" sunt consacrate criticii literare, dramatice, cinematografice şi de artă. Comentariile critice ale lui Scarlat Struţeanu vizează romanele lui Camil Petrescu (*Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*), M. Sadoveanu (*Baltagul*), Gala Galaction (*Roxana*), Ion Vinea (*Paradisul suspinelor*). Articole de critică şi istorie literară semnează Cicerone Theodorescu, Ovidiu Papadima, Eugen Ionescu (*Adrian Maniu, „Drumul spre stele"*), Radu Costăchescu (*Avalanşa generaţiilor. Un deceniu de literatură postbelică)*. „Cronica dramatică" este susţinută de Ion Dumitrescu, Bogdan Varvara, I. Iarbaşu, iar cronica cinematografică de Ion I. Cantacuzino. Două interviuri rețin atenția: Cicerone Theodorescu cu Gala Galaction și Horia Dragu, cu D.V. Barnoschi, despre „amestecul bisericii în literatură". Alţi colaboratori: Eugen Relgis, Mircea Grigorescu, Emil Gulian, A. Dominic, Octavian Neamţu, G.M. Cantacuzino. ***O.K., D.B.***

EXIL, buletin al Cercului Cultural „Andrei Mureşianu", apărut la Rio de Janeiro, cu subtitlul „Literatură. Critică. Artă. Revista scriitorilor români exilaţi", în două numere: octombrie–decembrie 1952 şi ianuarie–martie 1953. Redactori au fost Ştefan Baciu şi Faust Brădescu. Revista, imprimată prin mimeografiere după pagini dactilografiate de Mira Simian şi Faust Brădescu, continuă „Buletinul Cercului Cultural «Andrei Mureşianu»". Un cuvânt introductiv ţine locul articolului-program, informând cititorii că buletinul „nu va face nici un fel de politică, pentru a fi şi pe mai departe ceea ce a fost până în prezent: o tribună literară a tuturor scriitorilor care luptă în exil pentru o Românie independentă şi eliberată". Fiecare număr cuprinde, alături de colaborări româneşti, salutul şi aprecierile unei personalităţi literare braziliene. **E.** este în exclusivitate o revistă literară, în care se publică versuri, proză, pagini memorialistice, cronici şi critică literară. Cel mai larg spaţiu este acordat poeziei şi prozei, dincolo de care materia este structurată în trei rubrici: „Cronica literară", „Roza vânturilor" şi „Note şi informaţii". Emblematice sunt pentru poezia publicată aici versurile lui Vintilă Horia (*Scrisoare pentru un tânăr poet*, răspuns la poemul *Generaţia de aur* de Ştefan Baciu, apărut în revista „Înşir'te mărgărite"), Ştefan Baciu, Faust Brădescu, Al. Busuioceanu, N.S. Govora, Asti Ivanovici, Nicolae Novac, Vasile Posteuca, Al. Petru Silişteanu, Ion Ţolescu. Paginile de proză sunt semnate de Grigore Cugler (*Autobiografie*), Mircea Eliade (*Dintr-un jurnal balzacian*), Faust Brădescu (*Pretexte, nuvelă*), Antoaneta Iordache (Antoaneta Bodisco), N.S. Govora, I. Marinescu, J.N. Manzatti, Basil Munteanu (*Moare Eminescu*, omagiu la centenarul naşterii poetului), Mihai Niculescu, C.L. Popovici, Eugen Relgis, Pamfil Şeicaru (*Academia Bârlădeană* – pagini memorialistice din refugiu şi din timpul Primului Război Mondial, evocând cenaclul literar condus de Al. Vlahuţă). Ştefan Baciu şi Faust Brădescu comentează la „Cronica literară" cărţi ale exilului românesc de pretutindeni. Sunt analizate ultimele lucrări apărute la Editura Cartea Pribegiei (Teodor Scorţescu, *Magie albă*, G.V. Bumbeşti, *Cerul era putred*, Emil Cioran, *Syllogismes de l'amertume*, Ion Sân-Giorgiu, *Grişa* ş.a.). Aceiaşi redactori semnalează la rubrica „Roza vânturilor" alte apariţii româneşti, protestând totodată faţă de sfidarea cu care sunt primite uneori aceste modeste, sub raport tipografic, publicaţii (Ştefan Baciu, *Încă un cuvânt despre mimeograf*). Mira Simian semnează o cronică plastică. Succinte note şi informaţii culturale şi editoriale completează sumarul revistei. ***C.A.***

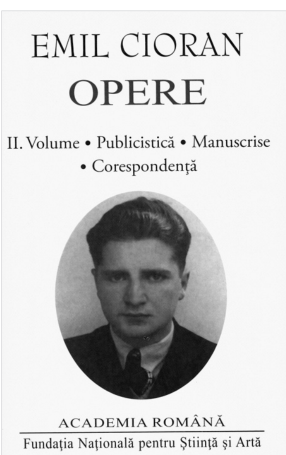
EXISTENŢIALISM. Curent al gândirii moderne afirmat în Europa în perioada 1920–1950, **e.** a fost centrat de la început pe primatul existenţei şi al experienţei subiective nemijlocite asupra categoriilor abstracte. Postulatul central, general acceptat, este acela potrivit căruia „existenţa precedă esenţa". Consacrat terminologic de Jean-Paul Sartre în 1945, după o primă utilizare filosofică notabilă la Gabriel Marcel în 1927 şi o minimalizare polemică ulterioară, **e.** constituie, în sens restrâns, o adaptare a filosofiei existenţiale care s-a manifestat către jumătatea secolului al XIX-lea şi a fost cultivată de Søren Kierkegaard. Termenul „existenţial" fusese lansat la 1840 de scriitorul norvegian Johan Sebastian Cammermeyer Welhaven. În principiu, gândirea existenţialistă refuză filosofia de sistem în beneficiul „filosofării", a „gândirii vii", prin cultivarea confesiunii şi a stilului fragmentar. Limbajul existenţialist refuză, adesea, structurile formalizate, denunţate drept rigide, inadecvate realului şi devitalizate, în favoarea spontaneităţii „literare". Subiectiv prin excelenţă, **e.** se exprimă nu doar prin intermediul textului filosofic, ci şi prin intermediul romanului, teatrului sau poeziei, discursul filosofic însuşi împrumutând adesea formula prozei (meditaţiei) confesive, a eseului sau a jurnalului (intim sau de idei). Este vorba, prin urmare, de un fenomen de interfaţă, implicând subiectivizarea filosofiei, ontologizarea literaturii şi refundamentarea „experienţială" a religiosului. Printre scrierile caracteristice ale **e.** se numără nu doar opusuri ca *Existenţă şi obiectivitate* de Gabriel Marcel, *Fiinţă şi timp* de Martin Heidegger sau *Fiinţa şi neantul* de Jean-Paul Sartre, ci şi *Greaţa* şi *Muştele* aparţinând tot lui Sartre sau *Căderea* şi *Străinul* de Albert Camus. Produs al unui climat de criză a modernităţii, **e.** se prezintă ca o gândire de frontieră şi de fuziune între diferitele domenii ale spiritului. Emergenţa sa are loc pe fondul delegitimării raţionalismului pozitivist şi al falimentului marilor sisteme universale de reflecţie filosofică, confruntate cu pierderea „temeiurilor" metafizice (nietzscheanul „Gott ist tot!") şi cu emanciparea progresivă a individului confruntat cu propriile limite. Dacă Kierkegaard aparţine filonului creştin al **e.**, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea încep să apară gânditori existenţiali necreştini, agnostici sau atei, „gânditori privaţi" (Emil Cioran) sau „aventurieri ai gândirii". Principali reprezentanţi: F.M. Dostoievski

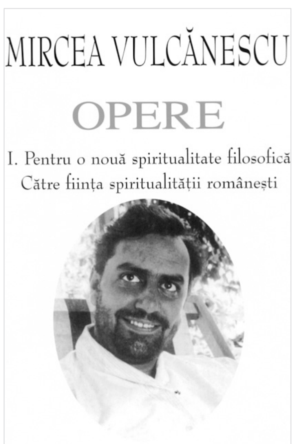

Nae Ionescu

(în roman) sau Friedrich Nietzsche (în filosofie). Literatura abisală a celui dintâi, alături de aceea a lui Lev Tolstoi, va stimula reflecţia lui Lev Şestov (*Revelaţiile morţii. Dostoievski–Tolstoi*) sau pe cea a lui Nicolai Berdiaev (*Filosofia lui Dostoievski*). Un filon important al **e.** îl reprezintă, după 1900, filosofia germană a vieţii (*Lebensphilosophie*), ilustrată, între alţii, de Ludwig Klages, alături de iraţionalismul intuiţionist al lui Henri Bergson, de gândirea fenomenologică şi de perspectiva existenţială tragică, de nuanţă catolică, a lui Miguel de Unamuno, discipol al lui Kierkegaard. Prin ontologia lui Martin Heidegger (*Was ist Metaphysik?*, *Sein und Zeit*), ontoteologia şi filosofia limitei ale lui Karl Jaspers, dialogismul de extracţie hasidică al lui Martin Buber (*Ich und Du*), „înţelepciunea practică" a lui Hermann von Keyserling, apofatismul lui Lev Şestov (*Kierkegaard şi filosofia existenţială*) şi al discipolului său Benjamin Fondane (*La Conscience malheureuse*), reflecţia ortodoxă a lui Nicolai Berdiaev (*Cinci meditaţii asupra existenţei*), personalismul lui Emmanuel Mounier sau filosofia creştină a existenţei elaborată de Gabriel Marcel (*Existence et objectivité*), **e.** se constituie, în anii 1910–1940, ca orientare polemică în raport cu tradiţia raţionalismului occidental, postcartezian şi postbaconian. În general, problematica existenţial(ist)ă implică, într-o formă sau alta, raporturi directe, nemediate ale subiectului cu divinitatea şi (sau) cu istoria: neliniştea metafizică şi angoasa în faţa morţii, disperarea „agonică", alienarea/solitudinea, absurdul, autenticitatea, experienţa, tensiunea dintre identitate şi alteritate, angajarea în istorie, exilul, transgresiunea, libertatea şi alegerea individuală, păcatul originar, fiinţa şi neantul. Identitatea **e.** ca grupare filosofică distinctă se afirmă ca atare în Franţa anilor 1940–1947 prin intermediul lui Jean-Paul Sartre, Simone de Beauvoir sau Albert Camus – filosofi, scriitori şi intelectuali publici aparţinând stângii antifasciste. Un text exponenţial, cu valoare de manifest, este *L' Existentialisme est un humanisme* al lui Sartre (1943), alături de *Le Mythe de Sisyphe* al lui Albert Camus, unde centrală este problematica absurdului şi dezbaterea privind relaţia dintre liberul arbitru şi sinucidere. Ceea ce-i datorează **e.** lui Kierkegaard nu exclude combinaţii aparent derutante, cum ar fi aceea între ontologia lui Heidegger şi filosofia lui Karl Marx, ca la Sartre în *L'Être et le Néant*. O direcţie semnificativă a **e.**, manifestată îndeosebi în literatură, vizează punerea în scenă a absurdului existenţei (de la Franz Kafka la Albert Camus, Arthur Adamov, Samuel Beckett şi Eugène Ionesco), implicând un absurd al limbajului şi al comunicării. Alternativele **e.** la nihilismul absolut ţin, după caz, de imperativele angajării în istorie (cazul **e.** marxist la Sartre sau la Jean Wahl, dar şi al **e.** etnic) şi de soluţia religioasă, pe linie protestantă (Kierkegaard, Karl Jaspers, Paul Tillich), catolică (Gabriel Marcel, Georges Bernanos), ortodoxă (Dostoievski, Vladimir Soloviov, Nicolai Berdiaev), sau de altă natură (Martin Buber, Lev Şestov, Benjamin Fondane în *Le Lundi existentiel et le Dimanche de l'histoire*). Fie că este vorba însă de un **e.** nihilist sau ateu (la Sartre „temeiul" transcendent e aprioric negat, ca şi existenţa unei naturi umane „date"), fie de un **e.** religios, primatul aparţine întotdeauna experienţei umane concrete, cotidiene. Pentru gândirea existenţialistă, care preia, în acest sens, tipare ale gândirii gnostice (Hans Jonas

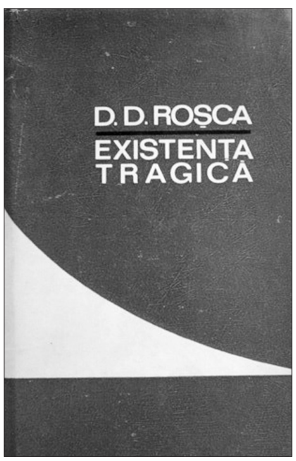

sau Ioan Petru Culianu), omul este un rezultat al căderii, un fruct al păcatului originar, aruncat şi abandonat în lume. De asemenea, e o „fiinţă-pentru-moarte” (Heidegger) aflată într-un perpetuu „exil” (o „neaflare acasă”) şi care ia act de propria „esenţă” prin experienţa fricii sau angoasei. Este practic imposibilă subsumarea exclusivă a **e.** unui curent politico-ideologic; unii existenţialişti adoptă, conjunctural, poziţii de dreapta (chiar radicale), de stânga (inclusiv comunizante) sau se situează undeva la centru. Se poate vorbi, totuşi, despre o dominantă „antiburgheză”, comună atât **e.** marxist, cât şi celui creştin, iudaic sau nihilist. Preocuparea pentru recuperarea „gândirii originare” este consubstanţială filosofiei **e.**, care – pe urmele romantismului – proclamă eliberarea individului de „falsificarea” şi „alienarea” modernă, ceea ce înseamnă înstrăinarea faţă de propria natură. Depăşirea dilemelor alegerii între „absolutele” binelui şi răului va fi rezolvată de Sartre prin intermediul acţiunii, efect al angajării responsabile. Dimensiunea etică este, nu doar în accepţie sartriană, centrată pe liberul arbitru al persoanei şi, implicit, pe raportarea sa autonomă la morală. Pentru Sartre, omul este „condamnat să fie liber”, el „se face” pe sine ca proiect şi sumă a alegerilor sale. Autonomia individului faţă de morală poate merge până la imoralism, ca la Nietzsche, în vreme ce pentru Kierkegaard „contrariul păcatului nu e virtutea, contrariul păcatului este libertatea”. **E.** este un umanism în măsura în care, asumându-şi singularitatea şi autonomia, omul redevine măsura tuturor lucrurilor.

O derivaţie a **e.** ţine de aşa-numita ontologie etnică, înţeleasă ca extrapolare a ontologiei

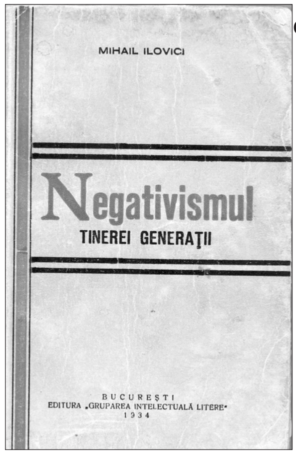

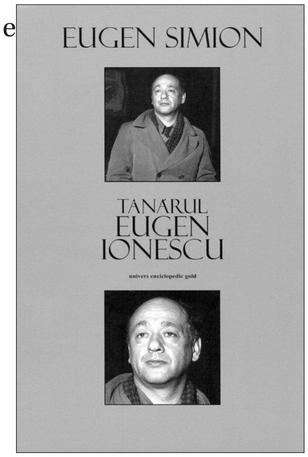

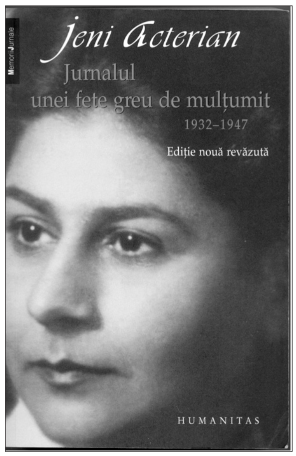
personale la nivelul comunităţii etno-naţionale, precum în cazul hispanităţii la Miguel de Unamuno sau al românităţii la discipolii lui Nae Ionescu. În România o variantă particulară de **e.** s-a constituit la finele anilor ’20 ai secolului trecut prin intermediul tinerei generaţii criterioniste. Fenomenul este cunoscut sub numele „trăirism”, transpunere peiorativă a termenului *Lebensphilosophie*, lansată în epocă – de pe poziţii raţionaliste – de Şerban Cioculescu. Generic, trăirismul, ca variantă autohtonă de **e.**, tinde să desemneze un spiritualism ortodoxist, vitalist şi mistic, influenţat de filosofia iraţionalistă, cu orientare politică fascizantă. Sursele sale intelectuale sunt, deopotrivă, interne (creştinismul răsăritean, opus de Nae Ionescu raţionalismului şi pragmatismului occidental catolico-protestant) şi internaţionale (Nietzsche, Unamuno, Şestov, Berdiaev ş.a.). Deşi bine reprezentat în cadrul acestei generaţii, ortodoxismul nu este totuşi un ingredient definitoriu; e întâlnit în mică măsură la Mircea Eliade, spre exemplu, şi deloc la Emil Cioran. O influenţă semnificativă, mai puţin discutată, vine dinspre futurismul italian, prin disidenţi ai acestuia, precum Giovanni Papini şi Julius Evola, cu debuşeu etico-politic în fascismul lui Mussolini; se regăsesc aici gerontofobia „virilă”, mitologia tinereţii biologice şi amorale, trăirea periculoasă şi revoluţionarismul etnic (cu ambiţii imperiale, expansioniste). Se poate vedea în trăirism şi o formă de **e.** al periferiei, marcat de complexul depăşirii condiţiei de „cultură minoră”. Totuşi, **e.** tinerei generaţii interbelice din România nu se identifică total cu trăirismul, şi cu atât mai puţin cu ideologia fascistă sau legionară. Dimensiunea „experienţialistă” sau „energetistă”, de pildă, e un atribut transideologic; unul din teoreticienii „experienţialismului” a fost, în epocă, Petru Comarnescu, mentor al grupării Criterion – un adept al umanismului neoclasic şi al unei linii politice moderate, centriste. Autenticismul (şi autenticitatea) reprezintă, de asemenea, o opţiune caracteristică. Raţionalismului pozitivist şi cunoaşterii abstracte, intelectualiste, tinerii existenţialişti îi preferă trăirea intensă a experienţelor, asumarea organică a culturii ca fapt de viaţă, angajarea în cotidian, aventura cunoaşterii, confruntarea cu limita. Autonomiei valorilor îi e, apoi, contrapusă o cultură vitalistă, agresivă şi transgresivă, definită de primatul spiritualului asupra politicului, acesta din urmă fiind înţeles îndeosebi ca

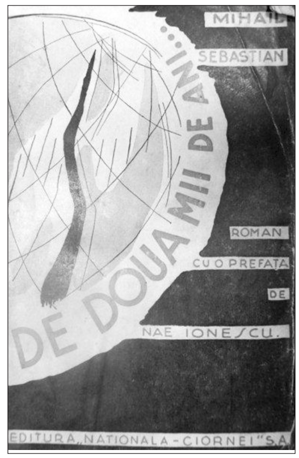
politicianism liberal, parlamentarist şi contractualist. Un reflex – etic şi (anti)estetic totodată – al acestei atitudini şi concepţii îl constituie predilecţia pentru discursul confesiv sau nonficţional, adică „autentic”, apt să surprindă la modul necontrafăcut pulsul vieţii moderne: eseu confesiv, reportaj, jurnal intim, jurnal de idei, roman autobiografic. Atitudinea antisistem, predilecţia pentru informal, refuzul filosofiei de catedră ş.a. se combină cu refuzul complexelor localist-provinciale şi afirmarea specificului etno-cultural. În jurnalul său din 1945 Mircea Eliade compară, retrospectiv, fizionomia generaţiei sale criterioniste cu **e.** francez al momentului, insistând asupra caracterului intuitiv, nonsistemic, ca şi asupra handicapului unei limbi fără circulaţie: „Membrii grupării Criterion se manifestau pe multiple planuri: conferinţe publice, articole în reviste săptămânale sau în ziare de mare tiraj, romane, filosofie, critică literară şi dramatică, eseuri. Criterion a marcat depășirea «momentului» universitar în cultură, coborârea intelectualilor în arenă, contactul direct cu publicul, îndeosebi cu tineretul, exact ceea ce au încercat și izbutit să realizeze existențialiștii parizieni. Sartre are și își impune un «sistem de filosofie», noi nu aveam, dar majoritatea criterioniștilor erau un fel de existențialiști care se ignorau. Ceea ce îi interesa era «autenticitatea», experiența imediată, concretul de ordin autobiografic, de unde pasiunea pentru jurnalele intime, pentru confesiuni și «documente». Dacă Criterion ar fi avut alt instrument de expresie decât limba română, ar fi fost considerat drept cel mai interesant precursor al existențialismului francez de azi”. Ar mai fi de adăugat că, spre deosebire de cel parizian, **e.** românesc interbelic este, în general, spiritualist, non- sau antimarxist, apropiat de „disperarea agonică” a lui Kierkegaard, de apofatismul lui Şestov şi de profetismul apocaliptic al lui Berdiaev sau de „sentimentul tragic al vieţii” din gândirea lui Unamuno. Principalii protagonişti ai generaţiei vor fi, prin urmare, antisartrieni, în schimb îi vor valoriza, în plan spiritual, pe Gabriel Marcel şi, în plan etic, pe Camus. Kierkegaardian şi nietzschean, dar puternic marcat inclusiv de Blaise Pascal sau, dintre contemporani, de Şestov, este tânărul Emil Cioran în *Pe culmile disperării* (1934), dar şi în cărţile următoare, mai puţin în *Schimbarea la faţă a României* (1936), unde realizează un „salt istoric” din „stadiul etic” al fiinţei în cel „etnic”. În afara nucleului dur al generaţiei se situează D.D. Roşca, aflat în proximitatea **e.** prin lucrarea *Existenţa tragică* (1934), unde creaţia de valori este privită ca depăşire „pozitivă” a tragismului existenţei umane; de asemenea, un număr de eseişti trăirişti mai puţin frecventaţi, precum Petru P. Ionescu în *Ontologia umană şi cunoaşterea* (1939) sau Grigore Popa în *Existenţă şi adevăr la Søren Kierkegaard* (1940), *Existenţialismul* (1943). Pot fi identificate, în linii generale, mai multe **e.** în interiorul generaţiei criterioniste, principalele tendinţe fiind: un **e.** „colectivist”, definit de etno-ontologie sau, după caz, de adeziunea naţionalist-etnicistă prin argumentul „logicii colectivelor”, pornind de la reformularea biblică a ideii „mântuirii neamurilor” – Nae Ionescu, Constantin Noica, Mircea Vulcănescu, Emil Cioran din *Schimbarea la faţă a României* şi în publicistica pro-fascizantă, o parte a publicisticii lui Mircea Eliade şi a romanelor „ideologice” ş.a.; un **e**. „individualist”, în care drama „omului singur” nu-şi găseşte nici o posibilitate de transcendere, politică sau metafizică, precum la Eugen Ionescu, Jeni Acterian, parţial la Emil Cioran și Alice Botez. Între reprezentanţii **e.** etnic, personalităţile cele mai importante sunt cele ale lui Mircea Vulcănescu în *Dimensiunea românească a existenţei* (1943) şi Constantin Noica. Ambii s-au străduit să elaboreze, printr-o adaptare „idiomatică” şi speculativă a lui Heidegger, o ontologie a românităţii pornind de la specificul limbii. Ar mai fi de remarcat şi o altă dublă tendinţă, în plan literar de această dată: pe de o parte – consemnarea directă a experienţei trăite, prin intermediul „pactului autobiografic”; pe de altă parte – o punere în scenă (teatralizare) histrionică a acesteia, cu o conştiinţă a absurdului existenţei umane şi a condiţiei sale de „marionetă” a unui Demiurg „ascuns” sau „rău”. Teatralizarea autenticităţii se manifestă şi în filosofarea neconvenţională de la cursurile „socraticului” Nae Ionescu şi asemuite, într-o rememorare târzie, de N. Steinhardt unor happening-uri filosofice, prin refuzul tradiţiei scolastice şi coborârea filosofiei în arenă, ca înţelepciune practică şi angajare în chestiunile-limită ale existenţei concrete. Cele mai pure şi mai substanţiale (în ordine intelectuală) manifestări filosofice ale existenţialiştilor români se regăsesc însă, cu precădere, în volumele publicate de câţiva dintre ei în limba şi cultura franceză după expatriere (exilare) şi după adoptarea unei noi identităţi lingvistice. Altfel

spus, prin trecerea de la un **e.** „periferic” la un **e.** „al expatrierii/exilului”, așadar prin schimbarea surselor „alienării” social-culturale. Între acestea: *La Conscience malheureuse*, *Le Lundi existentiel et le Dimanche de l'histoire*, *Baudelaire et l'expérience du gouffre* de Benjamin Fondane (asimilabil gândirii **e.** după întâlnirea pariziană cu Lev Șestov), *La Tentation d'exister*, *Le Mauvais démiurge* și *L'Inconvenient d'être né* de Cioran, *La Cantatrice chauve*, *Les Chaises*, *La Leçon*, *Journal en miettes* de Eugène Ionesco, sporadic *De Dialogue intérieur ou Fragments d'une anthropologie métaphysique* de Mihai Șora. În legătură cu Fondane, e de reținut o distincție pe care o face Mircea Martin între „gânditorii existențiali”, cărora Fondane le aparține, caracterizați de primatul existentului asupra cunoașterii, și filosofii existențialiști, precum Jaspers, Sartre sau Heidegger, în cazul cărora se poate vorbi de o preeminență a cunoașterii asupra existentului. **E.** filosofic și eseistic al generației tinere din anii '30 are, în România, și o dimensiune prozastică semnificativă. Cunoscută, îndeobște, ca „literatură a autenticității și experienței” (Ov. S. Crohmălniceanu), ea beneficiază, într-un eseu din 1988 al lui Mihai Zamfir (*Maestrul din umbră*, inclus în volumul *Cealaltă față a prozei*) de o descriere structurală sintetică. Proza existențialistă din deceniul al patrulea al secolului trecut e privită ca „matrice” și definită la nivel de excelență prin *Întâmplările în irealitatea imediată* de M. Blecher, despre **e.** prozei acestuia scriind, de asemenea, I. Negoițescu și Radu G. Țeposu, iar **e.** romanelor „generaționiste” ale lui Mircea Eliade fiind comentat, în repetate rânduri, de Eugen Simion. Trăsăturile ei definitorii ar fi, în optica lui Mihai Zamfir, „indeterminarea individualității” existențiale, adică „imposibilitatea ontologică de definire a realității și a propriei persoane”; „boala ciudată” înțeleasă ca „stare ontică universală, la care individul participă în virtutea situației lui de existent”; „sexualitatea aberantă”, transgresivă, depășind fiziologia pură; „lumea obiectelor” în același timp „derizorii și semnificative”, indicând un proces de „reificare a realității”, de irealizare sau derealizare a existenței ca „bâlci al deșertăciunilor”; „obsesia thanatică” („boala de moarte” kierkegaardiană), formând o „constelație fermă” împreună cu sexualitatea și boala în faza ultimă, conjurată, aparent, prin „apologia tinereții” și a vitalității biologice. Se adaugă „amoralitatea”, cultul „actului gratuit” ca „sfidare etică fundamentală”, totul subsumat „nevoii

surprindere a experienței totale”, cultivând „forma confesiunii sau a mărturisirii esențiale”, abandonarea epicului în favoarea unei narațiuni „fără subiect”, abstractă sau teoretică, tendința spre „jurnalul filosofic” (dar și spre valorificarea jurnalului intim) și meditația existențială sau apariția incidentală, fără determinare precisă, a personajelor în desfășurarea aleatorizată a narațiunii. Altă trăsătură caracteristică ar fi transformarea provinciei în „spațiu al existentului”, proza existențialistă a anilor '30 vădind o tendință de reabilitare (și de „esențializare”) a provinciei și a orașul mic în numele „valorilor sale universale” și în ideea că „nu există periferie sau centru, că orice loc poate deveni spațiu, simbol al cadrului existenței”. Pe lângă romanele lui Blecher, trăsături existențialiste determinante au fost identificate în romanele ideologice și „generaționiste” ale lui Eliade (*Întoarcerea din rai*, *Huliganii*), ale lui C. Fântâneru (*Interior*) sau în cele ale lui Mihail Sebastian (*De două*

mii de ani...), dar şi în poezia cu măşti a lui Emil Botta. Preocuparea pentru jurnalul intim centrat pe meditaţia existenţială, ca şi transformarea acestuia în arhigen literar, valorificat deopotrivă în roman, poezie, critică, eseu şi în discursul filosofic, reprezintă un alt element important pentru această *forma mentis*. Un document intim major al **e.** românesc este *Jurnalul unei fete greu de mulţumit*, semnat de Jeni Acterian. Aproape întreaga operă eseistică şi dramaturgică, românească şi pariziană, a lui Eugen Ionescu se situează sub semnul **e.**, culminând cu teatrul deriziunii sau al absurdului, dar fără a minimaliza punerea în scenă a angoasei din *Nu* (1934) ca „autenticitate" a culiselor criticii literare – critică pe care o deconstruieşte pornind de la „absolutul" morţii şi de la relativitatea absolută a existenţei. Şi foiletonistica lui Mihail Sebastian are un caracter personalizat, marcat-confesiv, tributar mentalităţii existenţialiste. Alt tip de **e.**, deprimant, claustrant şi imploziv, lipsit de agresivitatea trăirismului şi de exuberanţa creativă eclectică a criterionismului, poate fi întâlnit în scrierile unor reprezentanţi ai aşa-numitei „generaţii a războiului" din anii '40, în romanele „adolescentine" ale tânărului Dinu Pillat (*Tinereţe ciudată*, *Moartea cotidiană*) sau în romanul „de sertar" al lui Alexandru Vona *Ferestrele zidite*. Nici proza lui Marin Preda nu a rămas străină de lecţia **e.**, vădind profunde afinităţi cu atitudinea etică umanist-angajată a lui Albert Camus, de sfidare a absurdului şi a alienării existenţiale proprii omului modern „aruncat în lume". Atât *Străinul* (cu un titlu el însuşi camusian), cât şi *Moromeţii II*, *Marele singuratic*, *Intrusul* sau *Cel mai iubit dintre pământeni*, fără a uita eseistica din *Creaţie şi morală* sau din *Imposibila întoarcere* vin (şi) pe un filon de gândire existenţialist. Ecouri ale **e.** se găsesc şi în critica românească postbelică, la Lucian Raicu, spre exemplu (*Critica, formă de existenţă*), sau la Eugen Simion (în jurnalul parizian *Timpul trăirii, timpul mărturisirii* sau în eseurile din *Întoarcerea autorului*), manifestate îndeosebi prin „existenţializarea" morală şi/sau „rebiografizarea" literarului, inclusiv a actului critic. Despre **e.** s-a vorbit frecvent în legătură cu poezia şi proza lui G. Bacovia; unii comentatori (precum C. Noica în *Marginalii la un vers*, 1970) au identificat un fel de protoexistenţialism chiar la M. Eminescu, în prima jumătate a unui vers dintr-un manuscris: „Ca o spaimă împietrită, ca un vis încremenit", în care ultima jumătate anunţă „depăşirea" curentului. Elemente existenţialiste apar inclusiv în teatrul românesc al anilor '60–'70, mai ales la Marin Sorescu în *Iona* şi *Paracliserul*, ca şi în poezia generaţiilor postbelice, de la acelaşi Marin Sorescu şi Mircea Ivănescu la Virgil Mazilescu şi Mariana Marin – posibil reflex al angoasei captivităţii într-un univers sufocant, discreţionar, absurd.

Repere bibliografice: Eugen Ionescu, *Nu*, Bucureşti, 1934; D.D. Roşca, *Existenţa tragică*, Bucureşti, 1934; Benjamin Fondane, *La Conscience malheureuse*, Paris, 1937; ed. (*Conştiinţa nefericită*), tr. Andreea Vlădescu, Bucureşti, 1993; Petru P. Ionescu, *Ontologia umană şi cunoaşterea*, Bucureşti, 1939; Grigore Popa, *Existenţă şi adevăr la Søren Kierkegaard*, Sibiu, 1940; Grigore Popa, *Existenţialismul*, Bucureşti, 1943; Mihai Şora, *Du Dialogue intérieur ou Fragments d'une anthropologie métaphysique*, Paris, 1947; ed. (*Despre dialogul interior. Fragment dintr-o antropologie metafizică*), tr. Mona Antohi şi Sorin Antohi, postfaţă Virgil Nemoianu, Bucureşti, 1995; Doina Uricariu, *Apocrife despre Emil Botta*, Bucureşti, 1983; Mircea Martin, *Introducere în opera lui B. Fundoianu*, Bucureşti, 1984; Mircea Eliade, *Jurnal 1941–1969*, I, îngr. Mircea Handoca, Bucureşti, 1993; Zamfir, *Cealaltă faţă*, *passim*; Ioan Petru Culianu, *Les Gnoses dualistes d'Occident. Histoire et mythes*, Paris, 1990; ed. (*Gnozele dualiste ale Occidentului*), tr. Tereza Petrescu, postfaţă H.-R. Patapievici, Bucureşti, 1995; Nae Ionescu, *Curs de metafizică*, îngr. Marin Diaconu, Bucureşti, 1995; Radu G. Ţeposu, *Suferinţele tânărului Blecher*, Bucureşti, 1996; Eugen Simion, *Fragmente critice*, vol. IV: *Cioran, Noica, Eliade, Mircea Vulcănescu*, Bucureşti, 2000; Mircea Vulcănescu, *Opere*, I–II, îngr. Marin Diaconu, pref. Eugen Simion, Bucureşti, 2005; *Modernism şi antimodernism*, îngr. Sorin Antohi, Bucureşti, 2008; Eugen Simion, *Mircea Eliade, nodurile şi semnele prozei*, ed. 3, Bucureşti, 2011; Emil Cioran, *Opere*, I–II, îngr. Marin Diaconu, introd. Eugen Simion, Bucureşti, 2012; Eugen Simion, *Tânărul Eugen Ionescu*, postfaţă Paul Cernat, Bucureşti, 2012. ***P.C.***

EX PONTO, revistă de cultură care apare la Constanţa, trimestrial, începând din octombrie 2003, cu subtitlul „Text/Imagine/Metatext". Afiliată Editurii Ex Ponto (director Ioan Popişteanu), revista apare cu susţinerea Filialei Dobrogea a Uniunii Scriitorilor şi a Universităţii „Ovidius" din Constanţa (până în ianuarie–martie 2012), având sprijinul ROMDIDAC S.A. (din ianuarie 2009). Redactor-şef este Ovidiu Dunăreanu, iar poziţia de redactor-şef adjunct este ocupată mai întâi de Ileana Marin (până în iunie 2005), apoi de Nicolae Rotund (din iulie 2005). Ca redactori figurează Angelo Mitchievici, Nicolae Rotund (între 2003 şi 2005), Cătălin

Balica (2004), Dan Perşa (2003), Olimpiu Vladimirov (2004), Ileana Marin (din 2005), Sorin Roşca (între 2007 şi 2011, apoi din 2012), Lăcrămioara Berechet şi Olimpiu Vladimirov (ambii din 2012). Publicaţia este inaugurată de Eugen Uricaru, în calitate de preşedinte al Uniunii Scriitorilor (*Un fapt de cultură necesar*), de Nicolae Breban, ca vicepreşedinte al Uniunii Scriitorilor (*Un nou mesager al Dobrogei*), şi de Ovidiu Dunăreanu (*Pornirea spre larg*). Cele trei texte de deschidere insistă asupra faptului că o nouă revistă de cultură la Constanţa întăreşte prezenţa românească la Marea Neagră, într-un moment în care tocmai se celebraseră 125 de ani de când Dobrogea redevenise pământ românesc. Publicaţia urmăreşte definirea unui specific local al „zonei între ape" (Nicolae Breban), a „marginii dedulcite prin tradiţie la negustorie şi la o cronică lenevire balcanică" (Ovidiu Dunăreanu), aspirând în acelaşi timp să depăşească „inhibiţiile şi complexele provinciale". Pe lângă editorialul asumat de Ovidiu Dunăreanu, dar ocazional şi de Gheorghe Istrate şi Angelo Mitchievici, revista are trei mari secţiuni care reiau termenii din subtitlu: text, imagine, metatext. În cadrul celei dintâi se publică literatură, în rubrici stabile de poezie, proză și memorialistică (unde sunt recuperate pagini de jurnal inedite de Pericle Martinescu). Segmentul iconografic ilustrează creaţiile şcolii de pictură dobrogene, fiecare număr tratând monografic un profil, cu reproduceri şi comentarii. Se scrie despre plasticienii Constantin Grigoruţă, Eugeniu Barău, Constantin Găvenea, Eusebio Spânu, Alexandru Ciucurencu, Nicolae Makovei, George Culea, Gheorghe Caruţiu, Daniela Ţurcanu, Cicerone Ciobanu, Gheorghe Constantin ş.a. Destinată textelor de reflecţie şi analiză literară, secţiunea „Metatext" cuprinde rubrici precum „Interpretări" (Liviu Grăsoiu), „Cronică literară" (Nicolae Rotund), „Lecturi", „Cronica literaturii străine", „Vivisecţii", „Istorie literară", „Eseu", „Clasici ai literaturii române", „Balcanistică" (Nistor Barbu), „Etnosofie" (Petre Ursache), dar şi o rubrică muzicală (Florenţa Marinescu, Mariana Popescu, Ileana Marin). Unele numere conţin un „profil" (de pildă, Nicolae Breban şi Gabriela Melinescu, Solomon Marcus, Gheorghe Pituţ), însă cele mai multe focalizări monografice sunt realizate prin interviuri oferite, de-a lungul timpului, sub mai multe generice („Invitat Ex Ponto", „Convorbiri Ex Ponto", „Dialoguri Ex Ponto", „Interviu Ex Ponto"). Sunt intervievaţi numeroşi scriitori consacraţi: Mircea Dinescu, Sorin Alexandrescu, Dinu Flămând, Mariana Sipoş, Pavel Chihaia, Gabriel Ştrempel, Nicolae Breban, Leo Butnaru, Fănuş Neagu, Cassian Maria Spiridon, Daniel Corbu, Ştefan Caraman. Formula „dialogului" revine şi în cadrul rubricilor „Balcanistică" și „Scriitori contemporani" (interviu cu Ana Blandiana). Multe studii publicate în revistă sunt dedicate unor teme regionale referitoare la spaţiul dobrogean, cu istoria, vestigiile şi literatura sa specifică: istoria locală între 1918 și 1944 (Stoica Lascu), evoluţia demografică a zonei între 1878 şi 1916 (Niculina Ursu), prezenţa monedelor din oraşele vest-pontice în colecţiile particulare (Gabriel Talmaţchi). Enache Puiu avansează fragmente din *Istoria literaturii din Dobrogea*, pusă în dezbatere la apariţie, în 2005, de Nicolae Rotund (*Excesele literaturii regionale*) şi Ion Roşioru (*Sub zodia justiţiarităţii*). În acelaşi spirit, în 2007, la 2050 de ani de la naştere, i se consacră un grupaj de texte lui Ovidius, în care sunt inserate secvenţe din *Metamorfoze* (în versiunea lui Traian Lazarovici) şi din *Amores I* (în versiunea Florentinei Nicolae), precum și comentarii şi contribuţii documentare (Ştefan Cucu, Livia Buzoianu). Alături de scriitorii care gravitează în jurul revistei (Florin Şlapac, Constantin Novac, Arthur Porumboiu, George Chirilă, Iulia Pană, Dan-Bogdan Hanu, Traian Pop Traian, Dan Ioan Nistor, Ion Codrescu, Marian Dopcea, Şerban Codrin), revista atrage şi colaborări din ţară sau din Basarabia şi Serbia, atât din rândul poeţilor (Liviu Ioan Stoiciu, Nicolae Prelipceanu, Mihai Ignat, Doina Ioanid, Leo Butnaru, Emilian Galaicu-Păun, Adam Puslojić, Radu Vancu, Ion Stratan, Constantin Abăluţă), cât şi din cel al prozatorilor (Tatiana Slama-Cazacu, Marius Tupan, Gheorghe Schwartz). În paginile de reflecţie literară, câţiva exponenţi ai noii generaţii de critici (Paul Cernat, Bianca Burţa-Cernat, Angelo Mitchievici, Doris Mironescu ș.a.) îşi publică fragmente din cărţile în pregătire. Periodicul susţine şi un program de traduceri orientate spre literatura contemporană şi dedicat cu precădere culturilor marginale. Se traduc, astfel, un fragment din romanul *Unicornul* al argentinianului Manuel Mujica Lainez şi versuri din creaţia maltezului Oliver Friggieri şi a turcului Cengiz Bektaş. Din literatura franceză recentă sunt selectate texte de Gérard Augustin, Philippe Pujas şi Gérard Noiret (traducător Constantin Abăluţă) şi de J.M.G. Le Clézio (Mădălina Roşioru). Leo

Butnaru e prezent cu tălmăciri din literatura avangardei ruse (Daniil Harms, Boris Pasternak, Leonid Dobîcin, Vladimir Maiakovski, Velimir Hlebnikov). Nu lipsesc nici versiuni în limbi străine ale unor scrieri din literatura română contemporană: Florin Şlapac și Ileana Mălăncioiu sunt traduşi în franceză, Petre Stoica şi Ovidiu Dunăreanu în germană, Lucian Vasiliu, Gellu Dorian şi Marius Chelaru în engleză. ***L.Td.***

EXPRESIONISM. Curent apărut la începutul secolului al XX-lea în artele vizuale, extins apoi în literatură, teatru și artele spectacolului, **e.** este legat de emergența unor grupări și mișcări artistice inovatoare din spațiul german și austriac. Primele manifestări se leagă de mișcarea Secession (sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea), care a impus o ruptură de arta oficială patronată de Academie și deschiderea către experimentele impresionismului și postimpresionismului, care și-i revendică drept precursori pe Paul Gauguin și pe Vincent Van Gogh. Secesiunea berlineză reunește artiști precum Lovis Corinth, Ernst Barlach, Edvard Munch, Max Beckmann. În 1905, la Dresda, ia naștere gruparea Die Brücke, promotoare a experimentelor radicale contemporane (cubism, fauvism), care militează pentru întoarcerea picturii către primitivism, emoții violente și contraste, iar în 1911, la München, Wassily Kandinsky, Alexei von Jawlensky, Franz Marc, August Macke inițiază gruparea Der Blaue Reiter, care promovează o artă spontană, intuitivă, dar și spirituală. Literatura expresionistă începe să se contureze în al doilea deceniu al secolului al XX-lea, la început animată de un elan inovator, revoluționar, reacție la climatul social și cultural extrem de rigid din timpul monarhiilor absolutiste ale lui Wilhem II, în Germania şi ale lui Franz Joseph în Austria. Declanșarea Primului Război Mondial, soldat cu înfrângerea Imperiului Austro-Ungar și a Germaniei, va aduce cu sine un sentiment general al dezastrului și al (auto)distrugerii, reflectat curând și în literatură. Poeții, dar și dramaturgii vor construi viziuni sumbre, groteşti, apocaliptice, vor scrie despre spaimă și deznădejde, vor condamna civilizaţia care duce la dezumanizare, propunând drept alternativă salvatoare întoarcerea la natură, la elementul arhaic, elementar, la „izvoare". Discursul liric este vaier (la Georg Trakl) sau strigăt halucinat (la Georg Heym), cu tonuri de plângere sau de exaltare profetică, întotdeauna cu inflexiuni tragice și tinzând către violența „ţipătului" (titlul unui faimos tablou de Edvard Munch). Dintre expresioniștii care pătrund printre primii în spaţiul cultural românesc, în anii 1920 (citat de Mihai Ralea), Kasimir Edschmid afirmă despre scopul poeziei într-o conferință din 1917: „Suntem nevoiţi să construim realitatea în noi [...]. Artistul expresionist îşi transfigurează mediul". Poeții transfigurează acum realitatea, ei citesc semnele, caută semnificația pierdută, revelează „ideile" din spatele lucrurilor, caută „fenomenul originar", arhetipul, într-un efort de a învesti o realitate opacă, denaturată, cu un sens ascuns și o semnificație spirituală. De aici și tendința spre schematizare și abstractizare, desconsiderarea trăsăturilor individuale sau supradimensionarea unor detalii simbolice, cu alonjă spre fabulos sau grotesc, în teatru, cultivarea figuraţiei stihiale și preponderența personajelor-Idee, încarnarea unor categorii ontologice sau sociale: Bărbatul, Femeia, Tatăl, Mama, Fiul, Soldatul, Doctorul etc. Scriitorii reprezentativi sunt poeții Georg Trakl, Georg Heym, Ernst Stadler, dramaturgii Walter Hasenclever, Fritz von Unruh, prozatorii Heinrich Mann, Franz Kafka. În 1933 Adolf Hitler va interzice **e.**, considerat artă degenerată. După 1960 literatura austriacă şi germană se reaşază în matca unui (neo)expresionism sau postexpresionism de diverse nuanţe şi tendinţe, care nu înseamnă doar reluarea **e.** antebelic, ci și mixajul subtil cu suprarealismul postbelic și în genere cu mișcările de neoavangardă.

În presa din România ecourile **e.** se resimt abia în 1919, în reviste de limbă germană („Ostland", „Das Ziel", „Der Nerv", „Das Licht", „Frühling", „Klingsor"), apoi în reviste în limba română precum „Ideea europeană", unde articolul *Expresionismul* de Tudor Vianu e publicat în 1920. „Gândirea" semnalează opere din spațiul cultural german, publică literatură română cu deschidere sau afinităţi pentru **e.**, reproduce plastică şi grafică. „Contimporanul", ca revistă de avangardă, e receptivă faţă de noul curent, întreţine relații cu reviste germane radical moderniste precum „Der Sturm" (în paginile „Contimporanului" apar creații grafice de Hans Arp sau dramaturgice de August Stramm). În 1922, în „Cugetul românesc", Oscar Walter Cisek, prieten cu Lucian Blaga şi romancier de succes în Germania, formulează teza asemănării dintre Georg Trakl şi George Bacovia. Este o idee importantă

pentru istoria literară românească, reluată de Mihail Petroveanu în monografia *Bacovia* (1969), apoi de Ștefan Aug. Doinaş într-un studiu din numărul dedicat **e.** de revista „Secolul 20” în 1969. Deși „estetica ţipătului”, deformarea, violența constituie trăsăturile definitorii ale mișcării originare, teoria din jurul **e.** românesc se coagulează în jurul ideii de poezie metafizică, filosofică, vizionară sau cosmicizantă, cu înclinaţie spre lirismul tradiționalist (Aron Cotruș, Adrian Maniu), la opusul ideii de avangardă sau experiment, deși câțiva avangardiști români, unii asociați grupării de la „Contimporanul” au practicat cu obstinație grotescul și absurdul: Ion Vinea, Ilarie Voronca, Ion Călugăru, F. Aderca, H. Bonciu. Grotescul vizionar, sarcasmul, utopia sau parabola neagră, tipice **e.**, apar și în romanul lui Tudor Arghezi *Cimitirul Buna-Vestire* (1936), dar fără a inaugura o linie în proza românească, deși astfel de elemente, combinate cu cele suprarealiste, se vor regăsi în proza lui A.E. Baconsky (*Biserica neagră*), George Bălăiță (*Lumea în două zile*) sau la Nichita Danilov (trilogia *Tălpi*). Ov. S. Crohmălniceanu, în monografia *Literatura română şi expresionismul* (1971), susține că nici un critic român nu a receptat favorabil **e.**: pentru G. Călinescu, E. Lovinescu, Tudor Vianu, acesta nu capătă dimensiunea unui curent definitoriu pentru modernismul european sau românesc. Lovinescu atinge problematica doar atunci când îl comentează pe Lucian Blaga, iar dincolo de acesta aprecierile iau o „turnură depreciativă”. În ceea ce-l privește pe G. Călinescu, Crohmălniceanu constată „neîncrederea” acestuia faţă de **e.**, asociat cu stilizarea şi schematismul, idee preluată de la Wilhelm Worringer, teoretician influent al curentului. Dacă Worringer acuza în articolele sale din anii ’20 ai secolului trecut că scriitorii expresioniști au transformat promisiunea unei „noi elementarități” într-o estetică obosită, decorativă, G. Călinescu acuză dramaturgia lui Blaga de schematism și susține că teatrul lui e nereprezentabil scenic. Pe de altă parte, G. Călinescu, dar şi Tudor Vianu asociază **e.** spiritului german, cosmicului, metafizicului. Criteriul etnic (naţional) este unul covârşitor atât la Vianu, cât şi la Călinescu: tot ce vine din spațiul germanic se animă de idealism, de misticism, de aspiraţie spre absolut – idee preluată de critica postbelică. În micul său studiu despre **e.**, inclus în *Fragmente moderne* (1925), Tudor Vianu pleacă de la Van Gogh şi discută raportul cu impresionismul;

Edvard Munch, Țipătul *(1893)*

despre Worringer scrie un alt text, comparându-l cu Nietzsche, iar în *Notă despre litografia lui Ed. Munch „Camera mortuară”* descrie şi comentează subtil lucrarea din 1896 a pictorului norvegian. Cele mai pătrunzătoare (deşi unilaterale) interpretări ale **e.** din perioada interbelică îi aparțin lui Lucian Blaga: este vorba de considerațiile despre „noul stil” din *Filosofia stilului* (1924) şi *Feţele unui veac* (1925). În înţelegerea lui Blaga esenţial pentru acest stil este faptul că, sub puterea lui, „tensiunea interioară” a operei „transcendează” văzul, îl „întrece”, „trădând relaţiuni cu cosmosul, cu absolutul, cu ilimitatul”. Articolele despre **e.** reflectă „anii de ucenicie” la Viena; în această perioadă Blaga înţelegea prin **e.** o „exagerare a notelor individuale” pentru a obţine un „spor de expresie”, o „viziune realizată printr-o exagerare a naturalului”, care depăşeşte individualul. Eseistica de tinereţe a lui Blaga e dominată de „apocaliptic”, noţiune abandonată în vocabularul ulterior al filosofului. Influenţa lui Worringer rămâne formatoare pentru Blaga, care citează din *Formprobleme der Gotik*:

Ernst Ludwig Kirchner, copertă a Cronicii grupării artistice Die Brücke, *xilogravură (1913)*

Iosif Iser, Hienele *(1911)*

apropierea goticului de **e.** („ameţeala simţirii”, „beţia” prin care e provocat „fiorul eternităţii”) echivalează cu o înţelegere particulară a curentului, mai ales la nivel formal. Concepția lui Blaga este una anistorică, o atracţie a artei către absolut, care se poate manifesta prin linişte sau urlet, prin mişcare sau nemişcare deopotrivă. Ceea ce explică și propensiunea, în creaţia sa literară, spre un anume **e.** exaltat, dar epurat de fiziologie, de un vitalism mai liniștit, în care criza lumii sau a eului este îmblânzită de percepția unui cosmos neliniștitor, dar fundamental armonios. Creația literară a lui Blaga, poezia și piesele de teatru, reprezintă realizarea cea mai importantă a **e.** românesc interbelic. În *Poemele luminii* (1919) se resimt lecturile din Nietzsche, din expresioniştii germani contemporani şi mai ales din precursorii acestora (Richard Dehmel, Alfred Mombert, Theodor Däubler), frenezia unui patos vital nestrunit, redat stilistic prin hiperbolizări imense și prin imagini stihiale. Găsind că „trecătorul trup” e neîncăpător pentru „năprasnicul suflet”, cere munţilor şi mărilor să-i dea un altul, atotcuprinzător (*Dați-mi un trup, voi munților*). Culegerile *În marea trecere* (1924) şi *Lauda somnului* (1929) reunesc poeme cu viziuni de sfârşit de lume, contrapunctate, în *La cumpăna apelor* (1933), de priveliști edenice, plasate într-un spaţiu atemporal, într-o lume de sat românesc mitic. Adoptând **e.**, Blaga l-a individualizat substanţial, creând un stil inedit. Spectacolul dezagregării cosmice îi provoacă poetului sentimentul de „sfâșiere” exprimat nu prin ţipăt, ci printr-o jelanie în tradiţia liricii ardelene elegiace (Octavian Goga) şi a folclorului românesc. În majoritatea pieselor de teatru (*Zamolxe*, *Tulburarea apelor*, *Cruciada copiilor*, *Arca lui Noe*) Blaga valorifică zăcăminte neexploatate ale arhaicului autohton, pătrunse de „duhul eresului”. Un personaj încarnează Duhul Pământului, sintagmă utilizată anterior, ca titlu al unei drame, de Frank Wedekind. În contrast violent cu tonalităţile blagiene apare timbrul care particularizează poezia socială a lui Aron Cotruş, impetuoasă, vrednică de activismul tipului de discurs al **e.**, numit „noul patos”. Prin Adrian Maniu poetica proprie **e.** își asumă picturalul, realizat cu figuraţie preluată tot din folclorul ezoteric, puternic stilizat, în volumele de versuri şi în piesa *Meşterul*; un patos tragic şi spectacular caracterizează şi piesa *Lupii de aramă.* Alte moduri ținând de **e.**, operând cu mijloace din arsenalul grotescului adesea combinate

cu unele din aria constructivismului, pot fi identificate la scriitori din gruparea „Contimporanului” şi, în genere, din mişcarea de avangardă: Ion Vinea, Ilarie Voronca, Ion Călugăru, F. Aderca, H. Bonciu. Un contemporan al lui Blaga care percepe caracterul de avangardă al acestei mişcări este Mihai Ralea. În *Scrisori din Germania* („Viața românească”, 1922) el citează nu din Worringer, ci din Kasimir Edschmid, pe care îl consideră „teoreticianul cel mai autorizat”. Ralea are o viziune istorică asupra **e.**, înţelegându-l ca opoziţie la „tradiţional” şi la „vechi”, ca asociere cu „exoticul, insolitul, nepermisul”, ca atracţie pentru noul cu orice preţ, exprimat prin negaţie. Percepţia lui Ralea este complexă: tinerii scriitori germani au o atitudine etică şi politică, arta lor fiind animată de activism, fără să existe o disciplină de şcoală. **E.** devine în presa vremii un subiect de dezbatere, conotat politic, raliat discuţiei mai largi despre înnoirea literaturii române. Germanistul Ion Sân-Giorgiu, secretarul lui N. Iorga, publică la Leipzig în 1928 o carte despre lirica germană contemporană; în articolul *Expresionismul dramatic*, inclus în *Cercetări critice* (1923), el scrie despre **e.** cu un entuziasm mesianic, folosindu-se de metafora scoicii bolnave, din care se va naşte „mărgăritarul poeziei viitoare”. F. Aderca, într-un articol publicat în „Lupta” din 1922 (*Expresionismul*), contestă înnoirea de profunzime a viziunii pe care o aduce **e.** şi îşi mărturiseşte aderenţa doar la noul „stil”, explicând că înainte de 1915 „nu se pomenea în poezie de expresionism”, dar că a devenit „ultima noutate estetică”, o modă care „a prins foarte uşor la noi” și datorită montărilor de succes ale regizorului german Karlheinz Martin, în iarna lui 1921, la Teatrul Regina Maria din Bucureşti. În teatrul românesc stilul **e.** a pătruns nu doar prin piesele lui Blaga şi Adrian Maniu, ci şi prin cele ale lui G.M. Zamfirescu, I.M. Sadoveanu, G. Ciprian, Isaiia Răcăciuni, F. Aderca, fiind experimentat şi de V. Voiculescu, în special în poemul dramatic *La pragul minunii* (1934). Ca artă a spectacolului, **e.** a fost practicat îndeosebi de Ion Sava. În artele plastice din România au fost semnalate caractere ale **e.**, de adâncime sau de suprafaţă, la Iosif Iser, Camil Ressu, Nicolae Tonitza, Hans Mattis-Teutsch, Ion Ţuculescu ș.a.

După 1944, **e.** reapare la suprafaţă treptat, până în anii ’70, când criticii sunt de acord că deja s-a format un stil (neo)expresionist în literatura română, practicat de poeţi mitizanţi, folclorizanţi, mistici sau rurali, precum Ioan Alexandru, Ion Gheorghe, Gh. Pituţ, de mai tinerele poete Ileana Mălăncioiu sau Angela Marinescu, dar și de dramaturgi ca Marin Sorescu (*Iona*, reprezentat cu succes, în regia lui Andrei Şerban, în toamna lui 1968, este un amestec de **e.** şi teatru al absurdului). Ioan Alexandru, hrănit cu lecturi din Hölderlin, Heidegger, folclor şi ezoterism, propune o lirică a miracolelor, frenetică, în care angoasa existenţială se dizolvă în aspiraţia spre simbol şi spre sacralitate: „A cosmiciza este pentru tânărul poet însăşi esenţa liricii” (Eugen Simion); treptat, obsedat de origini, se îndreaptă spre un soi de **e.** rural, cu tentă naţională şi mitic-folclorică. Ion Gheorghe exaltă şi el originile, misterele dacice, într-un lirism al semnelor, profetic şi exaltat, o versiune de autohtonism cosmologic în acord cu teoriile contemporane ale protocronismului. Ileana Mălăncioiu exploatează linia unui **e.** elementar, al sângelui și al misterelor morții, al copilăriei și al iubirii, într-un amestec de cerebralitate și visceralitate întunecată. Nu era departe de **e.** nici mai vârstnicul Ion Caraion, prin apocalipticul viziunilor sale din anii ’40 (*Panopticum*, 1943, *Omul profilat pe cer*, 1945, *Cântece negre*, 1946), continuate şi în poezia de la sfârşitul anilor ’60 (*Eseu*, 1966, *Dimineaţa nimănui*, 1967, *Cârtiţa şi aproapele*, 1970). Marcat fundamental de experienţa războiului şi a închisorii, Ion Caraion, unul dintre poeţii generaţiei pierdute, are stampat în fibra sa filonul unui **e.** de substanţă, după 1960 amestecat și cu elemente de neosuprarealism şi de neorealism. În studiul *Atitudini expresioniste în poezia românească,* inclus în revista „Secolul 20” (numărul 11–12 din 1969, dedicat **e.**), Ştefan Aug. Doinaş oferă exemple de poeţi, comentaţi succint: Mihail Săulescu, Aron Cotruş, Adrian Maniu, G. Bacovia, H. Bonciu, parţial Tudor Arghezi (pe care îl vede înrudit cu Gottfried Benn, prin sarcasmul negru), Lucian Blaga (receptat în latura sa antiintelectualistă, prin prisma „excesului de sensibilitate” şi a identificării cu „naturalul”), dar și Camil Petrescu. „Atitudini” ținând de **e.** se mai întâlnesc şi la V. Voiculescu, Ion Barbu sau la Al. A. Philippide. În genere, lista expresioniştilor noştri din anii 1920 –1945 e întrucâtva canonică, opiniile coincid (Ov. S. Crohmălniceanu face o selecție similară). La finalul studiului său din 1969 Doinaș dă și câteva exemple din „noua noastră lirică”, unde „constată o marcată prezenţă a unor atitudini expresioniste” în opera lui Ion Gheorghe, Ioan Alexandru, Nichita

Leon Alex, Înfometatul (*1935)*

Stănescu, Gh. Pituţ, George Alboiu ş.a. Este de reţinut nu doar prezenţa lui Nichita Stănescu, dar și precizarea că e vorba de „atitudini", nu de un curent propriu-zis. (Neo)-expresionismul are două posibilităţi de realizare în anii '60–'80: una continuă lirica de dinainte de al Doilea Război Mondial, lirică a fiorului metafizic (blagian), a blândei sau a violentei întunecări (Aron Cotruş, Adrian Maniu, B. Fundoianu); cealaltă linie, inovatoare, preia, prin intermediul traducerilor, **e.** originar, de tip avangardist şi modele precum Rainer Maria Rilke, Georg Trakl, Bertolt Brecht, trecuţi prin suprarealismul european sau autohton. Un alt model intern pentru linia experimentală, de *underground*, a (neo)expresionismului este poezia poeţilor germani din Banat: mișcarea Aktionsgruppe Banat din anii '70-'80, antologia din 1981 editată de Dieter Schlesak *Vânt potrivit până la tare* și revista „Neue Literatur" sunt probabil cele mai importante manifestări. Ca o reacţie la **e.** cu tentă naţională al anilor '70, mulţi scriitori şi critici optzecişti sau promotori ai postmodernismului vor ataca virulent constituirea unui model sau a unor linii (neo)expresioniste în poezia postbelică. Respingerea modelului blagian se exprimă clar în *Postmodernismul românesc* (1999), lucrarea lui Mircea Cărtărescu: chiar dacă optzecismul postmodernist respinge modelele modernismului „pur", precum Ion Barbu sau Lucian Blaga, acesta din urmă devine un „adevărat antimodel pentru ei". Repulsia criticii optzeciste (Gheorghe Crăciun) faţă de şaizecişti și şaptezeciști ar proveni din faptul că generaţia care îl descoperise pe Blaga preluase și formula perimată a **e.** acestuia, anume proiectarea în mit, în simbol sau dimensiunea metafizică a poeziei. Şi Nicolae Manolescu manifestă rețineri față de poeți ca Ion Caraion sau Angela Marinescu: pe primul îl definește clar ca aparţinând **e.** trecut prin suprarealism, însă nu pare impresionat de coșmarescul și dezarticulările poemelor sale, acuzându-l de manierism, iar poezia Angelei Marinescu, comparată cu iconicul ţipăt al lui Munch, este apreciată reținut sau în registru negativ și explicată prin prisma bacovianismului. După 2000 modelele **e.**, refuzate de optzecism, revin în forță în poezie, în special prin Angela Marinescu şi Virgil Mazilescu. Optzecistul Ion Mureșan, plasat de Cărtărescu în trena lui Nichita Stănescu, devine şi el modelul tinerilor poeți de după 2000, alături de nouăzecistul Ioan Es. Pop, și el continuator al aceleiași linii poetice, în care mistica, marile teme moderniste, vizionarismul coexistă cu absurdul, grotescul şi parodia. La celălalt pol al nouăzecismului se află Cristian Popescu, poet inclasabil, dar apropiat structural de **e.**, iniţiatorul liniei vizionarismului negru, în registru minor, tragic-(auto)parodic. Optzecista Mariana Marin este şi ea, fundamental, o expresionistă, prin explorarea până la paroxism a tragismului corporalităţii, o constantă a liricii (neo)expresioniste feminine. Împreună cu Angela Marinescu, Mariana Marin ilustrează cel mai bine poetica (auto)mutilării şi a violenţei corporale; li se pot adăuga Marta Petreu și unele poete care debutează în anii 2000, Elena Vlădăreanu, Miruna Vlada sau Ruxandra Novac. Treptat, din anii 1980 până în 2000, **e.** revine, promovat nu doar de poeții optzecişti şi nouăzecişti din provincie, mai ales din Transilvania, dar nu numai, între care livrescul melancolic Aurel Dumitraşcu sau întunecatul Aurel Pantea, cel care, după unii critici, oferă exemplul „celui mai negru lirism" de după Bacovia din poezia noastră, dar și de critici ardeleni (Ion Pop, Al. Cistelecan ş.a.) care percep susținerea **e.** drept o „datorie" morală față de Blaga sau ca pe o ieșire din grila de valori optzecist-postmoderne impusă de la

centru. Atât Al. Cistelecan, cât și Ion Pop remarcă în câteva nume ale generației 2000, precum Marius Ianuș, Dan Coman, Claudiu Komartin, Teodor Dună și Ștefan Manasia, renașterea și continuitatea **e.** vizionar în poezia română actuală.

Repere bibliografice: Oscar Walter Cisek, *Georg Trakl*, „Cugetul românesc”, 1922, 6; Aderca, *Contribuții*, I, *486–497*; M. Ralea, *Scrisori din Germania*, VR, 1922, 9; Sân-Giorgiu, *Cercetări*, I, *85–139*; Lucian Blaga, *Filosofia stilului*, Bucureşti, 1924, *41–78*; Tudor Vianu, *Fragmente moderne*, Bucureşti, 1925, *21–28*; Lucian Blaga, *Fețele unui veac*, Arad, 1925, *100–127*; I.E. Torouţiu, *Modernismul. Simbolism–impresionism–expresionism*, Bucureşti, 1926; Mario de Micheli, *Avangarda artistică a secolului XX*, , tr. Ilie Constantin, București, 1968; Dieter Schlesak, *Introducere* la *Amurgul Imperiului*, I, București, 1968, *V–LVI*; Dan Grigorescu, *Expresionismul în literatură* şi *artă*, Bucureşti, 1969; SXX, 1969, 11–12 (număr special); Ov. S. Crohmălniceanu, *Literatura română* şi *expresionismul*, București, 1971; ed. București, 1978; Doinaş, *Poezie*, *51–87*; Al. A. Philippide, *Puncte cardinale europene*, Bucureşti, 1973, *238–284*; Balotă, *Arte*, *350–361*; Amelia Pavel, *Expresionismul* şi *premisele sale*, Bucureşti, 1978; Simion, *Scriitori*, I (1978), *226–233*; Dan Grigorescu, *Istoria unei generaţii pierdute: expresioniştii*, Bucureşti, 1980; Cotruş, *Meditaţii*, *229–244*; *Expresionismul în literatura română. Cercetare bibliografică*, îngr. H. Zalis, Bucureşti, 1985; Ion Mariş, *Lucian Blaga. Clasicizarea expresionismului românesc*, Sibiu, 1998; Cărtărescu, *Postmodernismul*, *153*, *388–391*; Adriana Iliescu, *Expresionism* şi *autenticitate în literatura română*, Bucureşti, 1999; Manolescu, *Lista*, *I*, *70 –75*, *283–284*; Ion Pop, *În jurul „generației 2000”*, RL, 2005, 18–20; Raluca Bostan, *Drama expresionistă de la Strindberg la Zografi*, Iași, 2005; Alexandra Denisa Igna, *Receptarea liricii expresioniste germane în literatura română*, București, 2007; Al. Cistelecan, *Bilanțul douămiismului*, VTRA, 2009, 3; Georgeta Moarcăș, *Disonanțe. Studii asupra expresionismului în poezia contemporană*, Brașov, 2011.

R.D., ***D.Mc.***

EXPRESS-ISMAIL, revistă apărută la Ismail, bilunar, între 14 aprilie şi 18 august 1929, sub direcţia lui B. Jordan. Cele opt numere ale periodicului au formatul „Biletelor de papagal” şi se înscriu în aria revistelor de avangardă. Articolul-program, *Express*, este semnat de B. Jordan, care anunţă că revista va fi „exponentul bufonic al atâtor sforţări de refacere pentru oraşul stepelor fără hotar [...]. Un serviciu special de garsoni va servi pe tăvi de argint picanterii de satiră şi pilule de polemică uşoară pentru digestii scurte (expresul nostru nu opreşte în fiecare staţie)”. Se publică poezie de Eugen Jebeleanu, Al. G. Doinaru, B. Jordan (care mai semnează şi B. Ioan), Const. R. Crişan, Costel I. Caranfil, V. Hondrilă, Pavel Nedelcu, Lambru Stoica, Geo Bogza (*Vieţuiri*). Proza este reprezentată de B. Jordan, D.I. Dogaru, Ştefan Balaban, Pavel Nedelcu, Saşa Pană (*Apa*), Serghei Barteniev, Ion Iorăşteanu. Sunt recenzate volumele *Jurnal de sex* de Geo Bogza şi *Schituri sub soare* de Eugen Jebeleanu şi se anunţă apariţia volumului *Vitrina cu păpuşi de porţelan* de B. Jordan. ***M.Pp.***

Academia Română

DICȚIONARUL GENERAL AL LITERATURII ROMÂNE

F

FABIAN, Romulus (30.XI.1902, Vărădia, j. Caraş-Severin – 19.X.1975, Bucureşti), poet, prozator. Este fiul Floarei (n. Boraci) şi al lui Iosif Fabian, mic meşteşugar. Face şcoala primară în comuna natală, urmează apoi liceul la Oraviţa şi Lugoj, absolvindu-l în 1919. Din 1922 până în 1925 este student la Seminarul Teologic din Blaj şi la cel din Lugoj. Între 1925 şi 1945 este preot de confesiune greco-catolică în Lugoj; după scoaterea în afara legii a Bisericii Unite, lucrează la Reșița în domeniul contabilităţii, până în 1957. Debutează în 1924 cu versuri publicate în ziarul „Progresul" din Oraviţa; editorial, pătrunde în lumea literară în 1933 cu volumul de poezii *Din ţara cu bobi de aur*. Mai colaborează la „Societatea de mâine", „Scrisul bănăţean" („Orizont"), „Flamura roşie", „Drapelul roşu", „Vatra" ş.a.

Scriitor care se integrează, prin atitudine tradiţionalistă, subiecte şi stil impregnat de regionalisme, unei tendinţe interbelice de afirmare a localismului, **F.** găseşte ca prim cadru de expresie registrul poetic. Volumele *Din ţara cu bobi de aur*, *Drumuri cu lună* (1936), *Carte din pustă* (1942) grupează versuri ce acoperă o arie tematică largă (noaptea, câmpia, luna, grâul, iubita, revolta faţă de asupritori, singurătatea), integrate în contexte artistice eterogene, variind de la idilism pastoral şi romantism până la simbolism, poezie socială şi religioasă. În tot acest amalgam se observă atât naivitatea exprimării, cât şi incapacitatea de a scăpa de clişeizarea imaginilor, mai cu seamă în lirica despre natură şi dragoste. De cealaltă parte, în poeziile care exprimă revolta (*Împilatorilor*, *Flămând*, *Petrarul*) sau prin care se încearcă transmiterea fiorului mistic (*Cristos a înviat*, *Cruce*, *Rugăciunea păstorului*, *Potop*), stângăciile determină efecte contrare celor aşteptate, adesea ridicole din cauza patetismului exacerbat: „Înzdrăvenit de-alt gând, pornesc,/ Pe cel sătul să-l întâlnesc:/ Să-l strâng de gât şi să-l silesc/ Din ce-are mult şi mie-un dram/ Să-mi dea – să am!". Majoritatea compoziţiilor nu sunt altceva decât simple versificări. La jumătatea anilor '70 autorul revine la literatură, de data aceasta ca prozator, odată cu editarea romanelor autobiografice *Eu şi ai mei* (1973) şi *Cei care au plecat* (1975). Ambele caută să aducă în prezent, într-un mod cât mai cuprinzător, o atmosferă socială, dar şi percepţia individuală a unor întâmplări din anii copilăriei, petrecuţi într-un sat bănăţean. *Eu şi ai mei* evocă o primă etapă a vieţii naratorului, Romolos, desfăşurată într-un cadru strict delimitat de îndeletniciri vechi (cultivarea pământului, culesul porumbului, paza strugurilor copţi), de tradiţii, obiceiuri, ceremoniale specifice, care dăinuie până la intervenţia bruscă a evenimentului major, Primul Război Mondial, implicând, prin plecarea la luptă a bărbaţilor satului, pierderea coeziunii comunitare. *Cei care au plecat* continuă, tot într-o structură narativă la persoana întâi, relatarea întâmplărilor petrecute ulterior, tema plecării căpătând trei niveluri de semnificaţie, posibile indicii asupra grilelor de lectură ce se pot aplica textului: plecarea la război a bărbaţilor din sat, plecarea după pricopseală în America sau în Regat, desprinderea de satul natal în scopul continuării studiilor. În romanul *Răsucirea*, apărut postum (1980), este evocată tot viaţa satului bănăţean. Formula aleasă e de roman obiectiv, cu o structură apropiată de cea proprie romanelor lui Liviu Rebreanu, dar utilizarea în exces a regionalismelor dăunează lizibilităţii, paginile lui **F.** având, mai ales, valoare documentară. În 2001, prin străduința membrilor familiei, a fost publicat volumul *Psalmii disperării*, alcătuit între anii 1950 și 1970, într-o perioadă a conflictelor interioare, cauzate de dificultatea redefinirii personale în lumea nouă a comunismului. Sub forma clasicizată a poeziei-suport de rugă, psalmistul cere să îi fie acordat darul înțelegerii, metaforizată prin „lumină", și echilibrul încrederii în posibilitatea unui viitor care să le aducă dreptatea celor abandonați de prezent: „Eu scriu psalmii ăștia, Doamne/ Deși n-ajung la lumină,/ Da-i scriu fiindcă știu că ochii-ți/ Văd și-unde ea nu-i deplină"; „De-acum, Doamne, cruce largă peste tot ce-a fost și este!/ Răbda-vom numărând anii și-așteptând un semn ca veste./ Dar știind că dirigui toate (și dracii-ți știu, doar, de frică!),/ Te-am ruga ca, pân' atunci, s-apuci pe-unii mari de chică".

SCRIERI: *Din ţara cu bobi de aur*, Lugoj, 1933; *Drumuri cu lună*, Timişoara, 1936; *Carte din pustă*, Timişoara, 1942; *Eu şi ai mei*, Bucureşti, 1973; *Cei care au plecat*, Bucureşti, 1975; *Răsucirea*, îngr. Lucian Alexiu, pref. Sorin Titel, Timișoara, 1980; *Psalmii disperării*, Bucureşti, 2001.

Repere bibliografice: P. Barbu, *„Din ţara cu bobi de aur"*, „Hotarul" (Arad), 1934, 3; Aurel Contrea, *„Drumuri cu lună"*, „Luceafărul" (Timişoara), 1937, 3–4; D. Gherghinescu-Vania, *Însemnări*, TIA, 1942, 399; Petru Comarnescu, *Cei unsprezece...*, TIL, 1942, 2018; Perpessicius, *Opere*, IX, *464–465;* Cornel Ungureanu, *„Eu şi ai mei"*, O, 1973, 29; Lucian Alexiu, *Detaşare de pitoresc*, O, 1975, 30; Titel, *Pasiunea*, *37–42*; Lucian Alexiu, *Romulus Fabian*, O, 1990, 30; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *245–246;* Ioan-Nicolae Cenda, *Romulus Fabian*, Oraviţa, 2002; Popa, *Ist. lit.*, II, *861*.

C.M.B.

FABIAN-BOB, Vasile (31.XII.1795, Rusu Bârgăului, j. Bistrița-Năsăud – 7.IV.1836, Iași), poet. Este fiul Anisiei, fiica preotului Toader Bob din Copalnic-Mănăștur și al lui Petre Rău, caporal în regimentul grăniceresc. Adoptat de bunicul său dinspre mamă, i-a purtat numele. A învățat în comuna Maieru, la școala militară germană din Năsăud și la gimnaziul românesc din Blaj. Cu o bursă acordată de Ioan Bob, episcopul Făgărașului, văr cu bunicul său, urmează liceul romano-catolic din Cluj și tot aici face studii juridice și de filosofie. În ultimul an este pedepsit, se pare pe nedrept, de conducerea școlii. Părăsește școala și pierde sprijinul bănesc al episcopului Bob, care îi cere imperios să se facă preot. Pentru a încheia studiile juridice, încearcă, fără succes, să-și asigure ajutorul lui Samuil Vulcan. Își schimbă numele în Fabian, care e traducerea latinească pentru Bob. Cu o situație materială nesigură, primește în 1820 invitația lui Gh. Asachi și vine la Iași ca profesor al Seminarului de la Socola. Câteva luni după deschiderea cursurilor, școala se închide din cauza mișcării eteriste. **F.-B.** rămâne la Iași, predând în diferite case boierești, și, după un timp, este chemat la Chișinău de Gh. Asachi, care se refugiase acolo în timpul răzmeriței. Îl cunoaște, cu acest prilej, pe poetul C. Stamati. În 1828, când își deschide cursurile Gimnaziul Vasilian din Iași, este numit profesor de limba latină, matematică și geografie. Devine apoi profesor al Academiei Mihăilene, unde ținea un curs de algebră. Îl sprijină pe Gh. Asachi în munca de organizare a învățământului în Moldova. A fost și unul din redactorii publicației „Albina românească". Transpunea texte românești în franceză (când ziarul apărea în ambele limbi), tălmăcea noutăți din gazetele străine, redacta articole, făcea corecturi. Pentru trebuințele școlii a prelucrat un tratat de geografie, *Elementele gheografiei* (1831), și a tradus o lucrare de teologie. În manuscris a lăsat câteva manuale școlare, o aritmetică, o gramatică latino-română. În 1835 căpătase rangul de paharnic.

F.-B. a scris versuri în limba latină: *Carmen onomasticon* și *Allusio*, poezii ocazionale compuse după modele clasice. În limba română a compus două poeme inspirate de mișcarea eteristă, *Moldova la anul 1821* și *Moldova la anul 1829*, iar cu puțin înaintea morții, o meditație intitulată *Suplement la Gheografie,* toate apărute postum în „Foaie pentru minte, inimă și literatură" din 1839 și reproduse ulterior de Aron Pumnul în *Lepturariu rumânesc…*. Cu împrumuturi din *Tristele* lui Ovidiu, în versuri nu lipsite de umor, Eteria este, la **F.-B.**, un cataclism cosmic, dar și o răsturnare ilară a ordinii naturale. Câteva stihuri din *Moldova la anul 1821* sunt cunoscute datorită prelucrării lor în poemul eminescian *Epigonii* („S-au întors mașina lumii, s-au întors cu capu-n gios/ Și merg toate dimpotrivă, anapoda și pe dos"). *Moldova la anul 1829* aduce elogiul păcii, reașezarea vremurilor fiind văzută ca o revenire a veacului de aur. *Suplement la Gheografie* conține o descriere de un relief artistic pronunțat a fantasticului tărâm al morții. Deși se apropie tematic de lirica preromantică a mormintelor, meditația lui **F.-B.** nu este tributară izvoarelor străine, ci imaginarului popular.

SCRIERI: [*Poezii*], în *Lepturariu rumânesc cules den scriptori rumâni,* publ. Aron Pumnul, III, Viena, 1862, *512–517,* PAU, *79–83.*

Repere bibliografice: Ioan Rațiu, *Vasile Fabian-Bob,* Blaj, 1907; Densusianu, *Lit. rom.,* II, *35–36;* Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *111–112, Ist. lit.* (1982), *110–111*; Popovici, *Romant. rom., 329–330*; Piru, *Ist. lit.,* II, *299–301*; *Ist. lit.,* II, *215–216;* Anghelescu, *Preromant. rom., 198–199*; Cornea, *Originile, 300–301, 402–404; Dicț. lit. 1900, 344;* Teodor Tanco, *Virtus Romana Rediviva,* VII, Cluj-Napoca, 1993, *23–40;* Micu, *Scurtă ist., I, 129–130;* Ursu, *Contribuții ist. lit., 444–446; Dicț. scriit. rom.,* II, *244–245;* Tanco, *Dicț. lit. Bistrița, 148–151*; Niculae Vrăjmaș, *Moștenirea lui Vasile Fabian-Bob,* „Mișcarea literară", 2005, 3–4; Manolescu, *Istoria, 98–99*; Ursu, *Alte contribuții, 196–198.* ***S.C.***

FACA, Costache (Constantin) (c. 1800, București – 7.III.1845, București), autor dramatic, fabulist. De origine grecească, antecesorii lui **F.** – al treilea din cei cinci copii ai Mariei (n. Hrisoscoleo) și ai clucerului Constantin Faca – erau boieri de condiție mijlocie. Se instruiește în limba greacă, acasă și, probabil, la Academia din București. Melancolic, spiritual, fără a fi exuberant, prețuind vorba de duh, găsea adesea în ceata veselă a lui Anton Pann un bun prilej de destindere. Se apropie și de Ion Heliade-Rădulescu, mai ales că devine membru al Societății Filarmonice, înființată în 1833. Om cu înclinații liberale, simpatizează cu opoziția, ajungând chiar unul din fruntașii ei, deși se înrudea cu domnitorul Alexandru D. Ghica. Până să primească rangul de clucer (1844), fusese, cu zece ani mai înainte, vtori-postelnic, apoi paharnic. A fost deputat în Obșteasca

Adunare a ţării (1838), prezident al Tribunalului de Comerţ din Bucureşti (1842) şi, un an după aceea, procuror la Înaltul Divan. Câteva zile înainte de a fi răpus de o pneumonie, **F.**, încercat de gânduri funeste, îşi presimţise sfârşitul în nişte versuri simple, înfiorate de spaima unui „rău” nedesluşit.

Cu modestia şi discreţia care îl caracterizau, **F.** s-a ignorat ca scriitor şi numai prin grija lui Heliade opera lui, cu totul restrânsă, a putut fi salvată de uitare, fiind adunată într-un volum postum (1860). Fire delicată, ar putea să pară ciudată preferinţa lui **F.** pentru satiră. El este în stihurile lui un ironist nepătimaş şi elegant care, şfichiuind subţire, are aerul că se amuză. Dar sunt şi clipe când nu-şi poate reprima amărăciunea şi nici dezgustul. Scrisă sub impulsul ideilor propagate în Societatea Filarmonică, piesa *Comodia vremei* (interpretată în 1835 de elevii clasei de declamaţie) ia în derâdere franţuzomania – motiv pentru care Heliade îi va schimba denumirea în *Franţuzitele* –, deschizând o serie de succes în dramaturgia satirică paşoptistă. Înrâurită de *Les Précieuses ridicules* a lui Molière, comedia se inspiră din realităţile româneşti. Antibonjurist, autorul persiflează apucăturile cosmopolite ale generaţiei tinere, sesizează ridicolul încercărilor micii boierimi şi ale burgheziei ajunse de a mima obiceiurile protipendadei. Comicul vine din caricarea nu atât a gesturilor, cât a limbajului. Din împerecheri de arhaisme, neologisme şi expresii populare, **F.** ştie să obţină efecte de o anume savoare. Jargonul împestriţat cu franţuzisme al celor două „preţioase ridicole” din mahalaua Bucureştilor, Elenca şi Luxandra, anunţă, prin nostima lui bizarerie, vorbirea fistichie a Chiriţei lui Vasile Alecsandri.

SCRIERI: *Din ale lui Costache Facca,* în Ion Heliade-Rădulescu, *Diverse,* vol. V: *Poezii inedite,* Bucureşti, 1860; *Comodia vremei (Franţuzitele)*, îngr. şi pref. Vasile Vârcol, Bucureşti, 1906, reed. în PND, *51–76; Conversaţii,* PND, *77–81*.

Repere bibliografice: Bogdan–Duică, *Ist. lit., 240–248;* Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *187–188*, *Ist. lit.* (1982), *195–197*; Popovici, *Romant. rom.*, *84–91*; *Ist. teatr. Rom.*, I, *277–280*; *Ist. lit.*, II, *302–303*; Brădăţeanu, *Comedia, 40–42; Dicţ. lit. 1900, 344–345; Dicţ. scriit. rom.*, II, *246–247.* ***F.F.***

FACLA, publicație apărută la București, săptămânal între 13 martie 1910 și 15 iunie 1913, apoi zilnic între 5 octombrie 1913 și 2 noiembrie 1914, din nou săptămânal în perioadele 1 ianuarie – 14 august 1916 și 6 ianuarie – 29 decembrie 1923, zilnic în intervalele 26 aprilie 1925 – 19 aprilie 1926 și 18 februarie 1930 – 20 aprilie 1930, săptămânal între 28 aprilie 1930 și 1 august 1932, apoi iarăși zilnic între 10 august 1932 și 9 septembrie 1940. De-a lungul timpului a avut mai multe subtitluri: „Revistă săptămânală”, „Revistă literară, politică, economică şi socială”, „Literară”. Componența redacției nu e indicată în primii ani decât sporadic. Abia în numărul 27/1910 se specifică, printr-o notă, că director este N.D. Cocea, în 45/1911 se revine cu o precizare potrivit căreia „apare sub îngrijirea d-lor N.D. Cocea, Toma Dragu și Iosif N. Teodorescu”, iar în numărul 12/1912 e menționat următorul comitet redacțional: N.D. Cocea, Toma Dragu, Tudor Arghezi, Constantin Graur, Em. Argin (S. Labin) și Iosif Nădejde. Cel dintâi va fi director și la seria din 1923, ca și, temporar, la aceea inițiată în 1925, când, de la numărul 60/1925, prim-redactor este Ion Vinea. De la numărul 163/1925, în care se anunță încarcerarea lui N.D. Cocea, direcția este asigurată, până la 19 aprilie 1926, de tatăl acestuia, generalul Dumitru Cocea, pentru ca mai târziu, la reapariția din februarie 1930 și până la sfârșit, în septembrie 1940, publicația să fie condusă de Ion Vinea. La ilustrație au contribuit artiști ca Jean

Steriadi, Iosif Iser, Camil Ressu, Francisc Şirato, Marcel Iancu, Victor Brauner. Traversând o agitată epocă istorică, în care tumultul evenimentelor a fost însoțit permanent de acela al luptelor ideologice, **F.** s-a angajat mereu, cu elan și îndrăzneală, în dezbaterile și în bătăliile social-politice românești. A refuzat să fie una dintre acele gazete ce își dovedesc „inutilitatea" prin „sărăcia lor de ideal" și a promis că „va agita flacăra unui ideal de neînvins", „va zgudui toate energiile, va trezi toate conștiințele, va arde putregaiurile inutile cari înăbușă viața politică, intelectuală și socială a acestei țări". Această promisiune patetică, făcută într-un text inaugural fără titlu și nesemnat, se va articula abia mai târziu în câteva articole-program propriu-zise. Astfel, în *Activitatea noastră* (26/1910), N.D. Cocea arată că, „pornită într-un moment de entuziasm", **F.** își propune să lupte „împotriva partidelor istorice, cari n-au istoric în trecutul lor decât jaful şi exploatarea nemiloasă", „împotriva bălăriei naţionaliste, care ameninţă să asfixieze [...] forţele vii ale acestui popor" și „împotriva acelora cari, ca indivizi, încearcă să profite de nepăsarea şi tembelismul nostru oriental ca să se strecoare fără inteligenţă, fără suflet şi fără muncă la situaţii nemeritate". Deși insistă că „nu e socialistă" (*Ce este „Facla"?*, 36/1910), că „n-a apărut ca să propage socialismul științific sau altfel de socialism" (*Răspuns d-lui Rădulescu-Motru*, 28/1910) și că insurgența ei e de ordin mai general (*Bilanțul unui an*, 52/1912), publicația își vădește, în primii ani mai cu seamă, orientarea radical-socialistă, cu clare porniri anarhiste. Socialismul ei transpare din natura militantă sau doctrinară a multor texte: manifeste, relatări partinice despre lupta sindicală și despre greve, medalioane dedicate unor socialiști români și străini, dar și scrieri analitice precum *Studiu critic asupra socialismului din România* (reprodus în numerele 23–27/1910) și *Neoiobăgia* de C. Dobrogeanu-Gherea (33/1910). Mai mult, **F.** se implică direct, prin apeluri electorale, în alegerile din epocă, directorul și unii dintre cei care scriu în **F.** (Toma Dragu sau Cristian Racovski) fiind de fapt candidați. Pe acest fond ideologico-politic s-a exersat spiritul polemic și pamfletar al revistei, care a dus campanii de presă intense, cu obiective tactice și strategice bine stabilite. Amenințarea că „nu vom cruța nimic și nu vom ierta pe nimeni" s-a concretizat în nenumărate atacuri menite să discrediteze adversarii ideologici, partidele politice,

Anul I. N[illegible] 13 Martie 1910.

Facla

APARE SĂPTĂMINAL

SUMARUL:

FACLA; **N. D. Cocea:** Jertfa celor doua-spre-zece mii; **Dr. I. Duscian:** Bacşişul ca factor economic; **Iosif Nădejde**: [illegible] poliţieneşti; **Const. Graur:** Chestia evreească; **C. Lugăreanu:** Civilizaţie (versuri); **Lux.:** România şi Bulgaria; Fiica lui Ferrer; **P. Crainic:** Duelul.

Polemici: Să facă ţăranii politică? — Atentatul lui Jelea. — Procesul sindicaliştil[illegible] — [illegible] — D. A. C. Cuza. — D. deputat Ionescu-Quintus. — Ţăranii despre justiţie. — Ce s'au făcut însurăţeii? — D. N. Iorga. — Toţi... democraţi.

Recenzii, reviste, ziare.

BUCUREŞTI

Editura Tipografiei ziarului „Adeverul"

No. 11, Strada Sărindar, No. 11

Preţul 15 Bani.

dar și autoritățile și instituțiile statului în general, considerate a fi instrumente ale oligarhiei atotstăpânitoare (monarhia, guvernul, justiția, poliția, armata și chiar universitatea). Toate sunt supuse unui tir neîncetat în articole separate, în numere tematice și într-o rubrică de însemnări numită chiar „Polemici", extrem de virulentă în anecdotica ei tendențioasă. De critici batjocoritoare, bazate pe învinuiri de corupție, au parte îndeosebi liberalii lui Ionel Brătianu („dinastia", „mafia", „caracatița brătienistă"), dar nu sunt scutite de ele nici diversele facțiuni, considerate deviaționiste, ale stângii: cea reprezentată de „odiosul imbecil" Ioan Nădejde și cea a vechilor poporaniști, în frunte cu C. Stere și G. Ibrăileanu, ultimul calificat drept fost „socialist stacojiu, azi simplă sentimentală mironosiţă ex-socialistă". Principalul cal de bătaie al revistei este însă, ani la rând, naționalismul lui A.C. Cuza și N. Iorga, furibunda campanie împotriva celor doi

ducându-se atât pe terenul disputei ideologice, cât și pe acela al atacurilor la persoană. Numiți până și „Katheder-huligani”, aceștia sunt priviți ca șefii reacționari și antisemiți ai unei mișcări întemeiate „pe resentimente de rasă”, care „stă în calea democrației românești”. O altă țintă fixă este monarhia, asaltată de toți „făclierii” de frunte, ascunși totuși, adesea, sub pseudonime ori sub inițiale fictive: N.D. Cocea (Nicoară al Lumei, Lux, Lex, Anatema, Doctor Mistigri, Ion Făclău), Const. Graur (P. Crainic), Toma Dragu (Justus, Gr. Făclieru), S. Labin (S. Albin, Em. Argin, Em. A.), Dem. Theodorescu (Fidelio). Lor li se alătură, tot sub diverse semnături, Tudor Arghezi (ierodiaconul Iosif N. Theodorescu, Ex-ierodiaconul Iosif, Gabriol, Bock, Block-Notes), a cărui contribuție, mai activă începând din 1911, reprezintă un capitol însemnat din istoria publicației. Colaborarea sa e variată. Deschizând două noi fronturi polemico-pamfletare, poetul se războiește cu ierarhii Bisericii (mitropolitul Atanasie îi pare a simboliza „majoritatea întinată, hâdă, vicioasă a clerului din țară”) și cu Societatea Scriitorilor Români, blamată pentru nepăsarea ei față de viața scriitorilor, care „e uneori o tragedie, alteori o umilință și alteori o lene trivială”. Riposta celor două instituții nu face decât să ațâțe și mai mult verva polemistului (seria *Tropare*, cu subiecte bisericești, sau articole precum *Libertatea presei şi Societatea Scriitorilor Români*, *O nouă şedinţă a Societăţii Scriitorilor Români*, *Agonia Soc. Scriitorilor Români*). În plus, în mai multe numere din 1912, Arghezi își varsă năduful pamfletar asupra revistei „Flacăra”, condusă de C. Banu, al cărei colaborator fusese. În afara acestor diatribe, inimitabilul stil gazetăresc al poetului își pune pecetea și asupra celorlalte texte scrise pentru **F.**: serialul *Note de război* și *Note de război și pace* (tot în 1912), în ton cu atitudinea antimilitaristă și pacifistă a revistei, fulminanta luare de poziție împotriva publicării unor postume eminesciene (*Păduchii lui Eminescu)*, câteva mâhnite meditații lirico-religioase (*Crăciunul)*, o șugubăț-amară confesiune adresată lui J.-J. Rousseau (*Scrisoare deschisă lui Jean-Jacques Rousseau*), însemnările din câteva rubrici sporadice („Notițe”, „Crâmpeie”, „Naţionalitatea în artă, ştiinţă, politică”) și din acelea, ceva mai constante, „Recenzii, reviste, ziare”, „Revista literară și artistică”, pe care le animă cu mici, dar incisive, recenzii la cărți și reviste. Aceste rubrici ocupă, de altfel, mare parte din restrânsul spațiu acordat literaturii și culturii în primii ani. Un spațiu în care mai intră totuși, pe lângă scurte recenzii, cronici, de obicei acide și ele, la expozițiile de artă plastică, la reprezentații teatrale, la cărți – Anatema (N.D. Cocea), *Triumful mediocrităţii*, despre volume de N. Pora, Const. A. Giulescu și Const. Rîuleţ; A., *Un ministeriabil-poet*, despre *Amăgiri* de Ion Pillat; N. Albotă, *Un caz de patologie literară*, despre *Thalassa* lui Al. Macedonski), precum și dure confruntări scriitoricești (Fcl., *Cazul Lovinescu*, 3/1916, Emil Isac, *Modernismul. Răspuns d-lui Oct. Goga*). Nu lipsesc în **F.** textele literare propriu-zise. Lui B. Nemțeanu îi apar aici mai multe poezii, caracterizate de Tudor Arghezi drept „amestec de prozaism voit și de ironie”, lui N. Davidescu una singură (*Sentimentalism*, din volumul *La fântâna Castaliei*), iar Mihail Sevastos, semnând Proletar, Pr. sau Anonim, se remarcă printr-o seamă de reușite satire în versuri. Raritatea prozei beletristice (câteva schițe de Emil Isac și Adrian Maniu, povestiri de I.C. Vissarion și Theodor Pancu, romanul-foileton *Nica Fus, agitator* de A. Orna, în rubrica „Foița ziarului Facla”) este compensată de calitățile literare ale unei bune părți din publicistica practicată în **F.** Adesea nedreaptă, aceasta este întotdeauna bine scrisă, ba chiar sclipitoare. În afara celor argheziene, se disting, prin stilistica lor inconfundabilă, textele lui N.D. Cocea, îndeosebi cele apărute sub pseudonimul Nicoară al Lumei, care sunt fie pamflete tipologice (despre parlamentar – *Alesul națiunii*, magistrat – *Hoitul*, micul burghez provincial – *Familia Popescu*) sau personalizate (*Pompiliu Eliade*, *Alexandru Marghiloman*), fie portrete ironice (inclusiv despre scriitori ca Ion Minulescu, Barbu Delavrancea, Cincinat Pavelescu, Titu Maiorescu, Octavian Goga) sau, mai rar, admirative (dramaturgul Alexandru Davila, actrița Marioara Voiculescu), fie chiar evocări calde și pline de amărăciune totodată (*Alexandru Cuza*, *I.L. Caragiale*, cu ocazia morții scriitorului, *Basarabia*, la centenarul „răpirii” Basarabiei). O ingenioasă literaturizare a publicisticii are loc în **F.** și prin frecventa apariție a unor interviuri imaginare, a unor articole-scenete cvasi-caragialești și a unor excelente reportaje ficționale, cum este *Procesul „Faclei” cu regele Carol* (în întreg numărul 31/1912). Toate acestea dovedesc capacitatea publicației de a regiza literar o contestație ideologică și politică ce va rămâne vie și în fazele ei mai târzii, din 1923, apoi din 1925 și 1930–1941, când este condusă de Ion Vinea. Temele

de atac vor fi cam aceleași: criza capitalismului, despotismul monarhiei („țarul Ferdinand I” îi apare ca „un sângeros și odios potentat oriental” lui N.D. Cocea, ce va fi condamnat penal pentru lezmajestate), politicianismul liberal, naționalismul xenofob, cu variantele lui interbelice noi, fascismul și legionarismul. Dar, dincolo de această continuitate ideologico-politică, important este că **F.** își extinde dimensiunea culturală și literară. Devenită cotidian, o pagină din cele două sau patru ale ei acoperă, sub denumiri variabile („Literatură–Artă–Știință”, „Litere–Teatru–Arte”, „Toate artele”, „Facla literară și artistică”), domeniul culturii și literaturii, iar în cadrul acesteia se înmulțesc treptat rubricile la care colaborează diverși scriitori, îndeosebi din noua generație și apropiați de mișcarea modernistă. Dacă se publică, și în această perioadă, foarte puține poeme (de Adrian Maniu, I. Vinea, Cicerone Theodorescu, Virgil Gheorghiu, Andrei Tudor, Emil Botta, Camil Baltazar), se face loc ceva mai des prozei. Pot fi citite fragmente din romanele lui Camil Petrescu (*Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* și *Patul lui Procust*), N.D. Cocea (*Vinul de viață lungă* și, preluat din „Contimporanul”, singurul capitol rămas din *Excelența Sa Ioan Pantelimon al II-lea*, „un roman de război și în același timp un pamflet politic a cărui țintă era Ioan I.C. Brătianu”, confiscat de Siguranță), I. Peltz, Mircea Damian, Sergiu Dan, dar și proze scurte de Ion Vinea (*Cu inima-n cap*), Ion Călugăru (*L-am ucis?*, *Naufragiul Planetei*), Isaiia Răcăciuni (*O întâlnire*), Alexandru Sahia, Tudor Teodorescu-Braniște, Neagu Rădulescu ș.a. La acestea se adaugă notele de călătorie ale lui Camil Petrescu (din *Rapid – Constantinopol – Bioram*) și, în traducere, fragmente din scrierile lui Panait Istrati (*Pe malurile Dunării*, în serial), Aleksandr Kuprin (*Vrăjitoarea*) și Vsevolod Garșin (*Patru zile*). Mult mai extinsă este publicistica cultural-literară, care include însuflețite dezbateri de idei, abundente comentarii critice și informații de tot felul. Colaboratorii sunt, de obicei, tineri talentați din generația interbelică, dintre care unii vor deveni nume importante mai târziu. Foarte activ este Lucian Boz, autor al unor medalioane despre moderniști români (Hortensia Papadat-Bengescu, Adrian Maniu, Urmuz, Tristan Tzara) sau străini (André Breton, Jules Romains), al unor eseuri despre poezia lui Ion Barbu și a lui Lucian Blaga, precum și al unor comentarii eminesciene (*Femeia poeziei eminesciene și sensul vieții poetului*). Intermitentele rubrici „Vitrina librăriei”, „Bazar”, „Cronica literară” îi găzduiesc, în calitate de cronicari sau recenzenți, pe Eugen Jebeleanu, Miron Radu Paraschivescu, C. Panaitescu, Virgiliu Monda, N. Carandino, Gheorghe I. Ghidu și pe Eugen Ionescu (începând cu numărul 1568/1936), care se apleacă, între altele, asupra romanului românesc al epocii (*Anul literar 1936*). Comentarea promptă și vivace a cărților nou apărute este completată de sinteze restrânse despre scriitori consacrați: Liviu Rebreanu (texte de Camil Petrescu, Victor Ion Popa, Ion Marin Sadoveanu, 614/1933), Camil Petrescu (Al. Rosetti, Emil Gulian, Mihail Sebastian, Ion Jalea, George Mihail Zamfirescu, 620/1933), unii fiind portretizați aniversar (C. Stere) sau în necrologuri (Panait Istrati, Gib I. Mihăescu). Căutând să fie mereu în actualitate, **F.** stăruie asupra unei teme obsesive în anii ’30, cea generaționistă (Octav Șuluțiu, *Contribuții la înțelegerea generației noi*, Radu Popescu, *Tot despre generația nouă și destinul ei*, Cicerone Theodorescu, *Camaraderia la scriitorii tineri*, Eugen Ionescu, *În loc de cronică literară. Despre „generația în pulbere”*), și nu își ascunde simpatia pentru avangardism, de pildă pentru mișcarea futuristă, cu prilejul vizitei lui F.T. Marinetti în România. Din aceeași dorință de a fi la zi se nasc numeroasele interviuri luate unor scriitori și artiști (Liviu Rebreanu, Tudor Arghezi, Panait Istrati, Camil Petrescu, E. Lovinescu, Cezar Petrescu, Gib I. Mihăescu, Mihail Sebastian, Anton Holban, Constantin Brâncuși, Marcel Iancu, Milița Pătrașcu), dezbaterile de felul celei desfășurate în ianuarie 1935 sub titulatura *Scriitor român – scriitor evreu* (participanți: E. Lovinescu, Camil Baltazar, Ury Benador) și câteva anchete incitante (*De ce scrieți?*, la care, pe tot parcursul lui 1935, răspunde o pleiadă întreagă de autori: Ion Barbu, Camil Petrescu, Anton Holban, E. Lovinescu, Eugen Ionescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Tudor Arghezi, Gib I. Mihăescu, Mircea Vulcănescu, Felix Aderca, Petru Comarnescu ș.a.). În buna tradiție a **F.**, polemicile nu contenesc nici acum, etalând o întreagă panoplie. Unele sunt iscate de anumite atitudini politice (în *Moravuri literaro-gazetărești*, Panait Istrati răspunde acuzei lui Liviu Rebreanu că ar fi defăimat în Franța democrația din țară), altele vizează grupări și reviste rivale („Cuvântul” și „Criterion”), iar altele se învârt în jurul unor divergențe de ordin literar, devenite nu o dată animozități personale. Disputele antrenează adversari mai vechi (în 1936 Tudor Arghezi și Nicolae Iorga, E. Lovinescu și Nicolae Iorga), dar și

preopinenți mai noi, ca Ion Barbu și Vladimir Streinu (cu reproșuri reciproce de plagiat). Cel mai rebel tânăr polemist se arată Eugen Ionescu, căruia i se creează, în 1935, o rubrică specială: „Eugen Ionescu se războiește cu toată lumea". Viitorul dramaturg atinge chestiuni de fond (în *Banalizarea poeziei* și *Contra literaturii*), se duelează critic cu colegi de generație (cu Pericle Martinescu pe marginea romanului *Adolescenții de la Brașov*, sau cu Lucia Demetrius pe tema literaturii feminine) și emite judecăți tăioase despre mulți confrați (Arșavir Acterian, Octav Șuluțiu și chiar Tudor Arghezi, în articolul *Tudor Arghezi, Vladimir Streinu și... raporturile dintre poezia estetizantă și cea vitalistă*). Îndreptat inclusiv împotriva unora dintre colaboratorii proprii, acest criticism pasionat confirmă polemismul dintotdeauna al publicației, cu deosebirea că, în anii ultimi, el nu mai are o tentă ideologizantă atât de vizibilă, lăsând loc și altor atitudini decât cele socialist-anarhiste, care i-au atras mai înainte multe antipatii și destule persecuții din partea autorităților (procese, suspendări temporare etc.). ***I.M.***

FACLA, gazetă apărută la Brăila, săptămânal, în câteva serii: din mai 1929 până în 4 noiembrie 1930, din 14 decembrie 1936 până în 19 aprilie 1937 și din 19 septembrie 1944 până în ianuarie 1948. Director și redactor responsabil: Jacques Davidescu-Brăila; redactor și administrator: Max Bucurescu. Publicație de interes local, **F.** își propune să demaște „abuzurile, fraudele și nedreptățile" și militează pentru „libertate, dreptate și pace". Semnează versuri Ben Corlaciu (*Fântânile văzduhului*, *Sus*), Ion Caraion (*Oxidare*), Ion Th. Ilea (*Strădanie*), Vladimir Cavarnali (*Primii acum…*), Ilarie Voronca (*Neliniști*), Petru Vintilă (*Moment torid*), Perpessicius, Marcel Gafton și, cu o frecvență constantă, Robert Cahuleanu (Andrei Ciurunga). Dintre catrenele umoristice cam pedestre fabricate de Vox, Kim, Scorpion sau Al. Dracea, concurate de o „cronică rimată", se rețin doar trei epigrame ale lui Cincinat Pavelescu, prezentate ca inedite. Redacția pune accentul pe înfățișarea vieții literare prin personalități, ale căror profiluri artistice sunt creionate de Mihail Crama (*Camil Baltazar*, *Ilarie Voronca*), de gazetarul brăilean Basil Clony (*Cincinat Pavelescu*, *Scriitorul Ion Adam și Cincinat*), Const. Galitza (*Trei scriitori socialiști: Panait Istrati, Ion Păun-Pincio și Ștefan Petică*), prin comentarii asupra disputelor dintre generații (Ben Corlaciu, *Animozități literare*, *Destinul scriitorului tânăr*), prin semnalarea unor tendințe poetice inovatoare venite din Franța (Victor Eftimiu, *Spovedanii* – despre stilul „tarabiscolat"), prin cronici, recenzii și articole critice ori de analiză (Al. Ciorănescu, *Grigore Alexandrescu traducător al lui Tasso*, Ion Caraion, *Solstițiu culcat între vacile gospodarilor*). Rubricile „Cuvânt plastic" (ținută de Ion Frunzetti), „Mozaic" (Dinu Stegărescu), „Arta și literatura", „Inventar" aduc informații din sălile de expoziții și noutăți editoriale, dezvăluie proiecte scriitoricești. Câteva traduceri sunt semnate de George Dan (Paul Valéry, *Cântecul columnelor*, Tristan Tzara, *Marinarul*), Sașa Pană (din poezia Rezistenței franceze), Nina Cassian (Rimbaud, *Strălucita victorie de la Sarrebruck*), Geo Dumitrescu (Benjamin Fondane, *Titanic* – fragment). Interesul pentru literatura europeană contemporană este ilustrat și de crochiurile dedicate lui Romain Rolland la împlinirea unui an de la dispariție de Virgil Ierunca, care ține și minirubrica „Notații franceze", lui Paul Valéry de Monica Dan (Monica Lovinescu), lui Vladimir Maiakovski de Ion Caraion ș.a. La câteva întrebări răspund Petru Comarnescu – despre literatura americană și despre posibilitatea unor traduceri în românește – și poetul Mihail Crama, ca premiat al Fundațiilor Regale pentru manuscrisul *Decor penitent*. Sumare evocări creionate de Ștefan Baciu sau de Ion Caraion încearcă să păstreze amintirea confraților Nicolae Cantonieru, G. Bacovia, Ilarie Voronca, Pompiliu Constantinescu, Mihail Sebastian, ca și notele memorialistice *În urmă cu un sfert de veac* ale lui Oscar Lemnaru ori cele ale lui Mihail Crama despre cenaclul Sburătorul, datate „24 ianuarie 1943, în capitala României întunecate". Alți colaboratori: Dimitrie Stelaru, Teodor Vârgolici, Ștefan Cazimir, Mihu Dragomir. ***R.P.***

FACLA LITERARĂ, revistă apărută la Bucureşti, săptămânal, între 1 februarie şi 17 mai 1923, sub direcţia lui N.D. Cocea. Supliment independent al hebdomadarului politic cu acelaşi titlu, efemera **F.l.** se autodefineşte prin articolul-program *Credinţa noastră*, semnat de director: „La lupta politică şi socială pe care o ducem o dată pe săptămână prin «Facla», adăugăm o luptă paralelă pe vastul tărâm al artei, ştiinţei şi al literaturii. În revista politică vom continua, ca şi până acum, să biciuim relele, să surprindem pedestalele de lut, să sfâşiem aureolele mincinoase, să facem astfel

operă de dizolvare, de descompunere şi de distrugere. În «Facla literară» vom semăna gânduri, vom aprinde lumini, vom face operă creatoare, ridicând în zarea inteligenţelor idealul frumuseţii pure şi aruncând în suflete germenul rodnic al bunătăţii şi al cugetării umane". Ca orientare ideologică, revista e de stânga, cu o nuanţă de umanitarism şi socialism temperat, dar înscriindu-se prin structură şi prin literatura promovată în sfera presei dominate de idealuri democratice. La rubricile permanente „Viaţa intelectuală" – un mozaic ce adună informaţii culturale din străinătate, în special din Franţa –, „Cărţi străine", „Reviste româneşti", „Reviste străine", „Ştiri", „Bibliografie" – cu noutăţi venite din lumea editorială şi cu prezentări succinte de volume –, „Teatru"– despre spectacole, premiere, creaţia autorilor dramatici, actori şi roluri –, scriu Gala Galaction, Aron Cotruş, N.D. Cocea, Victor Eftimiu ş.a. Poezie semnează Ion Vinea (*Dintr-o toamnă*), Ilarie Voronca (*Broderii în amurg*), Alexandru Claudian (*Toamna*, *Viziune*, *Externat* – sonete), Victor Eftimiu (*În mine, stelele…*, *Amintirile*), Aron Cotruş (*Nebunul*), Adrian Maniu (*Haiducul*), Vladimir Streinu (*Ninsoare*, din ciclul *Arabescuri inutile pentru Monique*). Versurile se bucură şi de o aşezare preferenţială, ocupând două pagini în oglindă, încadrate de desene ornamentale. O neaşteptat de favorabilă expunere are proza originală (I. Vinea, *Întâia nocturnă*, Victor Eftimiu, *Morţii ne fac semne*, Theodor Solacolu, *Mâinile*, Gala Galaction, *Pagini de altădată*), dar mai ales cea tradusă de N.D. Cocea, I. Vinea şi A. Toma din scriitorii francezi J.-H. Rosny-Aîné (*Cataclismul*), Pierre Louÿs (*Aphrodita*), Georges Courteline (*O canalie*), Guy de Maupassant, Anatole France (*În grădina lui Epicur*, *Duşmanul iudeilor*), Romain Rolland, Jacques de Lacretelle (*Zilberman*), Victor Margueritte. Panoplia traducerilor o încheie nuvelele ruseşti *Ştiinţa amorului* a lui D. S. Merejkovski şi *Artistul nebun* de Ivan Bunin, rimele vedice *Balada omului* ale lui Vina Snati şi sonetele artistului cernăuţean Uriel Birnbaum *Pogrom*, *Tentaţia din urmă*, echivalate în româneşte de Enric Furtună. O anchetă iniţiată, chiar în primul număr, de Șerban Cioculescu în jurul întrebărilor: 1. Cum vă explicaţi că operele literare şi artistice româneşti nu corespund sufletului şi inteligenţei poporului nostru, că sunt cu mult mai prejos decât simţul artistic al maselor şi decât vremurile în care trăim? și 2. Ce ar fi de făcut în mod practic ca să remediem această stare de lucruri şi să reînsufleţim mişcarea noastră artistico-literară? îşi găseşte repondenţi nu doar printre scriitori (Claudia Millian, A. de Herz, Gala Galaction, Spiridon Popescu, Camil Petrescu, N. Davidescu, Liviu Rebreanu, Ion Minulescu ş.a.), ci şi printre oamenii politici (dr. N. Lupu, Istrate Micescu). Cronica literară este încredinţată tânărului Şerban Cioculescu, care recenzează cu aplicaţie şi obiectivitate cele trei volume din *Studii critice* de C. Dobrogeanu-Gherea, *Scrisorile unui răzeş* de Cezar Petrescu, plachetele *Povestea omului* şi *Floarea pământului* de Demostene Botez, *Versuri* de Camil Petrescu şi *Versuri* de G. Talaz. Odată cu încheierea tipăririi răspunsurilor la ancheta deschisă în numărul 1, tot el face şi o analiză a ideilor conţinute. Ilustraţia **F.l.** este atractivă, variată, fiind reproduse grafică, desene, picturi de Rafael, Rubens, Rembrandt, Renoir, Matisse, Steurer. Numărul 3 este integral ilustrat de Şt. Dimitrescu, numărul 4 de flamandul Felicién Rops şi numărul 5 de Ross. Alţi colaboratori: Octav Minar, T. Teodorescu-Branişte, Jacques G. Costin, H. Bonciu, Al. Claudian. ***R.P.***

FACLA PUTNEI, publicaţie apărută la Focşani la 21 mai 1946 (număr unic), avându-l director pe Ion Stavarache. Articolul-program, semnat de acesta, anunţă că revista se va război cu „rămăşiţele reacţionare şi fasciste", criticând „clicile de fantome ale trecutului". **F.P.** aduce un omagiu lui G. Vlădescu-Răcoasa, ministrul naţionalităţilor, care semnează el însuşi un articol intitulat *Facla Putnei*. Literatura e reprezentată de două traduceri: poeziile *Marinarul* de Tristan Tzara, în versiunea lui George Dan (preluare din „Facla" brăileană, ca și alte tălmăciri) şi *Scris pentru voi* de Loys Masson, în transpunerea lui Saşa Pană, precum şi de articolul *O victimă a nazismului*: *Benjamin Cremieux* de Virgil Ierunca, de notele lui Mihnea Gheorghiu intitulate *'93* şi de proza *Interpretul* a lui Const. Galitza. Cuprinsul reflectă în mod vizibil schimbările produse în ţară şi se menţine pe linia unei evidente afinităţi cu stânga. ***M.Pp.***

FAÇON, Nina (5.VIII.1909, Ploieşti – 24.XI.1974, Bucureşti), italienistă, traducătoare. Este fiica lui Sally (n. Diamant–Berger) şi a lui Hugo Façon, funcţionar. După absolvirea liceului în oraşul natal, obţine trei licenţe, la Universitatea din Bucureşti, în filologie modernă (1931), filosofie (1932) şi istoria

artei (1934), care îi vor hotărî cariera universitară mai întâi în Italia, la Padova (1937–1938), întreruptă câţiva ani în învăţământul mediu particular, din pricina legilor rasiale, precum şi la Bucureşti, unde devine lector extern în 1944, conferenţiar în 1951, profesor între 1962 şi 1972, când va fi pensionată. Debutează cu articole la revista „Roma" în 1932, iar editorial cu volumul *Michelangelo poet*, apărut în 1939, la origine teză de doctorat, susţinut în 1938 cu Ramiro Ortiz.

Formată sub îndrumarea lui Ramiro Ortiz, cu care va continua colaborarea şi după stabilirea acestuia la Padova, **F.** se implică în dezvoltarea instrumentelor de lucru necesare italienisticii într-o fază de fundamentare ştiinţifică a acestei discipline în ţara noastră. Filolog complex, elaborează lucrări esenţiale atât în domeniul lingvistic: *Grammatica storica della lingua italiana* (I–II, 1963–1964), *Corso di storia della lingua italiana* (I–II, 1963–1965), lexicografic (*Piccolo vocabolario romeno–italiano e italiano–romeno dell'uso moderno*, în colaborare cu Alexandru Balaci şi Giuseppe Petronio, apărut la Bologna în 1963, în acelaşi an publicându-se primul mare *Dicţionar italian–român*, iar în 1967 primul mare *Dicţionar român-italian*, ambele în coordonarea ei, care vor avea ediţii succesive) cât şi în domeniul literaturii: *Istoria literaturii italiene. Iluminismul şi romantismul* (I–III, 1956), continuată în *Corso di storia della letteratura italiana moderna e contemporanea* (*dall'ultimo Ottocento fino ai giorni nostri)* (1971), *Istoria literaturii italiene* (1969, un tratat complet), iar postum, în 1982, *Dicţionar enciclopedic al literaturii italiene*. Prima carte semnată de **F.**, *Michelangelo poet*, reprezintă o încercare de a evalua poezia titanului renascentist dintr-un unghi extraestetic, ca necesitate de exprimare plenară a personalităţii şi ca valoare filosofică, pentru a-i demonstra echivalenţa cu opera plastică. Michelangelo – crede exegeta – a căutat eternitatea în frumuseţea vremelnică a lumii, poezia şi artele vizuale fiind faţete congenere ale structurii sale artistice. Capodoperele lui din pictură, sculptură şi arhitectură ar reprezenta înfăptuiri indirecte ale poeziei, în măsura în care exprimă conceptele politico-filosofice convergente în alcătuirea individualităţii marelui artist. La **F.** direcţia istorico-literară şi filosofică a interpretărilor se conturează mai ferm în *Concepţia omului activ* (1946), impunându-se ca o coordonată fundamentală în activitatea ei ulterioară. Conceptul de activism este ilustrat la gânditorii Renaşterii italiene, la Erasm şi Cervantes, la Spinoza, la idealiştii romantici şi la Henri Bergson, autoarea subliniind rolul emulativ al marilor creatori în contextul unei colectivităţi, începând de la miturile Antichităţii. Idei similare, aduse până în contemporaneitate, sunt cuprinse şi în volumul *Intelectualul şi epoca sa* (1966). Considerând intelectualitatea un factor înnoitor în procesul cunoaşterii, **F.** examinează critic poziţia şi realizările ei în angrenajul societăţii italiene. Demersul analitic se menţine în sfera culturii, dar sunt frecvente trimiterile la alte domenii. Militantismul creatorilor de idei şi frumos este urmărit pe un traiect care are drept limite Renaşterea şi anii de după al Doilea Război Mondial. Cercetătoarea afirmă că aportul făuritorilor de cultură italieni creşte în volum şi importanţă de-a lungul istoriei, dar strădania lor rămâne mereu deficitară în registrele progresului socio-spiritual. În temeiul legăturilor istorice, problema este lărgită comparatist, acoperind şi spaţiul francez. Preferinţa pentru individualităţile proeminente este evidentă şi în monografia *Blaise Pascal* (1969). Polemistul din *Scrisori provinciale* şi gânditorul din *Cugetări* sunt studiaţi analitic şi comparativ spre a defini contribuţia fiecărei ipostaze la formarea acestei personalităţi dramatic contradictorii. Se evidenţiază că Pascal concepe salvarea individului prin raţiune şi credinţă, aflându-şi tihna, după căutări neobosite, în dogma creştină, ceea ce poate explica şi de ce proza ascetului jansenist de la Port-Royal a înrâurit multă vreme nu numai cultura franceză. Volumul *Varia italica* (1975) conţine scurte expozeuri atestând aceeaşi tendinţă de integrare a unui creator în ritmurile ideilor epocii, completate cu evocări analitice (Cesare Pavese, Giorgio Bassani, Antonio Gramsci ş.a.) şi cercetări comparatiste, de cele mai multe ori binare (italiană–germană şi italiană–franceză). Scrise într-o formulă stilistică necăutată, studiile sunt bine susţinute documentar, analitice şi dense în substanţa lor. Profilul italienistei este întregit de *Istoria literaturii italiene*, carte la întocmirea căreia autoarea respectă cu stricteţe criteriile lucrărilor de bună tradiţie universitar-pozitivistă (cronologia biobibliografică, analiza şi sinteza etc.), precum şi de traduceri din Giordano Bruno, Marsilio Ficino, Niccolò Machiavelli, Giovanni Verga, Silvio Pellico, de excelentele versiuni din Francesco De Sanctis (*Istoria literaturii italiene*) şi Giambattista Vico (*Scienza nuova*) ş.a. Transpunerile din anii 1941 şi 1942 sunt semnate, din cauza legislaţiei antievreieşti, cu

pseudonimele Ioana Anin (din Giordano Bruno) şi Sorin Ionescu (din Marsilio Ficino).

SCRIERI: *Michelangelo poet*, Bucureşti, 1939; *Concepţia omului activ*, Bucureşti, 1946; *Problemele limbii literare în cultura italiană*, Bucureşti, 1962; *Intelectualul şi epoca sa*, Bucureşti, 1966; *Blaise Pascal*, Bucureşti, 1969; *Istoria literaturii italiene*, Bucureşti, 1969; *Varia italica*, Bucureşti, 1975; *Dicţionar enciclopedic al literaturii italiene*, Bucureşti, 1982; *Ramiro Ortiz – Nina Façon, Carteggio – Corespondenţă, ed. bilingvă,* îngr. şi pref. Doina Condrea Derer, prezentare Alberto Castaldini, Bucureşti, 2007. **Traduceri:** Giordano Bruno, *Despre cauză, principiu şi unitate*, introd. trad., Bucureşti, 1941; Marsilio Ficino, *Asupra iubirii sau Banchetul lui Platon*, introd. trad., Bucureşti, 1942; Giovanni Verga, *Familia Malavoglia*, introd. trad., Bucureşti, 1955 (în colaborare cu Dumitru Panaitescu); Giosuè Carducci, *Scrieri alese*, introd. trad., Bucureşti, 1964 (în colaborare cu Tudor George şi Barbu Solacolu); Silvio Pellico, *Închisorile mele*, introd. trad., Bucureşti, 1965; Francesco De Sanctis, *Istoria literaturii italiene*, introd. trad., Bucureşti, 1965; Niccolò Machiavelli, *Principele*, introd. trad., Bucureşti, 1960; ed. îngr. Monica Fekete, pref. Gian Maria Anselmi, Bucureşti, 2006, *Istoriile florentine*, introd. trad., Bucureşti, 1963; Giambattista Vico, *Principiile unei ştiinţe noi cu privire la natura comună a naţiunilor precedată de Autobiografie*, îngr. trad. şi Fausto Nicolini, introd. trad., Bucureşti, 1972.

Repere bibliografice: Bucur, *Istoriografia*, *284*; George Lăzărescu, *Nina Façon*, „Synthesis”, 1974, 1; Alexandru Balaci, *Nina Façon*, RL, 1974, 49; Velea, *Universalişti*, *84–88*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *248–250*; Geo Șerban, *Indimenticabilul Ortiz*, OC, 2007, 126; Culianu, *Studii românești*, II, *191–193*. ***S.V.***

FAGURE, Emil D. (pseudonim al lui Samuel Honigman; 5.IV.1875, Iaşi – 16.III.1948, Bucureşti), gazetar, cronicar teatral, prozator, traducător. Este fiul Anei și al lui Max Honigman, cantor și profesor de pian. **F.** a căpătat de mic o bună educaţie muzicală şi a urmat cursurile Liceului Naţional din Iaşi. Absolvent al Facultăţii de Drept din Bucureşti, va face o carieră de gazetar începută ca redactor la „Munca”, apoi la „Lumea nouă” şi continuată la „Adevărul”, unde, între 1895 şi 1921, a fost secretar de redacţie, apoi redactor-şef, iar mai târziu şi prim-redactor al suplimentului „Adevărul literar şi artistic” (1920–1921). A făcut parte din comitetul de redacție al săptămânalului „La Roumanie” (Paris, 1918–1919), când a colaborat şi la câteva periodice franceze, militând pentru strângerea relaţiilor dintre cele două ţări, activitate pentru care a primit o decoraţie românească şi Legiunea de Onoare. În 1921 C. Mille înfiinţează un nou ziar, „Lupta”, la care **F.** va fi codirector până în 1937 (când gazeta este suprimată). Aici serveşte interesele Partidului Naţional Ţărănesc, ceea ce în 1929 i-a facilitat accesul în Parlament ca deputat, apoi ca senator. În 1923–1924 mai conduce, alături de C. Mille, gazeta „Presa”. Proză şi publicistică diversă i-au mai apărut în „Evenimentul literar” (sub pseudonimul M. Dobrin), ca şi la „Evenimentul” făcând parte din redacţie, la „Pagini literare”, „Dimineaţa”, „Rampa” ş.a. Ca jurist, a publicat expuneri şi studii judiciare (semnând F. Emilian).

În articole de fond, reportaje, anchete, interviuri, rubrici ca „Note”, „Păreri şi impresii”, „Fapte şi observaţii” (semnate şi cu iniţiale), **F.** consemnează şi comentează evenimentele sau întâmplările timpului, încercând să impună respectarea principiilor dreptăţii sociale, criticând relele cauzate de politica inadecvată (în special de cea liberală) sau susţinând, în momente deosebite, campanii care s-au dovedit a fi juste: intrarea în război de partea Aliaţilor (în 1916), împotrivirea la ascensiunea tot mai nocivă a extremei drepte şi la aservirea ţării intereselor Germaniei hitleriste (motiv care l-a determinat să părăsească România în perioada 1938–1945). În calitate de comentator teatral, scrie mai întâi la „Evenimentul” (Iaşi, 1893), dar devine cronicar oficial al „Adevărului” în 1896. Pornind la o acţiune care avea să dureze patru decenii, **F.** se declara „un spirit liber, gata de a aplauda arta”, principalul lui mobil fiind pasiunea pentru scenă, evidentă în modul cum se implica în fenomenul teatral. Comentariile pleacă de la idei generale, cum ar fi relaţia teatru–societate, în funcţie de care ar trebui alcătuit un repertoriu, militând pentru un echilibru între necesitatea de a-i influenţa în bine pe spectatori, dar şi de a-i atrage, ceea ce implică alternarea pieselor serioase, cu valoare intrinsecă, cu piese mai uşoare, de agrement. Alt deziderat se referă la introducerea treptată a creaţiilor moderne, pentru a-i obişnui pe spectatori cu noile modalităţi de expresie. Cronicarul este însă categoric împotriva importului fără discernământ de literatură dramatică şi încearcă să impună ca datorie a teatrelor promovarea dramaturgiei româneşti. Cu o perspectivă teoretică largă asupra domeniului, **F.** face aprecieri cu privire la direcţiile în care evoluează teatrul european şi încearcă încadrări corecte ale pieselor comentate în curente estetice sau ideologice, comentează prezenţa pieselor franţuzeşti pe scenele noastre, ca în conferinţa *Le Théâtre*

français en Roumanie. După o judecată de ansamblu a unui text, ca structură dramatică adecvată reprezentării scenice, el evaluează verosimilitatea, firescul subiectului, intenţiile şi calităţile morale, măsura în care faptele, personajele sunt motivate de logica internă a textului, procedând la analiza, scenă cu scenă, a desfăşurării acţiunii. E pentru el un bun prilej de a face consideraţii despre existenţa umană, despre relaţiile sociale, familiale etc., de a releva sensuri, nuanţe, subtilităţi psihologice sau ideatice. Când ia în discuţie interpretarea, pleacă de la corectitudinea distribuţiei, de la necesitatea respectării compatibilităţii între datele naturale ale unui actor şi caracterul fundamental al personajului. Cronicile cuprind şi impresiile unui spectator ce trăieşte cu adevărat magia scenei, participând intens la spectacol şi relatând cu delicii circumstanţele marilor reuşite, fie că acestea privesc în totalitate o reprezentaţie, fie că e vorba de partituri actoriceşti care îl entuziasmează. Comentatorii au subliniat, de altfel, rolul cronicarului în orientarea activităţii dramatice a epocii atât prin competenţa şi echilibrul judecăţilor, cât şi prin cultura de specialitate, utilizată în fixarea corectă a unor criterii de valoare. Nu mai puţin avizat s-a dovedit a fi **F.** în aprecierea evenimentelor muzicale (în special în cadrul rubricii „Teatru–Muzică"), la care asista cu mare interes încă din copilărie. Mai mult, a avut şi iniţiativa înfiinţării Asociaţiei Criticilor Dramatici şi Muzicali, al cărei prim preşedinte a fost, instituind un premiu pentru tinerii autori de teatru încă nereprezentaţi. Unicul volum de proză al lui **F.**, *Schiţe. 30 de zile la Paris* (1905), are un caracter hibrid, alăturând mici povestiri romanţioase cu note de călătorie. În secţiunea *30 de zile la Paris* sunt republicate articolele trimise din capitala Franţei ziarului la care lucra – dări de seamă, descrieri, prezentări ale diferitelor aspecte din viaţa artistică şi socială a marelui oraş. Acestea, ca şi însemnările de mai târziu prilejuite de alte călătorii, dezvăluie un observator şi un comentator cu spirit şi personalitate, inteligent şi înclinat spre umor, impresionat nu atât de realizările urbanistice, cât de frumuseţile naturii de acasă sau de prin Europa. Pasiunea pentru teatru îl determină pe **F.** să se manifeste şi ca furnizor de texte pentru scenele bucureştene, de la cele ale unor grădini de vară la cea a Teatrului Naţional. Localizează o serie de piese din repertoriul francez de divertisment – vodeviluri care vor primi titluri elocvente, precum *Vasilache Astronomu*, *Madame Ordonanţă*, *Mitică Ghinion*, *Lilica Ponpon*, *Nunta lui Ţopârdea*, *Divorţul din Puţul cu Plopi*, *Mache Somnambulul* ş.a., jucate în primul deceniu al secolului al XX-lea –, dar şi piese ceva mai serioase: *Trei pălării de damă* de Paul Siraudin, *Reprezentaţie de binefacere* de F. von Schönthan şi G. Kadelburg. A şi tradus numeroase texte, unele publicate în volum: C.F. Hebbel, *Judita şi Holofern* (1902), Hermann Sudermann, *Stane de piatră* (1909), Paul Hervieu, *Goana torţelor (*1911). Altele au fost doar jucate: *Maria Magdalena* de C.F. Hebbel, *Oh, bărbaţii!* de Alfred Capus, *Minunică* de P. Gavault şi R. Charvay, *El şi ea* de Buchbinder, *Amicul Jack* de W.S. Maugham, libretul operetei *Eva* de Franz Lehar ş.a.

SCRIERI: *Schiţe. 30 de zile la Paris*, Bucureşti, 1905. **Traduceri:** C.F. Hebbel, *Judita şi Holofern*, Bucureşti, 1902; Hermann Sudermann, *Stane de piatră*, Bucureşti, 1909; Paul Hervieu, *Goana torţelor*, Bucureşti, 1911.

Repere bibliografice: Mihail Dragomirescu, *Dramaturgie română*, Bucureşti, 1905, *25–33*, *290–323*; Spartacus, *„Schiţe. 30 de zile la Paris"*, ADV, 1905, 5624; Mihail Dragomirescu, *„Stane de piatră" de Sudermann, trad. de Emil D. Fagure*, CVC, 1909, 9; *Sărbătorirea d-lui Emil D. Fagure*, DMN, 1926, 7175; N. Constantinescu, *Cu d. Emil D. Fagure despre el şi despre alţii*, RP, 1928, 3184; *Criticii dramatici ni se destăinuiesc… De vorbă cu d. Em. Fagure*, RP, 1935, 5158; Gala Galaction, *Emil D. Fagure*, ADV, 1948, 17 117; *Ist. teatr. Rom.*, II, *477–480*, III, *537–538*; A. P. Samson, *Memoriile unui gazetar*, Bucureşti, 1979, *66–68*; Mirodan, *Dicţionar*, II, *251–254*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *250–251*; Evelin Fonea, *Emil D. Fagure – „articler politic de autoritate"*, „Realitatea evreiască", 2004, 207–208. ***C. T.***

FAIFER, Florin (14.IV.1943, Iaşi), critic şi istoric literar.

Este fiul Margaretei Faifer (n. Irimia), medic, şi al lui Laurenţiu Faifer, conferenţiar universitar. În 1961 a absolvit Liceul „C. Negruzzi", iar în 1966 Facultatea de Filologie a Universităţii „Al. I. Cuza" din Iaşi, fiind repartizat la Institutul de Filologie

Română „A. Philippide" (sectorul de istorie literară), unde a urcat treptele până la aceea de cercetător principal. După 2000 devine şi profesor asociat, iar din 2005 profesor titular la Universitatea de Arte „George Enescu" din Iaşi. În 1989 obţine titlul de doctor în filologie cu teza *Memorialistica de călătorie (până la 1900) între real şi imaginar*, apărută în 1993 în volum. A mai activat ca secretar literar al Teatrului Naţional din Iaşi (1991–1993), redactând aici, în colaborare, revista „Stagiunea" (după ce, între 1978 şi 1983, se aflase în redacţia revistei „Arlechin" a aceleiaşi instituţii). A fost secretar de redacţie al „Anuarului de lingvistică şi istorie literară" (1988–1991) şi face parte (din 1993) din redacţia „Revistei române", apoi a mensualelor „Cronica veche" și „Expres cultural". A debutat în 1966 la „Iaşul literar", colaborând apoi la „Cronica", „Convorbiri literare", „Dialog", „Viaţa românească", „Revista de istorie şi teorie literară", „Ateneu", „Contrapunct", „România literară", „Jurnalul literar", „Caiete critice", „Apostrof", „Teatrul azi", „Scena" ș.a. Editorial, a făcut primul pas cu o carte personală în 1983, cu *Dramaturgia între clipă şi durată.* A fost distins cu Premiul acordat de Asociaţia Internaţională a Criticilor de Teatru (1993), cu diploma Senior al Profesiei din partea Asociaţiei Jurnaliştilor de Turism (1994), i s-au mai conferit Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Iaşi (1993, 1999), Premiul de Excelenţă decernat de Asociația Scriitorilor din Iaşi (2008), Premiul „I.L. Caragiale" al Academiei Române (2010) ș.a., precum şi Ordinul Meritul Cultural în grad de Cavaler (2009).

Adevăratul debut al lui **F.** trebuie considerat contribuţia, esenţială, la *Dicţionarul literaturii române de la origini până la 1900* (1979; Premiul „Timotei Cipariu" al Academiei RSR), din al cărui colectiv de coordonare şi revizie a făcut parte. Cartea l-a impus ca istoric literar format, cu o personalitate distinctă. Cele 111 studii micromonografice scrise de **F.** denotă erudiţie, acribie documentară şi echilibru al judecăţilor, dar şi speciale însuşiri de stilist: fin dozaj de participare comprehensivă şi distanţare benign-ironică, limbaj îmbinând sobrietatea academică şi oralitatea, vocaţie portretistică. Articolele indică şi opţiunea pentru dramaturgie şi memorialistică. Volumul *Dramaturgia între clipă şi durată* confirmă prima preferinţă, extinsă acum asupra teatrului românesc postbelic – teren al unui canon încă nefixat, ceea ce potenţează spiritul critic al autorului. Performanţele acestei panorame stau în caracterizările de sinteză, slujite de harul metaforei critice. Cea de-a doua orientare e ilustrată de *Semnele lui Hermes*, prima amplă panoramare a memorialisticii noastre de călătorie de până la 1900. Cartea propune o tipologie guvernată de criterii diverse (impuse de diversitatea materiei): geografice (muntele, marea), topoi culturali (castelul, hanul, ruina), natura călătoriei („sacră" sau „profană", formativă, ştiinţifică, de plăcere, alegorică, parodică etc.), perspectiva („naivă", mirată, lucid-critică ş.a.). Notele comune ale genului sunt, după **F.**, echilibrul real–imaginar, gândire–simţire, realism–romantism, atonie–elan, dominanta demitizării (asupra mitizării), persistenţa „modelului" instituit de comparaţia lui Dinicu Golescu între realităţile din ţară şi cele din afara ei. Aplicată şi erudită, cartea este ea însăşi o călătorie antrenantă, spectaculoasă şi pitorească. Scriitura artistă se răsfaţă și aici în voie. Pastişa şi parodia – uneori abia simţite în discursul eseistic şi combinate cu stilul dezinvolt al specialistului – sunt expresive instrumente analitice, cu o tentă a gratuităţii estetice, ca într-un *Levant* al istoriei noastre literare. Cu volumul *Cordonul de argint* (1997), autorul îşi continuă investigaţia gen studiu micromonografic (de pildă, cel despre Al. Davila), dar se concentrează şi asupra unor teme rămase încă deschise privind creaţii mai ales dramaturgice (B. P. Hasdeu, G. M. Zamfirescu) sau în proză: Mihail Sadoveanu, abordat din unghiul componentei lui dramatice, într-un amplu studiu-eseu despre, între altele, retorica naratorilor. Maniera critică, mărturisită, e o combinaţie de „rigoare ţinută în frâu" şi „slobod impresionism", urmărind „nuanţa ca o pradă". Nu mult diferită e abordarea în *Pluta de naufragiu* (2002), o culegere de microeseuri, „figurine" ale unor scriitori căzuţi în uitare sau insuficient valorificaţi de posteritate. Şi aici se remarcă aceleaşi virtuţi exegetice, puse în relief de o „amprentă stilistică inconfundabilă" (Paul Cornea). **F.** îmbină original disciplina reconstituirii documentare cu arta portretului (dedus din operă sau înţeles ca portret al operei), alcătuind o galerie ingenios-pitorească de tipuri: „furiosul" (Nicolae Baboeanu), „anxiosul" (Gabriel Bălănescu), „cerebralul" (Traian Chelariu), „genialoidul" (Stelian Mateescu), „melancolicul" (Nicolae Milcu) ş.a. Ca peste tot în scrisul său, el e un hedonist al caracterologiei şi un filolog estet, întârziind pe file (fie şi îngălbenite sau netăiate) spre

a distila şi inhala, într-un spaţiu de intime cărtureşti vigilii, mişcări sufleteşti şi arome ascunse, uneori abia perceptibile, captate printr-un fel de hipertrofiere a antenelor. În *Efectul de prismă* (1998), ce adună articole pe teme civice, cărturarul părăseşte biblioteca (dar o păstrează ca reper) spre a coborî în cotidian, surprins cu un ochi când ironic-ludic, când sceptic-melancolic. Altă culegere, *Faldurile Mnemosynei* (1999), reuneşte, cu aceeaşi voluptate a portretizării, o suită de medalioane de memorialişti români. Pentru *Dicţionarul general al literaturii române* (I–VII, 2004–2009; Premiul „B. P. Hasdeu" al Academiei Române) **F.** a elaborat numeroase articole. A mai redactat, în colaborare, dicţionare de factură enciclopedică, la care a fost şi revizor (*Dicţionar enciclopedic ilustrat*, 1999, *Mic lexicon de nume proprii celebre*, 2001, ş.a.). Autor al unor prefeţe şi postfeţe, a publicat o plachetă de „stihuri epigramatice" a Margaretei Faifer (*Zâmbete pe şapte coline*), o selecţie cuprinzătoare din creaţia literară a autoarei (*Surâs şi melancolie*), câteva volume de teatru ale lui Laurenţiu Faifer (*Teatru*, *Teatru în versuri*, *Infernul şi alte scrieri*), o culegere din însemnările lui Arşavir Acterian, un studiu de poetică şi stilistică al Irinei Andone. A editat, de asemenea, *Didahiile* lui Antim Ivireanul şi, în colaborare, *Teatru şi proză* de I.L. Caragiale. Trecând la catedră, **F.**, adoptând stilul naraţiunii analitice, efectuează captivante peripluri în teatrul românesc şi universal. *Incursiuni în istoria literaturii dramatice româneşti. Regăsiri* (2008; a doua ediţie, din 2009, poartă titlul *Dramaturgi români*) urmăreşte, cu aplomb eseistic, procesul de devenire a textului dramatic, la noi, de la primele manifestări până astăzi. Cartea, cu încrengăturile ei, este o sinteză mizând nu pe ample panorame, ci alcătuindu-se prin alăturarea în succesiune a unor profiluri de dramaturgi care contează în istoria genului. *Incursiuni în istoria teatrului universal (de la origini până în Renaştere). Theatrum mundi* este o descindere alertă în timp şi spaţii, explorând literatura dramatică (şi oglindirile ei în reprezentaţiile scenice) de la obârşii până în efervescentele vremuri ale Renaşterii, din Europa şi până în îndepărtatul Orient, între personalităţile cercetate Shakespeare luându-şi, firesc, „partea leului". În fine, *Incursiuni în istoria criticii dramatice româneşti*, cu subtitlul *Zodia Balanţei* (2010), stăruie asupra unui gen mai puţin abordat, dacă nu chiar împins în umbră. O suită de medalioane, configurate fără presiunea vreunui canon, cu o incitantă libertate de spirit, se regăsesc pe parcursul acestui studiu, la origine un curs universitar, ca şi celelalte două „incursiuni" publicate anterior.

SCRIERI: *Dicţionarul literaturii române de la origini până la 1900* (în colaborare), Bucureşti, 1979; *Dramaturgia între clipă şi durată*, Iaşi, 1983; *Semnele lui Hermes. Memorialistica de călătorie (până la 1900) între real şi imaginar*, Bucureşti, 1993; ed. 2, Iaşi, 2006; *Cordonul de argint*, pref. Liviu Leonte, Iaşi, 1997; *Efectul de prismă*, pref. Liviu Antonesei, Iaşi, 1998; *Faldurile Mnemosynei*, Iaşi, 1999; *Pluta de naufragiu*, pref. Paul Cornea, Iaşi, 2002; *Filtru*, pref. Bogdan Creţu, Antonio Patraş, Iaşi, 2005; *Incursiuni în istoria literaturii dramatice româneşti. Regăsiri*, pref. Mircea Ghiţulescu, Iaşi, 2008; ed. 2 (*Dramaturgi români*), Iaşi, 2009; *Incursiuni în istoria teatrului universal (de la origini până în Renaştere). Theatrum mundi*, pref. Marian Popescu, Iaşi, 2010; *Incursiuni în istoria criticii dramatice româneşti. Zodia Balanţei*, pref. Liviu Maliţa, Iaşi, 2010.

Repere bibliografice: *Dicţionarele literare şi locul lor în cadrul culturii româneşti contemporane*, ALIL, t. XXVII, 1979–1980; Liviu Leonte, *Dramaturgia ca literatură*, CRC, 1983, 43; Paul Cornea, *„Semnele lui Hermes"*, JL, 1993, 23–26; Constantin Ciopraga, *Călătoria ca literatură*, DL, 1993, 10; Nicolae Mecu, *Minunatele călătorii ale istoricului literar*, VR, 1994, 2; Cornea, *Semnele*, *23–28*, *267*, *310–311*; Liviu Grăsoiu, *Profesionalismul şi talentul cercetătorului*, LCF, 1997, 39; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *251–252*; Gabriela Duda, *Un „ospăţ" al cuvintelor şi al spiritului*, CL, 1999, 9; Antonio Patraş, *Semnele lui Cronos*, CL, 2000, 6; Simion, *Ficţiunea*, III, *44–46*; Mircea Ghiţulescu, *Omul care vorbeşte în şoaptă*, CL, 2003, 2; Elvira Sorohan, *Un fidel al Mnemosynei*, RL, 2003, 12; Durnea, *Propuneri*, *405–407*; Bogdan Creţu, *Avatarurile unor „naufragiaţi" (re)povestite pe-nţelesul tuturor de Florin Faifer*, CL, 2003, 6; Alex. Ştefănescu, *„Dicţionarul general al literaturii române"*, RL, 2005, 2; Antonio Patraş, *Surâs cu filtrul*, CL, 2006, 10; Nicolae Mecu, *Filtrul lui Faifer sau Dezinvoltura spiritului de fineţe*, CL, 2006, 10; Holban, *Ist. lit.*, III, *195–204*; Mircea Ciubotaru, *F. F. – un explorator prin spaţiul libertăţii*, „Buletinul Institutului de Filologie Română «A. Philippide»", 2008, 2; Mircea Morariu, *„Incursiuni în istoria criticii dramatice româneşti. Zodia Balanţei"*, F, 2011, 5; Ştefan Oprea, *Incursiuni faiferiene*, DL, 2011, 94; Ion Simuţ, *Dicţionarul esenţial Simion 2012*, CLT, 2012, 42. ***N.M.***

FAIFER, Laurenţiu (1.I.1916, Iaşi – 6.I.1974, Iaşi), dramaturg. Este fiul Anei (n. Olivotto) şi al lui Ioan Faifer, meşteşugar. A urmat în oraşul natal tot ciclul şcolarităţii – clasele primare, apoi Liceul Naţional. Şi-a luat bacalaureatul în 1934, iar în 1940 a terminat Facultatea de Litere şi Filosofie a Universităţii,

absolvind în 1941 şi cursurile Seminarului Pedagogic Universitar. Cariera sa de profesor a avut, în primii ani, un caracter nomad, ilustrat de suita de transferuri: de la Iaşi (1941–1943) la Fălticeni (1943–1944), Roman (1944–1945) şi din nou la Iaşi (1945–1946) şi Fălticeni (1946–1947). Revenit în cetatea anilor de studenţie, predă un timp la Şcoala Normală „Vasile Lupu" (1947–1953). Încadrat, în 1955, ca lector la Institutul de Perfecţionare a Cadrelor Didactice, în 1960 este promovat conferenţiar şi şef de catedră. S-a stins din viaţă în urma unei maladii necruţătoare. Eminent om de catedră, **F.** s-a impus în faţa multor generaţii de studioşi prin luciditatea inaderentă la canoane, prin calitatea aparte a prelecţiunilor, puse în valoare de un carismatic fel de a fi. A publicat articole şi studii de metodică în reviste de specialitate. Împreună cu I.D. Lăudat, Aristide Hasgan, C. Parfene, a semnat o lucrare de referinţă în domeniu, *Metodica predării limbii şi literaturii române în şcoala generală şi în liceu* (1972). În răstimpuri a scris, pentru sertar, versuri şi piese de teatru; incidental, a abordat şi istoria literară (*Primele amintiri în literatura română: Teodor Vârnav, „Istoria vieţii mele"*, 1973). În structura personalităţii sale, boemul, intrat în legendele urbei, şi profesionistul de incoruptibile rigori coexistă sub semnul unei cuceritoare libertăţi de spirit. Soţia lui, Margareta Faifer, a fost medic şi scriitor (*Zâmbete pe şapte coline*, 1992, *Surâs şi melancolie*, 2011), în 1998 conferindu-i-se diploma de membru de onoare al Uniunii Epigramiştilor din România. Criticul şi istoricul literar Florin Faifer este fiul lor.

Dramaturgia lui **F.**, multă vreme rămasă necunoscută, a surprins la apariţia volumului *Teatru* (1994), republicat într-o ediţie mai amplă, *Teatru în versuri*, în 2012. Între îngândurare şi surâs, erudiţia, trecută prin filtrul gândirii proprii, şi o fantezie ce refuză ifosele şi crisparea dau consistenţă unui text lucrat cu un remarcabil simţ al limbii, într-o versificaţie ireproşabilă. Drama istorică *Alexandru Lăpuşneanu* propune o reabilitare a domnitorului pe care alte scrieri l-au zugrăvit ca fiind de o cruzime înfiorătoare. Într-o ambianţă de Ev Mediu moldav, reconstituită cu dichis cărturăresc, se urzesc în jurul tronului, la care boieri vicleni râvnesc, trădări, comploturi şi alte mişelii. Altfel decât în nuvela lui C. Negruzzi, cel ce regizează sinistrul masacru din sala de ospeţe nu este voievodul, ci armaşul Bogdan, care prin sângeroasa faptă chiteşte să-şi expună stăpânul hulei tuturor. Îşi va primi pedeapsa, Lăpuşneanu tranşând decis conflictul cu hainii, vinovaţi şi pentru că prin ambiţiile lor piezişe primejduiesc ţara, şi aşa încolţită de neprieteni. Asumându-şi o anume, nu lipsită de prestanţă, desuetudine, tirade de vibrantă încărcătură a trăirii exprimă patrioticele simţăminte. Construită cu o tehnică sigură, piesa se susţine mai ales prin rostirea cultă, cu mireasmă de letopiseţ. Un limbaj colorat, cu replici vioaie şi duhlii, şi o ironie fină, perceptibilă şi în poznaşele jocuri de cuvinte, sunt argumentele comediei bufe, „aproximativ istorice", *Ciubăr vodă* (montată pe scena unor teatre din Chişinău şi Iaşi). Fanfaronada ubuescă a grotescului crai, chefliu şi muieratic, poate înveseli (tot astfel înfruntarea lui, nu din cuţite, ci din poloboace cu lăudărosul vodă Pleaşcă), dar ludicul, printre ilarele peripeţii de reflex parodic, conţine şi un subtext, avertizând asupra efectului nociv al neseriozităţii, al invidiei generatoare de veşnice gâlcevi şi al prostiei. Un sunet mai grav, într-o desfăşurare de voie bună. Din folclor se inspiră, ca spirit, feeria *Zâna pădurilor* – intrată în repertoriul teatrului radiofonic –, o senină, plină de farmec descindere în fabulos. Ca într-un vis al unei nopţi de vară, în codrul fermecat se iţesc zâne bune, zâne rele, pitici războinici, pitici-copii, arici puşi pe harţă, un străvechi duh al pădurilor, în timp ce la curtea lui Nalbă crai îşi fac veacul un astrolog, un măscărici, boieri, jupânese, oşteni. Acorduri romantice însoţesc apariţiile lui Năvalnic, visătorul tânăr, şi ale zânei pădurilor, Goruna. Sălăşluind fiecare pe un alt tărâm, iubirea lor nu are sorţi de împlinire. Un accent de tristeţe, într-o jubilantă lume de candori. O traducere în engleză, semnată de Alexandru Pascu, a pieselor în versuri ale lui **F.** a fost răsplătită cu Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Iaşi (2012).

SCRIERI: *Primele amintiri în literatura română: Teodor Vârnav, „Istoria vieţii mele"*, Iaşi, 1973; *Teatru*, pref. Al. Piru, postfaţă Constantin Ciopraga, Iaşi, 1994; *Infernul şi alte scrieri*, îngr. Florin Faifer, pref. Constantin Ciopraga, Iaşi, 2011; *Teatru în versuri*, îngr. Florin Faifer, Iaşi, 2012; ed. (*Versified Theater Plays*), tr. Alexandru Pascu, îngr. Florin Faifer, Iaşi, 2012.

Repere bibliografice: I. D. Lăudat, *Pagini din istoria literaturii române*, Iaşi, 1990, *348–353*; Mircea Anghelescu, *Teatrul cu subiect istoric*, LCF, 1994, 19; Mircea Morariu, *„Teatru" de Laurenţiu Faifer*, F, 1994, 10–11; Teodor Vârgolici, *Ultimul boem*, ALA, 1994, 242; Gavril

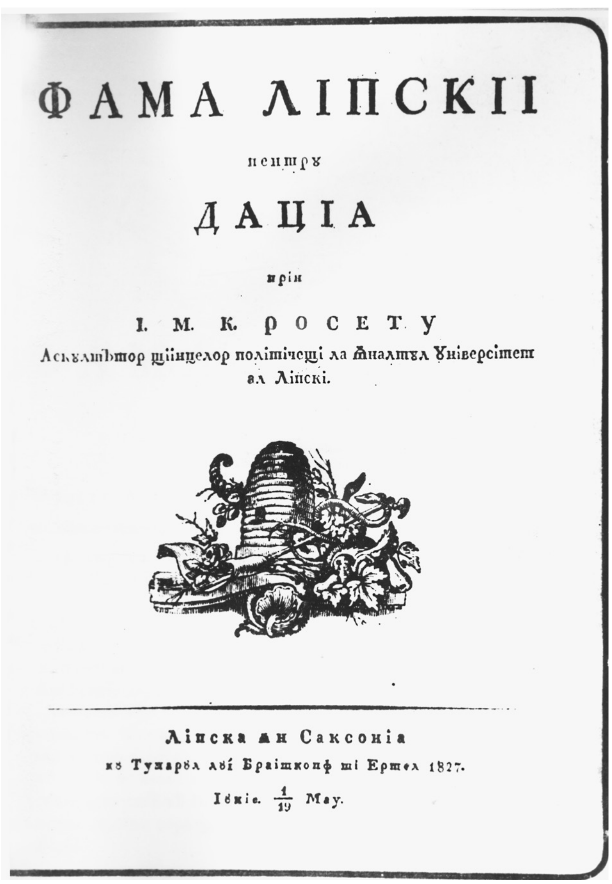
Istrate, *Laurenţiu Faifer, un scriitor autentic*, CRC, 1997, 1–2; Mihaela Mârţu, *A fost odată... Ciubăr vodă*, CL, 1997, 2; Constantin Ciopraga, *Un personaj fermecător: Laurenţiu Faifer*, RR, 1997, 1; Ştefan Oprea, *O premieră absolută la Chişinău*, TTR, 1997, 3; Constantin Paiu, *O piesă „foarte istorică”*, TTR, 1997, 4–5; Bogdan Ulmu, *„Teatru”*, ATN, 1997, 5; Ghiţulescu, *Istoria*, *427*; Florin Faifer, *„Bătrânul viking”*, APF, 2001, 4; Dana Nicoleta Popescu, *Profiluri dramatice*, Timişoara, 2009, *122–131*; Ştefan Oprea, *Un nobil gest filial*, „Cronica veche”, 2012, 3; Liviu Grăsoiu, *Restituind cu devoţiune*, „Litere”, 2012, 6; Elvira Sorohan, *Laurenţiu Faifer sau Cum se cheltuie un talent dramatic*, CL, 2012, 8. ***F. F.***

FALANGA, revistă apărută la Bucureşti în două serii, mai întâi săptămânal de la 10 ianuarie până la 9 mai 1910 și de la 1 noiembrie 1926 până la 1 martie 1927 și bisăptămânal până la 15 iunie 1929. Subtitlul „Literară şi artistică” din prima perioadă devine, la începutul celei de-a doua, „Organ de luptă al generaţiei noi”, pentru ca de la 15 decembrie 1927 să fie folosite ambele. Publicaţie a Institutului de Literatură condus de Mihail Dragomirescu, **F.** nu apărea în timpul lunilor de vară, reluându-şi activitatea odată cu începerea anului universitar. Condusă iniţial de un comitet din care făceau parte Cincinat Pavelescu, E. Lovinescu, Ion Minulescu, Corneliu Moldovanu ş.a., secretar de redacţie fiind Liviu Rebreanu, iar la seria a doua avându-i redactori pe Raul Teodorescu şi pe N.I. Russu, revista se afla de fapt sub direcţia lui Mihail Dragomirescu. Programul „Convorbirilor critice”, dar cu un accent polemic mai pronunţat guvernează cele optsprezece numere ale primei serii. Se publică pagini critice de Mihail Dragomirescu, Liviu Rebreanu, E. Lovinescu, Corneliu Moldovanu, Vasile Savel, versuri de Ion Minulescu, Cincinat Pavelescu, Zaharia Bârsan, Victor Eftimiu, Mihai Codreanu, Mihail Săulescu, Ion Sân-Giorgiu, Corneliu Moldovanu, proză de Emil Gârleanu, Ion Agârbiceanu, Ion Dragoslav. După şaisprezece ani, seria a doua afirmă acelaşi crez estetic: „Adevăr. Clasicism. Tradiţionalism”. Cele trei articole-program, *Un cuvânt*, scris probabil de M. Dragomirescu, *Tradiţionalism – modernism* de George Dumitrescu şi *Conspiraţia clicilor literare* de Raul Teodorescu, preconizau o revistă opusă modernismului: „Suntem năvăliţi de această boală sub diferite forme, din toate părţile. Sub forma intelectualismului din Italia: pirandellismul; sub forma subiectivismului ironist din Anglia: shawismul; sub forma senzualismului dezmăţat şi a expresionismului german; sub forma misticismului static rusesc; sub forma suprarealismului francez”. Adversară a acestei „boale culturale”, publicaţia îşi asuma rolul de a purifica „aerul ciumat de minciuni, urât şi răutate”. Tradiţionalismul fiind curentul „evoluţiei organice”, modernismul este considerat curentul celor care „se mulţumesc cu imitaţia servilă”. Drept consecinţă, **F.** ar fi avut menirea „să susţină literatura sănătoasă” împotriva elucubraţiilor unor „curente” ale căror „celebrităţi poetice” sunt „înfăţişate publicului cu zgomot de tobe şi trompete de «Sburătorul», «Adevărul» şi «Universul literar», de «Cetatea» şi «Viaţa literară»”. În rubricile „Răspunsuri la atacuri”, „Reflecţii şi observaţii”, „Oameni şi fapte”, „Adnotări critice” („Observări critice”) Mihail Dragomirescu şi colaboratorii săi polemizează cu E. Lovinescu, Perpessicius, Aron Cotruş, Vladimir Streinu, Hortensia Papadat-Bengescu, Nichifor Crainic, cu revistele „Sburătorul”, „Universul literar”, „Gândirea” şi „Contimporanul”. Atacurile cele mai vehemente – semnate Falanga – îl iau drept ţintă pe E. Lovinescu (*A doua obiectivitate neobrăzată a d-lui Lovinescu*, *Ignoranţa criticului-bagatelă*). Articole polemice scriu şi Radu Bucov (Mihail Dragomirescu) (*Retorismul sau Ce nu ştie criticul-bagatelă, Lovineştiane sau nigerisme*), N.I. Russu (*Lipsa de seriozitate*), Scarlat Struţeanu (*Evoluţia criticii contemporane sau Critica evolutivă a d-lui Eugen Lovinescu*). Nu sunt trecuţi cu vederea nici Vladimir Streinu, Camil Baltazar, G. Nichita, Sanda Movilă ş.a., membri ai cenaclului Sburătorul. N.I. Russu mai semnează articolul *Pe marginea ortodoxismului d-lui Crainic*, în care se războieşte cu „Gândirea”. Pe lângă polemicile purtate împotriva curentelor moderniste, Mihail Dragomirescu s-a ocupat, în cadrul rubricii „Istoria spiritului românesc în secolul al XX-lea”, de poporanism, de ideologia sămănătoristă şi de „curentele mai nouă în literatura română”. Pentru a promova tezele esteticii proprii, el creează o rubrică specială, „În Empireu”, în care clasicii literaturii române – Eminescu, Creangă, Caragiale, Vlahuţă, Maiorescu, Delavrancea – „îşi exprimă” părerea asupra unor probleme estetice şi de ideologie literară într-un fel de convorbiri imaginare. Numărul 43/1928 este dedicat lui Mihail Dragomirescu, la împlinirea a şaizeci de ani. Literatura susţinută de revistă este ilustrată în rubrica „Antologia «Falangei»”, în care sunt prezentaţi şi publicaţi poeţii St. O. Iosif, D. Anghel, Ion Pillat, Al. T. Stamatiad, Mihai Codreanu, Victor

Eftimiu, Radu Gyr, George Gregorian, Mihai Beniuc, prozatorii Mihail Sadoveanu, I. Al. Brătescu-Voineşti, Ion Popovici-Bănăţeanul, I.A. Bassarabescu, Calistrat Hogaş, Liviu Rebreanu (cu un fragment din *Ion*), dramaturgii Mihail Sorbul, Al. Davila. Au mai fost prezenți cu versuri Mihail Steriade, Radu Bucov (Mihai Dragomirescu), cu fabule, George Voevidca, Ion Gane, Gh. Tuleş, George Dumitrescu, Radu Comşa, Ioan I. Ciorănescu ş.a. Prozatorii revistei erau Savin Constant, George Acsinteanu, Valeriu I. Grecu. **F.** a deschis rubrica „Mugurii" talentelor tinere, printre care Gh. Tuleş, Pavel Nedelcu, Arsenie Tudor, Ilarie Bardeş, Barbu Emandy. Articolele de la rubrica „Cronica dramatică" sunt semnate de Mihail Dragomirescu sub pseudonimul Radu Bucov, de Raul Teodorescu şi N.N. Creţu, iar rubrica permanentă „Revista revistelor" este susţinută de N.I. Russu. Critică de artă semnează G. Talaz. Profilurile artistice ale pictorilor Troteanu, N. Vermont, H.H. Catargi, Marius Bunescu ș.a. îi aparțin lui Eugen Ionescu (1929). Alți colaboratori: Const. Goran, Mircea Damian, C. Sandu-Aldea, G. Baiculescu. ***C.A.***

FALANGA, revistă care a apărut la Bucureşti, lunar între 25 decembrie 1937 şi 17 octombrie 1938 (ultimul număr înainte de interzicerea printr-un ordin al ministrului de Interne Armand Călinescu fiind cvadruplu, 7–10), apoi săptămânal între 8 septembrie 1940 (numerotarea începe de la 13, integrându-se astfel și numărul 11–12 cenzurat) și 20 ianuarie 1941, cu subtitlul „Muncă – naţionalism – creştinism", transformat de la numărul 20/1941 în „Săptămânal scris în duhul omului nou". Director este I. Mateescu-Matei, fiind înlocuit de la numărul 16/1940 cu Horia Filip, care figurează ca redactor responsabil. În primul număr un articol al directorului lansează îndemnuri la o mobilizare generală în jurul unui „patriotism" colorat legionar, xenofob și antisemit: „Dezmeticește-te, camarade muncitor creștin, scutură-te de somnolența și deznădejdea în care te-au aruncat scamatorii zilelor de ieri și de azi, aruncă la o parte tot ce te ține în letargie [...]. Geme țara de liftele străine! Bulgari, greci, unguri, ruși etc., și mai ales jidovi, ah!, jidovi, această blestemată rasă, sunt azi conducătorii noștri, stăpânii noștri, cioclii poporului băștinaș" (*Trezește-te, frate muncitor!*). În alt articol programatic Pavel Petre găsește că „lupta naționalistă pe tărâm profesional este necesară pentru refacerea etico-socială a neamului nostru" (*În loc de program*). Sumarul apare încărcat de texte puternic ideologizate, tratând din unghi legionar chestiuni economice, sociale, politice etc.: Radu Cosma (*Domnilor politicieni!*), Mircea Mateescu (*Despre salarii și salariați*, *Neosemănătorismul, izvor al demagogiei*, *Legiunea și absolutul românesc*), Anton Balotă (*Noile tendințe etnice și spiritualitatea europeană*), Radu Gyr (*Nemulțumiții*, *Frăția târnăcoapelor* – despre solidaritatea româno–germano–italiană pe ruinele hotelului Carlton, prăbușit la cutremurul din 1940), Barbu Slușanschi (*Războiul cu trufia*). Se publică „marșuri falangiste", versificări rudimentare precum: „FALANGA noastră mândră va trăi,/ Tu muncitor creștin curând vei birui./ Vom dăltui dreptate-ntre hotare/ Iar munca fi-va sărbătoare" (*Sunat-am bucium!*). În seria a doua apare ca prioritară politica de celebrare a memoriei legionarilor uciși și de clamare a răzbunării. Publică acum poezii Virgil Carianopol (*Scrisoare*, *Stejarul*), Mircea Gregorian (*Moțule*), Radu Gyr (*Letopiseț*, *Cântecul Căpitanului*), Ion Caraion (*Solfegiu pindic*, compoziție cu sonorități ca la Ion Barbu, fără nici o legătură ideologică cu contextul; într-o poezie ulterioară, *Tulnic păduratic*, se infiltrează aluzii oportune: „Liniștile astea spun de sânge, –/ N-au odihnă morții nici în groapă"; *Isvod*, *Urare, la priveghiu*, *Ion*), Dimitrie Scheianu (*Mi-e dragă toamna*), Ion Frunzetti (*Celui nevăzut*: „Pașii Tăi semănați au rodit/ Pașii tăi de îngeri în verde cămașe"), Vasile Posteucă (*Iisusiană*), Dragoș Vicol (*Predoslovie*: „Întru Arhanghel verde, închinare..."), Alexandru Lungu (*Răvaș ortacului de dincolo*). Se tipăresc mai multe articole despre Nae Ionescu, este demascat Mihail Moruzov (D. Iliescu, *Contra Mișa Moruzoff*). Aurel Chirescu scrie despre Radu Gyr, „rapsod al sângerării și biruinței legionare", și despre Valeriu Cârdu, „poet al jertfei legionare", iar Ion Coman despre Horia Filip, *Idei biruitoare din „Mein Kampf"*. Mai contribuie pe subiecte culturale C. Pârlea, Leon Țopa (*Spiritul creator*). Valeriu Pop semnează o cronică dramatică despre montarea lui *Faust* la Teatrul Național (pledând pentru arta cu tendință), Coca Farago scrie despre piesa *Luptă și lumină* de Gerhardt Hauptmann, iar N. Brana despre arte plastice (*Salonul oficial de toamnă – gravură și desen*). Ion Th. Ilea cere „o radicală schimbare în conducerea SSR-ului" („o nouă ideologie trebuie să pulseze în acest organism, ideologie sănătoasă și adevărat românească a legiunii, în fața căreia trecutul e o speculanță a tradiției culturale, un hoit accesibil paraliziei progresive cu virusul totalei dezagregări – și înainte de toate o trădare"). ***M.I.***

FAMA LIPSCHII PENTRU DAŢIA, publicaţie săptămânală apărută la Leipzig din iunie până la sfârşitul anului 1827. Este prima gazetă editată în limba română. Redactori au fost I.M.C. Rosetti (din Ţara Românească) şi Anastasie I. Lascăr (din Moldova), ambii studenţi la medicină. Iniţiativa era însă a unui grup de boieri munteni în fruntea căruia se afla Dinicu Golescu şi care a susţinut financiar întreprinderea. Demersurile făcute până atunci în Transilvania şi în Principate pentru a se obţine o aprobare de înfiinţare a unei gazete româneşti nu primiseră un răspuns favorabil din partea autorităţilor. De aceea, Dinicu Golescu, convins de însemnătatea pe care presa o are în viaţa socială şi intelectuală a unui popor, recurge la această soluţie. Între sprijinitori se numără şi negustori din Bucureşti sau din Focşani. Anunţând apariţia publicaţiei, Rosetti sublinia că redactorii sunt însufleţiţi de dragostea de „naţie”. Primul număr, al cărui titlu este „Fama Lipschii”, conţine, alături de un editorial scris de Rosetti, informaţii în legătură cu evenimentele politice din Rusia, Grecia, Turcia,

ФАМА ЛІПСКІІ

пентрꙋ

ДАЦІА

прін

І. М. К. РОСЕТꙋ

Аскꙋлтѣтор щіінцелор політічещі ла Ѫналтꙋл Ꙋніверсітет ал Ліпскі.

Ліпска ѫн Саксоніа

кꙋ Тіпарꙋл лꙋі Брайткопф ші Ертел 1827.

Іꙋніе. 1/19 Маі.

rubrica „Mişţele” sau „Adunări de ici şi de colo” şi o biografie romanţată a lui Ali Paşa de Ianina. Cu cel de-al doilea număr, titlul gazetei devine „Fama Lipschii pentru Daţia”. Articolul de fond, care îi aparţine tot lui Rosetti, propune o reformă a ortografiei româneşti, vizând simplificarea şi unificarea scrisului în scopul „creşterii culturii”. În numerele următoare Rosetti mai publică articole dedicate literaturii sârbeşti, rezumate ale ştirilor politice luate din periodicele germane ş.a. A.I. Lascăr colaborează cu articole de popularizare ştiinţifică. Gazeta, din care câteva numere i-au parvenit şi lui Goethe, şi-a încetat apariţia înainte de a fi găsit ecoul cuvenit în provinciile româneşti, din cauza morţii premature a lui I.M.C. Rosetti. ***R.Z.***

FAMILIA, revistă culturală şi literară care a apărut la Pesta şi apoi la Oradea între 5 iunie 1865 şi 31 decembrie 1906. Redactor responsabil, proprietar şi editor a fost Iosif Vulcan. În primul an (până la 25 iunie 1866), **F.** a ieşit de trei ori pe lună; în anul următor devine săptămânală (până la 31 iulie 1867), apoi un număr va ieşi la opt zile, iar de la 8 decembrie 1868 din nou săptămânal; între 1 ianuarie 1878 şi 27 septembrie 1881 se tipăreşte de două ori pe săptămână, pentru ca în anii următori, redevenind săptămânală, să nu-şi mai schimbe periodicitatea. Ultimul număr editat la Pesta datează din 20 aprilie 1880; cel următor, din 27 aprilie 1880, se editează la Oradea, unde se stabileşte şi Vulcan şi unde revista va apărea în continuare. Experienţa de publicist şi de redactor, pe care o câştigase prin colaborarea la „Foaie pentru minte, inimă şi literatură”, „Aurora română”, „Umoristul” ş.a., i-a servit lui Iosif Vulcan atunci când s-a hotărât să scoată o revistă literară proprie. La începutul lunii aprilie 1865, adresa Prefecturii Poliţiei din Pesta o cerere pentru editarea unei publicaţii periodice. El schiţează cu acest prilej şi un program editorial, aşa cum, probabil, pretindeau autorităţile. Revista îşi propune, potrivit declaraţiei redactorului, să contribuie la răspândirea unor cunoştinţe generale, mai ales de artă şi literatură; orice luare de poziţie politică este exclusă; intenţia lui Vulcan e de a tipări literatură originală şi traduceri, articole biografice, contribuţii de istorie, lingvistică sau estetică, scrise în „stil uşor”. O completare a acestui program sumar este făcută într-o scrisoare din 9 aprilie 1865, pe care Vulcan o adresa lui G. Bariţiu, ale cărui iniţiative sociale şi publicistice îi vor servi

întotdeauna ca model. Revista, scrie Vulcan, va fi „enciclopedică şi beletristică”. Trei zile mai târziu, la 12 aprilie, el primeşte aprobarea autorităţilor, şi la 1 mai 1865 apare numărul de probă, însoţit, cum se obişnuia, de o listă de prenumeranţi. O lună mai târziu Vulcan scoate primul număr, în care reia, în bună parte, materia din numărul de probă. Bariţiu colaborează cu o povestire, *Eroina de la Gaëta*, Vulcan dedică un articol românului macedonean Nicolae Jiga, prin al cărui sprijin bănesc se vor acoperi multă vreme deficitele revistei, Aron Densuşianu publică versuri, iar Iulian Grozescu dă o nuvelă istorică. În cadrul altor rubrici sunt tipărite traduceri din literatura franceză (fragmente din romanul *Columba* de Al. Dumas), un articol despre asasinarea preşedintelui Abraham Lincoln, o „revistă socială”, ştiri literare şi artistice, informaţii „din străinătate”, jocuri distractive etc. La **F.** vor mai funcţiona ca redactori, de-a lungul timpului, Iulian Grozescu, Al. Moldovan, V. Popp, I.C. Drăgescu, Francisc Hossu-Longin şi, după 1900, Emil Isac. În „revista socială” din întâiul număr, precum şi cu alte ocazii, Iosif Vulcan aduce noi precizări în legătură cu direcţia pe care o va urma: publicaţia se va adresa familiei, cu intenţia de a contribui la „dezvoltarea spiritului naţional” şi la „dezvoltarea şi lăţirea culturii naţionale”. Afirmaţia, care revine de mai multe ori, potrivit căreia **F.** se va feri de politică este, fără îndoială, o declaraţie formală, făcută pentru a se câştiga bunăvoinţa autorităţilor şi, poate, pentru a atrage cititorii indiferenţi la frământările politice ale epocii. În ceea ce priveşte organizarea materialului publicistic şi denumirea rubricilor, un model pare să fi fost găsit în unele publicaţii similare care apăreau atunci la Budapesta, în limba maghiară (mai ales „Nefelejts”). O noutate, deşi unele precedente existau în publicaţiile lui I. Heliade-Rădulescu (în primul rând în „Curier de ambe sexe”) sau în acelea ale lui Bariţiu, este atenţia acordată problemelor femeii şi locul oferit întotdeauna colaboratoarelor: Maria Bosco-Suciu, Constanţa Dunca-Schiau, Sofia Vlad-Rădulescu, Lucreţia Suciu-Rudow, Matilda Cugler-Poni, apoi Constanţa Hodoş, Sofia Nădejde, Iulia Hasdeu, Virginia Micle-Gruber, Elena Niculiţă-Voronca, Elena Zaharia, Maria Ciobanu, Elena Sintion, Ana Ciupagea, Maria Baiulescu ş.a. Cu toată diversitatea de domenii abordate (istorie, filologie, artă, filosofie, pedagogie, ştiinţele naturii şi medicină, geografie etc.), care a produs, în chip firesc, o anumită dispersare şi o scădere a calităţii informaţiei, chiar în limitele intenţiei de popularizare pe care o anunţase de la început Vulcan, enciclopedismul revistei s-a arătat a fi util mai ales în perioada de până la 1880, când revistele specializate nu aveau încă publicul necesar. După această dată, şi mai ales către sfârşitul secolului, **F.** pierde teren în faţa unor gazete sau reviste cu o arie de preocupări mai restrânsă, dar tocmai prin aceasta cu mult mai multe posibilităţi de a adânci subiectele tratate („Orientul latin”, „Tribuna”, „Luceafărul”). Alături de Iosif Vulcan, la rubricile de cultură generală ale revistei au colaborat, în decursul timpului, învăţaţi şi publicişti din toate provinciile româneşti, între care G. Bariţiu, Timotei Cipariu, Al. Papiu-Ilarian, Al. Roman, Nicolae şi Aron Densuşianu, N. Petra-Petrescu, G. Sion, B.P. Hasdeu, I.G. Sbiera, G.I. Ionnescu-Gion, At. M. Marienescu, N. Iorga, Iosif Blaga ş.a. Acelaşi efort de reunire a colaboratorilor s-a manifestat în toate privinţele: folclor, beletristică, istorie şi critică literară. În acest fel, urmând tradiţiei de la „Gazeta de Transilvania”, **F.** a militat pentru crearea condiţiilor necesare realizării unei unităţi spirituale a românilor. Revista a publicat literatură populară culeasă nu numai din zonele Transilvaniei, dar şi din Banat, Bucovina, Moldova şi Muntenia. Fără să se arate în mod consecvent interes pentru aspectul riguros al colecţiilor, deşi At. M. Marienescu a tipărit şi aici apelul său şi instrucţiunile adresate către culegătorii de folclor, s-au dat tiparului, din 1866, sub titulatura generală *Datinile poporului român*, basme, poveşti, legende şi snoave, balade, doine şi strigături, descântece şi texte privind credinţele, tradiţiile, obiceiurile sociale şi juridice etc. În paginile revistei au publicat, cu mici excepţii, cei mai cunoscuţi folclorişti români ai secolului al XIX-lea: At. M. Marienescu, S. Fl. Marian, G. Dem. Teodorescu, Petre Ispirescu, D. Stăncescu, Andrei Bârseanu (în colaborare cu Jan Urban Jarník), Elena Niculiţă-Voronca. Li se adaugă Grigore Sima al lui Ion, O. Poruţiu, I.T. Mera, Al. Tuducescu, L. Bota, N. Petra-Petrescu, Sofronie Liuba şi Aurel Iana, Simeon Mangiuca şi mulţi alţii. Alături de materialul propriu-zis, mai ales după 1875, au apărut şi articole, fie în legătură cu importanţa folclorului pentru cultura română, fie tratând caracteristicile diverselor specii ori ocupându-se de muzica populară, de etnografie sau de folclorul altor popoare, scrise de Grigore Silaşi, Iosif Vulcan, V. Ranta-Buticescu,

At. M. Marienescu, Simeon Mangiuca, Nicolae şi Aron Densuşianu. Cu o perseverenţă demnă de laudă, de asemenea în spiritul tradiţiei gazetelor lui Heliade-Rădulescu, Kogălniceanu sau Bariţiu, **F.** a urmărit discuţiile în jurul limbii literare şi al sistemului ortografic. Poziţia lui Vulcan s-a bazat întotdeauna pe principiul unificării limbii pe baza graiului viu, ca o treaptă către unificarea culturală şi naţională. Revista a avut în permanenţă rubrici destinate cultivării limbii: „Salon", „Conversare cu cetitoarele", „Să ne curăţim limba". Vulcan a ezitat la început între exigenţele etimologiste ale lui Timotei Cipariu, exagerările puriste sau de altă natură şi îndrăzneala sistemului ortografic propus de Titu Maiorescu. Dar s-a aliniat cu timpul, după 1880, orientării maioresciene, nu fără a-şi manifesta şi unele rezerve, care se vor face simţite în ortografia adoptată de revistă.

Domeniul în care **F.** şi-a câştigat merite incontestabile rămâne cel al literaturii. Interesul arătat beletristicii are şi o latură subiectivă. Iosif Vulcan era, în 1865, un om cu veleităţi literare şi cu proiecte ambiţioase. Ceea ce primează însă este înţelegerea necesităţilor vremii. Revista apare într-o epocă de puternice frământări naţionale. Realizarea îndreptăţitelor deziderate ale românilor transilvăneni depindea în bună măsură de capacitatea de organizare şi de folosire a energiilor. Publicaţia lui Vulcan va avea în această direcţie, până la apariţia „Albinei Carpaţilor" şi a „Tribunei", realizări deosebite, depăşind repede stadiul unei reviste-magazin regionale şi obţinând colaborări de la publicişti şi scriitori români de pretutindeni. Ideea care a predominat în alegerea literaturii publicate a fost aceea a afirmării egalităţii pe toate planurile a românilor cu celelalte popoare din Imperiul Austro-Ungar, a legitimităţii revendicărilor româneşti. Într-o perioadă de început Vulcan se îndreaptă către autorii paşoptişti, transilvăneni sau din Principate, a căror activitate o face cunoscută, obţinându-le, totodată, colaborarea (G. Bariţiu, T. Cipariu, V. Alecsandri, D. Bolintineanu). Prin **F.** poezia lui Alecsandri a continuat să pătrundă în Transilvania, circulând în toate mediile. Revista a constituit, în acelaşi timp, un îndemn către activitate literară pentru tinerii intelectuali ardeleni. Iulian Grozescu, Aron Densuşianu, I.C. Drăgescu, Tit Chitul, Miron Pompiliu, V.B. Muntenescu, Justin Popfiu, V. Ranta-Buticescu, I. Al. Lapedatu, Maria Bosco-Suciu şi atâţia alţii s-au strâns în jurul **F.**, colaborând cu versuri, nuvele şi romane, cu publicistică pe cele mai variate teme, cu articole de critică şi istorie literară. Beletristica primilor ani se caracterizează printr-o juvenilă înflăcărare romantică, temele fiind alese cu deosebire din istorie. Este o literatură tendenţioasă, uneori polemică, şi din această cauză cu evidente exagerări, de multe ori nerealizată artistic, apropiată câteodată, sub aspectul formei, de creaţia populară. Cu timpul, sub influenţa ideilor junimiste, dar şi prin contactul cu viaţa artistică de peste munţi, Vulcan devine mai exigent, mai ponderat, iar calitatea colaborărilor sporeşte. Începe să publice o nouă generaţie de scriitori transilvăneni, în frunte cu I. Slavici şi G. Coşbuc, alături de care colaborează Virgil Oniţiu, Elena din Ardeal, I. Pop-Reteganul, Andrei Bârseanu, Viora din Bihor, T.V. Păcăţian, Ecaterina Pitiş, Grigore Sima al lui Ion, Petre Dulfu ş.a. Se obţine tot mai des şi participarea unor scriitori de peste munţi (V.A. Urechia, G. Sion, Iacob Negruzzi, Gh. Tăutu, Theodor Şerbănescu şi Carol Scrob, D.C. Ollănescu-Ascanio, Gr. H. Grandea, apoi Al. Macedonski, Matilda Cugler-Poni, Veronica Micle, Duiliu Zamfirescu, Al. Vlahuţă ş.a.), se reproduce din operele unor mari scriitori (Ion Creangă, I.L. Caragiale). În jurul lui 1900 este rândul altor tineri să publice în paginile revistei: mai întâi G. Bogdan-Duică, Sextil Puşcariu, Ilarie Chendi, Al. Ciura şi St. O. Iosif, urmaţi de Zaharia Bârsan, Emil Isac, Ion Agârbiceanu şi Octavian Goga din Transilvania, iar din România, de Iuliu I. Roşca, Artur Stavri, Gheorghe din Moldova, Petru Vulcan, Radu D. Rosetti, H.G. Lecca, G. Murnu. Spre deosebire de alte publicaţii literare sau politice („Gazeta Transilvaniei", „Tribuna"), în ale căror pagini a apărut o literatură încadrată, în ansamblul ei, în aşa-numitul realism

popular, beletristica din **F.** are un caracter eterogen, în linia orientării generale a lui Iosif Vulcan. Coloanele revistei au fost deschise tuturor orientărilor şi tuturor colaboratorilor (de unde şi marile fluctuaţii de valoare artistică), într-o simbolică încercare de cuprindere a majorităţii aspectelor vieţii intelectuale româneşti. Semnificativ este şi faptul că de **F.** se leagă debutul sau începutul consacrării unor scriitori ca Miron Pompiliu, M. Strajanu, Al. Tuducescu, I. Al. Lapedatu, G. Coşbuc, O. Goga şi, în primul rând, M. Eminescu. În februarie 1866, la puţină vreme după moartea lui Aron Pumnul, Vulcan primeşte din Cernăuţi, de la un adolescent în vârstă de şaisprezece ani, care semna Mihai Eminovici, o scrisoare ce însoţea mai multe poezii. Prima, *De-aş avea…*, apare în numărul 6 din 9 martie 1866, cu o succintă recomandare a redactorului („Cu bucurie deschidem coloanele foaiei noastre acestui june numai de 16 ani, care cu primele sale încercări poetice trămise nouă ne-a surprins plăcut"). Alte versuri eminesciene vor fi publicate în mai 1866. Este vorba de poezia *O călărire în zori*, pe care o urmează, în iulie acelaşi an, *Din străinătate*. Nuvela *Lanţul de aur* a scriitorului suedez Onkel Adam, tradusă din germană de Eminescu, apare în octombrie şi noiembrie 1866. Între timp ies la lumină poeziile *La Bucovina*, *Speranţa* şi *Misterele nopţii*. Colaborarea poetului continuă în anul următor cu alte două poezii (*Ce-ţi doresc eu ţie, dulce Românie* şi *La Heliade*), în anul 1868 cu încă două (*La o artistă* şi *Amorul unei marmure*), iar în anul 1869 cu *Junii corupţi* şi *Amicului F.I.* Alte poezii Eminescu va mai da în 1883 (*S-a dus amorul…*, *Când amintirile…*, *Adio, Ce e amorul?*, *Pe lângă plopii fără soţ*, *Şi dacă...*). În 1885 Vulcan îi publică *Din noaptea*. Din 1883, anul îmbolnăvirii poetului, **F.** a inserat mereu ştiri în legătură cu starea sănătăţii lui, precum şi articole, unele reproduse din alte gazete, de analiză a poeziilor sau amintiri trimise de cei care îl cunoscuseră. În ianuarie 1885 un număr al revistei, dedicat lui Eminescu, avea în sumar un articol în care Vulcan evocă începuturile colaborării acestuia. După moartea lui Eminescu se scoate un număr comemorativ, iar zece ani mai târziu, în 1899, publicaţia îi închină un cuprinzător număr omagial. Contribuţia **F.** este meritorie şi în sectorul criticii literare. Primul critic al revistei este, fără îndoială, însuşi Iosif Vulcan. El imprimă, de altfel, contribuţiilor critice (note bibliografice şi recenzii, articole polemice şi cronici literare) un stil, deosebit de cel al periodicelor din România, cu o anume predilecţie pentru retorism, cu o eleganţă a argumentării, dar şi cu izbucniri polemice. În această manieră vor scrie şi Aron Densuşianu, ale cărui violenţe aveau să-i aducă multe inimiciţii, şi M. Strajanu, iar mai târziu, I.V. Barcianu, Iosif Blaga şi Al. Ciura. O notă nouă, mai îndrăzneaţă, mai modernă, aduc Ilarie Chendi şi I. Scurtu, cărora li se adaugă Septimiu Sever Secula, Iosif Hodoş sau Sextil Puşcariu. Alte colaborări vin de la G.I. Ionnescu-Gion, Al. Vlahuţă şi N. Iorga. Se reproduc şi articole de Titu Maiorescu, B.P. Hasdeu, C. Dobrogeanu-Gherea. Cronica dramatică este ilustrată mai ales de Vulcan, care era și un prolific autor dramatic, iniţiator al mişcării pentru teatru românesc în Transilvania, de Emilia Lungu, Sofia Vlad-Rădulescu, M. Strajanu, iar mai târziu de Ilarie Chendi şi Sextil Puşcariu. Un loc bine determinat l-a ocupat în economia revistei, încă de la numărul de probă, literatura străină. Registrul traducerilor este variat şi atestă informaţia largă a redactorului. Calitatea lor, în schimb, nu este întotdeauna mulţumitoare. S-a tradus din literaturile antice (Sappho, Anacreon, Vergiliu, Horaţiu, Ovidiu ş.a.), din literatura italiană (Dante, Petrarca, Carducci, Antonio Fogazzaro, Ada Negri, D'Annunzio şi Matilde Serao), germană (Lessing, Goethe, Schiller, Uhland, J.L. Tieck, T. Storm, H. Sudermann, Arthur Schopenhauer), rusă (Puşkin, Gogol, Tolstoi, Turgheniev, Dostoievski, Cehov, Maxim Gorki şi Leonid Andreev), poloneză (A. Mickiewicz şi H. Sienkiewicz), din literaturile nordice (Ibsen, Bjørnstjerne Bjørnson, H.C. Andersen, Selma Lagerlöf), din literaturile engleză şi americană (Young, Byron, Dickens, Rudyard Kipling, Oscar Wilde, E.A. Poe, H.W. Longfellow, Washington Irving, Walt Whitman, Mark Twain ş.a.), belgiană (Maurice Maeterlinck), maghiară (Petőfi, Vörösmarty Mihály, Arany János, Jókai Mór ş.a.). Cele mai multe tălmăciri s-au făcut însă din literatura franceză. În lista scriitorilor traduşi sunt autori de orientări variate şi din epoci diferite, începând cu marii scriitori clasici şi sfârşind cu romancierii naturalişti: La Fontaine, Corneille, Racine, Molière, Rousseau, Voltaire, Beaumarchais, Lamartine, Balzac, Al. Dumas, Al. Dumas-fiul, Victor Hugo, Ponson du Terrail, Jules Verne, François Coppée, Guy de Maupassant, Émile Zola, Anatole France, Alphonse Daudet, Sully Prudhomme ş.a. **F.** a ilustrat, pe întinderea unei jumătăţi de secol, lupta românilor transilvăneni pe

tărâm politic şi cultural pentru realizarea idealurilor naţionale. Revista a devenit astfel, aşa cum scria Iosif Vulcan în *Încheierea* din ultimul număr apărut în 1906, o „oglindă fidelă a evoluţiei noastre intelectuale”. ***R.Z.***

FAMILIA, revistă culturală şi literară apărută la Oradea din martie 1926 până în februarie 1929 (seria a doua) şi din martie 1934 până în august 1940 (seria a treia), ca o continuare a publicaţiei editate de Iosif Vulcan în 1865. Redactor responsabil şi proprietar este M.G. Samarineanu. Până în decembrie 1926 **F.** apare lunar, în anul următor iese o dată la două luni şi chiar la trei luni, în 1928 apare bilunar, iar în 1929 se publică numai un număr; din 1934 apare lunar. Între cele două serii ale revistei există o mare deosebire, seria a doua continuând mai degrabă direcţia revistei-magazin editate de Iosif Vulcan, pentru ca seria a treia să fie o publicaţie literară, una dintre cele mai importante ale momentului interbelic. Colaboratorii la această din urmă serie sunt în general tineri ce vor deveni nume literare marcante, iar direcţia critică este susţinută de Octav Şuluţiu, care aduce colaboratori importanţi, precum Eugen Ionescu, Mircea Eliade, E. Lovinescu ş.a. **F.** este susţinută cu fonduri de M.G. Samarineanu, el însuşi poet şi romancier. Începând din 1926 sunt prezenţi cu proză scurtă Cezar Petrescu (*Admiratorii naturii*, *Natura, natura!*, *Domnul Sgârcea*, *Taina*, *Sfârşit de vacanţă*, *Solitudine*, *Duduia Gaiţa*), Gib I. Mihăescu (*Vin nou*), Ion Dragu (*Culegătorul de fluturi*, *Resemnare*, *Păianjenul roşu*) ş.a. Colaborează cu versuri Ioan I. Ciorănescu (*Fântâna*), căruia postum îi mai apar poeziile *Felinarul*, *Scrisoare de ftizic*, *Păr blond*, George A. Petre (*Ciripire de primăvară*, *Apus*), Nuşi Tulliu ş.a. Publică poeme în proză Emil Isac (*Căderea frunzelor*, *Toamna*) şi I. Peltz (*Nopţi vechi*). Cronica teatrală apare cu intermitenţe (semnează T. Albani şi P. Coroiu), o frecvenţă mai mare având rubrica „Cronica literară”, susţinută de George A. Petre (semnează cu pseudonimul Emin Asan) şi M.G. Samarineanu (sub pseudonimele Misa şi M. San-Marino). Aici nu se afirmă un spirit critic bine individualizat, părerile cronicarilor fiind, de regulă, racordate la opiniile consacrate sau reducându-se la scurte rezumate ale cărţilor în discuţie. Se recenzează *Istoria literaturii române contemporane* de E. Lovinescu, *Concert din muzică de Bach* de Hortensia Papadat–Bengescu, *Linişti de schituri* de Radu Gyr. La rubrica „Reviste” sunt inserate scurte note de prezentare a unor numere din „Gândirea”, „Universul literar”, „Viaţa literară” sau din reviste franceze, italiene şi maghiare. Rubrica „Note” cuprinde date biografice ale unor scriitori şi informează despre apariţia de cărţi şi periodice. Ca orice publicaţie-magazin, **F.** are şi o rubrică de anecdote, intitulată „De clacă”, la care ulterior se va renunţa. Traducerile reprezintă o preocupare constantă a redactorilor. Apar tălmăciri din literatura persană (Hafiz transpus de Florica M.G. Samarineanu, care semnează Flori–Sam), engleză (Oscar Wilde tălmăcit de Al. T. Stamatiad), maghiară (Ady Endre în versiunea lui George A. Petre şi Jókai Mór transpus de I.G. Dimitriu), franceză (Victor Hugo tradus de Tache Papahagi), germană (Heinrich Heine tălmăcit de I. Constantinescu-Delabaia). Caracterul militant al revistei este afirmat de Vasile Cotruş în *Cuvânt înainte* din numărul 1/1926: activitatea **F.** va avea în vedere „luminarea şi întărirea prin cultură a acestui popor”, „păstrarea la baza organizaţiunii noastre sociale a ideii naţionale, stârpirea tuturor curentelor dizolvante de stat”. Sunt propuse două direcţii de afirmare a conştiinţei româneşti: întemeierea de instituţii culturale şi combaterea iredentismului maghiar. Înfiinţarea Teatrului de Vest la mijlocul anului 1928 constituie şi rezultatul campaniilor susţinute de **F.** (*Teatrul românesc de la Oradea*, *Ofensiva culturală*, *Deschiderea Teatrului de Vest*). Într-o serie de articole semnate de Al. Keresztury-Olteanu (*Între Bucureşti şi Budapesta*) şi de George Bota (*Unificare sau armonizare?*, *Renaşterea naţionalismului*) se combate propaganda maghiară ce urmărea revizuirea Tratatului de la Trianon. Preocupările pentru emanciparea femeii, o orientare privilegiată a seriei de până la 1906, revin prin mai multe însemnări şi articole (*Femeia în familie şi societate* de Vasile Cotruş, *Feminism şi feminitate* de Natalia Negru ş.a.). Se cultivă culoarea locală prin evocarea de personalităţi (*Iosif Vulcan*, *Doi ctitori* de M.G. Samarineanu, *Dr. Ioan Lupaş* de N.T. Ionescu ş.a.), prin articole istorice (*Organizaţiile voievodatelor şi cnezatelor la românii din Crişana* de E. Ţigu, *Diecii şi preoţii din trecutul românilor bihoreni*) sau prin consemnarea evenimentelor socioculturale din provincie (*Astra în 1926* de George Bota, *Universitatea liberă „E. Gojdu”* de Teodor Neş ş.a.). Seria a treia, purtând subtitlul „Revistă lunară de cultură”, adună în colegiul de redacţie mai vechi colaboratori, precum George Bota, Emil Isac, Ion Th. Ilea, Al. Olteanu, Cezar Petrescu ş.a. Orientarea revistei rămâne tot

naţionalistă, dar prin promovarea unei literaturi de mai bună calitate şi prin diversificarea tematicii se pierde caracterul de revistă-magazin. Gheorghe Tulbure deschide acum primul număr, evidenţiind obiectivele redactorilor: „Îndrumători ai spiritelor către frumuseţile pure şi armoniile superioare ale artei, am dori să aşezăm slova românească la locul de cinste. Nu ne paşte deci gândul să dăm directive, să creăm curente şi opinii literare". Publicaţia are colaboratori de pretutindeni, depăşind „limitele orizontului spiritual provincial", cum anunţă Gheorghe Tulbure, care evidenţiază şi orientarea tradiţionalistă a **F.**: „Rămânem credincioşi adevărurilor de credinţă ale catehismului literar de pură esenţă naţională. Tradiţionalişti, vom ţine pas cu vremea". Cel mai bine reprezentate în paginile revistei sunt proza, studiile de istorie şi teorie literară şi eseurile. În paginile seriei deschise în 1934 Eugen Ionescu colaborează cu *Jurnal*, *Fantomele* şi *Emil îndrăgostit*, publică proză Gib I. Mihăescu (*Căutând dreptatea*, *Împricinaţii*, *Galoanele de argint*), Ion Agârbiceanu (*Prescurăriţa*, *Singură*), Panait Istrati trimite fragmentul *Călugări de la Sfântu-Munte*, care va intra în volumul *În lumea Mediteranei,* Mircea Eliade colaborează cu studii şi eseuri (*Pentru cultură şi contra politicii culturale*, *Tehnica şi educaţia culturii spiritului*, *Reverie şi automatism mental*, *Contemplaţia*, *Maica Domnului*), iar Constantin Noica cu eseul *Împăcare cu lumea.* Lucian Blaga publică *Orizonturi temporale* (fragment din *Orizont şi stil*), iar Tudor Vianu articolul *Între individual şi general* (fragment din volumul *Filosofie şi poezie*). Articole de filosofie semnează Mircea Vulcănescu (*Filosofia lui Freud*) şi Vasile Lovinescu (*René Guénon*). Dintre studiile de critică şi istorie literară se remarcă articolele lui Ovidiu Papadima (*Naţionalismul lui Alecsandri*, *Calistrat Hogaş şi lumea lui*), studiul lui N. Steinhardt (*Gânduri despre câţiva scriitori englezi*). Trebuie menţionat şi un controversat studiu al lui N. Davidescu, *Ultimul ocupant fanariot sau Inaderenţa lui Caragiale la spiritul românesc* (continuare a unui articol din „Cuvântul liber"). I. Peltz semnează consideraţiuni asupra romanului, Victor Eftimiu abordează subiectul traducerii autorilor români în limbile de circulaţie internaţională (*Problema traducerilor*), Petru Comarnescu discută despre „epopeea muncii americane", Al. Busuioceanu analizează pictura românească modernă, ilustrând astfel o paletă largă de preocupări socioculturale. La rubrica „Păreri" apare cronica lui Constantin Noica la volumul *Pe culmile disperării* al lui Emil Cioran. Poezia este şi ea bine reprezentată: E. Lovinescu trimite câteva poezii inedite scrise în franceză de Hortensia Papadat–Bengescu şi semnează o prezentare a poetei. Se publică poeme de Ştefan Baciu, Horia Stamatu, Radu Gyr, Emil Isac, Victor Eftimiu, Giuseppe Cifarelli, Petre A. Petre, Nuşi Tulliu ş.a. Aprecierea critică a literaturii din epocă aparţine îndeosebi lui Octav Şuluţiu, care susţine consecvent o rubrică de „Cronici (Scriitori şi cărţi)". Criticul recenzează majoritatea apariţiilor editoriale importante ale momentului: *Şantier*, *Huliganii* de Mircea Eliade, *Donna Alba* de Gib I. Mihăescu, *Opera lui Mihai Eminescu* de G. Călinescu, *Orizont şi stil* de Lucian Blaga, *Logodnicul* de Hortensia Papadat–Bengescu, *Cărticică de seară* de Tudor Arghezi, *Avram Iancu* de Lucian Blaga, *Oraşul cu salcâmi* de Mihail Sebastian, traducerea în proză făcută de E. Lovinescu după *Odiseea* lui Homer ş.a. Rubrica „Note (Idei–Oameni–Fapte)", alcătuită după modelul din „Gândirea", conţine cronici, consemnează evenimente culturale şi portrete de scriitori (bunăoară, Mateiu I. Caragiale evocat de Octav Şuluţiu). Rubrica „Revista revistelor" prezintă numere din publicaţii româneşti („Revista Fundaţiilor Regale", „Gândirea") franceze („La Nouvelle revue française", „Esprit", „Les Nouvelles littéraires") şi maghiare. Pe lângă aceste rubrici fixe există şi altele, ce apar neregulat: „Clujul pe răboj", susţinută de Vladimir Nicoară, „Cronica măruntă" sau „Cărţi vechi". O rubrică temporară este şi „Figuri bihorene", susţinută de Teodor Neş, unde apar articole despre Iosif Vulcan, Lucreţia Suciu-Rudow ş.a. Evocarea unor personalităţi istorice şi culturale constituie o preocupare ilustrată şi de N. Iorga, care semnează articolul *Un om de sinceritate: Mihai Viteazul*, ce reproduce textul unei conferinţe ţinute la Târgovişte în 1935, ori de Tiberiu Moşoiu (*Neculai Milescu Spătarul*), Ovidiu Papadima (*Ilariu Dobridor*) ş.a. Deschizându-se spre literatura din toate provinciile româneşti, **F.** nu ignoră problemele locale. Semnificativă este ancheta *Ne putem înţelege noi şi ungurii?*, iniţiată în 1935 de M.G. Samarineanu, la care răspund Lucian Blaga, Camil Petrescu, Mihail Sadoveanu, Victor Eftimiu, Romulus Dianu ş.a. Traducerile sunt acum mai puţin numeroase, remarcându-se *Sonete* de Michelangelo în versiunea lui Al. Iacobescu şi câteva proze de Rudyard Kipling, al căror tălmăcitor nu este menţionat.

M.Dr.

FAMILIA, revistă apărută la Bucureşti, lunar, între ianuarie 1941 şi februarie 1944, cu subtitlul „Revista Asociaţiei Scriitorilor Români din Ardeal", avându-l ca director pe M.G. Samarineanu. Este o continuare a publicaţiei cu acelaşi titlu înfiinţată de Iosif Vulcan în 1865. Seria a treia, scoasă la Oradea, și-a încetat apariția în urma pierderii Ardealului de Nord după Dictatul de la Viena şi a dislocării întregii echipe redacţionale. Fixându-şi noul centru la Bucureşti, **F.** funcţionează prin reunirea mai multor grupuri de colaboratori din teritoriu: Beiuş (George Bota, Titus L. Roşu, Iosif E. Naghiu), Arad (Al. Negură, Ed. I. Găvănescu), Timişoara (C. Miu-Lerca), Sibiu (Victor Papilian, Grigore Popa, Al. Dima), Braşov (Gh. Tulbure, Octav Şuluţiu) şi Cernăuţi (G. Todoran, George Drumur). Primul număr se deschide cu un text al lui I. Lugoşianu, care, evocând suferinţa pricinuită de dezrădăcinare şi de exilul bucureştean, ţine să sublinieze continuitatea dintre **F.** şi revista fondată de Iosif Vulcan. Publicaţia își asumă şi de acum înainte o misiune larg culturală („să ducă în casele cărturarilor români de la sate şi oraşe o limbă literară bună şi o literatură românească sănătoasă"). În contextul tulbure în care debutează revista acest program de reafirmare a idealului naţional şi de conservare a patrimoniului cultural ardelean ameninţat intră în rezonanţă cu ideologia legionară. Primul număr reproduce în facsimil un *Cuvânt de ordine* al lui Corneliu Zelea Codreanu, se publică o serie de cântece legionare semnate de Marin Găişeanu, un necrolog al lui Ion Moța etc. În același spirit M.G. Samarineanu pledează pentru acceptarea cenzurii ca o necesitate a timpurilor. Orientarea extremist-naţionalistă se păstrează de-a lungul întregii perioade de apariţie a revistei. Astfel, textul aniversar care deschide numărul din ianuarie 1944 (*În al 79-lea an*) afişează nu numai încredere în victorie, necesară în timp de război („Oboseală?... Descurajare în al 79-lea an? Nu. Fanatism în credinţă şi încredere în biruinţă"), ci şi vizibile accente fasciste. Exacerbarea sentimentului naţional se exprimă uneori în tonuri violent combative. În paginile revistei se formulează poziţii antimaghiare (Titus Roşu, *Politica de maghiarizare a Transilvaniei,* Ludovic Dauş, *Erzsebet Bathori*, Victor Papilian, *Nebunia contelui Szentbenedikty*) şi se cultivă o literatură a „traumei", în urma pierderii Transilvaniei. Se vorbeşte despre „inima ruptă a Transilvaniei", Ernest Bernea conturează figura „omului care plânge" (*Mărturisiri pentru un om nou*), N.I. Herescu semnează textul *Cântec de jale* („Lung e drumul Clujului, lung..."), iar I. Agârbiceanu dă o înflăcărată pagină intitulată *Rugăciune*. Dacă registrul militant şi accentele extremiste sunt în general legate de evenimentele actualităţii politice, revista rămâne în ansamblul ei caracterizată de un naţionalism moderat, mai apropiat de vechea formulă pedagogic-educativă a patriotismului ardelean de la începutul secolului. Cele mai multe numere sunt constituite monografic, în jurul unor medalioane evocând scriitori emblematici: Dimitrie Cantemir (văzut de Victor Papacostea), Octavian Goga (George Todoran), Iosif Vulcan şi Gh. Bariţiu (Ion M. Neda), Titu Maiorescu (Gr. Tăuşan), Vasile Alecsandri şi Eminescu (C. Gerota). Mai multe articole elogiază figura lui B.P. Hasdeu şi programul său politic şi economic (Mihail Iorgulescu, *B.P. Hasdeu şi ruşii*, Nicolae Marin Dunăre, *B.P. Hasdeu sociolog şi profet naţional*), extrăgând din scrierile istoricului formulări care să justifice antisemitismul din perspectivă sociologică. Un număr special din 1941 îi este consacrat lui Iosif Vulcan, la împlinirea a 100 de ani de la naştere. Scriu despre el C. Rădulescu-Motru, Al. I. Hodoş, Nicolae Marin Dunăre, Victor Ion Popa, George Todoran, Septimiu Popa, Iosif E. Naghiu, M.G. Samarineanu. În cadrul aceluiaşi grupaj se reproduc discursurile mai vechi ale lui Titu Maiorescu, Iacob Negruzzi, Valeriu Branişte şi Aurelia Vulcan, se restituie conferinţa *Conştiinţa naţională*, susţinută de Iosif Vulcan la Budapesta în februarie 1872, şi un poem (*Răpirea Basarabiei*). Un număr din 1943 îi este consacrat lui Octavian Goga (cu articole semnate de Ion Simionescu, Ion Petrovici, Gala Galaction, Claudia Millian, Ion Pillat, Ion Minulescu, I. Valerian, Ovidiu Papadima) după ce mai înainte, în 1942, fusese evocată figura lui N. Iorga, la împlinirea a doi ani de la asasinarea acestuia (cu texte de Mario Roques, Nichifor Crainic, Pamfil Şeicaru, N. Batzaria, Alexandru Ciorănescu). În aceeaşi ordine a portretelor exemplare, Octav Şuluţiu alcătuieşte seria *Figuri transilvane*, iar D. Bodin seria *Figuri reprezentative oltene*. Specifice **F.** sunt notele de călătorie, scrise în cheie nostalgică după cedările teritoriale din 1940. Ionel Teodoreanu oferă fragmente idilice din jurnalul unei călătorii în Ardeal, între Baia Mare, Târgu Mureş, Alba Iulia, Lugoj (*Însemnări din Ardeal*), Cezar Petrescu îşi transcrie impresiile unei

călătorii la Cluj (*Glasuri de dincolo de morminte*), Dan Petraşincu alcătuieşte un jurnal ardelenesc, ca și George Todoran, iar N. Batzaria ţine jurnalul unei călătorii în Basarabia (*De vorbă cu un frate basarabean*) şi al unei călătorii în Macedonia (*Vecini cumsecade*). Rubricile stabile ale revistei sunt cele de cronică şi de consemnare a actualităţii. O rubrică „Însemnări literare", intitulată uneori şi „Cronici", e semnată de Marieta Popescu-Florea şi de Constantin Stelian; începând cu numărul 5–6 din 1942 se recenzează şi carte străină, cu titluri în cea mai mare parte din literatura de consum. Aici Octav Şuluţiu e prezent cu fragmente din *Scriitori şi cărţi*. Cronica dramatică e redactată de Claudia Millian şi de Ion Samarineanu, „Cronica plastică" e asumată de Ion Potopin, „Cronica filosofică" de Mihail Iorgulescu. O altă rubrică fixă e „Note. Idei–fapte–oameni", în cadrul căreia scriu Pericle Martinescu, George Sbârcea, George Popa, Iosif E. Naghiu, Daniela Miga, I. Constantinescu, iar „Cronica evenimentelor" este deţinută de M.G. Samarineanu. De „Revista revistelor", cu semnalări ale celor mai importante publicaţii culturale româneşti (printre acestea se află atât „Revista Fundaţiilor Regale", cât şi unele apariţii regionale) se îngrijeşte George Sbârcea. Literatura publicată în paginile **F.** e eterogenă, fără legătură cu afilierea politică. Începând cu ianuarie 1942, funcţionează şi un cenaclu al revistei, în cadrul căruia sunt activi Ion Ojog, V. Copilu Cheatră, George Todoran, Ion Th. Ilea, Niculae Rusu, Eugen Jebeleanu, Ion Samarineanu şi Dimitrie Danciu. Pe lângă aceştia, publicaţia reuşeşte să îşi asigure colaborarea a numeroşi scriitori reprezentativi pentru ipostazele târzii ale modernismului şi tradiţionalismului românesc interbelic. Pot fi citite proze de Victor Ion Popa (*Vinerea Patimilor pe Criş*), Lucia Demetrius (*Noapte de gardă*), Ludovic Dauş (*Molima*), Dan Petraşincu (*Jurnal de scriitor*), I. Agârbiceanu (*Reformat*), Victor Papilian (*Gânduri crude*), Ion Marin Sadoveanu (un fragment din *Sfârşit de veac în Bucureşti*). Dan Botta publică un „scenariu pentru un film romantic" (*Sărmanul Dionis*). Versuri semnează Eugen Jebeleanu (*Veacul de graţie*), Radu Gyr (*Fuga lupului*, *Ţigani ursari*, *Ca să găsesc poteca*), Ion Pillat (o serie de *Sonete*), V. Voiculescu (*Tristeţea umblă-n ţară*), Claudia Millian (poeme din ciclul *Buşteni*). Tot în **F.** apare comedia lui Al. Cazaban *Nevasta mea are talent*, „răfuiala" în trei acte *Apă vie* a lui Victor Ion Popa şi *Rona del Rio* de Ion Minulescu. Acesta din urmă e prezent şi cu texte de reflecţie (*Jalea paznicului*, *Hodie mihi, cras tibi*, *Iarna bucureşteană*, *Poeţii şi marele public*). Eseistica le aparţine lui Tudor Vianu (*Problemele memorialisticii*), Tiberiu Moşoiu (*Sensul pedagogic al istoriei*), Nichifor Crainic (*Lupta unui om pentru hotare*) și Petru Manoliu (un extras din *Decebal Diurpaneul*). Sporadic se fac şi traduceri: poezie japoneză (Al. T. Stamatiad), R.M. Rilke şi fragmente din *Orestia* lui Eschil (N.I. Herescu) sau o comedie (*Zgâtia*) a lui Jean de la Brète (D. Ionescu-Morel). ***L.Td.***

FAMILIA, revistă care apare la Oradea, lunar, din septembrie 1965, ca serie a cincea a publicaţiei „Familia" editată de Iosif Vulcan începând din anul 1865. În primul număr e publicat un salut adresat de Tudor Arghezi. Publicaţia a apărut în format mare, de ziar, pentru ca, din anii '90, să adopte un format tip carte (caiet cu peste 100 de pagini, aproape 200 la numerele duble). Comitetul de redacţie iniţial e alcătuit din Alexandru Andriţoiu (redactor-şef), Traian Blajovici, Emanoil Enghel, cărora, din 1967, li se alătură Radu Enescu (redactor-şef adjunct) şi Dumitru Chirilă (care devine redactor-şef adjunct în 1987, la pensionarea lui Radu Enescu). Membri ai redacţiei erau Gheorghe Grigurcu (între 1965 şi 1974), Ovidiu Cotruş (1965–1977), Stelian Vasilescu, la care se vor adăuga în anii '70 Crăciun Bejan şi Vasile Spoială, iar în anii '80 Ion Simuţ (din 1986) şi Ioan Moldovan (din 1988). În februarie 1990 colectivul redacţional avea următoarea componenţă: Crăciun Bejan, Dumitru Chirilă (redactor-şef adjunct), Ioan Moldovan (redactor-şef), Virgil Podoabă, Ion Simuţ, Traian Ştef. În numărul pe martie 1990 Virgil Podoabă nu mai este menționat în casetă, iar câteva luni mai târziu, în iulie 1990, în colectivul de redacţie mai figurează Gheorghe Perian şi Tiberiu Ciorba, Ion Simuţ devenind secretar general de redacţie. În cursul anilor următori au mai intervenit schimbări în componenţa redacţiei, păstrându-se constant nucleul Moldovan–Chirilă (până la decesul acestuia din urmă în 2005)–Simuţ–Ştef, căruia i se adaugă Miron Beteg (care funcţiona *de facto*, mai târziu fiind menţionat

ca secretar general de redacţie). În 2002 redacţia e formată din Ioan Moldovan (redactor-şef), Dumitru Chirilă (redactor-şef adjunct), Miron Beteg, Ion Simuţ, Traian Ştef. În 2010 Ioan Moldovan devine director al publicaţiei, funcţia de redactor-şef fiind suprimată. În decembrie 2011 redacţia este formată din Miron Beteg, Mircea Pricăjan, Alexandru Seres, Ion Simuţ şi Traian Ştef, alături de care figurează în caseta redacţională, ca „redactori asociaţi", Mircea Morariu, Marius Miheţ şi Aurel Chiriac. Încă din primii ani de apariţie, revista îşi propune să afirme valorile literaturii române în spiritul tradiţiei instituite de precedentele serii ale **F.** În ciuda compromisului la care este nevoită să recurgă prin materialele propagandistice abundente din deceniul 1970–1980, publicaţia respectă criterii riguroase ale selecţiei. Prezenţa unor personalităţi remarcabile în rândurile corpului redacţional a determinat un nivel valoric ridicat şi, pe de altă parte, a imprimat revistei o anumită tentă „cerchistă" şi „cărturărească". Despre profilul şi înfăptuirile revistei în primii ani de apariţie dau seamă observaţiile formulate retrospectiv, cu un prilej aniversar, de Ion Simuţ: „Gloria revistei, în primul deceniu al celei de-a cincea serii, o dau eseistica şi critica literară. Este meritul lui Alexandru Andriţoiu, ca redactor-şef, că a reuşit să adăpostească în paginile revistei colaborările (eseu, critică literară, poezie, traduceri) câtorva dintre cei mai importanţi membri ai Cercului Literar de la Sibiu: Ovidiu Cotruş, Nicolae Balotă, Radu Enescu (care erau şi redactori), I. Negoiţescu (în numărul 2 din 1968 publică proiectul unei istorii a literaturii române, mult discutat în presa literară), Cornel Regman, Ştefan Aug. Doinaş, inedite de Radu Stanca. Acestora li s-au adăugat, pentru consolidarea sectorului critic şi eseistic: Gheorghe Grigurcu (colaborator constant din 1965), Virgil Nemoianu, Mircea Maliţa, Petre Ţuţea (cu un eseu despre Mircea Eliade publicat în foileton). Colaborări statornice, cu rubrici, au avut Paul Anghel (cu proiectul unei istorii a literaturii române), Ştefan Bănulescu («Cronica elementară»), Mihai Şora (un eseu dialogat în foileton), Ana Blandiana («Poşta redacţiei»), Valentin Taşcu (o rubrică amplă de recenzii). Proză în foileton au publicat Petru Vintilă şi Titus Popovici". În primele decenii de apariţie **F.** are rubricile „Vitrina cu cărţi", „Cronica literară" (Gh. Grigurcu, Radu Enescu, Al. Cistelecan, Virgil Podoabă, Marcel Corniş-Pop, Valentin Taşcu, Ion Buduca, Marcel Petrişor), „Eseuri" (Mircea Zaciu, Nicolae Balotă, Ovidiu Cotruş, Ovidiu Drimba), „Morala şi stilul" (Virgil Nemoianu), „Cronica ideilor", „Cartea străină" (Traian Ştef), „Cronica elementară" (Ştefan Bănulescu), „Lectura poeziei" (Ştefan Aug. Doinaş), „Poşta redacţiei" (Ştefan Aug. Doinaş, Al. Cistelecan), „Textul din text" (Marian Papahagi), „Cronica teatrală", „Cronica artistică" şi „Cronica sociologică" (Traian Herseni), „Din lirica universală", „Texte şi documente", „Dialogul «Familiei»". Versurile sunt semnate de Ştefan Aug. Doinaş, Radu Stanca, I. Negoiţescu, Cezar Ivănescu, Nichita Stănescu, Ana Blandiana, Florenţa Albu, Miron Radu Paraschivescu, Marin Sorescu, Dimitrie Stelaru, Constanţa Buzea, Eugeniu Sperantia, Vlaicu Bârna, Ion Brad, Ion Horea, Constant Tonegaru, Gh. Tomozei, Mihai Beniuc, N. Crevedia ş.a. Proză publică Zaharia Stancu (un fragment din romanul *Şatra*), Mircea Horia Simionescu, Augustin Buzura, Romulus Rusan, Bedros Horasangian, Radu Tudoran, Francisc Păcurariu, Vasile Rebreanu, Fănuş Neagu, Radu Ţuculescu, Titus Popovici, Francisc Munteanu, Eugen Barbu, Nicolae Ţic, Sorin Titel, Dumitru Ţepeneag, Coriolan Gheţie, iar eseuri, articole şi studii de istorie şi critică literară Ovidiu Cotruş, Radu Enescu, Nicolae Balotă, Eugen Simion (*Mircea Eliade şi funcţiile povestirii mitice*), Nicolae Manolescu (*Introducere în opera Hortensiei Papadat-Bengescu*), I. Negoiţescu, Virgil Nemoianu, Petre Ţuţea, Mircea Vulcănescu, dar şi Virgil Cândea (*Dimitrie Cantemir, biograf şi memorialist al epocii sale*), Pompiliu Teodor (*Şantier Blaga*), Adrian Marino (*Criteriul modernităţii*), Mircea Popa (*Profil de romancier: Iosif Vulcan*), Cornel Regman, Mircea Maliţa, Cornel Ungureanu, Ştefan Avădanei, Octavian Paler, Onisifor Ghibu, Mircea Muthu, Gabriel Ţepelea, Ioana Em. Petrescu, Ion Pop, Elena Tacciu, Ştefan Borbély, Gh. Perian, Anton Cosma, Ion Simuţ. Aici, în 1966, îşi face debutul Ileana Vulpescu, cu *Scrisoare către un necunoscut*, la rubrica „Cu bucurie deschidem coloanele noastre...". Sunt publicate inedite de Dan Botta, Ionel Teodoreanu, Nicolae Labiş, Victor Papilian, G. Călinescu (traducerea juxtalineară din odele lui Horaţiu), V. Voiculescu, Ion Chinezu, Mircea Eliade, Emil Cioran, Tudor Arghezi (articole inedite). Sunt incluse numeroase interviuri şi dialoguri şi nu sunt neglijate traducerile, mai cu seamă cele de poezie.

După ianuarie 1990, constatând că „este vremea priorităţii imediatului politic […], nu încă timpul răbdător al lecturii”, redacţia îşi propune să îmbine „temele literaturii cu cele ale actualităţii civice, manifestându-se drept un combatant decis în favoarea idealului democratic”. Profilul, prin tradiţie literar, şi caracterul cultural enciclopedic vor fi menţinute: pe lângă beletristică, critică şi eseistică literară, traduceri, fiecare număr cuprinde rubrici de teatru, film, muzică, arte plastice, filatelie, sport, precum şi articole pe teme economice. În dorinţa de reaşezare a valorilor după noi repere, politica editorială urmăreşte participarea scriitorilor români din afara graniţelor, difuzarea moştenirii interbelice (inclusiv reluarea unor articole din seriile interbelice ale revistei), editarea scriitorilor interzişi şi a materialelor respinse de cenzura comunistă, o intensă campanie de traduceri, astfel încât revista să contribuie direct la configurarea momentului cultural, nu doar la reflectarea lui. La rubrica „Pagini din literatura exilului”, devenită „Recuperări”, semnează Eugen Ionescu, Monica Lovinescu, Norman Manea, I. Negoiţescu, Virgil Ierunca, Matei Călinescu, Ştefan Baciu. Reapare rubrica „Remember”, iniţiată în 1980 pentru republicarea unor articole din seriile interbelice semnate de autori afirmaţi la începutul anilor ’30 şi ulterior desfiinţată de cenzură. Începând din septembrie 1990 se reiau articole de Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Emil Cioran, Mircea Vulcănescu, Constantin Noica. Sub titlul „Pagini cenzurate” sunt cuprinse interviuri, studii, eseuri ce nu au apărut la vremea lor, precum şi fapte de pe traseul unor cărţi prin vămile cenzurii, în fine, „eseistica acestui calvar”: şedinţe şi referate, strategia dialogului cu forurile tutelare, profesionalismul, dar şi abilitatea compromisului, dureroase tăieturi. Dar principala preocupare a **F.** postdecembriste o constituie un amplu program de promovare a valorilor literaturii române contemporane, concretizat în colocvii, anchete şi concursuri. Astfel, pe parcursul mai multor numere (1, 3–5/1990) sunt prezentate opiniile criticilor Victor Felea, Liviu Petrescu, George Pruteanu, Monica Spiridon, Marius Lazăr, Constantin Trandafir, Ioan Bogdan Lefter, Al. Dobrescu, Alex. Ştefănescu, Anton Cosma despre cele mai importante zece cărţi de poezie, proză, eseu, critică şi istorie literară din literatura română în perioada 1944–1988. Lansată în iulie 1988, cu o prefaţă de Ion Simuţ, ancheta fusese stopată după numai două luni, fiind considerată de Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste „o manevră greşită a criticilor tineri, un atentat la integritatea literaturii române contemporane”. În condiţiile în care opţiunea critică se poate exprima acum fără echivoc, iar baza selecţiei a devenit mult mai bogată prin includerea literaturii exilului, reluarea colocviului evidenţiază rolul criticii în selectarea şi ierarhizarea valorilor literaturii române contemporane. Ov. S. Crohmălniceanu, Gheorghe Grigurcu, Dan C. Mihăilescu, Mircea Cărtărescu răspund întrebărilor lansate de colocviul *Fenomenul arghezian* despre posteritatea critică a poetului, despre o eventuală criză de receptare sau evaluare, despre influenţa operei argheziene asupra poeticii postmoderniste. Din 1991 redacţia **F.** organizează anual manifestarea „Zilele revistei «Familia»”, întâlniri care prilejuiesc, între altele, substanţiale colocvii pe teme de actualitate (textele intervenţiilor fiind publicate, ulterior, în revistă, ca grupaje sau „dosare” tematice), precum şi acordarea premiilor revistei **F.** (atribuite pe genuri de creaţie şi purtând numele unor personalităţi legate de istoria revistei: M.G. Samarineanu, Ovidiu Cotruş, Radu Enescu, Octav Şuluţiu). Temele colocviilor prilejuite de „Zilele revistei «Familia»” sunt grăitoare în ce priveşte amploarea şi relevanţa demersului: *Literatura mărturisirilor* (1991), *La ce bun poezia în vremuri de criză?* (1992), *Confuzia valorilor* (1993), *Revistele literare: tradiţie, actualitate, tendinţe* (1995), *Jurnalul contra literaturii?* (1997), *O nouă direcţie în literatura română?* (1998) ş.a. În decembrie 1991, la rubrica sa permanentă „Departe–Aproape”, Mircea Zaciu afirmă că opera lui Mircea Eliade se află la o răspântie a receptării. „Răspântia Eliade”, sintagma lansată de articol, circulă cu repeziciune, iar în numerele ulterioare revista deschide, într-un moment de evident succes editorial al scriitorului, ancheta privitoare la receptivitatea cititorului român faţă de opera în cauză. Pe aceeaşi linie a interesului faţă de problemele literaturii contemporane şi a reconsiderării semnificaţiilor din perspectiva actualităţii se înscriu colocviile *Obsedanta tranziţie a prozatorului român* (1994) şi *Generaţia ’80. Reflecţii şi autoreflecţii* (1995). Rubrica „O carte în dezbatere”, înlocuită de „Lecturi deschise”, propune seriale de discuţii asupra unor apariţii ce se detaşează ca repere editoriale: *Istoria critică a literaturii române* de Nicolae Manolescu, *Istoria literaturii române* de I. Negoiţescu, *Jurnalul fericirii* de

N. Steinhardt, *Jurnalul* lui Mircea Zaciu. Încă din primii ani postdecembriști, în paginile revistei este intens discutată „memorialistica rezistenţei”. Iniţial abordată ca „tehnică şi retorică a supravieţuirii”, pe măsura exploziei de memorii şi jurnale, „literatura mărturisirilor” – „poate singura mişcare viabilă din proza de azi” – se conturează nu doar ca revelaţia literaturii de sertar, ci ca un fapt cultural de amploare, ce merită studiat din dublă perspectivă: critica memorialisticii şi critica receptării. Colocviile *Literatura mărturisirilor* (1991), *Sertarul cu jurnale, jurnalul cu sertare* (1992), *Biografie şi literatură* (1995) analizează tipologia formelor literare ale confesiunii, cauzele şi efectele acestui fenomen cultural. Sunt semnalate interesul cititorului pentru culisele unui trecut fie ocultat, fie prezentat în mod deformat, precum și dorinţa de recuperare a unei perioade cenzurate sau chiar interzise, deconspirarea minciunii. Totodată, interesul pentru istoria adevărată ce poate fi, în sfârşit, reconstituită generează setea de biografii pilduitoare, implicaţiile justiţiare decurgând firesc. Literatura memoriei devine o instanţă morală demascatoare şi acuzatoare în raport atât cu istoria, cât şi cu ficţiunea oficială cultivată în comunism, pusă în relaţie cu „romanul obsedantului deceniu”. În primul număr din 1994 editorialul *Închiderea ziarului – deschiderea cărţii* anunţă înlocuirea formatului de ziar cu cel de carte, realizându-se prin aceasta şi „un racord cu seriile interbelice”. Inscripţia de pe ultima copertă – „Familia: O revistă. O carte. O bibliotecă” – îşi află acoperire deplină în numerele de peste vară, de obicei duble, cuprinzând în special proze scurte (*Altă vară, alte proze*, 7–8/1995). În anii 2000 revista îşi stabilizează înfăţişarea şi conţinutul într-o formulă care îmbină eleganța, consistenţa şi diversitatea. Editorialul este semnat de câte unul din membrii redacţiei. Rubrica „Cronica literară” cuprinde mai multe texte în fiecare număr şi nu are un titular exclusiv, fiind semnată, cu frecvenţe diferite, de Ioan Moldovan, Ion Simuţ, Doina Curticăpeanu, Aurel Pantea, Marius Miheţ, Mircea A. Diaconu, Viorel Mureşan, Lucian Scurtu, Ramona Maliţa ș.a. Revista cuprinde rubrici „personale”, cu titular unic, şi altele deschise mai multor colaboratori. Rubrica „Sertarele exilului” îi este atribuită lui Norman Manea, aici fiind publicate texte foarte diferite: articole, eseuri, fragmente beletristice, scrisori, interviuri etc., inclusiv un consistent studiu cu tema *Holocaustul în literatura română*, dotat cu o bibliografie bogată, redactat de scriitor în anii ’80 la rugămintea scriitorului israelian Aaron Appelfeld. Traian Ştef deţine rubrica „Solilocviul lui Odiseu”, „Nisipul din clepsidră” este o rubrică asigurată de Vasile Dan, „Explorări” e semnată de Mircea Morariu, iar „Monomahii” îi aparține lui Miron Beteg. Gheorghe Grigurcu semnează constant la rubrica „Asterisc”, iar Mihail Vakulovski deţine rubrica „Studii live”, în care publică eseuri critice consistente despre creaţia unor autori contemporani: Simona Popescu, Caius Dobrescu ș.a. Al. Cistelecan se ocupă o vreme de rubrica „Triptic”, publicând, în fiecare număr de revistă, câte trei condensate şi suculente portrete critice ale unor scriitori de azi; în alte perioade Al. Cistelecan este prezent sub alte titluri de rubrică, de pildă „Schiţă în cărbune”. Luca Piţu girează rubrica „Praguri şi g(a)nguri”, iar Daniel Vighi semnează „Studii în proză”. Sub titlul „E-zine” Mircea Pricăjan ţine o rubrică în care se ocupă de cultura virtuală. O altă rubrică personală, constant prezentă în revistă, este „Parodii” (rebotezată la un moment dat „Parodia fără frontiere”), gestionată de poetul Lucian Perţa, care pastişează cu umor şi cu amenitate producţiile confraţilor întru ale liricii. Molnár Judit asigură o rubrică de „prezenţe maghiare”, Mircea Morariu preia ştafeta de la Dumitru Chirilă în calitate de cronicar dramatic, dar semnează şi rubrica intitulată „Cartea de teatru”, iar Dumitru Chirilă semnează cronici la cărţi de teatru în rubrica ad-hoc „Citiri”. Alte rubrici – cum ar fi „Critificţiuni” şi „Criterion” – sunt deschise și altor autori, în acestea sau în alte rubrici ori generice ocazionale (de pildă,„Studii”) fiind incluse ample eseuri sau studii critice, sub semnăturile lui Iulian Boldea, Mircea A. Diaconu, Ion Simuţ (autor, între altele, al unui amplu articol, *Competiţia postumă Eugen Barbu–Marin Preda*, publicat în 2004), Viorel Mureşan, Andrei Bodiu, Ion Pop, Dan Dănilă, Marian Victor Buciu, Mircea Popa, Ioan Moldovan, Marius Miheţ, Mircea Pricăjan ş.a. Şi în anii de după 2000 revista a lansat periodic consistente dezbateri sau dosare tematice vizând subiecte de interes desprinse din evoluţiile de ultimă oră înregistrate în literatura română actuală. Colocviul *Revizuirea canonului estetic al literaturii române contemporane*, iniţiat şi moderat de Ion Simuţ, cu intervenţii susţinute de Nicolae Manolescu, Ana Blandiana, Cornel Ungureanu, Luca Piţu, Al. Cistelecan, Alexandru Muşina, Andrei Bodiu, Mihai

Dragolea, Ion Mureşan, Radu Ţuculescu, Ştefan Borbély ș.a., a polarizat opiniile vizând un subiect important, mult disputat în epocă, prilejuind cristalizarea unor constatări ori concluzii pertinente; textul dezbaterilor şi contribuţiile scrise (articole, studii), inclusiv o amplă şi foarte densă convorbire între Ion Simuţ şi Nicolae Manolescu, au fost publicate în numărul 11–12/2001, tema fiind ilustrată şi în alte intervenţii, intrate în diferite numere ale revistei. Alte dosare tematice de acelaşi fel, de regulă consemnând lucrările unor colocvii etc., au fost, de pildă *Reabilitarea ficţiunii* (10/2002), cu participarea lui Ion Simuţ, Nicolae Bârna, Ion Buzera, Mircea Pricăjan, Mihai Sin, Dan Stanca, Tudorel Urian, Radu Voinescu ş.a., cu adaosuri şi replici şi în numere ulterioare, *Cultura de divertisment* (2, 3, 4/2002), *Romanul – performanţe, circumstanţe, perspective* (11–12/2004), cuprinzând o dezbatere moderată de Ion Simuţ, cu participarea lui Radu Mareş, Gheorghe Crăciun, Daniel Vighi, Alexandru Muşina, Andrei Bodiu, Virgil Podoabă, şi texte semnate de Gheorghe Crăciun, Nicolae Bârna, Andrei Bodiu, Marius Miheţ, George Arion, Lucian Dan Teodorovici, Mircea Pricăjan ș.a. Dintre temele abordate cu prilejul Zilelor revistei „Familia" mai pot fi menţionate *Provocarea literaturii* (2003), *Mimetismele literaturii române contemporane* (2005), *Ce mai poate spune poezia română de astăzi Europei* (2006), *Istoriile literare şi revizitarea literaturii române* (2008) etc. Alt gen de dosare tematice publicate de **F.** sunt cele dedicate operei şi personalităţii unor scriitori contemporani importanţi: Leonid Dimov, Sorin Titel, Mircea Horia Simionescu, Dumitru Ţepeneag, Augustin Buzura, D.R. Popescu, Angela Marinescu ş.a. Interesante sunt şi anchetele propriu-zise lansate de revistă pe teme ca *Diaspora scriitoricească şi oglinda de acasă*, *Pulsul prozei tinere* (2/2006), cu răspunsuri de Anamaria Beligan, Adrian Buz, Ruxandra Cesereanu, Alain Gavriluţiu, Radu Pavel Gheo, Michael Haulică, Florina Ilis, Cătălin Lazurca, Cosmin Manolache, Ştefania Mihalache, Ioana Nicolaie, Adrian Schiop, Bogdan Suceavă, Cornel Mihai Ungureanu, Tudor Călin Zarojanu, *Feluri de teatru, feluri de critică* (3/2006) şi multe altele. La toate acestea se adaugă interviurile sau convorbirile care se întâlnesc frecvent în sumar, traducerile atent selectate şi alte materiale publicistice sau (meta)literare, întregind profilul unei reviste de prestigiu. ***C.A., N.Br.***

FAMILIA ROMÂNĂ, publicație apărută la Budapesta între 14 februarie şi 30 septembrie 1908, sub conducerea lui Lucian Bolcaş, redactor, proprietar şi editor, cu subtitlul „Revistă săptămânală ilustrată"; îşi întrerupe apariţia între 20 iunie şi 9 august 1908 (numerele 15–26). Nu se anunţă un program anume, redacţia precizând doar intenţia gazetei (ce nu se consideră o continuatoare a „Familiei") de a oferi cititorilor „tot ce poate să dea de la sine şi ce poate să adune de la alţii" în materie de literatură destinată familiilor româneşti din Transilvania (Lucian Bolcaş, *Iosif Vulcan*). Se publică lirică, proză, traduceri. Poezia, prezentă în fiecare număr, este susţinută de autori ale căror nume se întâlnesc în majoritatea gazetelor transilvănene de la începutul de secol XX: Horia Petra-Petrescu, Ecaterina Pitiş, Emil A. Chiffa, Sebastian Stanca, Octavian Lupeanu, Aurelia Pop. Mai colaborează Tudor Pamfile, Nicolae Vulovici, I.C. Popescu-Polyclet și Aron Cotruş (*Cântec*). Proza, cultivată cu predilecţie, reuneşte nume ale unor scriitori consacraţi ca Mihail Sadoveanu, Ioan Slavici (*Puișorii*), Al. Ciura, N. Batzaria, alături de Ion Bârseanul, Emil Isac, Sebastian Stanca, Neli Cornea, Cornelia Langa, Ilie Marin sau talentatul Mihail Gaşpar (Sorin). Slavici semnează și articolul *O zi din viața Prințului Carol* (1/1908). Producția dramatică lipsește, cu excepţia piesei *Dido. Regina Cartaginei*, cu un subiect istoric prelucrat de Lucian Bolcaş. Dintre traduceri se cuvin semnalate pagini din lirica lui Goethe, Uhland şi Lenau, transpuse în româneşte de Sebastian Stanca şi Octavian Lupeanu. Totodată, El. A. Nori tălmăceşte tragedia lui Gabriele D'Annunzio *La nave* , dar şi mitul fenician *Facerea* (din *Cărţile sfinte ale fenicienilor*). Se reproduc, aproape în fiecare număr, versuri populare dintr-o „colecţie mai veche", fără a se specifica sursa. Rubrica „Bibliografie", ce menţionează noutăţile literare, și anecdotele cuprinse la rubrica „Haz" completează profilul revistei. ***A.Gț.***

FANACHE, V. [**Vasile**] (5.IV.1934, Ghirdoveni, j. Dâmboviţa – 13.X.2013, Cluj-Napoca), critic şi istoric literar. Este fiul Ioanei (n. Ionescu) şi al lui Petre Fanache, ţărani. După absolvirea Liceului „Spiru Haret" din Buzău, urmează Facultatea de Filologie a Universităţii din Cluj (1954–1958). În 1969 devine doctor în filologie al Universităţii clujene cu teza *Poezia lui Mihai Beniuc*, publicată în 1972. Cercetător în cadrul sectorului de istorie literară de la

filiala clujeană a Academiei RPR (1958–1963), este apoi, tot la Cluj, cadru didactic, inițial la Institutul Pedagogic, ulterior la Facultatea de Filologie (de Litere după 1989); în ultimii ani de activitate a predat şi la Universitatea „1 Decembrie 1918" din Alba Iulia. Timp de patru ani, din 1976 până în 1979, a funcționat ca lector de limba şi literatura română la Sorbona. Debutează în revista „Steaua" (1958). Mai colaborează la „Tribuna", „Familia", „Convorbiri literare", „Caiete critice", „Euphorion" „Viaţa românească", „Revue roumaine", „Cahiers roumains d'études littéraires", „Synthesis", „Apostrof" ş.a. Pentru ediția a doua a eseului *Caragiale* i s-a acordat în 1997 Premiul Uniunii Scriitorilor, Filiala Cluj.

Deși a debutat la sfârșitul anilor '50 din secolul trecut, într-un climat dominat încă de realismul socialist, **F.** aparține prin preocupări și metode generației de critici care s-a afirmat după momentul de „liberalizare" politică de la mijlocul deceniului al șaptelea. Pentru el această „libertate" câștigată în spațiul literaturii nu a însemnat atât alinierea la pozițiile autonomiei esteticului, cât șansa de redescoperire a naționalismului metafizic din ultima vârstă a interbelicului românesc. Reperele sale sunt Lucian Blaga, Mircea Vulcănescu sau Vasile Băncilă, mai degrabă decât E. Lovinescu sau G. Călinescu. Dacă teza de doctorat dedicată poeziei lui Mihai Beniuc stă încă sub semnul unor compromisuri impuse de circumstanțe, în schimb bibliografia *„Gând românesc" și epoca sa literară* (1973) și volumul de studii *Întâlniri…* (1976) reflectă deja interesul criticului pentru formele naționale sau locale de expresie spirituală. Principalul obiectiv al acestor prime cărți e restitutiv: *Întâlniri...* reunește prefețele scrise de **F.** pentru mai multe ediții ale unor autori transilvăneni dintre cele două războaie, în vreme ce lucrarea despre revista „Gând românesc" ambiționează să reconstituie, cu instrumentele bibliografiei analitice, profilul celei mai importante publicații ardelenești din anii '30. Dincolo de efortul documentar, criticul are intuiția, încă nelimpezită, a unei sensibilități colective subterane care unifică imaginația scriitorilor români. Un complex ideologic precum mesianismul revine obsedant la autorii pașoptiști sau la Octavian Goga nu în virtutea unei tradiții, ci pentru că reflectă o anume situare în raport cu istoria. Temele patriotice sau localiste ale acestor eseuri pot să pară astăzi desuete. Totuși, încercarea criticului de a explica recurențele limbajului poetic și persistența acelorași figuri dincolo de raporturile de filiație sau de influență își păstrează actualitatea; de altfel, unele motive lirice pe care le descoperă acum (cum e „drumul" sau „tăcerea" în poezia lui Blaga) aveau să-l preocupe până la sfârșitul carierei. La Paris, în a doua parte a deceniului al optulea, **F.** a venit în contact cu o întreagă tradiție a reflecției asupra imaginarului materiei, de la Gaston Bachelard până la Gilbert Durand, precum și cu evoluțiile criticii tematiste, ceea ce a avut un rol esențial în redefinirea limbajului și a instrumentelor critice. Va prelua din poetica elementelor suportul pentru înțelegerea relațiilor subterane și colective care articulează limbajul poetic, fără să avanseze în direcția inconștientului colectiv; de fapt, criticul va continua chiar și după experiența franceză să interpreteze condiționările comune ale imaginației literare strict din perspectiva unei unități etnice de spiritualitate. *Eseuri despre vârstele poeziei* (1990) reflectă cel mai bine această preocupare. Este un tablou al poeziei românești realizat nu dintr-un unghi diacronic (deși capitolele, construite monografic, sunt în ordine cronologică), ci static, în funcție de un „corp relativ stabil de imagini, de atitudini, de motive prezent neîntrerupt, dincolo de posibila schimbare a sensurilor". Despărțindu-se de o tradiție a istoriilor literare „revoluționare" care, de la E. Lovinescu la Mircea Scarlat, pun accent pe apariția ritmică a noutății poetice, **F.** reconstituie un mod comun de a reacționa care face posibilă recurența acelorași teme la două secole distanță, de pildă în epopeea lui Ion Budai-Deleanu și în poemele lui Mircea Dinescu. Eseurile monografice care l-au impus combină o cercetare a imaginarului aplicată unor scrieri de primă mărime (I.L. Caragiale, G. Bacovia, Lucian Blaga) cu o reflecție de factură existențialistă. *Caragiale* (1984) explorează categoriile negative ale unei lumi „recente" cu care autorul a fost contemporan. Temele cele mai importante ale universului caragialian sunt definite, prin raportare la instaurarea fragilă a societății, ca tentative de depășire a provizoratului. Umanitatea reconstituită astfel de **F.** e caracterizată de pasiuni bovarice (aspirația spre civilizație și spre stabilitate, fascinația notorietății etc.) și de pulsiuni carnavalești (scandal, nebunie, pierdere); interpretarea explică atât comicul acestei lumi ce aspiră să fie altceva decât e, cât și drama ei profundă, determinată de înfruntarea fără șanse

a unei predestinări locale. Eseul *Bacovia. Ruptura de utopia romantică* (1994) se bazează pe o observație simplă referitoare la originalitatea imaginației poetice românești: plumbul, cunoscut criticii tematiste, nu are totuși ilustrări în Occident. Literaturile vechii Europe nu sunt sensibile la acest metal al coborârii. Demonstrația, construită în jurul forțelor de atracție negativă care ordonează universul poetic bacovian, își propune să refacă un „sistem imaginar al decepției", care leagă într-o unică rețea de simboluri plânsul, vântul, toamna, vocile, instrumentele etc. Altă monografie, *Chipuri tăcute ale veşniciei în lirica lui Blaga* (2003), propune o interpretare din perspectiva crizei limbajului și a conștiinței sale în secolul al XX-lea. „Limita" în raport cu care se construiește acest univers liric e chiar aceea a numirii, determinată de neputința cuvintelor de a exprima natura enigmatică a universului. Reflecția critică urmează o structură canonic bachelardiană (sumarul e ordonat în funcție de chipurile apei, chipurile aerului, chipurile pământului). Prin interpretarea lui **F.** se aduce o altă percepție a liricii lui Lucian Blaga, al cărei centru de greutate se deplasează spre ultimele volume, căpătând, în același timp, o articulație dramatică pe care critica o ignorase în bună parte.

SCRIERI: *Poezia lui Mihai Beniuc*, Bucureşti, 1972; *„Gând românesc" şi epoca sa literară*, Bucureşti, 1973; *Întâlniri…*, Cluj-Napoca, 1976; *Caragiale*, Cluj-Napoca, 1984; ed. 2, Cluj-Napoca, 1997; ed. 3, Cluj-Napoca, 2002; *Eseuri despre vârstele poeziei*, Bucureşti, 1990; *Bacovia. Ruptura de utopia romantică*, Cluj-Napoca, 1994; ed. 3, Cluj-Napoca, 2011; *Lecturi sub vremuri*, Cluj-Napoca, 2000; *Bacovia în 10 poeme*, Cluj-Napoca, 2002; *Chipuri tăcute ale veşniciei în lirica lui Blaga*, Cluj-Napoca, 2003; ed. 2, Cluj-Napoca, 2006. **Ediţii:** George Popa, *Mâhniri lângă leagăn*, pref. edit., Bucureşti, 1972; Ion Moldoveanu, *Zbor peste ape*, pref. edit., Cluj, 1972; Dimitrie Danciu, *Poezii*, pref. edit., Cluj, 1973; Mihail Celarianu, *Diamant verde*, pref. edit., Bucureşti, 1973; Octavian Şireagu, *La pândă de lumină*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1977; George A. Petre, *Umbre şi lespezi*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1979; V. Voiculescu, *Zahei orbul*, postfaţa edit., Cluj-Napoca, 1986. **Antologii:** *Gorunul lui Horea*, pref. edit., Bucureşti, 1974. **Traduceri:** Vladimir Jankélévitch, *Ironia*, postfaţa trad., Cluj-Napoca, 1994 (în colaborare cu Florica Drăgan).

Repere bibliografice: Zaharia Sângeorzan, *„Poezia lui Mihai Beniuc"*, RL, 1972, 27; Dimisianu, *Opinii*, *287–290*; Florin Manolescu, *Realismul ironic*, CNT, 1984, 23; Dana Dumitriu, *Caragialiana*, RL, 1984, 30; Monica Spiridon, *Poezia la ordinea zilei*, VR, 1991, 5; Corin Braga, *„Eseuri despre vârstele poeziei"*, CNP, 1991, 14; Laura Pavel, *Melancolia ironiei*, ECH, 1991, 6; Poantă, *Scriitori*, *140–143*; Cornel Munteanu, *George Bacovia. Reconsiderări critice*, ST, 1994, 10–11; Petru Poantă, *„Bacovia. Ruptura de utopia romantică"*, TR, 1995, 6; Simuţ, *Critica*, *137–141*; Iulian Boldea, *Metamorfozele textului*, Târgu Mureş, 1996, *104–107*; Grigurcu, *Imposibila*, *258–265*; Borbély, *Xenograme*, *61–64*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *252–253*; Adrian Tudurachi, *„Lecturi sub vremuri"*, ST, 2000, 2–3; Andrei Terian, *Ruptura de utopia modernistă*, RL, 2004, 38; Boldea, *Vârstele*, *110–116*; Andrei Moldovan, *Poeţi români de azi. Alte erezii*, Cluj-Napoca, 2011, *222–229*. ***A.Td.***

FAPTA, publicaţie apărută la Bucureşti, săptămânal, între 21 ianuarie 1919 şi 11 aprilie 1920, cu subtitlul „Revistă politică-socială". Editată „sub supravegherea unui comitet" de „un grup de tineri neaparţinând nici unuia dintre partidele politice în fiinţă", **F.** are totuşi o orientare de stânga. În programul-cadru schiţat în *Lămurire* se militează pentru o participare la „treburile ţării", („nu prin slujbe şi prin diurne, ci prin studii şi prin muncă") şi pentru „înlăturarea lăcustelor trândave". Ca şi alte publicaţii care se afirmă în atmosfera de entuziasm de după realizarea României Mari, **F.** face elogiul activismului şi al mobilizării colective, marcând în acelaşi timp distanţa faţă de „generaţia căruntă", cea care a făcut războiul, acuzată de a nu fi înţeles sensul noului destin al ţării. Alte texte cu caracter programatic, semnate de Eugen Crăciun (*O atitudine sufletească*), de A.A. Bardescu (*Spre noi orizonturi*) şi de Constantin L. Pancu (*Cei tineri*), insistă asupra necesităţii ca tinerii „anonimi" ai viitorului, văzuţi ca „musculatură activă a ţării", să-şi asume de urgenţă responsabilitatea acţiunii politice. Formulările mai degrabă vagi, care vorbesc despre reunirea forţelor democratice („întindem fraţilor de pretutindeni mâna noastră larg deschisă"), arată interesul revistei pentru internaţionalismul pacifist de la începutul anilor '20. Sunt preluate şi traduse două apeluri: *Către studenţime*, lansat în 1919 de Anatole France, şi *Pentru cel dintâi Congres al Internaţionalei Intelectuale*, semnat în 1920 în „L'Humanité" de Romain Rolland, Henri Barbusse și Georges Duhamel, scriitori din grupul Clarté, care îndemnau la solidarizarea forţelor intelectuale într-o campanie împotriva războiului. Totuşi, dincolo de aceste adeziuni implicite, angajamentul democrat al revistei e moderat şi lasă adesea loc eclectismului. Semnificativă în acest sens e seria de portrete publicate în rubrica „Note

şi figuri" de Eugen Filotti. Se găsesc în această listă profiluri de stânga, precum Lenin sau Henri Barbusse, alături de Anatole France, Georges Clemenceau, dar şi personalităţi complexe ca Nicolae Iorga sau Charles Péguy. Em. Ciomac susţine rubrica „Cronică literară", unde scrie o recenzie la volumul *Denii* al lui Ştefan I. Neniţescu şi o alta despre *Gânduri şi icoane din vremea războiului,* cartea reginei Maria. Tot el semnează „Cronica muzicală" şi „Cronica artistică", în care se vorbeşte despre expoziţiile lui Iser, Teodorescu-Sion, Paul Popescu-Molda, Rodica Maniu, Niculina Delavrancea-Dona, Gheorghe Petraşcu sau Horaţiu Dimitriu. Alte rubrici relativ stabile sunt „Cronică culturală" (N.N. Botez), „Săptămâna artistică", „Studii şi comentarii", „Teatru–Muzică", „De la corespondenţii noştri", „Revista revistelor", „Cronică rimată" (semnată Dem.). Cu articole este prezent şi Mihai Ralea (*Herman Bang*, *Jacobinism*). Versuri publică Em. Ciomac, Ştefan I. Neniţescu, Adrian Maniu (*Greierul şi santinela*, *26 August*, *Pentru Ion Soldatul*) şi Al. O. Teodoreanu, ultimul cultivând, ca formulă predilectă, versul în registru fabulistic-moralizator (*Măgarii şi libertatea*). Printre colaboratori se află în 1919 şi D.I. Suchianu, cu două traduceri din Maurice Maeterlinck. La rubrica „Pagini alese" se mai traduce un fragment din *Le Feu* de H. Barbusse, ce primise în 1916 Premiul Goncourt. ***L.Td.***

FAPTA, publicaţie apărută la Bucureşti, săptămânal, de la 11 octombrie până la 24 decembrie 1930, având subtitlul „Revistă de luptă democrată". Prim-redactor este Eugen Titeanu, iar redactori C.I. Pancu, R. Patrulius, S. Şerbescu, Al. Radian. În articolul inaugural *„Fapta" de altădată*, C.I. Pancu evocă vechea revistă politică din anii 1919–1920, de la care se revendică noul periodic, continuându-i programul: „indiscutabila preeminenţă a chestiunii morale" să fie „adevărul care trebuie să ne călăuzească pe toţi". Publicaţia este interesantă prin colaboratorii ei, aparținând unei tinere generaţii de intelectuali nonconformişti, scriitori, filosofi şi critici care debutează în primii ani ai deceniului al patrulea din secolul trecut, afirmându-se atât în viaţa culturală, cât şi în cea politică. Sunt prezente rubricile „Cronica literară" şi „Cronica plastică" (susţinute de Eugen Ionescu), „Teatru–cinema–muzică", „Vitrina librăriei" (semnată de Arşavir Acterian), „Pagina teatrală", „Revista revistelor". Semnificative sunt colaborările lui Constantin Noica, Octav Şuluţiu şi Arşavir Acterian, care peste câţiva ani se vor reîntâlni în paginile revistei „Criterion". În articolul *Despre orfani* C. Noica deplânge absența dialogului dintre generații, susţinând că „profesorii nu înțeleg nimic din interesul sufletesc de toate zilele al celor pe care-i păstoresc". Tot C. Noica defineşte lectura ca un „act personal", neimpus „prin odios sistem de prejudecăţi" (*Prejudecata cărţii*). Accentul cade pe actul lecturii, în cursul căreia cititorul este cel care conferă valoare şi semnificație operei: „Cartea nu este o dogmă. Ea este o descoperire". Despre lectură scrie și Octav Şuluţiu, văzând în ea un act raţional, conştient, în vreme ce criticul, „pescuitorul de clasări", este unul dintre acei „căutători de formule şi de claritate". Pentru Arşavir Acterian, care-i consacră un comentariu, G. Bacovia este „un geniu trist", „de un sentimentalism maladiv excesiv", iar volumul de poezie *Cu voi…* reprezintă doar „expresia glacială a dezintegrării", „zvârcolire în lumea tristeţilor dizolvante". Eugen Ionescu recenzează *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* de Camil Petrescu, acuzându-l pe autor de superficialitate, deoarece, „îndrumat mai mult spre epica exterioară", ar rămâne „cel mult un analist al sentimentelor primare nediferenţiate", în timp ce introspecţia „nu se diversifică, nu se nuanţează", „nu se abstractizează"; *Roxana* de Gala Galaction e încadrată în „literatura estetico-moralistă", cu precizarea: „fără a pleda câtuși de puţin în favoarea moralismului în artă"; la primul volum din *Memorii* de E. Lovinescu, recenzentul apreciază „frumuseţea literară" a cărţii, care, „fără a constitui o completă și vastă frescă a unei epoci", ar izbuti „să prindă, totuși, trăsăturile principale ale unor caractere și moravuri profesionale", iar *Zodiac* de Ilarie Voronca ar atesta „un extraordinar creator de imagini". Rezumând articolele omagiale dedicate jubileului lui E. Lovinescu în „Vremea literară", Eugen Ionescu admite „tinerețea de spirit a scriitorului" și sistemul său critic „încă cel mai de acceptat" și „cel mai puţin vetust". Barbu Brezianu recenzează *Paradisul suspinelor* de Ion Vinea, a cărui temă, „lunecarea prin vis", ar fi „doar carcasa căreia-i dă un vestmânt fără seamăn". În *Lucian Blaga la Berna* Şuluţiu aduce un elogiu activităţii diplomatice „uimitoare" a lui Lucian Blaga, „cugetător atât de rafinat al realităţii pământeşti", care „ne-a servit mult şi cu folos în ţările de limba germană". Mai colaborează Tudor Teodorescu-Branişte, Ionel Jianu, I. Pera, Ioan I. Cantacuzino. ***C.A.***

FAPTA, publicaţie apărută la Bucureşti, săptămânal, între 25 februarie 1943 şi 4 martie 1948, cu subtitlul „gazetă (ulterior săptămânal) de ţinută, informaţie şi documentare românească”. Mircea Damian figurează ca director și proprietar. În primul număr el formulează programul revistei: „Programul zilelor noastre este numai unul: războiul; și scopul este de asemenea unul: victoria. Potrivit legământului ce l-am făcut și mai cu seamă simțămintelor noastre de români foarte adevărați și foarte conștienți, înțelegem să ne-ncadrăm în doctrina timpului, slujind în primul rând interesele Neamului. Fiecare cuvânt ce se va scrie aici va fi bine cumpănit și săpat. […] Vrăjmași declarați și vechi ai falsității și dulcegăriei, nu vom tolera aici decât stilul vremii noastre, care e dinamic, viguros, energic. Ne-aducem aminte ce frază nouă, proaspătă, directă, fără zorzoane și clopoței a așezat Mareșalul Conducător la temelia guvernării sale. Numai granit și metal, dar nu materie moartă, ci însuflețită de duhul înțelegerii” (*Ce credem noi*). În completarea editorialului, un scurt text de pe ultima pagină, semnat cu inițialele directorului, precizează: „n-am scos o gazetă de răfuieli, ci una de ținută”. Cu toate aceste concesii retorice și exceptând inevitabila aliniere politică la orientarea ideologică a României momentului, **F.** este o gazetă care, în limitele îngăduite, combate excesele publicațiilor ultranaționaliste. Aceasta se vede atât la nivelul colaboratorilor, cât și la nivelul conținutului. Ponderea elementului cultural se observă de la primul număr: Cezar Petrescu acordă un interviu despre *Ochii strigoiului*, Ovidiu Constantinescu semnează cronica literară (scriind pe scurt despre *Lina* de Tudor Arghezi, *Un port la Răsărit* de Radu Tudoran, *Floarea din prăpastie* de Al. A. Philippide ori despre câteva fragmente din *Lunatecii* de Ion Vinea); Ion Băleanu se ocupă de cronica dramatică, N. Papatanasiu de cea muzicală, Nicolae Bălcescu este elogiat de Gheorghe Azamfirii ca „vizionar al românismului”. Virgil Ierunca semnează articolul *Public, ediții și vinovați* (ridicând destul de confuz chestiunea succesului de librării), Lucia Demetrius *Cronica feminină*, iar Geo Dumitrescu polemizează cu Dan Petrașincu, care lansase un atac la adresa lui Camil Petrescu (*Cazul Dan Petrașincu sau o inteligență care nu se mai poate pierde)*. Radu Tudoran oferă o nuvelă, *Meeting de toamnă…*, Virgil Gheorghiu publică pe prima pagină o poezie (*Cântec de iubire*). Din Luigi Pirandello se traduce o tabletă, iar din Curzio Malaparte un reportaj (*Străbătând Laponia… Amazoanele nordului*). În continuare vor apărea interviuri cu Mihail Sadoveanu (*Mihail Sadoveanu, primăvara, arta și războiul*), E. Lovinescu (*D. Eugen Lovinescu și posteritatea critică a lui Maiorescu*). La cronica literară scriu Ovidiu Constantinescu despre versurile Anișoarei Odeanu, despre *Cordun* de Eusebiu Camilar sau despre *Anotimpuri* de Radu Tudoran; Virgil Ierunca despre Emil Botta, *Pe-o gură de rai*, iar Ion Caraion despre *Sfârșit de veac în București* de Ion Marin Sadoveanu. Ierunca vede în *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* a lui G. Călinescu „cartea de căpătâi, de călăuză și de lumină a tineretului intelectual” (*Câinii latră…*). Marin Preda publică nuvela *Merticul* (2/1943), iar Constant Tonegaru poemul *Prietena de departe* sau tableta *Sticleții și motanul*. Mai semnează Ion Vlasiu (*Despre creație*), Ion Caraion (*Cursiv critic*, satiră adresată unui „bun director de instituție, de minister, de firmă sau de literatură”), Al. Mironescu (*Rostul Franței*), Petre I. Ionescu (*Critica literară și d-l Camil Petrescu*), Marin Sârbulescu (*Literatura codanelor*). Împotriva lui Toma Vlădescu (care îl numise pe Camil Petrescu „nulitate”) scriu pamflete violente Geo Dumitrescu și mai ales Mircea Damian. **F.** își încetează apariția după numărul 42 din 30 aprilie 1944, fiind interzisă. Reapare într-o ediție specială la 28 august 1944, denunțând „asasinarea în masă a evreilor din Transilvania” și „atrocitățile săvârșite de unguri”; numărul din 30 august tipărește pe prima pagină, cu corp mare, titlul *Bine ați venit! Armata Roșie a intrat în Capitală.* Linia ideologică se schimbă cu 180 de grade. Acum directorul Mircea Damian se lansează în demascarea liderilor politici ai ultimilor 20 de ani: „Majoritatea conducătorilor noștri și mai cu seamă oamenii lor de casă și oamenii oamenilor lor n-au fost nici destul de patrioți ca să servească mai întâi interesele țării, nici destul de cinstiți. […] Suntem […] convinși că a trecut odată pentru totdeauna epoca șarlatanilor. Altfel, ar fi păcat de toate străduințele noastre și de tot sângele și de toate lacrimile ce s-au vărsat pentru un ideal de dreptate socială, de pâine și de libertate”. Într-un pamflet publicat într-un număr viitor va vitupera împotriva Mariei Antonescu (*Mița Antoneasca*). Acum subtitlul este „ziar de luptă, informație și documentare românească”, transformat la numărul 50 în „ziar de luptă și dreptate”; de la numărul 55 se renunță la orice subtitlu. Ulterior va fi adoptat subtitlul „ziar independent de luptă şi

dreptate", iar din 13 septembrie 1947 „ziar independent de informații". Sub semnătura directorului apare editorialul *Evreii din Transnistria*: „Fărădelegile cele mai mari pare că în Transnistria s-au petrecut. După relatările celor ce-au scăpat din lagărele de-acolo venind pe jos până la București, s-au petrecut lucruri care întrec orice închipuire și care probabil că vor fi povestite odată și-odată". Reprezentativ pentru noua turnură este și necrologul scris de Caraion la moartea lui Liviu Rebreanu: „Aşadar, maestrul a murit. A murit aproape în aceeaşi zi cu «baronul» sau în orice caz la interval scurt unul după celălalt, într-o «camaraderie» de situaţii – ce să spunem – emoţionantă. Destin? Coincidenţă? Ironie istorică? sau simplă întâmplare? Poate fiecare în parte, cine ştie, ori toate la un loc. Sfârşitul e la fel de dezgustător şi anonim, iar concluzia rămâne aceeaşi: că Liviu Rebreanu şi-a îndeplinit până la urmă acţiunea lui de trădător. Singura dată când a fost conştiincios, căci altfel nu l-a interesat nici conştiinţa lui, nici neamul acesta, nici judecata oamenilor viitori. Liviu Rebreanu ţinea conferinţe, lua dineuri, primea tantieme, făcea călătorii în străinătate, nu uita să vorbească de «bunele raporturi» româno–germane. Câtă muncă pentru el, care era greoi şi delibera anevoie!" (*Gorila*, 56/1944). Geo Dumitrescu visează la o modernizare a satului românesc pe modelul URSS (*Viaţa la ţară*), traduce în colaborare din Vladimir Maiakovski (*Un fragment din poema: Cum vorbim despre Lenin*) sau scrie reportaje cu bătaie politică: „Anul acesta, înaintea păcii care ar fi trebuit să se grăbească, primăvara încearcă să vină mai devreme ca de obicei. În aerul care s-a limpezit, în ochii care caută seninătatea, în soarele care se înapoiază ca un simbol al descătuşării, se adună nu ştiu ce supliment de festivitate, nu ştiu ce fervoare a speranţelor, nu ştiu ce suflu de dragoste unanimă" (*Primăvara în ruinele Bucureştilor. Reportaj anticipat cu mărţişoare, pluguri, afişe, case rănite, soare, elanuri şi noroi*). Mai publică Alexandru Lungu (mici notaţii cu titlul *Agenda poeziei*), Tudor George (care semnează de regulă cronica plastică, dar prezent și cu poezia *Sora pascale*). La sfârșitul lui 1945 Constant Tonegaru scrie o cronică defavorabilă la volumul *Panopticum* de Ion Caraion, apreciind că poemele „alcătuiesc un gol profund, îngăduind strecurarea unei intelectualităţi exclusiv de ordin verbal şi concludentă pentru sursa ei de suprafaţă. [...] prin poezia lui Caraion vorbeşte o artă dintre cele mai mărunte" (*Ion Caraion: „Panopticum". Un debut nepromiţător*). Mai pot fi citite poezii de Dimitrie Stelaru, Ben Corlaciu, Ștefan Aug. Doinaș (*Forma îngerului*), proze de Petru Dumitriu ori Ionel Teodoreanu, eseuri de Eugen Todoran (*Atitudinea artistului*), Traian Coșovei (*Poezia realului*), Ion Frunzetti (cronica plastică). În iunie și iulie 1946 Valeriu Popovici traduce și publică în serial *Manifestul „Timpurilor moderne"* al lui Jean-Paul Sartre (discuțiile cu privire la existențialism sunt de altfel curente în presa momentului). Peste câteva săptămâni C.I. Gulian (intervievat de același V. Popovici) îi va da replica lui Sartre: „Din punct de vedere filosofic îi reproșez lui Sartre două probleme distincte: problema ontologică (ce este existența?) și problema etică (ce atitudine trebuie să luăm față de existență, adică față de contradicțiile sociale, morale etc.) [...]. Dacă existențialismul va contribui la lărgirea orizontului «omului nou», dacă îl va ajuta să cunoască toate contradicțiile interioare și sociale și deci îi va stimula setea de cuprindere și realizare sintetică, atunci – dar numai atunci – existențialismul va marca o dată în istoria culturii crizei". În ultimii săi ani de existență, 1947–1948, **F.** este într-un declin evident. I se reduce numărul de pagini, iar conținutul se axează preponderent pe informații. Mai apare totuși câte o semnătură relevantă, precum cea a lui Dimitrie Stelaru sub reportajul *Contrabanda de medicamente din rapidul 42*. Mircea Damian alcătuiește când și când cronica dramatică, Al. Raicu îl comemorează pe Ion Minulescu (*Amintiri despre Ion Minulescu*), Camil Petrescu ironizează ideea de specialiști (*Specialiștii*), i se adresează retoric lui Perpessicius în chestiunea retribuției intelectualilor (*O scrisoare deschisă unui frate de arme, de litere și de năduf*) sau reflectează asupra greșelilor de tipar, Al. Mironescu cere ca „apariția unei cărți bune, a unei realizate poezii, a unui nou talent literar, muzical să capete numaidecât amploarea unui eveniment național" (*Săptămâna cărților*). I. Negoițescu recenzează „proza atât de elegantă" a lui Petru Dumitriu din *Euridice*. Petru Dumitriu devine pentru o vreme editorialist, combătând pe frontul „progresist"-comunist ori omagiindu-l pe Stalin, care duce „o luptă de dimensiuni gigantice, atât pe plan intern, cât și internațional" (*La aniversarea lui I.V. Stalin*). Însă, cu toate concesiile, publicația va deveni inutilă în noua republică populară și va fi închisă la începutul lui 1948. ***M.I.***

FARAGO, Coca (1.VIII.1913, Craiova – 1.IX.1974, Bucureşti), poetă, prozatoare, autoare dramatică. Este fiica scriitoarei Elena Farago şi a lui Francisc Farago, funcţionar bancar; primeşte la naştere numele Ana-Virginia. **F.** manifestă o precoce înzestrare literară, astfel că versuri ale poetei de numai zece-unsprezece ani, din care va cita cu simpatie, îl motivau pe Lucian Blaga a glosa pe seama artei „miraculoase" a copiilor într-un articol din „Cuvântul" (1925). Învaţă într-un institut privat de fete, ulterior frecventând Conservatorul craiovean „Cornetti", unde îşi susţinea examenul final la secţia artă dramatică, în pragul celui de-al treilea deceniu al secolului trecut. Câţiva ani după absolvire profesează ca actriţă la Craiova, în trupa Teatrului Naţional, şi, episodic doar, la Cernăuţi. Cu Tantzi Cocea, Lucia Demetrius şi Emil Botta evoluează, de asemenea, entuziast, în cadrul companiilor de teatru experimental Masca şi Treisprezece şi unu, fondate la Bucureşti de G.M. Zamfirescu. Emancipându-se discret de sub tutela mamei, decide a se stabili în Capitală, schimbând până în preajma celui de-al Doilea Război Mondial slujbe modeste: stipendiată de Muzeul „Al. Saint-Georges", la Biroul de presă al Fundaţiei Regale sau la Ministerul Muncii, **F.** mai funcţionează, din 1945, ca instructor scenic la Apărarea Patriotică, pictor decorator, regizor de culise la Teatrul Poporului din Bucureşti şi la Naţionalul craiovean, îndrumă cercuri şi cenacluri ale Sindicatelor Unite (Ilfov, Bucureşti), e asistentă la Muzeul „K. Zambaccian" ş.a. Înstrăinarea de familie a tatălui (prin divorţul din anii '20), apoi moartea lui în circumstanţe neelucidate, logodna – timpurie – eşuată cu Mihail Avramescu (la acea dată încă fervent al avangardei), un mariaj din nou nefericit, ce se desface, survin ca tot atâtea momente ce apasă existenţa scriitoarei, a cărei sănătate e precară. Se recăsătoreşte în 1940 cu Geo Maican, actor şi autor de scenarii teatrale. Va părăsi viaţa literară spre finele decadei, când neurastenia sa recidiva. Membră a Societăţii Scriitorilor Români (1937), ca şi a Societăţii Autorilor Dramatici Români (1938), **F.** se afirmă în deceniul al patrulea al veacului trecut printre condeiele interesante, promiţătoare, ale „noii generaţii". Primele versuri le semna, aproape simultan, în „Viaţa literară" şi „Arhivele Olteniei" (1928); continuă cu proză în „Biletele de papagal" argheziene. În treacăt sau pe spaţiul unor rubrici consacrate, mai publică în „Ramuri", „Muguri", „Azi", „Familia", „Linia nouă", „Vremea", „Universul", „Adevărul literar şi artistic", „Freamătul", „Poezia", „Hyperion", „Frize", „Meridian", „Junimea literară", „Luceafărul" (Timişoara), „Viaţa românească", „Gând românesc", „Pagini basarabene", „Festival", „Front literar", „Pasărea albastră", „Domnul de rouă", „Revista scriitoarelor şi scriitorilor români", „Făclia", „Adevărul", „Dimineaţa", „Cuget clar", „Gazeta cărţilor", „Universul literar", „Meşterul Manole", „Prepoem", „România literară", „Veritas", „Convorbiri literare", „Jurnalul" (Bucureşti), „Seara", „Flacăra", „Pan", „Revista Fundaţiilor Regale", „Viaţa", „Democraţia", „Contemporanul", „Femeia", „Veac nou" ş.a. Debutul în volum, obscur de altfel şi grăbit lăsat în urmă, îl reprezintă pentru **F.** trei „povestiri ciudate" traduse din Villiers de l'Isle-Adam (*Decapitatul*, 1931); vreme de un deceniu şi mai bine a mai transpus, în periodice, cu precădere versuri (Heine, Rilke), pentru ca în 1946 să imprime masiva tălmăcire după *Viaţa lui Nijinsky*, povestită de Romola Nijinsky (prefaţa preluând un articol dedicat artistului de Paul Claudel).

Tenace, aptă a-şi lua în serios vocaţia, **F.** a exersat în varii genuri literare; redebuta la scurt timp cu teatru, probabil stimulată de acelaşi G.M. Zamfirescu, mentor al tinerilor scriitori-actori dornici a înfrunta, la începutul anilor '30, pastişa şi rutina. Privite îndeobşte sub specia unui teatru de lectură, piesele (ce apar mai toate în „Familia") nu trec, la timpul lor, neobservate, şi mai târziu se impun atenţiei unor istorici ai dramaturgiei prin nota certă de modernitate (ţinută reflexivă, miza pe intertextualitate şi metaforă). Un prim act teatral (datat 1934, retipărit de sine stătător în anul următor) a cunoscut şi o montare pe scena Naţionalului din Cluj; „dezamorsând", cu ironie în subtext, conflictul pe care îl anunţă *Întâmplarea*, **F.** se amuză persiflând convenţii, stereotipii, modele, într-un scenariu căutat, parodic. Atracţia spre teatrul de idei, pirandellismul – cu formula teatrului în teatru şi uzura măştii – reţin în piese ca *Manole şi Ana* (1935; rescrisă în 1940, în umbra dramei expresioniste a lui Blaga) ori *Sala de aşteptare* (1938), un text demitizând condiţia actorului, nu şi „magia" actului artistic. În fine, cuplul dilematic şi predestinat, asociat misterului creaţiei, revine într-un poem dramatic ce improviza pe tema jocului himeric al artistului (*Natură moartă*, 1941). Ataşamentul pentru teatru o face pe **F.** a se regăsi din când în când şi în postura cronicarului

dramatic (a comentat spectacole de Victor Ion Popa, Ion Sava, în publicaţii ca „Jurnalul" craiovean, „Falanga" ş.a.). La rândul său, avea să intre în vizorul criticii prin cărţile de proză mai cu seamă. Imaginând o spovedanie a eroinei (Gelia) către un tânăr medic (Vladimir), „romanul" *Sunt fata lui Ion Gheorghe Antim* (1936) inspiră mai adesea comentarii ce-şi caută premisa în datele psihanalizei şi în complexul freudian schiţat (de unde însă şi vulgarizări, aserţiuni riscate ori superflue). Decepţia trăită de Antim, inadaptat învăţător de ţară, la vestea naşterii unei copile ce pare să uzurpe locul fiului dorit, e o „figură" epică tranşantă, comună şi mentalităţii maniheice a basmului – lume a absurdului naiv. Reacţia frustrărilor în lanţ porneşte de aici. Ca intermezzo între două cărţi, **F.** practică o publicistică la graniţa cu proza alertă, degajată; secvenţe citadine, contraste pitoreşti (patosul aclimatizării la metropolă, maliţii de blochaus şi tramcar) nasc replici de un haz destins, spumos, şarje duios vitriolante „*à la* nenea Iancu", alteori o satiră subţire a vulgului ubicuu, în „fişe", schiţe de portret, „momente". Dany, protagonistă într-o altă încercare de roman (din care s-au păstrat fragmente), lua asupra sa ceva din acest duh sarcastic, incisiv. Lirismul şi tendinţa psihologizantă domină şi în prozele antologate, în 1940, în *Vulturul albastru* (efuziunile, locvacitatea fiindu-i amendate autoarei, în revers). Pagini de monolog sau dialog, lungi solilocvii în care autoscrutarea nu contrazice darul de a privi iscoditor în jur închipuie o partitură adecvată pentru personajele sale contemplative ori pentru cele care, femei fiind, despică firu-n patru, disimulându-şi, sub un aer de bravadă, sfiala, vulnerabilitatea. Stigmatizaţi de boală sau de nenoroc, adolescenţi febrili ori purtaţi de reverie, introvertiţi şi imaginativi, îi întorc chipul de *enfant prodigue* printre reflexele oglinzii mate, tulburi. Statice aparent, mai toate povestirile sfârşesc prin a focaliza incertitudinea, impasul, entropia; exorcizarea unui rău lăuntric, conştientizat treptat sau intuit, nu coincide însă şi cu happy-endul. Inconsecvenţe, mici falii sufleteşti trezesc un „freamăt al zădărniciei". Spaţiul delimitează şi închide ca într-un cerc apăsător, malefic, ecoul vocilor (şi vieţilor), acutizând obsesiile (*Stradă*, *Disc*). Alienarea şi scindarea fiinţei, îndepărtarea de sine şi de ceilalţi conduc la fragmentare discursivă (*Întuneric*). Terifiant, simbolul păsării de pradă e un avertisment ibsenian în *Vulturul albastru*, proză considerată emblematică pentru volum, aproape o „nuvelă teatrală". Reactivând o traumă pe care protagonista vrea s-o „uite" în trecut, cu reîntoarcerea unor prieteni de demult la „vila fără nume" aparţinând soţilor Samarin, un vechi conflict tinde a se reface şi se tranşează într-o descărcare violentă peste ani. Concentrând epicul, mişcările de tragic menuet ce leagă ori desfac lăuntric cele două cupluri, prozatoarea privilegiază atmosfera şi sugestia. Deschiderea spre formele moderne e o constantă şi în lirica scrisă de **F.** Prin versurile ample şi fluente cutreieră o frenezie tristă, reversul expansivităţii stând adesea într-o mişcare retractilă. Fără emfază, eul se confesează în poeme „simple", poeme „pentru suflet chinuit", cântece „fără melodie". În spaţiul poeziei de notaţie visul închipuie plutirea, zborul, tentaţia ascensiunii; iubirea dă ocoluri mari unei absenţe. Lăsând în urmă vârsta (şi maniera) simbolistă – sunt însă suficiente stihuri ce eşuează în evanescenţă şi banalitate –, poemul confesiv, şoptit, ceda cu timpul pasul elegiei. Pentru cartea de versuri din 1943, *Poeme pentru singurătate*, pe care **F.** şi-o ilustrează cu desene proprii, i se atribuie Premiul Societăţii Scriitorilor Români.

SCRIERI: *Întâmplarea*, Oradea, 1935; *Sunt fata lui Ion Gheorghe Antim*, Bucureşti, 1936; *Vulturul albastru*, Bucureşti, 1940; *Poeme pentru singurătate*, Bucureşti, 1943. **Traduceri:** A. de Villiers de l'Isle-Adam, *Decapitatul*, Bucureşti, [1931]; Romola Nijinsky, *Viaţa lui Nijinsky*, pref. Paul Claudel, Iaşi, 1946.

Repere bibliografice: Lovinescu, *Sburătorul*, I, *129*, *283*, II, *145*, IV, *98*, *108*, *175*, *245*, *403–404*, *577*, V, *20*, *21*, *325*, *669*, VI, *8*; Lucian Blaga, *Ceasornicul de nisip*, îngr. şi pref. Mircea Popa, Cluj, 1973, *104–108*; Perpessicius, *Opere*, VII, *298*, *302–303*; Ovidiu Papadima, *„Sunt fata lui Ion Gheorghe Antim"*, G, 1936, 10; Octav Şuluţiu, *„Sunt fata lui Ion Gheorghe Antim"*, F, 1937, 5; Ion Frunzetti, *„Vulturul albastru"*, VR, 1940, 5; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *881*, *928*, *Ist. lit.* (1982), *968*; Traian Chelariu, *„Poeme pentru singurătate"*, UVR, 1943, 35; Mihail Chirnoagă, *„Poeme pentru singurătate"*, VAA, 1944, 1015; Nae Antonescu, *Coca Farago*, TR, 1974, 39; Brădăţeanu, *Istoria*, II, *376–377*; Lelia Trocan, *Coca Farago şi lumea scrierilor sale*, AUC, ştiinţe filologice, 1981; George Mihail Zamfirescu, *Mărturii în contemporaneitate*, II, îngr. şi introd. Valeriu Râpeanu, Bucureşti, 1983, *72–78*; [*Coca Farago*], ADLTR, F-28, F-29; Radu Gyr, *Calendarul meu*, îngr. şi pref. I. Popişteanu, Constanţa, 1996, *55–63*; Bârna, *Capşa–Corso*, *99–100*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *253–254*; Ghiţulescu, *Istoria*, *487*.

R.Ş.

FARAGO, Elena (29.III.1878, Bârlad – 4.I.1954, Bucureşti), poetă, traducătoare.

Este fiica Anastasiei (n. Thomaide) şi a lui Francisc Paximade. Orfană la o vârstă fragedă, învaţă, un timp, în pensioanele „Varlaam" şi „Drouhet" din Bârlad (1884–1890). A fost directoare a Fundaţiei „Alexandru şi Aurelia Aman" din Craiova (1921–1954) şi inspectoare a azilurilor de copii. Este mama scriitoarei Coca Farago. Ca poetă, debutează în ziarul „România muncitoare" cu poezia *Gândul trudiţilor* (1902), iar editorial cu volumul *Versuri*, apărut în 1906. S-a aflat printre cei care în 1922 au întemeiat, la Craiova, revista „Năzuinţa". Mai colaborează cu versuri şi proză la „Adevărul", „Epoca", „Ramuri", „Făt-Frumos", „Almanahul Societăţii Scriitorilor Români", „Dimineaţa copiilor", „Sămănătorul", „Floarea darurilor", „Viaţa românească", „Zeflemeaua", „Luceafărul" ş.a. A semnat şi Ellen, Fatma, Elena Fotino, Ileana, Ileana–Fatma, Andaluza. Este membră fondatoare a Societăţii Scriitorilor Români. A fost distinsă cu Premiul Academiei Române (1908, 1920), Premiul Femina (1925), Premiul Naţional pentru Poezie (1937).

Colaboratoare, după debutul în presa socialistă, la mai toate publicaţiile sămănătoriste, **F.** a scris, de la început, o poezie de factură tradiţională, vag înrâurită de simbolism. Îndatorată prozodic uneori lui George Coşbuc, mai des lui St. O. Iosif, cu ale cărui „cântece" are, de altfel, pronunţate afinităţi de timbru sufletesc, convergentă şi cu versul lui Panait Cerna prin înclinaţia spre reflecţie şi alegorizare, poezia ei nu e totuşi „sămănătoristă"; în orice caz, nu în ceea ce autoarea a reţinut pentru volumul ce o exprimă, *Poezii. 1906–1936* (1937). În cuprinsul acestuia nu apare nimic din figuraţia rurală cultivată de sămănătorişti şi nici un vers nu afişează simpatie sau antipatie pentru vreo categorie socială. Atitudinea afectivă e una larg umanitară, privind, ca în lirica lui Maurice Maeterlinck sau a lui Jean Richepin, pe toţi nefericiţii, de la „săraci", „zdrenţăroşi" la orbii din orice strat social. Toate cărţile conţin poezie de confidenţă: fapt învederat şi de titlul *Scrisoare*, dat mai multor texte. Confesându-se la modul romantic, mai cu seamă utilizând metrul regulat şi, cu timpul, versul liber, pe alocuri alb, poeta – fără a evita întotdeauna diluţia – pune frâu efuziei sentimentale, obscurizează printr-o expresie laconică sursa emoţiei, formulează aluziv. Se întreabă, spre exemplu, de ce îşi aseamănă dorul „cu floarea ce-i menită să moară pe altar" sau de ce pe ogoare sunt „aşa de multe flori de mac", vorbeşte de „albii crainici,/ Ce şi catarg şi cârmă/ Şi punte/ Le-or preface-n albastru baldachin,/ În legănarea cărui tot pământescul chin/ Adoarme", de „o fântână cu cumpănă grea", care „momeşte de departe drumeţii" la apa ei „sălcie şi caldă şi rea", nu alta decât „apa vieţii", priveşte „rugul pe care-am ars femeia", sufletul care „azi îşi dezgroapă morţii". Concizia merge până la formula abstractă, nu fără transpunerea acesteia într-un registru „viu", prin vegetalizare şi cromatizare: „Şi moartă e floarea albaştrilor «când?»/ Şi frunza verzuilor «poate!»". Evocând momente de intimitate, poeta nu le reconstituie, ci doar notează detalii revelatoare, integrate într-o anume atmosferă. O despărţire se produce într-o „mohorâtă dimineaţă" în care „mijesc luminile ca-n fum/ Şi parcă dincolo de drum/ S-a isprăvit cu orice viaţă/ Că nu mai poţi zări, de ceaţă,/ O streaşină, un pom, un fum". Sub apăsarea unor stări fluide, cuvintele se refuză rostirii şi sunt înlocuite de lacrimi. Sensul lacrimilor îl divulgă, fără voie, mâinile: „Doar mâinile înfrigurate/ Se caută, se-ating, se strâng"; „Şi mâinile înfrigurate/ Se-nlănţuie de parcă plâng". Uneori modul aluziv se realizează prin liricizarea unor motive de basm, de legendă, prin adresarea către elementele naturii, ca în poezia populară, fie în metru folcloric stilizat („Salcie îngemănată,/ Nu-ţi abate niciodată/ Să te smulgi din rădăcină,/ Când priveşti atâta tină?"), fie în ritm de sorginte folclorică, prelucrat însă cu mai mare subtilitate („Busuioc floare de dar,/ Floare de descântec,/ Orice vrajă e-n zadar/ Şi mă cheamă-n noapte iar/ Mult temutul cântec"). Un procedeu frecvent e acela de a atribui altcuiva confesiunea: unui pribeag, unei fete ce cântă, uneia care plânge, unei „fecioare bătrâne", unei „noi Magdalene" care plânge, de asemenea, unei „femei trecute" care „vorbeşte cu toamna", unui „apostol nebun". Toate aceste modalităţi ale desentimentalizării – sau,

oricum, ale atenuării sentimentalităţii – menţin intimismul în marginile unei discreţii delicate, chiar dacă nu îl ridică permanent la condiţia artistului. Dar astfel se introduc în poezie note simboliste. Acestea se precizează printr-o fluenţă muzicală de factură minoră, produsă prin repetiţii, tehnica laitmotivului, prin multiplicarea rimelor, îndeosebi a celor feminine, în strofe care au mai mult de patru versuri. Simbolismul poetei se află în preajma poeziei lui Paul Verlaine, Henri de Régnier, Émile Verhaeren şi Maurice Maeterlinck, poeţi din care a şi tradus. S-a apropiat mai cu seamă de ultimul, a cărui „pasăre albastră" apare în versurile ei, aducând ecouri din *Les Serres chaudes*, *Douze chansons*, *Les Aveugles*: „Spunea, cu grai mocnit în visu-mi,/ Un om bătrân şi orb, pe care/ Nu ştiu de l-am văzut în viaţă,/ Dar ştiu că-n vis l-am cunoscut". Prin câteva motive, precum acela al călătoriei pe mare („Pornea o barcă verde spre albastrul unei mări") sau cel al slujitorilor excentrici ai „albastrelor legi" („triştii, trudiţii, nebunii pribegi"), care amintesc de „vagabonzii" lui Ion Minulescu, prin reliefarea cu majuscule a unor abstracţii (Nădejdea, Durerea, Speranţa, Lumina, Minunea), animarea unor adverbe de timp („azi", „ieri"), prin recursul la numărul fatidic trei („Plângeau pe mal trei sălcii, cernindu-şi moarte foi"), poezia scrisă de **F.** e congeneră – în expresie individualizată, feminină – cu cea din *Romanţe pentru mai târziu* şi *De vorbă cu mine însumi* de Minulescu. Productivă scriitoare pentru copii, **F.** aduce poezia copilăriei în mai toate versurile ei, mai ales în cele inspirate de obiceiurile de Crăciun: „Dalbe flori de măr, flori dalbe a nădejdilor, voi dragi/ Copilaşi cu plete creţe şi cu minţi nevinovate,/ Colindaţi, la rândul vostru, dorul veacurilor toate".

SCRIERI: *Versuri*, Budapesta, 1906; *Şoapte din umbră*, Craiova, 1908; *Pentru copii*, I–II, Craiova, 1912–1920; *Copiilor*, Craiova, 1913; *Din taina vechilor răspântii*, Craiova, 1913; *Din traista lui Moş Crăciun*, Bucureşti, 1920; *Şoaptele amurgului*, Craiova, 1920; *Bobocica*, Craiova, 1921; *Dar din dar*, Craiova, 1921; *Să nu plângem*, Craiova, 1921; *Să fim buni!*, Craiova, 1922; *Poezii alese*, Bucureşti, 1924; *Ziarul unui motan*, Bucureşti, 1924; *Scrisori*, Arad, 1925; *Într-un cuib de rândunică*, Bucureşti, 1926; *Nu mi-am plecat genunchii*, Craiova, 1926; *Visul lui Viorel*, Craiova, [1926]; *Poezii. 1906–1926*, Bucureşti, 1928; *Poezii. 1906–1936*, Bucureşti, 1937; ed. Bucureşti, 2010; *A ciocnit cu ou de lemn*, Craiova, 1943; *Într-o noapte de Crăciun*, Craiova, 1944; *4 gâze năzdrăvane*, Craiova, 1944; *Pluguşorul jucăriilor*, Craiova, 1944; *Să nu minţi, să nu furi…*, Bucureşti, 1944; *Poezii pentru cei mici*, Bucureşti, 1957; *Căţeluşul şchiop*, Bucureşti, 1974; *Ţop-ţop*, Craiova, 1974; *Poezii*, îngr. Liviu Călin, Bucureşti, 1975; *Versuri*, îngr. şi introd. C. D. Papastate, Craiova, 1978. **Traduceri:** *Traduceri libere*, Craiova, 1908; Maurice Maeterlinck, *Justiţia*, Bucureşti, [1910], *Pasărea albastră*, Craiova, 1920; *Traduceri libere şi reminiscenţe din Émile Verhaeren, Henri de Régnier, Paul Verlaine, Sully Prudhomme, Edmond Haraucourt*, Craiova, 1921; Anatole France, *În anul 2270*, Bucureşti, 1925; Lafcadio Hearn, *Legende japoneze*, Bucureşti, [1926].

Repere bibliografice: Ilarie Chendi, *Cronica literară*, VLT, 1906, 22; C.Z. Buzdugan, *Poezia feminină*, „Dunărea de Jos", 1909, 8; Mihail Dragomirescu, *„Şoapte din umbră"*, CVC, 1909, 11; Aderca, *Contribuţii*, I, *57–61*, *346–347*, *382–385*; Lovinescu, *Critice*, I, *145–148*, V, *55–57*, IX, *43–50*; Constantinescu, *Scrieri*, III, *5–6*; Călinescu, *Opere*, III, *820–829*, *932–933*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *624–626*, *Ist. lit.* (1982), *702–705*; Ciopraga, *Lit. rom.*, *437–441*; Papadima, *Scriitorii*, *59–63*; C.D. Papastate, *Elena Farago*, Craiova, 1976; E. Lovinescu, *Corespondenţă cu M. Dragomirescu şi Elena Farago*, îngr. şi introd. C.D. Papastate, Craiova, 1976; Cândroveanu, *Lit. rom.*, *68–71*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *254–256*; *Elena Farago în scrisori şi documente inedite. Recuperări biografice*, îngr. George Sorescu şi Ada Stuparu, Craiova, 2010; George Baciu, *Elena Farago, o poetă cu „viaţă de roman şi subiect de dramă"*, „Vatra veche", 2011, 3. ***D.Mc.***

FARAGÓ József (2.II.1922, Braşov – 23.X.2004, Cluj-Napoca), folclorist, comparatist. Urmează gimnaziul și liceul la Braşov şi la Sfântu Gheorghe, apoi Facultatea de Filologie la Universitatea din Cluj, unde susţine şi doctoratul. Devine cadru didactic universitar (1949–1953) şi concomitent, din 1950, cercetător la secţia clujeană a Institutului de Folclor al Academiei Române, de unde se pensionează în 1987. Este membru onorific al Academiei Ungare de Ştiinţe (1988) şi membru al Folklore Fellows, Turku (1993). Colaborează la „Anuarul de folclor", „Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei", „Erdélyi Múzeum", „Forschungen zur Volks- und Landeskunde", „Igaz Szó", „Korunk", „Limbă şi literatură", „Művelődés", „Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények", „Revista de etnografie şi folclor", „Revista de folclor", „Utunk" şi la publicaţii din afara ţării: „Acta Ethnographica", „Ethnographia", „Jahrbuch für Volksliedforschung", „Makedonski folklor", „Népi Kultúra – Népi Társadalom", „Néprajzi Látóhatár".

Începându-şi activitatea încă în anii studenţiei, **F.** şi-a consacrat viaţa cercetării tezaurului

folcloric maghiar din România. Culegător, exeget, istoric al folcloristicii, editor de folclor, el publică un număr mare de cărţi, studii şi articole, preocupându-se constant de baladă, basm, cântec liric şi de interferenţele folclorice româno–maghiare. Creaţia populară românească intră, de asemenea, în sfera preocupărilor sale, prin publicarea de culegeri şi traduceri ale unor balade, cântece haiduceşti, colinde şi poveşti. În special în colaborare cu poetul Kiss Jenő, tipăreşte mai multe antologii de balade şi colinde româneşti, selectarea textelor, studiile însoţitoare şi notele aparţinându-i. Volumele *A bárányka. Román népballadák* (1963), *Novákékról szól az ének. Román hősi balladák* (1969), *Szarvasokká vált fiúk. Román kolindák* (1971), *Márk Vitéz. Román népballadák Petrea Crețul Șolcan repertoárjából* (1974), *Három testvér, kilenc sárkány. Román fantasztikus balladák* (1976) şi *Rétek harmatában – Pe părâu de rouă* (1985) se remarcă nu numai prin performanţa traducerii, dar şi prin aportul folcloristului, care relevă specificul baladelor şi colindelor româneşti, comparându-le cu cele maghiare. Într-un volum consacrat cântecului bătrânesc, *Balladák földjén. Válogatott tanulmányok cikkek* (1977), un capitol aparte este rezervat cercetărilor comparate. **F.** prezintă unele aspecte ale pătrunderii în folclorul maghiar a unor motive folclorice româneşti: variante ale *Mioriţei*, variantele instrumentale, literare şi mimodramatice ale temei ciobanului care şi-a pierdut oile, balada fratelui mort, precum şi câteva interferenţe locale ale unor balade româneşti şi maghiare. Tot aici este inclus studiul despre vestitul interpret român de balade Petrea Creţul Şolcan. **F.** a cules şi a studiat variantele necunoscute ale poveştii gâscarului – integrată în literatura maghiară clasică prin epopeea lui Fazekas Mihály –, urmărind acest vechi motiv de basm popular în folclorul maghiar, român şi universal; s-a ocupat de balada meşterului zidar Kőműves Kelemen în cadrul motivului „jertfa zidirii”, de pătrunderea poveştilor lui I. Creangă în folclorul maghiar sau de receptarea în aria culturală maghiară a basmelor lui Petre Ispirescu şi a colecţiei de folclor a lui V. Alecsandri. Consacră mai multe cercetări povestitului bilingv şi, în general, rolului pe care îl are bilingvismul în convieţuirea est-europeană şi în circulaţia interetnică a folclorului. Preocupat de istoricul cercetărilor folclorice, **F.** a înzestrat disciplina cu lucrări consacrate unor literaţi maghiari care au contribuit la cunoaşterea folclorului românesc: Kazinczy Ferenc, Sombori László, Zeyk János, Ács Károly, Gyulai Pál. Analizează contribuţia lui Mailand Oszkár la culegerea şi popularizarea creaţiei populare româneşti, se ocupă în mai multe rânduri de aportul lui Bartók Béla la culegerea şi sistematizarea colindelor, la tipologizarea poeziei populare româneşti, prezintă culegerea lui Köpeczi Béla. **F.** este autorul unor studii de sinteză privind rolul culegătorilor maghiari în cunoaşterea tezaurului folcloric românesc (*A román folklór magyar gyűjtői*, publicat în „Néprajzi Látóhatár”, 1992) şi tot el semnează, într-un volum colectiv, o valoroasă contribuţie bibliografică referitoare la etnografia maghiaro–română din a doua jumătate a secolului trecut (*Adatok a magyar–román néprajzi bibliográfiához. 1946–1982*, 1983).

SCRIERI: *Balladák földjén. Válogatott tanulmányok cikkek* [*Pe tărâmul baladelor. Culegere de cercetări cu privire la balada populară*], Cluj-Napoca, 1977; *Népismereti dolgozatok* [*Studii etnografice*] (în colaborare cu Kós Károly), Bucureşti, 1980. **Antologii:** *A bárányka. Román népballadák* [*Mioriţa. Balade populare româneşti*], tr. Kiss Jenő, introd. edit., Bucureşti, 1963; *Aranyhajú testvérek. Románias népmesék* [*Fraţii cu părul de aur. Poveşti populare româneşti*], introd. edit., Bucureşti, 1964; *Novákékról szól az ének. Román hősi balladák* [*Cântecul Novăceştilor. Balade haiduceşti româneşti*], *tr. Kiss Jen*ő, introd. edit., Bucureşti, 1969; *Szarvasokká vált fiúk. Román kolindák* [*Feciorii preschimbați în cerbi. Colinde româneşti*], tr. Kiss Jenő, introd. edit., Bucureşti, 1971; *Márk Vitéz. Román népballadák Petrea Crețul Șolcan repertoárjából* [*Marcu Viteazul. Baladele româneşti ale lui Petrea Creţul Şolcan*], tr. Kiss Jenő, introd. edit., Bucureşti, 1974; *Három testvér, kilenc sárkány. Román fantasztikus balladák* [*Ăi trei fraţi cu nouă zmei. Balade fantastice româneşti*], tr. Kiss Jenő, postața edit., Bucureşti, 1976; *Rétek harmatában. Román népballadák – Pe părâu de rouă. Balade populare româneşti*, ed. bilingvă, tr. Kiss Jenő, pref. Al. Căprariu, postfața edit., Cluj-Napoca, 1985.

Repere bibliografice: Mitruly Miklós, *Két népköltészeti*, KOR, 1965, 10; Kerekes György, *Balada Novăceştilor în limba maghiară*, TR, 1970, 16; *Ist. comp. Rom., 281–282*; Mihai Beniuc, *A barátság hídja*, HT, 1972, 21; Beke György, *Egy vállalkozás arányai*, HT, 1974, 29; Köllő Károly, *Kiss Jenő–Faragó József – Plugor Sándor, „Román népballadák”*, UTK, 1976, 27; Olosz Katalin, *„Balladák földjén”*, AAF, 1980, *224–225*; Beke György, *A folklór sorsa. Beszélgetés Faragó Józseffel*, HT, 1982, 6; *„…tudományos pályámon nem érzem magam hivatottnak a nyilvános politikai szereplésre”. Faragó József beszélgetése Balázs Sándorral*, HT, 1995, 37, 38. ***O.K.***

FARFARA, revistă satirică săptămânală apărută la București între 25 noiembrie 1879 și 10 februarie 1880, la 13 și 20 aprilie 1886 și între 10 mai și 18 septembrie 1888. N.T. Orășanu redacta această „foaie umoristică", a cărei editare a fost obligat deseori să o întrerupă în urma intervenției autorităților. Atitudinea obișnuită la N.T. Orășanu este de veșnică opoziție, criticile fiind egal îndreptate către toate partidele politice. Predomină satira neiertătoare, cu violențe de limbaj și cu atacuri personale care întunecă umorul, de bună calitate uneori, și fac să treacă pe un plan secundar virtuțile de poet satiric ale lui Orășanu, altfel deloc neglijabile. Scriitorul recurge adesea la portretul satiric în proză sau versuri, îngroșând însă trăsăturile negative ale celor portretizați. **F.** devine astfel, spre deosebire de revistele scoase de Orășanu înainte de 1875, o foaie strict personală, ilustrând inimicițiile redactorului. ***R.Z.***

FARUL, revistă apărută la București, săptămânal, între 24 februarie și 27 aprilie 1912, sub conducerea lui Ovid Densusianu. Publicația a fost editată pentru a face cunoscute conferințele revistei „Vieața nouă", aflate atunci la cea de-a treia serie. Conferințele, ținute în sala Liedertafel din București și publicate aici în rezumat, abordau cele mai variate teme, fiind menite să realizeze o „operă de revizuire a unor idei vechi de la noi și de afirmare a unor idei nouă". Cele mai multe expuneri îi aparțin lui Ovid Densusianu: *Idealismul nou în literatura germană*, *Poeți germani contemporani*, *Simbolismul și celelalte arte* („versul liber nu este în mare parte decât aplicarea la poezie a concepțiunei wagneriene"), *Versul liber și dezvoltarea estetică a limbii literare* (conferențiarul susține principiul armoniei interne, adică ritmul, pentru care, crede el, M. Eminescu avea o ureche detestabilă). În *Decadență?* tot Densusianu arată că în mod greșit termenul „decadent" se aplică poeților (francezi în special), care căutau de fapt să se emancipeze de curentele vechi, iar în *Reflexiuni asupra literaturii actuale* se avântă cu mult entuziasm într-o pledoarie pentru „poezia energiei moderne", opusă „utopiei poporaniste". Densusianu se războiește cu adepții poporanismului de la „Viața românească" și în articolele *Viclenii literaricești* și *Gardele pretoriene în literatură*. Mai sunt rezumate conferințele *Poezia psalmilor*, ținută de Gala Galaction, și *Muzica postwagneriană* a lui Georgescu-Ștefănești. Revista publică de asemenea poezii semnate de Ervin (Ovid Densusianu), Eugeniu Sperantia, Matei Rusu, J.B. Hétrat, Mihail Cruceanu, precum și două sonete ale lui Dragoș Protopopescu. Traducerile din Charles Baudelaire (*Frumusețea* în versiunea lui Titu Dinu) și E.A. Poe (*Eldorado*, proză transpusă de Pompiliu Păltănea) sunt reproduse din „Vieața nouă". ***M.Ș.***

FARUL, revistă apărută lunar între 15 martie și octombrie 1915, mai întâi la Dorohoi, iar din august la Iași. Director: Stelian I. Constantinescu. Publicația își propune „ridicarea vieții intelectuale deasupra nivelului comun în acest singuratec și depărtat colț al țării", apelând la contribuția tinerilor universitari. Are rubricile „Recenzii", „Note și reflexii", „Portrete", „Însemnări". În primul număr este reluat din „Revista idealistă" un medalion dedicat lui I. Păun-Pincio, iar Stelian I. Constantinescu îl evocă pe Raicu Ionescu-Rion. Figurează cu versuri Cincinat Pavelescu (*Din exil*), Volbură Poiană-Năsturaș, Octav Moșescu, Radu Cosmin, I.C. Vissarion, Olimpia Teodoru (Olteo), iar cu proză și articole Stelian I. Constantinescu (un articol despre scriitorul și psihologul Nicolae Vaschide), Virgil N. Duiculescu, Const. Dumbravă. Sunt evocați și scriitori străini (Paul Verlaine, Jean-Marie Guyau). ***C.A.***

FARUL, revistă apărută la București între 7 noiembrie 1926 și 12 aprilie 1927, ca „săptămânal politic, economic, social, literar". Programul, redactat pe un ton populist și confuz, sub pseudonimul Zevedei Cicoare, de ziaristul Virgiliu Athanase Mănescu, directorul publicației, afirmă că periodicul se vrea „obiectiv și sincer, urmând idealul". Un prim articol pamflet la adresa Societății Națiunilor subliniază că „pacea între capital și muncă nu este posibilă". Caracterul „obiectiv și imparțial" al revistei este dat, după afirmația redacției, de articolele cu un caracter de „satiră informativă". De fapt, ponderea literaturii este destul de mică și se reduce la câteva cronici literare semnate de Ion Pas, dintre care se reține medalionul *Heinrich Mann*, la unele cronici dramatice, la „Colțul femeii", redactat de Elisabetha Mănescu, unde este inserată o prezentare a lui Rabindranath Tagore, aflat în vizită în România. Aici Virgiliu Athanase Mănescu își publică proza și versurile, iar lui O. Goga i se reia poezia *Casa noastră*. Alți colaboratori: Theodor C. Mănescu, I. Peltz, George Silviu. ***M.Ș.***

FARUL CALIACREI, publicaţie apărută la Balcic în 6 şi 24 noiembrie 1927. Subintitulată „Ziar de interes dobrogean", **F.C.** e condus de Octavian Moşescu şi îşi propune să afirme importanţa şi frumuseţea Coastei de Argint. Ştefan I. Neniţescu va scrie în acest sens un articol intitulat *Politica culturală dintre mare şi Dunăre*, iar Emanoil Bucuţa anunţă că ziarul va fi urmat de o nouă publicaţie, intitulată chiar „Coasta de Argint". Cezar Petrescu scrie despre dezvoltarea culturală a Balcicului (*Colonii artistice*), iar Apostol D. Culea se ocupă de folclor în articolul *Marea în cântecele noastre populare*. Octavian Moşescu publică un sonet, iar Ioan Ojog poezia *Împrimăvărarea*. De semnalat o prezentare a scriitorului bulgar N. Rainov, căruia i se traduce *Poveste despre prunc*. ***M.Ş.***

FARUL LITERAR, periodic apărut la Constanţa, săptămânal, între 11 iulie şi 18 septembrie 1921, ca supliment duminical gratuit al ziarului „Farul" (1919–1922). Îşi propune „să întâmpine lumea cu zâmbetul veseliei în ochi şi pe figură, aducând cititorilor darul său de glume pline de duh, de cântece frumoase şi de istorisiri plăcute". Ca director, Mihail Pricopie se străduieşte să publice materiale variate, care să confere publicaţiei un aspect cât mai atrăgător (ghicitori, anecdote, „frângurele", „isopii", întâmplări din toată lumea), dar şi literatură originală, semnată de Mihail Straje (Mihail Stețcu), Lucian Costin, George Coşbuc (*Înţelepciuni sanscrite*), Al. Gherghel. Pe parcurs, preocupat el însuşi de traduceri, Mihail Pricopie le acordă un spaţiu mai larg, începând cu celebrul sonet al lui Arvers *Taina sufletului*, urmat de versiunile, semnate tot de el, din lirica germană (Eichendorff, Uhland, Goethe, Lessing), dar şi din literatura latină (Ovidiu, Horaţiu) sau din autori francezi (Maupassant, Hugo, Coppée). O notă distinctă o face tălmăcirea lui P.P. Stănescu din Leonid Andreev, povestirea *Clopotul de aramă*. ***M.Ş.***

FASSEL, Horst (15.VIII.1942, Timişoara – 4.XII.2017, Wuppertal, Germania), germanist, comparatist, traducător. Este fiul Irenei Fassel (recăsătorită Mokka), scriitoare de limba germană, şi al lui Ştefan Fassel, profesor, mort în al Doilea Război Mondial. A urmat şcoala primară la Timişoara şi tot acolo cursurile Liceului „Nikolaus Lenau". În 1959, nefiind admis la Universitatea din Timişoara, lucrează ca muncitor necalificat pe un șantier. Din 1960 este student al Universităţii „Babeş–Bolyai" din Cluj-Napoca, pe care o va absolvi în 1965, cu o licenţă în limba şi literatura germană – limba şi literatura română. Din acelaşi an a fost angajat preparator la Catedra de germanistică a Facultăţii de Filologie de la Universitatea „Al. I. Cuza" din Iaşi, unde a funcţionat până în 1981, când din motive politice a fost transferat, ca filolog, la Centrul de Lingvistică, Istorie Literară și Folclor, unde rămâne până în 1983, an în care se va stabili în Germania. La Freiburg im Breisgau a lucrat la Editura Rombach, la Societatea „Adam Müller-Guttenbrunn", la ziarul „Banater Post", iar din 1987 la Institut für Donauschwäbische Geschichte und Landeskunde din Tübingen, unde, din 1989 până în 2007, a fost director ştiinţific. Este profesor asociat la universităţile din Tübingen, Budapesta, Pécs, Jena şi Timişoara. A debutat în 1957 la „Neue Literatur". A semnat şi cu pseudonimele Gheorghe Şerban, Ştefan Hof, Butoianu ş.a. A editat în 1982–1983, la Iași, „Jassyer Beiträge zur Germanistik – Contribuții ieșene de germanistică", ulterior revista „Banatica" (1984–2003) a Societății „Adam Müller-Guttenbrunn" din Freiburg, a fost în comitetele de conducere ale revistelor „Südostdeutsche Viertelsjahresblätter" (München, 1990–2005), „Südostdeutsches Archiv" (1991–2000) ş.a. A fost distins în 1979 cu Premiul pentru traduceri al Uniunii Scriitorilor, în 2004 cu Premiul de Excelență al revistei „Convorbiri literare", i s-au acordat Ordinul Meritul Cultural în grad de Ofițer, precum și titlul *doctor honoris causa* al Universității de Vest din Timișoara (2005).

F. este autorul unor lucrări referitoare la germanistica din România, cercetată pe larg mai ales în volumul *Deutschunterricht in Jassy. 1830–1992* (1993), precum şi în culegerea de studii *Traian Bratu şi germanistica ieşeană* (1982), pe care o îngrijeşte. Întemeiate pe o documentare amplă şi pe o solidă pregătire filologică şi istorică, acestea urmăresc punţile de legătură dintre culturile română şi germană, stabilite prin intermediul învăţământului liceal şi universitar, prin contribuţia exegeţilor care au avut în vedere relaţiile dintre cele două literaturi. Interesul lui **F.** s-a îndreptat apoi către viaţa culturală şi literară a şvabilor dunăreni, mai ales a acelora din Banat. Este autorul unor monografii despre teatrele de limbă germană din Timişoara (1993, 2011) şi Oraviţa (1996), dar şi din toată România (2007), în care, după informate excursuri istorice, sunt prezentate repertoriile (cu

frecvente trimiteri la dramaturgia românească) şi sunt analizate mijloacele de reprezentare, scenografia, regia, interpretarea actoricească. În unele lucrări sunt evidențiate relațiile dintre teatrele germane din România și teatrele în limba română. **F.** a mai publicat, din 1967, numeroase studii despre legăturile dintre literatura română şi cea germană în „Analele ştiinţifice ale Universităţii «Al. I. Cuza» din Iaşi", „Anuar de lingvistică şi istorie literară", „Dacoromania" (Freiburg), „Synthesis", „Volk und Kultur", „Literatur und Kritik", „Revue des études sud-est européennes", „Neue Literatur", „Exil", „Beiträge zur deutschen Kultur", „Convorbiri literare", „Karpaten Rundschau", „Orizont" şi în mai multe volume colective de studii apărute în Germania. Este editor şi coeditor la alte culegeri de studii despre cultura, limba şi literatura germanilor din România şi din spaţiul est-european. De asemenea, a editat, în colaborare, antologia *Eminescu în critica germană* (1985), a tradus amintirile lui Mite Kremnitz şi, tot în colaborare, jurnalul german al lui Iacob Negruzzi (1980), memoriile lui Constantin Sporea (2001), volumul *Un cântec fără sfârşit* (1983), iar în 2007 la Berlin a editat *Tagebuch (1948–1973)*, scriere de un remarcabil interes pentru viața literară românească din perioada postbelică, ambele semnate de Irene Mokka, ş.a. Totodată, a transpus în germană, în diverse publicații din țară și din străinătate, scrieri de C. Negruzzi, I. L. Caragiale, Ion Minulescu, G. Bacovia, Tudor Mușatescu, unele traduceri fiind incluse și în volume: Sextil Pușcariu (1974), Anghel Dumbrăveanu (1976), Corneliu Sturzu (1979), Mihai Ursachi (1982), Ioan Flora (2004), Grigore Cugler (2005). Împreună cu Mircea Filip, a tradus câteva piese de teatru pentru Naționalul ieșean. Versurile proprii, scrise în germană, au apărut în volumul *Kennzeichen* (1981).

SCRIERI: *Geschichte der deutschen Literatur von den Anfängen bis 1770*, Iaşi, 1978; *Die deutsche Reisebeschreibung und ihre Form in der zweiten Häfte des 19. Jahrhunderts*, Iaşi, 1983; *Deutschunterricht in Jassy. 1830–1992*, pref. Dan Mănucă, Tübingen, 1993; *Kultureinrichtung der deutschen Minderheit in Rumänien* (în colaborare cu Klaus Hammer), Freiburg im Breisgau, 1993; *Deutsches Staatstheater Temeswar (1953–1993)*, Freiburg im Breisgau, 1993; *Ein deutsches Theater im vielsprachigen Umfeld: das Beispiel Orawitza*, Freiburg im Breisgau, 1996; *Deutsches Theater in den Provinzen des heutigen Rumänien*, Cluj-Napoca, 2007; *Das Deutsche Staatstheater Temeswar (1953–2003)*, Berlin, 2011. **Antologii:** *Traian Bratu şi germanistica ieşeană*, Iaşi, 1982; *Eminescu în critica germană*, Iaşi, 1985 (în colaborare cu Sorin Chiţanu); *An Donau und Theis*, Emmendingen, 1986; *Kulturraum Mittlere und Untere Donau – Spaţiul cultural al Dunării mijlocii şi inferioare*, Reşiţa, 1995; *Nikolaus Lenau*, I–II, Bucureşti, 1996; *Deutsche Literatur im Donau–Karpatenraum (1918–1996)*, Tübingen, 1997; *Wissenschaftsstrukturen in Rumänien vor und nach 1989*, Tübingen, 1998; *Kulturdialog und akzeptierte Vielfalt*, Stuttgart, 1999 (în colaborare cu Horst Förster); *Die Geschichte des deutschsprachigen Theaters im Ausland*, Basel, 2000 (în colaborare cu Laurence Kitching); *Phantasiewelten. Deutsch-ungarische Literaturbeziehungen*, Budapesta, 2001 (în colaborare); *Teatru şi politică – Theater und Politik*, Cluj-Napoca, 2001; *50 Jahre Temeswarer Germanistik. Eine Dokumentation* (în colaborare cu Roxana Nubert), Deggendorf – Tübingen, 2008. **Traduceri:** Kurt Kusenberg, *Unde este unchiul Bertran?*, București, 1980 (în colaborare cu Anghel Dumbrăveanu), Irene Mokka, *Un cântec fără sfârșit*, București, 1983 (în colaborare cu Anghel Dumbrăveanu).

Repere bibliografice: Anton Peter Petri, *Biographisches Lexikon des Banater Deutschtums*, Marquartstein (Germania), 1992, *425–426*; Karl Wonger, *„Deutsches Staatstheater Temeswar"*, ALIL, seria B, t. XXXIII, 1992–1993; Dan Mănucă, [*Horst Fassel*], RL, 1993, 33, 1994, 18, CL, 2008, 7, 2012, 12; Wolfgang Gleich, *Mit Menschen zusammenkommen*, „Der Donauschwabe", 2002, 18; *Dicţ. Banat*, *299–308*; Fernando Magallanes, *Investitura del Profesor Dr. Horst Fassel como Doctor Honoris Causa*, „Estudios Filologicos Alemanes" (Sevilla), 2006. ***D.M.***

FATI, Vasile Petre (13.X.1944, Constanţa – 19.X.1996, Bucureşti), poet, prozator. Este fiul Mariei Fati (n. Topală) şi al lui Vasile Fati, muncitori. Urmează Facultatea de Filologie a Institutului Pedagogic din Constanţa, absolvită în 1966, şi Facultatea de Filosofie la Universitatea din Bucureşti, pe care o termină în 1973. Va lucra apoi la Casa Creaţiei Populare „Dobrogea" şi la publicaţiile „Dobrogea nouă" şi „Tomis". Din 1969 se stabilește la București, unde după 1989 devine redactor la cotidianul „Azi". A debutat ca poet în „Luceafărul" (1960), iar prima lui carte de versuri, *Floare de leandru*, a apărut în 1967. În 1980 i s-a acordat Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti.

F. debutează nu foarte individualizat, în linia poeziei șaizeciste. Detașarea de pluton are loc în *Vedere la amiază* (1975), unde Laurențiu Ulici descoperă influența fertilă a lui Konstantinos Kavafis, cu rostiri la plural, incantatorii și evocatoare de bătălii sau călătorii pe mare și cu referiri la Ahil Peleianul, Orfeu, Termopyle, Encolpius din *Satyricon*, Bizanț. Textul este adesea compus dintr-o

sumă de gesturi enigmatice ale unui personaj în așteptarea unei „întâmplări”, având o atitudine de bizară detașare emoțională, de jubilație nemotivată în fața unor experiențe goale de conținut: „Aproape de oraș am văzut grădinile de cartofi,/ Am mers liniștit ca înaintea unei întâmplări,/ Șoseaua departe în dreptul pinilor,/ Să merg înaintea mării, să ajung/ Odată în bătrâna mea casă, asta trebuie să fac,/ Și fericit să urc pe terase. Am văzut/ Perdeaua subțire în vânt, coridorul e pustiu,/ Multe s-au întâmplat,/ Pe scări e o lumină de vară,/ Închid ușa, am douăzeci și opt de ani”. Volumele următoare, *Fragi în noiembrie* (1978), *Paradisul de fier* (1980), *Amănuntele* (1984), *Copilul tuns zero* (1992), *Fotografie cu un câine lup* (1996) înaintează pe calea poeziei antiretorice, mai exact a cultivării derizoriului și aleatoriului, în poeme adesea descriptive, realizate prin observație detașată, care au dus la încadrarea autorului, alături de congeneri precum George Almosnino și Constantin Abăluță, în categoria „poeziei obiectelor” (Octavian Soviany). Astfel, poemul *Conducta de fier* se construiește asintactic, amânând la nesfârșit prezentarea unui eveniment anunțat, pe care o înlocuiește cu o descriere de obiecte: „Cu ochii la conducta de fier care se pierde în mare,/ După dealurile care acum nu se mai văd, privind țintă/ Nemărginirea de apă/ Ca pielea elefantului, întors cu fața către soarele/ Metropolei, al băncilor, al silozurilor,/ Imediat după gardul de sârmă ghimpată care taie/ Catedrala orașului în două ca pe o vită”. Lumea de obiecte stârnește o dorință de apropiere prin pipăire, dar gestul rămâne unul melancolic, precum în *Pelerina de ploaie*: „Voi care m-ați iubit și m-ați iubit/ Gândiți-vă la mine ca la un om singur./ Dar acum lăsați-mă să ating cu mâna/ Pelerina de ploaie a tatălui meu mort”. În special imaginile din tablouri servesc drept emblemă a unei realități mute, ininteligibile, pe care poezia nu mai poate s-o cuprindă: „Păsări galbene într-un tablou cu flori,/ Eu îmi acopăr fața ca să nu-l văd./ Tabloul se leagănă încet./ Ca un cap de hidră./ Nu striga,/ Nu întoarce capul./ Ceilalți au venit și așteaptă,/ Ceilalți au inimă slabă,/ Eu am plecat./ Și floarea aceea roșie, roșie,/ Ca un cuțit înfipt în spate./ E cineva acolo care plânge, care bate,/ E cineva acolo care cere apă”. Poetul constată îndepărtarea față de lume, semnalând prin gesturi mistificarea la care este părtaș și semnalându-și indiferența, atonia. Demitizarea lumii și a scrisului se face vizibilă și în *Porcarul din Odiseea*, de astă dată aplicată unui mit clasic. Ulterior poetul își încarcă descrierile de obiecte cu semnificații sentimentale, transformându-le în simboluri ale unor mari abstracțiuni, precum arta sau moartea, sau recurgând la citate culturale ornamentale, lipsite de relevanță. O antologie a poeziei sale, *Zidul și pălăria*, a apărut în 2006. În ipostaza de prozator, **F.** scrie în general texte scurte dedicate unor personaje banale și unor evenimente oarecare, petrecute într-o atmosferă anodină. Critica a evocat, ca model îndepărtat, literatura interbelică a „locului unde nu se întâmplă nimic”, translată acum în orașul provincial postbelic. Personaje marginale traversează evenimente aparent comune (întâlniri cu femei, cu actori, cu excentrici), dar care le provoacă un șoc existențial sau le fac să se închidă într-o muțenie opacă, ce le relevă lipsa de orizont. Indivizii se află mereu în mișcare, angajați într-o gesticulație excesivă. Întâmplările sunt lipsite de acuitate, dar bogate în atmosferă, uneori acordându-se totuşi prea mult spațiu pitorescului, ciudățeniei fără o semnificație în spate. Textele amintesc de personajele „sucite” ale lui Nicolae Velea și de pitorescul absurd al celor din proza lui D.R. Popescu, lipsindu-le însă sugestia subversivă, jovialitatea cuceritoare sau structura simbolică din textele prozatorilor șaizeciști. Un simplu început îl reprezintă volumul de povestiri pentru copii *Cum am crescut un zmeu* (1976), unde se vădește predilecția autorului pentru enigme și pentru personaje bizare, investite aici în sprijinul fabulosului de basm. Volumele de proză scurtă *Barcă de vânzare* (1980), *Portocale pentru eschimoși* (1983), *Peripeții de vacanță* (1986) și *O doamnă la marginea orașului* (1990) se compun din relatări de evenimente mărunte, de accidente care deturnează spre absurd existențele liniare ale unor oameni banali. Proza titulară din *Barcă de vânzare* are datele unei povestiri a maturizării (un tânăr face o călătorie la oraș pentru a vinde barca pe care o construise tatăl său înainte de a muri), însă finalul evită o încheiere edificatoare, preferând un epilog enigmatic și absurd. Altă proză, *Binoclul militar*, relatează o întâmplare cu aer fantastic: vizitatorii pivniței unui maior bătrân devin milităroși și despotici atunci când îmbracă uniforma maiorului, revenind la blândețea firească la ieșirea din pivniță. Sugestia fantastică și posibil parabolică se regăsește și în *Pavilionul de vânătoare*; povestirea descrie un drum primejdios prin pădure al unui contabil alături de un șofer, fiecare părând că îl are pe celălalt la mână

cu ceva; aerul misterios orientează lectura către o posibilă semnificație subversivă, ca și cum ar fi vorba despre o parabolă a societății supravegherii, însă mecanicismul descrierilor și insistența gesturilor bizare fac ca proza să rămână obscură. Narațiunea *Un om în câmp* reia un scenariu eliptic, prezent în diferite versiuni la **F.**: refuzat de femeia pe care o iubește și căreia i-a făcut portretul, un bărbat traversează un câmp apărându-se de ploaie tocmai cu tabloul în chestiune. Pe de altă parte, nici romanele nu reușesc să aducă laolaltă nucleele narative oricum șubrede ale prozei scurte, deși preiau adesea titluri, anecdote și personaje. *Domnișoara și spiridușii* (1985) este o construcție de atmosferă cu o sumedenie de întâmplări pitorești și personaje care se substituie unul altuia, punând probleme de demarcare a spațiului realului de acela al halucinației; dilatat în mod necontrolat, romanul își pierde însă interesul. Romanul *Un om în câmp* (1989), reluând titlul unei proze mai vechi, relatează ce se petrece într-un târg anonim, datarea fiind în mod arbitrar pe la 1921; atmosfera stagnantă evocă lumea din romanele de contrafacere istorică ale lui Ștefan Agopian, aici însă cu mai puțină rigoare, mai prolix și mai logoreic. Descinzând în orașul de provincie pentru măsurători precise, topometristul Gherasim apare ca un simbol al progresului, instrumentele sale de măsurat fascinând întreaga colectivitate. Doar într-un târziu se constată că totul fusese deja măsurat în oraș de bătrânul domn Stoia, un alt inginer care, bântuit de spectrul unei posibile erori topometrice, nu-și mai încheiase calculele și se așezase în oraș, devenind unul de-ai locului. Tema fatalității circulare, a inerției destinului colectiv are o rezonanță existențialistă, pierdută însă prin tratarea manieristă, redundantă. Mai izbutit este romanul postum *Un om fără importanță* (1997), care abandonează gesticulația excesivă a scrierilor anterioare, trecând la o sobrietate aproape minimalistă. Jean Obren, flautist în orchestra unui teatru, renunță la slujbă pentru a pierde vremea prin parcuri, cu pensionarii, sau la bufetul gării. În momentul când iubita îl dă afară din casă, pleacă într-o stațiune de munte, la tratament, apoi devine membru al unei formații de muzică, se lasă prins în aventuri sentimentale pasagere și în diferite prietenii trecătoare pentru ca, în cele din urmă, să devină plutaș la un ponton, complăcându-se în rolul de Caron și apoi dispărând cu totul. Parcursul marginalizării lui progresive ajunge să cartografieze o bună parte din lumea măruntă și fragilă caracteristică prozei lui **F.**, profilându-se ca un pasaj spre moarte, cu o semnificație existențialistă.

SCRIERI: *Floare de leandru*, București, 1967; *Vedere la amiază*, București, 1975; *Cum am crescut un zmeu*, București, 1976; *Fragi în noiembrie*, București, 1978; *Barcă de vânzare*, București, 1980; *Paradisul de fier*, București, 1980; *Portocale pentru eschimoși*, București, 1983; *Amănuntele*, București, 1984; *Domnişoara şi spiridușii*, Cluj-Napoca, 1985; *Peripeţii de vacanţă*, București, 1986; *Un om în câmp*, București, 1989; *O doamnă la marginea oraşului*, București, 1990; *Copilul tuns zero*, Constanţa, 1992; *Fotografie cu un câine lup*, București, 1996; *Un om fără importanţă*, București, 1997; *Zidul și pălăria*, postfaţă Marian Drăghici, 2006.

Repere bibliografice: Mihail Petroveanu, *Poezia în 1967*, VR, 1968, 1; Alex. Ştefănescu, *Lirism saturnian*, LCF, 1978, 36; Lucian Raicu, *Portret interior*, RL, 1978, 48; Nicolae Motoc, *Poezia amănuntelor vii*, T, 1979, 1; Ion Stratan, *Prozaic şi prozaistic*, AFT, 1979, 5; Dan Cristea, *Vasile Petre Fati*, LCF, 1982, 29; Sorin Titel, *Fuga de singurătate*, RL, 1984, 14; Valentin Berbecaru, *„Peripeţii de vacanţă”*, VR, 1987, 1; Teodor Vârgolici, [*Vasile Petre Fati*], RL, 1989, 50, ALA, 1991, 77; Coşovei, *Pornind*, *21–28*; Mihai Iacob, *Între Freud şi Ioan de Patmos*, RL, 1992, 38; Ulici, *Lit. rom.*, I, *197–198*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *256–257*; *Dicţ. analitic*, IV, *486–487*; Paul Aretzu, *Poetul pus la zid*, E, 2006, 9–10; [*Vasile Petre Fati*], VR, 2006, 11–12 (grupaj special); Holban, *Ist. lit.*, II, *196–201*; Popa, *Ist. lit.*, II, *543*; Soviany, *Cinci decenii*, I, *88–90*. ***D.Mn.***

FAUR, Dan (pseudonim al lui Avram Alfred Fechner; 8.I.1911, Calafat – 20.V.1961, București), poet, traducător. Este fiul Ernestinei (n. Jakobson) şi al lui Iacob Fechner, „grânar”. Îşi începe studiile la Craiova şi le continuă în București (liceele „Dimitrie Cantemir” şi „Gh. Lazăr”). Ultima clasă o urmează la Liceul „N. Bălcescu” din Brăila, unde îşi ia, în 1930, şi bacalaureatul. S-a înscris la Facultatea de Drept a Universităţii din București, pe care o va absolvi în 1933. Nu a profesat avocatura, preferând să lucreze la Editura Cultura Naţională (Ciornei). În 1929, pe când era încă elev la Brăila, publică în gazeta locală, „Luceafărul”, mai multe poezii şi poeme în proză. Un text trimis lui Saşa Pană îl entuziasmează pe acesta, iar **F.** devine, de-a lungul anului 1930, colaborator asiduu la revista „unu”. Legătura este ruptă curând, fiindcă tânărul îşi tipăreşte, fără să-şi consulte mentorul, placheta *Bust*. Totuşi, grupul de la „unu” îl va sprijini pe fostul său colaborator, inculpat, împreună cu Geo Bogza, pentru „atac la bunele moravuri”.

O vreme frecventează cenaclul Sburătorul, amfitrionul apreciindu-i proza *(Oameni provizorii* sau *Oameni şi vâlvătăi*), din care un fragment apare, în 1935, în „Viaţa românească". Până la sfârşitul celui de-al Doilea Război Mondial, în condiţiile persecuţiilor rasiale, numele nu îi mai apare în presă. Tipăreşte totuşi cartea *Pinocchio în împărăția jucăriilor* (1943), iscălită cu pseudonimul Mihail Axente. După căderea dictaturii antonesciene, dă la iveală câteva poeme şi articole în „Viaţa românească", „România liberă", „Răspântia", „Orizont", „Tribuna poporului", „Revista Fundaţiilor Regale", „Victoria", „Înainte", „Frontul plugarilor" ş.a. Publică şi volumele *Povestea unui bob de lacrimă* (1945) şi *Pinocchio detectiv* (1947), semnate Mihai(l) Axente, pseudonim pe care îl va mai folosi şi pentru două traduceri. Mai târziu a lucrat la Editura Tineretului, calitate în care izbuteşte să tipărească o carte de poezii pentru copii, *Umbreluţa de argint* (1954), şi foarte multe transpuneri în româneşte, la început, conform imperativelor ideologice ale momentului, îndeosebi din literatura sovietică, apoi şi din alte literaturi, adresându-se cu precădere tinerilor cititori.

Textele lui **F.** au beneficiat de un spaţiu destul de amplu în antologiile literaturii româneşti de avangardă, însă nici cele din *Bust*, nici cele rămase în revista „unu" nu au o relevanţă specială. Autorul s-a străduit, imitându-i fidel pe suprarealiştii consacraţi, să împerecheze şocant cuvintele, începând chiar cu titlurile: *Bust de rege carpen, Bust de fecioară vanilie, Bust de pasăre concentrică, Bust de cocoşaţi impecabili* etc. Teribilisme juvenile, în genul celor practicate de Geo Bogza, ratează efectul scontat, sfârşind în prozaic. Simple experimente, ele sunt de altfel curând abandonate. Forţă lirică au, în schimb, câteva texte din 1945, *Ştreangul care aşteaptă, Mărturisire, Mama,* toate izbucnind din suferinţă, din frustrare, din umilire, vindicative peste măsură pe alocuri. Dar pe această cale în epocă nu se ajunge decât la aşa-zisa poezie „militantă", proletcultistă. După ce compune poeme precum *Tatar-Bunar* şi *Turbina vie* şi dă, în *Povestea unui bob de lacrimă,* câteva episoade din lupta antifascistă (pe teritoriul sovietic mai ales), episoade vulnerate atât de tezism, cât şi de tenta melodramatică, **F.** se refugiază o vreme în literatura pentru copii. Două proze avându-l în centru pe eroul lui Carlo Collodi relevă darul povestirii şi al dialogului, vervă şi ingeniozitate îndeosebi în încercarea de a-l mobiliza pe tânărul cititor. Oarecare frăgezime şi culoare au şi versurile din *Umbreluţa de argint.* Consacrându-se ulterior traducerilor, privilegiat într-o măsură de activitatea sa în cadrul Editurii Tineretului, **F.** a putut, după 1955, să transpună în româneşte, de multe ori în colaborare, cărţi susceptibile de tiraje foarte mari, uneori în ediții succesive, dar şi de o reală valoare.

SCRIERI: *Bust*, cu un portret de S. Perahim, Bucureşti, 1930; *Pinocchio în împăraţia jucăriilor*, Bucureşti, 1943; *Povestea unui bob de lacrimă*, Bucureşti, 1945; *Pinocchio detectiv*, Bucureşti, 1947; *Umbreluţa de argint*, Bucureşti, 1954. **Traduceri:** N.A. Ostrovski, *Aşa s-a călit oțelul*, Bucureşti, 1945 (în colaborare cu Marcel Aderca şi Andrei Ivanovschi); N.V. Gogol, *Taras Bulba*, pref. Al. A. Philippide, Bucureşti, 1946, *Cum s-a certat Ivan Ivanovici cu Ivan Nichiforovici*, Bucureşti, 1952 (în colaborare cu Izabella Dumbravă); A. Gonciar, *Praga de aur*, Bucureşti, 1946 (în colaborare cu Maria Z. Vlad); G.I. Revzin, *Columb*, Bucureşti, 1949 (în colaborare cu Igor Block); A.N. Tolstoi, *Cheiţa de aur sau Minunatele păţanii ale lui Buratino*, Bucureşti, 1952 (în colaborare cu R. Velt); Rafaello Giovagnoli, *Spartacus*, Bucureşti, 1953 (în colaborare cu Magda Roşu); N. Nosov, *Aventurile lui Habarnam şi ale prietenilor săi*, Bucureşti, 1956 (în colaborare cu Rodica Câmpeanu); Charles Perrault, *Scufiţa roşie*, Bucureşti, 1956, *Poveşti*, Bucureşti, 1957, *Zânele*, Bucureşti, 1960; Fraţii Grimm, *Poveşti alese*, Bucureşti, 1958; Jules Verne, *O călătorie spre centrul Pământului*, Bucureşti, 1958; Selma Lagerlöf, *Minunata călătorie a lui Nils Holgersson prin Suedia*, Bucureşti, 1961 (în colaborare cu N. Filipovici), *Vulturul Gorgo*, Bucureşti,1964 (în colaborare cu N. Filipovici); Fridtjof Nansen, *Prin noapte şi gheaţă*, pref. Radu Tudoran, Bucureşti, 1962 (în colaborare cu Iudith Coman).

Repere bibliografice: Saşa Pană, *Dan Faur*, ALR, *243–249*; Saşa Pană, *Ne amintim de Dan Faur*, LCF, 1971, 23; Saşa Pană, *Născut în '02*, Bucureşti, 1973, *285–288*, *passim*; Lovinescu, *Sburătorul*, IV, *419*, *passim*; Mirodan, *Dicționar*, II, *259–262*; *Dan Faur*, DCS, *141–143*; Crohmălniceanu, *Evreii*, *145–147*; Durnea, *Propuneri*, *265–278*. ***V.D.***

FAVONIUS, publicaţie apărută la Craiova, cu periodicitate neregulată, între februarie 1926 și septembrie 1927, apoi la Craiova și București între ianuarie și noiembrie 1928, sub conducerea lui N.I. Herescu; în 1928 secretar de redacție e Valentin Al. Geogescu. Intitulată cu termenul latin ce desemnează vântul de primăvară şi purtând subtitlul „Revistă pentru studiul literaturilor clasice, în dezvoltarea lor şi în legăturile cu literaturile moderne", **F.** îşi propune să revigoreze domeniul prin evidenţierea valorii estetice a operelor

Antichităţii greco-latine, privite din perspectiva omului modern. Promovând formula clasicismului în continuă devenire, revista acţionează în două direcţii principale: pe de o parte, cercetarea literaturilor clasice în conexiunea lor cu cele moderne, pe de alta, realizarea unor traduceri adecvate sensibilităţii secolului al XX-lea, precum şi stadiului de evoluţie a limbii române literare. Cea dintâi preocupare se face simţită în articole ca acela al lui Tudor Vianu despre polemica dintre antici şi moderni sau al lui N.I. Herescu despre ecourile din poezia lui Horaţiu şi Vergiliu în opera lui Giosuè Carducci. Cealaltă tendinţă este ilustrată de tălmăcirile înnoitoare din Homer (G. Murnu, Cezar Papacostea), Teocrit (Teodor A. Naum), Lucreţiu (D. Murăraşu), Catul (Teodor A. Naum, G. Murnu), Horaţiu (N.I. Herescu, C. Niculescu, Valentin Al. Georgescu), Vergiliu (Valentin Al. Georgescu), Marţial (Valentin Al. Georgescu) sau Iuvenal (I.M. Marinescu). Unele articole anunţă interesul autorilor pentru subiecte care îi vor preocupa constant; aşa, de pildă, Cezar Papacostea scrie despre locul literaturii şi al filosofiei în existenţa grecilor, D. Murăraşu studiază opera lui Lucreţiu, I.M. Marinescu pe aceea a lui Iuvenal. Cronicile şi recenziile la ultimele apariţii editoriale din ţară şi din străinătate consemnează rezultatele celor mai recente cercetări privitoare la lumea veche. Mai colaborează Iuliu Valaori, Constantin Balmuş, T. Cheţeanu, Al. Popescu-Telega, Felicia Brătianu. **F.** şi revista „Orpheus" îşi încetează simultan apariţia pentru a permite, prin conjugarea eforturilor echipelor redacţionale, impunerea unei noi publicaţii de specialitate, „Revista clasică", apărută la începutul anului 1929. ***A.C.***

FAY, Ştefan J. (2.VII.1919, Bichiş, j. Mureş – 26.VI.2009, Nisa, Franța), prozator. Este fiul Gabrielei de Fay (n. Kemény), absolventă de studii juridice, nepoată a lui Vladimir Ghika, şi al lui Josef de Fay, diplomat. Ambii părinți sunt descendenţii unor familii nobiliare cu blazon, stabilite, prin conjuncturi istorice, în Transilvania. Pe linie paternă, familia de Fay, originară din Auvergne, cuprinde cruciați, cavaleri ai Ordinului de Malta, baroni intrați în anturajul regilor Ungariei, începând cu secolul al XII-lea. Din partea mamei, **F.** se înrudește cu Ioan (János) Kemény, principe al Transilvaniei între 1660 și 1662, când este ucis în lupta cu Mihai Apafi. Definindu-se „români nu prin sânge, ci prin cultură și prin limbă", după Unirea din 1918 familia baronului de Fay se mută la București, ajutând cauza patriotismului românesc. Deputat al minorității secuilor în primul Parlament al României Mari, tatăl reușește să impresioneze lumea politică a statului-națiune, citind în februarie 1919 declarația de adeziune a comunității pe care o reprezenta și criticând „iredentismul" maghiar. Trimis de regele Ferdinand ca șef al Legației de la Tokio, apoi prim-secretar al Ambasadei de la Bruxelles, Josef de Fay se bucură de aprecierea lui Nicolae Iorga, de prietenia lui Octavian C. Tăslăuanu și a lui Octavian Goga. În acest context de translocare a familiei, aflată mereu în preajma factorilor deciziei politice, **F.** îşi începe studiile la Şcoala „Sf. Iosif" din Bucureşti (1926–1930) şi le continuă în cadrul Liceului Militar de la Mănăstirea Dealu (1930–1935). Între 1937 şi 1939 este înscris la Academia de Arte Frumoase din Bucureşti, secţia sculptură, unde îi are maeştri pe Corneliu Medrea şi pe Ion Jalea. În paralel, audiază la Universitate cursurile ţinute de Mircea Eliade, Mircea Vulcănescu, Petru Comarnescu ş.a. După încheierea celui de-al Doilea Război Mondial și instaurarea regimului comunist, este expropriat din comuna natală, fiind considerat „exploatator" și trimis cu domiciliu obligatoriu la Alba Iulia. Fără loc de muncă, revine la Bucureşti, încercând să se adapteze realității. Se angajează mai întâi dulgher, apoi instructor-normator pe diverse şantiere (1949–1954), redactor şi stilizator la Editura Consiliului Central al Sindicatelor (1954–1958), lucrător în atelierul de decoruri al Teatrului Naţional din Bucureşti, restaurator de pictură bisericească, bibliotecar şi documentarist la ICSIM Bucureşti (1959–1981). Concomitent, urmează cursurile Şcolii Populare de Artă din Bucureşti, secţia pictură (1960–1964) şi participă la mai multe expoziţii de grup. La un moment dat părăsește țara, stabilindu-se în Franța. Debutează în „Universul literar" (1940) cu eseul *Fata morgana.* În 1952, sub semnătura Ştefan Andrei, de fapt, prin utilizarea a două elemente din prenumele complet, al treilea fiind Vasile, îi apare romanul *Noul oraş.* Colaborează la „Tânărul scriitor", „Contemporanul", „Femeia", „Flacăra", „Astra", „Viaţa militară", „La Roumanie nouvelle" ş.a. Devine membru al Uniunii Scriitorilor, dar în urma Congresului Scriitorilor din 1956, când două dintre cărţile sale – *Spre şantier* (1953) şi *Fata plutaşului* (1956) – sunt acuzate de proletcultism, hotărăşte să demisioneze.

Primele cărți ale lui **F.**, semnate Ştefan Andrei – *Noul oraş, Spre şantier, Împreună* (1953), *Oameni şi fapte* (1954), *Pe drumuri craiovene* (1954), *Pe şoseaua Basarab. Evocare a trecutului de luptă al muncitorilor de la fabrica „Constantin David" din Bucureşti* (1955), *Minerii din Valea Jiului* (1955), *O uzină cu tradiţii revoluţionare* (1955), *Fata plutaşului, Oamenii din minunata vale* (1956) –, a căror placare artificială, excesivă pe tiparul impus în epocă e vizibilă încă din titlurile intenționat clișeistice, se încadrează tipologic în producţia literară realist socialistă şi sunt confecționate ca să transpună ideologia de partid în substanţă narativă. Atât în reportaje, mai numeroase şi mai adecvate cerinţelor propagandistice, cât şi în romane sau povestiri, alcătuite după clişeele vremii, cu personaje-tip manifestându-se previzibil în situaţii-tip, cu accentuarea factologiei şi excluderea interiorităţii, sunt înregistrate „victoriile" asupra „lumii vechi". Dincolo de condiţionările sistemului sociopolitic şi de intruziunile directe în conţinut, romanele au o structură hibridă, rezultată din amestecul în ficţiune fie al reportajului, fie al istoriei. *La cina din nouă sute şapte* (1977) şi *Caietele locotenentului Florian* (1983) aparţin mai degrabă istoriei literaturizate decât romanului istoric. Ambele sunt însoţite de bibliografie, printre titlurile selectate remarcându-se numeroase documente de partid, care indică la vedere direcţia deformată a demersului de „reconstituire". Cu toate aceste plieri pe necesarul subzistenței într-un prezent care obligă la compromisuri, **F.** își face școala scrisului pe teme de reconstituire istorică. Din îmbinarea izvoarelor documentare, a cronicilor de familie cu substanţa literară propriu-zisă, realizată de data aceasta într-un dozaj eficient, derivă romanul *Moartea baroanei* (1988), în care naratorul „transcrie" în cheie modernă ultimele clipe din viaţa baroanei Vera Kemény, dând curs proiectului său, deopotrivă de viață și literar, cel mai important: recuperarea fondului genealogic al familiei. Incursiunea se va desfășura cu asiduitate, după 1990, în forma jurnalului, ca în *Caietele unui fiu risipitor* (1994), a colajului documentar din *Cronologia lui Ioan Kemény. Caietele unui roman care nu s-a scris* (2002) și a editării paginilor din *Memorii* (2002), notații ale lui Ioan Kemény făcute în timpul robiei la tătarii din Crimeea, în 1657 și 1658, manuscris care i-a aparținut lui A.I. Odobescu. O altă serie consistentă de restituiri cu valoare documentară au în centru personalitatea lui Mircea Vulcănescu, pe care **F.** îl considera un „părinte spiritual". *Sokrateion sau Mărturie despre om* (1991), *Două texte pentru Mircea Vulcănescu* (1997) și *Evocarea lui Mircea Vulcănescu* (2000) scot în evidență diverse momente, valorificate ca exemplare, din biografia intelectualului interbelic, culminând cu perioada detenției: pe frigul iernii Vulcănescu îi împletește unui coleg de celulă o pereche de mănuși destrămându-și fularul, iar pentru a-l proteja pe altul, un tânăr venit de la interogatoriu și care nu se mai putea ține pe picioare, se culcă el pe pavimentul de ciment al închisorii Jilava, făcând apoi pneumonie.

SCRIERI: *Noul oraş*, Bucureşti, 1952; *Spre şantier*, Bucureşti, 1953; *Împreună*, Bucureşti, 1953; *Oameni şi fapte*, Bucureşti, 1954; *Pe drumuri craiovene*, Bucureşti, 1954; *Pe Şoseaua Basarab. Evocare a trecutului de luptă al muncitorilor de la fabrica „Constantin David" din Bucureşti*, Bucureşti, 1955; *Minerii din Valea Jiului*, Bucureşti, 1955; *O uzină cu tradiţii revoluţionare*, Bucureşti, 1955; *Fata plutaşului*, Bucureşti, 1956; *Oamenii din minunata vale*, Bucureşti, 1956; *Acea noapte, acea zi de iarnă '33*, Bucureşti, 1973; *La cina din nouă sute şapte*, Bucureşti, 1977; *Caietele locotenentului Florian*, Bucureşti, 1983; *Amis, Démos et Rythmos*, 1984; *Moartea baroanei*, Bucureşti, 1988; ed. București, 1994; *Sokrateion sau Mărturie despre om*, Bucureşti, 1991; ed. 2, Bucureşti, 1998; *Bal la castel*, Bucureşti, 1993; *Caietele unui fiu risipitor*, Bucureşti, 1994; *Rădăcinile răscoalelor țărănești din România. 1907*, București–Paris, 1995; *Două texte pentru Mircea Vulcănescu*, Paris, 1997; *Sub casca de aur a lui Mambrino*, Bucureşti, 1997; *Evocarea lui Mircea Vulcănescu*, Paris, 2000; *Cronologia lui Ioan Kemény. Caietele unui roman care nu s-a scris*, Cluj-Napoca, 2002; ed. Cluj-Napoca, 2007; *Bal la castel*, Sibiu, 2003; Ştefan J. Fay, Marcel Moreau, *Epistolar – Correspondance: Bucureşti–Paris*, ed. bilingvă, tr. şi pref. Irina Petraş, Cluj-Napoca, 2005; *Monseniorul Vladimir Ghika. Schiță de portret european*, Sibiu, 2006; *Un mileniu în 51 de ani*, Cluj-Napoca, 2006; *De amicitia. Scrisori trimise de Ștefan J. Fay lui Ilie Rad (1988–2009)*, pref. Irina Petraş, Cluj-Napoca, 2009; *Fără mituri. 1948–1989*, Cluj-Napoca, 2009. **Ediţii:** Ioan Kemény, *Memorii*, tr. Pap Francisc, pref. edit., pref. Camil Mureşanu, Cluj-Napoca, 2002.

Repere bibliografice: Valeriu Cristea, *Reportajul retrospectiv*, RL, 1974, 9; Ilieş Câmpeanu, *Unirea în perspectivă romanescă*, CNT, 1983, 39; Ilie Radu-Nandra, *Fascinaţia istoriei*, TR, 1989, 15, 1993, 47; Vasile Chifor, *Lecţia istoriei*, T, 1989, 6; Irina Petraş, *„Sokrateion"*, TR, 1991, 31; Florin Manolescu, *Fratele mai mare*, LCF, 1991, 34; Nae Antonescu, *„Sokrateion"*, ST, 1991, 8; Carmen Varfalvi Berinde, *Exorcismul cuvintelor*, TR, 1995, 35–36; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *257–259*; Ilie Rad, *La un ceai cu Ștefan J. Fay*, Iași, 2003; Petraș, *Cărțile*, *158–161*; Popa, *Ist. lit.*, I, *870–871*; Florian Roatiș, *Testamentul unei prietenii exemplare*, „Nord literar", 2010, 2; Scurtu, *Contribuții*, I, *181–185*.

C.M.B.

FĂCLIA, revistă apărută la Bucureşti, bilunar, între 15 noiembrie 1915 şi 1 martie 1916, cu subtitlul „Literară, teatrală, artistică". Redactori sunt Titus Vifor (Titus Panaitescu) și F. Hotin, ultimul până în decembrie 1915. Poezie semnează Tudor Arghezi, prezent în primele numere cu *Psalmul de taină*, *Nehotărârea* şi cu versuri din ciclul *Agate negre*, cele mai multe producţii poetice aparținându-le însă lui S. Rarişte, M. Munte (Mihail Munteanu), Mihai Codreanu, Kostya Rovine sau lui Emil Maur. Acesta din urmă îi va dedica un poem lui Al. Macedonski (*Poetului*), ce colaborează, la rândul său, cu poezii şi fragmente inedite din *Marea epopee*. De altfel, Macedonski îi va face o scurtă prezentare lui G. Bacovia când în numărul 7/1916 îi sunt publicate două poezii, *Amurg* şi *Decor* („unele poezii sunt mai pline de farmec decât ale lui Verlaine, iar altele sunt tot atât de ciudate ca ale lui Mallarmé"). Răspunzând unor aprecieri cu privire la Macedonski făcute de E. Lovinescu în volumul al treilea din *Critice*, Tudor Vianu publică articolul *Revizuire critică*, în care susţine că la Macedonski se remarcă „nu preţiozitate de formă, ci forma superioară, prin rigoarea cu care controlează elementele formale ale versului şi prin multiplicitatea ritmului". Vianu mai semnează şi câteva cronici dramatice. Un spaţiu important este dedicat nu numai cronicilor dramatice, ci și celor de artă plastică şi muzicală, în cadrul cărora G. Marius (Marius Georgescu), de exemplu, laudă strădaniile lui George Enescu pentru promovarea Operei Române. În afara traducerilor din lirica germană (Lenau, Theodor Fontane) semnate de Mihai Pricopie se inserează o versiune în proză a poemului byronian *Piratul* şi fragmente din lucrarea *Despre stil* de Buffon. ***M.Ş.***

FĂCLIA, publicație apărută la Galaţi, lunar, între 24 august 1935 şi 9 ianuarie 1936, editată de un comitet condus de avocatul I.E. Vasiliu și având subtitlul „Revistă literară, socială și economică". Intenția de a oferi spațiu „tuturor părerilor despre frământările ce se cred că vor veni și despre noua lume pe care o așteaptă mulți" este dezvăluită în articolul inaugural, *Pregătiri și apropieri*. Primele numere poartă ştampila CENZURAT, din cauza materialelor protestatare cu o vădită tendinţă de stânga. Literatura se rezumă la poeziile lui Aron Cotruş (*Pătru Opincă*), Emilian Bâcov (Bucov) şi Pavel Prundu. Semnificative sunt omagierea lui Romain Rolland la împlinirea vârstei de şaptezeci de ani şi necrologul *Henri Barbusse*. Articolul lui Miron Radu Paraschivescu *Radicalizarea maselor*, în care autorul subliniază formarea unei „conştiinţe de clasă", cel al lui Mircea Grigorescu, *Sunteţi pentru democraţie?*, sau cel al lui Alexandru Sahia, *Unitatea sindicală este necesară*, abordează probleme sociale şi politice, primele militând pentru formarea unui aşa-zis Front Popular, în timp ce ultimul pledează pentru organizarea muncitorească. ***M.Ş.***

FĂGETUL, revistă apărută la Bucureşti, lunar, din 15 decembrie 1932 până în noiembrie 1933. Director: Gh. Popescu-Gorj. De la al treilea număr îşi schimbă titlul şi subtitlul, devenind „Brazda literară. Revistă lunară de cultură şi informaţiuni literare", iar de la al patrulea număr secretar de redacţie este N. Cristinoiu. În articolul inaugural *Primul pas* publicaţia îşi anunţă în termeni foarte vagi obiectivul de a contribui la popularizarea culturii: „Ne-am gândit tocmai la un mic izvor de bogăţie sufletească, din care oricine poate câştiga ceva pentru sufletul său". Tot acolo se spune: „Revista noastră va avea o nuanţă mai mult populară". Această „nuanţă" este reafirmată în articolul *O tradiţie şi un tipic*, unde, cu ocazia schimbării titlului revistei, este precizată din nou intenţia editorilor: „Vrem ca modestul început să ducă şi în masa mare a poporului, acolo unde e ogor şi nu e sământă, ceva din sufletul nemuritor al gândirii umane". Fără a se bucura de colaborarea unor autori consacraţi, publicaţia va găzdui totuşi în paginile sale câţiva tineri scriitori de talent. În primul rând, Eugen Ionescu, care figurează cu poemul *Baladă*, dar şi poeţi ca Pericle Martinescu, Virgil Carianopol, Vlaicu Bârna. Tot cu versuri colaborează N. Popescu-Meriş, B. B. Cedan, Stel. Sterescu, Eugen Brumaru, Luchian Neri ş.a. Proza este prezentă doar prin câteva schiţe şi povestiri de factură sentimentală sau istorică. Destul de cuprinzătoare este, în schimb, rubrica de critică literară, în care sunt comentate noile apariţii editoriale. Astfel, N. Cristinoiu scrie, între altele, despre *Europolis* de Jean Bart şi despre *Camere mobilate* de Damian Stănoiu, Mihail Ilovici prezintă romanul *Fecior de slugă* de N.D. Cocea, iar Emil Gicana recenzează *Femei* de Mihail Sebastian şi *Între pământ şi cer* de Eduard Sbiera. Alţi colaboratori: Al. Talex, C. Fedoreanu, Ovid Caledoniu, Theodor Scarlat. ***I.M.***

FĂGEŢEL, C.Ş. [Constantin Șaban] (17.X.1884, Făgeţelu, j. Olt – 5.XII.1947, Craiova), publicist, editor. Învaţă la şcoala primară din Stoicăneşti, apoi la liceele din Slatina, Craiova şi Turnu Severin, pentru a-şi încheia studiile la Şcoala Comercială din Craiova, în 1909. Debutează în 1904 la „Amicul tinerimei" din Târgu Jiu, semnând în continuare, în spiritul epocii, versuri, o piesă de teatru, evocări şi o variată publicistică literară (cronici, recenzii, note de lectură, articole etc.) în două periodice scoase de el – „Vatra" (din 1929, cu întreruperi, până în 1947) şi „Secolul" (1932) – sau în „Bunul prieten", „Sămănătorul", „Luceafărul", „Cosinzeana", „Neamul românesc", „Floarea darurilor", „Tribuna" (Arad) ş.a. A mai folosit iscălitura C. Şaban-Făgeţel ori pseudonimele Cheşefe, Tocheramură, Petroniu, Corneliu Vultur. În 1905, împreună cu D. Tomescu și N. Bănescu, editează „Ramuri", dedicându-se în continuare acestei reviste, pe care o va conduce până în mai 1947. Din 1912 este şi directorul Tipografiei Ramuri, transformată, trei ani mai târziu, în Institutul de Editură Ramuri. Numele său este legat de cele mai însemnate iniţiative culturale şi literare craiovene. Apariţia, în 1929, a numărului jubiliar al revistei „Ramuri" este una dintre acestea, ca şi înfiinţarea, în 1936, a Societăţii Scriitorilor Olteni.

După o culegere de literatură populară, *Verde şi iar verde* (1909), **F.** publică piesa în versuri *Copiii nopţii* (1911), scriere modestă ca realizare. Altă lucrare dramatică, *Visuri spulberate*, a lăsat-o în manuscris, ca şi culegerea *Poezii. Din vatra vechilor răspântii.* Volumul *Credinţe literare* (1913), în care sunt strânse articole publicate în „Ramuri" sau în revistele lui N. Iorga, părea inactual chiar la imprimare şi nu a înregistrat decât un ecou restrâns. În ultimii ani ai vieţii **F.** lucra la o carte de amintiri şi evocări, *Figuri discrete din viaţa culturală a Craiovei*, din care nu a mai apucat să tipărească, în 1947, decât o primă parte, dedicată lui Traian Demetrescu, August Peșacov, G. D. Pencioiu, Mariei Chiţu şi altora.

SCRIERI: *Copiii nopţii*, Craiova, 1911; *Credinţe literare*, Craiova 1913; *Oltenia*, Craiova, 1940; *Figuri discrete din viaţa culturală a Craiovei*, Craiova, 1947. **Culegeri:** *Verde şi iar verde*, Craiova, 1909.

Repere bibliografice: Ion Vinea, *Opere*, IV, îngr. Elena Zaharia Filipaş, Bucureşti, 2001, *56–57*; Ornea, *Sămănătorismul*, *110–112*, *227*; Florea Firan, Marta Mitran, *„Ramuri". 1905–1947*, Craiova, 1971, *passim*; *Corespondenţa „Ramuri"*, îngr. şi pref. Florea Firan, Craiova, 1973, *passim*; Florea Firan, *Presa literară craioveană*, Craiova, 1976, *68–134*; Firan, *Profiluri*, I, *327–331*. ***R.Z.***

FĂRCĂŞAN, Sergiu (23.X.1924, Bucureşti), prozator, dramaturg, gazetar. Este fiul Elisei (n. Schapp) şi a lui Meyer Finkelstein. Şi-a petrecut copilăria într-un mediu burghez, de oarecare înlesnire materială. La Bucureşti urmează şcoala primară la Seminarul „Ienăchiţă Văcărescu", continuându-şi învăţătura la Gimnaziul „Ion Heliade-Rădulescu" şi la Liceul „Mihai Eminescu". Înscris la Facultatea de Medicină din Timişoara, se mută după doi ani la cea din Bucureşti, dar abandonează studiile, dedicându-se în întregime activităţii de gazetar şi scriitor. În 1946 îşi schimbă oficial numele de familie în Fărcăşan. A publicat romanele *O iubire din anul 41042* (I–IV, 1958) şi *Secretul inginerului Muşat* (I–IV, 1959) sub pseudonimul-anagramă Crişan Făgeraşu şi a utilizat ocazional, în presă, diverse alte pseudonime (S. Fantezian, Paracelsus, Avicena ş.a.). Debutează în presa timişoreană (1945), colaborează la „Studentul român" (1947), apoi devine redactor la ziarul „Scânteia", unde avea să lucreze peste două decenii. Adevăratul debut al scriitorului poate fi considerat *Romanul fantasticelor păţanii şi aventuri şi coşmaruri ale curajosului James B. Clawhead, marele Maestru al Obiectivităţii, omul care a trecut Cortina*, apărut în 1954, roman satiric, cu accente de furibund pamflet politic, cunoscut îndeobşte sub titlul prescurtat de pe copertă: *J.B.C. trece Cortina.* În anii '50, ca ziarist la „Scânteia", **F.** dobândeşte în mediile culturale un renume de „comisar" al „rectitudinii" ideologice comuniste. Ca scriitor însă, abandonează destul de curând temele politice şi gazetăreşti ori virulenţa pamfletară şi se specializează în literatura ştiinţifico-fantastică şi de aventuri, domeniu în care se impune prin câteva realizări notabile. Alături de Vladimir Colin, Adrian Rogoz şi Ion Hobana, se numără printre iniţiatorii şi promotorii SF-ului românesc postbelic. Obţine, în 1972, un prestigios premiu al Societăţii Europene de Science-Fiction (ESFS), pentru *Vă caută un taur* (1970), după unele opinii cel mai bun roman al său. Totuşi, **F.** nu este în mod exclusiv un autor de cărţi SF: mai puţin perseverent, considerându-se un „etern diletant" şi un „jucăuş", de fapt un spirit plin de neastâmpăr, aflat permanent în căutarea unor noi „provocări" tematice, tehnice, stilistice, el se manifestă şi ca dramaturg, cu mare succes de public şi de critică. Semnează, în anii '60–'70, noi volume de literatură jurnalistică în tonul vremii, fără frenezia satiric-pamfletară din anii '50, dar în registrul aşa-numitei „critici din interiorul sistemului",

traduce (în colaborare cu Aneta Dobre) *Luna pentru cei dezmoşteniţi* de Eugene O'Neill. În vara anului 1973 s-a stabilit în Canada, unde a fost profesor de *creative writing* la Universitatea din Victoria (British Columbia). La Toronto a publicat, în româneşte, consistente pagini memorialistice, în care evocă întâmplări la care a participat şi oameni pe care i-a cunoscut (lideri politici, scriitori, actori ş.a.). În România a colaborat la diverse periodice: „Lupta de clasă", „Contemporanul", „Flacăra", „Luceafărul", „Presa noastră", „Revue roumaine", „Scânteia tineretului", „Tânărul scriitor", „Viaţa românească" ş.a.

F. şi-a găsit vocaţia în literatura SF şi a ilustrat-o mai mult decât onorabil. *O iubire din anul 41042* poate părea mai degrabă compunerea unui confecţioner experimentat decât un roman viabil, însă a fost foarte apreciat de publicul deschis către receptarea literaturii SF, a fost tradus şi editat în străinătate. În anul 41042, o „Arcă a lui Noe", navă cosmică uriaşă trimisă în spaţiu cam prin anul 9000, regăseşte Pământul, mutat între timp pe alt amplasament şi devenit un fel de muzeu istoric al unei umanităţi care se extinsese pe numeroase planete. Faptele sunt narate cu o oarecare superioritate amuzată de un pretins scriitor din anii 50000, dar în final cititorul află că textul ar fi opera unei maşini de redactat care, scăpată de sub supraveghere, ar fi lucrat singură. În acest florilegiu luxuriant de exerciţii ale imaginaţiei, autorul vădeşte o inepuizabilă capacitate de anticipare, în maniera lui Jules Verne. Unele previziuni (pagerul, de pildă, ori calculatorul personal devenit ustensilă casnică şi înlocuind cartea, biblioteca etc., dar şi internetul, denumite bineînţeles altfel, însă descrise cu uimitoare precizie) vor deveni realităţi curente după doar câteva decenii de la scrierea cărţii. Interesant este şi romanul *Atacul cesiumiştilor* (1963). Viitorul în care e plasată acţiunea e, de data aceasta, mult mai apropiat. Romanul este construit ca o colecţie de „documente" (comunicate, rapoarte, procese-verbale, transcrieri ale unor comunicate radio etc., dar şi fragmente consistente dintr-o fictivă carte documentar-beletristică), un fel de dosar întocmit de o comisie care ar fi studiat ulterior extraordinarele evenimente relatate. *Atacul cesiumiştilor* are un aer de perfectă pastişă a unui roman american SF, horror şi de aventuri. Cititorul înţelege de la primele pagini că în prezentul naraţiunii, cândva, prin anii 2050–2100, Pământul a devenit o planetă a păcii şi frăţiei generale, unde progresul e în toi, pe coordonatele unui ideal de antropologie universalistă modernă. În acest context idilic survine un eveniment tragic, şi anume naşterea unor copii cu malformaţii grave, provocate prin iradiere cu izotopul radioactiv „cesium 137". Se conchide că omenirea a fost atacată de o entitate ostilă, „cesiumiştii", nişte mutanţi, urmaşi ai unor victime ale experienţelor nucleare din secolul al XX-lea, trăind ascunşi într-o reţea de mari galerii subterane, undeva în zona Pacificului. Izolată de peste un secol, coşmarescа lume subpământeană a ajuns sub conducerea monstruos-dictatorială a unui „Stăpân" ori „Părinte". Sub transparentul înveliş al parabolei e o virulentă diatribă la adresa lui Stalin şi a dictaturii sale. Societatea cesiumiştilor e descrisă în registru sumbru-grotesc, cu arsenalul literar propriu utopiilor negative cu mesaj implicit antitotalitar.

SCRIERI: *„Direcţiunea mişcării hârtiilor"*, Bucureşti, 1948; *Brigada cântă pe mai multe voci*, Bucureşti,1949; *Candidatul de partid*, Bucureşti, 1953; *J. B. C. trece Cortina*, Bucureşti, 1954; *C. Dobrogeanu-Gherea, reprezentant de frunte al criticii materialiste şi progresiste româneşti*, Bucureşti, 1955; *O iubire din anul 41042*, I–IV, Bucureşti, 1958; *Secretul inginerului Muşat*, I–IV, Bucureşti, 1959; *Arma secretă*, Bucureşti, 1959; *Micul televizor*, Bucureşti, 1961; *America la ea acasă* , Bucureşti, 1963; *Atacul cesiumiştilor*, Bucureşti, 1963; *O nuvelă şi un roman*, Bucureşti, 1966; *Maşina de rupt prieteniile*, Bucureşti, 1968; *Teatru*, Bucureşti, 1970; *Vă caută un taur*, Bucureşti, 1970; *Manualul bunului cârpaci*, Bucureşti, 1972.

Repere bibliografice: George Macovescu, *„J. B. C. trece Cortina"*, GL, 1954, 38; Al. Simion, *„J. B. C. trece Cortina"*, CNT, 1954, 48; Vasile Nicorovici, *Profilul moral al ziaristului imperialist*, RMB, 1955, 5 ianuarie; Crohmălniceanu, *Cronici*, *194–210*; Mihu Dragomir, *Un succes al literaturii de anticipaţie*, LCF, 1960, 18; Al. Căprariu, *O carte aşteptată*, TR, 1960, 38; Modest Morariu, *„O iubire din anul 41 042"*, GL, 1960, 39; Doina Ciurea, *„Atacul cesiumiştilor"*, VR, 1964, 2; Opriţă, *Anticipaţia*, *120–130;* Popa, *Ist lit.*, I, *949–950.* ***N.Br.***

FĂRCĂŞANU, Mihail (10.XI.1907, Bucureşti – 14.VII.1987, Washington), prozator, eseist. Este fiul Mariei (n. Vasilescu) şi al lui Gheorghe Fărcăşanu, avocat. A absolvit Liceul „Alexandru Lahovari" la Râmnicu Vâlcea, apoi a urmat Facultatea de Drept a Universităţii din Bucureşti (1927–1931). În vederea susținerii doctoratului, studiază la Londra (la London School of Economics) și la Berlin. Teza de doctorat, *Über die geistesgeschichtliche Entwicklung des Begriffes der Monarchie*, avându-l

conducător pe juristul Carl Schmitt, este susținută în 1938, fiind tipărită tot atunci la Würzburg; ediția românească apare în 1940 la Bucureşti sub titlul *Monarhia socială*. În 1938 se căsătorește cu Pia Pillat, fiica lui Ion Pillat. Face parte din Tineretul Național Liberal (președinte din 1940), activând și ca redactor la „Românul" și „Viitorul". În 1939 editează „The Rumanian Quarterly" (un unic număr), scoasă de Societatea Anglo–Română. Mai colaborează la „Democraţia", „Revista Fundaţiilor Regale" , „Păreri libere". În perioada războiului mai scrie la „Muncitorul", „Neamul românesc", „Revista română" (unde apare mai întâi eseul *Libertate și existență*), „Semnalul", „Viaţa nouă", „Pământul românesc". Între 1944 și 1945 conduce ziarul liberal „Viitorul" și luptă împotriva cenzurii din ce în ce mai apăsătoare. Aici apar editorialele strânse în volumul *Scrisori către tineretul român* (1946). Tot în 1946 debutează ca romancier cu *Frunzele nu mai sunt aceleaşi* (1946; Premiul Editurii Cultura Naţională), publicat sub pseudonimul Mihail Villara, şi semnează o biografie a Sarmizei Bilcescu-Alimănişteanu, prima femeie din Europa care a obținut titlul de doctor în Drept, simpatizantă a liberalilor. La sfârșitul aceluiași an, în condițiile în care era pe lista neagră a comuniștilor în ascensiune, reușește să fugă din țară împreună cu soția sa (care va evoca episodul în romanul *The Flight of Andrei Cosmin*, publicat în 1972 la Londra cu pseudonimul Tina Cosmin). Pe 19 noiembrie 1946 va fi condamnat *in absentia* la muncă silnică pe viață. Între 1947 și 1948 stă în Italia şi în Franţa, apoi ajunge în Statele Unite, stabilindu-se la New York (1948–1954) şi Washington (1954–1987). Împreună cu generalul Nicolae Rădescu şi cu Grigore Gafencu înființează în 1951 Liga Românilor Liberi, al cărei președinte devine în 1953, după moartea generalului Rădescu, funcționând în această poziție până în 1965, anul desființării Ligii. A fost primul director al Departamentului românesc al postului de radio Europa Liberă din München (1950–1953), între 1951 și 1963 editând și ziarul din exil „Românul" (director Nicolae Rădescu, **F.** semnând consecvent editorialele până la ultimul număr, în 1963). Mai colaborează la „Curierul românesc" (Paris), „Ţara" şi „Romania" (Roma), „Patria" (München), „America" etc. Editează între 1957 și 1959 revista „Freedom or War?" (Washington), subtintitulată „A Paper for Restoration of Independence and Political Liberty in Eastern Europe, a War-Preventing Policy for the Free World". A fost primul preşedinte al Asociaţiei Ziariştilor Români Liberi.

Relativ surprinzător pentru pedigriul liberal al lui **F.**, lucrarea *Monarhia socială* (1940) este o lucrare de factură reacționar-conservatoare și conține un program antiliberal (dar și anticomunist), cu accente autoritariste și antisemite („Religia iudaică reprezintă programul practic al unui proletariat cu tendinţe comuniste"; se vorbește de „ovreiul Marx"). Este elogiat Mussolini, sunt apărate „ideea autorității, a ierarhiei și continuității". Altfel, lucrarea, confecționată din citate și conspecte (Lorenz von Stein, Charles Maurras), este prea puțin originală, fiind îndatorată ideilor lui Carl Schmitt, pe atunci jurist al statului nazist. Ideile se schimbă odată cu broșura *Libertate și existență* (1942), în care libertatea este văzută drept garant al autonomiei personale și al existenței. Și acum se practică citarea masivă (Charles Renouvier, Henri Bergson ș.a.). Schmitt apare ca personaj în *Frunzele nu mai sunt aceleaşi*, sub trăsăturile profesorului Michäel Göring. Romanul panoramează cosmopolita atmosferă culturală și politică din Londra și din Germania anilor '30, urmărind aventurile boeme, erotice și intelectuale ale unor tineri cuprinși de spleen, care trăiesc într-o decadență perfect amorală. Linia este a experiențialismului din romanele lui André Gide și Mircea Eliade. Stilul, în același timp neglijent și calofil, punctat de pasaje memorabile, promitea un prozator care n-a mai avut timp să persevereze. O nuvelă mai avea să publice, totuși, sub același pseudonim Mihail Villara, în revista „Luceafărul", scoasă la Paris de Mircea Eliade: în *Vântul şi pulberea* un cuplu format din întâmplare încearcă să intre în București imediat după momentul 23 august 1944, în timpul luptelor cu germanii. Redactarea este behavioristă, în stilul lui Ernest Hemingway. Însă defectul e că un personaj pare să citeze din eseurile lui **F.**: „Cei care au luptat pentru libertate nu pot face rău. […] Forţele imense care ne-au smuls din tiranie ne vor da adevărata libertate şi vom avea pentru prima dată în istoria noastră perspectiva creşterii nestânjenite, a dezvoltării adevăratei noastre fiinţe".

SCRIERI: *Monarhia socială*, Bucureşti, 1940; ed. pref. Andrei Pippidi, București, 2006; *Libertate și existență*, București, 1942; *Frunzele nu mai sunt aceleaşi*, Bucureşti, 1946; ed. îngr. şi introd. Adrian Anghelescu, Bucureşti, 1997; *Scrisori către tineretul român*, București, 1946; *Viaţa Sarmizei Bilcescu-Alimănişteanu*, București, 1946.

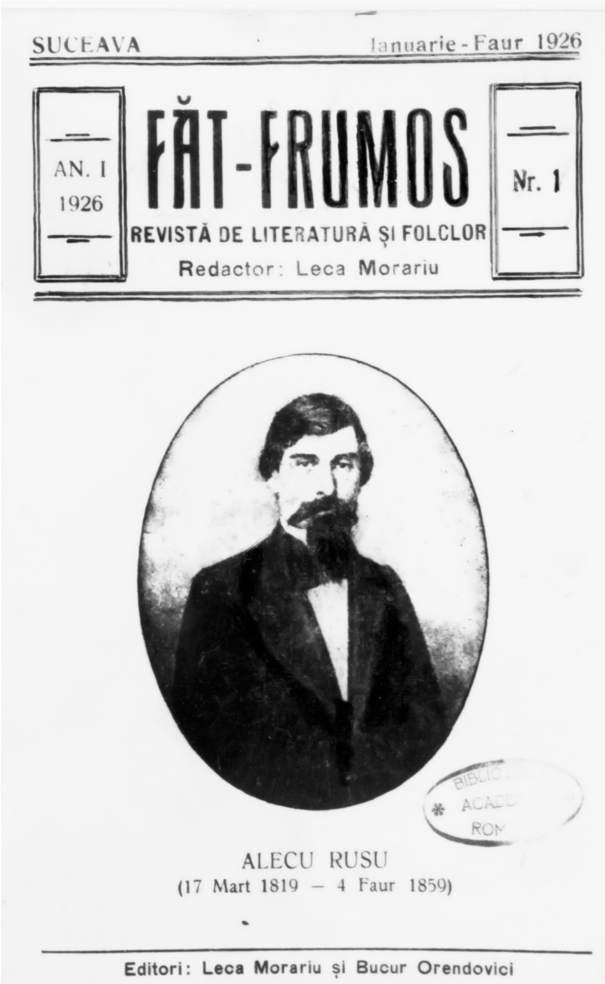
Repere bibliografice: Dan Petraşincu, *„Frunzele nu mai sunt aceleaşi”*, „Dreptatea nouă”, 1946, 256; Al. Piru, *„Frunzele nu mai sunt aceleaşi”*, „Naţiunea”, 1946, 54; Constantinescu, *Scrieri*, V, *204–207*; Virgil Ierunca, *Un mare scriitor: Mihail Villara*, „Lumea”, 1946, 35; Petre Gheaţă [Alexandru Paleologu], *Mihai Fărcăşanu*, „Glasul patriei”, 1964, 9; Piru, *Panorama*, *383–386*; Tina Cosmin, *The Flight of Andrei Cosmin*, Londra, 1972; Andrei Brezianu, *Odihnind, acum…*, „Agora” (Philadelphia, SUA), 1987, 1; D.Z. [Dinu Zamfirescu], *Mihail Fărcăşanu*, „Dialog” (Dietzenbach), 1987, 77–78; Ierunca, *Subiect*, *72–78*; Negoiţescu, *Scriitori contemporani*, *461–464*; Reuben H. Markham, *România sub jugul sovietic*, Bucureşti, 1996, *331–335*; Alexandru George, *Revenirea lui Mihail Villara*, LCF, 1997, 10; Z. Ornea, *Un roman al „generaţiei pierdute”*, RL, 1997, 28; Dan C. Mihăilescu, *Dandysmul încercănat*, „22”, 1997, 43; Dan A. Lăzărescu, *Confesiuni. Dialoguri realizate de Radu Ţoancă*, Bucureşti, 1997, *91–92, 119–120, 124*; Virgil Ierunca, *Paşii lui Mihail Fărcăşanu*, JL, 1998, 1–2; Florescu, *Întoarcerea*, *203–211*; Tudorel Urian, *Proza românească a anilor ’90*, Bucureşti, 2000, *24–27*; Gabriel Dimisianu, *„Frunzele nu mai sunt aceleaşi”*, RL, 2001, 31; Cornelia Pillat, *Ofrande*, Bucureşti, 2002, *215–231*; Florescu, *Menirea 74–78;* Popa, *Ist. lit.*, I, *250–251*; Manolescu, *Enciclopedia*, *315–317*; Ion Papuc, *Carl Schmitt. Conceptele politice*, București, 2011, *161–208*. ***M.I.***

FĂT-FRUMOS, revistă apărută bilunar la Bârlad, între 15 martie 1904 şi 15 mai 1906, apoi la București de la 1 martie la 1 aprilie 1909, sub direcţia unui comitet. Fondatori sunt Emil Gârleanu (Emilgar), G. Tutoveanu, D. Nanu, cărora ulterior li se alătură Corneliu Moldovanu şi A. Mândru. Nu întâmplător, *Întâiul cuvânt* începe şi se încheie cu citate din *Cuvântul preliminar* al lui N. Bălcescu la „Magazin istoric pentru Dacia”. Interesul redactorilor se focalizează asupra sentimentului patriotic, socotit prioritar, capabil să eclipseze criteriul estetic. Componenta etică este precumpănitoare atunci când se afirmă că „nici setea de glorie, nici cea de câştig nu ne strânge la un loc, ci curata dorinţă de a sluji, nu literaturei […], cel puţin avântului sufletesc al tinerimei”. N. Iorga, ideolog al revistei, încadrează **F.-F.** între alte două publicaţii de aceeaşi factură, „Sămănătorul” şi „Luceafărul” din Budapesta, iar curentul pe care îl ilustrează este definit în următorii termeni: „Unii l-ar numi poate «naţionalism». Cuvântul nu sună bine; pare că-ţi răsar înaintea ochilor discursuri iredentiste în atenee de provincie”; cuvântul preferat de Iorga este „românesc cu un singur r şi fără nici o trufie” (*Curentul nou*, 15/1904). În pofida bunelor intenţii declarate, revista nu poate ocoli anumite accente antidemocratice, cauzate de naţionalismul inflamat al unor colaboratori influenţi, cum este A.C. Cuza. Despre felul în care sentimentul naţional este potenţat de „curentul popular” vorbeşte I. Scurtu în articolul intitulat *Curentul popular şi generaţia tânără*. El consideră că „poporul de jos, cu traiul său patriarhal, cu portul său pitoresc, cu duioasele lui cântece” trebuie asimilat cu scopul de a fi apoi redat, în forme sublimate, mişcării literare a „păturii culte”. Nutrindu-se din lirica eminesciană şi din poezia lui George Coşbuc, versurile publicate în **F.-F.** nu pot depăşi sfera epigonismului. Eticul şi etnicul prevalează în alchimia acestei poezii. G. Tutoveanu scrie poeme senine, optimiste, situate între descriptivism pur (*Stol*) şi discursivitate triumfalistă (*Fii gata*). D. Nanu profesează un lirism duios, cu accente reflexive (*Primăvara, Sunt mângâierile durerii*), dar şi epicul istoric (*Pribegia lui Petru Rareş*). Corneliu Moldovanu aruncă o privire nostalgică spre vechea boierime românească, în versuri ce vor constitui mai târziu substanţa volumului *Flăcări*. Poezie mai publică A. Mândru, A.C. Cuza, Elena Văcărescu, D. Anghel, Elena Farago (Fatma) ş.a. Aceeaşi atmosferă nostalgică, paseistă se întâlneşte şi în proză. Emil Gârleanu îşi ia subiectele predilecte din Iaşii copilăriei şi din experienţa sa de juneţe, compunând cu gingăşie portrete aureolate de blândeţe şi bunătate (moşnegi, boieri sărăciţi, visători). Sunt prezenţi în revistă şi alţi prozatori: Mihail Sadoveanu, I. Al. Brătescu-Voineşti, Artur Gorovei, N.N. Beldiceanu. În privinţa articolelor şi studiilor, poate fi considerat semnificativ cel publicat în 1904 de Şt. Petică, intitulat *Asupra literaturii din România*. Proclamând încheiată etapa împrumuturilor din literaturile străine, autorul deplânge „criza literară actuală”, acuzând lipsa de entuziasm a cititorilor. Comparând prezentul cu deceniul anterior, perioadă care, în opinia sa, a constituit momentul de maximă efervescenţă a literaturii române, autorul constată că „mişcarea literară, în loc să crească, se pare că a dat îndărăt”. Soluţia întrevăzută rezidă în „glorificarea trecutului şi a vieţei proprii neamului nostru”, care „vor readuce entuziasmul din alte vremuri”. Edificatoare în privinţa orientării ideologice a revistei sunt şi articolele lui A.C. Cuza (*Ideea naţională, Naţionalism şi cosmopolitism, Şcoala lui Ştefan cel Mare*), unde se creionează profilul

națiunii ca „individualitate colectivă”. Se publică scrisori inedite aparținând lui Vasile Alecsandri și lui Mihail Kogălniceanu. De asemenea, sunt inserate traduceri din Dante, Corneille, Lamartine. Alți colaboratori: I.A. Bassarabescu, Ion Agârbiceanu, Ilarie Chendi, Ion Dragoslav, I.U. Soricu. ***N.S.***

FĂT-FRUMOS, revistă apărută la București, bilunar, din 1 septembrie până în 20 decembrie 1915, inițiată și condusă de Jean de Lerésty (Ion Popescu). Cu toate că Elena Văcărescu este menționată mereu printre colaboratori, ea publică o singură poezie în franceză, *Avant la vie*, în deschiderea primului număr. În rest, Lerésty apelează la nume sonore, pentru a spori atractivitatea revistei: G. Enescu cu articolul *Câteva cuvinte despre muzică*, B. Delavrancea cu un fragment, republicat, din piesa *Luceafărul*, Gala Galaction cu proza *Pe terasă*. Poezia este ilustrată de Ion Minulescu, Vasile Militaru, dar și de Jean de Lerésty. La un an de la moartea lui Mircea C. Demetriade, se reproduc, în semn de omagiu, un fragment din piesa acestuia *Dafin Făt–Frumos și frumoasa Ileana* și proza *Între crimă și moarte*. Câteva traduceri, cum ar fi fragmentele din *Așa grăit-a Zarathustra* de Friedrich Nietzsche, în transpunerea lui Eugen Relgis, cât și o curioasă variantă în proză la *Corbul* lui E.A. Poe sau o legendă a lui Jules Lemaître, *Prințesa Lilit*, întăresc caracterul eclectic al revistei. În afara rubricilor „Recenzii” și „Ecouri” sunt inserate și câteva scurte cronici teatrale semnate de Liviu Rebreanu. ***M.Ș.***

FĂT-FRUMOS, revistă de literatură și folclor apărută la Suceava între ianuarie 1926 și decembrie 1933, apoi la Cernăuți între ianuarie 1934 și iunie 1940, între iulie 1941 și iunie 1944, și la Râmnicu Vâlcea între iulie și decembrie 1944. Editori erau Leca Morariu și Bucur Orendovici; redactor și, din 1930, director: Leca Morariu; secretar de redacție: Octavia Lupu-Morariu. Începând cu primul număr din 1928, subtitlul revistei este „Literatură, artă, știință, viață socială”. Ca revistă de orientare tradiționalistă, **F.-F.** își propune în primul rând valorificarea literaturii folclorice, publicând materiale culese de pe întreg teritoriul țării: cântece, cimilituri, proverbe, snoave. Preferința pentru literatura populară este exprimată încă din articolul-program, conceput de Leca Morariu și intitulat polemic *Poliție literară!*: în vreme ce „materialul folcloric e înainte de toate sincer”, „literatura intelectualului” păcătuiește prin artificialitate și falsă cerebralitate. Promovarea tradiției folclorice este văzută ca o acțiune de curaj și justiție, aceasta fiind personificată prin imaginea unui mitic Făt-Frumos, „pe jumătate cioban sălbatic”, chemat „să mai ciuntească din cele capete bălăurești care fojgăie în viața noastră literară”. Rubricile revistei adăpostesc texte puternic polemice, conforme unei atitudini antimoderniste: „Vitrina cărții”, „Multe și mărunte”, „Cronică”, „Bibliografie”, „Proză științifică”. În consonanță cu judecățile de valoare emise de I.E. Torouțiu în „Convorbiri literare”, Leca Morariu își exprimă tranșant dezacordul față de opiniile privindu-l pe M. Eminescu, exprimate de Tudor Arghezi în „Adevărul literar și artistic” din august 1934, formularea fiind extrem de dură: „ignarul, prostul și veninosul [...] diletantism al improvizatului informator literar Tudor Arghezi”. Nu mai puțin caustic este directorul revistei atunci când consideră cartea lui G. Călinescu *Viața lui Mihai Eminescu* ca fiind „măsluită”; ignorant în domeniu este, din perspectiva lui Leca Morariu, și Alexandru Ciorănescu, care publicase în „Revista Fundațiilor Regale” o bibliografie eminesciană. Tot în una din aceste cronici, Perpessicius va fi catalogat drept „recordman al superficialității”. Ca răspuns la atitudinea lui Leca Morariu, G. Călinescu va alcătui, în „România literară”, un portret virulent al directorului **F.-F.**, „om greoi la înțelegere, fără nici o comuniune sufletească cu artele”. În schimb, pe un ton apologetic, ditirambic, Elena Popescu își exprimă atașamentul necondiționat față de I.E. Torouțiu și admirația pentru „autoritatea morală a cărturarului”. Antimodernismul publicației răzbate și în contribuțiile lui Const. I. Popescu, ca în articolul *Război imposturii moderniste*, unde se declară solidaritatea cu revista „Ramuri”, la fel de înverșunată în a respinge fenomenul literar modernist. În mod cert, prin causticitatea și subiectivitatea pe care le degajă, rubricile „Multe și mărunte” și „Cronică” sunt cele mai dinamice secțiuni ale revistei. Poezia cultivată aici este tradiționalistă, de inspirație istorică, patriotică, o poezie a nostalgiei pământului natal, scrisă de poeți minori ca Adelina Cârdei, Ion Buzdugan, George Drumur, George Voevidca, V. Bogrea, Nicolae Tăutu, Ioan Cârdei ș.a. Proză apare sporadic și este ilustrată de autori ca Traian Chelariu, Paul Mihail, Ion Ciocârlan, Tiberiu Crudu. Vizibil orientată spre restituiri și spre valorificarea unor documente inedite, publicația recuperează

SUCEAVA Ianuarie - Faur 1926

AN. I 1926 FĂT-FRUMOS Nr. 1

REVISTĂ DE LITERATURĂ ŞI FOLCLOR

Redactor: Leca Morariu

ALECU RUSU
(17 Mart 1819 – 4 Faur 1859)

Editori: Leca Morariu şi Bucur Orendovici

proză (Petre Ispirescu, *Viaţa şi faptele lui Vlad Vodă Ţepeş*), amintiri, impresii de călătorie, mărturisiri. Teatrul este reprezentat doar de At. Mitric, prin comedia într-un act *Amintiri.* În ce priveşte studiile de istorie literară, atenţia se îndreaptă îndeosebi spre clasici, fiind dedicate numere omagiale lui M. Eminescu (5–6/1939) şi lui Ion Creangă (2/1940). Exegeza eminesciană este ilustrată de studii aparţinând lui Augustin Z.N. Pop (*Reamintindu-i pe Al. Grama şi pe Aron Densuşianu*) ori lui Teodor Balan, la care se adaugă un articol postum al lui G. Bogdan-Duică (*Eminescu şi Rossi*), însoţit de o scrisoare-ciornă a lui Eminescu. Numărul omagial Creangă conţine o serie de materiale documentare aflate în posesia lui G.T. Kirileanu. Totodată, C. Comăneşteanu şi Petru Iroaie scriu despre Al. Vlahuţă, I. Al. Brătescu-Voineşti, M. Sadoveanu. Mai publică studii de istorie literară Aurel George Stino, I.E. Torouţiu, D. Murăraşu, iar articole de filosofie, folclor, istorie semnează Aram M. Frenkian şi Traian Cantemir. Atrag atenţia două necroloage din 1944, concepute pe un ton ireverenţios, primul la moartea lui Liviu Rebreanu, al doilea la moartea lui Ion Minulescu. Sunt inserate traduceri din paginile lui St. O. Iosif, Al. Vlahuţă, G. Coşbuc, M. Eminescu, O. Goga. Alţi colaboratori: Artur Gorovei, Corneliu Gheorghian, Dragoş Vitencu, Nuşi Tulliu, I.U. Soricu, Th. Capidan. ***N.S.***

FÂNTÂNA BLANDUZIEI, revistă apărută la Bucureşti, săptămânal, de la 4 decembrie 1888 până la 31 decembrie 1889. Din comitetul de redacţie fac parte tinerii gazetari şi scriitori Gheorghe din Moldova, Al. I. Hodoş, Nerva Hodoş, D. Marinescu-Marion, L. Gh. Nicoleanu, Radu Popea, I.S. Spartali, N. Ţincu. Alături de ei figura şi M. Eminescu. Poetul a şi colaborat, la primele numere, cu articole de politică generală semnate cu iniţiale, în care există vagi referiri la literatură (*Fântâna Blanduziei, Formă şi fond, 1888, Ziua de mâine*). De la 9 aprilie 1889 revista va fi redactată de Radu Popea şi va avea o apariţie neregulată. La 1 octombrie se formează un nou comitet de redacţie, care scoate seria a doua până la sfârşitul anului. Stăruinţa cu care numele lui Eminescu este folosit de redactorii revistei a fost privită de contemporani şi de comentatorii de mai târziu ca un simplu procedeu de publicitate. În realitate, tinerii din comitetul de redacţie nutreau un adevărat cult pentru poet. Se intenţiona publicarea de literatură română, în primul rând versurile lui Eminescu, traduceri din literaturile germană, italiană şi din cele slave, însoţite de comentarii, articole de teatru, cronici dramatice, ştiri literare şi politice din Transilvania, literatură şi medicină populară ş.a. În bună parte acest program a şi fost respectat. Astfel, în câteva numere se publică nuvela *Smerita* de Dostoievski, tradusă probabil de Dionisie Miron, apoi alte transpuneri din Dostoievski, Eugène Sue şi Giacomo Leopardi. Din proza lui Mark Twain se tălmăcește *Clanț cu toții, frați iubiți.* Tot D. Miron traduce mai multe balade populare sârbeşti, Emiliu Bran şi I. Didicescu dau literatură populară din Transilvania, iar Gheorghe din Moldova, V. Conta, Al. I. Hodoş şi Smara intră în sumar cu versuri; din „Tribuna" de la Sibiu se reiau *Romanță. Cântec grecesc* și *Nunta Zamfirei* de G. Coșbuc. Mai multe schițe cu un pronunțat caracter social îi au ca autori pe

I.S. Spartali și pe N. Procopiu. Într-una din cronicile sale dramatice D. Marinescu-Marion critică direcţia Teatrului Naţional din Bucureşti (director general era I.L. Caragiale) pentru lipsa de varietate a repertoriului, compus mai mult din comedii. Câteva note având ca subiect viața teatrală scriu Grigore Manolescu (*Amintiri din tinerețe, Amintiri – Hamlet*) și Aristizza Romanescu (*Gretta*). ***R.Z.***

FÂNTÂNERU, Constantin (1.I.1907, Budişteni, j. Argeş – 21.III.1975, Ştefăneşti, j. Argeş), prozator, poet, critic literar.

Este al şaselea dintre cei nouă copii ai Zoei (n. Cârstoiu) şi ai lui Costache Fântâneru, ţărani. Începe şcoala primară în satul natal, dar o întrerupe o vreme, fiind rănit la picior de o grenadă în toamna anului 1916. După război obţine prin concurs o bursă care îi permite să urmeze, ca intern, ciclul secundar la Colegiul Naţional „Sf. Sava" din Bucureşti, unde îi are colegi pe Dan Botta, Petru Comarnescu, Simion Stolnicu, Edgar Papu, Eugen Ionescu ş.a. În 1927, elev în clasa a VIII-a, debutează în „Revista literară a Liceului «Sf. Sava»" cu o traducere din Horaţiu, urmată de câteva proze scurte. După susţinerea bacalaureatului, se înscrie la secţia de limbi clasice a Facultăţii de Litere şi Filosofie din Bucureşti. Licenţa şi-o ia în 1930, dar nu va profesa, dedicându-se scrisului. Fire complexată, pătrunde greu şi numai cu ajutorul prietenilor (Mircea Eliade şi Mihail Sebastian) în lumea presei. În 1932 dă la iveală, în „Floarea de foc" şi în „Cuvântul", trei fragmente dintr-un roman care în acelaşi an este tipărit sub titlul *Interior* (Premiul Societăţii Scriitorilor Români). În continuare, colaborează sporadic, îndeosebi cu proză, la „România literară", „Convorbiri literare", „Vremea", „Revista Fundaţiilor Regale" şi „Reporter". După ce, în 1935, e redactor la gazeta „Prezentul", în 1936 devine secretar particular şi bibliotecar al gazetarului Stelian Popescu, iscălind destul de frecvent articole pe teme culturale în „Universul" şi în revista „Ideea liberă", apropiată de extrema dreaptă. Are, se pare, un rol deosebit în structurarea „Universului literar", reapărut în 1938, aici susţinând cronica literară până la sfârşitul anului 1941, când este doborât de o maladie nervoasă. A fost perioada cea mai fertilă a lui **F.**, în 1940 el tipărind placheta *Râsul morţilor de aur* şi studiul *Poezia lui Lucian Blaga şi gândirea mitică.* Intenţiona să publice un alt studiu, *Clasicism şi creştinism*, din care mai multe fragmente apăruseră în „Universul literar", precum şi traducerea, în colaborare cu Liviu Rebreanu, a romanului *Măgarul de aur* al lui Apuleius, inclusă în planurile Institutului de Studii Latine. Timp de câţiva ani boala şi mizeria în care trăieşte sunt atât de mari, încât prietenii vor lansa apeluri repetate spre a i se veni în ajutor. Refăcut oarecum, se retrage pe meleagurile natale, consacrându-se carierei didactice. Între 1949 şi 1969 a predat limbile latină, franceză şi rusă la liceul din Topoloveni. În ultimii ani de viaţă şi-a reluat timid preocupările literare, dând la lumină, în „Argeş", o suită de „naraţiuni". Aceeaşi revistă îi publica postum, după ce, în 1981, cartea sa de debut fusese reeditată, şi câteva pagini memorialistice. Împreună cu alte texte inedite, între care un memorial – *Slujba din hol* – şi diverse jurnale, ele au fost strânse în volumul *Cărţi şi o altă carte* (1999), urmat de *Cruciada umbrelor* (2001), reunind o mare parte din cronicile şi articolele din „Universul literar". Aceleaşi manuscrise au fost ulterior valorificate în volumele *Naraţiuni* (2003), *Marfă rece* (2004), *O oaste în luptă* (2004), *Cuvinte de humă* (2009), *Călătoria lui Orfeu* (2010).

Interior, microromanul de debut al lui **F.**, intitulat iniţial *Margini*, *Margini de oraş*, *Eu şi oraşul*, *Apropiatul* etc., se înscrie printre primele tentative româneşti de renovare a genului, pe urmele unor modele europene prestigioase (îndeosebi André Gide), în direcţia autenticităţii. Sub zodia acesteia urma să stea prezentarea trăirilor intime ale personajului central, Călin Adam, figură parţial fictivă, parţial alter ego al autorului. Marcate în fond de o puternică angoasă existenţială (**F.** mărturiseşte lecturi atente din Søren Kierkegaard şi Giovanni Papini), trăirile relevă o discontinuitate programatică, sugerând o psihologie nebuloasă. Totuşi, nu lipsit de luciditate, protagonistul îşi etalează calm, oarecum neutru, reacţiile extravagante, glisând de la ridicol la cinism ori căzând într-o ingenuitate neverosimilă. Caracteristică îi este intensa bucurie

în fața vegetalului oricât de umil și a feminității abia înmugurite. Însă nu introspecția sau monologul lăuntric predomină în *Interior*, ci dialogurile, în care se strecoară câteodată o notă de absurd. Folosirea unor cuvinte improprii, neglijarea pe alocuri a sintaxei, o anume prețiozitate, reproșate de unii critici, ar fi fost introduse de autor întru sporirea autenticității. Meritul principal rămâne acela de a fi experimentat o formulă nouă, ce stă și la baza celui de-al doilea roman, intitulat *Mâinile*, din care au rămas în periodice șase ample fragmente. Protagonistul, Mircea Ion Matiu, este în fond același Călin Adam, pus în situații noi, precum scrierea unui roman, situații având în genere drept cadru localitatea argeșeană Dușița. **F.** nu a publicat în reviste niciun vers original, încât apariția plachetei din 1940 a constituit o mare surpriză. *Râsul morților de aur* ar fi reprezentat, în opinia unor critici, o încercare de a construi o viziune mitologizantă a istoriei mișcării legionare, în acest sens fiind invocate unele poezii (*Legionaria*) cu accente imnice ori cu aluzii la evenimentele timpului. Numeroase imagini, inspirate și din folclorul autohton, frapează, dar fiind juxtapuse, ele nu-și dezvăluie semnificația. De un ermetism împins la extrem, cartea rămâne un experiment fără consecințe. Adevărata realizare a lui **F.** poate fi considerată însă activitatea de critic literar. Multe dintre articolele lui, adunate postum în *Cruciada umbrelor*, conțin idei și atitudini promovate de o seamă de curente naționaliste, dar la o cercetare atentă faptul denotă doar un fel de conformism superficial. Criticul de la „Universul literar", om cu o bogată cultură clasică și modernă, e interesat de fenomenul spiritual, de cel religios mai cu seamă, și în consecință se ocupă cu predilecție de operele literare ce conțin o atare problematică. Aderând intim la ortodoxie, el nu este totuși un dogmatic. În lucrarea *Poezia lui Lucian Blaga și gândirea mitică* este evidențiată, pe baza unei întinse bibliografii, mitologia personală a poetului și filosofului, apreciată ca o realizare deosebită, chiar dacă nu o dată ea se află în opoziție cu doctrina creștină. Amplul studiu, printre cele dintâi consacrate lui Lucian Blaga, continuă să fie util și astăzi, măcar în unele părți ale sale. Interesante sunt și capitolele ce se ocupă de influența exercitată de autorul *Poemelor luminii* și de „perspectivele poeziei tinere". La fel procedează **F.** în majoritatea cronicilor literare, unde, fără să insiste asupra aspectelor propriu-zis estetice, detaliază încărcătura umană a textelor, încadrând-o cu sagacitate și apreciind în genere judicios valoarea operelor. Activitatea de la „Universul literar" i-a asigurat, la sfârșitul deceniului al patrulea și începutul celui următor din secolul trecut, un loc de frunte printre tinerii critici. Pe de altă parte, printre scrierile târzii ale lui **F.** „narațiunile" demonstrează atât spirit de observație, cât și fantezie, precum și un stil îngrijit, cu neașteptate scânteieri. Mozaicul este însă de dimensiuni prea mici pentru a avea efectul scontat. Editate începând din 1999, poeziile strânse în volumul *Cuvinte de humă*, când nu sunt simple exerciții, nu ies din factura celor adunate în *Râsul morților de aur*, în timp ce așa-numitele romane *Marfă rece* și *Călătoria lui Orfeu* ori piesa de teatru *O oaste în luptă* interesează doar ca experimente cvasiavangardiste, năzuind la „depășirea literaturii". Mai substanțial epic, prin zugrăvirea vieții din redacția unui mare cotidian și prin efortul de autoportretizare, este romanul autobiografic *Slujba din hol*, nedus însă, din păcate, la capăt. Rețin atenția, de asemenea, câteva pagini din *Jurnale* (I–II, 2012), care aruncă oarecare lumină asupra unei evoluții sufletești deloc comune.

SCRIERI: *Interior*, București, 1932; ed. îngr. și pref. Ștefan Borbély, Cluj-Napoca, 1981; *Poezia lui Lucian Blaga și gândirea mitică*, București, 1940; ed. îngr. și pref. de Aurel Sasu, Cluj-Napoca, 2011; *Râsul morților de aur*, București, 1940; *Cărți și o altă carte*, îngr. și pref. Aurel Sasu, București, 1999; *Jurnal*, Pitești, 2000; *Cruciada umbrelor*, îngr. și pref. Aurel Sasu, Pitești, 2001; *Narațiuni*, îngr. Carmina Popescu, pref. Al. Husar, Cluj-Napoca, 2003; *Marfă rece*, îngr. și pref. Carmina Popescu, Cluj-Napoca, 2004; *O oaste în luptă*, îngr. Carmina Popescu, Cluj-Napoca, 2004; *Slujba din hol*, îngr. Aurel Sasu și Arabela Prodan, pref. Arabela Prodan, Cluj-Napoca, 2009; *Cuvinte de humă*, îngr. Aurel Sasu, Cluj-Napoca, 2009; *Călătoria lui Orfeu*, îngr. Paul Boca, Mera-Dora Bruchenthal și Teodora-Sorina Coca, pref. Aurel Sasu, Cluj-Napoca, 2010; *Jurnale*, I–II, îngr. Aurel Sasu, Liliana Burlacu și Doru George Burlacu, pref. Aurel Sasu, Cluj-Napoca, 2012.

Repere bibliografice: Mircea Eliade, *Un debut: Fântâneru*, CU, 1932, 2710; Al. A. Philippide, *Un nou scriitor*, ALA, 1932, 622; Ionescu, *Război*, I, *180–187*; Perpessicius, *Opere*, VI, *55–57*; Șerban Cioculescu, *„Interior"*, ADV, 1932, 15 017; Pompiliu Constantinescu, *„Interior"*, VRA, 1932, 265; Petru Comarnescu, Anton Holban, Lucian Boz, Horia Groza, [*„Interior"*], „Ulise", 1932, 4; Călinescu, *Opere*, IV, *1099–1102*; Papadima, *Scriitorii*, *49–54*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *878*, *Ist. lit.* (1982), *964–965*; Crohmălniceanu, *Literatura*, I (1972), *496–498*; Nae Antonescu, *Constantin*

Fântâneru, ARG, 1972, 10; Micu, *În căutarea*, II, *96–101*; Virgil Ierunca, *Constantin Fântâneru*, F, 1990, 7; Cărtărescu, *Postmodernismul*, *291–293*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *259–261*; *Dicţ. analitic*, II, *174–175*; Z. Ornea, *Un autor de rangul doi*, RL, 2000, 31; Marcel Marcian, *Caietele Constantin Fântâneru*, CNT, 2000, 49-50; Simion, *Genurile*, *243–248*; Durnea, *Propuneri*, *305–314*; Simona Vasilache, *Un om obosit*, RL, 2006, 25; Marian Victor Buciu, *Bucuria disperării*, „Cafeneaua literară", 2006, 10; Andrei Terian, *O estetică arbitrară*, CLT, 2006, 50; Igor Mocanu, *Constantin Fântâneru. Absurd şi suprarealism – o îngemănare inedită*, OC, 2007, 97; Simuţ, *Vămile*, *269–272*. ***V.D.***

Pest'a, Mercuri, 3/15 Ianuariu. Nr. 1. Anulu antâiu. MDCCCLXVIII

FEDERATIUNEA

Diurnalu politicu, literariu, comercialu si economicu.

FEDERAŢIUNEA, gazetă politică şi literară apărută la Pesta, de patru ori pe săptămână, de la 3 ianuarie 1868 până la 29 februarie 1876. După ce renunţă să mai lucreze în redacţia „Concordiei" din cauza unor neînţelegeri în ceea ce priveşte orientarea politică a periodicului editat şi condus de temătorul şi oportunistul Sigismund Pop, profesorul universitar Al. Roman, deputat de Bihor în Parlamentul ungar, înfiinţează, doi ani mai târziu, **F.**, gazetă pe care avea intenţia de a o scoate zilnic. Aşa cum arată titlul, Al. Roman era adeptul ideii de federalizare a Imperiului Austro-Ungar. Totodată, el milita pentru egalitatea în drepturi a tuturor naţiunilor în cadrul Imperiului şi împotriva abuzurilor administraţiei ungare. **F.** era concepută ca publicaţie a tuturor românilor, una din ideile de bază fiind aceea a unităţii spirituale şi culturale. Această direcţie politică, pe care gazeta o va susţine consecvent mai ales în primii ani, le va aduce lui Al. Roman şi colaboratorului său I. Poruţiu mai multe procese de presă, soldate cu amenzi şi condamnări. Amenzile fiind foarte mari şi dezechilibrând bugetul publicaţiei, a fost necesară intervenţia bănească a lui I. Micu Moldovanu şi a lui M. Kogălniceanu pentru ca **F.** să continue. În perioada când Roman era închis la Vác, Poruţiu a condus gazeta, fiind apoi înlocuit, pentru puţin timp, de Iosif Hodoş. Beletristica şi publicistica literară din paginile periodicului sunt subsumate orientării politice. Versuri publică Iosif Vulcan, I.S. Bădescu, Aron Densuşianu, Justin Popfiu, Miron Pompiliu, A.P. Alexi. Se reproduc poezii de I. Heliade-Rădulescu, V. Alecsandri şi G. Sion. Sunt retipărite şi studii ale lui B.P. Hasdeu, Cezar Bolliac, A.I. Odobescu, G. Dem. Teodorescu. Articole politice semnează, alături de Al. Roman, G. Bariţiu, Visarion Roman, Iosif Hodoş, N. Densuşianu. Încercări de istorie sau de critică literară dau I. Micu Moldovanu, I. Sălăjan, I.C. Drăgescu şi Aron Densuşianu. Lui G. Bariţiu i se reproduc studii şi articole apărute în revista „Transilvania". I. Micu Moldovanu şi Aron Densuşianu discută menirea criticii, intervenţiile lor având şi nuanţe polemice îndreptate împotriva orientării maioresciene, considerată „destructorie". La **F.** a colaborat cu articole politice, semnate Varro, şi M. Eminescu. Primul dintre ele, *Să facem un congres*, este tipărit la 17 aprilie 1870 (numărul 33). Următorul, *În unire e tăria*, referitor la un articol cu acelaşi titlu publicat de ziarul ceh „Politik", datează din 22 aprilie 1870 (numărul 34). În două numere consecutive, 38 şi 39 din 4 şi 11 mai 1870, apare ultimul articol al lui Eminescu, intitulat *Echilibrul.* ***R.Z.***

FEDIUC, Aurel (pseudonim al lui Aurelian Tudor; 9.V.1919, Clocucica–Cernăuţi – 4.V.1944), poet. Absolvent al Liceului „Aron Pumnul" din Cernăuţi, **F.** se înscrie la Facultatea de Drept din acelaşi oraş în 1940. A căzut pe frontul din Moldova, în luptele împotriva armatei sovietice. Debutase la şaisprezece ani, în 1935, cu o poezie, în revista „Freamătul literar" (Siret). Alături de Aurel Bogaci şi Nicolae Tăutu, proiectează în 1940 apariţia „Septentrionului" cernăuţean. Tot la Cernăuţi **F.** iniţiază şi îngrijeşte colecţia „Mioriţa". Colaborează la un număr relativ mare de periodice, între care „Bugeacul", „Înnoirea" (Arad), „Junimea literară", „Observatorul" (Bucureşti), „Prepoem", „Suceava", „Catedra" (Galaţi), „Universul literar", semnând, pe lângă versuri proprii, articole, comentarii şi cronici literare, traduceri. Semnează şi A.F., T.N., Tudor Nicodem, Andrei Nicodemul. Se distinge printr-o activitate dinamică în cadrul Societăţii Scriitorilor Bucovineni.

F. a publicat trei plachete de versuri care îl recomandau ca pe o certă promisiune pentru poezia românească modernă: *Rodnicie* şi *Interior* (ambele în 1939) şi *Din refugiu* (1940). Influenţat de poezia bucolică a lui Mircea Streinul, în *Rodnicie* **F.** etalează o grandilocvenţă entuziastă, ca în tabloul participării generale la culesul roadelor câmpului (*Cântul belşugului*). Pământul străbun, considerat singura moştenire sfântă în succesiunea generaţiilor, revine în versuri imnice în cele mai multe

poeme ale plachetei. Orientarea definită de Mircea Streinul în cadrul cenaclului Arboroasa este respectată şi în *Interior*, autorul ilustrând mai toate ipostazele lirismului bucovinean. Perioada de căutare a unui „sistem liric” propriu care, fără a-l înstrăina de maestrul său, să-l definească mai limpede este evidentă în această plachetă. Alături de elogiul adus pământului ţării şi oamenilor lui, îşi fac loc întrebări în faţa vieţii, a veşniciei, a misterului marii treceri. Versurile, alunecând uneori într-o uşoară desuetudine, trădează şi influenţe din M. Eminescu, George Coşbuc, Ion Pillat, V. Voiculescu, Nichifor Crainic. Vocea poetului este însă uneori mult mai decisă: el stăpâneşte cu destulă siguranţă mijloacele lirice, stanţele au fermitate, supleţe, expresivitate şi muzicalitate, acestor calităţi adăugându-li-se o discretă vibraţie interioară; se insinuează ideea unei lumi paralele celei contemplate, o lume a trăirilor nemărturisite, învăluite în duioşie şi tandreţe (*Ceremonial pentru întoarcere în veac*). Placheta *Din refugiu*, ultima apariţie editorială, abordează o tematică mai apropiată de crispările realităţii şi ale istoriei, relevabilă fiind emoţia participativă, prezentă în fiecare vers.

SCRIERI: *Rodnicie*, Cernăuţi, 1939; *Interior*, Cernăuţi, 1939; *Din refugiu*, Bucureşti, 1940.

Repere bibliografice: Mircea Streinul, *Note la poezia bucovineană de azi*, RFR, 1938, 5; Nicolai Tăutu, *„Rodnicie”*, „Suceava”, 1939, 23; Al. Plăieşu, [*„Interior”*], „Orizont”, 1939, 3; [*Aurel Fediuc*], „Prepoem”, 1940, 14; C. Fântâneru, *Literatura de refugiu*, UVR, 1940, 35; Constantin Vârtej, *Lirica bucovineană*, „Cetatea Moldovei”, 1941, 10; George Drumur, *Aurelian Tudor*, „Revista Bucovinei”, 1944, 8. ***C.P.***

FEKETE Tivadar (2.XI.1894, Pécs, Ungaria – 4.XI.1940, Sighişoara), traducător. După studii secundare în oraşul natal, se înscrie la Facultatea de Ştiinţe Juridice din Budapesta, pe care nu a absolvit-o. Lucrează ca ziarist la Pécs şi Szeged, apoi se stabileşte la Arad. În perioada interbelică colaborează la mai multe periodice transilvănene cu publicistică, nuvele şi poezii.

Din scrisul lui **F.** au rezistat timpului doar traducerile. Sub titlul *Szerelmes kert*, a publicat în 1924 o antologie din poezia românească modernă, tălmăcind din lirica lui D. Anghel, Tudor Arghezi, G. Bacovia, Demostene Botez, Lucian Blaga, Nichifor Crainic, Mihai Codreanu, N. Davidescu, Victor Eftimiu, Elena Farago, Octavian Goga, G. Gregorian, Emil Isac, D. Iacobescu, St. O. Iosif, Al. Macedonski, Adrian Maniu, Ion Minulescu, Corneliu Moldovanu, Cincinat Pavelescu, Şt. Petică, Al. A. Philippide, Perpessicius, Ion Pillat, Mihail Săulescu, Al. T. Stamatiad, I.C. Săvescu, G. Topîrceanu, Ion Vinea. Antologia este urmată, în 1930, de alta, *Klasszikus kert*, consacrată poeziei româneşti clasice, de la poeţii Văcăreşti până la Panait Cerna şi D. Anghel. Originar din Ungaria, **F.** cunoştea insuficient limba română, ceea ce l-a făcut să lucreze după traduceri brute. Cum mărturisea el însuşi, s-a străduit ca transpunerile sale să reflecte „sufletul poeziei”, încât şi-a permis destul de multe licenţe. Este însă un traducător sensibil, receptiv la modernitate şi la inovaţia poetică, numărându-se printre primii care au prezentat în limba maghiară, în volume de sine stătătoare, evoluţia poeziei româneşti de la începuturi până în actualitate.

Traduceri: *Szerelmes kert* [*Grădina iubirilor*], Arad, 1924; *Klasszikus kert* [*Gradina clasică*], Cluj, 1930.

Repere bibliografice: Claudia Millian, *O antologie românească în limba ungară de Fekete Tivadar*, ALA, 1923, 159; L.R., *„Grădina iubirilor”*, G, 1924, 8–10; Nagy Dániel, *„Szerelmes kert”*, „Genius”, 1924, 4–5; *Rom. magy. ir. lex.*, I, *565–566*. ***O.K.***

FELEA, Victor (24.V.1923, Muntele Băişorii, j. Cluj – 28.III.1993, Cluj-Napoca), poet, critic literar, traducător. Este fiul Mariei (n. Deac) şi al lui Teodor Felea, preot greco-catolic. A urmat şcoala primară (1930–1934) în comuna Iara (judeţul Cluj). Timp de doi ani (1934–1936) este elev al Liceului „Gh. Bariţiu” din Cluj, apoi al Liceului „Regele Ferdinand I” din Turda (1936–1942), având-l profesor de română pe scriitorul Teodor Murăşanu. Ca elev în ultimele clase de liceu, se numără printre foarte tinerii condeieri cărora învăţătorul Vasile Iluţiu, directorul „Gazetei de la Turda”, le încredinţează redactarea suplimentului „Gazeta de la Turda pentru tineret” (1940–1943). După bacalaureat se înscrie la Facultatea de Litere şi Filosofie a Universităţii din Cluj (mutată la Sibiu după Dictatul de la Viena). Un an mai târziu este mobilizat şi încorporat la Şcoala de Ofiţeri de Rezervă (infanterie) din Arad. În toamna anului 1945 revine la Facultatea de Litere şi Filosofie, unde îşi continuă pregătirea universitară până în 1948, teza de licenţă susţinând-o abia în 1970. Se ataşează îndeosebi de profesorii Lucian Blaga, Nicolae Mărgineanu, D.D. Roşca, Liviu Rusu. Pentru a se întreţine, lucrează ca pedagog la

Liceul „Gh. Barițiu" (1945–1946), redactor la ziarul „Tribuna nouă" (1946–1947), referent literar la Teatrul Național din Cluj (1949–1950). În 1947 devine membru al Uniunii Sindicatelor de Artiști, Scriitori și Ziariști, iar din 1949 este membru al Uniunii Scriitorilor. Participă la viața literară clujeană postbelică încă de la primele ei coagulări: în martie 1949 se numără printre colaboratorii publicației „Împreună. Almanah literar – Együtt. Irodalmi almanach", iar în decembrie același an se află, alături de A.E. Baconsky, Aurel Gurghianu, Aurel Rău ș.a., între fondatorii revistei „Almanahul literar". Timp de un an, în 1950–1951, frecventează cursurile Școlii de Literatură „M. Eminescu" din București. Revine la Cluj și lucrează ca „redactor tehnic" la „Almanahul literar", apoi la „Steaua" până în 1971, când trece, în calitate de redactor-șef adjunct, la „Tribuna", de unde a fost pensionat în 1985. A debutat la „Gazeta de la Turda pentru tineret" (1941) cu studiul *Natura în poezia lui Eminescu.* Primele poezii, apărute tot acum în aceeași revistă, sunt semnate cu pseudonimul V. Nicolin; cu numele propriu semnează poemul *Fața ta*, publicat aici în 1942. De-a lungul timpului mai colaborează cu poezie și critică literară la „Pagini literare", „Luceafărul", „Vremea", „Lupta Ardealului", mai târziu la „Tânărul scriitor", „Gazeta literară", „România literară", „Iașul literar", „Cronica", „Ateneu", „Convorbiri literare", „Familia", „Transilvania", „Vatra", „Astra", „Argeș", „Tomis", „Ramuri", „Scrisul bănățean", „Orizont", „Echinox", „Napoca universitară", „Caiete critice", „Utunk", „Korunk" ș.a. A semnat și Paul Lucian sau cu inițialele numelui. Debutul editorial, cu volumul de versuri *Murmurul străzii* (1955), este precedat de prezența cu poeme în culegeri colective: *Veac 20* (1947), *20 poezii* (1948), *Zece poeți tineri* (1950) etc. Pe lângă oficiul de cronicar literar, la revistele „Steaua" și „Tribuna" a susținut, cu întreruperi, rubrica „Poșta redacției". A îndrumat cenaclul literar al Asociației Scriitorilor din Cluj, a fost membru al Consiliului Uniunii Scriitorilor. De asemenea, a prefațat cărți și antologii ale debutanților în literatură și a colaborat cu articole la dicționarul *Scriitori români* (1978).

Marin Mincu, Nina Cassian, Domokos Geza, Daniela Crăsnaru și Victor Felea

Cu toate că scrie versuri de timpuriu, **F.** este prezent în „Gazeta de la Turda pentru tineret" mai cu seamă cu critică literară, chiar sub genericul unei rubrici, „Prezentări literare". Vasile Iluţiu, directorul ziarului, îl caracteriza într-o formulă adecvată: „liniştit ca o apă adâncă, aşa cum îi este şi gândirea, şi talentul". Bilanţul din aceşti ani de ucenicie include articole despre scriitori (Tudor Arghezi, Mihai Beniuc, Nicu Caranica, Grigore Popa, George Boldea, Emil Giurgiuca, Al. Vlahuţă, Octavian Goga, V. Copilu Cheatră, Gib I. Mihăescu, V. Voiculescu) şi despre „gustul literar", precum şi douăzeci şi cinci de poezii. În comentarii **F.** are stilul, atitudinea şi limbajul unui critic în plină evoluţie, cu o fină percepţie a poeziei şi o bună stăpânire a mijloacelor, cu simţul măsurii în evaluarea faptului literar. El ilustrează substanţial, chiar dacă uneori şcolăreşte, ceea ce s-ar putea numi „direcţia critică a revistei". Exerciţiul lui critic are ecou în presa vremii, între cei care l-au remarcat numărându-se Dan Petraşincu. În poezii **F.** vădeşte un tip de sensibilitate apropiat de acela bacovian, dar versurile înregistrează, paradoxal, influenţe argheziene şi blagiene. Acordurile iniţiale conţin tonuri care se vor dovedi constante peste decenii, când scriitorul, la deplina maturitate artistică, recuperându-şi adevărata identitate lirică, le va recunoaşte prezenţa statornică. Câteva poeme de la această primă vârstă sunt simptomatic intitulate *În marginea vieţii*, *Marea înfrângere*, *Rânduri de tristeţe*, *Pe strada solitară*, *Melopee*. Un motiv de acum, al marginalităţii („Stă la marginea vieţii ca la ţărmuri de ape/ Şi priveşte cu teamă spre largul fumuriu"), revine într-un poem din volumul *Revers citadin* (1966), replasat într-o altă articulare („Câmp la marginea oraşului, uitat, părăsit/ Plin de ierburi prăfuite şi de scaieţi/ Numai eu te privesc, gândind la pustietatea/ Care pe amândoi ne-a cuprins"), angajând o viziune mai cuprinzătoare. *Revers citadin* reia, de altfel, nu doar o parte din poemele de prin anii 1943–1948, ci şi titlul unei culegeri pregătite pentru tipar în 1948. Este a patra carte a poetului, marcând prin această „punte" momentul când poezia lui îşi regăseşte legea lăuntrică, temele şi timbrul specific. Dacă din culegerile anterioare – *Murmurul străzii*, *Soarele şi liniştea* (1958), *Voci puternice* (1962) –, cu un anume tribut plătit convenţiilor epocii, sunt puţine lucruri de reţinut (imaginea unui pastelist suav, predispoziţia către rostirea sceptic-surdinizată, cultivarea notaţiei simple, concentrate, uşor reflexive), în *Revers citadin*, apoi în *Omul modern* (1967), *Ritual solitar* (1969), *Sentiment de vârstă* (1972) poemele au, tot mai elocvent, „expresia esenţializată, marcată de tentaţia degajării eliptice a afectului" (Lucian Alexiu). *Cântecul materiei* (1973), selecţie din versurile de până atunci, şi *Cumpăna bucuriei* (1975; Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Cluj-Napoca) cristalizează îndeajuns de pregnant traseul şi profilul poeziei căreia **F.** îi rămâne fidel. În *Reminiscenţe naive* (1977), *Gulliver* (1979; Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Cluj-Napoca), *Istorie personală* (1983; Premiul Uniunii Scriitorilor), *De toamnă* (1986), *Decorul speranţei* (1988), *Jucător de rezervă* (1992), dimensiunea reflexivă, meditativă evoluează către o autoscopie lucidă, nemiloasă, menţinându-se o dreaptă cumpănă între notaţia ecourilor senzoriale şi conceptualizare. Poezia îşi păstrează „caracterul unei blânde confesiuni directe, asumat prozaice" (Mircea Zaciu). Dar, cum s-a observat, această „simplitate" rămâne aparentă, este un efect al lipsei de artificii, al unei deliberate „sărăcii" a discursului, aproape despuiat de „figuri". Poetul o afirmă tranşant, nu doar în „însemnările de atelier", ci şi în poezia propriu-zisă, ca în *Hrana poemului* din volumul *Gulliver:* „Îl voi hrăni cu primăvara luminoasă de afară/ Cu galbenul viu al arbuştilor grăbiţi să dea în floare.../ Cu spaţiul nostalgic al marilor bulevarde/ [...] Cu gânduri înalte/ Rămase în suspensia timpului/ Cu mărunţişurile decolorate ale vârstei de după cincizeci de ani". Arta poetică echivalează un mod de a fi, o etică a creaţiei care o identifică pe aceea a existenţei. „Universul poetic – mărturiseşte poetul şi criticul **F.** – nu e o simplă transcendenţă, o emanaţie «pură» a năzuinţelor noastre, ci şi o imanenţă, o plonjare în real, o posedare a sensibilului şi a concretului" (*În discuţie poezia*). Despre această „plonjare în real", dar şi despre „gânduri înalte" dau seama poemele. Poetul notează, transcrie auster „formidabila aventură a zilei", însă aici este cuprins şi un traiect al ieşirii din contingent. Asemenea lui Sisif, el urcă muntele, simultan un urcuş al existenţei şi al creaţiei: „Sisif pe muntele negru/ Neagră e stânca pe care o poartă/ Grea e povara, greu e urcuşul/ Sisif şi teribila-i artă/ [...] Sisif pe muntele negru/ Pe umeri cu neagra lui stâncă/ Din nou urcă muntele sumbru/ Cu foamea-i de piscuri cu foamea-i adâncă" (*Sisif*). „Ritual solitar", „istorie personală", lirica se prezintă ca o „sinteză de contraste", în care versul transparent visează parcă să fie o punte către adâncimi nebănuite. Criticul literar **F.** s-a ilustrat îndeosebi în comentarea poeziei, în calitatea lui de cronicar, mai mult de trei decenii,

al revistelor „Steaua" şi „Tribuna". El citeşte opera ca pe o „existenţă fraternă", ţinta sa fiind de a aproxima figura spiritului creator, „dicţiunea" care singularizează o experienţă poetică. Accentul participativ este mereu vizibil, dincolo de neutralitatea, detaşarea aparentă a consideraţiilor. Adunate în *Dialoguri despre poezie* (1965), *Reflexii critice* (1968), *Poezie şi critică* (1971; Premiul Uniunii Scriitorilor), *Secţiuni* (1974), *Aspecte ale poeziei de azi* (I–III, 1977–1984), *Prezenţa criticii* (1982), eseurile, însemnările şi cronicile jalonează traseul unei istorii a poeziei româneşti contemporane, criticul fiind implicat cu probitate în fluxul creaţiei şi al meditaţiei despre temeiurile şi rosturile ei. Acelaşi sens, al asumării unui traiect existenţial devotat valorilor, se desluşeşte din *Jurnalul unui poet leneş* (2000), „istorie" personală şi document pentru cunoaşterea anilor 1955–1993.

Marile emoţii, dacă există, se consumă în afara poemului. În spaţiul poemului nu pătrund decât emoţiile purificate de o gândire cumpănită, de o frumoasă şi loială modestie faţă de lucruri.

EUGEN SIMION

SCRIERI: *Murmurul străzii*, Bucureşti, 1955; *Soarele şi liniştea*, Bucureşti, 1958; *Voci puternice*, Bucureşti, 1962; *Dialoguri despre poezie*, Bucureşti, 1965; *Revers citadin*, Bucureşti, 1966; *Omul modern*, Bucureşti, 1967; *Reflexii critice*, Bucureşti, 1968; *Ritual solitar*, Bucureşti, 1969; *Poezie şi critică*, Cluj, 1971; *Sentiment de vârstă*, Bucureşti, 1972; *Cântecul materiei*, cu un portret de Veronica Porumbacu, Cluj, 1973; *Secţiuni*, Bucureşti, 1974; *Cumpăna bucuriei*, Cluj-Napoca, 1975; *Reminiscenţe naive*, Bucureşti, 1977; *Aspecte ale poeziei de azi*, I–III, Cluj-Napoca, 1977–1984; *Gulliver*, Bucureşti, 1979; *Prezenţa criticii*, Bucureşti, 1982; *Istorie personală*, Bucureşti, 1983; *De toamnă*, Bucureşti, 1986; *Decorul speranţei*, Bucureşti, 1988; *Jucător de rezervă*, Bucureşti, 1992; *Jurnalul unui poet leneş*, îngr. Lidia Felea, Bucureşti, 2000; *Ritual solitar*, pref. Ion Pop, Cluj-Napoca, 2001. **Traduceri:** Robert Frost, *Versuri*, pref. trad., Bucureşti, 1969; Roy Mac Gregor-Hastie, *Poeme – Poems*, ed. bilingvă, pref. trad., Cluj-Napoca, 1977 (în colaborare cu Mihail Bogdan).

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, [*Victor Felea*], CNT, 1962, 47, RL, 1980, 14, 1982, 25, 1993, 12; Dimisianu, *Schiţe*, *145–150*; Baconsky, *Marginalii*, *97–113*, *210–216*; Regman, *Cronicari*, *96–109*; Martin, *Poeţi*, II, *120–124*; Vlad, *Convergenţe*, *139–142*; Tomuş, *Răsfrângeri*, *99–104*; Petroveanu, *Traiectorii*, *163–172*; Raicu, *Critica*, *231–234*; Laurenţiu, *Eseuri*, *100–106*; Alexiu, *Ideografii*, *146–149*; Zaciu, *Cu cărţile*, *78–84*; Grigurcu, *Între critici*, *165–168*; Simion, *Scriitori*, III, *159–168*; Taşcu, *Poezia*, *110–120*; Grigurcu, *Existenţa*, *99–103*; Micu, *Limbaje*, *77–85*; Octavian Soviany, *Ostentativa cenuşăreasă*, APF, 1992, 9–10; Grigurcu, *Peisaj*, I, *104–106*, III, *211–216*; Papahagi, *Interpretări*, *117–120*; Pop, *Pagini*, *66–71*; *Dicţ. analitic*, I, *270–272*, IV, *41–43*, *576–578*; Marin Mincu, *Victor Felea – un poet necunoscut*, CNT, 2000, 4; Ion Simuţ, *Între Kafka şi Bacovia*, CU, 2000, 8; *Dicţ. esenţial*, *307–309*; Borbély, *Cercul*, *80–85*; Grigurcu, *În pădurea*, *405–426*; Mihăilescu, *Lit. rom. postceauşism*, I, *331–338*; Popa, *Ist. lit.*, I, *829–931*; Al. Cistelecan, *Critica lui Victor Felea*, CLT, 2011, 15. ***C.H.***

FELIX, Radu (pseudonim al lui Vasile Butufei; 23.V.1945, Breaza, j. Prahova – 5.X.1985, Bucureşti), poet, prozator. Este fiul Anei şi al lui Vasile Butufei, muncitor. Urmează Liceul „Nicolae Grigorescu" din Câmpina, apoi Facultatea de Limba şi Literatura Română a Universităţii din Bucureşti (licenţa în 1972). A fost redactor la Radio România, realizator al emisiunii „Revista literară radio". A colaborat cu versuri la „Flacăra", „Luceafărul", „România literară", „Ramuri" ş.a. A debutat editorial cu volumul *Memoria lirei*, apărut în 1976.

În *Cartea întâi* din *Memoria lirei* **F.** versifică, în convenţia momentului, teme ale istoriei naţionale, urmând şirul evenimentelor şi figurilor ei importante, de la războaiele daco-romane la cel de-al Doilea Război Mondial. *Cartea a doua*, *Anotimpul poeţilor*, exaltă la modul juvenil bucuriile vieţii şi ale creaţiei. În aceeaşi manieră convenţională e scrisă şi prima secţiune a volumului *Râu cu cerb în frunte* (1984). Semne de lirism autentic se găsesc însă în partea secundă a acestuia, unde exuberanţa juvenilă e contrapunctată de melancolia trecerii şi a amintirilor. **F.** evocă aici copilăria, figura caldă a mamei, satul, grâul şi pâinea, toamnele şi pădurea paradisului natal. Cele mai reuşite sunt poemele scurte, stilizate, ca în această stampă: „Cineva colindă prin mine/ Şi prin rugul pădurii.// Un cocor a ţipat./ Mugurii au spart/ Din adânc găoacea naturii.// Departe, pe gresia morii/ Vremea îşi trece/ Fierul securii" (*Primăvară*) sau, deopotrivă, cele infuzate autobiografic: evocarea unor întâlniri cu Nichita Stănescu, în care marele poet contrapune umorilor criticilor evaziunea într-o artă abstractă: „mai bine bucură-te de harul acesta/ de a fi precum umbra foşnitoare/ a unui plop desenat de Geo Bogza". Asemenea majorităţii poemelor, romanele lui **F.** ilustrează teme şi tipuri ce ţin de comanda socială a epocii: absolventul de universitate repartizat la ţară ori pe şantier, unde îşi găseşte sensul existenţei; tânărul care, venit din producţie, urmează o facultate, pentru ca ulterior să se întoarcă, „îmbogăţit" profesional şi uman, la locul de muncă, ca în cazul lui Radu Teglaş din *Septembrie*

(1977) sau al lui Ştefan Barcian din *Zăpada niciodată stinsă* (1979); secretarul de partid care se poartă cu omenie, contracarând neglijenţa ori reaua voinţă a directorilor (*Septembrie*); tânărul sărac, aderând la „valorile” socialismului şi convertindu-i la ele şi pe cei proveniţi din familiile bune (*E târziu pe steaua polară*, 1982) sau cel care, dimpotrivă, produs al lumii bune, se „dezmeticeşte” (*Floarea de piatră*, 1988). Conformismul temelor şi al opticii teziste este compensat într-o anumită măsură de observaţia sociomorală, **F.** cunoscând bine mediile în care se mişcă personajele sale. Atunci când se eliberează de clişee, el reuşeşte să creeze chipuri plauzibile, mai ales psihologii sau comportamente de indivizi ciudaţi, ieşiţi din normă ori pitoreşti, cum sunt cei doi escroci (doctorul Russu şi Lucia Gârlan) în *Zăpada niciodată stinsă*. Prozatorul mânuieşte cu abilitate stilul indirect liber, scrie cursiv şi agreabil, are o notabilă uşurinţă a verbalizării.

SCRIERI: *Memoria lirei*, Bucureşti, 1976; *Septembrie*, Craiova, 1977; *Zăpada niciodată stinsă*, Bucureşti, 1979; *E târziu pe steaua polară*, Bucureşti, 1982; *Râu cu cerb în frunte*, Bucureşti, 1984; *Floarea de piatră*, Bucureşti, 1988.

Repere bibliografice: Dan Bogdan, *„Septembrie”*, ARG, 1977, 4; Hristu Cândroveanu, *„Memoria lirei”*, CRC, 1977, 18; Al. Piru, *Copilul şi patria*, LCF, 1977, 26; Olimpia Berca, *„Memoria lirei”*, O, 1977, 26; Ovidiu Ghidirmic, *„Septembrie”*, R, 1977, 11; Virginia Burduja, *„Septembrie”*, CRC, 1978, 35; Ioan Adam, *Incursiune în cotidian*, CNT, 1979, 33; George Bădărău, *„Zăpada niciodată stinsă”*, CL, 1979, 11; Pavel Pereş, *„E târziu pe steaua polară”*, SPM, 1983, 2; Valeriu Bârgău, *„E târziu pe steaua polară”*, AST, 1983, 3; Radu Ciobanu, *Istorie şi poezie*, O, 1983, 4; Constantin Crişan, *„E târziu pe steaua polară”*, ST, 1983, 12. ***N.M.***

FEMEIA ROMÂNĂ, periodic literar şi politic apărut la Bucureşti de la 1 ianuarie 1878 până la 12 aprilie 1881. Din **F.r.** s-au tipărit, în mai bine de trei ani de apariţie, numai 230 de numere, din cauza faptului că uneori nu a ieşit bisăptămânal, ci săptămânal, iar alteori, mai ales în anul 1880, la intervale de timp şi mai mari. Directoarea publicaţiei a fost Maria Flechtenmacher, scriitoare şi militantă feministă. Revista avea un conţinut variat. Secretar de redacţie este tânărul ziarist socialist Paul Scorţeanu, iar printre colaboratori se numără Sofia Nădejde şi C. Mille. Programul publicat în primul număr anunţă articole de morală şi educaţie, de ştiinţă şi literatură, de politică externă, varietăţi, gospodărie etc. şi formulează câteva generalităţi legate de crezurile feministe. **F.r.** a găzduit literatură originală şi traduceri, potrivit gustului şi simpatiilor directoarei. S-au tipărit scrieri de V. Alecsandri, Iosif Vulcan, B. Delavrancea, Ronetti-Roman, G. Creţeanu, Al. Macedonski, D. Dăscălescu, G.I. Ionnescu-Gion, I.N. Polychroniade, I.I. Roşca, D.N. Saphir, Petru V. Grigoriu, Eufrosina Homoriceanu, Aurelia Arsenescu, Paulina Moisescu şi, bineînţeles, Maria Flechtenmacher şi Paul Scorţeanu. Traduceri din La Rochefoucauld, Sainte-Beuve, Lamartine dă directoarea revistei, iar Panait Muşoiu transpune din Victor Hugo. *Balada* de Al. Macedonski e o adaptare după *Lenore* de Bürger, publicată întâia dată aici, împreună cu *Stuful de liliac* şi *Stegarul*, ambele compoziţii originale, şi *Vrăjitoarea*, o traducere din Béranger. Delavrancea e prezent cu două poezii din ciclul *Poiana-Lungă. Amintiri*, prima, ca şi placheta întreagă, favorabil comentată de Maria Flechtenmacher. În **F.r.** Ronetti-Roman tipăreşte fragmente din poemul *Radu* şi tot aici scriu la începutul carierei lor literare şi publicistice I.I. Roşca şi Constantin C. Bacalbaşa (cu debutul în 1878). G.I. Ionnescu-Gion, Paul Scorţeanu şi Maria Flechtenmacher sunt autori de cronici şi recenzii. Revista era citită şi în Transilvania, de unde primea şi colaborări. ***R.Z.***

FEMEIA ŞI CĂMINUL, revistă apărută la Bucureşti, „în fiecare joi”, între 7 decembrie 1944 şi 1949. Redactor responsabil este V. Firoiu. În lipsa unui articol-program, orientarea publicaţiei se poate deduce din conţinutul ei, dedicat preocupărilor sociale şi culturale ale femeii emancipate, active. Rubricile obişnuite sunt „Vedeta şi căminul”, „Ei despre ele”, „Agenda săptămânii”, „Reportajul nostru social”, „Femei celebre”, „Cronica literară”, „Orizont literar”. Pornită din elanul reabilitării rolului şi rostului cultural al femeii într-o societate în transformare, revista va funcționa de facto ca organ de propagandă comunistă, cu viaţă efemeră şi importanţă culturală precară; va trece pe nesimţite de la reportaje hollywoodiene la steaguri roşii şi imagini ale lui Stalin vegheate de portrete ale „femeii sovietice”. Literatura propriu-zisă este săracă în economia revistei, centrul de greutate căzând mai degrabă pe urgenţele emancipării feminine. Proza şi recenziile la volumele de proză, memorialistica (nu și poezia, ignorată) se vor mijloace de accelerare a rolului social al femeii. Însă proza originală nu transgresează hotarele minorului agreabil: Lucia Demetrius (*Darul lui Moş Crăciun*), Alice Gabrielescu, B. Râpeanu, I.V. Scânteie. Tot aici Cezar Petrescu publică un text tributar comandamentelor

regimului (*Femeia sovietică*). Apar recenzii la romanele *Rogojina* de Mircea Damian, *Petru Arbore* de Eugen Relgis, *Sfârşit de veac în Bucureşti* de I.M. Sadoveanu (semnează Vintilă Corbul), *Duşmănie* de Petru Dumitriu, *Desculţ* de Zaharia Stancu, *Mama* de Maxim Gorki. Revista publică câteva însemnări ale principesei Martha Bibescu, intitulate *La „gura sobei" cu Eleanor şi Franklin D. Roosevelt*. Literatura universală este prezentă prin traduceri din scrieri de Jorge Amado, Cehov şi Nina Popova (*Femeia în URSS*). Sub semnătura Micaelei Catargi e inserat un articol despre atmosfera ce anima salonul de la Paris al Elenei Văcărescu. Sunt publicate necrologuri consacrate lui Mihail Sebastian şi actorului Constantin Tănase. Au mai colaborat Sorin Carnabel (cronica cinematografică), Sorana Gurian, Radu Boureanu, Ioan Massoff, Sidonia Drăguşanu. ***N.S.***

FEMEIA ŞI FAMILIA, revistă apărută la Sibiu, bilunar, între 1 februarie şi 1 august 1903, cu subtitlul „Foaie beletristică literară", proprietari şi redactori responsabili fiind Silvestru Moldovan şi Ioan E. Prodan. Publicaţia are un pronunţat caracter de magazin; menită să instruiască, să informeze, dar şi să distreze, este destinată în primul rând femeilor. Pe lângă partea de literatură, cuprinde rubrici de varietăţi, modă, sfaturi gospodăreşti, reţete culinare, îndrumări privind îngrijirea sănătăţii, informaţii din toată lumea şi, într-o rubrică aparte, ştiri din Regat, parte a spațiului este dedicată literaturii, ponderea revenind literaturii străine. Fiecare număr se deschide cu rubrica „Scriitori moderni", incluzând o succintă prezentare a unui scriitor român sau străin, însoţită de câte o lucrare reprezentativă a acestuia; sunt menţionaţi Grigore Alexandrescu, V.A. Urechia, Th. D. Speranţia, Riria (Coralia Xenopol), ca și A.P. Cehov, Alphonse Daudet, Edmondo De Amicis, Mark Twain ş.a. În traducerea celor doi redactori se mai publică lucrări de Rudyard Kipling, Bolesław Prus, Maxim Gorki ş.a. Se acordă, de asemenea, atenţie descrierilor şi notelor de călătorie; sunt de remarcat cele intitulate *Din Maroc*, în care sunt folosite şi chiar reproduse fragmente din *O călătorie în Africa* de V. Alecsandri, ca şi evocarea Sankt Petersburgului, făcută de Silvestru Moldovan la aniversarea a două secole de la întemeierea oraşului de către Petru cel Mare. Caracterul de magazin al acestei publicaţii este accentuat de prezenţa povestirilor umoristice, a anecdotelor şi aforismelor. ***L.D.***

FENICE, almanah literar apărut în Oradea la 10 martie 1867. Tinerii intelectuali români din Oradea editează această publicaţie în virtutea unei tradiţii încetăţenite de Al. Papiu-Ilarian, care redactase în 1845–1846, la Cluj, almanahul literar „Zorile pentru minte și inimă". După câţiva ani, în 1854, la Oradea, apăruse „Zorile Bihorului", cu acelaşi caracter, redactat de un grup de tineri, iar cinci ani mai târziu, în 1859, la Arad, „Muguri", „almanah naţional al Societăţii de Lepture a Junimei Române". Dintre cei care participaseră la pregătirea almanahului din 1859, Vasile Iuţiu colaborează şi la **F.**, cu versuri semnate cu pseudonimul Valeriu Iordan, şi este posibil ca iniţiativa apariţiei, precum şi indicaţiile privind orientarea, aspectul grafic şi conţinutul noii publicaţii să îi aparţină. **F.** îşi propune să editeze, în primul rând, producţia literară a membrilor Societăţii de Lepture din Oradea. Se adresa totuşi către „junii români […] din toate provinciile locuite de români, a se înrola sub acelaşi stindard". În afară de Vasile Iuţiu, sunt prezenţi cu poezii V. Ranta-Buticescu, Elia Trăilă, Moise Popiliu (Miron Pompiliu), I.S. Bădescu. Unele versuri sunt semnate cu pseudonimele Damon şi Romeo. Nuvele inspirate din istoria poporului român sau din viaţa satului ardelean au publicat Elia Trăilă şi V. Ranta-Buticescu. Un istoric al Societăţii de Lepture şi un articol relativ la organizarea aceleiaşi societăţi orădene îi aparţin lui N. Oncu. ***R.Z.***

FERARU, Leon (pseudonim al lui Leon Enselberg; 1887, Brăila – 1961, New York), poet, istoric literar, traducător. Tatăl său era fierar (inspirând astfel pseudonimul ales de scriitor). A studiat în oraşul natal la Liceul ,,Nicolae Bălcescu". Ulterior va obține licența în litere şi drept la Universitatea din Montpellier. Debutează publicistic în revista ,,Lumea israelită" a lui S. Grossman. A publicat în colaborare cu D. Anghel câteva poezii (*Halucinaţii*, *Orologiul*, *Vezuviul*) semnate Ola Canta. În 1913 emigrează și se stabilește finalmente la New York. Menține însă contactul cu țara natală, colaborând și cu publicațiile de aici. Funcționează mai întâi pe poziția de conferenţiar la Universitatea din Toronto, apoi este profesor de limbi şi literaturi romanice la Universitatea Columbia din New York (1917–1927) şi la Universitatea din Long Island (1927–1947), la ultima conducând o vreme Departamentul de limbi străine. Este directorul revistei ,,Steaua noastră" din New York (1919–1920), care apare și în engleză. Este editorul publicației „Romanian Literary News". În ,,The International

Encyclopaedia” (1930) semnează mai multe articole dedicate literaturii române (Gala Galaction, Mateiu I. Caragiale, Lucian Blaga, Camil Baltazar ş.a.). Debutează editorial cu volumul de poezii *Maghernița veche şi alte versuri din anii tineri* (1926). A folosit și pseudonimele H. Libanon şi L. Feru. A mai colaborat la numeroase publicații din România, între care,,Viaţa românească”, ,,Viaţa literară şi artistică”, ,,Convorbiri critice”, ,,Rampa”, „Flacăra”, ,,Curierul”, ,,Vieaţa nouă”, ,,Noua revistă română”, ,,Tânărul evreu”, ,,Ţara nouă”, ,,Flacăra”, ,,Junimea Moldovei”, ,,Ecoul”, ,,Cugetul liber”, ,,Gândirea”, ,,Luptătorul”, ,,Adevărul literar şi artistic”, ,,Lumea ilustrată”, ,,Tiparnița literară”, ,,Epoca”, ,,Şantier” ş.a.

F. este un poet entuziast, dar eterogen, supus unor numeroase influențe. În *Maghernița veche şi alte versuri din anii tineri*, simbolismul coexistă cu influențele lui Eminescu (*Lângă lacul ca oglinda…*) și G. Coșbuc (căruia îi este dedicată o poezie). Mai matur este volumul următor, *Arabescuri* (1937), deschis printr-o invocație: „Privește cântul meu și te cufundă/ În apele-i atât de efemere,/ Ca înțelesu-i clar să te pătrundă/ Și cântărețul – bietul – să mai spere”. Poeziile au de predilecție o tematică erotică (*Ballet Américain*) sau socială (*Uzina de oțel*). Este reflectată experiența de emigrant. O scurtă profesiune de credință mărturisește: „Eu caut să pun diamantele graiului/ În montura simplă/ A vieții de toate zilele,/ Sau să le încrustez/ Pe toiagul meu de pribeag…” (*Intermediu explicativ*). Câteva poezii invită la voiaj (*Voyage international*, *Trenul*, *Veneția*, *Ploaie*); apar, desigur, și ilustrate newyorkeze: „Prin geamul de cristal al ferestrei pătrate/ Zgârie-cerurile au forme ciudate:// Lungi turnuri înălțate, unul pe altul,/ Săltându-și metalul, betonul, bazaltul” (*Zgârie-cerurile*). Nu lipsesc reminiscențele românești: „Departe de centru american, strălucitor,// Către marginea orașului/ Unde casele sunt joase/ Și tremură copacii desfrunziți/ Toamna,/ Aducându-ți aminte de mahalaua natală,/ Într-un colț de stradă/ E o prăvălie românească.// Aici vin muncitorii/ Să primească răvașele pătate cu lacrimi;/ Să-și depuie dolarii agonisiți cu trudă;/ Să-și cumpere foile de-acasă,/ Calendarele/ Acatistele,/ Cântecele bătrânești,/ Câte un abecedar,/ Sumădaș (sau *Micul contabil*)/ Tudor Vladimirescu;/ Gramofoanele plătite în rate;/ Să mai schimbe vorbe,/ Între două pahare,/ Frații pribegi” (*Prăvălia românească*). Identitatea evreiască este de asemenea o constantă („Pe trunchiul lui Ahasver/ Sunt și eu o mladă”). Totuși,

Desen de Marcel Iancu

nici în această fază a poeziei sale **F.** nu se debarasează de fenomenul de ecou. Uneori seamănă cu Ion Minulescu („În noaptea asta cu tremurări de adiere,/ Cu lună,/ Suntem iar împreună…/ Ai zice că anii cari au adus/ În cavoul vremii/ Colbul lor,/ Rugina/ Și ruina lor,/ Au dăruit o aureolă/ Capului tău”; dar și *Faruri*, *Valsul de odinioară* etc.), alteori, cum s-a remarcat în epocă (E. Lovinescu ș.a.), cu D. Anghel, Panait Cerna, Al. Macedonski ș.a. Un studiu de câteva pagini despre evoluția romanului românesc (*The Development of the Romanian Novel*, publicat în „The Romanic Review”, 1926) începe de la *Tainele inimei* de M. Kogălniceanu și *Manoil* și *Elena* de D. Bolintineanu (aceste „cărți au doar o valoare istorică”), trecând prin Nicolae Filimon, Al. Vlahuță, Duiliu Zamfirescu (căruia îi observă că țăranii apar în *Viața la țară* „doar de dragul culorii locale”, personaje butaforice), Ioan Slavici, prin fenomenele sămănătorismului și poporanismului, pentru a ajunge la romanele lui Liviu Rebreanu (al cărui *Ion* este „probabil marele roman românesc, așteptat cu nerăbdare de la mijlocul secolului al XIX-lea”), Mihail Sadoveanu („mai amplu, mai matur, mai original” decât Rebreanu), Panait Istrati ș.a. În reconstituirea sa **F.** este atent la dinamica

socio-culturală care stă în spatele fenomenului analizat. O amplă bibliografie însoțește studiul. O cercetare de dimensiunile unei cărți propriu-zise, *The Development of the Romanian Poetry* (1929), la bază o teză de doctorat susţinută la Universitatea Columbia, ar fi fost o apariție importată fie și doar prin citatele generoase din scrierile românești transpuse în engleză (între care aproape 20 de strofe din *Luceafărul* eminescian). Cercetarea se oprește asupra intervalului dintre Ienăchiță Văcărescu și V. Alecsandri, cu ample capitole introductive dedicate creației populare – *Miorița* și doinele – întrucât, spre deosebire de, bunăoară, E. Lovinescu, care vedea în folclor doar o contrafacere târzie datorată romanticilor, **F.** crede că „poezia țării mele natale este bine înrădăcinată în creația orală tradițională" și că, fără solul fertil al poeziei populare, „Eminescu însuși ar fi apărut la fel de eterogen ca orice alt versificator contemporan entuziast în fața ultimei mode". Și în *The Development of the Romanian Poetry* istoricul literar acordă un amplu spațiu influențelor exterioare (occidentale, în special franceze) care au modelat poezia românească, precum și evoluției istorice a Principatelor. Câteva pagini sunt dedicate *Țiganiadei* lui I. Budai-Deleanu, rezumată cânt cu cânt și transpusă prin câteva fragmente, dar și lui Dinicu Golescu (alegere motivată mai mult istoriografic, dată fiind neadecvarea alegerii lui Golescu pentru tema lucrării).

SCRIERI: *Maghernița veche și alte versuri din anii tineri*, București, 1926; *The Development of the Romanian Poetry*, New York, 1929; *Arabescuri*, București, 1937.

Repere bibliografice: Lovinescu, *Scrieri*, I, *73–75*; Lovinescu, *Sburătorul*, I, *308*; Lucullus [M.S. Faust–Mohr], *Peste ocean*, RP, 1921, 1102; D. Anghel, *Poetul Leon Feraru*, ALA, 1924, 189; S. Grossman, *Leon Feraru*, „Curierul israelit", 1925, 39; Perpessicius, *„Maghernița veche și alte versuri din anii tineri"*, UVR, 1926, 5; Aderca, *Contribuții*, I, *594–595*; Mihai Ralea, *„Maghernița veche și alte versuri din anii tineri"*, VR, 1926, 1; Romulus Dianu, *„Maghernița veche"*, RP, 1926, 2513; Podoleanu, *60 scriitori*, *107*, *108–112*; Pompiliu Constantinescu, *„Arabescuri"*, VRA, 1937, 474; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, *126–127*; Predescu, *Encicl.*, *318*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *851*, *Ist. lit.* (1982), *937*; *Scrisori către Camil Baltazar*, București, 1965, *53–61*; Constantin Crișan, *Leon Feraru – edite, uitate și inedite*, ST, 1970, 6; Ciopraga, *Lit. rom.*, *351–353*; Micu, *Început*, *552*, *612*; Ion Pas, *Scrieri*, VI, București, 1973, *148–158*; *Scrisori – Densusianu*, I, *260*, II, *32–35;* Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, *120–121;* Mirodan, *Dicționar*, II, *268–272*; Popa, *Reîntoarcerea*, *134–138*; *Dicț. scriit. rom.*, II, *263–264*; Sasu, *Dicț. scriit. SUA*, *128–130*. ***M.I.***

FERARU, Margareta (11.III.1937, Iași), editoare. Este fiica Tamarei (n. Jemăneanu), profesoară, și a lui Teofan Feraru, inginer agronom. A absolvit, după studii liceale la Câmpulung, Facultatea de Filologie a Universității din București (1959). A fost redactor la Editura pentru Literatură (1959–1969), care va fi apoi Editura Minerva (1970–1993). Debutează editorial în 1967, îngrijind două volume de *Scrieri alese* de V. Demetrius.

Excelent redactor, **F.** este un editor de o acribie și conștiinciozitate exemplare, notele și comentariile ei, bogat informate, apte să restituie imaginea unui moment literar, fiind aproape fără cusur. Ilustrativă în acest sens este cu deosebire ediția F. Aderca, *Contribuții critice*, din care au apărut două volume (1983–1988), conținând publicistica autorului, pentru prima dată adunată în volum. Aici **F.** este „nu numai o foarte bună cunoscătoare a operei lui Aderca, dar și a epocii", informația, aproape exhaustivă, permițându-i „să alcătuiască un sumar aproape perfect, dar să și adnoteze, în bogatul capitol de comentarii, tot ceea ce este necesar de știut în legătură cu fiecare articol" (Z. Ornea). Reeditând, în 1994, eseul *Tudor Arghezi* al lui Pompiliu Constantinescu, îi adaugă alte articole și cronici literare publicate după 1940 de critic, numai anexa însumând o sută de pagini. Ediții similare, devenite instrumente de lucru indispensabile pentru un istoric literar, a mai realizat din scrierile lui Ion Trivale, N. Davidescu sau ale Izabelei Sadoveanu. A participat, de asemenea, alături de Monica Lovinescu, Gabriela Omăt și Alexandru George, la editarea volumelor III–VI (1999–2002) din agendele literare ale lui E. Lovinescu.

Ediții: V. Demetrius, *Scrieri alese*, I–II, pref. edit., București, 1967; Ion Trivale, *Cronici literare*, pref. edit., București, 1971; N. Davidescu, *Aspecte și direcții literare*, pref. edit., București, 1975, *Poezii. Teatru. Proză*, pref. Const. Ciopraga, București, 1977; F. Aderca, *Contribuții critice*, I–II, pref. edit., București, 1983–1988; Pompiliu Constantinescu, *Tudor Arghezi*, București, 1994; E. Lovinescu, *Sburătorul. Agende literare*, III–VI, București, 1999–2002 (în colaborare cu Monica Lovinescu, Gabriela Omăt și Alexandru George); Izabela Sadoveanu, *Cărți și idei*, I–II, pref. edit., București, 2001.

Repere bibliografice: George, *Sfârșitul*, II, *251*–254; Gheorghe Grigurcu, *Un critic damnat: N. Davidescu*, ST, 1979, 8; Mircea Anghelescu, *Felix Aderca, prozator și critic*, T, 1983, 8; Ornea, *Actualitatea*, *129–133*; Adam, *Planetariu*, *191–196*;

Cioculescu, *Itinerar*, V, *139–143*; Z. Ornea, *Un eveniment editorial*, RL, 1999, 38; Iordan Datcu, *Sub semnul Minervei*, Bucureşti, 2000, *152–153*; Teodor Vârgolici, [*Edițiile Margaretei Feraru*], ALA, 2002, 605, 612, 2003, 656; Cornelia Ştefănescu, *Repere pentru literatură*, RL, 2002, 51–52; Al. Săndulescu, *Agendele literare ale lui E. Lovinescu*, JL, 2003, 7–12. ***Al.S.***

FESTIVAL, publicaţie apărută la Silistra, lunar, din mai 1936 până în iunie 1940, cu subtitlul „Vers–Critică–Proză. Revista generaţiei tinere", devenit ulterior „Revistă provincială". G. Arabolu este fondator şi redactor, iar Mircea Papadopol redactor. Articolul-program e scris de Al. Talex, care se războieşte cu scriitorii ce rămân „simpli mânuitori de condei", cerându-le să fie „atenţi la tot ceea ce înseamnă viaţă şi suflet", adică la „chemarea contemporană". Publicaţia se doreşte un for de dezbatere şi de promovare a tinerelor talente, aproape fiecare număr conţinând laude exagerate la adresa câte unuia din membrii grupării: Dimitrie Batova, Vasile Culiţă, George Danubia (George Dan), G. Arabolu, Liuben Dumitru ş.a. Astfel, sunt exaltate cartea de versuri *Aliquid* a lui D. Batova, romanul *Seniha* (din care se dau şi fragmente) al lui G. Arabolu sau *Metanii prin chilii* de Liuben Dumitru. Două sunt problemele pentru care curge multă cerneală în paginile revistei: literatura provinciei, discutată în articole precum *Asaltul provinciei*, *Capitala şi provincia* sau *Societatea Scriitorilor Dobrogeni*, şi starea scrisului tânăr, prezentată în *Manifestul nopţii albe*, *Sub semnul culturii tinere* sau în *Misiunea criticii literare* ş.a. De altfel, din 1937 revista se recomandă sub următoarea formulă: „«Festival» e tinereţe, suflet, artă". Redacţia încearcă să pună în practică această deviză, adunând în jurul ei o grupare de tineri scriitori, mulţi aflaţi în faza paşilor de început în literatură, precum Laurenţiu Fulga (povestirea *Liniştea*), Mihnea Gheorghiu (poezia *Week-end*), dar şi Mihu Dragomir (*Paralelă*), Petre Bellu, Traian Lalescu, Ion Şiugariu, Ion Aurel Manolescu, C. Barcaroiu, Gh. Manolache, Ion Marinescu, Emil Vora, E. Ar. Zaharia, Iulian Vesper, Ovid Caledoniu, George Meniuc. De multă preţuire se bucură Vintilă Horia, căruia i se prezintă volumul *Procesiuni* şi i se anunţă apariţia *Cetăţii cu duhuri*, Ştefan Baciu, foarte comentat la rubrica „Note", sau Virgil Treboniu. Altor trei poeţi, care au murit tineri, le vor fi închinate numere şi comentarii speciale: George Petcu, Dorin Moisescu Vilea şi G. Arabolu. Revista se ocupă în mod susţinut de promovarea romanului original, fie publicând un fragment din *Ciulinii Bărăganului* de Panait Istrati, fie luând în discuţie romanele tinerilor (*Frământări* de Petre Varvari, *Desfiguraţii* de Sanda Movilă, *Oameni în ceaţă* de Ion Biberi), fie deschizând o discuţie sub titlul *Mesagerii care ne lipsesc: romanele*. Mihail Chirnoagă prezintă un profil al criticului G. Călinescu (1939), iar Liuben Dumitru traduce din poezia bulgară. La rubricile „Calendar literar", „Provincia literară", „Rând pe rând" se dau informaţii despre activitatea literară locală. ***M.Pp.***

FIANU, Andriana (19.IX.1928, Bucureşti – 28.VI.2000, Bucureşti), traducătoare, publicistă. Este fiica Elizei Fianu (n. Tănăsescu), profesoară de limba română şi desen, şi a lui Nicolae Fianu, casier general la Societatea Petroliferă Prahova din Bucureşti. Învaţă la liceele bucureştene „I. Heliade-Rădulescu" şi „Regina Maria" şi urmează, între 1947 şi 1951, Facultatea de Litere (Filologie) din Bucureşti. A fost studentă şi la Institutul de Teatru din Bucureşti, secţia direcţie de scenă. După ce lucrează cinci ani ca asistentă de regie a lui Moni Ghelerter la Teatrul Naţional din Bucureşti (în timpul directoratului lui Zaharia Stancu), este, între 1954 şi 1968, redactor la „Gazeta literară" şi din octombrie 1968 la „România literară".

F. s-a impus în lumea literară cu deosebire prin activitatea de aproape o jumătate de secol ca redactor de revistă; un redactor erudit, discret, caracterizat de abnegaţie, tact, fineţe, cu o memorie prodigioasă, „idealist până la exaltare" (Ioana Pârvulescu). „Ea a devenit – scrie Nicolae Manolescu – una cu hebdomadarul principal al Uniunii Scriitorilor. [...] Era, în felul ei, o instituţie". Cartea *Dincolo şi dincoace de rampă* (1982) reprezintă mărturia interesului şi admiraţiei autoarei pentru slujitorii scenei, actori şi regizori: „Faptul că îi cunoşteam, că participam zi de zi, minut cu minut, la elaborarea spectacolului nu reducea elementul de surpriză, de încântare pe care-l încercam privindu-i, admirându-le talentul, nebănuitele nuanţe, sensibilitatea şi vibraţia pe care le transmiteau spectatorilor, acelora care nu pot bănui câtă migală, câtă pricepere, câtă osteneală şi câtă disciplină sunt necesare actorului". După şapte interviuri cu regizorul Liviu Ciulei, urmează o serie de microportrete de actori, în care **F.** găseşte formule sugestive pentru a-i caracteriza: Eliza Petrăchescu impresiona prin vocea ei „cu inflexiuni de violoncel", Maria Botta, care „juca în transă, ca hipnotizată, care cânta, dansa, în unele piese, dar grav, frenetic-tragic, şi cântecul şi dansul erau parcă

începutul unui sfârşit", Emil Botta, al cărui demers actoricesc ţinea „discret ascunsă poezia", Mircea Constantinescu, actor cu roluri de mici dimensiuni, din fiecare făcând o „compoziţie desăvârşită", Marcel Anghelescu ş.a. **F.** a mai publicat traduceri din Amédée Achard, Jacques Chabannes, Edgar Reichmann, Petru Dumitriu ș.a. A alcătuit volumul *Al. Rosetti în evocări* (1995).

SCRIERI: *Dincolo şi dincoace de rampă*, Bucureşti, 1982. **Ediţii:** *Al. Rosetti în evocări*, Bucureşti, 1995. **Traduceri:** Jacques Chabannes, *În raniță, bastonul de mareșal*, Bucureşti, 1977; Amédée Achard, *Belle-Rose*, Bucureşti, 1983; Edgar Reichmann, *Întâlnire la Kronstadt*, Bucureşti, 1992, *Denunțătorul*, București, 1998; Giovanni Grazzini, *Fellini despre Fellini. Convorbiri despre cinema*, postfaţă Florian Potra, Bucureşti, 1992; ed. 2, Bucureşti, 2007; Petru Dumitriu, *Ne întâlnim la Judecata de Apoi*, Bucureşti, 1992; Gaston Leroux, *Misterul camerei galbene*, pref. Jean Cocteau, Galaţi, 1993; Romano Franco Tagliati, *Cu mâinile în buzunare*, Bucureşti, 1993; Léo Poliakov, *Istoria antisemitismului*, I–IV, Bucureşti, 1999–2000 (în colaborare cu Lelia Băluș și Janina Ianoși); ed. 2, I–II, București, 2007.

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, Alex. Ştefănescu, Gabriel Dimisianu, Ioana Pârvulescu, Constantin Ţoiu, Constanţa Buzea, Andreea Deciu, Adriana Bittel, *In memoriam. Andriana Fianu*, RL, 2000, 27; Ionel Savitescu, *O istorie a antisemitismului (4)*, CRC, 2002, 7; Iordan Datcu, *Amintindu-ne de Andriana Fianu*, RL, 2005, 38. ***I.D.***

FIERĂSCU, Constantin (21.IX.1902, Bucureşti – 13.V.1988, Bucureşti), publicist, editor. Urmează liceul la Bucureşti, unde va absolvi, în 1926, şi Facultatea de Litere şi Filosofie. Între 1927 şi 1967 a avut o carieră de profesor în învăţământul secundar, la Roşiori de Vede, Târgu Mureş, Călăraşi, Ploieşti şi Bucureşti, lucrând o vreme şi în cadrul Editurii Naţionale „Gh. Mecu", de unde se retrage în 1942.

F. debutează ca publicist în 1922 la „Foaia tinerimii", trimiţând de-a lungul anilor versuri, proză, comentarii literare, traduceri şi la „Preocupări literare", „Freamătul vremii", „Familia", „Arhivele Olteniei", „Revista arhivelor", „Pământul", „Colocvii", „Veac nou" ş.a. A mai semnat Const. Adrian. În afară de manuale şcolare (întocmite împreună cu V.V. Haneş şi cu C. V. Gerota), **F.** alcătuieşte antologii literare: cu Gh. Neagu dă *Antologia Bărăganului* (1935), iar cu V.V. Haneş, *Cartea amintirilor* (1944). Tot pentru elevi elaborează, în 1940, *Introducere în literatură. Formele literare*, coautori fiind Napoleon N. Creţu şi Gh. Cardaş. Mai pretenţios este *Dicţionar de terminologie poetică* (1973), pus la punct în colaborare cu Gh. Ghiţă; ediţia revăzută şi adăugită se intitulează *Mic dicţionar îndrumător în terminologia literară* (1979). Redactând introduceri cu net caracter didactic şi ataşând note lămuritoare, **F.** scoate ediţii şcolare din scrierile lui B.P. Hasdeu (*Răzvan şi Vidra,* 1936), I.L. Caragiale (*Schiţe,* 1943), Petre Ispirescu (*Legendele sau basmele românilor,* 1940, *Snoave*, 1945), Al. Hâjdeu (*Domnia Arnăutului*). „Contribuţia documentară" *D. Ţichindeal* (1937) este un extras din „Preocupări literare".

SCRIERI: *D. Ţichindeal*, Bucureşti, 1937; *Introducere în literatură. Formele literare* (în colaborare cu Napoleon N. Creţu şi Gh. Cardaş), Bucureşti, 1940; *Dicţionar de terminologie poetică* (în colaborare cu Gh. Ghiţă), Bucureşti, 1973; ed. (*Mic dicţionar îndrumător în terminologia literară*) (în colaborare cu Gh. Ghiţă), Bucureşti, 1979; *Dicţionar de terminologie literară* (în colaborare cu Gh. Ghiţă), Bucureşti, 1975. **Antologii:** *Antologia Bărăganului*, Călăraşi, 1935 (în colaborare cu Gh. Neagu); *Cartea amintirilor*, Bucureşti, 1944 (în colaborare cu Vasile V. Haneş); ed. pref. Gh. Ghiţă, Bucureşti, 1987. **Traduceri:** Sigrid Undset, *Kristin Lavransdatter – Cristina, fiica lui Lavrans*, I–II, Bucureşti, 1942.

Repere bibliografice: Predescu, *Encicl., 321;* Nicolae Scurtu, *Un om al catedrei şi al cărţii,* RL, 1988, 22; Florin Faifer, *Profesorul,* CL, 1999, 4. ***F.F.***

FIINŢA ROMÂNEASCĂ, revistă de cultură apărută anual la Paris între 1963 şi 1968, editată de Fundaţia Regală Universitară „Carol I"; în anul 1967 s-au tipărit două numere. Comitetul de redacţie este alcătuit din Mircea Eliade, Vintilă Horia, Virgil Ierunca, Emil Turdeanu şi V. Veniamin. Publicaţia are o prezentare grafică elegantă, format carte, însumând aproximativ două sute de pagini. Programul şi mobilurile înfiinţării **F.r.** sunt asemănătoare cu ale celorlalte periodice româneşti din străinătate: „O nouă revistă vine să sporească activitatea exilului românesc. Ea pleacă din adâncul trăirii noastre într-o comuniune sufletească indestructibilă cu fraţii de acasă, cu durerile lor, cu dorul lor şi se îndreaptă spre zările de speranţă ale libertăţii ce va trebui să vie. Drumul ei e un arc de curcubeu […] spre o lume de dreptate şi de omenie, într-o liberă comunitate a popoarelor civilizate. […] «Fiinţa românească» e Ţara în exil, care vrea să afirme, între celelalte ţări ale lumii occidentale, dreptul poporului român la o viaţă demnă şi la o creaţie liberă". Principalii autori sunt Mircea Eliade, Emil Turdeanu, Virgil Ierunca, Monica Lovinescu, Vintilă Horia, Mircea Popescu, Mihai Niculescu, Yvonne Rossignon, George Ciorănescu, Ştefan Baciu,

George Uscătescu, L.M. Arcade, Grigore Cugler, N.A. Gheorghiu, Dinu Adameşteanu. **F.r.** păstrează pe toată durata apariţiei sale aceeaşi structură – grupaje de versuri şi proză şi rubricile „Oameni şi cărţi de altădată", „Texte şi documente", „Oameni şi situaţii", „Zodia Cancerului", „Însemnări", „Răboj" (rubrică prezentă de la numărul al doilea, semnalând cărţile primite la redacţie). Alături de versurile poeţilor din exil (Al. Busuioceanu, Vintilă Horia, Virgil Ierunca, Yvonne Rossignon, Vasile Posteuca, George Uscătescu, Ioan Cuşa, Antoaneta Bodisco), sunt publicate inedite de Ion Barbu (*O înşurupare în Maelström*, variantă a poemului din 1931 datată 1946), V. Voiculescu (*Prizonierul*, *Moartea*, datate 1951, *Întâmpinare,* din 1954, *Din ultimele sonete imaginare ale lui Shakespeare*), precum şi „câteva din poeziile plăsmuite în temniţele RPR de acei deţinuţi care – prin cuvânt – au înţeles să supravieţuiască silniciilor la care au fost supuşi de către regimul comunist", reunite sub genericul *Poezia din închisorile Republicii Populare Române* (3/1965). Din paginile de proză sunt de menţionat: E. Lovinescu – fragment din romanul *Mălurenii*, Mircea Eliade – *India la douăzeci de ani*, *Podul*, Vintilă Horia – *Cronica unui turn şi a umbrei*, Grigore Gafencu – *Jurnal*, Grigore Cugler – *Întâlnire în larg*. În paginile **F.r.** Emil Turdeanu continuă rubrica „Oameni şi cărţi de altădată", deschisă încă din 1951 în „Caete de dor" şi, din 1953, în „Buletinul Bibliotecii Române" din Freiburg. Sunt puse în circulaţie texte vechi româneşti, dar rigoarea ştiinţifică a comentariului nu exclude aluzii politice: *Două campanii ruseşti în Moldova. 1711: „Prietin" ori „Rob supus"?* (1965), *Manuscrise robite de cazaci la 1653* (1966). Rubricile „Texte şi documente" şi „Zodia Cancerului" sunt consacrate fenomenului literar românesc şi vieţii culturale din ţară. Articolele şi cronicile înregistrează efectele imixtiunii politicului în cultură. Frecvent vizat este procesul de „reconsiderare" a scriitorilor interbelici, în plină desfăşurare în anii aceştia: „Efortul de recuperare a ceea ce se numeşte «moştenirea literară» continuă şi se lărgeşte: sunt incluşi (fenomenul se desena mai de mult) Maiorescu, Iorga, Densusianu, Lovinescu, Zarifopol etc. Recuperarea se face bineînţeles sub semnul doctrinei de partid, doar aplicarea fermă a criteriilor marxist-leniniste permite, ni se spune, înţelegerea activităţii bogate şi contradictorii a acestor scriitori. Dacă această recuperare se va face sub semnul studiilor şi articolelor care au şi apărut despre cei numiţi, aportul riscă să fie nul; doar publicarea operelor, fără obişnuitele omisiuni, ar putea da o replică reală felului în care vor fi prezentaţi «marxist-leninist»" (Monica Lovinescu, *Adevărul la Curte*, 1964). Comentând abuzul grosolan practicat în cosmetizarea textelor publicate în ţară, abuz ce vizează schimbarea sensului şi a mesajului operei, Virgil Ierunca constată cu amară ironie în *Cultul imposturii* (1965) cum „şi cu o vocală se poate face o ideologie": invocaţia „Doamne" din *Psalm* de Ion Vinea (versuri apărute în „Revista Fundaţiilor Regale" din 1944) devine „Doamnă", la republicarea poeziei sub un nou titlu, *Lupta,* în „Viaţa românească" din 1964. Sunt amendate, de asemenea, sub semnăturile Monicăi Lovinescu (care foloseşte şi pseudonimul I. Cristu sau Ioana Cristu), ale lui J. Popper şi Şerban Voinea, concesiile făcute regimului comunist de reputaţi scriitori şi intelectuali (*Ţara turcită*, *Spectrul Nistrului*, *Bacovia într-o posteritate abuzivă*, *Adevărul la Curte*, *Un roman al ambiguităţii* ş.a.). „Oameni şi situaţii" este rubrica rezervată comentariilor critice, cronicilor de carte, articolelor omagiale, mărturiilor literare: Virgil Ierunca, *Lucian Blaga şi marea trecere a poemului*, N.A. Gheorghiu, *Horia Stamatu. Recitativ*, Emil Turdeanu, *Mihai Eminescu sau Despre absolut*, C. Amăriuţei, *Un om ales. Romulus Boilă*, Monica Lovinescu, *Ghicitor în pietre*, *Ploaie de noroi.* La „Însemnări" sunt recenzate cărţi şi reviste, activitatea emigraţiei, dar şi apariţii editoriale şi manifestări culturale româneşti în străinătate. ***M.P.-C.***

FILARET DE RÂMNIC (1742 – 1794, mănăstirea Căldăruşani), cărturar, traducător. Macedoromân din Ianina, **F.** ucenicise pe lângă Partenie, mitropolitul Târnovei. Stabilindu-se în Ţara Românească, învaţă, se pare, la Academia de la „Sf. Sava" din Bucureşti. Viaţa de monah dusă la mănăstirea Căldăruşani, de care rămâne legat (va fi egumen şi mai târziu va restaura lăcaşul), şi calităţile dovedite în administraţia bisericească îi deschid cariera ecleziastică. Arhimandrit la Mitropolia din Bucureşti, începe în 1774, în preajma mitropolitului Grigorie al Ungro-Vlahiei, tipărirea de cărţi religioase. Bun diplomat, făcea parte în 1770, alături de Chesarie de Râmnic, din solia mitropolitului ce prezenta la Petersburg ţarinei Ecaterina a II-a doleanţele ţării şi participa în 1772 la intervenţia făcută la Focşani pe lângă generalul rus G. Orlov. Mitropolit „al Mirelor" – precum cândva Matei de la mănăstirea Dealu – din 27 noiembrie 1776, va avea nevoie de îngăduinţa canonică a patriarhului din Constantinopol pentru a ocupa scaunul de episcop al Râmnicului. Perioada râmniceană

(1780–1792) a însemnat pentru **F.** buna organizare a vieţii canonice şi ritualice de sub jurisdicţia episcopiei şi cultivarea tradiţiei ortodoxe, înveşmântată în graiul românesc al tipăriturilor. Impus de o bogată activitate cultural-religioasă (va fi, la rândul său, protectorul lui Grigorie Râmniceanu şi al lui Ilarion, episcop al Argeşului, al cronicarilor Dionisie Eclesiarhul şi Naum Râmniceanu), aflat în graţia domnitorului Mihail Suţu, **F.** ajunge la 23 septembrie 1792 mitropolit al Ţării Româneşti. Aduce cu sine tipografia episcopiei pentru a o întări pe cea mitropolitană. Întreţine viaţa pastorală şi relaţii epistolare cu vârfurile ecleziastice din Balcani şi Asia Mică. Îşi investeşte averea în acte filantropice, în ctitorirea de şcoli, biserici sau în ridicarea unui foişor şi a cişmelei din dealul numit, mai târziu, al Filaretului. Încolţit de boală, dar şi de intrigile boierilor ce-i obstrucţionau faptele, neînţeles de noul domn Alexandru Moruzi, va face *paretesis* (demisia) în septembrie 1793. Se stingea curând, la 52 de ani.

F. a contribuit la românizarea serviciului religios prin vasta lucrare de tipărire a cărţilor de ritual bisericesc (peste douăzeci şi cinci la număr). Şi-a tipărit propriile traduceri din greceşte din „cuvintele", adică din învăţăturile de filosofie creştină ale sfinţilor Dorotei şi Teodor Studitul, dar şi gramatica lui Ienăchiţă Văcărescu, care i-a fost dedicată („hărăzită"). În manuscris a lăsat scrieri istorice, teologice, texte în limbile greacă, latină şi franceză, pagini ce atestă amploarea orizontului său spiritual. Şi-a adus contribuţia la integrala românească a *Mineielor*, operă preluată de la strălucitul său predecesor, Chesarie. Tipăreşte *Mineiele* pentru lunile februarie şi martie, pregătite de Chesarie, şi continuă, în 1780, traducerea celorlalte şase volume până în luna septembrie, alături de mai vechi colaboratori: Anatolie ierodiacon, Rafail monahul sau Iordan Cappadochianul grămătic. Făcând operă de editor şi tălmăcitor al mineielor, punând la contribuţie traduceri din vieţilor sfinţilor făcute de Dosoftei, Radu Greceanu şi episcopul Damaschin, **F.** este original în transpunerea literară a „cântărilor" religioase şi rămâne autorul incontestabil al prefeţelor. În prefaţa mineiului pe aprilie înalţă un imn pentru primăvară şi aduce laude luminătorului Chesarie. În mineiul pe mai elogiază domnia lui Alexandru Ipsilanti, favorabilă dezvoltării învăţământului şi tipăriturilor. Menţionează obiceiurile populare de Sf. Gheorghe, dar dezavuează „acele basme ale elinilor", rămăşiţe păgâne păstrate de tradiţie. Are conştiinţa latinităţii limbii române, dar este mai nesigur în ideea romanităţii originilor. Prefeţele sunt importante prin ideile iluministe ce le conţin – căci **F.**, spirit tradiţionalist, era totuşi beneficiarul *Enciclopediei* franceze – şi prin calităţile lor literar-artistice. Operă fundamentală sub raport tipografic şi lingvistic, desăvârşită de **F.**, *Mineiele* de Râmnic au marcat o dată importantă în istoria limbii literare şi au rezistat în timp, fiind reproduse şi după două sute de ani de ortodoxie românească.

SCRIERI: [*Prefaţă*] la [*Mineie, aprilie – septembrie*], Râmnic, 1780, reed. în BRV, II, *254–268*. **Traduceri:** [*Mineie, aprilie – septembrie*], Râmnic, 1780 (în colaborare).

Repere bibliografice: Ghenadie Enăceanu, *Mitropolia Ungro-Vlachiei. Filaret II*, BOR, 1881, 5, 7; Melchisedec, *Schiţe biografice din viaţa mitropolitului Ungro-Vlahiei Filaret II-le. 1792*, Bucureşti, 1886; N. Iorga, *Viaţa unui mitropolit de altădată: Filaret al II-lea*, CL, 1901, 11, 12; Iorga, *Ist. lit. XVIII*, I, *433–434*, II, *299–302*; Niculae Şerbănescu, *Episcopii Râmnicului*, MO, 1964, 3–4; Ţepelea–Bulgăr, *Momente*, *52–56*; Anghelescu, *Preromant. rom.*, *45–46*; *Dicţ. lit. 1900*, *350–351*; Păcurariu, *Ist. Bis.*, II, *401–403*, *425–427*.

A.Sm.

FILEROT, Sergiu (pseudonim al lui Gheorghe Niculescu; 3.II.1921, Craiova – 24.IX.1989, Bucureşti), poet. Era fiul Mariei (n. Baldovin) şi al lui Vasile Niculescu, funcţionar. A absolvit Liceul „Mihai Viteazul" din Bucureşti în 1939, an în care debutează, sub pseudonimul Nicolae Veghe, în „Jurnalul literar". În 1942 înfiinţează Editura Alfa. Este funcţionar tehnic la Institutul de Arte Grafice Tiparul Universitar, unde iese revista „Albatros", publicaţie a grupării de scriitori cu acelaşi nume, din care făcea parte şi **F.** După ce în 1941 debutase editorial cu *Încrustări în gând*, tipăreşte în 1942 poemele în proză din *Libere* şi volumul de versuri *Om*, cărţi care apar în plin război, în pofida cenzurii ce nu le dăduse viză. Şi placheta colectivă *Sârmă ghimpată* (1942), unde figura alături de Geo Dumitrescu, Marin Preda ş.a., fusese interzisă de cenzură şi a fost lăsată în manuscris. Acuzat de defetism, **F.** e arestat în iulie 1942, deferit Curţii Marţiale şi condamnat la moarte. Scapă ca prin minune din faţa plutonului de execuţie, comutându-i-se pedeapsa în zece ani de închisoare; va fi eliberat însă în august 1944. Va lucra apoi ca funcţionar la Întreprinderea de Construcţii-Montaj Bucureşti (până în 1973), secretar de redacţie la „Lupta tineretului", „Tânărul muncitor", „Scânteia tineretului", „Flacăra Moineştiului". A mai colaborat la „Libertatea", „Lumea", „Orizont", „Revista Fundaţiilor Regale", „Revista muncii", „Tinereţea", „Tribuna tineretului", „Universul", „Victoria", „Viitorul social".

În *Viaţa ca o pradă* (1977) Marin Preda îl readuce în atenţie pe **F.**, un scriitor uitat, şi îi evocă drama determinată de faptul că a avut curajul de a tipări *Om*, o carte subversivă, pe care cenzura pusese ştampila interdicţiei. Erau aici versuri care, într-un moment în care se credea în victoria războiului din Răsărit, prevedeau dezastrul şi afirmau că jertfele omeneşti erau zadarnice. Definitoriu pentru nota generală a volumului este poemul *Sârmă ghimpată*. Sunt versuri de protest, care condamnă omuciderea, privarea omului de libertate, sfidarea demnităţii acestuia. La lectura lor, Marin Preda le caracteriza succint: „Nişte poeme incendiare, cu «scamatori botoşi», «oameni de fier», «soldaţi de plumb», «cântece de fier», cu pâine şi sânge şi cu multă ură şi sete de acestea". Retrospectiv, sumarul din *Vitrină secol XX* (1982) cuprinde poeme ulterioare în aceeaşi tonalitate („Grăbeşte prietene! Noaptea va fi lungă, poate duşmănoasă şi rece,/ Până mâine, grohăind înfundat ca un bubuit îndepărtat de tun,/ n-are să înceteze, precum foamea de lăstun."), accentele trecând acum spre viziuni sumbre, fără ieşire („Drumul s-a ascuns sub ţol de mort;/ Se subţie-n aer marea-n port./ Zorile şi serile au amuţit./ Şi acum începe-al morţii rit"). Într-o carte, *Reîntâlniri* (1985), la o distanță de peste patru decenii, **F.** îi evocă pe albatrosişti, paginile cele mai numeroase şi mai semnificative fiind cele despre Marin Preda.

SCRIERI: *Încrustări în gând*, Bucureşti, 1941; *Libere*, Bucureşti, 1942; *Om*, Bucureşti, 1942; *Vitrină secol XX*, Bucureşti, 1982; *Reîntâlniri*, Bucureşti, 1985.

Repere bibliografice: Marin Preda, *Viaţa ca o pradă*, Bucureşti, 1977, *295–300*; Manu, *Eseu*, *142–144*; Ioan Milea, *„Vitrină secol XX"*, ST, 1983, 6; Emil Manu, *„Vitrină secol XX"*, CNT, 1983, 8; Simion, *Scriitori*, IV, *45–48*; George, *Sfârşitul*, IV, *261–267*; Papahagi, *Interpretări*, *66–69*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *264–265*; Marian Victor Buciu, *Poezia întreruptă*, CNT, 2003, 5. ***I.D.***

FILEROT ŞI ANTUSA, carte populară. Este o prelucrare făcută de un autor necunoscut, probabil la sfârşitul secolului al XVIII-lea sau la începutul secolului al XIX-lea, după *Erotocritul* atribuit lui Vincenzo Cornaros. În versiunile româneşti sunt schimbate prin analogie numele personajelor principale (Erotocrit, „cel chinuit de Eros", devine Filerot, „cel ce iubeşte pe Eros", iar Aretusa, „cea cu virtute", Antusa, „cea ca o floare înflorită"), dar eroii îşi păstrează statutul social. Acţiunea este mutată în vremea vechilor elini, la curtea regelui Periandros, tatăl Antusei, iar sfetnicul acestuia, Agaton, este tatăl lui Filerot. După moartea tatălui său, Filerot este invitat la Curte, unde se distinge prin curaj în timpul unor întreceri organizate de rege. Tânărul se îndrăgosteşte de Antusa, care, la rândul ei, îi răspunde tânărului cu prea multă îndrăzneală, în comparaţie cu Aretusa. Filerot o cere în căsătorie pe Antusa, gest care îl determină pe regele Periandros să îl exileze, iar pe Antusa să o trimită într-o „capişte elinească" dintr-o pustietate, pentru că refuzase căsătoria cu regele Atenei. Într-una din numeroasele peripeţii din surghiun Filerot se transformă în arap şi revine la curtea lui Periandros, dându-se drept medic, pentru a o vindeca pe Antusa. Va părăsi din nou Elada pentru a călători în Persia, unde va găsi secretul schimbării culorii pielii. Ajunge până în India, de unde răspunde la chemarea lui Periandros adresată tuturor celor capabili să apere onoarea ţării aflate în pericol, pentru că fiii de împăraţi ale căror cereri în căsătorie adresate Antusei fuseseră respinse atacaseră Atena. În *Filerot şi Antusa* printre aceşti atacatori nu mai sunt amintiţi vlahii, ca în *Erotocritul*, locul lor fiind luat de perşi. Ca recompensă pentru câştigarea luptei împotriva peţitorilor agresivi, pretinsul arap o va primi de soţie pe Antusa. În timpul nunţii Filerot scoate o sticlă cu apă fermecată, dezvăluindu-şi identitatea când redobândeşte culoarea iniţială a pielii. În *Filerot şi Antusa* se pierde, din păcate, prin amplificări şi modificări ale echilibrului compoziţiei, farmecul inegalabil al capodoperei lui Vincenzo Cornaros. Însă în pofida transformărilor, mai transpare ceva din schema romanului curtean medieval. Textul noii scrieri este gustat în secolul al XIX-lea, păstrându-se în paisprezece manuscrise de la Biblioteca Academiei Române şi într-un manuscris din Biblioteca Muzeului Oltenia de la Craiova.

Ediţii: *Doui amanţi. Fileroth şi Anthusa* (compunere de Radu S. Câmpiniu), Brăila, 1857; *Filerot şi Anthussa* (prelucrare de Ecaterina Jantil), Buzău, 1878; *Înfocata şi nenorocita dragoste a lui Filerot şi Anthusei. O povestire foarte frumoasă în versuri, păstrată din batrâni*, Braşov, 1900; *Istoria lui Filerot cu Antusa*, CPL, II, *89–122*; *La storia di Filerot e Anthusa* (*ms. 1374 BAR–Bucarest*) – *Istoria lui Filerot și a Anthusei*, ed. bilingvă, tr., îngr. și introd. Angela Tarantino, Roma, 1996.

Repere bibliografice: Gaster, *Lit. pop.*, *129–131*; Vasile Grecu, *„Erotocritul" lui Cornaros în literatura românească*, Cluj, 1920; Cartojan, *Cărţile pop.*, II, *360–363*; *Ist. lit.*, I, *679–680*; I. C. Chiţimia, Dan Simonescu, *Studiu introductiv*, CPL, I, *V–XXXVI*; Dan Simonescu, *Introducere* la *„Istoria lui Filerot cu Antusa"*, CPL, II, *87–88;* Moraru–Velculescu, *Bibliografia*, I, partea I, *233–241*; *Dicţ. lit. 1900*, *351*; Doina Curticăpeanu, *Noi studii de romănistică la Roma*, F, 2000, 11–12; Ursu, *Contribuţii ist. culturii*, *416–430*. ***M.A.***

FILIMON, Mariana (9.VI.1939, Bacău), poetă. Este fiica Constantinei (n. Cristescu) şi a lui Constantin Filimon, militar. Urmează liceul la Bacău şi Constanţa și Facultatea de Filosofie, secția pedagogie–română, a Universităţii din Bucureşti, absolvită în 1963. Își ia doctoratul în pedagogie în 1986. Lucrează până în 1990 ca redactor la revistele „Albina" şi „Forum". Ulterior este conferenţiar la Academia de Artă din Bucureşti. Debutează cu versuri în ziarul local din Bacău, în 1953, iar editorial cu *Recital* în 1976. Mai colaborează la „Viaţa studenţească", „Scânteia tineretului", „Luceafărul", „Viaţa românească", „România literară", „Steaua", „Tomis", „Ateneu", „Tribuna", „Familia" ş.a. În 2008 i s-a decernat Premiul Asociației Scriitorilor din București.

F. debutează cu un volum fără note personale pregnante, un prim ciclu fiind înțesat de poezii patriotice în registru simbolic: „Mulțimea de simboluri te cheamă/ dintr-odată/ ești călător romantic/ în patria de semne..."(*Mulțimea de simboluri*), iar *Andante* oscilând între melodicitate și un soi de peisagism liric. Tematica (cu predilecție cea marină) și imaginarul (acvatic ori solar) se precizează în *Estivale* (1980), mai omogen și evoluat stilistic: „Genele tremură-n bătaia/ luminii/ vine o lotcă ușoară/ și-ncarcă/ nuferii albi nuferii galbeni// seara e-o plajă înmiresmată// zălog pentru stelele/ ce stau să ningă// nuferii albi nuferii galbeni" (*Somn*). Treptat, imaginile romantic-simboliste din decorul comun al anilor '70 capătă un contur mai personal, frazarea devine mai elaborată. În emoții și sentimente, acum mai abstractizate, mai detașate, își face apariția ironia, în spiritul anilor '80, precum în *Scriere de mână* (1983), care atestă un salt valoric: „Ce pot să-ți mai spun limpede/e doar plînsul încet/ șovăielnic/ mătasea lui caldă alinîndu-mi obrazul/ brațele mele neștiutoare/ cad la pământ// cutele largi ale ploii îmi fac/ semn să trec mai departe" (*Trecere*). Același romantism animă cărțile următoare, care oscilează între imagismul blând și sonurile de lied sau serenadă, pe care le remarca, încă de la debut, Laurențiu Ulici. Poemele degajă o liniște a lucrurilor, chiar dacă mai melancolică: „Străzile evantai/ duc spre marea fără de mare// maluri robite/ unui amănunt de culori// o pată/ ce se dilată/ spre alte hotare// forța senină/ a faptului întâmplător" (*O zi*, din volumul *Amfiteatrul din nori*, 1998). *Lecția de nesupunere* (1998) surprinde prin versuri în care calmul e tulburat, iar lumea lucrurilor frumoase se destramă, făcând loc unor imagini ale agresiunii și morții: „Pe trupul tău/ seara își ascute/cuțitele de argint// genunchii alunecă/ în fața unui perete gol/ craniu uriaș desprinzându-se/ din tăcerea din jur// un nor zdrențuit/ se aruncă între petalele vinete/ ca o gură de animal speriat/ fără vocale strigându-te" (*Nor*). Acum rugăciunea e dureroasă, sângeroasă (*Rugă*), iar scrisul „somnolent" consemnează disperarea unui timp fără timp: „Scriu cu mâna somnolentă/ un catren uriaș/ pentru ziua de mâine// cu tristețe constat că mâine e azi dar puțin/ și ieri/ și alaltăieri/și acum// ploaia-ninsoare dilată/ ochiul mov al orașului/semne/ măști improvizate/pentru duminici/ livide// trăiesc îmi spun cu disperare/ trăiesc" (*Catren iluzoriu*). **F.** e și autoarea unor cărți pentru copii, în proză și versuri, multe despre o imaginară și zgomotoasă lume a broaștelor („broscoteca"), bine scrise, alerte, cu umor și tentă moralistă. Traduce în 1997, în colaboare cu Ileana Baracu, romanul *Fermecătoarea vijelie* de Pierre Moustiers.

SCRIERI: *Recital*, Bucureşti, 1976; *Estivale*, Bucureşti, 1980; *Nuntă pe ape*, Bucureşti, 1980; *Piatra soarelui*, Bucureşti, 1982; *Scriere de mână*, Bucureşti, 1983; *Stampe*, Bucureşti, 1984; *Ordinea lucrurilor*, Bucureşti, 1988; *Broscuța albastră şi alte întâmplări cu Ionuţ*, Bucureşti, 1991; *Poftiți la broscotecă*, Bucureşti, 1994; *Măşti la vedere*, Bucureşti, 1995; *Noi întâmplări de la broscotecă şi alte povestiri*, Bucureşti, 1995; *Amfiteatrul din nori*, Bucureşti, 1998; *Lecția de nesupunere*, Bucureşti, 1998; *Retorica mării*, Timişoara, 1998; *S-a redeschis broscoteca*, Bucureşti, 1999; *Scara îngerilor*, Deva, 2001; *Seri literare la broscotecă*, Deva, 2002; *Pagina de gardă*, Constanţa, 2003; *Schițe venețiene*, Cluj-Napoca, 2004; *Semnul tăcerii*, Bucureşti, 2004; *Noaptea enotului*, Piteşti, 2006; *Iarba de mare*, Bucureşti, 2008; *Riscul tăcerii*, Bucureşti, 2010; *Poarta mareelor*, Iași, 2012.

Repere bibliografice: Laurenţiu Ulici, *„Recital"*, RL, 1976, 20; Valentin Taşcu, *„Stampe"*, TR, 1985, 10; Elena Tacciu, *Pagina albă*, RL, 1985, 15; Ion Cristofor, *Discreția melancoliei*, TR, 1989, 23; Romul Munteanu, *Secvenţe ale poeziei*, FLC, 1989, 27; Gheorghe Grigurcu, [*Mariana Filimon*], CNT, 1995, 14, RL, 1996, 18, 1999, 17, 2006, 48, 2008, 45, F, 2005, 1; Ulici, *Lit. rom.*, I, *198–199*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *266–267*; Octavian Soviany, *Cântecele pământului şi azurului*, LCF, 2001, 22; Simona Grazia-Dima, *Caligrafie de iarnă*, RL, 2005, 46; Felix Nicolau, *Distinse foste feline reprimate în șoaptă*, LCF, 2007, 12. ***R.D.***

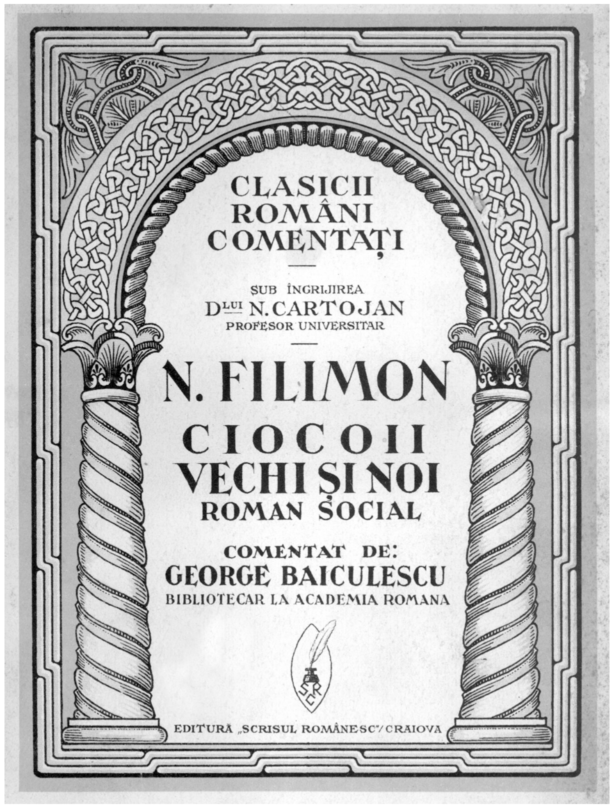
FILIMON, Nicolae (6.IX.1819, Bucureşti – 19.III.1865, Bucureşti), prozator, publicist. Fiu al Mariei şi al lui Mihai Filimon, protopop la Biserica Enei din Bucureşti, **F.** învaţă mai întâi la şcoala din chiliile bisericii, apoi sub oblăduirea marelui logofăt Scarlat Bărcănescu şi a clucerului Eftimie Răsuceanu. Va fi făcut

studii de muzică vocală şi instrumentală fie la şcoala de pe lângă Societatea Filarmonică, fie, mai sigur, în preajma ieromonahului rus Vissarion. Cântăreţ „ajutor" (1829), apoi cântăreţ „absolut" (1842) şi epitrop (1852) al bisericii unde slujise tatăl său până în 1830, când murea de holeră, tânărul va fi şi corist în trupa de operă a Henriettei Karl, precum şi flautist în orchestra trupei italiene de operă din Bucureşti. După 1850 a ocupat diferite funcţii administrative: „scriitor" şi mai târziu „ajutor la masa a doua" la Departamentul Credinţei, primind între timp şi rangul de pitar, secretar şi apoi membru al Comisiei Documentale, iar din 1862, la Arhivele Statului, şef al secţiei istorice şi a aşezămintelor publice şi ulterior „cap al secţiunii bunurilor publice". Îşi face debutul publicistic în 1857 cu un foileton muzical apărut în ziarul „Naţionalul". În mai puţin de un deceniu se manifestă ca jurnalist, memorialist, folclorist, nuvelist şi, în mod deosebit, ca romancier. *Ciocoii vechi şi noi sau Ce naşte din pisică şoarici mănâncă*, publicat în „Revista română" a lui A. I. Odobescu în 1862–1863 şi în volum în 1863, se instituie ca un moment de referinţă în evoluţia romanului românesc. Semna de obicei N. Philemon, N. M. Philemon sau N. M. Philimon. Pseudonimul Nikita Felinărescu, întâlnit în foile umoristice „Pepelea" (1860) şi „Nichipercea" (1862), poate fi al lui **F.**, ca şi Undrea, din „Cicala" (1860). Scriitorul moare de tuberculoză.

Figură pitorească, la tinereţe aflat în compania unor boemi bucureşteni de felul lui Anton Pann, **F.** se străduia, cu hărnicie şi inteligenţă, să-şi chivernisească învăţătura, să-şi extindă lecturile. Ştia limba greacă, învaţă italiana, deprinde câte puţin şi limba franceză. Îndemnurile îi veneau în principal din dorinţa de a nu fi un intrus în lumea scenei, pe care o frecventa cu asiduitate. Aceasta este experienţa capitală a vieţii lui **F.** şi implicit a biografiei lui literare. Urmărind aproape toate reprezentaţiile operei italiene din Bucureşti, precum şi alte spectacole, publică, începând din 1857, numeroase cronici şi foiletoane muzicale şi dramatice, scrise cu patos şi nu lipsite de consistenţă, în „Naţionalul", „Revista Carpaţilor", „Independinţa", „Ţeranul român", „Tribuna română" din Iaşi, „Dâmboviţa", „Buciumul". Pentru **F.**, al cărui gust a fost educat la şcoala operei italiene (a şi tradus, în 1859, împreună cu I. G. Valentineanu, libretul lui Temistocle Solera la opera *Nabucodonosor* de Verdi), muzica are, în primul rând, un rol educativ. Şi când ia în discuţie comediile, vodevilurile lui V. Alecsandri, C. Negruzzi şi Matei Millo, el insistă, ca un vajnic şi încă necesar continuator al ideilor paşoptiste, asupra valorii modelatoare a scenei, aspirând la consolidarea unei şcoli naţionale de teatru. În descendenţă paşoptistă se situează şi interesul pentru literatura populară, **F.** înscriindu-se între cei dintâi culegători de basme la noi (*Roman Năzdrăvan, Omul de piatră, Omul de flori cu barba de mătasă sau Povestea lui Făt-Frumos*, „Ţeranul român", 1862). Pe seama dorinţei de a cunoaşte cât mai bine domeniul care îl pasiona trebuie pus şi voiajul întreprins în 1858 prin locuri cu vechi tradiţii artistice şi îndeosebi prin oraşe cu prestigiu muzical: Pesta, Viena, Praga, Dresda, München, Kissingen, Veneţia, Roma, Florenţa, Pisa, Genova, Milano, Bergamo, Padova. Memorialul acestui pelerinaj, publicat iniţial în „Naţionalul", sub titlul *Trei luni în străinătate. Impresiuni şi memorii de călătorie*, unele foiletoane fiind regrupate în 1860 în volumul *Escursiuni în Germania meridională. Memorii artistice, istorice şi critice (1858)*, aparţine unui om dornic de informare, obstinat în lăcomia lui pentru date de tot soiul şi în felul acesta frecvent robit surselor. **F.** se deosebeşte de Dinicu Golescu, călător grav, genuin, limitat cu modestie la trăirile proprii. El îşi construieşte jurnalul având în minte modele şi ţinteşte, concomitent, intrarea în literatură. Deocamdată este în posesia unei maniere de literaturizare şi alternează

notaţia documentară cu evocări avântate, emfatice, aşternând tenace şi o sumedenie de istorii romanţioase. *Monumentul domenicanilor dupe colina Fiesole*, republicată separat cu titlul *Mateo Cipriani*, „novela" *Friederich Staaps sau Atentatul de la Schönbrunn în contra vieţei lui Napoleon I*, dar şi alte fragmente ale memorialului, reluate ulterior ca scrieri independente, sunt compuse stângaci, într-un registru melodramatic, naiv, cultivând, în gustul epocii, un retorism accentuat. În paginile însemnărilor de călătorie există însă şi o a treia ipostază: un autor care reuşeşte să se dezbare de filtrul deformant al lecturilor. În astfel de clipe privilegiate intră în scenă un personaj plin de vervă şi farmec, vădind din când în când plăcerea jocului burlesc, un observator pătrunzător, moralist sagace, spirit caustic ori capabil de detaşare ironică. **F.** se află evident în căutarea ecuaţiei propriului talent. Treapta următoare va fi nuvela *Nenorocirile unui slujnicar sau Gentilomii de mahala*, apărută mai întâi în „Revista Carpaţilor" (1861). Înrudită îndeaproape cu fiziologia, specie cu o prezenţă distinctă în scrisul românesc de la mijlocul secolului al XIX-lea, nuvela indică orientarea autorului către realitatea autohtonă. Opţiunea priveşte o categorie morală şi socială dezavuată de mulţi alţi scriitori, întru totul caracteristică vremurilor tulburi, de tranziţie. Autorul pare să aibă în preajmă (şi nu numai aici) diatribele lui Ion Heliade-Rădulescu împotriva ciocoilor şi a ciocoismului, dar ajunge să dea acestei caracterologii o interpretare literară cu un timbru individualizat. Ca posibilă întrupare a arivismului este ales un „slujnicar politic", Mitică Râmătorian. Pornit pe calea ascensiunii cu orice preţ, insul, vulgar, incult, dar ţinând să treacă drept sensibil şi citit, practică poltroneria sentimentală şi o demagogie ridicolă. Este un cabotin de ilară ingeniozitate, anticipând uneori stilistica unor personaje din teatrul lui I. L. Caragiale. Bunăoară, declaraţia de amor a slujnicarului rezonează deplin în grotesca mărturisire cu temei similar rostită de Rică Venturiano. Dar **F.** nu-şi poate lăsa personajele să se contureze singure și le „susţine" cu discursul lui agresiv, pătimaş ori persiflant, întotdeauna polemic. Considera că asanarea morală este ţinta cea mai de seamă a scrisului. Mentalitatea, definind epoca, îşi avea sorgintea în confuzia dintre finalitatea etică şi cea estetică a operei literare. Suprapunerea planurilor se menţine şi în romanul *Ciocoii vechi şi noi*, dar preeminentă va deveni senzaţia viguroasă de viaţă pe care o dau aici personajele, lumea creată de scriitor.

Apărut după o serie destul de numeroasă de încercări romaneşti inegale, hibride şi artificioase în cea mai mare parte, îndatorate unor convenţii literare minore, tehnicilor facile, utilizate cu înduioşătoare ingenuitate, *Ciocoii vechi şi noi* este cel dintâi roman românesc în care originalitatea inspiraţiei, forţa ei de întrupare estompează precaritatea experienţei şi în cele din urmă precumpănesc în relaţia cu modelele şi cu imperfecţiunile, numeroase, ale lucrării. Oprindu-se asupra epocii fanariote în faza ei crepusculară, „o vreme de o caricatură tragică" (N. Iorga), când pe decrepitudinea inconştientă a unora înfloreşte parvenitismul neguros şi cinic al altora, **F.** intuieşte aici sursa unei bogate tipologii morale, psihologice şi sociale. Întregul proiect etic şi epic al romanului este enunţat în *Dedicaţie* şi în *Prolog*, texte revelatoare pentru incisivitatea critică şi pentru polemismul abundent exteriorizat. Fusese în intenţia autorului să întruchipeze ascensiunea ciocoiului în două ipostaze, dar nu a avut răgazul de a-l modela decât pe ciocoiul „cu anteriu şi cu călămări la brâu al timpilor fanariotici". Existenţa unei versiuni manuscrise referitoare la turpitudinea ciocoiului „cu frac şi cu mănuşi albe" din timpurile mai noi se plasează pe tărâmul ipotezelor

istoriei literare. Numindu-l pe Dinu Păturică, eroul lui **F.**, „un Julien Sorel valah", G. Călinescu definea atât seria caracterologică adecvată, cât şi amprenta pusă de „stilul" valah asupra arivismului şi parvenitismului. În traiectoria personajului său romancierul a înscris scene şi trepte semnificative care, cumulate, probează, uneori în exces, cum se mişcă fiecare fibră din alcătuirea unui ambiţios de o infailibilă ticăloşie. Primit în slujbă la curtea postelnicului Andronache Tuzluc, un fanariot venit în ţară în suita lui Caragea Vodă, Dinu Păturică începe să-şi calculeze orice mişcare. O face cu inteligență și cu tenacitate. Ajutat și de credulitatea stăpânului, sluga mimează cu mare artă supuşenia, zelul, devotamentul. Ajunge repede să se facă preţuit de postelnic. I se încredinţează supravegherea cherei Duduca, amanta lui Tuzluc, dar stoarce postelnicului sume fabuloase prin asociere cu aceasta şi cu chir Costea Chiorul, un negustor necinstit. E rânduit să administreze averea stăpânului, dar îl înșală și îl ruinează. Primeşte rang după rang, devine sameş la hătmănie şi, în sfârşit, postelnic, cupiditatea lui fiind în plină expansiune. Uitase de mult de unde pornise, fură, oprimă fără milă şi fără frică de Dumnezeu, predă lecţii cinice de spoliere celor de-o teapă cu el. În rest, se îngrijeşte să etaleze un fel de viaţă mai „subţire", cu recuzită, obiceiuri şi figuraţie potrivite cu noile lui cinuri. Pragul ultim al ignominiei lui Păturică este imaginat de autor a fi trădarea şi uciderea lui Tudor Vladimirescu în schimbul isprăvniciei pe două judeţe. Dar roata norocului intră impetuos pe panta ei declinantă odată cu revenirea în scaunul ţării a unui domn pământean, care face dreptate şi pedepseşte pe ticălos, tot atunci aflându-şi cuvenitul sfârşit chera Duduca, chir Costea Chiorul şi Andronache Tuzluc. Destin regizat autoritar de autor, din perspectiva morală şi moralizatoare proprie oricărei scrieri edifiante, ceea ce dictează şi introducerea în acţiune a unui grup de personaje cu evoluţie simetric antagonică, menite să recupereze şi să încununeze ideea de virtute: banul C., Maria (fiica banului) şi vătaful Gheorghe, „băiat cuminte, infam de cuminte, dezgustător de cuminte", cum îl categorisea N. Iorga. În *Ciocoii vechi şi noi* există astfel două realităţi literare extrem de inegale, denumite de Paul Cornea „romanul" lui Dinu Păturică şi „romanţul" lui Gheorghe. Pornirea justiţiară a lui **F.**, sesizabilă în orice rând al scrierii, ajunge ostentativă în acest maniheism rigid: eroi satanici şi eroi serafici, primii incriminaţi violent, nestăpânit, cu inclemenţă, ceilalţi idealizaţi până la apoteoză. Epicul suportă, de asemenea, o schematizare maximă, până când ultima scenă o întâlneşte, demonstrativ, pe prima. Subsumate tendinţei apăsat pedagogice, mereu în consonanţă cu sentimentele nutrite de bunul cititor al vremii, clişeele, efectele melodramatice se înseriază firesc. Sunt, acestea, elemente care împiedică, în mare măsură, accesul cititorului de mai târziu la imaginea prodigioasă proiectată de autor.

Lucrând la *Ciocoii vechi şi noi*, **F.** nu şi-a pus probleme speciale de tehnică a genului, ca Radu Ionescu, spirit teoretic evoluat, nici măcar precum I. M. Bujoreanu, C. D. Aricescu sau George Baronzi. Se formase ca autodidact, era ispitit în permanenţă să-şi exhibe cultura, iar între lecturile lui rar poate fi semnalat romanul. În fapt, autorul s-a simţit solicitat indistinct de ideea unei opere ample, capabilă să transporte în „sertarele" ei tot ce acumulase între timp. În această scriere-laborator se stratifică beneficii venite din preocupări extraartistice, precum gazetăria şi arhivistica, dar şi cele generate de o experienţă artistică propriu-zisă, legată de scenă, de teatru. Cea din urmă a fost hotărâtoare pentru viziunea autorului în *Ciocoii vechi şi noi*. Astfel, el a putut desluși cu mai mare înlesnire că forfota fanariotă se identifică pregnant cu o vastă comedie a tartuffismului. Lumea ca teatru ar fi sigiliul epocii alese, teatrul ca soluţie de amânare a dispariţiei pentru unii, ca mod de ascensiune parazitară pentru alţii. Toţi au în comun impuritatea gândurilor ascunse sub jocul de măşti, joc pe care ei îl susţin ca nişte actori rafinaţi, desăvârşiţi. Pentru a organiza această percepţie, **F.**, care nu ştie să povestească, pune în scenă. Nu doar un element sau altul este dramaturgic în *Ciocoii vechi şi noi*, ci chiar trunchiul operei, pe el aglomerându-se nenumărate glose alogene, izvorâte din dorinţa de epuizare a studiului moral şi istoric. Căci autorul înscenează, documentează şi face comentarii diverse, având mereu sub control, ca dintr-un fel de avanscenă, mişcarea actorilor şi reacţia cititorului. Astfel, epoca fanariotă se dezvăluie a fi mai mult decât o ramă ori un fundal pe care se profilează destinul (previzibil) al fiecărui personaj (cu caracter preformat). Este imaginea integratoare, singura asupra căreia se concentrează autorul, spre a edifica în text o intuiţie esenţială. **F.** foloseşte în reprezentarea acestei imagini un soi de scenă turnantă, a cărei mişcare se produce complet, proiectând noi şi noi „scene din viaţa socială", până când epoca se reface circular, în întregul ei: o lume pervertită unde, de la vodă la slugă, toţi simulează şi disimulează, unde toţi se află permanent în rol, iar şansa fiecăruia depinde de performanţa în arta ipocriziei. Momentele de atonie

intervin numai în singurătate, în deplină siguranţă, după infinite precauţii. Unul ca Andronache Tuzluc este sortit pieirii pentru că joacă descoperit, ignorându-şi, din oboseală poate, adversarii. Cu talent de comediograf, **F.** scrutează adunările, zaiafeturile, locuri unde personajele îşi fac apariţia sub privirea lui atentă, studiate din cap până în picioare. Nu sunt scăpate detaliile, dichisul vestimentaţiei, „poza" pe care se merge, mimica, gesturile, modulaţiile vocii, dar nici efectul asupra partenerilor. Doar în oglinzile aşezate de autorul omniscient în faţa personajelor poate fi văzută masca, observată metamorfoza histrionică a chipului şi tot aici apar deconspirate stratagemele. De aceea, în descendenţa prodigioasă a lui Dinu Păturică poate sta cu mai puţină îndreptăţire Tănase Scatiu al lui Duiliu Zamfirescu, filiaţia stabilindu-se mai ales cu Lică Trubadurul, personajul Hortensiei Papadat-Bengescu, şi cu Stănică Raţiu al lui G. Călinescu, ambii vlăstare ale unei lumi dominate de histrionism. Mai degrabă în sensul aptitudinilor de scenograf cu ochi educat şi cu o bună informaţie istorică sunt şi descripţiile minuţioase ale lui **F.**, preocuparea lui pentru acurateţea reconstituirii interioarelor şi a cadrelor exterioare. Înrâurirea lui Balzac, invocată de exegeţi, rămâne incertă. În *Ciocoii vechi şi noi* se încheagă, astfel, o ambianţă caracterizată fie de opulenţa obosită, agonică, fie de fastul grosolan, fie de mizeria tristă. Dacă finalitatea etică îngroşată, structura hibridă, inegală, stilistica ezitantă, prinsă între „presiunea retorică a vremii" şi „noua îndrumare realistă" (Tudor Vianu) ţin de statutul de începător al autorului, dar şi de incipienţa unui gen, *Ciocoii vechi şi noi* îşi îndreptăţeşte cariera, prestigiul prin expresivitatea frescei sociale, prin surprinderea substanţială a unui mecanism caracterologic, transpus, metonimic, într-un personaj exemplar.

De unde vine totuşi rezistenţa romanului, atât de şubred la analiză? Din marea siguranţă a desenului şi a tonurilor fundamentale. Tabloul e lucrat repede, în fierbinţeala intuiţiei, prin contururi şi gesturi schematice, renunţându-se la detalii. […] *Simplificarea colorilor şi a liniilor face ca tabloul să fie cu atât mai neted cu cât e mai îndepărtat. După încetarea lecturii, conştiinţa cititorului adaugă singură detaliile. Chiar divagaţiile, moralităţile, naivele satanisme şi angelisme de foileton, susţinute de o atât de solidă schelărie, devin savuroase, formând un stil al vremii, un ton arheologic, multicolor, oriental, de o împestriţare de Halima.*

G. CĂLINESCU

Până la urmă întreg romanul este o paradigmă a măririi şi decăderii ambiţiosului. Roata norocului se învârteşte o vreme în profitul protagonistului, apoi, deodată, pare a se înţepeni, pentru a o porni în sens contrar.[…] *Romanul nu e interesat de a face plauzibile circumstanţele concrete de ordin social sau sufletesc: el urmăreşte să ilustreze, prin înălţarea şi decăderea lui Păturică, o moralitate din categoria* crimă şi pedeapsă. *Descrierea societăţii, de care romancierii populari fac atâta caz, este doar decorul baroc şi pitoresc al acestei moralităţi fundamentale. Romanul nu trăieşte din observaţia nemijlocită, realistă, a unui destin, ci din aprecierea explicită a exemplarităţii lui.*

NICOLAE MANOLESCU

SCRIERI: *Escursiuni în Germania meridională. Memorii artistice, istorice şi critice (1858)*, I, Bucureşti, 1860; *Mateo Cipriani, Bergamo şi Slujnicarii*, Bucureşti, 1861; *Ciocoii vechi şi noi sau Ce naşte din pisică şoarici mănâncă*, Bucureşti, 1863; ed. 2, Bucureşti, 1889; ed. pref. N. Iorga, Bucureşti, 1902; ed. pref. E. Lovinescu, Bucureşti, 1929; ed. îngr. şi pref. George Baiculescu, Craiova, 1931; ed. introd. Paul Georgescu, Bucureşti, 1950; ed. introd. Şerban Cioculescu, cu ilustraţii de Marcela Cordescu, Bucureşti, 1959; *Nenorocirile unui slujnicar sau Gentilomii de mahala*, pref. Mihail Dragomirescu, Bucureşti, 1916; ed. îngr. şi pref. George Baiculescu, Bucureşti, 1933; *Nuvele. Nenorocirile unui slujnicar şi Mateo Cipriani*, pref. G. Negulescu-Batişte şi N. Vătămanu, Bucureşti, 1942; *Opere*, I–II, îngr. George Baiculescu, pref. George Ivaşcu, Bucureşti, 1957; *Ciocoii vechi şi noi. Nenorocirile unui slujnicar*, îngr. Domnica Filimon-Stoicescu, introd. Şerban Cioculescu, Bucureşti, 1970; *Opere*, I–II, îngr. şi introd. Mircea Anghelescu, note şi variante George Baiculescu, Bucureşti, 1975–1978; *Opere*, îngr. și introd. Mircea Anghelescu, București, 2005.

Repere bibliografice: Iorga, *Pagini*, I, *120–139*; Iorga, *Ist. lit.* XIX, III, *284–285*, *307–310*; Lovinescu, *Scrieri*, I, *192–196*; Lovinescu, *Critice*, X, *185–207*; Perpessicius, *Opere*, II, *48–53*, IX, *182–187*, *215–219*; Constantinescu, *Scrieri*, VI, *13–14*, *69–79*; Călinescu, *Opere*, III, *983–986*, IV, *634–645*, VII, *1141–1376*, IX, *1129–1132*, XII, *12–18*, *816–817*; Streinu, *Pagini*, II, *413–418*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *309–316*, *Ist. lit.* (1982), *348–364*; Vianu, *Arta*, I, *74–85*; Cioculescu–Streinu–Vianu, *Ist. lit.*, *112–115*; H. Zalis, *Nicolae Filimon*, Bucureşti, 1958; G. Călinescu, *Nicolae Filimon*, Bucureşti, 1959; Cioculescu, *Prozatori*, *57–107*; Viorel Cosma, *Nicolae Filimon, critic muzical şi folclorist*, Bucureşti, 1966; *Ist. lit.*, II, *644–664*; Ivaşcu, *Ist. lit.*, I, *493–503*; Vârgolici, *Retrospective*, *171–201*; Aurel Martin, *Introducere în opera lui N. Filimon*, Bucureşti, 1973; Zalis, *Scriitori*, *115–127*; Ştefan Bănulescu, *Scrisori Provinciale*, Bucureşti, 1976, *62–68*; Muthu, *Lit. rom.*, *154–162*, *passim*; George Ivaşcu, *Nicolae Filimon*, Bucureşti, 1977; Pillat, *Itinerarii*, *81–87*; *Dicţ. lit. 1900*, *351–354*; *Nicolae Filimon interpretat de…*, îngr. şi pref. Gabriela Danţiş, Bucureşti, 1980; Manolescu, *Arca*, I, *106–119*, *passim*; Anghelescu, *Scriitori*, *113–149*; Papahagi, *Critica*, *22–38*;

Ţeposu, *Viaţa, 17–23*; Cornea, *Itinerar, 105–150*; Constantin Mateescu, *Pe urmele lui Nicolae Filimon*, Bucureşti, 1985; Călinescu, *Biblioteci, 25–48, 99–102*; Cornea, *Aproapele, 163–189*; Manolescu, *Istoria*, I, *322–325*; Negoiţescu, *Ist. lit.*, I, *33–40*; *Dicţ. analitic*, I, *179–182*, II, *25–27*, III, *125–126*; *Dicţ. esenţial, 309–313*; Constantin Cubleşan, *Nicolae Filimon*, Craiova, 2003; Ungureanu, *Geografia lit.*, I, *25–29*; Dascălu, *Germanitatea, 52–63*; Zamfir, *Panorama*, I, *225–233*. ***G.D.***

FILIMON-STOICESCU, Domnica (15.IX.1928, Bucureşti – 10.X.2005, Bucureşti), istoric literar, editoare. Este fiica Filotheii (n. Boldeanu) şi a lui Gheorghe I. Filimon, ofiţer. Urmează şcoala primară la Focşani şi Bucureşti, gimnaziul şi liceul la Bucureşti, Ploieşti şi Sibiu (1945–1947). Va absolvi în 1951 Facultatea de Filologie a Universităţii din Bucureşti, funcţionând apoi ca redactor la Editura de Stat pentru Literatură şi Artă (1954–1957), Editura Tineretului (1957–1969), Editura Albatros (1969–1983). A debutat în „Viaţa românească” (1956), colaborând şi la „Secolul 20”, „Convorbiri literare”, „Cronica”, „Săptămâna” ş.a., unde publică articole, cronici, dar şi versuri. A fost distinsă cu Premiul „Perpessicius” al revistei „Manuscriptum” (1985) pentru ediţiile consacrate lui Titu Maiorescu. A mai semnat Domnica Filimon şi Domnica Stoicescu.

Într-o activitate de aproape patruzeci de ani **F.-S.** s-a făcut cunoscută în viaţa literară românească în primul rând ca editor de vocaţie, competent, eficient. A prefaţat şi îngrijit numeroase ediţii din clasici, pentru toate categoriile de cititori, de la elevi până la istoricii literari cei mai pretenţioşi. Într-un fel sau altul, a contribuit la restituirea scrierilor lui Calistrat Hogaş, A.I. Odobescu, Ion Creangă, Anton Bacalbaşa, G. Coşbuc, N. Filimon, Ioan Slavici, dar, mai ales ale lui Titu Maiorescu. Mentorului Junimii i-a îngrijit ediţii din *Critice*, traducerea *Aforismelor* lui Schopenhauer, apoi, împreună cu Georgeta Rădulescu-Dulgheru, *Jurnalul* şi *Epistolarul* şi, în sfârşit, seria *Opere* (I–IV, 1978–1988). Rod al cunoaşterii perfecte a biografiei lui Maiorescu, dublată de familiarizarea cu însemnările zilnice şi corespondenţa, lucrarea *Tânărul Maiorescu* (1974) dovedeşte aptitudini de analiză critică, psihologică, sociologică. Autoarea reuşeşte să contureze aici portretul unui tânăr cărturar de excepţie, singular în epocă, adevărat erou de bildungsroman. A scris, de asemenea, o micromonografie *Emil Gârleanu* (1968), cuprinzând judecăţi nuanţate despre acest scriitor, căruia izbuteşte să-i traseze profilul exact, situându-l în istoria literaturii fără a-l supraevalua ori a-l trata cu facilă ironie. O biografie, îndeosebi spirituală, a Selmei Lagerlöf (1988) este, de fapt, un elegant eseu cu privire la locul cu totul special al prozatoarei suedeze în literatura de evocare a lumii copilăriei. Prin editarea libretelor operelor lui Richard Wagner traduse de St. O. Iosif (*Rienzi, Olandezul zburător, Tannhäuser, Lohengrin*), **F.-S.** adaugă o contribuţie preţioasă la stabilirea principalelor ecouri wagneriene în cultura română.

SCRIERI: *Emil Gârleanu*, Bucureşti, 1968; *Tânărul Maiorescu*, Bucureşti, 1974; *Minunata călătorie a Selmei Lagerlöf în lumea lui Nils Holgersson*, Bucureşti, 1988. **Ediţii:** Nicolae Filimon, *Ciocoii vechi şi noi. Nenorocirile unui slujnicar*, introd. Şerban Cioculescu, Bucureşti, 1970; Titu Maiorescu, *Critice*, I–II, pref. Paul Georgescu, Bucureşti, 1967, *Jurnal şi Epistolar*, I–IX, introd. Liviu Rusu, Bucureşti, 1975–1989 (în colaborare cu Georgeta Rădulescu-Dulgheru), *Opere*, I–IV, introd. Eugen Todoran, Bucureşti, 1978–1988 (în colaborare cu Georgeta Rădulescu-Dulgheru); Richard Wagner, *Olandezul zburător*, tr. St. O. Iosif, pref. George Bălan, postfaţa edit., Bucureşti, 1968; Arthur Schopenhauer, *Aforisme asupra înţelepciunii în viaţă*, tr. Titu Maiorescu, pref. Liviu Rusu, Bucureşti, 1969.

Repere bibliografice: Edgar Papu, *În jurul lui Schopenhauer*, RL, 1969, 39; Nicolae Manolescu, *„Tânărul Maiorescu”*, RL, 1974, 26; Şerban Cioculescu, *„Tânărul Maiorescu”*, RL, 1974, 32; Al. Călinescu, *„Tânărul Maiorescu”*, CL, 1974, 8; Al. Săndulescu, *„Tânărul Maiorescu”*, VR, 1974, 10; Corina Popescu, *„Tânărul Maiorescu”*, RITL, 1974, 4; Marin Bucur, *Titu Maiorescu, „Jurnal şi Epistolar”*, RITL, 1979, 3; Dan Mănucă, *Maiorescu în ediţie critică*, CL, 1980, 4; Sorescu, *Uşor cu pianul, 156–169*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *265–266*; Ornea, *Titu Maiorescu, azi*, RL, 2001, 17. ***A.N.***

FILIP, Iulian (27.I.1948, Sofia–Bălţi), poet, prozator, dramaturg, folclorist. Este fiul Anei (n. Grosu) şi al lui Ion Filip, fântânar din tată în fiu. A absolvit şcoala medie în Sofia–Bălţi, iar la Universitatea Pedagogică „Alecu Russo” din Bălţi a urmat un an Facultatea de Fizică–Matematică, apoi Facultatea de Filologie, pe care o încheie în 1970. Ulterior își face aspirantura la sectorul de folclor al Secţiei de etnografie şi studiul artelor de la Academia de Ştiinţe din RSS Moldovenească, unde între anii 1974 şi 1984 a fost cercetător ştiinţific; își luase doctoratul cu o teză despre teatrul popular. Între 1990 şi 2006 a funcționat ca şef al Departamentului cultură al Primăriei Chişinău. Actualmente este şef de sector la Institutul de Filologie al Academiei de Ştiinţe a Republicii Moldova. În 1995 editează, alături de alți scriitori, revista „Moment poetic”. Debutează cu versuri în 1970 la „Cultura”, iar editorial cu placheta *Neîmpăcatul meşter*, apărută în 1974, unde motivele universului adolescentin se întâlnesc cu cele folclorice. În volumele ce au apărut, începând cu

Cerul fântânilor (1977) până la antologia *Luna-i una* (2009), poetul cultivă versul clasic, tradiţional, sugestiv şi apelează la miniatura poetică. Scriitor extrem de productiv, contribuie concomitent la îmbunătăţirea dramaturgiei pentru copii prin numeroase cărţi, între care *Casa fiecăruia* (1980), *Cenuşar-Voinicul şi Cenuşăreasa-Mireasa* (1981), *Facă-se voia ta, Sfârlează!* (1985), *Colacul-marele, frate bun cu soarele* (1988), *Moara cu plăcinte* (2007) ş. a. Textele sale pentru copii şi pentru cei mari au fost montate în câteva spectacole, prima piesă prezentată publicului din Chişinău, în 1981, fiind *Moara cu plăcinte*. În proză s-a afirmat cu romanul eseistic *Cobaiul nu triumfă* (1996), volumul *Fir întins* (2008) reunind tot pagini de proză, iar în folcloristică prin antologiile *Teatru popular* (1981, în colaborare), *Primiţi Căluţul?* (1983), *Să trăiți, să-nfloriți!* (2001) ș.a. sau prin interpretările din *Miracolul scenei în arta populară* (2011) şi, alături de alţi specialişti, prin culegerea *Cât îi Maramureşul* (1993). Ca publicist, susține rubrici în „Literatura și arta", „Litere" (sub titlul „Poezia acasă") ș.a., multe dintre foiletoanele și eseurile sale, incisive, lipsite de complezență, alcătuind ulterior sumarul unor cărți, iar ca traducător, dă în special versiuni din poezia italiană (Giuseppe Ungaretti ș.a.) ori transpune din română în rusă. **F.** este şi autor de texte pentru cântece de factură populară, corale şi de estradă, autor de scenarii de film şi librete, dar şi desenator, semnând grafica la zeci de cărţi, pictor cu mai multe expoziţii personale pe ambele părţi ale Prutului, inițiator al unor evenimente culturale. I s-au acordat numeroase distincţii, între care titlul Maestru în Arte (Chişinău, 1993), Medalia „Mihai Eminescu", Premiul „Simion Florea Marian" al Academiei Române (1993, *ex aequo*), Premiul revistei „Convorbiri literare" (2012), mai multe premii pentru literatura pentru copii, Marele Premiu pentru Dramaturgie (UNITER, 2012).

În primele volume de poezii ale lui **F.** se evidenţiază o obsesie a oglinzilor, văzute ca mijloace de verificare etică. Motivul rădăcinii se impune în cărţile următoare, în care poetul ascultă de „adâncul inimii", de timpul miracolelor, al misterului ce duce către centrul suprem – Dumnezeu, de taina firii care se deschide spre izvoare, „spre limpezimea luminoasă a ploii", spre „fulgii vechilor speranţe". Schimbarea frecventă a registrelor e dictată de o predispoziţie generală spre ludic. **F.** recurge la balada în care insinuează sensuri parabolice şi alegorice sau la miniatura în care se iveşte o licărire, o străluminare a zeiescului: „N-am vrut să mă închin nimănui –/ Chiar Domnul ne îndeamnă la-nălţare…/ Ai Lui suntem? Ai Nimănui? Ai cui?/ Stăpânitoare mu-u-ta întrebare" (*Năzuinţă*). Poet prin excelenţă al primordialului, al clarului solar, al sfericului, **F.** aduce o „pace binecuvântată" a contrariilor, antrenându-se în jocul (copilăresc) şi dând o nouă baladă – în stil barbian reactualizat – a oului: „Totul… toate-s din ou/ răsărirea/ adunarea! împărţirea/ despărţirea!.../ Apoi – întoarcerea în oul-cavou + dincolo de linie,/ de partea cealaltă,/ unde nu se prea vede/ de atâta rădăcină/ sub iarba cea veşnică…". Ludicul se manifestă în chip progresiv, diversificându-se. Poetul scrie jucându-se, aproximând, ironizând, se dă în spectacol calamburistic, liric sau grav, dramatic, barochizează sau notează simplu, cu creionul, moralizează şi ascultă atent lecţiile altora. Copilul devine un copil teribil care se antrenează în spectacolul existenţei (vieţii/ morţii), al devenirii. În subsolul poemelor notează chiar ziua, ora, locul şi întâmplarea; cuprins de febra imediatului, prinde din zborul imaginaţiei şi pecetluieşte rapid, pe hârtie, momentele iluminării. Haikuurile încoronează lucrarea miniaturală a lui **F.**, demonstrând facultatea de modelare în stil japonez, cu punctul de plecare în revelaţii auditive şi vizuale: „Dorul de tine/ mi-a lărgit ferestrele/ Aproape te văd" (*Ferestrele hotelului*); „Farul din fereşti –/ într-o unde–, şi unde eşti –/ pare-o inimă" (*Far din noapte de toamnă niponă*). Cu astfel de însuşiri scriitorul e în elementul său în basmele şi piesele pentru copii. *Nucul cu o singură nucă* (1999), *Casa greierului* (2002) și multe alte pagini îi confirmă darul de a se copilări, dar nu convenţional, ci cu un rost serios, necontrafăcut. Cartea de sinteză *De ce mă doare inima* (2012) aduce o dovadă în plus că poetul schimbă mereu registrele, variază momentele sufleteşti. Reflecţiile se toarnă rapid în formule aforistice, verbele fiind cele esenţiale („Fii? Şi să ştii să fii cu toate ale tale cele mai o-me-neşti/ Abia după cazne nenumărate să fii/ eşti"). Întrebarea-cheie intervine lucid şi amar-glumeţ: drumeţul „nepriceput" nu cunoaşte drumul, sigur e numai un fapt: „am ajuns să rătăcim/ strict înainte". Simbolistica drumeţiei domină, revin întrebările privind plecările/sosirile, porţile/urmele, malurile/valurile ş.a., accentele fiind puse pe despărţirea de orice iluzie: „De ce să te temi? Toate-s – până la urmă! –/ fără de inimă" (*Urme nu rămân*).

SCRIERI: *Neîmpăcatul meşter*, Chişinău, 1974; *Cerul fântânilor*, Chişinău, 1977; *Dialoguri primordiale*, Chişinău, 1978; *Casa fiecăruia*, Chişinău, 1980; *Cenuşar-Voinicul şi Cenuşăreasa-Mireasa*, Chişinău,1981; *Hulub de poştă*, Chişinău, 1983; *Facă-se voia ta, Sfârlează!*, Chişinău, 1985; *Unde*

eşti?, Chişinău, 1987; *Colacul-marele, frate bun cu soarele*, Chişinău, 1988; *Cafea neagră*, Chişinău, 1989; *Copăcel-copăcel*, Chişinău, 1990; *Deşteptătoarele*, Chişinău, 1991; *Fir de nisip*, Chişinău, 1991; *Dansul timizilor*, postfaţă Alexe Rău, Chişinău, 1994; *Au vrut melcii să se bată*, Chişinău, 1996; *Cobaiul nu triumfă*, Chişinău, 1996; *Din neamul lui Păcală*, Chişinău, 1996; *Mergătorul*, Chişinău, 1996; *Aventură neolatină*, Chişinău, 1997; *Ceata lui Bujor*, Chişinău, 1997; *Vrei să creşti mare?*, Chişinău, 1997; *Morţile prealabile*, Chişinău, 1998; *Ruga iezilor cei trei*, Chişinău, 1998; *Seminţele mărului oprit*, Chişinău,1998; *Plăcinţele cu mărar – Nucul cu o singură nucă*, Chişinău, 1999; *Amărâtele hărţi*, Timişoara, 2000; *Cuibul lui Dumnezeu*, Chişinău, 2000; *Ştiutorul să mă ierte*, Chişinău, 2000; *Căutarea păstorului*, Chişinău, 2001; *Casa greierului*, Chişinău, 2002; *Foarfeca lui Urecheanu*, Chişinău, 2003; *Un spin – Une Épine*, ed. bilingvă, îngr. și postfaţă Valeriu Rusu, Ploiești – Aix-en-Provence, 2003; *Cules-ales*, Ploiești, 2004; *Mergătorul*, Chișinău, 2004; *Când pe morţi îi strâng pantofii, cum e mersul celor vii?*, Târgoviște, 2006; *Cartea cea mai a mea*, Târgoviște, 2007; *Elegia dramatică a golului*, îngr. și pref. Victor Adam, Ploiești, 2007; *Moara cu plăcinte*, Chișinău, 2007; *Fir întins*, Chișinău, 2008; *Încheierea cercului*, Iași, 2008; *Linii și cuvinte comunicante*, Chișinău, 2008; *Noroc polyglot*, Chișinău, 2008; *Răscrucea întâmplărilor predestinate. Dialoguri benevole, neobligatorii* (convorbiri cu Aurelian Dănăilă), Chișinău, 2008; *Luna-i una*, Chișinău, 2009; *Rochița leneșă*, Chișinău, 2009; *Care-s sălbaticii?*, Târgoviște, 2010; *Puținul (m)eu. Urmele frumoase*, Târgoviște, 2010; *Cumpăna cucului*, Chișinău, 2011; *Miracolul scenei în arta populară*, pref. Mihai Cimpoi, Chișinău, 2011; *101 poeme*, București, 2011; *De ce mă doare inima*, Iași, 2012; *Pălăriuță oranj și lupul din râpă*, îngr. Victoria Cazan, Chișinău, 2012.

Repere bibliografice: Liviu Damian, *Nu ştiu ce înseamnă a încuraja un talent...*, „Cultura" (Chişinău), 1970, februarie; Ion Ciocanu, [*Iulian Filip*], „Tinerimea Moldovei", 1974, septembrie, LA, 1992, 6 februarie, 1995, 24 august, 2007, 34–36; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia, 229–230*; Eliza Botezatu, *...Și spun cuvinte în limba poetică a lui Iulian Filip*, LA, 1998, 5 februarie; *Bibliografie Iulian Filip*, Chișinău, 1998; George Coandă, *Iulian Filip și lirismul solar*, „Litere", 2001, 6; Barbu Cioculescu, *Iulian Filip*, „Litere", 2004, 3–4; Nicolae Dumitrescu, *„Cules-ales"*, „Axioma", 2006, 11; Cimpoi, *Critice*, VI, *155–156*; [*Iulian Filip*], LA, 2010, 24 iunie (grupaj special); *Dicţ. Chişinău*, *242–244*; Rachieru, *Poeţi Basarabia*, *335–340*; Aurelian Silvestru, *Polivalenţa unui talent*, LA, 2011, 27 ianuarie; Tudor Cristea, *Puntea de legătură*, „Litere", 2011, 1. ***I. C.***

FILIP, Mircea (14.VI.1939, Ismail – 11.X.2015, București), prozator, autor dramatic. Este fiul Eleonorei (n. Băiţan) şi al lui Vasile Filip, muzicant militar; scriitorul Traian Filip este fratele său. A absolvit liceul la Suceava (1957) şi a urmat cursurile Facultăţii de Filologie din cadrul Universităţii „Al. I. Cuza" din Iaşi (1961–1966). Este secretar literar la Teatrul „Vasile Alecsandri" din Iaşi (1966–1984), apoi bibliotecar la Biblioteca Centrală a Universităţii Politehnice din Bucureşti (1985–1999). Debutează cu un articol în „Amfiteatru" (1965). Publică reportaje, interviuri, anchete sociale, cronici dramatice, note şi consemnări, articole teoretice, recenzii în „Cronica", „Convorbiri literare", „Contemporanul", „Luceafărul", „Teatrul", „Arlechin" (face parte din redacţie), „Revista română" ş.a.

Cel dintâi volum al lui **F.**, *Prinţul nisipurilor*, apărut în 1969, include mai multe „povestiri de noapte". Urmează alte două cărţi, *Visând la California* (1977) şi *Audienţă de noapte* (1983), în care atmosfera nu se schimbă, povestirile fiind mai ales confesiuni ale unor adolescenţi care descoperă bucuria de a iubi şi de a fi iubiţi, singurătatea şi tristeţea sau neliniştitoarea întâlnire cu ei înşişi. După o pauză de trei decenii, apariţia romanului *Dactilografa şi diavolul. Naraţiuni imposibile: ruinele unui roman din studenţie* (2006), scris începând din 1985, marchează o încercare de a aborda proza fantastică, cum indică şi menţiunea titulară. Protagonistul, un ziarist, trece prin peripeţii neobişnuite, flirturi diverse, probleme de redacţie, apariţia diavolului Azber, ajungând în cele din urmă să cunoască experienţa carcerală, care îl îndeamnă să scrie un roman intitulat *Ruinele vieţii noastre cea de toate zilele*, ceea ce ar trebui să fie „lumea închisorilor politice văzută în cheie fantastică". Aceleiaşi strădanii de a crea o structură polifonică acestor „naraţiuni imposibile" i se alătură „notele dintr-un caiet găsit", în mare parte însemnări ale personajului central, care încheie fiecare capitol. Trăind aproape două decenii în lumea teatrului, **F.** dramatizează *Povestea vorbii* de Anton Pann (1975) şi *Istoria ieroglifică* de Dimitrie Cantemir (1973, în colaborare cu Cătălina Buzoianu), pentru care este distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor; ambele piese au fost puse în scenă la Teatrul Naţional „Vasile Alecsandri" din Iași. Scrie şi teatru radiofonic: *Neuitata restanţă* (1979) şi *Planeta Sadoveanu*, mai publică două librete de operă, *Arcade peste timp* (Iaşi, 1977) şi *Horia – Vulturul răzbunării* (Roma, 1980), scrie scenarii pentru felurite spectacole. De asemenea, traduce pentru Teatrul Naţional ieşean piesele *Celestina* de Fernando de Rojas (premiera în 1972), *Amfitrion* de Peter Hacks (premiera în 1975) şi *Căpitanul din Köpenick* de Carl Zuckmayer (premiera în 1979). În fine, editează, singur sau în colaborare, câteva volume centrate pe textele despre teatru şi

memorialistica lui Petru Comarnescu: *Scrieri despre teatru* (1977), *O'Neill și renașterea tragediei* (1986), *Pagini de jurnal* (I–III, 2003, în colaborare cu Traian Filip şi Adrian Munțiu).

SCRIERI: *Prinţul nisipurilor. Povestiri de noapte*, Bucureşti, 1969; *Visând la California*, Iaşi, 1977; *Audienţă de noapte. Confesiuni imaginare*, Iaşi, 1983; *Dactilografa şi diavolul. Naraţiuni imposibile: ruinele unui roman din studenţie*, Iaşi, 2006. **Ediţii:** Petru Comarnescu, *Scrieri despre teatru*, Iaşi, 1977, *O'Neill și renașterea tragediei*, introd. Dan Grigorescu, Cluj-Napoca, 1986, *Pagini de jurnal*, I–III, pref. Dan Grigorescu, Bucureşti, 2003 (în colaborare cu Traian Filip și Adrian Munțiu).

Repere bibliografice: Florin Faifer, [*Mircea Filip*], „Flacăra Iaşului", 1969, 41, 1977, 42, CL, 2007, 1; Val Condurache, *„Visând la California"*, CL, 1977, 3; V. Codrescu, *„Visând la California"*, CL, 1977, 11; Ion Beldeanu, [*Mircea Filip*], „Zori noi", 1977, 35, 1983, 40, „Bucovina literară", 2007, 1; Elvira Sorohan, *Dramatizarea epicului*, CL, 2008, 1. ***P.Ct.***

FILIP, Stelian (18.IX.1924, Moldoveni, j. Teleorman – 2.I.2010, Tuzla, j. Constanța), poet, prozator. Este fiul Floarei (n. Mihăilă) şi al lui Pandele Filip, ţăran, apoi subofiţer de jandarmi. În 1926 părinţii săi sunt colonizaţi în comuna Tuzla, judeţul Constanţa, unde **F.** face şcoala între 1932 şi 1938. Îşi continuă studiile la Liceul Industrial, secţia sculptură, din Constanţa, iar între 1941 şi 1945 la Liceul Industrial „Regele Mihai I" din Bucureşti, secţia electrotehnică. Urmează doi ani la Politehnică şi doi ani la Conservatorul Astra, clasa de vioară, îndrumat de compozitorul Nelu Oancea. Între 1950 şi 1955 este student la Facultatea de Filologie a Universității din București, apoi profesor suplinitor la Tuzla şi colaborator la ziarul „Dobrogea nouă" din Constanţa. Încă din facultate lucrează pentru Radio, unde din 1968 până în 1989 va fi şeful secţiei Satiră şi umor – Unda veselă, pentru care scrie zeci de scenarii satirico-umoristice. A mai fost redactor la revista „Albina" şi redactor-metodist la Casa Centrală a Creaţiei Populare. A debutat în 1946, în revista de satiră şi umor „Papagalul", cu o cronică în versuri, *Sezon cu ploaie*; în 1956 publică poezii în „Tânărul scriitor". A mai colaborat cu versuri şi proză, epigrame şi articole la „Steagul roşu", „Scânteia tineretului", „Îndrumătorul cultural", „Urzica", „Arici Pogonici" „Luceafărul", „România literară", „Orizont", „Familia", „Tribuna" ş.a. A folosit şi pseudonimele Tele Bălăciu, S. Dobrogeanu, S. Tuzleanu. Prima lui carte, *Azi pitic, mâine voinic*, apare în 1963.

Înzestrat cu o fină capacitate de observaţie a oamenilor, ca şi a moravurilor mereu schimbătoare, posedând o bună cunoaştere a subtilităţilor oralităţii şi meşteşugul versificaţiei, **F.** a fost deseori clasificat între poeţii satirici. Însă temperamental liric, mai ales în povestirile scurte, scriitorul se relevă a fi cu precădere un umorist sentimental, cald-comprehensiv, în descendenţa lui G. Topîrceanu şi din familia lui Ion Băieşu, Valentin Silvestru ş.a. El depăşeşte actualitatea, trimiterile la particular, prin comparaţii şi ecouri livreşti la tot pasul, plimbând lectorul de la *Biblie* şi folclor la Orfeu şi La Fontaine, de la Arhimede şi Shakespeare la Rodin şi Brâncuşi, de la Krîlov şi Gr. Alexandrescu la Tudor Arghezi şi Tudor Muşatescu. În poezie preferă formele prozodice clasice (rondelul, sonetul, fabula etc.), genul scurt, abordat percutant şi cu semnificaţii modern-parodice. Tematica este atât de diversă, încât tinde să epuizeze şi actualitatea, şi livrescul: oul lui Columb şi Don Quijote, Păcală şi acarul Păun sau, dând noi interpretări unor vechi atitudini umane, modestia, recunoştinţa, invidia, oportunismul, înțelepciunea etc. Fabulele, voit „inofensive", se înseriază de la „testamentul lui Esop" la aspectele cele mai actuale ale „democraţiei de tranziţie", moralizând asupra curiozităţii, compătimirii, iluziei, sincerităţii, spiritului critic, conservatorismului, complexului de inferioritate, mândriei, invidiei, prieteniei ş.a. Mai toate au drept „epilog" o inversare de optică: „Gâze, lucruri, animale,/ Câte-am prins în *Fabule*,/ Nu ştiu dacă fac parale/ Asprele-mi vocabule.// Însă eu vă cer iertare/ (Cu umor şi graţie!),/ Pentru cazul când vă doare/ Câte-o comparaţie!" (*Epilog*). În mai bine de şaptezeci de „parodii întârziate" poetul demonstrează o certă virtuozitate a imitaţiei, într-un registru care surprinde caracteristica minoră a versului altora – de la Victor Eftimiu, Mihai Beniuc, Marin Sorescu până la Adrian Păunescu, Ion Gheorghe ori la textierii de muzică uşoară Angel Grigoriu şi Romeo Iorgulescu. Schiţele şi povestirile, îndeosebi cele din volumul *Ce frumoasă este viaţa!* (1986), sunt secvenţe din traiul oamenilor obişnuiţi, într-o optică înţelegătoare, plină de compasiune, în gen cehovian, cu o uşoară detaşare, sesizabilă în mimetismul parodic al limbajului personajelor (analfabetism, semidoctism, preţiozitate, sintagme „de lemn" etc.), în esenţă o varietate nouă de „forme fără fond", ca şi în stilul livresc al comentariului, contrastant umoristic. Aşa, bunăoară, tribulaţiile Vetei Cârlan, „femeie cu vocaţia iubirii", care, „în preajma frumoasei vârste de 60 de anişori", îşi caută fericirea romantică într-o lume pragmatică

până la vulgaritate, compun o mică istorie antologică, *Vetuța se mărită*, unde stilul oscilează între sentimentalism şi cruzime.

SCRIERI: *Azi pitic, mâine voinic*, Bucureşti, 1963; *Rime sprințare*, Bucureşti, 1966; *Fabule dintr-un degetar*, Bucureşti, 1970; *Cartea cu zâmbete*, Bucureşti, 1974; *Minifabule*, pref. Aurel Baranga, Bucureşti, 1974; *Un buchet de epigrame*, Bucureşti, 1975; *Flori de cactus*, Bucureşti, 1977; *Jocul cuvintelor*, Bucureşti, 1982; *Ce frumoasă este viața!*, Bucureşti, 1986; *Parodii… fără adresă*, Timişoara, 1998; *Triptic satiric*, Bucureşti, 1999; *Oglinda cu multe fețe…*, Bucureşti, 2001; *Catrene... muşatesciene!*, București, 2007; *Poeme aforistice... la mintea oricui*, București, 2007; *Galaxia ochilor noştri*, București, 2008; *Privesc înapoi... cu umor!*, București, 2008; *Epigrame. Muc şi sfârc*, Timişoara, 2009; *Fabuliada*, București, 2009; *Parodii adevărate*, București, 2009; *Rondeluri aproape perfecte*, București, 2009.

Repere bibliografice: Aurel Martin, *Un poet sensibil*, „Tânărul scriitor”, 1956, 9; George Corbu, *„Un buchet de epigrame”*, O, 1975, 8; Pompiliu Marcea, *Un umorist*, R, 1979, 12; Alecu Popovici, *„Flori de cactus”*, SPM, 1980, 4 ianuarie; Fănuș Neagu, *„Triptic satiric”*, „Moftul român”, 1999, 9; Cristea, *Teleorman*, *168*; Horia Gârbea, *Uraniu în șuvițe și directa de dreapta a nopții*, LCF, 2009, 14; [*Stelian Filip*], LCF, 2010, 1–2 (grupaj special). ***M.D.***

FILIP, Traian (11.II.1929, Lugoj – 15.V.1994, Bucureşti), prozator, publicist. Muzicant militar de profesie, Vasile Filip s-a stabilit, în preajma celui de-al Doilea Război Mondial, împreună cu soţia sa, Eleonora (n. Băiţan), şi cei trei copii, la Suceava. Aici **F.**, primul lor născut (viitorul prozator Mircea Filip e frate mai mic), urmează şcoala primară şi liceul, pe care îl va absolvi în 1949. Încă înainte de susţinerea examenelor finale, tânărul dovedeşte înclinaţie pentru scris, iscălind în „Revista elevilor” şi câştigând un concurs literar naţional. Ar fi compus tot atunci, în mai puţin de o lună, un roman în care valorifica şi experienţa de „brigadier” la Salva-Vişeu, roman remarcat de un critic cunoscut şi propus spre editare, publicat însă numai după un sfert de veac sub titlul *Crivăţul bate năpraznic* (1974). Va fi fost totuşi o recomandare solidă pentru admiterea tânărului la Facultatea de Filologie din Bucureşti şi îndeosebi la Şcoala de Literatură „M. Eminescu”, frecventată timp de doi ani (1950–1952). După obţinerea licenţei în 1954, **F.** lucrează ca redactor la ziarul „Zori noi” din Suceava, până în 1958, când, se pare, i se interzice să mai publice. Între 1961 şi 1971 este metodist şi apoi director la Şcoala Populară de Artă suceveană. În răstimp are loc debutul său editorial cu romanul *Amar* (1963; Premiul „Ion Creangă” al Academiei RPR). Succesul îi redeschide porţile presei, **F.** colaborând destul de frecvent la „Scânteia”, „România liberă”, „Munca”, „Tribuna”, „Gazeta literară”, „Contemporanul”, „Magazin” ş.a., îndeosebi cu reportaje literare, ce vor fi strânse în volumele *Pământul oţelului* (1964), *Diluviul sau Apele lui Saturn* (1971, în colaborare cu Vasile Nicorovici) şi *Oraşe cu geometria variabilă* (1972). În cadenţă regulată îi apar şi romanele *Desen după natură* (1966), *Dansul focului* (I–II, 1968), *Pavilionul* (I–III, 1969–1972), *Calypso* (1977) şi culegerea de proze scurte *Piaţa cu pălării şi tromboane* (1971). O cotitură se produce în viaţa lui **F.** în 1971, când îl cunoaşte pe magnatul Iosif Constantin Drăgan, la a cărui editură din Italia (Nagard) va deveni consilier şi director şi pe care îl va însoţi într-o serie de expediţii şi croaziere ce i-au prilejuit însemnări de călătorie, intrate apoi în volumul *Spre Kilimandjaro* (1976). Inspiraţia epică se va împrospăta în romanele *Subconştientul Veneţiei* (1984) şi *Thalassa* (I–II, 1993–1994). La iniţiativa sa a fost retipărită la Editura Nagard, în ediţie anastatică, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* a lui G. Călinescu. Se pare că a contribuit efectiv şi la redactarea memoriilor şi a altor lucrări ale lui Iosif Constantin Drăgan. În ţară editează lucrarea postumă a lui Petru Comarnescu *Chipurile şi priveliştile Europei* (I–II, 1980); în 2003, după moartea lui **F.**, apar alte trei volume, puse sub titlul *Pagini de jurnal*, aparținând tot lui Comarnescu, îngrijite în colaborare cu Mircea Filip și Adrian Munțiu. **F.** se manifestase la un moment dat și ca polemist pătimaş, virulent în paginile gazetelor „Săptămâna” şi „Luceafărul”, o parte din articole fiind reunite în cartea *Falsificatorii de imagini* (1979).

Deşi începe să scrie de pe băncile liceului, **F.** ajunge să publice proză relativ târziu, prea devreme totuşi pentru a nu plăti tributul cerut de canonul realismului socialist. În esenţă, romanul *Amar* se constituie în jurul trăirilor copilului şi apoi adolescentului Dick Tomaziu, un alter ego al autorului, în ultimii ani ai războiului şi în cei ai instalării regimului comunist. Stăpânirea frazei, o anume putere descriptivă, capacitatea de a împleti firesc mai multe fire narative, înţelegerea psihologiei vârstelor fragede sunt evidente, însă clişeele ideologice ale epocii parazitează întregul, ducând la eşec. În acelaşi spaţiu epic se mişcă şi *Crivăţul bate năpraznic*, redactat, după declaraţiile lui **F.**, în 1949 şi nemodificat la tipărirea sa în 1974. Mai elaborat, cu personaje mai puţin uniformizate, romanul conţine, de asemenea, o serie de clişee, parcă mai mult pentru a ascunde falsul. În *Vântul din faţa soarelui*, primul

volum al trilogiei *Pavilionul*, evoluţia personajului feminin central se suprapune perfect traseului „eroinei revoluţionare” tipice, încât neverosimilul, de-a dreptul strident, trebuie să se drapeze într-un soi de miraculos, cu note de picaresc. Terenul e preparat de un tablou al dezastrelor războiului în Moldova, alcătuit în manieră cinematografică, de o forţă incontestabilă. În al doilea roman, *Patima nopţii*, analiza spectrală se exercită asupra relaţiei, complicată cu elemente patologice, dintre Dardu şi Ulpia, pe când *În singurătatea femeilor*, ultima parte a trilogiei, exploatează experienţele a trei cupluri având comun un pol masculin (Sebastian), polii ceilalţi fiind o tânără în pragul formării (Veronica), femeia seducătoare, dar cvasiasexuată (Sabina) şi femeia în pragul senectuţii, nu mai puţin fascinantă (actriţa Nauzica). Personajele-naratori practică până la epuizare analiza partenerilor şi introspecţia, excesul fiind atenuat întrucâtva de momente de epic senzaţional (biografia lui Sebastian-unchiul şi a lui Beniamin Arvatu, fost potentat comunist devenit gangster) sau de secvenţe reportericeşti (ultimele zile ale insulei Ada Kaleh). Temă obsedantă la **F.**, deteriorarea inexorabilă a relaţiilor dintr-un cuplu este prezentă şi în structura romanului *Dansul focului*, în centru situându-se o adolescentă, apoi tânără îndrăgostită mai întâi de un arhitect, pe care îl părăseşte fără un motiv explicit, pentru a se căsători cu un inginer, căsătorie eşuată curând. Un eşec sentimental înfăţişa, de asemenea, *Calypso*, „jurnalul” adolescenţei autorului, dar şi *Desen după natură*, „roman cu cheie”, destul de şters, şi galerie de portrete ale colegilor de la Şcoala de Literatură. O înnoire aduce romanul *Subconştientul Veneţiei*, acţiunea îmbrăţişând aici şi relaţiile dintre generaţii, pe fundalul bogat, constituit din evocarea ambianţei, a elementelor de artă din vechiul port adriatic. Experienţa autorului în preajma lui Iosif Constantin Drăgan se găseşte amplificată ficţional în *Thalassa*. Două croaziere în apele spaniole la mijlocul anilor ’70 prilejuiesc conturarea unor personaje complexe (multimilionarul Leoluca şi fraţii săi, nepotul acestora venit din România, Camil, proiecţie a autorului, tinerele Adriana şi Ines), dar şi al unei lumi crepusculare, în care valorile încetează să mai ofere teren ferm. Urmărind să caracterizeze mediul cosmopolit, prea frecventele sintagme şi fraze spaniole, italiene, franceze sfârşesc prin a da impresia de afectare, impresie accentuată şi de numeroasele citate plantate în text. Şi publicistica lui **F.** conţine unele părţi ce rezistă. Reporter talentat, el a ştiut să limiteze concesiile făcute puterii comuniste, iar entuziasmul în faţa construcţiilor gigantice e în mare măsură contrabalansat de realismul relatării vieţii muncitorilor de pe şantiere. În *Diluviul sau Apele lui Saturn* acţiunile celor cu „responsabilităţi” pălesc în faţa spectacolului grandios şi tragic al naturii dezlănţuite şi al înfruntării ei de către omul obişnuit. Polemist acerb, înregimentat, **F.** a combătut sub flamurile gazetelor „Săptămâna” şi „Luceafărul”. Puţine articole dintre cele adunate în *Falsificatorii de imagini* se situează însă, cum s-ar crede, pe platforma protocronismului. Cel mai adesea polemistul e animat de resentimente personale, de nemulţumirile scriitorului în faţa criticii, acuzată, partizan şi nedrept, de narcisism, de formalism, de subiectivitate, ori în faţa unor colegi supraapreciaţi (oniriştii). Actuale sunt doar pledoariile în favoarea lui G. Călinescu ori a lui Mihail Sadoveanu, care fuseseră acuzaţi, întrucâtva fără înţelegerea circumstanţelor, de colaboraţionism.

SCRIERI: *Amar*, Bucureşti, 1963; *Pământul oţelului*, Bucureşti, 1964; *Desen după natură*, Bucureşti, 1966; *Dansul focului*, I–II, Bucureşti, 1968; *Pavilionul*, I–III, Bucureşti, 1969–1972; *Piaţa cu pălării şi tromboane*, pref. Petru Comarnescu, Bucureşti, 1971; *Diluviul sau Apele lui Saturn* (în colaborare cu Vasile Nicorovici), Bucureşti, 1971; *Oraşe cu geometria variabilă*, Bucureşti, 1972; *Crivăţul bate năpraznic*, Bucureşti, 1974; *Spre Kilimandjaro*, Cluj-Napoca, 1976; *Calypso*, Bucureşti, 1977; *Falsificatorii de imagini*, pref. Mario Ruffini, Milano, 1979; *Subconştientul Veneţiei*, Bucureşti, 1984; *Thalassa*, I–II, Milano – New York, 1993–1994. **Ediţii:** Petru Comarnescu, *Chipurile şi priveliştile Europei*, I–II, Cluj-Napoca, 1980, *Pagini de jurnal*, I–III, pref. Dan Grigorescu, Bucureşti, 2003 (în colaborare cu Mircea Filip şi Adrian Munţiu); Iosif Constantin Drăgan, *Prin Europa*, I–IV, Bucureşti, 1990–1993.

Repere bibliografice: Dimitrie Bălan, *„Amar”*, O, 1963, 11; Aura Pană, *„Amar”*, IL, 1963, 12; Gabriel Dimisianu, *„Desen după natură”*, GL, 1966, 43; Marin Mincu, *Traian Filip*, LCF, 1967, 38; Nicolae Manolescu, *„Dansul focului”*, CNT, 1968, 17; Magdalena Popescu, *„Dansul focului”*, GL, 1968, 27; Valeriu Cristea, *„Vântul din faţa soarelui”*, RL, 1970, 2; George Pruteanu, *„În singurătatea femeilor”*, CL, 1973, 8; Petru Poantă, *„Crivăţul bate năpraznic”*, ST, 1974, 11; Zaharia Sângeorzan, [*Traian Filip*], CRC, 1975, 38, TR, 1986, 8, ST, 1995, 9; Mircea Popa, *Spaţii africane*, ST, 1976, 12; Ilie Purcaru, *„Subconştientul Veneţiei”*, FLC, 1984, 49; Alex. Ştefănescu, *Fastuos şi prolix*, RL, 1995, 18; Constantin Cubleşan, *„Thalassa”*, TR, 1996, 7; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *273–274*.

V.D.

FILIPCIUC, Ion (6.III.1942, Costişa, j. Suceava), poet, folclorist, istoric literar, editor. Este fiul Domnicăi (n. Cucoş) şi al lui Serafim Filipciuc, ţărani. Face studii medii la Rădăuţi şi Suceava, după care urmează Facultatea de Filologie la Institutul Pedagogic din Iaşi (1963–1966) şi la Universitatea „Al. I. Cuza" (absolvind în 1970). Funcţionează ca profesor de limba şi literatura română la Costişa (1966–1971), Rădăuţi (1971–1976) şi Câmpulung Moldovenesc (1977–2000). Este doctor în filologie al Universităţii „Al. I. Cuza" din Iaşi (1998) cu teza *Constante stilistice şi semnificaţii arhaice în „Mioriţa"*. Editează la Câmpulung Moldovenesc, împreună cu un grup de profesori, „Mioriţa", revistă de cultură folclorică (1991–1996) şi întemeiază Editura Biblioteca Mioriţa, unde, de altfel, îşi va publica în bună parte abundenta sa producţie, fie că e vorba de cărţi proprii, fie de ediţii. Din 1990 este redactor la „Bucovina literară". A debutat cu o poezie în ziarul „Zori noi" din Suceava (1968) şi editorial cu volumul de versuri *Răboj*, apărut în 1976.

Două sunt temele de studiu preferate de **F.**: biografia lui M. Eminescu şi balada *Mioriţa*. El afirmă că data reală a venirii pe lume a poetului este 20 decembrie 1849, pe care a declarat-o la Junimea şi în foaia matricolă de la Berlin, 15 ianuarie 1850 fiind data botezului. Alt aspect biografic investigat de **F.** este drumul poetului de la Cernăuţi la Blaj, părerea lui fiind că acesta a urmat ruta Vatra Dornei–Bistriţa–Reghin–Târnăveni–Blaj. Nu este, de asemenea, de acord cu exegeţii potrivit cărora Eminescu ar fi fost „propriu-zis" membru al cercului literar Orientul, condus de Gr. H. Grandea. Dacă opiniile privind biografia poetului comportă discuţii, aceea că Titu Maiorescu l-a internat pe „incomodul şi periculosul" Eminescu pentru a da satisfacţie liberalilor este de-a dreptul aberantă. Mai aplicat se ocupă **F.** de opera poetului în volumul *Asupra cuvântului „noroc"* (1998), în care, după ce examinează cuvântul în creaţia populară şi în opera unor scriitori, cercetează sensurile şi nuanţele termenului în creaţii eminesciene precum *Viaţa mea fu ziua*, *Doi aştri*, *Gândind la tine*, *Cu-amândouă mânile*, *Luceafărul*, *Urât şi sărăcie*, *Gemenii*, *Scrisoarea III*; concluzia comentatorului este că Eminescu face din acest concept o categorie poetico-filosofică. În rest, o puzderie de lucrări preponderent documentare, consacrate în special legăturilor poetului cu Bucovina. Cealaltă preocupare a lui **F.** este *Mioriţa*, despre care, în afara unei substanţiale contribuţii documentare, însemnând sute de noi variante care se adaugă celor publicate de Adrian Fochi în 1964, a scris o teză de doctorat, a făcut filme, a organizat colocvii, a strâns într-un volum traducerile variantei Vasile Alecsandri, în cele din urmă reunindu-şi paginile de comentariu la baladă în volumul *„Mioriţa" şi alte semne poetice* (2002). În principal, el crede că balada îşi trage „semnele poetice constante" dintr-o „paradigmă ritualică dezvoltată din două culte păgâne anterioare pătrunderii creştinismului în ţinuturile locuite de geto-daci". Poezia pe care o semnează **F.** îl aminteşte pe folclorist, fiind hrănită de mituri şi credinţe populare. Productiv este şi ca editor, punând în circulaţie nu numai câteva antologii de folclor sau despre literatura populară, ci şi o serie de scrieri mai puţin cunoscute, preocupările fiind şi aici orientate majoritar spre autori bucovineni, precum Vasile Posteucă, Ioan Bileţchi-Albescu, Dragoş Vicol ş.a.

SCRIERI: *Răboj*, Bucureşti, 1976; *Compunere cu portocale*, Bucureşti, 1982: *Vămile cireşului*, Bucureşti, 1983; *Mânzul cu stea în frunte*, Bucureşti, 1984; *Moara din Costişa*, Târgovişte, 1996; *Asupra cuvântului „noroc"*, Câmpulung Moldovenesc, 1998; *Înspre alt Eminescu*, Timişoara, 1999; *Drumul împărătesc al poetului*, Târgovişte, 1999; *Apocrife*, Iaşi, 1999; *„Lăcrămioarele învăţăceilor"… şi Eminescu*, Câmpulung Moldovenesc, 2001; *„Mioriţa" şi alte semne poetice*, Câmpulung Moldovenesc, 2002; *Simptomuri politice în boala lui Eminescu*, Iaşi, 2005; *Eminescu la Putna*, Câmpulung Moldovenesc, 2006; *Mircea Eliade printre bucovineni*, Câmpulung Moldovenesc, 2007; *Semne şi minuni în tradiţia românească*, Câmpulung Moldovenesc, 2009; *Potcoave pentru pureci cu disabilităţi siderale*, Botoşani, 2010; *Eminescu în Bucovina*, Câmpulung Moldovenesc, 2012; *Sfatul scriitoricesc de la Putna. 14–15 august 1943*, ed. 2, Suceava, 2012. **Antologii, ediţii:** *Mândră floare-i norocu*, pref. edit., Bucureşti, 1980; *Antologie de folclor*, Iaşi, 1984; *Fost-au acest Ştefan Vodă*, introd. edit., Iaşi, 1985; *Şi pietrele curg*, Bucureşti, 1985; George Coşbuc, *Elementele literaturii populare*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1986; *Mioriţa străbate lumea sau 123 de traduceri ale colindei şi baladei*, introd. edit., Câmpulung Moldovenesc, 2001; *Folclor stăneştean*, Câmpulung Moldovenesc, 2003 (în colaborare cu Ion Creţu şi Ion Posteucă); *„Mioriţa" printre munţii ce se bat în capete*, Câmpulung Moldovenesc, 2003; I.E. Torouţiu, *Frunză verde. Cântece şi basme poporale din Bucovina*, Bucureşti, 2003; Manuil Isopescul, *Verşuri felorite din Bucovina*, Câmpulung Moldovenesc, 2005; Alexandru Bogza, *Antinomii tonale*, Câmpulung Moldovenesc, 2006; Grigore Gellianu, *Schiţe literare*, Câmpulung Moldovenesc, 2006; Ioan Bileţchi-Albescu, *Studii filologice*, pref. George Bodea, Câmpulung Moldovenesc, 2007, *Versurile*

mele, Câmpulung Moldovenesc, 2007, *Conspecte filologice*, Câmpulung Moldovenesc, 2009, *Şcoala din Câmpulung Moldovenesc de la începuturile ei până în anul 1948*, Câmpulung Moldovenesc, 2010, *Amintiri din colţ de veacuri*, Câmpulung Moldovenesc, 2012; Vespasian Lungu, *Pagini smulse din valuri*, Câmpulung Moldovenesc, 2012; Dragoş Vicol, *Muguri sub gloanţe şi flamuri*, pref. George Bodea, Câmpulung Moldovenesc, 2012.

Repere bibliografice: Ulici, *Prima verba*, II, *81*; Nicolae Turtureanu, *„Vămile cireşului"*, CRC, 1983, 42; Mihai Iordache, *„Vămile cireşului"*, „Pagini bucovinene", 1983, 11; Ioan Pintea, *Povestea povestind*, TR, 1985, 22; Cornel Cotuţiu, *„Mânzul cu stea în frunte"*, VTRA, 1985, 9; Mircea A. Diaconu, *Stanţe rustice*, „Crai nou" (Suceava), 1996, 30 noiembrie; Rachieru, *Poeţi Bucovina*, *175–177*; Nicolae Manolescu, *Oaia năzdrăvană şi Hyperion*, „Curentul", 1998, 6 noiembrie; Liviu Papuc, *Din nou Eminescu*, CRC, 1999, 7; Al. Pintescu, *„Asupra cuvântului «noroc»"*, PSS, 1999, 3–4; George Munteanu, *Jurnal intermitent*, ALA, 1999, 491; Theodor Codreanu, *Dubla sacrificare a lui Eminescu*, Braşov, 1999, *139–142*; Constantin Cubleşan, *Drumul împărătesc*, PSS, 2000, 3–4; George Vulturescu, *Ion Filipciuc*, PSS, 2002, 3–4; Silvia Chiţimia, *„Mioriţa" şi „scara mireselor"*, VR, 2004, 3; Satco, *Encicl. Bucovinei*, *373–375*; Datcu, *Dicţ. etnolog.*, *380*. ***I. D.***

FILIP MALER (prima jumătate a sec. XVI), tipograf. Cu o identitate insuficient clarificată, **F.M.** sau Philippus Pictor, poate acelaşi cu Filip Moldoveanul, a fost, între 1521 şi 1554, conducătorul secţiei româneşti a cancelariei municipale a Sibiului. Scria şi traducea documente, îndeplinind şi misiuni diplomatice la Curtea Ţării Româneşti. I se atribuie imprimarea *Catehismului* de la 1544, considerat prima tipăritură în limba română, care nu s-a păstrat, dar se presupune că în epocă textul a fost folosit de Coresi pentru stabilirea textului *Întrebării creştineşti* (1559). O bibliografie relativ mare aduce argumente temeinice în favoarea ipotezei că **F.M.** a tipărit *Tetravanghelul* slavon din 1546 şi mai cu seamă un *Evangheliar* slavo-român datat aproximativ între 1551 şi 1553 şi atribuit de unii cercetători lui Coresi. Tipăriturile lui se deosebesc de cele ale lui Macarie şi Dimitrie Liubavici, dar şi de cele ale lui Coresi, de unde concluzia că la Sibiu a existat o tipografie cu literă proprie, condusă de **F.M.**, care a adus inovaţii în arta tipografică prin propriile gravuri şi modelări de litere. Dacă dovezile (grafice, bibliografice, lingvistice, cele provenite din studiul hârtiei, al filigranelor ş.a.) sunt corect interpretate, rezultă că **F.M.** a dăruit culturii române *Evangheliarul*, prima carte tipărită în limba română care a ajuns până la noi, activitatea sa punând în evidenţă un centru tipografic şi cultural mai puţin cunoscut.

Tipărituri: *Evangheliarul slavo-român de la Sibiu. 1551–1553*, îngr. L. Demény, introd. Emil Petrovici şi L. Demény, Bucureşti, 1971.

Repere bibliografice: I. Crăciun, *Catechismul românesc din 1544*, Sibiu – Cluj, 1945–1946; Ion Gheţie, *Consideraţii filologice şi lingvistice asupra „Evangheliarului din Petersburg"*, SCL, 1966, 1; Alexandru Mareş, *Observaţii cu privire la „Evangheliarul din Petersburg"*, LR, 1967, 1; P.P. Panaitescu, *Primele texte tipărite româneşti*, AST, 1967, 5; Alexandru Mareş, *O ipoteză care nu se confirmă: tipărirea primelor cărţi româneşti la Târgovişte*, SCL, 1968, 1; P.P. Panaitescu, *Les Origines de l'imprimerie en langue roumaine*, RSE, 1968, 1; Arnold Huttmann, Pavel Binder, *Contribuţii la biografia lui Filip Moldoveanul, primul tipograf român*, LL, 1968; Ion Gheţie, *„Evangheliarul slavo-român de la Sibiu. 1551–1553"*, SCL, 1972, 6; Gh. Chivu, Mariana Costinescu, *Bibliografia filologică românească. Secolul al XVI-lea*, Bucureşti, 1974, *141–145*, *179–180*; *Dicţ. lit. 1900*, *354–355*. ***C. T.***

FILMUL, revistă apărută la Bucureşti, săptămânal de la 5 noiembrie 1923 până în ianuarie 1924, apoi lunar şi bilunar până în decembrie 1924 şi iarăşi săptămânal între 14 martie şi 18 aprilie 1925. Director: Theophil Mihalovici; prim-redactor: Alexandru Bilciurescu (în 1924). Articolul-program *Ținta noastră* arată că revista va apăra „multiplele interese ale artei cinematografice, care, spre a se dezvolta, are nevoie de un regim de încurajare". Un alt text publicat în numărul inaugural, semnat de Th. Mihailovici, trage un semnal de alarmă cu privire la problemele legislative și administrative cu care se confruntă cinematografia: „Moralmente suntem șicanați, cenzurați cu o rigurozitate nejustificată, în timp ce teatrele, varieteurile și revistele pornografice se bucură de blânda protecțiune a autorităților. Cinematograful e vinovat de toate crimele și delictele în timp ce romanele senzaționale și teatrul detectiv sunt protejate!" (*Cinematograful în România*). Alt articol-program, *Cuvântul nostru*, se publică în numărul 30 din 1925, când publicaţia îşi schimbă formatul de la cel de carte la cel de „ziar săptămânal pentru film și cinema", cum sună noul subtitlu: „Ținem să câștigăm […] pe lângă interesul frecventatorilor de azi ai cinematografelor, curiozitatea intelectualilor și capitaliștilor: a celor dintâi, pentru o colaborare spirituală în domeniul artei mute, prin

alcătuiri cât mai numeroase de scenarii pentru filmele românești; pe ceilalți, pentru un sprijin material spontan și generos, la realizarea în stil mare a producției naționale. Socotim necesar [...] ca filmul românesc să poată începe a trece granița, în țelul binecuvântat de propagandă artistică și de propulsiune economică, atât de propice țării noastre în momentul de față". Colaboratorii primei serii sunt Paul I. Prodan (*Muzica și cinematograful*), Emanoil Cerbu (*Filmul de artă*, *Filmul și teatrul*), Mihail Sevastos, Lucreţia Karr (Karnabatt), Sarina Cassvan-Pas, Const. Rîuleţ, Victor Eftimiu (*Dintr-o glumă...*, *Cinematograful la noi*) ş.a. Pe copertă se reproduc fotografii ale unor vedete, despre care se dau informaţii în interior. Apar, de asemenea, multe reclame şi se oferă detalii tehnice despre arta cinematografică. Începând cu numărul 30 din 1925, rubricile obişnuite ale publicaţiei devin „Anchetele filmului", „Filmele săptămânii", „Filmele de succes", „Noutăţile", „De peste ocean", „Ştiri diverse din Europa". Revista prezintă opiniile despre film ale unor scriitori: Mihail Dragomirescu („Cinematograful este cel mai popular instrument de educație și distracție; – dar și de destrăbălare și corupție. De aici necesitatea cenzurii"), Liviu Rebreanu – membru al comisiei de cenzură („Orișice film e cultural. [...] pentru cei fără cunoștința abecedarului, cinematograful trage o dâră de lumină în întunecimea care-i înghite ca o gură imensă de balaur"), Ion Minulescu – director general la Ministerul Artelor („Mie cel puțin, cinematograful continuă să-mi facă impresia unui individ suspect. Dinții și inelele de aur nu i le pot lua în serios, cât timp individul poartă ghete cu gumilastic și își suflă mucii între degete"), Jean Bart, Corneliu Moldovanu, Al. Davila, Const. Rîuleţ. De asemenea, include anchete pe teme precum *Există o criză cinematografică la noi?* sau articole semnate de N. Davidescu (*Cinematograful ca mijloc de cultură*), Camil Petrescu (*Ultimul emancipat: cinematograful* – „Ecranul realizează azi opere care, și ca detaliu artistic, și ca emoție estetică, sunt în genere superioare multor «capodopere» literare, și mai cu seamă opere superioare spectacolelor teatrale curente"), Ion Marin Sadoveanu (*Filmele Rinului*), D. Karnabatt. **F.** se ocupă pe larg de producţiile cinematografiei româneşti (*Manasse*, *Păcală şi Tândală*) şi informează publicul cu privire la noutăţile din domeniu. ***M.Pp., M.I.***

FILOTEI, monahul (a doua jumătate a sec. XIV – începutul sec. XV), autor de imnuri religioase. Logofăt în divanul domnesc şi apoi monah, **F.** este în timpul domniei lui Mircea cel Bătrân primul autor cunoscut din Ţările Române al unor cântări bisericeşti. Menţionat ca scriitor al unui document de danie voievodală către mănăstirea Cozia din 8 ianuarie 1392 (păstrat în copie şi în traducere românească din secolul al XVIII-lea), a devenit călugăr, desigur în aceeaşi mănăstire.

F. este autorul unor scurte tropare (imnuri), numite *Pripeale*, incluse, alături de „psalmii aleşi" (alcătuiţi de Nicephoros Vlemmides în secolul al XIII-lea), în slujba utreniei la unele sărbători creştine. Scrise în jurul anului 1400, în slavona medio-bulgară, acestea s-au răspândit curând nu numai pe teritoriul românesc, ci şi la slavii sudici şi răsăriteni, câteva manuscrise dintre cele mai vechi menţionând clar numele şi calitatea autorului: *Pripeale la toate sărbătorile împărăteşti şi ale Născătoarei de Dumnezeu şi ale tuturor preacuvioşilor părinţi mari şi sfinţi şi ale marilor mucenici aleşi şi ale tuturor sfinţilor însemnaţi, care se adaugă cu psalmul ales, când se cântă Polieleul, începând din ziua a opta a lunii septembrie. Alcătuirea lui chir Filothei monahul, fost logofăt al lui Mircea voievod.* Orânduite după calendarul bisericesc, cele treizeci şi trei de pripeale glorifică în scurte versete principalele sărbători, precum şi pe unii sfinţi; de exemplu, *La Naşterea Domnului nostru Iisus Hristos*: „Veniţi, împreună cu cetele îngereşti, să cântăm slavă celui dintru înălţime, lui Dumnezeu, zicând: Celui ce s-a născut în peşteră". Cunoscute până în prezent în douăzeci şi cinci de manuscrise slavone copiate în ţară şi în străinătate, din secolul al XV-lea până în al XVII-lea, acestea au fost incluse în cărţi tipărite, mai întâi în *Sbornicul* lui Bozidar Vuković, apărut la Veneţia în 1536 şi reprodus de Coresi la Sas-Sebeş în 1580, apoi în culegeri de cântări bisericeşti şi ca anexe la *Psaltiri*, între care cele de la Vilnius (1586) şi Kiev (1624, şase ediţii până în 1697). La noi au fost reimprimate în *Psaltirea* de la Govora (1634), în cea de la Buzău, cu tipic românesc (1701), şi curând în traducere integrală, intrând apoi în cuprinsul *Catavasierului* (Bucureşti, 1715, şi în numeroase ediţii ulterioare). Compuse în limba de cultură a epocii, *Pripealele* lui **F.** aparţin literaturii incipiente româneşti prin autorul lor şi prin locul unde acesta şi-a desfăşurat activitatea laică şi ecleziastică, rămânând o moştenire de preţ a Bisericii, atât a celei ortodoxe, cât şi a celei unite cu Roma.

Ediţii: *Pripeale,* în Émile Turdeanu, *Les Premiers écrivains religieux en Valachie: l'hégoumène Nicodème de Tismana et le moine Philothée*, „Revue des études roumaines" (Paris), II, 1954, în *Documenta Romaniae Historica. B. Ţara Românească,* I, publ. P. P. Panaitescu şi Damaschin Mioc, Bucureşti, 1966, *42–45*, în Tit Simedrea, *Les Pripeala du moine Philothée. Étude – texte – traduction,* RSL, 1970, în *Poezie veche românească,* tr. Dan Horia Mazilu, îngr. şi pref. Mircea Scarlat, Bucureşti, 1985, *9–13*, în *Catavasier sau Octoih mic,* ed. 12, Bucureşti, 1987, *244–291*, în LRM, *631–640*.

Repere bibliografice: Cartojan, *Ist. lit.* (1996), *56–57*; P. P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrân*, Bucureşti, 1944, *passim*; Piru, *Ist. lit.,* I, *14–15*; Ivaşcu, *Ist. lit,* I, *72–73*; *Dicţ. lit. 1900, 356*; Păcurariu, *Ist. Bis.,* I, *424–428*; Gheorghe C. Ionescu, *Filotei monahul de la Cozia (secolul al XIV-lea – al XV-lea). Pripealele după Polieleu*, SCIA, teatru–muzică–cinematografie, 1997; Mazilu, *Recitind*, II, *11–12*. ***Il.M.***

FILOTTI, Eugen (15.VII.1896, Bucureşti – 2.VI.1975, Bucureşti), traducător, publicist. Este fiul Aureliei (n. Felix) şi al lui Nicolae Filotti, farmacist. Absolvent al Liceului „Gh. Lazăr" în 1914, **F.** este premiat cu un an înainte la concursul Societăţii Tinerimea Română. Licenţiat în drept la Universitatea din Bucureşti, lucrează mai întâi ca avocat la Contenciosul Ministerului Apărării Naţionale (1921–1926), fiind în acelaşi timp redactor la paginile de cultură ale cotidienelor „Adevărul" şi „Dimineaţa". Trece în diplomaţie, ca ataşat de presă la Praga (1926–1927), director al Direcţiunii Presei din Ministerul Afacerilor Străine (1927–1928) şi al aceleiaşi direcţii la Preşedinţia Consiliului de Miniştri (1929–1930). Avansat ministru plenipotenţiar (1933), doi ani mai târziu este trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar la Ankara (1935–1936), apoi la Atena (1936–1939), Sofia (1939–1941) şi Budapesta (1941–1944). După cel de-al Doilea Război Mondial face parte din delegaţia română la Conferinţa de Pace de la Paris. Pentru un timp a fost director la Editura în Limbi Străine (1955–1959) şi redactor la secţia germană a Editurii Tineretului. **F.** debutase în 1915 cu articole literare şi culturale în revista studenţească „Vremuri nouă". Scoate săptămânalul „Cuvântul liber" (1919–1921, 1924–1926), de orientare democratică şi „europeană", cum subliniază el însuşi în editorialul din primul număr al seriei a doua, de când e şi menţionat ca director. I se alătură numeroşi tineri scriitori (F. Aderca, Adrian Maniu, Al. A. Philippide, N. Davidescu ş.a.), dar şi scriitori consacraţi (Tudor Arghezi, Paul Zarifopol, G. Bacovia). Aici publică I. Vinea articolul programatic *Modernism şi tradiţie,* iar Aureliu Weiss *Manifestul suprarealismului*. Din 1922 este membru în gruparea Poesis şi unul dintre principalii ei conferenţiari, vorbind despre poezia lui Walt Whitman, teatrul lui Frank Wedekind, mişcarea de la „Contimporanul" ş.a. A colaborat cu publicistică politică sau literară şi cronici dramatice la „Fapta", „Viaţa românească", „Teatrul", „Adevărul literar şi artistic", „Dimineaţa", „Rampa", „Hiena", „Cele trei Crişuri" ş.a. A mai semnat cu iniţiale şi cu pseudonimele Teofil şi Iunius.

F. se numără între cei care au susţinut, după Primul Război Mondial, ideea racordării vieţii noastre intelectuale şi artistice la aceea europeană. Conceptul „europenism", aşa cum îl schiţează în articolele din „Cuvântul liber" sau în conferinţe, presupune o integrare în planuri variate – politic, economic şi, mai ales, cultural. Totodată, luările sale de poziţie, criticate de „Gândirea" sau de „Hiena", susţin necesitatea temperării crezului tradiţionalist, precum şi adevărul că o atitudine „europenistă" nu afectează cu nimic ceea ce constituie trăsăturile definitorii ale „românismului". Articolele referitoare la „criza" teatrului sau la situaţia Teatrului Naţional sub directoratele lui Al. Mavrodi şi Liviu Rebreanu şi, de asemenea, cronicile dramatice din „Adevărul literar şi artistic" ori din „Dimineaţa" vin să întărească aceste păreri. **F.** cere să fie puse în scenă piese cât mai moderne, corespunzătoare noilor împrejurări sociale, noilor mentalităţi, şi, în susţinerea poziţiei sale, traduce *Domnişoara Iulia* de August Strindberg. Teatrul, crede el, trebuie să iasă din starea de criză în care l-a aflat războiul, să se înnoiască, să realizeze „unitatea artistică a înscenării teatrale". În anii '50 **F.** se dedică, obligat de împrejurările vitrege, muncii de traducător. Transpunerile beneficiază de o cunoaştere remarcabilă a limbilor de origine, de cultura lui, în egală măsură remarcabilă, şi de harul nedezminţit al unui prozator care s-a ignorat. A tradus romane de Heinrich Mann, William Thackeray, A. J. Cronin ş.a., alături de lucrări privind istoria literaturii, a artei, a muzicii sau a civilizaţiei.

Traduceri: Heinrich Mann, *Profesorul Unrat. Sfârşitul unui tiran*, Bucureşti, 1956, *Îngerul albastru*, Bucureşti, 1970; W.M. Thackeray, *Henry Esmond*, Bucureşti, 1958; Richard Petzoldt, *Georg Friedrich Händel*, Bucureşti, 1963, *Richard Strauss*, Bucureşti, 1963; A. J. Cronin, *Drumul lui Shannon*, Bucureşti, 1964, *Castelul pălărierului*, Bucureşti, 1967; M. V. Alpatov, *Istoria artei*, II,

București, 1965; Nathaniel Hawthorne, *Litera stacojie*, București, 1967; Kurt Pahlen, *În lumea minunată a muzicii*, București, 1968; Paul-Émile Victor, *Boreal: bucurie în noapte*, București, 1968; Kenneth Clark, *Arta peisajului*, București, 1969; Charles Sterling, *Natura moartă din Antichitate până în zilele noastre*, București, 1970; Fritz Martini, *Istoria literaturii germane de la începuturi până în prezent*, București, 1972 (în colaborare cu Adriana Hass); Georg Lukács, *Estetica*, I, București, 1972 (în colaborare cu Aurora M. Nasta); Wilhelm van Bode, *Maeștrii picturii olandeze și flamande*, I–II, București, 1974 (în colaborare); J.W. Goethe, *Afinitățile elective*, București, 1975; Dominique Sourdel, Janine Sourdel-Thomine, *Civilizația Islamului clasic*, I–III, București, 1975.

Repere bibliografice: Emil Samoilă, *Ziaristica*, București, 1932, *261–265*; *E. Filotti sărbătorit de Sindicatul Ziariștilor*, FCL, 1935, 1268; A. P. Samson, *Memoriile unui gazetar*, București, 1979, *77–78*; Ornea, *Tradiționalism*, *177–180*, *351–355*; Constantin Darie, *Eugen Filotti*, ALA, 1991, 74; *Dicț. scriit. rom.*, II, *274–276*. ***R.Z.***

FIRAN, Carmen (29.XI.1958, Craiova), poetă, prozatoare. Este fiica Elenei Firan (n. Neagoe), bibliotecară, și a scriitorului Florea Firan. A absolvit Liceul „N. Bălcescu" în orașul natal și, tot aici, Facultatea de Științe ale Naturii, secția matematică. Și-a început cariera ca profesoară de matematică într-un sat din Ialomița, fiind apoi suplinitoare pentru câțiva ani în Voluntari și Colentina (1984–1986). În 1986 devine redactor la Editura Tehnică, iar din 1989 ocupă poziția de director adjunct la ziarul „Dimineața". După 1989, pentru o scurtă perioadă de timp, se implică în viața politică (la Editura Tehnică îl cunoscuse pe Ion Iliescu). Din 1991 este secretar executiv la Fundația Culturală Română, apoi director al Centrului Cultural Român din New York, stabilindu-se în SUA după încheierea mandatului. Debutează cu poezie în „Amfiteatru" (1979) și editorial în 1981 cu volumul de poeme *Iluzii pe cont propriu*. Mai colaborează, inclusiv cu cronică dramatică și de film, la „Viața studențească", „România literară", „Luceafărul", „Teatru", „Lettre internationale", „Dilema" ș.a. Scrie de asemenea piese de teatru adaptate pentru teatrul radiofonic – *Vânătoare imaginară* (1983), *Vis de acvariu* (1986) – și scenarii de film: *Capcană pentru îngeri* (1999), *Proprietarii de stele* (2001), *Un triumf pentru infern* (2003), *Vise captive* (2004). Semnează și cu pseudonimul Florentina Neagoe.

De la debut până la plecarea în SUA, literatura publicată de **F.** ilustrează poetica optzecistă. Radu G. Țeposu caracterizează scrierile din această etapă ca „imagerie echivocă, pe jumătate fabuloasă, pe jumătate reală". Însă „rețeta" poetei constă mai curând în includerea iluziei în chiar substanța brută a realității. Fabulosul face parte din cotidian, realitatea a absorbit și a epuizat deja resursele autoiluzionării, făcând imposibilă orice strategie evazionistă. Titlul volumului *Paradis pentru ziua de luni* (1983) evocă un paradis „obligatoriu", care induce teamă, dar și familiaritate, în virtutea unei rutine cotidiene. Reprezentarea lumii ca amestec între realitate și iluzie constituie o temă predilectă și în volumele din anii '90 ai secolului trecut, însă în climatul postcomunist acest imaginar nu mai e pus sub semnul opresiv al mistificării și al manipulării. Componenta „ireală" își pierde acum conotațiile politice. Și prozele înfățișează personaje indeterminate, adevărați eroi „fără însușiri", risipiți în încercări vane de a-și atinge fondul autentic al personalității. „Îmi plac mâncărurile calde. Ziare citesc pe sărite [...] Proverbele nu-mi plac", spune protagonistul romanului *Tot mai aproape* (1991), în căutarea unui adevăr al propriei identități. Ca mijloace lirice, *Negru pur* (1994), cel mai reușit volum de poeme semnat de **F.**, adaugă accente dramatice acestui deficit de esență, construind imagini ale decalajului permanent față de sine însuși: „pe vremea aceea/ nu îmi ajungeam trupul// el mergea cu doi-trei pași/ înaintea mea/ frumos și singur". Stabilirea definitivă la New York în 2000 marchează începutul unei noi etape în ceea ce scrie **F.**, marcată de interesul pentru figura imigrantului și pentru problemele dezrădăcinării. Unei poezii a însingurării și rătăcirii – *Vise clare cu oameni* (2000), *Voci pe muchie de cuțit – Voices on the Razor's Edge* (2003, în colaborare cu Adrian Sângeorzan), *Cuvinte locuite* (2006) – i se adaugă o proză scurtă centrată pe microbiografii, urmărind în special situația celor plecați din țară după 1989 pe fondul dezamăgirii și neîncrederii în noul regim: *Farsa* (2002), *Caloriferistul și nevasta hermeneutului* (2005), *Detectorul de emoții și alte povestiri* (2011). Protagoniștii acestei literaturi cu nuanțe politice sunt oameni prinși între două lumi, cu istorii de viață hilare și, în mod fundamental, ratate. Vechea preocupare a lui **F.** pentru indeterminarea identitară își găsește astfel un nou material în explorarea condiției exilatului, ilustrându-se prin precaritatea și fragilitatea destinului individual într-o lume străină. Aceleași teme ale vieții migrante reapar și în volumele de eseuri *Puterea*

cuvintelor (2007) şi *Valiza cu melci. Un horoscop al emigrantului* (2012), care abordează patologiile înstrăinării şi soluţiile lor terapeutice. **F.** a îngrijit, singură sau în colaborare, antologiile *În noi e un cer mai adevărat. Antologie de poezie israeliană în limba română* (1991), *Locul nimănui. Antologie de poezie americană contemporană* (2006), *Born in Utopia. An Anthology of Romanian Modern and Contemporary Poetry* (2006), *Naming the Nameless. An Anthology of Contemporary American Poetry* (2006), *Stranger at Home. American Poetry with an Accent* (2008); a tradus, în colaborare cu Ioana Ieronim, *Era azi*, versuri de Andrei Codrescu, apoi, în colaborare cu Alexandra Carides, poeme ale lui Edward Foster ş.a..

SCRIERI: *Iluzii pe cont propriu*, Craiova, 1981; *Paradis pentru ziua de luni*, Bucureşti, 1983; *Îmblânzitor de vieţi furate*, Bucureşti, 1984; *Nopţi senine pentru tine*, Bucureşti, 1988; *Alte nopţi, aceleaşi vise*, Bucureşti, 1989; *Vino, Doamne, mai aproape*, Craiova, 1990; *Poţi să fugi în papuci de turte dulci*, Craiova, 1991; *Trepte sub mare*, Bucureşti, 1990; *Tot mai aproape*, Bucureşti, 1991; *Negru pur*, Bucureşti, 1994; *Locuri de trăit singur*, Bucureşti, 1997; *Accomplished Error*, New York, 1999; *Vise clare cu oameni*, Botoşani, 2000; *Afternoon With An Angel*, New York, 2000; *The First Moment After Death*, New York, 2000; *Farsa*, Bucureşti, 2002; *In the Most Beautiful Life – În cea mai frumoasă viaţă*, ed. bilingvă, tr. Andrei Codrescu, Isaiah Shefter şi Julian Semilian, New York, 2002; *Voci pe muchie de cuţit – Voices on the Razor's Edge* (în colaborare cu Adrian Sângeorzan), ed. bilingvă, tr. Doris Sângeorzan şi Răzvan Hotăranu, postfaţă Nina Cassian, Craiova, 2003; *Caloriferistul şi nevasta hermeneutului*, Iaşi, 2005; *The Second Life*, Boulder, Colorado, 2005; *Cuvinte locuite*, Craiova, 2006; *Puterea cuvintelor*, Craiova, 2007; *Rock and Dew*, New York, 2007; *Words and Flesh*, New York, 2008; *Miracole mici şi mijlocii*, Bucureşti, 2009; *Detectorul de emoţii şi alte povestiri*, Bucureşti, 2011; *Inferno*, New York, 2011; *În căutarea magicianului Alb* (dialog cu Ştefania Magidson), Craiova, 2012; *Valiza cu melci. Un horoscop al emigrantului*, Craiova, 2012. **Traduceri:** Andrei Codrescu, *Era azi...*, Bucureşti, 2005 (în colaborare cu Ioana Ieronim); Edward Foster, *Febra albă*, îngr. trad., Craiova, 2008 (în colaborare cu Alexandra Carides).

Repere bibliografice: Laurenţiu Ulici, *Artificiul poetic*, RL, 1981, 44; Horia Gârbea, [*Carmen Firan*], LCF, 1991, 11, 2011, 29; Dana Popescu, *Pisica şi şarpele*, O, 1991, 34; Const. M. Popa, [*Carmen Firan*], R, 1991, 10–11, 1998, 2; Al. Cistelecan, *Reţeta optzecistă rapidă*, LCF, 1992, 38; Ştefan Aug. Doinaş, *„Negru pur”*, „ARC”, 1993, 1–2; Ţeposu, *Istoria, 106–107*; Ioan Holban, *Cât de poematic poate fi realul*, CRC, 1994, 19; Andreea Deciu, *Tot moderniştii*, RL, 1994, 26; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *276–277*; Cristina Ionică, *Scrisul profesionist*, RL, 2002, 39; Irina Petraş, *Cărţile, 64–67*; Tania Radu, *Dulcea fericire abuzată*, „22”, 2005, 795; Grete Tartler, *Metafora vindecătoare*, RL, 2007, 30; Irina Petraş, *Resturile criticei*, CNT, 2007, 1; Cistelecan, *Diacritice*, II, *84–87*. ***L.Td.***

FIRAN, Florea (4.X.1933, Giubega, j. Dolj), istoric literar. Este fiul Mariei (n. Dudău) şi al lui Ion Firan, ţărani. Urmează Şcoala Normală de Învăţători din Deva (1945–1952), apoi Facultatea de Filologie a Universităţii din Bucureşti, pe care o va absolvi în 1965. În 1976 îşi ia doctoratul cu teza *Presa literară craioveană. 1838–1975*. Între 1968 şi 1977 este inspector şcolar, director, apoi preşedinte al Comitetului pentru Cultură şi Educaţie Socialistă al Judeţului Dolj. Între 1981 şi 1986 va fi lector de limba română la Universitatea din Pisa. Va mai functiona ca inspector general în Ministerul Învăţământului, cercetător ştiinţific şi, în fine, ca profesor la Facultatea de Litere a Universităţii din Craiova. Debutează cu un articol de istorie literară în revista „Ramuri” (1965), iar editorial cu volumul *Începuturile presei literare craiovene*, apărut în 1971. Mai colaborează la „Contemporanul”, „România literară”, „Luceafărul” ş.a. Din 2002 este director al Editurii Scrisul Românesc şi redactor-şef al revistei omonime. I s-au acordat mai multe distincţii, între care şi cele oferite de Filiala Craiova a Uniunii Scriitorilor: Premiul de Excelenţă (2003), Premiul Opera Omnia (2005), Premiul de Istorie Literară (2008).

Cărţile lui **F.** sunt dedicate revistelor şi scriitorilor circumscrişi sau legaţi, în diverse moduri, de spaţiul cultural al Olteniei. Volumele *De la Macedonski la Arghezi* (1975) şi *Profiluri şi structuri literare* (I–II, 1986–2003) sunt sinteze bibliografice şi de istorie literară „oltenească”. Autorul porneşte de la premisele unui „specific oltenesc” în literatură, insuficient descris ori explicat. Se pomeneşte de „apetenţa pentru poezie” şi de cele cinci trăsături prin care Petre Pandrea definea „spiritul oltean”: tipul atletic, lăudăroşenia, complexul cobiliţei, tendinţa migratoare, spiritul de echipă. În cazul unor scriitori precum Cezar Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Mihail Sadoveanu, **F.** vorbeşte despre „complexul originii”. *De la Macedonski la Arghezi* este un dicţionar de scriitori care „aparţin” Olteniei, atât criteriul apartenenţei, cât şi „specificul oltenesc” al operei nefiind clar definite. Cartea e o înşiruire de fişe descriptive, cu un minim comentariu critic,

scris într-un limbaj deformat de discursul ideologizat. Informaţiile istoriografice şi bibliografice sunt coerent organizate, dar prezentarea este adesea simplistă, în tonul unei povestiri despre autor. *Profiluri şi structuri literare* continuă aceeaşi linie, fiind o colecţie de „profiluri", adică de fişe biobibliografice dedicate autorilor din Oltenia, realizată însă fără intenţia organizării în „structuri". Efortul istoricului literar este lăudabil în cărţile, unele scrise în colaborare, dedicate presei literare craiovene, în special revistei „Ramuri": *„Ramuri". 1905–1947* (1971, în colaborare cu Marta Mitran), *„Ramuri". Bibliografie (1905–1947)* (1972, în colaborare cu Marta Mitran), *Corespondența „Ramuri"* (1973), dar și presei (literare) craiovene pe un plan mai larg, de la începuturi până dincolo de anul 2000. Studiul monografic *„Ramuri". 1905–1995*, apărut în 1996, sinteză a lucrărilor anterioare, este o carte bine organizată şi documentată, care fixează istoria revistei şi profilul ei, oferind în acelaşi timp un bogat material istoriografic şi bibliografic. În 2004–2005 apare o versiune adusă la zi, în două volume, sub titlul *Destinul unei reviste: „Ramuri"*. **F.** este şi autorul mai multor antologii comentate (de uz didactic), unele realizate în colaborare. A mai coordonat lucrarea colectivă *Istoria Teatrului Naţional din Craiova* (1978). A alcătuit, împreună cu Const. M. Popa, antologiile *Literatura diasporei* (1994), *Spirite enciclopedice în literatura română* (I–III, 1995), *Modernism, tradiţionalism, valori ale literaturii româneşti interbelice* (1997) ș.a. și a editat volumele *Editura Scrisul Românesc* (2007), *Viitorul cărții* (2011) ș.a. De asemenea, s-a implicat cu un studiu introductiv, alături de Bogdan Hâncu, care a asigurat traducerea și aparatul critic, în realizarea ediției Ioan Inochentie Micu-Klein, *Carte de înţelepciune latină – Illustrium poetarum flores* (1992; Premiul „Bogdan Petriceicu Hasdeu" al Academiei Române).

SCRIERI: *Începuturile presei literare craiovene*, Craiova, 1971; *„Ramuri". 1905–1947* (în colaborare cu Marta Mitran), Craiova, 1971; *„Ramuri". Bibliografie (1905–1947)* (în colaborare cu Marta Mitran), pref. Mihnea Gheorghiu, Bucureşti, 1972; *De la Macedonski la Arghezi*, pref. Ovidiu Papadima, Craiova, 1975; *Din viaţa şcolii Doljului* (în colaborare cu Ion Pătraşcu), Craiova, 1975; *Presa literară craioveană. 1838–1975*, pref. Ovidiu Papadima, Craiova, 1976; ed. vol. I, Craiova, 2004; *Pe urmele lui Tudor Arghezi...*, Bucureşti, 1981; *„Arhivele Olteniei" (1922–1943). Bibliografie* (în colaborare), Bucureşti, 1983; *Profiluri şi structuri literare*, I–II, pref. Liviu Călin, introd. Const. M. Popa, Craiova, 1986–2003; *„Ramuri". 1905–1995*, pref. Const. M. Popa, Craiova, 1996; ed. (*Destinul unei reviste: „Ramuri"*), [I–II], Craiova, 2004–2005; *Folclor literar românesc*, I, Craiova, 1996; *Presa craioveană. 1838–2007*, Craiova, 2007; *Portrete literare*, Craiova, 2007; *Tudor Arghezi. Treptele devenirii*, Craiova, 2008; *Portrete în timp*, Craiova, 2012. **Antologii:** *Corespondența „Ramuri"*, pref. edit., Craiova, 1973.

Repere bibliografice: Şerban Cioculescu, *„De la Macedonski la Arghezi"*, RL, 1975, 26; Emil Manu, *„De la Macedonski la Arghezi"*, SPM, 1975, 237; Constantin Hârlav, *Presa ca document*, TR, 1977, 2; George Sorescu, *O panoramă a presei olteneşti*, R, 1977, 4; Şerban Cioculescu, *„Presa literară craioveană"*, RL, 1977, 20; Nicolae Pop, *Perimetru sentimental*, Craiova, 1980, *156–162*; Adriana Iliescu, *Document şi interpretare*, RMB, 1981, 11; Ion Simuţ, *„Pe urmele lui Tudor Arghezi..."*, F, 1981, 6; Marcea, *Varietăţi*, *322–325*; Şerban Cioculescu, *O nouă antologie olteană*, RL, 1986, 6; Z. Ornea, *Monografia revistei „Ramuri"*, RL, 1996, 12; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *277–279*; Gabriel Coșoveanu, *Talent versus entuziasm*, „Scrisul românesc", 2005, 3–4; Marian Drăghici, *„Portrete literare"*, VR, 2008, 1–2. ***R.D.***

FISCHER, I. [Iancu] (4.XII.1923, Iaşi – 28.X.2002, Bucureşti), editor. Este fiul Florei şi al lui Carol Fischer, proprietar. Licenţiat al Facultăţii de Litere şi Filosofie a Universităţii din Bucureşti (1946), activează în calitate de cercetător la Institutul de Lingvistică din Bucureşti şi ca profesor de limbi clasice la Facultatea de Limbi Străine a Universităţii din Capitală, unde va deţine funcţiile de şef de catedră şi de decan. Este preşedinte al Societăţii Române de Lingvistică şi al Societăţii Române de Studii Clasice, membru în comitetul de redacţie al revistelor „Revue roumaine de linguistique", „Studii şi cercetări lingvistice" şi „Studii clasice". Colaborează la lucrările colective *Gramatica limbii române contemporane* (1955), *Limba română. Fonetică, gramatică, vocabular* (1956), *Istoria limbii române* (I–II, 1965–1969), *Enciclopedia limbilor romanice* (1989). În 1985 publică *Latina dunăreană. Introducere în istoria limbii române*, lucrare distinsă cu Premiul „Timotei Cipariu" al Academiei RSR.

F. are o importantă activitate de editor, stabilind textul, variantele, notele şi bibliografia pentru o ediţie critică de ţinută ştiinţifică a operei lui Grigore Alexandrescu (I, 1957), precum şi pentru numeroase ediţii din scrierile lui Anton Pann. Îngrijeşte şi prefaţează traduceri din autori latini (Aulus Gellius, Persius, Iuvenal, Marţial), colaborează cu capitolele *Iuvenal* şi *Aulus Gellius* la *Istoria literaturii latine*, elaborată de colectivul Catedrei de limbi clasice de la Universitatea din Bucureşti

(1986). Alcătuieşte cursuri universitare (*Morfologia istorică a limbii latine. Substantivul*, 1985) şi manuale şcolare de limba latină. În „Studii clasice" publică, începând din 1959, bibliografia clasică românească.

Ediţii: Anton Pann, *Pagini alese*, I-II, Bucureşti 1953, *Povestea vorbii şi alte scrieri*, Bucureşti, 1960, *Fabule şi istorioare. Nastratin Hogea*, Bucureşti, 1961, *Scrieri literare*, I–III, introd. Paul Cornea, Bucureşti, 1963 (în colaborare cu Radu Albala); Grigore Alexandrescu, *Opere*, I, introd. Silvian Iosifescu, Bucureşti, 1957, *Versuri şi proză*, Bucureşti, 1960, *Poezii. Memorial de călătorie*, pref. Pompiliu Marcea, Bucureşti 1961, *Suvenire şi impresii, epistole şi fabule*, Bucureşti, 1969, *Opere*, I, pref. Ion Roman, Bucureşti, 1972; Aulus Gellius, *Nopţile atice*, tr. David Popescu, Bucureşti, 1965; Persius, Iuvenal, Marţial, *Satire şi epigrame*, tr. Tudor Măinescu şi Alexandru Hodoş, Bucureşti, 1967.

Repere bibliografice: Mircea Anghelescu, *Grigore Alexandrescu, „Opere"*, LR, 1973, 5; Mioara Avram, *„Latina dunăreană"*, SCL, 1986, 3; Al. Graur, *„Latina dunăreană"*, RL, 1986, 23; Gabriela Creția, *La despărțirea de I. Fischer*, RL, 2002, 43; *In memoriam I. Fischer*, coordonatori Lucia Wald şi Theodor Georgescu, București, 2004. ***A.C.***

FISCHER, Ludwig Vinzenz (22.I.1845, Reşiţa – 15.XII.1890, Kröllwitz–Halle, Germania), publicist, traducător. Provenind dintr-o familie de emigranţi germani stabiliţi la Reşiţa (tatăl lui era tâmplar), **F.** învaţă meserie în atelierele căilor ferate de stat, în ciuda dorinţei mamei sale de a-l îndruma spre preoţie. Autodidact, trece prin diverse profesii şi slujbe, de la tâmplărie la administraţie. În 1871 pleacă în Austria, unde se căsătoreşte cu fiica unui funcţionar superior, ajungând apoi director al unei fabrici de hârtie din Kröllwitz, lângă Halle, în Germania. Bun cunoscător al foclorului din Banat şi al literaturii române, înzestrat cu un talent filologic nativ, **F.** este la curent cu traducerile de poezie şi proză românească apărute în Germania. Din Viena se adresează în scris Astrei (18 iulie 1881), cu rugămintea de a i se trimite literatură română în scopul editării unui volum de traduceri (corespondenţa a fost publicată de G. Bariţiu în ziarul „Observatoriul"). Semnificativă este opinia lui despre creaţiile populare româneşti, pe care le consideră „unice în felul lor", multe dintre „perlele poeziei româneşti" fiind cunoscute cititorilor germani datorită unor „remarcabili traducători" (Mite Kremnitz, Hugo Klein din Budapesta şi K. Reissenberger din Graz). Între 1868 şi 1890 **F.** a colaborat cu traduceri de poezie română la reviste austriece şi germane: „Oesterreichische Gartenlaube" (Graz), „Die Dioskuren" (Viena), „Der Osten" (Viena), „Magazin für die Literatur des In- und Auslands" (Leipzig), „Das Ausland" (Augsburg). Pentru activitatea de traducător a fost decorat de regele Carol I cu Ordinul Bene Merenti (1888).

Însemnată este colaborarea lui **F.** la publicaţia editată de C. Diaconovici, „Romänische Revue" (1885–1894), care s-a bucurat de bune aprecieri atât în ţară, cât şi în străinătate. Aici i se tipăreşte, în 1885, *Die romänische Literatur in Deutschland. Ein Repertorium*, amplă prezentare a traducerilor germane din folclorul şi literatura română de la începuturi până în anul acela. Exactitatea informaţiei, documentaţia completă, adusă la zi, privind receptarea literaturii române în Germania fac din acest repertoriu un valoros instrument de lucru pentru specialişti. Tot lui **F.** i se datorează publicarea în „Romänische Revue", în 1889, a primei versiuni germane din *Luceafărul* lui Mihai Eminescu, în rimă încrucișată, neurmând însă cu fidelitate textul poemului, precum și a altor poezii (*Glossa*, *La steaua* etc.). Importante sunt și transpunerile sale din culegerea *Poezii poporale. Balade (Cântice bătrânești)* a lui V. Alecsandri, precum şi din colecţiile At. M. Marienescu şi Jarník–Bârseanu. Încă din al doilea an de apariţie al revistei **F.** traduce balada *Meşterul Manole*, realizând o transpunere fidelă a originalului românesc. Dintre baladele culese de V. Alecsandri şi At. M. Marienescu se remarcă versiunile la *Mioriţa*, *Inelul şi năframa*, *Soarele şi Luna*. C. Diaconovici i-a acordat lui **F.** locul cuvenit în enciclopedia sa, preţuindu-i activitatea de „traducător de balade şi poezii româneşti în limba germană, prin a căror publicare în revistele literare germane cele mai răspândite a contribuit mult la lăţirea creaţiilor poetice româneşti între germani".

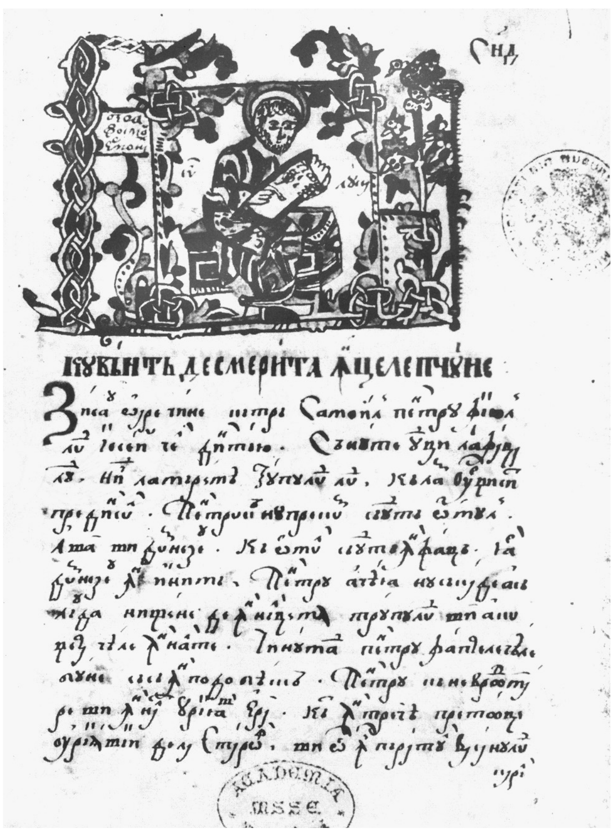
SCRIERI: *Die romänische Literatur in Deutschland. Ein Repertorium*, în „Romänische Revue", 1886, 1–5.

Repere bibliografice: *Encicl. rom.*, II, *426*; Heinz Stănescu, *„Titellose Bilder"*, NL, 1956, 4; Anca Goţia, *Ludwig Vinzenz Fischer (1845–1890)*, în *Studii de istorie a naţionalităţii germane şi a înfrăţirii ei cu naţiunea română*, II, Bucureşti, 1981, *238–246*; Raluca-Miruna Bostan, *Centenarul unei publicaţii: „Romänische Revue" (1885–1894)*, în *Interferenţe culturale româno-germane*, coordonatori Andrei Corbea şi Octavian Nicolae, Iaşi, 1986, *231–234*; Horst Schuller Anger, *Der Übersetzer Ludwig Vinzenz Fischer in der „Romänische Revue"*, în *Deutsche*

Literaturtage in Reschitza. Eine Dokumentation, Reşiţa, 1996, *115–122*; Mugurel Jula, *Primul traducător din Banat al „Luceafărului". Ludwig Vinzenz Fischer, un prieten mai puțin cunoscut al românilor*, „Eminescu" (Timișoara), 2001, 6; Datcu, *Dicț. etnolog.*, *381–382*. ***A.Gț.***

FIZIOLOGUL, carte populară. Iniţial acesta a fost numele presupusului autor, care ar fi alcătuit prin secolul II d.Hr., în Alexandria (Egipt), o carte de simbolică decodificând „natura" (grecescul *physis*) făpturilor (animale, plante, pietre, cele patru „elemente" fundamentale). Cu trecerea timpului, *Fiziologul* a devenit titlul scrierii înseşi, în care dintre făpturi erau reţinute deseori doar animale, de unde şi titlul *Bestiar*, dat cărţii în Evul Mediu. Cercetătorii raţionalişti moderni au privit această scriere, răspândită în numeroase variante în toate limbile europene, mai mult decât critic. În 1930 Max Wellmann (subliniind totuşi maniera alegorică şi orientarea teologică) se arată surprins de rolul jucat în cultura omenirii de strania scriere, caracterizată printr-un „conţinut ce reflectă clar declinul intelectual". În anii următori A.-J. Festugière şi B.E. Perry nu se arată mai îngăduitori faţă de textul alcătuit probabil de vreun „om simplu pentru oameni simpli". Mai înţelegător se dovedeşte N. Cartojan, care vorbeşte, în 1929, despre *Fiziolog* ca despre „tratatul de ştiinţe naturale din care s-a hrănit mentalitatea naivă a Evului Mediu". Prin anii '60 *Fiziologul* era privit în continuare, în cursurile universitare româneşti, drept „un manual popular de zoologie cu pilde morale", „elementar şi naiv", unde „învăţăturile morale sunt introduse în mod silnic, fără nici o legătură" cu simbolul animalier. Aproape concomitent, în 1968, apăreau lucrări precum cea a lui Dietrich Schmidtke (*Geistliche Tierinterpretation in der deutschsprachigen Literatur des Mittelalters. 1100–1500*), unde se operau cu fineţe distincţiile necesare între alegorie, fabulă, parabolă, tâlcuire, simbol, semn. Analize atente au demonstrat că de-a lungul Evului Mediu, în ce priveşte *Fiziologul*, nu interesa opoziţia adevărat/neadevărat din perspectiva ştiinţelor naturii, ci posibilitatea oferită de însuşirile unui animal de a servi drept *significans* în construirea unei *similitudo*, fie spiritual-teologică, fie moral-didactică. Aşa se explică alcătuirea unor istorisiri, astăzi numite „fantastice", relative la animale denumite tot astăzi „fabuloase". Ideea însăşi a căutării semnificatului în „cartea naturii" nu trebuie înţeleasă ca o inventare a valorii simbolice, ci ca o încercare de a o identifica exact acolo unde fusese imprimată de la geneză. Descifrarea valorii de *signum* al lumii şi al făpturilor create a fost însă ţinta multor scrieri medievale. Ceea ce şochează în *Fiziolog* nu este această preocupare, ci imageria bestială, un fel de horror al realităţii spirituale. Acestei adevărate estetici a urâtului îi poate fi clarificată intenţionalitatea numai prin referirea la teoriile lui Pseudo-Dionisie Areopagitul despre încă şi mai vechile „comparaţii contradictorii", „asemănări neasemenea", „figuri nepotrivite (ruşinoase)". Paradoxul înşelător al simbolisticii *Fiziologului*, aparenţa de juxtapunere ilogică, de relaţii asimetrice, de labirint provin nu doar dintr-o căutare voită a „asemănărilor nepotrivite" (căutare pornită din motive similare cu cele invocate de Pseudo-Areopagit pentru descrierea ierarhiei cereşti), ci şi din eliminarea premeditată a oricăror clarificări asupra valorilor simbolice ale detaliilor din istorisirile despre animale. Cele mai vechi manuscrise româneşti (păstrate) incluzând *Fiziologul* datează de la sfârşitul secolului al

Manuscisul lui Serafim de la Bistrița, BAR, ms. rom. 2513

XVII-lea şi începutul celui de-al XVIII-lea. Anterior au circulat şi manuscrise cu text slavon, iar câteva pilde din *Fiziolog* au fost inserate în *Învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie.* În artele plastice sunt prezente nu doar animale cu funcţie simbolică, ci şi scene inspirate din naraţiunile *Fiziologului.* În una din primele copii păstrate (cea a ieromonahului Serafim de la Bistriţa, făcută îndată după 1700), istorisirile despre animale sunt puse sub semnul apostolului Luca, patronul pictorilor, aşezare grăitoare pentru această carte legată deopotrivă de arta cuvântului scris sau rostit şi de artele figurative. În manuscrisul considerat cel mai vechi, cel al lui Costea Dascălul din Şcheii Braşovului (copiat în deceniul ultim al secolului al XVII-lea), pildele din *Fiziolog* sunt numerotate în continuarea capitolelor din *Floarea darurilor* (pentru a cărei alcătuire autorul acestei din urmă scrieri apelase chiar la *Fiziolog*), dovadă că braşoveanul interpreta acest repertoriu drept „carte de înţelepciune". Aşezarea în alte manuscrise alături de hagiografii sau de „cuvinte" de edificare sugerează întrebuinţarea în predici a pildelor din *Fiziolog* fie ca semnificant pentru realizări spirituale, fie ca ajutor mnemotehnic. Textele româneşti de la sfârşitul secolului al XVII-lea şi din secolul al XVIII-lea s-au păstrat în copii ce provin din Ţara Românească şi din sudul Transilvaniei. Se pare că varianta lui Damaschin Studitul, transpusă în limba română abia după jumătatea secolului al XVIII-lea (deşi îi servise ca sursă de inspiraţie lui Dimitrie Cantemir), s-a răspândit mai ales în Moldova şi în jurul centrului cultural din Şcheii Braşovului. Cercetătorii *Fiziologului* românesc au folosit până de curând în studiile lor textele editate de M. Gaster şi de Margareta D. Mociorniţă. Din păcate, atât în manuscrisul Berheceanu (editat de M. Gaster), cât şi în cel mai vechi manuscris păstrat, cel al lui Costea Dascălul (editat de Margareta D. Mociorniţă şi republicat cu un studiu introductiv de V. Guruianu), se păstrează o versiune cu o foarte mică audienţă în limba română. Cealaltă versiune, cea din manuscrisul lui Serafim de la Bistriţa (editată de Cătălina Velculescu), se regăseşte însă (uneori cu câteva deosebiri notabile) în cel puţin alte şapte manuscrise. Este de menţionat că titlul *Fiziolog* nu apare în manuscrisele româneşti, care folosesc în loc sintagma *Cuvânt de smerita înţelepciune* (înţelepciunea omenească, smerită, cunoscându-şi limitele, decodifică simbolurile încifrate în făpturi de Creatorul însuşi; autorul cărţii nu are trufia de a crede că el ar fi „creat" simbolurile).

Ediţii: *Physiologus rumeno*, publ. M. Gaster, „Archivio glottologico italiano", 1886–1888; *Un Fisiolog românesc din veacul al 18-lea. Oarecare cunoştinţe de la filosofii vechi pentru firea* şi *obiceiurile năravurilor oarecărora jivini, adunate de preînţeleptul între arhierei Damaschin Studitul*, publ. C.N. Mateescu, „Ion Creangă", 1914, 1–3, 1915, 9–12, 1916, 1–4; *Fisiologul*, publ. Margareta D. Mociorniţă, CEL, 1934; *Fiziologul*, în Cătălina Velculescu, *Cărţi populare* şi *cultură românească*, Bucureşti, 1984, *180–195*; ed. îngr. V. Guruianu, în *Cele mai vechi cărţi populare în literatura română*, II, coordonatori Ion Gheţie şi Alexandru Mareş, Bucureşti, 1997; *Fiziolog – Bestiar*, îngr. Cătălina Velculescu şi V. Guruianu, Bucureşti, 2001, *29–102*; *Damaschin Studitul și Pseudo-Fiziologul editat de C. N. Mateescu*, îngr. Cătălina Velculescu și Lucia Toader, în *Texte uitate, texte regăsite*, V, București, 2006, *127–178*.

Repere bibliografice: Gaster, *Lit. pop.*, *138–142*; M. Gaster, *Il Physiologus rumeno*, „Archivio glottologico italiano", 1886–1888; Demostene Russo, *Studii* şi *critice*, Bucureşti, 1910, *23–26*; Cartojan, *Cărţile pop.*, I, *188–194*; Margareta D. Mociorniţă, *Traduceri româneşti din „Fiziolog"*, CEL, 1934; *Ist. lit.*, I, *456–457*; Moraru–Velculescu, *Bibliografia*, I, partea II, *243–264*; *Dicţ. lit. 1900*, *356–357*; Cătălina Velculescu, *Cărţi populare* şi *cultură românească*, Bucureşti, 1984, *110–116*; Valmarin, *Studii*, *99–177*; Cătălina Velculescu, *„Fiziologul". Comparaţii contradictorii–asemănări neasemenea*, LAI, 1995, 5; V. Guruianu, *Fiziologul*, în *Cele mai vechi cărți populare în literatura română*, II, coordonatori Ion Gheție și Alexandru Mareș, București, 1997, *13–88*; Cătălina Velculescu, Manuela Anton, *Physiologus*, în *Enzyklopädie des Märchens*, X, Berlin–New York, 2002, *1035–1047*. ***C.V.***

FLACĂRA, revistă apărută la Bucureşti, săptămânal între 22 octombrie 1911 şi 13 noiembrie 1916, apoi între 10 decembrie 1921 şi iunie 1923; în perioada 8 decembrie 1922–iunie 1923 apare bilunar. Are subtitlul „Literară, artistică, socială". Director este Constantin Banu (care semnează şi Mefisto), iar ca redactori figurează Petre Locusteanu, Ion Pillat, Adrian Maniu, Horia Furtună, Vintilă Russu-Şirianu, Sergiu Manolescu. Articolele-program publicate în primul număr (I.G. Duca, *Un vis…* şi C. Banu, *Un cuvânt… care putea să lipsească*) anunţă o publicaţie de cultură animată de un spirit liberal, ecumenic, tolerant. Extrem de eclectică în privinţa orientărilor artistice, revista va fi susţinută de autori veniţi din teritoriile cele mai diverse ale predispoziţiilor estetice (de la sămănătorism la modernism, de la neoclasicism la simbolism). Spiritul democratic al

ANUL V
No. 2

FLACĂRA

24 OCTOMBRIE 1915

ABONAMENTE:

SUMARUL 15 BANI
TELEFON 41/7

LITERARĂ ∴ ARTISTICĂ ∴ SOCIALĂ
APARE SÂMBĂTA
DIRECTOR: CONSTANTIN BANU

ABONAMENTE:

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA
Bucureşti
Str. Câmpineanu, 40

REVIZUIRI LITERARE

C. DOBROGEANU-GHEREA

I

«In proporţia creşterii acestei mişcări (e vorba de mişcarea literară de la 1886) scade trebuinţa unei critice generale. Din momentul, în care *se face* mai bine, acest fapt însuşi este sprijinul cel mai puternic al direcţiunei adevărate».

Astfel scria d. T. Maiorescu în 1886: şi în aceste rânduri găsim cuvântul funerar al *Criticei culturale*. Piatra căzu greu, acoperind o epocă de frământări şi de nesiguranţe: de naivităţi literare, de cumplite sisteme filologice, în cari se amestecau toate diletantismele ştiinţifice şi toate avânturile generoase...

O epocă nouă începea, pătrunsă de nevoile timpului şi de maturitatea veacului. O activitate ştiinţifică nouă: activitatea filologilor şi mai ales a istoricilor noştri; o literatură viguroasă, nu numai sănătoasă prin tendenţa ei, ci şi frumoasă, puternică, şi ajungând uneori până la universalitate: literatura lui Eminescu, Caragiale, Creangă, pentru a nu vorbi de cât de cei dispăruţi. In faţa acestei epoce de maturitate intelectuală, critica culturală îşi putea socoti menirea încheiată: *făcându-se* mai bine, direcţia adevărată îşi găsea în sine sprijinul cel mai puternic.

Imaginaţia omenească merge departe; ea poate îmbrăţişa plăsmuirile cele mai fantastice, şi îmbinările cele mai ciudate: monştrii făuriţi de închipuirea Grecilor n'au ieşit încă din tiparele naturii. Un singur lucru nu-şi poate închipui omul: prelungirea existenţei lumei dincolo de existenţa lui. Nu putem vedea cu ochii minţii soarele răsărind, florile îmbălsămând aerul, într'un cuvânt, toate frumuseţile calde ale cosmosului în clipa în care noi nu vom mai exista. Nu ne putem vedea dispărând singuri din natură. Inchizând pleoapele, luăm cu noi şi imensitatea bolţii albastre cu armonia lumilor cereşti. Natura moare odată cu noi.

Văzându-ne menirea încheiată, e firesc să ne închipuim că şi preocuparea intelectuală căreia ne consacrasem viaţa şi-a curmat menirea... Era deci firesc ca d. Maiorescu să creadă că odată cu dânsul critica încetase de a mai avea vre un rost. Ea trebuia să se mulţumească cu «apreţieri critice izolate» şi cu «lucrări de amănunt...»

Eternă înşelare de sine.

Critica culturală devenise, în adevăr, de prisos, din clipa în care se *făcea* mai bine. Incepea însă acum *critica literară*.

După d. T. Maiorescu venea d. C. Dobrogeanu-Gherea: doi oameni de o valoare cu desăvârşire inegală. Soarta i-a făcut însă două verigi în evoluţia culturii noastre.

* * *

Orice părere ai avea despre ideile, despre intuiţia critică şi mai ales despre talentu[l] de scriitor al d-lui C. Dobrogeanu-Gherea nu-i poţi totuşi tăgădui un merit: meritu[l] de a fi pus temeliile criticei literare româneşti. A deschide un gen poate f[i] şi o întâmplare; e însă o cinste ce n[u] se întâlneşte deseori. A căzut asupra d-lu[i] Gherea: o frunză de laur verde prins[ă] din sbor.

PRO DOMO

O! lucrător în mina cuvântului ascuns!
Să tai în piatra dură mereu, şi să nu ştii
Nici dacă e să afli prilejul să revii
Afară, la lumină, cu cel mai nou răspuns!

Acolo, înăuntru, în noapte şi tăcere, —
Pe brânci, din greu, în mână cu fierul tău curat,
Tu vei lucra cu' teamă, cu ultima putere —
Doar o să afli locul rămas necercetat.

Şi'n subterana veche cât Lumea şi Gândirea,
Te vei opri adesea, la o răscruce, mut,
Cu gândul la aceia cari, pentru strălucirea
Pe cari tu o cauţi, prin ea au mai trecut.

Aici, şi-aici — acolo... pe fie care stâncă
Stă urma unei prime şi veşnice idei,
Pe care, altă dată, din grota ei adâncă,
Inaintaşii meşteri au dat-o lumii ei.

Iar tu, venit în urmă, pe-o începută cale,
Pe margenile cărei stă semnul Celorlalţi,
Ţintind spre nestimata bogată a trudei tale
Cu care, spre lumină, când-va să te înalţi,

Tăcut, tăind în piatră o cale pentru tine,
Cu urma ta lăsată în corpul ei sonor,
Ai drumul spre părerea că eşti învingător
Sau numai spre durerea că nu poţi fi mai bine.

Lucrează totuşi, dalta încrederii e tare, —
Vei asculta, de-asupra, pe cei ce cântăresc
Metalul scos de tine cu trudă şi 'ncordare,
— Dar poate c'o anume, secretă înălţare,
Işi află şi prin tine, efortul omenesc...

M. SĂULESCU

publicaţiei rezidă şi în refuzul oricărei dogme, fapt ce permite prezenţa în paginile sale a unor nume deosebit de prestigioase, dar şi a unora cu rezonanţă modestă. Colaboratorii erau îndemnaţi doar să vizeze „un ideal mai curat şi mai înalt" (I.G. Duca), să profeseze o „artă democratică", aprinzând „o flacără pentru luminarea şi încălzirea marii mulţimi" (C. Banu). La împlinirea a cinci ani de la înfiinţarea revistei, C. Banu îşi exprimă încrederea în acest ecumenism estetic: „Între revistele de bisericuţă, care trăiesc pentru că nu mai au cum să moară, şi între marile reviste, care trăiesc numai prin puterea tradiţiei, «Flacăra» are entuziasmul celor dintâi şi respectul pentru trecut al celor din urmă. Ea nu s-a anchilozat însă prin înghiţirea nici unei reţete estetice, unice şi definitive. Şi nici nu s-a închis într-un turn de fildeş ca să-şi admire propriile iluzii şi glorioasele-i amintiri". Promovând în ansamblu o literatură a calităţii, una ce ilustrează toate tendinţele manifestate în scrisul românesc, **F.** este un fidel seismograf al fenomenului cultural din ţară şi din străinătate. În prima ei etapă, în preajma intrării României în război, prin vocea lui Octavian Goga (*Latinitatea strigă în tranşee*), este exprimată cât se poate de clar opţiunea pentru alianţa cu Franţa împotriva Austro-Ungariei. Articolul-program al seriei a doua, semnat de N. Davidescu (*Între public şi publicaţii*, 21/1922), înscrie revista pe orbita unei alte etape de activitate. Odată idealul unirii înfăptuit, atenţia se va concentra pe promovarea „literaturii noi", dar şi pe familiarizarea cititorilor – prin frecvenţa publicării traducerilor – cu literaturile lumii. Diversitatea rubricilor – „Figuri contemporane", „Figuri dispărute", „De vorbă cu…", „Cronica literară", „Cronica teatrală", „Cronica artistică", „Notele săptămânii", „Ecouri", „Mişcarea literară din străinătate", „Pagini postume", „Cronica ideilor", „Profiluri literare", „Revizuiri literare" – depune mărturie pentru preocuparea redactorilor de a acoperi mai toate faţetele fenomenului cultural şi pentru dorinţa de a informa cititorii cu privire la ultimele tendinţe în literatura lumii. **F.** publică poeţi de toate orientările estetice: George Coşbuc, Alexandru Vlahuţă, Octavian Goga, Nichifor Crainic, Alexandru Macedonski, D. Iacobescu, D. Anghel, G. Bacovia, Ion Minulescu, Ion Pillat, Adrian Maniu, Mateiu I. Caragiale, Tudor Vianu (care debutează aici în 1916 cu poezia *Cuvântul*), St. O. Iosif, V. Voiculescu, B. Fundoianu, Horia Furtună, Camil Petrescu, Aron Cotruş, Dragoş Protopopescu, Mihail Cruceanu, Demostene Botez, Victor Eftimiu, Natalia Negru şi mulţi alţii. Se publică proză de I.L. Caragiale (*Şah şi mat*), Ioan Slavici (*Stâlp de cafenele, Un pierde-vară*), Liviu Rebreanu (*Vrăjmaşii, Cerşetorul*), Mihail Sadoveanu, Gala Galaction, Al. Macedonski, G. Bacovia, E. Lovinescu (un fragment din romanul *Viaţă dublă*), D. Anghel, Ion Pillat ş.a. Dramaturgia este ilustrată de Barbu Delavrancea (un fragment din *Hagi Tudose*), Victor Eftimiu (*Cocoşul negru*), Al. Vlahuţă, Al. Macedonski ş.a. Şi în privinţa istoriei literare revista se dovedeşte foarte activă, publicând manuscrise şi scrisori inedite ce aparţin lui I.L. Caragiale, B.P. Hasdeu, M. Eminescu, C. Negruzzi. O activitate fructuoasă desfăşoară în **F.** criticul „revizuirilor", E. Lovinescu (*Revizuiri literare. C. Dobrogeanu-Gherea*, *Revizuiri morale. O. Goga – factor al conştiinţei naţionale*). Mai semnează critică literară Radu Dragnea, Petre Locusteanu, C. Banu, Ion Pillat, Pompiliu Eliade, G. Bogdan-Duică. Sunt inserate numeroase interviuri cu scriitori, oameni de cultură, politicieni. Se dedică numere speciale lui I.L. Caragiale, Ion Creangă, M. Eminescu. Se publică medalioane, evocări, necrologuri, impresii de călătorie, reportaje, articole despre literatura universală (P. Locusteanu, C. Sp. Hasnaş, I.

Foti). În atenţia comentatorilor de literatură străină intră Paul Claudel, August Strindberg, Walt Whitman, Rabindranath Tagore, Vladimir Maiakovski ş.a. Traducerile sunt semnate de G. Coşbuc, St. O. Iosif, E. Lovinescu, Ion Al-George ş.a. Apar versiuni în româneşte din Homer, Dante, Shakespeare, Lessing, Byron, Cehov, Gide. Revista mai conţine articole de sociologie, economie, învăţământ. Grafica aduce în pagină ilustraţii după lucrări celebre, portrete de personalităţi ori desene realizate de Iser. Alţi colaboratori: G. Murnu, D. Caracostea, Hortensia Papadat-Bengescu, Paul Zarifopol, F. Aderca, Ion Călugăru, Tudor Arghezi, Ioan Bianu, N. Iorga. ***N.S.***

FLACĂRA, revistă apărută la Bucureşti, lunar, între 23 decembrie 1938 şi 31 august 1940, ca organ al Cercului Cultural Naţional „Octavian Goga", având-u-i directori pe Stan Ghiţescu şi Virgil P. Râmniceanu, iar ca redactor responsabil pe C. Bivolaru. Publicaţie de orientare tradiţionalistă, **F.** îşi conturează programul încă din primul număr, în *Cuvânt înainte* declarându-se continuatoare a săptămânalului „Ţara noastră", ce-şi încheiase activitatea la moartea lui Octavian Goga: „Cu acelaşi program de naţionalism integral, care a stat mereu la baza activităţii literare şi politice a lui Goga, apare azi «Flacăra», în scopul de-a merge pe calea trasată de «el»". În acelaşi număr inaugural se publică discursul rostit la Radio de Ion Petrovici în seara de 14 mai 1938, cu ocazia morţii poetului, ca şi adeziunea Cercului Cultural Naţional „Octavian Goga" la Frontul Renaşterii Naţionale, formaţiune politică grupată în jurul lui Carol al II-lea. Astfel, încă de la început angajamentul politic al revistei devine manifest. Apar sporadic producţii literare, articolele politice, economice, notele, informaţiile bucurându-se de o mai mare pondere. Cultul lui Goga este întreţinut prin reproducerea frecventă a versurilor sale. Sunt prezenţi cu poezie Mircea Streinul, Virgil Carianopol, Geo Dumitrescu, Ernest Verzea, Constantin Almăjanu, Nicolae Balotă ş.a. Semnează articole Nuşi Tulliu, G.M. Ivanov, V.P. Râmniceanu. Revista găzduieşte medalioane dedicate unor personalităţi (Octavian Goga, Titu Maiorescu, Ştefan Luchian). În articolul intitulat *Amintiri de la „Convorbiri critice"* Florian Cristescu evocă întâlnirile literare patronate de Mihail Dragomirescu. Sunt recenzate *Viaţa lui Caragiale* de Şerban Cioculescu, *Amândoi* de Liviu Rebreanu, *Cetatea cu duhuri* de Vintilă Horia. Alţi colaboratori: Horia Furtună, C. Gerota. O parte din ilustraţiile revistei aparţin lui A. Demian şi sunt preluate din „Gândirea". ***N.S.***

FLACĂRA, revistă apărută la Bucureşti între 4 ianuarie 1948 şi 28 iunie 1951, cu subtitlul „Săptămânal de artă şi de cultură al Uniunii Sindicatelor de Artişti, Scriitori şi Ziarişti", devenit pentru o scurtă perioadă a anului 1949 „Săptămânal de literatură şi artă", iar din 28 octombrie 1950 „Organ al Uniunilor de Scriitori, Compozitori şi Artişti Plastici din RPR". Apărută la scurtă vreme după abolirea monarhiei, publicaţia este de orientare comunistă, prosovietică, instaurând jaloanele canonice ale realismului socialist şi trăgând o linie de cezură care va izola în trecut, pentru mult timp, valorile estetice ale literaturii şi artei interbelice. Atitudinea reiese chiar din articolul-program, *Argument*, semnat de Eugen Jebeleanu. Ataşamentul la principiile realismului socialist este afirmat şi de Zaharia Stancu prin articolul *În faţa Congresului*: „Oamenii artei îşi iau angajamentul să adâncească problemele ideologiei marxist-leninist-staliniste. Ei îşi iau angajamentul să folosească arta lor ca o armă de luptă împotriva imperialismului, ca o armă de luptă în folosul poporului". Rubricile obişnuite sunt „Restituiri", „Bibliografie", „Reconsiderarea clasicilor", „Baricada", „Medalion", „Alb şi negru", „Cărţile şi viaţa" ş.a. În bună parte, poezia publicată nu reprezintă decât versificaţie declarativă, rudimentară, epicizată. Însemnele estetice nu-şi mai găsesc loc, fiind îndepărtate brutal printr-o mitologie ad-hoc, patronată de idolii noii „religii": Stalin, Gh. Gheorghiu-Dej, Ana Pauker, stahanovistul ş.a.m.d. În plan tematic „poemele" se preocupă doar de imperativele planului economic, de spargerea normelor, de lupta pentru pace sau vizează pur şi simplu un interes electoral: „Aburesc în fereastră noi dimineţi,/ Spre Soare,/ Spre Soare, tovarăşi poeţi!" (Victor Tulbure, *Manifest către poeţi*). O mostră de „artă angajată" o reprezintă şi o poezie semnată B. Frunte: „Uite steagul producţiei,/ în fiecare zi, sare ca un sticlete/ de pe război pe război…/ nu-i glumă, băiete,/ e-ntrecere!". Revista sancţionează orice formă de evaziune de la comandamentele epocii, aşa cum procedează J. Popper în articolul *Un poet înstrăinat de uneltele sale: Camil Baltazar*, unde sunt caracterizate grosier poemele mai vechi („poezie lipsită de sânge") ale autorului „demascat": „Parfumurile acestei poezii nu mai trebuiesc astăzi decât la foarte puţini. Ele au fost plăsmuite în sere închise, acolo unde burghezia îşi

închisese cântăreţii şi unde aceştia îşi dospeau langorile şi melancolia, murind cu încetul". La **F.** colaborează cu versuri A. Toma, Eugen Jebeleanu, Nina Cassian, Mihai Beniuc, Maria Banuş, Veronica Porumbacu, Dan Deşliu, Nicolae Tăutu, Petru Rezuş, George Lesnea, Mihu Dragomir, Vlaicu Bârna, Vladimir Colin, Traian Coşovei, Ion Brad, Petru Vintilă, Andrei Ciurunga, Mihai Codreanu, Agatha Grigorescu-Bacovia, Vasile Nicolescu, Aurora Cornu, Florin Mugur, Teodor Vârgolici, Paul Anghel, Alexandru Andriţoiu, Ilie Purcaru ş.a. Readucerea în atenţia contemporaneităţii, la centenarul naşterii sale, a poeziei lui M. Eminescu nu e altceva decât o nouă mistificare. Articole ca *Eminescu citit astăzi* (Geo Şerban), *Viaţa lui Eminescu şi sfârşitul lui tragic* (Eugen Jebeleanu), *Locul lui Eminescu în literatura română* (Ion Vitner) sau *Eminescu despre realismul critic rus* (Ion Hobana) induc tot felul de distorsiuni ideologice, prin lupa cărora sunt interpretate viaţa şi opera poetului. Distorsiunea şi mistificarea ajung în pragul ridicolului, ca, de pildă, atunci când sunt scoase la lumină „opinii" şi articole venind din rândul „maselor": *De ce era Eminescu un poet „trist"* (Solomon Maria, responsabilă culturală la uzinele Tăbăcăria Naţională) sau *Începem să-l cunoaştem pe Eminescu cel adevărat* (Costică Abacioaei, muncitor pe şantierul CFR Bucureşti). Nici poemul lui George Sidorovici (*Strungarul despre Eminescu*) nu pare menit să aducă un alt fel de serviciu cu privire la imaginea poetului. În acelaşi registru, Ion Bartoşi, montator la fabrica Timpuri Noi (*Azi, Eminescu este redat poporului*), e mulţumit că „se dezgroapă din cenuşa trecutului, în care a fost aruncată de bancheri şi moşieri, opera poetului Mihai Eminescu". În afară de grotescul „interpretărilor", lăsate la cheremul „proletariatului", „reabilitarea" lui Eminescu nu reprezintă altceva decât o nouă formă de manipulare ideologică. Proza din paginile revistei nu se deosebeşte valoric de poezie. Prin tezism şi prin schematismul construcţiei, aceasta satirizează în tuşe groase tarele regimului trecut, prospectând, în acelaşi timp, un viitor planificat, luminos, apoteotic. Publică Petru Dumitriu (*În primăvara şaptezeci şi unu…*, *Sudura*), Saşa Pană (*Cordonul sanitar*), Remus Luca (*Măriuca învaţă carte*), Eusebiu Camilar (*Execuţia*), Mihail Sadoveanu, Ion Călugăru. O zonă de normalitate şi culoare aduce proza lui Marin Preda, prin cele câteva nuvele şi fragmente de roman (*Moromeţii*). Aceasta se distinge printr-o tonalitate nouă, repunând în drepturile lor exuberanţa limbajului, firescul, colocvialitatea, fapt ce nu scapă vigilenţei ideologice, prin intermediul lui J. Popper, contrariat că „unui conţinut nou de viaţă i se mai suprapun forme de expresie învechite, care nu-i mai corespund". Ideologul cere prozatorului „părăsirea clişeelor naturaliste anacronice", fiindcă „noi aşteptăm de la scriitorii noştri portretul ţăranului împroprietărit, în care se naşte conştiinţa demnităţii omeneşti" (*Un scriitor talentat şi o concepţie literară depăşită*). Reportajul se bucură de un spaţiu generos, fiind înscris în aceleaşi cerinţe ideologice. Publică Ioana Postelnicu (*Jurnal de şantier. Bumbeşti–Livezeni*), Geo Bogza, Eugen Jebeleanu, Ben Corlaciu. Şi teatrul din **F.** este populat de personaje emblematic-comice: brigadierul UTM, ciobanul. În piesa radiofonică *Ciobanul de pe Ceanul Mare* de Mihail Davidoglu, bucolicul cochetează cu cel mai abrupt ridicol: „oile behăie, tălăngi, Petruc doineşte". O piesă de teatru cu brigadieri dă Al. Kiriţescu (*La răscruce de drumuri*). Semnificativă este obedienţa revistei faţă de criticile ce îi sunt adresate în „Scânteia", spiritul autocritic frizând autodenunţul. Când, în „Scânteia" din 15 iulie 1948, în articolul *Mai multă principialitate în tratarea problemelor artei şi literaturii*, i se impută „slăbiciuni cu caracter ideologic", faptul că e „ruptă de problemele centrale ale mişcării muncitoreşti", că „nu reuşeşte să fie purtătoare fidelă a liniei Partidului", că publică „poezii scrise în tipic stil legionar", **F.** vine cu o autocritică foarte promptă şi excesiv de zeloasă: „Cazurile piesetei lui Martiniuc şi-a poeziei lui Secreţeanu nu sunt singurele. În numărul 22 al revistei a fost publicată poezia *Vântul cel mare* de Ion Potopin, plină de imagini mistice"). Înregimentarea devine imperativă şi pentru critica literară, promotoare a aceloraşi principii ideologice. În opinia lui Radu Boureanu (*Preambul la o revizuire a istoriei literaturii române*, 8/1948), „primul criteriu al criticii trebuie să fie unul politic", iar George Dan ţine să afirme: „Criticii mei cărora le rămân îndatorat din inimă sunt muncitorii". În urma unui articol (*Agitaţia culturală*), pe care îl publicase în „Naţiunea" şi unde îşi exprima voalat preferinţa pentru sensurile adânci ale artei şi critica încremenirea acesteia în formele exterioare, caricaturale ale realismului socialist („Adâncimea este condiţia prin care trecem de la stadiul principial la faza artei […]. Ideologia burgheză în materie culturală cuprinde o problematică foarte bogată. Ar fi o greşeală, după mine, a o trece pur şi simplu cu vederea. Ea trebuie

combătută în profunditate. Astfel se întreţine complicaţia spiritului agitându-se minţile şi se spulberă insinuarea simplismului ideologiei progresiste în materie culturală”), G. Călinescu este combătut de Petru Dumitriu în articolul *Despre perspectiva istorică în preţuirea artei. Note la un articol al lui George Călinescu.* De altfel, Călinescu, indignat de afirmaţia unui cititor al **F.** („frumosul e o categorie istorică”, „valorile estetice variază potrivit progresului societăţii omeneşti”), răspunde cu promptitudine: „Afirmarea aceasta turbură pe intelectualul obişnuit cu anume principii estetice şi chiar pe creatorul pur şi simplu în instinctele lui”. O altă tentativă de recuperare a literarităţii, făcută de Cezar Petrescu în ziarul „Semnalul” din 3 august 1948 (*Răspunderea scrisului*), este, de asemenea, aspru sancţionată. În articolul *Dl. Cezar Petrescu şi „imparţialitatea” problemelor scrisului*, Paul Georgescu condamnă scriitorul pentru vina de „a sluji” „duşmanul progresului şi dezvoltării culturii, dar şi al statului nostru popular”. În ciuda opacităţii ideologice a revistei, cu timpul dezbaterea culturală netrucată îşi face loc şi aici. La Plenara Uniunii Scriitorilor cu privire la problemele poeziei, din februarie 1951, se pune pentru prima oară în discuţie „pericolul proletcultismului”. N. Moraru, în discursul său, reprodus în **F.**, susţine că „proletcultul înseamnă schematism” şi dispreţ faţă de învăţătură. Traducerile se fac cu preponderenţă din literatura rusă şi sovietică (Cehov, Maiakovski, Tihonov, Lermontov), dar şi din Arthur Rimbaud, Pablo Neruda, Louis Aragon. Principalii traducători sunt Veronica Porumbacu, Petre Solomon, Mihnea Gheorghiu, George Lesnea. Ilustraţia revistei, foarte bogată, este tributară artei figurative de tip realist socialist. Alţi colaboratori: Mihai Novicov, Ion Frunzetti, Alfred Margul Sperber, Al. Rosetti, Paul Cornea, Marcel Breslaşu, Emil Isac, Harry Brauner, Pericle Martinescu, Petru Comarnescu, M.H. Maxy, Cella Serghi, Lucia Demetrius, Alexandru Balaci. ***N.S.***

FLACĂRA, revistă care apare la Bucureşti din mai 1952 până în decembrie 2012. Continuă, *de facto*, **F.** dintre anii 1948 şi 1951, deşi e numerotată de la numărul 1, anul I; publicaţia este iniţial lunară, devenind bilunară din 1954, apoi săptămânală din 1957. La începutul anilor ’70, într-o formulă marcată de o oarecare rutină şi istovire, cu o „linie” conformă ideologiei comuniste, **F.** se apropie de formula revistei populare ilustrate, având un conţinut de magazin. Subiectele culturale şi literare erau prezente în proporţii moderate, aproape convenţional, fără mari îndrăzneli. În acest context, începând din 17 februarie 1973, în fruntea publicaţiei a fost numit redactor-şef poetul şi publicistul Adrian Păunescu, cu un renume de „răzvrătit” (din interiorul sistemului, fireşte, şi în interiorul limitelor admise). Într-un editorial cu valoare de program, intitulat *Să ne merităm numele!*, noul redactor-şef explica: „O nouă serie a revistei «Flacăra» se deschide astăzi. Trăind prea mult în obişnuinţa unui nume, ajungem câteodată să-i uităm semnificaţia. Auzim «Flacăra» şi uităm ce înseamnă Flacăra”. Proclamând intenţia de a face ca **F.** să devină o revistă ardentă, „o adevărată flacără”, Adrian Păunescu înregistra necesitatea militantismului, dar preciza: „Vom fi militanţi, dar nu vom îmbrăca în nici un caz cămaşa sordidă a formalismului aşa-zis militant. Vom milita pentru nou, pentru progres”. În sprijinul legitimităţii noilor obiective era invocată, nu fără abilitate, autoritatea liderului partidului şi statului comunist, Nicolae Ceauşescu, ale cărui benedicţiune şi îndemn erau citate în final. Editorialul definea atât în literă, cât şi în subtext linia pe care avea să evolueze revista în anii următori: militantism ardent, cu aspecte de „răzvrătire”, fără contestarea frontală şi radicală a orânduielii politice, dar cu o combatere punctuală viguroasă a unor racile sau nedreptăţi semnalate ca fiind contrare principiilor afirmate de discursul oficial, „mustrarea potentaţilor” de diferite niveluri, cu recurs direct – şi protector – la autoritatea şefului regimului. La adăpostul acestei linii de conduită, **F.** şi-a câştigat o marjă de manevră mai largă decât alte publicaţii, reuşind să facă figură singulară în peisajul jurnalismului din epocă. O caracterizează, pe de o parte, numeroase atitudini negative încă din epocă, cum ar fi cultul grotesc al lui Nicolae Ceauşescu ca instrument de „protecţie” tactică ori creditul exagerat acordat, din „revoluţionarism” obstinat, unor iniţiative paraştiinţifice de medicină alternativă, tracologie etc. Totuși, bilanţul numără și o seamă de realizări, între care pot fi menţionate parţiala eliberare de „limba de lemn”, atât de caracteristică oficialităţii comuniste (e drept, înlocuită cu un limbaj poetico-patetic, „păunescian”, rapid manierizat), încălcarea unor tabuuri ale propagandei oficiale, cultivarea reportajului social de calitate, promovarea şi difuzarea eficace a unor valori culturale (în special din sfera poeziei şi a literaturii) în rândul unui public numeros şi divers. **F.** continuă să apară mai bine de doi ani în formula grafică de până atunci

flacăra

anul XXXVIII 40 (1789) VINERI 6 octombrie 1989

Săptămînal editat de Frontul Democrației și Unității Socialiste

În dezbaterea națiunii: documentele pentru Congresul al XIV-lea

în paginile 4, 5, 6, 7

La temelia marilor izbînzi, un adevăr confirmat zi de zi

CU POPORUL, PENTRU POPOR

Tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu s-au întîlnit cu oameni ai muncii din județul Ialomița. Conducătorul partidului și statului a făcut vizite de lucru și în unități industriale și de cercetare din Capitală

(Comentariu în paginile 2–3)

Continuă competiția marilor recolte

În ultima săptămînă, vrednicii lucrători ai ogoarelor au raportat noi și îmbucurătoare succese, care se înscriu în cartea de aur a recoltelor îmbelșugate. În telegrame adresate tovarășului Nicolae Ceaușescu, Comitetul județean Brăila al P.C.R. a raportat terminarea recoltării cartofilor de toamnă și realizarea unei producții medii de 80 950 kg la hectar, iar Comitetul județean Timiș al P.C.R. terminarea recoltatului cepei și realizarea unei producții medii de 77 100 kg la hectar. Sectorul Agricol Ilfov a încheiat recoltarea la soia cu o producție medie de 6 420 kg la hectar, iar județul Teleorman a terminat recoltatul ricinului și a obținut în medie 6 120 kg la hectar.

Tot în această săptămînă, așa cum se poate vedea în pagina 24 a revistei noastre, la rubrica **Ultima oră**, tabelul producțiilor record realizate de unele unități agricole a suferit importante modificări care, vizînd bunăstarea țării, sporesc bucuria tuturor.

TIB '89 – ultimele pregătiri

Alături de tricolorul românesc, steagurile altor 31 de țări vor fi arborate la cea de-a XV-a ediție jubiliară a Tîrgului Internațional București care se va desfășura între 14 și 22 octombrie. Printre țările care și-au anunțat participarea și, în aceste zile premergătoare inaugurării își amenajează standurile, se numără Albania, Australia, Austria, Belgia, Brazilia, Bulgaria, Canada, Cehoslovacia, Chile, Costa Rica, Cuba, Elveția, Franța, R.D. Germană, R.F. Germania, Israel, Italia, Iugoslavia, Japonia, Nigeria, Norvegia, Palestina, Polonia, Spania, S.U.A., Suedia, Turcia, Ungaria, U.R.S.S. și Zair. De altfel, a precizat **dr. OCTAVIAN MOARCAȘ**, directorul **Întreprinderii de Tîrguri și Expoziții Internaționale din cadrul Camerei de Comerț și Industrie a României**, ediția din acest an a TIB va reuni un număr sporit de expozanți.

Eveniment expozițional-comercial, remarcabil în plan european, tîrgul de la București

(Continuare în pag. 16)

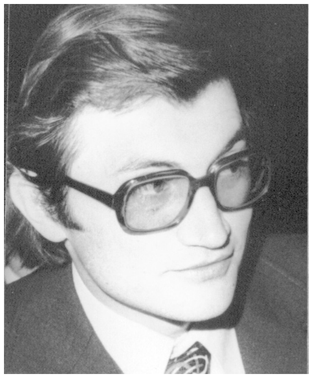
IOAN ROȘCA

(revistă ilustrată, în 40 de pagini, o parte imprimată în policromie), dar treptat ponderea textului crește, încât după o vreme aspectul era cel de ziar tipărit sub formă de revistă, cu fotografii în culori pe unele pagini. În 1973 e precizat tirajul: 160 000 de exemplare. De la numărul 21 din 1974 apare subtitlul „Revistă editată de Frontul Unității Socialiste". Din 1976 se renunță total la înfățișarea de magazin ilustrat și se adoptă aspectul de ziar, cu tiparul în alb-negru și cu o singură culoare – roșu – pentru titluri sau pentru unele elemente de grafică. Publicația condusă de Adrian Păunescu se prezintă la început ca un săptămânal social, cultural, educativ, de dezbatere, de reportaj și anchetă publicistică, facilitând, prin publicarea și „urmărirea" lor pe lângă autorități, circuitul unor sesizări și semnalări revendicative din partea publicului, ceea ce înseamnă o deschidere sporită – prin comparație cu numerele din anii imediat anteriori – față de unele subiecte cum ar fi calitatea vieții cotidiene, starea localităților țării, dar și istoria și folclorul (se militează împotriva poluării folclorului autentic), arta plastică ș.a. Se renunță treptat la subiectele și imaginile de mărunt divertisment, încercându-se apropierea de o anumită ținută chiar și a divertismentului; e promovată, de pildă, tot mai mult, muzica folk. Semnează, în paginile revistei, mai cu seamă Adrian Păunescu, Nicolae Cristache, Horia Pătrașcu, Iulian Neacșu, Ovidiu Ioanițoaia, Cornel Bozbici, Nelu Ionescu, Eugen Seceleanu ș.a. Între membrii corpului redacțional și colaboratorii permanenți care practică aici gazetăria se află nu puțini scriitori. Unii au spații sau rubrici fixe: Dinu Săraru deține rubrica „Opinia unui alegător" (întreruptă o vreme, înlocuită de publicarea în foileton a romanului *Niște țărani*, ulterior reluată), Dorin Tudoran scrie articole pe teme de interes cetățenesc, Leonid Dimov ține, cu intermitențe, în primii ani, rubrica „Fetișuri de azi", Radu Cosașu susține „Cronica de trei secunde", iar Ioan Grigorescu scrie sub genericul „Mapamond", în timp ce H. Brauner onorează rubrica „Folclor"/ „Poluarea folclorului". Literatură ori publicistică pe subiecte literare se publică inițial relativ puțin. Traian Stoica susține rubrica „Recenzii" sau trasează portrete de scriitori (Nina Cassian, Edgar Papu ș.a.), Aurel Dragoș Munteanu semnează „Viața cărților", mai târziu Dorin Tudoran începe să țină „Cronica debuturilor". Redactorul-șef publică versuri, interviuri cu scriitori (Eugen Barbu). Ponderea materialului pe teme literare și artistice crește treptat. O rubrică intitulată „Civilizația ochiului" prezintă, prin grupaje de reproduceri însoțite de un comentariu succint și relativ accesibil, valori ale picturii românești contemporane. Sunt publicate, în serial, fragmente din memoriile lui Șerban Cioculescu (apărute ulterior în volum). Mai târziu în redacție vine George Arion, care inițiază o consistentă serie de interviuri cu scriitori (Ștefan Aug. Doinaș, Mihai Beniuc, Eugen Simion ș.a.) și cu alte personalități artistice sau culturale. După 1976 revista continuă același program, dar acum rubricile, paginile, secțiunile revistei au titluri mobilizatoare caracteristice (printre ele: „România – cabinetul de lucru al președintelui Nicolae Ceaușescu", „Să gândim cu capetele noastre"). Sunt frecvente și anchetele ori comentariile pe teme culturale, regrupate într-un supliment de opt pagini, în corpul publicației și intitulat „Flacăra pentru minte, inimă și literatură", care devine o mică revistă culturală de mare tiraj, cu largă adresabilitate, dar fără mari concesii făcute în numele

„accesibilității”. În „Flacăra pentru minte, inimă şi literatură”, apărută sub coordonarea lui George Arion, apar interviuri cu scriitori, articole, cronici, nu numai literare: scurte comentarii despre poezie semnează Tania Radu şi Hristu Cândroveanu, despre cărţi de critică se pronunţă Constantin Crişan, pe teme de folclor scrie Ilie Purcaru, de film se ocupă Horia Pătraşcu, despre plastică scrie Tudor Octavian. Sub titlul „Atelier literar”, Geo Dumitrescu îşi continuă în „Flacăra pentru minte, inimă şi literatură” rubrica adresată poeţilor în devenire, adevărat cenaclu literar prin corespondenţă, prin care au fost descoperite nu puţine talente. Colaborează totodată scriitori şi critici consacraţi, precum Şerban Cioculescu, Octavian Paler, Florin Mugur, Fănuş Neagu, Nichita Stănescu, Eugen Simion, Romul Munteanu, C. Stănescu, Mircea Iorgulescu, Valeriu Râpeanu, Alex. Ştefănescu ş.a. O vreme Eugen Simion încredinţează suplimentului „Flacăra pentru minte, inimă şi literatură” rubrica sa itinerantă intitulată „Fragmente critice”, iar Al. Piru semnează tot aici „Cronica literară”. În rubricile de critică sunt foarte activi în anii ’80 Tania Radu şi Radu G. Ţeposu, care promovează literatura în plină afirmare a generaţiei optzeciste. În disputa dintre cele două „tabere” în care se grupau în epocă revistele literare, „Flacăra pentru minte, inimă şi literatură” se menţine pe o poziţie de centru, fără derapaje extremiste, căutând să concilieze o linie aşa-zicând oficială cu respectul şi cultivarea valorilor estetice. În legătură cu rolul şi statutul specific al revistei **F.** în perioada 1973–1985, trebuie consemnat fenomenul denumit Cenaclul „Flacăra”, manifestare inaugurată în septembrie 1973 la Bucureşti. Adrian Păunescu rosteşte cuvântul de deschidere: „Vom prezenta celor care vor să ne asculte scriitori din toate generaţiile. Fiindcă nu suntem străini de faptul că revista noastră este citită, dorim să sprijinim şi să promovăm o literatură majoră, a marilor probleme, o literatură a acestei societăţi, o literatură a curajului, o literatură a adevărului. De asemenea, pentru că suntem un cenaclu de poezie, de muzică şi de plastică, vom sprijini acea muzică şi acea plastică mai apropiate sufletului tinerelor generaţii […]. Vom ieşi în public, în mijlocul ţăranilor, muncitorilor, funcţionarilor, studenţilor”. Au citit poeme Ion Gheorghe şi debutantul Ştefan Dumitrescu (textele acestuia fiind comentate de cei prezenţi). Au cântat Doru Stănculescu şi Tudor Gheorghe. Într-o primă etapă manifestările cenaclului erau săptămânale; în **F.** era publicată în fiecare număr o cronică a şedinţei cenaclului din săptămâna precedentă (prima şedinţă beneficiind şi de o prezentare călduroasă semnată de Şerban Cioculescu, sub titlul *Cenacle de ieri şi de azi. „Flacăra”*). În primul an structura obişnuită a manifestărilor era următoarea: unul sau mai mulţi autori consacraţi citeau din scrierile lor, urma lectura unui poet debutant (comentată de cei de faţă), apoi actorii recitau poeme ori alte texte din opera invitaţilor prestigioşi sau a unor scriitori din diferite epoci, grupate sub titlul „Antologia «Flacăra»”, iar în final se produceau cântăreţi sau cantautori, preponderent dintre reprezentanţii muzicii folk (cu piese de factură baladescă, deseori pe texte ale unor mari poeţi). La a doua şedinţă au citit Ștefan Roll şi Leonid Dimov, a debutat poetul Mihai B. Constantin, recitalul poetic a fost susţinut de actorul Ion Marinescu, iar cel muzical de Mircea Vintilă; la şedinţa următoare a fost evocat Miron Radu Paraschivescu şi a citit George Ţărnea etc. În 1974 structura şedinţelor s-a păstrat, în linii mari: în februarie invitaţii erau Maria Banuş şi Ion Horea, la o altă întrunire a fost invitat din nou Mihai Beniuc, din ale cărui versuri a recitat Florian Pittiş. Într-o nouă şedinţă invitatul era Marin Sorescu, prezentat asistenţei de Eugen Simion, poeziile fiind recitate de Virgil Ogăşanu, Florian Pittiş, Rodica Mandache; poetul a răspuns apoi la întrebările participanţilor şi asistenţa a ascultat recitalul susţinut de Mircea Vintilă, Mircea Florian ş.a. În această primă perioadă cenaclul îşi ţinea lucrările în săli de teatru, cluburi, case de cultură, amfiteatre universitare, sedii ale unor instituţii etc. Mai târziu cenaclul a început să facă turnee prin ţară, întrunindu-se tot mai des în aer liber, pe stadioane ori pe platouri cu semnificaţie istorică etc. Frecvenţa manifestărilor a crescut, ele nu mai aveau loc săptămânal, ci uneori zilnic ori chiar de mai multe ori pe zi. De la accesul limitat, pe bază de invitaţii, s-a trecut la intrarea liberă. Şi conţinutul şedinţelor a evoluat, renunţându-se la structura canonică din prima etapă şi crescând ponderea recitalurilor muzicale. Erau descoperite talente din rândul publicului, mai ales în domeniul muzicii folk. Se recitau versuri din zeci de poeţi, atmosfera era incendiară. Adrian Păunescu, conducătorul cenaclului, şi-a descoperit acum vocaţia de agitator şi talentul de a domina, mobiliza şi dinamiza mulţimile, pe care l-a utilizat intens. Manifestările cenaclului deveniseră nişte *happening*-uri (erau denumite, de **F.**, „întâmplări”) care durau ore în şir (de pildă, la 21 februarie 1976, şedinţa dedicată, între

altele, omagierii poetului Marin Sorescu, care împlinea patruzeci de ani, şi ţinută în Sala Polivalentă din Bucureşti în prezenţa a peste zece mii de persoane, a durat opt ore). În 1983, la zece ani de la înfiinţare, cenaclul avea la activ o mie de manifestări, la care asistaseră peste trei milioane de spectatori. În peisajul manifestărilor politico-educative de masă organizate de regimul ceauşist el reprezenta un fel de supapă pentru exuberanţa tinerilor, promova pe scară largă genuri de muzică anterior marginalizate de autorităţi ori ţinute în *underground* şi difuza în cercuri foarte largi valori ale poeziei contemporane. Desigur, comporta şi derapaje pe linia înregimentării gregare (chiar dacă aparent „răzvrătite"). Oficialitatea îl supraveghea atent, tolerându-l totuşi de vreme ce organizatorii recurgeau la oficierea cultului lui Nicolae Ceauşescu. De la un moment dat, denumirea cenaclului a devenit „Cenaclul «Flacăra» al tineretului revoluţionar", fiind aşezat astfel şi sub autoritatea Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist. În cele din urmă a fost suprimat în urma incidentelor din timpul unui spectacol desfășurat la Ploiești în 1985, soldate cu cinci morți și mai mulți răniți. Ultima manifestare a cenaclului menţionată în paginile **F.** este cea cu numărul de ordine 1612, ţinută la Vălenii de Munte, la începutul lui iunie 1985. Peste câteva săptămâni Adrian Păunescu este destituit din funcţie. Până în 1989 revista continuă să apară – cu indiciile clare ale unei întăriri a controlului ideologic, a unei diminuări a marjei de „libertate" și de „frondă" manifestate anterior – urmând linia şi formula statornicite în „perioada Păunescu". Ultimul număr din 1989 a apărut cu titlul „Flacăra libertății", iar primul număr din 1990 cu titlul „Realitatea", apoi s-a revenit la „Flacăra". După 22 decembrie 1989 publicaţia şi-a adaptat orientarea şi conţinutul la noile realităţi politico-sociale din ţară, apărând în continuare, ca revistă în special de informaţie şi comentariu, cu tematică generală, variată, cu poziţie independentă, prodemocratică. Începând cu numărul din 5 ianuarie 1990, redactor-şef este George Arion. O primă campanie a noii serii vizează îndepărtarea statuii lui Lenin din fața Casei Presei din București. Publicaţia îşi modifică de mai multe ori aspectul grafic şi îşi redefineşte treptat profilul. Din 1996 iese ca revistă ilustrată, color, cu apariţie lunară, încetându-și apariția în formatul tipărit în decembrie 2012. De notat faptul că din 2001 se editează în paralel cu **F.** un periodic intitulat „Flacăra lui Adrian Păunescu", condusă de un colegiu editorial din care, alături de Păunescu, mai fac parte iniţial Ilie Purcaru, Costel Stroescu, Mircea Bunea şi Al. Dida. ***N.Br.***

FLAMURA, revistă apărută la Brăila, lunar, din aprilie 1937 până în noiembrie 1941. Publicaţia este iniţiată de Mihu Dragomir (care semnează Mişu Const. Dragomirescu), în această perioadă încă elev. Subtitlul „Revista tinerei generaţii" devine din ianuarie 1938 „Răbojul tinerei generaţii", pentru a marca „lupta pentru biruinţa tinereţii" şi în mod special preocupările „tinerelor mişcări provinciale". Materialele sunt inserate în două mari rubrici: „Lupta dintre generaţii" şi „Poeţii tinerei generaţii". În centrul atenţiei stau poeţi aflaţi sub semnul lui Panait Istrati, deoarece la Brăila ei sunt în „locurile sfinţite de suferinţa lui". Panait Istrati este omagiat chiar din primul număr, cu prilejul împlinirii a doi ani de la moartea sa. În aprilie 1938, când Octavia Calangea figurează ca director (numele ei devine în decembrie 1938 Octavia Dragomirescu), în editorial sunt consemnate două principii ale tinerei generaţii: Binele (doctrina lui Hristos) şi Frumosul (Panait Istrati, „cel mai autentic apostol creştin"). **F.** promovează versurile lui M. Papadopol, George Valea, Ilarie Lalescu şi, desigur, pe cele ale lui Mihu Dragomir (*Faust*, *Sfârşit*, *Artă pentru artă*). De la 1 noiembrie 1940 director este Ioan Dimitrie Suciu, iar ca secretar de redacţie apare Mihu Dragomir. Publicaţia este preocupată acum în mod special de soarta Transilvaniei, omagiindu-l pe G. Bariţiu, „ctitorul ziaristicii româneşti din Ardeal". Cele trei numere care mai apar vor fi dedicate unor scriitori şi oameni politici precum Ioan Slavici, Iuliu Maniu, Octavian Goga, dar şi unor tineri poeţi afirmaţi în spaţiul transilvan: Mihai Beniuc, Ion Th. Ilea, Aurel Marin. În articolul *Generaţia vrea, totuşi, ceva* Mihu Dragomir va declara: „Vrem dreptul de a visa". Cu o pană acidă, tânărul polemizează în 1940 cu C. Noica, căruia îi reproşează că în numărul unic al revistei „Adsum" „propovăduieşte întoarcerea în aburii otrăviţi ai misticismului bizantin" (*Şi noi suntem de faţă*), iar în articolul *Eu cred în Ion Barbu* susţine că întâlnirea autorului *Jocului secund* cu mişcarea legionară ar fi întru totul firească. Printre traducerile publicate pot fi menţionate fragmente din romanul *Georges* de Al. Dumas–tatăl, poezii de Tagore, Lenau, Byron şi transpunerea lui Mihu Dragomir după *Albatrosul* lui Baudelaire. ***M.Ş.***

FLĂMÂND, Dinu (24.VI.1947, Susenii Bârgăului, j. Bistriţa-Năsăud), poet, critic literar, traducător.

Este fiul Liviei (n. Rău) şi al lui Traian Flămând, ţărani. Învaţă mai întâi în satul natal, apoi la Liceul Unirea din Braşov (1958–1962) şi la Liceul „Emil Racoviţă" din Cluj (1962–1965), unde urmează şi cursurile Facultăţii de Filologie, secţia limba şi literatura română (1965–1970). Este membru fondator al cenaclului şi revistei „Echinox", unde lucrează ca redactor (1968–1970). Va fi funcţionar la Centrala Cărţii din Bucureşti (1970–1971), redactor la Editura Enciclopedică Română (1971–1973) şi la revistele „Flacăra" (1973–1974), „Amfiteatru" (1974–1988) şi „Secolul 20" (1988–1989). După ce, în 1989, se stabileşte la Paris, devine corespondent al posturilor de radio BBC şi Europa Liberă, iar din 1995 e angajat la Radio France Internationale. Întors în ţară, funcţionează din anul 2011 în calitate de consilier la Ministerul de Externe. Debutează cu poezii în „Tribuna" (1966). Mai colaborează la „Contemporanul", „Convorbiri literare", „Cultura", „Familia", „Luceafărul", „Observator cultural", „România literară", „Steaua", „Transilvania", „Vatra", „Viaţa românească", „Viaţa studenţească" ş.a. E distins cu mai multe premii, printre care Premiul Filialei Sibiu a Uniunii Scriitorilor (1985), Premiul Uniunii Scriitorilor (2001, 2002), iar în 2011 cu Premiul Naţional de Poezie „Mihai Eminescu".

Încă de la titlul ce trimite, poate oarecum forţat, la noţiunea-cheie a lui Anaximandru, *Apeiron*, volumul de debut al lui **F.**, apărut în 1971, trădează fascinaţia pentru faţa nevăzută a lucrurilor, pentru starea primordială a fiinţei. Blagian ca mai toţi poeţii de la „Echinox", dar fără vocaţia metafizică a maestrului, **F.** evocă nevroza de adaptare a tânărului de la ţară, senzual şi frust, confruntat cu spaţiul citadin alienant. Dacă nostalgia rurală, a fabulosului pământ natal identificat drept Ţară a Nordului rămâne un reper constant al versurilor, poetul, care nu e un mistic pur al Transilvaniei, asemenea lui Ioan Alexandru, îşi arată curând natura ambivalentă: întâlnirea cu oraşul îi deconspiră fascinaţia livrescă şi îi prilejuieşte o viziune expresionistă cu accente mizantropice, înrudită cu aceea a lui Ion Caraion. Ameninţat uneori de tentaţia pitorescului excesiv, de manierism prolix sau de afectare, **F.** îşi impune cel mai adesea personalitatea distinctă într-o poezie unde se îmbină vitalismul şi luciditatea, viziunea plastică şi notaţia livrescă. Nostalgia pentru satul copilăriei, uimirea în faţa spectacolului citadin, elanul vitalist se regăsesc şi în *Poezii* (1974), dar motivele vechi sunt tratate într-o manieră expresivă diferită, căci autorul caută acum soluţii formale noi, cum ar fi cele ale poemului experimental sau ale poemului ermetic în proză, de sorginte barbiană. *Altoiuri* (1976) sondează o problematică mai adâncă şi încearcă să depăşească nivelul trăirii întâmplătoare pentru a atinge cunoaşterea de sine: reflecţia dublează de fiecare dată senzaţia, poezia, totdeauna cu implicaţii etice, se transformă în document existenţial. O schimbare decisivă crede critica a descoperi odată cu *Stare de asediu* (1983): de la eşantioane ireproşabile formal, dar lipsite de tensiune adevărată şi timbru personal, s-ar trece la o poezie autentică, debarasată de clişee. Drumul ar fi cel de la impersonalitate la implicarea unei poezii care tinde spre recuperarea realului prozaic, a oralităţii limbajului, în acelaşi timp devenind manifestă preocuparea autorului de a se gândi pe sine ca poezie: el ar renunţa la experienţa manieristă în favoarea uneia textualiste. *Introducere în opera lui G. Bacovia* (1979) îl impune pe **F.** şi în ipostaza de critic literar. Interpretare personală a operei lui Bacovia, eseul redefineşte „revoluţia" poetică drept trecere de la „reprezentarea antropocentrică a eului liric" la „un heterocentrism de factură modernă, dizolvantă". Capabil să vibreze la unison cu textul comentat, înzestrat cu putere de concretizare a ideilor, **F.** preferă totuşi o critică metodologică uneia de artist: el se bazează constant pe premisele teoretice ale structuralismului, ale semioticii sau ale psihocriticii şi, sedus de mirajul terminologic al teoriilor moderne, alunecă pe panta raportărilor extravagante, citindu-l pe Bacovia prin prisma lui C. G. Jung sau a lui Robert Musil. *Intimitatea textului* (1985) este lucrarea unui spirit critic metodic, care caută să extragă, în urma unor analize minuţioase, legi poetice cu valabilitate generală şi să

ofere tablouri literare de ansamblu. Prima secţiune a cărţii regrupează inedit poeţi ca Anton Pann, Tudor Arghezi sau Marin Sorescu, interesaţi de obiectualitatea lumii, cu o expresivitate bazată pe utilizarea preponderentă a substantivului; cea de-a doua parte vizează, în urma unei cercetări incisive, reconstituirea unor profiluri literare: A.E. Baconsky, Daniel Turcea, Virgil Mazilescu, Nichita Stănescu sau Mircea Ivănescu. Înzestrat mai cu seamă pentru lectura poeţilor, scriind cu vervă şi aplicaţie, cu fineţe interpretativă şi rigoare analitică, criticul se dovedeşte a fi la înălţimea spirituală a poetului. După o lungă absenţă de pe scena literară românească, **F.** revine cu volumul *Viaţă de probă* (1998), care alătură poeme inedite din perioada de exil unor piese vechi, preluate din *Stare de asediu* şi readuse la forma de dinaintea intervenţiei cenzurii. Patetic sau lucid, grav sau ironic, poetul sondează de fiecare dată „drama mediocră" a individului marginalizat într-un regim totalitar sau într-un spaţiu de adopţie nu întotdeauna primitor, conştiinţa derizoriului fiind dublată de aceea a inevitabilei curgeri a timpului. Autorul oferă o viziune spiritualizată asupra lumii în volumul *Dincolo – De l'autre côté* (2000), în care propune, într-un limbaj abstract apropiat de cel al lui Cezar Baltag sau al lui Nichita Stănescu, un exerciţiu de purificare prin contemplaţie, o tentativă de a descifra înţelesurile ultime şi de a transcende concretul şi propriile trăiri spre a regăsi, dincolo de contingent şi temporalitate, sentimentul participării la unitatea primordială a universului. Intitulat cu numele unor graffiti de pe culoarele metroului parizian, volumul *Tags* (2002) aparţine unui autor care caută să controleze raţional, într-o poezie cerebrală cu numeroase referinţe literare sau filosofice, neliniştea omului confruntat cu neprevăzutul şi cu absurditatea unei lumi ostile, dar şi cu scurgerea inexorabilă a propriei vieţi. Şi aici artistul aspiră, indiferent de şansele de reuşită, să introducă în haosul înconjurător ordinea poeziei. Sentimentul crepusculului devine tot mai acut în ultimele volume ale lui **F.**, care pendulează între teluric şi celest, între concret şi abstract, între real şi imaginar. În *Grădini – Jardins* (2005) autorul, mereu sensibil la materialitatea lumii, priveşte cu nostalgie reţinută spre tărâmul copilăriei şi spre peisajul natal ardelean, contemplat ca o lume care apune. În *Frigul intermediar* (2006) meditează, prin prisma unor experienţe personale dureroase, la scurgerea timpului, ca şi la perisabilitatea frumuseţii sau la dificultăţile comunicării dintre oameni, iar în *Umbre şi faleze* (2010) caută să învie din amintiri umbrele trecutului, îndeosebi pe cea a mamei, şi evocă lumea dispărută pe un ton neutru, atent controlat, refuzând alunecarea în patetic sau elegiac. Ca traducător, **F.** a transpus în limba română, singur sau în colaborare, în special din lirica portugheză (Fernando Pessoa ș.a.) şi mai cu seamă din cea latino-americană contemporană, însoţind frecvent selecţiile pe care le face cu note, comentarii, prefeţe.

SCRIERI: *Apeiron*, Bucureşti, 1971; *Poezii*, Bucureşti, 1974; *Altoiuri*, Bucureşti, 1976; *Introducere în opera lui G. Bacovia*, Bucureşti, 1979; ed. 2 (*Ascunsul Bacovia*), Bistrița, 2007; *Stare de asediu*, Bucureşti, 1983; *Intimitatea textului*, Bucureşti, 1985; *Viaţă de probă*, Bucureşti, 1998; *Dincolo – De l´autre côté*, ed. bilingvă, tr. Pierre Drogi, Paris, 2000; *Migrația pietrelor*, pref. Ion Pop, Bucureşti, 2000; *Circular – Circulaire*, ed. bilingvă, Cluj-Napoca–Paris, 2002; *Tags*, Cluj-Napoca, 2002; *Peisaje verticale – Paysages verticaux*, ed. bilingvă, tr. Pierre Drogi, Bucureşti, 2003; *Poèmes en apnée*, tr. şi pref. Pierre Drogi, Paris, 2004; *Lenticula*, ed. trilingvă, tr. Pierre Drogi şi Jan Mysjkin, Paris, 2005; *Grădini – Jardins*, ed. bilingvă, tr. Pierre Drogi şi Claudia Fontu, Cluj-Napoca, 2005; *Frigul intermediar*, Piteşti, 2006; *Opera poetică*, I–II, Chişinău, 2007; *Corzi – Superstrings*, tr. Olga Dunca, Bucureşti, 2007; *În burta calului troian – In the Trojan Horse Belly*, tr. Olga Dunca, Iași, 2008; *La luce delle pietre. Antologia 1998–2009*, tr. Giovanni Magliocco, Bari, 2009; *Umbre şi faleze*, Timişoara, 2010; *Biopoeme*, pref. Eugen Negrici, Bucureşti, 2010; *În amonte – En Amont*, ed. bilingvă, Bistriţa, 2011; *Stive de tăcere*, postfaţă Ion Pop, Piteşti, 2011; *En la cuerda de tender. Antología 1983–2002*, tr. şi introd. Cătălina Iliescu Gheorghiu, Ourense (Spania), 2012. **Traduceri:** Martin Booth, *Polenul insidios*, pref. trad., Bucureşti, 1977 (în colaborare cu Liliana Ursu); *20 de poeţi latino-americani contemporani*, pref. Andrei Ionescu, Cluj-Napoca, 1983 (în colaborare cu Omar Lara); Fernando Pessoa, *Cartea neliniştirii*, I–II, îngr. şi pref. trad., Bucureşti, 2000, *Odă maritimă*, Bucureşti, 2003, *Odes e outrós poemas – Ode şi alte poeme*, ed. bilingvă, pref. trad., Piteşti, 2004, *Opera poetică*, Bucureşti, 2011, *Ultimatum şi alte manifeste*, îngr. şi pref. trad., Bucureşti, 2012 (în colaborare cu Micaela Ghiţescu); Jorge Semprún, *Mortul care trebuie*, îngr. şi pref. trad., Cluj-Napoca, 2002; Samuel Beckett, *Poèmes suivis de Mirlitonnades – Poezii urmate de Mâzgălituri*, ed. bilingvă, pref. trad., Piteşti, 2005; Jean-Claude Guillebaud, *Gustul viitorului*, pref. trad., Piteşti, 2006; Umberto Saba, *La capra e altri poemi – Capra şi*

alte poeme, ed. bilingvă, București, 2009; Jean-Pierre Siméon, *Lettre à la femme aimée au sujet de la mort – Scrisoare despre moarte adresată femeii iubite*, ed. bilingvă, Cluj-Napoca, 2010; Carlos Drummond de Andrade, *Mașina timpului și alte poeme*, București, 2012; Antonio Gamoneda, *Claridad sin descanso – Claritate neostenită*, ed. bilingvă, Cluj-Napoca, 2012.

Repere bibliografice: Cristea, *Un an*, *263–266*; Piru, *Poezia*, II, *486–491*; Iorgulescu, *Scriitori*, *66–68*; Poantă, *Radiografii*, I, *285–287*; Regman, *Explorări*, *239–243*; Grigurcu, *Poeți*, *477–484*; Dimitriu, *Singurătatea*, *166–170*; Crohmălniceanu, *Pâinea noastră*, *362–366*; Grigurcu, *Între critici*, *293–297*; Tartler, *Melopoetica*, *156–159*; Nicolae Manolescu, *Critica poetului*, RL, 1985, 37; Mincu, *Eseu*, II, *131–134*; Regman, *De la imperfect*, *219–221*; Piru, *Critici*, *230–233*; Papahagi, *Cumpănă*, *212–218*; Negoițescu, *Scriitori contemporani*, *175–178*; Papahagi, *Fragmente*, *199–203*; Ulici, *Lit. rom.*, I, *86–89*; Pop, *Pagini*, *191–196*; Cistelecan, *Top ten*, *145–147*; *Dicț. esențial*, *313–315*; *Țintă fixă – Dinu Flămând*, VTRA, 2001, 6–7 (grupaj special); *Dicț. analitic*, IV, *155–156*; Cistelecan, *Al doilea top*, *111–113*; Gheorghe Grigurcu, *Între contingent și absolut*, RL, 2006, 13; Lucian Raicu, *Poezia incisivă*, RL, 2008, 2; Liviu Antonesei, *Poeții mei: Dinu Flămând*, OC, 2010, 296; Manolescu, *Enciclopedia*, *319–320*; Octavian Soviany, *Sub semnul biopoemului*, LCF, 2011, 4; Ioan Holban, *Poemul sub presiune*, DL, 2011, 3; Rodica Grigore, *Măștile, oglinzile și adevărul*, CLT, 2011, 43; Cistelecan, *Diacritice*, II, *88–93*. ***A.C.***

FLECHTENMACHER, Maria (1838, București – 14.VIII.1888, București), poetă, autoare dramatică. Orfană, cu patru clase primare, Maria Mavrodin urmează, la Craiova, școala de actorie a lui Costache Mihăileanu și în 1853 intră într-o trupă de teatru. Se căsătorește cu compozitorul Alexandru Flechtenmacher și vine în București, unde, timp de optsprezece ani, joacă pe scena Teatrului cel Mare. A făcut parte din trupele conduse de Matei Millo și Mihail Pascaly. A înființat ea însăși o companie dramatică, Teatrul Tineretului. Era membră a Societății Dramatice. În „Românul" a publicat articole privind Teatrul Național. Preocupată de situația femeii în societate, ținea la Ateneul Român conferințe pe teme de instrucție și educație. Temperament activ, militant, **F.** a condus, din 1878 până în 1881, „Femeia română", publicație care susținea lupta femeilor pentru drepturi cetățenești.

În 1871 **F.** a publicat un volum intitulat *Poezii și proză*. Versurile, banale și naive, imnuri mai ales, elogiază evenimente politice de reală importanță (*Imn la 24 ianuarie 1859, 24 ianuarie 1860, Imn la țară*) și evidențiază, fără calități literare, patriotismul autoarei. Convenționale rămân și stanțele sentimentale, multe scrise pentru a oferi un text muzicii lui Al. Flechtenmacher. Modelul este Lamartine, din care a tălmăcit *Lacul*. **F.** este și autoarea unor vodeviluri care s-au jucat pe scenele bucureștene (*Un cap romantic, La sânul mamei,* 1875). Piesele *Post scriptum, Copila schimbă dinții, Cireșica în închisoare* sunt prelucrări. Pentru elevele Azilului „Elena Doamna" din București, unde a fost un timp profesoară de declamație, a scris mici scenete cu teme morale. Limbajul e greoi, cu multe franțuzisme și barbarisme. A tradus din Eugène Scribe comediile *Rebeca, Armele femeii, Ministromania.*

SCRIERI: *Poezii și proză,* București, 1871; *Situațiunea Teatrului Național sub direcțiunea d-lui Ion Ghica,* București, 1877.

Repere bibliografice: Pop, *Conspect*, II, *20–26*; Gh. Cardaș, *Maria Flechtenmacher*, în *Poeți munteni până la Unire (1787–1859),* București, 1937, *497–498*; Miller–Rădulescu, *Evoluția*, *174–177*; Lelia Nădejde, *Maria Flechtenmacher*, SCIA, teatru–muzică–cinematografie, 1965, 1; Massoff, *Teatr. rom.*, II, *27, 329, 348; Dicț. lit. 1900, 358*; [*Maria Flechtenmacher*], „Discobolul", 2011, 160–162 (grupaj special). ***S.C.***

FLOAREA DARURILOR, carte populară. Este o culegere didactico-sentențioasă alcătuită în scopul definirii și ilustrării virtuților și viciilor. Cunoscută și sub titlul *Albinușa*, *Floarea darurilor* reprezintă o versiune a scrierii *Fiore di virtù* a călugărului italian Tommaso Gozzadini, datând din secolul al XII-lea, dar tipărită abia în 1474 la Veneția. Există o mențiune despre o traducere din italiană făcută probabil pe la sfârșitul secolului al XV-lea în Moldova, dar prima copie păstrată datează din 1620 și cuprinde o tălmăcire din sârbește, ca și cea a lui Costea Dascălul din Șcheii Brașovului (1693). După o versiune greacă publicată la Veneția, călugărul Filotei Sfântagorețul face cea mai completă traducere, tipărită de Antim Ivireanul la Snagov, în 1700, sub titlul *Floarea darurilor*, *carte foarte frumoasă și de folos fieștecăruia creștin carele va vrea să se împodobească pre sine cu bunătăți*. Înainte de a fi reeditată (1807, 1808, 1834), scrierea a circulat mult în copii manuscrise. *Floarea darurilor* este organizată simetric, în perechi de texte care ilustrează

două noţiuni antinomice, virtute şi viciu: capitolul *Pentru dragoste* este urmat de *Păcatul pizmii*, *Pentru bucurie* de *Păcatul întristării* ş.a.m.d. Sunt date definiţii ale acestor sentimente şi atitudini omeneşti (cu citate din Platon, Aristotel, Pitagora, Ovidiu, Cicero, Seneca, evanghelişti ş.a.), urmate de comparaţii plastice, în simbolizări luate din *Fiziolog*: mânia este ca ursul, puterea ca leul, temerea ca iepurele etc. Pentru ilustrare sunt folosite istorioare din *Biblie*, din *Alexandria*, din *Gesta Romanorum* sau din hagiografii. Pătrunsă de timpuriu în cultura română, culegerea a lăsat urme în folclor, unde au fost asimilate unele comparaţii, dar mai ales anumite concluzii sentenţioase, care s-au constituit în proverbe. Câteva motive, devenite populare, pătrund şi în literatura cultă, de la Coresi şi Varlaam la Mihail Sadoveanu.

Ediţii: *Floarea darurilor, carte foarte frumoasă şi de folos fieştecăruia creştin carele va vrea să se împodobească pre sine cu bunătăți*, Tipografia Mănăstirii Snagov, 1700; ed. 2, îngr. Const. şi Ioan Boghici, Braşov, 1807; ed. 3, Braşov, 1808; ed. 4, Sibiu, 1834; *Floarea darurilor* (fragm.), îngr. şi introd. Dan Simonescu, CPL, II, *273–286*; ed. îngr. şi introd. Pandele Olteanu, Timişoara, 1992; ed. îngr. şi introd. Alexandra Moraru, în *Cele mai vechi cărţi populare din literatura română*, I, coordonatori Ion Gheţie şi Alexandru Mareş, Bucureşti, 1997, *15–193*.

Repere bibliografice: Cartojan, *Cărţile pop.*, I, *195–208*; N. Smochină, *Cine a tradus în secolul al XV-lea „Floarea darurilor" în româneşte*, „Magazin istoric", 1968, 7–8; Duţu, *Coordonate*, *43–51*; *Ist. lit.*, I, *453–455*; *Dicţ. lit. 1900*, *358–359*; Alexandra Roman-Moraru, *Cea mai veche versiune românească a „Florii darurilor"*, în *Cele mai vechi texte româneşti*, coordonator Ion Gheţie, Bucureşti, 1982, *263–316*. ***C.T.***

FLOAREA DARURILOR, publicaţie apărută la Bucureşti, bilunar între 1 ianuarie şi 15 februarie 1907 şi săptămânal între 1 aprilie şi 30 decembrie 1907, sub îngrijirea lui N. Iorga. De la 1 ianuarie 1908 se contopeşte cu „Neamul românesc". Potrivit intenţiilor istoricului, enunţate în articolul *Câteva lămuriri*, **F.d.** se vrea mai mult o tribună de popularizare a culturii universale şi româneşti, adresându-se unui public mediu pregătit intelectual. Fără să-şi aroge pretenţii de originalitate, ca revistă mai puțin importantă în constelaţia publicaţiilor sămănătoriste, aceasta promovează „lucrări de popularizare a cunoştinţii pământului şi istoriei noastre, traduceri, reproduceri din vechea literatură". Funcţia educativă și de informare prevalează în detrimentul producţiei originale. Accentul pus pe traduceri şi pe studiul istoriei, pe literatura populară şi pe cea veche reiese şi din titlul rubricilor: „Literaturi străine", „Oameni şi cărţi", „Descrieri de călătorie", „Literatura populară", „Pagini din literatura veche". Literatura originală e ilustrată doar de autori minori, care colaborează cu versuri şi proză: Eugen Boureanul şi Virgil Caraivan. Se publică traduceri din Longfellow, Carlyle, Leopardi, Lermontov, Eschil, Ovidiu, Vergiliu, Tibul, Horaţiu, Corneille, Villon, Alfred de Musset, Carducci, Baudelaire, Cehov, Schiller, Alfred de Vigny, dar şi poezii populare culese de Iustin Volbură, Mihai Oltescu, I. Ursu ş.a. Studiile sunt în majoritate scrise de N. Iorga (*Începutul întrebuinţării în scris a limbii româneşti* ș.a.). Se mai inserează articole de popularizare, de istorie, cugetări, însemnări cu privire la etnografie. ***N.S.***

FLOAREA DE FOC, revistă apărută la Bucureşti, săptămânal, între 6 ianuarie şi 26 martie 1932, între 25 martie şi 30 aprilie 1933, apoi între 25 ianuarie şi 2 iulie 1936, ca supliment cultural al ziarului „Credinţa", inițial ca publicație separată, apoi ca insert în interiorul ziarului. Director este Sandu Tudor. Articolul-program al acestuia, *Prolog pentru ceasul acesta*, schiţează într-o stilistică încărcat religioasă atitudinea revistei: „Ceea ce ne unește pe noi […], în parte așa de deosebiți la prima arătare, e puterea firească pe care o dă înțelegerea și hotărârea obștească a luptei pentru o viață nouă. […] Ne cheamă o vedenie nouă, care se vrea frumoasă şi limpede. Sub umbra acestei vedenii de foc care ne merge înainte prin pustiu, vrem să trecem printre anarhie şi moarte, căutând să aflăm drumul nostru, şi nu altul. […] O spunem răspicat: venim ca tulburători, cu sabia cuvântului şi floarea de flacără a propriei noastre inimi în palmă, cu o binecuvântare şi o hulă pe buze". Un alt articol-program este semnat de Paul Costin Deleanu: „Vom încerca […] încercuirea și vinderea câtorva experiențe metafizice. Iată totul. Pentru asta va trebui să apăsăm cu penița adânc în lume și în Treimea Sfântă" (*Adeziune*). Publicația prezintă un anumit echilibru ideologic (mai cu seamă în partea de început), după cum o arată și un articol al lui Sandu Tudor, *Scrisoare unui comunist*: „Din încrucișarea acestor trei cardinale cunoscute: marxism, comunism, creștinism vom determina concret și crucial locul unde ne aflăm și săgeata drumului pe care să pornim în depășire nouă spre

«Cetatea viitoare»". Însă direcția spiritualistă, asociată dreptei, este cel mai bine reprezentată. În prima serie publică poeme Eugen Ionescu (*Cântec de dragoste*), Al. Robot (*Exil*, *Vedenii în ape*), Andrei Tudor (*Jurnal*), Dan Petrașincu (*Minune fără rod*), Horia Stamatu (*Alegorie pentru noi*, *Despotul umbrelor*), Ion Manolescu (*Încheiere*), Dem. Iliescu, Emil Botta (*Comă*), Mircea Streinul (*Balada spunerii de moarte*), Barbu Brezianu ş.a. De asemenea, Athanase Joja oferă versuri în latină (originale și traduceri din Eminescu, Henri de Régnier). Proză apare sporadic – Al. Sahia, *Ouăle şi patriarhul*, *Renegat*, Paul Sterian, *Dl Vam Ex-Inger. Testament romantic al unei generații sentimentale*, Constantin Fântâneru, *Despre mine însumi*, Barbu Brezianu, *Nega*. Sunt inserate interviuri cu Camil Petrescu, Marcel Iancu, Milița Pătrașcu. Cu eseuri şi articole sunt prezenți Emil Cioran (*Auguste Rodin*, *Sistem și viață*, *Formele perimate*, *Octavian Goga*, *Reflexiuni asupra mizeriei*, *Individ şi cultură*), Mircea Vulcănescu (*Napoleon*), Dan Botta (*Moartea Europei*), Alexandru Talex (*Vasile Pârvan intim*), Ovidiu Papadima (*Bacovia*, *Literatura de azi*), Sandu Tudor (*Grupul „Arta nouă"*), Haig Acterian (*Spectacolul și vremea noastră*), I. Lespezeanu (*Intermezzo „antimarxist"*), Edgar Papu (*Capriciul contemporan*), Petru Comarnescu (*Sinteză și extremism*). Eugen Ionescu contribuie cu cronici și eseuri; unele vor intra în cuprinsul volumului *Nu* (de pildă, studiul despre Tudor Arghezi, tipărit în mai multe numere). Articole polemice sau pamfletare semnează Sandu Tudor (*Grăsunul bârfareț*), Al. Sahia (*Feministele*, *Răspuns tovarăşului Panait Istrati*, replică la publicarea cărţii *Spovedanie pentru învinşi*), Paul Costin Deleanu (*Răspuns la „Eonul dogmatic". Scrisoare deschisă domnului Lucian Blaga*), Camil Petrescu (*Ad rem*, răspuns la un articol al lui Şerban Cioculescu din „Vremea" privind ideea de „frumos în artă"), Ghiță Ionescu (*Candidați la epurație*), Arșavir Acterian (*Comuniștii și moartea individului*). În ultima apariție din prima serie (12/1932, număr special de două pagini) sunt publicate texte de solidaritate cu studențimea română, „tinerimea conștientă a acestei țări", semnate de „treizeci și opt scriitori și ziariști ai generației noi" – George Mihail Zamfirescu, Mircea Vulcănescu, Ion Călugăru, Emil Botta, Ionatan X. Uranus (Mihail Avramescu), Horia Stamatu, Eugen Ionescu cu un portret în aqua forte al lui N. Iorga ș.a.. Se protestează împotriva brutalităților la care fuseseră supuși studenții de forțele polițienești ale guvernului N. Iorga, precum și împotriva percheziției organizate în redacția ziarului „Calendarul". Aceste texte duc la interzicerea publicației. Începând cu seria a doua, revista renunță la rubricația mai gazetărească în favoarea unor texte lungi, conferind aspectul de publicație cvasiacademică (amplificat de grupajele tematice): Mircea Eliade, *Pașoptism și umanism*, Paul Costin Deleanu, *Structura spirituală a curentului 48-ist*, G. Racoveanu, *Duhul pașoptist și ortodoxia*, H.H. Stahl, *Boierii pașoptiști și problema agrară*, Petru Manoliu, *Filosofia pașoptistă: Titu Maiorescu*, Sandu Tudor, *Scrisoare către prietenii triști din „generație"*, Eugen Ionescu, *Camil Petrescu și „Patul lui Procust"*, Al. Mironescu, *Tineretul românesc în fața disciplinelor exacte*, Zaharia Stancu, *Privire asupra satelor românești*, I. Brucăr, *Informația filosofică a d-lui C.R. Motru*, Anton Holban, *Marcel Proust. Moartea lui Bergotte* etc. I.D. Gherea se ocupă acum de cronica muzicală, iar Petru Manoliu (Erasm) ori Cicerone Theodorescu de cea literară. Numărul 5/1936 îi este dedicat lui B.P. Hasdeu. Răfuiala cu grupul criterionist, începută de „Credința" la sfârșitul lui 1934, continuă în **F.f.** cu pamfletele lui Zaharia Stancu (*Generația în pulbere și cu ochelari savanți* și *Generația n-are… leafă*) ori Mircea Damian (*O generație de imbecili*). De asemenea, se reproduce cu satisfacție după „Facla" un atac al lui Eugen Ionescu îndreptat contra lui Mircea Eliade. Au mai colaborat Alfons Adania (diverse articole pe teme literare), Radu Popescu (despre Ilya Ehrenburg), Octav Şuluţiu, N. Carandino (*La moartea lui Aristide Briand*), Ion Biberi. ***N.S., M.I.***

FLOARE-ALBASTRĂ, revistă săptămânală apărută la Bucureşti între 11 octombrie 1898 şi 23 mai 1899; la 15 iunie 1899 se tipărea un număr omagial cu subtitlul „Mihail Eminescu. 1888–1899", după care **F.-a.** îşi încetează apariţia. I.N. Constantinescu-Stans este menţionat, din numărul al cincilea, ca proprietar şi director. Publicaţia este însă condusă efectiv, până în martie 1899, de Al. Antemireanu. Din redacţie mai fac parte St. O. Iosif, cel care alesese drept titlu simbolul romantic al florii albastre, G. Madan şi C. Sandu-Aldea (semna C. Sandu, C. Răzvan şi S. Voinea). Ţelul revistei, aşa cum reiese din articolele lui Antemireanu, este acela de a contribui la impunerea unei literaturi care să tindă către „ideal", către „frumosul

absolut”, la crearea unui nou romantism, pur, neîntinat de influenţe străine şi situat deasupra realităţilor întâmplătoare. Sursa acestor idei estetice este teoria despre „noul idealism” a criticului francez Ferdinand Brunetière. Concomitent, şi sub influenţa lui N. Filipescu, în scrisul lui Antemireanu apar unele accente naţionaliste. Dar tot el afirmă, într-un articol care a provocat o adevărată campanie de proteste, că arta populară nu are valoare estetică. Începând astfel să dea publicaţiei o direcţie străină de credinţele şi aspiraţiile colegilor de redacţie, Antemireanu se îndepărtează de ei şi, în martie 1899, este obligat să-şi întrerupă prezența în paginile revistei. **F.-a.** se va alătura orientării pe care o inaugurase „Vatra” lui I. Slavici şi G. Coşbuc şi pe care o vor continua, după 1900, revistele lui N. Iorga. Prin literatura promovată, chiar şi în timpul când Antemireanu o conduce, ea precedă foile sămănătoriste. Aici apar nuvele cu subiecte din mediul rural, scrise de G. Madan (*Pe calea pribeagului, Vieață pierdută, Așa e războiul* ș.a.)şi Ioan Adam (*Dezamăgire, Am scăpat, Poznășii țărănești* ș.a.), un fragment din romanul *Din vremea lui Căpitan Costache* de Al. Antemireanu sau schiţe uşoare, aparţinând lui Toma Florescu şi Eugen Herovanu; se tipăresc, alături de poezia fantezistă, parnasiană, a lui Antemireanu, versurile de diletant ale lui C. Sandu-Aldea, pastelurile şi încercările de poezie filosofică ale lui D. Nanu, alte versuri de Traian Demetrescu (postumele *Atât de mult..., Aș vrea..., Frunza*), George Ranetti, Zaharia Bârsan, G. Murnu, Al. Gherghel, V. Podeanu, N. Mihăescu-Nigrim. Dialogul vioi şi ironia de bună calitate caracterizează proza lui I. A. Bassarabescu (*Sâmburele, De pe culme*). Cu versuri străbătute de o discretă melancolie (*Mărgăritare, Dansau..., Rozele, Cu genele plecate* ș.a.)şi cu traduceri din Lermontov, Lenau şi Heine colaborează St. O. Iosif, iar Panait Cerna, după ce la „Poşta redacţiei” primea un răspuns încurajator, trimite la **F.-a.** câteva din poeziile lui de început. Uneori G. Bogdan-Duică, traducător şi al câtorva fragmente din tragedia *Christopher Marlowe* de E. von Wildenbruch, sau I. Duscian fac prezentări ale unor scriitori străini, printre care Adam Mickiewicz, Gerhart Hauptmann şi Arthur Schnitzler. O rubrică de recenzii, note şi informaţii asigură revistei strânse legături cu viaţa literară şi culturală. Într-o atent redactată „Poștă a redacției”, susținută probabil de Al. Antemireanu, la 18 octombrie 1898 se află următorul răspuns: „M. Sadov. Iași. Defecte de ritm. Poate alta”. ***R.Z.***

FLOAREA SOARELUI, revistă apărută la Bucureşti, lunar, între 1 ianuarie 1927 şi februarie 1928, apoi în ianuarie–iulie 1929, cu subtitlul „Literatură, artă, ştiinţă, viaţă socială”. Din comitetul de redacţie fac parte I. E. Torouţiu şi Barbu B. Theodorescu. Orientarea publicaţiei, aflată sub zodia tradiţiei, reiese chiar din articolul inaugural, unde se afirmă dorinţa apropierii „de căminul românesc, de familia românească, de sufletul românesc”. Sunt respinse categoric importurile literare: „Grădinari vicleni şi venetici au adus însă de aiurea cactee ţepoase şi le înfăţişează aici drept minunate rarităţi, cerând să fie admirate, în vreme ce ele, acolo, în ţara lor de origine, nu sunt decât nişte spini netrebnici, parazitari printre zidurile căzute în ruină”. Rubricile obişnuite sunt „Cronica culturală a Bucovinei”, „Încrustări”, „Documente”, „Cronică, bibliografie”, „Necrologuri”. Poezia se păstrează la nivelul unui conservatorism ingenuu, al versificaţiei conformiste, cuminţi, ce pendulează între un peisagism delicat şi portrete nostalgice de voievozi. Colaborează cu poezie George Voevidca (*Adormire*), Al. Brateş (*La mare*), Ion Buzdugan (*Vedenii din trecut*), Radu Gyr (*Rugă veche, Rugă nouă*), Nuşi Tulliu, Traian Chelariu, C. Zarojanu, Ovidiu Hulea ş.a. Sunt prezenţi cu proză Liviu Rebreanu (fragment din *Ciuleandra*, aflată sub tipar), V. Demetrius, Leca Morariu, iar cu teatru George Mihail Zamfirescu (*Primăvara ce s-a dus*). Cronicile literare şi studiile completează sumarul: G. Bogdan-Duică (*O surprindere în poezia română. Tudor Arghezi,* în care autorul respinge categoric spiritul modernist al poemelor argheziene, considerându-le aberante), I.E. Torouţiu (*Heinrich Heine şi heinismul în literatura românească*). În ultimul număr se publică bibliografia operei lui N. Iorga pe anul 1928, alcătuită de Barbu B. Theodorescu; de altfel, tot numărul este dedicat istoricului. Aspectul grafic al revistei este îngrijit, iar pe prima pagină sunt reproduse portrete de personalităţi (Titu Maiorescu, M. Eminescu, B.P. Hasdeu, St. O. Iosif, Liviu Rebreanu, N. Iorga). Se dau traduceri din Giovanni Pascoli, Gerhart Hauptmann, Rabindranath Tagore, Ady Endre, Petőfi Sándor. Alţi colaboratori: Filip Corsa, Tiberiu Crudu, N. Georgescu-Tistu, Ion Dianu. ***N.S.***

FLORA, Ioan (20.XII.1950, Satu Nou, Serbia – 3.II.2005, Bucureşti), poet, traducător.

Este fiul Viorică (n. Balnojan) şi al lui Ioţa Flora, ţărani. După ce urmează școala primară și liceul în Banatul sârbesc, își continuă studiile în România, la Facultatea de Limba și Literatura Română a Universităţii din Bucureşti (1969–1973). Între 1971 și 1973 face parte din gruparea constituită în jurul publicaţiei manuscrise „Noii", alături de Gheorghe Crăciun, Mircea Nedelciu, Gheorghe Iova, Gheorghe Ene, Ioan Lăcustă şi Constantin Stan, participând totodată la ședințele cenaclului Junimea, condus de Ov. S. Crohmălniceanu. După absolvirea facultăţii, timp de aproape două decenii, se întoarce în Iugoslavia, inițial ca profesor la Liceul Economic din Alibunar (1974–1976), ulterior ca redactor la ziarul „Libertatea" şi la revista „Lumina" (1977–1992). Între 1991 și 1993 este redactor-şef al Editurii Libertatea din Pančevo – Novi Sad. Din 1993 se instalează la București, lucrând în calitate de consilier la Ministerul Culturii, la Muzeul Literaturii Române şi ca secretar al Uniunii Scriitorilor. Debutează cu poemul *Des* în „Libertatea" din Pančevo (1968) și editorial cu placheta *Valsuri* (1970). Scrie în numeroase publicații din România şi din Iugoslavia, întreținând în același timp colaborări constante la reviste culturale din Europa Centrală și de Est. Pentru primele volume a primit mai multe premii ale festivalurilor de literatură și ale asociaţiilor profesionale din Iugoslavia. În România a fost distins de două ori cu Premiul Uniunii Scriitorilor (*Discurs asupra Struțocămilei*, în 1995, și *Iepurele suedez*, în 1997, pentru care a primit și premiul ASPRO). A asumat un rol de mediator cultural, îngrijind antologii de poezie sârbă şi traduceri din literatura contemporană a spaţiului ex-iugoslav.

F. ilustrează o situație mai rară a migrației literare. Format în Banatul iugoslav, cu o biografie intelectuală legată de identitatea unui spațiu bilingv și de destinul unei minorități etnice, publicând multe dintre volumele sale în afara granițelor țării, poetul alege să se definească în interiorul literaturii române. Exilul nu înseamnă în cazul lui refugiul într-o literatură străină prestigioasă, ca pentru Eugen Ionescu sau Emil Cioran, ci asumarea târzie a culturii materne ca o cultură de adopție. Comparat cu poeții ardeleni veniți în Regat înainte de Marea Unire din 1918, precum Octavian Goga sau George Coșbuc (Nicolae Balotă), **F.** se înscrie într-o lungă tradiție a „i-migranților", a celor care nu se instalează în literatura română ca într-o cultură străină, de la Liviu Rebreanu până la prozatorii basarabeni care s-au afirmat în spațiul publicistic românesc după prăbușirea regimurilor comuniste. Nu întâmplător, unul dintre ultimele sale volume, *Medeea și mașinile ei de război* (1999), e o meditație asupra condiției nomade, pe care o transcrie prin figura „mașinii de război", cea care înaintează mecanic, fără origine și fără țintă, „de parcă ar lupta (și ar muri) într-un deșert perfect" (*Iarba – jumătate om*). Ca mulți dintre scriitorii migranți, **F.** are o sensibilitate particulară în raport cu limba română (la debut critica l-a privit ca poet „dialectal"), pe care o absoarbe cu pasiunea colecționarului, ca „jargon", ilustrând-o sub specia listelor de cuvinte, de inspirație arhaică, folclorică sau regională. În același timp, datorită apartenenței sale la două culturi, poetul consumă experiențele est-europene ale emancipării față de constrângerile propagandei și ale artei socialiste înaintea autorilor români, în ritmul rapid al liberalizării politice din spațiul iugoslav. De aceea, deși contemporan cu toate mișcările literare din deceniile al optulea și al zecelea, situat în seria reprezentanților poeziei optzeciste, alături de Mircea Cărtărescu, Florin Iaru sau Ion Stratan, scriitorul păstrează totuși reputația unui marginal, cu o creație greu de omologat. În **F.** literatura română ratează un scriitor „mare", nu din lipsă de talent sau de anvergură vizionară, ci din cauza dificultății de a-i recunoaște limbajul și distribuția valorilor. Poezia sa e singularizată atât prin felul în care interpretează marile teme ale perioadei (biografismul, proza cotidianului, de-metaforizarea poeziei), cât și prin posibilitatea concilierii unor mode poetice în antiteză. Astfel, **F.** este unul dintre puținii scriitori care împacă registrul „oblic" al limbajului neomodernist cu preocuparea postmodernă pentru formele banale ale vieții; nu pentru că ar traversa

mai multe vârste lirice, alternând resursele metaforei și cele ale prozei, ci pentru că în ordinea valorilor sale, concretul existenței e diseminat simultan în planul simbolurilor și în cel al notației plate. Poetul și-a făcut debutul sub semnul avangardei, unul dintre primele sale grupaje de versuri fiind prefațate de Geo Bogza. Ceea ce a recunoscut autorul *Poemului invectivă*, făcându-l să evoce „marea poezie a lumii", a fost o intuiție caracteristică a realității, proiectată nu din perspectivă subiectivă, ci prin sondaj în straturile psihismului colectiv. Ciclurile din *Iedera* (1975) transcriu fascinația față de multiplicitatea existenței, trăită ca o experiență comună: „Oameni de toate vârstele ne zâmbesc, plânsul cunoscându-l. [...] Și orice lucru ne poate stârni curiozitatea. Și orice lucru ne poate trezi o înaripată spaimă" (*Împotrivirea aproapelui*). Evoluția ulterioară a poeziei lui **F.** nu se produce prin ruptură, ci prin amplificarea și clarificarea acestui atașament inițial față de datul obiectiv al existenței. *Fișe poetice* (1977), *Terapia muncii* (1981), *Starea de fapt* (1984) circumscriu dimensiunile plurale ale realului, punând poezia în serviciul unei „stenografii" a concretului. În numeroasele declarații ale poetului („Poezia-i document,/ s-ar putea să exagerezi,/ mor dacă mai citesc un vers" sau, altundeva: „nu mai ai ce scrie de atâta scris"), critica a recunoscut o pledoarie în favoarea defetișizării discursului liric, specific optzecistă. Însă dezgustul de literatură nu impune aici acordarea textului poetic la monotonia și platitudinea cotidianului. Îl distinge pe **F.** trăirea concretului ca o experiență jubilatorie și căutarea permanentă a noi modalități de redare a acestei plenitudini. De la universul animalier și vegetal până la peregrinările urbane și de la gesturile și ritualurile cotidiene (un poem se numește *Servirea supei*, un altul *Servirea cafelei*) până la „terapia muncii" („Muncești și simți că te înviorezi, nu duci lipsă de conștiință,/ munca e gimnastică și înviorare..."), realitatea e un cadru al angajării totale. De fapt, explorând orizonturile multiple ale existenței, scriitorul nu descoperă o „proză", asemeni altor scriitori din generația '80, ci esența profund poetică, nemediată de niciun cod retoric, a faptelor de fiecare zi. În economia lirică a lui **F.**, „trădarea metaforei" nu e decât întoarcerea

Cassian Maria Spiridon, Ioan Flora și Lucian Vasiliu

spre o altă formă a poeziei, încarnată în realitate și epurată de convențiile literaturii. „Pietă înscenată ad-hoc, poezie faptică, sex demitologizat. S-a renunțat la mască, s-a renunțat la oglinzi”, notează scriitorul într-o artă poetică (*Joc cu cărțile pe față*). Volumul care marchează maturizarea acestui univers liric e *O bufniță tânără pe patul morții* (1988). Amintind de *Levantul* lui Mircea Cărtărescu prin orchestrația intertextului romantic, poemul se construiește în jurul unei parabole a morții dezvoltată în acorduri ample, care trece de la experiențe autobiografice la viziunea cosmică a germenului destructiv care roade „la rădăcina stejarului,/ la rădăcina popoarelor și-a templelor marmoreene” (*Animalul – labirint*). E expresia, sublimată simbolic, a preocupării pentru materialitatea lumii, imaginarul thanatic ilustrând – și abstractizând metafizic – o realitate ale cărei forme sunt covârșite de abundența și proliferarea substanței: „o nebănuită/ încrâncenare a cărnii împotriva oaselor,/ a pământului împotriva privirii,/ a sângelui împotriva gândului” (*Memoria asasină*). Animată de tensiuni centrifuge, punct de concentrare a forțelor care lucrează la dezagregarea tuturor formelor de viață, moartea devine, paradoxal, simptom al vitalității, loc nietzschean de desfășurare a energiilor care străbat existența. Urmând un traseu paralel cu cel parcurs de Nichita Stănescu, poezia lui **F.** se populează, la frontiera dintre filosofie și literatură, cu mitologii menite să interpreteze dinamica interioară a dispersiei materiale, cum e Zeul cârtiță, „cel cu privirea ațintită spre sine/ ca o mănușă întoarsă pe dos” (*Povara cercului*). Ultimele plachete de poezie, începând cu *Discurs asupra Struțocămilei*, descoperă rafinamentul livresc al narațiunilor istorice, al legendelor și al glosarelor, ca modalități de recompunere din fragmente a unui întreg mozaicat al lumii. Bestiarul cantemirian sau cel folcloric, inventarele de lucruri și de cuvinte nu sunt numai noi căi de a reprezenta materia, întotdeauna plurală și dispersată, a lumii; ele ilustrează și vocația fundamental epică a universului liric al lui **F.**, afinitatea poeziei sale cu marile eposuri care realcătuiesc din piese disparate istoria și etosul unei națiuni (Cornel Ungureanu). De aceea, poate, o antologie îngrijită de autor se intitulează *Cincizeci de romane și alte utopii* (1996); pentru că, după cum o spune un poem din *Iepurele suedez*, romanul e expresia literară a germinării infinit variate și neînsumabile a vieții, „așa cum un germene de nuvelă,/ de schiță,/ de piesă într-un act/ ar putea fi descoperit și în imaginea vieții drept/ roman” (*Doxă și inițiere*). Condusă de o aspirație romantică spre cuprinderea realității și a „poeziei” ei, filtrată de marile modele ale avangardei, lirica lui **F.** dă o interpretare originală celor mai importante teme ale optzecismului, oferind totodată o perspectivă asupra articulărilor profunde dintre neomodernism și postmodernitate în spațiul literaturii române.

Scrisul său comunică în profunzime cu toate transformările importante ale poeziei românești din ultimii vreo douăzeci de ani. El propune însă, cu o remarcabilă forță și prospețime, originalitatea unei personalități formate în spațiul de fertile interferențe culturale de peste Dunăre.

ION POP

SCRIERI: *Valsuri*, Pančevo, 1970; *Iedera*, Pančevo, 1975; *Fişe poetice*, Pančevo, 1977; ed. Bucureşti, 1981; *Lumea fizică*, Vârşeţ, 1977; *Terapia muncii*, Pančevo, 1981; *Starea de fapt*, Pančevo, 1984; ed. Cluj-Napoca, 1986; *O bufniță tânără pe patul morții*, Novi Sad, 1988; ed. Bucureşti, 1998; *Memoria asasină*, pref. Srba Ignjatović, Novi Sad, 1989; *Tălpile violete*, Novi Sad, 1990; ed. Cluj-Napoca, 1998; *Poeme*, pref. Al. Cistelecan, Bucureşti, 1993; *Discurs asupra Struţocămilei*, Bucureşti, 1995; ed. Pitești – București, 1998; *Cincizeci de romane și alte utopii – Fifty Novels and Other Utopias*, ed. bilingvă, tr. Andrei Bantaş şi Richard Collins, pref. Cornel Ungureanu, Bucureşti, 1996; *Iepurele suedez*, Bucureşti, 1997; ed. Pitești, 1998; *Medeea şi maşinile ei de război*, Pančevo, 1999; ed. Cluj-Napoca, 2002; *Scriptor*, Botoşani, 2001; *Iapa Dunărea*, postfață Nicolae Balotă, București, 2003; *Trădarea metaforei – La Métaphore trahie*, ed. bilingvă, tr. Paul Miclău, Jan H. Mysjkin, Constantin Frosin, Marily Le Nir și Ed. Pastenague [D. Țepeneag], postfață Gheorghe Crăciun, Pitești–București, 2004; *Dejun sub iarbă*, Pitești–București, 2004; *Bătrânul Werther*, pref. Gheorghe Crăciun, Pitești, 2007. **Traduceri:** Vasko Popa, *Poezii*, I–II, Pančevo, 1983, *Câmpia neodihnei*, pref. Cornel Ungureanu, Bucureşti, 1995, *Inel celest*, Bucureşti, 2000; Adam Puslojić, *Nu-mi amintesc prea bine, bunul meu prieten*, Pančevo, 1986, *Apă de băut*, pref. Mircea Tomuş, Bucureşti, 1986 (în colaborare cu Nichita Stănescu), *Gradul zero al poeziei – Nulti stepen poezije*, ed. bilingvă, postfaţă Mircea Tomuş, Timişoara, 1998 (în colaborare cu Nichita Stănescu); *Antologia poeziei sârbe (secolele XIII–XX)*, Bucureşti, 1999; ed. Satu Mare, 2004; Predrag Bogdanović Ci, *Biblioteca rătăcitoare*, îngr. şi postfaţă Răzvan Voncu, Oradea, 2000 (în colaborare cu Adam Puslojić şi Răzvan Voncu); M. Eminescu, *Opere alese – Izbrana dela*, ed. bilingvă, pref. Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Bucureşti, 2000; Dragoslav Mişici, *Starea sârbească*, Bucureşti, 2001; Aleksandar Petrov, *Privirea de aur*, București, 2004.

Repere bibliografice: Tartler, *Melopoetica, 152–156*; Constantin Pricop, *Spiritul veacului*, CRC, 1989, 31; Cornel Ungureanu, *Ioan Flora şi bestiarele sale*, O, 1996, 3; Popa, *Lit. rom. Voivodina*, *189–218*, *332–333*; *Dicț. scriit. rom.*, II, *281–283*; Cornel Regman, *Ioan Flora, barocul şi witzul*, JL,1999, 11; Galaicu-Păun, *Poezia*, *170–175*; Cistelecan, *Top ten*, *52–54*, *111–113*; Pop, *Viaţă*, *245–250*; Soviany, *Textualism*, II, *96–101*; Gheorghe Grigurcu, *Poetul ex-centric*, RL, 2002, 5; *Dicț. analitic*, IV, *669–671*; Cioculescu, *Lecturi*, I, *69–73*; Ungureanu, *Geografia lit.*, IV, *215–222*; Ștefănescu, *Istoria*, *895–898*; Holban, *Ist. lit.*, I, *129–134*; Popa, *Ist. lit.*, II, *1119–1120*; Vasile, *Mărci*, *64–67*; Soviany, *Cinci decenii*, I, *241–247*. ***A.Td.***

FLORA, Radu (5.IX.1922, Satu Nou, Serbia – 4.IX.1989, Rovinj, Croaţia), poet, prozator, folclorist, traducător. Își începe învățătura în localitatea natală, continuând liceul la Pančevo (1934–1937) şi Vârşeţ (1937–1942). După trei ani de studii universitare la Facultatea de Litere şi Filosofie a Universităţii din Bucureşti, unde îl audiază pe D. Caracostea, se transferă la Facultatea de Filosofie, secţia de romanistică, a Universităţii din Belgrad (1948). Va fi profesor la liceul din Vârşeţ (un timp a fost și director) şi la Şcoala Normală din acelaşi oraş (1948–1952), apoi va preda româna la Şcoala Pedagogică Superioară din Novi Sad şi la Zrenjanin (1955–1963). După ce își susține doctoratul la Universitatea din Zagreb (1959) cu teza *Graiurile româneşti bănăţene în lumina geografiei lingvistice*, devine profesor extraordinar la Facultatea de Filologie din Belgrad (1963–1970), apoi ordinar (din 1971). Din 1981 predă şi la Facultatea de Filosofie din Novi Sad. S-a implicat, în calitate de iniţiator şi realizator, în majoritatea acţiunilor culturale ale românilor din Banatul iugoslav, fiind fondator şi preşedinte al Societăţii de Limba şi Literatura Română din Voivodina (1962–1980), în cadrul căreia a organizat manifestări şi simpozioane ştiinţifice iugoslavo–române, membru în redacţia publicaţiei „Libertatea literară" (1946), redactor responsabil al revistei „Lumina" (din 1950), colaborator permanent la Institutul Matica Srpska din Novi Sad, la Institutul de Dialectologie din Louvain (Belgia), la Institutul Lexicografic din Zagreb, precum și al Centrului de Fonetică și Dialectologie din București. A colaborat la majoritatea publicaţiilor în limba română din Serbia: „Libertatea", „Satul", „Femeia nouă", „Tribuna tineretului". De asemenea, a realizat (în colaborare) peste douăzeci de manuale şcolare pentru elevii şcolilor generale. Debutează în 1945, cu poeziile *Plumb* şi *Amurg*, în „Libertatea", iar editorial cu placheta *Drum prin noapte și prin zi*, apărută în 1947. A folosit și pseudonimul Ion Aioanei. I s-au acordat mai multe premii și distincții, între care Premiul Opera Omnia oferit de Societatea Scriitorilor din Voivodina și Ordinul Merite pentru Popor cu Coroană de Argint.

Activitatea de cercetător a lui **F.**, desfășurată în varii domenii (lingvistică, dialectologie, folclor, relaţii culturale româno–sârbe), s-a concretizat în numeroase comunicări și studii, precum *Epitomul lui Dimitrie Ţichindeal şi prototipurile sârbeşti* (1970), *Nume de familii româneşti din Banat* (1974), *Poreclele româneşti din Banatul iugoslav* (1975), *Relaţiile lui B.P. Hasdeu cu sârbii, elemente sârbeşti în ancheta dialectală din 1884 şi „Etymologicum Magnum Romaniae"* (1976), *Cultura şi literatura română în diferite etape, în părţile iugoslave* (1980) ș.a., dar și în lucrări ca *Atlasul lingvistic al graiurilor româneşti din Banatul iugoslav*, rămas în manuscris, materialul fiind folosit ulterior în *Rumunski banatski govori u svetlu lingvističke geografije*, ori ca *Mic atlas lingvistic al graiurilor istroromâne*, terminat în 1983, apărut, postum, abia în 2003. De asemenea, a alcătuit, singur sau în colaborare, dicționare bilingve (sârb–român și român–sârbo-croat). Preocupările sale folcloristice cuprind, pe lângă lucrarea *Folclor literar bănățean. Premise și sinteze* (1975) – „o merituoasă încercare de sinteză diacronică" (Iordan Datcu) –, câteva culegeri de folclor bănățean, realizate în colaborare: *Foaie verde, spic de grâu* (1979), *Foaie verde lămâiță* (1982). Rezultat al unei pasiuni începute încă din studenţie, volumul *Vuk şi românii* (1988) reconstituie prin fapte culturale şi argumente de ordin istoric, lingvistic și folcloric legăturile lui Vuk Karadžić cu românii. Textul lucrării este alcătuit dintr-o serie de problematici cu o anumită autonomie, multe fiind conferinţe susţinute la postul de radio din Novi Sad, cu referire la peregrinările folcloristului sârb prin provinciile românești, modul lui de a interpreta manifestările etnografice și implicațiile reciproce asupra celor două spații culturale, relațiile lingvistice ș.a. În antologia *Documente literare* (1971, în colaborare), apărută sub egida Universităţii din Timişoara, **F.** a tradus şi a publicat scrisorile lui Dimitrie Ţichindeal şi autobiografia lui Dositei Obradovici, însoţindu-le de comentarii. Sinteza *Literatura română din Voivodina. Panorama unui sfert de veac (1946–1970)*, apărută în 1971, se deschide cu o privire generală asupra literaturii române din acest spaţiu, subliniindu-se rolul revistei „Lumina" în promovarea ei. Cu simţ critic **F.** „panoramează" poezia

sau proza analizată şi observă individualitatea scriitorilor încă de la debut, ca în cazul lui Ioan Flora, de pildă. Mai sunt comentați Vasko Popa, Florica Ştefan, Ion Bălan, Mihai Avramescu, Ion Marcoviceanu, Ion Miloş, Cornel Bălică, Slavco Almăjan, Miodrag Miloş, Petru Cârdu, Felicia Marina, Eugenia Ciobanu. Ca prozator, **F.** s-a exersat mai cu seamă în spațiul romanului. Într-unul, *Când vine primăvara* (1970; Premiul revistei „Lumina"), prozatorul insistă pe analiza psihologică a personajului, recurgând la notațiile dintr-un jurnal, însoțite de intervenţiile naratorului. În *Capcana* (1978) urmăreşte apostolatul unui tânăr învăţător, romanul fiind construit pe alternanţa prezent/trecut și pe balansul dintre descrierea directă şi plonjarea în culisele memoriei. Romanele *Zidul (*1983) și *Vârtejul* (1989) demonstrează capacitatea autorului de a susține o epică amplă, surprinzându-și protagoniștii în avataruri existenţiale și medii diferite, în timpuri de prefaceri sociale fixate, cu precădere, în jurul celui de-al Doilea Război Mondial. Zidul devine un simbol decriptat epic: există mai multe ziduri de care protagonistul se izbeşte în timpul vieţii, după cum întâlneşte şi mai multe capcane. Prozatorul nu ocoleşte aspectul alterităţii şi diversităţii satului bănățean, consemnându-l cu exactitate. O retorică narativă mereu dinamică face ca textul, pornind dintr-un fond de esenţă realistă, realizat preponderent prin descriere, să încorporeze pe parcurs şi alte modalităţi: analiza psihologică, inflexiunea, uneori lirică, a jurnalului, verismul cotidian şi arta portretistică. Interesantă este și „povestea romanescă" intitulată *Capcanele* (1986), fals jurnal cu inserţii autobiografice, cuprinzând comentarii și aprecieri asupra propriilor romane, observaţii asupra literaturii regionale românești, teoretizări despre limbaj și raporturile dintre realitate și ficţiune, etic și estetic sau despre personaj şi rolul său în epică. Ca și proza de început, și poezia din primele plachete ale lui **F.** – *Drum prin noapte şi prin zi, Poeme cu lumină* (1950) – este tributară tematicii din primii ani postbelici. În următoarele volume se schimbă nu doar viziunea, ci şi mişcarea versului, înclinată acum spre clasicism, cu o expresie poetică mai concentrată, prinzând sonurile melodioase ale sonetului. Infuzată de cultură, poezia nu rămâne la nivelul descripţiei, ci migrează spre reflecție şi meditaţie, ca în *Maree* (1986) sau în *La capătul nopții* (1988). Ca traducător, **F.** a făcut cunoscută în spaţiul iugoslav poezia românească din secolul al XX-lea. Împreună cu Ratomir Marković şi Momčilo Savić, a tălmăcit în 1975 din poezia a circa treizeci de poeţi, realizând o adevărată panoramă a liricii româneşti. Fiecare autor antologat beneficiază de o fişă biobibliografică şi de o scurtă prezentare a scrierilor.

SCRIERI: *Drum prin noapte și prin zi,* Vârşeţ, 1947; *Poeme cu lumină,* Vârşeţ, 1950; *Albu* (în colaborare cu Ion Bălan), Vârşeţ, 1952; *Istoria literaturii române,* I–II, Pančevo, 1962–1963; *Din relațiile sârbo–române. Privire de ansamblu,* Pančevo, 1964; *Relații sârbo–române. Noi contribuții,* Pančevo, 1968; *Când vine primăvara,* Pančevo, 1970; *Literatura română din Voivodina. Panorama unui sfert de veac (1946–1970),* Pančevo, 1971; *Folclor literar bănățean. Premise și sinteze,* Pančevo, 1975; *Liniştea zorilor,* Pančevo, 1976; *Capcana,* Pančevo, 1978; *Vârtejul,* Pančevo, 1980; *Piruete,* Pančevo, 1981; *Zidul,* Pančevo, 1983; *Unghi de cer,* Pančevo, 1984; *Copilăria din amintiri,* Pančevo, 1985*; Capcanele,* Pančevo, 1986; *Maree,* Pančevo, 1986; *Alfabet, anagrame, aforisme, alte -grame şi -isme alfabetizate,* Pančevo, 1987*; La capătul nopții,* pref. Emil Filip, Novi Sad, 1988; *Vuk și românii,* Novi Sad, 1988; *Vârtejul,* pref. Emil Filip, Novi Sad, 1989; *Vizuina,* Novi Sad, 2002. **Ediţii, antologii***: Din proza clasicilor români,* Vârşeţ, 1952; *Din lirica clasicilor români,* Vârşeţ, 1953; G. Coşbuc, *Versuri alese (1884–1904),* Vârşeţ, 1954; *Documente literare,* Timișoara, 1971 (în colaborare cu Virgil Vintilescu); Ion Bălan, *Opere alese,* I–III, pref. edit., Pančevo, 1982; Aurel Trifu, *Confesiuni,* pref. edit., Pančevo, 1985. **Culegeri:** *Foaie verde, spic de grâu,* pref. edit., Zrenjanin, 1979 (în colaborare); *Foaie verde lămâiță,* pref. edit., Zrenjanin, 1982 (în colaborare). **Traduceri:** Cezar Petrescu, *Crno zlato* [*Aurul negru*], Novi Sad, 1956 (în colaborare cu Titus Popovici); *Poezia iugoslavă contemporană,* îngr. trad., Pančevo, 1964 (în colaborare cu A. Gavrilov); Vasko Popa, *Câmpia neodihnei,* pref. Miodrag Pavlović, postfaţa trad., Pančevo, 1965; *Poezii noi*, postfaţa trad., Pančevo, 1976; Miroslav Krleža, *Întoarcerea lui Filip Latinovicz,* Bucureşti, 1968 (în colaborare cu Virgil Teodorescu); *Antologija rumunska lirika XX veka – Antologie de lirică românească din secolul al XX-lea,* ed. bilingvă, îngr. și pref. trad., Belgrad, 1975 (în colaborare cu Ratomir Marković şi Momčilo Savić); M. Eminescu, *Ka zvezdi* [*La steaua*], Zrenjanin, 1983.

Repere bibliografice: Virgil Vintilescu, [*Radu Flora*], „Lumina", 1972, 1, 1981, 9; Constantin Cubleşan, *„Literatura română din Voivodina",* TR, 1972, 14; [*Radu Flora*], „Analele Societății de Limba Română", Zrenjanin, 1972–1973, 3–4 (grupaj special); Mircea Anghelescu, *Prozatori iugoslavi de expresie românească,* RITL, 1975, 24; Mircea Popa, *Poezia lui Radu Flora,* „Lumina", 1982, 9; Roşu, *Dicț. lit. Iugoslavia, 95–104*; *Un sfert de veac de activitate (1962–1987)* (volum omagial), Vârşeţ, 1989; Cornel Ungureanu, *Radu Flora sau Voinţa sintezei,* „Lumina", 1990, 3; Baba, *Compendiu, 38–42*; Popa, *Lit. rom. Voivodina, 67–91, 333;* Roşu, *Personalităţi*

Voivodina, *83–87*; Ionela Mengher, *„Lumina”*, Pančevo, 2000, *passim*; Datcu, *Dicț. etnolog.*, *382–383*; Popa, *Ist. lit.*, *1119*; Catinca Agache, *Literatura română din Voivodina*, Pančevo, 2010, *80–98*; Florin-Teodor Olariu, *O sută de ani de cartografie lingvistică românească – un bilanț deschis*, „Philologica Jassyensia”, Iaşi, 2012, 1. ***Al.R.***

FLORANS, Rajmund (27.IX.1922, Vilnius, Lituania – 8.VII.2011, Varșovia), traducător polonez. Stabilit în Polonia din 1928, vine în 1939 în România, unde își termină liceul şi se înscrie la Facultatea de Construcţii a Politehnicii din Bucureşti. Fără a-şi lua examenul de diplomă, se repatriază în Polonia în 1947. În anii 1948–1949 lucrează ca redactor la Radio, iar din 1949 la secţia de presă a Ambasadei Române din Varşovia. Traduce din literatura română începând din 1950, oprindu-se îndeosebi asupra prozei interbelice şi contemporane (Mihail Sadoveanu, Cezar Petrescu, Camil Petrescu, Mircea Eliade, Petru Dumitriu, Marin Preda). Sub titlul *Smierć Ipu*, se publică în 1971 o antologie de povestiri românești la a căror transpunere în polonă participă și **F.**

Traduceri: Mihail Sadoveanu, *Mitrea Cocor*, Varşovia, 1951, *Wyspa Kwiatów* [*Nada Florilor*], Varşovia, 1955, *Zaginiony* [*Baltagul*], Varşovia, 1960; Petru Dumitriu, *Droga bez kurzu* [*Drum fără pulbere*], I–II, Varşovia, 1953; Vladimir Colin, *Mladen, syn miedźwiedzia* [*Mladen, fiul ursului*], Varşovia, 1957; Cezar Petrescu, *Mrok* [*Întunecare*], Varşovia, 1957; Liviu Rebreanu, *Bunt* [*Răscoala*], Varşovia, 1959; Camil Petrescu, *Ostatnia noc miłości, pierwsza noc wojny* [*Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*], Varşovia, 1963; *Śmierć Ipu. Opowiadania rumuńskie* [*Moartea lui Ipu. Povestiri româneşti*], Varşovia, 1971 (în colaborare); Marin Preda, *Intruz* [*Intrusul*], Varşovia, 1972 (în colaborare); Mircea Eliade, *Wesele w niebie* [*Nuntă în cer*], Varşovia, 1977. ***S.V.***

FLOREA, Doina (20.II.1945, Sibiu), eseistă, bibliolog, traducătoare. Este fiica Constanței Florea (n. Petrescu), învățătoare, și a lui Nicolae Florea, economist. Își începe învățătura în orașul natal, absolvind Liceul „Gheorghe Lazăr” în 1963, apoi urmează Facultatea de Filologie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași (1963–1968), unde își va susține și doctoratul, în 1982, cu lucrarea *Vizualitate și audiție în opera lui Mihail Sadoveanu*, pe care o publică în 1986 sub titlul *Mihail Sadoveanu sau Magia rostirii.* Debutează în revista „Cronica” în 1968, unde îi vor apărea cronici, recenzii, articole despre literatura universală, în cadrul rubricii „Curier” şi unde până în 1970 e secretar de redacţie, iar editorial în 1972 cu traducerea volumului de povestiri *În profil și en face* de Vasili Șukșin. Colaborează la „Convorbiri literare”, „Luceafărul”, „Ateneu”, „Transilvania”, „Tribuna”, „Revista Bibliotecii Naționale a României” ș.a. Mai este redactor la Editura Junimea (1970–1991), Editura Albatros (1991–1992), redactor-șef la „Revista monumentelor istorice” și la „Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice”. Din 1999 devine conferențiar, apoi profesor (2009) la Facultatea de Litere și Arte a Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, unde ține cursuri de bibliologie. Între 1993 și 1999 conduce Editura FFPress, pe care o și fondează, coordonează colecția „Biblioteca pentru toți copiii” la Editura Prut Internațional din Chișinău. Pentru Teatrul pentru Copii și Tineret din Iași a tradus în limba franceză piese adaptate după Frații Grimm și Cezar Petrescu. Este distinsă cu Premiul Uniunii Scriitorilor pentru traduceri (1982, împreună cu Hertha Perez). A semnat și Doina Florea-Ciornei.

Studiul *Mihail Sadoveanu sau Magia rostirii*, cercetare minuțioasă pe care **F.** o efectuează asupra stilului prozatorului, la confluența între metoda de tip spitzerian și cele recent sugerate de poetică, retorică și semiotică, e un model de analiză de acest fel. Autoarea demontează mecanismele tehnice de realizare ale operei, inventariind mijloacele vizuale și auditive, confirmate și statistic. Eufonia textului este documentată într-un amplu capitol, prin investigarea efectelor de la nivelul lexical, fonetic și sintactic (simbolism fonetic, armonie imitativă, aliterație, onomatopee, paralelisme sintactice, topică etc.) până la elementul prozodic și frazarea ascendent-descendentă. Meritoriu, cum s-a remarcat, „analiza nu rămâne nici la nivelul rigid științific și nici la cel al improvizației sau al pedanteriei semiotice” (Dana Dumitriu). Temă dificil de examinat, armonia textului sadovenian îi apare autoarei ca „un tot pictural, rezonând polifonic”, sugestiile sonorității prevalând asupra vizualului. Muzicalitatea determină și cvasi-intraductibilitatea în alte limbi, cum demonstrează cu sagacitate exegeta într-un capitol, comparând versiuni ale aceluiași pasaj în varii retroversiuni, prin pierderea nuanțărilor eufonice și euritmice și, implicit, a lirismului. Reprofilată în domeniul bibliologiei, în mai multe lucrări, printre care *Bazele biblioteconomiei* (1998), *Bibliologie generală* (2004), **F.** se ocupă de definirea disciplinelor constitutive ale acestuia și a relațiilor dintre ele, informând despre alcătuirea bibliotecilor publice și instituționalizarea sistemului, de la primul

regulament de organizare, datorat lui Petrache Poenaru, la cele ale lui Spiru Haret și N. Iorga, despre dezvoltarea învățământului specializat odată cu înființarea Școlii Superioare de Arhivistică și Paleografie de la București, apariția publicațiilor consacrate, evoluția tehnicii bibliografice, constituirea de colecții și cataloage, despre preocupările românești pentru bibliofilie, ilustrate prin reprezentanți iluștri ai culturii noastre. În *Scrierea și cartea* (1998), ca și în *Edituri și colecții* (2004), propune o succintă istorie a scrisului din Antichitate până la începutul tiparului, implicând și aspectul material-fizic, istoricul ca atare al cărții și activității editoriale românești de la origini până în pragul mileniului nostru. Sunt analizate, de asemenea, raporturile dintre autor, redactor/editor, tipograf și receptor/cititor și tot ce ține de acțiunea scrisului, într-un mod accesibil, nu lipsit de delectare. Complementar, **F.** a tradus, singură sau în colaborare, din mai multe literaturi, printre reușite aflându-se volumul de proză scurtă selectat din Franz Storch, *Orga de zăpadă* (tălmăcit în colaborare cu Hertha Perez) și *Dialoguri și anecdote filosofice* de Voltaire, într-o limbă bogată și nuanțată.

SCRIERI: *Mihail Sadoveanu sau Magia rostirii*, pref. Constantin Ciopraga, București, 1986; *Bazele biblioteconomiei*, București, 1998; *Drumul spre eseu*, București, 1998; *Scrierea și cartea*, București, 1998; *Studii de istoria literaturii române*, București, 2000; *Bibliologie generală*, Iași, 2004; *Edituri și colecții*, Iași, 2004; *Cartea de patrimoniu – vector cultural* (în colaborare), Sibiu, 2007; *Repertoriul cărții germane, italiene și românești din biblioteca Muzeului Brukental (sec. XVII—XVIII)* (în colaborare), Sibiu, 2008. **Ediții:** Nelu Ionescu, *Teatru*, Iași, 1984; Traian Chelariu, *În căutarea Atlantidei*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1989 (în colaborare cu Corneliu Popescu); Mihai Cimpoi, *Narcis și Hyperion. Eminescu, poet al ființei*, Iași, 1994. **Traduceri:** Vasili Șukșin, *În profil și en face*, pref. trad., Iași, 1972; Kostas Assimakopoulos, *În gura leului*, pref. trad., Iași, 1972 (în colaborare cu Ion Halianis); Bonaventura, *Veghile de noapte*, Iași, 1973 (în colaborare cu Hertha Perez); Willibald Alexis, *Pantalonii cavalerului von Bredow*, București, 1976 (în colaborare cu Hertha Perez); Emmanuel Roblès, *Croaziera*, pref. trad., Iași, 1977; Marcus Clarke, *Pentru toată viața*, Iași, 1978 (în colaborare cu Hertha Perez); Emile Gaboriau, *Afacerea Lerouge*, Iași, 1980 (în colaborare cu Hertha Perez); Franz Storch, *Orga de zăpadă*, pref. trad., Iași, 1982 (în colaborare cu Hertha Perez); Voltaire, *Dialoguri și anecdote filosofice*, pref. Maria Carpov, București, 1985; Iannis Gudelis, *Bătrânul*, postfața trad., Iași, 1987; E. Barrington, *Lady Hamilton*, București, 1993; *Spune-mi totul despre tine* (antologie de povestiri SF), îngr. și pref. trad., București, 1994; Walter Scott, *Richard Inimă-de-Leu*, Chișinău, 2003 (în colaborare cu Al. Iacobescu).

Repere bibliografice: Andrei Corbea, *„Orga de zăpadă" de Franz Storch*, CRC, 1982, 28; Gheorghe Șerban, *„Orga de zăpadă" de Franz Storch*, CL, 1982, 11; N. Barbu, *Rigorile tălmăcirii*, CRC, 1984, 1; Darie Novăceanu, *Lumina lui Voltaire*, RL, 1985, 37; George Macovescu, [*Doina Florea*], CNT, 1985, 39, 1987, 19 Dana Dumitriu, *Muzica înainte de toate*, RL, 1987, 26; Ioan Holban, *Vizual și auditiv la Sadoveanu*, CRC, 1987, 18; Z. Cârlugea, *Verificarea tradiției majore*, LCF, 1987, 47; George Mirea, *„Mihail Sadoveanu sau Magia rostirii"*, ATN, 1987, 9; Constantin Cubleșan, *„Mihail Sadoveanu sau Magia rostirii"*, „Gazeta Transilvaniei", 1988, 8; Lucian Vasiliu, *Cititorul – instanța supremă*, „Lumina" (Iași), 2006, 310; Alexandra-Catrina Ciornei, *Die Patrimoniumbücher und deren Geheimleben*, „Romanian Review of Political Science and International Relations", 2009, 2. ***G.Dn.***

FLOREA, Pavel (31.V.1937, Horodniceni, j. Suceava), istoric literar. Vede lumina zilei în familia Veronei (n. Tudose) și a lui Dumitru Florea, agricultori. Şcoala generală o începe în satul natal și o continuă la Boteşti. Urmează cursurile liceului la Botoşani, absolvind în 1956, apoi e student la Facultatea de Filologie–Istorie–Filosofie a Universităţii din Iaşi (1956–1960), unde în 1979 obţine și titlul de doctor cu teza *,,Convorbiri literare" în perioada ieşeană (1867–1885).* Funcționează inițial la liceul din Toplița, ulterior predă la Facultatea de Istorie–Geografie din cadrul Institutului Pedagogic ieșean, trecând, după doi ani, la Facultatea de Filologie a aceluiași institut, iar după desființarea acestuia ocupă un post de asistent la Facultatea de Filologie din cadrul Universităţii ,,Al. I. Cuza" din Iași, din 1993 fiind conferenţiar, apoi profesor. Concomitent, din 2000, este conferenţiar la Facultatea de Litere şi Științe din Bacău, şef al Catedrei de limba și literatură română. Activitatea didactică a fost dublată de participarea la viaţa culturală a Iaşului, ca preşedinte al Comitetului de Cultură și Educație Socialistă al judeţului, director al Casei de Cultură a Studenţilor; pe linie administrativă a ocupat un timp fotoliul de viceprimar al orașului. Debutează la ,,Iaşul literar" cu recenzii. Prima carte, micromonografia *Mănăstirea Frumoasa*, îi apare în 1970. A mai semnat în ,,Convorbiri literare", ,,Cronica", ,,Ateneu", ,,Limba română" (Chişinău), ,,Analele Universității «Al. I. Cuza» din Iași", ,,Flacăra Iaşului", ,,Collegium", ,,Cercetări ştiinţifice" (Bacău), ,,Studii eminescologice" (Cluj-Napoca) ș.a. Volumul *Lecturi din ,,Convorbiri*

literare" (2007), ediţia revăzută şi adăugită a lucrării *Contribuţii de istorie literară (1867–1885)* (1981), a fost distins cu Premiul „Gheorghe Asachi" la Salonul Internaţional de Carte Românească (Iaşi, 2007).

F. îşi încearcă condeiul mai întâi în alcătuirea unei monografii de artă (*Mănăstirea Frumoasa*), singulară până în prezent. Istoria literară devine însă domeniul în care va persevera, alegându-și ca arie de cercetare epoca Junimii şi a marilor clasici. Reeditează primii ani (1867–1870) ai revistei ,,Convorbiri literare", scoși sub redacția lui Iacob Negruzzi (I–III, 1973–1980), dovedind încă de acum acribia cercetătorului pentru care acuratețea recuperării este extrem de importantă. În *Despre Eminescu cu Eminescu* (2002) unghiul din care abordează personalitatea poetului este cel întâlnit anterior în exegeza eminesciană, izvoare ale creaţiei poetului fiind considerate „fantazia", reflexivitatea şi „elanurile dorului nemărginit". Inedită este interpretarea influenţelor biblice în poemul *Luceafărul*. **F.** crede că o mai bună înţelegere a spiritului eminescian poate fi înlesnită de structurarea poemului într-o construcţie triunghiulară, dată de iubire, putere şi creaţie. Punctarea cronologică a vieţii şi activităţii poetului în secţiunea *Addenda* susține documentar tabloul evoluţiei lui artistice. În *Trimitere la clasici: idei naționale, idei europene* (2004) **F.** se oprește la Titu Maiorescu, M. Eminescu, Ion Creangă, I.L. Caragiale, Mihail Sadoveanu. Comentatorul identifică „apropieri şi controverse" între B.P. Hasdeu şi Titu Maiorescu ori conchide că Maiorescu „este mereu contemporan, putând fi descoperit în laturile esenţiale de generaţiile ce se succedă pe scara istoriei". În ceea ce îl priveşte pe Caragiale, cercetătorul încearcă să creioneze o „teorie caragialiană a talentului", recuperând părerile acestuia despre Shakespeare, Dante, Goethe şi, trecând în spaţiul românesc, despre Eminescu. În cazul lui Creangă, **F.** apreciază că „desprinderea de sat s-a făcut greu" sau, mai degrabă, niciodată complet, „inimitabilitatea" sa, definită încă de Miron Pompiliu, asigurându-i un loc neocupat până la el în literatura română. De remarcat că paginile cărţii sunt scrise într-un stil accesibil, de multe ori ocolind ariditatea, atribuită, în general, criticii universitare, ceea ce se poate observa și în *Lecturi din „Convorbiri literare"*. Capitolele de analiză au în vedere domeniile ilustrate și consacrate de revista junimistă: estetica, poezia şi proza, dar și dramaturgia, traducerile, etnografia, filosofia şi învăţământul, astfel încât concluzia se impune de la sine: ,,Pentru două decenii, revista societăţii Junimea a polarizat în jurul ei aproape întreaga mişcare de idei a epocii".

SCRIERI: *Mănăstirea Frumoasa*, Iaşi, 1970; *Contribuţii de istorie literară (1867–1885)*, Iaşi, 1981; ed. (*Lecturi din „Convorbiri literare"*), Iaşi, 2007; ed. (*„Convorbiri literare". 1867–1885*), Iaşi, 2011; *Cultură şi literatură*, Iaşi, 1986; *Din vremea Junimii*, Iaşi, 1993; *Despre Eminescu cu Eminescu*, Iaşi, 2002; *Trimitere la clasici: idei naționale, idei europene*, Iaşi, 2004. **Ediţii:** *Legende populare din Moldova*, Iaşi, 1968; Titus Hotnog, *Vrăbioiul alb şi alte pasări…*, Iaşi, 1972; *Convorbiri literare*, I–III, pref. edit., Iaşi, 1973–1980.

Repere bibliografice: Virgil Cuţitaru, *„Mănăstirea Frumoasa"*, CRC, 1970, 45; Nae Antonescu, *Titus Hotnog, „Vrăbioiul alb şi alte pasări…"*, ST, 1972, 13; Al. Dima, *Cartea „Convorbirilor literare"*, LCF, 1974, 13; Constantin Ciopraga, *Cartea ,,Convorbirilor literare"*, CRC, 1974, 17; Mircea Zaciu, *Cenotaf pentru Junimea*, MS, 1974, 3; Mihai Drăgan, *Cartea „Convorbirilor literare"*, CRC, 1981, 9; Dan Mănucă, [*Pavel Florea*], R, 1982, 11, CL, 2007, 8; Mircea Popa, *„Cultură şi literatură"*, TR, 1987, 19; Leonida Maniu, [*Pavel Florea*], CL, 1987, 5, 2002, 5, 2004, 11; Al. Zub, *Impactul ,,Convorbirilor literare"*, CL, 1987, 9; Petru Zugun, *O reintroducer*e *în actualitatea operei eminesciene*, CRC, 2002, 10; Adrian Jicu, *„Lecturi din «Convorbiri literare»"*, ATN, 2007, 5. ***N.Bc.***

FLOREA, Rodica (11.I.1931, Cluj – 21.III.2009, București), istoric literar. Este fiica Elenei (n. Dincă) şi a lui Dumitru Chiper, medic psihiatru. Urmează Facultatea de Filologie a Universităţii din Bucureşti (1948–1952). Fiind remarcată de G. Călinescu, după absolvire este repartizată la Institutul de Istorie Literară şi Folclor din Bucureşti, unde a funcţionat, în calitate de cercetător ştiinţific, până în momentul pensionării. În 1979 a obţinut titlul de doctor în filologie cu teza *„Convorbiri literare". Perioada maiorresciană a revistei: 1867–1895*. A debutat cu un studiu monografic despre Al. Sahia, apărut în „Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor" (1957), iar editorial în volumul colectiv *Studii de istorie a literaturii române. De la C.A. Rosetti la G. Călinescu* (1968). În afară de „Revista de istorie şi teorie literară", unde a avut o colaborare permanentă, **F.** a publicat frecvent în „Viaţa românească", „România literară", „Limbă şi literatură", „Tomis", „Transilvania", „Tribuna", „Steaua" şi „Convorbiri literare".

A elaborat, mai cu seamă în colaborare, ca participantă la proiecte colective, studii referitoare la secolul al XIX-lea românesc (*Reviste literare româneşti din secolul al XIX-lea*, 1970, *I.L. Caragiale în conştiinţa contemporanilor săi*, 1990), la perioada

interbelică (*Reviste progresiste românești interbelice,* 1972, *Atitudini și polemici în presa literară interbelică,* 1984) și la literatura contemporană (*Literatura română contemporană,* volumul I: *Poezia,* 1980, *Literatur Rumäniens. 1944 bis 1980,* 1983).

SCRIERI: *Studii de istorie a literaturii române. De la C.A. Rosetti la G. Călinescu* (în colaborare), coordonator Ovidiu Papadima, București, 1968; *Reviste literare românești din secolul al XIX-lea* (în colaborare), îngr. și pref. Paul Cornea, București, 1970; *Reviste progresiste românești interbelice* (în colaborare), București, 1972; *Muzeul Național* (în colaborare), București, 1978; *Literatura română contemporană,* coordonator Marin Bucur, vol. I: *Poezia* (în colaborare), București, 1980; *Literatur Rumäniens. 1944 bis 1980* (în colaborare), București, 1980; *Atitudini și polemici în presa literară interbelică* (în colaborare), București, 1984. **Antologii:** *Pui de lei – 1877. Antologie din literatura independenței naționale,* pref. edit., București, 1977; *I.L. Caragiale în conștiința contemporanilor săi,* pref. edit., București, 1990 (în colaborare cu Stancu Ilin).

Repere bibliografice: Lucian Raicu, *Spiritul autentic,* RL, 1977, 18; Grigore Arbore, *Cărțile independenței,* VST, 1977, 22; Mircea Anghelescu, *Receptarea lui Caragiale,* LCF, 1990, 29. ***D.Gr.***

FLOREA, Virgiliu (13.II.1941, Pogăceaua, j. Mureș), folclorist, istoric literar.

Este fiul Victoriei (n. Bumbac) și al lui Vasile Florea, învățător. Face liceul la Târgu Mureș (1955–1959) și studii de filologie la Universitatea din Cluj (1959–1964), unde își ia și doctoratul cu teza *Folcloristul Enea Hodoș* în 1974. De-a lungul timpului este asistent la Facultatea de Filologie a Institutului Pedagogic din Cluj (1964–1972), cercetător științific în cadrul filialei clujene a Academiei Române (1972–1992, 2002–2009), lector de limbă și civilizație românească la Universitatea din Rochester, SUA (1978–1980), lector de limba și literatura română la Londra și Cambridge (1980–1982), lector (din 1992), conferențiar (din 1996), apoi profesor titular (din 2002) la Catedra de literatură română, comparată, teorie literară și folclor a Universității „Babeș–Bolyai" din Cluj-Napoca. A făcut stagii de documentare la universitățile din Praga și Bratislava (1974), la Universitatea La Sapienza din Roma (1993), la Universitatea din Szeged (1998) și la Biblioteca „Széchényi" din Budapesta (între 2001 și 2009).

La îndemnul lui Ion Mușlea, care l-a călăuzit cu discreție și generozitate, **F.** și-a dedicat ani întregi istoriei folcloristicii transilvănene. Unele studii le-a strâns în volumul *Folcloriști ardeleni. Colecții inedite de folclor* (1994). A doua carte, *Folcloristul Enea Hodoș* (1995), evidențiază calități de cercetător autentic: perseverența investigării, minuția (pe care i-o remarcase și Ovidiu Bârlea), capacitatea de a stăpâni o bogată informație, darul de a contura portretul unuia dintre cei mai merituoși cercetători ai culturii populare românești. Cu obiectivitate, adică fără a se lăsa dominat de entuziasm, de supradimensionarea meritelor lui Hodoș, despre care scrie de altfel cu atașament, **F.** știe că este vorba despre un folclorist care, asemenea lui Ioan Micu Moldovanu, profesor al lui Enea Hodoș la Blaj, a cules creații populare cu ajutorul elevilor, dar evidențiază pertinent că Hodoș a respectat totuși o serie de exigențe metodologice moderne. Aceeași pasiune în investigarea unor segmente mai puțin luminate din istoria folcloristicii poate fi observată în lucrarea *Un cărturar german, I.C. Hinz-Hințescu – folclorist și literat român* (2011), unde disciplina câștigă informații noi despre biografia și scrierile manuscrise ale lui Hinz-Hințescu, cercetate la Budapesta, Cluj și Londra. Pe de altă parte, interesul pentru activitatea unei folcloriste din Marea Britanie, Agnes Murgoci, se finalizează în câteva rânduri (2003, 2005). Preocuparea pentru viața și scrierile lui M. Gaster este însă una specială. În timpul cât s-a aflat la Londra și Cambridge **F.** cercetase, cu acribia care îl caracterizează, și zecile de mii de scrisori, trimise și primite de M. Gaster, din care avea să publice, mai întâi în periodice, mai multe seturi, scriind numeroase articole, o parte din ele adunate și în volume. *M. Gaster în corespondență* (1985) cuprinde schimbul epistolar cu N. Cartojan, Lazăr Șăineanu și Nicolae Titulescu, iar *Prieteni români ai lui M. Gaster* (1997), carte cu un amplu aparat de note, aduce prețioase mărturii privind relațiile marelui învățat cu scriitori pe care i-a cunoscut la seratele bucureștene ale Junimii: Titu Maiorescu,

Iacob Negruzzi, Vasile Alecsandri, M. Eminescu, Ion Creangă, I.L. Caragiale, Ioan Slavici. În aceeaşi zonă de interes se înscriu, printre altele, lucrările *Dr. M. Gaster, omul şi opera. Reconstituiri biobibliografice* (2008) sau *Din istoria unei capodopere: „Chrestomaţie română" de M. Gaster* (2010, în colaborare cu Elena Cernea). Şi în *Dicţionarul scriitorilor români* (I–III, 1995–2002) **F.** semnează micromonografii tot despre folclorişti.

SCRIERI: *Folclorişti ardeleni. Colecţii inedite de folclor*, Cluj-Napoca, 1994; *Folcloristul Enea Hodoş*, Cluj-Napoca, 1995; *Prieteni români ai lui M. Gaster*, Cluj-Napoca, 1997; *Din trecutul folcloristicii româneşti*, Cluj-Napoca, 2001; *M. Gaster & Agnes Murgoci – avocaţi în Marea Britanie ai culturii populare româneşti – Advocates in Great Britain of Romanian Popular Culture*, ed. bilingvă, Cluj-Napoca, 2003; *Scriitori români în arhiva M. Gaster de la Londra*, I–II, Cluj-Napoca, 2007; *Dr. M. Gaster. Omul și opera. Reconstituiri biobibliografice*, Cluj-Napoca, 2008; *Din istoria unei capodopere: „Chrestomație română" de M. Gaster* (în colaborare cu Elena Cernea), Cluj-Napoca 2010; *Un cărturar german, I.C. Hintz-Hințescu folclorist și literat român*, Cluj-Napoca, 2011. **Ediţii:** *M. Gaster în corespondenţă,* pref. edit., Bucureşti, 1985; Romulus Felea, *Avram Iancu în tradiţia orală a moţilor,* pref. Ştefan Pascu, Cluj-Napoca, 1992 (în colaborare cu Ioan Felea); *Poezii poporale din Câmpie*, pref. Oliv Mircea, introd. edit., Bistriţa, 1993; Zoe Ripeanu, *În amintirea unui izvor iubit,* pref. edit., Cluj-Napoca, 1996; M. Gaster, *Studii de folclor comparat*, Bucureşti, 2003 (în colaborare cu Petre Florea); Agnes Murgoci, Helen Beveridge Murgoci, *Pagini engleze despre folclorul românesc – English Pages on Romanian Folklore*, ed. bilingvă, tr. Charles M. Carlton şi Monica Negoescu, Bucureşti, 2005; *Izvoarele răscoalei lui Horea*, seria B, vol. V: *Izvoare narative: Cronici în versuri. Folclor*, Bucureşti, 2007 (în colaborare cu Nicolae Edroiu, Ladislau Gyémant și Ion Taloș); Norbert Fisch, *Legende și povestiri din Munții Apuseni*, Cluj-Napoca, 2010.

Repere bibliografice: Bârlea, *Ist. folc.*, *576*; Z. Ornea, *M. Gaster epistolier*, RL, 1985, 23; Al. Duţu, *Revelaţii epistolare*, LCF, 1985, 35; Mircea Anghelescu, *Corespondenţa Gaster*, T, 1985, 8; Adrian Marino, *Idei şi istorie literară*, TR, 1985, 42; Al. Graur, *Corespondenţa lui M. Gaster*, RL, 1985, 45; Ion Cuceu, *„M. Gaster în corespondenţă"*, AAF, 1987; Iordan Datcu, *„Prieteni români ai lui M. Gaster"*, RL, 1998, 46; Anca Noje, *Moses Gaster şi prietenii săi români*, ST, 1999, 1; Silvia Ciubotaru, *Din trecutul folcloristicii româneşti*, RR, 2004, 1; Otilia Hedeşan, *„M. Gaster & Agnes Murgoci – avocaţi în Marea Britanie ai culturii populare româneşti"*, O, 2004, 4; Datcu, *Dicţ. etnolog.*, *385–386*; Datcu, *Miscellanea*, *263–264*, *410–413*. ***I.D.***

FLOREA-RARIŞTE, Dumitru (21.V.1914, Ilişeşti, j. Suceava – 14.III.1989, Iaşi), poet, publicist. Fiu al unei familii de ţărani, **F.-R.** a absolvit Liceul „Ştefan cel Mare" din Suceava, apoi Facultatea de Litere şi Filosofie a Universităţii din Iaşi, iar din 1938 a urmat Şcoala Normală Superioară din acelaşi oraş. Până la război a fost profesor la Liceul Naţional din Iaşi, iar după conflagraţie şi-a continuat activitatea didactică în câteva localităţi transilvănene, cu excepţia perioadei 1954–1962, când a lucrat în redacţia revistei „Steaua" (Cluj). Primele versuri i-au apărut în 1931, concomitent, într-o revistă locală, „Ţara Fagilor" (Soloneţ), şi într-una bucureşteană, „Crisantema". A continuat să colaboreze frecvent cu poezii şi cu articole la „Crainicul cetăţii" (Burdujeni – Suceava), „Glasul studenţimii", „Chemarea", „Cârma vremii" (de a cărei apariţie se îngrijea), „Cuget moldovenesc", „Arhiva", „Prutul", „Cetatea Moldovei", „Universul literar" ş.a. În perioada transilvăneană a publicat susţinut în „Lupta Sibiului", „Steaua", „Făclia", „Tribuna", iar după revenirea în Moldova la „Zori noi", „Iaşul literar", „Convorbiri literare", „Ateneu", „Cronica".

De-a lungul a mai bine de patru decenii, **F.-R.** a fost prezent în viaţa culturală a Iaşului, Clujului şi Sucevei nu numai cu poezii, dintre care multe ocazionale, ci şi cu modestele, dar bine intenţionatele sale articole, apărute adesea la rubricile „Cronica literară", „Recenzii", „Note de lector". Adept al modului didactic de a comenta literatura, considerând drept repere indiscutabile regulile retoricii, ale bunului-simţ, respectarea principiilor morale impuse de practica socială, el a urmărit conformitatea operelor discutate cu aceste criterii. Cu toate că în general aprecierile sale sunt în consens cu cele „oficializate", în mod paradoxal constată, de pildă, după o amplă investigaţie, „lipsa de conştiinţă artistică la Tudor Arghezi". Un interesant studiu, *Poezia ochilor la Eminescu* (1939), încearcă să expliciteze simbolistica şi conotaţiile metaforice ale ochiului în diferite contexte eminesciene, precum şi modalităţile de creare a imaginilor axate pe ochi/privire. Prima plachetă de versuri a lui **F.-R.**, *Maria Magdalena*, tipărită în 1937, este, în principal, o manifestare de fervoare religioasă, centrată pe ideea jertfei pentru mântuire, dar ideile, simbolurile creştine sunt nebuloase, improprietăţile de limbaj şi incoerenţa compromiţând mesajul şi expresivitatea textelor. În volumul de sonete *Valuri împietrite* (1941) predomină tema

identităţii eului liric, dezorientat, păşind pe „cărări pierdute-n adâncuri afunde". Suferinţa, golul interior, eşecul îl fac pe poet să caute un remediu în „spuma de Cotnar", pe care o cântă într-un ciclu de inimă albastră. O călătorie onirică, în compania iubitei, spre „lumi cu alte înţelesuri", „lipsite de durere şi de moarte", este relatată în cele o sută de catrene ale poemului *Rătăcire prin vis* (1941). Lipsit de inventivitate, poemul rezistă întrucâtva doar printr-o versificaţie atent echilibrată, ca textualizare fluentă a unei dorinţe confuze de evadare şi salvare. *Bobâlna* (1950) şi *Doja* (1952) sunt lungi versificări conformiste, înregimentate ideologic, în care este ilustrată simplist teza înfierării celor bogaţi şi a sanctificării celor săraci, în înşiruiri de afirmaţii nefireşti şi scene convenţionale. Multe dintre colaborările lui **F.-R.** la periodice constau în traduceri din Ovidiu, Heine, Victor Hugo, Charles Baudelaire, mai numeroase fiind cele din literatura rusă – A. S. Puşkin, N. A. Nekrasov, Vladimir Maiakovski – şi, în climatul impus oficial, din poeţi sovietici sau aparţinând altor ţări socialiste.

SCRIERI: *Maria Magdalena*, Iaşi, 1937; *Conştiinţa artistică la Tudor Arghezi*, Iaşi, 1939; *Din limbajul şcolarilor*, Iaşi, 1939; *Poezia ochilor la Eminescu*, Iaşi, 1939; *Valuri împietrite*, Iaşi, 1941; *Rătăcire prin vis*, Iaşi, 1941; *Bobâlna*, Sibiu, 1950; *Doja*, Cluj, 1952. **Traduceri:** N.A. Nekrasov, *Troica*, Suceava, 1947 (în colaborare).

Repere bibliografice: Aurel Ivănescu, *„Conştiinţa artistică la Tudor Arghezi"*, „Chemarea" (Iaşi), 1939, 449; George Mărgărit, *„Valuri împietrite"*, „Prutul", 1941, 410; C. Vârtej, [*Florea-Rarişte*], „Cetatea Moldovei", 1941, 7, 9; Octavian Nestor, *Dumitru Florea-Rarişte*, CL, 1985, 2; Gavril Istrate, *Răsfoind cu grijă comorile de carte*, CRC, 1989, 9; Busuioc, *Scriitori ieșeni, 187–188.* ***C.T.***

FLORESCU, Alexandru G. (1867 – 22.IX.1925, Bucureşti), autor dramatic. Descendent al unei vechi şi bogate familii din Muntenia, **F.** era fiul Zoei (n. Brăiloiu) şi al generalului George Florescu. Intrat de tânăr în diplomaţie, în 1890 ajunge ataşat la Legaţia Română din Paris, pentru ca între 1893 şi 1895 să fie şef de cabinet în guvernul conservator. Din 1899 până în 1901 activează ca secretar general la Ministerul de Externe. Continuându-şi cariera, în 1911 ajunge ministru plenipotenţiar la Atena, îndeplinind apoi acelaşi mandat la Varşovia. Elegant şi distins, cu abilităţi de *sportsman* şi cu o ţinută de aristocrat, **F.** făcea o agreabilă figură în societate, risipind vorbe de duh şi etalându-şi verva de cozeur. Ochiul lui de fin observator rămânea însă la pândă, surprinzând chipuri şi „măşti", întâmplări cu semnificaţie morală, pe care va căuta să le speculeze în lucrările dramatice. Fără să persevereze, şi-a încercat pana şi în gazetărie, colaborând cu reportaje parlamentare şi cu articole politice, incisive şi spirituale, la „Constituţionalul", „Epoca", „Liberté roumaine", „L'Indépendance roumaine", la care în 1903 a lucrat ca redactor. În 1898, împreună cu fraţii Alexandru şi George Em. Lahovary, întemeiază ziarul „La Roumanie", unde este director politic. A mai semnat cu pseudonimul Floflo. Inteligent şi instruit, impresia pe care o lasă şi în publicistică, şi în literatură, este aceea de diletant.

Ca autor dramatic, **F.** s-a bucurat la un moment dat de o mică faimă, aceea de creator al celei dintâi (sau al uneia dintre primele) piese de salon româneşti. Succesul reprezentaţiilor cu *Sanda* (publicată prima dată în „Convorbiri literare", apărută în volum în 1908, cu premiera la 22 februarie, în acelaşi an, la Teatrul Naţional din Bucureşti) a înrâurit reacţia comentatorilor care, cu rare excepţii, au crezut că identifică în această scriere de influenţă franţuzească elemente de modernitate absente în dramaturgia de până atunci. Bun cunoscător al high-life-ului bucureştean, **F.** priveşte critic, cu o tentă satirică, un asemenea mediu pervertit, de „vecinică desfătare", în care inşi cu ifose, nepăsători şi uşurateci, se ţin de intrigi, bârfe şi amantlâcuri. Cu sufletul ei curat, tânăra Sanda, crescută într-un institut catolic din Franţa, pare aici o rătăcită, mai ales că-i lipseşte, ca dintotdeauna, afecţiunea maternă. Elena Rodan, mama austerei şi sfioasei făpturi, este o mondenă, frivolitatea-i de femeie dedată plăcerii simţurilor atingând cote de cinism. Îl seduce pe Mihai Lavin, îndrăgit de Sanda încă din copilărie, şi nu pare zguduită atunci când nefericitul, răvăşit de capriciile şi de intenţia ei de a-l părăsi, se sinucide. Cu inima pustiită, fata se rupe definitiv de casa care i-a provocat atâtea frustrări, hotărâtă să se statornicească la mănăstirea de maici unde îşi trăise anii de copilărie şi adolescenţă, nădăjduind că-şi va găsi acolo împăcarea, dacă nu şi fericirea. Convertirea la catolicism – opţiune a Sandei – se pare că era, pe atunci, o temă care agita întrucâtva spiritele, autorul găsind de cuviinţă să combată expansiunea credinţei papistaşe prin tirade artificioase, articulate sonor, în numele legii strămoşeşti. De altfel, în piesă se vorbeşte cam mult, ceea ce diluează efectele dramatice, pe care se mizează

în exces (lamentări cu turnură livrescă, plâns în hohote ş.a.). Personajele au oarecare viabilitate şi ceea ce înviorează textul este simţul replicii, cu o notă de umor. Chiar cronicarii care i-au negat lui **F.** nervul dramatic şi capacitatea de a construi i-au apreciat fluenţa şi accentul scenic al exprimării. O piesă cu teză, abordând o problemă psihologică, este *Chinul* (1910; publicată în „Convorbiri literare", a avut premiera la Teatrul Naţional din Bucureşti în februarie, acelaşi an). Conflictul nu mai e, ca în *Sanda,* între două mentalităţi şi două feluri de a fi, ci se produce în cugetul personajului principal, medicul Dinu Mureş. Specializat în boli nervoase, el se comportă ca un profesionist desăvârşit, refuzând compromisurile şi practicând, în relaţiile cu pacienţii, un stil de rece probitate. Echilibrul lui se năruie pe măsură ce îl acaparează obsesia că ar putea moşteni „stigmatul" nebuniei, de care suferiseră tatăl şi bunicul lui. Omul de ştiinţă atât de stăpân pe sine se dovedeşte o fiinţă vulnerabilă care, pradă frământării ce îl chinuie, e cât pe ce să-şi pună capăt zilelor. Surprinzându-l, îngrozită, în pragul gestului fatal, mama lui, ca să-l elibereze de povara gândurilor negre, îi mărturiseşte că, de fapt, el este fiul medicului ce îi îngrijise soţul suferind. Trecând uşor peste infracţiunea conjugală, Dinu Mureş trăieşte o imensă clipă de euforie, care îşi are câtimea ei de indecenţă. Cu toate pretenţiile ei, piesa *Chinul*, în care se percep reminiscenţe ibseniene, nu e decât o melodramă, cu întorsături ce se vor de senzaţie, înduioşări înlăcrimate, câte un ţipăt sfâşietor. Acurateţe are dialogul, care prin aplombul panseurilor morale adevereşte reputaţia lui **F.** ca om de spirit.

SCRIERI: *Sanda,* Bucureşti, 1908; *Chinul,* Bucureşti, 1910.

Repere bibliografice: Chendi, *Pagini, 574–575;* Rebreanu, *Opere,* XII, *6–9, 104–106, 366,* XIV, *109–110, 168*; Paul I. Prodan, *Alexandru G. Florescu,* „Viitorul", 1925, 5270; B. Lăzăreanu, *Al. G. Florescu,* ALA, 1925, 252; Paul I. Prodan, *Teatrul românesc contimporan,* Bucureşti, 1927*, 87–88*; Lovinescu, *Scrieri,* VI, *312;* Predescu, *Encicl., 327*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *641, Ist. lit.* (1982), *722*; Corneliu Moldovanu, *Autori şi actori,* Bucureşti, 1944, *190–192*; Brădăţeanu, *Istoria,* II, *64–65;* Modola, *Dramaturgia, 255, 256*; Florin Faifer, *Diplomatul,* CL, 2001, 8. ***F.F.***

FLORESCU, Bonifaciu (14.V.1848, Pesta, azi Budapesta – 18.XII.1899, Bucureşti), publicist, traducător. Era fiul nelegitim al Alexandrinei (Luxiţa) Florescu, fiica marelui agă Iordache Florescu, şi al lui N. Bălcescu. Asupra legăturii fiicei lor, pe care o considerau o mezalianţă, Floreştii ascund adevărul, în timp ce Bălceştii recunosc paternitatea copilului. Luxiţa Florescu şi-a adoptat în 1858 propriul fiu şi s-a îngrijit de educaţia lui. Elev la Liceul „Louis-Le-Grand" din Paris, urmează Facultatea de Litere la Academia din Rennes, obţinând, în 1872, licenţa. În 1868, împreună cu Frédéric Damé, scoate, la Paris, publicaţia „L'Avenir". Vine în ţară în 1873. Prin concurs, este numit profesor „provizor" la Catedra de istorie universală critică de la Facultatea de Litere din Iaşi. Titu Maiorescu îl destituie în 1874. Ulterior, la Bucureşti, înfiinţează, împreună cu alţii, un liceu francez, în 1878 e profesor de franceză la Şcoala Militară de Infanterie şi Cavalerie, apoi profesor de istorie şi de limba şi literatura franceză la Liceul „Sf. Sava". A mai predat franceza la Gimnaziul „Mihai Viteazul" şi la Seminarul Nifon din Capitală.

Autor de manuale, al unui dicţionar (1894) şi al unei antologii (*La Poésie lyrique française du X-ème au XX-ème siècle*, I, 1895), editor şi comentator al lui Buffon (*Discours sur le style*, 1884), istoric al literaturii franceze (*Histoire de la littérature française jusqu'à Malherbe*, 1892), **F.** a desfăşurat şi o perseverentă activitate jurnalistică, făcându-şi debutul cu un articol de istorie publicat în „Societatea pentru Învăţătura Poporului Român" (1870). Membru al Partidului Liberal, prieten cu Pantazi Ghica şi colaborator la gazetele acestuia, s-a numărat între cei care au făcut o opoziţie categorică Junimii şi lui Titu Maiorescu: figurează în aproape toate foile antijunimiste – „Tranzacţiuni literare şi ştiinţifice", unde începe să publice în 1873, „Românul", „Revista contimporană", „Stindardul" – şi îl susţine pe Al. Macedonski în editarea „Literatorului". A fondat „Portofoliul român" (1881–1882) şi „Duminica" (1890–1891, alături de Iuliu Cezar Săvescu), „Revista albastră" (1892) şi „Biblioteca omului de gust" (1884). A mai fost prezent în „Revista orientală", „România literară", „Nuvelistul", „Revista literară", „Vestea", „Peleşul", „Analele literare" (unde era redactor) ş.a. În 1894 a scos şi a condus săptămânalul „Dacia viitoare". Publicistul se arată preocupat de istoria şi literatura popoarelor. Scrie despre Revoluţia franceză, îl interesează un subiect precum *Istoria în cântecele poporare*, susţine rubrici ca „Revista politică" şi „Revista ştiinţelor". Mai dă la tipar *Curs facultativ*

de istorie modernă critică (1875) şi *Memento de istorie universală sau Istoria în tablouri* (1883).

În „Literatorul" lui **F.** i-a apărut suita *Studii literare*, reunită în două volume (1892–1893). Didactice, greoaie, dar dovedind o bună cunoaştere a culturii antice, textele judecă literatura vremii în raport cu idealul clasic: naturalismul e acuzat că anulează prin cultivarea întâmplătorului caracterul de generalitate al artei (*Frumos, graţios, sublim*), parnasianismul este respins, întrucât excesul formal ar anula mişcarea ideii şi „simţământul" (*Despre poezia descriptivă*). Autorul utilizează noţiuni şi definiţii din Buffon, teoretizează asupra apropierii dintre pictură şi poezie, dar şi asupra armoniei imitative. Mereu limitat în aprecieri de dogma sa clasicistă (poeziile lui Gérard de Nerval sunt „bizareriile minţii sale bolnave", Charles Baudelaire nu este niciodată citat), emite uneori şi observaţii interesante, cum ar fi cea despre importanţa decorului în romantism, parnasianism şi simbolism. Când iese din chingile metodei pentru a analiza o operă (Grigore Alexandrescu, Al. Vlahuţă ş.a.), comentatorul nu trece dincolo de examenul versificaţiei. Preţuieşte, în literatura română, numai scriitorii pe care cercul de la „Literatorul" şi-i recunoştea ca înaintaşi: Ion Heliade-Rădulescu, Grigore Alexandrescu, Dimitrie Bolintineanu, în timp ce M. Eminescu şi Ioan Slavici sunt ironizaţi, fără inteligenţă. Eminescu, care a crezut că sub pseudonimul Rienzi se ascundea **F.**, a răspuns atacurilor din „Literatorul" cu *Epistolă deschisă către homunculul Bonifaciu* (rămasă în manuscris în timpul vieţii poetului, ea conţine germenii *Scrisorii II*). Unui examen negator sunt supuse scrierile lui Maiorescu în două articole intitulate *Despre stil*; este proclamată tendenţios lipsa, la noi, a unei critici literare. **F.** a scris și versuri în română – *Ritmuri şi rime* (1892) şi în franceză – *Quelques vers. Au profit des blessés* (1877); căznite jocuri prozodice, ele au contribuit totuşi la împământenirea unor forme fixe. Poemul în proză, cultivat la „Literatorul", este încercat, după model francez, în *Aquarele şi poezii în proză* (1894) şi în *Sanguine româneşti*, anexate *Sanguinelor* traduse din Catulle Mendès (1889). **F.** a fost un conştiincios popularizator al literaturii franceze, iar prin intermediul francezei a asigurat rubrica de tălmăciri din „Portofoliul român", „Povestitorul", „Duminica", „Literatorul", „Biblioteca familiei" cu texte din Alexander Pope, Pierre Ronsard, Voltaire, Molière, Alfred de Musset, Henri Murger, Walter Scott, J.L. Runeberg, J.-M. de Hérédia, Théodore de Banville, E.A. Poe, H.W. Longfellow, Petőfi Sándor, din folclorul rus, chinez, albanez, indian, italian. Printre primii la noi, a dat în româneşte o versiune în proză la *Nevrozele* lui Maurice Rollinat.

SCRIERI: *Etiam contra omnes*, Bucureşti, 1875; *Curs facultativ de istorie modernă critică*, Bucureşti, 1875; *O sută de adevăruri*, Bucureşti, 1875; *Quelques vers. Au profit des blessés*, Bucureşti, 1877; *Memento de istorie universală sau Istoria în tablouri*, Bucureşti, 1883; *Ritmuri şi rime*, Bucureşti, 1892; *Studii literare*, I–II, Bucureşti, 1892–1893; *Aquarele şi poezii în proză*, Bucureşti, 1894. **Traduceri:** Catulle Mendès, *Sanguine*, Bucureşti, 1889.

Repere bibliografice: Augustin Z. N. Pop, *Eminescu şi Bonifaciu Florescu*, Bucureşti, 1938; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *468–469*, *Ist lit.* (1982), *530–531*; Bucur, *Istoriografia*, *88–89*; *Dicţ. lit. 1900*, *359–361*; Piru, *Ist. lit.*, *255–256*; Zamfir, *Poemul*, *236–239*, *268–270*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *283–284*; George D. Florescu, Paul Cernovodeanu, Horia Nestorescu-Bălceşti, *Fiul lui Nicolae Bălcescu: Bonifaciu Florescu (1848–1899)*, Bucureşti, 2011. ***S.C.***

FLORESCU, Florentina (10.IV.1943, Cernăuţi – 4.IX.2014, Cluj), poetă, prozatoare. Este fiica Olgăi Florescu (n. Meissner), profesoară, şi a lui Gheorghe Florescu, avocat; prenumele la naștere: Florentina Valentina. După ce termină școala elementară la Turnu Severin, urmează liceul la Sibiu, Facultatea de Istorie–Geografie a Universităţii din Bucureşti (1963–1968) şi Facultatea de Informatică a Universităţii din Cluj, absolvită în 1972. Ulterior lucrează la Întreprinderea Cinematografică, apoi la Centrul Teritorial de Calcul şi la Oficiul de Calcul al Întreprinderii de Alimentaţie Publică din Cluj-Napoca. Debutează ca reporter în ziarul „Drum nou", iar editorial în volumul colectiv *Cărări spre oameni* (1985).

Lirismul meditativ, elegiac din volumele de versuri *Colind târziu* (1992) şi *Cer şi pământ* (2012) relevă la **F.** o sensibilitate delicată, înclinată către poetizarea trăirilor, fie într-o viziune modernă, fie prin apelul la imagini şi atitudini din recuzita romantică sau clasică. Poeta cântă cu glas stins, în mici poeme de o simplitate stilistică desăvârşită, dragostea, frumuseţea naturii, trecerea timpului, moartea, oscilând între tonalităţile grave şi o seninătate de fond. Poemele de inspiraţie folclorică („să nu pui osul pe os/ zile, nopţi să

te descos/ într-o ură şi-o durere/ să vezi sufletul că-ţi piere”) alternează cu versurile ample, meditative („Vrem să credem că ziua ce vine va fi mai adevărată, mai bună, mai a noastră/ ne amăgim în amânarea unei zile/ a celei Mari, desigur”). Alteori, într-un registru declarativ, **F.** adoptă atitudini studiate şi recurge la expresii previzibile, uşor desuete, precum „noaptea de lacrimi”, „doruri nespuse”, „chemări de stele” sau „aripi de gând”. Când și când nu depăşeşte însă versificaţia firavă, cu efecte destul de modeste: „despre mine/ să nu spuneţi nimic/ că scriu aşa sau aşa/ gândurile sunt ale zeilor/ eu îi slujesc doar”. Aceleaşi teme şi motive se regăsesc, începând cu *Toamna Medei* (1994), şi în romanele autoarei, cu un pronunţat caracter confesiv şi eseistic. Alcătuite din rememorări şi reflecţii psihologice, morale, social-politice, religioase şi culturale, acestea cuprind frământările unor personaje preocupate de răspunsurile la marile întrebări ale existenţei. Tragismul propriilor destine, marcate de drame familiale de proporţii, este evocat pe fundalul dramei colective a României din primii ani de după instaurarea regimului comunist. În acest spaţiu concentraţionar deţinuţi politici, oameni bolnavi sau copii orfani, luptând atroce pentru supravieţuire, oscilează perpetuu între deznădejdea interogaţiilor fără răspuns şi aspiraţia la iubire şi la valorile credinţei, ca unice modalităţi de salvare. Prin diversitatea timpurilor narative şi a perspectivelor auctoriale, romanele surprind retrospectiv lupta acestor personaje, firi sensibile, introvertite, cu vicisitudinile istoriei, într-o atmosferă deprimantă şi apăsătoare. Scenele realiste, chiar naturaliste pe alocuri, evocând, în chip documentar, represiunea anticomunistă din închisorile politice, alternează cu lungi pasaje lirice, unde vocea poetei se substituie desfăşurării epice, redusă adesea la simpla transcriere dialogală a faptului anodin. Alteori firul epic este întrerupt de reflecţiile amare ale autoarei, preluate de vocile diferitelor personaje, şi formulate pe un ton vindicativ, cu vădite intenţii moralizatoare. Relaţia complexă dintre imperativul creştin al iertării şi fireasca aspiraţie la dreptate este, de altfel, principala temă a romanelor. În pofida substratului realist al unei tematici amintind de proza lui Paul Goma, cărţile semnate de **F.** rămân în primul rând radiografii subiective, scrise într-un stil precipitat şi abrupt, prin tehnica colajului, într-o viziune fragmentaristă, relativistă. Este o proză eminamente lirică, ce trădează, cum afirma Adrian Țion, „o pasiune a scrisului ieşită din comun” şi o „oralitate a stilului de nuanţă ardelenească, modulată uneori aproape brebanian”.

SCRIERI: *Colind târziu*, Cluj-Napoca, 1992; *Toamna Medei*, Bucureşti, 1994; *Grădina internatului de fete*, Cluj-Napoca, 1995; *Ultimul refugiu*, Cluj-Napoca, 1996; *Există un timp al iertării*, postfață Rodica Marian, Cluj-Napoca, 2001; *Blestemul pietrei albe*, Cluj-Napoca, 2003; *Vineri*, Cluj-Napoca, 2004; *Cer şi pământ*, Cluj-Napoca, 2012; *În lumina altui timp*, pref. Teodor Tanco, Cluj-Napoca, 2012.

Repere bibliografice: Rodica Marian, [*Florentina Florescu*], ST, 1993, 8–9, ST, 1995, 9; Emil Mladin, *Anotimpul Medei*, RL, 1994, 30; Adrian Ţion, [*Florentina Florescu*], TR, 1995, 37–38, ST, 2005, 3–4; Poantă, *Dicţ. poeţi*, *87–88*; Irina Petraş, *Clujul literar. 1900–2005*, Cluj-Napoca, 2005, *49*. ***M.W.***

FLORESCU, Nicolae (12.X.1942, Bucureşti – 6.XI.2013, București), critic şi istoric literar, editor. Este fiul Virginiei (n. Găvănescu) şi al lui Nicolae Florescu, profesor. Absolvent al Facultăţii de Filologie din cadrul Universităţii „Al. I. Cuza” din Iaşi (1966), debutează publicistic încă din vremea studenţiei, la „Iaşul literar” (1962). Funcţionează ca redactor la Radiodifuziunea Română (1966–1970), secretar de redacţie şi redactor-şef adjunct la revista „Manuscriptum” (1971–1980), apoi ca redactor-şef la „Revista de istorie şi teorie literară” (1983–1991), iar din 1990 la „Jurnalul literar”. Începând din 1983 a fost cercetător ştiinţific la Institutul de Istorie şi Teorie Literară „G. Călinescu”.

Prima carte a lui **F.**, *Biografii posibile*, apărută în 1973, a fost realizată în colaborare cu Ileana Corbea, fiind urmată de alte două volume din aceeaşi serie (1976–1983). Interviurile adunate aici tind să realizeze o istorie subiectivă de etapă a literaturii române contemporane. Eseurile din *Profitabila condiţie* (1983) sunt centrate pe relaţia biografie–operă (subtitlul volumului este *Romanul aventurilor secrete*), autorul degajând elemente de confesiune biografică din reliefurile scrierilor (Mihail Sadoveanu, Hortensia Papadat-Bengescu, Anton Holban, Pavel Dan, Mircea Eliade ş.a.). *Itinerarii mirabile* (1992) investighează aspecte ale creaţiei ca proiecţie imaginară, considerate din unghiul unui parcurs iniţiatic. Este confirmată astfel teza călinesciană a dialogului contemplativ, pe verticalitate, în detrimentul amplitudinii spaţiale în sensul călătoriei odiseice

(V. Voiculescu, Mihail Sadoveanu, Dan Botta). În *Istoriografia literaturii române vechi* (I, 1996) cercetătorul reia problematica tezei sale de doctorat (*Metode de cercetare a literaturii române vechi*), ilustrând, de asemenea, un concept călinescian: opoziţia dintre istoria literaturii de tip cultural (N. Iorga, Sextil Puşcariu, Ştefan Ciobanu) şi cea cu finalităţi comparativ-estetice (N. Cartojan, G. Călinescu). Unele idei vor spori în consistenţă în monografia *Nicolae Cartojan regăsind calea spre Padova* (2001). Întemeiată, în buna tradiţie universitar-pozitivistă, pe ample investigaţii documentare, cercetarea punctează contribuţiile profesorului, editorului şi ale istoricului literar în studierea literaturii române vechi şi a deschiderilor ei spre orizonturile occidentale. În alte cărţi, *Întoarcerea proscrişilor* (1998), *Noi, cei din pădure* (2000), *Menirea pribegilor* (2003), *Înapoi la Aristarc: reevaluări critice* (I–II, 2009–2010), considerând că nu se poate vorbi de o imagine globală a literaturii române din ultima jumătate a secolului al XX-lea fără a avea în vedere scriitorii din exil, **F.** întreprinde un demers recuperator. În *Întoarcerea proscrişilor* sunt înfăţişate, din aceste perspective convergente, scrierile şi personalitatea lui Eugen Ionescu, Pamfil Şeicaru, Mircea Eliade, Emil Cioran, Vintilă Horia, Paul Costin Deleanu şi se face analiza unor confesiuni cu valoare de document istoric şi moral (Monica Lovinescu, Theodor Cazaban, Constantin Amăriuţei, Adrian Marino ş.a.). Literatura exilului nu monopolizează totuși interesul istoricului literar, deși îi servește permanent în calitate de canon alternativ. Astfel, în *Noi, cei din pădure* sumarul eterogen se constituie prin comentarea unor contribuţii publicistice ale unor prozatori şi dramaturgi (Tudor Arghezi, G.M. Cantacuzino, Vintilă Horia) şi poeţi (Constant Tonegaru, Al. Ciorănescu, Nicu Caranica ş.a.), asupra unora insistându-se cu predilecţie (Mircea Eliade). Însă astfel de „recuperări” (ale exilului și ale scrierilor mai mult sau mai puțin cenzurate în comunism), care se vor un act de restituţie morală, sunt lipsite cel mai adesea de o perspectivă critică din punct de vedere estetic și ideologic. Unor autori obscuri literar li se acordă cu generozitate statut canonic, iar diverși legionari sunt recuperați în cheie „spirituală”, laborios suprainterpretativă, contextul politic fiind eludat convenabil. Celor care au problematizat trecutul ideologic al lui Eliade, de pildă, li se răspunde cu nervozitate pamfletară și finalmente vulgară. Deși se sprijină documentar pe informaţii adunate cu multă stăruinţă în biblioteci şi în întâlniri cu scriitorii din emigraţie, cărţile lui **F.** sunt din aceste cauze utilizabile *cum grano salis*. În *Resemnarea Cavalerilor* (2002), realizată în colaborare cu Ileana Corbea, figurează zece interviuri, cu Constantin Amăriuţei, Theodor Cazaban, Adriana Georgescu, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, L.M. Arcade, Nicu Caranica, Al. Ciorănescu, Dan Petraşincu şi Emil Turdeanu, reprezentanți ai unei literaturi „pribege” care „ne-a salvat spiritual şi moral de comunism”. De profil şi cu finalitate similare, *Convorbiri prin timp* (2003, în colaborare cu Ileana Corbea) întregeşte seria „biografiilor posibile”. Structurat pe tiparul interviului, privind opinii, atitudini, opere şi scriitori din ţară sau din emigraţie, în viaţă (Pavel Chihaia, Barbu Brezianu, Adrian Marino, Paul Goma, Gheorghe Grigurcu, Al. Paleologu, Octavian Paler, N. Stroescu-Stînişoară ş.a.) ori dispăruţi (Adolf Armbruster, Vasile Băncilă, Ion Caraion, Ştefan Aug. Doinaş, Anton Dumitriu, Radu Tudoran, Mircea Zaciu, I. Negoiţescu ş.a.), volumul reface indirect un portret al fiecăruia. În preocupările istorico-literare ale lui **F.**, un teritoriu frecventat preferenţial l-au oferit viaţa şi opera lui Anton Holban. În *Divagaţiuni cu Anton Holban* (2001) exegetul realizează un studiu de cuprindere monografică. Pornind de la evenimentele biografice, expunerea zăboveşte mai îndelung, în capitolul *Recitind o operă*, asupra înţelesurilor operei. Selectând argumente ilustrative din mai multe registre, analizând obsesiile autorului (boala, chinul neliniştii, gelozia şi moartea), este definit modul răsfrângerii lor în prozele care l-au impus pe Holban. Însă competența istoricului literar este subminată de precaritatea criticului. În *Mihail Sadoveanu între realitate şi mit* (2011) marelui prozator îi este dedicată o exegeză anacronică stilistic și vetustă conceptual („esența firii noastre etnice”), datând parcă din perioada interbelică a revistei „Gândirea”. Diverse idei curioase sau neoriginale alternează cu vituperări tardive contra comunismului. Activitatea istoricului literar **F.** este întregită de ediţii de scrieri, de multe ori inedite (Anton Holban, Pavel Dan, N.D. Cocea, Octav Şuluţiu, Eugen Ionescu, Emil Cioran, Mircea Eliade, V. Voiculescu ş.a.) şi de intervenţiile publicistice, adesea debutonat pamfletare, după cum o probează și paginile din *Înapoi la Aristarc*.

SCRIERI: *Biografii posibile*, I–III (în colaborare cu Ileana Corbea), Bucureşti, 1973–1983; *Profitabila condiţie. Romanul aventurilor secrete*, Bucureşti, 1983; *Itinerarii mirabile*, Bucureşti, 1992; *Istoriografia literaturii române vechi*, I, Bucureşti, 1996; *Întoarcerea proscrişilor*, Bucureşti, 1998; *Noi, cei din pădure*, Bucureşti, 2000; *Divagaţiuni cu Anton Holban*, Bucureşti, 2001; *Nicolae Cartojan regăsind calea spre Padova*, Bucureşti, 2001; *Resemnarea Cavalerilor* (în colaborare cu Ileana Corbea), Bucureşti, 2002; *Convorbiri prin timp* (în colaborare cu Ileana Corbea), Bucureşti, 2003; *Menirea pribegilor*, Bucureşti, 2003; *Înapoi la Aristarc: reevaluări critice*, I–II, Bucureşti, 2009–2010; *Mihail Sadoveanu între realitate şi mit*, Bucureşti, 2011. **Ediţii:** Anton Holban, *Jocurile Daniei*, postfaţă Mihai Gafiţa, Bucureşti, 1971, *Pseudo-jurnal*, pref. edit., Bucureşti, 1978 (în colaborare cu Ileana Corbea), *Romane*, I–II, Bucureşti, 1982 (în colaborare cu Elena Beram şi Mihai Dascal); N. D. Cocea, *Teatru*, pref. edit., Bucureşti, 1973; Octav Şuluţiu, *Scriitori şi cărţi*, pref. edit., Bucureşti, 1974, *Jurnal*, pref. edit., Bucureşti, 1975; Pavel Dan, *Ultimul capitol*, pref. edit., ClujNapoca, 1976; Emil Cioran, *Razne*, pref. Monica Lovinescu, Bucureşti, 1995; Octavian Vuia, *Întâlnire cu oameni şi idei*, Bucureşti, 1995, *Regăsirea în Pascal şi alte „analize" heideggeriene*, Bucureşti, 1997, *Aducere-aminte*, Bucureşti, 2002; Mircea Eliade, *Maddalena*, Bucureşti, 1996 (în colaborare cu Mircea Handoca); Pamfil Şeicaru, *Rechizitorii*, Bucureşti, 1996; Vintilă Horia, *Introducere în istoria filosofiei româneşti moderne*, Bucureşti, 1997, *A murit un sfânt*, Bucureşti, 2000; Alexandru Busuioceanu, *Istoria literaturi române. Compendiu – Literatura rumana. Compendio*, ed. bilingvă, tr. Irina Dogaru, pref. Alexandru Ciorănescu, postfaţă Andrei Ionescu, Bucureşti, 1998; Mircea Popescu, *Istoria literaturii române. Compendiu*, Bucureşti, 2001; Horia Stamatu, *Ego Zenovius*, Bucureşti, 2001.

Repere bibliografice: Şerban Cioculescu, *Anton Holban, „Pseudo-jurnal"*, RL, 1978, 17; Şerban, *Ispita*, *268*; Mircea Iorgulescu, *Biografie şi operă*, RMB, 1983, 12 029; Dan C. Mihăilescu, [*Nicolae Florescu*], T, 1983, 8, „22", 1999, 12; Mircea Muthu, *Literatură şi viziune memorială*, ST, 1983, 12; Nicolae Manolescu, *Anii de ucenicie*, RL, 1985, 18; Ion Vlad, *Interviul, dialogul, confesiunea*, TR, 1985, 19, 20; Gheorghe Grigurcu, [*Nicolae Florescu*], F, 1992, 2, „Acolada", 2010, 12; Dan Petraşincu, *În preajma unor „itinerarii mirabile"*, RL, 1993, 3; Pavel Chihaia, *Receptarea textelor medievale*, RL, 1996, 26; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *284–285*; Al. Săndulescu, [*Nicolae Florescu*], ALA, 2001, 568, 569, RL, 2003, 37; Barbu Cioculescu, [*Nicolae Florescu*], RL, 2002, 34, „Litere", 2003, 2, „Acolada", 2010, 11; Ion Simuţ, *Un român la Madrid*, RL, 2006, 25. ***S.V., M.I.***

FLORESCU, Vasile (4.IV.1915, Manga, j. Dâmboviţa – 14.I.1982, Bucureşti), teoretician literar. Este fiul Irinei şi al lui Ion Florescu, ţărani. După studiile secundare făcute la Liceul „Ienăchiţă Văcărescu" din Târgovişte, urmează Facultatea de Litere şi Filosofie a Universităţii din Bucureşti (1936–1940), consacrând încă doi ani Şcolii Normale Superioare. A absolvit şi Institutul Francez de Înalte Studii. Şi-a început cariera de profesor de limba franceză în 1943. A predat întâi la Târgovişte, apoi la Bucureşti, la Ploieşti şi din nou, din 1964, la Bucureşti (între timp – din 1948 – predase limba franceză în diverse şcoli mărginaşe din Capitală). A scris în „Amicul tinerimii" (1933), în revista „Comentar" şi în „Cadran". Semnătura sa a mai apărut în „Universul literar", „Gazeta literară", „Viaţa românească", „Luceafărul", „România literară", „Revista de filosofie", „Vatra", „Tribuna". Membru al Academiei de Ştiinţe Sociale din Bologna, al Societăţii Internaţionale de Istoria Retoricii, corespondent al Societăţii Americane de Retorică, **F.** a fost invitat să colaboreze la lucrări apărute în străinătate (a redactat capitolul *Ascension et décadence* într-o monografie iniţiată de Grupul μ din Liège), să ţină conferinţe (Universitatea din Bruxelles ş.a.) şi lecţii în instituţii academice (la Catedra Rhetoric and Speech a Universităţii din Pennsylvania) şi să publice în reviste prestigioase. Prima carte, *Conceptul de literatură veche*, i-a apărut în 1968. Au urmat *Retorica şi reabilitarea ei în filosofia contemporană* (1969), *La Retorica nel suo sviluppo storico* (1971), *Retorica şi neoretorica. Geneză. Evoluţie. Perspective* (1973). Cartea despre reabilitarea retoricii fusese tradusă, în 1970, în limbile italiană şi engleză. Tălmăciri în limbi străine a cunoscut şi volumul *Retorica şi neoretorica* – în franceză (1982) şi în japoneză (1979).

Un susţinător al retoricii a fost **F.** chiar de la început, în *Conceptul de literatură veche* întreaga demonstraţie, plină de ştiinţă, a autorului având în vedere prezenţa, în cărţile vechi, a acelei *ars bene et pulchre dicendi*. Conceptul de literatură, pe care **F.** îl urmăreşte în Antichitatea greacă şi latină, în Evul Mediu şi în epoca modernă, nu oferea, în vechime, spaţiu pentru distincţii obişnuite astăzi. Literatura nu era limpede despărţită de alte întreprinderi culturale, iar „scrisul frumos", „literatura artistică" stăteau alături de alte tipuri de discurs (filosofic, juridic, teologic, istoriografic, „ştiinţific" chiar), cu condiţia ca acelea să fie marcate de *eloquentia*, să fie scrise „frumos". Prin urmare, conceptul de „literatură veche" trebuie circumscris prin raportare la ideea de literatură aşa cum a fost ea înţeleasă din Antichitate până în Renaştere. Retorica – în această „literatură" – îşi

arată drepturile (şi ele erau întinse, căci orice fel de texte se compuneau în funcţie de dispoziţiile ei), iar efortul retoric, pus în acord cu mentalitatea şi cu sensibilitatea literară a unei anumite epoci, cu principiile codului cultural al acelui timp, era cel ce depunea o mărturie credibilă despre intenţionalitatea (sau nonintenţionalitatea) izbânzii artistice. **F.** – pentru care definiţiile (şi finalităţile) retoricii trebuie neapărat să-şi culeagă elementele din spaţii supravegheate mai ales de filosofie (în cartea *Retorica şi neoretorica* şi în altele) – propune nu doar reabilitarea acestei „ştiinţe a discursului", ci şi cercetarea textului, identificarea structurilor, a valorilor şi funcţiilor acestora, adică degajarea unor modele retorice în permanentă corelare cu datele fundamentale ale climatului cultural şi „ideologic" dintr-o epocă dată.

SCRIERI: *Conceptul de literatură veche*, Bucureşti, 1968; *Retorica şi reabilitarea ei în filosofia contemporană*, Bucureşti, 1969; *La Retorica nel suo sviluppo storico*, pref. Renato Barilli, Bologna, 1971; *Retorica şi neoretorica. Geneză. Evoluţie. Perspective*, Bucureşti, 1973; ed. (*La Rhétorique et la néorhétorique. Genèse. Évolution. Perspectives*), tr. Melania Munteanu, Bucureşti–Paris, 1982.

Repere bibliografice: Silvian Iosifescu, *„Conceptul de literatură veche"*, „Scânteia", 1969, 7978; L. Volovici, *„Conceptul de literatură veche"*, ALIL, t. XX, 1969; Partenie Murariu, *„Conceptul de literatură veche"*, O, 1970, 6; Aurel Sasu, *„Retorica şi neoretorica. Geneză. Evoluţie. Perspective"*, CREL, 1974, 3; Henri Wald, *„La Rhétorique et la néorhétorique"*, CREL, 1987, 1; *Dicţ. esenţial, 315–316*.

D.H.M.

FLORIAN, Filip (16.V.1968, Bucureşti), prozator. Este fiul Cristinei Florian (n. Struţeanu), filolog, şi al lui Aurel Florian, inginer. După terminarea Liceului nr. 4 din Capitală, la secţia de matematică–fizică (1982–1986), urmează, fără a absolvi, Facultatea de Geologie şi Geofizică a Universităţii bucureştene (1987–1990). Între 1990 şi 1992 lucrează ca reporter la săptămânalul „Cuvântul", ulterior consacrându-se unei cariere în radio: corespondent la departamentele de limbă română la Radio Europa Liberă până în 1995 şi la Deutsche Welle până în 1999. Apoi alege cariera de scriitor *freelancer*. Debutează în 2005 cu romanul *Degete mici*, distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor. În 2006 îi apare romanul *Băiuţeii*, scris în colaborare cu fratele său, Matei Florian, în 2008 i se editează romanul *Zilele regelui*, iar în 2012 publică al patrulea roman, *Toate bufniţele*.

F. s-a impus încă de la debutul cu *Degete mici*, care l-a propulsat în primul rând al prozei româneşti de după 2000, alături de romancieri ca Răzvan Rădulescu, Florina Ilis, Doina Ruşti, Radu Pavel Gheo sau Bogdan Popescu. Acţiunea romanului, plasată în epoca postdecembristă, se dezvoltă pe o intrigă aparent simplă, poliţistă: la deschiderea unui nou şantier arheologic, într-un sit roman din proximitatea unui orăşel de provincie se descoperă o groapă comună care naşte imediat ipoteza unei crime politice imputabile regimului comunist. În scopul elucidării misterului morţii celor îngropaţi acolo se desfăşoară o reţea de perspective şi mobiluri divergente, antrenând localnici şi alogeni interesaţi într-un fel sau altul de evoluţia verdictului. Colonelul magistrat – fost torţionar comunist, căruia una dintre victimele sale, muşcându-i degetul mic, îi dislocase iremediabil falangele – îşi consumă psihoza „reîntregirii" corporale prin colecţionarea compensatorie a degetelor mici aparţinând altor „şobolani" anticomunişti. Şeful poliţiei locale încearcă să prevină debarcarea sa din funcţie cramponându-se de aşa-zisa cauză anticomunistă şi de iminenţa devoalării unei crime politice ascunse în castrul roman; este involuntar secondat, în propagarea acestui scenariu, de un fost deţinut politic. O viziune diferită au medicul legist, profesorul universitar, arheologii – între care principalul narator subiectiv al cărţii –, pe care subita descoperire a gropii comune îi opreşte din activitatea lor de prospectare a unor vestigii antice, dar şi câţiva antropologi argentinieni cu experienţă în descifrarea urmelor masacrelor politice, special invitaţi să se pronunţe asupra cazului, cu toţii opinând că vechimea osemintelor găsite în situl românesc, cel mai probabil ale unor morţi de ciumă, în urmă cu două secole, nu serveşte ipoteza crimei comuniste. Monahul evadat dintr-o închisoare comunistă – omul „însemnat", cu un moţ de păr care creşte cu o repeziciune nenaturală (specie de „idiot" dostoievskian, cum s-a remarcat) – şi partizanul anticomunist din munţi, aflat în grija duhovnicească a monahului, se raportează fiecare în felul său la prigonitorii credinţei creştine şi ai capitalismului, ilustrând mobiluri şi mentalităţi diferite de ale celorlalţi. Mozaicul de medii şi epoci rezultat din poveştile unor figuri secundare anunţă de pe acum reţeta romanescă predilectă a lui **F.**: revizitarea

istoriei mari prin intermediul unor personaje şi evenimente ţinând de istoria mică, pretext pentru ilustrarea simultană a registrelor grav şi pitoresc – de la sentimental şi nostalgic, la sentimentalist şi kitsch – într-un stil indirect liber marcat de calofilia frazei şi a imaginilor căutate. Graţie unei abile orchestraţii narative care combină o formă subiectivă a narării, la persoana întâi, un narator impersonal care, fără a fi omniscient, rezumă sau „traduce" gândurile unor personaje similifantastice, apropiate de tipologia realismului magic (ca monahul „însemnat") şi un narator omniscient de factură clasică, martor la fapte inaccesibile celorlalte personaje, *Degete mici* reuşeşte să suprapună convingător mizei poliţiste o altă miză, epistemologic relativistă: colonelul militar fost torţionar, şeful poliţiei locale şi fostul partizan anticomunist care, la finalul romanului, presară probe false în groapa comună pentru a vicia verdictul specialiştilor, se dovedesc angajaţi în aceeaşi eroare sau în aceeaşi impostură: nu-şi pot reprezenta cauza decât prin mistificarea realităţii. „Morala" este că postura de victimă şi dezideratul reabilitării, al reparaţiei nedreptăţilor, nu merg întotdeauna în acelaşi sens cu adevărul, după cum nici verdictul care exonerează nu coincide întotdeauna cu inexistenţa vinei. Al doilea roman al lui **F.**, *Zilele regelui*, accentuează preferinţa autorului pentru resuscitarea calofilă a trecutului, unde livrescul cosmopolit, carnavalesc şi idilic pretinde drepturi egale cu documentul. Într-un arc temporal întins din 1866 până în 1881, *Zilele regelui* captează două destine paralele – al prinţului german Karl Ludwig, ajuns la conducerea Principatelor Române sub numele de Carol I, şi al supusului său Joseph Strauss, plecat din Germania, alături de motanul său, şi stabilit la „Bucuresci", în uliţa Lipscanilor. Aflat iniţial în postura de dentist şi spiţer al principelui şi apoi în aceea de tăinuitor al unor aventuri erotice ale acestuia, soldate cu un copil nelegitim, Joseph Strauss ilustrează (ca şi principele Carol, la un alt nivel) *pattern*-ul străinului civilizator, intrigat şi în acelaşi timp fascinat de o Valahie sempiternă, în care natura nu s-a lăsat încă învinsă de cultură. Naratorul impersonal din *Degete mici* se transformă, în *Zilele regelui* şi apoi în *Toate bufniţele*, într-o soluţie de tot mai decisă surdinizare a (redării) realului. Atât evenimentele istoriei mari – instalarea principelui Carol, vizita la Istanbul pentru primirea hatişerifului de la sultan, fricţiunile tot mai dese cu clasa politică locală, Războiul pentru Independenţă şi izbânzile progresive ale principelui încoronat abia în 1881, când, sfârşite zilele motanului, încep „zilele regelui" (argumente pentru calificarea cărţii drept „roman istoric") –, cât şi cele din viaţa figuranţilor istoriei – dentistul şi soţia sa sârboaică, ibovnica de ocazie a principelui Carol ş.a. (argumente pentru decretarea romanului drept „utopie livrescă" sau metaficţiune istoriografică) – vor fi prinse retrospectiv în puzzle, după producerea lor şi acumularea unui răstimp necesar deparazitării de „real". Romanului i-a fost, de altfel, reproşată inaptitudinea construcţiei epice, trădată de găselniţe precum abuzul de stil indirect şi soluţia conspectării evenimentelor, în locul înscenării lor directe, cu dialoguri şi personaje în confruntare manifestă. Totuşi, *Zilele regelui* ar putea invoca în sprijinul formulei sale narative modelul sadovenian – un tip de cultivare a nostalgiei faţă de o vârstă a plenitudinii (inclusiv la nivelul rafinamentului gastronomic) şi a camuflării realului în amintire sau în „vedenie" spre care pare a tinde şi scrisul lui **F.** Romanele de după *Degete mici* aduc, de altfel, o simplificare a reţetei narative şi o curtoazie faţă de cititor care dă impresia de facilitate: deasupra naratorilor-personaje este vizibil un autor permanent preocupat să nu cadă în echivoc, în obscur, în dicţiune bulversantă. Ideologic, romanele balansează între etosul postcomunist, marcat de nevoia revizitării trecutului recent prin incursiuni mai mult sau mai puţin conotate etic şi emoţional, şi nevoia, inversă, de suspendare a criteriului moral, a obligativităţii de a nu uita, şi de redobândire a esteticului pur *via* relativism, unde vinile şi vinovaţii stau laolaltă cu victimele şi eroii, într-o pastă narativă şi tipologică care-i transcende, anulând presiunea decodării etice. **F.** ilustrează această ultimă opţiune în *Degete mici*, dar nu şi în al patrulea roman, *Toate bufniţele*, marcat mai degrabă de atmosfera emoţional-recuperatoare. Imaginat în decorul unui orăşel de munte (topos fetiş al autorului), în anii 2000, şi construit prin împletirea a două naraţiuni (sau manuscrise), una a unui tânăr născut în preajma revoluţiei din 1989, iar cealaltă a unui matur născut în fatidicul an 1940, romanul se raportează cu sarcasm la perioada comunistă, aureolându-i victimele – întotdeauna oameni de familie bună, intelectuali, industriaşi, artişti, bine formaţi într-o tradiţie solidă moral şi intelectual –, aspect care păstrează dicţiunea în marja lecturii etice. Protagonistul

matur, de pildă, victimă a destinului său marcat de o căsnicie eşuată şi de moartea soţiei infidele, dar şi victimă a unei epoci „de tristă amintire", la ridicarea căreia contribuise, totuşi, în cariera sa de inginer pe şantierele comuniste, e imaginat ca un caracter în sens clasic şi pozitivat prin ascendenţă – bunicul, un bijutier care-l cunoscuse în tinereţe pe Thomas Mann, şi tatăl, profesor, avuseseră amândoi experienţa închisorii politice –, prin forţă morală (refuzase turnătoria), prin gustul plastic, muzical şi literar, prin cultul valorilor certe etc. Soluţia narativă a romanului deconcertează prin ezitarea între, pe de o parte, o formă de colaj compus din două voci distincte, a tânărului şi a maturului (ipoteză nesusţinută însă de monotonia stilistică a romanului) şi, pe de altă parte, ipoteza unui singur narator, a tânărului, exprimată într-un manuscris unitar stilistic, în care ar fi prelucrat fragmente din manuscrisul maturului. Dincolo de această nesiguranţă narativă, descrierile jocurilor băieţeşti aduc romanului secvenţe reuşite. *Băiuţeii*, un roman al copilăriei trăite la bloc în anii '80 ai secolului trecut, beneficiase din plin de aceeaşi optică solară.

SCRIERI: *Degete mici*, pref. Simona Sora, Iaşi, 2005; *Băiuţeii* (în colaborare cu Matei Florian), pref. Radu Cosaşu, Iaşi, 2006; *Zilele regelui*, Iaşi, 2008; *Toate bufniţele*, Iaşi, 2012.

Repere bibliografice: Ovidiu Şimonca, *„Viaţa e în altă parte, nu în gazetărie"* (interviu cu Filip Florian), OC, 2005, 271; Ovidiu Verdeş, *„Băiuţeii"*, CU, 2006, 6; Andrei Terian, *Comunismul: înăuntru şi afară*, CLT, 2007, 4; Alex Goldiş, [*Filip Florian*], VTRA, 2007, 1–2, CLT, 2008, 48; Ruxandra Cesereanu, *Povestea unei mirifice gropi comune*, ST, 2007, 4–5; Bianca Burţa-Cernat, *Reveriile unui caligraf*, OC, 2008, 447; Mihai Iovănel, *„Zilele regelui"*, CLT, 2008, 44; Paul Cernat, *În intimitatea lumii lui Carol I*, „Bucureştiul cultural", 2008, 15; Daniel Cristea-Enache, [*Filip Florian*], RL, 2008, 44, CLT, 2010, 13–14; Marius Chivu, *Trecutul ca o bufniţă*, DM, 2012, 459. ***T.D.***

FLORI DE CRÂNG, publicaţie apărută la Oradea, mai întâi bilunar din 10 martie până în noiembrie 1933, cu subtitlul „Revistă literară – artistică – socială", apoi lunar din decembrie 1933 până în martie 1934, când își schimbă titlul în „Suflet românesc", iar subtitlul devine „Revistă literară – culturală". Redactori responsabili: Eugen Ceontea şi Şt. Stănescu-Buzău. De la numărul 2 este cooptat în redacție, pentru scurt timp, Lascăr Tuduciuc. De la numărul 5 este menționat ca director-proprietar El. G. Georgescu. Formând un „oțelit front de voință, răbdare și speranțe" și „așteptând cu încredere sprijinul moral" al unor scriitori de renume, tinerii intelectuali ce au luat inițiativa tipăririi revistei își exprimă, în articolul-program, *Drept început*, dorința de a contribui, „aici, la granița de Vest", la „sădirea în masa poporului a culturei şi a vorbirei româneşti care au fost stingherite de subjugări". Sprijinul sperat nu a venit însă, pentru că, așa cum constată mai târziu Șt. Stănescu-Buzău într-un articol deopotrivă dezamăgit și polemic, „cei mari" nu înțeleg să-i încurajeze „pe cei mici", „onorații scriitori" negrăbindu-se să „arate o mai largă bunăvoință" față de revistele de provincie, astfel încât acestea „să poată să-și desăvârșească scopul lor" (*Scriitori și reviste literare*). Totuși, publicația nu a abandonat până la sfârșit intenția de a fi „un organ de afirmare națională", dovadă că în ultimul număr, „festiv", El. G. Georgescu adresa încă o dată îndemnul: „Să ne grupăm, să ne dăm mână de ajutor, să ne susținem reciproc pentru a cimenta cu suflet românesc hotarele noastre firești actuale" (*Propuneri și realizări*). Dar nici această chemare la colaborare, atinsă de acel naționalism patetic ce tocmai începuse să își facă loc în epocă, nu a avut ecou. Bunele intenții au fost împlinite, așadar, numai în parte. Deși, în scurtul răstimp de apariție conținutul literar și cultural al **F.c.** ajunge să fie relativ diversificat, gama colaboratorilor rămâne redusă, multe texte aparținând redactorilor. Se publică uneori poezii ale unor autori precum Radu Gyr (*Corabie fantomă*), Virgil Gheorghiu, prezentat ca „premiatul S.S.R. pentru sonet în 1932" (*Biblică*), Ion Șugar (Ion Șiugariu), dar în general versurile sunt semnate de autori minori precum Vasile Bucur, Florian Cristescu, Constantin Doboș, N. Oprișenescu-Râmnic, George Andrievici, Panait Nicola, N.N. Manolescu, Doina Codreanu ș.a. În numărul 14/1933, cu ocazia morții lui Nikita Al. Macedonski, i se reproduce poemul *Rugăciunea frumoaselor*, împreună cu necrologul alcătuit de George Marinescu-Fulga. Nici proza, căreia i se alocă pagini numeroase, dar lipsite de relief, nu este mult mai bine reprezentată. Printre semnatari pot fi întâlniți, între alții, Eugen Relgis, Lascăr Tuduciuc, Eugen Ciontea, Gelu Georgescu, Eftimie V. Irodeanu, Alexandru Olteanu, D. Toma, Fl. Lăzureanu, D. Nicolaescu-Olt, Leonel Catană. Sumarul beletristic al revistei mai e întregit în 1933 doar de o dramă în cinci acte a lui Eugen Ceontea, *Blestemul*

și de o serie de epigrame, între care cele ale lui Ionel (Ion) Frunzetti (al cărui debut are loc aici) sau cele ale lui Gabriel Țepelea (de asemenea ca debutant, sub pseudonimul La Flèche). O strădanie de a fi, culturalmente și literar, la zi răzbate însă din diferitele rubrici ale publicației și îndeosebi din secțiunea ei de critică. Astfel, la rubrica „Cărți și reviste” se anunță publicarea în „Moldova literară” a unui fragment din romanul *Zenobia Maghieru* de Mircea Streinul, la cea intitulată „Conferințe” este pomenită conferința lui Ion Marin Sadoveanu despre Oscar Wilde și B. Shaw, la „Teatrale” se vorbește despre prestația „desăvârșită” a actorului Tony Bulandra în *Marchizul de Priola*. Inaugurată în numărul 12–13/1933, rubrica „Recenzii” arată și ea aceeași dorință de sincronizare cultural-literară. Eugen Ceontea scrie despre *Locul unde nu s-a întâmplat nimic* a lui Mihail Sadoveanu, iar în numărul următor cel ce se ascunde sub pseudonimul Delamilcov prezintă o carte de poezii a lui Adrian Maniu, *Drumul spre stele*. Comentariile mai ample sau cu bătaie mai lungă nu lipsesc, fiind consacrate atât culturii populare (Gheție Coriolan, *Miorița*, cu referire la varianta Alecsandri, Ionel Marinescu, *Poezia poporană*), cât și unor teme de actualitate (Pompiliu Ionescu, *Critica noastră literară*, *Stadiul literaturii noastre*, Octavian Bogdan, *Discuții literare. Noua generație și literatura*, Traian Stoica, *De ce nu se vinde cartea*) sau unor clasici ai literaturii noastre (V.M. Manu, *Personalitatea lui M. Eminescu*). Alți colaboratori: Vasile Netea, Dem. Bassarabeanu, George Bota. ***I.M.***

FLORILE DALBE, publicaţie apărută la Bârlad, bilunar, de la 1 ianuarie la 15 decembrie 1919. Comitetul de redacţie este alcătuit din G. Tutoveanu, V. Voiculescu, Tudor Pamfile şi Mihail Lungianu. Înfiinţată după război, **F.d.** continuă oarecum tradiţia sămănătoristă a revistei „Făt-Frumos”, din al cărei comitet de redacţie făcuse parte G. Tutoveanu. Puternic marcată de experienţa războiului, literatura prezentă aici tematizează traumele necicatrizate ale conflagrației. Publică poezie V. Voiculescu (*Îngerul nădejdii*), G. Tutoveanu, Victor I. Popa, I.U. Soricu, I. Ojog, Zoe G. Frasin (Zoe G. Tutoveanu). Războiul este subiectul predilect şi în proză, ilustrat prin schiţele lui Tudor Pamfile (*Căprarul Grigoruţ, Zădarnica teamă, Vinovatul*). Alţi prozatori sunt G.M. Vlădescu, M. Lungianu, D. Iov. Printre textele inedite din paginile revistei se numără o scrisoare a lui I.L. Caragiale către Lupu Kostache, privind o punere în scenă din 1912 a *Scrisorii pierdute*, o epistolă a lui Andrei Naum şi poeme în proză de Şt. Petică. Alţi colaboratori: I. Valerian (care debutează aici), Şt. Bălceşti, George Voevidca, Nadejda Ştirbei, I. Vicol, Liviu Marian, Grigore Tăbăcaru. ***N.S.***

FLORU, Igena (3.VI.1892, Bucureşti – 23.V.1926, Bucureşti), autoare dramatică, prozatoare, traducătoare. Dintr-o familie ce se înrudea cu Densuşienii, este fiica Alexandrinei Floru, care îşi susţinuse licenţa cu A. I. Odobescu, şi a profesorului de istorie Ion S. Floru, din cercul „Convorbirilor literare”; viitorul filosof Constantin Floru este fratele său. A crescut într-o atmosferă de emulaţie culturală. Scria încă din cursul secundar. Studentă a Facultăţii de Litere şi Filosofie din Bucureşti, va absolvi în 1915 secţia de limbi moderne. Va frecventa Institutul de Literatură al lui Mihail Dragomirescu, debutând în volumul omagial dedicat acestuia, în 1919, cu nuvela *Pe linie*. Publică rar – proză în „Viaţa românească”, „Sburătorul”, „Revista română”, note de călătorie, cronică artistică, traduceri, schiţa dramatică *Sub lespezi* în „Adevărul literar şi artistic” (1925–1926), povestiri pentru copii în „Dimineaţa copiilor” –, dar obţine un succes de scenă în 1920, când Teatrul Naţional din Bucureşti îi joacă o piesă în trei acte, *Fără reazem*, imprimată în 1922. În colecţia de literatură universală de la Editura Cultura Naţională, îngrijită de Vasile Pârvan (de a cărui preţuire se bucură), i se publică în 1923 traducerea la *Prinţul fericit* de Oscar Wilde, în acelaşi an **F.** încredinţând tiparului şi culegerea *Basme englezeşti*. La una din şedinţele cenaclului Sburătorul, în 1926, citeşte primul act al tragediei *La o curte domnească,* inclus postum în „Revista scriitoarelor şi scriitorilor români” (1932). **F.** moare fulgerător, din cauza unei peritonite. După câteva luni i se tipăreşte volumul *Nuvele* (1926). „Convorbiri literare” face cunoscute fragmente din jurnalul său (1934), iar revista „Catedra” din Galaţi reproduce basmul dramatic *În Ţara Piticilor* (1936).

Drama *Fără reazem* şi nuvelele scrise de **F.** au în centru iubirea ca forţă oarbă şi fatalitate. Piesa pune în discuţie, foarte interiorizat, dar în acord cu ideile vehiculate de „secolul feminismului”, destinul femeii moderne, prin dezastrul unei eroine care, datorită educaţiei, mediului şi idealismului structural, nu imaginează alte moduri ale împlinirii de sine

în afara dragostei. Înşelată de bărbat, rob al plăcerii imediate, înţelege că nu-i rămâne decât să se sinucidă. Între personajele nuvelelor, sufletelor „însetate" şi „arse" de iubire li se alătură cei ce se retrag din faţa ei – pustnici, bătrâni închişi într-o tihnă prevestitoare a sfârşitului (*La schitul din munte, Conu Costică*). Remarcabile sunt, în *Fără reazem*, linia ferm trasată a caracterelor, justeţea analizei psihologice, înţelegerea potenţialului dramatic conţinut de banal (mijloacele rămân însă inadecvate: clasicismul rostirii distruge emoţia, replica e fără forţă), iar în nuvele tulburător este acordul dintre patimă şi misterul nepătruns al naturii. Poezia lucrurilor vechi, a vieţilor umile aşază nuvelele publicate de **F.** în descendenţa tematică a sămănătorismului, depăşit prin rafinamentul percepţiei şi graţia scriiturii.

SCRIERI: *Fără reazem*, Bucureşti, 1922; *Nuvele*, Bucureşti, 1926. **Traduceri:** Oscar Wilde, *Prinţul fericit*, Bucureşti, 1923; ed. Bucureşti, 2009; *Basme englezeşti*, Bucureşti, 1923.

Repere bibliografice: Pompiliu Constantinescu, *„Nuvele"*, VL, 1927, 34; G. Bogdan–Duică, *Scrisul femeilor*, „Naţiunea", 1927, 47; Perpessicius, *Opere*, II, *335–339;* Izabela Sadoveanu, *Igena Floru*, ADV, 1937, 16 353; Lovinescu, *Scrieri*, VI, *342–343*; Mihail Iorgulescu, *Marginalia*, Bucureşti, 1943, *37–39*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *848, 925–926, Ist. lit.* (1982), *933–934;* Massoff, *Teatr. rom*, V, *215–216;* Leon Baconsky, *Igena Floru*, ST, 1971, 15; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *286–287*. ***S.C.***

FLUX, revistă apărută la Covasna în septembrie 1934 (număr unic, în formatul „Biletelor de papagal"). Este o publicaţie de orientare avangardistă, îngrijită de Ioan Ştefan. Poezia lui Mircea Streinul *Comă sau Elogiu pentru oamenii aproximativi* constituie un soi de program orientativ. Mai figurează cu versuri Ştefan Baciu, Teofil Lianu, Ghedeon Coca, Ioan Ştefan, Mia Moga. Într-un text intitulat *Gânduri* Dragoş Sihastru deschide, în numele noilor idealuri, lupta împotriva generaţiei consacrate: „Gândiţi-vă numai la descrierile picturale din romanele moarte ale fecundului d. Sadoveanu, la comerţul practicat în stil broşural de d. Petrescu, la cenuşa ce-a rămas din *Jar*-ul d. Rebreanu şi veţi accepta din tot cugetul avalanşa cărţilor expuse în vitrini de tineri dezinteresaţi; veţi surâde cu îngăduinţă eforturilor depuse de tânăra generaţie, care luptă […] să distrugă rigidele regule ale tradiţiei şi să fondeze alta, de factură modernistă". Ioan Ştefan publică un fragment din volumul său *Mozaic*, caracterizat drept „o carte a sincerităţii absurde". ***M.Pp.***

FOAIA DE DUMINECĂ, supliment social şi literar al ziarului „Dreptatea" din Timişoara, apărut săptămânal între 25 decembrie 1893 şi 29 decembrie 1896. De redactarea acestui supliment literar, de fapt o publicaţie periodică aproape autonomă, s-au îngrijit, pe rând, Valeriu Branişte, George Candrea, Adrian P. Deseanu, Aureliu Trif şi D. Voniga, editor fiind Corneliu Diaconovici. Schimbările relativ numeroase ale redactorilor trebuie puse pe seama împrejurărilor politice, **F.d.** având, împreună cu „Dreptatea", şaisprezece procese de presă numai în cursul anului 1894. Săptămânalul se adresa locuitorilor din mediul sătesc, cu intenţia de a contribui la educaţia lor politică, culturală şi economică. Organizat pentru a răspunde acestui scop, periodicul are rubrici variate, scrise adecvat ţelurilor, cu un conţinut atractiv, ca şi forma în care era prezentat. Cele mai interesante rubrici sunt „Întâmplări de peste săptămână", o trecere succintă în revistă, uneori chiar o analiză a evenimentelor politice interne, „Cronica", un panoramic al ştirilor din întreaga lume, „Despre sănătate şi boale", „Economia" şi „Din societăţi", unde se discută activitatea diverselor societăţi culturale româneşti din Banat. O caracteristică a articolelor, notelor şi comentariilor este prezenţa discretă, din cauza rigorilor cenzurii, a elementului naţional. În **F.d.** o atenţie deosebită e acordată folclorului. Articolul *Literatura poporală* (1894) poate fi considerat semnificativ pentru poziţia redacţiei. Cunoscându-şi folclorul, românii îşi pot cunoaşte mai bine limba, datinile, obiceiurile, fizionomia spirituală. Folclorul poate deveni astfel un instrument de acţiune politică, slujind la realizarea unităţii naţionale. Literatura populară trebuie culeasă aşa cum circulă în popor, pentru a i se conserva originalitatea. Sub titlul general *Poezii poporale din Ardeal* se tipăresc cântece de cătănie, balade, doine, colinde, ghicitori, anecdote versificate, basme şi poveşti culese de I. Pop-Reteganul, George Cătană, Laurenţiu Ciorbea, C. Giurgescu, Iulian Puteciu, Iuliu Tuducescu, I. Roşu al lui Marcu, N. Demenescu, Elena Georgescu. Cei mai mulţi dintre aceşti culegători erau învăţători în satele din Banat şi din sudul Ardealului. Beletristica publicată reflectă ideea potrivit căreia era necesară o literatură accesibilă, cu un caracter moralizator. Ca urmare, versurile şi proza sunt, de cele mai multe ori, de un nivel artistic modest: anecdotele lui Petre Dulfu şi I. Pop-Reteganul, versuri ale poeţilor locali Al.

Muntean al lui Vasile, Petru Baba, N. Ţânţaru, Viora Magdu. Pe gustul redacţiei erau poeziile patriotice ale lui I. S. Neniţescu, dar se inserează şi versuri de D. Bolintineanu şi G. Coşbuc. Prozatorii care colaborează sau cărora li se republică diverse scrieri sunt Coriolan Brediceanu şi Emilia Lungu, V.A. Urechia, I. Popovici-Bănăţeanul, V. Crăsescu. Foiletonul cuprinde un număr de tălmăciri din literaturile engleză, franceză, germană şi rusă. Se traduce din proza istorică a lui Lewis Wallace, sunt transpuse foarte multe nuvele de L.N. Tolstoi, de asemenea din scrierile lui D.N. Mamin-Sibireak, V.G. Korolenko, din Camille Flammarion, François Coppée, Émile Zola, dar şi din scriitori francezi de mai mică însemnătate, din sârbul K. Popovici, precum şi folclor sârbesc. ***R.Z.***

FOAIA DUMINECII, revistă culturală apărută săptămânal la Braşov între 2 ianuarie şi 25 decembrie 1837. *Arătarea de subscriere…*, difuzată de Ioan Barac la 1 decembrie 1836, anunţa apariţia unui periodic destinat „spre înmulţirea cei de obşte folositoare cunoştinţe" şi în care urmau să se publice nuvele, romane, istorii şi „scurte conţepturi" traduse din principalele limbi europene. **F.d.**, editată de Johann Gött, a fost susţinută material de Rudolf Orghidan, negustor din Braşov, care va participa financiar şi la editarea altor periodice braşovene. Revista are caracter de magazin duminical, după modelul unor periodice germane din Transilvania, şi cuprinde articole şi informaţii de istorie, geografie, tehnică, botanică, precum şi numeroase articole de cultură generală. Aici s-a publicat literatură puţină şi neinteresantă, mai ales nuvele traduse din limba germană şi versuri greoaie, compuse de I. Barac. Un articol se ocupă de idilă, făcând istoricul speciei şi încercând o definiţie. La sfârşitul anului Rudolf Orghidan îşi retrage subvenţia (prin care va susţine în 1838 „Foaie literară" a lui G. Bariţiu), iar foaia lui I. Barac e nevoită să-şi întrerupă apariţia. **F.d.** a constituit o experienţă care a permis să se pregătească editarea, în Transilvania, a altor reviste corespunzătoare cerinţelor epocii. Periodicul a contribuit, în acelaşi timp, la cultivarea cititorilor şi la trezirea interesului pentru lectură. ***R.Z.***

FOAIA FAMILIEI, revistă apărută la Iaşi, bilunar, în 1875 (nouă numere) şi la Bucureşti, seria a doua, trimestrial, de la 1 iulie 1905 până în martie 1906. Din lista abonaţilor, inserată în paginile periodicului, reiese că **F.f.** avea o răspândire apreciabilă în Bucovina şi în Transilvania. Cu toate acestea, revista, pe care o redacta ciudatul scriitor, publicist şi profesor Ion Pop-Florantin, promovează un material literar precar, difuzarea bazându-se, poate, pe renumele redactorului, care la seria nouă devine şi director-proprietar. Sunt incluse nuvele de I. Pop-Florantin, o prelucrare după Shakespeare (*Lady Macbeth*, „scenă dramatică"), poezie populară, curiozităţi ştiinţifice (redactorul era și inventator), precum şi articole despre muzică. În anii 1905 şi 1906 mai multe articole conţin violente atacuri îndreptate de I. Pop-Florantin contra lui Titu Maiorescu şi a junimiştilor. ***R.Z.***

FOAIA ILUSTRATĂ, revistă care a apărut la Sibiu, săptămânal între 6 ianuarie şi 15 decembrie 1891. **F.i.** este una din publicaţiile (calendare, periodice, cărţi) editate la Sibiu în urma iniţiativelor şi strădaniilor materiale depuse de cercul din jurul ziarului „Tribuna", în al cărui Institut Tipografic se şi imprimau. Redactor responsabil a fost D. Popovici-Barcianu. Bună parte din articolele politice sau culturale, precum şi din scrierile literare se retipăreau şi în „Tribuna". Conţinutul este mult mai divers decât cel al unei foi literare obişnuite, **F.i.** urmărind, la fel ca atâtea alte periodice transilvănene, realizarea unei eficiente propagande politice şi culturale şi, totodată, îmbinarea acestei acţiuni cu aceea de educare şi de îndrumare în chestiuni de gospodărie sau de agricultură. Rubricile principale sunt intitulate „Literatură şi ştiinţă", „Teatru, muzică şi arte peste tot", „De toate şi de pretutindeni", „Călătorii, descoperiri, invenţii", „Economie", „Igienă" ş.a. Prima dintre aceste rubrici, cea mai importantă, insera, în afară de literatură propriu-zisă, ştiri literare, notiţe bibliografice, comentarii dedicate vieţii intelectuale din România. O atenţie deosebită se acordă revistelor şi gazetelor din Iaşi şi Bucureşti, cărora li se consacră un spaţiu întins. În **F.i.** a apărut, pentru prima dată, poezia *Plugul blăstemat* a lui V. Alecsandri. Cu versuri colaborează Lucreţia Suciu-Rudow, I. Popovici-Bănăţeanul (care semna şi Ioan Popovici), I.T. Mera, T. Daul, George Murnu. Nuvele publică Virgil Oniţiu, I. Pop-Reteganul şi I.T. Mera, subiectele fiind alese din realitatea satului ardelean, iar poeta Maria Cunţan dă amintiri din viaţa de elevă. Se colectează, de asemenea, literatură populară de pe întregul teritoriu al Transilvaniei

(doine, povești, anecdote ș.a.), trimisă de N. Sinulescu, Antoniu Papp, F. Roșca, D. Micu, T. Daul și R. Vraciu. Revista are o bună orientare și în materie de traduceri. Din primul număr chiar se subliniase preocuparea pentru dezvoltarea armonioasă a culturii naționale prin îmbinarea dintre elementele autohtone tradiționale și cele ale altor culturi. În concordanță cu aceste idei se traduce literatură de bună calitate, transpunerile în limba română aparținând unor tălmăcitori cu experiență. Silvia P. Barcianu transpune din Washington Irving (fragmente din *Rip van Winkle*) și Catulle Mendès, Enea Hodoș din I.S. Turgheniev (nuvela *Bătăușul*), folosind o versiune germană, și din Jean Richepin, iar I. Pop-Reteganul tălmăcește povestiri populare germane. ***R.Z.***

FOAIA INTERESANTĂ, revistă săptămânală apărută la București de la 12 ianuarie până la 2 noiembrie 1897. Din **F.i.** au ieșit 43 de numere, la 23 dintre ele fiind redactor G. Coșbuc (de la 1 iunie 1897, odată cu numărul 21, când se produce și fuziunea cu „Povestea vorbei"). Programul nu este spectaculos: se subliniază necesitatea de a se oferi poporului o literatură adecvată, precum și o informație culturală potrivită cu puterea lui de înțelegere. Totodată, revista își propune să adune cât mai multă literatură populară. Există o legătură între **F.i.** și „Vatra", care apăruse din ianuarie 1894 până în august 1896, sub redacția lui I.L. Caragiale, I. Slavici și G. Coșbuc. Modestul program al noii reviste reia, nu cu aceleași ambiții, desigur, ceea ce își propuseseră și redactorii de la „Vatra", iar cei mai mulți colaboratori de la „Vatra", inclusiv I.L. Caragiale și G. Coșbuc, continuă să fie prezenți și în **F.i.** Caragiale și-a tipărit aici o bună parte din producția literară a anilor 1896–1897 și a republicat unele dintre versurile apărute mai întâi în „Moftul român" din 1893. Chiar în primul număr, la rubrica „Idile bucureștene", apare *Gazometru* (reprodusă apoi în „Moftul român" din aprilie 1901, cu semnătura Iodoform), iar în numărul următor, la aceeași rubrică, anecdota *Planeta* care, dezvoltată, a intrat, cu titlul *La Moși*, în „Universul" din anul 1900. Șirul colaborărilor lui Caragiale continuă cu snoava populară *Fără noroc*, cu *Articol de reportaj*, *Amiază maură*, *Ion prostul*, *Eros*, *Bonbon*. G. Coșbuc începe cu *Lordul John* și continuă, între altele, cu parodia *Sonet (cu contraziceri și cu tendințe)*, cu articolul *Tradiții și legende din popor. Murășul și Oltul* și cu o notă intitulată *Streașina casei.* Dintre autorii de versuri trebuie amintiți D. Teleor, Gheorghe din Moldova, A. Toma, Cincinat Pavelescu, Florian I. Becescu, Sofronie Ivanovici, Petru Vulcan, V. Cozmin, D. Nanu, D. Karnabatt, I. Minulescu (semna cu pseudonimul I. Minu) și N.D. Cocea (semna cu pseudonimul Nelly). Acestuia din urmă i se dădea, de altfel, la „Poșta redacției", îndemnul de a mai trimite literatură, fiindu-i tipărite în continuare versuri și proză. Tot proză (schițe, nuvele) dau Gh. Becescu-Silvan și Ioan Adam. Câteva cronici de artă plastică aparținând lui Iuliu Pop semnalează, între altele, condițiile precare de lucru ale artistului român. O rubrică deosebit de dinamică, „Săptămâna", urmărea principalele evenimente artistice și literare. Se consemnează astfel valoarea scăzută a repertoriului teatral, mai ales a celui original, se critică moravurile mediului intelectual și, într-un lung șir de articole, se discută lipsurile ziaristicii române. Toate aceste preocupări ale redacției, la care se adaugă strădania de a avea mereu o rubrică de bibliografie și informații literare, fac din **F.i.** o revistă vie. Se publică folclor cules de N. Mateescu-Dabija, A. Sandu (C. Sandu-Aldea), Petru Vulcan, M. Păsculescu, G. Coșbuc și foarte multe traduceri din literatura universală. Din Byron transpune, probabil, Coșbuc și tot el din Platen, Lermontov, Longfellow. Constantin Vaschide oferă o variantă românească a unei nuvele de Mark Twain, V. Cozmin tălmăcește din Émile Zola, Ioan Adam din Guy de Maupassant, Alphonse Daudet, Pierre Louÿs. Se mai traduce din Jean Richepin, L. Ganghofer, Schopenhauer, V.G. Korolenko, Marcel Prévost, H. Sudermann, A. Scholl. Romanul *Întâia iubire* al lui Turgheniev e dat în foileton. Panait Cerna colaborează cu adaptarea unei poezii a lui Lenau. ***R.Z.***

FOAIA INTERESANTĂ, publicație săptămânală apărută la Orăștie, între 18 noiembrie 1905 și 1 octombrie 1915, la București între 8 octombrie 1915 și 11 august 1916, iar după ocuparea

Bucureştilor de către trupele germane, la Cleveland, Ohio, în SUA, între 2 august şi 6 septembrie 1917, şi din nou la Bucureşti de la 1 februarie 1919 până la 11 noiembrie 1933; între august 1915 și septembrie 1916 redactor este Sebastian Bornemisa. Având subtitlul „Pentru petrecere şi învăţătură. Adaos ilustrat la «Libertatea»", **F.i.** îşi propune propagarea unor informaţii de cultură şi popularizarea biografiilor unor personalităţi. Literatura promovată este rareori originală, cea mai mare parte a textelor fiind, de fapt, reproduse din alte periodice. Se întâlnesc în paginile **F.i.** poezii de George Coşbuc, Natalia Negru, Maria Cunţan, Ion Minulescu, Panait Cerna, Mihail Sorbul, St. O. Iosif, Cincinat Pavelescu, Zaharia Bârsan, Alice Călugăru, Ecaterina Pitiş. Proză publică Elena Sevastos, I. A. Bassarabescu, Sofia Nădejde ş.a. Mai semnează Tudor Pamfile, S. Fl. Marian, Vasile Militaru, G. Rotică ş.a. ***N.S.***

FOAIA PENTRU TOŢI, revistă scoasă la Bucureşti, o dată pe săptămână, între 25 decembrie 1896 şi 28 martie 1899. Publicaţia este proprietatea unui comitet din care au făcut parte D.I. Slăniceanu, D. Stăncescu, directorul periodicului, şi I.S. Spartali, secretar de redacţie. Conducătorul efectiv al revistei, D. Stăncescu, a izbutit să realizeze o publicaţie populară, care să atragă un număr cât mai mare de colaboratori şi, mai ales, de abonaţi. Cititorilor li se ofereau, săptămânal, un roman străin, francez cel mai adesea, publicat în foileton, poezii, însemnări de călătorie şi amintiri, poveşti, basme, legende (culte sau populare), snoave, fabule, parabole. O rubrică de „Convorbiri săptămânale" (mici articole plecând de la un caz particular pentru a ajunge la semnificaţii generale, de obicei cu caracter moralizator), articole educative şi de pedagogie, jocuri distractive, o pagină deschisă debutanţilor şi o atentă „Poştă a redacţiei" completează sumarul. D. Stăncescu ştia nu numai să facă o revistă atrăgătoare, dar şi să o păstreze, calitativ, la un nivel bun. Sub titlul general *Pagini uitate*, se republică versuri şi proză de I. Heliade-Rădulescu, V. Alecsandri, I. Ghica, Alecu Russo, D. Bolintineanu, N. Nicoleanu, A.I. Odobescu, M. Eminescu, I. Creangă, Traian Demetrescu ş.a. Dintre scriitorii în viaţă sunt prezenţi D.C. Ollănescu-Ascanio, Al. Vlahuţă, Duiliu Zamfirescu, G. Coşbuc, D. Teleor, Radu D. Rosetti, Cincinat Pavelescu, Th. M. Stoenescu, Cornelia din Moldova, Gheorghe din Moldova, Mircea C. Demetriade, H.G. Lecca, Iuliu Cezar Săvescu, Fl. I. Becescu, Al. I. Şonţu, G. Gr. Caïr, Sofronie Ivanovici, N. Ţincu, G. Demetrescu-Mugur, Iuliu Dragomirescu, A. Vojen, G.T. Buzdugan, Eugeniu Ştefănescu-Est, Panait Cerna şi I. Minulescu. În mai multe numere G. Coşbuc comentează zicale şi datini populare şi dă alte scrieri în proză. Se tipăresc schiţe şi alte contribuţii de B. Delavrancea, T.V. Ştefanelli, Al. Macedonski, I. Adam (sub pseudonimul Blanc), Em. Grigorovitza, G. Dem. Teodorescu, I. Paul, G.I. Ionnescu-Gion, A. Domşa ş.a. Se traduce, în mod obişnuit de D. Stăncescu sau I.S. Spartali, din J.-J. Rousseau, Benjamin Franklin, Novalis, Lenau, Lamartine, Andersen, Hugo, Musset, Schopenhauer, Fr. Sarcey, Turgheniev, René Ghil, Pierre Loti, Anatole France, Jules Lemaître, Conan Doyle, Gabriele D'Annunzio ş.a. O inovaţie e ancheta întreprinsă printre scriitorii români asupra modului de lucru al fiecăruia. Răspund, între alţii, G. Coşbuc, Al. Vlahuţă, D. Teleor, C. Mille şi Al. Macedonski. „Poşta redacţiei", redactată cu o grijă deosebită de D. Stăncescu, se adresează lui Mihail Sadoveanu (care semna scrierile de început S., Mi-Sado, Misado, pentru a iscăli apoi cu numele întreg), lui I. Minulescu (semna Nirvan, I.M. Nirvan), lui Panait Cerna (S. Panait), lui N.D. Cocea (Nelly) şi lui T. Arghezi (Ion Teodorescu). Revista era bogat ilustrată, publicând mai ales portrete de scriitori români (Gr. Alexandrescu, A.I. Odobescu, I. Creangă ş.a.), dar şi străini (Baudelaire). Datorită creşterii simţitoare a numărului de cititori, se conta pe o situaţie financiară excelentă, lucru rar în epocă. Revista îşi întrerupe însă apariţia la puţin timp după intrarea în al treilea an de existenţă, din cauza îmbolnăvirii lui D. Stăncescu. ***R.Z.***

FOAIA POPULARĂ, revistă apărută la Bucureşti şi apoi la Iaşi, săptămânal, între 18 ianuarie 1898 şi 15 iunie 1903. Directori au fost Ilie Ighel-Deleanu şi, de la 12 septembrie 1899 până la 20 octombrie 1900, C. C. Cârlova. Cu versuri intră în sumar G. Coşbuc, Elisabeta M.Z. Ionescu, I. Roşescu, D. Karnabatt, Gabriel Donna, Eugeniu Ştefănescu-Est, Lucian Mandrea, M. Juvara, N. Burlănescu-Alin, Iuliu Cezar Săvescu, V. Podeanu. În numărul din 1 februarie 1898 o traducere din Lenau, *Trecut*, e semnată cu iniţialele P.C. După două săptămâni, la 22 februarie, numele colaboratorului iese la iveală: Panait Cerna, sub două traduceri din Victor

Hugo. La „Poşta redacţiei" i se răspunde încurajator lui M. Sadoveanu, dar scriitorul nu va trimite nimic la **F.p.** Schiţe umoristice, nuvele, amintiri publică V.A. Urechia, G. Coşbuc, D. Karnabatt, I.C. Georgescu, Ilie Ighel-Deleanu, Theodor Cornel și Ioachim Botez (debut). În 1901, sub semnătura lui I.L. Caragiale, apar *Triumful talentului*, *Grand Hôtel „Victoria Română"*, *Amatorul şi artistul*, toate republicări. Între scriitorii traduşi se numără Lenau, Uhland, Goethe, Heine, J.-J. Rousseau, Chateaubriand, Hugo, Al. Dumas, Baudelaire, Zola, J.-H. Rosny, D'Annunzio, Longfellow, Turgheniev şi Dostoievski (prin intermediar francez), Sienkiewicz, Petőfi şi Vörösmarty Mihály. ***R.Z.***

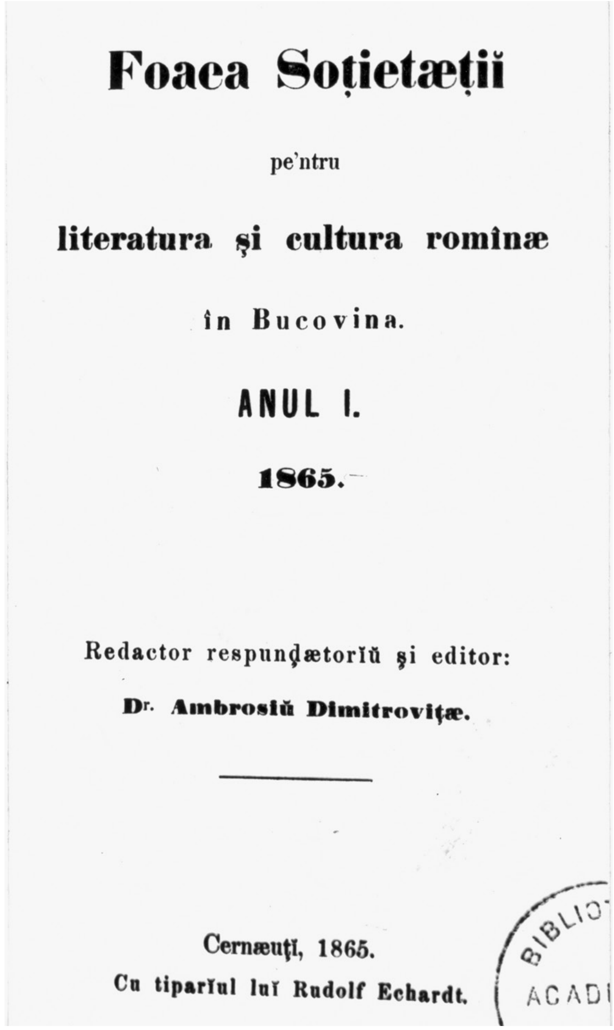
FOAIA ROMÂNIEI, periodic apărut la Bucureşti în anii 1882, 1883 şi 1884. În ultimul an denumirea se modifică în „Foaia României literare". Va exista o continuitate între această revistă şi celelalte publicaţii literare ale lui Eduard M. Adamski, redactorul ei: „România literară" (1886), „Generaţia viitoare" (1889) şi „Generaţia nouă" (1890–1904). În cei trei ani de apariţie, deşi **F.R.** se anunţa drept „săptămânal", nu au ieşit de sub tipar mai mult de douăzeci de numere, la mari intervale de timp. Revista nu are o direcţie literară sau politică, redactorul oscilând între romantismul exaltat, chiar anarhic, şi simpatia pentru narodnicismul rus şi pentru mişcarea de eliberare naţională din imperiul ţarist. Diatribele îndreptate împotriva asupririi naţionale alternează cu versuri de dragoste sau basme populare. Se republică *Pohod na Sybir* de V. Alecsandri şi versuri de M. Zamphirescu. Se tipăresc, de asemenea, versurile şi proza redactorului, semnate cu pseudonimul Erwin, versuri de D. Stăncescu şi traducerile aceluiaşi din literatura foiletonistică occidentală. Din W. Hauff transpune un M.I. Ipcar, iar din Herder tălmăcește Ed. M. Adamski. D. Stăncescu e şi autorul unor cronici literare în care combate mania traducerilor fără valoare şi cere sprijinirea scriitorilor români. Câteva biografii literare, *Camoëns*, *Mihail Zamphirescu*, *Alexandru Sihleanu* ş.a., completează sumarul. ***R.Z.***

FOAIA SĂTEANULUI, supliment literar, cu caracter independent, al periodicului „Gazeta Bucovinei", apărut la Cernăuţi de la 5 mai până la 29 decembrie 1891. **F.s.**, din care s-au tipărit opt numere la diferite intervale de timp, e redactată, ca şi „Gazeta Bucovinei", de Pompiliu Pipoş în calitate de director şi de Vasile Marco în calitate de redactor responsabil. Scrisă într-un limbaj simplu, publicaţia atinge o problematică diversă. În acest scop sunt susţinute rubrici ca „Poveţe economice", „Calendar", „Mărunţişuri", „Ghicitori" şi, totodată, în sumar intră literatură cultă şi populară, selectată din periodicele transilvănene sau din cele apărute la Iaşi şi Bucureşti. Autorii întâlniţi cel mai des sunt I. Creangă, N. Gane, I. Slavici, G. Coşbuc, I. Pop-Reteganul, Th. D. Speranţia, D. Stăncescu, alături de care colaborau bucovineanul C. Morariu, cu traduceri din literatura germană, şi Elena Sevastos, care publică aici mai multe basme şi cântece populare. ***R.Z.***

FOAIA SOCIETĂŢII RENAŞTEREA, revistă literară şi ştiinţifică apărută la Bucureşti, bilunar, între 1 ianuarie şi 15 august 1874. Rezultat al strădaniilor şi ambiţiilor unui grup de tineri literaţi bucureşteni, foaia era salutată cu entuziasm de Al. Macedonski, acesta văzând în apariţia revistei un bun prilej de a cere oficialităţii sprijinirea „tinerei generaţii", din care, bineînţeles, făcea parte şi el. Scopul publicaţiei, declarat într-un prospect care cuprinde şi ţelurile Societăţii Renaşterea, este acela de a contribui la „înavuţirea" literaturii române. Foaia îşi propune să se adreseze nu „somităţilor", ci poporului, alegând o literatură uşoară, într-un stil şi o limbă accesibile. De asemenea, urmau să se tipărească studii privitoare la istoria naţională, biografii şi comentarii ale evenimentelor politice importante. Au trimis versuri un număr de tineri, rămaşi, cei mai mulţi, necunoscuţi; se desprind Dimitrie D. Păun, Vasile D. Păun şi G. Mulţescu. Tot Mulţescu traduce din Schiller, iar Gr. G. Tocilescu scrie articole documentate şi bine argumentate despre economia politică, despre importanţa documentelor istorice ş.a. Limbajul folosit de colaboratori este însă bombastic, iar ortografia cu numeroase reduplicări de consoane face lectura dificilă. ***R.Z.***

FOAIA SOCIETĂŢII ROMÂNISMUL, revistă apărută la Bucureşti, lunar, din aprilie 1870 până în august 1871. Organ al Societăţii Românismul, periodicul este, de fapt, o creaţie a spiritului întreprinzător şi pe teren publicistic al lui B.P. Hasdeu. Din comitetul de redacţie făceau parte, alături de iniţiator, G. Dem. Teodorescu, N.V. Scurtescu,

Gr. G. Tocilescu, T.P. Rădulescu, C.D. Vucici; mai târziu s-au alăturat M. Zamphirescu, G. Missail, N. Ath. Popovici. Programul corespunde ţelurilor societăţii. Se prevede reproducerea disertaţiilor şi a discursurilor din şedinţe. Literatura populară, documentele istorice, literatura originală şi traducerile intră, de asemenea, în obiectivele redacţiei. Revista îşi propune să fie „pur literară" şi să cultive o literatură aptă de a sprijini progresul culturii naţionale. Două erau căile prin care se putea realiza acest program. Prima – cunoaşterea aprofundată a trecutului istoric, cea de a doua – studiul poeziei populare. B.P. Hasdeu este prezent cu articole de istorie, documente istorice şi versuri. Tot versuri publică D.C. Ollănescu-Ascanio (care debutează aici), V.D. Păun, N.V. Scurtescu, Elena C. Eleuterescu, G. Dem. Teodorescu, C.D. Vucici, Gr. G. Tocilescu şi M. Zamphirescu; N.V. Scurtescu este şi autorul unei drame, *Mireasa la mormânt.* Gr. G. Tocilescu contribuie cu un studiu consacrat poeziei populare. Articole de etnografie semnează I.C. Tacit, iar A.P. Alexi, T.P. Rădulescu şi S. Fl. Marian vin cu literatură populară culeasă din toate zonele locuite de români. Într-un studiu istoric G. Dem. Teodorescu se ocupă de idilă, cu referinţe şi la literatura română, şi, într-un articol de critică, de poezia lui Al. Depărăţeanu. Revista îşi întrerupe apariţia pentru că interesul lui B.P. Hasdeu se concentrase asupra editării unui alt periodic, „Columna lui Traian", care în linii mari va avea acelaşi program. *R.Z.*

Foaea Soțietæții

pe'ntru

literatura și cultura romînæ

în Bucovina.

ANUL I.

1865.

Redactor respunḑætorĭŭ şi editor:

Dr. Ambrosiŭ Dimitrovițæ.

Cernæuțĭ, 1865.

Cu tiparĭul luĭ Rudolf Echardt.

FOAIA SOŢIETĂŢII PENTRU LITERATURA ŞI CULTURA ROMÂNĂ ÎN BUCOVINA, revistă lunară apărută la Cernăuţi din 1 martie 1865 până în decembrie 1869, având ca redactor responsabil şi editor pe Ambrosiu Dimitroviţă, iar din iulie 1866, după moartea acestuia, pe profesorul I.G. Sbiera. Articolul-program semnat de Gh. Hurmuzachi, preşedintele Societăţii, indică o orientare ce continuă în parte aspiraţiile paşoptiştilor. Revista îşi propunea să cultive interesul pentru literatura naţională şi pentru limba vie, să promoveze talente autentice, să practice o critică folositoare şi nepărtinitoare şi să desfăşoare o amplă acţiune de culturalizare. În afară de cronici şi articole despre teatru sau învăţământ, se publicau conferinţe, dări de seamă, dar şi studii de lingvistică, de istorie şi istorie literară, cele mai multe purtând semnătura principalilor colaboratori: I.G. Sbiera, Al. şi Gh. Hurmuzachi, D. Petrino, V. Mitrofanoviţă, V. Burlă, P. Paicu ş. a. Cel mai larg spaţiu însă era destinat problemelor de literatură şi folclor. În coloanele acestei reviste V. Alecsandri e prezent cu mai multe poezii, un fragment din jurnalul de călătorie în Africa, vodeviluri, „cânticele comice" ş.a. Lui Alecsandri îi revine meritul de a fi tipărit, în aceeaşi revistă, manuscrise rămase de la prietenii săi dispăruţi: Alecu Russo, C. Negruzzi şi C. Negri. Lucrările lui Alecu Russo şi C. Negruzzi sunt însoţite de preţioase note biografice întocmite de poet. Se mai găsesc aici versuri de Miron Pompiliu, Maria Rosetti, Gh. Tăutu, Şt. G. Vârgolici, V. Gr. Pop şi I.S. Bădescu, doine în stil popular semnate de V. Ranta-Buticescu şi câteva din fabulele lui G. Sion. Iacob Negruzzi a publicat „proverbul dramatic" *Împăcarea.* Din „Albina

Pindului" au fost reproduse patru poezii patriotice ale lui D. Bolintineanu. Revista a adăpostit cele mai bune poeme ale lui D. Petrino, precum şi epopeea *Descălecarea lui Dragoş în Moldova* de V. Bumbac, care folosea şi pseudonimul A. Costânceanu. Folclorul este reprezentat nu numai prin culegeri de texte – doine, cântece epice, ghicitori, tradiţii şi legende –, ci şi prin lucrări cu caracter teoretic aparţinând lui F. Canţiu, T.V. Ştefanelli şi I.G. Sbiera. La rândul său, Gh. Hurmuzachi dă la iveală fragmente din colecţia de folclor inedită a lui Ion B., însoţind-o de comentarii privitoare la valoarea poeziei populare. Câteva traduceri din germană (Goethe) şi italiană sunt realizate de Al. Hurmuzachi, T.V. Ştefanelli ş.a. În ultimele numere, sub semnătura lui Şt. Nosievici şi a lui I. Vorobchievici, se tipăresc partiturile muzicale pe care se cântau unele dintre poeziile lui Alecsandri, cel mai statornic şi fecund colaborator. Câtă vreme a stat sub înrâurirea fraţilor Hurmuzachi, „foaia" era scrisă într-o frumoasă limbă românească şi se bucura de o largă răspândire în toate provinciile româneşti. Mai târziu, încercările abuzive ale lui I.G. Sbiera de a impune sistemul fonetic preconizat de Aron Pumnul aveau să grăbească sfârşitul revistei. ***I.H.C.***

FOAIE DE STORIĂ ROMÂNĂ, revistă apărută la Iaşi în primele luni ale anului 1859. Doar patru numere, nenumerotate şi nedatate, au ieşit din această publicaţie redactată de B.P. Hasdeu. Alături de studii istorice sunt incluse şi două lucrări de interes istorico-literar: *Poezia năciunară* şi *Pomelnicul domnilor Moldovei de mitropolitul Dosoftei*. În cea de-a doua, Hasdeu subliniază importanţa poeziei populare pentru dezvoltarea poeziei româneşti culte (cântecul popular este „sorginta a toată adevărata poezie", deoarece el reflectă „inima poporului" şi „încântătoarea fire a pământului românesc"). Totodată, referindu-se la *Pomelnicul domnilor Moldovei*, insistă asupra semnificaţiilor literare şi a valorii educative a textului şi aruncă o săgeată spre „poezia cultă" de până la Vasile Alecsandri, pe care o socoteşte „o momire", adică o producţie imitată, lipsită de originalitate. În încheiere el afirmă necesitatea studierii literaturii române în legăturile ei cu literaturile străine („O pomeninţă literară se socoteşte îndeobşte în raportul său cu literatura ţărei şi în acele cu literaturile străine"). ***R.Z.***

FOAIE LITERARĂ, revistă săptămânală apărută la Braşov de la 1 ianuarie până la 25 iunie 1838. La 9 decembrie 1837, G. Bariţiu, în calitate de redactor, şi Johann Gött, în calitate de administrator şi tipograf, difuzau o „înştiinţare literară" prin care făceau cunoscută apropiata editare a unui nou periodic. Este, de fapt, programul revistei, care înlocuia „Foaia duminecii" a lui Ioan Barac. Redactorul îşi propune o îmbunătăţire considerabilă a conţinutului, pentru a contribui astfel la dezvoltarea literaturii române. Cuprinsul celor 26 de numere tipărite corespunde programului anunţat. În articolul *Traducere* din primul număr Bariţiu subliniază foloasele unor tălmăciri de valoare din operele scriitorilor clasici şi îşi exprimă încrederea în capacitatea expresivă a limbii române: „Măiestria traducerii nu stă numai într-o manipulaţie seacă de a îmbrăca lucru dintr-o limbă străină cu cuvinte din cealaltă". Traducătorul, se spune în continuare, trebuie „mai ales în lucrările poetice [...] să cuprinză însuşirile originalului cu un duh de artist". Iar limba română poate răspunde exigenţelor traducerii de opere literare, pentru că „o limbă care lângă *Biblie* are atâtea cărţi bisericeşti (acestea au fost scutul şi pavăza limbii), încă şi profane, traduse destul de bine se poate socoti mai mult de jumătate cultivată". De altfel, în **F.l.** s-a acordat un spaţiu destul de mare discuţiilor despre limbă şi ortografie, fiind reluate şi părerile scriitorilor transilvăneni (Vasilie Popp, Ion Maiorescu), munteni sau moldoveni (I. Heliade-Rădulescu, C. Negruzzi). Atitudinea revistei este moderată, atât în problemele de limbă, cât şi în oferta literară. Într-un grup de scrisori, venite de la câţiva aşa-zişi cititori („un înväpăiat iubitor de literatură", „un umorist", „un bărbat serios" ş.a.), aparţinând de fapt lui Bariţiu, se discută chestiuni referitoare la limba scriitorilor transilvăneni, reluându-se astfel păreri avansate şi în *Înştiinţarea* din decembrie 1837: „Limba noastră [...] au făcut paşi care înşuşi pe străini pun la mirare, totdeodată dovedind în fapte cum că limba românească este destoinică de a se putea deplini, regula şi îmbogăţi". Se recomandă evitarea exceselor latinizante şi puriste şi, de asemenea, a fanteziilor ortografice. Redacţia urmărea să ţină la curent cititorii cu evenimentele politice şi cu mişcarea culturală şi literară de pe întregul teritoriu locuit de români. În acest scop se publică şi versuri de Iancu Văcărescu, trimise redacţiei de Timotei Cipariu (*Călătorie*, *Romanţă*,

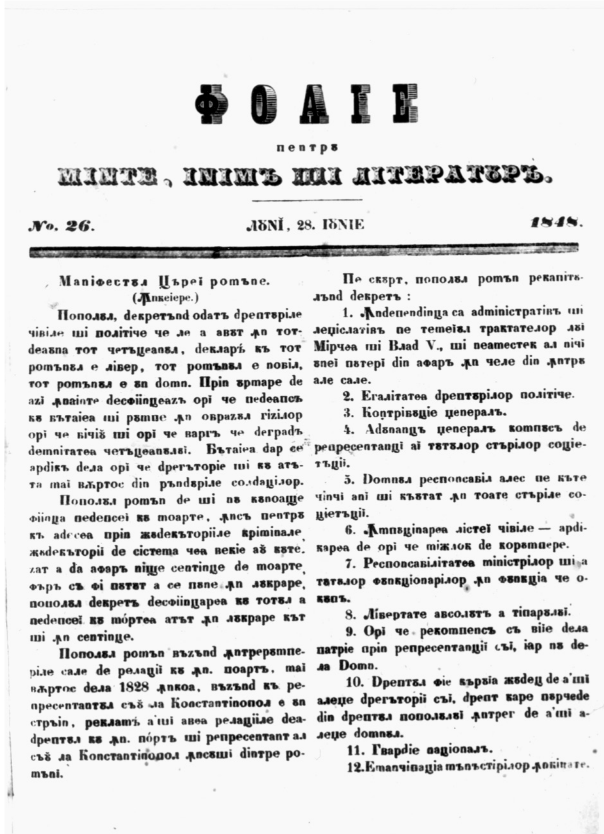

Răspuns, *Filomele* ş.a.), care, la rându-i, colaborează cu versuri proprii (sonetul intitulat *Sunet XXI*) şi cu o traducere din Goethe (*Pescarul*). Tot el transpune în limba română studii despre Thomas Moore, Byron, Walter Scott ş.a. şi transmite revistei versurile preotului maramureşean Hojdu, iscălite H. În afara articolelor dedicate limbii române, I. Maiorescu şi V. Popp semnează şi versuri. La mijlocul anului 1838 revista îşi suspendă apariţia, lăsând locul unei noi publicaţii, cu un program mai complet, „Foaie pentru minte, inimă şi literatură”, supliment literar al „Gazetei de Transilvania”, cum, de altfel, trebuie considerată şi **F.l.** ***R.Z.***

FOAIE LITERARĂ, revistă apărută la Oradea, săptămânal, între 6 aprilie şi 26 octombrie 1897. De tipărirea foii s-a ocupat Wilhelm Rudow, editor şi proprietar, căruia îi aparţine şi iniţiativa apariţiei. Lucreţia Suciu-Rudow figurează ca redactor şi este autoarea articolului *Cuvânt redacţional*, în care anunţă intenţia de a se adresa cititorilor cu un grad de cultură modest şi că se vor publica „notiţe asupra mişcării literare şi producţiuni originale” într-o formă „clară şi populară”. **F.l.** ar fi trebuit să devină o publicaţie care să strângă în jurul ei scriitorii cei mai cunoscuţi din Transilvania şi din întreaga Românie. Aici s-a scris mult despre menirea presei literare (Enea Hodoş, *O scrisoare*, Petru Corna, *De ce apun revistele noastre literare*, Septimiu Sever Secula, *Polemice*). Între colaboratori sunt anunţaţi Ioan Slavici, Aurel C. Popovici şi G. Bogdan-Duică, dar dintre ei doar ultimul va trimite o traducere, *Trandafirul*, din scriitorul ceh Jaroslav Vrchlický. Sunt prezenți în mod obișnuit Ilarie Chendi (semna I. Ch.), care consacră articole unor chestiuni generale, cum ar fi întrebuinţarea citatului în studiile literare, W. Rudow, care redactează notele bibliografice, rubricile „La vatră”, „Cronica săptămânii” şi „Poşta redacţiei”, Lucian Bolcaş, autorul unor portrete satirice inspirate din viaţa mediilor româneşti orădene, scrise cu umor, cu spirit de observaţie şi mărturisind înclinarea spre fantazare. Cu încercări literare, mai ales cu versuri, participă Septimiu Sever Secula (schiţa *Faliment*), Lucreţia Suciu-Rudow (*Logodnica contelui Stuart*), Ioan Bota, Maria Cunţan, I. Scurtu (*De-a pururi adorată*) şi mai puţin cunoscuţii Petru Corna, Vasiliu E. Moldovean (*Doină* ş.a.), Gavril Bodnariu, I. Stanca (*Idilă*). Aici G. Coşbuc oferă poezii (*Cântec*) şi transpunerea în româneşte a unui fragment din *Eneida* de Vergiliu. Alte traduceri sunt făcute de W. Rudow şi I. Pop-Reteganul (R. Franceschini, *Vine episcopul*). Tălmăcirea unei nuvele a scriitorului american Washington Irving nu este semnată, iar o adaptare a unei fabule de Esop e iscălită cu pseudonimul Ermit. Literatură populară culeasă din Ardeal publică I. Pop-Reteganul, Vasile Sala şi Valeriu Chiş-Micu. ***R.Z.***

FOAIE PENTRU MINTE, INIMĂ ŞI LITERATURĂ, revistă socială şi literară apărută la Braşov, săptămânal, ca supliment al „Gazetei de Transilvania”, între 2 iulie 1838 şi 24 februarie 1865. Din ianuarie 1837 Ioan Barac, ajutat de tipograful şi editorul braşovean Johann Gött, scoate „Foaia duminecii”, periodic în care se publică literatură moralizatoare şi articole de popularizare din domeniul istoriei, pedagogiei, tehnicii etc. Revista încheindu-şi bilanţul primului an nu numai cu un serios deficit bănesc, dar şi fără efectul scontat în rândurile cititorilor, editorul renunţă la înţelegerea cu Barac şi, de la începutul anului următor, îl va sprijini financiar pe George Bariţiu în încercarea acestuia de a înlocui „Foaia duminecii” cu o publicaţie mai

apropiată de cerinţele culturale şi literare ale românilor transilvăneni. Bariţiu redactează, în primul semestru al anului 1838, „Foaie literară". Intreprinderea lui are mai mult un caracter experimental sau de prospecţiune şi, pe baza concluziilor obţinute, după ce la 25 iunie suspendă apariţia „Foii literare", o săptămână mai târziu face să apară primul număr din **F.m.i.l.**, cu o structură sensibil transformată, renunţând la unele studii şi articole erudite în favoarea scrierilor literare propriu-zise şi a publicisticii cu caracter informativ sau umoristic. Redactorul încerca astfel, cedând într-o proporţie oarecare dorinţelor publicului, să cucerească un teritoriu dominat până atunci, în absenţa unor periodice româneşti, de foile germane şi ungureşti. De altfel, noua revistă, aşa cum o mărturiseşte şi denumirea, avea, în bună măsură, ca model, publicaţia germană „Blätter für Geist, Gemüth und Vaterlandskunde", care se tipărea atunci la Braşov în editura aceluiaşi J. Gött. Dar principala sursă de inspiraţie a redactorului, atât în ceea ce priveşte caracterul gazetei politice pe care o conducea („Gazeta de Transilvania"), cât şi în privinţa celei literare, erau periodicele din Muntenia („Curierul românesc") şi Moldova („Albina românească"), din care Bariţiu a reprodus adesea, cu acordul lui I. Heliade-Rădulescu şi al lui Gh. Asachi, articole şi scrieri beletristice. La redactarea revistei din Braşov, alături de iniţiatorul ei, au participat Andrei Mureşanu (1838 – 13 februarie 1850) şi Iacob Mureşianu. Cel de-al doilea va fi, începând cu 9 septembrie 1850, singurul redactor al **F.m.i.l.** şi al „Gazetei de Transilvania", deoarece autorităţile habsburgice vor impune schimbarea lui Bariţiu din funcţia de redactor, ca sancţiune pentru atitudinea lui în timpul evenimentelor din anii 1848–1849. Între 7 martie şi 5 decembrie 1849 **F.m.i.l.** a fost obligată să-şi întrerupă apariţia; altă întrerupere a urmat în 1850 (13 februarie – 9 septembrie), când revista, ca şi „Gazeta de Transilvania", a fost suspendată de aceleaşi autorităţi. În anii 1856 şi 1857, din cauza greutăţilor materiale, se scot numere duble, la intervale neregulate de timp sau chiar se opreşte tipărirea (14 august 1856 – 6 martie 1857). După o perioadă de relativă stabilitate, alte greutăţi se ivesc şi, din această cauză, în urma altor doi ani de apariţie intermitentă (douăzeci şi nouă de numere în 1863 şi doar cinci în 1864), Iacob Mureşianu renunţă, din februarie 1865, să mai scoată periodicul, care intra în al

ФОАІЕ
пентрȣ
МІНТЕ, ІНІМЪ ШІ ЛІТЕРАТȢРЪ.

№. 26. ЛȢNĬ, 28. ІȢNIE 1848.

Маніфестȣл Църei ромъне.
(Ꙟнкeiеrе.)

Попорȣл, декретъnd одатъ дрептȣріле чівіле ші політіче че ле а авȣт ꙟн тотдеаȣна тот четъцеанȣл, деклаpъ къ тот ромънȣл е лівер, тот ромънȣл е новіл, тот ромънȣл е ȣн домн. Прін ȣрмаре де азі ꙟнаінте десфііnцеазъ орі че педеапсъ кȣ бътаіеа ші рȣшіне ꙟн образȣл гізілор орі че віціȣ ші орі че варгъ че деградъ демнітатеа четъцеанȣлȣі. Бътаіеа дар се ардікъ дела орі че дрегъторіе ші кȣ атъта маі вѫртос дін рънdȣріле солдацілор.

Попорȣл ромън де ші нȣ кȣноаще фііnца педепсеі кȣ моарте, ꙟнсъ пентрȣ къ адесеа прін жȣдекъторііле кріміnале жȣдекъторіі де сістема чеа векіе аȣ кȣтезат а да афаръ ніще сентінце де моарте, фъръ съ фі пȣтȣт а се пȣне ꙟн лȣкраре, попорȣл декретъ десфііnцареа кȣ totȣл а педепсеі кȣ мóртеа атът ꙟн лȣкраре кът ші ꙟн сентінце.

Попорȣл ромън възънd ꙟнтрерȣмперіле сале де релацiї кȣ ꙟн. поартъ, маі вѫртос дела 1828 ꙟнкоа, възънd къ репресентантȣл съȣ ла Константінопол е ȣн стрѣін, рекламъ а'ші авеа релацііле деадрептȣл кȣ ꙟн. пóртъ ші репресентант ал съȣ ла Константінопол ꙟнсȣші дінтре ромъні.

Пе скȣрт, попорȣл ромън рекапітȣлънd декретъ:

1. Ꙟнdепенdінца са адміністративъ ші леџіслативъ пе темеіȣл трактателор лȣі Мірчеа ші Влад V., ші неаместек ал нічі ȣнеі пȣтерi дін афаръ ꙟн челе дін ꙟнтрȣ але сале.

2. Егалітатеа дрептȣрілор політіче.

3. Контрівȣціе џенералъ.

4. Адȣнанцъ џенералъ компȣсъ де репресентанці аі тȣтȣлор стърілор соціетъцiї.

5. Домнȣл респонсавіл алес пе къте чінчі ані ші кътат ꙟн тоате стъріле соціетъцiї.

6. Ꙟмпȣціnареа лістеі чівіле — ардікареа де орі че міжлок де корȣмпере.

7. Респонсавілітатеа міністрілор ші а тȣтȣлор фȣнкціонарілор ꙟн фȣнкціа че окȣпъ.

8. Лівертате абсолȣтъ а тіпарȣлȣі.

9. Орі че рекомпенсъ съ віiе дела патріе прін репресентанцiї съї, іар нȣ дела Домн.

10. Дрептȣл фіе кърȣіа жȣдец де а'ші алеџе дрегъторiї съї, дрепт каре пȣрчеде дін дрептȣл попорȣлȣі ꙟнтрег де а'ші алеџе домнȣл.

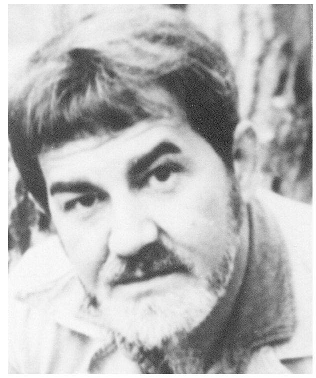
11. Гварdіе націоналъ.

12. Еманчіпаціа мънъстірілор ꙟнкінате.

douăzeci şi şaptelea an de existenţă. În foile volante care premerg editării acestei publicaţii sau însoţesc unele numere, în articolele-program, dintre care multe, comune, sunt tipărite în „Gazeta de Transilvania", şi în scrisorile către cititori, Bariţiu discută mereu, cu lărgimea de informaţie şi profunzimea ce-i caracterizează întreaga activitate, menirea celor două foi ale sale şi, mai ales, rostul celei literare în cadrul situaţiei generale din Transilvania şi în raport cu nevoile sociale şi culturale ale românilor. În esenţă, el îşi formulase programul încă din *Înştiinţarea* de la sfârşitul anului 1837, când făcea cunoscută hotărârea de a scoate, în anul următor, o „foaie literară". De fiecare dată când revine asupra chestiunii, registrul nuanţelor se îmbogăţeşte, caracterul programului său publicistic devenind, pe măsură ce experienţa de redactor şi autor sporeşte, tot mai cuprinzător şi mai variat. Iniţial, Bariţiu, sfătuit şi de Gött, se gândea la o gazetă cu materiale pentru „inima şi mintea" cititorului transilvănean, după modelul revistelor germane. Se adaugă acestei direcţii de divertisment şi informare, care nu va fi nicicând părăsită,

ideea preţioasă că foaia trebuie să sprijine activitatea literară a românilor prin publicarea literaturii originale, dar şi a traducerilor. Anunţând schimbarea denumirii, în mai 1838 redactorul îşi exprimă şi intenţia de a modifica structural noul periodic. Accentul se va pune, arată Bariţiu, pe publicarea literaturii, a unor scrieri „folositoare şi plăcute", renunţându-se la articolele prea încărcate de date. O nouă lămurire, din 1843, se adresează celor care pretindeau ca foaia să abandoneze preocupările literare. Revista le va continua, răspunzând astfel interesului general, dar va spori şi atenţia pentru istoria naţională. Raportul, subliniază acum redactorul, va fi în favoarea preocupărilor serioase, de ştiinţă şi istorie, dar se va tipări şi multă beletristică, materiale distractive, umor ş.a. Cu timpul, Bariţiu se vede obligat să îi anunţe pe cei care îi trimiteau versuri că, din cauza numărului limitat de pagini, nu poate să includă decât o singură poezie într-un număr. S-a făcut loc şi literaturilor străine, din care se traduce mult. Uneori articole de atitudine socială trec din paginile „Gazetei de Transilvania" în acelea ale suplimentului său literar, care îi completează astfel acţiunea politică şi socială. Ideile politice capătă putere de circulaţie mai ales în rândurile burgheziei româneşti din Transilvania, pentru care erau scrise, în primul rând, foile lui Bariţiu. Revista a susţinut necesitatea ridicării culturale a poporului, ca un prim pas spre realizarea unităţii culturale a tuturor românilor. Ideile Şcolii Ardelene se fac încă simţite, dar reflexele iluministe coexistă cu ecourile romantismului; predomină spiritul patriotic şi moderat politiceşte al lui Bariţiu. Până la apariţia „Familiei" sau a „Albinei Carpaţilor" şi, mai târziu, a „Tribunei", **F.m.i.l.** va fi cel mai important periodic literar al românilor din Imperiul Habsburgic. Contribuţia ei se manifestă, cu prioritate, în două direcţii. Una este aceea a dirijării interesului cititorilor către literatură, şi mai ales către literatura naţională. În acest scop, Bariţiu se va îngriji să publice sau să republice producţiile scriitorilor din Principate (Gh. Asachi, I. Heliade-Rădulescu, C. Negruzzi, V. Alecsandri, Gr. Alexandrescu, D. Bolintineanu ş.a.) şi din Transilvania (I. Barac, Andrei Mureşanu, I. Rusu); are în vedere însă şi încercări ale tinerilor cu preocupări literare sau jurnalistice. Scrierilor originale li s-au adăugat, mai ales în perioada de până la 1850, numeroase traduceri. Dar mai însemnat este efortul lui Bariţiu, în consonanţă cu cel al confraţilor lui din Principate, de a folosi publicistica şi literatura ca pe un mijloc de acţiune în vederea realizării unităţii spirituale a românilor. G. Bariţiu şi, după 1850, Iacob Mureşianu au făcut din revistă o tribună de afirmare a ideii naţionale. De aceea, în primii ani, până prin 1842, exigenţa critică a redactorului a fost redusă faţă de colaboratorii transilvăneni. Totodată, operele unor scriitori moldoveni şi munteni erau oferite ca modele pentru începători, dar şi drept dovezi ale capacităţii creatoare a poporului român. În acelaşi mod poate fi privit şi interesul arătat poeziei şi artei populare. Foaia lui Bariţiu este prima publicaţie periodică românească din Transilvania care a tipărit folclor. S-au reluat fragmente din textele culese de V. Alecsandri, versuri şi proză provenind de la Andrei Mureşanu, I. Maiorescu, At. M. Marienescu ş.a., precum şi studii dedicate poeziei, muzicii şi dansului popular, etnografiei etc. În anii 1858 şi 1859 I.G. Sbiera, M.V. Stănescu-Arădanul şi At. M. Marienescu şi-au făcut publice, prin intermediul revistei, apelurile către intelectualii din satele transilvănene şi din Bucovina, prin care aceştia erau îndemnaţi să culeagă şi să trimită balade, poveşti, basme, datini, proverbe, anecdote. Vor fi tipărite contribuţii privind istoria românilor şi a popoarelor vecine, studii, dar şi articole, pe înţelesul tuturor, de filologie, pedagogie, economie, filosofie, geografie ş.a. Rubricile de informaţii şi ştiri în legătură cu viaţa politică şi socială din Transilvania, din Principate şi din alte teritorii locuite de români nu au lipsit din nici un număr, ca şi notele bibliografice, recenziile şi chiar articolele ample dedicate cărţilor care se editau la Braşov, Iaşi şi Bucureşti. Acestei oglinzi a vieţii intelectuale naţionale i se adaugă comentarii atente privind ceea ce se publică în alte gazete şi reviste sau rubrici în care se discută viaţa teatrală şi artistică, învăţământul etc. În acest fel, revista lui Bariţiu a atras (la fel cu celelalte mari periodice din prima jumătate a secolului al XIX-lea) contribuţiile celor mai importanţi scriitori, oameni de ştiinţă şi cultură, gazetari politici, fiind, totodată, o şcoală pentru numeroşi tineri care şi-au început activitatea scriitoricească în paginile ei. Din Transilvania au colaborat, alături de G. Bariţiu, Andrei Mureşanu, Iacob Mureşianu, şi Pavel Vasici, Timotei Cipariu, I. Rusu, V. Popp, Iosif I. Mani, Aaron Florian, G. Munteanu, A.T. Laurian, Simion Bărnuţiu, precum şi I. Barac, N. Bălăşescu, Vincenţiu Babeş, Aron

Pumnul. Li se alătură bănăţeanul N. Tincu-Velia, Moise Sora Noac şi mai tinerii At. M. Marienescu, Al. Papiu-Ilarian, Iosif Vulcan, I. Codru-Drăguşanu, Justin Popfiu, I.V. Rusu, bucovineanul V. Bumbac ş.a. La fel de bogată a fost participarea autorilor din Muntenia şi Moldova. Scrierilor lui I. Heliade-Rădulescu şi N. Bălcescu li s-au adăugat altele, aparţinând lui Iancu Văcărescu, C. Negruzzi, Anton Pann, Gr. Alexandrescu, D. Bolintineanu, Cezar Bolliac, I. Ghica, V. Alecsandri, N. Istrati, D. Ralet, I. Ionescu de la Brad, C.A. Rosetti. Numărul celor care intră în coloanele revistei este însă mult mai mare, dacă se ţine seama de scriitorii din care se reproduce frecvent (Gh. Asachi, M. Kogălniceanu ş.a.) şi, mai ales, de colaboratorii mai puţin sau deloc cunoscuţi. De mare însemnătate este rolul ei în facilitarea contactului cu literaturile străine. Se traduce, în primul rând, din scriitorii de limbă germană (Lessing, Herder, Goethe, Schiller, S. Gessner, C.M. Wieland, Uhland şi Heine), apoi din cei englezi (Shakespeare, Milton, Young, Byron) şi americani (B. Franklin), italieni (Vittorio Alfieri şi Giacomo Casanova), ruşi (Puşkin), polonezi (Adam Mickiewicz). Nu lipsesc nici tălmăcirile din literatura franceză (Montesquieu, Molière, Voltaire, J.-J. Rousseau, Diderot, Lamartine, Béranger, Lamennais, Balzac, Hugo, Al. Dumas, Musset ş.a.), precum şi transpunerile fragmentare din clasicii greci şi latini (Homer, Ovidiu, Vergiliu, Cicero ş.a.). Se adaugă multe aforisme şi maxime din Cicero, Voltaire, Chamfort, Pascal, Vauvenargues, Fénelon, Axel Oxenstierna, J.G. Fichte. Completând, din punct de vedere cultural şi literar, acţiunea politică a „Gazetei de Transilvania”, **F.m.i.l.** a militat, concomitent cu „Dacia literară” sau „Propăşirea”, pentru crearea unei literaturi originale, inspirată din tradiţiile populare şi istorice ale românilor. Totodată, a susţinut consecvent ideea luminării prin cultură, a trezit interesul pentru lectură şi pentru creaţia literară, a pus în circulaţie producţia literară autohtonă şi poezia populară. Nu mai puţin importante sunt contribuţia publicaţiei la răspândirea cunoştinţelor ştiinţifice şi la combaterea, în spirit iluminist, a concepţiilor învechite, precum şi aportul ei la clarificarea chestiunilor de limbă, literatură şi ortografie, la respingerea unor afirmaţii eronate şi tendenţioase, emise de diferiţi istorici şi publicişti străini în legătură cu originea limbii şi a poporului român sau în legătură cu istoria noastră naţională. ***R.Z.***

FOARŢĂ, Şerban (8.VII.1942, Turnu Severin), poet, eseist, traducător.

Este fiul Yvonnei Foarţă (n. Bürger), profesoară, şi al lui Nicolae Foarţă, medic. Urmează la Turnu Severin clasele primare, apoi liceul (1949–1960) şi termină Facultatea de Filologie a Universităţii din Timişoara (1965). Este doctor în filologie cu o teză despre poezia lui Ion Barbu (1976), publicată ulterior sub forma unui eseu iconoclast. Devine cadru didactic, în 1992 profesor la Facultatea de Litere, secţia jurnalistică, a Universităţii de Vest din Timişoara. În 1990–1991 a fost şi directorul Teatrului Naţional din acelaşi oraş. Debutează cu critică în „Scrisul bănăţean” (1963) şi editorial cu un aparat critic la *Povestea vorbii* de Anton Pann, ediţie publicată în 1967. Abia în 1976 debutează ca poet, cu volumul *Texte pentru Phoenix*, scris în colaborare cu Andrei Ujică. A mai colaborat la „Orizont”, „Echinox”, „Viaţa românească”, „România literară”, „Caiete critice”, „Focus vest”, „Jurnalul literar”, „Dilema”/„Dilema veche”, „Suplimentul de cultură” ş.a. Sporadic, la începutul activităţii publicistice, a semnat Dan Cornavin. Personalitate plurivalentă, atras de muzică (pianist), pictură (a realizat iconografia unor cărţi proprii), **F.** a scris şi cronică plastică (albumele comentate *Orăvitzan*, 1988, şi *Sculptura fructiferă*, 1990, publicate la Timişoara), dramatizări (*Ivan Turbincă* după Ion Creangă) sau texte originale (*Cucul* şi *pasărea din ceas*), puse în scenă la Teatrul de Păpuşi din Timişoara. A fost distins cu mai multe premii, între care Premiul Uniunii Scriitorilor (1978, 2004, 2007), Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Timişoara (1980, 1992, 1996, 1997, 1998, 2005), Premiul ASPRO (1998, 2003), Premiul Naţional de Poezie „Mihai Eminescu” (2004) ş.a.

Dincolo de caracterul circumstanţial, volumul *Texte pentru Phoenix* rămâne o „piesă de rezistenţă” în creaţia lui **F.**, mai ales în combinaţie cu muzica legendarei trupe Phoenix. Formula specială de

magie populară şi cultă, ermetism şi simplitate, a prins foarte bine în epocă şi este încă foarte gustată pentru cantabilitatea versurilor: „Vouă,/ celor din zodii, pecetii şi herburi,/ fiarelor nepăscătoare de ierburi,/ nepăsătoare de carne de fiară,/ neumbrite de nour,/ nearse de soare:/ Pajură, Bour,/ cu schiptru şi tiară,/ mă rog/ să vă iviţi!" (*Invocaţie*). Următoarea carte, *Simpleroze* (1978), oferă o imagine paradisiacă a limbajului-culoare şi joc, pus sub semnul rozului, o culoare emblematică, inclusă peste aproape trei decenii în titlul unui alt volum, *Istoriile unui matroz întors de pe Planeta Roz* (2007). Cu o aparentă simplitate a versului, frăgezime a imaginii, imaginar (mimat) infantil-minor, poemele propun un scenariu de prezentare şi re-prezentare a unei lumi întemeiate exclusiv pe cuvânt, pe cuvântul înţeles ca entitate individuală, ontologică, sonoră, vizuală şi olfactivă. Extrem de tehnică, în ciuda poeticii simplităţii pe care o practică, volumul este o savantă joacă de-a culorile şi sonurile: „Nici mov, nici oranj,/ culoarea nici-nici/ e a unui franj/ furat de furnici.// Şi galben, şi frez,/ culoarea şi-şi/ nu are nici crez,/ nici ce ispăşi.// cam brun, cam oliv,/ culoarea camcam/ nu are motiv/ să facă tamtam.// Când gri, când pembé,/ această tafta/ s-ar zice că e,/ dar nu e a ta" (*această tafta*). Substantivală în exces, lumea din *Simpleroze* încearcă să sugereze, poate chiar să demonstreze, materialitatea logosului poematic, în ciuda aparentei lipse de miză serioasă a jocurilor pe care sunt construite textele. Un volum similar este *Un castel în Spania pentru Annia* (1999) însoţit, la ediţia a doua (2006), de reproducerea unor picturi, multe poeme fiind exemple de ekphrasis, de limbaj vizual „tradus" în limbaj poetic. Conţinând acuarele, lieduri, „calamburguri", jocuri ghiduşe, copilăreşti-savante (se experimentează aici poemul cu versuri scurte), cartea, care se deschide cu un motto din Gérard de Nerval, creează un castel iluzoriu, adică un tărâm artificial-real. Simbolul poeticii lui **F.** este ouroborosul, şarpele care îşi muşcă propria coadă, simbol al naşterii şi al morţii, al autodistrugerii şi al renaşterii din propria cenuşă. Această poetică, în fond a unui model spiritual şi iniţiatic, explică şi predilecţia pentru construcţiile formale de tip spirală sau *coincidentia oppositorum*, tautologiile, tautofoniile, eufoniile, omofoniile, omonimiile, reluările, paralelismele sintactice etc. În *Şalul, eşarpele Isadorei* (1978) modelul este mai evident, poate, decât în altă parte, în orice caz, jocul de-a *coincidentia oppositorum* apare încă din titlu, ceea ce indică intenţia de a experimenta palindromul ca figură logică, sonoră, poetică şi ontologică, formula jocului de false/adevărate omofonii-omonimii. Figura ouroborosului sau a spiralei apare de altfel explicit în poemul *Placă (puţin) defectă*, dispus grafic sub forma unei spirale. Poemele, ca şi cele anterioare, mizează pe cuvintele vechi, parfumate, încărcate de istorie culturală şi sonoră, pe raportul dintre semantica, sonoritatea şi ontologia cuvântului, încercându-se şi aici învestirea cuvântului cu o (efemeră) independenţă ontologică. Se remarcă utilizarea unui sentimentalism poetic Biedermaier, în cheie cinică sau suav argotică, în poeme care mimează poetica anilor 1900–1920. Inventivitatea şi dexteritatea în compunerea palindromurilor pare să „suprime aerul dintre cuvinte", precum declara în prima dintre cele *Şase (spre şapte) holorime sau Speranţa de a suprima (nepedepsit) aerul dintre cuvinte*: „Cu luare-aminte (pe când, seara,/ iatacele,-n eşarfe,-ncep;/ culoarea minte) (pe când seara// alb astru, -n cearcăn vânăt, ori/ mărgea-n privirea mea aprinde),/ mărgean, privirea mea, a prinde,/ albastru,-ncearcă,-n vânători!". Excesiv de reci sunt aceste parade de savantă jonglerie poetică, o *ars combinatoria* mai mult seacă decât ermetică, pe care autorul o practică şi în *Holorime* (1986), cu efecte discutabile, dincolo de performanţa pur tehnică, şi pe care o contrabalansează, în *Areal* (1983), printr-o infuzie de pitoresc levantin (*Şapte privelişti levantine*), de descendenţă matein-barbiană. Premiată ca literatură pentru copii şi datorită mottoului ambiguu din Max Jacob, care se adresa „copiilor şi rafinaţilor", această carte creează un alt tip de „paradis artificial", al unui Fanar lingvistic de secol XVIII, de un rococo infantil-savant (*Şapte unisonete*). Ion Pop a vorbit, în acest caz, despre pasiunea de „restaurator" a poetului, de poemele ca „exegeze lirice", comentarii în registru buf, ironic, savant, ludic etc. ale altor limbaje poetice (Leonid Dimov, Ion Barbu, Mateiu I. Caragiale ş.a.), generând o libertate (autoconstrânsă), tipică pentru **F.** În acelaşi registru se poate încadra şi *Caragialeta* (ed. 2, 2002), transpunere parodică, ironică şi sentimentală a lumii lui I.L. Caragiale, savuroasă pe alocuri. Volumele următoare experimentează diverse formule: *Fractalia* (2004) e o

transpunere în versuri, însoţită de imagini, a paginilor 86–93 din *Mintea noastră cea de toate zilele* de Roger Penrose, explorând poetic zona limbajului ştiinţific, dar fără rezultate convingătoare, *Rebis* (2005) duce in extremis experimentele din zona poeziei cu forme fixe, poemele fiind exerciţii de versificaţie dificilă, altoite pe un vocabular preţios, *Rimelări* (2005) adună strofele „înguste" ale unor poeme cu tematică morală şi socială, adaptate lingvistic la contemporaneitate şi publicate iniţial, în 2004–2005, în „Dilema veche". Dintre toate, se distinge *Spectacol cu Dimov* (2002), poate cel mai cunoscut şi mai spectaculos experiment de după 2000 al lui **F.**, deşi unul mai puţin tehnic, mai uman, cu fir narativ punctat de un şir de portrete de prieteni, joc melancolic, livresc şi autobiografic, în care personajele sunt Ţepe (Dumitru Ţepeneag), Virgil (Mazilescu), Mircea Ciobanu, Mopete (alias Mircea Ivănescu), Daniel Turcea, Sorin Mărculescu ș.a. **F.** a mai publicat diverse plachete de poezie minoră, unele aparent sau evident pentru copii, altele cultivând în mod ludico-parodic kitsch-ul, fiind jucărele, bijuterii, exerciţii de versificaţie pe diverse teme şi laitmotive lirice. Proza, de la gazetăria elegantă din *Honorificabilitudinitatibus* (2004), cuprinzând articolele publicate în „Focus vest", care-l pun în ipostaza unui Caragiale contemporan, la prozele pletorice, poetico-eseistice din *Prozarium* (2006), la spumosul „rimoroman" kitsch/burlesc *Un mire fără căpătâi* (ed. 2007) şi la *Roşul uşor e rozul iluzor* (2008), o variantă de palindrom în proză (deloc narativă), livresc şi erotic, plin de umor şi inventivitate până la un punct, dar până la urmă fastidios, completează portretul unui autor prolific, care a experimentat pe mai multe game şi în mai multe tonalităţi. Eseistica, incluzând *Eseu asupra poeziei lui Ion Barbu* (1980), *Afinităţi selective* (1980), *Afinităţi efective* (1990) ș.a., dezvăluie un visător maniacal în marginea lumilor de hârtie ermetice, fie că este vorba despre poezia lui Ion Barbu, de *Craii de Curtea Veche* de Mateiu I. Caragiale sau de alţi autori europeni, pune în lumină un critic atent, cu abilităţi hermeneutice şi comparatiste imprevizibile, pentru care literatura nu este decât un sistem de oglinzi rotitoare, reflectând, borgesian, aceeaşi „construcţie fără sfârşit". **F.** este şi un important traducător din literatura franceză (Stéphane Mallarmé, Paul Verlaine, Guillaume Apollinaire, Victor Hugo) şi anglo-americană (*Limericks*-urile lui Edward Lear & Comp. şi mai noua *The Book of Longing* a muzicianului-poet Leonard Cohen). Traducerile, remarcabile prin expresivitate şi prin soluţiile inventive în transpunerea rimelor şi ritmurilor originale (sunt alese texte dificile din punct de vedere tehnic) poartă totuşi amprenta poeticii personale a lui **F.** Este evident că pentru el poezia este un metalimbaj cultural, care acţionează în dublu sens: „seamănă" cu toţi autorii traduşi de el, dar şi cei traduşi îi devin asemănători. Versurile lui Mallarmé, spre pildă, transpuse exemplar, sună mai puţin abstract, mai arhaizat, mai încărcat în varianta românească. În schimb, psalmii, un exemplu de traducere eşuată, devin texte pur livreşti, lipsite de orice forţă originară, în ciuda inventivităţii formale a tălmăcirii. Acolo unde există o similaritate de fond între traducător și autor, „trădarea" devine mai puţin flagrantă, ca în versiunile din Hugo, din Verlaine sau Apollinaire, din renascentiştii francezi cuprinşi în antologia *Blazoanele anatomiei feminine* (2004) sau în selecţia dedicată felinelor din *Mic tratat de pisicologie* (2006).

La distanţă de nota plebeiană a hazului sorescian, acesta [*Şerban Foarţă*] *este un* homo ludens *cu o ținută aristocratică. El înfăţişează o ascendenţă pretenţioasă, fiind mai apropiat de Macedonski, Adrian Maniu, Ion Barbu (celui din urmă i-a consacrat un remarcabil eseu).* [...] *Prin ce se caracterizează producţia poetică a lui Şerban Foarţă? Printr-o calofilie fanatică, dusă până la o delirantă pedanterie.*

GHEORGHE GRIGURCU

SCRIERI: *Texte pentru Phoenix* (în colaborare cu Andrei Ujică), Bucureşti, 1976; ed. 2, Bucureşti, 1994; *Simpleroze*, Timişoara, 1978; *Şalul, eşarpele Isadorei*, Bucureşti, 1978; ed. 2, Timişoara, 1999; *Copyright*, Bucureşti, 1979; *Eseu asupra poeziei lui Ion Barbu*, Timişoara, 1980; *Afinităţi selective*, Bucureşti, 1980; *Areal*, Bucureşti, 1983; *Holorime*, Bucureşti, 1986; *Afinităţi efective*, Bucureşti, 1990; *Versuri Phoenix*, Bucureşti, 1994; *Dublul regim (diurn/nocturn) al presei*, Timişoara, 1997; *Caragialeta*, Timişoara, 1998; ed. 2, Timişoara, 2002; *Prolegomene la o retorică publicitară*, Timişoara, 1998; *Un castel în Spania pentru Annia*, Timişoara, 1999; ed. 2, Timişoara, 2006; *Erau ziare, evenimente*, Timişoara, 2000; *Opera somnia*, pref. Mircea Mihăieş, Iaşi, 2000; *Caragialeta bis*, Timişoara, 2002; *Un mire fără căpătâi* (în colaboare cu Ion Barbu), Iaşi, 2002; ed. Iaşi, 2007; *Spectacol cu Dimov*, Bucureşti, 2002; *Poezie/carte-borcan*, Bucureşti, 2003; *Timişoara în trei prieteni*,

Timişoara, 2003 (în colaborare cu Dan Mircea Cipariu, Robert Şerban, Mihai Zgondoiu); *Ethernul pheminin*, Chişinău, 2004; *Fractalia*, Timişoara, 2004; *Honorificabilitudinitatibus*, Timişoara, 2004; *Rebis*, Bucureşti, 2005; *Rimelări*, Bucureşti, 2005; *Prozarium*, Bucureşti, 2006; *Cucul din ceas şi pasărea albastră*, Bucureşti, 2007; *Isprăvile lui Degeţel şi ale altora ca el*, Piteşti, 2007; *Istoriile unui matroz întors de pe planeta Roz*, Timişoara, 2007; *Mr. Clippit and Comp.*, Bucureşti, 2007; *O brumă de paiete și confetti* (în colaborare cu Emil Brumaru), 2007; *Îndreptar practic de chiciologie*, Bucureşti, 2008; *Micul prinţ*, Bucureşti, 2008; *Roşul uşor e rozul iluzor*, Bucureşti, 2008; *Cozerii în lila* (în colaborare cu Iolanda Malamen), Bucureşti, 2009; *Gazela de perete*, Bucureşti, 2009; *„Nu ştiu alţii cum sunt...”*, Chişinău, 2009; *Amor Amoris*, postfaţă Mircea A. Diaconu, Piteşti, 2010; *Amadeus*, Timişoara, 2011; *Încă un căpcăun*, Timişoara, 2011; *Întrebări*, Timişoara, 2011; *69* (în colaboare cu Ion Barbu), București, 2011; *Eșichier* (în colaborare cu Lia Faur), Timișoara, 2012; *Fotballetto*, Timișoara, 2012. **Traduceri:** Paul Valéry, *Degas, dans, desen*, Bucureşti, 1968, *Introducere în metoda lui Leonardo da Vinci*, Bucureşti, 1969; ed. 2, Piteşti, 2002; Francis Carco, *Prietenul pictorilor*, Bucureşti, 1970; Stéphane Mallarmé, *Album de versuri*, Bucureşti, 1988; ed. 2, Iaşi, 2002; Edward Lear & Comp., *Limericks*, îngr. trad., Timişoara, 1992; Serge Gainsbourg, *Evghenii Sokolov*, Bucureşti, 1996; Salvador Dalí, *Încornoraţii vârstnicei picturi moderne*, Bucureşti, 1997; Paul Verlaine, *Invective*, Timişoara, 1998; Guillaume Apollinaire, *Cântecul celui neiubit*, Timişoara, 2000; Victor Hugo, *Ballades – Balade*, ed. bilingvă, Târgovişte, 2002, *Balade şi alte poezii*, Iaşi, 2006; *Clepsidra cu zăpadă*, îngr. şi introd. trad., Iaşi, 2003; *Blazoanele anatomiei feminine. Poeţi francezi ai Renaşterii*, Bucureşti, 2004; *Mic tratat de pisicologie*, Bucureşti, 2006; Leonard Cohen, *Cartea aleanului*, Iaşi, 2006 (în colaborare cu Cristina Chevereşan); *Cartea psalmilor*, Timişoara, 2007; Philippe Lechermeier, *Prinţese date uitării sau necunoscute*, Bucureşti, 2007, *Seminţe de cabane*, Bucureşti, 2008; *Ecclesiastul. Cântarea Cântărilor*, Bucureşti, 2008; Pierre Thomas Nicolas Hurtaut, *Ars flatulatoria sau Meșteșugul bunei pârțâieli*, București, 2008; *33 de fatrazii*, București, 2008; *O seamă de pisicovenii franțuzești*, în Hippolyte Taine, *Viața și opiniile filosofice ale unei pisici*, pref. Radu Paraschivescu, București, 2008; Georges Perec, *Dispariția*, București, 2010; *Psalmii lui Solomon și odele din Biserica Greacă*, pref. Cristian Bădiliță, Târgu Lăpuş, 2010; T.S. Eliot, *Opere poetice. 1909–1962 – Collected Poems. 1909–1962*, ed. bilingvă, pref. Ștefan Stoenescu, București, 2011 (în colaborare); Rainer Maria Rilke, *Cartea sărăciei și a morții*, Timișoara, 2012.

Repere bibliografice: Grigurcu, *Poeţi*, *472–476*; Ciobanu, *Însemne*, II, *224–227*; Zaciu, *Cu cărţile*, *211–218*; Regman, *Noi explorări*, *47–49*; Ciocârlie, *Eseuri*, *87–94*; Gheorghiu, *Reflexe*, *197–200*; Grigurcu, *Între critici*, *337–340*; Steinhardt, *Critică*, *198–200*; Tartler, *Melopoetica*, *105–109*; Pop, *Jocul*, *397–412*; Călinescu, *Biblioteci*, *144–148*; Mincu, *Eseu*, II, *150–154*; Grigurcu, *Existenţa*, *407–416*; Munteanu, *Jurnal*, IV, *198–203*; Simion, *Scriitori*, IV, *404–413*; Monica Spiridon, *Genul „mai-mult-ca-scurt”*, R, 1990, 6; Regman, *Nu numai*, *258–261*; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, *187–191*; Negoiţescu, *Scriitori contemporani*, *178–180*; *Dicţ. analitic*, I, *52–54*, IV, *629–631*; Gheorghe Grigurcu, [*Şerban Foarţă*], RL, 2000, 9, 2003, 26, 2007, 46; Octavian Soviany, [*Şerban Foarţă*], LCF, 2000, 37, CU, 2001, 2; *Dicţ. esenţial*, *316–317*; Manolescu, *Lista*, I, *275–278*; Cornel Ungureanu, *Spaţiul Foarţă. Puţină biografie*, O, 2002, 7; Lefter, *5 poeţi*, *123–137*; Marius Chivu, *Odă în metru fractalic*, RL, 2004, 19; Mihai Iovănel, *Ars combinatoria*, ALA, 2004, 739; Florina Pîrjol, *Delicatese pentru filologi*, CLT, 2004, 3; *Dicţ. Banat*, *311–318*; Ştefănescu, *Istoria*, *883–885*; Daniel Cristea-Enache, *Vă place Foarţă?*, RL, 2006, 5; Simona Vasilache, *Legende despre şerpi şi păsări*, RL, 2006, 46; Cosmin Ciotloş, [*Şerban Foarţă*], RL, 2008, 39, 2009, 47; Manolescu, *Istoria*, *1094–1097*; Popa, *Ist. lit.*, II, *499–500*; Iulian Boldea, *Manierismul ludic*, VTRA, 2012, 8–9; *Șerban Foarță – 70*, coordonator Simona Popescu, Pitești, 2012. ***R.D.***

FOCHI, Adrian (26.X.1920, Cernăuţi – 5.X.1985, Bucureşti), etnolog.

Este fiul Olimpiei şi al lui Silvestru Fochi, funcţionar. Urmează cursurile Liceului „Dr. C. Angelescu” şi ale Seminarului Pedagogic Universitar din Cernăuţi. Face studii de filologie romanică la Universitatea din Cernăuţi (1938–1940) şi ulterior de filologie modernă la Universitatea din Bucureşti (1940–1946), aici audiind, timp de două semestre, un curs al lui D. Caracostea. Funcţionează ca asistent la Catedra de limba italiană a Facultăţii de Litere din Bucureşti (1946–1947), profesor de limba franceză la Râşnov (1947–1948), de limba română la Conţeşti-Răcari, judeţul Dâmboviţa (1948–1950) şi, în Bucureşti, la şcoli profesionale din cadrul Ministerului Industriei Uşoare (până în 1953). Tot în Bucureşti, devine documentarist la

Institutul de Folclor (1957–1964), cercetător la Institutul de Studii Sud-Est Europene (1964–1975) şi la Institutul de Etnografie şi Folclor (1975–1982). Şi-a luat doctoratul în 1970 cu teza *G. Coşbuc şi creaţia populară*. Primele articole i-au apărut în „Revista de folclor" (1956). A fost membru (din 1966) în Comisia Internațională pentru Studierea Cântecului Popular din Balcani. A colaborat la numeroase publicații, printre care „Anuarul de folclor", „Convorbiri literare", „Ramuri", „Analele Academiei. Memoriile secției de științe filologice", „Anuarul Institutului de Cercetări Etnologice și Dialectologice", „Revista de etnografie și folclor", „Revista muzeelor", „Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei", „Revue des études sud-est européennes", „Österreichische Osthefte" (Viena), „Narodno stvaralastvo" (Belgrad), „Steaua", „Studia et acta orientalia", „Studii și cercetări de bibliografie", „Cahiers roumains d'études littéraires", „Serta slavica" (München), „România literară", „Luceafărul", „Vatra" ș.a.

F., un „eminent folclorist" (cum l-a caracterizat Petru Caraman), şi-a ales ca subiect al primei sale cărţi cea mai importantă plăsmuire a eposului românesc tradiţional: *Mioriţa* (1964). Este lucrarea care l-a consacrat şi i-a adus Premiul „B.P. Hasdeu" al Academiei RPR. Studiul introductiv, cu cele patru mari secţiuni ale sale (*Introducere*, *Tipologie*, *Circulaţie*, *Geneză*), este o adâncită dezbatere asupra vastei problematici a subiectului: morfologia tematică, formulele de expresie, tematica motivelor de contaminare, versificaţie şi probleme de compoziţie, tipologia subiectului, raportul dintre tradiţie şi inovaţie, versiunea baladă, versiunea colind, variantele externe. Aşa cum a remarcat Mircea Eliade, „tot ce priveşte tehnica şi problematica folclorică a fost tratat amănunţit" în această cercetare. Etnograful **F.** îşi face simţită prezenţa în toate secţiunile studiului, dar mai cu seamă în subcapitolul *Baza etnografică a imaginii nupţiale din Mioriţa*, care – aprecia Ion Muşlea – „a surprins în mod deosebit pe mulţi". Cea de-a cincea secţiune, corpusul de texte, a fost o revelaţie chiar pentru specialişti, care au avut pentru prima dată în faţă cele 930 de variante ale capodoperei. Nici o altă piesă a epicii versificate nu se bucurase până atunci de o monografie atât de amplă, şi nici alta de aceleaşi dimensiuni, privind alte subiecte epice, nu a apărut după ea. Ovidiu Bârlea socoteşte că *Mioriţa* lui **F.** este o „lucrare de bază impresionantă atât prin dimensiuni, cât şi prin minuţiozitatea analizei". Mircea Eliade mai afirma că monografia a adus contribuţii „decisive" la exegeza mioritică, iar sociologul H.H. Stahl aprecia că lucrarea este „foarte erudită şi de o deosebită seriozitate". **F.** a alcătuit şi o serie de micromonografii închinate altor subiecte: *Doicin Bolnavu*, *Uncheşeii*, *Jertfa zidirii*, *Sora otrăvitoare*, *Nevasta vândută*, *Fata rău măritată*, *Iovan Iorgovan*, *Cântecul lui Brâncoveanu*, *Cântecul lui Oroveanu*, *Arborii îmbrăţişaţi*, reunite postum în *Valori ale culturii populare româneşti* (I–II, 1987–1988). Un compartiment însemnat al operei lui **F.** îl constituie studiile de folclor comparat, aplicate, în cea mai mare parte, tot la eposul tradiţional versificat şi cântat. Cercetătorul opinează că fragmentarismului trebuie să-i fie opus studiul monografic, apelului la traduceri să-i fie preferat recursul decis la documentele în limbile respective, examenului univoc să-i ia locul considerarea faptelor pe un câmp larg, parţialismul să cedeze locul inventarului de subiecte, iar teoriei împrumutului se cade să-i fie opusă teoria fondului comun, ceea ce nu ar duce la negarea provenienţei sud-dunărene a unor subiecte. Ca modele de urmat, **F.** şi-a ales dintre comparatişti pe B.P. Hasdeu, Lazăr Şăineanu, D. Caracostea, M. Gaster şi Tache Papahagi. Şi-a însuşit câteva limbi slave, ca să aibă astfel acces la izvoare de mâna întâi, să identifice, pe cât posibil, toate paralelismele la subiectele ce l-au interesat. În *Coordonate sud-est europene ale baladei populare româneşti* (1975) afirmă că din 401 subiecte, câte însumează cântecul epic românesc, doar ceva mai mult de un sfert pot fi considerate comune cu ale bulgarilor, sârbilor, macedoromânilor, neogrecilor și albanezilor, iar unul cu istroromânii. În *Paralele folclorice. Coordonatele culturii carpatice* (1984) identifică 26 de subiecte comune pentru români şi maghiari, 22 cu ucrainenii, 17 cu slovacii, 12 cu lituanienii, 11 cu ruşii şi bieloruşii, 10 cu polonezii, 8 cu cehii şi moravii şi 3 cu saşii-germanii. Cercetarea cântecului epic tradiţional l-a condus pe **F.** spre studierea gramaticii şi stilului acestuia. Creaţie cu limbaj propriu, scrie folcloristul în *Estetica oralităţii* (1980), cu mijloace artistice specifice, cu un stil tradiţional bine consolidat, folclorul trebuie studiat nu cu uneltele retoricii clasice, ci

cu acelea ale limbajului specific. Sprijinindu-se pe ideile unor exegeţi români ca B.P. Hasdeu, B. Delavrancea, N. Iorga, C. Brăiloiu, Th. D. Speranţia, Al. I. Amzulescu, ca şi pe acelea ale unor specialişti străini ca Milman Parry, C.M. Bowra, Paul Mazon, Franz H. Bäuml, Donald J. Ward, Lorenzo Renzi ş.a., **F.** îşi adaugă contribuţia la ceea ce el numeşte varianta românească a teoriei oralităţii. Aportul cel mai însemnat al cărţii este repertoriul analitic al formulelor călătoare din cântecul epic muntenesc şi oltenesc, care însumează 127 de poziţii. Alte câteva componente particularizează opera lui **F.**: aceea de bibliograf, responsabil al colectivului care a realizat *Bibliografia generală a etnografiei şi folclorului românesc* (I–II, 1968–2002), completată cu aceea de editor.

Remarcabilă rămâne Mioriţa *(1964), lucrare de bază, impresionantă atât prin dimensiuni, cât şi prin minuţiozitatea analizei. Ea promite a fi fructuoasă prin resorturile ei metodologice, oferind* […] *o mostră de ceea ce înseamnă cercetarea ştiinţifică a folclorului, mai cu seamă când e limitată la un tip folcloric.*

OVIDIU BÂRLEA

SCRIERI: *Mioriţa. Tipologie, circulaţie, geneză, texte*, pref. Pavel Apostol, Bucureşti, 1964; *Bibliografia generală a etnografiei şi folclorului românesc* (în colaborare), vol. I: *1800–1891*, pref. Mihai Pop, Bucureşti, 1968, vol. II: *1892–1904*, îngr. şi pref. Iordan Datcu, Bucureşti, 2002; *G. Coşbuc şi creaţia populară*, Bucureşti, 1971; *Recherches comparées de folklore sud-est européen*, Bucureşti, 1972; *Coordonate sud-est europene ale baladei populare româneşti*, Bucureşti, 1975; *Datini şi eresuri populare de la sfârşitul secolului al XIX-lea. Răspunsurile la chestionarele lui Nicolae Densuşianu*, Bucureşti, 1976; *Estetica oralităţii*, Bucureşti, 1980; *Femeia lui Putiphar (K 2111). Cercetare comparată de folclor şi literatură*, Bucureşti, 1982; *Paralele folclorice. Coordonatele culturii carpatice*, Bucureşti, 1984; *Cântecul epic tradiţional al românilor*, Bucureşti, 1985; *Valori ale culturii populare româneşti*, I–II, îngr. Rodica Fochi, introd. Iordan Datcu, Bucureşti, 1987–1988. **Ediţii:** Jan Urban Jarník, Andrei Bârseanu, *Doine şi strigături din Ardeal*, introd. edit., Bucureşti, 1968; *Datini și eresuri populare de la sfârșitul secolului al XIX-lea. Răspunsurile la chestionarul lui Nicolae Densușianu*, introd. edit.,Bucureşti, 1976.

Repere bibliografice: Traian Herseni, *Problema „Mioriței". Pe marginea lucrării lui Adrian Fochi*, CNT, 1965, 26; Ion Mușlea, *Cercetări etnografice și de folclor*, II, București, 1972, *34*; Bârlea, *Ist. folc.*, *556–557*; Mircea Eliade, *De la Zalmoxis la Genghis-Han*, tr. Maria Ivănescu şi Cezar Ivănescu, Bucureşti,1980, *222–250*; H. H. Stahl, *Eseuri critice*, Bucureşti, 1983, *166*; Petru Caraman, *Pământ şi apă*, îngr. şi pref. Gh. Drăgan, Iaşi, 1984, *323*; Iordan Datcu, *Adrian Fochi (1920–1985)*, REF, 1986, 1; Rodica Fochi, *Bibliografia lucrărilor ştiinţifice ale lui Adrian Fochi (1956–1985)*, REF, 1986, 1; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *289–291*; Datcu, *Dicţ. etnolog.*, *389–394*; Nicolae Constantinescu, *Citite de mine… Folclor, etnologie, antropologie*, I, Bucureşti, 2008, *81–86*. ***I.D.***

FOCŞENEANU, Ion (25.VIII.1903, Braşov – ?), poet. Este absolvent al Liceului „Andrei Şaguna" din Braşov şi al Facultăţii de Litere şi Filosofie a Universităţii din Bucureşti. Întors la Braşov, participă, ca director, la înfiinţarea şi redactarea revistei „Ritmuri" (1929–1930) şi face parte din cercul publicaţiei „Braşovul literar şi artistic", fiind şi redactor (1931–1933). Până în 1935, când i se pierde urma, mai colaborează la „Cronicarul", „Carpaţii", „Munca literară", „Omul liber", „Societatea de mâine", „Familia", „Propilee literare", „Provincia literară", „Curentul", „Gazeta Transilvaniei", „Ţara Bârsei" ş.a. În presă va semna articole, note şi însemnări, recenzii şi versuri, traduceri din Jean Richepin şi Charles Baudelaire. În 1934 îi apare volumul de poezii *În sus*.

Lirica lui **F.**, cu reminiscenţe bine filtrate din Tudor Arghezi, V. Voiculescu şi Nichifor Crainic, are ca motiv central eterna sete de ideal, transpusă într-un bogat registru imagistic. Poetul se răsfaţă într-un spațiu mirific, sideral, în care stele, soare, tăceri, visuri şi amintiri comunică obsesiv aspiraţia vibrantă spre înălţimi, frântă dramatic de limita condiţiei umane (*Pământ şi soare*, *Stele*, *Vis ultim*, *Linişti*). Subtile acorduri lăuntrice transferă ambianţei o melancolie difuză. Sentimentul apăsător al scurgerii timpului (*Ornic ascuns*), câteva aluzii erotice discrete (*Intim*, *Eva*), precum şi nostalgia prezentă în câteva picturi naturiste, realizate într-o amplă paletă cromatică (*Noapte brumată*, *Poveste din câmp*), transpar de asemenea în poeme. În pofida unor imperfecţiuni formale, versurile cuceresc prin delicateţe şi armonie. Autorul este un reflexiv a cărui sensibilitate pendulează între clasic şi modern. Un ciclu de traduceri din Baudelaire din finalul volumului vădeşte strădania lui **F.** de a se apropia cât mai mult de spiritul poetului francez.

SCRIERI: *În sus*, Braşov, 1934.

Repere bibliografice: A. Negură, *„În sus”*, „Hotarul” (Arad), 1934, 1; Dan Smântânescu, *„În sus”*, ŢA, 1934, 721; Octav Şuluţiu, *„În sus”*, F, 1934, 7; Predescu, *Encicl.*, *330*; *Scrisoare de la Dimitrie Danciu. 1980*, ADLTR, D-12. *****

FOCȘENEANU, Veronica (15.VII.1946, Slănic), anglistă, traducătoare. Este fiica Soniei-Silvia Levițchi (n. Simionescu) și a anglistului Leon Levițchi. La București, după absolvirea Liceului „Ion Creangă” (1963), studiază limba și literatura engleză la Facultatea de Limbi Germanice a Universității, susținându-și licența în 1968. Urmează mai multe cursuri de specializare în Marea Britanie. Profesoară la Liceul (Colegiul Național) „Ion Luca Caragiale” din București (între 1968 și 2005), șefă a Catedrei de limba și literatura engleză (din 1975) și directoare (din 1997) a aceleiași instituţii, funcționează, în paralel, între 1975 și 1981, la Universitatea bucureșteană, precum și la Institutul Pedagogic. Desfășoară o bogată activitate didactică, fiind membră în diferite comisii naționale, fondatoare a unor organizații ca Asociația Profesorilor de Limba Engleză din București (unde va fi vicepreședinte între 1990 și 1992, apoi președinte până în 1996), Uniunea Vorbitorilor de Limba Engleză din România (1996) și, de asemenea, membră în diferite organisme internaționale. A fost distinsă cu Ordinul Național pentru Merit în grad de Cavaler (2004). A semnat și cu pseudonimele V. Lomei și V. Florina.

Cunoscătoare desăvârșită a literaturii engleze și americane, **F.** a transpus în românește scrieri din toate epocile istorice, pe un evantai de stiluri ce merge de la romanul picaresc al lui Thomas Nashe *Peripețiile năpăstuitului călător*, recreat într-un stil cvasicronicăresc, până la John Steinbeck (cel din *Tortilla Flat*), la cel de moravuri, ilustrat de Charles Dickens (*Marile speranțe*) sau la proza modernă a secolului al XX-lea de nuanțată observație psihologică (Somerset Maugham), a urmărit infinitatea vieții surprinse de „fluxul conștiinței” la Virginia Woolf sau tehnica alternării planurilor narative la Lawrence Durrell și John Fowles. Pentru traducătoare, importantă este „parafrazarea”, adică transferul cât mai fidel al ideilor, sensurilor, structurii emoționale a originalului, respectarea spiritului autorilor. În volumul al doilea din *Istoria literaturii engleze* (1994, în colaborare) s-a ocupat de drama din a doua perioadă neoclasică, de corespondența din cea de-a treia perioadă a neoclasicismului (Lord Chesterfield, Horace Walpole ș.a.), dar mai ales de poezia preromantică, de la Edward Young, James Thomson (îndeosebi de poemul său georgic-didactic *Anotimpurile*) până la William Blake. Acestuia din urmă îi dedică un cuprinzător capitol monografic, menit a lămuri personalitatea „omului de ceață și foc” (cum l-a numit Charles Algernon Swinburne), dar și creația sa vizionară, de complicată simbolistică și profunde accente profetice în marile poeme epico-lirice, reprezentări alegorice ale evoluției spirituale a omenirii.

SCRIERI: *Istoria literaturii engleze*, II (în colaborare cu Leon Levițchi și Sever Trifu), Cluj-Napoca, 1994. **Antologii:** *Romanian Poetry. Roots and Wings – Poezie românească. Rădăcini și aripi*, ed. bilingvă, tr. Leon Levițchi și Dan Duțescu, pref. edit., București, 2001. **Traduceri:** *Antologie de poezie engleză de la începuturi până azi*, I–IV, îngr. Leon Levițchi și Tudor Dorin, pref. Dan Grigorescu, București, 1981–1984 (în colaborare); Thomas Nashe, *Peripețiile năpăstuitului călător*, pref. Andrei Brezianu, București, 1984; O'Henry, *Nici un fel de povestire*, București, 1986; Virginia Woolf, *Noapte și zi*, pref. Ștefan Stoenescu, București, 1987; Daphne Du Maurier, *Țapul ispășitor*, București, 1988, *Păsările și alte povestiri*, București, 1990; William Somerset Maugham, *Vila de pe colină*, București, 1991; John Steinbeck, *Tortilla Flat*, București, 1993; Lawrence Durrell, *Cvintetul din Avignon. Monsieur sau Prințul Întunericului*, București, 1994, *Constance*, București, 1996 (în colaborare cu Raluca Oglindoiu), *Sebastian sau Pasiuni dominante*, București, 1998 (în colaborare cu Raluca Oglindoiu); John Fowles, *Omida*, postfață Cosana Nicolae, București, 1995, *Copacul*, București, 1999; Charles Dickens, *Marile speranțe*, pref. Dan Grigorescu, București, 1998.

Repere bibliografice: Angela Jianu, *Visul unei nopți...*, RL, 1987, 33; Grete Tartler, *Reconstituirea înaripării*, RL, 1995, 50; Florina Pârjol, *P.G. Wodehouse, „Fulger în plină vară”*, OC, 2004, 206; Romanița-Maria Ștențel, *Destine pentru eternitate*, București, 2006, *49–58*. ***G.Dn.***

FOC TÂNĂR, revistă apărută la Roman în iulie 1934 (un număr), redactată de Ion Manolescu şi Silviu Roda. Participă cu poezie Ştefan Baciu (*Dans*, *Absenţă muzicală*), George Demetru Pan, Ioan Georgescu şi redactorii revistei. Proza este semnată de Nicolae Cantonieru (*Chinezii la Giurgiu*) şi Mihail Şerban (fragment din romanul *Idolii de lut*). Notaţiile impresioniste ale lui Vasile Chiriţescu (*Pe marginea actualităţii*) şi cronica acestuia la volumul lui Paul Zarifopol *Pentru arta literară* („o adevărată delectare intelectuală”) întregesc sumarul revistei. ***M.Ş.***

FODOR Sándor (7.XII.1927, Şumuleu, j. Harghita, azi Miercurea Ciuc – 28.III.2012, Cluj-Napoca), traducător. Face studii secundare la Liceul Romano-Catolic din Miercurea Ciuc. Dându-şi bacalaureatul în 1946, urmează, până în 1950, Facultatea de Filologie, secţia română–germană, la Universitatea din Cluj. După un an petrecut ca profesor la Sânnicolau Mare, lucrează, între anii 1951 şi 1956, în redacţia clujeană a Editurii de Stat pentru Literatură şi Artă, apoi devine (1956–1988) colaborator al revistei pentru copii „Napsugár" din Cluj. În 1990–1991 este redactor responsabil al revistei romano-catolice „Keresztény Szó". A fost distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor (1966) și cu Premiul „Ion Creangă" al Academiei RSR (1983).

Talentat scriitor pentru copii, creatorul personajului Csipi, cunoscut și cititorilor români, cu adaptări și pentru scenă, **F.** s-a remarcat și prin activitatea sa de traducător din proza română şi cea germană. Din literatura română transpune de predilecție autori contemporani, îndeosebi din proza și dramaturgia lui Dumitru Radu Popescu. A realizat, de asemenea, versiuni din proza lui Fănuş Neagu, Alecu Ivan Ghilia, a tălmăcit romanele *Şoseaua Nordului* de Eugen Barbu şi *Bărăgan* de V. Em. Galan. A dat transpuneri şi din literatura română clasică: teatrul lui I.L. Caragiale (*Năpasta*), poezia lui G. Topîrceanu şi proza lui Ion Agârbiceanu.

Traduceri: Petru Dumitriu, *Tavaszi szél. Elbeszélés* [*Vânt de martie*], 1955, *Falusi krónika* [*Cronică de la câmpie*], Târgu Mureş, 1956; Alecu Ivan Ghilia, *A döntés* [*Cuscrii*], Târgu Mureş, 1959, *Derengés* [*Ieşirea din Apocalips*], Bucureşti, 1961, *Rekviem az élőkért* [*Recviem pentru cei vii*], Bucureşti, 1974; Teodor Mazilu, *Hoppá úr és a köbbiek* [*Galeria palavragiilor*], București, 1960; I.L. Caragiale, *Megtorlás* [*Năpasta*], în I.L. Caragiale, *Válogatott művei* [*Opere alese*], Bucureşti, 1960, *293–333*; Ion Agârbiceanu, *Gyermekvilág* [*File din cartea naturii*], Bucureşti, 1963; G. Topîrceanu, *Vidám és szomorú balladák* [*Balade vesele şi triste*], Bucureşti, 1963 (în colaborare cu Bajor Andor); D.R. Popescu, *Oltyánok nyara* [*Vara oltenilor*], Bucureşti, 1965, *Ők ketten, vagy akik csak az erdőt látták* [*Cei doi din dreptul Ţebei sau Cu faţa la pădure*], Cluj-Napoca, 1974, *Királyi vadászat* [*Vânătoare regală*], Bucureşti, 1975, *Felhők császára* [*Împăratul norilor*], Bucureşti, 1979; V. Em. Galan, *Baragán* [*Bărăgan*], Bucureşti, 1965; Eugen Barbu, *Az eszaki műút* [*Şoseaua Nordului*], I–II, Bucureşti, 1966–1969; Fănuş Neagu, *Fülledt nyár* [*Vară buimacă*], Bucureşti, 1969, *És kiáltott az angyal* [*Îngerul a strigat*], Bucureşti, 1972; Remus Luca, *Ma este a gyilkos lebukik* [*Astă-seară îl arestăm pe asasin*], Bucureşti, 1970.

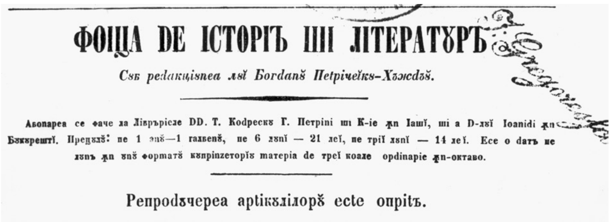
Repere bibliografice: Nagy Pál, *Új regény a mai faluról*, IGZ, 1960, 1; Dávid Gyula, *A magára találó ember*, IGZ, 1966, 4; Bölöni Sándor, *Regény az emberi bizalomról*, EL, 1966, 5746; Kovács János, *A cselekvés kora*, EL, 1966, 5928; Baróti Pál, *Tagadások könyve*, UTK, 1969, 26; Marosi Péter, *Elcserélt angyalok*, UTK, 1970, 7; Beke, *Fără interpret*, *465–472*; Kántor Lajos, *Történelmi nyomozások*, UTK, 1975, 43; D.R. Popescu, *A halhatatlan vámkönyv*, IGZ, 1978, 2; *Rom. magy. ir. lex.*, I, *600–602*; Fodor Sándor, *Emlékezés és morfondirozás. A fordító vallomása*, UTK, 1984, 18; Kisgyörgy Réka, *Királyi vadászat*, UTK, 1989, 5. ***O.K.***

FOILETONUL ZIMBRULUI, supliment literar al ziarului „Zimbrul", apărut la Iaşi, săptămânal, între 23 ianuarie 1855 şi 16 iulie 1856. Teodor Codrescu şi Dimitrie Gusti sunt redactorii revistei; de la 17 mai 1856 primul devine şi „redactor răspunzător". Secretar de redacţie este posibil să fi fost V.A. Urechia. Din 2 iulie 1856 nu se mai indică numele vreunui redactor. **F.Z.** apare în strânsă dependenţă de gazeta „Zimbrul", unele articole politice continuând dintr-un periodic în celălalt. Textele politice considerate importante pentru sprijinirea revendicărilor naţionale sunt publicate simultan în limbile română şi franceză. În cel de-al doilea an de apariţie periodicul duce o susţinută campanie unionistă. Numărul din 29 aprilie 1856 este dedicat în întregime poeţilor care sprijineau ideea Unirii: G. Sion, Gh. Tăutu, A.N. Scriban, N. Voinov. În jurul revistei s-a concentrat acea parte a intelectualilor pentru care ideea de progres social rămânea încă o noţiune vagă şi plină de riscuri. De aceea, există totuşi aici, în raport cu restul presei politice şi literare unioniste, o uşoară nuanţă de conservatorism în planul atitudinii sociale, dar şi în acela literar. Nu este vorba de un conservatorism asimilabil celui junimist, de mai târziu, ci de o oarecare inerţie în acceptarea ideilor noi, de un regret nemărturisit, dar vizibil, pentru starea veche a lucrurilor, pentru lumea care dispărea. Chiar şi aspectul grafic mărturiseşte această atitudine. **F.Z.** publică în primul rând literatură. Puţin numeroasele articole politice sau de istorie şi drept, scrise de T. Codrescu, G. Sion, George-Radu Melidon, sunt relevabile datorită simţămintelor patriotice care le animă. G. Sion susţine părerea, caracteristică pentru grupul politic din care face parte, că în vremurile de intensă

activitate politică literatura nu se mai dezvoltă. Sion vede în epoca premergătoare anului 1848 o perioadă de înflorire a literaturii române, în timp ce, afirmă el, în deceniul 1850–1860 gustul pentru lectură dispare, iar autorii, nefiind stimulaţi, nu mai produc scrieri de calitate. Se publică traduceri bine alese din scriitori cunoscuţi, francezi, germani şi englezi. Din Byron şi Lamartine traduce G. Sion, din Schiller şi A. Poissonnier – G.-R. Melidon, iar Al. Fotino transpune romanul *Maistrul Adam Calabrezul* de Al. Dumas. Semnatarii cel mai des întâlniţi sunt D. Gusti, cu versuri şi proză (*La o lampă, Când îmi vorbești* ș.a.), V.A. Urechia, autor de poezie patriotică şi erotică (*Tata și fiul, Nenicel și Viorica, Ce e amorul* ș.a.), precum şi al „romanului naţional" *Coliba Măriucăi*, şi G.-R. Melidon, tot atât de neinteresant în ipostaza de versificator (*18 august 1854, Hero și Leandru*, imitație după Schiller ș.a.), ca şi în aceea de autor al însemnărilor de călătorie în Moldova de Sus şi la Cetatea Neamţului. Cu însemnări de călătorie, scrise cu emoţie discretă şi cu darul de a însufleţi aridele amănunte istorice, este prezent G. Sion (*Pelerinagiu la Neamț*), iar un G. Hâncu este autorul unei serii de scrieri în proză intitulate pretenţios *Serile romane sau Cinci nuvele religioase*. Printre autorii de versuri, cei mai mulţi demni de amintit pentru intenţiile patriotice, se numără C. D. Aricescu (*Logofătul Tăutu* ș.a.), G. Creţeanu, D. Dăscălescu (*Spune-mi drăguță de ce te plângi?* ș.a.), Gh. Tăutu, Şt. Sihleanu, N. Voinov, A.N. Scriban, D.S. Miclescu, I. Gheorghiu. Se mai tipăresc versuri satirice scrise de C. Stamati, fabule de I. Sârbu, precum şi poezii de V. Alecsandri şi D. Bolintineanu, inedite sau reproduse din alte publicaţii. ***R.Z.***

FOIŞOARA PENTRU RĂSPÂNDIREA CUNOŞTINŢELOR FOLOSITOARE ŞI A IUBIREI DE CARTE, publicaţie periodică apărută la Sibiu, bilunar, între 1 ianuarie şi 15 iunie 1886. Este redactată de Grigore Sima al lui Ion (redactor responsabil) şi de Ion Pop-Reteganul (prim-colaborator). Ei îşi propun, în afară de ceea ce rezultă din titlul care sintetizează un adevărat program, să publice cât mai multă literatură populară şi cultă, aceasta inspirată din folclor. În intenţia redactorilor revista trebuia să devină şi o publicaţie de informare bibliografică, dar iniţiativa, ca şi altele, nu se va realiza. Într-o cronică dedicată volumului *Novele din popor* al lui Ioan Slavici, se dezvoltă un program literar ambiţios, bazat pe refuzul importului de literatură străină. Scriitorul român, se spune în acelaşi loc, trebuie să plece de la realităţile autohtone, iar rostul literaturii naţionale este acela de a da „hrană sufletească" poporului. Scrierile literare apărute în revistă sunt modeste. Autorii, cu excepţia lui I. Pop-Reteganul, nu s-au făcut cunoscuţi în viaţa literară a epocii. Doar Grigore Sima al lui Ion, semnatar de nuvele, de versuri şi de articole în care discută tradiţiile populare, poate fi menţionat pentru claritatea ideilor. ***R.Z.***

FOIŞOARA TELEGRAFULUI ROMÂN, supliment cultural editat de „Telegraful român", apărut la Sibiu, bilunar, între 1 ianuarie 1876 şi 25 decembrie 1877. Cu rubrici numeroase, dar cu o tematică neunitară, acest periodic este totuşi redactat în raport cu un program politic şi cultural limpede, fiind organul publicistic al unui grup de tineri intelectuali sibieni cu simpatii junimiste, dintre care se detaşează I. Bechnitz şi D. Comşa, prietenul lui M. Eminescu, Aurel Brote şi Eugen Brote. Gazeta adoptă ortografia fonetică a „Convorbirilor literare". Se face simţit şi ecoul teoriei formelor fără fond, mai ales în articolele politice ale lui D. Comşa. Ideile junimiste sunt însă adaptate la realităţile din Transilvania, dându-se prioritate chestiunii naţionale şi, în continuare, realizării unei culturi accesibile, care să-şi întemeieze originalitatea pe literatura şi tradiţiile populare. De aici o diferenţă de vederi faţă de junimiştii ieşeni, în ceea ce priveşte aprecierea literaturii, care va fi judecată în funcţie de conţinutul de idei, neapărat „sănătoase", adică naţionale, criteriul estetic fiind considerat mai puţin important. At. M. Marienescu reia seria de poveşti populare publicate până atunci în „Albina". Pentru fiecare text se indică informatorul, data şi locul culegerii şi se fac relaţii cu mitologia altor popoare. În mai multe numere E. Brote publică un articol dedicat activităţii Astrei, articol pe care Eminescu îl va retipări în „Curierul de Iaşi" din acelaşi an (1876). Mai figurează câteva traduceri nesemnate din H. Heine şi altele din J.J. Engel (făcute de D. Popovici-Barcianu). Rubrici de critică a traducerilor, note bibliografice şi ştiri literare completează sumarele periodicului. La sfârşitul anului 1877 se anunţă contopirea cu „Telegraful român", subliniindu-se că schimbarea de formă editorială nu va modifica programul cultural. ***R.Z.***

ФОIЦА DЕ IСТОРIЪ ШI ЛIТЕРАТȢРЪ

Сȣб редакцiȣнеа лȣї Богданȣ Петрiчейкȣ-Хъждъȣ.

Абонареа се фаче ла Лiбрърiеле DD. Т. Кодрескȣ Г. Петрiнi шi К-iе ꙟн Iашї, шi а D-лȣї Ioanidi ꙟн Бȣкȣрештї. Прецȣлȣ: пе 1 анȣ—1 галбенȣ, пе 6 лȣнї — 21 леї, пе трiї лȣнї — 14 леї. Есе о датъ пе лȣнъ ꙟн ȣнȣ форматȣ кȣпрiнзеторiȣ материа de треї коале ординарiе ꙟн-октаво.

Репродȣчереа артiкȣлiлорȣ есте опритъ.

FOIŢA DE ISTORIĂ ŞI LITERATURĂ, revistă lunară apărută la Iaşi din martie până în iulie 1860. Continuă „Foaie de storiă română” a lui B.P. Hasdeu, scoasă cu un an înainte tot la Iaşi. Noua revistă este scrisă aproape în întregime de redactor. În două articole cu caracter programatic, privind mai ales activitatea de viitor a istoricului, intitulate unul *Literatura* şi celălalt *Istoria,* el defineşte şi scopul pentru care editează periodicul: „Foiţa mea leagă literatura şi istoria; ea ţinteşte, prin urmare, a fi o foaie raţionalminte populară a românilor. Literatorii compatrioţi din toate ţările române sunt poftiţi a-mi da mână de sprijin”. Hasdeu publică studii de istorie (*Urica românească din 1604*, dedicat lui V. A. Urechia, *Urica de la Iuga Vv. din 1374, Vlad Dracu V., Pierit-au dacii?* ş.a.), articole referitoare la literatură şi la istoria limbii române (*Notitia asupra duoru opere a lui Cantemir Vv.*, *Cercări ortografice*, *Bulgarismele limbei române*), o cronică, în care comentează, cu unele critici la adresa versiunii româneşti, traducerea lui G. Sion a lucrării *Istoria generală a Daciei romane, Transilvaniei, tierei Munteneşti şi a Moldovei* de Dionisie Fotino, sau semnalează tipărirea unor cărţi ale lui Nicolae Istrati: *Amicul copiilor. Carte de lectură pentru şcolarii săteni*, *Babilonia românească*, *Chestia mănăstirilor închinate din Moldova*, precum şi apariţia revistei „Instrucţiunea publică” a lui V.A. Urechia. Tot lui îi aparţin câteva poezii (*Muza*, *Către XXX*, *Noaptea tuată*), mai multe articole nesemnate, în care discută, între altele, situaţia învăţământului public sau ieşirea de sub tipar la Institutul Albinei a „Calendarului pentru români pe anul 1860”, prilej pentru a adresa editorului Gheorghe Asachi mai multe observaţii critice legate, între altele, de o aşa-zisă nerespectare a adevărului istoric. Gheorghe Tăutu este prezent cu o dramă istorică în versuri, *Berkea*, şi cu balada *Petru Raresiu*, iar George Radu Melidon cu versuri intitulate *Geniul României*; se publică şi *Versurile mitropolitului Dosoteiu către Ioachim, patriarhu de Moscova din 1681*, imnul *Cântecele ostăşeşti ale Moldovei*, poezia în dialectul macedo-român *Carapteristica bulgară a macedo-românilor* sau „un fragment din analele căzăceşti ale lui Leontin Bobolinski”, intitulat *Ivonia cel Vitezu.* O notiţă, „Un colaborator binevoind a ne împărtăşi această traducere, socotim de cuviinţă a adăugi că Neculai Gogoliu este în limba rusă o celebritate iumoristică”, prefaţează prima versiune în limba română, sub titlul *Scrisorile unui nebun*, a operei lui N.V. Gogol. Binevoitorul era viitorul om politic A.D. Holban. Alte traduceri îi aparţin lui B.P. Hasdeu (Frédèric Bastiat, *Sofisme economice*) şi lui Mihai Korné (Victor Place, *Câteva cuvinte asupra doctrinei agrare*). **R.Z.**

FOND ŞI FORMĂ, publicaţie apărută la Cernăuţi în 1938 şi la Râmnicu Vâlcea în 1944 (două numere), cu subtitlul „Critică generală şi specială. Specificul şi pitorescul limbii”, director fiind Leca Morariu. La numărul din 1944 e menţionată ca secretar Octavia Lupu-Morariu. Articolul-program, intitulat *Pornim la drum*, circumscrie, în descendență maioresciană, sfera de acțiune a noii reviste și obiectivele urmărite: pe de o parte, fondul, cu imperativa stopare a flagelului neadevărului; pe de alta, forma, cu înfierarea maniei neologice; în final, reliefarea „distinsei culturalități” a zonei (*Bibliografie bucovineană*, *Bibliografie mărginașă*). „Luxurianta eflorescenţă a mistificărilor se cere totuşi stăvilită! Stăvilită şi cu această publicaţie care-şi ia sarcina de a înfrunta (în îndrumarea noastră literară) superficialul şi hatârşugul”, notează ritos Leca Morariu. Sunt vizate, în acelaşi ton combativ, „stăruirea imposturii”, încurajarea şi premierea „celor mai paterne nemernicii”, precum şi „dezghinurile improvizațiilor, care aproape zi de zi pălmuiesc opinia publică în domeniul limbii”. Majoritatea articolelor ce alcătuiesc primul număr sunt semnate tot de Leca Morariu, care, în deschidere, spre a ilustra orientarea anunțată, supune unui rechizitoriu sever lucrarea *Spațiul mioritic* a lui Lucian Blaga, „de la un capăt la altul, un necurmat șirag de afirmări gratuite, nedovedite și de nedovedit, și de atâtea ori ieftin și iperbolic generalizate numai asupra poporului român” (*Legenda „Spațiului mioritic”*). Nici chestiunile de limbă nu sunt ocolite de semnatar, care publică două texte de specialitate: *Din caracteristica şi pitorescul limbii româneşti* și *Germanismomania junimistă.* I se alătură Bob Bărgăuan cu comentariul *Creangă în italienește*, în care îi reproşează traducătoarei Agnesina Silvestri-Giorgi falsificarea fondului

românesc al operei marelui povestitor prin ignorarea particularităților limbii române. De reținut este și contribuția lui Petru Iroaie (*Alecsandrismul lui Odobescu*). Reapărută după o întrerupere de cinci ani, publicația anunță schimbări, inclusiv programatice, reuşind „totuși să se reorganizeze, în așa fel cât să-și poată continua drumul. Fie chiar cu riscul unei devieri din programul ei propriu" (*Pentru „Fond și formă"*). Este avută în vedere mai ales salvarea fondului documentar existent în zona de nord a țării. Pentru susţinerea acestui demers, în al doilea număr al revistei, Leca Morariu publică trei scrisori inedite ale lui Ciprian Porumbescu către părinţii săi. Textele, redactate în limba germană, atestă preocupările muzicale ale tânărului, „euforia acestui rar ins, atât de bogat sufleteşte", surprinzând şi fondul său maladiv, care se manifestă, deocamdată, numai printr-un „acut catar". O altă scrisoare restituită aparține lui Costache Negri și este adresată lui Iraclie Porumbescu. La rubrica „Multe şi mărunte" Leca Morariu dezbate polemic chestiuni de ordin lexical. Tot el rezumă, la rubrica „Cronică", subiectul conferinței lui Victor Morariu *Între nuvelă și roman*, din ciclul desfășurat sub egida Universității libere a Societății pentru Cultură și Literatură din Cernăuți. La rubrica „Răboj" sunt întâmpinate cu satisfacţie criticile lui Anton Dumitriu din articolul *Un titan al confuziei: Lucian Blaga*, publicat în „Neamul românesc". ***D.B.***

FONEA, George (22.II.1912, Gogoşu, j. Dolj – 29.X.1957, Bucureşti), poet, traducător. Orfan de tată (căzut în luptele din Ungaria), **F.** urmează la Craiova gimnaziul şi apoi, neavând alte posibilităţi, liceul militar. Este ofiţer în garnizoana din Craiova până în 1934, când intră în Şcoala Specială de Infanterie din Sibiu, după a cărei absolvire e repartizat la Cernăuţi. Acolo îşi va lua, în 1938, şi licenţa în drept. Combatant pe Frontul de Răsărit, e rănit şi cade prizonier, probabil în 1944. Se înapoiază în ţară, se pare în 1955, şi o vreme activează în Asociaţia Nevăzătorilor. Încă elev, **F.** debutează în 1929 cu versuri în revista craioveană „Vatra". După ce devine ofiţer, colaborează destul de asiduu cu poezii, traduceri şi articole la periodice din oraşele în care îşi face serviciul, dar nu numai: „Linia nouă", „Ramuri", „Meridian", „Adevărul literar şi artistic", „Poezia", „Provincia literară", „Gând românesc", „Pagini literare", „Jurnalul", „Bilete de papagal", „Junimea literară", „Sfarmă-Piatră", „Jurnalul literar", „Universul literar", „Curentul literar", „Convorbiri literare", „Revista Bucovinei" ş.a. De sub tipar i-au ieşit placheta *Întoarcere în vreme* (1935) şi volumul *Poeme*, cuprinzând traduceri din Rainer Maria Rilke (1938). În 1938 şi 1939 anunţa alte două cărţi, *Iarbă mare* şi *Drumul robilor*, care n-au mai apărut.

Debutul editorial al lui **F.** se relevă a fi prematur. Câteva texte, în registru elegiac, năzuiesc să prindă, pe urmele lui Radu Gyr şi ale altora, şi ceva din specificul oltenesc, însă lexicul e sărac, iar sintaxa uneori greoaie, la eşec contribuind şi câteva „inovaţii" în notă modernistă. Mai târziu experienţa acumulată, inclusiv prin tălmăciri din Rilke, Paul Claudel, Guillaume Apollinaire, îl ajută să dea trăirilor proprii o expresie oarecum mai potrivită, ce rămâne totuşi insuficient individualizată.

SCRIERI: *Întoarcere în vreme*, Sibiu, 1935. **Traduceri:** Rainer Maria Rilke, *Poeme*, Cernăuţi, 1938.

Repere bibliografice: G. Mac. [George Macovescu], *„Întoarcere în vreme"*, ADV, 1935, 15 839; Dan C. Pantazescu, *„Întoarcere în vreme"*, ŢA, XV, 1935, 1034; Metzulescu, *Literile*, II, *55–57*; Predescu, *Encicl.*, *331*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *858*, *Ist. lit.* (1982), *944*; *Scrisoare de la Ion Ioţa. 1980*, ADLTR, I-13; Nae Antonescu, *George Fonea*, PSS, 2002, 3–4. ***V.D.***

FORME, revistă apărută la Bucureşti, lunar (cu excepția lunilor august și septembrie), din decembrie 1938 până în decembrie 1940. Director este Eugen Herovanu, scriitor și profesor de procedură civilă la Facultatea de Drept din Capitală, secondat în secretariatul de redacţie de asistentul universitar M.G. Constantinescu. Prin obiectul preocupărilor sale, **F.** nu acoperă decât minimal sfera conceptului de „artă", prezentă în subtitlul „drept, artă, ştiinţe sociale", interesul îndreptându-se aproape în exclusivitate asupra chestiunilor de jurisprudenţă. „Înțelegerea formelor acesteia", se spune într-un cuvânt introductiv, „a modului lor de aplicare, poate fi făcută prin raportare la ansamblul formelor vieţii sociale contingente, cu care interacționează". De unde și structura publicației, alcătuită din două părți distincte, una „afectată exclusiv problemelor de procedură judiciară (civilă, administrativă, penală...)", iar alta, cu un caracter general, „îmbrățișând fără deosebire dreptul, arta, politica, morala etc. și urmărind fenomenul *formă* în toate domeniile vieții sociale" (*Justificare și plan de lucru*). O notă din numărul 5/1939 mai arată că, „în afară de rânduiala aceasta, dar în strânsă legătură cu ea, ca

un preambul, fiecare număr cuprinde o *cronică* în jurul unei probleme de actualitate sau chiar dincolo de actualitate". În tentativa de limpezire a diferențelor dintre juridic și artistic, Tudor Vianu face câteva delimitări necesare între forma juridică, compusă „dintr-o înșiruire de acte, dintr-o *facere*", în timp ce forma artistică este „produsul unei *prefaceri*, a transformării unui material". „Actul constitutiv de formă juridică" – adaugă esteticianul – „se consumă fără a lăsa urme pipăibile în ordinea concretă a lucrurilor, în timp ce forma artistică transformă lumea, îi dă un alt chip" (*Forma juridică și forma artistică*). Este unul din rarele texte din **F.** ce ating zona artisticului. Altul îi aparține lui Eugen Herovanu, care scrie, în chiar primul număr, despre dimensiunea artistică a elocinței (*Este elocința o artă?*), semnalând coincidenţele dintre versurile poeziei *Étoiles éteintes* a lui Auguste Dorchain şi *La Steaua* lui M. Eminescu. În ianuarie 1940 rubrica „De la formă la conținut. De la conținut la formă" se deschide cu *Actualitatea lui La Fontaine*, pentru a trimite, prin morala fabulei *Les Loups et les brebis*, la nevoia adoptării unui tip de comportament față de amenințările tot mai agresive ale militarismului german. E rubrica în care poate fi citit și articolul *Juristul și politicul* al lui Eugen Herovanu, cuprinzând un portret comemorativ Ronetti-Roman. Același semnatar apelează, în *Elogiul minciunii*, la Anatole France și la al său Monsieur Bergeret din *L'Anneau d'amétiste*, iar în alte contribuții atacă subiecte precum implicațiile etice ale actului juridic (*Drame judiciare*), „criza actuală a persoanei umane în Franța" (*Persoana umană*), criza europeană în general (*Meditațiuni pe seama crizei actuale*) și a credinței religioase în particular (*Criza religiunilor și evenimentele contemporane*), dezlănțuirea naționalismului (*Ideea națională în viața internațională*) și apariția unor „viziuni de apocalips", întreaga sa analiză axându-se pe conceptul de iraționalism, ilustrat de „sângeroasele pagini ale istoriei de azi". Din sumar nu lipsesc nici traducerile, care țintesc însă tot problemele de drept: *Justiția represivă în Soviete*, fragment din cartea lui Henri Donnedieu de Vabres *La Politique criminelle des états autoritaires* sau *Doctrina italiană a procesului* de Francesco Carnelutti, a cărui personalitate o schițează Mircea Djuvara (*Carnelutti și metodologia dreptului*). La rubrica „Plastică" Eugen Crăciun examinează statuia ecvestră a regelui Carol I, opera sculptorului Ivan Mestrovici. Alţi colaboratori: Mircea S. Teodoru, N. Burileanu. ***D.B.***

FORNA, Petru (4.X.1944, Sighetu Marmaţiei – 8.VII.2005, Cluj-Napoca), germanist, traducător. Este fiul Piei-Letiţia Forna (n. Bozdog), bibliotecară, şi al lui Emil Forna, medic. A absolvit Facultatea de Filologie a Universităţii „Babeş–Bolyai" din Cluj, secţia germană–română (1967), cu o teză de licenţă privind conjugarea slabă în saxona veche. Cadru didactic universitar, îşi susţine teza de doctorat cu tema *Semantica prepoziţiei în germană şi română* (1983) și parcurge toate treptele până la gradul de profesor (1999). Debutează în revista „Steaua" (1966) cu o traducere din Franz Kafka, *O solie imperială.* Continuă să publice în presă traduceri din Heinrich Böll, Christoph Hein, Wolfgang Borchert, Erwin Heimann, Rolf Hochhuth, Hölderlin, R.M. Rilke, Walter von der Vogelweide, dar şi studii, articole şi eseuri despre Friedrich Dürrenmatt, Hartmut Gagelmann, Roman Jakobson, Ernst Jünger, Herbert Meier, Gerda Zeltner. Colaborează frecvent la „Steaua", „Tribuna", „Secolul 20", „România literară", „Echinox", „Vatra" ş.a. Publică, de asemenea, studii şi articole privind limba germană, cu precădere germana veche (*Althochdeutsch*, 1985), semnează un *Curs practic de limba germană*, lucrarea *Semantik der deutschen und rumänischen Pröpositionen aus kontrastiver Sicht* (1988) etc. După 1989 se angajează în activitatea politică, devenind ambasador al României la Viena (1993–1996).

F. elaborează numeroase studii de analiză a fenomenelor lingvistice, apelând la metoda comparatistă. La aceeași metodă recurge și în volumul *Probleme de teoria și practica traducerii literare* (1988), pentru a ilustra caracterul științific și categoriile specifice ale traductologiei. Două dintre acestea, creativitatea și intuiția translatorică, sunt evidențiate într-o nuanțată analiză contrastivă a versiunilor în limba română ale capodoperei lui J.W. Goethe, *Faust*, semnate de Lucian Blaga și de Ștefan Aug. Doinaș. **F.** traduce din literatura germană proză și poezie aparținând unor genuri și stiluri variate: de la poeme scrise în germana veche și medie până la *Trümmerliteratur*, de la lirica reflexivă și mistică a lui Rilke până la proza ironică a perioadei postbelice. Literatura medievală germană îl provoacă să dea o versiune în româneşte a poeziei lui Walter von der Vogelweide, text dificil, ale cărui probleme traducătorul le rezolvă cu ingeniozitate şi rigoare lexicală (*Walther von der Vogelweide. Epoca. Poetul. Opera. Interpretarea*, 2000). **F.** transpune

în română şi romane moderne, între acestea *Opiniile unui clovn* (1975; ediția a doua, necenzurată, 1999), *Destinul unei ceşti fără toartă* (1986) şi *Fotografie de grup cu doamnă* (1988) de Heinrich Böll, autor pretenţios prin oralitatea stilului şi sarcasmul vehement al discursului. În ultima parte a carierei sale **F.** începe un amplu proiect de traducere a scrierilor lui Martin Luther în limba română, din care au rezultat două volume (2003–2006), cuprinzând *Cele 95 de teze*, predici și scrisori (*Despre libertatea creștinului*, *Despre robia babiloniană a Bisericii*, *Către nobilimea germană* etc.). Valoarea demersului, primul de acest fel în spațiul autohton, este de ordin cultural și lingvistic. Scrierile reformatorului de la Wittenberg, el însuși traducător și autor al unei teorii despre traducere, sunt abordate de **F.** pe baza unei bune cunoașteri a contextului producerii lor, dar și a diverselor ediții publicate de filologi și de teologi de-a lungul timpului. Faptul că originalul este redactat în germana scrisă a secolului al XVI-lea, care combină o seamă de dialecte în vederea creării unui limbaj uniform, îl determină pe **F.** să îl transpună în limba română standard, păstrând însă anumite nuanțe arhaice. Remarcabile sunt și soluțiile propuse pentru echivalentul românesc al unor concepte teologice specifice Reformei.

SCRIERI: *Studien zur deutschen Literatur* (în colaborare cu Michael Markel şi Peter Motzan), Cluj-Napoca, 1987; *Probleme de teoria și practica traducerii literare*, Cluj-Napoca, 1988; *Mittelhochdeutsche Literatur*, Cluj-Napoca, 1999; *Walther von der Vogelweide. Epoca. Poetul. Opera. Interpretarea*, Cluj-Napoca, 2000. **Traduceri:** Heinrich Böll, *Opiniile unui clovn*, Cluj-Napoca, 1975; ed. 2, Cluj-Napoca, 1999, *Destinul unei ceşti fără toartă*, Bucureşti, 1986, *Fotografie de grup cu doamnă*, Cluj-Napoca, 1988; Christoph Hein, *Prietenul străin. Sfârşitul lui Horn*, Bucureşti, 1988; Wilhelm König, *Mai aproape de cer sau Cazul Karl Simpel*, Cluj-Napoca, 1990; *Rumänische Lyrik in deutscher Übertragung*, Bucureşti, 1998 (în colaborare cu Tudor Vlad); Friedrich Dürrenmatt, *Dramaturgice şi critice*, Bucureşti, 2001; Johann Weidlein, *Imaginea germanului în literatura maghiară – Das Bild des Deutschen in der Ungarischen Literatur*, Cluj-Napoca, 2002 (în colaborare cu Gheorghe Olteanu); Martin Luther, *Scrieri*, I–II, Cluj-Napoca, 2003–2006; Hartmut Gagelmann, *Nicolae Bretan: liedurile sale, operele lui, viaţa sa*, Cluj-Napoca, 2005; Herman Koeppen, *Porumbei în iarbă*, Cluj-Napoca, 2005.

Repere bibliografice: Lucia Gorgoi, *Petru Forna als Übersetzer*, SUB, seria Philologia, 2007, 1; Elena Viorel, *Der Übersetzer und seine letzte Übertragung*, SUB, Philologia, 2007, 1; Rudolf Windisch, *Zugang zu einer fremden Literatur: die Übersetzungen von Mihail Sadoveanu ins Deutsche, Goethe und Böll ins Rumänische*, SUB, Philologia, 2007, 1; Ovidiu Olar, *Reforma protestantă*, „Idei în dialog", 2007, 11; Vasile Voia, *Comparatism și germanistică*, București, 2008, *175–179*. ***Ct.C., I.T.***

FORUM, publicaţie apărută la Bucureşti în 1947, într-un singur număr, cu subtitlul „Buletinul Uniunii Sindicatelor de Artişti, Scriitori, Ziarişti din România". Redactor responsabil este Tudor Mihail. Într-un *Cuvânt înainte* se spune că, urmând modelul forumului antic, unde se desfăşura întreaga viaţă culturală, buletinul are drept scop „să oglindească activitatea făuritorilor de artă din toate domeniile". Rubricile revistei sunt „Şcoala de cadre", „Ştiri", „Informaţiuni". Se publică versuri de Saşa Pană (*Bilet de identitate*) şi Mihu Dragomir. În calitatea sa de ministru al Artelor, Ion Pas scrie articole de directivă (*Arta şi cultura în slujba poporului*), Nicky Atanasiu se ocupă, în spiritul impus în epocă, de „încadrarea actorului în opera de culturalizare a maselor", legătura artistului cu poporul fiind absolut necesară pentru ca „manechinul [...] maleabil şi servil, fără personalitate, fără idealuri constructive" să dispară. Ştefan Tita se exersează în noul mod de a scrie în litera ideologiei oficiale, croind un „portret" al „ziaristului zilelor noastre", M. Vescan urmăreşte „drumul artiştilor instrumentişti". Singurul articol mai echilibrat, *Creator şi operă*, eliberat de puzderia poncifelor zilei, îi aparţine lui Ion Biberi. ***D.B.***

FORUM, publicaţie apărută la Bucureşti, lunar, din 1969 până în 2001, cu subtitlul „Revista învăţământului superior". Redactor-şef este Mihai Mazaneţ, iar secretar general de redacţie Traian Coşcodan. Editată de Ministerul Învăţământului, revista are un colegiu redacţional foarte numeros, format din cadre universitare şi academicieni. Din 1991 se adaugă subtitlul „Revista universitarilor din România". Redactor-şef devine Aurel Joltea, secretar de redacţie principal Ion Deaconescu, publicist comentator este Mariana Filimon, iar şef de secţie Constantin Grosu. Cea mai mare parte a publicaţiei e axată pe chestiuni referitoare la specificul muncii universitare (cursuri, seminarii, cercetare ştiinţifică, optimizarea şi eficientizarea programelor de învăţământ etc.), rubricile „Tribuna gândirii ştiinţifice", „Opinii" şi „Cronică" găzduind articole de substanţă, cu un conţinut tematic foarte variat – istorie, filosofie, psihologie, pedagogie, lingvistică

etc. **F.** are un solid compartiment publicistic, vizând şi chestiuni literare, concentrate în studii, cronici, recenzii. Din rândul primei categorii de texte, aflate îndeosebi la rubrica „Sinteze”, se reţin: George Niţu, *Stilul polemic la cronicarii munteni, Tudor Arghezi şi spiritul prometeic,* Ştefan Pascu, *Cinci decenii de învăţământ universitar în limba română la Cluj,* Romul Munteanu, *Afirmarea spiritului universitar în critica şi istoria literară,* Corneliu Albu, *Momente din lupta intelectualilor patrioţi pentru înfiinţarea unei universităţi româneşti în Transilvania.* Tiberiu Truţer scrie despre relaţiile „inedite” ale lui Dimitrie Cantemir cu Academia din Berlin, de marele umanist român ocupându-se şi Gheorghe Bulgăr. În 1978 Alexandru Surdu va prezenta primul curs de logică al lui Titu Maiorescu, iar în anul următor, la rubrica „Permanenţe”, G. C. Constandache va analiza viziunea lui Lucian Blaga asupra conştiinţei filosofice şi perspectivei istorice. În ultimele două numere ale anului 1982 Anton Dumitriu publică eseul *Definiţie şi existenţă,* pentru a continua în anul următor cu alte două: *Hazard şi ştiinţă* şi *Antinomia mincinosului.* La rubrica „Cronica ideilor” A. Joltea sondează ideile filosofiei antice greceşti în cosmogonia modernă. La rubrica „Eseuri” semnează Caius Traian Dragomir (*Mioriţa – fatalism românesc?*), Florian Bratu, Gh. Vlăduţescu – *Marea ruptură (Filosofia în zorii creştinismului), Filosofia augustiniană a spiritului.* Aceeaşi rubrică va acorda un spaţiu larg tricentenarului naşterii lui Voltaire. Rubricile „Critică şi bibliografie” şi „Cărţi şi idei” îşi rezervă spaţiul cronicilor şi recenziilor. Semnează George Fotino, Cezar Apreotesei, Cezar Radu, Dan Ciachir, Doina Papp, Ion Orghidan, Florin Felecan, Dan Zamfirescu, George Muntean, Corneliu Albu ş.a. Sub titlul *O imagine falsă a poporului român* (2/1972), Ioan şi Septimiu Chelcea întreprind critica unei sinteze etnologice publicate la Köln de profesorul Hugo A. Bernatzik. Sub genericul *Sarea pământului*, Mihai Şora continuă seria *Dialoguri despre rostul poetic.* Traian Lungu prezintă un Titu Maiorescu inedit, Gh. I. Ioniţă evocă figura lui Gheorghe Pop de Băseşti, iar Gh. Şora pe a dascălului transilvănean Nicolae Horga-Popovici. Valeriu Rus urmăreşte poziţia lui P. P. Negulescu faţă de orientarea psihologică în filosofia culturii. În 1972, la rubrica „Tribuna universitară”, se poate urmări o dezbatere pe tema impasului literaturii comparate. Un publicist extrem de prolific este Alexandru Boboc. Corneliu Albu oferă un material inedit referitor la lupta episcopului Inochentie Micu-Klein pentru drepturile poporului român. Într-un medalion prinde contur personalitatea lui Şerban Cioculescu. Vasile Vetişanu scrie despre Spiru Haret, iar Mariana Filimon despre D.D. Roşca. Rubrica „Retrospective” cuprinde în 1976 trei articole despre filosoful N. Bagdasar; Ecaterina Ganea Neagu se opreşte asupra lui Tache Papahagi, revista consemnând şi un interviu cu Alexandru Piru. E rândul lui Alexandru Surdu să propună un „inedit” Ştefan Odobleja (3/1982), în anul următor I. Gh. Stanciu oprindu-se, în cadrul aniversărilor UNESCO, la profesorul Onisifor Ghibu, iar Corneliu Albu urmărind protectoratul acordat de Nicolaus Olahus umanistului flamand Levinus Panagathus. Numărul din ianuarie 1985 are în vedere, la rubrica „Miscelanee”, şantierul editorial al operei eminesciene. Un alt text inedit îl vizează pe C. Rădulescu-Motru, aşa cum l-a cunoscut Nicolae Bagdasar, cu un document inedit despre Kant şi „pacea eternă” dintre popoare (4/1986). George Şt. Andronic evocă figura profesorului Dan Barbilian, iar Dan Smântânescu îşi aminteşte de profesorul N. Iorga. Petre D. Anghel extrage documente din fondul de corespondenţă G. Călinescu – Al. Rosetti, Adina M. Arsenescu caută elemente de iluminism timpuriu în hrisoavele domneşti ale veacului al XVIII-lea, iar Victor Isac şi Dumitru Popovici scriu despre viaţa şi opera lui Mircea Florian, cu prilejul centenarului naşterii acestuia. George C. Moisil analizează semnificaţia manuscriselor redactate de Eminescu în intervalul 1880–1881, intitulate *Fiziografie I şi II* (6/1989). Alţi colaboratori: Al. Graur, Iorgu Iordan, Edmond Nicolau. ***D.B.***

FORUM STUDENŢESC, publicaţie care apare la Timişoara, lunar, din 1973, prin unificarea a patru reviste studențești timișorene – ținând de Universitatea de Medicină („Scalpelu’”), de Institutul Politehnic („Micron”), de Institutul Agronomic („Agraria”) și de Universitatea din Timișoara („Forum”) – ce funcționau încă din anul 1968. Iniţial redactor-şef este Liviu Crişan, iar secretar general de redacţie Constantin Vintilescu. Din 1990 redactor-şef este Dan Raţiu, redactori șefi-adjuncți, Adrian Bădescu, Florin Petolea și Valentin Sămânță, iar secretar general de redacţie Dan Popovici, urmat de Olimpiu Porumb. Subtitlul „Revista studenţilor din Centrul Universitar Timișoara” devine,

cu numărul 2/1990, „Revistă editată de Societatea Europa a studenților publiciști din Timișoara". De la numărul 4/1990 George Șerban e menționat ca director onorific. Seria nouă (1993) apare într-un moment aniversar – trei decenii și jumătate de la înființarea cenaclului „Pavel Dan" al Casei Studenților din Timișoara. Acum director este Antonie Vlad, ca referent cultural figurează Dana Anghel, iar ca secretar de redacţie Laura Gheorghiu. În primul număr de după Revoluția din decembrie 1989 nota *O precizare importantă* spulberă zvonul despre schimbarea vechii echipe redacționale: „Fosta redacție a **F.s.**, care este și actuala, nu a fost și nici nu poate fi acuzată de colaborare la cultul de personalitate al foștilor dictatori". Numărul 2/1990 publică o *Declarație de principii* prin care studenții timișoreni decid „să-și ia în serios misiunea istorică de reconstrucție morală și spirituală a României". Dincolo de sloganurile impuse până în 1989, încă din primii ani de apariţie revista reuşeşte să afirme în paginile ei talentul câtorva serii de tineri, deveniţi ulterior nume consacrate. Astfel, semnează versuri Elena Ştefoi, William Totok, Ioan Morar, Duşan Petrovici, Petru M. Haş, Marta Petreu, Ion Monoran, Mircea Bârsilă, Adrian Derlea, Petru Ilieșu, Marcel Tolcea, Eugen Bunaru, Ioan Crăciun, Marius Morariu, Ovidiu Pecican, Vasile Dan ş.a., cu proză sunt prezenţi I.I. Popa, Sorin Titel, Daniel Vighi, Ion Topoloveanu, Lucian Petrescu, Gheorghe Schwartz, Gheorghe Crăciun, Lucian Ionică ş.a. Din bogatul compartiment publicistic se reţin, de asemenea, câteva articole. Octavian Gruiţă şi Viorel Marineasa îl au în atenție pe Ioan Ciucurel (1897–1955), „primul şi, se pare, unicul dintre ţăranii-scriitori de la noi care a dus la bun sfârşit lucrul la un roman". Otto Willek (pseudonim al lui William Totok) se ocupă de raportul literatură–conştiinţă, pentru ca mai apoi să abordeze chestiunea „noii sensibilităţi" poetice; tot el scrie cu prilejul împlinirii a optzeci de ani de la naşterea lui Bertolt Brecht şi publică o biografie intelectuală a lui Herbert Marcuse. Daniel Vighi abordează subiecte incitante: *Hamlet sau Despre suferinţa cunoaşterii*, *Paradigme stilistice în mitul marii treceri*, *Valenţe ale simbolismului cultural*. Livius Ciocârlie semnează articolul *Consideraţii despre statutul simbolului în romanul francez modern*, se opreşte asupra lecturii sau analizează critic valenţele „spiritului creator". Alţi publicişti prezenţi aici sunt Mircea Mihăieş, Vasile Popovici, Marcel Pop-Corniş (*Shakespeare şi poetica romanului american modern*, Mircea Pora, Victor Neumann, I. Cornea, Ileana Oancea (*Sensul erudiţiei la D. Caracostea*, Şerban Foarţă, Cornel Ungureanu şi Traian Ştef (în 1983, primul scriind despre Urmuz, al doilea, despre Kafka, iar cel din urmă, despre eseu). Mihaela Bugariu tălmăceşte din Jacques Prévert, Tudor Dragomir, din Céline, Marcel Pop-Corniş, din W. Peterson, Valeriu Drumeș, din Pierre Reverdy, Andreea Gheorghiu, din C.G. Jung, Radu Ciobotea, din Karl Jaspers etc. Sectorul criticii literare este acoperit de Dorina Rotar, Livius Ciocârlie (*Realism şi devenire poetică*, Constantin Vintilescu (despre *Delirul*, *Moromeţii* şi *Viaţa ca o pradă* de Marin Preda), Radu G. Ţeposu, Valentin Vişan, Şerban Foarţă ş.a. Dintre interviuri se remarcă acelea ale lui Daniel Vighi şi Ioan Morar cu profesorul Eugen Todoran, un dialog al lui Valentin Vişan cu Petre Ghelmez, un altul cu prozatorul Mihai Sin şi, în fine, un nou dialog cu Eugen Todoran despre expresionismul lui Lucian Blaga. Anul 1982 se încheie cu două numere ale unui supliment literar de şaisprezece pagini, în care se regăsesc semnăturile lui Sorin Antohi, Bogdan Ghiu, Livius Ciocârlie, Mircea Mihăieş, Mircea Pora şi Cornel Ungureanu. Şi în 1983, în suplimentul literar sunt oferite pagini din jurnalul lui Mircea Pora, iar la rubrica „Profiluri XX" Mircea Cărtărescu întreprinde o lectură arhetipală a nuvelei *Moartea la Veneția* de Thomas Mann. Semnificativă este rubrica „Atelier literar". În 1989 Eva Behring abordează avangardismul românesc, sunt incluse trei articole despre actualitatea clasicului I.L. Caragiale, iar Gabriel Marineasa se înfăţişează în ipostaza de prozator. Până în 1989 **F.s.** se remarcă și prin consistența valorică și tematică a celor două suplimente literare (redactate de către membrii cenaclurilor „Pavel Dan" și „H.G. Wells" din cadrul Casei de Cultură a Studenților), începutul fiind marcat de anul 1979. O caracteristică esențială a acestora, din anii '80 în special, o reprezintă deschiderea spre actualitatea literară, sincronizarea și conectarea, încă de la început, cu noua paradigmă literară, aceea a postmodernismului optzecist, anticipând-o prin mișcarea aşa-zisă monodersilistă, inițiată și cultivată de Cenaclul „Pavel Dan" la finele anilor '70 și începutul anilor '80. Din 1990 literatura lasă loc actualității social-politice-economice, în speranța găsirii unor „alternative" pentru România postrevoluționară, căutându-se modele străine din sfera „democratologiei". Sub genericul *Cercul amintirilor*,

foști membri ai cenaclului „Pavel Dan” rememorează un timp al speranțelor: Viorel Marineasa, Mircea Tolcea, Daniel Vighi, Rodica Borșa, Ioan Viorel Boldureanu, Adriana Babeți, Marcel Luca. La întrebarea *La ce e bună literatura?* răspund câțiva studenți. Sunt incluse în sumar versuri de Șerban Foarță (*Ars amandi*), Eugen Bunaru, Gh. Pruncuț, Adrian Suciu, Marian Oprea, Laura Gheorghiu, Robert Șerban, precum și pagini din jurnalul lui Octavian Țintaru. *Amintirile de pe planeta „Phoenix”* aparțin lui Petru Umanschi. Marian Oprea inițiază în practica Yoga, Marian Rădulescu prezintă *Anul cinematografic*, Dana Gheorghiu se întreține cu dirijorul și compozitorul Nicolae Boboc, iar Alex. Orheg traduce un interviu al lui Andrei Tarkovski. Din 1993 seria nouă aduce în prim-plan altă generație de studenți, dornici să afirme „un stil nou, într-o formulă nouă”, păstrând nealterat spiritul demn al vechii publicații (*Serie nouă*). Subtitlul devine acum „Revistă editată de Casa Studenților Timișoara”. Numărul din 8 mai 1995, supliment literar ca și precedentul, e rezultatul strădaniei lui Marcel Tolcea, care va mai scoate altul în luna decembrie a aceluiași an. La rândul său, Viorel Marineasa propune, în 1997, „un număr sobru, așezat sub semnul actualității politice a momentului” (Dana Gheorghiu, *Argument*). După un nou supliment literar (2/1997), anul 1999 marchează trei apariții, cea din urmă – tot un supliment literar – stabilind „orientarea definitivă a revistei, care devine un caiet literar, de circa 60 de pagini, cu apariție anuală”, meritul revenindu-i poetului Eugen Bunaru, „inima și «locomotiva» acestei publicații” (Dana Gheorghiu, *Forum studențesc, serie nouă*). Se publică poezie, proză, critică literară, dar și eseu. Dana Gheorghiu se întreține cu Eugen Bunaru (*Mă simt un poet de factură proustiană*), care, la rându-i, îl intervievează pe Marin Mincu. La rubrica „Ancheta revistei” Eugen Bunaru, Mircea Pora, Marcel Tolcea, Daniel Vighi, Viorel Marineasa, Gh. Secheșan ș.a. răspund chestionarului cu genericul *Generații despre... generații*. Numărul din decembrie 2012 propune un consistent dosar Aktionsgruppe Banat (semnează Daniel Vighi, Viorel Marineasa, Petru Ilieșu, iar Corina Bernic traduce poema *Februarie desculț* a Hertei Müller). Constantă este preocuparea pentru scrierile în limbile maghiară, germană și sârbă, reunite într-o pagină special denumită „Universitas”, pagină în care au publicat tineri scriitori germani, cei mai mulți făcând parte din celebra Aktionsgruppe Banat: Herta Müller, Horst Samson, Richard Wagner, William Totok, Rolf Bossert, Johan Lippet, Werner Söllner, Helmut Britz, Helmuth Frauendorfer ș.a. O particularitate a revistei, ce a individualizat-o în spațiul cultural universitar, este promovarea literaturii și artei SF, pe lângă rubrica de profil fiind editat, periodic, și suplimentul (fanzin) „Paradox”, având contribuția membrilor Cenaclului studențesc „H.G. Wells”, sub îngrijirea lui Viorel Marineasa, Cornel Secu și Dorin Davideanu. Importante sunt și strădaniile de promovare a zonelor de avangardă ale limbii și culturii, aflate la limita acceptării de către autoritățile comuniste ale acelor ani, precum muzica pop, rock etc. (rubrica „Sinteze”) sau susținerea limbii esperanto. ***D.B.***

FOTEA, Mircea (1.X.1939, Voineşti, j. Iaşi), folclorist. Este fiul Ecaterinei (n. Panu) şi al lui Constantin Fotea, meseriaş. După studii la Facultatea de Filologie a Universităţii din Iaşi (1958–1963), devine asistent la Institutul Pedagogic (1963–1969), ulterior trecând la Facultatea de Filologie din Iaşi, unde în 1990 va fi conferenţiar. Este doctor în filologie al Universităţii „Babeş–Bolyai” din Cluj-Napoca (1978). Colaborează la „Analele ştiinţifice ale Universităţii «Al. I. Cuza» din Iaşi”, „Anuar de lingvistică şi istorie literară”, „Anuarul Muzeului Etnografic al Moldovei”, „Folclor literar”, „Ateneu”, „Cronica”, „Mitropolia Moldovei şi Sucevei”, „Muzeul Etnografic al Bucovinei”, „Salonul literar”. Singur sau în colaborare, a alcătuit, pentru studenţi, câteva manuale: *Limba română de bază* (1999, în colaborare cu Ana Dorobăț), *Dicţionar frazeologic român selectiv, cu echivalenţe în franceză, engleză, neogreacă* (2004), dar şi alt tip de lexicon – *Sapientia ars vitae est. Mic dicţionar de cuvinte, locuţiuni, cugetări şi citate străine* (2002).

După o serie de contribuţii pregătitoare, **F.** realizează în 1987 monografia *Simeon Florea Marian, folclorist şi etnograf*, în care aprofundează cercetarea asupra vieţii şi operei etnologului bucovinean, de la biografie până la activitatea de culegător şi la căutarea unui drum propriu, insistând asupra etapei marilor lucrări de sinteză, în fine oprindu-se la textele lăsate în manuscris. În această carte **F.** aduce – apreciază unul dintre referenţii tezei de doctorat, profesorul G. Ivănescu – „numeroase contribuţii de amănunt, dar şi o viziune de ansamblu măreaţă asupra folcloristului şi etnografului român”. **F.** participă, individual sau împreună cu

studenţii filologi, la îmbogăţirea Arhivei de Folclor a Facultăţii de Filologie (Litere) din Iaşi cu materiale din judeţele Moldovei.

SCRIERI: *Simeon Florea Marian, folclorist şi etnograf*, Bucureşti, 1987; *Sapientia ars vitae est. Mic dicţionar de cuvinte, locuţiuni, cugetări şi citate străine*, Iaşi, 2002.

Repere bibliografice: Marin Florea, *„Simeon Florea Marian, folclorist şi etnograf”*, CRC, 1987, 28; Nicolae Cârlan, *„Simeon Florea Marian, folclorist şi etnograf”*, „Pagini bucovinene”, 1987, 9; Ana Berengea, *„Simeon Florea Marian, folclorist şi etnograf”*, TR, 1988, 10; Ion Popescu-Sireteanu, *„Simeon Florea Marian, folclorist şi etnograf”*, CL, 1988, 10; Virgiliu Florea, *„Simeon Florea Marian, folclorist şi etnograf”*, AAF, 1991; Datcu, *Dicţ. etnolog., 396–397.* ***I.D.***

FOTI, Ion (11.X.1887, Vlahoclisura, Grecia – 1946), poet, prozator, publicist, traducător. Este fiul unui comerciant aromân. A urmat liceul la Bitolia (Macedonia), apoi Facultatea de Filosofie şi Litere din Bucureşti. Debutează editorial cu un volum scris în dialectul aromân, *Cântiţe şi-ndoauă isturii aleapte*, apărut în 1912. Este corespondent al ziarului atenian „Elephteron Vima”, redactor la „Viitorul” din Bucureşti şi director, împreună cu Romulus P. Voinescu, la „Propilee literare” (1926–1929). Colaborează la „Sămănătorul”, „Luceafărul”, „Literatorul”, „Convorbiri critice”, „Flacăra”, „Universul” ş.a. Pentru volumul de versuri *Spre necunoscut* (1924) este distins cu Premiul Societăţii Scriitorilor Români.

Temele versurilor lui **F.** sunt istorice şi mitologice (Orientul, lumea creştină), în prelungirea poemului monumental romantic şi parnasian, cu descripţii fastuoase şi comentarii filosofice pe suport narativ. Cosmologia, destinul omului raportat la universul infinit şi la divinitatea atotputernică, măreţia şi servituţile speţei umane – toate acestea glosate în ample compuneri structurate secvenţial (*Adonis*, *Satan şi Hari*, *Nemuritoarea iubită*). Autorul adoptă o poză prezumţioasă, afişată în prefeţe explicative lipsite de tact, pe care E. Lovinescu le va denunţa crunt în *Istoria literaturii române contemporane*, definindu-le ca „modestă indicaţiune a inepţiei poetice grandioase”. Versurile sunt, în genere, prozaice şi lipsite de sevă, totuşi câteva fragmente atrag atenţia: tablourile arcadic-pastorale, ultima parte din poemul *Adonis* (alcătuit din patru secţiuni, scrise în endecasilabi), unde se evocă atmosfera hibernal-funebră, meditaţiile privind virtutea artei de a învinge timpul (în poemul *Tagi-Mahal*) nu sunt lipsite de fior liric. Ca prozator, **F.** e interesat de fresca de moravuri. Bun cunoscător al istoriei şi al lumii turce, el urmăreşte în romanul *Vis şi realitate* (1927), pe fundalul ultimelor decenii ale Imperiului Otoman, destinul unui tânăr intelectual de extracţie modestă, care ajunge lider al mişcării de modernizare a Turciei. În *remake*-ul *Daphnis şi Chloe ai vremei noastre* (1928) protagonist e un intelectual aromân stabilit în cele din urmă în regatul român şi visând la unirea tuturor conaţionalilor. Scrieri cu teză, „romanele” sunt mai mult nişte disertaţii istorico-patriotice cu caracter eseistic şi moralizator. De aceeaşi factură sunt nuvelele şi povestirile *O rătăcire în infinit* şi *Povestea lui Rustem cel înţelept*, apărute în „Propilee literare”. Publicistul, care se manifestă cu rezultate notabile ca şef de revistă, este preocupat de tradiţia literară, într-o suită de foiletoane pledând pentru conservarea unor valori sau pentru restituirea dreaptă a altora (ca în cazul lui Al. Macedonski). Nivelul comentariilor nu depăşeşte însă vulgarizarea informaţiei esenţiale, clasice, de istorie literară, reprodusă întotdeauna cu exactitate.

SCRIERI: *Cântiţe şi-ndoauă isturii aleapte*, Bucureşti, 1912; *Poeme păgâne*, Bucureşti, 1919; *Spre necunoscut*, Bucureşti, 1924; *Vis şi realitate*, Bucureşti, 1927; *Daphnis şi Chloe ai vremei noastre*, Bucureşti, 1928; *Amurguri de toamnă. Strămoşii*, Bucureşti, 1939. **Traduceri:** Zifha Nadir-Eddin Giaffer, *Divanul iubirii*, Bucureşti, 1923; Eschil, *Prometeu şi perşii*, Bucureşti, 1924.

Repere bibliografice: [*Ovid Densusianu*], *„Poeme păgâne”*, VAN, 1919, 7–9; B. [Emanoil Bucuţa], *„Spre necunoscut”*, BUC, 1924, 11; [M. Jakotă], *„Prometeu şi perşii” lui Eschil*, VR, 1925, 2; Lovinescu, *Scrieri*, VI, *165–168;* I.U. Soricu, *„Amurguri de toamnă”*, „Dimândarea”, 1939, 3; Predescu, *Encicl.*, *331*; [*Ion Foti*], „Calendarul românului macedonean”, 1943; *Ion Foti*, UVPA, *343–344*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *291–292.* ***N.M.***

FRACTURI, revistă apărută la Bucureşti, cu intermitenţă, între ianuarie 2002 și 2003. În primul număr sub titlul revistei apare menţiunea „Revistă a literaturii tinere editată de Corporaţia Iubirii Subterane. Director: Marius Ianuş”. Ulterior sunt adăugate alte menţiuni sau precizări ironice („Revistă a contraculturii, sau culturii, româneşti, editată de Corporaţia Iubirii Subterane; Publicaţie interzisă minorilor”), iar Marius Ianuş e menţionat drept „Conducător iubit”. În caseta primului număr Marius Ianuş figurează ca director și

tehnoredactor, Ionuţ Chiva ca redactor-şef, Nicoleta Cliveţ ca redactor-șef adjunct; membri ai redacţiei sunt Domnica Drumea, Zvera Ion, Denisa Pişcu, Mihai Vakulovski. Consiliul de onoare e format din Petre Cimpoeşu, Al. Cistelecan, Florin Iaru, Cornel Moraru, Ioan Es. Pop. O primă serie de șase numere apare în 2002–2003, urmată de o serie nouă din octombrie 2003, când apare numărul 1(7), în care titlul publicaţiei este imprimat în grafia „Fracturi 2.0". Conform casetei din primul număr al noii serii, redacţia este formată din Marius Ianuş („director general, tehnoredactor, culegere, concepție grafică"), un cristian (Cristian Cosma) („director publicitate, vânzare, redactor-şef, pirat literar"), precum şi din Domnica Drumea, Mihai Fulger, Silviu Gherman, Zvera Ion, Bogdan Perdivară, Dan Sociu, Elena Vlădăreanu (redactori asociaţi). Editorialul *Iubirea subterană*, semnat de Marius Ianuş în numărul 2 al revistei, afirmă: „E absurd ca tinerii români să refuze să îşi cunoască istoria. [...] Ar fi absurd să mai apară, în mlaştina în care ne scufundăm, încă o generaţie de artişti la fel de inofensivi, cu atât de puţinele excepții, cum au fost cei care ne-au precedat. Faptul că «generaţia optzeci» a făcut desene animate în România caloriferelor îngheţate, chiar şi – culmea! – folosind ca model *stilistic* artişti revoltaţi, trebuie să ne dea de gândit. Într-o Românie a acelorași calorifere seci, condusă de foşti cecişti pe drumul capitalismului şi de foşti securişti pe calea libertăţii, tinerii nu au dreptul să aleagă calea individualismului hedonist. Nu ne-am născut într-o lume normală şi nu avem voie să ne comportăm ca nişte pui de americani. Singura poziţie corectă pe care o putem adopta este solidaritatea împotriva anormalităţii. Corporaţia Iubirii Subterane s-a născut din dorinţa de a sprijini măcar o parte a acestei lupte pentru adevăr – exprimarea artistică. Am fost întrebați de ce nu vrem să sprijinim literatura în general, nu doar *apucăturile fracturiste*, de ce nu ne vedem noi de beletristica noastră?... Pentru că, în aceste vremuri, numai inconştienţii mai pot face «beletristică». Iar inconştienţii nu ne interesează. [...] Artiştii scrisului au datoria să dea măsura timpului lor. Iar cei mai buni dintre ei chiar au făcut-o. Corporaţia Iubirii Subterane a apărut tocmai din nevoia de a reuni şi, mai ales, apăra aceste valori ale istoriei. Corporaţia se bazează pe mafia inimii". De fapt, publicaţia lansată, condusă şi animată de Marius Ianuş este organul unei grupări de foarte tineri scriitori, proveniţi dintre membrii cenaclului bucureștean Litere 2000 şi care aveau să se afirme ca nucleu al generaţiei 2000. Apariţia ei a beneficiat şi de sprijinul Fundaţiei Club A. În numerele publicaţiei, din ambele serii, apar texte literare sau publicistice semnate de Marius Ianuş, Ionuţ Chiva, Răzvan Ţupa, Adrian Schiop, Domnica Drumea, un cristian, Alexandru Matei, Elena Vlădăreanu, Ruxandra Novac, Marius Ştefănescu, Zvera Ion, Radu Andriescu, Miruna Vlada, Mihai Vakulovski, Ioana Băeţica, Mihai Fulger, Dan Sociu, Iulia Argint, Bogdan Perdivară, Denisa Pişcu ş.a. Li se adaugă ocazional şi colaboratori aparţinând unor generaţii mai mature, scriitori reputaţi, care fie sunt favorabili „fracturiştilor" (Petre Cimpoeşu, de pildă, semnează în primele numere din seria a doua a revistei două articole de călduroasă susţinere, intitulate *De ce ţin cu fracturiştii*), fie sunt agreaţi de aceştia datorită unor afinități de viziune ori poziţionare ideologico-literară (Ioan Es Pop, de pildă, sau Mircea Cărtărescu, cu care, în chiar primul număr al publicaţiei, un cristian realizează un „interviu fracturist"). Sunt publicate şi traduceri ale unor texte de autori străini faimoşi, cum ar fi Allan Ginsberg şi Charles Bukowski (propuşi drept modele în calitatea lor de „clasici" ai rebeliunii literare). **F.** a fost o revistă pronunţat juvenilă, chiar „studenţească", aşa-zicând imatură şi totodată extrem de combativă. Se remarcă lipsa experienţei publicistice a echipei care o editează, dar, pe de altă parte, impresionează intransigenţa în susţinerea unui crez literar radical, deşi încă vag, aflat în plină configurare. Sub raportul locului în arena cultural-literară, **F.** a fost o revistă pronunţat anticonservatoare, programatic novatoare, asumat, marcat şi ostentativ revoltată, afirmând respingerea atât a patrimoniului generaţiei '60, cât şi – mai ales – al generaţiei '80, dezavuate pentru insuficienţă, conformism, colaboraţionism, evazionism. Poziţia adoptată era cea a revoltei şi radicalităţii. **F.** a reprezentat, fie şi pentru scurtă vreme, tribuna unei anumite franje a generaţiei 2000 şi a găzduit în paginile ei scrieri literare deosebit de relevante pentru orientarea pe atunci în curs de configurare: Ruxandra Novac, Elena Vlădăreanu, Domnica Drumea, Răzvan Ţupa şi alţi poeţi şi-au publicat poeme care, de regulă, aveau să se regăsească în volumele lor de debut, Adrian Schiop a publicat, în „serial", fragmente din romanul *pe bune/pe invers*, ulterior publicat integral în volum,

ş.a.m.d. **F.** a găzduit, la un moment dat, în interiorul ei, publicaţia „Micul Ftiriadi”, care apăruse şi circulase anterior (în formulă „underground”, fără ISSN) prin strădania lui un cristian. ***N.Br.***

FRANCK VON FRANCKENSTEIN, Valentin (20.X.1643 – 27.IX.1697), poet, traducător. Născut probabil la Sibiu, într-o familie de nobili saşi, învaţă până în 1663 la liceul reformat din oraş, unde se împrieteneşte cu Mihail Halici. Urmează dreptul la Universitatea din Altdorf, de lângă Nürnberg (pe când studia acolo şi Leibniz), susţinându-şi doctoratul în 1666 cu teza *De aequitate*. Întors în Transilvania se dedică unei lungi cariere politice şi administrative, fiind din 1679 pârcălab la Turnu Roşu, în 1681 notar, apoi consilier al principelui Mihai Apafi, judecător regal la Sibiu; în 1686 primeşte titlul de comite al saşilor.

Poet talentat, poliglot, istoric al saşilor şi reprezentant al umanismului din Transilvania, **F.v.F.** scrie versuri (epitafuri, panegirice) în limbile pe care le cunoştea. Cea mai importantă lucrare a sa, în versuri plurilingve (în latină, germană, saxonă, maghiară şi română), este *Hecatombe sententiarum Ovidianarum germanice imitatarum*, tipărită la Sibiu în 1679. Este o transpunere liberă, urmând moda antologiilor sapienţiale, a unor „sentinţe” culese din opera lui Ovidiu – cele mai multe din *Ex Ponto* –, poet cultivat de umanismul occidental şi românesc (îndeosebi de Miron Costin). Parafrazele, tratate diferit în fiecare limbă, conferă sensuri modificate şi îmbogăţite maximelor ovidiene. Textul se revendică, prin motive tematice, alegorii (existenţa, moartea) şi procedee de virtuozitate tehnică, din recuzita barocului. Alteori „sentinţele” devin mai fluente şi comprehensibile sub influenţa liricii populare: „Ce-i făgăduială/ Fără dăruială?/ Trecătoare brumă,/ Fum, vânt, prah sau spumă”. Versurile româneşti, cele mai numeroase (optzeci), din *Hecatombe sententiarum…* sunt o demonstraţie a latinităţii limbii şi a posibilităţilor ei complexe de versificaţie (transpunerea este făcută în hexasilabi). Este inclusă aici şi versiunea românească, mai ştearsă stilistic, a unei poezii de Simon Dach. Celelalte lucrări ale cărturarului, scrise în latină şi germană, au caracter istoric, filosofic şi ştiinţific. Mai importantă – citată şi de Leibniz – este o scriere în latină despre originea saşilor din Transilvania, în care autorul, corectându-l pe Laurenţiu Toppeltin, susţine vechimea şi latinitatea românilor. **F.v.F.** rămâne un important umanist sas care s-a aflat şi în slujba culturii române din Transilvania.

Traduceri: *Hecatombe sententiarum Ovidianarum germanice imitatarum*, Sibiu, 1679.

Repere bibliografice: N. Docan, *Încercări de versificaţie românească publicate de un sas în veacul al XVII-lea*, „Arhiva”, 1901, 5, 6; N. Drăganu, *Mihail Halici. Contribuţie la istoria culturală românească din sec. XVII*, DR, 1924–1926; *Ist. lit.*, I, *440–441*; Gáldi, *Introducere*, *95–96*; Horst Fassel, *Valentin Franck v. Franckenstein şi barocul românesc*, ST, 1977, 1; *Dicţ. lit. 1900*, *373–374*; Gh. Ceauşescu, *Valentin Franck von Franckenstein*, în *Crestomaţie de literatură română veche*, II, coordonatori I.C. Chiţimia şi Stela Toma, Cluj–Napoca, 1989, *191–193*; Ţepelea, *Rememorări*, *45–47*; Mazilu, *Recitind*, II, *26–27*; Cărtărescu, *Postmodernismul*, *232–233*. ***A.Sm.***

FRANKEN, August (13.XII.1845, Mülheim an der Ruhr, Germania – 1925, Gdańsk, Polonia), traducător german. După terminarea cursurilor liceale la Essen, studiază filologia la Bonn şi Berlin, unde obţine titlul *pro facultate docendi*. În 1871 este numit profesor consultant la Liceul „Sf. Petru şi Pavel” din Gdańsk. Face temeinice studii de romanistică la Paris şi Geneva, apoi în Anglia şi Scoţia. Interesul deosebit pentru limbile romanice îl aduce de trei ori în România, întreţinând în acest timp şi o corespondenţă literară cu Mite Kremnitz.

Apariţia colecţiei *Poezii poporale. Balade (Cântice bătrâneşti)*, publicată de V. Alecsandri, este considerată de **F.** un moment hotărâtor pentru preocupările de culegere şi valorificare a literaturii populare româneşti, pe care o face cunoscută cititorilor din spaţiul de cultură german cu volumul *Rumänische Volkslieder und Balladen, im Versmasse der Originaldichtungen übersetzt und erläutert* (1889). Baladele *Mioriţa* şi *Mănăstirea Argeşului* sunt modele de referinţă în privinţa strădaniei de a respecta prozodia populară românească. Traducătorul a avut la dispoziţie şi colecţia lui Alecsandri din 1866, apreciată ca tezaur folcloric românesc. Transpune în germană doine şi hore, alături de balade ca *Soarele şi Luna* (pe care o compară cu versiunea tălmăcită de F. W. Schuster), *Inelul şi năframa*, *Bogatul şi săracul*, *Leacul adevărat*, *Voinicul rănit*. Tălmăcirile se detaşează de cele ale lui Wilhelm von Kotzebue (*Rumänische Volkspoesie*, 1857), apropiindu-se de ţinuta versiunilor realizate de Ludwig Vinzenz Fischer. Alte opt texte, doine selectate din antologia Jarník–Bârseanu, apar, în traducere liberă, în „Romänische

Revue", publicaţia lui C. Diaconovici: *Rumänische Volkslieder in freien Übertragungen. Nach Jarník und Bârseanu, „Doine din Ardeal"* (6/1890). Referitor la talentul lui **F.**, același cunoscut traducător din epocă, L.V. Fischer, scria: „Și-a îndeplinit cu multă pricepere misiunea de a rămâne fidel originalului în versificaţie şi în acelaşi timp de a reda conţinutul versurilor, ceea ce este deosebit de dificil în tălmăcirea cântecelor populare, mai ales a celor româneşti", din cauza conciziei formei și a bogăției rimelor.

Traduceri: *Rumänische Volkslieder und Balladen, im Versmasse der Originaldichtungen übersetzt und erläutert*, Gdańsk, 1889

Repere bibliografice: Walter Engel, *„Romänische Revue". Studiu monografic şi antologie*, Timişoara, 1978, *42–43.* ***A.Gț.***

FRANYÓ Zoltán (30.VII.1887, Marghitița, Serbia – 29.XII.1978, Timişoara), traducător. Face liceul la Arad, Timişoara şi Sopron (Ungaria), iar în 1907 termină Academia Militară din Budapesta. Întors la Timișoara, în intervalul 1908–1914 participă la viața culturală a orașului, e în redacția câtorva periodice în limba maghiară. În 1914 este mobilizat pe front, fiind rănit în Galiția. Repartizat la Arhivele Militare din Viena, ulterior va fi numit, la Budapesta, consilier pentru literatură universală, de către Georg Lukács, ministrul Culturii. După înfrângerea revoluţiei maghiare din 1919, se refugiază la Viena, unde își reia studiile. În 1923 se întoarce la Arad, editând câteva reviste și ziare. Este redactor sau conduce publicaţiile „Vörös Lobogó" (Budapesta) „Front" (Viena), „Kultúra", „Jövő", „Genius", „Új Genius", „Esti Lloyd", „5 Órai Újság", „Aradi Friss Újság", „Aradi Újság", „Banat-i Friss Újság", „Esti Újsag" (Arad). Colaborează, de asemenea, la „Függetlenség" (Arad), „Szabadság", „Nagyváradi Napló" (Oradea), „Magyar Hírlap", „Nyugat", „Pester Lloyd", „Pesti Napló", „Új Idők", „Világ", „Az Est" (Budapesta), „Neues Wiener Tageblatt", „Bécsi Magyar Újság", „Arbeiter Zeitung", „Die Stunde" (Viena), „A Hét", „A Szezon", „Aradi Reggel" (Arad), „Ellenzék „Utunk", „Korunk", „Művlődés" (Cluj), „Tíz Perc" (Timişoara), „Igaz Szó", „Új Elet", „Vörös Zászló" (Târgu Mureş), „Romániai Magyar Szó" (Bucureşti). Semnează şi cu pseudonimele Lajtha Géza și Walter Fabius. A fost distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor (1969, pentru traduceri), iar în 1970 cu Premiul Herder.

Scriitor de formaţie enciclopedică, **F.** contribuie, printr-un număr impresionant de traduceri, la popularizarea literaturii române în spaţiul maghiar și în cel de limbă germană. Primele sale transpuneri din poezia lui M. Eminescu şi din cea a lui Lucian Blaga apar între 1921 şi 1924, în revistele „Tűz", „Jövő", „Kultúra" şi „Genius". Din poezia lui Eminescu va tălmăci în germană şi maghiară mai multe volume: *Der Abendstern* (1943), *Luceafărul – Az esticsillag – Der Abendstern* (1972). Reeditate, aceste cărți nu reproduc prima versiune, ci sunt sensibil revăzute, din dorinţa traducătorului de a se apropia cât mai mult de individualitatea paginii pe care o transpune. El se apleacă deopotrivă asupra poeziei româneşti clasice, în volumul *Rumänische Lyrik* (1969), și a celei contemporane în *Földi üzenet* (1979). Cu toate că este prin excelenţă traducător de poezie, **F.** realizează și versiuni în germană pentru *Desculţ* de Zaharia Stancu (1951), iar în maghiară pentru piesa *Bălcescu* de Camil Petrescu (1953). Acoperind zone mari din lirica românească şi universală, traducerile sale excelează prin redarea fidelă a sistemului metaforic şi metric al textelor originale. El este, după cum apreciază Nicolae Balotă, un „om-punte exemplar, tălmăcind, construind poduri de legătură între literaturile română, maghiară şi germană şi chiar dincolo de acestea".

Traduceri: *Eine Herbstsymphonie rumänischer Lyrik*, Arad, 1926; *Rumänische Dichter. Eine Anthologie zeitgenössischer Lyrik*, Timişoara, 1928; M. Eminescu, *Der Abendstern*, Timişoara, 1943, *Poezii – Költeményei*, Bucureşti, 1961, *Luceafărul – Az esticsillag*, Bucureşti, 1964; ed. (*Luceafărul – Az esticsillag – Der Abendstern*), Timişoara, 1972; ed. (*Luceafărul. Der Abendstern. Az esticsillag*), pref. Nicolae Balotă, postfață Alexandru Metea, Mandics György, Anghel Dumbrăveanu, Timișoara, 1998, *Költeményei* [*Poezii*], Bucureşti, 1966 (în colaborare), *Válogatott művei* [*Opere alese*], Budapesta, 1967 (în colaborare), *Legszebb versei* [*Cele mai frumoase poezii*], Bucureşti, 1968, *Versek* [*Poezii*], Bucureşti, 1973; Zaharia Stancu, *Barfuss* [*Desculţ*], Berlin, 1951; Camil Petrescu, *Bălcescu*, Bucureşti, 1953; Eugen Jebeleanu, *Hirosima mosolya* [*Surâsul Hiroşimei*], Bucureşti, 1961, *Énekek a halál ellen* [*Cântece împotriva morţii*], Bucureşti, 1968; Tudor Arghezi, *Legszebb versei* [*Cele mai frumoase poezii*], Bucureşti, 1962 (în colaborare); Marcel Breslaşu, *Ének a csudafáról. Válogatott versek* [*Cântec despre ciudatul pom. Versuri alese*], *Bucureşti*, 1963 (în colaborare); Demostene Botez, *Legszebb versei* [*Cele mai frumoase poezii*], Bucureşti, 1964 (în colaborare); *Barangolás. Kotyárs román költők* [*Drumeţie. Antologie din poezia română*

contemporană], Bucureşti, 1965; Lucian Blaga, *Mágikus virradat. Válogatott versek* [*Răsărit magic. Versuri alese*], Budapesta, 1965 (în colaborare), *Legszebb versei* [*Cele mai frumoase poezii*], Bucureşti, 1970, *Tristețe metafizică*, ed. bilingvă, îngr. și cuvânt înainte Ion Acsan, pref. Wolf von Aichelburg, Bucureşti, 1995 (în colaborare); George Coşbuc, *Legszebb versei* [*Cele mai frumoase poezii*], Bucureşti, 1966 (în colaborare); Octavian Goga, *Messziről. Versek* [*Din larg. Poezii*], Bucureşti, 1968 (în colaborare); *Rumänische Lyrik*, Viena, 1969; *Vârsta de aur – Aranykor*, Bucureşti, 1975; *A kőben a tanúság* [*Mărturie în piatră*], Timişoara, 1977; *Földi üzenet* [*Solie terestră*], Bucureşti, 1979; *Mich reut es nicht… Nachdichtungen aus der rumänischen und Weltliteratur*, Bucureşti, 1987.

Repere bibliografice: Nicolae Mărgineanu, *Zoltán Franyó la 70 de ani*, TR, 1957, 22; Petre Pascu, *Franyó Zoltán la 70 de ani*, GL, 1957, 31; Lucian Valea, *Franyó Zoltán*, IL, 1962, 10; Bihari László, *Mihai Eminescu, „Luceafărul – Az esticsillag"*, IGZ, 1964, 10; Pavel Bellu, *Octogenarul Franyó Zoltán*, TR, 1967, 35; Szekernyés János, *Elfogult portré Franyó Zoltánról*, KOR, 1967, 7; Huszár Sándor, *Az iró asztalánál*, Bucureşti, 1969, *95–102*; Anghel Dumbrăveanu, *Minden Korok és égtájak lírikusa*, HT, 1970, 1; Beke, *Fără interpret, 19–28*; Balotă, *Scriitori maghiari, 64–77*; *Rom. magy. ir. lex.*, I, *629–634*; Ungureanu, *Imediata*, II, *175–184*; Ungureanu, *Mitteleuropa, 315–337; Dicț. Banat, 318–322;* Hegedüs Géza, *Poetul și traducătorul său în limba maghiară*, „Eminescu" (Timișoara), 2006, 6 aprilie. ***O.K.***

FRĂŢILĂ, Augustin (25.XI.1953, Aiud – 17.I.2010, Bucureşti), poet. Este fiul Ioanei (n. Tomescu) şi al lui Ovidiu Frăţilă, medic. A absolvit liceul la Petroşani (1972) şi Şcoala Tehnică de Arhitectură din Bucureşti (1975). Urmează un an cursurile Institutului Politehnic din Bucureşti. Lucrează ca decorator, iar după 1991 ca ziarist, fiind pentru o scurtă perioadă redactor la „Luceafărul" şi „Contemporanul – Ideea europeană". Este director al Editurii Allfa, până în 2010, anul când moare în urma unui cancer. A frecventat Cenaclul din Tei condus de George Ţâra şi Cenaclul de Luni, dirijat de Nicolae Manolescu. A fost foarte apropiat de Nichita Stănescu şi considerat un fel de „copil de suflet" al marelui poet. A debutat la „Luceafărul" în 1978, poemele fiind însoţite de o prezentare de Nichita Stănescu şi Nicolae Breban. A mai colaborat la „România literară", „Viaţa românească", „Literatorul", „Tribuna", „Convorbiri literare", „Cuvântul", unde a semnat şi cu pseudonimul D. Gustibus. A tradus câteva legende şi poveşti prelucrate de diverși autori din tezaurul universal, o adaptare după *Moby Dick sau Balena Albă* de Herman Melville, mai multe volume enciclopedice de tipul „cele mai frumoase"; cu Radu Paraschivescu transpune *Islamul și Occidentul* de Robert Van de Weyer. Este cunoscut şi în calitate de cantautor.

Prima carte a lui **F.**, *Gramatica morţii* (1995; Premiul Uniunii Scriitorilor), beneficiind de traduceri în patru limbi și prezentări ale autorului venite din partea câtorva scriitori, se află sub auspiciile poeziei moderniste a anilor '60: un lirism patetic, metafizic-vizionar, al suferinţei sub semnul Poeziei (cu majusculă) şi al Morţii. Poemele lui **F.** au o violenţă a confesiunii, o forţă a imaginii, un metaforism tăios, oximoronic, care trimit la definiţiile paradoxale din poezia lui Nichita Stănescu: „Mă rezem în iubire/ ca-ntr-un pumnal; lunec/ până la prăsele, fac/ cu pământul un unghi.// Luminat de aura/ trupului căzut, sunt/ arătătorul acestui ceas al durerii.// Iau liniştea drept truc al urletului;// te văd,/ înveşmântată în cărnuri scumpe/ cum treci, smucită de/ animalul frumos/ de la celălalt capăt al nervilor" (*Doamna cu căţelul*). Alte poeme (numite balade), muzicale, melancolice, merg pe linia eposului baladesc: „Eu sunt o mahala/ cu gloduri şi cu ţaţe, cu babe/ atârnate de-o andrea,/ cu ţigănime şi/ veşnice borţoase, sunt/ singura tristeţe cu cişmea" (*Mahala*). Volumul este eclectic din punct de vedere valoric, dar şi ca tonalitate. Abia în cea de-a doua plachetă, *El-Roi* (1997), lirismul se epurează de sonuri false, iar filonul vizionar-oniric se adânceşte. **F.** uzează de un aparent neorealism, de sugestia sau de implozia unui metaforism agresiv, într-un discurs care mimează poezia cotidianului. Temele fundamentale rămân moartea şi memoria. Poetul, „arheolog înrăit", caută în morminte viaţa celor dispăruţi şi dă de propriul trup (*Poşeta veche*); evocarea se amestecă ambiguu cu retrăirea traumelor (pierderea părinţilor, a prietenilor), jocul devine realitate, iar călătoria în timp e o nouă înmormântare, „povestea" primind accente sfâşietoare (*Cinematografele copilăriei*, *Peisaj cu lupi*, *Dia-bolein*, *Vita* etc.). Multe poeme care descriu drama morţilor din familie (un fel de sacrificiu simbolic al părinţilor pentru naşterea şi viaţa fiului) par generate de sugestiile prezente în *Datoria,* textul care deschidea volumul de debut. Poemele sunt scenarii alegorice despre moarte, despre copilărie şi trecere, hrănite în profunzime de acea violenţă care transpare încă din prima carte şi care aici erupe nestăvilit, purtând amprenta unui

expresionism întunecat. *Vine cineva* (2010), cel de-al treilea volum, scris în ultimul an de viaţă, este dominat de tema morţii, de fapt tema centrală a întregii sale poezii încă de la debut, dar şi de tema iubirii, o iubire pierdută în realitate şi regăsită în veşnicie. Versurile sunt hrănite de magma aceluiaşi expresionism, acum într-o variantă cosmicizată, pe alocuri cu influenţe din folclor, cu viziunea unei mitice integrări-risipiri în marele tot al universului. Iubita este ambiguu prezentă în acest circuit al morţii–viaţă, ucisă mai mult sau mai puţin simbolic, pentru a „via" alături de cel (aproape) mort. Volumul este eclectic ca şi celelalte, sunt versuri de un romantism exagerat pentru anii 2000, altele cu rimă, care trădează veleităţile de cantautor ale poetului. Sunt şi câteva balade, reuşite, care reiau formula vizionar-neoromantică a anilor '60 într-o variantă personală, trecută prin nouăzecism.

SCRIERI: *Gramatica morţii*, Bucureşti, 1995; *El-Roi*, Bucureşti, 1997; *Vine cineva*, Bucureşti, 2010; *În curtea cu pavajul gri*, cu ilustrații de Mircia Dumitrescu, București, 2010.

Repere bibliografice: Dan Cristea, *Debutul, în fine!*, LCF, 1996, 9; Marian Drăghici, *Un poem matein*, TMS, 1996, 3; Romul Munteanu, *„Gramatica morţii"*, LCF, 1996, 43; Dan-Silviu Boerescu, *Morții cu morții și viii cu morții lor*, VR, 1998, 3; Delia Cursan, *Tristeţea „on line"*, O, 2000, 6; Cistelecan, *Top ten, 55–57;* Horia Gârbea, *Augustin Frăţilă,* VR, 2010, 1–2; Barbu Cioculescu, *Un fâlfâit negru*, „Acolada", 2010, 3. ***R.D.***

FRÂNCULESCU, Mircea (12.III.1944, Buzău), istoric literar, editor. Este fiul Argentinei Frânculescu (n. Robe) şi al lui Ovidiu Frânculescu, profesori. A absolvit în 1966 Facultatea de Limba şi Literatura Română a Universităţii din Bucureşti. Debutează în 1973, la „Limbă şi literatură", cu studiul *Consideraţii cu privire la notarea vorbirii personajelor în opera lui Neculce.* În 1989 obţine titlul de doctor în filologie cu teza *Cărţi şi elemente de retorică în literatura română din secolul al XIX-lea.* Este secretar general de redacţie, apoi redactor-şef al revistei „Limbă şi literatură" şi membru în Biroul Consiliului Societăţii de Ştiinţe Filologice. Colaborează la „Revista de istorie şi teorie literară", „Literatorul", „Kurier der Bochumer Gesellschaft für Rumänische Sprache und Literatur".

Situându-se între puţinii specialişti în istoria retoricii româneşti, **F.** realizează trei antologii ale acestui tip de lucrări. De la prima, *Retorică românească* (1980), urmată de ediţia Dimitrie Gusti, *Ritorică pentru tinerimea studioasă. 1875* (1984), până la culegerea *Cărţi româneşti de artă oratorică* (1990), demonstrează nu doar o profundă cunoaştere a bibliografiei de referinţă, ci mai ales calităţi de istoric literar apt să ofere motivaţiile legate de apariţia şi utilitatea unei cărţi de retorică, circumstanţele şi ecourile ei în epocă.

Antologii, ediţii: *Retorică românească*, pref. edit., Bucureşti, 1980; Dimitrie Gusti, *Ritorică pentru tinerimea studioasă. 1875*, introd. edit., Bucureşti, 1984; *Cărţi româneşti de artă oratorică*, pref. edit., Bucureşti, 1990.

Repere bibliografice: Marian Vasile, *Antologia retoricilor româneşti*, LCF, 1981, 1; Mircea Anghelescu, *Retorica şi cunoaşterea epocii*, T, 1984, 10; Roxana Sorescu, *„Ritorica" lui Dimitrie Gusti*, LCF, 1985, 11; Corneliu Nistor, *Tradiţii ale retoricii*, O, 1991, 45; Cornea, *Semnele, 56–60.* ***D.Gr.***

FREAMĂTUL, revistă apărută la Craiova, bilunar, între 5 februarie şi 20 mai 1895, apoi la 20 februarie şi la 3 martie 1898. Este redactată, aşa cum se specifică în primul număr, de un grup alcătuit din tineri fără experienţă literară. Din proza sau din poeziile publicate nu lipsesc semnele talentului. Notabile sunt stihurile lui Jean Boniface Hétrat. În **F.** debutează cu versuri Gabriel Donna, care semnează aici R. Urdăreanu și Romulus U. O vagă atmosferă eminesciană şi un sentimentalism discret caracterizează versurile lui Const. D. Popescu, în timp ce fugarele notaţii ale lui Victor A. (actorul Victor Antonescu), cuprinzând schiţarea unei situaţii dramatice sau descrierea unor caractere, dovedesc spirit de observaţie şi înclinaţie către analiza comportărilor umane. Tot el este autorul unor cronici dramatice ale spectacolelor teatrului craiovean; într-una din ele semnalează sursa franceză (piesa *Un fil à la patte*) a comediei *Nunta lui Lică* de N.G. Rădulescu-Niger. Un articol informat discută activitatea literară a scriitorului francez J.-K. Huysmans, cu dese referiri la ideile critice ale lui C. Dobrogeanu-Gherea. **F.** mai publică traduceri din Prosper Mérimée, Lev Tolstoi, I.S. Turgheniev şi Alphonse Daudet. ***R.Z.***

FREAMĂTUL, revistă apărută la Tecuci, bilunar, între 1 ianuarie și 1 iunie 1911, și la Bârlad, lunar, între ianuarie și decembrie 1912 (administrația rămânând însă la Tecuci). Publicația iese prin strădania magistratului Constantin Doboș, ce figurează inițial ca unic director, și a avocatului Dimitrie Sbârnea, care i se alătură la conducere de la 15 martie

1911. Din ianuarie 1912 directori sunt George Tutoveanu şi D. Sbârnea, iar din aprilie director rămâne G. Tutoveanu. Ca secretar de redacţie figurează Tudor Pamfile. Subtitlul inițial „Revistă literară și științifică" devine „Revistă literară". Semnează versuri Andrei Naum, Volbură Poiană-Năsturaș, Zoe G. Frasin (Zoe G. Tutoveanu), G. Tutoveanu, Maria Baiculescu. Proza aparține lui C. Doboș, A. Mândru, I. Ciocârlan, D. Iov, Zoei G. Tutoveanu și neobositului animator al publicației și susținător al „localismului creator", Tudor Pamfile. Sectorul publicistic este acoperit de N. Iliescu (*Psihologia dragostei*), Constantin Doboș (*Generalități asupra celulei nervoase din punct de vedere istologic*, *O epocă nouă*), Zoe G. Tutoveanu (*Psihologia dragostei*). Singurele secvențe dramatice poartă semnătura lui Gh. Popescu Șeicaru, nimeni altul decât viitorul Pamfil Șeicaru, care, pe 1 iunie 1911, la doar 17 ani, debutează cu sceneta *Pe nemâncate*. Acesta va reveni în luna septembrie cu alt text, piesa *De ce ne căsătorim*. Publicaţia polemizează cu „Noua revistă română". Numărul 1–3 (ianuarie–martie) din 1912 este dedicat memoriei lui Ştefan Petică, despre care scriu St. O. Iosif, G. Tutoveanu, Al. T. Stamatiad, A. Mândru, Ion Minulescu, Ilarie Chendi, P. Crăescu, Ion Dongorozi, Eugeniu Sperantia și Pamfil Șeicaru. Din întinsa listă de colaboratori, se mai rețin numele lui G. Bacovia, I. Gh. Bogdan, A.C. Cuza, I. Petrovici, A.D. Xenopol, I. Dragoslav, C. Nottara, C. Demetrescu, N. Davidescu, D. Karnabatt, N. Pora. ***D.B.***

FREAMĂTUL, revistă apărută la Piatra Neamţ, lunar, între ianuarie şi mai 1925 (cinci numere), apoi la Focşani în ianuarie–februarie 1927 (un număr dublu). Director: Gabriel Drăgan. În *Cuvânt înainte* se spune că nu sunt agreate literatura şi arta „îngâmfate cu «ismuri» şubrede", ci trăirile autentice, „un prinos al sufletelor ce se încheagă". Rubricile mai importante sunt „Cronica revistelor", „Cărţi", „Cronica literară", „Prin reviste". Semnează versuri Gabriel Drăgan, Constantin Goran, M. Bantaş, iar proză scrie Ionel Todericiu. Se publică traduceri făcute de Pimen Constantinescu, C. Panait Drăgan. Cu numărul 1–2 din 1927, spaţiul acordat criticii literare se lărgeşte: Perpessicius (*Repertoriul critic*), C. Radu, C. Caliga ş.a. Din revista franceză „Candide" e transcris în rezumat un articol al lui Matei Roussou, *Littérature roumaine contemporaine*. Din revista „Nouvelles littéraires" se traduce articolul *Istrati interzis în România*. Din „Revue des deux mondes" e comentat un articol al lui Noël Roger, intitulat *La Nouvelle Roumanie*. Paul Constant semnează necrologul *Ion I. Ciorănescu*, iar C. Radu articolul *Alecsandri e de origine italiană?*. Însemnările de călătorie aparţin lui A. Semaca. Gabriel Drăgan adună, sub genericul *Sâmburi*, câteva maxime. Cugetările lui Lucian Blaga sunt republicări. ***D.B.***

FREAMĂTUL LITERAR, revistă apărută la Bârlad, lunar, între 1 aprilie și august 1923, sub conducerea unui comitet. Revista are o orientare tradiţionalistă, în articolul *Revistele de provincie* Grigore Vêja subliniind faptul că dacă revistele de „centru" au fost mai uşor influenţate de „manierele literare străine", „provincia e mai aproape de mireasma gliei". Se publică versuri de Enric Furtună, G. Ranetti, G. Tutoveanu, A. Mândru, G. Obreja, C. Crişan, proză de Cornelia Buzdugan şi Petru V. Gâdei. Cronica literară este ţinută de G. Ranetti. Alţi colaboratori: Gh. Bujoreanu, M. Candrea, Virgil M. Duiculescu. ***D.B.***

FREAMĂTUL LITERAR, revistă apărută la Siret-Rădăuţi, lunar, între octombrie 1933 şi iulie 1939; primul număr poartă titlul „Freamătul". Director: A. Frunză. Redactori: Aurel Fortuna (care va figura din noiembrie 1933 ca director), I. St. Băncescu, Octavian Olinici. Secretar de redacţie: I. Freamăt. Intenţia revistei e de a aborda chestiuni social-cultural-artistice, în speranţa „reînvierii vechii capitale moldoveneşti din vremurile apuse". Rubrici: „Verzi şi uscate", „Propuneri şi dorinţe", „Cronică", „Ziaristice", „Redacţionale-administrative", „Cronică literară şi teatrală". De-a lungul timpului semnează versuri D. Pânzaru, Aurel Cerna, Ion Covrig, Sorel Avramescu, E. Ar. Zaharia, N. Tăutu (ca debutant în 1935), Aurelian Tudor (Aurel Fediuc, care debutează aici tot în 1935), iar publicistică D. Pânzaru, Niculai Roşca, Leca Morariu, Traian Chelariu, Octavian Olinici ş.a. Traian Suhan propune medalionul *Carmen Sylva*, V. Blănaru se îngrijeşte de publicarea unor maxime şi cugetări, iar A. Frunză, D. Crăescu şi Elena Cosma scriu cimilituri şi epigrame. ***D.B.***

FREAMĂTUL ŞCOLII [ŞCOALEI], revistă apărută la Cluj, lunar, din 1 noiembrie 1935 până în iunie 1938, purtând subtitlul „Revistă de pedagogie şi cultură generală a învăţătorilor din judeţul Cluj". Director este Vasile Chintoanu, iar redactor responsabil Nicolae Găgescu. Comitetul de redacţie: Nicolae Găgescu, Vasile Patriciu, Augustin Dordai, Dumitru Tăuţan, Vasile F. Călugăru.

Revista îşi propune să antreneze energiile corpului de învăţători în acţiunea de culturalizare, în cadrul unor rubrici precum „Cronici", „Cărţi", „Reviste", „Teatru", „Informaţii", „Fapte". Semnează versuri Radu Stanca (*Invitaţie la dans*, *Olimpică*), V. Copilu Cheatră, Gabriel Ţepelea (*Lunei*), Victor Ilieşiu. Proză publică V. Copilu Cheatră (*Mămăligari*), Nicolae Albu, Leontin Brudaşcu, Alexandru Popescu, iar cu publicistică figurează Ion Agârbiceanu (*Şcoala românească şi muncitorii ei*), Tudor Arcan, Vasile F. Călugăru, Barbu Zevedei, I. Moga, Al. Tohăneanu ş.a. Rubrica recenziilor găzduieşte multe semnături, dar cel mai laborios se dovedeşte Ion Moldoveanu, care scrie despre Lucian Blaga (*Orizont şi stil*), Constantin Noica (*Despre Mathesis sau bucuriile simple*), Nichifor Crainic (*Puncte cardinale în haos*), Perpessicius, Dan Botta, André Gide. G. Todoran traduce din Selma Lagerlöf, I. Ch. Severeanu din Omar Khayyam, iar Vasile Negrea din literatura bulgară. Alţi colaboratori: Iosif E. Naghiu, Nistor I. Petre, I.T. Mihoc. ***D.B.***

FREAMĂTUL VREMII, revistă apărută la Bucureşti, în martie şi aprilie 1932 (două numere), sub conducerea lui Stanciu Stoian. Orientarea publicaţiei este manifest antitradiţionalistă, de la început pledându-se pentru racordarea scrisului la ritmul vremii. După cum scrie Stanciu Stoian în articolul-program, „Noi suntem atât pentru gând, cât şi pentru viaţă în faţa unui obiect. Cei care din motive «intelectuale» sau «antiromantice» nu vor să-l gândească sau să-l trăiască vor rămâne pe dinafara vieţii actuale". Crezul și profilul spiritual al noii generații sunt afirmate tranşant, pledându-se pentru o ruptură de „personajul pedant și protocolar care a încercat să ne facă educația", tinerii îmbrăţişând o altă mentalitate, în care „se feresc de trei lucruri: de poezia sentimentală și retorică, de amestecul în preocupările politicii pozitive (!) și (mai important încă) de epitetul de *intelectuali*" (*Freamătul vremii*). Ştefan Stănescu, Al. Robot, S.M. Enciulescu se numără printre puținii versificatori ce colaborează aici. Proza aparține lui Mircea Damian, care, sub titlul *Spitalul*, publică un fragment din *Celula nr. 13*, sau lui G. Răzvan Kivăran, care oferă fragmentul de roman *Părintele Sofronie*. Secţiunea publicistică găzduieşte eseul lui Arşavir Acterian *Despre neliniște;* după ce își invită cititorii să contemple „prelung și atent stupiditatea și neseriozitatea cu care ne îmbuibăm zilnic, fraternizând și chefuind cu contingențele", autorul constată că ceea ce caracterizează starea de spirit a unui congener sunt „revolta, sinceritatea, penibila și pasionata căutare, neînfricatele sondagii în necunoscut, naivitatea și disperarea rodnică". Un studiu mai amplu despre Tudor Arghezi semnează, sub pseudonimul Mircea Paloda, Stanciu Stoian, pentru care poetul *Cuvintelor potrivite* întruchipează „mai bine ca oricine această atmosferă specific munteană", caracterizată prin „senzualism, gândire, misticism". Același publicist va pleda „pentru o literatură de conținut". Împărtășind convingerea că scriitorii, „cu toată izolarea aparentă a unora dintre ei, trăiesc tot prin și la comanda evenimentelor", semnatarul deplânge purismul liricii contemporane, care nu este, cum s-ar crede, „energetism, semn de vigoare tinerească", ci mai mult „un păcat al unei părți din generația noastră. Este un semn al fricii sau, în orice caz, al izolării de viață. Un fel de păcat solitar". La „Cronica plastică", „subtilul şi finul tânăr critic" Eugen Ionescu scrie articolul *Aspecte ale plasticii şi ale culturii*. După ce neagă existenţa organică a unui bizantinism „cu rădăcini înfipte în solul românesc", Eugen Ionescu pune sub semnul întrebării „spiritul de fineţe" al intelectualilor noştri din întâia generaţie, ca şi prezenţa unui stil în arta lor, concluzionând că „salvarea" nu o reprezintă nici sămănătorismul, nici bizantinismul, nici modernismul sincronic, ci „o răbdare scurtă de două sute de ani". „Cărți, reviste" este rubrica la care se recenzează *Madona cu trandafiri* de George Mihail Zamfirescu, Stanciu Stoian *În preajma revoluției* de C. Stere, și, tot sub pseudonimul Mircea Paloda, *Elegii pentru ființe mici*, cartea lui Eugen Ionescu. Cronica politică e ţinută de Mihail Polihroniade, care semnează analiza *Considerațiuni pe marginea proiectului Blocului dunărean*. La rubrica „Note și polemici" M. Littmann deplânge slaba cunoaștere de către publicul românesc a poeziei lui Charles-Adolphe Cantacuzène, din a cărui producție lirică Editura Messtein oferise o antologie. Compartimentul traducerilor este ilustrat de Eugen Jebeleanu, care tălmăcește poemele *E un castel* și *Îngerii* de Rainer Maria Rilke. Mai colaborează C. Fierăscu. ***D.B.***

FRENKIAN, Aram M. (19.III.1898, Constanţa – 10.XI.1964, Bucureşti), clasicist, orientalist, traducător.

Urmează cursurile Liceului „Gh. Lazăr" din Bucureşti şi ale Universităţii din Cernăuţi (1923–1926). Studiază la Paris, sub îndrumarea lui Émile Bréhier, filosofia şi limbile clasice şi orientale (1926–1928). În 1931 îşi ia doctoratul în ţară, cu teza *Cosmologia lui Heraclit din Efes*. Predă cursuri de limba greacă la Universitatea din Bucureşti, mai întâi în calitate de asistent (1937), conferenţiar (1945) şi apoi de profesor (1957). În ultimul an al vieţii deţine funcţia de şef de sector la Institutul de Logică al Academiei RSR. A fost vicepreşedinte al Societăţii de Studii Clasice şi membru al Societăţii de Ştiinţe Istorice şi Filologice, secţia studii orientale. Colaborează la „Codrul Cosminului", „Făt-Frumos", „Revista de filosofie", „Revue des études indo-européennes", „Studii clasice", „Studii de literatură universală" ş.a.

În primele sale lucrări – eseul nepublicat *L'Art et la connaissance* (1922), studiul comparativ *Mimesis şi muzica. O contribuţie la estetica lui Platon şi Aristotel* (1932) – **F.** se interesează de probleme estetice şi mai ales de raportul artei cu teoria cunoaşterii. Odată cu *Études de philosophie présocratique* (I–II, 1933–1937), se dedică exegezei filosofiei antice, obiectul principal al scrierilor sale. Porneşte de obicei de la cercetarea aplicată a unor probleme controversate: în studiul *Héraclite d'Ephèse* (1933), bunăoară, reconstituie formula iniţială a cărţii acestuia, analizează stilul obscur al filosofului sau ideile lui despre cauzalitate. Comentatorul depăşeşte însă fragmentarismul analizelor de detaliu şi formulează concluzii de interes general. În această primă lucrare notabilă important este mai ales raportul stabilit între limba şi filosofia oricărui popor, premisă a încercărilor ulterioare de filosofie comparată ale autorului. După **F.**, limba nu e o copie a realităţii, ci o interpretare a acesteia, o atitudine specifică faţă de ea. Deosebirile dintre limbi ar oglindi diferenţele de mentalitate: toţi aceia care gândesc într-o anumită limbă îşi modelează gândirea în conformitate cu structurile limbii respective, contactul lor cu lumea fiind mediat de o primă interpretare a realităţii prin limbă. Cazul elinei este elocvent: fraza greacă, cu valori sintactice exprimate prin desinenţe, are drept nucleu subiectul flancat de atribute, ceea ce a putut determina gândirea greacă să caute substanţa unică din care emană însuşirile lucrurilor. Se supralicitează uneori factorul limbă, de pildă atunci când sunt diferenţiate tipul european şi cel oriental de filosofie sau când este socotită străină de spiritul elinei o filosofie depărtată de modelul clasic, precum stoicismul, care urmăreşte raportul dintre fenomene, iar nu pe acela dintre subiect şi predicat. În general, autorul evită însă absolutizările, refuză determinismul simplist şi declară tranşant că limba nu conţine în mod virtual sisteme de gândire dezvoltate: înţelegerea filosofiei se lasă completată de înţelegerea limbii, dar nu poate fi redusă la aceasta. Interesat de originile gândirii greceşti, **F.** studiază în amănunt universul poemelor homerice – *Le Monde homérique* (1934), *Le Problème homérique* (1935) – pentru a degaja un concept esenţial: protofilosofia. Este vorba de etapa premergătoare cristalizării filosofiei ca ştiinţă, când anticii, căutând să-şi explice fenomenele naturale, au formulat o imagine nesistematizată, lipsită de deschidere metafizică, despre lume. Cercetarea primelor poeme epice ca sursă de înţelepciune contribuie la o mai bună înţelegere a evoluţiei filosofiei greceşti. Limbajul filosofic s-a format prin conferirea unor noi sensuri termenilor deja utilizaţi de Homer, cum ar fi *aér*, *áither*, *kósmos*, *nómos*, *psyché*, *kúklos* etc. Analiza conceptuală filosofică îşi trage sursele din vechea reflecţie despre lume a protofilosofiei. În cazul poemelor lui Hesiod se observă, spre exemplu, că desluşirea mitică a genezei din *Teogonia* anticipează efortul milesienilor de a identifica elementul primordial, iar ideea istoriei omenirii ca succesiune a vârstelor din *Munci şi zile* anunţă explicaţia sociogonică a lui Platon. Cercetarea protofilosofiei, legitimă în sine, serveşte la precizarea momentului naşterii filosofiei şi la reliefarea prin contrast a trăsăturilor ei definitorii. Problema genezei filosofiei greceşti, deseori explicată de specialişti prin influenţa orientală, nu-l lasă indiferent pe comparatist: el îi dedică numeroase articole, precum şi două cărţi importante, *L'Orient et les origines de l'idéalisme subjectif dans la pensée éuropéenne* (1946)

şi *Scepticismul grec şi filosofia indiană* (1957), iar în ultima sa lucrare, neterminată, studiază temele plotiniene de origine orientală (teoria creaţiei prin contemplaţie, provenind de la egipteni, şi aceea, de sorginte indiană, a identităţii dintre sufletul uman şi absolutul divin). Deşi nu crede într-o influenţă a gândirii orientale asupra celei eline înainte de epoca alexandrină, **F.** susţine că grecii au intrat încă din perioada preclasică în contact cu egiptenii, persanii sau indienii, de la care au preluat cunoştinţe practice de detaliu. Mai mult, el observă numeroase analogii, cum ar fi cele dintre epopeea lui Ghilgameş şi poemele homerice, dintre un imn orfic şi doctrina hindusă despre identificarea părţilor universului cu membrele făpturii divine, dintre scepticismul grec şi filosofia indiană. Comparatistul cercetează în ce măsură sunt asimilate ideile aparent extrase dintr-un sistem de gândire diferit, pentru a înţelege dacă elementele comune se explică prin împrumut sau prin unitatea spirituală a oamenilor care trăiesc pretutindeni experienţe similare. Motive şi cunoştinţe izolate pot fi preluate dintr-o cultură străină pentru a fi apoi reinterpretate în sinteze proprii fiecărui popor. **F.** caută să identifice împrumuturile certe şi să demonteze mecanismul transmiterii, dar fără să explice o cultură prin alta. El reconstituie evoluţia gândirii greceşti şi din operele literare şi face numeroase precizări interesante în acest sens atât în cursul său de istoria literaturii greceşti (1962), tributar însă limitărilor ideologice ale epocii, cât mai ales în lucrarea, publicată postum, *Înţelesul suferinţei umane la Eschil, Sofocle şi Euripide* (1969). Sunt studiate la cei trei tragici greci modul de a gândi raporturile dintre om şi divinitate, socotite sursa principală a suferinţei omeneşti, precum şi implicaţiile acestei viziuni asupra artei lor dramatice. La Eschil, suferinţele omeneşti îşi dezvăluie sensul doar când sunt proiectate pe planul divin: eroii păcătuiesc prin aroganţă şi violenţă, iar zeii care cârmuiesc lumea le dau o dreaptă pedeapsă. La Sofocle, acţiunea umană îşi pierde în parte dependenţa de lumea divină, iar eroii buni şi generoşi îndură nevinovaţi nenorocirea, ceea ce nu pune însă în cauză justiţia divină, ci evidenţiază doar nimicnicia oamenilor faţă de sublimitatea zeilor. La Euripide, scriitor influenţat de religia tradiţională, dar şi de filosofia sofiştilor, concepţia despre divinitate şi rolul ei în destinul omenesc este mai complexă: tragediile lui, în care coexistă pandemonismul ancestral, antropomorfismul homeric, scepticismul, negaţia, divinizarea unui element cosmic şi teodiceea explicativă, mărturisesc oscilaţia permanentă între îndoiala cu privire la justiţia zeilor şi încrederea în săvârşirea, chiar tardivă, a acesteia. Mai multe traduceri, studii de istoria matematicii sau a medicinei, de epigrafie miceniană sau de critică de text, de interpretare a muzicii sau a filosofiei moderne dovedesc deschiderea spirituală şi varietatea preocupărilor lui **F.** şi completează o operă încheiată premonitoriu cu un „dialog socratic" în greacă despre refuzul îmbătrânirii, văzută ca pierdere a capacităţii de comuniune cu ceilalţi, ca destrămare a personalităţii; cartea s-a tipărit postum, în 1978.

SCRIERI: *Mimesis şi muzica. O contribuţie la estetica lui Platon şi Aristotel*, Cernăuţi, 1932; *Héraclite d'Ephèse*, Cernăuţi, 1933; *Études de philosophie présocratique*, I–II, Cernăuţi–Paris, 1933–1937; *Le Monde homérique. Essai de protophilosophie grecque*, Paris, 1934; ed. (*Lumea homerică. Eseu de protofilosofie greacă*), tr. Nicolae Baltă, pref. Gh. Vlăduțescu, Bucureşti, 2012; *Le Problème homérique. Considérations sur l'origine des épopées homériques*, Paris–Cernăuţi, 1935; *Le Réalisme grec*, Cernăuţi, 1939; *La Méthode hippocratique dans la „Phèdre" de Platon. Suivie d'une note sur le sens primordial du mot „katholou"*, Bucureşti, 1941; *Gelozia zeilor la vechii greci*, Bucureşti, 1945; *L'Orient et les origines de l'idéalisme subjectif dans la pensée européenne*, Paris, 1946; *Scepticismul grec şi filosofia indiană*, Bucureşti, 1957; *Curs de istoria literaturii greceşti. Epoca clasică*, Bucureşti, 1962; *Înţelesul suferinţei umane la Eschil, Sofocle şi Euripide*, Bucureşti, 1969; *Apollodoros sau Despre bătrâneţe. Dialog socratic*, tr. şi introd. Mihai Nasta, pref. Cicerone Poghirc, Bucureşti, 1978; *Scrieri filosofice*, I, îngr. şi tr. Gh. Vlăduţescu şi Dinu Grama, introd. Gh. Vlăduţescu, Bucureşti, 1988; ed. Bucureşti, 1998; *Scepticismul grec*, îngr. şi postfaţă Gh. Vlăduţescu, Bucureşti, 1997; *Doxografii greci*, Bucureşti, 2001. **Traduceri:** *Primii materialişti greci*, Bucureşti, introd. Ion Banu, 1950; Aristotel, [*Fragmente din operele filosofice*], în *Aristotel*, îngr. şi introd. C. I. Gulian, Bucureşti, 1951; Sextus Empiricus, *Opere filosofice*, I–II, introd. trad., Bucureşti, 1965.

Repere bibliografice: D. Pippidi, *Aram Frenkian*, SC, 1964, 6; Constantin Noica, *En souvenir d'Aram Frenkian*, REVR, 1969, 2; Ov. S. Crohmălniceanu, *„Înţelesul suferinţei umane la Eschil, Sofocle şi Euripide"*, RL, 1969, 40; Ion Bălu, *Fascinaţia Antichităţii*, VR, 1970, 1; Dan Sluşanschi, *Aram Frenkian*, TBR, 1974, 28; N. I. Barbu, *Profesorul Aram Frenkian*, „Forum", 1974, 6; Constanţa Călinescu, Ion Faiter, *Dimensiunile unor vocaţii*, Constanţa, 1979, *41–45*; *Centenar Aram Frenkian*, ALA, 1998, 409; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *292–294;* Solomon Marcus, *Mi-l amintesc!*, OC, 2012, 390; Sorin Lavric, *Dublul aerian*, RL, 2012, 45 .

A.C.

FRIDMAN, Mihail (1.V.1922, Drăguşenii Noi–Lăpuşna – 15.VIII.2006, Moscova), traducător, prozator. Este fiul Sarei (n. Grossman) şi al lui Vladimir Fridman, comerciant. A fost elev la Liceul Casei Corpului Didactic din Bucureşti (1933–1939) şi la Liceul „Alecu Russo" din Chişinău (1939–1940), apoi a urmat Institutul Pedagogic din Chişinău (1940–1941). Mobilizat în Armata Roşie, face parte dintr-o formaţie de geniu. În 1945, la vestea că familia i-a fost exterminată în Basarabia, pleacă la o rudă din Moscova. Aici este student la Institutul Pedagogic, absolvind Facultatea de Limba şi Literatura Rusă şi devenind profesor de limba rusă la o şcoală medie (1948–1953), apoi profesor de limba şi literatura română la Catedra de limbi străine a Academiei de Ştiinţe a URSS (1953–1971). Din 1972 este cercetător ştiinţific la Institutul de Slavistică şi Balcanistică din cadrul Academiei de Ştiinţe a URSS, unde se specializează în istoria culturii şi literaturii române. În 1953 îi este respinsă disertaţia despre Mihail Sadoveanu, pentru că nu examinase şi proza realist-socialistă a acestuia. Lucrarea (în forma ei iniţială) îi este aprobată în 1959, an în care primeşte titlul de candidat în ştiinţe filologice. Peste două decenii obţine doctoratul cu o teză în limba rusă despre curentele estetice în literatura română din secolele al XIX-lea şi al XX-lea, tipărită în 1989. Încercat de teroarea istoriei, **F.** optează pentru ceea ce el numeşte „calea dreaptă, demnă de a fi trăită", şi anume să contribuie la o apropiere a culturilor română şi rusă. Între anii 1950 şi 1957 este interpretul lui Mihail Sadoveanu în timpul vizitelor acestuia în Uniunea Sovietică, făcând o mare pasiune pentru proza scriitorului român şi traducând *Nicoară Potcoavă* (1955), *Viaţa lui Ştefan cel Mare* (1957), *Fraţii Jderi* (1971), *Neamul Şoimăreştilor* (1977), *Aventurile şahului* (1983). A publicat şi literatură originală, îndeosebi romane, unul în limba română *Întoarcerea la viitor* (1967), altele în limba rusă. În *Cartea lui Iosif* (1993), redactată în ruseşte, **F.** îşi evocă anii de liceu la Bucureşti, în deceniul al patrulea al secolului trecut. A colaborat la dicţionare ruso–române şi româno–ruse şi a alcătuit manuale de limba rusă pentru învăţământul mediu.

SCRIERI: *Întoarcerea la viitor*, Chişinău, 1967; *Ideino-esteticeskie teceniia v rumânskoi literature XIX–XX*, Moscova, 1989; *Kniga Iosifa*, Moscova, 1993; *Darî bezdnî*, Moscova, 1997; *Vtoraia kniga Iosifa*, Moscova, 2002. **Traduceri:** Mihail Sadoveanu, *Nikoara Podkova*, Moscova, 1955, *Jizn' Ştefana Velikogo*, Moscova, 1957, *Bratia Jder*, Moscova, 1971, *Plemia Şoimaru*, Moscova, 1977, *Prikliuceniia şahmat*, Bucureşti, 1983; Cezar Petrescu, *Apostol*, Bucureşti, 1958; Al. Dima, *Prinţipî sravnitel' – nogo literaturovedeniia*, Moscova, 1977; Constantin Chiriţă, *Rîţari s Cereşnevoi uliţî ili Zamok devuşki v belom*, Moscova, 1988; Daniela Crăsnaru, *Zabavî–stişki dlea vsei malîşki*, Bucureşti, 1989.

Repere bibliografice: Ilie Rad, *Cultura – un imperiu al binelui* (interviu cu Mihail Fridman), RL, 2000, 47. ***I.D.***

FRIEDWAGNER, Mathias (3.II.1861, Gallspach, Austria – 5.IV. 1940, Gallspach, Austria), romänist, etnolog austriac. Este fiul Mariei (n. Niedermayr) și al lui Johann Friedwagner, proprietar de pământ și dulgher. După absolvirea liceului la Linz, a făcut studii universitare de filologie romanică la Viena, cu Adolf Mussafia, și la Paris, cu Gaston Paris, obținând în 1889 doctoratul la Universitatea din Viena. După un stagiu de profesor secundar în capitala Imperiului (1889–1898), devine docent de limbi și literaturi romanice la Universitatea vieneză (1898–1900), apoi profesor de filologie romanică și de istorie literară (1900–1911) și rector (1910–1911) al Universității germane din Cernăuți, profesor de filologie romanică (1911–1928) la Universitatea din Frankfurt am Main, unde înființează și un lectorat de limba română. A fost ales membru corespondent al Academiei Române (1911).

Pe lângă solida formație de romanist, **F.** este unul din promotorii studiilor de românistică în spațiul germanic. A învățat românește la Cernăuți, iar discursul său inaugural în calitate de rector al Universității a avut ca temă poezia populară românească (*Über die Volksdichtung der Bukowiner Rumänen*, 1911), rezultat parțial al unei intense activități folcloristice întreprinse între 1907 și 1914, în cadrul unui program de stat, din însărcinarea Ministerului Educației și Culturii al Imperiului Habsburgic, sprijinit de intelectualii de la sate. Colecția sa, cea mai amplă colecție românească regională până astăzi, valoroasă atât prin numărul mare de variante (însumând peste 10 000 de texte și 2250 de melodii, a căror notație muzicală a fost consemnată de Alexandru Voevidca), cât și prin reproducerea lor științifică, a fost publicată doar în mică parte (circa 950 de texte și 380 de melodii), în 1940: *Rumänische Volkslieder aus der Bukowina. Liebeslieder – Cântece populare românești din Bucovina. De-ale dragostei.* **F.** și-a manifestat admirația pentru calitatea estetică și lingvistică a liricii bucovinene,

considerând culegerea sa „un gest de recunoștință față de acest popor care nu m-a socotit străin și s-a purtat cu mine ca și cum aș fi fost unul de-ai lui, iar datoria mea va fi de a păstra pentru viitor și de a da întregii lumi aceste roade ale talentului poetic și muzical al românului bucovinean”. După stabilirea la Frankfurt am Main, unde fundamentează instituțional studierea romanisticii, preocuparea sa pentru limba și cultura română s-a intensificat, atât la nivel didactic, prin înzestrarea seminarului cu instrumente de lucru de primă necesitate (manuale, gramatică, antologii de texte), cât și la nivel științific. Dintre numeroasele studii de filologie publicate îndeosebi în *„Zeitschrift für Romanische Philologie” este de menționat Über die Sprache und Heimat der Rumänen in ihrer Frühzeit* (1934), un studiu consistent, în care ia în discuție toate teoriile emise în această privință, abordate dintr-o perspectivă echilibrată. De interes pentru acea vreme este și eseul său despre proza de început a lui Mihail Sadoveanu (apărut inițial în „Convorbiri literare” în 1912), la care sesizează îndeosebi finețea observației psihologice a personajelor și a stărilor de conștiință, măiestria artistică a descrierilor de natură, frumusețea limbii. A întreținut relații de colaborare și prietenie cu mulți intelectuali români.

SCRIERI: *Über die Volksdichtung der Bukowiner Rumänen*, Cernăuți, 1911; *Mihail Sadoveanu*, tr. I.E. Torouțiu, Cluj, 1913; **Culegeri:** *Rumänische Volkslieder aus der Bukowina. Liebeslieder. Cântece populare românești din Bucovina. De-ale dragostei*, I, pref. edit., Würzburg, 1940.

Referințe bibliografice: C. Rădulescu-Motru, *Prof. Dr. Mathias Friedwagner*, CL, 1940, 4; Sextil Pușcariu, *Mathias Friedwagner*, DR, 1941; Erhard Lommatsch, *Zur Erinnerung an Matthias Friedwagner*, „Zeitschrift für Romanische Philologie”, t. 61, 1941; Octavian Lupu, *Matthias Friedwagner și românii*, RITL, 1977, 1; *Simion Florea Marian și corespondenții săi*, îngr. Eugen Dimitriu și Petru Froicu, pref. Iordan Datcu, București, 1991, *138–143*; Datcu, *Dicț. etnolog.*, *398–399*; Elena Pascaniuc, *Matthias Friedwagner (1861–1940), Förderer der rumänischen Kultur in Deutschland*, în vol. *Gelebte Multikulturalität. Czernowitz und Bukowina*, îngr. Victoria Popovici, Wolfgang Dahmen și Johannes Kramer, Frankfurt am Main, 2010, *107–120*. ***I.D.***

FRIZE, publicaţie apărută la Braşov din martie 1934 până în iulie 1935, cu subtitlul „Revistă lunară de literatură şi cronică”. La primele patru numere redacţia e alcătuită din Niculae Cantonieru (pseudonim al lui Niculae Niculescu), Mihail Chirnoagă şi Aurel Marin; la următoarele trei numere nu e specificată, iar de la numărul 8/1934 redactori sunt Niculae Cantonieru şi Emanoil Radian (pseudonim al lui Mihail Chirnoagă). În al doilea an de apariție primele trei numere îl menţionează şi pe Ştefan Baciu ca secretar de redacţie, pentru ca numărul 5–6, ultimul, să fie redactat numai de Nicolae Cantonieru. În lipsa unui articol-program, eseul lui Niculae Cantonieru *Între modernism şi tradiţionalism*, apărut în numărul 2/1934, poate fi privit ca o declaraţie de intenţii, cel puţin pentru partea de poezie găzduită de **F.** Pledoaria autorului ţinteşte spre un modernism moderat, propunând un echilibru între temele moderniste şi cele tradiţionaliste; producţia lirică ar trebui să uzeze, în cazul ambelor tendinţe, de limbaje poetice contemporane, acestea din urmă, la rândul lor, fără excese. Natura temperată a modernismului de la **F.** reiese şi din refuzul suprarealismului de la „unu” (catalogat drept „scabros” şi „ininteligibil”), cât şi din considerarea „tradiţionalismului acut” ca anacronic. Programul este estetizant, bazat pe ideea de „frumos” şi pe necesitatea sincronizării poeziei autohtone cu aceea a „popoarelor ce-şi au în spate veacuri de cultură şi de dospiri filologice”. Orientarea revistei este vizibilă şi în notele retrospective de la încheierea primului an de apariţie, în care se reafirmă lupta ce trebuie dusă cu „hienele literare”, sau, mai dur, „cu toţi escrocii, profitorii şi proxeneţii literari”. În acest sens, unul dintre detractorii revistei, criticul şi istoricul literar Pimen Constantinescu, devine ţinta pamfletului *Protest contra lichelii culturale*. De notat faptul că, în pofida polemicii cu suprarealismul de la „unu”, **F.** publică texte de factură avangardistă (poezie şi proză). Lirica tipărită în paginile revistei propune, în primele numere, un amestec între tematici sociale şi muncitoreşti, vag revoluţionare, sprijinite pe mijloace lirice mai degrabă modeste, cu un panteism retoric venit din postromantismul minor (la Vladimir Cavarnali), apoi ecouri ale unui simbolism tardiv, crepuscular, incantatoriu şi liturgic (la Aurel Marin, Alexandru Călinescu, Traian Chelariu) şi, în plus, câteva contribuţii expresioniste prin Teodor Scarlat. Mai colaborează Ştefan Baciu (*Bemol seral*, *Stea caldă*, *Relieful poetului*, *Romanţă*, *Amantă princiară*, *Tristeţe muzicală*), fiind anunţată, totodată, premierea volumului său

de debut din 1935. Este de remarcat, de asemenea, prezenţa unui filon trubaduresc, baladesc, reprezentat de Iulian Vesper (*După-amiază universală*) sau de Pavel Nedelcu, precum şi prestaţia poetică a lui Mircea Pavelescu (nepot al lui Cincinat Pavelescu), ce publică versuri suprarealiste (mai ales în ciclul *Călător prin umbra sa*). Numărul 4/1934 este consacrat integral poeziei şi este prefaţat de o notă extinsă a redacţiei (*Pentru poem*), în care se afirmă predilecţia revistei pentru poezie şi prevalenţa liricului în peisajul literar al vremii, în care „Bilete de papagal" sunt percepute ca un posibil reper. Semnături importante în paginile publicaţiei sunt Geo Bogza (care colaborează cu poemele *Oraşe, tristeţi*, *De vorbă cu M. Blecher*), precum şi Saşa Pană (versurile intitulate *Dictando* şi articolul *Un dadaist înainte de Dada*, despre Jacques Vaché. Proza de la **F.** reflectă două direcţii estetice principale, naturalismul şi realismul psihologic. Cea dintâi e exemplificată în textele lui Niculae Cantonieru (*În noaptea minunilor*, fragment din volumul de nuvele *Întâmplări omeneşti*, apoi *Amintirile unui copil de familie proastă*, fragmente de pseudojurnal ficţional), Mihail Chirnoagă (*Evenimentul*, *Mahala* şi *Mifoşca*). În formulă realist-psihologică scriu Horia Fulger (*O mână închise o uşă*), Mircea Brătucu (*Carnet*) şi, din nou, Mihail Chirnoagă (*Verişoarele*, *Fragment de sfârşit*). Remarcabilă este prezenţa lui M. Blecher cu o proză scurtă intitulată *Ix-Mix-Fix*, text suprarealist ce prefigurează parţial tehnicile scriiturii din *Întâmplări în irealitatea imediată*. Secţiunea de cronică literară se transformă, în a doua jumătate a anului 1934, într-o rubrică de note sau de revistă a revistelor literare, redactată pe un ton obiectiv, uneori acid. Susţin rubrica de recenzii Aurel Marin (care scrie despre Tristan Tzara, Vladimir Cavarnali) şi Mihail Chirnoagă (despre Ion Călugăru, Mircea Eliade, Tudor Teodorescu-Branişte, Constantin Nisipeanu, Eugen Jebeleanu, M. Blecher şi Anton Holban). O notă din primul număr al revistei se referă la Emil Cioran, premiat pentru eseu de Fundaţiile Regale; alta anunţă apariţia iminentă a două volume de Blecher – placheta *Corp transparent*, din care sunt reproduse în avanpremieră câteva versuri, şi volumul *Exerciţii în irealitatea imediată* (titlul iniţial al romanului care va fi tipărit în 1936). Ştefan Stănescu traduce *Poezie* de Paul Valéry, N. Crevedia transpune în româneşte *Secetă* a bulgarului Nikolai Rainov, M.B. (M. Blecher) publică traduceri din literatura franceză şi engleză (Pierre Unik, Shane Leslie, Richard Aldington, Guillaume Apollinaire – *Plecarea*, *Carte poştală*, Langston Hughues), iar Ştefan Baciu traduce din Georg Trakl (*Copilărie*, *Apus*). Alţi colaboratori: H. Bonciu, Constantin Salcia, Ion Sofia Manolescu, Mircea Streinul, Coca Farago, Vasile Spiridonică, Teofil Lianu, Aurel Chirescu, Silviu Roda, B. Jordan, Theodor Constantin, Emil Giurgiuca. *****

FRODA, Scarlat (12.II.1892 – 4.VII.1965, Londra), publicist, dramaturg. Părinţii, anticari şi editori de literatură populară, îi oferă voluntarului şi ambiţiosului copil condiţii care îi permit însuşirea unor cunoştinţe cu mult peste nivelul obişnuit al şcolii primare şi liceului. Coleg, la Facultatea de Litere și Filosofie din Bucureşti, cu Nae Ionescu şi cu Dem. Theodorescu, se numără printre studenţii eminenţi ai lui C. Rădulescu-Motru. **F.**, al cărui nume era Solomon Weitzendorf, pseudonimul ales devenind ulterior şi nume oficial, debutează în presă de timpuriu, cu scurte eseuri filosofice şi cu încercări de critică literară în 1910 la „Noua revistă română", continuând să scrie şi la „Flacăra". Până spre sfârşitul deceniului al şaselea a făcut parte din conducerea unor redacţii şi a colaborat la un număr important de publicaţii, între care „Urzica" (editată cu Adrian Maniu), „Scena", „Rampa" (în intervalul 1921–1943, când a ocupat mai bine de zece ani, în 1927–1938, funcţia de director), „Flacăra", „Adevărul literar şi artistic", „Spectatorul", „Flacăra românească", „Studii şi cercetări de istoria artei", semnând mai cu seamă articole şi comentarii privitoare la viaţa teatrală. A mai folosit pseudonimele Ion Dacu (împreună cu Vintilă Russu Şirianu şi Horia Furtună), Lazăr Cosma ş.a. Va ocupa posturi dintre cele mai diferite, cum sunt cele de dramaturg al Companiei Elvira Popescu–Iancovescu–Mihalescu şi profesor de literatură dramatică în cadrul aceleiaşi companii (1922), administrator (1932), apoi director al Teatrului Ventura (1933) şi al Teatrului Victoria (1945–1946), profesor de limba română şi de ştiinţe naturale la câteva şcoli bucureştene. După propria-i mărturie, ar fi funcţionat şi ca avocat definitiv în Baroul de Ilfov, informaţie discutabilă, de vreme ce **F.** n-a frecventat cursurile unei facultăţi cu profil juridic. A fost membru în Comitetul de lectură al Teatrului Naţional din Bucureşti (1929), în comitetul Asociaţiei Generale a Presei Române (1930), în comitetul Asociaţiei Criticilor Dramatici şi Muzicali (1931). Prieten cu Adrian Maniu încă

din anii liceului, stabileşte alte legături durabile în perioada „Rampei”, asigurând publicaţiei extrem de numeroşi colaboratori, din aceeaşi generaţie cu el sau chiar mai tineri, între ei aflându-se D. Karnabatt, Tudor Muşatescu, Nicuşor Constantinescu, Romulus Dianu, Sergiu Dan, Petru Comarnescu, Ionel Jianu, Eugen Jebeleanu, Mihail Sebastian ş.a., cu ajutorul cărora redă ziarului caracterul preponderent cultural, dar atrage asupră-i şi adversitatea altora, care îl acuză de autoritarism şi de influenţă nefastă asupra instituţiilor teatrale. În pofida unor asemenea reproşuri, lectura numeroaselor cronici dramatice ale lui **F.**, unde vocaţia pamfletară nu afectează urbanitatea tonului sau eleganţa stilului, comunică o imagine ghidată de obiectivitate şi de buna cunoaştere a realităţii scenice. A fost căsătorit cu actrița Leny Caler.

În materie de literatură propriu-zisă, **F.** va confirma în foarte mică măsură aşteptările. Comitetul de lectură al Teatrului Naţional din Bucureşti reţine, pentru o eventuală montare, „piesa eroică” în versuri în patru acte *Vulturul*, scrisă împreună cu N. Porsenna în 1915. Fragmente vor apărea, în acelaşi an, în „Noua revistă română” şi anul următor în „Ghilotina”. Succesul cel mai important îi este adus de piesa în versuri *Fata din dafin*, realizată în colaborare cu Adrian Maniu. Premiera absolută are loc pe scena Teatrului Comoedia din Bucureşti în martie 1918, în interpretarea actorilor Societăţii Dramatice Române. Piesa va fi tradusă şi publicată şi în limba germană. Comedie lirică, preluând şi prelucrând un motiv folcloric cunoscut, lucrarea este bine primită de spectatori şi de critica specializată, care o consideră o „reabilitare a literaturii dramatice româneşti”. Este adoptată formula „teatrului în teatru”, primul şi ultimul act fiind doar ample secţiuni cu rol de prolog şi de epilog pentru actul al doilea. Având a interpreta, într-un „teatru de societate”, rolul feminin central dintr-un basm dramatic scris de un necunoscut, fiica unui senator, logodită cu un personaj politic important, se îndrăgosteşte de enigmaticul autor. Acesta se dovedeşte a fi chiar bufonul aristocraţiei bucureştene, poreclit Michiduţă, care dincolo de bravada ostentativă şi de învelişul înşelător al frondei cotidiene ascunde un suflet sensibil şi romantic. Repudiată de logodnic şi ameninţată de tatăl său cu trimiterea la mănăstire, Domniţa trăieşte drama izolării impuse de condiţia socială şi de convenienţe. Tentativă dramaturgică cu inflexiuni poetice delicate, frumos scrisă, *Fata din dafin* apelează mai puţin la regulile clasice ale construcţiei teatrale, principalul ei merit constând în readucerea, cu rezultate notabile, a poeziei în teatru. Unii comentatori au considerat contribuţia lui **F.** la scrierea acestei piese mai mult declarată decât reală. Lectura ei relevă însă două stiluri diferite de rezolvare poetică a acţiunii, Adrian Maniu fiind lesne detectabil în secvenţele care apelează cu deosebire la plastica imaginilor şi la adaosul de poeticitate concretizat în construcţii lirice luminoase, definite prin eleganţă şi discreţie. A doua componentă a piesei, de atribuit lui **F.**, se distinge printr-o redactare spirituală, fluidă, în care cuvintele se adună în ritmuri de cadril galant, mai mult sugerând stările şi trăirile decât numindu-le. *Fata din dafin* poate fi inclusă în fondul util al dramaturgiei naţionale, chiar dacă paralelismele evidente cu *Cyrano de Bergerac* de Edmond Rostand incomodează uneori. Peste un sfert de secol **F.** dă o altă piesă, *Gloria*, scrisă de această dată în colaborare cu Nicuşor Constantinescu. Reţinută de Comitetul de lectură al Teatrului Naţional din Bucureşti în stagiunea 1941–1942 şi reprezentată în octombrie 1943, piesa preia motivul dezvoltat de G. B. Shaw în *Pygmalion*. Este povestea unei vânzătoare de cafea care, sub supravegherea atentă a unui regizor, ajunge actriţă cu faimă. Dragostea înfiripată între cei doi evoluează către un sfârşit fericit. Pe afişul premierei din 1943 nu apare numele lui **F.**, legile momentului interzicând colaborarea cu „nearienii”. În stagiunea 1945–1946 „corectează” el însuşi nedreptatea, incluzând lucrarea în repertoriul Teatrului Victoria, pe care îl conducea. Neimportante sub raportul valorii literar-dramatice sunt *Păcală* (scenariu, 1925), *Minciuna* (1926), *Fata cu părul de aur* (1943). **F.** afirmă că ar mai fi scris şi alte piese: *Pentru o femeie, Un băiat şi jumătate, Vitamina M,* inexistente însă în listele de repertorii sau în arhivele teatrelor. Ar fi publicat şi un roman, *Elvira*, de negăsit în marile biblioteci. Piesa *Nyu* de Osip Dymov, adaptată de **F.**, figurează în repertoriul Teatrului Mic din Bucureşti în 1922. După piesa *Manasse* a lui Ronetti-Roman a scris scenariul unui film regizat de Jean Mihail în 1925. De menţionat şi o traducere din Pierre Benoît (*Fântâna lui Iacob*, 1925), alta, revăzută de **F.**, din N.A. Ostrovski (*Aşa s-a călit oţelul*, 1952).

SCRIERI: *Fata din dafin* (în colaborare cu Adrian Maniu), Bucureşti, 1918; *Odobescu şi teatrul*, Bucureşti, 1957.

Repere bibliografice: Ciorănescu, *Teatr. rom.*, *196–198*; Mihail Iordache, *Adrian Maniu*, Iaşi, 1979, *192–193*; Ioan Massoff, *Între viaţă şi teatru*, Bucureşti, 1985, *389–394*. ***C.P.***

FROLLO, H. [Hildebrand] (28.XI.1878, Bucureşti – 29.I.1923, Bucureşti), poet, traducător. Este fiul profesorului Giovanni Luigi Frollo, titular al Catedrei de istorie a literaturilor neolatine de la Universitatea din Bucureşti, autor al primei gramatici a limbii italiene în româneşte. Vrând să devină preot, **F.** studiază între 1889 şi 1899 la seminarele catolice din Bucureşti şi din Iaşi. Apoi, schimbându-şi gândul, pleacă la Roma, unde se iniţiază în filosofie şi în drept canonic. Revenit în ţară, dă curs unei mai vechi pasiuni, aceea pentru filologia clasică, şi în 1904 îşi va lua licenţa la Facultatea de Litere şi Filosofie a Universităţii din Bucureşti. Student şi la Facultatea de Drept, va fi dublu licenţiat. S-a ilustrat ca magistru cu virtuţi captatorii la gimnaziul din Câmpulung Moldovenesc (1905), Liceul „Petru Rareş" din Piatra Neamţ (1906), Şcoala Comercială Superioară (1906), Seminarul Pedagogic (1907), liceele „Matei Basarab" (1908) şi „Gh. Lazăr" (1912) din Bucureşti, precum şi la câteva institute particulare, unde şi-a împărtăşit cunoştinţele de latină şi italiană. Pentru elevi, a întocmit împreună cu Anghel Marinescu şi I.S. Petrescu o *Antologie latină* şi, în acelaşi an (1916), împreună cu I. Grama şi Cezar Papacostea, un manual de limba latină. Cu o sănătate şubredă, s-a frânt în amiaza vieţii, din pricina unei boli care nu i-a dat nici o şansă. Punând mult suflet în tot ce întreprinde, **F.**, pe care cei din jur îl ştiu ca pe un om blând şi plin de sfiiciuni, în luările de atitudine politică – de postură naţionalistă – se dovedeşte un temperamental. Nici însemnările literare (de pildă, studiul *Antonio Fogazzaro*, tras în broşură în 1912) nu sunt lipsite de nerv polemic. Cu versuri, articole, traduceri a colaborat la „Convorbiri literare", „Luceafărul", „Observatorul", „Sămănătorul", „Vieaţa nouă", unde foloseşte şi pseudonimul Otto Wilder, „Floarea darurilor", „Convorbiri critice", „Voinţa naţională", „Neamul românesc literar", „Flacăra", unde recurge şi la semnătura Atta Troll, „Noi pagini literare" ş.a. În 1912 a fost cooptat în Societatea Scriitorilor Români.

Iscate nu dintr-o „toană de artist", ci dintr-o decepţie amoroasă, naivele versuri estudiantine ale lui **F.** sunt când plângătoare, când imprecatorii (*Inimă de student*, 1904). Exerciţiile lui lirice rămân monocorde, chiar dacă tema suspinătoare a „iluziunilor pierdute" e tratată pe alocuri cu mici variaţiuni de tehnică a stihuirii. Printre propriile confesiuni sentimentale sunt intercalate tălmăciri din Horaţiu, Catul, Heine, F.W. Weber. În reviste a mai publicat traduceri din Eschil (*Prometeu înlănţuit*), J.-J. Rousseau, Giosuè Carducci, Gabriele D'Annunzio. În afara unor scrieri ale lui Catul (*Către Lesbo* ş.a.), **F.**, eminent latinist, a mai transpus în româneşte din Cicero (*Pledoaria pentru Titus Annius Milo*, 1914) şi Vergiliu (*Eneida*, 1920; versiune revizuită de E. Lovinescu). S-a apropiat şi de dramaturgie, piesa *Doamna Inger la Ostrot*, după Henrik Ibsen, figurând în stagiunea 1909–1910 în repertoriul primei scene a ţării.

SCRIERI: *Inimă de student*, Bucureşti, 1904; *Antonio Fogazzaro*, Bucureşti, 1912. **Traduceri:** Cicero, *Pledoaria pentru Titus Annius Milo*, pref. trad., Bucureşti, 1914.

Repere bibliografice: Mihail Dragomirescu, *De la misticism la naţionalism*, Bucureşti, 1924, *264–267, 375–376*; Lovinescu, *Scrieri*, IV, *520–521*; Tudor Vianu, *Hildebrand Frollo,* în *Monografia Liceului „Gh. Lazăr"*, Bucureşti, 1935, *373–375*; Ciopraga, *Lit. rom., 289–290;* Florin Faifer, *Latinistul,* CL, 1999, 4. ***F.F.***

FROLLO, Mia (10.VIII.1885, Craiova – 22.VIII.1961, Bucureşti), poetă, prozatoare, publicistă, traducătoare. Este fiica Marianei (n. Măldărescu) şi a lui G.T. Buzoianu, profesor de geografie, autor de manuale şi lucrări de specialitate. Sub numele Maria Buzoianu, ea debutează în 1905, cu versuri, în revista „Analele literare, politice şi ştiinţifice", condusă de tatăl ei. În 1906 îi apare o poezie în „Vieaţa nouă", unde va colabora asiduu, între 1912 şi 1924, cu versuri şi proză scurtă, articole şi studii, cronici plastice şi traduceri, iscălite cu numele luat prin căsătoria cu profesorul Iosif Frollo ori cu pseudonimele Mia Vlad, Adhemar (folosit, se pare, împreună cu Ovid Densusianu) şi Cery. Sporadic mai publică în „Actualitatea", „Noi pagini literare", „Revista catolică", „Flacăra", „Poesia", „Lumina nouă" ş.a. Relativ târziu, în 1914, se înscrie la Facultatea de Litere şi Filosofie din Bucureşti, pe care o va absolvi în 1919. Ulterior predă limba română şi franceza la diverse şcoli, vreme mai îndelungată deţinând o catedră la Liceul „Iulia Hasdeu" din

București. Mare parte din poeziile date la iveală în „Vieaţa nouă" sunt adunate în placheta *Flori de flăcări* (1923; Premiul Academiei Române). După dispariţia revistei, **F.** frecventează cenaclul lovinescian, unde va citi frecvent versuri şi proză (fragmente din romanele *Prietenie, Oameni, Colţuri*). Continuă să publice, semnând uneori şi Amy ori Miriam, în „Adevărul literar şi artistic", „Sburătorul", „Revista scriitoarei", „Universul literar", „Cetatea literară", „Roma", „Viaţa literară", „Îndreptar", „Observatorul", „Vremea", „Flori de crin", „Farul nou", „Munca literară", „Preocupări literare", „Convorbiri literare" ş.a. A mai tipărit traducerile *Sângele* de Ugo Ojetti, *Cuore* de Edmondo De Amicis şi broşura *Un scriitor original: Mariu Theodorian Carada* (1940).

Formată iniţial în gruparea revistei „Vieaţa nouă", apoi la seminarul lui Ramiro Ortiz, dar şi în cercurile catolice din care făcea parte familia soţului ei, **F.** e o partizană a simbolismului, a modernismului în genere. Imediat după Primul Război Mondial, ea scrie despre „noua poezie fantezistă franceză" (semnalându-i pe Guillaume Apollinaire, Max Jacob, Jules Supervielle, Francis Carco, Paul Valéry ş.a.), despre romanul francez (oprindu-se la Marcel Proust, André Gide, Maurice Barrès şi François Mauriac). Bună cunoscătoare şi a literaturii italiene, se va ocupa în comentariile ei de Dante şi Petrarca, dar şi de Grazia Deledda, Giovanni Pascoli şi Diego Valeri, „poetul Veneţiei", ori de Luigi Pirandello. **F.** a semnat, de asemenea, interesante cronici plastice, agrementate mai întotdeauna cu interviuri luate artiştilor, precum şi un studiu despre Richard Wagner. În poezia ei orientarea simbolistă se reflectă însă mai mult prin câteva reminiscenţe. Agoniile florale, „înfloririle negre", avatarurile, peisajele acuzând o boală secretă acoperă un lirism minor, nutrit de o pasiune refulată în sfială şi în prematură resemnare. Racordarea la câteva figuri simbolice (Ofelia, Sulamita, Don Juan) nu aduce note inedite, în schimb evocarea Luizei de la Vallière şi a Sfântului Francisc din Assisi dezvăluie un fior de autentică pietate. Poeziile de după 1923 dovedesc o mai sigură stăpânire a mijloacelor de expresie, iar lirismul, în aceeaşi gamă, are un plus de substanţă. Lirice sunt şi prozele scurte scrise de **F.** Când nu alunecă în alegorie factice, ele au ceva din delicateţea porţelanului. Dar autoarea mânuieşte bine şi dialogul şi poate reconstitui o atmosferă, precum se vede în ampla scriere autobiografică intitulată *Colţuri*, rămasă neterminată în paginile revistei „Observatorul", sau într-un microeseu din anii '30, publicat tot în „Observatorul", în care evocă figura monseniorului Vladimir Ghika, activitatea lui apostolică și cea literară, aparținând unui „delicat scriitor francez cu suflet românesc".

SCRIERI: *Flori de flăcări*, Bucureşti, 1923; *Un scriitor original: Mariu Theodorian Carada*, Bucureşti, 1940; *Însemnări despre monseniorul Ghika*, îngr. Nicolae Scurtu, Bucureşti, 1999. **Traduceri:** Edmondo De Amicis, *Cuore*, Bucureşti, 1936; Ugo Ojetti, *Sângele*, Bucureşti, f.a.

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, XII, *523–524*; O.D. [Ovid Densusianu], *„Flori de flăcări"*, VAN, 1924, 11–12; G. Murnu, *„Flori de flăcări"*, AAR, partea administrativă şi dezbaterile, t. XLIV, 1923–1924; Lovinescu, *Scrieri*, V, *571*; Agatha Grigorescu-Bacovia, *Mia Frollo*, RVS, 1938, 12; Ciopraga, *Lit. rom.*, *129–130*; *Scrisori – Densusianu*, I, *62–64; Dicţ. scriit. rom.*, II, *294*. ***V.D.***

FRONDA, revistă apărută la Iaşi, lunar, între aprilie şi iunie 1912. Este o publicaţie de orientare postsimbolistă, anticipând avangardismul interbelic; este tipărită în câte şaisprezece pagini mici, sub semnul celui mai riguros anonimat: nici o indicaţie despre numele redactorilor sau al colaboratorilor. Adevăraţi „cavaleri ai Misterului", cum îi numeşte, intrigat, cronicarul revistei „Versuri şi proză", editată tot la Iaşi, aceştia par să provină din rândul liceenilor dispuşi să-şi sacrifice virtualele gloriole juvenile pentru a se manifesta în deplină libertate şi a-şi pregăti terenul în vederea unor eventuale evoluţii ulterioare. Cercetări târzii au izbutit totuşi să deconspire numele câtorva dintre ctitorii publicaţiei: Eugen D. Siegler (viitorul Eugen Relgis), Albert Schreiber (alias A. Iecarim, cum va semna peste doi ani în „Versuri şi proză") şi Carol Steinberg (M. Almory, prezent în aceeaşi revistă). „Programul" preconizat de aceştia transpare din cele două texte ale rubricii „Prin ganguri de idei" din primul număr: *Arhitectura mentis* şi *Qualis artifex pereo!*. „Sacerdoţii somnolentului echilibru mental", „apologeţi ai liniei drepte", sunt acuzaţi că n-au perceput „uraganarea dorului de primenire" şi au trecut cu vederea „realitatea abisurilor, aureola melodiindă a fulgerelor", mulţumindu-se să „architectonizeze" sărăcia „în forma banalului *acelaşi*". În ce priveşte „eternul scâncet pentru ceea ce a fost", neputinţa autodepăşirii, asimilată neronianului *qualis artifex pereo!*, soluţiile converg: „Simfonişti de-ai lui Barrès, ţintuiţi *ceea ce-a fost* în cavoul impasibilităţii; turnaţi

mirodenia vieţii peste veninul efemer al îngropării; aşterneţi pânza fluturândă a imaculatelor avânturi peste cenuşa inactualului; trâmbiţaţi imnuri triumfale, sărbătoriţi grandoarea eternei primeniri". Această retorică juvenil-teribilistă reflectă, în felul ei, acel climat de depăşire a simbolismului programatic înspre iconoclastia avangardei. Majoritatea versurilor anonime adăpostite de **F.** atestă însă confuzia „talentelor" care îşi exhibă precaritatea artistică. Ecouri argheziene, minulesciene, bacoviene etc. se întâlnesc în mod obişnuit; poezia cu care se deschide primul număr se intitulează *Psalmii unui analist*, alta e o „rugă", iar sub titlul *Pagini nouă* şi cu un semnificativ motto din poemul *Stihuri* sunt înseilate o seamă de „note" ce constituie una din primele prezentări integral elogioase referitoare la universul poetic arghezian, aşa cum se contura el după 1910. Tonul uneori ditirambic poate şoca, dar intuiţiile pe care le reflectă acest patetic „cult" arghezian, într-un moment de confuzie a criteriilor de evaluare estetică, nu pot fi trecute cu vederea. Unele reflecţii de la rubricile „Prin ganguri de idei" şi „Frondări" sau din alte texte cu asemenea implicaţii sunt emfatice şi redundante (*Moartea filosofului*, *Timpul, ce e timpul?*, *Emoţii sintetice*, *Afirmaţii* ş.a.), rămânând totuşi interesante în ce priveşte paleta relativ largă a lecturilor ce reţineau atenţia tinerilor literatori de la **F.**: Arghezi, fireşte, Ştefan Petică, Ovid Densusianu, Ion Minulescu, I.M. Raşcu, Emil Isac, Mihail Cruceanu ş.a., dar şi Bergson, Guyau, Remy de Gourmont, Moréas, Rimbaud. În ultimul număr, sub titlul *Sacra* – dar şi, indirect, printr-un *Trauermarsch* –, este consemnată poematic dispariţia lui I.L. Caragiale. ***L.B.***

FRONT LITERAR, revistă apărută la Braşov, lunar, în două serii succesive, mai întâi între martie 1936 și mai 1938, apoi între iunie 1938 şi martie 1939. Prima serie poartă subtitlul „Cronic şi istoric", iar a doua, editată cu o uşoară modificare a aspectului grafic, se subintitulează „Revista scriitorilor tineri". Redactor permanent este V. Spiridonică, iar secretar de redacţie al celei de-a doua serii Dimitrie Danciu. Susţinută financiar de redactor, revista e exclusiv literară, dorindu-se a fi o pepinieră de tineri scriitori. Un *Cuvânt de drum* semnat de Eugen Cialâc susţine iniţiativa grupării de a se încadra „unei mişcări organice atât de necesare clipei". Definit ca „loc al poeţilor", Braşovul e proiectat nu ca un centru al literaturii regionale, ci ca un loc în care „să se ridice un steag de cultură" pentru „tineretul studios" al întregii ţări, capabil să suscite o resurecţie a spiritualităţii româneşti. Acelaşi „complex al periferiei" legat de poziţia marginală a oraşului revine în alte câteva texte, semnate de Mihail Chirnoagă (*O problemă provincială*), de V. Spiridonică (*Note literare asupra poeziei*) şi de Octav Şuluţiu (*Provincia culturală*). Denunţând „exaltarea geniului local", textele militează pentru eliminarea provincialismului din literatură şi pentru o pondere mai mare a centrelor regionale în producţia şi consacrarea valorilor literare. Şuluţiu schiţează un model cultural alternativ, „mai profitabil", bazat pe mai multe „capitale aşezate în teritoriu": „Idealul unei culturi ar fi ca să se risipească în micile centre luminoase ale unei ţări, de unde abia după o selecţie prealabilă să se întoarcă spre Centru, capitala jucând rolul doar al unui colector, al unui birou de înregistrare şi sintetizare". Felul în care e construită redacţia, cu reprezentanţi ai fiecărei provincii – Muntenia (Ştefan Baciu), Moldova (Victor Măgură), Dobrogea (Liuben Dumitru), Bucovina (E. Ar. Zaharia), Banat (Petre Pascu) –, merge într-un asemenea sens al revalorizării „localului". De pe aceste poziţii **F.l.** va primi favorabil numerele câtorva reviste apărute în provincie („Gând românesc" de la Cluj, „Pagini literare" de la Turda, „Junimea literară" de la Cernăuţi), ţinând totuşi să se delimiteze polemic de „Însemnări ieşene", al cărei stil „moldovenesc", prea regional prin scriitori precum Ionel Teodoreanu, Mihail Sadoveanu sau George Lesnea, serveşte ca un model de contrast. **F.l.** publică mai ales poezie, fidelizându-şi un număr mare de autori. Ştefan Baciu, E. Ar. Zaharia (care semnează şi proză), George Popa şi Ion Manolescu sunt numele cele mai importante ale grupării, cu volume recenzate şi la rubrica intitulată „Carte". Alături de ei sunt prezenţi Traian Chelariu, Aurel Martin, Ion Th. Ilea, George Vaida, Al. Călinescu, George Danubia ş.a. Proza le aparţine lui V. Spiridonică (o amplă nuvelă cu titlul *Obsesia* și fragmente din romanul *Feroviarii*), Mihail Spiridonică (fragmente de jurnal), Ion Ştefan, Theodor Constantin sau Ortansei Ciudin. Revista atrage şi colaborarea unui număr semnificativ de scriitori consacraţi. Printre cei mai perseverenţi se numără Saşa Pană (care contribuie cu câteva poezii – *Lecţia de istorie*, *Cordonul vieţii*, *Episod*, *Prezenta* – şi cu o scrisoare deschisă adresată lui E. Lovinescu) şi Octav Şuluţiu, cu o serie de fragmente dintr-o

monografie a Braşovului. Victor Eftimiu semnează poezii (*Nu mai privesc înainte…*, *Cimitir*) şi proză (*Căprioara*), Vintilă Horia figurează cu versuri (*Scrisoare amintirii*, *Poem lângă zâmbetul Olguţei*), proză (*Reverie citadină*, *Intermezzo*) şi o recenzie (*Despre poezia lui Ovid Caledoniu*). Tot cu poezie colaborează Maria Banuş (*Ţărm*, *Crepuscul*), Ion Şiugariu (*Aş vrea*, *Sonet tânăr*), Coca Farago (*Poemă pentru singurătate*, *Poemă*), Mihai Beniuc (*Bucuria morţii*), Virgil Carianopol (*Mă sui pe-aici*, *Plânsul vulturului*), Al. Robot (un „poem-reportaj" cu titlul *Braşov*). Pericle Martinescu scrie o cronică la antologia *De la Chateaubriand la Mallarmé* a lui Perpessicius, Al. Piru dă studiul *Estetica sincerităţii în poezie.* În **F.l.** se fac recenzii la volume de Mircea Eliade, Lucia Demetrius, Dan Petraşincu, Hortensia Papadat-Bengescu, Al. Robot, Mihai Şerban, Octav Şuluţiu, Saşa Pană ș.a. Deschiderea faţă de avangardă pare întâmplătoare şi se reduce la relaţia personală cu Saşa Pană, care explică şi atenţia cu care sunt urmărite (la rubrica „Note") noile apariţii ale editurii „unu". În realitate, atitudinea în raport cu formele extremiste ale modernismului e mai degrabă rezervată. Lui Virgil Carianopol (*Scrisori către plante*) i se reproşează gândurile „simple, lineare şi chinuite", „repetarea materialului poetic" şi a „formei versului", iar lui Eugen Ionescu i se impută „grave erori critice". De altfel, poziţiile exprimate în articolele de fond de Ion Ștefan (*Exploatarea „cazului" în literatură*), Mihail Chirnoagă (*Despre „gravitate" în literatură*) sau de L. Voita (*Declinul spiritualismului*) sunt marcat conservatoare. Ultimele numere ale revistei manifestă un interes tot mai pronunţat pentru problemele altor literaturi: Ştefan Baciu traduce din Georg Trakl, Dumitru Liuben din lirica bulgară, se discută despre literatura cehoslovacă contemporană (Aurel Martin) şi despre profilul lui Karel Čapek. Sporadic se mai traduce din Verlaine (*Cântec de toamnă*) şi Baudelaire (*Culori de seară* şi *Înrudire*). ***L.Td.***

FRONTUL DE VEST, publicaţie apărută la Arad, săptămânal, între august 1937 şi mai 1942. Redactor: Aurel Chiriciu. Cu numărul 29/1938 director şi administrator delegat este Vasile I. Ostoia, iar de la numărul 73/1939 revista este condusă de un comitet; de la numărul 15/1939 poartă subtitlul „Organ de afirmare românească". Deşi se declara fără program, periodicul are drept obiectiv „lupta pentru promovarea intereselor naţionale româneşti la această frontieră a ţării". Câteva rubrici se impun: „Buletinul nostru", „Sport", „Pagina străjerului", „Recenzii". Semnează versuri Nicolae Velin, Stelian Segarcea, Ieremie Cluceru, Alex. S. Jebeleanu, Lucian Costin, N.I. Herescu, Petru Homoceanul ş.a. Coriolan Bărbat este autorul unui fragment de proză, iar Eug. Dublea al unor însemnări de călătorie. Publicistică scriu Gala Galaction (*Regele şi biserica*), Jean Boutière, Ion Micu, Ion Ungureanu, ş.a. Cu numărul 112/1940 se deschide rubrica intitulată „Colţ literar", ce găzduieşte producţie lirică măruntă, iar cu numerele 133 şi 134 din 1941 literaturii îi este acordată periodic o pagină întreagă. Alţi colaboratori: Vasile Dumbravă, Petre A. Butucea, Traian Mihăilescu. ***D.B.***

FROSIN, Constantin (12.X.1952, Vereşti, j. Vrancea), poet, eseist, traducător. Este fiul Elenei Frosin (n. Raiu) şi al lui Constantin Frosin, profesori. După studiile medii, începute la liceul din Bicaz (1967–1971) şi absolvite la Adjud (1972), se înscrie la Facultatea de Filologie, secţia franceză–rusă, a Universităţii „Al. I. Cuza" din Iaşi, dar după primul an se mută la Universitatea din Bucureşti, secţia franceză–italiană (1973–1976). Până în 1980 şi între 1986 şi 1990 este profesor de franceză la Adjud, din 1995 lector la Universitatea Dunărea de Jos din Galaţi, din 2000 conferenţiar, iar din 2003 profesor la Universitatea Danubius din aceeaşi localitate. Îşi ia doctoratul în filologie în 2000 cu teza *Schimbarea limbii – schimbarea scriiturii?.* Debutează cu o traducere în „Revista V" (1990), cel dintâi volum al său fiind *L'Ivre de peau hési(t)e*, apărut în 1992. Editează o revistă în limba franceză, „Le Courrier francophone". Colaborează permanent la reviste de expresie franceză din Belgia, Canada, Italia, Germania, Franţa. Extrem de productiv, **F.** primeşte numeroase premii şi medalii, conferite mai cu seamă în Franţa, printre care şi Premiul European Poesias (2003). Este distins şi cu Premiul Uniunii Scriitorilor (2001).

Poezia lui **F.**, publicată integral în franţuzeşte, poartă pecetea unui conflict dramatic, revelând dezorientarea individului când Dumnezeu îşi întoarce faţa de la el. Tonul este mereu ambiguu, jocurile de cuvinte încearcă să abată atenţia de la atmosfera sumbră, disperată. Ca un menestrel pe post de clovn, autorul oscilează dureros, îndrăzneţ, sensibil, acut, între angoasă şi plenitudine. Cu o preferinţă marcată pentru haiku, îşi modelează frecvent versul

în această formă. În *Schimbarea limbii nu înseamnă schimbarea la faţă!* (2000) abordează o problemă extrem de subtilă: apartenenţa sau nonapartenenţa la cultura română a autorilor care scriu în altă limbă. Lucrarea discută două aspecte: modul în care un scriitor se situează între limba română şi limba de adopţie (Emil Cioran, Mircea Eliade, Eugen Ionescu sunt autorii în jurul cărora se încearcă demonstraţia) şi în ce măsură şi cum o anumită scriitură este capabilă să conserve simptomele apartenenţei la un anume grup etnic. **F.** pare să adopte teza lui G. Ibrăileanu privind componenta inalienabilă a specificului naţional. El împărtăşeşte ideea că ceea ce este valabil pentru începuturile literaturii noastre trebuie acceptat şi pentru vârsta ei de azi. Dacă se admite că există o literatură română în limba slavonă, greacă ori latină, ar trebui admisă existenţa unei literaturi române în franceză, engleză, spaniolă etc. **F.** a tradus în franceză din numeroşi scriitori români, de la clasici (M. Eminescu, I.L. Caragiale) și moderni (Ion Barbu, Urmuz) la contemporani (Marin Sorescu, Matei Vişniec, Liviu Ioan Stoiciu, Leo Butnaru ş.a.), selecţia oprindu-se însă, nu o dată, la nume mai puţin reprezentative. Se adaugă la acestea şi câteva antologii transpuse în franceză, îndeosebi din poezia română contemporană. În reviste precum „L'Encrier", „Florilège", „Visage du XX-ème siècle", „Rimbaud revue", „Inédit" ş.a. au apărut cronici care au apreciat felul în care **F.** stăpâneşte limba franceză şi efortul lui de a face cunoscută cultura română în Occident.

SCRIERI: *L'Ivre de peau hési(t)e*, f.l., 1992; *Ikebana en miettes*, pref. Aurel Rău, Galaţi, 1994; *Mots de passe*, Strasbourg, 1995; *Poèmes*, Beauvile, 1995; *Pour de bon*, Galaţi, 1996; *Carnet*, f.l., 1997; *Hymne à larmes honnies*, Ploieşti, 1997; *Cahier de poésie Europoésie*, f.l., 1997; *Tout en vous aimant*, Avignon, 1998; *Schimbarea limbii nu înseamnă schimbarea la faţă!*, Bucureşti, 2000; *Techniques et arts de la traduction,* Galaţi, 2000; *Entre le luth et le marbre,* Bucureşti, 2001; *Après l'amour, à la belle étoile*, [Paris], 2002; *Du Non-sens au paradoxe*, [Paris], 2002; *La Traduction entre mythe et réalité,* Les Granges-Le-Roi, 2003; *En Quête de l'ange*, Focşani, 2004; *Retorică: teoria argumentării*, Galaţi, 2004; *L'Autre Cioran: Cioran lève le masque*, Paris, 2010. **Traduceri:** *Poètes roumains du XX-ème siècle*, f.l., 1994; Marin Sorescu, *Poèmes*, Strasbourg, 1995; *Les Enfants du Danube*, Luxemburg, 1995; Ion Barbu, *Poeme – Poèmes*, ed. bilingvă, Bucureşti, 1995; Leonida Lari, *Aldebaran*, Galaţi, 1996; *Florilège danubien*, Galaţi, 1996; Leo Butnaru, *Poèmes*, Chişinău, 1996; M. Eminescu, *Luceafărul – Evening Star*, ed. bilingvă, Galaţi, 1997, *Sonete – Sonnets*, ed. bilingvă, Bucureşti, 2001; *Les Poèmes du Danube*, Galaţi, 1998; Matei Vişniec, *Le Pays à Gouffi*, Galaţi, 1998; *Urmuz*, ed. trilingvă, Bucureşti, 2001 (în colaborare cu Stavros Deligiorgis); I.L. Caragiale, *Mitică*, ed. bilingvă, pref. Gelu Negrea, Bucureşti, 2002.

Repere bibliografice: Daniel Cristea-Enache, *Imaginile României*, CNT, 1998, 8; Ionel Necula, *Un român la curţile Europei*, CNT, 2002, 3; Valentin protopopescu, *Modestia unui cavaler*, OC, 2002, *123*; Florina Zaharia, *Constantin Frosin*, „Dunărea de Jos", 2005, 37; Victor Sterom, *Schimbarea limbii*, „Oglinda literară", 2009, 95. ***P.Ct.***

FRUNTELATĂ, Nicolae Dan (10.X.1946, Bălăciţa, j. Mehedinţi), poet, publicist. Provine dintr-o familie de învăţători. După ce urmează şcoala primară în comuna natală, este, între 1960 şi 1964, elev al Liceului „Traian" din Drobeta-Turnu Severin. Din 1964 urmează cursurile Facultăţii de Filologie a Universităţii din Bucureşti, pe care le va absolvi în 1969. În 1966 debutează în revista „Ramuri" cu un grupaj de versuri însoţit de o prezentare a lui Miron Radu Paraschivescu. Frecventează cenaclul Junimea al facultăţii, condus de George Ivaşcu. Lucrează ca redactor, secretar general de redacţie şi redactor-şef la „Viaţa studenţească" până în 1974, când redacţia se contopeşte cu a revistei „Amfiteatru", **F.** conducând apoi ambele publicaţii. În perioada 1976–1980 îndeplineşte şi funcţia de redactor-şef la „Scânteia tineretului". Debutează editorial în 1977 cu volumul de versuri *Puterea sunetului.* Numirea lui în conducerea revistei „Luceafărul", în 1980, declanşează un amplu scandal în lumea literară, amplificat și de escaladarea conflictului dintre tabăra naționalist-protocronistă, grupată în dispozitivul revistelor „Săptămâna" și „Luceafărul", și tabăra criticilor și scriitorilor de la „România literară" și din conducerea Uniunii Scriitorilor; motivul reclamat de aceștia din urmă era acela că **F.** nu era membru al Uniunii Scriitorilor. În ianuarie 1990 este înlocuit de la conducerea „Luceafărului", momentul fiind reconstituit în jurnalul din *Turnesol 89* (2002). Ulterior este redactor al revistei „Viaţa Capitalei" (februarie–noiembrie 1990), redactor-şef al săptămânalului „Românul" (1990–1994), secretar de stat în Guvernul României, şef al Departamentului de Informaţii Publice (1994–1996), redactor-şef al revistei „Examene" (1997–2000), consilier de presă al preşedintelui Senatului României (2000–2005), director general al Televiziunii România de Mâine (2005–2011). Mai colaborează la publicaţiile „Bucureştiul literar şi artistic", „Lamura", „Literatorul" ş.a.

Poezia lui **F.** e a unui sentimental temperat prin (auto)ironie, melancolic cu disponibilităţi pentru sarcasm, mişcându-se în jurul unor referinţe personale, livreşti, folclorice, politice, geografice, istorice etc., cărora le exploatează, uneori nu fără emfază retorică, substratul simbolic. Din aceasta fac parte spaţiul unui Sud miraculos şi plin de lumină, satul copilăriei rememorat cu nostalgie, câte un peisaj de toamnă, personaje ale ficţiunii autobiografice sau ale celei propriu-zise, cartiere periferice şi pitoreşti ale Bucureştiului, ipostaze ale iubitei etc. Ca mulți neomoderniști din anii ’60–’80, **F.** este un fals tradiţionalist; el preia unele motive din zona tradiţionalismului (cum ar fi mitologia universului rural oltenesc – „Mica Valahie”), reinterpretându-le în același timp melancolic-participativ și sceptic-amuzat. În unele poezii apar ecouri ale cântecului de lume sau ale tonului de o tristeţe expansivă întâlnit în romanţe: „Vara de toamnă, toamna de vară/ căţeaua de viaţă lătrând în noi/ tu, Constandino, aprinde lamba/ e rost de lacrimi şi de noroi/ e rost de neamuri şi de bătaie/ se face noapte în carteriu/ nu e tramvaie, nu e nici lege/ a sosit ceasu’ bărbat să fiu/ să tai cu stânga drum prin bodegă/ să tai cu dreapta drum pân’ la mal/ să-mi aduci ţoale, vin şi lovele/ dacă mai ştii, fură-mi şi-un cal/ vreau să mă pierz către Brăila/ spre primăvară o să mai viu/ ori o să-mi vină numele numa’/ să-l cânte şuţii prin carteriu”. Unele poeme sunt marcate de o predispoziţie pentru ludicul lingvistic, manifestat prin amestecul de registre discursive, prin traducerile fanteziste (de pildă, fostul raion Vânju Mare devine „Grand Vanjou”), prin specularea efectelor de burlesc, date de introducerea unor expresii şi cuvinte străine în contexte insolite („La Grand Vanjou e vara pe trecute/ cu presimţiri prelungi de cabernet/ o, mon ami, mon frère, o, vere dragă/ să coborâm spre Corlăţel încet/ sau să urcăm spre Rogova ensemble/ si vous voulez, dacă şi ţie-ţi vine/ Gasconia aceasta cade-n toamnă/ hai s-o oprim, te rog, cousin Marine/ şi hai s-o ducem într-o întâmplare/ cum nu mai fu şi nu se petrecu/ într-o iubire de la Vânju Mare/ ori într-un amor fou de Grand Vanjou/ cu o contesă ce răpită fuse/ volée adică, luată în voleu/ într-o căruţă de la Bălăciţa/ iar calul cel de hăisa eram eu”). Uneori poetul se angajează în demonstraţia parabolică, având punctul de plecare fie în contextele imediate ale social-politicului, fie în cele abstracte: „De ce la noi nu se poate/ nici revoluție de catifea/ nici reformă blândă și scurtă/ nici Occident ca o bunică surdă/ cu zâmbet moale, de catifea?/ Ești un copil rău – spune mama/ Sunteți ai dracului – spun ceilalți, arțăgoși –/ aveți comunismul în genă de două mii de ani,/ daco-latini sângeroși!/ Nimeni nu strică pe noi catifeaua/ când ne încăierăm, disperați/ Degetul mamei, degetul lumii ne-arată:/ Vinovați, vinovați, vinovați” (*Catifeaua*). O poezie încă și mai explicită politic apare în *Poeme de scris pe ziduri* (2012), unde șarja se transformă în pamflet la adresa președinților României („dar pe toți îi cheamă Escu/ și se trag din Ceaușescu”), a tranziției, a „boșilor de ieri” și „de azi”, a „bulibașilor ca niște buda uriași/ trași în aur, analfabeți și grași” etc. **F.** a mai publicat literatură pentru copii (*Tiptil, în lumea copilăriei*, 1983). *Expulzat din Trinidad-Tobago* (1999) e o carte despre călătorii reale sau imaginare în cele două Americi, Italia, Spania, Orient etc., relatate cu lirismul poetului. În *Glonțul de calibrul 53* (1999), în *Turnesol 89* și în *Vara căpcăunului* (2011) sunt introduse fragmente de jurnal sau schiţe memorialistice, eseuri autobiografice, evocări. *Noul zid al Berlinului* strânge articole publicate între 1990 şi 1994 în „Românul”, desfăşurate pe o paletă tematică diversă: societate, politică, sport. Linia ideologică a publicisticii și a memorialisticii ține de un naționalism în cheie interbelică (sunt citați ca „profesori” Nichifor Crainic sau Radu Gyr), construit în opoziție cu „internaționalismul” anilor ’50, pozitivând anii ’60–’70 și deplorând anii de tranziție post-’89. Din perioada petrecută în presa comunistă reține mai curând faptele constructive (promovarea unor ziariști, publicarea unor scriitori, susținerea unor cenacluri) decât compromisurile pe pilot automat în direcția cultului personalității, socotite simple formalități inevitabile. *Diversiunea „albumul” şi păpuşarii ei* (2011) e o pledoarie pro domo în cadrul afacerii albumului *Minunata și fascinanta România*, a cărui apariție fusese aprobată de **F.** din poziția de secretar de stat, motiv pentru care a fost urmărit ulterior în justiție împreună cu alți decidenți; în carte procesul este considerat „primul proces politic al noii democrații”.

SCRIERI: *Puterea sunetului*, Craiova, 1977; *Noaptea grâului nou*, Bucureşti, 1978; *Vara din noi, vara*, Bucureşti, 1979; *Inventarul speranţei*, Bucureşti, 1981; *Viaţa în limba română*, I–II, Bucureşti, 1982–1988; *La bătrâneţe, lupii tineri*, Bucureşti, 1983; *Lumea, ziua şi noaptea*, Bucureşti, 1983; ed. (*Expulzat din Trinidad-Tobago*), Bucureşti, 1999; *Tiptil, în lumea copilăriei*, Bucureşti, 1983; *Sud, până la capăt*, Bucureşti, 1985; *Războiul mondial de*

catifea, București, 1995; *Noul zid al Berlinului*, București, f.a.; *Glonțul de calibrul 53*, București, 1999; *Mica Valahie*, Drobeta-Turnu Severin, 2002; *Turnesol 89*, București, 2002; *Poema celor trei copilării*, București, 2003; *Depozite de fum*, București 2004; *Vina de a fi român*, București, 2007; *Diversiunea „albumul" și păpușarii ei*, București, 2011; *Vara căpcăunului*, București, 2011; *Poeme de scris pe ziduri*, București, 2012; *Paharamar*, Iași, 2012.

Repere bibliografice: Andrei Corbea, *„Puterea sunetului"*, CRC, 1978, 3; Nicolae Oprea, *„Puterea sunetului"*, VR, 1978, 3; Ion Dodu Bălan, *Viața mitică a satului*, CNT, 1979, 14; H. Zalis, *„Inventarul speranței"*, „Scânteia tineretului", 1983, 6; Artur Silvestri, *„Viața în limba română"*, FLC, 1983, 7; Valentin F. Mihăescu, *„La bătrânețe, lupii tineri"*, LCF, 1983, 51; Mariana Ionescu, *„Sud, până la capăt"*, ATN, 1985, 7; Teodor Vârgolici, *Tradiționalism și modernitate*, RL, 1989, 15; Popa, *Ist. lit.*, II, *417–418*; Fănuș Neagu, *Cartea cu prieteni*, București, 2009, *306–308*; Nicolae Georgescu, *Fruntelată în luptă cu „fanariotismul intern"*, „Acasă", 2012, 1–2; Ion Brad, *„Poeme de scris pe ziduri"*, „Acasă", 2012, 3–4. ***M.I.***

FRUNZĂ, Eugen (21.VIII.1917, Mährisch Schönberg, Austria, azi Šumperk, Cehia – 30.V.2002), poet, publicist, traducător. Este fiul Susanei (n. Rosenkranz) și al lui Alexandru Frunză, învățător din Bucovina, plecat în Austria în timpul Primului Război Mondial. Urmează liceul la Cernăuți, absolvindu-l în 1936, și tot aici cursurile Facultății de Drept, fără a-și lua licența. În 1940 era corector la ziarul bucureștean „Ordinea" și ceva mai târziu colabora la „Bucovina" din Cernăuți (1941–1944). Trei ani a luptat, ca ofițer, pe Frontul de Răsărit. Imediat după august 1944 intră în viața politică ca activist și e numit prefect în județul Rădăuți. În 1946 fondează la Suceava, împreună cu alții, ziarul „Lupta poporului". Între 1947 și 1950 e redactor la „Scânteia", răspunzând de secția agrară și editând „Scânteia satelor". Ulterior va fi redactor-șef adjunct la „Albina", „Flacăra" și la „Contemporanul". Face parte (1955–1957) din comitetul de redacție al revistei „Tânărul scriitor". A fost, de asemenea, secretar al Uniunii Scriitorilor și director al Editurii Tineretului. A colaborat la multe reviste și ziare din primele decenii postbelice: „Gazeta literară", „Iașul literar", „Luceafărul", ‚Munca", „Orizont", „Presa noastră", „Scânteia tineretului", „Urzica", „Viața militară", „Viața românească" ș.a. I s-a acordat Premiul de Stat clasa a II-a pentru volumul *Zile slăvite* (1951).

F. debutează în 1940, la „Convorbiri literare", cu tălmăciri din poezia germană, în același an apărându-i placheta de versuri *Din inimă*, consemnare discretă a impulsurilor erotice și a stărilor de tristețe. Linia aceasta e abandonată după 1944, când **F.** adoptă, în numeroasele-i volume (începând cu *Sub steagul vieții*, 1950), postura scriitorului angajat, la modul discursiv, agitatoric, inflamat, patetic festivist, autopastișându-se manierist. Sunt pagini care, dincolo de unele elemente de meșteșug ținând de versificație, prin caracterul lor simplist, exterior (chiar și atunci când evocă momente sau personalități din trecutul național), prin grosiera și vinovata deformare a realului social-politic s-au livrat de la sine uitării, putând fi luate în atenție numai ca mostre ale realismului socialist. Doar în deceniile următoare lirica erotică din *Cupa cu garoafe* (1960) sau din *Cântece albe* (1967), inflexiunile elegiace din *Arbore neîmpăcat* (1973) sau sonetele din *Târziu* (1980) izbutesc să contureze, în parte, altă imagine poetului. Culegerile de articole, reportaje, note de călătorie, în care adesea e prezentă o acută tensiune pamfletară (caracteristică, de altfel, și majorității versurilor autorului), aparțin, de asemenea, sferei angajării propagandistice a condeierului. Ca traducător, **F.** a dat versiuni din Karl May, din câțiva scriitori sovietici, dar și din poezia lui Joseph von Eichendorff, Gottfried Keller ș.a. (în colecția „Cele mai frumoase poezii" a Editurii Albatros) ori din literatura germană pentru copii.

SCRIERI: *Din inimă*, București, 1940; *Două vorbe și un singur tâlc*, București, 1949; *Sub steagul vieții*, București, 1950; *Basm să fie?*, București, 1951; *Zile slăvite*, București, 1951; *Față-n față*, București, 1954; *600 de milioane de oameni liberi*, București, 1954; *Oamenii înving*, București, 1955; *Vă chem!*, București, 1955; *Versuri alese*, București, 1955; *Liberi și stăpâni*, București, 1956; *Țară minunată*, București, 1956; *Cântece de veghe*, București, 1959; *Oameni și căști*, București, 1959; *Cupa cu garoafe*, București, 1960; *Atenție – sens unic!*, București, 1961; *Și ziua ard stelele*, București,1961; *Un om și un frate*, București, 1961; *Fântâna soarelui*, București, 1963; *Poezii*, pref. Radu Popescu, București, 1963; *Ce e tata?*, București, 1964; *Întoarcerea tinereții furate*, București, 1964; *Chipul fără noapte*, București, 1965; *Sărutul pământului*, București, 1966; *Cântece albe*, București, 1967; *Versuri*, București, 1968; *Iarba de aur*, București, 1969; *Câte două cuvinte de ținut minte*, București, 1970; *Partea mea de lume*, București, 1970; *Sângele nostru de apoi*, București, 1970; *Iubire am scris*, București, 1972; *Arbore neîmpăcat*, București, 1973; *La un pichet de salcâmi*, București, 1974; *Numele tău*, București, 1974; *Dintr-un post de observație*, București, 1975; *Cred în lumina voastră*, București, 1976; *Acolo pașii mei vor arde*, București, 1977; *Vitrina cu gablonzuri*, București, 1978; *Târziu*, București, 1980; *Șoim, șoimuleț*, București, 1980; *Vorbe… fără multă vorbă*, București,

1980; *Infinitul din preajmă*, București, 1983; *Vin șoimii*, București, 1985; *Călător în prag*, București, 1988. **Traduceri:** Dusza Czara-Stec, *Zori de zi*, București, 1940; Karl May, *Winnetou*, I–III, București, 1967, *Testamentul incașului*, București, 1971; Ludwig Bechstein, *Căciula piticului*, București, 1969; Horst Beseler, *Râpa huhurezului*, București, 1970; R. Münchgesang, *Rübezahl, duhul munților*, București, 1970; Joseph von Eichendorff, *Poezii*, pref. trad., București, 1972; Friedrich Wolf, *Basme pentru copii mari și mici*, pref. trad., București, 1973; Gottfried Keller, *Poezii*, pref. trad., București, 1975; *Zâna Onda. Basme clasice germane*, pref. trad., București, 1975; Benno Pludra, *Lüt Matten și scoica albă*, București, 1977; Theodor Storm, *Poezii*, pref. trad., București, 1979.

Repere bibliografice: Călinescu, *Opere*, VII, *851–859*; Ov. Râureanu, *„600 de milioane de oameni liberi”*, VR, 1955, 2; Leonard Gavriliu, *În căutarea emoției estetice*, O, 1957, 3; Demostene Botez, *„Și ziua ard stelele”*, LCF, 1961, 11; Gh. Achiței, *Realitate și transfigurare poetică*, GL, 1961, 29; Al. Săndulescu, *„Atenție – sens unic!”*, VR, 1961, 11; Gabriel Dimisianu, *„Fântâna soarelui”*, GL, 1963, 19; George Muntean, [*Eugen Frunză*], CNT, 1965, 3, 1973, 2, 1987, 36, RL, 1976, 6, 1981, 18, 1983, 35, 1989, 28; Camil Baltazar, *„Chipul fără noapte”*, RMB, 1965, 6537; Dumitru Micu, *„Cântece albe”*, GL, 1968, 15; Zaharia Sângeorzan, *„Cântece albe”*, CRC, 1968, 19; Dumitru Micu, *„Versuri”*, GL, 1968, 29; Haralambie Țugui, *„Iarba de aur”*, CRC, 1970, 11; *Lit. rom. cont.*, I, *227–230*; *Dicț. scriit. rom.*, II, *295–297*; Popa, *Ist. lit.*, *33, 556*, *passim*. ***E.O.***

FRUNZĂ, Victor (8.VI.1935, Dumitrești, j. Vrancea – 27.VII.2007, Aarhus, Danemarca), poet, prozator, dramaturg, traducător. Este fiul Răditei și al lui Gheorghe Frunză, grefier. Învață în satul natal, apoi la Râmnicu Sărat. Între 1952 și 1953 urmează Facultatea de Ziaristică din București, ulterior frecventând cursuri în aceeași specialitate în cadrul Universității „M.V. Lomonosov” din Moscova (1958). După terminarea studiilor este redactor, realizator de emisiuni culturale la Radiodifuziunea Română (1958–1978) și la Televiziunea Română (1968–1971), cadru didactic la Facultatea de Ziaristică a Academiei „Ștefan Gheorghiu” din București (1971–1978). În 1980 este silit să se expatrieze ca urmare a unei scrisori critice adresate lui Nicolae Ceaușescu, difuzată în septembrie 1978 de agenția de presă Reuters și publicată în „Frankfurter Allgemeine Zeitung”. Primește azil politic în Danemarca și se stabilește la Aarhus. La invitația lui Noël Bernard colaborează la Radio Europa Liberă. În 1982 întemeiază Editura Nord cu sediul la Aarhus, devenită din 1989 Editura Victor Frunză. În afara cărților proprii, în editura sa publică și cărți semnate de Dorin Tudoran, Alexandru Lungu, Svetlana Paleologu-Matta, Valentin Lustig ș.a. Între 1982 și 1989 colaborează la ziarul „Curentul” (München) cu eseuri și comentarii politice. În 1985 înființează o revistă pentru studierea fenomenului comunist, „Alergătorul de la Marathon”, unde sunt prezenți Ion Caraion, Virgil Tănase, I. Negoițescu, George Astaloș, Alexandru Lungu, Dorin Tudoran, Doina Tuțescu ș.a. După 1989 revine în țară. În 1990 este membru fondator al mișcării Alianța Civică, în anii următori implicându-se în mai multe acțiuni politice vizând soarta românilor din afara țării și condamnarea comunismului din România.

F. debutează în 1968 cu volumul de versuri *Globul din stânga*, alcătuit dintr-o serie de poezii denumite „songuri”, scrise într-un limbaj modern, dar a căror substanță rămâne fundamental tradiționalistă. Continuă cu povestiri pentru copii (*Se caută un balaur*, 1970), cu proză scurtă (*Privegheați lângă privighetori*, 1972), cu reportaje și eseuri (*Muzeu sentimental*, 1972). I se joacă la Oradea, în stagiunea 1975–1976, comedia tragică în trei acte *Marea gară nouă*, scoasă însă de pe afiș după primele spectacole. Mult mai interesantă devine activitatea literară a lui **F.** după stabilirea în Danemarca, când scrierile sale vor căpăta un acut caracter de critică social-politică a stării de fapt din țara de origine: *Pentru drepturile omului în România* (1982), *Liturghia la nai. Romanul unei crime* (1983) – roman alimentând pe alocuri „speranța unui Bulgakov valah” (Marian Popa) –, *Istoria Partidului Comunist Român* (I–II, 1984), eseul *Mai tari decât terorismul de stat* (1986) ș.a. Autorul probează, prin tot ceea ce face, credința sa în victoria „cuvântului liber asupra pumnului în gură, a ideii de libertate asupra totalitarismului care vrea să-i întoarcă pe oameni înapoi la starea de turmă”. În *Turma. Romanul unei vizite de lucru* (1992), roman-parabolă al comunismului, umorul și ironia, întâlnite încă din primele schițe adunate în volumul *Privegheați lângă privighetori*, devin necruțătoare. Unele episoade au aspect suprarealist – de pildă acela în care frizerii și coafezele sunt aduși cu mașinile la o stână aflată în proximitatea unei inspecții pentru a transforma oile în exemplare-model. Volumul *Destinul unui condamnat la moarte. Pamfil Șeicaru* (2001) e o carte-document despre „cel dintâi publicist și istoric, și scriitor politic condamnat la moarte pentru că și-a apărat patria cât a trăit, cu arma de foc și cu arma de cerneală”. **F.** a mai transpus din limba daneză, într-o ediție jubiliară

proiectată în mai multe volume, *Povești și povestiri* de H.C. Andersen (I–II, 2005).

SCRIERI: *Globul din stânga*, Bucureşti, 1968; *Se caută un balaur*, Bucureşti, 1969; *Privegheaţi lângă privighetori*, Bucureşti, 1972; *Muzeu sentimental*, Bucureşti, 1972; *Marea gară nouă*, Bucureşti, 1974; *Pentru drepturile omului în România*, Aarhus, 1982; ed. Bucureşti, 1990; *Liturghia la nai. Romanul unei crime*, Aarhus, 1983; *Istoria Partidului Comunist Român*, I–II, Aarhus, 1984; ed. 2 (*Istoria stalinismului în România*), Bucureşti, 1990; ed. 3 (*Istoria comunismului în România*), Bucureşti, 1999; ed. (*Istoria comunismului în România: ediție ilustrată*), București, 2006; *Mai tari decât terorismul de stat*, Aarhus, 1986; *Cât mai poate trăi un cadavru politic? Texte de exil*, Bucureşti, 1990; *Turma. Romanul unei vizite de lucru*, Bucureşti, 1992; *Revoluția împușcată sau PCR după 22 decembrie 1989*, Bucureşti, 1994; *Lehamitea*, Bucureşti, 1998; *Destinul unui condamnat la moarte. Pamfil Şeicaru*, Bucureşti, 2001; *Fire de aur pe blană de oaie: din povestirile Natelei*, București, 2005. **Traduceri:** Evgheni Evtușenko, *Poezii*, București, 1974 (în colaborare cu Ion Covaci); H.C. Andersen, *Povești și povestiri*, I–II, București 2005. **Ediţii:** Pamfil Șeicaru, *Scrieri*, I–II, pref. edit., București, 2001–2002; *Cartea cărților interzise*, pref. edit., București, 2003.

Repere bibliografice: Dumitru Micu, *„Globul din stânga”*, GL, 1968, 22; George Ross, *Survival in Romania*, „The New York Review of Books”, 1992, 10; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *297–298*; Nicolae Florescu, *Manipulând adevărul istoric*, JL, 2002, 1–4; Constantin Marafet, *Victoria este destinul nostru. Convorbiri cu scriitorul și politologul Victor Frunză*, Râmnicu Sărat, 2007; Popa, *Ist. lit.*, II, *929–930*; Manolescu, *Enciclopedia*, *332–333*. **Mr.F.**

FRUNZETTI, Ion (20.I.1918, Bacău – 11.IX.1985, Bucureşti), poet, eseist, traducător.

Este fiul Anei (n. Pandele) şi al lui Constantin Frunzetti, ofiţer. Face primele trei clase la Târgu Ocna (1924–1927), timp în care ia lecţii de desen de la pictorul Stavru Tarasov; ceva mai târziu va fi elevul lui N.N. Tonitza. Urmează ultima clasă primară la Galaţi, iar liceul în diverse oraşe, în funcţie de mutările de garnizoană ale tatălui: Galaţi, unde îi este profesor de franceză Anton Holban, Timişoara, Oradea, unde, în 1933, publică epigrame în revista locală „Flori de crâng”; trimite tot în 1933 un sonet la „Adevărul literar şi artistic”. Îşi continuă învăţătura la Liceul Unirea din Focşani, timp în care colaborează la revista de avangardă „13”, iar sonetul *Nevroză* e distins cu premiul întâi la concursul iniţiat de redacţie (1934). Ultimele două clase le frecventează la Liceul „Constantin Diaconovici-Loga” din Timişoara (cu bacalaureatul susţinut în 1936), publicând poezii şi în câteva periodice de aici, „Crai nou”, „Colţ de ţară”, „Fruncea”, şi tot acum începe să traducă din Arthur Rimbaud. Se înscrie la Facultatea de Litere şi Filosofie a Universităţii din Bucureşti, făcând, în paralel, un an (1936–1937) şi la Facultatea de Drept. Îşi ia licenţa în estetică în 1940, sub conducerea lui Tudor Vianu (*Problema tragicului în artele plastice*, distinsă cu *magna cum laude*). Încă din 1938, la recomandarea lui Tudor Vianu, este numit asistent onorific la Catedra de istoria artei, condusă de George Oprescu. Francisc Şirato îl recomandă să-i urmeze ca titular al cronicii plastice la revista „Vremea” (1937–1938 şi ulterior); concomitent, colaborează la revista „Semne” cu cronici plastice şi eseuri semnate uneori cu pseudonimele Mircea Vuian, Valeriu Morjan. Încă din studenţie începuse colaborarea la cele mai importante periodice culturale ale vremii: „Viaţa românească” (1939), unde o vreme, la invitaţia lui Mihai Ralea, a făcut parte din redacţie, „Revista Fundaţiilor Regale” (1940) şi, imediat după aceea, „Universul literar” (1941–1944), în care era prezent uneori cu câte patru-cinci articole în acelaşi număr, fie sub propriul nume, fie sub pseudonimele F. Ion, Ion F., I. Fr. Lafcadio, Socrates, Menip, Menipos, Menalc, Philolaos din Crotona. Pregnant este ciclul de eseuri dedicat operei lui Lucian Blaga în toamna lui 1942. În 1940 publică monografiile *Ştefan Ionescu-Valbudea* şi *George Demetrescu-Mirea*, iar în anul următor îi apare prima plachetă de versuri, *Risipă avară*. Începuse să-şi pregătească teza de doctorat, *Tipologia ornamenticii populare româneşti*, sub îndrumarea profesorilor G. Oprescu şi I. D. Ştefănescu, teză pe care nu o va încheia însă niciodată (o formă incompletă, dar care conţinea principalele elemente ale construcţiei teoretice, a apărut în „Viaţa românească” din septembrie 1940). Între 1944 şi 1946 e asistent al lui Tudor Vianu la Catedra de estetică a Facultăţii de Litere de la Universitatea din Bucureşti; în 1945 Editura Forum îi publică volumul de poezii *Maree*, premiat anterior

la concursul editurii de un juriu prezidat de Al. A. Philippide. E perioada în care susţine cronica de artă a ziarului „Victoria”, condus de N. D. Cocea şi George Ivaşcu, scrie la „Rampa” şi la „Veac nou”. În 1946 şi 1947, în calitate de consilier cultural, îl însoţeşte pe Tudor Vianu, numit ambasador la Belgrad. În 1948 **F.** se întoarce în învăţământul universitar, ca asistent al lui Tudor Vianu la nou-creata Catedră de istoria literaturii universale; va fi destituit în 1951 din motive politice şi i se va interzice un timp dreptul de semnătură în presă. E numit de G. Oprescu cercetător la Institutul de Istoria Artei din Bucureşti (unde, din 1955 până în 1967, va fi şeful sectorului de artă românească modernă şi contemporană). În 1954, cu sprijinul lui Al. Ciucurencu, îşi va putea relua activitatea de critic de artă, semnând numeroase cronici şi articole de sinteză, prezentări de albume, prefeţe de catalog (inclusiv ale Pavilionului Românesc la mai multe bienale de la Veneţia), va participa la emisiuni radiofonice şi, ceva mai târziu, de televiziune. O activitate intensă, întreprinsă cu un simţ precis al valorii şi cu o specială vervă polemică. În 1956 e numit asistent (apoi lector şi conferenţiar cu delegaţie) la Institutul de Arte Plastice „N. Grigorescu” din Bucureşti (în 1977 va deveni şeful Catedrei de istoria şi teoria artei). În 1971 şi 1972 a fost director al Editurii Meridiane, iar între 1972 şi 1975 director al Institutului de Istoria Artei al Academiei, între 1974 şi 1985 fiind şi redactor-şef al revistei „Studii şi cercetări de istoria artei”. Între 1977 şi 1985 va fi vicepreşedinte al Uniunii Artiştilor Plastici, iar în 1977 membru al Consiliului de administraţie al Asociaţiei Internaţionale a Criticilor de Artă.

Poezia lui **F.** – din volumele *Risipă avară*, *Greul pământului* (1943) şi *Maree* – se află sub înrâurirea lui Arthur Rimbaud, poetul ale cărui *Iluminări* le-a tradus în 1945 şi despre care anunţa că pregăteşte un eseu. Şi pentru **F.** poezia înseamnă, ca şi pentru modelul său francez, o tulburare a tuturor simţurilor, care să-l conducă, mai presus de conştiinţa individuală, la unitatea cu cosmosul: „Apui, luceafăr de seară./ Zilele-mi scapără, lin/ Către sorocul senin,/ Către marele Crepuscul de pară/ […] Tu apui, luceafăr de seară./ Tu luceafăr răsai, matutin./ Odinioară… odinioară!…/ Azi rănile cui mi le închin?” (*Incantaţie*). Poetul trăieşte o copleşitoare senzaţie de însingurare într-o lume adversă, înconjurat de spini şi de râpe adânci: „Urcam pe coastă, urcam/ Într-o coastă prinzând cu mâna spinii/ De care să m-agăţ, să mă urc şi urcam/ Într-o coastă, spre suliţa vârfului muntelui/ Care împunsese coasta divină a luminii” (*Coasta*). Sentimentul singurătăţii nu-l părăseşte nici în etapa următoare (de altfel, titlul unui volum din 1957 e, semnificativ, *Ostrovul meu*), dar tonalitatea se schimbă, poemele au adesea o rezonanţă imnică, solemnă, de factură rilkeană, speculând însă efectele sonore ale lexicului de la începutul secolului al XIX-lea. Aproape un întreg ciclu, *Plimbare prin muzeu*, e conceput ca o formă proprie de exprimare, în care atmosfera operei plastice e tradusă în text verbal, respectându-se specificul viziunii fiecărui pictor evocat; prin intermediul acestor rememorări **F.** străbate o întreagă perioadă a artei româneşti, de la „zugravul de subţire” şi „portretarul neamţ” al începuturilor picturii de şevalet până la *Carul cu boi* şi *Ciobănaşul* lui Nicolae Grigorescu. Surprinzătoare e înclinaţia spre idilism, mai ales dacă e pusă în comparaţie cu tonul aspru al poemelor autobiografice: „Am iubit în viaţă! Şi-am urât!/ Am urât cu patimă urâtul!/ Porcilor ce n-au alt gând decât/ Să-şi îndoape rânza până-n gât,/ Şi-ngropat de-oi fi, sunt hotărât/ Să le umplu cu ţărână râtul” (*Ostrovul meu*). În ultima carte de versuri antumă, *Ţărmurile clipei* (1983), poetul atinge coardele unei lirici elegiace a amintirilor, dominată însă obsedant de aceeaşi viziune a neîmplinirii, de aceeaşi dorinţă de a se bucura de lumină, de soare, de linişte: „Precum, de treci prin inima acestei vaste bruse,/ Dai de păduri de pini cât vezi în zări,/ Se-ntinde peste viaţa-mi, ca hula negrei mări,/ Cu spume tulburi, cu furtuni abstruze,/ O-nvolburare de precipitări” (*Vii tu*). E încheierea unei evoluţii poetice care s-a desfăşurat sub semnul unei mari tristeţi. Pe de altă parte, **F.** a fost unul dintre marii profesori ai mai multor generaţii de studenţi, iar miile sale de cronici plastice şi literare, presărate în revistele de cultură timp de aproape o jumătate de secol, între 1937 şi 1985, se înscriu într-o tradiţie solidă a comentariului critic. Eseurile, studiile şi cronicile au început a fi adunate în volum după moartea autorului: *Pegas între Meduza şi Perseu* (I–II, 1985), *Arta românească în secolul XIX* (1991), *Scrieri. Prietenii mei artiştii* (I–II, 1997), *În căutarea tradiţiei* (1998), *Studii critice* (2000) ş.a. Orizontul intelectual al exegetului e acela al unui spirit interesat de tot ceea ce înseamnă creaţie a umanităţii: creaţie de pretutindeni şi din toate timpurile. Aria cunoaşterii era, la **F.**, imensă; de la Antichitatea

orientală sau grecească până la arta și literatura Europei contemporane, el se mișca dezinvolt, familiarizat, în multe cazuri, cu detaliile şi nuanţele. Domeniile predilecte au rămas mereu Renaşterea şi epoca modernă, de după insurecţia impresionistă. Studiile sunt, în descendenţa celor ale lui Tudor Vianu (dar întotdeauna cu un orizont mai larg, consecinţă a cunoaşterii în amănunt a artelor plastice din epocă), unele din cele mai importante în literatura noastră de specialitate. Sugestiile preluate de la magistrul său par a fi mai ales cele care vizează reconstrucţia unei antropologii a Renaşterii. Adoptând, ca unitate de măsură a complicatului univers renascentist, omul leonardesc, textele lui **F.** îl integrează într-un proces dinamic, viu, al lumii care creează, care vrea să cunoască mult, dacă se poate totul, stabilind noi repere ale cunoaşterii. Prezent la Veneţia, în calitate de comisar al Pavilionului României, la bienalele care au urmat marilor agitaţii din 1968, **F.** a fost martor la evoluţia sinuoasă, nu o dată contradictorie, a artei universale din anii '70 şi prima jumătate a anilor '80, manifestând uneori rezerve radicale şi chiar respingând diversele epigonisme. El introducea un sistem al valorilor ce opera pe baza aceloraşi criterii pentru întreaga artă, fără să accepte acordarea vreunui rabat. Remarcabilă în judecăţile lui e, de cele mai multe ori, intuirea exactă a ansamblului fenomenului artistic al lumii. Pentru că structura lui lăuntrică, temeinica alcătuire a culturii filosofice a acestui umanist, fascinanta lui inteligenţă i-au îngăduit să înţeleagă foarte mult dintr-o lume spre care îi fusese interzis, atâta amar de vreme, să privească. Exegezele sale de istoria culturii sau de teoria artei urmează o orientare consecventă, determinată de realizarea unei sinteze ale cărei componente par a fi Edmund Husserl şi Benedetto Croce, cărora li se asociază câteodată ecouri din Oswald Spengler. În paralel, o susţinută activitate de traducător din limbile franceză, spaniolă, italiană, germană şi engleză dă sens concret unei mari disponibilităţi intelectuale: de la Cervantes şi Shakespeare până la Thackeray şi Rimbaud, tălmăcirile lui **F.** păstrează ritmul şi nuanţele originalului, cu o admirabilă constanţă.

SCRIERI: *Risipă avară*, cu un portret de G. Tomaziu, Bucureşti, 1941; *Greul pământului*, cu o vinietă de Aurel Diaconescu, Bucureşti, 1943; *Maree*, cu un portret de G. Tomaziu, Bucureşti, [1945]; *Ostrovul meu*, Bucureşti, 1957; *Dragostele aceleiaşi inimi*, Bucureşti, 1967; *Ţărmurile clipei*, Bucureşti, 1983; *Pegas între Meduza şi Perseu*, I–II, Bucureşti, 1985; *Arta românească în secolul XIX*, pref. Dan Grigorescu, Bucureşti, 1991; *Scrieri. Prietenii mei artiştii*, I–II, îngr. Florica Cruceru, pref. Amelia Pavel, Constanţa, 1997; *În căutarea tradiţiei*, îngr. Florica Cruceru, pref. Dan Grigorescu, Bucureşti, 1998; *Studii critice*, îngr. şi postfaţă Florica Cruceu, pref. Andrei Pleşu, Bucureşti, 2000; *Disparate*, îngr. Florica Cruceru, pref. Ruxandra Demetrescu, Bucureşti, 2002. **Antologii:** *Atlasul liric al poeziei românești contemporane*, București, 1944 (în colaborare cu Matei Alexandrescu și Aurel Chirescu). **Traduceri:** Arthur Rimbaud, *Iluminările*, precedate de poeme din *Primele versuri*, Bucureşti, 1945; L.N. Tolstoi, *Război şi pace*, I–IV, Bucureşti, 1949–1955 (în colaborare cu Nicolae Parocescu), *Povestiri din Sevastopol*, Bucureşti, 1955 (în colaborare cu E. Antonescu); Heinrich Mann, *Supusul*, Bucureşti, 1954 (în colaborare cu I.D. Gherea); Molière, *Critica Școlii nevestelor*, în Molière, *Opere*, II, Bucureşti, 1955; *Proză satirică spaniolă*, îngr. trad., Bucureşti, 1955; Shakespeare, *Comedia erorilor*, în Shakespeare, *Opere*, I, Bucureşti, 1955 (în colaborare cu Dan Duţescu), *Zadarnicele chinuri ale dragostei*, în Shakespeare, *Opere*, III, Bucureşti, 1956 (în colaborare cu Dan Grigorescu), *Totu-i bine când sfârşeşte bine*, în Shakespeare, *Opere*, VIII, Bucureşti, 1960, *Sonete*, pref. trad., Bucureşti, 1964; W. M. Thackeray, *Bâlciul deşertăciunilor*, I–II, pref. Vera Călin, Bucureşti, 1956 (în colaborare cu Constanţa Tudor); Tirso de Molina, *Don Gil de Ciorap-Verde*, Bucureşti, 1957 (în colaborare cu Eugen Schileru); *Isprăvile unor vântură-lume. Proză picarescă spaniolă*, Bucureşti, 1961; Lope de Vega, *Fata cu ulciorul*, în Lope de Vega, *Comedii*, Bucureşti, 1962; Cervantes, *Iscusitul hidalgo Don Quijote de la Mancha*, Bucureşti, 1957 (în colaborare cu Edgar Papu); ed. I–II, pref. Maria Teresa León, postfaţă Ovidiu Drimba, Bucureşti, 1965; Ezekiel Mphahlele, *Pe Second Avenue*, Bucureşti, 1967; Luigi Pirandello, *Henric al IV-lea*, în Luigi Pirandello, *Teatru*, pref. Florin Potra, Bucureşti, 1967; Victor Hugo, *Oamenii mării*, Bucureşti, 1968 (în colaborare cu Fanny Milton Lehrer).

Repere bibliografice: Constantinescu, *Scrieri*, III, *7–21*; Petru Comarnescu, *„Risipă avară”*, RFR, 1941, 7; Pericle Martinescu, *„Greul pământului”*, „Dacia rediviva”, 1943, *5*; Perpessicius, *Opere*, XII, *113–116*; Negoiţescu, *Scriitori*, *427–430*; Constantin Cubleşan, *„Dragostele aceleiaşi inimi”*, TR, 1967, 52; M.N. Rusu, *Ion Frunzetti*, CRC, 1968, 37; Piru, *Panorama*, *147–150*; Grigore V. Coban, *Ion Frunzetti*, ATN, 1985, 9; Andrei Pleşu, *Harul de a transmite*, RL, 1985, 38; Simona Rusu, *Ion Frunzetti – dimensiunile unei vocaţii*, TMS, 1998, 9; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *298–301;* Henri Zalis, *Întâlnire cu sensurile artei*, CNT, 2001, 35; Roxana Răcaru, *Stabilitatea axiomelor*, RL, 2002, 44; Ana Selejan, *Doi ermetizanţi: Ion Frunzetti, Barbu Brezianu*, LCF, 2006, 43.

D.G.

FUGARIU, Florea (8.VI.1928, Malu Mare, j. Dolj – 13.IX.2016, Bucureşti), filolog, editor. A absolvit secţia de filologie clasică a Universităţii din Bucureşti în 1953, iar de atunci până la retragerea din activitatea didactică a fost membru al Catedrei de filologie clasică, ţinând cursuri de literatură antică, greacă şi latină, şi de paremiologie. A colaborat la „Studii clasice", „Analele Universităţii Bucureşti", „Limba română", „Revista de istorie şi teorie literară" ş.a. I s-a acordat Premiul „Perpessicius" al revistei „Manuscriptum" în 1973, pentru volumul IV din Gheorghe Şincai, *Opere*, şi pentru editarea *Ţiganiadei* lui Ion Budai-Deleanu. Este și autorul volumului *Făt-Frumos desculţ (*1969).

În buna tradiţie a filologiei clasice, căreia i se datorează formarea unor editori de prestigiu, deprinşi cu stăpânirea instrumentelor complexe ale criticii de text, **F.** a editat, începând cu anii '60 ai secolului trecut, operele principalilor reprezentanţi ai Şcolii Ardelene. Ediţiile îngrijite de el sunt exemplare atât ca realizări individuale – cărți care pun în circulație forma elaborată ştiinţific a operelor unor personalităţi culturale ce aparţin epocii de la sfârşitul secolului al XVIII-lea şi începutul celui următor –, cât şi ca ansamblu coerent, cu reeditări sistematice. Autorii asupra cărora s-a concentrat sunt Gheorghe Şincai, Ion Budai-Deleanu şi Petru Maior. Antologia *Şcoala Ardeleană* (I–III, 1970), primă crestomaţie ştiinţifică a scrierilor ilustrative pentru mişcarea iluministă din Transilvania, marchează un moment însemnat al raportării culturii româneşti contemporane la lucrările, compuse în limba latină sau într-o limbă românească aflată în plin proces de modernizare, ale epocii. Respectarea riguroasă a principiilor de editare, prin investigarea directă a surselor, parcurgerea critică a ediţiilor anterioare (atunci când existau), asumarea şi formularea normelor editoriale asigură valoarea ştiinţifică a acestor volume. Editarea textelor marcante ale Şcolii Ardelene este însoţită de studii lingvistice, deopotrivă necesare cititorului mediu şi celui avizat. Studiul care precedă ediţia operelor lui Gheorghe Şincai (I–IV, 1967–1973), de pildă, porneşte de la prezentarea detaliată a problemelor de grafie, a celor de pronunţie (nuanţate de grafia chirilică folosită de Şincai), cu numeroasele lor oscilaţii şi variante; trei capitole masive ale studiului sunt dedicate descrierii gramaticale: fonetica, morfologia, sintaxa, într-o abordare severă a unui material stufos. Problema lexicului – cu înregistrarea de arhaisme, regionalisme, neologisme (adaptate sau calchiate), glose, traduceri ale numelor proprii străine, sensuri neobişnuite, creaţii personale sau forme neatestate la alţi autori, variante lexicale, formarea cuvintelor, creaţii prin contaminare – este treapta necesară pentru sinteza din capitolul ultim: problemele limbii române literare în opera lui Şincai.

SCRIERI: *Făt-Frumos desculţ*, Bucureşti, 1969. **Ediţii***:* Gheorghe Şincai, *Opere*, I–IV, Bucureşti, 1967–1973, *Cronica românilor*, I–III, Bucureşti, 1978; Ion Budai-Deleanu, *Ţiganiada*, I–II, Bucureşti, 1969; ed. introd. G.I. Tohăneanu, Timișoara, 1999; *Opere*, I–II, Bucureşti, 1974–1975; Petru Maior, *Istoria pentru începutul românilor în Dachia*, I–II, Bucureşti, 1970, *Scrieri*, I–II, Bucureşti, 1976; *Şcoala Ardeleană*, I–III, Bucureşti, 1970; ed. I–II, Bucureşti, 1983.

Repere bibliografice*:* Ornea, *Actualitatea*, Bucureşti, 1985, *15–21*; Valy Ceia Mocanu, *Ipostaze ale decadenţei*, O, 2000, 8.

I.Ct.

FUHRMANN, Dieter Paul (2.X.1935, Brașov – 4.IX.2009, București), traducător. Este fiul Margarethei Fuhrmann (n. Clomke), funcționară de bancă, și al medicului Paul Fuhrmann. Urmează, în orașul natal, liceul (1949–1953), apoi Facultatea de Limbi Germanice a Universității din București trecând pe lângă exmatriculare din motive politice studii pe care le absolvă în 1958. O scurtă perioadă este redactor în compartimentul de stilizare al ziarului „Neuer Weg", devenind ulterior redactor de carte la Editura pentru Literatură Universală (din 1969, Editura Univers), unde desfășoară o intensă activitate, calificată mai ales în domeniul redactării traducerilor de critică și teorie literară germană, de unde, însă, este nevoit să plece, în 1975, la revista de cultură „Rumänische Rundschau" (până în 1977). Fire independentă, se retrage definitiv în viața privată; șahist de performanță, se va întreține ca instructor de șah la un club sportiv, ceea ce i-a procurat temporar oarecare satisfacție. A continuat să colaboreze cu traduceri și comentarii la publicații românești și germane, printre care „Secolul 20", „România literară", „Curierul românesc", „Steaua", „Neue Literatur", „Rumänische Rundschau" ș.a. În 2000 i se acordă Medalia comemorativă „150 de ani de la nașterea lui Mihai Eminescu".

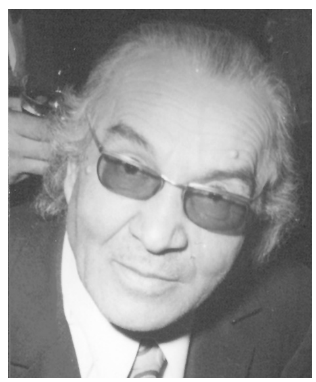
Prietenii lui **F.** (Dieter Roth, care îl va evoca în galeria portretistică a romanului său cu cheie *Der müde Lord*, Virgil Nemoianu, Horst Schuller ș.a.) păstrează imaginea eruditului și rafinatului

intelectual, a bibliofilului aproape maniac, a omului de gust și sensibilitate, uneori de o dispoziție capricioasă. Fără a avea un program anume, **F.** s-a investit, pe urma preocupărilor sale de redactor avizat în domeniul criticii literare germane (E.R. Curtius, Erich Auerbach, G.R. Hocke, Fritz Martini ș.a.), în transpunerea unor cărți fundamentale precum *Structura liricii moderne* de Hugo Friedrich ori *Estetica* lui Georg Lukács (volumul al doilea, în colaborare cu H.R. Radian). A prefațat și comentat clasici ai literaturii germane și universale (Goethe, Eichendorff, Theodor Fontane, Stefan George, Shakespeare ș.a.), a tradus din expresioniștii germani (piesa *Ziua moartă* de Ernst Barlach, versuri de Hugo Ball). El însuși autor de poeme în stil barbian și urmuzian, fin cunoscător al literaturii române, **F.** s-a consacrat, de pildă, tălmăcirii în germană a unei specii, culegerea sa *LXXX sonete – LXXX Sonette* (1998) incluzând nume reprezentative, de la Gh. Asachi la Constanța Buzea, dar și poeți germani din România (Alfred Margul-Sperber, Alfred Kittner, Wolf von Aichelburg) ori poeți români de limbă franceză (Al. Macedonski, Iulia Hasdeu, Elena Văcărescu, Charles-Adolphe Cantacuzène), sonete pe care le echivalează în alexandrinul românesc. Dar scriitorul său preferat, pentru care manifestă un adevărat cult, este M. Eminescu, din care a tradus peste 1400 de pagini de poezie și publicistică, meșterind ani îndelungați la versiunile cele mai potrivite, puține din ele fiind editate. În antologia colectivă din 1999, intitulată *Gedichte*, au fost reținute mai cu seamă transpunerile sale din marile poeme eminesciene postume *Povestea magului călător în stele*, *Sarmis*, *Gemenii*, precum și lirică erotică și meditativă (*Adânca mare*, *Oricâte stele*, *Stau în cerdacul tău*, *Un farmec trist și nențeles* ș.a.); un fragment din versiunea sa la *Memento mori* a apărut în „Curierul românesc” (2000). Respectând cu rigoare exigențele prozodice de ritm și rimă, **F.** a pătruns în egală măsură esența textului poetic eminescian în subtilitățile sale, izbutind să dea echivalări deosebite prin amplitudine, lirism și patos romantic. În periodice germane (îndeosebi în „Rumänische Rundschau” și „Neue Literatur”) au apărut versiuni din poemele și pastelurile lui V. Alecsandri (printre care *Doina*, *Serile la Mircești*, *Iarna*, *Sania*, *Malul Siretului*, *Concert în luncă*, *Pastel chinezesc* ș.a.), sonete de Leonid Dimov, poezii de Mircea Ivănescu, povestiri de Mihail Sadoveanu (*Cocostârcul albastru*), texte de Fănuș Neagu ori de D. Țepeneag. Dintre prozatorii contemporani, s-a oprit asupra lui Marin Preda, cu traducerea volumelor *Întâlnirea din pământuri* (1983) și *Friguri și alte povestiri* (1998), și a lui Augustin Buzura, din opera căruia a tălmăcit romanul *Orgolii* (1982).

Traduceri: Mihu Dragomir, *Vorläufig phantastische Geschichten*, București, 1965; Hugo Friedrich, *Structura liricii moderne – de la mijlocul secolului al XIX-lea la mijlocul secolului al XIX-lea*, pref. trad., București, 1969; ed. 2, pref. Mircea Martin, București, 1998; *Planet im Raum. Wissenschaftlich-phantastische Erzählungen aus Rumänien*, Berlin, 1972 (în colaborare); Mircea Malița, *Chronik für das Jahr 2000*, București, 1973; Ernst Barlach, *Ziua moartă*, în *Teatru expresionist german*, îngr. și introd. Ileana Berlogea, București, 1974; Georg Lukács, *Estetica*, II, îngr. trad., București, 1974 (în colaborare cu H.R. Radian); Augustin Buzura, *Ansichten des Stolzes*, București, 1982; Marin Preda, *Die Begegnung unter dem Eichbaum*, București, 1983, *Fieber und andere Erzählungen*, București, 1998; *LXXX sonete – LXXX Sonette*, ed. bilingvă, pref. trad., București, 1998; J.W. Goethe, *Lyrische Dichtungen – Poezii lirice*, ed. bilingvă, îngr. Ion Acsan, pref. Ion Pillat, București, 1999 (în colaborare); M. Eminescu, *Gedichte*, îngr. Virginia Carianopol și Franz Liebhardt, pref. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, București, 1999 (în colaborare); Gheorghe Istrate, *Gedichte*, München, 2001 (în colaborare).

Repere bibliografice: Dieter Roth, *Zum Tode von Dieter Paul Fuhrmann*, „Spiegelungen” (München), 2010, 1. ***G.Dn.***

FULGA, Laurenţiu (2.XI.1916, Fulga de Jos, j. Prahova – 16.XI.1984, Bucureşti), prozator.

Este fiul Ecaterinei (n. Curculescu) şi al lui Tudor Ionescu, agricultori. A absolvit în 1936 Liceul Militar din Chişinău, unde a fost coleg cu Constantin Virgil Gheorghiu; împreună scot în 1934 revista „Crai nou”, care la sfârşitul aceluiaşi an, sub un nou titlu, „Flamuri”, devine revista liceelor militare. Renunţând la cariera militară, termină în 1941 cursurile Facultăţii de Litere şi Filosofie a Universităţii din Bucureşti. În 1938 a participat în calitate de sociolog în echipele regale, episod pe care mai

târziu îl va eluda în autobiografiile publice. Tot în 1938 se află între cei care fondează Gruparea Scriitorilor Tineri. Trimis pe front, este rănit la Cotul Donului și ajunge prizonier într-un lagăr din Siberia. Se întoarce în ţară în cadrul diviziei „Tudor Vladimirescu”, formată din foşti militari români care au acceptat să lupte alături de armata sovietică. După război lucrează ca maior la Inspectoratul pentru Educaţie, Cultură şi Propagandă şi în redacţia unor reviste de cultură ale armatei. Este de asemenea consilier artistic la Teatrul Armatei (1945–1961). A fost vicepreşedinte al Uniunii Scriitorilor din 1968 până la sfârşitul vieţii. Publică începând din 1934 în „Crai nou”, dar debutul semnificativ îl face în „Bilete de papagal” cu poemul în proză *Autobiografie* (1937), iar cinci ani mai târziu volumul de nuvele *Straniul paradis*. A mai colaborat la „Festival”, „Pagini basarabene”, „Bugeacul”, „Decalog”, „Universul literar”, „Viaţa literară”, „Meşterul Manole”, „Revista Fundaţiilor Regale”, „Vremea”, iar mai târziu la „Contemporanul”, „Gazeta literară”, „Luceafărul”, „Viaţa militară”, „Cronica”, „România literară”, „Tribuna”, „Viaţa românească” ş.a. La început semna Laurențiu D.L.R. Ionescu și Laurențiu Delerei. Este şi autorul unor piese de teatru (*Este vinovată Corina?*, *Ultimul mesaj*, *Ion Vodă cel Cumplit*, *Meşterul Manole*), jucate pe diferite scene, dar nepublicate. I s-au acordat mai multe distincţii, între care Premiul de Stat pe 1950–1951 și Premiul „Ion Creangă” al Academiei RSR (1970) pentru *Moartea lui Orfeu*.

Prozator cu o operă întinsă de-a lungul unei jumătăți de secol, **F.** face parte din categoria restrânsă a scriitorilor care au reușit să se reabiliteze după perioada realismului socialist. Fiind la începutul anilor ’50 un autor angajat, redactor la una din publicațiile de propagandă ale regimului stalinist, a devenit un prozator în vogă la mijlocul anilor ’70, cu succes nu numai la critică – ceea ce s-ar fi putut explica prin poziția pe care o ocupa în structurile de conducere ale instituțiilor scriitoricești –, ci mai cu seamă la public. A fost, alături de Nicolae Breban sau D.R. Popescu, un romancier „fetiș”, cu reeditări și cărți traficate „pe sub mână” în circuitul de consum ale epocii. Acest prestigiu nu s-a bazat, ca în cazul altor prozatori, pe vocația aluzivă și subversivă a scrisului său, **F.** și-a câștigat reputația unui autor care vizează probleme ivite în situațiile limită de înfruntare a inevitabilului, cu predilecție pentru stările abisale și pentru reflecția cvasifilosofică. Totuși, dincolo de numărul mare de volume publicate, de abundența reflexivă a scrisului și de o anume abilitate în a pune în scenă personaje-idee, proza lui **F.** e mai puțin bogată decât a putut să apară contemporanilor și, în mod cert, nu este singulară. Pentru un scriitor care „s-a reinventat de trei ori” (Nina Arhip), debutând cu un volum în 1942, în atmosfera de emulație a marilor prozatori interbelici, traversând deceniul de realism socialist și perioada de înflorire a modernismului târziu, **F.** rămâne în realitate surprinzător de constant. Chiar dacă adaptarea la mai multe contexte ideologice și literare a putut să creeze impresia unei opere cu fațete multiple, formula sa s-a clarificat din primul moment. Încă din prefața celui dintâi volum, *Straniul paradis*, actul de creație e descris ca un mod de a pătrunde realitatea dincolo de aparențele fenomenalului. Scriitorul, care avea pe atunci 26 de ani și era deja autorul unor proze scurte, avea o reprezentare idealistă a literaturii ca refugiu în fața banalității și a mediocrității cotidianului. Situată în contextul epocii, această credință în natura necontingentă a artei, care avea să susțină mai târziu emfaza filosofică și tendința alegorică a romanelor lui **F.**, nu era străină de un anume suprarealism „atmosferic”. Tânărul prozator a absorbit din climatul epocii fascinația pentru accident și pentru întâlnirile extraordinare în stare să reveleze o ordine ideală a lumii. „Am început să cred nebunește în hazard”, mărturisea cu superbie în aceeași prefață. Prozele conturează „o istorie suprasensibilă și bizară”, scurtcircuitată prin intervenții ale unui hazard care antrenează voințele și percepțiile individuale: trenuri care opresc în gări necunoscute provocând schimbarea bruscă și nejustificată a destinului protagoniștilor, femei fascinante care irup în existența bărbaților, comunități subjugate de misterioase pasiuni colective. Acestea sunt „paradisurile stranii” care dau titlul volumului și pe care scriitorul avea să le evoce, sub diferite nume, în literatura sa; ipostaze ascunse ale lumii, compuse dintr-un amestec de onirism și de proiecție a dorințelor asupra realităților exterioare. Pe termen lung, ceea ce va rămâne definitoriu pentru tehnica narativă a romancierului va fi atracția pentru angajarea personajelor în situații extreme, în stare să deturneze curgerea previzibilă a evenimentelor. Nu întâmplător filonul epic predilect avea să fie experiența războiului. Chiar dacă **F.** își va modifica de mai multe ori perspectiva, de la prozele care denunţă atrocităţile conflagraţiei mondiale din unghiul

Zaharia Stancu, Laurențiu Fulga și Virgil Teodorescu

celui care scrie între două plecări pe front până la evocările conformiste care fac în numele ideologiei comuniste o apologie a pacifismului, apoi până la revenirile onirice din romanele anilor '70, războiul rămâne o sursă privilegiată de experienţe de viaţă, care împleteşte teama în faţa morţii cu fascinaţia accidentului şi a evadării din rutina cotidianului. Romanele din etapa realismului socialist – *Oameni fără glorie* (1956), cu a doua parte, *Steaua bunei speranțe* în 1963 –, scrise după o pauză lungă de acomodare a mijloacelor artistice și proiectate ca o vastă trilogie intitulată *Eroica*, prelucrează amintirile de pe front și din timpul prizonieratului. Dacă reconstituirea istorică este complet distorsionată (lagărul din Siberia se transformă într-o tabără obișnuită de prizonieri din care au fost eliminate toate urmele coerciției și privațiunii, iar relatările de pe Frontul de Est sunt folosite pentru a omagia forța armatei sovietice), interesantă e supraviețuirea unor teme specifice literaturii lui **F.** În decorul contrafăcut al războiului se joacă o psihodramă a depășirii condiției umane prin iubire, bazată pe o schemă deja încercată a fascinației colective față de o unică figură feminină. În locul celei de-a treia părți a trilogiei, rămasă neîncheiată, avea să apară în 1966, tot prin transfigurarea experienței de război, *Alexandra și infernul* (Premiul Uniunii Scriitorilor). Încă din titlu devine evidentă semnificaţia alegorică. „Roman al situațiilor-limită" (Lucian Raicu), textul e construit ca o alăturare a şase istorii despre tineri care mor pe front visând la o femeie ideală. Abandonând desfăşurarea lineară a naraţiunii, romanul se ordonează în virtutea unui scenariu repetitiv, tratând povestirile ca reiterări ale aceleiași relații ancestrale, într-o formulă ce amintește de reprezentarea metempsihozei în *Adam și Eva,* romanul lui Liviu Rebreanu. Pentru **F.** această „reinvenție" a tehnicii sale romaneşti va constitui o rețetă de succes, permițându-i să atenueze schematismul ficțional făcând apel la imaginația arhetipală. *Fascinația* (1977; Premiul Asociației Scriitorilor din București), probabil cel mai apreciat dintre textele postbelice ale romancierului, mizează pe același amestec dintre real și ireal, întreţesut pe o structură de roman poliţist. Căutarea unui criminal, prelungită din realitate în planul fantasmelor interioare, e grefată din nou pe relația

fascinatorie pe care mai mulți bărbați o întrețin cu o femeie. Alte romane sunt reflecții în marginea condiției artistului. *Moartea lui Orfeu* (1970), ca și *Salvați sufletele noastre* (1980) și *E noapte și e frig, seniori* (1983) evocă, într-un registru melancolic, o anxietate a ratării. Sunt proze care transmit teama pentru caducitatea creației, scrise de pe poziția celui care trebuie să contemple inevitabila uitare a propriei opere. Protagoniștii, un sculptor în *Salvați sufletele noastre* sau un scriitor în *E noapte și e frig, seniori*, trebuie să accepte dispariția femeii, figură transparentă a fragilității idealului. Tratarea temei evoluează în sensul unei relative simplificări a mijloacelor: de la imaginația încărcată de simboluri și de aluzii livrești din *Moartea lui Orfeu*, „pură parafrază mitologică" (Nicolae Ciobanu), care proiectează o coborâre în Infern în căutarea „Horației", până la notația detaliată, mai modestă dar mai eficientă, a dispariției câinelui Dicky din ultimul roman. Însă în ciuda tuturor diferențelor de registru sau de subiect, prozele lui **F.** sunt mai degrabă niște variațiuni dezinvolte, dar desfăşurate pe o gamă restrânsă de posibilități. Așa cum s-a remarcat, proza lui se rezumă la câteva teme (moartea, iubirea, creația), la o retorică mizând pe efectele de amplificare și surpriză, într-un spirit neoromantic sau expresionist, şi la un număr redus de experienţe de viaţă. Scriitorul nu evoluează, ci învaţă să se adapteze prin remontarea aceloraşi tehnici şi scheme narative în contexte politice și literare noi. Dacă succesul cărților sale a fost posibil într-o epocă interesată de orice expresie a refugiului din realitate, care a recunoscut în amestecul vag suprarealist din prozele lui **F.** o strategie evazionistă, uitarea sa, absența reeditărilor după anii '80 ai secolului trecut s-au datorat întoarcerii literaturii române și a gustului publicului spre alt fel de forme ale cotidianului și ale istoriei.

O proză de tip simbolic, plină de premoniții, fatalități și simetrii neliniștitoare, o proză, în fine, care descrie în chip programatic stările de halucinație ale individului în atmosfera unei mari și confuze încleștări: războiul. Ea urmărește, de fapt, două mituri: erosul și moartea, Orfeu și Euridice. [...] *Este greu de spus cum va rezista această proză cu multe elemente anacronice timpului și gustului cititorului de mâine. Ea pare deja învechită azi prin retorismul exagerat și decorativismul ei terifiant. Se salvează, cred, prin unele pagini mai strânse despre război și despre obsesiile individului încolțit de fatalități.*

EUGEN SIMION

SCRIERI: *Straniul paradis*, Bucureşti, 1942; ed. Bucureşti, 1975; *Eroica*, vol. I: *Oameni fără glorie*, Bucureşti, 1956, vol. II: *Steaua bunei speranţe*, Bucureşti, 1963; *Concertul pentru două viori*, Bucureşti, 1964; *Alexandra şi infernul*, Bucureşti, 1966; *Doamna străină*, Bucureşti, 1968; *Moartea lui Orfeu*, Bucureşti, 1970; *Sinteza*, Bucureşti, 1971; *Fascinaţia*, Bucureşti, 1977; *Salvaţi sufletele noastre*, Bucureşti, 1980; *E noapte şi e frig, seniori*, Bucureşti, 1983. **Ediţii:** Ion Şiugariu, *Carnetele unui poet căzut în război*, introd. Mihai Beniuc, postfaţa edit., Bucureşti, 1968. **Traduceri:** A.S. Serafimovici, *Torentul de fier*, Bucureşti, 1957 (în colaborare cu Ada Steinberg); Galina Nikolaeva, *Bătălie în marş*, I–II, Bucureşti, 1960 (în colaborare cu Nicolae Stoenescu); Vilis Lacis, *După furtună*, București, 1965 (în colaborare cu Iuri Ionescu); Albert Camus, *Caligula*, în Albert Camus, *Teatru*, pref. B. Elvin, Bucureşti, 1970.

Repere bibliografice: Octav Şuluţiu, *Pe margini de cărţi*, RFR, 1942, 12; Bratu, *Cronici*, II, *107–120*; Georgescu, *Încercări*, II, *68–79*; Ciobanu, *Panoramic*, *181–186*; Raicu, *Structuri*, *233–235*; Andriescu, *Disocieri*, *234–237*; Martin, *Metonimii*, *315–326*; Iorgulescu, *Rondul*, *121–127*; Dimisianu, *Valori*, *59–62*; Negoiţescu, *Analize*, *284–287*; Titel, *Pasiunea*, *53–55*; Ionescu, *Artă*, *156–182*; Vlad, *Lectura*, *249–256*; Ungureanu, *Proză*, *109–123*; Cristea, *Faptul*, *199–203*; Zaciu, *Cu cărţile*, *120–129*; Dobrescu, *Foiletoane*, II, *86–93*; Steinhardt, *Critică*, *129–132*; Moraru, *Textul*, *150–154*; Ungureanu, *Proza rom.*, I, *178–196*; Iorgulescu, *Prezent*, *196–202*; Simion, *Scriitori*, IV, *61–74*; Lovinescu, *Unde scurte*, IV, *158–162*; Glodeanu, *Dimensiuni*, *91–97*; *Dicţ. analitic*, II, *46–49*; *Dicţ. esenţial*, *317–319*; Micu, *Ist. lit.*, *546–549*; Cornel Munteanu, *Laurenţiu Fulga*, Cluj-Napoca, 2001; Popa, *Ist. lit.*, II, *782–783*; Nina Arhip, *După moartea lui Orfeu. Laurenţiu Fulga*, București, 2010; Scurtu, *Contribuții*, II, *212–219*. ***A.Td.***

FULGERUL, săptămânal apărut la Iaşi în anii 1863 şi 1864. Nu s-au mai păstrat în colecţiile bibliotecilor decât numerele dintre 18 ianuarie şi 16 aprilie 1864 ale acestui periodic concentrat pe aspecte legate de teatru și redactat de L. Ademolo în limbile română şi italiană. C. Liciu, Şt. Vellescu, viitorul actor, şi Şt. G. Vârgolici dau versuri, unele din ele ocazionale, toate modeste ca valoare. T. Boian îşi publică tabloul câmpenesc într-un act *Vornicu*, jucat în aceeaşi stagiune la Teatrul Naţional din Iaşi. O cronică dramatică intitulată *Teatrul Naţional* urmăreşte săptămânal spectacolele de pe scena ieşeană, ocupându-se în primul rând de textul dramatic, de calitatea traducerilor şi apoi de jocul actorilor. Cu argumente pertinente se discută meritele comediei *Piatra din casă* a lui V. Alecsandri. Rubrica intitulată „Cronica ieşeană" înregistrează activitatea de conferenţiar a lui Titu

Maiorescu, iar „Notiţe din Bucarest" noutăţi culturale şi literare din capitala ţării. ***R.Z.***

FUNDAŢIA CULTURALĂ ROMÂNĂ, instituţie înfiinţată în aprilie 1983, cu sediul la Madrid. Este fondată din iniţiativa lui Vintilă Horia, Aureliu Răuţă, Alexandru Gregorian, a monseniorului Alexandru Mircea şi a lui Radu Enescu. Din 1987, după moartea lui Alexandru Gregorian, în conducerea Fundaţiei a intrat Alexandru Ciorănescu. După cum reiese din actul semnat la constituire de fondatori, document redactat în limba latină, evenimentul a avut loc într-un loc simbolic: „Cui autem documento subscribendo locum delegimus Italicam, Caesaris Traiani, nostrae conditoris Patriae, natale solum… Hac die ex nostra voluntate orta institutio fiat perpetuus et illuminans dux, ut nos omnes longe a Patria degentes linguae, culturae, animo spirituique Dacoromano firmiter et constanter serviamus". Scopul fundației este „să contribuie, prin activităţi culturale şi educative dinamice, la studiul, în cel mai larg sens, al problemelor culturale române în general". În program sunt înscrise mai multe obiective: organizarea de simpozioane, seminarii, congrese, conferinţe, editarea de cărţi în limba română sau în alte limbi, sprijinirea, prin burse, a studenţilor români la universităţile din Spania sau din alte ţări europene, burse pentru românii din Occident în scopul difuzării culturii române, a creaţiei originale în diferite domenii, organizarea unei biblioteci româneşti, colaborarea cu instituţii similare din străinătate ş.a. Fundaţia a patronat mai multe întruniri cu caracter cultural: *Românii între Apus şi Răsărit* (octombrie 1983), la care au participat intelectuali români din exil (Radu Enescu, M.F. Enescu, L.M. Arcade, Vintilă Horia, Aureliu Răuţă, Cicerone Poghirc), o comemorare a împăratului Traian, cu participarea, alături de români, a unor intelectuali din Spania, colocviul *Ortodoxia şi Apusul* (München, 1984) şi, pe aceeaşi temă, o reuniune la Paris (1986) unde s-a ţinut şi un simpozion literar prilejuit de comemorarea centenarului morţii lui M. Eminescu, în iunie 1989, din comitetul de coordonare făcând parte Aureliu Răuţă (preşedinte), Ioana Brătianu, Paul Barbăneagră, George Ciorănescu ş.a. La acest din urmă eveniment au fost prezente şi alte societăţi şi asociaţii culturale româneşti din exil: Academia Româno–Americană, Apoziţia (München), Asociaţia Culturală Română (Hamilton, Canada), Centre Roumain de Recherches (Paris), Biblioteca Română din Freiburg, Comunitatea Românilor din Franţa (Paris), Hyperion şi La Maison Roumaine (Paris). Cu acest prilej a fost dezvelit monumentul dedicat lui Eminescu la Paris, operă a sculptorului Ion Vlad. Lucrările conferinţelor, colocviilor şi comemorărilor au fost publicate în volumele *Întâlnirea de la Paris*, *Masa rotundă de la München*, *Un centenaire: Mihai Eminescu*. **F.C.R.** a subvenţionat apariţia mai multor lucrări: *Cântarea Psalmilor*, traducere de Eugenia Adams-Mureşanu (1986), C. Gane, *Trecute vieţi de doamne şi domniţe* (1987), Pavel Chihaia, *Immortalité et décomposition dans l'art du Moyen Âge* (1988), Matei Cazacu, *Istoria românilor* (1990), M. Eminescu, *Poesie*, traducere în italiană de Rosa Del Conte, M. Eminescu, *Gedichte*, traducere în germană de Wolf von Aichelburg, ş.a.

Repere bibliografice: M.F. Enescu, *O întâlnire la Italica*, „Cuvântul românesc", 1983, 86; C.P. [Cicerone Poghirc], *Manifestările de la Paris ale Fundației Culturale de la Madrid*, „Lupta", 1985, 47; Manolescu, *Enciclopedia*, *333–334*. ***M.P.-C.***

FUNDAŢIA CULTURALĂ ROMÂNĂ, instituţie funcționând la București între 2 aprilie 1990 și 2003. Finanţată din cotizaţii, donaţii precum şi din alocaţii bugetare alocate prin Ministerul Afacerilor Externe, fundația are ca scop promovarea cooperării culturale cu alte popoare, sprijinirea unor uniuni de creaţie, întreţinerea de legături cu organizaţiile românilor stabiliţi în străinătate, precum şi cu asociaţiile de prietenie cu alte state. Mai avea ca atribuţie administrarea şi îndrumarea activităţii aşezămintelor culturale ale statului român aflate peste hotare (centre culturale, biblioteci, institute etc.) şi ţinerea legăturii cu instituţiile similare străine din România. Conform statutului, activitatea urma să cuprindă „desfăşurarea unor programe de schimburi cu caracter cultural, artistic, ştiinţific, educativ, documentar, între persoane fizice, instituţii neguvernamentale, asociaţii profesionale interesând sfera sa de activitate, pentru favorizarea cunoaşterii şi răspândirii culturii române, stabilirii de legături culturale şi spirituale cu românii şi originarii din România, precum şi stimularea cunoaşterii altor culturi, îndeosebi a celor interferate spaţiului spiritualităţii româneşti". Condusă de Augustin Buzura, în calitate de preşedinte, secondat de mai mulţi vicepreşedinţi (în rândul cărora s-au aflat, în diferite momente şi pentru diferite perioade de timp, Angela Martin, Ion Ungureanu, Mircea Anghelescu, Mihai Giugariu

ş.a.), fundația cuprinde departamente şi servicii specializate, patronează centre de cercetare (Centrul de Studii Transilvane din Cluj-Napoca, Centrul de Studii Româneşti de la Iaşi), publică sau sprijină numeroase reviste, editate – unele în limbi de circulaţie – la Bucureşti, Cluj-Napoca, Chişinău, Cernăuţi, Bălţi: „Plural", „Lettre internationale", „Dilema", „Curierul românesc", „Studii culturale", „Transylvanian Review", „Romanian Cultural Studies", „Arc", „Creanga de aur", „Contrafort", „Destin românesc", „Glasul Bucovinei", „Limba română", „Sud–Est", „Semn", „Clipa siderală". De asemenea, dispunea de o editură proprie, care, fără să facă parte propriu-zis, sub raport administrativ şi organizatoric, din **F.C.R.**, funcţionând ca instituţie publică finanţată integral din venituri extrabugetare, era totuși subordonată fundaţiei, care îi gestiona planul editorial şi bugetul. În cadrul editurii au fost publicate scrieri ale unor autori români contemporani, ale unor clasici din perioada interbelică (uitaţi, interzişi sau cenzuraţi de regimul de până în 1989) și din exil şi emigraţie. În afară de lucrările propriu-zis beletristice, au fost tipărite şi scrieri ale unor gânditori, ideologi, filosofi, luptători pentru cauza naţională etc., lucrări din domeniul ştiinţelor sociale, politologiei, muzicologiei, istoriei artei, teoriei arhitecturii, colecţii de documente, volume de interviuri, memorialistică. Au fost editate opere din literatura universală, traduceri de cărţi de eseistică, studii umaniste, istoriografie, precum şi cărţi ale unor scriitori români traduse în limbi străine, în special în limbi de circulaţie internaţională, antologii de poezie românească în traducere, antologii de texte ale unor autori străini referitoare la România etc. Apariţiile au fost de regulă organizate pe colecţii. Reeditările operelor clasicilor români, în general ale autorilor importanţi din trecut, s-au regăsit în colecţia „Pantheon" (în care apar volume de M. Eminescu, G. Coşbuc, Tudor Arghezi, Mircea Eliade, Al. Ivasiuc ş.a.), dar şi în „Fundamente" (Mateiu I. Caragiale, S. Fl. Marian, Petre Ispirescu, Paul Zarifopol ş.a.), „Clasicii noştri" (Ion Ghica, Ioan Slavici, Mihail Sadoveanu, dar şi antologii de poezie romantică, simbolistă etc.). În colecţia „Argumente" apar scrieri de Mircea Vulcănescu (*Dimensiunea românească a existenţei*), Anton Dumitriu, P. P. Negulescu, Barbu Delavrancea, Nae Ionescu, Neagu Djuvara, Răzvan Theodorescu, Liviu Maior ş.a. Colecţia „Excelsior" prezintă opere importante ale unor scriitori români contemporani (Nicolae Breban, Mihai Sin, Ştefan Aug. Doinaş, Augustin Buzura, Virgil Tănase, Dumitru Ţepeneag, Ioan Groşan, Petru Popescu ş.a.), dar există şi o colecţie numită „Prozatori români contemporani" (în care apare, de pildă, o antologie din opera lui Nicolae Velea, precum şi reeditări ale unor cărţi de Alexandru George, Alexandra Târziu etc.). Alte colecţii: „Eseuri" (volume de Virgil Nemoianu, Mihai Zamfir, Ruxandra Cesereanu, Victor Ivanovici, Lucian Raicu, Andrei Codrescu, Ovidiu Hurduzeu ş.a., dar şi de Alain Vuillemin, Timothy Garton Ash, Wolfgang Kraus), „Biblioteca memoriei" (volume de Gabriel Ţepelea, Nicolae Stroescu-Stînişoară, Nicolae Balotă, Vasilichia Beza, Lucia Apolzan, dar şi de principele Nicolae Suţu, mare logofăt al Moldovei), „Cărţi uitate" (în care apare cartea lui Al. O. Teodoreanu *Hronicul măscăriciului Vălătuc*), „Critică şi istorie literară" (cu lucrări de Z. Ornea, Eugen Negrici, Gabriel Dimisianu, Marcel Corniş-Pop, Al. Cistelecan, Daniel Cristea-Enache, Ştefan Cazimir ş.a.), „Antropologie culturală", „Istorie". Un loc important în activitatea editurii îl ocupă cărţile prin care au fost „repatriate" – editate pentru prima oară în versiunea originală, în limba română –, opere ale unor scriitori români din exil sau din emigraţie (cazul unor cărţi de Virgil Tănase sau Dumitru Ţepeneag). Alte acţiuni asemănătoare de „repatriere" literară au constat în editarea unor volume ale unor poeţi de multă vreme trăitori pe alte meleaguri, precum Andrei Codrescu (căruia i-a fost editată o selecţie din poemele scrise în limba engleză, traduse în româneşte de Ioana Ieronim) şi Nina Cassian. Pe de altă parte, au fost publicate texte ale unor scriitori români din diferite epoci, traduse în limbi de circulaţie internaţională: au apărut, în acest context, volume de poezie de M. Eminescu, Geo Dumitrescu, Virgil Mazilescu, Marin Sorescu, Ştefan Aug. Doinaş, Gheorghe Pituţ, Dorin Tudoran, o antologie a sonetului românesc în traducerea germană a lui Dieter Paul Fuhrmann, o antologie de poezie românească în traducere franceză, volume de proză de A.E. Baconsky (romanul *Biserica neagră*, scos în colaborare cu o editură din Franţa), Alexandru Ecovoiu (romanul *Saludos*) şi de alţi autori. Editura **F.C.R.** a mai publicat câteva importante dicţionare: primele două volume din *Dicţionarul scriitorilor români*, elaborat sub coordonarea lui Mircea Zaciu, Marian Papahagi şi Aurel Sasu, o ediţie revizuită şi completată a *Dicţionarului presei literare româneşti. 1790–1990*, lucrare a lui Ion Hangiu, precum și ediția completă a *Dicţionarului personajelor lui Creangă*

de Valeriu Cristea. Alte lucrări de referinţă scoase de editură au fost volumele din seria „Istoriile secolului XX" – o istorie a filosofiei, una a teatrului, alta a cinematografiei şi una a literaturii (Dumitru Micu, *Literatura română în secolul al XX-lea*) din spaţiul românesc. În programul editorial şi-au găsit locul şi traduceri din literatura universală (Giordano Bruno, Fernando Pessoa, Andrei Bitov, A.B. Yehoshua, José Sarney) ș.a. În afară de activitatea propriu-zis editorială, **F.C.R.** a gestionat aspecte logistice ale editării şi difuzării literaturii: lansări de carte, expoziţii, participări la târguri internaţionale de carte, simpozioane şi conferinţe, colocvii şi reuniuni, premii acordate unor personalităţi, festivaluri de poezie şi multe alte manifestări sau proiecte culturale al căror număr şi varietate fac dificilă o inventariere extensivă. În ansamblu, contribuţia **F.C.R.** la configurarea vieţii literare şi culturale a fost constructivă, vizând deopotrivă revalorizarea operelor clasice şi a valorilor consacrate, scoaterea din uitare şi repunerea în circulaţie a unor valori ocultate, ignorate sau ostracizate din motive conjuncturale, încurajarea creaţiei originale literare româneşti contemporane, propagarea unor valori literare universale ignorate sau relativ puţin cunoscute în spaţiul românesc şi răspândirea în lume, prin difuzarea de traduceri în limbi de mare circulaţie, a unor realizări marcante ale literaturii române contemporane. În 2003 fundația şi-a încetat existenţa, moştenirea ei fiind preluată şi continuată de Institutul Cultural Român, instituţie de mai mare anvergură (inclusiv bugetară), constituită, de fapt, prin reorganizarea **F.C.R.** Sub acelaşi nume s-a înfiinţat în anul 2005 o instituţie culturală pe baze private, condusă de Augustin Buzura. Cu o activitate de natură diferită – şi cu un volum incomparabil mai mic – faţă de cea a **F.C.R.**, noua fundaţie omonimă a reprezentat totuşi o prezenţă notabilă în peisajul cultural; între altele, a editat seria a doua a revistei „Cultura". ***N.Br.***

FUNDAŢIA NAŢIONALĂ PENTRU ŞTIINŢĂ ŞI ARTĂ, instituţie înfiinţată în ianuarie 1998 sub auspiciile Academiei Române. Instituţie independentă, neguvernamentală, apolitică şi nonprofit, cu personalitate juridică, **F.N.S.A.** are drept obiective încurajarea şi stimularea creaţiei în toate domeniile culturii (cercetarea ştiinţifică şi creaţia artistică), sprijinirea tinerelor talente şi protejarea celor consacrate. Colegiul director este format dintru început din personalităţi din ţară şi de peste hotare: George E. Palade, laureat al Premiului Nobel pentru medicină (preşedinte de onoare), Eugen Simion (preşedinte), Maya Simionescu (preşedinte executiv), Thierry de Montbrial (Franța) și Jaime Gil Aluja (Spania), membri de onoare ai Academiei Române (vicepreședinți). Din consiliul științific inițial fac parte academicienii Viorel Barbu, Dan Berindei, Mihai Cimpoi (Republica Moldova), Valeriu Cotea, Wilhelm Dancă, Jacques de Decker (Belgia), Serge Fauchereau (Franța), Dan Hăulică, Ionel Haiduc, Mugur Isărescu, Valeriu Matei (Republica Moldova), Michael Metzeltin (Austria), Evanghelos Moutsopoulos (Grecia), profesorii Radu Deac, Valeriu Ioan Franc și Gisèle Vanhese (Italia). Creată în spirit maiorescian, Fundația este „un vis al inteligenței libere". Președintele ei de onoare arăta la început de drum: „Fundația Națională își propune să susțină cu aceeași pasiune ambele genuri de activitate: științele și umanioarele. Aceste obiective nu se exclud unul pe celălalt. Ele trebuie, de fapt, dezvoltate împreună, întrucât se pot întări reciproc". Pe aceleași coordonate se înscriu și cuvintele rostite de Eugen Simion: „Viața modernă și postmodernă este construită după principiul vaselor comunicante. Filosoful nu mai poate face abstracţie, în speculaţiile sale, de cuceririle biologiei sau ale fizicii moderne şi chiar teologia modernă, zic unii învăţaţi, asociază acum hermeneutica tradiţională cu descoperirile fizicii cuantice. Sigur este că, azi, ştiinţa este o formă esenţială a culturii […]. În societatea informaţională în care lumea postmodernă se pregăteşte să intre, „«ştiinţele tari» (cum am remarcat deunăzi că li se spune în limbajul comunităţii europene) nu mai pot ignora ceea ce am putea numi dimensiunea umanismului contemporan […]. Pornim, dar, în această alianţă și cu un program care încearcă, între altele, să sprijine cercetarea fundamentală prin granturi competitive individuale sau de grup, să acorde burse de specializare în ţară şi străinătate (inclusiv burse pentru tinerii din alte ţări care vor să studieze în România), să editeze reviste și cărţi, să organizeze colocvii şi să pregătească studii, în fine, Fundaţia Naţională pentru Ştiinţă şi Artă intenţionează să joace în viaţa culturală românească actuală rolul pe care l-au avut Fundaţiile Regale conduse de neuitatul Alexandru Rosetti în epoca interbelică. Rol de promotor și stabilizator al valorilor intelectuale şi morale româneşti". Sub aspect literar, fundația a promovat o serie de proiecte editoriale care s-au bucurat de un mare succes în lumea intelectuală. Într-o ordine prioritară, s-a aflat lansarea, în ianuarie 2000, a colecției „Opere fundamentale", în cadrul căreia au fost

publicate cele mai reprezentative lucrări ale literaturii române clasice și contemporane. Printre autorii editați în cadrul acestor apariții, unele integrale, se numără Tudor Arghezi, A.E. Baconsky, G. Bacovia, Ion Barbu, Ștefan Bănulescu, Lucian Blaga, Hortensia Papadat-Bengescu, Dimitrie Bolintineanu, Dimitrie Cantemir, I.L. Caragiale, Mateiu I. Caragiale, G. Călinescu, Emil Cioran, Ion Creangă, George Coșbuc, Ion Budai-Deleanu, Petru Dumitriu, M. Eminescu, Bogdan Petriceicu Hasdeu, Nicolae Filimon, Octavian Goga, Anton Holban, G. Ibrăileanu, Alexandru Macedonski, Titu Maiorescu, Gib I. Mihăescu, Costache Negruzzi, Panait Istrati, Marin Preda, Ion Heliade-Rădulescu, Liviu Rebreanu, Mihail Sebastian, Marin Sorescu, Nichita Stănescu, I. D. Sîrbu, C. Stere, Ioan Slavici, Sorin Titel, G. Topîrceanu, Mircea Vulcănescu. Volumele, prezentate într-o casetă elegantă, sunt imprimate pe hârtie bibliofilă chamoix (11,5 x 17 cm) și legate în imitație de piele, cu titlurile imprimate cu foiță de aur, după modelul francez „Bibliotèque de la Pléïade". Sunt ediții critice de înalt nivel științific, întocmite de cei mai valoroși specialiști în domeniu. Textul editat este însoțit de prefață/ studiu introductiv, tabel cronologic privind viața și opera scriitorului, repere critice, note, comentarii și indici. Până în anul 2012 au apărut circa 150 de titluri, majoritatea bucurându-se de onorurile unor premii literare, oferite pentru ţinuta lor științifică. O altă realizare de seamă este publicarea, între 2004 și 2009, a 24 de volume (în fapt, 38, unele volume având două părți) din *Manuscrisele Mihai Eminescu* (aproximativ 14 000 de pagini facsimilate). În cadrul colecției „Scriitori străini" au fost editate operele lui Marcel Proust și William Shakespeare. În alte colecții au fost pregătite, frecvent în colaborare, peste o sută de titluri consacrate fenomenului literar românesc, între care se disting *Cronologia vieții literare românești* (perioada 1944–1964) în zece volume, precum și istorii ale literaturii, monografii critice, antologii, tratate, volume de corespondență, enciclopedii. Concomitent, se editează revista „Caiete critice", cu douăsprezece apariții anuale, publicație acreditată științific și prezentă în baze de date internaționale (BDI). Începând cu octombrie 2002, **F.N.S.A.** organizează, anual, Seminarul Internaţional „Penser l'Europe", organizat în colaborare cu Institutul Franţei, Institutul Francez de

Relaţii Internaţionale, Academia Regală de Ştiinţe Economice şi Financiare din Spania, Academia Regală de Doctori din Barcelona şi Academia Regală pentru Limbă şi Literatură Franceză din Belgia. Manifestările se bucură de o largă participare și de contribuții ale oamenilor de știință din mai toate țările europene. Între subiectele propuse spre dezbatere s-au aflat *Unde se oprește Europa?* (2002), *Limbile Europei, Științele și religia – comunicare interconfesională* (2003), *Religiile și cultura europeană* (2004), *Națiunile și minoritățile în comunitatea europeană* (2005), *Culturile francofone și noua Europă* (2006), *Cultura Europei în contextul globalizării* (2007), *Literele, artele și științele în comunitatea europeană* (2008), *Educația și învățământul în Europa de azi* (2009), *Cum se scrie istoria? Conștiința europeană și istoria identității naționale* (2010), *Cum va arăta Europa peste 50 de ani?* (2011), *Drepturile omului și valorile lumii europene* (2012). Lucrările fiecărei sesiuni sunt editate în volum. Tot în arealul literar intră și organizarea unor colocvii naționale, de asemenea cu periodicitate anuală. În rândul comunității intelectuale se bucură de o mare audiență Colocviul tinerilor critici, eveniment inițiat în 2007 și organizat în colaborare cu Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu" al Academiei, cu Asociația Scriitorilor din București și, din 2010, cu Muzeul Național al Literaturii Române. Reunind tineri critici literari din întreaga țară, colocviul a adus în centrul atenției dezbateri precum *Formele şi şansele criticii literare în societatea cunoaşterii*, *Criza culturii critice?*, *G. Călinescu şi noul canon în critica literară actuală*, *Literatura română după 20 de ani*. În aceeași manieră, care presupune contribuții teoretice publicate ulterior în revistele literare, s-au organizat manifestări omagiale consacrate unor scriitori români și străini (Emil Cioran, Eugen Ionescu, Constantin Noica, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Cesare Pavese), evenimente cu un puternic impact în mass-media. Altă faţetă a promovării valorilor autentice este decernarea, an de an, a unor premii de excelență destinate tinerilor cercetători și artiști. În domeniul literar acestea au fost atribuite la mai multe categorii (debut în literatură, creație literară, critică și istorie literară, coordonare de ediții critice), printre laureaţi numărându-se Andrei Terian, George Cuşnarencu, Mihai Iovănel, Bogdan Crețu, Paul Cernat. **F.N.S.A.** dispune și de o galerie de artă, aici fiind vernisate numeroase expoziții (pictură, grafică, sculptură) ale unor artiști contemporani din România, Franța, Finlanda, Italia și Ungaria. ***L.C.***

FUNDAŢIA REGALĂ UNIVERSITARĂ „CAROL I", instituţie constituită la Paris în 9 august 1951, după ce autorităţile franceze aprobă funcţionarea în exil, pe teritoriul Franţei, a Fundaţiei Universitare ctitorite de regele Carol I în 1891, la Bucureşti; fundaţia îşi încetează activitatea în 1974. Consiliul director era format iniţial din douăzeci şi patru de membri; ca preşedinte a fost desemnat profesorul Petre Sergescu (1951–1954), iar în primul comitet de conducere au intrat profesorii Basil Munteanu, Constantin Marinescu şi Virgil Veniamin. Secretar (1951–1953), apoi secretar general (1955–1958) şi consilier (după 1958) a fost numit George Ciorănescu. Reîntemeiată cu intenţia de a-şi desfăşura activitatea sub egida regelui Mihai I şi având sprijinul Comitetului Naţional Român, instituţia era menită să sprijine material şi să încurajeze producţia artistică, literară şi ştiinţifică românească din exil. S-au acordat astfel numeroase burse de studii tinerilor români aflaţi în Europa Occidentală şi au fost susţinute, prin tipărirea de cărţi sau prin organizarea de expoziţii şi concerte, manifestări reprezentative pentru viaţa culturală a exilului. Dintre cărţile editate sunt de menţionat: Dimitrie Nimigeanu, *Însemnările unui ţăran deportat din Bucovina* (1958), Vintilă Horia, *Jurnal de copilărie* (1958), Mihai Niculescu, *Povestea vorbelor* (1959), Alexandru Busuioceanu, *Fructul de a trăi* (versuri, 1963), Alexandru Ciorănescu, *Don Carlos de Viana* (dramă, 1954), antologia de versuri şi proză *Omul şi pământul românesc* – întocmită în 1955 de Mihai Niculescu după un plan redactat de Basil Munteanu –, C. Brăiloiu, *La Vie musicale d'un village (Drăguş)* (1960), volumul omagial *Mario Roques et les études roumaines* (1953) ş.a. Fundaţia a subvenţionat şi câteva publicaţii periodice de prestigiu. Emil Turdeanu şi Victor Buescu au condus, între 1953 şi 1975, „Revue des études roumaines"; tot Emil Turdeanu, împreună cu Mircea Eliade, Vintilă Horia, Virgil Ierunca şi V. Veniamin, a coordonat şi redactat, între 1963 şi 1968, cele şapte numere ale revistei „Fiinţa românească". Între 1952 şi 1958 a apărut şi „Bulletin scientifique roumain". Relevante sunt şi simpozioanele ştiinţifice organizate de Fundaţie. Dintre acestea, cel din 24 aprilie 1953, consacrat comemorării profesorului Mario Roques, manifestare iniţiată şi coordonată de Sever Pop şi Edmond Faral, şi cel din 24–26 ianuarie 1959, dedicat centenarului Unirii Principatelor, la care, printre alţii, au participat din partea Academiei Franceze François

Mauriac, Georges Duhamel, Jacques Chastenet de Castaing, precum şi Gabriel Marcel şi Henri Grégoire. Fundaţia a întemeiat o bibliotecă, ale cărei colecţii au crescut în timp, dar care a fost distrusă într-un incendiu.

Repere bibliografice: Petre Sergescu, *Activitatea Fundaţiei Regale Universitare „Carol I”*, „Orizonturi”, 1952, 2; George Ciorănescu, *O dublă comemorare*, „Revista scriitorilor români” (München), 1982, 19; Aurel Sergiu Marinescu, *O contribuţie la istoria exilului românesc*, VI, Bucureşti, 2005, *351–831*; *George Ciorănescu și exilul românesc. Documente din arhiva Fundației Regale Universitare „Carol I”*, îngr. Matei Cazacu și Crisula Ștefănescu, introd. Matei Cazacu, București, 2007; Manolescu, *Enciclopedia, 334–338.* ***N.F.***

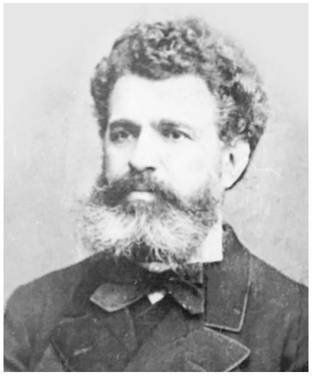
FUNDAŢIILE REGALE. Preocuparea monarhiei române de a ctitori instituţii culturale debutează cu înfiinţarea la Bucureşti, în 1891, a Fundaţiei Universitare „Regele Carol I”, moment ales de suveran ca să celebreze cei 60 de ani de viaţă ai săi şi 25 de ani de domnie. Aşezământul, al cărui loc a fost găsit în faţa Palatului Regal, era definit astfel de Carol I într-o scrisoare către Lascăr Catargiu: „Un aşezământ spre binele tinerimei universitare de la toate facultăţile din ţară, al cărui scop va fi de a procura studenţilor un loc de întâlnire, înzestrat cu o bibliotecă totdeauna deschisă, unde vor putea satisface iubirea lor de studiu, a veni în ajutorul acelora dintre dânşii cari întreprind lucrări speciale sub direcţiunea profesorilor lor sau pentru tipărirea tezelor, cum şi de a da subvenţiuni acelora cari, din lipsă de mijloace, ar fi siliţi să întrerupă studiele lor în dauna culturei generale a Ţării”. Suveranul dăruieşte locul de construcţie şi 200 000 de lei. Fundaţiunea „Regele Ferdinand I”, aşezământ cu scop cultural, civil şi militar, se înfiinţează la Iaşi în 1926, când suveranul împlineşte şase decenii de viaţă, „ca semn de dragoste şi recunoştinţă faţă de înfăptuitorul unităţii naţionale a românilor”. S-a ales oraşul Iaşi, preciza suveranul într-o scrisoare, fiindcă acolo, „după prima unire a Principatelor, prin mari jertfe s-a făcut Marea Unire cu celelalte ţări surori de sub stăpânirea

străină”. Modelul declarat al fundaţiei de la Iaşi a fost Fundaţia Universitară „Regele Carol I” din Bucureşti. Mai înainte, în 1922, pe baza statutului şi a legii redactate de principele Carol, ia fiinţă la Bucureşti fundaţia care îi poartă numele, pentru ajutorarea, susţinerea şi stimularea faptelor de cultură. Înfiinţând fundaţia, principele Carol a fost condus de „consideraţiuni multiple, de ordin sentimental şi de ordin raţional – politic şi social”. Tipografia Fundaţiei „Principele Carol” a avut sediul în strada Latină, librăria în strada Paris, director general al Fundaţiei fiind Dimitrie Gusti, iar director al Direcţiei căminelor culturale fiind numit Apostol D. Culea. Fundaţia tipăreşte cărţi din diverse domenii (literatură, artă, ştiinţă, educaţie şi cultură), publicaţii periodice ca „Lamura” (revistă de cultură generală pentru învăţători), „Albina” (revistă pentru popor), colecţii enciclopedice precum „Cartea vremii”, coordonată de Nichifor Crainic. Fundaţia asigură participarea României la Expoziţia Internaţională a Cărţii de la Florenţa şi Veneţia, participarea la expoziţia de la Londra, trimite obiecte de artă românească la expoziţiile de la Paris şi Geneva, organizează în ţară expoziţii retrospective, iar prin Institutul de Studii Artistice şi cu Filarmonica Fundaţiei au loc concerte susţinute de George Enescu, Cella Delavrancea ş.a. Alte iniţiative duc la înfiinţarea, la Cluj, în 1923, a Muzeului Etnografic, o comisie alcătuită din Sextil Puşcariu, Al. Lapedatu, George Vâlsan, E. Panaitescu, George Oprescu şi Romulus Vuia dându-şi girul cu privire la importanţa acestei iniţiative. Un mare rol literar, ştiinţific, cultural îl joacă înfiinţarea, în urma promulgării de către suveran a legii din 13 aprilie 1933, a Editurii Fundaţiilor Regale sub numele Fundaţia de Literatură şi Artă Regele „Carol II”, al cărei sediu s-a aflat în Bulevardul Lascăr Catargiu. Structura tematică a cărţilor editate aici a fost diversă, acestea fiind incluse în colecţiile „Biblioteca Energia”, „Biblioteca informativă”, „Biblioteca artistică”, „Biblioteca critică”, „Biblioteca «Oraşe»”, „Biblioteca teatrală”, „Biblioteca documentară”, „Biblioteca enciclopedică”, „Mica enciclopedie”, „Bibliothèque d’histoire contemporaine”, „Scriitorii români contemporani” (cu subsecţiunile „Romane”, „Eseuri – critică”, „Versuri”), „Ediţii definitive”, „Scriitori străini”, „Biblioteca de filosofie românească”. Au rămas până astăzi ca modele ediţiile critice M. Eminescu, *Opere* (I–III), îngrijită de Perpessicius, I.L. Caragiale, *Opere* (IV–VII), îngrijită de Şerban Cioculescu, şi Ion Creangă, *Opere*, îngrijită de G.T. Kirileanu. Altele, cum au fost cele din opera lui B.P. Hasdeu (ediţie realizată de Mircea Eliade), A.I. Odobescu, Al. Macedonski, Ion Heliade-Rădulescu, Nicolae Bălcescu, Anghel Demetriescu şi Ştefan Petică, au fost tot ediţii critice, însă nu complete. Importante sunt ediţiile definitive alcătuite de autorii înşişi: Tudor Arghezi, Elena Farago, Adrian Maniu, Ion Minulescu, Mihai Codreanu, Lucian Blaga, Al.T. Stamatiad, V. Voiculescu, G. Bacovia, Ion Pillat, Camil Petrescu. Editura a promovat literatura tânără, fiind premiaţi Vladimir Cavarnali, Eugen Jebeleanu, Horia Stamatu, Dragoş Vrânceanu, Emil Cioran, Constantin Noica, Ştefan Baciu, Virgil Gheorghiu, Simion Stolnicu, Ion Biberi, Al. Dima, Emil Botta, Ştefan Stănescu, Bucur Ţincu, Aurel Chirescu, Constantin Virgil Gheorghiu, Pavel Chihaia, Eusebiu Camilar, Magda Isanos, Constant Tonegaru ş.a. Secţiunea de critică şi istorie literară a editurii este remarcabilă, apariţia de excepţie în acest domeniu fiind *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* (1941) de G. Călinescu. Editura a tipărit „Revista Fundaţiilor Regale” (1934–1947), cu suplimentul ei, „Caiet de poezie” (1946–1947). Pentru iniţiativele lui culturale Carol II a fost apreciat ca un rege al culturii, despre care Tudor Arghezi scria: „Regele, a căruia activitate literară, liberă de contingenţe şi superstiţii, diversă şi multiplă, a înzestrat literatura cu o Epocă. El a dat bibliografiei româneşti, cu belşug fără precedent în nici o ţară şi sub nici un pontificat, chiar de foarte veche cultură, o masă de scrieri care pot sluji intelectul şi talentul românesc cu o experienţă a marginilor, a măsurii şi a impalpabilelor, integrală.” Regelui Carol II i-a succedat ca patron regele Mihai I, protector al **F.R.**

Repere bibliografice: Fundaţia Culturală „Principele Carol”, *Statutul şi legea*, Bucureşti, [1925]; *Fundaţia Culturală „Principele Carol”. 1922–1925*, Bucureşti, 1926; Fundaţiunea „Regele Ferdinand I”, *1. Regulamentul general. 2. Regulamentul pentru acordarea de ajutoare culturale familiilor militarilor. 3. Regulamentul Secţiunii pentru încurajarea cercetărilor ştiinţifice consacrate cunoaşterii României*, Bucureşti, 1929; Fundaţia Culturală Regală „Principele Carol”, *Statutul pentru funcţionarea căminelor culturale*, Bucureşti, 1935; Fundaţiunea „Regele Ferdinand I”, *Legi, regulamente, statute,*

București, 1938; Fundația Culturală Regală „Principele Carol”, *Îndrumări pentru aplicarea programului de activitate culturală*, București, f.a.; Iordan Datcu, *Sub semnul Minervei*, București, 2000, *204–220*; Traian Fințescu, *Fundațiile Regale. Cămine culturale*, București, 2000. ***I.D.***

FUNDESCU, I. C. [Ion C.] (1836, Pitești – 22.I.1904, București), autor de versuri, prozator, publicist, culegător de folclor.

Este fiul Raliței și al lui Constantin Fundescu, proprietar din Câmpulung și, probabil, polcovnic de plai. Învață în orașul natal și la Colegiul „Sf. Sava” din București, însușindu-și apoi singur limbile germană și italiană, pe care le va stăpâni destul de bine. A funcționat ca secretar și inspector al Comitetului Teatrelor (1857–1869), administrator al „Buletinului Instrucțiunii Publice” (1866), iar mai târziu a fost deputat de Vlașca. La vârsta de douăzeci și unu de ani debutează în poezie, cele dintâi scrieri fiindu-i găzduite de ziarele „Dâmbovița” și „Naționalul”. Primul volum de versuri, *Vocea Argeșului*, îi apare în 1859. Într-o epocă în care presa satirică ia amploare, colaborează o vreme, sub pseudonimul Se-Ma-Ki, alături de N. Nicoleanu și Șt. Vellescu, la „Satyrul”(1866) lui B.P. Hasdeu, apoi scoate, ca redactor responsabil, foile umoristice „Pepelea” (1860–1861) și „Tombaterra” (1861). Scrie, de asemenea, la ziarele „Românul” și „Reforma”. În 1864 încredințează tiparului cel de-al doilea volum de versuri, pe care îl va intitula *Flori de câmp*. Aflat scurtă vreme la Iași, editează în noiembrie–decembrie 1864 revista „Teatrul”. Anul 1867 marchează un moment important în activitatea sa: culegerea de folclor *Basme, orații, păcălituri și ghicitori*, prefațată de studiul *Literatura populară*, semnat de B.P. Hasdeu. Publică apoi „Calendarul Dracului pe 1867”, iar în anul următor dă la iveală alt volum de versuri, în trei părți, *Poezii noui*, și se remarcă printr-o asiduă prestație la „Ghimpele”, unde este redactor. Semnificativă este și prezența la conducerea gazetei liberale „Telegraful”, din 1876 până în 1881 ca redactor-șef, iar în intervalul 1882–1888 ca director politic.

Fire ambițioasă, **F.** a abordat variate genuri, a scris mult, dar nu a reușit să se impună decât într-o foarte mică măsură. Versurile sale (ode, elegii, epistole, satire), naive și sentimentale, sunt inconsistente ca realizare artistică și au fost primite cu rezervă chiar de contemporani. În schimb, poeziile de dragoste i-au fost puse pe muzică și au circulat în epocă, reținând, pare-se, și atenția lui M. Eminescu. Dintre numeroasele proiecte – nuvele, romane, impresii de călătorie – a dat tiparului romanul *Scarlat* (1875), care interesează doar prin câteva pasaje de reușită analiză psihologică. **F.** a tradus din Victor Hugo și Alfred de Musset. Remarcabilă cu adevărat este activitatea sa pe tărâm folcloristic. În revista „Traian” (1869–1870) a publicat narațiunile *Sfânta Vineri* și *Balaurul cu douăsprezece capete*, acestea fiind primele basme care au apărut în publicațiile lui B.P. Hasdeu. În „Foaia populară”, „Noul veac”, „Almanahul Milcovului” ș.a. a tipărit snoave și satire populare. Culegerea *Basme, orații, păcălituri și ghicitori*, în care a inclus și patru basme culese de Nicolae Filimon și de Petre Ispirescu, fără încuviințarea acestora, a fost bine primită în epocă și continuă să se bucure de prețuirea specialiștilor. Este prima colecție de basme românești, anterioară fiind numai cea, în limba germană, a fraților Albert și Arthur Schott. **F.** aplică aici principiile promovate de Hasdeu referitoare la metodologia culegerii și valorificării literaturii populare. Alături de basme, provenite, se pare, din Muntenia, orațiile de nuntă, proverbele, ghicitorile suscită, de asemenea, interes prin valorea lor artistică.

SCRIERI: *Vocea Argeșului*, București, 1859; *Flori de câmp*, București, 1864; *Poezii noui*, București, 1868; *Scarlat*, București, 1875; *Hitrowo și Kotzebue*, București, 1890. **Culegeri:** *Basme, orații, păcălituri și ghicitori*, introd. B.P. Hasdeu, București, 1867; ed. 2, București, 1870.

Repere bibliografice: Pop, *Conspect*, I, *159–160*; Iorga, *Ist. presei*, *143–144*; Chendi, *Foiletoane*, *39–45*; George Baiculescu, *Activitatea folcloristică a lui Nicolae Filimon*, București, 1941, *12–21*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *300*, *Ist. lit.* (1982), *337–339*; Șerban Cioculescu, *Alte izvoare lirice eminesciene*, RL, 1971, 16; *Ist. lit.*, III, *23–26*; Bârlea, *Ist. folc.*, *165–166*; *Dicț. lit. 1900*, *374–375*; *Dicț. scriit. rom.*, II, *304–306*; Popa, *Penumbre*, *58–65*; Datcu, *Dicț. etnolog.*, *403*. ***I.H.C.***

FUNDOIANU, B. [**Benjamin**] (pseudonim al lui Benjamin Wexler sau Wechsler; 14.XI.1898, Iaşi – 2.X.1944, Birkenau-Auschwitz, azi Oświeçim, Polonia), poet, dramaturg, eseist.

Este al doilea copil al Adelei (n. Schwarzfeld) şi al lui Isaac Wechsler, comerciant, al cărui tată fusese arendaş pe moşia Fundoaia (Fundu Herţii). Bunicul dinspre mamă, Beniamin Schwarzfeld, era un mic negustor venit din Galiţia, posesor al unei biblioteci deosebite, pe care i-o va lăsa moştenire nepotului. Un frate al mamei, Elias Schwarzfeld, este autorul unei *Istorii a evreilor în România*, altul (Wilhelm) a fost filolog şi istoric, iar al treilea este folcloristul şi jurnalistul Moses Schwarzfeld. **F.** urmează la Iaşi o şcoală de pe lângă biserica Trei Ierarhi, şcoală pentru copiii evrei întemeiată de bunicul său, apoi Gimnaziul „Alexandru cel Bun" şi Liceul Naţional, unde e coleg cu Al. A. Philippide. În 1914 este declarat repetent şi exmatriculat până în 1916. O întâlnire decisivă a adolescenţei sale este cea din 1911 cu poetul de limbă idiş Iacob Groper, primul său maestru spiritual; al doilea va fi, în perioada franceză, filosoful Lev Şestov, un rol formativ important jucându-l, anterior, şi prietenia cu viitorul scriitor în idiş B. Iosif. Va absolvi cursurile secundare abia în 1919, la Liceul „Matei Basarab" din Bucureşti, unde ajunge la îndemnul lui Ion Minulescu. Se înscrie apoi direct în anul al II-lea la Facultatea de Drept din Iaşi, de unde se retrage în toamna lui 1922 în urma unui conflict cu profesorul A. C. Cuza. Debutează la revista „Floare albastră" în mai 1912, sub pseudonimul I. G. Ofir, cu traduceri din poemele lui Iacob Groper, iar în martie 1914 A. Steuerman-Rodion, care îi era rudă, îi publică primele versuri proprii la rubrica „Oameni şi lucruri" a ziarului „Opinia" din Iaşi. Sub semnătura B. Fondoianu sau Fundoianu colaborează cu versuri, traduceri (din André Chénier, Henri de Régnier, Heinrich Heine, J.F. von Eichendorff) şi semnalări culturale la mai multe reviste ieşene şi nu numai: „Valuri" (mai 1914, sonetul *Dorm florile*, cu ecouri din D. Anghel), „Egalitatea", „Versuri şi proză" (unde publică prima traducere din Charles Baudelaire, *Don Juan în infern*), „Revista noastră" şi „Absolutio", sprijinit de publicistul A. Hefter şi de profesorul său de franceză din liceu, I.M. Raşcu. Redactează, sub titlul *Note dintr-un confesional*, o serie de amintiri din copilărie. În octombrie 1914 începe să colaboreze la „Vieaţa nouă", condusă de Ovid Densusianu, iar în anul următor la revista sionistă „Hatikvah" din Galaţi (medalioane, traduceri din idiş, ciclul *Sonete biblice* ş.a.). De asemenea, la „Dimineaţa", „Zări senine", „Mojicul" şi la „Rampa nouă ilustrată", unde publică poeme în proză, ulterior la „Cronica Moldovei" (Bârlad), „Mişcarea", apoi la „Flacăra" lui Constantin Banu (sonetul *Eglogă marină*, printre altele) şi mai târziu la publicaţiile „Arena" şi „Chemarea" sau la „Omul liber" şi „Scena". Descoperirea, în 1915, a lui Tudor Arghezi şi a lui Gala Galaction are un cuvânt de spus în cristalizarea opţiunilor lui **F.** Confesiv-erotice, autumnale, meditative sau livreşti, medievale sau cu tematică biblică, poemele de acum sunt marcate de un simbolism trecut prin filtru clasic, din care nu lipsesc ecouri lirice din Heine sau din Eminescu; primele texte îi epigonizează pe romantici, pe Octavian Goga, George Coşbuc şi St. O. Iosif. În 1918 apare, în 42 de copii bibliofile, *Tăgăduinţa lui Petru*, poem dramatic în linia lui Paul Claudel sau a lui André Gide, subintitulat *Literatură biblică*. Un credo spiritual şi estetic va fi şi textul *Noi, simboliştii*, publicat în anul următor. În 1919 devine redactor şi corector la ziarul sionist „Mântuirea", condus de A.L. Zissu; mai colaborează la „Cuvântul liber" şi la „Însemnări literare". În „Rampa" deţine rubrici noi, precum „Caietele unui inactual", cu însemnări despre scriitori din literatura universală. Mai publică seria de eseuri de filosofia culturii *Iudaism şi elenism*, alături de articole despre Friedrich Nietzsche şi Remy de Gourmont, toate remarcabile prin detenta speculativă şi consistenţa intelectuală. Influenţa decisivă vine dinspre filosofia bovarismului a lui Jules de Gaultier, înţeles ca iluzie necesară a speciei umane. Semnificative pentru opţiunile sioniste, anticomuniste ale lui **F.** sunt articolul *Idei despre socializarea Palestinei* şi interviul pe care i-l ia lui Arnold Margoline, viceministrul de externe evreu al Ucrainei. În 1920 susţine în ziarul „Umanitatea" al lui Eugen Relgis rubrica „Idei inactuale". Mai este prezent în „Lumea evree" (*Psalmul leprosului*, *Monologul lui Baltazar*), „Bar Kochba", „Adevărul", „Adevărul literar şi artistic",

„Cuvântul liber” (rubrica „Din librăria Franţei”), „România nouă”, „Sburătorul literar”, unde semnătura îi apare în 1921. Majoritatea colaborărilor, cu rubrici, poeme, eseuri, portrete, traduceri, comentarii teatrale şi dialoguri filosofice, este găzduit însă de „Rampa”, unde-şi face debutul şi în calitate de cronicar dramatic şi scrie un pătrunzător articol despre volumul *Plumb* al lui G. Bacovia. Foloseşte numeroase pseudonime: B. Fd., Fd., Al(ex). Villara, Von Doian, Hop-Frog. Diomede, Dio, Funfurpan, Const. Meletie, Wachslarescul, Iaşanul ş.a. Frecventează, o vreme, cenaclul Sburătorul al lui E. Lovinescu, dar relaţia afectivă cu mentorul se rupe brutal, ca şi aceea cu Tudor Arghezi. În „Cuvântul liber”, apoi în „Adevărul literar şi artistic” publică, pentru prima oară, poeme grupate sub titlul *Privelişti* sau *Privelişti. Herţa*, reluate în acelaşi an, 1921, de Ion Pillat în antologia *Poezia toamnei*. Este elogiat, într-un profil din „Adevărul literar şi artistic” (*Un Veniamin cutezător*), de Gala Galaction, care nu reuşise să-l introducă în cercul „Vieţii româneşti”. Având un caracter manifest de solidaritate cu literatura franceză, volumul *Imagini şi cărţi din Franţa*, apărut probabil la finele lui 1921 (dar având imprimat anul 1922) cu sprijinul lui F. Aderca, conţine un număr de eseuri empatice, cu inserturi impresionist-estetizante, despre Charles Baudelaire, Stéphane Mallarmé, Marcel Proust, Maurice Maeterlinck, J.-K. Huysmans, Émile Verhaeren, Jules de Gaultier, Ernest Renan, Charles Maurras, Francis Jammes, Remy de Gourmont, André Gide, Paul Claudel, A. Rouveyre. Înainte de G. Ibrăileanu, Mihail Sebastian şi Anton Holban, **F.** este cel dintâi comentator român notabil al lui Marcel Proust şi, alături de N. Davidescu, unul dintre cei mai avizaţi critici ai simbolismului şi decadentismului. Definitorie rămâne provocatoarea prefaţă a cărţii, în care afirmă despre cultura română că ar fi devenit, odată cu simbolismul, o „colonie a culturii franţuzeşti”. Sunt acuzate „parazitismul” şi mimetismul superficial, neputinţa asimilării creatoare, „lipsa talentelor remarcabile, capabile să facă dintr-o nutriţie străină ceva ordonat şi propriu”. Atitudine radicală, de iubire contrariată şi identitate în criză, dar şi declaraţie de dragoste adresată Franţei, prefigurând complexele lui Eugen Ionescu şi Emil Cioran din anii ’30. Textul atrage replica vehementă a lui E. Lovinescu, care, în „Sburătorul literar”, va susţine că „literatura română există”. Consecvent opţiunii sale, **F.** publică, într-o revistă din Franţa („Choses de th*é*âtre”, scoasă de Matei Roussou) primul articol în limba franceză, o prezentare a teatrului românesc din ultimul secol. Traduce pentru revista „Hasmonaea” piesa *Dibuk* a lui S. Ansky şi începe colaborarea, din primul număr, la „Contimporanul” lui Ion Vinea cu rubrica „Ferestre spre Occident”. În decembrie 1922 fondează, împreună cu Armand Pascal (căsătorit în 1920 cu sora sa, Lina Wechsler), N.D. Cocea, Scarlat Callimachi, Sandu Eliad, Soare Z. Soare, Ion Pillat ş.a. Compania Insula, primul teatru românesc de avangardă. Armand Pascal, actor şi regizor, fusese în anii anteriori discipol al lui Jacques Copeau şi membru al trupei pariziene Le Vieux Colombier. Până în februarie 1923, când gruparea îşi suspendă activitatea, vor fi reprezentate pe scena de la Maison d’Art feeria *Legenda funigeilor* de St. O. Iosif şi D. Anghel, una dintre cele „cinci piese” ale scriitorului fantezist Lord Dunsany şi *Vicleniile lui Scapin* de Molière, ultimele două în traducerea lui **F.** Paralel, la Fundaţia Regală Universitară, gruparea, transformată în club de lectură al scriitorilor modernişti, iniţiază o şezătoare intitulată *Antologia română*, unde **F.** urma să prezinte două texte, despre M. Eminescu şi despre Tudor Arghezi, afişul fiind realizat de Victor Brauner. Tot pentru Compania Insula scrie o primă variantă a dramei în versuri *Monologul lui Baltazar*, inserată în „Lumea evree”. Colaborează constant şi la „Spre ziuă”. Ultimul articol din România, apărut în serial spre sfârşitul verii lui 1923 în „Adevărul literar şi artistic”, îi este dedicat lui Lev Şestov, pe care îl va cunoaşte personal la Paris. O mică parte din publicistica acestor ani va fi recuperată postum în *Imagini şi cărţi* (1980). Nu se va realiza nici proiectul editării unei cărţi intitulate *Imagini şi cărţi româneşti*, ce urma să conţină, în pandant cu volumul din 1922, texte despre autori afini: Arghezi, Bacovia, Adrian Maniu, Ion Creangă, Anton Pann, Gala Galaction, A.I. Odobescu, C. Dobrogeanu-Gherea ș.a. Din motive identitare, scriitorul părăseşte România pentru mult visata Franţă în decembrie 1923 (împreună cu sora şi cumnatul său), prima sa locuinţă pariziană fiind apartamentul lui Jean de Gourmont (fratele lui Remy de Gourmont), iar primul loc de muncă va fi Imprimeriile Gourmont, unde lucrează ca funcţionar. Deşi renunţă o vreme la poezie în favoarea filosofiei („Am devenit filosof pentru a-mi apăra poezia”, va declara), **F.**, acum Fondane, continuă să publice versuri în revistele

din ţară prin medierea surorii sale mai mici, Rodica, şi a soţului acesteia, scriitorul Paul I. Daniel. E inclus cu patru poeme în primul volum din *Antologia poeţilor de azi*, alcătuită de Ion Pillat şi Perpessicius (1925). Primeşte fonduri, prin Ion Minulescu, din partea Ministerului Culturii pentru promovarea literaturii române în Franța, unde va încerca să traducă nuvela eminesciană *Sărmanul Dionis* şi versuri ale unor poeţi preferaţi (Arghezi, Minulescu, Adrian Maniu, Bacovia). Împreună cu Claudia Millian, devine fondator (în 1924) al Societăţii Scriitorilor Români din Franța. Potrivit Claudiei Millian, în această perioadă **F.** se dedicase studierii teologiei catolice, stimulat de *Le Latin mystique* a lui Gourmont. Între 1925 şi 1928 face parte, alături de Hans Mattis-Teutsch, din „redacţia pariziană" a publicaţiei avangardiste „Integral", colaborând număr de număr cu articole în limbile franceză şi română, poeme (definitoriul *Provincie*, horaţianul *Lui Taliarh*, exoticul *Scènes de la vie des lapons. À Tristan Tzara* ş.a.), ultimul număr al revistei găzduindu-i un grupaj de prezentare a poeziei franceze contemporane, ilustrat cu traduceri proprii din poeţi notorii şi un eseu. De notat începutul polemicii cu André Breton şi cu „revoluţia" marxistă a suprarealiştilor, pe care îi acuza de exploatarea „ştiinţifică" a eliberării subconştientului. Mai scrie la „Puntea de fildeş" (1925–1926) şi la „Rampa" (poemul *Herța*), iar din 1928 îşi începe colaborarea la revista „unu", condusă de Saşa Pană şi Moldov; dintre textele publicate aici reţin atenţia „scrisorile pierdute" şi un eseu despre „poezia pură" în două variante antinomice: eliminarea totală a hazardului (Paul Valéry) şi eliberarea sa (Tristan Tzara). În anii '30 va purta o corespondenţă susţinută cu câţiva membri ai grupării: Saşa Pană, F. Brunea-Fox, Ștefan Roll, dar şi cu Marcel Iancu sau cu Ion Minulescu. În aprilie 1928, după câţiva ani de relativ abandon liric, se întoarce la poezie printr-un experiment avangardist, reflex al noii pasiuni pentru cinema: *Trois scenarii: ciné-poèmes*, publicat la Bruxelles în colecţia „Documents internationaux de l'esprit nouveau", cu ilustraţii de Man Ray şi Al. Brătăşanu. Cele trei poeme sunt compuse sub forma unui flux de imagini absurd-onirice, semnalând nevoia depăşirii formelor clasice. Preocuparea pentru arta fotografică îl apropie pe **F.** de gruparea suprarealistă din jurul lui Eli Lotar, fiul lui Arghezi. Colaborează la unicul număr al revistei „Discontinuité", condusă de Arthur Adamov şi de suprarealistul de origine română Claude Sernet (ex-futuristul Mihail Cosma). În 1929 trimite la „Bilete de papagal" articolul *Despre poemele d-lui Ilarie Voronca*, iar în „Opinia publică" îi apare poemul *Paradă*, care va deschide volumul *Privelişti* (1930). Moartea lui Armand Pascal (1929) îi prilejuieşte scrierea poemului *Ulysse*, elaborat pe vasul Mendoza în drum spre Argentina, unde fusese invitat de scriitoarea Victoria Ocampo şi de societatea Amigos del Arte să conferenţieze despre Şestov şi să prezinte filme de René Clair, Man Ray şi Luis Buñuel. Cu acest prilej colaborează la revista „La Nación" a lui Eduardo Mallea şi stabileşte contacte cu artişti sud-americani, despre care va relata şi într-un interviu inclus în sumarul „Rampei". Relaţia de prietenie cu scriitoarea argentiniană se consolidează în anii următori. În revista „Europe" a lui Romain Rolland (1929) îi apăruse articolul *Un Philosophe tragique: Léon Chestov*, marcând debutul activităţii lui filosofice în limba franceză, iar în octombrie, în „Cahiers de L'Étoile", îi este publicat articolul *Brancusi*, în care elogiază „primitivismul sălbatic" al artei sculptorului. În 1930 încheie o primă versiune din *Rimbaud le voyou* (replică polemică la monografia *Rimbaud le voyant* a lui Roland de Reneville, membru al grupării Le Grand Jeu); un an mai târziu refuză să semneze petiţia suprarealiştilor în favoarea lui Louis Aragon, acuzat de instigare la crimă prin publicarea poemului *Front rouge*, şi trimite o scrisoare de desolidarizare publicaţiei „Le Surréalisme au service de la Révolution". Păstrează totuşi relaţii apropiate cu suprarealişti disidenţi ca Tristan Tzara sau Antonin Artaud şi cu gruparea Le Grand Jeu. Angajat ca asistent de regie şi scenarist la studiourile Paramount de la Joinville-le-Pont, colaborează la realizarea filmului *Televiziune*, regizat de Jean Georgescu şi turnat la Paris cu actori români. Ulterior scrie dialogurile filmului poetico-experimental *Rapt* de Dimitri Kirsanoff – film mut de tip vodevilesc turnat în Elveţia, cu un scenariu adaptat după Charles Ferdinand Ramuz (1933), iar în 1936 va turna în Argentina comedia muzicală *Tararira* (în limba spaniolă), singura producţie cinematografică realizată în întregime de el. Din păcate, pelicula nu va fi difuzată şi toate copiile ei vor fi distruse după război. Înrudite cu cele ale lui Artaud, scrierile despre cinema, risipite prin diverse periodice, vor fi editate postum, în 1984. Despre acest gen pe care îl aprecia mai mult în varianta mută, eseistul considera că e „singura artă

Desen de Sigmund Maur

care nu poate deveni clasică”. La întoarcerea din America de Sud, îi cunoaşte pe Raissa şi Jacques Maritain, cu care are un lung schimb epistolar. Stabileşte relaţii apropiate cu Boris de Schlozer, Georges Ribbemont-Dessaignes, Louis-Ferdinand Céline, Henry Miller, David Gascoyne, Jean Cassou, Jean Cocteau, Raymond Aron, Guillermo de Torre, Miguel Ángel Asturias, Miguel de Unamuno, Jacques Rivière, grupul de la „Nouvelle revue française” ş.a. Anul 1930 înregistrează apariţia volumului *Privelişti*, recuperare „testamentară” a poemelor scrise în România, o parte fiind selectate din presa vremii de Ion Minulescu. Disputată în România, omagiată la „unu” de comilitoni, cartea va fi bine receptată în publicaţia milaneză „Fiera letteraria” sau în revista germană „Der Sturm”. În 1931 **F.** se va căsători cu Geneviève Tissier, catolică practicantă pe care scriitorul o cunoscuse la compania de asigurări L 'Abeille (unde ajunsese prin medierea lui Ilarie Voronca) şi care îşi părăsise pentru el familia. Sunt anii în care colaborează asiduu la „Cahiers du Sud” (cu eseuri filosofice despre Heidegger, Şestov, Kierkegaard ş.a.) şi la „Journal des poètes” (Bruxelles), unde va publica, printre altele, o pagină de poezie românească modernă în traducere şi prezentare proprie, cuprinzând texte de Tudor Arghezi, G. Bacovia, Ion Minulescu, Ion Vinea, Adrian Maniu, Al. A. Philippide, Ilarie Voronca ş.a. E prezent, sporadic, şi la „Schweizer Annalen”, „14 rue du Dragon”, „Commerce” a lui Paul Valéry, „Cahier bleu”, „Cahiers jaunes”, „Cahiers juifs” sau în revista suprarealiştilor disidenţi „Le Phare de Neuilly”, ulterior la „Revue de philosophie” şi „La Revue juive de Genève”. În 1932 reia piesa de teatru *Monologul lui Baltazar* – schiţată cu zece ani în urmă şi inspirată de Calderón – sub titlul *Le Festin de Balthasar*, unde scenariul biblic serveşte pentru punerea în scenă a unei confruntări între Raţiune, Spirit şi Nebunie, străbătute de ideea nietzscheană a Supraomului; Ov. S. Crohmălniceanu avea să vadă în ea o prefigurare a piesei ionesciene *Regele moare*. Rescrie, de asemenea, drama *Philoctète*, inspirată de *Tratatul celor trei morale* de André Gide, trecută şi ea, cu începere din 1918, prin versiuni române şi franceze. În 1933 îi apar, în „Le Phare de Neuilly”, fragmente din poemul *Ulysse*, publicat integral în „Cahiers du Journal des poètes”; apariţia simultană a volumului *Ulysse dans la cité* al prietenului său Ilarie Voronca generează controverse. În toamna lui 1933 publică volumul *Rimbaud le voyou*, unde combate ideea „canonică” a unui Rimbaud vizionar, dezvoltând ipoteza unui Rimbaud care „trişează” raţiunea prin „dereglarea sistematică a tuturor simţurilor”, reuşind să acceadă, efemer, la condiţia mistică, simili-profetică, printr-o înşelare continuă a existenţei, a familiei, a societăţii, a sexualităţii, a credinţei şi finalmente a poeziei. Începe să-şi noteze convorbirile cu Şestov, pe care, de teama distrugerii în războiul apropiat, le încredinţează Victoriei Ocampo în 1939, după moartea filosofului; panoramă trepidantă a vieţii intelectuale pariziene, ele vor fi editate abia în 1982. Apropierea de Lev Şestov îi consolidează opţiunea pentru tradiţia „misticului” Ierusalim împotriva celei proprii Atenei, asimilată raţiunii civilizatoare şi unei politici a forţei expansioniste. **F.** se pronunţă vehement, de pe poziţiile unui individualism antiraţionalist, atât împotriva fascismului, cât şi a comunismului, la care aderaseră majoritatea antifasciştilor. În 1936 apare *La Conscience malheureuse*, cuprinzând eseuri despre Nietzsche, Gide, Montaigne, Husserl, Bergson, Freud, Heidegger, Dostoievski,

Kierkegaard şi Şestov, subsumate unei intense meditaţii despre criza spirituală a individului modern, ameninţat de alienare, masificare, raţionalizare şi standardizare într-o lume din care Dumnezeu s-a retras. Poziţia autorului nu e unui nihilist sau relativist moral, ci a unui rezistent, adept al libertăţii ca transgresiune şi inaderenţă etică la orice formă de oprimare. În 1937 tipăreşte în „Cahiers du Journal des poètes" poemul *Titanic*, dezvoltând în cheie tragică acelaşi motiv al itineranţei din *Ulysse*. După două încercări nereuşite, tot acum îi este aprobată cererea de a primi cetăţenia franceză. I se acordă în 1938, ca urmare a unei petiții semnate de C. Brâncuşi, Renaud de Jouvenel, Lucien Lévy-Bruhl şi Jean Wahl. Publică *Faux traité d'esthétique* (1938), dezvoltare a polemicilor sale cu suprarealismul. Proiectul editării la Bucureşti a unei cărţi reunind articolele apărute la rubrica „Ferestre spre Europa" din „Contimporanul" e abandonat, fără ca legăturile cu România să înceteze; în 1938 este prezentator al ediţiei româneşti a ştirilor de la Fox Movietone. În 1939 primeşte la „Cahiers du Sud" rubrica „La Philosophie vivante". Mobilizat în 1940 ca rezervist în armata franceză, este luat prizonier de germani şi internat, după o operaţie de apendicită, în lagărul de la Val-de-Grâce. Izbutise să scoată, la Seine-Port, ziarul şapirografiat „L'Écho de la I C-ie", cu caracter umoristico-satiric, unde publică poemul *Le Poète en patrouille*. Din aceeaşi perioadă datează alt mare poem, *Super Flumina Babylonis*, cu referire la psalmul 137 al lui David. De asemenea, *L'Exode*, litanie apocaliptică generată de căderea Parisului în faţa trupelor naziste, şi a doua versiune a poemului *Ulysse* (*Édition sans fin*, publicat fragmentar în revista „Messages"), alături de eseuri antiraţionaliste despre India şi antropologia lui Lévy-Bruhl. Din nou la Paris din februarie 1941, se apropie de Jean Paulhan, Benedetto Croce, Stéphane Lupasco, Jean Lescure şi Emil Cioran; audiază, de asemenea, cursurile „despre imaginaţia materiei" ale lui Gaston Bachelard la Sorbona (semnează în 1943 o recenzie negativă despre *L'Air et les songes*) şi, stimulat de romanul *Casa cu şapte frontoane* de Nathaniel Hawthorne, scrie piesa *Le Puits de Maule*, rămasă neterminată, ca şi eseul despre viaţa şi opera lui Stéphane Lupasco. Continuă să colaboreze, sub pseudonimul Isaac Lacquedem, la publicaţii clandestine din zona rămasă liberă a Franţei şi să îşi ţină rubrica din „Cahiers du Sud". În revista „Europe", afiliată Rezistenţei franceze, Paul Éluard îi tipăreşte câteva poeme. Altele, nesemnate, vor intra în *L'Honneur des poètes*, antologie a rezistenţilor antinazişti. În România, urmare a legilor rasiale, scrierile îi sunt interzise. Paralel, prietenii fac eforturi ca să-i găsească un loc de refugiu în afara Europei; Jacques Maritain în Statele Unite, Victoria Ocampo în Argentina. În pofida recomandărilor, nu poartă steaua galbenă la Paris. Un nou poem la care lucrează, *Le Mal des fantômes*, îi oferă, în această perioadă sumbră, titlul pentru întreaga sa operă poetică franceză, versurile din 1941–1943 fiind plasate sub titlul *Le Temps du poème*. Prin intermediul lui Emil Cioran, afin întru existenţialismul şestovian, cinează în 1943 cu Mircea Eliade. Între 1941 şi 1944 lucrează, cu un sentiment al urgenţei, la amplul eseu de meditaţie subversivă *Baudelaire et l'expérience du gouffre*, pe care nu mai apucă să-l termine; prima ediţie va apărea postum, în 1947. Împreună cu *Rimbaud le voyou*, eseul alcătuieşte un diptic de filosofie existenţială a poeziei şi de critică a tradiţiei raţionaliste europene, analog scrierilor lui Şestov din *Revelaţiile morţii* despre Dostoievski şi Tolstoi. Fragmente preliminare au apărut în „Partisan Review" din New York, în „Lettres françaises" din Buenos Aires, „Message domain français" şi în „Cahiers du Sud" (1943), dintre ediţiile succesive, reconstituite din şantier, cea mai completă fiind cea românească (2012). Ultima scriere filosofică, testamentara *Le Lundi existentiel et le Dimanche de l'histoire* – în care, inspirat de Kierkegaard, Şestov sau de Kafka, dezvoltă perspectiva victoriei libertăţii ca refuz asupra necesităţii istorice – i-a fost trimisă lui Jean Grenier (mentor al lui Albert Camus); textul va fi publicat prima dată în 1945 în volumul colectiv *L'Existence*. Victimă a unui denunţ din partea portăresei şi a soţului ei (marcaţi de vinovăţie, aceştia se vor sinucide imediat după eliberarea Parisului), **F.** şi sora sa Lina sunt arestaţi la începutul lui martie 1944. Finalmente, Geneviève Fondane reuşeşte să-i obţină eliberarea pe motiv că e căsătorit cu o ariană, însă scriitorul refuză, cu eroism moral, condiţionând-o de eliberarea Linei. Cei doi fraţi vor fi internaţi în lagărul de la Drancy, de unde îi trimite soţiei sale scrisori cu dispoziţii testamentare. Transferat la sfârşitul lui mai în lagărul de la Birkenau-Auschwitz, **F.** e gazat cu doar câteva zile înaintea sosirii trupelor sovietice. Ultima imagine a poetului, evocată de un deţinut, este cea a unui om

epuizat, complet albit, dar curajos în faţa morţii, recitând neîncetat din Baudelaire.

Deşi „în vecinătatea avangardei", poetul **F.** s-a menţinut pe o poziţie rezervată, aceea de tovarăş de drum avizat. Intimitatea marilor tradiţii spirituale, formaţia filosofică şi cultura umanistă se asociază la el cu asumarea unui „nou clasicism". Identitatea îi este disputată de forţe aflate într-o tensiune dinamică: pe de o parte, înclinaţia centrifugă spre ruptură, transgresiune, modernitate radicală; pe de alta, tendinţa centripetă, marcată de preferinţa pentru valorile „aristocratice" ale spiritului, filtrate de idealismul subiectiv. Inclus de G. Călinescu în sfera unui tradiţionalism tematic asimilat unei „forme de modernism", repudiat de criticii conservatori pentru abandonarea tradiţionalismului spiritual în favoarea „anarhismului poetic" (Const. I. Emilian), **F.** n-a fost perceput drept exponenţial nici ca avangardist, nici ca modernist „impur" (eclipsat de Tudor Arghezi) sau „purist" (eclipsat de Ion Barbu), nici ca expresionist (pus în umbră de Lucian Blaga) sau postsimbolist precursor de noi orientări (eclipsat de G. Bacovia). Situarea sub semnul „modernismului antimodern" teoretizat de Antoine Compagnon ar putea fi adecvată pentru atitudinea poetului şi eseistului. Rămasă în mare parte needitată antum, publicistica sa de tinereţe a configurat un stil, recognoscibil mai târziu la Mihail Sebastian şi, în deceniile postbelice, în critica lui Lucian Raicu. Definitorii sunt perspectiva înalt-speculativă, de filosofie a culturii, şi gustul pentru provocarea prin idei insolite, potenţial „scandaloase", dar cu mize culturale majore, de natură să sfideze opiniile dominante. Uneori articolele pornesc de la cultura populară modernă, ca într-un articol despre o partidă de box, pretext pentru incursiuni comparative în miturile şi tradiţiile culturii europene, cu deschidere spre morfologia lui Oswald Spengler. Ca şi N. Davidescu, **F.** consideră că abia prin Eminescu şi cu simboliştii cultura română a depăşit minoratul estetic, rămânând însă una „de imitaţie", lipsită de tradiţie clasică. Ideea, împărtăşită de Ion Vinea şi reluată două decenii mai târziu de Eugen Ionescu, a fost expusă în prefaţa la *Imagini şi cărţi din Franţa* şi în comentariile despre *Spiritul critic în cultura românească*, studiul lui G. Ibrăileanu. Singura excepţie de la regula „culturii imitative" ar fi dată de Ion Creangă, considerat un „artist al cuvintelor" comparabil cu Stéphane Mallarmé. Excelent cunoscător de literatură franceză, **F.** reprezintă, alături de F. Aderca, una din cele mai evoluate conştiinţe estetice din România de la începutul anilor '20 din veacul trecut, fapt ilustrat de comentariile despre critică, poeţi moderni români şi străini, decadenţă, simbolism, „clasicismul cel nou", chestiuni de limbă şi stil în literatura română veche sau recentă, probleme de artă şi estetică teatrală ş.a. Aflat în prima linie a impunerii lui Arghezi, susţine ideea autohtonizării simbolismului, ilustrată de Bacovia, Ştefan Petică, Ion Minulescu sau D. Anghel, nu şi de „imitatorul minor" Al. Macedonski. Replică la „consideraţiile inactuale" nietzscheene, *Caietele unui inactual* reprezintă un jurnal intelectual de artist. În alte articole **F.** vădeşte însuşiri de portretist şi caracterolog. Cât despre poet, lectura *Priveliştilor* şi a altor poeme din periodice – mai ales a celor de după 1917, cele simboliste fiind doar nişte exerciţii corecte „de şcoală" – tinde să confirme ipoteza „inactualității" pe care și-o asumă provocator, în primul rând prin ciclurile *Herţa*, *Cântece simple*, *Provincie* ş.a. Tot ce au mai bun piesele dintre 1917 şi 1923, în care **F.** devine un bun poet, e legat de contactul organic, senzorial cu materia şi natura; ele îşi pierd personalitatea când se refugiază în recuzita livrescă, culturală. „Antipeisajul" sau „antipastelul" (Mircea Martin) au sens prin raportare la noţiunile tradiţionale de peisaj sau pastel. Combinaţia de insolitare imagistică, senzorialitate frustă, dinamism iconoclast, contingenţă existenţială, recuzită naturist-campestră, tradiţie biblică şi rigoare formală indică o modernizare a tradiţiei, dar şi o asumare a ei prin ruptură. Oricât de interiorizat şi de transfigurat prin descompuneri moderniste, peisajul târgurilor „ovreieşti", al provinciei moldoveneşti sau al Sinaiei rămâne, totuşi, peisaj local concret, intim apropiat, dar departe de bucolismul graţios al lui Francis Jammes: „Căruţe de ploaie au trecut,/ şi liniştea în lucruri de mult mucegăieşte./ În case oameni simpli vorbesc pe ovreieşte./ […]/ Pustiu, din şes, se urcă cirezile de boi,/ şi cum mugesc, cu capul întors de parc-ar suge – / cu ochii roşii, târgul cuprins de spaimă, muge". Tematic, gândul poate duce la *Spoon River Anthology* a lui Edward Lee Masters (din care Ion Pillat a tradus) şi la o întreagă tradiţie a „provinciilor poetice imaginare", de la Mirceştii lui Vasile Alecsandri şi trecând la Florica lui Pillat şi prin Liliecii lui Marin Sorescu. Un suflet expresionist, stihial, corupe şi otrăveşte

însă din interior peisajul şi limbajul, împingând bucolicul agrest spre apocaliptic. Din această lume închisă nu se poate fugi („Şoseaua duce numai din Herţa la Fundoaia”), dar fantasma evazionistă a emigrării în America bântuie pretutindeni: „E-aşa de lungă vremea de când nu mai e azi/ şi stearpă şi molâie ca o convalescenţă./ Aştepţi în toată seara aceeaşi diligenţă/ care debarcă aceiaşi ovrei ce se întorc./ În case ştiu vapoare ce pleacă spre New York/ şi bancuri unde-oceanul a descărcat ciolane./ Un far mai face semne de spaimă prin obloane,/ şi-atât. Te duci la gardul de iederă coclit;/ doi tineri bat la poarta cea veche. Ai ieşit/ şi ai în ochi un zâmbet încremenit cuminte,/ de iaz de şes, în toamnă. Îţi mai aduci aminte?”. E aici ceva din depresia autumnală a lui Bacovia, dar fără destructurări şi dizarmonii nevrotice; din melancoliile lui Ion Pillat, dar fără seninătatea lor; din destrămarea postsimbolistă a lui Ion Vinea sau din fronda dezabuzată a primului Tzara, dar cu o notă robustă, voluptuoasă. Ruptura se produce între precizia elegantă a discursului şi sensibilitatea contorsionată, obsesională. Plantele, animalele, târgul se antropomorfizează grotesc, iar limbajul şi metafora urmează distorsionarea imaginarului. Prefaţa *Priveliştilor*, intitulată *Câteva cuvinte pădureţe* și dedicată lui Claude Sernet, indică însă o falsă desolidarizare, echivalentă cu recuperarea identităţii româneşti „defuncte”. La fel şi *Paradă*, poemul din deschidere – singurul scris la Paris, cu trimitere la *Corabia beată* a lui Arthur Rimbaud –, text programatic, dominat de un sentiment al culpei metafizice: „Poate-am greşit, Părinte, când ţi-am cântat natura/ cuminte şi curată ca-n paradisul vechi;/ erau în mine forţa, schimbarea, setea, ura –/ şi sângele în mine mă trage de urechi”. Tradiţia iudaică e prezentă, totuşi, pretutindeni în fibra acestei poezii alimentate de cea mai bună tradiţie poetică românească, altoită francez: „Seara un murmur negru creştea din sinagogi:/ Cereau desigur – altfel ai fi voit să-i rogi/ ca să-i ferească Cerul, cum le-a ferit strămoşii/ de panica adusă din câmpurile roşii/ […] Tăcerea de salină încremenea în casă/ şi-n sloiul nopţii jgheabul

La o comemorare în cimitirul Filantropia din București, 1968: Lina Fundoianu-Pascal (sora scriitorului), G.T. Niculescu-Varone, I. Peltz, Petre Pascu, Mihail Straje, Liviu Bratoloveanu, M.H. Maxy

ogrăzii adăpa/ Bunicul între flăcări de sfeşnic se ruga:/ să-mi cadă dreapta, limba să se usuce-n mine/ de te-oi lua vreodată-n deşert, Ierusalime!”. Fondane îl lasă moştenire cititorilor pe Fundoianu prin ce are mai „specific”. Un **F.** melancolic şi vitalist, elegiac şi revoltat, obosit de inteligenţă şi cultură, captiv într-o provincie devastată şi într-o lume bătrână, dar voind să-şi depăşească „epuizarea” prin evadări în spaţii imaginare şi în natura agrestă, prin contactul cu materia „tânără”, cu „pământul bun” al trupului feminin iubit sau prin regresii la nivelul elementarităţii. „Simplitatea” e invocată ca nevoie primară a fiinţei îmbolnăvite de artificial (multe secvenţe sunt intitulate „poeme simple” sau „rugă simplă”), iar imaginea elementarităţii e dată de „boii uzi” şi „urâţi”, de vacile cu „ochiul de sticlă, gâtul strâmb” sau de „bivolii negri”. Peisajul e, de regulă, autumnal, anotimpul vinului trimiţând, horaţian, la „esenţa” pământului „bun”. La nici un alt poet român interbelic tensiunea dintre tradiţie şi ruptură nu e mai dramatică decât la acest artist „baudelairian” şi „rimbaldian” format în mediile iconoclasmului estetizant patronate de Al. Bogdan-Piteşti, moşia sa de la Vlaici, în Olt, unde îşi invita verile cercul de emuli, inspirând şi un ciclu din *Privelişti*. Scrise în parte în timpul refugiului „într-o Moldovă mică cât o nucă”, poemele rămân fidele nevoii de disciplină formală, ca şi în cazul lui Arghezi sau al lui Ion Barbu, chiar dacă îşi asumă libertăţi în plus, unele fiind scrise în vers alb. Ca şi la Baudelaire, constrângerea limbajului e asumată în vederea mobilizării energiilor iraţionale ale fiinţei. Complementare, marile poeme „migrante” din etapa franceză (*L'Exode*, *Titanic*, *Ulysse*, *Super Flumina Babylonis* ş.a.), dar nu numai ele, renunţă la canonul constrângător al rimei, optând pentru frazarea profetică, whitmaniană, în vers alb: o poezie existenţială, cu substrat biblic şi mitologic, dominată de motivul baudelairian al călătoriei „anywere out of the world”, expresie a exasperării şi a revoltei. În cele 35 de cânturi din *Ulysse* motivul odiseic coincide cu cel al „evreului rătăcitor”. Alte poeme franceze rămân la registrul prozodic clasic. Cenzura lingvistică şi tipologică dintre identitatea franceză şi cea românească a lui **F.** e la fel de importantă ca şi continuitatea. Potrivit lui Mircea Martin, „Fondane a fost un metafizician înnăscut şi a trăit o viaţă de metafizician”. Premergător şi afin al lui Eugen Ionescu şi al lui Emil Cioran, el este un fanatic al poeziei ca experienţă simili-metafizică, ultim refugiu (negativ) al spiritului într-o lume modernă despiritualizată. Admirator al lui Blaise Pascal, **F.** se întâlneşte în „conştiinţa nefericită” a evreităţii cu Franz Kafka şi cu membri ai Şcolii de la Frankfurt, precum Walter Benjamin. Corespondenţa sa, extrem de bogată, a fost doar în parte restituită, ca şi poezia, publicistica sau teatrul. Segmente au fost publicate în volume, în „Bulletin de la Société d'Études Benjamin Fondane”, începând cu anul 1994 sau, din 1998, în „Cahiers Benjamin Fondane”, coordonate de Monique Jutrin, care conduce și Société d'Études Benjamin Fondane. În 2011 a fost înfiinţată la Paris Association Benjamin Fondane, destinată promovării operei lui **F.**

Ca viziune artistică, Fundoianu e mult mai aproape de Chagall sau Soutine şi, prin aceasta, de poeţii expresionişti, decât de Francis Jammes. În ciuda aparentului lor bucolism, Priveliştile *comunică o nelinişte adâncă şi secretă. E cântată nu natura, ci sufletul ei „demonic” nevăzut.*

OV. S. CROHMĂLNICEANU

Poet vizionar şi tragic, gânditor existenţial, comentator literar şi politic de o luciditate excepţională, vecină uneori cu profeţia, apropiat de mediile avangardiste, dar adversar al oricărui extremism străin de spiritualitate şi de cultură, Fundoianu-Fondane a crezut în mesajul şi în destinul operei sale şi, din această cauză, nu a ţinut nici un moment să se afirme cu preţul propriei demnităţi. „Inactualitatea” pe care s-a complăcut să o cultive, nu fără o anumită ostentaţie ironică, de-a lungul perioadei sale româneşti, s-a dovedit câştigătoare pe termen lung. Expresia sensibilităţii sale poetice îşi descoperă astăzi noi complexităţi, multe din ideile lui par să fi fost purtate de timp, actualitatea lor ţine de perenitate. […] *Dacă poezia sa românească este antipoetică („priveliştile” lui sunt, de fapt, antipeisaje) într-un sens care nu rămâne mai puţin estetic, poezia sa franceză este antipoetică într-un sens mai profund, căci, între timp, şi concepţia sa artistică s-a schimbat radical.*

MIRCEA MARTIN

SCRIERI: *Tăgăduinţa lui Petru*, cu desene și viniete de Iosif Ross, Iaşi, 1918; *Imagini şi cărţi din Franţa*, Bucureşti, 1922; ed. (*Images et livres de France*), tr. Odile Serre, Paris, 2002; *Trois scenarii: ciné-poèmes*, cu ilustraţii de Man Ray şi Al. Brătăşanu, Bruxelles, 1928; *Priveliști*, cu un portret de Constantin Brâncuşi, Bucureşti, 1930; ed. bilingvă (*Paysages – Priveliști*), tr. Odile Serre, Piteşti, 1999; ed. bilingvă (*Priveliști – Landscapes*), tr. Dan Solomon, pref. Mircea Martin, Bucureşti, 2004; *Martin Heidegger sur les routes de Dostoievski*, Marsilia, 1932; *Ulysse*, Bruxelles, 1933; *Rimbaud le voyou*, Paris, 1933;

La Conscience malheureuse, Paris, 1936; ed. (*Conştiinţa nefericită*), tr. Andreea Vlădescu, Bucureşti, 1993; *Titanic*, Bruxelles, 1937; *Faux traité d'esthétique*, Paris, 1938; *Baudelaire et l'expérience du gouffre*, pref. Jean Cassou, Paris, 1947; *L'Exode*, *Super Flumina Babylonis*, îngr. Claude Sernet şi Gaston Puet, pref. Claude Sernet, Paris, 1965; *Poezii*, tr. și îngr. Virgil Teodorescu, pref. Dumitru Petrescu, Bucureşti, 1965; *Privelişti şi inedite*, îngr. şi introd. Paul I. Daniel, Bucureşti, 1974; *Poezii*, tr. Virgil Teodorescu şi Dora Litman, îngr. Paul I. Daniel şi George Zarafu, introd. Mircea Martin, postfaţă Paul I. Daniel, Bucureşti, 1978; *Imagini şi cărţi*, tr. Sorin Mărculescu, îngr. Vasile Teodorescu, introd. Mircea Martin, Bucureşti, 1980; *Le Mal des fantômes*, pref. David Gascoyne și Patrice Repusseau, Paris, 1980; *Rencontres avec Léon Chestov*, îngr. Nathalie Baranoff şi Michel Carassou, pref. Michel Carassou, Paris, 1982; *Poezii*, I–II, îngr. Paul I. Daniel şi George Zarafu, pref. D. Micu, Bucureşti, 1983; *Écrits pour le cinéma*, îngr. Michel Carassou, Paris, 1984; ed. Paris, 2007; *Le Festin de Balthasar*, îngr. Eric Freedman, Saint-Nazaire, 1985; *Le Lundi existentiel et le Dimanche de l'histoire*, Monaco, 1989; ed. (*Lunea existenţială şi Duminica istoriei*), tr., îngr. şi pref. Luiza Palanciuc şi Mihai Şora, cu un dosar de Jean Grenier, pref. Michel Carassou, postfaţă Olivier Salazar-Ferrer, Cluj-Napoca, 2008; *Le Lundi existentiel et le Dimanche de l'histoire. Suivi de la La Philosophie vivante*, pref. Michel Carassou, Monaco, 1990; *Rimbaud le voyou et l'expérience poétique*, îngr. Michel Carassou, Bruxelles, 1990; *Au Seuil de L'Inde*, pref. Michael Carassou, Saint-Clément-de-Rivière, 1994; ed. (*La porţile Indiei*), tr. Petru Creţia, Luiza Palanciuc şi Mihai Şora, îngr. şi introd. Radu Bercea, Cluj-Napoca, 2008; *Constantin Brancusi*, Saint-Clément-de-Rivière, 1995; ed. (*Brâncuşi*), tr. Luiza Palanciuc şi Mihai Şora, pref. Oliver Salazar-Ferrer, Cluj-Napoca, 2008; *Le Mal des fantômes précédé de Paysages*, tr. Odile Serre, Paris–Toulouse, 1996; *Le Voyageur n'a pas fini de voyager*, îngr. Patrice Beray şi Michel Carassou, Paris, 1996; *Fondane–Maritain. Correspondance de Benjamin et Genèvieve Fondane avec Jacques et Raïssa Maritain*, îngr. Michel Carassou şi René Mougel, pref. Michel Carassou, Paris, 1997; *L'Écrivain devant la révolution*, pref. Louis Janover, Paris, 1997; ed. (*Scriitorul în faţa revoluţiei*), tr. Ion Pop, îngr. şi pref. Mircea Martin, Bucureşti, 2004; *L'Être et la connaissance. Essai sur Lupasco*, pref. Michael Finkenthal, Paris, 1998; ed. (*Fiinţă şi cunoaştere. Încercare asupra lui Lupaşcu*), tr. şi postfaţă Vasile Sporici, pref. Michael Finkenthal, Iaşi, 2000; *Strigăt întru eternitate*, îngr. Geo Şerban, Bucureşti, 1998; *Benjamin Fondane et les „Cahiers du Sud". Correspondance*, îngr. Monique Jutrin, Gheorghe Has şi Ion Pop, introd. Monique Jutrin, Bucureşti, 1998; *Iubite Fondane… Scrisori inedite*, îngr. Michel Carassou şi Petre Răileanu, Bucureşti, 1998; *Iudaism şi elenism*, îngr. şi pref. Leon Volovici şi Remus Zăstroiu, Bucureşti, 1999; *Poèmes d'autrefois*, tr. Odile Serre, postfaţă Monique Jutrin, Paris, 2010; *Opere*, vol. I: *Poezia antumă*, îngr. Paul I. Daniel, George Zarafu şi Mircea Martin, pref. Mircea Martin, postfaţă Ion Pop, cronologie şi sinopsis al receptării Roxana Sorescu, Bucureşti, 2011, vol. XIV: *Baudelaire şi experienţa abisului*, tr. Ion Pop şi Ioan Pop-Curşeu, îngr. Ion Pop, Ioan Pop-Curşeu şi Mircea Martin, pref. Mircea Martin, Monique Jutrin, postfețe Ioan Pop-Curşeu şi Dominique Guedj, Bucureşti, 2012; *Théâtre complet*, îngr. şi introd. Eric Freedman, Paris, 2012.

Repere bibliografice: Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, *445*; Şerban Cioculescu, *„Privelişti"*, ADV, 1930, 15 aprilie; Const. I. Emilian, *Anarhismul poetic*, Bucureşti, 1932, *117–119*; Aderca, *Contribuţii*, I, *461–468*, II, *200–211*, *342–345*, *419–421*, *462–463*; Constantinescu, *Scrieri*, III, *22–26*; Boz, *Cartea*, *214–218*; Perpessicius, *Menţiuni*, III, *240–243*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *780–782*, *Ist. lit.* (1982), *864–866*; Petroveanu, *Studii*, *56–78*; Negoiţescu, *Scriitori*, *186–198*; Tomuş, *15 poeţi*, *210–229*; Manolescu, *Metamorfozele*, *68–69*; Crohmălniceanu, *Lit. rom. expr.*, *117–124*; Crohmălniceanu, *Literatura*, II, *394–405*; Pop, *Transcrieri*, *87–124*; Martin, *Identificări*, *178–184*; Martin, *Dicţiunea*, *20–57*; Zaciu, *Cu cărţile*, *229–237*; Bucur, *Poezie*, *96–121*; Grigurcu, *Între critici*, *79–86*; Mircea Martin, *Introducere în opera lui B. Fundoianu*, Bucureşti, 1984; Marin Bucur, *B. Fundoianu (Benjamin Fondane)*, *Priveliştile poeziei*, Bucureşti, 1985; Micu, *Modernismul*, *141–147*; Moraru, *Ceremonia*, *35–65*; Manolescu, *Teme*, VI, *156–166*; Scarlat, *Ist. poeziei*, III, *52–54*, *67–80*; Grigurcu, *Eminescu–Labiş*, *200–211*; Crohmălniceanu, *Al doilea suflu*, *272–315*; Monique Jutrin, *Benjamin Fondane ou Le Périple d'Ulysse*, Paris, 1989; Negoiţescu, *Ist. lit.*, I, *297–300*; *Dosar B. Fundoianu*, APF, 1995, 11; *Simpozionul B. Fundoianu – Benjamin Fondane*, ALIL, seria B, t. XXXIV, 1994–1995; Caraion, *Tristeţe*, *107–111*; Pop, *Recapitulări*, *134–141*; Mirodan, *Dicţionar*, II, *299–323*; William Kluback, *Benjamin Fondane: a Poet in Exile*, New York, 1996; Sorescu, *Bibliotecă*, *338–342*; *Fundoianu/Fondane et l'avant-garde*, coordonatori Petre Răileanu şi Michel Carassou, Bucureşti–Paris, 1999; Marian Papahagi, Sanda Cherata, Emma Tămâianu, Teodor Vuşcan, *Concordanţa poeziilor lui B. Fundoianu*, Cluj-Napoca, 1999; *Une Poétique du gouffre: sur „Baudelaire et l'expérience du gouffre" de Benjamin Fondane: actes du Colloque de Cosenza*, coordonatori Gisèle Vanhese şi Monique Jutrin, 1999; Hrimiuc-Toporaş, *Atelier*, *109–125*; Danțiș, *Bucolica*, *167–171*; *Dicţ. esenţial*, *320–322*; Victor Stoleru, *B. Fundoianu/Benjamin Fondane*, Bucureşti, 2000; Crohmălniceanu, *Evreii*, *55–87*, *182–186*; *Dicț. analitic*, III, *419–422*; Ramona Fotiade, *Conceptions of the Absurd*, Oxford, 2001; Catherine Grün, *Fondane et la philosophie*, Timişoara, 2001; *Rencontres autour de Benjamin Fondane, poète et philosophe*, îngr. Monique Jutrin, Paris, 2002; [*Benjamin Fondane*], „Cahiers Benjamin Fondane", 2003, 6, 2004, 7, 2006, 9, 2009, 12;

Gabriella Farina, *Benjamin Fondane et le gouffre*, Roma, 2003; Eugène van Itterbeck, *Le „Baudelaire" de Benjamin Fondane*, Sibiu–Louvain, 2003; Radu I. Petrescu, *Privirea Medusei. Poezia lui B. Fundoianu/Benjamin Fondane*, Iaşi, 2003; Olivier Salazar-Ferrer, *Benjamin Fondane*, Paris, 2004; ed. tr. Elena Tudorie, Iaşi, 2005; Ramona Fotiade, *Tragic (The) Discorse: Shestov and Fondane's Existential Thougth*, Londra, 2006; Morar, *Scriitori evrei*, *160–176*; Cernat, *Avangarda*, *36–38*, *208–209*, *passim*; Ana-Maria Tomescu, *B. Fundoianu/Benjamin Fondane, un scriitor între două literaturi*, Bucureşti, 2007; Olivier Salazar-Ferrer, *Benjamin Fondane et la révolte existentielle*, Clichy, 2007; *Appel à Fondane, appel de Fondane*, „Euresis", 2008, 3–4; Manolescu, *Istoria*, *756–758*; Eric Fredman, *Bibliographie des œuvres publiées – 1912–2008 – de Benjamin Fondane*, Paris, 2009; Dana Duma, *Benjamin Fondane, cinéaste*, Bucureşti, 2010; *B. Fundoianu sau Încercarea paradoxului. Pentru o hermeneutică existenţială – Benjamin Fondane ou L'Épreuve du paradoxe. Pour une herméneutique existentielle*, ed. bilingvă, coordonator Dorin Ştefănescu, Cluj-Napoca, 2010; Monique Jutrin, *Avec Benjamin Fondane au delà de l'histoire*, Paris, 2011; Speranța Sofia Milancovici, *De la Benjamin Fundoianu la Benjamin Fondane*, pref. Crişu Dascălu, Arad, 2011; Gisèle Vanhese, *Au Confluent des cultures. La poésie française de Benjamin Fondane*, „Francopolyphonies", 2012, 1; Simuț, *Vămile*, *249–252*. ***P.C.***

FUNERIU, Ionel (4.IV.1946, Pâncota), stilistician. Este fiul Martei (n. Ilisie) şi al lui Petru Funeriu. A urmat liceul în localitatea natală şi a absolvit Facultatea de Filologie, secţia limba şi literatura română, a Universităţii din Timişoara (1969). Lucrează ca profesor la Birchiş, în judeţul Arad, cercetător ştiinţific la Filiala din Timişoara a Academiei Române şi lector de limba română la Strasbourg (Franţa), în fine ca profesor la Universitatea Tibiscus din Timişoara. Şi-a luat doctoratul în filologie în 1979 cu o teză despre structurile prozodice româneşti.

F. debutează în 1972, la „Limbă şi literatură", cu un articol despre rimă, primul lui volum fiind *Versificaţia românească. Perspectivă lingvistică* (1980), în care, pe baza unui material excerptat din scrierile a numeroşi poeţi, de la Dosoftei până la Mircea Ciobanu, sunt identificate „legile" care ordonează elementele fundamentale ale versului: ritmul, rima, măsura, cezura. Cercetătorul descoperă în prozodie structuri şi moduri de organizare care îi permit să respingă teorii eronate despre un presupus vers românesc cu componente eteroclite în ce priveşte ritmul şi măsura şi să anuleze comentarii fanteziste izvorâte din necunoaşterea corectă a prozodiei. Cel mai mare câştig al teoriei lui **F.** despre versul românesc este fructificat în volumul *Al. Macedonski – hermeneutica editării* (1995), lucrare fundamentală pentru actul de editare a poeziei, iniţial multigrafiată (1992). Pornind de la erorile de editare a poeziei macedonskiene (unele perpetuate din comoditate), autorul realizează adevărate exerciţii de virtuozitate în actul de restabilire a variantei corecte a versurilor lui Macedonski, autor cunoscut pentru scrupulozitatea cu care a respectat corectitudinea formală. Considerând actul editorial un veritabil fapt de cultură, **F.** a alcătuit şi un preţios ghid privind tehnoredactarea computerizată (1998), care îmbină mai multe perspective: lingvistică, estetică şi tehnică. Ca eseist, se ocupă, într-un volum din 1996, de stilul şi originalitatea unor editorialişti români (Mircea Dinescu, Octavian Paler, Ion Cristoiu, Corneliu Vadim Tudor ş.a.), iar în *Eseuri lingvistice antitotalitare* (1998) de aventura cuvântului în epoca totalitarismului, de compromiterea limbajului şi a oamenilor prin limbaj.

SCRIERI: *Versificaţia românească. Perspectivă lingvistică*, Timişoara, 1980 *Al. Macedonski – hermeneutica editării*, Timişoara, 1992; ed. Timişoara, 1995; *Editorialişti români*, Timişoara, 1996; *Eseuri lingvistice antitotalitare*, Timişoara, 1998; *Principii şi norme de tehnoredactare computerizată*, Timişoara, 1998; *Mihai Eminescu. Lecturi infidele*, Bucureşti, 2001; *Reflecții filologice*, Arad, 2008.

Repere bibliografice: Olimpia Berca, *„Versificaţia românească"*, O, 1980, 14; Doina Uricariu, *„Versificaţia românească"*, LCF, 1980, 15; Al. Graur, *Poetică lingvistică*, RL, 1980, 16; Florica Dimitrescu, *Exegeze universitare de poetică*, „Forum", 1981, 7–8; Adrian Voica, *„Al. Macedonski – hermeneutica editării"*, RITL, 1993, 3–4; Dan-Silviu Boerescu, *„Al. Macedonski – hermeneutica editării"*, LCF, 1996, 5; Dorin Liviu Bîtfoi, *Curs de sinceritate*, RL, 2000, 4; Tudorel Urian, *Cu tunul după muşte?*, RL, 2008, 22; Mirela Boncea, *„Reflecții filologice"*, „Philologica Banatica", 2009, 2. ***L.P.B.***

FURDUI, Galina (21.VI.1946, Vărăncău–Soroca), poetă. A urmat școala medie la Vertiujeni–Florești și a absolvit Facultatea de Filologie a Universităţii de Stat din Chişinău (1969). A fost redactor la Radio, la Editura Literatura Artistică şi la revista „Basarabia". Debutează cu versuri în 1963 la „Cultura Moldovei", iar editorial în 1987 cu placheta *Omul către om*.

De la versurile din *Omul către om*, **F.** evoluează treptat către un discurs poetic reflexiv. Astfel, poemele din *Crucifix* (1993) sunt marcate de o viziune interiorizată, de efuziuni lirice şi un

bagaj metaforic fluent. Volumul de rondeluri *Ne caută o veste* (1995), amplificat în *O sută de rondeluri* (2010), are o formulă ce îmbină meditaţia sentenţioasă gravă cu simbolurile şi alegoriile ce ţin de ontic. Rondelurile, poate cu unele afinităţi cu acelea ale lui Al. Macedonski, se caracterizează prin formule gnomice, prin rigoarea, sobrietatea şi exactitatea expresiei lirice, prin bogate referinţe la arii largi de cultură, îndeosebi la religie. Acelaşi lucru se poate afirma despre cea mai bună carte a poetei, *Întoarcere în Marele Volum* (1998). **F.** mai semnează versuri pentru copii şi este autoarea mai multor texte pentru piese de muzică uşoară.

SCRIERI: *Omul către om*, pref. Andrei Lupan, Chişinău, 1987; *O umbră cântând*, Moscova, 1991; *Crucifix*, Chişinău, 1993; *Ne caută o veste*, Chişinău, 1995; *Plus o floare*, Chişinău, 1997; *Întoarcere în Marele Volum*, Chişinău,1998; *Ieri plus mâine*, Chişinău, 1999; *Vorbeşte semnul*, Chişinău, 2000; *Aud preludiul*, Timişoara, 2001; *Ce faci, inimă?*, Chişinău, 2001; *Contactul cu lumina*, Chişinău, 2001; *În cercuri de apel*, Chişinău, 2000; *Monolog pentru Maica Maria*, Chişinău, 2002; *Mărgeluşe calde*, Chişinău, 2003; *Spre ţărmul al şaptelea*, Târgovişte, 2003; *Alb zburător*, Chişinău, 2004; *Nihil sine Deo*, Chişinău, 2005; *Tangenţe policrome*, postfaţă Tudor Palladi, Chişinău, 2009; *Amprente în timp*, Chişinău, 2010; *O sută de rondeluri*, postfaţă Virgil Şerbu Cisteianu, Alba Iulia, 2010; *101 poeme*, București, 2010; *Între umbre şi stele*, Chişinău, 2011; *Mi-e dor de-o seară cu romanţe*, I–II, Alba Iulia, 2011.

Repere bibliografice: Mihail Dolgan, *O revărsare lirică a sufletului*, „Nistru”, 1987, 12; Ion Ciocanu, *Însemnele evoluției*, LA, 1994, 10 noiembrie; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, *236*; Ovidiu Moceanu, *Experienţa lecturii*, Braşov, 1997, *55–56*; Cimpoi, *Critice*, III, *261–264*; Ion Vornicu, *Galina Furdui şi transcendenţa gnostică*, Chişinău, 2007; *Dicţ. Chişinău*, *248–249*; Terezia Filip, *Galina Furdui – poezia ca purificare, cunoaştere şi iniţiere*, „Noul Literator”, 2012, 9. ***M.Dg.***

FURPA, Sera (pseudonim al lui Alexandru D. Rădulescu; 26.VIII.1886, București – 11.IV.1979, Bucureşti), prozator. Absolvent al Facultăţii de Medicină din Bucureşti, a participat ca medic la războiul din 1916–1918, apoi a fost numit conferenţiar la Facultatea de Medicină din Cluj. Între 1920 şi 1940 a fost director al Spitalului de Chirurgie Infantilă din acest oraş. Transferat la Bucureşti după Dictatul de la Viena, a continuat să practice chirurgia, fiind şi profesor la Facultatea de Medicină şi Farmacie. Considerat un mare chirurg ortoped al vremii, practician şi teoretician (este autor a numeroase lucrări de specialitate), novator în tehnica operatorie, a fost ales membru al Academiei RPR (corespondent în 1948, titular în 1955) şi al unor academii sau societăţi de chirurgie din străinătate şi distins cu numeroase titluri şi medalii. Frecventarea mediului literar clujean (participa la întruniri cu Ion Agârbiceanu, Victor Papillian, Ion Chinezu, Ion Breazu ş.a.) l-a incitat să scrie, astfel că între 1930 şi 1940 a publicat trei volume de proză şi un roman, câteva schiţe în „Azi”, „Gând românesc”, „Familia”, iar la Teatrul Naţional din Cluj i-a fost reprezentată, în 1937, piesa *Cărăbuşul de lumină*. Din 1946 a semnat cu numele adevărat.

Volumul *De altădată* (1965) cuprinde aproape toată proza scurtă publicată de **F.** înainte de cel de-al Doilea Război Mondial în două cărţi: *Surprinşi în intimitate* (1930) şi *Prima aventură* (1934). Umorul cu tentă satirică este principala înzestrare a autorului, preocupat să realizeze mici portrete ale unor tipuri din diverse medii sociale. În general sunt urmărite aspecte comice care capătă o nuanță caricaturală, **F.** abordând sarcasmul doar când intenţionează să demistifice impostura din lumea medicală. El sesizează ridicolul, are haz şi se situează la nivelul observatorului inteligent, incisiv, care vrea să-i amuze şi pe alţii cu constatările şi impresiile sale. Are ochi şi memorie de artist, secvenţele derulate păstrând animaţia senzorială a scenelor reale. Acuitatea privirii, vioiciunea spiritului, dialogul sprinten, expresia degajată, firească sunt calităţi care dau valoare prozei sale. *Sandu Ronea* (1968) este a treia versiune a unui roman autobiografic apărut mai întâi în 1932 sub titlul *Bătea un vânt de nebunie*, apoi în 1946 intitulat *Trebuie să înving*. Este reconstituită perioada de formare a protagonistului, cea mai dură şi mai plină de evenimente, cuprinzând anii de studenţie şi de participare la campaniile din 1913 şi din 1916–1917. Pirpiriu, sărac, suferind accidente şi îmbolnăviri grave, tânărul reuşeşte să supravieţuiască graţie unei tenacităţi puțin obișnuite. Animat de spiritul datoriei şi al dreptăţii, altruist, studentul şi apoi medicul Sandu Ronea are de înfruntat ostilitatea celor din jur şi a unor întâmplări potrivnice. Romanul e, în cele din urmă, o pledoarie credibilă în favoarea tezei că valoarea umană se impune în pofida piedicilor. Un aspect important este descrierea cu accente critice a mediului profesional, selecţia faptelor venind să susţină ideea cărţii. Expunerea, axată pe comunicare, este exactă, clară,

înviorată permanent de predispoziţia spre umor şi satiră, de dialogurile spirituale cu miez, din toate conturându-se cu naturaleţe un personaj viabil.

SCRIERI: *Surprinşi în intimitate*, Cluj, 1930; *Bătea un vânt de nebunie*, Cluj, 1932; ed. 2 (*Trebuie să înving*), Bucureşti, 1946; ed. 3 (*Sandu Ronea*), Bucureşti, 1968; *Prima aventură*, Bucureşti, 1934; *Cărăbuşul de lumină*, Cluj, 1938; *De altădată*, Bucureşti, 1965.

Repere bibliografice: Călinescu, *Opere*, I, *774–776*; I.B. [Ion Breazu], *„Prima aventură”*, GR, 1935, 9; Dan Petraşincu, *„Prima aventură”*, DMN, 1935, 10 082; Octav Şuluţiu, *„Prima aventură”*, F, 1935, 1; *Sărbătorirea acad. Al. Rădulescu*, Bucureşti, 1961; Boris Buzilă, *Interviu cu Al. Rădulescu*, RRI, III, partea I, *15–17*; Rusu, *Membrii Academiei*, *709–710.* ***C.T.***

FURTUNA, publicaţie apărută la Bucureşti, lunar, între ianuarie şi mai 1923. Purtând subtitlul „Revistă literară, artistică, socială”, **F.** este organul Societăţii Culturale Vrancea. Director: Vintilă Petrescu-Vrancea, prim-redactor: P. Stavăr. Revista îşi propune întărirea unităţii culturale naţionale, un țel ambițios la realizarea căruia nu poate să acceadă cu forțele modeste de care dispune. Rubricile mai importante sunt „Însemnări”, „Ecouri”, „Revistele”, „Cronica dramatică”, „Cronica plastică”. Sunt publicate versuri de Şerban Coculescu, P. Stavăr, I.T. Dumitrescu, H. Dimitriu, Gh. Iacobescu, Al. Bilciurescu, C. Barcaroiu şi Iulia Hasdeu (*Înşiraţi-vă!*), proza aparţinând lui I.A. Bassarabescu (*Crin*), G. Mihăilescu, I. Georgescu, I. Popescu-Băjenaru, iar teatrul lui B. Luca. Publicistică semnează Horia Igiroşanu, D.H. Rădulescu (*Umanitarismul şi evreii*) ş.a. Maria Mihăilescu traduce din Oscar Wilde. Cronica plastică este ţinută de Horia Igiroşanu, iar cea dramatică de Sergiu Milorian. Alţi colaboratori: E.C. Decusară, Al. Niţulescu. ***D.B.***

FURTUNĂ, Angela (19.VI.1957, Suceava), poetă, eseistă. Este fiica Eugeniei Furtună (n. Lupaşcu), asistentă de redacţie, şi a lui Nicolae Furtună, ofiţer. După Liceul „Ştefan cel Mare” din Suceava(1972–1976), devine studentă la Facultatea de Geofizică a Universităţii din Bucureşti (1978–1984), urmând la fără frecvenţă şi cursuri de filologie şi filosofie. În 2007 va absolvi două programe masterale (unul în comunicare şi relaţii publice, altul în semiotica limbajului în mass-media şi publicitate) la Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava. În 2008 obține specializarea în biblioteconomie. Funcționează la Institutul Geofizic şi de Prospecţiuni din Bucureşti (1986–1989), la Centrul Teritorial de Calcul Electronic Suceava (1989–1991), apoi, pensionându-se medical, la revista „Bucovina literară”, iar în perioada 2003–2010 la Biblioteca Bucovinei „I.G. Sbierea” din Suceava. Debutul semnificativ se produce în 1997 la ,,România literară”, cu recomandarea Constanței Buzea, prin ciclul poematic *Cinci tablouri de colecție*. În același an publică primul volum, *Prizonier în Ego*. A mai colaborat, în diverse genuri publicistice, la ,,Hyperion”, ,,Vatra”, ,,Convorbiri literare”, ,,Poezia”, ,,Steaua”, ,,Poesis”, ,,Ateneu”, ,,Antiteze”, ,,Luceafărul” etc. A fost distinsă cu Premiul Filialei din Iaşi a Uniunii Scriitorilor (2008).

De la primul volum până la *Pelerinul din Aqualung*, (2008), poezia produsă de **F.** se caracterizează prin neoexpresionism violent, revărsat într-un discurs torențial, adesea prolix, care se face în jocuri hermetice, în referințe oculte și în exaltare mistică. Sentențioase, poemele se vor vizionare în cheia Ecleziastului. Ele au uneori o bătaie politică, combătând „scriptura manipulării”, „monstrul ideologic” și „evanghelia smulgerii cu forcepsul din dumnezeu”. Fragmente reprezentative pot fi desprinse de oriunde: „estul mi se așeza pe umeri ca o blană de hermelină./ o femeie goală învăluită în carcasa unei deconstrucții./ patruzeci și unu de ani în lagăr, călare pe măturoiul ce mirosea a bălegar./ oamenii se întorceau mereu la sentimentul morții, privindu-și călăii drept în față./ dovleci uscați. Casele, verzi și sprintene precum lăcustele, se cocoțau pe crestele dealurilor și pe munți./ urcam în cer, fiecare pe cărarea lui ascunsă./ starea naturală a omului este tristețea, nu extazul. Dovleacul candelă de halloween. Golul minunat al lumii”. În *Îl văd pe Dumnezeu și nu mor* (2005) un poem se numește *amurg cu emil cioran botezătorul pe terasa cu mere indirecte*, altul *încântec de adus pe lume lumea unui homo zappiens.* Îngeri, cuante și cyberspațiu apar de-a valma. După un volum de aforisme și eseuri, *La anul, la Ierusalim, o carte* (I, 2009), sărind în același pasaj de la Albert Einstein la Norman Manea, **F.** publică *Monica Lovinescu. Estetica* (I, 2012) – „carte despre un martor la dezvrăjirea lumii politice a secolului al XX-lea”, mai mult entuziastă și învolburată verbal decât elocventă analitic și conceptual.

SCRIERI: *Prizonier în Ego*, București, 1997; *Metonimii de word-trotter*, pref. Zenovie Cârlugea, Târgu Jiu, 1999; *Primul Kaddish*, Cluj-Napoca, 2002; *Poemian Rhapsody*

– *Cartea Donei*, ed. bilingvă, Botoșani, 2004; *Elegiile Estului sălbatic*, Botoșani, 2005; *Îl văd pe Dumnezeu și nu mor*, Botoșani, 2005; *Pelerinul din Aqualung*, București, 2008; *La anul, la Ierusalim, o carte*, I, Suceava, 2009; *Monica Lovinescu. Est-etica*, vol. I: *Geneze*, București, 2012.

Repere bibliografice: Ștefania Mihalache, *De la cuvânt la imagine prin metonimie*, VTRA, 2001, 4–5; Mircea A. Diaconu, *Meridiane feminine (III)*, CL, 2003, 3; Gheorghe Grigurcu, [*Angela Furtună*], RL, 2005, 20, 2006, 14, 2009, 23, 24; Ioan Moldovan, *Poezia – „corpus hermeticum"*, F, 2006, 1; Cristian Livescu, *Angela Furtună sau Poezia ca armă de luptă*, CL, 2007, 3; Elena-Brândușa Steiciuc, *La Francophonie au féminin*, Iași, 2007, *69–70*. ***M.I.***

FURTUNĂ, Dumitru (26.II.1890, Tocileni, j. Botoşani – 15.I.1965, Dorohoi), culegător de folclor. Este fiul preotului Grigore Furtună. Urmează liceul la Iaşi (1902–1910) şi face studii de teologie la Bucureşti (1910–1914), când audiază şi cursuri ţinute de Ovid Densusianu, N. Iorga şi Simion Mehedinţi. Devine preot şi profesor la Dorohoi (1915–1940), rămânând la catedră şi între anii 1940 şi 1950. Editează, între 1923 şi 1928, la Dorohoi, revista de limbă, literatură şi artă populară „Tudor Pamfile". Colaborează la „Adevărul literar şi artistic", „Albina", „Calendarul gospodarilor", „Cuget clar", „Cultura poporului", „Deşteptarea", „Drapelul", „Duminica poporului", „Făt-Frumos", „Fulgerul", „Gazeta Dorohoiului", „Informatorul Dorohoiului", „Izvoraşul", „Junimea literară", „Lumea", „Neamul românesc", „Neamul românesc pentru popor", „Păstorul Tutovei", „Poporul românesc", „Primăvara", „Ramuri", „Revista Societății Tinerimea Română", „Solia Moldovei", „Suceava", „Vestitorul satelor", „Zorile".

Ca şi Artur Gorovei, Tudor Pamfile şi N. I. Dumitraşcu, **F.** este unul dintre cei mai harnici culegători de folclor, afirmându-se, alături de S. Fl. Marian, ca un bun cunoscător şi colecţionar de tradiţii populare din nordul Moldovei, preocupat deopotrivă de folclorul literar şi muzical, de dans şi costumul popular. Arhiva adunată i-a permis să alcătuiască o substanţială monografie folclorică a nordului Moldovei, din care nu a reuşit să editeze decât patru volume, restul materialelor pierzându-se în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. *Izvodiri din bătrâni* (1912; ediţia a doua, din 1939, e distinsă cu Premiul Academiei Române) conţine unsprezece basme fantastice, tipuri rare fiind *Hărălui şi mândruţa lui* şi *Erghicel Verde–Voinic*, toate din localităţile botoşănene Sârbi, Vlăsineşti, Petricani, Bojieni şi Mănăstireni. Basmele au fost culese de multe ori direct de la informatori, dar **F.**, el însuşi un bun povestitor, amplifică schemele iniţiale, făcând loc pastişelor stilistice după Ion Creangă şi altor influenţe cărturăreşti. În celelalte culegeri de proză populară – *Vremuri înţelepte* (1913), *Cuvinte scumpe* (1914) și *Firicele de iarbă* (1914) – domină snoavele, intervenţia culegătorului fiind mai marcată acum, pentru a le da o tentă moralizatoare, didactică. *Cântece bătrâneşti din părţile Prutului* (1927) conţine 67 de balade, îndeosebi haiduceşti, adunate în jurul anului 1920, când genul începuse să decadă, ceea ce-l îndeamnă pe **F.** să propună editarea unui corpus al cântecelor bătrâneşti „cu tot ce priveşte viaţa şi melodia lor". O culegere unitară, realizată în 1915 şi axată pe un singur gen, este *Pluguşorul la români*, apărută postum în volumul *Izvodiri din bătrâni* (1973). Cuprinde 62 de piese reprezentând atât tipul arhaic, foarte amplu (400 de versuri), cât şi formele moderne, abreviate (30 de versuri). **F.** a militat pentru organizarea breslei folcloriştilor şi pentru înfiinţarea unor catedre de folclor în şcolile normale. „Prin exemplul său şi prin îndemnul cultivat cu asiduitate printre elevii săi de la Seminarul din Dorohoi, Furtună a realizat cea mai de seamă operă folclorică dintre toţi preoţii moldoveni, fiind depăşit numai de bucovineanul Marian. Datorită lui, Moldova de Sus, îndeosebi Dorohoiul, a intrat în patrimoniul folcloric naţional cu repertoriul său epic" (Ovidiu Bârlea).

SCRIERI: *Chesarie, episcopul Buzăului. Viaţa şi meritele sale*, Bucureşti, 1913; *Două catehisme ale monahului Neofit*, Bucureşti, 1914; *Cuvinte şi mărturii despre Ion Creangă*, Bucureşti, 1915; ed. îngr. şi pref. Gheorghe Macarie şi Manuela Macarie, Iaşi, 1990; *Preoţimea românească în secolul al XVIII-lea*, Bucureşti, 1915; *Pentru ridicarea culturală a unei biserici*, Dorohoi, 1918. **Culegeri:** *Izvodiri din bătrâni. Poveşti din poporul satelor*, Vălenii de Munte, 1912; ed. 2, Bucureşti, 1939; *Vremuri înţelepte. Povestiri şi legende româneşti*, Bucureşti, 1913; *Cuvinte scumpe. Taclale, povestiri şi legende româneşti*, Bucureşti, 1914; *Firicele de iarbă. Povestiri şi legende româneşti*, Bucureşti, 1914; *Cântece bătrâneşti din părţile Prutului*, introd. edit., Bucureşti, 1927; *Izvodiri din bătrâni*, îngr. şi pref. Gheorghe Macarie, Bucureşti, 1973.

Repere bibliografice: Artur Gorovei, *Un povestitor iscusit: D. Furtună*, „Cuget clar", 1940, 31; Eugen D. Neculau, *Folcloristul Dumitru Furtună*, REF, 1968, 3; Gheorghe Macarie, *Basmele lui D. Furtună*, ATN, 1970, 7; Bârlea, *Ist. folc.*, *410–412*; Mircea Anghelescu, *Un admirator al lui Creangă*, LCF, 1990, 31; *L-au cunoscut pe Dumitru Furtună*, îngr.

Gheorghe Macarie, Filaret Furtună, Ionel Bejenaru şi Filaret Aprotosoaie, pref. Gheorghe Macarie, Botoşani, 1996; Cornelia Ştefănescu, *Mărturii despre Ion Creangă*, RL, 2003, 15; Ilie Cojocaru, *Folcloristul Dumitru Furtună*, CL, 2005, 11; Datcu, *Dicţ. etnolog.*, *404–405.* ***I.D.***

FURTUNĂ, Enric (pseudonim al lui Henric Peckelman; 29.V.1881, Botoşani – 30.VI.1965, São Paulo, Brazilia), poet, prozator, autor dramatic, traduc[-tor. este fiul Clarei ;i al lui David Pechelman. De-a lungul întregii sale existenţe, **F.** pare că nu-şi află liniştea şi rădăcinile. Plecat la şaisprezece ani din oraşul natal, el se va ataşa o perioadă de capitala Moldovei, completându-şi studiile la Liceul Naţional (1897–1900), unde îl va avea profesor pe H. Tiktin şi unde leagă o preţioasă prietenie cu Mihail Sadoveanu. Urmează tradiţia familiei (tatăl său era dentist), înscriindu-se la Facultatea de Medicină din Iaşi şi susţinându-şi, în final, doctoratul în chirurgie (1907). ,,Obârşind de la «Sămănătorul» şi poposind la «Convorbiri critice»", cum nota el însuşi în corespondenţa adresată prietenului Eugen Relgis, **F.** îşi începe peregrinările cu plecarea la Bucureşti şi continuă cu emigrarea, în 1944, în Israel. Se întoarce după numai doi ani. Părăseşte definitiv România în 1958, stabilindu-se în Brazilia, la São Paulo, unde trăieşte tot restul vieţii. Primele versuri îi sunt găzduite, în 1904, de „Sămănătorul", după ce îşi exersase condeiul în revista liceului (1897–1898). Scrie la „Convorbiri critice", poezii, traduceri, memorii de călătorie îi apar în „Opinia", „Pagini libere", „Lumea", „Floare albastră", „Versuri şi proză", „Hatikvah", „Absolutio", „Însemnări ieşene", „Umanitatea", „Hasmonaea", „Facla literară", „Mântuirea", „Adam", „Israelitul", „Almanahul ziarului «Tribuna evreiască»" ş.a.

F. este, mai întâi de toate, poet, chiar dacă activitatea sa include un roman, scrieri dramatice şi traduceri. Culegerea *De pe stâncă*, apărută în 1922, s-a alcătuit prin „selectarea rodului poetic a două decenii", ceea ce-i dă un aspect compozit. Lângă elegiile care eminescianizează (*Plânsul codrului*, *Basm de toamnă*, *Dacă din apusul vis…*), stau poeme care reiau povestea „evreului rătăcitor" (*Cântecul pribeagului*, *Răvaşul pribeagului*, *Voinicul*) sau versuri de inspiraţie citadină şi religioasă (*Revolta lui Iov*, *Apocalipsă*). În alte poezii **F.** preia dilemele cu privire la locul creatorului de artă într-o lume ostilă (*Visătorul*, *Nou Prometeu*), luptându-se, prearghezian, cu „credinţa" şi „tăgada", oscilând între creştinism şi iudaism. Cartea relevă un autor sigur pe mijloacele prozodice, dar „stăpânit" de influenţa înaintaşilor romantici ori clasici. *Poemele resemnării* (1940) aduc unele semne ale maturizării poetice, chiar dacă **F.** nu reuşeşte să-şi individualizeze întru totul profilul liric. Lumea e privită ca deşertăciune, iar conştientizarea propriei valori nu face decât să-l arunce pe poet în nesfârşite trăiri generatoare de angoase, structurate, din păcate, în jurul aceloraşi imagini convenţionale, întotdeauna antitetice: apele luminoase ale oglinzii Vieţii stând faţă în faţă cu reversul ei opac, Moartea. Inspirat din istoria şi destinul poporului lui Israel, ciclul *Ahasver*, litanie şi meditaţie cu sumbre deschideri vizionare, atestă capacitatea abordării discursului poetic la un nivel artistic superior, detaşat de clişee. Pe de altă parte, poemele dramatice *Pustnicul* şi *Sorin Bătrânul*, tipărite în 1914, sunt încercări marcate de ezitările începutului, cu o evoluţie previzibilă a personajelor. *Alexe Tudor* este o dramă într-un act a cărei acţiune se petrece într-un orăşel de provincie, în care un avocat nu poate depăşi dilema creată de conjunctura politică: să plece la război, aşa cum îi dictează conştiinţa, sau să respecte promisiunea de a nu o părăsi, făcută anterior logodnicei. Soluţia o găseşte în glonţul ce-i curmă viaţa, gest schizoid, nepregătit din punct de vedere dramatic. Mai cunoscută, piesa *Rechiziţia*, al cărei subiect evocă perioada refugiului cu toate avatarurile lui, se joacă pe scena Teatrului Naţional din Iaşi în 1921, dar este scoasă de pe afiş după trei reprezentaţii, deşi autorul fusese aclamat; la fel, *Între şanţuri* (sau *Între tranşee*) (1923) va fi oprită chiar de la repetiţii. Ultima încercare dramatică, *Abişag*, de inspiraţie biblică, este publicată în 1963 la Tel Aviv. Soarta se arată la fel de vitregă şi cu singurul roman al lui **F.**, *Meletie jidovul*, care intrase la tipar, dar nu va ajunge la o formă finală, autorul depunându-l, în manuscris, la Biblioteca Universităţii din Ierusalim. Glisarea lui Meleh Rabinovici între creştinism (primise numele de botez Meletie Popescu) şi iudaism (la care revine după episodul creştin), constituie subiectul cărţii. E de mirare cum un călător ca **F.** nu a scris decât un inconsistent volum intitulat *Privelişti şi impresii din fuga trenului* (1926). Publicate în toamna anului 1925 în ziarul „Lumea", memoriile sale de călătorie nu trec de un prim nivel descriptiv, banal. Semnificativ e şi faptul că **F.**, cunoscător de idiş, ebraică, germană, încearcă să intre în spaţiul dificil al traducerilor încă de pe băncile liceului, când se ostenea cu pagini din

Uhland şi Goethe. În atenţia sa au stat, de asemenea, Heine, Adelbert von Chamisso, R.M. Rilke, H.N. Bialik, Uriel Birnbaum şi îndeosebi Jacop Gropper, mai toate tălmăcirile rămânând însă risipite în presa vremii.

SCRIERI: *Pustnicul. Sorin Bătrânul*, Iaşi, 1914; *Alexe Tudor*, Iaşi, 1914; *De pe stâncă*, Iaşi, [1922]; *Privelişti şi impresii din fuga trenului*, Iaşi, 1926; *Poemele resemnării*, Bucureşti, 1940; Abișag, Tel Aviv, 1963.

Repere bibliografice: Carol Drimer, *Studii critice*, II, Iaşi, 1926, *152*; Eugen Relgis, *„Meletie jidovul" sau Veşnica reîntoarcere*, „Hasmonaea", 1937, 8–9; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, *468–470*; I. Pascal, *„Poemele resemnării"*, „Opinia", 1940, 9958; L. Leoneanu, *„Poemele resemnării"*, „Jurnalul", 1940, 163; S. Iosipescu, *Medici poeţi în literatură*, U, 1948, 7; Mihail Sadoveanu, *Corespondenţa debutului. 1894–1904*, îngr. şi introd. Savin Bratu şi Constantin Mitru, Bucureşti, 1977, *3–79*; H. Zalis, *Poezie în spiritul vremii*, L, 1992, 42; Mirodan, *Dicţionar*, II, *324–328*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *309–310*; Boris Marian Mehr, *Poetul Enric Furtună*, „Realitatea evreiască", 2006, 252–253; Eugen Relgis, *Eseuri despre iudaism. Mărturii de ieri şi de azi*, Bucureşti, 2011, *126–136*, *210–222*, *297–298*. ***N.Bc.***

FURTUNĂ, Horia (21.VI.1888, Focşani – 8.III.1952, Bucureşti), poet, autor dramatic, prozator. Mama, Paulina Speranţa (n. Vasiliu), era o descendentă a familiei Boerescu, iar tatăl, Ioan Stephănescu, medic veterinar, care în 1883 îşi adăugase numelui pe cel de Furtună, era fiul Meitanei Cristescu, înrudită cu familiile Văcărescu şi Orăscu. **F.** şi-a petrecut copilăria la Constanţa, unde a învăţat greceşte şi turceşte, dar părintele său fiind mutat la Bucureşti, şcoala o face aici. Debutează cu poezia *Prietenii*, în 1902, în revista „Carmen", apoi, în 1903, publică versuri şi proză în „Adevărul", iar în 1904 o poemă „eroi-comică" în suplimentul pentru copii al aceluiaşi ziar, proză în „Comoara tinerimei" (1905), o parodie şi o baladă în 1906 la revista „Din liceu". Bacalaureat în 1906 al Liceului „Matei Basarab", la secţia modernă (în acelaşi an, pregătindu-se în particular, îşi dă diferenţele, fiind şi absolvent al secţiei clasice a liceului din Brăila), va urma la Paris Facultatea de Drept şi Filosofie. La „Adevărul", în *Scrisori din Paris*, prezenta ideile lui Henri Bergson expuse în cursurile ţinute de filosof (care l-a şi remarcat) la Collège de France, comenta conferinţele lui Paul Hervieu şi concertele lui George Enescu. Tot la Paris i-a cunoscut pe Al. Macedonski, E. Lovinescu, Emanoil Ciomac şi pe Victor Eftimiu; a fost coleg cu Mircea Djuvara şi a legat o prietenie durabilă cu Ion Pillat. Cu *magna cum laude*, în 1909 obţine licenţa în drept, ce-i este echivalată, în 1915, la Facultatea de Drept din Iaşi, cu diploma de doctor în drept. În 1912, împreună cu Pillat, face să apară colecţia „Cărţile albe", şi în cadrul ei scoate volumul *Flori sacre* al lui Al. Macedonski, într-un moment în care poetul era marginalizat. Macedonski îi dedică *Rondelurile rozelor* şi ultimul capitol din romanul *Thalassa*. În „Flacăra", între 1914 şi 1916 (era şi în comitetul de redacţie al revistei, cu Ion Pillat şi Adrian Maniu), a tipărit câteva din cele mai bune poeme ale sale (*Balada lunii*, *Menhirii*, *Sărmanul Yorick*), precum şi fragmente din romanul *Henri Loria*, publicat sub titlul *Iubita din Paris* în 1934. Combatant în Primul Război Mondial, **F.** s-a aflat, în urma luptelor de la Nad Patac, printre ofiţerii captivi duşi în lagărul de la Stralsund, pe insula Dänholm, în Marea Baltică. Aici dă lecţii de franceză, învaţă rusa, scrie; ciclul ce evocă prizonieratul în Germania, *În sârmele ghimpate*, va fi publicat în „Cugetul românesc". După război, înscris în Baroul de Ilfov, avocatul **F.**, liberal, secretar benevol al lui Ionel Brătianu, mason, ajunge prefect şi deputat de Ilfov (1919, 1922 şi 1927), iar în 1931 şi 1932 e prefect al judeţului Buzău. A condus foaia economică „Democraţia" (1920); în 1930 a fost director al cotidianului liberal „Mişcarea". Versuri, cronică literară, însemnări teatrale, proză şi încercări dramatice mai semnează în „Adevărul literar şi artistic", „Curentul", „Curentul magazin", „Excelsior", „Gorjanul", „Gândirea", „Liberalul", „Lupta", „Luceafărul", „Revista Fundaţiilor Regale", „Rampa", „România nouă", „Universul", „Universul literar", „Viaţa literară", „Vremea" ş.a. *Bon viveur*, risipitor, vestit în lumea literară pentru ingeniozitate şi pentru uşurinţa cu care îşi compunea stihurile, **F.** nu are publicat, antum, nici un volum de poezie. În 1924 şi în 1927 i-au apărut două piese de teatru în versuri, *Făt-Frumos* şi *Păcală*. Din feeria *Atlantis*, pe care o socotea o realizare deosebită, s-au păstrat fragmente, iar piesele *Nicolae Bălcescu*, *O seară la teatru* şi *Băieţi buni* le-a lăsat în manuscris. Postum, în 1967, antologia intitulată *Balada lunii* îi va aduna poemele. Din noiembrie 1928, când s-a inaugurat postul de radio naţional, timp de un sfert de veac (renunţase în 1934 la avocatură), **F.** a lucrat în cadrul Societăţii de Radiodifuziune. Colaborator şi redactor un timp, apoi consilier pentru probleme literare (1934) şi coordonator al sectorului teatral (1937), a ţinut conferinţe, a făcut traduceri (adaptând uneori piese pentru microfon) din Molière (*Burghezul gentilom*, *Vicleniile lui Scapin*), Racine (*Andromaca*), a dat versiunea românească a unor librete

de operă (Weber, Monteverdi, Mozart) şi a lucrat la *Simfonia pastorală*, o colecţie de peste două mii de lieduri tălmăcite din alte limbi (între care *Şapte lieduri pe versuri de Clément Marot* de George Enescu, lieduri de Zeno Vancea pe versuri de R. M. Rilke ş.a.). A mai transpus din Corneille (*Iluzia comică*, păstrată în manuscris), din Goethe, Heine, Trakl ş.a. Era, din 1920, membru al Societății Scriitorilor Români şi, din 1926, al Societății Autorilor Dramatici, fiind desemnat un timp vicepreşedinte al acesteia. A semnat şi Horia Făget, Mercator, Ariel, Aghiuţă şi, în colaborare, Cronicarul Dâmboviţei, Ion Dracu, Mefistofel, Const. Paul.

Neşansa lui **F.** în poezie se trage nu atât de la lipsa unui nucleu organizator şi esenţial al lirismului, cât din risipirea în demonstraţii epuizante (au fost numite chiar „jonglerii de vorbe") asupra formelor în care poate evolua un motiv. Susţinută şi de admiraţia pentru modelul Macedonski, tema sa obsedantă este chinul crescut din alcătuirea duală („o faţă înspre soare şi alta spre tulpină") a omului. Poemele se construiesc ca alegorii. *Ariel* şi *Caliban* ilustrează înfruntarea dintre suflet şi trup; *Sărmanul Yorick* e încă o reprezentare-avertisment a lui *memento mori*. Iar „nemişcarea supremă", zeiască, surprinsă în *Plimbare prin parcul iluzoriu*, ţine de un spaţiu definit tot alegoric: Poezia. Însăşi „fiinţa" poeziei cu „jocul orbitor al Fanteziei" este evocată de *Balada lunii*, cea mai cunoscută scriere a sa (inclusă de Ion Pillat şi Perpessicius în *Antologia poeţilor de azi* din 1925). În cascada de imagini a celor o sută patru strofe (fiecare cu o structură proprie) şi peste rapeluri, citate, reminiscenţe (din Musset, Rostand, Baudelaire, Eminescu), dominant pare a fi decorativul „multicolor" (G. Călinescu) al atributelor cu care „luna" a fost împodobită de imaginaţia popoarelor şi a poeţilor („măr de rai…/ pârguit în Hesperide", „pleoapă albă de meduză", curcubeu, crin, mreană, crizantemă, „îndoit corn de taur", „perlă veşnică", „unghie de coralină", „cap de mort", „clovn", „condur de foc", „Nirvană de fildeş", „suveică fermecată", „Soare Alb de miazănoapte"). Citată în atmosfera simbolismului, *Balada lunii* rămâne în afara spiritului lui, cu toate că accente simboliste există, aşa cum există şi procedee parnasiene; esenţa trăirilor şi antiteza permanentă real–ireal sunt, de fapt, romantice. Poetul obţine reale reuşite în pastel, unde elanul panic, însufleţitor, şi mişcarea luminii fac să dispară graniţa dintre lume şi feerie. Copilăria ţine de acelaşi spaţiu, „şiruitor, şerpuitor, ameţitor", al mirajului paradisiac (*Serafimul*, *Vacanţa de Crăciun*). În prelungirea lui se situează teatrul – povestea lirică *Făt-Frumos* şi snoava *Păcală* (parte, împreună cu *Tândală* şi *Aghiuţă*, dintr-o proiectată trilogie) – ca spaţiu al poveştii. Dar chiar basmul este trădat când în irealitatea tărâmului său se introduc pledoaria patriotică şi naţională, precum şi idei ale actualităţii politice. De povara excesului verbal suferă şi romanul-jurnal *Iubita din Paris* (1934; Premiul Societății Scriitorilor Români), încercare a autorului, prin alter egoul lui, Henri Loria, de a se apropia, odată cu analiza nefericirii şi a geloziei, de misterul feminităţii. Dacă din scrisul lui **F.**, nume des citat în epocă, rezistă ceva, acestea – atât în poezie, cât şi în teatru sau în roman – sunt fragmente răzleţe; lui nu i-a lipsit substanţa, dar prin absenţa unei cenzuri lăuntrice, pradă locvacităţii, a pierdut mereu drumul către întregul dătător de sens.

SCRIERI: *Făt-Frumos*, Bucureşti, 1924; *Păcală*, Bucureşti, 1927; *Contesa de Noailles*, Bucureşti, 1933; *Iubita din Paris*, Bucureşti, 1934; *Balada lunii*, îngr. şi introd. D. Micu, postfaţă Eugeniu Sperantia, Bucureşti, 1967.

Repere bibliografice: Duiliu Zamfirescu, *Opere*, VI, partea I, îngr. Ioan şi Georgeta Adam, Bucureşti, 1987, *193–201*, *364–368*; Perpessicius, *Opere*, II, *395–396*, VII, *26–27*, XII, *544–545*; Lovinescu, *Scrieri*, IV, *430–431*, VI, *311–342*; Camil Petrescu, *„Păcală" de Horia Furtună*, „Argus", 1927, 4175; Arghezi, *Scrieri*, XXVIII, *321–323*; I. Valerian, *Cu scriitorii prin veac*, Bucureşti, 1967, *97–101*; Şerban Cioculescu, *„Iubita din Paris"*, RFR, 1935, 1; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *645–646*, *Ist. lit.* (1982), *727*; Ciorănescu, *Teatr. rom.*, *215–219*; Ion Pillat, *Mărturii despre om şi poet*, Bucureşti, 1946, *14–28*; Eugeniu Sperantia, *Amintiri din lumea literară*, Bucureşti, 1967, *161–178*; Micu, *Scriitori*, *195–218*; Tudor Muşatescu, *Scrieri*, VIII, Bucureşti, 1984, *177–178*, *191–192*; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, *115–116*; Liviu Rebreanu, *Opere*, XIV, îngr. Niculae Gheran, Bucureşti, 1989, *112–114*; Lovinescu, *Sburătorul*, II, *passim*; *Dicţ. scriit. rom*, II, *310–312*; Constantin Ciopraga, *Amintirea unui poet: Horia Furtună*, CL, 2003, 2.

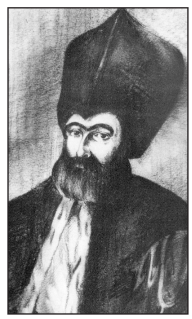
S.C.

Academia Română

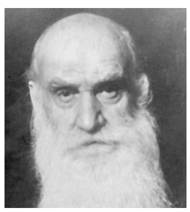
DICȚIONARUL GENERAL AL LITERATURII ROMÂNE

G

GABREA, Florin (18.IV.1943, Bucureşti), prozator. Este fiul Mariei Gabrea (n. Lehrman), profesoară, şi al lui Iosif Gabrea, profesor de psihologie şi pedagogie la Universitatea din Bucureşti. După absolvirea Liceului „Spiru Haret” (1961) şi a Facultăţii de Arhitectură din Bucureşti (1961–1966), lucrează ca scenograf la Televiziunea Română (1971–1976) şi ulterior la Teatrul „Al. Davila” din Piteşti. În 1981 emigrează în Republica Federală Germania, unde e scenograf la teatrul din Düsseldorf (până în 1992) şi face scenariu de film. Întors în ţară, îşi continuă activitatea de scenarist (*Sindromul Timişoara*, *Cocoşul decapitat*, *Şi s-au dus ca vântul…*, *Trei zile până la Crăciun*) şi de scenograf, atât pentru lungmetraje artistice, cât şi pentru documentare, susţine cronică TV, rubrici (de cinema, actualitate culturală şi politică) la „22” (din 2004) şi la hebdomadarul „Timpul” (din 2010). La sfârşitul anului 2012 a fost ales membru al Consiliului Naţional al Audiovizualului. Este distins cu Premiul revistei „Luceafărul” pe anul 1967.

Primul volum al lui **G.**, *Hanimore* (1969), alcătuit din schițe și povestiri, se înscrie între coordonatele mişcării onirice, aspirând să sondeze lumea din perspectiva irealului şi a fantasticului. De altfel, D. Ţepeneag îl înscria pe prozator între membrii „grupului oniric”. În naraţiunea din *Catedrala* lumina determină angoasa mistică, populând trăirea cu mii de suferinţe, experimentate în acelaşi timp şi în vis. *Să nu uitaţi vinul de Condado* se axează pe descrierea şi analiza visului unui deţinut care îşi imaginează lumea din afară, iar *b Mare, B mic* prezintă războiul prin prismă onirică, aici intervenind şi elementul ludic, desfăşurat ca o serie de obsesii ale înfruntării. *Hanimore*, povestirea titulară aduce în primplan iubirea, protagonista, Hanimore (Else), fiind imaginată ca o *donna angelicata* înconjurată de curteni. *Trei izvoare* este un vis aproape orgiastic, pus sub semnul prozei lui Mateiu I. Caragiale încă din motto: „Asemenea nopţi sunt mai de temut decât beţia”. *Mai întâi, aleasa inimii* şi *Lecţia* expun, tot pe un fond oniric, oscilaţia dintre puritate şi abjecţie. În cea de-a doua carte, *Frumos e numai adevărul* (1979), e proiectată o lume în criză, aflată în căutarea certitudinilor, a principiului ordonator al existenţei. Variate ca sorginte socială, toate personajele, de la militarii dezertori din *Iedule, am căzut în lapte!* până la nuntaşii din *Frumos e numai adevărul* sau la tovarăşii întâmplători de ascensiune din *Călăuza rătăciţilor*, trăiesc intens dezechilibrul lăuntric ce îşi caută rezolvări în exterior. Construite ca nişte confesiuni la persoana întâi (face excepţie doar *Frumos e numai adevărul*), nuvelele prezintă o tramă epică similară; miezul conflictului se dezvăluie relativ târziu, reordonând retroactiv materia narativă, alcătuită din momente disparate, ca în tehnica colajului. Nuvela *Frumos e numai adevărul* este, la dimensiuni reduse, o frescă socială: pretextul unei nunţi aşază în prim-plan o societate balcanică pestriţă, abandonându-se în voluptate şi senzualitate. Plasat în decorul unei margini de pădure, tabloul trimite sugestiv la bacanalele romane. Notele expresioniste, prezente mai pretutindeni, asigură coeziunea volumului; în *Iedule, am căzut în lapte!* soldaţii dezertori mănâncă melcii vii care invadează casa, secvenţa având evidente similitudini cu imagistica filmelor expresioniste ale lui Luis Buñuel. Aluzia livrescă este o altă constantă a stilului lui **G.** Se fac trimiteri la E. A. Poe sau la Herman Melville, iar *Călăuza rătăciţilor* (având tulburătoare analogii cu filmul lui Andrei Tarkovski, *Călăuza*, realizat în acelaşi an, 1979), propune o parodiere şi o reinterpretare a celebrei scrieri a lui Maimonide, un detaliu interesant prin semnificaţia sa desacralizatoare fiind momentul în care personajele profanează mâinile bătrânei călăuze. **G.** este un prozator rafinat, ale cărui personaje îşi pun întrebări existenţiale semnificative, fără ca între materia epică şi trăirea psihică să se instaleze vreo falie. Lipseşte însă o anume cristalizare a stilului, sesizabil fiind un inventar limitat pentru construirea situaţiilor şi a personajelor, ceea ce dă adesea impresia de redundanţă. Deloc surprinzătoare pentru lumea spectacolului de film (şi teatru), piesa în patru acte şi un prolog *Ion Luca Ca… (invidia la stomac şi gogoşarul la inimă)* (2004) este un text satiric-amalgam, doldora de trimiteri la modelul invocat în titlu şi la lumea lui și, totodată, o şarjă la adresa politicii contemporane, neavând însă decât în mică măsură efectul comic scontat.

SCRIERI: *Hanimore*, Bucureşti, 1969; *Frumos e numai adevărul*, Bucureşti, 1979; *Ion Luca Ca… (invidia la stomac şi gogoşarul la inimă)*, Bucureşti, 2004.

Repere bibliografice: Gabriel Dimisianu, *„Hanimore”*, RL, 1969, 37; D. Ţepeneag, *„Hanimore”*, RL, 1970, 7; Alex. Ştefănescu, *Întâmplări cu şi fără sens*, „Scânteia

tineretului”, 1980, 9604; Negoiţescu, *Lampa, 251–254*; Negoiţescu, *Alte însemnări, 199–202*; Regman, *Noi explorări, 113–118*; Ioan Holban, *Călăuza adevărului*, CRC, 1990, 18; Negoiţescu, *Scriitori contemporani, 180–183*; Nicolae Prelipceanu, *O piesă despre zilele noastre*, RMB, 2005, 10 ianuarie; Valentin Dumitrescu, *Moştenirea domnului Caragiale*, „22”, 2005, 781; Manolescu, *Enciclopedia, 338.* ***M.Dr.***

GABRIELESCU, Alice (Alisa) (30.IX.1893, Bârlad – 16.VIII.1978, Bucureşti), prozatoare, traducătoare. Fiica Ecaterinei și a lui Mihail Gabrielescu, funcționar poștal, urmează şcoala primară la Bârlad, iar din 1905 cursul inferior al Institutului C. Mironescu din Focşani; în 1909 se mută cu familia la Bucureşti şi se înscrie la Institutul Moteanu, pe care însă nu îl poate absolvi din cauza unor probleme de sănătate. În 1920 participă la concursul Editurii Cartea Românească, unde obţine premiul întâi pentru lucrarea de debut *Povestiri pentru copii.* În 1921 îi apare prima nuvelă în „Adevărul literar şi artistic”, autoarea colaborând apoi susţinut cu sute de articole (îndeobşte la rubricile pentru femei), recenzii, traduceri, schiţe şi nuvele (multe destinate copiilor) la ziare şi reviste precum „Adevărul”, „Dimineaţa”, „Dimineaţa copiilor”, „Universul”, „Universul literar”, „Drum nou”, „Cele trei Crişuri”, „Vremea”, „Revista scriitoarelor şi scriitorilor români”, „România literară”, „Viaţa literară”, „Flacăra” ş.a. Locuiește în perioada 1910–1925 la Turnu Măgurele, unde fratele ei ocupa un post de magistrat. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial a refuzat să colaboreze la publicaţiile vremii, cu excepţia revistelor „Mariana” şi „Femeia şi căminul” (la care este și redactor), iar după 1950 nu mai publică decât traduceri.

În cărţile pentru copii, compuse fără grija față de expresivitate, scrisul prozatoarei nu se remarcă prin însuşiri literare deosebite. Totuşi, cu astfel de volume **G.** e premiată de Editura Cartea Românească (întâi în 1920, dar şi în 1924 pentru *Isprava lui Ursu* şi în 1927 pentru *Uimitoarele întâmplări dintr-o vacanţă*). Caracterul educativ prevalează şi în scrierile similare din anii următori: *Poveşti cu haz şi cu tâlc* (1929), *O zi din viaţa unui copil* (1931), *Copiii curajoşi* (1939), *Oameni mari când au fost mici* (1945). Între timp **G.** încearcă să se exerseze în nuvele care mizează pe o problematică mai profundă. În pofida expresivității prezente în multe pagini, lipsa de relief, stereotipia personajelor şi accentul moralizator scad adesea valoarea acestor pagini. În culegerile de nuvele *Necunoscuta* (1928) şi *Casa cu gratii* (1944), nu îndeajuns de omogene, notaţiile de atmosferă consună cu gesturile tipice ale unor personaje feminine puternice. Această lume a misterului nedesluşit, colorată de farmecul inocenţei, pretinde ca investigaţia să se servească de mijloacele introspecţiei sau de viziunea unui martor. Ceva mai reuşită, dar subminată de melodramatism, *Casa cu gratii* împleteşte legenda cu evenimentul actual, conferind un plus de semnificaţie unor valori morale ce tind să se relativizeze. Una dintre nuvele, *O descoperire antifeministă*, publicată în 1928 şi apreciată ulterior pentru întâietatea sa în literatura noastră feministă, se folosește de afabulația science-fiction (elixirul care le întinerește radical pe femei, dar numai pentru patru ore), ridiculizând totodată fixația feminină pentru frumusețe și oferind o explicație pentru emanciparea ratată. Şi în roman **G.** creează personaje feminine înzestrate cu o neobișnuită forță a caracterului. *Marşul femeilor* (1933), *Lumina care nu se stinge* (1937; Premiul Editurii Cugetarea-Delafras) şi *Secretul profesional* (1943) nu depăşesc nivelul nuvelelor, fiind mai degrabă o dilatare a acestora pe o structură neschimbată şi folosind aceleaşi mijloace de construcţie. **G.** scrie şi o piesă de teatru într-un act pentru copii, *Bujorel în împărăţia păsărilor*, pusă în scenă în 1925 de Victor Ion Popa. Ca traducătoare, are o activitate prodigioasă, semnând transpunerea a zeci de romane, precum şi nenumărate adaptări şi stilizări de texte literare (unele prin intermediul limbii franceze). Opţiunile, grevate deseori de contextul ideologic impus în anii ’50 din secolul trecut, au totuşi în atenţie şi nume, scrieri de valoare nu numai din spaţiul literar rus, ci şi din cel ceh sau din cel polon etc.

SCRIERI: *Povestiri pentru copii*, Bucureşti, 1920; *Isprava lui Ursu*, Bucureşti, 1924; *Uimitoarele întâmplări dintr-o vacanţă*, Bucureşti, 1927; *Necunoscuta*, Bucureşti, 1928; ed. 2 (*Intimitate*), Bucureşti, 1934; *Poveşti cu haz şi cu tâlc*, Bucureşti, 1929; *O zi din viaţa unui copil*, Bucureşti, 1931; *Marşul femeilor*, Bucureşti, 1933; *Lumina care nu se stinge*, Bucureşti, 1937; *Nuvele*, Bucureşti, 1939; *Copiii curajoşi*, Bucureşti, 1939; ed. 2, Bucureşti, 1943; *Secretul profesional*, Bucureşti, [1943]; *Casa cu gratii*, Bucureşti, 1944; *Oameni mari când au fost mici*, Bucureşti, 1945. **Traduceri:** Honoré de Balzac, *Talismanul miraculos*, Bucureşti, 1926, *Adio!*, Bucureşti, [1928]; F.M. Dostoievski, *Cine-i vinovat?*, Bucureşti, [1930]; Doris Lessing, *Bătrânul şef de trib*, *Alfred*

Coppard, Cincizeci de lire. Contribuţii la cauza comună, pref. Radu Lupan, Bucureşti, 1954 (în colaborare cu Elena Celac); Konstantin Paustovski, *Din goana vremii*, Bucureşti, 1956 (în colaborare cu Octav Panaitescu), *Povestea unei vieţi*, Bucureşti, 1958 (în colaborare cu Igor Lefter), *Memorii*, I–VI, Bucureşti, 1971–1972 (în colaborare cu Igor Lefter); Abatele Prévost, *Manon Lescaut*, Bucureşti, 1956; *Floarea ruptă şi alte povestiri din literatura cehă*, Bucureşti, 1957 (în colaborare cu Ihor Lemnij); A.P. Cehov, *Opere*, vol. IX, București, 1959 (în colaborare), vol. XI, București, 1961 (în colaborare cu Tatiana Panaitescu), *Logodnica şi alte povestiri*, îngr. Sorina Bălănescu, Iaşi, 2002 (în colaborare); Mao Dun, *Nuvele*, Bucureşti, 1964 (în colaborare); *Nuvela polonă contemporană*, Bucureşti, 1965 (în colaborare cu Mihai Mitu); V.V. Veresaev, *Fără drum*, Bucureşti, 1968 (în colaborare cu Igor Block).

Repere bibliografice: Matei Alexandrescu, *„Marşul femeilor”*, FCL, 1934, 885; Călinescu, *Opere*, II, *557–558*; Izabela Sadoveanu, *„Lumina care nu se stinge”*, ALA, 1937, 888; Horia Liman, *„Lumina care nu se stinge”*, „Lumea românească”, 1937, 195; Perpessicius, *Opere*, XII, *419*; *Alice Gabrielescu*, RRI, II, *5–7*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *313–314*; Traian Nicola, *Valori spirituale tutovene*, IV, Bârlad, 2003, *3–6*; Cristea, *Teleorman*, *178–179*. ***V.P.S.***

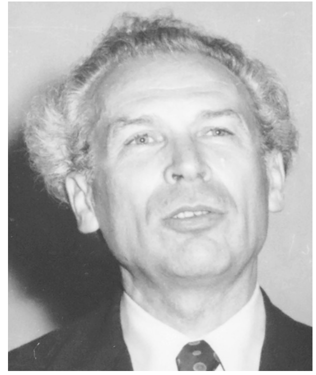
GAFIŢA, Gabriel (4.III.1952, Bucureşti), prozator, traducător. Este fiul Ioanei (n. Roşca) şi al lui Mihai Gafiţa, critic şi istoric literar. După absolvirea Liceului „N. Bălcescu” (1971) şi a Facultăţii de Limbi Străine a Universităţii din Bucureşti (1975), va lucra în învăţământ ca profesor de limba engleză (1976–1977), apoi ca redactor la Editura Kriterion şi la Editura Litera. Din septembrie 1990 devine expert guvernamental, diplomat în Ministerul Afacerilor Externe, consilier cultural la Ambasada României din Londra (1991–1995), secretar de stat (1995–1998), ambasador al României în Canada (1998–2002), director general-adjunct în Direcţia Generală Europa şi America de Nord (2002–2004), ambasador în Malaezia (2004–2005) și în Portugalia (2005–2009), apoi director la Direcția Asia Pacific și America Latină. Debutează cu proză la revista „Amfiteatru” în 1968, iar editorial în 1971 cu volumul de nuvele *Moartea măştilor*. Mai colaborează la „Secolul 20”, „Steaua”, „România literară”, „Luceafărul”, „Tribuna” ş.a. De asemenea, traduce numeroase volume de versuri, proză, teatru şi istoria artei din limbile engleză, franceză, germană şi rusă. A publicat prefeţe şi postfeţe şi a îngrijit ediţii din scrierile lui Mihai Gafiţa şi Sergiu Dan.

Nuvelele fantastice din volumul de debut al lui **G.** se înscriu cu o remarcabilă siguranţă a tuşei narative în paradigma literaturii oniric-parabolice cultivate la noi în deceniul al optulea al secolului trecut. Borgesiene (*Răzbunarea lui Yarmin*), kafkiene (*Scara principală*), onirice în linia autohtonă a lui D. Ţepeneag (*Mitomantologie*), când nu de-a dreptul poematice (*Porţile Sfântului Petru*), aceste texte prefigurează contururile unui univers al vulnerabilităţii captive, pe care îl vor dezvolta şi îl vor explicita romanele realiste publicate în anii următori. Deşi modest ca reuşită estetică, romanul *Lumină pentru cei singuri* (1975; Premiul Comitetului Central al UTC) se instalează într-o perspectivă critică bine determinată: personajul principal este un tânăr activist la Centrul Universitar, victimă a inadecvării sale existenţiale şi, în cele din urmă, sociale. Protagonistul romanului respinge lumea în care trăieşte, realitatea cotidiană devenind pentru el din ce în ce mai apăsătoare până ajunge să-i distrugă eul. Analiza psihologică se centrează pe disecarea acestui psihism zdruncinat, aflat în cădere liberă şi din punct de vedere moral, şi din acela al desăvârşirii ca individualitate. Nerealizat profesional, personajul intră în politică în căutarea unei compensaţii, dar este permanent măcinat de scrupule şi îndoieli. În fundal apar diverse „măşti” care trimit la vârful puterii, iar în multe portrete pot fi recunoscute figuri ale mediului politic şi social al epocii; din acest motiv romanul lui **G.** a fost considerat un „roman cu cheie”. *Iarna e o altă ţară* (1980) este un roman robust, cu o tăietură modernă şi o construcţie suplă, cu uşurinţă de alăturat, prin caracteristici şi construcţie tehnică, prozei optzeciste. Se întreţes aici teme şi motive predilecte ale acestei promoţii de scriitori: repartiţia la ţară, odiseea contactelor cu mediul redacţional, restricţiile de diverse tipuri, presiunea cenzurii, absurdul şi burlescul anumitor situaţii, privite cu ironie şi adesea cu umor negru – toate sugerate cu discreţie, dar mai ales sesizabile în subtext. Deşi în prim-plan autorul plasează o tristă şi aparent banală poveste de dragoste, aceasta va deveni în fapt metafora vie a destinului tânărului intelectual al epocii, sacrificat de sistem. Critica socială se deghizează abil într-un psihologism de bună calitate. Alte două romane ale lui **G.**, *Martiriu parţial* (1991) şi *Schiţă de portret pentru un cap de familie* (1995), au în centru personaje tratate în aceeaşi manieră

influențată de *mainstream*-ul optzecist. Liviu, din *Martiriu parțial*, beneficiază de o carieră politică (și, implicit, profesională) fulminantă, dar, dominat de nehotărâre și rigiditate, pierde această poziție, fiind retrogradat. Într-o lume anormală, Liviu – incapabil să aprofundeze lecțiile predate de mentorul său, versatilul și experimentatul Cociuba, înotător abil în apele tulburi ale anilor ’40–’50 – va cunoaște și eșecul familial. Apăsat de mentalitatea în care a fost format, el va alege (spre deosebire de soția sa, Aurelia) să se întoarcă în țară dintr-o excursie care-i dusese pe amândoi la Viena, în momentul deschiderii granițelor spre Occident. *Schiță de portret pentru un cap de familie* este o radiografie amănunțită a poveștii unui cuplu, urmărit din epoca studenției până la dizolvarea lui într-un cadru familial sufocat de incomunicare. Autorul nu face din personajele sale existențe exemplare – în numele noii autenticități, polemizând cu senzaționalul cultivat de literatura epocilor trecute –, aceștia rămânând oameni obișnuiți, striviți de mediul în care trăiesc. Dotat cu ureche fină, romancierul înregistrează fidel limbaje diverse, cărțile sale cuprinzând nenumărate portrete vii, memorabile.

SCRIERI: *Moartea mâștilor*, București, 1971; *Lumină pentru cei singuri*, București, 1975; *Iarna e o altă țară*, Cluj-Napoca, 1980; *Martiriu parțial*, București, 1991; *Schiță de portret pentru cap de familie*, București, 1995. **Ediții:** Mihai Gafița, *Studii de istorie literară*, pref. Aurelia Batali, București, 1979; Sergiu Dan, *Serviciul de noapte*, pref. edit., București, 1980. **Traduceri**: Yves Berger, *Călătorie în Virginia*, București, 1972; Klaus Rifbjerg, *Anna (eu) Anna*, pref. trad., București, 1979; George Henderson, *Goticul*, București, 1980; J. Lippet, *Biografie. Un model*, București, 1983; Joseph Conrad, *Agentul secret*, București, 1984; Isak Dinesen, *Șapte povestiri gotice. Anecdote ale destinului*, pref. trad., București, 1985; Klaus Konjetzky, *La celălalt capăt la zilei*, București, 1986; Karen Blixen, *Din inima Africii*, postfața trad., București, 1988; Malcolm Bradbury, *Un om al istoriei*, București, 1991.

Repere bibliografice: Felea, *Secțiuni*, *381–386*; Valeriu Cristea, *Un tânăr romancier*, RL, 1975, 23; Val Condurache, *„Lumină pentru cei singuri”*, CL, 1975, 7; Iorgulescu, *Scriitori*, *204–205*; Dana Dumitriu, *Un tânăr al zilelor noastre*, RL, 1980, 17; Ioan Holban, *„Lumină pentru cei singuri”*, CRC, 1980, 25; Popa, *Clasici*, *89–92*; Radu, *Pagini*, *75–77*; Lucian Chișu, *O amprentă de stil*, L, 1991, 12; Radu Aldulescu, *Prozatorii și martiriul general*, RL, 1992, 12; Ioana Bot, *Portret ambiguu*, TR, 1992, 15; *Dicț. scriit. rom.*, II, *314–315*. ***T.R.***

GAFIȚA, Mihai (31.X.1923, Baia, j. Suceava – 4.III.1977, București), poet, critic și istoric literar, editor.

Este fiul Anei (n. Țărănița) și al lui Vasile Gafița, notar; e frate cu Viniciu Gafița și tatăl lui Gabriel Gafița. A făcut Liceul „Nicu Gane” la Fălticeni, Liceul „A.T. Laurian” la Botoșani (1933–1941) și a urmat doi ani la Institutul Politehnic din București, înscriindu-se apoi la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din același oraș, pe care o va absolvi în 1946. Remarcat de N. Batzaria, directorul revistei „Universul copiilor”, unde debutase în 1937, **G.** intră din 1942 în redacție și i se încredințează pagina de jocuri și cuvinte încrucișate a publicației. În 1945, după îndepărtarea lui N. Batzaria, este numit redactor-responsabil al revistei, funcție pe care o păstrează până în 1948. În 1947–1948 a fost președinte al Uniunii Naționale a Studenților din România. Profesor de limba română la diverse școli din București, a deținut o catedră la Școala de Literatură „M. Eminescu” (1950–1955) și a funcționat ulterior ca lector universitar de estetică și teoria literaturii. A fost redactor la „Viața românească”, „Gazeta literară”, secretar al Uniunii Scriitorilor (1956–1960), redactor-șef la Editura de Stat pentru Literatură și Artă (devenită Editura pentru Literatură), șef de secție la Editura Univers, iar din 1970 până la sfârșitul vieții (survenit la cutremurul din 1977), redactor-șef la Editura Cartea Românească. A colaborat la „Academia”, unde în 1944–1945 e secretar de redacție, „Studentul român”, „Viața românească”, „Gazeta literară”, „România literară”, „Steaua” ș.a. A semnat și cu pseudonimele Aura Grui, Mihai Moldovan, Mihail Băișeanu, Dorina Grădinaru, Manuela Opriș, Gabriela Mocanu, Saadi Firuz, Dan A. Șoimu, Dana Șoimu, S. Tih., N. T. Sava.

Editorial, **G.** debutează ca poet cu basmul în versuri *Norocel și Zmeul Zmeilor* (1946), urmat de *Titilică, spaima zmeilor* (1947), după care nu mai publică nici un volum de poezie. Prima lui lucrare

de istorie literară este monografia *Cezar Petrescu* (1963), adânc minată de spiritul simplificator şi deformant al sociologismului vulgar, cum fuseseră, de altfel, şi articolele scrise de el în anii '50 ai secolului trecut. **G.** ajunge să realizeze cea mai bună carte a sa odată cu monografia *Duiliu Zamfirescu* (1969), studiu amplu, de aproape o mie de pagini. Remarcabilă se dovedeşte informaţia bogată, obţinută prin despuierea aproape exhaustivă a presei timpului şi a arhivelor. Biografia lui Duiliu Zamfirescu este reconstituită minuţios nu numai pe baza documentelor (în primul rând corespondenţa), dar şi printr-o permanentă confruntare cu opera. Autorul alcătuieşte astfel rămurosul arbore genealogic al familiei, apoi compune portretul scriitorului la diferite vârste: elev, student, tânăr magistrat şi gazetar, poet la „Literatorul", colaborator la „Convorbiri literare" ca discipol şi prieten al lui Titu Maiorescu, în sfârşit, diplomat, academician şi om politic. Exegetul întreprinde largi incursiuni socio-politice, cu scopul de a reconstitui atmosfera epocii, descrie pas cu pas redacţiile, cenaclurile, hotelurile, oraşele şi ţările pe unde a trecut sau a trăit „eroul" său. Cartea conţine o abundenţă de fapte greu rezumabile. Din păcate, biografia intersectându-se mereu cu prezentarea operei, firul „epic" devine fragmentat, dificil de urmărit. Poeziile, nuvelele, romanele, teatrul, publicistica literară şi politică, memorialistica şi corespondenţa lui Duiliu Zamfirescu sunt analizate ca în notele şi comentariile dintr-o ediţie critică (ceea ce monografia şi este într-o oarecare măsură), făcându-se mereu apel la izvoare, la variantele din presă şi din manuscrise. Descrierea rămâne excesiv de meticuloasă, egală pentru toate scrierile, conducând uneori la nivelarea judecăţii de valoare, ba uneori chiar la falsificarea ei. **G.** supraliciteazâ, de exemplu, teatrul lui Duiliu Zamfirescu sau acordă o importanţă prea mare unor scrieri de debut, ca romanul *În faţa vieţii* ş.a. Dar spiritul critic îl determină să observe modernitatea poeziei scriitorului, să-i remarce receptivitatea faţă de simbolism şi ideile novatoare despre roman (obiectivitatea, citadinismul, documentul autentic), să-i sublinieze înzestrarea de epistolier şi memorialist. **G.** este, de altfel, şi autorul unei excelente ediţii critice a operei lui Duiliu Zamfirescu, din care a îngrijit şi comentat primele patru volume (1970–1974), al cincilea fiind realizat în colaborare cu Ioan Adam (1982). În cartea intitulată *Faţa ascunsă a lunii* (1974) istoricul literar îşi propune să descopere „înfăţişarea ascunsă, necunoscută a personalităţii scriitorilor, a vieţii literare, a cărţilor" din epoca 1870–1900. Metoda lui este, pe urmele lui C. Dobrogeanu-Gherea, cea biografic-sociologică. Utile se arată studiile despre proza românească de la sfârşitul secolului al XIX-lea şi despre critica literară a aceluiaşi moment, cu deosebire analiza, aproape didactică, a scrierilor lui Titu Maiorescu. Hazardată apare însă interpretarea fizionomiei spirituale a lui M. Eminescu, considerat un optimist şi un spirit practic, argumentarea fiind făcută pe baza gazetăriei politice şi prin minimalizarea postumelor. În comediile lui I.L. Caragiale se evidenţiază în mod exagerat filonul tragic, iar valoarea lui Duiliu Zamfirescu e supraapreciată. **G.** împinge aici, ca şi cu alte prilejuri, sociologia literaturii spre sociologism, tendinţă căreia nu reuşeşte să i se sustragă. Volumul *Flautul lui Marsias* (1977) continuă spiritul şi metoda din *Faţa ascunsă a lunii*, conţinând minuţioase analize (*Mănăstirea Argeşului*), reflecţii substanţiale, foarte personale, despre debutanţi, critici şi redactori. Un mare chef de vorbă, mai bine spus, lungimile, repetiţiile, întâlnite încă în temeinica monografie consacrată lui Duiliu Zamfirescu, estompează totuşi, prin diluare, ideile textului. **G.** a semnat manuale de limba română pentru liceu împreună cu D. Micu, Al. Piru, G. G. Ursu, Const. Ciopraga şi Savin Bratu şi a fost un prolific prefaţator, scriind despre Vasile Alecsandri, Barbu Delavrancea, I. Al. Brătescu-Voineşti, Mihail Sadoveanu, Ion Minulescu, Cezar Petrescu, I. C. Vissarion, Anton Holban, Claudia Millian, Ion Petrovici, Barbu Solacolu, Saşa Pană, Mircea Ştefănescu, Cicerone Theodorescu, Eusebiu Camilar, Méliusz József, V. Em. Galan, Marin Preda, Paul Everac.

SCRIERI: *Norocel şi Zmeul Zmeilor*, Bucureşti, 1946; *Titilică, spaima zmeilor*, Bucureşti, 1947; *Cezar Petrescu*, Bucureşti, 1963; *Scriitori români contemporani – bibliografie* (în colaborare cu Tiberiu Bănulescu), Bucureşti, 1964; *Duiliu Zamfirescu*, Bucureşti, 1969; *Faţa ascunsă a lunii*, Bucureşti, 1974; *Flautul lui Marsias*, Bucureşti, 1977; *Studii de istorie literară*, îngr. Gabriel Gafiţa, pref. Aurelia Batali, Bucureşti, 1979. **Ediţii:** I. Al. Brătescu-Voinești, *Întuneric și lumină. În lumea dreptății*, pref. edit., București, 1957; Cezar Petrescu, *Romanul lui Eminescu*, I–III, postfaţa edit., Bucureşti, 1968, *Baletul mecanic*, pref. edit., Bucureşti, 1975; Duiliu Zamfirescu, *Opere*, vol. I–IV, pref. edit., Bucureşti, 1970–1974, vol. V, Bucureşti, 1982 (în colaborare cu Ioan Adam); Claudia Millian, *Cartea mea de aduceri aminte*, pref. edit., Bucureşti, 1973.

Repere bibliografice: Const. Ciopraga, *Cezar Petrescu, subiect de monografie*, IL, 1963, 10; Al. Săndulescu, *Monografii literare*, GL, 1963, 33; Paul Georgescu, *Epocă, biografie, operă*, GL, 1963, 47; Baconsky, *Marginalii, 204–209*; Mihail Petroveanu, *„Duiliu Zamfirescu”*, VR, 1970, 3; Niţescu, *Repere, 64–68*; Nicolae Manolescu, *„Faţa ascunsă a lunii”*, RL, 1975, 9; Iorgulescu, *Al doilea rond, 85–93*; Şerban Cioculescu, *„Flautul lui Marsias”. O amintire*, VR, 1977, 7; *9 pentru eternitate*, îngr. Mircea Micu şi Gheorghe Tomozei, Bucureşti, 1977, *183–218*; Ştefănescu, *Preludiu, 244–247*; Ungheanu, *Lecturi, 222–227*; George, *Sfârşitul*, II, *322–324*; Şerban, *Ispita, 279–280*; Dobrescu, *Foiletoane*, II, *233–238*; Grigurcu, *Critici, 97–105*; Felea, *Prezenţa, 119–122*; Grigurcu, *Între critici, 162–165*; Tihan, *Apropierea, 123–128*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *315–317*; Popa, *Ist. lit.*, I, *passim*, II, *1020*. ***Al.S.***

GAFIȚA, Mihnea (6.IV.1960, București), traducător. Este fiul Ioanei Gafița (n. Roșca), redactor de editură, și al editorului, criticului și istoricului literar Mihai Gafița; prozatorul Gabriel Gafița e fratele său. Urmează în Capitală Liceul „Nicolae Bălcescu” (1975–1979) și Facultatea de Limbi și Literaturi Străine, secția engleză–latină, a Universității din București, pe care o va absolvi în 1984. Va fi profesor la școala generală și liceul din Videle până în 1988, apoi intră la Biblioteca Centrală de Stat din București (devenită Biblioteca Națională), o vreme este liber-profesionist (1992–1999), iar ulterior optează pentru domeniul editorial, ca redactor la Ararat (până în 2008), la Art, Leda și Curtea Veche (din 2010). Debutează în 1991 cu traducerea romanului *1984* al lui George Orwell.

Principiile după care se călăuzește **G.** în procesul traducerii sunt adecvarea la conținut, fără omisiuni și cenzurări de orice natură, și recrearea textului în limba-țintă astfel încât să pară o creație originală. Și-a investit talentul în transpunerea unor opere reprezentative din literatura britanică și din cea americană, pe o amplă gamă estetică și stilistică. A început cu romanele distopice ale lui George Orwell, „fabula” *Ferma animalelor* și *1984*, puternice satire politice și vizionare la adresa totalitarismului, unde „făurirea omului nou” duce la alienarea individului, prin modificarea caracterului și însușirea limbajului de lemn propagandistic, deformator al conștiinței, ceea ce pune probleme și traducătorului, romane prefigurate de necruțătoarea caricatură sumbră a ratării intelectualului într-o societate meschină în *Aspidistra să trăiască!*. **G.** a recreat subtilitățile psihologice ale societății elitiste din *Întoarcere la Brideshead*, capodopera unui clasic al modernității precum Evelyn Waugh, sau stările depresive introspective, nuanțate până în pragul anihilării ființei, ca o consecință a eșecului existențial, expuse cu memorabilă franchețe de americanul William Styron în *Bezna vizibilă. Amintiri despre nebunie*. Un adevărat tur de forță a presupus romanul postmodern *Atlasul norilor* al britanicului David Mitchell, prin intricarea firelor narațiunilor ce-l alcătuiesc și structura de puzzle, implicând genuri diferite de proză, extrem de diferențiate stilistic. Dintre cărțile non-literare, cele mai multe de factură enciclopedică, se detașează *Modernitatea sub un neobosit colimator*, un text fundamental al filosofului polonez Leszek Kołakowski, revizionist al marxismului, aflat în exil american după 1968.

Traduceri: George Orwell, *1984*, București, 1991, *Ferma animalelor*, București, 1992, *Aspidistra să trăiască!*, Iași, 2009; E.L. Doctorow, *Billy Bathgate*, pref. Dan Grigorescu, București, 1996; Jorge Luis Borges, *Arta poetică*, îngr. Călin-Andrei Mihăilescu, București, 2002; Willis Barnstone, *Borges, într-o seară obișnuită la Buenos Aires*, București, 2002; Paul Auster, *Leviatan*, pref. Camelia Arvatu, Pitești, 2003; David Lodge, *Răcane, nu ți-e bine!*, Iași, 2004; Ellis Bret Easton, *American Psycho*, Iași, 2005; Leszek Kołakowski, *Modernitatea sub un neobosit colimator*, București, 2007; William Styron, *Bezna vizibilă. Amintiri despre nebunie*, București, 2007; David Mitchell, *Atlasul norilor*, București, 2008; Patrick McGrath, *Păianjenel*, București, 2008; Evelyn Waugh, *Întoarcere la Brideshead*, București, 2009; Toni Morrison, *Iubire*, București, 2009; Petru Popescu, *Fata din Nazaret*, București, 2010; Claudia Moscovici, *Între două lumi*, București, 2011; Michael Solomon, *Acasă între două lumi*, București, 2012; Charles Dickens, *Poveste de Crăciun*, București, 2012.

Repere bibliografice: Grete Tartler, *Viața ca jonglerie*, RL, 1996, 25; Zigu Ornea, *Genocidul armenilor din 1915*, RL, 2001, 16; Elisabeta Lăsconi, *O Americă dionisiacă*, RL, 2005, 47; Florina Pîrjol, *Depresia în labirintul literaturii*, CU, 2008, 2; Ela Vălimăreanu, *O reconstituire a identității din cioburi de memorie*, ST, 2008, 8–9. ***G.Dn.***

GAFIŢA, Viniciu (1.III.1926, Baia, j. Suceava – 21.XI.2005, Bucureşti), prozator. Este fiul Anei (n. Ţărăniţa) şi al lui Vasile Gafiţa, notar; e frate cu Mihai Gafiţa. Urmează la Fălticeni şcoala primară (1933–1937) şi Liceul „Nicu Gane” (1937–1945). În 1950 va absolvi Facultatea de Filologie a Universităţii din Bucureşti. Îşi face debutul încă din 1945, când începe să publice în „Universul copiilor”

basme, poezii, schiţe, fragmente de roman, multe semnate cu pseudonime. Din 1950 lucrează ca redactor, şef de secţie şi şef de redacţie la Editura de Stat, Direcţia Generală a Editurilor şi Presei, Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, iar din 1960 se va preocupa exclusiv de literatura pentru copii în cadrul Editurii Tineretului, apoi la Editura Ion Creangă, unde va ajunge redactor-şef şi director. Colaborează sporadic la publicaţii precum „Cutezătorii", „Luminiţa", „Albina", „Contemporanul", „Foaia noastră" (Gyula, Ungaria), „Detskaia literatura" (Moscova) ș.a. A mai semnat Ana Romana, Bunelu, George Garo, G. Viniciu. Primul lui volum este *Grădina cu meri*, apărut în 1955. Piesa de teatru *Ileana Sânziana*, scrisă în colaborare cu Alecu Popovici, a fost premiată la concursul teatrelor de păpuşi desfăşurat la Belgrad în 1968.

Scrierile lui **G.**, cu totul minore, se circumscriu unei finalităţi didactice. Ele asociază o mobilitate exterioară – probată de varietatea genurilor şi speciilor frecventate, cu o predilecţie evidentă pentru literatura adresată copiilor – unei uniformităţi fără fisură a tipului moralizator de mesaj. Dacă se poate vorbi de o evoluţie a lucrărilor, atunci ea se limitează la slăbirea presiunii clişeelor ideologice din textele publicate în anii '50–'60, acestea fiind redirecţionate către valori etice mai generale. Pentru **G.**, orice desfăşurare anecdotică, fie ea cât de măruntă, se realizează în ideea prelevării – de obicei prin înscenarea unei antiteze – a unor norme, sfaturi, învăţături de ordin moral. Sursele subiectelor sunt aflate fie în realitatea măruntă, cotidiană (extrasă din medii rurale, cooperativiste, partinice, pioniereşti), fie în istoria îndepărtată (Ştefan cel Mare, Avram Iancu) sau recentă (ilegalişti comunişti în timpul celui de-al Doilea Război Mondial). Dată fiind funcţia esenţial didactică a acestei literaturi, publicul predilect al lui **G.** e alcătuit din copii, chiar şi atunci când autorul nu li se adresează explicit. Lucrarea *Bibliografie de literatură română pentru copii* (1978) recuperează autori şi titluri ce vin să ilustreze o tradiţie în domeniu. A tradus, în colaborare, din Maxim Gorki.

SCRIERI: *Grădina cu meri*, Bucureşti, 1955; *Taşca de piele*, Bucureşti, 1957; *Oameni şi oameni*, Bucureşti, 1959; *Şoaptele pământului*, Bucureşti, 1960; *A venit primăvara*, Bucureşti, 1961; *Armonica*, Bucureşti, 1962; *Întâmplările Marianei*, Bucureşti, 1962; *Ca mărgelele pe aţă*, Bucureşti, 1965; *Dimineaţa de cenuşă*, Bucureşti, 1968; *Trei întâmplări la Suceava*, Bucureşti, 1968; *Cu barbă şi fără barbă*, Bucureşti, 1970; *Comuna din Paris*, Bucureşti, 1971; *Leu Paraleu*, Bucureşti, 1971; *Aventurile lui Grivei*, Bucureşti, 1972; *Curcubeul poveştilor*, Bucureşti, 1972; *Munţii necunoscuţi*, Bucureşti, 1973; *Patria, cel mai frumos cuvânt*, Bucureşti, 1974; *Alfabetul năzdrăvan*, Bucureşti, 1975; *Noi, cei care visăm*, Bucureşti, 1975; *Ţara de Sus*, Bucureşti, 1976; *Bibliografie de literatură română pentru copii*, Bucureşti, 1978; *Cărticica celor harnici*, Bucureşti, 1979; *Pe cărări de munte* (în colaborare cu Petre Nedel), Bucureşti, 1980; *Ghiocei pentru mama şi alte povestiri*, Bucureşti, 1982; *Sunteţi oaspeţii mei*, Bucureşti, 1984; *Ningea peste rododendroni*, Bucureşti, 1986; *În căutarea lui Avram Iancu*, Timişoara, 1989; *Năzdrăvăniile iepuraşului Zdup*, Bucureşti, 1992; *Povestiri de ascultat şi de colorat*, Bucureşti, 1999.

Repere bibliografice: Eugen Simion, *Oameni și umbre*, O, 1959, 7; Sergiu Teodorovici, *„Armonica"*, IL, 1962, 8; Virginia Burduja, *„Ghiocei pentru mama"*, CRC, 1983, 9; Hristu Cândroveanu, *„Sunteţi oaspeţii mei"*, CNT, 1984, 23; H. Zalis, *„Bibliografie de literatură română pentru copii"*, RL, 1985, 33; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *317–318*. ***M.I.***

GAFTON, Marcel (27.VII.1925, Pechea, j. Galaţi – 21.XII.1987, Bucureşti), poet, traducător. Este fiul Antoniei Gafton (n. Sârbu) şi al lui Nicolae Gh. Gafton, învăţători. A absolvit Liceul „N. Bălcescu" din Brăila (1945), după care a făcut studii de drept, nefinalizate însă, la Universitatea din Bucureşti (1946–1949). A debutat cu versuri în „Revista Fundaţiilor Regale" (1945) şi a mai colaborat la „Viaţa românească", „Dunărea" (Brăila), „Fapta", „Naţiunea", „Popas literar" (Craiova), „România literară", „Luceafărul", „Secolul 20" ş.a. Traduce mult, în anii '50, uneori în colaborare, din literatura sovietică, mai târziu din literatura franceză şi din Maxim Gorki.

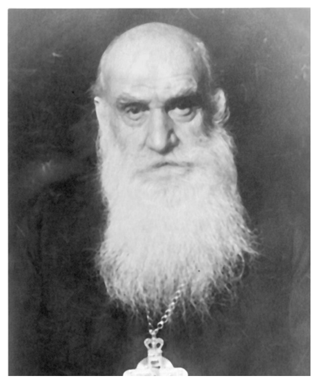
Volumul de debut al lui **G.**, *Non possumus*, apărut în 1972, în condiţii grafice de excepţie, vădeşte un poet cu o sensibilitate delicată, având pasiunea metaforei şlefuite, îndelung căutate, şi ale cărui trăiri tind să confere evenimentului, indiferent dacă acesta este unul important sau banal, o aură de ceremonie, de sărbătoare a spiritului. Astfel, prezenţa iubitei transformă camera într-un „sipet purpuriu", poetul devenind adoratorul mut al misterelor sacre ale iubirii: „Eram utrenia ta, tu mi-erai umbra/ şi-mi arătai statornic dincotro ară şi adapă lumina.../ Un sipet purpuriu – odaia,/ o inimă a mea mărturisită/ în care te mişcai foşnind mistere/ O, cum cântau cămările de jaruri/ sub fermecate armele clepsidrei!". Preocuparea pentru sonoritatea cuvintelor,

uneori fără urmărirea unui sens precis, generează efuziuni lirice a căror muzicalitate este aceea a cântecelor de leagăn şi a descântecelor: „mamă mamă/ iubita mea veche/ cercel de scamă/ te port la ureche/ răsfăţ cuprins/ şi fără dare/ cu dinadins/ hoaţă de soare/ încă şi iar/ adună cheamă/ sâmbur de jar/ zborul din vamă". Volumul *Miraria* (1977) aduce în lirica lui **G.** o maturizare de ordin stilistic, poemele dobândind o pregnanţă a imaginii care încântă prin noutate şi putere sugestivă; efectul este obţinut în principal prin inovaţie verbală, prin „siluirea" cuvintelor şi a sintaxei, proces la capătul căruia se ivesc sonorităţi stranii, neaşteptate. Iată, de pildă, „culoarea" spaimei care bântuie spiritul poetului ajuns la amiaza vieţii: „O spaimă surpare dă iama,/ odăile zărilor ei/ mafoamele spaimei le umple/ zdupăială dilată şi-n gânduri;// şi neiertarea întrebării spală/ ca un căutător de aur/ făgăduieli de minereuri,/ mi-e dusă jumătate ziua/ şi mă tot umblă, umblă spaima". În acelaşi timp, poemul pare a se construi din ce în ce mai greu, iar „aşteptarea" sa – revelând nimicul, golul existenţial – se constituie într-una dintre cele mai semnificative teme de meditaţie. Ciclul *Spital*, închegat în jurul unei imagini-cheie – culoarea alb –, dovedeşte asimilarea experienţei bacoviene: „Prin ferestre albe, văd alb –/ ochii în aţintire albă/ paşii despărţitori de moarte menuet alb/ hemoptizia lucrurilor amintiri albe/ candoarea lor navigaţii albe". Culegerea de poeme *Adică* (1982) este situată sub semnul excesului manierist: preocupat aproape exclusiv de sonorităţile combinaţiilor şi „potrivirilor" de cuvinte, **G.** adoptă un limbaj criptic, în care înţelesul, atunci când există, se lasă abia întrezărit. Spre deosebire de versurile din cartea de debut, în care imaginea iubitei era închisă într-un „sipet purpuriu", acum întregul poem devine un sipet – unul a cărui cheie a fost pierdută: „ea în alboare-mi zidărea obrazul,/ ochii mei sporea fără nici un adaos,/ a uimirii la fel, bălană suflare spăla străveziu/ schimbarea la faţă, învelimea de violoncel înăuntru,/ ca pe o cetate uitată mă dezgropa din gorganul până-n tavan,/ oseminte de lacrimi podideau în ivire –/ singur sigiliul tău – singură Inmem".

SCRIERI: *Non possumus*, Bucureşti, 1972; *Miraria*, Bucureşti, 1977; *Adică*, Bucureşti, 1982; *Şaizeci poeme*, Bucureşti, 1986. **Traduceri:** I. S. Turgheniev, *Rudin*, Bucureşti, 1950 (în colaborare cu Violeta Jianu); Aleksandr Fadeev, *Înfrângere*, Bucureşti, 1957 (în colaborare cu Maria Roth), *Tânăra gardă*, Bucureşti, 1959 (în colaborare cu Natalia Stroe); Mihail Şolohov, *Soarta unui om*, Bucureşti, 1957 (în colaborare cu Lucian Renert); Jules Renard, *Morcoveaţă*, Bucureşti, 1960 (în colaborare cu Modest Morariu), *Scrieri alese*, Bucureşti, 1967 (în colaborare cu Demostene Botez şi Modest Morariu); Al. Dumas, *După douăzeci de ani*, I–II, Bucureşti, 1961; Maxim Gorki, *Copilăria*, Bucureşti, 1972 (în colaborare cu Xenia Stroe), *La stăpân*, Bucureşti, 1972 (în colaborare cu Maria Roth), *Universităţile mele*, Bucureşti, 1972 (în colaborare cu Suzi Recevschi); Anatole France, *Thaïs*, Bucureşti, 1966; Artiom Vesiolîi, *Rusia scăldată în sânge*, I–II, Bucureşti 1967 (în colaborare cu Mihail Chiţiş); Honoré de Balzac, *Femeia părăsită. Scene din Comedia umană*, îngr. şi pref. Angela Ion, Iaşi, 2002 (în colaborare).

Repere bibliografice: Barbu, *O ist.*, I, *352–354*; Caraion, *Pălărierul*, *121–127*; Eugen Simion, *„Miraria"*, LCF, 1977, 26; Manu, *Eseu*, *129–132*; Regman, *Explorări*, *295–302*; Grigurcu, *Poeţi*, *415–417*; Raicu, *Contemporani*, *96–99*; Doinaş, *Lectura*, *171–174*; Simion, *Scriitori*, III, *121–128*; Grigurcu, *Existenţa*, *72–79*; Liviu Papadima, *„Şaizeci poeme"*, TBR, 1986, 319; Munteanu, *Jurnal*, IV, *151–154*; Grigurcu, *Eminescu–Labiş*, *447–451*; Lucian Alexiu, *Sunetul poeziei*, O, 1990, 16; Negoiţescu, *Scriitori contemporani*, *183–186*; Ierunca, *Semnul*, *183–187*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *318–320*; Popa, *Ist. lit.*, II, *342*. ***L.H.***

GALACTION, Gala (pseudonim al lui Grigore Pişculescu; 16.IV.1879, Dideşti, j. Teleorman – 8.III.1961, Bucureşti), prozator, memorialist, traducător.

Este fiul Chiriachiei (n. Ostreanu) şi al lui Nicolae Pişculescu, administrator al moşiei Dideşti. Tatăl, mama şi vizitiul familiei erau renumiţi prin darul povestirii; multe naraţiuni ale scriitorului îşi au sursa în istorisirile lor. După cursul elementar urmat în satul natal şi la Roşiori de Vede (1886–1890), învaţă la Liceul „Sf. Sava" din Bucureşti (1890–1898), unde îi are colegi pe Ion Theodorescu (Tudor Arghezi), N.D. Cocea şi I.G. Duca. Avid de lectură, citeşte enorm, mai ales din literaturile română şi franceză, fiind cucerit de precursorii simboliştilor şi de proza artistă şi mistică. Scoate, împreună cu alţi colegi de liceu, revista

poligrafiată „Zig-zag". Frecventează cenaclul lui Al. Macedonski. Debutează în 1896, cu schiţa *Pe terasă*, publicată în „Adevărul ilustrat", colaborând tot acum şi la „Liga ortodoxă", iar cu versuri la „Aurora" din Roşiori de Vede. În 1898 devine student al Facultăţii de Litere şi Filosofie, dar în anul următor trece la Facultatea de Teologie. Începute în Capitală, studiile teologice vor fi continuate la Cernăuţi şi încununate cu un doctorat (1909). În aceşti ani **G.** publică intermitent proză scurtă în „Revista modernă", „Literatură şi artă română", „Revista idealistă", „Viitorul", este alături de Tudor Arghezi şi V. Demetrius în revista „Linia dreaptă" (15 aprilie – 15 iunie 1904), unde semnează pentru prima dată cu pseudonimul Gala Galaction. Numit inspector bisericesc (defensor ecleziastic), scriitorul cunoaşte, în satele străbătute, lumea pe care o va transpune mai târziu în nuvelele şi povestirile sale. Semnează frecvent proză în „Viaţa socială", „Vieaţa nouă", „Viaţa românească", „Flacăra" ş.a. În 1914 îi apare cea dintâi culegere de nuvele, *Bisericuţa din Răzoare*, distinsă cu Premiul „I. Heliade-Rădulescu" al Academiei Române. În 1914–1916 îl secondează pe Arghezi la conducerea periodicelor „Libertatea" şi „Cronica", polemizând cu scriitori antantofili, îndeosebi cu E. Lovinescu. De la ultima gazetă demisionează când Arghezi îl atacă pe N.D. Cocea. Rămas în Bucureştiul ocupat de inamici, publică la „Scena", „Renaşterea", „Cronicarul", „Lumina", „Biblioteca copiilor şi a tinerimei", în 1918 conduce revista „Spicul", iar în anii imediat următori devine unul dintre cei mai activi colaboratori la presa socialistă („Chemarea", „Socialismul", „Lumea nouă"), la cea de orientare democratică („Cuvântul liber", „Viaţa românească", „Adevărul literar şi artistic", „Dimineaţa" ş.a.), precum şi la publicaţii ca „Mântuirea", „Lumea evree", „Luptătorul". Între 1920 şi 1940 semnătura îi apare în „Flacăra", „Facla", „Lumea", „Universul literar", „Adam", „România", „Curentul", „Revista Fundaţiilor Regale", „Ecoul" ş.a. În 1929 scoate revista „Hanul samariteanului" (două numere). Biografia sa e punctată de învinuirea de colaboraţionism cu armata germană de ocupaţie, ceea ce îi aduce destituirea din funcţia de inspector bisericesc; în 1922 este hirotonit preot, iar în 1926 e numit profesor la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Chişinău. Îi apar mai multe cărţi: culegerile de scrieri cu caracter publicistic şi memorialistic *O lume nouă* (1919), *Răboj pe bradul verde* (1920), *Toamne de odinioară* (1924), *Scrisori către Simforoza. În Pământul Făgăduinţei* (1930), romanele *Roxana* (1930), *Papucii lui Mahmud* (1932; Premiul Societăţii Scriitorilor Români), *Doctorul Taifun* (1933), *La răspântie de veacuri* (I–II, 1935), piesa de teatru *Riţa Crăiţa* (1942) ş.a. În 1935 e distins cu Premiul Naţional pentru Literatură. Un moment de însemnătate majoră pentru cultura românească este apariţia, în 1938, a traducerii integrale a *Bibliei*, realizată în colaborare cu preotul Vasile Radu. După august 1944 e prezent în „Jurnalul de dimineaţă", „Drapelul", „Ultima oră", „Victoria", „Adevărul", „Contemporanul", „Albina". Devine unul din militanţii cei mai înflăcăraţi pentru „democraţie populară", pentru socialism. În 1947 e ales vicepreşedinte al Societăţii Scriitorilor Români şi membru al Academiei Române, în 1948 devine deputat în Marea Adunare Naţională, iar în 1954 primeşte Ordinul Muncii clasa I.

Fire contemplativă şi acut sensibilă, chiar „bolnăvicioasă" potrivit unei autocaracterizări, atras în copilărie, „ca fetele", de „culori şi lucruri gingaşe", „rătăcit în visuri, în poezia câmpiei şi a codrului şi în labirintul cărţilor", **G.** a găsit în adolescenţă cel mai propice climat pentru afirmarea predispoziţiilor sale în cenaclul macedonskian de la „Literatorul". Aici promovarea spiritului novator, a unor valori literare încă neomologate la noi, superficial cunoscute sau respinse, cultivarea insolitului, a tot ce contraria simţul comun, a bizarului şi fantasticului nu puteau decât să-i stimuleze înclinaţia spre visare şi introspecţie, interesul pentru problematica morală şi religioasă, să-i accentueze gustul pentru straniu, pentru fabulos, să-i sporească atracţia către arta rafinată, către frumos în genere. O sensibilitate ca a lui, generoasă prin definiţie, includea şi deschiderea spre lumea dezmoşteniţilor, receptivitatea faţă de suferinţele semenilor. Preocuparea pentru condiţia socială a celor mulţi, a sărmanilor şi năpăstuiţilor îl orientează spre socialism. Asemenea prietenilor săi Tudor Arghezi, N.D. Cocea, V. Demetrius, frecventează, ca licean, clubul socialist. În „Adevărul ilustrat", publicaţie de orientare convergentă cu cea a periodicelor socialiste, îi apar două schiţe, *Pe terasă* şi *Harpistul Dionisos*, pătrunse de spirit umanitar, în „Liga ortodoxă" poemul *Tablou uitat*, ce învederează, asemenea unor versuri din aceeaşi perioadă (*Auroră mistică*), influenţa poeticii simboliste şi a

celei parnasiene, practicate programatic în cenaclul lui Macedonski. **G.** considera că „toată simţirea şi toată literatura" lui e rezumată simbolic în *Trandafirii*, evocarea unui moment şcolar. „Am voit – zice scriitorul – să aduc la altarul Domnului tot ce-am putut să culeg din grădina mea, chiar dacă n-am nimerit totdeauna florile cele mai cuviincioase." Într-adevăr, întreaga sa operă e traversată de spirit religios creştin. Dar nu neapărat în expresie canonică. Din punct de vedere teologic, literatura lui **G.** e tot atât de heterodoxă pe cât este, din punct de vedere literar, de eteroclită. Proza scurtă însumează naraţiuni şi articole, însă graniţele dintre specii sunt, la autorul *Bisericuţei din Răzoare*, fluide. Scrierile clasabile sub genericul „articole" includ, dacă nu sunt (integral sau în bună parte) evocări lirice, reverii, note de călătorie, amintiri, portrete, confesiuni; povestirile, nuvelele şi romanele conţin poezie, reflecţie, comentariu, adesea cu iz de predică. Epicul e inundat nu rareori de lirism, istorisirea integrează frecvent descripţii, în special tablouri de natură, uneori cu valoare aproape autonomă. În primele două volume, alături de scrierile cu osatură epică, majoritare, apar poeme în proză (*Crizantemele*, *Bujorii*, *Narcişii*, *Crinii* ş.a.), oraţii lirice (*Bisericuţa din Răzoare*, *Clopotele din Mănăstirea Neamţu*), reportaje cu caracter poematic (*Cimitirul de pe deal*, *La Sihla, pe Jijina*). Tot astfel în *Caligraful Terţiu* (1929). Celelalte culegeri conţin texte aparţinând, mai toate, prozei poetice şi publicisticii realizate la nivel de text literar. Nota comună e credinţa religioasă, exprimată stilistic într-o tonalitate de elocinţă sacrală, cu ecouri biblice, cu inflexiuni de retorică sacerdotală. În cuprinsul nuvelisticii lui **G.** se disting, în funcţie de natura subiectelor şi de sursele tematice, trei direcţii principale. Una e ilustrată de povestirile edifiante, extrase din *Noul Testament* sau propunând legende hagiografice. Piesa titulară a volumului *Caligraful Terţiu* portretizează moral un ucenic şi secretar al Apostolului Pavel. În *Grădina lui Iosef din Arimateia* este evocat un personaj evanghelic, cel care a pus corpul neînsufleţit al lui Iisus în mormânt. *Mustafa Efendi ajunge Macarie Monahul* narează convertirea la creştinism, sub impactul unei minuni, a unui demnitar mahomedan. *Dionis grecoteiul* e povestea unui copil sărman, obligat să tragă sacaua împreună cu un asin şi care va ajunge arhiepiscop al Constantinopolului. *Andrei hoţul* narează pocăirea unui tâlhar de drumul mare. O categorie aparte o compun nuvele precum *Maica Rahila şi sora Veronica*, „*Calipso greaca, fecioara*", *Maica Frăsina*, cu personaje feminine din mediul monahal. Eminamente literare sunt însă prozele de inspiraţie profană, în special unele dintre ele, ca *Moara lui Călifar*, *De la noi, la Cladova*, *Gloria Constantini*, *Lângă apa Vodislavei*, *La Vulturi!*. Însuşirile definitorii ale acestora sunt forţa epică, veridicitatea psihologică, unitatea de compoziţie, expresivitatea savuroasă a limbii. Dominanta celor mai multe dintre ele este pregnanţa viziunii realiste, iar a altora – un fantastic de sursă folclorică. În naraţiunile de concepţie realistă mobilurile acţiunilor şi ale mişcărilor sufleteşti sunt setea de avuţie şi pasionalitatea erotică. Uneori acestea se întrepătrund. În funcţie de ponderea manifestării uneia sau alteia, cele două patimi decid caracterul preeminent al nuvelelor: social sau psihologic. Exemplificând efemeritatea bunurilor materiale, a bogăţiilor pământeşti, în lumina învăţăturii cristice, nuvela *Gloria Constantini* învederează mijloace care o situează în linia epicii lui Ioan Slavici şi a lui Ion Agârbiceanu. Teza e devorată, sublimată de creaţie. Fiu al ţăranului Tudor Fierăscu şi al unei turcoaice, Constantin e, spre deosebire de potolitul Badea, fratele său după

tată, un impetuos, o natură focoasă, vădit meridională, dificilă, având ca sigiliu o permanentă stare de nemulţumire. Neiubitor de muncă, avid de „comori pe pământ", muncit de dorinţa îmbogăţirii rapide pe orice cale, Constantin caută banul cu frenezie, îmbrăţişând, în acest scop, felurite îndeletniciri, de la cea de fochist pe un vas până la aceea de actor, pentru ca, în cele din urmă, să se apuce de scormonirea ruinelor Ghighiului şi Celeiului, sub care presupune că s-ar găsi monede antice. Lăcomia îi este sporită demenţial de pasiunea stârnită de viitoarea cumnată, pe care o vrea pentru el. Ambele năzuinţe par a se împlini simultan. Săpând într-un bordei din curte, Constantin găseşte o comoară din care ţâşnesc flăcări. Acestea se aprind într-un dans fantastic, infernal: scenă antologică. Cumnata, vrăjită şi ea de priveliştea aurului pâlpâitor, îi cade în braţe. Finalul nuvelei e de tragedie shakespeareană: Constantin îşi ucide fratele apărut în faţa uşii bordeiului; el şi Frusina încearcă să treacă, peste Dunăre, în Bulgaria, dar sunt împuşcaţi de grăniceri. Sensul moral încifrat în naraţie e simbolizat ironic de inscripţia de pe o monedă romană lipită de fruntea însângerată a lui Badea Fierăscu: „Gloria Constantini". Note accentuat sociale individualizează nuvelele de evocare istorică. Înspăimântată de năvălirea turcilor în sat, o ţărancă se refugiază la stâna din munţi a tatălui ei, urcând cu un copil în cârcă, unul în poală, altul de mână, pe cărarea cea mai scurtă, dar şi cea mai primejdioasă. Când, frântă de osteneală, simte că începe să-şi piardă controlul de sine, îl ascunde pe cel mai mic într-o căpiţă de fân şi îşi continuă suişul cu ceilalţi doi. Copilul lăsat pe drum va fi mâncat de vulturi (*La Vulturi!*). Acţiunea din *Lângă apa Vodislavei* fixează scene teribile, reflectând antagonisme de clasă. Retras în codru, tot de frica turcilor, un negustor hapsân snopeşte în bătaie şi înjugă la căruţă un cioban ai cărui câini îi sfâşiaseră pantalonii. Ciobanul se răzbună, denunţându-l pe bătăuş

Gala Galaction, Al. Rosetti, Camil Petrescu, Krikor Zambaccian

unui turc înarmat şi cerându-i capul. Turcul încearcă să tempereze mânia ciobanului. Nereuşind, îi împlineşte cererea: „Iataganul pe care turcul îl ţinea încremenit în soare căzu cu şuier pe gâtul lui Iordache şi, cu căpăţâna lui cu tot, răsună de pământ". Pofta de înavuţire generează şi conflictul povestirii fantastice *Moara lui Călifar*. Spre a se „procopsi", un flăcău se duce (în vis) la moara unui vrăjitor aflată pe alt tărâm: o „moară cu noroc" infernală. Scăldându-se, la îndemnul morarului, în lacul de alături, ţăranul devine, prin căsătorie, boier, stăpân al unor moşii întinse. Dar numai în vis. Sluga Necuratului nu putea să-i procure decât iluzia opulenţei şi fericirii. Valorificând o variantă folclorică a motivului „pactul cu diavolul", povestea poate fi considerată paradigma întregii literaturi a lui **G.** pe tema goanei după avere. Bogăţiile şi plăcerile lumeşti nu sunt, în viziunea scriitorului, decât, cum spun textele sfinte, „umbră şi vis". Un fantastic desfăşurat cu o intenţie pilduitoare mai estompată include povestirea *În pădurea Cotoşmanei*. Dintre nuvelele cu eroi stăpâniţi de eros, cea mai izbutită e *De la noi, la Cladova*. Abordând tema din perspectiva creştină, scrierea înfăţişează o biruinţă a principiului moral asupra ispitei vinovate. Preotul Tonea e iubit nebuneşte de tânăra sârboaică Borivoje, de care se simte, la rândul său, irezistibil atras. Asemenea sfinţilor, el îşi reprimă pornirea spre păcat şi respinge, cu o putere aproape neomenească, chemările adoratei. Preotul îşi asumă virtutea cu preţul de a o vedea pe Borivoje dându-şi sufletul chiar în timpul spovedaniei. Implicându-se în trăirile personajelor, naratorul atribuie situaţiei o măreţie apoteotică („Ceea ce Borivoje dorise până la moarte, fără ca să se împlinească, se împlini sub condiția atotdivină şi atotcurăţitoare a religiei lui Iisus Cristos"), însă analiza (fie şi la modul discursiv) a zbuciumului lor interior aduce în prim-plan, irepresibil, omenescul. Cu toate că sunt diferite prin lumea pe care o investighează, istorisirile *În drumul spre păcat*, *Pădurarul Ion Bentu*, *„Mi-e dragă Nonora!"*, *Gheorghe Cătălina* întrupează aceeaşi obsesie a erosului vinovat. Aici câteva personaje masculine se aruncă în iad, terorizate, fără a i se împotrivi hotărât, de demonul cărnii. Tot în iad ajung şi Mură, şi Oleana, tinerii din romantica poveste de dragoste, cu subiect sadovenian, *Copca rădvanului*: ea, fiică de boier, el, ţigan lăutar rob. În *Soleima* o cadână este împuşcată de soţul ei pentru o presupusă infidelitate, fie şi numai visată.

Dintre romanele lui **G.**, două dezvoltă problematica din nuvele, în special pe cea erotică. Scris la persoana întâi, *Roxana* e confesiunea unui tânăr preot celibatar, pus de viaţă într-o situaţie similară celei din nuvela *De la noi, la Cladova*. Paroh al unui cartier muncitoresc, recent hirotonit, Abel Pavel, animat de idealism creştin, năzuieşte să întemeieze o mănăstire şi să construiască o „catedrală a săracilor". În demersurile pentru colectarea de fonduri el obţine sprijinul nesperat a două tinere femei, Roxana, soţia unui mare comerciant, şi Debora, fiica unui bancher. Ambele se îndrăgostesc de el, disputându-şi-l. O a treia femeie, guvernanta protestantă Helen Humpel, îl mustră fiindcă recurge, în folosul săracilor, la mărinimia celor bogaţi. „Poate Ioan Botezătorul – îl întreabă ea retoric – să fie oaspetele tetrarhului Irod?" Prin neputinţa de a lua o decizie, preotul se găseşte într-un greu impas, mai cu seamă moral. Pricepând că nu se poate consacra ridicării „aproapelui sărac şi osândit" fără a se subordona celor avuţi, el îşi vede ameninţată şi castitatea. Exasperat, măcinat de nehotărâre, se destăinuie epistolar duhovnicului său de departe, căruia îi mărturiseşte „groznica văpaie", chinul lui. În romanul *Doctorul Taifun*, un conclav improvizat de bărbaţi judecă, în prezenţa ei, o tânără Magdalenă de ale cărei farmece unii dintre ei beneficiaseră. Ideea structurantă a scrierii e cuprinsă în pledoaria în spirit evanghelic pentru înţelegere şi iertare. De cu totul alt tip e *Papucii lui Mahmud*, o povestire vrednică, de fapt, de *Vieţile sfinţilor*. Participant, ca soldat, la Războiul pentru Independenţă, pantofarul Savu ucide, fără motiv, un turc. Chinuit de remuşcări, nu-şi găseşte liniştea până nu se spovedeşte unui pustnic. Acesta îi dă drept canon să încalţe gratuit o mie de desculţi. Ca urmare, Savu cutreieră tot sudul ţării şi întreaga Peninsulă Balcanică, cu sentimentul de a fi un nou Cain, care îşi ispăşeşte crima săvârşind fapte bune, ca fratele său Abel. Viaţa lui sfârşeşte în drum spre Istanbul, pe un vapor, unde, având în sac o pereche de iminei împărăteşti, i se pare că îl vede pe Mahmud, turcul pe care îl omorâse, în chip de sultan, însă cu mâinile şi picioarele străpunse de piroane. Astfel, în vreme ce turcul îşi doarme somnul de veci în cimitirul creştin, Savu trece în „raiul lui Mahomed". Tâlcul istorisirii îl dă parabola, spusă de cineva, a celor trei inele din piesa lui Lessing *Nathan înţeleptul*: toate religiile sunt egal îndreptăţite şi adepţii tuturor credinţelor sunt semenii fiecăruia dintre noi. Pseudoroman, *La răspântie*

Mihail Sadoveanu și Gala Galaction

de veacuri e o amplă scriere cu caracter memorialistic, care reconstituie subiectiv ambianţa şcolară, universitară, literară şi jurnalistică de la întretăierea secolelor XIX–XX. Sub nume inventate (Badea Jiu, Boruzescu, Bujoreanu) sunt creionaţi amici din adolescenţă ai scriitorului, între care V. Demetrius, N.D. Cocea. Apare şi viitorul Tudor Arghezi, botezat Lara Theobald, la vârsta când semna Ion Theo. Lui însuşi, autorul îşi dă numele Doru Filipache. Publicată mai târziu, „fantezia dramatică" *Riţa Crăiţa* expune scenic o poveste de iubire pe cât de fermecător romantică, pe atât de neverosimilă. O „crăiţă" gitană, idolatrizată de un intelectual, ajunge artistă de faimă europeană, dar ca soţie a unui tot atât de celebru conaţional. Piesa reţine atenţia prin pitorescul de mediu şi crâmpeie de folclor ţigănesc. Marcante însuşiri literare (frazare alertă, formulări sugestive, plastice, combinaţii neaşteptate, fericite, de neologisme şi neaoşisme, citate seducătoare, referiri percutante de natură teologică, biblică, istorică, inserţii de amintiri şi anecdote, descrieri de natură, tonalitate sacerdotală) dezvăluie publicistica şi memorialistica scriitorului. Acestea caracterizează şi stilul jurnalului lăsat de **G.**, publicat postum, inițial în trei volume (1973–1980), apoi în șase (1996–2006), deosebit de interesant şi valoros din punct de vedere documentar.

Elementele esenţiale ale literaturii [*lui Gala Galaction*] *sunt deci: epicul popular, romantic, şi basmul fantastic plin de eresul creştin. Inspiraţia lui religioasă se manifestă şi sub alte forme; prin nimic nu se vădeşte însă mai viu şi mai organic decât sub forma eresului.*[…] *Oricare ar fi dimensiunile cărţilor sale, scriitorul nu e romancier, ci povestitor. Poet înainte de toate, ca toţi sămănătoriştii epocii, scriitorul are şi stilul potrivit viziunii sale poetice; sunt pagini în* Moara lui Călifar*, în* Copca rădvanului*, în* De la noi, la Cladova *de o mare vigoare stilistică şi într-o pură limbă română.*

E. LOVINESCU

Cea mai mare eroare ar fi să-l socotim pe d. Galaction un apologet al creştinismului, un mistic neliniştit de abisuri de conştiinţă, un apocaliptic chinuit sau, şi mai eronat, un anost doctrinar ortodox. Simţul misterului îi aparţine numai în măsura valorii lui poetice. Creştinismul său e nostalgică mângâiere ce închipuie un destin idilic al omului; este proiecţia în trecut a unui romantism de sensibilitate, amatoare de vag. În fond, d. Galaction e un estet subtil, un spirit livresc şi un voluptuos cizelator de expresie; calităţi care-l apropie de temperatura artei franciane, de spiritul ei ponderat, plin de înţelepciunea toleranţei şi de sucul erudiţiei migălite cu ţeluri pur poetice.

POMPILIU CONSTANTINESCU

SCRIERI: *Minunea din drumul Damascului*, Bucureşti, 1903; *Apologia unei legi şi mai presus de ea a unui principiu*, Bucureşti, 1909; *Lângă apa Vodislavei*, Bucureşti, 1911; *Bisericuţa din Răzoare*, Iaşi, 1914; *M. Eminescu*, Bucureşti, 1914; ed. 2 (*Viaţa lui Eminescu*), Bucureşti, 1924; ed. 3 (*Mihai Eminescu*), îngr. şi pref. Gh. Cunescu, Iaşi, 1987; *Clopotele din Mănăstirea Neamţu*, Bucureşti, 1916; *La ţărmul mării*, Bucureşti, 1916; *O lume nouă*, Bucureşti, 1919; *Sionismul la prieteni*, pref. A.L. Zissu, Bucureşti, 1919; *Mustafa Efendi ajunge Macarie Monahul*, Iaşi, 1920; *Răboj pe bradul verde*, Iaşi, 1920; *De la noi, la Cladova*, Bucureşti, 1924; *Două întâmplări minunate*, Bucureşti, 1924; *Toamne de odinioară*, Bucureşti, 1924; *Cartea creştinului ortodox*, Bucureşti, 1926; *Piatra din capul unghiului. Scrisori teologice*, Bucureşti, 1926; *Meditare la Rugăciunea Domnească, adică la „Tatăl nostru"*, Arad, 1927; *Răbdare şi nădejde*, Bucureşti, 1928; *Caligraful Terţiu*, Bucureşti, 1929; *Roxana*, Bucureşti,

1930; *Scrisori către Simforoza. În Pământul Făgăduinței*, București, 1930; *Papucii lui Mahmud*, București, 1932; *Doctorul Taifun*, București, 1933; *Nuvele și schițe*, București, 1934; *Elemente* (în colaborare cu Vasile Radu), București, 1935; *La răspântie de veacuri*, I–II, București, 1935; *În grădinile Sf. Antonie*, București, 1942; *Rița Crăița*, București, 1942; *Vlahuță*, București, 1944; *Din legăturile bisericești româno–ruse altădată și azi*, București, 1946; *Mangalia*, București, 1947; *Opere*, I, București, 1949; *Nuvele*, pref. Cicerone Theodorescu, București, 1954; *Oameni și gânduri din veacul meu*, pref. Teodor Vârgolici, București, 1955; *Opere alese*, I–II, pref. Teodor Vârgolici, București, 1956–1958; *Ziua Domnului*, București, 1958; *Opere alese*, I–IV, îngr. Teodor Vârgolici, introd. D. Micu, București, 1959–1965; *O lume nouă*, îngr. și pref. Gh. Cunescu, București, 1970; *Jurnal*, I–III, îngr. Mara Galaction Țuculescu și Teodor Vârgolici, pref. Teodor Vârgolici, București, 1973–1980; ed. 2, I–V, îngr. Teodor Vârgolici, București, 1996–2003; *Sub feeria lunii*, îngr. și pref. Teodor Tihan, Cluj-Napoca, 1974; *Opinii literare*, îngr. și pref. Gh. Cunescu, București, 1979; *Zile basarabene*, îngr. și introd. Gh. Cunescu, Chișinău, 1993; *Opere*, I–XI, îngr. și pref. Teodor Vârgolici, București, 1996–2006; *Jurnal 1947 – 1952. Pagini inedite cenzurate*, ed. 2, îngr. Teodor Vârgolici, București, 2007. **Traduceri:** Anatole France, *Paiața Maicii Domnului*, Iași, 1920; *Noul Testament*, București, 1927; *Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului și a Noului Testament*, pref. trad., București, 1938 (în colaborare cu Vasile Radu); ed. 2, București, 1939; Shakespeare, *Neguțătorul din Veneția*, în Shakespeare, *Opere*, II, București, 1955.

Repere bibliografice: Arghezi, *Scrieri*, XXVII, *129–141*; Ibrăileanu, *Opere*, II, *373–378*; Aderca, *Contribuții*, I, *62–69*, *586–589*, II, *334–336*; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, IV, *84–92*; Sebastian, *Jurnal*, *315–326*; Constantinescu, *Scrieri*, III, *27–47*; Perpessicius, *Opere*, III, *290–295*, IV, *206–210*, *311–314*, V, *234–239*, VII, *196–199*; Călinescu, *Opere*, I, *765–766*, *807–812*, II, *446–450*, *1115–1121*, VI, *792–793*; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, *229–232*; Munteano, *Panorama*, *120–121*, *252–253*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *601–603*, *Ist. lit.* (1982), *678–681*; Vianu, *Arta*, II, *88–95*; Papadima, *Creatorii*, *272–276*; Barbu, *Opere*, II, *105–131*; Teodor Vârgolici, *Gala Galaction*, București, 1967; Philippide, *Considerații*, I, *211–221*; Ciopraga, *Lit. rom.*, *465–484*; Micu, *Început*, *329–351*; Adriana Niculiu, *Gala Galaction. Omul și scriitorul prin el însuși*, București, 1971; Vlad, *Povestirea*, *84–85*, *passim*; Dan, *Proza*, *141–148*; Muthu, *Lit. rom.*, *209–216*; *Gala Galaction interpretat de...*, îngr. și pref. Teodor Vârgolici, București, 1978; Pillat, *Itinerarii*, *154–166*; Zaciu, *Cu cărțile*, *221–228*; Gh. Cunescu, *Pe urmele lui Gala Galaction*, București, 1982; Cioculescu, *Itinerar*, IV, *233–238*; Anghelescu, *Vedere*, *216–244*; Manolescu, *Teme*, VI, *151–155*; Holban, *Literatura*, I, *83–97*; Eugen Simion, *Jurnalul lui Gala Galaction și „mania Goncourt"*, CC, 1997, 1–2; *Dicț. analitic*, I, *276–279*, II, *249–250*, *296–300*, *351–352*, III, *74–77*; *Dicț. esențial*, *323–327*; Săndulescu, *Memorialiști*, *107–118*; Gheorghe Perian, *Despre Gala Galaction*, Cluj-Napoca, 2005; Manolescu, *Istoria*, *497–503*; Florescu, *Aristarc*, II, *299–310*. **D.Mc.**

GALACTION, Luki (30.IV.1906, București–2000), prozatoare. Este una din fiicele Zoei (n. Marcuci) și ale lui Gala Galaction, care, căsătorită Passarelli, s-a stabilit în Italia; prenumele la nștere: Lucreția. Într-o cronică plastică, publicată în „Curentul" din 21 martie 1932, N. Tonitza afirma că **G.** a moștenit „duhul născocirii și al perfecționării" de la tatăl ei, „elegantul și profundul prozator al neamului nostru". O expoziție personală de pictură deschisă la Ateneul Român în decembrie 1969 s-a bucurat de un succes notabil. A mai semnat Luki Galaction Passarelli, Luki Galaction Zambra, Luki Galaction Sciarra.

G. s-a afirmat ca prozatoare după ce s-a stabilit în Italia, publicându-și acolo scrierile redactate inițial în limba maternă și destinate diasporei românești. Primul volum de nuvele, *Sevastia Dumbravă* (1949), cuprinde patru ample narațiuni cu subiecte și personaje ce evocă spațiul Deltei dunărene. Romanul *Sultana: il letto del signorino* (1954) urmărește destinul zbuciumat al unei tinere de condiție modestă aruncată într-un mediu viciat, multe pagini conturând cu luciditate o seamă de caracteristici ale societății românești dintre cele două războaie mondiale. Un alt roman, scris în limba italiană, *Tempo degli angeli* (1960), este axat pe învățăturile biblice și vrea să transmită un mesaj etic. După 1970 **G.** publică îndeosebi în România. Prin varietatea temelor, a modalităților de expresie și a procedeelor compoziționale, schițele și nuvelele din volumul *Calafuria* (1971) ilustrează disponibilitățile artistice ale autoarei. Povestirea ce dă titlul volumului se remarcă prin alternarea sugestivă a planului real cu cel fantastic. Notele de irealitate sunt discret introduse în narațiune, precum în episoadele privind dragostea tânărului pescar Benedict pentru o sirenă. Planul real îl constituie secvențele care înfățișează dragostea dramatică și deznădăjduită a Elfridei pentru Benedict. În nuvela *Patima* tensiunea se păstrează, dar elementul fantastic e absent. Conflictul face să se confrunte trei puternice personaje din ciudata Deltă a Dunării. Trăind cu Ghioala, femeie cu un trecut aventuros, proprietară a unei mori, pescarul Vladimir nutrește o patimă ascunsă pentru fiica acesteia, Păstruga. Abrutizată de alcool, femeia înșelată se răzbună cumplit. *Aurul șarpelui* (1979), roman de dragoste, exploatează, într-o ambianță orientală fastuoasă, elemente de miraculos și magie. De o cu

totul altă factură este *Fapt divers între paralele* (1981), roman poliţist, a cărui acţiune se desfăşoară la începutul secolului al XX-lea la Galaţi şi Tunis.

SCRIERI: *Sevastia Dumbravă*, Siena, 1949; *Sultana: il letto del signorino*, tr. Dario Banfi, Roma, 1954; *Tempo degli angeli*, Roma, 1960; *Edipo re... vietato ai minorenni!*, Roma, 1967; *Il sentiero di cristallo*, Roma, 1969; *Calafuria*, pref. Eugen Jebeleanu, postfaţă Teodor Vârgolici, Bucureşti, 1971; *Ouroburos*, Roma, 1977; *Aurul şarpelui*, Bucureşti, 1979; *Fapt divers între paralele*, Bucureşti, 1981.

Repere bibliografice: Artur Silvestri, *Romanul exotic şi fabulos*, LCF, 1979, 51; Zaharia Sângeorzan, [*Luki Galaction*], CRC, 1980, 31, MS, 1981, 4, CC, 1994, 9–11; Radu, *Pagini*, *68–70*; Cosma, *Romanul*, II, *222–223*. ***T. V.***

GALAICU, Vasile (19.V.1939, Unchiteşti–Soroca), poet, prozator. A absolvit Institutul Pedagogic „Alecu Russo” din Bălţi (1963). Este învăţător şi director la şcoala din Văscăuţi (1963–1966), profesor la Şcoala Pedagogică din Soroca (1966–1968), redactor la săptămânalul „Cultura” (1970–1974), secretar de redacţie la „Nistru” (1981–1987), director al Fondului Literar (1975–1981), redactor-şef la Editura Literatura Artistică (1987–1989). Emilian Galaicu-Păun e fiul său.

G. a debutat cu versuri pentru copii, în care a abordat o tematică de conjunctură. Poeziile din volumele *Oglinda fermecată* (1971) şi *Ţară de poveste* (1973) sunt concepute în stilul conformist al epocii, desfăşurând subiecte lirico-epice cu dilatări narative şi formule convenţionale. În culegerile de proză *Cantata credinţei* (1979), *La porţile albastre ale cerului* (1979) şi *Muchia sorţii* (1980) autorul încearcă să schimbe registrul și să pătrundă în psihologia unor personaje cu un destin dramatic şi o viaţă neobişnuită, marcată de un romantism desuet ce mizează excesiv pe pitoresc.

SCRIERI: *Oglinda fermecată*, Chişinău, 1971; *Ţară de poveste*, Chişinău, 1973; *A fost o zi...*, Chişinău, 1974; *Duminica din mijlocul săptămânii*, Chişinău, 1976; *Clopoţelul dorului*, Chişinău, 1978; *Cantata credinţei*, Chişinău, 1979; *La porţile albastre ale cerului*, Chişinău, 1979; *Muchia sorţii*, Chişinău, 1980; *Şapte ani de acasă*, Chişinău, 1982; *Casa şi inima noastră*, Chişinău, 1984; *Evanghelie de la Mihai*, Chişinău, 1989; *Iubesc că mi-i dat…*, Chișinău, 2009; *Perla*, Chişinău, 2012.

Repere bibliografice: Arcadie Donos, *Ancorat în actualitate*, LA, 1980, 20 martie; Ion Ciocanu, *Continua căutare a individualităţii*, „Tinerimea Moldovei”, 1983, 25 martie; Anatol Ciocanu, *Un nume retras între manuscrise*, „aMIC”, 1999, 5; *Dicţ. Chişinău*, *251*. ***A.B.***

GALAICU-PĂUN, Emilian (22.VI.1964, Unchiteşti – Soroca), poet, prozator, critic literar.

Este fiul Eleonorei Galaicu (n. Păun), profesoară de română la Liceul „Elena Alistar” din Chișinău, şi al lui Vasile Galaicu, scriitor. Urmează Liceul „Gh. Asachi” şi Facultatea de Filologie a Universităţii de Stat din Chişinău, absolvind în 1986. În 1989 finalizează doctorantura la Institutul de Literatură „Maxim Gorki” din Moscova, urmată trei ani la secția cu frecvență, fără a-și mai susține însă lucrarea din cauza evenimentelor din URSS. Lucrează ca redactor la „Glasul”, „Literatura şi arta”, la suplimentul literar al cotidianului „Sfatul Ţării”, „Basarabia” ș.a. Din 1993 este redactor pentru Basarabia al revistei „Vatra” din Târgu Mureş şi, din 1996, redactor-şef la Editura Cartier din Chişinău. Primele versuri îi apar în 1973 în revista „Scânteia leninistului”. Mai colaborează la „Contrafort”, „România literară”, „Luceafărul”, „Cronica”, „Steaua”, „Poesis”, „Familia”, „Dacia literară” ş.a., precum şi la Radio Europa Liberă.

Basarabia poeziei genuine şi premoderne se sincronizează prin **G.-P.** cu vârful poeziei scrise în România. Lăsând la o parte debutul cu *Lumină proprie* (1986), repudiat de autor, care va aprecia ulterior că a „păşit cu stângul”, şi începând cu *Abece-dor* (1989) şi mai ales cu *Levitaţii deasupra hăului* (1991), cel dintâi volum receptat propriu-zis în România, s-au putut observa trăsăturile principale: caracterul neoexpresionist, bântuit de viziuni ale morții, adesea într-un *ménage à trois* cu obsesia privind naşterea şi erosul; ermetismul, ţintind către sfârşitul decadent al secolului al XIX-lea, dominat de Stéphane Mallarmé, a cărui formulă a Cărţii unice şi perfecte acţionează pentru poezia lui **G.-P.** ca o stea a Nordului; furia – sau mai degrabă sistema – intertextuală. Referinţele la alte texte, religioase şi literare, culte şi populare, sunt foarte dense. Pretutindeni pot fi găsite numeroase aluzii, citate, apropouri, pastişe. Ele vin în principal din trei surse,

corespunzând celor trei limbi (franceză, rusă şi română) care îşi amestecă vorbele în poezia lui Galaicu-Păun: poezia franceză, literatura rusă (dar nu în special cea cultă, ci şi aceea underground a „vulgarităţilor” şi înjurăturilor) şi, în fine, literatura română clasică şi contemporană. În primul poem din *Cel bătut îl duce pe Cel nebătut* (1994; Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova, Premiul Special al Uniunii Scriitorilor din România), carte de referinţă pentru poezia din postcomunism, referinţele sunt din *Hamlet* (craniul lui Yorick se transformă într-o maşină de scris, Yorika făcând trimitere la cunoscuta marcă Erika), G. Bacovia („pedanţi profesori”), M. Eminescu (versurile lui ludic-goliardice evocând orele de egiptologie) şi Leonid Dimov. Maşina de scris apare şi în amplul poem *Cel bătut îl duce pe Cel nebătut (ediţie revăzută şi adăugită)*, pus sub semnul unui bocet hunedorean. Aici, pe lângă rescrieri în spiritul lui Nichita Stănescu („voi muri: simt cum spaţiul se descojeşte/ de pe mine peisajul acesta ros ca o cangrenă/ mi se rupe direct de pe văz”), se fac trimiteri consistente la *Odiseea*, *Noaptea de decemvrie*, *Don Quijote*, toate construite în jurul unei căutări. Adaptând imaginea uşii cărate dintr-o poezie mai veche a lui Ioan Alexandru, **G.-P.** transformă „tărâmul gol” într-un obiect „mai greu ca ghiuleaua”: „Cel-bătut-îl-duce-pe-Cel-nebătut şi cu mine tustrei fraţi/ de verigă acelaşi tărâm gol de ani mulţi mai greu ca ghiuleaua/ (va să zică: golani!)// lăsând dâre în spaţiu şi pauze-n timp// dus-întors pe-un drum negru ca panglica neagră-a maşinii de scris// şi drapelele urlă («a-uuu!»)-n gura mare: o groa-pă! o groa-pă// croitorul cârpeşte cu giulgiu, duminica, groapa comună din steag// câte unul! ordonă mantalele tot depănându-ne drumul// de pe tălpi ca pe-un film să-l predea la arhivă estimp ne/ leagă ochii cu panglica neagră [...] pe rând/ ne conduc la... convoiul ne sună-n ureche: o groa-pă... o groa-pă...// «Foc!»// eclipsă soare tăiat împrejur”. Atât drumul cât şi moartea sunt conotate, prin imaginea maşinii de scris, în regim textual. Procedeul poate fi descris ca pur textualism, cu toate că textualismul autohton al lui Bogdan Ghiu ş.a. rareori atinge o asemenea intensitate. În aceste versuri poate fi recunoscută şi amprenta lui Ion Gheorghe, a cărui influenţă e mai semnificativă la **G.-P.** decât aceea produsă asupra generaţiei optzeciste din România, care l-a repudiat pe autorul *Megaliticelor* din motive de politică, nu şi de poetică. Înrâurirea se manifestă prin oracularul neognostic, prin frazările ample şi obscure brăzdate la răstimpuri de intruziuni ale folcloricului („în cale ieşitu-ne-au Gog şi Magog/ Tanda şi Manda/ Haua şi Bordea”) sau prin prezenţa unor personaje arhetipale precum Marele Mut. După cum observa Marin Mincu, *Elegiile politice* ale lui Ion Gheorghe nu au rămas fără consecinţe în poemul *Ch-ău (ragtime)*, unul din textele cele mai importante ale lui **G.-P.** Încapsularea cvasierotică în scriitură a oraşului Chişinău – versurile de început trimit la primele fraze din *Lolita* lui Vladimir Nabokov – coexistă cu vitriolarea dezamăgită. Unele versuri („vezi mamele de campioni alăptându-şi odraslele cu Coca-Cola// ai o palmă întinsă-n stomac care cere pomană”) le precedă pe acelea din *România* lui Marius Ianuş. *Vaca* este un amplu poem aşa-zicând cosmogonic, naşterea universului fiind substituită, tot textualist, prin deprinderea gramaticii în copilărie, urmată aproape imediat de familiarizarea cu angoasa morţii (Emil Cioran este un autor citat relativ frecvent). Poemului îi sunt anexate, după moda lansată de T.S. Eliot, o secţiune bibliografică intitulată *Note şi comentarii*. Volumul *Yin Time* (1999) este cel mai explicit erotic al poetului. Dar corporalitatea iubitei/ iubitelor este abordată tot ca o ţesătură textuală, cu sofisticarea cu care un deconstructivist intră într-o relaţie simultan amoroasă şi teroristă cu un text. *Poem kaligrafic* este un text de o factură jamesjoyceană (irlandezul este amintit de altfel printr-o trimitere la „boii soarelui”) despre formarea stilului poetic în paralel cu educaţia sentimentală. „Parantezele/ şi-au făcut apariţia-n textele mele odată cu sarcina ei devenită vizibilă”, scrie poetul la un moment dat, referindu-se simultan la scris şi la iubită. Paranteza nu este un simplu semn grafic sau o figură a gândirii poetice a lui **G.-P.** (obscură şi în acelaşi timp pedant autoexplicativă), ci şi o metaforă erotică sugerând sexul, uterul. Sarcina amintită în versul citat va fi întreruptă printr-un avort; această pierdere/golire contrapunctează naşterea stilului poetic. Poezia este eros, dar şi traumă; viaţă şi frumuseţe (caligrafie), dar şi moarte (*kali*, *kali*-grafie). Astfel de relaţii apar peste tot, uneori complicate prin introducerea unor elemente biblice contaminate de senzualitatea adesea licenţioasă care dă linia cărţii. *Yin Time* și *Arme grăitoare* (2009) reiau o serie de texte din volumul anterior, procedeu tipic poetului. Reluarea, rescrierea fac parte din structura intimă a autorului. Alt poem caracteristic

este *iov & vio*, compoziţie cvasimuzicală, „fugă" sau improvizaţie jazzistică pe tema morţii. Sunt amestecate referinţe biblice, refrenuri ţinând de practica ortodoxiei româneşti/ estice; dar şi un index tematic autoreferenţial, încorporând trimiteri la texte proprii. În *Apa.3D*, subintitulat „poem-fluviu" (din franţuzescul „roman fleuve", dar şi trimitere la Sena în care au ales să se sinucidă mai mulţi poeţi plecaţi din România: Ilarie Voronca, Paul Celan, Gherasim Luca), fluviul cântat de Guillaume Apollinaire (versul acestuia „Sous le pont Mirabeau coule la Seine" este transformat în „Sous le pont Mirabeau coule Celan") devine imaginea cea mai potrivită a fluxului intertextual care străbate poezia lui **G.-P.**, cu adâncurile bântuite de moarte şi de (poeţi) morţi, dar curgând plin de viaţă, de un „elan vital", s-ar putea spune. Autor polivalent, **G.-P.** a mai publicat proză în *Gesturi (Trilogia nimicului)* (1996; Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova). Prima secvenţă a trilogiei, *33 1/3*, valorifică ideea lui Jorge Luis Borges din *Trei versiuni ale lui Iuda* de a-l pozitiva pe trădător, cea de-a doua explorează şi cartografiază în regim arhetipal corporalul, în timp ce a treia – poemul *Carte nu știe, ce numai iscălitura învățase a o face*, dedicat bunicii și plimbat dintr-o carte în alta – omagiază precedenţa biologică, ceea ce Tudor Arghezi numea „osemintele vărsate-n mine". Inventarul de obsesii nu suferă variații în trecerea de la un gen la altul, dar prozatorul devine cu adevărat relevant în romanul autoficțional *Țesut viu. 10x10* (2011; Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova), omagiu formal adus unor scrieri în baza zece (Decalogul, *Decameronul* lui Boccaccio) sau patent neliniare (*Șotron* de Julio Cortázar, în stilul căruia autorul oferă o hartă de lectură care nu coincide cu aceea a sumarului). Redactat în maniere eterogene grafic, ducând aluviunile bilingvismului româno–rus, torsionând cronologiile în arcul a mai bine de patruzeci de ani (între 31 martie 1968, ziua morţii lui Iuri Gagarin, şi 7 aprilie 2009, ziua revoltei din Chişinău împotriva puterii neocomuniste), romanul poartă amprenta densă simbolic și agonală stilistic tipică lui **G.-P.**. Dintre nucleele narative se reține în primul rând acela ale copilăriei disputate între tărâmul magic al vieții la țară, la bunici, unde sunt descoperite cărțile, și între dictatura – și ea textuală – unui tată autoritar, autor de literatură patriotică și partinică. Conflictul dintre cele două spații provoacă apariția viitorului scriitor, atunci când copilul este forțat de tată să scrie – și apoi să rescrie zile în șir – o epistolă bunicilor. Trezirea scriitorului găsește o temă complementară – o temă barthesiană, s-ar putea spune, Roland Barthes fiind una dintre prezențele marcante în materie de referințe – în trezirea și apoi manifestarea erotică. În fine, parcurgând complementar, dar specific, experienţa de comentator al literaturii confraţilor, **G.-P.** şi-a strâns textele în *Poezia de după poezie. Ultimul deceniu* (1999; Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova), aplicându-se – într-o proză densă și personală, încărcată simbolic-referențial și amorsată ironic – asupra generației Grigore Vieru–Liviu Damian – Gheorghe Vodă–Anatol Codru, asupra optzecismului și nouăzecismului basarabean, dar și asupra unor poeți din România, de la Aurel Pantea și Nichita Danilov până la Ioan Es. Pop și Caius Dobrescu. O comparație caracteristică pentru criticul-prozator: „Dacă Iulian Fruntașu are ceea ce s-ar numi «o gândire spermatică», Ștefan Baștovoi împinge poezia în zona sângelui, ca unul care privește lumea prin pânza cearșafului de nuntă". Complementar, **G.-P.** a tradus din Michel Pastoureau, Roland Barthes ș.a.

Limbaj de investitură, inflamat şi virulent, poezia lui Galaicu-Păun se naşte la intersecţia a două atitudini şi din interferenţa lor. Poemul lui, presat de urgenţe şi somat de imperative, e locul de întâlnire al politicului şi religiosului, ambele trăite cu febră şi într-un angajament direct, mai curând spasmatic decât contemplativ. […] *Poezia lui nu e una de amvon, de pure incantaţii bizantine şi beatitudini livreşti, ci o asumare tragică a credinţei.* […] *Revelaţiile şi epifaniile sale cutremură de fiecare dată realul, manifestându-se ca frisoane existenţiale.*

AL. CISTELECAN

Emilian Galaicu-Păun […] *colorează și tensionează prin accente expresioniste viziunile sale supravegheate, înrămate raționalist într-un scenariu.* […] *Discursiv, pletoric, whitmanian, își înmoaie viziunile în culori apocaliptice, axându-le pe cunoscutul strigăt existențial ce-l transpune poetic pe cel din pictura lui Munch. Levitația, plutirea aeriană, desprinderea gesturilor de trup, motive frecvente de la Nichita Stănescu și Cezar Baltag încoace, realizează, al el, un scenariu al căderii în hăuri (de obicei concentrice).*

MIHAI CIMPOI

SCRIERI: *Lumină proprie*, pref. Eugen Lungu, Chişinău, 1986; *Abece-dor*, Chişinău, 1989; *Levitaţii deasupra hăului*, Chişinău, 1991; *Cel bătut îl duce pe Cel nebătut*, Cluj-Napoca, 1994; *Gesturi (Trilogia nimicului)*, Chişinău, 1996; *Poezia de după poezie. Ultimul deceniu*, pref.

Al. Cistelecan, Chişinău, 1999; *Yin Time*, Bucureşti, 1999; *Gestuar*, Botoşani, 2002; *Yin Time. Neantologie*, pref. Mircea A. Diaconu, Chișinău, 2004; *Arme grăitoare*, prezentare Șerban Foarță, Chișinău, 2009; *Țesut viu. 10x10*, postfață Dorin Tudoran, Chișinău, 2011; *a–z.best*, pref. Al. Cistelecan, postfață Nicolae Leahu, Chișinău, 2012. **Traduceri:** Robert Muchembled, *O istorie a diavolului*, Chișinău, 2002; Michel Pastoureau, *O istorie simbolică a Evului Mediu occidental*, Chișinău, 2004, *Albastru. Istoria unei culori*, Chișinău, 2006, *Ursul. Istoria unui rege decăzut*, Chișinău, 2007; Roland Barthes, *Jurnal de doliu*, Chișinău, 2009.

Repere bibliografice: Adrian Popescu, *Un expresionist postcomunist*, ST, 1991, 10; Nicolae Bârna, *Levitaţia izbutită*, L, 1992, 36; Aurel Pantea, *Viziuni şi sarcasme*, APF, 1996, 4; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia, 246–247*; Marin Mincu, *Un samurai basarabean*, LCF, 1998, 41; Bucur, *Poeți optzeciști, 85–89*; Cistelecan, *Top ten, 12–14, 185–188*; Vitalie Ciobanu, *Valsul pe eșafod*, Chișinău, 2001, *147–154*; Pop, *Viața, 296–301*; Cistelecan, *Al doilea top, 97–98*; Octavian Soviany, *Un maşinist al nimicului*, LCF, 2004, 42; *Mică encicl., 347–364*; Suceveanu, *Emisferele, 145–154*; Burlacu, *Texistențe*, I, *208–214*; Şleahtiţchi, *Cerc, 67–82;* Bodiu, *Evadarea, 133–135*; Aliona Grati, *Structura dialogică a romanului „Gesturi" de Emilian Galaicu-Păun*, în *Proza basarabeană din secolul al XX-lea*, Chișinău, 2010, *76–104*; Vakulovski, *Portret, 243–254;* Cistelecan, *Diacritice*, II, *94–97*. ***M.I.***

GALAN, V. Em. [Valeriu Emanoil] (15.II.1921, Săveni – 3.I.1995, Bucureşti), prozator, dramaturg. Este fiul Elenei și al lui Ștefan Galan, medic. Urmează cursuri la Politehnică în Iaşi, Cernăuţi şi Timişoara, fără a-şi finaliza studiile (1939–1943). Lucrează în redacţiile publicaţiilor bucureştene „Gluma" (1943–1944), unde a debutat, „Victoria" (1945–1946), „Cotidianul" (1946), „Scânteia" (1946–1965), recurgând într-o primă perioadă la pseudonimul V. Langa. Debutul editorial îl reprezintă nuvela *Cărămidarii* (1948), livrescă în ciuda promisiunilor din titlu și „asemănătoare cu proza romantică a lui Vasile Alecsandri" (Alex. Ștefănescu). **G.** semnează însă în continuare numeroase scrieri pe linia propagandei de partid, ceea ce îi aduce recunoaşterea oficială; cu romanul *Zorii robilor* (1950) câştigă Premiul de Stat, la fel şi cu primul volum din *Bărăgan* (1954), una dintre cărţile simptomatice pentru realismul socialist din anii '50. Odată cu relativa liberalizare din deceniul al şaptelea, scriitorul intră progresiv într-un con de umbră, sfârșind uitat aproape cu totul, deşi publică câteva lucrări de valoare şi se distanţează discret de compromisurile făcute anterior. Dintre publicaţiile la care a colaborat mai pot fi amintite „Contemporanul", „Gazeta literară", „Viaţa românească".

G. ilustrează cazul scriitorului de talent care a plătit de două ori prețul alinierii la realismul socialist: o dată prin textele de această factură, care-i trădau vocația originară, și încă o dată prin eticheta de autor al romanului *Bărăgan*, care i-a rămas lipită după ce „obsedantul deceniu" a luat sfârşit. Dincolo de uşurinţa cu care a răspuns comandamentelor anilor '50, apropiindu-se totuşi într-o mai mare măsură decât alţi scribi ai epocii de zona esteticului şi alternând registrul satirei „usturătoare" cu acela al construcţiei „grave", monumentale în intenţie, înclinaţia lui autentică, neexploatată suficient, este aceea de a experimenta în sensul ficţiunilor arborescente, al complicaţiilor narative, al spiritului ludic, parodic şi autoironic. De asemenea, sunt evidente calităţile prozatorului de a construi – în special pe o tematică rurală – în spaţiul realismului canonic, de a da verosimilitate unor atitudini, scene, psihologii, personaje, fire epice. Pastişând subţire stilul cronicăresc ceremonios şi afectat, nuvela *Potop* (1948) e o fantezie narativă care pretinde, cu haz și cu fason cvasidetectivistic, a reconstitui după unele hrisoave condiţiile în care un papă din secolul al XV-lea ar fi fost tras pe sfoară de cardinalul Marcianus Lombardus; toată afacerea are ca efect o psihoză colectivă declanşată de ideea, la modă atunci, a iminentei Apocalipse. Deşi datează din aceeaşi perioadă, *Calul lui Moş Eftimie* (1950) şi *Memoriile agentului electoral Teică Pasăre* (1950) nu ies din schema pedagogiei realist-socialiste vulgare. Romanul *Zorii robilor* transformă în proză cu pretenţii de frescă imperativul comuniunii dintre muncitori şi ţărani, aflându-şi pretextul epic în răscoala din 1907. În *Bărăgan* (I–II, 1954–1959) este ilustrat şablonul activistului care coboară de la centru într-o zonă de periferie marcată de nereguli şi dezordine, minată de sabotaje, pentru a instaura ordinea și pentru a-i îndruma pe cei aflaţi acolo să distingă termenul pozitiv al relaţiei dialectice, altfel clară, dintre bine şi rău. Numit directorul unei ferme din Bărăgan în 1948 – an crucial în lupta dintre sisteme –, comunistul Anton Filip, care absolvise doar șase clase, plus trei săptămâni la o școală de partid, lipsit de orice instructaj prealabil în agricultură, dar compensând prin devotament și prin studiul *Problemelor leninismului* de I.V. Stalin, parcurge paradigmatic drumul la sfârșitul căruia

noua ordine comunistă o mătură pe cea veche, „reacționară”. Romanul, care s-a menţinut în deceniul al şaselea şi în anii imediat următori în topul criticii, s-a transformat prin ironia sorţii în eticheta diminuantă a identităţii scriitorului, deși o recitire în cheie neideologică poate avea surpriza de a găsi calități certe: caracterologie pregnantă, narațiune antrenantă, bună instrumentare a comicului. *Prima însemnare a inginerului Sie Fan-Si* (1954), *Mesajul lui U Iun-Tuo* (1955), *Vecinii* (1955) au ca sursă directă o vizită a autorului în China, inducția similitudinilor dintre cele două sisteme comuniste realizându-se astfel în cunoştinţă de cauză. De un cu totul alt nivel sunt câteva proze ale volumului *De la potop încoace* (1958). Farsa *…ca scaiul!* este o agreabilă înscenare după lecţia schiţelor lui I.L. Caragiale; maestrul este citat și pastișat, iar cititorului i se face cu ochiul, pentru a nu rămâne neavertizat. Deşi concepută „pe linie”, povestirea titulară din culegerea *A cincea roată la căruță* (1962) îşi depăşeşte condiţia prin abilitatea de a contura câteva personaje cât se poate de vii. De dimensiuni mai mari, *La Răzeşi* se mişcă oarecum greoi, nu şi fără eficienţă literară, pe solul psihologiei rurale, cu detaliul inevitabil că ţăranii sunt împărţiţi în „buni” şi „răi”. *Cărţile Horodiţei* (1965) este romanul unei uzine, cu ambiții de mare frescă – de fapt, o recădere în grila simplistă și triumfalistă a realismului socialist. Cu *Zodia înstrăinării* (1966) – roman care face parte, împreună cu *Accidentul era inevitabil* (1967), *A treia Romă* (1968) şi *Hramul sfântului Nu* (1969), dintr-un ciclu narativ având în comun identitatea doctorului Ana Brebu, receptor pentru o serie de confesiuni ale unor pacienţi –, nivelul angajării partinice este decisiv și definitiv depășit. Cartea începe într-o notă înşelătoare, mimând adecvarea la tema luptei de clasă: relaţia antitetică ar părea să fie stabilită între, pe de o parte, tatăl naratorului feminin, cultivator de zarzavaturi, dar şi cămătar, negustor etc., care-şi exploatează fără scrupule rudele, şi, de cealaltă parte, un pălmaş cu viziuni marxiste, de care fata exploatatorului se îndrăgosteşte. Sensul acesta preliminar este ulterior deturnat către datele unei ficţiuni care pune în scenă o isterie colectivă de natură religioasă à la Maglavit: fostul pălmaș se transformă, prin mijloace banditeşti, în mesagerul unei aşa-zise reveniri a Mântuitorului, exploatând financiar fervoarea noii credinţe care ia proporţii de masă. Romanul are meritul suplimentar de a fi una dintre puţinele cărţi ale literaturii române care încearcă să construiască o ficţiune pornind de la un astfel de caz. *A treia Romă*, care-şi stabileşte impulsul epic la nivelul conştiinţei schizofrenice a pacientului unei clinici, complică firele, cronologiile, palierele narative, profitând de jocul binomului verosimil–neverosimil, pe care îl aplică faptelor expuse. Impresia este de „flecăreală epică uluitoare” (Valeriu Cristea), de abandon în favoarea derivei digresive. În *Hramul sfântului Nu* elevii dintr-un cenaclu literar la începutul anilor ’50 descoperă, sub influența unui străin misterios, poezia lui Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Ion Barbu ș.a., însă potențialul politic al subiectului este înecat într-un idilism inconsistent și verbios, cu o turnură senzaționalistă. Romanul *Şahul dublu de la Armor* (1970) mimează parodic descifrarea cu ajutorul computerului a scrierii necunoscute de pe un monument druidic descoperit în Bretania – în fond, pastișând *avant la lettre* metoda fantezistă prin care Ion Gheorghe a „citit” în monedele trace o întreagă narațiune mitologică. **G.** a scris și o piesă de teatru, *Prietena mea Pix* (1963), a compus, pornind de la nuvela *La Răzeşi*, scenariul filmului *Comoara din Vadul Vechi* (1964; regia Victor Iliu) și a tradus în 1983, în colaborare cu Igor Block, *Omul din subterană* de F.M. Dostoievski.

SCRIERI: *Cărămidarii*, Bucureşti, 1948; *Potop*, Bucureşti, 1948; *Calul lui Moş Eftimie*, Bucureşti, 1950; *Memoriile agentului electoral Teică Pasăre*, Bucureşti, 1950; *Zorii robilor*, Bucureşti, 1950; ed. I–II, pref. Mihai Gafiţa, Bucureşti, 1961; *Bărăgan*, I–II, Bucureşti, 1954–1959; *Prima însemnare a inginerului Sie Fan-Si*, Bucureşti, 1954; *Mesajul lui U Iun-Tuo*, Bucureşti, 1955; *Vecinii*, Bucureşti, 1955; *Micul Kan*, Bucureşti, 1956; *De la potop încoace*, Bucureşti, 1958; *A cincea roată la căruţă*, îngr. şi pref. Ion Mihăileanu, Bucureşti, 1962; *Prietena mea Pix*, Bucureşti, 1963; *Cărţile Horodiţei*, Bucureşti, 1965; *Zodia înstrăinării (Contravizitele doctorului B.A.)*, Bucureşti, 1966; *Accidentul era inevitabil (Contravizitele doctorului B.A.)*, Bucureşti, 1967; *A treia Romă (Contravizitele doctorului B.A.)*, Bucureşti, 1968; *Hramul sfântului Nu (Scrisori din iulie pentru dr. B.A.)*, Bucureşti, 1969; *Şahul dublu de la Armor*, Bucureşti, 1970; *A cincea roată la căruţă*, îngr. şi pref. Alex. Ştefănescu, Bucureşti, 1989.

Repere bibliografice: Silvian Iosifescu, *„Zorii robilor”*, FLC, 1951, 4; Savin Bratu, [*V. Em. Galan*], VR, 1955, 7, GL, 1956, 14; Vera Călin, *Pornind de la clasici*, Bucureşti, 1957, *54–74*; Crohmălniceanu, *Cronici*, *231–244*; Lucian Raicu, *V. Em. Galan*, GL, 1959, 39; Micu, *Romanul*, *202–214*; Ion Vitner, *Prozatori contemporani*, I, Bucureşti, 1961, *65-119*; Damian, *Direcţii*, *242-243*; Valeriu Cristea, [*V. Em. Galan*], GL, 1966, 2, 1968, 13; D. Ţepeneag, *„Zodia*

înstrăinării", LCF, 1966, 31; Magdalena Popescu, [*V. Em. Galan*], RL, 1969, 22, 1970, 24; Nicolae Manolescu, *O reconsiderare necesară*, RL, 1990, 1; Negrici, *Comunism, Proza*, *107–108*; Ștefănescu, *Istoria*, *339–342*; Popa, *Ist. lit.*, I, *918–920*. ***M.I.***

GALAXIA ROMÂNEASCĂ, publicaţie apărută la Bucureşti, lunar, între ianuarie 1990 şi aprilie 1991, cu subtitlul „Magazin ilustrat de cultură, informaţie şi reportaj". Director este Radu Theodoru, redactor-şef Olimpian Ungherea, secretar general de redacţie Anton Bălan. Abia ultimul număr oferă și componența colegiului de redacție: Ion Dodu Bălan, Eleonor Cristescu, George Dumitrescu, Gheorghe Ene, Elis Râpeanu, Radu Ștefănescu și Ovidiu Trăsnea. În deschiderea articolului-program *Dragă cititorule* se arată că revista „s-a născut dintr-o nevoie de echilibru, atunci când desfrâul anarhiei sociale și culturale, asociindu-și cinismul și iresponsabilitatea, a amenințat structurile etno-culturale ale neamului, pulverizând energiile într-o puzderie de direcții centrifuge, menite fie să îmbogățească scandalul practicat de o publicistică fără demnitate, fie să catapulteze în ierarhia puterii politice fauna semidoctismului interlop". Publicația își propune să militeze „pentru redobândirea moralității istorice a poporului nostru", prin reafirmarea neabătută a specificului național. Promisiuni rămase la stadiu declarativ, căci **G.r.** nu reușește să contureze vreo direcție ori să impună vreun nume. Mai mult, foarte curând va aluneca ea însăși spre tabloidul ieftin, de scandal și, uneori, naționalist. Rubricile, numeroase („Vitrina cu spectacole", „România, încotro?", „Arhivele neamului românesc", „Religie şi societate", „România văzută prin gaura cheii", „Planeta cu picanterii istorice", „Din dosarele închise ale revoluţiei", „Geografia ca o lacrimă", „Policier"), au un conţinut cultural destul de restrâns. Printre puţinele texte literare publicate se numără câteva poezii, dintre care doar una, aparţinând lui Ștefan Aug. Doinaș (*Există*), merită a fi reținută. Proza se menține cel mai adesea în sfera *policier*-ului. Semnează Tudor Negoiţă, Iosif Vianu ș.a. Radu Theodoru oferă note de călătorie (*Rafale în Egee*). Mai generos este compartimentul publicistic, axat îndeosebi pe istoria, societatea și spiritualitatea autohtonă. Ion Dorin Brădeanu semnează articolul *Național și universal în cultura românească*, avertizând că eludarea chestiunii riscă să atragă spiritul „pe cărări înfundate". Ion Dodu Bălan are o intervenție intitulată *Destinul vitreg al cititorului*, iar într-unul dintre reportaje George Chirilă se ocupă de „fața nevăzută" a televiziunii. Ion Câmpineanu deplânge falsificarea istoriei Ardealului, Ion Căpeț imaginează un proces al vinovaților de „genocid spiritual" din România, Jean Gheliuc preia informații din seria veche a „Dimineții" și rememorează vizita întreprinsă în România, în 1936, la invitația Marthei Bibescu, de Antoine de Saint-Exupéry. La rubrica „Misterele Bucureștilor" Anton Bălan cercetează tainele mănăstirii Văcărești, iar H. Lerea face o retrospectivă istorică a Academiei Române. Sub titlul *Interferențe culturale*, Eugenia Ioan analizează, la rubrica „Diaspora românească", volumul lui Radu Flora *Literatura română din Voivodina*. Emil Secărescu trece, în serial, prin „infernul de la Peridava" și tot în serial este publicat un studiu din 1926–1927 al lui Tache Papahagi, *Aromâni. Destinul tragic al unei etnii romanice*. Derapajele limbii române intră în atenția lui Elis Râpeanu la rubrica „Perle din presă". Despre problemele românilor de dincolo de Prut scrie Vasile Dumitrescu la rubrica „Geografia cu o lacrimă – Basarabia", în vreme ce Ovidiu Trăsnea se interesează, la rubrica „Lumea politică românească", de fenomenul populismului. Este reluată publicarea lucrării *Terorismul maghiar*, editată de Marele Stat Major al Armatei, Secția a II-a Informații, sub sigla Secret, în 1939, la București. Divertismentului îi aparțin intervențiile Leliei Nazîru (*Parapsihologia – o știință de graniță*) sau ale lui V.I. Velicu (*Din tenebrele proxenetismului*), Narcis Zărnescu şi Remus Botar. ***D.B.***

GÁLDI László [Ladislau] (22.V.1910, Miskolc, Ungaria – 4.II.1974, Budapesta), romånist, comparatist, traducător.

Numele de familie la naştere era Göbl. Începe să facă studii medii la Dej şi le continuă la Liceul Romano-Catolic din Arad, luându-şi bacalaureatul la Liceul „Moise Nicoară" din acelaşi oraş. A absolvit Facultatea de Litere a Universităţii din Budapesta, secţia maghiară–română–franceză (avându-i profesori pe Carlo Tagliavini şi Aurélien Sauvageot).

Bursier la Paris (1932–1935), a fost lector la École des Langues Orientales Vivantes. S-a specializat în romanistică sub îndrumarea profesorilor Paul Hazard şi Mario Roques. În 1938 este abilitat docent la Universitatea din Budapesta, unde a lucrat în continuare în calitate de conferenţiar delegat. Între anii 1942 şi 1944 a predat romanistica la Universitatea din Cluj. După 1945, stabilit la Budapesta, a condus Secţia de lexicografie şi lexicologie a Academiei de Ştiinţe, al cărei membru corespondent era din 1942, şi a predat la Universitatea „Eötvös Loránd", ca profesor onorific, atât cursuri de filologie romanică, cât şi de limbă şi literatură română. A colaborat la „Annales Universitatis Scientiarium Budapestiensis", „Magyar Nyelvőr", „Acta Linguistica Hungarica", „Beiträge zur romanischen Philologie", „Studia Slavica Academiae Scientiarum Hungaricae", „Nyelvtudományi Közlemények", „Egyetemes Philologiai Közlöny", „Limba română", „Convorbiri literare", „Buletinul «Mihai Eminescu»", „Limbă şi literatură", „Philologiai Közlöny", „Vasárnap", „Apolló", „Valóság", „Láthatár", „Orbis Litterarum", „România liberă" (Paris), „Helicon", „Lingua Nostra", „Cahiers de l'Association Internationale des Études Françaises" şi la actele unor congrese internaţionale de lingvistică şi filologie romanică.

Publicând încă de foarte tânăr (primele lucrări ştiinţifice îi apar în 1932, sub numele Göbl), **G.** a lăsat în urma lui o operă caracterizată de „rigoare ştiinţifică, o impresionantă informaţie, o rară forţă de disociere şi numeroase soluţii originale" (Florica Dimitrescu). Şi-a redactat articolele şi studiile nu numai în limba maghiară, ci şi în română, franceză, italiană, germană şi rusă. În lucrările sale **G.** pledează pentru o perspectivă interdisciplinară, sub semnul culturii, vizând limba, literatura şi muzica, contribuţiile sale fundamentale în domeniul stilisticii franceze, italiene şi române – *Précis de stylistique française* (1967), *Introduzione alla stilistica italiana* (1971), *Introducere în stilistica literară a limbii române* (1976) – fiind un model. Comparatist, **G.** a cercetat influenţele culturale şi contactele literare care determină circulaţia formelor metrice. În acest sens, este iniţiatorul unei metode comparative în cercetarea versificaţiei, metodă evidenţiată într-o serie de lucrări precum: *Le origini italo-greche della versificazione rumena* (1939) şi *Esquisse d'une histoire de la versification roumaine* (1964). A manifestat interes atât pentru prozodia limbilor romanice, cât şi pentru metrica limbilor fino-ugrice sau pentru versificaţia rusă. Dar cea mai mare parte a energiei sale a pus-o în slujba culturii române, contribuind la cunoaşterea unor etape importante din istoria limbii române şi a limbii române (inclusiv a celei) literare. Este semnificativ că, în teza pentru docenţă, se ocupă de relaţiile româno-greceşti, *Les Mots d'origine néo-grecque en roumain à l'époque des phanariotes* (1939) fiind un excurs ce aruncă o lumină nouă asupra românei din secolul al XVIII-lea. A continuat să fie preocupat de acest domeniu, lărgind totodată aria cercetărilor asupra influenţelor exercitate de alte limbi asupra lexicului românesc. Anii 1943–1944 sunt marcaţi de două contribuţii substanţiale: un amplu studiu despre neologismele din Transilvania şi despre activitatea lui Paul Iorgovici (*Az erdélyi román nyelvújítás*, 1943) şi un studiu introductiv la *Dictionarium Valachico-Latinum,* partea lui Samuil Micu din *Lexiconul de la Buda*, pe care îl editează în 1944. Cărturarul a manifestat un viu interes şi pentru legăturile româno–maghiare din epoca Luminilor. Într-o lucrare amplă tratează relaţiile Şcolii Ardelene cu „latinismul" maghiar (*XVIII. századi humanizmusunk és a románság*, 1940). Consacră mai multe studii și interferenţelor culturale din epoca romantismului timpuriu. Atenţia lui **G.** s-a concentrat cu predilecţie asupra limbii poetice româneşti, domeniu în care a lăsat cercetări temeinice, care merg de la începuturi până în epoca actuală. A studiat începuturile prozei ritmice, metrica *Ţiganiadei* lui I. Budai-Deleanu, fonosimbolismul rimelor bacoviene, valoarea expresivă a neologismelor în limba poetică. Preferinţele lui s-au îndreptat către M. Eminescu şi Lucian Blaga. După numeroase articole despre diferite aspecte ale liricii eminesciene (comentarii cu privire la geneza unor poeme, analize stilistice) şi despre proza sa, a publicat *Stilul poetic al lui Eminescu* (1964), sinteză a treizeci de ani de cercetări asidue, cea mai bogată exegeză de până atunci a limbii şi stilului eminescian. Punând la contribuţie mijloacele criticii stilistice, **G.** a supus creaţia eminesciană unei analize minuţioase, căreia îi serveşte drept fundal literatura europeană. Lucian Blaga este celălalt mare poet român căruia i-a închinat o monografie, şi aceasta precedată de câteva studii semnificative. *Contributions à l'histoire de la versification roumaine. La prosodie de Lucian Blaga* (1972) plasează versul

lui Blaga într-o perspectivă istorică, ceea ce îi dă cercetătorului posibilitatea de a extrage o serie de particularităţi ale prozodiei avute în atenţie: originalitatea, factura elaborată, armonia. Studiind originea italo-greacă a versificaţiei româneşti, problemele generale ale prozodiei din zona dunăreană, periodizarea istoriei versului românesc, **G.** și-a sintetizat cercetările în ampla lucrare *Introducere în istoria versului românesc* (1971). Potrivit propriei concepţii, autorul examinează versificaţia românească în contextul culturii europene, stăruind asupra realizării unei istorii comparate a versificaţiei, desfășurată de la lirica populară la cea a lui Lucian Blaga. **G.** a tradus în limba maghiară din poezia lui M. Eminescu (din care a publicat un amplu volum în 1967), din Al. Vlahuţă, G. Coşbuc, Al. T. Stamatiad, Octavian Goga, Ion Pillat, G. Bacovia ș.a. şi din proza lui Liviu Rebreanu (*Răscoala*), precum şi din a lui Ionel Teodoreanu (între care romanul *La Medeleni*).

SCRIERI: *Problemi di geografia linguistica nel rumeno del Settecento*, Roma, 1938; *Le origini italo-greche della versificazione rumena*, Roma, 1939; *Les Mots d'origine néo-grecque en roumain à l'époque des phanariotes*, Budapesta, 1939; *XVIII. századi humanizmusunk és a románság* [*Umanismul maghiar din secolul al XVIII-lea şi românii*], Budapesta, 1940; *A Dunatáj nyelvi alkata. A Dunatáj irodalmi fejlödése* [*Structura lingvistică şi dezvoltarea literaturii în regiunea dunăreană*], Budapesta, 1947; *Ismerjük meg a versformákat* [*Să cunoaştem formele de versificaţie*], Budapesta, 1961; *Esquisse d'une histoire de la versification roumaine*, Budapesta, 1964; *Stilul poetic al lui Eminescu*, Bucureşti, 1964; *Précis de stylistique française*, Budapesta, 1967; *Elementi di stilistica italiana*, Budapesta, 1968; *Introducere în istoria versului românesc*, Bucureşti, 1971; *Introduzione alla stilistica italiana*, Bologna, 1971; *Introducere în stilistica literară a limbii române*, postfaţă Florica Dimitrescu, Bucureşti, 1976; *Contributions à l'histoire de la versification roumaine. La prosodie de Lucian Blaga*, Budapesta, 1972. **Ediții:** *Samuelis Klein Dictionarium valachico-latinum*, introd. edit., Budapesta, 1944; *Le Psautier commenté du métropolite Dosithée*, Praga, 1949. **Traduceri:** *Műfordítások*, [*Traduceri din poeți români*], Cluj, 1928; Liviu Rebreanu, *Lázadás* [*Răscoala*], Budapesta, 1945; Ionel Teodoreanu, *Ködös határ* [*La Medeleni*], Budapesta, 1966, *Utak* [*Drumuri*], Budapesta, 1968, *Szélvészben* [*În vâltoare*], Budapesta, 1970; M. Eminescu, *Válogatott művei* [*Opere alese*], pref. trad., Budapesta, 1967.

Repere bibliografice: Dsida Jenő, *Göbl László, „Műfordítások”*, „Pásztortűz”, 1928, 14; Perpessicius, *Contribuţii maghiare în literatura română*, LCF, 1960, 3; *Un cercetător al operei eminesciene* (interviu cu Gáldi László), GL, 1964, 11; George Munteanu, *Adevărata stilistică*, CNT, 1965, 3; Sanda Golopenţia-Eretescu, *„Esquisse d'une histoire de la versification roumaine”*, REF, 1965, 4; Flora Şuteu, *„Stilul poetic al lui Eminescu”*, LR, 1966, 2; Ştefan Munteanu, *Între lexicografie, limbă literară şi stilistică*, SCL, 1970, 1; Valentin Taşcu, *„Introducere în istoria versului românesc”*, NYRK, 1972, 2; Beke, *Fără interpret, 229–235*; Piru, *Varia*, II, *305–308*; Szabó Zoltán, *Gáldi László életműve*, UTK, 1974, 11; Balotă, *Scriitori maghiari*, *463–470*; *Rom magy. ir. lex.*, II, *36–37*; Gavril Scridon, *Mari prieteni ai lui Eminescu*, ALA, 1992, 150; Florica Dimitrescu, *Un savant devotat culturii române – Ladislau Gáldi*, JL, 1995, 29–32; Mircea Popa, *Ladislau Gáldi, cercetător al lui Blaga*, TR, 1996, 23–24. ***O.K.***

GALERIA, periodic apărut la Bucureşti, săptămânal, între septembrie 1941 și februarie 1942. Dintr-un „reportaj indiscret” semnat de Virgil Balint (*Redacția revistei „Galeria” în 1941*) se poate afla că director este Vlaicu Bârna, secretar de redacţie Iordache Răducu, Irina Lepa reporter, iar Ion Marin Sadoveanu, Ionel Teodoreanu, Dragoș Protopopescu, E. Lovinescu, N. Davidescu, Dinu Nicodin și Cosma Damian colaboratori. Totuși, numai de la numărul 22/1942 se consemnează faptul că direcțiunea gazetei este asigurată de Vlaicu Bârna. Până atunci, alături de subtitlul „Teatru. Literatură. Muzică. Plastică. Sport” („Sport” fiind eliminat de la numărul 21/1942), se menționa doar „Apare sub conducerea unui comitet”. Dintre numeroasele rubrici ale revistei se rețin „De vorbă cu...”, „Senzaţia zilei”, „Cronica cinematografică”, „Poşta redacţiei”, „Interpreţii despre roluri”, „Actriţele noastre”, „Compozitorul zilei”, „Veşti-poveşti”, „Creaţia zilei” „Antologie «Galeria»”. Comentariile de la „Cronica teatrală” sunt susținute alternativ de Vlaicu Bârna, George Șoimul, Silvia Grecu și C. Cristobald. Cum publicaţia este axată preponderent pe problemele lumii teatrului, producția literară are o slabă reprezentare. Pot fi citite totuși versuri de Ion Pillat (*Metamorfoză*), Mihai Codreanu (*Hamlet*), Traian Lalescu, Emil Botta (*Spectacol*). Din ciclul liric consacrat scenei, Ştefan Baciu publică sonetul *Matineu*, dedicat actorului H. Nicolaide, iar N. Davidescu *Cântecul Leanei*, din ciclul „Țara Românească”. Numărul special de Crăciun publică povestirea lui Ionel Teodoreanu *Crăciunul domnului profesor*. Sunt prezente și alte nume ale literelor vremii, precum Tudor Arghezi, care deplânge în *Părintescul plagiat* „această sete de mediocritate,

grefată monstruos pe un corp sufletesc înfumurat", proprie noii generații, căreia îi adresează un apel viril: „Generaţie nouă, ipotezele tale sunt sterpe şi tinereţea ta e îmbătrânită la netimp. Nu se poate. Sculaţi, Feţi-albi! Zburătorul a zvârlit în mare un luceafăr de Boboteaza ideii. În talaze, după el! Şi-aduceţi-l câineşte pe uscat". La rândul său, în *Ce fel de şcoală e teatrul*, E. Lovinescu mărturiseşte că „n-a ieşit niciodată de la un spectacol altfel de cum a intrat", pentru că teatrul „nu e o şcoală de educaţie morală sau cetăţenească, ci o şcoală a frumosului [...], o punte de stele luminoase peste fosforescenţa cărora trecem în eternitate". Producția publicistică nu este nici ea prea bogată. Cu prilejul lansării în România a peliculei germane *Răscoala burilor*, Vlaicu Bârna se ocupă de personalitatea actorului Emil Jannings. După premiera unei noi reviste a lui Constantin Tănase, Irina Lepa se întreabă „de ce are succes Tănase?". Ion Marin Sadoveanu oferă un medalion Albert Bassermann, „cea mai puternică figură actoricească a teatrului german", iar Victor Eftimiu reflectează asupra nemulțumirior în teatru. Dragoș Protopopescu semnează un elogiu adus galeriei, Ioan Sân-Georgiu scrie despre Goethe și Hauptmann. Cel mai solid compartiment al **G.** este cel rezervat interviurilor. Al. Raicu se întreține cu N. Vlădoianu, George Calboreanu și Dragoș Protopopescu, pe când L. Ardy îi are ca interlocutori pe Radu Beligan, „marele talent al Teatrului din Sărindar", pe Puiu Iancovescu, rememorând experiența scenică pariziană, pe Gică Petrescu, pe „marele gospodar și pictor" Gogu Iliescu sau pe Eugen Barbul, fostul director al Bibliotecii Universitare din Cluj. Irina Lepa o intervievează pe Agepsina Macri-Eftimiu, iar în ultimul număr (27/1942), sub inițialele I.B., e publicat un interviu cu George Enescu. Numărul 15/1941 deschide ancheta *Spre o sindicalizare a teatrelor din Capitală*, alte texte sancționează ieșirea necontrolată a lui N. Carandino la adresa Elvirei Godeanu, în favoarea Aurei Buzescu, interpretă în *Marșul nupțial*. În cronica pe care o face ultimului *Hamlet* al Naționalului bucureștean Dinu Nicodin e iritat de monumentalitatea irațională a scenografiei („Nu mai regăsești nici pe autor, nici piesa!"). Numărul 24/1942 dă publicității adresa Direcțiunii generale a Teatrelor din 30 decembrie 1941, în care Liviu Rebreanu, în calitate de director general, „interzice evreilor orice activitate teatrală în afara localurilor pur evreiești". Singura traducere e semnată de George Fonea: *Sonet lui Orfeu* de Rainer Maria Rilke, iar epigramele îi aparţin lui Jean Moscopol. Alți colaboratori: N. Ladmiss Andreescu, Constantin Pavel, Dem. Theodorescu, Petru Manoliu, Coca Ardeleanu. ***D.B.***

GALERIA FLAMUREI/FLAMURII, revistă de artă apărută la Craiova și apoi la București, lunar, între 15 ianuarie și 15 aprilie 1927, apoi pe 15 decembrie 1930, sub conducerea lui Radu Bardeș, Marcel Romanescu (ambii până la 15 februarie 1927) și Tudor N. Paulian (15 februarie–15 aprilie 1927; 15 decembrie 1930). Cu numărul al treilea, titlul e schimbat în „Galeria artii/artei", iar în numărul 3/1930 se adaugă subtitlul „Plastică – muzică – literatură – teatru", redacţia şi administraţia mutându-se la Bucureşti. Articolul-program, semnat de George Murnu, declară că publicaţia se vrea o „trâmbiţă a îndrumării sănătoase spre culmile expansiunii artistice": „creație sănătoasă, diferențiată, specifică, chiar regională, căci asta ne interesează. E dovadă, nu răsad anemic de import, țâșnește din adâncuri, din glia binecuvântată prin botezul de sânge eroic străbun. De aceea și poate cu noii săi panduri să ne ajute la descătușarea noastră – de astă dată lăuntrică. Istoria s-ar repeta pe altă cale. Trebuie să ne completăm ciclul libertăților, ca să fim întregi, de sine stătători, neatârnați și cu toată întemeierea cuvenită. [...] Noul «Fanar» trebuie răpus și înlocuit cu sufletul pământean, cel mai vânjos, cel mai neaoș. Vrem românitate, dacă se poate, absolută. Asta nu-i exclusivism. Doar nu o rupem cu lumea din afară, nu urâm, nu disprețuim pe nimeni. Apusul ni-i drag nu numai pentru că, în parte, ne leagă cu el originile, ci și pentru că acolo sunt izvoarele culturii și civilizației. De aceea îl consultăm, îl studiem, învățăm de la el și ne folosim când ne privește, ne întregește și nu ne deformează sau falsifică, nu ne preface în colonii de negri". Dintre rubrici se reţin „Creionări", „Cronica plastică", „Cronica muzicală", „Recenzii", „Ilustraţii", „Oameni de cultură". Versuri semnează Radu Gyr (*Drum vechi...*) şi George Dumitrescu (*Oboseală*), proză Valeriu Grecu (*Vreau liniște*). Printre cei prezenţi în paginile revistei se numără Mihail Dragomirescu, cu articolul *Arta noastră plastică* (3/1930), „studiu asupra manifestării artelor plastice dinaintea războiului"; „Ceea ce trebuie să cerem în genere artiștilor noștri nu trebuie să fie numaidecât îndrăznelile inovatoare pe care numai

marile genii artistice și le pot permite după ce se arată a fi absolut stăpâni pe arta lor – ci, mai întâi de toate, două lucruri: 1) tehnica conștiincioasă și sigură, și 2) inspirația, cât mai adâncă și cât mai credincioasă, de la natură. […] Odată îndeplinite într-o anumită măsură aceste condițiuni – chestia de direcțiune devine absolut secundară. Ori ai urma excentricitățile modernismului, ori ai rămâne pur și simplu credincios tradiționalismului, trebuie să fii considerat deopotrivă ca artist în toată puterea cuvântului". Alți colaboratori: Barbu Brădescu (*Un pictor italian: Felice Carena*), Paul I. Papadopol (*Grigorescu*), N. Mihăescu, S. Tudorian (*Volumul pastei*), Mihail Vulpescu (*Gestul liric*). ***D.B.***

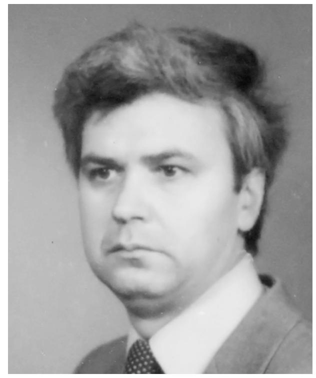
GALL, Matei (8.I.1920, Deva), prozator, memorialist. Este fiul Anei şi al lui Adalbert Gal, comerciant de sticlărie şi porţelan. A absolvit Liceul Comercial din Timişoara în 1938 şi a lucrat până în 1940 ca muncitor într-o fabrică de produse textile din Lugoj. Intrând în mişcarea comunistă aflată în ilegalitate, în 1940 încearcă să organizeze o grevă pentru revendicări economice. Întors la Deva, activează împotriva Dictatului de la Viena şi este arestat în decembrie 1940, fiind condamnat în 1941 de Tribunalul Militar din Timişoara la patru ani de închisoare corecţională pentru activitate politică ilegală. În septembrie 1942 este deportat, ca evreu, în Transnistria, în lagărul de la Vapniarka. În 1943 e transferat în închisoarea de la Râbniţa, unde supravieţuieşte masacrării deţinuţilor, survenită în noaptea de 18/19 martie 1944. Reuşeşte să se întoarcă în ţară pe jos, fără acte şi fără resurse materiale, ajutat de omenia unor militari din armata română aflată în retragere. Ajuns la Bucureşti, trăieşte în clandestinitate până în august 1944. Din septembrie lucrează la ziarul „Zori noi" din Deva, în 1945–1949 se află la Cluj, unde are diferite funcţii în conducerea judeţeană de partid, ulterior la prefectura judeţului. În 1949 devine cursant la Institutul de Relaţii Internaţionale din Bucureşti, iar din toamna aceluiaşi an până în 1955 este funcţionar în Ministerul Afacerilor Străine. Între 1955 şi 1965 activează la Agenţia Agerpres, în redacţia pentru străinătate (corespondent în Ungaria, 1956–1957 etc.). Colaborează la ziarul „Neuer Weg" (unde scrie comentarii de politică internaţională, sub pseudonimul M. Gabler), la „Flacăra", „Lumea" ş.a. Debutul ca scriitor are loc în 1956 cu romanul *Masacrul*. Demisionează în 1965 de la Agerpres şi depune cerere de emigrare, care i se aprobă după patru ani. Din 1969 trăieşte succesiv în Italia, Israel, iar din 1973 în R.F. Germania, asigurându-şi traiul prin slujbe modeste. Volumul *Eclipsa* (1997) a apărut şi în limba germană (1999) şi franceză (2011). O carte scrisă în limba maghiară i-a fost tradusă şi publicată şi în limba română – *Tainica măreţie a speranţei* (2007).

Subiectul cărţilor lui **G.** îl constituie experienţa proprie, dominată de cutremurătorul episod al supravieţuirii după masacrul de la închisoarea din Râbniţa, organizat de autorităţile militare germane (şi săvârşit efectiv de membrii unei „miliţii" calmâce pronaziste) în condiţiile retragerii în faţa înaintării trupelor sovietice. Deţinuţii – localnici şi evrei comunişti din România –, siliţi să îngenuncheze în celule, au fost omorâţi prin împuşcare cu revolverul, noaptea, în grabă, la lumina săracă a unui felinar de vânt. Câţiva – printre care şi **G.** – au scăpat cu viaţă: doar răniţi ori teferi, dar şocaţi, s-au prăbuşit printre cadavrele celorlalţi şi au fost crezuţi morţi; ceva mai târziu au reuşit să fugă din închisoarea care avea să fie incendiată de autorii masacrului. În *Masacrul* materia autobiografică este transpusă în ficţiune (prin modificări de nume şi situaţii) şi literaturizată (cu vădite concesii făcute comandamentelor propagandistice ale epocii), prin narare obiectivată, la persoana a treia, sub aspectul unui roman „de acţiune" realist-socialist. *Eclipsa* este o scriere-mărturie, o autobiografie propriu-zisă, construită pe mai multe registre: cel al rememorării anecdotice şi al confesiunii, cel al reconstituirii documentare şi cel al comentariului de natură istorică şi morală. Dacă în *Masacrul* **G.** cedase unor constrângeri care alterau parţial filonul unei mărturii cu valoare documentară (de remarcat, între altele, ocultarea identităţii etnice evreieşti a deţinuţilor prin „românizarea" numelor acestora), în *Eclipsa* el evită, deliberat şi consecvent, orice „cosmetizare" a faptelor şi orice omisiuni ori deformări determinate de vreun partizanat ideologic, aspirând la un maximum de obiectivitate. Copilăria la Deva, oraş evocat cu dragoste şi nostalgie, apoi configurarea propriei traiectorii ideologice, îndepărtarea de modul de viaţă mic-burghez al familiei şi ralierea la activitatea comunistă ilegală, arestarea şi, în fine, experienţa carcerală şi concentraţionară sunt relatate în episoadele lor esenţiale cu un grad de detaliere variabil şi, uneori, cu accente de umor

stoic. În închisoarea din Caransebeş naratorul e coleg de detenţie cu lideri comunişti precum Gheorghe Gheorghiu-Dej, Chivu Stoica, Emil Bodnăraş (dar şi cu, pe atunci, încă subalternul Nicolae Ceauşescu) şi tot acolo ia notă pentru prima oară de stratificarea internă a Partidului Comunist, de privilegiile arogate de conducători, de practicile nedemocratice din partid, de carierismul unora. Comunist dezamăgit, dar rămas credincios idealului care l-a făcut să îmbrăţişeze în tinereţe o ideologie cu efecte dezastruoase, **G.** e un memorialist incomod pentru cei dispuşi să cosmetizeze unilateral (indiferent în ce direcţie) istoria contemporană. *Vrăbiile* (2009) este un volum compozit, regrupând texte de dimensiuni şi identităţi diferite (nuvele, povestiri, notaţii memorialistico-eseistico-documentare, ţinând de ariile tematice predilecte ale lui **G.**, între care evocarea ţinuturilor natale, cu istoria lor, întâmplări dramatice din universul carceral şi concentraţionar, dar şi panoramări ale unor episoade ale istoriei recente etc.), scrise în epoci diferite, dar reunite prin viziunea democrat-umanistă proprie autorului. *Tainica măreţie a speranţei* este un roman cvasidocumentar, un roman-anchetă, nu o scriere de ficţiune, ci o încercare de reconstituire a biografiei pline de dramatism a unui coleg de liceu al autorului, numit Alfred Pollack, a cărui odisee, pornind de la Timişoara, cuprinde, între altele, emigrarea în Palestina, apoi participarea la luptele din al Doilea Război Mondial şi se încheie prin moartea în războiul arabo-israelian din 1948; un jurnal al celui evocat a constituit, după declaraţiile autorului, „una dintre bazele volumului“.

SCRIERI: *Masacrul*, Bucureşti, 1956; *Eclipsa*, Bucureşti, 1997; *Borodin nu mai este*, Miercurea Ciuc, 2006; *Tainica măreţie a speranţei*, tr. Veronica Bârlădeanu și Alexandru Sârbu, București, 2007; *Vrăbiile*, pref. Vasile Morar, Bucureşti, 2009; *Mărturii despre lagărele morții. Dialog între Tudor Petcu și Matei Gall*, pref. Menuț Maximilian, Bistrița, 2009.

Repere bibliografice: Savin Bratu, *Un document de care-ţi aduci aminte*, GL, 1957, 12; Carol Isac, *Fanatism şi utopie*, „Orient-Expres” (Israel), 1997, 129; Geo Vasile, *Cartea dezamăgirii de comunism*, LCF, 1997, 42; William Totok, [*Matei Gall*], „Halbjahresschrift für südosteuropäische Geschichte”, 1999, 2; Sabine Fröhlich, *Der Marathonläufer war schon tot, als er ankam*, „Frankfurter Allgemeine Zeitung”, 2000, 9 mai; Gina Sebastian-Alcalay, *„Eclipsa”*, RL, 2001, 5; Toma Roman jr., *Am stat o noapte sub cadavre* (interviu cu Matei Gall), „Jurnalul național”, 2009. ***N.Br.***

GANĂ, George (13.I.1935, Măldăieni, j. Teleorman – 8.III.2010, Bucureşti), critic şi istoric literar, editor.

Este fiul Marinei (n. Nedelcu) şi al lui Ştefan Gană, muncitor la CFR. După absolvirea şcolii primare în satul natal, devine elev al unei şcoli profesionale de mecanici-utilaj la Bucureşti (1949–1952), ulterior student al Facultăţii Muncitoreşti la Iaşi şi Bucureşti (1952–1954); în 1954 şi 1955 este profesor suplinitor la Măldăieni, în 1955 se înscrie la Facultatea de Filologie a Universităţii din Bucureşti. După absolvire (1960) funcţionează ca asistent în cadrul aceleiaşi facultăţi. Urcă toate treptele carierei didactice, până la gradul de profesor şi şef al Catedrei de literatură română. În 1974 obţine titlul de doctor în filologie cu teza *Opera literară a lui Lucian Blaga*, publicată în 1976. Între 1963 şi 1965 a fost lector la Universitatea „Humboldt” din Berlin, iar între 1975 şi 1978 la Universitatea din Graz (Austria). Debutează încă din studenţie, la „Gazeta literară” (1960), cu un articol despre teatrul lui Horia Lovinescu. Mai colaborează la „Contemporanul”, „România literară”, „Luceafărul”, „Teatrul”, „Caiete critice”, „Revista de istorie şi teorie literară”, „Manuscriptum”, „Viaţa românească”, „Analele Universităţii Bucureşti” ş.a. După un lung interval în care s-a dedicat activităţii de editor, revine cu o lucrare intitulată *Tudor Vianu şi lumea culturii* (1998) şi cu o importantă exegeză a poeziei eminesciene, *Melancolia lui Eminescu* (2002). A scris prefeţe la o serie de volume de Vasile Alecsandri, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, Mihail Sadoveanu, Georgeta Mircea Cancicov, G. Ciprian, Lucian Blaga. Adevărata vocaţie, cea de editor, a probat-o în ediţia *Opere* de Tudor Vianu (şapte volume între 1978 şi 1987, dintre care patru în colaborare cu Gelu Ionescu) şi în ediţia critică *Opere* de Lucian Blaga (şase volume între 1982 şi 1997). Amplele studii introductive, notele şi comentariile substanţiale îl recomandă pe **G.** drept unul dintre importanţii exegeţi ai celor două personalităţi ale culturii

române. Pentru activitatea de critic literar şi de editor i s-au acordat Premiul „Timotei Cipariu" al Academiei Române (1990) şi Premiul Festivalului Internaţional „Lucian Blaga" de la Cluj-Napoca (1991).

La **G.**, monografia *Opera literară a lui Lucian Blaga* este semnificativă pentru modalitatea modernă de abordare a unui scriitor. Nu mai sunt studiate aici, în două părţi distincte, viaţa şi opera, după modelul clasic, lansonian, ci anumite fapte biografice sunt corelate cu analiza operei, care trece pe primul plan. De altfel, implicaţiile complexe ale acestui tip de relaţionare sunt urmărite metodic într-un capitol special, intitulat *Operă şi biografie*. **G.** disociază „biografia poetului" şi „biografia omului", numai prima interesându-l. Determinantele operei s-ar afla în fiinţa scriitorului, în întâlnirea unor predispoziţii native „cu anumite împrejurări biografice, istorice şi cu un anume univers cultural". Investigând fundamentele operei, exegetul se opreşte iniţial la „sentimentul misterului cosmic", pe care îl evidenţiază în toate componentele operei lui Blaga, inclusiv în filosofia sa. Gândirea magică şi gândirea mitică – consideră exegetul – îşi au sorgintea în copilărie şi în orizontul satului, văzut mai apoi ca sat-idee sau ca sat-suflet, cu reverberaţii multiple în lirică. Întoarcerea poetului, suprasaturat de cultura filosofică europeană, în acest univers are semnificaţia unui gest ritualic de cufundare în lumea fabuloasă a poveştii şi a mitologiei biblice, în „centrul lumii", singurul loc în care omul se află în intimitate naturală cu întregul; aici misterul cosmic se converteşte „în sentiment al absolutului şi al valorii ontologice a lumii". Creaţia dramaturgică, integrată liricului, este abordată fără restricţii ideologice şi astfel se impun de la sine concluzii noi, cum ar fi aceea a antagonismului Crist–Pan din *Drumul sfântului*. E aici o idee mai veche a lui Blaga privind cultul naturii, sugestivă pentru relaţiile sale cu gândirismul tradiţionalist sau cu expresionismul german. Dacă în cazul lui Lucian Blaga **G.** publică întâi o carte şi abia apoi trece la editarea sistematică a operei scriitorului, în cazul lui Tudor Vianu începe editarea operei, pentru a da ulterior sinteza: *Tudor Vianu şi lumea culturii*. **G.** investighează aici toate laturile activităţii lui Vianu – poetul, filosoful culturii şi al valorilor, esteticianul, criticul, comparatistul, călătorul –, surprinzând totodată metamorfozele personalităţii profesorului. E. Lovinescu scria, cu amărăciune, în *Istoria literaturii române contemporane*, că „sburătoristul" Tudor Vianu părăsise critica literară pentru catedra universitară: „Necesitatea unei cariere mediocre a asasinat în d. Vianu un critic literar". **G.** oferă acum o posibilă explicaţie: „Vocaţia lui nu era într-adevăr aceea a unui critic de direcţie sau a unui cronicar, ci a unui critic care, chiar când e atent la detalii, priveşte fenomenul literar în perspectiva mai largă a esteticianului şi a istoricului culturii". Exegetul tinde să contureze portretul complet al proteicului om de cultură. Cercetându-i poezia, el descoperă „fenomenul originar" al personalităţii acestuia, şi anume dualismul: „Nu există autor român care să gândească atât de consecvent în termeni polari". Prin *Melancolia lui Eminescu* **G.** finalizează, într-un studiu semnificativ pentru profilul său de critic literar, cercetări minuţioase de ani de zile, valorificând exemplar o idee din teza de doctorat a lui D. Murăraşu. Cartea îmbină cronologia cu abordarea tematică a subiectului, fiecare capitol având drept titlu un vers eminescian: *„Natura este singurul absolut"*, *„Şi te-ai dus, dulce minune..."*, *„Gândirea mea în versuri trecute-noată"*, *„Lume ce gândea în basme"* ş.a. Înşiruirea este oarecum didactică; de altfel, volumul are la bază un curs universitar. Autorul încearcă, mai întâi, o definire a melancoliei, reţinând formula poetului însuşi: „Melancolia – cântecul sufletului şi-al gândurilor". Schiţează o istorie a noţiunii, devenită o adevărată categorie culturală, începând de la Aristotel, trecând prin Renaştere până la filosofia lui Schopenhauer şi afirmând că punctul culminant al melancoliei este de găsit în romantism, din cauza slăbirii credinţei. „Eminescu împinge orizontul ontologic al melancoliei până la ultima limită, aceea unde se află creatorul însuşi: «De plânge Demiurgos, doar el aude plânsu-şi»." Istoricul literar este interesat şi de receptarea lui Eminescu în funcţie de conceptele melancolie şi pesimism, urmărind imaginea poetului în critica lui G. Ibrăileanu, N. Iorga, G. Călinescu şi Tudor Vianu.

SCRIERI: *Opera literară a lui Lucian Blaga*, Bucureşti, 1976; *Tudor Vianu şi lumea culturii*, Bucureşti, 1998; *Melancolia lui Eminescu*, Bucureşti, 2002. **Ediţii:** Lucian Blaga, *Poezii. Teatru. Proză autobiografică*, I–II, pref. edit., Bucureşti, 1972, *Elanul insulei*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1977 (în colaborare cu Dorli Blaga), *Opere*, I–VI, introd. edit., 1982–1997, *Teatru*, I–II, pref. edit., Bucureşti, 1987, *Opera poetică*, cuvânt înainte Eugen Simion, pref. edit., Bucureşti, 1997 (în colaborare cu Dorli Blaga);

Tudor Vianu, *Opere*, VII–XIII, postfeţele edit., Bucureşti, 1978–1987 (VII–X în colaborare cu Gelu Ionescu).

Repere bibliografice: Ştefan Borbély, *O nouă lucrare despre Lucian Blaga*, VTRA, 1976, 6; Doina Uricariu, *Firescul analizei*, LCF, 1976, 41; Dumitru Micu, *Blaga într-un studiu monografic*, CNT, 1976, 46; Al. Piru, *Lucian Blaga, poet şi dramaturg*, LCF, 1977, 20; Zaciu, *Alte lecturi*, *161–166*; Cornea, *Semnele*, *193–197*; Constantin Cubleşan, *Eminescu în perspectivă critică*, Oradea, 1997, *167–171*; Florin Mihăilescu, *Blaga şi editorul absolut*, ST, 1998, 2–3; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *326–328*; Cristea-Enache, *Concert*, *547–556*; Mircea Anghelescu, *„Melancolia lui Eminescu”*, ALA, 2003, 670; Cristea-Enache, *București*, *291–308*; Micu, *Mileniu*, *438–439*; Datcu, *Pagini*, *61–65*. ***S.I.***

GANE, Constantin (27.III.1885, Botoşani – 12.IV.1962, Aiud), prozator, memorialist.

Trăgându-se din vechea familie a Găneştilor, ca fiu al Constanței și al lui Ștefan Ganea, **G.** a absolvit, în 1903, Liceul „A.T. Laurian” din oraşul natal şi a făcut studii de drept în Germania, unde îşi ia şi doctoratul, la Rostock, în 1910. Întors în ţară, este, vreo cincisprezece ani, avocat la Botoşani şi Bucureşti. Participă în 1913, ca voluntar, la campania militară din Bulgaria, iar mai târziu la Primul Război Mondial. Va consemna aceste experienţe în volumele *Amintirile unui fost holeric* (1914; Premiul Academiei Române) şi *Prin viroage şi coclauri. 1916–1917* (1922). În 1940 şi 1941 funcţionează ca ambasador la Atena, preocupându-se, printre altele, de drepturile românilor macedoneni. Pasionat de cunoaşterea trecutului, **G.** întreprinde călătorii în ţară şi în străinătate, răscoleşte arhive şi biblioteci, vizitează muzee şi monumente de artă, cercetează tradiţia orală. A publicat proză (îndeosebi cu subiect istoric), articole, note şi cronici, corespondenţă, însemnări de călătorie, piese de teatru, fragmente de roman în „Epoca”, „Politica”, „Universul literar”, „Curentul”, „Cele trei Crişuri”, „Convorbiri literare”, „Revista Fundaţiilor Regale”, „Luceafărul”, „Flacăra” ş.a. Înfiinţează şi conduce revista „Sânzana” (1937–1938). A ţinut conferinţe şi a avut, între 1929 şi 1937, o serie de intervenţii radiofonice pe teme istorice, culturale sau literare (*Primul proces al lui Kogălniceanu*, *Dimitrie Cantemir*, *Romanul lui Stefan Zweig*, ciclul *Domniţele române* ş.a.). În 1934 a devenit membru al Societăţii Scriitorilor Români. A făcut parte din mişcarea legionară şi, arestat şi condamnat de regimul comunist la douăzeci şi cinci de ani în 1949, îşi sfârşeşte zilele în închisoare.

Ca memorialist de război, **G.** se remarcă prin sinceritatea notaţiilor şi accentul patriotic. Prima lui carte câştigă în interes graţie descrierii detaliate pe care „fostul holeric” o dedică tuturor etapelor bolii contractate pe câmpiile bulgare. Cu o pană mai nuanţată sunt consemnate impresiile de călătorie din *Întâmplarea cea mare* (1927), unde scriitorul se abandonează, nu o dată, reveriei provocate de însemnele istoriei româneşti sau a altor meleaguri. Egiptul şi mai ales Grecia incită, prin vestigiile lor, la incursiuni livreşti sau popasuri mitologice, precum şi la reflecţii nu lipsite de miez. Prezentul se impune, de asemenea, atenţiei călătorului, care surprinde, uneori cu tentă umoristică, specificul realităţilor întâlnite. În proza de reconstituire a trecutului românesc istoricul şi literatul vor conlucra fructuos, dând adevărate fresce social-politice ale timpului evocat. Scriitorul traversează cu dezinvoltură secolele, coborând, ca în *Pe aripa vremei* (1923), până la descălecat, spre a descifra arborele genealogic al familiei sale, sau, mai aproape, precum în *Acum o sută de ani* (I–II, 1935), pentru a susţine cronica principalelor evenimente petrecute în 1834 şi 1835 în Ţările Române. Privirea scrutează mai întotdeauna relieful uman, ca în *Dincolo de zbuciumul veacului* (1939), unde autorul selectează din învolburatul Ev Mediu românesc destine grandioase şi tragice, aşa cum îl reînviase şi pe cel al lui Despot (*Farmece*, 1933). Se opreşte de preferinţă asupra personalităţilor feminine, cărora le acordă un spaţiu larg, îndeosebi în *Trecute vieţi de doamne şi domniţe* (I–III, 1932–1939), *Domniţa Alexandrina Ghica şi contele D'Antraigues* (1937) şi *Amărâte şi vesele vieţi de jupânese şi cucoane* (1943). Dacă incursiunile istorice ale lui **G.** vădesc, nu o dată, carenţe (genealogii fastidioase, exces documentar, intervenţii polemice, pasaje confuze sau incoerente), totuşi o piesă de rezistenţă rămâne lucrarea *Trecute vieţi de doamne şi domniţe* (volumul I a fost premiat de Academia

Română). Subiectele, pe cât de inedite pe atât de captivante, se derulează în povestiri pline de nerv şi de culoare, susţinute de un limbaj cu sevă arhaică. O vastă galerie de doamne şi domniţe, urmărite de la primii voievozi până la Unirea Principatelor, se perindă pe fundalul unei istorii zbuciumate. Memorabile rămân, de pildă, figura Chiajnei sau a Elisabetei Movilă ori sfârşitul cumplit al domniţei Ruxanda, frumoasa fiică a lui Vasile Lupu. Poveşti de dragoste, răpiri şi răscumpărări, execuţii spectaculoase (ca aceea a familiei Brâncoveanu), înălţări şi căderi se succedă în imagini ritmate alert, capabile să restituie atmosfera specifică epocii. **G**. a lăsat şi un roman istoric, *Rădăcini* (1947), fără prea mult ecou (Perpessicius îi consacră, totuşi, o recenzie favorabilă), şi o piesă de teatru, *Phrynea*, rămasă în manuscris. Mai merită menţionată ampla şi substanţiala lucrare istoriografică *P.P. Carp şi locul său în istoria politică a ţării* (I–II, 1936), cu unele capitole, cum ar fi cel dedicat Junimii, de interes documentar.

SCRIERI: *Amintirile unui fost holeric*, Bucureşti, 1914; *Prin viroage şi coclauri. 1916–1917*, Bucureşti, 1922; *Pe aripa vremei*, Bucureşti, 1923; *Întâmplarea cea mare*, Bucureşti, 1927; *Trecute vieţi de doamne şi domniţe*, I–III, Bucureşti, [1932] – [1939]; ed. I–III, îngr. Victor Leahu, Iaşi, 1971; ed. I–II, Bucureşti, 1999; *Farmece*, Bucureşti, 1933; *Acum o sută de ani*, I–II, Bucureşti, 1935; *P.P. Carp şi locul său în istoria politică a ţării*, I–II, Bucureşti, 1936; ed. I–II, Iaşi, 2010; *Domniţa Alexandrina Ghica şi contele D'Antraigues*, Bucureşti, 1937; *Dincolo de zbuciumul veacului*, Bucureşti, 1939; *Neamurile Mavrodineşti din Ţara Românească şi Moldova şi monografia familiei Ion Mavrodi vel hatman*, Bucureşti, 1942; *Amărâte şi vesele vieţi de jupânese şi cucoane*, Bucureşti, [1943]; *Rădăcini*, Bucureşti, [1947].

Repere bibliografice: Iacob Negruzzi, *„Amintirile unui fost holeric”*, AAR, partea administrativă şi dezbaterile, t. XXXVII, 1914–1915; Camil Petrescu, *„Prin viroage şi coclauri” de Const. Gane*, RVVR, 1923, 1; Pompiliu Constantinescu, *„Întâmplarea cea mare”*, SBR, 1927, 9; Octav Şuluţiu, *„Farmece”*, „Axa”, 1933, 15; N. Iorga, [*„Trecute vieţi de doamne şi domniţe”*], AAR, partea administrativă şi dezbaterile, t. LIII, 1932–1933; Octav Şuluţiu, *„Trecute vieţi de doamne şi domniţe”, vol. II*, F, 1935, 4; C. Fântâneru, *„Trecute vieţi de doamne şi domniţe”, vol. III*, UVR, 1939, 9; Perpessicius, *Opere,* XII, *200–202*, *495;* Ionel Bejenaru, *Constantin Gane*, ATN, 1985, 4; Elena Sfrangeu, *Constantin Gane şi rolul Găneştilor în istoria şi cultura română*, CL, 1989, 9; Andrei Stratulat, *Literaturizarea istoriei*, RL, 2002, 1.

C.Bz.

GANE, Costachi (1800 – 22.III.1865, Iaşi), traducător. Fiu al Ecaterinei (n. Buzne) şi al banului Ioniţă Gane, era frate cu Ienache (Enacachi) Gane şi cu spătarul Dimitrie (Dumitrachi) Gane. Comisul **G.** a fost redactor responsabil la „Nepărtinitorul”, jurnal politic, literar şi comercial scos la Iaşi, în 1856, în Tipografia Gane. Din noiembrie 1858 până în octombrie 1859 face să apară foaia politică şi literară „Patria”.

În 1843 **G.** traduce, în trei volume, romanul Karolinei Pichler *Agatocles sau Răvaşe scrise din Roma şi din Grecia*. În „procuvântare” el afirmă că, mai mult decât „imitarea” textului original, s-a străduit să facă o transpunere în „stilul modern” – prima atestare la noi, în plan literar, a conceptului de modern. Traducerea e însă greoaie. O contribuţie la constituirea terminologiei ştiinţifice româneşti este tălmăcirea din franceză, în 1846–1847, a cărţii *Prinţipii filosofice, politice şi morale* de colonelul François-Rodolphe de Weiss. În 1851 comisul transpune după Al. Dumas romanul „istoric, religios şi politic” *Akté sau Moartea lui Neron, împărat a Romei*, iar în anul următor, *Scene din viaţa privată sau Aceeaşi istorie* de Balzac. Cuprinzând „povăţuiri” şi date de astronomie, *Pashalion nou* (1858) este o lucrare de popularizare. În „Calendar pe anul 1853”, ca şi în cel pe 1854, sub semnătura C.G. apar versuri, precum şi traduceri din J.-J. Ampère, J.-J. Barthélemy, Bernardin de Saint-Pierre, Chateaubriand, Victor Hugo, Jules Janin, Joseph de Maistre, Jean-Baptiste Massillon, J. Michaud.

SCRIERI: *Pashalion nou*, Iaşi, 1858. **Traduceri:** Karoline Pichler, *Agatocles sau Răvaşe scrise din Roma şi din Grecia*, I–III, pref. trad., Iaşi, 1843; François-Rodolphe de Weiss, *Prinţipii filosofice, politice şi morale*, I–II, pref. trad., Iaşi, 1846–1847; Al. Dumas, *Akté sau Moartea lui Neron, împărat a Romei*, I–II, Iaşi, 1851; Balzac, *Scene din viaţa privată sau Aceeaşi istorie*, Iaşi, 1852.

Repere bibliografice: Piru, *Ist. lit.*, II, *296*; Paul Cornea, *Negruzzi, colonelul de Weiss şi Millevoye*, LL, 1966; Adrian Marino, *Modern, modernism, modernitate*, Bucureşti, 1969, *39*; *Dicţ. lit. 1900*, *376*.

F.F.

GANE, Horia (pseudonim al lui Herman Roşu-Gutman; 10.IV.1936, Scăieni, azi Boldeşti-Scăeni, j. Prahova – 6.VII.2004, Bucureşti), poet, prozator. Părinţii, Fani Gutman (n. Sigler) şi Samoil Gutman, muncitori, au fost deportaţi între 1941 şi 1945 din nordul Bucovinei în lagărele din Transnistria. **G.**

începe cu întârziere şcoala primară, absolvind în cele din urmă Şcoala Profesională Textilă din Buhuși, oraș în care lucrează doi ani ca muncitor calificat la Fabrica de Postav. Urmează apoi Facultatea Muncitorească din Bucureşti (1954–1958) şi tot aici Facultatea de Filologie a Universităţii „C. I. Parhon", făcând parte din primul cenaclu studenţesc înfiinţat după război. Funcţionează ca bibliotecar la Şantierul Naval din Olteniţa, director al Bibliotecii Raionale din Urziceni şi din 1967 ca activist cultural la Bacău, unde este şi corector la revista „Ateneu", din nou bibliotecar etc. În 1976 se mută la Bucureşti, unde e funcţionar al Federaţiei Comunităţilor Evreieşti, ieşind la pensie de boală în 1981. Debutează în 1956 cu o poezie în „Scrisul bănăţean". Mai colaborează la „Luceafărul", „Steaua", „Tribuna", „Contemporanul", „România literară" ş.a.

Lumină întârziată (1967), prima carte de versuri a lui **G.**, stă sub semnul amintirilor tulburătoare ale vieţii de lagăr, etapă care i-a marcat copilăria, acest ciclu fiind rescris ulterior sub titlul *Ierburi amare* şi publicat în culegerea *Toleranţa* (1995). Încântărilor juvenile în faţa naturii şi a iubirii, notate în versuri inegale valoric, le ia locul treptat o poezie meditativă cu accente nostalgice, din care nu lipseşte autoironia. Începând cu *Melior* (1981) se observă o distilare mai accentuată a lirismului, în versuri a căror expresivitate capătă tonuri sentenţioase. E o poezie în care sentimentul morţii şi al deznădejdii va fi caligrafiat cu o discreţie străbătută de melancolii provinciale. Ea dobândeşte intensităţi neaşteptate în *Puntea de hârtie* (1986), considerată cartea sa cea mai reuşită, prin concentrare dramatică şi definirea unui univers interior utopic, care este fiinţa însăşi a poeziei. *Dimineaţa noului venit* (I, 1974), gândit ca volum inaugural al unui ciclu, este un roman în roman ce apelează la colaj şi la interferenţe de perspective narative, la jocul dintre real şi imaginar.

SCRIERI: *Lumină întârziată*, Bucureşti, 1967; *Dimineaţa noului venit*, I, Bucureşti, 1974; *Plante gânditoare*, Bucureşti, 1977; *Melior*, Bucureşti, 1981; *Puntea de hârtie*, Bucureşti, 1986; *Frageda fire*, Bucureşti, 1990; *Convorbiri cu idealuri*, Bucureşti, 1995; *Sânii la vremea caiselor*, Bucureşti, 1995; *Toleranţa*, Bucureşti, 1995; *Civilizaţia iubirii*, Bucureşti, 1996; *O şansă la un milion (O întâmplare a omeniei)*, Bucureşti, 1996; *Calm, pus deoparte*, pref. Nicolae Manolescu, Bucureşti, 2002; *Voi spune îngerilor*, București, 2004; *Rochie de mireasă cu fluturi arămii*, Bucureşti, 2006.

Repere bibliografice: Florin Mugur, *„Lumină întârziată"*, VR, 1967, 9; Voicu Bugariu, *Visul abstract al unui roman*, LCF, 1975, 13; Constantin Stan, *„Dimineaţa noului venit"*, RL, 1975, 20; George Alboiu, *„Melior"*, ATN, 1984, 10; Emil Nicolae, *Gruparea literară „Ateneu". Horia Gane*, ATN, 1985, 6; Nicolae Manolescu, *Un poet remarcabil, fin şi inventiv*, RL, 1987, 25; Ioan Neacşu, *„Puntea de hârtie"*, ATN, 1988, 3; Constantin Crişan, *Horia Gane – L'algèbre de la nostalgie*, „Jalon" (Chambourg-sur-Indre), 1990, 38; Ulici, *Lit. rom.*, I, *268–269*; *Dicț. scriit. rom.*, II, *328–329*; Iuliana Alexa, *Poezii II*, RL, 2003, 7; Eugenia Țarălungă, *„Rochie de mireasă cu fluturi arămii"*, VR, 2007, 3–4. ***Sm.V.***

GANE, Ienache (Enacachi) (30.XI.1737, Ciumuleşti, j. Suceava – 16.II.1842, Botoşani), autor de versuri. Este cel dintâi născut al Ecaterinei (n. Buzne) şi al banului Ioniţă Gane. În existenţa lui, destul de obscură, spătarul **G.** a îndeplinit funcţiile de slujbaş la Vistierie (1805–1814), ispravnic al ţinutului Roman (1821–1827), asesor la Judecătoria Sucevei, iar în 1837 şi 1838 a fost preşedinte al Judecătoriei din Botoşani. Prin mamă era rudă cu traducătorul Iancu Buznea. Cumnat cu poetul Constantin Stamati, se încuscreşte şi cu Costache Negruzzi, care o luase de nevastă pe fiica unuia dintre fraţii lui **G.**, spătarul Dimitrie (Dumitrachi). Dintre ceilalţi fraţi, postelnicul Matei este părintele scriitorului Nicolae Gane, iar Costachi Gane s-a îndeletnicit şi el cu scrisul, ca traducător.

Împărţit în şapte cânturi, poemul *Călătoria lui Cupidon la pustiu* (1850), probabil o prelucrare, narează, cu imperturbabilă monotonie, peripeţiile lui Cupidon, proscris de zei şi sortit să rătăcească prin pustietate. Iertat prin intervenţia zeiţei Venus, este lăsat iarăşi slobod, dar orb, printre oameni. Este o alegorie, adăpostind în subsidiar o temă îndrăgită în secolul al XVIII-lea, mai ales de literatura franceză – renunţarea la voluptăţile vinovate şi la toate deşertăciunile lumeşti şi regresiunea în mijlocul naturii, într-un mediu pastoral, simplu şi neprihănit. Descrierile de natură sunt făcute în manieră sentimentală sau preromantică. Fiind judecător, **G.** e trimis în 1833, „cu a slujbii datorie", pe valea Suhăi, a Sabasei şi a Bistriţei, până la Broşteni. El îşi aşterne impresiile într-un jurnal de călătorie în versuri, intitulat *Călătoria me la munte*. Dar numai exclamaţiile lui de călător terifiat (sau, câteodată, în extaz), cu naive porniri meditative, nu fac un poet din acest modest stihuitor.

SCRIERI: *Călătoria lui Cupidon la pustiu*, Iaşi, 1850; *Călătoria la munte din 1833 a spatarului Gane*, îngr. Gh. T. Kirileanu, Bucureşti, 1909.

Repere bibliografice: N.A. Ursu, *Poetul moldovean Ienache Gane*, IL, 1961, 3: Piru, *Ist. lit.*, II, *296–298*; *Ist. lit.*, II, *224–226*; Cornea, *Originile*, *397–400*; *Dicț. lit. 1900*, *376–377*; Sorescu, *Bibliotecă*, *282–291*; Satco, *Encicl. Bucovinei*, I, *404–405*. ***F.F.***

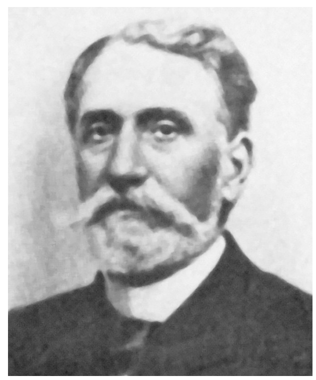
GANE, Ion M. (21.X.1902, Târgu Ocna – 28.IX.1979, Brăila), poet, traducător. Mama era fiică de preot, iar tatăl, Mihai Ganea, diriginte al Oficiului Poştal la Târgu Ocna şi apoi la Râmnicu Sărat, se trăgea din familia cărturarilor Costachi, Nicolae Gane ș.a. **G**. urmează şcoala primară în oraşul natal. Termină în 1921 secţia modernă a liceului din Râmnicu Sărat. Elev, colabora cu versuri şi traduceri din lirica franceză la o revistă locală, „Zori de zi" (1920), şi la „Ora" din Bucureşti (1921). Student la Facultatea de Litere şi Filosofie a Universităţii bucureştene (licenţiat *magna cum laude* în 1927), scotea „Analele Râmnicului" (1923), scria în „Tribuna", „Machina" şi „Râmnicul Sărat", era animatorul cercului „Alexandru Sihleanu", apărea, cu poezii şi cronică literară, în publicaţiile Capitalei: „Revista Carol I", „Universul literar", „Adevărul literar şi artistic", „Flacăra", „Ritmul vremii", „Convorbiri literare", dar şi în „Ramuri" şi în „Cele trei Crişuri". Cu o plachetă de versuri, *Zări de altădată* (1924), **G.** concura, în 1926, la Premiul Academiei Române. Alte poezii intră în *Brățara de argint* (1930). Din 1924 până în 1928 este funcţionar al Bibliotecii Academiei şi asistent, între 1927 şi 1929, la Institutul de Literatură condus de Mihail Dragomirescu. Obţine premiul acestui institut în 1925 pentru traduceri în versuri, strânse ulterior în volumul *Ritmuri franceze* (1937), iar în 1926 pentru critică literară. Susţinându-şi examenul de capacitate, este numit profesor în învăţământul secundar la Brăila, unde va funcţiona până la pensionare, în 1963. Continuă să publice, preocupat mai ales de traduceri şi de istoria literară, în „Milcovia", „Foaia învăţătorului", „Tribuna", „Gazeta cărţilor", „Extemporal", „Universul", „Orizonturi", „Încercări literare", „Luceafărul literar", „Unirea". Unele contribuţii, *Romanul popular „Filerot şi Antusa" în redacţiunea lui Radu S. Câmpiniu, cu date nouă biografice despre Câmpiniu,* peste câţiva ani *C. Sandu-Aldea. Viața şi opera lui*, sunt trase în broşuri (1936 şi 1941), la fel o conferinţă din 1925, *„Liră de argint, Sihleanu"*, şi *Bibliografia operelor lui Mihail Dragomirescu* (1928, redactată împreună cu D. Mazilu). În 1938 a publicat versiunea românească a comediei *Louison* de Alfred de Musset. A semnat şi Ion M. Ganea, I. Râmniceanu şi Mihai Longhin.

G. a fost un poet al năzuinţei către linişte spirituală (*Luminişuri*), al amintirii şi nostalgiei copilăriei, în formula de „cântec senin şi curat", inaugurată de St. O. Iosif (*Doineşte Făt-Frumos*, *Dimineaţa pe câmp*). În *Ritmuri franceze* alcătuieşte aproape o antologie a poeziei franceze, traducând pe un fir istoric, de la Charles d'Orléans până la Stéphane Mallarmé şi Paul Valéry, cu o preferinţă marcată pentru Albert Samain.

SCRIERI: *Zări de altădată*, Râmnicu Sărat, 1924; *„Liră de argint, Sihleanu"*, Bucureşti, 1925; *Bibliografia operelor lui Mihail Dragomirescu* (în colaborare cu D. Mazilu), Bucureşti, 1928; *Brățara de argint*, Bucureşti, 1930; *Romanul popular „Filerot şi Antusa" în redacţiunea lui Radu S. Câmpiniu, cu date nouă biografice despre Câmpiniu*, Brăila, 1936; *C. Sandu-Aldea. Viața şi opera lui*, Bucureşti, [1941]. **Traduceri:** *Ritmuri franceze*, Brăila, 1937; Alfred de Musset, *Louison*, Brăila, 1938.

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, XII, *524–525*; Ionescu, *Război*, I, *129–131*. ***S.C.***

GANE, Nicolae (1.II.1838, Fălticeni – 16.IV.1916, Iaşi), prozator, poet.

Coborând dintr-o veche familie boierească, **G.** era fiul Ruxandrei (n. Văsescu) şi al postelnicului Matei Gane, om cu oarecare cultură. Tatăl mai avea trei fraţi: Ienache, poet, Costachi, traducător, şi Dimitrie (Dumitrachi), socrul lui C. Negruzzi. **G.** învaţă mai întâi în Fălticeni, la şcoala primară nou înfiinţată; tot acum ia şi lecţii de germană. E înscris apoi la pensionul francez din Iaşi al lui Louis Jourdan. În 1857 obţine postul de secretar-translator al directorului general al închisorilor din Moldova; după doar o zi, îşi dă demisia. Deşi nu avea studii, face o frumoasă carieră în magistratură. Judecător la Tribunalul Județului Suceava (1857), de unde va fi

destituit pentru manifestări prounioniste, după întronarea lui Al. I. Cuza se vede numit preşedinte la acelaşi tribunal (1860), iar după un an, la Iaşi, membru al Curţii de Întărituri. Prefect de Suceava (1863), apoi de Dorohoi, în 1864 trece la Curtea de Apel din Focşani, de unde se transferă, în 1865, la instituţia similară din Iaşi. Este epoca în care **G.** intră în societatea Junimea, unde va fi desemnat, în şagă, preşedintele „celor nouă care nu înţeleg niciodată nimic". În 1867 e preşedinte de secţie la Curtea de Apel din Focşani; în urma unui incident demisionează şi se stabileşte în fosta capitală a Moldovei, avocat fără procese, cum avea să glumească mai târziu. În 1868 îndeplineşte funcţia de procuror general pe lângă Curtea de Apel. Abandonând magistratura, intră în administraţie. Prefect de Iaşi la 1870 (ulterior, şi în 1901), între 1872 şi 1911 a fost, de cinci ori, primar al Iaşilor, un primar foarte destoinic. Sunt anii în care se introduc în acest oraş pavajul drumurilor, iluminatul cu gaz şi se inaugurează noua sală a Teatrului Naţional (1896). Treptat, la Junimea şi după aderarea la Partidul Naţional Liberal al lui I.C. Brătianu (1883), **G.** se lasă prins în vârtejul politicii. Vreo trei săptămâni, în 1888, e ministru al Domeniilor. A fost deputat în toate legislaturile sub guvernările liberale. În timpul guvernării junimiste, la 1898, va fi ales preşedinte al Senatului. Membru corespondent, din 1882, al Academiei Române, devine membru plin în 1908, cu un discurs de recepţie închinat lui B.P. Hasdeu. În 1912 era preşedinte al secţiei literare a Academiei, iar în 1912–1913 vicepreşedinte al înaltului for.

G. a debutat în 1867, sub auspiciile Junimii, la revista „Convorbiri literare", unde până la 1886 publică versuri, schiţe şi nuvele. Îşi reia colaborările, din 1906, la „Viaţa românească". Articole, traduceri, discursuri i-au mai apărut (sau au fost reproduse) în „Revista idealistă", „Făt-Frumos", „Flacăra", „Gazeta Transilvaniei", „Timpul", „Vocea adevărului" ş.a. Ecouri din lirica Văcăreştilor şi a lui Costache Conachi se răsfrâng în stihurile lui **G.** – un volum intitulat *Poezii* apare în 1873 la Iaşi, în acelaşi an cu nuvela istorică *Domniţa Ruxandra* şi cu o culegere de nuvele şi poezii, *Încercări literare* –, înrâurit însă mai evident de V. Alecsandri. E o poezie în ritmuri săltăreţe, cu un tonus, în fond, optimist, robust, care cochetează uneori cu poza romantică, poetul deplângându-şi îndelung dezamăgirile amoroase. Alteori, suspinătorul practică şi o lirică a desfătărilor, evocând scene de vânătoare în mijlocul unei naturi pe care o adoră. Alegoria, legenda, epistola în versuri, balada figurează în repertoriul din *Poezii* (1886). O scenetă dramatică, după Henri Murger, e găzduită de „Curierul de Iaşi" (1872), iar o imitaţie şi o traducere din Victor Hugo în „Convorbiri literare" (1880). În 1906 se tipăreşte ceea ce **G.** socotea a fi lucrarea lui de căpetenie, tălmăcirea *Infernului* lui Dante. Efortul său a fost de a nu trăda înțelesurile poemului, de aceea versificaţia originală suportă, în versiunea pe care o încearcă, o tratare mai lejeră, în care terţinele danteşti nu sunt păstrate. Vocaţia lui **G.** este însă aceea de povestitor, naraţiunile lui fiind incluse întâi, în 1880, în două volume intitulate *Novele.* Natură sentimentală, el se înfăţişează în primele sale nuvele ca un romanţios, stăpânit de reflexe livreşti. Amoruri răvăşitoare, nefericite se petrec într-o ambianţă nefirească, în care, precum în *Piatra lui Osman* sau în *Comoara de pe Rarău* şi, mai târziu, în *Stejarul din Borzeşti*, *Aliuţă*, *Poveste de Crăciun*, pastorala se întretaie cu legenda, iar basmul cu melodrama. Preluând, până la pastişă, subiecte de la Gh. Asachi, autorul brodează nişte lamentuoase poveşti de dragoste, supralicitând, până aproape de grotesc, tot ceea ce ţine de afecte, într-o desuetă orchestraţie de procedee (mister, răpiri, travestiri, antiteze ş.a.). Ca şi nuvela istorică, nuvela sentimentală (*Şanta*, *Ura din copilărie*) ţine de partea caducă a operei lui **G.** O melodramă derizorie, *Privighitoarea Socolei*, amintind de *Dama cu camelii* a lui Al. Dumas-fiul, are afinităţi şi cu nuvela *Zoe* de C. Negruzzi. *Şanta* este o sanguinolentă istorie cu haiduci, în maniera prozelor foileton. *Ura din copilărie* e o naivă încercare de manevrare a unor obscure resorturi ale subconştientului într-o expunere când sinistră, când frivolă. O poveste cu haiduci, la fel ca *Şanta*, este *Aliuţă*, un vârf al creaţiei prozatorului. Evocarea, de astă dată sobră, se încarcă de tensiune, cu un minimum de mijloace obţinându-se o remarcabilă eficienţă narativă. Paseist blajin şi melancolic, **G.** tinde să idealizeze traiul patriarhal al boierilor din Moldova de odinioară: bărboşii îşi petrec ziua întreagă răsturnaţi în jilţuri, cu nelipsitul ciubuc şi sorbind alene din cafele. Când autorul se amuză pe seama lor, ironia e relaxată, îngăduitoare, ca în *Ciubucul logofătului Manole Buhuş.* Bătrânul logofăt, ruginit în deprinderile lui de o viaţă, rămâne perplex în faţa civilizaţiei occidentale. Comicul e unul de contraste. Asemenea anacronice figuri, cu

fixaţiile şi traiul lor automatic, moşieri înconjuraţi de slugi de toată nădejdea, vor popula, în literatura noastră, şi alte scrieri. **G.** întemeiază cu nuvelistica lui o tradiţie. Se poate spune că îi premerge lui Mihail Sadoveanu. Ţăranul, cu mentalitatea şi obiceiurile, cu superstiţiile şi credinţa lui, purtător al înţelepciunii şi al virtuților strămoşeşti, pătrunde acum – într-o lumină idilică – în proza românească (*Astronomul şi doftorul*, *Petrea Dascălul*). O vână a talentului lui **G.** se vădeşte în istorisirile de vânătoare. Ca peste ani la Sadoveanu, personajele, oameni istoviţi de alergătură, se dedau, pe la popasuri, unor ospeţe îmbelşugate, unde domneşte voia bună, se încrucişează vorbe de duh, se iscă o adevărată întrecere de ingenioase minciuni vânătoreşti (*Vânătoarea*, *Catrinţaş*, *Boală cu leac*, *Milordachi*). Voluptuos al povestirii, naratorul îşi pregăteşte cu grijă auditoriul, recurgând la strategii şi trucuri anume, şi totul dobândeşte un aer ceremonios, de ritual. **G.** are şi gustul anecdotei (*Cânele călcat pe coadă*, *Dac-a vrea Dumnezeu*), al snoavei (*Jalbă la Dumnezeu*) de sorginte folclorică (*Două nebunii* – adevărată scenă de *Decameron* autohton). Sub aspectul oralităţii, apar unele potriviri cu Ion Creangă. Cu o memorie vie a întâmplărilor de altcândva, naratorul revine, din când în când, în acel spaţiu al candorii: *Cânele Balan*, nuvelă de analiză psihologică, în care se insistă asupra sentimentului de frică, *În vacanţe*, unde scena dimineţii la iaz, cu freamătul revenirii la viaţă, îl prevesteşte iarăşi pe Sadoveanu. **G.** se îmbată de „poezia munţilor", contemplă în extaz priveliştile Moldovei, fiind, ca şi Calistrat Hogaş, îndrăgostit de aceste plaiuri. E însă lipsit de capacitate descriptivă. A colindat şi alte ţări, făcând ascensiuni, de pildă, în munţii Elveţiei (*Impresiuni de călătorie*). O penetraţie a fantasticului se produce în câteva nuvele (*Cânele Balan*, *Sfântul Andrei*, *Andrei Florea Curcanul*). Efecte insolite se percep în *Hatmanul Baltag*, „imitaţiune după Dickens", în colocviul personajului central cu sinistra nălucă a disperării şi a sinuciderii. Textul a fost prelucrat, într-un libret, de I.L. Caragiale şi Iacob Negruzzi. Scriitorul încearcă şi o literatură de fiziologii în *Agatocle Leuştean*, *Chip din lume* şi în *Două zile la Slănic*, unde înrâurirea lui Caragiale este evidentă, îndeosebi în zugrăvirea lui Nae Peruzescu, fante de mahala, arhivar şi publicist, fanfaron şi incult, folosindu-se de o frazeologie ce trimite la Rică Venturiano. Cu istorisirile sale, uneori naive, alteori înţelepte, mereu atrăgătoare, **G.** poate fi socotit unul dintre maeştrii nuvelei româneşti. În afara volumelor din 1880, bibliografia scrierilor lui în proză mai cuprinde *Pagini răzleţe* (1901), *Pacate mărturisite* (1904), *Spice* (1909). Sunt adunate aici articole, discursuri şi, bineînţeles, suveniruri. O meditaţie, *Mângâiere* (din volumul *Spice*), cotropită de melancolia senectuţii şi de presentimentul sfârşitului apropiat, respiră în cele din urmă o linişte aproape filosofică, decurgând din împăcarea cu rosturile eterne ale firii. Această seninătate, această cumpătare sunt şi ale operei lui **G.** Unele pagini sunt de evocare pur şi simplu, fără intenţie literară – *Amintiri din timpurile „Unirei"*, *Din Junimea*, *Cum am început a scrie*, *O baie în Marea de Nord*, *O serbare şcolară*. Cartea *Zile trăite* (1903) aparţine unui memorialist predestinat.

SCRIERI: *Domniţa Ruxandra*, Iaşi, 1873; *Încercări literare*, Iaşi, 1873; *Poezii*, Iaşi, 1873; *Novele*, I–II, Iaşi, 1880; ed. 2, I–III, Bucureşti, 1886; ed. 3, I-III, Bucureşti, 1899; ed. 4, I–III, Bucureşti, 1907–1908; *Poezii*, Iaşi, 1886; *Domniţa Ruxandra. Fluierul lui Ştefan. Piatra lui Osman…*, Iaşi, [1893]; *Poezii*, Iaşi, 1893; *Pagini răzleţe*, Iaşi, 1901; *Zile trăite*, Iaşi, 1903; *Pacate mărturisite*, Iaşi, 1904; *Bogdan Petriceicu Hasdeu*, Bucureşti, 1909; *Spice*, Bucureşti, 1909; *Aliuţă. Şanta*, Bucureşti, [1916]; *Petrea Dascălul*, Bucureşti, [1916]; *Amintiri (1848–1891)*, îngr. şi introd. I. Şiadbei, Craiova, [1942]; *Nuvele*, îngr. Teodor Vârgolici, pref. Şt. Cazimir, Bucureşti, 1959; *Scrieri*, îngr. Ilie Dan, pref. Şt. Cazimir, Bucureşti, 1979; *Păcate mărturisite*, îngr. și pref. Ilie Dan, Iaşi, 2009. **Traduceri:** Dante Alighieri, *Divina Comedie. Infernul*, pref. trad., Iaşi, 1906.

Repere bibliografice: Iorga, *Pagini*, I, *223–227*; Chendi, *Fragmente*, *178–185*; Ibrăileanu, *Opere*, II, *280–282*; Lovinescu, *Critice*, VI, *139–141*; Dafin, *Figuri*, I, *22–24*; Artur Gorovei, *Alte vremuri. Amintiri literare*, Fălticeni, 1930, *118–128*; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1986), II, *131–132*, *205*, *246*, *262–263*, *340*; Leca Morariu, *Bucovineanul N. Gane*, Cernăuţi, 1938; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *374–377*, *Ist. lit.* (1982), *431–434*; Cioculescu–Streinu–Vianu, *Ist. lit.*, *201–203*; Vârgolici, *Comentarii*, *202–222*; Vlad, *Povestirea*, *63–64*, *passim*; *Ist. lit.*, III, *49–53*, *329–331*; Dan, *Proza*, *181–183*; *Dicţ. lit. 1900*, *377–379*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *329–331*; Liviu Apetroaie, *Cărţile pe masă*, DL, 2010, 88; Geta Moroşan, *Nicolae Gane*, pref. Dan Mănucă, Iaşi, 2010. ***F.F.***

GANE, Tamara (19.VIII.1909, Bolgrad – 5.I.1992, Bucureşti), traducătoare, critic literar. După ce termină Facultatea de Litere şi Filosofie, secţia franceză, este profesoară în învăţământul secundar, funcţionară la Ambasada României de la Moscova (1949), la ARLUS, apoi profesoară la Catedra de istoria literaturii ruse şi sovietice de la Facultatea

de Limbi Slave a Universităţii din Bucureşti, până la ieşirea la pensie (1969). Primele articole îi apar în 1947, în „Viaţa românească”.

Singurul volum de critică publicat de **G.**, *Lermontov* (1963), bogat în informaţie, încearcă să reconstituie, în paralel cu biografia scriitorului, atmosfera societăţii ruseşti de la începutul secolului al XIX-lea. Din nefericire, demersul critic propriu-zis este mult prea des întrerupt de citate din scrierile lui Lenin şi de judecăţi marxiste asupra istoriei, conform cărora „într-o lume sănătoasă [Lermontov] ar fi fost doar un om demn şi un prieten al oamenilor, în putreda societate aristocratică din capitala imperiului rus era cu neputinţă să nu devină, pentru o vreme, «un erou al timpului nostru»”. **G.** este, de asemenea, autoarea a numeroase studii critice şi prefeţe, toate dedicate scriitorilor ruşi, de la Gogol, Dostoievski şi Tolstoi la Maiakovski şi Maxim Gorki. A mai elaborat un studiu comparativ despre „romantismul rus şi romantismul românesc” şi a participat la redactarea, în limba rusă, a unui manual de istoria literaturii ruse (1968). Un aspect complementar important este activitatea de traducătoare depusă de **G.**, care a transpus, singură sau în colaborare, sau a stilizat scrieri din F.M. Dostoievski, L.N. Tolstoi, Vladimir Maiakovski ş.a.

SCRIERI: *Lermontov*, Bucureşti, 1963. **Traduceri:** L. N. Tolstoi, *Teatru*, Bucureşti, 1953 (în colaborare cu Ada Petrari şi Al. Kiriţescu), *Incursiunea*, Bucureşti, 1960; A. A. Zercianinov, D. I. Raiho, V. I. Strajev, *Literatura rusă. De la Belinski la Cehov inclusiv*, Bucureşti, 1954; F. M. Dostoievski, *Crocodilul. O nemaipomenită întâmplare sau Păţania din pasaj*, Bucureşti, 1956, *Idiotul*, Bucureşti, 1962 (în colaborare cu Nicolae Gane); Vladimir Maiakovski, *Ploşniţa*, Bucureşti, 1970.

Repere bibliografice: Al. A. Philippide, *„Lermontov”*, VR, 1964, 2; Popa, *Dicţ. lit.* (1971), *257–258*. ***L.H.***

GARAZ, Mihail (13.XI.1930, Susleni–Orhei – 13.VII.1990, Trebujeni–Orhei), poet, prozator, publicist. A absolvit Facultatea de Ştiinţe Naturale la Institutul Pedagogic „Taras Şevcenko” din Tiraspol (1957), fiind apoi profesor de biologie la şcoala din satul natal. Din 1973 locuind în Chişinău, e redactor literar la Televiziune. A murit asasinat şi este înmormântat la Chişinău.

G. debutează în presă în 1952, apoi e prezent în culegerile colective *Glasuri tinere* (1956, 1958, 1964). Prima sa plachetă, *Cântec în septembrie* (1966), e urmată de *Salcie albă* (1972), *Adevărul şi inima* (1977), *Meşter şi zburător* (1981) ş.a. În versuri cultivă o formulă tradiţionalistă, plătind tribut clişeelor tematice ale epocii. Abia în ultimii ani de viaţă, precum în *Destin* (1991), se va război cu „idolii de ieri”, încercând şi coarda unui vers mai interiorizat, reflex al unor meditații despre viață, despre „pictura cuvintelor”, vremelnicie și durată, ca în *Cuvântul*: „Ne trecem cu anii, cuvântul rămâne –/ Matrice a chipului nostru, ecou/ Abia deslușit către ziua de mâine”. Venit după mai multe cărţi de proză – *Din valea Răutului* (1973), *Perseverenţă* (1975), *Semnele şarpelui* (1982) – volumul *Povestirile corăbierului* (1993) a fost distins, postum, cu Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova. În proză **G.** pune accentul mai ales pe dezbaterea etică şi pe latura documentară. În publicistică a abordat tematica ecologistă, articolele fiind reunite postum în *Izvorul din codru verde* şi *Avanpost ecologic*, ambele apărute în 2001.

SCRIERI: *Cântec în septembrie*, Chişinău, 1966; *Biografia copacilor*, Chişinău, 1968; *Cirli-lai*, Chişinău, 1968; *Ceaşca de porţelan*, Chişinău, 1971; *Salcie albă*, Chişinău, 1972; *Din valea Răutului*, Chişinău, 1973; *Perseverenţă*, Chişinău, 1975; *Enigma FP*, Chişinău, 1976; *Adevărul şi inima*, Chişinău, 1977; *Oraşul de mărgean*, Chişinău, 1977; *Meşter şi zburător*, Chişinău, 1981; *Semnele şarpelui*, Chişinău, 1982; ed. 2, pref. Nicolae Bătrânu, 2008; *Clasa noastră*, Chişinău, 1985; *Sărbătoarea memoriei*, Chişinău, 1986; *Comandantul*, Chişinău, 1987; *Relaţie diagonală*, Chişinău, 1988; *Destin*, Chişinău, 1991; *Povestirile corăbierului*, Chişinău, 1993; *Izvorul din codru verde*, Chișinău, 2001; *Avanpost ecologic*, Chişinău, 2001; *Sărbătoarea sufletului*, Chișinău, 2003; *Dator o veșnicie*, Chișinău, 2007; *Opere complete*, I–VI, îngr. şi pref. Tudor Palladi, Chişinău, 2010.

Repere bibliografice: Eliza Botezatu, *„Meşter şi zburător”*, LA, 1981, 1 octombrie; Ion Pop, *Mihail Garaz – un poet martir basarabean*, TR, 1991, 34; T. Roşca, *Fiorul revelaţiei în proza adolescentină*, „Columna”, 1992, 3; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, *216*; Z. Vârlan, *O viaţă sub semnul diagonalei: Mihail Garaz. Biobibliografie*, Chişinău, 1998; Efimia Ţopa, *Sărbătoarea sufletului*, LA, 2000, 9 noiembrie; *Steaua poetului de dincolo de stele. Omagiu lui Mihail Garaz*, Chișinău, 2009; *Dicţ. Chişinău*, *254–255*; Rachieru, *Poeţi Basarabia*, *263–265*. ***A.B.***

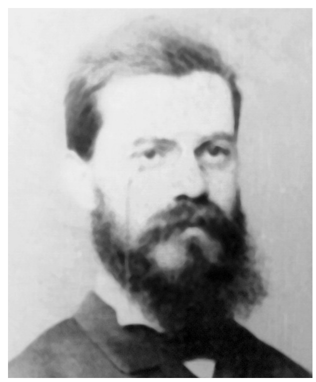
GARRIGÓS, Joaquín (9.VII.1942, Orihuela, Spania), traducător spaniol. Licenţiat în drept şi filologie hispanică al Universităţii din Murcia, **G.** a activat în calitate de consilier în cadrul primăriilor din Alicante, Valencia şi Santa Cruz de Tenerife. A studiat

limba română începând din 1981, an în care a participat la cursurile de vară organizate de Universitatea din Bucureşti, revenind aici aproape an de an, în scopul documentării. A fost director al Institutului Cervantes la Bucureşti în perioada 2005–2009.

După opinia criticii spaniole, **G.** este unicul traducător care transpune direct din româneşte, cu extremă precizie şi preocupare pentru sesizarea celor mai fine nuanţe ale lexicului şi stilului scriitorilor abordaţi. Traducerile i-au fost elogiate atât de presa spaniolă, cât şi de cea românească; recursul la textul original, la care se adaugă, nu o dată, confruntarea cu transpuneri efectuate în alte limbi de circulaţie, asigură versiuni în care eleganţa stilului şi exactitatea echivalării sensurilor contribuie la integrarea remarcabilă a unor scrieri româneşti de vârf în peisajul cultural al Spaniei de azi. Perioada asupra căreia **G.** s-a aplecat cu precădere este cea interbelică. Dacă debutul său editorial l-a constituit traducerea romanului *Ciuleandra* al lui Liviu Rebreanu, tipărită la Bucureşti sub auspiciile Fundaţiei Culturale Române (1992), toate celelalte volume i-au apărut în Spania. Cei doi scriitori cărora le-a consacrat întreaga atenţie sunt Mircea Eliade, necunoscut până la el Spaniei în ipostaza de prozator, şi Emil Cioran, a cărui operă de început, redactată în româneşte, era de asemeni necunoscută. Traducerile sunt însoţite de scurte, dar competente şi incitante prezentări ale autorilor şi ale operelor, volumul *Diario íntimo de la India* (1997), de pildă, beneficiind de note şi comentarii informate despre Eliade. O premieră este traducerea *Jurnalului portughez* al aceluiași autor (2001). Eseuri şi articole de Mircea Eliade şi Emil Cioran, în special cele dedicate fenomenului cultural spaniol, a publicat în revista „Claves” din Madrid, în 1996. Concomitent, **G.** semnează și alte traduceri, din scrierile lui Camil Petrescu, Mihail Sebastian, M. Blecher, Hortensia Papadat-Bengescu, Gib I. Mihăescu, V. Voiculescu, Norman Manea, Dan Lungu, Varujan Vosganian ș.a. A fost distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor din România pentru traducerea literaturii române în străinătate (1998), volumul premiat fiind Mircea Eliade, *La noche de San Juan*, un premiu similar acordându-i-se şi în 2007.

Traduceri: Liviu Rebreanu, *Ciuleandra*, postfaţă Petre Răileanu, Bucureşti, 1992; Mircea Eliade, *La señorita Cristina*, Barcelona, 1994, *Boda en el cielo*, Barcelona, 1995, *India*, Barcelona, 1997, *Diario íntimo de la India* [*Şantier*], Valencia, 1997, *La noche de San Juan* [*Noaptea de Sânziene*], Barcelona, 1998, *Los jóvenes bárbaros* [*Huliganii*], Valencia, 1998, *El tiempo de un centenario. Dayan* [*Tinereţe fără tinereţe. Dayan*], Barcelona, 1999, *Diecinueve rosas*, Barcelona, 1999, *Relatos fantásticos*, Barcelona, 1999, *Maitreyi*, Barcelona, 2000, *Diario portugués*, Barcelona, 2001, *Isabel y las aguas del diablo*, Madrid, 2003; Emil Cioran, *El ocaso de pensamiento*, Barcelona, 1995, *El libro de las químeras*, Barcelona, 1996, *Breviario de los vencidos* [*Îndreptar pătimaş*], Barcelona, 1998; Norman Manea, *El sobre negro*, Madrid, 2000, *El regreso del húligan*, Barcelona, 2005, *Payasos. El dictator y el artista*, Barcelona, 2006, *Felicidad obligatoria*, Barcelona, 2007, *El té de Proust* [*Octombrie ora opt*], Barcelona, 2010; Camil Petrescu, *El lecho de Procusto*, Madrid, 2002, *Última noche de amor, premiera noche de guerra*, Madrid, 2008; V. Voiculescu, *La cabeza uro*, Madrid, 2002; Mihail Sebastian, *Diario 1935–1944*, Barcelona, 2003, *El accidente*, Barcelona, 2007, *La ciudad de las acacias*, Valencia, 2008, *Desde hace dos mil años*, Valencia, 2008; M. Blecher, *Acontecimientos de la irrealidad inmediata. La guarida iluminada*, Valencia, 2008, *Cuero transparente*, Barcelona, 2008, *Corazones cicatrizados*, Valencia, 2009; Gib I. Mihăescu, *La rusa*, Valencia, 2012.

Repere bibliografice: Ileana Mihăilă, *„Româna este cea mai interesantă dintre toate limbile romanice”* (interviu cu Joaquín Garrigós), „Curierul românesc”, 1992, octombrie; Vicente Araguos, *Un mago de la novela*, „Diario 16”, 1995, 30 iunie; C. Popescu-Cadem, *„Jurnalul portughez” în premieră mondială în Spania*, JL, 2002, 1–4; Luminiţa Marcu, *Şi-a pierdut simpatiile de stânga*, LCF, 2007, 24; Ilinca Ilian, *Pornind de la traducerea în spaniolă a lui Camil Petrescu*, CL, 2008, 5. ***Il.M.***

GASTER, M. [Moses] (17.IX.1856, Bucureşti – 5.III.1939, Appleton, Marea Britanie), filolog, istoric literar, folclorist, memorialist.

Provine dintr-o cunoscută familie sefardă, fiind fiul lui Abraham Emanuel Gaster, ataşat al Legaţiei Olandei la Bucureşti, şi al Finei Judith (n. Rubinstein), originară din Berdicev (Berdyczów), azi localitate în Ucraina; pe linie maternă se înrudea cu marele pianist Arthur Rubinstein. Îşi începe instruirea la o şcoală confesională şi la Gimnaziul „Gh. Lazăr” din Bucureşti. Frecventează apoi Liceul

„Matei Basarab”, avându-l ca profesor pe latinistul I.C. Massim, iar ultimele clase liceale le face la Colegiul „Sf. Sava”, unde în 1873 îşi dă bacalaureatul. Se dedică în continuare studiilor rabinice în cadrul Seminarului Teologic de la Breslau (azi Wrocław), în paralel cu audierea cursurilor de la Universităţile din Breslau şi Leipzig, devenind discipolul lui Gustav Gröber. Sub îndrumarea acestui romanist neogramatic îşi va susţine doctoratul, în 1877, cu o teză de fonetică istorică intitulată *Zur rumänischen Lautgeschichte,* I. *Die gutturale Tenuis*, publicată la Halle, în 1878, în „Zeitschrift für romanische Philologie”. În 1881 va obţine şi diploma de rabin. Îşi făcuse debutul publicistic încă din 1876, în revista „Columna lui Traian”, condusă de B.P. Hasdeu, sub a cărui protecţie va fi la început, cu un articol de lexicologie intitulat *Câteva rectificări la etimologiile grece, turce şi maghiare ale lui Rössler*, pentru ca în 1877 să publice, tot aici, o notă etimologică şi o recenzie pe marginea *Dicţionarului turco–arabo–persan* al lui J. Th. Zenker. În anii următori va fi prezent cu articole filologice şi în „Românul”, „Revista pentru istorie, arheologie şi filologie”, „Contemporanul”, „Revista literară”, „Convorbiri literare”, „Naţiunea”, „Transilvania”, „Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain & Ireland”, „Archiv für slavische Philologie” „Archivio glottologico italiano”, „The International Journal of Apocrypha”, „The Transactions of the Society of Biblical Archaeology”, „Monatsschrift für Geschichte und Wissenschaft des Judentums”, „Literaturblatt für germanische und romanische Philologie” etc. Reîntors în ţară în 1880, susţine prelegeri de literatură română şi mitologie comparată la Universitatea din Bucureşti, ca privat-docent, şi la Ateneul Român, apropiindu-se, în această perioadă, de cercul Junimii bucureştene. Pasiunea pentru „limba veche” i-a fost potenţată, în mare parte, de prietenia cu Eminescu, pe care l-a cunoscut în perioada gazetăriei acestuia la „Timpul”. Poetul îi va oferi pentru studiu multe din piesele de bibliofilie pe care le colecţionase, dintr-un adevărat cult pentru vechile „letopiseţi”. **G.** îi va cumpăra ulterior unele cărţi şi manuscrise, formându-şi, la rândul său, o valoroasă colecţie de peste 10 000 de titluri; aproape 750 de texte vechi româneşti le va depune, la împlinirea vârstei de 80 de ani, la Biblioteca Academiei Române. O impresionantă arhivă de cărţi, manuscrise şi documente care i-au aparţinut va ajunge şi în custodia British Library, la The John Rylands University Library (University of Manchester) şi la The School of Slavonic and East European Studies (University College of London). Periplul său biografic cuprinde însă şi momentul nefericit din toamna anului 1885, când cărturarul este expulzat din cauza unei polemici cu prim-ministrul liberal D.A. Sturdza şi a unui articol din ziarul „Românul” pe marginea unor manifestări antisemite. După popasuri la Viena, Berlin şi Frankfurt, se va stabili, pentru restul vieţii, la Londra, unde va deveni conferenţiar Ilchester de literatură slavonă şi bizantină la Taylor Institution de la University of Oxford, la recomandarea lui G.I. Ascoli şi Fr. Miklosich, precum şi conferenţiar Schweich de istorie şi literatură samaritană la British Academy. În 1898 este numit rabin-şef al comunităţii israelite de rit spaniol din Londra. Recunoaşterea ştiinţifică de care se bucura se va evidenția și prin desemnarea sa, în decursul anilor, ca preşedinte şi vicepreşedinte la Folklore Society, vicepreşedinte la Royal Asiatic Society, preşedinte la Quest Society, membru în consiliul de conducere la Society of Biblical Archaeology şi The Gipsy Lore Society, membru, din 1930, la Royal Society of Literature, fiind apreciat, prin excelenţă, drept „savantul poliglot şi polihistor”, cum avea să-l caracterizeze Mircea Eliade. Cu toate că în 1888 fusese rechemat în ţară, la iniţiativa guvernului conservator, a lui Titu Maiorescu în special, refuză definitiv să se repatrieze. La apariţia *Chrestomației române*, în 1891, regele Carol I îi conferă, la propunerea lui G. Dem. Teodorescu, ministru al Cultelor şi Instrucţiunii Publice, medalia Bene Merenti clasa I. Va reveni întâmplător în ţară în 1921 şi în 1926, pentru susţinerea unor conferinţe. În 1929 este ales, la propunerea lui Sextil Puşcariu, membru onorar al Academiei Române. În scopul promovării literaturii şi folclorului românesc, colaborează la *Encyclopaedia Britannica* (ediţia 11, 1910–1911; ediţia 14, 1929–1932), publică o primă antologie de poveşti autohtone, *Rumanian Bird and Beast Stories* (1915), carte ce aspiră să fie o masivă intrare a legendelor şi poveştilor româneşti în circuit european, urmată de un alt volum similar, în propria sa traducere, *Children's Stories from Rumanian Legends and Fairy Tales* (1922), ţine numeroase conferinţe despre ţara de baştină şi participă la expoziţii consacrate artei şi culturii româneşti. O parte din sutele sale de articole şi studii pe teme lingvistice, filologice, folcloristice şi literare au

intrat într-o cuprinzătoare ediţie de autor, *Studies and Texts in Folklore, Magic, Medieval Romance, Hebrew Apocrypha and Samaritan Archaeology* (I–III, 1925–1928).

Două sunt lucrările principale care l-au propulsat pe **G.** în prim-planul cercetării literare şi filologice din epocă: *Literatura populară română* (1883) şi *Chrestomație română*. Cea dintâi a întrunit sufragiile unor mari savanţi ai timpului (Gustav Friedrich Meyer, Christoffer Nyrop, Émile Picot, Wilhelm Rudow ş.a.), care au recenzat-o elogios, considerând-o o operă unică în felul ei. În *Precuvântare* autorul afirmă caracterul novator al demersului său, argumentat prin faptul că nu a încercat „încă nimene a grupa şi a studia *întreaga* literatură populară a unui popor, mai cu seamă după izvoarele ei şi în legătură cu literatura altor popoare". Analiza comparativă se focalizează asupra cărţilor populare, aşa-numitele cărţi „eretice", redescoperite pe baza unor versiuni manuscrise în mare parte inedite. Cele 69 de manuscrise (dintre care opt îi fuseseră împrumutate de Eminescu) sunt descrise şi comentate sub aspectul provenienţei, filiaţiei, variantelor şi al circulaţiei, cu ilustrări semnificative de texte. Ele sunt ordonate tipologic în trei categorii distincte: literatură estetică sau romantică (*Alexandria*, *Varlaam şi Ioasaf*, *Sindipa*, *Cele 12 vise ale lui Mamer*, *Bertoldo*, *Archir şi Anadan*, *Floarea darurilor* ş.a.), literatură etică, cu un scop moralizator „pronunţat" (fabule, proverbe şi ghicitori) şi literatură religioasă (*Legenda despre lemnul crucii*, *Moartea lui Avraam*, *Apocalipsul apostolului Pavel*, *Legenda Duminicei*, cărţi de „prevestiri şi de noroc" ş.a.). În legătură cu provenienţa unor apocrife şi pseudoepigrafe, **G.** îmbrăţişează fără rezerve teza lui B.P. Hasdeu expusă în volumul al doilea din *Cuvente den bătrâni*, în consonanţă cu cercetările lui P.J. Šafářik şi V. Jagić, privind rolul bogomilismului în geneza şi răspândirea cărţilor populare în spaţiul cultural slav şi în cel autohton. Potrivit autorului, motivele proprii discursului religios de factură bizantină s-au „amalgamat" cu elementele sectare răspândite sub forma atractivă a poveştilor. El este, de asemenea, adeptul teoriei istoriciste privind originea iudaică a unor descântece româneşti, în timp ce alte cărţi populare ar fi parvenit prin filieră turcă. **G.** formulează, totodată, teoria sa despre originea recentă (nu mai veche de secolele al IX-lea–al X-lea) a poveştilor populare, înscriindu-se printre cei mai fervenţi susţinători ai teoriei indianiste, migraţioniste a lui Theodor Benfey (cu care era în corespondenţă). Conform acestei ipoteze, basmele europene ar fi de origine indiană ori, în general, orientală; adaosul original al cercetătorului român constă în ideea că „o mare parte din basmele actuale, dacă nu cea mai mare parte, s-au dezvoltat din nuvele şi povestiri, pe care poporul, cu încetul, le-a schimbat în basme, înzestrându-i pe eroii acelor poveşti cu trăsături fantastice şi cu facultăţi supranaturale, luate sau din credinţele vechi, sau din cercurile literaturii apocrife şi romantice". Unele puncte de vedere au fost demontate de D. Russo, care a susţinut nu numai că textele eshatologice din *Codex Sturdzanus* nu au nimic comun cu bogomilismul, ci îi sunt chiar contrare în unele porţiuni. Noi argumente în critica influenţelor de acest gen au fost aduse apoi de N. Cartojan şi Emil Turdeanu. Pledoariile vor fi reluate de **G.** în prelegerile sale de la Universitatea din Oxford, strânse sub titlul *Ilchester Lectures on Greeko-Slavonic Literature and its Relations to the Folk-lore of Europe during the Middle Ages* (1887), precum şi în cadrul unor conferinţe şi articole publicate în revista „Folklore". Cea de-a doua lucrare reprezentativă pentru remarcabila prestaţie ştiinţifică a lui **G.** este *Chrestomație română*, apărută în două volume, având subtitlul *Texte tipărite şi manuscrise (sec. XVI–XIX), dialectale şi populare*, iar comentariile fiind cu text paralel în română şi în franceză. Primul volum cuprinde în principal o schiţă de gramatică istorică şi o antologie de texte din perioada 1550–1710, reproduse cu caractere chirilice (în majoritatea cazurilor). Cel de-al doilea volum are o secţiune de dialectologie, una de literatură populară, o selecţie de texte din perioada 1710–1830, precum şi un amplu glosar româno–francez. Încă din *Precuvântare (Avant-propos)* **G.** îşi afirmă intenţia de a surprinde, pe baza textelor prezentate, „mersul gradat" al limbii române literare, cu un „îndoit" scop: filologic şi istorico-literar. Făcând critica crestomaţiilor anterioare, se prevalează, pe bună dreptate, de faptul că Timotei Cipariu s-a limitat, în întreprinderea sa similară din 1858, la fragmente de texte tipărite anterioare secolului al XVIII-lea. Or, cele mai vechi şi mai autentice monumente de limbă şi literatură română s-au dovedit a fi acelea care s-au păstrat în manuscrise, care, alături de textele populare, dialectale şi de cele neliterare (documente, zapise), devin „oglinda neştirbită a

graiului viu". Autorul a inclus „extracte" din 98 de manuscrise şi din 95 de tipărituri apărute până la 1830, precum şi din câteva texte dialectale şi folclorice inedite. Spre deosebire de predecesorii săi (Timotei Cipariu, A. Lambrior), **G.** renunţă la împărţirea tradiţională a materialului după provinciile istorice de provenienţă, preocupat „de a nu despărţi, ci de a lega textele între ele, a arăta legătura în care stă mişcarea literară dintr-o parte cu aceea din cealaltă parte a ţării". O veritabilă panoramă a literaturii române vechi este schiţată în *Introducere*, pe baza căreia va elabora apoi sinteza *Geschichte der rumänischen Literatur***,** publicată în *Grundriss der romanischen Philologie* (Strasbourg, 1901), precum şi articolul scris pentru *Encyclopedia Britannica.* Istoricul literar împarte literatura română în trei epoci bine definite (slavonă, grecească şi modernă sau romanică), în funcţie de limba traducerilor şi de „influenţa covârşitoare ce a avut când o literatură, când alta asupra scriitorilor români". În cadrul fiecărei perioade, textele sunt structurate în câte cinci genuri: teologie, drept, istorie, poezie sau literatură estetică şi literatură populară scrisă şi nescrisă. În cadrul literaturii aşa-zis estetice, de pildă, el surprinde pătrunderea în cultura română a unor celebre „romanţuri" traduse după originale neogreceşti, precum *Aethiopica* lui Heliodor, *Erotocritul* lui Cornaro sau *Critil şi Andronius*, care au ajuns să fie asimilate literaturii populare. Dintre scrierile în versuri sunt reţinute *Oda* din 1674 a lui Mihail Halici junior, elegia *Viiaţa lumii* a lui Miron Costin, ca şi epigrama din *Psaltirea în versuri* a lui Dosoftei, pe care **G.** i-o atribuie tot lui Costin. În schimb, *Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor,* lucrarea lui Dimitrie Cantemir, i se pare a fi scris „într-o limbă mai de neînţeles", aservită sintaxei latine. Una dintre ideile viabile pe care le lansează **G.** este existenţa unor „nuanţe dialectale mai pronunţate" în primele stadii ale limbii române literare, pentru ca la începutul secolului al XVIII-lea aceasta să devină „aproape uniformă munteană". În privinţa textelor rotacizante, el le consideră însă greşit simple cópii după tipăriturile coresiene. Câteva păreri au stârnit reacţia destul de dură a unor confraţi din ţară, printre care Aron şi Nicolae Densuşianu sau A. Philippide. Dacă savanţi precum Wilhelm Meyer-Lübke şi Gustav Weigand erau impresionaţi de amploarea şi noutatea operei lui **G.**, după opinia lui I. Şiadbei ea s-ar caracterizează doar prin „explicarea simplistă", „imprecizia nelimitată", „confuzia şi fantazia activă". Cu toate aceste rezerve, care au vizat, cu precădere, partea introductivă, selecţia de texte, întreprinsă cu acurateţe, a constituit, decenii la rând, un instrument de lucru de neînlocuit pentru studierea monumentelor limbii române. Deosebit de util s-a dovedit a fi glosarul, care reuneşte cuvintele şi formele caracteristice limbii vechi, cu indicaţia în franceză a sensului lor. În aceeaşi manieră **G.** a mai editat, în „Archivio glottologico italiano" din 1886–1888, cea mai veche versiune în limba română, descoperită până la acea dată, a *Fiziologului.* Altă ediţie este consacrată manuscrisului copiat de Radu de la Măniceşti în 1574 și păstrat la British Museum, fiind tipărită prin anii 1892–1895, dar difuzată abia în 1929, fără ştirea lui **G.**, cu titlul greşit de *Tetraevanghelul diaconului Coresi din 1561.* Structurate în două părţi, *Things That Were* şi *Things That Are*, memoriile lui **G.**, apărute postum la Londra în 1990, surprind în capitolele *Autobiography*, *Reminiscences* şi *The Gaster Saga* atât date relevante privitoare la viaţa şi biografia sa intelectuală, cât şi ecoul unor evenimente istorice (mişcările de la 1821 şi 1848, Unirea Principatelor, Războiul pentru Independenţă ş.a.), cunoscute din familie sau trăite nemijlocit. Sunt reînviate figuri ale vieţii politice româneşti (Al. I. Cuza, M. Kogălniceanu, I.C. Brătianu, C.A. Rosetti, Theodor Rosetti, Take Ionescu ş.a.), oferindu-se, totodată, preţioase detalii în legătură cu modul de viaţă al românilor din secolul al XIX-lea (obiceiuri, locuinţe, încălzit, iluminat, aprovizionare cu apă, alimentaţie, port, ocupaţii, mijloace de comunicaţie şi transport). Se fac referiri la şcolile din trecut, prin creionarea câtorva portrete de profesori celebri în epocă (Raoul de Pontbriant, Şt. C. Mihăilescu, I. Circa, E.I. Francudi), la ziare şi reviste, la mişcarea ştiinţifică şi, mai ales, la cea literară a timpului, prin rememorarea întrunirilor ținute sub auspiciile lui Titu Maiorescu, Take Ionescu sau ale lui I. Haimann. Este surprinzătoare galeria scriitorilor şi a oamenilor de cultură pe care **G.** i-a cunoscut îndeaproape (Vasile Alecsandri, Ioan Bianu, I.L. Caragiale, Barbu Delavrancea, C. Dobrogeanu-Gherea, M. Eminescu, B.P. Hasdeu, Al. Macedonski, I. Nădejde, A.I. Odobescu, Al. Vlahuţă) sau asupra cărora şi-a exercitat rolul de îndrumător (Petre Ispirescu, D. Stăncescu, Gr. G. Tocilescu, P.V. Năsturel, Lazăr Şăineanu),

fiecare moment evocat având valoarea unui document de istorie literară.

SCRIERI: *Basme şi istorii talmudice*, Bucureşti, 1880; *Lilith şi cei trei îngeri*, Bucureşti, 1881; *Legende talmudice şi legende române*, Bucureşti, 1882; *Beiträge zur vergleichenden Sagen und Märchenkunde*, Bucureşti, 1883; *Literatura populară română*, Bucureşti, 1883; ed. îngr. Mircea Anghelescu, Bucureşti, 1983; *Apocrifele în literatura română*, Bucureşti, 1883–1884; *Originea alfabetului şi ortografia română*, Bucureşti, 1885; *Ilchester Lectures on Greeko-Slavonic Literature and its Relations to the Folk-lore of Europe during the Middle Ages*, Londra, 1887; *Instrucţiunea în Englitera*, Bucureşti, 1893; *Studies and Texts in Folklore, Magic, Medieval Romance, Hebrew Apocrypha and Samaritan Archaeology*, I–III, Londra, 1925–1928; ed. I–III, New York, 1971; *Conjurations and the Ancient Mysteries*, London, 1932; *Rumanian Ballads and Slavonic Epic Poetry*, Londra, 1933; *Die Geschichte des Kaisers Skinder, ein rumänisch-byzantinischer Roman*, Atena, 1937; *M. Gaster în corespondenţă*, îngr. şi pref. Virgiliu Florea, Bucureşti, 1985; *Memoirs*, îngr. Bertha Gaster, Londra, 1990; *Judaica & Hungarica*, îngr. Miskolczy Ambrus, Budapesta, 1993; *Memorii (fragmente). Corespondenţă*, îngr. Victor Eskenasy, Bucureşti, 1998; *Studii de folclor comparat*, îngr. şi pref. Petre Florea, Bucureşti, 2003. **Ediţii:** *Chrestomaţie română*, I–II, Leipzig–Bucureşti, 1891; ed. Johannes Kramer, Hamburg, 1991; *Rumanian Bird and Beast Stories*, tr. şi introd. edit., Londra, 1915; *Children's Stories from Rumanian Legendes and Fairy Tales*, tr. şi introd. edit., Londra, 1922; *Tetraevanghelul diaconului Coresi din 1561* [*Tetraevanghelul lui Radu de la Măniceşti, din 1574*], Bucureşti, 1929; Anton Pann, *Povestea vorbii*, introd. edit., Craiova, 1936.

Repere bibliografice: D. Russo, *Studii bizantino-române*, Bucureşti, 1907, *27–29*; I. Şiadbei, *Ştiinţă şi improvizaţie. Istoria literaturii române în străinătate*, Iaşi, 1925, *23–33*; Cartojan, *Cărţile pop.*, I, *43–48*; Mircea Eliade, [*M. Gaster*], VRA, 1936, 442, RFR, 1939, 5; *Occident and Orient: Gaster Anniversary Volume*, îngr. Bruno Schindler, Londra, 1936; Iorga, *Oameni*, IV, *303–305*; Elisabeta Mănescu, *Dr. M. Gaster. Viaţa şi opera sa*, Bucureşti, 1940; Emil Turdeanu, *Apocryphes slaves et roumains de l'Ancien Testament*, Leiden, 1981, *1–74*; Ştefan Paşca, *Activitatea lui Moses Gaster în domeniul lingvisticii şi al filologiei române*, CLG, 1956, 1–4; *Gaster Centenary Publication*, Londra, 1958; Macrea, *Lingvişti, 137–152*; Chiţimia, *Folclorişti, 273–326*; Richard M. Dorson, *The British Folklorists*, Chicago, 1968, *273–276*; Bucur, *Istoriografia*, *104–113*; *Ist. lit.*, III, *862–874*; Bârlea, *Ist. folc.*, *260–264*; *The Gaster Papers. A Collection of the Letters, Documents, etc. of the Late Haham Dr. Moses Gaster. 1856–1939*, îngr. Trude Levi, Londra, 1976; *Dicţ. lit. 1900, 379–380*; Anghelescu, *Textul, 149–165;* Nicolae Florescu, *Istoriografia literaturii române vechi*, I, Bucureşti, 1996, *160–163*; Virgiliu Florea, *Prietenii români ai lui M. Gaster*, Cluj-Napoca, 1997; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *331–335;* Virgiliu Florea, *M. Gaster & Agnes Murgoci – avocaţi în Marea Britanie ai culturii populare româneşti – Advocates in Great Britain of Romanian Culture*, ed. bilingvă, Cluj-Napoca, 2003; Datcu, *Dicţ etnolog.*, *408–411*; Măriuca Stanciu, *Necunoscutul Gaster. Publicistica culturală, ideologică şi politică a lui Moses Gaster*, Bucureşti, 2006; Virgiliu Florea, *Scriitori români în arhiva M. Gaster de la Londra*, I–II, Cluj-Napoca, 2007; Virgiliu Florea, *Dr. M. Gaster, omul şi opera. Reconstituiri biobibliografice*, Cluj-Napoca, 2008; Virgiliu Florea, Elena Cernea, *Din istoria unei capodopere: „Chrestomaţie română" de M. Gaster*, Cluj-Napoca, 2010; Datcu, *Pagini*, *12–16*; Pavel, *Arheologia*, *130–137*. ***V.F., E.P.***

GAŞPAR, Mihail (12.I.1881, Gătaia, j. Timiş – 27.XI.1929, Timişoara), prozator, publicist. Este fiul Elenei (n. Bolocan) şi al lui Gheorghe Gaşpar, preot. Urmează liceul la Timişoara (1892–1897), Becicherecul Mare (1897–1898) şi la Beiuş (1898–1900), apoi cursurile Institutului Teologic din Caransebeş (1900–1903). După absolvire se căsătoreşte cu Livia Blajovan şi este hirotonit diacon la Lugoj, iar în 1911 devine protopop al Bocşei. Este condamnat de autorităţile austro-ungare la zece luni de închisoare pentru „delicte de presă" (1907). Conduce ziarul „Drapelul" din Lugoj în 1919 şi în 1920, când publicaţia e suprimată de cenzură. Între 1923 şi 1929 editează la Bocşa gazeta locală „Drum nou", iar din 1926 e deputat în Parlamentul României. Debutează în „Drapelul" (1902), sub pseudonimul Sorin, cu legenda *Stâlpii lui Alexandru Basarab*, colaborând apoi la „Neamul românesc literar", „Viaţa românească", „Pagini literare", „Banatul", „Cosinzeana" ş.a. A mai semnat Socol Banc, I.T. Mugur, Radu Roman. Debutul editorial îl reprezintă volumul *Japonia*, apărut în 1905.

G. este cel mai important prozator bănăţean din prima jumătate a secolului al XX-lea. Admirator şi adept al lui N. Iorga (frecventează ani în şir cursurile de vară de la Vălenii de Munte), el se plasează în perimetrul tematic, câteodată şi stilistic al sămănătorismului. Direcţiile principale ale scrisului său, anunţate chiar de prima culegere de povestiri, *În vraja trecutului* (1908), sunt istoria naţională şi universul rural, a căror evocare este, în general, lipsită de exaltări şi deformări idilice. Scrierile dedicate satului bănăţean dezvoltă conflicte politice (*Românii din Potlogi*), naţionale (*Părintele Vichentie*) sau între generaţii (*Casa cu obloane*

verzi) și sunt străbătute de un evident moralism. Nuvelele istorice (*Rada*, *La Podul Înalt*, *Pace*, *Moartea hotnogului* ș.a.) și îndeosebi romanele cu această tematică, *Din vremuri de mărire* (I, 1910), *Fata vornicului Oană* (1929; Premiul Societății Scriitorilor), evocă exclusiv Moldova sub Ștefan cel Mare, predilecție profund semnificativă pentru un scriitor român dintr-o provincie aflată sub jurisdicție străină. Se poate afirma că **G.** este unul dintre cei care au contribuit la formarea unei tradiții a romanului istoric românesc. Vădind o documentare bogată și exactă, romanele lui acordă mai puțină atenție substanței epice, privilegiind în schimb tipologia personajelor, dintre care se detașează Nicolae Brateș și Călin Bourean, întruchipări ale patriotului loial, capabil de sacrificiu, viteaz și inteligent. Diferite ca factură sunt câteva romane apărute în foileton, *Altare dărâmate* („Drapelul", 1909–1910), scriere didacticistă despre dragoste și prejudecăți sociale în lumea unui sat bănățean, *Carnetul lui Radu Roman* („Cosinzeana", 1923–1924), încercare eșuată de analiză psihopatologică ș.a. Accidental, **G.** abordează și genul dramatic (*O noapte la Oituz*). În scrisul lui se observă efortul, remarcabil, de a abandona regionalismul tematic și lingvistic într-un moment în care acesta era încurajat și prețuit.

SCRIERI: *Japonia*, Lugoj, 1905; *În vraja trecutului*, Lugoj, 1908; *Din vremuri de mărire*, I, Vălenii de Munte, 1910; *Blăstăm de mamă. Domnișoara Marta*, Arad, 1916; ed. 2, București, 1942; *De-ale vieții...*, Lugoj, 1919; *Fata vornicului Oană*, București, 1929; ed. îngr. și introd. George C. Bogdan și Doina Bogdan-Dascălu, Timișoara, 1974; *Din vremuri de mărire*, îngr. și introd. George C. Bogdan și Doina Bogdan-Dascălu, Timișoara, 1982. **Traduceri:** Maxim Gorki, *Malva*, Lugoj, 1906; I. S. Turgheniev, *Poezii în proză*, Lugoj, 1908.

Repere bibliografice: N. Iorga, *Cărți*, NRL, 1908, 126; O.C.T. [Octavian C. Tăslăuanu], *„În vraja trecutului"*, LU, 1909, 2; Lucian Costin, *Scriitorul bănățean Mihail Gașpar*, Craiova, 1930; Ion Breazu, *Povestitori ardeleni și bănățeni până la Unire*, Cluj, 1937, *178–190*; Suciu, *Lit. băn.*, *241–262*; Cezar Petrescu, *Un scriitor uitat*: *bănățeanul Mihail Gașpar*, GL, 1956, 3; Ovidiu Papadima, *O viziune sentimentală a istoriei noastre: Mihail Gașpar, „Fata vornicului Oană"*, „Semenicul", 1979, 9; D. M. [Dan Mănucă], *„Din vremuri de mărire"*, CRC, 1983, 46; Vintilescu, *Secvențe*, *193–214*; *Dicț. scriit. rom.*, II, *335–336*; Valentin Bugariu, *Protopopul Mihail Gașpar*, Timișoara, 2007; Mircea Șerbănescu, *Moldova lui Ștefan cel Mare văzută din Banat*, „Bucovina literară", 2008, 11–12. ***D.B.-D.***

GAȚAC, Victor (2.VI.1933, Lipcani–Edineț – 20.II.2014, Moscova), folclorist. Este fiul Olgăi și al lui Mihail Gațac. A absolvit Facultatea de Filologie a Universității de Stat din Chișinău (1955) și a făcut aspirantura la Institutul de Literatură Universală al Academiei URSS. Este doctor habilitat în filologie (1976). A fost colaborator științific la secția de folclor a Institutului de Limbă și Literatură al Academiei de Științe din RSS Moldovenească (1959), iar din 1962 colaborator la Institutul de Literatură Universală „Maxim Gorki" din Moscova, conducător al sectorului de folclor (din 1969), președinte al Consiliului de folclor al Academiei de Științe a URSS (1980), membru corespondent al Academiei de Științe a Federației Ruse (2000), membru de onoare al Academiei de Științe a Republicii Moldova (2000), iar din 1993 membru al asociației Folklore Fellows International (Helsinki).

G. a cercetat cântecele epice eroice românești, a delimitat baladele, cântecele istorice, eposul eroic ca specii aparte, fondând astfel studiile de tipologie folclorică, a studiat istoria folcloristicii din România, Basarabia, Transnistria, textologia „complexă" și poetica istorică a folclorului epic, relațiile interetnice și interferențele în folclor, în monografia *Vostocinoromanskii gheroiceskii epos* (1967), urmată de *Folklor i moldavsko–russko–ukrainskie istoriceskie sviazi* (1975), *Ustnaia epiceskaia tradițiia vo vremeni* (1989) ș.a. A luat în dezbatere poetica comparată a creațiilor epice orale est-europene și siberiene, cântecele eroice din colecția lui Vasile Alecsandri și problema textului lor de bază, publicând numeroase documente folclorice și analizând filonul folcloric în romanul contemporan. A efectuat cercetări de teren în Bulgaria, România, Serbia, Macedonia, Ucraina, Republica Moldova, Carelia, Rusia (îndeosebi în zona Munților Altai, unde în 1997–1999 participă la o expediție ruso–finlandeză), China ș.a. A preconizat unele metode noi ale „folcloristicii experimentale", bunăoară în descifrarea datei și textului baladei *Ilincuța*, determinând că a fost culeasă la 25 februarie 1791, cum demonstrează în studiul *Samaia ranniaia zapisi vostocinoromanskoi epiceskoi pesni* din volumul colectiv *Folklor. Poetika i tradițiia* (1982). Lucrarea i-a prilejuit lui Adrian Fochi o mențiune specială în studiul *Dinamica tradiției în cântecul epic popular românesc*. În colaborare cu A.P. Dereveanko și A.B. Soktoev, **G.** conduce seria academică „Monumente folclorice

ale popoarelor din Siberia şi Orientul Îndepărtat", proiectată în şaizeci de volume bilingve, cu suplimente muzicale, până în prezent fiind publicate o bună parte din ele.

SCRIERI: *Schiţe de folclor moldovenesc* (în colaborare), Chişinău, 1965; *Vostocinoromanskii gheroiceskii epos*, Moscova, 1967; *Folklor i moldavsko–russko–ukrainskie istoriceskie sviazi*, Moscova, 1975; *Ustnaia epiceskaia tradiţiia vo vremeni*, Moscova, 1989.

Repere bibliografice: Grigore Botezatu, *Eposul eroic al popoarelor romanice orientale*, „Nistru", 1968, 6; Grigore Botezatu, *Un pasionat cercetător al folclorului*, RLSL, 1983, 3; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, *290*. ***Gr.B.***

GAUDEAMUS, periodic de cultură apărut la Bacău, lunar, între 1969 şi 1973, cu subtitlul „Revista Asociaţiei Studenţilor din Institutul Pedagogic Bacău". Colectivul redacţional e format din Valerian Ciubotaru, Octav Eduard Lungu (redactor-şef), Valentin Tudose (redactor-şef adjunct), Ghiţă Procopie (secretar de redacţie) şi George Dumitrescu (redactor). Dintre numeroasele rubrici, mai importante sunt „Cercetări studenţeşti", „Cărţi şi autori", „Proză", „Cercetări", „România pitorească", „Interviuri", „Magazin", „Verba magistri", „Poesis". Semnează versuri Valentin Tudose, Mariana Oancea, Mihai Tatulici ş.a. În domeniul comentariului critic, N. Nicolescu scrie despre Ovidiu Genaru, Ion Grinţescu recenzează volumul *Centaur îndrăgostit* al lui Radu Cârneci şi dialoghează cu Matei Călinescu pe marginea cărţii acestuia *Viaţa şi opiniile lui Zacharias Lichter*, Valentin Tudose scrie despre gust în critica formală şi analizează volumul lui Marin Sorescu *Teoria sferelor de influenţă,* iar *Hölderlin şi tragismul existenţei* este titlul unui articol semnat de Victor Croitoru; C. Şandru se opreşte asupra romanului *Calea regală* al lui André Malraux, iar Mariana David oferă un portret Dan Barbilian. Doina Nica evocă figura lui Nicolaus Copernic, iar medalionul dedicat lui Dimitrie Onciul poartă semnătura lui Bohumil Nemec. În materie de traduceri, revista găzduieşte versiuni româneşti din poeţi belgieni, din Evgheni Evtuşenko şi Louis Aragon, semnate de Grig. V. Coban, D. Alistar ş.a. ***D.B.***

GAUDEAMUS, publicaţie editată de Institutul Pedagogic din Oradea, apărând lunar din 1969 până în 1973, cu subtitlul „Revistă studenţească de cultură". Redactor-şef este Sever Dumitraşcu, secretar general de redacţie Ion Ghiur, redactori-şefi adjuncţi Florin Druţă şi Ioan Derşidan. Rubricile care reţin atenţia sunt „Pagini din istoria patriei", „O pagină de filosofie", „Poezie şi proză", „Cronica arheologică", „Minutul studenţesc", „Reportaj", „Omicron", „Flux şi reflux în Alma Mater", „Cronica ştiinţifică", „Cronica dramatică", „Sport", „Revista revistelor". Există şi o firavă „Cronică. Literară. Muzicală. Plastică". Se publică poezie de Gheorghe Grigurcu, Dinu Flămând, Agatha Grigorescu-Bacovia, Gh. Moldovan, Tudor Crişan, Petru M. Haş, proză de Ion Iustin Purza, Eugen Petrescu, Dimitrie Bălan, Constantin Călinescu, Viorel Cosma Tigan, iar încercări dramatice de Pavel Bellu şi Marin Chelu. Publicistica e ilustrată de Sever Dumitraşcu, Sanda Someşan, Gh. Bulgăr, Ileana Şuta, Mihai Mihăilescu, Florin Druţă, Constantin Antohi. Începând cu numărul 2/1971 Valentin Chifor oferă câte un substanţial „profil liric". Comentariile *Camus şi natura umană* şi *Charles Baudelaire – realist* sunt scrise de Aurel Popeangă. Ion Apostol se ocupă de Brâncuşi, T. Blajovici de Titu Maiorescu la Theresianum, Octavian Chisăliţă de câteva prezenţe critice la „Viaţa literară". Mai interesant este compartimentul rezervat interviurilor luate de Octavian Doclin lui Nicolae Balotă, D. Micu, Gheorghe Grigurcu, Dinu Flămând, Eugen Uricaru, Ion Pop, Ana Blandiana ş.a. Gelu Prenţu, Ion Iustin Purza, Dumitru Mălin, George Roşca şi Constantin Ghiciulescu ţin cronica literară, Al. Covaci susţine cronica dramatică, Eugen Stanciu pe aceea ştiinţifică, iar cronica filmului îi revine lui B. Dan. ***D.B.***

GAVRA, Alexandru (18.XII.1797, Oradea – 23.X.1884, Arad), editor, autor dramatic. După studii liceale şi de drept la Oradea, **G.** este asesor judecătoresc la Cancelaria judeţului Bihor, apoi, în urma unui examen, va fi numit profesor. În 1821 obţine Catedra de aritmetică şi geografie la Şcoala Normală (Preparandia) din Arad. În 1848 este ales deputat în Consiliul orăşenesc revoluţionar. Până în 1876, când se pensionează, vreme de cincizeci şi cinci de ani **G.** a fost profesor la Preparandie, iar din 1865 și director al şcolii. A predat aritmetica, pedagogia, metodica, geografia, economia, istoria, limbile română şi maghiară. A fost şi inspector pentru şcolile primare în protopopiatul Arad. Din 1830 **G.** a început să colecţioneze manuscrise româneşti (istorice, beletristice, didactice, teologice) cu intenţia de a le publica. Ajungând în posesia unor foarte preţioase manuscrise (între care cronica lui Gheorghe Şincai,

scrieri de Ioan Barac, Samuil Micu, Constantin Diaconovici-Loga ş.a.), redactează un *Plan după care se vor tipări neşte cărţi româneşti*, pe care îl înaintează spre aprobare, în primăvara anului 1833, Curţii de la Viena. Preconiza tipărirea organizată a cărţilor româneşti, asigurată de o societate editorială „bibliograficească" (Ateneul cunoştinţelor, Cabinetul muzelor române), formată din intelectuali români. În iniţiativa sa el porneşte de la ideile corifeilor Şcolii Ardelene, al căror popularizator a fost. Pledoaria patetică pentru învăţătură, temei al afirmării naţiunii, încrederea în puterea ştiinţei de a risipi fanatismul religios şi superstiţiile îl situează pe poziţii iluministe. Explicând, în *Plan*…, înapoierea culturală prin dezbinare şi prin oprimarea socială, ca şi prin nepăsarea unor intelectuali ai vremii faţă de destinul scrierilor româneşti, **G.** vedea ca unică soluţie răspândirea învăţăturii în popor prin carte şi şcoală. Autorităţile ecleziastice şi civile sârbe şi austriece şi-au amânat aprobările până în 1842, când *Planul*… a fost considerat „inactual". Autorul lui îl făcuse deja cunoscut în Banat, Transilvania, Muntenia şi Moldova, găsise sprijinitori printre oamenii de cultură din toate provinciile româneşti (Costache Stamati, Damaschin T. Bojincă, Al. Sterca-Şuluţiu, Gheorghe Raţiu, Vasile Moga) şi hotărâse editarea unei reviste a societăţii „bibliograficeşti", intitulată „Atheneul român". În manuscris a lăsat primul număr al acestei publicaţii, care urma să apară la 1 ianuarie 1835. În prefaţa *Precognitele Atheneului*, pe care o întocmise, **G.** expunea idei ale Şcolii Ardelene asupra originii românilor, asupra limbii şi a culturii naţionale. Deşi nu a primit autorizaţia de publicare, „Atheneul român" se plasează pe o linie de continuitate a eforturilor şi preocupărilor cu Ioan Piuariu-Molnar, Paul Iorgovici, Ion Budai-Deleanu, Zaharia Carcalechi şi atestă persistenţa ideilor iluministe. Dintre manuscrisele care i-au fost încredinţate, **G.** a reuşit să publice în 1844 doar primul volum al cronicii lui Gheorghe Şincai. O prea lungă perioadă de demersuri, reclama gălăgioasă, nepunctualitatea, precum şi unele speculaţii băneşti ale editorului i-au îndepărtat pe abonaţi, încât încercarea din 1853 de a relua tipărirea cronicii rămâne fără ecou. **G.** însoţeşte cronica lui Şincai de un lung *Preambul hronico-istoricesc* şi de o „mare" dramă „mitho-literară", *Monumentul Şincai-Klainian a bărbaţilor celor ce pentru lauda naţiei române toată viaţa şi-o jertfiră.* Curioasa piesă, concepută ca o satiră a moravurilor contemporane şi, în paralel, drept o modalitate de glorificare a lui Gheorghe Şincai şi Samuil Micu, rămâne doar la proiecţia scenică a unor idei culturale: personajele sunt fie entuziaşti militanţi pentru cultura românească, fie zei, dar şi ei confirmă originea romană a neamului, vorbesc chiar de gazeta „Albina românească", de scriitorul Costache Stamati sau dau informaţii privitoare la geografia Transilvaniei. Este adusă în discuţie şi problema alfabetului latin şi cea a înfiinţării unor necesare biblioteci subvenţionate de stat, iar, pe de altă parte, se fac incursiuni stăruitoare în mitologie. Acţiunea derutează prin dispersare. Ea se petrece în Transilvania, Moldova, Muntenia, dar şi în „Elizeu" ori pe „tărâmul morţilor". Apoteoza celor doi cărturari ardeleni, celebrată de zei şi de românii din toate provinciile, devine un tablou alegoric convenţional, scăldat din belşug în „focuri bengalice". Lucrarea dramatică a lui **G.** e cu totul nereuşită și din cauza lipsei simţului istoric, a neglijării proporţiilor şi a limbajului bombastic. El este şi autorul unui *Lexicon de conversaţie storicesc religionariu,* din care a publicat primul tom (literele A–B) în 1847 şi care se situează între cele dintâi încercări naţionale de dicţionar enciclopedic. Compilat după izvoare străine, importanţa lui stă în metodă, căci fiecare articol este însoţit de trimiteri exacte într-o foarte bogată bibliografie. O schiţă de istorie a literaturii române, cu ample referiri şi la istoria limbii, a fost lăsată în manuscris.

SCRIERI: *Monumentul Şincai-Klainian a bărbaţilor celor ce pentru lauda naţiei române toată viaţa şi-o jertfiră,* Buda, 1844; *Lexicon de conversaţie storicesc religionariu,* I, Buda, 1847. **Ediţii:** Gh. Şincai, *Hronica rumânilor şi a mai multor neamuri,* I, Buda, 1844.

Repere bibliografice: Ioan Lupaş, *Cea mai veche revistă literară românească,* AIN, 1921–1922; Anca Costa-Foru, *Două piese de teatru originale din prima jumătate a secolului al XIX-lea,* SCIA, 1960, 2; Massoff, *Teatr. rom.*, I, *338–340;* Carol Göllner, *Alexandru Gavras Versuch im Jahr 1833 eine „Rumänische Bibliothek" zu gründen,* „Revue roumaine d'histoire", 1971, 1; Pervain, *Studii, 86–108, 237–272;* Mircea Borcilă, Virgil Bulat, *Al. Gavra lexicograf,* LR, 1971, 5; Bucur, *Istoriografia, 13–14;* Balacciu–Chiriacescu, *Dicţionar, 126–127; Dicţ. lit. 1900, 381;* Popa, *Pagini, 66–105.* ***S.C.***

GAVRIL, Mihai (pseudonim al lui Gavril Mihai Bâr; 8.XI.1922, Gherla – 15.X.2007, Bucureşti), poet, traducător. Este fiul Teresiei (n. Diţu) şi al lui Irimie Bâr, ţărani. Urmează liceul la Gherla şi Aiud, apoi

o şcoală de subingineri la Cluj. Refugiat la Mediaş după Dictatul de la Viena, recrutat în armată, pleacă la Bucureşti, unde îşi continuă specializarea tehnică, dar e trimis pe front (1942–1945). După război publică versuri în ziare şi reviste (scrie în „Scânteia" din 1945), reportaje, librete de balet, mici scenarii de film. Lucrează la Jurnalul de actualităţi cinematografice al Oficiului Naţional de Turism, apoi la Ministerul Artelor, Direcţia Aşezămintelor Culturale. Urmează Şcoala de Literatură „M. Eminescu" (1949–1950), la absolvire fiind repartizat redactor la „Scânteia", de unde se va transfera la „Viaţa nouă" din Galaţi. Chemat la Bucureşti, e numit funcţionar la Uniunea Scriitorilor şi însărcinat cu organizarea de manifestări aniversare şi comemorative (1955–1975). Debutează în 1939 la „Ziarul ştiinţelor şi călătoriilor", iar editorial în 1949 cu placheta *Dimineaţa pe schele*. După volumul *Rădăcină şi cer* (1969; Premiul Uniunii Scriitorilor), publică tot mai puţin versuri originale, dedicându-se, cu stăruinţă, minuţie şi implicare afectivă, tălmăcirii poemului *Zlatna* al umanistului Martin Opitz.

În primele cărţi ale lui **G.** predomină versificările unor teme obligatorii în epocă, tratate însă în compuneri armonioase, fără ridicolul sau stridenţele care marcau, de regulă, ilustrarea unei tematici impuse. Cultivând tradiţia coşbuciană, autorul recurge uneori la tonul baladesc, popular, fiind influenţat totodată şi de maniera energică, maiakovskiană, a momentului postbelic. Volumul de maturitate *Rădăcină şi cer*, unde subiectele conjunctural-agitatorice sunt abandonate, vădeşte şi depăşirea unor stângăcii juvenile. Universul cinegetic şi pescăresc, refugiul în împărăţia apelor şi a pădurilor, patriotismul nedeclamator caracterizează poeme în care sclipirea apei, foşnetul frunzişului, pasul ciutei, somnul iezilor şi, mai ales, viziunea, cu tentă cvasifabuloasă, a peştilor sclipind în undă configurează un peisaj liric schiţat în tonuri blânde şi luminoase. Poemul *Zlatna oder von der Ruhe des Gemüthes* de Martin Opitz, autor important în literatura Renaşterii şi a barocului, este o valoroasă mărturie despre identitatea etnică a românilor şi, în bună parte, un imn înălţat sufletului românesc. Deşi a fost tălmăcit şi publicat de George Coşbuc în „Tribuna" (1885), poemul rămăsese aproape necunoscut publicului de limbă română. De aceea, **G.** l-a „răsădit în româneşte" cu devoţiune: operaţiunea comporta un interes documentar și unul literar. Transpunerea, publicată în 1981, este – prin metrică, ton şi ritm – adaptată spiritului limbii române şi aduce sonorităţi coşbuciene şi, uneori, blagiene, urmărind să reproducă mai ales atmosfera de exultanţă liniştită a originalului. Traducătorul a îmbogăţit versiunea românească a poemului cu substanţiale note explicative, redactate în spiritul celor ce îi aparţin lui Opitz (citate din clasici, referiri livreşti) şi, prin conţinutul lor, edificatoare în problema etnogenezei şi a identităţii românilor.

SCRIERI: *Dimineaţa pe schele*, Bucureşti, 1949; *Argeş*, Bucureşti, 1951; *Piteşti – o regiune în plină înnoire*, Bucureşti, 1953; *Conştiinţa lumii*, Bucureşti, 1956; *Prânz profan*, Bucureşti, 1968; *Rădăcină şi cer*, Bucureşti, 1969; *Luceafărul din Apuseni*, Bucureşti, 2003. **Traduceri:** Martin Opitz, *Zlatna sau Despre cumpăna dorului*, pref. Vasile Netea, postfaţă Al. Tănase, Bucureşti, 1981; ed. cu un *Argumentum* de Vasile Netea şi *Preliminarii* de Dumitru Micu, Bucureşti, 1993.

Repere bibliografice: MRP [Miron Radu Paraschivescu], *Suflet popular*, „Scânteia", 1946, 30; C. Dornescu [Leon Baconsky], *„Conştiinţa lumii"*, ST, 1956, 4; Zaharia Sângeorzan, *„Rădăcină şi cer"*, CRC, 1969, 43; Dumitru Micu, *„Rădăcină şi cer"*, RL, l969, 45; Fănuş Băileşteanu, *Un monument liric-filologic*, L, 1994, 48; Nicolae Mătcaş, *E dulce cum e mierea şi-mi place s-o ascult*, LRC, 1995, 6; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *336–337*; Aurel Rău, *Mihai Gavril*, ST, 2004, 1–2. ***N.Br.***

GAVRILOV, Anatol (23.II.1943, Cioburciu–Slobozia), critic şi istoric literar. Este fiul Liubovei Gavrilov (n. Carpov) și al lui Pavel Gavrilov, agronom. A absolvit școala medie în satul natal, și-a continuat studiile la Facultatea de Filologie a Universității de Stat din Chișinău (1960–1965). Devine doctor în filologie în 1975 cu teza *Problema caracterului literar în romanul basarabean contemporan*; cea de-a doua teză, de doctor habilitat, susținută în 2007, se referă la conceptul de roman la G. Ibrăileanu **G.** parcurge treptele carierei științifice în cadrul Institutului de Limbă și Literatură (ulterior Institutul de Istorie și Teorie Literară, Institutul de Literatură și Folclor și, din 2006, Institutul de Filologie al Academiei de Științe), de la funcția de laborant superior până la cea de cercetător științific principal; deține și poziția de director adjunct (1988–1991) și de director (1991–1993), ulterior fiind şef al sectorului de teorie şi literatură comparată (1993–2007), apoi şef al sectorului de teorie și metodologie literară, în cadrul căruia a inițiat mai multe proiecte colective axate pe noutățile

din domeniu; de asemenea ține cursuri de literatură universală (secolele XVII–XVIII) și de teoria literaturii la Universitatea „Ion Creangă" din Chișinău. Debutează la „Tinerimea Moldovei" în 1967, iar editorial cu volumul *Structura artistică a caracterului în roman* apărut în 1976.

Reflecţiile lui **G.** asupra romanului din stânga Prutului iau în dezbatere scrierile lui Ion Druţă, Vasile Vasilache, Vladimir Beşleagă, I.C. Ciobanu, Aureliu Busuioc, Gheorghe Gheorghiu, Nicolai Costenco, Serafim Saka, M.I. Cibotaru, Iosif Gaisaniuc, Gheorghe Madan ş.a., tendința generală fiind realizarea unei cercetări polivalente, în care critica literară, istoria literară, abordarea comparatistă şi teoretico-metodologică se completează reciproc. Și în studiile introductive şi prefeţele sale la ediţiile din Shakespeare, Corneille, Balzac, Victor Hugo, Guy de Maupassant, Jack London, Upton Sinclair, la antologiile de nuvelă engleză, poloneză, ungară ş.a. **G.** aplică teoria genurilor şi curentelor literare, aduce în atenție metodologia literaturii comparate, deschiderea spre universal. Astfel, explorând un vast material din literatura universală, pune la contribuție teoria structurii stratiforme a operei (în special modelul esteticianului N. Hartmann) pentru a defini personajul romanesc ca o structură artistică pluristratificată. Ideea este susținută printr-o analiză contrastiv-comparată a personajului la Lev Tolstoi și prin cea a personajului la Dostoievski, pe fundalul etapelor de formare a structurii stratiforme a imaginii omului în diferite genuri şi curente literare, precum și în diferite perioade, de la epopeile lui Homer şi tragediile anticilor până la romanul modern din secolul al XX-lea (Marcel Proust, Thomas Mann, Virginia Woolf ş.a.). Alcătuind, în mai multe articole, un model de analiză a componentelor structurii romanului, **G.** demonstrează în monografia *Conceptul de roman la G. Ibrăileanu şi structura stratiformă a operei literare* (2006) eficienţa euristică a acestei teorii, propunând un model de analiză structurală, ceea ce permite detectarea interdependenţei ideatico-tematice a unor straturi îndepărtate unul de altul, dar aparţinând unui întreg semantic. Preocupat de noile cercetări și sistematizări ale conceptelor în *Criterii de ştiinţificitate a terminologiei literare* (volumul I: *Principiul obiectivităţii*, 2007) **G.** dezvăluie importanţa mutaţiilor paradigmatice pentru evoluţia limbajului specializat şi a structurii noţiunilor literare fundamentale.

SCRIERI: *Structura artistică a caracterului în roman*, Chișinău, 1976; *Reflecţii asupra romanului*, postfaţă Mihai Cimpoi, Chișinău, 1984; *Conceptul de roman la G. Ibrăileanu şi structura stratiformă a operei literare*, Chișinău, 2006; *Criterii de ştiinţificitate a terminologiei literare*, Chișinău, 2007.

Repere bibliografice: Lazăr Ciobanu, *„Structura artistică a caracterului în roman"*, RLSL, 1977, 1; Maria Lungu, *Opinii despre romanul moldovenesc*, „Nistru", 1985, 6; Ion Șpac, *Referințe bibliografice: Anatol Gavrilov*, Chișinău, 1993; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia, 272–273*; Burlacu, *Texistenţe*, I, *153–159*; Cimpoi, *Critice*, VII, *189–194*; Aliona Grati, *Prolegomene pentru principiul dialogic de sistematizare a terminologiei literare*, TP, 2009, 122; Apetri, *Atitudini, 84–86*; Ana Bantoș, *Deschidere spre universalism, Chișinău*, 2010, *59*; Dicț. Chișinău, 255–256. ***A.Bn.***

GAZETA ARDEALULUI, cotidian „de dimineață" apărut la Cluj între 2 martie 1921 și 20 aprilie 1922. Redactori: Jack Paleologu (de la 31 iulie 1921), Cezar Petrescu (de la 10 noiembrie 1921); editor și redactor responsabil: Leonard Paukerow (de la 11 martie 1922). Dezideratele programatice sunt nuanțat expuse în articolul de direcție, *Titular*, ca „texte bine scrise și cinstite în intenții". Paginile, dominate de articole politice pe teme naționale și sociale stringente, de politică externă, privitoare la situația României și a Europei după războiul mondial abia încheiat, sunt echilibrate de partea literară, organizată cu pricepere, unde se întâlnește armonios creația beletristică cu genurile gazetărești. Poezia ilustrează – cu multe republicări – toate școlile și curentele la modă, de la M. Eminescu (*Sonet*, *Borta vântului*), Al. Vlahuță (*Din zile grele*), G. Coșbuc (*Umbra*) și St. O. Iosif (*O amintire,Către tinerii poeți*) până la Panait Cerna (*După furtună*), O. Carp (*Pe mal*), Mihai Codreanu (*Fantoma*), Cincinat Pavelescu (*De ziua mea…*), Alice Călugăru (*Banii, Trecutul, noapte*), Nichifor Crainic, Vlaicu Bârna și Andrei Naum. Proza – schițe, nuvele, povestiri – îi reunește pe I. Al. Brătescu-Voinești cu *Scrisoarea a V-a* din volumul *În slujba păcii*, Al. Vlahuță cu *Degetul*, Emil Gârleanu cu *Beizadeaua* și cu nuvela *Colonelul*, Ion Agârbiceanu cu *Rândunel* și cu fragmentul *Un om necăjit*, Ion Adam, Const. Ardeleanu, Ion Gorun (Al. I. Hodoș), I.A. Bassarabescu, Lia Hârsu, Al. Cazaban, Zaharia Bârsan, Virgil Cioflec. Doar ocazionale ca frecvență, traducerile se înmulțesc și se extind pe măsură ce sporește publicul cititor, însă paralel cu poezii (H.

Heine, Ada Negri, Baudelaire, Dante), cu nuvele și povestiri (I.S. Turgheniev, E.A. Poe, Goethe, Selma Lagerlöf, Mark Twain, Molnár Ferencz), proză în foileton (W.M. Thackeray, H. Heine, A.P. Cehov, Blasco Ibáñez, Henri Murger), literatura străină tălmăcită devine și subiectul unor analize nuanțate, semnate de G. Oprescu (*Opera lui H. Barbusse*), O. Goga – sub iscălitura Ariel (*Noi și literatura rusă*, *Centenarul Baudelaire*, *Nirvana. Ce am putea învăța de la literatura rusă*), Pompiliu Eliade (*Maurice Maeterlinck*) ș.a. Articlieri pe subiecte cultural-literare sunt Ilarie Chendi (*Spiritul de imitare în literatură*), Ion Gorun, care abordează și probleme de cultivare a limbii (*Limba vorbită și limba scrisă*, *Româneasca de cafenea*, *Îmbogățirea limbii*, *Știi românește?*), Eugen Porn (*Psihologia criticului de artă*), Alfa (*Literatura de sărbători*). Originală este inițiativa de a se publica, sub forma unui concurs, treizeci de nuvele, urmând ca cititorii să identifice autorul și titlul fiecăreia. Cronica teatrală, cu detalii despre repertoriul stagiunii și despre jocul actorilor, prezentate de Gib I. Mihăescu sub inițialele m. și G.M., cronica artistică, aflată în responsabilitatea lui O. Goga, cronica literară, unde Gib I. Mihăescu se oprește cu ascuțime critică asupra unor tineri poeți și a cărților lor recente (Demostene Botez, *Floarea pământului*, Lucian Blaga, *Pașii profetului*), cronica muzicală alcătuită de P. Leonard (Leonard Paukerow) sunt alternate de rubricile „Mișcarea culturală” ori „Inscripții pe nisip”. Sub această sintagmă – sugerată, poate, de un titlu al lui E. Lovinescu – se acuză criza manualelor școlare, proasta reputație a comisiilor care decid și distribuie premiile SSR, deplasarea Editurii Casa Școalelor de la rostul real, de a tipări scriitorii clasici români, către popularizarea literaturii lui George Ranetti și a rimelor lui din „Furnica”. De-a lungul timpului, **G.A.** a republicat, sub genericul „Pagini uitate”, articolul omagial *Gheorghe Șincai* de Mihail Kogălniceanu (apărut în 1841 în „Dacia literară”), pagini din epistolarul lui Ion Ghica cu Alexandru Hurmuzachi și cu V. Alecsandri, fragmentul *Cotmeana* din nuvela *Mihnea Vodă cel Rău* a lui A.I. Odobescu și *Patimile Demetrei* din *Zece basme mitologice* ale aceluiași, episodul uciderii lui Tudor Vladimirescu, preluat din C.D. Aricescu. O notiță intitulată *Dadaismul* vizează „ultima manifestație a trăsnaiei în artă și literatură”, printre ai cărei întemeietori e indicat și „un compatriot al nostru, Tristan Tzara, care nu fiindcă nu se împacă cu sintaxa și etimologia noastră națională s-a expediat pe alte tărâmuri mai făgăduitoare” (semnatar O. Goga). În ansamblul **G.A.** literatura populară este aproape nelipsită. Se republică folclor: Ștefan St. Tuțescu (*Legenda Sf. Vineri*), Simion Florea Marian (balada *Vârvara* și eresul *Stâlpii pământului*); mai contribuie Tudor Pamfile (*Busuiocul*), Mihai Lupescu (snoava *Ciobanu, holera, ciuma și moartea*), iar lui M. Gaster i se reia studiul *Folclorul și originea artei*. Alți colaboratori: Panait Zosin, Vasile Pop, Maria Cunțan, Irina Lecca, Delabaia (I.C. Constantinescu Delabaia); sub inițialele O.C.T poate fi identificat Octavian C. Tăslăuanu. ***R.P.***

GAZETA ARTELOR, periodic apărut la București, săptămânal, între 27 octombrie 1902 şi 15 mai 1904, în două serii (prima până la numărul 15). Directorul publicaţiei este compozitorul și criticul muzical Juarez Movilă. Conform articolului-program *Artele la noi*, semnat de director, revista a ieşit din nevoia de a declanşa o orientare favorabilă artelor în general. Revista publică articole şi studii privitoare la personalităţi artistice, româneşti şi străine, din lumea muzicii, picturii, literaturii: Tolstoi, Beethoven, Wagner, Puccini, Bach, Verdi, Rubens, Berlioz, Th. Aman, Ciprian Porumbescu, Gheorghe Tattarescu, Carmen Sylva. **G.a.** găzduieşte şi medalioane dedicate unor oameni de teatru: Agatha Bârsescu şi Petre Liciu, Vasile Toneanu şi Dimitrie Theodorescu, Gh. Bengescu-Dabija, Al. Vlădicescu, Aristizza Romanescu, Grigore Manolescu. Împlinirea a cincizeci de ani de la întemeierea Teatrului Naţional din Bucureşti este un prilej pentru Juarez Movilă de a discuta modul de funcţionare a instituţiei (*Jubileul Teatrului*). Sub diverse pseudonime (Dick, Eridan, Tamburini) apar cronici la spectacolele cu piesele *Sappho* de Grillparzer, *Medeea* de E. Legouvé, *Ebrea* de L. Halévy, jucate la Naţionalul bucureştean. Alte articole se ocupă de viaţa administrativă a aceluiaşi teatru. Începând cu primul număr, se publică în foileton romanul lui Henri Murger *Scene din viaţa de boem*, într-o traducere nesemnată. Uneori textele sunt însoţite de fotografii. Colaboratori: I.C. Popescu-Polyclet, D. Florescu, Eduard Caudella, Const. Nutzescu. ***I.I.***

Anul VI Cernăuţi, Joi 4/16 Ianuarie 1896 Nr. 1

Gazeta Bucovinei

Apare Joia şi Dumineca.

GAZETA BUCOVINEI, periodic politic şi literar apărut la Cernăuţi, bisăptămânal, de la 2 mai 1891 până la 6 aprilie 1897 şi între 2 aprilie şi 1 octombrie 1906. Pentru a organiza şi a conduce această gazetă, care înlocuia „Revista politică" de la Suceava, membrii societăţii bucovinene Concordia l-au chemat din Transilvania pe publicistul Pompiliu Pipoş, fost în trei rânduri redactor responsabil la „Tribuna" din Sibiu. După moartea acestuia, direcţia periodicului va fi luată de G. Bogdan-Duică (9 mai 1893 – 24 iulie 1894), ajutat, mai ales în chestiunile politice, ca şi antecesorul său, de redactorul responsabil Vasilie Marco. După plecarea lui G. Bogdan-Duică, vor fi redactori ai gazetei Eusebiu Stefanelli, Dionisie Voronca, Mihai Teliman ş.a. **G.B.** milita pentru menţinerea autonomiei Bucovinei în cadrul Imperiului şi pentru o soluţie „mulţumitoare" a chestiunilor naţionale. Dacă din punct de vedere politic gazeta se păstrează în limitele legalităţii, în problemele culturale şi literare redactorii sunt mai îndrăzneţi, deşi editorialul publicat în primul număr şi intitulat *Către publicul român din Bucovina* nu anunţă, în afara obişnuitelor acţiuni de culturalizare iniţiate şi de periodicele transilvănene, decât intenţia de a ţine pasul cu „direcţia literară urmată de toţi românii". **G.B.** a făcut, prin literatura publicată şi prin articolele de critică literară scrise de G. Bogdan-Duică, sub titlul general *Literatură română* (cronici la *Paraziții* de B. Delavrancea, la schițele lui V. Crăsescu, la scrierile dramatice ale lui Constantin Stamati-Ciurea ș.a.), o meritorie propagandă naţională în rândurile românilor din Bucovina. Paginile literare şi foiletonul gazetei se adresau, în primul rând, cititorilor de la oraşe şi intelectualilor. Pentru ţărani se editează un supliment intitulat „Foaia săteanului", aşa cum se proceda şi la Sibiu sau la Timişoara. În jurul gazetei s-a format cu timpul un cerc de colaboratori care cuprindea prozatori, poeţi, culegători de folclor. Versuri publică Vasile Bumbac, C. Morariu, C. Berariu și Constantin Isopescu-Grecul (semnând C. Verdi), I. Popovici, Elena Niculiţă-Voronca, T. Robeanu, I.G. Sbiera ş.a. Cu nuvele, însemnări de călătorie, memorii colaborează C. Stamati-Ciurea (*Contrabandistul*), V. Crăsescu (*Santinela* ș.a), I.V. Paşcan (*La șezătoare*), Elena Sevastos, Elena Niculiţă-Voronca, Mihai Teliman, Dimitrie Dan, I. Popovici şi C. Stamati-Ciurea. Literatura de aici are, judecată în ansamblu, o valoare modestă, condiţionată şi de cercul limitat, provincial, al preocupărilor. Dintre aceste nume trebuie desprins cel al lui C. Stamati-Ciurea, ale cărui nuvele sunt scrise într-un stil viguros şi expresiv. Preoţii Dimitrie Dan şi S. Fl. Marian sunt autorii unor culegeri de folclor bucovinean şi din nordul Moldovei, dar literatură populară şi articole de folclor trimit, de asemenea, Elena Niculiţă-Voronca şi Elena Sevastos. O implicită atitudine naţională trebuie observată în preocuparea redacţiei de a tipări şi retipări, număr de număr, literatura unor scriitori români reprezentativi: I. Budai-Deleanu (*Scurte observații asupra Bucovinei*), V. Alecsandri (*Plugul blestemat*), M. Kogălniceanu (*Nou chip de a face curte*, reluată din „Dacia literară"), M. Eminescu (*Sf. Gheorghe în oraș și la țară. Icoane zugrăvite cu degetul*). Se tipăresc şi versuri de G. Coşbuc (*Fatma, Fresco-ritornele, Cântec* ș.a), Al. Vlahuţă, D. Petrino, D. Nanu, G. Murnu, Traian Demetrescu, Aron Densuşianu, A.C. Cuza, Gheorghe din Moldova, J.B. Hétrat, A. Steuerman. Gazeta a făcut cunoscută în Bucovina proza publicată de N. Gane, V.A. Urechia, Şt. Basarabeanu (V. Crăsescu), B. Delavrancea (*Sentino, Bunicul, Moș Crăciun, Nu e „giaba" cafea* ș.a.), G.I. Ionnescu-Gion, Sofia Nădejde, N.A. Bogdan. Traduceri – din Schiller (*Jocul vieții, Gâcitură* ș.a., transpuse de C. Morariu), Jules Verne (*Gazeta viitorului*), Mark Twain, din Anacreon (*O, vestit zugrav, Când păharul*, ș.a., în versiunea lui G. Murnu), Heine (*Doream*, traducere de G. Coșbuc, *Frumoasa fată de pescar* ș.a., traducere de G. Murnu), Sappho (G. Murnu), B. Bjørnson – se întâlnesc relativ rar. **G.B.** suscită atenţia şi datorită prezenţei cu articole politice şi literare, în anii 1893 şi 1894, a lui G. Bogdan-Duică, semnificativ fiind mai ales ciclul de cronici intitulat *Literatură română.* Pe toată durata apariţiei, gazeta a dedicat un spaţiu relativ întins criticii teatrale, notelor bibliografice, ştirilor culturale care veneau din România. ***R.Z.***

GAZETA BUCUREŞTILOR, cotidian apărut la Bucureşti de la 12 decembrie 1916 până la 11 noiembrie 1918. În fapt, până la 18 februarie 1917 nu este decât duplicatul în limba română al ziarului „Bukarester Tagblatt". Acesta, ca periodic al comunităţii

germane din Bucureşti, fusese interzis la intrarea României în război, iar directorul său, Iulius Popp, fusese internat şi, ulterior, evacuat în Moldova. Reapariţia publicaţiei ca „ediţie de război sub ocupaţie germană" şi apoi, mai simplu, ca „ediţie de război" s-ar fi datorat, conform declaraţiilor făcute de redactori ai săi, soţiei directorului-proprietar. După ce Dora Popp ar fi obţinut aprobarea administraţiei instalate de ocupanţi pentru a scoate din nou gazeta, ea ar fi apelat la Ioan Slavici, pentru a corecta traducerea ei în româneşte. Însă, chiar de la început, „Bukarester Tagblatt" apare în localul ziarului „Adevărul", pe hârtia rămasă în depozit, totul rechiziţionat de ocupanţii germani, ceea ce arată că ei făcuseră din gazetă organul lor de presă. De altfel, un militar german, sublocotenentul R. Dammert, îi era „Schriftleiter" sau „şef-redactor". Până în 18 februarie 1917, „Bukarester Tagblatt" inserează în coloanele sale şi articole semnate de români, între care Ioan Slavici (un articol encomiastic la aniversarea împăratului Wilhelm al II-lea, la 27 ianuarie 1917), [St.] Antim (cu un foileton despre „tipurile bucureştene", la 15 februarie 1917) şi alţii ce iscălesc Un român ori Radu Florescu. Deşi propriu-zis **G.B.** ia fiinţă în februarie 1917, totuşi păstrează o vreme numerotaţia periodicului din care se desprinsese, inclusiv anul de apariţie (al XXXVIII-lea). Abia după câteva luni renunţă la cronologia veche, primul număr fiind considerat cel din 12 decembrie 1916. Componenţa redacţiei nu va fi indicată niciodată, dar în lumea presei se ştia că, din vara anului 1917, probabil chiar mai devreme, prim-redactor era M. Sărăţeanu (M. Saltzmann sau Seltzer), ce lucrase anterior la „Adevărul". Iar redactorii au fost – pe toată perioada sau numai în anumite intervale – Ioan Slavici, D. Karnabatt, S. Grosmann (semnează S.G. Tăutu), Tudor Arghezi (ce foloseşte pseudonimul Sigma), Dem. Theodorescu (şi sub pseudonimul Ion Olteanu), A. Camburopol, Isac Kaufmann (sub numele I. Tedescul), Em. Cerbu, A. Nora (pe numele său real Aron Rosen), N. Pora ş.a. Primii şase completează partea „politică" a ziarului, alcătuită în proporţie covârşitoare din reproduceri din presa germană – însemnări de război (*Bucureştiul sub ocupaţie* şi *Viitorul României* de romancierul Bernhard Kellermann, *Jurnal al unei înaintări* de Max Osborn, *Călătorie peste Buzău* şi *Vizita împăratului Wilhelm în România* de Karl Rosner, *Zeppelinul 181 contra Bucureştiului* etc.), discursuri şi scrisori de răspuns ale cancelarilor şi miniştrilor în exerciţiu, panegirice ale conducătorilor militari, cum e de pildă Hindenburg, articole de directivă, precum acelea ale contelui Reventlow (*Reconstruirea României*) etc. Perspectiva acestor texte este preluată întocmai, cu fidelitate, de gazetarii români, ale căror articole fac şi ele apologia Puterilor Centrale şi îndeosebi a Germaniei şi critică vehement ţările Antantei, îndeosebi Anglia şi Statele Unite ale Americii. Scopurile ocupantului sunt servite cu obedienţă şi prin campania dusă până în februarie 1918 contra „celor de la Iaşi", în care sunt atacaţi violent, nu de puţine ori în registru de pamflet, şefii guvernului („orbul de la Florica", „criminalul Brătianu") şi regele Ferdinand, învinuiţi că au angajat ţara într-un război nefericit, ce a cauzat uriaşe pierderi de vieţi omeneşti şi distrugerea în mare parte a „avuţiei naţionale". Pedepse drastice sunt cerute (la 1 aprilie 1917) de D. Karnabatt şi pentru „rapsozii războiului", „complicii crimei", vizaţi fiind Octavian Goga, Octavian C. Tăslăuanu, „Locustenii, Dauşii, Gregorienii, Lovineştii, toţi Ioneştii". Ioan Slavici condamnă şi el „mânia cea oarbă", „nebunia obştească", ori detaliază „vinovăţia presei". Contribuind la campania defetistă, Tudor Arghezi scrie articolul *Pentru ce mai luptăm?* În perioada iulie – noiembrie 1917 mai toţi editorialiştii reclamă „eliberarea" Moldovei, clamează inutilitatea continuării luptei de către armata română, jertfele zadarnice şi descriu în culori roze tratamentul pe care îl vor avea cei ce se vor preda. Concomitent, periodic, se aduc elogii Administrației Militare în România (MVR), care nu numai că ar fi adus „ordinea, disciplina şi curăţenia peste tot", dar „pune în valoare şi dezvoltă bogăţiile ţării" etc. Ca „o făclie" este prezentat, ce-i drept într-un necrolog, în februarie 1918, colonelul Hentsch, ce fusese şeful de stat major al „komandaturii". De similare elogii au parte Gebsattel (şeful secţiei politice şi, ca atare, al cenzurii) ori Ottokar Czernin şi Richard Kühlmann, cei ce vor dicta practic înrobitorul Tratat de Pace de la Bucureşti. În afara părţii „politice" şi a celei militare, aceasta cuprinzând, în genere, comunicatele militare şi telegramele cu ştiri referitoare direct sau indirect la conflagraţie, ziarul mai publică ordonanţele date de Administraţia Militară, „ştiri din Moldova" (extrase din presa ieşeană), mai târziu „corespondenţe din şi pentru Moldova". Un spaţiu foarte redus la început, sporit apoi, îl ocupă alte rubrici – faptul divers, cronica judiciară, tableta de însemnări („Crâmpeie de viaţă", susţinută de A. Nora), cronica teatrală, unde semnează

I.T.[Tedescul] şi, mai rar, T. A.[Arghezi], acesta dând, de asemenea, şi câteva „note de teatru" (*Dramă sau comedie, Artistul dramatic, Decadenţă*), apoi, cronica muzicală a lui Em. C.[Cerbu]. Cronici plastice iscăleşte din când în când N. Pora, care mai dă şi proze din noul său volum *Hagi-Minciună*. Victor Anestin colaborează cu obişnuitele sale „cronici ştiinţifice" şi cu o rememorare a momentului ocupării Capitalei (*Ceasuri de groază. În aşteptare*). În foileton se publică numeroase traduceri din literatura germană (din Goethe, Schiller, Heine, Lenau, Nietzsche, Otto Ernst, P. Rosegger, Clara Chrobok-Richter, Saphir) ori din literatura scandinavă (August Strindberg, Karin Michaëlis), cele mai multe semnate Sylva ori Ana Codreanu (pseudonim al profesorului Constantin Gh. Bradețeanu). Foarte rar văd lumina zilei proze semnate tot de Sylva, de Jul. Giurgea (*Impresiile unui proscris*), de Temistocle Grigoriu ori de Lucrezzia Kara (Lucrezzia Karnabatt). D. Teleor prezintă personalităţi române de origine germană (Al. Flechtenmacher şi Enric Winterhalder), cernăuţeanul Hermann Kienzl face portretul lui Mite Kremnitz, „poeta germană a României", iar George Rareş scrie despre Uhland şi Körner, pe când Ion Olteanu (Dem. Theodorescu) publică (în octombrie-noiembrie 1917) un lung studiu despre „franţuzomania" românească. După alegerile din mai 1918, cotidianul alocă mult spaţiu dezbaterilor parlamentare, în special celor legate de chestiunea „sancţiunilor" ce trebuiau date foştilor guvernanţi. În septembrie şi octombrie 1918 articolele de fond indică o diminuare progresivă a angajamentului în favoarea Puterilor Centrale şi sporirea „simpatiei" faţă de Antantă. În ultimele numere se aduc chiar elogii „marilor noştri aliaţi francezi". Încercării, se pare, i-au pus însă capăt manifestările ostile ale publicului, în special ale celui tânăr. Îndată după sosirea autorităţilor româneşti în Bucureşti, redacţia a fost închisă şi toate actele confiscate în vederea deschiderii unui proces. Redactorii şi o parte dintre colaboratori, în număr de 24, au fost arestaţi în ianuarie 1919 şi în luna următoare, la Curtea Marţială, a avut loc procesul lor, acuzaţiile principale fiind de „pactizare cu inamicul" şi „colaboraţionism". În urma dezbaterilor, în cursul cărora au pledat în apărarea inculpaţilor foarte mulţi avocaţi celebri, au fost condamnaţi S. Grosmann şi D. Karnabatt la zece ani de închisoare, iar Ioan Slavici, Tudor Arghezi şi Dem. Theodorescu la cinci. Vor fi însă graţiaţi cu toţii după mai puţin de un an. ***V.D.***

GAZETA CĂRŢILOR, periodic apărut la Ploieşti între 15 februarie 1921 şi 30 august 1924, pe 10 februarie 1925, apoi între 25 mai 1934 şi 28 februarie 1944, lunar, apoi bilunar sau cu o periodicitate neprecizată, ca „Supliment bibliografic al revistei «România viitoare»". De la numărul 11–14/1941 redacţia şi administraţia se mută la Bucureşti. Director este D. Munteanu-Râmnic. După ce „România viitoare", săptămânal ploieştean condus de acelaşi D. Munteanu-Râmnic, îşi încetează apariţia simultan cu încheierea primei serii a **G.c.**, subtitlul seriei a doua va fi „Publicaţie de bibliografie, literatură şi cultură generală". Articolul-program este semnat de D. Munteanu-Râmnic. Prima serie reproduce poeme de Al. Mateevici (*Limba noastră*), N. Iorga (*Năvălitorii*), Al. Macedonski (*Noapte de mai*) şi inserează versuri de George Baiculescu, Sergiu N. Duiculescu, Emil Bărbulescu ş.a. G. Zagoriţ scrie articolul *Poetul Barbu Paris Mumuleanu – bard al anului 1821*, acelaşi număr conţinând şi poemul *La ţară* al Adei Negri, tradus de Al. Vlahuţă. Se semnalează plachete de versuri semnate de Emil Bărbulescu, L. Leoneanu, Lucian Costin, Ion Buzdugan ș.a. Emil Bărbulescu recenzează romanul lui N. Batzaria *Sărmana Léila* şi volumul de schiţe şi nuvele *Chipuri de ceară* de Ion Agârbiceanu. Este prezentată şi o carte a lui Al. Popescu-Telega, *Prozatori spanioli contemporani*. Istoria literară este bine reprezentată. Se retipăreşte *Introducţia* lui M. Kogălniceanu la „Dacia literară" din 1840, Tr. I. Tănăsescu scrie despre volumul *La gura sobei* al lui Al. Vlahuţă. Din *Istoria românilor prin călători* de N. Iorga se reproduce un fragment. Articole teoretice semnează D. Munteanu-Râmnic (*Împotriva literaturii şi publicisticii de tarabă*), N.A. Constantinescu (*Un tricentenar al literaturii române*), Petre Sergescu (*Din aspectele literaturii de după război*). Seria a doua a publicaţiei este prefaţată de un articol-program semnat tot de D. Munteanu-Râmnic. Dacă în primii ani revista tipărea recenzii şi note de lectură, republicând texte critice cu ecou deosebit şi traduceri din literatura universală, acum profilul se diversifică prin introducerea rubricilor „Cartea juridică şi social-economică", „Vechea literatură religioasă şi istorică", „Biblioteci", „Istoria literaturii moderne", „Oficiul de documentare şi orientare bibliografică", „Cronica ştiinţifică". Sunt inserate în sumar versuri de Al. T. Stamatiad, N. Iorga, Ion Buzdugan, Horia Petra-Petrescu, I. Constantinescu-Delabaia,

Alice Soare, V. Popa-Măceşanu, Ion Sân-Georgiu, George Dumitrescu, G. Breazu-Ulmu, George Vâlsan, G. Tutoveanu. Sunt reluate poeme tipărite anterior de I. Pillat (*Poetul*), V. Voiculescu (*Cântec alb*), I. Gr. Perieţeanu (*Psalmul valurilor*), chiar şi *Steluţa* lui V. Alecsandri fiind reprodusă într-o versiune în limba franceză. De opera poetică a lui V. Alecsandri se ocupă Aurel G. Stino (*Iarna în poezia lui V. Alecsandri*) şi D. Munteanu-Râmnic (*Iarăşi Vasile Alecsandri şi poezia populară*). I.E. Torouţiu tipăreşte *Din scrisorile poetului Dimitrie Nanu*, iar D. Mazilu se opreşte asupra liricii eminesciene (*Expresia lingvistică a „Luceafărului”*, *Fondul şi expresia „Luceafărului”*). Alţi comentatori ai fenomenului liric autohton sunt N. Gheorghiu (*Grigore Alexandrescu*), Ion Climer (*Pentru d-ra Elena Văcărescu*), Aurel G. Stino (*Un duşman al lui George Coşbuc: Gr. Lazu*), T.T. Socolescu (*Amintiri despre Octavian Goga*). Pe lângă aceştia, în **G.c.** se manifestă un pluton compact de recenzenţi, producţia lirică interbelică fiind comentată de D.V. Păun, N. Chiriac-Dimancea, I. Constantinescu-Delabaia, Perpessicius, N. Crăciun, Al. T. Stamatiad. Literatura străină, cu precădere lirica, intră în preocupările revistei atât prin traduceri directe, cât şi prin prezentarea generală a operei unor mari poeţi ai lumii. Cezar Titus Stoika scrie despre Lermontov, Al. Mihailov despre transpunerile în româneşte din opera lui Puşkin. *S*e republică traducerea poemului *Ţiganii* de Puşkin, realizată de Alecu Donici cu o sută de ani în urmă. O altă literatură frecventată este aceea italiană. Sub titlul *Apusul lunii* este reprodusă traducerea poemului lui Leopardi *Il tramonto della luna*, realizată de N.N. Creţu. Din tălmăcirile lui Pimen Constantinescu se publică în 1942 *Infinitul* de Leopardi şi *Profundă noapte* de Giosuè Carducci. I. Constantinescu-Delabaia traduce *Grenadierii* de H. Heine, Aurel G. Stino face unele consideraţii intitulate *Cosmogonia lui Verhaeren*, Ion M. Gane oferă o versiune românească a *Albatrosului* lui Baudelaire. Proza tipărită aici include povestiri, cum sunt *O înfrângere* de I.A. Bassarabescu ori *Isprava soldatului Iordan* de Gh. Tulbure, fragmente de roman, unul extras din *Moartea fratelui meu* de G.M. Vlădescu, altul, *Spre ţară*, din *Cântă tinereţea* de Şt. Alexiu, ca şi reluarea broşurii *Mitică*, tipărită în 1902 de I.L. Caragiale. Predominante sunt recenziile, de-a lungul timpului semnate de N. Chiriac-Dimancea, Ion Dumitrache-Godeni, Şt. Alexiu, Costin I. Murgescu ş.a. ***I.I.***

GAZETA DE DUMINICĂ, publicaţie apărută la Şimleu Silvaniei de la 3 ianuarie 1904 până la 18 iunie 1911, cu subtitlul „Organ politic şi cultural independent”; în perioada 1906–1907 subtitlul devine „Organ naţional politic şi cultural independent”. Proprietar editor era Ioan P. Lazăr, iar redactori responsabili au fost pe rând Ion Pop-Reteganul, Victor Deleu, Dionisie Stoica. Revistă sămănătoristă, **G.d.** se autodefineşte prin articolul-program *Cuvântul nostru*, semnat de un grup de cărturari din regiune, în care se afirmă: „Nu se poate să trăim în nepăsarea în care am stat până acum faţă de trebile obşteşti, fie acelea de interes economic, industrial, cultural, bisericesc ori social”, deoarece „cultura deşteaptă la conştiinţă, întinde la prosperitate; iar în limbă şi literatură se reoglindează viaţa popoarelor”. Ca urmare, publicaţia îşi propune să contribuie la răspândirea culturii în special în mediul rural, prin tipărirea de materiale conţinând sfaturi practice, disertaţii istorice, texte literare. Pe prima pagină a fiecărui număr este reprodusă câte o gravură cu subiect privind evenimente internaţionale, însoţită de scurte explicaţii. Rubricile permanente, anunţate încă din articolul-program, sunt „Junimea”, „Foişoara”, „Mai nou”, „Din economie”, „Fel de fel”. Cu precădere în „Junimea” şi „Foişoara” sunt incluse producţiile cu caracter literar. Poezia este reprezentată de G. Coşbuc (*La Paşti*, *Bradul*, *Mama*), Emil Isac (*Curcubeu*, *Cântec*, *Pe lac*) ori de Carol Scrob, Maria Cunţan, N. Rădulescu-Niger, Theodor A. Bogdan, Alexandru Aciu, Antoniu Popp, Petre Dulfu, Grigoriu Pop, Veronica din Selagiu ş.a. Proză publică I. Pop-Reteganul şi I. Georgescu. Se republică articolul lui N. Iorga *Învăţături din viaţa lui Ştefan cel Mare*, iar la rubrica „Ştiri literare”, începută în numărul 45/1905, sunt comentaţi Ioan Slavici şi Ion Agârbiceanu. Petru Suciu iscăleşte articolul *Curentul nou în literatură*, unde este salutată noua direcţie de la „Sămănătorul” şi de la „Făt-Frumos”, completat de recenziile aceluiaşi la volumele *Icoane* de Al. Ciura, *Traiul nostru* de Ion Ciocârlan, *Poezii* de Octavian Goga. Dionisie Stoica dedică un studiu lui Alexandru Vlahuţă, intervenţiile acestui comentator obligând însă revista la o polemică cu N. Iorga, semnată de Ioan P. Lazăr. Alt moment polemic este provocat, în 1909, de apariţia volumului *Poezii* al lui Emil Isac, atacat violent tot de Dionisie Stoica, din pricina modernismului său, văzut ca „intimism agresiv”. Traducerile apărute de-a lungul timpului în **G.d.**

aduc în prim-plan scrieri de Alphonse Daudet, Jules Verne, Lev Tolstoi, presărate printre poveşti şi anecdote, snoave şi poezii populare. În perioada 1907–1911 revista capătă un caracter politic tot mai evident. Alţi colaboratori: Maria Ciobanu, D. Nica, Sofia Nădejde, Al. Ţintaru. ***I.I.***

GAZETA DE DUMINICĂ, publicaţie apărută la Bucureşti, săptămânal, între 8 noiembrie 1925 şi 12 octombrie 1930, fără indicarea comitetului de redacţie; de la numărul 216/1929 îşi schimbă titlul în „Duminica – magazin (Gazeta de duminică)", continuând până în 1937. Are caracterul unei publicaţii literare eclectice, menită să popularizeze marile nume ale literaturii române şi universale şi să educe gustul public prin texte reprezentative. Rubricile, în mare parte nesemnate, au încă de la început un caracter specializat, păstrându-se aproape neschimbate pe toată durata de existenţă a periodicului. Astfel, „Buletinul literar" conţine informaţii despre cărţi noi, româneşti şi străine. „Reflectoare din lumea artelor", cu foiletoane semnate permanent de Em. Cerbu, tratează despre spectacolele de la Teatrul Naţional din Bucureşti, o cronică separată având drept obiect spectacolele teatrale de la Paris şi Viena. „Ecranul animat", devenit, din 1929, „Culisele ecranului", se ocupă de premierele cinematografice. „Pagini uitate din scriitorii vechi" încearcă repunerea în circulaţie a unor texte semnate de N. Xenopol, Petre Ispirescu şi V. Alecsandri. Dar rubricile literare cu adevărat importante sunt „Nuvele de acţiune" şi „Pagini din marea literatură contemporană", în care sunt convocate, în traduceri de obicei nesemnate, aproape toate literaturile mari ale lumii, cel mai bine reprezentat fiind perimetrul anglo-saxon. Astfel, sunt traduse texte din Arthur Conan Doyle, H.G. Wells, Jack London, John Galsworthy, Rudyard Kipling, Jerome K. Jerome, Francis Scott Fitzgerald, Theodore Dreiser, Sherwood Anderson, Ernest Hemingway. Prezentă frecvent este literatura italiană, ilustrată prin fragmente din Giovanni Papini, Luigi Pirandello, Grazia Deledda, Massimo Bontempelli. Tot atât de bine reprezentată este şi literatura contemporană franceză, cu traduceri din Henri Barbusse, Georges Duhamel, André Maurois, Anatole France, Émile Zola, Paul Bourget, Maurice Leblanc. La fel stau lucrurile cu literatura de expresie germană, prin texte din Stefan Zweig, Rainer Maria Rilke, Heinrich Mann şi Thomas Mann. După cum nu absentează nici literaturile din spaţiul iberic, prin Miguel de Unamuno, Ramón Gómez de la Serna, Vicente Blasco Ibáñez. În fine, sunt transpuse fragmente din Władysław Reymont, A.P. Cehov, Maxim Gorki, Leonid Andreev, Rabindranath Tagore, Knut Hamsun, Selma Lagerlöf. ***I.I.***

No. 2. — Anul I. Joi, 9 Martie 1867.
GAZETA DE IASSI
Diaru politicu, literariu și comercialu.

GAZETA DE IAŞI, publicaţie literară şi politică apărută la Iaşi, bisăptămânal, de la 5 martie până la 10 decembrie 1867. **G.I.** iese la câteva zile după întâiul număr al „Convorbirilor literare", ca o complinire jurnalistică, mai activă politic şi mai mobilă, a revistei junimiste. Deşi nu se dau informaţii legate de componenţa redacţiei, se poate presupune că munca redacţională şi administrativă îi revine, ca şi la „Convorbiri literare", lui Iacob Negruzzi, de vreme ce el rezolva corespondenţa gazetei şi încurcăturile cu abonaţii. De altfel, **G.I.** nu este prima publicaţie cu caracter mixt, politic şi literar, scoasă de junimişti între 1863 şi 1875. Însă la fel cu cele de până la „Timpul", nici aceasta nu a izbutit să-şi asigure numărul de cititori care să-i permită o apariţie mai îndelungată. Pe plan politic, tonul este revendicativ, ţelurile urmărite fiind imediate. Se cere înfiinţarea sau mutarea la Iaşi a unor importante instituţii juridice şi culturale, în scopul reactivării oraşului ca metropolă politică şi culturală. Gazeta poate fi socotită şi un oficios al aripii tinere a Partidului Conservator, deoarece acceptă prevederile Constituţiei de la 1866 şi militează pentru recunoaşterea drepturilor şi libertăţilor publice. Multe din articolele politice sunt scrise de Titu Maiorescu şi iscălite cu iniţială. Altele, mai ales cele care privesc politica locală, este posibil să-i aparţină lui Iacob Negruzzi. Din punct de vedere literar, gazeta este relativ activă, având un foileton şi rubrici variate, cu proză literară, versuri şi articole critice. Sunt prezenţi cu versuri M.D. Cornea, N. Nicoleanu, cu proză N. Gane, Leon Negruzzi, iar V. Pogor cu un comentariu critic la *Istoria civilizației engleze* de H.T. Buckle. **G.I.** participă, de asemenea, la polemica provocată de tipărirea în „Convorbiri literare" a articolelor *Despre poezia română* și *Contra şcoalei Bărnuţiu*, ale lui Titu Maiorescu. Junimiştii încercau astfel să răspundă cu promptitudine atacurilor presei adverse, ceea ce nu ar fi fost posibil în revista „Convorbiri literare", care apărea lunar. ***R.Z.***

GAZETA DE LA TURDA PENTRU TINERET, publicaţie apărută la Turda, bilunar, ca supliment al „Gazetei de la Turda”, între 1 aprilie 1941 şi mai 1943. Director este Vasile Iluţiu; redactori, succesiv, Ion Cârja-Făgădaru, Anton Crişan, C. Fileanu şi I. Crângureanu. Iniţiată de Ion Cârja-Făgădaru, elev în clasa a VII-a a Liceului „Regele Ferdinand” din Turda, revista este scrisă aproape în întregime de colegii săi de clasă, Victor Felea, Virgil Petrişin, V. Sima, Iorgu Moldovan ş.a., care debutează aici cu poezii, recenzii, proză scurtă, note, însemnări şi reportaje. Articolul-program, *Cuvântul nostru*, enunţă „rostul acestei publicaţii tinereşti”: „De când cu noul curent al «literaturii excitare», ce bine ştiţi e propovăduit printr-un număr exagerat de «ziare-fotografii», zise şi humoristice – tineretul a căzut, precum era şi normal, în braţele acestei literaturi nefaste. [...] Ca tineretul să aibă o călăuză sănătoasă şi preocupări ce-l interesează, îi deschidem azi paginile acestei mici reviste”. Există aici câteva rubrici remarcabil susţinute: „Prezentări literare”, cu intervenţiile critice ale lui Victor Felea, care scrie despre M. Eminescu, Tudor Arghezi, Octavian Goga, V. Voiculescu, Mihai Beniuc, Emil Giurgiuca, Teodor Murăşanu, Nicu Caranica, V. Copilu Cheatră; „Livada cu visuri”, pagină de poezie ilustrată de acelaşi Victor Felea, sub pseudonim (V. Nicolin) şi cu numele propriu, ca şi de Virgil Petrişin, Vasile Racoviţan, Iorgu Moldovan, I. Crângureanu ş.a. Proză dau I. Cârja-Făgădaru, Virgil Petrişin, I. Crângureanu ş.a. Cu timpul, în revistă apar și alte nume, fie și cu republicări: Ilie Dăianu, Ovidiu Caledoniu, N. Crevedia, Coca Farago, Ionel Pop, Letiţia Papu, Petre Paulescu, Ionel Teodoreanu, Horia Niţulescu, Petre Bucşa. La numărul 6/1942 se menționează că prima echipă redacțională îşi încheie misiunea odată cu bacalaureatul, iar directorul gazetei, Vasile Iluţiu, semnează editorialul *Prima despărţire*, în care caracterizează virtuţile echipei care a iniţiat revista. De reţinut opinia despre Victor Felea: „Victor Felea (Paul Lucian), liniştit ca o apă adâncă, aşa cum îi este şi gândirea şi talentul, era al treilea redactor, dar cel dintâi de părerile căruia ţineam seamă cu toţii”. ***C.H.***

GAZETA DE MOLDAVIA, publicaţie politică şi literară apărută la Iaşi, bisăptămânal, de la 9 ianuarie 1850 până la 24 noiembrie 1858. **G.M.** continuă „Albina românească”, dar schimbarea de titlu semnalează şi o schimbare de atitudine politică, Gh. Asachi, redactorul ei, rămânând străin de noile cerinţe sociale şi culturale ale epocii. Caracterul de publicaţie pentru toţi românii, specific „Albinei româneşti”, este, de asemenea, abandonat. Noua gazetă va avea „un color mai localnic”, preocupându-se de chestiunile care puteau interesa îndeosebi pe locuitorii din stânga Milcovului. Acest regionalism, într-o vreme când ideea Unirii începuse să nu mai pară o utopie, este el însuşi o mărturie a modificărilor pe care le suferise orientarea de ansamblu a lui Gh. Asachi în problemele vieţii politice şi chiar în ceea ce priveşte cultura şi literatura. Gazeta apare „sub redacţia unei societăţi”, iar redactorii sunt „persoane onorabile”, însă răspunderea alcătuirii sumarului şi orientarea aparţin în întregime bătrânului scriitor moldovean. Se tipăresc anunţurile oficiale ale regimului, articole politice, ştiri, note bibliografice, informaţii comerciale, un foileton intitulat „Albina românească”, poate monoton, totuşi interesant prin calitatea literaturii. Aici s-au publicat scrieri de Iancu Văcărescu (*Marș românesc*), M. Kogălniceanu (*Tainele inimei*), C. Negruzzi, care transpune din ruseşte poezia *La războiul de acum*, Alecu Russo, I. Ianov, Philarète Chasles. Din când în când se traduce şi câte un roman francez (Émile Souvestre, *Filosoful din clopotniță* ș.a.). ***R.Z.***

GAZETA DE TRANSILVANIA, publicaţie politică şi culturală apărută la Braşov, săptămânal, de la 12 martie 1838; începând cu 4 ianuarie 1843 este bisăptămânală, din nou săptămânală între 2 iulie 1858 şi 7 ianuarie 1862, apoi iar bisăptămânală din 1862; de la începutul anului 1881 iese de trei ori pe săptămână, iar din 16 aprilie 1884 devine cotidian. S-a tipărit, cu alte schimbări de periodicitate şi întreruperi, până în ianuarie 1945. De la 3 ianuarie 1849 s-a intitulat „Gazeta transilvană”, iar

de la 1 decembrie 1849, „Gazeta Transilvaniei". Sub redacţia lui George Bariţiu, în iulie 1837 s-a editat la Braşov „Foaia de săptămână", periodic destinat a fi complementul politic al săptămânalului „Foaia duminecii". Deoarece nu se obţine aprobarea administraţiei imperiale, gazeta este suspendată după două numere. La începutul anului următor se publică în locul ei, şi cu toate aprobările necesare, **G.T.**, avându-i pe Bariţiu ca redactor şi pe Johann Gött ca editor. Din 9 septembrie 1850 redactor va fi Iacob Mureşianu, Bariţiu fiind obligat de împrejurări să renunţe la conducerea gazetei. Spre sfârşitul anului 1876 I. Mureşianu îmbolnăvindu-se, gazeta este din nou redactată de Bariţiu, în colaborare cu Aurel Mureşianu, fiul redactorului. Oferindu-i-se în 1877 prilejul de a scoate la Sibiu „Observatoriul", Bariţiu nu mai colaborează la publicaţia braşoveană şi, de la 1 ianuarie 1878, A. Mureşianu rămâne singurul ei conducător. În redacţie au mai lucrat Andrei Mureşanu (1838–1849), Simion C. Mărgineanu (în 1875), Ştefan Bobancu (1884–1889), Traian H. Pop (din 1890), Grigore Maior (1890–1900), precum şi Ion Pop-Reteganul, Teofil Frâncu şi G. Bogdan-Duică. Programul politic a fost, de la primul număr, susţinerea consecventă a idealurilor naţionale ale românilor. Din această cauză gazeta a suferit în mai multe rânduri suspendări, iar redactorilor li s-au intentat numeroase procese de presă. Prima suspendare a survenit ca urmare a evenimentelor revoluţionare din 1848, între 17 martie şi 1 decembrie 1849. În 1850 Bariţiu scrie o serie de articole referitoare la revoluţie şi la rolul lui Avram Iancu. Cenzura imperială cere să se întrerupă publicarea lor şi, Bariţiu refuzând, **G.T.** este din nou suspendată de la 13 februarie. La 9 septembrie gazeta reapare, dar redactorului nu i se permite să-şi reia activitatea; Iacob Mureşianu, care îi ia locul, va fi obligat să publice ordonanţele şi decretele administraţiei şi să tipărească pe frontispiciul ziarului pajura bicefală. Mureşianu se vede silit, de altfel, să modereze şi tonul articolelor politice, ceea ce va provoca o polemică, în 1855, cu M. Kogălniceanu, care, în paginile „României literare", se arătase nemulţumit, între altele, de lipsa de combativitate a periodicului braşovean. Lunga perioadă de apariţie, şaizeci şi doi de ani numai în secolul al XIX-lea, explică, în bună parte, oscilaţiile de atitudine şi unele inconsecvenţe. De la liberalismul moderat şi reformist, cu ecouri iluministe, al lui G. Bariţiu, la democratismul burghez, cu justificate revendicări naţionale, dar fără un program de acţiune socială, al Partidului Naţional Român (pe care, după 1881, gazeta l-a reprezentat o vreme), calea **G.T.** a fost jalonată de evenimentele din 1848–1849, de epoca de relativă libertate care a premers dualismului, apoi de anii, caracterizaţi prin nedreptăţi naţionale şi sociale, ai dualismului austro-ungar. Dar în ansamblul ei, linia politică urmată în secolul al XIX-lea a corespuns pe deplin intereselor naţionale ale românilor din Transilvania. Până la 1848 gazeta lui Bariţiu a constituit principalul mijloc de afirmare publicistică a drepturilor politice şi culturale româneşti în Imperiul Habsburgic şi, totodată, alături de „Curierul românesc" şi „Albina românească", s-a impus ca un important difuzor de informaţie pentru românii de pretutindeni. De altfel, Bariţiu a şi conceput gazeta ca pe o tipăritură pentru toţi românii, scop în care şi-a asigurat corespondenţi în Principate (de pildă, pe Ioan Maiorescu) şi a obţinut colaborarea celor mai cunoscuţi scriitori din Moldova şi Muntenia: I. Heliade-Rădulescu, C. Negruzzi, Gr. Alexandrescu, D. Bolintineanu, V. Alecsandri. În acelaşi scop, al circulaţiei pe întreg teritoriul românesc, Bariţiu s-a arătat întotdeauna interesat de problemele lingvistice şi publicaţia a făcut loc în coloanele ei discuţiilor legate de sistemul ortografic. De la începutul anului 1852 gazeta se va tipări cu litere latine, ortografia adoptată fiind aceea a lui Timotei Cipariu. Cu timpul însă, mai ales după ce Titu Maiorescu va critica şi **G.T.** în articolul său *Limba română în jurnalele din Austria* (1868), se va renunţa la greoaia ortografie cipariană, iar limba în care se redactau articolele se va curăţa şi de germanisme, regionalisme etc. În anii revoluţiei de la 1848, în anii premergători Unirii şi în vremea Războiului pentru Independenţă gazeta a susţinut revendicările şi cauza românilor din Principate şi a informat obiectiv şi prompt asupra mersului evenimentelor, publicând până la 1859 articole şi informaţii pe care foile din Iaşi şi Bucureşti nu le puteau tipări din cauza cenzurii. Un alt obiectiv permanent era acela de a ţine la curent cititorul din Transilvania cu variate aspecte ale vieţii de peste munţi (activitatea principalelor instituţii sociale şi politice, viaţa literară şi artistică, dezvoltarea industriei şi a comerţului). În acest fel, s-a adus o importantă contribuţie la

consolidarea conştiinţei naţionale, la impunerea ideii de realizare a unităţii culturale şi naţionale. Pentru Bariţiu şi pentru ceilalţi redactori, cultura şi literatura au fost socotite, în primul rând, mijloace de înfăptuire a ţelurilor politice. „Foaie literară” şi „Foaie pentru minte, inimă şi literatură”, suplimentele literare ale ziarului, au fost editate în acest scop. Şi tot de aceea, **G.T.** a promovat, în mod obişnuit, literatură puţină şi nu întotdeauna de bună calitate. Criteriul estetic a fost sacrificat uneori în favoarea celui politic. În schimb, s-au inserat multe articole, scrise mai ales de G. Bariţiu, Andrei Mureşanu, Iacob şi Aurel Mureşianu, dedicate istoriei poporului român şi altele relative la cele mai importante probleme culturale, pedagogice, economice. Printre colaboratorii pentru partea politică şi culturală s-au numărat şi I. Heliade-Rădulescu, M. Kogălniceanu, Vasile Popp, I. Rusu, Pavel Vasici, Timotei Cipariu, Damaschin T. Bojincă, Vincenţiu Babeş, Andrei Mocioni, I. Raţiu, Vasile L. Pop, Al. Papiu-Ilarian, V. Boerescu, I. Maiorescu. La rubricile literare figurează scrieri de V. Alecsandri, Gr. Alexandrescu, D. Bolintineanu, G. Sion, D. Gusti, N. Nicoleanu, N. Tincu-Velia, Al. Gavra, Moise Sora Noac, I. Maiorescu, Florian Aaron, T. Cipariu, A.T. Laurian, Nifon Bălăşescu. În perioada de după 1880 s-au adăugat şi I. Slavici, I. Pop-Reteganul, I.C. Panţu, Andrei Bârseanu. Cu articole de critică literară şi cu traduceri colaborează G. Bogdan-Duică, semnatar a treisprezece cronici literare plasate la rubrica „Revista literară” în anul 1888. În urma unui conflict cu redactorul publicaţiei, care nu i-a permis să mai scrie despre G. Coşbuc, G. Bogdan-Duică renunţă, în acelaşi an, la rubrica sa şi începe să colaboreze la „Tribuna” din Sibiu. **G.T.** a găzduit şi traduceri din literatura universală (Lev Tolstoi, H.C. Andersen), folclor cules de I. Pop-Reteganul, I.C. Panţu ş.a., cronici artistice şi dramatice (mai ales despre teatrul de amatori din Ardeal), recenzii, note critice şi bibliografice. În perioada de până la 1865 foiletoanele literare din „Foaie pentru minte, inimă şi literatură” continuau, de multe ori, aici. **G.T.** a fost principalul element activ al vieţii intelectuale din Transilvania, susţinând ideea unei culturi naţionale şi populare, cu rădăcini în realitatea autohtonă. S-a apropiat astfel de curentul de la „Dacia literară”, dar s-a şi deosebit de acesta prin persistenţa ideilor iluministe, prin interesul pentru cultura germană şi prin respingerea culturii franceze, considerată „revoluţionară”. Într-o a doua etapă, după 1870, alături de alte publicaţii periodice („Telegraful român”, „Albina Carpaţilor”, „Observatoriul”, „Tribuna”), a sprijinit, mai ales prin intervenţiile publicistice ale lui G. Bariţiu, I. Mureşianu şi, mai târziu, ale lui G. Bogdan-Duică, orientarea spre realismul popular, specifică literaturii din Transilvania. După 1900 **G.T.** devine un ziar în care informaţia, îndeosebi aceea locală, şi articolul de atitudine politică predomină. Moartea lui Aurel Mureşianu face ca din 1911 o societate în comandită, condusă de N. Vecerdea şi Voicu Niţescu, să obţină proprietatea periodicului, care va fi redactat de Ioan Brote şi Victor Branişte. La rubricile literare şi culturale se întâlnesc semnăturile lui Silvestru Moldovan, Onisifor Ghibu, Aron Cotruş, Emil Isac, Ioan Lupaş, Virgil Oniţiu, Romulus Cioflec, I.U. Soricu ş.a. În anii Primului Război Mondial autorităţile austro-ungare confiscă gazeta, îi impun redactori străini şi îi imprimă caracterul unui oficios al comandamentului militar (octombrie 1916 – noiembrie 1918). Pentru un timp patrimoniul publicaţiei trece în posesia profesorului Arsenie Vlaicu, care o şi redactează împreună cu N.N. Sulică, ambii fiind adversari ai unirii cu România. În aceste condiţii, din noiembrie 1918, Sfatul Naţional Român din Ţara Bârsei scoate cotidianul „Glasul Ardealului” (noiembrie–decembrie 1918), iar Voicu Niţescu şi Victor Branişte editează o serie nouă a **G.T.** în oraşul Celeabinsk din Rusia (de la 13 august 1918). La 1 ianuarie 1919 ziarul reapare la Braşov, reprezentând Partidul Naţional Român şi Consiliul Dirigent, şi este redactat de un comitet din care face parte, între alţii, profesorul Ilie Cristea. Printre cei ce scriu la partea culturală sunt Axente Banciu, Zaharia Bârsan, Ioan Al. Bran-Lemeny, Maria Baiulescu, I. Clopoţel (redactor-șef în 1920–1921), I.C. Panţu, N. Bagdasar sau N. Iorga. În anii ce urmează gazeta se transformă tot mai mult într-un organ politic al Partidului Naţional Ţărănesc, iar din 1933 intră sub influenţa lui Al. Vaida-Voevod şi sub direcţia lui Voicu Niţescu. Între aprilie 1941 şi ianuarie 1945 trece în proprietatea Astrei şi este redactat de Ion Colan. Între semnatari se numără acum Valeria Căliman Branişte, Mardare Mateescu, Gheorghe Tulbure, Ilie Gherghel, Lucian Valea, Teodor Mureşanu, Ion Breazu, Vasile Netea.

R.Z.

GAZETA DE VEST, periodic politic şi cultural apărut la Oradea, zilnic, între 15 iulie 1929 şi 31 iulie 1940, sub direcţia lui George A. Petre, de la numărul 563/1931 redactor responsabil fiind A. Barna. De la numărul 564/1931 publicaţia are subtitlul „Organ de afirmare naţională”, la care, de la numărul 1414/1935, se adaugă menţiunea „Apare sub conducerea Casei Naţionale”. De la 1 aprilie 1936 îşi schimbă titlul, devenind „Noua gazetă de Vest”. Articolul-program *Păşim cu încredere!* mărturiseşte intenţia editorilor de a face din **G.V.** o tribună de afirmare a românismului la graniţa de apus a ţării. Direcţia culturală se manifestă cu precădere în interiorul rubricilor specializate, care se diversifică treptat, de la „Gazeta de Vest culturală” la „Cronicar”, unde apar cronici plastice, şi de aici la „Curier literar” şi la „Cronica teatrală”, unde sunt comentate spectacolele montate la Teatrul de Vest din Oradea, până la „Săptămâna cărţii”, „Figuri româneşti”, „Figuri mondiale”, „Cultură, artă, teatru”, „Cultură, artă, literatură”. Printre poeţii gazetei se numără directorul ei, George A. Petre, care semnează cu asiduitate versuri ocazionale; un pseudonim pe care îl folosește este Emir Asan. Alături de el, în paginile ziarului îşi fac loc Emil Isac, Bazil Gruia ş.a. Adevăratul poet al anilor ’30 este, în **G.V.**, Aron Cotruş. Poezie mai semnează Dem. Bassarabeanu, Eugeniu Sperantia, Ion Bătrâna-Voivodeni, Petre Damaschin. Cu vremea, încep să scrie aici şi Victor Eftimiu, Al. T. Stamatiad, Ion Th. Ilea, I. Valerian, Petre Pascu, Vasilache Nanu. În mod surprinzător, aici păşeşte cea mai nouă, pe atunci, generaţie de poeţi: Zaharia Stancu, Eugen Jebeleanu, Cicerone Theodorescu, Radu Boureanu. Câteva articole şi note dedicate lui Eminescu aparţin lui I. Georgescu, T. Albani, Const. Pavel, altele, dedicate lui Octavian Goga, îi au ca autori pe Victor Cordoş, Ion Isaiu şi Iosif Naghiu. Se traduce din lirica lui Ady Endre (*Cumătrul lui Toma Ese*, *Caii morţii*, în versiunea lui George A. Petre, M.G. Samarineanu tipărind, sub pseudonimul M. San-Marino, şi articolul-semnal *Ady Endre în româneşte*) sau din poezia a lui Baudelaire (*Omul şi marea*, în varianta lui Al. T. Stamatiad). V. Grădinaru intervine cu un surprinzător articol despre futurism: *Apelul lui Marinetti*. Nuvelistica promovată nu depăşeşte un nivel eclectic, evidenţiat şi de numele celor care o produc: Al. T. Stamatiad, M.G. Samarineanu, E. Cetină, dar şi Victor Eftimiu, Gh. Brăescu, Gh. Tulbure. Sunt recenzate romane de Liviu Rebreanu, tot despre Rebreanu scriu Ion Isaiu şi Lascăr Tuduciuc, după cum este consemnată, într-o notă, conferinţa ţinută de autor la Oradea despre geneza *Pădurii spânzuraţilor*. Sunt comentate cărţi de Ionel Teodoreanu, Mihail Sadoveanu, Cezar Petrescu, Camil Petrescu, C. Stere, Carol Ardeleanu, Mircea Damian, I. Valerian. În articolul *Oradea în roman* este abordat romanul lui M.G. Samarineanu *Romanţă fără note*, tratând un subiect local. Nici literaturile străine nu sunt uitate. M. San-Marino (M.G. Samarineanu) semnează articolul *Cetind pe Erich Maria Remarque*, în care prezintă romanul *Pe frontul de vest nimic nou*. Se traduce din Cehov (povestirea *Un domn cunoscut*, în româneşte de George A. Petre); se preiau și se traduc interviuri cu scriitori în vogă (*Cum se poate lua un interview. Sfaturile lui Maurice Dekobra*), este tălmăcit un fragment din amintirile Alexandrei Lvovna Tolstoi, *Cum a lucrat Tolstoi*. Gavril Blaga se ocupă de Panait Istrati, I. Bradu recenzează traducerea lui Radu Cioculescu a romanului *Viaţa lui Stanley* de Jakob Wassermann. Cronica dramatică, ţinută în genere de Şt. Mărcuş, consemnează premierele de la Teatrul de Vest. Se face loc unei scenete a lui Victor Eftimiu, *Plugul de foc*. Lui Nichifor Crainic i se reproduc în 1933 articolele *Sensul culturii* şi *Matei Basarab*. La rubrica „Cultură, artă, literatură” este prezent Carol Drimer (*O polemică istorică – polemica lui Xenopol cu Rössler*). Importantă rămâne, în peisajul literar interbelic, seria de interviuri, din 1938, pe tema *Provincia în cadrul culturii române*, la întrebări răspunzând Camil Petrescu, Mircea Streinul ş.a. Ca articole de direcţie, caracteristice rămân cele ale lui Gh. Tulbure, *De la Iosif Vulcan până azi*, Nichifor Crainic, *Moştenitorii victoriei. Cuvinte către tineretul intelectual*, Gh. Bulgăr, *Perspective în scrisul actual*. Alţi colaboratori: Sever Stoica, A. Crăciun, Augustin Cosma, Şt. Munteanu; în genere, autorii preferau, în cazul articolelor de mai mică întindere, folosirea pseudonimului. După evenimentele din decembrie 1989, mai multe publicaţii şi-au revendicat, fie şi în sens polemic, atât tradiţia, cât şi programul sau numele **G.V.**, fără a avea însă o legătură reală cu publicaţia interbelică. ***I.I.***

GAZETA FAMILIEI, revistă apărută la Bucureşti, săptămânal, între 22 septembrie 1946 şi 1 ianuarie 1948. Redactor responsabil este N. Firoiu. De la numărul 57/1947 îşi schimbă titlul în „Mondial magazin”, având subtitlul „Singura revistă de reportaj din România”. Publicaţie caracteristică pentru perioada de bolșevizare a vieții publice românești, **G.f.** ilustrează cum rezistenţa intelectualilor poate lua forme paradoxale, constând chiar în abordarea unor subiecte considerate subversive sau în comentarea unor autori socotiţi indezirabili. Multe dintre numele celor care semnează aici se vor regăsi în publicaţiile exilului românesc sau vor dispărea din viaţa publică, cel puţin pentru o vreme. Încă de la început se instituie obiceiul evocării, de către mari scriitori şi ziarişti, a unor oraşe şi zone ale ţării. Astfel sunt reproduse texte de Tudor Teodorescu-Branişte (despre Piteşti), Tudor Muşatescu (Câmpulung), Gala Galaction (Turnu Măgurele), N. Carandino (Brăila), I.A. Bassarabescu (Ploieşti), Cella Delavrancea (Râmnicu Vâlcea), Şerban Cioculescu (Turnu Severin). Proză publică V. Al. Munteanu (*Reîntoarcerea la Platon*), Alexandru Baciu (*Sfârşit de vacanţă*), Dan Athanasiu (*Ispita*). Recenzii semnează Sorana Gurian (la *Pânza de păianjen* de Cella Serghi, *Soarele negru* de Ticu Archip, *Cuceritorul* de Elsa Triolet), Camil Baltazar (la Sorana Gurian, *Întâmplări între amurg şi noapte*), Ion Caraion (la Liviu Bratoloveanu, *Oameni la pândă,* Ion Marin Sadoveanu, *Sfârşit de veac în Bucureşti*). Viorica Răileanu scrie despre Duiliu Zamfirescu, iar Lascăr Sebastian face, aproape număr de număr, cronică dramatică la spectacolele de la Naţionalul bucureştean, de la teatrele Studio, Victoria, Savoy, Colorado, Modern, Alhambra, Teatrul Mic şi de la Teatrul Muncitoresc „I.C. Frimu”. Sunt reproduse fragmente dintr-un roman de Emil Ludwig, mai apar nuvela lui Edgar Wallace *Omul din noapte*, schiţe ale scriitorilor Myrna Lowell şi Tom Bailey. Se traduc de asemenea fragmente din jurnalul contelui Ciano, din memoriile de război ale lui Émile Pyle şi din cele ale generalului francez Henri Giraud, o evocare a lui John Hersey despre bombardamentul atomic de la Hiroshima. În revistă sunt găzduite şi recenzii la cărţi străine. ***I.I.***

GAZETA FEMEII, revistă apărută la Bucureşti, săptămânal, de la 21 noiembrie 1932 până la 10 iulie 1939. Militând pentru afirmarea literaturii scrise de femei, publicaţia susţine manifestarea acestora ca purtătoare ale unei sensibilităţi specifice, capabilă de performanţă. Fondatoarea revistei este Caterina B. Müller. Se oferă cititorilor o discretă pagină literară, care însă nu reuşeşte să impună, de-a lungul timpului, şi o literatură „feministă” propriu-zisă. Publică poeme Claudia Millian, căreia i se iau şi interviuri. Sarina Cassvan, figură proeminentă a mişcării de emancipare a femeii, scrie despre Elena Văcărescu sau despre contesa de Noailles, alte poete prezente aici fiind Maica Smara, Dahlia Nour, Maria Baiulescu, Maria Bart-Săvescu. Poetul neîncoronat al revistei este Ion Minulescu (*Rânduri pentru paserile călătoare*, *Rânduri în cinstea celei care a plecat*, *Rânduri pentru plopii-n ploaie*). Sunt incluse şi versuri de Florin Chiru-Nanov, Horia Petra-Petrescu, I.Gr. Perieţeanu, H. Bonciu, Traian Teleanu, în timp ce Ioan Jivi-Bănăţeanu îl prezintă pe tânărul poet Pavel Bellu. Proza feminină e publicată frecvent sub pseudonim. Emilia Tailler, în ciuda numelui occidental, este autoarea romanului cu subiect românesc *Văduva de război*, tipărit în foileton, aceeaşi autoare semnând şi schiţa cu personaje autohtone *Cum s-au întâlnit.* Reta Laby semnează nuvela *Divorţată*, în vreme ce Thérèse Bally, în povestirea *O stranie întâmplare*, aduce în prim-plan viaţa unui foarte neaoş Matei Ionescu. Henriette Yvonne Stahl e prezentă cu *La bătălia de la Port Arthur (Depozit de coloniale şi băuturi spirtoase)*, fragment din volumul de nuvele *Mătuşa Matilda,* distins cu Premiul Femina pe anul 1932. Maria Borşanu traduce un fragment din nuvela *Bate la uşă* de Carmen Sylva. Fragmente de roman au ca autori pe Ovid Brădescu-Râmnic şi pe Florin Chiru-Nanov. Dintre comentatorii prozei, Mihai A. Blajeni se opreşte asupra lui D.H. Lawrence cu *Amantul doamnei Chatterley,* Luminiţa Barbu se ocupă de romane de Vicki Baum ori de Simonne Ratel, Teodor Scarlat recenzează romanul lui Stoian Gh. Tudor *Hotel Maidan* şi ia un interviu lui I. Valerian, I. Bunescu semnalează traducerea lui Eugen Relgis din Stefan Zweig, *Marie Antoinette*, Emilia Delaşupra scrie despre George Sand, iar Olga J. Atş analizează volumul *Hotarul* din ciclul *În preajma revoluţiei* de C. Stere. Numărul 23–24/1936 este dedicat personalităţii lui Nicolae Titulescu. ***I.I.***

GAZETA GAZETARILOR, publicație socială şi culturală apărută la Cluj, în două serii, mai întâi săptămânal, din 8 decembrie 1927 până în 13 februarie 1928, cu subtitlul „Organul Sindicatului Presei Românești din Ardeal”. Odată cu a doua serie, inițiată la 31 decembrie 1933 și editată între 8 martie

1934 şi 26 decembrie 1937, se transformă în cotidian și își schimbă titlul în „Gazeta”, iar subtitlul devine „Revista gazetarilor ocrotirilor social-economice” și, mai târziu, din 1935, „Cotidian al gazetarilor pentru informarea românilor ardeleni”. Fără a fi asumate explicit de o echipă redacțională, primele numere ale **G.g.** vădesc un paradoxal naționalism regionalist, schițat chiar din articolul-program, în care se promite apărarea și promovarea valorilor românești, ceea ce s-ar afla în opoziție cu presa bucureșteană, considerată obedientă față de interesele politicienilor sau ale grupărilor revizioniste străine. Această ideologie decurge și din rubrica „Mișcarea culturală și artistică”, incluzând informații literare și poezii semnate de Aron Cotruș, dar mai ales din foiletoanele scrise de Alexandru I. Hodoș (sub titlul generic „Orașele de frontieră”) și de Val. Pușcariu („«Astra» la răspântie”) ori din editorialele lui Ion Agârbiceanu (despre rolul creștin al presei), Alexandru I. Hodoș, sub pseudonimul Moise Nicoară (despre contribuția ardelenilor la Marea Unire din 1918) și Ion Clopoțel (despre emanciparea națională prin cultură). Seria nouă a gazetei, sub directoratul lui Valer Moldovan, avându-i drept redactori sau colaboratori pe C.I. Codarcea, Iustin Ilieșiu, Emil Boșca Mălin, Vasile Cupărescu, Atanasie Bran ș.a., sporește dimensiunea naționalistă, încurajând adeseori manifestarea puseurilor legionare, șovine sau antisemite. Până și articolele cu tematică literară și culturală, tot mai reduse de la număr la număr, se supun constant acestei politici redacționale. Printre editoriale de susținere a lui Corneliu Zelea Codreanu, a principiului „numerus valachicus” promovat de Alexandru Vaida-Voevod, printre foiletoane dedicate „românizării orașelor ardelene” ori „stârpirii iredentismului maghiar și a comunismului iudaic”, printre note despre vizita lui Octavian Goga la Hitler sau despre scrisoarea pe care N. Iorga i-ar fi trimis-o lui Mussolini, abia dacă se strecoară rubrici cu o existență pasageră: „Culturale și artistice” (1934), „Gazeta culturală, literară și artistică” (1936–1937). În aceste pagini pot fi citite mostre de folclor năsăudean, poezii mediocre pe care Remus Gordan le închină regelui ori ostașilor români, dar și însemnări despre evenimente demne de interes, precum manifestările de omagiere a lui Sextil Pușcariu la împlinirea vârstei de 60 de ani sau decernarea titlului *doctor honoris causa* lui Carol al II-lea, „laudatio” fiind rostită de Nicolae Drăganu, decanul Facultății de Litere și primarul orașului Cluj. ***Cs.B.***

GAZETA ILUSTRATĂ, revistă apărută la Viena, bilunar, între octombrie 1882 şi aprilie 1884. Mai mult un magazin cultural cu anecdote, ştiri culturale şi jocuri distractive decât o revistă literară propriu-zisă, **G.i.**, care era redactată de Nicolae Enescu, publică totuşi şi „romane, nuvele, naraţiuni”, traduse, probabil, din periodice similare care apăreau la Viena şi în Germania. Nici programul formulat nu anunţă altceva decât dorinţa redacţiei de a edita o gazetă care să contribuie la educarea şi informarea cititorului, dar şi la amuzamentul lui. Pe măsură ce **G.i.** câştigă atenţia iubitorilor de lectură, conţinutul se îmbogăţeşte şi, în 1884, se publică şi literatură originală. De menţionat sunt nuvelele lui N. Enescu (*Raiul lui Bucur* ş.a.), scrise într-o limbă curată, fără exagerările încă obişnuite în epocă, proză inspirată din realităţile satului ardelean sau făcând apel la legende istorice. ***R.Z.***

GAZETA ILUSTRATĂ, publicaţie apărută la Bucureşti, săptămânal, în două serii, între 17 decembrie 1911 şi 13 august 1916 şi între 12 aprilie şi 15 iulie 1922, sub conducerea unui comitet. Delegatul comitetului este M.E. Papamihalopol. **G.i.** face parte din genul de periodice apărute la începutul secolului al XX-lea, care, menite popularizării evenimentelor politice de strictă actualitate, constituie una dintre puţinele surse de informare directă când este vorba de fapte interesând istoria naţională. Articolul de deschidere, intitulat *Câteva cuvinte*, afirmă cu francheţe: „Nu avem program, căci de obicei programele nu se realizează. Vom săvârşi însă fapte şi publicul va aprecia”. Una dintre intenţiile ce se vor materializa cu consecvenţă este aceea de a da în fiecare săptămână, „în ilustraţiuni, tot ce se întâmplă mai senzaţional şi mai important atât la noi, cât şi în străinătate”. Ca urmare, încă din primul an, revista publică un şir de ample reportaje, cum este cel despre scufundarea vasului Titanic, însoţit de o iconografie bogată, ori cel ocazionat de înmormântarea, la Bucureşti, a lui I.L. Caragiale. Aici, pe lângă fotografii cu valoare istorică, se reproduc fragmente din discursurile lui Mihail Sadoveanu, Take Ionescu, Mihail Dragomirescu, B. Delavrancea. Un moment semnificativ, surprins în două numere succesive ale anului 1913, este moartea lui Aurel Vlaicu, materialul fiind, de asemenea, bogat ilustrat. Alte subiecte importante, tratate în acelaşi spirit jurnalistic, dar şi prin ilustraţii, sunt *Retragerea lui Spiru Haret din învăţământ, Jubileul*

„Adevărului”, Victoria pompierilor din Dealul Spirei, Statuia lui Al. I. Cuza din Iaşi, Punerea pietrei fundamentale a Muzeului Naţional din Bucureşti. După „Miroir” se transpune în 1912 reportajul *Crăciunul Balcanilor*, urmat în 1913 de o serie de reportaje traduse, toate despre războiul balcanic, adesea însoţite de fotografii. De o promptă tratare are parte şi declanşarea Primului Război Mondial. Literatura originală, deşi mai puţin prezentă în raport cu reportajul, este ilustrată prin poeme de St. O. Iosif şi de I. Gr. Perieţeanu, care este şi autorul unor traduceri din Leconte de Lisle şi Victor Hugo. Proză publică Maria Th. Ionescu şi Lia Hârsu. La rubrica „Academicienii noştri” se găsesc note biografice despre A. Philippide, Ioan Bogdan, Ioan Bianu, D.A. Sturdza şi Iacob Negruzzi. În cuprinsul revistei se acordă spaţiu şi unor medalioane dedicate altor personalităţi din cultura română (cum este cel intitulat *Un stâlp al neamului: Titu Maiorescu*) sau din cultura universală (Verdi, Richard Wagner). Alţi colaboratori: C. Caliga, D. Karnabatt. ***I.I.***

GAZETA ILUSTRATĂ, periodic apărut la Cluj, lunar, între octombrie 1932 şi aprilie 1940, şi la Sibiu în iulie–august 1941. Editor şi director era Petru Borteş. Publicaţie eclectică, **G.i.** servea animării vieţii culturale din capitala Transilvaniei în condiţiile presiunilor antiromâneşti din epocă. Articolul-program *Către cititori!* dezvăluie intenţia de a fi prezentate „în nenumărate imagini bogăţia de port, de obiceiuri şi datini ale poporului român, evenimente şi actualităţi din ţară şi străinătate”, făcându-se loc în coloanele publicaţiei „tuturor celor care doresc a munci spre binele şi mărirea neamului românesc”. Articolele de fond ale primelor numere, semnate de Ion Agârbiceanu, pun în discuţie idei legate de specificul naţional, de tradiţiile culturale româneşti (*Necesitatea unei credinţe*, *Cultul adevărului*). În ce priveşte poezia, în 1933 Aron Cotruş e prezent cu *Copil de moţ*, *De-ai ieşi din mormânt…* şi *Horia*. Sunt publicate versuri de C.S. Anderco, Ion V. Todea, Pavel Berariu, Ioan I. Olteanu, Emil E. Chiffa, Andrei Bârseanu, Ştefan Grecu, Octavian Şireagu, I. Negură. Sporadic, sunt tipărite şi poeme de Octavian Goga (*Aceeaşi poveste*) şi Ion Pillat (*Biserica lui Horia*). De remarcat sunt câteva povestiri ale lui Ion Agârbiceanu (*Întâia noapte*, *Convenire colegială*, *Înfruntare*), alături de traduceri realizate de George Sbârcea din nuvelistica lui Luigi Pirandello (*Răposatul*, *Ţinta*). Dramaturgia nu este prezentă în revistă,

spectacolele Teatrului Naţional din Cluj fiind însă analizate prompt, întâi prin anunţuri şi cronichete nesemnate, apoi prin texte specializate aparţinând lui Corneliu Albu, cum ar fi comentariul la spectacolele cu piesele *Avram Iancu* de Lucian Blaga, *Constantin Brâncoveanu* de N. Iorga şi *Suflete tari* de Camil Petrescu. Începând cu numărul 1–2 din 1936, Ion Gherghel iniţiază publicarea unei lungi dări de seamă despre activitatea Operei Române din Cluj. Un material interesant, *Laboratorul unui dicţionar*, semnează Ion Breazu, prezentând activitatea de la Muzeul Limbii Române, şi tot el scrie despre personalitatea lui Ion Agârbiceanu şi despre moartea tragică a lui St. O. Iosif. Olimpiu Boitoş este autorul unui articol amplu intitulat *Periodicele ardelene în răstimp de o sută de ani*, iar sub pseudonimul Ion Filimon al serialului *Clujul pitoresc*. Este prezentată colecţia „George Sion” a Bibliotecii Universitare din Cluj, e caracterizată personalitatea profesorilor G. Bogdan-Duică şi Sextil Puşcariu; V. Vlaicu argumentează romanitatea oraşelor din Ardeal şi Banat, etnograful Emil Precup scrie despre un sat grăniceresc. Alţi colaboratori: Şt. Meteş, Al. Borza, V. Copilu Cheatră, Şt. Bezdechi, Ion Crăciun. ***I.I.***

GAZETA LITERARĂ, periodic apărut la Bucureşti, săptămânal, la 31 ianuarie şi 12 februarie 1929 (două numere), sub direcţia lui Liviu Rebreanu, redactor fiind Mircea Damian. În scurta ei existenţă **G.l.** s-a consacrat cu precădere literaturii autohtone şi şcolii, beneficiind de colaboratori de marcă. În articolul-program Liviu Rebreanu afirmă: „Operele de artă şi realizările culturale cer timp şi talente. Când preocuparea pentru cultură e continuă, se pregăteşte în mod firesc terenul potrivit pentru valorificarea elementului cultural. «Gazeta literară» din aceste considerente s-a născut. Nu dorim să fim o publicaţie mai mult peste cele existente. Nu vrem să reprezentăm nici vreo şcoală literară, nici bisericuţe de artă. Ne mulţumim să înregistrăm conştiincios şi cât mai obiectiv posibil fenomenul artistic şi cultural, să întreţinem interesul pentru artă şi cultură”. Poezie oferă Cicerone Theodorescu (*Toamnă totdeauna*, *Adolescenţă*, din suita lirică *Ciclu închis*). În ce priveşte proza, un fragment din *Romanul lui Mirel* de Anton Holban e prezentat de E. Lovinescu: „Ceea ce-l caracterizează [pe autor] sunt supravegherea de sine împinsă până la sterilitate, observaţia acidă, rea, lipsa de lirism şi avânt”. Tot aici apare nuvela *Decor Grand-Guignol* de Ticu Archip, despre care face notaţii F. Aderca: „Un stil a cărui perfecţie de expresie, după o îndelungată elaborare, poate alcătui azi o adevărată lecţie de severitate artistică şi o concepţie al cărei complex nu poate fi istovit în întregime decât după o lectură atentă, încordată”. Tot F. Aderca o prezintă şi pe Sanda Movilă, cu povestirea *Imagini de seară…*, în vreme ce Lucreţia Petrescu realizează un serial, *Domniţe şi jupâniţe* (*Fata lui Vasile Lupu la Paris*, *Domniţa Maria Voichiţa, fata lui Radu cel Frumos*). Mircea Damian îi intervievează pe Ion Minulescu şi pe Perpessicius. Cronica literară este susţinută de Pompiliu Constantinescu, care are în atenţie *Necazurile părintelui Ghedeon* de Damian Stănoiu şi *Hronicul măscăriciului Vălătuc* de Al. O. Teodoreanu, semnând şi două articole despre Ion Creangă. George Mihail Zamfirescu face cronică dramatică la spectacolele de la Naţionalul bucureştean, de la Teatrul Mic şi Teatrul „Regina Maria”, oprindu-se asupra montării de la Naţional cu piesa lui Alexandru Kiriţescu *Marcel et Marcel*. Sub diverse pseudonime, se publică însemnări despre literaturile străine (*Un conflict între Tolstoi şi Turgheniev*, *Luigi Pirandello*, *Paul Valéry şi miturile)*, despre Goethe scrie un eseu Emanoil Bucuţa (*Pe sub teii de la Weimar*). În fine, pe lângă o anchetă având ca subiect oportunitatea introducerii în programele şcolare a unor opere contemporane, cu exemplificări din Tudor Arghezi, Liviu Rebreanu, Mihail Sadoveanu, revista se arată preocupată şi de chestiuni de estetică generală; Mircea Damian iniţiază astfel o amplă anchetă, *Moralitatea în artă*, la care răspund E. Lovinescu, Mihail Dragomirescu, Perpessicius, N. Davidescu, Cezar Petrescu, Pamfil Şeicaru, Ion Barbu, V. Voiculescu, Camil Petrescu, Ion Minulescu. Alţi colaboratori: Al. Băbeanu, Alfred Moşoiu. ***I.I.***

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!
GAZETA LITERARĂ
Joi 18 martie 1954 ORGAN SĂPTĂMÂNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. 4 pagini

GAZETA LITERARĂ, publicaţie apărută la Bucureşti, săptămânal, între 18 martie 1954 şi 3 octombrie 1968, ca organ al Uniunii Scriitorilor. Revista a ieşit la iniţiativa şi sub controlul regimului comunist, în intenţia de a îndruma literatura pe calea realismului socialist. Într-o prezentare, semnată de Mihail Sadoveanu şi intitulată „*Gazeta literară*”, se afirmă explicit: „Gazeta de faţă a scriitorilor de creaţie şi a criticilor apare cu îndemnul şi sprijinul larg al Partidului Muncitoresc Român, spre a strânge şi mai mult raporturile cu cititorii şi pentru a lega activitatea scriitorilor tineri cu aceea a celor vârstnici”. Militând, în continuare, pentru scrisul scurt şi concis, ilustrat de „schiţe şi nuvelete”, marele prozator încearcă să mascheze comanda de partid sub vălul unor imperative profesionale, văl pe care îl destramă cel de-al doilea editorial, nesemnat, intitulat *Gazeta noastră literară*: „Gazeta noastră literară se vrea în linia întâi de luptă pentru o literatură menită să ridice conştiinţa socialistă a celor ce muncesc pe ogoare şi în uzine, în marile gospodării colective şi pe marile şantiere, în munca de producţie manuală sau activitatea de creaţie intelectuală”. Primul şi cel mai lung directorat al revistei îi aparţine lui Zaharia Stancu, care conduce publicaţia până la numărul 9/1962, ulterior, pentru o bună perioadă, colegiul editorial nemaifiind menţionat. Colegiul anunţat în primul număr din 1954 ilustra direcţia realist-socialistă şi era alcătuit din doi redactori-şefi adjuncţi (George Macovescu şi Veronica Porumbacu) şi din Mihai Beniuc, Marcel Breslaşu, Eusebiu Camilar, Paul Georgescu, Alexandru Jar, Eugen Jebeleanu, Cicerone Theodorescu, I. Vitner. După un timp, redactor-şef adjunct va fi

Paul Georgescu; Veronica Porumbacu şi George Macovescu, apoi şi Ion Mihăileanu părăsesc pe rând funcţiile de conducere. De la numărul 51/1956, pe lângă redactorul-şef Paul Georgescu apar ca adjuncţi Vicu Mîndra şi Mihail Petroveanu, ultimul fiind înlocuit, de la numărul 34/1961, cu Ştefan Gheorghiu. Un al doilea directorat, corespunzând unei noi orientări ideologice şi unei evidente primeniri grafice a revistei, este asigurat, de la numărul 20/1963, de Tiberiu Utan, ajutat, în calitate de redactori-şefi adjuncţi, de Ştefan Gheorghiu şi de Ov. S. Crohmălniceanu, în locul acestuia funcţionând ulterior Ion Brad şi Ion Lăncrănjan. Şi alţi scriitori vor fi cooptaţi în conducerea săptămânalului până la numărul 9/1967, când se renunţă din nou la menţionarea colegiului de redacţie, din care făceau parte Alexandru Oprea (redactor-şef adjunct) şi Mihai Stoian (secretar de redacţie, în locul lui Haralamb Zincă). Starea de obedienţă faţă de modelul cultural sovietic o ilustrează primii ani de existenţă a publicaţiei. În 1954 apar lungi poeme politice, cum sunt *Despre pământ* şi *Ţie-ţi vorbesc, Americă!* de Maria Banuş, *Bădiţa Ion* de Nicolae Labiş. În 1955 **G.l.** include un fragment din epica lui Petru Dumitriu, *Cronica de la câmpie*, intitulat *Vântul de noapte*, fragmente din ediţia a doua a romanului *Pasărea furtunii* de acelaşi autor, dar şi părţi din *Moromeţii* de Marin Preda, al cărui prim volum beneficiază la apariţie de o cronică în mai multe numere semnată de Savin Bratu. Devierile de la linia trasată de partid sunt prompt „demascate” şi sancţionate. Astfel, S. Damian, în *Poezia indirectă şi atemporală* (11/1954), critică aspru poeţii de la „Almanahul literar” din Cluj pentru caracterul antipartinic al liricii lor. N. Doreanu, în *Scrisoare deschisă către bietul Ioanide*, îl acuză violent pe G. Călinescu de deviaţionism ideologic. De ochiul vigilent al criticilor înregimentaţi nu pare să scape aproape nimeni, baza ideologică fiind ilustrată adesea cu texte din „Pravda” ori prin lungi exemplificări de derapaj doctrinar. Tot S. Damian critică „schiţa” *Cordovanii*, publicată de Ion Lăncrănjan în „Tânărul scriitor”, pe care o consideră trivial-naturalistă. Texte asemănătoare semnează Vera Călin, Ion Mihăileanu, Radu Popescu, întreţinând o atmosferă intransigentă şi îngheţată, bântuită de ipocrizie şi delaţiune. Tehnica de supraveghere a manifestărilor literare prin critici aliniaţi, având menirea de a sancţiona prompt „deviaţionismul”, oricare ar fi fost natura acestuia, este complinită prin organizarea de „discuţii”, „mese rotunde”, „dezbateri” pe teme de aparentă actualitate, cum ar fi plenarele diverselor secţii ale Uniunii Scriitorilor (în 1954 are ecou una a dramaturgiei) ori congresele unionale ale scriitorilor sovietici (1955). Astfel, în 1955, în cadrul unei discuţii despre poezie, Mihai Beniuc dă lămuriri despre geneza poeziei sale *Meliţa*, tonul general al dezbaterilor suferind de un dogmatism rigid. În numărul 16/1956 Savin Bratu comentează recent apărutul volum al lui Tudor Arghezi *1907*, punct de la care debutează o nouă relaţie a hebdomadarului cu marele scriitor şi se manifestă o nouă atitudine oficială faţă de opera sa. Tot acum încep atât publicarea unor tablete argheziene în **G.l.**, cât şi campania de atragere a poetului în structurile de conducere ale Uniunii Scriitorilor, care își pregătea primul congres. Disfuncţionalităţile politice care apar în preajma acestuia au fost reflectate fidel de revistă. Astfel, în numărul 21/1956 sunt găzduite dezbaterile cu activul de partid din raionul bucureştean I.V. Stalin, prilejuite de divulgarea documentelor Congresului al XX-lea al Partidului Comunist din Uniunea Sovietică şi a faimosului discurs secret al lui Nikita Hruşciov, după care, în numărul următor, se comunică oficial sancţionarea disciplinară a lui I. Vitner şi a lui Mihail Davidoglu şi excluderea din partid a lui Alexandru Jar, din motive de deviaţionism ideologic. Congresul, care începe la 18 iunie 1956, se desfăşoară în această atmosferă încordată, cu deznodământ aşteptat. În fruntea breslei scriitorilor este ales Mihail Sadoveanu, „păzit” de prim-secretarul Mihai Beniuc. Evenimentele din Ungaria, din toamna aceluiaşi an, provoacă în **G.l.** intervenţiile indignate ale lui Eusebiu Camilar ori Zaharia Stancu. În paralel, se scrie tot mai frecvent despre Liviu Rebreanu şi G. Coşbuc, iar în 1957 Mihai Beniuc îl readuce în actualitate pe Octavian Goga. Eugen Jebeleanu discută romanul *Glasul* al lui Iulian Vesper, din care se preia fragmentul *Tinereţea Aspaziei*, recenzat ulterior de Mihail Petroveanu. Din numărul 5/1958, când este publicat fragmentul *Dulce*, se iniţiază tipărirea în foileton a romanului *Rădăcinile sunt amare* de Zaharia Stancu. Tot în 1958 apare poemul *Surâsul Hiroshimei* de Eugen Jebeleanu, care se va studia imediat în şcoli. Pe de altă parte, Ion Roman continuă linia supravegherii partinice, pentru a menţine „puritatea” ideologică a criticii literare (*Critica literară la „Steaua”*). O stare de confuzie se înstăpâneşte astfel, relativizând iniţiativele care vizau, fie şi

colateral, punerea în discuţie a conceptului de realism socialist şi a compatibilităţii sale cu dezvoltarea literaturii române. Acestea se izbesc de rezoluţia Plenarei Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român din 9–13 iunie 1958, care impune revenirea în forţă la vechiul concept. Urmează expunerea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej dintr-o altă plenară a Comitetului Central (26–28 noiembrie 1958), care determină o plenară lărgită a Comitetului Uniunii Scriitorilor. Aici Mihai Beniuc îşi va însuşi criticile făcute pe linie de partid, iar în referatul apărut în **G.l.**, *Literatura de actualitate şi partinitatea în literatură*, conducerea asociaţiei profesionale a scriitorilor români îşi însuşeşte la rândul ei criticile, reinstaurând „puritatea" ideologică. Victimele noii campanii sunt Ana Novac, Doina Sălăjan, gruparea de la „Steaua" şi A.E. Baconsky. În numărul 21/1959 sunt prezentate pe larg dezbaterile din 18–19 mai ale celui de al III-lea Congres al Scriitorilor Sovietici, în numărul următor reproducându-se şi cuvântarea lui Nikita Hruşciov. Numai că, în ciuda îngheţului ideologic instalat şi a atmosferei de delaţiune declanşate prin publicarea fragmentelor din romanul *Pe muchie de cuţit* de Mihai Beniuc, cu precădere a capitolului *Marele anonim*, în care este ponegrit Lucian Blaga, viaţa literară refuză să se osifice complet, mai ales datorită activităţii unor critici tineri, care înţeleg să navigheze pe itinerarii proprii printre noile aisberguri. Este vorba de Matei Călinescu, Dumitru Micu, mai apoi Eugen Simion, Nicolae Manolescu. Noile dezbateri pe tema realismului socialist nu mai beneficiază astfel nici de unanimitatea şi nici de temperatura necesară pentru a fi eficiente, în ciuda modului principial în care Ion Oarcăsu abordează, de pildă, în cadrul dezbaterilor din şedinţa Comisiei de critică a Uniunii Scriitorilor poezia lui A.E. Baconsky. În plus, Academia, în colaborare cu Comisia Naţională pentru UNESCO, iniţiază între 18 şi 25 ianuarie 1960 o dezbatere, aparent inocentă, intitulată *Umanismul şi epoca noastră*, la care participă Athanase Joja, Emil Condurachi, Al. Graur, Iorgu Iordan, Ştefan Milcu, Andrei Oţetea, Mihai Ralea, Tudor Vianu, ale căror intervenţii sunt tipărite de îndată în **G.l.** Adevărat cal troian introdus în tabăra adepţilor jdanovismului, dezbaterea se va solda cu o ultimă masă rotundă purtând titlul *Umanismul şi epoca noastră. Umanismul socialist – cea mai înaltă treaptă a umanismului*, prin care conceptul de umanism intră în concurenţă ideologică directă cu bazele dogmatic-internaţionaliste ale realismului proletar. În ciuda dărilor de seamă kilometrice care continuă să apară şi după plenara din aprilie 1960 a Comitetului Uniunii Scriitorilor ori a numerelor tematice ocazionate de pregătirea celui de al III-lea Congres al Partidului Muncitoresc Român, Eugen Simion glosează în mai multe numere (începând cu 46/1960) *Despre tipologia „Scrinului negru"*; la rubrica „Tineri poeţi" Matei Călinescu (care debutase în 1958 în **G.l.**) îl prezintă pe Nichita Stănescu, despre care afirmă că este „unul dintre cei mai talentaţi tineri poeţi", iar Paul Georgescu face o cronică elogioasă la placheta *Sensul iubirii* a aceluiaşi Nichita Stănescu. Mihail Petroveanu constată imediat pericolul întâlnirii dintre cele două concepte puse în discuţie, fără să bănuiască însă imposibilitatea concilierii lor. Ion Ianoşi, în *Socialismul şi valorile estetice*, se ocupă de tragic, Vera Călin scrie articolul *Despre şi pentru comic, satiră, umor*, Matei Călinescu este autorul unui amplu comentariu intitulat *Critica literară şi actualitatea. Problemele literaturii în lumina Congresului al III-lea al PMR*, în care se poate citi, printre rânduri, o delimitare de jdanovismul dogmatic, profesat în continuare, cu sârguinţă, de S. Damian ori de Mihai Novicov. La sfârşitul anului 1961 începe o lungă dezbatere pe tema *Critica despre critică*, la care participă Al. Dima, Al. Căprariu, Eugenia Tudor, Ion Oarcăsu, Tudor Vianu, Savin Bratu, Perpessicius, Dinu Săraru, Horia Bratu ş.a. Literaturii nu i se mai poate impune o încorsetare, în ciuda apelului la ordine lansat de Gheorghe Gheorghiu-Dej la conferinţa pe ţară a scriitorilor din 22–24 ianuarie 1962 şi a angajamentului lansat de Uniunea Scriitorilor, în care se scrie: „Partidul ne-a deschis drumul larg spre cunoaşterea vieţii poporului, spre adevărul şi frumuseţea celei mai înaintate şi înnoitoare arte – arta realismului socialist". Basculatea conceptelor, întrezărită la un moment dat, devine din nou imposibilă, diferenţierea între „amici" şi „inamici" fiind greu de făcut, deoarece „frontul" luptei duse cu dogmatismul, pentru care **G.l.** continuă să fie arena principală, trece adesea prin diferitele paliere ale aceluiaşi text, ca mod implicit de a nuanţa teoretizând ori de a nega, în ciuda unei aparente adeziuni de principiu. Tudor Arghezi, care preia, în 1962, conducerea breslei, va fi secondat de acelaşi Mihai Beniuc; după şedinţa lărgită a Comitetului de conducere al Uniunii Scriitorilor din 25 aprilie 1962, calea indicată pentru dezvoltarea literaturii române

Tudor Arghezi în redacția „Gazetei literare". Printre redactori: Eugen Simion, Tita Chiper, Mioara Cremene, Matei Călinescu, Gabriel Dimisianu, Aurel Mihale, Haralamb Zincă, Dumitru Solomon

rămâne tot aceea a realismului socialist. Totuşi, în 1962 Nicolae Breban publică povestirea *Cocoşul de zahăr* (urmată, în acelaşi an, de *Inelul în formă de inimă* şi *Adolescenţă târzie*). Începutul anului 1963 este marcat de apariţia studiului lui Matei Călinescu *Universul poetic şi varietatea stilurilor*, care, în ciuda unei aparente aserviri ideologice în terminologie, lansează o idee care va face carieră: polivalenţa mijloacelor de expresie, capacitatea lor de a servi „cauza" indiferent de zona culturală din care provin. Şi Al. Piru semnează acum un „suspect" articol, *Umanismul cronicarilor*, în care ecoul discuţiei mai vechi pe tema umanismului capătă, pentru prima oară, caracterul unui exerciţiu pe temă dată, prevestind amurgul pretenţiei, proprie realismului socialist, de „a privi prezentul din perspectiva viitorului". Semnificativ este şi faptul că între numerele 10/1962 şi 19/1963 **G.l.** nu mai are un colegiu editorial. Ceea ce nu înseamnă că realismul socialist va dispărea spontan. Două plenare lărgite ale Comitetului de conducere al Uniunii Scriitorilor, din iunie şi din noiembrie 1963, reiau problema în baza unor referate alcătuite ad-hoc, iar către sfârşitul anului o serie de articole veştejesc deschis vechiul concept jdanovist. Autorii sunt Virgil Ardeleanu (*Intenţie şi modalitate*), Lucian Raicu (*Romanul şi viziunea epică*), Al. Piru (*Direcţii în romanul românesc contemporan*), în ciuda

vigilenţei unui vechi stalinist cum era Mihai Novicov (*Din nou despre roman*, *Critica şi romanul*). În 1964 Ştefan Bănulescu e prezent cu două dintre capodoperele sale, *Mistreţii erau blânzi* şi *Dropia*, alt prozator care figurează aici este Ion Băieşu, cu nuvela *Sufereau împreună*, în vreme ce lui Fănuş Neagu i se tipăreşte *Vară buimacă*. Tinerii critici Eugen Simion şi Matei Călinescu comentează apariţia unor volume de Marin Sorescu, Nichita Stănescu ori Ştefan Aug. Doinaş, care debutează editorial cu volumul *Cartea mareelor*, cuprinzând poeme scrise, majoritatea, în urmă cu cel puţin două decenii. Între 26 şi 28 martie 1964 are loc o nouă plenară a Comitetului de conducere al Uniunii Scriitorilor, pe tema raporturilor literaturii române cu literaturile occidentale, la care iau cuvântul Tudor Vianu, Paul Georgescu, Vera Călin, Romulus Vulpescu, Romul Munteanu, A.E. Baconsky şi Mihai Beniuc, preşedintele în exerciţiu al Uniunii. Acesta este obligat să afirme în cuvântul de închidere al întrunirii: „Clarificarea problemei realismului ne va îngădui să participăm mai eficient la desfăşurarea dialogului fără mijlocirea căruia nu putem transmite mesajul nostru, convingerile noastre despre menirea literaturii în epoca noastră". În numărul 26/1964 Dumitru Micu şi Nicolae Manolescu semnează articolul *Tipuri de romane în literatura noastră*, în care abandonarea *de plano* a realismului socialist se răsfrânge în recuplarea curajoasă a literaturii contemporane la tradiţia interbelică. Ulterior, în *Poezia şi realismul*, Nicolae Manolescu procedează la o altă temerară demolare a „idolilor", încercând punerea în legătură a conceptului de lirism obiectiv cu marile experienţe poetice universale. Lupta dată de literatura română cu „îngerul" său roşu, în stare să mânuiască secera şi ciocanul ca pe nişte arme apocaliptice, se dovedeşte un fenomen complex; adesea scriitori de primă mână pot fi surprinşi în posturi cel puţin stânjenitoare, care au fost sau vor fi folosite împotriva lor în timpurile ce vor veni. Agenţii răului pur au fost însă puţin numeroşi, iar presiunile asupra creatorilor au luat în numeroase rânduri forma unor demersuri administrative, după cum, alteori, un mic pas înainte presupunea acceptarea, în aparenţă, a doctrinei oficiale. Modul abuziv de a conduce şi supraveghea literatura prin plenare şi prin agenţi de ordine, prin acte oficiale şi luări de cuvânt, care vor ocupa numere întregi ale revistelor literare, va fi tot mai puţin folosit în anii ce vor urma. Dezgheţul ideologic este evident şi în cazul polemicii din 1965 în problema realismului. De partea noului se situează acum şi Georgeta Horodincă, ale cărei gesticulaţii dogmatice făcuseră să cadă în trecut multe capete (*Un criteriu fundamental în problema realismului*). Matei Călinescu, despre care aparatul de partid putea să creadă la un moment dat că apără linia oficială, refuză să ia în considerare noţiunea de realism socialist (*Sensurile realismului*), acreditând-o în schimb pe aceea de realism obiectiv. De aceeaşi parte a baricadei se aşază Ion Pascadi în *Realismul şi idealul social*, în vreme ce Horia Bratu (*Realismul şi varietatea experienţelor artistice contemporane*) apără cu disperare vechiul concept, pe linia aripii critice conservatoare. Aceasta va încerca să îl impună chiar şi în cadrul lucrărilor celei de-a treia conferinţe pe ţară a Uniunii Scriitorilor, din 22–23 februarie 1965, la care a fost eliberat din funcţie Mihai Beniuc. Eugen Simion scrie despre E. Lovinescu şi Marin Sorescu, Lucian Raicu despre *Francisca*, primul roman al lui Nicolae Breban. În scopul recuperării literaturii ostracizate timp de decenii, numere întregi sunt închinate memoriei ori operei unor creatori precum G. Călinescu, Tudor Arghezi, Mihail Sadoveanu, Al. Macedonski, Liviu Rebreanu. Tot acum Ov. S. Crohmălniceanu recenzează *Titanul şi geniul în poezia lui Eminescu*, o carte încheiată de autorul ei, Matei Călinescu, încă de pe vremea în care era silit să producă articole elogioase despre comilitonii literari ai lui Mihai Beniuc. Din 1965 la **G.l.** publică Adrian Marino (*În critica şi istoria literară*) şi Ben Corlaciu, al cărui roman *Baritina* beneficiază de o cronică a lui Valeriu Cristea. Anii 1966, 1967 şi 1968, până când **G.l.** se transformă în „România literară" şi când între 14 şi 16 noiembrie se ţin lucrările Adunării Generale a Uniunii Scriitorilor, reprezintă o perioadă de maximă efervescenţă. Este vorba de afirmarea unei literaturi ce se simţea din nou stăpână pe mijloacele sale, căutând să se impună cu o grabă justificată de îndelungata tăcere care îi fusese impusă. În 1966 Eugen Simion recenzează laudativ cartea *Viaţa deocamdată* a tânărului poet Ion Alexandru, Paul Georgescu comentează versurile lui Adrian Păunescu, în timp ce I. Negoiţescu scrie despre *Plecarea Vlaşinilor*, romanul Ioanei Postelnicu, iar Matei Călinescu încearcă să definească „originalitatea literaturii române contemporane". Eugen Barbu, D.R. Popescu, Ion Lăncrănjan, Constantin Ţoiu, George Bălăiţă sunt prezenţi cu povestiri şi

fragmente de roman. În 1966 Ştefan Aug. Doinaş publică *Cinci balade vechi*, D.R. Popescu semnează nuvela *Duios Anastasia trecea*, Adrian Păunescu poemul *Fântâna somnambulă*, placheta sa de debut, *Mieii primi*, fiind prezentată de Valeriu Cristea. Din 1967 încep să colaboreze Gabriela Melinescu şi Ana Blandiana, volumele lor, *Fiinţele abstracte* și *Călcâiul vulnerabil*, fiind analizate de Lucian Raicu şi de Cornel Regman. Din romanul lui Ben Corlaciu *Moartea lângă cer*, publicat în 1946, se preia fragmentul *Călătorie prin fantastic*. Volumul *Elegie pentru floarea secerată* al lui Eugen Jebeleanu, din care apăruseră în **G.l.** numeroase poeme, este recenzat de Lucian Raicu. Ca „fragment de jurnal", apar câteva pagini din *Luntrea lui Caron*, romanul postum al lui Lucian Blaga, tipărit abia în 1990. Sunt recenzate *11 elegii* de Nichita Stănescu (Lucian Raicu), *Vestibul*, romanul lui Al. Ivasiuc (Valeriu Cristea), *Echinoxul nebunilor* de A.E. Baconsky (Eugen Simion) ş.a. Se dau fragmente din romanele în curs de apariţie ale lui Nicolae Breban, Eugen Barbu, Al. Ivasiuc. În 1968 printre colaboratori se numără şi Dumitru Ţepeneag (al cărui volum, *Frig*, este comentat de Valeriu Cristea), Paul Goma, Petru Popescu, unii autori beneficiind şi înainte de o publicitate nu tocmai sporadică. În fine, o formă caracteristică de restructurare este, în ultimii ani de apariţie, existenţa unor rubrici permanente. „Cronica fantezistă" este susţinută de Marin Sorescu, „Cronica elementară" de Ştefan Bănulescu, Al. Dima scrie la „Critica criticii", Perpessicius la „Lecturi intermitente", Ştefan Aug. Doinaş la „Lampa lui Diogene", D. Micu ţine rubrica „Jurnal", transformată în „Periplu", apoi în „Cronica poeziei". Din 1966 Nichita Stănescu şi Cezar Baltag iniţiază o serie intitulată „Convorbiri literare". Un rol important în dinamica revistei a avut remarcabila echipă de critici tineri – Eugen Simion, Matei Călinescu, Lucian Raicu, Valeriu Cristea, Gabriel Dimisianu – care, solidari şi perseverenţi, au contribuit la recuperarea criteriului estetic în judecata de valoare, la modificarea limbajului critic şi la impunerea generaţiei de scriitori a anilor '60. ***D.Mc.***

GAZETA NAŢIONALĂ, publicaţie politică, economică şi literară apărută la Iaşi, bisăptămânal, între 2 noiembrie 1871 şi 25 februarie 1872. Este un periodic junimist, în care partea politică este predominantă, cu lungi articole, cu dări de seamă de la şedinţele Camerei, cu o revistă a evenimentelor interne şi externe şi cu ştiri politice din întreaga lume. Se adaugă însă foiletoane nesemnate în care se analizează, la un nivel elevat, rolul social al teatrului sau problemele repertoriului, trecându-se de fiecare dată de la chestiuni specifice literaturii dramatice la cele de interes general ale literaturii; se subliniază şi faptul că **G.n.** încearcă să completeze acţiunea revistei „Convorbiri literare". Se critică piesele jucate la teatrul din Iaşi atunci când sunt mediocre, fie ele scrise de I. Ianov, junimist declarat, sau chiar de V. Alecsandri. În concepţia cronicarului dramatic de aici, teatrul nu trebuie să fie o instituţie pasivă, ci să acţioneze în sensul selectării unui repertoriu de valoare. Câteva foiletoane literare, de asemenea nesemnate, atacă diverse tare sociale, într-un stil ce vădește o bună mânuire a ironiei. Unele ar putea să-i aparţină lui Iacob Negruzzi (*Fiziologia fracţionistului*). Tot în foileton se publică traducerea unei lungi nuvele germane, fără să se indice autorul, şi din Goethe, o altă nuvelă, al cărei titlu românesc, dat de traducător, este *O poveste*. ***R.Z.***

GAZETA NOASTRĂ ILUSTRATĂ, revistă apărută la București, săptămânal din 1928 până în decembrie 1931 și bilunar din 15 ianuarie până în 15 iunie 1932, sub egida Editurii Ig. Hertz, în continuarea hebdomadarului „Lumea ilustrată". A ieșit mai întâi cu titlul „Gazeta noastră" (până la numărul 17). Director: Victor Eftimiu; la numărul 14 e menționat redactor responsabil A. Stoika Clococeanu. Articolul *Cuvânt înainte*, semnat de Victor Eftimiu în numărul inaugural, deslușește programul acestei publicații de formatul și mărimea unei cărți: „«Gazeta noastră» își propune să aducă în straturi cât mai largi numele și opera marilor scriitori ai lumii, imaginile pictorilor celebri și să popularizeze pe autorii originali de azi". Destinată cu predilecție familiilor cu nivel mediu de cultură și educație, tipărită în condiții tipografice atractive, dar fără investiții costisitoare, **G.n.i.** își asigură de la început cititorii că le va prezenta un material literar străin, dar obținut în mod legal, autorizat. Cele patru pagini ale primelor unsprezece numere devin apoi supliment ilustrat, căruia i se adaugă progresiv altele, până la numărul 24. Odată cu numărul 11 prima parte este afectată exclusiv beletristicii, restul transformându-se în magazin cu noutăți din lumea spectacolelor de teatru și din sport, din viața de zi cu zi a cetății,

glume, anecdote, jocuri ale minții, șarade, curiozități de pretutindeni etc. Ig. Hertz își fidelizează cititorii și mai ales abonații oferindu-le posibilitatea încheierii unei polițe avantajoase la Societatea de Asigurări Steaua României. Oferta redacțională se diversifică și ea prin introducerea rubricației specializate, întâi prin rubrica larg cuprinzătoare „Evenimentele zilei”, urmată de „Spectacole și concerte” – pentru care s-a asigurat de colaborarea lui Emil D. Fagure, președintele Asociației Criticilor Dramatici și Muzicali, „cel mai autorizat critic teatral și muzical” –, ambele adiționate miscelaneu de „Însemnările noastre” (cu sfaturi casnice și culinare, rețete pentru gospodine), „Anecdote istorice”, „Din grădina Evei”, „Colțul bărbatului”, „Curiozități și evenimente” (noutăți științifice), „Curierul nostru” (poșta redacției), de „Cronica medicală”, ținută de medicul și scriitorul Emil Dorian (Em. D., dr.X), „Misterele grafologiei”, „Cronica filatelică”, de o rubrică a „sporturilor” și alta a „șahului” și de bilanțiera săptămânală „De pe foi de calendar”. Selecția traducerilor – tipărite înseriat în foileton – urmează îndeaproape numele de succes vehiculate în publicațiile similare din Franța mai ales și cu titlurile de cele mai multe ori adaptate gustului local: Maurice Dekobra (*Dușmanul iubirii*), Guy de Maupassant *(Camera 11*), Luigi Pirandello (*Răposatul*), Bram Stoker (*Romanul unui vampir*), Arkadie Avercenko (*Aventurile lui Mișa*), A. Kuprin, Somerset Maugham, E.A. Poe, Pitigrilli, Georges Courteline, Edgar Wallace, semnatari fiind Ion Gorun (Al. I. Hodoș), Victor Eftimiu (semnează și Nae Cucuvea), Otilia Ghibu, A. Toma, Lia Hârsu, Ovid Densușianu–fiul, Gh. Tudor. Scriitorii români publicați sau republicați cu fidelitate sunt prozatorii Victor Eftimiu (povestiri, nuvele, schițe, cugetări) și Gh. Brăescu (*După cincizeci de ani*), Mihail Sadoveanu (*Întâmplarea ciudată a domnului Anastasie Rițu*), D.D. Patrașcanu (*Pentru bal*), N. Davidescu (*Răzbunarea*), Ludovic Dauș, Sarina Cassvan, V. Demetrius, Ion Al-George. Secțiunea poeziei, mai modestă în ansamblu, îi reunește pe Al. T. Stamatiad, Al. Vițianu, Horia Furtună, Eugen Boureanul, Const. Rîuleț, Dinu Soare ș.a. Ilustrații alb-negru și sepia, referitoare la cele mai importante evenimente social-politice și culturale petrecute în timpul anului atât în țară, cât și în întreaga lume, desene, reproduceri de artă fac act de educație estetică. Alți colaboratori: Volbură Poiană-Năsturaș, Const. Cehan-Racoviță, G. Spina, Constanța Hodoș, N. Pora, Grigore Trancu-Iași, Bogdan Varvara, Lucreția Kar (Karnabatt), A. Nora (Aron Rosen), Duduia Grădinărița (E. Marghita), Vero (Leon Wecsler). ***R.P.***

GAZETA POPORULUI, periodic social şi literar apărut la Timişoara, săptămânal, între 22 decembrie 1885 şi 13 decembrie 1892. **G.p.** continuă, fără deosebiri de program, de conţinut sau de componenţă redacţională, gazeta „Timişana”, condusă tot de Teodor V. Păcăţian, editor, director şi redactor responsabil. Este o publicaţie care se adresează în primul rând intelectualilor de la sate, învăţători şi preoţi, evitând o angajare fermă în luptele politice, fapt care i-a atras reproşurile redactorilor de la „Tribuna” din Sibiu. Din anul 1888 şi până în 1890 gazeta a fost redactată de Nicolae Coşariu, iar din 1891 de George Ardelean. **G.p.** are rubrici dedicate vieţii sociale bănăţene, literaturii, evenimentelor politice, sunt oferite informaţii privind viaţa ecleziastică, comentarii juridice şi de legislaţie, articole de istorie, bibliografii şi foarte mult folclor. Ţinuta grafică este modernă, cu gravuri bine făcute, cele publicate pe prima pagină reprezentând mai ales portrete ale personalităţilor culturale şi plitice româneşti. Gazeta a cultivat şi a întreţinut în rândurile cititorilor săi interesul pentru folclor. În acest scop, Ion Pop-Reteganul publică în 1886 un articol dedicat importanţei şi semnificaţiilor literaturii folclorice, articol urmat, în anul 1887, de *Programă pentru adunarea materialului literaturii populare*, care conţine un chestionar cu 55 de întrebări. Pentru I. Pop-Reteganul literatura populară, pe lângă menirea de a fi o expresie a geniului naţional, constituie „un atestat de nobleţe spirituală” şi „un izvor din care trebuie să se adape literatura înaltă, cu deosebire poezia”. În afară de I. Pop-Reteganul, au mai colaborat, cu texte populare culese din Banat şi din zone ale Transilvaniei, V. Sala, F. Băiaşu, I.P. Lazăr, Iuliu Bugnariu, Florian Danciu, G. Cătană, N. Ioviţă, T. Dane şi, cu folclor din Moldova, Bucovina şi Muntenia, D. Stăncescu, Petre Ispirescu, S. Fl. Marian. **G.p.** tipăreşte, de asemenea, din versurile şi proza autorilor locali: I. Pop-Reteganul, T.V. Păcăţian, I. Matei, Eutimie Vuia, D. Jurjovanul, V. Sala, Traian H. Pop ş.a. Din scrierile literaţilor români de prestigiu sunt alese opere care corespund programului gazetei: poveştile lui Petre Ispirescu și I.

Creangă, versurile lui V. Alecsandri, anecdote de Anton Pann, versuri de M. Eminescu şi Al. Vlahuţă. Câteva traduceri semnate P., din Sacher-Masoch şi Lev Tolstoi, dă T.V. Păcăţian; D. Jurjovanul tălmăceşte din H. Zschokke, iar I. Lazăr din Ernest Legouvé. Alte traduceri, ale basmelor lui Wilhem Hauff şi H.C. Andersen, nu sunt iscălite. În *Corespondenţe* din Bucureşti, semnate Mercurius, se face o alertă trecere în revistă a evenimentelor culturale şi politice din Regat. ***R.Z.***

GAZETA POPORULUI, cotidian politic apărut la Bucureşti între 1 februarie 1895 şi 16 ianuarie 1896. Printre semnatarii articolului-program se numără B. Delavrancea, Vasile M. Kogălniceanu, N.D. Xenopol şi I. Bianu, dar gazeta va fi condusă de G.D. Palade. Nu este exclusă participarea şi în continuare a lui Delavrancea, în calitate de publicist şi purtător de cuvânt al grupării liberale din care făcea parte, la redactarea ziarului. Este sigură, în schimb, prezenţa lui I.L. Caragiale, angajat ca redactor şi însărcinat, probabil, cu o parte din treburile redacţiei, aşa cum fusese altădată la „Timpul". Printre colaboratori se întâlnesc H.G. Lecca şi Cincinat Pavelescu, aflaţi la începutul carierei literare. Primul articol al lui Caragiale, semnat cu inițiala L, apare la 7 noiembrie 1895. Este vorba de *Grămătici şi măscărici*, în care autorul discută cu ironie şi subînţeleasă amărăciune condiţia socială a gazetarului mercenar, aflat în slujba unor patroni politici. Articolul a provocat un răspuns al lui Anton Bacalbaşa, prim-redactor atunci la oficiosul conservator „Epoca". Dramaturgul îşi începuse însă colaborarea la **G.p.** mai înainte, cu anecdote, recenzii, comentarii, note, ştiri şi anunţuri repartizate la cele mai diverse rubrici. Unele contribuții au fost identificate, altele rămân pierdute în coloanele gazetei. Caragiale îşi continuă activitatea de redactor până la sfârşitul anului 1895, când, la 31 decembrie, publică *O şedinţă la „Junimea" în ajunul Anului Nou*, proză pe cât de spirituală, pe atât de răutăcioasă, pe care o semnează Ion. Nu se poate afirma cu siguranţă dacă I.L. Caragiale a mai scris după această dată în gazeta liberală care, de altfel, nici nu a supravieţuit mult. ***R.Z.***

GAZETA SĂTEANULUI, revistă ştiinţifică şi literară condusă şi editată de C.C. Datculescu şi apărută lunar (în unii ani, bilunar), între 5 februarie 1884 şi 20 ianuarie 1904, la Râmnicu Sărat (1884–1897, 1898) şi Bucureşti (1897–1898, 1898–1904). În primii ani de apariţie s-a bucurat de sprijinul moral şi material al lui M. Kogălniceanu, iar în perioadele când Spiru Haret era ministru a primit subvenţii din partea Ministerului Cultelor şi Instrucţiunii Publice. Gazeta se adresa mai ales sătenilor ştiutori de carte, pentru care difuza articole de agronomie, informaţii în legătură cu tehnica agricolă, sfaturi practice în variate chestiuni gospodăreşti ş.a. În afară de C.C. Datculescu, a avut ca redactori pentru partea ştiinţifică şi literară pe Ioan Nădejde şi, în 1897–1898, pe Al. Vlahuţă. După dispariţia revistei „Vatra", **G.s.** rămâne, alături de „Literatură şi artă română", o publicaţie periodică dintre cele mai bune, care asigură, în acelaşi timp, continuitatea preocupărilor de la „Vatra" şi, înainte de apariţia „Sămănătorului", pregăteşte opinia publică pentru receptarea ideilor noului curent literar şi social. Un program literar constituit ca atare şi urmat stăruitor revista nu a avut. De aceea, iniţiativele nu au fost unitare, colaboratorii fiind recrutaţi din cercurile literare cele mai diverse, şi ca orientare, şi ca valoare. Versuri au publicat N. Beldiceanu, Matilda Cugler-Poni, Ana Ciupagea, Smara, Gheorghe din Moldova, Carol Scrob, Raul Stavri, Th. D. Speranţia, I.N. Roman, Radu D. Rosetti, Corneliu Botez, N. Burlănescu-Alin, N.A. Bogdan ş.a. În primii ani N.A. Bogdan este prezent şi cu nuvele inspirate din viaţa satului moldovenesc, cu încercări dramatice şi însemnări de călătorie. Deosebit de interesantă prin informaţii, reconstituirea atmosferei şi autenticitatea evocării este *Povestea vieţii mele*, scriere în proză a boiernaşului moldovean Teodor Vârnav, descoperită şi publicată de Artur Gorovei, şi el colaborator al revistei. Sofia Nădejde a tipărit aici mai multe nuvele, precum şi numeroase articole privitoare la învăţământ, situaţia femeii etc. O bogată activitate publicistică a susţinut I. Nădejde, care discută un variat registru de probleme sociale şi ştiinţifice. Mai colaborau Ioan Adam, titularul rubricii „Poznăşii ţărăneşti", şi, rar, V. Pop sau I. Al. Brătescu-Voineşti. Articole dedicate unor scriitori importanţi (V. Alecsandri, B.P. Hasdeu, C. Dobrogeanu-Gherea, M. Eminescu) semnează M. Canianu şi A.

Gorovei, iar G. Dem. Teodorescu încearcă să atragă atenţia asupra necesităţii de a se culege şi studia folclorul literar. N.A. Bogdan, Elena Sevastos, S. Teodorescu-Kirileanu, G. Dem. Teodorescu şi, din Transilvania, V.M. Lazăr ş.a. publică material folcloric. Redacţia se adresa, mai ales prin conţinutul articolelor cu caracter general (politice sau culturale), şi românilor din Transilvania, motiv pentru care autorităţile austro-ungare interzic din anul 1888 difuzarea periodicului. La **G.s.** au scris câţiva dintre autorii reprezentativi ai epocii. Dintre ei se detaşează I.L. Caragiale. El îşi începe activitatea la revista lui C.C. Datculescu în iarna anului 1897, trimiţând directorului o scrisoare prin care îşi anunţă viitoarele colaborări. Caragiale va da aici cu regularitate material literar până în 1902, începând chiar cu numărul din decembrie 1897, în care apare nuvela *Cănuţă om sucit*. Vor urma *La hanul lui Mânjoală*, *Două bilete pierdute*, *În vreme de război*, *La conac*, precum şi note, recenzii, articole. Tot în numărul din decembrie 1897 se tipăreşte şi prima parte a studiului *Ţăranul în literatură* de C. Dobrogeanu-Gherea, studiu care se încheie în numărul următor. Ceva mai devreme, prin 1893–1894, îşi începe colaborarea G. Coşbuc, prezent şi în continuare cu versuri şi epigrame. În 1894 şi 1895 intră în sumar cu versuri St. O. Iosif, iar Al. Vlahuţă scrie aici între 1897 şi 1901, anul apariţiei „Sămănătorului". S-a iniţiat şi o anchetă în legătură cu sensul unor cuvinte şi expresii din limba română. Listele de întrebări în care se foloseau aceste cuvinte şi expresii erau redactate de Al. Vlahuţă, iar răspunsurile primite erau triate şi interpretate de o comisie alcătuită din H. Tiktin, I. Găvănescul şi Al. Vlahuţă. Cu toată puţinătatea mijloacelor materiale, **G.s.** a fost redactată cu o îngrijire deosebită şi în condiţii grafice excelente. ***R.Z.***

GAZETA TEATRULUI NAŢIONAL, revistă literară apărută la Bucureşti de la 1 noiembrie 1835 până în decembrie 1836 (cu întrerupere în ianuarie, februarie şi martie 1836), condusă de I. Heliade-Rădulescu. Au apărut treisprezece numere, după care a fost înlocuită de „Curier de ambe sexe". Tipărirea a fost iniţiată de membrii Societăţii Filarmonice pentru a sprijini teatrul şi literatura dramatică în limba română. Revista urma să cuprindă dări de seamă asupra lucrărilor comitetului de conducere al societăţii, piesele originale

sau traduse ce urmau să fie reprezentate, cronici dramatice şi articole despre teatru. Din repertoriul teatral (prezentat şi comentat la rubrica „Teatrul Bucureştilor") au apărut fragmente din *Saul* de Vittorio Alfieri, în traducerea lui C. Aristia, elogiată de C. Negruzzi într-o scrisoare către redactor. Partea de beletristică mai cuprinde traduceri semnate de Heliade (*Ultimele zile ale Pompeii* de E. Bulwer-Lytton) şi de C. Filipescu (*Ahasverus* de C.F.D. Schubart). Câteva poezii a publicat C. Negruzzi, dintre care una, *Uriaşul Daciei*, e o prelucrare după Hugo. Fără a îmbogăţi efectiv, după cum anunţase în primul număr, repertoriul dramatic naţional, revista are meritul de a fi impus, prin câteva studii despre teatru şi prin exigenţă în judecarea pieselor reprezentate, unele criterii estetice şi etice de apreciere a operei dramatice. Articolele lui Barbu Catargiu (*Teatru naţional*), I. Voinescu II (*Cugetări asupra teatrului*) şi însemnările *Despre influenţa teatrului asupra năravurilor unei naţii* pornesc de la credinţa comună în misiunea socială, militantă a teatrului ca „şcoală de moral". În numele unor idealuri sociale şi naţionale se pledează pentru un repertoriu „clasic" (drame, tragedii) şi împotriva vodevilurilor şi melodramelor. Articolele şi cronicile dramatice de aici constituie primele manifestări importante ale criticii teatrale româneşti. La rubrica de critică, Heliade plasează un amplu comentariu (*„Serafimul şi Heruvimul" şi „Visul"*) la două din poeziile sale. Fiecare număr este întregit de scurte note ale redactorului şi de corespondenţe despre teatrul din Moldova. ***L.V.***

GĂBRIAN, Ştefan M. (pseudonim al lui Ştefan Mathe; 3.I.1936, Sibiu – 27.X.1997, Sibiu), prozator. Este fiul Anei (n. Cioran) şi al lui Imre Mathe. Urmează Liceul Militar „Dimitrie Cantemir" din Predeal, unde participă la închegarea unei grupări de emulaţie spirituală, de dezbateri culturale, multe prohibite în acei ani, precum şi a unui cenaclu. După îndepărtarea din liceu, în pragul bacalaureatului, a tuturor membrilor grupării, **G.** termină Liceul „Gheorghe Lazăr" din Sibiu. În urma retragerii, din lipsă de mijloace materiale, de la Facultatea de Filologie a Universităţii din Cluj, unde fusese admis, va absolvi Şcoala Tehnică Sanitară din Sibiu. De o principialitate împinsă până la obsesie, în neîmpăcat conflict cu puternicii zilei, **G.** a lucrat mai mulţi ani ca felcer, apoi ca muncitor necalificat. Luptă cu mari lipsuri, îndurate cu stoicism până la pensionarea medicală, consacrându-se ulterior scrisului. Debutează în revista „Vatra" (1973) cu nuvela *Jocul frumos al nălucii*. În acelaşi an obţine unul din premiile pentru debut la concursul Editurii Eminescu, cu manuscrisul intitulat *Colivia*. Are o activitate publicistică fecundă, colaborând mai ales cu proză scurtă, articole, note la „România literară", „Tribuna", „Urzica", „Ramuri", „Luceafărul", „Literatorul", „Astra", „Transilvania", „Euphorion", „Opinii culturale" (Deva), „Tribuna Sibiului". Prima lui carte este culegerea de nuvele *Gări cardinale*, apărută în 1974. Au urmat primul volum al romanului *Om în mers* (1979) (celelalte două volume le-a lăsat în manuscris), precum şi alte culegeri de povestiri.

Pentru **G.**, prozator realist aproape în sens clasic, proza nu reprezintă o invenţie decât în măsura în care transpunerea realului o implică. Ficţiunea se iveşte din observaţia trăită, din faptul concret care devine literatură. Sondând cu predilecţie fenomenul negativ, detectat cu subtilitate, proza aceasta austeră este dublată de o intenţie satirică. De factură confesivă, nota ei esenţială este dată de o luciditate inchizitorială care controlează totul. Personajul preferat al prozatorului este un ins care stârneşte automat reacţii colerice la cei din jur, „condiţia lui fiind, aşadar, de a se hăitui sau de a fi hăituit" (Mircea Iorgulescu). Stăpânind stilul narativ modern, **G.** impune prin impresia de viaţă trăită pătimaş, cu frenezia vitalistă proprie prozei americane. Fundamental realiste, trecând însă, dincolo de limitele înregistrării imediatului, într-o zonă de zbucium sufletesc neobişnuit de intens, nuvelele, povestirile şi romanul conţin relatarea tribulaţiilor unui personaj însufleţit de năzuinţa purităţii, pe care societatea nu îl poate accepta.

SCRIERI: *Gări cardinale*, Bucureşti, 1974; *Om în mers*, I, Bucureşti, 1979; *Fereastră la stradă*, Bucureşti, 1982; *Fotolii şi birouaşe*, Bucureşti, 1983; *Garduri şi leoparzi*, Bucureşti, 1985; *Iubiri*, Bucureşti, 1986; *Pe jos şi pe viu*, Bucureşti, 1996.

Repere bibliografice: Mircea Braga, *Premiul Editurii Eminescu*, „Tribuna Sibiului", 1973, 1815; Nicolae Stoe, *Mathe*, AST, 1974, 2; Ulici, *Prima verba*, I, *179–181*; Iorgulescu, *Scriitori*, *205*; Mircea Tomuş, *„Om în mers"*, T, 1979, 9; Ilie Guţan, *Dincolo de aparenţe*, VR, 1980, 6–7; Culcer, *Serii*, *210–217*; Moraru, *Semnele*, *149–151*; Moraru, *Textul*, *197–200*; Vasile Chifor, *„Garduri şi leoparzi"*, VR, 1986, 6; Laurenţiu Ulici, *Ardelenii*, RL, 1987, 19; Simuţ, *Incursiuni*, *302–305*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *337–339*; Vasile Rusu, *Triumful prietenului meu*, „Rapsodia" (Sibiu), 2009, 56; Popa, *Ist. lit.*, II, *928–929*; Elena Miron, *Ştefan Mathe Găbrian*, „Rapsodia", 2010, 67. ***V.V.G.***

GĂLĂŢANU, Mihail (11.IX.1963, Galaţi), poet, prozator. Este fiul Ioanei şi al lui Gheorghe Gălăţanu. A urmat şcoala generală în Galaţi şi a absolvit în 1981 Liceul „Mihail Kogălniceanu" din acelaşi oraş, după ce trecuse prin liceele militare din Câmpulung Moldovenesc şi Craiova. A lucrat în Galaţi, ca lăcătuş mecanic la Fabrica de Plase şi Unelte de Pescuit, pe Şantierul Naval şi ca profesor de gimnaziu. În 1988 a absolvit Facultatea de Fizică–Mecanică a Universităţii din Galaţi, iar în 1989 vine în Bucureşti, unde se angajează ca inginer la Întreprinderea de Aparate şi Utilaje pentru Cercetare a Institutului Politehnic. Concomitent lucrează în presă, la diferite ziare şi reviste: „Flacăra", „Expres", „Flagrant", „Capital", „Playboy", „Evenimentul zilei", fiind apoi editor coordonator la grupul de presă Finmedia. A frecventat în oraşul natal cenaclul Noduri şi Semne, iar în Bucureşti cenaclul Universitas, Clubul de lectură al Muzeului Literaturii Române şi cenaclul Litere al Facultăţii de Litere. Debutează în 1980 la „Luceafărul" şi editorial în 1987 cu *Ştiri despre mine*. Mai colaborează la „România literară", „Convorbiri literare", „Revue roumaine", „ArtPanorama", „Dialog", „Poesis" ş.a. I s-au acordat mai multe premii, între care cele oferite de revistele „Luceafărul" (1984), „Astra" (1986), „Poesis" (1997) etc.

Cartea de debut a lui **G.** este inegală, arborând poze, tonalităţi şi limbaje diverse: de la baladescul cu modulaţii folclorice sau argotice

la poezia conceptuală, de la poza ludică la cea livrescă, artificială, de la poezia cotidianului la poezia vizionară, metaforică şi alegorică. Poemul *Ştiri despre mine* anunţă linia autoironică a viitoarelor volume, amestecul de serios şi glumă, tragic şi comic, dedublarea lui *homo poesis* în sfânt şi „javră fiziologică". *Scrâşnind în pumni, cu graţie* (1993) este o carte mai compactă ca tonalitate şi tematică: poeme de dragoste (amorurile din oraşul de provincie) scrise într-un limbaj aluziv, sugestiv, încărcat de o melancolie blândă, livrescă. Limbajul este stilizat, colocvial sau ceremonios ironic, cu un aer retro, pe alocuri învolburat de revolte sau sugestii mai întunecate. Abia prin *Bunicul Kennedy* (1996) pariul lui Alex. Ştefănescu, cel care l-a lansat furtunos pe **G.** în viaţa literară a anilor '80, se confirmă întru totul. Aici poate fi întâlnită o savuroasă *commedia* a cuvintelor. Temele – religioasă, erotică, socială, plus tema tipic nouăzecistă a poeziei despre poezie – se împletesc într-un festin de ambiguităţi simbolice şi lingvistice. Se „sare" de la registrul popular, argotic, colocvial la registrul religios, poetic, de la limbajul aparent cotidian la cel metaforic şi simbolic. Bunicul Kennedy este eul poetic văzut de nepoţii virtuali din viitor (trăitori în holospaţiu), care vizionează filmul vieţii bunicului. Perspectiva aparţine când nepoţilor virtuali („noi"), când prezentului bunicului – un eu incert, identificat cu autorul. Un fragment remarcabil îl constituie „nunta" bunicului („Nunta am tras-o pe video, a fost un chef pe cinste"), rescriere a *Cântării Cântărilor*, un fel de film oniric despre moartea-nuntă, care îmbină religiozitatea cu parodia, lirismul sfâşietor (sunând a bocet ori a descântec) cu umorul, absurdul şi fantasticul de tip folcloric. *Evanghelia lui Barabas* (1996) continuă aceeaşi linie neorealist-onirică, aici de un lirism mai atenuat, cu propensiune către alegorie şi parabolă. Modelul limbajului biblic este şi acum urmat şi parodiat simultan. Barabas este un hagiu dintr-un Isarlâk de cartier bucureştean, un profet ratat, beţiv, al timpurilor noastre, dar nu revoltat, ci abulic, indiferent şi iresponsabil. Demitizarea temei religioase este paralelă cu mitizarea propriului limbaj. *Meşterii de clopote* (1999), roman iniţiatic, poetic şi alegoric, merge pe aceeaşi conjuncţie dintre tema religioasă (cristică) şi tema poetului, mizând pe amestecul de lirism, poezie, „poveste" şi parodie, (auto)ironie, umor şi livresc. Romanul încheie o anumită etapă, legată de obsedanta temă a morţii (ca viaţă), a dublului şi a interiorului (un complex, asumat, al lui Iona). Cele trei volume de proză poetică sunt oarecum pandantul, în materie de sensibilitate şi tipologie poetică, al poeziei lui Ioan Es. Pop. De altfel, **G.** este considerat unul dintre cei mai importanţi poeţi nouăzecişti, alături de Ioan Es. Pop şi Daniel Bănulescu. În cărţile următoare – *Memorialul plăcerii* (2000), *O noapte cu Patria* (2001), *Româna cu prostii* (2001) –, inferioare estetic, facile, cu tuşe de vulgaritate gratuită, autorul adoptă poza unui scandalos poet socio-erotic, care are ambiţia de a scrie un „memorial" al plăcerilor limbii române sau, dintr-o altă perspectivă, o „lirică de tăuraş" (Al. Cistelecan), scandalul stârnit în jurul lor aducându-i şi o oarecare notorietate. Ca şi la nouăzeciştii Floarea Ţuţuianu sau Daniel Bănulescu, erotica sa este una livrescă, parodică, autoironică, iubita este limba română, textul, poemul, iar des-frânarea e una lingvistică. Poetul se dedă unui spectacol de limbaj livresc-licenţios, argotic, vulgar, de mahala de început de secol sau de cartier bucureştean postdecembrist. Totuşi, deşi erotica va rămâne o constantă, aceste volume îl desprind pe autor de un anumit tipar al poeticii nouăzeciste, dominate de modelul imaginarului şi limbajului lui Cristian Popescu. Experimentele lui **G.** se diversifică, uneori în direcţii imprevizibile. Volumul de proză *Strada Plantelor* (2001) se distinge prin adaptarea (într-o manieră neorealist-textualizantă, epurată de excesul de livresc optzecist) a fantasticului eminescian şi eliadesc. Altcândva autorul este tentat de formule compozite, care amestecă formula romanescă, diaristică şi eseistică în încercarea de a-şi bulversa cititorul, precum în *Stradivarius* (2008), *French Cancan* (2009), ori se lansează într-o eseistică destul de compulsivă, provocatoare, dar fără o miză literară sau ideatică puternică, ca în *Literatura de cartier: un (posibil) manifest al generaţiei '90* (I–II, 2007–2008) , *Despre artă, nebunie şi misticism. Corpus Christi* (2009), pe alocuri furată de un vizionarism îndoielnic. Refluxul unui romantism refulat revine în poezia din *Burta înstelată* (2005) sau din *Poeme amniotice* (2008), plasate sub semnul traumei (moartea mamei), care conduce la un soi de regresie a eului poetic şi a poeticii la un stadiu preformal, amniotic. Este un experiment existenţial şi lingvistic interesant ca idee, dar de cele

mai multe ori forţat, prin amestecul eterogen de registre, tipuri de limbaj, stil, tonalitate. Înscrise într-un ciclu intitulat *Trilogia naşterii*, acestor două volume le va urma în 2012 *Douăsprezece cântece înaintea naşterii*, carte inegală, cu poeme abstracte în descendenţa lui Nichita Stănescu sau de formulă simplă, aparent populară şi colocvială.

SCRIERI: *Ştiri despre mine*, Bucureşti, 1987; *Scrâşnind în pumni, cu graţie*, Galaţi, 1993; *Bunicul Kennedy*, Galaţi, 1996; *Evanghelia lui Barabas*, Bucureşti, 1996; *Mireasa tuturor*, Piatra Neamţ, 1997; *Poetus Captivus*, Galaţi, 1999; *Meşterii de clopote*, Bucureşti, 1999; *Memorialul plăcerii*, Bucureşti, 2000; *O noapte cu Patria*, pref. Luca Piţu, Bucureşti, 2001; *Româna cu prostii*, postfaţă Gheorghe Grigurcu, Bucureşti, 2001; *Strada Plantelor*, Bucureşti, 2001; *Diapazonul plictisit*, Galaţi, 2002; *Mormântul meu se sapă singur*, Bucureşti, 2003; *Apocalipsa printr-o gură de om*, Galaţi, 2004; *Manualul de literatură* (în colaborare), Bucureşti, 2004; *Atelierul de clopote*, Bucureşti, 2005; *Burta înstelată*, Bucureşti, 2005; *Inima de diamant*, Bucureşti, 2006; *Mireasa fără corp*, Bucureşti, 2006; *Literatura de cartier: un (posibil) manifest al generaţiei '90*, I–II, Bucureşti, 2007–2008; *Strada Plantelor şi alte povestiri*, Bucureşti, 2007; *Poeme amniotice*, Cluj-Napoca, 2008; *Stradivarius*, Bucureşti, 2008; *Despre artă, nebunie şi misticism. Corpus Christi*, Piteşti, 2009; *French Cancan*, Bucureşti, 2009; *Mortul îndrăgostit*, Bucureşti, 2010; *România aproximativă*, Bucureşti, 2011; *Cutia Pandorei. Elada sau poveşti de familie*, Cluj-Napoca, 2012; *Douăsprezece cântece înaintea naşterii*, Bucureşti, 2012.

Repere bibliografice: Alex. Ştefănescu, [*Mihail Gălăţanu*], SLAST, 1983, 13 decembrie, RL, 1987, 29, 1999, 15, 40, 2000, 36, 2001, 47, 2003, 50, 2005, 14, 2009, 5, CNT, 2012, 1; Gheorghe Grigurcu, *Un gheizer liric*, RL, 1988, 52; Marin Mincu, *„Evanghelia" Poetului*, LCF, 1998, 39; Nicolae Manolescu, [*Mihail Gălăţanu*], RL, 2000, 35, 39; Bucur, *Poeţi optzecişti*, *90–96*; Luca Piţu, *Temele deocheate ale timpului nostru*, Bucureşti, 2002, *110–121*; Cistelecan, *Al doilea top*, *79–81*; Bogdan Alexandru Stănescu, *Angelicul, perseverentul Gălăţanu*, ALA, 2005, 767; Gheorghe Grigurcu, *Cei şapte magnifici* (*I–II)*, RL, 2005, 15, 16; Daniel Cristea-Enache, [*Mihail Gălăţanu*] , RL, 2005, 27, 2007, 20, OC, 2012, 358, 646; Ştefănescu, *Istoria*, *939–944*; Andrei Terian, *Canonul nouăzecist*, E, 2006, 1–2; Tudorel Urian, *Un roman ratat*, RL, 2007, 8; Alex Goldiş, *Poezia de senzaţie*, ST, 2011, 12; Soviany, *Cinci decenii*, II, *16–19*. ***R.D.***

GĂTĂIANŢU, Pavel (15.XII.1957, Locve–Sân-Mihai, Serbia), poet, prozator, jurnalist. Este fiul Cătălinei (n. Ardelean) şi al lui Gheorghe Gătăianţu, ţăran. Urmează Şcoala Medie de Economie din Alibunar (1976) şi Facultatea de Ştiinţe Politice a Universităţii din Belgrad (1985). A fost profesor la Şcoala Medie de Economie din Alibunar şi la Şcoala Medie din Vârşeţ, despărţământul în limba română, până în 1986. Ulterior e jurnalist la postul de radio Novi Sad, redacţia în limba română, trecând, până în prezent, prin mai multe sectoare. Publicist de vocaţie, **G**. a realizat ani în şir emisiuni culturale, evidenţiind aspecte ale culturii românilor din Voivodina nu doar în spaţiul provinciei, ci şi în relaţie cu aspecte culturale din România ori prin deschideri europene. Concomitent, este fondatorul revistelor „Cuvântul românesc" (1991), „Kulturbrücke" (1999) şi „Europa" (2008), al ziarului „Foaia Sân-Mihaiului" (1993) şi al „Caietelor Gătăianţu" (2005). Conduce şi revista pentru copii „Prichindelul" (2009). Scriitor bilingv, **G.** a debutat cu poezia *Vântul toamnei* în „Tribuna tineretului" din Novi Sad (1972), iar editorial cu volumul de poezii *Odsutno vreme* (Belgrad, 1976), de-a lungul timpului apărându-i cărţi atât în română, cât şi în sârbă. Colaborează la numeroase publicaţii din Serbia (în special la cele din Voivodina), România, Republica Moldova.

De la primele versuri până la *Anarhie cu pauză de ceai* (2011) ori la *Hotel Balcan* (2012), poezia lui **G**. este expresia unei deschideri spre formule diverse, într-o atitudine s-ar spune de frondă, dezinhibată, eliberată de constrângeri sau de tipare prestabilite, ba chiar în conflict explicit cu ele. Starea predilectă este exprimată de un cuvânt din titlul volumului din 2011, „anarhie", în sensul de nesupunere la modele, de continuă frământare pentru a-şi crea propriul drum în poezie. Autorul însuşi se numeşte, nu fără orgoliu şi chiar cu o doză de emfază, „poet european", propunând înţelegerea liricii sale dincolo de graniţe şi de îngrădiri. Şi atunci devine clară intenţia de a invoca în vers pe John Lennon şi The Beatles, pe Jimmy Hendrix şi filmele cu Humphrey Bogart, pe Richard Burton şi Elizabeth Taylor, de a evoca întâmplări din Beverly Hills sau de a porni de la o ştire din „The Guardian" etc. Dar se poate face revenirea şi spre elemente marcante pentru „Made in Banat", cum se şi intitulează un volum din 2002. În poezia lui **G**. există un cosmopolit care se mişcă în lumea largă cu lejeritate, care nu suportă îngrădirea ori izolarea. Eul poetic migrează în spaţii largi, pendulând mereu între imaginar şi real. Călătoria poate fi virtuală ori reală, locurile şi oamenii intră

în text din relaţia directă ori din imaginarea situaţiei. Se configurează astfel o lume şi poetul nu omite din acest areal ceea ce memoria sa a înregistrat sau ceea ce imaginarul a creat. Stratul profund este unul existenţial, al întrebărilor tulburătoare, fără răspunsuri: „Într-un colţ al camerei stau de vorbă/ cu mine, eu, Pavel Gătăianţu,/ fiu de ţărani în secolul douăzeci,/ undeva în Europa de Est/ ne punem întrebări./ Care-i misiunea mea pământească/ şi de ce am ajuns tocmai în acest loc" (*Antrenament pentru ogari*). Pe de altă parte, nu există zone sau straturi lingvistice de unde **G**. să nu extragă, într-o totală libertate, cuvintele, cărora le cunoaşte bine forţa, dar şi limitele.

SCRIERI: *Şarpe barbierit*, Pančevo, 1984; *Naşterea prozei*, Pančevo, 1986; *Poezii*, Pančevo, 1987; *Locve ieri şi astăzi*, Pančevo, 1989; *Calibrul pistolului*, Pančevo, 1991; *Atentat la ordinea publică*, Pančevo, 1995; *Antrenament pentru ogari*, Pančevo, 1997; *Teroarea gloriei*, pref. Cezar Ivănescu, Târgovişte–Uzdin, 1997; *Bulevardul eroilor naţionali*, Novi Sad, 1998; *Europoeme*, Novi Sad, 1998; *Sacoul domnului Maniu*, Seleuş, 1998; *Ne-visatele vise*, Uzdin, 1999; *Nopţile din Cairo*, Timişoara, 1999; *Sfârşit de mileniu*, Timişoara, 1999; *Biserica din Locve (Sân-Mihai)*, Novi Sad, 2000; *Umărul lui Sisif*, Timişoara, 2001; *Made in Banat*, Pančevo, 2002; *Balastologie. Manual alternativ*, Pančevo, 2005; *Din ţara lui Şaban*, Novi Sad, 2006; *Anarhie cu pauză de ceai*, Novi Sad, 2011; *Hotel Balcan*, postfaţă Mihaela Albu, Pančevo, 2012. **Antologii:** *Dodir snova: prilozi za antologiju vojvođanske ljubavne poezije – Atingerea viselor: antologia poeziei de dragoste din Voivodina*, ed. bilingvă, Novi Sad, 2002; *Iz novije rumunske poezije – Din poezia nouă română*, Novi Sad, 2009; *Simpozionul Internaţional Ioan Flora*, Novi Sad, 2010.

Repere bibliografice: Nicu Ciobanu, *„Şarpe barbierit"*, „Gândul", 1985, 16; Cornel Ungureanu, *Desincronizarea, o aventură literară?*, O, 1991, 46–47; Traian T. Coşovei, *Mor pe ecranul televiziunii eroi plătiţi cu ziua*, CNT, 1991, 51–52; Ion Cristofor, *Poezia în stare de asediu*, TR, 1992, 28; Vasa Barbu, *Un poet consacrat*, „Libertatea", 1997, 8 noiembrie, 11; Popa, *Lit. rom. Voivodina*, *317–321*; Adrian Dinu Rachieru, [*Pavel Gătăianţu*], LCF, 1998, 11, CL, 2004, 5, 2011, 7; Cimpoi, *Critice*, II, *153–156*; Florian Copcea, Ion Sârbulescu, *Scurtă istorie a poeziei româneşti din Voivodina*, I, Turnu Severin, 2002, *175–191*; Virginia Popović, *Pavel Gătăianţu. Contribuţii la o monografie*, Novi Sad, 2004; Roşu, *Personalităţi Voivodina*, *91–93*; Emilian Marcu, *„Balastologie"*, CL, 2005, 10; Agache, *Lit. rom. ţările vecine*, *371–375*; Mihaela Frăţilă, *Lecturi nocturne: cronici despre poezia şi proza lui Pavel Gătăianţu*, Uzdin, 2007; Florian Copcea, *Critice: scara fără trepte*, Turnu Severin, 2012, *153–157*. ***Al.R.***

GĂVĂNESCUL, Ion (10.XI.1859, Buzău – 1951, Bucureşti), publicist, autor dramatic, memorialist. Este fiul generalului Ion Găvănescul. A urmat şcoala primară la Buzău şi din 1870 Liceul „Matei Basarab" din Bucureşti, pe care îl termină în 1878. După ce îşi trece licenţa în litere şi filosofie la Universitatea din acelaşi oraş (1883), frecventează, până în 1887, cursurile Facultăţii de Filosofie a Universităţii din Berlin, având între profesori pe Wilhelm Dilthey şi Friedrich Paulsen. A obţinut titlul de doctor cu o teză dedicată ideilor pedagogice ale lui John Locke (1887). Este numit din decembrie 1888, printr-un ordin al ministrului Titu Maiorescu, profesor de pedagogie, psihologie şi estetică la Facultatea de Litere şi Filosofie a Universităţii din Iaşi. Din 1899 şi până la pensionare (1933) conduce, cu întreruperi nesemnificative, Seminarul Pedagogic Universitar, iar în mai multe rânduri este şi director al Şcolii Normale Superioare. Aportul lui **G.** la organizarea şi dezvoltarea învăţământului pedagogic este esenţial. A scris şi a publicat numeroase lucrări în domeniu, de la manuale de liceu până la studii încărcate de erudiţie, fiind preocupat totodată de estetică, psihologie, logică, sociologie, istorie literară etc. Contribuţiile sale în psihologie şi etică, dar în primul rând acelea în pedagogie şi în istoria pedagogiei îşi au locul lor în evoluţia acestor discipline. E de menţionat că, împreună cu A. Lupu-Antonescu, **G.** alcătuieşte şi manuale de limba şi literatura română destinate şcolilor normale. Ani în şir a editat buletinul ştiinţific al Seminarului Pedagogic şi, între 1903 şi 1911, revista „Cultura română". În timpul Primului Război Mondial face parte din Comitetul Naţional Român din Franţa, fiind ales în 1919 preşedinte al coloniei româneşti de la Paris. În această dublă calitate, va fi unul dintre cei mai activi susţinători ai cauzei noastre în faţa Puterilor Aliate. Preşedinte, din 1933, al Ligii Antirevizioniste, a organizat şi condus, de asemenea, la debutul ei, mişcarea cercetaşilor. În deceniul al patrulea, mai ales după 1935, se alătură mişcărilor de extremă dreapta, iar în 1940 este ales în Senatul legionar.

Iniţial interesul lui **G.** se îndreaptă şi spre istoria literaturii. Dar aceste preocupări sunt abandonate în jurul anului 1900, în favoarea celor de strictă specialitate. Studiul *Meditaţiile lui Gr. Alexandrescu* (1896) îşi păstrează în parte interesul prin adâncimea unor observaţii. Analiza critică

era, atunci, modernă, fiind realizată în consens cu orientările criticii literare europene. Comparaţia între scepticismul temperat al lui Gr. Alexandrescu şi pesimismul eminescian oferă prilejul unor comentarii adecvate. Nu lipsite de interes sunt şi articolele din presă ale lui **G.**, cum este cel dedicat teatrului lui Henrik Ibsen. A colaborat la „Adevărul", „Adevărul de joi", „Literatură şi ştiinţă", „Viaţa", „Evenimentul", „Românul literar şi politic", „La Roumanie", „Convorbiri literare", „Gândul neamului", „Sfarmă-Piatră" ş.a. Atât articolele politice şi culturale, cât şi fabulele, puţine, semnate G.V. Nescul, stau mărturie pentru disponibilităţile de analist al actualităţii şi de polemist, ipostază în care adesea nu poate evita excesele. În preocupările lui un loc însemnat l-a avut, între 1898, când îşi tipăreşte prima încercare dramatică, şi 1915, an când este compusă ultima, teatrul. *O rază de iubire* (publicată sub titlul *O carte de vizită*, 1898) sau *Gura lumii* (1909) sunt comedii de salon, schiţate în registrul uşor, cu o replică vioaie, însă lipsite de sensuri mai profunde. Drama *Neamul* (1915, în manuscris), reprezentată la Teatrul Naţional din Iaşi, ascunde, în schimb, multe ambiţii, deşi rămâne doar la nivelul intenţiilor. Autorul voia să dea prin piesa lui o replică dramei *Manasse* a lui Ronetti-Roman. Tezismul sufocă, din păcate, puţinele intuiţii şi soluţii acceptabile, iar personajele rămân simple fantoşe într-o demonstraţie nereuşită. Interesant este autorul în amintirile sale, cele mai multe date la lumină după 1940 şi strânse în cartea *Amintiri. Momente şi siluete* (1944). Câteva se referă la viaţa politică şi, lăsând la o parte unele accente xenofobe, evaluările de situaţie, judecarea evenimentelor, precum şi caracterizările făcute unor personalităţi cunoscute îndeaproape au pertinenţă. Când se referă la mediile literare, memorialistul se arată şi mai inspirat. Evocând anii debutului, nu pierde prilejul de a face un remarcabil portret lui B.P. Hasdeu. Relaţiile, uneori tensionate, dintre Titu Maiorescu şi M. Eminescu sau personalitatea controversată a lui Al. Macedonski sunt, de asemenea, tratate nuanţat, în termenii cei mai potriviţi. Octogenarul lasă în urmă frământările omeneşti şi izbucnirile pătimaşe, scrisul desfăşurându-se acum calm, adesea luminat de înţelepciunea vârstei.

SCRIERI: *Meditaţiile lui Gr. Alexandrescu*, Bucureşti, 1896; *O carte de vizită*, Iaşi, 1898; *Gura lumii*, Iaşi, 1909; *Ursita*, Iaşi, 1911; *Din caietul de note şi reflexii*, I–III, Iaşi, 1929–1932; *Prin munţii şi văile Moldovei*, Bucureşti, 1943; *Amintiri. Momente şi siluete*, Bucureşti, 1944; *Texte pedagogice alese*, îngr şi pref. Liliana Stan, Iaşi, 1995.

Repere bibliografice: Constantin Narly, *Opera pedagogică a profesorului Ion Găvănescul*, Bucureşti, 1929; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), II, *5, 51*; *Profesorul Ion Găvănescul la 85 de ani*, U, 1944, 41; Bucur, *Istoriografia, 59*; S. Dumitraşcu, *Ion Găvănescul*, în *Universitatea din Iaşi. 1860–1985*, Iaşi, 1986, *139–141*; Maftei, *Personalităţi*, VII, *110–112*; Cristian Petre, *Pedagogia românească. Modele: Ion Găvănescul*, pref. Viorel Nicolescu, Iaşi, 2010. ***R.Z.***

GĂZDARU, Dumitru (18.I.1897, Griviţa, j. Ialomiţa – 8.VI.1991, Buenos Aires), filolog, istoric literar, comparatist. Este fiul Vasilichiei și al lui Voicu Găzdaru. A absolvit şcoala primară la Galaţi în 1912, urmând apoi Seminarul Teologic şi Şcoala Pedagogică din acelaşi oraş, pentru a-şi trece bacalaureatul la Liceul Internat din Iaşi. Din 1919 este student la Facultatea de Litere şi Filosofie a Universităţii ieşene, absolvind-o în 1922. În perioada studiilor universitare editează cursurile profesorilor A. Philippide, Ilie Bărbulescu, G. Ibrăileanu, G. Pascu. În 1924 devine asistent al lui A. Philippide, sub conducerea căruia îşi susţine, în 1928, doctoratul, funcţionând apoi ca asistent al romanistului Leo Spitzer, la Marburg, unde a predat un curs de introducere în limba şi cultura română. Efectuează stagii de studii la Roma, Trieste, Veneţia, Zürich, Berlin, Giessen, Heidelberg, Frankfurt am Main, Leipzig, Paris, Viena. Devine apropiatul unor somităţi filologice ca Matteo Bartoli, Karl Jaberg ş.a. În 1931 este numit conferenţiar la Facultatea de Litere şi Filosofie a Universităţii din Iaşi, iar în 1934 câştigă, prin concurs, titlul de profesor titular la Catedra de limbi şi literaturi neolatine a aceleiaşi facultăţi. Trece, tot prin concurs, în 1940, profesor de filologie romanică la Universitatea din Bucureşti, la catedra devenită vacantă prin moartea lui Ovid Densusianu. În acelaşi an e numit director la Accademia di Romania din Roma. Predă (graţie prieteniei cu Giulio Bertoni) un curs de istoria limbii române la Institutul de Filologie Romanică al Universităţii din Roma (1942–1946). După război, poate și din cauza antecedentelor legionare (fusese și închis în lagărul de la Miercurea Ciuc), se stabileşte în străinătate. În 1949 este chemat la Universitatea „El Salvador" din Buenos Aires, unde înfiinţează Catedra de filologie romanică (prima din Argentina) şi Institutul de Filologie şi Lingvistică, aflându-se printre fondatorii revistei „Cuget românesc – Pensamiento rumano" (1951–1958) şi

fiind director (1974–1979) al publicaţiei „Pământul strămoşesc”. În 1962 e profesor titular la Universitatea din La Plata, unde predă filologie hispanică şi lingvistică. Numit concomitent şeful Departamentului de filologie, din 1965 va fi director al Institutului de Filologie Romanică, sub auspiciile căruia editează revista „Románica” (1968–1973). A colaborat la numeroase publicații din România şi din străinătate: „Revista critică”, „Arhiva”, „Cercetări istorice”, „Diplomatarium italicum” (Roma), „Studii italiene”, „Însemnări ieşene”, „Tempo” (Milano), „Suflet românesc” (Roma), „Buletinul Bibliotecii Române” (Freiburg im Breisgau), „Filología” (Buenos Aires), „Logos” (Buenos Aires), „Revue des études roumaines” (Paris), „Humanidades” (La Plata), „Orbis” (Louvain) ş.a.

Personalitate de formaţie enciclopedică, cu preocupări în mai toate domeniile umanisticii, autoritate în aria filologiei romanice, **G.** a simţit o continuă atracţie faţă de sferele literaturii, relaţiilor interculturale, comparatismului literar şi folcloric, ale izvoarelor istorice şi istorico-literare. Beneficiind de extraordinara sa pregătire filologică şi de posibilitatea de a avea acces la marile biblioteci europene, inclusiv la Biblioteca Vaticanului, **G.** descoperă, transcrie şi editează numeroase documente medievale privitoare la istoria naţională, încercând să dovedească „vechile noastre legături culturale cu Occidentul”. El dă la lumină texte necunoscute ale unor misionari catolici în Ţările Române şi relatări (descoperite între scrierile inedite, îndeosebi italiene) despre români şi evenimentele istorice de la gurile Dunării. Publicate sub formă de articole, cea mai mare parte a acestor texte au fost reunite în volumul *Omagiu profesorului D. Găzdaru. Miscellanea din studiile sale inedite sau rare. I. Studii istorico-filologice* (1974). Pe aceeaşi linie relevă, într-o serie de articole din „Cuget românesc” (1952–1954), *Contribuţia românilor la progresul cultural al slavilor*, evidenţiind rolul de factor cultural catalizator al „latinilor orientali”. Preocupat în mod deosebit de personalităţile enciclopedice congenere (Dimitrie Cantemir, A.I. Odobescu, B.P. Hasdeu), are șansa să descopere vasta corespondenţă a lui Hasdeu cu filologul austriac Hugo Schuchardt, pe care o publică iniţial în „Románica” (1969–1970), apoi într-un volum de sine stătător, *Cartas de B.P. Hasdeu a Hugo Schuchardt* (1971). Numeroasele sale articole dedicate figurilor importante ale culturii şi literaturii române, de la mitropolitul Dosoftei până la M. Eminescu sau de la I.L. Caragiale la Mircea Eliade, se regăsesc în revistele şi ziarele din ţară sau ale exilului (după 1945). O însemnată contribuţie la istoria literaturii române şi universale a adus **G.** prin cercetările comparatiste privitoare la circulaţia motivelor literare. Clasică în acest sens e lucrarea *Originea şi răspândirea motivului „amărâtă turturea” în literaturile romanice* (1935), urmată de *Întregiri la studiul despre „amărâtă turturea” în literaturile romanice* (1936), în care abordează dintr-o perspectivă nouă un motiv de circulaţie internaţională, ce a stat şi în atenţia lui Al. Hâjdeu, B.P. Hasdeu, M. Gaster, D. Russo, N. Cartojan, iar dintre savanţii străini i-a preocupat, între alţii, pe Vittorio Imbriani, Alessandro Luzio, Gaetano Amalfi, Silvio Venezian, Alighiero Caselli, Vittorio Cian ş.a. Cercetătorul demonstrează originea orientală a motivului, urmăreşte penetrarea lui, prin Egipt şi Grecia, în literaturile culte europene, analizează factorii care au favorizat răspândirea motivului (bestiarele medievale, literatura patristică, legendele hagiografice, predicatorii, enciclopediile medievale, şcoala, literatura profană) şi evidenţiază specificul receptării motivului de la o literatură la alta. În spaţiul românesc sunt semnalate optsprezece variante populare, între care două texte inedite. Interesantă e demonstraţia privitoare la pătrunderea motivului din literatura cultă în folclor şi nu invers, cum se crezuse mai înainte. Analiza motivului este completată de cercetarea altora secundare: ramura uscată, apa tulbure, vânătorul şi privighetoarea trădătoare. Motivul cuprins în tema „Fontefrida” avea să fie reluat şi dezvoltat într-o amplă succesiune de studii semnate în reviste: *Antecedentes latinos del tema literario „Fontefrida”* (1958), *La suerte en Provenza y Cataluña del tema literario de „Fontefrida”* (1961), *Itinerario europeo e hispano-americano del tema literario de „Fontefrida”* (1961), *Factores orientales, griegos y egipcios en la elaboración del tema literario de „Fontefrida”* (1961), *Itinerario ibero-americano del tema literario de „Fontefrida”* (1962). O oarecare atracţie a exercitat asupra lui **G.** şi tema jertfei zidirii, cercetată comparatist în studiul *Legenda Meşterului Manole,* publicat în „Arhiva” (1932), capitolele fiind intitulate *O menţiune în Spania despre legenda românească, O variantă rumeliotă publicată în Italia, Valoarea documentară a legendei româneşti.* Chiar şi lucrările lui filologico-lingvistice sunt interesante pentru

istoric, literat şi folclorist prin dezbaterile asupra limbii ca izvor istoric şi tezaur de metafore şi forme poetice. De aceea, până la un anumit punct, ca şi în cazul lui B. P. Hasdeu, articolele şi studiile lui **G.** sunt dificil de încadrat net într-o anume categorie.

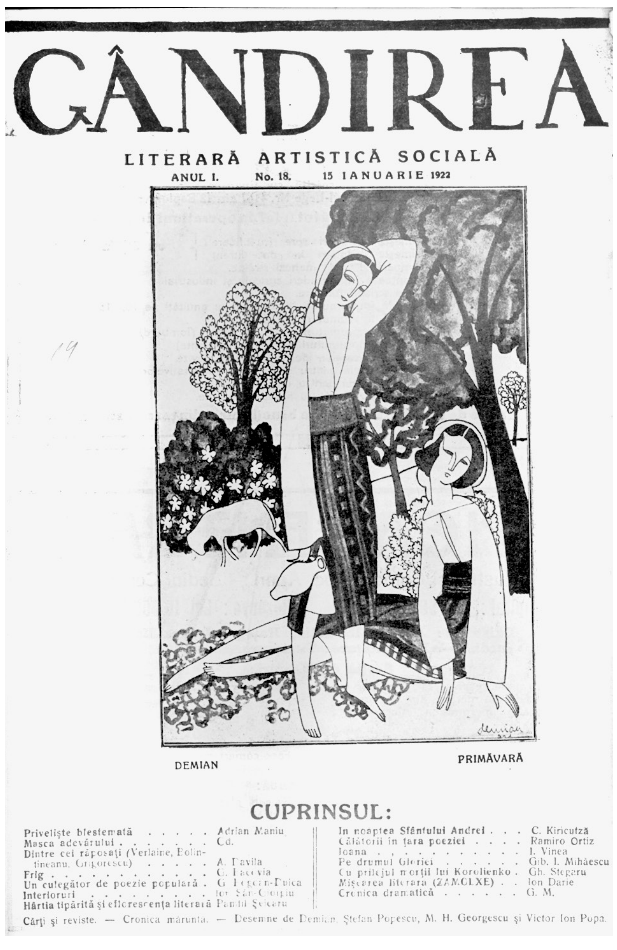
SCRIERI: *Contribuţii privitoare la originea, limba şi influenţa mitropolitului Dosoftei*, Iaşi, 1927; *Originea şi răspândirea motivului „amărâtă turturea" în literaturile romanice*, Iaşi, 1935; *Întregiri la studiul despre „amărâtă turturea" în literaturile romanice*, Iaşi, 1936; *Omagiu profesorului D. Găzdaru. Miscellanea din studiile sale inedite sau rare. I. Studii istorico-filologice*, Freiburg im Breisgau, 1974.

Repere bibliografice: Nydia G. B. de Fernández Pereiro, *Dimitrie Gazdaru. Portraits*, „Orbis" (Louvain), 1962, 1; Nydia G.B. de Fernández Pereiro, *Vida y obra de un maestro: Dimitrio Gazdaru y bibliografía de sus publicaciones*, Buenos Aires, 1972; Eugen Lozovan, *Dimitrie Găzdaru. Omul, savantul, luptătorul*, „Stindardul" (München), 1975, 129–130; *Românii*, *155–156*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *339–344*; Fănuş Băileşteanu, *Personalităţi culturale româneşti din străinătate*, Bucureşti, 1999, *80–81*; Manolescu, *Enciclopedia*, *341–343*. ***I.O.***

GÂND, revistă apărută la Bucureşti, lunar, din 15 octombrie 1934 până în aprilie 1935 şi în decembrie 1935 (şapte numere), cu subtitlul „Vers, critică, proză". Ultimul număr are format de ziar, spre deosebire de cele anterioare, scoase sub formă de pliant. Editată cu mijloace modeste şi lipsită de colaborări importante, revista este mai curând expresia pasiunii literare a redactorului ei, Ion Aurel Manolescu, care îşi publică aici propriile poeme în versuri şi proză. Mai apar, de asemenea, versuri sentimentale de Constantin Pârlea şi Coca Farago, în sumar intră și o poezie de Ştefan Baciu (*Tristeţea cosmică*) sau e reprodusă poezia *Din vremuri* a lui G. Bacovia. Dacă proza este irelevant ilustrată de câteva scurte povestiri şi fragmente de roman aparţinând Cocăi Farago şi lui Ion Aurel Manolescu, mai substanţiale sunt întrucâtva textele de critică ale lui Mihai Musceleanu: două articole polemice îndreptate împotriva lui Petru Comarnescu şi a revistei „Fapt", precum şi un lung comentariu despre proza lui Mircea Eliade (*Lirica unui gânditor*). La acestea se adaugă câteva recenzii ale lui I. Voiculescu şi un articol omagial dedicat de Alex. Talex lui Liviu Rebreanu la împlinirea a cincizeci de ani. Alţi colaboratori: C. Miu-Lerca, Barbu Dumitrescu, George Danubia (George Dan), Ovidiu Ioanid, Irinel Grozdea. ***I.M.***

GÂNDIREA, revistă apărută la Cluj şi la Bucureşti de la 1 mai 1921 până în iulie 1944. Perioada clujeană (în care, până la 1 iunie 1922, publicaţia poartă subtitlul „Literară, artistică, socială") se încheie la 5 decembrie 1922. În Bucureşti **G.** şi-a întrerupt apariţia din iunie 1933 până în octombrie 1934. Bilunară în primii patru ani, revista a apărut după aceea lunar. Redactorii ei sunt, la Cluj, Cezar Petrescu şi D.I. Cucu. Primul, aflat temporar în capitala Transilvaniei ca ziarist, împreună (potrivit mărturiei sale ulterioare) cu alţi „juni cărturari din toate ungherele vechiului Regat", printre care Adrian Maniu, Gib I. Mihăescu, Radu Dragnea, gira conţinutul revistei; al doilea, redactor şi el la cotidianul local „Voinţa", se străduia să asigure condiţiile materiale de apariţie. După mutarea la Bucureşti, Cezar Petrescu rămâne singurul redactor nominalizat, menţionându-se, începând cu numărul 1–2/1923, şi un comitet alcătuit din Lucian Blaga, Demostene Botez, Al. Busuioceanu, Nichifor Crainic, Adrian Maniu, Gib I. Mihăescu, Ion Marin Sadoveanu, Al. O. Teodoreanu, Pamfil Şeicaru. De la numărul 5 din decembrie 1923 acestora li se adaugă N.M. Condiescu, Liviu Rebreanu, Emanoil Bucuţa. Din februarie 1926 Nichifor Crainic devine redactor alături de Cezar Petrescu. În ultimul număr din acelaşi an figurează şi al treilea redactor, Tudor Vianu. Deși o conducea efectiv de câțiva ani, în 1928 Nichifor Crainic preia explicit, de la primul număr, întreaga conducere a **G.** Comitetul redacţional îşi schimbase între timp şi avea să-şi mai schimbe în repetate rânduri componenţa, prin retragerea unora şi integrarea altora. Denumit, începând cu numărul 1/1927, Gruparea Revistei, îi va include – pentru perioade mai lungi sau mai scurte – pe Lucian Blaga, Vasile Băncilă, Emanoil Bucuţa, Al. Busuioceanu, Oscar Walter Cisek, N.M. Condiescu, Anastase Demian, Oscar Han, Nae Ionescu, G.M. Ivanov, Adrian Maniu, Alexandru Marcu, Gib I. Mihăescu, Ion Pillat, Ion Marin Sadoveanu, Pamfil Şeicaru, Francisc Şirato, Tudor Vianu, V. Voiculescu. De la numărul 12/1928 se adaugă G. Breazul, G. Călinescu, V. Ciocâlteu, Radu Dragnea, Mircea Eliade, Petre Marcu-Balş (Petre Pandrea), Sorin Pavel, Dragoş Protopopescu, Zaharia Stancu şi Sandu Tudor. Alţii, tot mai mulţi, vor apărea, succesiv, în anii următori, printre ei aflându-se D. Caracostea, Aron Cotruş, N. Crevedia, Radu Gyr, N.I. Herescu, Basil Munteanu, Ovidiu Papadima, Victor Papilian, Ion Petrovici, D.

Stăniloae, Gh. Vrabie. În schimb, unii redactori se retrag: în 1930 G. Călinescu, apoi, în cursul deceniului al patrulea, Nae Ionescu, Adrian Maniu, Emanoil Bucuţa, Zaharia Stancu, Mircea Eliade, O.W. Cisek ş.a., iar în 1943 Tudor Vianu şi Lucian Blaga. Editată sub formă de carte, în patruzeci de pagini, de mărimea unei coli ministeriale (format pe care îl menţine până la sfârşit), semicartonată începând din 1923 şi mai voluminoasă după adoptarea periodicităţii lunare, un timp (1923–1932) având pe copertă reproduceri după opere de artă sau portrete, **G.** s-a vrut iniţial o revistă eclectică şi a apărut – avea să specifice Blaga – „aproape ostentativ fără de program". E ceea ce, de altfel, se anunţă explicit chiar în editorialul primului număr, *Cuvinte pentru drum*: „Nu ne-am strâns laolaltă să fim tari ca turmă. Pe drumul «Gândirii» fatal fiecare e răzleţ şi izolat. Drumul e deschis – altul pentru fiecare". Dorind (potrivit afirmaţiilor de mai târziu ale lui Cezar Petrescu) să devină continuatoarea „foilor cuminţi" din Transilvania, scrise „pentru un popor sănătos şi nepervertit", noul periodic îşi propunea să reia îndeosebi acţiunea de dinainte de război a „Luceafărului". Ţara întregită, opinează autorii nesemnaţi ai primului editorial (Cezar Petrescu şi Adrian Maniu, după cum va spune cel dintâi), „are nevoie de lumina «Gândirii» cum a avut odinioară nevoie de gândul consolator al «Luceafărului»". Întocmai ca „Luceafărul" în precedentele două decenii, **G.** se voia o nouă „Dacia literară", cu sediul în Ardeal, o agora a scriitorilor din toate ţinuturile româneşti, indiferent de orientare şi formaţie artistică. Unicul criteriu de selecţie a manuscriselor oferite spre publicare urma să fie calitatea. Redactorii nu concepeau să scoată o publicaţie mai puţin interesantă decât cele anterioare din Transilvania: „În România cea nouă e o datorie să încercăm a face să apară o revistă cel puţin tot atât de bună cât a putut să apară în timpuri de asuprire străină". Prin asumarea continuităţii faţă de periodicul budapestan, apoi sibian, şi faţă de revistele ardelene în general, **G.** se situa principial pe linia orientării literare tradiţionale. Acest sens orientativ se declară – în primele numere mai ales – fără echivoc în grafica revistei. Pe copertă, sub caligrafia delicată a titlului, e înfăţişat un chip de tânăr îngândurat, cu frunte şi plete eminesciene: un „luceafăr". În interior desenele, vinietele perpetuează motive patriarhale: peisaje cu copaci, o fată aşezată la o margine de lac, o cruce înălţată peste semănături, o casă de ţară cu cerdac, un drumeţ cu toiag, un ciobănaş cu turma, doi câini de vânătoare, felurite motive decorative vegetale. O notă patriarhală şi provincială – pe alocuri de pronunţată nuanţă sămănătoristă – dau publicaţiei şi unele titluri de texte (*Despărţire*, *Cântec trist*, *S-a rupt în sufletu-mi ceva*, *Tezaurul Domniţei*, *Moara lui Iliuţ*) sau rubrici („Turbinca lui Ivan"), iar proasta calitate a hârtiei şi a tiparului nu fac decât să sporească impresia de cenuşiu şi desuet. În conţinut însă, literatura de aici nu e decât parţial de factură sămănătoristă şi tradiţionalistă. La primul număr colaborează (în ordinea paginaţiei) poeţii şi prozatorii Adrian Maniu, Cezar Petrescu, Nichifor Crainic, Ion Agârbiceanu, Ecaterina Pitiş, George Voevidca, Aron Cotruş, Lucian Blaga, D. Karnabatt. Dintre aceştia, doar Ecaterina Pitiş şi (în parte) George Voevidca sunt sămănătorişti *stricto sensu*. Figurează, în schimb, patru reprezentanţi ai „poeziei noi": simbolistul

CÂNTEC DE JALE

DE

ADRIAN MANIU

Biet suflet, unde mai rătăceşti?
E altă lume în flori şi stele?
Sau în vecii, fără gând putrezeşti.

E altă viaţă fără de moarte?
Sau şi a noastră e vis smintit
Şi nu mai e nimic, mai departe?

Când frumuseţea se face pământ
Tu mai rămâi, doar amintire?
Dar amintirea se pierde 'n cuvânt.

Cântecul tău am vrut să'l cânt
Din tot ce este sfânt în mine,
Insă în mine nici eu nu mai sânt.

Karnabatt, simbolist-expresionistul Cotruş, avangardistul (autohtonizant) Adrian Maniu, expresionistul Blaga. Cezar Petrescu şi Crainic sunt neosămănătorişti, Agârbiceanu suportă mai curând încadrarea în poporanism. Articole şi cronici semnează Dan Rădulescu, Radu Dragnea, D.I. Cucu şi Victor Ion Popa. Eclectismul învederat de sumarul primului număr se menţine ani în şir, cu limitări tot mai pronunţate după transferarea periodicului la Bucureşti. Alături de majoritatea colaboratorilor iniţiali, mai scriu, între alţii, Demostene Botez, Emanoil Bucuţa, Ion Pillat, Al. O. Teodoreanu, Al. Busuioceanu, Al. Davila, Gib I. Mihăescu, Ionel Teodoreanu, Mihail Sadoveanu, G. Bogdan-Duică. Poposesc în paginile revistei şi Ion Vinea, Al. A. Philippide, Perpessicius. Alţi scriitori, precum Tudor Arghezi, G. Bacovia, Camil Petrescu, trec pe aici doar meteoric. Oricum, eclectismul e principiul călăuzitor al redacţiei şi, la rubrica „Cronica măruntă" din al doilea număr, el e reformulat în termeni categorici. Precizând că **G.** nu voia să reprezinte „un curent sau o tendinţă", autorul anonim al notei anunţă: „Vom deschide larg coloanele tuturor scriitorilor" şi încheie explicit: „În anemica noastră mişcare literară nu este încă loc astăzi decât pentru publicaţii eclectice". Din momentul în care Nichifor Crainic începe să publice şi articole (1923), revista capătă o tot mai accentuată orientare tradiţionalistă, în spirit religios creştin, de expresie ortodoxă. Din 1926, când Crainic devine redactor alături de Cezar Petrescu, dar mai cu seamă după ce el rămâne singurul conducător al periodicului, **G.** se transformă declarat dintr-o publicaţie eclectică într-una de direcţie. Revista îşi asumă – şi va exercita viguros – rolul de principal organ al mişcării literare tradiţionale, căreia îi dă un nou sens, militant autohtonist şi ortodoxist (*Sensul tradiţiei*, 1–3/1929). „Gândirismul" ajunge în curând să constituie varianta majoră, focalizatoare, a tradiţionalismului. Literatura de imaginaţie şi, în covârşitoare parte, chiar eseistica şi filosofia cuprinse în revistă nu se identifică totuşi cu ideologia acesteia. În ciuda orientării principale foarte precise, **G.** a rămas deschisă creaţiei literare viabile, indiferent de consonanţa cu principiile doctrinare şi chiar dacă se abătea vădit de la unele dintre ele. Prin spiritul tolerant a izbutit să menţină în jurul ei, până la sfârşitul deceniului al patrulea, pe mulţi dintre scriitorii cei mai talentaţi ai timpului, pe unii (Ion Pillat, V. Voiculescu, Victor Papilian) chiar până la încetarea apariţiei, şi, în consecinţă, să fie recunoscută în epocă şi să figureze în istoria literaturii naţionale, în chip legitim, drept una dintre cele mai valoroase publicaţii de cultură din perioada interbelică.

Cel mai fecund şi fidel colaborator al **G.**, dintre scriitorii de întâia mărime, este Lucian Blaga. Cofondator al revistei, va fi prezent în sumarele ei de la primul număr până în 1943, când, intrând în conflict cu Nichifor Crainic, o părăseşte şi scoate, la Sibiu, „Saeculum"; semnătura sa apare sub multe din operele cele mai reprezentative pe care le-a scris. Dacă în numărul inaugural semnează doar o traducere din Alfred Mombert, începând din al doilea publică îndeosebi poezii originale, unele neincluse ulterior în volume, altele reproduse (cu modificări, inclusiv de titluri) în viitoare culegeri şi intrate în patrimoniul lirismului românesc: *Noi, cântăreţii leproşi*, *Semne*, *Taina iniţiatului*, *De mână cu Marele Orb*, *Tăgăduiri*, *Ioan se sfâşie în pustie*, *Vrajă şi blestem*, *Rune*, *La curţile dorului*, *Ani, pribegie şi somn*, *Iezerul* şi multe

altele. Din teatrul său Blaga a încredinţat revistei fragmente din *Zamolxe*, *Ivanca* şi *Avram Iancu*. Din opera filosofică, în afară de aforisme şi articole, i-au apărut fragmente masive din studiile ce compun *Trilogia cunoaşterii* şi *Trilogia culturii*, precum şi din *Artă şi valoare*, studiu cuprins în *Trilogia valorilor*. Susţinut colaborează în primii doi ani (după aceea intermitent, până în 1933) Adrian Maniu (versuri, inclusiv ciclul *Războiul*, semnat cu astronim şi editat abia în 1965, sub titlul *Cartea păcii*, tălmăciri din Ibsen ş.a.), şi mai frecvent, Ion Pillat, Aron Cotruş (din primul până în ultimul an), Radu Gyr şi D. Ciurezu (1926–1944), V. Voiculescu (1927–1944). Prezent în fiecare număr cu eseuri, articole şi note, Nichifor Crainic tipăreşte sporadic şi poezii. Versuri mai semnează, între alţii, D. Gherghinescu-Vania, Virgil Carianopol, N. Crevedia, Zaharia Stancu, Sandu Tudor, Paul Sterian, George Gregorian, George Dumitrescu, Ştefan Neniţescu, Marcel Romanescu, Donar Munteanu, Dragoş Protopopescu, Ştefan Baciu, Aurel Marin, Traian Chelariu, Vlaicu Bârna. Proza aparţine, în cea mai mare

parte, unor autori de frunte: Cezar Petrescu (sub pseudonimul C. Robul), cu texte din *Scrisorile unui răzeş*, *Drumul cu plopi*, *Omul din vis*, cu fragmente din romanele *Simfonia fantastică*, *Calea Victoriei*, *Baletul mecanic*, *1907*, Gib I. Mihăescu (*Semnele lui Dănuţ*, *Vedenia*, *Tabloul*, *Urâtul*, *Frigul*, *Rusoaica* ş.a.), Mateiu I. Caragiale (*Craii de Curtea-Veche*), Emanoil Bucuţa (*Maica Domnului de la mare*, fragmente din romanele *Fuga lui Şefki*, *Capra neagră*, nuvele, studii, articole), Victor Ion Popa (*Schimnicul din Turla Neagră*, *Scrisoarea unui mort*, *Dispariţia lui Max Edelstein*, *Cuviosul Patapie Desăgăreţul*), Victor Papilian (*Coincidenţa*, *Îndoiala*, *Ură*, *Râsul*, *Iată marfa, stăpâne...*, *Obsesie*, *Neîngropat*, *Creierul poetului*, *Gelozie?*, *Pedeapsa*, *Nebunia*, *Lacrima*, *În credinţa celor şapte sfeşnice* ş.a.). Alţi prozatori: N.M. Condiescu, Damian Stănoiu, Sandu Tudor. E inclusă şi o nuvelă de Pavel Dan, *Priveghiul*. Se afirmă, în ultimii ani, tinerii scriitori Vintilă Horia şi Olga Caba. Teatrul îşi face loc rareori în revistă: fragmente ale unor piese de Blaga, V.I. Popa (*Ciuta*), traduceri şi adaptări de tot felul. Alături de Blaga, iscăleşte eseuri (cu caracter filosofic, estetic, literar), din primii ani, Tudor Vianu (viitoare pagini din *Fragmente moderne*, *Poezia lui Eminescu*, *Studii şi portrete literare*, *Arta şi frumosul*, *Filosofie şi poezie*). Între anii 1927 şi 1931 cele mai tumultuoase prezenţe sunt Radu Dragnea, G. Călinescu, Petre Marcu-Balş (Petre Pandrea), Mircea Eliade. În al patrulea deceniu, ca şi la începutul celui următor, printre numele cele mai des întâlnite figurează Ion Petrovici, Dan Botta, Vasile Băncilă. În aceeaşi perioadă se publică eseistică filosofică de Mircea Vulcănescu, Constantin Noica, Emil Cioran, Petru P. Ionescu (acesta aprovizionează, de altfel, toate rubricile), eseistică teologică de Dumitru Stăniloae, studii de arheologie creştină şi de filosofie a culturii de Ioan Coman, studii de istorie literară de Gheorghe Vrabie, Vladimir Dogaru, Pan M. Vizirescu (autor şi de proză scurtă). Răzbeşte însă tot mai multă publicistică literară şi politică de ţinută intelectuală joasă, de expresie trivială (Toma Vlădescu, Nicolae Roşu ş.a.). O permanentă preocupare a revistei a fost aceea de reflectare critică a fenomenului literar şi artistic din epocă. Preocupare realizată doar parţial. Până la preluarea cronicii literare, în 1926, de către Tudor Vianu, cărţile noi sunt menţionate la întâmplare şi superficial, în rubrici improvizate. Dar în acelaşi an Vianu renunţă la critica literară, iar succesorul său, A. Bădăuţă, nu

reuşeşte să menţină la un nivel comparabil oficiul asumat şi în 1928 îl cedează lui Const. D. Ionescu, înlocuit, la rândul său, în 1932, de Ovidiu Papadima. Din acest moment rubrica prinde consistenţă, dar în 1938 e părăsită şi de noul titular, temporar fiind susţinută de Octav Şuluţiu (1940–1941). Prin ultimul deţinător, Nicolae Roşu, cronica literară devine o rubrică de scandal. Cronica dramatică e asigurată, timp de aproape opt ani (decembrie 1922 – mai 1930), de Ion Marin Sadoveanu, devenind astfel o adevărată instituţie de educaţie artistică. Preluată provizoriu de Paul Sterian şi de G.M. Zamfirescu, rubrica se deteriorează, până la suburbanitate, prin Toma Vlădescu (1932–1936), iar prin Dragoş Protopopescu adoptă un ton şi un mod de abordare umoristic. O ţinută intelectuală înaltă caracterizează cronica plastică, datorită competenţei lui Oscar Walter Cisek, semnatar al rubricii în anii 1923–1929, şi profesionalismului succesorilor săi, Aurel D. Broşteanu şi V. Beneş. Mişcarea muzicală a fost urmărită în revistă doar intermitent, însă de un specialist de întâia mărime, G. Breazul. ***D.Mc.***

GÂNDIRE ŞI ARTĂ, revistă tipărită la Detroit, în Statele Unite ale Americii, între octombrie 1979 şi octombrie 1986, cu apariţie anunţată „de mai multe ori pe an”, în fapt anuală, sub redacţia arhimandritului D. Felix. Înscriind pe frontispiciu, drept motto, „Credinţă, dragoste, speranţă”, publicaţia – editată în condiţii grafice deosebite – se adresează „cetitorilor români de pretutindeni şi prietenilor care iubesc poporul român şi ţara noastră, România”. Destinată apărării credinţei „creştine ortodoxe, în care s-a născut şi a crezut neamul nostru românesc”, revista se implică în apărarea românilor de pretutindeni, adoptând o atitudine nepărtinitoare. Pentru atingerea ţelurilor se apelează din plin la mijloacele artei. Sunt reproduse texte patriotice (îndeosebi versuri) din clasici (V. Alecsandri, D. Bolintineanu, G. Sion, M. Eminescu, Al. Vlahuţă, G. Coşbuc, St. O. Iosif, O. Goga, Nichifor Crainic, N. Iorga), precum şi alte pagini din opera unor mari poeţi (Lucian Blaga, Tudor Arghezi, V. Voiculescu, Aron Cotruş) sau a poeţilor cu priză la public (Vasile Militaru, Radu Gyr, Artur Enăşescu ş.a.). O parte din texte sunt însoţite de note muzicale. Problemele importante ale istoriei (mai cu seamă chestiunea reîntregirii ţării în hotarele ei legitime) şi aniversările ocupă un loc important, alături de problemele ecumenice şi catihetice. Revista este bogat ilustrată cu portrete ale marilor voievozi şi scriitori, reproduceri după picturile lui Nicolae Grigorescu şi sculpturile lui Constantin Brâncuşi, cu motive artistice populare româneşti, cu imagini ale unor monumente arhitectonice, bisericeşti şi laice. Contribuţia esenţială o constituie însă tipărirea, de cele mai multe ori pentru prima dată, a unui număr însemnat de poeme ale românilor din SUA şi Canada. Ultimele numere sunt adevărate antologii ale poeziei române din exil. Se remarcă îndeosebi numărul 5 din 1982, cu grupajul *Poeţi români în America de Nord*, în cadrul căruia apar nouăzeci de texte semnate de peste douăzeci de autori: George Alexe, Radu Budişteanu, Anton Ciuntu, Dumitru Ichim, Eglantina Daşchievici, Mitică Benciu, Aron Cotruş, Ştefan Baciu, Vasile Posteuca, Nicolae Novac, Eugen Enea Caraghiaur, Mircea Andrieşanu, Nicolae Beldean, Florica Baţu, Helen de Silaghi ş.a. Acestea sunt dispuse în compartimentele *Poezii religioase, Poezii morale, Poezii patriotice, Poezii doritoare de pace în lume, Poezii cu referire la integritatea României, Poezii de dor pentru patria străbună, Poezii cu dor de acasă, Poezii cu iubire de natură, Poezii nostalgice,* versurile fiind uneori prefaţate de arhimandritul D. Felix. Foarte rar se recenzează în paginile revistei cărţi. În schimb, la aniversări sunt creionate profiluri de scriitori (Dimitrie Cantemir, M. Eminescu). Un loc aparte îl ocupă încercarea de prezentare a filosofiei române, realizată, sub pseudonimul Felix Dubneac, de D. Felix. Multe poezii, articole şi eseuri importante (sau considerate de redacţie importante) sunt traduse în engleză, întrucât se încearcă o promovare în acest spaţiu cultural. Alţi colaboratori: Valeriu Anania, Vasile Cândea, Dumitru Micu, Ana Blandiana, Costin Dacus Florescu, Constanţa A. Iliescu, Ion On. Conciu, Mihai B. Dumitrescu, monahia Olga Gologan, Doris Plantus, Ioan Sylvia Păcurari, Liliana Najeran, Cella Delavrancea, Lidia Stăniloae, Vasile Voiniţchi, Olguţa Caia, Ioasaf Popa. Alte domenii decât cele literare sunt ilustrate de Antonie Plămădeală, Anna Hilton, Monica Cheryl Trepanier, Paulin Popescu, Sofian Boghiu, arhiepiscopul Adrian Hriţcu, Boris Puşcaşu, ieromonahul Petroniu Tănase Emilian, Al. Tonceanu, Al. Stănciulescu-Bârda, Ovidiu Corneliu Almăşan, Irineu Pop, Dumitru Popa. **G.a.** este una dintre cele mai importante reviste cu caracter cultural ale exilului, oferind cercetătorului un bogat material, din perspectiva căruia să poată fi judecată linia de continuitate a afirmării tradiţiilor româneşti. ***I.O.***

GÂNDIRISM. Curent ideologico-literar, **g.** s-a format în jurul revistei „Gândirea”, apărută la Cluj la 1 mai 1921 și transferată în decembrie 1922 la Bucureşti. Publicaţia a avut, în primii ani, un caracter prin excelenţă eclectic. În etapa clujeană paginile ei reunesc autori din toată România, între timp întregită, din toate generaţiile şi de orice formaţie. În sumarele ei ardelenii Lucian Blaga, Ion Agârbiceanu, Aron Cotruş, Emil Isac figurează alături de muntenii şi oltenii Ion Pillat, Adrian Maniu, Nichifor Crainic, Gib I. Mihăescu, de moldovenii Mihail Sadoveanu, G. Topîrceanu, Demostene Botez, Al. O. Teodoreanu, Al. A. Philippide; sămănătorişti ca Ecaterina Pitiş, George Voevidca şi Ion Buzdugan semnează în aceleaşi pagini cu simbolişti şi modernişti precum D. Karnabatt, Tudor Arghezi, G. Bacovia, Ion Vinea. O direcţie încearcă să traseze, de îndată ce începe să publice şi articole, Nichifor Crainic. Eseul *Iisus în ţara mea* (11–12/1923)prefigurează întreaga ideologie literară gândiristă. Paralel cu închegarea unei doctrine, cuprinsul literar al revistei devine mai puţin eteroclit, tinde spre omogenitate. „Gândirea” promovează un tradiţionalism evoluat, înnoit prin contacte cu modernitatea. Respinge avangardismul, fără să abiliteze sămănătorismul desuet. Colaboratorii ei principali sunt, de prin 1925 până către sfârşitul deceniului al patrulea, unii chiar până în 1944, când publicaţia îşi încetează apariţia, Lucian Blaga (poezie, teatru, filosofie, eseu), Adrian Maniu, Ion Pillat, V. Voiculescu, Aron Cotruş, Radu Gyr, D. Ciurezu, Donar Munteanu, George Gregorian, George Dumitrescu, N. Crevedia, Virgil Carianopol, Ştefan Baciu, Zaharia Stancu, Sandu Tudor, Vlaicu Bârna ş.a. (poezie), Mateiu I. Caragiale, Cezar Petrescu, Gib I. Mihăescu, Emanoil Bucuţa, Victor Ion Popa, N. M. Condiescu, Victor Papilian, Damian Stănoiu, Vintilă Horia, Olga Caba ş.a. (proză), Radu Dragnea, Vasile Băncilă, Emanoil Bucuţa, Ion Petrovici, Tudor Vianu, Dan Botta, Emil Cioran (eseistică), Petru P. Ionescu (filosofie). Activ colaborează, cu eseuri şi critică literară, în ultimii ani ai deceniului al treilea, G. Călinescu şi Mircea Eliade. Cronică scriu Ion Marin Sadoveanu (dramatică), G. Breazul (muzicală), Oscar Walter Cisek, Aurel D. Broşteanu, V. Beneş (plastică), Tudor Vianu, A. Bădăuţă, Const. D. Ionescu, Ovidiu Papadima, Octav Şuluţiu (literară) ş.a. În vocabularul lui Nichifor Crainic, director al revistei, şi în acela al

„Gândirea”. Ilustrație de copertă

adepţilor săi, tot ce s-a publicat în „Gândirea” suportă încadrarea în **g.** Unul dintre colaboratorii periodicului, Gheorghe Vrabie, şi-a intitulat monografia consacrată revistei, în 1940, *Gândirismul*. După cum a specificat însă Lucian Blaga, publicaţia a fost, de la început până după 1930, „un buchet de tendinţe centrifuge” (*Începuturile şi cadrul unei prietenii*). Articolele de atitudine ale primului director, Cezar Petrescu, au o tentă poporanistă. Pamfil Şeicaru introduce în „Gândirea” un spirit neosămănătorist. În opoziţie declarată cu el, Tudor Vianu cultivă universalismul. Blaga exaltă „fondul nostru nelatin”, iar G.M. Ivanov vântură idei slavofile. De la primele articole, Nichifor Crainic caută să traseze culturii române o orientare etnico-religioasă, arborând praporii ortodoxiei. Cu timpul – scrie Blaga – în paginile revistei s-au precizat două poziţii polarizate: de dreapta şi de stânga. Prima, afirmată de Crainic, cu sprijinul doctrinar al lui Radu Dragnea la început, apoi şi al lui Petre Marcu-Balş (Petre Pandrea) în al patrulea deceniu, al lui Vasile Băncilă (parţial), Petru P.

Colaboratori ai revistei „Gândirea”

Ionescu, Pan M. Vizirescu, D. Stăniloae (în materie de teologie) ş.a., „propunea certitudini pentru cititorii cu suflet mai receptacular". A doua, teoretizată de Blaga şi validată prin creaţia literară a celor mai talentaţi colaboratori, „problematiza aceste certitudini şi căuta noi şi iarăşi noi perspective pentru sufletele cu mai puţine aderenţe dogmatice". În timp ce dreapta, mai precizează autorul *Spaţiului mioritic*, „s-a menţinut cu stricteţe în ogaşele dogmatice ale ortodoxiei creştine", stânga şi-a permis, „sub privirea uneori mustrătoare a directorului, o anume libertate creatoare faţă de motivele creştine, convertindu-le în mituri şi viziuni inedite". Cele două direcţii coexistă în tot cursul perioadei interbelice, uneori întretăindu-se, pentru ca în timpul războiului să se disocieze tranşant. Din 1943 Blaga nu mai colaborează la „Gândirea". Corespondenţa lui cu Nichifor Crainic, editată postum, relevă că şi în deceniile precedente existaseră momente de tensiune între stânga şi dreapta. Indiferent însă de raporturile explicite, cele două orientări nu compun acelaşi curent ideologic sau, în orice caz, reprezintă ipostaze distincte, chiar antinomice ale **g.** Filosofia lui Blaga a şi fost, de altminteri, categoric respinsă de D. Stăniloae (*Poziţia domnului Lucian Blaga faţă de creştinism şi ortodoxie*, 1942) şi Crainic s-a raliat punctului de vedere al acestuia. În paginile revistei ponderea valorică o deţine, indiscutabil, literatura scrisă în spiritul propagat de Blaga, însă ideologia gândiristă au elaborat-o Nichifor Crainic şi secundanţii săi. Şi cum creaţia artistică din „Gândirea" nu se diferenţiază sensibil de cea apărută în alte periodice de orientare tradiţională („Familia", „Gând românesc" ş.a.), în timp ce doctrina posedă accente individualizante puternice, caracterele **g.** se cer stabilite îndeosebi în temeiul ideologiei publicaţiei prin care s-a propagat. Asemenea altor reviste de directivă („Propăşirea", „Convorbiri literare", „Sămănătorul", „Viaţa românească"), „Gândirea" s-a străduit să exercite un rol orientativ nu doar în literatură, ci în toate sferele culturii, să îndrume întreaga spiritualitate românească, să influenţeze chiar şi politica de stat. În eseuri şi articole ca *Parsifal*, *Titanii ateismului*, *Roma universală*, *Rasă şi religiune*, *Ortodoxie şi clasicism*, *Providenţa în istorie*, *Sensul tradiţiei*, Nichifor Crainic, pornind de la gânditori ca Oswald Spengler, Nikolai Berdiaev, Hermann Keyserling, consideră cultura şi civilizaţia realităţi nu numai deosebite, dar şi antagonice, afirmă că ele se ivesc nu simultan, ci succesiv, că „civilizaţia e bătrâneţea unei culturi", ba chiar „moartea" culturii; anatemizează Occidentul şi simbolul acestuia, „oraşul mondial", care ar fi un tărâm al degradării umane, al totalei dezumanizări, prin „materialismul desfrânat şi toate «ismele» eticii şi esteticii, până la internaţionalismul incolor", „un nou Turn al lui Babel"; deplânge „europenizarea" Rusiei de către Petru cel Mare (precursor prin aceasta al lui Lenin) şi a Principatelor Române prin acţiunea luministă a lui Dinicu Golescu, dar mai ales prin aceea a revoluţionarilor din secolul al XIX-lea, din cauza căreia „raportul nostru faţă de Europa" a ajuns a fi analog relaţiei „Daciei cucerite faţă de Roma celei din urmă străluciri a cezarilor". În temeiul concepţiilor organiciste şi în deplină consonanţă cu vederile lui C. Rădulescu-Motru din *Cultura română şi politicianismul*, directorul „Gândirii" susţine (exacerbând aceste concepţii şi vederi) că prin sincronizare cu structurile europene occidentale lumea românească a fost smulsă din propriul climat, deposedată de ceea ce avea specific, desfigurată prin implantarea de instituţii inadecvate. Totul era fals, după el, în societatea românească modernă: de la şcoală („zadarnică şi absurdă") la regimul politic. Atât Crainic, cât mai ales partizanii săi (cu deosebită vehemenţă Petre Marcu-Balş) opuneau cultura, înţeleasă ca acumulare de cunoştinţe, deci în alt sens decât cel spenglerian şi decât cel din cartea lui Rădulescu-Motru, creaţiei. „Menirea pe lumea aceasta a unui popor – afirmă Crainic – nu e aceea de a şti, ci aceea de a crea." Şi cum nu se poate crea viabil decât în spirit autohton, în baza tradiţiei, e normal să fie luaţi drept model acei înaintaşi prin care s-a exprimat plenar originalitatea naţională. Reconsiderând istoria spiritualităţii româneşti din perspectivă etnicistă şi ortodoxă, gândiriştii clasează personalităţile reprezentative moderne dihotomic: Kogălniceanu, Eminescu, Hasdeu, Iorga, Pârvan, Goga, de o parte, Titu Maiorescu, I.L. Caragiale, E. Lovinescu, Zarifopol, Ralea, de alta. Cei dintâi reprezintă, în viziunea lor, spiritul constructiv, elanul creaţiei pornit din zonele cele mai adânci ale fiinţei neamului, ceilalţi – spiritul critic, sceptic, steril, dizolvant, adus din Occidentul intrat în faza muribundă a civilizaţiei, înşelătoare întocmai ca „strălucirea de putregai a Romei în amurgul Antichităţii". Întrucât

spiritul critic proliferează în societăţile cu regimuri liberale, democratice, gândiriştii duc împotriva democraţiei şi a democratismului o luptă pe viaţă şi pe moarte. Preluând viziunea lui Nikolai Berdiaev din *Un Nouveau Moyen Âge*, Crainic prezintă Renaşterea ca ruptură în istoria umanităţii, ca deviere a evoluţiei istorice de la cursul firesc. Prin Renaştere şi prin orientările derivate din ea, spiritul religios a fost înlocuit cu cel laic, credinţa a fost marginalizată de raţionalism, spiritualismului creştin i s-a substituit materialismul ateu. Creştinismul e subminat chiar din interior: prin punerea în discuţie de către protestantism a dogmelor, principiile evanghelice sunt „dezdumnezeite". Spiritul Renaşterii a deschis şi calea mutaţiilor social-istorice. În el îşi are sursa Revoluţia Franceză, din care, în secolul al XIX-lea, s-a aprins cea bolşevică. Bolşevismul, în înţelegerea neomedievaliştilor, este satanism. Duhul satanic poate fi, după ei, exorcizat doar prin înapoierea la „adevărata" renaştere, care ar fi apărut chiar în Evul Mediu, fără a-l curma. După Berdiaev, aceasta s-a materializat în arta primitivilor italieni, în pictura lui Giotto, în operele lui Dante, ale Sfântului Dominic, Sfântului Francesco d'Assisi, ale lui Toma d'Aquino şi Gioachino da Fiore. Crainic atribuie caracter de renaştere culturii (în special artei) bizantine. În concordanţă cu Hermann Keyserling (căruia, probabil, când filosoful a trecut prin Bucureşti i-a şi inspirat aserţiunea în acest sens), el imaginează posibilitatea unei resuscitări a spiritualităţii bizantine prin creaţia culturală românească îndrumată de „Gândirea". De vreme ce în tot cursul istoriei, raţionează el, Ţările Române au contribuit substanţial, prin danii generoase, la perpetuarea creştinismului în Imperiul Otoman, la înflorirea vieţii spirituale ortodoxe la Muntele Athos, capitala României putea deveni un nou Bizanţ. Aşa cum, după căderea Constantinopolului (cea de-a doua Romă) sub stăpânire păgână, Bizanţul s-a mutat în scaunele de domnie ale Ţării Româneşti şi Moldovei, succesiunea celei de-a treia Rome, ajunsă în timp metropola diavoliei, revenea, în ordinea spirituală, Bucureştilor. Cu speranţa de a vedea realizată cândva o asemenea utopie, doctrinarul „Gândirii" aprobă cu entuziasm, începând din ultimii ani ai deceniului al treilea, politica regimurilor totalitare de dreapta, ajungând un apologet al fascismului mussolinian, mai târziu şi al hitlerismului. După 1930 Crainic a sprijinit mişcarea legionară şi mai cu seamă cuzismul, deţinând temporar şi o înaltă poziţie în ierarhia Partidului Naţional Creştin. A dirijat periodicele ultranaţionaliste „Calendarul" (1932–1933) şi „Sfarmă-Piatră" (1935–1942). Sub regimul antonescian a condus, un timp, Ministerul Propagandei.

Programatic, orientarea literară a „Gândirii" a fost formulată de Nichifor Crainic în amplul articol cu caracter de manifest *Sensul tradiţiei* (1–3, 1929). Anterior, în eseul *Iisus în ţara mea*, poetul, încă nu director al revistei, propunea aceeaşi orientare indirect, în termeni de gândire teologală mistică. Imaginea din folclorul românesc, mai ales din colinde, a Fiului lui Dumnezeu – zicea el – e una agricolă: „Nu Iisus de pe Golgota, ci Iisus din staulul vitelor, nu Iisus din Grădina Ghetsimani, ci Iisus din Cana Galileii, nu Iisus din pustia ispititoare, ci Iisus din parabola sămănătorului". Sensul acestor speculaţii este că literatura română, înrădăcinată în propria tradiţie, în creaţia autohtonă anonimă, trebuie să reflecte existenţa într-un spirit creştin, adaptat cadrului existenţial şi spiritualităţii specific naţionale. În *Sensul tradiţiei* această idee e dezvoltată amplu şi explicit. Definind tradiţionalismul promovat de „Gândirea" ca un curent care „voieşte o cultură creatoare de valori autohtone", Crainic afirmă că o asemenea acţiune implică „orientarea [...] spre Orient, adică spre noi înşine". Dat fiind că „moştenim un pământ răsăritean şi părinţi creştini" de rit oriental, argumentează el, „soarta noastră se cuprinde în aceste date geo-antropologice". Redeclarându-şi poziţia antioccidentalizantă, doctrinarul ortodoxist susţine că „occidentalizarea", „nihilismul occidentalizant" ar însemna „negarea posibilităţilor noastre creatoare", „negarea principială a unei culturi româneşti" şi, implicit, „acceptarea unui destin de popor născut mort". Prin adoptarea autohtonismului drept principiu de temelie, tradiţionalismul „Gândirii" – precizează Crainic – continuă sămănătorismul, dar îl redimensionează. „Sămănătorul" a cultivat ideea istorică şi ideea folclorică, nu însă şi ideea religioasă, componentă tot atât de inalienabilă a caracterului naţional. Rezumativ caracterizat: „Ţăranul sămănătorist e [...] un erou de baladă [...]. El bea cât zece, face dragoste cât zece, tâlhăreşte ca haiducii şi are a face cu cai de furat şi crâşmăriţe durdulii". Veridică, o

Desene de Anastase Demian

asemenea reprezentare a umanităţii româneşti e parţială, insuficientă: „S-a aprofundat caracterul etnic al acestui popor, dar s-a ignorat caracterul lui religios"; „«Sămănătorul» a avut viziunea magnifică a pământului românesc, dar n-a văzut cerul spiritualităţii româneşti". Pentru întregirea viziunii, „Gândirea" îşi propune, prin directorul ei, să stimuleze orientarea creaţiei artistice spre transcendent, să încerce depăşirea istoricului prin deschideri, în spirit creştin ortodox, spre veşnicie: „Peste pământul pe care am învăţat să-l iubim din «Sămănătorul» noi vedem arcuindu-se coviltirul de azur al Bisericii Ortodoxe". Acestei situări ideologice îi corespunde, natural, o estetică teologică, elaborată de Crainic în *Nostalgia paradisului* (1940), la origine curs universitar. Întemeiat pe scrieri patristice (Dionisie Areopagitul, în special), nutrit şi de idei din teologia rusă (Pavel Florenski, Nikolai Bulgakov), eseul pivotează în jurul aserţiunii că „Dumnezeu e frumuseţea perfectă şi absolută", care „se revelează lumii din proprie iniţiativă" prin *sophia.* Revelaţia sofianică e compensaţia dăruită omului de către divinitate pentru pierderea prin păcatul originar a fericirii paradisiace. Teologic interpretată, creaţia artistică exprimă „nostalgia paradisului". Încercând să determine apariţia unui curent ortodoxist în literatură şi în toate artele, Nichifor Crainic a reuşit doar să atragă în paginile revistei sale scriitori de orientare autohtonistă, notorii gânditori preocupaţi de sufletul naţional, inclusiv de manifestările specific româneşti ale religiozităţii. Literatura tipărită în „Gândirea" este ortodoxistă doar în realizări de grad secund, precum poeziile lui Sandu Tudor sau unele naraţiuni ale lui Victor Papilian, nu cele mai izbutite. Paul Sterian cultivă ortodoxismul la modul graţios parodic, infantilizant. Aspecte de spiritualism creştin în notă răsăriteană, adesea adânc penetrat de păgânism şi de „duhul eresului", se regăsesc în poezia şi teatrul lui Blaga, în versurile lui Voiculescu, Pillat, Maniu, în proza lui Papilian. O religiozitate creştină în variantă precis ortodoxă e cea din poeziile lui Nichifor Crainic. Pictural, orientarea estetică propusă de „Gândirea" a fost realizată – în latura etnologică, cu doar vagi implicaţii religioase – de Francisc Şirato, Ioan

Theodorescu-Sion, Rodica Maniu. Eminamente ortodoxistă e grafica lui Anastase Demian. De o muzică gândiristă şi ortodoxistă nu se poate vorbi, dar G. Breazul pledează pentru valorificarea modernă a melosului ritual, cultic. În concluzie, **g.** poate fi caracterizat ca fiind, în expresia lui ideologică, autohtonism, etnicism şi tradiţionalism în spirit creştin ortodox, iar în literatura de imaginaţie este o componentă esenţială, dar diferenţiată, a mişcării tradiţionaliste interbelice, căreia îi dă o nuanţă spiritualizată, cu accent religios.

Repere bibliografice: Lovinescu, *Ist. civ. rom.*, I, *7–23*; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, I, *201–210*; Ralea, *Scrieri*, VII, *99–112*, *118–149*, *182–194*; Lovinescu, *Critice*, VII, *17–19*, *31–33*; Constantinescu, *Scrieri*, VI, *429–436*, *442–454*, *465–467*; F. Aderca, *Mic tratat de estetică*, Bucureşti, 1929, *203–221*; Călinescu, *Opere*, I, *801–806*; Dima, *Aspecte*, *45–71*; Nichifor Crainic, *Puncte cardinale în haos*, Bucureşti, 1936; C. Rădulescu-Motru, *Românismul. Catehismul unei noi spiritualităţi*, îngr. Gheorghe Alexandru Cazan, Bucureşti, 1992, *85*, *93–96*; Nichifor Crainic, *Ortodoxie şi etnocraţie*, Bucureşti, 1938; Nichifor Crainic, *Nostalgia paradisului*, îngr. și introd. Dumitru Stăniloae, postfață Petru Ursache, note Magda Ursache, bibliografie Alexandru Cojan, Iași, 1994; Gh. Vrabie, *Gândirismul. Istoric, doctrină, realizări*, Bucureşti, 1940; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *789–802*, *Ist. lit.* (1982), *873–886*; Crohmălniceanu, *Literatura*, I (1972), *76–103*; Dumitru Micu, *„Gândirea" şi gândirismul*, Bucureşti, 1975; Nichifor Crainic, *Memorii*, I–II, îngr. Nedic Lemnaru şi Alexandru Condeescu, pref. Alexandru Cojan, Bucureşti, 1991–1996, *passim*; Micu, *Scurtă ist.*, II, *20–48*; Mircea A. Diaconu, *Poezia de la „Gândirea"*, Bucureşti, 1997; ed. Bucureşti, 2008; Puiu Ioniță, *Gândirea și gândirismul* (*I–II*), CRC, 2005, 3, 4; *„Gândirea". Poezie de inspirație religioasă*, îngr. Laura Bădescu și Mihaela Găitănaru, Craiova, 2007; Geo Vasile, *„Gândirea" fără prejudecăți*, RL, 2009, 5. ***D.Mc.***

GÂND NOU, revistă apărută la Buzău, ca lunar, dar cu intermitențe, din 15 octombrie 1933 până în mai 1934 (patru numere), sub redacția lui N. Niculescu și Const. Lupescu. Chiar din primul număr, cel dintâi pledează, în articolul *Empirism critic*, pentru „o critică productivă". Tot atunci Iancu Ionescu îndeamnă la „regenerarea" simultană a creatorilor și a criticilor literari (*Naționalismul*), iar N. Caravan impune, ca primă condiție a naționalismului creator, încrederea în forțele spirituale (*Critici și creatori*). Dintre rubricile permanente se rețin cele ce se ocupă de prezentarea noilor apariţii revuistice și editoriale („Cronica" și „Reviste și gazete"). Se disting cronicile la Damian Stănoiu (*Ucenicii sfântului Antonie*), Panait Istrati (*Casa Thüringer*) și G. Ibrăileanu (*Adela*). Revista propune articole de critică literară (N. Niculescu, *Estetica lui Croce*), alături de versuri aparținând lui Ioan Georgescu (socotit „un poet al tinerei generaţii"), Ion Tadeu, Dem. Iliescu, Octav Sargeţiu, dar și proză. În numărul 3 din ianuarie 1934 Mircea Streinul publică poezia *Fetei cu ochii cenuşii*, iar Ion Manolescu epigrame. Lui Paul Zarifopol i se închină, la moarte, un scurt medalion. ***M.Ș.***

GÂND NOU, publicaţie de cultură apărută la Odorhei, lunar, între aprilie şi octombrie 1935, din iniţiativa unui comitet; de la numărul 3 titlul devine „Gând nou transilvănean". Redactori sunt Radu Chirovici şi George Trandafirescu. „Sinceră şi dezinteresată", cum se declară, revista are drept deviză „Credinţa, Tronul, Naţiunea". Rubricile mai importante sunt „Reviste, cărţi, ziare", „Litere de tipar", „Frânturi din scara gândirii". Semnează versuri Radu Chirovici, Elena Marian, Vasile Culică, Sorel Avramescu, George Danubia (George Dan), proză scriu Cezar Măgură, R. Turneanu, Eugenia Iliescu, iar lui Panait Istrati i se republică *Tăvălugii Bărăganului*. Publicistica este ilustrată de Sebastian Rusan, Nicolae Iliescu, Vasile Culică (*Alexandru Vlahuţă*), Z. Crivăţ (*Panait Istrati*), Haralamb Croitoru ş.a. ***D.B.***

GÂND PRAHOVEAN, revistă apărută la Ploieşti, lunar, între octombrie 1943 şi februarie 1944 (cinci numere), purtând subtitlul „Pentru cunoaştere şi acţiune în cadrul naţiunii". Prim-redactor este Leonida Secreţeanu, iar ca redactor responsabil figurează Mircea Ionescu-Quintus. Publică versuri Leonida Secreţeanu, Mircea Ionescu-Quintus, F. Voican, Petre Paulescu, iar cu proză, în special cu însemnări de pe front, sunt prezenţi Mircea Ionescu-Quintus, Leonida Secreţeanu, Ştefan Alexiu. La rubrica „Cronica literară" Mircea Ionescu-Quintus scrie despre volumul lui Al. Gregorian *Poeme de cruciat*, iar Stelorian Paleologu comentează *Poeme de război* de Radu Gyr, *Între două lumi* de Mihai Ralea, *Lume de ieri* de I.A. Bassarabescu şi *Bohema de altădată* de D. Karnabatt. Alte rubrici: „Cronica ştiinţifică", „Cronica măruntă", „Note". **G.p.** conţine statutele şi rapoartele de activitate ale Căminului Cultural, instituţie locală din reţeaua Fundaţiei Culturale Regale „Regele Mihai". ***C.H.***

GÂND ROMÂNESC
REVISTĂ DE CULTURĂ EDITATĂ DE ASTRA
APARE LUNAR, SUB CONDUCEREA UNUI COMITET
REDACTOR: ION CHINEZU SECRETAR DE REDACȚIE: OLIMPIU BOITOȘ

GÂND ROMÂNESC, publicație apărută la Cluj, lunar, între mai 1933 şi aprilie 1940, editată de Astra. Redactor: Ion Chinezu, secretar de redacţie: Olimpiu Boitoş. După „Gândirea", editată inițial la Cluj în 1921, **G.r.** este cea mai importantă publicaţie culturală a Transilvaniei din perioada interbelică, atât prin valoarea colaboratorilor, cât şi prin calitatea materialelor publicate, revista ilustrând nivelul atins de scrisul transilvănean al noii generaţii: Lucian Blaga în poezie, Pavel Dan, Ion Vlasiu şi Victor Papilian în proză, Ion Chinezu, Ion Breazu şi D.D. Roşca în planul criticii, istoriei literare, eseisticii şi filosofiei. În *Cuvânt înainte* Ion Chinezu încearcă o racordare a vechiului realism poporan tribunist la stadiul de evoluţie a societăţii româneşti contemporane, preconizând înscrierea „localismului creator" în ritmul spiritual al întregii ţări: „Rostul acestei reviste este tocmai să mobilizeze toate energiile bune ale Ardealului, să ţie mereu la suprafaţă complexul de probleme ale acestei părţi de ţară", spre a realiza „cercetarea vieţii ardelene în toate încheieturile ei". Prin accentul pus pe promovarea literaturii originale, **G.r.** urma să apere „însăşi substanţa culturii româneşti de mâine", „o corespunzătoare patrie a spiritului suprapusă realităţilor pământene". Programul se clarifică pe parcurs prin intervenţiile cu sens doctrinar ale lui Ion Chinezu (*Ideea care a prezidat la întemeierea revistei noastre…*, *Idealul clasic al omului*, *Douăzeci de ani de viaţă literară românească în Ardeal*), ca şi prin notele şi luările de poziţie ale redacţiei. Peste tot se încearcă o modificare de atitudine în raport cu valorile trecutului, promovându-se un spirit de sinteză creatoare. În acelaşi timp, revista caută să fie şi un buletin informativ al Astrei, prin rubrici speciale consacrate problemelor acesteia: adunările, programul despărţămintelor, activitatea secţiilor literar-ştiinţifice, istoricul asociaţiei; multe dintre ele sunt trecute în revistă la rubricile de cronică literară, ştiinţifică, a ideilor, plastică, culturală, demografică, sociologică, istorică, teatrală şi la „Buletin, însemnări, revista revistelor, note". În plan literar publicaţia s-a orientat cu precădere spre promovarea talentelor transilvănene tinere din poezie, proză, teatru, eseu, gruparea de aici fiind reprezentativă pentru această nouă infuzie de valori. În poezie, pe lângă vocile lirice impuse (Lucian Blaga, Aron Cotruş, Teodor Murăşanu), se va da prioritate tinerilor Radu Stanca, Mihai Beniuc, Emil Giurgiuca, Olga Caba, George Boldea, Radu Brateş, Yvonne Rossignon, D. Gherghinescu-Vania, Teofil Lianu, Aurel Marin, Ion Moldoveanu, George Popa. În proză marea descoperire a lui Ion Chinezu va fi Pavel Dan, cu unele din cele mai bune povestiri ale sale (*Zborul de la cuib*, *Poveste ţărănească*, *Copil schimbat*, *Înmormântarea lui Urcan Bătrânul*), urmat de Victor Papilian (cu nuvelele *Trădare*, *Victorie*, *Maternitate* şi fragmente din romanele *Fără limite* şi *În credinţa celor şapte sfeşnice*), Ion Vlasiu (*Tinereţe*, *Vreau să trăiesc*), V. Beneş (cu câteva nuvele fantastice, *Hanul roşu*, *Biserica din Fraustadt*), Sera Furpa (Alexandru D. Rădulescu), Ionel Neamtzu, Al. Ceuşianu. Dintre scriitorii afirmaţi publică Ion Agârbiceanu (schiţe, fragmente din romanul *Sectarii*), Emanoil Bucuţa, G.M. Vlădescu ş.a. Cât priveşte dramaturgia, e prezent Lucian Blaga cu fragmente din piesa *Avram Iancu*. Revista are meritul de a fi beneficiat de o echipă redutabilă de eseişti, între care se numără Vasile Băncilă, Lucian Blaga, D.D. Roşca, Mircea Vulcănescu, Constantin Noica, Victor Iancu, Ovidiu Papadima, Eugeniu Sperantia, Zevedei Barbu, H. Jacquier, care au contribuit la impunerea unui climat spiritual de mare distincţie. Blaga îşi publică aici câteva eseuri (*Fenomenul stilului şi metodologia*, *Cultură minoră şi cultură majoră*, *Despre plenitudinea istorică*), la fel Emil Cioran (*Sub semnul ireparabilului*), Constantin Noica (*Pentru reabilitarea individului*), Vasile Băncilă (*Profetismul şi timpul nostru*). În special acesta din urmă are o contribuţie remarcabilă la surprinderea notelor definitorii ale specificului ardelenesc (*Semnificaţia Ardealului*, *Ardealul adolescenţei noastre*) şi la relevarea însuşirilor filosofice ale lucrărilor lui Lucian Blaga, prin studiul de ecou în epocă *Lucian Blaga, energie românească*, ce se tipăreşte şi în volum, în colecţia „Gând românesc" (1938). Revista se caracterizează şi prin locul important pe care îl acordă relaţiilor culturale şi literare cu minorităţile etnice (revistele „Klingsor", „Erdélyi Helikon" ş.a.), orientare imprimată probabil de Ion Chinezu, care este şi autorul lucrării *Aspecte din literatura maghiară ardeleană. 1919-1929* (1930); în afară de el, se pronunţă specialişti în chestiune, precum Corneliu Codarcea, Coriolan Petranu, Ion Costea, Virgil Vătăşanu, Peter

Neagoe, H. Jacquier. Din literatura europeană **G.r.** e preocupată să-şi familiarizeze cititorii cu scrierile lui Giovanni Pascoli, Rilke, Antonio Machado, Emilio Cecchi, uneori chiar prin textele unor traducători care transpun în română din limba lor maternă, cum se întâmplă cu Giuseppe Cifarelli sau cu Guerrina Borsatti. În etnografie şi folclor se remarcă tinerii specialişti Ion Chelcea, Traian Herseni, Gh. Pavelescu, Ion Muşlea, Anton Balotă, Al. Dima, Ovidiu Papadima; în lingvistică, eseistică şi istorie literară se afirmă D. Popovici, Tudor Vianu, Edgar Papu, Victor Iancu, Bucur Ţincu, Eugeniu Sperantia, Sextil Puşcariu, Th. Capidan, D. Macrea, Ştefan Paşca, Emil Petrovici, în istorie David Prodan, Ion Moga, Ioan Lupaş, Aurel Decei, C. Daicoviciu, în medicină Leon Daniello, în artele plastice V. Beneş, V. Vătăşanu, Coriolan Petranu, iar în muzică şi cronică dramatică Ion Breazu şi Olimpiu Boitoş. Cu asemenea colaboratori, revista s-a putut înscrie în circuitul naţional de valori, în disputele şi luările de poziţie ale momentului. ***D.B.***

GÂNDUL, revistă apărută la Craiova din aprilie până în iunie 1907, îngrijită de Demetru Marcu. Sumarul este alcătuit cu precădere din poezii, alături de versuri semnate cu pseudonime aflându-se și texte de Alice Călugăru şi Demetru Marcu. Se întâlnesc traduceri din Shakespeare şi Vergiliu, precum şi cugetări şi sentinţe la rubrica „Flăcări gânditoare”. Poeziile, marcate de manierisme formale, decorative, sună de cele mai multe ori declamativ. Ilustrând gustul vremii pentru maxime şi cugetări, citatele din *Hamlet* de Shakespeare şi *Faust* de Goethe (aici scoase din context şi prezentate exclusiv pentru valoarea aforistică) au probabil ca sursă una din numeroasele compilaţii de maxime aflate în largă circulaţie încă de pe la 1880. Publicarea în serial a poemului epic *Venus şi Adonis* constituie probabil prima traducere în limba română a poemului de tinereţe al lui Shakespeare, transpus cu fidelitate relativă, fără păstrarea pentametrului iambic din versul original. ***Il.C.***

GÂNDUL NEAMULUI, publicaţie apărută, cu întreruperi, la Chişinău, din 10 decembrie 1920 până în aprilie 1928, apoi în martie–mai 1935, în decembrie 1935 și în ianuarie–februarie 1936; până la 8 martie 1923 titlul revistei este „Vulturul Basarabiei”, până la 1 mai 1923 „Vulturul Carpaților”, iar de la 15 mai 1923 se fixează la denumirea **G.n.** Este fondată de Alexandru I. Lazăr, Olimpiu Constantinescu, Teodoru Nicolae, George Uță, Xifta George, redactor-șef fiind Gh. Al. Arghiropol. Subtitlul iniţial „Revistă literaro-ştiinţifică, socială-bilunară, de propagandă culturală naţională a Cercului Studenţimii Române-creştine din Chişinău” se modifică în câteva rânduri, în 1928 ajungând „Revista Societăţii Studenţilor Naţionalişti «Vasile Conta»”, sub preşedinţia de onoare a profesorului Ştefan Berechet. Revista apare acum sub îngrijirea lui Olimpiu Constantinescu, George Uță, Mihai Cercel, Ștefan Băleanu și Ioan Huștiu. De-a lungul sinuoasei sale existențe, prin reveniri constante, **G.n.** lasă impresia că își caută permanent orientarea, deşi aceasta era fixată din primii ani de apariție. Astfel, în 1923 Olimpiu Constantinescu reitera idealurile de care era animată revista, ce-şi propunea să împrăştie „sămânța de cultură și educație națională în ogorul neamului nostru, sământă care va avea menirea să facă din cititorii noștri buni români, conștienți cetățeni”. Se face nu o dată apel la frazeologia grandilocventă a renaşterii ideii naţionale atunci când se arată că „am luptat și luptăm în două direcții: la sate pentru ridicarea culturală prin publicațiuni și reviste naționalo-culturale; la orașe prin luminarea conștiinței de pericolul care lucrează încet la distrugerea neamului – pericolul parazitismului străinilor” (*Cultură și educație națională*). De la un număr la altul proliferează apelurile la unitate în lupta de salvare a neamului împotriva „lașității și imoralității celor ce ne sunt ostili”, înmulțindu-se intervențiile cu conținut antisemit. Este publicat serialul despre „chestiunea evreiască” din jurnalul lui Dostoievski. Sunt reproduse versurile poeziei satirice a lui Ion Creangă *Oltenii la Iași*, în completarea notei lui A. Gheorghiu *Ion Creangă și evreii*. Același semnatar adresează o scrisoare deschisă lui N. Iorga, acuzându-l de atitudinea duplicitară față de evrei și reproşându-i că „ne-ați asmuțat spre câini și ne-ați părăsit între ei – ba mai mult – îi întărâtați împotriva noastră”. Strofele *Imnului studențesc* sporesc psihoza antisemită, întreţinută în **G.n.** de Dem. L. Stoicescu sau de V. Ialomițeanu. Producția propriu-zis literară este palidă. Semnează abundent versuri Nuși Tulliu, căruia i se alătură Ludovic Dauș, Ioan Popovici, Cezar Titus Stoika, George Uță, Petru Stati, Constantin Nani, George Murnu, dar figurează cu republicări şi G. Coșbuc (*La Paști*), O. Goga (*Vorbeau azi-noapte*

două ape), Cincinat Pavelescu (*Cântă greierul*). Apar și câteva texte prozastice sub semnătura lui Cezar Petrescu (*Lângă piatra din munte*), a lui N. Dunăreanu sau a neobositului Nuși Tulliu (*Lacrimile lui Iisus*). Singura secvență dramatică aparține lui Olimpiu Constantinescu – drama în versuri *Adevărul învinge*. Sectorul publicisticii este mai bine ilustrat. Eusebiu Tudorache scrie despre legătura dintre geniu și nevroză, C. Ionescu despre om ca factor economic, I. Suscian e interesat de dragostea de neam și de țară, V. Stăncescu de „sifilisul moral", academicianul Iustin Șt. Frățiman dezvăluie istoria unei colonii românești în Rusia anului 1765. D. Caracostea are două intervenții notabile: *Ce spune limba română despre destinele literaturii* și *Ce spune Hasdeu despre „Miorița"*. Constantin Goran se ocupă apoi de „literatura decadentă", iar I. Găvănescul semnalează două atitudini considerate dezastruoase în chestiunea națională: „miopia optimismului nostru" versus „paralizia pesimismului disperat". I. Ursu dă articolul *Patriotismul moldovenilor din Basarabia*, Liviu Marian investighează activitatea ziaristică a lui B.P. Hasdeu, Olimpiu Constantinescu urmăreşte sentimentul religios în creația folclorică (colinde, doine, balade), Laura Scriban abordează relația dintre credință și filosofie, Radu Rosetti oferă articolul *Nevoia ce a fost pentru Ștefan cel Mare de a se opune turcilor*, iar G. Rașcu semnează câteva note de drumeție (*Bosforul*). Constantin T. Stoika tălmăceşte din *Poemul naturii* de Titus Lucretius Carus (*Soarele*). Dintre numeroasele rubrici se rețin „Cronica", „Redacţionale", „Presa românească", „Cugetătorii noştri", „Recenzii", „Cronica teatrală", „Însemnări", „Bibliografii", „Tribuna scriitorilor noştri". Revista inserează şi câteva aforisme maioresciene. ***D.B.***

GÂNDUL NOSTRU, revistă apărută la Iași, bilunar de la 10 decembrie 1921 până în martie 1923 și lunar până în mai 1928, cu subtitlul „Artă–literatură". Numărul 4 menționează că apare „sub îngrijirea d-lor Ștefan Braborescu, Sandu Teleajen și Emil Serghie". Redactori: Sandu Teleajen (director din ianuarie 1927) și Al. I. Zirra (până în septembrie 1924); secretar de redacție: Adrian Pascu (până în ianuarie 1927). Textul *Vorbe la drum* din numărul inaugural, asumat de redacție, reunește câteva propoziții sentențioase construite în jurul cuvântului „artă", încercând să sugereze programul editorial. O puzderie de poeți asaltează redacția, unii în căutarea consacrării, alții deja cu volum sau numai debutanți de diverse inspirații, autori care scriu de la pastel la elegie, de la sonet la poeme de dragoste, nelipsind nici versurile umoristice, catrene și cronică rimată. Printre ei sunt G. Tutoveanu, Enric Furtună, George Voevidica, Ion Ojog, Gh. Bărgăuanu, Vladimir Corbasca și chiar o falangă de poeți olteni: Elena Farago, Eugen Constant, Radu Gyr, Dem. Bassarabeanu, Marcel Romanescu, Constantin Goran. Accidental doar colaborează Al. A. Philippide (*Pantomimă*). Dintre numele noi care în timp și-au câștigat loc în cetate se disting Virgil Gheorghiu și George Lesnea, care din atelierul tipografic unde se culegea revista s-a ridicat în pagina imprimată, remarcându-se, cum se precizează într-o notă de prezentare, „atât prin elementul social nou pe care-l aducea în scrisul lui, cât și prin muzicalitatea versului corect". Debutul lui George Lesnea e marcat în numărul 18/1922 cu poezia *Din adâncuri*, dedicată „Unui proletar", urmată de *Deznădăjduiții*. Câteva condeie vin din teatrul ieșean: A. Pop-Marțian (*Seara învierii* – poem creștin), C. Vernescu-Vâlcea, aflat și în spatele iscăliturii Matusalem (schița de portret *Matei Millo*), Ștefan Braborescu (un fragment tradus din *Hamlet* de Shakespeare și câteva poezii de Hérédia), C.B. Penel (autobiograficele *Frânturi din viața zbuciumată a unui fost actor*). Încercările dramatice propriu-zise sunt foarte puține, datorate însă unor creatori autentici: G.M. Vlădescu (*Scadența* – dramă în trei acte), G.M. Zamfirescu (tabloul al IV-lea din comedia tragică *Domnișoara Nastasia*), Adrian Pascu și Emil Serghie (*Rătăciții* – schiță dramatică). Mult mai larg este interesul acordat prozei, reprezentată de schițele lui G. M. Zamfirescu (*Nepoftitul*, *Simplu*), N. Batzaria (*Eleva mea Naimé*), N.N. Beldiceanu (*Cuculeț*), de nuvelele lui Al. Lascarov-Moldovanu (*Un om amabil*, *Signor Madotto*), Mihail Straje (*Bieții oameni*), de selecțiile din romanele *Bariera* lui G.M. Zamfirescu, *Lama de Toledo* și *Tăcere* de G.M. Vlădescu – ambele anunțate ca aflându-se în apropierea tipăririi –, *Idilă* de Alfred Hefter și *File de cronică* de Sandu Teleajen, în maniera arhaizantă a lui Al. O. Teodoreanu. Traducerile din literaturile străine rămân de-a lungul întregii perioade de apariție a **G.n.** doar o pată de culoare prin varietatea lor, unele fiind republicări. Al. T. Stamatiad tălmăcește *Frumusețea* lui Baudelaire și un scurt fragment din *Poeme în proză* de Oscar Wilde, Al. Iacobescu

adaptează poezii de Longfellow și Haracourt, D. Nanu un fragment din comedia *Berbecul alb* de Francis Lebrun și Charles ***, iar Al. Pop-Marțian se asociază cu Ștefan Bălcești pentru tălmăcirea *Priveghiului* contesei Anna de Noailles. Din literatura rusă câteva stanțe de Lermontov și schița *La frizer* a lui Cehov își găsesc traducători în George Lesnea și Titus Hotnog. Revista întreține și o atitudine critică onestă, chiar dacă uneori cu accente polemice față de creația unor confrați, mai ales în rubricile dedicate cronicilor și recenziilor literare, ca și în câteva eseuri și analize teoretice realizate de Paul I. Papadopol (*Datoria criticii*, *Ce-i cu istoria literară românească?*), Sandu Teleajen (*Poezie nouă*), G.M. Zamfirescu (*Între scenă și artă dramatică*), Marcel Romanescu, N. Batzaria, Mircea Mancaș, Ion Găvănescul, S. Emilian (Emil Semilian; mai semna em. S.), Emil Serghie. În portrete emoționante sunt evocați la dispariție N.N. Beldiceanu, Teodor T. Burada, Gh. Becescu-Silvan, Ion Pavelescu, Ion Ciorănescu, Emil Bărbulescu, C. Sandu-Aldea. Coperta și ilustrațiile, realizate în atelierul fotografic Marvan, reproduc desene și tablouri de R. Hette, I. Cosmovici, O. Briese. Alți colaboratori: Eugen Boureanul, Vintilă Russu-Șirianu, Al. Vâjăianu (-Uz), Aurelian Păunescu, Al. Terziman, Al. Pogonat, Nuși Tulliu, Leca Morariu, Mihai Bantaș, Bob Negruzzi, Valentin Al. Dorian (Valentin Al. Georgescu), Constantin Mateescu (sub pseudonimul Sever Anina), Al. Al. Leontescu. ***R.P.***

GÂNDUL NOSTRU, periodic apărut la Bucureşti, lunar, mai întâi între decembrie 1941 şi mai 1942 (șase numere duble), apoi în 1 noiembrie 1942 (un singur număr), cu subtitlul „Revistă de orientare socială". Pentru primul interval redactori sunt Gh. Bumbeşti, Paul Dimitriu şi Florin Papazu, iar redactor-responsabil Constantin Suter. La reapariție redactorul-responsabil rămâne același, numele noi fiind reunite sub genericul unui grup format din Ion Caraion, Ben Corlaciu, Elena Diaconu, Geo Dumitrescu, Virgil Ierunca și Tiberiu Tretinescu. Subtitlul devine acum „Revistă lunară pentru literatură". Desprinzându-se de climatul tensionat al momentului, **G.n.** își fixează privirile spre viitor, atent la „conturul general, dominantele şi permanenţele lumii astăzi în plămădire". Multiplelor probleme – economice, sociale, spirituale –, inițiatorii promit să le răspundă cu luciditate, echilibru și decență, încercând să impună un „punct de vedere, adică un spirit și o dialectică" (*Gândul nostru*). În numărul din noiembrie 1942 un protest ține loc de articol-program: „În cumplita confuzie a planurilor și valorilor artistice, perspectiva noastră «negativistă» își pretinde dreptul de a ajuta instaurarea bunului gust, demascarea imposturii, promovarea artei curate". Pagina trei aduce lămuriri legate de noua apariție, în care „își schimbă multe din detalii. Redactorii vechiului grup plecând, cei mai mulți, la oaste, revista trece în seama grupului redacțional al fostului «Albatros», continuând, pe plan literar, o orientare către adevăr și frumos, care s-a mărturisit cu orice prilej". În seria primă revista găzduiește exclusiv publicistică: Florin Papazu, *Spiritul revoluționar și spiritul reformist* (pornind de la Revoluția Franceză), Ionangelo Pompilian, *Introducere la problema crizei tineretului* (despre nevoia reformei învățământului liceal şi a unui reviriment al învățământului universitar). Gh. Bumbești contribuie cu un ciclu de eseuri în care analizează „structura sufletească a omului contemporan și trăsăturile sale caracteristice". Unul dintre acestea este intitulat *Poziția sufletească a omului* (ce ar fi trebuit continuat cu *Misticismul și intuiționismul ca semne ale epocii noastre*, dar la care autorul mărturisește că a renunțat după audierea prelegerii de deschidere a cursului de logică al profesorului Mircea Florian), iar altul este *Întoarcerea în moarte*. La rândul său, Radu Câmpeanu se arată interesat de gradul de maturitate a tineretului, cel de la care se așteaptă garanția continuării progresului națiunii române, în timp ce Ion Șiugariu scrie despre cultura muncitorilor. În primele numere, Mihai Ralea își exprimă credința că Europa va găsi forța de a depăși impasul momentului istoric de culoare medievală, grație unei noi renașteri, „printr-o atenție deosebită acordată omului și destinului său" (*Date pentru o renaștere a culturii europene*). Victor Papacostea se ocupă de Peninsula Balcanică în studiile comparate, iar Ion Zamfirescu deplânge opțiunile profesionale mercantile ale noii generații (*Tineret și cariera didactică*). În numărul din martie–mai Tudor Vianu reamintește că „singura mare primejdie care amenință viața spirituală a omului este pierderea sentimentului continuității morale, neînțelegerea sau disprețul trecutului. Stupida ignorare a valorilor cucerite altădată de oameni" (*Filogeneza idealului*). Generoase sunt și rubricile „Cronica" ori „Însemnări", care includ

cu intermitență recenzii. Monica Urechia prezintă cartea lui L.-F. Céline *Voyage au bout de la nuit*, iar Nic. Stoia romanele *Contrapunct* de Aldous Huxley și *Patriotul* de Pearl S. Buck. A. Ghinea comentează lucrarea *Evoluția economiei românești* a lui Virgil Madgearu, în vreme ce Ștefan Popescu pledează pentru realism în literatură. Adrian Ionescu laudă inițiativa noului director al Naționalului bucureștean, Liviu Rebreanu, de a monta *Hamlet* „într-un moment când zbuciumul întregii omeniri pare a se identifica cu sufletul nefericitului prinț al Danemarcei". În noul format al seriei a doua **G.n.** capătă substanță artistică. Semnează versuri Elena Diaconu, Ovidiu Râureanu, Ben Corlaciu și Dimitrie Stelaru (*Maria Maria*), căruia Geo Dumitrescu îi schițează un profil, iar Tib. Tretinescu oferă schița *Ziarista*. Publicistica literară îi aparține lui Virgil Ierunca (*Un Don Juan al morții: Anton Holban*), care ține și rubrica „Cronica literară". A. Apostol asigură „Cronica dramatică". Incitante notații cuprind rubricile „Relief" și „Carnet francez". Alți colaboratori: Romulus Anastasescu, Al. Mironescu, V.V. Moiş. ***D.B.***

ANUL II No. 3 15 MARTIE 1934

GANDUL VREMII

Revistă de ideologie. Apare lunar.

GÂNDUL VREMII, publicaţie apărută iniţial la Iaşi, lunar, între 15 noiembrie 1933 şi martie 1937, apoi la București, pînă în iunie 1939, cu subtitlul „Revistă de ideologie". Are ca redactor şi administrator pe Mihai Uţă, alături de care apar, din ianuarie 1937, și numele redactorilor responsabili: Octav Halunga, Vasile Manciu și P.P. Stănescu. Din aprilie 1937 redacţia şi administraţia îi revin lui P.P. Stănescu, redactori responsabili fiind Octav Halunga, Vasile Maciu și Tiberiu Mărgineanu. Numărul 8–10/1938 publică și lista colaboratorilor: I. Bunescu, V. Chicu, Al. Claudian, N. Deleanu, Sterie Diamandi, I. Gruia, O. Halunga, Paul Ionescu-Daniel, N. Ionescu-Lazu, Ion Pas, C.R. Pascu (Canada), C.-Titel Petrescu, Gr. T. Popa, Lotar Rădăceanu, Andrei Rizescu, A. Steopoe, Șerban Țițeica, Șt. Voitec. Revista își asumă în mod declarat absența unui program. În preambulul rubricii „Însemnări" a primului număr o notă precizează: „Nu încadrăm calea pe care pornește revista, nu anticipăm etapele ce va traversa și nici punctul unde se va opri. Ideologia în serviciul căreia e pusă se va degaja din cele scrise aici și se va lămuri și întemeia progresiv". În ultimul număr, din ajunul izbucnirii celui de-al Doilea Război Mondial, în apelul *Pentru libertatea națională*, redactorii **G.v.** își reafirmă crezul: „Cei ce scriem aici și, cu greutăți mari, cunoscute numai de noi, ne silim să ținem vie revista aceasta închinată luptei pentru libertate, dreptate și omenie [...] facem cu toții parte din rândurile armatei chemate, în ceasul marii primejdii, să apere țara". Alături de câteva rubrici constante („Bibliografie", „Cărţi şi reviste"), mai târziu apar intermitent „Cronica literară" și o rubrică de recenzii. Publicistica politico-ideologică a revistei este axată în exclusivitate pe teme de orientare social-democrată. Deschiderea o face Mihai Uță, care analizează spiritualitatea vieții publice din acest moment, concluzionând în registru sumbru: „Târgul de iluzii, înființat în piața publică, împiedică întoarcerea la realitate și menține o stare patologică, unde trecutul nu poate să moară, iar viitorul nu se poate naște" (*Târgul de iluzii*). Universitarul Gr. T. Popa propune forme de sindicalizare a profesorilor, în vreme ce P.P. Stănescu e oripilat de rapiditatea cu care barbaria fascisto-hitleristă „se întinde din ce în ce mai întunecată și mai degradantă" într-o țară ca a noastră, gata să „maimuțărească" tot ceea ce este străin. În *Social-democrație și comunism* Al. Claudian abordează criza europeană a doctrinei, C. Aldea deplânge „greșelile peste greșeli" pe care „nepăsarea și nepriceperea celor care ne-au guvernat" le-au abătut asupra țării în ultimul deceniu, Mihai Uță glosează despre „revenirea la soluția liberală" sau despre binomul religie și politică, cu înfierarea directă a ortodoxismului, ce ar fi incapabil „să disciplineze viața spirituală amorfă a poporului românesc". D. Papadopol constată criza democrației, „căzută în disprețul oamenilor", care nu ar trebui să uite de „bobul de aur" pe care aceasta îl înglobează și care trebuie salvat cu orice preț – principiul libertății (*Elitele în democrația selectivă*). P.P. Stănescu și Lotar Rădăceanu „caută să prindă câteva caracteristici ale limbii neoromânești în care sunt scrise ziarele" (*«Mult e dulce și*

frumoasă...», *Tot în chestiunea neologismelor*), Mircea Mancaș se aventurează în universul psihanalizei (*Arta și contrastele sufletești*), în vreme ce universitarul clujean Const. Gh. Macarovici se ocupă de probleme științifice (*Razele cosmice*). Viziunea lui Oswald Spengler despre dezvoltarea istorică a lumii contemporane face obiectul studiului lui Vasile Manciu. Într-o corespondență din Canada C.R. Pascu informează despre șomerii din Statele Unite, iar Andrei Rizescu scrie despre manualele de curs secundar. În afara articolelor ce ilustrează orientarea generală a publicației, pot fi citite și texte aparținând unor intelectuali precum Tudor Vianu (*Libertatea cugetării*), Ion Petrovici (*Filosofia franceză în România*), D. Popovici (*Românii în presa saint-simoniană*, *„Santa Cetate"*), Octav Botez, George Ivaşcu (*Gherea şi actualitatea*), E. Kalos (*Contribuţii la psihologia raselor şi popoarelor*), Ion Pas (*Oameni şi animale*), Ştefan Bârsănescu (*Reflexiuni de psihologie criminală*). Rubrica „Interpretări" găzduiește, sub iniţialele O.H. (Octav Halunga), o cronică la *Eonul dogmatic* al lui Lucian Blaga, amintirile lui Ion Petrovici despre Titu Maiorescu, prilejuite de aniversarea Junimii, tot aici publicându-se medalionul *Octavian Goga, poetul şi omul politic* şi fragmente din *Teze şi antiteze* de Camil Petrescu. C. Rădulescu-Motru adresează un apel pentru donaţii în slujba cercetării psihologice. ***D.B.***

GÂNDURI BUNE, revistă apărută la Huşi între 15 aprilie 1914 şi iunie 1916. Ritmicitatea anunţată, bilunară, nu este respectată, în cei doi ani de existenţă înregistrându-se multe numere duble. Iniţial publicaţia este scoasă de N.N. Tiron, directorul Prefecturii de Fălciu, dar începând cu numărul 8–9/1914 atribuţiile sunt împărţite: N.N. Tiron rămâne secretar de redacţie, iar I. Dragomirescu, revizor şcolar, devine administrator şi casier. La retragerea lui Tiron, în august 1915, locul acestuia este preluat de Const. Al. Holban, directorul Gimnaziului „Anastasie Panu" din localitate. În primul număr este lansată invitaţia la colaborare, menţionându-se că „revista nu are caracter politic militant". Alături de poezii, schiţe şi povestiri figurează materiale de informaţie grupate în câteva rubrici permanente: „Cronica economică", „Cronica politică", „Cronica veselă", „Cronica muzicală" (de la explicaţii despre sonată la cronica unui concert susţinut de George Enescu la Huşi), „Cugetări" (cuprinzând aforisme din Chamfort, Fontenelle, Lev Tolstoi, Maupassant, Hugo). În structura publicaţiei se observă un echilibru între dorinţa de conservare a tradiţiilor şi evidenta preocupare pentru transformarea mentalităţilor şi racordarea lor la modernitatea timpului. Astfel, economul stavrofor V. Ursăcescu semnează articole despre diverse sărbători creştine, despre trecerea unor obiceiuri şi credinţe din religiile păgâne în creştinism, despre originea unor proverbe şi etimologia unor expresii sau oferă date istorice referitoare la Biserica şi Episcopia Huşilor. La rubrica „Documente sociale" doctorul R. Chernbach scrie numeroase texte despre instruire şi educaţie. Curând după lansare, odată cu numărul 5/1914, revista trece sub direcţia Cercului Gânduri Bune, anunţându-i programul şi tipărind unele materiale prezentate acolo. Şezătorile cercului sunt inaugurate de conferinţa lui Octavian Goga *Calvarul nostru*. Versurile publicate – sonete, pasteluri, poezii de dragoste ori descriptive – amintesc adesea de poezii cunoscute, semnatari fiind Const. Gh. Damaschin, V. Băltenoiu, C. Sulcină, P. Teleman, I. Neculau, Const. Asiminei, Virgil Anghelovici ş.a. Proza – schiţe, povestiri, scrisori – este în mare parte de inspiraţie rurală şi aparţine lui I. Dragomirescu, I. Neculau, Eugen Petit. În 1915 G. Toma scrie despre simbolism, „cel mai nou curent şi de aceea nu îndeajuns de cunoscut", despre critica impresionistă, despre raportul dintre filosofie şi literatură, afirmând că „intelectualizarea literaturii şi înfrumuseţarea filosofiei" sunt „două cerinţe capitale ale vremii de azi". Lui Ion Creangă i se consacră un articol comemorativ, iar din volumul lui Gh. Panu *Amintiri de la Junimea* se reproduce fragmentul despre intrarea lui Creangă la ședințele societății ieșene. Articole omagiale mai sunt dedicate lui Vasile Alecsandri şi lui Nicu Gane. La capitolul traduceri, cel mai frecvent apare numele lui Albert Samain, făcându-se transpuneri şi din Maupassant, Alphonse Allaïs, Blaise Pascal, Elena Văcărescu, Lev Tolstoi, I.S. Turgheniev, Vladimir Korolenko. Numărul din august 1915 conţine articolul *Citind pe Nietzsche*, scris, după cum mărturiseşte autorul (T.), pe marginea cărţii lui Émile Faguet *En lisant Nietzsche*. Dar principala preocupare a revistei o constituie susţinerea proiectului de unire naţională şi, în cadrul lui, mai cu seamă atenţia acordată problemei Basarabiei: „Dacă ecoul plânsetelor ce ne vin din Transilvania e mai viu, nu înseamnă că sufletul curat, senin al basarabeanului

nu sângerează". Totodată, sunt incluse în sumar numeroase articole ce explică apariţia naţiunii, rolul sentimentului patriotic în formarea spiritului naţional şi în manifestarea conştiinţei naţionale. „Cronica evenimentelor" prezintă permanent evoluţia frontului, ştiri despre „războiul" diplomatic, informează despre comunicările susţinute la Academia Română de Duiliu Zamfirescu şi N. Iorga, intitulate *Sufletul războaielor* şi *Imperialismul austriac şi cel rus în dezvoltare paralelă*. Sunt prezentate fragmente din publicaţii străine referitoare la situaţia din Balcani sau despre cum va arăta Europa „eliberată de militarismul german". Pornind de la amintirile lui Lev Tolstoi privind asediul Sevastopolului, Eugen Petit face unele consideraţii pe marginea noţiunilor erou şi eroism. ***Il.C.***

GÂNDURI DE LA MARE, revistă apărută la Constanţa, lunar, între ianuarie 1937 şi mai 1942, sub conducerea lui Titus Cergău. Rubricile mai importante sunt „Cărţi noi", „Însemnări", „Reviste", „La redacţie", „Artişti dobrogeni". Numărul versificatorilor este mare: Gr. Sălceanu, I. Dumitrescu-Frasin, Titus Cergău, Ada Val, Em. Papazisu ș.a. Proză semnează M. Pricopie, Al. Gherghel ş.a., iar articole Ioan Micu (*Panait Cerna*), Roman Secăreanu (*Poezia princiară a lui Radu Gyr*)ș.a. Sunt reproduse și pagini care au un interes special pentru locurile dintre Dunăre și mare: N. Iorga (*Istoria Dobrogei*), I. Simionescu (*Dobrogea românească*). Apar traduceri din poezia lui A. Blok, Charles Baudelaire, Petőfi Sándor şi din scrierile lui Ovidiu, căruia i se dedică numărul 9–10/1939. Se publică şi folclor dobrogean. Alţi colaboratori: Ion Vlad, Gh. Enăchescu, Ion Neicu. ***D.B.***

GÂNDURI LIBERE, revistă apărută la Paris din ianuarie 1951 până în 1952. Iniţiată de Şerban Voinea şi multiplicată prin şapirografiere, publicaţia are o pronunţată atitudine social-democrată, definindu-se ca „organ de apărare a culturii naţionale". Primul număr nu indică nici direcţia, nici colegiul redacţional. În *Cuvânt înainte* se stipulează însă destul de clar misionarismul revistei: „Într-o perioadă ca aceea prin care trecem, în care ocupantul străin – ajutat de uneltele din ţară – încearcă să înăbuşe elementul naţional din cultura românească, vom stărui asupra dreptului imprescriptibil al culturii noastre de a fi românească". Şi, mai departe, observând „o sovietizare culturală" şi remarcând incapacitatea firească a emigraţiei, ce „nu poate crea valori culturale care să înlocuiască lenta elaborare a culturii naţionale a unui popor", se precizează sarcinile ce îi revin publicaţiei, menite să contribuie „la păstrarea valorilor existente şi la pregătirea celor de mâine". Cele patru numere din 1951 fixează o periodicitate trimestrială, dar celelalte două numere, din 1952, nu indică nici o dată de apariţie. Pe de altă parte, ţinând seama de cercul restrâns al colaboratorilor, care semnează cu numele lor sau cu pseudonime, se poate bănui rolul important pe care l-au avut în structurarea periodicului Constantin Amăriuţei, Virgil Ierunca şi Monica Lovinescu (semnează şi Ina Cristu), redactori ai revistei „Caete de dor", editată concomitent la Paris. De altfel, unele materiale continuă dintr-un spaţiu publicistic în celălalt, precum studiul *Păcală sau Absurdul românesc* de Constantin Amăriuţei şi, de asemenea, unele articole sau poziţii publicistice se completează prin altele, ca în cazul comentariului la spectacolul cu piesa *Scaunele* de Eugen Ionescu, prezentat în numărul 6/1952. Sub pseudonimul Alexandru Andronic, Virgil Ierunca recenzează cu severitate romanul *Mitrea Cocor* de Mihail Sadoveanu (2/1951). O prezenţă constantă este, bineînţeles, Şerban Voinea, însă concepţia revistei nu îi aparţine. ***N.F.***

GÂNDURI NOI, publicaţie apărută la Craiova, lunar, între februarie 1927 şi iulie 1928, cu subtitlul „Revistă social-literară". Redactor este Ion Popescu-Puţuri. În cele patru pagini ale publicaţiei, alături de Ion Popescu-Puţuri, care semnează articole, schiţe, versuri, recenzii, apar frecvent semnăturile lui Traian Mateescu, Ion Pas, Ilie Păsculescu, Eugen Relgis, Dem. Bassarabeanu, Mihail Cruceanu şi, sporadic, ale lui C. Pajură (pseudonimul lui C. Papacostea), Costin Dănoiu, Cezar Marcovici, Mihail Ciobanu, Mircea St. Iliescu. În prima pagină se dezbat, cu precădere, probleme sociale precum monopolizarea învăţământului de către burghezie, dependenţa artistului de clasele stăpânitoare, individualitatea şi opera de artă. Poziţia, afişat polemică, pe care se situează opiniile exprimate în articole, ca şi textele literare, recenziile sau revista presei, este cea socialistă. Propaganda proletară ia avânt în versurile date număr de număr de Ion Popescu-Puţuri, Traian Mateescu, Dem. Bassarabeanu, Eugen Relgis. Sunt inserate şi fragmente de roman, scurte tablouri sau schiţe

cu acelaşi pronunţat caracter tezist pe care **G.n.** îl cultivă, căutându-l şi în alte publicaţii din ţară, într-un fel de „revistă a revistelor" intitulată „Viaţa culturală şi literară", unde sunt recenzate cărţi şi periodice româneşti sau străine, mai ales franceze („Les Annales", „Les Nouvelles littéraires"). În recenziile din primele numere Traian Mateescu se dovedeşte un adversar al modernismului şi al estetismului, teoretizate de E. Lovinescu, repudiind, în consecinţă, romanele „ciudate", pline de „germenii superficialităţii" ale Hortensiei Papadat-Bengescu şi apreciind, parţial (ca surogate ale literaturii sociale), romane de Cezar Petrescu sau de Al. Popescu-Telega. Dacă în primul an de apariţie accentele comuniste sunt rare şi mai temperate, ulterior ele devin frecvente şi acute, acaparând ideologic revista. De altfel acum încep să apară şi traduceri din literatura sovietică (Mihail Zoşcenko, Maxim Gorki), un număr din 1928 fiind dedicat în întregime „marelui scriitor rus" Maxim Gorki, salutat ca „scriitor al poporului", în articole ample, semnate de Mihail Ciobanu, Mihail Cruceanu, Ion Popescu-Puţuri, Mircea St. Iliescu ş.a. Aceleaşi elogii îi revin în numărul următor lui Ilya Ehrenburg, paralel cu luări de poziţii în cazul Panait Istrati, „hulit în propria-i ţară", ori în articole despre „literatura rusă după război", prin ai cărei reprezentanţi (Serghei Esenin, Aleksandr Blok, Leonid Leonov) se pun „bazele literaturii societăţii viitoare". ***C.Br.***

GÂNDURI ŞI RÂNDURI, revistă apărută la Ploieşti, lunar, între noiembrie 1937 şi august 1938, editată de gruparea omonimă alcătuită din G. Andreescu, Dan Bobei, Mihail Crăciunescu, Mircea Ionescu-Quintus, St. C. Juravle, Niculae Manolescu, Costin Monea, Toma Negulescu, T. Provian, Sp. Sp. Ştefănescu, A. Vasilescu, elevi şi studenţi. Publicaţia se află sub direcţia lui Toma Negulescu. În articolul-program, plasat nonconformist la rubrica „Însemnări mărunte" în penultima pagină a primului număr, membrii grupării îşi fixează obiectivul: **G.r.** va fi revista intelectualilor adevăraţi, „nu a intelectualilor posesori de diplome universitare, lesne sacrificatori de timp, materie cenuşie şi monetă pe altarul unor idoli ce nu pot sta alături de intelect". În numărul 4 redacţia oferă o *Lămurire necesară*: „Nu avem şef de şcoală, nici nu suntem o şcoală. Ceea ce voim noi a face se poate face şi cu această diversitate de idei despre artă, pentru că noi dorim cu toţii – punct ce ne leagă – o viaţă culturală a oraşului nostru". Rubricile principale sunt „Semnalizări", „Cronica spectacolelor", „Însemnări mărunte". Intermitent, apar rubricile „Cronica plastică", „Cronica politică" şi „Revista revistelor". Se tipăresc, cu precădere, scrierile membrilor grupării, exclusiv ploieşteni, deseori sub pseudonime. Versuri publică Mircea Ionescu-Quintus, Ion Tobor, Ioan Nicoară (traduceri din Charles Baudelaire, Henri de Régnier), Leonida Secreţeanu, Costin Monea, Niculae Paul ş.a. Proza, ilustrată îndeosebi de schiţe scrise ingenios şi spiritual, este semnată de Niculae Manolescu, Mircea Ionescu-Quintus, Sp. Sp. Ştefănescu. Eseurile şi cronicile aparţin lui Mircea Ionescu-Quintus, Costin Monea, Mihail Crăciunescu, Octavian S. Mărculescu, Ion Tobor, Gheorghe Axente. La „Cronica literară" Niculae Manolescu analizează, cu gust şi discernământ critic, apariţiile editoriale curente, autorii comentaţi fiind Cezar Petrescu, V. Voiculescu (*Urcuş*), Dan Petraşincu (*Monstrul)*, Ionel Teodoreanu, Virgil Carianopol, Mircea Gesticone, Haig Acterian (*Shakespeare*), Al. O. Teodoreanu, G. Tutoveanu, G. Banea, Aron Cotruş, Damian Stănoiu, B. Jordan, Gaby Michăilescu. Revista cultivă duelul epigramistic (Mircea Ionescu-Quintus, Leonida Secreţeanu, Costin Monea) şi instituie un concurs de poezie, premiul fiind editarea cărţii câştigătoare. În 1938 este marcată împlinirea a cincizeci de ani de la moartea lui Petre Ispirescu şi a o sută de ani de la apariţia „Gazetei de Transilvania". ***C.H.***

GÂRBEA, George O. [Odoleanu] (16.IV.1850, Cerneţi, j. Mehedinţi – 3.VI.1918, Bucureşti), poet. A făcut liceul la Craiova şi Facultatea de Litere la Bucureşti. A funcţionat ca profesor de limba română la Gimnaziul „Ienăchiţă Văcărescu" din Târgovişte şi, din 1875 până la pensionare, a fost profesor de limba şi literatura română şi de latină la Gimnaziul „Cantemir Vodă" din Capitală. Se căsătorise cu Smaranda Andronescu (viitoarea Maica Smara); în casa lor se întâlneau, în ambianţa unui salon literar, I.L. Caragiale, Al. Vlahuţă, Barbu Delavrancea, Petre Ispirescu, Dimitrie Stăncescu, Bonifaciu Florescu, Iuliu I. Roşca, Th. M. Stoenescu şi chiar M. Eminescu. La „Cantemir Vodă" i-a fost elev Ion N. Theodorescu (Tudor Arghezi), căruia i-ar fi împrumutat cărţi din bogata sa bibliotecă.

G. a fost unul din publiciştii mărunţi ai epocii. În „Binele public" îi apăreau, în 1879, un studiu istoric, *Familia Văcărescu*, şi cugetări moralizatoare – într-un limbaj cam învechit – asupra teatrului („oglindă pentru apucăturile firii") şi a menirii lui de „şcoală a societăţii" (*Teatrul şi menirea lui*). A publicat versuri în „Revista Societăţii Tinerimea Română", „Album macedo-român", „Cronica", „Zorile" şi în almanahul „Aurora", scos de el în 1881. Un volum, *Poezii. Florile primăverei* (1879), cu elegii, fabule, epigrame, este semnat George Garbiniu. A mai semnat G. Odoleanu. Cugetările superficiale şi plângătoare (*Eternul de ce?*, *Toate trec*), tenta moralizatoare dominantă (*Geniul şi sărăcia*, *Lampa şi fluturele*), imaginile şterse nu pot conferi cărţii o notă care să o individualizeze. De aceea, aproape surprind bogăţia şi frumuseţea limbii din poemul dramatic *Iov* (1885), prelucrare a *Cărţii lui Iov* din *Biblie*. **G.** a lucrat la această scriere timp îndelungat şi a reuşit, respectând totuşi textul biblic, să înfăţişeze un Iov modern, în zbatere tragică între credinţă şi chinul dedublării („Dar cin' să scoată lucru curat din tină? – Nimeni!") ori înverşunarea Creatorului împotriva lui („Ce sunt eu, Doamne: fiară ori mare-ntărâtată,/ De-ai pus tu împrejuru-mi atâtea îngrădiri?"). Capacitatea de a transpune un conflict interior în simboluri şi imagini sugestive („De-a rănilor dogoare şi bulgării de piatră,/ Pe care-mi culc durerea, sub mine se topesc") şi de a exprima liric o filosofie străveche, precum şi armonia versurilor au făcut ca, în epocă, *Iov* să fie considerată una din cele mai bune scrieri româneşti de inspiraţie biblică. **G.** a lăsat şi o prezentare analitică a poemei sale în *Tâlcu' lui Iov* (1898). A tradus din franceză *Amintirile şi impresiile unui proscris* ale lui Ion Heliade-Rădulescu.

SCRIERI: *Poezii. Florile primăverei*, Bucureşti, 1879; *Iov*, Bucureşti, 1885; ed. Bucureşti, 1898; *Tâlcu' lui Iov*, Bucureşti, 1898; *Ortografia limbei româneşti. Ioviana*, Bucureşti, 1903. **Traduceri:** Ion Heliade-Rădulescu, *Amintirile şi impresiile unui proscris*, Bucureşti, [1917].

Repere bibliografice: Mihail Demetrescu, *„Iov"*, „Revista literară", 1898, 35; A.D. Xenopol, *„Iov"*, AAR, partea administrativă şi dezbaterile, t. XXI, 1898–1899, fasc. 1; Gr. G. Tocilescu, *„Iov"*, AAR, partea administrativă şi dezbaterile, t. XXI, 1898–1899, fasc. 1; N. Quintescu, *G.O. Gârbea*, L, 1918, 1; Petre Gheorghe Bârlea, *O romancă spre Polul Nord. Pe urmele Smarandei Gheorghiu*, Bucureşti, 1988, *42–47*, *174*; *Dicţ. lit. 1900*, *388*; Scurtu, *Cercetări*, II, *20–22*.

S.C.

GÂRBEA, Horia (10.VIII.1962, Bucureşti) poet, prozator, dramaturg, eseist.

Este fiul Constanţei Gârbea (n. Răducan), inginer agronom, şi al lui Dan Alexandru Gârbea, inginer de căi ferate. Învaţă la Liceul „Mihai Viteazul" din Bucureşti, fiind apoi absolvent al Facultăţii de Îmbunătăţiri Funciare și Ingineria Mediului din Bucureşti în 1986 și luându-și doctoratul în 1999. Din 1987 este cadru didactic la facultatea la care a studiat. Din 1999 până în 2008 este consilier artistic al Teatrului „Toma Caragiu" din Ploieşti. Inițial secretar al Asociației Scriitorilor din București, va fi ales președinte în 2003. A debutat cu versuri în revista „Amfiteatru" (1982). Prima lui carte, *Doamna Bovary sunt ceilalţi,* a apărut în 1993. Este prezent în numeroase publicații periodice, având rubrici permanente la „Luceafărul", „Contemporanul", „România literară", „Drama", unde e redactor-șef din 2001, ș.a. În 1986 a fost distins cu Premiul pentru Poezie al Universităţii din Bilbao (Spania); i s-au mai acordat Marele Premiu „Nicolae Labiș" (1990), Premiul Asociației Scriitorilor din București (1994), Premiul Uniunii Scriitorilor (1999), Premiul Academiei Române (2001) ș.a. Primește Ordinul Meritul Cultural în grad de Cavaler (2004) și în grad de Ofițer (2010). Piesele sale de teatru au fost reprezentate la foarte multe teatre din ţară, în Marea Britanie şi în Franţa.

Unul dintre cei mai prolifici şi polimorfi scriitori nouăzecişti, **G.** se va impune îndeosebi prin dramaturgie. Dintre piese, esenţialmente livreşti, reunite în volumul *Cine l-a ucis pe Marx?* (2001), se remarcă în special *Pescăruşul în livada cu vişini*, *Doamna Bovary sunt ceilalţi* şi *Stăpânul tăcerii*. Originalitatea lor constă în amalgamarea unor personaje, conflicte, scene şi replici din operele marilor dramaturgi (I. L. Caragiale, Shakespeare, Henrik Ibsen, A. P. Cehov), obţinându-se astfel efecte comice şi unghiuri noi de perspectivă. Eroii lui Ibsen şi cei ai lui Cehov se întâlnesc în tipare de

vorbire şi de comportament caragialiene, situaţii shakespeariene colorează straniu drame flaubertiene, comedii caragialiene sunt recompuse pe alte trame conflictuale. Insistenţa cade pe ceea ce s-ar putea numi grotescul intertextualităţii: Nora lui Ibsen devine nepoata unchiului Vania al lui Cehov şi conversează cu Zoe a lui Caragiale. Uneori cadrul temporal este răvăşit prin aducerea acţiunii în contemporaneitate. De fapt, piesele lui **G.** sunt nişte parabole „răvăşite". Ele se pot citi şi ca ilustrări subtile ale motivului puterii. În *Doamna Bovary sunt ceilalţi* protagonista se apără de plictisul vieţii în doi prin uciderea virtuală şi ritualică a soţului ei, intrând în dansuri macabre cu diavolul şi aruncând vina asupra celorlalţi. „Stăpânul tăcerii" este machiavelic–caragialianul Thot, un geniu al complotului. În *Cafeaua domnului ministru* înaltul personaj foloseşte o licoare otrăvită, menită să închidă gura unei patroane de bordel prea informate. *Pescăruşul în livada cu vişini*, cea mai reuşită piesă, vorbeşte despre compromis şi aşteptare ca strategii ale iubirii, aici Vania şi Nora alcătuind un cuplu. Aceeași abilitate de construire a unei ficțiuni livrești se întâlnește în piesa *Hotel Cervantes* (2004), **G.** adăugând și o serie de detalii care reflectă apetitul consumerist postpostmodern. Scenarii din romanul lui Cervantes sunt transpuse fie în imagini tridimensionale, fie în jocuri electronice, creându-se confuzia între *high* și *low art*, specifică trendului cultural actual. Piesa este, în ultimă instanță, o utopie, aducând în scenă (cu decor și butaforie atipice, implicând și păpușile marionete, și imaginile derulate pe ecran) un *no man's land* livresc în care pătrunde, alături de Cervantes, Don Quijote, Sancho Panza sau Dulcinea, și abulicul Peter, personaj pornit în căutarea propriei identități. În *Solomon rege*, o parabolă a tensiunilor identitare din istoria secolului trecut, **G.** încearcă să pună și o altfel de dinamitare a teatrului modern, compunând o piesă aproape cinematografică, în care se repetă la nesfârșit o scenă de dragoste (pe versuri din *Cântarea Cântărilor*) între aceiași protagoniști aflați la vârste diferite și în același decor simbolic (o gară). Tot în slujba teatrului, **G.** a tradus şi a adaptat pentru scenă numeroase texte din autori precum Machiavelli, Corneille, Molière, Marivaux, A.P. Cehov, S. I. Witkiewicz, Fernando Arrabal, Dario Fo, Tennesse Williams, Jacques Copi și, cu oarecare libertate, din Shakespeare, versiunea sa la *Visul unei nopți de vară* fiind distinsă cu Premiul „Andrei Bantaș" al Uniunii Scriitorilor. În proză **G.** scoate efecte umoristice fie din cultivarea dilemelor fantasticului, fie din utilizarea romanului cu cheie. În *Misterele Bucureştilor* (1997), ca şi în *Enigme în oraşul nostru* (2001), autorul echivalează fantasticul cu paradoxalul. Sunt revizitaţi cei doi Caragiale, Mircea Eliade, chiar Ion Creangă. Uneori inexplicabilul este găsit în paradoxurile ştiinţei (inclusiv cibernetica) şi transpus într-o formulă narativă care să îl potenţeze prin suspans. În altele legile paranormalului par a ghida psihologia oamenilor. Scriitorul reuşeşte atunci când cazul spectaculos, dar obscur, se ridică la rangul parabolei „viciate", obişnuită în scriitura postmodernilor. Proza scurtă reunită în volumul *Fratele mai deștept al lui Kalașnikov* (2010) este exprimentală ori parodică, ca în *La Rovine… în câmpii…*, *Povestea unui om leneș* și *Abraham Lincoln coboară în Iad*, ultima funcționând în intertext cu *Moromeții.* Cele mai bune efecte rezultă însă în proza de tip experimentalist, în care **G.** construiește, pornind de la filonul caragialian al „temei și variațiunilor", parabole existențiale (*Jocul*, *„Întoarcerea tatei din război". Subiecte*). Romanul cu cheie *Căderea Bastiliei* (1998) este o dezvoltare a prozei cu acelaşi titlu dintr-un volum de povestiri. Comedie inteligentă a moravurilor scriitoriceşti, roman satiric, scrierea excelează nu o dată în cultivarea umorului negru şi în pitorescul de limbaj. Un tânăr scriitor pornit pe drumul consacrării este criticat mult prea sever de o „cronicăreasă" literară, iar furiosul nedreptăţit alege ca armă de răzbunare seducţia, împletind astfel romanul satiric cu acela de alcov. Începutul şi finalul încadrează sarabanda orgoliilor şi a răzbunărilor în rama insolitului transpus în cheie ludică. Autorul nu renunţă nici acum la intertextualitate (este citat până şi Kafka), mizând pe folosirea livrescului în contexte ilare. Utilizată frecvent, „rețeta" ajunge să plictisească, așa cum se întâmplă în microromanul *Crime la Elsinore* (2006), care se focalizează pe lumea teatrului și a scenei, dar într-o epică neconvingătoare și cu personaje schematice. Și în poezie **G.** amestecă, în descendență soresciană, registrul ludic, prozaic, epic cu acela grav, pentru a-l pune într-o tramă parabolică sau alegorică, ca în volumul *Pantera sus, pe clavecin* (2011), joc care se rafinează și primește accente noi în *Trecutul e o sărbătoare* (2012). Aici poetul are „un profil propriu" (Nicolae Manolescu), acelei

bucurii a influenței, văzută, ludic, ca o „infirmitate (pe care unii) o numesc postmodernism” (*infirmitate*) adăugându-i-se neașteptate accente onirice, de „coșmar cumva stilizat” (Ion Pop), neocolindu-se nici „domeniul *horror*” (Dan Cristea), în poeme precum *duminică dimineața, ca florile din mai, păienjenii din iunie*. În *duminică dimineața*, bunăoară, apare un peisaj straniu, populat de o „armată moartă”, o „corabie pietrificată” și un cor de copii, repetițiile și unele simboluri bacoviene, și nu numai, dând poemului o notă oraculară. Prolificul **G.** s-a exersat și în genul reportajului cu *Azerbaidjan – Focul viu – Azerbaijan – The Living Flame* (2010), exercițiu neironic în literatura panegirică, sau cu paginile pe care le semnează în volumele colective dedicate călătoriilor în Vietnam (2004) și China (2007), dar și în critica literară propriu-zisă: *Vacanță în infern* (I–II, 2003), *Arte parțiale* (2005), scriind, cu simpatie, dar fără *parti-pris*, despre colegi din generații diferite, de la Bogdan Suceavă, Liviu Ioan Stoiciu sau Dan Lungu la Olga Delia Mateescu, Clara Mărgineanu și Radu Sergiu Ruba. Pe urmele lui Radu G. Țeposu, dar nu cu aceeași fervoare analitică, însă cu mult spirit ludic și cu destule originalități interpretative, **G.** și-a propus să descrie „viața și, uneori, opera personajelor”, într-un savuros volum intitulat *Trecute vieți de fanți și de birlici* (2008). În fapt, dacă se va plictisi vreodată să-și scrie propria literatură, **G.** s-ar putea instala confortabil în nișa criticii literare.

SCRIERI: *Doamna Bovary sunt ceilalţi*, Bucureşti, 1993; *Mephisto*, Bucureşti, 1993; *Copilăria secretă*, Bucureşti, 1996; *Proba cu martori*, Bucureşti, 1996; *Text biografic*, Piatra Neamţ, 1996; *Misterele Bucureştilor*, Bucureşti, 1997; *Căderea Bastiliei*, postfaţă Dan-Silviu Boerescu, Bucureşti, 1998; ed. Bucureşti, 2007; *Decembrie, în direct*, Bucureşti, 1999; *Cine l-a ucis pe Marx?*, Bucureşti, 2001; *Enigme în oraşul nostru*, Bucureşti, 2001; *Raţă cu portocale*, Bucureşti, 2002; *Creşterea iguanelor de casă*, Bucureşti, 2003; *Vacanţă în infern*, I–II, Bucureşti, 2003; *Drumul spre Nghe An sau Patru scriitori români descoperă Vietnamul* (în colaborare cu Mircea Ghițulescu, Valeriu Butulescu și Mircea Petean), București, 2004; *Hotel Cervantes. Solomon rege*, București, 2004; *Arte parțiale*, București, 2005; *Bridge în 41 de povestiri vesele*, București, 2005; *Cele trei surori al unchiului Vania*, București, 2005; *Nu fi trist, ești artist!*, Iași, 2005; *Crime la Elsinore*, București, 2006; *Divorț în direct*, București, 2006; *Basme și povești mistice românești, repovestite de…* (în colaborare cu Doina Ruști și Liviu Ioan Stoiciu), Pitești, 2007; *Liberi în Orașul Interzis* (în colaborare cu Leo Butnaru, Mircea Ghițulescu și Dinu Grigorescu), București, 2007; *Trecute vieți de fanți și de birlici*, București, 2008; *Azerbaidjan – Focul viu – Azerbaijan – The Living Flame*, ed bilingvă, tr. Elena Nistor, București, 2010; *Fratele mai deștept al lui Kalașnikov*, Cluj-Napoca, 2010; *Pantera sus, pe clavecin*, pref. Dan Cristea, București, 2011; *Trecutul e o sărbătoare*, București, 2012.

Repere bibliografice: Dan-Silviu Boerescu, [*Horia Gârbea*], PSS, 1993, 9, CNT, 1996, 28, LCF, 1997, 7, CU, 2001, 12, 2002, 4–6, 2003, 3; Sebastian Vlad Popa, *Charles Bovary sunt eu*, TTR, 1995, 3–4; Călin Căliman, *Texte, pretexte, subtexte, contexte, Alceste, Aneste…*, CC, 1995, 1–2; Ioan Stanomir, *Marele teatru al literaturii*, LCF, 1997, 28; Radu Aldulescu, *Mila, scârba şi încă ceva*, „Art-Panorama”, 1998, 8; Ruxandra Cesereanu, *„Căderea Bastiliei”*, ST, 1998, 10; Dan Perşa, *Graţiile literaturii*, VTRA, 1999, 11; Octavian Soviany, *Fața „en rose” a nimicniciei*, LCF, 2000, 23; Dimisianu, *Lumea*, *493–497*; Ghiţulescu, *Istoria*, *390–392*; Regman, *Ultime explorări*, *111–114*; Cristea-Enache, *Concert*, *257–260*; Voncu, *Secvențe*, I, *128–131*; Ștefănescu, *Istoria*, *1124–1125*; Andrei Terian, *Exercițiu de defulare*, CLT, 2006, 48; Manolescu, *Istoria*, *1415–1416*; Gelu Negrea, *Poveste din Evul Mediu românesc*, LCF, 2010, 27; Gheorghe Grigurcu, *O viziune gravă*, RL, 2011, 30; Ion Pop, *Poezii de Horia Gârbea*, ST, 2012, 5; Radu Voinescu, *Paradoxurile lui Horia Gârbea sau Poezia e o sărbătoare*, VR, 2012, 9–10. ***O.S.***

GÂRLEANU, Emil (5.I.1878, Iaşi – 2.VII.1914, Câmpulung), prozator.

Este fiul Pulcheriei (n. Antipa), de la care viitorul scriitor moşteneşte o structură psihică delicată, şi al colonelului Emanoil Gârleanu. Urmează liceul în oraşul natal, la şcoala fiilor de militari, unde îl cunoaşte pe Eugeniu P. Botez, cel ce va deveni Jean Bart. Renunţă la ideea de a face carieră ca ofiţer de marină, necorespunzând exigenţelor la matematici. La Şcoala Militară de Infanterie este coleg cu Gh. Brăescu. În 1898, ofiţer, este repartizat la Iaşi, la Regimentul 13 „Ştefan cel Mare”. În 1900, înscris la Facultatea de Litere a Universităţii ieşene, debuta cu versuri în „Arhiva” lui A.D. Xenopol, semnând

Emilgar, pseudonim întâlnit anul următor în ziarul „Evenimentul". Schiţele, notele literare şi plastice îi atrag însă, din partea unui comandant obtuz, mutarea disciplinară la Bârlad (1902), unde, impenitent, înfiinţa, împreună cu G. Tutoveanu şi D. Nanu, revista „Făt-Frumos" (1904–1906, 1909). Din textele apărute aici şi în „Sămănătorul" va fi alcătuit volumul *Bătrânii. Schiţe din viaţa boierilor moldoveni* (1905), de factură idilic-sămănătoristă. Demisionat din armată fiindcă nu i se aprobase căsătoria cu Marilena Voinescu (care nu dispunea de dota impusă de regulamentele militare), se instala în februarie 1906 în Bucureşti (sprijinit de N. Iorga), devenind secretar de redacţie la „Neamul românesc". Atras de Mihail Dragomirescu, începând din anul următor va colabora la „Convorbiri critice" şi mai târziu la „Falanga", unde este redactor. Publică, de asemenea, la „Luceafărul", „Viaţa literară", „Tribuna" ş.a. Din aceşti ani datează volumele *Cea dintâi durere* (1907), *Odată!* (1907), *Într-o noapte de mai* (1908), *1877. Schiţe din război* (1908), *Nucul lui Odobac* (1910), *Din lumea celor cari nu cuvântă* (1910), *Amintiri şi schiţe* (1910). În noiembrie 1911 este ales preşedinte al Societăţii Scriitorilor Români, la a cărei întemeiere, în 1909, contribuise. Din octombrie 1911, ca director al Teatrului Naţional din Craiova, îl sprijinea discret pe Liviu Rebreanu, numindu-l secretar literar al instituţiei. În 1913 era redactor la revista „Ramuri", iar în februarie 1914 edita la Craiova o publicaţie proprie, „Proza", „revistă bilunară scrisă de Emil Gârleanu" (trei numere). Imobilizat de o afecţiune renală, se stinge prematur. Postum îi mai apar câteva volume, printre care *Visul lui Pilat* (1915), *O lacrimă pe-o geană* (1915) şi *Privelişti din ţară* (1915).

La apariţia primei cărţi a lui **G.**, *Bătrânii. Schiţe din viaţa boierilor moldoveni*, N. Iorga semnala interesul pentru tipuri „casnice, miloase, nemărginit de bune"; în optica criticului, texte ca *Franţ* şi *Bunicul* erau printre cele mai bune din „povestirea românească". Mihail Dragomirescu saluta ulterior „stilul descriptiv, puterea de caracterizare şi puritatea inspiraţiunii". Însă clişeul sămănătorist obsedează. Figuri de album decolorate, bătrânii săi, mici boieri scăpătaţi, nostalgici, iremediabil dominaţi de pasivitate, trăiesc din amintiri, învârtindu-se în jurul propriului ax; notele repetitive, ticurile, micile manii, tabieturile sunt semnele sclerozării plurale. Proza din volumele următoare marchează un reviriment. Acum viaţa în orizont rural e văzută sub specia durităţii morale, a împietririi sufleteşti. S-a vorbit chiar de pesimismul lui **G.**, legat, poate, de influenţe naturaliste prin intermediul lui Guy de Maupassant, din care şi traduce. Câteva naraţiuni, de un realism crud, *Punga*, *Înecatul*, *Nucul lui Odobac*, *Ochiul lui Turculeţ*, au drept protagonişti oameni aspri, în genere lipsiţi de sensibilitate. Nuvela *Punga*, reprezentativă prin poetică, alternând între ironie tăioasă şi observaţie glacială, nu departe de mizantropie, este o compoziţie remarcabilă. Altă nuvelă cu solid suport dramatic e *Nucul lui Odobac*; frapează aici personajele dârze, de o energie aproape neverosimilă la delicatul **G.** Ilarie Chendi vorbea de „trăsături de bronz", văzând în vânjoasa şi înfocata Ruja „un soi de amazoană de la ţară". În optica bătrânului Toader Odobac, centenar, un nuc enorm de pe pământul său simbolizează ordinea moştenită. Natură posesivă, Ruja lui Cazacu, măritată cu Mitru Odobac, nepotul bătrânului, exprimă vederile ultimei generaţii, refractară rânduielilor date. În conflict ireconciliabil, părţile nu acceptă nici un compromis; întocmai ca ţăranii normanzi ai lui Maupassant, ţăranii lui **G.** rămân neclintiţi pe poziţiile lor. Înalt, taciturn, „uscat ca un schivnic", bătrânul Odobac scapără priviri de stăpân necontrazis. La Ruja, fiica unui hoţ de cai, feminităţii i se substituie o voinţă crâncenă. Neînduplecată, ea vrea să taie nucul, iar pe terenul eliberat să planteze vie. Fixată în această decizie, îşi asociază sprijinul tinerilor din jur, încredinţaţi că nucul provoacă molime şi suge „tot sucul satului". Cum coaliţia partidei tinere nu poate fi înfrântă, Odobac se spânzură în vârful nucului. „Tu tot tare rămâi până la sfârşit", conchide el, murind. Posteritatea a arătat interes mai cu seamă volumului de schiţe *Din lumea celor cari nu cuvântă*, literatură de scurtmetraj, fabule în fond, alcătuind un mic bestiarium. Diferite ca timbru narativ de scenariile animaliere semnate de N. Gane, I. Al. Brătescu-Voineşti şi Mihail Sadoveanu, miniaturile de aici se despart, de asemenea, de formula lui Jules Renard, moralistul amar din *Histoires naturelles*. **G.** nu excelează prin plasticitate, prin cromatică, nici prin calităţi de observator al comportamentelor, mai degrabă dând curs liber fanteziei. D. Anghel îl declara superior, prin farmec şi concizie, lui Louis Pergaud, scriitor animalier notoriu, laureat al Premiului Goncourt. Graţios poet al necuvântătoarelor, tandru,

E. Lovinescu, Emil Gârleanu, D. Karnabatt, Anicuța Cârje, Cincinat Pavelescu, Victor Eftimiu, Radu D. Rosetti, Lucrezzia Karnabatt

comprehensiv, în subtext moralist, **G.** introduce descripţia doar ca pretext de microscenete gingaşe. Pictura sau fotografia în sine nu-l preocupă. Reţine însă două-trei ipostaze semnificative, se distanţează sau se apropie de obiect, amplifică sau reduce dimensiunile, pentru ca pe marginea unei trăsături definitorii să comenteze nestingherit, de cele mai multe ori patetic. Când autorul nu are în vedere drame mute, intervin discret scene de un umor bonom. Parcul lui de vietăţi (între care o ciocârlie, un vultur, o lebădă, cărăbuşi, furnici, o căprioară) face pereche grădinii cu flori a lui D. Anghel, nota care-i apropie fiind fantezia. Deşi narate cu voce mică, surdinizată, întâmplările cu necuvântătoare au vivacitate, chiar dacă nu ating poezia sadoveniană. Din paginile intitulate *1877. Schiţe din război* de reţinut e realismul. Basmele (*De pe când luceferi*, *Culegătoare de rouă*, *Fericirea*) şi însemnările de drumeţie (*Privelişti din ţară*) au fost compuse printre picături, ca şi edițiile de popularizare din scrieri ale secolului al XIX-lea (Ioan Barac, Vasile Alecsandri, Grigore Alexandrescu, Costache Negri ş.a.), pe care le îngrijeşte.

SCRIERI: *Bătrânii. Schiţe din viaţa boierilor moldoveni*, Bucureşti, 1905; ed. 2, Bucureşti, 1909; *Cea dintâi durere*, Bucureşti, 1907; ed. 2, Bucureşti, 1909; *Odată!*, Bucureşti, 1907; *Într-o noapte de mai*, cu ilustraţii de A. Satmary, Bucureşti, 1908; *1877. Schiţe din război*, pref. M.D. [Mihail Dragomirescu], Bucureşti, 1908; ed. îngr. şi introd. Ileana Manole, Bucureşti, 1979; *Punga*, pref. Mihail Dragomirescu, Bucureşti, 1909; *Unirea. 24 ianuarie 1859*, Bucureşti, 1909; *Amintiri şi schiţe*, Bucureşti, 1910; *Din lumea celor cari nu cuvântă*, Bucureşti, 1910; *Nucul lui Odobac*, Bucureşti, 1910; *Trei vedenii*, Bucureşti, 1910; ed. 2, Bucureşti, 1912; *Culegătoare de rouă. O lacrimă pe-o geană. Fericirea. Cioplitorul*, Bucureşti, 1911; *O lacrimă pe-o geană*, Bucureşti, 1915; *Privelişti din ţară*, Bucureşti, 1915; *Visul lui Pilat*, Bucureşti, 1915; *Fetiţa mamei*, Bucureşti, [1916]; *Ochiul lui Turculeţ*, Bucureşti, [1916]; *Culegătorul de rouă*, Bucureşti, 1919; *Gâza. Icoane cu tâlc*, Bucureşti, 1921; *Nuvele*, Bucureşti, 1925; *Bucăţi alese*, îngr. Gh. Vrabie, Craiova, 1941; *Opere alese*, îngr. şi introd. Ion Negoescu, Bucureşti, 1955; *Pagini alese*, îngr. Virgiliu Ene, Bucureşti, 1956; *Scrieri alese*, I–II, îngr. şi introd. Teodor Vârgolici, Bucureşti, 1963; *Din lumea celor care nu cuvântă*, îngr. şi introd. Lucian Pricop, Bucureşti, 2012; *Înecatul. Darul lui Dumnezeu*, Bucureşti, f.a.; *Suflet de femeie. Întâmplarea.*

Conu Iordache Iovu, Bucureşti, f.a. **Traduceri:** Alphonse Daudet, *Nevestele artiştilor*, Bucureşti, 1908, *Sapho*, Bucureşti, 1908; Guy de Maupassant, *O viaţă*, Bucureşti, 1908.

Repere bibliografice: N. Iorga, *Boierimea de ţară se duce...*, „Sămănătorul”, 1905, 47; Mihail Dragomirescu, *O carte de schiţe*, „Epoca”, 1906, 78, 79; Chendi, *Schiţe*, *63–68*; Perpessicius, *Opere*, II, *58–67*, *292–295*, XII, *318–319*; Mihail Sebastian, *Emil Gârleanu*, UVR, 1928, 28; Lovinescu, *Memorii*, I, *189–192*; Dragomirescu, *Sămănătorism*, *154*, *passim*; Dragomirescu, *Scrieri*, *259–261*; Iorga, *Oameni*, II, *110–111*; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, *198–199*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *562–564*, *Ist. lit.* (1982), *631–634*, *1011*; Vianu, *Opere*, V, *178–184*; Gh. Vrabie, *Emil Gârleanu*, Craiova, 1941; Călinescu, *Opere*, VII, *1049–1055*; Teodor Vârgolici, *Doi nuvelişti. Emil Gârleanu, I. A. Bassarabescu*, Bucureşti, 1965; Domnica Filimon-Stoicescu, *Emil Gârleanu*, Bucureşti, 1968; Ciopraga, *Lit. rom.*, *501–508*; Micu, *Început*, *380–383*; *Emil Gârleanu şi contemporanii săi*, îngr. Georgeta Stoia-Mănescu, Bucureşti, 1988; *Dicţ. analitic*, I, *302–303*, III, *160*; *Dicţ. esenţial*, *327–329*. ***C.C.***

GÂRNEŢ, Vasile (3.II.1958, Hănăsenii Noi – Lăpuşna), poet, prozator, publicist.

Este fiul Anei Gârneț (Manolache) şi al lui Nicolae Gârneţ, muncitori. După studii elementare în satul natal (1965–1973), urmează studii medii în oraşul Leova (1974–1975). Lucrează ca muncitor la fabrica de conserve din Cantemir (1975–1976). După stagiul militar în armata sovietică (1976–1978), frecventează Facultatea de Ziaristică a Universităţii din Chişinău (1978–1983). Este redactor de carte, apoi director-adjunct la Editura Literatura Artistică (ulterior Hyperion) (1983–1994). Din octombrie 1994 este director-fondator al revistei „Contrafort”, publicație a tinerilor scriitori din Republica Moldova, editată de Fundația Culturală Română, apoi de Institutul Cultural Român. Debutează cu proză în revista „Literatura și arta” (1986). Prima carte este romanul *Martorul* (1988). Mai colaborează la „Convorbiri literare”, „România literară”, „Dilema”, „22”, „Vatra”, „Cuvântul”, „Steaua”, „Observator cultural”, „Viața românească”, „Cultura”, „Dacia literară”, „Orizont”, „Basarabia” etc. A avut burse de studii şi de creaţie în Germania (1995), SUA (1998), Cehia (2000, 2001) şi a participat la Literatur Express Europa 2000, călătorie cu trenul prin 14 ţări europene organizată de LiteraturWERKSTADT (Berlin) şi Consiliul Europei.

După un prim volum de proză, *Martorul*, care configurează o încercare de „Macondo basarabean” (Iulian Ciocan), **G.** s-a remarcat mai insistent ca poet. *Peisaje bolnave* (1990) etalează un livresc cu ecouri din Marcel Proust, Kafka, Borges, Eugenio Montale, Gellu Naum, un expresionism de stampă („să aprinzi ruguri în ferestre/ și să sperii ereticii care devastează/ orașul acesta trist și fricos/ uitat de istorie/ cum coiful lui Cromwell/ călcat în picioare într-un film vechi/ prost regizat/ în care ploua întruna” – *Ca o întrebare, noaptea*) străbătut de frisoane etice („realitatea/ ca un linx înfometat/ își aruncă gheara și nu mă/ ajunge” – *Etică*) și de asumarea parabolei ca modus vivendi („duios ne mângâie materia. Și nu există nimic altceva/ decât lunecarea în parabolă/ ca pe vremea inchiziției” – *Lunecarea în parabolă*). Un manifest generațional apără ideea descriptivismului în același timp încifrat și demascator: „Generația mea care crede în poezie/ a plecat în lume cu aparatul/ de fotografiat în mână/ dar mereu e învinuită că transformă/ lectura poemelor într-un rebus// Doamne, cerem o mântuire mai domestică/ crimă să fie oare dacă mobilăm vidul/ și strigăm furioși și nemulțumiți/ oblijindu-ne complexele/ să ni se întoarcă memoria/ căci viitorul fuge de sub picioarele noastre/ cu viteza minciunii” (*Semn de carte*). Volumele următoare – *Personaj în grădina uitată* (1992), reluat parţial în *Câmpia Borges* (2002; Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova) – nu consemnează o metamorfoză a datelor prezente la început, ci mai curând o rafinare a lor, inclusiv sub pălăria postmodernismului nou descoperit în Basarabia: „se face vară încet/ personajul ne salută/ cu un gest indescifrabil/ postmodern// roluri îţi zic/ roluri – false identităţi/ mărunţite egal/ pe tipsia zilei/ ca o ruladă” (*Roluri*). Câteva exclamații cioraniene („să rezumăm simplu: istoria noastră nu are stil/ ce mai înseamnă strigătul meu/ în malaxorul confuziei valahe?” – *Contemplând o mocirlă*) nimeresc alături de crochiuri

în aqua forte ale vieții culturale sau politice din Basarabia: „zilele în Basarabia vin ca o promisiune/ şi degradează, vai! imediat/ într-un sentiment ce mărunţeşte egal totul/ împarte generos sărăcia disperarea frica/ umilinţa moartea iubirea şi muzica populară/ restul – ce mai rămâne oare necontaminat? –/ va trebui să-mi declanşeze ficţiunea" (*Stampă*). Totuși, poetul rămâne fundamental un livresc: „cum mă umileşte uneori memoria mea culturală.../ nici nu mai trebuie să-mi inventez suferinţele/ rostesc doar cuvântul toamnă/ ca şi cum m-ar cuprinde în împlinirea/ lui rotundă, plină de semnificaţii/ şi simt cum îmi epuizez elanul/ de parcă m-aş arunca în gol" (*Stampă V*). Câteva poeme turistice (*Stampă berlineză*, *Scurtă istorie la Malbork*, *Oraşul lui Kant*) anunță un volum cu proză de călătorie, *Literatur Express. Europa de la fereastra vagonului* (2007; Premiul Filialei din Chişinău a Uniunii Scriitorilor din România). Acesta e un jurnal scris în duet cu Vitalie Ciobanu, urmărind voiajul feroviar de la Lisabona și Madrid, prin Vilnius, Riga și Tallin până la Sankt Petersburg, Varșovia, Berlin; volumul cuprinde și interviuri cu participanți în același proiect – Richard Wagner, Andrei Bodiu, Chinghiz Abdullaiev, Einar Örn Gunnarsson ș.a. Culegerea *Fragmente tragicomice de inadecvare la realitate* (2005; Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova) adună articole politice publicate preponderent în „Contrafort", dar și eseuri pe teme cultural-literare despre statutul social şi profesional al scriitorului, generaţia '80 în Basarabia („copiii literari ai perestroicii pe meleagurile noastre", cărora „le revine misiunea importantă de sincronizare cu literatura română contemporană"), despre Ion Druță, despre literatura de sertar ori despre tratarea lui Eminescu într-o manieră „hagiografică, festivist-protocronistă". Diagnosticele sunt dure, neconcesive: mediul cultural e văzut ca „mediocru şi amorf, leneş somnolând în pauzele dintre o sfâşietoare doină de jale interpretată de un taraf de amatori şi o epuizantă petrecere bahică", iar „principalul vinovat pentru deriva postsovietică a Basarabiei este intelectualitatea naţională"; intelectualul „a fost un diversionist într-un dublu sens: diversionist cu program, şi diversionist din prostie". De asemenea datorată publicistului este antologia *Interviu la „Contrafort"* (2010; Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova), compusă din 25 de interviuri cu Ion Bogdan Lefter, Gerhardt Csejka, Eugeniu Coșeriu, Simona Popescu, Neagu Djuvara, Victor Ieronim Stoichiţă, Ion Simuţ, Dorin Tudoran, dar și cu Mihai Cimpoi, Vladimir Beșleagă, Eugen Lungu ș.a. Temele anunțate sunt „resuscitarea spiritului critic, sincronizarea cu literatura română contemporană, etica memoriei, evaluarea literaturii scrise în comunism, «specificul naţional», centrul și periferia, tradiţionalism versus postmodernism, intelectualul și puterea, conflictul dintre generaţii, dialogul Est-Vest, literatura română în lume" etc.

Aerul ingineresc al avangardei și al lettrismului străbate poezia lui Vasile Gârneț [...], *creator de negativuri în mică serie sau de autoportrete reci, scheletice, ștanțate, ștemuite sau schițate cu un creion alb.* [...] *Fragmentarismul, blazonul de noblețe al optzeciștilor, e, la Gârneț, patetic-programatic, manierist-baroc.*

MIHAI CIMPOI

SCRIERI: *Martorul*, Chişinău, 1988; *Peisaje bolnave*, Chişinău, 1990; *Personaj în grădina uitată*, Chişinău, 1992; *Câmpia Borges*, Bucureşti, 2002; *Intelectualul ca diversiune. Fragmente tragicomice de inadecvare la realitate*, Iaşi, 2005; *Literatur Express. Europa de la fereastra vagonului* (în colaborare cu Vitalie Ciobanu), Bucureşti, 2007; *Interviu la „Contrafort"*, Chişinău, 2010.

Repere bibliografice: Alex. Ştefănescu, *Valoarea fragmentului*, RL, 1990, 34; Traian T. Coşovei, [*Vasile Gârneț*], CNT, 1992, 28, 1993, 19; Laurenţiu Ulici, *Un basarabean*, RMB, 1993, 15 mai; Andrei Ţurcanu, *Bunul simţ*, Chişinău, 1996, *84–95*; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, *242–243*; Mircea A. Diaconu, *Vasile Gârneț sau... Omul de la frontieră*, CL, 2002, 12; Marius Chivu, *Poemele tragicei istorii*, RL, 2003, 10; Iulian Ciocan, *Un deschizător de drumuri*, CF, 2003, 7–8; Bodiu, *Evadarea*, *118–120*. ***M.I.***

GEAMBAŞU, Constantin (26.VIII.1948, Cobia, j. Dâmboviţa), comparatist, traducător. Este fiul Elenei Geambaşu (n. Pandelescu) şi al lui Marcu Geambaşu, meseriaşi. Va urma Liceul Teoretic din Găeşti (1962–1966) şi Facultatea de Limbi Slave, secţia polonă–română, la Universitatea din Bucureşti (1966–1968), ca şi Facultatea de Limbă Polonă a Universităţii din Varşovia (1968–1971), unde i-a avut între profesori pe I.C. Chiţimia şi pe J. Kulczycka-Saloni. Debutează în 1977 la revista „Steaua", iar editorial în 1988 cu traducerea cărţii lui Henryk Markiewicz *Conceptele ştiinţei literaturii*. Îşi susţine doctoratul în 1989, sub coordonarea lui I.C. Chiţimia, cu monografia *Maria Dąbrowska. Proza interbelică*, pe care o va edita

în 1996. Îşi începe cariera didactică în 1971, ca asistent stagiar la Universitatea din Bucureşti, la Catedra de limbi şi literaturi slave, promovând până la treapta de profesor (2003); între 1982 şi 1989 funcţionează ca lector la Universitatea din Sofia, iar din 1999 la Universitatea Jagiellonă din Cracovia. Din 2004 este şeful Catedrei de limbi şi literaturi slave de la Universitatea din Bucureşti. Predă cursuri de literatură polonă (secolele IX–XX), cultură şi civilizaţie polonă, imagologie şi mentalităţi slave, teoria şi practica traducerii, stilistică funcţională ş.a. Este, din 1998, vicepreşedinte al Asociaţiei Slaviştilor din România, iar din 2005 preşedinte, şi membru, tot din 1998, în Comisia de istoria slavisticii de pe lângă Comitetul Internaţional al Slaviştilor. Colaborează la periodice din ţară („Steaua", „Revista de istorie şi teorie literară", „Romanoslavica", „România literară", „Dilema veche" ş.a.) şi din străinătate („Bălgarski ezik i literatura", „Sovremennik") ş.a. I s-a acordat Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti pentru traduceri de poezie (2007, împreună cu Passionaria Stoicescu).

Lucrarea despre prozatoarea poloneză Maria Dąbrowska îmbină metodologia tradiţională cu cea modernă, a doua folosită îndeosebi în realizarea propriu-zisă a demersului istorico-literar. Plecând de la o bogată bibliografie, **G.** trece în revistă mai întâi modelele şi ideile care i-au inculcat scriitoarei „funcţiile cognitive şi educative ale actului creator". Poetica realistă, „dorică", prezentă în nuvelistica timpurie şi în roman, construită pe „principiile autenticităţii, verosimilităţii şi finalităţii", va avansa în direcţia modelului „corintic". Comentariile sunt convingătoare şi, în unele laturi, conţin şi un netăgăduit aport de originalitate. În acest sens, trebuie amintite inserţiile comparatiste, cu toate că al doilea termen adus în discuţie, literatura lui G. Călinescu, pare oarecum neaşteptat, având în vedere deosebirile frapante dintre temperamentele şi stilurile celor doi scriitori. Volumul *Ipostaze lirice şi narative* (1999) se află sub semnul declarat al opiniilor exprimate de Nicolae Manolescu în *Arca lui Noe*. Dacă unele studii, precum cele despre polonezii Czesław Miłosz şi Wisława Szymborska ori despre bulgarii A. Konstantinov şi E. Stanev, completează tabloul răspândirii literaturilor slave în spaţiul românesc, cele mai multe comentarii pun în lumină caracterele „corintice" ale lucrărilor unor scriitori polonezi şi bulgari, raportaţi adesea la cei români. Sub acest aspect, se subliniază, mai întâi, rolul viziunii mitologice în edificarea structurilor narative (Bruno Schulz, Ştefan Bănulescu şi I. Radicikov), precum şi rolul mitului în reconstituirea sistemului axiologic, apoi este pusă în lumină literatura ca reconstrucţie alegorică a unor lumi depărtate (A. Kuśniewicz). **G.** evidenţiază câteva trăsături ale balcanismului literar: cultivarea derizoriului cu funcţie dezintegratoare şi finalitate peiorativă, precum şi dimensiunea spirituală, contemplativ-estetică, în ambele găsindu-şi sursele mai multe însuşiri ale corinticului (mitizare-demitizare, ironia, grotescul, ludicul, alegoria, parabola şi creaţia conştientă de sine). Cu unele similitudini în problematică şi alcătuire, cartea *Scriitori polonezi (secolul XX)*, apărută în 2002, măreşte numărul creatorilor contemporani polonezi cunoscuţi în România. Contrar aşteptărilor, **G.** îşi opreşte atenţia asupra câte unei proze reprezentative pentru opera autorilor abordaţi, străduindu-se să surprindă caracterele distinctive, pe care le situează în ansamblul înnoirilor din literatura polonă a ultimelor decenii. Scriind despre Maria Dąbrowska, Czesław Miłosz, A. Kuśniewicz, Stanisław Lem, Andrej Szczypiorski şi Olga Tokarczuk, el încearcă să desprindă câteva trăsături identitare poloneze, pe care apoi le proiectează prin sugestii comparatiste pe fundal european. În partea a doua, aşezată integral sub semnul comparatismului, după ce conturează un portret al lui *homo polonicus*, comentatorul stăruie asupra dificultăţilor de traducere a prozei şi poeziei polone în româneşte, demers pe care îl încheie cu un tablou al transpunerilor din ultimul deceniu. Un capitol important al activităţii lui **G.** îl constituie traducerile din literatura polonă. A început cu un tratat clasic de teorie literară (Henryk Markiewicz), a continuat cu proză şi eseistică, iar în ultimul deceniu s-a dedicat cu precădere tălmăcirilor din lirică. **G.** se bazează pe un demers hermeneutic nu numai de pătrundere a sensurilor textului, ci şi de cunoaştere a poeticii autorilor, versurile din poezia polonă (multe în colaborare cu poeta Passionaria Stoicescu) contemporană (Czesław Miłosz, Wisława Szymborska), dar şi din perioadele anterioare, de la baroc la simbolism (Jan Kochanowski, Adam Mickiewicz, Zygmunt Krasiński, Juliusz Słowacki,

Stanysław Wyspiański – drama în versuri *Nunta*), înscriindu-se în reuşitele în acest domeniu.

SCRIERI: *Maria Dąbrowska. Proza interbelică*, Bucureşti, 1996; *Ipostaze lirice şi narative*, Bucureşti, 1999; *Scriitori polonezi (secolul XX)*, Bucureşti, 2002; *Cultură şi civilizaţie polonă. Secolele X–XVII*, Bucureşti, 2005; ed. (*Polonia nobiliară. Cultură şi civilizaţie polonă*), Bucureşti, 2011; *Studii de literatură polonă*, Bucureşti, 2009; *Texte şi contexte*, Bucureşti, 2009. **Traduceri:** Henryk Markiewicz, *Conceptele ştiinţei literaturii*, Bucureşti, 1988; Stanisław Lem, *Întoarcerea din stele. Golem XIV*, pref. Cristian Tudor Popescu, Bucureşti, 1997 (în colaborare cu Mihai Dan Pavelescu şi Cristian Tudor Popescu), *Eden*, Bucureşti, 1999; Czesław Miłosz, *Gândirea captivă*, Bucureşti, 1999, *Europa natală*, pref. trad., Bucureşti, 1999, *Ţinutul Ulro*, pref. trad., Bucureşti, 2002, *Privind spre Golful San Francisco*, pref. trad., Piteşti, 2007, *Podul de catifea*, pref. trad., Bucureşti, 2012 (în colaborare cu Passionaria Stoicescu); Wisława Szymborska, *Sub o singură stea*, pref. trad., Bucureşti, 1999 (în colaborare cu Passionaria Stoicescu), *În râul lui Heraclit*, pref. trad., Bucureşti, 2003 (în colaborare cu Passionaria Stoicescu), *Clipa – Chwila*, ed. bilingvă, Bucureşti, 2003; Andrzej Szczypiorski, *Frumoasa doamnă Seidenman*, Iaşi, 2001; Olga Tokarczuk, *Călătoria oamenilor Cărţii*, Iaşi, 2001; *Cracovia. Pagini de cultură europeană*, Bucureşti, 2002 (în colaborare); Leszek Kolakowski, *Conferinţe mici pe teme mari*, pref. trad., Bucureşti, 2003; Iuri Andruhovîci, Andrzej Stasiuk, *Europa mea*, pref. Cornel Ungureanu, Iaşi, 2003; Witold Gombrowicz, *Posedaţii*, pref. trad., Piteşti, 2006; Roman Jacek, *Românii văzuţi la ei acasă*, Bucureşti, 2007; Herbert Zbigniew, *Pan Cogito*, ed. bilingvă, pref. trad., Bucureşti, 2008; Władisław Reymont, *Pământul făgăduinţei*, pref. trad., Bucureşti, 2011; Zygmunt Krasiński, *Nedivina Comedie*, pref. trad., Bucureşti, 2011; Adam Mickiewicz, *Sonete din Crimeea*, Bucureşti, 2012 (în colaborare cu Passionaria Stoicescu).

Repere bibliografice: Cristina Sârbu, *„Maria Dąbrowska. Proza interbelică”*, RSL, 1997; Mihai Mitu, *Literatura polska*, II, Varşovia, 2000, *581*; Sabra Daici, *„Ipostaze lirice şi narative”*, RSL, 2001; Stan Velea, [*Constantin Geambaşu*], OC, 2003, 173, DM, 2003, 531, „Lamura”, 2003, 21–23, RL, 2005, 38; Nicolae Mareş, *Metropole culturale europene şi relaţiile lor cu România. Cracovia*, „Ecart”, 2003, 230; Doina Ioanid, *„Trebuie să fii deschis, să-l primeşti pe scriitor în casa ta”* (interviu cu Constantin Geambaşu), OC, 2012, 626. ***S.V.***

GEANOGLU-LESVIODAX, Alexandru (1793 – 31.I.1869, Bucureşti), traducător. Boier muntean cu rang de paharnic, **G.-L.** era frate cu mitropolitul Neofit și rudă prin alianţă cu Nicolae Bălcescu; familia sa include jurişti şi scriitori având un rol în viaţa politică românească din prima jumătate a secolului al XIX-lea. În privinţa studiilor, se pare că a frecventat Colegiul „Sf. Sava” şi apoi şi-a desăvârşit pregătirea în Rusia. Era un bun cunoscător al limbilor greacă, franceză şi rusă, avea studii juridice şi a tradus lucrări din ruseşte. După opt ani cât a lucrat ca judecător la Tribunalul Criminalicesc Ilfov, apoi ca preşedinte de tribunal, a fost numit secretar al Mitropoliei, retrăgându-se din activitatea juridică.

G.-L. a tălmăcit din ruseşte *Povestiri din spaimile vrăjitoreşti* (I–IV, 1839), o culegere din surse diferite (ruseşti, franceze ş.a.) de naraţiuni cu subiecte fantastice sau mistice. Pentru a atenua caracterul terifiant al povestirilor, traducătorul adaugă la sfârşit mai multe anecdote, relatate cu haz, într-un limbaj arhaizant. A mai transpus *Noaptea şi ziua Rossiei sau Mitologia slavonilor* (1836), o carte a lui Martin Zadeca „Şveitarul”, *Tâlcuirea viselor* (1836), alta din greceşte pentru uzul bisericii, *Istoria bisericească pre scurt* (1845), lucrare ce a cunoscut o largă răspândire, și nu numai în mediul eclesiastic. Alt op parţial tălmăcit din limba rusă a fost *Filosofia babelor sau Superstiţia bătrânelor, a văduvelor şi a fetelor poporane...* (1847), comentată şi apreciată de Barbu Lăzăreanu pentru „ideea de a se adăuga imediat după acea lume demonică” o serie de glume care descreţesc frunţile. Sub semnătura Al. Lesviodanu, a mai tipărit două epigrame în „Foaie pentru minte, inimă şi literatură” (1840). După o activitate de peste două decenii ca funcţionar al statului, al Mitropoliei şi concomitent ca traducător, **G.-L.** nu mai este prezent în viaţa publică în ultimele două decenii.

SCRIERI: *Treizeci de frumuseţi şi scrisoare a unei femei către bărbat*, Bucureşti, 1847; *Antichităţi despre Crucea Domnului Nostru Iisus Hristos*, Bucureşti, 1857. **Traduceri:** *Noaptea şi ziua Rossiei sau Mitologia slavonilor*, Bucureşti, 1836; Martin Zadeca, *Tâlcuirea viselor*, Bucureşti, 1836; *Carte ghicitoare a împăratului Solomon*, Bucureşti, 1839; *Povestiri din spaimile vrăjitoreşti*, I–IV, pref. trad., Bucureşti, 1839; *Istoria bisericească pre scurt*, Bucureşti, 1845; ed. îngr. şi introd. Mihail M. Andreescu, Cluj-Napoca, 2011; *Filosofia babelor sau Superstiţia bătrânelor, a văduvelor şi a fetelor poporane, adică Ghicire de norocire ce fac ele pe la ajunurile sărbătorilor mari şi alte zile*, Bucureşti, 1847.

Repere bibliografice: Barbu Lăzăreanu, *Cu privire la...*, Bucureşti, 1971, *263–267*; G. Bezviconi, *Necropola Capitalei*, Bucureşti, 1972, *136*; *Dicţ. lit. 1900*, *388*. ***L.V.***

GENARU, Ovidiu (pseudonim al lui Ovidiu Bibire; 10.XI.1934, Bacău), poet, prozator.

Fiu al Mariei (n. Vasile) şi al lui Constantin Bibire, **G.** a urmat liceul la Bacău, terminându-l în 1953, şi a absolvit, în 1957, Institutul de Cultură Fizică şi Sport din Bucureşti, după care a fost profesor la Şcoala Sportivă din oraşul natal (1957–1966). Redactor la revista „Ateneu" (1966–1974), reintră în învăţământ ca profesor la Institutul Pedagogic din Bacău (1974–1980), apoi este muzeograf la Casa Memorială „G. Bacovia" (1980–1989), consilier la Inspectoratul pentru Cultură al Judeţului Bacău (1990–1992) şi deputat, în legislatura 1992–1996, în Parlamentul României. A debutat în 1959 într-o plachetă editată de Casa de Creaţie din Bacău şi, în presa literară centrală, în revista „Luceafărul" (1964). I s-au decernat Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Iaşi (1972, 1983, 1992), Premiul Uniunii Scriitorilor din România (1974), Premiul Opera Omnia (Bacău, 2011) ş.a.

Poet sentimental şi ironic, **G.** revitalizează lumea cotidianului prin decupaje vizuale insolite și schimbări de perspectivă neaşteptate, în versuri în care notaţia directă îşi află complinirea în propensiunile acrobatice ale unui spirit ludic. Asemenea lui G. Topîrceanu, **G.** are ştiinţa dozării nuanţelor lirice şi a împletirii dezinvolte dintre veselie şi tristeţe, dintre comic şi tragic în tablouri care camuflează înfiorările şi melancoliile în surâsuri echivoce, purtătoare de plurivalenţe semantice şi ambiguităţi sugestive: „Vino în provincie mi-au zis vino/ profesore la căsuţa ta albă în micul orăşel/ vei umbla ca Iisus peste ape vei fi/ întâmpinat cu ave doctorii avocaţii vor/ da un dineu în cinstea noului lor/ prizonier vei juca gajuri cu porunci/ deocheate în societatea unor văduve fără/ prejudecăţi hei ce trai de june prim ce/ ore de gimnastică perfectă cu junca târgului/ vei creşte generaţii exemplare conform/ înaltelor principii vei pune bani la/ puşculiţă hai vino în provincie mi-au zis/ vino profesore la căsuţa ta albă/ cu moartea în fereşti". În ciuda sonorităţii solemne a titlului, *Patimile după Bacovia* (1972) nu păstrează din universul poetic bacovian decât cadrul tematic, ale cărui repere – grădina publică, mahalaua, cârciuma, cimitirul, ploaia de toamnă însoţind singurătăţile şi recluziunile – sunt reconstruite cu nostalgie şi jovialitate de o inteligenţă artistică aparte, care contemplă cu simpatie micul univers al locomotivelor cu abur abandonate, al fotografiilor cu mătuşi şi al tacâmurilor de argint uitate în sertare, al pensionarilor care citesc „ziare cu ferpare", al hanului cu mese pustii unde „a murit ancuţa cea bogată", în fine, al provincialilor stăpâniţi de „iubiri cehoviene" – mici burghezi cu bastoane, dentişti şi coafeze „rentabile" care se plimbă seara pe strada principală şi „clădesc/ idealuri eterne se-nfruptă din frişca provinciei/ ca-n filmele mute". De aceea, în poezia lui **G.** nu există nici atmosfera deprimantă şi stările de spleen, nici muzicalitatea versului simbolist şi nici corespondenţele dintre sunete şi culori, în locul cărora domnesc jocurile de limbaj şi sinuozităţile capricioase ale unui lirism discursiv, în care enumerarea, lipsa punctuaţiei şi fracturarea versului dau seama, în chip discret-livresc, de lecţiile modernităţii târzii: „Plouă în provincii şi noi ardem/ scorţişoară în frapiere de argint/ e vreme de prins molii prin odăi poete/ numai semănătorii generaţiei tinere/ aruncă un pumn de naftalină asupra cuiburilor/ de nobili hei plouă peste magazii/ pe testamente şi pe moşteniri uitate/ peste roţile neunse ale unui sfârşit de veac/ şi eu nu găsesc măcar un cuvânt de adio/ pentru cei morţi umblu cu obrazul întunecat/ printre plopii galbeni din odaie/ pun mâna pe cărţi şi foile le pică". Expresivitatea ludică a scrisului lui **G.** atinge gradul său maxim de intensitate în *Orient, pardon!* (1999), ale cărui poeme, trecute prin experienţele boem-anarhiste ale avangardei, cochetează cu maniera fantezistă şi parodică a literaturii postmoderne: „Micul nostru orăşel e la margine de paradis/ troienit de liliac şi de verde de Paris,/ seara mica burghezie iese la plimbare/ dintr-o vizuină mică într-una mai mare,/ Există case luminate de o singură rază/ în care şi moaştele oblomovizează,/ cluburi de box există cu mănuşa subţire,/ angrosiştii scurmă în gunoaie safire,// Domnul şi doamna îşi fac siesta/ visând aventuri la Nissa, la Budapesta,/ se converseazӑ tihnit într-o latină de

băcănie/ pe când botina uşoară se scufundă în praf,/ se admiră îngeri mutilaţi de melancolie/ atârnaţi de firele electrice de telegraf". De cealaltă parte, latura gravă a personalităţii artistice a lui **G.** – tributară, mai mult sau mai puţin manifest, orientărilor lirice din cea de-a doua jumătate a anilor '60, de la neoexpresionism la neoromantism – îşi impune prezenţa în volumele *Ţara lui Π* (1969), *Bucolice* (1973), *Elogii* (1974) şi *Madona cu lacrimi* (1977), unde cuvintele devin de „culoarea cenuşii", zbuciumul mării predispune la meditaţie („marea aruncă la ţărm manuscrise pierdute"), iar poetul, „poreclă a singurătăţii", se închide, asemenea liricilor hermetici, în turnul de fildeş („rămâne în turn să rodească poetul"), visând, fascinat de trinităţi simbolice („soare, lună, astre"), „plecări peste praguri fără ţintă". Starea de contemplativitate aduce cu sine, în versuri cu accente imnice, ecouri ale miturilor fondatoare şi intuiţia misterului creaţiei universale: „Stau întins pe nisip/ şi ascult îngroşarea sângelui meu/ ca pe-o gânganie ce nu mai încape pe vechile găuri./ Când în corole limpezite tremură sexele/ o briză vesteşte trezirea mării.// Mare, femeie a uscatului!/ Multe sunt împărţite în două/ şi la buza întâlnirii se petrece schimbul./ Eu însumi am auzit vorbindu-se în ţinuturi oculte/ de diamante feminine şi masculine". Spirit mobil şi vital însă – slujitor al lui Dionisos, mai degrabă decât al „lirei uscate" a lui Apollo –, **G.** găseşte, în *Poeme rapide* (1983), calea de întoarcere către discursivitate şi distanţare ironică: „Cum torturez manuscrisul/ Cum îl nasc şi-l ucid ca un Irod de provincie/ Cum urlu la el să depună mărturie/ Cum îi smulg unghiile/ Cum îi strâng degetele în uşă// [...] Şi când i-am nimicit voinţa/ profit de situaţie şi cinic îl botez cu numele meu". O menţiune aparte se cuvine volumului *Nuduri* (1967), celebrare a existenţei aflate sub semnul tinereţii şi fecundităţii, în care universul, transfigurat erotic, îşi desfăşoară cortegiul de promisiuni şi seducţii înaintea privirii fascinate a poetului: „Nedeflorată e lumea în calea poetului/ ori prea bătrână, şi ziua de ieri/ e o lumină cu gâtul răsucit./ Am auzit trâmbiţa echinocţiului de martie/ dând semn/ şi albina trezită din hibernare/ fecundează corola şi cercelul puberei". Proza lui **G.**, inventivă şi incitantă, conturează psihologii de excepţie, scriitorul fiind interesat, mai mult decât de construcţia epică propriu-zisă, de sondarea imponderabilelor sufleteşti şi de surprinderea mecanismelor psihice. Romanul de debut, *Week-end în oraş* (1969), prezintă tribulaţiile sentimentale ale unui tânăr meteorolog care alege debuşeul erotic ca modalitate de redobândire a unei vitalităţi pierdute. Personajele sunt însă vag conturate, iar finalul, prea optimist, rămâne neconvingător. Mai reuşit este *Iluzia cea mare* (1979), care împleteşte sondarea mediului social cu analiza psihologică, subtil tergiversată şi accidentată pe alocuri prin forţarea imprevizibilului caracterelor şi a stărilor personajelor. În centrul scrierii se află cuplul Edmonda–Titus Oniga; ea, femeie mondenă, abilă şi ambiţioasă, el, soţ docil, cu un excesiv sentiment al datoriei, care avansează încetul cu încetul treptele succesului profesional. Disoluţia lentă, amânată a cuplului este urmărită prin ochiul personajului-reflector Alec, fratele Edmondei, un actor ratat, cabotin, dar intuitiv. Tematica se schimbă în *Sperietoarea* (1992), roman cu accente postmoderne, unde, sub pretextul analizei unui caz clinic şi al izolării sociale dintr-un stabiliment psihiatric, se construieşte parabola regimului totalitar. În urma unui accident, Cristian Filiti îşi pierde memoria, este dus într-un ospiciu, unde doctorul Voch, în care autorul proiectează un dictator în miniatură, încearcă să-l facă să-şi regăsească identitatea recurgând la o stratagemă: îi publică fotografia într-o revistă. Romanul va anexa scrisorile primite de la cei care pretindeau că-l cunosc pe Filiti. Trei scrisori-martor schimbă cu totul portretul personajului, făcând din el protagonistul unor relaţii amoroase bizare: în afară de abisalele motive care îl determinaseră să-şi părăsească nevasta (deşi nu avea nici o intenţie în acest sens), fusese agresorul şi amantul unei nepoate vitrege, devenită actriţă. În plus, viaţa îi fusese plină de întâmplări capitale: copil, asistase la ororile războiului, trecuse şi pe la Canal, frecventase medii diverse, într-o alternanţă de flashbackuri în care evenimentele sunt intenţionat puse sub semnul provizoratului şi al ambiguităţii. În cele din urmă, Cristian Filiti se dovedeşte a fi naratorul însuşi, identitatea sa închegându-se, textualist, ca acumulare caleidoscopică a scenelor şi circumstanţelor romaneşti. *Proces-verbal al unei crime* (1998) este un *roman-vérité*, urmărind, asemenea scrierii americanului Truman Capote, reconstituirea detaliată a evenimentului şi prezentarea procesului de judecată prin anexarea de documente – declaraţiile

prietenilor victimei, ale ucigaşului, pledoariile avocaţilor. Şi aici **G.** mizează pe scoaterea în prim-plan a tipurilor maladiv-excepţionale, folosind cu dibăcie suspansul şi strecurând aluzii la condiţia clinică a eroului în încercarea de reconstrucţie a trecutului amalgamat al personajelor. Ştefan suferă de o formă accentuată a maniei persecuţiei şi, într-un acces de gelozie, o ucide pe viitoarea lui soţie, Anişoara. Nereuşind să se sinucidă după omor, el acceptă oprobriul public, ruşinea trecerii printr-un proces. Finalul este declamator: deşi îşi doreşte cu ardoare pedeapsa capitală, protagonistul aşteaptă să joace, după detenţie, rolul de pustnic dramatic. **G.** are şi un volum de proză scurtă, *Cafeneaua subiectelor* (1980), unde reuşita schiţelor provine din talentul de a surprinde, fără comentarii, imponderabile psihologice şi absurdul unor situaţii.

*Ovidiu Genaru este un ironic sentimental care vorbește de melancoliile provinciei și imaginează îndeosebi în primele cărți (*Nuduri, Țara lui Π*) o natură erotizată, dominată de mitul Fecioarei. S-a născut și trăiește și azi la Bacău și toate fantasmele sale trec prin spațiul liric Bacovia fără ca poetul să fie, temperamental și stilistic, un bacovian. Este un poet vital, ingenios mimetic, metaforele lui sunt îndrăznețe și mobilitatea spiritului său e mare. Privește de departe nevrozele provinciei și nu se lasă cuprins de ele. Are câteva modele lirice (la început Blaga, Bacovia desigur, apoi poeții ironiști și fantaști, poate și unii poeți expresioniști mai noi din ramura spiritualistă), dar nu se identifică, până la urmă, cu nici unul. Rolul și locul lui în generația '60 nu au fost suficient precizate de critica literară. Omul însuși este interesant și destinul lui în singurătatea provinciei nu cunoaște obișnuitele reacții când e vorba de literatură: resemnarea sau agresivitatea, acreala, intoleranța. Nu-i un spirit polemic, nu-i nici un spirit cuprins de inerțiile patriarhalității. Cariera lui este, iarăși, neobișnuită în literatura noastră. Gimnast de performanță (menit să execute cel mai bine în Europa roata țiganului și salturile mortale), acrobat, angajat pentru un sezon la circ, tânărul băcăuan părăsește într-o zi sportul și începe să se inițieze în literatură.*

EUGEN SIMION

SCRIERI: *Un şir de zile*, Bucureşti, 1966; *Nuduri*, Bucureşti, 1967; *Ţara lui Π*, Bucureşti, 1969; *Week-end în oraş*, Bucureşti, 1969; *Patimile după Bacovia*, Bucureşti, 1972; *Bucolice*, Iaşi, 1973; *Elogii*, Bucureşti, 1974; *Goana după fericire*, Bucureşti, 1974; *Fidelitate*, Iaşi, 1977; *Madona cu lacrimi*, Cluj-Napoca, 1977; *Iluzia cea mare*, Bucureşti, 1979; *Cafeneaua subiectelor*, Iaşi, 1980; *Poeme rapide*, Iaşi, 1983; *Flori de câmp*, Bucureşti, 1984; *Am mai vorbit despre asta*, Iaşi, 1986; *Sperietoarea*, Bucureşti, 1992; *Diverse cereri în căsătorie*, Bucureşti, 1994; *Proces-verbal al unei crime*, Bucureşti, 1998; *Orient, pardon!*, Bucureşti, 1999; *Pâinea cea de toate zilele*, Bacău, 2004; *Trandafir cu venele tăiate*, Bucureşti, 2008. **Traduceri:** Vladimir Holan, *Noapte cu Hamlet*, pref. trad., Bucureşti, 1974 (în colaborare cu Dragoş Şesan).

Repere bibliografice Dana Dumitriu, *„Week-end în oraş”*, RL, 1970, 11; Constantin, *Despre poeţi*, *146–150*; Nicolae Manolescu, *„Patimile după Bacovia”*, RL, 1972, 15; Poantă, *Modalităţi*, *241–243*; Piru, *Poezia*, II, *257–266*; Laurenţiu, *Eseuri*, *107–113*; Raicu, *Critica*, *359–362*; Felea, *Aspecte*, I, *134–139*; Grigurcu, *Poeţi*, *469–471*; Iorgulescu, *Firescul*, *219–223*; Livescu, *Scene*, *107–115*; Vlad, *Lectura rom.*, *160–165*; Ioan Holban, *Proza lui Ovidiu Genaru*, CL, 1985, 7; Al. Călinescu, *„Flori de câmp”*, CRC, 1985, 47; Grigurcu, *Existenţa*, *250–255*; Cistelecan, *Poezie*, *60–64*; Simion, *Scriitori*, IV, *189–196*; Constantin, *Complicitatea*, *122–124*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *344–347*; Vlad Sorianu, *Două generaţii de poezie modernă*, ATN, 1999, 12; *Dicţ. analitic*, III, *287–290*; Ştefănescu, *Istoria*, *443–452*; Popa, *Ist. lit.*, II, *428–429*. ***L.H.***

GENERAŢIA DE MÂINE, revistă apărută la Oraviţa, lunar, între decembrie 1936 şi 1938, redactată de elevii Liceului „General Dragalina”, sub îndrumarea profesorului I.C. Stoica. Publicaţia era condusă de un comitet de redacţie alcătuit din Sabin Belu, Aurel Bugariu, Gheorghe Milovan, Ion Mioc, Simion Simu, Horea Şedicu. Poezie publică aproape toţi redactorii, dar şi alţi elevi ai liceului: Mihai Novac, Pavel Butan, Petre Sfetca ş.a. Dintre poeţi se remarcă Pavel Bellu, cu *Romanţa unui muzicant*, din ciclul *Candelabre albastre*, de fapt volumul său de debut tipărit în 1936. Aurel Bugariu recenzează mai multe plachete de versuri, în genere la rubrica „Carnet literar”: *Candelabre albastre* de Pavel Bellu, *An din patru primăveri* de Mihai Novac, *Jad* de Sergiu Cristian. Pavel Bellu recenzează, la rândul său, placheta *Cuiburi de lumini* de Valeriu Cârdu. Atenţia specială acordată de revistă marilor nume ale poeziei române este vizibilă prin publicarea unor aforisme de Lucian Blaga, a unor texte critice despre Aron Cotruş (Aurel Bugariu, *Câteva clipe alături de Aron Cotruş*), G. Topîrceanu (Pavel Bellu, *George Topîrceanu. 1890–1937. Observaţiuni, analize şi reflecţii cu ocazia morţii*). În mai multe numere succesive Ion Mioc publică epigrame. Cât priveşte proza, revista conţine un fragment din nuvela *Oraşul omorâtor de suflete* de Aurel Bugariu. ***I.I.***

GENERAŢIA MEA, periodic apărut la Bucureşti, lunar, între 1 iunie şi 5 decembrie 1930, cu subtitlul „Foaie literară”, fără menţionarea comitetului redacţional, ci numai a directorului Const. Bădescu-Rudari. Revista se deschide cu un text semnat de Al. Al. Leontescu (*Pentru o luminiță*), care foloseşte pilda fiului rătăcitor. Dacă numele ales anunţă o revistă „generaţionistă”, articolul-program situează „generaţia” sub semnul derutei („Generaţia mea? Fie! Dar pe care drum, cu care crez? De răspunsul cuminte atârnă viaţa acestei plăpânde luminiţe”), al reticenţei faţă de tendinţele contemporane şi al atitudinilor de ariergardă. „Cuminţenia” programatică a publicaţiei se traduce prin poziţiile ultraconservatoare ale textelor de opinie. Dumitru Cosma susţine o rubrică de reacţie polemică la actualitate: într-un articol publicat în primul număr al revistei atacă violent avangarda, tratând-o ca pe o „aglomerare de cuvinte claie peste grămadă, fără să exprime o idee sau o gândire” (*Mesaj*). De asemenea, în *Scriitorii şi sportul* se arată intolerant în raport cu stilul de viaţă al lumii moderne. Proză publică George Acsinteanu (un fragment cu titlul *Cărbune cu şapte colţuri* din romanul *Piatra neagră*, care va apărea în volum în acelaşi an), Paul Daniel, Sm. M. Vizirescu. C. Cristobald semnează o serie de proze scurte sub titlul de *Jurnal* (*Jurnal intim*, *Jurnal de arme*). Eugen Relgis cultivă aforismul la rubrica intitulată „Gânduri pentru oameni”. Despre romanul *Am ucis pe Dumnezeu* al lui Carol Ardeleanu scrie o recenzie Al. Al. Leontescu, iar cu versuri colaborează Dem. Bassarabeanu, C. Teodorescu, Dumitru Cosma. ***L.Td.***

GENERAŢIA VIITOARE, revistă apărută la Bucureşti, lunar şi bilunar, din octombrie 1889 până în mai 1904. Director şi fondator a fost Eduard M. Adamski. Între februarie 1891 şi martie 1892 publicaţia trece sub direcţia unui comitet, înlocuit ulterior de altul, format din I.I. Livescu, I.S. Spartali şi Julieta E. Adamski. În februarie 1890 **G.v.** îşi schimbă titlul în „Generaţia nouă” şi, considerându-se o continuare a „Foii României” (care apăruse în 1882), se află, în martie 1890, la seria a doua şi la anul al X-lea de apariţie. Din ianuarie 1904 devine „România”, apoi „Revista România”. Dacă la apariţie se subintitula „revistă ştiinţifico-literară”, mai târziu devine „enciclopedică”. Redactorii responsabili până la 1890 au fost C.N. Chabudeanu pentru partea ştiinţifică şi Corneliu Botez pentru partea literară, D. Teleor, G. Russe-Admirescu, I.I. Florescu, Scarlat Orăscu, Al. I. Şonţu, I.A. Bassarabescu, Grigore Mărunţeanu, G. Başturescu, Aristid I. Gârleanu fiind redactori. **G.v.** era organul unei societăţi literare studenţeşti aflată sub preşedinţia doctorului C.N. Chabudeanu şi se voia „promotoriul ideilor noi”. Proclama pe M. Eminescu „artistul desăvârşit”, „idolul” şi „împărtăşania noastră”, fruntaşul unei „adevărate direcţiuni”. În fapt însă, revista a susţinut o literatură eclectică. Alături de G. Orleanu, D. Karr (D. Karnabatt), Al. Obedenaru, Mircea C. Demetriade, atraşi – cel puţin programatic – de orientările mai noi din poezie, de Ioan Catina şi Ştefan Cruceanu, poeţi „proletari”, de idilicul Dem. Moldovanu şi de D. Teleor, ironic în *Idilele* sale faţă de locurile comune ale genului, mai apăreau A.C. Cuza, Carol Scrob, N. Ţincu, Smara, autori de elegii, romanţe, alegorii morale în manieră tradiţională. Corneliu Botez și Sc. Orăscu ilustrează influenţa eminesciană. Rareori semnează I.L. Caragiale, George Coşbuc, Al. Macedonski. Se retipăresc poezii de Vasile Alecsandri şi M. Eminescu, o nuvelă postumă a lui Al. Hâjdeu, câteva din scrierile lui Ion Ghica. Proza, satirică (D. Teleor), lirică (G. Nicolescu), de „documente omeneşti” (G. Russe-Admirescu) şi „copii după natură” (I.S. Spartali), este de nivel minor. Excepţie fac schiţele lui I.A. Bassarabescu (care semnează I.A.B. sau Barion), aflat la începuturile carierei literare. Traducerile, datorate lui I.S. Spartali, Eduard M. Adamski, Bonifaciu Florescu, sunt la fel de eteroclite ca şi restul scrierilor din revistă. Căpitanul Matei Eminescu, fratele poetului, este prezent cu o tălmăcire în proză şi un articol de istorie. Portretele unor scriitori români (A.I. Odobescu, I.S. Spartali, Veronica Micle) şi străini (Vittorio Alfieri, Émile Zola, Octave Feuillet, Lev Tolstoi), câteva recenzii semnate de Dem. Moldovanu şi articolele lui I.I. Livescu (*Artele şi literatura*) reprezintă tot ceea ce **G.v.** a făcut să apară în materie de critică literară. Interesul redacţiei fiind captat şi de alte domenii decât literatura – economie, medicină (de evidenţiat colaborarea lui Victor Babeş), finanţe, comerţ –, în ultimii ani acestora li se va acorda un loc tot mai larg în revistă. ***S.C.***

GENESCU, Silviu (13.IX.1958, Timișoara), prozator, traducător. A absolvit Liceul „Constantin Diaconovici-Loga” din Timişoara în 1978. A lucrat ca desenator tehnic la ISIM Timişoara, iar după 1989 a intrat în presa locală. A debutat publicistic în „Forum studențesc”, în 1977, cu povestirea *Transplant*, iar

editorial cu *T de la Sfârşit* (1994). A mai publicat în „Paradox”, „Helion”, „Știință și tehnică”, „Almanahul «Anticipaţia»”, „Jurnalul SF” ș.a. A activat din 1972 în cadrul cenaclului „H.G. Wells”. Apare în volumele colective *Avertisment pentru liniștea planetei* (1985), *La orizont această constelație* (1990), *Anatomia unei secunde* (1990), *Pangaia* (2010), *Venus. Povestiri erotice science-fiction* (2011).

Pe baza povestirilor risipite în almanahuri, reviste și antologii înainte de 1989, Cornel Robu diagnostica în **G.** pe „cel mai «american», cel mai «anglo-saxon» dintre autorii de science-fiction din România”. Se putea remarca de la început calitatea literară a textelor, optim ponderată cu partea de concept sau de „idee SF”. Spre deosebire de majoritatea scriitorilor români de science-fiction, autorul inhibă lirismul, folosește bine dialogul și narațiunea, cu o economie de mijloace care transformă textul în unități expert șlefuite, în plus știe să nu-și trădeze nivelul de incompetență în chestiuni de conceptualizare științifică. *T de la Sfârşit* antologa o parte a textelor publicate în anii ’80. Dintre paginile remarcabile fac parte *Orașul* (pe tema jocurilor posibil mortale în realitatea virtuală, aici asociate apariției unui oraș legendar) sau, într-o notă fantastică, *Imagini dintr-o lume îndepărtată* (având în centru proprietățile eventual miraculoase ale unui vitraliu misterios). Se mai rețin povestirea intertextuală *Varianta Shakespeare* (în care, virusat de *Hamlet*, computerul unei nave o ia razna precum Hal, inteligența artificială din *Odiseea spațială 2001*), *La sud de nicăieri* (variațiune a motivului istoriilor alternative provocate de călătoriile în timp) sau *Privind spre „Titanic”* (joc ambiguizant în marginea relației realitate–ficțiune). Mai puțin semnificative sunt farsele pe tema obiectului care îndeplinește trei dorințe (*Bolovanul Bunei Speranțe*) sau pe aceea a sfârșitului lumii (*Game, set, match!*), deși poate fi apreciată dinamica pe spații mici, utilă publicării în reviste. În culegerea cea mai bună a autorului, *Rock me Adolf Adolf Adolf* (2009), maturizarea și saltul calitativ sunt evidente și semnificative. Textul care expune cel mai bine clasa autorului este microromanul *’Da Noiz*, combinație de thriller, SF și roman de spionaj. De SF ţine în primul rând capacitatea de a specula într-un limbaj ştiinţific verosimil pe subiecte precum capacitățile extrasenzoriale (manipularea subiecţilor prin sunete – emisiuni de unde de joasă frecvenţă). Se impun versatilitatea stilistică şi enciclopedică (acţiunea, desfășurată prin mai multe medii, are decor anglo-saxon, ca de altfel toată literatura lui **G.**), felul în care se punctează și calibrează informaţia de detaliu, construcţia plină de suspans sau culoarea foarte naturală şi spontană pe care o au mai toate scenele. Notabile sunt și *Zăpada de pe aripile îngerului* (pornind de la conceptul unei lumi *high tech*, ultracibernetizate, în care religiile sunt programate prin viruşi doctrinari, iar corpurile indivizilor sunt simple accesorii), *Eroul local* (o superinteligență artificială înscenează un atac terorist) și *Prinţul cel trist* (povestire mai mult fantastică pe tema călătoriei în timp, având ca personaje ruşi albi din emigraţia pariziană). În rest, povestirea care dă titlul culegerii speculează ideea unei clone punkiste a lui Hitler, *Expresia finală* e o glumă în stilul Fredric Brown, iar *Ghost Story* tratează transferarea identităţii umane pe suport virtual. **G.** a tradus, singur sau în colaborare, din scrierile unor autori din perimetrul SF–fantasy, precum George R.R. Martin, Stephen Donaldson, Michael A. Stackpole ș.a. Traducerea romanului *Alice’s World* de Sam Lundwall a apărut în 1986, în paginile „Almanahului «Anticipaţia»”, sub titlul *Lumea Alisei*.

SCRIERI: *T de la Sfârşit*, Timişoara, 1994; *Rock me Adolf Adolf Adolf*, Timișoara, 2009.

Repere bibliografice: Cornel Robu, *Timpul este umbra noastră*, Cluj-Napoca, 1991, *449–450*; Opriţă, *Anticipaţia*, *326–329*. ***M.I.***

GENILIE, Ioan (Iosif) (sec. XIX), publicist. Originar din Sălişte, **G.** a fost, din 1832, primul profesor de geografie şi istorie („hronologie”) la Colegiul „Sf. Sava” din Bucureşti şi autor de manuale de geografie foarte răspândite. Bun bibliograf, el a alcătuit un amplu catalog, publicat în două volume, al bibliotecii Colegiului (1846–1847). Era un om instruit, cunoştea limbile greacă, latină şi franceză, avea bogate informaţii în diverse domenii. În cele două reviste pe care le-a editat, „Universu” (1845–1848) şi „Mondul” (1847), ca şi mai înainte, în „Cantor de avis şi comers”, **G.** a publicat (deseori fără semnătură) articole, unele adevărate reportaje, pe teme sociale şi culturale, biografii ale oamenilor celebri, compilate uneori din revistele apusene. O atenţie constantă a acordat-o problemelor limbii române literare. Era adeptul introducerii alfabetului latin, pleda pentru o limbă „populară”, ferită de barbarisme şi excese latinizante. Referirile pe care le face

la literatură dovedesc lecturi bogate şi discernământ. Preocupat de literatura naţională, publică din manuscrisele poetului Alecu Văcărescu, prezentat ca un „Petrarca românesc”. Analizând o poezie a lui Grigore Alexandrescu şi alta a lui Ioan Catina (în articolul *Poezie*), **G.** remarcă „figuri frumoase” şi „idei delicate” în tratarea, originală, a unei teme comune. În spirit clasicist, el vedea în copierea naturii izvorul tuturor operelor artistice. Sporadic, a compus poezii patriotice ocazionale şi meditaţii alegorico-filosofice.

Repere bibliografice: *Encicl. rom.*, II, *523*; Gh. Adamescu, *Scrierile lui Iosif Genilie*, „Buletinul Societăţii Geografice Române”, 1901; Ilie Popescu-Teiuşan, Vasile Netea, *August Treboniu Laurian*, Bucureşti, 1970, *16*, *78–79*; Theodorescu, *Ist. bibl.*, *33–36*; *Dicţ. lit. 1900*, *389*. ***L.V.***

GENOIU, George (31.VIII.1933, Armăşeşti, j. Ialomiţa), dramaturg, critic de teatru. Este fiul Constanţei (n. Mincu) şi al lui Alexandru Genoiu, funcţionar. În 1953 a absolvit Liceul „I.L. Caragiale” din Ploieşti, după care, în 1962, îşi va lua licenţa la Facultatea de Teatrologie a Institutului de Artă Teatrală şi Cinematografică „I.L. Caragiale” din Bucureşti. Debutează în dramaturgie la „Ateneu”, cu piesa *Umbrelă pentru singurătate* (1968), după ce debutase ca poet în „Tânărul scriitor” (1955), iar în postura de comentator literar în „Tribuna” (1963). Metodist şi apoi director al Casei Regionale a Creaţiei Populare din Galaţi (1962–1964), inspector pe probleme artistice în Bacău (1964–1966), din 1967 face parte din redacţie, iar din 1982 până în 1990 conduce revista „Ateneu”. Din 1990 înfiinţează şi conduce, la Bucureşti, Editura Rampa şi Ecranul. I s-au acordat Premiul Uniunii Scriitorilor (1983), Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti (1996) ș.a.

Nume înseriabil generaţiei lui Dumitru Radu Popescu, Tudor Popescu, Iosif Naghiu ş.a., **G.** practică deopotrivă genul dramatic, cronica de spectacol cu tendinţe accentuat moralizante şi mai puţin estetizante, articolul pe teme de actualitate ş.a. Fără să atingă cota de popularitate a acestor congeneri şi confraţi, şi-a văzut puse în scenă unele piese la teatre din Bacău, Botoşani, Bârlad, Târgu Mureş, Giurgiu. Câteva au figurat în repertoriul teatrului radiofonic, acolo unde, în fapt, îşi găsesc cel mai bine locul (ca şi la televiziune, de altfel). La început, adică în piesele *Seara în faţa cerului* (1973), *Drumul încrederii* (1978) şi *Frate mai mare* (1980), autorul se dovedeşte un didactic-moralizant, creator de replici în tipare conflictuale schematice (relaţii inter şi intrafamiliale, examenul retrospectiv al conştiinţei civice exemplare ş.a.), în texte parcă prematur îmbătrânite, deşi înzestrate cu un soi de ingenuitate acidă. Cu timpul, depăşind sfera teatrului scris în maniera lui Mihail Davidoglu în favoarea subtilităţilor maziliene şi afiliindu-se la linia Horia Lovinescu sau Ecaterina Oproiu, **G.** începe să diluеze grandilocvenţa în favoarea tristeţilor lirice şi să aducă la rampă problematica inerentă cuplului aflat la răscruce, vanitatea ultragiată a activistului, singurătatea ratării profesionale, nostalgia tinereţii revoluţionare ş.a.m.d. Volumul *Teatru* (1997), ediţie de autor, reprezentativă pentru cei treizeci de ani de activitate teatrală, cuprinde *Trilogia captivă: Cantonul de vânătoare*, *Rătăciţi în amurg*, *Împăcare târzie*, apoi zece piese grupate sub titlul *Conversaţii provinciale*, trei sub „efigia” *Acasă, vieţi destrămate*, articole, cronici, eseuri pe teme teatrale, precum şi un substanţial dosar de opinii critice şi mărturii afective despre autor. În general, motivul cuplului situat într-un nucleu conflictual (*Logodnicii mincinoşi*, *Doi pentru un tangou*), drama morală a unui tată, conflictul dintre generaţii şi dintre opţiuni politice (*Conversaţie în oglindă*), satira socială (*Comedie provincială*), feminitatea social-exemplară (*Drumul spre Everest*) sunt câteva subiecte tratate (nu vor lipsi nici cele din mediul rural, din viaţa funcţionărimii şi a activiştilor de partid), de neocolit pentru un istoric al formelor teatrale din ceauşism. Autor al unui consistent ciclu intitulat *Dramele decăderii. Piese de teatru scrise între anii 1994–2000* (2000), **G.** evoluează către panoramarea socio-satirizantă a României noului început de secol: *Titircă, Inimă-Bună* (*palavre şi adulter la domeniile Marvila*) este un „pamflet antioligarhic” (2002), pe tiparele proiectatei piese caragialiene *Titircă, Sotirescu & Co.*, şi care aduce în prezent tema ciocoilor vechi şi noi, pe N. Filimon, I.L. Caragiale şi pe Teodor Mazilu, într-o şarjă cu zece episoade nimerite pentru un spumos serial de televiziune. *Titircă, Inimă-Bună…* continuă *Trivial tangou* şi placheazǎ pe tiparul caragialian personaje din *O scrisoare pierdută*, *O noapte furtunoasă*, *D-ale carnavalului.* Astfel, Ziţa a devenit intelectuala grupului, scrie haikuuri şi pleacă în Japonia să studieze arta gheişelor, Spiridon este gay, fiindcă „homosexualii sunt viitorul globalizării” ş.a.

SCRIERI: *Seara în faţa cerului*, Bucureşti, 1973; *Drumul încrederii*, Bucureşti, 1978; *Frate mai mare*, Bucureşti, 1980; *Teatrul de toate zilele*, Iaşi, 1980; *Însoţitorul nevăzut*,

București, 1983; *Trecere prin verandă*, Iași, 1984; *Doi pentru un tangou*, pref. Ileana Berlogea, București, 1986; *Subiecte teatrale. Motive, procedee, stări*, București, 1987; *Conversaţie în oglindă*, București, 1989; *O lume captivă*, București, 1996; *Teatru*, postfață Ileana Berlogea, București, 1997; *Dansând cu destinul*, București, 2000; *Dramele decăderii. Piese de teatru scrise între anii 1994–2000*, București, 2000; *Titircă, Inimă-Bună (palavre și adulter la domeniile Marvila)*, pref. Mircea Ghițulescu, București, 2002; *Teatru. Domeniile Marvila*, București, 2003; *Viața secretă a dramei. Tristeți ascunse (Sfârșitul intimității)*, București, 2003; *Cu moartea în suflet (patimă și tandrețe la domeniile Marvila)*, București, 2004; *Antioligarhice pentru vindecarea moravurilor*, București, 2005; *Psihodrame pentru vindecarea sufletului*, București, 2006; *Dinozaurul și libelula. Jurnalul – dovada senectuții*, București, 2008. **Antologii:** *I.L. Caragiale față cu reacțiunea… criticii*, I–VI, București, 2001 – 2004 (în colaborare cu Cezar Alexandru Genoiu).

Repere bibliografice: Nicolae Turtureanu, *Poeme rapide*, CRC, 1983, 47; Eugen Simion, *„Însoţitorul nevăzut”*, RL, 1983, 47; Ghiţulescu, *O panoramă, 279–282*; Val Condurache, *„Însoţitorul nevăzut”*, CL, 1984, 5; Florin Faifer, *Măştile şi oglinda*, CRC, 1989, 40; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *347*; Bogdan Ulmu, *O ediție de autor*, CL, 1999, 4; Ghiţulescu, *Istoria, 352–356*; Florin Faifer, *Ispitele parabolei*, „Drama”, 2002, 2–3; Ioan Enache, *George Genoiu: biobibliografie*, Bacău, 2004; Ioan Holban, *Culoarea melancoliei*, ATN, 2005, 1; Cezar Alexandru Genoiu, *George Genoiu – dramaturgul, criticul, editorul*, București, 2007. ***D.C.M.***

GEORGE, Alexandru (pseudonim al lui George-Alexandru Georgescu; 6.IV.1930, București – 28.IX.2012, București), prozator, eseist, critic şi istoric literar, traducător.

Este fiul Elizei Georgescu (n. Constantinescu) şi al lui George Georgescu (care moare când viitorul scriitor avea şase ani), funcţionari la Banca Naţională a României şi descendenţi ai unor familii de negustori şi antreprenori. Copilăria şi-a petrecut-o în Bucureşti (în zona Calea Moşilor–Olari–Popa Petre–Zece Mese, cartier evocat în eseuri memorialistice, dar şi în opere de ficţiune), scriitorul fiind nu numai prin localitatea de domiciliu, ci şi prin mentalitatea şi identitatea afectivă pe care şi le asumă, un bucureştean „get-beget”. Urmează Şcoala Primară nr. 7 „Sfântul Silvestru” (1937–1941) şi Liceul „Mihai Viteazul” (1941–1949), cu o întrerupere în 1946–1947, când, instalat, din motive de sănătate, la o rudă din apropierea Târgoviştei, se pregăteşte în particular; sejurul târgoviştean i-a oferit material de inspiraţie pentru romanul *Caiet pentru...* (1984). Student al Facultăţii de Filologie a Universităţii din Bucureşti (1949–1950), **G.** se vede obligat să o părăsească, aflând că i se pregătea excluderea (fără îndoială pentru „origine socială nesănătoasă”). Din 1950 tânărul începe să muncească pentru a-şi asigura existenţa (averea familiei fusese confiscată) ca salahor, ca desenator, slujbaş modest la un institut de cercetări în domeniul construcţiilor. Între 1955 şi 1959, demisionând de la institut, e nevoit să aibă colaborări regulate (activităţi redacţionale, traduceri) cu o asociaţie a inginerilor şi tehnicienilor. Lucrează ulterior, până în 1972, la Biblioteca Academiei Române. Debutează în presa literară în 1969 la „Luceafărul” (sub conducerea lui Ştefan Bănulescu) cu povestirea *Nocturnă*. Editorial, va fi prezent din 1970, când îi apar cvasisimultan volumul de povestiri *Simple întâmplări cu sensul la urmă* şi un eseu despre Tudor Arghezi, *Marele Alpha*. Se poate remarca existenţa unui dublu „anacronism”: **G.** debutează odată cu scriitori de regulă cu zece–cincisprezece ani mai tineri decât el şi, pe de altă parte, se autosituează ca un continuator, dacă nu chiar ca un reprezentant întârziat al „generaţiei războiului”, simţindu-se „mai ataşat de Geo Dumitrescu, Constant Tonegaru, Ion Caraion, Mircea Popovici, Mihail Crama, Alexandru Lungu, dar şi de Dinu Pillat, Emil Ivănescu, Pavel Chihaia” ş.a., deci de scriitori cu circa zece ani mai vârstnici „decât cei din leatul [lui] strict, precum Titus Popovici şi I. Dodu Bălan, N. Tertulian şi Georgeta Horodincă, Petre Sălcudeanu şi Z. Ornea sau Marcel Petrişor şi Paul Goma”. După 1970 a publicat zeci de volume proprii, traduceri – unele însoţite de prefeţe sau studii introductive –, a întocmit antologii, a îngrijit ediţii. Colaborează frecvent, uneori regulat, la „România literară”, „Contemporanul” şi în special la „Viaţa românească”, unde la începutul anilor ’80 e titularul cronicii literare pentru cartea de critică şi eseu; în anii ’90, după o prezenţă activă în presă, unele neînţelegeri şi ruperea relaţiilor cu redacţiile se soldează cu o restrângere a gamei de publicaţii la care poate colabora, scriitorul fixându-se în special la „Adevărul literar şi

artistic" şi „Luceafărul". Desfăşoară, în ultimele două decenii de viață, o activitate publicistică bogată şi susținută, abordând atât teme literare, istorico-literare, cât şi social-politice ori moral-politice, istorice etc., mare parte din această producţie fiind adunată şi în volume. În 2009 scriitorului i-a fost acordat Premiul Naţional pentru Literatură.

Ca prozator, **G.** poate fi plasat între scriitorii livreşti, erudiţi, fantezişti şi ludici, alături de alţi autori pe care el însuşi, în postură de critic, îi așază în „categoria debutanţilor tardivi şi bine socotiţi" (Leonid Dimov, Mircea Ivănescu, Mircea Horia Simionescu, Radu Petrescu, Tudor Ţopa, Barbu Cioculescu). Erudiţia, meşteşugul de stilist, dispoziţia ironică şi parodică sunt mobilizate într-un demers ce poate fi calificat drept metaliterar: scriitorul sintetizează teme şi motive, parodiază polemic clişee literare, simulează maniere (adică recurge cu virtuozitate la pastişă, construieşte impecabile „exerciţii de stil" cu referire la stiluri consacrate, identificabile istoric), cultivă fragmentarul şi bizareria. Romanul *Oameni şi umbre, glasuri şi tăceri*, redactat într-o primă formă în anii '50, reprezintă centrul literaturii lui **G.** Pentru iubitorii de etichete, cartea oferă prilejul recunoaşterii unor atribute ale romanului de idei, social, de dragoste, de mister, de război ş.a.m.d. Ceea ce nu este tocmai fals, ci mai curând nespecific şi parţial în privinţa unei scrieri care atinge, s-ar putea spune, caracterul totalizant şi neetichetabil al vieţii. Sentimentul de cuprindere nu vine neapărat din explorarea pe o largă suprafaţă a decorurilor, mediilor şi experienţelor care intră în vederea romancierului – Bucureştiul văzut în diverse secvenţe şi contexte temporale, interioarele, Constanţa de dinaintea intrării României în Primul Război Mondial, Germania tulbure a anilor '20, casa părinţilor, mediile politice, aristocratice, burgheze, familiale, studenţeşti, adolescentine, perioada de ocupaţie germană, cele câteva tulburări erotice ale naratorului –, cât din intensitatea surprinderii lor pe pelicula unui ieri real şi veridic. Cartea reconstituie, în formatul mimat al unor amintiri desfăşurate după o cronologie foarte personală, compusă, prin derogarea de la logica sensului unic al timpului, dintr-o curgere inversă a evenimentelor, dinspre prezent către trecut, din fragmente şi lungi expuneri, din elipse, anticipări şi reveniri, din accente falsificate şi direcţii înşelătoare, din evenimente şi personaje abandonate sau reluate cu o răbdare aproape didactică, perioada deceniilor al doilea şi al treilea ale secolului al XX-lea. Accentul nu cade însă pe această reconstituire, ci pe lumea romanescă pe care o susţine. Caracterul de pretext, de ramă pentru ficţiune, al amintirilor este adesea mărturisit în paginile lor. Romanul a fost publicat în mai multe ediţii succesive, cu adăugiri şi amendări, ediţia definitivă fiind cea din 2008, an în care scriitorul mai publică un roman, mult mai puţin amplu, dar nu mai puţin interesant, cu titlul *Simplex* (şi subtitlul explicativ *Un roman în căutarea propriei definiri*). Cu subiect din viaţa cotidiană, cu substrat autobiografic neascuns, cu o enigmă (oarecum) poliţistă, cu virtuţi şi de „mărturie" asupra atmosferei epocii, romanul, după cum remarca un critic, „proiectează o imagine eretică (în raport cu norma) asupra anilor '50–'60: mondenităţi, petreceri, o viață cât se poate de normală în condițiile date" (Mihai Iovănel). Cartea mai cuprinde autocomentariul auctorial, inserat ca o pseudopostfaţă, de fapt partea a doua a romanului. În critică **G.** se situează în descendenţa lui E. Lovinescu şi Şerban Cioculescu, în general a criticii interbelice, al cărei continuator se consideră – în chip explicit – a fi. S-a ocupat de autori dintre cei mai diferiţi, cu precădere din secolul al XX-lea, mai ales interbelici ori propriu-zis contemporani. Tudor Arghezi, E. Lovinescu, Mateiu I. Caragiale şi I.L. Caragiale au făcut obiectul unor monografii, contribuţii solide, de neignorat. În *Marele Alpha* criticul a întreprins o examinare a receptării operei lui Arghezi procedând la reconsiderarea polemică a exegezei argheziene. Volumul – care reprezenta debutul editorial al lui **G.** în critică şi, totodată, temeiul consacrării lui în domeniu – a trezit mult interes şi a suscitat ecouri, în măsura în care propunea altă viziune despre Arghezi. *În jurul lui E. Lovinescu* (1975) oferă o nouă lectură a operei unui autor faţă de care comentatorul vădeşte o afinitate certă; analiza e lipsită de preconcepţii şi supusă la obiect, fără obnubilări hagiografice ale spiritului critic: pe adevăratul Lovinescu, după părerea exegetului, „îl descoperim în aplicaţiile lui practice, în confruntarea cu operele, nu în declaraţiile teoretice". Pe Mateiu I. Caragiale **G.** îl abordează în lucrarea din 1981 cu evidentă simpatie, însă fără gesticulaţia idolatriei „mateine", în maniera sa raţionalist-analitică obişnuită. În activitatea critică „la zi" – în textele adunate în seria *La sfârşitul lecturii* (I–IV, 1973–1993) şi în alte scrieri asemănătoare –, **G.** glosează nuanţat asupra fenomenului literar şi a

întruchipărilor sale, risipeşte confuzii, îndreaptă erori, interpretează judicios detalii anterior neglijate, contrazice locuri comune, deschide perspective neevidente, dar legitime şi persuasiv argumentate. Spirit funciarmente polemic, scriitorul îşi teoretizează înclinaţia, afirmând caracterul intrinsec polemic al criticii literare. Bătăios, criticul polemizează cu cavalerism, „contrazice, de regulă pe ton dârz şi caustic, judecăţi curente şi false adevăruri consacrate prin uz, folosind impecabil o viguroasă retorică demonstrativă" (Mircea Iorgulescu). Libertatea de exprimare din anii '90 a făcut posibile revelarea şi manifestarea abundentă, cvasipletorică, a potenţialului lui **G.** în domeniul publicisticii pe teme socio-politico-culturale. Această ipostază, prin forţa lucrurilor nouă, nu a fost de natură să surprindă. Venea, firesc, în continuarea – ori în completarea – celei de critic literar, fiindcă, după cum remarca însuşi scriitorul, el se afirmase şi până atunci „ca un critic de idei (în sens să zicem gourmontian), preocupat de chestiuni controversabile, de probleme de aspect ideologic, dar şi politic şi social". **G.** a mai publicat – sub titlul *O altă scrisoare pierdută* (2002) – o piesă de teatru, într-un fel „continuarea" capodoperei lui I. L. Caragiale (de unde sunt preluate personaje, locul acţiunii etc.), situaţia imaginată fiind una în care, după moartea deputatului ales, Agamemnon Dandanache, urmează să aibă loc noi alegeri. Ca traducător, **G.** a tălmăcit, îndeosebi din franceză, texte de referinţă ale criticii contemporane (Philippe van Tieghem, Jean Starobinski, Jean-Pierre Richard).

Alexandru George vrea să dovedească cu fiecare carte a sa că un scriitor sau o operă se poate citi şi altfel, că există în substanţa acesteia suficiente argumente care să clatine păreri încetăţenite şi să pledeze pentru alte orizonturi, orientări, influenţe, afinităţi, raportări.

MIRCEA POPA

De-a lungul timpului, Alexandru George şi-a câştigat în critica literară românească statutul unui iconoclast. Incomod şi insurgent, criticul îşi propune, se pare, cu premeditare, să sancţioneze poncifele şi prejudecăţile receptării literaturii, să scoată de sub zgura anonimatului un anume aspect mai puţin relevat anterior al unei opere literare. Să pună în evidenţă, sub aparenţa unei false modestii, un orgoliu interpretativ apreciabil. De altfel, refuzul său sceptic de a fi considerat critic literar e semnificativ.

IULIAN BOLDEA

SCRIERI: *Simple întâmplări cu sensul la urmă*, Bucureşti, 1970; *Marele Alpha*, Bucureşti, 1970; ed. 2, Bucureşti, 2005; *Clepsidra cu venin*, Bucureşti, 1971; *Semne şi repere*, Bucureşti, 1971; *La sfârşitul lecturii*, I–IV, Bucureşti, 1973–1993; *În jurul lui E. Lovinescu*, Bucureşti, 1975; *Mateiu I. Caragiale*, Bucureşti, 1981; *Simple întâmplări în gând şi spaţii*, Bucureşti, 1982; *Caiet pentru…*, Bucureşti, 1984; ed. 2, Bucureşti, 2000; *Petreceri cu gândul şi inducţii sentimentale*, Bucureşti, 1986; *Dimineaţa devreme*, Bucureşti, 1987; *Seara târziu*, Bucureşti, 1988; ed. 4, Bucureşti, 2010; *Într-o dimineaţă de toamnă. Cinci sau chiar şase personaje în jurul unui autor*, Bucureşti, 1989; *Capricii şi treceri cu gândul prin spaţii*, Bucureşti, 1994; *Caragiale*, Bucureşti, 1996; *Oameni şi umbre, glasuri şi tăceri*, Bucureşti, 1996; ed. 2, postfaţă Matei Călinescu, Iaşi, 2003; ed. 3, Bucureşti 2008; *În istorie, în politică, în literatură*, Bucureşti, 1997; *Întâlniri*, Bucureşti, 1997; *Şapte povestiri fără una*, Bucureşti, 1997; *Pro libertate*, Bucureşti, 1999; *Reveniri, restituiri, revizuiri*, Bucureşti, 1999; *Alte întâlniri*, Bucureşti, 2000; *Confesiuni împotrivă*, Bucureşti, 2000; *În treacăt, văzând, reflectând*, Târgovişte, 2001; *Consemnări în curs şi la fine*, Târgovişte, 2002; *O altă scrisoare pierdută*, Bucureşti, 2002; *Alte reveniri, restituiri, revizuiri*, Bucureşti, 2003; *Tot pentru libertate*, Bucureşti, 2003; *Litere şi clipe*, Târgovişte, 2007; *Povestea unor vorbe*, Bucureşti, 2009; *Simplex. Un roman în căutarea propriei definiri*, Târgoviste, 2008; *Paşii unui fantasticist*, Bucureşti, 2009. **Ediţii:** V.A. Urechiă, *Scrieri literare*, pref. edit., Bucureşti, 1976; Pompiliu Eliade, *Ce este literatura?*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1978; E. Lovinescu, *Opere*, I–IX, introd. edit., Bucureşti, 1982–1992 (în colaborare cu Maria Simionescu), *Sburătorul. Agende literare*, I–VI, Bucureşti, 1993–2002 (în colaborare cu Monica Lovinescu, Gabriela Omăt şi Margareta Feraru); Ion Ghica, *Scrisori către V. Alecsandri*, pref. edit., Bucureşti, 1997; Mateiu I. Caragiale, *Sub pecetea tainei*, text întregit şi încheiat de edit., Bucureşti, 1999. **Antologii:** *Masca* (*Antologie de proză fantastică românească*), pref. edit., Bucureşti, 1982; *Mateiu I. Caragiale*, pref. edit., Bucureşti, 1985; *Proză umoristică românească*, pref. edit., Bucureşti, 1985. **Traduceri:** Philippe van Tieghem, *Marile doctrine literare în Franţa*, Bucureşti, 1972; Auguste de Villiers de l'Isle-Adam, *Povestiri crude şi insolite*, pref. trad., Bucureşti, 1973; Jean Starobinski, *Relaţia critică*, pref. Romul Munteanu, Bucureşti, 1974; Remy de Gourmont, *Eseuri*, pref. trad., Bucureşti, 1975; Salvatore Battaglia, *Mitografia personajului*, Bucureşti, 1976; Émile Zola, *Saloanele mele*, pref. trad., Bucureşti, 1976; Anatole France, *Viaţa literară*, pref. trad., Bucureşti, 1978; Edmond şi Jules de Goncourt, *Arta franceză a secolului al XVIII-lea*, pref. trad., Bucureşti, 1979; Jean-Pierre Richard, *Literatură şi senzaţie*, Bucureşti, 1980; Louis Hautecœur, *Literatură şi pictură în secolele XVII–XX*, Bucureşti, 1982; Voltaire, *Secolul lui Ludovic al XIV-lea*, pref. trad., Bucureşti,

1983; Pierre-Joseph Proudhon, *Principiul artei şi destinaţia ei socială*, pref. trad., Bucureşti, 1987; Jean-Paul Sartre, *Greaţa*, pref. Irina Mavrodin, Bucureşti, 1990.

Repere bibliografice: Călinescu, *Fragmentarium, 144–146*; Constantin, *Prozatori–critici, 130–135*; Grigurcu, *Critici, 472–486*; Iorgulescu, *Prezent, 215–218*; Adrian Marino, *Despre livresc*, TR, 1987, 37; Barbu Cioculescu, [*Alexandru George*], VR, 1988, 12, 1998, 7–8, CNP, 1997, 1, LCF, 1999, 35, RL, 1999, 46, 2008, 29, 2010, 3, ALA, 2003, 648, „Litere”, 2005, 4, 2007, 3, 2012, 9–10; Grigurcu, *Peisaj*, I, *133–164*; Negoiţescu, *Scriitori contemporani*, *186–191*; Micu, *Scurtă ist.*, IV, *106–108*; Z. Ornea, *Eseurile d-lui Alexandru George*, RL, 1998, 11; Cornel Ungureanu, *Alexandru George şi vremea jurnalelor*, O, 1998, 12; Gabriela Omăt, *Alexandru George recitit pe îndelete*, RL, 1999, 25; Octavian Soviany, *Aticism şi asianism*, LCF, 1999, 35; Ion Simuţ, [*Alexandru George*], CU, 2000, 4, RL, 2006, 35; Mircea Popa, *Alexandru George sau Elogiul spiritului insurgent*, ST, 2000, 4; Florin Mihăilescu, *Destin de scriitor*, ST, 2000, 7–8; Dimisianu, *Lumea*, *269–274*; *Dicţ. esenţial*, *329–332*; Mihai Iovănel, [*Alexandru George*], ALA, 2001, 576, 2003, 668, CU, 2006, 8, CLT, 2008, 38; Manolescu, *Lista*, III, *198–209*; Matei Călinescu, *O capodoperă de tinereţe*, RL, 2003, 7; Raluca Dună, *Un roman „istoric“ şi european*, LCF, 2003, 18; Bogdan Alexandru Stănescu, *Faţa nevăzută*, ALA, 2003; Tudor Cristea, [*Alexandru George*], „Litere”, 2003, 11–12, 2005, 4, 2010, 4, 2011, 5, 2012, 9–10; *Dicţ. analitic*, IV, *119–121*, *616–618*; Marian Victor Buciu, *Târgovişte (sau despre locul unde se întâmplă „Totul“?)*, VR, 2004, 11–12; *Alexandru George – 75*, „Litere“, 2005, 4 (grupaj special); Boldea, *Vârstele*, *65–68*; Cristea-Enache, *Bucureşti*, *363–370*; Ştefănescu, *Istoria*, *795–800*; Grigurcu, *De la un critic*, *115–122*; Sorin Lavric, *Portret de autor*, RL, 2006, 47; Holban, *Ist. lit.*, II, *24–34*, III, *139–145*; Gelu Negrea, *Alte câteva precizări*, LCF, 2007, 5; Gelu Ionescu, [*Alexandru George*], APF, 2007, 9, RL, 2012, 41; Manolescu, *Istoria*, *1257–1262*; Iulian Boldea, *În jurul lui Alexandru George*, VTRA, 2009, 11; Popa, *Ist. lit.*, II, *1071–1072*; Simion, *Fragmente*, VI, *20–22*; Micu, *Critici prozatori*, *218–238*; Gheorghe Grigurcu, *În jurul lui Alexandru George*, „Acolada“, (Satu Mare), 2012, 9; C. Stănescu, *Singurul liberal*, CLT, 2012, 40. ***N.Br.***

GEORGE, Tudor (pseudonim al lui Tudor Georgescu; 3.II.1926, Ulmeni, j. Călăraşi – 10.I.1992, Bucureşti), poet, traducător. Este fiul Dobrei (n. Cicu) şi al lui Marin Georgescu, impiegat la CFR. Îşi petrece copilăria în cartierul bucureştean Pleşoianu–Griviţa, unde frecventează şcoala primară şi Liceul „Marele Voievod Mihai”, apoi urmează Facultatea de Drept a Universităţii din Bucureşti, pe care o va absolvi în 1949. În paralel cu cursurile juridice (între profesori l-a avut pe Istrate Micescu, de pildă), le frecventează pe cele de la Litere, ţinute de Tudor Vianu şi G. Călinescu, pe cele de la Medicină (lecţiile de fiziologie ale profesorului Eugeniu Proca), Filosofie (Mircea Florian) şi Matematică (Dan Barbilian). Înclinaţia pentru literatură se manifestă de timpuriu şi, elev în ultima clasă primară, începe să publice în „Universul copiilor”, al cărui redactor era în 1936 N. Batzaria. Compunerile trimise sunt însoţite adesea de desene – o altă pasiune, ce se va materializa mai târziu în ilustraţiile propriilor cărţi de versuri. Continuă să publice în „Licăriri” (revista liceului), „Epigrama” „Gluma”, „Bufonul” ş.a., concomitent cu poezia sa interesându-l traducerile din poeţi latini, francezi sau germani. În „Fapta” lui Mircea Damian e titularul cronicii plastice, iar în „Sportul” al celei sportive, îndeosebi de rugbi, joc pe care îl practică şi în domeniul căruia ajunge şi antrenor. Frecventează cenaclul Sburătorul după moartea lui E. Lovinescu şi, potrivit propriei mărturisiri, colaborează cu versuri „la mai toate revistele literare”. Nici acum, nici mai târziu nu se poate spune că profesează propriu-zis o îndeletnicire stabilă, şi anii în care a fost metodist la Casa Centrală a Creaţiei Populare (1966–1968) nu fac decât să sublinieze acest lucru, accentuat şi de statutul său de pensionar al Uniunii Scriitorilor. În 1979 i s-a decernat Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti.

G. a refuzat orice înregimentare, şi nu numai din motive de boemă artistică sau juvenil spirit de frondă. Opţiunea sa pentru o existenţă liberă reprezintă un act de protest faţă de regimul totalitar, tot aşa cum opera lui poetică – îndeosebi cea din primii zece–cincisprezece ani de după război –, în bună măsură autobiografică, se constituie în replică neconcesivă la vicisitudinile vremurilor. Figura pitorească a lui Ahoe – apelativ de fabricaţie proprie, cu care era întâmpinat în cercurile amicilor întru slava lui Bachus – nu poate fi rezumată la pura condiţie de artist boem şi teribilist. Tot astfel, opera lui se sustrage frivolităţii şi inegalităţii presupuse de existenţa boemă, prin masivitate, prin cultura şi spiritul de rigoare artistică şi filologică ce-i stau la bază. Poetul a debutat editorial târziu, în 1957, cu *Legenda cerbului*. Acest amplu poem nu constituia decât o foarte mică parte din creaţia lui de până atunci**.** Era însă reprezentativ pentru ceea ce scrisese, ca şi pentru ceea ce avea să mai scrie poetul, care, începând cu *Balade* (1967), îşi inserează în volume textele anilor de tăcere (auto)

impusă. Cu *Legenda cerbului,* el apărea ca poet format, animat de idealuri şi exigenţe cu totul altele decât cele impuse de realismul socialist şi ca posesor al unei dicţiuni personale. „Legenda" vorbea de un copac izolat în câmpia aridă, „singur voievod" în „sufletul acelor bărăganii" (originalele modulaţii lexicale apar de pe acum), „muşcat" de esenţiale întrebări: „De unde vin? Ce vreau? Şi cine sunt?" şi bântuit de himera seducătoare a unor „păduri sâlhoase". Ca urmare a ardentului său vis, arborele devine umblător, dar „vâlfele eterne", scaieţii şi pietrele îl blestemă să rămână veşnic fugar. Ajuns în codru, unde e primit regeşte, arborele devenit cerb se priveşte în „ochiul apei" şi, uimit de sine, „stă visător, smerit, ca un copac". Interpretabil în paradigma *Luceafărului* eminescian, poemul dădea indicii despre fantasmele ce îl vizitau pe necunoscutul autor şi despre preferinţa lui pentru modul baladei – cu totul altul decât baladescul pedestru al versificatorilor epocii. Volumul *Balade* documenta îndeajuns apartenenţa poetului la generaţia lirică a războiului, „generaţia pierdută", pornită în căutarea unei poezii şi a unei poetici menite să scoată lirismul românesc din criza ermetizantă şi anemiantă postbarbiană şi a „poeziei pure". Fără a face parte din grupul poeţilor de la Cercul Literar de la Sibiu, **G.** i se ralia, adăugând baladescului practicat de Radu Stanca, Ştefan Aug. Doinaş şi Ioanichie Olteanu o notă de libertate, rebeliune şi autoironie (post)romantică, prin care „povestea", epicul pur îşi activează sensurile împotriva realităţii imediate şi în contingenţa marilor întrebări şi aspiraţii ale spiritului. Ca şi halucinatul copac, umilul pelican din Cişmigiu reiterează exilul terestru al albatrosului baudelairian. Întors în sine, cu capul sub aripă, „În visul lui, un stol gigant/ Coboară-n Cişmigiu să-l fure,/ Zburând spre polul celălalt/ Sfruntând oceanele azure". Similar, într-o altă legendă, piatra se metamorfozează în broască ţestoasă, iar aceasta „Prin bolţi de-azur/ Face-nconjur...// Stele de mare, aştri marini/ Îi trec prin preajmă fluizi, felini...". În alt poem povestea despre „Michelangelo şi meduza" rezumă sensul „zbaterii sisife" a titanului renascentist cu „găvana lui [a ochiului] secată de forme" şi pe care eroul năzuieşte s-o umple „c-un freamăt nou,/ [...] imens, inform ca marea". Însetatul de purităţile „azure" şi de infinitul oceanului se îmbogăţeşte cu noi ipostaze în *Baladele singaporene* (1970), o altă carte-cheie. Scrise, majoritar, în anii '50, baladele, zise „singaporene"

Autoportret

după supranumele „conspirativ" dat de boema artistică bucureşteană a vremii unei crâşme cu formă de corabie din centrul Capitalei, se constituie în documentul unui radical protest faţă de regim, faţă de convenţiile literare impuse şi urmate de barzi subordonaţi *pro paecunia.* Poezie de circumstanţă, aparent infuzată de efluvii etilice şi de argoul boemei sau al mahalalei, „singaporenele" sunt, în realitatea lor adâncă, toarse din destinul unei întregi generaţii literare condamnate la tăcere şi la mizerie. Caracterul trubaduresc, goliardic, înrudirea evidentă (şi exprimată de autor) cu spiritul lui Villon, Rimbaud şi al celorlalţi „poeţi blestemaţi", dar şi cu, în genere, marii obsedaţi ai transcendenţei translucide („timpul extatic" barbian, „şistul acvatic" valéryan din *Cimitirul marin*), întregul intertext al acestor balade configurează o lume reală şi o lume livrescă, confluente cu visul trăit de poet ca hotar şi stavilă opusă unui timp filistin, decăzut. „Eroii" lor sunt congenerii poetului, „generaţia singaporeană" în primul rând, definită în poemul liminar al volumului ca străjuitoare a valorilor ocultate sau întinate oficial: „Eram convivii acelui naufragiu/ În aşteptarea nu ştiu cărui ceas,/ Când – dincolo de-al anilor ravagiu –/ Să mai

salvăm splendori câte-au rămas./ [...] A fost un timp baudelairian, pesemne,/ Şi-un timp rimbaldian cu varii sori,/ Prin care noi – adepţi plăcerii demne/ Vocalizam şi-ngurgitam culori”; un timp când „bahica lozincă” este contrapusă lozincilor oficiale mincinoase. Reprezentativă în grad suprem pentru această atitudine contestatară este figura lui Spartacus (evocată şi într-un poem independent), model şi stindard al „singaporenilor”: „cavalerul” G. Mărgărit, Ernest Mathe („umanistul Matty”, apostol al dreptăţii absolute), „Mitea” (Dumitru Stelaru), Leonid Dimov, Mircea Ivănescu, precum şi iluştrii congeneri defuncţi: Constant Tonegaru cel sedus de himere, „Poet şi Visător de rasă”, „seraficul Princip” Radu Stanca, robustul, neconvenţionalul Robert Burns, Villon – cel „rătăcit într-o lume de smârc” – ş.a., iar printre toţi aceştia, pitoreştii Stan Palanca („bardul de crâşmă”) şi „curiosul bard Pâcă/ ăl de-şi căta cu bătăuşii râcă”. Pura enunţare a acestor nume creează haloul sublim al unei generaţii tragice, care clamează, odată cu Spartacus murind, „Lăsaţi-ne himera!” sau subscrie declaraţia celor „cu inima în palmă”: „E timpu-acelor care INIMI au/ şi OCHI şi CREIER – să le dea vederii!/ Spre spaima sumbră-a Marelui-Bau-Bau/ Gonit de-aripa Razei din imperii!// De-acei ce se vor teme de lumini,/ De flacără, de foc, n-avem nevoie!/ Rămâie-n umbra lor de filistini!/ Noi inima în palmă-o avem! Ahoe!...”. Volumul *Țara migrenelor* (1970) cuprinde lungi poeme cu viziuni coşmareşti amintind de „visul rău” al lui Al. A. Philippide, dar şi de baladescul cerchiştilor sibieni (un text e dedicat lui Ioanichie Olteanu). Apare acum, definitoriu, şi tema erotică, glorificând sentimentul devastator, într-un ciclu de sonete intitulat *Confesional*. **G.** se autodefineşte ca descendent al lui Villon oarecum prin efectul de tabel mendeleevian al elementelor: „Prea-i villonescă viaţa asta, dar/ Nu-s eu de vină dacă-i villonescă!/ Probabil că era un loc în frescă/ Lipsea un bard ca mine din bazar!”. Prin acest ciclu poetul face trecerea la o altă carte reprezentativă, „trilogia sonetelor”, alcătuită din *Sonetele aeriene* (1972), *Armura de sudoare* (1972) şi *Bazarul cu măşti* (1973). Trilogia e urmată, ca de o sinteză, de „eseul liric” *Catehismul iubirii* (1977), ce cuprinde sonete încadrate de consideraţiile poetului despre dificila specie (le va continua şi aiurea). O liminară *Ars sonetica* enunţă preferinţa pentru Shakespeare: „Shakespearean, sonetu-i mult mai ager/ Decât în strânsa chingă-a lui Petrarca”, dar şi pentru Eminescu şi V. Voiculescu. **G.** se înseriază eonului baroc, pe care îl şi teoretizează sui-generis ca expresie a unei „mari disperări”, dar şi a unei „mari pofte de a trăi”. Influenţaţi ori nu de opiniile poetului, criticii Al. Piru şi Mihai Ungheanu îl definesc ca barochist/manierist (în sensul lui G.-R. Hocke), afiliere contestată de Eugen Simion, care-l consideră un „poet de atelier”. Oricum ar fi, fapt este că el glorifică arta barocă (de exemplu catedrala abstrusă a lui Gaudí, *La Sagrada Familia*) şi-i exaltă viziunea şi tehnica. Maestru al sonetului, el propune „sonetul magistral”, a cărui „coroană” o ilustrează cu un ciclu de şaisprezece piese ce pornesc (şi se întorc) de la un „sonet-glosă”. Barochist ori nu, **G.** mizează pe „truda” formei, dar şi a elaborării de noi variante ori modulaţii lexicale (ce stau alături de zburdalnicele, mustoasele forme argotice: „şolticari”, „ştoarfă”, „l-am bunghit”, „trebunal”, „oceane azure”, „să exhumul”, „insercţii”, „liclind”, „coadă zbrulă”, „acuprinde”, „viscol selenit”, „mirifele grădini”, „amirezmătoarea izmă”, „inima ingenuină”, „resplendind”, „cristoşi conturşi”, „contură” (contur), „flăcărat” (înflăcărat), „îngeluit”, „arbor morn”, „ne-despărţire-ar”, „putear-aş”. Sau cultivă rima rară: „burnus” – „taciturnu-s”, „s-a scurs” – „Burns”, „mahorcă” – „or că”, „háşiş” – „paşii-şi”. Sub nivelul cărţilor de mai înainte sunt sonetele din *Patriarhale şi exotice* (1988), ca şi cele imnice din seria *Sport şi liră,* dedicate pindaric sportivilor: *Imnuri olimpice* (1975), *Sub semnul lui Hercule* (1976). O altă serie, *Dacica* (1984), versifică războaiele daco-romane, originea dublă a românilor şi pe cei care au exaltat-o, totul concurând la o „epopee naţională în sonete”, relativ marcată de clişeele tracomaniei renăscute în anii ’70 şi ’80. *Cartea sonetului* (I–II, 1987–1990) – o masivă istorie a genului, o suită de bune cărţi în versuri pentru copii (*Veveriţa de foc*, 1967, *Scarabeul sacru*, 1979, *Dicţionar de omonime şi de familii de cuvinte, uşor de învăţat, pe rime, la care să luaţi aminte*, 1980) ş.a., precum şi traducerile de poezie (îndeosebi din italiană) întregesc o operă diversă şi masivă, cu inegalităţi explicabile, dar cu un sunet inconfundabil în lirica românească postbelică.

SCRIERI: *Legenda cerbului*, Bucureşti, 1957; *Bob auriu*, Bucureşti, 1959; *Balade*, Bucureşti, 1967; *Veveriţa de foc*, Bucureşti, 1967; ed. Bucureşti, 1973; *Copacul descătuşat. Poem simfonic*, Bucureşti, 1968; *Balade*, Bucureşti, 1969; *Baladele singaporene*, Bucureşti, 1970; ed. Bucureşti,

2001; *Țara migrenelor*, București, 1970; *Sonetele aeriene. Cartea întâia din trilogia sonetelor*, București, 1972; *Armura de sudoare. Cartea a doua din trilogia sonetelor*, București, 1972; *Bazarul cu măști. Cartea a treia din trilogia sonetelor*, București, 1973; *Imnuri olimpice. Sport și liră. Cartea I*, pref. Romulus Vulpescu, București, 1975; *Parfumul timpului*, București, 1975; *Sub semnul lui Hercule. Sport și liră*, București, 1976; *Catehismul iubirii*, cu o planetă de Edgar Papu, *Argument pentru eseul liric de…* și o epistolă regăsită de F. Aderca, București, 1977; *Imaculatul panegiric*, București, 1977; *Cupola Bărăganului*, București, 1979; *Scarabeul sacru*, pref. Romulus Vulpescu, București, 1979; *Dicționar de omonime și de familii de cuvinte, ușor de învățat, pe rime, la care să luați aminte*, București, 1980; *Ierbarul amorului. Blazoane, imnuri, elegii, sonete*, Iași, 1981; *Inventar celest sau Taraba marelui talcioc cu hârburi strânse la un loc sau Turnanta frescă picarescă*, București, 1982; *Dacica*, pref. Alexandru Balaci, București, 1984; *Cetatea de sidef*, București, 1985; *Olympia* (în colaborare cu Virgil Ludu), București, 1985; *Turmele soarelui*, pref. Mihai Ungheanu, București, 1985; *Cartea sonetului*, I–II, București, 1987–1990; *Patriarhale și exotice*, București, 1988; *Jurnal singaporean*, București, 2003. **Traduceri:** Victor Hugo, *Versuri*, pref. Valentin Lipatti, București, 1958 (în colaborare); Giosuè Carducci, *Scrieri alese*, introd. Nina Façon, București, 1964 (în colaborare cu Barbu Solacolu și Nina Façon); Ady Endre, *Poezii*, București, 1965; Aldo Palazzeschi, *Surorile Materassi*, pref. Nina Façon, București, 1969 (în colaborare cu Marilena Munteanu); Philip Sidney, *Astrophel și Stella*, pref. trad., București, 1980; Cecco Angiolieri, *Canțonierul*, pref. trad., București, 1982; *Poeți letoni contemporani*, pref. Ion Covaci, București, 1987 (în colaborare cu Ion Covaci); Domenico di Giovannini, *Rime*, București, 1991.

Repere bibliografice: Ciobanu, *Panoramic*, *84–87*; Cristea, *Un an*, *112–115*; Piru, *Poezia*, II, *69–86*; Felea, *Aspecte*, I, *122–126*; Ștefănescu, *Preludiu*, *57–62*; Baltag, *Polemos*, *194–199*; Manu, *Eseu*, *156–163*; Grigurcu, *Poeți*, *134–137*; Raicu, *Contemporani*, *100–106*; Raicu, *Fragmente*, *227–232*; Grigurcu, *Existența*, *163–168*; Cistelecan, *Poezie*, *212–215*; Munteanu, *Jurnal*, IV, *155–159*; Simion, *Scriitori*, IV, *49–60*; George Astaloș, *Requiem pentru Ahoe*, RL, 1992, 2; *Dicț. scriit. rom.*, II, *351–353*; *Dicț. analitic*, III, *294–297*; Emil Manu, [*Tudor George*], CL, 2002, 3, LCF, 2003, 16; Popa, *Ist. lit.*, II, *335–338*. ***N.M.***

GEORGESCU, Constantin (27.V.1933, Snagov, j. Ilfov – 17.II.2000, Snagov, j. Ilfov), prozator. Este fiul Sofiei (n. Preda) și al lui Ioan Georgescu, preot. A absolvit Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică, promoția 1956, clasa Ion Finteșteanu. Până în 1964 a jucat pe scena Teatrului Național din Craiova. Între 1964 și 1966 a funcționat ca profesor de limba română la școala din Grindu (județul Ialomița). Debutul are loc în 1964 la revista „Luceafărul", care, în același an, i-a decernat și un premiu. În 1965 i se acordă Premiul Uniunii Scriitorilor pentru prima carte, *Geamul dinspre drum*.

Volumul de nuvele *Geamul dinspre drum*, ca și cele care i-au urmat, *Amintiri simple* (1966) și *Hora de duminică* (1972), indicau în **G.** un scriitor preocupat de universul uman circumscris mediului rural contemporan, atent nu atât la fapte, evenimente, cât mai ales la ecoul stârnit de acestea în structuri psihice aparent rudimentare. Dacă în nuvele se dovedise interesat mai ales de detaliul psihologic, în cele dintâi romane, *Singurătatea lucrurilor* (1968) și *Dincolo de aproape* (1971), autorul mizează doar pe spectaculosul faptelor narate, pe coincidențele neverosimile. Ambele romane sunt structurate în jurul câte unei obsesii ajunse blestem: dorința de înavuțire sau obstinația unei femei de a se împlini în plan erotic. Și într-un caz, și în altul, personajele par simple marionete mânuite de autor, care leagă și dezleagă destinele după capriciosul său impuls de moment. În schimb, alte romane, ce s-au succedat la scurt timp, *Partea din care bate vântul* (1970) și *Al doilea motiv* (1972), potențează virtuțile narative evidențiate în nuvele. Folosind ca pretext biografia unei familii (Manafu) sau a unui copil (Dumitru), **G.** întreprinde o analiză a realităților românești de după cel de-al Doilea Război Mondial. *Reîntoarcerea învinsului* (1980), ca și *Tren de noapte* (1981) pun sub semnul întrebării capacitatea autorului de a construi. La nivel de pagină (sau chiar de pagini) există coerență, cursivitate; la nivel de întreg totul apare dispersat, impresia de aglutinare rămânând pregnantă. În fond deghizate, și aceste ultime două romane nu sunt altceva decât povestiri și, la urma urmei, așa pot să fie citite, chiar dacă autorul le-a subintitulat romane.

SCRIERI: *Geamul dinspre drum*, pref. Marin Bucur, București, 1965; *Amintiri simple*, București, 1966; *Singurătatea lucrurilor*, București, 1968; *Partea din care bate vântul*, București, 1970; *Dincolo de aproape*, București, 1971; *Al doilea motiv*, București, 1972; *Hora de duminică*, București, 1972; *Taina pergamentului*, Iași, 1974; *Reîntoarcerea învinsului*, București, 1980; *Tren de noapte*, București, 1981.

Repere bibliografice: Toma Pavel, *„Geamul dinspre drum"*, LCF, 1965, 15; Nicolae Manolescu, *Doi tineri debutanți*, CNT, 1965, 18; Cornel Ungureanu, *Căutări*

creatoare şi inerţie în epica scurtă, O, 1967, 4; Magdalena Popescu, *„Singurătatea lucrurilor”*, GL, 1968, 29; Alex. Ştefănescu, *„Dincolo de aproape”*, LCF, 1971, 24; Fănuş Neagu, *A doua carte cu prieteni*, Bucureşti, 1985, *131–135;* Mircea Micu, *Costică ot Snagov*, LCF, 1993, 21. ***D.Gr.***

GEORGESCU, Gabriel (4.IX.1911, Craiova – 19.VI.1973, Satu Mare), poet, publicist, traducător. Este fiul Elisabetei-Atena (n. Nicolau), fiica unui cojocar macedonean; tatăl, marinar în marina comercială, apoi copist la tribunal, îşi schimbă numele din Petre Udrea în Petre Georgescu-Marinarul. După absolvirea liceului în oraşul natal, urmează Facultatea de Litere şi Filosofie a Universităţii din Bucureşti (1930–1935) şi face studii de slavistică la Sofia (1932–1933). În 1935 este funcţionar la Arhivele Statului din Bucureşti, iar între 1936 şi 1946 profesor la licee din Năsăud, Oradea, Arad, Oraviţa, Orăştie, Ismail, Craiova, Petroşani. În perioada 1946–1963 predă limba şi literatura română la Liceul „M. Eminescu” din Satu Mare, ulterior fiind lector la Institutul Pedagogic din Baia Mare (1963–1972). Debutează la revista „Vremea”, în 1934, cu poezia *Epicritica bucuriei*, semnată G. Mavrogheni. Mai colaborează la „Floarea de foc”, „Revista Fundaţiilor Regale”, „Luceafărul” (Sibiu), „Pământul” (Călăraşi), „Pagini literare” (Turda), „Familia”, „Steaua”, „Tribuna” ş.a., dar şi la publicaţiile locale „Cronica sătmăreană” şi „Afirmarea”. Este unul din animatorii cenaclului literar Afirmarea. Pentru a evita cenzura, publică poezii originale, dar le semnează ca şi cum ar fi traduceri, folosind numele L. Konstantinov, Tudor Konstantinov, Ispas Şarkov sau Constantin Simonov. Transpune integral *Bestiarul sau Cortegiul lui Orfeu* de Guillaume Apollinaire în „Pagini maramureşene”, iar în volum versuri de Ady Endre, Paul Verlaine, Charles Baudelaire. Lasă alte tălmăciri în manuscris, printre acestea şi *Florile roşii din Chile* de Pablo Neruda sau *Cântecele mele* de Petőfi Sándor.

Primul ciclu, care poartă şi titlul singurului volum antum al lui **G.**, *Poemul fără flăcări* (1969), stă sub semnul ameninţării amintirilor şi a nimicului. Un gol existenţial pare că îl ameninţă necontenit. Metafora nimicului, a golului devine o obsesie: „Cântecul nimicului îmi umplea sufletul./ Suspinele singurătăţii fără pieire” (*Ascendam*), iar ameninţarea lui apare sub forma coşmarelor, căci „mesagiile marelui nimic” îl chinuie necontenit: „O negură fără cadru, ca în unele vise,/ pare ciudatul miez al nimicului” (*Eroarea vitală*). Tăcerea devine şi ea o manifestare a acestui nimic, „putregăioasa gură a tăcerii” (*Soluţii*) reuşind să creeze un labirint fără şanse de eliberare: „Un labirint de goale încăperi/ uimirea infinit îl prelungea;/ în magnetismul straniei tăceri” (*Labirint*), iar amintirile, legăturile cu propriul trecut par a fi principala piedică în drumul spre fericire: „Adevărata, simpla fericire/ e fericirea fără amintiri” (*Toast la aniversarea mea*). S-a spus că notând totul „cu o glacială acurateţe, aproape clinică”, **G.** compune „sub stigmatul mizantropiei”, că „îşi caută echilibrul de-spiritualizând, reducând complexul la simplu, viul la mecanic, mobilul la inert” (Gheorghe Grigurcu). În al doilea ciclu, *Copilul floare*, care cuprinde versuri scrise între 1944 şi 1966, completat consistent în volumul postum *Versuri* (1996), angoasa, spaima existenţială lasă locul imaginilor distrugerilor războiului: „Merg pe întuneric fără teamă./ Diavoli cu ciocul de fier/ păşesc alături de mine;/ pintenii lungile spade le ating/ pe muteşte. Nu-i ştie nici vântul/ şi nici pământul nu-i ştie” (*Mesaj*). Pentru poet, fost ostaş pe front, moartea apare uneori şi în metafora florii negre: „Plângea întreg pământul,/ afară doar de floarea neagră/ care-i înmormânta pe toţi,/ cu bucurie şi cu uşurinţă” (*Floarea neagră*). Dar titlul ciclului este prilejuit de naşterea fiicei poetului, prezenţa copilului fiind singura salvare posibilă într-un extaz existenţial, o anulare a vechilor nelinişti şi a singurătăţii: „Căldură sufletească, mă răscumperi/ tămăduindu-mi inima, precum/ se vindecă pământul primăvara. […]/ Topeşte-mă-n lumina ta, o, floare!” (*Să-ţi spun povestea mea?*). Dacă în rest imaginile sunt îndeobşte sumbre, vădind dorinţa de retragere din lume, poemele acestea par desprinse dintr-un univers liric complet diferit, aflat sub semnul împăcării cu sine.

SCRIERI: *Poemul fără flăcări*, Bucureşti, 1969; *Versuri*, pref. Gheorghe Grigurcu, Satu Mare, 1996. **Traduceri:** Ady Endre, *Scăpărătorul focului*, Cluj, 1948 (în colaborare cu V. Herman), *Spre mâine*, Cluj, 1970; Paul Verlaine, *Versuri*, pref. N.N. Condeescu, Bucureşti, 1967; Charles Baudelaire, *Mici poeme în proză*, pref. Vladimir Streinu, Bucureşti, 1971.

Repere bibliografice: Florin Manolescu, *„Poemul fără flăcări”*, RL, 1969, 48; Zaharia Sângeorzan, *Refuzul emoţiei*, RL, 1970, 5; Perpessicius, *Lecturi*, *229–232*; Lucian Raicu, *La moartea poetului*, RL, 1973, 24; Grigurcu, *Poeţi*, *247–250*; Gheorghe Grigurcu, *Un valoros poet uitat*, RL,

1993, 43; Vasile Ştirbu, *„Poemul fără flăcări”*, „Astra maramureşeană”, 1997, 1; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *353–354*; Laura Temian, Otilia Marinescu, Ana-Maria Brezovschi, *Autori maramureşeni*, Baia Mare, 2000, *203–206*; Vulturescu, *Cultură*, *94–96*; Ion Ghiur, *Gabriel Georgescu – un poet al existenţei discrete*, Satu Mare, 2011; Nicolae Scurtu, *Întregiri la biografia lui Gabriel Georgescu*, „Nord literar”, 2012, 7–8. ***P.Ct.***

GEORGESCU, Ioan (16.III.1889, Scoreiu, j. Sibiu – 4.III.1968, Bucureşti), publicist, folclorist, traducător. Este fiul Anei (n. Cârstea) şi al lui Ioan Georgescu, dascăl. A urmat şcoala primară din Scoreiu, apoi cursurile Seminarului Greco-Catolic din Blaj, completându-şi studiile teologice la Budapesta (1908–1911, 1914–1916) şi la Institutul Teologic Superior „Sfântul Augustin” din Viena (1911–1913). În 1918 şi-a susţinut la Budapesta examenul pentru titlul de profesor secundar de limba română, filosofie şi istorie. Înzestrat cu o memorie remarcabilă şi cu un dar deosebit în însuşirea limbilor străine – cunoştea latina, maghiara, germana, franceza, italiana şi rusa –, **G.** manifestă de timpuriu înclinaţie spre munca de cercetare. Din 1920 până în 1922 ocupă postul de secretar literar al Astrei, stimulând activitatea publicaţiilor Asociaţiunii. Perioada este rodnică şi în colaborări proprii la revista „Transilvania”. Ulterior, între anii 1922 şi 1933, a fost profesor la Constanţa şi Bucureşti.

Istoria literaturii române îl reţine pe **G.** pentru traducerea – sub titlul *Despre Coran* (1927) – a versiunii scurte, în latină, a lucrării lui Dimitrie Cantemir, *Sistemul sau întocmirea religiei muhammedane* (1722). Studiul introductiv trece în revistă toate încercările de tălmăcire ale înaintaşilor şi oferă informaţii documentate despre religia islamică. Importanţa acordată de **G.** culturii populare tradiţionale îl determină să se ocupe de ea în articole de folcloristică sau în micromonografia *Satul meu: un sat din Ardeal* (1921) şi în culegeri de folclor rămase în pagini de revistă sau lăsate în manuscris, textele provenind din zonele unde a profesat şi de unde, în perioada 1918–1927, le-a înregistrat în anchete la care i-a antrenat şi pe elevii săi. A scris numeroase cărţi centrate pe istoria Bisericii Unite, dar mai cu seama legate de momente aniversare sau comemorative ori despre fruntaşi ai istoriei şi culturii transilvănene şi nu numai – Tudor Vladimirescu, Avram Iancu, Gheorghe Lazăr, Iosif Vulcan, Ioan Raţiu, Eugeniu Carada ş.a.

SCRIERI: *Ce este şi ce vrea să facă Asociaţiunea*, Sibiu, 1921; *Istoria Bisericii creştine universale cu deosebită privire la istoria Bisericii Româneşti Unite cu Roma*, Blaj, 1921; *Istoria lui Tudor Vladimirescu. Ce trebuie să ştie poporul despre el?*, Sibiu, 1921; *Satul meu: un sat din Ardeal*, Sibiu, 1921; *Avram Iancu. Crâmpeie din viaţa şi din vremea lui*, Sibiu, 1922; *Prin România. Ardealul*, Sibiu, 1922; *Gheorghe Lazăr*, Sibiu, 1923; *Ştrengarul satului*, Arad, 1925; *Un martir al datoriei către ţară: Episcopul Demetriu Radu*, Cernăuţi, 1925; *Coloniile germane din Dobrogea*, Cernăuţi, 1926; *Episcopul Mihail Pavel. Viaţa şi faptele lui (1827–1902)*, Oradea, 1927; *Dr. Ioan Raţiu (1828–1902). 50 de ani de la luptele naţionale ale românilor ardeleni*, Sibiu, 1928; *Momente din viaţa Bisericii Unite în ultimii zece ani (1918–1928)*, Bucureşti, 1929; *Românii transilvăneni în Dobrogea*, Cernăuţi, 1929; *George Pop de Băseşti. 60 de ani din luptele naţionale ale românilor transilvăneni*, Oradea, 1935; *Eugeniu Carada*, Oradea, 1936; *La Presse périodique en Roumanie*, Oradea, 1936; *Aurel Mureşianu*, Cluj, 1938; *Iosif Vulcan*, Oradea, 1942; *Mitropolitul Ioan Vancea*, Oradea, 1942; *Istoria literaturii eline*, Bucureşti, f. a. **Antologii:** *Poeţi în rugăciune*, Oradea, 1943; ed. 2, îngr. şi pref. Ion Buzaşi, Blaj, 2005. **Traduceri:** Dimitrie Cantemir, *Despre Coran*, introd. trad., Cernăuţi, 1927.

Repere bibliografice: *Ioan Georgescu*, „Albina”, 1923, 45; N. Iorga, *Calendare. Rolul lui I. Georgescu în editarea calendarelor Asociaţiunii*, GT, 1920, 6; Ion Pillat, *Români din Ungaria. Ioan Georgescu*, U, 1932, 5 martie; Anca Goţia, *Ioan Georgescu şi dimensiunea elementului tradiţional românesc*, REF, 1991, 1–2; Ion Buzaşi, *Pr. Ioan Georgescu*, PSS, 2005, 6–7; Datcu, *Dicţ. etnolog.*, *418*. ***A.Gţ.***

GEORGESCU, Liviu (7.V.1958, Bucureşti), poet. A absolvit Liceul de Muzică din Bucureşti (1977) şi tot aici Facultatea de Medicină (1984). Profesează ca medic în Capitală până în 1989. În 1990 se stabileşte în Statele Unite ale Americii. Până în 1995 e internist la Montefiore Medical Center, Albert Einstein College of Medecine din New York. Se specializează în boli autoimune şi reumatologie şi face cercetări în domeniul bolilor autoimune, al biologiei celulare, moleculare şi genetice. Din 1997 practică medicina internă şi reumatologia la New York Hospital şi la Spitalul pentru Chirurgie Specială al Universităţii Cornell din New York. Este membru al Orchestrei Medicilor din New York, organizează şi obţine premii la câteva expoziţii personale de pictură. A participat, ca student, la Cenaclul de Luni condus de Nicolae Manolescu, dar nu a publicat în timpul regimului comunist. Debutează cu poeme în 1998, la revista „Lumină lină – Gracious Light” din New York. Pentru primul

său volum de versuri, *Călăuza* (2000), primeşte Premiul Naţional „Mihai Eminescu". După 1989 colaborează la „România literară", „Viaţa românească", „Luceafărul", „Poesis", „Poezia", „Tribuna", „Dacia literară" ş.a. De asemenea, este prezent în mai multe antologii editate în SUA.

„Optzecist atipic", cum l-a numit Nicolae Manolescu, **G.** este un poet vizionar şi metafizic ce elaborează vaste structuri de tip baroc, palimpseste cu aspiraţii cosmologice. Amplul poem *Solaris* (2002) are ambiţia de a deconstrui cosmosul şi haosul, generând o „cosmogonie" a sfârşitului universului şi al limbajului, o epopee care să cuprindă şi să reordoneze, într-o mitologie poetică personală, întreaga memorie a universului istoric, fizic, uman (inclusiv universul anatomiei umane), universul atomic şi subatomic. Violenţa imaginii (imaginea recurentă a fierăstrăului), tehnici ce amintesc de dicteul automat şi de colajul avangardist, ilogicul asocierilor verbale, lipsa de coerenţă, paroxismul îl apropie pe **G.** de expresionişti şi de suprarealişti, această dublă articulare a liricii sale fiind observată de Nicolae Manolescu în prefaţa la antologia bilingvă *Zbor în cursa de cristal* (2004). *Ochiul miriapod* (2003) este conceput în acelaşi stil, dar apocalipsa este mai restrânsă: apocalipsa unei istorii, a unei ţări, a unui individ. Temele volumului devin pregnant sociale şi politice – Revoluţia, prospectata distrugere a Roşiei Montana, propria existenţă prinsă în vârtejul evenimentelor. *Orologiul cu statui* (2004) este un volum mai puțin realizat, mai eteroclit, mai simplificat ca retorică. *Piatră și lumină* (2005) reia tema Revoluţiei (într-o proză poetică), tematica morală (raportul dintre individ și lume), face portretele unor oraşe, ale unor culturi etc., revenind la imaginile barochizante, la construcţiile pletorice şi la patosul iniţial. Tema morală şi religioasă este o constantă şi în *Nu am voie* (2008), un volum totuși eteroclit tematic şi stilistic. Autorul începe să publice aproape anual câte o carte, dar calitatea poeziei sale scade progresiv, ezitând între formula unui neoromantism facil şi un conceptualism obscur. Se remarcă doar poemele religioase din *El* (2010), *Facerea*, *Cain*, *Iov* etc., care cultivă un limbaj de o densă materialitate, dublată de un vizionarism în linie veterotestamentară. *Transatlantice* (2007) se distinge prin formula jurnalului de călătorie, cu premise diverse, poetice, de observaţie şi meditaţie socială şi culturală etc., în orice caz, o carte interesantă, care îşi poartă cititorul prin America, România, Anglia, Franţa, Germania, Grecia, culminând cu experienţa mistică şi estetică a Athosului.

SCRIERI: *Călăuza*, pref. Nicolae Manolescu, Botoşani, 2000; *Solaris*, Bucureşti, 2002; *Hidden death, hidden escape*, New York, 2003; *Recovered confessions*, Maryland, 2004; *Ochiul miriapod*, Bucureşti, 2003; *Orologiul cu statui*, Botoşani, 2004; *Zbor în cursa de cristal – Flight inside a Crystal Trap*, ed. bilingvă, pref. Nicolae Manolescu, Bucureşti, 2004; *Piatră şi lumină*, postfață Gheorghe Grigurcu, Piteşti, 2005; *Transatlantice*, postfaţă Daniel Cristea-Enache, Piteşti, 2007; *Nu am voie*, postfață Al. Cistelecan, Piteşti, 2008; *El*, Piteşti, 2010; *Smulgerea zalei*, Piteşti, 2010; *Sau dincoace de Stix*, Piteşti, 2011; *Katanamorfoze*, postfață Al. Cistelecan, Timişoara, 2012; *Ziua de dinainte*, postfaţă Mircea Martin, Piteşti, 2012.

Repere bibliografice: Mircea A. Diaconu, [*Liviu Georgescu*], PSS, 2001, 3–4, CL, 2002, 10, 2004, 4, 2005, 5, F, 2004, 9, VTRA, 2006, 5, 2009, 1–2, O, 2008, 6; Sasu, *Dicţ. scriit. SUA, 137–139*; Raluca Dună, *„Solaris"*, LCF, 2002, 33; Gheorghe Grigurcu, [*Liviu Georgescu*], RL, 2002, 36, 2006, 10; Cistelecan, *Al doilea top*, *108–110*; Cosmin Ciotloş, *Rebranding Liviu Georgescu*, RL, 2005, 30; Ştefănescu, *Istoria, 1110–1111*; Manolescu, *Istoria*, *1411–1412*; Cristea-Enache, *Timpuri noi*, *302–305*; *Atelier de lectură. Zoom in: Liviu Georgescu*, îngr. Al. Cistelecan, Târgu Mureş, 2011. ***R.D.***

GEORGESCU, Mihai (4.III.1924, Zăbriceni, j. Bălţi – 1.II.1995, Bucureşti), dramaturg, prozator. Pe numele întreg Mihai Ioan Georgescu Zinca, **G.** a absolvit Facultatea de Filologie a Universităţii din Bucureşti, a lucrat din 1952 în diferite instituţii culturale: Comitetul de Stat pentru Aşezămintele Culturale, Editura Didactică şi Pedagogică, Biblioteca Centrală de Stat, Centrul de Valorificare a Creaţiei Populare, Institutul de Cercetări Etnologice şi Dialectologice. Se poate spune că debutul lui ca dramaturg a avut loc în 1961, anul în care i se reprezintă, la Teatrul Ţăndărică din Bucureşti, piesa *Răzvrătiţii* şi totodată anul în care încep să-i fie editate (sub formă de buletine multigrafiate, de „uz intern", scoase de organismele culturale ale epocii şi destinate teatrelor profesioniste ori de amatori) diferite texte dramatice: *Răzvrătiţii*, *Spicul de grâu povesteşte* (1964), *Capul Brâncovenilor* (1967), *O zi şi o noapte* (1970) ş.a. Câteva au apărut ulterior în volume colective. Debutează în volum cu *Elegii pentru Cetatea Soarelui* (1973). I-au fost jucate diferite piese, de-a lungul anilor, la mai multe teatre din ţară. Cel mai comentat a fost

spectacolul cu piesa *Să nu vorbim de Bibi* (1968), pusă în scenă la Teatrul Nottara din București, în cadrul aşa-numitului Atelier '68, într-un spectacol *coupé*, împreună cu alte două lucrări, aparţinând lui Iosif Naghiu şi lui Leonida Teodorescu. Piesa a stârnit un mic „scandal", fiind interpretată drept criptocontestatară la adresa societăţii şi rânduielilor din epocă, ceea ce i-a creat autorului dificultăţi în reprezentarea ulterioară a altor texte. După acest episod **G.** s-a „cuminţit", orientându-se mai ales spre dramaturgia istorică, desigur cu mesaj patriotic. A compus şi scenarii de teatru radiofonic, unele fiind montate şi difuzate. După 1980 a publicat şi proză (romane, povestiri istorico-patriotice pentru adolescenţi).

În activitatea de dramaturg a lui **G.** se pot distinge două maniere: una este cea a deriziunii crude, a construcţiilor metaforice şi alegorice, îndatorate teatrului absurdului (dar mai mult ca procedee şi „trucuri", fără profunzimea şi tragismul creaţiilor marilor reprezentanţi ai curentului), cu ambiţii filosofice şi morale, însă cu redusă consistenţă ideatică, notabile mai mult prin vioiciunea construcţiei, prin percutanţa replicilor, printr-o anumită abilitate de a mânui lirismul şi bufoneria; cealaltă este materializată în piesele cu subiect istoric în care faptele trecutului sunt privite prin grila prezentului. Textele din prima categorie formează partea cea mai interesantă a operei de dramaturg a lui **G.** Principalul lor atu este dialogul viu şi inteligent, susţinut de o anumită vervă a ideilor şi de umorul (uneori) absurd („à la Gayk", după cum s-a remarcat), punctul lor slab fiind fragilitatea conflictului. Piesele care „alegorizează în manieră modernă – cu urme vizibile din Arrabal şi Ionescu" (Laurenţiu Ulici), cum ar fi, de pildă, *Punctul, Trenul de seară sau Noapte bună, domnule S., Anteros sau Nostalgia perfecţiunii, Cel care intră pe uşă* ş.a., ţin de un teatru demonstrativ, cu ambiţii de eseu filosofico-moral-politic care, dacă nu atinge miezul marilor chestiuni existenţiale, dezvoltă o satiră, plauzibilă scenic, la adresa răului moral, a josniciei, a marasmului şi dezumanizării. Piesele de reconstituire istorică – *Elegie pentru capul prinţilor, Elegie pentru Cetatea Soarelui* (republicată ulterior, cu modificări, sub titlul *Biruinţa înfrângerii*), *Elegie pentru voievodul cu stea în frunte* – ilustrează corect, dar modest estetic, genul în care se încadrează; dotate cu mesaj moral şi patriotic, evocatoare fără exces de „culoare", construite cu oarecare inteligenţă, ele apar, chiar în contextul epocii în care au fost scrise, ca desuete, semănând mai degrabă cu *Apus de soare* de Barbu Delavrancea decât cu, bunăoară, *Răceala* lui Marin Sorescu. Ca prozator, **G.** nu a dovedit o vocaţie deosebită. Epica sa e plată, convenţională, chiar dacă, intermitent, animată de o anume vervă şi asezonată cu ingrediente şi procedee proprii romanului popular, de consum. În mod special fragilizează textul obedienţa (net perceptibilă) faţă de comandamentele ideologice ale regimului şi perpetuarea unor clişee ale realismului socialist. În *Inspectorul de teren* (1980) este vorba de viaţa unui activist administrativ-economic al regimului comunist, de şantiere şi industrializare, dar – pentru înviorarea acţiunii – şi de inundaţii dezastruoase, precum şi de un violator şi asasin în serie, à la Râmaru, personaj „dubios" şi ideologiceşte, ostil „eticii socialiste" şi idealului „omului nou". *Lumea de la fereastră* (1983), roman educativ-picaresc, cu inserţii de erotism şi de aventură, este de fapt o carte de propagandă: cititorului i se înfăţişează degringolada morală, neverosimil grotescă, a unui grup de români care, plecaţi în turneu în Italia, ca membri ai unei formaţii de dansuri folclorice, după ce s-au arătat o vreme foarte „vigilenţi" faţă de eventuale tentaţii de a rămâne în Occident, comit în cele din urmă „greşeala", dezertează din societatea socialistă şi ajung nişte epave morale, care se îndeletnicesc cu prostituţia, comerţul de producţii pornografice, traficul de carne vie, banditismul, terorismul, unii dintre ei găsindu-şi moartea în condiţii sordide, departe de ţară. În 1991 scriitorul a publicat un volum de povestiri istorico-cinegetice, *Neagoe, căpitan de vânători*; personajul central este viitorul domnitor Neagoe Basarab, în tinereţe vătaf de vânători domneşti. Povestirile, scrise (foarte probabil cu câţiva ani înaintea publicării) într-o limbă convenţional-arhaizantă, furnizează detalii interesante despre obiceiurile sălbăticiunilor, despre vechile tehnici şi secrete vânătoreşti, conţin momente de acţiune, de suspans ori aventură, dar şi legende onomastice şi se înscriu în genul literaturii educative de aventuri, cu mesaj patriotic (în termenii proprii anilor '70–'80, prozatorul idilizând, de pildă, organizarea domnească feudală), destinată adolescenţilor.

SCRIERI: *Elegii pentru Cetatea Soarelui*, Bucureşti, 1973; *Punctul*, pref. Horia Lovinescu, Bucureşti, 1973; *Inspectorul de teren*, Bucureşti, 1980; *Lumea de la fereastră*, Bucureşti, 1983; *Comediograme*, Bucureşti, 1985; *Neagoe, căpitan de vânători*, Bucureşti, 1991.

Repere bibliografice: Radu Popescu, *Atelier '68 şi ciclul doi de dramaturgie originală*, RMB, 1968, 23 mai; Valentin Silvestru, *Dramaturgi originali la Atelier '68*, CNT, 1968, 26; Dan Cristea, *Noi formule de teatru. Între confirmare şi infirmare*, TTR, 1968, 7; Ovidiu Constantinescu, *Noi căutări în dramaturgia românească*, VR, 1968, 8; C. Isac, *„Punctul"*, ATN, 1973, 4; Ulici, *Prima verba*, I, *212–214*; Mîndra, *Jocul*, *94, 97–100*; Viorel Ştirbu, [*Mihai Georgescu*] LCF, 1980, 48, 1984, 24; Ghiţulescu, *O panoramă*, *306–308*. ***N.Br.***

GEORGESCU, N. [Nicolae] (6.IX.1950, Jupâneşti, j. Argeş), critic şi istoric literar. Este al cincilea copil al Filofteii Georgescu şi al lui Cicerone Georgescu, învăţători. După ce a absolvit Facultatea de Limbi Clasice a Universităţii din Bucureşti, a fost profesor la ţară, bibliotecar în Bucureşti, la Biblioteca Academiei, redactor la revista „Luceafărul". Debutează în „Luceafărul" (1980) şi colaborează cu studii de istorie literară la „Caietele Mihai Eminescu" şi „Limba română", iar critică literară scrie mai ales în „Luceafărul", dar şi la „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»", „Săptămâna", „Flacăra" etc. Debutează editorial cu volumul *A doua viaţă a lui Eminescu* (1994). A susţinut doctoratul în 1997 cu o teză care, amplificată sub titlul *Eminescu şi editorii săi* (I–II), va apărea în anul 2000. La începutul anilor '90 din secolul trecut a rămas şomer un timp, apoi a intrat ca redactor la „Viaţa Capitalei". În 1990 este printre cei care editează revista „Academica". În prezent este cadru didactic la Universitatea „Hyperion" din Bucureşti, colaborează cu articole de critică şi istorie literară la „Noua revistă română", „Literatorul", „Naţiunea", „Cultura".

Majoritatea volumelor publicate de **G.** se ocupă de biografia și scrierile lui M. Eminescu. Există aici două fronturi distincte, valorizabile foarte diferit. *Eminescu şi editorii săi* este o cercetare capitală pentru înțelegerea etapelor traversate de editarea poetului. Pentru prima oară sunt comparate riguros toate edițiile lui Titu Maiorescu, sunt discutate cu acribie șantierele filologice ale lui G. Ibrăileanu, E. Lovinescu, G. Călinescu, până la Perpessicius și Petru Creția. Complementar acestei cercetări de referință, **G.** s-a manifestat și ca editor propriu-zis prin îngrijirea, în 2004, a unei ediții a unicului volum eminescian – *Poesii*. Pe lângă numeroase emendări și discuții prețioase sau măcar interesante, pot fi desprinse și două aspecte discutabile: bizareria de a acorda un rol exagerat apostrofului la Eminescu și teza că volumul din 1883 ar fi fost pregătit de fapt de poet, contrar ideii cvasiunanim acceptate că editorul ar fi fost Maiorescu. Astfel de excentricități sunt totuși benigne în raport cu aspectul controversat al cercetărilor biografice dedicate lui Eminescu. Începând cu *A doua viață a lui Eminescu* (1994) și *Cercul strâmt. Arta de a trăi pe vremea lui Eminescu* (1995), i s-a imputat „o intruziune păguboasă a senzaţionalului în istoriografia literară" (Z. Ornea). Recurgând la o reconstituire acribioasă a contextului istoric, **G.** încearcă să acrediteze ipoteza conspiraționistă conform căreia Eminescu ar fi fost eliminat din viața publică printr-o cabală a liberalilor acceptată și de conservatori, motivul fiind opoziția sa la alianța cu Imperiul German și Austro-Ungaria. Lucrările ulterioare reiau și amplifică, prin documentare suplimentară, această ipoteză, potrivit căreia și boala poetului ar fi fost confecționată cu sprijinul lui Maiorescu: *Un an din viața lui Eminescu (martie 1881–aprilie 1882)* (2006), *Cartea trecerii: boala şi moartea lui Eminescu* (2009, altă ediție în 2012), *Eminescu. Ultima zi la „Timpul" (Dosar de presă): cartea argumentelor* (2011). Fără a intra în nucleul dur al conspiraționiștilor naționalist-protocroniști, tezele lui **G.** rămân în cel mai bun caz controversate.

SCRIERI: *A doua viaţă a lui Eminescu*, Bucureşti, 1994; *Cercul strâmt. Arta de a trăi pe vremea lui Eminescu*, Bucureşti, 1995; *Eminescu şi editorii săi*, I–II, Bucureşti, 2000; *Cu Veronica prin Infern*, I–II, Bucureşti, 2004; *Scenarii de istorie literară. Ediţia princeps Eminescu*, Bucureşti, 2004; *Recife. Eseuri de oceanografie*, Bucureşti, 2005; *Hoţul de păgubaş*, Bucureşti, 2006; *Un an din viaţa lui Eminescu (martie 1881–aprilie 1882)*, Bucureşti, 2006; *Scrisul, ca o taină: povestea graiului nostru*, Bucureşti, 2007; *Cartea trecerii: boala şi moartea lui Eminescu*, Oradea, 2009; ed. (*Boala şi moartea lui Eminescu*), Bacău, 2012; *Eminescu. Ultima zi la „Timpul" (Dosar de presă): cartea argumentelor*, București, 2011. **Ediţii:** M. Eminescu, *Luceafărul*, Bucureşti, 1999, *Opere*, vol. XVII: *Bibliografie. Viaţa–Opera*, Bucureşti, 1999 (în colaborare), *Poesii*, Bucureşti, 2004; ed. București, 2012.

Repere bibliografice: Z. Ornea, [*N. Georgescu*], RL, 1994, 27, 2000, 22, 2001, 12, ; Ioana Bot, *Eminescologia de scenarii şi mistere*, ST, 1994, 7–8; Constantin Cubleşan, *Eminescu în perspectivă critică*, Oradea, 1997, *20–25*; Constantin Cubleşan, *Eminescu în oglinzile criticii*, Cluj-Napoca, 2001, *183–189*; Nicolae Manolescu, *Spre o nouă ediţie Eminescu*, RL, 2002, 7; Gavril Istrate, *Ediţii şi editori*, CL, 2003, 1; *Studii eminescologice*, coordonatori Viorica S. Constantinescu şi Cornelia Viziteu, Cluj-Napoca, 2003, *165–186*. ****

GEORGESCU, Paul (7.XI.1923, Ţăndărei, j. Ialomiţa – 24.IX.1989, Bucureşti), critic literar, prozator.

Este fiul Mariei (n. Ştefanovici) şi al lui Dumitru Georgescu, medic. După absolvirea Liceului „Matei Basarab" din Bucureşti, îşi ia licenţa în litere şi filosofie tot aici (1945). A debutat şi a fost redactor la „România liberă" (1944, ca membru al Partidului Comunist din ilegalitate), la Radiodifuziune (1945–1947), la „Viaţa românească" (1948–1952, redactor-şef adjunct în 1958–1972), redactor de la primul număr din 1954, redactor-şef adjunct al „Gazetei literare" și apoi redactor-șef (1956–1958), conferenţiar la Catedra de literatură română a Universităţii bucureştene (1948–1956), în paralel cu diferite funcţii politice importante în aparatul de partid, al cenzurii şi al ideologiei oficiale. A mai colaborat la „Contemporanul", „România literară", „Luceafărul" ş.a. I s-au decernat Premiul Uniunii Scriitorilor (1964, 1967, 1976), Premiul „Ion Creangă" al Academiei RSR (1967), Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti (1973, 1980) ş.a.

De la primele sale „încercări critice" **G.** a reuşit să-şi exercite într-o manieră proprie funcţia asumată, cea de comentator al fenomenului literar curent. În perioada celui mai intolerant dogmatism stalinist, când individualitatea criticului nu se putea manifesta nesupravegheată nici măcar în stil, el a găsit forme de evitare a şablonizării discursului, a uniformizării expresiei, de introducere în limbaj a unui palpit personal, a unei prospeţimi verbale, a unei note de spontaneitate. Posibilitatea de a proceda astfel şi-a asigurat-o prin adoptarea unui stil colocvial, perfect adaptat ideologic orientării canonice, dar care permitea anumite oralităţi savuroase, jocuri amuzante de cuvinte, pigmentări ironice. Pentru a marca asumarea strict individuală a unui asemenea model locutoriu, pentru a sublinia cât mai explicit că astfel nu angaja forurile de îndrumare a creaţiei şi, cu atât mai puţin, politica promovată de forţa conducătoare a societăţii, criticul nu publica, pe cât posibil, sub semnătură articole orientative şi de sinteză, prefera cronica şi, la cărţile importante, cronica parţială, pe aspecte, mod de a spune că tonul degajat nu exprima lipsă de respect pentru temele majore obligatorii, pentru „ideile înaintate", ci viza doar fapte particulare de ordin strict literar. Această precauţie, evitarea de a generaliza se reflectă şi în titlurile unor culegeri de articole: *Încercări critice* (I–II, 1957–1958), *Păreri literare* (1964), *Printre cărţi* (1973), *Volume* (1978). Pe măsura detensionării ideologice, **G.** a început să scrie nu numai despre opere izolate sau despre aspecte ale acestora, ci şi despre întreaga operă a unor scriitori, abordând probleme generale. Când a devenit posibilă reconsiderarea lui Titu Maiorescu, el şi-a luat sarcina de a redacta unul dintre primele articole în care, se înțelege că de pe poziţii marxist-leniniste, se recunosc întemeietorului criticii literare româneşti merite importante. La promovarea valorilor autentice ale literaturii postbelice a contribuit decisiv, mai cu seamă în calitate de redactor-şef al „Gazetei literare" şi de redactor-şef adjunct al „Vieţii româneşti". Lui îşi datorează, în bună măsură, debutul Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Nicolae Velea, Ilie Constantin, majoritatea şaizeciştilor. Tinerii, în special aducătorii de noi tonalităţi, căutătorii de noi mijloace expresive s-au bucurat din partea sa, tot timpul, de sprijin şi încurajare. Cărţile lui de critică abundă în propoziţii entuziaste despre Nicolae Labiş, D.R. Popescu, Petre Stoica, Nichita Stănescu, Ilie Constantin, Cezar Baltag, Constanţa Buzea, Teodor Mazilu, Fănuş Neagu, Nicolae Velea, Vasile Rebreanu, Florin Mugur, Al. Ivasiuc, Radu Petrescu, Virgil Duda, Petru Popescu, Emil Brumaru, Norman Manea, George Bălăiţă, Sorin Titel, Mircea Ciobanu, Dana Dumitriu. Aplicat şi onest sunt apreciaţi şi scriitori contemporani inovatori mai în vârstă, unii „cu probleme", de la Marin Preda la Virgil Teodorescu şi Ion Caraion, ca şi autori din perioada interbelică (Anton Holban, Camil Petrescu) sau mai vechi, cele mai vibrante caracterizări privind creaţia lui Mihail Sadoveanu. Recuperarea scriitorilor excomunicaţi ca „decadenţi", în frunte cu Tudor Arghezi, a fost susţinută perseverent de critic prin toate mijloacele. Permanent şi energic, el a participat la demersurile ce urmăreau deschiderea spre lumea modernă, lărgirea orizonturilor, răpunerea dogmatismului, promovarea spiritului liber, îndrăzneţ. Nu fără situarea,

în probleme de orientare, pe unele poziţii rigide, cu manifestări de opacitate şi intoleranţă faţă de anumite valori, faţă de structuri artistice tradiţionale îndeosebi, dar şi faţă de unele moderne (Nina Cassian). După 1970, consacrându-se beletristicii, **G.** a abandonat în cele din urmă critica. Proza sa narativă e de aparenţă autenticistă, dar, spre deosebire de autenticismul aşa-zis clasic, nu respinge „literatura” sau o respinge doar declarativ şi nu în permanenţă. Nu numai că nu o repudiază, dar o practică uneori chiar ostentativ. Prozatorul, care debutează cu volumul *Vârstele tinereții* (1967), nu încredinţează, de regulă, funcţia narativă unor personaje, asemenea lui Camil Petrescu, şi nu consideră, ca acesta, perimată ideea de caracter. Nu refuză convenţiile, în orice caz nu pe toate. De unele se debarasează, dar pe altele (dintre cele primordial determinative) le aplică sistematic. Ori de câte ori preia mărturisit funcţia de narator, el recunoaşte că scrie, că face literatură, implicit că se supune unor constrângeri. Meditativă şi interogativă, problematizantă, „eseistică”, proza se defineşte în primul rând prin aceea că scriitorul îşi asumă – sau se preface a-şi asuma – calitatea de narator omniscient. El nu relatează din perspectiva absolutului. Narează şi descrie, asemenea lui André Gide, Marcel Proust, Jean-Paul Sartre sau Camil Petrescu, din perspectiva unui personaj, însă fără a-i atribui explicit acestuia funcţia de „ambasador”. Autorul nu se lasă acoperit de narator. Narează el însuşi, dar nu spune mai mult decât ar putea să spună personajul delegat. E o relativizare inversă. O altă particularitate este aceea că naraţiunea include jocul – comic de cele mai multe ori – şi, întrucât instrumentul expresiei este cuvântul, apariţia în discurs a unei comedii a limbajului se produce de la sine. De aici singularitatea stilistică. **G.** nu formulează niciodată neutru, impersonal, nu mânuieşte stilul de grad zero. Având o vocaţie a umorului (a celui cu dinţi îndeosebi), a ironiei, a maliţiei, a grotescului şi posedând o imaginaţie asociativă fenomenală, o inventivitate verbală inepuizabilă, el întrebuinţează cuvinte din toate sferele limbii, de la neologisme rare la neaoşisme şi arhaisme stridente, de la noţiuni abstracte la termeni de argou şi termeni vulgari, manipulează morfeme şi combină părţi de vorbire, ca Arghezi (dar într-un fel al său), în cele mai insolite moduri, pune lucrurile şi cuvintele în relaţii imprevizibile, amuzante şi deconcertante, suceşte fraza în fel şi chip, uneori o rupe, o schilodeşte, frecvent o artificializează ilar prin hiperbat. La nivel lexical, prozatorul schimonoseşte vocabulele, creând adeseori pe această cale altele, lansează calambururi, inventează porecle, aplică epitete şi calificative bufe. Amestecând reprezentările şi limbajele în spirit demitizant, el orientează scripticul, literaturizează oralitatea, înjoseşte sublimul, proiectează prozaicul în metafizic, reduce, când vrea, toate câte există, văzute şi nevăzute, la un numitor comun derizoriu. În ordinea conţinutului, o caracteristică generală a prozei lui **G.** e aceea de a nu zugrăvi un mediu doar în sine şi pentru sine, ci de a sesiza, în existenţa acestuia, implicaţiile unor evenimente şi procese de semnificaţie mult mai amplă. În mărginirea lor, personajele pot fi simple păpuşi automate; mecanismele funcţionale sunt însă activate de mersul istoriei. Spaţiul imaginarului din cele mai multe romane e un ţinut agricol din Bărăgan, având drept centru oraşul Plătăreşti, replică valahă la Yoknapatawpha lui William Faulkner. Modul de existență e o patriarhalitate idiotizată, zguduită intermitent de convulsii ale timpului istoric. Apar tot mai frecvent semne că economia agrară nu se mai poate menţine în vechile structuri, prinsă fiind, cu tentacule vizibile şi invizibile, în sistemul relaţiilor capitaliste. Principalul instrument al acestei capturări e societatea internaţională Ceres, cu filiale în lumea întreagă. Menţionată în majoritatea romanelor, această societate domină nedeclarat întreaga viaţă publică, ţinând înfăşurate în reţelele ei, ca un păianjen negru, organizaţii, autorităţi, instituţii, controlând totul, chiar şi gândurile nerostite, curmând prompt, prin exterminare fizică, orice tentativă de insubordonare. Reflectarea procesului de integrare a economiei capitaliste româneşti în cea mondială se realizează, în ordinea cronologică a desfăşurării lui, în romanele *Solstiţiu tulburat* (1982), *Mai mult ca perfectul* (1984), *Siesta* (1983), *Revelionul* (1977), *Vara baroc* (1980), cel dintâi marcând începutul de veac, următoarele – anul 1905, momentul imediat de după Primul Război Mondial şi anii 1925–1926. Ciclul continuă cu *Natura lucrurilor* (1986), *Pontice* (1987), *Geamlâc* (1988), *Între timp* (1990). Doi intelectuali exemplari din punctul de vedere ideologic al scriitorului sunt zugrăviţi în *Doctorul Poenaru* (1977) şi în *Înainte de tăcere* (1975). Primul e un medic erou, un Albert Schweitzer de Bărăgan, nou Popa Tanda în acelaşi timp, angajat, când

evoluţia istorică o impune, şi în acţiunea antifascistă. Roman-biografie, construit cu mijloace atât de parodiere a literarului, cât şi de înlocuire a lui printr-o relatare pretins neelaborată, autentică, într-un „caiet", *Doctorul Poenaru* devine implicit şi roman-portret. Reuşita autorului în portretizarea unui om autentic, viu e atestată şi de faptul că romanul a fost ecranizat. Al doilea protagonist, martir al credinţei sale, e un tânăr comunist condamnat la moarte. În aşteptarea execuţiei, el se autoanalizează cu o luciditate de clinician şi îşi motivează conduita cu o logică supraomenească, de fanatic revoluţionar. În spiritul eticii eroilor lui André Malraux şi ai lui Jean-Paul Sartre, condamnatul îşi spune că, de vreme ce nimeni nu-i poate lua putinţa de alegere între a muri demn sau nedemn, adică între a rămâne om sau a deveni zdreanţă, opţiunea pentru demnitate e singura suportabilă. Puterea de a şi-o asuma îi procură un sentiment de fericire, de libertate interioară. Scrierea există şi într-o versiune dramatică, reprezentată sub titlul *Cu faţa la zid*.

Încă de la primele sale volume de articole, intitulate Încercări critice *şi publicate în 1957 şi 1958, el demonstrează o concepţie de multe ori emancipată de reţetele rigide ale vremii, deşi, se înţelege, nu fără anumite limite inevitabile şi nu fără a fi plătit şi el un anumit tribut exagerărilor dogmatice şi sociologiste* [...]. *Dincolo de un oarecare festivism care-şi împarte ponderea cu un militantism adesea cam frazeologic, sunt de notat în scrisul criticului calităţi care-l înalţă mult peste nivelul general al publicisticii acelor ani. Lucidităţii analitice, acuităţii şi inteligenţei lui Ov. S. Crohmălniceanu, Paul Georgescu îi răspunde printr-o eseistică subtilă, sugestivă, colorată, cu nu puţine procedee de retorică supravegheată, atent mereu la clipa de ecloziune a talentelor, ca şi la depistarea autenticei valori, cu predilecţii disociative, cu vervă nu o dată pamfletară, cu fantezie şi cu ideaţie de autentică originalitate.*

FLORIN MIHĂILESCU

SCRIERI: *Încercări critice*, I–II, Bucureşti, 1957–1958; *Păreri literare*, Bucureşti, 1964; *Polivalenţa necesară*, Bucureşti, 1967; *Vârstele tinereţii*, Bucureşti, 1967; *Coborând*, Bucureşti, 1968; *Titu Maiorescu, critic literar*, Bucureşti, 1968; *Printre cărţi*, Bucureşti, 1973; *3 nuvele*, Bucureşti, 1973; *Înainte de tăcere*, Bucureşti, 1975; *Doctorul Poenaru*, Bucureşti, 1977; *Revelionul*, Bucureşti, 1977; *Volume*, Bucureşti, 1978; *Vara baroc*, Bucureşti, 1980; *Solstiţiu tulburat*, Bucureşti, 1982; *Siesta*, Bucureşti, 1983; *Mai mult ca perfectul*, Bucureşti, 1984; *Natura lucrurilor*, Bucureşti, 1986; *Pontice*, Bucureşti, 1987; *Geamlâc*, Bucureşti, 1988; *Între timp*, Bucureşti, 1990; *Învăţăturile unui venerabil prozator bucureştean către un tânăr critic din provincie (Corespondenţă către Ion Simuţ)*, Cluj-Napoca, 1999.

Repere bibliografice: Călinescu, *Opere*, XI, *253–255*; Felea, *Reflexii*, *154–159*; Cesereanu, *Ipostaze*, *136–143*; Dimisianu, *Prozatori*, *111–116*; Stănescu, *Cronici*, *99–106*; Andriescu, *Disocieri*, *237–241*; Grigurcu, *Idei*, *159–163*; Raicu, *Structuri*, *217–222*; Dimisianu, *Valori*, *43–47*; Niţescu, *Repere*, *91–97*; Iorgulescu, *Al doilea rond*, *49–54*; Ştefănescu, *Preludiu*, *248–259*; Raicu, *Practica scrisului*, *238–245*; Simion, *Scriitori*, I (1978), *533–542*; Dobrescu, *Foiletoane*, I, *68–77*; Mihăilescu, *Conceptul*, II, *126–132*; Mugur, *Profesiunea*, *70–92*; Crohmălniceanu, *Pâinea noastră*, *156–172*; Iorgulescu, *Critică*, *104–108*, *220–222*; Iorgulescu, *Ceara*, *214–221*; Florin Mugur, *Vârstele raţiunii. Convorbiri cu Paul Georgescu*, Bucureşti, 1982; Manolescu, *Arca*, III, *223–233*; Vlad, *Lectura rom.*, *165–171*, *179–181*; Manea, *Contur*, *36–40*; Raicu, *Fragmente*, *335–339*; Iorgulescu, *Prezent*, *121–129*; Holban, *Profiluri*, *184–203*; Regman, *De la imperfect*, *83–91*; Simuţ, *Incursiuni*, *147–156*; Niţescu, *Proletcultismul*, *260–265*; Grigurcu, *Amurgul*, *26–27*, *passim*; *Dicţ. esenţial*, *332–335*; Micu, *Ist. lit.*, *522–528*; Cristea-Enache, *Concert*, *442–448*; Manolescu, *Lista*, II, *64–74*; Cioculescu, *Lecturi*, I, *165–170*, II, *120–123*; *Dicţ. analitic*, IV, *142–144*; Holban, *Portrete*, I, *127–135*; Mihăilescu, *Lit. rom. postceaușism*, I, *409–414*; Simuţ, *Reabilitarea*, *101*, *103–110*; Ştefănescu, *Istoria*, *346–349*; Manolescu, *Istoria*, *992–996*; Popa, *Ist. lit.*, I, *975–976*, II, *686–687*; Micu, *Critici prozatori*, *184–206*; Micu, *Mileniu*, *390–401*. ***D.Mc.***

GEORGESCU, Paul Alexandru (11.II.1914, Craiova – ?), hispanist, traducător, prozator. Este fiul Virginiei Georgescu (n. Burgulescu), învățătoare, şi al lui Alexandru Georgescu, institutor. După ce urmează studiile medii la Liceul „Fraţii Buzeşti" din Craiova (1925–1932), se înscrie la Universitatea din Bucureşti, absolvind în 1936 secţia de sociologie a Facultăţii de Litere şi Filosofie, sub îndrumarea lui D. Gusti; în acelaşi an obţine şi licenţa în drept. După susţinerea, în 1939, a tezei de doctorat *Conceptul şi ideea dreptului în doctrina lui Rudolf Stammler*, este numit asistent la Catedra de filosofia dreptului, unde lucrează până în 1944, când este detaşat ca lector la Institutul Român de Cultură şi la Universitatea din Madrid. Revine în ţară în 1947, după încă un an petrecut în Franţa şi în Elveţia (tot ca lector de română). După zece ani de muncă în fabrică, este, scurtă vreme, redactor la Editura Ştiinţifică, iar în 1962 devine lector la Catedra de spaniolă a Facultăţii de Filologie din Bucureşti. Titlul de doctor în filologie îl obţine în 1970 cu teza *Arta narativă a lui Miguel Ángel Asturias*,

în 1971 fiind promovat conferenţiar, post în care va funcţiona până la pensionare (1979). Între 1965 şi 1969 face parte din corpul de consilieri pentru relaţii internaţionale de pe lângă Marea Adunare Naţională. Debutează în 1932 la revista liceului pe care îl urma, scrie la „Junimea literară" ș.a., semnificativă fiind însă prezența în „Gând românesc", în 1937, cu un eseu despre Eminescu. Debutează editorial tîrziu, în 1960, cu versiunea română la romanul lui Miguel Ángel Asturias *Domnul preşedinte*. Mai colaborează la „România literară", „Steaua", „Secolul 20", „Adevărul literar şi artistic", „Arbol" (Spania), „Revista nacional de cultura", „Imagen" (Venezuela), „Revista de los Andes" (Columbia), „Bufanda del sol" (Ecuador) ş.a. Vicepreşedinte al Asociaţiei de Prietenie Româno-Venezuelene şi membru corespondent al Academiei Naţionale din Columbia (din 1979), a fost distins cu Ordinul cultural venezuelean „Andrés Bello" (1977) şi cu Medalia pentru Merite Științifice a Universităţii „San Marcos" din Perú (1978).

Restrânsă la spaţiul iberic, prima carte a lui **G.**, *Teatrul clasic spaniol* (1967), reprezintă o sinteză istorico-literară concepută în manieră tradiţională. Autorul îşi ordonează materia pe criterii istorist-pozitiviste, timp obiectiv şi personalităţi, urmărind dezvoltarea dramaturgiei spaniole de la teatrul liturgic, mistere, moralităţi şi farse profane din Evul Mediu până la marile realizări clasice din vremea Renaşterii şi ale „secolului de aur". Momentele biografice, atrăgător relatate, se întreţes armonios în comentariu, participând la susţinerea aprecierilor de valoare. Mai consistente şi mai împlinite în cazul creatorilor de prestigiu, Lope de Vega, Calderón de la Barca, Cervantes, Tirso de Molina, spre exemplu, acestea precedă tablourile analitice, contribuind la închegarea unor studii micromonografice care afirmă contribuţia novatoare a teatrului clasic spaniol şi universal. Extinderea ariei de cercetare asupra literaturii Americii Latine are ca rezultat lucrarea *Arta narativă a lui Miguel Ángel Asturias* (1971). Mijloacele abordării tradiţionale vor fi împinse într-un registru secund de posibilităţile criticii moderne, îndeosebi structuraliste. Întemeiate pe câştigurile investigaţiei pozitivist-sociologice, capitolele introductive adună date socio- şi psihobiografice care vor trimite ecouri diferenţiate în viziunea filosofică şi estetică a prozatorului guatemalez. Circumstanţierea istorică, geografică şi socială intermediază analiza aspectelor care transpar în violenţa trăirilor şi a reprezentării, în receptivitatea la tentaţiile visului şi ale mitului, convertite critic în formula realismului magic, care îmbină adevărul crud cu suflul poeziei. Folclorul indigen favorizează la Asturias aplecarea spre mitologicul local de origine maya, prozatorul preluând şi de la suprarealişti imaginea dislocată, fervoarea metaforică şi irumperea în subconştient şi oniric, iar de la Dostoievski priza la suferinţă şi descrierea situaţiilor-limită. Mai pronunţat înnoitoare sunt intenţiile volumului *Literatura hispano-americană în lumină sistemică* (1979), care are o dublă finalitate: cuprinderea întregii arii a literaturilor din America Latină şi investigarea lor dintr-un unghi metodologic nou, sistemic. Având izvoare în disciplinele exacte, teoria sistemică gândește fenomenul de creaţie literară asemenea unui sistem semiotic, cu sens şi valoare estetică, statornicind o corelaţie între un ansamblu de situaţii solicitatoare şi un corpus de răspunsuri ce modelează universul comun. Concluziile sunt relevante, recomandând includerea investigaţiei sistemice printre modalităţile care pot ajuta efectiv la prospectarea raţionalistă a „misterelor" creaţiei. Contribuţiile teoretice, critice şi istorico-literare ale autorului vor fi reluate concluziv în *Valori hispanice în perspectivă românească* (1986). Portretul hispanistului comparatist îşi va spori complexitatea în monografia în limba spaniolă, închinată lui Rómulo Gallegos, apărută la Caracas în 1984, şi prin traduceri, cele din urmă din aria literaturii, eseului şi criticii latino-americane. Între memorii şi jurnal, *Cartea întrupărilor. 33 de bărbaţi iluştri văzuţi de aproape şi altfel* (1998) creionează portretele unor politicieni, diplomaţi, filosofi, ziarişti, scriitori din lumea românească şi din cea hispanică din lungul veac al cărui martor **G.** a fost. Scrise „în spirit spinozian", cum se exprimă autorul, încercând, adică, să înţeleagă, nu să polarizeze simplist şi pasional, propunându-şi o „reconstrucţie sistemică şi arhetipală", mereu cu un ochi de moralist aţintit asupra persoanelor, medalioanele lui **G.** sunt străbătute de reflecţie lucidă şi vervă, spirit de observaţie şi pătrundere analitică. Volumul *Casa Weber sau Ieşirea din noapte* (1982) conţine o proză intertextuală, modernă, epurată de poticnirile începutului, în care inserţiile autobiografice se întrepătrund cu inovaţiile formalizante, înrudite cu lecturile şi preocupările istoricului literar.

SCRIERI: *Los estudios hispánicos en Rumania* (în colaborare cu Iorgu Iordan), Bucureşti, 1964; *Teatrul clasic spaniol*, Bucureşti, 1967; *Arta narativă a lui Miguel Ángel Asturias*, Bucureşti, 1971; *Literatura hispano-americană în lumină sistemică*, Craiova, 1979; *Casa Weber sau Ieşirea din noapte*, Bucureşti, 1982; *Rómulo Gallegos*, Caracas, 1984; *Valori hispanice în perspectivă românească*, Bucureşti, 1986; *Cartea întrupărilor. 33 de bărbaţi iluştri văzuţi de aproape şi altfel*, Bucureşti, 1998. **Traduceri:** Miguel Ángel Asturias, *Domnul Preşedinte*, Bucureşti, 1957, *Romanul latino-american*, Bucureşti, 1964; Maria Teresa León, *Cu cărţile pe faţă*, Bucureşti, 1962; Germán Arciniegas, *Popas în România*, Bucureşti, 1974, *Biografia Caraibelor*, I–II, Bucureşti, 1978 (în colaborare cu Ruxandra Maria Georgescu), *Cavalerul din El Dorado*, Bucureşti, 1987 (în colaborare cu Ruxandra Maria Georgescu); *Antologia eseului hispano-american*, postfaţa trad., Bucureşti, 1976; *Antologia criticii literare hispano-americane*, Bucureşti, 1986 (în colaborare cu Ruxandra Maria Georgescu).

Repere bibliografice: Dinu Flămând, *„Antologia eseului hispano-american”*, LCF, 1976, 24; D. Radulian, *Invenţie, construcţie, integrare*, ST, 1980, 3; Doru Vianu, *„Casa Weber sau Ieşirea din noapte”*, CL, 1983, 3; Mircea Muthu, *Nivelele fantasticului*, ST, 1983, 4; Victor Ivanovici, *„Casa Weber sau Ieşirea din noapte”*, ST, 1984, 2; Firan, *Profiluri*, I, *357–359*; Velea, *Universalişti, 89–99; Dicţ. scriit. rom.*, II, *360–361*; Micu, *Critici prozatori, 157–163.* ***S.V.***

GEORGESCU, Valentin Al. (2.VII.1908, Corabia – 9.X.1995, Bucureşti), poet, eseist. Este fiul Virginiei Georgescu (n. Burgulescu), învăţătoare, şi al lui Alexandru Georgescu, institutor. Dintre cei trei fraţi ai săi, unul va ajunge medic, altul inginer, iar al treilea, Paul Alexandru Georgescu, hispanist cu renume. **G.** face cursul primar la Şcoala „Petrache Trişcu” (învăţătoare îi este mama), iar cel secundar la Liceul „Carol I” din Craiova, absolvit în 1926. Ca elev, în 1924 debutează cu versuri la revista ieşeană „Gândul nostru”, semnând Valentin Al. Dorian. O poezie şi o traducere din Leconte de L'Isle îi apar sub numele real în primăvara anului 1926 în revista „Din şcoală”. Cu sprijinul material al unei fundaţii, în toamna aceluiaşi an se înscrie la Facultatea de Drept şi la cea de Litere şi Filosofie din Bucureşti. Tot atunci îşi începe colaborarea la revista „Favonius”, scoasă de concitadinul său N.I. Herescu, cu traduceri din poeţii latini, dar şi cu recenzii şi cronici, în 1928 fiind și secretar de redacție. Foarte asiduu e prezent, cu contribuţii de acelaşi fel, şi în „Orpheus”, apoi în „Revista clasică”. La aceasta dă mai departe tălmăciri – notabilă este cea din *Eneida*, de aproape 600 de versuri – , recenzii şi studii erudite şi după ce, luându-şi ambele licenţe în 1929, pleacă la Paris pentru a-şi continua studiile. Îşi va trece acolo, în 1932, doctoratul în drept, cu teza intitulată *Essai d'une théorie de „Leges privatae”*, în interval audiind cursuri la Heidelberg (1930) şi Bruxelles (1931). Întors în ţară, încearcă să obţină Catedra de drept roman la Universitatea din Cernăuţi. Va reuşi să devină profesor suplinitor abia în 1936, până atunci funcţionând ca inspector la filiala locală a Băncii Naţionale. Nu se limitează totuşi la activitatea de la catedră şi de la bancă. Ţine conferinţe la Societatea Prietenii Ştiinţei din Craiova sau la Societatea Scriitorilor Bucovineni şi la Cercle des Amitiés Franco–Roumaines din Cernăuţi, iar în „Arhivele Olteniei” dă la iveală ciclul de poezii în limba franceză *Les Pretextes du cœur,* cuprins, împreună cu alte două – *Le Cœur et les heures* şi *Tryptique* – în volumul *Apprentissages* (1934). Au mai urmat două plachete– „poemul simfonic” *Les Voix* (1936) şi *Les Dix stations d'une vierge* (1937), ambele editate la Paris. Poezii în limba română, tălmăciri, fragmente dintr-un poem dramatic (*Mărgărit şi Kyra Kyralina*), eseuri despre poezie şi despre relaţiile dintre literatură, morală şi religie semnează în „Meridian”, „Iconar”, „Junimea literară”, „Gândirea”, „Gând românesc”, „Universul literar”, „Arta şi tehnica grafică”, „Decembrie”, „Suceava” (1939, aici şi cu o rubrică de „însemnări”). Între timp, tipăreşte în ţară eseurile *Hommage à Victor Hugo* şi *Problema răului la Dostoievski* (1936), iar în capitala Franţei *Visages de Paris. I. Baudelaire, II. Verlaine, Léon-Paul Fargue* (1937–1939). După ocuparea Bucovinei de către Uniunea Sovietică în 1940, **G.** se refugiază la Bucureşti. Existenţa şi-o câştigă lucrând ca inspector bancar; la Facultatea de Drept poate să propună doar un curs liber. Colaborează destul de asiduu la „Curentul literar”, „Pământul românesc” şi prezintă în 1942 o conferinţă (*Réflexions sur la poésie moderne*) la Institutul Francez. Anunţa acum că are „sub presă” mai multe volume: *Cuvinte de dezlegare* (poezii), *Poezie şi destin. Încercare de interpretare creştină a poeziei* şi *Transformarea omului* (eseuri) şi „scheciul în două tablouri” *Chez nos amis de Bukovine.* Ele nu au mai apărut, circumstanţele fiind tot mai puţin prielnice. De altfel, din cauza provizoratului prelungit în care se afla, se îmbolnăveşte destul de grav; are totuşi şansa de a fi trimis în 1943 de

Banca Naţională, al cărei angajat era, în Elveţia, la Lausanne. În subsidiar, îndeplinindu-şi atribuţiile şi îngrijindu-şi sănătatea, predă o vreme ca *Privat dozent* la Universitatea din Fribourg. Revine în ţară în februarie 1947, chiar atunci fiind numit, prin chemare, profesor de drept roman la Universitatea din Iaşi. Va preda până în 1951, când postul se desfiinţează. **G.** rămâne la Iaşi, ca angajat al filialei din localitate a Băncii Naţionale, apoi cercetător ştiinţific la Institutul de Istorie. În 1955 se transferă la Institutul de Cercetări Juridice din Bucureşti, de unde în 1962 se mută la Institutul de Istorie „N. Iorga" şi apoi la Institutul de Studii Sud-Est Europene, pensionându-se în 1975. A fost redactor-şef la revista „Ethnologica". Publică mai multe lucrări de specialitate, între care *Preempţiunea în istoria dreptului românesc* (1965; Premiul „Simion Bărnuţiu" al Academiei RSR), participă la numeroase proiecte ştiinţifice internaţionale şi este ales membru al mai multor academii din Europa. Membru corespondent al Academiei de Ştiinţe Morale şi Politice din Franța, este ales membru corespondent al Academiei Române în 1991 şi membru titular în 1993. Între manuscrisele lăsate figurează mai multe cicluri de poezii – *Chipurile Snagovului*, *Reîntoarcerea poetului la uneltele sale*, *Jurnal alpin*, *Teologale* ş.a.

Ciclul *Nopţile sufletului*, din care fac parte poeziile cu care debutează liceanul **G.**, relevă vechi motive şi procedee simboliste, precum un vag Orient, metempsihoza, obsesia, „nominalismul" (cu majusculări de substantive abstracte – Viaţa, Gândul, Credinţa, Visul). O sincronizare se produce abia în poeziile franţuzeşti adunate în volumul intitulat nu fără modestie *Apprentissages*. Cunoaşterea aprofundată a marilor moderni din secolul precedent – Charles Baudelaire, Stéphane Mallarmé, Arthur Rimbaud, Paul Verlaine – şi a exegezelor consacrate lor, precum acelea semnate de Albert Thibaudet, Marcel Raymond, René Étiemble, Jules de Gaultier, Charles Baudouin, Pius Servien, B. Fondane ş.a., este completată de aceea a curentelor de după Primul Război Mondial. **G.** exersează acum versul liber, frazarea scoasă parţial din chingile sintaxei şi ale punctuaţiei, dă drumul asocierilor libere, încearcă, mai mult simulând, „dicteul automat". Cultivă şi banalul, prozaicul, în cadrul creat de civilizaţia secolului al XX-lea (*en chemin de fer, sur une carte postale, dancing, les visites du dimanche à l'hôpital*). Copleşitoare la un moment dat pare să fie influenţa lui Paul Valéry. Aceasta e dezvăluită, cu sinceritate orgolioasă, în subtitluri precum *„pastiche"* sau *„ébauche valéryenne"*. Nu altul e sensul titlului *plage valéryenne* dat unei poezii. E aici şi o îndepărtare de suprarealism, şi o apropiere de poezia care, „la paritate" cu iubirea, un „absolut" şi ea, duce la „adevărata îndumnezeire" a omului, poezie ai cărei exponenţi sunt Rainer Maria Rilke, Paul Claudel ş.a. Traseul este prescurtat în poeziile româneşti. Astfel, *Itinerariu citadin* din 1935 recuperează ceva din senzaţiile încercate de Baudelaire faţă de „l'horrible ville", dar *Rhumb*, *Sinteză*, *Destin cosmic* se apropie parcă mai mult de încifrarea barbiană decât de aceea din *La Jeune Parque*. Titlul volumului proiectat – *Cuvinte de dezlegare* – indică acea „viziune de viaţă" a cărei explicitare completă se găseşte în eseurile sale. Începând cu *Fragmente despre poezie, voluptate şi incantaţiune* din 1935, **G**. conturează un tablou complex al „înălţărilor" şi „servituţilor" poeziei moderne franceze, pe care face dovadă că o cunoaşte ca puţini alţii din România interbelică. În fapt, după el, cu excepţia lui Baudelaire, de a cărui „sfinţenie" ia act că se vorbeşte, cei mai mulţi poeţi moderni (Rimbaud, Mallarmé, Valéry) se fac vinovaţi de „păcatul angelismului", de a fi voit să se substituie lui Dumnezeu prin crearea unei alte lumi, secunde. Mai mare este vinovăţia lui André Breton (în genere, a suprarealiştilor), care, împreună cu o seamă de noi curente (de pildă, psihanaliza), încearcă să promoveze în om ruptura (parţială sau totală) de intelect. **G.** ajunge astfel să pledeze în 1940–1941 teza condensată în adaugiul *„carmen naturaliter christiana"* şi o face cu argumente ce denotă frecventarea unor mari metafizicieni şi teologi, precum Sfântul Augustin, *Imitatio Christi*, Petru Movilă, Jacques Maritain ş.a. De pe aceste poziţii polemizează prin articolul *Despre „alunecări"* (publicat în „Curentul", 1941) cu Şerban Cioculescu, care imputase colegului său Pompiliu Constantinescu „alunecarea din laicitate în teologie absconsă şi nomenclaturism tenebros" în judecarea poeziei lui Tudor Arghezi. În ultimă instanţă, el respinge aplicarea univocă a tezei „autonomiei esteticului", întrucât „la toţi marii poeţi ai vremii noastre am găsit în forma operei de artă o singură problemă: aceea a destinului omenesc; o singură aventură: a chipului nostru în faţa lui Dumnezeu; o singură nostalgie: a paradisului pierdut". Din păcate ultima lui replică

– *Critica fără laicitate* (în „Pământul românesc” în 1942) – a rămas ca şi necunoscută lumii literare. Ea va fi uitată cu totul în cursul polemicii declanşate un an mai târziu de tinerii din Cercul Literar sibian care, întru apărarea tezei „autonomiei esteticului”, combat doar poziţiile moraliste şi etniciste.

SCRIERI: *Apprentissages*, Cernăuţi, 1934; *Les Voix*, poème symphonique, avec 11 bois gravés de Noël Santon, [Paris], 1935; ed. avec 11 gravures originales dessinées par l’auteur, Craiova, 1936; *Problema răului la Dostoievski*, Cernăuţi, 1936; *Les Dix stations d’une vierge*, poèmes ornés d’un frontispice par l’auteur et de dix bois gravés par Noël Santon, Paris, 1937; *Visages de Paris. I. Baudelaire, II. Verlaine, Léon–Paul Fargue*, Paris, 1937–1939; ed. (*Chipurile Parisului: Baudelaire, Verlaine, Léon-Paul Fargue, André Suarès*), Craiova, 1942; *Les Rapports de la philologie classique et du droit romain*, Bucureşti, 1940; *Réflexions sur la poésie moderne*, Bucureşti, 1942; *Judecata domnească în Ţara Românească şi Moldova (1611–1831)* (în colaborare), I–III, Bucureşti, 1979–1981; *Bizanţul şi instituţiile româneşti până la mijlocul secolului al XVIII-lea*, Bucureşti, 1980.

Repere bibliografice: Streinu, *Pagini*, V, *100–104*; C.D. Fortunescu, [*Valentin Al. Georgescu*], AO, 1935, 72–82, 1936, 83–85; Traian Chelariu, [*Valentin Al. Georgescu*], „Junimea literară”, 1935, 3–4; GBV, 1936, 4831; Toma Vlădescu, *„Les Voix”*, PRV, 1935, 234; Virgil Bogdan, *„Les Voix”*, GR, 1935, 11–12; Ion Biberi, *„Les Voix”*, „Le Moment”, 1935, 214; Nicolae Roşu, *Un poet român în limba franceză*, CRE, 1937, 3502; Aurel Tita, *Un poet român de expresie franceză: Valentin Al. Georgescu*, CML, 1939, 11; Biberi, *Études*, *201–202*; Romulus Dianu, *Un poet: Valentin Al. Georgescu*, CRE, 1940, 4372; Cioculescu, *Aspecte*, *653–655*; Vasile Gionea, *Hommages à leurs anniversaire*, „Recherches sur l’histoire des institutions et du droit”, 1984; Rusu, *Membrii Academiei*, *329*; Dan-Constantin Mâţă, *Valentin Al. Georgescu și „sufletul dreptului roman”*, AUI, științe juridice, t. LIII, 2007. ***V.D.***

GEROTA, Constantin V. (1.I.1888, Georocu Mare, j. Dolj – 22.I.1976, Bucureşti), critic literar, traducător. Fiu de preot, **G.** a absolvit Liceul „Carol I” din Craiova (1909) şi Facultatea de Litere a Universităţii din Bucureşti (1913), dându-şi examenul de capacitate în 1919, când funcţiona deja ca profesor şi director al Liceului „Independenţa” din Calafat. Profesor titular definitiv de limbile română şi latină, va preda aceste discipline la Liceul Comercial „N. Bălcescu” şi la Liceul „Aurel Vlaicu”, ambele din Bucureşti. Între 1938 şi 1944 este inspector general al învăţământului secundar în ministerul de resort şi vicepreşedinte al Asociaţiei Profesorilor Secundari. În toamna anului 1944 este destituit din toate funcţiile, fiind acuzat de carierism, cameleonism şi politicianism, ca membru succesiv al partidelor averescan, gogist, cuzist, legionar şi ca susţinător fervent al politicii lui Ion Antonescu. Târziu, în ultima parte a vieţii, semnează două traduceri din limba latină. **G.** debutează cu un comentariu literar în „Universul” (1913), ziar al cărui colaborator va rămâne o lungă perioadă. Semnează numeroase articole, cronici literare şi dramatice, memorialistică în „Convorbiri literare”, „Universul literar”, „Sburătorul”, „Cuvântul”, „Ţara noastră”, „Preocupări literare”, „Tribuna şcoalei” ş.a. Iniţiază apariţia revistei „Ecoul Dunării” (Calafat, 1929) şi este redactor al revistei „Lanuri” (Bucureşti, 1934). A fost un cunoscut şi apreciat conferenţiar al Societăţii Române de Radiodifuziune. Împreună cu V.V. Haneş şi C. Fierăscu redactează şi publică manuale de limbă română pentru clasele secundare, „gimnazii de băieţi şi fete” (1938, 1942).

Autor al unor studii care nu pot fi trecute cu vederea în bibliografia temelor în discuţie, **G.** se relevă ca un cercetător informat, cu opinii de cele mai multe ori argumentat dezvoltate. Începutul îl face cu *Poezia lui A. Vlahuţă* (1916), o primă încercare de privire analitică asupra operei scriitorului. Un segment din această lucrare va fi inclus, cu unele completări, în volumul *Însemnări critice* (1928), împărţit în patru capitole: *Delavrancea–Teatru: „Apus de soare”*, apoi *„Vlaicu Vodă”*, *A. Vlahuţă ca poet social* şi *Carmen Sylva ca literată.* Lucrarea *Aspecte din civilizaţia clasică* (1943), bine primită de critică, cuprinde, în treizeci de capitole, consideraţii asupra culturii, artei şi relaţiilor sociale în Antichitate, într-un stil limpede, afectat doar de unele construcţii sintactice vădit influenţate de limba franceză (ceea ce poate trimite la o sursă nemărturisită de autor). Stau alături întâmplări semnificative, scene mitologice, citate şi comentarii, portrete ale unor personalităţi din lumea greacă şi romană; sunt înfăţişate aspecte ale vieţii şi preocupărilor curente ale acelei lumi, informaţii asupra concursurilor de poezie, construcţiilor, obiceiurilor şi tradiţiilor, noutăţilor tehnice care modificau realităţi revolute. După propria mărturie, **G.** a intenţionat astfel „să popularizeze clasicismul”. Nu lipsite de interes se arată studiul *Critica lui G. Ibrăileanu*, inclus în volumul colectiv *Omagiu lui Constantin Kiriţescu* (1937), ca şi câteva prefeţe unde formulează aprecieri pertinente referitoare la materialul literar pe care

îl editează, autorii aleşi fiind Petre Ispirescu (1933) şi M. Eminescu (1934, 1935). Lucrarea cu caracter memorialistic *Impresiuni şi aprecieri din timpul acţiunii militare din Bulgaria, 22 iunie–20 august 1913* prezintă oarecare interes documentar, cel literar fiind destul de palid.

SCRIERI: *Impresiuni şi aprecieri din timpul acţiunii militare din Bulgaria, 22 iunie–20 august 1913,* Bucureşti [1913]; *Poezia lui A. Vlahuţă. Cercetare critică literară,* Bucureşti, 1916; *Însemnări critice*, Craiova, 1928; *Aspecte din civilizaţia clasică,* Bucureşti, 1943. **Traduceri:** C. Suetonius Tranquillus, *Vieţile celor doisprezece Cezari*, Bucureşti, 1958 (în colaborare cu David Popescu); Quintus Curtius Rufus, *Viaţa şi faptele lui Alexandru cel Mare, regele Macedoniei,* I–II, Bucureşti, 1970.

Repere bibliografice: [*Constantin V. Gerota*], „Năzuinţa românească”, 1922, 1; M.D. [Mihail Dragomirescu], *Bibliografii critice,* „Ordinea”, 1931, 916; S. Gruia, *Conferinţele „Convorbiri literare”. Gerota despre Caragiale,* RP, 1934, 4818.

C.P.

GESTICONE, Mircea (3.V.1902, Bucureşti – 5.VIII.1961, Bucureşti), prozator. Este al cincilea copil al Zamfirei (n. Ursachi) şi al lui Filip Gesticone, avocat. Tatăl, figură remarcabilă a mişcării socialiste de la sfârşitul veacului al XIX-lea, având o soţie ce îi împărtăşea convingerile, prietenă cu Sofia Nădejde, a scris la ziarul „Munca”, unde a făcut publicistică politică, dar şi pe chestiuni cultural-artistice. Un frate al lui **G.** a fost Ion Gesticone, pictor şi grafician. **G.** şi-a făcut instrucţia în Capitală, succesiv la liceele „Mihai Viteazul” şi „Gheorghe Lazăr” (terminat în 1921). Bun violonist, a urmat o vreme Conservatorul. În 1922 a absolvit şi Şcoala de Ofiţeri de Rezervă din Timişoara. Respectând tradiţia familiei, face studii la Facultatea de Drept din Bucureşti (1922–1926) şi este apoi funcţionar la Banca Românească până în anii ‘50, la serviciul de relaţii cu străinătatea (cunoştea limbile germană, engleză, franceză şi italiană şi frecventase cursurile Institutului de Cultură Italian). În 1943 îşi susţine un doctorat în finanţe. Căsătorit cu Elena Cantuniari, **G.** îi dedică versurile de tinereţe, unele ocazionale, inspirate de călătoriile în Turcia, Grecia şi Cehoslovacia. Cu aceste poezii, scrise în franceză, debutase în 1929 în paginile revistei „La Roumanie nouvelle”. Cunoaşte afirmarea literară cu primul său roman, *Războiul micului Tristan* (1937; Premiul Societăţii Scriitorilor Români). Publică puţin, solicitat de prieteni, în „Revista Fundaţiilor Regale” şi în „Viaţa românească”, unde apar în 1938–1939 fragmente din romanul *Vest*, editat postum, în 1983. Moartea soţiei într-un accident (1948) şi munca de o viaţă la bancă îl împing într-un anonimat steril pentru literat.

Cu romanul *Războiul micului Tristan*, bine primit de critica vremii, **G.** aduce o noutate tematică, tribulaţiile adolescentului în Bucureştiul ocupat, în timpul Primului Război Mondial, înscriindu-se într-o tendinţă a literaturii moderne (André Gide, Alain-Fournier) de explorare a unei vârste incerte, tranzitorii, marcată de accentul experimental al trăirilor. Tragismul evenimentelor este dat de psihologia protagonistului, Vlad Robescu (Relu, „micul Tristan”), predispus la reverii romantice şi disponibil pentru aventuri senzaţionale şi mistere de roman poliţist. Întâmplări reale şi multe fabulaţii, întreţinute de mirajul cinematografic şi de lecturi, compun un eşafodaj plin de elemente surpriză, în care se recunosc vechi trucuri literare. Relu şi Olly von Stein, alias Olenka Orlowsky (cu o genealogie artificial complicată), actriţă germană şi spioană pentru cauza Poloniei de partea Antantei, sunt un Tristan şi o Isoldă moderni, iar ofiţerul german Otto von Stein, sacrificat în final, e un alt rege Mark. Romanul rezistă mai bine în latura sa documentară, de reconstituire a „micului Paris” balcanic: serate dansante, mondenităţi cosmopolite, întreceri hipice, spectacole de operă sau concerte susţinute de fraţii Robescu. **G.** include în romanele sale pagini remarcabile de analiză muzicală, în genul lui Anton Holban sau în cel al lui Mihail Sebastian. Ocupaţia germană, cu tot cortegiul ei de mizerii groteşti şi mutilante, este surprinsă din perspectiva descrierii aproape topografice a Capitalei sub stare de asediu şi prin notaţii de fineţe despre psihologia bucureştenilor, victime ale încartiruirilor forţate, conştienţi însă de imperativul naţional al reîntregirii. O radiografie a opiniilor, de la neutralitate la filogermanism şi la pactizarea servilă cu propaganda ocupantului, se realizează prin incursiunea în varii medii sociale. Scriitor cultivat, pe alocuri livresc, cu propensiuni pentru erudiţia istorică (heraldica şi genealogia sunt exploatate într-o etalare cvasiştiinţifică, dar dezlânată în plan epic), **G.** resuscită în *Vest,* un roman al Timişoarei, o legendă tenebroasă despre contesa Elisabetha Báthory, presupusă favorită a lui Mihai Viteazul. Romanul se desfăşoară pe mai multe planuri, insuficient asamblate, într-o construcţie epică nu prea riguroasă, într-o „cavalcadă

narativă” ameţitoare şi oarecum prolixă. În centru se află frământările sentimentale şi detectivistice ale tânărului cadet Constantin (Dinu) Dragu, fascinat de identitatea multiplă şi misterioasă a Minolei Bodony, descendenta „contesei sângeroase”. În *Vest* autorul face încă o dată dovada rafinamentului în descripţia de medii şi epoci şi a capacităţii de a jongla cu suspansul. Cele câteva poezii româneşti rămase de la el – *Portretul străbunicei*, *Cobalt*, *Sonet* – şi un grupaj scris în franceză între 1929 şi 1932 sunt notaţii intimiste, sentimental-contemplative, pe un traseu biografic. O anume graţie şi virtuozitate formală, în linie parnasiană, a versurilor se regăsesc şi în sceneta *Le Labyrinthe d'Éros* (1930).

SCRIERI: *Războiul micului Tristan*, Bucureşti, 1937; *Războiul micului Tristan. Vest*, îngr. şi pref. Aurel Sasu şi Sabin Vlad, Bucureşti, 1983. **Traduceri:** Molière, *Școala nevestelor,* în Molière, *Opere,* II, Bucureşti, 1955.

Repere bibliografice: C. Fântâneru, *„Războiul micului Tristan”*, U, 1937, 343; Lucian Boz, *Ocupaţia văzută de un adolescent. Mircea Gesticone, „Războiul micului Tristan”*, ADV, 1937, 16 531; Călinescu, *Opere*, III, *1089–1094*; Pompiliu Constantinescu, *„Războiul micului Tristan”*, VRA, 1938, 521; Mihail Sebastian, *Debuturi în „Revista Fundaţiilor Regale”*, RFR, 1938, 5; Şerban Cioculescu, *„Războiul micului Tristan”*, RFR, 1938, 8; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *878–879*, *Ist. lit.* (1982), *965*; Leon Baconsky, *Mircea Gesticone*, ST, 1971, 16; Crohmălniceanu, *Literatura*, I (1972), *355–356*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *361–362*. ***A.Sm.***

GHELMEZ, Petre (2.III.1932, Gogoşari, j. Giurgiu – 12.III.2001, Bucureşti), poet. Este fiul Paraschivei şi al lui Anghel Ghelmez, ţărani. După terminarea Liceului „Ion Maiorescu” la Giurgiu, vine să studieze la Bucureşti, mai întâi la Facultatea de Medicină Veterinară, trecând apoi la Facultatea de Română–Istorie, în cadrul Institutului Pedagogic, iar din 1954 fiind elev al Şcolii de Literatură „M. Eminescu”. De aici va ajunge la secţia de critică literară a Facultăţii de Filologie a Universităţii din Bucureşti, pe care o va absolvi în 1959. Este redactor la „Scânteia tineretului” între 1959 şi 1964, iar ulterior, până în 1967, redactor-şef adjunct la publicaţiile pentru copii „Luminiţa” şi „Arici Pogonici” şi colaborator la „Cravata roşie”. În 1967 se înfiinţează „Cutezătorii”, revistă pentru tineret, de mare impact în epocă, unde va fi redactor-şef adjunct până în 1970. Director al Editurii Albatros între 1970 şi 1974, iniţiază aici colecţia „Lyceum”, seriile „Sinteze” şi „Texte comentate”, precum şi „Dicţionarele Albatros”. Preia ulterior postul de redactor-şef al publicaţiei pentru românii din emigraţie „Tribuna României” (1974–1989). Între 1993 şi 1995 este director al revistei pentru copii „Ariel”. Colaborează la „România literară”, „Luceafărul”, „Steaua”, „Familia”, „Viaţa românească”, „Tomis”, „Argeş” ş.a.

G. debutează cu poezii în 1955 la revista „Tânărul scriitor”, iar prima lui carte, *Germinaţii*, apare în 1967. Pământul, seva, seminţele, tablourile idealizat bucolice preamăresc aici un comunism imaginat după o reţetă încă în uz. Depăşind aceste declamative imagini conformiste, de vagă orientare tradiţionalistă, **G.** se arată în *Altare de iarbă* (1969) un poet htonic, încercând totuşi să justifice în lirica sa, sub pretextul „miraculos” al vieţii trăite în mijlocul naturii-mamă, o vârstă a „împlinirilor sociale”. Poetul devine prin *Lynxul* (1972) mai reflexiv şi mai înclinat spre simbolic. În 1974, adoptând forma fixă, publică *Sonetele*, volum de versuri dedicate iubirii, considerat de critică „moment de răscruce, dar şi de sinteză” (Premiul Uniunii Scriitorilor; Premiul Academiei RSR). Cartea următoare, *Evenimente* (1976), face oarecum un pas înapoi, spre tehnica primelor versuri. Revenind la mediul rural, văzut ca spaţiu sacru, opus profanului univers urban, poemele sunt pline de „avertismente” la adresa a civilizaţiei citadine, cu mijloacele ei moderne: automobilul, telefonul, televizorul, radioul, ziarul etc. Metafore ale înstrăinării, ale ruperii omului de natură, ele subliniază opoziţia sat–oraş, ieri–azi, bătrâni–tineri. Este descifrabil aici mesajul unui idealist care are parte numai de eşecuri. În *Conversaţia* (1981) poetul desenează şi mai apăsat stările sugerate în *Evenimente* – pesimismul, frustrarea, deprimarea, urâtul, spleenul elegiac. În 1998 publică noi poeme, sub semnul „timpului uitat”, ce vor fi strânse după moartea lui în revista „Pluralitas” (2002), cu titlul *Caligrafia poetului*. Spre sfârşitul vieţii, se axează pe poezia scurtă ce vizează metafora concentrată, un fel de haiku, în fapt o revenire, poeme de acest tip, precum *Nufăr*, fiind prezente încă de la începuturi, în *Germinaţii*: „Din propria-i fiinţă l-a închegat lumina/ Cu steaua deopotrivă, la fel ca ea de rece./ Cleştarul apei pure îi strânge rădăcina/ Ca nu cumva pe boltă, în seri târzii să plece”. **G.** este şi un talentat scriitor pentru copii, personajul său cel mai cunoscut fiind Puf-Pufos, un iepure simpatic, cu ajutorul căruia autorul vrea să armonizeze „candoarea, jocul şi cunoaşterea”.

SCRIERI: *Germinații*, București, 1967; *Joacă-te, gândule*, București, 1968; *Altare de iarbă*, București, 1969; *Puf-Pufos, aventurile unui iepuraş curajos*, Bucureşti, 1971; *Lynxul*, Bucureşti, 1972; *Cine eşti, pasăre?*, Bucureşti, 1974; *Sonetele*, Bucureşti, 1974; *Evenimente*, Bucureşti, 1976; *Mânzul de vânt*, Bucureşti, 1979; *Conversaţia*, Bucureşti, 1981; *Măgăruşul*, Bucureşti, 1984; *Băiatul şi pădurea*, Bucureşti, 1986; *Coborârea în cuvânt*, pref. Liviu Papadima, Bucureşti, 1987; *Paradisul atomic*, Bucureşti, 1989; *Alfabetul vesel*, Bucureşti, 1991; *Cvartet: patru anotimpuri argheziene*, Bucureşti, 1997; *Gloria lynxului*, Bucureşti, 2001; *Câmpia de platină*, Bucureşti, 2001; *Balena albastră*, Bucureşti, 2002; *Biblii şi oameni de plastic*, Bucureşti, 2002; *Călătoriile lui Marco Polo şi alte povestiri*, Bucureşti, 2002; *Cerbul cu stea în frunte*, Bucureşti, 2002; *Domnișoarele Zebre și alte povestiri*, Bucureşti, 2002; *Enigmele civilizaţiilor*, Bucureşti, 2002; *Livada măgărușului*, București, 2002; *Marele calendar*, Bucureşti, 2002; *Mânzul de vânt*, Bucureşti, 2002; *Mogâldarii*, Bucureşti, 2002; *Nemaipomenita poveste a Omului de piatră care a inventat alfabetul de piatră*, Bucureşti, 2002; *Roata proverbelor*, Bucureşti, 2002; *Umbra cocorului*, Bucureşti, 2003; *Lebăda albă*, îngr. Elena Ghelmez, Bucureşti, 2003; *Inedite*, îngr. Elena Ghelmez, Bucureşti, 2003. **Traduceri:** Avetik Isahakian, *Abu-Lala Mahari*, pref. Ion Dodu Bălan, Bucureşti, 1982 (în colaborare cu Madeleine Karacaşian); Nina Notheaux, *Cântece de dragoste – Chants d'amour*, ed. bilingvă, Bucureşti, 1983; Anna Ahmatova, *Poeme*, Bucureşti, 1989.

Repere bibliografice: M. N. Rusu, *„Germinaţii"*, LCF, 1967, 15; Nicolae Manolescu, *„Germinaţii"*, CNT, 1967, 16; Constantin, *A doua carte*, *194–197*; Ciobanu, *Critica*, *78–81*; Dorin Tudoran, *De dragoste*, LCF, 1974, 49; Barbu, *O ist.*, I, *190–192*; Piru, *Poezia*, II, *288–291*; Raicu, *Critica*, *390–392*; Dana Dumitriu, *Evenimentele unui poet*, RL, 1977, 4; Mihai Ungheanu, *„Evenimente"*, LCF, 1977, 16; Grigurcu, *Poeţi*, *219–221*; Martin, *Paranteze*, *105–107*; Dumitru Radu Popa, *De la „Germinaţii" la „Veacul de uraniu"*, LCF, 1985, 11; Aurel Titu Dumitrescu, *Către un spirit oracular*, VR, 1998, 4–5; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *362–363*; *Petre Ghelmez aşa cum l-am cunoscut*, îngr. Elena Ghelmez, Bucureşti, 2003; Ion Rotaru, *Petre Ghelmez. Viaţa şi opera*, îngr. Vasile Poenaru, Bucureşti, 2008; Popa, *Ist. lit.*, II, *392–393.* ***A.Ml.***

GHEO, Radu Pavel (3.X.1969, Oraviţa), prozator, eseist, traducător. Este fiul Ioanei (n. Hotea) şi al lui Gheorghe Radu. Urmează la Timişoara Liceul Silvic (1983–1987) şi Facultatea de Litere şi Filosofie, secţia română–engleză, din cadrul Universităţii de Vest (1989–1994). După absolvire este profesor la Iaşi şi Timişoara (1994–1999), redactor-şef adjunct al revistei „Helikon" din Timişoara (1998), redactor la „Timpul" din Iaşi (2000–2001), redactor şi realizator la Studioul de Radio Iaşi (1999–2001). În 2001 emigrează în Statele Unite ale Americii, unde stă numai un an, lucrând ca vânzător, recepţioner marfă etc. Se întoarce în ţară şi din 2002 este redactor la Editura Polirom, iar din 2005 redactor la revista „Orizont". Debutează cu proză, în 1993, la săptămânalul „Jurnalul SF". Mai colaborează cu proză, poeme, cronici, eseuri, traduceri la „Dilema", „Timpul", „Ficţiuni" (Satu Mare), „ArtPanorama", „România literară", „Monitorul", „Obiectiv" ş.a. Prima carte, culegerea de povestiri SF *Valea Cerului Senin*, îi apare în 1997. În stagiunile 2007–2008 și 2008–2009 i s-a jucat la Teatrul Național din Timișoara piesa *Hold-Up Akbar sau Toți în America*. Este membru fondator al Asociației Culturale CLUB 8 din Iaşi (2003).

În peisajul dinamic al comunităţii SF din deceniul al zecelea din secolul trecut, **G.** este o prezenţă vizibilă şi semnificativă. Prin ce are mai relevant ca literatură propriu-zisă, vocabularul său (stilistic, imaginar) poartă amprenta literaturii SF anglo-saxone din anii '80; William Gibson ar fi referinţa care aproximează acest aer de familie, fără să fie vorba de un simplu mimetism. Povestirile cele mai bune din cartea de debut (*Legea talionului generalizată*, *Poveste cu umbre şi eroi*, *Ziua verde a lui Percival*, *Valea Cerului Senin*) ficţionalizează spaţiile dintre franjele unui decor postatomic, posttraumatic, populat de o umanitate decrepită şi mutantă. Omogenitatea ţinând de anecdotică şi imaginar este coroborată cu omogenitatea stilistică: tăietură sigură a frazelor, simetrizare între enciclopedia de bază şi cea imaginară, etalare precisă a jargonului şi argoului, tranzitivitate coruptă nestrident de irizări întunecat-melancolice. Volumul mai conţine digitaţii relativ minore de ludică textuală (*Bede*, *Personae*), de satiră ucronică (*Ţară în carnaval*) sau de transfer mimetic (*Insula viermilor*). O scriere de vârf a genului – și nu numai – apare prin romanul *Fairia – o lume îndepărtată* (2004), în care fuzionează codul SF-ului *space opera*, cel al basmului și cel al fantasy-ului de serie, într-o cheie ironică și chiar parodică finalizată totuși într-o notă melancolică, reflectând, în stilul lui Michael Ende din *Poveste fără sfârșit*, la rolul Poveștii și la alienarea pe care absența ei o produce. Conform unui astfel de aliaj, narațiunea nu este defel inocentă, fiind înscrisă într-un amplu sistem de aluzii culturale: ea prelucrează o serie de surse din bibliografia genului, începând cu *Odiseea* şi sfârşind

cu basmele românești, pe lungimea unui raft în care mai intră clasici precum Edgar Allan Poe, Edgar Rice Burroughs, Stanisław Lem sau cărți de toată mâna de tip fantasy, intens popularizate la nivelul recuzitei prin benzi desenate și seriale TV. **G.** exploatează excelent potențialul comic al impactului dintre cele două tipuri de imaginar – cel pragmatic, realist, al pământenilor, și cel de tip mitologic al ființelor de pe Fairia. Asupra forței poveștii, de această dată într-un registru preponderent realist, cu o tehnică foarte cinematografică, reflectează și romanul *Noapte bună, copii!* (2010; Premiul Asociației Scriitorilor din Timișoara), a doua scriere importantă a lui **G.** după *Fairia*. Trei adolescenți din România comunistă visează să fugă din țară pentru a ajunge în Statele Unite ale unei Americi prezumate prin intermediul bunurilor de consum (alimentar, vestimentar și cultural) care răzbat în lumea lor. Cartea le urmărește în mai multe decupaje temporale destinele – în speță dizolvarea visului american sub acizii realității. Evenimentele sunt raportate la o ramă având ca personaje pe Sf. Petre și pe Dumnezeu, coborâți printre oameni ca drumeți anonimi, dar oportun antagonizați Diavolului reprezentat de falsul filantrop Dunkelman. O astfel de supratemă reduce complexitatea morală a traseelor existențiale la o simplă luptă între bine și rău; dar are și avantajul că lumina problematică de basm pe care o aruncă reprezintă, posibil, una dintre mărcile autorului. Culegerea *Despre science fiction* (2001) selectează o parte din eseistica lui **G.** dedicată genului. Cartea conține cronici și recenzii la scrieri autohtone sau traduse (semnate de Sebastian A. Corn, Voicu Bugariu, Michael Haulică, Liviu Radu, Cristian Tudor Popescu, Ona Frantz ș.a.), studii de caz (Philip K. Dick; volumul colectiv *Motocentauri pe acoperișul lumii* , cu valoare de manifest al generației SF a anilor ’90) și eseuri teoretice (*Science fiction-ul și literatura înaltă*, *Science fiction-ul și judecata canonică*, *Subiectivismul în literatura SF*, *Fantasticul în SF* ș.a.). Urmând specializării inițiale de publicist SF, **G.** are o bogată activitate de eseist în câmpul general-cultural. Inspirat de experiența americană, volumul *Adio, adio, patria mea, cu* î *din* i, *cu* â *din* a (2003; Premiul Asociației Scriitorilor din Timișoara) e un non-fiction structurat secvențial-epistolar, o decompoziție a visului american executată de la firul ierbii. Personajul este un intelectual estic care lasă în urmă o Românie a unei dezamăgitoare tranziții. America părea să fie pentru imigrant o soluție pe termen indefinit, ceea ce justifică o serie de posturi în meserii necalificate, dar rezonabil remunerate (vânzător la KFC, recepționer marfă la librăria „Barnes & Noble” din Washington). Presiunea modelului idilic inițial din mintea tânărului asupra vieții *made in USA* slăbește pentru a face loc unei perspective dezvrăjite, chiar cinice, exersată asupra clișeelor existențiale din Lumea Nouă. Pentru parcursul narativ al cărții, întoarcerea în România reprezintă finalizarea logică a unei inițieri care eșuează ca inițiere, nu și ca exercițiu bibliografic-documentar. Mai puțin remarcabile sunt culegerile *Românii e deștepți* (2004) și *DEX-ul și sexul* (2005; Premiul Asociației Scriitorilor din Timișoara), conținând o publicistică a bunului simț, rezonabilă, ironică și perisabilă. Între ficțiune și publicistică se situează volumul *Numele mierlei* (2008), „50 de clipuri vesele și triste” ce ilustrează cu precădere satiric-ironic-umoristic și amplu dialogal, adesea fabulistic, scene din viața măruntă. Paralel cu activitatea de prozator și eseist, **G.** s-a impus ca un remarcabil traducător al lui Philip Roth, Cormac McCarthy sau Ernest Hemingway – versiunea la *Bătrânul și marea* (2007) a fost distinsă cu Premiul „Andrei Bantaș” al Uniunii Scriitorilor –, dar și din romanele umoristice ale lui David Lodge și Tom Sharpe.

SCRIERI: *Valea Cerului Senin*, București, 1997; *Despre science fiction*, Satu Mare, 2001; ed. 2 București, 2007; *Adio, adio, patria mea, cu* î *din* i, *cu* â *din* a, pref. Liviu Antonesei, Iași, 2003; *Fairia – o lume îndepărtată*, pref. O. Nimigean, Iași, 2004; *Românii e deștepți*, Iași, 2004; *DEX-ul și sexul*, Iași, 2005; *Numele mierlei*, Iași, 2008; *Noapte bună, copii!*, Iași, 2010. **Antologii:** *Tovarășe de drum. Experiența feminină în comunism*, pref. edit., Iași, 2008 (în colaborare cu Dan Lungu). **Traduceri:** Leo Strauss, *Cetatea și omul*, Iași, 2000; David Lodge, *Muzeul Britanic s-a dărâmat!*, Iași, 2003, *Cât să-ntindem coarda?*, Iași, 2004, *Afară din adăpost*, Iași, 2005; Tom Sharpe, *Marea aspirație*, Iași, 2005, *Wilt*, Iași, 2005, *Alternativa Wilt*, Iași, 2006, *Wilt e tare*, Iași, 2007, *Wilt haihui*, Iași, 2008; Ernest Hemingway, *Bătrânul și marea*, Iași, 2007, *Fiesta*, Iași, 2008; Philip Roth, *Indignare*, Iași, 2009, *Nemesis*, Iași, 2011; Cormac McCarthy, *Nu există țară pentru bătrâni*, Iași, 2010; Michael Ondaatje, *Masa pisicii*, Iași, 2011.

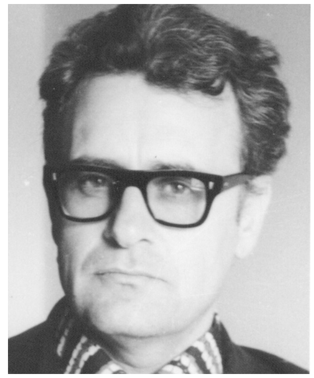
Repere bibliografice: Liviu Radu, [*Radu Pavel Gheo*], „ArtPanorama”, 1997, 1, „Ficțiuni”, 1998, 2; Voicu Bugariu, *Un debut remarcabil*, „Ficțiuni”, 1998, 2; Al. Călinescu, *America, America...*, ATN, 2003, 8; Mircea Iorgulescu, *Din*

Far East în Far West şi înapoi, „22", 2003, 711; Opriţă, *Anticipaţia, 564–568*; Paul Cernat, *Mirajul fantasy*, OC, 2004, 230; Marius Chivu, [*Radu Pavel Gheo*], RL, 2004, 37, ALA, 2008, 935, DM, 2008, 243, 2011, 365; Cristea-Enache, *București, 401–405*; Cătălin Sturza, *Între science fiction şi fantasy*, CLT, 2007, 18; Opriță, *Cronici, 154–160*; Cristina Balinte, *Playlist de țară,* CLT, 2009, 11; Bianca Burța-Cernat, *Romanul High Definition*, OC, 2010, 528; C. Rogozanu, *Nostalgia ucigașă*, SDC, 2010, 278; Cosmin Borza, *Un „debut" de succes*, DMT, 2010, 53. ***M.I.***

GHEORGACHI, logofătul (c. 1719 – ?), autor al unei scrieri de ceremonial. Era un boier cărturar, cunoscător al culturii bizantine, logofăt al doilea la Curtea din Iași a domnitorului Grigore Callimachi, care îi comandă scrierea regulilor protocolare. Mai târziu, în 1779, va semna o copie a primei părţi a traducerii *Cugetărilor* moralistului Oxenstierna, menţionându-şi rangul (vel clucer) şi vârsta (60 de ani). *Condica ce are întru sine obiceiuri vechi şi nouă a prea înălţaţilor domni* (1762) se păstrează într-un manuscris publicat de M. Kogălniceanu inițial în 1846, fiind inclusă în volumul III din *Cronicele României sau Letopisețele Moldovei și Valahiei.* Lucrarea este împărţită în capitole conţinând orânduiala noii domnii, a boieriilor, a mucarerului, ceremoniile de Crăciun, de Anul Nou (noile şi vechile obiceiuri), de Paşti, de Sf. Gheorghe, protocolul primirilor la domn sau al numirilor în dregătoriile importante. Secţiunea referitoare la instalarea şi domnia lui Grigore Callimachi şi la vizita făcută de Hamza paşa la Iaşi constituie o cronică amănunţită, scrisă cu talent narativ şi descriptiv. Se dau multe amănunte pitoreşti, într-un stil precis, sistematic. Limba e corectă, meşteşugit folosită. Deşi *Condica…* are modele bizantine (Constantin Porfirogenetul, Pseudo-Codinos), localizarea protocolului, numeroasele informaţii din epocă, datele etnografice şi folclorice, utilizarea tradiţiei autohtone, inserarea unor fapte trăite conferă scrierii lui **G.** o anume originalitate.

SCRIERI: *Condica ce are întru sine obiceiuri vechi şi nouă a prea înălţaţilor domni*, în *Cronicele României sau Letopiseţele Moldovei şi Valahiei*, III, publ. M. Kogălniceanu, Bucureşti, 1874, *297–333*; *Condica lui Gheorgachi. 1762*, în Dan Simonescu, *Literatura românească de ceremonial*, Bucureşti, 1939, *262–312*.

Repere bibliografice: Iorga, *Ist. lit. XVIII*, I, *407–409*; Dan Simonescu, *Literatura românească de ceremonial*, Bucureşti, 1939; *Ist. lit.*, I, *634–636*; Negrici, *Expresivitatea, 66–78*; *Dicţ. lit. 1900, 392*; Mazilu, *Recitind*, II, *420–422*. ***C.T.***

GHEORGHE, Ion (16.VIII.1935, Florica, j. Buzău), poet, eseist.

Este fiul Filofteiei (n. Marin) şi al lui Anton Gheorghe, ţărani. Se înscrie în 1952 la Şcoala Pedagogică din Buzău, obţinând diploma în 1960, în Capitală. Debutează cu versuri în 1951 la „Viaţa Buzăului"; preocupările literare timpurii îi sunt stimulate de Cercul „Al. Sahia" şi sunt încurajate de un premiu al revistei „Tânărul scriitor". Între 1952 şi 1954 urmează cursurile Şcolii de Literatură „M. Eminescu" din Bucureşti, avându-i colegi pe Nicolae Labiş, Lucian Raicu, Gheorghe Tomozei, Radu Cosaşu, Florin Mugur ş.a. Se înscrie la Facultatea de Filologie a Universităţii bucureştene, pe care o va absolvi în 1970. Lucrează din 1954 până în 1957 în redacţiile revistelor „Albina" şi „Drumul belşugului". Din 1963 este corector, apoi redactor în secţia de poezie la „Luceafărul". Funcţionar, din 1992, în Ministerul Culturii, între 1994 şi 1996 a fost ataşat cultural la Ambasada României din Beijing. Primul volum, „romanul în versuri" *Pâine şi sare*, apărut în 1957, e întâmpinat de reacţii amestecate; un critic îi imputa „rimarea pedestră a faptului nud", citindu-l ca pe „o relativă reviviscenţă a proletcultismului" (Al. Căprariu), în timpul ce altul îi lăuda „umorul sănătos şi înţelepciunea esopică" (I.D. Bălan). A fost distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor (1966), Premiul Academiei RSR (1972), cu Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti (1976) ș.a.

Lirica lui **G.** vine din două direcţii. În primul rând, dintr-un modernism naţionalist postwhitmanian, prin care poetul interpretează rolul megaloman de transmiţător al unei comunităţi. În al doilea rând, din invenţia lingvistică avându-şi rădăcinile în ficţiunea personală a substratului traco-getic, în cărţi populare, literatură sapienţială şi în folclor. **G.** ilustrează tipul bardului care îşi asumă misiunea supraindividuală a revelării unor esenţe de genul acelora care definesc simbolic un grup uman, o etnie sau o naţiune. Pentru ca

asumarea să fie veridică, emisia poetică trebuie să aibă aerul că este realizată pe frecvenţele pe care vorbeau profeţii biblici; persoana/personajul poetului vor fi proiectate pe pânza mare a unor competenţe care sunt de înţeles în calitatea lor generică, de competenţe ale grupului. Discursul său va fi modulat după acele caracteristici expresive şi structurale care califică spaţiul simbolic pe care crede că îl reprezintă: folclorul, chipul conotat în tuşe arhetipale al ţăranului, substratul traco-dacic etc. Desigur, rezultatul ţine de invenţie şi nu de descriere, este o ficţiune îndatorată într-o măsură evident mai mare poetului decât „surselor" – istorice, lingvistice, arheologice – pe care acesta le invocă. În unele volume, precum *Dacia Fëniks* (1978), invenţia este totală, cu deschidere către grotesc; în altele, *Elegii politice* (1980), de pildă, partea de fabulaţie mitologizantă nu anulează reţeaua realului („politicului"), ci o acutizează prin ridicarea faptului umil la puterea principiului. Cărţile lui **G.** pot fi distribuite în câteva cicluri tematice. Un prim filon, mai precar reprezentat cantitativ, este acela al călătoriilor extraordinare, compus din *Nopţi cu lună pe Oceanul Atlantic. Scrisorile esenţiale* (1966) şi *Avatara* (1972). Volumul *Nopţi...*, compus de-a lungul voiajului pe un pescador românesc, este cel prin care autorul se anunţă şi se impune în poezia postbelică. Un poem face simptomatic referire la Walt Whitman, proiecţie a unui eu liric care oglindeşte mai mult decât individul pe care îl exprimă (*S-a găsit inelul de iarbă al poetului*). În altul: „Ieri am cărat lăzi de carton cu poetul Walt Whitman;/ s-a dat de trei ori peste cap și s-a preschimbat în comandant de vapor/ ridicându-se peste sacii de pește și ținând un poem despre democrație". Deloc întâmplător, deși are un adresant feminin, discursului lui **G.** îi lipsește cu totul componenta privată; patosul său e supraindividual, adastă în metafizicul unui univers eminamente mitologic în care poetul se tânguiește ca Ulise aflat departe de Itaca (Republica Socialistă România), văzând în mare, personificată, zeița. De aici, o stranie senzualitate primitivă, curgând ca dintr-un poem antic și punctând, ca acolo, ritmuri elementare și necesare, predestinate. Chiar viața aspră a celor care muncesc pe vas este tradusă în același sistem de referință mitologic, insolitat de numirea câte unui accesoriu modern: „jos însă, printre mașinile de jupuit peștele alb/ trudesc fără oprire ceilalți și noi medităm despre ei;/ când ies și cad carbonizați de lumină/ ca orbeții o dată pe săptămână,/ și se ridică din cenușă din nou...// O jumătate de an și-au uitat de femei și copii/ inimile li-s mâncate de dorul părinților/ dar din nouri vin fantomele mașinilor de sărbătoare;/ fiecare poartă un ciorap cu bani pentru târgul de vite –/ la primăvară se vând câteva zeci de mii de cai de pur sânge Fiat...". *Avatara* valorifică o călătorie în Cuba, în anii '70 ţară afină ideologic României şi autorului, care ar fi participat acolo la tăierea trestiei, citindu-l pe Che Guevara și lăsându-se povățuit și inspirat de acest nou Vergiliu care-i vorbește de dincolo de mormânt și căruia îi dedică mai multe pagini. Alt ciclu este cel ţărănesc, în care intră *Vine iarba* (1968), *Megalitice* (1972), *Noimele* (1976), *Elegii politice* şi *Condica în versuri* (1987). Deşi poetul a compus şi pe tema construcţiei industriale şi a proletariatului, precum în *Căile pământului* (1960) şi *Cariatida* (1964), lucrările din această categorie rămân necaracteristice. Pentru **G.**, ţăranii compun clasa socială (în termeni marxişti) fundamentală, primordială şi ireductibilă. Detaşarea faţă de linia Partidului Comunist, care urmărea să convertească ţărănimea, percepută ca treaptă inferioară, în proletariat, este evidentă, nu şi singulară în literatura anilor '60 din secolul trecut, plină de ecouri privind „uciderea cailor" – metaforă a deposedării ţăranului, a mecanizării şi alienării vieţii lui. Încă din *Vine iarba* este operată asocierea dintre grâu şi moarte (*Câine mort*) sau, în poezia care dă titlul volumului, este descrisă dialectica dintre vegetal (rural) şi industrial (urban), sub îndemnul ameninţător „Nu vă jucaţi niciodată cu iarba". În *Megalitice* apare poemul *La căpătâiul gigantului*, unde alegorizarea ţărănimii exploatate şi muribunde este cât se poate de străvezie şi de tăioasă: gigantul „căzut în iarbă", „împilat de moarte" e pus în opoziţie cu „trântorii în miezul stupului,/ unde se plămădeşte mierea acestei ţări multe veacuri agrare!". Ideologia contrapusă ţine de utopia paseistă a secolului al XIX-lea: „Pământul de sub unghia gigantului, patria mea, ogor de aur,/ adevărata ţară a clasei mele mame,/ ţarină mănoasă, aluat negru şi gras ca sângele de taur,/ căci din pământul de sub unghii al gigantului trăim şi nu ştim de foame". Volumul *Elegii politice* (cu textul parţial cenzurat la prima ediţie) conţine, tot din perspectiva „clasei" ţărăneşti, una dintre cele mai dure critici la adresa comunismului publicate în epocă,

Ion Gheorghe și Marin Preda

poetul denunţând abuzurile şi crimele comise de-a lungul procesului de inginerie socială căruia i-au fost supuşi ţăranii: „Exploatarea omului de către om:/ S-a sfârşit: cu pistolul contra pistolului/ A fost lichidată. Cu decrete şi legi/ Contra legilor şi decretelor a fost/ Abrogată ca instituţie şi formă a vieţii;/ Cu târnăcoapele şi uneltele de fabricat/ Maşini, unelte şi fabrici.// Exploatarea omului de către om s-a sfârşit/ S-a hotărât să fie-un monument,/ Pe dealul Capătul Exploatării Omului/ de către om. [...] Exploatarea omului de către om s-a sfârşit;/ Jubilee, cocteiluri, serbări publice,/ Mese comune, demonstraţii spre Monument:/ Băgătorii de seamă se uită şi pun la cale/ Dezbateri teoretice, colocvii, seminarii;/ Cum s-a sfârşit exploatarea omului de către om:/ Dar pâinea cine-o taie, cine-o pune pe masă?/ Dară blidul şi talerul, cine le umple, cine/ Le-aduce la masă? Dar vinul cine-l toarnă-n/ pahare?”. Critica nu este totuşi a sistemului, ceea ce ar fi fost imposibil şi de altfel contrar convingerilor comuniste ale lui **G.**, ci restrânsă preponderent la anii ’50. Or, în anii ’80, când apar *Elegiile...*, politica de stat tindea să refacă în sens invers tehnologizarea intensivă a agriculturii din deceniul al şaselea, reorientându-se către mijloacele de producţie preindustriale, ceea ce trebuie să fi favorizat editarea cărţii. *Condica în versuri* e un regres către o atitudine mult mai convenţională, proiectând ţăranul generic şi individualizat pe o axă a istoriei naţionale consonantă cu orientarea culturii naţionaliste oficiale. Alt ciclu menţionabil este acela ludic-pseudofolcloric din *Zoosophia* (1967), *Joaca jocului* (1984), *Şi mai joaca jocului* (1985). Construit pe conceptul unui bestiar, *Zoosophia* a fost un volum extrem de controversat; au entuziasmat şi au contrariat amestecul de figuraţie şi metrică naiv-populare, enciclopedia foarte eterogenă şi progresia nelogică a textelor, datorând mai mult „naraţiunii” prin succesiunea rimelor decât unei construcţii voluntare – ceea ce a fost caracterizat drept „suprarealism de natură folclorică” („Domnişoara Lidia Jiga/ a-nsurat leul cu tigra./ Ursul brun/ s-a-ndrăgostit nebun/ de pantera/ care-a jucat goală cu sfera;/ l-a-ndrăgit pe calul de calimera/ amestecând sorţii fiarelor/ în pălăria ziarelor...” – *Joimăriţele*), nu fără posibili precursori (Ion Barbu) sau fără urmaşi (Şerban Foarţă, *Texte pentru Phoenix*). Compunerea *Oaia năzdrăvană* este specifică pentru amestecul surselor şi pentru deriva asociativă ca metodă: pleacă de la Irod şi Iisus-mielul, ajunge la un Făt-Frumos sacrificat în *Mioriţa,* pentru a sfârşi cu tăierea capului lui Mihai Viteazul. Mai puţin relevante sunt ludicele *Joaca jocului* sau *Şi mai joaca jocului*, în care proliferarea masei textuale devine o simplă mecanică ritmică. *Zoosophia* anunţă filonul cel mai controversat, dar şi cel mai original al poeziei lui **G.**, şi anume ciclul gnostic, alcătuit în principal din *Cavalerul trac* (1969), *Mai mult ca plânsul. Icoane pe sticlă* (1970), *Dacia Fëniks, Cenuşile* (1980), *Zicere la zicere* (1982), *Zalmoksiile* (1988). Sursele sunt eterogene: de la *Dacia preistorică* a lui Nicolae Densuşianu, *Getica* lui Vasile Pârvan sau *Creanga de aur* de Mihail Sadoveanu la cărţile populare, de la *Biblie* şi evanghelii apocrife la derapajul interpretativ ezoteric și etimologic practicat de René Guénon şi preluat prin discipolul său Vasile Lovinescu (*Dacia hiperboreană*), de la repertoriul folcloric de legende şi basme până la scrieri istorico-arheologice ştiinţifice ori paraştiinţifice sau până la experimentele din seria *Cantos* a lui Ezra Pound. **G.** imaginează o macronaraţiune mitologică avându-şi originea în substratul păgân tracic şi care strânge aluviuni din zona apocrifă a creştinismului cristalizat în cultura populară. Tipic gnostice sunt amestecul de elemente precreştine şi creştine, ca şi caracterul ambivalent al relaţionării sacrului cu profanul, oscilând între tendinţa de „sacralizare a profanului, de mitizare a vieţii ţărăneşti cotidiene” şi tendinţa „opusă, de abolire a sfinţeniei, de corozivă desacralizare” (Nicolae Manolescu), inclusiv prin

introducerea elementului sexual. *Herodiada*, de pildă, din *Mai mult ca plânsul*, livrează o variantă licenţioasă a tăierii capului Sfântului Ioan Botezătorul: „Herodiada, fata lui Irod,/ avea via nedată pe rod –/ şedea numai în pridvor şi cânta la harpă/ psalmii despre viţa cea stearpă.// Dar iată că se apropie de pridvor/ Ioan – cel de meserie altoitor;/ [...]/ Herodiada-l chemă la sine-n pat pe altoitorul cel nespălat,/ şi-i dete veşminte scumpe şi-l trimise la baie/ şi-l pofti să pună pe masă acele altoaie” etc. *Cavalerul trac* lansează „personajul” Manimazos, „heghemonul” şi învăţătorul tracilor, erou fondator plurimorf ale cărui încarnări balansează între regimul vegetal (arbore), animal (mistreţ) sau suprauman (Sfântul Gheorghe) şi care se află într-o relaţie simultan complementară şi antagonic-distructivă cu Marele Şarpe, alt simbol gnostic. Punctul maxim al acestui ciclu survine în masivul volum *Dacia Fëniks*, poem mitologic al cărui subtitlu, „poem didactic”, exprimă, pe de o parte, intenţionalitatea iniţiatică, iar pe de alta intră în conflict cu ilizibilitatea *de facto* a textelor. Invenţia poetului lucrează intens asupra unui semnificant decuplat de la necesitatea semnificării. Atât aria culturală-onomastică, cât şi o bună parte din lexic ţin de fantezia intraductibilă a autorului, stimulată de o „bibliografie” incontrolabilă şi necontrolată: „Cele Trei-Ziceri cuprinzând Cele Trei calităţi şi Incalităţi, şi Starea Iniţială dintre aceste Trei Alfe Terţete:/ Cum iniţiaţii să le dea drumul, fără temere, forţelor Lui, cum să le oprească:/ Zicerea HA-AT-LA-AH-AHBPAR-BARKA-DAHVA!/ Zicerea DH-VA-A-LA-VALA-LA-TARTAL/ Zicerea KALA-ALA-LAI-ISTAR –/ Iară zicerea Stării Alfelor şi-a celor Trei-terţe se interzice şi se ascunde în: A-HLIHK-A./ Acestea toate sunt Formele Lui, Sieşi similare, ca numele celor/ Trei Forţe şi-al Legăturilor lor – în Forţa HLIHK”. Comparaţia cu *Finnegans Wake* al lui James Joyce, făcută de Marian Popa, funcţionează în ceea ce priveşte producţia pe stoc de vocabule, jocuri de cuvinte, cimilituri, precum şi în câmpul liberei asociativităţi a semnificantului cu aproape orice interpretare (sau cu nici una). Dat fiind momentul în care a apărut cartea, la fel de legitimă e interpretarea opusă, conform căreia *Dacia Fëniks* este caricatura monstruoasă obţinută prin reducerea la absurd a noului autohtonism promovat pe direcţia naţionalistă a culturii române din deceniile 8–9. Un contrapunct la iniţiaticul din *Dacia Fëniks* e de găsit în simplitatea gnomică din *Zicere la zicere*, structurat sub forma unor comentarii la Lao-Tse şi alţi înţelepţi chinezi; uneori variaţia personală este cvasinulă, de unde acuzaţia de plagiat adusă lui **G.** Într-un subciclu al filonului gnostic intră textele (pseudo)arheologice din volumele de eseuri *Cultul Zburătorului. Opiniile autorului despre lumea miturilor authtone* (1974), în care sunt valorificate delirant pietre adunate de prin munţi şi prezentate ca vestigii culturale arhaice, *Cogaioanele, munții marilor pontifi* (2004), *Eponimatele eternității în tăblițele de plumb* (2007), dar şi placheta *Scripturile* (1983), hermeneutică tocmită în versuri pe seama unor monede dacice în felul următor: „Mai întâi am fotografiat un număr de monede din cartea lui Constantin Preda – *Monezile geto-dacilor* [...]. Am obținut pe această cale un soi de tablete în care am sesizat suite imagistice riguroase, precum și combinații de litere grecești, latinești și de rune așa-zise gotice, alcătuind cuvinte. Am mai sesizat că la rândul lor, suitele imagistice sunt ele însele compuse din litere și semne alfabetice, alcătuind un soi de pictograme, ideograme. Acestea când sunt dublate cu ajutorul unei oglinzi, se combină în ansamble picturale dând la iveală chipuri și grupuri de fiare și animale, de bărbați și femei, precum se pot recunoaște de asemenea tot felul de obiecte”. După 1989 **G.** îşi păstrează explicit convingerile comuniste. Deşi colaborează sporadic cu reviste afine („România Mare”, „Totuşi iubirea”), intră într-o perioadă de austeritate editorială întreruptă în 2001 de volumul *Muzaios*, căruia îi urmează ediţia integrală *Elegii politice*. Inclusiv astfel de opţiuni au condus la blocajul în care se află receptarea recentă a autorului, necontestat major şi global de nici unul dintre criticii canonici ai perioadei postbelice, dar căruia acum i se pune sub semnul întrebării până și calitatea de poet. Gustul noii exegeze nu mai este interesat de o literatură dogmatică, tezistă, puternic impregnată de esenţialisme naţionale, de nostalgii ale unui comunism utopic, de mitologizări pe teme ţărăneşti sau pseudotracice, de vituperări în direcţia maşinismului şi a industrializării corupătoare, de o retorică oarecum greoaie, articulată dramatic, deloc dispusă la jovialităţi.

Bine organizat, pe cicluri ce se dovedesc etape gândite ca şi cum evoluţia sa însăşi i-ar sta la îndemână în acest scop, lirismul lui Ion Gheorghe e programatic. Năzuinţa

lui formativă are drept subiect mai întâi o mitologie personală, rezolvată în măsura în care poetul își echivalează trăirile cu o stare mitică perpetuă, și drept obiect, mai apoi, ca dobânzi ale acestei perpetuități, o mitologie românească, realizată în măsura în care, aplicat pe diferite planuri, programul se menține în limitele poeticului, rămânând numai expresie lirică.

I. NEGOIŢESCU

Situabil printre „neotradiționaliști", Ion Gheorghe a reînviat în poezia „generației '60" cu o particulară forță expresivă, sentimentul legăturii intime cu universul țărănesc, reabilitat în dimensiunile sale mitic-arhaice. Nimic din idilismul liricii interbelice pe aceeași temă, nici din nostalgiile sale paseiste nu se regăsește însă în discursul viguros, însuflețit de o imensă energie telurică, al urmașului. Încă afectat de imixtiunile ideologice ale epocii (v. romanul în versuri Pâine și sare*, 1957,* Căile pământului*, 1960), scrisul său s-a impus treptat printr-o marcată notă polemică tocmai la adresa convențiilor promovate de tematica rurală a mai vechii poezii, dar și a celei „noi", căreia îi opune o perspectivă dramatic-tensionată, ca exponent și martor al răsturnărilor sociale în curs. Poet „angajat", ca și Labiș, el rămâne totuși foarte exigent cu propriul ideal transformator, pus sub semnul unei etici superioare, neconcesive. După ce încercase, cu un succes relativ, să dea replici „tematismului" poetic realist-socialist, în* Cariatida *(1964), revigorează și „reportajul liric" în „scrisorile esențiale" din* Nopți cu lună pe Oceanul Atlantic *(1966), pentru ca într-o carte de referință cum este* Vine iarba *(1968) să propună o tulburătoare viziune a mutațiilor din lumea satului, supusă asediilor istoriei și civilizației în mișcare, smulsă violent din tiparele ei arhaice. Motivul tradiționalist al „dezrădăcinării" cunoaște, astfel, o remodelare originală: fondul mitic-ancestral se confruntă brutal cu noile realități urbane, vitalitatea primară dă replici energice agresiunilor existenței, forța germinativă a lumii elementare se manifestă ca expresie a unei vitalități rezistente.*

ION POP

SCRIERI: *Pâine și sare*, București, 1957; *Căile pământului*, București, 1960; *Țara rândunelelor*, București, 1963; *Cariatida*, București, 1964; *Nopți cu lună pe Oceanul Atlantic. Scrisorile esențiale*, București, 1966; *Zoosophia*, București, 1967; *Vine iarba*, București, 1968; *Cavalerul trac*, București, 1969; *Mai mult ca plânsul. Icoane pe sticlă*, București, 1970; *Avatara*, București, 1972; *Megalitice*, București, 1972; *Poeme*, pref. Marin Mincu, București, 1972; *Cultul Zburătorului. Opiniile autorului despre lumea miturilor authtone*, București, 1974; *Noimele*, București, 1976; *Dacia Fëniks*, București, 1978; *Proba logosului*, pref. C. Stănescu, București, 1979; *Cenușile*, București, 1980; *Elegii politice*, București, 1980; ed. București, 2002; *Zicere la zicere*, București, 1982; *Scripturile*, București, 1983; *Joaca jocului*, București, 1984; *Și mai joaca jocului*, București, 1985; *Condica în versuri*, București, 1987; *Zalmoksiile*, București, 1988; *Muzaios*, București, 2001; *Cogaioanele, munții marilor pontifi*, București, 2004; *Eponimatele eternității în tăblițele de plumb*, București, 2007; *Mutul. Ion Gheorghe într-o convorbire literară cu Aurelian Titu Dumitrescu*, București, 2008; *Concluziile senectuții*, Râmnicu Sărat, 2010; *Sutrele țăranului Iancu Arsene*, Râmnicu Sărat, 2010.

Repere bibliografice: Al. Căprariu, *„Pâine și sare"*, TR, 1957, 27; I. D. Bălan, *Romanul în versuri al unui tânăr poet*, „Tânărul scriitor", 1957, 11; Simion, *Orientări*, *183–189*; Dimisianu, *Schițe*, *174–180*; Stănescu, *Poeți și critici*, *75–80*; Pop, *Poezia*, *157–187*; Raicu, *Structuri*, *307–316*; Barbu, *O ist.*, I, *294–312*; Mincu, *Poezie*, *93–105*; Ungheanu, *Arhipelag*, *77–86*; Negoițescu, *Analize*, *305–311*; Nițescu, *Poeți*, *103–119*; Regman, *Explorări*, *169–181*; Simion, *Scriitori*, I (1978), *216–225*; Stănescu, *Jurnal*, I, *198–203*, II, *8–36*, III, *44–47*; Grigurcu, *Poeți*, *188–197*; Dimitriu, *Singurătatea*, *124–135*; Crohmălniceanu, *Pâinea noastră*, *82–89*; Dobrescu, *Foiletoane*, II, *53–61*; Pop, *Jocul*, *330–345*; Grigurcu, *Existența*, *205–217*; Regman, *De la imperfect*, *162–172*; Gheorghe Grigurcu, *Poetul și Partidul*, F, 1992, 7–8; Lovinescu, *Unde scurte*, III, *281–286*; *Dicț. esențial*, *335–337*; Danțiș, *Bucolica*, *185–189*; *Dicț. analitic*, III, *14–16*, IV, *401–403*; Manolescu, *Lista*, I, *153–161*; Cristea-Enache, *București*, *143–147*; Ștefănescu, *Istoria*, *427–434*; Manolescu, *Istoria*, *942–945*; Popa, *Ist. lit.*, II, *262–269*; Cosmin Ciotloș, *Munci și zile*, RL, 2010, 8. ***M.I.***

GHEORGHE DIN MOLDOVA (pseudonim al lui George Kernbach; 10.I.1863, Botoșani – 20.IX.1909, Iași), poet. Este fiul Oliviei și al lui Iosif Kernbach, funcționar. Învață mai întâi în orașul natal, luându-și licența în drept la Universitatea din București în 1884. Face și studii statistice la Roma. Va fi magistrat, prim-redactor al ziarului „Liberalul" din Iași, prefect al județelor Botoșani și Iași. Începuse să publice în revista „Albina" („Albina Botoșanilor") încă din 1881, colaborând apoi la „Emanciparea", „Contemporanul", la „Revista nouă", unde B.P. Hasdeu îl primește cu entuziasm, ș.a. Versurile lui au avut o circulație deosebită și sunt reproduse în multe publicații ale epocii. Ultima revistă care i-a fost apropiată este „Viața românească", printre ai cărei proprietari se afla. Soția lui **G.** era Ana Conta-Kernbach, poetă și ea, soră a filosofului Vasile Conta, iar poeta Cornelia din Moldova (Cornelia Kernbach-Tatușescu) este sora sa mai mică.

Descinzând din lirica eminesciană, versul lui **G.**, definit în unicul volum antum, *Poezii*, apărut în 1894, revine frecvent la stări caracteristice: melancolie, resemnare, oboseală, speranță în liniștea de

dincolo de viaţă. Pulsaţia emotivă este însă transpusă într-un registru poetic minor, cu tonalităţi de romanţă, duioase, fluide, muzicale, ceea ce face ca unele stihuri să fie puse şi pe note. Poetul era, în fond, ca şi prietenii săi I. Păun-Pincio şi D. Anghel, un sentimental meditativ, atras când şi când de detaşarea ironică a lui Alfred de Musset ori de badineria lui Heine, din a cărui operă a şi tradus. Avea, de asemenea, afinităţi cu Arvers, al cărui *Sonet* îl tălmăceşte în „Lumea ilustrată" (1891). Meşteşugar al versului simplu, laconic, armonios, poetul îşi conturează sentimentele în piruete verbale graţioase, ca mai târziu G. Topîrceanu. Şi cugetările, fără profunzime, dar agreabile, se concentrează în versuri gnomice, uşor detaşabile, ca nişte refrene. Dar **G.** a ilustrat, până la manierism, îndeosebi ipostaza poetului galant care, stilizând modelul popular, articula noi „cântece de lume". Este un fel de pornire mai degrabă neoanacreontică şi pentru că rareori se întrezăreşte aici un joc rafinat de-a naivitatea. Aşadar, suferinţa e dulce, fericirea amară, iubirea e înlocuită de amorul care stârneşte tânguirea celui ce se usucă, se îmbolnăveşte, moare de dorul nurilor femeii iubite. Epoca l-a consacrat, de altfel, ca poet plăcut, muzical, al iubirii senzuale. În metru popular scrisese şi câteva poezii publicate în reviste socialiste şi democratice, însufleţite de a doua muză a tinereţii lui, răzvrătirea socială, revolta împotriva nedreptăţii, a tiraniei. Semnând Ignotus şi Victor C. Rareş, a mai publicat în „Viaţa românească" însemnări sarcastice referitoare la contemporaneitate.

SCRIERI: *Poezii*, Bucureşti, 1894; *Versuri şi proză*, îngr. G. Ibrăileanu, Iaşi, 1912; *Scântei*, pref. B.P. Hasdeu, Bucureşti, 1930.

Repere bibliografice: Iorga, *Pagini*, I, *241–248*; Dafin, *Figuri*, II, *86–90*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *524*, *Ist. lit.* (1982), *591*; *Scrisori–Ibrăileanu*, I–III, *passim*; Sevastos, *Amintiri*, *125–129*; *Dicţ. lit. 1900*, *392–393*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *363–364*. ***G.D.***

GHEORGHIŢĂ, Ion (2.IV.1939, Larga–Hotin – 28.XI.1991, Chişinău), poet, dramaturg, traducător. Este fiul Dariei şi al lui Teodosie Gheorghiţă. A studiat la Facultatea de Filologie, secţia de limbă şi literatură română, a Universităţii de Stat din Cernăuţi (1958–1963) şi a fost iniţial redactor la ziarul „Zorile Bucovinei". Mutându-se în 1969 la Chişinău, devine redactor literar la revista „Moldova", iar mai târziu redactor-şef al Colegiului pentru traduceri al Uniunii Scriitorilor. A murit asasinat.

În volumele lui de versuri, de la debutul cu *Nelinişti matinale* (1969) până la *Dans în piatră* (1991), **G.** are ca punct de reper satul, tărâm al idealităţii, primordialităţii, frumuseţii şi purităţii paradisiace. Ţăranii sunt văzuţi ca nişte oameni arhetipali, contopiţi panteistic cu natura. Lumea aceasta, aproape atemporală, este descrisă cu mijloacele pastoralei şi ale eglogei modernizate. Simplitatea, candoarea, „primitivitatea" sunt cultivate programatic, în contrapondere cu neliniştile unui secol „contrafăcut". Sensuri parabolice sunt prinse în întrebări grave asupra existenței, turnate însă într-un vers ce trimite la folclorul copiilor: „– Unde crește masa, tată?/ Eu l-am întrebat odată./ În pădure crește masa,/ În pădurea cea frumoasă.// – Unde crește pragul, tată?/ L-am mai întrebat odată./ În pădure crește pragul,/ În pădurea noastră dragă.// – Poarta unde crește, tată?/ L-am mai întrebat alt' dată./ – În pădure poarta crește/ Și-n ogradă-mbătrânește" (*În pădure*). De sub semnul ingenuității ies flăcări senzuale, „zbaterile năprasnice", „gândurile dezmățate", „așteptările de ducă", „pornirile pustiitoare". Fabuloasă, prezența unui personaj devine prilej pentru un portret cu linii întinse spre infinit: „Al lui Boboc,/ năprasnicul Petre,/ prindea tot cerul în palme/ și îl turna peste creștetul său./ Iar noi îl priveam cum îi zboară păsări din ochi,/ cum i se leagănă-n gene/ spicele coapte,/ iar obrajii-i erau ca și cum/ in unul creștea răsăritul,/ în altul apusul creștea.// Și tot așa/ năprasnicul Petre/ se războia cu dorul cumplit/ de a prinde tot cerul în palme" (*Galerie cu vecini – Al lui Boboc*). **G.** a tipărit, de asemenea, numeroase cărţi pentru copii, care indică o bună cunoaştere a lumii celor mici, excelând în poetica basmului, a ghicitorii (*Brad de munte*, 1970, *De-a baba oarba*, 1971, ș.a.). A compus şi drame cu caracter poematic despre destinul lui Dimitrie Cantemir (*Zodia Inorogului*, pusă în scenă în 1970, editată în 1983) sau despre satul moldovenesc postbelic (*Viaţa în continuare*, 1991). A tradus mult, în special din literatura ucraineană (Taras Şevcenko ş.a.).

SCRIERI: *Nelinişti matinale*, Ujgorod, 1969; *Mărul discordiei*, Chişinău, 1969; *Brad de munte*, Chişinău, 1970; *De-a baba oarba*, Chişinău, 1971; *La marginea câmpiei*, Chişinău, 1972; *Freamăt verde*, Chişinău, 1974; *Să vezi şi să crezi*, Chişinău, 1977; *Ochi de stea*, Chişinău, 1979; *Înălţimi constante*, Chişinău, 1979; *Simplu*, Chişinău, 1981; *Vorbe năzdrăvane*, Chişinău, 1982; *Ecoul de*

a doua zi, Chişinău, 1983; *Zodia Inorogului*, Chişinău, 1983; *Mure din pădure*, Chişinău, 1985; *Din pragul casei*, Chişinău, 1986; *De cu zori până la iarnă*, Chişinău, 1987; *Oaspeţi proaspeţi*, Chişinău, 1989; *Dans în piatră*, Chişinău, 1991; *Viaţa în continuare*, Chişinău, 1991; *Elefantul trece prin urechea acului*, Chişinău, 1996; *Întemeierea frunzelor*, îngr. și pref. Mihai Cimpoi, Chişinău, 2009. **Traduceri:** G. Mistral, *Îmblânzite cuvinte*, Chișinău, 1973; *Povești ucrainene*, Chișinău, 1986; Taraș Șevcenko, *Cobzarul*, Chișinău, 1991.

Repere bibliografice: Vasile Badiu, *Pagini inspirate*, LA, 1978, 2 februarie; Ana Bantoş, *Creaţie şi atitudine*, Chişinău, 1986, *128–135*; Ion Ciocanu, *Cuvânt de îmbărbătare*, LA, 1989, 30 martie; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, *204–205*; Ion Ciocanu, *Ion Gheorghiță*, VBA, 2004, 2; Cimpoi, *Critice*, IV, *245–246*; *Mică encicl.*, *365–374*; Hostiuc, *Scriitori*, *25–27*; Apetri, *Atitudini*, *110–113*, *130–131*; Rachieru, *Poeți Basarabia*, *266–267*. ***M.C.***

GHEORGHIU, Constantin (6.XII.1925, Galaţi – 10.I.1990, Bucureşti), prozator. A absolvit în 1952 Facultatea de Filologie a Universităţii din Bucureşti. Până în 1970 a funcţionat ca şef al secţiei de proză de la Editura Tineretului, transferându-se apoi la Editura Litera. A debutat cu proză în revista „Tribuna".

Dacă în cartea de debut, *O viaţă pe o coajă de pepene* (1966), **G.** era debitor lui D.R. Popescu şi lui Nicolae Velea, în *Nu uita pasărea ucisă* (1972) se dovedeşte tributar romanului *Nechemat în ţărână* al lui William Faulkner. Nuvelele cuprinse în primul volum, eclectice prin tematică şi formulă narativă, impun totuşi un tip de personaj: nedecis, şovăitor, difuz. Excepţie face Păsărel, protagonistul schiţei ce dă titlul cărţii, ins frivol, superficial, iubindu-se până la narcisism, sustrăgându-se deliberat tuturor îndatoririlor, aparent iresponsabil, dar, în fond, interesat şi calculat. Deşi nociv pentru cei din jur, el este nu numai tolerat, dar chiar căutat, cultivat, mai toţi fiind seduşi de veselia jongleriilor sale verbale, altfel facile. Consecinţele unei astfel de atitudini se arată însă catastrofale, ajungând până la distrugerea vieţii unor creduli. În *Pământ şi păianjeni* (1969), care reia şi nuvela *Pădurea*, publicată separat în 1967, **G.** foloseşte altă optică asupra întâmplărilor narate. Materialul epic este minim, în schimb implicaţiile faptelor relatate constituie preocuparea principală. S-a vorbit chiar de o manieră narativă „dislocantă", care ignoră aproape cu totul desfăşurarea obiectivă a evenimentelor, oprindu-se asupra unui gest sau a unui cuvânt ce ar comporta, în viziunea autorului, adânci semnificaţii psihologice. În *Nu uita pasărea ucisă* coincidenţele cu romanul lui Faulkner sunt depistabile nu numai în planul epicului, ci şi în acela al tipurilor de personaje, al mobilurilor faptelor comise. Schema narativă este aceeaşi în ambele romane: un om de condiţie inferioară (argatul Ion Hristu aici, negrul Lucas Beaucamp la Faulkner) este acuzat de crimă. Adevărul e bineînţeles altul, însă n-ar fi putut ieşi la iveală dacă tânărul Paul (Chick Malkison la Faulkner) n-ar fi intervenit, furnizând argumentele nevinovăţiei. Mobilul acţiunii, şi într-un caz şi în altul, îl constituie datoria morală pe care cei doi o au faţă de inculpat. Nu se poate însă vorbi în cazul romanului lui **G.** despre o viziune personală, ci despre o inteligentă adaptare a unor întâmplări stranii pe meleaguri autohtone.

SCRIERI: *O viaţă pe o coajă de pepene*, Bucureşti, 1966; *Pădurea*, Bucureşti, 1967; *Pământ şi păianjeni*, Bucureşti, 1969; *Nu uita pasărea ucisă*, Bucureşti, 1972; *Himera*, Bucureşti, 1982; *Apoteoza*, Bucureşti, 1984; *Paloma*, Bucureşti, 1993.

Repere bibliografice: Haralambie Grămescu, *„O viaţă pe o coajă de pepene"*, LCF, 1966, 14; Mircea Muthu, *„Pădurea"*, ST, 1968, 6; Dana Dumitriu, *„Pământ şi păianjeni"*, RL, 1970, 12; Petru Poantă, *„Pământ şi păianjeni"*, TR, 1970, 14; Mircea Iorgulescu, *„Nu uita pasărea ucisă"*, LCF, 1973, 15; Popa, *Dicţ. lit.* (1977), *245*; Nicolae Ciobanu, *Un romancier*, RL, 1985, 26; Valentin F. Mihăescu, *„Apoteoza"*, LCF, 1985, 46; Glodeanu, *Dimensiuni*, *268–273*. ***D.Gr.***

GHEORGHIU, Constantin Virgil (15.IX.1916, Valea Seacă, j. Neamţ – 22.VI.1992, Paris), poet, prozator, memorialist.

Fiu de preot, Constantin Gheorghiu a absolvit Seminarul Teologic din Iaşi şi, după căsătoria, în 1915, cu Maria, fiica preotului Toma Scobai din Blebea, a fost hirotonit pe seama parohiei Valea Seacă, unde în 9 septembrie 1916 se naşte primul dintre cei cinci copii ai săi, botezat Virgiliu, declarat însă abia peste şase zile. Acesta începe în 1923 şcoala în Petricani, unde fusese mutat tatăl său, dar

o va continua în Blebea. La terminarea ciclului primar se pregătește în particular pentru a intra, în 1928, la Liceul Militar „Regele Ferdinand I" din Chișinău. În martie 1933 elevul debutează cu o poezie, iscălită Virgil Gheorghiu, la gazeta „Basarabia noastră"; publică altele apoi în „Luminătorul", iar în ianuarie 1934, cu câțiva colegi (între ei – Laurențiu Ionescu Delerei, viitorul scriitor Laurențiu Fulga), scoate revista „Crai nou", în ale cărei șase numere dă versuri, proză, cronici și recenzii, însemnări. În vara aceluiași an câte o poezie îi mai găzduiesc „Viața literară" și „Adevărul literar și artistic". Din decembrie 1934 „Crai nou" devine, sub titlul „Flamuri", „revistă a liceelor militare", în ale cărei pagini cel ce semnează acum Virgil C. Gheorghiu este foarte activ până în iunie 1936. Poezii îi mai dau la iveală revista „Ghiocei", „Cuvinte nouă", „Valea Bistriței", „Graiul Dâmboviței", „Pagini basarabene", „Front literar", „Munca literară", „Cruciada românismului", „Naționalul nou" și, în sfârșit, „Convorbiri literare" (aceasta la rubrica *Debuturi*). Hotărât să nu urmeze școala de ofițeri, **G.** face totuși ultima clasă la Liceul Militar „Ștefan cel Mare" din Cernăuți și după absolvire, în iunie 1936, ia drumul Capitalei, unde se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie. Prezintă Editurii Cartea Românească o plachetă, care, acceptată, va ieși de sub tipar, la începutul anului 1937, sub titlul *Viața de toate zilele a poetului.* Pe copertă figurează numele Const.-Virgil Gheorghiu, ca să nu fie confundat cu mai vârstnicul autor al volumului *Marea vânătoare.* Pentru a-și plăti taxele școlare, **G.** se angajează câteva luni ca secretar al lui N. Crevedia, iar în prima vacanță participă la o anchetă a „echipelor regale" la Buciumeni, lângă Panciu. Continuă să colaboreze cu poezii și articole pe teme literare la revistele ce-i deschiseseră coloanele, dar și la altele noi – „Festival", „Facla nouă", „Lanuri", „Munții Apuseni", „Pământul", „Semne" și, îndeosebi, „Bilete de papagal", „Revista Fundațiilor Regale" și „Universul literar". Un poem îi este cuprins în florilegiul *13 poeți – 13 poezii de dragoste* (1937), alcătuit de Vintilă Horia, Ștefan Baciu și Ovid Caledoniu. Fără să-și întrerupă studiile, **G.** se angajează, începând din 1938, ca reporter la ziarele „Cuvântul", „România", „Curentul" și „Timpul". Concomitent furnizează asiduu versuri, proză și publicistică pe teme culturale magazinelor hebdomadare de pe lângă aceste ziare – „România literară", „Curentul literar" și „Timpul familiei". În interval îi apar poemul *Armand Călinescu* (1940) și placheta *Caligrafie pe zăpadă* (1940; Premiul Fundației Regale pentru Literatură și Artă). Mobilizat în iunie 1941, cu grad de caporal TR, merge pe front în calitate de corespondent de război. Reportajele sale sunt publicate, în afară de gazetele ostășești, în „Timpul", „Informația zilei", „Acțiunea", „Evenimentul" și „Rapid", mai rar în „Viața", în „Revista Fundațiilor Regale" ori în „Vremea". O parte din ele formează volumele *Ard malurile Nistrului* (1941), *Am luptat în Crimeea* (1942), *Cu submarinul la asediul Sevastopolului* (1942), marcate de un antisemitism virulent. Din aceeași experiență a frontului se nutrește și volumul de poezii *Ceasul de rugăciune* (1942). Anul următor vede lumina zilei primul său roman – *Ultima oră.* Anunță acum, de asemenea, alte două – *Eu sunt prietenul tâlharilor* și *Sfântul cel tânăr* – și un volum de nuvele – *Hoții de cai.* Solicită și obține cu dificultate un post de secretar cultural, fiind trimis la Legația Română din Zagreb, unde este surprins de evenimentele de la 23 august 1944. Refuzând să se întoarcă în România, optează pentru o rezidență provizorie într-o țară neutră. Fostul diplomat și soția sa, avocata Ecaterina Gheorghiu (născută Burbea), ajung astfel la Viena, dar, ca resortisanți ai unui stat inamic, sunt internați la Semmering, apoi la Gottesgab, unde îi găsește capitularea Germaniei. Eliberați, se îndreaptă spre Vest, dar, la Weimar, sunt arestați din nou, acum de americani, și închiși în lagăre diferite. Pentru **G.**, experiența concentraționară se prelungește până la 27 august 1946, când, liber, încearcă să-și găsească un rost. După câteva încercări eșuate de a emigra în Elveția, Canada ori în Australia, ajuns la Heidelberg, se înscrie la Facultatea de Teologie și, la cererea unei edituri, alcătuiește volumul *Rumänische Märchen* (1948). Concomitent scrie un roman, pe care i-l traduce în germană poetul Georg Drozdowski, născut în Bucovina. Se hotărăște totuși să treacă în Franța clandestin, ceea ce reușește abia după repetate tentative. Sosit la Paris în august 1948, se integrează cercurilor românești, colaborând, cu versuri, la revista „Luceafărul". Conaționalii (între ei, Mircea Eliade) îl ajută, de asemenea, în găsirea unui editor. Coordonator al uneia dintre colecțiile Editurii Plon („Feux croisés"), filosoful Gabriel Marcel decide să-i tipărească și chiar să-i prefațeze romanul, care, tradus prompt de Monique Saint-Côme (Monica Lovinescu), apare în vitrine, sub titlul *La 25e heure,* în mai 1949. Primirea entuziastă de care se bucură

din partea criticii şi a cititorilor ia repede proporţii internaţionale, Franţei alăturându-i-se celelalte ţări vest-europene, apoi multe de peste Ocean (Statele Unite, Argentina, Brazilia). În vogă, precum erau atunci puţini români, **G.** este invitat la numeroase conferinţe şi întâlniri internaţionale ce dezbat problemele Europei postbelice. Concomitent, scrie, tot în limba maternă, un nou roman. Întrucât Monica Lovinescu, care credea că e îndreptățită să beneficieze şi ea de succesul material, îi intentase un proces, pe care îl va pierde, romanul a fost tălmăcit de Livia Lamoure, originară tot din România. Lansarea cărţii intitulate *La Seconde chance* s-a făcut în condiţiile unui mare scandal mediatic, **G.** fiind acuzat, mai întâi de François Crémieux, în decembrie 1952, de fapte „criminale" comise în timpul războiului, de antisemitism şi de germanofilie. Dovezile, constând în câteva fraze scoase din reportajul *Ard malurile Nistrului*, fuseseră procurate de compatrioţi, îndeosebi de Monica Lovinescu şi de Virgil Ierunca. Rândurile acuzatorilor s-au îngroşat rapid, lor adăugându-li-se şi Gabriel Marcel, care, într-o scrisoare deschisă, îşi „retrage" prefaţa din 1949, deplângând faptul că autorul *Orei 25* „îi ascunsese trecutul literar şi politic". În ciuda explicaţiilor date, **G.** este izolat, ostracizat; o compensaţie îi aduce călătoria întreprinsă în mai–iunie 1953 în Argentina lui Juan Perón, primirea de care are parte fiind deosebit de călduroasă. În pofida scandalului, *La Seconde chance* nu înregistrează o adevărată „cădere"; este întâmpinat cu suficiente cronici favorabile (una este semnată chiar de Gabriel Marcel) şi cunoaşte mai multe ediţii. De un succes apreciabil s-au bucurat, în anii următori, *Les Mendiants de miracles* (1958), *Perahim* (1961), *La Maison de Petrodava* (1961) ş.a. În acelaşi timp, *Ora 25* nu a cunoscut vreun declin, două decenii mai târziu, în 1967, romanul fiind ecranizat de regizorul Henri Verneuil, cu actori de mare talent (Anthony Quinn, Virna Lisi şi Serge Reggiani). În 1963 **G.** este hirotonit preot-misionar la Biserica Română din Paris. El pare să fi cedat un moment cântecului de sirenă venit de la Bucureşti, intrând în corespondenţă în 1965–1966 cu patriarhul Justinian, fiind promovat, trei ani mai târziu, iconom stavrofor de Sinodul Bisericii Ortodoxe Române şi ţinând slujbe în capela Ambasadei Române. Demersul însă n-a avut alte consecinţe, Biserica Română din Paris rămânând mai departe independentă de Patriarhia Română, controlată de statul socialist. Între timp, în 1973, **G.** a obţinut în fine naturalizarea franceză. A continuat să publice numeroase romane şi „récits", precum şi cărţi memorialistice, între care *De la 25-e heure à l'heure éternelle* (1965), *Pourquoi m'a-t-on appelé Virgil?* (1968) şi *Mémoires. Le Témoin de la 25-e heure* (1986). Al doilea volum din ultima lucrare – *L'Épreuve de la liberté* – a apărut postum, în 1995, nu însă şi al treilea, a cărui redactare a rămas neterminată.

Deşi a jucat un rol important în impunerea lui **G.** în generaţia lui, placheta de debut, *Viaţa de toate zilele a poetului*, vădeşte un talent încă nematurizat, ezitând între orientări contrare. Astfel, în timp ce *Scrisoare tatei*, *Fiul risipitor*, *Ruga fiului risipitor*, *Camaradul meu de bancă* ori *Şcoala din oraş* au oarecare tangenţe cu lirica sămănătoristă, îndeosebi prin motivul înstrăinării vlăstarelor rurale în mediul urban, *Jurnalul poetului de şapte ani* se situează în proximitatea avangardei, prin cultivarea demitizării, a prozaicului, a banalului, a limbajului cotidian, într-un cuvânt, a „antipoeticului". Progresul nu se simte atât în „poemul" ocazional *Armand Călinescu*, de reţinut totuşi ca o afirmare curajoasă a unei atitudini politice, cât în *Caligrafie pe zăpadă*, unde lirismul se decantează, dramele rupturilor – de familie, de sat, de copilărie şi de adolescenţă – sunt potenţate de o nouă opoziţie, aceea dintre puritate şi maculare, transpusă în comparaţii şi metafore năzuind la inedit. O noutate este şi asocierea la melancolia blândă, resemnată, a unui fel de franciscanism difuz. (Peste mulţi ani, Ion Caraion va denunţa plagierea lui Francis Jammes, dovedită cu recursul la metafore ca „lacrima/privirile asinilor", de pildă). Interiorizarea, atitudinea elegiacă, sentimentul fratern faţă de lume, oameni, vieţuitoare sunt prezente şi în cel de-al treilea volum de poezii, cuprinzând şi un mai puternic influx religios, vădit chiar în titlul său – *Ceasul de rugăciune.* Aici se putea găsi punctul de plecare în formarea unei voci lirice distincte, dar **G.** s-a îndreptat către roman. Trecerea a fost pregătită de exerciţiul asiduu, concretizat în nenumăratele reportaje scrise pentru ziare de mare tiraj, inclusiv de cele trei, de ample dimensiuni, consacrate războiului. Acţiunea romanului *Ultima oră* se nutreşte din aşa-numita „cronică a tribunalelor", dar nu realismul ei şi naturaleţea actanţilor primează. În fond, lanţul întâmplărilor are rostul de a demonstra adevărul teoriei formulate de unul dintre personaje, Dominte Tiron, anume că „mintea omului

e neputincioasă să vadă care e binele şi care e răul" şi de aceea „trebuie să ne resemnăm în întunericul şi neştiinţa în care ne-a aruncat Dumnezeu", căci „tot răul care se întâmplă pe lume e spre binele nostru" şi, desigur, invers, „tot binele este spre răul nostru". Într-adevăr, naratorul-personaj Nicolae Funogea trece printr-o nenorocire, care are urmări fericite pentru el. Acuzat că a ucis-o pe gazda sa, Suzana Manoliu, e salvat *in extremis*, mai mult chiar, moşteneşte averea decedatei şi, totodată, o cunoaşte pe avocata Eleonora Nicolau, femeie ideală, de care se îndrăgosteşte. În schimb, faptele sale bune au consecinţe nefaste: cu banii primiţi de la el, tatăl său devine nechibzuit, amator de lux şi afemeiat, iar mama, părăsită, ajunge alcoolică și moare în spital. Victimă cade şi sora mai mică, Ana, care, dusă la o şcoală din Iaşi, se îmbolnăveşte pe drum şi moare. Şi, la fel, ajutorul dat de Funogea lui Dominte Tiron, făcându-i – fără drept de a practica medicina – o injecţie care e cât pe ce să-i fie fatală, îl duce iarăşi la închisoare. Dacă intriga dă impresia a fi desenată cu rigla, totuşi episoadele sunt, în majoritatea lor, verosimile, iar personajele nu sunt deloc fantoşe. Performanţa atinge un nivel superior în cazul primei cărţi tipărite de **G.** în Franţa. *Ora 25* este, în acelaşi timp, un roman autobiografic, un roman al compunerii unei cărţi purtând acelaşi titlu, carte cu un „conţinut" nonficţional, ce „se foloseşte doar de tehnica literară", dar şi un roman de război, precum şi unul filosofic, cu o componentă „de anticipaţie" şi cu alta politică (de vreme ce epilogul se desfăşoară pe fondul declanşării celui de-al Treilea Război Mondial, între Rusia şi foştii săi aliaţi democraţi). Valenţa filosofică determină „funcţionarea" celorlalte. Ca şi în *Ultima oră*, trama epică are rolul în primul rând de a ilustra o idee, de a adeveri o teorie, pe care o formulează personajul principal, scriitorul Traian Koruga, purtător de cuvânt al autorului şi chiar, în bună parte, alter ego al lui. În esenţă, teoria este aceea a „declinului" sau morţii civilizaţiei occidentale (europene) şi în text sunt pomeniţi unii dintre cei care au susţinut-o – gânditorii Hermann Keyserling şi Nikolai Berdiaev (nu însă şi Oswald Spengler), dar şi unii poeţi, precum Rainer Maria Rilke, T.S. Eliot. Koruga simplifică lucrurile, fapt care face mai frapant discursul său. După el, ceea ce a condus la situaţia fatală a fost devalorizarea omului, preţuirea lui mai puţin decât obiectele, reducerea lui tot mai mult la o singură dimensiune (se anticipează aici „omul unidimensional" al lui Herbert Marcuse), transformarea lui într-o maşină, într-un robot, statutul lui de „sclav tehnic" sau de „cetăţean" („om ce trăieşte doar dimensiunea socială"). În aceste circumstanţe, „pământul nu mai aparţine oamenilor, ci roboţilor şi cetăţenilor". Procesul este ireversibil, soarta nu ar putea fi schimbată „nici măcar de venirea unui nou Messia", ceea ce face fără rost „literatura". *Ora 25* va fi, ca atare, doar depoziţia unui „martor", calitate pe care şi-o asumă Koruga. Probarea celor afirmate se face printr-o multitudine de peripeţii, în care sunt angajate personajele principale – însuşi Traian Koruga şi soţia sa, Eleonora West, preotul Alexandru Koruga şi, îndeosebi, un ţăran din parohia sa, Johann Moritz, luat rând pe rând drept evreu, spion român, exponent al inferioarei umanităţi est-europene, prototip al rasei ariene (descendent al „familiei eroice"). Oarecum paradoxal, demonstraţia reuşeşete pe deplin, literaritatea nu suferă şi tensiunea rămâne la cote înalte, mobilizând la maximum interesul cititorului, cu toate că datele problemei se schimbă întrucâtva în final, când Koruga îşi petrece ultimele săptămâni de viaţă căutând să-i „îmblânzească" pe cetăţeni cu ajutorul unor „petiţii"-pamflet ce valorifică registrul absurdului și cu toate că naraţiunea inculcă episoade vădit inventate şi de o verosimilitate precară (încadrarea, de pildă, a lui Johann Moritz în SS, pe baza indiciilor genetice), deși în progresia acţiunii se înmulţesc, ca în romanul foileton, coincidenţele, regăsirile şi recunoașterile şi cu toate că cronotopul rămâne insuficient caracterizat: satul Fântâna, de pildă, în care debutează acţiunea, este plasat în estul Transilvaniei, dar nu are mai nimic ardelenesc, iar anacronisme bătătoare la ochi se ivesc ici-colo. Aceeaşi polivalenţă distinge şi următorul roman al lui **G.**, al cărui titlu final, *La Seconde chance – A doua şansă*, traduce imperfect pe cel iniţial, în engleză, *Second Hand Life*. Teza susţinută aici este în prelungirea celei din *Ora 25*, totul petrecându-se într-un moment premergător apocalipsei, când „răul este prea întins" şi „nimeni nu mai poate să facă nimic pentru cineva". Acum însă lumina reflectorului insistă nu asupra cauzei („unidimensionalitatea" omului), ci asupra unuia dintre efecte, anume că tot mai mulţi oameni au parte, în epoca strict contemporană, debutând cu ajunul celui de-al Doilea Război Mondial, de o viaţă „second hand", o viaţă de exilat, de refugiat politic. Soarta aceasta o împărtăşesc mai

Desen de Rudolf Rybiczka

multe categorii umane, între care evreii, reprezentaţi de artista Eddy Thall (*Cartea evreilor* şi *Cartea deşertului*), o parte din populaţia est-europeană, având ca exponenţi pe românii Petru Pilat, judecător, soţia sa, Maria, tatăl ei, ţăranul Ion Costache, şi Varlaam, aviator, care, după ocuparea ţării de armatele sovietice (*Cartea Victoriei I–III*), trec graniţa şi trăiesc calvarul lagărelor americane şi al „lumii libere”, unde nu se pot integra (*Cartea umilinţelor I–II*), unde sunt priviţi ca „rebuturi” (*Cartea rebuturilor*). Fac să răsune puternic coarda tragică şi alţi est-europeni, cum sunt fasciştii „iugoslavi” Milan Paternic şi Ante Petrovici, exilaţi şi ei, primul împuşcat pe când îşi privea ţara de dincolo de frontieră, al doilea „coborât în tenebre” de teama expulzării sale din Argentina, unde ajunsese dând declaraţii false, „vlasoviştii”, care preferă să moară decât să fie predaţi de americani sovieticilor, ori soţul actriţei Eddy Thall, polonezul Isac Solomon, care se sinucide când yankeii sunt pe cale să-i confişte banii obţinuţi din contrabandă, bani ce-i dădeau putinţa de a se stabili cu soţia sa în Canada. Deznodământul intrigii este cât se poate de pesimist: reveniţi clandestin în ţară, Petru Pilat şi Ion Costache asistă, împreună cu luptătorii din munţi împotriva ocupanţilor sovietici, la înfrângerea celor din urmă, în noul război izbucnit. Pentru ei, însă, învingătorii, cei care i-au eliberat de comunism, sunt la fel de malefici ca soldaţi dezumanizaţi ai unui imperiu mondial („One World”) ce nu poate îngădui nici o altă suveranitate, fie ea doar spirituală. Incidentele biografice din 1952 i-au inspirat lui **G.** cartea următoare, *L'Homme qui voyagea seul* (1954), al cărei erou este practic un alter ego al său. Ulterior scriitorul face eforturi pentru a evita căile deschise şi bătute, în condiţiile neabandonării „mesajului” iniţial. După *Les Mendiants de miracles*, în care povestea unui negru american reliefează legătura strânsă dintre lipsa de compasiune creştină, nedreptatea socială şi involuţia, căderea în barbarie sau în păcatul mortal, în *Le Peuple de immortels* (1955) este abordată istoria veche a poporului dintre Carpaţi şi Mare, pentru ca în *Les Sacrifiés du Danube* (1957) şi în *La Cravache* (1960) să se revină la actualitate, cu un nou tablou terifiant al instalării regimului comunist în sudul Dunării (la Sofia) ori în spaţiul românesc (satul Iarmarok), tablou menit să facă Occidentul conştient de vina sa faţă de cei „sacrificaţi”. „Capodoperă beletristică”, după unii critici (Marian Popa), *Perahim* l-a impresionat, mai întâi, pe Gabriel Marcel, pentru că, în fond, e un roman existenţialist. Dincolo de complicata intrigă, în care sunt angajaţi Maximilian Perahim, „cel mai mare gangster din Capitală”, şi extrem de tenacele şi maleficul poliţist Catran, se conturează strădania celui dintâi, în ocnă şi apoi în libertate, de a ajunge la existenţa adevărată, vecină aproape sfinţeniei, strădanie împiedicată de ceilalţi („l'enfer, c'est les autres”), dar încununată de un succes paradoxal, fiind atinsă în moartea pe care şi-o dă împreună cu tânăra Floarea, cu care împărtăşeşte o iubire pură, platonică. O poveste de dragoste este şi *La Maison de Petrodava*, inspirată de drama reală din familia scriitorului. Protagonista îşi vede împlinit visul de a fi luată în căsătorie de un prinţ, dar acesta, colonel rus încartiruit în timpul Primului Război Mondial în casa părinţilor ei din „Petrodava” (Neamţ), e ucis îndată după nuntă de propriii săi soldaţi bolşevizaţi. Corp aparte în scrierile de acum ale lui **G.** fac biografiile *Saint Jean Bouche d'Or* (1957), *La*

Jeunesse du docteur Luther (1960) şi *La vie de Mahomet* (1962), aceasta din urmă, după unii critici, cea mai bună dintre cele consacrate în Occident profetului Islamului. Preocupările religioase devin cu adevărat preponderente în *De la 25-e heure à l'heure éternelle* şi apoi în *Pourquoi m'a-t-on appellé Virgile?*, care înfăţişează actul hirotonisirii din 1963 ca sfârşitul unei evoluţii începute în cea mai fragedă copilărie. Cele două lucrări constituie şi punctul de plecare al memoriilor lui **G.**, proiectate ca o trilogie. Deşi subintitulat *Le Témoin de la 25-e heure*, primul volum pune în evidenţă treptata devenire a celui care, la capătul ei, se defineşte drept „Poet al lui Christ şi al României". Întru aceasta, sunt povestite pe larg experienţele „teologice" din prima copilărie, experienţe ce vor sta la baza personalităţii viitorului preot, apoi cei dintâi ani de învăţătură, la şcoala primară din Petricani şi îndeosebi la Liceul Militar, unde se produce descoperirea vocaţiei poetice şi este luată decizia de a i se consacra. Itinerariul este parcurs apoi în grabă tot mai mare, cu opriri în mediul gazetăresc bucureştean, nu totdeauna şi pe deplin semnificative. Memorialistul nu dă decât rareori cuvântul povestitorului şi portretistului, preferând să pună în scenă dispute „în contradictoriu", în care câştig de cauză au îndeobşte puncte de vedere paradoxale, aparent contrare celor comune. Nu de puţine ori, întru convingerea preopinenţilor şi a cititorilor sunt invocate autorităţi precum evangheliştii, sfinţii, mari teologi, filosofi şi poeţi, ceea ce erodează în mare parte încrederea în sinceritatea rememorării. Partea finală a acestui prim volum şi cel de-al doilea – *L'Épreuve de la liberté* – se sustrag practic genului memorialistic, apropiindu-se de romanul propriu-zis, scris la persoana întâi. Lucrarea evită statutul de simplă dublură a *Orei 25* printr-o serie de întâmplări „noi", precum cele de la ambasada românească din Zagreb ori din hanul din Gottesgab, cu câteva figuri interesante de diplomaţi germani, turci şi albanezi, şi îndeosebi fuga din teritoriul german atribuit sovieticilor, cu imaginea veritabilului exod al femeilor, bătrânilor şi copiilor din faţa armatelor ruseşti şi cu pitoreasca figură a ocnaşului polonez devenit călăuză, în care se vede „îngerul de pază al Poetului". Textul îşi pierde din literaritate şi din cauza irepresibilei porniri a autorului de a cita din surse teologice şi din lirica universală, de a da informaţii „rare", mai puţin cunoscute publicului larg, asupra locurilor, precum şi din cauza relatării seci, gazetăreşti, a evenimentelor internaţionale.

Sfârşesc de citit romanul D-tale şi nu mă încumet să mă culc înainte de a-ţi spune măcar câteva cuvinte cât sunt de entuziasmat. Te felicit din toată inima şi te asigur că voi face tot ce-mi stă în putinţă ca acest roman să vadă cât mai curând lumina tiparului. N-am citit nimic, în nici o literatură, care să se apropie, cât de departe, de teroarea istoriei pe care o îndură personajele D-tale. Consider Ora 25 *una dintre cele mai mari cărţi ale generaţiei noastre, din toate ţările. Evident, aşa cum se întâmplă întotdeauna, defectele sunt pe măsura talentului, şi adică tulburătoare. Dar sunt sigur că o nouă revizie a manuscrisului le va putea înlătura. Încă o dată felicitări!*

MIRCEA ELIADE

SCRIERI: *Viaţa de toate zilele a poetului*, Bucureşti, 1937; *Armand Călinescu*, Bucureşti, 1940; *Caligrafie pe zăpadă*, Bucureşti, 1940; *Ard malurile Nistrului*, pref. Tudor Arghezi, Bucureşti, 1941; ed. Bucureşti, 1993; *Ceasul de rugăciune*, Bucureşti, 1942; *Am luptat în Crimeea*, Bucureşti, 1942; *Cu submarinul la asediul Sevastopolului*, pref. Ionel Teodoreanu, Bucureşti, 1942; ed. (*Reportaje de război*), Făgăraş, 2008; *Ultima oră*, Bucureşti, 1943; *La 25-e heure*, tr. Monique Saint-Côme [Monica Lovinescu], Paris, 1949; ed. (*Ora 25*), tr. şi îngr. Mihai Vornicu, pref. Paul Miclău, Bucureşti, 1991; ed. tr. şi pref. Elisabeta Lăsconi, Bucureşti, 2004; *La Seconde chance*, tr. Livia Lamoure, Paris, 1952; ed. (*A doua şansă*), tr. Gheorghiţă Ciocioi, 2012; *L'Homme qui voyagea seul*, tr. Livia Lamoure, Paris, 1954; ed. (*Omul care călătorea singur*), tr. Gheorghiţă Ciocioi, Bucureşti, 2010; *Le Suspect*, tr. Livia Lamoure, Haga, 1955; *On embauche des héros*, tr. Livia Lamoure, Paris, 1955; *Le Peuple des immortels*, tr. Livia Lamoure, Paris, 1955; *Les Sacrifiés du Danube*, tr. Livia Lamoure, Paris, 1957; *Saint Jean Bouche d'Or*, tr. Livia Lamoure, Paris, 1957; ed. (*Gură de Aur: Atletul lui Hristos*), tr. Maria-Cornelia Ică jr., Sibiu, 2004; *Les Mendiants de miracles*, tr. Livia Lamoure, Paris, 1958; *La Jeunesse du docteur Luther*, tr. Livia Lamoure, Paris, 1960; *La Cravache*, tr. Livia Lamoure, Paris, 1960; *Les Chevaux noirs des Carpathes. La Maison de Petrodava*, tr. Livia Lamoure, Paris, 1961; ed. (*Casa de la Petrodava*), tr. Gheorghiţă Ciocioi, Bucureşti, 2010; *Perahim*, tr. Livia Lamoure, Paris, 1961; *Alibi für Limitroff*, 1962; *La Vie de Mahomet*, tr. Livia Lamoure, Paris, 1962; *Les Immortels d'Agapia*, tr. Livia Lamoure, Paris, 1964; ed. (*Nemuritorii de la Agapia*), tr. Ileana Vulpescu, pref. Fănuş Băileşteanu, Bucureşti, 1998; *Le Meurtre de Kyralessa*, tr. Livia Lamoure, Paris, 1965; *De la 25-ème heure à l'heure éternelle*, Paris, 1965; ed. (*Tatăl meu, preotul, care s-a urcat la cer. Amintiri dintr-o copilărie teologică*), tr. Maria-Cornelia Oros şi Ion I. Ică jr., Sibiu, 1998; *La condottiera*, Paris, 1967; ed. (*Condotiera*), tr. Georgiana Matei, Cluj-Napoca, 2011; *La Tunique de peau*,

Paris, 1967; *Pourquoi m'a-t-on appelé Virgil?*, Paris, 1968; ed. (*Cum am vrut să mă fac sfânt. Alte amintiri dintr-o copilărie teologică*), tr. Maria-Cornelia Oros şi Ioan I. Ică jr., Bucureşti, 1999; *Vie de patriarche Athénagoras*, Paris, 1969; *L'Espionne*, Paris, 1971; *L'Œil américain*, Paris, 1972; *Dieu ne reçoit que dimanche*, Paris, 1975; ed. (*Dumnezeu nu primeşte decât duminica*), tr. Georgiana Matei, Alba Iulia, 2011; *Les Inconnus de Heidelberg*, Paris, 1976; *Le Grand exterminateur*, Paris, 1978; ed. (*Marele Exterminator şi Marele Sinod Ortodox*), tr. Diana-Maria Drăghici, pref. Ioan Neculoiu, Sibiu, 2008; *Les Amazones du Danube*, Paris, 1978; *Christ au Liban: de Moïse aux paléstiniens*, Paris, 1979; ed. (*Hristos în Liban*), Bucureşti, 2010; *Dieu à Paris*, Paris, 1980; ed. (*Dumnezeu la Paris*), Constanţa, 2014; *Mémoires. Le témoins de la 25-e heure*, Paris, 1986; ed. (*Memorii. Martorul orei 25*), tr. Sanda Mihăescu-Cîrsteanu, Bucureşti, 1999; *La Corée. La Belle inconnue de l'Extrème Orient à l'heure des Jeux Olympiques*, Paris, 1987; *Mémoires II. L'Épreuve de la liberté*, Paris, 1995; ed. (*Memorii II: Ispita libertății*), tr. Sanda Mihăescu-Cîrsteanu, Bucureşti, 2002.

Repere bibliografice: Călinescu, *Opere*, III, *594–594*, *1645–1646*; C. Fântâneru, *„Caligrafie pe zăpadă”*, UVR, 1940, 34; Dragoş Vrânceanu, *„Caligrafie pe zăpadă”*, CML, 1940, 65; Perpessicius, *„Caligrafie pe zăpadă”*, „Acţiunea”, 1940; Miron Radu Paraschivescu, *Reportajul poetului*, TIL, 1941, 1548; Dan Petraşincu, *Literatura care vine. „Ard malurile Nistrului”*, VAA, 1941, 150; Erasm [Petru Manoliu], [*Constantin Virgil Gheorghiu*], VRA, 1941, 620, 1942, 649; Pompiliu Constantinescu, [*Constantin Virgil Gheorghiu*], VRA, 1942, 644, 642; Ion Şiugariu, *„Ceasul de rugăciune”*, RFR, 1942, 8; Petru Comarnescu, *„Ceasul de rugăciune”*, TIL, 1942, 2158; Octav Sargeţiu, *„Ultima oră”*, VBA, 1943, 6; Eliade, *Împotriva*, *37–39*; I.G. Dimitriu, *„La Vingt-cinquième heure”*, „Înşir'te mărgărite”, 1951, 1; George Uscătescu, [*Constantin Virgil Gheorghiu*], „Destin”, 1951, 1, 1953, 6–7; N.S. Govora, *Critică şi critici*, „Carpaţii”, 1955, 6–7; Ov. S. Crohmălniceanu, *O greşeală de calcul*, CNT, 1957, 35; Heinrich Zillich, *„Die Peitsche”*, SV, 1961, 3; Adriana Kiseleff, *Completări la un autoportret. Nici profet, nici om cinstit*, „Glasul patriei”, 1963, 6; Nichifor Crainic, *Constantin Virgil Gheorghiu*, „Glasul patriei”, 1964, 3; Ion Caraion, *Jurnal*, II, Bucureşti, 1998, *287–288*, *306–310*; Irina Petraş, *Istorie şi destin*, ST, 1990, 5; Ungureanu, *La vest*, II, *10–28*; Munteanu, *Jurnal*, *217–219*; Cosma, *Romanul*, II, *385–411*; Popa, *Reîntoarcerea*, *187–199*; Monica Lovinescu, *La Apa Vavilonului*, Bucureşti, 1999, *passim*; Barbu Cioculescu, *Tinereţile romancierului*, RL, 2000, 7; *Dicţ. esenţial*, *338–339*; Amaury d'Esneval, *Gheorghiu*, Puiseaux, 2004; Eugen Simion, *„Memoriile” lui Constantin Virgil Gheorghiu*, „Ziua”, 2005, 14 mai; Ion Itu, *Constantin Virgil Gheorghiu. Poetul în „Memoriile” prozatorului*, CC, 2005, 10–12; Fănuş Băileşteanu, *Nihil sine Deo sau Cruciada literară a ecumenistului Constantin Virgil Gheorghiu*, Craiova, 2005; Ioan Simuţ, *Evreitatea românului Johann Moritz*, RL, 2006, 41; Costin Tuchilă, *O cruciadă literară: Constantin Virgil Gheorghiu*, „Cronica română”, 2 august 2006; Mirela Drăgoi, *Constantin Virgil Gheorghiu – între lume şi text*, Galaţi, 2009; Popa, *Ist. lit.*, I, *639–647*; Florescu, *Aristarc*, II, *65–71*; Manolescu, *Enciclopedia*, *350–355*; Scurtu, *Contribuții*, II, *206–211*. ***V.D.***

GHEORGHIU, Gheorghe (30.III.1922, Vulcăneşti–Cahul – 4.IV.2009, Chişinău), prozator, istoric literar. Este fiul Zinaidei (n. Calaigioglu) şi al lui Constantin Gheorghiu. A învăţat la Liceul „Regele Carol II” din Bolgrad timp șase ani și a absolvit Institutul Pedagogic „Ion Creangă” din Chişinău (1956). Între timp a fost angajat învăţător în Vulcănești. Demis în 1953, s-a transferat la Dubăsarii Vechi, apoi în satul Ciopleni (Grușevo), iar în 1954 a fost angajat la „Scânteia leninistă”. Ulterior deține funcțiile de şef de secţie şi redactor adjunct la revista „Nistru”, consultant la Uniunea Scriitorilor, redactor-şef la Editura Literatura Artistică.

G. a debutat cu poezie în revista „Bugeacul” (1939). În perioada interbelică a publicat versuri, proză şi eseuri în „Moldavia” (Bolgrad), „Prepoem” (Bucureşti) ş.a. A mai colaborat după război la „Viața Basarabiei”, „Literatura și arta”, „Moldova suverană” ş.a. Editorial a debutat cu volumul de povestiri *Început de primăvară* (1955), după care a semnat peste douăzeci de cărţi de proză scurtă pentru copii, adolescenţi şi nu numai, toate publicate la Chişinău. Este autorul a trei romane: *Căldura pământului* (1965), *Ninsori în primăvară* (1974), *Întoarcere la dragoste* (1984), deficitare sub raport artistic. **G.** a publicat și eseuri despre unii poeţi şi prozatori din Bugeac, scrise în anii care au precedat al Doilea Război Mondial, dar reunite târziu şi incluse în volumul *Destine literare* (1999; Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova). Se evocă aici peisajul literar din sudul Basarabiei constituit în jurul revistei „Bugeacul”, al cărei destin e descris cu lux de amănunte şi cu preţioase mărturii cu valoare documentară. Acelaşi filon evocativ, susţinut de un apel continuu la realitatea istorică, de unde şi consistenţa acestor pagini, se află în cartea intitulată *Rătăcind prin ani. Memorii, file de jurnal…*, apărută în 2005. **G.** a lăsat şi o bogată corespondenţă cu scriitorii Andrei Ciurunga și Iacob Slavov, precum și cu istoricul literar Gheorghe Bogaci, o parte păstrându-se la

Muzeul Literaturii Române „Mihail Kogălniceanu” din Chișinău.

SCRIERI: *Început de primăvară*, Chişinău, 1955; *Drumuri şi poteci*, Chişinău, 1958; *Cântec de leagăn*, Chişinău, 1958; *Hai cu noi, prietene*, Chişinău, 1959; *În pas cu viaţa*, Chişinău, 1959; *Bate primăvara-n geam*, Chişinău, 1960; *Pe drumurile Bugeacului* (în colaborare), Chişinău, 1960; *În rând cu oamenii*, Chişinău, 1960; *Bună dimineaţa*, Chişinău, 1961; *Pasărea albă*, Chişinău, 1962; *Povestea unui băieţel de aur*, Chişinău, 1962; *Ştrengăriţa*, Chişinău, 1963; *Căpitanii „Fulgerului”*, Chişinău, 1964; *Căldura pământului*, Chişinău, 1965; *Poartă spre lume*, Chişinău, 1966; *Poiana Ciutei*, Chişinău, 1966; *Bună ziua... Mulţumesc... La revedere*, Chişinău, 1968; *Ursa Mare*, Chişinău, 1969; *Ninsori în primăvară*, Chişinău, 1974; *Trandafirul albastru*, Chişinău, 1980; *Comoara frăţiorului*, Chişinău, 1982; *Scrieri alese*, I–II, Chişinău, 1982; *Întoarcere la dragoste*, Chişinău, 1984; *Veveriţa din pinul bătrân*, Chişinău, 1985; *Livezi în floare*, Chişinău, 1986; *Destine literare*, Chişinău,1999; *Rătăcind prin ani. Memorii, file de jurnal…*, Chişinău, 2005.

Repere bibliografice: Gheorghe Chira, Vasile Badiu, *Inspirat din actualitate*, „Nistru”, 1972, 3; Ion Şpac, *Gheorghe Gheorghiu*, în *Profiluri*, *137–139*; Gavrilov, *Reflecţii*, *119–131*; Andrei Ciurunga, *Scriitori români din Bugeac*, „Glasul naţiunii”, 1995, mai; Tudor Palladi, *Destinul cuvântului este destinul omului*, LA, 1997, 27 martie; Claudia Partole, *Destine literare – o biruinţă asupra timpului*, LA, 1999, 4 noiembrie; *De şi despre Gheorghe Gheorghiu*, Chişinău, 2002; *Dicţ. Chişinău*, *263–264*. ***S.P., A.Bn.***

GHEORGHIU, Mihai Dinu (8.XII.1953, Iaşi), eseist.

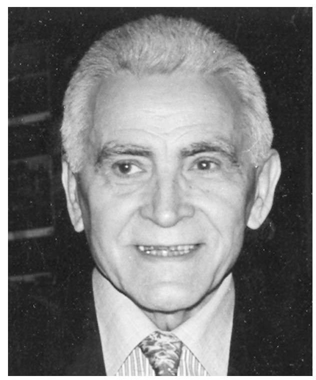
Este fiul Anei Gheorghiu (n. Oancă), educatoare, şi al lui Dumitru Gheorghiu, inginer agronom. Urmează la Iaşi Liceul „C. Negruzzi” (1968–1972) şi Facultatea de Istorie–Filosofie, secţia sociologie–psihologie, a Universităţii „Al. I. Cuza” (1972–1976), mai târziu, după un stagiu de câțiva ani, obținând un doctorat la École des Hautes Études en Sciences Sociales din Paris (1997). Funcţionează ca profesor la Centrul Logopedic din Iaşi (1976–1980) şi cercetător la Centrul de Ştiinţe Sociale al Universităţii „Al. I. Cuza” până în 1989, când se stabileşte în capitala Franţei. Cercetător la Centre de Sociologie de l’Éducation et de la Culture de pe lângă École des Hautes Études en Sciences Sociales din Paris (1990–1993), beneficiază de câteva stagii de cercetare și la Max–Planck–Institut für Bildungsforschung din Berlin (1994–1995, 1997, 1998), de asemenea predă la Universitatea Paris VIII (1991–1992), Universitatea Picardiei din Amiens (1998–2002), iar din 1999 și la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași. A început prin a scrie în revista şcolară „Corolar” şi a colaborat ulterior la diferite publicaţii, precum „Alma Mater” („Dialog”), unde a debutat semnificativ în 1973 și din al cărei colegiu de redacţie a făcut parte, „Convorbiri literare”, „Cronica”, „Viaţa românească”, „Caiete critice”, „Opinia studenţească”, „Amfiteatru” ş.a.; de asemenea, în Franța, la „Actes de la Recherche en Sciences Sociales”, „Liber”, „Esprit”, precum şi la Radio Europa Liberă (1989–1991) şi Radio France Internationale (1990). Debutează editorial în 1981. Pe lângă volumele publicate în România, este autorul a numeroase studii şi comunicări prezentate atât în ţară, cât şi peste hotare. De menţionat mai ales ampla teză de doctorat, în două volume, *Les Métamorphoses de l’agit-prop. Les institutions de contrôle des intellectuels par les partis communistes et leurs transformations après 1989: le cas des écoles de parti*, elaborată sub conducerea lui Pierre Bourdieu și publicată în 1998. În țară, în 2009, a fost distins cu Ordinul Meritul Cultural în grad de Cavaler.

În prima sa carte, *Ibrăileanu. Romanul criticului* (1981; Premiul Uniunii Scriitorilor), pe lângă textele reproduse din opera criticului ieșean conform cu exigenţele colecţiei în care a apărut volumul, **G.** îşi organizează comentariile pornind de la o sugestie din Roland Barthes şi concepând relaţia criticului cu opera literară ca pe o relaţie amoroasă, analoagă în fond cu aceea dintre Emil Codrescu şi Adela din romanul lui G. Ibrăileanu. Remarcabile în acest exerciţiu critic de ucenicie sunt deocamdată aplicaţiile personale ale unei vizibile înrâuriri din partea „noii critici” franceze şi, pe de altă parte, o reală capacitate a adecvării la texte a interpretării. Dacă influenţa conduce inevitabil la o anumită îngustare a unghiului de recepţie şi a comentariului analitic, calitatea adecvării deschide perspectiva unei tot atât de pertinente opere de cronicar literar. O parte din recolta diligenţei de a „citi” cărţile la zi se regăseşte

în *Reflexe condiţionate* (1983), unde interesul pentru literatura critică se accentuează, jumătate din carte fiindu-i consacrată. Însă **G.** scrie cu egală aplicaţie şi despre proză, şi despre poezie, calitatea fidelităţii faţă de obiect ieşind acum cu şi mai multă hotărâre în evidenţă. O elegantă descriptivitate caracterizează maniera lui de a recenza, conferindu-i meritul unei atitudini obiective. Scrisul este de un intelectualism rafinat, ironic şi emancipat, înclinat cu intermitenţe, dar fără exces, şi către corelări mai generale, cu vagi ecouri lirice şi uneori chiar metafizice. Foarte semnificativă pentru preferinţele criticului este şi selecţia numelor care îl interesează. El se îndreaptă mai ales către scriitorii intelectualişti şi problematici, iar în privinţa criticilor, deşi diversitatea şi numărul lor sunt mai mari, arată predilecţie celor care îi provoacă reacţii mai vii şi mai semnificative pentru propria viziune teoretică, acordând o atenţie la fel de susţinută şi spiritelor constructive, şi celor analitice. A treia carte, *Scena literaturii* (1987), cu subtitlul *Elemente pentru o sociologie a culturii româneşti*, deconspiră o aspiraţie ce se putea deja distinge din exerciţiul aplicat al cronicarului. **G.** îşi mărturisise anterior aderenţa teoretică la orientarea lui Pierre Bourdieu printr-o importantă antologie de scrieri ale acestuia, traduse sub titlul *Economia bunurilor simbolice* (1986), completată în 1988 şi în 1991 prin alte două culegeri de studii transpuse în româneşte, *Cercetări contemporane de sociologia culturii* şi *Sociologia percepţiei artistice*, unde contribuţia privilegiată a autorului francez e însoţită oportun de aceea a altor remarcabili exegeţi. Va fi un domeniu căruia **G.** i se va consacra, s-ar spune exclusiv după 1989, contribuind cu studii ample, dense la configurarea unui peisaj cultural contemporan, cu deosebire din România secolului al XX-lea. Deocamdată, în anii' 80, *Scena literaturii* se impune prin nota de modernitate nu numai a informaţiei, dar şi a stilului de abordare a problemelor, emancipată de orice dogmatism, mai ales de cel oficial, aducând un aer proaspăt într-un domeniu până atunci ocolit, prohibit sau desconsiderat. Bogată în ipoteze şi perspective de studiu, proiectând liniile unui vast şantier, cartea stă, totuşi, încă prea mult sub presiunea propriilor ei izvoare şi dă aspectul unei încărcături oarecum baroce, uneori eteroclite.

SCRIERI: *Ibrăileanu. Romanul criticului*, Bucureşti, 1981; *Reflexe condiţionate*, Bucureşti, 1983; *Scena literaturii. Elemente pentru o sociologie a culturii româneşti*, Bucureşti, 1987; *Les Métamorphoses de l'agit–prop. Les institutions de contrôle des intellectuels par les partis communistes et leurs transformations après 1989: le cas des écoles de parti*, I–II, Lille, 1998; ed. (*Intelectualii în câmpul puterii. Morfologii și traiectorii sociale*), tr. Dinu Adam, Iași, 2007; *Perspectives roumaines. Du postcommunisme à l'intégration européenne* (în colaborare), coordonator Catherine Durandin, Paris, 2004; *Analiză și intervenție în știința socială*, Iași, 2005; *Littératures et pouvoir symbolique au tournant du siècle* (în colaborare), Pitești, 2005; *Mobilitatea elitelor în România secolului al XX-lea* (în colaborare), București, 2008. **Traduceri:** Paul Bourdieu, *Economia bunurilor simbolice*, pref. trad., Bucureşti, 1986; *Cercetări contemporane de sociologia culturii*, Bucureşti, 1988 (în colaborare); *Sociologia percepţiei artistice*, Bucureşti, 1991.

Repere bibliografice: Călinescu, *Biblioteci*, *175–178*; Florin Faifer, *„Ibrăileanu. Romanul criticului"*, TBR, 1983, 241; Nicolae Manolescu, *„Reflexe condiţionate"*, RL, 1983, 37; Vasile Chifor, *„Reflexe condiţionate"*, VR, 1985, 12; Piru, *Critici*, *120–123*; Ţeposu, *Istoria*, *180–182*; Grigurcu, *Peisaj*, II, *327–331*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *370–371*; Doru Pop, *La școală în Nomenclaturia*, ST, 2007, 6; Paul Cernat, *Între expertiză și angajare critică*, OC, 2007, 122; Manolescu, *Enciclopedia*, *355–356*; Al.Cistelecan, *Mihai Dinu Gheorghiu și relansarea sociologiei critice*, CLT, 2011, 16. ***F.M.***

GHEORGHIU, Mihnea (5.V.1919, Bucureşti – 11.XII.2011, Bucureşti), eseist, traducător, poet, dramaturg, prozator.

Este fiul Alexandrinei Gheorghiu (n. Moldoveanu), învăţătoare, şi al lui Dumitru Gheorghiu, anticar. Urmează Liceul „Fraţii Buzeşti" din Craiova (1929–1937) şi Facultatea de Litere şi Filosofie a Universităţii din Bucureşti (1937–1941). În timpul războiului, după absolvirea Şcolii de Ofiţeri de Artilerie din Craiova, este trimis pe front. Între 1944 şi 1946 este redactor-şef al „Scânteii tineretului". După susţinerea, în 1947, a tezei de doctorat *Modalitatea conformistă a dramei*, este profesor de limba şi literatura engleză şi şef de catedră la Universitatea din Bucureşti, iar din 1963 şeful Catedrei de teatrologie şi filmologie la Institutul de Artă Teatrală şi

Cinematografică „I.L. Caragiale". Îndeplineşte, în acelaşi timp, importante funcţii în domeniul culturii – preşedinte al Consiliului Cinematografiei (1963–1965), vicepreşedinte al Comitetului de Stat pentru Cultură şi Artă (1965–1968), prim-vicepreşedinte al Institutului Român pentru Relaţiile cu Străinătatea (1968–1972), rector al Academiei de Ştiinţe Sociale şi Politice „Ștefan Gheorghiu" ş.a. Este ales membru corespondent al Academiei în 1974 şi membru titular în 1996. Participă la conducerea revistelor „Secolul 20" (redactor-şef adjunct între 1961 şi 1969), „Viitorul social", „Synthesis", „Veac nou", „Cahiers roumains d'études littéraires", este preşedinte al Uniunii Cineaştilor din România etc. A primit distincţii româneşti (Steaua României, Ordinul „Tudor Vladimirescu", Ordinul Muncii, Ordinul 23 August ş.a.) şi străine (Ordinul pentru Merit al Republicii Italiene, Ordinul Artelor şi Literelor Franceze ş.a.). I s-au decernat Premiul „I.L. Caragiale" al Academiei RSR (1972), Premiul Uniunii Scriitorilor (1975) ş.a.

După debutul cu versuri în revista „For" a Liceului „Fraţii Buzeşti" din Craiova (1935) şi după placheta de versuri *Anna-Mad* (1942), cartea *Modalitatea conformistă a dramei* (1948), primul excurs istorico-literar al lui **G.**, indică un spirit lucid, care refuză adevărul axiomatic în favoarea propriilor opinii şi experienţe. Antrenat în dezbaterea asupra conformismului şi nonconformismului, autorul îşi limitează câmpul referenţial la două tendinţe fundamentale ale teatrului, pe care le denumeşte, după criterii personale, irlandeză şi continentală, exemplificându-le prin creaţia a şase dramaturgi importanţi. Retrospectiva istoristă surprinde mai întâi modalitatea conformistă a teatrului. Alta decât cea înstăpânită, accepţia noţiunii de conformism defineşte aici corespondenţa dintre realitatea literară şi existenţa socială de fond, atribut distinctiv al artei perene. Prin opoziţie, convenţionalismul, interferat până la identificare cu nonconformismul, vizează potrivirea operei pe formele înşelătoare ale unei realităţi născute în afara determinărilor istorice ale culturii. Chiar dacă generalizările nu sunt decât premise care au rostul să incite la meditaţie, **G.** pledează convingător pentru continuitatea ascendentă a dramei pe direcţia curentului irlandez, ca şi pe a celui continental. Predilecţia pentru dramaturgie este evidentă şi în *Orientări în literatura străină* (1958), deşi aici sfera de interes depăşeşte substanţial problemele teatrului. Expunerea densă, cu incursiuni istorico-literare, probează, pe baza argumentelor biografice şi artistice, încadrarea scriitorilor în epoca modernă. Dintre aceştia, Shakespeare se va instala definitiv în preocupările exegetului. Capodoperele „divinului brit" sunt considerate din perspectiva gândirii de tip renascentist; orizontul lor vast şi polimorf este sondat prin tipologie, intrigă, varietatea de epoci, popoare, medii sociale, fantezie, forţa pasiunilor, concentrarea caracterelor, dinamica acţiunii, armonia construcţiilor dramatice şi prezentarea realistă. G.B. Shaw, definit prin câteva ipoteze comparatiste, interferează universalitatea şi amărăciunea lui Swift, paradoxul lui Sterne, sentimentalismul lui Goldsmith, hazul lui Sheridan, haoticul lui Joyce şi îndârjirea lui O'Casey. Personalităţile teatrului occidental european, ca şi ale celui american sunt cercetate din unghiul raportării lor filosofice faţă de problemele existenţiale. În compartimentul prozei se disting studiile despre Dickens, Mark Twain şi Dreiser, elaborate istorist tradiţional, comparatist şi, într-o măsură, eseistic. Vocaţia întregului a rodit şi în două monografii. În *Walt Whitman* (1955) treptele biografiei intelectuale a poetului conduc de la sine spre *Fire de iarbă*, marele poem al erei americane moderne, construit arborescent, sub semnul identificării cu cei din jur la scara democraţiei cosmice. Edificatoare este însă cartea *Scene din viaţa lui Shakespeare* (1958), scrisă într-un stil accesibil, cu tente de romanţare şi abordări reportericeşti. Ordonată în trei secvenţe dispuse cronologic, materia reface drumul vieţii şi al operei într-un context istoric, social şi cultural amplu. În *Dionysos. Eseuri lirice* (1969), **G.** abordează din nou spaţiul literaturilor străine, continuând investigarea direcţiilor artelor în epoca modernă, acum cu proiecţie spre istoria culturii. Mutaţii se săvârşesc şi în sfera metodologiei critice, preeminenţa eseului cu implicaţii filosofice fiind enunţată încă din subtitlu. Prin asocierea evocatoare a unor personalităţi (Corneille, Goldoni, Lev Tolstoi, Cehov, Maxim Gorki, Milton, Defoe, Stendhal, Durrell, Faulkner ş.a.), se explorează dimensiuni de universalitate ale culturilor naţionale, e pusă în evidenţă continuitatea formelor de cultură, a ideilor şi a valorilor majore în universuri diferite temporal şi geografic, dovedindu-se continuitatea spiritului creator al umanităţii. Un exemplu grăitor ar fi originea tracă a tragediei. Mai pregnant implicate în contingentul intelectual şi artistic sunt volumele

Scrisori din imediata apropiere (1971), *Scene din viaţa publică* (1972), *Flori de tutun* (1984). Istoricul literar, comparatistul şi eseistul **G.** este precedat şi apoi dublat de un scriitor polivalent. Iniţiate prin placheta *Anna-Mad*, alcătuită sub imbold avangardist, scrierile în versuri vor continua printr-o serie de volume, marcând și gesturi de obedienţă faţă de imperativele ideologice ale epocii: *Ultimul peisaj al oraşului cenuşiu* (1946), *Primăvară în Valea Jiului* (1949), *Întâmplări din Marea Răscoală* (1953), *Balade* (1956) şi *Ultimul peisaj* (1974). Mai frecventă în preocupările din anii '70, dramaturgia, spre care îşi îndreaptă interesul încă din 1955 cu *Tudor din Vladimiri*, va stărui, în *Zodia Taurului* (1972), *Teatru* (1975), *Istorii dramatice* (1977), *Patetica '77* (1977), îndeosebi pe momente şi personalităţi istorice, pe care autorul va încerca să le evoce într-o formulă modernă. Proza, în schimb, sporeşte în consistenţă în ultima perioadă, *A venit un om din Răsărit* (1969) fiind urmat peste decenii de alte două romane: *Enigma din Strada Presei* (1988) şi *Muschetarul lui Cantemir* (1993), precum şi de un volum de povestiri – *Cele două roze. Povestiri după W. Shakespeare* (1994). **G.** a compus şi o serie de scenarii de film (*Porto franco, Tudor, Zodia Fecioarei, Pădurea pierdută, Cantemir, Tănase Scatiu, Burebista*), unele inspirate din propria sa creaţie, altele adaptate după opere clasice. Activitatea de traducător a lui **G.** vizează cu deosebire opera lui Shakespeare, a cărei editare completă în româneşte o coordonează, precum şi numeroase alte scrieri din literatura engleză (Charles Dickens, Robert Burns, Rudyard Kipling) şi din cea americană (Walt Whitman, Harriet Beecher-Stowe, Fenimore Cooper, Arthur Miller, Tennessee Williams).

SCRIERI: *Anna-Mad*, Bucureşti, 1942; *Ultimul peisaj al oraşului cenuşiu*, Bucureşti, 1946; *Modalitatea conformistă a dramei*, Bucureşti, 1948; *Primăvară în Valea Jiului*, Bucureşti, 1949; *Întâmplări din Marea Răscoală*, Bucureşti, 1953; *Tudor din Vladimiri*, Bucureşti, 1955; *Ucenicia cărturarului*, Bucureşti, 1955; *Walt Whitman*, Bucureşti, 1955; *Balade*, Bucureşti, 1956; *Două ambasade*, Bucureşti, 1958; ed. (*A venit un om din Răsărit*), Bucureşti, 1969; *Orientări în literatura străină*, Bucureşti, 1958; *Scene din viaţa lui Shakespeare*, pref. Frank Hardy, Bucureşti, 1958; *Dionysos. Eseuri lirice*, Bucureşti, 1969; *Scrisori din imediata apropiere*, Bucureşti, 1971; *Scene din viaţa publică*, Craiova, 1972; *Zodia Taurului*, Bucureşti, 1972; *Ultimul peisaj*, Craiova, 1974; *Teatru*, Bucureşti, 1975; *Istorii dramatice*, Bucureşti, 1977; *Patetica '77*, Bucureşti, 1977; *5 lumi ca spectacol*, Bucureşti, 1980; *Flori de tutun*, Bucureşti, 1984; *Enigma din strada Presei*, Bucureşti, 1988; *Muschetarul lui Cantemir*, Bucureşti, 1993; *Cele două roze. Povestiri după W. Shakespeare*, Bucureşti, 1994; *Fierul şi aurul. Burebista*, îngr. Nicolae Cabel, Bucureşti, 1999; *Cantemir*, Bucureşti, 2010. **Traduceri:** Stefan Heym, *Cruciaţii*, Bucureşti, 1949; Walt Whitman, *Fire de iarbă*, Bucureşti, 1950, *Opere alese*, pref. trad., Bucureşti, 1956, *Poeme*, pref. trad., Bucureşti, 1960, *Cântec despre mine*, pref. trad., Bucureşti, 1973; Charles Dickens, *Note din America*, pref. trad., Bucureşti, 1953, *Martin Chuzzlewit*, I–II, Bucureşti, 1955; A.I. Kuprin, *Pudelul alb*, pref. Viorica Huber, Bucureşti, 1953; Harriet Beecher-Stowe, *Coliba unchiului Tom*, Bucureşti, 1954; Samuel Johnson, *Volpone sau Vulpea*, pref. Ana Cartianu, Bucureşti, 1955; Shakespeare, *Richard al II-lea*, în Shakespeare, *Opere*, II, Bucureşti, 1955, *Cei doi tineri din Verona*, în Shakespeare, *Opere*, III, Bucureşti, 1956, *A douăsprezecea noapte sau Ce doriţi*, în Shakespeare, *Opere*, VII, Bucureşti, 1959, *Regele Lear*, în Shakespeare, *Opere*, X, Bucureşti, 1962; Fenimore Cooper, *Ultimul mohican*, pref. trad., Bucureşti, 1956; Arthur Miller, *Vrăjitoarele din Salem*, Bucureşti, 1956 (în colaborare cu Alf Adania); Robert Burns, *Poezii*, Bucureşti, 1959; Rudyard Kipling, *Cartea junglei*, I–II, pref. Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Bucureşti, 1966; Gabriel García Márquez, *Un veac de singurătate*, pref. trad., Bucureşti, 1971; *Teatru american. 300 de ani în 3 piese de teatru*, Cluj, 1973; Tennessee Williams, *Teatru*, Bucureşti, 1978 (în colaborare cu Anda Boldur şi Dana Crivăţ).

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, IX, *302–303*; Piru, *Panorama*, *150–151*; Barbu, *O ist.*, I, *349–351*; Dorin Tudoran, *Biografia debuturilor*, Iaşi, 1978, *169–181*; Alexandru Balaci, *Studii şi note literare*, Bucureşti, 1979, *215–221*; Diaconescu, *Dramaturgi*, *234–239*; Faifer, *Dramaturgia*, *57–64*; Dan Grigorescu, *Umanism militant*, RL, 1984, 30; Velea, *Universalişti*, *119–130*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *371–374*; Ghiţulescu, *Istoria*, *428–430*; Ion Truică, *Brazda lui Mihnea*, CRC, 2004, 4; Ilarie Hinoveanu, *Mihnea Gheorghiu, strălucit cărturar european* (*I–II*), „Lamura", 2004, 33–38; Florea Firan, *Mihnea Gheorghiu*, „Scrisul românesc", 2006, 7–8; Popa, *Ist. lit.*, I, *146–148*, II, *998–999*; Micu, *Critici prozatori*, *171–176*. ***S. V.***

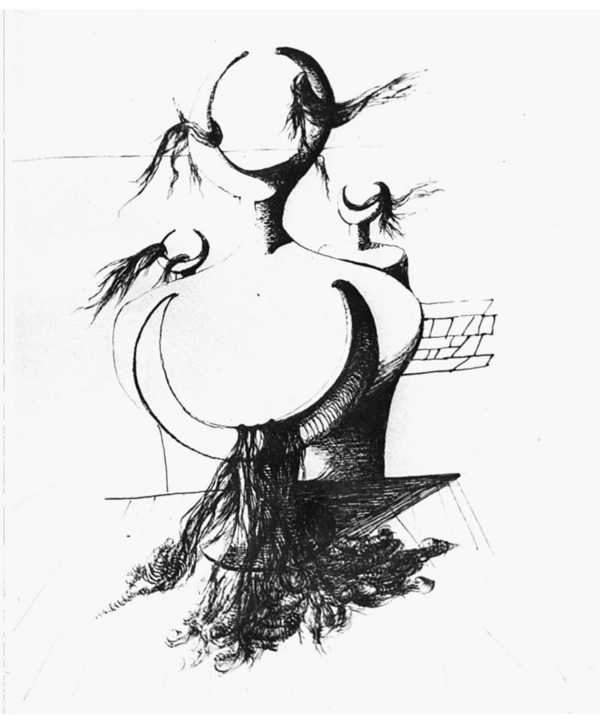
GHEORGHIU, Taşcu (29.IX.1910, Constanţa – 17.X.1981, Bucureşti), traducător, poet, publicist. Este fiul Iuliei şi al lui Nicolae Gheorghiu. Părinţii, aromâni, erau originari din Grecia. După ce urmează Liceul „Mircea cel Bătrân" la Constanţa, se înscrie la Universitatea din Bucureşti, unde îşi va lua licenţa în filosofie.

Împreună cu Virgil Teodorescu şi Mircea Pavelescu editează la Constanţa, în 1932, revista „Liceu", în paginile căreia se cultivă literatura de avangardă

şi unde **G.** publică, sub pseudonimul Şuly, texte de factură urmuziană. În anii ’30 semnează articole şi reportaje în săptămânalul bucureştean de stânga „Reporter”. În deceniile următoare colaborează cu recenzii la noua serie a revistei „Viaţa românească”, la „Secolul 20” şi la „Contemporanul”. Se face cunoscut datorită remarcabilelor traduceri din lirica franceză apărute în „Iaşul literar”, „Orizont”, „Secolul 20”, „Viaţa românească”, în mare parte incluse într-o amplă antologie din 1966. A mai semnat versiuni în româneşte, rămase în reviste, din Marcel Proust, Jean-Paul Sartre, Alain Robbe-Grillet. De excepţională acurateţe şi expresivitate sunt şi tălmăcirile din literatura italiană (Emilio Cecchi, Luigi Pirandello ş.a.), traducerea romanului *Ghepardul* al lui Giuseppe Tomasi di Lampedusa fiind distinsă cu un premiu al Uniunii Scriitorilor (1964). Alt premiu al Uniunii Scriitorilor i s-a decernat în 1977 pentru transpunerea în limba română a poemelor lui Lautréamont, *Cânturile lui Maldoror*, de un deosebit rafinament în echivalările lexicale şi în frazare.

SCRIERI: [*Versuri*], în *Avangarda literară românească*, îngr. şi introd. Marin Mincu, Bucureşti, 1983, *357–363*. **Traduceri:** James Aldridge, *Pagini alese*, Bucureşti, 1953 (în colaborare cu Dan Duțescu); Louis Aragon, *Poeme*, pref. Valentin Lipatti, Bucureşti, 1958; Th. Pieridis, *Simfonia cipriotă*, Bucureşti, 1959, *Un poet străin se plimbă prin Bucureşti*, Bucureşti, 1961; *Poeţi nordici*, Bucureşti, 1962 (în colaborare cu Veronica Porumbacu); William Shakespeare, *Pericles*, în Shakespeare, *Opere*, X, Bucureşti, 1962; *Antologia poeziei chineze clasice*, îngr. Romulus Vulpescu, Bucureşti, 1963 (în colaborare); Giuseppe Tomasi di Lampedusa, *Ghepardul*, pref. A. E. Baconsky, Bucureşti, 1964; François Billetdoux, *Trebuie să treci prin nori. Epopee burgheză în cinci mişcări*, Bucureşti, 1967; Luigi Pirandello, *Răposatul Mattia Pascal*, pref. Edgar Papu, Bucureşti, 1968; *Poezie nordică modernă*, I–II, Bucureşti, 1968 (în colaborare cu Veronica Porumbacu și Petre Stoica); Robert Desnos, *Noaptea nopţilor fără iubire*, pref. Vasile Nicolescu, Bucureşti, 1969 (în colaborare cu Vasile Nicolescu); Guillaume Apollinaire, *Scrieri alese*, îngr. Virgil Teodorescu, pref. Vasile Nicolescu, Bucureşti, 1971 (în colaborare); Robert Sabatier, *Prinţul*, pref. trad., Bucureşti, 1974; Lautréamont, *Opere complete. Cânturile lui Maldoror*, pref. Romul Munteanu, Bucureşti, 1976; Arthur Rimbaud, *Un anotimp în infern. Iluminările*, pref. Irina Mavrodin, Bucureşti, 1979.

Desen de Tașcu Gheorghiu

Repere bibliografice: Grigore Hagiu, *Taşcu Gheorghiu*, LCF, 1972, 35; Constanţa Călinescu, Ion Faiter, *Dimensiunile unor vocaţii*, Constanţa, 1979, *321–343*; Adrian Păunescu, *Sub semnul întrebării*, ed. 2, Bucureşti, 1979, *277–283*; Vladimir Colin, *Şuli*, RL, 1981, 43; Gheorghe Tomozei, *Un cavaler al nopţilor bucureştene*, FLC, 1981, 45; Gelu Ionescu, *Orizontul traducerii*, Bucureşti, 1981, *209–213*; Pop, *Avangarda*, *212*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *374–375*. ***C.Pp.***

GHEORGHIU, Val [Valerian] (25.I.1934, Dorohoi – 28.V.2017, Iași), prozator, eseist. Este fiul Elisabetei (n. Răileanu) şi al lui Mihai Gheorghiu, funcţionar de tribunal; prenumele la naştere: Valerian. Urmează clasele primare (1942–1945), gimnaziul şi liceul (1945–1952) în oraşul natal. Chiar dacă de pe acum pictura prinde să exercite asupra-i un irezistibil apel, sub presiunea unei anumite conjuncturi tânărul se orientează către filologie, devenind student al facultăţii de profil a Universităţii ieşene (1953–1957). După absolvire este încadrat ca desenator la „Flacăra Iaşului” (1957–1967), de unde se transferă ca redactor la revista „Cronica” (1967–1976) şi apoi, tot în funcţia de redactor, la Editura Junimea (1976–1985). Se manifestă în spaţiul cultural ieşean ca pictor, în 1961 el trăind emoţiile primei expoziţii personale. Vor urma multe altele, personale sau de grup, în ţară şi în străinătate. În anul 2000 avea să primească Marele Premiu pentru Pictură, iar în 2004 Premiul de Excelenţă, atribuite de filiala ieşeană a Uniunii Artiştilor Plastici; era, oficial,

membru al breslei din 1968. Pictor de elită, **G.** figurează, cu succinte caracterizări, în *Dicționarul artiştilor plastici contemporani* (1976) al lui Octavian Barbosa, în *Dicţionar de artă modernă şi contemporană* (2002) de Constantin Prut ş.a. În 1985 criticul Virgil Mocanu i-a consacrat un album monografic, ilustrat cu grăitoare reproduceri. În 1990 **G.** a scos un promiţător „periodic de artă plastică", „Mona Lisa", care s-a oprit din păcate la primul număr, iar în 2002 şi-a văzut editat şi un album, *Uşi celebre. Uşi umile*, cu o substanţială prefaţă de Alexandru Zub, ilustrând o expoziţie din 1995 care a stârnit multe ecouri. Crochiurile, desenele, tablourile sale filtrează materia concretă, percepută cu acuităţi senzoriale, în stilizări ce mizează, în tropismul lor către un conceptual bătând spre metafizic, pe rigoarea severă a formelor şi simbolismul cromatic. Un elegant catalog de expoziţie, cultivând acelaşi tip de mister, poartă titlul *Uşile muzeelor literare* (2006).

Ca scriitor, **G.** îşi face apariţia, cu proză şi însemnări despre artă, în presa ieşeană. Din 1960 numele lui poate fi întâlnit în „Iaşul literar", „Cronica", „Convorbiri literare" (unde susţine rubrica „Brize"), dar şi în „Arta", „România literară" ş.a., din afara urbei. Textele lui, omogene, cu o marcă stilistică distinctă, se cereau strânse între tartajele unei cărţi, ceea ce se şi întâmplă începând cu *Arlechin în iarbă* (1972), după care vor urma *Viaţa în teleferic* (1979), *Vieţile după Vasari* (1980), suită de reflecţii percutante despre mânuitorii de penel, *Madona cu gâtul lung* (1987), *Mă-ntorc în Bermude* (1999), *Pretenţiile barcagiului Caron* (2000), *Omul din gard* (2009), *Secvenţe franceze* (2009). Citadin de speţă boemă, cu voluptatea deambulărilor vesperale, **G.**, acest „crai" de urbe veche, e un matein care se regăseşte pe sine în proza de atmosferă. În faptul serii, sub pulverulenţa razelor de lună, solitarul hoinăreşte nostalgic prin Iaşii care mai păstrează ceva din pitorescul şi poezia de altădată, săvârşind un ceremonial pândit, mereu, de neprevăzut. Îl aşteaptă, ciudat privilegiu, o întâlnire cu fantasmele. Ca în Mircea Eliade, uliţele cu denumiri evocatoare (Zlataust, Vovidenie, Patruzeci de Sfinţi – murmurul unui discurs îndrăgostit) duc spre o zonă de bizare interferări, unde diurnul glisează, ca împins de o mână nevăzută, în fantastic. Printr-o fantă secretă, printr-o „falie neagră" (albăstrie, alburie), ba se insinuează, ba năvăleşte incredibilul. O uşoară mişcare de baghetă şi se declanşează „surpriza". Într-un „balans" produs printr-o tehnică, uşor manieristă, a ambiguizării, firescul, în insolitele „scene, scenuţe" ce se înfiripă, se răstoarnă, neliniştitor sau în tumbe arlechineşti, în neverosimil. Tărâm învăluit în „pâclă", „fumuriu", „ceţos", cu irizări de enigmatic, de suprareal, în care printre indescifrabile rumori purtând înţelesuri ascunse dănţuieşte funambulescul, se scălâmbăie caricaturalul, se iţeşte, sub acelaşi cearcăn al reverberărilor, plăsmuirea extravagantă. Dând brânci banalului şi scoţându-l din cadru, fantasmagoricul nu este doar un capriciu aţâţător, ci, în climatul difuz al incertitudinii, provoacă inexplicabile înfiorări. Hălăduielile în lucoarea incertă a asfinţitului – o elocvenţă mută are, în descrieri, magia ca şi impresionistă a luminii – tind să fie ori să apară ca o iniţiere în necunoscut. De veghe, luciditatea propune în aceeaşi, continuă, pendulare soluţia „deriziunii". Melancolia, efect al reveriei, se împrăştie printr-un, nu rareori maliţios, surâs. Cu senzualitatea lui calificată pentru tot ce-i catifelat, diafan, mlădios, **G.** nu pierde din ochi, preţăluind-o când cu tandreţe virilă, când cu subţire ironie, femeia. Dar portretistica acestor proze tincturate de livresc (Marcel Proust nu-i doar o reminiscenţă de lectură, ci, ca şi Mateiu I. Caragiale, se propagă în ondulaţiile rostirii) şi ispitite de ludic (aici ar intra micile cochetării textualiste) prinde un relief expresiv în regimul grotescului. Un grotesc dându-şi mâna cu ciudăţenia. Zurlii, haioşi, trăsniţi şi alte soiuri de ipochimeni apar şi dispar ca într-o părere. Ici plutind în graţioase volute peste acoperişuri, ca în onirismele lui Chagall, colo dansând vaporos, precum în reveriile lui Matisse, dincolo ţopăind macabru cu un schelet, ca într-o binecunoscută suită de Saint-Saëns. Cu „măşti" închipuite parcă de Munch, Ensor, Nolde. Totul, în haloul propriu acestor scrieri ce tânjesc după crepuscul. Preumblările agale ale lui **G.**, deambulările de citadin incorigibil sunt nu doar hoinăreli în imediat, generând impresii fine sau salturi în neprevăzut, ci (şi) păşiri în alte vremuri, în „cealaltă Românie", cu aura ei de aristocratism pierdută în „coşmarul comunist". România frumoasă, aceea din răstimpul interbelic, despre care pomenesc nostalgic rânduri din jurnalul intitulat *Cinci degete-n*

ochi (2007). După acea „boierie” a spiritului şi a manierelor tânjeşte boemul indispus de izbucnirile de mitocănie, de năclăielile de sordid. Nu se refugiază, cu toate astea, în chietudinea atelierului de pictură. E un împătimit al trotuarelor, pe care le parcurge cu silueta-i elegantă şi mină îngândurată la ceas de seară. Flanând-flanând, artistul reţine cu ochi ager câte o scenă nostimă sau o privelişte numai bună de transpus într-un tablou, un instantaneu tuşant ce colorează „spectacolul vivant” de pe străduţele încărcate de amintiri ale oraşului care încă îşi păstrează aerul inconfundabil. În *Omul din gard* (2009) **G.** aduce o exigentă selecție din proza sa, care ar ținti să surprindă „inefabilul – nu lipsit de patina unui romantism cumva desuet”. *Secvențe franceze* (2009) e un jurnal ținut în timpul unui sejur la Paris și la Tours. Pictorul se lasă sedus încă o dată de capodoperele din muzee, privindu-le cu o emoție vie, concurată de reflecția analitică, dar e fascinat și de spectacolul străzii, unde ochiul este atras mai ales de siluetele feminine. Un text alert, histrionic, teatral-frivol. Pictor de rafinate viziuni, aspirând spre esenţe, **G.** este, potrivit lui Gheorghe Grigurcu, şi „un scriitor din stirpea pe cale de dispariţie a orfevrilor verbului”. Şartul naraţiunilor sale, în care îndeosebi Iaşii respiră prin toţi porii, vine şi din fina lor modulaţie. Condusă cu eleganţă şi bun gust, ritmată în subtile lentori, fraza nici nu are nevoie de semnătură ca să-şi releve grifa.

SCRIERI: *Arlechin în iarbă*, Iaşi, 1972; *Viaţa în teleferic*, Iaşi, 1979; *Vieţile după Vasari*, Iaşi, 1980; *Madona cu gâtul lung*, Bucureşti, 1987; *Mă-ntorc în Bermude*, Iaşi, 1999; *Pretenţiile barcagiului Caron*, Iaşi, 2000; *Cinci degete-n ochi*, îngr. Liviu Antonesei, Iaşi, 2007; *Omul din gard*, Iaşi, 2009; *Secvenţe franceze*, pref. Al. Călinescu, Iaşi, 2009.

Repere bibliografice: Virgil Mocanu, *Val Gheorghiu*, Bucureşti, 1985; Al. Călinescu, *Arta fragmentului*, CRC, 1987, 49; Liviu Antonesei, *Proză artistă*, „Opinia studenţească”, 1988, 1–2; Val Condurache, *Arlechinul, gimnasta şi oraşul*, RL, 1988, 37; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *375–377*; Ioan Holban, [*Val Gheorghiu*], RL, 1999, 20, 2009, 47, DL, 2009, 82; Florin Faifer, *Un ceremonial al neprevăzutului*, LCF, 1999, 28; Codrin Liviu Cuţitaru, *Nu pot vorbi onest decât la persoana întâi*, OC, 2000, 14; C. Rogozanu, *Proze haiku*, RL, 2000, 12; Gheorghe Grigurcu, [*Val Gheorghiu*], RL, 2000, 19, 2007, 17, 18, 2010, 22–23; Holban, *Ist. lit.*, II, *174–181*; Bogdan Creţu, [*Val Gheorghiu*], ALA, 2007, 878, 879, OC, 2009, 246. ***F.F.***

GHEORGHIU, Virgil (22.III.1903, Roman – 7.III.1977, Bucureşti), poet, prozator.

Este fiul Silviei Gheorghiu, învăţătoare, şi al lui Miltiade Gheorghiu, ofiţer; prenumele la naştere: Virgil Romulus. Îşi începe studiile în oraşul natal şi le continuă la liceele „N. Filipescu” de la Mănăstirea Dealu şi „Gh. Lazăr” din Bucureşti, în 1922 luându-şi bacalaureatul tot la Roman, la Liceul „Roman Vodă”. Ulterior ia lecţii de pian, în particular, cu Emilia Saegiu (1923–1925), iar în 1925 şi 1926 frecventează cursurile Conservatorului din Bucureşti, avându-i profesori pe D.G. Kiriac şi pe Alfonso Castaldi. Debutează cu un volum de versuri lipsite de originalitate, *Cântările răsăritului* (1925), ulterior renegat, în pofida unei prefeţe încurajatoare, semnată de Demostene Botez. Între 1926 şi 1929 participă la mişcarea de avangardă, contribuind la editarea revistelor de orientare suprarealistă „Prospect” şi „XX Literatura contimporana”. În paralel cu activitatea literară îşi continuă studiile muzicale la Viena (1928–1930) şi la Schola Cantorum din Paris (1930–1932). Revine în ţară, unde frecventează un timp cenaclul Sburătorul, condus de E. Lovinescu. Colaborează la diverse reviste şi ziare, precum „unu”, „Zodiac”, „Bilete de papagal”, „România literară” , „Adevărul” , „Discobolul” ş.a.

În 1933 lui **G.** îi apare volumul de versuri *Febre*, văzut de critică şi de poetul însuşi ca un nou debut, deoarece se dovedea superior stilistic şi imagistic celui anterior, chiar dacă influenţa bacoviană este evidentă, mai ales la nivel metaforic („Ce frig li-i morţilor în noaptea-ntâi;/ Şi ploaia-n doliu gri şi monoton/ Nu suna oare pe sicrie surpate/ Ca-n preludiul poetului polon?” – *Toamna*; „Tu adu-mi tăcută, atât cât ştii să porţi/ În răsăritul de oftică şi abecedare,/ Petale în îngândurare,/ Pentru anii fără tine morţi” –*Toamnă cu cântec*). În plus, în poeme ca *Febre*, *Elegie profană*, *Chopin*, *Oraş complet*, *Peisaj* se regăsesc elemente stilistice fie ale clasicismului de tip parnasian, fie ale simbolismului, în cadre vizuale eterogene, semn al experienţei avangardiste.

Aceeaşi formulă artistică este folosită şi în cărţile ulterioare, apărute până în 1944, ce i-au adus autorului Premiul Societăţii Scriitorilor Români pentru sonet (1932, 1935) şi poezie (1942) şi Premiul Fundaţiilor Regale (1935). *Marea vânătoare* (1935) accentuează latura simbolist decadentă a poemelor, marcate pe de o parte de un „lirism dezinvolt şi spontan" (Ov. S. Crohmălniceanu), iar pe de alta de sintaxe imagistice insolite: „Columna unui arbore-n crepuscul/ Împrăştie-n fereastră balsamul evocării./ Odihne rubinii în piscină/ Pe luna şoldului Salomeei,/ Şi tolăniri pe tigri jupuiţi,/ O roabă siriană/ Să-i treacă pântecul regesc/ La rindeaua dulce a uleiului de migdale" (*Poem*). În volumul *Tărâmul celălalt* (1938) lirica sinestezică a lui **G.** îşi găseşte deplina forţă de expresie, ceea ce se petrece, paradoxal, la nivelul structurilor fixe de sonet. Întreaga materie poetică, apropiată tematic de registrul simbolist (reveria agonică, respingerea şi în acelaşi timp atracţia faţă de citadinul maladiv, amurgul în acorduri de clavir sau de marş funebru), se converteşte în secvenţe ce ţin de imaginarul suprarealist: „Să mă sculptez într-un gheţar de vers/ Cu creştet înclinat spre Nadir,/ Ori în genuni deschise de clavir/ Să mă cobor cu foc din Univers" (*Sonet*). Versurile din *Pădure adormită* (1941) marchează un regres în privinţa laturii imagistice, suitele metaforice simplificându-se, diminuându-se numeric şi cedând locul unui lirism din ce în ce mai discursiv (*Augustin Meaulnes, Amintirea fără seamăn, Andersen*), centrat pe o tematică sentimentalist-romantică, a regretului după copilăria pierdută şi după iubirea neîmplinită. Însă cea care pune cel mai bine în valoare talentul, modalităţile de expresie şi afinităţile culturale ale autorului, fie şi cu un lung interval de tăcere impusă, este poezia faunescă din volumele *Cântece de faun* (1940), *Trezirea faunului* (1973) şi *Cântece finale de faun* (1977). În mod surprinzător, autorul nu urmează linia modernist-simbolistă din egloga lui Stéphane Mallarmé şi din preludiul lui Claude Debussy, ci preferă să se apropie de poezia bucolică a Antichităţii eline, interesat, în primul rând, de cântarea naturii înconjurătoare şi de ritmarea succesiunii anotimpurilor cu vârstele fiinţei. Faunul ce aşteaptă, în atmosfera somnolentă a amurgului, întoarcerea cetelor de bacante sperioase devine un alter ego al autorului, care se autotematizează în perioade diferite ale vieţii, la maturitate (*Cântece de faun*), la instalarea şi conştientizarea primelor semne ale bătrâneţii, concomitent cu amorţirea naturii sub fulgii de zăpadă ai primei ninsori (*Trezirea faunului*), şi în imediata apropiere a morţii (*Cântece finale de faun*). În ultimii ani ai celui de-al Doilea Război Mondial activitatea artistică a lui **G.** se desfăşoară mai ales în plan muzical. După ce între 1932 şi 1939 fusese pianist în formaţia Trio Boniş, începe, odată cu lucrarea *Din muzica şi viaţa compozitorilor* (1942), prefaţată de Ionel Teodoreanu, o îndelungată carieră de muzicolog şi de popularizator al muzicii culte. Îi vor apărea, în continuare, studiul monografic despre creaţia enesciană *Un muzician genial: George Enescu* (1944), manualul *Iniţiere muzicală* (1946), precum şi numeroase cronici muzicale în „Credinţa", „Lumea românească", „România", „Azi", „Cuvântul liber", „Muzică şi poezie", „Contimporanul" ş.a. O altă lucrare de muzicologie, referitoare la perioada romantică, *Trei romantici: Chopin, Schumann, Liszt*, a fost lăsată în manuscris, ca şi romanul *Taraful de noapte*. În anii postbelici activitatea de scriitor a lui **G.** se estompează, autorul limitându-se la cariera de pianist în cadrul Filarmonicii din Bucureşti (1948–1967). Revine nesemnificativ, în 1966, cu o antologie de proză fantastică şi de anticipaţie, intitulată *Acul de cravată,* şi cu *Poeme*, volum eclectic, ce cuprinde mai ales elegii, pasteluri şi „peisaje", ancorate prozaic, din ce în ce mai mult, în realitatea timpului, prin care autorul îşi contrazice frecvent convingerile exprimate în *Ars poetica* („Năvod aruncă-ţi viaţa şi inima să prindă/ Din crişuri de imagini, poeme, peşti de aur!"). În cărţile următoare – *Curent continuu* (1968), *Ţinută de seară* (1970), *Sonete* (1975), ca şi în *Trezirea faunului* sau în *Cântece finale de faun*, se încearcă o recuperare a formulei poetice definitorii pentru operele de tinereţe, capabilă să pună în funcţiune dinamica formelor fixe, de unde şi predilecţia pentru sonet şi rondel. Însă distanţa în timp, schimbarea tonului şi a atitudinii auctoriale, de la ironia tinereţii la tristeţea senectuţii, duc la pierderea inefabilului poetic, a exuberanţei jocului metaforic şi, în acelaşi timp, la un mod convenţional de a cultiva contemplaţia. Cu doar câteva zile înaintea morţii, după cum îşi aminteşte criticul Valeriu Râpeanu în prefaţa antologiei *Poezii. 1928–1977* (1986), autorul predase Editurii Eminescu manuscrisul *Cartea rondelurilor*, ce venea să împlinească o „operă alcătuită cu o discreţie exemplară", în care limbajul rafinat al poeziei şi al muzicii interferează. Cartea nu a mai apărut, doar câteva poezii fiind incluse în volumul antologic din 1986.

SCRIERI: *Cântările răsăritului*, pref. Demostene Botez, Iaşi, 1925; *Febre*, Bucureşti, 1933; *Marea vânătoare*, Bucureşti, 1935; *Tărâmul celălalt*, Bucureşti, 1938; *Cântece de faun*, Bucureşti, 1940; *Pădure adormită*, Bucureşti, 1941; *Din muzica şi viaţa compozitorilor*, pref. Ionel Teodoreanu, Bucureşti, 1942; *Un muzician genial: George Enescu*, Bucureşti, 1944; *Iniţiere muzicală*, Bucureşti, 1946; *Acul de cravată*, Bucureşti, 1966; *Poeme*, Bucureşti, 1966; *Poezii*, pref. Camil Baltazar, Bucureşti, 1968; *Curent continuu*, Bucureşti, 1968; *Ţinută de seară*, Bucureşti, 1970; *Trezirea faunului*, pref. Şerban Cioculescu, Bucureşti, 1973; *Sonete*, Bucureşti, 1975; *Cântece finale de faun*, pref. Şerban Cioculescu, Bucureşti, 1977; *Poezii. 1928–1977*, îngr. Elis Buşneag, pref. Valeriu Râpeanu, Bucureşti, 1986. **Traduceri:** B. Champigneulle, *Istoria muzicii*, Bucureşti, 1942.

Repere bibliografice: Constantinescu, *Scrieri*, III, *48–65*; Perpessicius, *Opere*, VII, *153–154*, X, *209-–13*; Călinescu, Opere, II, *932*, III, *1327–1332*; Boz, *Cartea*, *209–213*; Cioculescu, *Aspecte*, *178–181*; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, *174–175*; Streinu, *Pagini*, I, *86–87*; E. Lovinescu, *Aquaforte*, Bucureşti, 1941, *331–334*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *819*, *Ist. lit.* (1982), *904*; Negoiţescu, *Scriitori*, *380–383*; Ion Biberi, *Poezia lui Virgil Gheorghiu*, R, 1967, 3; Manolescu, *Metamorfozele*, *108–109*, *120*; Constantin Cubleşan, *„Poezii” şi „Curent continuu”*, TR, 1968, 47; Piru, *Panorama*, *92–93*; Ion Pop, *„Ţinută de seară”*, TR, 1970, 37; Florin Mihăilescu, *„Trezirea faunului”*, LCF, 1973, 44; Dana Dumitriu, *Cântecele târzii ale faunului*, RL, 1974, 2; Al. Piru, *Virgil Gheorghiu*, RL, 1974, 7; Crohmălniceanu, *Literatura*, II, *562–570*; Nicolae Manolescu, *Pe o pagină de istorie literară*, RL, 1977, 11; *9 pentru eternitate*, îngr. Mircea Micu şi Gheorghe Tomozei, Bucureşti, 1977, *235–274*; N. Carandino, *Virgil Gheorghiu*, TR, 1978, 12; Marian Papahagi, *„…într-un gheţar de vers”*, RL, 1986, 44; Negoiţescu, *Ist. lit.*, I, *329–330*; *Dicţ. esenţial*, *339–342*; Danţiş, *Bucolica*, *156–159*; *Dicţ. analitic*, III, *36–38*; Opriţă, *Anticipaţia*, *422–423*. ***C.M.B.***

GHEORGHIU, Xenophon C. (14.X.1850, Iaşi – 2.I.1928, Iaşi), latinist, istoric literar. Este fiul Frosei (n. Vlahu), urmașă a unei familii venite din Trebizonda (azi Trabzon, în Turcia), și al lui Costache Bârtan-Gheorghiu, proprietar agricol și negustor. A fost trimis de timpuriu în străinătate, urmând studiile gimnaziale la Liceul „Louis le Grand” din Paris, după a cărui absolvire frecventează literele şi dreptul în capitala Franţei. În 1879 îşi ia licenţa în drept. Pentru o perioadă, funcționează ca judecător la Tribunalul din Iași, însă demisionează și pleacă la Bruxelles, unde obține titlul de doctor în drept. Întors în țară este numit profesor de limba latină la Liceul Naţional din Iaşi, unde a predat aproape patru decenii. Între 1884 şi 1905 a fost profesor şi la Institutele Unite din acelaşi oraş. Timp de zece ani a ţinut lecţii de literatură latină la Universitatea ieşeană. A devenit membru al Junimii în 1880. Rezultate ale activităţii sale profesorale pot fi considerate *Antologia latină sau Modele de bucăţi alese din prozatorii şi poeţii latini* (1893), precum şi o ediţie a textului latin al *Bucolicelor* (1909) lui Vergiliu. Cu atenţie deosebită s-a aplecat apoi asupra corespondenţei lui Cicero şi a tratatului său *Despre datorii*, oferind două studii serioase şi bine concepute. Un adevărat specialist se arată **G.** în studiul intitulat *Arta dramatică şi împărţirile teatrului vechi la romani* (1908). Cu acest prilej, el prezintă date precise, organizate cu rigurozitate, despre categoriile de actori, tehnica actoricească, pantomimă, organizarea sălii de spectacol ş.a.

În viaţa literară **G.** s-a făcut remarcat însă printr-o serie de studii despre literatura franceză, având ca obiect scriitori din secolul al XVII-lea. Lucrările sale dedicate lui La Fontaine, Molière, Boileau, Corneille, Racine, J.-Fr. Régnard şi Cyrano de Bergerac, fără a pune în circulaţie idei originale, se remarcă totuşi prin consecvenţa atitudinii. În ansamblu, concepţia lui despre literatură este clasicistă, fapt ce iese în evidenţă atât din manualul de retorică *Praecepta insigniora litteraria* (1904), cât şi dintr-un studiu despre Boileau, autor ale cărui principii le adoptă în bună măsură. **G.** a acordat o însemnătate deosebită caracterului moral al scriitorilor avuţi în vedere, prin prisma căruia a încercat să le judece opera. Influenţat de pozitivismul francez, a afirmat, în paginile „Convorbirilor literare”, importanţa cunoaşterii mediului social în care o operă a apărut, a condiţiilor particulare care au generat-o. Oscilant în alte opinii teoretice, a combătut naturalismul de pe poziţiile clasicismului. Adversar hotărât, pe plan teoretic şi practic, al curentelor literare novatoare, şi-a făcut din clasicismul francez un ideal, pe care l-a păstrat cu statornicie.

SCRIERI: *Încercări critice de literatură franceză, precedate de un studiu de estetică*, Iaşi, 1898; *Starea societăţii şi a republicii romane pe vremea lui Cicerone şi a lui Cesar*, Iaşi, 1901; *Studii după corespondenţa lui Cicerone*, Iaşi, 1901; *Praecepta insigniora litteraria*, Iaşi, 1904; *Studiu critic asupra tractatului lui Cicerone „De officiis”*, Iaşi, 1907; *Arta dramatică şi împărţirile teatrului vechi la romani*, Iaşi, 1908.

Repere bibliografice: Dafin, *Figuri*, I, *53–55*; [Xenophon C. Gheorghiu], „Mişcarea”, 1928, 2, 4, 39, 40; Sadoveanu, *Opere*, XVI, *448–452*; *Dicţ. lit. 1900*, *393–394*. ***D.M.***

GHERAN, Niculae (14.X.1929, Bucureşti), istoric literar, editor, memorialist. Este fiul Profirei (n. Budişteanu) şi al lui Gheorghe Gheran, comerciant. A absolvit Liceul „Gh. Șincai" și Facultatea de Limbă şi Literatură Română a Universităţii din Bucureşti (1959). A urmat și cursurile unei școli tehnice de poligrafie și editură. Între anii 1950 şi 1990 desfăşoară o bogată activitate editorială, parcurgând toate treptele ierarhiei: secretar, apoi consilier al Comitetului de Stat pentru Cultură şi Artă (1964–1968), redactor (din 1970) şi şef de secţie la Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, director cu delegaţie la Editura Meridiane. Debutează în presa literară cu o schiţă umoristică în revista „Tânărul scriitor" (1955). Mai colaborează la „Contemporanul", „Viaţa românească", „Manuscriptum", „Ramuri", „Tribuna", „Steaua", „Polemici" (New York), „Adevărul literar şi artistic" ş.a. A fost decorat cu Ordinul Meritul Cultural (1997 și 2004) şi i s-au acordat Premiul Uniunii Scriitorilor (1980) şi Premiul „Perpessicius" (1981). A fost distins cu Premiul „B.P. Hasdeu" al Academiei Române (2002) și cu Premiul Asociației Scriitorilor din București (2000).

Debutul editorial al lui **G.** este reprezentat de monografia *Gh. Brăescu* (1963), scriitor căruia îi îngrijeşte şi câteva ediţii din operă. Este un prim exerciţiu al editorului şi mai ales al istoricului literar. În bună tradiţie clasică, sunt înfăţişate viaţa şi opera, urmărindu-se meandrele adesea aventuroase ale biografiei şi etapele creaţiei, care evidenţiază valoric, scoţând în prim-plan, pe autorul de schiţe, situat în descendenţa lui I.L. Caragiale şi înrudit cu I.A. Bassarabescu şi D.D. Patraşcanu. Scrisă în epoca dogmatismului, cartea se resimte de presiunea acestuia în interpretarea sociologistă a unor scrieri. Ca istoric literar, **G.** și-a dobândit consacrarea cu ediția critică Liviu Rebreanu, *Opere* (I–XXIII, 1968–2005). La primele trei volume a colaborat cu Nicolae Liu. Aparatul critic, notele şi comentariile ample, variantele reconstituie geneza operei, editorul identificând modelele, raporturile dintre tipuri şi prototipuri, împrejurări biografice, nume de locuri şi personaje, forma primară a unor capitole, receptarea critică. *Tânărul Rebreanu* (1986) şi *Rebreanu. Amiaza unei vieţi* (1989) sunt primele două părţi ale unei trilogii critice proiectate să se încheie cu volumul *Glorie şi amurg*. Folosind şi îmbogăţind materialul documentar comunicat în aparatul critic al ediţiei, istoricul literar îşi propune să clarifice probleme confuze, nedezlegate de vechea exegeză, să elimine ipoteze false şi să vină cu precizări. **G.** a mai publicat, singur sau în colaborare, numeroase ediţii din scrierile lui Liviu Rebreanu, printre care *Caiete* (I, 1974), *Jurnal* (I–II, 1984), *La lumina lămpii* (1981), ultimele două realizate împreună cu Puia Florica Rebreanu. După anul 2000 este prezent în „Adevărul literar şi artistic" cu fragmente memorialistice. **G.** debutase cu proză satirică, dar, cum satira nu era prea bine văzută, s-a lăsat „păgubaș", după cum se menționează în titlul *Arta de a fi păgubaș* al celor trei volume de memorialistică publicate în 2008–2012. Acesta e motivul pentru care tânărul **G.** a renuntat la proză, cum spune, „s-a lepădat de el însuși". Elev de liceu, neavând apetență pentru matematică și chimie, după câteva clase, abandonează școala. Avea doar 14 ani când, sedus de utopia comunistă, devine membru al Tineretului Progresist, nelipsit la ședințele și mai ales la serile de dans și manifestările artistice. În același timp, îi plăcea enorm să citească. La majorat, se înscrie în Partidul Comunist și își desfășoară existența, care se va dovedi aventuroasă, ca activist. Încorporat, i se propune să urmeze o școală a MAI, să devină ofițer de Securitate, profesie pe care o refuză. În consecință, e trimis pentru efectuarea stagiului militar într-un adevărat lagăr de muncă, unde suportă imbecilitatea ofițerilor politruci și ia cunoștință de un analfabetism aproape generalizat. Memorialistica lui **G.**, grupată sub titlurile *Târgul Moșilor*, *Oameni și javre* și *Îndărătul cortinei*, este scrisă pe baza multor fapte autentice, concurând cu istoria. Autorul are, în același timp, condei de prozator, povestește cu vervă pe anumite porțiuni, își înscenează epic biografia, mânuind o limbă mustoasă, colorată, știind să înregistreze cu plasticitate limbajul, când serios și frust, când argotic, diferențiat pe regiuni, profesii și etnii, graiul cu modulații specifice al ardeleanului întâlnindu-se cu jargonul comercial evreiesc ce se vorbea în București, la „Taica Lazăr". **G.** se dovedește mai întâi creator de atmosferă, aceea a mahalalei Oborului, a Colentinei și a Moșilor, a prăvăliilor și mai ales a cârciumilor, unde găsești „băuturi la tot pasul, grătare peste grătare de umbli în fum ca prin ceață". Numele sunt mai totdeauna pitorești: Gică Grăbitu, Sile Ciupitu, Gore Dolofanu, Aurică-Fir-Lalea. Copiii joacă mingea pe maidan, se duc la circ, se dau în lanțuri, aleargă prin „Târgul Moșilor, marea curte

a copilăriei mele", zice autorul, care descrie nunți tradiționale, bătăi crâncene, expunerea provocatoare a „damelor de consumație" de la Crucea de Piatră, destule pagini constituindu-se ca un fel de *ars amandi*. Uneori atmosfera sugerează *Groapa* lui Eugen Barbu, după cum priceperea lui **G.** în arta culinară amintește parcă de un adevărat maestru în domeniu, Nicolae Filimon. Copilăria „fericită" a naratorului se proiectează pe fondul unei atmosfere politice, a legionarismului și antisemitismului agresiv. Mulți români din mahala iau apărarea evreilor, un afiș de culoare verde lipit pe o poartă anunța prevenitor: „Curte românească nu sunt jidani" (dar locuiau acolo câteva familii). Textul insistă apoi asupra atmosferei războiului, a bombardamentelor anglo-americane și a celor nemțești, a venirii masive a rușilor, a trecerii de la „Sehr gut" la „Harașo", de la democrație la comunism. Chiar dacă repetă unele date istorice, **G.** stăruie mai ales asupra perioadei de instaurare a comunismului, a lui Gheorghiu-Dej și a Anei Pauker. Sunt puse în lumină dureroasele teme ale epocii: „lupta de clasă", obsesiva origine socială, industria dosarelor, slugărnicia sub acoperirea „disciplinei de partid", oportunismul, de unde și subtitlul celui de-al doilea volum, *Oameni și javre*. Memorialistul continuă cu descrierea dezastrului care s-a produs în cultură și literatură, cu impunerea nefastului realism socialist, când Eminescu a fost înlocuit cu obscurul și practic neștiutul Neculuță. **G.** se relevă totdeauna un bun portretist, fie că este vorba despre Ana Pauker, de Leonte Răutu sau de Petru Dumitriu, Tudor Arghezi, Alexandru Balaci, Fănuș Neagu, Mircea Zaciu, fie de altul, unul fictiv, bine conturat, al evreului negustor ambulant Herșcu Rudel. În volumul al treilea, *Îndărătul cortinei*, însemnările memorialistice sunt precumpănitor din domeniul editorial în care **G.** a lucrat aproape toată viața. Din această poziție a putut observa nemijlocit evenimente și oameni: repunerea în drepturi a lui Arghezi, interzis multă vreme, deplasarea în plin comunism a lui Mihai Șora la Paris, fost bursier al statului francez din 1939 până în 1948 și acum redactor-șef la Editura de Stat pentru Literatură și Artă din București, la o expoziție de carte, ajutat în Franța de nașul său Eugen Ionescu. Pagini savuroase așterne **G.** despre boema literară și artistică bucureșteană. În afara calității literare memorialistica lui **G.** aduce o critică acerbă și tardivă a sistemului de cultură dirijat politic, a mistificării adevărului istoric, a imposturii. În același timp este o bogată sursă de informații, furnizate de o persoană autorizată, care a văzut mersul lucrurilor din interior, de-a lungul unei jumătăți de secol.

SCRIERI: *Gh. Brăescu*, Bucureşti, 1963; *Tânărul Rebreanu*, Bucureşti, 1986; *Rebreanu. Amiaza unei vieţi*, Bucureşti, 1989; *Sertar. Evocări și documente*, București, 2004; *Cu Liviu Rebreanu și nu numai*, București, 2008; *Liviu Rebreanu prin el însuși*, București, 2008; *Arta de a fi păgubaș*, I–III, București, 2008–2012. **Ediţii:** Gh. Brăescu, *Opere alese*, I–II, introd. edit., Bucureşti, 1962, *La clubul decavaţilor*, I–II, pref. edit., Bucureşti, 1965, *Unde dai şi unde crapă*, postfaţă Gabriel Dimisianu, Bucureşti, 1971; Liviu Rebreanu, *Opere*, vol. I–III, introd. Al. Piru, Bucureşti, 1968 (în colaborare cu Nicolae Liu), vol. IV–XXIII, Bucureşti, 1970–2005, *Caiete*, I, Bucureşti, 1974, *La lumina lămpii*, Bucureşti, 1981 (în colaborare cu Puia Florica Rebreanu), *Jurnal*, I–II, Bucureşti, 1984 (în colaborare cu Puia Florica Rebreanu), *Intime*, București, 2012 (în colaborare cu Fanny Rebreanu); N. Iorga, *Istoria armatei româneşti*, Bucureşti, 1970 (în colaborare).

Repere bibliografice: Al. Piru, *Gh. Brăescu într-o ediţie nouă*, CNT, 1963, 12; Al. Săndulescu, [*Niculae Gheran*], GL, 1964, 3, RITL, 1975, 1, APF, 2011, 7; Mircea Zaciu, *Surprizele unui „dosar"*, MS, 1973, 2; Şerban Cioculescu, *„Tânărul Rebreanu"*, RL, 1986, 14; Al. Dobrescu, *„Tânărul Rebreanu"*, CL, 1986, 4; Constantin Ciopraga, [*Niculae Gheran*], CRC, 1987, 2, CL, 1989, 9; Mihai Ungheanu, *„Tânărul Rebreanu"*, LCF, 1987, 10; Nicolae Manolescu, *Bi(blio)grafie*, RL, 1989, 26; Florin Faifer, *Amiaza creaţiei*, CRC, 1989, 29; Constantin Crişan, *Istoria literară ca roman*, ST, 1990, 11–12; Teodor Tanco, *Niculae Gheran – editor al operei lui Liviu Rebreanu*, TR, 1992, 49; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *380–381*; Ion Vlad, *Farmecul trist al povestirii*, TR, 2009, 156; Mihai Neagu Basarab, *Confertințe freiburgheze și alte scrieri*, II, Onești, 2012, *121–145*. ***Al.S.***

GHERASIM, Vasile (26.XI.1893, Marginea, j. Suceava – 10.II.1933, Cernăuţi), poet, prozator, istoric şi critic literar, traducător. Este primul dintre cei unsprezece copii ai Domnicăi (n. Pomohaci) şi ai lui Gheorghe Gherasim, cântăreţ bisericesc. Întâii ani de şcoală îi face la Marginea, de la vârsta de nouă ani tatăl său trimiţându-l să continue studiile la Suceava. Şi-a luat bacalaureatul în 1914, dar din cauza războiului nu s-a putut înscrie la universitate până spre sfârşitul anului următor, când pleacă în acest scop la Viena. Remarcându-se ca un student foarte bun, primeşte cea mai mare bursă a Universităţii vieneze. În 1915 debutează cu versuri în ziarul sucevean „Viaţa nouă", iar la Viena continuă să-şi exerseze condeiul, scriind

poezii pe care le va publica la venirea în ţară. Student la filosofie, este coleg în anii vienezi cu Lucian Blaga şi D.D. Roşca. Spre sfârşitul războiului, în 1918, se întoarce acasă din cauza privaţiunilor şi se înscrie în anul al IV-lea la Facultatea de Litere şi Filosofie a Universităţii din Cernăuţi, pe care o va absolvi în 1919. În acelaşi an se căsătoreşte cu Hedwiga Herzog şi se stabileşte în Cernăuţi. Numit întâi bibliotecar-asistent la Universitate, devine asistent de limba română la Facultatea de Litere şi Filosofie, funcţionând în acelaşi timp ca profesor de filosofie la Liceul „Aron Pumnul" şi ca suplinitor la Şcoala Normală; din 1922 este numit titular la Liceul de Stat nr. 4. Între timp, în 1921, îşi dăduse doctoratul cu teza *Principiile eticii lui Fr. Jodl, pe baza istoriei sale asupra eticii*, sub îndrumarea profesorului Carl Siegel. Şase ani mai târziu este chemat suplinitor la Catedra de istoria filosofiei. Chiar dacă nu se poate vorbi de un sistem propriu, ideile filosofice ale lui **G.** au o arhitectură personală. Nuanţa dominantă, energetist-vitalistă, purtând pecetea etnicităţii, se dezvoltă în studiile *Etnicul în filosofie. Spre o filosofie românească* şi *Sistemul energiilor conştiente*, apărute în 1928 la Cernăuţi. Lista lucrărilor filosofice este destul de întinsă şi relevă adesea interesul autorului pentru întrepătrunderea câmpurilor de cercetare. Preţuit peste hotare, **G.** a fost ales membru al unor societăţi de prestigiu, precum Kantgesellschaft şi Societas Spinozana. Pe de altă parte, de prin 1923 a colaborat cu Eugen Herzog (socrul său) la întocmirea unei lucrări filologice meticuloase, *Glosarul dialectului mărginean,* care a rămas neterminată. În ultimii nouă ani ai vieţii i s-a încredinţat preşedinţia secţiei locale a Ligii Culturale. Îmbinând bunul gust cu iniţiativa, organizează o serie de conferinţe, spectacole, concerte, şezători ş.a. Cea mai însemnată biruinţă a lui ca preşedinte al Ligii rămâne amplasarea în decembrie 1930 a bustului lui M. Eminescu în parcul Arboroasa din faţa catedralei cernăuţene.

G. desfăşoară de timpuriu o activitate publicistică susţinută. Articole de critică, istorie literară, literatură comparată, poezii, nuvele, traduceri, studii filosofice şi din domeniul pedagogic sunt răspândite cu generozitate în numeroase publicaţii din Bucovina şi din alte părţi ale ţării. Cu oarecare regularitate scrie pentru „Glasul Bucovinei", „Poporul", „Junimea literară", „Gazeta poporului", „Codrul Cosminului" (toate din Cernăuţi), dar semnează şi în „Adevărul literar şi artistic", „Convorbiri literare", „Cultura poporului", „Revista Moldovei", „Transilvania" ş.a. Poeziile sale de început nu sunt cu totul desprinse de influenţe, însă cultura poetică întinsă şi condeiul dibaci se completează. Poetul îi cere muzei „glas de clopot" pentru cuvânt, iar micile frământări ale eului, concertate, susţin dorinţa de izbăvire a lumii de tot ce are rău. În cântecul despre natură, iubire, suferinţă, viaţă, expresia traduce o sensibilitate modernistă. Adesea **G.** se află sub tutela lirică a lui Eminescu, dar intuieşte adierea unui „cântec nou". Versuri în curgere impetuoasă încearcă să dea sugestia puterii implacabile a destinului (*Mare!...*), dominant fiind însă lirismul solar (*Devenire*, *Al vieţii mele soare...* ş.a.). Poetul scrie, de asemenea, balade fantastice, dintre care una mai reuşită (*Acvina*), şi alte stihuri modelate după specii folclorice. Cele mai multe poeme sunt adunate în volumul *Poezii* (1934), apărut postum. Scriind şi proză, **G.** îşi ilustrează în parte concepţia filosofică. Protagoniştii nuvelelor sale, romantici cerebrali, cu model în Dionis, îşi plăsmuiesc o lume a lor, de oameni singuratici, cu pasiune pentru artă şi crezând profund în Dumnezeu. În *Emaus* filosoful se străduieşte zadarnic să înţeleagă pe cale raţională legile vieţii. Asemenea lui, personajele din *Orfanul*, *Înspre soare...* şi din *Turnul din Soroceni* încearcă să pătrundă intuitiv adevărul care nu se dezvăluie raţiunii şi, luminaţi de suferinţă, înţeleg că moartea nu este sfârşitul vieţii, ci o altă formă a ei. Procedee narative mai puţin obişnuite motivează, în parte, excesele de artificialitate în limbaj. Epicii nu-i lipseşte totuşi vigoarea nici atunci când există multă aplicaţie psihologică (*Ultimul proces al primului-procuror Eugeniu Arbore*). Năzuinţa către realizări cu sigiliu artistic pare să explice, în cazul lui **G.**, gustul în distingerea valorilor estetice. A scris, cu simţ al proporţiilor, despre Eminescu, I.L Caragiale, Lucian Blaga, Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Ioan Slavici, Vasile Alecsandri, Al. Vlahuţă ş.a. Contribuţia lui la istoria literaturii române se leagă însă de numele lui Eminescu. Încă din 1922, în mai multe articole, stabileşte datele cele mai sigure despre originea românească şi despre unele momente din activitatea poetului, iar în comentarea operei susţine, oarecum paradoxal, teza unui optimism funciar, cu rădăcini în iubirea profundă (*Eminescu ca optimist*). Pesimismul schopenhauerian s-ar fi manifestat numai în episoade trecătoare (*Influenţa lui Schopenhauer*

asupra lui Eminescu). Puţine studii de istorie şi critică literară îi apar în volum: *Caragiale idealist* (1923), *Alexandru Vlahuţă, poetul onestităţii* (1928), *Moderne rumänische Erzähler (eine teoretische Grundlegung)* (1928) ş.a. Fascinat din primii ani ai studenţiei de nume mari ale culturii universale, scrie la maturitate destul de mult despre F.M. Dostoievski, August Strindberg, A.P. Cehov, Henrik Ibsen, Goethe ş.a. Ajuns la un bilingvism desăvârşit, dă o serie de traduceri şi imitaţii reuşite după Friedrich Nietzsche, Schiller, Hebbel, precum şi unele transpuneri din Lenau, Schopenhauer şi Franz Werfel. De asemenea, în „Czernowitzer Allgemeine Zeitung" publică versiunea germană a unor poezii de Lucian Blaga şi Aron Cotruş.

SCRIERI: *Caragiale idealist*, f.l., 1923; *Ipoteştii lui Eminescu*, Cernăuţi, 1924; *Piatra Neamţ* (în colaborare cu Ionel Manu), Cernăuţi, 1927; *August Strindberg als Künstler und Philosoph*, Cernăuţi, 1927; *Alexandru Vlahuţă, poetul onestităţii*, Cernăuţi, 1928; *Etnicul în filosofie. Spre o filosofie românească*, Cernăuţi, 1928; *Moderne rumänische Erzähler (eine teoretische Grundlegung)*, Cernăuţi, 1928; *Filosofia dinamismului vital a lui Vasile Pârvan*, Cernăuţi, 1929; *Înspre soare*, Cernăuţi, 1929; *Concepţia istorică a lui Nicolae Iorga*, Cernăuţi, 1931; *Concepţia vieţii în poeziile lui Alecsandri*, Cernăuţi, 1931; *Poezii*, îngr. Constantin Loghin, Cernăuţi, 1934; *Ultimul proces al primului-procuror Eugeniu Arbore*, Cernăuţi, 1934; *Eminescu şi Bucovina* (în colaborare), Cernăuţi, 1943; *În satul Eminovicenilor*, Bucureşti, 1943; *Mihai Eminescu*, îngr. şi pref. George Muntean, Iaşi, 1977.

Repere bibliografice: D. Marmeliuc, *Vasile Gherasim*, „Junimea literară", 1933, 1–3; Constantin Loghin, *Antologia scrisului bucovinean până la Unire*, I, Cernăuţi, 1938, *210–218*; Şerban Cioculescu, *Cine a fost Vasile Gherasim*, RL, 1977, 43; Gavril I. Crăciun, *Contribuţia lui Vasile Gherasim la dezvoltarea gândirii filosofice româneşti în contextul filosofiei europene*, „Analele Bucovinei", 1995, 1; Satco, *Encicl. Bucovinei*, I, *424–425*; Gavril I. Crăciun, *Vasile Gherasim: un intelectual european*, pref. Marin Gherasim, Suceava, 2008. ***V.P.S.***

GHEREA, Ioan D. (19.VI.1895, Ploieşti – 16.XII.1978, Bucureşti), eseist, prozator, traducător. Este cel de-al treilea copil al Sofiei (n. Parcevschi) şi al lui Constantin Dobrogeanu-Gherea. A învăţat mai întâi acasă şi apoi la Liceul „Sf. Petru şi Pavel" din Ploieşti, absolvind secţia reală. Împreună cu sora lui mai mare, Ştefania, şi cu soţul ei, criticul literar Paul Zarifopol, locuieşte o vreme în Germania, mai ales la Leipzig, şi în Italia, de unde se întoarce la începutul Primului Război Mondial. În casele din Ploieşti şi Sinaia ale tatălui său, dar şi în Germania, **G.** a avut prilejul de a-i cunoaşte pe I.L. Caragiale, cu al cărui fiu mai mic, Luca, a fost prieten, pe Barbu Delavrancea, Al. Vlahuţă, George Coşbuc, Panait Cerna, Sextil Puşcariu ş.a. Despre I.L. Caragiale, Mateiu I. Caragiale sau despre George Enescu a scris amintiri în care portretul trasat cu linii sigure stă alături de anecdota revelatoare. Prin 1927 sau 1928 l-a acompaniat, ca pianist, pe Enescu într-un şir de concerte prin ţară. O amplă încercare de filosofie a eului, *Le Moi et le monde. Essai d'une cosmogonie anthropomorphique*, apărută în 1933 la Paris, iniţial în „Revue de métaphysique et de morale", apoi separat, a fost reluată, în 1938, la Paris şi la Bucureşti; o ediţie în limba română, *Eul şi lumea*, va fi realizată postum, abia în 1984. Eseurile dedicate literaturii şi alte contribuţii filosofice i s-au tipărit în „Revue philosophique" (Paris), „Viaţa românească", „Adevărul literar şi artistic", „Kalende", „Revista Fundaţiilor Regale", „Revista de filosofie", „Manuscriptum" ş.a. A mai semnat versiuni româneşti din scrierile lui Francis Jammes, Thomas de Quincey, Heinrich Mann şi a tradus în limba franceză *Sfârşit de veac în Bucureşti* de Ion Marin Sadoveanu.

Romanul *Nevinovăţiile viclene*, pe care revista „Viaţa românească" l-a publicat în 1920, rod al colaborării cu Luca I. Caragiale, este o tentativă, în linii mari reuşită, de analiză a psihologiei adolescenţilor. Efortul de depersonalizare a stilului face greu detectabile contribuţiile proprii ale celor doi autori. Textul depăşeşte însă un probabil stadiu iniţial de exerciţiu sau de simplu joc prin elementele, moderne atunci, ale scriiturii, prin fineţea şi adecvarea cu care sunt urmărite reacţiile personajelor, în primul rând cele ale copiilor şi adolescenţilor, prin prospeţimea şi umorul dialogurilor. Un intelectual de sorginte pascaliană, pentru care ironia este, de asemenea, un mijloc firesc de expresie, se arată **G.** în publicistica răspândită în presă şi strânsă în volumul *Eseuri* din 1971, prefaţat de Şerban Cioculescu. Sunt glose aparent fără pretenţii, dar pline de miez, rezultat al reflecţiilor unui cititor profund, exersat, al literaturii lui L.N. Tolstoi, F.M. Dostoievski şi, deopotrivă, al aceleia a lui Marcel Proust, Paul Valéry, Francis Jammes sau Knut Hamsun. Rigoarea unor demonstraţii, relativizată de un zâmbet complice, plăcerea de a ridica obstacole şi de a le escalada, ascunzând cu discreţie dificultăţile, interesul pentru controversa

lipsită de accente inferior polemice sunt trăsături distinctive ale scrisului său. Se adaugă cutezanţa – justificată de preocupările filosofice – de a se avânta în speculaţii dintre cele mai abstracte, ceea ce îl apropie oarecum de Paul Zarifopol, mentor al propriei adolescenţe. **G.** este însă, spre deosebire de criticul de la „Revista Fundaţiilor Regale", un comentator care se lasă adesea sedus de farmecul notaţiei impresioniste, iar ochiul său trece nu rareori cu înţelegere, cu o bonomie deprinsă de la Anatole France, unul dintre scriitorii săi preferaţi, mereu citit, peste discrepanţele şi limitele textelor discutate.

SCRIERI: *Le Moi et le monde. Essai d'une cosmogonie anthropomorphique*, I–II, Paris, 1938; ed. Bucureşti, 1938; ed. (*Eul şi lumea*), tr. Mariana Noica, îngr. Gh. Vlăduţescu, Bucureşti, 1984; *Amintiri*, Bucureşti, 1968; *Nevinovățiile viclene* (în colaborare cu Luca Ion Caragiale), Bucureşti, 1968; *Despre câteva absurdități folositoare*, Bucureşti, 1971; *Eseuri*, pref. Şerban Cioculescu, Bucureşti, 1971. **Traduceri:** Thomas de Quincey, *Spovedania unui mâncător de opiu*, Bucureşti, 1946; Francis Jammes, *Romanul unei fete pătimaşe*, Bucureşti, f.a; Heinrich Mann, *Supusul*, Bucureşti, 1954 (în colaborare cu Ion Frunzetti); Ion Marin Sadoveanu, *Fin de siècle à Bucarest*, Bucureşti, 1958.

Repere bibliografice: Puşcariu, *Călare*, *119*; Ion Biberi, *Lumea de mâine,* Bucureşti, 1945, *198–205;* Ileana Corbea, *Convorbire cu Ioan D. Gherea*, MS, 1975, 4; Barbu Cioculescu, *Luca I. Caragiale*, MS, 1978, 2; Alexandru Paleologu, *Ioan D. Gherea*, RL, 1979, 2; Piru, *Ist. lit.*, *275*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *381–383.* ***R.Z.***

GHERGHEI, Grişa (30.XI.1936, Galaţi – 12.XI.2014, Bucureşti), poet. Este fiul Suricăi Segal (n. Moise), funcţionară, şi al lui Leon Segal, muncitor tipograf; prenumele la naştere: Herş. A urmat şcoala elementară şi liceul la Galaţi (absolvit în 1955), frecventând apoi, tot în oraşul natal, timp de trei ani, Facultatea de Chimie Alimentară; în 1965 a absolvit aici Facultatea de Filologie, funcţionând, în continuare, ca bibliotecar la Biblioteca „V.A. Urechia". Debutează în paginile de cultură ale ziarului gălăţean „Viaţa nouă", în 1956. Este membru fondator al revistei „Pagini dunărene", unde își publică şi producţiile proprii, redactor-șef, din 1991, al săptămânalului „România" . Mai colaborează la „Iaşul literar", „Luceafărul", „România literară", „Contemporanul", „Ateneu" ş.a. În 2005 i s-a acordat Premiul Opera Omnia.

Volumul de debut al lui **G.**, *Nici o tangentă la inimă!* (1968), prezintă un poet fără o pecete stilistică specifică, evoluând pe traiectoria unui neomodernism cuminte, vizibil marcat de două modele, Nichita Stănescu şi Nicolae Labiş. O lirică a sentimentului, cantabilă (uneori pe tipar folcloric), neelaborată, spontană până la facilitate. O constantă e lapidaritatea versului: poezii şi versuri scurte, cu o tăietură rapidă, precisă. Cărţile următoare nu demonstrează o vocaţie autentică, texte întregi sau doar versuri şchioapătă, mimând adesea un sentiment ori o semnificaţie obscură. De cele mai multe ori tensiunea, emoţia pe care poetul încearcă să le imprime versurilor, prin intermediul sugestiei sau al confesiunii directe, sunt artificiale. Tendinţa de a urma modelul poeziei conceptuale stănesciene conduce la construcţii artificioase. Laitmotivele sunt cuvinte-metaforă, precum numele, semnele, urmele, sângele, timpul, piatra etc., uzitate în secolul trecut de mai toţi epigonii anilor '70. Cealaltă tonalitate exersată este una vitalistă, senină, în poezii „concrete", simple, care cântă misterul lumii şi al vieţii. Un exemplu paradigmatic ar fi *Din senin*, care deschide volumul *Pragul de sus* (1979), unde fericirea existenţială se asociază cu aceea de a rosti cuvântul poetic: „e un cuvânt în aer/ care trebuie rostit din senin". **G.** încearcă, mai ales odată cu *Armuri* (1971), să aplice și o estetică a vagului. Unele texte cu aer de parabolă îi reuşesc – bunăoară *Aş vrea*, în care tema dublului, a străinului răbufneşte cu o violenţă mai puţin obişnuită: „mi-aş desface armura/ şi trecându-mi sângele/ pe un drum ascuns/ voi striga/ ho ho ucideți-l/ e fratele meu măcelarul/ şi a vrut să vă ducă de nas/ apoi/ uite cum mor/ mor aici în spatele scutului/ abia acum/ şi pentru moartea ta/ învingătorule." În ultimele cărţi limbajul se mai precizează, se rafinează, atât în versurile ludice şi colocviale, cu aer optzecist, cât şi în cele grave, meditative, cu miză metafizică sau socio-morală, *Ţara florilor de câmp* (2011) adăugând o nuanţă de revoltă cinic-dezabuzată. Cartea *Boemi sub dictatură* (2002) reuneşte portrete, evocări şi reconstituiri ale unor personaje şi întâmplări din viaţa boemei bucureştene de dinainte de 1989. Pucă, Pîcă, Nicolae Velea, Grigore Hagiu (*O nuntă de pomină*), Virgil Mazilescu, Tudor George, Leonid Dimov sunt câţiva dintre eroii acestor povestiri „adevărate", scrise într-un limbaj boem el însuşi, în diverse gradaţii, de la pitoresc până la vulgaritate,

frizând uneori paradoxul: „A fost o noapte pe care n-am îndrăznit să o povestesc nimănui, pentru că a durat două zile”. Și în *Fanfara de fluturi* (2010) sunt adunate interviuri, cronici, publicistică diversă, dar și câteva povestiri. *Maxime cu zecimale* (2008) este o colecţie de maxime umoristice cu mesaj moral, politic sau social subversiv, multe reuşite: „Nu există femeia altuia”, „Femeia nu trebuie întreţinută din scurt”, „Coteţul unui animal politic are cel puţin şapte acoperişuri”, „Toarnă-l până nu mai simte”, „Măgarul nu vinde pielea stăpânului departe de casă”, „Putem ierta fericirea cuiva, dacă nu durează prea mult”.

SCRIERI: *Nici o tangentă la inimă!*, Bucureşti, 1968; *Înmulţirea cu unu*, Bucureşti, 1969; *Armuri*, Bucureşti, 1971; *Pragul de sus*, Bucureşti, 1979; *Urma*, Bucureşti, 1982; *Şirul indian*, Bucureşti, 1991; *O cafea sub un cearcăn*, pref. Dan Cristea, Bucureşti, 1997; *Culisele raiului*, Bucureşti, 2000; *Boemi sub dictatură*, Bucureşti, 2002; *Cartea somnului*, Bucureşti, 2005; *Maxime cu zecimale*, Bucureşti, 2008; *Fanfara de fluturi*, București, 2010; *Ţara florilor de câmp*, Bucureşti, 2011.

Repere bibliografice: D. Micu, *„Nici o tangentă la inimă!”*, GL, 1968, 31; Dinu Flămând, *„Armuri”*, LCF, 1971, 13; Laurenţiu Ulici, *„Armuri”*, CNT, 1971, 23; George Chirilă, *„Pragul de sus”*, CNT, 1980, 24; Cristian Livescu, *Viaţa poeziei*, ATN, 1983, 9; Geo Vasile, [*Grișa Gherghei*], LCF, 1997, 45, 2004, 1;*Dicţ. scriit. rom.*, II, *383*; Octavian Soviany, *Panoramele paradisului*, LCF, 2000, 44; Roxana Răcaru, *Culise şi ironii*, RL, 2000, 46; Boris Marian Mehr, *Poetul Grișa Gherghei*, „Realitatea evreiască”, 2005, *235*. ***R.D.***

GHERGHEL, Alexandru (27.IV.1879, Pitești – 20.XII.1951, Constanţa), poet. Este fiul Minei și al lui Ion Gherghel, profesor de germană. A făcut liceul la „Sf. Sava” din Bucureşti şi la Piteşti, iar din 1904 urmează studii universitare de drept şi litere în Capitală, unde i-a avut colegi pe Vasile Pârvan, Panait Cerna, Ion Petrovici, I. Dragoslav, Oreste Georgescu. A beneficiat în 1908 de o scurtă specializare în drept la Berlin, după care, întors în ţară, a ocupat un timp funcţii administrative în Tecuci şi Focşani, pentru a se stabili, în 1911, la Constanţa. Aici a fost la început profesor, apoi a practicat cu succes avocatura, ajungând în posturi înalte: prefect de Caliacra, iar în final decan al Baroului constănţean. Încă elev la Piteşti, **G.** a scos împreună cu colegul şi prietenul său Ion Minulescu o foaie literară, „Luceafărul”, suspendată după o lună de directorul liceului. Viitorul poet se va apropia de cenaclul macedonskian, colaborând la „Literatorul” şi la „Pleiada”, apoi de gruparea simbolistă a revistei „Vieaţa nouă”, la care va publica numeroase versuri între 1905 şi 1918. Numele său mai apare în „Luceafărul” (Sibiu), „Convorbiri literare”, „Farul”, „Epoca”, „Pagini literare”, „Paloda literară”, „Cuvântul”, „Dobrogea jună”, „Dobrogea literară”, „Analele Dobrogei”, „România de la Mare” „Cronicarul” ş.a.

Cântece în amurg, prima carte a lui **G.**, apărută în 1906, pare să dea expresie unui temperament romantic, bântuit de nostalgia amintirilor erotice, retrăite monocord şi obsesiv, într-un cadru şi o atmosferă impregnate, pe alocuri, de accente eminesciene. Treptat, sub influenţa cenaclului macedonskian şi a celui de la „Vieaţa nouă”, poetul se apropie de simbolism, care va da tonalitatea dominantă a volumelor *Insula uitării* (1924), *Raze şi umbre* (1933) şi *Solitare* (1935). El cultivă acum poezia parcurilor desfrunzite, a decorului autumnal, fiorul exotic, aspiraţia spre orizonturi necuprinse. Simbolismul său, apropiat de cel minulescian, înregistrează totuşi o notă mai discretă, mai interiorizată. Peisajul marin, sugestiv prin imensitate şi profunzime, va deveni o sursă preferată de inspiraţie în versurile din culegerea *Pe ţărmul mării* (1941). Se mai remarcă reminiscenţe parnasiene, precum în ciclul de sonete din volumul *Cristale* (1936), şi clasice în poemele ce evocă vestigii ale Antichităţii sau în pastelul dobrogean. Deşi cade uneori în manierism, neştiind să evite clişeele sau o anume monotonie, **G.** rămâne un poet ce se distinge prin delicateţea sentimentelor, ca şi prin armonia versificaţiei. Un volum de memorialistică, *Schiţe. Din noianul amintirilor*, publicat în 1934, are o valoare mai degrabă documentară.

SCRIERI: *Cântece în amurg*, Bucureşti, 1906; *Insula uitării*, Constanţa, 1924; *Raze şi umbre*, Constanţa, 1933; *Schiţe. Din noianul amintirilor*, Constanţa, 1934; *Solitare*, Constanţa, 1935; *Dobrogea în viaţa românească*, Constanţa, 1935; *Cristale*, Constanţa, 1936; *Pe ţărmul mării*, Constanţa, 1941.

Repere bibliografice: A. Naum, *„Cântece în amurg”*, AAR, partea administrativă şi dezbaterile, t. XXIX, 1906–1907; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, *297*; *Număr închinat poetului Alexandru Gherghel*, „Marea noastră”, 1933, 1; M. Mora, *„Pe ţărmul mării”*, UVR, 1942, 21; Enache Puiu, *Un simbolist dobrogean: Al. Gherghel*, LL, 1970; Ciopraga, *Lit. rom.*, *424–426*; Victor Corcheş, Gavril Voşloban, *Lirica dobrogeană*, Constanţa, 1972, *247–259*; Ovidiu Dunăreanu, Victor Corcheş, *Corabia de fildeş*, Constanţa, 2000, *11–15*; Raluca Botez, *Coordonatele liricii lui Alexandru Gherghel*, Constanţa, 2010. ***C.Bz.***

GHERGHEL, Ion (17.II.1895, Viile Tecii, j. Bistrița-Năsăud – 7.I.1958, Braşov), germanist, traducător. Este fiul Vodoricăi şi al lui Alexandru Gherghel, învăţător. Urmează şcoala primară în comuna natală, absolvă în 1914 Liceul ,,Andrei Şaguna" din Braşov, apoi, după o trecere pe la Facultatea de Teologie din Sibiu, face studii în litere la universităţile din Budapesta şi Bucureşti. Va obţine mai târziu titlul de doctor în germanistică. Şi-a desfăşurat activitatea ca profesor în Cluj, la Şcoala Comercială Superioară de Băieţi, la Academia Comercială (refugiate după 1940 la Braşov) şi la Liceul ,,Gheorghe Bariţiu". În această perioadă a participat la manifestările ştiinţifice organizate de Muzeul Limbii Române, iar contribuţiile sale au fost publicate în ,,Dacoromania". După un debut cu traduceri în revista ,,Muguri" (Lugoj, 1921), **G.** se impune pe tărâmul germanisticii, fiind prezent cu studii, articole și traduceri din Goethe, Schiller, Lessing în ,,Ţara Bârsei", ,,Convorbiri literare", ,,Revista germaniştilor români", ,,Gazeta ilustrată", ,,Revue de Transylvanie", ,,Gând românesc", ,,Propilee literare", ,,Gazeta Bucovinei" ş.a.

În studiul său cel mai amplu, *Goethe în literatura română – cu o privire generală asupra întregii înrâuriri germane* (I, 1931), publicat în „Analele Academiei Române", **G.** îşi propune să inventarieze mărcile goetheene în spaţiul românesc, urmând ca, într-un alt volum, rămas în stadiul de proiect, demersul să se axeze pe analiza scrierilor şi a personalităţii titanului de la Weimar. Abordarea subiectului urmează un criteriu cronologic, revelând un documentarist meticulos, care stabileşte cadrul în care s-a manifestat influenţa literaturii germane asupra literaturii române, constată apoi intensificarea fenomenului, cu sublinierea rolului pe care l-au avut în epocă societatea Junimea și revistele „Convorbiri literare" şi ,,Familia". O secţiune aparte conţine trecerea în revistă a traducerilor din *Faust* şi a prezenţei motivelor wertheriene în poezia românească după Primul Război Mondial. **G.** publică în periodicele vremii şi alte contribuţii de germanistică şi literatură comparată (unele extrase având regim de volume), mai importante fiind: *Uhland Ludwig* (1916), *Poeţii germani în oglinda tălmăcirilor româneşti* (I, 1934), *Schiller în literatura română* (1935, lucrare premiată de Academia Română), *Bibliografia critică despre Goethe la români* (1936). Lucrarea *Viaţa muzicală în Ardealul de după Unire* (I, 1939) inventariază activitatea Operei Române din Cluj, un prim volum cuprinzând perioada 1919–1935, pe când al doilea a rămas nepublicat.

SCRIERI: *Goethe în literatura română – cu o privire generală asupra întregii înrâuriri germane*, I, Bucureşti, 1931; *Poeţii germani în oglinda tălmăcirilor româneşti*, I, Braşov, 1934; *Schiller în literatura română*, Bucureşti, 1935; *Bibliografia critică despre Goethe la români*, Bucureşti, 1936; *Viaţa muzicală în Ardealul de după Unire*, I, Bucureşti, 1939.

Repere critice: Al. Ciura, *Anuarul Liceului ,,Gheorghe Bariţiu"*, Cluj, 1925–1926, 1927–1928, 1928–1929, *passim*; I.E. Torouţiu, *Heinrich Heine şi heinismul în literatura românească*, Bucureşti, 1930, *233–234*; Perpessicius, *Opere*, VI, *25–27*; Bucur, *Istoriografia*, *292–293*; Opriş, *Reviste*, *134*. ***N.Bc.***

GHERGHEL, Valeriu (22.VI.1955, Iași), eseist. Este fiul Mariei (n. Moraru) și al lui Emil Gherghel, contabil. Face școala generală în orașul natal. Tot aici va absolvi Liceul „Vasile Alecsandri" şi cursurile Facultății de Filosofie a Universității „Al. I. Cuza", cu licența în 1979. Lucrează ca instructor la Casa Studenților din Iași până în 1989, fiind, între 1983 și 1990, și redactor-șef adjunct la „Opinia studenţească", una dintre cele mai nonconformiste publicații studențești ale epocii. Între 1990 și 1993 este redactor la revista „Convorbiri literare". Doctor în filosofie cu o teză despre neoplatonism, din 1993 funcţionează ca asistent și apoi lector la Facultatea de Filosofie a Universității „Al. I. Cuza" din Iași. Debutează la „Cronica" în 1979 cu articolul *Ca și cum sau Despre ironie*.

Debutul lui **G**. cu volumul *Porunca lui rabbi Akiba. Ceremonia lecturii de la Sfântul Augustin la Samuel Pepys* (2005), o culegere de „eseuri şi autofricţiuni exegetice", reprezintă confirmarea, după o prezență îndelungată în presa culturală, a unuia dintre cei mai rafinați eseiști ai literaturii române contemporane. Cartea va fanda ludic între rigoarea studiului academic, pe care încearcă permanent să o dilueze măcar formal, şi libertinajul seducător al eseului, în tradiția asumată a lui Montaigne. Prima parte reprezintă o pledoarie pentru lectură, realizată nu sub forma unei teoretizări aride, ci a unei vii problematizări. Cea de-a doua parte a volumului, *Lectio divina*, este mai aplicată, ocupându-se de un domeniu în care lectura devine esenţială, un gest care nu-şi mai permite alintul arbitrarietăţii. Aici este nevoie de un maestru, de un ghid – iar rabbi Akiba, cel din titlu, a fost unul,

interzicând un anumit context, cel nupţial, al lecturii poemului *Cântarea Cântărilor* – pentru a ajunge la liman. Altă carte a lui **G**., *Breviarul sceptic. Și alte eseuri despre simplitate* (2012), este o pledoarie pentru principiul simplității aplicat în interpretare, dublată de o istorie erudită a acestei practici cu rădăcini antice. Partea primă a sumarului ilustrează concizia interpretativă, a doua pe cea opusă, a risipei, pe când a treia analizează câteva cazuri clasice în care simplitatea hermeneutică este la ea acasă. Eseistul pornește de la precepte aparent de uz general, dar în realitate ignorate: „A fi simplu înseamnă a nu căuta explicații și interpretări seducătoare doar pentru aspectul lor seducător"; „De multe ori interpretarea simplă e cea mai surprinzătoare dintre toate". Tematic, volumul se situează în continuitatea celui anterior, autorul fiind interesat de diferitele soluții de lectură pe care fiecare text în parte le reclamă. De obicei textele alese pentru interpretare sunt cele clasice (Homer, Platon, Aristotel, Vergiliu, Philon din Alexandria, Augustin, Toma d'Aquino, Ockham, Hugo de Saint-Victor, Dante, Cervantes, Montaigne), dar și cele aparţinând unor autori moderni, precum Franz Kafka, Jorge Luis Borges, Umberto Eco. De fiecare dată textele clasice sunt supuse unei lecturi intense, cu mare grijă la detalii uitate, acordându-se atenție contextului, normelor fiecărei epoci – criteriu determinant al interpretării. Precizia pare a fi aici preocuparea principală, paginile lui **G.** remarcându-se, în genere, prin subtilitate, erudiție, comprehensivitate, prin lejeritatea cu care se mișcă în cultura clasică și în cea modernă, în filosofie, teologie și literatură.

SCRIERI: *Porunca lui rabbi Akiba. Ceremonia lecturii de la Sfântul Augustin la Samuel Pepys. Eseuri și autoficțiuni exegetice*, Iași, 2005; *Breviarul sceptic. Și alte eseuri despre simplitate*, Iași, 2012.

Repere bibliografice: Liviu Antonesei, [*Valeriu Gherghel*], TP, 2005, 6, „Biblos", 2005–2006, 17–18, SDC, 2012, 372; Al. Călinescu, *Erudiția ludică*, SDC, 2006, 64; Bogdan Crețu, *Istoria lecturii între castrare și autofricțiune*, OC, 2006, 59; Doris Mironescu, [*Valeriu Gherghel*], O, 2006, 4, SDC, 2012, 375; Simona Sora, *Din iubire de cărți?*, DM, 2006, 122; Antonio Patraș, *Ia și citește*, CLT, 2006, 25. ***B.C.***

GHERGHINESCU-VANIA, Domniţa (26.V.1909, Bucureşti – 8.IX.1969, Braşov), traducătoare, memorialistă. Dintr-o familie originară din Oltenia, **G.-V.** era fiica Elenei (n. Gheorghe) și a lui Nicolae Moraru, vopsitor; prenumele la naștere: Domnica. A urmat Facultatea de Litere şi Filosofie, secţia limbi moderne, a Universităţii din Bucureşti. Din cauza sănătăţii precare, nu a profesat niciodată.

Luminoasă prezenţă în viaţa culturală a Braşovului, **G.-V.**, devenită soţia poetului D. Gherghinescu-Vania, a fost şi ea o subtilă scriitoare, revelată postum prin fragmente de jurnal şi decupaje din corespondenţa sa, ce intră în *Cartea pierdută* (1973) şi în epistolarul (scrisori către Lucian Blaga, din anii 1941–1948) intitulat, după cuvintele lui Blaga, *Domniţa nebănuitelor trepte* (1995). Dintr-o exigenţă extremă („mai bine o cititoare de elită, decât o scriitoare mediocră" obişnuia să spună), dar şi pentru că forţele i-au fost măcinate toată viaţa de tuberculoza de care suferea, **G.-V.,** cultă, trăind existenţa în dimensiunea ei lirică şi ideală, a ales să nu se dezvăluie printr-o operă. A făcut-o totuşi, fie în simbioză cu alt tip de scrieri, prin tălmăciri, în epistole, dar şi ca prietenă, sfătuitoare, critic, uneori din umbră, de care au ţinut seama importanţi autori, filosofi, artişti: Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Nae Ionescu, George Enescu, Corneliu Baba, Ion Vlasiu, Virgil Gheorghiu, M.R. Paraschivescu, Demostene Botez, Ionel Teodoreanu. Gustul ales, pasiunea pentru poezie („bloc incandescent de poezie", o definea Lucian Blaga), dăruirea ei pentru viaţă au transformat locuinţa din Braşov a Gherghineştilor într-un viu salon al artelor: Arghezi şi Blaga i-au arătat preţuire şi iubire. Lui Blaga i-a inspirat poemele din volumul *Nebănuitele trepte*. Traducerile sale – *Cărarea pierdută*, după *Le Grand Meaulnes* de Alain-Fournier, apărută în 1942, *Prinţişorul*, după *Le Petit prince* de Antoine de Saint-Exupéry, publicată în 1946, în „Femeia", apoi în „Luceafărul de ziuă" din 1956–1957, *Fermina Marquez* de Valery Larbaud, din 1969 – sunt rafinate, expresive, muzicale, totdeauna re-creaţii, plasându-se nu o dată la înălţimea originalului. Stilului graţios şi exact al scrisorilor, observaţiilor penetrante, ironia calin-bufonă le adaugă o notă de vivacitate particulară, în acord cu personalitatea originală a autoarei lor. Şerban Cioculescu menţiona în 1945 şi o traducere realizată de **G.-V.**, dar netipărită, din *Le Roman de Tristan et Iseut*, în versiunea dată de Joseph Bédier legendei bretone.

SCRIERI: *Cartea pierdută*, îngr. D. Gherghinescu-Vania, postfeţe Zaharia Stancu, Şerban Cioculescu, D. Gherghinescu-Vania, Mihai Gafiţa, Bucureşti, 1971; Lucian Blaga – Domniţa Gherghinescu-Vania, *Domniţa nebănuitelor*

trepte. Epistolar, îngr. şi pref. Simona Cioculescu, Bucureşti, 1995. **Traduceri:** Alain-Fournier, *Cărarea pierdută*, pref. Petru Comarnescu, Bucureşti, 1942; ed. pref. N.I. Popa, Bucureşti, 1965; Valery Larbaud, *Fermina Marquez. Din viaţa copiilor*, pref. Liliana Ţopa, Bucureşti, 1969.

Repere bibliografice: Vasile Gionea, *Alain-Fournier în româneşte*, LU, 1942, 12; Octavian Şuluţiu, *Cuvinte despre o traducere*, UVR, 1942, 44; Ion Biberi, *Mărturia unei vieţi triumfătoare*, AST, 1969, 10; Constantin Cubleşan, *„Cartea pierdută"*, TR, 1973, 43; Titel, *Pasiunea*, *112–114*; M. N. Rusu, *Dicţionarul scriitorilor braşoveni*, AST, 1982, 1; Ion Vlasiu, *Monolog asimetric*, Bucureşti, 1988, *105–106*; Z. Ornea, *O prietenie amoroasă*, RL, 1995, 46; Gheorghe Grigurcu, *Poetul şi Muza*, RL, 1996, 34; Bianca Burţa, *„Domniţa nebănuitelor trepte"*, OC, 2001, 71; [*Scrisori de la Şerban Cioculescu*], ALA, 2003, 657*;* Dan Orghidan, *„Profesoară de poezie"*, GT, 2003, 8–9; Lucia Cuciureanu, *Nume uitate*, „Arca", 2008, 4–6; Ion Pas, *În amintire*, AST, 2009, 26. ***S.C.***

GHERGHINESCU-VANIA, D. [Dumitru] (12.XI.1900, Cârceni, j. Mehedinţi – 5.X.1971, Bucureşti), poet. Este fiul Elenei şi al lui Constantin Gherghinescu, învăţător. A urmat Liceul „Traian" din Turnu Severin. Scria versuri încă din şcoală. După studii de drept în Bucureşti (licenţa în 1925), este avocat la Turnu Severin, magistrat la Sighişoara, judecător la Târgu Mureş, Agnita, Arad. În Braşov, unde se stabileşte, va fi consilier juridic, procuror, şef al notariatului şi mai ales un neobosit animator al vieţii culturale. Debutase ca poet în 1920 la „Datina" din Turnu Severin, sub pseudonimul Il. D. Rim. Tot aici va semna, în 1925, cu un nume inspirat de Cehov, I. Vania, şi Gherghinescu-Vania, apoi Gherghinescu Vania. A mai colaborat la „Tribuna nouă" (Arad), „Ramuri", „Bilete de papagal", „Gândirea", „Calendarul" (Bucureşti), „Braşovul literar şi artistic", „Progres şi cultură" (Cluj), „Glasul Mureşului" (Târgu Mureş), „Pagini literare" (Turda), „Gând românesc" (Cluj), „Familia", „Revista Fundaţiilor Regale", „Sfarmă-Piatră", „Porunca vremii", „Înnoirea" (Arad), „Universul literar", „Tribuna" (Braşov), „Luceafărul" (Sibiu), „Drum nou" (Braşov), „Gazeta literară", „Contemporanul", „Argeş", „Tribuna", unde răspundea de pagina culturală. Era membru al Societăţii Scriitorilor Români. A condus revistele braşovene de poezie „Claviaturi" (1941–1943) şi „Luceafărul de ziuă" (1956–1957), a făcut parte, între 1966 şi 1971, din redacţia „Astrei". Şi-a strâns versurile în volumele *Drum lung* (1928), *Amvonul de azur* (1933), *Privighetoarea oarbă* (1940; Premiul Academiei Române), *Timp sonor* (1968), *Acolo sus, steaua* (1971) şi într-o antologie, *Privighetoarea oarbă. Versuri. 1928–1969* (1971).

Cu un registru imagistic comun, poezia a fost pentru **G.-V.**, de tânăr suferind de tuberculoză, un mod de a sublima brutalitatea vieţii. Avântul spre vis, profuzia de stele, amintirea ca purificare a trăirii arată un romantic. „Cântăreţ bolnav" de singurătate şi de toamnă, de gândul morţii, **G.-V.** face din „pământ" o figură dominantă, pătrunsă uneori de febre dionisiace, ce mărturisesc înrâurirea lui Lucian Blaga. *Privighetoarea oarbă* aduce o notă muzical-funambulescă (*Audiţie din Saint-Saëns*) în această lirică de o rostire mereu clară, plată adesea, în ciuda spaimelor care au alimentat-o. Poetul nu se va despărţi de tradiţionalismul în formula promovată la „Gândirea". Pictura de gen din *Troiţa* şi din *Hora* continuă în *Timp sonor*, o dată cu regăsirea satului natal şi a icoanelor copilăriei. Versurile din *Acolo sus, steaua* celebrează elegiac iubirea dintotdeauna pentru Domniţa, soţia sa, lângă care a trăit patruzeci de ani. **G.-V.** a tradus din Giosuè Carducci (*Boul*) şi Gabriele D'Annunzio (*Secerişul*), dar şi din Charles Baudelaire, Paul Verlaine, Paul Valéry.

SCRIERI: *Drum lung*, Craiova, 1928; *Amvonul de azur*, Bucureşti, 1933; *Privighetoarea oarbă*, Bucureşti, 1940; *Timp sonor*, Bucureşti, 1968; *Acolo sus, steaua*, Bucureşti, 1971; *Privighetoarea oarbă. Versuri. 1928–1969*, Bucureşti, 1971.

Repere bibliografice: Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *858*, *Ist. lit.* (1982), *944*; Virgil Gheorghiu, *„Timp sonor"*, VR, 1968, 6; *Gherghinescu-Vania*, „Calendar literar" (Braşov), 1970; *In memoriam: Gherghinescu Vania*, AST, 1971, 10; Şt. A. Banaru, *Motive lirice în poezia lui Gherghinescu-Vania*, ATN, 1972, 7; Micu, *„Gândirea"*, *594–598*; Cioculescu, *Amintiri*, *426–428*; Ciopraga, *Amfiteatru*, *394–398*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *383–385*; Grigore Cojan, *Amintiri cu scriitori braşoveni*, Braşov, 2000, *57–59*; C. A. Protopopescu, *Dumitru Gherghinescu- Vania*, „Arcade", 2004, 3,4. ***S.C.***

GHERGUŢ, Sorin (11.X.1973, Bucureşti), poet, traducător. Este fiul unei familii de medici, mama, Ligia Gherguţ (n. Morariu), fiind psiholog, iar tatăl, Aurel Gherguţ, medic chirurg. Face studii medii la Liceul „Gheorghe Lazăr" din Bucureşti (absolvit în 1992), unde frecventează cenaclul literar Săgetătorul condus de Tudor Opriş. Este absolvent al Facultăţii de Litere a Universităţii din Bucureşti, secţia română–franceză (1996) şi al secţiei de studii aprofundate (lingvistică teoretică) la aceeaşi facultate

(1997). Participă în această perioadă la cenaclurile studenţeşti Central şi Litere, condus de Mircea Cărtărescu. După absolvire lucrează ca redactor la revista „Tribuna învăţământului", la „Universul şcolii" şi la biroul de presă din cadrul Consiliului Naţional al Audiovizualului, apoi ca expert la direcţia Comunicare din cadrul Institutului Cultural Român. Poet precoce, debutează în presă cu un grupaj de versuri prezentat de Ion Băieşu în „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»" (1989). Ca publicist, a colaborat la „Adevărul literar și artistic", „Suplimentul literar al ziarului «Azi»", „Literatură şi artă", „Litere nouă", „ArtPanorama", „Dilema", „Observator cultural" ş.a. Debutul editorial are loc în 1995, cu un grupaj poetic în antologia *Marfă* (împreună cu Dan Mircea Cipariu, Florin Dumitrescu, Bogdan O. Popescu, Dan Pleşa).

În general, poezia lui **G.** continuă o tradiţie ludică şi experimentală care vine dinspre limerick-urile lui Edward Lear, patafizica lui Alfred Jarry şi paralogismele dadaisto-suprarealiste, dar şi dinspre grivoiseriile lui Păstorel Teodoreanu sau George Magheru, intersectează absurdul ionescian, trece prin jocurile de limbaj „trimbulinde" şi prin „argoticele" lui Nichita Stănescu, prin combinatorica lingvistică a lui Şerban Foarţă, apoi prin livrescul ludico-parodic al Cenaclului de Luni (Florin Iaru şi Ion Stratan îndeosebi, dar şi Mircea Cărtărescu din *Georgicele*) pentru a întâlni „materiile prime" ale culturii pop şi graffiti sau folclorul mai mult sau mai puţin argotic al copiilor şi al adolescenţilor. Infantilismul burlesc, pe deplin asumat, e trecut prin filtre intertextuale multiple. Intertextualitatea debordantă merge până la parodierea parodiei, în registrul scatologic al glumelor de liceeni inteligenţi, dezgustaţi de solemnitatea stereotipă a canonului didactic. Împingând la extrem latura livrescă a postmodernismului, poetica lui **G.** întâlneşte, la capătul acestor deşeuri culturale şi lexicale, un autentic dramatism biografico-existenţial. Poemele stârnesc spontan râsul, stimulând, pe de altă parte, reflecţia („poeţii nu mai ştiu ce vor/ şi tot mai des se dă cu clor/ în urma lor"). Pentru acest antierou antiliric, infantilismul reprezintă energia primară a poeziei. Sursa ei romantică e recuperată prin ridiculizare, dovadă marele număr al parodiilor după Eminescu şi debitorii săi canonici. Prima parte a volumului *Orice (uverturi & reziduuri)* (2011) problematizează o atitudine antiproductivă (parazită, antisocială), în care viaţa contemplativă e asumată sfidător ca formă a lenei, a neputinţei, a inutilităţii, generând o poezie nu doar metalingvistică, ci şi para(onto) logică: „– de extincţie mi-e groază un pic mai puţin decât mi-e groază de muncă// a face decât a nu fi mă-nspăimântă ceva mai tare// producţia, serviciile-mi iscă mai degrabă oroare (decât că se moare)// nu cine ştie ce/ de copilărie că mi-e – dar viaţa activă/ are pentru mine un iz izbitor, o aromă, ceva de colivă" (*munci, zile, neplăceri*). O noutate ar fi prezenţa unui spaţiu obsedant al captivităţii fizice: camera goală a tuturor latenţelor şi posibilităţilor. Fobia maturităţii indică teama de unidimensionalizare şi previzibilitate, de pierdere a libertăţii ca virtualitate nelimitată. În 2011 autorul a participat, alături de colegii din 1996, la o nouă versiune a proiectului-matrice – *Marfă reloaded*. Contribuţia sa, mai pronunţat realistă decât în volumele precedente, renunţă în parte la zburdălniciile juvenile în favoarea unor reflecţii existenţiale neliniștite. Valorificând detritusurile literaturii (culturii) înalte şi mixându-le cu materiile culturii străzii, **G.** este, în registru underground, unul dintre ultimii poeţi de limbaj din literatura română. Complementar, a tradus din William Burroughs, Paul Auster, Charles Bukowski ș.a.

SCRIERI: *Tablou de familie* (volum colectiv), pref. Mircea Cărtărescu, Bucureşti, 1995; *Marfă* (volum colectiv), pref. Gabriel Rusu, Bucureşti, 1996; *Time out*, Iaşi, 1998; *Orice (uverturi & reziduuri)*, Bucureşti, 2011; *Marfă reloaded* (volum colectiv), pref. Florin Iaru, Bucureşti, 2011. **Traduceri**: William S. Burroughs, *Prânzul dezgolit*, pref. trad., Pitești, 2002, *Junky*, Iași, 2005; Paul Auster, *Mr. Vertigo*, Pitești, 2003; Charles Bukowski, *Poșta*, Iași, 2004.

Repere bibliografice: Ioana Pârvulescu, *Şase!*, RL, 1995, 35; Marin Mincu, *Un Gherguț blasfemiator*, CNT, 1999, 41; Mircea Cărtărescu, *Pururi tânăr, înfăşurat în pixeli*, Bucureşti, 2003, *151–154*; Mihăilescu, *Lit. rom. postceaușism*, II, *265–272*; Paul Cernat, *Un „trimbulind" underground*, „22", 2011, 1102; Cosmin Ciotloş, *Optzecist, afectiv*, RL, 2011, 13; Marius Chivu, *Metafizică plină de umor*, DM, 2011, 373; Alex Goldiş, *Stand-up poetry*, CLT, 2011, 23; Soviany, *Cinci decenii*, II, *191–192*. ***P.C.***

GHERMAN, Alin-Mihai (9.XI.1945, Turda), istoric literar, editor. Este fiul Veronicăi Gherman (n. Axente) și al lui Emil Gherman, subinginer. După clasele elementare făcute la Azuga, județul Cluj (1952–1959) și Liceul „George Coșbuc" din Cluj

(1959–1963), urmează, tot aici, facultatea de Filologie a Universității „Babeș–Bolyai”. În 1979, obține titlul de doctor în științe filologice cu o teză despre lexicografia română la începutul secolului al XVIII-lea, oprindu-se cu deosebire asupra lui Teodor Corbea. Este cercetător în cadrul Filialei Cluj a Bibliotecii Academiei Române (secția de carte veche și manuscrise) între 1969 și 1999, când, devenind conferențiar, trece la Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia, unde este șef al Catedrei de literatură din 2000 până în 2004, când obține titlul de profesor. Este *visiting professor* la Universitatea La Sapienza din Roma, unde conferențiase încă din 1991 și avea să o mai facă până în 2007, ține cursuri la universitățile „Babeș–Bolyai” și „Avram Iancu” din Cluj-Napoca, la centre universitare ca Freiburg, Roma, Budapesta și Chișinău. Colaborează la „Steaua”, „Tribuna”, „Vatra”, „Dacoromania”, „Dacia literară”, „Revista de istorie și teorie literară”, „Limba română”, „Limbă și literatură”, precum și la „Romania Orientale” (1994–1995).

Polii activității lui **G.** sunt, încă de la început, primele veacuri de scris românesc, preponderent din Transilvania, și iluminismul românesc, în forma lui cea mai complexă care a fost Școala Ardeleană. Cercetătorul își asigură de timpuriu instrumentul lingvistic adecvat înțelegerii acestor fenomene lingvistice, literare și culturale, precum și a contextului lor central și sud-est-european, ajungând să cunoască latina, slavona, germana, maghiara, rusa, bulgara, ca și franceza, italiana și engleza. **G.** este tipul cercetătorului erudit, urmărind fenomenul de la marile paliere istorico-culturale și mentalitare până la ultimul amănunt filologic și lingvistic. Studiile se ridică, sistematic, pe texte pe care el însuși le-a editat sau o face simultan cu exegeza. De cele mai multe ori, acestea sunt manuscrise și cărți puțin sau deloc cunoscute, insuficient evaluate sau incomplet cercetate, aportul cercetătorului rezidând adesea în revelarea sau adâncirea unor aspect inedite. Activitatea lui comportă așadar o puternică notă recuperatoare și restitutivă. Pentru perioada veche, unul dintre multele exemple care să ilustreze sensul investigațiilor lui **G.** este *Evanghelie învățătoare* (Govora, 1642), pe care o editează în 2011, considerând lucrarea „pusă de istoricii literari, mai mult printr-o opoziție neverificată decât printr-o reală comparație, în permanență în umbra unui text contemporan, *Carte românească de învățătură*, tipărită de mitropolitul Varlaam la Iași în anul următor”. Editând-o pentru prima oară, **G.** o însoțește de un studiu introductiv ce ar putea forma singur o carte și care pune toate problemele unei enciclopedii a operei: identificarea sursei și biobibliografia ei, înscrierea textului în tradiția literaturii bizantino-slave, descrierea contextului (istoric, cultural, religios) pe larg, însă centrată pe textul editat, identificarea traducătorului și reconstituirea existenței lui, descrierea tehnică și de conținut a tipăriturii, identificarea surselor patristice, tehnica retorică și „exercițiile de beletristică propriu-zisă” („primele din literatura română”), destinul european și românesc al *Plângerii Maicii Domnului*, descrierile (iadul, raiul), dimensiuni critice și polemice ale scrierii. Partea a doua a studiului se ocupă amănunțit de limba textului (fonetica, morfologia, lexicul). *Mutatis mutandis,* identic structural și de aceeași complexitate este studiul ce introduce *Psaltirea în versuri* a lui Teodor Corbea (2010), pusă în paralel cu infinit mai norocoasa versiune a lui Dosoftei și dovedind un pas înainte spre autonomia literarității, căci „dacă scrierea lui Dosoftei oscila încă între literar și religios, textul lui Corbea este unul eminamente literar, fiind în același timp un manual de versificație, dar și de stilistică barocă”. De altfel, lui Teodor Corbea, originalul traducător al psalmilor de la încrengătura secolelor XVII–XVIII, îi consacră istoricul literar numeroase pagini, nelăsându-i deoparte nici *Dicționarul latin–român* – operă de pionierat prin sesizarea, pentru întâia oară, a diferențelor dialectale, ca și prin încercarea „de a găsi soluții pentru o limbă care să fie accesibilă tuturor românilor”. Preferința și aptitudinea, ambele speciale, pentru lucrurile lăsate sau puse în umbră, îl fac pe **G.** să alcătuiască un „inventar al culturii neinfluențate de Reformă” din Transilvania, să descopere virtuți de traducător și de autor de letopiseț (ce-i drept, prezumat) la puțin știutul Eustratie Logofătul (rămas în memoria posterității aproape numai ca interpolator mustrat aspru de Miron Costin), să caute izvoarele traducerii *Noului Testament de la Bălgrad*, propunând ca sursă de bază moderna *Biblie* a lui Bèze Tremmelio și Junius, iar apoi să scruteze posteritatea aceleiași traduceri, să dezgroape necitita *Psaltire* a lui Ion Pralea, autor pus în opoziție cu grupul de la „Dacia literară”, să reveleze în cvasinecunoscutul Gheorghe Gherontie Cotore din prima jumătate a secolului al XVII-lea un autor prolific, cu o operă – rămasă aproape

toată în manuscris – ce anticipă Școala Ardeleană, în fine, să întocmească, chiar la începuturile activității sale, prima antologie a beletristicii Școlii Ardelene (1978).

SCRIERI: *Aspecte umaniste în cultura românească veche*, București, 2004; *Literatura română din Transilvania între preiluminism și preromantism*, Cluj-Napoca, 2004; *Scrierea chirilică românească*, Alba Iulia, 2007; *Un umanist român: Teodor Corbea*, Cluj-Napoca, 2011; **Ediții:** *Biblia de la București*, București, 1988 (în colaborare); *Bucoavna de la Bălgrad (1699)*, Alba Iulia, 1988 (în colaborare); N. Iorga, *Cărți reprezentative în viața omenirii*, I–II, postfața edit., București, 1991; David Prodan, *Supplex libellus valachorum*, postfața edit., București, 1998; Teodor Corbea, *Dictiones latinae cum valachica interpretatione*, introd. edit., Cluj-Napoca, 2001, *Psaltirea în versuri*, introd. edit., București, 2010; Grigore Maior, *Institutiones linguae valachicae* și *Lexicon compendiarium latino–valachicum*, introd. edit., Alba Iulia, 2001; *Psaltirea de la Bălgrad (1651)*, Alba Iulia, 2001 (în colaborare cu Alexandra Moraru și Mihai Moraru); *Documenta linguae dacoromanae*, vol. VI: *Psaltirea*, Iași–Freiburg, 2005 (în colaborare); Gherontie Cotore, *Despre articolele ceale de price*, Alba Iulia, 2005, *Istoria despre șișmăticia grecilor*, Cluj-Napoca, 2007; Samuil Micu, *Loghica*, introd. edit., Cluj-Napoca, 2007; *Evanghelie învățătoare (Govora, 1642)*, introd. edit., București, 2011. **Antologii:** *Școala Ardeleană. Proză, versuri, tălmăciri*, introd. edit., Cluj-Napoca, 1978.

Repere bibliografice: Eugen Pavel, *Prima bucoavnă tipărită în limba română şi posteritatea ei*, DR, 1998–1999; *Institutiones linguae valachicae*, *Prima gramatică a limbii române scrisă în limba latină*, tr. Lucia Wald, îngr. și introd. Gheorghe Chivu, Bucureşti, 2001, *12–13*, *19–20*, *25–34*; Emanuela Timotin, *„Institutiones linguae valachicae* şi *Lexicon compendiarium latino–valachicum"*, în LL, 2003, 1–2; Florina-Valeria Racoviţă, *Teodor Corbea, „Dictiones latinae cum valachica interpretatione"*, LL, 2003, 3–4; Eva Mârza, *„Aspecte umaniste în cultura românească veche"*, „Annales Universitatis Apulensis", Historica, 2005, partea I,; Iacob Mârza, *„Literatura română din Transilvania între preiluminism şi preromantism"*, „Annales Universitatis Apulensis", Historica, 2005, partea I; Ion Simuţ, *Filologie savantă*, RL, 2005, 30; Mircea Popa, *„Literatura română din Transilvania între preiluminism și preromantism"*, „Adevărul de Cluj", 2006, 4. ***N.M.***

GHERMAN, Tudor (22.VIII.1939, Slatina-Nera, j. Caraş-Severin – 22.VII.1998, Bucureşti), prozator. Este fiul Mariei şi al lui Velcu Gherman, ţărani. Urmează şcoala elementară la Sasca Montană, apoi liceul la Oraviţa (absolvit în 1958) şi Facultatea de Filosofie a Universităţii din Bucureşti (1958–1963), obţinând ulterior titlul de doctor în filosofie. Urmează şi un curs postuniversitar de relaţii internaţionale. Lucrează ca redactor la Radioteleviziune, ulterior la Camera de Comerţ, iar din 1970 la Ministerul de Externe ca funcţionar superior, cu activitate în diplomaţie. Este prezent în presa culturală, cu proză şi poeme, încă din anii '70, colaborând la „Luceafărul", „Astra", „Orizont". Debutul editorial are loc în 1984 cu volumul de versuri *Mărturisiri la margine de râu*. După povestirile din *Câteva consideraţii asupra originii bronzului* (1985), publică, în anii '90, o serie de romane a căror originalitate a fost imediat remarcată. Dispare pretimpuriu, lăsând în manuscris câteva romane, unele definitivate (*Bărbierul, Şobolanii*).

Scriitor cu debut şi afirmare relativ târzii, **G**. dovedeşte forţă în tematică, stil şi mesajul moral. Deseori, în scrierile lui anecdotica e cruntă, dar mesajul e luminos. Abjecţia umană, în diferitele-i manifestări, este fără îndoială condamnată, dar nu înainte de a fi studiată în amănunţime, cu o intuiţie psihologică şi totodată cu o anumită compasiune faţă de cei care o întruchipează, ei înşişi nişte nefericiţi. Astfel, scriitorul ajunge, în unele cărţi (*Piticii îşi puneau ţărână-n cap*, 1995), să compună, după cum declara într-un interviu, „o odă închinată ticăloşiei", dat fiind că „ticăloşia are extraordinare potenţe de frumuseţe, de sublim chiar [...]. E o nebunie să încerci să desfiinţezi ticăloşia". Constant, obsesiv aproape, e cultivată însă şi ideea sacrificiului total pentru împlinirea sentimentelor „pozitive". Problema centrală investigată ar fi aceea a libertăţii umane, a (im)posibilităţii atingerii fericirii. Proza lui **G.** reprezintă o sinteză între estetica realistă, tradiţională, cuminte, şi cea poetică, metaforică, parabolică, fantastică sau fantastă, sinteză cumpănită şi eficace esteticeşte (cu unele stângăcii). Tematic, proza lui **G.** e diversă în condiţiile unităţii de scriitură şi de viziune. *Funeraliile regelui Gheorghe* (roman de sertar, scris în 1967–1968, dar apărut în 1995) reconstituie, realist şi simbolic totodată, ziua funeraliilor lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, construind o vastă alegorie (mulţimile imense care tălăzuiesc haotic, convocate la ceremonia funerară, simbolizează întreg corpul social) a dezastrului moral al epocilor totalitare. *Piticii îşi puneau ţărână-n cap* este, ca şi *Funeraliile...*, un roman-parabolă, cu situare anecdotică în anii '90, dar cu sensuri perene, investigând resursele infinite ale abjecţiei, în contextul fascinaţiei puterii: personajul principal e şeful unui serviciu de informaţii

care îşi umileşte cu rafinament pervers subordonaţii, impunându-le ritualuri groteşti. *Moartea şi rusoaica* (1996) evocă deportarea „chiaburilor" din Banat la începutul anilor '50, iar *Viscolul* (1998) – colectivizarea forţată din aceeaşi epocă, amintind de a doua parte a romanului *Moromeţii* de Marin Preda nu numai prin omologia tematică, ci şi prin tratarea deschisă şi neconvenţională a psihologiilor, prin surprinderea grotescului, absurdului şi a ticăloşiilor prilejuite de eveniment. Povestirile din *Câteva consideraţii asupra originii bronzului* atestă disponibilitatea prozatorului pentru tematica variată şi anunţă motive şi procedee reluate ulterior în cele patru romane.

SCRIERI: *Mărturisiri la margine de râu*, Bucureşti, 1984; *Câteva consideraţii asupra originii bronzului*, Bucureşti, 1985; *Funeraliile regelui Gheorghe*, Bucureşti, 1995; *Piticii îşi puneau ţărână-n cap*, Bucureşti, 1995; *Moartea şi rusoaica*, Timişoara, 1996; *Viscolul*, Reşiţa, 1998.

Repere bibliografice: Ion Arieşanu, *Vă prezentăm un tânăr scriitor: Tudor Gherman*, O, 1979, 38; Alexandru Condeescu, *Parabole şi povestiri*, LCF, 1987, 22; Dan-Silviu Boerescu, *La Vie en prose*, LCF, 1995, 22, 29; Cornelia Maria Savu, *Proză cu parabole*, „Curierul naţional", 1995, 11 august; Ada Cruceanu, *Ținutul îşi arată colţii*, CL, 2000, 9; Bârna, *Comentarii, 157–164*; Cristea-Enache, *Concert, 229–233*; Ionel Bota, *Despre „timpul" povestirii şi „laicizarea" miturilor*, „Reflex" (Reşiţa), 2002, 7–9. ***N.Br.***

GHEŢIE, Ion (21.XI.1930, Şimleu Silvaniei – 11.V.2004, Bucureşti), filolog, prozator. Este fiul Elenei-Viorica (n. Hulea) şi al lui Victor Gheţie, doctor în drept, director de bancă. A urmat liceul la Şimleu Silvaniei, la Arad şi la Cluj, între 1941 şi 1949, absolvind ulterior cursurile Facultăţii de Filologie a Universităţii „Victor Babeş" din Cluj (1953), unde i-a avut profesori pe Emil Petrovici și pe D. Popovici. În 1955 a fost angajat cercetător ştiinţific în cadrul Institutului de Lingvistică din Bucureşti, preluând în scurt timp, de la Tudor Vianu, funcţia de şef de sector. În 1967 și-a luat doctoratul cu teza *Opera lingvistică a lui Ion Budai-Deleanu*. Se impune în timp prin numeroase contribuţii de valoare în domeniile filologiei şi lingvisticii: lucrări de istoria limbii – *Începuturile scrisului în limba română* (1974), *Originile scrisului în limba română* (1985, în colaborare cu Alexandru Mareş), *Diaconul Coresi şi izbânda scrisului în limba română* (1994, în colaborare cu Alexandru Mareş); studii de istoria limbii literare – *Baza dialectală a românei literare* (1975), *Istoria limbii române literare. Privire sintetică* (1978), *Introducere în studiul limbii române literare* (1983), volumele colective *Istoria limbii române literare. Epoca veche (1532–1780)* în 1997 şi *Contribuţii la istoria limbii române literare. Secolul al XVIII-lea (1688–1780)* în 2000, pe care le coordonează, ultimul în colaborare cu Gheorghe Chivu; cercetări de dialectologie diacronică – *Graiurile dacoromâne în secolul al XVI-lea* (1974), *Introducere în dialectologia istorică românească* (1994), *Graiurile dacoromâne în secolele al XIII-lea – al XVI-lea (până la 1521)* (2000) ş.a. Acestora li se adaugă editarea unor texte vechi, însoţite de studii filologice şi de limbă: *Manuscrisul de la Ieud* (1977, în colaborare cu Mirela Teodorescu), *Fragmentul Todorescu* (1982), *Psaltirea Hurmuzaki* (I–II, 2005, în colaborare cu Mirela Teodorescu), precum şi *Cele mai vechi cărţi populare în literatura română* (I–XI, 1996–2006), serie la care asigură coordonarea împreună cu Alexandru Mareş. Ca scriitor, a debutat în 1980 la „Luceafărul" cu proza *Naşterea pruncului*, iar editorial cu romanul *Drumul*, apărut în 1983.

Drumul, cel dintâi roman al lui **G.**, a impus mai ales prin stil: sobru, laconic, deloc patetic, deşi subiectul s-ar fi pretat la o stilistică zgomotoasă: refugiul a trei bărbaţi în timpul bombardamentelor din 1944. Se mai remarcă o calitate ce va deveni trăsătura comună a cărţilor ce vor urma: aceea de portretist. *Alfa şi Omega* (1986) cuprinde povestiri fantastice în maniera celor ale lui Mircea Eliade. După romanul *Pomul vieţii* (1987), al cărui scenariu este, după cum s-a remarcat, cel al *policier*-ului, urmează *Skepsis* (1991). Deloc schematice, personajele surprind prin reacţii total neaşteptate, romanul căpătând uneori trăsături de scriere detectivistică. *S.O.S.* (1991) este alcătuit, de fapt, din două microromane, unul refăcând atmosfera de teroare a anilor '53–'54 din secolul trecut în România. În cea mai autentică manieră tradiţionalistă este scris romanul în două volume *O lume pentru fiecare* (1992). Forţa de a reconstitui un univers uman divers, capacitatea de a da viaţă unor personaje nu doar distincte, ci de-a dreptul antagonice, demonstrează că **G.**, mai mult decât în paginile anterioare, are calităţi de constructor şi, în egală măsură, de analist. Protagonistul, tânărul prinţ Dimitrie Balş, ins

de o remarcabilă (aproape maladivă) sensibilitate – bogat, generos, dar şi extrem de naiv –, devine victima unei soţii versatile, femeie avidă de avere, lipsită de scrupule, care, în final, reuşeşte să-l anihileze, fiind nevoit să se autoexileze. Este, în esenţă, o meditaţie asupra modului în care uneori răul învinge binele, iar meschinăria anulează altruismul. În *Agonia* (1997) portretistul deţine prim-planul. Plasând acţiunea romanului spre sfârşitul ultimului război mondial, autorul îşi alege ca figuri centrale opt soldaţi trimişi în munţi la un punct de observaţie strategic şi încartiruiţi într-un fost hotel de lux. La început totul pare miraculos, de unde şi starea lor de euforie, apoi, treptat, se insinuează starea de vagă teamă şi în final de adevărată teroare. Fiindcă cei opt nu sunt nici pe departe favorizaţii sorţii, ci practic sunt condamnaţi la moarte, dar nu prin trimiterea în prima linie, ci, mult mai perfid, prin plasarea lor într-o zonă „de linişte", într-un spaţiu închis, izolat. Romanul *Încotro?* (1999) urmăreşte, de-a lungul a treizeci şi cinci de ani, viaţa unui tânăr numit Dimitrie Cantemir (evident, Secundus, cum, ironic, îl numeau colegii de liceu), personaj aparţinând aceleiaşi familii spirituale cu prinţul Dimitrie Balş din romanul *O lume pentru fiecare*. Cartea este biografia unui ins aparent dezaxat, dar concomitent şi radiografia epocii de dinaintea celui de-al Doilea Război Mondial, cu toate ororile comise atât în Germania anilor de după 1933, cât şi în România ceva mai târziu, când legionarii împânziseră până şi lumea universitară. *Nodul gordian* (2005), roman cu numeroase inserţii autobiografice, se concentrează asupra Clujului anilor '50 din secolul al XX-lea, fiind ultimul din trilogia *Sub călcâiul vremii*, în care mai intră *Taina cea mare* (2002) şi *Fructul oprit* (2004). În fine, romanul *Antichrist* (2009), plasat la începutul veacului trecut, în oraşul K din nordul Ungariei, „de şapte ori secular", pune la contribuţie o structură complexă, cu o polisemie nu întotdeauna uşor descifrabilă şi cu un intertext extrem de elaborat. Personaj cu aură malefică, tânărul Emanuil Gherman se află într-o perpetuă căutare a căii în viaţă, căutare ghidată de înverşunata negare a divinităţii şi de fanatica dorinţă a construcţiei de sine într-o egolatrie luciferică, în dispreţul trufaş faţă de ceilalţi, pe care vrea să-i domine şi să-i folosească. Cum protagonistul este un dublu teribil, un „antichrist", se refac în oglindă, într-o reţea densă, scene şi momente biblice, după cum şi alte personaje, alte situaţii reverberează tot în sensul simbolisticii religioase.

SCRIERI: *Opera lingvistică a lui Ion Budai-Deleanu*, Bucureşti, 1966; *Dicționarul limbii poetice a lui Eminescu* (în colaborare cu Gh. Bulgăr, Luiza Seche și Flora Șuteu), coordonator Tudor Vianu, București, 1968; *Începuturile scrisului în limba română*, Bucureşti, 1974; *Istoria limbii române literare. Privire sintetică*, Bucureşti, 1978; *Drumul*, Bucureşti, 1983; *Introducere în studiul limbii române literare*, Bucureşti, 1983; *Alfa şi Omega*, Bucureşti, 1986; *Pomul vieţii*, Cluj-Napoca, 1987; *Skepsis*, Timişoara, 1991; *S.O.S.*, Cluj-Napoca, 1991; *O lume pentru fiecare*, I–II, Bucureşti, 1992; *Diaconul Coresi şi izbânda scrisului în limba română* (în colaborare cu Alexandru Mareş), Bucureşti, 1994; *Agonia*, Galaţi, 1997; *Încotro?*, Iaşi, 1999; *Biruitorii*, I–II, Bucureşti–Chişinău, 2002; *Taina cea mare*, Timişoara, 2002; *Fructul oprit*, Bucureşti, 2004; *Nodul gordian*, Bucureşti, 2005; *Antichrist*, Bucureşti, 2009. **Ediţii:** *Manuscrisul de la Ieud*, introd. edit., Bucureşti, 1977 (în colaborare cu Mirela Teodorescu); *Fragmentul Todorescu*, introd. edit., Bucureşti, 1982; *Psaltirea Hurmuzaki*, I–II, introd. edit., Bucureşti, 2005 (în colaborare cu Mirela Teodorescu).

Repere bibliografice: Laurenţiu Ulici, *„Drumul"*, RL, 1983, 40; Radu Călin Cristea, *Numărătoarea inversă*, RL, 1988, 2; Olimpia Berca, *Epic şi alegoric*, O, 1988, 5; Ioana Bot, [*Ion Gheţie*], TR, 1992, 23, 1993, 21; Claudiu Constantinescu, *Fascinaţia eleganţei*, RL, 1992, 38; Victor Cubleşan, *„Agonia"*, ST, 1998, 4–5; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *385–386*; Rodica Zafiu, *Ion Gheţie*, RL, 2004, 21; Gheorghe Chivu, *Ion Gheţie*, LL, 2004, 3–4; Carmen Gabriela Pamfil, *Ion Gheţie (1930–2004)*, ALIL, t. XLIV–XLVI, 2004–2006; *Floarea darurilor. In memoriam Ion Gheţie*, îngr. Violeta Barbu şi Alexandru Mareş, Bucureşti, 2006; Mioara Dragomir, [*„Antichrist"*], în *Receptarea Sfintei Scripturi între filologie, hermeneutică şi traductologie*, Iași, vol. I, 2011, *180–191*, vol. II, 2012, *159–168*. ***D.Gr.***

GHEUCA, Leon (c.1735 – 1789, Iaşi), cărturar. Descendent al unei familii de boieri moldoveni, era fiul Todosiei, fiica lui Costache Lupu, şi al spătarului Ion Gheuca. Ucenicia monahală şi-o făcuse pe lângă mitropolitul Gavril Callimachi la Mitropolia din Iaşi, al cărei protosinghel va fi o perioadă. Este ales la începutul lui februarie 1769 episcop de Roman, preluând un timp (noiembrie 1769 – iulie 1770), când episcopul Ioanichie de Huşi se afla cu o delegaţie la împărăteasa Ecaterina a II-a la Petersburg, şi sarcinile acestei eparhii. **G.** se impune în primul rând prin marea sa

cultură (avea una din cele mai cunoscute biblioteci din Moldova, din care, se pare, nu lipsea *Enciclopedia* franceză), fiind şi un spirit filosofic. Cunoştea franceza, limbă în care citea ziarele şi literatură iluministă. Interesat de învăţământ – prin 1770 încerca, fără izbândă, să diminueze, în favoarea limbii române, importanţa limbii greceşti în şcoli –, el sprijină o serie de tineri, trimiţându-i la studii. În 1784 un prieten al episcopului, cărturarul sârb Dositei Obradovici, aflat un timp în Moldova ca profesor particular, îi supraveghea şi însoţea la Halle, pentru studii, pe tinerii Alexandru Gheuca, rudă a ierarhului, şi pe diaconul Gherasim, viitor traducător şi colaborator al lui **G.** Pe de altă parte, **G.** l-a protejat şi stimulat pe Veniamin Costache, care în 1788 devine, şi datorită lui, ieromonah la Mitropolia din Iaşi. Alegerea lui **G.** ca mitropolit la 20 februarie 1786 a dobândit o semnificaţie mai largă de ordin naţional-politic, prin conflictul declanşat între Biserică şi boierimea autohtonă, sprijinitoare ale episcopului român, pe de o parte, şi domnitorul fanariot Alexandru Moruzi şi patriarhul Procopie din Constantinopol, favorabili candidaturii arhimandritului grec Iacob de la mănăstirea Barnovschi, pe de altă parte. Ca mitropolit, el îşi continuă preocupările cărturăreşti şi acţiunile politice dictate de sentimentele sale patriotice. În 1786, prin acţiunea sa autoritară, se pune capăt răzvrătirii ienicerilor turci care, nemaiputând fi stăpâniţi de comandanţi, atacaseră Iaşii şi împrejurimile. Prin intervenţii diplomatice pe lângă domnii fanarioţi şi prin scrisori la Constantinopol, el a căutat să stăvilească orice spor de impozite asupra ţării, evitând o înrăutăţire a situaţiei sociale în Moldova. Prudent şi conciliant, ştie să împace pe domnitorul Manole Ruset, impus de Poartă, cu boierii refugiaţi şi ostili acestuia. Cele mai importante sunt acţiunile lui **G.** în politica externă a ţării, legătura, secretă, susţinută cu puterile vecine, Imperiul Habsburgic şi Rusia (fără a intui şi riscurile acestor protecţii), în vederea unui sprijin antiotoman. Prin Dosoftei Herescu, episcopul de Rădăuţi, mitropolitul se asigura de bune raporturi între Moldova şi austrieci. O corespondenţă continuă, purtată uneori şi prin intermediul tipografului Mihail Strilbiţki, a existat între mitropolit şi generalii Ecaterinei a II-a, în special cu P. A. Rumeanţev, în 1787 şi 1788. Moartea lui **G.**, în anul următor, rămâne o chestiune nelămurită.

G. este o personalitate importantă a mişcării iluministe din Moldova. Preocupările sale culturale, orientate spre tipărirea şi încurajarea traducerilor, făcute în special din literatura moral-filosofică iluministă, sunt transmise unor emuli din preajma sa: Toma Dimitriu, care tălmăceşte din elineşte, la „osârduitoarea dorinţă” a lui **G.**, romanul *Etiopica*, şi arhidiaconul Gherasim de la mitropolia ieşeană, a cărui traducere din abatele Gabriel Pérau, *Taina francmasonilor* (1787), corespunde interesului lui **G.**, el însuşi membru şi, din 1776, mare maestru al Lojii francmasonice din Moldova. Atras de literatura apoftegmatică şi de scrierile de genul *Fürstenspiegel* („oglinda principelui”), care conţineau precepte pentru o bună guvernare, **G.** introducea într-un *Octoih mic* (tipărit în 1786, prin grija lui Mihail Strilbiţki care, la îndemnul şi prin preocuparea episcopului pentru educarea celor mulţi, scotea, în acelaşi an, *Cuvântul contra nicotinii* de Nicolae Mavrocordat) o serie de sentinţe din *Pildele filosofeşti*, tipărite de Antim Ivireanul în 1713. Pe linia aceloraşi preocupări se înscriu şi proiectele de a tipări *Cugetările* lui Johan Oxenstierna, *Aventurile lui Telemah* de François Fénelon în 1783 şi scrierea *Teatrul politic* a lui Ambrosius Marlianus. Lui **G.** i se atribuie traducerea din franceză unei culegeri de texte iluministe cu titlul *Despre ştiinţa stihiilor* (1780), deşi nu este exclus ca ea să-i aparţină ierodiaconului Gherasim Putneanul de la Episcopia Romanului. Manuscrisul pune alături de meditaţii din iluministul J.-B. Massillon, fragmente din Fénelon (*Traité de l'existence et des attributs de Dieu* şi *Dialogues des morts*) şi citate din scrieri antice: din Cicero, un discurs al lui Seneca în faţa lui Nero, fragmente din opera lui Platon (*Apologia lui Socrate* şi dialogul *Criton*) şi din Epictet. Prin conţinutul de idei antologia continua vechea literatură bizantină de tipul „oglinda principelui”, punând-o în acord cu conceptele veacului Luminilor. Meditaţiile formulează idei noi despre limitele puterii despotice; se avertizează că „păcatul celor mari” va fi judecat de instanţe supreme, aflate pe pământ: legea şi istoria. Spiritul enciclopedic al timpului se răsfrânge şi în textele din antologie care se ocupă de elementele naturii – „stihiile”, de pământ, agricultură şi economie sau de corpul omenesc. Textele tălmăcite care au la bază *Pensées*

sur différents sujets (1751) de Massillon, toate aducând idei de rezonanţă socială, au fost singurele fragmente tipărite din manuscrisul *Despre ştiinţa stihiilor*, păstrat la Biblioteca Academiei Române. Ele au apărut târziu într-un volum, fără autor, tipărit cu titlul *Hrisun Engolpion* (1816). Pe plan lingvistic, traducerea probează o etapă de tranziţie în lexic, unde apar, alături de cuvinte turceşti şi greceşti, neologisme neolatine.

Traduceri: *Despre ştiinţa stihiilor*, în *Hrisun Engolpion*, Iaşi, 1816; ed. fragm. în Duţu, *Coordonate*, *261–275*.

Repere bibliografice: Melchisedec, *Chronica Romanului şi a Episcopiei de Roman*, II, Bucureşti, 1875, *95–115*; Iorga, *Istoria XVIII*, II, *25*, *28*, *310–311*, *353–354*; N. Iorga, *Francmasoni şi conspiratori în Moldova secolului al XVIII-lea*, AAR, memoriile secţiunii istorice, t. VIII, 1927–1928, *301–304*; Alexandru I. Ciurea, *Leon Gheucă*, Chişinău, 1942; Duţu, *Coordonate*, *215–258*; *Dicţ. 1900*, *394–395*; Ileana Vârtosu, *De Nouveau sur la fortune des œuvres de Fénelon dans le Pays Roumains au XVIII-ème siècle*, CREL, 1983; Scarlat Porcescu, *Episcopia Romanului*, Bucureşti, 1984, *235–243*; Petronel Zahariuc, *Înalţi ierarhi şi familiile lor. I. Leon Gheuca*, „Arhiva genealogică" (Iaşi), 1995, 3–4; Adriana Mitu, *Din vechile cărţi de înţelepciune la români. Cugetările lui Oxenstiern (sec. XVIII)*, Bucureşti, 1996, *73–78*, *82–93*, *119*, *146*; Mazilu, *Recitind*, III, *598*, *611–614*; Ursu, *Contribuţii ist. culturii*, *88–89*, *97*, *264*, *269*, *270*, *283–287*, *291*. ***A.Sm.***

GHIBU, Onisifor (31.V.1883, Sălişte – 31.X.1972, Sibiu), publicist, memorialist.

Este cel de-al optulea copil al Anei (n. Şteflea) şi al lui Ilie Ghibu, agricultor şi cojocar. Învaţă mai întâi la şcoala primară din Sălişte, apoi la liceul maghiar din Sibiu, de unde, în penultima clasă, urmându-l pe mai vârstnicul său coleg Octavian Goga, pleacă la liceul românesc din Braşov, pe care îl va absolvi în 1902. Înscris la Seminarul Teologic sibian (1902–1905), **G**. debutează în 1903 la „Telegraful român" cu un articol referitor la şcoală. Seminaristul mai colaborează la „Tribuna", „Foaia poporului", „Biserica şi şcoala" şi tipăreşte broşura *Limba nouălor cărţi bisericeşti* (1905), care atrage atenţia lui N. Iorga. Cu ajutorul acestuia urmează un an cursurile Facultăţii de Litere şi Filosofie din Bucureşti, pe care o părăseşte, având sprijinul financiar al Consistoriului sibian pentru cea din Budapesta (1906–1907), unde este totodată redactor al gazetei „Lupta". O bursă acordată de Liga Culturală îi permite să-şi continue studiile la universităţile din Strasbourg şi Jena. La ultima îşi dă în 1909 doctoratul cu teza *Der moderne Utraquismus oder Die Zweisprachigkeit in der Volksschule*. Din străinătate trimitea „Revistei generale a învăţământului" detaliate însemnări de călătorie. Întors acasă, devine profesor la Seminarul Teologic sibian, inspector al învăţământului primar ortodox şi vicepreşedinte al secţiei şcolare a Astrei, implicându-se energic în lupta contra maghiarizării şcolii româneşti din Transilvania. Iscălind şi cu pseudonime precum O. Sima, G. Sima, N. Foişor, O. Preaşma, Tiberiu Mureşan, Dr. G. Oprean, Un prieten al şcoalei ş.a., publică studii, articole şi note în „Tribuna poporului", „Românul", „Transilvania", „Viaţa românească" şi tipăreşte lucrări precum *Despre educaţie* (1911), *Cercetări privitoare la situaţia învăţământului nostru primar şi la educaţia populară* (1911), *Anuar pedagogic* (1913). La izbucnirea Primului Război Mondial, pentru a nu fi mobilizat, **G.** trece Carpaţii şi, stabilit la Bucureşti, militează, îndeosebi în „Tribuna", pe care o scoate cu alţi ardeleni, ori în „Gazeta ostaşilor", pentru ieşirea României din neutralitate. Acelaşi scop era servit şi de lucrările *Şcoala românească din Transilvania şi Ungaria* (1915) şi *Viaţa şi organizaţia bisericească şi şcolară în Transilvania şi Ungaria* (1915), la care se adaugă studiul *Din istoria literaturii didactice româneşti* (I–III, 1916). Refugiat în Moldova la începutul anului 1917, plănuieşte cu Octavian Goga să plece în Apus prin Rusia, dar, sesizând mersul evenimentelor, rămâne la Chişinău, unde, prin publicaţiile pe care le înfiinţează – „Şcoala moldovenească" şi „Ardealul", intitulat apoi „România nouă" –, contribuie substanţial la formarea şi consolidarea curentului unionist ce va triumfa în Sfatul Ţării la 27 martie 1918. După Unirea Transilvaniei cu România face parte din Consiliul Dirigent ca secretar general la Resortul de Instrucţie, având un rol important în organizarea învăţământului şi în ctitorirea Universităţii

din Cluj, unde devine profesor de pedagogie. Preocupările în această direcţie se concretizează în lucrări precum *Portrete pedagogice* (1927), *Prolegomena la o educaţie românească* (1940), *Dictatură şi anarhie* (1944) ş.a. Munca la catedră nu-l va absorbi însă complet. Membru corespondent al Academiei Române din 1919, el prezintă pe larg experienţa sa din anii 1917–1918 în documentarele *Cu gândul la Basarabia* (1926), *De la Basarabia rusească la Basarabia românească* (I, 1926), *Trei ani pe frontul basarabean* (1927), *Ardealul în Basarabia* (1928). Ales senator de Orhei, scoate în 1926 gazeta „Cuvântul moldovenesc", al cărei director va fi, şi o a doua serie a ziarului „România nouă" şi iniţiază înfiinţarea filialei basarabene a Astrei. Se implică, de asemenea, cu grupul de la revista „Societatea de mâine", în medierea divergenţelor dintre oamenii politici ardeleni, în combaterea „statusului romano-catolic", în care distingea acţiunea revizionismului maghiar, precum şi în lupta pentru unitatea religioasă a românilor. Intransigent în privinţa principiilor, respingând orice clientelism, **G**. a provocat animozităţi care duc în 1945 la epurarea sa de la Universitate şi la internarea în lagărul de la Caracal. Eliberat, i se va interzice să mai publice. Va continua să scrie, „chemând" pe preaputernicii epocii, din ţară, dar şi din lume, la „judecata istoriei" sau rememorându-şi viaţa. După moartea sa, şi îndeosebi în preajma centenarului naşterii, i se reeditează câteva scrieri pedagogice şi i se tipăresc volumele memorialistice *Amintiri despre oameni pe care i-am cunoscut* (1974) şi primul volum, *Anii mei de învăţătură*, din *Pe baricadele vieţii* (1981). „Revalorificarea" va fi desăvârşită abia după 1989, când îi apar, pe lângă alte reeditări, *Chemare la judecata istoriei* (I–II, 1992–1993), volumul al doilea, *În Basarabia revoluţionară. 1917–1918*, din *Pe baricadele vieţii* (1992), *Ziar de lagăr. Caracal, 1945* (1991) ş.a.

Hărăzit, prin firea moştenită de la înaintaşi, unei existenţe mereu „pe baricade", **G.** se îndreaptă de la început spre domeniul pedagogiei, în care va căuta în primul rând arme pentru apărarea identităţii culturale a conaţionalilor săi. Teza de doctorat, asupra consecinţelor bilingvismului, ca şi precizările în legătură cu principiile pedagogice constituie fundamentul unei intense campanii publicistice întreprinse între 1910 şi 1916 în favoarea învăţământului în limba română, grav periclitat în Transilvania de legislaţia şcolară maghiară din 1907. Această campanie este susţinută şi de meticuloase cercetări asupra istoriei bisericilor şi şcolilor româneşti din Transilvania. Remarcabilă este *Din istoria literaturii didactice româneşti*, care, lucrată cu acribie, se arată utilă şi astăzi. Răscolirea bibliotecilor şi a arhivelor a condus, de altfel, şi la descoperirea unor preţioase manuscrise şi tipărituri interesând folcloristica ori istoria culturii româneşti în genere. Experienţa acumulată acum i-a servit mai cu seamă în anii 1917–1918, când îşi aduce contribuţia la reorganizarea sistemului şcolar şi la formarea opiniei publice din Basarabia. O bună parte din articolele apărute în „Ardealul"–„România nouă" se constituie, în fapt, într-un veritabil curs sintetic de istoria literaturii, a culturii româneşti, o pondere deosebită având-o evocarea caldă a personalităţilor trecutului, dar şi creionarea unor figuri ale momentului. Procedeul va fi utilizat şi mai târziu în activitatea didactică, un exemplu elocvent fiind volumul *Portrete pedagogice*. Adaptată nivelului celor cărora le este destinat, rememorarea corespundea şi predispoziţiilor lui **G.**, care, mult înainte de a fi ajuns la vârsta retrospecţiilor, începe să evoce personalităţile cunoscute direct, trecute în lumea umbrelor, precum George Coşbuc, I.L. Caragiale, St. O. Iosif, Vasile Stroescu. În timp acestora li se adaugă cei în viaţă, precum Zaharia şi Olimpia Bârsan, Ioan Lupaş, Pan Halippa, George Enescu, Octavian Goga, Nicolae Titulescu ş.a. Paginile strânse în volumele postume *Amintiri despre oameni pe care i-am cunoscut* şi *Oameni între oameni* (I–II, 1990–1991) relevă un memorialist care, potrivit declaraţiilor sale, renunţă la amănuntele anecdotice, susceptibile să dea savoare povestirii, şi reţine doar amintirile revelatoare, confirmate de documente. Precauţia era necesară, căci **G.** rămâne un moralist ce nu trece peste greşelile şi defectele oamenilor mari, mai ales când ele au avut asupra lui oarece repercusiuni. Uscăciunea, instalată în consecinţă pe alocuri, aglomerarea argumentelor şi a dovezilor, polemismul excesiv şi evidentul pro domo diminuează întrucâtva atât valoarea literară, cât şi pe cea documentară a amintirilor. În aceiaşi parametri se înscriu şi lucrările *De la Basarabia rusească la Basarabia românească*, *Trei ani pe frontul basarabean* şi *Ardealul în Basarabia*. Totodată, împreună cu

însemnările de călătorie, rămase în periodice, ori cu acelea relative la înfiinţarea Universităţii clujene, precum şi cu „ziarul" detenţiei din lagărul de la Caracal, ele au pregătit vasta autobiografie *Pe baricadele vieţii*. Cel dintâi panou, *Anii mei de învăţătură*, se concentrează asupra formării intelectuale şi morale. Ca urmare, evocarea meleagurilor săliştene, în aspectele lor etnografice, a familiei şi a petrecerilor copilului şi adolescentului este redusă, lăsând loc zugrăvirii mediului şcolar şi universitar, şi acesta doar în măsura în care este cadrul succesivelor opţiuni prin care se cristalizează personalitatea autorului. Din când în când rup monotonia expunerii câteva relatări alerte, peisaje diverse sau portrete, în care tuşa moralistului predomină. Cel de-al doilea panou, *În Basarabia revoluţionară. 1917–1918*, are ca tramă o suită rapidă de evenimente ce ar fi asigurat o spectaculoasă desfăşurare epică. Caracterul extraordinar şi complexitatea faptelor, precum şi existenţa unor tentative de a le denatura l-au determinat însă pe autor să dea întâietate laturii probatorii a depoziţiei sale, mai mult, să evite tot ce l-ar fi putut acuza de subiectivism ori „literaturizare". Cedând adeseori pasul documentarului, indispensabil pentru istoricul epocii, cartea lui **G.** rămâne în spaţiul memorialisticii printr-un patos al adevărului şi al patriotismului profund.

SCRIERI: *Limba nouălor cărţi bisericeşti*, Sibiu, 1905; *Der moderne Utraquismus oder Die Zweisprachigkeit in der Volksschule*, Langensalza, 1910; *Despre educaţie*, Sibiu, 1911; *Viaţa şi organizaţia bisericească şi şcolară în Transilvania şi Ungaria*, Bucureşti, 1915; *Din istoria literaturii didactice româneşti*, I–III, Bucureşti, 1916; ed. îngr. Octav Păun şi Vasile Popeangă, introd. Vasile Popeangă, Bucureşti, 1975; *Catolicismul unguresc în Transilvania şi politica religioasă a statului român*, Cluj, 1924; *Astra. Evoluţia istorică a secţiunilor literare şi ştiinţifice ale Astrei*, Sibiu, 1925; *Cu gândul la Basarabia*, Arad, 1926; *De la Basarabia rusească la Basarabia românească*, I, Vălenii de Munte, 1926; ed. Bucureşti, 1997; *Portrete pedagogice*, Bucureşti, 1927; *Trei ani pe frontul basarabean*, Chişinău, 1927; ed. îngr. Marian Radu, Bucureşti, 1996; *Ardealul în Basarabia*, Cluj, 1928; *Universitatea Daciei Superioare*, Bucureşti, 1929; ed. Cluj-Napoca, 2001; *Contribuţii la istoria poeziei noastre populare şi culte*, Bucureşti, 1934; *Acţiunea catolicismului şi a Sfântului Scaun în România întregită*, Cluj, 1934; *La o răscruce a vieţii mele. Un bilanţ şi o mărturisire*, Bucureşti, 1938; *Prolegomena la o educaţie românească*, Bucureşti, 1940; *Politica religioasă şi minoritară a României*, Cluj, 1940; ed. îngr. Mihai O. Ghibu, Bucureşti, 2003; *Puncte cardinale pentru o concepţie românească a educaţiei*, Sibiu, 1944; *Dictatură şi anarhie*, Sibiu, 1944; *Din istoria literaturii didactice româneşti*, Bucureşti, 1973; *Amintiri despre oameni pe care i-am cunoscut*, îngr. şi pref. Crişan Mircioiu şi Şerban Polverejan, pref. Crişan Mircioiu, Cluj-Napoca, 1974; *Pentru o pedagogie românească*, îngr. Octavian O. Ghibu, pref. Ioan Gh. Stanciu, Bucureşti, 1977; *Pe baricadele vieţii*, vol. I: *Anii mei de învăţătură*, îngr. şi pref. Nadia Nicolescu, postfaţă Mircea Zaciu, Cluj-Napoca, 1981, vol. II: *În Basarabia revoluţionară. 1917–1918*, îngr. şi pref. Octavian O. Ghibu, pref. Iurie Colesnic, Chişinău, 1992; *Nu din partea aceea*, îngr. şi pref. Vasile Popeangă, postfaţă Nadia Nicolescu, Bucureşti, 1985; *Oameni între oameni*, [vol. I] îngr. Octavian O. Ghibu, Ion Bulei şi Şerban Polverejan, introd. Ion Bulei, Bucureşti, 1990, vol. II îngr. Mihai O. Ghibu, Bucreşti, 2006; *Ziar de lagăr. Caracal, 1945*, îngr. Romeo Dăscălescu şi Octavian O. Ghibu, pref. Romeo Dăscălescu, Bucureşti, 1991; *Chemare la judecata istoriei*, I–II, îngr. Octavian O. Ghibu, pref. Viorica Moisuc, Bucureşti, 1992–1993; *În vâltoarea revoluţiei ruseşti*, îngr. şi introd. Octavian O. Ghibu, Bucureşti, 1993; *Pagini de jurnal*, I–III, îngr. Miralena Mamina, Romeo Dăscălescu şi Octavian O. Ghibu, introd. Romeo Dăscălescu, Bucureşti, 1996–2000; *Gânduri despre Basarabia*, îngr. Valentina Roşca, Chişinău, 1997; *Onisifor Ghibu în corespondenţă*, I–II, îngr. şi pref. Mihai O. Ghibu, Bucureşti, 1998; *Pedagogia militans*, îngr. şi introd. Patiţa Silvestru, Bucureşti, 1998; *De la Răscoala lui Horea la Dictatul de la Viena*, îngr. şi pref. Mihai O. Ghibu, Bucureşti, 2001; *Amintirile unui pedagog militant*, îngr. şi pref. Mihai O. Ghibu, Bucureşti, 2004.

Repere bibliografice: Iorga, *O luptă*, II (1916), *424, 436*; I. Crăciun, *Biobibliografia profesorului Onisifor Ghibu*, Bucureşti, 1941; Zaciu, *Lecturi*, *147–153*; Bucur Ţincu, [*Onisifor Ghibu*], F, 1975, 3, VTRA, 1981,11; Grigore Popa, *Amintirile lui Onisifor Ghibu*, VR, 1975, 6; Mircea Popa, [*Onisifor Ghibu*], ST, 1976, 3, 1991, 5–7; Micu, *Lecturi*, *156–157*; Blaga Mihoc, *Dimensiunea unei personalităţi*, F, 1981, 5; Horia Stanca, *O ucenicie de luptă pe baricade*, T, 1982, 3; Al. Zub, *Onisifor Ghibu. Baricadele unei vieţi*, CRC, 1983, 21; [*Centenarul Onisifor Ghibu*], „Romanian Review", 1983, 10; Traian Vedinaş, *Onisifor Ghibu*, Cluj-Napoca, 1983; Bârsănescu, *Medalioane*, *107–111*; Ţepelea, *Opţiuni*, *47–54*; Al. Cistelecan, *Oameni şi fapte*, VTRA, 1991, 8; Radu Voinescu, *Exemplul dascălului*, RL, 1992, 31; Valeriu Râpeanu, *Onisifor Ghibu memorialistul*, L, 1992, 41; Zoe Dumitrescu-Buşulenga, *Un mare român: Onisifor Ghibu*, CC, 1992, 10–12; Z. Ornea, *Basarabia în 1917*, RL, 1993, 51–52; Vistian Goia, *Magiştri şi discipoli ai Universităţii clujene*, ST, 1994, 7–8; Iosif Sava, *Idealul lui Onisifor Ghibu (II)*, CNT, 1993, 11; Constantin Cubleşan, *Jurnale, jurnale, jurnale... O literatură în „asalt"*, ST, 1995, 7–8; *Onisifor Ghibu, unitatea românească şi chestiunea Basarabiei*, îngr. Dumitru

Preda, București, 1995; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *386–388*; Mihai Cimpoi, *Basarabia, tema eternă*, ATN, 1997, 34; Paula Braga, *Dilemele lui Onisifor Ghibu*, București, 2000; Teodor Gal, *Onisifor Ghibu, pedagog şi educator naţionalist-militant*, Cluj-Napoca, 2002; *Din scrisorile primite de Onosifor Ghibu*, I–III, îngr. şi pref. Mihai O. Ghibu, București, 2007. ***V.D.***

GHICA, Dimitrie Ion (1848, București – 28.IX.1914, București), traducător. Este fiul cel mai mare al Alexandrinei (n. Mavros) şi al scriitorului Ion Ghica. Face studii în Anglia. În 1872, licenţiat al Facultăţii de Ştiinţe Morale şi Politice a Universităţii din Cambridge, se întoarce în ţară şi candidează pentru postul de profesor la Catedra de filosofie a Universităţii din Iaşi. Respins la concurs, lucrează un timp ca secretar general al unei societăţi engleze din București. În 1883 a fost numit secretar de ambasadă la Berlin, ataşat şi consilier de legaţie (1894, 1896), apoi secretar al Ministerului de Externe. În 1913 ţinea lecţii la Institutul pentru Studiul Europei Sud-Orientale.

În 1880 **G.** era distins cu Premiul Academiei Române pentru tălmăcirea cărţii a IV-a din *Istoriile lui Herodot*, publicată însă în 1902. Va da în transpunere românească alte trei volume ale *Istoriilor*, tipărite la Berlin (1894) şi București (1912, 1915). Traducerea din Herodot e făcută după original şi însoţită de savante adnotări, de comentarii geografice, etnografice, filologice, precum şi de hărţi, lucrate, toate, pe baza unui material bibliografic impresionant. La sugestia lui Ion Ghica, pe atunci director al Teatrului Naţional din București, **G.** traduce în româneşte tragediile shakespeariene *Romeo şi Julieta* (publicată în 1882) şi *Hamlet* (lăsată în manuscris). Versiunile lui **G.** sunt superioare altora din epocă prin exactitate. El a consultat dicţionare speciale ale limbii lui Shakespeare, a folosit ediţii critice, însă stilul său, greoi, nu putea reda poezia şi forţa originalelor. La Ateneul Român, în 1872, a ţinut şi un ciclu de conferinţe dedicate dramaturgului englez.

SCRIERI: *Calendarul la popoarele Antichității*, București, 1894. **Traduceri:** Shakespeare, *Romeo şi Julieta*, București, 1882; Herodot, *Istoriile lui…*, vol. I, Berlin, 1894, vol. II–III, București, 1912–1915, vol. IV, București, 1902.

Repere bibliografice: Mihail Dragomirescu, *Critică dramatică*, îngr. şi introd. Constantin Măciucă, București, 1996, *232*; Iorga, *Oameni*, IV, *32*; Duţu, *Explorări*, *258*; *Dicţ. lit. 1900*, *395*. ***S.C.***

GHICA, Ion (12.VIII.1816, București – 22.IV.1897, Ghergani, j. Dâmboviţa), prozator.

Era primul dintre copiii, nu toţi rămaşi în viaţă, ai Mariei, sora lui Ion Câmpineanu, şi ai marelui logofăt Dimitrie (Tache) Ghica. Învaţă la început carte grecească, după care deprinde scrisul şi cititul în româneşte cu ajutorul unui secretar al tatălui său, Petre Nănescu. De la Ion Heliade-Rădulescu, viitorul mare adversar, ia lecţii de gramatică românească. Prin 1830 urma cursurile de limbă franceză ale lui J.-A. Vaillant. La Colegiul „Sf. Sava" (1831–1834) se apropie de Nicolae Bălcescu. Plecat la Paris, îşi susţine, cu slabe rezultate, bacalaureatul în litere la Sorbona (1836), apoi frecventează Şcoala Centrală de Arte şi Manufacturi. În august 1838 îşi ia bacalaureatul în ştiinţe matematice la Facultatea de Ştiinţe a Universităţii din Paris. Vreme de doi ani, din toamna lui 1838, e un student sârguincios al Şcolii de Mine, absolvită în 1840. Deşi se complace uneori în boemă, are curiozitatea să audieze cursuri de economie politică la Collège de France şi, din 1839, la Conservatorul de Arte şi Meserii. Folosind ca sursă documentară scrisorile lui Ion Câmpineanu şi ale altora, **G.** face să apară în ziarul „Le National", de la 19 octombrie 1839 la 18 martie 1840, o suită de articole sub titlul *Correspondance de Bucarest*. În 1841 se află în ţară, proaspăt inginer, plin de elan şi de idei. Nu reuşeşte să obţină o catedră la „Sf. Sava", în schimb, la Iaşi, i se oferă o catedră de profesor la Academia Mihăileană (1842–1843), unde predă geometria descriptivă, geologia şi mineralogia. Profesor la clasele înalte de economie politică, îndeplineşte şi funcţia de inspector. În această calitate concepe un proiect detaliat (publicat parţial în „Propăşirea", în 1844, şi continuat după trei ani în „Foaie pentru minte, inimă şi literatură"), în care insistă asupra organizării învăţământului la sate, şcoala urmând să fie obligatorie şi gratuită. El preconizează folosirea aceleiaşi metode de învăţătură şi de scriere în

Ion Ghica și Vasile Alecsandri

amândouă Principatele. Ia parte la înfiinţarea societăţii Frăţia, contribuind, alături de Vasile Alecsandri, Mihail Kogălniceanu şi Panait Balş, şi la înfiinţarea, în 1844, a revistei „Propăşirea". Articolul său, *Unirea vămilor între Moldova şi Valahia*, în care subzistă ideea Unirii, e interzis de cenzură. Se implică, de asemenea, în activitatea Asociaţiei Literare a României. La Paris, în 1845, este ales preşedinte al Societăţii Studenţilor Români. În 1847 apare din iniţiativa lui, în cadrul programului Asociaţiei Literare, publicaţia „Album ştiinţific şi literar". În 1848 se află printre fruntaşii mişcării, fiind cooptat într-o comisie supremă executivă, împreună cu Nicolae Bălcescu şi Al.G. Golescu (Negru). Agent, la Constantinopol, al Guvernului Provizoriu, se comportă ca un diplomat desăvârşit, susţinând cu tact şi persuasiune cauza revoluţiei valahe. Corespondenţa purtată în răstimpul petrecut la Constantinopol cu exilaţii români va fi înmănuncheată, în 1889, în cartea *Amintiri din pribegia după 1848*. De prin 1849 fostul căuzaş adoptă o poziţie mai degrabă moderată, cu fixaţii conservatoare şi chiar manifestări retrograde. El vorbeşte acum ca un aristocrat, cu o anume morgă, despre cei ce pun la cale rebeliuni. Colaborează, iscălind Ion, cu articole despre căile de comunicaţie, la „Journal de Constantinople". Cu prestigiul de care se bucură, **G.**, dintr-o familie domnească, se consideră îndreptăţit să se gândească la urcarea pe tron. Mare ambiţios, el nu ajunge totuşi în fruntea ierarhiei. Vanitatea lui încerca, probabil, să se mângâie cu semnele a numeroase onoruri şi recunoaşteri publice şi oficiale. Deocamdată gustă din deliciile puterii ca guvernator al insulei Samos. Pentru bunele servicii e răsplătit cu decoraţii şi distins cu titlul de prinţ (sau bei) de Samos (1854). În ţară însă, unde se întoarce în noiembrie 1858, devenise impopular. I se contestă dreptul de a alege şi a fi ales şi, ca să-şi redobândească drepturile politice, susţine, cu argumente juridice, o pledoarie, scoasă şi în broşură. Criticile împotriva lui se înteţesc, mai ales după ce Al. I. Cuza îl desemnează prim-ministru al Guvernului Moldovei (martie–aprilie 1859). După un timp, în octombrie 1859, **G.** formează, tot pentru scurtă vreme, alt cabinet, el fiind prim-ministru şi ministru de Interne în Ţara Românească până în mai 1860. Între 1860 şi 1864 combate ca deputat în Adunarea Legislativă, al cărei vicepreşedinte va fi de mai multe ori. E director în Departamentul Lucrărilor Publice (1861), membru în Consiliul Superior al Instrucţiunii Publice (1862), membru al Comisiei pentru Înfiinţarea de Bănci (1863) ş.a. Din cauza ostilităţii multora, **G.** trece printr-o perioadă de depresie. În 1864–1865 participă, cu un rol de frunte, la coaliţia care va provoca detronarea lui Cuza. Optase, în orice caz, pentru un principe străin. Ulterior redevine prim-ministru şi ministru de Externe, iar din decembrie 1870 e preşedinte al Consiliului de Miniştri şi ministru de Interne. Din martie 1871 nu mai îndeplineşte înalte funcţii ministeriale. Va ocupa însă fotoliile de deputat, senator, vicepreşedinte al Senatului. Membru al Societăţii Academice Române (secţia ştiinţe naturale) din august 1874, îşi ţine discursul de recepţie (despre Ion Câmpineanu) în martie 1880. Începând din 1876 este, în mai multe rânduri, preşedinte al forului academic. Îşi mai spune o dată cuvântul într-o chestiune politică, pronunţându-se pentru neutralitate, în broşura, nesemnată, *O cugetare politică*, redactată cu prilejul războiului ruso–turc din 1877–1878. A fost şi director general al teatrelor (1877). Între 1881 şi 1891 şi-a îndeplinit misiunea de ambasador la Londra. În ultimii ani ai vieţii, slăbit şi bolnav, ţintuit de o paralizie parţială, duce o viaţă retrasă, la moşia Ghergani.

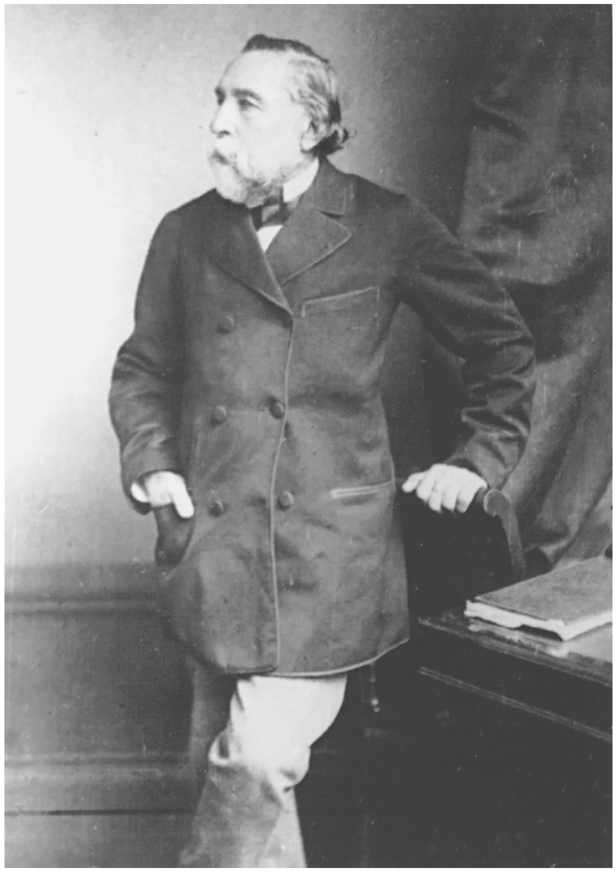

Ion Ghica și Costache Negri

Concepţia politică a lui **G.** asimilează ideile lui Ion Câmpineanu, fapt evident încă din suita de articole publicate în *Correspondance de Bucarest*. Turcofil convins, el se lasă cucerit de perspectiva unificării Principatelor sub suzeranitate turcească, dezavuând totodată (în broşuri redactate în franţuzeşte) ingerinţele ţarismului în Ţările Române. În 1835, la Paris, servindu-se de nişte note ale unchiului său I. Câmpineanu, publică, sub iniţialele M de L***, o cărticică, *Coup d'œil sur l'état actuel de la Valachie et de la conduite de la Russie relativement à cette province*. Tot în franţuzeşte şi tot ascuns îndărătul unor iniţiale fanteziste (M de MO***), elaborează, în 1838, cu ajutorul profesorului francez Satur (pentru partea stilistică), lucrarea *Poids de la Moldo-Valachie dans la question d'Orient*. În 1853 îi este tipărită, la Paris, sub pseudonimul-anagramă G. Chaïnoi, scrierea *Dernière occupation des Principautés Danubiennes par la Russie*, un fel de memoriu adresat marilor puteri apusene. Unul dintre capitole referă despre literatură şi tendinţele sale *(De la littérature et de ses tendances)*. După înfăptuirea Unirii şi înapoierea în ţară, **G.** continuă să aibă intervenţii pe teme politice, economice, sociale în „Independinţa" – publicaţie care era sub îndrumarea lui, ca şi „Opiniunea constituţională", în „Pressa", „Ţeranul român", „Revista Dunării". În 1856 îi apăruse în „Steaua Dunării" schiţa *Idei greşite*, semnată K... Ion***, în care erau reluate idei privitoare la existenţa aşa-numitei „stări a treia" în Ţările Române dintr-o broşură mai veche, *Ce sunt meseriaşii?*. **G.** nu e un exaltat, un frenetic, precum atâţia din generaţia lui, ci un liberal moderat, înclinat spre reforme menite să consolideze o democraţie burgheză. Cu o informaţie de-a dreptul enciclopedică, nutreşte o mare încredere în ştiinţă, sub înrâurirea pozitivismului lui Auguste Comte, dar împărtăşeşte şi convingeri deiste. În articolul *Ochire asupra ştiinţelor* clasifică teologia ca fiind prima între ştiinţe. Recunoaşte totuşi, în universul material, existenţa unor legi obiective, ca şi în viaţa socială, guvernată de legi morale. A început să publice însemnări cu conţinut ştiinţific încă din 1844, în „Propăşirea". În 1861 pleda „pentru ştiinţe, litere şi arte". Lucrări de compilaţie sunt *Omul fizic şi intelectual* (1866) şi *Pământul şi omul* (1884). A scos şi manuale practice pentru ingineri, comercianţi şi agricultori. S-a îndeletnicit, un timp, cu arheologia, trimiţând în 1861, la „Revista română", studiul *Dacia veche*, clădit pe ideea, cu atâta rezonanţă printre contemporani, a unităţii patriei străbune. A redactat, în franceză, o istorie a românilor, cu lacune, dusă până la finele secolului al XVIII-lea. În manuscris a rămas în timpul vieţii lui o traducere a cărţii a VI-a a *Istoriilor* lui Herodot. Scrierile sale ştiinţifice, de popularizare sunt alcătuite într-o formă accesibilă, cu un stil atrăgător. Este printre cei dintâi care tratează, în româneşte, chestiuni economice (în „Propăşirea", „Independinţa", „Ţeranul român", „Revista română"). Din 1865 până în 1875 apare seria *Convorbiri economice*, în care teoriile lui John Stuart Mill, Adam Smith, David Ricardo sunt aplicate la realităţile autohtone. Pentru a se face mai lesne înţeles, autorul se foloseşte de un procedeu literar, înscenând o conversaţie agreabilă şi instructivă, în care dezvoltă şi explică noţiuni precum creditul, producţia, consumaţia, schimbul, proprietatea. **G.** se dovedeşte un adept al economiei burgheze liberale şi un adversar al protecţionismului, neprecupeţindu-şi argumentele în sprijinul ideii de circulaţie liberă, neîngrădită a mărfurilor. El face apologia proprietăţii şi crede în alianţa muncii cu capitalul, ca şi în concordia dintre clase. *Convorbirile economice* sunt un prilej de meditaţie politică (*Trei ani în România sau Corespondenţa onorabilului Bob Dowley*), dar,

în acelaşi timp, ele reînvie imagini ale Bucureştilor de odinioară, cu edificiile, cu oamenii şi obiceiurile lor pitoreşti. Figura stranie a Radovancei, apucăturile sinistre ale tiranului Mavrogheni, istoria lui Stoica şi a fiului său se desluşesc din negură de vremi. Dinaintea ruinelor Târgoviştei povestitorul se tulbură dintr-odată, gesticulând cu o uşoară exaltare, de preromantic, oarecum surprinzătoare într-o operă atât de senină şi echilibrată. Peste toate aceste privelişti din trecut se arcuieşte, discret, un nimb de poezie. Pe alocuri evocarea alunecă în zona ironiei. **G.** îşi mai numeşte încă personajele potrivit profesiunii sau defectelor (Paraponisescu, Măslescu, Fluturescu), în maniera lui Vasile Alecsandri, dar modul în care ia în râs adunarea pestriţă din saloanele târgoviştene sau întrunirile gălăgioase din Cişmigiu, unde se înfiripă miticismul bucureştean, îl apropie de I. L. Caragiale.

Scrisorile a început să le redacteze târziu, în 1879, la îndemnul prietenului său Vasile Alecsandri. Dar **G.** se mai încercase în literatură. În 1835 i se publica *Precioasele*, o traducere din Molière. Intenţiona să scrie o comedie satirică împreună cu D.C. Ollănescu-Ascanio. A realizat doar câteva scene, ce denotă o anumită înzestrare pentru gen. I se datorează una dintre primele încercări de roman românesc, propriu-zis o localizare a unor fragmente din cartea lui Louis Reybaud *Jerôme Paturot à la recherche d'une position sociale*. Cel dintâi fragment, *Istoria lui Alecu*, compus prin 1845–1848, istoriseşte tribulaţiile unui personaj care, părăsind iluziile romantice ale tinereţii, sfârşeşte prin a se adapta mediului pervertit. El face cronica petrecerilor mondene într-un stil care îl anunţă pe Edgar Bostandaki din schiţa *High-life* a lui I. L. Caragiale. Cel de-al doilea fragment, *Istoria lui Alecu Şoricescu*, nu este decât o introducere a romanului pe care îl proiectase. I s-a atribuit, fără argumente peremptorii, paternitatea romanului *Don Juanii din Bucureşti*, apărut fără semnătură în „Independinţa" (1861–1862). A mai tradus, fără a le tipări, piesele *Daniel Rochat* de Victorien Sardou şi *Hernani* de Victor Hugo. În afară de pamfletul *Epistola studenţilor din facultatea Creierului din planeta Jupiter*, scrie o satiră la adresa politicianismului vremii, intitulată *O şedinţă administrativă la Piei Roşii cu leafă*. Propunând spre premiere Academiei două piese de G. Sion, nu se dovedeşte şi un bun critic de literatură. Prin structură, **G.** este un memorialist. Încă la 1858 îi trimitea lui Alecsandri o

scrisoare în care relata cu farmec un voiaj în Marea Egee şi pe ţărmul Asiei Mici. Intuind vocaţia amicului său, Alecsandri, şi el un memorialist încântător, îl îndeamnă să se aştearnă pe scris. Cei doi îşi propun să facă un schimb de astfel de texte, care să fie destinate publicării. Mirceşteanul va răspunde cu totul sporadic incitaţiilor lui **G.**, dar va încuraja şi întreţine mereu interesul acestuia pentru o corespondenţă ce avea să devină faimoasă. Cea mai mare parte din scrisorile către Alecsandri intră, începând din 1879, în „Convorbiri literare", alte câteva epistole în „Revista nouă" (1889–1892), una în „Voinţa naţională" (1890). Câteva au, de fapt, structura unor articole (sau eseuri) politice şi economice (*Liberalii de altădată*, *Libertatea*, *Egalitatea* ş.a.). Imaginea autorului**,** aşa cum se desprinde de aici, este aceea a unui înţelept care îşi contemplă veacul cu gravitate şi cu un îngăduitor surâs, iar câteodată cu o potolită melancolie. Sub pana lui, vremurile de altcândva reînvie cu o uluitoare prospeţime, veridice şi înconjurate, totodată, de o aură de fabulos. Memoria sa, aliată uneori cu fantezia,

apare ca prodigioasă şi infidelă. Oricât nu e un sentimental, o undă de poezie şerpuieşte printre generoasele suveniruri. Voluptatea amintirii se împleteşte cu plăcerea de a povesti, stimulată de toată paleta pitorescului balcanic. Sunt evocate, cu o luxuriantă plasticitate a descrierilor şi cu fascinaţie, o călătorie de la Bucureşti la Iaşi, epoca domniei lui Caragea, cu Bucureştii pustiiţi de ciumă, mişcarea pandurilor lui Tudor şi a eteriştilor, secvenţe din pregătirea revoluţiei de la 1848. **G.** pare că se lasă în voia amintirilor, urmărindu-le meandrele după cursul capricios al memoriei, de unde şi numeroasele digresiuni. Istorisirile, mai întotdeauna adevărate, suferă o transfigurare, chiar dacă memorialistul nu face parte dintre imaginativi. Nu mai puţin expresive decât tablourile de epocă, portretele, cu un accent pus, fără pedanterie, pe înfăţişarea vestimentară, sunt interesante în latura morală. Scriitorul e captivat de existenţele aventuroase, în care se strecoară şi puţin mister: Teodoros, care ar fi ajuns, dintr-o stare sărmană, negus al Abisiniei, sau căpitanul Laurent, cu peripeţiile lui picareşti. Zugrăvit cu un realism minuţios, cămătarul Băltăreţu pare luat dintr-un roman balzacian. Alteori în portretistică intervine tuşa satirică, fiind luaţi în vizor politicianul corupt şi demagog sau vreo preţioasă ridicolă, dintre cele ce vor popula şi schiţele lui I. L. Caragiale. Amintirile despre Nicolae Filimon, Nicolae Bălcescu, Grigore Alexandrescu şi atâţia alţii au, pe lângă meritul literar, un mare preţ documentar. **G.** vorbeşte şi despre sine, convins că rolul său în crearea României moderne nu a fost dintre cele mai puţin însemnate. Însă tonul rămâne în genere obiectiv, iar imaginea adversarilor de odinioară nu-i întunecată de resentimente. Farmecul epistolelor vine din rostirea calmă, învăluitoare, cu arome uşor arhaice, ce susţine un registru narativ de o rafinată intelectualitate. Scrisorile lui **G.** sunt o capodoperă a literaturii noastre memorialistice.

Opera lui Ion Ghica este muzeul Carnavalet al nostru, organizat de un bun artist.

G. CĂLINESCU

Scrisorile lui Ion Ghica, de o încântătoare varietate, trecând în revistă un secol de viaţă românească, din sumbrele vremi ale lui Mavrogheni până în pragul istoriei contemporane, reuşesc să afirme triumful scrisului spontan, al spiritului digresiv şi al euforiei anecdotice.

ŞERBAN CIOCULESCU

Ghica este, în fond, ca și Kogălniceanu (alt cap luminat din epocă), un reformator format la ideile iluminiștilor și adaptat în chip inteligent la realitățile și mentalitățile răsăritene: un spirit liberal moderat, interesat de progresul social, dar vigilent să nu pierdem ce am câștigat, adică tradițiile spirituale. Ca scriitor, este un moralist și un memorialist de clasă. Ghica este, în fond, un prozator, pentru noi, fundamental. Două ramuri, dacă nu chiar trei, ale literaturii moderne române pornesc din Scrisorile, Convorbirile *și, în parte, din corespondența și articolele sale preponderent ideologice: a) proza urbană (mai mult decât din* Ciocoii... *lui Nicolae Filimon, fiind mai bine scrisă, într-un stil intelectual ordonat și rafinat), b) literatura subiectivă (memorialistica), deschisă spre marile teme ale epocii, compusă fără retorică asurzitoare și fără lirism paralizant și c) dacă acceptăm a treia variantă, prin vocația lui de moralist. Un moralist interesat cu precădere de morala socială și de comportamentul categoriilor sociale, privite și judecate, toate, din unghiul unui om al măsurii și echilibrului, dușman al exceselor și rupturilor, traumelor. Ca om, lui Ghica îi place, se vede numaidecât, bunăstarea, este un spirit comod și, deși a călătorit mult, are psihologia unui boier de țară, preocupat să semene la timp și să vândă în profit recolta.*

EUGEN SIMION

SCRIERI: *Convorbiri economice*, broşura 1–3, 5–6, Bucureşti, 1865–1875; *Omul fizic şi intelectual*, Bucureşti, 1866; *Ion Câmpineanu*, Bucureşti, 1880; *Pământul şi omul*, Bucureşti, 1884; *Scrisori ale lui Ion Ghica către V. Alecsandri*, Bucureşti, 1884; *Scrisori către V. Alecsandri*, Bucureşti, 1887; ed. I–IV, Bucureşti, 1905; *Amintiri din pribegia după 1848*, Bucureşti, 1889; N. Bălcescu, I. Ghica, *Scrisori inedite*, îngr. N. Cartojan, Bucureşti, 1913; *Opere complete*, I–IV, îngr. şi pref. Petre V. Haneş, Bucureşti, 1914–1915; *Scrieri economice*, I–III, îngr. Ion Veverca, introd. Victor Slăvescu, Bucureşti, 1937; *Ion Ghica către N. Bălcescu*, îngr. şi introd. G. Zane, Bucureşti, 1943; *Opere*, I–II, îngr. şi introd. Ion Roman, Bucureşti, 1956; *Documente literare inedite*, îngr. şi pref. D. Păcurariu, Bucureşti, 1959; *Opere*, I–VI, îngr. şi introd. Ion Roman, Bucureşti, 1967–1988; *Scrisori către V. Alecsandri*, îngr. şi pref. Alexandru George, Bucureşti, 1997; ed. îngr. Constantin Mohanu, Bucureşti, 2001. **Traduceri:** Molière, *Precioasele*, Bucureşti, 1835.

Repere bibliografice: Petraşcu, *Scriitori*, *47–73*; Iorga, *Ist. lit. XIX*, II, *99–103*, *106–108*; N. Georgescu-Tistu, *Ion Ghica, scriitorul*, Bucureşti, 1935; Mircea Eliade, *Ion Ghica, scriitorul*, RFR, 1936, 3; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *332–337*, *Ist. lit.* (1982), *381–388*; Vianu, *Opere*, V, *52–57*; Călinescu, *Opere*, VI, *817–823*, IX, *122–135*; Perpessicius, *Menţiuni ist.*, *292–302*; D. Păcurariu, *Ion Ghica*, Bucureşti, 1965; Şerban Cioculescu, *Ion Ghica, scriitorul*, AAR, t. XVI, 1966; Ivaşcu, *Ist. lit.*, I, *191–193*;

Ion Roman, *Viaţa lui Ion Ghica*, Bucureşti, 1970; Vlad, *Povestirea*, *62–63*, *passim*; *Ist. lit.*, III, *419–448*; Gafiţa, *Faţa lunii*, *351–371*; Muthu, *Lit. rom.*, *162–171*; *Dicţ. lit. 1900*, *395–399*; Piru, *Ist. lit.*, *102–106*; Dan Bogdan, *Pe urmele lui Ion Ghica*, Bucureşti, 1987; Manolescu, *Istoria*, I, *232–244*; Negoiţescu, *Ist. lit.*, I, *54–60*; Anastasie Iordache, *Ion Ghica, diplomatul şi omul politic*, Bucureşti, 1995; *Dicţ. esenţial*, *342–345*; Dan Bogdan, *Ion Ghica*, Bucureşti, 2000; Alexandru George, *De la un Iancu la altul*, ALA, 2002, 625, 628, 629; Mircea Braga, *Replieri interpretative*, Sibiu, 2003, *9–44*; *Dicţ. analitic*, IV, *112–115*; Săndulescu, *Memorialişti*, *13–26*; Mihăilă, *Scriitori*, *69–81*; Zamfir, *Panorama*, I, *239–247*. ***F.F.***

GHICA, Marius (pseudonim al lui Marius Viorel Jan Ghiţă; 26.X.1954, Băileşti, j. Dolj), eseist, traducător. Este fiul Teodorei (n. Duţulescu) şi al lui Ion Ghiţă, economist. A absolvit Liceul „Nicolae Bălcescu" din Craiova şi Facultatea de Filologie–Istorie, secţia franceză–română, a Universităţii din acelaşi oraş (1978). Şi-a susţinut doctoratul cu teza *Paul Valéry şi geneza poemului (1994)*. Funcţionează ca profesor de limba franceză la Calafat (1978–1985), redactor la revista „Ramuri" (din 1985), al cărei redactor-şef adjunct devine din 1990, director al Bibliotecii Franceze Omnia din Craiova, cadru didactic la Catedra de limbi romanice a Facultăţii de Litere şi Istorie a Universităţii din Craiova, director al Editurii Scrisul Românesc (1997–2001). Debutează în „Ramuri" (1981), iar în volum cu *Facerea poemului. Încercare de poietică în marginea textelor lui Paul Valéry*, cu o prefaţă de Ştefan Aug. Doinaş (1985). Îi urmează *Omul poietic pe tărâmul limbajului. Eseu despre lumea lui Thot* (1989), *Derrida ou Penser autrement – Derrida sau A gândi altfel* (2000) ș.a. A tradus sistematic din opera lui Paul Valéry şi din Jacques Derrida, sub îndrumarea căruia a lucrat la Paris în 1991 și al cărui discipol bine manierizat stilistic încearcă să fie. A îngrijit ediţii din opera postumă a lui I. D. Sîrbu.

În primele sale cărţi – aflate într-un vădit raport de convergenţă – **G**. porneşte de la limbaj, înţeles ca proces (în speţă, de la scrierea ca o ipostază a lui *poiein*), pentru a reconstitui unitatea originară pierdută a fiinţei şi a logosului. Esenţa umanului – susţine autorul – este partea noastră de fiinţă creatoare şi plăsmuitoare de simboluri, singura care nu e ameninţată a se stinge sau a se întoarce vreodată împotriva omului. Omul poietic – cum îl numeşte generic criticul – este urmărit pe firul timpului, până în epoca posttehnologică de azi, când el îşi caută febril un punct de sprijin şi o raţiune de a fi. Consideraţiile asupra limbajului-proces, ca obsesie izvorând din vechime şi aflată în prezent în actualitate acută, trebuie înţelese într-un anumit context. Mai precis, din perspectiva unui moment de prag: cel postmodern, când la sfârşit de veac şi de mileniu modelele creaţiei culturale se înnoiesc, iar discursul intelectual suferă o schimbare de semn. Proiectul teoretic al lui **G**. are cel puţin două merite demne de toată atenţia. Mai întâi, el atacă frontal o problematică fierbinte şi labilă, aventurându-se pe un teren aflat în plină frământare tectonică. Dovedind vocaţie pentru sinteză, autorul schiţează o panoramă elocventă a pluralismului contemporan, care depăşeşte reducţionismele intolerante ale modernităţii. Nu e surprinzător că epistema postmodernă e aşezată sub semnul unei figuri tutelare, recuperată din trecut: chipul emblematic al zeului Thot, simbol al armoniei primordiale între ştiinţe, tehnici, litere şi arte. Şi în celelalte cărți **G.** priveşte pluralismul contemporan din perspectiva ordonatoare a limbajului, reuşind să convingă de dimensiunea lui ontologică. Întregul mers al demonstraţiilor şi al interpretării de texte pregăteşte această concluzie: că felul de a fi al omului în lume este indisolubil legat de limbaj. Între limbaj şi om, şi chiar între limbaj şi lume nu este loc pentru nici o fisură.

SCRIERI: *Facerea poemului. Încercare de poietică în marginea textelor lui Paul Valéry*, pref. Ştefan Aug. Doinaş, Craiova, 1985; *Omul poietic pe tărâmul limbajului. Eseu despre lumea lui Thot*, Craiova, 1989; *Paşii lui Hermes*, Craiova, 1999; *Cosmopolis. Noi și viața în cetate*, Craiova, 2000; ed. Pitești, 2008; *Derrida ou Penser autrement – Derrida sau A gândi altfel*, ed. bilingvă, Craiova, 2000; *În lumea lui Thot*, Craiova, 2000; *Geneza operei literare. Repere spre o poietică*, Pitești, 2008; *Introduction à la théorie de la littérature*, Craiuva, 2008. **Ediţii, antologii:** I.D. Sîrbu, *Jurnalul unui jurnalist fără jurnal*, I–II, Craiova, 1991–1993, *Traversarea cortinei*, Timişoara, 1994 (în colaborare cu Virgil Nemoianu); *Șora*, Pitești, 2006. **Traduceri:** Paul Valéry, *Poezii. Dialoguri. Poetică şi estetică*, pref. Ştefan Aug. Doinaş, Bucureşti, 1989 (în colaborare cu Ştefan Aug. Doinaş şi Alina Ledeanu), *Eseuri aproape politice*, Craiova, 1999; Jacques Derrida, *Celălalt corp urmat de Democraţia amânată*, Craiova, 1993, *Khôra*, postfaţa trad., Craiova, 1998; Alain Bosquet, *Meseria de ostatic*, Craiova, 1993 (în colaborare cu Doina Marinescu); Georges Sebbag, *Suprarealismul*, Bucureşti, 1999.

Repere bibliografice: Marian Papahagi, *„Facerea poemului”*, TR, 1985, 40; Irina Mavrodin, *Omul poietic*, RL, 1989, 32; Ţeposu, *Istoria, 185–186*; Grigurcu, *Peisaj*, II, *332–335*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *394–395*; C. Rogozanu, *Sub oblăduirea lui Hermes*, RL, 2000, 18; Constantin M. Popa, *Sub semnul lui Hermes*, R, 2000, 5–6; Petraş, *Panorama, 305–309*; Cristina Miloş, *Poetică şi poietică*, ST, 2009, 1–2; Daniela Petroşel, *Marius Ghica. În labirintul poieticii valéryene*, CL, 2009, 4. ***M.S.***

GHICA, Pantazi (15.III.1831, Bucureşti–17.VII.1882, Bucureşti), gazetar, prozator, autor dramatic.

Era unul dintre copiii Mariei (n. Câmpineanu) şi ai marelui logofăt Dimitrie (Tache) Ghica. Învaţă, ca şi fratele său mai mare, Ion Ghica, la Colegiul „Sf. Sava”, fiind apoi (1846) trimis la Paris. Boem, iubitor de petreceri şi mare amator de aventuri galante, **G.** îşi neglijează studiile. De la Nicolae Bălcescu, al cărui secretar particular devine, prinde însă gust pentru studiul istoriei şi, în 1847, se angajează secretar al „Magazinului istoric pentru Dacia”. În 1848, în zilele Revoluţiei, se agită în calitate de comisar pentru propagandă în judeţele Prahova şi Buzău. Arestat, după punerea în libertate ia drumul Parisului, apoi voiajează la Constantinopol, unde se afla Ion Ghica, întorcându-se după aceea în capitala Franţei. Intenţiona să-şi ia licenţa juridică, dar se răzgândeşte şi în 1853 revine în ţară. Va lua parte la războiul din Crimeea ca locotenent într-un corp din garda imperială franceză, fiind avansat căpitan şi decorat. **G.,** care pregătea un dicţionar general de drept, are şi o bună înzestrare pentru barou. E numit procuror supleant la Tribunalul de Dâmboviţa, iar în 1856 prezident. Avocatura şi politica – ajunge deputat liberal – îl absorb şi gazetarul face o mare risipă de elocinţă, preocupându-se, în nenumărate articole, de tot felul de aspecte. Cere solemn respectarea legilor şi a drepturilor, perorează contra absolutismului, injustiţiei, corupţiei, vorbeşte cu căldură despre unire, exaltă progresul social. Cariera sa juridică, între timp, continuă. În 1859 ajunsese asesor pe lângă Ministerul Justiţiei; a mai funcţionat ca „şef de divizie” în Ministerul de Externe. Inspector al monumentelor istorice în 1861, în anul următor e întărit avocat al Ministerului Cultelor şi Instrucţiunii Publice, iar în 1866 devine prefect de Buzău. Cel care fusese, după expresia lui Al. Macedonski, „regele boemei române”, îşi pierde treptat, spre bătrâneţe, voioşia şi nepăsarea, lăsându-se adesea pradă melancoliei şi suvenirurilor lui bogate. Este ceva ingrat în existenţa trepidantă a lui **G.** Vestita-i cocoaşă a fost subiect de batjocură, nu numai în ziarele umoristice ale vremii, dar până şi sub pana lui M. Eminescu, I.L. Caragiale, A.I. Odobescu. Se manifesta, poate, iritant, avea agresivităţi, provoca, scandaliza. Era însă un om fin, cu o considerabilă cultură. A scris enorm: articole politice, studii juridice, cronici literare, teatrale, muzicale, cronici mondene, susţinea un spiritual şi incisiv *Curier al Bucureştilor* (în „Românul”, „Telegraful”), discuta cu aceeaşi dezinvoltură despre libertatea presei, învăţământul public, dreptul public ori cu privire la chestiunile ortografice controversate. A semnat şi Tapazin, Ghaki, G. Paisiu, Paisiu Gâscă. A lucrat ca redactor la „Independinţa română” (1862–1863), „Scrânciobul” (1868–1869), „Opiniunea constituţională” (1869–1870). A scos ziare şi reviste: „Păcală” (1860), „Actualitatea” (1865), „Cugetarea” (1865), „Stindardul” (1876), redactat împreună cu Al. Macedonski, Bonifaciu Florescu şi G. Fălcoianu, „Nuvelistul” (1877), oferind colaborări şi altor publicaţii, cum ar fi „Naţionalul”, „Românul”, „La Voix de la Roumanie”, „Pressa”, „Dezbaterile”, „Alegătorul liber”, „Revista contimporană”, „Literatorul” ș.a. În 1859, cu D. Bolintineanu şi Al. Zanne, editează „Calendar istoric şi literar”.

Cu vederi proprii în teoria şi critica literară, **G.** se manifestă, cu supleţe, ca un adept al şcolii realiste (*Critica şi şcoala realistă*). Dacă respinge, mai mult din resentiment, critica lui Titu Maiorescu, în schimb discută pe larg teoria macedonskiană a absurdului sublim. După **G.**, absurdul nu are sublim şi sublimul absurdului e un paradox ce nu se poate susţine (*Sublimul logicei prin imagini poetice în proză*). Orice imagine este permisă, în proză sau în versuri, cu condiţia să cuprindă o semnificaţie. Obiectul artei, în argumentaţia lui uneori prolixă, plastică foarte adesea, este realitatea care există, dar şi aceea care ar putea să existe. În ce priveşte critica, socoteşte că ea trebuie să

fie luminătoare, un demers întreprins cu multă comprehensiune. Juisor în viaţă, el etalează în artă riguroase principii etice. Selectează, în special, acele scrieri cu o tendinţă morală evidentă, în care frumosul iradiază ca un reflex al binelui, logica nu se lasă uzurpată, iar stilul se împleteşte armonios cu gândul. Teatrul, la rându-i, cată să fie „o şcoală de morală şi moravuri". O replică vioaie animă piesele lui **G.**, comediile îndeosebi (numai *Iadeş* şi *Sterian Păţitul* apar în volum, în 1866), lipsite, altfel, de consistenţă şi dând să se piardă într-un verbiaj obositor. Morala nu e absentă niciodată. Debitor literaturii franţuzeşti, comediograful preia de acolo subiecte, motive, uneori maniera. A mai însăilat piese istorice (*Mircea cel Bătrân*), cu monoloage emfatice, o ambianţă lugubră şi multe anacronisme, cuplete, pe care le interpreta amicul său I.D. Ionescu, „cânticele comice", o revistă slabă, *Ai cuvântul!*, şi o alta, de umor politic, *Aripile furtunoase*. S-a încercat şi în dramatizări, ca de pildă aceea după romanul *Kârdjali* de Mihail Czajkowski. Ca prozator, el se arată copleşitor prin abundenţă şi dezolant prin facilitate. A produs, de la cea dintâi încercare, *Amazoanele române*, publicată în „Naţionalul" (1858), un lung şir de nuvele, schiţe, basme şi legende (în volum s-au tipărit, în 1858, *Cămătarul* şi *O lacrimă a poetului Cârlova*). Luându-şi-l ca model pe D. Bolintineanu (de pildă, în *Marele vistier Cândescu*, „Revista contimporană", 1873), cultivă în evocarea istorică o atmosferă sumbră, în care se înfruntă eroi infernali şi eroi angelici, personaje de melodramă cu gesticulaţie exaltată şi grai bombastic. Stridenţele de limbă, franţuzismele neadecvate i-au atras execuţia drastică a lui Titu Maiorescu în articolul *Beţia de cuvinte*. Scriitorul se regăseşte cu înzestrarea lui firească în digresiunile spirituale, genul care îi convine cel mai mult fiind acela al cozeriei, cochetă, maliţioasă sau plină de galanterii. Are aplecare, de asemenea, pentru crearea de fiziologii (*Schiţe din societatea română*). Ţinea să alcătuiască „după natură" o colecţie de portrete contemporane. Ca romancier, **G.** nu este de ignorat. Din lecturi (*Scènes de la vie de bohème* de Henri Murger) şi din amintirile pariziene s-a iscat încercarea de roman *Un boem român* (1860). Precaritatea epicului nu stânjeneşte privirea critică, uneori cu ascuţimi satirice, aplicată societăţii româneşti a vremii. Un capitol pur teoretic efectuează o scurtă incursiune în literatura română, pornind de la folclor. Ar fi una din primele schiţe de istoria literaturii la noi. Probabil lui **G.**, şi nu fratelui său Ion Ghica, îi aparţine romanul neterminat *Don Juanii din Bucureşti*, apărut fără semnătură în „Independinţa" (1861–1862). O altă ipoteză îl consideră autor pe Radu Ionescu. După o lungă digresiune asupra tipului universal al personajului, sunt configurate câteva exemplare întristătoare ale Don Juanului bucureştean, junele cosmopolit, lipsit de idealuri, dedat plăcerilor uşoare. Tabloul de moravuri denotă un ascuţit spirit de observaţie, vădit în detalierea înfăţişării vestimentare şi în descrierea cadrului acţiunii. Mai interesantă decât romanul este însă scrisoarea ce îl precedă şi care atestă un spirit avizat în ce priveşte fenomenul literar şi estetic. Romanul este socotit aici un gen proteic, specific epocii moderne, reflectând formele tot mai complexe ale vieţii sociale, precum şi maturizarea literaturii unei ţări. Deosebind mai multe tipuri – istoric, psihologic şi de moravuri –, autorul optează pentru acesta din urmă.

SCRIERI: *Cămătarul*, Bucureşti, 1858; *O lacrimă a poetului Cârlova*, Bucureşti, 1858; *Un boem român*, Bucureşti, 1860; *Don Juanii din Bucureşti*, în Radu Ionescu, *Scrieri alese*, îngr. şi pref. Dumitru Bălăeţ, Bucureşti, 1974, *316–381*; *Iadeş*, Bucureşti, 1866; *Sterian Păţitul*, Bucureşti, 1866.

Repere bibliografice: Maiorescu, *Critice*, I, *242–244*; Iorga, *Ist. lit. cont.*, I (1986), *19–20*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *337–338*, *Ist. lit.* (1982), *386–391*; Călinescu, *Opere*, IX, *603–618*; *Ist. lit.*, II, *747–753*; *Dicţ. lit. 1900*, *399–401*; Viorica Diaconescu, *Pantazi Ghica*, Bucureşti, 1987; Faifer, *Semnele*, *141–142*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *395–397*; Manolescu, *Istoria*, *349–350*, *353–354*; Victor Petrescu, *Pantazi Ghica, un boem (in)corigibil*, „Litere", 2010, 7. ***F.F.***

GHICA, Scarlat Ion (26.III.1856, Vathy, Grecia – 11.VI.1948, Bucureşti), traducător. Este fiul Alexandrinei (n. Mavros) şi al scriitorului Ion Ghica şi frate cu traducătorul Dimitrie Ion Ghica. A fost trimis la învăţătură în Anglia, unde va absolvi Wellington College din Londra, şi la Paris. În 1878 se întorcea în ţară licenţiat în drept la Paris. A funcţionat în magistratură, fiind judecător supleant la Râmnicu Vâlcea, procuror la Curtea de Apel din Bucureşti şi, din august 1899, a fost director general al teatrelor.

G. e cunoscut ca traducător al repertoriului shakespearian: a publicat *Viaţa şi moartea regelui*

Richard III (1884), *Neguţătorul din Veneţia* (1885), *Regele Ioan* (1892), *Antoniu şi Cleopatra* (1893), *Iulius Cesar* (1896). În 1884 citea la Junimea actul al doilea din *Neguţătorul din Veneţia*. Tălmăcirile sale, făcute în versuri albe şi nu în pentametrul iambic, sunt corecte; lucrate pe baza textelor comentate şi a dicţionarelor limbii lui Shakespeare, ele respectă sensul originalului. Mânuirea mai puţin suplă a limbii române de către traducător nu micşorează contribuţia lor la cunoaşterea, în spaţiul românesc, a lui Shakespeare. Versiunile lui **G.** au intrat în repertoriul Teatrului Naţional din Bucureşti.

Traduceri: Shakespeare, *Viaţa şi moartea regelui Richard III*, Bucureşti, 1884, *Neguţătorul din Veneţia*, Bucureşti, 1885, *Regele Ioan. Regele Richard III. Neguţătorul din Veneţia*, Bucureşti, 1892, *Antoniu şi Cleopatra*, Bucureşti, 1893, *Iulius Cesar*, Bucureşti, 1896.

Repere bibliografice: P. Grimm, *Traduceri şi imitaţiuni româneşti după literatura engleză*, DR, 1922–1923; Alexandru Duţu, *Shakespeare în România*, Bucureşti, 1964, *27–28*; Massoff, *Teatr. rom.*, III, *passim*, IV, *12; Dicţ. lit. 1900, 401*.

S.C.

GHICITOARE, specie a liricii populare gnomice, care denumeşte, în chip figurat, obiecte, fiinţe sau fenomene, cerând identificarea lor pe baza câtorva trăsături caracteristice. Apărută din cele mai vechi timpuri, prima dată în Orient, cu scopul de a verifica iscusinţa, puterea de inventivitate şi fantezia tinerilor – o consemnează astfel şi unele basme populare româneşti–, **g**. a căpătat, cu vremea, funcţii predominant distractive. În Grecia antică, la mesele filosofilor, era folosită frecvent ca mijloc de întrecere. Latinii au cultivat-o mai puţin decât grecii. Între **g**. românească şi cele întâlnite mai ales la popoarele din Peninsula Balcanică există mari asemănări. Nu rezultă de aici că trebuie căutate neapărat anume canale de influenţe, pentru că **g**., ca şi alte specii folclorice, a putut apărea independent la mai multe popoare. În nordul Moldovei şi în câteva localităţi din nordul Transilvaniei şi din Banat, denumirea a fost concurată de sinonimul *cimilitură*, astăzi pe cale de dispariţie. Alături de **g.** propriu-zisă, cea descriptivă, stau **g**. numerică, **g**.-păcăleală, jocurile de cuvinte şi aşa-numitele întrebări şi răspunsuri, cele mai multe de factură religioasă. În general, **g**. este alcătuită din două până la cinci versuri, cel mai adesea rimate. Mai puţin răspândite, cele în proză (**g**. asupra relaţiilor de familie, **g**.-anecdotă, **g.**-povestire) cunosc dezvoltări ample. În acest caz, **g**. cuprinde scheme similare cu cele din basm, din cântecul bătrânesc sau din descântec. Alteori, prin diverse transformări, poate ajunge recitativ în jocurile de copii sau frământătură de limbă. Procedeul cel mai uzitat în exprimarea enigmei este metafora. „Căciula mutului / în fundul pământului" sugerează plastic ciutura fântânii. Limbajul este adaptat tendinţei acestei specii de a ridica dificultăţi în dezlegare. O **g**. bună trebuie să cuprindă elemente puţine, dar semnificative, şi să nu presupună mai multe soluţii. Polisemantismul cuvintelor folosite duce la asociaţii şi disociaţii complexe, iar utilizarea imaginilor metaforice subliniază valoarea cognitivă a expresiei. Întrebuinţarea unor tropi şi figuri de stil (metonimia, sinecdoca, personificarea ş.a.) favorizează o formulare poetică cifrată. Forţa de invenţie se bizuie nu numai pe folosirea posibilităţilor existente în limba vorbită, ci şi pe crearea unor cuvinte noi. Câteodată obiectele şi fenomenele propuse spre a fi ghicite sunt indicate prin întruchipări onomatopeice sau printr-un singur cuvânt-semnal (un verb sau o interjecţie cu valoare onomatopeică). Formulele iniţiale şi finale alcătuiesc cadrul tabloului poetic al **g**. Universul tematic al **g**. româneşti este covârşitor rural. Sesizând deosebirile dintre lucruri şi fenomene, dar şi unitatea lor intrinsecă, **g**. are o surprinzătoare capacitate de a contribui la cunoaşterea lumii.

Surse: Anton Pann, *O şezătoare la ţară sau Povestea lui Moş Albu*, I, Bucureşti, 1851, *O şezătoare la ţară sau Călătoria lui Moş Albu*, II, Bucureşti, 1852; Teodor Stamati, *Pepelea sau Trădiciuni năciunare româneşti*, Iaşi, 1851; Artur Gorovei, *Cimiliturile românilor*, Bucureşti, 1898; ed. pref. Iordan Datcu, Bucureşti, 1972; Gh. Popescu-Ciocănel, *Basme, snoave, ghicitori etc.*, Ploieşti, 1898; Tudor Pamfile, *Cimilituri româneşti*, Bucureşti, 1908; Gh.I. Neagu, *Ghicitori din Ialomiţa şi Teleorman*, Roşiori de Vede, 1939; Ilie I. Mirea, *Colecţie de ghicitori (cimilituri) pentru şezători*, Bucureşti, 1940; *Ghicitori şi proverbe*, I–II, îngr. Monica Rahmil [Monica Brătulescu], Bucureşti, 1957; *Cinel-cinel*, îngr. Constantin Mohanu, pref. I.C. Chiţimia, Bucureşti, 1964; *Bulgăre de aur în piele de taur. Ghicitori*, îngr. şi pref. Radu Niculescu, Bucureşti, 1975; *Ghicitori*, îngr. și introd. Sergiu G. Moraru, Chişinău, 1980.

Repere bibliografice: Gaster, *Lit. pop.*, *224–250*; G. Pascu, *Despre cimilituri*, vol. I, Iaşi, 1909, vol. II, Bucureşti, 1911; Lucian Costin, *Studii asupra folclorului*

bănăţean, vol. III: *Ghicitorile bănăţene*, Craiova, 1941, *1–65*; *Ist. lit.*, I, *190–193*; Monica Brătulescu, *Ghicitoarea, elemente de structură stilistică*, REF, 1965, 5; Gh. Vrabie, *Din limbajul poetic al cimiliturii*, RITL, 1966, 2; Ovidiu Papadima, *Literatura populară română*, Bucureşti, 1968, *231–344*; Gh. Vrabie, *Folclorul*, Bucureşti, 1970, *285–297*; I. C. Chiţimia, *Folclorul românesc în perspectivă comparată*, Bucureşti, 1971, *267–283*; Adrian Rogoz, *Cimiliturile şi rădăcinile invariantelor grafematice*, în *Semiotica folclorului*, îngr. Solomon Marcus, Bucureşti, 1975, *181–232*; Mihai Pop, Pavel Ruxăndoiu, *Folclor literar românesc*, Bucureşti, 1976, *244–248*; Ovidiu Bârlea, *Folclorul românesc*, II, Bucureşti, 1983, *345–382*; Ion Taloş, *Corpusul folclorului românesc. Cimilitura*, Bucureşti, 1980, *49–65*; Ovidiu Papadima, *Ghicitoarea: formele ei de artă*, îngr. și pref. I. Oprișan, București, 2009; Adriana Rujan, *Ghicitoarea în folclorul românesc*, ed. 2, Pitești, 2011. ***I.H.C.***

GHIDIRMIC, Ovidiu (27.VIII.1942, Greceşti, j. Dolj – 11.VIII.2017, Craiova), critic şi istoric literar. Este fiul Ioanei (n. Meluşel) şi al lui Ion Ghidirmic, funcţionar. Urmează Școala „Ion Heliade Rădulescu", apoi Liceul „Nicolae Bălcescu" din Craiova, absolvit în 1960, şi cursurile Facultăţii de Limba şi Literatura Română a Universităţii din Bucureşti, încheiate în 1965. Activează ca profesor la Calafat (1965–1966), referent literar la Teatrul Naţional din Craiova (1966–1967), redactor la revista „Ramuri" (1967–1974) şi la Editura Scrisul Românesc (1974–1975), bibliograf la Biblioteca Judeţeană Dolj (1975–1980), cercetător ştiinţific la Institutul de Cercetări Socio-Umane din Craiova (1980–1994), apoi cadru didactic la Universitatea din Craiova (din 1998 profesor). Debutează în 1966 la „Ramuri". Debutul editorial se produce în 1975 cu lucrarea *Camil Petrescu sau Patosul lucidităţii*. Pe lângă publicistica din paginile cotidianului judeţean „Înainte", a mai colaborat la „România literară", „Luceafărul", „Familia", „Tomis", „Convorbiri literare", „Cronica", „Flacăra", „Scrisul românesc", „Lamura", la care a fost şi director din 2002.

Zaharia Stancu sau Interogaţia nesfârşită (1977) este în intenţia lui **G.** un eseu monografic focalizat pe o reconstrucţie a „biografiei interioare a operei", având ca miză nu atât exhaustivitatea, cât identificarea unor „semnificaţii majore". Scrierile lui Zaharia Stancu (proză, poezie, publicistică) vor fi urmărite și repovestite pe rând, cu deferenţă ceremonioasă şi prolixă. Accentul pică pe ciclul romanesc avându-l ca erou pe Darie, în care criticul identifică un „picaro pasionat de aventura cunoaşterii". De altfel, o tendinţă principală a interpretării stă în minimalizarea „pitorescului" din scrierile lui Zaharia Stancu, fiind subliniată în schimb calitatea lor de „literatură a cunoaşterii". Sensul biografic al operei ar fi, până la urmă, truismul că biografia se convertește în biografie artistică. Pe lângă naivitățile sau formulările bombastic-ideologizante (de felul „virtuţile traco-getice ale neamului nostru – coborând în adânca ancestralitate"), frecvente în monografie, se mai remarcă preferinţa pentru asocieri hazardate, în virtutea căreia autorul ciclului *Desculţ* este apropiat de André Malraux. Ipoteza metodologică pe baza căreia este construit volumul *Poeţi neoromantici* (1985; Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Craiova) nu se revendică de la o teorie a influenţelor, întrucât cartea evită situarea într-un plan diacronic. Obiectul fiind „romantismul după romantism" în poezia românească din secolul al XX-lea, **G.** se limitează la o accepţiune esențialistă, anistorică a conceptului de romantism, văzut ca „arhetip spiritual şi ca eon stilistic". Lucrarea conţine studii despre Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Al. A. Philippide, G. Călinescu, Eugen Jebeleanu, Emil Botta, Radu Stanca, Nicolae Labiş, Nichita Stănescu şi Adrian Păunescu. Un prim capitol de repere teoretice inventariază câteva titluri, traduse sau autohtone, din bibliografia curentului (de la Schiller la Edgar Papu). Tema reală din *Proza românească şi vocaţia originalităţii* (1988) este proza fantastică românească, clasificată școlărește: „fantasticul mitologic" (V. Voiculescu, Fănuş Neagu, Ştefan Bănulescu), „fantasticul filosofic" (M. Eminescu, Mircea Eliade, Laurenţiu Fulga) şi „fantasticul enigmatic şi absurd: realismul fantastic" (Mateiu I. Caragiale, Ion Vinea, Al.A. Philippide, A.E. Baconsky, D.R. Popescu). Un ultim capitol stabileşte câteva diferenţe şi similitudini între fantastic şi science-fiction, realizând şi un excurs sumar în literatura românească a genului. În studiul care deschide volumul (*Conceptul de literatură fantastică reexaminat*), **G.** ambiţionează a da o teorie nouă a categoriei, prin care să îi amelioreze pe Tzvetan Todorov, Roger Caillois ş.a., reușind mai degrabă să îi conspecteze. O parte a acestei cărţi este preluată, prin citare, dezvoltare sau simplificare, în *Moştenirea prozei eminesciene* (1996; Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Craiova). Autorul dublează cercetarea prozei lui Eminescu prin stabilirea influenţelor exercitate

asupra prozei româneşti. Din cele două direcţii distinse pe urmele lui G. Călinescu („realistă" şi „fantastică"), cu adevărat fertilă este considerată a fi cea de-a doua, prin înrâurirea produsă de Eminescu în cadrul unei serii care se deschide cu Gala Galaction, Liviu Rebreanu, Mihail Sadoveanu şi continuă prin Cezar Petrescu, Mircea Eliade, V. Voiculescu până la Ştefan Bănulescu sau Laurenţiu Fulga. Latura „realistă" a prozei eminesciene, cu texte de „observaţie socială" precum *La curtea cuconului Vasile Creangă*, ar duce pe de altă parte la proza sămănătoristă. *Hermeneutica literară românească* (1994) pornește de la *Logica* lui Samuil Micu și ajunge până în actualitate, conspectând harnic și sintetizând confuz. Principala dificultate – valabilă în cazul cărților lui **G.** – stă în a discerne originalitatea nu a ideilor, ci a rezumatelor.

SCRIERI: *Camil Petrescu sau Patosul lucidităţii*, Craiova, 1975; *Zaharia Stancu sau Interogaţia nesfârşită*, Craiova, 1977; *Poeţi neoromantici*, Craiova, 1985; *Proza românească şi vocaţia originalităţii*, Craiova,1988; *Hermeneutica literară românească*, Craiova, 1994; *Moştenirea prozei eminesciene*, Craiova, 1996; *Sinteze asupra literaturii române moderne*, Craiova, 2002; *Studii de literatură română modernă şi contemporană*, I–II, Craiova, 2002–2004; *Proza românească și vocația fantasticului*, Craiova, 2005; *Confruntări critice*, Craiova, 2007; *Concepte critice*, Craiova, 2008.

Repere bibliografice: Mircea Iorgulescu, *Comentarii despre Camil Petrescu*, RL, 1975, 22; Alexandru George, *Exclamativ şi sumar*, VR, 1975, 9; Mihai Dinu Gheorghiu, *Între intenţie şi realizare*, CL, 1975, 9; Firan, *Macedonski–Arghezi, 225–226*; Eugen Negrici, *Două cărţi de critică*, R, 1977, 12; Constantin M. Popa, *Între cercurile hermeneutice*, R, 1995, 7–8; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *397–398*; Gabriel Coşoveanu, *Un critic de cursă lungă*, „Scrisul românesc", 2005, 7–8. ***M.I.***

GHIDRIGAN, George (18.IV.1943, Lipcani–Hotin), prozator. Este fiul băcăuancei Cornelia Ghidrigan (n. Horodniceanu) şi al hotineanului Nicolae Ghidrigan, ambii contabili. Refugiată din Basarabia în 1944, familia s-a stabilit la Craiova, **G.** urmând aici liceul, pe care îl termină în 1960. Este admis la Facultatea de Finanţe şi Credite de la Academia de Ştiinţe Economice din Capitală, pe care o va absolvi în 1966. Lucrează ca reporter la „Scânteia tineretului" şi ca economist la Ministerul Turismului, apoi la Televiziunea Română; din 1977 este redactor (emisiunile „Antena satelor", „Oameni şi fapte", „Faţă în faţă") la Radiodifuziunea Română, de unde se pensionează în 2000. Ca prozator, debutează în 1968 la revista „Ramuri" cu schiţa *Mere căzând*. Alte schiţe, povestiri, nuvele, precum şi câteva fragmente de piese (*Reptila şi copacul*, *Vară dezlănţuită*) îi apar în „Luceafărul", „Tribuna", „Ateneu", „Familia", „Vatra" ş.a. Debutul editorial are loc în 1972 cu volumul de proze scurte *Mişcare browniană*, urmat de romanele *Evadare din pustiu* (1975) şi *Dragoste la lumina zilei* (1989). A mai dat la iveală după 2000 în „Revista fermierului", la care colaborează şi cu publicistică (rubrica „În vârful peniţei"), fragmente dintr-un roman-frescă proiectat în cinci volume, *Inchiziţia în carnaval*.

Textele adunate în prima carte a lui **G.**, al cărei titlu fusese sugerat de cel care îi prezentase schiţa de debut în „Ramuri", stau sub semnul încercărilor de inovare a prozei, produse în deceniul al şaptelea al secolului trecut. Sunt experimentate astfel onirismul (*Vertical*), absurdul, parabola (*Atenţiune, atenţiune!*), transcrierea „fidelă" a neîntreruptului monolog interior la un narator cu o perspectivă înceţoşată, urmare a bolii ori a îndepărtării temporale, ca la William Faulkner, citat de câteva ori împreună cu Franz Kafka (*Friguri*, autobiograficele *Mere căzând*, *Ape limpezi*, *Pragul*), jocul auctorial cu secvenţe narative echivalente (*Aşteaptă până mâine*). Sunt făcute însă şi câteva concesii vechiului canon ideologizat (personajul principal din *Friguri* e „ilegalist".) În chip neaşteptat, opţiunea modernistă, „antirealistă" este altfel apreciată în cea de-a doua carte a lui **G.**, *Evadare din pustiu*, care se vrea romanul unei schimbări radicale în concepţia unui tânăr scriitor asupra creaţiei epice şi asupra literaturii în genere. Alter ego al autorului, care apare şi ca personaj episodic, Bogdan Dima debutează şi el cu o schiţă onirică, foarte bine primită de critică. În acelaşi gen, pe care îl cultivă de altfel şi prietenii săi Alexandru Pat Zărnescu şi Victor Bunea, dă în continuare alte texte, strânse de îndată într-un volum propus unei edituri. Demersul „onirico-absurd", atât cel individual, cât şi cel colectiv, nu a fost însă decât „drumul spre nicăieri" (este titlul primei „cărţi" a romanului), ceea ce rezultă şi dintr-o seamă de intervenţii critice de răsunet în epocă, unele reproduse fragmentar. (Un capitol preia titlul articolului *Împăratul e gol*, semnat în „Luceafărul" de Ov. S. Crohmălniceanu.) Descoperirea impasului

în care a ajuns, descoperire la care îşi aduce contribuţia majoră prietenul mai vârstnic Costas Şovov, sculptor, înseamnă pentru Bogdan Dima o posibilitate de salvare, de găsire a adevăratului drum. În partea a doua a romanului – *Spini şi trandafiri* – ziaristul-scriitor se confruntă cu încă o primejdie, alcoolismul, căruia, din cauza succesului iniţial, dar şi a mimetismului, e gata să-i sucombe. „Evadarea din pustiu" va fi favorizată de o întâmplare nefericită – moartea unui copil, ca urmare a întârzierii transfuziei, în condiţiile unei grupe sangvine rare. Întrucât în roman sunt reproduse *in extenso* o mare parte din schiţele celor trei personaje-tineri scriitori, la care se adaugă una a autorului însuşi, teza „drumului spre nicăieri" şi a „pustiului", reprezentat de literatura modernistă, pierde din susţinere. Ea va fi fost, foarte probabil, impusă de cenzură, căci alt roman, publicat peste mai bine de un deceniu, arată că **G.** nu a abandonat experimentele novatoare. La un prim nivel, *Dragoste la lumina zilei* se structurează din juxtapunerea retrăirilor unui narator-personaj, pe nume Ştefan, favorizate de faptul că acesta se află departe de ţară, la o specializare de doi ani. Mecanismul rememorării este declanşat de emergenţa dorului de oamenii cunoscuţi de-a lungul timpului – tatăl adoptiv, Tudor, enigmatica iubită, Laura, cu tatăl ei Alexandru („ilegalistul") şi sora Adriana, cei trei colegi de stagiatură, clarinetistul George Grindu, Silvia şi fiul ei Paul, bătrânul vecin ce suferă de claustrofobie ş.a. Întrucât Ştefan, din cauza suprasolicitării îndelungate, este de fapt în pragul unei boli nervoase, întoarcerile în trecut sunt întrerupte frecvent de momente de „déraisonnement", de viziuni, de vise şi coşmaruri, transpuse uneori în pagini ce amintesc de Urmuz şi de unii colaboratori ai revistei „unu". Caracterul compozit al cărţii este augmentat şi de cuprinderea unor poezii ale iubitei protagonistului şi chiar a unei piese într-un act.

SCRIERI: *Mişcare browniană*, Bucureşti, 1972; *Evadare din pustiu*, Bucureşti, 1975; *Dragoste la lumina zilei*, Bucureşti, 1989.

Repere bibliografice: Nicolae Gârceag, *„Mişcare browniană"*, SPM, 1973, 116; Iorgulescu, *Scriitori*, *205–206*; O. Octavian [Ovidiu Ghidirmic], *Un debut remarcabil*, R, 1973, 3; Laurenţiu Ulici, *Două stiluri*, RL, 1973, 21; Dorin Tudoran, *„Mişcare browniană"*, FLC, 1973, 30; Eugen Uricaru, *„Mişcare browniană"*, ST, 1973, 18; Dumitru Constantin, *„Evadare din pustiu"*, R, 1976, 10; Valentin Mihăescu, *Promisiuni neonorate*, LCF, 1976, 45; Alex. Ştefănescu, *În lumea romanului*, RL, 1989, 51; Mihai Dragolea, *Insomnii şi amintiri*, VTRA, 1990, 2; Titus Vîjeu, *Scripta manent. 1928–2004*, Bucureşti, 2004, *134–135*. ***V.D.***

GHIJIŢCHI, Adrian (14.IX.1925, Sărata-Galbenă – Lăpuşna), istoric literar. Este fiul Olgăi (n. Hulub) și al lui Nicolae Ghijițchi, țărani. Obţine licenţa în litere şi filosofie la Universitatea din Cluj în 1950, devenind doctor în filologie (1973), conferenţiar (1974) și profesor la aceeaşi Universitate. Între 1957 şi 1963 este redactor al revistei „Tribuna", unde şi debutase (1957), colaborând apoi la „Steaua", „Romanoslavica", „Studia Universitatis «Babeş–Bolyai»", „Russkaia literatura" ș.a.

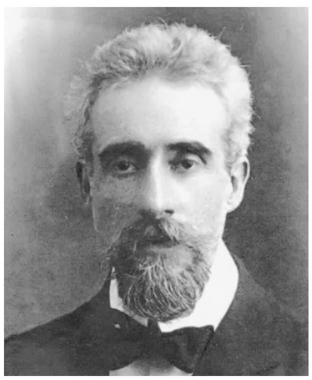
Rîleev (1966), cea dintâi carte a lui **G.,** este o monografie dedicată poetului rus. Autorul pune accentul pe descrierea amănunţită a mişcării decembriste şi a rolului pe care l-au jucat în acest context scriitorii ruşi, lăsând în plan secund analiza operei. În aceeaşi arie de interes va realiza în contribuţia din culegerea colectivă *Studii despre Puşkin* (1974) o analiză detaliată a poemelor scrise în Basarabia de romanticul rus, considerate a marca „momente decisive în evoluţia lui". În *Romantismul rus* (*Poezia*) (1975), cel mai important studiu critic al său, **G.** va încerca să cuprindă „într-o viziune sintetică" întreaga mişcare romantică rusă, scoţând în evidenţă rolul definitoriu pe care poezia l-a avut în stabilirea caracteristicilor de bază ale curentului. Sunt comentate ideile estetice şi versurile primilor preromantici, N.M. Karamzin şi M.N. Muraviov, criticul încercând să evidenţieze şi rolul literaturii occidentale, care i-a influenţat pe romanticii timpurii V.A. Jukovski (bun cunoscător şi traducător din literatura romantică germană şi engleză) şi K.N. Batiuşkin (orientat cu precădere spre literatura franceză şi italiană). Grupările literare sunt studiate în capitolele *Primii romantici ruşi* şi *Eflorescenţa poeziei romantice ruse*, istoricul literar subliniind marea importanţă literară şi socială a mişcării decembriştilor (V.F. Raevski, K.F. Rîleev, A.A. Bestujev-Marlinski), care au îndeplinit „o funcţie agitatorică declarată". **G.** se va ocupa aici şi de momentul constituirii „şcolii iubitorilor înţelepciunii" (A.I. Odoevski, D.V. Venevitinov, M.P. Pogodin), dar şi de A.S. Puşkin, scriitor singular, care reprezintă un „apogeu al mişcării romantice ruse".

Ultima parte a monografiei, *Declinul romantismului*, fixează caracteristicile generației lui A.I. Herzen, V.G. Belinski şi M.I. Lermontov, marcând momentul de după surghiunirea decembriştilor, când „poezia rusă traversează una dintre cele mai grele perioade". Criticul aduce în prim-plan figura lui Lermontov, cel mai important poet „postdecembrist" şi, în acelaşi timp, ultimul mare romantic al liricii ruse.

SCRIERI: *Rîleev*, Bucureşti, 1966; *Studii despre Puşkin* (în colaborare cu Tatiana Nicolescu, Mihai Novicov şi Leonida Teodorescu), Bucureşti, 1974; *Romantismul rus (Poezia)*, Cluj-Napoca, 1975; *Istoria literaturii ruse (Prima jumătate a secolului al XIX-lea)*, Cluj-Napoca, 1977.

Repere bibliografice: Ramona Boca Bordei, *„Romantisnul rus"*, O, 1975, 45; Horia Pop, *„Romantisnul rus"*, ECH, 1976, 5–6; Mihai Novicov, *„Romantismul rus (Poezia)"*, CREL, 1978, 2. ***L.Cr.***

GHIKA, Vladimir (25.XII.1873, Constantinopol – 16.V.1954, Jilava, j. Ilfov), teolog, moralist.

Se trăgea din ramura moldovenească a Ghiculeştilor. Tatăl, Ioan Grigore Ghica este fiul lui Grigore Alexandru Ghica, ultimul domnitor al Moldovei (1849–1856). Ghiculeștii domniseră în Moldova și în Țara Românească în mai multe rânduri (au dat nouă domnitori), începând din secolul al XVII-lea cu Grigore Ghica I. Tatăl lui **G.**, Ioan Grigore Ghica, face studii elementare la colegiul iezuiților din Fribourg și, în continuare, studii militare și literare în același oraș. Studiază la Geneva filosofia și dreptul. Întors în țară, devine deputat în Adunarea Constituantă a Moldovei, ofițer superior, aghiotant al lui Alexandru Ioan Cuza, ministru de război (1862–1863, 1866), agent diplomatic la Viena, Berlin, Sankt Petersburg (1871), Constantinopol (1872–1877) și ministru plenipotențiar la Sankt Petersburg (1878–1881). Se căsătorise în 1861 cu prințesa Alexandrina Moret de Blaramberg. Alexandrina și Ioan Grigore au avut șase copii. Vladimir se naște la Constantinopol în timp ce tatăl său era acolo, ca agent diplomatic al Principatelor. După Războiul pentru Independență, generalul Ioan Grigore Ghica este trimis la Sankt Petersburg pentru a susține ca ministru cauza românească. Aici își găsește sfârșitul, la 51 de ani, în urma unei pneumonii. Rămasă văduvă, Alexandrina nu se recăsătorește. Se ocupă cu mare devotament de educația copiilor săi. Dintre cei rămași în viață, ultimii doi, Vladimir și Dimitrie, au făcut o carieră intelectuală și diplomatică. Dimitrie este în mai multe rânduri ambasador și, între 1932–1934, ajunge ministru de Externe. Într-o autobiografie din 1901–1902 **G.** scrie despre tatăl său: „De la tata pe care din nefericire l-am cunoscut prea puțin [am moștenit] o bunătate spontană dusă la extrem, pudoarea binelui, sentimentul firesc al onoarei". Mama este o femeie evlavioasă, ortodoxă fervență. În septembrie 1878 ea pleacă în Toulouse împreună cu copiii săi. Vladimir arată de mic mare râvnă pentru învățătură. Copilul citește mult și, cum va mărturisi el însuși, mai târziu, la cinci ani are deja „sentimentul prezenței divine". Moartea tatălui îi produce o mare suferință. Va scrie despre acest moment tragic din existența sa: „Cu puțin înainte de moartea tatei, inaugurasem o rugăciune copilărească, din nefericire curând abandonată, care îi cerea lui Dumnezeu să-i facă veșnici pe părinții mei – apoi, gândindu-mă mai bine, să facă veșnică pe toată lumea din clipa acelei rugăciuni. La început sperasem foarte serios că o cerere atât de legitimă va avea succes. După moartea tatei, în tristețea de acasă, sporită de necazurile și supărările pe care i le pricinuiau mamei frații mei mai mari, mi-am jurat să o fac pe mama mândră și mulțumită de mine și să fiu, împreună cu fratele meu mezin, mângâierea ei mai târziu". **G.** intră la liceul din Toulouse. Arată acum interes pentru filosofie, citește pe Pascal și are în gând ideea de a scrie o „apologie modernă a creștinismului". Își ia, deocamdată, licența în drept și, împreună cu Dimitrie, intră în 1893 în Școala de Științe Politice de la Paris. Din motive de sănătate, se întoarce în 1895 la București. Este în căutarea unui *maître à penser* și nu-l găsește: „Nici un prieten. Nici o călăuză exterioară. Nimeni care să-mi fi inspirat până acum o admirație morală suficientă, în lumea în care am trăit, ca să-l pot lua ca maestru sau cel puțin ca sfătuitor". Face cercetări în arhiva familiei. În 1898 se întoarce

în Franța. Cum fratele său Dimitrie este numit secretar de legație la Roma, **G.** îl urmează. Stă până în 1904. Aici învață multe, studiază Arhivele Vaticanului, căutând documente despre istoria românilor, le descoperă și le copiază. Se hotărăște să se convertească la catolicism. Are în față un obstacol: mama, ortodoxă incoruptibilă. Moment dramatic pentru fiu; va scrie, mai târziu, despre acest moment de răscruce din viața lui spirituală. Nu renunță totuși, și la 15 aprilie 1902 face profesiunea de credință catolică la Biserica Sfânta Sabina din Roma. De aici înainte, **G.** se dedică misiunii religioase. Călătoreşte peste tot în lume, ţine conferinţe pe teme religioase, organizează spitale şi asociaţii ale „doamnelor carităţii", veghează pe bolnavi şi vizitează cartierele sărace din marile oraşe, în fine, în 1907 intră în cercul „Convorbirilor literare", studiază relaţiile dintre prinţii catolici şi Valahia şi Moldova, publică articole cu caracter teologic şi se remarcă prin reflecţiile lui morale şi religioase strânse într-un volum, *Pensées pour la suite des jours* (1923), prefaţat de Francis Jammes. Au urmat alte meditaţii publicate în 1928, 1930 şi adunate, toate, într-o culegere în 1936, prezentată de data aceasta de filosoful catolic Jacques Maritain, cu care **G.** are o bogată corespondenţă. Opera teologică este mult mai vastă. *Entretiens spirituels* (1961) este cartea care îi asigură un loc în compartimentul scriitorilor religioşi într-un secol ateu. În 1939 **G.** se întoarce în România (nu întrerupsese, în fapt, niciodată relaţiile cu mediile culturale şi religioase româneşti) şi duce mai departe acţiunea lui de misionar şi duhovnic spiritual. În 1947, când familia sa se refugiază în străinătate, hotărăşte să rămână în România care dădea deja semne că se îndreaptă spre o dictatură de tip bolşevic: „Dumnezeu m-a aşezat aici, rămân aici". Biografia prinţului răsplătit de Papa Pius al XI-lea cu titlul de „protonotar apostolic" cunoaşte de aici înainte momente dramatice. Ele pot fi reconstituite din scrisorile pe care le trimite în 1948–1952 lui Dimitrie Ghica, stabilit în Elveţia, publicate în 2008. Sunt treizeci de scrisori trimise clandestin în străinătate din care se poate deduce viaţa dusă în primul deceniu postbelic de oamenii Bisericii şi de reprezentanţii aristocraţiei româneşti, câţi mai rămăseseră în ţară. Este o altă imagine a acestei „aristocraţii decăzute" (cum îi spune presa timpului) decât o descrie în *Scrinul negru* G. Călinescu şi, în ultimul volum din *Cronica de familie*, Petru Dumitriu. **G.** face, în puţine vorbe şi fără figuri de stil, un reportaj atroce al vieţii duse de aceşti descendenţi ai marilor familii boiereşti deposedaţi de bunuri materiale, scoşi din case şi din slujbe, mutaţi în alte localităţi, anchetaţi, băgaţi în închisoare, eliberaţi provizoriu şi din nou arestaţi, deportaţi etc. Un coşmar înfăţişat cu minuţie şi obiectivitate de acest extraordinar „martor al adevărului", nu lipsit de o anumită ironie intelectuală şi de un sentiment înalt al contemplaţiei. Epistolele – concise, scrise rapid pe un colţ de masă, cu teama firească de a nu fi descoperite de „energumeni" (cum le spune oamenilor poliţiei politice) – au fost expediate prin curierii diplomatici şi au, toate, un caracter de urgenţă, fără a fi disperate şi nici resemnate. Prinţul, încolţit de peste tot, nu-şi pierde credinţa, nici demnitatea în faţa răului. Nu-şi pierde, mai ales, voinţa de a face bine şi de a ridica moralul celor năpăstuiţi de soartă şi de „lupta de clasă" care, în spaţiul mioritic, a luat forme sălbatice. La 18 noiembrie 1952 ese arestat împreună cu un grup de prelați catolici („lotul Menges") şi condamnat la temniţă grea pentru „complicitate la crimă de înaltă trădare". A fost închis la Jilava şi, după cum mărturisesc cei care au stat în celulă cu el, urmaşul domnitorului Grigore Alexandru Ghica a dus mai departe, în circumstanţe imposibile, misia lui de duhovnic şi împăciuitor de suflete. Preotul greco-catolic Matei Boilă, deputat în Parlamentul României după 1990, îşi aminteşte că **G.** a apărut în toamna anului 1953 la Jilava într-o celulă în care erau înghesuiţi peste o sută de deţinuţi. Un om în vârstă, împuţinat enorm la trup, slab ca un sfânt bizantin, cu o barbă albă şi cu o figură liniştită, îmbrăcat în izmene de flanelă şi cu un maieu jerpelit. Gardienii îi confiscaseră sutana cu care fusese arestat. Deţinuţii i-au cedat o parte din bunurile lor vestimentare şi, în scurt timp, monseniorul **G.** i-a binecuvântat pe toţi. „Iubiți pe cei ce vă resping", spune el în predicile pe care le ținea în celulă. Este anchetat cu brutalitate, torturat, batjocorit. Rezistă demn. Pe cei care îşi pierduseră credinţa, ca Matei Boilă, dar şi pe cei care n-o avuseseră niciodată îi încurajează și reușesc să-și recapete credinţa. Este bolnav, epuizat, dar nu se plânge niciodată, nu cere nimic, este senin, pare fericit în suferinţă. „Credinţa moare în bucurie" – spune el odată. Silit de organele de anchetă să recunoască ceva ce nu făcuse, acest om sfânt

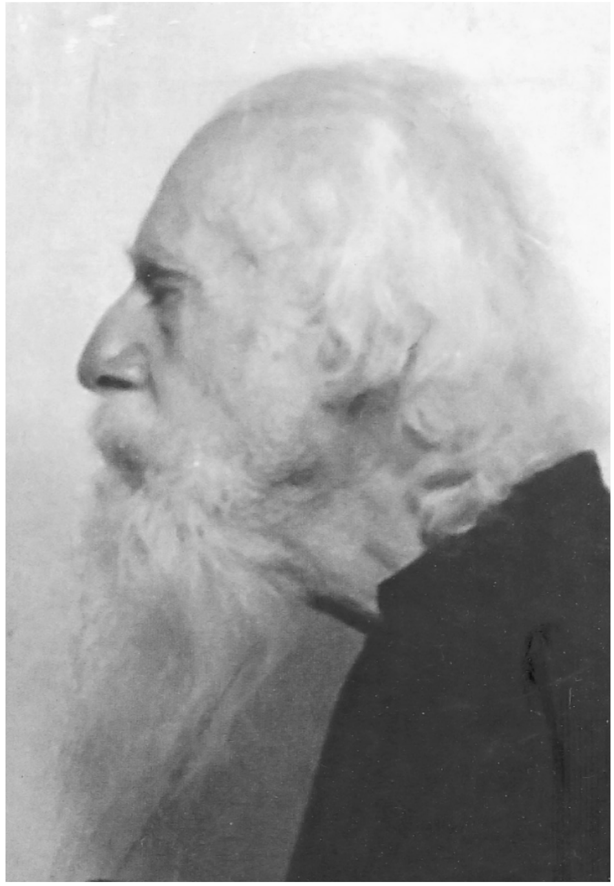
refuză şi, deşi ameninţările şi pedepsele corporale se repetă, el are tăria morală de a nu ceda. Exasperaţi, anchetatorii înscenează un proces, o condamnare la moarte şi o execuţie prin spânzurare, în public. Cu trupul gol, îngrozit, **G.** este tulburat, se clatină, dar nu cedează. Altădată este scos din celulă, dus la locul execuţiei, legat la ochi şi împuşcat cu gloanţe oarbe. Descendentul Ghiculeştilor nu se sperie, rezistă acestei farse tragice şi face haz, apoi, în celula de la Jilava, de lipsa de simţ psihologic a prigonitorilor săi. Aproape muribund, el continuă să asculte din puşcărie pe cei 242 de deţinuţi din parohia lui şi, prin harul lui, să-i vindece de îndoială şi disperare. „Era fericit – zice despre el Matei Boilă – de apostolatul pe care îl făcea, de nenumărate prilejuri ce i se ofereau de a-l vesti pe Hristos". Nu-i unicul caz când un intelectual de clasă laudă detenţia care i-a revelat sau i-a întărit „credincioşenia". N. Steinhardt şi Sandu Tudor (părintele Daniil) sunt două exemple cunoscute. **G.** se stinge din viață la Jilava, fiind asistat religios de un preot ortodox, un prelat catolic și un predicator islamic. Trupul lui este aruncat în groapa comună.

Cele treizeci de scrisori arată că **G.**, prinţul devenit apostol al lui Hristos, este, în interiorul ființei sale, un om de acţiune. Gândeşte contemplaţia nu ca o retragere din lume, ci ca o concentrare a forţelor spirituale pentru a schimba lumea în bine prin mijloacele persuasiunii, prin pedagogia toleranţei şi a bunătăţii. Nu este, oricum, un ascet care, retras în solitudinea meditaţiei, contemplă deşertăciunile lumii şi stă de vorbă cu fantomele imaginaţiei. E, dimpotrivă, un spirit curios, vrea să ştie şi se grăbeşte să-i informeze pe alţii de ceea ce ştie. Prinţul **G.** trăieşte în 1948 într-un Bucureşti terorizat de noua putere, un Bucureşti sărăcit, suspicios şi înfricoşat. S-a retras în chilia unei biserici şi dă veşti, când poate, fratelui său Dimitrie despre ceea ce vede, aude şi trăieşte. Este interesat nu numai de cele sfinte, dar şi de lucruri foarte lumeşti. Află, de pildă, că Elisabeth, cumnata lui – refugiată şi ea în Elveţia – a scăpat de urcioare şi furuncule. Monseniorul, priceput, dă numaidecât sfaturi: „raţionalizaţi brânza şi înmulţiţi ceaiurile". Nu ignoră, totuşi, nici dimensiunea spirituală a existenţei: Elisabeth să întărească, totuşi, legătura cu biserica şi îi recomandă în acest sens pe abatele Journet, prietenul său şi marele prieten al lui Jacques Maritain. Dintr-o carte poştală se deduce că dimineaţa primeşte pe cei care vor să-l vadă, încearcă, apoi, să pună ordine în haosul hârtiilor, ţine liturghia, iar după amiază vizitează pe bolnavi şi pe muribunzi pentru a le da curaj. Dă în continuare sfaturi literare fratelui săi şi familiei sale: Amiel este „lugubru şi ombilical", iar André Gide „nu este mai breaz cu variaţiunile sale bolnăvicioase făcute în gol...". În Bucureştii în care noua dictatură s-a instalat se petrec şi alte istorii. Omul bisericii face, de exemplu, o listă a sinuciderilor, a bolnavilor şi a morţilor naturale. Michel Mitilineu a fost doborât de cancer, iar Viişoreanu (prieten, probabil, al familiei Ghica) şi-a pus capăt zilelor. Pastorul se pregăteşte de o operaţie de hernie şi eventraţie şi nu-i speriat. Cere să fie lăsat să se împărtăşească pe masa de operaţie şi chirurgul acceptă. În oraş au început arestările. „Nu există familie cunoscută fără cineva închis" – scrie el fără a se teme de poliţie. S-au înmulţit, în acest timp, conspiratorii, mitomanii, delatorii. Aceştia fac „nefericirea neamului". Sunt şi veşti mai pitoreşti. O doamnă din familia Olchewsky se simte culpabilă de încălcarea convingerilor ei antropozofice şi se teme să nu se îngraşe. Refuză să mănânce. Persecuţiile, evacuările, deportările, arestările se înmulţesc şi, până acum protejat de cineva, **G.** se simte ameninţat, îşi face valiza şi îşi împachetează cărţile. **G.** a fost nu numai predicator şi misionar, ci și scriitor religios, o speţă neglijată în epoca modernă. Deşi sunt scrise cu precădere în limba franceză, eseurile, cuvântările şi meditaţiile lui **G.** şi-ar putea găsi locul într-o antologie a discursului spiritual românesc. Cazul lui readuce, de altfel, în discuţie o veche ezitare a criticii româneşti: aceea de a include sau nu în spaţiul literaturii naţionale pe scriitorii de origine română care se exprimă şi în altă limbă. **G.**, născut la Constantinopol, din părinți ortodocși îşi face studiile în Franţa şi se converteşte în 1902 la catolicism, cu sentimentul că nu se rupe de tradiţiile româneşti şi că nu trădează, în esenţă, ortodoxia. Rămâne, sub veşminte uşor schimbate, un apostol al lui Hristos. Din aforismele, meditaţiile, convorbirile spirituale nu se vede ce deosebire este, în imaginarul său, între ortodoxie şi catolicism. Reflecţia religioasă este dublată, deseori, de o reflecţie morală care sugerează disponibilitatea şi fineţea spiritului. Ele sună bine în franţuzeşte (dovadă că autorul i-a citit cu atenţie pe moraliştii secolului al XVII-lea), sună bine şi în româneşte.

În 1995 s-a tradus inspirat *Pensées pour la suite des jours*, despre care poetul Francis Jammes spunea că îi sugerează o „voce purificată ca lumina unei stele sau ca apa ce izvorăşte din stânci", iar Jacques Maritain descoperă în ele o „spiritualitate înaltă şi exigentă, o credinţă mereu în stare de veghe". Spiritualitatea lor este, într-adevăr, bine articulată stilistic, meticuloasă, nu lipsită de o suportabilă notă de preţiozitate. Preţiozitatea intră, de altfel, în tradiţia genului moralistic care, odată cu înţelepciunea, trebuie să producă şi o surpriză la lectură. Surpriza este dată de regulă de răsturnarea ideilor comune, în fine, de construcţia unui paradox. **G.** nu abuzează de aceste artificii retorice, dar nici nu le evită sistematic în discursul său. El caută să formuleze un adevăr care să reveleze prezenţa divinităţii în situaţiile comune ale existenţei. Jacques Maritain remarcă bine faptul că moralistul acesta cultivat şi credincios încearcă să desluşească în aforismele lui „acel punct secret unde sufletul se întâlneşte cu Dumnezeu". Pentru a realiza acest lucru este nevoie de puţină metafizică, de capacitate de expresie şi de multă imaginaţie. **G.** le are pe toate în doze potrivite şi are în plus un sentiment puternic de frăţietate cu lucrurile mici. Este, în felul lui, un sfânt Francisc D'Assisi cu mentalităţi răsăritene. El caută bucuria în adevăr şi fericirea în credinţă. Prima propoziţie din „gândurile" sale sună astfel: „Fericiţi cei ce caută pentru că aceia au şi găsit". Este o parafrază reuşită a unei propoziţii filosofice celebre (din Pascal). Alte însemnări traduc, într-un limbaj individualizat, din *Noul Testament*: „Fiţi fericiţi unii prin alţii", „Când fratele tău te obideşte pe nedrept, ar trebui să suferi mai mult pentru el decât pentru tine", „Dumnezeu se dăruieşte celor care se dăruiesc", „Iubeşte-l pe cel care te respinge" etc. Sunt însă şi meditaţii mai originale, cu teme ce privesc în genere existenţa omului şi morala lui. Iată, una, despre valoarea discreţiei: „Discreţia ce le însoţeşte prezenţa este pudoarea îngerilor" sau alta despre setea de profunzime a spiritului: „setea rădăcinilor este mai mare decât setea frunzelor". Se înţelege de la sine că aceste notaţii subiective făcute de un om religios resping păcatul vanităţii şi recomandă umilinţa, care este virtutea spiritelor credincioase. **G.** crede că umilinţa este mijlocul cel mai bun pentru a întâmpina moartea. Vine la rând în acest repertoriu moral-religios „respectul" („Cel ce nu ştie să respecte nu va învăţa nici să se sacrifice"), extins chiar şi în domeniul ştiinţei, căci, zice moralistul, nu există ştiinţă adevărată fără respect faţă de lucruri. Ştiinţa trebuie să fie o disciplină respectuoasă cu natura. Când în respect se manifestă şi iubirea, atunci fulgeră genialitatea, crede omul bisericii. O definiţie, totuşi, curioasă: genialitatea înseamnă în traducerea lui **G.** „respect faţă de lucruri plus iubire", ceea ce pare prea puţin pentru o noţiune aşa de înaltă şi aşa de rară. De la genialitate se trece la singurătate, la plictis şi la nobleţe – noţiuni ale existenţei comune. Pentru **G.** plictisul este o laşitate, iar singurătatea e o formă a curajului. În privinţa plictisului (o boală simbolistă), definiția e discutabilă, dar curajul ca o opțiune pentru singurătate sau, poate, invers, iată o formulă fericită. Alte reflecții: „a raţiona este o operaţie care ne cere cea mai mare onestitate", „adevărul este ceva ce se cere eliberat şi care eliberează", „ce aspru mister – orice început", „cerul nu face umbră", „binefacerile făcute pe ascuns faţă de ticăloşi, ce blânde sunt răzbunările mele!" etc. Sunt notaţii fine în marginea ideii de bunăcuviinţă şi bunătate, noţiuni esenţiale într-o morală a fericirii bazată pe credinţa incoruptibilă şi ireprehensibilă în Dumnezeu. „Nu încerca să faci din tine o capodoperă, ci un instrument de fericire", mai scrie moralistul. O reflecţie care dovedeşte, în continuare, fineţea gândirii sale. „Până şi în imperfecţiunile noastre suntem o dovadă a lui Dumnezeu" – avertizează el. Când revine în câmpul moralei profane, spiritul lui devine mai aspru: „În fiecare nerecunoştinţă zace, ascuns în adâncul ei, un secret ruşinos". Alte teme de meditaţie în aceste fragmente care nu-şi arogă harul sfinţeniei, ci, mai modest, aspiraţia spre o dreaptă credinţă şi un comportament în viaţă în acord cu ea: dăruirea, misterul compasiunii, orgoliul, din nou vanitatea, emfaza, bucuria zilei, adică bucuria de a trăi în umilinţă şi de a-i iubi pe ceilalţi. Sunt temele din *Evanghelie* pe care preotul cu studii de filosofie, de dogmatică, ştiinţele dreptului şi chiar de ştiinţe politice le trece prin sensibilitatea sa şi le formulează uneori memorabil. De pildă: „la cei îngâmfaţi dispreţul e uneori ca o binevoinţă a urii". Sau: „vanitatea este o mitocănie de netăgăduit; nu există nobleţe a cărei calitate să n-o stigmatizeze", „emfaza e o formă larvară a neruşinării" etc. **G.** a scris şi o „laudă" a creaturilor mici şi mari, a suferinţelor sacre, a bucuriilor veşnice şi

chiar a pedepselor şi imperfecţiunilor, pentru că şi ele mărturisesc iubirea lui Dumnezeu, în fapt un mic poem religios, un imn de bucurie dedicat vieţii şi, totodată, un poem care binecuvântează moartea care apropie omul de divinitate.

A reluat aceste teme şi le-a dezvoltat în *Entretiens spirituels*, sub formă de predici minuţios elaborate. Nu se știe dacă au fost scrise înainte sau după ce au fost mai întâi rostite (în ce limbă?). Sigur este că predicile au structura şi limbajul unor eseuri pe care autorul/predicatorul le numeşte „personale" şi pentru care se scuză, zicând că sunt mai puţin subiective prin fond, cât prin „formă şi accent". Este îngrijorat şi de faptul că, abordând teme aşa de complexe şi folosind concepte dificile, nu face trimiteri la autorităţile patristice şi la controversele din sânul Bisericii, cum se întâmplă în studiile teologice propriu-zise. El îşi ia anumite libertăţi, inclusiv libertatea de a fi spontan şi de a evita polemicile. Pleacă de la dictonul Sfântului Augustin: „Ama et fac quod vis" ca metodă de iniţiere spirituală. În introducerea în care îşi defineşte metoda, autorul aminteşte de tradiţiile răsăritene fără a preciza în ce constă ele, în afară de sugestia că metoda răsăriteană este aceea de a lăsa lucrurile să se organizeze de la sine. S-ar deduce de aici că ortodoxul trecut la catolicism se întoarce la tradiţiile româneşti: „Voi fi cu atât mai puţin înclinat spre controverse pe acest teren, cu cât aduc aici obişnuinţele de libertate şi tradiţiile străvechi ale Răsăritului. Acolo dintotdeauna metodele s-au constituit fără să-ţi dai seama; nu s-a dorit ca sufletele să fie înregimentate în reglementări prea uniforme, prea strâmte sau prea complicate; nu s-au căutat deloc reţete savante şi automate pentru a ajunge la un scop spiritual din care aproape nimic nu trădează un *mecanism* intelectual sau chiar virtuos şi unde numai ceea ce sufletul *dăruieşte* (pentru că Dumnezeu dăruieşte), poate fi regăsit fecundat şi sublimat pentru eternitate". Așadar, se poate înțelege că, neavând o metodă riguroasă de meditaţie spirituală, Răsăritul ortodox are o mai mare libertate de reflecţie şi, deci, o mai rapidă comunicare cu Dumnezeu. În interiorul acestui discurs religios se află o bună desfăşurare a ideilor, o epică a nuanţelor, în fine, un moralism plin de afecţiune. Iată un mic poem al speranţei (al „Sfintei Aşteptări", îi spune autorul), în stil heliadesc, despre lanţul de lumină ce leagă pe om de Dumnezeu şi despre o călătorie miraculoasă spre cer: „Ce lanţ misterios, acest lanţ

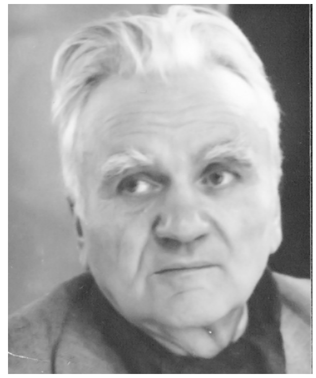
al speranţei!... Imperceptibil ca un fior de lumină, cu o tărie de oţel, indestructibil şi firav asemenea unei raze reflectate, el merge de la infinit la noi, de la noi la infinit. El trece peste genuni cu o uşurinţă dumnezeiască, se unduie singur, drept, iute ca fulgerul, dulce ca mângâierea soarelui din depărtări. Tot ce-i pluteşte în transparenţe se străluminează dansând, pe drum, în scântei. Sufletul e mişcat de-a lungul întregii acestei splendori". Literaritatea acestor predici, elementele care le apropie de literatura eseistică şi, prin aceasta, de literatura propriu-zisă țin de calitatea reflecţiei morale şi de imaginaţia ideilor din interiorul discursului religios. **G.** poate fi revendicat ca scriitor şi ca un bun moralist în spaţiul mai larg al meditaţiei religioase. Om cultivat, spirit speculativ, el îşi pune, vorbind de temele creştine, probleme ce ţin de condiţia umană, cum ar fi singurătatea, suferinţa, relaţia cu lucrurile din afară, etica socială. Soluţiile lui sunt, evident, creştine. Ce particularizează acest „discurs religios amoros", cum poate fi numit, este un amestec original de acuitate intelectuală şi bunătate, de

fineţe a speculaţiei şi bucurie a umilinţei, o etică a milei demne, spiritualizate, în fine, sentimentul unei asumări totale a lumii din afară – cu binele şi răul ei – şi o dăruire totală a fiinţei în aceste rugăciuni colective.

SCRIERI: *Conférences tenues à l'Association des Dames de Charité de Bucarest*, seria I: *La Visite des pauvres. L'Esprit de la maison*, Bucureşti, 1909; *Pensées pour la suite des jours*, pref. Francis Jammes, Paris, 1923; ed. (*Gânduri pentru fiecare zi*), îngr. și pref. Ioan Ciobanu, Bucureşti, 2003; *L'Heure sainte*, Paris, 1928; *La Femme adultère*, Paris, 1931; ed. (*Femeia adulteră*), Săbăoani, 1938; *La Liturgie du prochain*, Paris, 1932; *La Présence de Dieu*, Paris, 1932; *La Souffrance*, Paris, 1932; *Spicuiri istorice*, Iaşi, 1936; *Entretiens spirituels*, Paris, 1961; *Gânduri pentru zilele ce vin. Convorbiri spirituale*, tr. Doina Cornea, Gheorghe Lascu şi Viorica Lascu, Cluj-Napoca, 1995; *Ultimele mărturii*, tr. Doina Cornea, pref. Yvonne Estienne, Cluj-Napoca, 1997; *Fragmente postume*, tr. Doina Cornea, pref. Pierre Hayet, Cluj-Napoca, 2003; *Fratelui meu din exil – Lettres à mon frère en exil*, ed. bilingvă, îngr. Silviu Hodiș, introd. Emanuel Cosmovici, postfață Tereza Brândușa Palade, Târgu Lăpuș, 2008.

Repere bibliografice: Pierre Gherman, *Du Palais à l'autel. Prince Vladimir Ghika*, Bruxelles, 1954; Michel de Galzain, *Un Âme de feu. Monseigneur Ghika*, Paris, 1961; Suzanne-Marie Durand, *Vladimir Ghika, prince et berger. Souvenirs vécus: Roumanie–Auberive*, Paris, 1962; Jean Daujat, *L'Apôtre du XX-e siècle. Monseigneur Ghika*, Paris, 1962; Yvonne Estienne, *Une Flamme dans le vitrail. Souvenirs sur Mgr. Ghika*, Lyon, 1963; Cicerone Ioniţoiu, *Le Martyre de l'Église en Roumanie*, Résiac, 1986; Elisabeth de Miribel, *La Mémoire des silences. Vladimir Ghika. 1873–1954*, Paris, 1987; ed. (*Memoria tăcerilor. Vladimir Ghika. 1873–1954*), tr. Stela Ciungan, Bucureşti, 2004; Nicolae Ştefan, *Monseniorul Ghika, apostol şi martir*, Bucureşti, 1991; Hélène Danubia, *Prince et martyre. L'Apôtre du Danube. Monseigneur Vladimir Ghika*, Paris, 1993; *Monseniorul. Amintiri din viața lui Vladimir Ghika (perioada 1939–1954)*, îngr. Horia Cosmovici, Bucureşti, 1996; Mia Frollo, *Însemnări despre monseniorul Vladimir Ghika*, îngr. Nicolae Scurtu, Bucureşti, 1999; *Subteranele memoriei. Pagini din rezistenţa culturii. 1944–1954*, îngr. Vasile Igna, Bucureşti, 2001, *340–351*; Silviu Leca, *Monseniorul Vladimir Ghika. Etapele unei vocaţii*, Bucureşti, 2002; Petre Pandrea, *Crugul mandarinului. Jurnal intim (1952–1958)*, Bucureşti, 2002, *passim*; Ştefan J. Fay, *Monseniorul Vladimir Ghika. Schiță de portret european*, Sibiu, 2006; Andrei Brezianu, *Vladimir Ghika şi Cortina de Fier*, CL, 2009, 7; Eugen Simion, *Vladimir Ghika (I–III)*, CLT, 2010, 10–12; Francisca Maria Băltăceanu, *Vladimir Ghika. Schiță de profil spiritual*, CC, 2010, 4; Mihaela Vasiliu, *Une Lumière dans les ténèbres, Mgr. Vladimir Ghika*, pref. Daniel Dideberg, Paris, 2011. ***E.S.***

GHILIA, Alecu Ivan (pseudonim al lui Alexandru Ivan; 1.III.1930, Stracova-Ghilia, j. Botoşani), prozator, poet.

Este fiul Savetei (n. Airinei) şi al lui Vasile Ivan, agricultori. A urmat cursurile Academiei de Belle Arte din Iaşi (1948–1950), fiind, după propriile mărturisiri, un discipol al lui Corneliu Baba. După reorganizarea învățământului artistic ieșean în 1950, a continuat studiile în Bucureşti, la Institutul de Arte Plastice și la Facultatea de Filologie, pe care a absolvit-o în 1952. În paralel a funcționat ca redactor la „Contemporanul" (1950–1953) și la „Gazeta literară" (1956–1960). A condus, în calitate de redactor-şef, revista pentru copii „Luminiţa" și, între 1967 și 1969, redacția de scenarii a Studioului Cinematografic București. Debutează cu versuri în ziarele „Opinca" şi „Lupta Moldovei" (1948), iar editorial cu proza poematică *Drumuri, drumuri* (1954). A publicat mai multe volume de reportaje în spirit realist-socialist, scenarii de film (*Mândrie*, 1960, *Dragoste lungă de-o seară*, 1963, *Sărutul*, 1964, *Războiul domnițelor*, 1969, *Mânia*, 1977), după 1980 manifestându-se și ca pictor. A primit Premiul Academiei RPR pentru romanul *Cuscrii* (1958) și Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti pentru romanele *Recviem pentru vii* (1972) şi *Dragostea câinelui de pază* (1978).

Format ca prozator la începutul anilor '50 din secolul trecut, **G.** face parte dintr-o generație a cărei evoluție a fost marcată de abandonarea convenției realist-socialiste în atmosfera de liberalizare de după 1964. Cariera sa literară, susținută cu asiduitate de-a lungul a mai bine de o jumătate de secol, a fost articulată de mutația criteriilor estetice și de schimbarea contextului politic: după o consacrare rapidă în cursul „obsedantului deceniu", scriitorul a continuat să producă romane, primite cu rezerve de critică și cu indiferență de public, supraviețuindu-și vreme de aproape patruzeci de ani. Succesul său inițial s-a datorat unei abordări insolite a temelor literaturii

de propagandă. **G.** a introdus o perspectivă dramatică, cu nuanțe senzaționaliste, care compensa schematismul bine–rău, specific realismului socialist, prin diversificarea, fragmentarea și complicarea conflictelor. Romanul *Cuscrii*, cel mai reeditat text al scriitorului, se bazează pe un montaj abil al temei colectivizării într-un tablou mozaicat, în care nu se înfruntă numai comuniștii și chiaburii, ci și generațiile vechi cu cele noi, comuniștii „buni" și comuniștii „răi", străinii aduși în sprijinul colectivizării și localnicii. Această pulverizare a conflictului se sprijină pe dezvoltarea personajelor negative și a zonelor „gri", precum și pe antrenarea instinctualității și a situațiilor-limită. O întreagă recuzită a violenței rurale pe care o descoperise sămănătorismul și o perpetuase în epoca interbelică romanul lui Liviu Rebreanu (violuri, sinucideri, crime etc.) reintră aici în circuit. Spre deosebire de Marin Preda, care în aceiași ani revoluționa romanul țărănesc prin proiecția unei dimensiuni reflexive a satului românesc, **G.** redescoperă sensibilitatea romantică a începutului de secol pentru o lume primitivă, agitată de pulsiuni, afecte și chiar de senzualitate. Critici importanți ai momentului, precum Ov. S. Crohmălniceanu sau N. Ciobanu, au văzut în aceste căutări o vocație novatoare – fără îndoială, prin comparație cu stereotipia formulei realist-socialiste –, romancierul creându-și pentru scurtă vreme reputația de experimentator datorită capacității de a conduce narațiuni alerte și fracturate. Până spre sfârșitul anilor ’60 toate subiectele abordate de **G.** fac parte din inventarul literaturii de propagandă. Sunt romane despre dictatura antonesciană și despre regimul de persecuție instaurat de Siguranța Statului în timpul celui de-al Doilea Război Mondial (*Ieșirea din Apocalips*, 1960), despre întoarcerea soldaților de pe frontul antihitlerist și despre femeile care îi așteaptă acasă (*Îngeri biciuiți*, 1967) sau mici prelucrări epice inspirate din istoria națională oficială și menite să ilustreze lupta de eliberare a „maselor" (*Asediul*, 1969). Romancierul s-a desprins de conformismul ideologic printr-o schimbare nu atât a temelor, cât a tehnicii și a unghiului de abordare. Prozele sale rămân atașate de câteva momente-cheie ale istoriei recente (războiul, întoarcerea de pe front sau din lagărul de prizonieri) pe care însă nu le mai interpretează în cadrul unui scenariu realist, ci al unuia simbolic. Romanele publicate după anii ’70 transformă reprezentarea evenimentelor într-o alegorie a înfruntării omului cu istoria, propunând abordări oblice – parabole, distopii sau narațiuni arhetipale. *Un Oscar pentru Ana* (1982), care reia povestea și personajele din *Dragostea câinelui de pază*, asociază, pe firul memoriei interioare, două traume colective, al Doilea Război Mondial și răscoala de la 1907; în același sens, dar cu alte mijloace, *Lumina din adâncuri* (1988) traversează cele două războaie mondiale și un episod haiducesc din secolul al XIX-lea, pe baza unei scheme arhetipale care pune în paralel trei figuri masculine condamnate să retrăiască, la distanță, constrângerea aceleiași realități nefavorabile. „În impactul său cu istoria, în scurtul timp circumscris existenței sale căznite, unei ființe omenești îi este menit să i se întâmple toate relele cu putință", notează autorul în *Întoarcerea bărbaților* (1991). Menținută până la capătul carierei, frecvența scrierilor lui **G.** nu e rezultatul unei fantezii bogate, ci al unei activități neobosite de rescriere: în ciuda diversității formulelor, producția sa romanescă se hrănește din reciclarea personajelor și a situațiilor, compuse dintr-un material autobiografic reutilizat sub noi titulaturi. *Misterul cerboaicei* (2005) și *Moștenirea mătușii Tamara* (2006) reiau episodul întoarcerii bărbaților din război, din pușcărie sau din lagăr, ca și figura bătrânei mame care își așteaptă fiul plecat pe front. *Negostina și Elizei. Romanul unei iubiri* (2004) evocă un prototip al feminității folosit în alte nuvele și romane etc. În această recirculare de teme se exprimă aspirația spre un unic univers omogen („Ce minunat ar fi să izbutesc să folosesc procedeul lui Faulkner: să leg totul în timp, loc și destine" mărturisea într-un interviu din 1965), ce stă însă pe muchia fină a autocitării și a repetiției. În fond, ceea ce critica a înțeles de multă vreme, în literatura lui **G.** se exprimă un temperament nostalgic care, sub pretextul construcțiilor ficționale, caută să creeze ocazii pentru retrăirea într-un orizont al memoriei fericite. Mai puțin numeroase decât romanele, poeziile (*Ploi de lumină*, 1974, *Poeme de regăsire*, 1980, *Poeme crepusculare*, 2002) constituie mai degrabă un document moral, transcriind, în tonalități imnice amenințate adesea de verbiaj, atașamentul pentru trecut, pentru locurile amintirii și pentru ordinea ideală a lumii: „Așa ne luminează copilăria/ Drumul toată viața". O carte târzie, *De veghe la moartea mea* (1998), este centrată nu

atât pe evenimentele din decembrie 1989, cum indica subtitlul acestui „roman-confesiune”, ci pe întreaga perioadă comunistă, paginile aducând, fie și în mică parte, un fel de *mea culpa*.

SCRIERI: *Drumuri, drumuri*, Bucureşti, 1954; *Fraţii Huţulea*, Bucureşti, 1955; *Cântece de drumeţie*, Bucureşti, 1958; *Cuscrii*, I, Bucureşti, 1958; ed. Bucureşti, 1959; ed. Bucureşti, 2002; *Scrisori din Bărăgan*, Bucureşti, 1959; *Ieşirea din Apocalips*, Bucureşti, 1960; ed. (*Ieşirea din Apocalips. Drumul așteptării*), București, 1962; ed. Bucureşti, 1969; *Asaltul timpului*, Bucureşti, 1961; *Insula speranţei*, Bucureşti, 1963; *Povestiri*, Bucureşti, 1964; *Îngeri biciuiţi*, Bucureşti, 1967; ed. (*Nopţile Negostinei*), Bucureşti, 1976; *Un joc nevinovat*, Bucureşti, 1967; *Cântec de drumeție,* Bucureşti, 1968*; Asediul*, Bucureşti, 1969; *Secol nervos*, Bucureşti, 1969; *Appassionata*, Bucureşti, 1971; *Recviem pentru vii*, Bucureşti, 1972; *Iubirea mea dintâi... și trei poezii inedite de Nichita Stănescu*, Bucureşti, 1973; *Întoarcerea*, Bucureşti, 1974; *Ploi de lumină*, Bucureşti, 1974; *Vremea demonilor. Recviem pentru vii*, Bucureşti, 1974; *Dragostea câinelui de pază*, Bucureşti, 1978; *Poeme de regăsire*, Bucureşti, 1980; *Un Oscar pentru Ana*, Bucureşti, 1982; *Lumina din adâncuri*, București, 1988; *Întoarcerea bărbaţilor*, Bucureşti, 1991; *Piramida*, I–II, postfaţă Romul Munteanu, Bucureşti, 1995; ed. București, 1997; *De veghe la moartea mea. Roman confesiune despre evenimentele din decembrie 1989*, Bucureşti, 1998; *Poeme crepusculare*, îngr. Gellu Dorian, Botoşani, 2002; *Bastardul*, Bucureşti, 2003; *Negostina și Elizei. Romanul unei iubiri*, București, 2004; *Misterul cerboaicei*, Iași, 2005; *Moștenirea mătușii Tamara*, Iași, 2006; *Alexandru cel Mic și nepotul Marelui Rabin*, Cluj-Napoca, 2010; *Chemarea destinului. Raport către îngeri și provocare pentru cititori*, Buzău, 2010.

Repere bibliografice: Ovid S. Crohmălniceanu, *Două romane despre război*, VR, 1961, 3; Ion Vitner, *Prozatori contemporani*, II, Bucureşti, 1962, *78–105*; Damian, *Direcţii*, *139–157*; Dimisianu, *Schiţe*, *56–61*; Ardeleanu, *Însemnări*, *182–186*; Oprea, *Mişcarea*, *85–93*; Ciobanu, *Nuvela*, *332–340*; Mircea Iorgulescu, *„Secol nervos”*, „Albina”, 1969, 42; Cristea, *Interpretări*, *148–153*; Regman, *Cronicari*, *56–65*; Ardeleanu, *„A urî”*, *89–94*; Ciobanu, *Critica*, *135–141*; Dan C. Mihăilescu, *Filtrele istoriei*, LCF, 1979, 17; Mihaela Ursa, *Între obsesie şi sens*, TR, 1991, 20; Varujan Vosganian, *Despre romanul „Piramida”*, CNP, 1996, 3; Munteanu, *Jurnal*, VI, *196–208*; Constantin Cubleşan, *Un roman iniţiatic*, ST, 1998, 2–3; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *399–400*; Micu, *Ist. lit.*, *483–484*; Valentin Ciucă, *„Bastardul”*, CL, 2005, 3; Popa, *Ist. lit.*, I, *924–925*, II, *948–949*. ***A.Td.***

GHILIMESCU, Ştefan Ion (16.III.1947, Costeştii din Vale, j. Dâmboviţa), critic și istoric literar, poet. Este fiul Mariei (n. Dumitru) şi al lui Ion Constantin Verusi, muncitor. Urmează şcoala primară la Tomşani (1954–1958), apoi învață la Costeştii din Vale (1958–1961), frecventează Liceul „Nicolae Grigorescu” la Titu (1961–1965), Institutul Pedagogic din Baia Mare (1965–1968) şi Facultatea de Limba şi Literatura Română a Universităţii din Bucureşti (1968–1973). A fost profesor de gimnaziu și liceu, funcționar și director la Casa de Cultură din Pucioasa (1980–1989), apoi, din 1990, consilier la Inspectoratul pentru Cultură al Județului Dâmboviţa; în perioada 1992–1996 a activat ca profesor asociat la Universitatea Valahia din Târgoviște. Conduce din 2012 publicația „Târgoviștea literară”. În 1967 a debutat atât publicistic, cu un eseu despre Mihail Celarianu apărut în suplimentul literar al ziarului „Pentru socialism” din Baia Mare, cât și editorial, cu poezii în antologia colectivă *Anotimpul întrebărilor* (Baia Mare). Eseurile şi cronicile literare şi le-a publicat în „Viaţa românească”, „Contemporanul”, „Luceafărul”, „Ramuri”, „Argeș”, „Calende”, „Litere” ş.a. I-a fost decernat Premiul Uniunii Scriitorilor, Filiala Pitești, în 2005 și 2008.

Titlul volumului *Figuri ale romanului* (1997) este sugestiv pentru că, aşa cum afirmă într-un preambul, **G.** nu este adeptul existenţei unei modalităţi romaneşti exclusive, ci înregistrează în egală măsură variatele structuri compoziţionale, de la cele tradiţionale la cele „cu totul libere ale prozei mai noi, pe un front instabil cu dese şi surprinzătoare schimbări de poziţii”. Printre autorii comentaţi se numără Mircea Horia Simionescu, Constantin Ţoiu, Radu Cosaşu, Adriana Bittel, Vintilă Horia, Paul Goma, Răzvan Petrescu, Livius Ciocârlie, Costache Olăreanu, Marius Tupan ş.a. În analiză criticul recurge predilect la rezumarea acţiunii. În cronicile şi eseurile din volumul *Figuri ale imaginarului poetic* (1998) el relevă „miezul sublim al poeziei, plusul de nimb al existenţei fiinţei în plusul de uimire a cuvintelor”, plecând de la Marin Sorescu și Ioanid Romanescu și ajungând la Gheorghe Izbăşescu, Gabriela Creţan, Iulian Boldea, Mircea Drăgănescu ş.a. *Proximitatea lui Eminescu* (2001) oferă o imagine caleidoscopică a receptării poetului de criticii şi istoricii literari actuali, între care se include. În eseul *Eminescu, Shakespeare şi modernitatea tradiţiei*, de pildă, **G.** emite opinii diletante de felul aceleia că poetul român este nu doar un romantic, ci și „sincron în adâncime ideilor modernismului european”. În general, criticul și istoricul literar este prolix,

manevrează instrumente vechi, amestecă netulburat valorile și privilegiază cu patriotism local autorii (importanți sau veleitari) arondabili arealului județean. Poeziile din volumele *Lola Lolita Bonita* (2000) şi *Grădina lui Athis* (2002) oferă meditaţii tipice pentru aripa clasicizant-tradiționalistă a neomodernismului postbelic.

SCRIERI: *Figuri ale romanului*, Târgovişte, 1997; *Figuri ale imaginarului poetic*, Târgovişte, 1998; *Dinastia Ciorăneştilor – o dinastie de cărturari* (în colaborare cu Mihai Gabriel Popescu), Târgovişte, 2000; *Lola Lolita Bonita*, Bucureşti, 2000; *I. C. Vissarion: între uitare şi dăinuire* (în colaborare cu Victor Petrescu), Târgovişte, 2001; *Proximitatea lui Eminescu*, Târgoviște, 2001; *Grădina lui Athis*, Pitești, 2002; *Convorbiri deschise: de la Alexandru Ciorănescu la Marian Zidaru*, Bucureşti, 2003; ed. (*Mărturisiri şi judecăţi plurative)*, Cluj-Napoca, 2011; *Conexiuni şi interferenţe culturale târgoviştene*, Târgovişte, 2005; *Tranziția politică, politica tranziției*, Târgoviște, 2005; *Din condici și carnete...*, Târgoviște, 2007; *România exilată. George și Alexandru Ciorănescu*, Pitești, 2008; *Citind, rescriind*, Târgoviște, 2012.

Repere bibliografice: Ionel Necula, [*Ştefan Ion Ghilimescu*], CNT, 1997, 52, 2000, 45, 2003, 8, 30, 2004, 6; Nicolae Oprea, *Parafraza criticului*, „Calende", 1997, 9–12; Teodor Vârgolici, [*Ştefan Ion Ghilimescu*], ALA, 1997, 373, 1999, 465, 2000, 547, 2001, 596, 2003, 695, 2006, 826; Tudor Cristea, *Figurile criticii*, CNP, 2000, 12; Petraş, *Panorama*, *309–312*; Radu Voinescu, *Critica de vocaţie... asesorală*, LCF, 2012, 10. ***T. V.***

GHIMPELE, revistă apărută la Bucureşti, săptămânal, între 29 mai 1866 şi mai 1879. Deşi la **G.** numerotarea anilor de apariţie o continuă pe aceea de la „Nichipercea", totuşi nu este vorba de o simplă schimbare de titlu. După ultima suprimare a revistei lui N.T. Orăşanu, la 22 mai 1864, acesta nu mai izbuteşte să scoată singur periodicul şi, cu vremea, tineri colaboratori, cu mentalităţi noi şi cu alte gusturi literare, îl înlocuiesc, poate chiar îl elimină de la conducerea unei reviste care se modificase substanţial şi în ceea ce priveşte mijloacele literare şi satirice întrebuinţate. Redactori la noua publicație umoristică printre alţii sunt I.C. Fundescu (1867), G. Dem. Teodorescu (1871), Toma I. Stoenescu (1877). Între 1872 şi 1877, după cum rezultă din diversele anunţuri inserate în revistă, **G.** este redactată de un comitet. I.L. Caragiale a făcut parte din acest comitet din decembrie 1874 până în 1876. Este foarte probabil ca după 1876 conducătorul de fapt al periodicului să fi fost G. Dem. Teodorescu. În

ANNULŬ VII. No. 49. DUMINECĂ, 29 MAIŬ 1866.

GHIMPELE

Un esemplariŭ 55 parale.

DUMINECA.

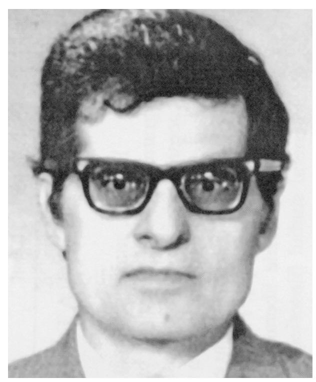
PREȚIUL ABONAMENTULUI

Pentru abonamente şi reclame se vor adresa la D-nu TOMA I. STOENESCU.

tot acest timp **G.** afişează o orientare politică anticonservatoare şi manifestă o continuă ostilitate faţă de dinastia străină. Totodată, are o conduită literară bine precizată, combătând impostura şi falsa modernitate, spiritul de imitaţie, lipsa de originalitate şi aspectele negative ale vieţii literare autohtone. Cei mai mulţi semnatari se ascund sub pseudonime, unele încă neidentificate. Dintre ei, constanţi în atitudinea publicistică şi în calitatea mijloacelor satirice întrebuinţate au fost G. Dem. Teodorescu (Ghedem), C. Cristescu (a semnat Cocris, Sir Kock, Zaplan), Demetru Constantinescu-Teleor, Constantin Gh. Hristodorescu şi, bineînţeles, Caragiale, a cărui colaborare începe în 6 decembrie 1873, cu un *Sonet* dedicat baritonului italian Agostino Mazzoli. Caragiale continuă să scrie în anii următori cronici umoristice şi literare, versuri, epigrame (*Unui poetastru*), ştiri şi anunţuri; multe texte, nesemnate, nu-i pot fi atribuite cu toată siguranţa, scriitorul aflându-se într-o perioadă de formare, de clarificare stilistică. Adesea el se alătură altor colaboratori de la **G.** îndeosebi redactorilor de la „Revista critică", în atacurile, unele justificate, altele exagerate, îndreptate împotriva „direcției noi" de la „Convorbiri literare", intervenții adăpostite în seria de note intitulată *Ghimpișori*, nesemnată, dar în care se simte mereu ascuțimea peniței lui. Ultimul text semnat de el (cu pseudonimul Palicari) apare la 15 august 1876. După această dată este greu de spus dacă a mai tipărit ceva aici. Celelalte semnături ale sale întrebuinţate în timpul colaborării la **G.** sunt I.L.C., Car, C…şi Rac. Un an mai târziu, în aprilie 1877, aici debuta Duiliu Zamfirescu cu poezia *Domnişoarei Niculescu Aman.* În revistă se publică multe cronici şi articole, în care chestiunile politice sunt tratate într-o manieră aparent

frivolă, parodii în versuri şi proză, anecdote culte şi populare, glume, ştiri fanteziste etc. Uneori ironia e greoaie, alteori zeflemelele şi umorul depăşesc măsura, însă aceste exagerări nu sunt caracteristice. Se reiau, de asemenea, versuri aparținând lui Gh. Asachi (*Două spice*), Alecu Donici (*Musca la arat*), V. Alecsandri (*Odă ostașilor romîni, Hora de la Grivița, Peneș Curcanul* ș.a.). ***R.Z.***

GHIMPELE, publicaţie apărută la Braşov, săptămânal, între 11 august şi 17 noiembrie 1919, apoi la Oradea, bilunar, între 25 noiembrie 1922 și 22 aprilie 1923, apoi între 1 decembrie 1923 şi 10 februarie 1924, având subtitlul „Revistă de umor şi satiră. Suferinţe şi dureri, cronici vesele, cuvinte de duh, calambururi". Se mai menţionează că director e opinia publică, iar redactor responsabil Moş Sfadă (Mihail G. Samarineanu), care în seria a doua a publicaţiei preia direcţia. Din 1922 subtitlul se modifică în „Pentru toţi şi pentru toate. Revistă bilunară satirico-umoristică." Având pe frontispiciu ca motto adagiul „Râsul descreţeşte frunţile celor necăjiţi şi biciuieşte năravurile rele ale societăţii", publicaţia se deschide cu o poezie-program intitulată *Ghimpele*, în care se afirmă intenţia ca prin râs să fie biciuită prostia, demascată făţărnicia, cei obraznici să fie pedepsiţi, iar cei indiferenţi împinşi la acţiune. Scrisă cu vervă şi haz, dar şi cu o ironie adeseori muşcătoare, gazeta îşi îndreaptă atenţia asupra vieţii politice, cu precădere asupra situaţiei, evenimentelor şi personalităţilor locale. Există câteva rubrici mai mult sau mai puţin permanente: cea intitulată „La tarabă", scrisă în versuri, este o cronică satirică a societăţii româneşti contemporane, după cum rubrica „Cronică rimată" cuprinde, printre altele, sub titlul *Miorlăituri din Braşov*, relatări hazlii ale unor întâmplări şi moravuri locale. Aceeaşi tematică o au majoritatea anecdotelor adunate sub titlul generic *Braşoave*, tot anecdote şi snoave cuprinzând rubricile „Sacul cu ghimpi" şi „Din snoavele lumii". Textele sunt iscălite în cea mai mare parte cu pseudonime adecvate; astfel, sub semnături ca Moş Sfadă şi Ghidale Nuhăm (M.G. Samarineanu), Ghiţă Ardeleanu (George Bota), Surcel (T. Moga), Mărăcine, Sărăntoc, Nam Habar, Titus ş.a., sunt publicate versuri, majoritatea satirice, iar sub semnături ca Dr. V.R. Carpatake, Ghiţă Nebunul, Kix, Cridim (Christea N. Dimitrescu), B. Riciu apar numeroase epigrame cu adresă precisă la situaţii şi persoane ale timpului. Alcătuite tot în versuri, sunt de remarcat câteva descrieri citadine ce par să aibă ca model *Rapsodiile* lui G. Topîrceanu (Ghidale Nuhăm, *La noi*, Nam Habar, *Ninge*). Proza ocupă un spaţiu însemnat, fiind ilustrată prin schiţe, portrete satirice, interviuri, snoave, anecdote ş.a., ai căror autori semnează Moş Sfadă, Ghidale Nuhăm, Riţa Potârniche (Florica M. Samarineanu), Cârcotaş, Ion Virgulă, Ţurcă, Val. Maximilian ş.a.; printre acestea şi un nume recunoscut în domeniu – Gh. Brăescu (*Eseuri*). Din galeria de portrete se distinge cel realizat cu tandră ironie poetului Lucian Blaga (Portretist, *Un izolat: poetul Lucian Blaga*). Traducerile se rezumă la câteva schiţe umoristice ale scriitorului maghiar Molnár Ferenc, transpuse în româneşte de Porumbiţa (Florica M. Samarineanu) şi L.P. Martinescu. Revista este, începând de la copertă, bogat ilustrată cu desene şi mai ales caricaturi, unele reprezentând personalităţi ale vieţii politice şi culturale româneşti şi străine (Iuliu Maniu, Ioan I.C. Brătianu, Al. Vaida-Voevod, N. Iorga, A.C. Cuza, Şt. Cicio Pop, O. Goga, Lucian Blaga, Thomas Woodrow Wilson, Georges Clemenceau, contele Albert Apponyi ş.a.). Ilustraţiile aparţin lui V. Maximilian, H. Major, Földes, Váradi ş.a. ***L.D.***

GHINOIU, Ion (7.IX.1941, Fundulea, j. Ilfov), etnolog.

Este fiul Mariei (n. Căprioreanu) şi al lui Dumitru Ghinoiu. Urmează Şcoala Pedagogică (1956–1959) la Bucureşti şi face apoi tot aici studii universitare de geografie (1962–1967). Învăţător în comuna Independenţa (1959–1960) şi în Fundulea (1960–1962), devine cercetător ştiinţific la Institutul de Etnografie şi Folclor din Bucureşti (din 1967), unde în 1986 ajunge şeful sectorului de etnografie şi membru în colegiul „Revistei de etnografie şi folclor". Între 1990 şi 1992 a fost secretar ştiinţific la Institutul de Tracologie din Bucureşti.

În studiile sale **G.** este preocupat de riturile, credinţele şi miturile româneşti. *Vârstele timpului* (1988) reprezintă o abordare genetică, antropologică şi comparatistă a calendarului rural, „instrument de mediere între om şi natură", cu toate variantele lui: calendarul agrar, pastoral, pomi-viticol, apicol, calendarul culegerii plantelor de leac, al celor trei feluri de orologii – cosmic, biologic şi social. Abia versiunea organizată ca dicţionar şi intitulată *Obiceiuri populare de peste an* (ediţia a treia, 1997) va avea structura intenţionată de la început de autor, prima ediţie fiind amputată de cenzura epocii. Ideea fundamentală a lucrării este aceea că poporul român are un panteon constituit din fiinţe mitice al căror rol principal este măsurarea timpului: divinităţi populare masculine (Crăciun, Sânvăsâi, Sântoader, Sângeorz, Sântilie, Sâmedru, Moş Andrei, Moş Nicolae), divinităţi feminine (Dochia, Sânzienele, Drăgaicele, Lăzăriţele, Ielele, Fata Pădurii), zeiţe-mame (Maica Precista, Mama Pădurii), zeiţe bătrâne (Sfânta Vineri, Sfânta Varvara, Baba Dochia). Dacă unele întruchipări mitice au luat numele unor sfinţi creştini, altele nu au nici o relaţie cu creştinismul (Căluşul, Caloianul, Paparuda, Ropotinul Ţestelor, Dragobete, Drăgaica, Sânziana, Joimăriţa, Martinii, Berbecarii, Circovii, Ziua Lupului), fiind sau moştenite din substratul autohton sau asimilate de la cultele greco–romane şi orientale sau reprezentând creaţii autohtone. Cele 950 de articole ale dicţionarului definesc succint fenomenele, le precizează repartizarea geografică, iar prin trimiteri încrucişate facilitează perceperea relaţiilor dintre obiceiuri. Interesul pentru recuperarea și descrierea mitologiei populare autohtone continuă și în lucrarea *Călușul. Istorie și documente – Le Calus. Histoire et documents* (2003), unde **G.** analizează componența, inventarul ritual, repetiția geografică a obiceiului și scenariul magic. În *Lumea de aici, lumea de dincolo. Ipostaze românești ale nemuririi* (1999) și în *Cărările sufletului* (2004) se oprește asupra studierii integratoare a practicilor și credințelor din ciclul calendaristic și din cel familial, propunându-și să corecteze tendința de a trata separat timpul cultural măsurat din perspectiva ritmurilor naturii și din cea a vieții omului. Autorul urmărește credința în nemurire reflectată de înlănțuirea firească a treptelor și pragurilor biologice și sociale prin intermediul cărora omul se integrează în existență și postexistență. Reflecțiile sale sunt susținute de o bogată informație etnografică, istorică, etnologică, în general culturală, un rol extins acordându-i-se folclorului literar (proverbe, texte funerare, colinde), care ilustrează într-o manieră pertinentă fundamentele mitologice românești. În calitate de conducător al sectorului de etnografie al institutului bucureștean, **G.** („nume de primă mărime în etnologia românească" – Ion H. Ciubotaru) se implică în realizarea și coordonarea a două proiecte fundamentale: seria *Sărbători și obiceiuri* din *Corpusul de documente etnografice*, care tezaurizează informații existente în cea mai bogată arhivă de folclor din țară, și *Atlasul etnografic român* (I–IV, 2003–2011), operă de cartografiere a datelor despre cultura populară autohtonă din ultimul secol (habitatul, ocupațiile, tehnica populară, portul, arta populară).

SCRIERI: *Popasuri etnografice românești*, Bucureşti, 1981; *Demografie şi etnografie* (în colaborare cu Vladimir Trebici), Bucureşti, 1986; *Vârstele timpului*, Bucureşti, 1988; ed. 3 (*Obiceiuri populare de peste an*), îngr. Aristița Avramescu, Bucureşti, 1997; *Lumea de aici, lumea de dincolo. Ipostaze româneşti ale nemuririi*, Bucureşti, 1999; *Zile şi mituri. Calendarul ţăranului român 2000*, Bucureşti, 1999; *Panteonul românesc. Dicţionar*, Bucureşti, 2001; *Sărbători şi obiceiuri. Răspunsuri la chestionarele Atlasului etnografic român* (în colaborare), I–V, București, 2001–2009; *Sărbători și obiceiuri românești*, București, 2002; *Călușul: istorie și documente – Le Calus.Histoire et documents*, ed. bilingvă, tr. Veronica Mitrache, Slatina, 2003; *Atlasul etnografic român* (în colaborare), I–IV, București, 2003–2011; *Cărările sufletului*, București, 2004; *Comoara satelor. Calendar popular*, București, 2005; *Mică enciclopedie de tradiții românești*, îngr. Valeria Filimon, București, 2008.

Repere bibliografice: Gheorghiţă Geană, *Mărturia drumurilor*, LCF, 1981, 35; George Muntean, *Demografie, etnografie şi literatură*, RL, 1987, 18; Mihai Coman, *Timp şi temporalitate*, RL, 1989, 20; Ovidiu Pecican, *„Demografie şi etnografie"*, AAF, 1991; Iordan Datcu, *Dicţionarul obiceiurilor*, RL, 1997, 30; Petru Ursache, *O hermeneutică a obiceiurilor*, CL, 2002, 1; Adrian Majuru, *„Sărbători şi obiceiuri româneşti"*, OC, 2003, 155; Ion H. Ciubotaru, *„Atlasul etnografic român"*, CRC, 2004, 3; Gheorghe Niculescu, Ioana Grigorovici, *„Atlasul etnografic român, vol. I: „Habitatul"*, „Anuarul Institutului de Etnografie și Folclor «Constantin Brăiloiu»", 2006; Datcu, *Dicț. etnolog., 424–425*; Gheorghiță Geană, Raluca Nicoleta Preda, *„Atlasul etnografic român"*, REF, 2008, 1–2; Iordan Datcu, *Cartea de etnologie*, Craiova, 2009, *48–51*; Zamfira Mihail, *155 de cărți într-o carte*, Chișinău, 2010, *361–364*, *374–375*; *Ion Ghinoiu, un arheolog al arhetipurilor. Documentar biobibliografic*, Râmnicu Vâlcea, 2011.

I.D., I.Rp.

GHIOCEI, revistă apărută la Chişinău, cu mai multe întreruperi, din aprilie 1934 până în 1940. Între 1938 și 1940 denumirea publicației va fi „Ghiocelul". Este editată de Societatea Culturală „Iulia Hasdeu" de pe lângă Liceul Eparhial de Fete, instituţie de învăţământ al cărei început datează din anul 1864. Comitetul redacţional este format la numărul 2/1934 din Magda Isanos – redactor, și V. Teleuţa – secretar de redacţie; de la numărul 3 redactor e Z. Poclitaru, secretar de redacţie E. Ghinculov, iar în 1935 preşedinte va fi Tamara Panţâru și vicepreşedinte Z. Poclitaru. După tipicul publicaţiilor şcolare ale epocii, **G.** conţine un corp de texte (poezii, impresii de cercetăşie, scurte articole, omagii profesoarelor, dar şi câte o prezentare a unui sat sau strigături culese din diverse zone), o pagină de recenzii, o pagină distractivă (epigrame, anecdote etc.), o poştă a redacţiei şi o pagină mondenă, ce cuprinde cronica serbărilor din localitate. Deşi foarte tineri, autoarele şi autorii – odată cu al doilea an de apariţie, revista primeşte şi colaboratori din afara liceului – compun versuri încărcate de melancolie, evocând iubiri pierdute, cimitire, despărţiri, însingurări. Articolele (spre exemplu, *Basmul în dezvoltarea spirituală a copilului*) păcătuiesc prin schematism (delimitarea funcţiilor, expunerea foloaselor etc.). Articolul *Început bun* (2/1934) discută „problema" Basarabiei şi a „reînvăţării" limbii române după „schingiuirea ei", timp de un veac, de „cnutul rusesc". Scopul societăţii şi al revistei sale devine astfel unul patriotic: „Cu ajutorul acestei societăţi, membrii ei nu numai că învaţă limba corectă românească, dar ea mai are menirea să dea o direcţie peniţelor care sunt încă în mugur. De unde ştim noi că peste câţiva ani nu ne vom alege cu unele talente recrutate din această mică societate?". Cuvinte confirmate, întrucât revista reţine atenţia istoricilor literari în primul rând pentru cele câteva texte semnate de Magda Isanos în 1934, când, în ultima clasă de liceu, deţinea funcţia de preşedintă a Societăţii Culturale „Iulia Hasdeu". În această calitate, ea susţine conferinţa *Femeia în literatura noastră* (menţionată într-o notă). În numărul 2 semnează *Creionări* – o povestire ce descrie o oră de sfârşit de trimestru, cu plictiseala ultimelor „ascultări" şi cu dorul de casă, momente în care gândurile elevelor zboară departe, contemplând marea sau „vârful de tuş negru al copacilor". În acelaşi număr o recenzie semnată cu iniţialele M.I. recomandă, cu mult discernământ, ce merită sau nu să fie citit. În numărul următor (închinat Şcolii Eparhiale la împlinirea a şaptezeci de ani de existenţă), Magda Isanos este prezentă cu poezia *Macii* şi cu *Inseparabilele*, o schiţă de portret a două colege de clasă. Revista găzduiește și versuri ale unor colegi de la Seminar – Al. Bardieru și Sergiu Matei Nica (semna S.M. Nicov) ori de la Liceul Militar – [Constantin] Virgil Gheorghiu. În nr. 3/1934 E Alistar-Romanescu, fost membru al Sfatului Țării, publica un istoric a liceului. ***C.Br.***

GHIRVU-CĂLIN, Elena (16.I.1944, Bahna, j. Neamţ), prozatoare. Este fiica Margaretei (n. Dobrovici) şi a lui Ioan Ghirvu, mic proprietar, iar după 1948 muncitor şi tehnician. Licenţiată a Facultăţii de Filosofie, secţia psihologie–pedagogie, a Universităţii din Bucureşti (1967), a lucrat ca profesoară, apoi ca redactor la revista „Cutezătorii". Debutează cu un grupaj de povestiri în „Luceafărul" (1966), colaborând ulterior şi la „România literară", „Viaţa românească" ş.a. A semnat și Elena Călin.

În volumul *Liliacul cânta în surdină. Ars amandi* (1968), care cuprinde două microromane, **G.-C.** adoptă formula confesivă pentru a trata superficial, dar dezinvolt şi cu prospeţime, teme ca iubirea sau moartea, invidia sau generozitatea. Nuvelele din *Aldebaran* (1970), mai puţin reuşite la nivelul epic decât la cel al notaţiei unor procese sufleteşti tulburi, urmăresc destinul unor femei singure şi nefericite, marcate de sentimentul ratării. În proza scrisă de **G.-C.** mai toate personajele, de care autoarea se detaşează uneori ironic, trăiesc o stare de neîmplinire: căsniciile eşuează (*Fluturi pentru iarnă*, 1977, *Haina vântului*, 1981) sau sunt salvate in extremis de intervenţia unui ins providenţial, puţin credibil (*La urma urmei*, 1986), carierele artistice sau ştiinţifice nesusţinute de vocaţie autentică se dovedesc simple tentative veleitare (*Cum trece timpul*, 1983). Scriind mai multe romane psihologice cu accent pe problematica iubirii, dar şi pe opţiunile etice fundamentale, prozatoarea îşi modifică formula narativă; dacă în *Aniversarea* (1980) destinul personajelor e reconstituit printr-o succesiune de monologuri interioare, rechizitorii sau justificări, în *Din aproape în aproape* (1989), cronică de familie, frescă a anilor ’40–’50 ai secolului trecut

şi totodată roman de moravuri, primează epicul debordant, cu accente senzaţionale. Alte două romane, *Superba zi de mâine* (2004) și *Mâna providenței* (2012), merg pe o linie asemănătoare cu aceea din *Aniversarea*, unele personaje fiind alter egouri ale autoarei. **G.-C.** semnează şi un volum de publicistică, *Reverberaţii* (1971, în colaborare cu Alexandru Guţan), precum şi romanele pentru copii *Alte culori, alte anotimpuri* (1973) şi *Caruselul primăverii* (1986).

SCRIERI: *Liliacul cânta în surdină. Ars amandi*, Bucureşti, 1968; *Aldebaran*, Bucureşti, 1970; *Reverberaţii* (în colaborare cu Alexandru Guţan), Bucureşti, 1971; *Alte culori, alte anotimpuri*, Bucureşti, 1973; *Fluturi pentru iarnă*, Bucureşti, 1977; *Aniversarea*, Bucureşti, 1980; *Haina vântului*, Bucureşti, 1981; *Cum trece timpul*, Bucureşti, 1983; *Caruselul primăverii*, Bucureşti, 1986; *La urma urmei*, Bucureşti, 1986; *Din aproape în aproape*, Bucureşti, 1989; *Superba zi de mâine*, Bucureşti, 2004; *Mâna providenței*, București, 2012.

Repere bibliografice: Mircea Iorgulescu, *„Liliacul cânta în surdină. Ars amandi”*, R, 1969, 3; Lucian Raicu, *„Liliacul cânta în surdină. Ars amandi”*, RL, 1969, 19; Mircea Iorgulescu, *„Aldebaran”*, RL, 1970, 46; Paul Dugneanu, *Farmecul desuetudinii*, LCF, 1977, 49; Elena Tacciu, [*Elena Ghirvu-Călin*], RL, 1982, 22, 1984, 8; Horia Gârbea, *Nevoia de roman*, VR, 1987, 12; Valeriu Cristea, *Feţele destinului*, RL, 1989, 44; Cornel Munteanu, *„Din aproape în aproape”*, ST, 1990, 4. ***A.C.***

GHIȚĂ, Cătălin (18.X.1976, Craiova), critic şi istoric literar, comparatist. Este fiul Marinelei Ghiță, economistă, şi al lui Sebastian Ghiță, profesor. Absolvent al Colegiului Național „Elena Cuza” din Craiova (1995), urmează între 1995 și 1999 cursurile Facultății de Litere din Craiova. Este doctor al Universității din Craiova, cu teza *O morfotipologie a poeziei vizionare* (2003), și al Universității Tohoku, Japonia, cu teza *Revealer of the Fourfold Secret: William Blake's Theory and Practice of Vision* (2007). Din 1999 este cadru didactic universitar la Facultatea de Litere a Universității din Craiova. Timp de aproape patru ani, din 2003 până în 2007, a beneficiat de o bursă în Japonia, experiența culturii nipone fiind relatată în *Darurile zeiței Amaterasu* (2008). Debutează cu recenzii în revista „Ramuri” (1998) și editorial cu *Lumile lui Argus. O morfotipologie a poeziei vizionare* (2005). Colaborează cu cronici, eseuri critice, studii de istorie literară și de literatură comparată la „Adevărul literar și artistic”, „Apostrof”, „Contemporanul. Ideea europeană”, „Dilema veche”, „Euresis”, „Mozaicul”, „Poezia”, „Ramuri”, „Tomis”, precum și la publicații academice din țară și din străinătate. A fost premiat de Uniunea Scriitorilor, filiala Craiova (2011).

Deși prin debut aparține generației critice douămiiste, **G.** este înrudit mai degrabă cu reprezentanții ultimei vârste a structuralismului românesc, de care îl apropie atât temele de cercetare, cât mai ales stilistica reflecției. Atracția pentru clasificări și pentru elaborarea unor sisteme totalizante, o aplecare vizibilă spre *close reading* și spre „critica de identificare”, selecția predilectă a exemplelor din seria operelor majore fac din interpretările sale o prezență singulară într-un peisaj contemporan dominat de investigarea arhivelor și de recuperarea scriitorilor necanonici. Formula comparatismului lui **G.** e „clasică”, definită prin recursul la marile literaturi, engleză, germană, franceză, și prin cuprinderea exhaustivă a variantelor tematice, în vaste tabulaturi tipologice cu aspect teoretizant. Nu e vorba însă de reactualizarea anacronică a analizei structurale, ci de prelungirea unor preocupări ale anilor ’80 pentru raportul literaturii cu ceea ce se găsește „în afara” sistemului de semne. Frica, teroarea, fantasticul, vizionarismul, subiectele predilecte ale criticului, evocă diverse alterări ale „legilor” de organizare a lumii fizice, implicând identificarea literaturii cu efectul de deformare a realității și cu *écart*-ul în raport cu normele reprezentării. Cartea de debut, *Lumile lui Argus. O morfotipologie a poeziei vizionare* (2005), înscrie în tema istorică a profetismului și a mesianismului romantic o ambițioasă reflecție generală asupra poeziei și asupra tehnicilor ei de transfigurare a realului. Rezultată dintr-un șantier doctoral din care face parte și un comentariu al operei lui William Blake (*Revealer of the Fourfold Secret: William Blake's Theory and Practice of Vision*, 2008), cercetarea folosește vizionarismul ca pretext pentru clasificarea modurilor de prelucrare lirică a percepțiilor, construind de fapt o tipologie a „producerii” realității prin filtrul poeziei. Cele patru categorii cu care operează **G.** sunt obținute prin combinarea unui criteriu al originalității (distingând un vizionarism „primar”, fondator de lumi, și unul „secundar”, mimetic în raport cu realitatea) și a unui criteriu tematic (diferențiind un vizionarism „laic”, care transfigurează existența în funcție de

mituri, de unul „religios”, care o remodelează în funcție de prezența sacrului). Totuși, deschiderile teoretizante ale cărții creează așteptări pe care demonstrația nu le poate satisface, vizionarismul rămânând o temă ancorată în contextele culturale și ideologice ale primului romantism, incapabil să epuizeze modalitățile prin care poezia operează asupra reprezentărilor realității. Nu în schemele clasificatorii și în exhaustivitatea lor trebuie căutate meritele cărții, ci, mai degrabă, în înnoirea perspectivelor de hermeneutică istorică asupra conținuturilor profetice și mesianice din opera unor scriitori precum Arghezi sau Goga, al căror interes pentru figurile spiritualității religioase a fost banalizat de tradiția critică. Dimensiunea clasificatorie e atenuată în *Deimografia. Scenarii ale terorii în proza românească*. Fiind prima tratare sistematică a constelației tematice a fricii din cultura română (*deimos* = „groază”, „spaimă”, „teroare”), cartea propune abordarea unor probleme puse în trecut de literatura fantasticului și reactualizate din unghiul imaginarului *horror*. Nivelul tipologic nu mai implică aici decât o distincție între teroarea înscrisă în legile fizice ale realității (naturală) și cea care presupune transgresarea mecanismelor reprezentării (supranaturală). Criticul constituie astfel un cadru foarte larg menit să pună în evidență o mișcare evolutivă, care în același timp tinde să aprofundeze resorturile terorii, emancipându-le treptat de limitele realității obiective. În acest context, categoriile multiple pe care interpretarea le invocă (sadism, naturalism visceral, gotic, malefic, eros vampiric etc.) nu țin propriu-zis de o „morfologie” a spaimei, cât de efortul de etichetare și de concentrare a analizelor prin care **G.** parcurge istoria literaturii române. Literatura subiectivă a criticului, formată din impresii de călătorie în Japonia (*Darurile zeiței Amaterasu*, 2008) sau dintr-o colecție de poeme sapiențiale (*Mantra*, 2007), e reversul și consecința literaturii sale științifice, în care se reflectă tendința erudită, fascinația pentru atitudinile filosofice și, uneori, accentele polemice și intelectualiste. Interesant e pamfletul *Zeii împleticiți. Lecturi lejere din Biblie și din Coran* (2012), analiză critică și satirică a scrierilor sacre bazată pe o perspectivă voit candidă asupra dogmelor religioase, care dezvăluie un moralist în descendența raționalismului iluminist.

SCRIERI: *Lumile lui Argus. O morfotipologie a poeziei vizionare*, Pitești, 2005; *Ipostaze ale actului critic. Eseuri și cronici literare*, Craiova, 2005; *Elemente de teorie a literaturii: perioada romantică*, Craiova, 2007; *Mantra*, Craiova, 2007; *Darurile zeiței Amaterasu*, pref. Al. Călinescu, Iași, 2008 (în colaborare cu Roxana Ghiță); *Revealer of the Fourfold Secret: William Blake's Theory and Practice of Vision*, pref. David Worrall, Cluj-Napoca, 2008; *Deimografia. Scenarii ale terorii în proza românească*, pref. Ștefan Borbély, Iași, 2011; *Proza românească într-o lectură neconvențională*, Craiova, 2011; *Zeii împleticiți. Lecturi lejere din Biblie și din Coran*, Craiova, 2012.

Repere bibliografice: Ion Simuț, *Un patapievicios*, RL, 2005, 39; Andrei Terian, *Înainte și după teorie*, VTRA, 2006, 11–12; Simona Antofi, *Vizionarismul estetic – o ipoteză fertilă*, CL, 2006, 2; Eliza Deac, *Vizionarismul poetic și criticul*, CNT, 2007, 3; Petrișor Militaru, *„Teoria și practica viziunii în opera lui William Blake”*, „Scrisul românesc”, 2009, 3; Mihaela Ursa, *Japonia autorului bicefal*, ST, 2009, 1–2; Dan Cristea, *Lecturi de plăcere*, LCF, 2009, 23; Paul Cernat, *Prin canonul narativ al terorii*, OC, 2011, 332; Raluca Dună, *O cartografie a terifiantului*, RL, 2011, 21. ***A.Td.***

GHIŢĂ, Florea (28.IV.1931, Tătărăştii de Jos, j. Teleorman), istoric literar. Este fiul Radei şi al lui Petre Ghiţă, ţărani. A absolvit Facultatea de Filologie din cadrul Universităţii din Bucureşti (1953), unde şi-a luat şi doctoratul în filologie în 1972 cu o teză despre Gib I. Mihăescu. După absolvire devine cadru didactic la aceeaşi Universitate, fiind în paralel şi activist al Comitetului Central al PCR. Este profesor, după 1989, la Universitatea „Spiru Haret” din Bucureşti.

Monografia *Gib I. Mihăescu* (1984; Premiul „B.P. Hasdeu” al Academiei RSR) se structurează după un tipar clasic, cuprinzând biografia autorului şi o descriere a operei de la nuvele până la romane, lucrarea încheindu-se cu un comentariu asupra dramaturgiei şi activităţii de gazetar a scriitorului. O mare parte a studiului este consacrată analizei nuvelelor, clasificate în trei mari categorii: nuvele şi povestiri din război şi viaţa de campanie, nuvele satirice şi de atitudine socială şi nuvele de investigaţie analitică, monografii ale unor fixaţii erotice şi traume sufleteşti. Aici **G.** rezumă de obicei subiectul, defineşte tematica, descrie universul obsesional şi metodele de investigare psihologică, insistând mai puţin asupra tehnicilor narative şi asupra rolului lor în modernizarea prozei interbelice. Romanele sunt catalogate în funcţie de momentul apariţiei şi de importanţă, de la cele de început, *Femeia de ciocolată* şi *Braţul Andromedei*, mai puţin apreciate,

până la cele două „vârfuri”, *Rusoaica* și *Donna Alba*, un scurt capitol fiindu-le rezervat și celor neterminate. Majoritatea scrierilor lui Gib. I. Mihăescu ar evolua între problematica erotică și cea socială, preponderentă fiind cea dintâi. Originalitatea autorului rezidă, afirmă **G.**, în cultivarea romanului de analiză psihologică, la persoana întâi, axat pe o lume maladivă, bine surprinsă, de sursă dostoievskiană, și pe prezentarea mediilor sociale într-o manieră tipic caragialiană. Alte lucrări, consacrate literaturii române din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, au destinație didactică, prezentând cronologic orientări (Junimea) și autori („marii clasici”, Lucian Blaga).

SCRIERI: *Gib I. Mihăescu*, București, 1984; *Evoluția liricii lui Lucian Blaga*, București, 1995; *Corola de minuni a lumii. Lucian Blaga, universul liric*, București, 2001; *Literatura română în a doua jumătate a secolului al XIX-lea* (în colaborare cu Simona Iacob), București, 2002; *Epoca marilor clasici: Titu Maiorescu, Mihai Eminescu, Ion Creangă, I. L. Caragiale, Ioan Slavici*, București, 2002; *Literatura română (1850–1900).Comentarii și analize literare*, București, 2005.

Repere bibliografice: Ioan Holban, *O monografie Gib I. Mihăescu*, CRC, 1984, 36; Al. Dobrescu, *Debuturi*, CL, 1985, 2; Dorel Filip, *„Gib I. Mihăescu”*, LCF, 1985, 29; Aureliu Goci, *O monografie Gib I. Mihăescu*, RL, 1985, 50; Gheorghe Buluță, *„Gib I. Mihăescu”*, TBR, 1985, 288; Cristea, *Teleorman*, *207*. ***D.Mr.***

GHIȚĂ BERBECU, revistă satirică apărută la București, săptămânal, între 8 noiembrie 1887 și 26 iunie 1888, apoi din ianuarie până la 19 februarie 1889. **G.B.** nu a ieșit cu periodicitatea anunțată, fie pentru că redactorilor le lipseau mijloacele materiale necesare, fie pentru că era suspendată, deși nu există dovezi documentare în această privință. Redactor este Constantin C. Bacalbașa, care semna Bacon, Țandără sau Radu Țandără. Satira practicată de colaboratorii revistei este bazată pe atacuri personale, aluzii obscene și umor gros. Abundă calambururile ieftine, schimonosirea numelor celor vizați etc. Printre cei persiflați se găsesc V. Alecsandri, Titu Maiorescu, Al. Vlahuță ș.a.; criticile surprind și combat uneori realități ale vieții literare și sociale. ***R.Z.***

GHIȚESCU, Ludmila (1.XII.1918, Volintiri, j. Cetatea Albă – 2.I.1991, Pitești), poetă, prozatoare. Este fiica Marfei și a lui Ivan Podust, notar. Urmează Școala Normală la București, apoi Institutul „Maxim Gorki” (1954–1956), pe care nu-l termină. Funcționează ca profesoară la Piatra Neamț și Pitești (aici este o vreme inspector școlar), activând și pe linie politică. Debutează în 1938 în „Cuget clar”, iar editorial în 1941 cu volumul *A căzut o stea*. Colaborează cu versuri la revistele „Argeș” (de la care primește un premiu în 1984), „Cronica”, „Luceafărul”, „România literară” ș.a. În 1947 a înființat la Pitești cenaclul literar „Liviu Rebreanu”.

Cartea de debut a lui **G.**, ca și cea din 1945 (*Așteptare*), anunță o poetă a gingășiei și a stărilor de confesiune, dar și a temelor momentului (drama războiului). Volumele care au urmat, după o lungă tăcere editorială, începând cu *Fântâni* (1969), confirmă acest tip de sensibilitate, îmbogățită pe parcurs cu notația naturistă și, în genere, cu consemnarea, de regulă eliptică și sincopată, a unor fragmente de real, împinse însă spre sensuri ce-l transcend. Maniera frecventă este aceea prezentă în *Efemeridă* (din *Stampe fragile*, 1970), unde notației îi urmează, în finalul poemului, transferul în irealitatea senzorială: „O mână plăpândă/ adună gândurile/ la colț de stradă”. Temperament solar, **G.** cultivă abundent simbolistica focului, cartea sa cea mai reprezentativă în acest sens fiind *Arșița stelelor* (1983), unde apar frecvent imagini ca fulger, soare, văpaie, auroră, foc, asociate unor figuri ale imaculării: zăpada, azurul, gerul, ploaia, ochii. Lebăda e „beată de azur”, „cerul sparge singurătatea” dăruindu-se, blagian, apelor de jos, soarele este invocat să alunece în inimile oamenilor și în natura terestră, care devine astfel „cuib de soare” (ca în volumul cu titlu emblematic *Soare în muguri*, 1985). Starea definitorie a poetei este macedonskiana perihelie. Paralel, evocări învăluite de nostalgie dovedesc că registrul elegiac nu îi este străin. În momentele sale bune **G.** comunică, în cuvinte simple, sugestia inefabilului și indeterminatului, ca în acest poem ungarettian: „Garoafe,/ petalele cad ca niște silabe,/ pe masă mai tremură/ versul neterminat”. Adesea alunecă însă în aglomerări metaforice care sufocă sensul și barează calea emoției către cititor sau izbesc prin tiparul lor desuet: „pana azurului”, „nicovala adevărului”, „glia gândurilor”, „ironia clipelor”, „zăpada desăvârșirii”. În *Ram de lumină* (1990), una dintre cele mai bune cărți pe care le-a scris, alături de *Arșița stelelor*, expresia își păstrează constant simplitatea, întâlnindu-se chiar semnele aspirației spre clasicitatea

prozodică (alexandrinul, catrenul). Infuzate de sentimentul amurgului şi de evocarea melancolică a copilăriei, a părinţilor şi locurilor natale, aceste ultime versuri conservă totuşi ceva din tonusul propriu poetei: o vitalitate desuet-exuberantă, diafană şi suavă. Romanul *Enigma unui ametist* (1984) derulează istoria a două femei, pe fundalul existenţei cotidiene citadine din epocă, zugrăvită însă în tonuri idilice. Se reţine povestea dramatică a Liviei care, născând un copil ilegitim, nerecunoscut de tată, îşi refuză apoi, din devotament matern, împlinirea socială şi profesională: lucruri pe care cititorul le află dintr-un jurnal găsit de fiică după moartea prematură a mamei sale. Finalul, expediat şi dulceag, o arată pe fiică descoperindu-şi tatăl. De un relativ interes este aici sondarea psihologiei adolescenţilor.

SCRIERI: *A căzut o stea*, Bucureşti, 1941; *Aşteptare*, Bucureşti, 1945; *Fântâni*, Bucureşti, 1969; *Stampe fragile*, Bucureşti, 1970; *Câmpii interioare*, Bucureşti, 1975; *Miez de anotimp*, Bucureşti, 1977; *Vifor albastru*, Bucureşti, 1979; *Între două dimineţi*, Bucureşti, 1981; *Arşiţa stelelor*, Bucureşti, 1983; *Enigma unui ametist*, Bucureşti, 1984; *Soare în muguri*, Bucureşti, 1985; *Ram de lumină*, Bucureşti, 1990.

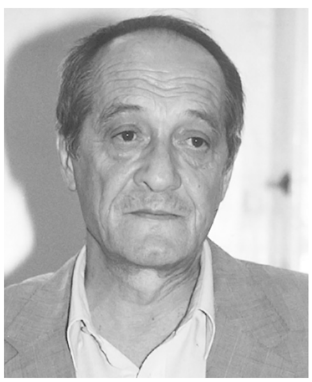
Repere bibliografice: Florin Manolescu, *„Fântâni”*, RL, 1969, 51; George Muntean, *Profil*, ARG, 1975, 4; Mihail Diaconescu, *Poeţi argeşeni*, ARG, 1977, 4; Dumitru Anghel, *„Enigma unui ametist”*, ARG, 1984, 12; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *400–401*; Mihail Ghițescu, *Ludmila*, ARG, 2006, 1. ***N.M.***

GHIŢESCU, Micaela (18.VII.1931, Bucureşti), traducătoare. Este fiica Mariei Eliza (n. Papacostea) şi a lui Constantin Ghiţescu, medic chirurg. Între 1937 şi 1949 a urmat la Bucureşti Şcoala Evanghelică de Fete, liceele „Carmen Sylva” şi „Gh. Lazăr”, apoi, între 1949 şi 1957, cursurile Facultăţii de Filologie, secţia limba şi literatura franceză. În timpul studenţiei este arestată şi închisă, din 1952 până în 1955, pentru relaţii cu Franţa. Deşi obţine diploma de licenţă, nu se poate angaja nicăieri până în 1959, când este primită ca muncitor calificat la Institutul pentru Controlul de Stat al Medicamentului şi Cercetării Farmaceutice. Va rămâne aici până în 1970, devenind traducător tehnic, apoi documentarist. Din 1971 şi până în 1987, când se va pensiona, va lucra ca redactor la Biblioteca Centrală Pedagogică din Bucureşti. După 1990, ca membră fondatoare a Fundaţiei Culturale Memoria, face parte din colegiul de redacţie al revistei „Memoria”, iar din 2003 este redactor-şef. Este membră a Centrului PEN Român, în Associaçao Internacional dos Lusitanistas şi în Association des Traducteurs Littéraires de France.

G. se afirmă prin traducerile din limbile spaniolă, portugheză (pe care le învaţă singură), franceză şi engleză, contribuind mai cu seamă la cunoaşterea literaturii şi a limbii portugheze în România. A transpus peste şaizeci de volume din literatura portugheză, începând cu romanul lui Eça de Queirós *Crima părintelui Amaro*, în 1968. Acest important autor de la finele veacului al XIX-lea s-a bucurat de altfel de atenţia ei statornică, parte din cele mai reprezentative scrieri ale sale transpuse de **G.** fiind însoţite şi de ample prefeţe sau postfeţe. Traducătoarea va urmări în genere un program bine articulat de familiarizare a cititorului român cu marile nume ale literaturii de expresie portugheză (lusitane, braziliene şi chiar galiciene). Între autorii selectaţi se numără, printre alţii, Fernão Mendes Pinto (secolul al XVI-lea), romanticii Alexandre Herculano şi Almeida Garrett, contemporanii Fernando Pessoa, Dinis Machado, Rubén A., Urbano Tavares Rodrigues, José Augusto Seabra (din literatura portugheză), Erico Veríssimo, Antonio Olinto, José Sarney şi Paulo Coelho (dintre brazilieni). S-a oprit şi asupra literaturii române, realizând versiuni în portugheză din poezia lui Lucian Blaga şi a lui George Bacovia, câteva apărute în ţară, una (Lucian Blaga, *Nas Cortes da Saudade*) fiind publicată la Coimbra în 1999. A colaborat statornic cu articole şi traduceri la „România literară”, „Luceafărul”, „Secolul 20”, precum şi la reviste de peste hotare: „Jornal de Letras”, „Artes & Idéias”, „Letras & Letras” (Portugalia), „Translittérature” (Franţa) ş.a. A realizat, de asemenea, lucrări destinate limbilor portugheză şi spaniolă, excelente instrumente de lucru pentru traducătorii români, gramatici şi dicţionare, unele publicate şi în Portugalia. Sinuosul traseu al existenţei sale a fost transpus de **G.** în volumul *Între uitare şi memorie*, apărut în 2012, în care accentul este pus pe cultul familiei și al valorilor tradiționale, pe depășirea vicisitudinilor cu care a fost confruntată. Lăsându-se în voia memoriei afective, autoarea, povestitoare cu simțul dozării efectelor și al acurateței expresive, ilustrează momente biografice semnificative, evidențiind îndeosebi întâlnirile intelectuale care au marcat-o.

SCRIERI: *Între uitare şi memorie*, Bucureşti, 2012. **Traduceri:** Henry Fielding, *Joseph Andrews*, Bucureşti, 1966; Eça de Queirós, *Crima părintelui Amaro*, Bucureşti, 1968; Erico Verissimo, *Incident la Antares*, Bucureşti, 1975, *Timpul şi vântul*, I–VII, îngr. trad., Bucureşti, 1993–2001; Dinis Machado, *Ce spune Molero*, Bucureşti, 1981; Rubén A., *Turnul familiei Barbela*, Bucureşti, 1984; José Sarney, *Apele de miazănoapte*, Bucureşti, 1986; Urbano Tavares Rodrigues, *Nesupuşii. Sfârşit de exil*, Bucureşti, 1987; Camilo Castelo Branco, *Unde este fericirea?*, Bucureşti, 1991; Julien Gracq, *Un balcon în pădure*, Bucureşti, 1991; Fernando Pessoa, *Bancherul anarhist*, Bucureşti, 1995, *Terapia eliberării*, Bucureşti, 2000; António Lobo Antuñes, *Manualul inchizitorilor*, Bucureşti, 2000; Albert Camus, *Carnete*, Bucureşti, 2002.

Repere bibliografice: F. V. Peixoto da Fonseca, [*Micaela Ghițescu*], „ABem da língua portuguesa" (Lisabona), 1969, 8–9, 1973, 19, 1979, 3, 1980, 1–2; Darie Novăceanu, *Efectul oglinzii*, Bucureşti, 1983, *350–356*; Mihai Zamfir, [*Micaela Ghițescu*], RL, 1986, 9, 20; *Dicț. scriit. rom.*, II, *401–403*; Victoria Luță, *Despre pasionalul „spirit lusitan"*, RL, 2000, 3; Geo Vasile, *Lumea în 80 de cărți*, Bucureşti, 2003, *185–192*; Doina Cernica, [*Micaela Ghițescu*], ATN, 2009, 9, 2012, 3. ***Il.M.***

GHIȚULESCU, Mircea (14.VIII.1945, Cuca, j. Argeş – 17.X.2010, Bucureşti), prozator, teatrolog.

Este fiul Constanței (n. Ionescu) şi al lui Titu Ghițulescu, învățător. A absolvit Liceul „N. Bălcescu" din Râmnicu Vâlcea (1963) şi Facultatea de Filologie a Universității „Babeş–Bolyai" din Cluj (1969), apoi fiind, pe rând, profesor de limba română la Întorsura Buzăului (1969–1970), la liceul din Iara, județul Cluj (1970–1972), inspector la Comitetul de Cultură şi Educație Socialistă al Județului Cluj (1972–1978, 1980–1985), director al Teatrului de Păpuşi din Cluj-Napoca (1978–1980, 1989–1990), redactor la revista „Steaua" (1985–1989), director al Direcției Teatrelor din Ministerul Culturii (1990–1992), director artistic la Teatrul Național din Cluj-Napoca (1992–1993), consilier, apoi redactor la Televiziunea Română (1993–2000), secretar al Uniunii Scriitorilor (2000–2005). Şi-a susținut doctoratul în 1995 la Universitatea Națională de Teatru şi Cinematografie din Bucureşti. Debutează în 1969 la revista „Echinox" cu o piesă de teatru într-un act, *Strada teilor* (gen în care va persevera, scriind mai multe scenarii radiofonice), iar editorial cu volumul de proză scurtă *Oraşul fără somn*, apărut în 1978. În 2001 fondează revista „Drama". I s-au acordat Premiul Asociației Oamenilor de Teatru şi Muzică (1980), Premiul Asociației Scriitorilor din Cluj (1982), Premiul Asociației Scriitorilor din Bucureşti (1999), Premiul Uniunii Scriitorilor (2000, 2004), Premiul Asociației Internaționale a Criticilor de Teatru (2000) şi Premiul „I.L. Caragiale" al Academiei Române (2000).

Cu toate că a publicat patru cărți de proză – *Oraşul fără somn*, romanele *Omul de nisip* (1982), *Oglinda lui Narcis* (1986) şi *Wiener Walzer* (1999) –, numele lui **G.** este asociat îndeosebi cu domeniul exegezei teatrale, ca reprezentând, alături de Ion Cocora, Ion Vartic, Doina Modola ş.a., Clujul în ce priveşte analiza vieții scenice româneşti. Cine va fi tentat să caute în prozele sale oarecare însemne ale dramaticității o va face zadarnic: în ciuda apetitului pentru scenic, pentru alternanța monologal – dialogal, **G.** scrie o proză de notație intimă, dominată de vocea interioară a bărbatului singur, analist comportamental şi în permanentă căutare de iubire, înțelegere, comuniune, dar eşuând mereu. Un individ parcă prematur condamnat la incomunicare, o psihologie sucită, pe cât de retractilă în fapt, pe atât de agresivă în fond. A fost remarcat interesul prozatorului pentru „efectele formative, cu sens pozitiv sau negativ, ale impactului istoriei sociale asupra unor ființe cu marcate dispoziții spre exces în receptarea complicată a împrejurărilor vieții personale" (Laurențiu Ulici). Pe de altă parte, prozele de început au fost interpretate ca „nişte ecuații intelectuale atent cizelate, bazate pe degradarea conştientă şi transpunerea voită în plan minor, cotidian, a unor mituri îndeobşte cunoscute" (Ştefan Borbély). Nu trebuie omis faptul că modelul prozei lui D. R. Popescu sau a lui Mihai Sin funcționează cât se poate de stimulativ. Romanul *Omul de nisip* a fost raportat şi la *Bunavestire* de Nicolae Breban. Început în 1987 şi publicat după mai bine de un deceniu, *Wiener Walzer* cuprinde mai multe nuclee romaneşti, corelate de pitorescul cruzimilor şi energia răului ce populează fantasmele personajului axial. Părăsind maniera epicului baroc şi psihologiile bizare în favoarea prizei directe la cotidian, **G.** ar

fi putut înlocui primatul teatrologului prin talentul şi reuşitele prozatorului. Ca teatrolog, nu atât istoria, cât actualitatea genului dramatic îl interesează. Totuşi, *Alecsandri şi dublul său* (1980) este o coerentă, necesară şi stimulatoare relectură a subiectului. *O panoramă a literaturii dramatice române contemporane* (1984), dar mai cu seamă *Istoria dramaturgiei române contemporane* (2000), extinsă ulterior în *Istoria literaturii dramatice româneşti* (2007) și în *Istoria literaturii române. Dramaturgia* (2008), dau măsura unei îndelungate activităţi gazetăreşti, de cronicar de spectacol. *Istoria…* nu procedează la structurări tematice, pe direcţii stilistice definitorii, care să îmbine sociologia cu estetica şi tematismul cu evoluţia formelor spectacologice, astfel încât să se vadă liniile de forţă, mutaţiile şi demarcaţiile genului, dar înserierea medalioanelor, de la Lucian Blaga şi Dan Botta la Valentin Nicolau, Alina Mungiu şi Horia Gârbea, de la Aurel Baranga şi Alexandru Mirodan la D.R. Popescu, Romulus Guga şi Matei Vişniec, proiectate pe un fundal unde îşi găsesc locul numeroase alte nume, oferă o panoramă impresionantă.

SCRIERI: *Oraşul fără somn*, Cluj-Napoca, 1978; *Alecsandri şi dublul său*, Bucureşti, 1980; *Omul de nisip*, Cluj-Napoca, 1982; ed. 2, postfaţă Irina Petraş, Bucureşti, 2002; *O panoramă a literaturii dramatice române contemporane*, Cluj-Napoca, 1984; *Oglinda lui Narcis*, Cluj-Napoca, 1986; *Wiener Walzer*, Bucureşti, 1999; *Istoria dramaturgiei române contemporane*, Bucureşti, 2000; *Cartea cu păpuşi a Teatrului Gulliver (1952–2002)*, Galaţi, 2002; *Cartea cu artişti. Teatrul românesc contemporan*, Bucureşti, 2004; *Drumul spre Nghe An sau Patru scriitori români descoperă Vietnamul* (în colaborare cu Valeriu Butulescu, Mircea Petean şi Horia Gârbea), pref. Constantin Lupeanu, Bucureşti, 2004; *Istoria literaturii dramatice româneşti*, Bucureşti, 2007; ed. (*Istoria literaturii române. Dramaturgia*), Bucureşti, 2008; *Liberi în Oraşul Interzis* (în colaborare cu Leo Butnaru, Horia Gârbea şi Dinu Grigorescu), Bucureşti, 2007; *Mari autori pe scenă. De la Shakespeare la Ionesco*, îngr. Cristiana Gavrilă, Bucureşti, 2010.

Repere bibliografice: Laurenţiu Ulici, *Starea prozei*, RL, 1978, 25; Valentin Taşcu, *Romanul unui spectacol*, ST, 1982, 11; Ştefan Borbély, *„Omul de nisip”*, AST, 1983, 2; Petru Poantă, *„O panoramă a literaturii dramatice române contemporane”*, TR, 1984, 31; Moraru, *Textul*, *210–213*; Marian Papahagi, *Maestrul şi discipolul*, TR, 1987, 22; Ulici, *Lit. rom.*, I, *400–402*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *403–405*; Vlad Sorianu, *Un roman al sintezelor*, CL, 1999, 10; Florin Faifer, *O carte fundamentală*, CRC, 2001, 10; *Dicţ. analitic*, III, *217–219*; Doina Modola, *Un incitant roman al dramaturgiei*, APF, 2002, 3; Holban, *Portrete*, I, *425–432*; Mihăilescu, *Lit. rom. postceauşism*, II, *192–200*; Holban, *Ist. lit.*, III, *164–173*; Adrian Mihalache, *Comedia literaturii dramatice*, TTR, 2008, 11–12; Irina Petraş, *Mircea Ghiţulescu şi „Istoria…” sa*, CNT, 2009, 4; Ioan Holban, *Mircea Ghiţulescu: activarea dramaturgiei pasive*, CL, 2010, 10; Mircea Morariu, *Vivacitatea spiritului critic*, TTR, 2011, 5–6. ***D.C.M.***

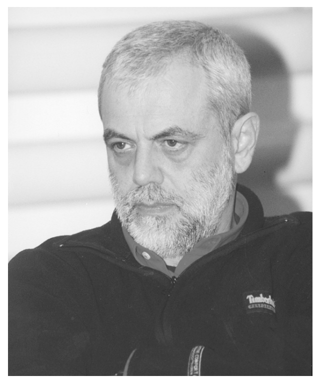
GHIŢULESCU, Zeno (3.VII.1929, Band, j. Mureş), poet, dramaturg, prozator. Este fiul Margaretei (n. Tătar) şi al lui Ioan Ghiţulescu, agronom. După studii liceale la Făgăraş şi Târgu Mureş, absolvite în 1947, urmează Facultatea de Medicină la Cluj, luându-şi licenţa în 1953. Până în 1991 profesează ca medic radiolog la Târgu Mureş, unde a condus cenaclul „Liviu Rebreanu” (1955–1965). După 1989, devine prorector al Universităţii Cultural-Ştiinţifice şi al Universităţii Populare din Târgu Mureş. Debutează cu poezie în „Steaua roşie” (1957). Colaborează la „Steaua”, „Tribuna”, „Vatra”, „Viaţa românească”, „România literară”, „Luceafărul”, „Igaz Szó”, „Poesis”, „Cátó” ş.a. Din 1990 este membru în colegiul de redacţie al revistei „Orfeu” din Târgu Mureş, iar din 1994 redactor al revistei „Târnava” din acelaşi oraş. Este distins cu Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Târgu Mureş pentru volumele *Periplu* (1993) şi *Pod peste abis* (2000).

În versurile din cartea de debut, *Dincolo de umbre* (1968), **G.** propune imaginea unei lumi în armonie cu micile miracole ale prieteniei şi iubirii. „Aninat între cer şi pământ”, poetul, „prieten cu întregul univers”, înalţă imnuri unui „nou umanism” („oameni/ care vă dăruiţi vieţii total”), transfigurând lucrurile întâlnite în jur şi celebrând, convenţional, chiar „profeţia” planurilor muncitoreşti. *Discul* (1972) depăşeşte mimetismul entuziasmelor facile şi aduce cristalizarea unor stări și teme precum frenezia expresionistă, muzica izvorâtă din materie, omul care trece prin „porţi” („într-o noapte să rup reţelele, toate,/ să scap spre păduri/ în sânge cu viperi de rouă” – *Taină*). Expresia pare că ezită între Lucian Blaga şi Ion Barbu („Cineva zadarnic ne întreabă, am uitat limba zeilor”). Mai apropiate de expresionismul blagian sunt versurile din *Bucuria cuvântului* (1974), cu imagini picturale, proaspete, „de in”. Poetul mărturiseşte credinţa în logos, căruia îi atribuie valoare magică („Bucuria cuvântului/ descântă măslinii”), ca şi încrederea în puterea iluziei de a genera realitate (*Ulmul albastru*). Impresia de ermetism se risipeşte pe alocuri nu numai prin infuzia de concret, ci şi prin instantanee ale

revelaţiei luminoase, clarificatoare. *Între pământ şi cer* (1977) aşază poezia lui **G.** sub zodia Săgetătorului (stăpân al muzelor şi al inspiraţiei), care ordonează existenţa în cercuri de coerenţă luminoasă (*Sub jocuri de lumină*). Lirismul este acum o stare a memoriei care, în extazele luminii reci, redescoperă lumi uitate („scurmai în gând tărâmul crezut/ pe veci răpit în marile tăceri" – *Copleşit de munţi*). O lumină rece, cerebrală scaldă poezia din *Aripa din piatră* (1986), celebrare a omului iluminat, care-şi făureşte o lume suficientă sieşi, întocmai visului, cu toate că adesea imaginile provin dintr-un romantism aproape auroral (*Eşti la vârsta*, *Viaţa în asalt*). Asocieri insolite, reprezentări livreşti ale unei cosmogonii inundate de lumină domină lungul poem *Spirala iederii*. Poezia din volumul *Prima zăpadă* (1990) este potenţată, în pofida perpetuării unor poncife, printr-un patos susţinut, probabil, şi de evenimentele din decembrie '89. Ciclurile naturii, altădată proiectate în orizontul cosmic, au căpătat acum o notă de cuminţenie convenţională. Structurat în patru părţi, *Periplu* (1993) reia demersul favorit al poetului – o necontenită reîntoarcere în sine sub semnul magiei orfice a corespondenţelor. Conştiinţa scindată se proiectează însă într-o lume căreia îi lipseşte exuberanţa din primele poeme. Versurile din volumele ulterioare au un caracter tot mai accentuat reflexiv, nota elegiacă dominantă fiind transpusă într-un voit limbaj al desuetudinii, dar şi în ecuaţii lirice atent elaborate. **G.** a publicat şi două romane, *Tăvălugul* (2005) şi *Torinaru* (2008), ambele ambiționând să aibă un caracter de frescă socială şi de moravuri; dacă primul panoramează deceniile comuniste, al doilea are în vedere prioritar anii postcomunismului. Perspectiva este una moralizantoare, decurgând dintr-un tezism la vedere, iar discursul epic e în general necizelat, frust. Linearitatea compoziţională şi moralismul aplicat unor teme istorice grave, uneori „exotice" (*Junta şi generalul*), dar şi actualităţii româneşti (*Matache şi tranziţia*), ambele incluse într-un volum din 2002, definesc teatrul lui **G.** publicat în această perioadă. Și celelalte piese, alcătuind o culegere editată în 2007, nu sunt lipsite de câteva calități scenice (accesibilitate, o anume directeţe), dar rămân în ansamblu precare ca literatură. Critica socială apare ceva mai robust valorificată dramatic în *Sandra*, oferind imaginea crudă a exploatării femeii într-o tranziție fără orizont. Volumul *8 proze scurte. Reflecţii, aforisme, paradoxuri* (2011) este lipsit de relevanţă literară.

SCRIERI: *Dincolo de umbre*, Bucureşti, 1968; *Discul*, Bucureşti, 1972; *Bucuria cuvântului*, Cluj, 1974; *Între pământ şi cer*, Bucureşti, 1977; *Foc nestins*, Cluj-Napoca, 1980; *Aripa din piatră*, Cluj-Napoca, 1986; *Prima zăpadă*, Bucureşti, 1990; *Periplu*, Târgu Mureş, 1993; *Veşnicul început*, pref. Al. Cistelecan, Târgu Mureş, 1996; *Izbăvitoarea povară*, Bucureşti, 1998; *Pod peste abis*, Bucureşti, 2000; *Provocarea labirintului*, Bucureşti, 2002; *Teatru: Junta şi generalul. Zidul. Matache şi tranziţia*, Târgu Mureş, 2002; *Povestea vântului*, Târgu Mureş, 2004; *Între porţi*, Târgu Mureş, 2004; *Tăvălugul*, Târgu Mureş, 2005; *Jocul umbrelor flăcărilor*, Târgu Mureş, 2006; *Trepte. Teatru: Commodus imperator. La „Hiacint". Sandra*, Târgu Mureş, 2007; *Torinaru*, Târgu Mureş, 2008; *Memoria frunzelor*, Târgu Mureş, 2010; *8 proze scurte. Reflecţii, aforisme, paradoxuri*, Târgu Mureş, 2011.

Repere bibliografice: Dan Culcer, *„Discul"*, VTRA, 1972, 10; Adrian Popescu, *„Bucuria cuvântului"*, ST, 1974, 3; Ion Cristofor, *„Foc nestins"*, ST, 1981, 1; Laurenţiu Ulici, *Ardelene*, RL, 1987, 17; Cornel Moraru, [*Zeno Ghițulescu*], VTRA, 1992, 7, 1994, 5; Al. Cistelecan, [*Zeno Ghițulescu*], LCF, 1994, 25, VTRA, 1999, 9; Horea Poenar, *„Periplu"*, ST, 1994, 9; Gheorghe Grigurcu, *Un contemplativ*, CNT, 1994, 43; Iulian Boldea, *Un alt început*, VTRA, 1997, 5; Mircea Ghiţulescu, *Poetul dramaturg*, CL, 2007, 12; Constantin Butunoi, *Spre capitalism cu strigăte de ură*, „Arca", 2009, 1–3. ***E.M.***

GHIU, Bogdan (5.VII.1958, Bucureşti), poet, traducător, eseist, publicist.

Este fiul Adrianei Groza (n. Ghiu), biochimistă, şi al lui Nicolae Groza, avocat. Urmează cursurile Facultăţii de Filologie a Universităţii din Bucureşti, secţia română–franceză (1978–1982). Bursier la École des Hautes Études en Sciences Sociales din Paris, în 1992 susţine o teză de doctorat sub îndrumarea lui Jacques Derrida. Până în 1989 a fost, cu intermitenţe, profesor, preferând însă condiţia de liber profesionist. După 1989 lucrează ca redactor la Editura Humanitas, la revistele „Contrapunct" şi „22", înfiinţează şi conduce publicaţia „Cartea" a Editurii Nemira (1995–1996), este comentator de televiziune la

„Epoca", „22" şi „Dilema", în care publică regulat cronici pe această temă, reunite ulterior în volumul *Ochiul de sticlă* (1997), realizează emisiuni radiofonice şi de televiziune, este în redacţia revistei „IDEA artă + societate", colaborator la „Arhitext" ş.a. În 2005–2010 a fost membru în Consiliul de Administraţie al Societăţii Române de Radiodifuziune. A beneficiat de un număr mare de burse şi specializări în străinătate. Debutează la „Cronica" în 1974, colaborând ulterior şi având deseori rubrici la „Amfiteatru", „Cultura", „Dialog", „Echinox", „Jurnalul naţional", „Luceafărul", „Observator cultural", „Opinia studenţească", „Privirea", „România literară", „Viaţa românească", „Ziarul de duminică" ş.a., precum şi în numeroase publicaţii de peste hotare. A tradus scrieri de Jacques Derrida, Michel Foucault, Georges Bataille, Henri Bergson, Gilles Deleuze ş.a. I s-au acordat mai multe distincţii, printre care Premiul Uniunii Scriitorilor (1996, 2002), Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti (2004), Ordinul Meritul Cultural în grad de Cavaler (2004).

Alături de Romulus Bucur, Ion Bogdan Lefter, Mariana Marin şi Alexandru Muşina, **G.** debutează în volumul colectiv *Cinci* (1982) cu ciclul *Fragmente din Manual*, prin care toarnă în tipare cel mai adesea aforistice textualismul lucid al colegilor de generaţie din Cenaclul de Luni. Texte autoreferenţiale, vorbind despre cum se face poemul, se întâlnesc şi în cele *46 de caligrame ajutătoare* din antologia *Nouă poeţi* (1984). Deşi se înscriu legitim în tentativa optzeciştilor de a destructura limbajul poetic tradiţional, versurile lui **G.** îşi păstrează timbrul propriu, căci, fără să se lase furat de diversitatea cotidianului şi fără să recurgă la arma, atât de des utilizată în epocă, a ironiei, poetul contemplă cu nealterată gravitate o lume de hârtie. Acceptarea biografismului în programul liric poate constitui chiar un jalon al traiectoriei lui literare, diferit apreciată de exegeţi: dacă Eugen Simion consideră refuzul realului drept o constantă a unei poezii exclusiv autoreferenţiale, Nicolae Manolescu descoperă în *Manualul autorului* (1989) un intimism caligrafic şi reflexiv, unele concesii făcute biograficului fiind interpretate ca un semn de oboseală a textualismului. Poezie a poeziei, deschisă deopotrivă spre lume şi spre fiinţa poetului care se automărturiseşte prin scrisul său, se află şi în *Poemul cu latura de un metru* (1993), carte axată, în opinia lui Gheorghe Grigurcu, pe relevarea şi totodată pe recuperarea prin textul poetic a golului existenţial. În *Arta consumului* (1996) **G.** experimentează ludic posibilităţile combinatorii ale cuvintelor şi ale variantelor de limbaj, pentru a verifica limitele poeticului şi a surprinde stereotipiile şi banalitatea cotidianului. Fascinat mereu de forţa, dar şi de precaritatea cuvintelor, explorează, de asemenea, capacitatea acestora de a exprima dimensiunea esenţială a existenţei şi în versurile din *Arhipelogos* (1997) şi din *Pantaloni şi cămaşă* (2000), consacrate condiţiei dramatice şi totodată derizorii a scrisului ca intermediar şi substitut al trăirii. Poet teoretician hiperlucid, cu obsesia postmodernă a facerii textului, **G.** reuneşte în (*Poemul din carton*). *Urme de distrugere pe Marte* (2006) pagini eseistice şi poeme dispuse în formă grafică diversă, scrise de mână sau tipărite, cu fonturi diferite şi corecturi vizibile, în faze de elaborare succesive. Melanjul asociază preocuparea pentru demontarea mecanismului poemului artefact, rod al bricolajului, cu intuiţia acută a vulnerabilităţii individului în faţa dezastrelor cosmice. Înclinaţia reflexivă a autorului se face simţită şi în eseurile sale erudite şi subtile, consacrate locului artei în lumea contemporană, „arhitecturii etice" sau raportului dintre capitalism şi democraţie. În *Eu(l)-artistul. Viaţa după supravieţuire* (2008) **G.** discută problema devalorizării artei într-o lume dominată de tehnologie, iar în *Contracriza* (2011) abordează dintr-o perspectivă de stânga fenomenul crizei văzut ca formă de manipulare, ca pseudoargument invocat de partizanii intervenţionismului, menit să impună la nivel global modelul consumismului de tip american.

SCRIERI: *Cinci* (în colaborare cu Romulus Bucur, Ion Bogdan Lefter, Mariana Marin și Alexandru Mușina), pref. Nicolae Manolescu, Bucureşti, 1982; *Nouă poeţi* (volum colectiv), Bucureşti, 1984; *Manualul autorului*, Bucureşti, 1989; *Poemul cu latura de un metru*, Bucureşti, 1993; *Arta consumului*, Bucureşti, 1996; *Arhipelogos*, Botoşani, 1997; *Ochiul de sticlă*, Bucureşti, 1997; *Grame*, Bucureşti, 1997; *Pantaloni şi cămaşă*, Constanţa, 2000; *Evul Media sau Omul terminal*, Cluj-Napoca, 2002; *Facultatea de litere (mic îndreptar de gândire greşită)*, Bucureşti, 2004; *(Poemul din carton). Urme de distrugere pe Marte*, Bucureşti, 2006; *Eu(l) artistul. Viaţa după supravieţuire*, Bucureşti, 2008; *Telecapitalism. Evul media 2005–2009*, Cluj-Napoca,

2009; *Contracriza*, Bucureşti, 2011; *Dadasein (lotopragmatism)*, Bucureşti, 2011; *Inconstrucţia: pentru o arhitectură etică – Inconstruction: for an Ethical Architecture*, ed. bilingvă, tr. Sabin Borş şi Magda Teodorescu, pref. Sabin Borş, Bucureşti, 2011. **Traduceri:** Michel Foucault, *Cuvintele şi lucrurile*, pref. Mircea Martin, Bucureşti, 1996 (în colaborare cu Mircea Vasilescu), *A supraveghea şi a pedepsi*, îngr. trad., pref. Sorin Antohi, Bucureşti, 1997, *Arheologia cunoaşterii*, postfaţa trad., Bucureşti, 1999, *„Trebuie să apărăm societatea”*, pref. trad., Bucureşti, 2000, *Theatrum philosophicum*, îngr. Ciprian Mihali, Cluj-Napoca, 2001 (în colaborare), *Hermeneutica subiectului*, Iaşi, 2004, *Ce este un autor?*, Cluj-Napoca, 2004, *Lumea e un mare azil*, Cluj-Napoca, 2005; Jacques Derrida, *Scriitura şi diferenţa*, Bucureşti, 1998 (în colaborare cu D. Ţepeneag), *Spectrele lui Marx*, pref. Cornel Ionescu, Iaşi, 1999 (în colaborare cu Corina Sandu), *Ulise Gramofon. Două cuvinte pentru Joyce*, Bucureşti, 2000, *Despre gramatologie*, îngr. şi postfaţa trad., Cluj-Napoca, 2009; Pierre Bourdieu, *Regulile artei. Geneza şi structura câmpului literar*, Bucureşti, 1998 (în colaborare cu Toader Saulea), *Meditaţii pascaliene*, Bucureşti, 2001 (în colaborare cu Mădălina Ghiu), *Dominaţia masculină*, pref. trad., Bucureşti, 2003, *Limbaj şi putere simbolică*, Bucureşti, 2011 (în colaborare cu Laura Albulescu); Gilles Deleuze, *Foucault*, Cluj-Napoca, 2002, *Convorbiri*, Cluj-Napoca, 2005, *Nietzsche şi filosofia*, Bucureşti, 2005, *Tratative*, Cluj-Napoca, 2005 (în colaborare cu Ovidiu Ţichindeleanu); Sade, *Francezi, încă un efort dacă vreţi să fiţi republicani*, îngr. şi postfaţa trad., Bucureşti, 2000; Charles Baudelaire, *Inima mea dezvăluită*, îngr. şi postfaţa trad., Bucureşti, 2002; Marguerite Duras, *Durerea*, pref. trad., Bucureşti, 2002; Antonin Artaud, *Van Gogh sinucisul societăţii. Pentru a pune odată capăt judecăţii lui Dumnezeu*, Bucureşti, 2004; Paul Ricœur, *Răul*, Bucureşti, 2008.

Repere bibliografice: Mircea Mihăieş, *De luni până luni*, O, 1982, 40; Eugen Simion, [*Bogdan Ghiu*], RL, 1982, 42, 1989, 27; Radu G. Ţeposu, *După douăzeci de ani*, VR, 1985, 7; Grigurcu, *Existenţa, 486–491*; Mincu, *Eseu, 118–120*; Marian Papahagi, *Despre cuvinte*, TR, 1989, 32; Gheorghe Grigurcu, [*Bogdan Ghiu*], ST, 1989, 9, RL, 1996, 42; Ioan Holban, *În peştera literei*, CRC, 1990, 6; Munteanu, *Jurnal*, V, *190–192*; Romul Munteanu, *Bogdan Ghiu şi poezia gramaticii*, L, 1997, 12; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *405–406*; Cistelecan, *Top ten*, *64–66*; Manolescu, *Lista*, II, *411–412*; Lefter, *Flashback*, *291–295*; Ştefănescu, *Istoria*, *1135*; Sorin Alexandrescu, *Bogdan Ghiu, între carton pe Terra şi distrugeri pe Marte*, OC, 2007, 100; Manolescu, *Istoria*, *1351–1352*; Ion Bogdan Lefter, *7 postmoderni*, Piteşti, 2010, *159–174*; Raluca Dună, *„Dadasein (lotopragmatism)”*, RL, 2011, 24; Paul Cernat, *În contra (anti)crizei*, „Bucureştiul cultural”, 2011, 109; Soviany, *Cinci decenii*, I, *260–268*. ***A.C.***

GHYKA, Matila C. (13.IX.1881, Iaşi – 14.VII.1965, Londra), estetician, prozator, memorialist.

Pe linia mamei, Maria Ghika, este strănepotul lui Grigore Alexandru Ghica, ultimul domnitor al Moldovei până la Unirea Principatelor, tatăl, Matila Costiescu, al cărui nume îl ia la naștere, fiind ofițer de artilerie, participant la Războiul pentru Independență. Părinții despărțindu-se curând, rămâne în grija mamei. Învață de la zece ani în Franţa, mai întâi la École „Sainte-Anne” din Paris (1891–1895). În această perioadă este înfiat de unchiul său Grigore Ghyka şi convertit la catolicism. Urmează apoi Școala Navală a Colegiului Iezuit din Brest, pe care o va absolvi în 1900, și tot aici Academia Navală Franceză; face un voiaj pe Oceanul Atlantic cu o fregată-școală. Întors în ţară, se înrolează scurtă vreme, în Marina Română; pleacă din nou în Franţa şi îşi reia studiile la École Supérieure d'Électricité, din Paris, obţinând diploma de inginer în 1905. Numit profesor la Şcoala Navală din Constanţa în toamna anului 1905, renunţă ulterior la cariera militară. În 1909 devine doctor în drept al Universității din Bruxelles şi intră în diplomaţie, mai întâi ca ataşat la Berlin, din 1911 la Londra, unde este avansat secretar de legaţie. Obţine un concediu şi pleacă într-o călătorie în jurul lumii. Cariera sa diplomatică va continua până în 1940, când demisionează. Ataşat militar la Londra în 1917, ataşat de presă, consilier de legaţie, apoi ministru plenipotenţiar, va fi angajat, de-a lungul timpului, în consulatele şi ambasadele române din Statele Unite ale Americii, Spania, Franţa, Italia, Suedia, Marea Britanie, Polonia. La Viena funcţionează ca membru al Comisiei Europene a Dunării. După 1940 va fi vicepreşedinte al Comitetului Naţional Român, organizat la Londra, care nu recunoaşte legitimitatea dictaturii antonesciene. Din 1945 până în 1950 este *visiting professor* şi predă cursuri de estetică, semantică și

filosofie a științelor, de istoria artei, de estetică și teorie a artei la universităţi nord-americane (Universitatea din Los Angeles, Mary Washington College din Fredericksburg, Virginia) şi din Londra. Împreună cu G. M. Cantacuzino, Octav Doicescu, Horia Creangă, a editat revista „Simetria" (1939–1947). A colaborat, cu eseuri, printre altele, la „Cahiers du Nord" și „La Nef". Şi-a semnat multe articole politice şi o biografie a mareşalului Piłsudski (Paris, 1929) cu pseudonimul Jacques de Carency. A realizat, de asemenea, mai multe traduceri (între care din E.A. Poe) pentru diferite edituri franceze, cu precădere în anii '50. Potrivit unor informaţii, ar fi încercat să publice sub pseudonim, la Editura Gallimard, un roman poliţist. A fost distins cu Ordinul Coroana României, Crucea Militară a Regatului Unit și cu Legiunea de Onoare a Franței și a fost Cavaler al Royal Victorian Order.

Personalitatea lui **G**. – „avea o cultură prodigioasă, științifică, la fel ca și literară și istorică" aprecia Mircea Eliade – îl plasează într-o familie de spirite ale transdisciplinarităţii autohtone, afirmată inclusiv transfrontalier: de la Spiru C. Haret la Pius Servien, de la Ion Barbu la Stéphane Lupasco şi de la Solomon Marcus la Basarab Nicolescu. Întreaga operă a gânditorului relevă, apoi, năzuinţa unei întregi tradiţii, de la Pitagora şi Platon la Leonardo da Vinci şi, mai departe, până la Paul Valéry, de a afla şi scoate la lumină „numărul pur", formula unificatoare şi concordantă care ordonează „totul" şi determină, cu un obscur impuls germinativ, forme, ritmuri şi proporţii. Omniprezenţa raportului „secţiunii de aur", din studiile pitagoreice, este relevată ca „test al transcendenţei vieţii". Preliminariile volumului *Esthétique des proportions dans la nature et dans les arts* (1927) lămuresc mottoul „Beauty is fitness expressed". După prezentarea unor ecuaţii în relaţie cu diverse doctrine teologice, ajunge la discutarea „proporţiei divine" revelată de iezuitul Luca Pacioli, numită şi *sectio divina* (Johannes Kepler), *sectio aurea* (Leonardo da Vinci) sau „numărul de aur". Este o invariantă „remarcabilă", prezentă în legea proporţiilor, aplicată trupului omenesc, speciilor animale ce se deosebesc prin eleganţa formelor, în unele temple greceşti, în botanică şi chiar în muzică (sunt evocate studiile lui Dürer şi Leonardo). Aritmosofia pitagoreică, geometria sacră platoniciană, filosofiile mediteraneene ale Numărului şi Formei asigură punctele de convergenţă ale relevării tradiţiei semisecrete sau uitate a euritmiilor în cele mai desăvârşite expresii ale creaţiei artistice transcendente, văzute de **G.** ca perpetuări ale unui ideal „al rasei sau al epocii". Urmare a acestei teorii matematice a formei, lucrarea *Le Nombre d'or. Rites et rythmes pythagoriciens dans le développement de la civilisation occidentale* (I–II, 1931) adânceşte studiul corespondenţelor de formă şi ritm între viaţă şi materie (cu detalii despre ritmul proporţiilor din trupul omenesc), teoria traseelor arhitectonice (egiptene, greceşti, gotice), cu implicaţii în ritmul gotic şi în relaţiile dintre ritmuri, rituri şi magie; de asemenea, este urmărită geometria pitagoreică, în difuzarea ei printr-un „lanţ de aur" (Platon, Vitruviu, Luca Pacioli, Leonardo da Vinci, Johannes Kepler, René Descartes, Bertrand Russell, Albert Einstein). Concluzia: „Lucrurile nu sunt decât aparenţe ale Numărului". Cartea este prefaţată de o scrisoare a lui Paul Valéry, cel ce visase o operă bazată pe respectarea strictă a relaţiilor dintre limbă şi spirit şi nădăjduia în influenţa demersului lui **G.** asupra spiritului modernităţii, când echilibrul între „ştiinţă, simţire şi putere este rupt". În cartea *Philosophie et mysthique du nombre* (1952, tradusă în românește în 1998) **G.** urmărește teoria proporțiilor și a numărului de aur, în Cabală, în gândirea ebraică și creștină, în culturi exotice, precum cea chineză, până la matematica și știința modernă, punând în evidență secțiunea de aur, conceptul de bază al construcției sale filosofico-estetice. Artei cuvântului îi dedică volumul *Sortilèges du verbe* (1947), incursiune în poetica secretă a unor mari creatori, unde încearcă să descifreze formula incantatorie a limbajului liric, determinat de timbru, culoare, ritm, magia sonoră a cuvântului la Rabelais, Racine, Léon-Paul Fargue, James Joyce, compoziția simfonică și viziunea analogică în opera lui Stéphane Mallarmé, Paul Valéry ori Marcel Proust. Romanul *Pluie d'étoiles* (1933, tradus la noi abia în 2007) are o complicată tramă detectivistică și erotică, pe fundalul Vienei postimperiale și al Pragăi romantice, desfășurată în mediul aristocrației și al diplomației europene. Se remarcă o specială atenţie pentru descripţie, rafinamentul replicilor și gustul pentru mister. Cele două volume de memorialistică publicate

la Paris, *Couleur du monde* (1955–1956), traduse sub titlul *Curcubeie* (I–II, 2003), cuprind numeroase evocări despre România, considerații despre formația „renascentistă" a autorului şi mai multe portrete ale unor personalităţi pe care **G.** le-a cunoscut de-a lungul timpului (printre care Titu Maiorescu, George Enescu sau Nae Ionescu). Cum a remarcat Al. Călinescu, **G.**, „e un memorialist al senzaționalului domesticit", virtuțile prozei sale constând în echilibrul între „vitalitate" (aventură) și livresc.

SCRIERI: *Esthétique des proportions dans la nature et dans les arts*, Paris, 1927; *Le Nombre d'or. Rites et rythmes pythagoriciens dans le développement de la civilisation occidentale*, I–II, pref. Paul Valéry, Paris, 1931; *Pluie d'étoiles*, Paris, 1933; ed. (*Ploaia de stele*), tr. Georgeta Filitti, Bucureşti, 2007; *Essai sur le rythme*, ed. 3, Paris, 1938; *The Geometry of Art and Life*, New York, 1946; *Tour d'horizon philosophique*, Paris, 1946; *Sortilèges du verbe*, pref. Léon-Paul Fargue, Paris, 1947; ed. 2, Paris, 1949; *Philosophie et mystique du nombre*, Paris, 1952 ; ed. (*Filosofia şi mistica numărului*), tr. Dumitru Purnichescu, postfață Cornel Mihai Ionescu, Bucureşti, 1998; *Couleur du monde*, I–II, Paris, 1955–1956; ed. (*Curcubeie*), I–II, tr. Georgeta Filitti, pref. Patrick Leigh Fermor, Bucureşti, 2003; *Estetica şi teoria artei*, tr. Traian Drăgoi, îngr. şi postfaţă Ion Iliescu, Bucureşti, 1981; *O cronologie documentată a istoriei românilor – din preistorie până azi*, tr. Georgeta Filitti, Timișoara, 2010.

Repere bibliografice: E. C. Grigoraş, *„Le Nombre d'or"*, CL, 1931, 7–8; Sandu Tzigara-Samurcaş, *„Pluie d'étoiles"*, CL, 1933, 10–11; Mihail Sebastian, *„Pluie d'étoiles"*, CU, 1934, 1; Paul Morand, *Despre Matila C. Ghyka*, GR, 1938, 1–2; Ana Maria Tudury, *Matila C. Ghyka*, „Le Moment", 1940, 1490; Mircea Eliade, *La moartea lui Matila Ghyka*, „Fiinţa românească", 1966, 4; Solomon Marcus, *Din gândirea matematică românească*, Bucureşti, 1975, *143–160*; Ion Ghika, *Matila Ghyka. Douăzeci de ani de la moartea sa*, „Limite", 1985, 46–47; Arşavir Acterian, *Jurnalul unui pseudofilosof*, Bucureşti, 1992, *146*, *161*, *195–196*; Mircea Eliade, *Jurnal*, I, îngr. Mircea Handoca, Bucureşti, 1993, *448–449*; Al. Călinescu, *Senzaţionalul bine temperat*, DM, 2003, 528; Cristian Măgură, *Lumea, scoica lui Matila Ghyka*, RL, 2003, 32; Georgeta Filitti, *Matila Ghyka*, TMS, 2004, 3; Ionel Savitescu, *O existență împlinită*, CRC, 2005, 8; Dascălu, *Germanitatea*, *239–245*; Georgeta Merișor Dominte, *Matila C. Ghyka și frumosul vizual*, Iași, 2008; Virgil Nemoianu, *Matila Ghyka în America*, RL, 2008, 49; Solomon Marcus, *Matila Ghyka, pretutindeni şi nicăieri*, RL, 2008, 51–52; Mihai Sorin Rădulescu, *Precizări la biografia lui Matila C. Ghyka*, RL, 2009, 13; Manolescu, *Enciclopedia*, *358–360*. ***E.M.***

GIBESCU, George (24.X.1940, Burluşi, j. Argeş), critic şi istoric literar. După absolvirea Facultăţii de Filosofie a Universităţii din Bucureşti, a fost profesor, muzeograf, redactor la Editura Eminescu, apoi, intermitent, profesor şi bibliotecar. Din 1993, pentru o perioadă, este redactor la „Viaţa românească". Colaborează la „Ateneu", „Contemporanul", „Luceafărul", „Orizont", „Ramuri", „Revista de istorie şi teorie literară", „Tomis" ş.a.

G. s-a dedicat pentru început studiului literaturii interbelice şi în special operei lui Ion Barbu şi Al. A. Philippide. Noutăţile propuse în interpretarea scrierilor celui dintâi provin din considerarea unitară şi organică a poeziei, diferită de abordarea tradiţională pe etape. Principalele teme şi simboluri sunt astfel văzute în devenirea lor şi urmând îndeaproape poetica explicită a lui Ion Barbu. Lui Al. A. Philippide îi consacră în 1985 o micromonografie. Cartea identifică şi interpretează temele şi imaginile-cheie ce definesc un poet al absolutului şi al „căutării nocturne", al „visului ca modalitate de cunoaştere şi categorie morală", al „căutărilor interioare". La prozator se remarcă un „realism al fantasticului", iar eseistului i se relevă susţinuta preocupare pentru expresia poetică. **G.**, care publicase în „Viaţa românescă" fragmente dintr-o „istorie a literaturii române", şi-a adunat într-un volum, *Controverse critice* (2010), cronicile la cărţi de critică şi istorie literară, care, însumate, pot constitui, în opinia criticului, „o microistorie esenţială a literaturii române", cum sună subtitlul cărţii. În realitate, cartea nu configurează nici o istorie, şi cu atât mai puţin una „esenţială", ci se constituie într-o suită de dări de seamă în care se caută trăsătura definitorie a fiecăruia dintre autorii recenzaţi, foarte diverşi valoric. Unele judecăţi sunt inacceptabile; D. Păcurariu, de pildă, ar fi „un istoric literar de excelenţă", în vreme ce Alexandru George ar ilustra un „caz tipic de sterilitate ideatică". Multe cronici reprezintă însă necesare şi utile puneri la punct, într-un spirit pertinent. Critica lui **G.** cuprinde şi alte teritorii, rezultatul fiind o serie de antologii, prefeţe şi postfeţe la scrieri de Ştefana Velisar Teodoreanu, Bogdan Amaru, Ion Vinea şi editarea pentru întâia oară a *Filosofiei religiei* de Nae Ionescu (în „Viaţa românească", 1990–1991). Volumul de „poesii" din 2010 – o culegere alăturând versuri scrise între 1965 şi data publicării cărţii – atestă, împotriva caracterului

ocazional al multora dintre ele, existenţa unor posibilităţi de expresie în registru liric.

SCRIERI: *Alexandru Philippide*, Bucureşti, 1985; *Controverse critice. O microistorie esenţială a literaturii române*, Bucureşti, 2010; *Poesii*, Bucureşti, 2010. **Ediţii, antologii:** *Al. Philippide interpretat de...*, Bucureşti, 1972; Al. A. Philippide, *Poezii*, postfaţa edit., Bucureşti, 1973; Ion Barbu, *Poezii*, pref. edit., Bucureşti, 1976; *Ion Barbu interpretat de...*, pref. edit., Bucureşti, 1976; Ion Vinea, *Ora fântânilor*, postfaţa edit., Bucureşti, 1979.

Repere bibliografice: Mircea Iorgulescu, *„Al. A. Philippide interpretat de...”*, LCF, 1973, 7; Mihai Dascal, *„Al. Philippide interpretat de...”*, RL, 1973, 9; Const. Ciopraga, *Al. Philippide în interpretări critice*, CRC, 1973, 12; Dragoş Vrânceanu, *Al. Philippide, „Poezii”*, CNT, 1973, 16; Gheorghe Grigurcu, *Al. Philippide, „Poezii”*, F, 1973, 10; Mircea Popa, *Arcade*, TR, 1974, 4; Ion Papuc, *„Ion Barbu interpretat de...”*, CNT, 1977, 17; Paul Dugneanu, *„Alexandru Philippide”*, LCF, 1985, 42; Piru, *Critici*, *190–193*; Horia Gârbea, *„Poesii”*, LCF, 2010, 48. ***N.M.***

GIGEA, Petre (31.III.1930, Goicea, j. Dolj), poet, memorialist. Este fiul Ecaterinei (n. Chiurtu) şi al lui Ioan Gigea, notar. Urmează Liceul Comercial „Gh. Chiţu” din Craiova (1941–1949) şi Facultatea de Finanţe şi Credit a Academiei de Ştiinţe Economice din Bucureşti (1949–1953). A fost inspector la Secţia Financiară a regiunii Oltenia, primar al Craiovei (1964–1968), prim-vicepreşedinte al Consiliului Popular al Judeţului Dolj (1968–1977), ministru al Finanţelor (1981–1986), guvernator al României la Fondul Monetar Internaţional şi Banca Mondială (1981–1986), ambasador al României la Paris şi la UNESCO (1986–1989). A debutat la „Contemporanul” în 1955 şi editorial cu volumul *Pentru dreptate se aprinse focul*, apărut în 1977. A mai colaborat la „Ramuri”, „Convorbiri literare”, „Flacăra”, „Săptămâna”, „Raţiunea”, „Historica” (Dolj), „Mozaicul” ş.a. A folosit frecvent şi semnătura Petre Gigea-Gorun.

G. actualizează sonetul în volumele *Pentru dreptate se aprinse focul*, *Căldura vieţii* (1979), *Amintiri de acasă* (1981), *La poarta vremii* (1981), *Sonete sentimentale* (2002) şi rondelul într-o plachetă intitulată ca atare (2001). În versuri naive, fără scrupulul elaborării artistice, autorul se defineşte ca poet al tradiţiei, un nostalgic al satului românesc. Şi în versurile publicate ulterior – *Sub sabia timpului* (2006), *Ninsori de argint* (2008), *Rătăcitor prin lume şi prin stele* (2010) şi multe altele –, **G.** ilustrează fidelitatea faţă de crezul său: „Şi-n lumea mea rămân un visător”. Satul patriarhal este evocat idilic, în versuri cantabile, iubirea apare între „amăgitoare patimi omeneşti”, „adevărurile vieţii” cuprind meditaţii discursive privind temele eterne legate de timp, spaţiu, iubire, viaţă şi moarte („eu plec cu lumea-n care am trăit”) din perspectiva stenică a ţăranului român. Ca memorialist extrem de fecund, în paginile din *Oameni şi evenimente craiovene* (2001), *Despre Craiova, cu dragoste* (2001), *Din însemnările unui ambasador român la Paris* (2002) ş.a., **G.** recurge la însemnări zilnice și la documente de epocă. *Întâlniri memorabile* (2011) aduce în prim-plan personalităţi sau acțiuni culturale cunoscute în timpul misiunii de ambasador al României la Paris.

SCRIERI: *Pentru dreptate se aprinse focul*, pref. Al. Piru, Craiova, 1977; *Căldura vieţii*, Bucureşti, 1979; *Amintiri de acasă*, Bucureşti, 1981; *La poarta vremii*, Craiova, 1981; *Adolescenţi de altădată*, Craiova, 1988; *Despre Craiova, cu dragoste*, Craiova, 2001; *Oameni şi evenimente craiovene*, Craiova, 2001; *Rondeluri*, Craiova, 2001; *Din însemnările unui ambasador român la Paris*, Craiova, 2002; *Sonete sentimentale*, Craiova, 2002; *Întâlniri cu scriitori şi alţi oameni de cultură*, pref. Tudor Nedelcea, Craiova, 2003; *V.G. Paleolog şi Brâncuşi – un dialog etern*, Craiova, 2003; *Cu floreta în arenă*, pref. Al. Firescu, Craiova, 2004; *Din amintirile Craiovei*, pref. Tudor Nedelcea, Craiova, 2004; *Un ministru de finanţe îşi aminteşte*, I, Bucureşti, 2004; *Îmi iau ca martor universul*, Craiova, 2006; *Sub sabia timpului*, Craiova, 2006; *De-ai mei strămoşi cu drag mi-aduc aminte*, Craiova, 2007; *Catrene închipuite ale lui Omar Khayyam, în traducere imaginară*, Craiova, 2008; *Ninsori de argint*, Craiova, 2008; *Printre epigramiştii olteni*, pref. George Corbu, Craiova, 2008; *Prinţesa mea cu ochi albaştri*, Craiova, 2008; *Amăgitoare patimi omeneşti*, Craiova, 2009; *Un om străbate secolul XX*, Craiova, 2009; *Din amintirile unui elev de liceu*, Craiova, 2010; *Întâlniri şi convorbiri cu şefi de stat, prim-miniştri şi alte personalităţi ale lumii contemporane*, Craiva, 2010; *Personalităţi româneşti în conştiinţa vremii*, 2010; *Rătăcitor prin lume şi prin stele*, Craiova, 2010; *Uliţa copilăriei mele*, Craiova, 2010; *Întâlniri memorabile*, Craiova, 2011.

Repere bibliografice: Laurenţiu Ulici, *Evocare şi notaţie*, RL, 1978, 11; Mihai Duţescu, *Poezii evocatoare*, R, 1978, 15; Fănuş Băileşteanu, *„Căldura vieţii”*, RL, 1979, 17; Firan, *Profiluri*, I, *378–380*; Marian Barbu, [*Petre Gigea*], LCF, 2002, 19, „Raţiunea”, 2008, 101–103, 2009, 150; Ovidiu Ghidirmic, *De la tradiţionalismul liric*, „Raţiunea”, 2003, 67–69. ***T.N.***

GIGU, G.N. (pseudonim al lui Gheorghe Niculescu; 1895 – 6.IX.1917), poet. O fire de boem a fost **G.**, tânăr poet sortit unei dispariţii pretimpurii. În scurta lui viaţă a scris destul de mult, se pare că a şi tradus (din Petrarca, Heine, Musset), însă nu a apucat să publice decât trei plachete – *Cântece*, *Sonete*, *Versuri* –, toate în acelaşi an, 1915. După trei zile de la apariţia lor în librării, anxiosul autor şi le-a retras. Gestul presupune un scrupul care, din păcate, nu e susţinut de o înzestrare pe măsură. Rareori destins şi surâzător, poetul este, în stihurile lui de simţire romantică, un sceptic părăsit de iluzii şi invadat de melancolie. Trist, el caută mângâiere, aşa cum, amăgit în iubire, exaltă „plăcerile durerii". În sonete, care s-ar fi cerut încă şlefuite, se resimt înrâuriri baudelairiene. Într-un comentariu din „Literatorul" (1918) Tudor Vianu detecta, în încercările lirice ale lui **G.**, „formaţiunea unui talent bizar".

SCRIERI: *Cântece*, Bucureşti, 1915; *Sonete*, Bucureşti, 1915; *Versuri*, Bucureşti, 1915.

Repere bibliografice: V. M. [Vasile Militaru], *„Cântece", „Versuri", „Sonete"*, „Tribuna poporului", 1915, 6; T.V. [Tudor Vianu], *G.N. Gigu*, L, 1918, 11; Andrei Branişte, [Tudor Teodorescu-Braniște], [*G.N. Gigu*], „Scena", 1918, 245, 260; Adriana Iliescu, *„Literatorul"*, Bucureşti, 1968, *114*; *G.N. Gigu*, BRM, II, *477*. ***F.F.***

GIONEA, Vasile (21.II.1914, Gârbovăţu de Jos, j. Mehedinţi – 9.IX.1999, Bucureşti), prozator. Este cel mai mic dintre cei şapte copii ai Floarei şi ai lui Gheorghe Gionea. După studii liceale la Turnu Severin, Cluj şi la Braşov, unde îşi ia bacalaureatul în 1932, urmează Facultatea de Drept a Universităţii din Cluj, absolvită în 1935. Funcţionează apoi ca avocat în Braşov. Obţine doctoratul în drept şi ştiinţe economice (1942), devenind lector, iar din 1948 profesor la Catedra de politică şi legislaţie socială de la Academia de Studii Comerciale şi Industriale din Cluj. Ocupă funcţii de consilier în mai multe ministere, iar din 1977 predă la Academia de Ştiinţe Sociale și Politice „Ştefan Gheorghiu". După 1989 predă la câteva universități (București, Iași), este ales deputat din partea PNŢCD (1990–1992) şi numit preşedinte al Curţii Constituţionale (1992–1995). Publică numeroase lucrări, studii şi articole de drept civil în reviste de specialitate, mai ales în „Recherches sur l'histoire des institutions et du droit". Este membru al unor importante organisme ştiinţifice: Accademia Tiberina din Roma, Academia de Științe din New York şi este membru de onoare al Academiei Române (1993).

Prezent cu studii, cronici (una amplă, foarte aplicată, la *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* de G. Călinescu)şi recenzii, proză (fragmente din romanul *Zorile*) în presa din anii '40 ai secolului trecut – „Tribuna" , „Luceafărul", „Avântul", „Braşovul" ş.a. –, **G.** revine abia după câteva decenii în viaţa literară. Lucrarea *Doi mari creatori. Luchian şi Brâncuşi* (1981), însoţită de o bibliografie selectivă, tratează în două secţiuni elementele biografice esenţiale şi caracteristicile muncii de laborator la cei doi artişti, nedepăşind ca interpretare un catalog de sală de expoziţie. Îi urmează romanul *Dragostea lui Tristan şi a Izoldei* (1990), unde se repovesteşte legenda din poemul prelucrat de Joseph Bédier „care păstrează credinţele pline de eresuri şi simbolurile din cântecele vechilor trubaduri", acţiunea petrecându-se „acum nouă sute de ani", de unde şi o serie de anacronisme supărătoare. Deşi în bună măsură autorul nu face altceva decât să transcrie textul originar, el obţine un efect de delectare lingvistică şi surprinde semnificaţia adevăratei iubiri dintre Tristan şi Izolda, înlocuind „lămuririle" bardice prin supranatural şi accidental. Alcătuit din trei părţi (*Marii înaintaşi*, *Universitarii*, *Cei aleşi dintre cei mulţi*), volumul *Oameni pentru care mi-a bătut inima* (1990) evocă figuri ale trecutului mai îndepărtat sau mai apropiat, precum Miron Costin, Gheorghe Lazăr, George Enescu, prin scurte biografii encomiastice, în care nu transpar nici emoţia, nici posibila influenţă avută asupra autorului. Universitarii Nicolae Titulescu, Tudor Vianu, George Vâlsan ş.a., cunoscuţi sau numai audiaţi de autor, au parte de un tratament asemănător. Portretistica lui **G.** suferă, în genere, de o anume tonalitate monocordă specifică „bunelor sentimente". *Întâmplări din alte vremuri* (1991) cuprinde scurte proze, didactic-evocatoare, adresate mai ales copiilor, despre Constantin Brâncoveanu, Dimitrie Cantemir, Constantin Cantacuzino, Doamna Chiajna, Ion Cantacuzino, Ieremia Movilă sau Vasile Lupu. Romanul *Paşi în deşert* (I–II, 1991) prezintă lumea avocaţilor din Braşov în preajma celui de-al Doilea Război Mondial, pe fundalul căruia un tânăr, personaj principal şi narator, pledează în diverse procese şi are parte de numeroase tribulaţii erotice. Descrierea seacă (Braşovul există doar cu numele), poveştile uneori deocheate care

îl privesc pe narator şi care nu sunt altceva decât snoave fără poantă din lumea avocăţească, o călătorie în Italia relatată în stilul pliantelor turistice ceva mai consistente colorează atmosfera, altfel banală, a celor două volume. Mai substanţial epic este romanul–fluviu *Lungul drum al Golgotei* (I–V, 1996–1998), alcătuit din *Zorile*, *Cărări amăgitoare*, *Spinii razelor*, *Frigul polar* şi *Grădina pustie*. Ciclul, în bună parte o autoficţiune, are ca protagonist pe chirurgul Gruia Crainic, al cărui destin dramatic este urmărit, totuşi destul de convenţional, de la iluziile şi idealismul tinereţii interbelice la condamnarea şi detenţia politică în regimul comunist.

SCRIERI: *Doi mari creatori. Luchian şi Brâncuşi*, Bucureşti, 1981; *Dragostea lui Tristan şi a Izoldei*, Ploieşti, 1990; *Momente istoriografice şi personalităţi de seamă ale neamului românesc* (în colaborare cu Alexandru şi Victor Ioachimescu), Bucureşti, 1990; *Oameni pentru care mi-a bătut inima*, Ploieşti, 1990; *Întâmplări din alte vremuri*, Bucureşti, 1991; *Paşi în deşert*, I–II, Bucureşti, 1991; *Lungul drum al Golgotei*, I–V, Bucureşti, 1996–1998; *Femei vestite din trecutul neamului nostru*, Oradea, 1997; *Femei vestite din Antichitate şi din Evul Mediu*, Bucureşti, 1999.

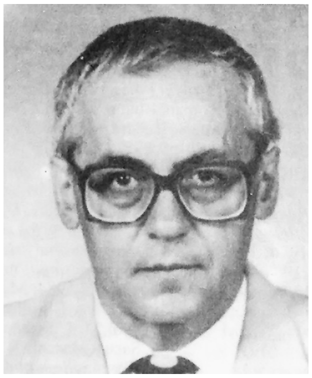
Repere bibliografice: Nae Antonescu, *„Paşi în deşert”*, ST, 1991, 11; Corneliu Crăciun, [*Vasile Gionea*], „Unu”, 1992, 25, „Cele trei Crişuri”, 1998, 1–2, „Hyperboreea”, 1999, 6; Nicolae Andrei, *Voievozi ai spiritului*, Craiova, 2000, *158–163*; Rusu, *Membrii Academiei*, *342*; Nicolae Andrei, *Vasile Gionea*, „Lamura”, 2004, 27–29. ***E.M.***

GIOSU, Dan (24.III.1960, Bucureşti – 13.VI.2012, Berné, Franţa), poet, prozator. A absolvit Liceul de Arte şi Meserii „Gh. Asachi” din Iaşi în 1980, an în care debutează cu poezii în „Convorbiri literare”. O perioadă este redactor la revista „Timpul”, fiind prezent şi în „România literară”, „Cronica”, „Dialog”, „Opinia studenţească”, „Convorbiri literare” ş.a. Primul volum de versuri, *Întoarcerea cuvintelor*, îi apare în 1983. Obţine Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Iaşi (1993), Premiul revistei „Cronica” (1994), Marele Premiu al Festivalului de Poezie de la Petroşani (1995) ş.a. Ultimii ani de viaţă şi i-a petrecut în Franţa, unde se stabilise cu familia, alegând regiunea Bretagne, pe malul Atlanticului.

Poet al generaţiei ’80, **G.** cultivă mai multe tipuri de discurs, oscilând între construcţia amplă, bine întemeiată pe anumite structuri metaforice, şi schema simplă. De asemenea, îşi organizează textele fie în serii de catrene şi distihuri, fie în formule libere, care nu impun nici o constrângere formală. Este adeptul combinaţiilor lexicale inedite, deşi nu are o opţiune decisă în sensul forţării limbajului poetic: „Sângele meu îngheaţă/ iarna în formă de pasăre,/ se ridică cu roşii aripi/ deasupra oraşului nostru/ desenat pe nisip”. Poetul îşi construieşte cărţile în jurul câte unei metafore, de aceea unele texte se resemantizează atunci când sunt recitite din perspectiva întregului, fapt vizibil mai ales în volumele *Liber ca pasărea* (1989), *Patru plus îngerul* (1994), dar şi în *Cântecul Kamulipo* (2009) ş.a. Există numeroase ecouri, anumite zone intertextuale, nesemnalate, care vin în sprijinul propriului discurs. Un loc aparte printre scrierile lui **G.** îl ocupă *Scândura lui Afansol* (1991), o culegere de texte parodice scrise într-un limbaj concis. Imaginile sunt de cele mai multe ori abstracte, iar cititorul asistă la luarea în răspăr a mijloacelor clasicizate de expresie narativă (*Memoria*, *Povestea lui Inel Pirinel*, *Mortul*, *Situaţia lui Amurad Turcul*). După ce şi-a însuşit experienţa avangardismului, scriitorul pare că vrea să se detaşeze de ea, singura metodă fiind aceea de a ridiculiza însăşi „lumea pe dos” a unor scriitori precum Urmuz sau Daniil Harms. În 2006 lui **G.** i se publică al doilea volum de proză scurtă, *Patru plus patru şi ceilalţi patru*, într-un fel o reluare a *Scândurii lui Afansol*, sumarul fiind îmbunătăţit cu multe texte noi. Absurdul şi ironia, ineditul expresiei şi al viziunii, sublimarea unor metode de textuare postmodernă îl plasează printre prozatorii notabili ai generaţiei ’80, în ciuda cantităţii restrânse, dar esenţializate a scrierilor sale.

SCRIERI: *Întoarcerea cuvintelor*, Iaşi, 1983; *Liber ca pasărea*, Iaşi, 1989; *Scândura lui Afansol*, Iaşi, 1991; *Patru plus îngerul*, Iaşi, 1994; *Pătratul umbrei*, postfaţă Gabriela Gavril, Iaşi, 1995; *Patru plus patru şi ceilalţi patru*, postfaţă Emil Brumaru, Iaşi, 2006; *Cântecul Kamulipo*, pref. Liviu Antonesei, Iaşi, 2009.

Repere bibliografice: Constantin Pricop, *Trei autori*, CL, 1984, 5; Laurenţiu Ulici, *Trei plus doi*, RL, 1984, 36; Constanţa Buzea, *„Întoarcerea cuvintelor”*, AFT, 1984, 11; Ţeposu, *Istoria*, *110*; Ioan Holban, *Apocalipsă într-o lume de hârtie*, CRC, 1994, 1; Nicolae Turtureanu, *Sub zodia suspiciunii*, CRC, 1994, 6; Sebastian Drăgulănescu, *Lumea ca nelume*, TP, 1994, 12; Ioan Holban, *„Am adăpostit întristarea şi teama”* (interviu cu Dan Giosu), CRC, 1995, 4; Lefter, *Scriit. rom. ’80–’90*, II, *31*; Liviu Antonesei, [*Dan Giosu*], TP, 2009, 6–7, OC, 2010, 297. ***Ş.A.***

GIUGARIU, Mihai (25.IX.1929, Chişinău), prozator, eseist.

Este fiul Valeriei (n. Chiriţescu) şi al lui Petre Giugariu, profesor de muzică (ofiţer, şef de orchestră). Urmează Liceul „N. Filipescu” de la Mănăstirea Dealu (1939–1946), apoi Facultatea de Drept a Universităţii din Bucureşti, absolvită în 1950. Lucrează o vreme ca desenator, funcţionar de poştă etc. Din 1955 intră în magistratură, fiind angajat, succesiv, ca judecător la diferite tribunale din provincie, consultant juridic la Tribunalul Suprem, judecător la Curtea Superioară de Control Financiar, iar ulterior profesând avocatura. Este diplomat al Facultăţii pentru Studierea Dreptului Comparat din Strasbourg (1974). Între 1992 şi 1996 este vicepreşedinte al Fundaţiei Culturale Române şi din nou magistrat, la Curtea Supremă de Justiţie. Este autor al unor studii, analize şi comentarii juridice, apărute în publicaţii de specialitate, multe dintre ele în străinătate. Debutează cu o povestire (*Săptămâna are şase zile*) în „Luceafărul” (1966), iar în volum cu *Fata şi bătrânul* (1968). Remarcat şi elogiat de critică, se impune ca un prozator relativ prolific. A colaborat la reviste literare („România literară”, „Luceafărul”, „Contrapunct” ş.a.) şi la alte periodice (contribuţii publicistice la cotidianul „România liberă”). A semnat traduceri din limba franceză, a scris scenarii de filme documentare. A întocmit – alegând şi adnotând textele, coordonând editarea etc. – două culegeri de documente juridice, care interesează şi istoria literară, *Prigoana* şi *Principiul bumerangului* (ambele apărute în1996), prima privind procesul Constantin Noica, Dinu Pillat, N. Steinhardt ş.a., cealaltă procesul Lucreţiu Pătrăşcanu. După 1989 a semnat şi câteva traduceri, din Edgar Wallace, dar şi din Jean Giraudoux. A fost distins cu Premiul Academiei Române, decernat pentru romanul *Destine* (1990).

Cartea de debut a lui **G.**, *Fata şi bătrânul*, a fost bine primită de critică. Într-un moment de cotitură a evoluţiei structurilor literare, marcat de diversificare tematică şi de ispita experimentului formal, autorul venea cu remarcabile proze inspirate din realitatea cotidiană, cu precădere din zona ei intimistă. Hrănite din observarea atentă a banalului, povestirile şi nuvelele vădeau capacitate de notaţie inteligentă, instituind impresia concretului, familiarului şi autenticităţii; prin procedări comportamentiste, ele năzuiau să surprindă coordonatele unor psihologii. Piesa eponimă a cărţii (un mic roman, de fapt) include două jurnale intime – al unei fete şi al unui bătrân – independente, cu o foarte vagă legătură între ele, care trezesc însă interesul prin justeţea şi minuţia observaţiei realiste, prin conturarea nuanţată a personajelor şi a mediului acestora, prin expresivitatea şi eleganţa stilului. Primul roman al scriitorului, *Condotierul* (1970), e o cronică, în maniera acreditată de nuvele, a relaţiilor din mediile intelectuale, cu focalizare asupra aventurii, ratate, de a se „realiza” a personajului central. Se manifestă aici un demers care avea să fie reluat în romanele *Magdalena* (1975) şi *O vacanţă atât de lungă…* (1978): „analiza relaţiilor dintre individ şi lumea în care trăieşte sau, mai bine, […] a gradului de libertate îngăduit de societate individului” (Nicolae Manolescu). Tema, îndrăzneaţă şi delicată în contextul istoric al apariţiei romanului, e tratată cu relevanţă. Persistă aplecarea spre intimism, dar apare un spor de comentarii analitice auctoriale pe tărâmul psihologismului, frizând uneori fastidiosul şi vădind obsesia interpretării micilor gesturi uzuale ca elemente ale codului nescris al unui joc al disimulării. Romanului *Magdalena* avea să i se reproşeze afilierea forţată la o anumită formulă de modernitate, concepută programatic sub specia complexităţii extreme şi a crispării, a complicaţiei căutate, manifestată în obstacole sistematic ridicate de autor în faţa propriului mesaj. Cam aceleaşi reproşuri, pe fondul recunoaşterii unor certe însuşiri, au putut fi făcute şi la adresa volumului *Iubiri rele* (1973), care, alături de reeditarea unor proze din perioada de început, include şi piese noi. O variaţiune pe tema din *Condotierul* este *O vacanţă atât de lungă…*, romanul unei crize de afirmare, care investighează un caz de „rebeliune” existenţială, de refuz al soluţiilor social-profesionale pasive şi convenţionale, în numele urmării unei vocaţii artistice. Rebelul

care respinge calea unei cariere banale şi conformiste şi a unei existenţe terne constată că aspiraţia către independenţa deplină faţă de societate este irealizabilă, iar evadarea sa eşuează. Aici descripţia amănunţită a cotidianului e dublată de o morală existenţialistă, contrabalansată, pe de altă parte, de o propensiune spre cultivarea unui „exotism" social (peripeţii prin mediile plastico-expoziţionale, amoruri pasagere, salahorie ocazională în piaţa de legume, chefuri ostentativ boeme, situaţii laborios pitoreşti, stranii). Autenticitatea artistică cedează astfel teren în faţa unor accente de kitsch romanesc. Preocuparea pentru complexitatea tehnicii narative e vădită din plin în *Mesagerul* (1983), roman „cinematografic", ţinând de „şcoala privirii". Lecţia Noului Roman francez e aplicată sârguincios, cu aerul de pastişă involuntară chiar, nu însă fără talent. Se pot presupune şi influenţe masive dinspre Alain Robbe-Grillet şi, mai ales, dinspre Claude Simon. Primează impresia de experiment: patrimoniul propriu-zis narativ, diluat, captează anevoie interesul cititorului, iar patetismul implicit nu convinge îndeajuns. Romanul manifestă preocuparea pentru reconsiderarea injustiţiilor istoriei, fiind vorba despre un proces regizat intentat unui aşa-zis sabotor, în atmosfera zilelor de după reforma monetară din 1947. O tematică asemănătoare – sunt evocate lagărele penitenciare din anii '50 – e tratată şi în *Destine*, carte cu structură la fel de alambicată (o misterioasă urmărire serveşte drept cadru pentru rememorări, flashbackuri etc.), în care, după cum remarca un critic, se prefiră „două veacuri de istorie individuală (a personajelor) şi de istorie colectivă (a românilor)". Un roman complex, cu o productivă ambiguitate, este *Barcă pentru paradis* (2005), care, la o superficială catalogare, ar putea fi calificat deopotrivă ca fiind „de dragoste" şi „de aventuri", fiind însă, de fapt, ca şi celelalte pagini ale prozatorului, o operă de investigare psihologică şi nu mai puţin de observaţie socială. Cartea a avut succes de critică şi de public. O altă apariţie remarcată a fost cea a romanului *Spre seară...* (2011), scriere de amplă desfăşurare, ce „ar putea fi considerat o adevărată «carte a vârstelor», a creşterii şi descreşterii unei familii care trece dintr-o stare în alta nu într-o sarabandă a parvenirii, ci a înscrierii în fluxul vieţii aşa cum a fost. Normalitatea este zguduită de evenimentele ce vin din afară precum războiul sau socialismul în primii ani ai afirmării sale" (Valeriu Râpeanu), înfăţişând, după cum observa Gabriel Dimisianu, „drama clasei mijlocii". În general, prin romanele din anii 2000, **G.** şi-a confirmat cota valorică şi „clasa", dobândite şi consolidate anterior. Cu texte legate de teme şi subiecte diverse – chestiuni literare, instantanee din viaţa cotidiană, mituri clasice în întruchipări actuale, observaţii din sfera comportamentelor sociale cu tentă culturală, analize ale „laboratorului de creaţie" scriitoricesc, probleme cetăţeneşti, observaţii de morală şi estetică a vieţii zilnice, însemnări de călătorie, microcronici de artă, schiţe de sociologie empirică ş.a. – **G.** a ilustrat şi genul eseistic. Scrierile adunate în volumele *Mărul lui Paris* (1980) şi *Nepoţii lui Anton Pann* (1986) sunt în general de mică dimensiune – uneori, ca în *Nepoţii...*, aproape tablete sau note –, reprezentând schiţe de solilocvii ideatice sau, mai frecvent, literaturizări, prin comentariu inteligent şi stabilire de conexiuni revelatoare, ale unor crâmpeie de viaţă reală.

SCRIERI: *Fata şi bătrânul*, Bucureşti, 1968; *Condotierul*, Bucureşti, 1970; *Iubiri rele*, Bucureşti, 1973; *Magdalena*, Bucureşti, 1975; *O vacanţă atât de lungă...*, Bucureşti, 1978; *Mărul lui Paris*, Bucureşti, 1980; *Mesagerul*, Bucureşti, 1983; *Nepoţii lui Anton Pann*, Bucureşti, 1986; *Cină cu langustine*, Bucureşti, 1987; ed. Bucureşti, 2012; *Destine*, Bucureşti, 1990; ed. Bucureşti, 2003; *Barcă pentru paradis*, Bucureşti, 2005; *Văzut de sus*, Bucureşti, 2008; *Spre seară...*, Bucureşti, 2010; *Călăuza*, Bucureşti, 2012.

Repere bibliografice: Gabriel Dimisianu, [*Mihai Giugariu*], GL, 1968, 16, LCF, 1973, 3, RL, 2012, 14; Mircea Iorgulescu, [*Mihai Giugariu*], RL, 1970, 35, 1984, 10, CL, 1973, 2; Lucian Raicu, *„Condotierul"*, RL, 1970, 40; Valeriu Cristea, [*Mihai Giugariu*], RL, 1973, 29, 1975, 16; Dana Dumitriu, [*Mihai Giugariu*], ARG, 1973, 9, RL, 1986, 27; Iorgulescu, *Rondul*, *226–229*; Mircea Muthu, *Singurătatea condotierului*, TR, 1974, 28; Cristea, *Domeniul*, *273–278*; Voicu Bugariu, *Realism şi atemporalitate*, LCF, 1975, 9; Cornel Ungureanu, *Romane de dragoste*, O, 1975, 13; Liviu Leonte, *Tradiţional şi modern în proză*, CRC, 1975, 14; Ion Vlad, *Proza lucidă*, TR, 1975, 16; Raicu, *Critica*, *160–193*; Nicolae Manolescu, *Realism şi romanesc*, RL, 1978, 21; Iorgulescu, *Firescul*, *213–216*; Elena Tacciu, *Dialectica scrisului*, RL, 1980, 30; Moraru, *Semnele*, *234–238*; Ion Bogdan Lefter, *Palimpseste şi melancolie*, RL, 1988, 36; Alex. Ştefănescu, *Artă şi tehnică*, RL, 1990, 11; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *406–408*; Geo Vasile, *În căutarea rădăcinilor pierdute*, RL, 2004, 48; Cristina Manole, *Prozatori din toate ţările, uniţi-vă!*, OC, 2010, 277; Valeriu Râpeanu, *O apariţie semnificativă a romanului românesc de azi: „Spre seară..." de Mihai Giugariu*, CLT, 2011, 16. ***N.Br.***

GIUGLEA, George (11.II.1884, Satulung, j. Brașov – 7.IV.1967, București), etnolog. Este fiul Aureliei (n. Moroianu) și al lui George Giuglea, oier; prin mamă se înrudea cu Ovid Densusianu. După absolvirea școlii primare în comuna Roseți, din actualul județ Călărași (1891–1895), urmează cursul secundar la Liceul „Andrei Șaguna” din Brașov (1895–1903). Între 1904 și 1908 este student la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București (licențiat în 1909). Își va susține doctoratul în litere la Universitatea din Cluj (1920). Funcționează, între timp, ca profesor suplinitor de limba și literatura română la Târgoviște (1910–1913). Își continuă studiile în Franța, la Sorbona, fiind concomitent lector de limba română la Catedra profesorului Mario Roques. Revenit în țară, este numit profesor la Liceul „N. Filipescu” de la Mănăstirea Dealu. Participă ca voluntar în războiul din 1916–1918, funcționează, scurt timp după aceea, ca profesor suplinitor la Galați (1918), apoi este profesor de filologie romanică (1919–1947) la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Cluj, unde, în 1929–1930, a fost și decan, iar în 1931–1932 prodecan. În 1936 este ales membru corespondent al Academiei Române. Colaborează la „Dacoromania”, „Revista filologică” (Cernăuți), „Transilvania”, „Analele Universității din Timișoara”, „Anuarul Arhivei de Folclor” (Cluj), „Graiul nostru”, „Grai și suflet”, „Revista pentru istorie”, „Arheologie și filologie, fonetică și diactologie”, „Cercetări lingvistice” ș.a.

Discipol al lui Ovid Densusianu (pe care avea să îl evoce într-un patetic necrolog), **G.** se dedică încă din studenție, cu stăruință și deosebită chemare, evidențierii celor mai vechi straturi ale limbii române, prilej de a face ample incursiuni în istorie, istoria culturii, folcloristică, literatură română veche, romanistică, filologie comparată. Luminarea etimologiei unor toponime sau expresii, a unor structuri sau forme de limbă antrenează în cercetările sale ample reconstituiri de datini, obiceiuri și fapte de viață, pe fundalul cărora proiectează elementele analizate, spre a le surprinde adevărata semnificație. Nu întâmplător, unul dintre cele mai valoroase studii va fi intitulat *Cuvinte și lucruri* (1922). Lucrările sale docte l-au impus ca pe unul dintre cei mai importanți filologi români, criticat, totuși, pentru încercarea forțată de accentuare a influenței limbii germane vechi asupra limbii române. În domeniul folcloristicii a alcătuit (în colaborare cu George Vâlsan), la începutul carierei sale științifice, o carte exemplară: *De la românii din Serbia* (1913), o culegere de literatură populară, selecție „dintr-un material mai vast”, adunat în cursul a două călătorii întreprinse de cei doi în anii 1910 și 1911, în vederea unor „studii lingvistice și etnografice”. Deși în prefață culegătorii subestimează însemnătatea materialului, relevând că, din punct de vedere estetic, literatura populară a românilor din Serbia „nu prezintă decât rareori interes deosebit”, textele adunate de la o populație trăind izolat, în ritmuri arhaice, au o valoare de excepție. Impresionante sunt îndeosebi secțiunile de balade „voinicești” (haiducești), „cântări bătrâne” și „cu cuprins mitologic”, ce conțin variante ale unor tipuri rare sau extrem de rare, precum *Stănislav Voinicu*, *Cântecul lui Isirim Bogatu*, *Mizilca Rădoiță*, *Neacșu Haiducu*, *Vidu Țăranu*, *Ghiol Dumitru*, *Chiliodor*, *Voichița*, *Ioana Sânziana* ș.a. Calitatea pieselor folclorice e sporită de acribia notării filologice și mai ales de metoda culegerii „în timp ce lăutarii cântau”. „Se știe – observă autorii – că atunci textul e redat în mod absolut real, fiindcă îl menține muzica în formele lui mai arhaice și mai puțin alterate în unele privințe.” Interesante sunt, de asemenea, informațiile despre performeri (locul nașterii, persoana de la care știe cântecul, precum și repertoriul mai larg pe care îl deține). Prin reguli autoimpuse, **G.** și Vâlsan au anticipat metodologia științifică a deceniilor de mai târziu, conferind lucrării o valoare de referință. Din păcate, după această primă tentativă de abordare a folclorului românesc **G.** nu a mai publicat decât o culegere precară (și ca dimensiuni, și ca interes), *Din literatura populară de astăzi a Basarabiei*, realizată „în vara anului 1918”, în județele Chișinău, Tighina și Akerman. Volumul cuprinde cântece lirice, haiducești, colinde, orații de nuntă, bocete, pilde. Pasiunea începuturilor se mai întrevede în anii maturității în decantarea sensurilor și a etimologiei unor expresii populare sau în formularea punctuală a unor ipoteze asupra originii și vechimii diverselor balade istorice. Independent însă de aceste abordări accidentale ale domeniului etnologiei, **G.** rămâne important prin culegerea din 1913.

SCRIERI: *Cuvinte și lucruri*, Cluj, 1922; *Note și fapte de folclor și filologie*, Cluj, 1928; *Uralte Schichten und Entwicklungsstufen in der Struktur der dako-rumänischen Sprache*, Sibiu, 1944. **Culegeri:** *De la românii din Serbia,* București 1913 (în colaborare cu George Vâlsan);

ed. îngr. Ion Cuceu şi Maria Cuceu, Cluj-Napoca, 2007; *Din literatura populară de astăzi a Basarabiei,* Bucureşti, [1919].

Repere bibliografice: Balacciu-Chiriacescu, *Dicţionar, 129–130*; Florența Sădeanu, *Tabel cronologic,* în George Giuglea, *Fapte de limbă,* București, 1988, *12–18*; Ioana Anghel, *George Giuglea și Muzeul Limbii Române,* DR, 1998–1999; Rusu, *Membrii Academiei, 142*; Datcu, *Dicț. etnolog., 427–428.* ***I.O.***

GIULESCU, Constantin A. (1876, Bucureşti – c. 1924), autor de versuri și proză. A avut o existenţă ştearsă, de funcţionar la Casa de Depuneri din Bucureşti, unde a fost casier general. Dacă semnătura Cangiul îi aparţine, **G.** debutează, ca foarte tânăr poet, în 1894, la „Dreptatea" din Turnu Severin. A colaborat cu versuri, proză şi, câteodată, cu articole la „România ilustrată", „Sămănătorul", „Viaţa literară şi artistică", „Neamul românesc literar", „Ramuri", „Convorbiri literare", „Foaia interesantă", „Ţara noastră", „Tribuna" („Tribuna poporului"), „Falanga literară şi artistică", „Seara", „Minerva literară ilustrată", „Voinţa naţională", „Conservatorul", „Românul" (Arad), „Flacăra", „Dimineaţa", „Rampa nouă ilustrată", „Literatorul", „Gloria României" ş.a. A mai semnat cu iniţialele H.C., C.A.G. sau C. Giulescu Vâlcea. A scris şi teatru. A tradus, în „Tribuna" (Arad), din Geneviève Denis şi Gilbert. În 1912 Societatea Scriitorilor Români îl admite în rândurile ei.

Versurile uşurele ale lui **G.** (printre care şi sonete, pasteluri, cântece „în formă populară"), din periodice şi din volumul *Flori de câmp* (1909), sunt de o nedezminţită sărăcie a inspiraţiei. Fără noroc în iubire, melancolicul, care eminescianizează impudic, se înseninează rareori. Amarul îl apasă şi, cu „visurile spulberate", e mereu gata să izbucnească în plâns. Şi proza, chiar atunci când evocă întâmplări crunte şi nenorocite răsuciri de destin, ca în nuvelele din *Mărin ocnaşul* (1923), e moleşită într-un sentimentalism fără speranţă. Emotiv ca un adolescent întârziat, „trubadurul", invadat de amintiri duioase şi ataşat de „nimicuri dragi", are – ca şi în stihuirile lui – „ochii scăldaţi în lacrămi". Aşa, în schiţele şi în însemnările pretins epistolare din *Privelişti şi amintiri* (1912), *Floarea iubirei* (1914) şi *Dragostea unui trubadur* (1916). Printre înduioşări, înfrigurări, deprimări, o „inimă tristă" bate şi un peisaj, la rându-i, plângător intră numaidecât în rezonanţă. Câteva vagi fizionomii şi un umor silit nu destramă monotonia acestor debile naraţiuni suspinătoare.

SCRIERI: *Flori de câmp*, Vălenii de Munte, 1909; *Privelişti şi amintiri*, Bucureşti, 1912; *Floarea iubirei*, Bucureşti, 1914; *Dragostea unui trubadur*, Bucureşti, 1916; *Flori de pădure*, Bucureşti, f.a; *Mărin ocnaşul*, Bucureşti, [1923].

Repere bibliografice: Trivale, *Cronici*, *329–330*; F., *„Privelişti şi amintiri"*, VR, 1913, 3*;* Mihail Sorbul, *„Privelişti şi amintiri"*, „Minerva", 1914, 1830; Andrei Branişte, *Const. A. Giulescu*, RP, 1916, 214. ***F.F.***

GIURGEA, Jul. [Iuliu] (2.XII.1887, Brad – 26.III.1948, Bucureşti), prozator, traducător. După absolvirea, în 1903, a gimnaziului din oraşul natal, **G.** urmează liceul la Braşov. Ar fi obţinut mai târziu şi licenţa Academiei Comerciale din Leipzig. Din 1907 cel ce semna I. Giurgiu-Bradu este redactor responsabil al „Tribunei" arădene, calitate în care autorităţile maghiare îi intentează numeroase procese de presă. Când „Tribuna" îşi încetează existenţa, „fuzionând" în martie 1912 cu „Românul", îşi caută un rost peste Carpaţi, în Regat. O vreme este corespondentul la Bucureşti al unor ziare germane. Pare să fi lucrat apoi la ziarele „Adevărul", „Minerva" şi „Seara", unde în anii neutralităţii apar frecvent articole iscălite I. Bradu. Până la intrarea României în război, tipăreşte „romanul" *Oameni din Ardeal* (1915, reeditat în 1919 cu titlul *Pribegie*) şi este administrator la revista „Solia", în care îi apar, sub semnătura Iuliu Giurgea-Bradu, articole şi nuvele, acestea din urmă urmând a fi strânse, în 1917 (sau în 1918), în volumul *Povestea primăverii*, care, „suprimat" de cenzura germană, va fi retipărit în 1920. În ciuda unor declaraţii germanofile (*Însemnările unui proscris*), publicate în aprilie 1917 în „Gazeta Bucureştilor"), este internat, ca „supus" austro-ungar ce s-a sustras mobilizării, într-un lagăr de prizonieri din Bulgaria, unde a scris poemul în proză *Domniţa Fărănume*, dat la lumină după încheierea păcii, în 1920. O altă carte apărută tot atunci, *Iedera* (1921), cuprinde nuvele. Ulterior colaborează sporadic, cu proză, articole şi traduceri, la „România nouă", „Banatul", „Universul literar", „Îndreptar", „Munca literară", „Ţara noastră", „Familia" ş.a. Specializându-se în continuare ca traducător din limba engleză, a transpus în româneşte, în aproape un sfert de veac, peste şaizeci de cărţi, îndeosebi romane aparţinând unor scriitori englezi şi americani de mare succes,

printre care Bret Harte, Sinclair Lewis, John Galsworthy, A.J. Cronin, Joseph Conrad, W.S. Maugham, Rudyard Kipling, Aldous Huxley, Lloyd C. Douglas, Mazo de la Roche, Peter Neagoe ş.a.

Fără experienţă şi fără larg suflu epic, **G.** alipeşte în „romanul" *Oameni din Ardeal* câteva nuvele, ele însele nerotunjite. Povestea de iubire dintre doi tineri de etnii diferite este abandonată pe parcurs, iar aceea a intelectualului ardelean ce-şi asumă o datorie faţă de conaţionalii asupriţi este abia schiţată. Mai închegată este înfăţişarea unui episod electoral, cu scene de un real dramatism, cu un personaj colectiv bine prins şi câteva individualităţi notabile (preotul Mezdreanu, Mihoală). Unele proze adunate în *Povestea primăverii* se resimt de influenţa sadoveniană în prezentarea cu discreţie a unor „dureri înăbuşite" ori a unor pasiuni puternice, sfârşite tragic. Nuvelele din *Iedera* sunt inspirate, în schimb, de scriitori străini, ele aducând personaje insolite (un dandy, un dresor de circ) şi un mediu cosmopolit, descris cu precizie şi cu un aplomb rar la noi în epocă. Notă aparte între scrierile lui **G.** face *Domniţa Fărănume* prin stilul său înflorit, bogat în pasaje plastice ori muzicale. Însă intriga, plecând de la motive de basm, se constituie artificial, numai pentru a exprima jalea şi tristeţea robiei şi a înstrăinării. Buna cunoaştere a limbii engleze, unele calităţi înnăscute şi experienţa acumulată au făcut ca, într-o primă fază, traducerile lui **G.** să fie suficient de fidele originalului, într-o limbă nu o dată frumoasă. Apreciate aproape unanim au fost şi versiunile sale din *Cărţile junglei* ale lui Kipling, din mai multe romane ale lui W. S. Maugham ori din *Drumuri cu popas*, aparţinând scriitorului american de origine română Peter Neagoe. Cu timpul însă traducătorul a făcut din înzestrarea sa o adevărată industrie. Chiar dacă nu şi-a însuşit munca altora, cum a fost acuzat, graba cu care erau transpuse mii de pagini s-a repercutat asupra calităţii. S-a adăugat şi alegerea unor cărţi de mare succes la public, dar fără o valoare artistică deosebită, ceea ce a coborât întrucâtva gustul public. Ediţiile repetate şi tirajele foarte mari au dus, după opinia lui G. Călinescu, la o „criză" a cărţii româneşti în anii de dinainte şi de după cel de-al Doilea Război Mondial. În ansamblu, activitatea de traducător a lui **G.** este totuşi meritorie, contribuind într-o manieră specifică la procesul de sincronizare a literaturii noastre cu cea occidentală.

SCRIERI: *Oameni din Ardeal*, Bucureşti, 1915; ed. *(Pribegie)*, Bucureşti, 1919; *Povestea primăverii*, Bucureşti, [1917]; ed. 2, Bucureşti, 1920; *Domniţa Fărănume*, Bucureşti, [1920]; ed. 2, Bucureşti, 1944; *Iedera*, Bucureşti, [1921]. **Traduceri:** Pearl S. Buck, *Casa de lut*, ed. 4, I–III, Bucureşti, [1935], *Vânt de la răsărit, vânt de la apus*, Bucureşti, [1939]; Rudyard Kipling, *Kim*, Bucureşti, [1937], *Cărţile junglei*, I–II, Bucureşti, f.a.; W.S. Maugham, *Luna şi doi bani jumate*, Bucureşti, [1937], *Robii*, I–II, Bucureşti, [1938], *Tăiş de brici*, Bucureşti, [1946], *La persoana întâia*, [Bucureşti], f.a.; Joseph Conrad, *Hanul lui Almayer*, Bucureşti, [1938]; John Galsworthy, *Tenebre*, I–II, Bucureşti, [1938]; Aldous Huxley, *Punct. Contrapunct*, I–II, Bucureşti, [1938], *Două sau trei graţii*, Bucureşti, f.a.; Sinclair Lewis, *Dodsworth*, Bucureşti, [1938], *Strada Mare (Povestea doamnei Card Kennicott)*, I–II, Bucureşti, [1940], *Babbitt*, I–II, [Bucureşti], f.a.; Johann Boyer, *Emigranţii*, I–II, Bucureşti, [1939], *Ultimul viking*, Bucureşti, [1940]; A. J. Cronin, *Gran Canaria*, Bucureşti, [1939], *Citadela*, I–II, Bucureşti, [1939], *Castelul pălărierului*, I–II, Bucureşti, [1941], *Cheile împărăției*, Bucureşti, [1947]; Lloyd C. Douglas, *Cămaşa lui Christos*, Bucureşti, [1946], *Obsesia*, Bucureşti, [1946]; Gustav Meyrink, *Golem*, Bucureşti, f.a. (în colaborare cu I.U. Soricu şi V. Munteanu); Daphne Du Maurier, *Golful Francezului*, Craiova, 1992.

Repere bibliografice: L. I.[Leontin Iliescu], *„Oameni din Ardeal"*, UVR, 1915, 11; Andrei Branişte [Tudor Teodorescu-Branişte], *„Pribegie"*, CLI, 1920, 24; Al. Bogdan, *Prozatori grăbiţi*, LUT, 1922, 33; Scarlat Struţeanu, *„Iedera"*, „Viitorul", 1922, 4162; Predescu, *Encicl.*, *363*; Călinescu, *Opere*, IV, *797–800*; Liviu Bratoloveanu, *Cazul Jul. Giurgea*, „Spectator", 1944, 25. ***V. D.***

GIURGIU, Felicia (12.II.1942, Timişoara – 15.IX.2005, Timișoara), stilisticiană, eseistă. Este fiica Aureliei şi a lui Virgil Giurgiu, inginer. Urmează liceul în oraşul natal, apoi tot aici cursurile Facultăţii de Filologie, secţia română–germană. După absolvire îşi începe cariera didactică la Catedra de limba română a aceleiaşi facultăţi. Colaborează la „Orizont", „Revista de istorie şi teorie literară", „Familia", „Limbă şi literatură", „Analele Universităţii din Timişoara" ş.a.

G. a debutat cu articole în „Orizont" (1965) şi editorial cu volumul *Motive şi structuri poetice* (1980), prin care aclimatizează la noi, într-o manieră personală şi atrăgătoare, stilistica motivelor, cu referire explicită la M. Eminescu, Lucian Blaga, V. Voiculescu, Al. A. Philippide, Al. Macedonski, Ion Pillat ş.a. Autoarea se vădeşte interesată de dimensiunea lingvistică a textului poetic şi de efectele estetice ale dialogului neîntrerupt dintre motiv şi structură.

Următoarea ei carte, *În eminescianul univers* (1988), dă expresie preocupării pentru investigarea cu mijloace inedite a operei eminesciene, căreia izbuteşte să-i lumineze unele aspecte mai puţin cercetate; este vorba despre o adevărată reconstrucţie a universului poeziei lui Eminescu pornind de la modelul, integral asumat, cum se dovedeşte la tot pasul, al labirintului, spre centrul căruia poetul tinde ca spre o autentică sursă a esenţei creatoare. Două ediții (1991, 1994) din opera eminesciană vin să ateste preocuparea asiduă pentru marele poet. Obsesia constantelor tematice, ca elemente ordonatoare şi căi de acces către identitatea unei scrieri, se regăseşte în *Spirala destinului* (1993), unde metoda este consolidată prin apelul profitabil la interdisciplinaritate şi prin extinderea ei la autori străini, convocaţi, alături de cei români, la o conversaţie spirituală. O aparentă mişcare de îndepărtare de universul cărţii, al artei se află în paginile din *Adagio în si minor* (1999), carte ce reuneşte însemnări, notaţii autobiografice, crochiuri în proză, microportrete, evocări, toate întoarse către mereu aceeaşi căutare a unor sensuri, a căii în existenţa de zi cu zi.

SCRIERI: *Motive şi structuri poetice*, Timişoara, 1980; *În eminescianul univers*, Timişoara, 1988; *Spirala destinului*, Timişoara, 1993; *Lecturi stilistice*, Timişoara, 1995; *Adagio în si minor*, Timişoara, 1999; *Probleme de lingvistică a textului*, Timişoara, 1999.

Repere bibliografice: Doina Bogdan-Dascălu, *„Motive şi structuri poetice”*, AUT, t. XX, 1982; George Mirea, *Despre universul literar eminescian*, T, 1989, 3; Paula Diaconescu, *Labirintul eminescian*, R, 1989, 6; Al. Piru, *Eminescu, azi*, Bucureşti, 1993, *174–177*. ***D.B.-D.***

GIURGIUCA, Emil (27.XII.1906, Diviciorii Mari, j. Cluj – 3.III.1992, Bucureşti), poet, traducător.

Este fiul Pelaghiei (n. Băieşu) şi al lui Ioan Giurgiuca, preot. Face liceul la Gherla (1918–1923), apoi urmează Facultatea de Litere şi Filosofie din Bucureşti (1925–1929). Chiar din anul terminării studiilor intră în învăţământ şi funcţionează ca profesor de limba română la diverse licee din Transilvania: Colegiul Bethlen din Aiud (1929–1931), Gimnaziul Mixt din Uioara (1931–1932, 1933–1934), Liceul „Avram Iancu” din Brad (1932–1933), Liceul „Gh. Bariţiu” din Cluj (1934–1936), Liceul de Băieţi din Sighişoara (1936–1939), Liceul de Aplicaţii al Universităţii din Cluj (1939–1940). În perioada 1940–1944 este detaşat la Arhiva de Folclor din Ministerul Instrucţiunii, apoi la revista „Şcoala românească”. Desfăşoară o bogată activitate publicistică, fiind prezent în „Datina”, unde în 1925 îi apar primele versuri, „Universul literar”, „Azi”, „Pagini literare”, „Revista Fundaţiilor Regale”, „Convorbiri literare”, „Viaţa românească” ş.a. Debutează cu volumul *Anotimpur*i (1938). Afirmându-şi intenţia de a stimula creaţia literară din Transilvania, înfiinţează împreună cu poetul George Boldea, la Brad, în 1933, revista „Abecedar”, la redactarea căreia vor participa scriitori precum Mihai Beniuc şi Pavel Dan. Mai târziu, în primăvara anului 1941, împreună cu Dan Botta şi Octavian C. Tăslăuanu, editează la Bucureşti revista „Dacia”. După război este încadrat profesor la Liceul de Aplicaţie al Seminarului Pedagogic (1944–1950) şi la Şcoala Medie nr. 11 (1950–1965), ambele din Capitală; este redactor-şef la „Colocvii” (1965–1970). În 1962 este distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor pentru traducerile sale îndeosebi din literatura maghiară, iar în 1984 Uniunea Scriitorilor îi decernează un premiu special pentru întreaga activitate literară.

De orientare tradiţionalistă, marcă stilistică a poeziei transilvănene, dar delimitându-se la nivelul registrului tematic de „dezrădăcinarea strict sămănătoristă, de opoziţia sat–oraş din lirica unui Goga sau Iosif” (Pompiliu Constantinescu), **G.** îşi concepe universul poetic axându-se pe două coordonate: una spaţială, reprezentată de natura ţării, cu o explicabilă preferinţă pentru meleagurile Ardealului natal, şi alta temporală, determinată de alegerea, ca fundal al majorităţii poemelor, a anotimpurilor saturate de lumină (vara şi primăvara). Într-un asemenea decor, marcat fie de prospeţimea primăverii, fie de aura solară a verii, eul liric aspiră să redevină parte a materiei în care se manifestă harul divin. *Anotimpuri*, cartea de debut, se remarcă printr-o multitudine de „peisaje” transpuse liric cu ajutorul unui vast repertoriu de epitete coloristice şi de comparaţii, într-o îmbinare fericită a bucolicului

cu simbolismul, idealizând imaginea rusticităţii transilvane, pe care o transformă într-o ipostaziere terestră a raiului: „Râd toporaşii vineţi ca ochiuri de izvoare./ E-o dimineaţă albastră şi clară ca un clopot/ […] Când alb răsare-n slavă Ierusalimu-n flori/ Şi laudă de ramuri spre cerul cald irupe” (*Întâmpinare*); „Atâta cer a curs pe câmp azi noapte/ Că peste ramuri atârna în zori/ Argint din matca drumului de lapte/ Şi stele izvorau pe câmp din flori” (*Dimineaţă de primăvară*). Demersul poetic echivalează cu perpetua căutare a unor fărâme de miracol, oriunde şi în fiecare din momentele zilei. Umbra răcoroasă a copacilor pădurii, ce îmbie în arşiţa verii la odihnă, răsăritul şi apusul soarelui, unduirea lanului de grâu, cerul unei dimineţi de vară, câmpul somnolent, cuprins de toropeala amiezii reprezintă imagini care ascund clipe binecuvântate, când sufletul se identifică, extaziat, cu lumea care primeşte har: „Simt dumnezeirea-n fagul crud,/ O aud pe ape, o aud./ […] Dibuitoare mâna s-atingă pe aproape/ Pe Dumnezeu, mireasmă plutind pe flori, pe ape…” (*Dorinţă*). Deşi la nivelul acestor versuri de început nu se poate vorbi de o temă a iubirii deplin conturată, aceasta fiind subordonată peisajului, se observă totuşi câteva încercări de autonomizare, ce se vor configura târziu, în *Poemele verii* din 1964: „Şi gândul, ca să adorm, nu mi-l strămut/ Pe holde care curg în lin dezmierd,/ Ci strâng, brăţară, dimineaţa ce-a căzut/ Desprinsă de la mâna ta, să nu te pierd” (*Convalescenţă*). O nouă direcţie în poezia lui **G.** se dezvoltă într-un grupaj liric din 1943, *Dincolo de pădure*, al cărui titlu metaforizează toponimul Transilvania. Mai puţin omogen tematic faţă de *Anotimpuri* şi marcând o clară schimbare de tonalitate – de la optimismul radios al comuniunii cu natura la disperarea şi plângerea cauzate de pierderea ţinutului natal –, cartea include, în descendenţa lui Octavian Goga sau a lui Aron Cotruş, fie poeme în care cuvântul se metamorfozează în imprecaţii şi lacrimi amare („O vale de lacrămi şi doruri mi-e ţara” – *Septembrie*; „Seminţia lui Horia se stinge;/ Vai, vai, şi Iancu rătăceşte prin pădure/ Şi armele nu are cin' le-ncinge” – *La capătul vremii*; „Lacul e mâhnit, iar codrii-n somn/ Prind a se urni cu încruntare” – *An rău*), fie prelucrări ale unor doine de înstrăinare („Satule bătrân, la ce te uiţi,/ Mai ţii minte ţara noastră mare?/ […] Au rămas acolo toţi ai mei/ Pod de-argint întinde-aş pân' la ei” – *Cântec de dor*). Pământul aflat „dincolo de pădure”, casa părintească, satul străjuit de „ulmul cel bătrân” alcătuiesc reperele unui spaţiu închis şi interzis, păstrând în latenţă „visul românesc”. După o întrerupere de peste două decenii, perioadă în care, asemenea multor confraţi, s-a limitat la traduceri, în cazul lui din autori maghiari, **G.** revine cu trei cărţi de versuri noi – *Poemele verii*, *Cântece de ţară* (1967), *Semne pe scut* (1972) – şi cu o selecţie din poeziile scrise anterior – *Poezii* (1968). Alături de „peisaje” lirice şi de stihuri dedicate ţării, se strecoară accente nostalgice, în acord cu o predilecţie, bine marcată atât tematic, cât şi stilistic, spre confesiune. În *Cântece de ţară*, rătăcit printre clădirile oraşului, poetul are revelaţia disoluţiei în citadin a atmosferei satului de acasă: „Oraşu-i îmbracă culoarea diurn,/ Din ziduri respiră stejari,/ Ploile fug pe străzi cu paşi mari,/ Găleata soarelui se ciocneşte de turn” (*Câmpul)*. În *Semne pe scut* vara devine, prin imaginea razei transformate în pulbere, „un anotimp pierdut”, precum anii tinereţii. Odată cu instalarea sentimentului de singurătate, apar accente elegiace şi modificări perceptibile la nivelul structurilor vizuale, luminoase şi văratice un timp, dar marcate acum de tristeţe, reflectând apropierea de apusul existenţei: „Doar o statuie-n ceaţă a mâhnirii,/ Nimic alt nu va rămâne-n urmă” (*Elegie*). Altă latură a activităţii lui **G.** este aceea de autor de antologii. Alcătuite în timpul războiului, după criteriul apartenenţei teritoriale (*Poeţi tineri ardeleni*, 1940) sau după cel tematic (*Transilvania în poezia românească*, 1943), acestea au avut rolul de a menţine, în pofida situaţiei generate de Dictatul de la Viena, legăturile culturale dintre Transilvania şi restul ţării, de a da încă un prilej scriitorilor transilvăneni să fie prezenţi în lumea literară de peste munţi.

SCRIERI: *Anotimpuri*, Bucureşti, 1938; *Dincolo de pădure*, Bucureşti, 1943; *Poemele verii*, Bucureşti, 1964; *Cântece de ţară*, Bucureşti, 1967; *Poezii*, Bucureşti, 1968; *Semne pe scut*, Bucureşti, 1972; *Poeme*, pref. I. D. Bălan, Bucureşti, 1989. **Antologii:** *Poeţi tineri ardeleni,* cu optsprezece măşti de lut de Ion Vlasiu, Bucureşti, 1940; *Transilvania în poezia românească*, Bucureşti, 1943. **Traduceri:** *Culegere din lirica maghiară*, Bucureşti, 1947; Örkény István, *Soţii*, Bucureşti, 1953; Mikszáth Kálmán, *Schiţe*, Bucureşti, 1954; Móricz Zsigmond, *Cel din urmă haiduc*, Bucureşti, 1955, *Fii bun până la moarte*, pref. Fodor Sándor, Bucureşti, 1956, *Chef boieresc*, Bucureşti, 1961; Illyés Gyula, *Poporul pustelor*,

București, 1956; Gárdonyi Géza, *Stelele din Eger*, pref. Szász János, București, [1958]; Méliusz József, *Cât cuprind cu ochii. Poeme (1931–1960)*, pref. Mihai Gafița, București, 1962 (în colaborare); Darvas József, *Istoria unei familii de țărani*, pref. Kovács György, postfața trad., București, 1963; Bartalis János, *Poezii*, București, 1968; Dsida Jenő, *Peisaj cu nori*, pref. Ștefan Aug. Doinaș, București, 1974.

Repere bibliografice: Constantinescu, *Scrieri*, III, *66–72*; Perpessicius, *Opere*, VII, *336–341*, IX, *23–27*, X, *114–119*, *184–189*, *191–193*, XII, *183–186*; Călinescu, *Opere*, III, *1169–1171*, IV, *815–816*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *856*, *Ist. lit.* (1982), *942*; Manolescu, *Metamorfozele*, *115–116*; Al. Piru, *Un poet auster: Emil Giurgiuca*, RL, 1974, 6; Crohmălniceanu, *Literatura*, II, *178–180*; Leon Baconsky, *Emil Giurgiuca*, ST, 1981, 12; Vasile Netea, *Un rapsod transilvănean*, LCF, 1986, 51; Doina Uricariu, *Contemplare și consimțire*, RL, 1989, 38; Simion, *Scriitori*, IV, *75–78*; Gheorghe Grigurcu, *Lungul drum al poetului*, ST, 1990, 1; Aurel Rău, *Emil Giurgiuca*, ST, 1992, 4; *Dicț. scriit. rom.*, II, *408–409*; Micu, *Ist. lit.*, *219–220*; Grigurcu, *În pădurea*, *287–293*; Liviu Grăsoiu, *Emil Giurgiuca, sub povara vremurilor*, București, 2006; Popa, *Ist. lit.*, II, *344*. ***C.M.B.***

GLAS TÂNĂR, publicație apărută la Râmnicu Sărat, lunar din 23 februarie 1932 până în mai 1942, cu subtitlul „Revistă literar-științifică"; din 1937 iese trimestrial. Într-o primă etapă (1932) este redactată de elevii N. Protopopescu, Ovidiu Constantinescu, Emil Furnică, A. Roșescu, sub conducerea lui Stelian Cucu, directorul Liceului „Regele Ferdinand", iar ulterior, în funcție de succesiunea promoțiilor, de alte grupuri de elevi. În afara redactorilor, semnează versuri Alexandru Baiculescu, Bucur Stănciulescu-Tecuci, Gr. I. Gavriliu, Ion Roșescu, Costache D. Jercan, Nicu C. Comănici, G.V. Zaharia ș.a. Se publică, de asemenea, proze scurte de Otilia Georgescu, Costică Șt. Alexandrescu, Benedict Teodorescu, Ovidiu Maxim, T. Iliescu, T. Oroveanu, D. Teodor ș.a. Un spațiu considerabil i se acordă istoriei și criticii literare. Stelian Cucu contribuie cu studii ample despre N. Iorga, Ion Creangă și B.P. Hasdeu, iar elevii N. Protopopescu, Dumitru C. Mihăilescu, Emil Furnică ș.a. își exersează receptivitatea comentând creația lui Al. Macedonski, Tudor Arghezi, Nichifor Crainic, Camil Petrescu, Mircea Eliade și recenzând cărți de G. Călinescu, Liviu Rebreanu, Constantin Stere, Perpessicius, Gala Galaction, Panait Istrati, Camil Petrescu ș.a. Se mai cuvin menționate versiunea românească a câtorva poezii de Goethe (traducere de O. Tomis) și a unui fragment din *Eneida* lui Vergiliu (tălmăcit de profesorul D. Crăciun), ca și un scurt interviu cu Mihail Dragomirescu. ***I.M.***

GLASUL ARDEALULUI, publicație apărută la Cluj între 16 ianuarie 1927 și 2 mai 1937, având subtitlul „Foaie săptămânală pentru popor". Până la numărul 12/1930 nu se precizează componența redacției, apoi redactor este Octavian Buzea, iar de la numărul 3/1930 periodicul apare sub conducerea unui comitet. În caseta redacțională se menționează, la 17 decembrie 1933, că **G.A.** este organ la Partidului Național Liberal, iar din decembrie 1936 se adaugă precizarea că reprezintă „ediția pentru popor a ziarului «Națiunea română»". Gazeta se adresează unui public larg, îndeosebi celui de la sate. În paginile ei apar informații, reportaje, articole pe diverse teme de interes obștesc, precum și versuri populare sau în stil popular, snoave și povestiri, traduceri și adaptări. Principalele rubrici culturale sunt „Predici și îndemnuri pentru creștini", „Din comoara lui Moș Toader", „Foița «Glasul Ardealului»". În ultima rubrică se reproduc și versuri, schițe sau povestiri de Petre Ispirescu, Ion Creangă, B.P. Hasdeu, N. Gane, B. Delavrancea, I.L. Caragiale, G. Coșbuc, Al. Vlahuță, Ion Pop-Reteganul, I. Al. Brătescu-Voinești, Sofia Nădejde, Ion Gorun, Th. D. Speranția, Mihail Sadoveanu, Vasile Militaru ș.a. Din 1932 gazeta capătă un caracter social-politic tot mai pronunțat, preocupările culturale dispărând aproape complet. ***I.M.***

Anul I. Cernăuți, Vineri, 29 Noemvre 1918 Nr. 14.

Glasul Bucovinei

Organ de propagandă pentru unirea politică a Românilor de pretutindeni

Apare zilnic. Director: Sextil Pușcariu.

Abonamentul: Pe un an 60 Lei, pe ½ an 30 Lei, pe trei luni 15 Lei. Un număr costă 40 Bani.

Redacția și administrația: Cernăuți, Piața Unirii Nr. 3 (Palatul național). Se primesc numai articole lecibile.

Anunțuri și reclame:

GLASUL BUCOVINEI, publicație apărută la Cernăuți, bisăptămânal (marțea și vinerea) din 22 octombrie până în 22 noiembrie 1918, zilnic (cu excepția zilei de luni în anumite perioade) din 24 noiembrie 1918 până în septembrie 1940, apoi săptămânal până la sfârșitul lui 1940 și sporadic până la 28 iunie 1941. Între 9 decembrie 1919 și 15 februarie 1920 a publicat și o „ediție pentru București", prescurtată. Din iulie 1940, după anexarea

Bucovinei și a Basarabiei de către URSS, este editată la București. De-a lungul timpului și-a schimbat de mai multe ori subtitlul: „Organ de propagandă pentru unirea politică a românilor de pretutindeni", „Organ național românesc". Până la numărul 9, ca editor și redactor responsabil figurează Dionisie cavaler de Bejan, deși conducerea efectivă i-a revenit de la început celui ce de la numărul 10 avea să fie menționat ca director: Sextil Pușcariu. După plecarea acestuia la Cluj (septembrie 1919), numele său va continua să fie înscris pe frontispiciu, cu indicația „fondator", până la numărul 1181/1923, iar direcția va fi asigurată, succesiv, de diverși redactori responsabili: Ioan Dominti (până la numărul 763/1921), Nicolai Frățian (până la 1490/1924), Dimitrie Sidoriuc (până în iunie 1941). Din 29 mai 1938 director este Aurel Morariu. Fondat cu puțin timp înainte de Marea Unire, periodicul, cu difuzare destul de largă, a avut un rol însemnat în susținerea ideii unioniste. Primul editorial, intitulat *Ce vrem?*, redactat de Sextil Pușcariu și semnat împreună cu încă treisprezece intelectuali, nu era atât un articol-program, cât un veritabil manifest politic, care pleda deschis pentru apărarea identității naționale și pentru dreptul la autodeterminare al românilor din Bucovina. „Vrem să rămânem români pe pământul nostru strămoșesc și să ne ocârmuim singuri, precum o cer interesele noastre românești. Nu vrem să cerșim de la nimeni drepturile care ni se cuvin", nota Sextil Pușcariu, adăugând aluziv, dar îndeajuns de clar, câteva cuvinte prevestitoare ale iminentului act istoric ce avea să schimbe soarta țării: „Pretindem ca, împreună cu frații noștri din Transilvania și din Ungaria, cu care ne găsim în aceeași situație, să ne plăsmuim viitorul care ne convine nouă în cadrul românismului". În zilele și lunile ce au urmat **G.B.** a reflectat pas cu pas evenimentele epocale ale unirii, influențându-le totodată prin militantismul său publicistic. Ziarul a marcat printr-o ediție specială înființarea Constituantei Bucovinei, a relatat dezbaterile în jurul acesteia, a tipărit diferite apeluri (de pildă *Apelul răzeșimii*) și mesaje înflăcărate (cel al lui Sextil Pușcariu către „Regele românilor"), apoi *Rezoluțiunea de Unire cu România*, ca și multe articole de fond remarcabile, cum sunt cele ale lui N.I. Russu (*Înțelesul Unirii*, în numărul din 1 decembrie 1918), ale istoricului Ion I. Nistor (*Unirea*, *Homo bucovinensis*) sau altele, cu titluri ele însele grăitoare: *Românii în războiul mondial*, *Perspective pentru viitor*, *„Ucrainismul" în Bucovina.* Un program mai amănunțit al gazetei, de mare angajament politic și el, întrucât se confundă, de fapt, cu un ambițios proiect de reformă morală, socială și statală, va fi expus ulterior în articolul *Drumul nostru*, scris tot de Sextil Pușcariu (48/1919). Important mesager al românismului bucovinean din preajma Unirii, **G.B.** a luat parte și după aceea, în condițiile României reîntregite, la efortul de consolidare a acestuia și de armonizare politică, socială și culturală cu celelalte ținuturi românești. A făcut-o nu numai în perioada sa de neafiliere politică, ci și după ce a ales să adere la linia Partidului Național Liberal, care „i s-a părut că reprezintă cel mai bine ideea demnității naționale, a patriotismului luminat și a naționalismului neprecupețit", cum arată Vasile Grecu în articolul *Încă o calitate* (2000/1925). Reafirmând vechea moderație ideologică a ziarului, editorialistul subliniază încă o dată intenția ca „prin scrisu-i așezat și ales, prin discuțiuni și manifestațiuni culturale, de subiecte de știință popularizatoare, de artă și literatură, să instruiască, să edifice pe cititor și să-i sporească educația civică". O intenție ce s-a manifestat, pe tărâm cultural și literar, mai ales prin punerea în valoare a personalităților culturii locale și naționale și prin difuzarea literaturii propriu-zise. O figură mult evocată este, de pildă, în primii ani, N. Iorga, omagiat într-un întreg număr (729/1921) și căruia Grigore Nandriș îi consacră o amplă conferință, iar Sextil Pușcariu două medalioane (*N. Iorga*, *Iorga ca istoric literar*). Ultimul scrie, de asemenea, admirativ despre Aron Pumnul, care a adus din Transilvania „dorul nepotolit de a deștepta poporul său la conștiință națională", și despre Ion I. Nistor, prețuit „ca propagandist al marelui ideal român și ca istoriograf al țării sale". Lui Sextil Pușcariu i se mai datorează, în afara multor altor articole și a însemnărilor lingvistice *Din carnetul unui filolog,* publicate în 1919, o adevărată descoperire literară, anunțată scurt prin titlul *Un poet: Lucian Blaga* (49/1919). În urma citirii manuscrisului ce avea să devină curând prima sa carte de versuri, tânărul poet e întâmpinat cu entuziasm „ca o individualitate pronunțată, cu un talent binecuvântat", atins de „scânteia divină". Această primire entuziastă este consfințită nu numai de elogiosul comentariu privind profunzimea și stilul aparte al poetului, ci și

de hotărârea de a le oferi cititorilor volumul *Poemele luminii*, despre care – spune Pușcariu – „sunt sigur că mai târziu odată se va vorbi în istoria literaturii noastre”. Într-adevăr, poeziile vor apărea, ritmic, pe prima pagină, începând chiar cu acel număr, mai întâi *Eu nu strivesc corola de lumini a lumii*, apoi *Gorunul*, *Lumina*, *Veșnicul*, *Pământul* ș.a. Unele texte nu vor fi reluate însă decât în prima ediție, cea sibiană, a *Poemelor luminii*, iar altele vor rămâne multă vreme doar în paginile ziarului (*Ecourile*, *Resignare*, *Copiii*, *Flăcări*). Colaborarea lui Lucian Blaga (completată de câteva cugetări din *Pietre pentru templul meu*, 126/1919) rămâne fără îndoială cea mai memorabilă înfăptuire literară a **G.B.**, dar nu singura. În primii ani de apariție s-au publicat, de obicei la rubrica „Foița”, și creații ale altor autori, mai puțin cunoscuți. O prezență obișnuită este, în primul rând, George Voievidca, al cărui lung șir de sonete sentimentale, ca și poemele din ciclul *Scrisori găsite* traversează mai multe numere. Lui i se alătură, dintre poeți, nume precum G. Rotică (ciclul de versuri *Cântare suferinței*), D. Iov sau Vasile Gherasim. Aceeași rubrică găzduiește și proză scurtă, îndeobște tradiționalistă, de Leca Morariu, N.N. Beldiceanu, Al. Cazaban, Al. Lascarov-Moldovanu, I. Dragoslav, Sofia Nădejde ș.a. Multe texte sunt preluate însă din alte publicații, cum se întâmplă și cu notele călătorie sau cu povestirile lui Mihail Sadoveanu (fragmentul *Doina* din volumul *Orhei și Soroca*, *Vestitorii* din „Albina”). Deși sporadice, nu lipsesc totuși din „Foița” nici traducerile sau adaptările din scriitori străini: Goethe (*Xenii*, *Deliciu în duioșie*, *Iubirea*), Heine (*Intermezzo*), Schiller (*Egoistul filosof*, *Unui tânăr prieten*, *Libertate ideală*), Rabindranath Tagore (*Culesul roadelor*), Alphonse Daudet (*Legenda omului cu creierul de aur*) și L.N. Tolstoi (*Soarele*, *Cei doi frați*, *Judecătorul înțelept*). Tot în „Foița” își află locul, la început, mare parte din publicistica literar-culturală a **G.B.** Cel mai asiduu colaborator este, în această privință, Leca Morariu, care oferă cronici și recenzii, comentarii istorico-literare și mai multe capitole dintr-un „curs popular” dedicat obârșiei și biografiei lui M. Eminescu (1922–1923). Începând din 1925 are loc o reînnoire a rubricaturii culturale („Cărți și reviste”, „Mișcarea literară și culturală”, „Litere, arte, știință”), iar printre semnatari pot fi întâlniți, între alții, Dragoș Protopopescu (cursul de popularizare intitulat *Caracterul de rasă al literaturii engleze*), G.G. Burghele, care, sub genericul „Bărbați iluștri ai României”, îi evocă pe Mihail Kogălniceanu și pe Constantin Hurmuzachi, și, din nou, neobositul Leca Morariu, cu o serie de contribuții dintre cele mai felurite: *Chestionar filologic*, un curs intitulat *Institutorul Creangă*, articolele *St. O. Iosif și cântecul popular*, *Puțină stilistică*, *Între exponenții modernismului.* Acesta se referă din nou și la personalitatea lui Eminescu, reconfirmând propriile-i preocupări, dar și grija constantă a ziarului de a-l comemora pe poet. Alte rubrici cu profil literar sunt inițiate după 1930, de pildă cea de recenzii, cu titlu variabil: „Cărţi”, ,,Notificări literare”, ,,Pe marginea cărţilor”, ,,Colţul cărţii”, „Fișier literar”, sau cea numită „Din cercul Junimii literare”, în cuprinsul căreia apar versuri, proză și încercări critice ale autorilor din noua generație, susținuți de revista ,,Junimea literară”. În cercul de colaboratori se ivesc acum nume noi ca Mircea Streinul, care ține o consistentă revistă a presei sub titlul ,,Galantar literar”, și Traian Chelariu, cu articole ca *Tinerele generații și străvechea artă*, pe tema generațiilor literare și a conflictului dintre ele, sau *Naţionalismul şi literatura*, unde naționalismului i se atribuie inclusiv un rol estetic. Sumarul mai include, în această perioadă, versuri de Mircea Streinul (mai multe grupaje în 1934), Ştefan Baciu (*Întâlnire*, *Sat românesc*), Eusebiu Camilar (*Voievodul*), Vasile Posteucă, E. Ar. Zaharia, George Drumur, George Demetru Pan, Vasile Netea și proză de Mircea Streinul (*Furtul lunei*, *Suflete fără cer*), Iulian Vesper (fragmente din romanul *Primăvara în Ţara Fagilor*), Ovid Caledoniu, Valerian Doboş-Boca. Recenzenți activi sunt, alături de câțiva poeți și prozatori prezenți frecvent în ziar, Gh. Antonovici (George Antonescu), Aurel Putneanu, M.A. Teiu, Petru Iroaie, Mihai Cazacu (o cronică la *Pe culmile disperării* de Emil Cioran) ș.a. În afara celei literare, **G.B.** a furnizat mereu o foarte bogată și utilă publicistică de popularizare și de informare culturală, tipărind conferințe, oferind știri și note despre activitatea instituțiilor de cultură, urmărind îndeaproape viața artistică și științifică. ***I.M.***

GLASUL BUCOVINEI, publicație editată la Cernăuţi și Bucureşti începând din 1994, sub egida Fundației Culturale Române (transformată ulterior în Institutul Cultural Român), cu subtitlul „Revistă trimestrială de istorie și cultură”. De la

numărul 1–2/2003 pe frontispiciu apare și versiunea engleză a titlului: „The Voice of Bukovina". Redactor-şef este Alexandrina Cernov, iar din redacție au mai făcut parte, de-a lungul timpului, ca redactori-șefi adjuncți, Ilie Luceac și Vasile Tărâțeanu, iar ca redactori Ștefan Hostiuc, Tudor Andrieș, Harieta Mareci și Marin Gherman. Revista are, de asemenea, un numeros colegiu redacțional, alcătuit din academicieni, profesori universitari și alte personalități ale științei și culturii românești din Ucraina, România și Republica Moldova. Citând spusele de la 1918 ale lui Ion I. Nistor, din ziarul „Glasul Bucovinei", Alexandrina Cernov arată, în articolul *„Glasul Bucovinei" – la început de drum*, cât de important este ca, amenințați de „o nouă explozie naționalistă" ucraineană, românii bucovineni să-și păstreze identitatea, opunându-se creării acelui „homo bucovinensis" la care se referea istoricul. Moștenind numele și idealurile ziarului unionist din 1918–1941, „înființat întru susținerea românismului" de Sextil Pușcariu, noua publicație „își propune, în primul rând, recuperarea adevărului istoric", dar și punerea în valoare a „reprezentanților științei și culturii românești din Bucovina", a creației literare, artei, etnografiei și folclorului de acolo. Aceste linii directoare vor fi urmate fidel de-a lungul anilor. Într-un alt articol, aniversar, scris tot de Alexandrina Cernov la zece ani de la apariție, sunt reamintite, împreună cu dificultățile întâmpinate și cu împlinirile de până atunci, aceleași țeluri ale revistei, adăugându-se că ea „a fost în așa fel concepută încât să cuprindă o amplă tematică științifică, literară și culturală" (*„Glasul Bucovinei" – o mărturie şi o prezenţă a culturii româneşti*, 1–2/2004). Și, într-adevăr, prin conținutul său, integrat într-o rubricatură bine chibzuită și complexă, **G.B.** a reușit să confirme direcțiile de acțiune culturală anunțate în program. Printre acestea, un loc aparte îl ocupă, cum se prevedea, restituirea cât mai exactă a istoriei generale a românilor și îndeosebi a celei bucovinene, în rubrici precum „Din istoria neamului", Arhiva Bucovinei", „Bucovina – procese istorice și sociale", „Opinia istoricului". La fel de edificatoare sunt, pentru spiritul în care este gândită revista, și multe alte rubrici: cele destinate prezentării sau comemorării unor figuri istorice și culturale proeminente („Personalități bucovinene", „In honorem", „In memoriam"), cele consacrate Cernăuțiului, ca fostă și actuală vatră a românismului din Bucovina („Aniversări cernăuțene ", „Orașul Cernăuţi la 600 de ani", „Cronica vieții cernăuţene", „Din viața științifică și culturală a orașului Cernăuţi"), cele care își propun să dezbată problematica învățământului („Reflecţii pedagogice", „Literatura română în școală") sau cele închinate limbii române și studiilor despre ea („Cercetări sociolingvistice", „Probleme de lingvistică", „Cronica limbii"). Nu sunt lăsate deoparte nici alte domenii, ca istoria artei („Itinerare artistice") și a muzicii („Din istoria muzicii românești"), cultura populară, cu diversele ei fațete („Artă. Folclor. Etnografie"), și tradițiile Bisericii („Pagini de istorie bisericească"). Cu aportul unor colaboratori remarcabili, textele reunite în aceste rubrici izbutesc să compună o imagine enciclopedică a universului cultural bucovinean și nu numai. O imagine căreia nu îi lipsește nici componenta literară, **G.B.** având secțiuni rezervate atât literaturii propriu-zise, cât și feluritelor modalități de reflecție asupra ei sau de manifestare în spațiul public. În paginile revistei apar versuri ale unor poeți cunoscuți, ca Ion Beldeanu, Arcadie Suceveanu, Vasile Tărâțeanu, Constantin Hrehor, dar și al unor tineri în curs de afirmare: Dumitru Mintencu, Gheorghe Ungureanu, Vitalie Zâgrea. Din când în când se alcătuiesc grupaje de poeme cu ocazia unor evenimente precum „Festivalul de poezie «Ilie Motrescu»" sau a unor aniversări: „Eminesciana – 2000" și „Eminesciana – 2011", cel din urmă înmănunchind versuri ale participanților la Festivalul Internațional de Poezie din Cernăuţi, 13–15 ianuarie 2011 (Aurel Rău, Ana Blandiana, George Vulturescu, Ilie Constantin, Lucian Vasiliu, Cristian Simionescu, Adrian Popescu, Dorin Tudoran, Dinu Flămând, Daniel Corbu, Cassian Maria Spiridon, Leo Butnaru). Proza, mai puțină, e totuși prezentă în sumar prin câteva fragmente de roman ale lui Vasile Andru (*Somnul de 100 de ani*, fragment din *Grădinile ascunse*), Ștefan Bucevschi (*Deșțelenirea*, din *Un târg la graniță*), Onu Cazan (*Senzaționala descoperire a lui Tiberiu Stroia*), Serafim Saka (*Ispășire sau capital politic?*, din „romanul-fapt" *Pe mine Mie redă-mă...*), Simion Gociu (*Relicva*), prin povestiri de Grigore Crigan (*Casa cea nouă*, *De ce ne iubesc femeile*), prin amintirile din închisoare ale lui Dumitru Oniga, subintitulate „eseuri autobiografice", și chiar prin jurnalul parizian al lui

Arcadie Suceveanu (*Parisul, un mit niciodată pierdut*). Consistentă e secțiunea „Teorie, critică și istorie literară”, ce include nu numai studii și articole cu tematică regională, ci și abordări mai largi, privind întreaga literatura română, cu deschideri spre cea universală. Cele dintâi, care cartografiază aria bucovineană și moldoveană a geografiei noastre literare, sunt, desigur, precumpănitoare și se opresc îndeosebi asupra evoluției istorico-literare și asupra biografiei și operei unor autori din acest spațiu, începând cu cei vechi, cu cronicarii, trecând prin pașoptiști, continuând cu clasicii și ajungând până la moderni și contemporani. Astfel, George Munteanu aruncă o privire interpretativă asupra lui Ion Neculce, pe când Vasile Precop și Nina Cionca scriu despre Iraclie Porumbescu, scriitor paşoptist, iar lui M. Eminescu i se consacră numeroase pagini în care se dezvăluie uneori laturi mai puțin cunoscute ale vieții și operei sale: Dimitrie Vatamaniuc, *Eminescu și Bucovina*, Nicolae Georgescu, *Boala şi moartea lui Eminescu. Abordare filologică de bun simț*, Theodor Codreanu, *Eminescu şi mistica „nebuniei”*, *Eminescu și modelul cultural românesc*, Dumitru Irimia, *Eminescu şi Putna*, Lucia Olaru-Nenati, *Ștefan cel Mare în viziunea eminesciană*, Vasile Vasile, *Motivul buciumului în creația eminesciană*, Liubov Vasîlik, *Mihai Eminescu și poezia ucraineană din România*. Un scriitor mult studiat în vederea recuperării cât mai complete este Mircea Streinul, asupra căruia se apleacă Dragoș Olaru (*Contribuţii documentare la biografia lui Mircea Streinul*), Nicolae Bilețchi (*Mircea Streinul*), Nicolae Havriliuc (*Mircea Streinul și cotidianul „Suceava”*), Ștefan Hostiuc (*Tragismul ființei sau vocația jertfei?*). Acestora li se alătură Mircea A. Diaconu (*Mircea Streinul și literatura bucovineană*), care este, de altfel, unul din criticii cei mai activi în revistă, textele sale etalând o paletă critică variată, mergând de la reevaluarea istorico-literară a unor scriitori până la cercetarea unor poetici și interpretarea anumitor tendințe și curente, inclusiv a celor mai recente (de pildă *Scurtă introducere în postmodernism sau Un sceptic povestind copiilor*). Un alt autor căruia în câteva medalioane i se acordă o atenție specială este Mircea Lutic, numit de Catinca Agachi „decanul literelor românești din nordul Bucovinei”, iar de Nicolae Bileţchi „un veritabil *homo eruditionis*”. Producția unor poeți contemporani ca Ion Beldeanu, Vasile Tărâţeanu, Arcadie Suceveanu, Marcel Mureșeanu, Ion Cozmei este comentată, tematic sau în ansamblu, de Elena Apetri, Ştefan Hostiuc și Adrian Dinu Rachieru. Interesul pentru investigația istorico-literară mai amplă reiese, de exemplu, dintr-un articol al aceluiași Adrian Dinu Rachieru, care propune câteva repere pentru o istorie a poeziei bucovinene, și mai ales din intervențiile Alexandrinei Cernov (*Pentru o istorie a culturii și literaturii române din Bucovina*). Deși în **G.B.** își găsește locul și cercetarea teoretică, de pildă aceea întreprinsă de Anatol Neamțu în *Modele culturale în literatura universală*, preponderentă rămâne critica aplicată. Prin ea, ca și prin restul publicisticii literare și culturale incluse într-o mulțime de alte rubrici („Dialoguri cu bucovinenii”, „Documente”, „Restituiri”, „Evocări”, „Memorii”, „Cărți. Reviste. Conferințe”, ultima ațintită spre actualitatea culturală la zi), revista a căutat mereu, cu stăruință, un singur lucru: să arunce o lumină cât mai puternică asupra vieții culturale românești din Bucovina și din afara ei, într-un elan integrator. ***I.M.***

GLASUL LIBERTĂŢII, periodic politic şi cultural apărut la Cluj, săptămânal, între 20 aprilie 1919 şi 27 septembrie 1923. Din 21 septembrie 1919 a avut subtitlul „Foaie pentru popor”, la care se adaugă „Organ al Partidului Naţional Român” din 23 august 1920. Directori au fost, succesiv, Valentin Drăganu (7 august–11 septembrie 1919), I. Giurgiu (21 septembrie 1919–31 mai 1920), Emil Haţieganu (din 23 august 1920), iar redactori: Valentin Drăganu (până la 31 iulie 1923), Carol I. Schotel (până la 10 iulie 1919), Iustin Ilieşiu (redactor responsabil 21 septembrie 1919–31 mai 1920), George Chelemen, Vasile Al-George. Scopul publicaţiei este acela de a fi „izvor de cultură românească neotrăvită”. Pe lângă partea politică, precumpănitoare, ziarul are şi o componentă literară: poezii de Iustin Ilieşiu, Petru Silvăşan, I. Someşanu, proză de Septimiu Popa şi Gh. Stoica, culegeri de folclor, traduceri din L.N. Tolstoi (*Lacrima*) şi memorialistică de Vasile Al-George (*Amintiri din războiul nostru*). Numărul din 14/16 mai 1919 este dedicat „artei teatrale române”. Secţiunea literară mai beneficiază de reluări din V. Alecsandri, M. Eminescu, G. Coşbuc, St. O. Iosif, Th. D. Speranţia, Petre Dulfu, Nichifor Crainic, Al. Lascarov-Moldovanu, Al. Cazaban, Victor Ion Popa, Ion Agârbiceanu. ***M.Pp.***

GLASUL MOŢILOR, săptămânal apărut la Abrud de la 1 decembrie 1927 până la 9 septembrie 1928, sub direcţia lui Ioan Micu. Acesta semnează și articolul-program, care vorbeşte despre nevoile obştilor ţărăneşti din moţime. Apelul *Către cărturarii din Munţii Apuseni* îndeamnă intelectualii locului să ia parte la dezbaterea gravelor probleme ale Ţării Moţilor. Încă din numărul inaugural se acordă spaţiu monografiei *Abrudul* de Gh. N. Alexandrescu, apoi unor articole despre Roşia Montană şi Detunata, despre bogăţiile naturale ale Munţilor Apuseni şi despre originea moţilor (Ion Russu Abrudeanu), despre problemele lor culturale. Se publică versuri de Ioan Al. Oveja, Ovidiu Hulea, Aug. Scriban, Gh. Mihail, Victor de la Arieş, Aron Cotruş, Mircea Rădulescu, precum și articole de popularizare, culegeri de folclor. Alţi colaboratori: N. Gavra, I. Ciocârlan, A. Stoianovici, Emil Dandea, Petru Suciu. ***M.Pp.***

GLASUL PATRIEI, publicaţie apărută între 10 decembrie 1955 și 1 octombrie 1972, de trei ori pe lună, în Berlinul de Est și apoi în București (din 20 iulie 1965). Editată de Comitetul Român pentru Repatriere, îi viza pe românii din emigraţie, îndeosebi pe aceia din Franţa, Germania de Vest, Elveţia, Austria, Belgia, Olanda şi Luxemburg. Publicaţia, având un tiraj de aproximativ 5 000 de exemplare și numărând patru pagini (șase din 1960), nu a cunoscut o circulaţie oficială în România, fiind adusă în discuţie în spaţiul românesc doar de emisiunile posturilor de radio Europa Liberă şi, mai rar, de Vocea Americii. Revista a fost condusă iniţial de George Ivașcu. Din redacţie fac parte Nicolae Popescu Doreanu, Nedic Lemnaru, Alice Mihalcea, Franz Johannes Bulhardt ș.a. Ca și Comitetul Român pentru Repatriere, **G.p.** a fost înfiinţată în contextul perioadei de relaxare din URSS şi din ţările satelite (România devine membră a ONU în decembrie 1955), după moartea lui Stalin, pe modelul publicaţiei sovietice „Golos rodinî" (din aprilie 1955). Astfel de comitete şi publicaţiile aferente au mai existat în Ungaria, Cehia şi Polonia. Conducerea Partidului Comunist a pregătit şi baza legală în consecinţă (de aici derivând principala misiune a gazetei, cea de a atrage în ţară cât mai mulţi români fugiţi), *Decretul Prezidiului Marii Adunări Naţionale a RPR pentru înlesnirea repatrierii unor cetăţeni şi foşti cetăţeni şi amnistierea celor repatriaţi nr. 253 din 26 iunie 1955*. Se asigura repatrierea doritorilor, iniţial până la 23 august 1956, mai apoi, termenul fiind prelungit de alte decrete, până la 30 decembrie 1965, arătându-se un interes constant pentru acest subiect. În primul număr o scrisoare deschisă se adresa „compatrioților" din exil: „Cine are nevoie de voi acolo? Doar aceia care vor să vă folosească în munca cea mai grea sau în munca cea mai necinstită, în munca în care să vă vindeți conștiința, să vă trădați patria și familiile voastre. Iar în cazul când nu veți mai fi buni nici pentru aceasta veți fi aruncați la gunoi ca o otreapă nefolositoare". De altfel, în această privinţă, publicaţia s-a dovedit eficientă, din perspectiva finanţatorilor români, dat fiind faptul că aproape 5 000 de români au fost convinşi, până în anul 1961, să se întoarcă în ţară. Preocupările echipei redacţionale în primul deceniu de apariţie par a fi orientate cu precădere spre texte ce urmăreau influenţarea emigraţiei „de bună credinţă" prin prezentarea „noilor realităţi" la rubricile „La zece zile", „Veşti din ţară", „Cifre", „De pe cuprinsul patriei", „Altădată şi acum" sau prin cele de reportaje – „Purtătorii stelei de aur", „Cartiere bucureştene", „Noul chip al patriei", „Note de călătorie", cu scopul de a o convinge să se întoarcă, sau prin apeluri patetice ale rudelor şi prietenilor adresate transfugilor „Cei dragi vă cheamă", „Poşta redacţiei", „Răspundem dorinţei cititorilor", „Scrisori din depărtare". Alte obiective erau denigrarea liderilor emigraţiei prin pamflete (epigrame, poezii) sau articole polemice (semnate de Ion Vinea, Al. O. Teodoreanu, Henriette Yvonne Stahl), precum și prin prezentarea unor membri ai elitei culturale şi politice rămase în ţară ca susţinători sau colaboratori ai regimului, legitimând astfel regimul comunist. Practic, publicaţia era susţinută aproape în totalitate de condeiele unor foşti deţinuţi sau intelectuali fără drept de semnătură în presa difuzată în România. Serviciile oferite de publicaţie depăşesc uzanţele publicistice; redacţia mijlocea trimiterea unor bunuri culturale româneşti solicitate de cititori, precum cărţi sau discuri. Pe 30 aprilie 1956 a fost distribuit un număr fals, realizat în Occident, cu o prezentare grafică identică, dar cu articole ce atacau vehement regimul de la Bucureşti; o replică la această acţiune de contrapropagandă întreprinsă de Ion Valeriu Emilian va apărea în numărul din 10 mai 1956. După 1965 tonul se relaxează, textele polemice, atacurile, acţiunile de denigrare a elitelor culturale din exil

se diluează până la dispariţie. Începe o perioadă de concentrare a eforturilor spre o normalizare a relaţiilor cu emigraţia românească. Textele preluate din publicaţiile culturale ale vremii nu mai au un caracter polemic, ci indică interesul noii politici bucureştene pentru marile personalităţi (Henri Coandă, Martha Bibescu, Mircea Eliade ș.a.), spre deschidere şi cooperare cu Vestul. Efortul propagandistic pentru românii din străinătate a avut şi un pandant radiofonic, început în 1950. Prima emisiune în limba română pentru străinătate, cu durata de 30 de minute, s-a difuzat pe unde scurte la 10 iulie 1950. În anii următori a fost difuzată şi Emisiunea română pentru SUA. De la 15 decembrie 1955 emisiunea în limba română pentru străinătate a fost difuzată sub denumirea „Glasul patriei", iar de la 12 aprilie 1958 a înglobat în programele sale şi Emisiunea română pentru SUA, propunând programe distincte, atât pentru Europa Occidentală, cât şi pentru SUA. La conducerea acestui departament publicistic al radioului a fost numit Leon Sărăţeanu. Crainicii buletinelor de ştiri sunt două voci celebre ale radioului interbelic: Mihai Zirra şi Marcela Rusu. Dincolo de aspectele legate de efortul de propagandă al diriguitorilor comunişti, **G.p.** este interesantă pentru istoria literaturii prin cazurile dramatice ale unor scriitori, nume de primă mărime, constrânşi să colaboreze cu diferite articole sau scrieri literare în paginile gazetei. Unii sunt proaspăt eliberaţi după ani grei de închisoare, neavând voie să publice în România: Nichifor Crainic (1962–1972), Al. O. Teodoreanu (1955–1959, 1962–1964), Radu Gyr (1963–1972) alţii, indezirabili regimului, sunt constrânşi fiind în libertate (I. Vinea, 1960–1963, H.Y. Stahl), iar alţii sunt stimulaţi folosindu-se cele mai variate mijloace de presiune sau preluându-li-se articole publicate în presa internă: Ion Agârbiceanu (*De la monarhie la Republică*, 1/1963), Tudor Arghezi (*Foaie verde la Paris*, 136/1957), Lucian Blaga (*Fântânile*, 29/1960), Ion Barbu (*Bălcescu trăind*, 1/1957), Constantin Titel Petrescu, Dumitru Stăniloaie, Şerban Cioculescu, Constantin Noica (*Rândurile cuiva care n-a avut dreptate*, 13/1965), Vladimir Streinu, Romulus Dianu, Ov. S. Crohmălniceanu, G. Călinescu, Tudor Teodorescu-Branişte, graficienii Demian și Neagu Rădulescu, G. Mărgărit, episcopul Teoctist, V. Voiculescu, Constantin C. Giurescu, Victor Eftimiu, Cezar Petrescu, Victor Tulbure, Romulus Dianu, I. Frunzetti, Zaharia Stancu, Virgil Ierunca, Ion Cornescu, Dragoş Măgureanu, Pamfil Şeicaru, Al. Hodoş, Lucian Blaga, Mihai Beniuc, M.R. Paraschivescu, Eugen Jebeleanu, P.P. Panaitescu, Athanase Joja, Mircea Grigorescu, Neagu Rădulescu, D.D. Roşca, N. Crevedia ş.a. Nu toţi colaborează în mod direct, de multe ori numele apar doar datorită faptului că un articol sau o pagină literară sunt preluate din presa internă şi redifuzate şi pentru emigraţie (Nicolae Labiş ş.a.). După 1965 **G.p.** atrage semnăturile lui Virgil Carianopol, Petre Ghelmez, Nichita Stănescu, Horia Hulubei, Virgil Cândea, N.N. Constantinescu, Ion Dodu Bălan, Traian Filip, Nicolae Tăutu, George Chirilă, Zoe Dumitrescu-Buşulenga (*Mircea Eliade, filosof al miturilor*, 11/1968), Demostene Botez, Al. Andriţoiu sau Dan Simonescu, a Violetei Zamfirescu. Acestora, colaboratori mai mult sau mai puţin benevoli, li se adaugă după 1970 Eugen Barbu, Radu Cârneci, Radu Voinea, Dumitru Mazilu. După 1965 sunt publicate și texte ale unor autori interzişi (Nichifor Crainic, Radu Gyr, acesta din urmă sub pseudonimele Ioachim Puşcaşu și Radu Miroslav). Dintre rubricile culturale pot fi amintite „Cartea" (din 1961), „Memento" (din 1962), diverse însemnări despre actualitatea literară românească semnate de Şerban Cioculescu, rubrica „Pe marginea periodicului literar" susţinută de Ion Vinea, medalioane literare sau culturale consacrate unor nume de referinţă, evocări, recenzii literare, revista presei străine. Au semnat varii reportaje Ion Vinea, Tudor Arghezi, Nichifor Crainic, Virgil Carianopol, Al. Gorun, Paul Anghel, texte însoţite de fotografii şi de desene. Reportajul indica, propagandisctic, prefacerile survenite în viaţa oamenilor, apariţia noilor obiective industriale, transformarea satului, modernizarea oraşelor, învăţământul, reţeaua unităţilor medicale, instituţii noi de cultură. Sunt prezente însă și dimensiuni ignorate sau interzise în presa internă: sărbătorile ortodoxe, lăcaşurile de cult, ilustraţiile cu tradiţii de Paşti şi de Crăciun, fragmente din pastoralele patriarhale. Acestora li se adaugă reţetele savuroase prezentate de Al. O. Teodoreanu (Păstorel). Publicația nu va reuşi să atragă decât târziu, după accentuarea liniei politice naţionale a PCR şi desprinderea de orbita sovietică, câteva nume semnificative ale exilului românesc, precum Pamfil Şeicaru. **G.p.** a fost înlocuită în 1972 de „Tribuna României", cu

obiective de propagandă externă modificate structural, în conformitate cu relativa deschidere culturală şi relaxare ideologică. ***R.B.***

GLASUL SINGURĂTĂŢII, publicaţie apărută la Dorohoi, lunar, cu întreruperi, din 17 mai 1931 până în 20 aprilie 1936 şi din 1 octombrie 1942 până în ianuarie 1944, având subtitlul „Revistă literar-ilustrată". Director și fondator este I. Broscăuceanu. De la numărul 2 îşi schimbă titlul în „Fulgerul" şi subtitlul în „Revistă de artă şi literatură"; de la numărul 13 titlul devine „Însemnări", iar subtitlul „Revistă de critică şi literatură". Subtitlul a mai cunoscut câteva modificări („Literare-critice" de la numărul 21/1936, „Publicaţie bilunară literară şi socială" de la numărul 2/1942, „Revistă lunară de literatură" de la numărul 1/1943). De la numărul 20/1936 redacţia şi administraţia au fost asigurate de George D. Râncu, acelaşi fiind menţionat ca redactor responsabil de la numărul 1/1943. Scoasă în condiţii grafice extrem de modeste (primele unsprezece numere erau şapirografiate), revista nu depăşeşte nivelul unui diletantism bine intenţionat, deşi, treptat, şi-a atras câteva colaborări notabile. Astfel, pot fi citite aici versuri de Ion Pillat, Mircea Streinul, Const. Barcaroiu, Haralambie Ţugui, D. Florea-Rarişte, un articol memorialistic al lui Artur Gorovei, un interviu cu Liviu Rebreanu (20/1936). Dacă proza publicată este puţină şi de slabă calitate (povestiri de I.T. Atanasiu şi D. Fierescu), în schimb critica literară se remarcă printr-o anumită constanţă şi promptitudine, cum o arată nu numai recenziile lui George D. Râncu (care folosește și pseudonimele Rigotto, Gelu R. Gelu), ci şi polemica dusă de Max Croitoru şi C. Negru în jurul romanului *Adela* al lui G. Ibrăileanu (articolele *„Adela" dlui Ibrăileanu*, *Dl Ibrăileanu romancier*, *O critică şi un critic*). Publicaţia a avut rubrici ca „Bazar", „Notiţe critice", „Poşta redacţiei", „Reviste-ziare". Alţi colaboratori: Ion Ojog, S. Pan, N.C. Enescu, N. N. Munteanu, D. Furtună, N. Istrate. ***I.M.***

GLASUL STUDENŢIMII, revistă social-culturală apărută la Iaşi, neregulat, între 18 martie 1934 şi mai 1938, cu subtitlul „Organ al Asociaţiei Studenţilor Creştini – centrul Iaşi". Este condusă de un comitet, redactor responsabil fiind Alecu Tomescu Bălteşti. Într-un scurt articol-program din numărul 2/1934, intitulat *Ce vrem*?, revista se autodefineşte ca purtătoare a unui mesaj moral înnoitor pentru tânăra generaţie. Deşi declară că nu „vrea" politică, **G. s.** manifestă o puternică orientare antidemocratică şi naţionalistă, cu accente antisemite. Preponderent socială şi politică, revista dă totodată atenţie culturii şi literaturii, care, fără a fi ideologizate excesiv, poartă totuşi aici semnele unui evident tradiţionalism. În „Pagina literară", devenită ulterior „Literatură–artă–comentarii", apar versuri, proze, texte critice şi traduceri aparţinând, în genere, unor tineri autori mai puţin cunoscuţi. Aproape număr de număr se publică poezii de D. Florea-Rarişte A.G. Delafântânele (pseudonim al lui Anton Gurgu) şi Eusebiu Camilar, ultimul, şi cel mai important, semnând poemele *Bucurie*, *Sonet*, *Cântec de întristare*, *Rămas bun*. Dintre prozatori se detaşează, prin frecvenţa colaborării, Neagu C. (cu povestirile *Colindă*, *Cândva*, *Icoană*, *Fragment*), alături de care se pot reţine numele lui D. Florea-Rarişte cu un fragment din romanul *Conjugarea perifrastică*, Dimitrie Gherasim cu fragmente din nuvela *Miron Costin*, I. Gherasim cu nuvela *Urcuş spre lumină*, Vasile I. Cataramă cu două schiţe: *Un cadou* şi *Şeful de cabinet*. De notat prezenţa, tot cu proză, a viitorului istoric literar Al. Piru (*Nopţi şi zile*). Mai puţin consistentă este publicistica literară, aceasta reducându-se la câteva recenzii, la însemnările cuprinse în rubrica intitulată „Cărţi şi reviste", la câteva articole omagiale sau comemorative (despre Liviu Rebreanu şi B.P. Hasdeu) şi la un text foarte critic la adresa lui Mihail Sadoveanu, scriitor pe care C. Varteniuc îl consideră în declin, acuzându-l că nu mai este „simpaticul povestitor al trecutului" şi că s-a îndepărtat de „graiul lui Neculce şi Creangă". Rare sunt traducerile: povestirea *Più presto!* de Giovanni Papini, un poem de Charles Baudelaire şi schiţa *Vremuri trăite* de A.P. Cehov. Alţi colaboratori: Ghedeon Coca, V. Cohan, Toma Mugurel, Boris Baidan, Grigore I. Gavriliu, Coralia Racovitză, G. Marinescu-Fulga. ***I.M.***

GLASUL ŢĂRANULUI, gazetă politică săptămânală apărută la Bucureşti în două serii, prima de la 11 septembrie 1888 până la 2 aprilie 1889, iar a doua între 22 ianuarie şi 19 martie 1895. Scoasă în urma răscoalelor ţărăneşti din primăvara anului 1888, publicaţia poartă subtitlul „Organul claselor muncitoare" şi este redactată de N. Armăşescu. Se tipăresc în fiecare număr versuri cu caracter militant şi protestatar şi articole critice îndreptate

împotriva celor socotiţi vinovaţi de situaţia ţărănimii. Este reprodusă *Odă la boieri* de B.P. Hasdeu. Figurează în sumar Al. Macedonski, cu o variantă a poeziei *Odă la condeiul meu*, apărută pentru prima dată în „Oltul" (în 1874), Carol Scrob, Panaite Zosin, I. Păun-Pincio, N.G. Rădulescu-Niger. ***R.Z.***

GLOBUL, revistă apărută la Bucureşti, săptămânal, între 6 aprilie 1877 şi 7 iunie 1878. Dintre numeroasele periodice ivite în anii Războiului pentru Independenţă, **G.** este o publicaţie care se adresează unui cerc larg de cititori. Programul e în întregime literar, urmând să se publice, în primul rând, beletristică „populară", adică accesibilă, şi „morală", aptă de a dezvolta sentimente ca iubirea de familie sau patriotismul. Partea publicistică, reprezentată de o „Cronică săptămânală", discută evenimentele politice din ţară şi din străinătate; o serie de articole cu caracter biografic sunt dedicate unor personalităţi politice, culturale, artistice. Literatura selectată e în consonanţă cu evenimentele importante pe care le trăia ţara: versurile lui V. Alecsandri, apărute pentru prima dată aici sau reluate din alte periodice („Vocea Covurluiului", „Pressa"), *Isprăvile şi viaţa lui Mihai Viteazul* de Petre Ispirescu, doine maramureşene dintr-o colecţie alcătuită de I.S. Bădescu. Mai colaborează Matilda Cugler-Poni cu versuri, N.D. Popescu, într-o ipostază mai puţin obişnuită, aceea de autor de însemnări de călătorie, şi Ioan Nădejde, cu articole de popularizare ştiinţifică. Traducerile din Goethe, L. Sacher-Masoch, H. Zschokke, Jules Verne ş.a. sunt probabil făcute de B.V. Vermont, care era şi administratorul revistei. ***R.Z.***

GLOBUL, cotidian politic apărut la Bucureşti între 1 noiembrie 1891 şi 5 aprilie 1892, sub conducerea lui M.E. Papamihalopol. Oficios al Partidului Conservator; ziarul a publicat sporadic literatură; în fiecare număr există însă rubrici dedicate actualităţii culturale sau artistice, un foileton cu o traducere din literatura franceză şi cronici dramatice. I.S. Spartali traduce din Théodore de Banville, Villiers de l'Isle-Adam, iar I. Mavrutz din Jean Moréas. Alte traduceri, nesemnate, sunt din Victor Hugo, Guy de Maupassant, Octave Mirabeau și L.N. Tolstoi. *Norocul culegătorului* de I.L. Caragiale pare să fi apărut mai întâi aici, la 4 martie 1892, şi apoi în volumul *Note şi schiţe* din acelaşi an. Textul din **G.** prezintă, de altfel, unele deosebiri faţă de cel inclus în volum. ***R.Z.***

GLODEANU, Gheorghe (9.XII.1957, Carei), critic şi istoric literar.

Este fiul Olgăi-Florica Glodeanu (n. Filip), funcţionară, şi al lui Gheorghe Glodeanu, mecanic de locomotivă. A urmat cursurile liceale în oraşul natal (1972–1976) şi Facultatea de Filologie a Universităţii „Babeş–Bolyai" din Cluj-Napoca, secţia română–franceză (1977–1981). A funcţionat ca profesor în învăţământul liceal la Satu Mare (1981–1990), apoi ca inspector de specialitate în judeţul Satu Mare (1991–1992), ulterior fiind cadru didactic la Facultatea de Litere a Universităţii de Nord din Baia Mare, unde în 2001 avansează la gradul de profesor. A obţinut titlul de doctor în filologie al Universităţii „Babeş–Bolyai" în 1996 cu teza *Poetica romanului românesc interbelic*. A debutat în „Tribuna" cu un eseu despre romanul *Noaptea de Sânziene* de Mircea Eliade (1981). Mai colaborează cu cronici literare, articole, studii şi eseuri critice la „Steaua", „Familia", „Vatra", „România literară", „Contemporanul", „Luceafărul", „Argeş", „Caiete critice", „Poesis" (e printre fondatori), „ArtPanorama", „Jurnalul literar", „Pleiade", „Nord literar" (al cărei director este din 2003) ş.a. A fost distins cu o serie de premii, între care Premiul revistei „Tribuna" (1987) şi Premiul Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor (2001, 2005).

Critic al cărui exerciţiu predilect are în vedere proza românească, **G.** debutează editorial cu monografia *Fantasticul în proza lui Mircea Eliade* (1993). După ce trece în revistă diferite teorii ale fantasticului datorate lui Roger Caillois, Marcel Brion, René de Solier, Tzvetan Todorov, H. P. Lovecraft, Ion Biberi şi Adrian Marino, autorul pune în relaţie fapte de biografie eliadescă (perioada de ucenicie, în special) cu beletristica sa, detectând semnificaţii care se bazează pe teoria „camuflării sacrului în profan". A doua parte a studiului, *Mircea Eliade. Poetica fantasticului şi morfologia romanului existenţial* (1997), ca şi *Coordonate ale imaginarului în opera lui Mircea Eliade* (2001) vor relua aproape

integral problematica fantasticului, extinzând-o la romanele „existenţialiste", expresii ale unui „pact biografic" al conlucrării dintre autor, narator şi personaj. Autenticitatea ca formă de antiliteratură, justificată, după **G.**, printr-o scriitură subiectivă de tipul jurnal, memorii, autobiografie, generează o naraţiune indirectă, care prefigurează o direcţie fertilă a prozei româneşti de mai târziu, metaromanul. În *Poetica romanului românesc interbelic* (1998) „o posibilă tipologie" distinge două modele epice coexistente: „modelul narativ obiectivat" şi „modelul narativ experimental", care, spre deosebire de literatura europeană şi în raport cu proza antebelică românească, sunt embleme ale modernităţii. Primul tip e ilustrat de romanul tentat de totalitate prin Liviu Rebreanu, etichetat ca „spirit teluric", a cărui poetică ar rămâne cantonată în relaţia autobiografică (asupra „discursului epic" al lui Rebreanu criticul va reveni într-o monografie din 2001) şi prin proza lui Cezar Petrescu, autor „fascinat de romanul cronică". Hortensia Papadat-Bengescu s-ar afla la „interferenţa a două poetici", dar evoluţia ei o abandonează treptat pe una dintre ele spre a se îndrepta către cealaltă. Al doilea tip, „modelul narativ experimental", este ilustrat de Camil Petrescu, Mircea Eliade, Anton Holban, Mihail Sebastian, M. Blecher, Mihail Sadoveanu, Mateiu I. Caragiale şi Urmuz, primii cinci fiind exponenţi ai autenticităţii (un scurt excurs printre definiţiile termenului marchează capitolul). Lucrarea *Poetica misterului în opera lui Mateiu I. Caragiale* (2003) investighează nu numai poetica prozei, ci şi aspecte privind poezia, memorialistica şi corespondenţa scriitorului. Contestabilă rămâne nu doar plasarea acestuia în paradigma „modelului narativ experimental", ci şi, direct, ca postmodern cu anticipaţie. Textele adunate în volumul *Dimensiuni ale romanului contemporan* (1998) reiau şi adaptează ca atare „prolegomenele" la tipologia romanului modern. Un prim studiu se ocupă de funcţia „soteriologică" a romanului postum al lui Lucian Blaga, *Luntrea lui Caron*, reacţie compensatoare la impunerea noii mitologii fără zei a comunismului. Pentru grija arătată de Catrina Moromete mezinului Niculae, studiul dedicat romanului *Moromeţii* al lui Marin Preda este intitulat, fără alte explicaţii în text, *Un complex al lui Oedip răsturnat*. În succesiunea lui Rebreanu, **G.** argumentează că şi D.R. Popescu ar fi tentat de „romanul total". Introducerea la *Incursiuni în literatura diasporei şi a disidenţei* (1999) se doreşte o fenomenologie a exilului, dar, în afara câtorva recenzii la cărţi privind această problemă, autorul nu oferă şi principiul unificator, astfel încât volumul, care ar fi trebuit să încheie „panorama" critică a literaturii române moderne, rămâne un survol pe deasupra fenomenului. Reeditată în câteva rânduri, *Avatarurile prozei lui Eminescu* (2000) realizează o tipologie prozastică a fantasticului eminescian. Cu excepţia unor volume precum *Poezie şi poetică* (2004), reunind eseuri şi comentarii dedicate mai multor poeţi semnificativi autohtoni, interbelici şi postbelici, sau *Narcis şi oglinda fermecată* (2012), sinteză amplă dedicată ipostazelor jurnalului intim în literatura română, de la Titu Maiorescu la contemporani, celelalte apariţii editoriale ale lui **G.** rămân la domeniul de ilustrare predilectă a autorului: romanul şi romancierii autohtoni – noi monografii despre Liviu Rebreanu, Mircea Eliade, Anton Holban şi M. Blecher. Se regăsesc în ele principalele calităţi şi defecte ale acestui prolific şi abundent glosator în marginea istoriei literaturii: pe de o parte, raza mare de acoperire, accesibilitatea pragmatică, abilităţile de situare, voinţa de construcţie; pe de alta, platitudinea didactic-expozitivă, redundanţa locurilor comune, totul drapat în formulări şi clasificări cu ambiţii teoretic ordonatoare.

SCRIERI: *Fantasticul în proza lui Mircea Eliade*, Baia Mare, 1993; *Eseuri*, Baia Mare, 1996; *Mircea Eliade. Poetica fantasticului şi morfologia romanului existenţial*, Bucureşti, 1997; *Dimensiuni ale romanului contemporan*, Baia Mare, 1998; *Poetica romanului românesc interbelic*, Bucureşti, 1998; *Incursiuni în literatura diasporei şi a disidenţei*, Bucureşti, 1999; *Avatarurile prozei lui Mihai Eminescu*, Bucureşti, 2000; *Coordonate ale imaginarului în opera lui Mircea Eliade*, Cluj-Napoca, 2001; *Liviu Rebreanu. Ipostaze ale discursului epic*, Cluj-Napoca, 2001; *„Noaptea de Sânziene" de Mircea Eliade*, Cluj-Napoca, 2002; *Poetica misterului în opera lui Mateiu I. Caragiale*, Cluj-Napoca, 2003; *Poezie şi poetică*, Bucureşti, 2004; *Măştile lui Proteu. Ipostaze şi configuraţii ale romanului românesc*, Bucureşti, 2005; *Max Blecher şi noua estetică a romanului românesc interbelic*, Cluj-Napoca, 2005; *Fascinaţia ficţiunii. Incursiuni în literatura interbelică şi contemporană*, Bucureşti, 2006; *Anton Holban sau „Transcrierea" biografiei în operă*, Cluj-Napoca, 2006; *Romanul. Aventura spirituală a unei forme literare proteice*, Bucureşti, 2007; *Narcis şi oglinda fermecată. Metamorfozele jurnalului intim în literatura română*, Iaşi, 2012.

Repere bibliografice: Constantin Cubleşan, *Fantasticul la Mircea Eliade*, ALA, 1993, 5; Mircea Popa, *Un analist al romanului: Gh. Glodeanu*, ST, 1999, 3–4; Al. Pintescu, *Gh. Glodeanu între eseu şi sinteză*, „Unu", 1999, 8–12;

Radu Voinescu, *Un studiu despre romanul românesc interbelic*, LCF, 2000, 10; Vulturescu, *Cultură, 101–105*; Petraş, *Panorama, 316–320*; Florin Mihăilescu, *Calitatea de exeget*, VR, 2005, 10–11; Al. Cistelecan, *Tainele după Mateiu*, CLT, 2008, 16. ***E.M.***

GLORIA ROMÂNIEI, publicaţie apărută la Bucureşti, lunar, din aprilie 1921 până în martie 1923 şi din aprilie 1924 până în septembrie 1927, cu subtitlul „Revistă literară ilustrată lunară”, schimbat ulterior în „Revistă literară ilustrată” şi „Revistă lunară ilustrată”. Până în 1923 este condusă de un comitet, director proprietar fiind colonelul I. Marinescu. Redactată într-un stil atrăgător şi beneficiind de o bogată ilustraţie, revista se remarcă, de asemenea, prin câteva colaborări notabile. În primul an în paginile ei au apărut texte de Ioan Slavici şi Al. Macedonski (două rondeluri, 9/1921), iar ulterior în sumar pot fi întâlnite şi alte nume foarte cunoscute: N. Iorga, cu mai multe articole despre călători străini în Ţările Române şi cu câteva poezii (*Un îndemn*, *Eternitate*, *Înapoiere*), Ion Pillat, cu o serie de rafinate poeme în proză reunite sub titlul *Oglinda magică*, Al. O. Teodoreanu, cu povestirea *Spovedania Iancului*. **G.R.** publică şi versuri de factură tradiţională, printre colaboratorii destul de constanţi numărându-se George Gregorian, I. Brătianu-Vaslui, Nestor Ionescu, Nicolae Ţimiraş, N.T. Cristescu, Constantin Muche, D. Karnabatt, Const. A.I. Ghica. Mult mai prezentă este însă proza, a cărei abundenţă constituie chiar una din trăsăturile distinctive ale revistei. Apar aici schiţe, nuvele şi povestiri de o mare diversitate tematică, aparţinând unor autori ca Mihail Lungianu, N. Davidescu, I. Peltz, Al. Cazaban, N. Batzaria, I. C. Vissarion, I. Dragoslav, Nic. I. Butucescu-Constanţa, N. Pora, Petru I. Dobrescu, N. Porsenna, Ion Todericiu. Dacă este firesc ca dramaturgia să nu-şi găsească loc decât cu greu (drama în versuri *Două neamuri* de Pătraşcu-Ştefeşti, publicată fragmentar în mai multe numere succesive), surprinde, în schimb, precaritatea criticii practicate în revistă. Se pot reţine numai câteva articole cu caracter teoretic ale lui Ion Sân-Georgiu (*Tradiţionalism şi modernism*, *Cuvinte despre dramă*, *Un reformator al liricii – Arno Holz*) şi o recenzie a lui I. Peltz la romanul *Purgatoriul* de Corneliu Moldovanu. Numeroase sunt însă traducerile. Se dau în versiune românească poezii de Paul Verlaine, José–Maria de Hérédia, Albert Samain, Heine (lungul poem *Atta Troll*, într-o bună transpunere a lui Ion Negrea), dar preferaţi sunt, şi de astă dată, prozatorii: Guy de Maupassant, Al. Dumas, Émile Zola, Alphonse Daudet, H. C. Andersen, Octave Mirbeau, François Coppée. Alţi colaboratori: Dem. Theodorescu, Ion L. Catina, I.F. Buricescu, V. Russu-Şirianu, Mircea Ștefănescu, Mihail Munteanu, G. Tutoveanu, D. Cuclin, D. Iov, Ioan I. Ciorănescu, Sergiu Manolescu, C. Demetrescu. ***I.M.***

GLUMA, publicaţie apărută la Bucureşti, între 19 mai 1940 şi 17 septembrie 1944, cu subtitlul „Revistă săptămânală de humor”, sub redacţia lui Ion Anestin. De la numărul 104 îşi schimbă subtitlul în „Revistă ilustrată de humor”, acesta, după o scurtă revenire la cel iniţial (numerele 165–178), fiind adoptat definitiv. Prin ilustraţia atractivă, alcătuită din numeroasele desene şi caricaturi semnate de Anestin, ca şi prin varietatea şi calitatea textelor, **G.**, probabil cea mai valoroasă publicaţie umoristică a anilor ’40, reuşeşte să confirme o definiţie dată de Al. O. Teodoreanu umorului. În *Cuvânt înainte* acesta scrie: „Şi, la urma urmei, ce e gluma şi zeflemeaua şi ironia, cu toate ale lor, ce sunt? Nimic alt, iubiţilor, decât limbajul cifrat cu care cei isteţi se înţeleg între ei sub nasul proştilor”. Revista a adunat în jurul ei o seamă de „specialişti” ai genului, care au colaborat permanent cu versuri satirice, schiţe, scenete, parodii, fabule, panseuri, epigrame, anecdote. Multe texte sunt semnate cu pseudonime. Printre cei care au contribuit cu poezii satirice se numără Al. O. Teodoreanu, Mihail Munteanu ş.a. Cu proză scurtă figurează, între alţii, Gh. Brăescu, Gh. Costăchescu, Th. Cazaban, Al. Negrea, Sărmanul Klopştock. Deşi sporadic, pot fi întâlnite, de asemenea, scenete de Tudor Muşatescu. Deloc rare şi destul de felurite sunt, în schimb, traducerile din autori străini, selecţia vădind pricepere şi gust. Se publică proză de A.P. Cehov, E.A. Poe, Mark Twain, Georges Courteline, Massimo Bontempelli, Jerome K. Jerome, Arcadi Avercenko, Alphonse Daudet, Maurice Montegut, Adalbert Alexander Zimm, Fritz Gunten, Alphonse Allais, Ralph Urban, Sacha Guitry, Will Scott, Knut Herrikson, P.G. Wodehouse ş.a. În ultimul an de apariţie, la rubrica „Hazuri şi necazuri actoriceşti”, poetul Ştefan Baciu istoriseşte amintiri şi anecdote din lumea scenei. ***I.M.***

GOANŢĂ, Ştefan (11.III.1933, Nuntaşi, j. Constanţa – 19.X.2010, Liebling, j. Timiș), prozator, dramaturg. Este fiul Elenei Goanță şi al lui Dumitru Goanţă, învăţători. Face școala mai întâi în câteva localităţi din Oltenia, unde familia se mutase, și urmează, între 1951 şi 1960, studii de filologie la Bucureşti, întrerupte de mai multe ori, între timp angajându-se ca muncitor necalificat pe şantier, bibliotecar, muncitor zootehnist, actor ocazional, în Sibiu, Ploieşti și Suceava. Din 1964 este profesor la Şcoala Generală din Cizer (judeţul Sălaj). Între 1965 şi 1968 urmează Institutul Pedagogic din Cluj, secţia limba şi literatura română, după absolvire funcţionând ca director al Casei Creaţiei Populare din judeţul Sălaj, apoi ca director al Casei de Cultură a Sindicatelor din Zalău. După 1989 lucrează în redacţia ziarului „Graiul Sălajului” din Zalău. Debutează cu schița *25 de bani* în revista „Universitatea” a Universităţii din Bucureşti (1956) şi colaborează în continuare la „Luceafărul”, „Viaţa românească”, „Albina”, „Îndrumătorul cultural”, „Cronica”, „Tribuna”, „Steaua”, „Rostirea românească” ş.a. Editorial debutează abia în 1993 cu romanul *Altarul de nisip*.

De factură realist-psihologică, proza lui **G.** înfățișează lumea autohtonă, surprinsă în momente și perioade istorice agitate, cu precădere în deceniul al cincilea al secolului trecut. Monocordă în primele romane, dinamică şi amplă în *Zodia Ţârului* (1998) şi în *Popescu E. Napoleon* (I–III, 1999–2001), viziunea epică se instituie prin intermediul unei voci narative deghizate în protagonist sau în martor al evenimentelor, într-un scenariu discursiv orientat spre reprezentarea unei lumi pe dos și a unor destine marcate de denaturări ideologice grave sau de mistificări cu iz de miraculos. Astfel, în primul roman al lui **G.**, *Altarul de nisip*, figura personajului central, Tovionescu, un fel de „Păcală tragic” (Constantin Zărnescu), devine emblematică pentru categoria arivistului din perioada comunistă, prozatorul alcătuind o panoramă satirică, grotescă a unei societăţi deformatoare. *Patul de zăpadă* (1995), construcţie romanescă alegorică, urmăreşte o comunitate ce se divide, la un moment dat, în cei care suie spre înălţimi („cei de sus”) şi cei rămaşi în vatra veche a localităţii („cei de jos”), „roboţii roşii” multilateral dezvoltaţi. Ansamblul are un pronunţat accent de critică socială şi politică, reluată, într-o variantă mitico-arhetipală, şi în *Vinul de piatră* (1997). În *Zodia Ţârului*, considerat cel mai reuşit roman al lui **G.**, prinde viaţă o umanitate heteromorfă, fluidă şi plină de nerv, articulată de biografia controversată a lui Ţâru, un personaj-simbol, construit din reprezentări ale fabulosului popular și din mirajul unor interpretări ale istoriei în derivă. Trilogia *Popescu E. Napoleon*, un bildungsroman cu caracter autobiografic, se organizează în jurul unei conștiințe care surprinde, prin exercițiul ficțiunii scriitoricești, atmosfera contorsionată a anilor 1945–1950. Volumele de nuvele și proză scurtă *Vinul de piatră*, *Moartea e facultativă* (2003) și *Am fost publicat* (2011) consolidează profilul scriitorului, venind dinspre tradiţia prozei realiste, dar abordând subiectele şi cu instrumentele epicii metaforice. Investigaţia socială este complinită de proiecţii baladeşti, prezentând o lume de deasupra realităţii, iluminată de irizări fantastice. Teatrul lui **G.** reia temele epice, cu precădere aceea a capacității mirajului de a da sens realității (*A fost odată…*, *Eternul Prinț*).

SCRIERI: *Altarul de nisip*, Cluj-Napoca, 1993; *Patul de zăpadă*, Craiova, 1995; *Vinul de piatră*, Cluj-Napoca, 1997; *Zodia Ţârului*, pref. Irina Petraş, Bucureşti, 1998; *Popescu E. Napoleon*, I–III, Cluj-Napoca, 1999–2001; *Teatru*, Cluj-Napoca, 2002; *Moartea e facultativă*, Cluj-Napoca, 2003; *Miorița. Domnul de rouă*, Cluj-Napoca, 2010 (în colaborare cu Irina Goanţă); *Am fost publicat*, Cluj-Napoca, 2011.

Repere bibliografice: C. Stănescu, *Înapoi spre „limba de lemn”*, ALA, 1994, 210; Duliu Marcu [Dumitru Micu], *Timpul şi tipul robotului*, L, 1994, 23–25; Horea Poenar, *„Altarul de nisip”*, ST, 1994, 10–11; Constantin Zărnescu, *„Altarul de nisip” – un roman de excepţie*, TR, 1996, 30; Oana Soare, *O zodie specială*, ALA, 2000, 540; Vlad Sorianu, *Un autor și romanul său memorabil*, ATN, 2002, 10; Petraş, *Cărţile*, *163–165*; C. Stănescu, *Vânătoarea de cărți*, CLT, 2011, 48; *Ștefan Goanță văzut de…*, coordonator Irina Goanță, Timișoara, 2011; Ștefan Dimitriu, *O carte de excepție*, VR, 2012, 5–6. ***Ct.C., I.T.***

GOCI, Aureliu (5.VI.1948, Letca Nouă, j. Giurgiu), critic și istoric literar. Este fiul Elenei Goci (n. Croitoru), țesătoare, și al lui Marin Goci, factor poştal. Învață la Şcoala Generală nr. 141 și la Liceul Teoretic nr. 36 din București, apoi la Facultatea de Limbă și Literatură Română, secția română–italiană, din cadrul Universității din Bucureşti. După absolvire este profesor de română în perimetrul judeţului Ilfov, la Săruleşti (1972), Brăneşti (1973–1974) şi Snagov (1975–1980). Ulterior, până în 1982, va fi muzeograf la Muzeul Literaturii Române, apoi redactor la „Manuscriptum” (1982–1990), „Dimineaţa”,

„Albina", „Glasul naţiunii" (1990–1994), „Armonia" şi „Ţăranul român" (1994–1999), „Economistul" (2002–2007), Editura Academiei Române. Editează publicațiile „România viitoare" (1991–1992), „Călătorie sprâncenată" (1997), „Dunărea albastră" (2002–2003) și înființează în 1994, alături de Gabriela Banu, Editura Curierul Dunării, în care îi vor apărea o seamă de cărți. Debutează cu poezie la poşta redacţiei la „Luceafărul" în 1962. Mai colaborează la „Viața românească", „Amfiteatru", „România literară", „Argeș", „Tomis", „Convorbiri literare", „Familia", „Astra", „Ramuri", „Sud", „Ateneu", „Vatra", „Steaua", „Tribuna" ș.a.

Cartea de debut a lui **G.**, *Trilogia Moldovei şi devenirile arhetipului* (1996), este o aplicaţie eseistică, în genul criticii arhetipale, la trilogia istorică a lui Barbu Delavrancea. *Eminescu la infinit* (1997) încearcă să obţină un portret esenţializat, cvasi-metafizic, din mulţimea de contextualizări critice succesive pe care opera eminesciană le-a provocat. Intenţiile sunt într-o bună măsură subminate de tonul oracular, care cultivă vagul neargumentabil, ori de preţiozităţile ideatice şi stilistice. Respingând ideea de istorie literară, *Geneza şi structura poeziei româneşti în secolul XX* (2001) încearcă, într-o cheie confuză – și tematistă-arhetipală, și istorică –, panoramarea modernismului poetic autohton. În centrul canonic al lucrării stau Tudor Arghezi, G. Bacovia, Lucian Blaga, Ion Barbu şi Nichita Stănescu, echivalaţi simbologic cu elementele fundamentale (Pământul, Apa, Focul, Aerul, Cuvântul). Din acest cuibar sunt derivate „seriile tipologice". *Poeţi români la frontiera mileniilor* (2012), o culegere de recenzii, îl tratează cu asprime pe Mircea Cărtărescu și comprehensiv pe George Tei. Aceleași dezechilibre în judecată apar și în „sintezele" despre proză, în care se oficiază canonizarea câte unui Dinu Săraru. **G.** oferă un exemplu tipic de poligraf atras de scriitorii mari (M. Eminescu, Tudor Arghezi, Marin Preda ș.a.) și aspirând să dea vaste sinteze, fără a promova însă – și aceasta la fiecare pagină – examenele elementare de pertinență, coerență, acuitate sau de originalitate nebufă.

SCRIERI: *Trilogia Moldovei şi devenirile arhetipului*, Bucureşti, 1996; *Eminescu la infinit*, Bucureşti, 1997; *Arghezi între infinituri. Eseu despre religiozitatea omului necredincios*, Bucureşti, 1998; ed. (*Apocalipsa după Arghezi*), Bucureşti, 2009; *Răzbunarea lui Moromete sau Marin Preda şi fericirea de a fi contrazis de istorie*, Bucureşti, 1999; *Originile, înflorirea şi răspândirea „mitului Dracula"*, Victoria (Australia), 2000; *Romane şi romancieri în secolul XX*, Bucureşti, 2000; *Geneza şi structura poeziei româneşti în secolul XX*, Bucureşti, 2001; *Mileniul al III-lea şi „direcţia nouă" în cultura românească*, Bucureşti, 2001; *Dinu Săraru şi reconvertirea romanului în poveste*, Bucureşti, 2002; *„Fenomenul Caragiale" şi reîncarnările virtuale*, Bucureşti, 2002; *Minciunile Adevărului şi (anti)istoria unui (pseudo)plagiat*, Bucureşti, 2002; *Studii şi cercetări literare pentru o nouă identitate a clasicilor*, București, 2004; *Prozatori români la frontiera dintre milenii*, București, 2005; *Poeţi români la frontiera mileniilor*, București, 2012.

Repere bibliografice: Camelia Filip, *„Geneza şi structura poeziei româneşti în secolul XX"*, „Sud", 2002, 2; Cezar Braia-Baraschi, *Vocația exegezelor panoramatice*, „Portal Măiastra", 2008, 4; Florentin Popescu, *Un critic cu vocație*, „Cafeneaua literară", 2009, 38. ***M.I.***

GOGA, Eugen (11.XII.1888, Răşinari, j. Sibiu – 4.VI.1935, Bucureşti), prozator, gazetar. Fiu al Aureliei (n. Bratu) şi al preotului Iosif Goga, într-o familie ai cărei membri aveau predispoziţii poetice sau chiar erau poeţi, Eugen pare să se fi supus şi el unei predestinări; este fratele mai mic al lui Octavian Goga. Şi-a făcut studiile la câteva licee (Sibiu, Blaj, Braşov) şi universităţi (Budapesta, Bucureşti, Zürich, Paris), între 1908 şi 1914 urmând cursuri de drept, sociologie şi economie politică. În această perioadă îşi începe şi activitatea de gazetar, scriind la „Tribuna" şi „Românul" din Arad, la „Luceafărul", „Cosinzeana" ş.a., implicându-se deschis şi energic în lupta românilor ardeleni. Chemat de la Paris în 1914 pentru a intra în redacţia ziarului „Românul", **G.** e surprins de începutul războiului în Transilvania şi mobilizat în armata austro-ungară. Trimis să lupte pe frontul rusesc, este rănit, făcut prizonier şi dus în Siberia, de unde scapă prin intervenţii la cel mai înalt nivel. Ajuns la Bucureşti, militează cu ardoare pentru eliberarea Ardealului. În 1916 pleacă din nou pe front, ca soldat în armata română. Rănit iarăşi, se reface cu greu la Iaşi, unde va continua lupta în paginile ziarului „România". După război se dedică gazetăriei şi politicii (mereu alături de fratele său), fiind director la „Renaşterea română" odată cu mutarea redacţiei de la Sibiu la Bucureşti (1919–1920), apoi, din 1932, în redacţia ziarului „Ţara noastră", condus de O. Goga, fiind ales și deputat. A militat pentru realizarea deplină a unificării românilor, iar mai spre sfârşitul vieţii pentru susţinerea principiilor politice naţionaliste ale fratelui său.

Debutul literar al lui **G.** datează din 1910, când publică o schiță în „Ramuri". În 1916 îi apare la București volumul *Două Siberii*, o proză ce relatează experiența participării forțate la luptele împotriva rușilor, alături de austro-ungari, și a prizonieratului. Scopul principal al scrierii pare să fie de a-i convinge pe românii din Regat de necesitatea intervenției în Transilvania, de a-i familiariza cu ideea alianței cu Rusia. Cartea conține un bogat și interesant material faptic, extras din împrejurări excepționale, prin care **G.** fixează, cu aplicație de scriitor, momente de război și tipuri revelate de condițiile prizonieratului. Romanul *Cartea facerii* (I–II, 1928–1931) ilustrează viziunea autorului în legătură cu efectele războiului asupra conștiinței și realității românești. Sunt urmărite mutații importante – ruperea unor obișnuințe nefaste, solidarizarea, intensificarea sentimentului național –, care pot constitui premisele unei posibile regenerări, ale unui nou început. Pe acest fond are loc evoluția personajului central, un tânăr ofițer crescut în Franța, de la disperarea de a fi condamnat să trăiască în „vizuina românească" la satisfacția de a se simți organic legat de solul natal. Momentul de răscruce al acestei metamorfoze este cel al rănirii în luptă, când sângele scurs în pământul țării îi dă senzația concretă a înrădăcinării. Suferința, efectul subconștient al identității etnice îi schimbă conștiința alienată și aduce eul la matca naturală, la dorința de a se integra și a se dărui compatrioților. Deși protagonist, Andrei Retezeanu este prezent în roman doar prin câteva introspecții și monologuri. Pasiv, el se supune împrejurărilor și nu reușește să reprezinte decât propria biografie, chiar și pe aceea insuficient. Faptele (foarte puține), opiniile sale nu îi conferă o valoare de simbol sau de promotor al unei renașteri naționale, reală sau visată. Lumea care apare în carte dă o imagine superficială și limitată a societății și problematicii românești din epocă. *Cartea facerii* a fost judecată prin prisma personalității și biografiei autorului, a intențiilor sale declarate, fiindu-i atribuite semnificații pe care analiza textului nu le confirmă. Talentul de povestitor, exprimarea fluentă, o anumită febrilitate a stilului, relativul interes pe care îl prezintă unele personaje și situații duc totuși la o lectură plăcută. Mai puțin reușite sunt descrierile poetice, secvențele de analiză psihologică și alocuțiunile personajelor, prea lungi, nefirești, așa cum lipsite de semnificație apar unele episoade narative care cu greu s-ar putea alinia ideii de „facere" a unei lumi noi.

SCRIERI: *Două Siberii*, București, 1916; ed. îngr. și pref. I.D. Bălan, București, 1997; *Cartea facerii*, I–II, București, 1928–1931; ed. îngr. și pref. I.D. Bălan, București, 1984.

Repere bibliografice: Constantin Noica, Al. Sahia, [*Interviuri cu Eugen Goga*], RRI, II, partea I, *74–83*; Perpessicius, *Opere*, IV, *341–344*, V, *61–66*, XII, *378–388*; Constantinescu, *Scrieri*, III, *73–76*; Al. A. Philippide, *„Cartea facerii"*, ALA, 1931, 543; N. Constantinescu, *Cu d. Eugen Goga despre el și despre alții*, RP, 1931, 3995; Șerban Cioculescu, *„Cartea facerii"*, ADV, 1931, 14570; Const. D. Ionescu, *„Cartea facerii"*, G, 1931, 9; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *833*, *Ist. lit.* (1982), *917*; Antonescu, *Scriitori*, *46–55*; Gheorghe Suciu, *O revelație romanescă*, LCF, 1984, 18; Mircea Popa, *Cărțile Unirii*, LCF, 1988, 46; *Dicț. scriit. rom.*, II, *413–414*. ***C.T.***

GOGA, Mircea (23.IV.1948, Bistrița), poet, traducător. Este fiul Emiliei Goga (n. Ilie-Covaciu), funcționară, și al ziaristului Ioan Goga (nepot al poetului Octavian Goga). A urmat la Cluj liceul și Facultatea de Filologie, secția română–franceză, a Universității „Babeș-Bolyai" (1966–1971), unde funcționează apoi în calitate de cadru didactic, parcurgând toate treptele până la gradul de profesor. Își ia doctoratul în filologie (1981) cu o teză pe care o va publica în 1989, cu titlul *Lexicul și structura stilului în poezia lui Octavian Goga*. În intervalul 1999–2010 predă și în Franța, la Sorbona. Debutează în 1969 la revista „Echinox", iar în volum în 1977 cu placheta *Alb pelerin*. Mai colaborează la „Steaua", „Studia Universitatis «Babeș–Bolyai»", „Tribuna", „Apostrof", „România literară", „Poesis" ș.a.

Paralel cu activitatea didactică și științifică – studii și articole de lingvistică publicate în reviste din țară și de peste hotare, manuale de limba română pentru studenții străini, dicționare și gramatici ale limbii române, lucrări de prezentare a culturii și civilizației românești –, **G.** continuă să scrie versuri. Poet al discreției sufletești, sobru și elegant în expresie, autorul se află într-o continuă căutare a purității și a liniștii spirituale. În *Alb pelerin* „poetul timid al lirei tandre" cântă în manieră vag simbolistă trecerea domoală a vieții. Cel de-al doilea volum, *Efebul din lumină* (1979), cuprinde o lirică meditativă, elegiacă, organizată după un principiu muzical, poetul încercând să devină un

glas firesc „precum pământul/ care rosteşte frunzei". Cu *Limuzina de ceaţă* (1982) se intră într-o altă etapă: o poezie discursivă, nu totdeauna convingătoare, îşi face obiect din contradicţiile vieţii de toate zilele, din latura perisabilă a existenţei. Tonul crispat imprimă comunicării o gravitate sumbră. *Soclul de umbră* (1986) conturează un profil liric clasicizant, ale cărui caracteristici sunt discreţia, melancolia, eleganţa, pudoarea, voinţa de claritate. Mai multe cărți de poezie, dar și de literatură pentru copii, i-au fost traduse, în anii 2000, în franceză, engleză, germană, maghiară, majoritatea editate la Cluj-Napoca. La rândul lui, **G.** a transpus în românește, singur sau în colaborare cu Yvonne Goga, din Jean Rounaud (romane), Georges Perec, Henri și Madelaine Vermorel ș.a., precum și poezii de Anna de Noailles sau corespondența primită de Octavian Goga între 1919 și 1938. De altfel, de biografia dramatică a lui Octavian Goga, ca și de ambianța familială și de epocă, se va ocupa în câteva lucrări, între care una amplă, *Octavian Goga. Geografie intimă* (I–IV, 2001–2003), organizată pe volume într-o anume succesiune: *Rășinari, Crăciunelul de Sus, Mesianismul lui Octavian Goga. Ciucea, Castelanele de la Ciucea: Veturia Goga și Eugenia Luca* și *Golgota (Octavian Goga între apologeți și detractori)*.

SCRIERI: *Alb pelerin*, Bucureşti, 1977; *Efebul din lumină*, Cluj-Napoca, 1979; *Limuzina de ceaţă*, Cluj-Napoca, 1982; *Urgenţa de a trăi*, Iaşi, 1985; *Soclul de umbră*, Cluj-Napoca, 1986; *Poeme*, Bucureşti, 1987; *Lexicul şi structura stilului în poezia lui Octavian Goga*, Bucureşti, 1989; *Poezii*, Cluj-Napoca, 1992; *Originalitatea spiritualității românești*, Cluj-Napoca, 1994; *Concert pentru vioară și singurătate*, Cluj-Napoca, 1998; *Cultura și civilizația poporului român*, Cluj-Napoca, 1999; *Précis de littérature roumaine*, Paris–Cluj-Napoca, 2000; *La Roumanie et les Roumains*, Cluj-Napoca, 2000; *Octavian Goga. Geografie intimă*, I–IV, Cluj-Napoca, 2001–2003; *I-am cunoscut*, Cluj-Napoca, 2004; *La Roumanie – culture et civilisation*, Paris, 2007; *Les Roumains – énigme et miracle*, Cluj-Napoca, 2007; *Veturia Goga – „privighetoarea lui Hitler"*, București, 2007; *9 histoires de Noël*, Paris, 2008; *Lily*, Cluj-Napoca, 2009.

Repere bibliografice: Taşcu, *Poezia*, *121–125*; Adrian Popescu, [*Mircea Goga*], ST, 1978, 1; „Tribuna Ardealului", 1992, 48; Aurel Sasu, *„Efebul din lumină"*, „Făclia", 1980, 10314; Horia Bădescu, *Accesul la expresivitate*, TR, 1983, 20; Adrian Marino, *Intertextualitatea*, TR, 1986, 27; Poantă, *Dicţ. poeţi*, *91–92*; Tanco, *Dicţ. lit. Bistriţa*, *173–174*. ***M.Pp.***

GOGA, Octavian (20.III.1881, Răşinari, j. Sibiu – 6.V.1938, Ciucea, j. Cluj), poet, dramaturg, gazetar.

Era fiul Aureliei Goga (n. Bratu) și al lui Iosif Goga. Poetul provenea, dinspre mamă, dintr-o familie ce dăduse mulți preoți. Bunicul, preotul Ion Bratu, era prieten cu Timotei Cipariu (cunoscut în timpul școlarității la Blaj), pe care după Revoluția de la 1848 îl ajută să ajungă „dincolo", în Muntenia, trecându-l în spate râul Olt. „Ce-ar fi, clarissime – i-ar fi spus glumind „cărăușul" – să-ți dau drumul la fund, că țiparilor le place în apă?!". Tot popa Bratu îl va ajuta pe Eminescu, cunoscut de asemenea la Blaj, să deslușească în 1868 potecile muntoase care să-l ducă spre Țara Românească. Mama, învățătoare, publicase versuri în „Familia". Tatăl, provenind dintr-o familie de români macedoneni stabilită la Crăciunelu de Sus prin veacul al XVIII-lea, a fost tot învățător, devenind apoi preot în Rășinari. Și el a fost tentat de scris, colaborând în anii 1878–1879, la „Telegraful român" de la Sibiu. Părinții, căsătoriți la începutul lui 1880, vor avea cinci copii, primul fiind poetul, urmat de Victor (mort la un an), Victoria (prototipul „dăscăliței" din poemul omonim), Claudia (și ea va scrie versuri) și Eugen, și el scriitor, cu vocația publicisticii și a prozei scurte. **G.** urmează clasele primare la școala din Rășinari, unde îl are învățător pe Moise Frățilă, un militant al cauzei naționale, închis și inițial condamnat la moarte, el fiind probabil prototipul „dascălului" din poemul de mai târziu cu același nume. În 1890, la absolvirea școlii primare, viitorul poet e clasat al treilea dintr-un număr de 21 de elevi. În același an este înscris la liceul unguresc din Sibiu. Intrând în conflict cu profesorul de istorie Tompa Arpad, în clasa a șaptea este eliminat din liceu. Ultima clasă o face la liceul românesc din Brașov, la care se mută împreună cu colegul său Ioan Lupaș. Termină liceul în 1899, iar în vara lui 1900 își trece bacalaureatul. Între timp debutează ca poet în numărul din 12 decembrie 1897 al

revistei „Tribuna” din Sibiu, unde îi apare poemul *Atunci și acum*. De-a lungul vieții va mai fi prezent în „Familia”, „Revista ilustrată”, „Luceafărul” (în a cărui conducere se va afla între 1906 și 1909), „Țara noastră” (pe care el o înființează în 1907, la Sibiu, o vreme conducând-o), „Viața românească” ș.a. Încă elev fiind, mai publică versuri și în „Tribuna literară”, semnând Octav sau Tavi. În 1900 se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Budapesta, pe care o sfârșește în 1904, când primește „*absolutorium*”-ul. Din inițiativa studenților români, între care se afla și el, la 1 iulie 1902 apare la Budapesta „Luceafărul”, „revista literară a tinerimii academice”, care va însemna pentru tânărul poet publicația afirmării sale. Publică aici piese centrale din viitorul prim volum, între care, în februarie 1904, poemul *Oltul*, semnat Nic. Otavă, a cărui citire provoacă entuziasmul lui I.L. Caragiale. Cu un stipendiu pentru doi ani venit din partea societății Transilvania, va pleca pentru continuarea studiilor prin doctorat la Universitatea din Berlin. Aici asistă la cursurile lui Ulrich Wilamowitz-Möllendorf, istoric al Antichității și filolog, ginere al lui Theodor Mommsen. Murindu-i tatăl, **G.** revine la Sibiu, unde în vara lui 1905 este ales secretar al Astrei, apoi, în 1906, secretar literar, funcție pe care o va deține până în 1914. Debutează editorial în 1905, cu volumul *Poezii*. Una dintre cele mai omogene tematic, stilistic și valoric cărți românești de poezie, și totodată capodopera editorială a lui **G.**, culegerea este rapid „selectată” de epocă, deopotrivă de critică, de elite și de publicul larg, iar în 1906 Titu Maiorescu o propune pentru Premiul „Năsturel-Herescu” al Academiei Române. Vor urma volumele de versuri *Ne cheamă pământul* (1909), *Din umbra zidurilor* (1913), *Cântece fără țară* (1916) și *Din larg*, apărut postum (1939). Paralel cu poetul se impune publicistul, care debutează editorial în 1908 cu *O seamă de cuvinte*. Viitoarele articole, preponderent politice și cu o mare încărcătură polemică, vor fi adunate în volumele *Însemnările unui trecător. Crâmpeie din zbuciumările de la noi* (1911), *Strigăte în pustiu. Cuvinte din Ardeal într-o țară neutrală* (1915), *Mustul care fierbe* (1927), *Precursori* (1930), iar în 1942, postum, îi va apărea volumul *Discursuri*. În 1914 i se joacă, în premieră, la Teatrul Național din București, piesa *Domnul notar*, ilustrând și latura dramaturgică a creației sale, care va fi confirmată – chiar dacă la un nivel valoric mai scăzut – de drama *Meșterul Manole*, reprezentată tot la Teatrul Național în 1927–1929. Activitatea din ce în ce mai intensă pe teren național îi atrage repetate arestări și condamnări din partea autorităților maghiare. În 1912, închis la Seghedin, este vizitat de Caragiale. Întâlnirea și discuția de aici cu dramaturgul le va relata cu talent de evocator în articolul-necrolog *A murit Caragiale*... În 1913 face parte din delegația Partidului Național Român care duce tratative cu guvernul maghiar pentru drepturile românilor ardeleni. În 1914 vine în România și se stabilește la București, dar urmărirea sa de către autoritățile maghiare nu ia sfârșit. După puțină vreme de la trecerea în Vechiul Regat, este ales în comitetul de conducere al Ligii Culturale pentru Unitatea Tuturor Românilor, iar în februarie 1915, înființându-se asociația Legiunea Ardeleană, este ales președintele ei. În octombrie același an editează ziarul „Ardealul”. Publicistica sa politică din acest timp, ca și poezia din *Cântece fără țară*, e vertebrată de atitudinea revoltat-ostilă față de politica de neutralitate a guvernanților României. După intrarea țării în război, se înrolează voluntar, iar la începutul lui 1917 este chemat de generalul Constantin Prezan la Biroul de Propagandă al Armatei Române, unde va aduce o contribuție majoră la editarea ziarului „România”, la care printre colaboratori, alături de nume mari (Barbu Delavrancea, Mihail Sadoveanu ș.a.), se va număra și fratele său Eugen. În iunie 1918, după semnarea Păcii de la București–Buftea, figurând printre indezirabili, pleacă în Rusia, însoțit de Sever Bocu. Deghizat (își lasă barbă, își pune ochelari cehovieni, se îmbracă rusește), este dat de camaradul său drept unul dintre reprezentanții marxismului în România. Ajunge la Petrograd unde, găsind în Legația României, acum pustie, o hârtie cu antet și o ștampilă, își confecționează acte de liberă trecere. Trece în Finlanda, apoi în Suedia și în Norvegia, și după multe peripeții, ajunge la Londra, apoi merge la Paris, unde, alături de alți români, desfășoară o activitate de propagandă în favoarea țării sale, iar când, la sfârșitul lui august, ia ființă Consiliul Național al Unității Române, condus de Take Ionescu, este ales vicepreședinte. După ce la 1 decembrie Transilvania se unește cu țara, este ales în Consiliul Dirigent al provinciei. După Marea Unire, în 1919, este numit ministru la Instrucțiune și Culte, în guvernul condus de Al. Vaida-Voevod. Concomitent, vin onorurile culturale. Tot în 1919 devine membru

activ al Academiei Române (discursul de recepție – un elogiu adus lui George Coșbuc – va fi rostit în 1923), după ce în 1914 fusese ales membru corespondent, iar în 1924 primește Premiul Național pentru Poezie, atunci înființat. La împlinirea vârstei de cincizeci de ani, este sărbătorit de marile instituții culturale ale țării, un an mai târziu Universitatea din Cluj îi decernează titlul *doctor honoris causa*, municipalitatea îl proclamă cetățean de onoare al orașului și-i dăruiește un teren pentru construirea unei locuințe, iar Ministerul Instrucțiunii îl numește profesor la universitatea clujeană. Pe teren politic, plecând din Partidul Național Român, se înscrie în Partidul Poporului, înființat și condus de generalul Alexandru Averescu. Când acesta ajunge la guvernare, este numit ministru al Cultelor și Artelor (iunie 1920 – decembrie 1921), în 1926 primind portofoliul Internelor, tot într-un guvern format de partidul lui Averescu, al cărui vicepreședinte este ales, în 1928. Exclus în 1932 din Partidul Poporului pentru „un act de răzvrătire", peste o lună fondează Partidul Național Agrar. Trei ani mai târziu acesta se va uni cu Liga Apărării Național Creștine, condusă de A.C. Cuza. Rezultatul fuziunii va fi Partidul Național Creștin. Toate aceste etape sunt semnul unei radicalizări naționaliste ce va merge crescând. Temele ideologiei de extremă dreapta vor face obiectul unor discursuri rostite de **G.** în Adunarea Deputaților (*România a românilor* și *Afirmarea ideii național-creștine*). În decembrie 1937 se formează guvernul cunoscut sub numele Goga–Cuza, deși partidul care îl susținea nu obținuse decât aproape zece procente la alegerile recente. Noul guvern, în care poetul e prim-ministru, are însă o viață scurtă, căci în 10 februarie 1938, regele Carol II îl înlătură, instaurând un regim al monarhiei autoritare. Extenuat, decepționat, bolnav, se retrage la castelul său de la Ciucea. Cardiac cronic, suferind și o congestie cerebrală urmată de o bronhopneumonie, se stinge în scurt timp. ***N.M.***

Ceea ce se vede întâi, și azi, în poezia lui **G.** este nota „vaticinară, vrednică de vechii profeți", de care vorbește E. Lovinescu, amestecul ingenios de rugăciune și mânie. În jurul acestui profetism în care pătrund și câteva accente moderne, poetul construiește o veritabilă mitologie lirică. El nu se cântă pe sine, el este cântărețul unui neam urgisit, în poemele lui răsună „jalea unei lumi" și gem, ca mai târziu în *Testamentul* lui Tudor Arghezi,

„robiile de veacuri", „umiliții-n umbră", cei loviți de nenoroc. Cuvintele-cheie, cuvintele care se repetă în acest prohod din care ies scântei de mânie sunt „jale", „fire", „pribegie", „dor", „vaier", „dureri", iar verbul cu cea mai mare pregnanță este „a picura". Jalea picură lin din suflet, liniștea picură, tot lin, din văzduh, dorul picură și el în inima omului lovit de soartă și mângâiat de doine etc. Poemul este o rugă care acumulează, într-o retorică impecabilă, aceste suferințe înfricoșate și înfricoșătoare. O rugă, întâi, către Dumnezeu, o rugă, apoi, către plugari, către codru, către Ștefan cel Mare, iar în ea poetul își încearcă tăria iubirii și a urii într-o curioasă împletire. Poemul liminar din volumul *Poezii*, intitulat *Rugăciune*, dă modelul acestui oximoron reluat, dezvoltat, nuanțat, aproape în toată lirica lui **G.** Este o acumulare de taine, doruri și suferințe vechi, un plâns general, exploziv. Modelul liric propriu-zis este Eminescu. Se regăsesc muzica versului său și aceeași jale metafizică care vine de departe, în timp, și acoperă tot universul. **G.** aduce nuanța durerii cutremurătoare, a

durerii înfricoșate și, prin aceste jeluiri repetate, el dă poemului o notă oraculară. Primele trei strofe din *Rugăciune* pregătesc acest cântec profetic. Rătăcitor prin neguri și prăpăstii, zbuciumat de ispite, poetul cere de la Dumnezeu povață înțeleaptă și inițiere în „legea farmecelor firii". El este exponentul unei grele pătimiri colective: „Alungă patimile mele,/ Pe veci strigarea lor o frânge,/ Și de durerea altor inimi/ Învață-mă pe mine-a plânge./ Nu rostul meu, de-a pururi pradă/ Ursitei maștere și rele,/ Ci jalea unei lumi, părinte,/ Să plângă-n lacrimile mele.// Dă-mi tot amarul, toată truda/ Atâtor doruri fără leacuri,/ Dă-mi viforul în care urlă/ Și gem robiile de veacuri. [...] Încheagă-și glasul de aramă:/ Cântarea pătimirii noastre". Această cântare gravă, acompaniată de fulgere și de glasuri de aramă, ca într-un cor antic, inventează o mitologie, cu eroii, fantasmele și peisajele ei, având ca punct de reper satul din „înstrăinatul Ardeal". Un sat mitic, cu câmpuri mănoase, codri de brad și ape jeluitoare. Un paradis devastat de „o ursită mașteră". Cei care îl locuiesc (*Plugarii*) sunt urziți „din lacrimi și sudoare", ei cunosc glasul frunzelor din codru și comunică tainic cu firea. Sunt sfințiți „cu roua suferinții" și Dumnezeu le trimite, de sus, un semn de mângâiere. Poezia se întrupează din această jale profundă și misterioasă, anunțând o izbăvire răzbunătoare: „A mea e lacrima ce-n tremur/ Prin sita genelor se frânge,/ Al meu e cântul ce-n pustie/ Neputincioasa jale-și plânge./ Ci-n pacea obidirii voastre,/ Ca-ntr-un întins adânc de mare,/ Trăiește-nfricoșatul vifor/ Al vremilor răzbunătoare". Poemul *Noi* este tipic pentru această reverie tristă și mânioasă. Satul lui **G.** devine o țară imaginară în care viețuitoarele și lumea sunt alcătuite din măreție și durere. Un paradis care se răsfrânge într-un râu de jale, un tărâm mirific prin care se plimbă umbrele unei suferințe de origine necunoscută. „La noi sunt codri verzi de brad/ Și câmpuri de mătasă;/ La noi atâția fluturi sunt,/ Și-atâta jale-n casă,/ Privighetori din alte țări/ Vin doina să ne-asculte;/ La noi sunt cântece și flori/ Și lacrimi multe, multe.../ [...]/ Avem un vis neîmplinit,/ Copil al suferinții,/ De jalea lui ne-au răposat/ Și moșii, și părinții.../ Din vremi uitate, de demult,/ Gemând de grele patimi,/ Deșertăciunea unui vis/ Noi o stropim cu lacrimi...". Această poezie este construită cu ajutorul unei retorici a contrastului. Sunt două rânduri de noțiuni, fantasme, reverii: mai întâi „câmpurile de mătasă", „codrii verzi de brad", „fluturii sfioși", „soarele maiestos", „cerul înduioșat", „hora domoală", „Murășul" și „tustrele Crișuri", privighetori care vin din alte țări să asculte doina, apoi, în alt plan de percepție: „jalea" din casă, „lacrimi multe, multe", nevestele care plâng, cântecele care plâng și ele, roua ce se depune pe trandafiri și care nu-i, în fapt, decât lacrimile acestor „copii ai suferinței". O retorică veche, folosită și de Eminescu și, în genere, folosită de cei care tratează „temele tribului", cum le zice Albert Béguin. Originalitatea lui **G.** constă, între altele, în a asocia această retorică întârziat și ceremonios romantică (o retorică a măreției și a vagului) cu o muzică gravă de bocet și de a construi o veritabilă reverie a lacrimilor. Plâng oamenii, plâng izvoarele, plânge cerul, pământul geme de patimi grele, universul întreg varsă lacrimi în acest rai devastat, pângărit. Retorica de aici este repetată în mai toate poemele cu această temă. *Oltul*, altă piesă de rezistență în mitologia jalei și a înstrăinării, aduce alte valuri de miracole naturale și de visuri sfărâmate. Imaginile stau, față în față, ca două armate vrăjmașe și, la urmă, murmură același bocet. Lucian Blaga a inventat, în ultimele lui cicluri poetice, o țară de brume și codri crepusculari străbătută de „râul jaleș". Acest râu metafizic care adună miracolele unei naturi fabuloase este anticipat de *Oltul* lui **G.** Apele lui ascund simbolurile suferinței colective. Aici „fierbe tăinuita jale" a nației oprimate, se împletesc curcubeie de lacrimi, la „mărețul grumaz de unde" vin să se închine și să-și îngâne cântecele lor triste „fetele-fecioare", „păstorii cu gluga albă", nevestele harnice și mâhnite. E prima pagină (expozitivă) a poemului. O pagină în care se îngrămădesc imaginile suferinței prezente. A doua se deschide spre trecut și glorifică, prin același procedeu, vitejia din „vremi mai mari la suflet". O ploaie de metafore-eroice, metafore-mit cade peste acest tărâm de legi sfărâmate și miracole înlănțuite (oștiri cu coifuri de aramă, roibi cu aur pe căpestre, feciorii mândrei Cosânzene etc.). După paranteza evocativ-eroică, poemul revine la starea actuală din această țară imaginară și ceea ce urmează se poate bănui: alte acorduri din același bocet înfricoșător. Oltul este martorul și, totodată, simbolul căderii și înălțării neamului plămădit din doine și lacrimi. Ruga poetului capătă din nou accente biblice: „Slăvite fărmituri a vremii,/ De mult v-am îngropat văleatul.../ Neputincios pari și tu astăzi –/ Te-a-ncins cu

Octavian Goga, Caton Theodorian și Ilarie Chendi

lanțuri împăratul./ Ca unda ta strivită, gemem/ Și noi, tovarășii tăi buni,/ Dar de ne-om prăpădi cu toții,/ Tu, Oltule, să ne răzbuni!". Un punct de referință pentru aceste versuri în care plânsul se amestecă cu blestemul poate fi *Rugăciunea unui dac*, poemul eminescian care-i plăcea și lui Emil Cioran. Deosebirea este că **G.** nu cere distrugerea neamului său pentru ca, odată cu el, să piară și răul care-l stăpânește, cere doar convertirea suferinței în revoltă și retragerea mândră din calea răului fatal. Numai câteva note din finalul poemului („Să piară glia care poartă/ Înstrăinatul nost' tezaur;/ Țărâna timpurilor noastre/ S-o scurmi unde ne-ngropară" etc.) trimit mai direct, prin asprimea și caracterul lor apocaliptic, la blestemul eminescian. **G.** preconizează un sacrificiu cu mult mai mare: ieșirea voluntară din paradisul umilit, fuga biblică în altă țară. Soluție extremă, soluție imposibilă, mai rea decât neantul. Poemele acestea vizionare alternează cu altele (*Casa noastră*, *Dascălul*, *Dăscălița*, *Apostolul*, *Bătrâni*, *Dorința* ș.a.) în care tema predilectă este înstrăinarea de sat, pribegia, ruinarea satului mitic. Este, cum s-ar spune, o temă individuală. Crainicul „pătimirii noastre" își privește, în față, propriul destin și începe să vorbească la persoana întâi singular. Schimbarea este numai la suprafața poemului, în realitate **G.** amestecă tot timpul cele două planuri. În jalea poetului pribeag răzbate, în continuare, jalea lumii țărănești. El creează o mitologie a satului ardelean cu apostolii, magii, lăutarii, preoții, dascălii și dăscălițele sale, toți firi cucernice, povățuitoare, simboluri ale unei lumi crepusculare. Unele poeme au fost puse pe muzică și au avut și, în parte, au și azi, răspândire în lumea satului și în cercurile intelectualilor de extracție rurală. Plac și altora prin nota sentimentală și muzica lor melancolizantă, chiar dacă, liric vorbind, retorica poemelor pare obosită. În epocă efectul lor a fost mare și au devenit modele pentru ceea ce se cheamă poezia sămănătoristă. Adevărul este că, dincolo de cea ce le reproșează adversarii țărănismului în literatură (o viziune simplificatoare a satului, o poezie elementară, „leneșă", fără idei, lipsită de mister și, în cele din urmă, de complexitate lirică), aceste versuri tărăgănate trăiesc, liric, dincolo de scenariul lor sămănătorist, prin sugestia mai generală de stingere, de moarte lentă a

unei lumi vechi, de o miraculoasă patriarhalitate. Nu este o moarte cosmică, cum e la Eminescu, ci o agonie progresivă a lucrurilor, o îmbătrânire și, prin aceasta, o degradare ireversibilă a firii. Se ruinează casa părintească, putrezește stejarul, mor cântecele și se pregătesc să dispară în neant semnele rămase de la generațiile anterioare. O boală subtilă intră în lucruri, o pânză de jale se așterne peste tot sub puterea unui blestem cu origini, cum s-a observat, necunoscute. Oricât de simple ar fi versurile ce urmează și oricât de veche, previzibilă este retorica lor sentimentală, ele produc și acum emoție pentru că înfrăgezesc, melancolizează spiritul nostru, bântuit de fantasmele sfârșitului: „Trei pruni frățini, ce stau să moară/ Își tremur' creasta lor bolnavă,/ Un vânt le-a spânzurat de vârfuri/ Un pumn de fire de otavă./ Cucuta crește prin ogradă,/ Și polomida-i leagă snopii.../ – Ce s-a ales din casa asta,/ Vecine Neculai al popii!... [...] Cu valul vremilor ce curg/ Atâtea cântece s-au dus,/ Și valul vremilor ce curg/ Atâtea cântece-a răpus.../ Eu vă sărut, păreți străbuni,/ Pe varul alb, scobit de ploaie...". Această lume părăsită, logodită cu durerea, are încă apostolii și titlurile ei de noblețe. Bătrânul preot al satului, de pildă, care, îmbrăcat cu pieptărelul de lână și sprijinit în toiag, spune seara la portiță, „jalnica poveste" a vremurilor uitate. El poartă în mâini un ban de la împăratul și prevestește o vreme „ce va să vie" (*Apostolul*). Alt personaj emblematic este dascălul, cel care deslușește înțelesul cărților vechi de cult ascunse sub grindă. El reprezintă „duhul altei lumi" (ca bătrânul mag din poemele lui Eminescu) și este mesagerul unei morale colective pe cale de a se pierde: „sfințenia cântării preacurate" (*Dascălul*). O păstrătoare a tradiției și un oracol înțelept și blând este și dăscălița, o „dreaptă muceniță" care vorbește cu glas de sfială și jale. **G.** are deja un mic scenariu epic pe care îl mută de la un poem la altul: o prezentare, întâi, a personajului-simbol, un tablou al satului care așteaptă cu înfrigurare un semn de schimbare și, în fine, sugestia unei naturi complice. Atmosferă de taină bisericească, fum de ceremonie religioasă desfășurată într-o bisericuță de lemn: „Sfios, amurgul toamnei mohorâte/ Își mișcă-ncet podoaba lui bolnavă,/ Ca din cădelniți fumul de tămâie,/ Prelung se zbate frunza din dumbravă./ Tu stai în prag, și din frăgar o frunză/ La sânul tău s-a coborât să moară,/ Iar vântul spune crengilor plecate/ Povestea ta, frumoasă domnișoară...". Apare în acest cadru mistic și un „tânăr crai coborâtor/ Din legea românească" (*Dorința*), mântuitor al Ardealului înstrăinat. El cunoaște rosturile firii și știe povestea acestui neam împărătesc. O temă veche în cultura noastră. **G.** o dezvoltă în stilul lui profetic, asociind nota vizionară cu ideea deșertăciunii lumii. O combinație neobișnuită. Poemul devine în acest caz un cântec de îngropare, „un cântec de pierzanie" (o formulă pe care a preluat-o, în 1938, Mihai Beniuc), un prohod care își adună jalea și o revarsă, ca un potop, peste lume. „Craiul tânăr, craiul mândru" apare și în alt poem, dedicat lui Ștefan cel Mare; la fel se repetă, într-o oarecare uniformitate stilistică, tema părăsirii, pribegiei, a destrămării legilor firii. Capodopera acestui lirism, cu vizibile implicații politice, este poemul *Clăcașii*, reprodus și banalizat de manualele școlare. Poemul este însă puternic și, în genul lui, rezistă contestației venite din partea spiritelor iritate de retorica lui psalmică, desfășurată pe o pânză imensă de imagini. Tabloul în care se târăște, amenințător și sumbru, „poporul mut de umbre", „neputincioasa ceată de-ngropare" este emoționant, de o măreție biblică: „Erau clăcașii: oștenii fără nume/ Ce duc războiul mare-al tuturora,/ Ei ce se sting în neguri și uitare/ Și cad și mor de cruda-mpovărare/ A tuturor durerilor din lume...". În mijlocul acestei dezolări cosmice se află pruncul înfășurat în scutece sărace, ca un nou Mesia, cel care va fi izbăvitorul și judecătorul neîndurător de mâine. **G.** pune în realizarea tabloului toată tehnica lui poetică: formule memorabile, metafore-mit frumos împodobite, repetiții întăritoare etc. Zice: „biserica nădăjduirii noastre", „străjerii/ Amarului, și-ai morții, și-ai durerii", „tainice altare" în care se adăpostește cuvântul sfânt, convoacă universul, vulturul din zare, „arșița din slavă", „doina din dumbravă" și toate farmecele firii pentru a celebra pe acest „nou întrupatul suflet de Mesia" român. Este modul poetului de a pune un reazim (sau un martor) concret noțiunilor vagi: „izvorul nădejdilor mele de mai bine", „stejarul nădejdilor multe", „torsul galben al razelor de lună" sau „argintatul tors al lunii pline". Acest mod ceremonios de a construi metafora pare azi învechit și, în parte, chiar și este. Rămâne patosul suferinței, muzica de orgă a versurilor, senzația de lavă gâlgâitoare care se revarsă implacabil. **G.** a devenit expert în astfel de combinații și construiește un număr de poeme care, luate împreună, dau acel sentiment inefabil de jale metafizică, de care vorbea G. Călinescu:

	VIAȚA	OPERA
1881	**martie 20** Se naşte la Răşinari Octavian Goga, primul dintre cei cinci copii ai Aureliei (n. Bratu) şi al lui Iosif Goga, preot.	
1890–1900	După ce învățase primele cinci clase în Răşinari, urmează liceul la Sibiu şi la Braşov.	
1897		**decembrie** Debutează cu poezia *Atunci şi acum* în revista „Tribuna” din Sibiu.
1897–1904		Colaborează cu poezii la „Tribuna”, „Tribuna literară”, „Familia”, „Revista ilustrată”, „Luceafărul” – publicație înființată la Budapesta în 1902 la inițiativa sa, a lui A. Ciura şi a lui O.C. Tăslăuanu, din 1906 apărând la Sibiu (poetul este aici redactor, apoi director până în 1909, cu o scurtă revenire în 1912). În „Luceafărul” va tipări poemele *Oltul*, *Dăscălița*, *Plugarii*, *Lăutarul*, *Dascălul*, *Clăcaşii* ş.a.
1900–1904	Urmează Facultatea de Litere şi Filosofie a Universității din Budapesta. Dintre scriitorii maghiari, va manifesta afinitate față de Ady Endre şi Madách Imre.	
1904–1906	Beneficiar al unei burse oferite de societatea Transilvania, îşi continuă studiile la Universitatea din Berlin (în domeniul istoriei) cu intenția de a-şi da aici doctoratul. Obiectivul rămâne neatins, dar poetul profită de contactul cu mediile culturale şi artistice central-europene.	
1905	Este ales secretar II al societății Astra din Sibiu. **decembrie 24** Moare tatăl său.	Apare la Budapesta, în editura revistei „Luceafărul”, volumul *Poezii* (pe copertă este imprimat anul 1906). Cartea va fi distinsă cu Premiul „Năsturel–Herescu” al Academiei Române, în urma raportului elogios semnat de Titu Maiorescu.
1906	Este numit secretar literar al Astrei, în locul lui Corneliu Diaconovici (funcție din care va demisiona în 1914). Se căsătoreşte cu Hortensia Cosma, fiica lui Partenie Cosma, directorul Băncii Albina din Sibiu, personaj de vază în societatea ardeleană.	
1907		**ianuarie 1** Înființează la Sibiu revista „Țara noastră”, subintitulată „Foaie poporală potrivită trebuințelor țărănimii”, pe care o conduce un timp. Textele publicate aici sunt preponderent de factură patriotică şi filorurală. Scrie şi la „Viața românească”.

1907		Răscoalele țărăneşti îi inspiră poezii precum *Cain* şi *O țară ştiu*.
1908		Publică volumul *O seamă de cuvinte*, o selecție din publicistica susținută în „Țara noastră".
1909	Îl întâlneşte pe istoricul britanic R.W. Seton-Watson, cu care va împărtăşi idei politice şi culturale.	Iese de sub tipar volumul de poezii *Ne cheamă pământul*.
1910	**ianuarie** Este arestat la Budapesta de autoritățile austro-ungare sub acuzația că ar fi încercat să plece din țară, pentru a se sustrage proceselor de presă în care era implicat; ulterior este transferat în detenție la Cluj, apoi este eliberat pe cauțiune, executând în total opt zile de prizonierat. Arestarea poetului a provocat reacții în lumea politică şi culturală a momentului, de la regele Carol I până la scritori ca I.L. Caragiale.	
1911		Apare volumul *Însemnările unui trecător. Crâmpeie din zbuciumările de la noi*, „un mănunchi" din articolele publicate în special în „Țara noastră" şi în „Tribuna".
1912	**februarie–martie** Urmare a procesului pentru delicte de presă deschis anterior, este întemnițat la Seghedin, după ce refuzase grațierea, posibilă datorită faptului că tradusese din autori maghiari. În închisoare primeşte vizita lui I.L. Caragiale – împrejurare evocată de poet în articolul *A murit Caragiale...*. Ady Endre publică într-un cotidian budapestan textul de solidarizare *Robia lui Goga*.	În temnița de la Seghedin scrie poeziile *Eu ştiu un basm* şi *Poetul*, apărute în acelaşi an în „Luceafărul".
1913	Face parte din delegația Partidului Național Român care duce tratative cu guvernul ungar cu privire la drepturile românilor din Transilvania. Călătoreşte prin Europa şi prin nordul Africii.	Publică *Din umbra zidurilor*, o nouă carte de poezii.
1914	În primăvară trece munții în România, alegând să rămână la Bucureşti în perioada de neutralitate a țării. Raporturile cu autoritățile austro-ungare vor fi în continuare ostile: după reprezentarea piesei *Domnul notar*, fusese învinuit de agitație şi condamnat iarăşi la închisoare, absența sa din Ardeal în perioada războiului echivalând în acel context cu dezertarea.	**februarie 14** Are loc pe scena Teatrului Național din Bucureşti premiera dramei *Domnul notar*, piesa fiind editată şi în volum.

1914	**mai 29** Este ales membru corespondent al Academiei Române. Demisionează din Comitetul Executiv al Partidului Național Român din Transilvania şi se pronunță în favoarea unității politice a poporului român.	
1914–1916	Este membru în Liga Culturală pentru Unitatea a Tuturor Românilor devenită Liga pentru Unitatea Politică a Tuturor Românilor (preşedinte: Vasile Lucaciu, vicepreşedinte: B. Delavrancea, secretar general: Nicolae Iorga) şi desfăşoară o activitate intensă pentru intrarea României în război alături de Antantă. Versurile şi publicistica de acum spun „povestea fără strălucire a României neutrale”.	
1915	Sub conducerea sa, este înființată la Bucureşti Legiunea Ardeleană, organizație care în octombrie va scoate ziarul „Ardealul”. Se găseşte şi printre fruntaşii Federației Unioniste (condusă de Nicolae Filipescu), creată tot atunci în Capitală cu scopul de a susține unirea politică a Transilvaniei cu România.	I se editează volumul de publicistică *Strigăte în pustiu. Cuvinte din Ardeal într-o țară neutrală.*
1916	Imediat după intrarea României în război, se înrolează voluntar în armata română, împreună cu fratele său Eugen Goga. Unitatea la care a fost repartizat n-a fost trimisă însă în Ardeal, ci pe frontul de sud, la Turtucaia, unde fratele său va fi rănit. Poetul este martor al dezastrului de acolo. Întors la Bucureşti, scrie la „Gazeta ostaşilor”. **noiembrie–decembrie** După ocuparea Bucureştiului de către trupele germane, se refugiază la Iaşi.	Apare volumul de versuri *Cântece fără țară.* La Iaşi ține un jurnal – *Fărămituri dintr-o prăbuşire.*
1917	În refugiu la Iaşi, participă la formarea unui Comitet Național al Românilor Emigrați din Austro-Ungaria, care lansează o declarație de război împotriva Imperiului Austro-Ungar. Este mobilizat de generalul Constantin Prezan la Biroul de Propagandă al Armatei şi deține un rol important în redacția ziarului „România”, organ „de front” editat la Iaşi de Marele Cartier General al Armatei Române.	
1918	După semnarea Păcii de la Bucureşti–Buftea, pleacă spre Paris. Pentru a nu fi arestat de austrieci, fusese nevoit să aleagă un traseu ocolitor, prin Rusia, Finlanda, Suedia, Norvegia, Scoția şi Anglia.	

Ca membru şi apoi vicepreşedinte al Consiliului Național al Unității Române (preşedinte: Take Ionescu), activează la Paris în favoarea intereselor României şi pentru unirea Transilvaniei cu patria-mamă.
decembrie 2 Este numit membru în Consiliul Dirigent constituit după Marea Adunare Națională de la Alba Iulia care, cu o zi în urmă, proclamase unirea Transilvaniei cu România.

1919 **iunie 4** Este ales membru activ al Academiei Române.
Văduva poetului maghiar Ady Endre îi oferă spre vânzare domeniul de la Ciucea. După restaurare, acesta va deveni reşedința poetului.

1919–1921 Deține portofoliul Instrucțiunii şi Cultelor în guvernul Alexandru Vaida-Voevod (decembrie 1919–martie 1920).
Pleacă din Partidul Național Român şi se înscrie în Partidul Poporului, condus de Alexandru Averescu, în a cărui guvernare va avea, între iunie 1920 şi decembrie 1921, funcția de ministru al Cultelor şi Artelor.
Divorțează de Hortensia Goga; se va căsători cu Veturia Triteanu (născută Mureşan), interpretă de operă.

1923 Se numără printre fondatorii Societății Autorilor Dramatici Români, înființată la Bucureşti.
În câteva articole îşi manifestă simpatia față de Ion Moța şi Corneliu Zelea Codreanu, „studenții” anchetați în cazuri de omor şi ulterior achitați.
mai 30 Rosteşte un memorabil discurs de recepție la Academia Română, dedicat predecesorului său, George Coşbuc, editat în broşură tot acum.
Îi apare broşura *Ideea națională*.

1924 Este distins cu Premiul Național pentru Poezie.
La Editura Cultura Națională din Bucureşti i se tipăreşte volumul *Poezii*, o antologie reunind versurile din cărțile anterioare.

1926–1927 Deține portofoliul Ministerului de Interne în guvernul Averescu (martie 1926–iunie 1927).

1927 La Teatrul Național din Bucureşti este reprezentată piesa *Meşterul Manole* (va fi publicată în anul următor).
Un nou volum apărut acum, *Mustul care fierbe*, reuneşte articole publicate în „Țara noastră”, majoritatea marcate de atitudini naționaliste radicale.

1928 Este ales vicepreşedinte al Partidului Poporului.

1929	Devine vicepreședinte al Academiei Române.	
1930	Se află printre adversarii Regenței, adepți ai aducerii lui Carol al II-lea pe tron.	Ies de sub tipar cartea de evocări intitulată *Precursori* şi volumul *...Aceeaşi luptă: Budapesta–Bucureşti*, cuprinzând articole şi cuvântări.
1931	Cu prilejul împlinirii vârstei de cincizeci de ani este sărbătorit de instituțiile culturale şi politice ale țării.	Redactează un *Jurnal politic*, unde portretizează personalități ale epocii, de la Carol al II-lea la Nicolae Titulescu, Alexandru Averescu, I.G. Duca, patriarhul Miron Cristea ş.a.
1932	**februarie 16** Facultatea de Filosofie şi Litere a Universității din Cluj îi decernează titlul *doctor honoris causa*, iar municipalitatea clujeană îl declară cetățean de onoare. **aprilie** Exclus din Partidul Poporului, își întemeiază propria formațiune politică, Partidul Național Agrar, care se manifestă în direcția scăderii rolului partidelor politice şi a sporirii prerogativelor regale în conducerea statului, militând totodată pentru favorizarea „elementului etnic românesc”.	
1934		Îi apare traducerea în versuri a poemului dramatic *Tragedia omului* de Madách Imre, din care începuse să publice încă din 1903 în „Luceafărul”.
1934–1937	Este deputat în Cameră, unde promovează vederi de factură radical-naționalistă (unele publicate şi în broşuri: *România a românilor*, *Ideea național-creştină*, *Afirmarea ideii național-creştine*).	
1935	**iulie** Partidul Național Agrar fuzionează cu Liga Apărării Național-Creştine, condusă de A.C. Cuza. Noua formațiune se va numi Partidul Național Creştin şi se va situa la extrema dreaptă a eşichierului politic.	
1937	**decembrie 28** După demisia guvernului liberal al lui Gheorghe Tătărăscu, deşi lider al unui partid care obținuse mai puțin de 10% din voturi la alegerile organizate cu puțin timp înainte, poetul este însărcinat de regele Carol al II-lea să formeze noul cabinet, cunoscut şi sub denumirea guvernarea Goga–Cuza. În scurta perioadă în care a deținut funcția de prim-ministru şi-a legat numele de promovarea unor politici radical-naționaliste, cu apetență pentru dictatură, antiparlamentarism şi antisemitism.	
1938	**februarie 10** Prin decizia regelui Carol al II-lea, guvernul pe care îl conduce este înlăturat, lăsând cale liberă regimului autoritar al monarhului.	

Petrece o scurtă perioadă la Viena pentru refacerea sănătății.
mai 7 Octavian Goga moare la reşedința sa de la Ciucea, în urma unei congestii cerebrale. Este înhumat cu funeralii naționale la cimitirul Bellu din Bucureşti şi – după câteva luni – reînhumat în cripta castelului de la Ciucea.

1939

La Fundația Regală pentru Literatură şi Artă i se editează volumul *Din larg*, cuprinzând poeme postume.

amurgul „cade-nlăcrămat", vântul plânge, frăgarul din ogradă plânge și el, mor visele și, într-o atmosferă de apocalips, „își curmă înțelesul întreagă vraja firii" (*Despărțire*). Pe un fundal de pustiire cosmică se ridică o rugăciune aspră în care durerea acumulată se transformă într-o furtună devastatoare: „Eu port în mine noaptea, și-n bezna ei adâncă/ Mi-e sufletul un vultur înlănțuit de-o stâncă;/ Ar vrea adâncul bolții cu zboru-i să-ntretaie,/ Prin câmpuri de lumină, prin drumuri de văpaie,/ Să-și scalde ochii tulburi în râuri largi de stele.../ Dar aspra țintuire a lanțurilor grele/ Cu praful sur al pietrii îi înfrățește rostul.../ Zadarnic vrea să-și cate în ceruri adăpostul:/ Cu glas nebun el urlă, și blestemă, și țipă,/ Și sânge cald stropește trudita lui aripă,/ Și veșnic o să lupte, în patima-i păgână,/ Cu bulgării de piatră, cu lumea de țărână...". Al doilea volum (*Ne cheamă pământul*) nu schimbă nici stilul, nici temele poeziei. Pribegia, sentimentul inadaptării celui plecat din sat ca să învețe carte, sentimentul vinovăției, bocetul colectiv, duhul altor vremi, miturile lumii țărănești, în fine, apostolii satului înstrăinat continuă să-l neliniștească pe poet. Tema orașului ca atare apare acum, dar ea va fi dezvoltată și individualizată liric mai bine în cărțile următoare (cu precădere în volumul *Din umbra zidurilor*). Deocamdată poetul inadaptat în orașul „cu huietul fără popasuri" primește semne prevestitoare. Un bătrân țăran îi intră în casă și în vorba lui domoală plânge „atâtea jalnice-nțelesuri". E jalea satului părăsit. Poetul poartă acum o prăpastie în suflet și se simte fără rădăcini: „Biet călător, în lumea asta, tu nu mai ești al nimănui!". Un subiect și o mitologie lirică pe care poezia sămănătoristă le-a epuizat. **G.** duce mai departe seria acestor „plânsuri", cum le zice el, și unele sunt foarte reușite, chiar dacă el repetă subiecte deja tratate. Apare, acum, o nuanță nouă în acest bocet pătimaș: sentimentul culpei față de cei părăsiți. Conștiința îl mustră și „duhul răzvrătirii negre" a intrat până și în pâinea pe care o mănâncă zilnic (*Graiul pânii*). Coardele se rup și cântarea se frânge: „Ați împletit atâta jale/ În doina voastră care plânge,/ Doar holdele cu spice grele/ Răsar din lacrămi și din sânge,/ Dureri ați zăvorât sub glie,/ Și patimi nemblânzite încă,/ Eu le-nțeleg și mă-nfioară/ Cum fierb în matca lor adâncă". Revine în poemele din ce în ce mai mult dominate de ideea înstrăinării unei lumi drepte imaginea poetului blestemat să-și asume destinul celor fără nume (al țăranilor părăsiți). Uneori (*O rază*) versurile înfrâng monotonia unei retorici bine strunite și, chiar dacă ideile se repetă, un accent nou, o fantasmă inedită, în fine, o nouă logodire a vorbelor însuflețesc acest inepuizabil mecanism liric: „Eu sunt supusul firii înțelepte,/ Închinător la glie și la soare;/ M-au învățat poruncile ei drepte,/ Îndemnul lor cuvântul meu îl spune./ Sunt cântărețul celor fără nume,/ Un strigăt smuls de-a vremilor vâltoare/ Din viforul durerilor din lume./ Mult tăinuita firii îndrumare/ M-a plămădit din ură și iubire,/ Mi-a dat durerea lumii moștenire,/Amarul ei să-l ocrotesc pe strune." Surprinde în poezia lui **G.** absența aproape totală a erosului. Puținele trimiteri în această direcție (*Rapsodie*) sunt înghițite repede de cealaltă retorică, mult mai puternică, a datoriei sacre față de cei fără de nume. Prin „valul firii fără de repaus" poetul continuă să treacă fascinat de visul lui de jertfă și răzbunare. Preferă, de aceea, să asculte „vaietul" ce se aude de sub glie decât să primească șoaptele iubirii. O opțiune pe care, în genere, „poetul pătimirii noastre" a respectat -o. Același lucru se poate spune și despre sentimentul religios. Deși poemele sunt pline de biserici, strane, odăjdii, preoți înțelepți, bucoavne, candele etc., un poet religios, în adevăratul sens al termenului, **G.** nu pare a fi.

Mistica lui se topește în poemele vizionare și, în genere, în reveria suferinței colective. Într-un loc (*Mama*) este invocat Cristos pe cruce, prilej pentru poet de a reveni la eterna lui problemă: „rostul nepătrunsei firi”. Orașul este văzut de **G.** ca un Babilon înfricoșător, în care toate visurile mor sugrumate. Parisul este o cetate năprasnică prin care poetul cu satu-n gând își plimbă umila sfială. Noaptea el se visează la el în sat (*Paris*), ziua deplânge forfota imposibilă. Pe străzi umblă nestingherit păcatul, durerile amuțesc și drumețul străin, venit de departe, se strecoară sfios și speriat prin cetatea putredă, în timp ce turnurile catedralei Notre Dame blestemă Gomora modernă: „Parisu-și urlă vasta nehodină/ Și fără somn se zbate vinovatul.../ E noapte-n jur, de-a lungul și de-a latul,/ De vin, de glume și de-amoruri plină.// Durerile și-au amuțit oftatul,/ Mor visurile sugrumate-n tină,/ Scăldat în râs, în aur și-n lumină,/ Pe uliți trece hohotind păcatul...// Drumeț străin din țări îndepărtate,/ Eu mă strecor prin putreda cetate/ Când după nori mijește aurora...// Prin boltituri de arcuri triumfale,/ Văd turnurile vechei catedrale,/ Ca două brațe blestemând Gomora...”. Nu-i o poezie memorabilă. Ea a făcut însă carieră în lirica neoromantică rurală, ostilă orașului corupător. În jurul acestei idei s-a creat o întreagă mitologie, minoră sub raport estetic, jeluitoare și de cele mai multe ori falsă. **G.** a deschis sau, poate, a încurajat prin talentul lui excepțional acest tardiv romantism țărănesc, justificat ideologic de Nicolae Iorga. E. Lovinescu i s-a opus și, în timp, poziția lui estetică a câștigat. Ceea ce nu înseamnă că tema dezrădăcinării, tema morții satului tradițional și chiar tema ostilității spiritului rural față de civilizația urbană nu pot fi asumate de poezia autentică. Dovadă că există mari poeți (Serghei Esenin, Lucian Blaga, Tudor Arghezi, Francis Jammes ș.a.) care nu le-au ocolit. Și apoi temele citate există, poezia nu are de ce să le excludă, pentru că, se știe, poezia nu este a obiectului reflectat în poem, ci a celui care observă, reflectează, fantazează în jurul obiectului ce-i stă în față. În cazul poeziei rurale, cu excepțiile ce se cunosc (între care cea mai importantă este chiar poezia lui **G.**), ea este estetic neglijabilă, chiar primejdioasă prin lipsa ei de talent. Mai primejdioasă este însă ideologia din spatele ei: aceea, de pildă, care exclude orașul ca sursă de inspirație pentru literatura română pe motiv că orașul este străin de specificul național. Încă o dată E. Lovinescu și alți critici

Octavian Goga, prim-ministru, împreună cu patriarhul Miron Cristea

din epocă au avut destule argumente pentru a se opune acestei teze reducționiste. Tot atât de reducționistă, absurdă și infertilă estetic ca și teza (ideologia) care vrea să excludă mitologia lumii rurale ca sursă germinativă din literatura modernă. Revenind la **G.**: el poartă, pretutindeni, fantasma satului românesc și nu i se poate reproșa acest fapt. Singurul reproș, îndreptățit, poate fi de ordin estetic. Alteori reprezentările sale lirice sunt mai bune. Intră într-un muzeu și, acolo, are revelația zădărniciei omenești și a morții universale. Este o temă predilect eminesciană. **G.** folosește același stil vizionar și același decor de sfârșit de lume: „De undeva, de dincolo de moarte,/ Eu simt un duh întunecat cum vine,/ Cum își desface aripile negre,/ Cu zbor încet din haos se desprinde,/ Și toate pier pe câte-n drum s-abate/ Și le-a atins răsufletu-i de gheață.../ Mor florile și zâmbetele mor,/ Se frânge visul, dragostea apune,/ Se sting zdrobite clocotele urii,/

S-aștern în praf și dumnezei și îngeri,/ Trosnesc și cad arcadele măiestre,/ C-un geamăt lung se surpă Partenonul,/ Iar duhul său purcede mai departe,/ Și râsul lui se plimbă pe ruine...”. Cu precizarea că, în final, autorul poemelor care alcătuiesc *Din umbra zidurilor* declamă triumful vieții. Vrea o îngropare generală, o sacrificare a moaștelor „jalnice și sfinte” pentru ca, deasupra lor, să crească iarba. Ar putea fi un îndemn serios sau ar fi vorba, în versurile ce urmează, de râsul filosoficesc, de ironia amară a romanticilor: „Veniți, veniți să facem îngropare!/ Drumeți de-acum ai vremii stătătoare,/ Veniți o groapă nouă să săpăm!/ Să le-așezăm în tristă înfrățire/ Aceste moaște jalnice și sfinte,/ Deasupra lor să crească iarba verde,/ Să-și cânte viața imnul ei de slavă,/ Iar din amarul plâns al veșniciei/ Să prindem vraja clipei trecătoare...”. **G.** încearcă, din când în când, să iasă din proiectul lui liric și să intimizeze, dacă se poate spune astfel, poemul. Să scrie, cu alte cuvinte, și despre sine, nu numai despre cei pe care îi reprezintă. Nu prea reușește. Începe să noteze, de pildă, ceva despre singurătatea spiritului și singurătatea destinului său și, după câteva propoziții, se observă că poezia se duce din nou spre tema prioritară. Glasul devine invariabil profetic. De vină ar fi și mecanismul retoricii lirice care, odată perfecționat, începe să funcționeze, automat, în toate împrejurările. Meditația asupra solitudinii devine fatal o meditație nu prea profundă despre pribegia sufletului și vâltorile de-afară: „Singurătate, tainică grădină,/ Cu freamăt lin, cu dulce adăpost,/ Pribeagul suflet fără de hodină/ De-atâta vreme-n țara ta n-a fost...// M-au alungat vâltorile pe-afară/ Și-n goana lor eu n-am avut răgaz/ Să văd cum noaptea-n giulgiu-i mă-nfășoară/ Și-mi scrie moartea umbre pe obraz...// Din vremi uitate mintea azi coboară/ Și-ți cer umil acuma, când te-ascult:/ Ori râsul meu curat de-odinioară –,/ Ori lacrimile mele de demult...”. Poemele publicate în *Cântece fără țară* nu aduc înnoiri nici tematice, nici stilistice, în lirismul lui **G.** Tot ceea ce a avut de spus, el a spus în primele două cărți, dacă nu chiar în prima. Nu-i un poet care evoluează, ci un poet care acumulează, iar lirismul lui se amplifică. **G.** încearcă în câteva rânduri să schimbe subiectele de reflecție (să scrie, de pildă, despre poezia mării și a „depărtatului”) și eșuează. Sau, dacă nu eșuează, nu face decât să-și caute alt decor pentru tema lui esențială. Asta ar putea da senzație de monotonie, de lipsă de imaginație. Există de multe ori, mai ales în ultimele poeme, și această impresie. Satisfacția vine atunci când, reluând o fantasmă, poetul îi găsește o mai bună traducere lirică. Poemul *Fără țară* din 1916 cade pe un sol prielnic (durerea și fervoarea Transilvaniei, speranța unirii) și sună bine, ca o rugăciune cu voce tare într-o biserică părăsită: „Eu sunt un om fără de țară,/ Un strop de foc purtat de vânt,/ Un rob răzleț scăpat din fiară,/ Cel mai sărac de pe pământ./ Eu sunt un mag de legea nouă,/ Un biet nebun, orbit de-o stea,/ Ce-am rătăcit să v-aduc vouă/ Poveștile din țara mea.//[...]Sunt solul dragostei și-al urii,/ Un visător de biruinți,/ Ce port blesteme-n cerul gurii,/ Drept moștenire din părinți”. Versurile sunt memorabile, în ele intră și o notă de disperare metafizică. **G.** continuă să-și înfășoare versurile în marame de jale și speranță. O jale care trece dincolo de lucruri și dă o impresie de sfârșit de lume. O speranță, un vis de împlinire și răzbunare care capătă, ori de câte ori poetul atinge această coardă a violoncelului său liric, o rezonanță remarcabilă. Cititorul sfârșește prin a accepta și această nouă variantă cu sentimentul că ascultă, într-o interpretare nouă, o veche bucată muzicală. S-a pus de mai multe ori problema dacă poezia lui **G.** stă sau nu departe, prin substanța și stilul ei, de simbolismul care, în aceeași epocă, se afirmă puternic în literatura română. G. Călinescu remarcă un număr de motive comune, cum ar fi anxietatea, convoaiele mortuare, florile bolnave, ca și sentimentul, răspândit printre moderni, de „om fără de țară”, de pribegie, solitudine cosmică. Unele se regăsesc, într-adevăr, în poemele lui **G.**, altele nu. Sau, mai corect, dacă se află, ele au altă încărcătură lirică și altă destinație. Nostalgia de migrațiune, de pildă, nu are nici o conotație simbolistă în versurile lui **G.** Poetul călătorește cu o umbră în suflet, însoțit de jalea lui care are, aici, o cauzalitate precisă. De altminteri, se pare că poetului nu-i place să călătorească. Migrația lui este o dezrădăcinare dureroasă și, când se află într-un mare oraș european, îl prinde dorul de întoarcere. Câteva acorduri simboliste se află, în mod cert, în alte versuri. Iată, de pildă, tăcerea care se prăbușește peste oraș și disperarea pomilor care își ridică brațele spre cer: „Părăsiți rămân în urmă,/ Și cu trupul gol castanii./ În tăcerea care cade/ Brațele-și întind spre cer.// Liniștea se-ntoarce iarăși/ De pe câmpuri în alee,/ De departe-abia se-ngână/ Lenea dulce-a unui vals...” sau trecerea convoiului mortuar (motiv

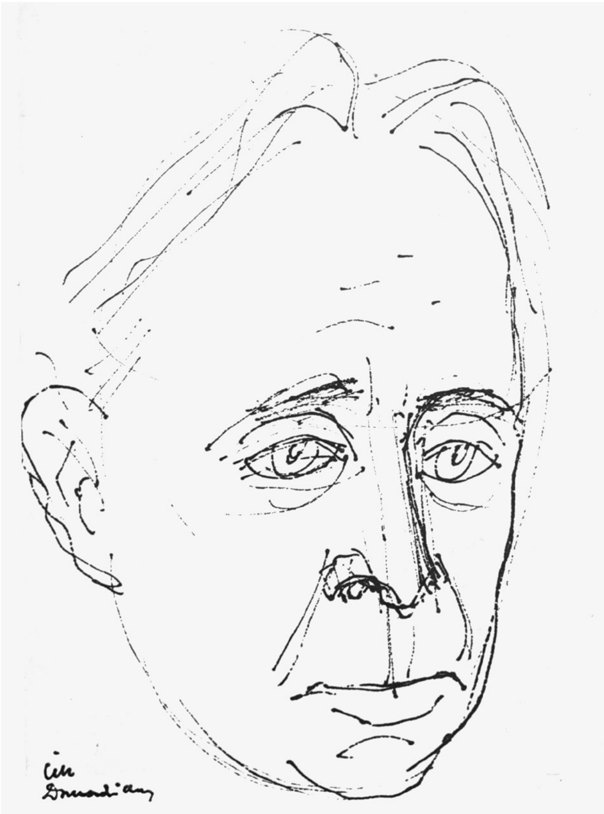
tipic bacovian): „Trecea azi pe la colț de stradă,/ Cu pasul cadențat și rar,/ Cântând a morții serenadă,/ Trecea convoiul mortuar" ori „posomorâtele urne", „țintirimele cu umbre taciturne", harfele spânzurate, umbrele amurgului de vară care „miroase toate-a moarte și-a otravă", sentimentul de golire a cerului, de solitudine cosmică, retragerea cetei de îngeri și prăbușirea unui mit: „Rănit văzduhul tremura-n răsfrângeri,/ Se duc din el popoarele de îngeri,/ Și-n mintea mea un basm frumos se frânge!", în fine, senzația de pustiu interior, de gol ce se lărgește, de abandon: „Eu când mă uit în mine-arare,/ Sărmanul suflet mă-nspăimântă,/ O casă goală mi se pare,/ O casă care nu cuvântă..." sau sentimentul de disperare metafizică din aceste versuri în muzica și melancolia cărora se întâlnesc Eminescu și simboliștii decadenți: „Acuma când, în noapte, la tine gându-mi port,/ Mi-e sufletul o casă din care-ai dus un mort./ Tot mai plutește încă fiorul stinsei vieți,/ Sunt urme de răsuflet ce-s scrise pe păreți.../ Dar e atâta umbră în golul ce-a rămas/ Și-atâta întunerec se lasă ceas cu ceas,/ Că, dornic să se spargă pustiul mut și sec,/ Aș vrea să-mi nărui casa – s-o nărui și să plec...". Un poem publicat postum este dedicat tristeții inefabile (*Tristia*), altul vorbește de mortul frumos din suflet și de florile crescute pe ruine (*Breve sogno*), iar un sonet datat 1921 (*Apus*) reia, în mod mai direct, câteva din stările, pozele specifice imaginarului simbolist. Pacea vesperală, de exemplu, apoi parcul, crucea sepulcrală, tristețea aleilor goale și muzica tăcerii. „Duminecă. Nu-i nimeni pe alee,/ Și-n împietrita pace vesperală,/ Străvechiul parc îmi pare-o catedrală,/ Altarul ei, un strat de orhidee.// Muiat în blânda florilor sfială,/ Jos, soarele s-a mai oprit să steie,/ Cele din urmă roșii curcubeie/ Se frâng pe-o albă cruce sepulcrală." De la tristețea duminicală din poemele lui Bacovia, **G.** ajunge la spleenul lui Baudelaire, la nevroză, la bețiile și la nopțile otrăvite. *Cetind pe Baudelaire* este un comentariu liric (s-ar putea zice un poem de substituție) în marginea poemelor din *Florile răului*. Poetul profetic contemplă, acum, alt fel de neliniște și primește alt fel de cuminecătură: „Mai recetesc o pagină bolnavă/ Din spleen-ul tău/ încarcerat în rime,/ În noaptea asta plină de otravă,/ Când nu mai râd, căci nu mă vede nime...// Simt sufletul învins cum ți se frânge,/ Un Crist cu pieptul zdrențuit de suliți,/ Pare-că văd cum ai stropit cu sânge,/ Pe unde-ai fost, noroiul de pe uliți...// Cum, stând așa, cu coatele pe masă,/ Urâtu-ncinge fruntea mea de ceară, / Iar noaptea grea asupra mea îl lasă:/ O lespede pe-o pace funerară...". **G.** introduce și motivul muzical în poem (*Ascultând „Messias" de Händel*), zidurile sure, cavoul, „vedenia burgheză", pe scurt, urâtul și vagul simbolist în acordurile unui vals de Strauss: „Par un cavou arcadele boltite/ Subt ziduri sure, reci, indiferente,/ Când dintr -un colț răsună-n vagi accente/ Un vals de Strauss cu note gâlgâite...". Astfel de deschideri nu schimbă prea mult substanța lirismului, **G.** rămâne, până la urmă, ceea ce a apucat să fie și ceea ce talentul lui, excepțional, i-a îngăduit să fie: un poet potrivit, sosit în momentul potrivit și la locul potrivit. Spiritul românesc și imaginarul colectiv românesc aveau nevoie, în primele două decenii ale veacului al XX-lea, de „o voce a tribului" care să exprime nu numai idealurile naționale, dar și o suferință care nu mai avea răbdare. **G.** și-a asumat această misie și a devenit, cu adevărat, un glas al nației sale. A fost, probabil, după Eminescu, poetul cel mai citit în epocă. Sunt mărturii că la 1905, 1913, la 1916, poemele lui erau devorate pur și simplu. G. Călinescu nu ezita să-l numească poet național. Acest enorm succes a deschis, dar se pare că a și închis orizonturile poeziei lui **G.** După debutul fulminant din 1905, el a continuat să dea ceea ce cititorii, deja pregătiți afectiv și estetic, așteptau de la el. N-a simțit, de aceea, nevoia să-și înnoiască temele și să-și schimbe tonalitatea lirică. Astăzi poezia lui **G.** vine dintr-o tradiție a lirismului vizionar (Andrei Mureșanu, Eminescu) și creează la trândul ei un model. Lirica socială de după el îl imită în multe privințe. Făgădăul lui devine *Mărul de lângă drum* al lui Beniuc. Jalea lui **G.** trece prin umbrele metafizice ale lui Blaga și se transformă într-un râu misterios care curge spre mumele originare. În cadrele acestui lirism profetic **G.** însoțește elegia cu blestemul, tristețile inefabile ale doinei cu accentele pedepsitoare din *Rugăciunea unui dac*. Este o ciudată durere de sfârșit de lume în aceste poeme muzicale, impecabil articulate retoric, o euforie a jalei care se constituie, în cele din urmă, într-o veritabilă reverie a bocetului și a șoaptei. Ea se convertește, pe nesimțite, într-o extraordinară reverie a resurecției și a izbăvirii.

Poetul a făcut și multă publicistică politică și culturală în „Tribuna" din Sibiu, în „Luceafărul", la „Românul" din Arad și la „Țara noastră", în „Viața românească", apoi în „Epoca", „Adevărul" etc. Strânse în volume (*O seamă de cuvinte*, *Strigăte în*

pustiu, *Mustul care fierbe*, *Precursori* ș.a.), articolele sale au avut ecou în epocă. Stilul este polemic (chiar agresiv polemic când este vorba de idealul național) și, când observă semne de „trădare" (cazul Ioan Slavici), nu mai ține seama de nici o convenție amicală, literară, **G.** dă drumul furiei. Este, se vede limpede, o fire hotărâtă și mesianismul său (atât de înalt liric și cu metafore biblice în poeme) se adaptează aici stilului jurnalistului „de front": aproape deloc figurat, merge direct la temă și, în agitația lui, sugerează mereu responsabilitățile (îndatoririle) morale ale scriitorului exponent al nației sale. Nația română este reprezentată, la 1907, evident, de țărani. Despre ei scrie, cu precădere, tânărul poet. Despre ei și despre problema ardeleană. „În literatura actuală și în artă peste tot – spune el în „Viața românească" (1907) – concepția apuseană de astăzi se manifestă în simpatia artiștilor pentru masele populare, pentru țărănime. Cu aceeași putere se manifestă tot mai mult aceste principii deopotrivă în viața de stat, cât și în artă și în literatură [...]. Creațiunea artistului nu mai e menită ca odinioară să fie o frumoasă jucărie, ci trebuie să robească inimi, să înfierbânte, să sfarme, să aducă o pietricică în clădirea unei lumi care va fi nouă în interpretarea datoriilor omenești." Publicistica lui **G.** vine în tradiția lui Eminescu și, în ceea ce privește problema națională (dominantă în epocă de tema Transilvaniei), el se întâlnește, în viziunea lui politică și morală, cu Nicolae Iorga. Face în articole elogiul preotului și al țăranului, factori esențiali ai existenței și ai culturii rurale. Slujitorii bisericii sunt „povățuitorii culturali ai poporului de la sate" – scrie el – într-un text din 1911, iar țăranul român are, în credință, o busolă morală: „Țăranul nostru are un puternic fond de credință. În cursul veacurilor acest plugar năpăstuit, frate cu pământul, și-a făurit cu închipuirea lui fecundă din cetaniile cărților bisericești și din îndrumările vieții lui de primitiv, supus naturii milostive, un crez al lui, care-i călăuzește gândurile și-i dă un echilibru moral". Neoromantism rural la început de modernitate românească, poporanism, conservatorism țărănesc? **G.** nu operează cu prea multe teorii, el are o credință, un ideal major și, când Slavici, neînfricatul gazetar de la „Tribuna", fostul tovarăș al lui Eminescu, în fine, scriitorul care-i fermecase tinerețea prin nuvelele lui, dă semne de „moderațiune" în convingerile sale naționale și începe să propage, prin articole, opinii „federaliste", poetul explodează de indignare și, într-un articol, anunță decesul moral al scriitorului: „Avem, deci, îngropare acum. Cerniți-vă sufletele de jale, cereți iertare lui Dumnezeu și vărsați o lacrimă curată pe-un mormânt proaspăt. A murit un om: Meșterul Ioan Slavici, părintele nostru literar nu mai este. Plângeți-l, căci merită. El a plâns doar atât de frumos durerile noastre. Să-l bocim cu toții și să chemați și pe popa Tanda din Sărăceni, pe Budulea Taichii și pe credinciosul Scormon să plângă și ei. În această adunare tristă, lăsați-mă să viu și eu, un modest discipol al marelui meșter și cu sufletul plin de durere, cu lacrimi în ochi, cutremurat de fiorul acestei îngropăciuni, să arunc cel dintâi bulgăr de țărână pe sicriul unei glorii moarte și să zic: – Dumnezeul să-l ierte! Iar dacă se va întâmpla, iubite cititor, să vie cineva în casa ta să-ți spună că Slavici se plimbă cu Mangra la Braț pe malul Dunării, în Budapesta, că marele scriitor al Ardealului e în ceata transfugilor noștri politici, dumneata să-l privești adânc în față pe acest calomniator fără pietate pentru trecutul literar al unui popor și să-i răspunzi curat și apăsat: – Minți, omule! Scriitorul nostru Ioan Slavici a murit!". Până să ajungă la această profeție funebră, **G.** reamintește că scriitorii sunt apostolii neamului, nu „vameși", ei trebuie să fie în avangarda spiritului, scrisul lor este trâmbița ce anunță începutul unei mari bătălii: „În sufletul lor larg ei cuprind și plămădesc durerile mari ale mulțimei. Ei sunt reprezentanții celor mai avansate credinți și din ținuta lor trebuie să se desprindă idealitatea luptei unui popor. Cu ochii robiți de-un chip care plutește departe, ei merg înainte și drumul lor e fără cotituri. Ei au numai popasuri, întoarceri n-au. Ei sunt apostoli, nu vameși. Ei predică, nu fac târg. Tranzacțiile la masa verde le săvârșesc politicianii cu conștiința elastică, în vreme ce scriitorii durează între pământ și cer puntea de aur pe care strălucește sufletul unui popor". Aceeași vehemență eminesciană o arată **G.** și contra unui reputat om politic al momentului, Iuliu Maniu, și în genere, împotriva spiritelor ce-i par a fi ezitante, inerte sau neutre în ceea ce privește treburile publice. În 1924 este de părere că starea morală proastă a ardelenilor și scârba lor față de politică se datorează unor ipochimeni ca președintele Comitetului Diligent (Iuliu Maniu) care „au ținut târgul mediocrităților pretențioase". De aici vine criza intelectuală și morală din Transilvania, manifestată prin fărâmițarea sentimentului patriotic și „declasarea

consecventă a tuturor valorilor de odinioară". Speculațiile lui nu sunt inedite, sunt bunuri de manual, **G.** introduce însă totdeauna în ele o notă profetică, un accent al urgenței: „Un popor trăiește totdeauna prin oamenii săi mari. Din sufletele mari prind putere rădăcinile de viață ale unui neam. În aceste suflete se săvârșește frământarea tainică a durerilor și bucuriilor celor mulți, între ele se zbuciumă nădejdile de mâne, din ele se desprind și cer înfiripare îndemnurile de mai bine. Munca acestor suflete vine ca un dar de sus, care își revarsă binefacerea bogată asupra unei lumi întregi alinând năcazuri, dezvăluind binele și adevărul și propovăduind oamenilor povața frumosului". Când ajunge la Paris și vizitează Luvru simte „răsufletul veșniciei", apoi se gândește la „povestea umilă" de acasă. Notează în carnetele sale: „Aceeași vorbărie goală, același măciniș de fraze uzate, aceeași falsificare a adevărului". Nu-i plac ziarele românești și, întocmai ca Eminescu, îi suspectează pe cei care le fac că sunt „bufoni de curte ori apologeți ieftini". Eminescu le zicea, mai de-a dreptul, „canalii de uliți". Stă la București, unde lumea petrece (este în august 1914) și primește vizita unui preot de lângă Sibiu. Acesta aduce cu el semnul unei suferințe adânci, tăcute, o suferință ce moare încet cu ochii ațintiți spre Capitala ce petrece, se veselește. O temă pe care **G.** a notat-o și în poemele lui pline de profeții negre. În articol tonul este doar întristat, dojenitor, de o melancolie apăsătoare: „A venit ieri la mine un preot din Ardeal. A venit și mi-a adus aceeași atmosferă de țintirim pe care de-un an de zile ne trimite o țară care moare". Cei vizați, aci și în alte articole din această perioadă, sunt „neutralii" noștri, cei care nu vor să înceapă războiul pentru unirea românilor. **G.** le zice „sătuii", „parveniții" noștri și le face un portret în care adună toate culorile putregaiului moral și toate vopselele hedonismului oriental: „Într-o țară necăjită unde sunt atâtea de îndreptat, se găsesc destui tihniți pentru cari orice schimbare se înfățișează ca o perturbație a echilibrului lor de interese. Izolați de sufletul neamului, închiși în zona îngustă a bucătăriei proprii, copleșiți de-un hedonism oriental, streini de instinctele de viață ale pământului românesc, acești melci înfipți în căsulia lor cum ar putea resimți ei fiorul războiului, care e biruința impulsurilor colective ale unui popor? Cine nu are rădăcini în sufletul larg al celor mulți, mintea care nu a pătruns valurile mari de durere de jos și prin insuficiența ei nu a atins culmile unor percepte de umanitate, va privi tot cataclismul de astăzi cu o perfectă seninătate. Parvenitul săltat în pripă e de obicei fără trecut și fără viitor. Frământarea care vine de jos nu-l mai poate mișca, fiindcă n-o mai aude. Regiunile înalte ale gândirei unde se agită lozincile de primenire îl lasă rece, fiindcă acolo nu poate pătrunde. El nu vede deci nici adâncul, nu vede nici culmea". **G.** nu-și uită, indiferent de circumstanțe, tema prioritară. Crezul lui rămâne, și după realizarea unirii, „ideea națională, misterul de procreație a acestui neam și singura lui formulă pentru ziua de mâine". Iată cum justifică el ideea națională, idee ce animă și exprimă mesajul discursului său public: „Ideea națională, domnilor, e luntrea cu care plutim noi și din care dorim să înregistrăm curentele mari de simțire universală. Mai mult ca oricând, românismul, dacă se silește să ia măsuri pentru a nu fi înghițit de valurile dimprejur, trebuie să înțeleagă acest adevăr. D-voastră, cum vă văd eu, sunteți vestitorii resurecțiunii de mâine, când poporul nostru întreg, biruindu-și toate bolile ereditare, se va însănătoși pe deplin, având o viziune clară despre misiunea lui. «Scrieți, băieți, scrieți» – spunea odinioară apostolul Heliade –, simțiți, băieți, simțiți ideea națională, îndrăznesc să vă zic eu, dacă vreți să faceți din tinerețea voastră un titlu de mândrie pentru tâmplele cărunte care v-așteaptă și dacă mai târziu, domesticiți de viață, privind înapoi, vreți să puteți repeta cu poetul, în toată sănătatea lui reconfortantă duiosul refren: «Și eu am fost în Arcadia!»". Despre clasici vorbește de bine. În poezia lui Alecsandri laudă „grația câmpenească", în Eminescu vede nu numai „codificatorul limbii literare", dar și pe „părintele ideologiei noastre moderne". I.L Caragiale îi pare un neîntrecut meșter al cuvântului, un desăvârșit *poeta faber* și-i face un portret encomiastic: „N-a fost minte să stăpânească cuvântul cu mai multă siguranță, să-l frământe și să-l chinuiască cu mai multă putere. În fraza lui fermecată se revârsa o lumină orbitoare, era pulbere de argint, foc de artificii, râs și plâns, era alintare dulce și durere sălbatecă. Ca într-un caleidoscop fermecat se deslușeau chipuri vrăjite de magie. Marele meșter atingea toată claviatura sufletului omenesc. Deschidea vorba lin, cu o bunătate, și-o muia într-o lene orientală, într-o clipă schimba resortul ca să-ți arate o seamă de jonglerii capricioase și deodată se oprea brusc, fața i se crispa, buzele i se strângeau convulsiv, în fundul ochilor

îi juca o lumină stranie... Era clipa când din creierul lui Caragiale răsărea un fulger nou. Universul devenea mai bogat cu o minune”. Când trece în lumea politică spiritul lui **G.** se schimbă rapid, redevine iritabil și își recapătă accentele polemice. Așa se întâmplă când Iuliu Maniu împlinește șaizeci de ani. În loc să-l firitisească, așa cum s-ar cuveni între partizanii aceleiași cauze, **G.** îi reconstituie „linia vieții” și-l introduce, la urmă, într-o fabulă negativă: „Iată linia unei vieți fără soare, fără probleme și zguduiri, posomorâtă și banală ca o duminică de sfârșit de toamnă în foburgul unui opid urban”. Cuvinte grele, nepotrivite la o aniversare și, judecând din perspectiva timpului, nemeritate. Dar așa se întâmplă deseori în politică. Nu scrie Maiorescu în *Însemnări zilnice* că în politică nu există amici, ci doar amici politici? Literatura există și ea în această publicistică militantă, subiectivă, dependentă de fluctuațiile istoriei și, fatal, de umorile unei personalități complexe. Articolele lui **G.** nu au valoarea estetică a articolelor lui Eminescu și nici profunzimea lor filosofică. Ele nu-și propun probleme de teorie socială (statul tradițional, forme fără fond, evoluție organică, teoria păturilor producătoare și a celor superpuse etc.) și, în polemicile pe care le provoacă, nu aduc decât foarte rar argumente din cultură. Tema lor prioritară este de ordin politic și moral. Ele au avut răsunet în epocă pentru că în spatele lor s-a aflat un mare liric care a intuit și a știut să dea expresie a ceea ce, îndeobște, se numește „spiritul timpului”. Așa cum sunt și atât cât sunt, ele fac parte din biografia intelectuală a unui mare poet mesianic apărut la momentul potrivit și definesc, în bună parte, ideologia și aspirațiile politice ale unei epoci. S-au păstrat în arhiva lui **G.** și un număr de texte cu caracter biografic, între ele un *Jurnal politic* din 1931 și, publicate pentru prima oară în 1989, într-o ediție la volumul *Precursori*, *Frământări dintr-o prăbușire* (1916). Sunt reproduse aici și *Note din Spania, Italia, Elveția și Franța, Fragmente autobiografice* din 1934 și o confesiune a poetului din 1923 (*Despre el însuși*) mai puțin cunoscută. Împreună, formează un corp de documente interesante întâi ca surse biografice și, în al doilea rând, ca literatură confesivă. Ele se pot împărți, din punct de vedere al destinatarului, în două categorii. Unele (*Fragmente autobiografice* și, într-o oarecare măsură, *Despre el însuși*) intră, după criteriile stabilite de Jean Rousset, în categoria confesiunilor deschise. *Fragmentele*... din 1934 au o deschidere maximă întrucât confesiunea a fost făcută public și a fost tipărită în timpul vieții autorului. Cea din 1923 este adresată unui prieten și, în acest caz, destinatarul e particular, iar deschiderea este redusă, dar nu foarte redusă din moment ce autorul știe că lămuririle sale vor servi la cunoașterea vieții lui („goana unei vieți”). Textul este redactat cu grijă, fraza este amplă, definițiile lasă să se vadă mai bine efortul de elaborare. *Jurnalul politic* și *Frământări dintr-o prăbușire* n-au fost scrise în scopul de a fi publicate imediat, deși din text se poate înțelege că poetul se gândea că după moartea lui paginile acestea de spovedanie vor fi cunoscute. O închidere strategică și o pseudodestinare (cu termenii lui Jean Rousset): poetul scrie pentru sine, sub presiunea unor evenimente grave, vrea să lase o mărturie, dar nu ascunde gândul că mărturia lui va ajunge într-o zi acolo unde trebuie: în mâna publicului judecător. Un sentiment al urgenței, o sufocantă indignare și o dorință neascunsă de pedepsire a răului (prin divulgarea lui) îl somează să ia tocul în mână și să noteze ceea ce vede. Iată începutul spovedaniei din 1916: „Scriu în pripă acest titlu deasupra rândurilor cari vor veni... Nu găsesc altul pentru dezastrul dinaintea mea. Nici nu știu dacă voi fi în stare în spovedaniile astea să arunc barem câte ceva pe hârtie... Le încep acum, probabil însă peste câteva zile, copleșit de toropeala generală, am să las condeiul la o parte, deși îmi dau seama că unul dintre oamenii mari ai neamului ar fi acela care ar putea scrie pe hârtie, limpede și fără nici o exagerare, ce-i văzură ochii în biata Țară Românească...”. Este o oarecare contradicție între sentimentul urgenței, indignarea insuportabilă etc. și presimțirea poetului că nu peste multă vreme va fi atins de „toropeala generală” și va lăsa condeiul deoparte. Și, din nefericire, contradicția nu este învinsă: spovedania nu ține mult, doar din 17 noiembrie până în 26 decembrie. **G.** oprește aici confesiunea care începuse în tonuri așa de energice. Abia apucă să numească răul social de care se simte sugrumat și abandonează jurnalul. Rămân doar câteva pagini nervoase, telegrafice despre viața politică din timpul, zice poetul, imoralei neutralități. El nu-și mai alege vorbele: portretele sunt sumare, caracterizările indivizilor și ale atmosferei generale se transformă într-o ocară nestăpânită. Martha Bibescu este o femeie „frumoasă, inteligentă și stricată”, în mod sigur spioană a nemților. Colonelul Verzea, directorul poștelor,

Desen de Cik Damadian

este tipul ardeleanului „parvenit, pretențios și gol, obraznic și umil” și, pentru a-l fixa definitiv într-o categorie morală, diaristul folosește un cuvânt din jargonul bucureștean: „lichea”. Iorga ține în Cameră un discurs care fascinează publicul. Discursul istoricului nu convinge însă pe poetul pătimirii noastre, căci, iată, ce notează el în carnetul secret, când se întoarce acasă: „Era firesc ca grămezile de vorbe să epateze pe cei logodiți cu tăcerea. Ca totdeauna Iorga a fost retorul grandilocvent, omul vorbelor mari, adulator al regelui, mânat de mici ambiții, incapabil să țintească păcatul...”. Mai înainte Iorga scosese o gazetă în care se ferise să critice guvernul. Poetul se inflamează: „O deplorabilă «demi-vierge» politică această figură de retor răsuflat, care-și menține numai virginitatea anatomică, celelalte le face toate și primește cadouri” etc. Brătienii, C. Stere, I.G. Duca, Alexandru Marghiloman și toate celelalte personaje din perioada neutralității sunt zugrăvite în aceleași culori de spaimă. O frază care exprimă exact stilul spovedaniei: „Țară de secături, țară minoră, căzută rușinos la examenul de capacitate în fața Europei... Aici ne-au adus politicienii ordinari, hoții improvizați astăzi în moraliști, miniștrii care s-au vândut o viață întreagă, deputații contrabandiști”. Nici blândul poet al țărănimii, Coșbuc, nu scapă de severitatea lui **G.** Când află că autorul *Firelor de tort* rămâne în București sub ocupație nemțească, **G.** devine bănuitor: „Să fie un reflex postum al ardelenismului copleșit de respect în fața «împăratului», sau să fie un caz simplu de ramolire a unui om lipsit de orice răsunet în fața durerilor publice?”. Nu era, s-a dovedit mai târziu, nimic din toate acestea. Era doar suferința și oboseala unui om care s-a grăbit, de altfel, să moară. Stilul este același în *Jurnalul politic* din 1931. Mobilul însemnărilor nu se modifică: o mărturie care să devină, la timpul potrivit, un teribil act de acuzare. Nu dorința de a da un corp efemerului, cotidianului, împiedicând, astfel, timpul să treacă fără urme, ci voința expresă de a pregăti un dosar pentru judecata de apoi a lumii politice românești. Iată ce-l hotărăște pe **G.** să țină un jurnal intim. Jurnalul nu cunoaște, în aceste condiții, plăcerea scrisului, bucuria pură a confesiunii, recunoscută îndeobște de cei care se apucă să noteze zilnic în caietele lor. Omul politic **G.** (căci omul fanatizat de politică se exprimă aici și în fragmentele din 1916) trece printr-o acută criză morală și se grăbește să adune probe pentru o viitoare confruntare: „Voi începe deci un jurnal cotidian, dorind ca să cobor pe hârtie cele ce văd și aud. [...] Odată, mai târziu, când se vor stabili răspunderile, aș fi foarte mulțumit dacă aș avea caiete de însemnări zilnice, pentru ca să le pot azvârli în obraz acelora care ar fi trebuit să schimbe fața lucrurilor și au stat paralitici, lăsând să vie furtuna”. Urmează un șir de portrete care sunt tot atâtea imagini ale duplicității, lașității, grandilocvenței, pe scurt, ale răului social. Iată-l pe Nicolae Titulescu, finul diplomat: „Ceea ce știu sigur este că acest om zgârcit, cu gesturi dezordonate, pornind dintr-un fizic care n-are osatură, nu poate constitui un punct de razim pentru țara în pragul nebuniei. Isteric și feminin, plin de vorbe mari și de sughițuri sentimentale, bietul avocat cu trei discursuri pe an, talent de erupțiune verbală, fără liniștea nervoasă pe care o necesită o muncă metodică, Titulescu ar fi pentru România actuală o nouă legendă distrusă, care s-ar dărâma vertiginos, începând cu ziua când va ajunge în fruntea guvernului”. Jenică Atanasiu este un bătrân „îndrăzneț și sforar”, clericii români (cu patriarhul în frunte)

sunt „dezbrăcați de cele duhovnicești", Mihail Sadoveanu, granitul scrisului românesc, întoarce și el fața spre putere și convertirea este sever sancționată în jurnal („obligațiune masonică"). Patriarhul-regent (Miron Cristea) se poartă lamentabil ca un „Mazarin rural" etc. Ca pamflete politice și morale, aceste pagini nu sunt rele. Ca fragmente dintr-o spovedanie, sunt decepționate. Paginile jurnalului sunt populate de aceste figuri de întuneric și șiretenie, politicieni intriganți, fripturiști, demagogi, clerici inculți și duplicitari, femei de lume (ca Maruca Cantacuzino) de-o moralitate dubioasă. Vorbind de toate acestea, autorul jurnalului nu are timp să vorbească de sine. Lipsesc completamente referințele la viața de familie, la creație și, pur și simplu, la existența intimă a diaristului. Abia dacă există într-un loc o notă despre criza lui morală: „Mi-e sufletul azi, simt, ca o armonică rusească pe care mâini murdare au cântat arii de mahala și i-au tocit resorturile", și, în altă parte, o însemnare telegrafică: „bilanț sufletesc, criză intelectuală, întrebări cu răspunsuri crude". Notele de călătorie sunt sumare și, în genere, „rele" – arată, adică, împotrivire, indispoziție, inconfort moral. **G.** nu-i un spirit voiajor, ca Titu Maiorescu sau Mihai Ralea. Nu se arată, oricum, un spirit curios, entuziasmat de ceea ce vede. În Castilia descoperă indolența latină, retorica, lenea orientală și „cel mai trist peisaj din Europa". La Valladolid contemplă „cel mai trist apus de soare", Madridul îi pare un oraș fără semnificație, „oraș golaș", la Escorial stâncile sunt goale și sufletele obosite, doar spre Cordoba spiritul călătorului se mai luminează atunci când observă că femeile au grație. Judecata generală asupra Spaniei este severă: „Spania este distrusă de popi". Notele din Italia și Franța sunt și mai laconice. Parisul este Babilonul și în fața lui se află „resemnarea unui autor român". Problemele cu adevărat intime și problemele esențiale de creație își găsesc greu loc în însemnările tainice. Aici se adună amărăciunile, resentimentele, prăbușirile, otrăvurile. Ele se constituie într-un fel de dosar al răzbunării postume.

Patriotismul este în inimile sincere, în afară de orice tendință politică, un simțământ adevărat și adânc, și întrucât este astfel, poate fi, în certe împrejurări, născător de poezie. Şi în asemenea împrejurări excepționale ne pare a se afla autorul nostru, când într-o parte a poeziilor sale reprezintă și rezumă iubirea și ura, durerile și speranțele unui neam amenințat în existența sa.

TITU MAIORESCU

Țara pe care o înfățișează această poezie are un vădit aer hermetic. E un Purgatoriu în care se petrec evenimente procesionale, în care lumea jelește misterios împinsă de o putere nerelevabilă, cu sentimentul unei catastrofe universale. […] *Mișcarea poeziei este dantescă și jalea a rămas pură, desfăcută de conținutul politic* […]. *După Eminescu și Macedonski, Goga e întâiul poet mare din epoca modernă sortit prin simplitatea aparentă a liricei lui să pătrundă tot mai adânc în sufletul mulțimii, poet național totdeodată și pur ca și Eminescu.*

G. CĂLINESCU

În contrast cu lenta ascensiune a lui Eminescu, succesul fulgerător al poeziei lui Goga și nemaipomenita amploare a interesului obștesc deșteptat la publicarea volumelor sale succesive se explică prin faptul că fiecare dintre ele se situa deodată, ca o firească necesitate, în miezul chiar al problemei ce pasiona o țară întreagă. Astfel Poeziile *aduceau, la 1905, cu ele problema Ardealului, actualizată tragic de persecuțiile maghiarilor contra conaționalilor noștri și de apropierea războiului cel mare;* Ne cheamă pământul*: problema socială deschisă tot atât de dureros prin răscoalele țărănești de la 1907;* Cântece fără țară*, din timpul neutralității: problema intrării noastre în războiul pentru întregirea neamului din 1916.*

ION PILLAT

SCRIERI: *Poezii*, Budapesta, 1905; ed. București, 1907; ed. Sibiu, 1910; ed. București, 1916; *O seamă de cuvinte*, Sibiu, 1908; *Ne cheamă pământul*, București, 1909; *Însemnările unui trecător. Crâmpeie din zbuciumările de la noi*, Arad, 1911; *Din umbra zidurilor*, București, 1913; *Domnul notar*, București, 1914; *Strigăte în pustiu. Cuvinte din Ardeal într-o țară neutrală*, București, 1915; *Poezii alese*, București, 1915; *Cântece fără țară*, București, 1916; *Două morminte*, București, 1916; *George Coșbuc*, București, 1923; *Poezii*, București, 1924; *Mustul care fierbe*, București, 1927; ed. îngr. și pref. Teodor Vârgolici, București, 1992; *Meșterul Manole*, București, 1928; *Precursori*, cu un portret de Camil Ressu, București, 1930; ed. îngr. și introd. I. D. Bălan, București, 1989; *Din larg*, București, 1939; *Poezii*, București, 1941; *Discursuri*, București, 1942; *Versuri*, introd. Mihai Beniuc, 1957; *Poezii*, îngr. și pref. I. D. Bălan, București, 1963; *Opere*, I–III, îngr. și introd. I. D. Bălan, București, 1967–1972; *Poezii inedite*, îngr. Dan Smântânescu, București, 1973; *O. Goga în corespondență*, vol. I, îngr. Daniela Poenaru, pref. Vasile Netea, București, 1975, vol. II, îngr. Mihai Bordeianu și Ștefan Lemny, București, 1983; *Pagini publicistice*, îngr. și pref. Silvia Urdea, Cluj-Napoca, 1981; *Mausoleul iubirii*, îngr. și pref. Gh.I. Bodea, București, 1997; *Opere*, I–II, îngr. I. D. Bălan, introd. Eugen Simion, București, 2001. **Traduceri:** Madách Imre, *Tragedia omului*, pref. trad., București, 1934; ed. pref. Ion Ianoși, București, 1978.

Repere bibliografice: Maiorescu, *Critice*, III, *297–310*; Chendi, *Impresii*, *193–205*; Ibrăileanu, *Note*, *85–100*;

Constantinescu, *Scrieri*, III, *77–88*; Lovinescu, *Scrieri*, II, *75–79*, VI, *73–76*; Aderca, *Contribuții*, I, *70–81*; Vianu, *Opere*, III, *136–143*, *504–508*, V, *252–254*; Călinescu, Opere, II, *796–802*, III, *1405–1415*, *1459–1467*, XII, *252–253*; Munteano, *Panorama*, *130–133*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *535–542*, *Ist. lit.* (1982), *605–612*; Ovidiu Papadima, *Neam, sat, oraş în poezia lui Octavian Goga*, Bucureşti, 1942; Pillat, *Tradiție*, *223–229*; Baconsky, *Marginalii*, *229–295*; Ciopraga, *Lit. rom.*, *218–233*; Micu, *Început*, *249–274*; Streinu, *Pagini*, IV, *19–28*; I.D. Bălan, *Octavian Goga*, Bucureşti, 1971; Zaciu, *Ordinea*, *40–50*; *Octavian Goga interpretat de…*, îngr. şi pref. I.D. Bălan, Bucureşti, 1974; Zaciu, *Lecturi*, *147–153*; Zaciu, *Alte lecturi*, *70–79*, *80–93*; Mircea Popa, *Octavian Goga între colectivitate şi solitudine*, Cluj-Napoca, 1981; Manu, *Sensuri*, *15–59*; Iorgulescu, *Ceara*, *72–78*; Săndulescu, *Portrete*, *187–197*; Simuţ, *Diferența*, *19–26*; Cioculescu, *Poeți*, *205–235*; Pop, *Lecturi*, *6–12*; Zaciu, *Viaticum*, *208–233*; Scarlat, *Ist. poeziei*, II, *32–34*, *158–160*, *173–181*, *188–190*; Ilie Guțan, *Octavian Goga. Argumentul operei*, I, Bucureşti, 1987; Indrieş, *Dimensiuni*, *70–136*; Grigurcu, *Eminescu–Labiş*, *211–218*; Raicu, *Descoperirea*, *114–134*; Mircea Goga, *Lexicul şi structura stilului în poezia lui Octavian Goga*, Bucureşti, 1989; Negoiţescu, *Ist. lit.*, I, *141–143*; Pop, *Recapitulări*, *6–11*; Popa, *Convergențe*, *101–110*; Petrescu, *Studii transilvane*, *227–236*; *Dicț. esențial*, *345–350*; Ghiţulescu, *Istoria*, *151–152*; *Dicț. analitic*, III, *380–381*, IV, *60–61*; Mircea Goga, *Octavian Goga. Geografie intimă*, Cluj-Napoca, 2001; Ilie Guţan, *Octavian Goga. Răsfrângeri în evantai*, Sibiu, 2002; Grigurcu, *În pădurea*, 125*–141; Octavian Goga în memoria și conștiința critică românească,* îngr. Al. Husar și Ioan Șerb, pref. Mircea Zaciu, București, 2004; Dan Brudașcu, *Goga și criticii săi*, Cluj-Napoca, 2008; Manolescu, *Istoria*, *509–513;* Gheorghe I. Bodea, *Octavian Goga, cronicarul unor vremi trăite,* Cluj-Napoca, 2009; Simuț, *Vămile*, 223*–226; Zamfir, Panorama,* I, *473–481.* ***E.S.***

GOGEA, Vasile (7.VIII.1953, Sighetu Marmaţiei), prozator, poet, eseist. Este fiul Elenei (n. Caraman) şi al lui Gavril Gogea, mecanic auto. Frecventează şcoala generală la Făgăraş (1960–1968), timp de doi ani este elev al Liceului Militar „Dimitrie Cantemir" din Breaza, apoi al Liceului „Radu Negru" din Făgăraş, pe care îl va absolvi în 1972. Student al Facultăţii de Filosofie a Universităţii „Babeş–Bolyai" din Cluj-Napoca (1974–1979), participă la cenaclurile revistelor „Echinox" şi „Napoca universitară". Înainte şi după licenţă practică diverse meserii, iar după ce se stabileşte în Braşov este dispecer de producţie la Nivea, referent literar la Teatrul Dramatic, redactor la revista „Astra", instructor cultural-sportiv. Frecventează Cercul literar 19 din Braşov (alături de Gheorghe Crăciun, Alexandru Muşina, Al. Ţion, Ovidiu Moceanu, Paul Grigore ş.a.). Martor al revoltei anticomuniste a muncitorilor braşoveni de la 15 noiembrie 1987, le vorbeşte ziariştilor francezi Michel Labro şi Alexandra Lavastine despre mişcare. Reportajul apare în „L'Événement de jeudi" (ianuarie 1988). Între 1990 şi 1993 este redactor-şef al revistei „Astra", apoi referent la Biblioteca Judeţeană „Gh. Bariţiu", redactor la posturi de radio braşovene, profesor-asociat la Universitatea Transilvania din Braşov. În aceeaşi perioadă călătoreşte în Franţa (1990) ca bursier al Fundaţiei pentru Întrajutorare Intelectuală Europeană şi participă la conferinţe internaţionale în Elveţia, Ungaria, Cehia, Ucraina, Republica Moldova, SUA. Din 1997 trăieşte la Cluj-Napoca, lucrând apoi ca redactor-şef la Editura Grinta. În presă începe să scrie în 1976, aproape simultan, la „Vatra", „Echinox" şi „Napoca universitară". Mai colaborează la „Tribuna", „Amfiteatru", „Opinia studenţească", „Contrapunct", „22", „Convorbiri literare", „Poesis", „Euphorion", „Calende" ş.a. În 1988 este prezent în antologia *Doisprezece prozatori*, cuprinzând debuturi în proza scurtă, iar primul volum individual este *Scene din viaţa lui Anselmus* (1990; Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Braşov). A mai fost distins cu Premiul Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor (2002, 2012), cu Premiul Editurii Scrisul Romînesc (2000) ș.a.

Debutând editorial în formula impusă în anii '80, **G.** a fost obligat, asemenea altor colegi de generaţie, la proba constrângătoare a „debutului colectiv". Volumul său *Nu vă aplecaţi în afară,* pregătit încă din 1984 s-a pierdut în periplul dintre editurile Dacia şi Albatros. Ulterior **G.** recuperează o parte a prozelor, incluzându-le, alături de jurnalele anilor 1975–1989 şi de secvenţe eseistice şi publicistice, în cartea intitulată *Fragmente salvate (1975–1989)* (1996). După o lungă aşteptare, culegerea iniţială este reconstituită în *Logodnica mecanicului Gavrilov* (2002). De obicei concise, concepute riguros şi auster până la rigiditate, naraţiunile „lucrează cu imagini «anamorfozate»" (Ioan Holban). Autorul, observator atent al cotidianului, mizează pe sugestiile simbolice ale unor întâmplări mărunte, dezvoltate fie în cheie lirică, poematică, fie în manieră ironic-fantezistă. Protagonistul povestirilor este, în mod obişnuit, un tânăr, un adolescent (fără nume ori cu numele Trică sau Anselmus), tip singuratic vagant, inadaptat, uneori pradă reveriilor, alteori în conflict cu lumea (cu banalitatea urâtului, cu răul), mai mult un hipersensibil nevrotic decât un revoltat

furios. Prozatorul construieşte parabole delicate care traduc stările și acţiunile personajului, ca în *Fluturele alb*, sau înscenează „comedii" inocente (care sfârşesc adesea rău), ca în *Mera Maria*, *Oameni de iarnă*, *Logodnica mecanicului Gavrilov*. Tema singurătăţii, a inadaptării şi a universului compensator este reluată în microromanul *Scene din viaţa lui Anselmus*, compoziţie migăloasă, în trepte, executată cu fineţe. Naraţiunea, mai mult o suită de scene, înfăţişează o lume stranie, reprezentată prin personaje care par a nu mai avea nimic uman, un fel de marionete, simboluri, ipostaze caricaturale ale alienării şi degradării omenescului. Fiecare se conturează prin prisma observaţiei lui Anselmus, care se autodefineşte ca „un ciudat spion al destinului", „hermeneut pedestru al fragmentelor, al segmentelor de destine individuale". Locatari ai aceluiaşi bloc de garsoniere, administratorul Mangolewski, ciungul Sabaca, orbul Gomila, piticul Eugen Monks, colonelul în retragere Coco Epaminonda, „scriitorul" Adriano Zapis, colecţionarul de ape marine şi oceanice Cabidan, toţi sunt, fiecare în felul său, nişte „naufragiaţi" ai omenescului, oferind meditaţiei lui Anselmus „cazuri de singurătate". „Peripatetician vertical", lui Anselmus îndeosebi ideile despre ecuaţia om–singurătate i se cristalizează în timp ce urcă scările blocului până la ultimul etaj, unde se află încăperea sa („acceleratorul de idei", „reactorul"), „gândurile", observaţiile pe marginea existenţei cotidiene fiind „depuse" în caiete speciale. Perspectiva înscenării epice, întemeiată pe o stilizare ludică, este vădit (auto)ironică şi parodică, fără a părăsi însă tonalitatea gravă, a unei disperări comprimate. Jurnalul şi documentele recuperate în *Fragmente salvate (1975–1989)*, eseurile în formulă epigramatică din aceeaşi carte, cele din *(Re-)citindu-l pe Eminescu. În umbra Timpului* (2000), din *OftalMOFTologia sau Ochelarii lui Nenea Iancu* (2002) sau din *Mofteme* (2012), poemele din *Propoieziţii* (1998) și din *Încă propoieziții* (2006) desemnează în **G.**, după expresia lui Gheorghe Crăciun, „un personaj camilpetrescian".

SCRIERI: *Scene din viaţa lui Anselmus*, Bucureşti, 1990; ed. Cluj-Napoca, 2008; *Fragmente salvate (1975–1989)*, pref. Vladimir Tismăneanu, Iaşi, 1996; *Exerciţii de tragere cu puşca de soc*, Piteşti, 1998; *Propoieziţii*, Satu Mare, 1998; *(Re-)citindu-l pe Eminescu. În umbra Timpului*, Bistriţa, 2000; *Logodnica mecanicului Gavrilov*, Cluj-Napoca, 2002; *OftalMOFTologia sau Ochelarii lui Nenea Iancu*, postfaţă Mircea Muthu, Cluj-Napoca, 2002; *Tratat despre înfrânt*, Cluj-Napoca–Bistriţa, 2004; *Încă propoieziții*, postfață Ion Mureșan, Cluj-Napoca, 2006; *Voci în vacarm. Un dialog cu Monica Lovinescu și Virgil Ierunca*, postfață Liviu Antonesei, Cluj-Napoca, 2010; *Mofteme*, Bistrița, 2012.

Repere bibliografice: Liviu Petrescu, *Debuturi în proza scurtă*, ST, 1988, 8; Ioan Holban, *O privire către cei care vin*, CRC, 1988, 42; Gheorghe Crăciun, *Alibi pentru un prieten*, ECH, 1989, 1; Val Condurache, *Privind oraşul furnicar*, RL, 1991, 14; Cornel Ungureanu, *Dumnezeu s-a născut în provincie*, O, 1991, 16; Gheorghe Grigurcu, *La umbra libertăţilor în floare*, RL, 1997, 10; Virgil Podoabă, *Fragmente pentru un fragmentarium*, VTRA, 1998, 1; Poantă, *Dicţ. poeţi*, *92–93*; Em. Galaicu-Păun, *Asceza scrisului*, VTRA, 1999, 1; Iulia Alexa, *Prozele vechi şi noi*, RL, 2002, 48; George Vulturescu, *Propoieziţii cu Vasile Gogea*, PSS, 2007, 1–2; Ion Bogdan Lefter, *7 postmoderni*, Pitești, 2010, *115–150*; Irina Petraş, *Vasile Gogea între iritare şi expresivitate*, APF, 2012, 8. ***C.H.***

GOIA, Vistian (15.IX.1935, Roşia de Secaş, j. Alba), istoric literar. Este fiul Mariei (n. Bicher) şi al lui Dumitru Goia, ţărani. A absolvit Facultatea de Filologie, secţia română–istorie, a Universităţii din Cluj. Va fi cadru didactic, tot aici, parcurgând toate treptele didactice până la aceea de profesor titular al cursurilor de metodica limbii şi literaturii române la Facultatea de Litere, şi de literatură pentru copii la Facultatea de Psihologie şi Ştiinţele Educaţiei. Colaborează la „Steaua", „Tribuna", „Limbă şi literatură", „Revista de pedagogie", „Studia Universitatis «Babeş–Bolyai»", „Perspective" ş.a.

Prima carte a lui **G.**, *V.A. Urechia* (1979) reprezintă prima monografie despre contestatul cărturar moldovean, atacat de Titu Maiorescu în pamfletele *Observări polemice* şi *Beţia de cuvinte*. Cu bune capitole despre animatorul culturii şi învăţământului, despre gazetar şi polemist, despre rolul său de tribun, cartea are meritul de a sublinia că paginile usturătoare ale lui Maiorescu au însemnat o adevărată trezire pentru V.A. Urechia, care va deveni mai riguros în lucrările ulterioare. Cealaltă carte a lui **G.**, *B.P. Hasdeu şi discipolii săi* (1987), conturează profilul unei familii de spirite, şi anume gruparea din jurul lui B.P. Hasdeu, alcătuită din G.I. Ionnescu-Gion, Lazăr Şăineanu, Gr. G. Tocilescu, Anghel Demetriescu, N.I. Apostolescu, N.Scurtescu, G. Dem. Teodorescu, Ilie Bărbulescu, M. Gaster, S. Fl. Marian ş.a., pivotul întregii grupări fiind Societatea Românismul şi foaia pe care aceasta o scotea. După ce, în 1985, a tipărit antologia de texte *Oratori şi elocinţă românească*, cu multe pagini mutilate de

cenzura epocii, **G.** a revenit asupra acestui gen de literatură în *Elocinţă şi parlamentarism* (1997), trecere în revistă, tematică, pe care a reluat-o în *Destine parlamentare. De la Mihail Kogălniceanu la Nicolae Titulescu* (2004), o suită de portrete ale oratorilor politici români. În strânsă legătură cu această preocupare, a redactat *Retorică și argumentare* (2007) elaborată pentru uz didactic, o introducere în retorica oratoriei. A mai scris câteva cărți cu însemnări de călătorie, precum și amintiri (*Glasul memoriei,* 2005).

SCRIERI: *V.A. Urechia*, Bucureşti, 1979; *B.P. Hasdeu şi discipolii săi*, Bucureşti, 1987; *Elocinţă şi parlamentarism*, Cluj-Napoca, 1997; *Literatura pentru copii şi tineret*, Cluj-Napoca, 2003; *Destine parlamentare. De la Mihail Kogălniceanu la Nicolae Titulescu*, Cluj-Napoca, 2004; *Glasul memoriei*, Cluj-Napoca, 2005; *Poezia florilor*, Cluj-Napoca, 2006; *Cu berlina printre munți*, Cluj-Napoca, 2008; *Retorică și argumentare*, Cluj-Napoca, 2007; *De la Paris la Londra. Via Diappe*, Cluj-Napoca, 2009; *Ferestrele Blajului*, Cluj-Napoca, 2010; *Clipe de viață, clipe de meditație*, Cluj-Napoca, 2011; *Labirintul identității*, Cluj-Napoca, 2012. **Antologii:** *Oratori şi elocinţă românească*, pref. edit., Bucureşti, 1985; **Ediţii:** G. I. Ionnescu-Gion, *Portrete şi evocări istorice*, pref. edit., Bucureşti, 1986.

Repere bibliografice: Alexandru George, *V.A. Urechia în monografie*, VR, 1979, 7; Ion Buzaşi, *Monografia V.A. Urechia*, T, 1979, 9; Doina Uricariu, *Redeschiderea unui dosar*, LCF, 1979, 39; Mihai Ungheanu, *„B.P. Hasdeu şi discipolii săi”*, LCF, 1987, 27; Iuliu Pârvu, *„B. P. Hasdeu şi discipolii săi”*, TR, 1987, 44; Georgeta Munteanu, *Elocința – artă a cuvântului*, TR, 1998, 16–18; Constantin Cubleșan, *„Glasul memoriei”*, ST, 2005, 10–11; Monica Grosu, *Un jurnal sentimental*, LCF, 2010, 7; Ioan Vultur, *Discipoli și maeștri*, O, 2012, 11. ***I.D.***

GOLDIȘ, Alex (26.IV.1982, Arad), critic și istoric literar. Este fiul Marianei Goldiș (n. Anghelluș), funcționar administrativ, și al lui Alexandru Goldiș, inginer. A absolvit Colegiul Național „Moise Nicoară” din Arad (2001), după care a urmat cursurile Facultății de Litere a Universității „Babeș–Bolyai” din Cluj-Napoca (2001–2005), tot aici absolvind și studiile masterale (2006). În 2010 devine doctor în filologie, în urma susținerii unei teze despre critica românească postbelică. A fost redactor al revistelor „Echinox” (2002–2004), „Vatra” (din 2006), „Cultura” și „Steaua” (din 2011). Din 2011 este asistent la Catedra de literatură română a Facultății de Litere a Universității „Babeș–Bolyai” din Cluj-Napoca. A debutat cu cronică literară în revista „Steaua” în 2003. În volum debutează în 2011 cu *Critica în tranșee. De la realismul socialist la autonomia esteticului*, pentru care obține Premiul Uniunii Scriitorilor din România și Premiul revistei „Observator cultural”.

Prin cronicile sale, **G.** s-a impus ca unul dintre liderii noii generații de critici și istorici literari apărute în anii 2000. Îl recomandă capul teoretic, aptitudinile analitice, spiritul ponderat, gustul neezitant, stilul elegant. Volumul său de debut a adus o confirmare a acestor calități. Cartea este construită pe antiteza dintre „obsedantul deceniu” (anii ’50 ai secolului trecut) şi anii ’60, care descoperă – în critica literară, dar şi, parţial, în politică – valori mai puțin dogmatice, relativ liberale. **G.** urmărește strategiile și luptele prin care critica estetică autonomistă va ieşi învingătoare în lupta cu dogmatismul realist socialist, modelul tutelar al primei direcții fiind G. Călinescu („pe scheletul călinescianismului se dezvoltă toată carnaţia criticii de după 1965”). Deși lipsită de „un manifest propriu-zis al «autonomiei esteticului»” (dificil sau chiar imposibil *de facto* în contextul hegemoniei metodei marxiste), critica estetică obține „construirea lui compensativă” către care converg „toate metodele, conceptele sau limbajele critice”. **G.** nu omite să deconstruiască și ceea ce numește ideologia estetică. El observă cum un câştig tactic (desprinderea criticilor anilor ’60 de necesitatea imediată de reflectare a luptei de clasă sau a vieţii şi aspiraţiilor muncitorilor care urmau să construiască noua Românie – aceasta fusese monotona temă a anilor ’50) se corelează cu o pierdere strategică (criticii estetici vor căuta să evite politicul, sociologia şi în general raportarea la o realitatea exterioară celei literare „autonome”). Metacritica este deocamdată punctul forte al criticului, performant însă, așa cum o atestă cronicile și eseurile publicate în diverse volume colective, dicționare etc., și cu privire la proză sau poezie.

SCRIERI: *Critica în tranșee. De la realismul socialist la autonomia esteticului*, București, 2011.

Repere bibliografice: Ion Pop, *Alex Goldiș în tranșeele criticii românești*, TR, 2012, 16 ianuarie; Al. Cistelecan, *Mica epopee critică*, CLT, 2012, 4; Bianca Burța-Cernat, *Dimineața tinerilor critici (I–II)*, OC, 610, 612; C. Rogozanu, *Cum se născu religia esteticului din realismul socialist*, SDC, 2012, 342; Mihaela Ursa, *Critica literară față cu nimicul*, APF, 2012, 2; Claudiu Turcuş, *Dezgheţul criticii*, OC, 2012, 654; Paul Cernat, *Strategiile criticii staliniste*, CC, 2012, 12. ***M.I.***

GOLESCU, Dinicu (Constantin) (7.II.1777, Goleşti, j. Argeş – 5.X.1830, Bucureşti), memorialist.

Vlăstar al unei vechi familii boiereşti, fiu al Zoiţei, fiică a clucerului Constantin Florescu, şi al banului Radu Golescu, **G.** a primit, împreună cu fratele său Iordache, o educaţie îngrijită, acasă şi la Academia Domnească din Bucureşti. Destinat prin obârşie înaltelor demnităţi publice, a fost ispravnic, vel agă, hatman, iar din 1821 mare logofăt al Ţării de Jos. Cei patru fii pe care i-a avut, Ştefan, Nicolae, Alexandru şi Radu, vor deveni personaje cu un rol important în viaţa politică a epocii. În zilele tulburi ale mişcării din 1821 se refugiază, ca mulţi alţi boieri munteni, la Braşov, unde rămâne un timp, aflându-se printre iniţiatorii unei societăţi al cărei program viza, de fapt, o reformă mai largă, politică şi culturală. **G.**, care se pare că mai călătorise înainte de 1821 şi la Paris, ca observator al unei misiuni pe lângă Napoleon Bonaparte, pleacă în 1823 cu o ambasadă politică în Rusia. În anii următori face alte trei voiajuri, în Europa Centrală şi de Apus, vizitând Transilvania, Banatul, apoi Ungaria, Austria, nordul Italiei, precum şi provincii din Germania şi Elveţia. De aceste drumuri se leagă *Însemnare a călătoriii mele, Constandin Radovici din Goleşti, făcută în anul 1824, 1825, 1826*, lucrare apărută la Buda în 1826. La întoarcerea în Ţara Românească, metamorfozat sau poate doar întărit în convingerile lui reformatoare, **G.** va fi, într-un răgaz de numai patru ani, un neobosit propovăduitor al luminării culturale. Întemeiază la moşia din Goleşti o şcoală-internat cu două cursuri, „ghimnasticesc" şi „filosoficesc", chemându-i ca profesori (şi directori) pe Aaron Florian şi pe Ion Heliade-Rădulescu. El însuşi alcătuieşte un manual de etică, *Adunare de pilde bisericeşti şi filosofeşti, de întâmplări vrednice de mirare, de bune gândiri şi bune neravuri, de fapte istoriceşti şi anecdote* (1826). Tot din raţiuni didactice traduce din greceşte o lucrare a lui Neofit Vamva, *Elementuri de filosofie morală* (1827). Fondează, la Bucureşti, Societatea Literară (1827), unde împreună cu Heliade a iniţiat multe din înfăptuirile culturale ale epocii (învăţământ, presă, teatru). A sprijinit şi a subvenţionat apariţia primei gazete în limba română, „Fama Lipschii pentru Daţia" (1827), a impulsionat efortul lui Heliade şi a obţinut autorizaţia pentru „Curierul românesc" (1829), cea dintâi publicaţie periodică românească apărută în ţară. Volumul *Adunare de tractaturile ce s-au urmat între prea puternica împărăţie a Rusiii şi Nalta Poartă* era tipărit în 1826, iar „Curierul românesc" îi anunţa în 1830 o lucrare statistică şi o hartă a Ţării Româneşti. I s-a atribuit şi o transpunere, din 1826, după o versiune franceză, a unui capitol despre Ţările Române din *The Present State of Turkey*, cartea istoricului Thomas Thornton.

Călătoriile prin Europa au devenit un hotar în viaţa boierului-cărturar, iar jurnalul care le „însemnează", fie și mai târziu decât în timpul voiajului, constituie o patetică mărturie, morală în primul rând: în prezenţa unor forme de viaţă normale, o conştiinţă îşi descoperă treptat vinovăţia faţă de starea de înapoiere a propriei ţări. Deşi în *Însemnare a călătoriii mele…* există mai multe planuri, toate sunt convergente într-o unică intenţie, aceea de a dezvălui, prin comparaţie, răul, inerţia, „scârboasa diplomatică", atotstăpânitoare în ţară. Aspiraţia perseverentă, de natură luministă, de a trezi elanul regenerator, este implicită („cum puteam, ochi având, să nu văz, văzând, să nu iau aminte, luând aminte, să nu aseamăn, asemănând, să nu judec binele şi răul şi să nu pohtesc a-l face arătat compatrioţilor mei?"). Călătoria ajunge astfel un mod esenţial de revelare a identităţii în dublu sens: ţara şi propriul eu. În greoaiele lui veşminte orientale, hotărât să vadă tot ce ar fi demn de văzut, mereu avid de înţelegere şi învăţătură, **G.** caută şi găseşte pretutindeni exemple, modele. Asemenea unui edil, observă iscoditor, spre luare-aminte, parcurile, străzile, casele, mijloacele de transport, spitalele, şcolile, teatrele, muzeele, ca elemente ale organizării vieţii comunitare. Nu neglijează nici felul cum se cultivă pământul sau cum îşi duc viaţa ţăranii. Îl interesează mereu oamenii, relaţiile din interiorul unei comunităţi, apreciază energia, cultivarea demnităţii şi a grijii faţă de semeni. Şi arta o consideră doar o formă de confort social. De aceea, poate, interesul pentru diferite opere de artă, pentru peisaj se înscrie în fraze fără relief, strict informative, dar şi în naive şi entuziaste exclamaţii. Călător prin Europa

începutului de secol XIX, **G.** relatează, se uimeşte, dă seamă, este „împuns de cuget”, se lamentează, socoteşte, se spovedeşte. Descoperă lumea mirat, dar se mişcă fără stinghereală, fără multe spaime şi nedumeriri, ceea ce ar putea trimite la sentimentul apartenenţei la un spaţiu comun, european. Întoarcerea spre stările din ţară este însă obsedantă. El spune lucrurilor pe nume, cu bun-simţ şi mâhnire, neocolind vina lui şi a altora. Critica, acumulată treptat, vizează întreaga întocmire socială, de la domn, boier sau negustor până la ţăran. Nimeni până la **G.** nu înfăţişase cu atâta luciditate şi amărăciune traiul subuman al ţăranului român. Când dă la iveală umilitoarea înapoiere a ţării, tonalităţii blânde şi cumpătate îi ia locul vibraţia transmisă într-o frazare intens afectivă, aflată sub grifa durerii. Invectiva alternează cu ruga pioasă, duritatea cu exortaţia creştinească sau cu apelul energic, mobilizator. Se schiţează, de altfel, şi un program de reformă morală, după paradigma luministă, în numele căreia **G.** şi-a croit activitatea. *Însemnare a călătoriii mele*..., important document social, ideologic, etic şi psihologic al fazei de trecere spre modernitate, rămâne, în literatura română, cel dintâi jurnal de călătorie tipărit. Autorul, genuin, încă nu avea gustul pentru o informaţie cât mai precisă, vizibil mai târziu la Nicolae Filimon, şi nici degajarea, mobilitatea lui Ion Codru-Drăguşanu. Schiţată mai întâi în limba greacă, scrierea are în haina ei românească o stilistică a cărei frumuseţe provine mai cu seamă din curăţia şi claritatea gândului. Lui **G.** îi sunt străine artificiile, iar pitorescul lexical ţine de vârsta limbii literare. Ilustrând o etapă de tranziţie, fraza cu aer de vechime a memorialistului include firesc neologismul, îndeobşte glosat, uneori asimilat cu bună intuiţie.

Cartea lui Dinicu Golescu [...] *ni se prezintă ca paşaportul dăruit de „întâiul român modern” (definiţia e a lui Pompiliu Eliade) neamului său, ca el să poată trece graniţa culturii apusene. Legat de epoca lui tocmai prin ce o depăşeşte, D. Golescu rămâne exponentul ei cel mai reprezentativ.* [...] *Căci partea cu adevărat minunată a cărţii nu mai e astăzi în descrierea atât de pitorească şi de sugestivă a Apusului, nici în învăţămintele chiar pe care le trage D. Golescu din aşezările şi moravurile de acolo, pentru folosul compatrioţilor săi, ci mai mult în veşnicul ecou pe care vizitarea Austriei sau Italiei, Bavariei sau Elveţiei îl trezeşte în sufletul său cu privire la stările nenorocite: culturale, sociale, economice şi politice din principatul Valahiei de atunci. Pornit să descopere Europa, Dinicu Golescu ne dă putinţa să descoperim, astăzi, România de atunci.*

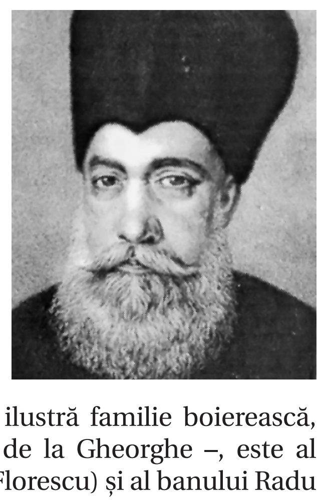
ION PILLAT

Golescu nu descoperă Europa, de care, ca membru instruit al protipendadei şi cititor de carte grecească, nu fusese nicicodată străin, ci îşi descoperă propria-i vocaţie de luminător. Europa trebuia să fie aşa cum şi-o închipuise, aşa cum trăia, ca experienţă livrescă şi mit, în gândul tuturor oamenilor culţi din Principate; nou cu adevărat pentru Golescu va fi fost ricoşeul, proiecţia celor văzute pe ecranul lăuntric, aprecierea pe care de-aici înainte avea să şi-o dea sieşi şi ţării.

PAUL CORNEA

SCRIERI: *Însemnare a călătoriii mele, Constandin Radovici din Goleşti, făcută în anul 1824, 1825, 1826*, Buda, 1826; ed. îngr. şi introd. Nerva Hodoş, Bucureşti, 1910; ed. îngr. şi pref. Petre V. Haneş, Bucureşti, 1915; ed. îngr. Perpessicius, Bucureşti, 1952; ed. îngr. şi pref. G. Pienescu, Bucureşti, 1963; ed. îngr. şi pref. Gh. Popp, Bucureşti, 1964; ed. îngr. G. Pienescu, postfaţă Mircea Iorgulescu, Bucureşti, 1977; *Scrieri*, îngr. şi introd. Mircea Anghelescu, Bucureşti, 1990.

Repere bibliografice: Iorga, *Ist. lit. XIX*, I, *87–100*; Stere, *Scrieri*, *39–56*; Georges Bengesco, *Une Famille de boyards lettrés roumains au dix-neuvième siècle: Les Golesco*, Paris, [1922], *103–150*; Perpessicius, *Opere*, II, *68–76*, IV, *278–282*; Constantinescu, *Scrieri*, III, *89–94*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *85–88*, *Ist. lit.* (1982), *79–83*; Pillat, *Tradiţie*, *263–270*; Popovici, *Studii*, I, *349–364*; Perpessicius, *Menţiuni ist.*, *167–198*; Piru, *Ist. lit.*, II, *238–242*; Gh. Popp, *Dinicu Golescu*, Bucureşti, 1968; Cornea, *Originile*, *220–224*; Duţu, *Cărţile*, *47–57*; Zalis, *Scriitori*, *37–59*; Iorgulescu, *Firescul*, *7–56*; *Dicţ. lit. 1900*, *403–405*; Manolescu, *Istoria*, I, *157–158*; Negoiţescu, *Ist. lit.*, I, *28–29*; Faifer, *Semnele*, *561–567*; Anghelescu, *Clasicii*, *13–52*; *Dicţ. analitic*, II, *245–247*; *Dicţ. esenţial*, *350–352*; Ion Vartic, *Cioran naiv și sentimental*, Cluj-Napoca, 2000, *193–201*; Simion, *Ficţiunea*, III, *36–42*, *passim*; Dascălu, *Germanitatea*, *33–45*; Anghelescu, *Mistificțiuni*, *48–57*. ***G.D.***

GOLESCU, Iordache (c. 1776, Bucureşti – 1848, Orşova), lexicograf, autor dramatic, culegător de folclor, traducător.

Vlăstar dintr-o veche şi ilustră familie boierească, Iordache – hipocoristic de la Gheorghe –, este al doilea copil al Zoiţei (n. Florescu) și al banului Radu Golescu. Carte învaţă cu dascăli reputaţi ai vremii,

precum Lambru Fotiade, Şt. Comita, Constantin Vardalah. Urmând cursurile Academiei Domneşti din Bucureşti, îşi formează o solidă cultură clasică. O sumedenie de îndeletniciri aveau să-l absoarbă după absolvire. E mare vornic, după ce deţinuse pe rând dregătoriile de mare stolnic şi mare logofăt. În 1829 intră în Divanul Săvârşitor al Regulamentului Organic, iar după doi ani face parte din Obşteasca Extraordinară Adunare pentru revizuirea Regulamentului Organic. Cam tot de pe atunci este mare logofăt al Dreptăţii. În 1838 devine prezident al Sfatului Consultativ, în 1844 membru al Înaltului Divan. Destituit de domnitorul Gheorghe Bibescu, injustiţia avea să se repare în 1847, când va fi numit membru la Înalta Curte de Justiţie. Ca efor, participă la întocmirea regulamentului şcolilor şi se îngrijeşte de trimiterea în străinătate a primilor bursieri români. Refugiat la Braşov – ca şi fratele lui, Dinicu Golescu – după declanşarea mişcării lui Tudor Vladimirescu, el judecă lucid evenimentele în cronica dialogată *Prescurtă însemnare dă turburarea Ţării Rumâneşti*. Bătrân şi cu sănătatea şubrezită, în timpul Revoluţiei de la 1848 – la care fiul său, Al. G. Golescu, participă cu fervoare – se retrage înspre Mehadia şi se stinge pe drum, la Orşova, poate de holeră.

G. îşi elaborează primele scrieri în greceşte (mai cunoştea latina, franceza şi italiana). În 1817 avea pregătit, pentru a fi publicat, un volum cu traduceri, în această limbă, din literatura franceză. Preferinţele lui se îndreaptă spre Montesquieu şi Bernardin de Saint-Pierre, din care dă prima transpunere din literatura neogreacă a cărţii *Paul et Virginie*. Tălmăcirile din greceşte, *Icoana lui Chevit* şi *Iliada*, rămân neterminate. **G.** este primul traducător în româneşte al epopeii lui Homer (e drept că numai primele două sute de versuri). Interesant apare cărturarul în ipostaza de moralist. Spirit raţionalist, înrâurit de filosofia luministă, el probează reale aptitudini speculative atunci când ia în discuţie unele chestiuni de etică. În comentariile dialogate din *Cărticică coprinzătoare dă cuvintele ce am auzit dă la însuş cugetul mieu* (definitivată înainte de 1820), se străduieşte să lămurească relativitatea unor concepte, sugerând totodată o politică de guvernare întemeiată pe raţiune. Urmărit de ideea unificării lingvistice, întocmeşte o gramatică, *Băgări de samă asupra canoanelor gramăticeşti* (tipărită la 1840; un capitol de prozodie conţine şi o definiţie a metaforei, după Quintilian), precum şi un „dicsioner", *Condica limbii româneşti* (încheiat în 1832). Este o lucrare de proporţii monumentale, cu un caracter enciclopedic. Uriaşul material adunat aici e folosit pentru alcătuirea altor masive dicţionare, eleno–român şi româno–elen. **G.** este şi în folcloristică un precursor, prin culegerea *Pilde, povăţuiri i cuvinte adăvărate şi poveşti* (terminată prin 1845), apreciată şi de M. Eminescu. Moralistul, cu gustul observaţiei tipologice, şi amatorul de subtilităţi ale limbajului, savurând înţelepciunea şi umorul dintr-o vorbă de duh, se regăsesc aici. Temperament vindicativ, încercat poate şi de un sentiment de vinovăţie de clasă pentru starea de lucruri din ţară, **G.** abordează pamfletul politic folosind veşmântul străveziu al satirei. Marele vornic era un pătimaş, cu un surplus de umoare neagră. Titlul general al scrierilor sale dramatice este *Istoria Ţării Rumâneşti. Starea Ţării Rumâneşti pă vremea streinilor şi a pământenilor.* Comedia *Starea Ţării Rumâneşti* (scrisă prin 1831) are două compuneri anexe: *Povestea huzmetarilor* şi *Obşteasca anafora a boierilor pentru prăvilele Măriei Sale*. În jurul anului 1828 **G.** izvodeşte cea mai închegată şi mai dură dintre piesele lui, *Barbul Văcărescul, vânzătorul ţării*. Tânguirea şi blestemul norodului, din final, emană o forţă întunecată, ameninţătoare. Prin 1845 aşterne pe hârtie, în proză şi versuri (unele, de factură folclorică), *Mavrodinada sau Divanul nevinovat şi defăimat sau Copiii sărmani nevârstnici şi năpăstuiţi*, recurgând la personaje alegorice. Interesul acestor scrieri (rămase în manuscris în timpul vieţii lui), cu o structură improprie, cam rudimentară, rămâne preponderent documentar. Despre alte vodeviluri şi comedii ale lui **G.** ştiri sigure nu sunt. O scenetă satirică, *Tarafurile cele ce aşază domnia* (1821) – publicată mai întâi de B.P. Hasdeu în 1872, în „Columna lui Traian" – dispune de o rezolvare de o uimitoare similitudine cu aceea din finalul piesei *O scrisoare pierdută* de I.L. Caragiale.

SCRIERI: *Băgări de samă asupra canoanelor gramăticeşti*, Bucureşti, 1840; *Tarafurile cele ce aşază domnia*, în V.A. Urechia, *Istoria românilor*, VII, Bucureşti, 1894, *360–365*; *Povăţuiri i cuvinte adăvărate* (fragm.), în Iuliu A. Zanne, *Proverbele românilor*, VIII, Bucureşti, 1900; *Asemănări*, în Iuliu A. Zanne, *Proverbele românilor*, IX, Bucureşti, 1901, *7–211*; *Bucăţi alese din ineditele sale*, în N. Bănescu, *Viaţa şi scrierile marelui vornic Iordache Golescu*, Vălenii de Munte, 1910, *109–286*; *Comedia ce să numeşte Barbul Văcărescul, vânzătorul ţării*, PND, *11–46*; *Proverbe comentate*, îngr. şi pref. Gh. Paschia, Bucureşti, 1973; *Povăţuiri*

pentru buna-cuviinţă, îngr. Gh. Paschia, pref. Marin Bucur, Bucureşti, 1975; *Scrieri alese*, îngr. Mihai Moraru, pref. Al. Rosetti, Bucureşti, 1990. **Traduceri:** Homer, *Iliada (cântul I)*, în N. Bănescu, *Viaţa şi scrierile marelui vornic Iordache Golescu*, Vălenii de Munte, 1910, *287–301*.

Repere bibliografice: Lazăr Şăineanu, *Istoria filologiei române*, ed. 2, Bucureşti, 1895, *104–116*; N. Bănescu, *Viaţa şi scrierile marelui vornic Iordache Golescu*, Vălenii de Munte, 1910; Georges Bengesco, *Une Famille de boyards lettrés roumains aux dix-neuvième siècle*: *Les Golesco*, Paris, [1922], *53–102*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *83–85*, *Ist. lit.* (1982), *83–85*; Perpessicius, *Menţiuni ist.*, *199–269*; Cornea–Păcurariu, *Ist. lit.*, *95–100*; Piru, *Ist. lit.*, II, *224–233*; Brădăţeanu, *Drama, 21–26*; Brădăţeanu, *Comedia, 36–39*; *Dicţ. lit. 1900, 405–407*; Mîndra, *Ist. lit. dram.*, I, *87–91*; Manolescu, *Istoria*, I, *158–161*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *423–425*; Datcu, *Dicţ. etnolog.*, *432–433*; Mircea Ghiţulescu, *Un teatru politic înainte de Brecht*, CL, 2007, 7, TTR, 2008, 1–2; Călinescu, *Opere*, XII, *657–662*. ***F.F.***

GOLOPENŢIA-ERETESCU, Sanda (2.III.1940, Bucureşti), etnolog, eseistă.

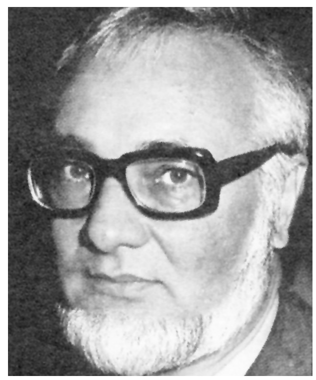
Este fiica Ştefaniei Cristescu-Golopenţia, etnolog, şi a lui Anton Golopenţia, sociolog. După terminarea Liceului „Gheorghe Lazăr” (1953–1956), va absolvi Facultatea de Filologie a Universităţii din Bucureşti (1961), devenind bibliotecară şi documentaristă la Institutul de Folclor (1962–1963), apoi documentaristă (1963), cercetător ştiinţific (din 1969), cercetător ştiinţific principal (1971) la Institutul de Cercetări Fonetice şi Dialectale al Academiei Române, lector asociat la Facultatea de Limba şi Literatura Română (1967–1972). Este doctor în filologie la Universitatea din Bucureşti cu teza *Semantica transformaţională a limbii române* (1968). În 1980 emigrează împreună cu soţul său, scriitorul Constantin Eretescu, în SUA şi se stabileşte în Providence (Rhode Island), unde este asistent (1982–1987), profesor asociat (din 1987) şi profesor titular (din 1990) la Catedra de studii franceze a Universităţii Brown. Editează împreună cu Constantin Eretescu, între anii 1983 şi 1992, versiunea revistei „Lupta – The Fight” pentru SUA şi Canada, e în redacţia revistelor „The Comparatist”, „Litterae”, „Origini – Romanians Roots” ş.a. În România colaborează la „Revista de folclor”, „Revista de etnografie şi folclor”, „Studii şi cercetări lingvistice”, „Synthesis”, „România literară”, „Dilema” ş.a. E prezentă în numeroase volume colective.

Autoare a numeroase studii de stilistică şi poetică (în anii studenţiei s-a remarcat în cadrul Cercului de stilistică şi poetică condus de Al. Rosetti), de stilistică structurală, de gramatică transformaţională şi semiotică, de eseuri literare, **G.-E.** are meritul de a fi contribuit la afirmarea cercetării semiotice și pragmatice a folclorului românesc. După 1980 se manifestă îndeosebi ca publicistă şi eseistă, articolele şi eseurile sale, cuprinse în cărţi precum *Mitul pagubei* (1986), *Cartea plecării* (1995) şi *America, America* (1996), certifică o „scriitoare strălucind de talent” (Grete Tartler). Sunt cărţi despre anii petrecuţi în România, reflecţii pe teme sociale şi politice, portrete, însemnări despre realităţile exilului, oferind şi o perspectivă pertinentă, critică și evaluativă asupra literaturii și culturii române în comparație cu Occidentul. *Mitul pagubei* şi *Cartea plecării* evocă exilul de acasă, când „mâncarea n-avea gust, lumina era fără bucurie, somnul nediferit, singurătatea fără nădejde”, întâlnirile dureroase cu o istorie nemiloasă, apoi ruptura dramatică de România. Preocuparea, din România, pentru folclor și antropologia culturală nu va fi uitată când **G.-E.** se stabileşte la Providence, o carte ca *Vămile grave* (1999) conţinând, spre exemplu, interesante relatări despre sărbătoarea Crăciunului în lume şi tulburătoare pagini despre uciderea de către bolşevici a etnologului basarabean Petre Ştefănucă. Antologia *Desire Machines. A Romanian Love Charms Database* (1998) excelează deopotrivă prin studiul care o precedă, conţinând observaţii de fineţe despre descântecele populare româneşti, ca şi prin versiunile în engleză ale unor descântece, care i-au impus traducătoarei un îndelungat travaliu, menit a transpune formule şi mituri greu traductibile. Același efort de adaptare a textului popular românesc în vederea înțelegerii acestuia de către un cititor străin se remarcă și în traducerea „horilor de femei” din Breb (Maramureș) într-o antologie din 2004. Concomitent, cartea despre descântece cercetează şi „interesul pe care analiza farmecelor de dragoste l-ar putea prezenta pentru studiile feministe”. „Create de femei – adaugă autoarea – farmecele româneşti de

dragoste reflectă un univers semantic feminin centrat în jurul identităţii ocupaţiilor, valorilor şi acţiunilor feminine”. Antologia de texte şi studiul introductiv nu pun accent pe latura magică a acestor piese, ci pe poezia lor, asupra căreia atrăsese atenţia încă N. Iorga, care spusese că un descântec se poate citi şi admira ca şi o doină. Cu devotament filial şi cu rigoare de cercetător, **G.-E.** îngrijeşte şi publică scrierile părinţilor săi, Ştefania Cristescu-Golopenţia şi Anton Golopenţia, contribuind astfel și la cunoașterea vieții intelectuale efervescente a generației implicate în campaniile monografice conduse de D. Gusti, astfel încât volumele editate, și în special cele care cuprind schimburi epistolare, sunt „restituiri de excepție, în care documentul și memorialistica se îmbină” (Smaranda Vultur). În *Viața noastră cea de toate zilele* (2009), un roman nonfictiv, notele informative și rapoartele de urmărire a lui Anton Golopenția se intercalează cu percepția personală asupra trecutului, creionând o autentică istorie de familie, dar şi una socială. De la cercetările lingvistice, poetice, de folclor, de teatrologie (în special axate pe literatura franceză) până la textele eseistice sau cele care introduc scrisori și jurnale, **G.-E.** manifestă același interes pentru aspectul (inter) activ, dialogic al memoriei personale sau colective, urmărit în mediul popular (din Maramureș, unde s-a întors constant pentru cercetări de teren), în istoriile conversaționale din literatură, precum și din cele observate în realitatea culturală, filtrată de voci diverse sau trăită de ea însăși.

SCRIERI: *Le Singe à la porte. Vers une théorie de la parodie*, New York–Berna, 1983; *Mitul pagubei*, Providence (SUA), 1986; *Les Voies de la pragmatique* (în colaborare), Stanford (SUA), 1988; *Cartea plecării*, Bucureşti, 1995; *America, America*, Bucureşti, 1996; *Vămile grave*, Bucureşti, 1999; *Intermemoria. Studii de pragmatică şi antropologie*, Cluj-Napoca, 2001; *Chemarea mâinilor negative*, Bucureşti, 2002; *Limba descântecelor românești*, București, 2007; *Emigranții Carter*, București, 2008; *Viața noastră cea de toate zilele*, București, 2009; *Româna globală. Româna și vorbitorii ei în afara României*, București, 2009. **Ediţii, antologii:** Ştefania Cristescu-Golopenţia, *Descântece din Cornova–Basarabia*, pref. edit., Providence (SUA), 1984; ed. 2 (*Descântatul în Cornova-Basarabia*), introd. edit., Bucureşti, 2003, *Gospodăria în credinţele şi riturile magice ale femeilor din Drăguş (Făgăraş)*, pref. edit., Bucureşti, 2002, *Sporul vieții. Jurnal, studii și corespondență*, introd. edit., București, 2007; Anton Golopenția, *Ultima carte*, introd. edit., București, 2001, *Opere complete*, I, pref. Ştefan Costea, Bucureşti, 2002, *Rapsodia epistolară. Scrisori primite și trimise*, I–III, introd. edit., București, 2004–2012, *Românii de la est de Bug*, I–II, introd. edit., București, 2006.

Repere bibliografice: Lovinescu, *Unde scurte*, IV, *318–323*; Grete Tartler, [*Sanda Golopenţia-Eretescu*], RL, 1996, 11, 29; Doru Pop, *„America (şi iar) America”*, ST, 1997, 7; Mihaela Mudure, *O carte a exilului*, TR, 1997, 43–44; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *425–427*; Raluca Alexandrescu, *Fiecare reîntoarcere este tonică*, OC, 2001, 48; Cornelia Ştefănescu, *Sanda Golopenţia*, JL, 2001, 17–20; Julieta Moleanu, *Intermemoria sau Impactul discursului asupra memoriei colective*, F, 2001, 10; Sasu, *Dicţ. scriit. SUA*, *145–148*; Ion Vlad, *Jocul seducător al interpretărilor*, APF, 2003, 6 –8; Mihăilescu, *Lit. rom. postceauşism*, I, *194–199*; Datcu, *Dicţ. etnolog.*, *434–435*; Nicolae Constantinescu, *Urmăriți, urmași, urmări…*, CLT, 2010, 5; Smaranda Vultur, *Cronica unei arestări anunțate*, „22”, 2010, 17; Sanda Cordoș, *Cărți de dat mai departe*, DM, 2010, 7; Iordan Datcu, *Sanda Golopenția – 70*, RL, 2010, 7; Manolescu, *Enciclopedia*, *365–366*; Silvia Ciubotaru, *„Limba descântecelor românești”*, „Anuarul Muzeului Etnografic al Moldovei”, 2011; Emilia Parpală, *Sanda Golopenția: colectivități, memorie, discurs*, în *Întoarcerea în Ithaca*, coordonator Mirela Albu, Cluj-Napoca, 2011, *179–186*. ***I.D, I.Rp.***

GOMA, Paul (2.X.1935, Mana–Orhei), prozator.

Este fiul Mariei (n. Popescu) şi al lui Eufimie Goma, învăţători. Începe şcoala primară în satul natal (1942), într-o perioadă în care, după cedarea Basarabiei către URSS, tatăl său este arestat şi deportat în Siberia (1941–1942). În 1944 întreaga familie se refugiază în România, unde reuşeşte cu greu, prin mutări repetate şi falsificarea actelor de identitate, să scape de repatrierea forţată în Basarabia. În 1946 **G.** intră în clasa I a Şcolii Normale „Andrei Şaguna” din Sibiu. În 1949, la capătul unor ani extrem de dificili, în cursul cărora părinţii săi sunt arestaţi şi anchetaţi în repetate rânduri, este admis prin concurs la Liceul „Gheorghe Lazăr” din acelaşi oraş. Elev în clasa a X-a, este arestat şi el în mai 1952 şi reţinut de autorităţi timp de mai multe zile, pentru

un jurnal intim „codificat” și pentru faptul de a fi vorbit în clasă despre partizani. Exmatriculat din toate școlile din țară, este primit în cele din urmă la liceul din Făgăraș, pe care l-a absolvit în 1953. În august 1954 dă examene de admitere, în paralel, la Facultatea de Filologie a Universității din București și la nou înființatul Institut de Istorie și Critică Literară „Mihai Eminescu” (fosta Școală de Literatură); admis în ambele locuri, alege să urmeze cursurile Institutului, devenit ulterior secție a Facultății de Filologie. În iunie 1956, după mai multe conflicte pe subiecte politice la seminarii cu profesori precum Radu Florian, Tamara Gane sau Mihai Novicov, este „judecat” la Rectoratul Universității de o comisie condusă de Mihai Novicov; scăpat de excludere, continuă să aibă o atitudine intransigentă față de regim și în noiembrie, după revoluția din Ungaria, este arestat și condamnat la doi ani de închisoare, urmați de alți cinci ani de domiciliu obligatoriu în Bărăgan, pentru agitație anticomunistă. Este deținut, în 1957 și 1958, în închisorile de la Jilava și Gherla. Între 1963 și 1965 lucrează ca zilier în construcții, fotograf ambulant, muncitor necalificat, merceolog. În 1965, în urma unui decret al lui Nicolae Ceaușescu ce le permitea foștilor deținuți politici să-și continue studiile universitare, dă din nou examen de admitere la Facultatea de Filologie, pe care o va abandona însă în 1967. Debutează la „Luceafărul” în 6 decembrie 1966 cu povestirea *Când tace toba*, după care continuă să publice în „Gazeta literară”, „Viața românească”, „Ateneu”, „Cravata roșie”. În 1968, entuziasmat de neparticiparea României la invazia Cehoslovaciei de către trupele Tratatului de la Varșovia, se înscrie în rândurile Partidului Comunist. Tot acum devine redactor al revistei „România literară”. Înregimentarea sa politică durează însă foarte puțin: în 1970, ca urmare a criticilor repetate aduse regimului, i se interzice să mai publice. Drept răspuns, autorul trimite manuscrisul romanului *Ostinato* în Occident, unde acesta apare în traducere germană în 1971, la Târgul Internațional de Carte de la Frankfurt, ceea ce a provocat retragerea delegației oficiale a României socialiste; se naște „cazul Goma”. Tot în 1971 este exclus din Partidul Comunist, iar în 1973 este dat afară și din postul de redactor al „României literare”. În 1972 i se aprobă totuși eliberarea unui pașaport și călătorește în Austria, Germania și Franța, unde îi cunoaște, printre alții, pe Ștefan Baciu, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Mircea Eliade, Eugen Ionescu și Emil Cioran. În ianuarie 1977 **G.** redactează o *Scrisoare deschisă* în sprijinul mișcării anticomuniste cehoslovace Charta 77, difuzată la postul de radio Europa Liberă, în care inventariază tarele sistemului politic din România și cere o reformare a politicilor sociale și culturale. Documentul nu va obține semnăturile colegilor de breaslă, cu excepția lui I. Negoițescu. Este arestat din aprilie până în mai 1977, apoi, după convocări și interogatorii repetate la Securitate, este obligat să se expatrieze la sfârșitul aceluiași an, când ajunge în Franța. Stabilit la Paris, desfășoară o intensă activitate anticomunistă, prin nenumărate interviuri, articole și scrisori deschise publicate în presa străină sau difuzate la Europa Liberă, unde sunt date, în lectura autorului, fragmente ample din romanele *Ușa...* și *Gherla*. De remarcat este că în toată perioada exilului a scris numai în românește. În 1978 devine membru fondator al Comitetului Intelectualilor pentru Europa Libertăților (CIEL), membru fondator al revistei „L’Alternative” și membru în colegiul de onoare al revistei „Kontinent”. Din 1980 este director al colecției „Est–Ouest” de la Editura Hachette și apoi de la Albin Michel. Între 1980 și 1990 participă la diverse conferințe și colocvii anticomuniste, fiind, printre altele, membru fondator al Internaționalei Rezistenței, cu sediul la Paris; pentru toate acestea, este de mai multe ori ținta unor atentate puse la cale de agenți ai Securității de la București. În 1986 i se conferă, de către ministrul Culturii al Franței, titlul de Chevalier de l’Ordre des Arts et des Lettres. După decembrie 1989 își continuă, prin intermediul presei și al jurnalelor personale, disputele cu colegii de breaslă și refuză să se mai întoarcă în România. I s-a decernat, în 1991, Premiul Uniunii Scriitorilor.

Spirit justițiar și incisiv, susținător fervent și adeseori inflexibil al resortului etic al oricărui act creator, **G.** își construiește romanele ca repere mnemotehnice pe drumul unei istorii existențiale aflate sub semnul refugiului și al exilului. A fi scriitor înseamnă, pentru **G.**, nu doar a practica o simplă profesie – o activitate meșteșugărească –, ci, în acord cu patosul modern al autenticității, dar și cu mesianismul de sorginte romantică, a fi învestit cu o misiune al cărei fundament este conștiința morală. „A fi liber, pentru scriitor, înseamnă a spune și a scrie adevărul (atunci când scrie și vorbește despre realitatea-așa-cum-este-ea) și a accepta adevărul spus, scris de altul, chiar dacă nu-i este cu totul favorabil acel adevăr. A fi scriitor înseamnă a

nu minţi.” Prin atitudinea sa intransigentă, ca şi prin virulenţa cu care a denunţat ipocrizia colegilor de breaslă, împărţiţi în profitori sau în victime tăcute ale unui regim dictatorial, **G.** a devenit un „personaj” incomod pentru toată lumea, un autoexilat căruia, după evenimentele din 1989, nu i-a rămas decât să constate cu amărăciune imposibilitatea întoarcerii într-o patrie care, spune el, nu mai este a lui, ci a „omului nou”, modelat de deceniile de teroare comunistă. Jurnalele scriitorului – *Jurnal pe sărite*, *Jurnal de căldură mare*, *Jurnal de noapte lungă*, toate din 1997, *Alte jurnale* (1998), *Jurnalul unui jurnal* (1998), *Jurnal de apocrif* (1999), *Jurnal 1999–2002* (2004), *Jurnal 2004*, *Jurnal 2005* (2007) ş.a. – se constituie într-un rechizitoriu lung şi lipsit de menajamente îndreptat împotriva a ceea ce, în viziunea sa, este spiritul vinovat de conservare şi micimea sufletească proprii scriitorului român, resemnat cu anticipaţie şi incapabil de revoltă civică: „Ce fel de oameni suntem noi, românii? Nişte fiinţe lipsite de coloană vertebrală, incapabili să facem ceva prin noi înşine, mereu privind, trăgând cu coada ochiului la Stăpânul cel Mare, ca să aflăm dacă avem voie sau nu să-l înjurăm pe Stăpânul cel Mic... Şi, ca pe vremea fanarioţilor, numai cu binecuvântarea Porţii...”. Degetul acuzator al autorului nu iartă pe nimeni, de la figurile de prim rang ale vieţii literare postbelice (Marin Preda, Nichita Stănescu, Nicolae Manolescu, Al. Ivasiuc, Augustin Buzura) până la scriitorii şi criticii mai puţin importanţi, dar la fel de vinovaţi, în opinia sa, pentru dezastrul moral al României postbelice. Proza diaristică a lui **G.** devine astfel o satiră înverşunată, intens-acidă şi nu de puţine ori răutăcioasă sau de-a dreptul revanşardă, în care umorul negru şi violenţa expresiei se împletesc cu talentul caricatural în ştiinţa de a converti situaţiile reale în „scene” şi gesturile semnificative în „tablouri”. Scriitorul debutase editorial în 1968 cu un volum neconvingător de proză scurtă, intitulat *Camera de alături*, singurul care avea să-i apară în ţară înainte de 1989. Scrisese însă deja, în 1966, romanul *Ostinato*, care va deveni, în versiunea germană, rampa de lansare a numelui lui **G.** în Occident. *Ostinato* abordează un subiect-tabu pentru ideologia oficială a vremii, care avea să-i aducă autorului faima unui „Soljeniţîn român”: lumea întunecată a închisorilor comuniste. Personajul central al romanului, studentul la filologie Ilarie Langa, condamnat la şapte ani de închisoare pentru vina de a-şi fi ucis mama bolnavă de cancer, devine, prin zelul anchetatorilor Securităţii, din deţinut de drept comun deţinut politic. Nu e însă vorba de o confuzie absurdă, care să confere cărţii dimensiuni kafkiene, pentru că scopul lui **G.**, aşa cum se va vădi odată cu romanul *Gherla* (apărut la Paris în 1976), este tocmai abordarea literară a universului concentraţionar. „Alunecarea” către dimensiunea politică a problematicii închisorii este una „oblică” şi atent studiată, corespunzând atitudinii iniţial precaute a prozatorului, care intenţiona, în momentul scrierii operei, să o publice în ţară. Adevărata miză a romanului este însă suficient de limpede conturată prin relatări şi scene din ce în ce mai străvezii şi directe, de la figura pitorească a ţiganului Nicu Guliman, închis pentru un banc politic spus în Oborul bucureştean, până la agitaţia grotescă provocată de vestea morţii lui Stalin şi teroarea valului de arestări printre studenţi în urma înăbuşirii în sânge a revoluţiei ungare din 1956. Dimensiunea ultimă a acestor referinţe – miezul infernal, de nenumit, al sistemului penitenciar comunist – este Piteştiul, locul celui mai sinistru experiment de „reeducare” a deţinuţilor politici, care va constitui tema uneia dintre scrierile exemplare ale lui **G.**, *Patimile după Piteşti* (publicată iniţial în limba franceză, în 1981): „Taci! Nimeni n-are voie să rostească numele blestemat... – Tu i-ai binecuvântat blestemul. – Nu! N-a fost cum crezi. N-ai fost acolo, deci nu ştii. Numai cei care au trecut prin ce-au trecut pot să vorbească, iar ei nu pot să vorbească, au uitat, tac. Despre Piteşti se tace”. *Ostinato* încearcă încă să respecte „regulile jocului” cenzurii oficiale, ilustrând, în acelaşi timp, căutările artistice ale scriitorului aflat la început de drum. Astfel, **G.** pune la încercare întreaga recuzită de procedee tehnice ale romanului modernist, de la amestecul dialogului cu monologul interior şi excursul eseistic până la montajul dintre realitate şi ficţiune, experimentul caligrafic şi chiar îndemnul adresat cititorului de a colabora la scrierea operei prin lăsarea în suspensie a anumitor pasaje. Chiar titlul romanului trimite la un experiment literar modernist – analogia dintre ritmurile fluxului epic şi desfăşurarea partiturilor muzicale: cuvântul „ostinato” provine din *basso ostinato*, termen tehnic muzical care se referă la tema de bază, repetată continuu, pe fundalul căreia se construiesc temele minore şi variaţiunile; pentru **G.**, el reprezintă gesturile, exasperant aceleaşi, precum şi atitudinile comportamentale stereotipe ale vieţii dure de deţinut. În *Gherla* autocenzura – constantă psihologică a scriitorului

român postbelic, mai activă şi mai perfidă decât cenzura oficială – cedează definitiv locul relatării deschise, autobiografice şi aproape documentaristice a experienţei închisorii politice, pe fondul căreia societatea comunistă se conturează în tonuri alb–negre, ca o radiografie a ororii. Autorul se dovedeşte un „excepţional poet al cruzimii” (I. Negoiţescu), un martor a cărui privire intensă şi rece nu ocoleşte nimic din ceea ce oamenii obişnuiţi şi chiar foştii prizonieri preferă să nu spună, insistând cu obstinaţie asupra bestialităţii gardienilor, a supliciilor izolării în zarcă, a bătăilor sălbatice şi urletelor înfiorătoare ale deţinuţilor, amplificate de zidurile din beton, dar şi radiografiind degradarea morală absolută a „turnătorului” şi strania relaţie de complicitate şi dependenţă creată între victimă şi călău. Petre Goiciu, de pildă, comandantul penitenciarului Gherla, un semianalfabet pentru care „duşmanii boborului” devin duşmanii lui personali, este un estet al sadismului, care, asemenea estetului din *Renaşterea* lui Walter Pater, „trăia din plin, cu toată fiinţa, misia lui de «reeducator», se dăruia total, ardea cu flacără înaltă pe altarul închisorii Gherla”. Exemplară în acest sens este bătaia din finalul romanului, povestită pe câteva zeci de pagini, cu o aplicaţie şi o ştiinţă a detaliului demne de cel mai pasionat autor naturalist: descrierea căluşului folosit de anchetatori, îmbibat cu saliva tuturor deţinuţilor care trecuseră prin acelaşi supliciu, este un detaliu care poate impresiona chiar şi pe cel mai insensibil lector al *Gherlei*. Este de la sine înţeles că poetica cruzimii exclude, de la bun început, tehnica literară savantă şi figura de stil: limbajul naraţiunii este unul direct, sacadat, în care tensiunea provocată de nerăbdarea „spunerii” a ceea ce nimeni nu îndrăzneşte să denunţe răbufneşte parcă furios în înjurătura neaoşă şi în expresiile obscene ale gardienilor şi comandanţilor – semne odioase ale unei lumi infernale. Întors viu din această lume, naratorul are datoria sacră de a scrie: văzut ca o garanţie împotriva ştergerii, prin uitare, a unei istorii violente, actul rememorării în scris şi, prin extensie, opera literară sunt, în acelaşi timp, o probă de conştiinţă morală şi un act catartic: „Şi m-am hotărât să nu-i uit în vecii vecilor/ nu să mă răzbun, ci să nu-i uit/ şi mai ales, mai ales/ să NU-I TAC”. Adâncind şi extinzând viziunea asupra închisorii ca paradigmă a întregului sistem utopic de extracţie marxist-leninistă, *Patimile după Piteşti* renunţă la experienţa personală în favoarea celei

documentare, situând în centrul operei un „observator”, un deţinut infirm (Vasile Pop) care, din patul său, asistă fără voie la desfăşurarea spectacolului bestialităţii şi al cruzimii torţionarului Ţurcanu. Perspectiva literară astfel modificată revine, de data aceasta cu o matură stăpânire a mijloacelor artistice, la tehnici ce amintesc de *Ostinato:* monologul interior, amestecul realităţii cu ficţiunea, schimbarea perspectivei naratoriale în funcţie de personaje. Procedeul specific modernist al interferenţelor dintre arta muzicală – o pasiune constantă a scriitorului – şi literatură îşi găseşte realizarea cea mai de seamă în *Arta refugii* (carte apărută mai întâi în limba franceză, în 1990), unde „mutarea” continuă a familiei Goma, urmărită de ameninţarea repatrierii forţate în Basarabia ocupată de ruşi, devine laitmotivul muzical al exilului în propria ţară şi, în acelaşi timp, nucleul unei proiectate arte poetice: „Dar şi mai artă e să re-fugi, ca noi, basarabenii. Nu chiar pe muzică – e-he, de-am avea un compozitor de-al nostru, basarabean, să compună el *Arta refugii*...”. Acest compozitor va fi **G.** însuşi, care, ajuns la maturitate, retrăieşte prin ochii copilului sentimentul traumatizant de a fi „în-plus” în mijlocul celor de acelaşi neam. Finalul cărţii, în care copilul, devenit adolescent, îşi vizitează la Sighişoara părinţii închişi de organele de represiune comuniste pentru simplul fapt de a fi români refugiaţi din Basarabia, proiectează opera către dimensiunile unui bildungsroman: romanul unei formări intense şi zbuciumate,

în care istoria nefericirii unei familii se confundă cu istoria nefericirii unei ţări. Limanul imaginar al tuturor acestor vicisitudini, locul amniotic-izbăvitor, ferit de tirania şi anxietăţile istoriei-tăvălug, este „calidorul”, veranda sau prispa casei părinteşti din Mana, satul copilăriei scriitorului. Roman liric, în care amintirile copilului se ancorează în istorie prin apelul la memoria adulţilor, *Din calidor* (cu o primă versiune tradusă şi publicată în limba franceză în 1987) aduce în spaţiul scriiturii imaginea unei Basarabii idilice, atemporale, la care autorul va reveni fără încetare, reconstruind-o metodic, ca utopie socială şi economică, în pagini răzleţe de jurnal. Acest ţinut paradisiac, dominat de imaginile prepeleacurilor strălucind în soare şi ale copiilor alergând goi prin vie, este asediat şi invadat însă de valurile unei istorii a cărei concreteţe nu aduce cu sine decât dezolare şi moarte: ocuparea Basarabiei de către ruşi în 1940, urmată de o scurtă revenire a autorităţilor române şi de plecarea în exil a familiei îi prilejuieşte naratorului, prin vocea învăţătorului Eufimie Goma, excursuri istorico-eseistice ce amintesc de plânsul cronicarului, pe fundalul cărora ultimul Crăciun basarabean, cu colindele, bradul înalt cât şcoala şi miresmele de sobă încinsă şi tămâie, apare ca o ultimă lumină pe o hartă înghiţită treptat de întunericul istoriei.

Meritul artistic deosebit al lui Goma constă în capacitatea sa de a surprinde momentele cele mai acute şi intense ale criminalităţii sociale promovate de orânduirile marxist-utopice, spre a le reda cu o minuţie şi o exactitate proprii individualităţii. El este un excepţional poet al cruzimii, întrucât există o corespunzătoare poezie, iar atitudinea sa faţă de cruzimea considerată în autonomia, în fenomenologia ei, garantează modernitatea operei sale, în măsura în care modernitatea în sine poate alcătui o valoare.

I. NEGOIŢESCU

Proza lui Paul Goma izvorăşte dureros şi dramatic din propria biografie, dar se instalează durabil ca valoare în ficţiune şi în regimul autenticităţii. Se poate cu uşurinţă remarca faptul că e vorba de o literatură directă în contestaţie şi protest, bazată pe un tip particular de reacţie la existenţă. […] *Cele mai multe din romanele lui Paul Goma, aproape toate, sunt scrise din propria viaţă, cu disperarea revoltei şi sentimentul opresiv al infernului existenţei. Sunt smulse dintr-o biografie agitată, răvăşită de istorie, dominată de lupta asumată cu toate consecinţele ei pentru libertatea şi demnitatea umană.*

ION SIMUŢ

SCRIERI: *Camera de alături*, Bucureşti, 1968; *Ostinato*, tr. Marie-Thérèse Kerschbaumer, Frankfurt, 1971; ed. (*La Cellule des libérables*), tr. şi pref. Alain Paruit, Paris, 1971; ed. (*Ostinato*) Bucureşti, 1992; *Die Tür*, tr. Marie-Thérèse Kerschbaumer, Frankfurt, 1972; ed. (*Elles étaient quatre...*), tr. Alain Paruit, Paris, 1974; ed. (*Uşa noastră cea de toate zilele*), Bucureşti, 1992; *Gherla*, tr. Şerban Cristovici, pref. Virgil Ierunca, Paris, 1976; ed. Bucureşti, 1990; *Dans le Cercle*, tr. Yvonne Krall, Paris, 1977; ed. (*În cerc*), Bucureşti, 1994; *Garde inverse*, tr. Şerban Cristovici, Paris, 1979; ed. (*Gardă inversă*), Bucureşti, 1997; *Le Tremblement des hommes*, tr. Alain Paruit, Paris, 1979; ed. (*Culorile curcubeului ’77. Cutremurul oamenilor*), Bucureşti, 1990; *Les Chiens de mort. La Passion selon Piteşti*, tr. Alain Paruit, postfaţă Virgil Ierunca, Paris, 1981; ed. (*Patimile după Piteşti*), Bucureşti, 1990; *Chassé-croisé*, tr. Alain Paruit, Paris, 1983; ed. (*Soldatul câinelui*), Bucureşti, 1991; *Bonifacia*, tr. Alain Paruit, Paris, 1986; ed. Bucureşti, 1991; *Le Calidor*, tr. Alain Paruit, Paris, 1987; ed. (*Din calidor. O copilărie basarabeană*), Bucureşti, 1990; *L’ Art de la fugue*, tr. Alain Paruit, Paris, 1990; ed. (*Arta refugii. O copilărie transilvană*), pref. Marta Petreu, Cluj-Napoca, 1991; *Sabina*, [partea 1], Cluj-Napoca, 1991; *Astra*, tr. Alain Paruit, Paris, 1992; ed. Cluj-Napoca, 1992; *Amnezia la români*, I–II, Bucureşti, 1993–1995; *Amadeva*, Iaşi, 1995; *Justa*, Bucureşti, 1995; *Scrisori întredeschise. Singur împotriva lor*, îngr. Laszlo Alexandru, Oradea, 1995; *Jurnal*, I–III, VI–VIII, XII–XIII, pref. Laszlo Alexandru, Bucureşti, 1997–2007; *Alte jurnale* (*Jurnal de ziuă scurtă*, *Jurnal de aşteptare*, *Jurnal de expulzat*, *Jurnal de casă nouă*), Cluj-Napoca, 1998; *Jurnalul unui jurnal*, Cluj-Napoca, 1998; *Altina, grădina scufundată*, Chişinău, 1998; *Jurnal de apocrif*, Cluj-Napoca, 1999; *Roman intim*, pref. Dan-Silviu Boerescu, Bucureşti, 1999; *Scrisuri. 1972–1998*, Bucureşti, 1999; *Profil bas*, tr. Hélène Lenz, Paris, 2001; *Infarctus*, Paris, 2002; ed. (*Infarct*), Bucureşti, 2008; *Basarabia*, Bucureşti, 2002; *Săptămâna roşie. 28 iunie – 3 iulie 1940 sau Basarabia şi evreii*, Norcross (SUA), 2003; *Jurnal* (*1999–2003*), Bucureşti, 2004; *Alfabecedar*, Bucureşti, 2005; *Sabina*, ed. 1, Bucureşti, 2005; *Jurnal 2004*, Bucureşti, 2007; *Jurnal 2005*, Bucureşti, 2007; *Jurnal 12–2004*, Bucureşti, 2007; *Jurnal 14–2006*, Bucureşti, 2007; *Dialog Paul Goma – Flori Stănescu*, Bucureşti, 2008; *Jurnal 2007*, Târgu Lăpuş, 2010; *Scrisuri*, I–III, îngr. Flori Bălănescu, Bucureşti, 2010–2012.

Repere bibliografice: *Le Dossier Paul Goma. L’écrivain face au socialisme du silence*, îngr. Virgil Tănase, Paris, 1977; Ion Vartic, *Un „poet” al închisorii*, APF, 1990, 3–4; Marta Petreu, [*Paul Goma*], APF, 1990, 3–4, RL, 1991, 3; Lucian Raicu, *Violenţa răului la Paul Goma*, „22”, 1990, 32; I. Negoiţescu, *În cunoştinţă de cauză*, Cluj-Napoca, 1990, *13–19*; Valeriu Cristea, *Marele cutremur al românilor*, CC, 1991, 1; Florin Ardelean, *Antropogonia–recurs*, F, 1991, 6; Marian Victor Buciu, *Un chiriaş al istoriei*, R, 1991, 7–8; Lovinescu, *Unde scurte*, II, *147–149*, *189–190*, *197–199*, III,

70–73, VI, *219–224*; Catherine Durandin, *Parisul lui Paul Goma*, LAI, 1993, 28; Negoițescu, *Scriitori contemporani*, *231–236*; Simuţ, *Incursiuni*, *333–352*; Holban, *Salonul*, *33–39*; Ungureanu, *La vest*, I, *220–242*; Faifer, *Faldurile*, *131–138*; *Dicţ. analitic*, I, *300–302*, III, *254–257*; *Dicţ. esențial*, *352–355*; Simuţ, *Arena*, *91–96*; Simion, *Genurile*, *122–127*; Mihăilescu, *Lit. rom. postceaușism*, I, *438–440*; Simuţ, *Reabilitarea*, *175–202*; Bogdan Crețu, *Cazul Paul Goma*, CL, 2005, 10, 2006, 4; Mariana Sipoş, *Destinul unui disident: Paul Goma*, Bucureşti, 2005; Ştefănescu, *Istoria*, *643–652*; Manolescu, *Istoria*, *1438–1439*; Popa, *Ist. lit.*, II, *659–663*; Alexandru László, *Viceversa. Polemici pro şi contra lui Paul Goma*, Timişoara, 2009; Florescu, *Aristarc*, II, *127–131*; Manolescu, *Enciclopedia*, *367–375*; Adrian Dinu Rachieru, *„Complexul" Goma*, CNT, 2011, 4; Aliona Grati, *Paul Goma – inițieri în textul literar*, Chișinău, 2011; Petru Ursache, *Omul din Calidor*, Cluj-Napoca, 2012. ***L.H.***

GONG, publicație apărută anual la Bucureşti, între 1980 şi 1990, ca almanah al revistei „Teatrul". La rubrica „Mică antologie de poezie", în primii ani, semnează versuri Dinu Ianculescu, Constantin Popa, Ioana Crăciunescu, Ştefan Radoff; proză dau Ştefan Berciu şi Mihai Berechet; în publicistică sunt de menţionat semnăturile lui Ionuţ Niculescu (*Mic tratat de istoria teatrului în România*), Şerban Cioculescu (*Aforismele lui Victor Eftimiu*), Laurenţiu Ulici (*Cititorul de teatru*), I.D. Sîrbu, cu impresii din experienţa sa de secretar literar într-un teatru de provincie. În anii următori Florica Ichim comentează „autografele" lui Camil Petrescu, Ştefan Cazimir scrie textul *Cu eroii lui Caragiale prin Bucureşti*, V. Moglescu realizează o scurtă biografie a lui Beaumarchais, iar Valentin Silvestru vorbeşte despre „actorul în memoria cronicarului". În fine, în 1989, Magdalena Boiangiu analizează fenomenul Vîsoţki. Texte dramatice semnează Teodor Mazilu – *Mobilă şi durere* (1980), Alexandru Sever – farsa pseudoistorică *Visul impostorului* (1981), Iosif Naghiu, Dumitru Solomon, Tudor Popescu, Anda Boldur, Ion Băieşu, Matei Vişniec – schiţa dramatică în două secvenţe *Omul care vorbeşte singur*, Sorana Coroamă-Stanca, Eugenia Busuioceanu, Magdalena Boiangiu şi Bedros Horasangian – *Unde dai şi unde crapă…* La rubrica de evocări şi interviuri Dan Deşliu rememorează trei întâlniri cu Lucia Sturdza Bulandra (1980), Dinu Kivu discută cu Marin Sorescu, în timp ce, cu prilejul centenarului naşterii lui Constantin Tănase, Elly Roman este intervievat de C. Paraschivescu (1981). Tot un interviu, cu Edward Bond, oferă în 1986 Andrei Bantaş. În 1984 Ionuţ Niculescu va sta de vorbă cu Kitty Muşatescu despre soţul acesteia, Tudor Muşatescu, iar I.D. Sîrbu va publica *O ultimă convorbire cu George Ciprian*. Marian Popescu realizează un *remember* Romulus Guga (1985). În 1988 un articol semnat de Victor Durnea readuce în atenţia cititorilor numele unui foarte activ om de cultură din perioada interbelică – Ion Anestin. Compartimentul rezervat traducerilor este foarte dens. De reţinut câteva nume: Ioana şi Tudor Savu (din Sławomir Mrożek), Mihai Rădulescu (din Harold Pinter), Angela Ion (din Aldo Nicolaj), Sanda Diaconescu (din Michel de Ghelderode, comedia dramatică într-un act *Trei actori, o dramă…*, iar din poetul şi dramaturgul francez Jean Tardieu, comedia *Într-o noapte la castel…*). Ioana Crăciun stăruie asupra dramaturgului Sean O'Casey şi a lui Friedrich Dürrenmatt, a cărui piesă radiofonică *Ceas de seară într-o toamnă târzie* o transpune în română (1983). În acelaşi an Alexandru Martin se arată interesat de William Saroyan, Eugen B. Marian de Tennessee Williams, în 1984 Aneta Dobre traduce relatarea unei întâlniri Lili Palmer – Bernard Shaw, iar Angela Ion un interviu cu Dürrenmatt. În 1988 se remarcă semnătura Maşei Dinescu, care propune fragmente din *Roman teatral* de Mihail Bulgakov, iar Alexandru Martin tălmăceşte ultima piesă de teatru scrisă de G.B. Shaw, la 93 de ani, comedia *Ea de ce n-ar consimţi?*. Anul 1990 reţine atenţia prin traducerea lui Alexandru Baciu din Jean Cocteau – *Vocea umană*. Alte materiale: Valentin Silvestru, *Jurnal de critic*, Paul Everac, tableta *Idila convertită sau cele două linii ale amorului*. La rubrica „Documentar" Ionuţ Niculescu prezintă *Reviste de teatru româneşti*. Interesant de consultat este şi grupajul intitulat *Actorul văzut de regizor. 7 regizori despre 77 de actori*. Mihai Berechet publică *Jurnal tardiv la „Comedie de modă veche"*. ***D.B.***

GORCEA, Petru Mihai (28.I.1942, Timişoara – 6.I.2005, Bucureşti), critic şi istoric literar. Este fiul Margaretei (n. Fodor) şi al lui Mihai Gorcea, tâmplar. Absolvent al Liceului „Sf. Sava" (1959) şi al Facultăţii de Filologie a Universităţii din Bucureşti (1964), şi-a luat doctoratul în filologie în 1973 cu teza *Problematica genurilor în proza secolului 20*. Între 1975 şi 1978 a fost lector de limba română în Finlanda, la universităţile din Turku şi Helsinki. A debutat în 1963 la „Gazeta literară". Colaborează sporadic la „Argeş", „Contemporanul", „Luceafărul", „România literară", „Viaţa românească", iar după 1989 la „Calende" şi

„Dreptatea”. În 1992 fondează, împreună cu un grup de profesori de liceu, editura şi revista „Cuget, simţire şi credinţă”, destinată prioritar şcolii. După 1990 devine cadru didactic la Universitatea din Piteşti şi funcţionar superior în Ministerul Educaţiei şi Învăţământului.

Nesomnul capodoperelor (1977), titlul cărţii de debut, e o sintagmă semnificativă pentru critica lui **G.**, aplicată marilor creaţii spre a le descoperi identitatea ascunsă. Astfel, sub pojghiţa textuală de realism tip secolul al XIX-lea, se relevă la Mihail Sadoveanu mijloacele naraţiei arhaice, mitice, capodoperele lui Liviu Rebreanu (în rândul cărora criticul ţine să înscrie şi *Ciuleandra*) sunt abordate psihanalitic, în opera lui Tudor Arghezi se distinge complementaritatea „tensionatului” şi a „mântuitului”, văzuţi – discutabil – nu sincron, ci ca două vârste succesive. Folosind eseistic strategii naratologice moderne şi îndeosebi schema tipologică a lui Northrop Frye, **G.** încearcă în *Structură şi mit în proza contemporană. Eseu despre destinul literar al „generaţiei şaizeci”* (1982) o sinteză, preocuparea lui cea mai insistentă rămânând aceea de a identifica miturile drapate în varii tipuri de scriitură modernă. Northrop Frye şi C.G. Jung sunt aplicaţi şi în interpretarea *Luceafărului* eminescian, din volumul *Steaua din oglinda visului* (1983), cel mai amplu comentariu consacrat până acum poemului (300 de pagini). Cu sugestii importante din Marin Mincu (*„Luceafărul”*, 1978), care l-a şi acuzat public de plagiat pe **G.**, Luceafărul/Hyperion e înţeles ca figură-proiecţie, prin oglindă şi vis, a inconştientului Cătălinei şi a celui colectiv, ca *daimon* (în sens platonician) al fetei, pe care însă aceasta nu-l poate asuma. Eminescu ar ilustra astfel tentativa (eşuată) a veacului pozitivist de a (re)cuceri „mitul interiorităţii”. Capodopera eminesciană e radiografiată în sine şi în contextul întregii opere, ca depozit de mituri şi de simboluri culturale, dar şi într-o reţea de analogii, uneori neaşteptate (de exemplu, cu *Madame Bovary* de Flaubert). Cartea a fost controversată, comentariile pendulând între elogiu (N. Steinhardt) şi desfiinţare (George Munteanu). O interpretare inedită încearcă **G.** şi în cazul prozei lui Mateiu I. Caragiale, comentată ca organic „triptic de proze fantastice” (*Mateiu I. Caragiale*, 1995). În personajele din *Craii de Curtea-Veche* eseistul vede „fantasmele unui suflet grav rănit”, aflat „în exil”. Ulterior autorul se întoarce la Eminescu, proiectând o vastă lucrare, în patru volume, proclamată cam prezumţios „cel mai amplu efort interpretativ de la G. Călinescu încoace” şi intenţionând să dea „un nou Eminescu”. Din ambiţiosul proiect au apărut trei volume, cuprinzând eşafodajul teoretic şi o parte din descrierea operei. Instrumentarul terminologic cu care operează **G.** aici este de inspiraţie heideggeriană şi jungiană. Pe întreg parcursul demersul este adesea fastidios.

SCRIERI: *Nesomnul capodoperelor*, Bucureşti, 1977; *Structură şi mit în proza contemporană. Eseu despre destinul literar al „generaţiei şaizeci”*, Bucureşti, 1982; *Steaua din oglinda visului*, Bucureşti, 1983; *Mateiu I. Caragiale*, Bucureşti, 1995; *Eminescu*, Bucureşti, 1998; *Mihai Eminescu (texte literare comentate)*, Bucureşti, 1998; *Eminescu*, I–III, Piteşti, 2001–2005.

Repere bibliografice: Culcer, *Serii*, *91–93*; Nicolae Oprea, *„Structură şi mit în proza contemporană”*, ARG, 1982, 5; Ioan Holban, *Altceva despre „Luceafărul”*, CRC, 1984, 2; Valeriu Cristea, *O nouă călătorie a „Luceafărului”*, RL, 1984, 16; Marin Mincu, *Puţină eminescologie (Un plagiator: P.M. Gorcea)*, LCF, 1984, 16–17; N. Steinhardt, *O nouă interpretare a „Luceafărului”*, AST, 1984, 6; Piru, *Critici*, *58–61*; George Munteanu, *Eminescu şi eminescianismul*, Bucureşti, 1987, *10*, *17–21*, *29–33*; Ulici, *Lit. rom.*, I, *532*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *430–431*; Mihai Florea, *Un nou Eminescu*, OC, 2002, 114; Constantin Cubleșan, *Fiinţa şi timpul – Petru Mihai Gorcea*, ARG, 2006, 1. ***N.M.***

GORE, Paul (Pavel) (27.VII.1875, Chişinău – 8.XII.1927, Chişinău), prozator, publicist. Este fiul Eleonorei (n. Miculin) şi al lui Gheorghe Gore, publicist şi traducător. A făcut studii liceale clasice în oraşul Nikolaev-Herson, încheiate în 1895, şi a absolvit Facultatea de Drept a Universităţii din Sankt Petersburg (1901). S-a manifestat activ pe tărâm social-cultural, fiind, din 1910, președinte al Zemstvei Guberniale, vicemareşal al nobilimii din Orhei, vicedeputat al nobilimii din județul Chișinău, preşedinte al Societăţii Culturale a Românilor din Basarabia şi al Comisiei Arhivelor Statului, director general al Muzeului Ţinutal din Chişinău şi al Crucii Roşii pentru Basarabia, președinte al Comisiei Monumentelor Istorice din Basarabia etc. În 1919 devine membru de onoare al Academiei Române, iar în 1922 membru al Societății Regale Române de Geografie. Istoric, heraldist şi genealogist, numismat, bibliofil, elaborează de asemenea mai multe lucrări referitoare la populaţia şi formele de administrare în stânga Prutului: *Plebiscitul în Basarabia* (1919), *Populaţia Basarabiei pe naţionalităţi după izvoarele oficiale ruseşti* (în colaborare

cu Petre Cazacu) (1920), *Autoadministraţia* şi *Zemstva* (1920), *Populaţia Basarabiei. Materiale istorico-statistice* (1923), *Basarabia* (1926) ş.a.

G. îşi încearcă puterile şi în literatură, cu câteva traduceri în limba rusă din nuvelistica lui Al. Vlahuţă (*Valetul*, *Pierdut*, *Inconsolabilii*) şi Carmen Sylva (*Călugăriţa*, *Robii*), publicate în cotidianul „Bassarabeţ" din Chişinău (1898). Aflându-se pe fronturile Primului Război Mondial din partea Crucii Roşii, scrie amintirile *Flămânzii*, *Fragment*, *Abisul*, *Rătăciri* (*Episod de război: Ruşii la Grozeşti*), *Moş Vrânceanu*, *Subt impresia focului*. Alt ciclu de povestiri (datând, probabil, din aceiaşi ani) se organizează narativ în jurul personajului Ionel Năzuinţă: *Dibuiri sentimentale*, *Amintiri din sat*, *Amintiri din oraş*, *Năiţă Vânturescu* ş.a. Proza lui **G**. a fost scoasă la lumină postum, în revistele „Însemnări ieşene", „Viaţa Basarabiei" şi „Convorbiri literare", între anii 1936 şi 1938.

SCRIERI: *Crizantema de la frontieră*, în *Proză interbelică din Basarabia*, îngr. şi pref. Veronica Bâtcă, Bucureşti, 1996, *63–72*.

Repere bibliografice: Sever Zotta, *Paul Gore*, Chişinău, 1928; Predescu, *Encicl.*, *369*; Veronica Bâtcă, *Paul Gore– ultimul cavaler al Basarabiei*, „Ştiinţa" (Chişinău), 1992, 2; Gh. Bezviconi, *Fapte trecute şi basarabeni uitaţi*, Chişinău, 1992, *161–166*; Colesnic, *Basarabia*, I, *104–111*; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, *93–94*; Rusu, *Membrii Academiei*, *353*; Nicolae Scurtu, [*Paul Gore*], „Litere", 2010, 1, 8, 9. ***S.P.***

GORJANU, Ioan Gherasim (3.VII.1800, Bengeşti, j. Gorj – 26.X.1857, Ploiești), traducător. Este fiul lui Radu Gorjanu, căpitan de plai. Face mai întâi școală grecească la biserica bucureșteană Stavropoleos. Apoi este elev al lui Gh. Lazăr şi al lui Ion Heliade-Rădulescu la cursurile şcolii de la „Sf. Sava" din Bucureşti, pe care le urmează din 1818 până în 1825. A fost şi un inimos discipol al lor în activitatea didactică şi culturală. În 1830, odată cu înfiinţarea şcolii din Vălenii de Munte, el devine aici cel dintâi profesor, rămânând până în 1837, când este mutat la şcoala din Călăraşi. Pentru merite didactice, în 1838 primeşte rangul de pitar, iar din 1842 este numit la conducerea şcolii din Ploieşti. Deşi prefeţele manualelor sau cuvântările sale la serbările şcolare dezvăluie un apărător al tradiţiilor şi o fire evlavioasă şi blajină, se află, totuşi, printre participanţii la Revoluţia din 1848, în Muntenia, ceea ce i-a adus şi o întemniţare de opt luni la Buzău. După ce a mai funcţionat în 1849, pentru scurt timp, ca preşedinte al Tribunalului din Ploieşti, **G.**, bolnav şi sărac, se retrage din activităţile publice şi se dedică îndeletnicirilor sale cărturăreşti. Ca semn al prestigiului de care se bucura, a fost ales deputat în Divanul Ad-hoc în 1857, dar a renunţat din cauza agravării unei boli de piept.

G. a scos, începând din 1825, mai multe calendare, dintre care îndeosebi ultimele, din 1850 şi 1855, cuprind sfaturi practice, istorioare morale sau patriotice, ca şi cunoştinţe de astronomie, pasiunea constantă a cărturarului. Tot cu intenţii moralizatoare şi pedagogice, a alcătuit manuale, în spiritul celor tipărite de Heliade-Rădulescu și de Grigore Pleşoianu. Ele au în vedere educaţia religioasă (*Manual creştinesc*, 1836) sau morală (*Şcolaru sătean sau Cărticică coprinzătoare de învăţături folositoare*, 1840, *Deprinderi asupra cetitului*, 1840). **G.** a editat şi unul dintre primele manuale de limba franceză (*Dascăl pentru limba franţozească*, 1832), a cărei învăţare o recomanda pentru că este „rudă foarte de aproape cu limba noastră cea de obşte". Prin intermediul limbii franceze a tradus şi *Halima sau Povestiri mitologhiceşti arabeşti* (I–IV, 1835–1838), dând o versiune care a fost mult citită în vremea lui. Ca în tot ce a scris, limba lui **G.** e neaoşă, firească, lipsită de franţuzisme stridente. Interesante sunt şi notele, comentariile marginale, unde, ca şi într-o cuvântare funebră anexată tălmăcirii, **G.** face elogiul vieţii patriarhale de familie, îndeamnă la cumpătare şi la iubire de patrie, ajungând chiar să asemene vitejiile unor eroi din povestirile orientale cu faptele, la fel de minunate şi vrednice de admirat, ale lui Mircea cel Bătrân în luptele cu sultanul Baiazid. Nu se cunosc alte traduceri ale cărturarului, care susţinea totuşi, prin 1832, că ar mai avea în manuscris, printre altele, tălmăciri din *Biblie*, pagini din Lucian din Samosata, o antologie din poeţii greci antici, precum şi *Numa Pompilie* de Florian. Probabil că tot lui îi aparţine şi traducerea fragmentului intitulat *Desfătările*, după Fénelon, apărută în „Foaie pentru minte, inimă şi literatură" (1846) şi semnată Gherasim.

SCRIERI: *Şcolaru sătean sau Cărticică coprinzătoare de învăţături folositoare*, Bucureşti, 1840. **Traduceri:** *Halima sau Povestiri mitologhiceşti arabeşti*, I–IV, Bucureşti, 1835–1838; ed. Bucureşti, 1857; ed. Cluj, 1899.

Repere bibliografice: Iorga, *Ist. lit. XIX*, I, *143–144*; Adamescu, *Ist. lit.*, *71–72, 346*; Bogdan-Duică, *Ist. lit.*, *223–225*; C.M. Boncu, *Şcoala prahoveană*, Bucureşti, 1976, *160–166*; *Dicţ. lit. 1900*, *407*; Firan, *Profiluri*, I, *376–377*. ***L.V.***

GOROVEI, Artur (19.II.1864, Fălticeni – 19.III.1951, Bucureşti), folclorist, prozator.

Este fiul Mariei (n. Borş) şi al lui Petru Gorovei, avocat. După şcoala primară făcută la Rădăuţi şi Fălticeni, urmează cursul gimnazial la Fălticeni şi pe cel liceal la Iaşi, apoi studii universitare de drept la Bucureşti (1886–1887) şi Iaşi (1887–1889), obţinând licenţa în 1890. Între 1889 şi 1891 este, succesiv, profesor secundar la Bârlad, ajutor de judecător şi judecător la Paşcani şi Broşteni, în judeţul Suceava, avocat la Fălticeni; mai târziu va fi procuror la Râmnicu Sărat, prefect al judeţului Suceava (1905), inspector agricol (1909–1911). În gimnaziu scoate o revistă literară, „Ecoul Carpaţilor", şi alta satirică, „Ţânţarul". Debutează semnificativ în 1884 cu cimilituri publicate în „Revista populară" (pe care o scoate în patru numere), iar editorial cu volumul *Cimiliturile românilor* (1898). A fost membru corespondent (1915) şi membru de onoare (1940) al Academiei Române. Conduce „Şezătoarea" (1892–1929), „Răvaşul poporului" (1907–1909, împreună cu Mihail Sadoveanu). Mai colaborează la „Adevărul de joi", „Adevărul literar şi artistic", „Analele Academiei Române", „Anuarul Arhivei de Folclor", „Arhivele Olteniei", „Arhiva românească", „Buletinul «Mihai Eminescu»", „Convorbiri critice", „Convorbiri literare", „Făt–Frumos", „Flacăra", „Gazeta săteanului", „Graiul nostru", „Izvoraşul", „Însemnări literare", „Junimea literară", „Literatură şi artă română", „Lumea", „Lupta literară", „Noua revistă română", „Opinia", „Pagini literare", „Păstorul Tutovei", „Revista Fundaţiilor Regale", „Revista idealistă", „Revista literară", „Românul", „Steaua Dunării", „Viaţa românească" ş.a. I s-a acordat în 1938 Premiul Academiei Române.

Prin „Şezătoarea" şi prin corpusurile pe care le-a întocmit (cimilituri, descântece), prin declanşarea unei veritabile mişcări de strângere a tradiţiilor populare, **G.** s-a impus ca un nume de seamă în istoria etnologiei româneşti. A debutat colecţionând şi publicând cimilituri, influenţat de lectura unui studiu al lui M. Gaster, *Literatura populară română*, şi ulterior, vreme de paisprezece ani, a adunat, cu multă trudă şi cheltuială, din publicaţii vechi şi contemporane, unele greu accesibile, prin anchete personale şi cu concursul folcloriştilor Iuliu A. Zanne, G. Popescu, S. Fl. Marian, Vasile Sala, Pericle Papahagi, M. T. Adameşteanu, N. Mateescu, I. T. Popovici, Mihail Lupescu, Al. Vasiliu, Simion T. Kirileanu, P. Daniilescu, P. Herescu şi S. Mihăilescu, un bogat fond de ghicitori, pe baza căruia publică *Cimiliturile românilor*, cel dintâi corpus de texte al acestei specii. Volumul cuprinde, clasificate în ordinea alfabetică a obiectelor „cimilite", 1960 de tipuri de ghicitori româneşti, însoţite de 756 de variante, precum şi de un mare număr (352) de variante europene, culese îndeosebi din aria culturală şi lingvistică romanică: aromâne, italiene, languedociene, valone, bretone, bearneze, catalane, dar şi alsaciene, flamande, ruseşti, morave, maghiare, englezești, scoţiene, olandeze şi norvegiene. Textele sunt adnotate, autorul indicând uneori valorile polisemantice ale ghicitorilor. Deşi unele evaluări critice semnalează amestecarea textelor autentice cu „cele întocmite de unii scriitori", cum sunt ghicitorile din culegerile lui Anton Pann, precum şi „omiteri de ghicitori, schimbarea subiectului şi intervenţii în forma originalului" (Ovidiu Bârlea), colecţia *Cimiliturile românilor* rămâne o lucrare fundamentală a folcloristicii româneşti. De o valoare asemănătoare este şi corpusul *Descântecele românilor* (1931), alcătuit prin consultarea a numeroase culegeri publicate în reviste şi în volume şi prin despuierea unor manuscrise datând din secolele al XVIII-lea şi al XIX-lea. Colecţia cuprinde 203 tipuri de descântece şi 220 de variante, clasificate după criteriul funcţional, în ordinea alfabetică a 203 boli, de la „albeaţă" la „zmeoaică", deşi autorul preconizase o sistematizare mai interesantă, după criterii literare. Studiul introductiv, de dimensiuni egale cu corpusul de texte, reprezintă o minuţioasă cercetare monografică, diacronică şi comparatistă, a speciei. Folcloristul întreprinde în prima parte un studiu al demonologiei populare, iar în partea a doua propune o interesantă tipologizare a incantaţiilor populare „după forma în care sunt îmbrăcate, după modul în care se practică". Potrivit acestui criteriu literar de clasificare, descântecele au următoarele tipuri: rugăminte, poruncă indirectă, blestem, comparaţie, enumeraţie, gradaţie, dialog, povestire. Alături de aceste două corpusuri de texte,

merită a fi reţinută, dintre numeroasele broşuri şi volume publicate de **G.**, monografia etnografică *Ouăle de Paşti* (1937), prima lucrare, nu numai la noi, asupra încondeierii ouălor, interesantă şi azi prin observaţiile privitoare la cromatica şi motivele picturii populare. De asemenea, demnă de tot interesul este lucrarea *Noţiuni de folclor* (1933), în care **G.** îşi expune concepţia asupra domeniului, aduce numeroase informaţii (calitate esenţială a studiului) şi emite idei notabile: folclorul ca emanaţie a creatorilor populari de excepţie, tendinţa acestora de a ieşi din sfera generală a stilisticii supraindividuale, necesitatea metodologică de a studia folclorul în permanenta sa mutaţie, iar nu în „palida imagine" muzeală. Revista „Şezătoarea", pe care a condus-o, este atât de bogată în materiale preţioase, încât, scria Gheorghe Vrabie, „nu se poate face nici o cercetare" a vreunei probleme de etnografie fără consultarea ei. **G.** a publicat şi un roman, *Zbuciumul unui suflet nou. Jurnalul unei femei* (1938), dar mai cu seama literatură memorialistică şi documentară, o literatură a faptului trăit, precum însemnările din lucrarea intitulată *Cruzimi* (1921), ce conţine pagini tulburătoare despre represiunea răscoalei ţărăneşti de la 1907. Cartea a fost apreciată de Mihail Sadoveanu ca una „dureroasă", „stăpânită de durerile şi năcazurile oamenilor". O serie de amintiri literare, apărute prin reviste (unele, solicitate de G. Ibrăileanu, în „Viaţa românească"), au fost strânse în volumul *Alte vremuri* (1930), în care sunt evocaţi Nicolae Gane, George Diamandy, Ştefan Şoldănescu, Constantin Mille, Teodor Şerbănescu, Constantin Stamati, Titu Maiorescu, Teodor V. Ştefanelli, Neculai Istrati ş.a. **G.** i-a cunoscut fugitiv pe Vasile Alecsandri şi pe M. Eminescu, a fost prieten cu Ion Creangă, Nicolae Gane şi Mihail Sadoveanu. Amintirile sale (lăsate în manuscris) şi jurnalul, ţinut până în preziua morţii şi din care s-au publicat postum câteva pagini, reprezintă documente preţioase asupra vieţii culturale şi politice a vremii.

SCRIERI: *Cimiliturile românilor*, Bucureşti, 1898; ed. îngr. Marin Bucur, Bucureşti, 1959; ed. pref. Iordan Datcu, Bucureşti, 1972; *După dragoste*, Bucureşti, 1901; *Instrucţiuni şi chestionar pentru culegerea materialului de folclor*, Bucureşti, 1904; *Datinile noastre la naştere*, Bucureşti, 1909; ed. îngr. şi pref. Sânziana Baranga, Bucureşti, 2002; *Zmei şi zâne*, Bucureşti, 1909; *Datinile noastre la nuntă*, Bucureşti, 1910; *Botanica poporului român* (în colaborare cu Mihail Lupescu), Fălticeni, 1915; *Credinţi şi superstiţii ale poporului român*, Bucureşti, 1915; ed. introd. Iordan Datcu, Bucureşti, 1995; ed. îngr. Irina Nicolau şi Carmen Huluţă, Bucureşti, 2000; ed. îngr. I. Oprişan, Bucureşti, 2012; *Cruzimi*, Iaşi, 1921; *Datorii, drepturi: carte pentru săteni*, Bucureşti, 1921; *Monografia oraşului Botoşani*, Fălticeni, 1926; *Alte vremuri*, Fălticeni, 1930; *Descântecele românilor,* Bucureşti, 1931; *Indicele analitic şi alfabetic al celor 25 volume din revista „Şezătoarea"*, Fălticeni, 1931; *Noţiuni de folclor*, Bucureşti, 1933; *Ouăle de Paşti*, Bucureşti, 1937; ed. îngr. Antoaneta Olteanu, Bucureşti, 2001; *Folticenii. Cercetări istorice asupra oraşului*, Fălticeni, 1938; *Zbuciumul unui suflet nou. Jurnalul unei femei*, Bucureşti, 1938; *Învăţători folclorişti*, Bucureşti, 1940; *Meşteşugul văpsitului cu buruieni*, Bucureşti, 1943; *Literatură populară*, I–II, îngr. şi pref. Iordan Datcu, Bucureşti, 1977–1985. **Ediţii:** Teodor Vârnav, *Istoria vieţii mele (Autobiografie din 1845)*, pref. edit., Râmnicu Sărat, 1893; Nicolae Gane, *Novele*, pref. edit., Bucureşti, 1938.

Repere bibliografice: Izabela Sadoveanu, *Artur Gorovei*, ALA, 1930, 498; N. Iorga, *„Noţiuni de folclor"*, RI, 1933, 10–12; Ion Muşlea, *La centenarul naşterii lui Artur Gorovei*, AAF, 1961–1964; *Scrisori către Artur Gorovei*, îngr. şi introd. Maria Luiza Ungureanu, Bucureşti, 1970; Petru Ursache, *„Şezătoarea" în contextul folcloristicii*, Bucureşti, 1972; Bârlea, *Ist. folcl.*, *327–332*; Virgiliu Florea, *„Literatură populară"*, ALIL, t. XXVII, 1980; Ion Chelcea, *Artur Gorovei (1864–1951). Cu privire la activitatea sa etnografică şi folclorică*, „Suceava. Anuarul Muzeului Judeţean", 1981; Gheorghe Vrabie, *Artur Gorovei la Cercul de studii folclorice în 1948*, REF, 1995, 4; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *431–435*; Datcu, *Repere*, *60–103*; Datcu, *Dicţ. etnolog.*, *436–438*; Loretta Handrabura, *Artur Gorovei*, Chişinău, 2007. ***I.D.***

GORUN, Ion (pseudonim al lui Alexandru I. Hodoş; 30.XII.1863, Roşia Montană, j. Alba – 30.III.1929, Bucureşti), gazetar, prozator, traducător. Este fiul Anei Balint, fiica protopopului şi prefectului revoluţionar Simeon Balint, şi al academicianului şi omului politic ardelean Iosif Hodoş; Enea Hodoş şi Nerva Hodoş sunt fraţii săi. Face primii ani de şcoală în satul natal şi îşi continuă studiile la Baia de Criş. Al. Papiu-Ilarian, unchiul său, îl aduce apoi la Pensionul Schewitz din Bucureşti, unde urmează două clase de liceu. Din 1874 este înscris la liceu în Braşov. Peste alţi doi ani, familia Hodoş se stabileşte la Sibiu, iar viitorul scriitor devine aici elev la liceul maghiar–german; din 1877 se transferă la Liceul Român Ortodox din Braşov. În iunie 1880 ia bacalaureatul. Din toamna aceluiaşi an se află în Bucureşti, unde, timp de doi ani, urmează cursurile Facultăţii de Medicină. Le abandonează şi se înscrie la Facultatea de Litere şi Filosofie, obţinând licenţa în 1888. Devine în 1891 membru al Ligii pentru Unitatea Culturală a Tuturor Românilor,

contribuţia sa în plan cultural fiind răsplătită în 1902 cu decoraţia Bene Merenti clasa I. Din 1911 devine membru al Societăţii Scriitorilor Români, iar după trei ani este ales vicepreşedinte. După război funcţionează o vreme ca referendar la Casa Şcoalelor şi i se acordă, în 1926, titlul de membru de onoare al Sindicatului Presei Româneşti din Ardeal şi Banat. **G.** se îndreaptă încă din studenţie spre îndeletnicirea de jurnalist. Îşi face ucenicia ca reporter la ziarul „Poporul" (1881), apoi la „Naţiunea" (1882) şi continuă să publice, din 1884, la „Unitatea naţională", „Voinţa naţională" şi „Tribuna". Mărturisea însă că „debutul temeinic" l-a făcut în 1889 la „Convorbiri literare", unde şi-a semnat versurile cu pseudonimul I.A. Castor. La sfârşitul anului 1888 înfiinţase împreună cu Ulpiu şi Nerva Hodoş, fraţii săi, dar şi cu alţii, revista „Fântâna Blanduziei", ca un omagiu adus lui M. Eminescu. Din 1894 câştigă, prin votul cititorilor, concursul pentru postul de secretar de redacţie la revista „Vieaţa" şi este din ce în ce mai solicitat în calitate de secretar de redacţie la „Vieaţa nouă", iar în 1899–1900 ca redactor, împreună cu Artur Stavri, la hebdomadarul „Pagini literare". Din martie 1905, timp de doi ani, lucrează alături de soţia sa, Constanţa Hodoş, care înfiinţase publicaţia bilunară „Revista noastră". În 1906 devine, împreună cu G. Coşbuc, director al revistei „Viaţa literară", de care amândoi se despart un an mai târziu. Între 1914 şi 1916, când opţiunea sa politică este vădit germanofilă, redactează în întregime revista „Războiul popoarelor" (și „Calendarul" acesteia pe anul 1916), iar în 1915 întemeiază, în colaborare, publicaţia satirică „Mojicul". În aceeaşi perioadă i se oferă conducerea revistei-magazin „Astra" (1915–1918), la care va scrie câţiva ani. De asemenea, se va afla la direcţia ziarelor sibiene „Dacia Traiană" (1920–1921) şi „Înălţarea" (1922). Versuri, schiţe, portrete literare, studii, recenzii ori traduceri îi apar şi în „Lumina", „România jună", „Sămănătorul", „Viitorul", „Luceafărul", „Flacăra", „Universul", „Românul", „Rampa", „Renaşterea", „Renaşterea română", „Calendarul «Lumea ilustrată»", „Minerva", „Cosinzeana", „Adevărul literar şi artistic", „Societatea de mâine", „Transilvania", „Sburătorul", „Ţara noastră" ş.a. A semnat uneori Alih, Cr., I. Gn., Gr., Nurog, Stroe.

Prima plachetă a lui **G.**, *Câteva versuri* (1901), nu a putut convinge decât prin calităţile limbii şi ale versificaţiei. Predomină tonul elegiac şi se întrevăd germenii unei elementare filosofii a zădărniciei, compensată doar de tonalităţile revoltei şi de nota de mesianism. În proză **G.** are însă momente de virtuozitate. Sunt schiţe în volumul *Alb şi negru* (1902) în şirurile cărora fiecare cuvânt se aşază ca într-un mecanism detonator, în registru de pamflet, acuzând, în linie sămănătoristă, degradarea societăţii (*Altă doină*) şi nedreptăţile (*Vaiet şi tăcere*, *Midas*, *Arhivarul*, *Fraţii* ş.a.). Doar povestirea *Mâna moartei*, prezentând ordinea logică prin ochiul deformant al patologicului, găseşte cheia unui fantastic înrudit cu cel din proza lui I.L. Caragiale, subminat însă de perpetua desluşire realistă. Gradaţia psihologică subtilă şi meşteşugul stilistic constituie elemente de esenţă pentru romanul – ce se vrea doar o simplă povestire – *Robinson în Ţara Românească* (1904). Utopie sămănătoristă în felul ei, scrierea, apropiată ca subiect de drama *Năpasta* a lui I.L. Caragiale, combină datele mitului justiţiar cu acţiunea eroului civilizator. Romanul nu este lipsit de farmec, dar declamaţia şi nota melodramatică destramă uneori epicul. În schiţele din *Taina a şasea* (1905) domină fondul înnegurat al vieţii de familie asupra căreia s-a abătut păcatul greu (*Grăuntele*, *Afişul*) sau în care mezalianţa duce la o convieţuire insuportabilă (*La jug*). Odată cu *Lume necăjită* (1911), povestirile se concentrează asupra mediului funcţionăresc şi a periferiei oraşului, unde personajele îşi irosesc viaţa clădind visuri zadarnice. Nedreptăţiţii soartei sunt priviţi cu simpatie şi se întâmplă să apară şi tonuri luminoase atunci când accentul cade pe sentimentul pur, pe bucuriile inocenţei (*Ravica*, *La doi paşi*, *În căile firii*). Mai adâncite psihologic, nuvelele de aici încearcă să instituie din nou fantasticul, pe căi diferite: fie că, odată construit, este invalidat prin explicaţie logică (*Două lumi*), fie că – izvorât din mintea tulburată a unui personaj – este echivalat cu o metaforă a morţii (*Ursul*). Memorabilă este povestirea *Salcâmul*. Sugestia morţii, ideea unui destin neiertător căruia personajul i se opune cu tărie dau fragmentului închegarea cuvenită. În broşura *Fata cea frumoasă* (1916) cele câteva povestiri cu intenţie didactică sunt marcate de reflexivitatea şi de programul persuasiv al jurnalistului. Şi în satirele din *Obraze şi măşti* (1922; Premiul Academiei Române) se recunoaşte şcoala clasicilor, îndeosebi elemente din proza lui I.L. Caragiale. Povestitorul priveşte necruţător actualitatea, portretizează sarcastic şi, aproape cu o tehnică de avangardă, lasă adesea actul narativ să se întoarcă asupră-şi. Personajele

(Nae Bumbuleţ, Pripăşeanu, Ibriceanu, Tase Clipici) sunt cele câteva feţe ale unui Mitică funcţionar. Gustul pentru calambur şi colajul de anecdote potenţează sarcasmul, lăsând loc chiar absurdului (*Cizmarul şi criticul său*). Un personaj din *Obraze şi măşti*, Tase Clipici, revine în „schiţele glumeţe" din volumul *Nu te supăra* (1922), iar Premiul Naţional pentru Proză, primit în 1926, va veni ca o recunoaştere a valorii scrierilor lui **G.** Unele povestiri au fost traduse şi au apărut în diverse publicaţii din Praga, Viena, Roma ş.a. Preocupările scriitorului cu privire la critica literară se vădesc în evocarea monografică *A. Vlahuţă, omul şi opera. O reprivire* (1928), singura lucrare încheiată dintr-un proiect literar mai amplu, ce ar fi cuprins monografii despre I.L. Caragiale, Barbu Delavrancea şi George Coşbuc. **G.** a publicat şi o broşură cu observaţii asupra limbii literare, *Ştii româneşte?* (1911). Ca traducător, s-a dovedit foarte iscusit şi nu mai puţin activ, tălmăcirea capodoperei goetheene *Faust*, publicată în 1906 și reeditată de nenumărate ori în interval de un secol, fiind cea mai bună versiune în româneşte înainte de traducerea lui Lucian Blaga. Pentru Teatrul Naţional din Bucureşti a transpus în 1911 piesa *Stâlpii societăţii* de Henrik Ibsen. A mai tradus *Spre pacea eternă* de Immanuel Kant în 1918, de asemenea reeditată frecvent, ca şi alte versiuni ale lui **G.**, *Contele de Monte Cristo* de Al. Dumas-tatăl în 1922, *Frânturi din viaţa omenirii* de August Strindberg în 1924, an în care începe să publice, în colaborare cu A. Toma, şi compilaţia *Winetu* de Karl May; postum, în 1931, apare tălmăcirea scrierii lui Lewis Wallace, *Ben Hur*. În reviste au rămas numeroase texte traduse din Heinrich Heine, Petőfi Sándor, Jókai Mór, Prosper Mérimée, Vicente Blasco Ibáñez, Carmen Sylva, Bram Stoker, Hugo Bettauer, A. Bayer ş.a.

SCRIERI: *Câteva versuri*, Bucureşti, 1901; *Alb şi negru*, Bucureşti, 1902; *Robinson în Ţara Românească*, Bucureşti, 1904; *Taina a şasea*, Bucureşti, 1905; *Lume necăjită*, Bucureşti, 1911; *Ştii româneşte?*, Bucureşti, 1911; *Fata cea frumoasă*, Bucureşti, 1916; *Nu te supăra*, Bucureşti, 1922; *Obraze şi măşti*, Bucureşti, 1922; *Sub pământ*, Bucureşti, 1922; *A. Vlahuţă, omul şi opera. O reprivire*, Bucureşti, 1928; *Lacrimi pentru Octavian Goga*, Cluj, 1938; *Scrieri alese*, îngr. Lidia Munteanu şi Vasile Netea, pref. Vasile Netea, Bucureşti, 1983. **Traduceri:** Goethe, *Faust*, Bucureşti, 1906; Henrik Ibsen, *Stâlpii societăţii*, [Bucureşti], 1911; Immanuel Kant, *Spre pacea eternă*, introd. trad., Bucureşti, 1918; Al. Dumas-tatăl, *Contele de Monte Cristo*, Bucureşti, 1922; August Strindberg, *Frânturi din viaţa omenirii*, Bucureşti, 1924; Karl May, *Winetu*, Bucureşti, [1924–1925] (în colaborare cu A. Toma); Ivo Voinovici, *Sirena*, Bucureşti, 1925; Lewis Wallace, *Ben Hur*, Bucureşti, 1931.

Repere bibliografice: Chendi, *Pagini*, *128–134*, *328–330*; Iorga, *O luptă* (1979), I, *177–178*; Constantin Botez, *Faust în româneşte*, VR, 1907, 4; N. Quintescu, *Raport despre „Faust"*, AAR, partea administrativă şi dezbaterile, t. XXIX, 1906–1907; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *525*, *Ist. lit.* (1982), *592*; Ciopraga, *Lit. rom.*, *544–545*; Ornea, *Sămănătorismul, passim*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *435–436*. ***V.P.S.***

GORUNESCU, Valeriu (12.II.1922, Silistra – 19.IX.2015, București), poet, prozator. Este fiul Anei și al lui Oprea Gorunescu, ţărani din Giurgeni–Ialomiţa; prenumele la naștere: Valeriu Emilian. A urmat liceul „N. Bălcescu" din Brăila și a absolvit, târziu, Institutul de Artă Teatrală şi Cinematografică „I.L. Caragiale" din București, secția scenarii. După debutul în ziarul brăilean „Ancheta" cu un articol despre dramaturgul expresionist Ernst Toller (1939), **G.** este prezent cu poezia *Rimbaud* în „Caietele de poezie «Azur»" (Brăila, 1940). A editat revista de literatură „Izvoare" (1947), iar între 1947 şi 1949 a fost redactor la publicaţia „Lupta Ardealului" din Cluj. Ulterior a funcţionat ca redactor la cotidianul „Viața nouă" din Galaţi (1950–1968), a fost director la Casa Centrală a Creaţiei Populare (1968–1970) și a condus mai multe cenacluri literare. A mai colaborat la publicațiile ,„Înainte" (Brăila), „Tribuna nouă" ș.a. A semnat Emil Valeriu între 1939 și 1954.

Volumele pe care le va publica **G.** începând din 1960, când îi apar versurile din placheta *De-o vârstă cu ţara*, evocă liric, în tonalitate convenţională, grandilocventă şi cu risipă de metafore, cu preţiozităţi naive chiar, de vreme ce se vor ermetice, ogorul, şantierul, munca etc., experienţe sufleteşti, erotice şi încearcă un fel de panoramare a timpului în univers ori, mai cuminte, a trecerii istorice. *Păcatul fluviului* (I, 1975) este un roman autobiografic cu ecouri din Panait Istrati şi Maxim Gorki. Personajul principal, Tiberiu Posadu, bastard sensibil şi melancolic, evoluează în atmosfera socială a mahalalei brăilene. Inteligenţa nativă şi cultura în formare, dar îndeosebi trăirile sentimentale îl îndreaptă treptat spre asumarea unui destin de intelectual, dar drumul lui include aderarea la mişcarea comunistă, închisoare etc. *Ţărmul fugar* (1982), care urmează acelaşi tipar ideologic, ar fi putut fi un bun roman al mediilor sociale din satele şi oraşele de la Dunărea de Jos, iar *Drumul spre zori* (1988) nu este diferit ca abordare. Scriitor prolific,

dar a cărui productivitate fusese țărmurită oarecum de politica editorială centralizată din comunism, după 1989 **G.** profită de libertatea dobândită și își golește sertarele cu precădere la Editura Amurg Sentimental, oferind tiparului un foarte mare număr de „poezii creștine”, poezii cu formă fixă, poezii din tinerețe și câte altele.

SCRIERI: *De-o vârstă cu ţara*, Bucureşti, 1960; *Inima şi timpul*, Bucureşti, 1962; *Umbre de copil*, Bucureşti, 1963; *Chipuri în soare*, Bucureşti, 1965; *Orfeu trece punţile*, Bucureşti, 1966; *Apocastază*, Bucureşti, 1968; *Rădvanele copilăriei*, Bucureşti, 1969; *Metope*, Bucureşti, 1972; *Întoarcerea la Circe*, Bucureşti, 1974; *Plaiuri*, Bucureşti, 1974; *Sarea nesomnului*, Bucureşti, 1975; *Păcatul fluviului*, I, Bucureşti, 1975; *Rosturile strājii*, Bucureşti, 1976; *Mugurii vederii*, Bucureşti, 1977; *Rânduirea porţilor*, Bucureşti, 1978; *Ivirea astrelor*, Bucureşti, 1979; *Osiile cuprinderii*, Bucureşti, 1980; *Bobuleţ mereu drumeţ*, Bucureşti, 1981; *Ţărmul fugar*, Bucureşti, 1982; *Tentaţia cheilor*, Bucureşti, 1985; *Drumul spre zori*, Bucureşti, 1988; *Beatificarea viesparelor*, Bucureşti, 1995; *Psalmii învierii noastre*, pref. Ion Nica, Bucureşti, 1999; *Dureroase corăbii*, pref. Constantin Gheorghinoiu, Bucureşti, 2007; *Eu, muntele arzând*, pref. Ion Machidon, Bucureşti, 2007; *Hârci şi miraje*, Bucureşti, 2007; *Tăinuiri cu zeul Ra*, Bucureşti, 2007; *Dogoarea diamantelor*, pref. Constantin Gheorghinoiu, Bucureşti, 2008; *Evanghelii trezitoare*, Bucureşti, 2008; *Ocne şi vâltori*, Bucureşti, 2008; *Osaná striga neantul*, Bucureşti, 2008; *Pădurile fără umbră: primele poeme (1938–1942)*, Bucureşti, 2008; *Pâine şi cer*, Bucureşti, 2008; *Dumnezeu şi chipurile*, I–II, Bucureşti, 2009; *Poeziile rezistenţei româneşti*, I–VI, VIII–XII, Bucureşti, 2009–2012; *Propileele cuvântului*, Bucureşti, 2009; *Bostăniile plânsului*, Bucureşti, 2010; *Golgota necurmată*, Bucureşti, 2010; *Steaua de la Vraţa*, Bucureşti, 2010; *Venin şi miere*, Bucureşti, 2010; *Isus – împăratul săracilor*, Bucureşti, 2011; *Isus – lumina lumii*, Bucureşti, 2011; *Prin Moldova lui Dionisie*, Bucureşti, 2011; *Sângele himerei*, Bucureşti, 2011.

Repere bibliografice: Teodor Vârgolici, *„De-o vârstă cu ţara”*, VR, 1961, 3; Eugen Agrigoroaiei, *„Inima şi timpul”*, IL, 1963, 3; Laurenţiu Bourceanu, [*Valeriu Gorunescu*], GL, 1963, 25, IL, 1968, 2; Haralambie Ţugui, *„Inima şi timpul”*, O, 1963, 8; Dumitru Micu, *„Apoca*[*ta*]*stază”*, GL, 1968, 40; C. Trandafir, *Autobiografie şi ficţiune*, VR, 1975, 9; Piru, *Poezia*, I, *280–282*; *Lit. rom. cont.*, I, *268–270*; Buculei, *Prezenţe*, *97*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *436–437*; Ion Machidon, *Metafora de la oglinzi*, Bucureşti, 2012. ***M.D.***

GOT, Petre (20.IX.1937, Deseşti, j. Maramureş – 23.VII.2017, Bucureşti), poet. Este fiul Ioanei (n. Sacalâş) şi al lui Gheorghe Got, ţărani. Urmează şcoala elementară la Deseşti, Şcoala Pedagogică Mixtă Română la Sighet (1952–1956), apoi Facultatea de Filologie a Universităţii din Cluj (1957–1962). Este profesor de română la Borşa şi la Satu Mare, metodist cultural la Satu Mare, Baia Mare şi Bucureşti, iar în 1972 devine redactor la Editura Eminescu, după care în 1974 trece, tot ca redactor, la revista „Viaţa românească”, iar din 2007 figurează ca redactor-şef la „Acolada” din Satu Mare. Debutează în 1966, cu versuri, la „Familia”, iar editorial în 1969 cu volumul *Cer înfrunzit*. Mai colaborează la „Steaua”, „Contemporanul”, „Luceafărul”, „România literară”, „Tribuna”, „Literatura şi arta” (Chişinău) ş.a. A fost distins, în 1999, cu Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova, iar în 2007 cu Premiul Asociației Scriitorilor din București.

Volumul *Cer înfrunzit* evocă, într-o dicţiune simplă, stilizată, rădăcinile maramureşene ale lui **G.**, anunţând un poet al tradiţiei ancestrale. „Trist şi fericit deodată”, el retrăieşte timpul paradisiac al copilăriei, recuperează vestigiile trecutului unor locuri şi motivele mitice şi artistice care le-au făcut faimoase (soarele din cioplitura porţilor, coloritul luminiscent al ţesăturilor, oraţiile etc.). *Glas de ceară* (1972) continuă evocarea cu prohodirea tatălui dispărut (prezenţă tutelară şi în alte cărţi), a mamei, a tuturor „rădăcinilor”, într-un perpetuu balans între viaţa mirabilă, în armonie cu cosmosul, şi ameninţarea morţii. În *Masa de mire* (1975) predomină starea de comuniune cu firea: „A fi prieten cu un arbore,/ Mirele unei flori./ A avea întâlniri secrete cu sorii”. *Ochii florilor* (1976) exaltă „spaţiul pur” care e ochiul florilor, aşa cum roua e „sudoarea aştrilor”, elogiază „aerul-lumină”. Declarând „Eu nici un vis n-am ucis,/ N-am lăsat repetent nici un râu”, autorul anticipează o temă ce va fi dezvoltată în celelalte volume: aceea a degradării cosmosului în lumea modernă, lume de care el ţine să se departajeze, nu o dată, în chip polemic. *Dimineaţa cuvântului* (1980) privilegiază valorile candorii, ale prospeţimii şi purităţii, într-o cromatică mereu maramureşeană, cu trimiteri etnofolclorice. *Paranteza Lunii* (1985) continuă şi mai patetic revolta împotriva agresiunii răului şi absurdului, uneori cu primejdia discursivităţii şi a tezismului, şi tot astfel *Stelele strigă* (1988), unde logica naturii e instituită ca model: „Pildă să-ţi fie zorii/ Care nu absentează nicicând,/ Firul de iarbă/ Cu legile lui”. Ambivalenţa acestui univers e potenţată în *Timp răstignit* (1991), unde lira, „bolnavă pe veci de azur”, este contrapusă „păsării cu ochi drăcesc” sau sensurilor cărora „li

s-a strivit miezul". Cu acest volum, în poezia lui **G.** pătrunde o nouă tematică: cea religioasă. Asemenea teme reapar în *Clipa dintre hotare* (2001) şi în *Vocale celeste* (2001), acesta din urmă situându-se simetric faţă de volumul de debut, dar strângând în el experienţa din interval. Cu *Autoportret târziu* (2004) se înregistrează o nouă temă, aceea a naşterii poeziei („Nu eu scriu poemul,/ El se scrie,/ Mie-mi rămâne doar zbaterea,/ Bucuria clipei de aur"). Revin vechi obsesii: evocarea părinţilor, tema morţii şi interogaţiile despre „Dincolo", şi se acutizează unele mai noi, de pildă cele despre „burgul" sudic cotropit năucitor de maşini şi de câini, cetate absurdă din care poetul se retrage în buncărul poeziei şi al amintirii.

SCRIERI: *Cer înfrunzit*, Bucureşti, 1969; *Glas de ceară*, Bucureşti, 1972; *Masa de mire*, Bucureşti, 1975; *Ochii florilor*, Bucureşti, 1976; *Dimineaţa cuvântului*, Bucureşti, 1980; *Paranteza Lunii*, Bucureşti, 1985; *Stelele strigă*, Bucureşti, 1988; *Timp răstignit*, Bucureşti, 1991; *Inima lui septembrie*, Bucureşti, 1996; *Poeme*, pref. Nicolae Balotă, Bucureşti, 1997; *Plâns de heruvim*, postfaţă Ştefan Aug. Doinaş, Bucureşti, 1999; *Clipa dintre hotare*, Bucureşti, 2001; *Vocale celeste*, Cluj-Napoca, 2001; *Autoportret târziu*, Piteşti, 2004; *Vocale celeste – Celestal Vowels*, ed. bilingvă, tr. Olimpia Iacob, Bucureşti, 2006; *Protocolul norilor*, Piteşti, 2007; *Lumină amară*, Cluj-Napoca, 2010.

Repere bibliografice: Florin Manolescu, *„Cer înfrunzit"*, RL, 1970, 13; Daniel Dimitriu, [*Petre Got*], CL, 1972, 17, 1976, 4; Gheorghe Grigurcu, [*Petre Got*], VR, 1976, 3, RL, 2007, 36; Vasile Chifor, *Un poet al luminii*, VR, 1981, 2; Octavian Soviany, [*Petre Got*], CNT, 1997, 34, 2005, 1, LCF, 2000, 33; Al. Husar, *„Mirele unei flori"*, VR, 1998, 1–2; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *437–438*; Adrian Popescu, *De la jubilaţie la elegie*, ST, 2000, 1; Florin Mihăilescu, *Două feluri de a fi modern*, ST, 2001, 5–6; Cimpoi, *Critice*, III, *225–228*; Suceveanu, *Emisferele*, *235–239*; Ion Pop, *Adaos la un „raft cu metafore"*, ST, 2007, 7–8; Ştefan Borbély, *Petre Got*, APF, 2007, 9. ***N.M.***

GOVORA, N.S. (pseudonim al lui Nicolae Stelian Beldie; 31.XII.1911, Gohor, j. Galaţi – 28.VIII.1995, Bucureşti), poet, prozator, publicist. Este fiul Mariei şi al lui Stelian (Stirean) Beldie, cizmar. După ce a urmat gimnaziul la Bârlad, a absolvit în 1930 Liceul Militar din Iaşi şi, în 1932, Şcoala Militară de Infanterie din Bucureşti. Simpatizant al mişcării legionare încă de pe băncile şcolii, proaspătul ofiţer este trimis într-o unitate izolată, la graniţa cu Cehoslovacia. Abia mai târziu este repartizat la Regimentul 13 Dorobanţi, cu garnizoana în Iaşi, ceea ce îi va permite să urmeze şi cursurile Facultăţii de Drept. Pe când era în Maramureş, tipăreşte la Sighet placheta *Licurici* (1936), care nu s-a păstrat în marile biblioteci. Va fi fost semnată cu pseudonimul Nellu Zeletin, folosit apoi şi la colaborările sale la reviste precum „Jurnalul literar", „Însemnări ieşene", „Curentul literar". În 1939 dă la iveală o nouă plachetă, *Cântece din Maramureş*, iscălită cu numele real. Împreună cu C. Nic. Bratu, apoi singur, scoate din 1941 până în 1943 revista „Curier ieşan", în care inserează, uneori şi sub pseudonimul vechi, articole (*Maramureşul românesc*), versuri, mai multe povestiri şi nuvele şi un fragment de roman. Prozele scurte vor fi strânse în volumul *Cocorii de atunci...* (1943). Mai colaborează sporadic la „Bacăul literar", „Cetatea Moldovei", „Prutul", „Moldova" ş.a. Deşi ofiţer activ, cu grad de căpitan, din cauza orientării politice, în anii 1941–1944 a fost ţinut la unităţi necombatante. De abia după august 1944 este trimis pe front în Vest. La 20 octombrie 1944 unitatea din care face parte (Divizia IV, condusă de generalul Platon Chirnoagă), fiind încercuită în capul de pod de pe Tisa (Szolnok), se predă unei unităţi germane de blindate. Nedorind să se întoarcă într-o Românie ocupată de sovietici, **G.** îşi urmează generalul, care îşi asumă în decembrie 1944 funcţia de ministru de război în aşa-numitul „guvern român de la Viena"; participă la încercările de organizare a „Armatei Naţionale Române", după care este detaşat pe lângă serviciul special de informaţii al frontului german din sud-est. După capitularea Germaniei, pare să se fi stabilit la Paris, căci se număra printre cei ce fondează în decembrie 1945 prima revistă a exilului românesc, „Dacia". Din 1949 până în 1952 scoate periodicul „Chemarea", la care îl are colaborator pe Pamfil Şeicaru. De acum înainte foloseşte numai pseudonimele N.S. Govora şi N. Ştefănescu-Govora. Pledează pentru organizarea unor acţiuni de rezistenţă militară în România. Acuzat de unii compatrioţi de colaborare cu regimul instalat în ţară, scurtă vreme **G.** este arestat de autorităţile franceze. Din 1951 se stabileşte în Spania, la Palma de Mallorca, apoi la Madrid. Este redactor la revista „Carpaţii" a lui Aron Cotruş şi colaborează destul de asiduu la alte periodice ale exilului românesc – „Dacia", „Luceafărul", „Înşir'te mărgărite" „Libertatea". În seria a doua a revistei „Carpaţii" (1972–1990) dă numeroase note polemice împotriva unor scriitori din ţară – Mihail Sadoveanu, Zaharia Stancu –, dar şi a celor din diaspora – Emil Cioran, Mircea Eliade, Constantin Virgil Cheorghiu, George Uscătescu, Monica Lovinescu, Virgil

Ierunca, Vlad Georgescu ş.a. Încurajat probabil de succesul romanului *La 25-ème heure* al lui Constantin Virgil Cheorghiu, tipăreşte în 1949 romanul *Quelque part sur le Dniester. Léaléa Mazilou*. Participă cu texte, dar și la editarea volumelor colective *Poeme fără ţară* (1954), alături de Vasile Posteuca şi Nicolae Novac şi *Poveşti fără ţară* (1957), împreună cu Nicolae Novac şi Faust Brădescu. A mai alcătuit în 1959 pentru volumul al doilea din „Almanachul pribegilor români" o antologie a poeziei româneşti din exil şi a tradus în limba franceză pentru Editura Carpaţii *Istoria românilor din Dacia Traiană* de A.D. Xenopol. La sfârşitul anilor '70, pe urmele lui Pamfil Şeicaru, **G.** a fost „drenat" de Securitate, care i-a pus la dispoziţie fonduri pentru tipărirea lucrărilor *Relaţii româno–ruse* (I–III, 1979–1986) şi *Transilvania românească* (1981, cu versiuni în română, franceză şi engleză). A mai dat tiparului broşurile *Vine Radu Gyr* (1979) şi *81 epigrame* (1979). După 1989 s-a întors acasă, „pentru a fi înmormântat în pământul patriei".

Poeziile incluse de **G.** în *Cântece din Maramureş*, puţine la număr, vin mai toate din prea-plinul revoltei provocate de suferinţa locuitorilor nordicei „ţări de piatră" ori din durerile fiului de ţăran care, „simţind chemarea oraşului", sfârşeşte ca etern „dezrădăcinat". Relief mai personal capătă câteva versuri erotice, elegiace (*Abecedarul sentimental*, *Strofe de toamnă*, *Coarde frânte*, *Nopţi de carnaval*), precum şi nişte graţioase *Strofe de Crăciun*. De notat este că în poemele de inspiraţie cotruşiană *Horia* şi *Domnul Tudor* se face loc mai amplu motivului trădării celor doi eroi de către tovarăşi ai lor. Dintre poeziile publicate după 1940, reţin atenţia *Nocturnă maramureşeană*, *Scrisoare unui prieten* şi *Cetatea morţilor* (prilejuită de moartea unui copil). În fapt, de la această dată în prim-plan ajunge prozatorul **G.** Începutul îl face povestirea, colorată, cu o bine dozată tentă umoristică, a unor întâmplări trăite – revenirea tatălui din război (*Întoarcerea prizonierului*), primul trimestru de şcoală la oraş (*Cocorii de atunci...*), petrecerile estivale ale elevului (*În vacanţă la Brăhăşeşti*). Autobiografice sunt la origine şi o suită de nuvele, între care *Meritul cultural*, *Soldatul Cimbrică Toader*, *Captura*, *Zile negre*), care creionează, nu fără vădită incisivitate satirică, mediul cazon. Ampla proză *Tamara Cornaiev* pare să fie un fragment de roman. Personajul central este, ca şi în *Rusoaica* de Gib I. Mihăescu, la care se face trimitere expresă în text, fiica unui ofițer ţarist. Ajutată de „spionul român U503", rămas în Basarabia după cedarea provinciei în vara anului 1940, ea încearcă să treacă Prutul, dar cade pradă câinilor asmuţiţi de grănicerii sovietici. E posibil ca textul să facă parte sau să fie germenele romanului *Quelque part sur le Dniester*, recomandat pe copertă cu formula publicitară „Toute l'âme de la femme slave". În presa exilului, ca şi în antologia îngrijită de **G.** în „Almanachul pribegilor români", au rămas alte poeme (*Acolo şezum şi plânsem, Cântec pribeag, Avânturi, Melancolie*), apoi texte de proză, precum şi pagini diaristice.

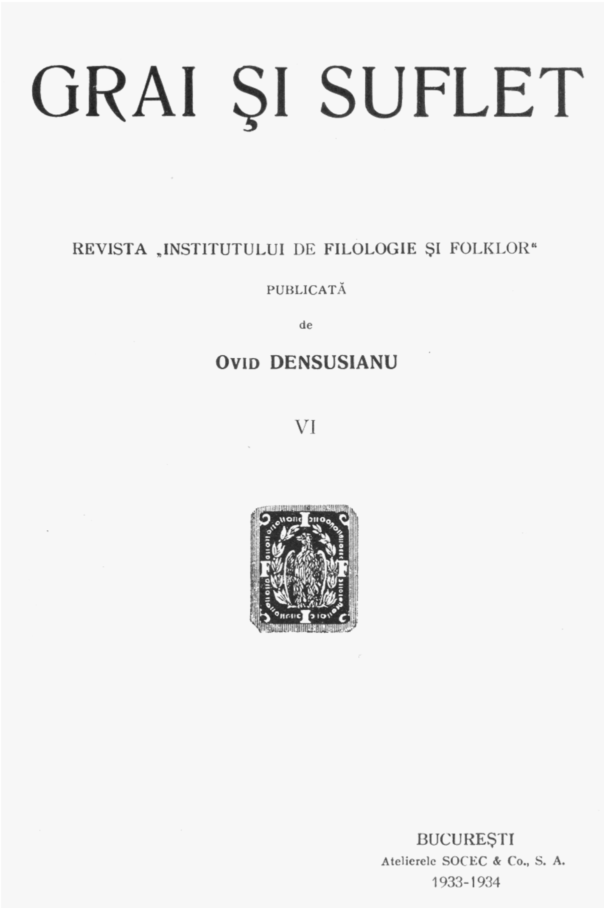
SCRIERI: *Licurici*, Sighet, 1936; *Cântece din Maramureş*, Iaşi, 1939; *Cocorii de atunci...*, Iaşi, 1943; *Quelque part sur le Dniester. Léaléa Mazilou*, pref. Jean Vitiano, Paris, 1949; [*Versuri*], în *Poeme fără ţară*, pref. Aron Cotruş, cu desene de Eugen Drăguţescu, Madrid, 1954; *Scrisorile unui exilat*, în *Poveşti fără ţară*, Madrid, 1957; *Vine Radu Gyr*, Madrid, 1979; *81 epigrame*, Madrid, 1979; *Relaţii româno–ruse*, Madrid, I–III, 1979-1986; *Transilvania românească*, Madrid, 1981.

Repere bibliografice: G. Ursu, *Tecuciul literar*, 1943, *148*; Pamfil Şeicaru, *„Exegeza cazului Govora"*, „Chemarea" (Paris), 1950, 10; Faust Brădescu, *„Quelque part sur le Dniester"*, „Exil", 1952; Ion N. Oprea, *Personalităţi moldave*, Iaşi, 2008, *211–260*; Manolescu, *Enciclopedia*, *376–377*; Vasile Plăcintă, *Nicolae Ştefănescu Govora – un scriitor înstrăinat*, „Dunărea de Jos", 2011, 112; *Scrisoare de la Primăria comunei Gohor*, ADLTR, G-70. ***V.D.***

GRAI MOLDOVENESC, publicaţie apărută la Iaşi, lunar şi bilunar, între mai 1932 şi martie 1937, cu subtitlul „Literatură, artă, ştiinţă". Direcţia îi aparţine lui A.G. Delafântânele (pseudonim al lui Anton Gurgu), căruia, din 1936, i se alătură, în anumite intervale, Vasile G. Mândru. Lipsită de un program literar explicit, dar manifestând, prin ceea ce publică, o tendinţă tradiţionalistă, revista are o audienţă mai mult regională. De bun nivel general, ea se remarcă prin varietatea conţinutului, prin câteva colaborări de excepţie şi chiar printr-o anumită eleganţă grafică. În afara numeroaselor articole social-culturale pe teme de actualitate, în paginile ei apar versuri, proze, reportaje literare, comentarii şi note critice, unele texte fiind semnate de autori importanţi. Astfel, între poeţi se numără Victor Eftimiu, Radu Gyr (*Cântec de grădinar*, *Colindă tristă*, *Doliu alb*), Zaharia Stancu (*Rugă de vară*), George Lesnea (*Zăpezi*). De asemenea, sunt reluate din alte publicaţii poeme ca *Nocturnă* de G. Bacovia (sub titlul *Versuri*) şi

Înălţarea de Ion Pillat, iar directorul revistei își plasează aici o bună parte din propria producție lirică. Deşi mai puţin numeroase, notabile sunt și contribuţiile prozatorilor: în primul rând acelea ale lui Mihail Sadoveanu, căruia îi apar în **G.m.** povestirea istorică *Dobrotici-Domn*, povestirea de război *Jertfele* şi însemnările de călătorie intitulate *Ecrené*, apoi schiţele lui Al. Cazaban (*Orele suplimentare ale unei funcţionare* şi *Pentru mântuirea sufletului*). La acestea se adaugă notele de drum ale lui Nichifor Crainic (*Pe Nistru*) şi prozele unor autori mai puţin cunoscuţi, precum V. Cărăuşu, V.C. Rareş, Liviu Negură şi Vasile Taban, care semnează şi Savile Natba (cu fragmente din romanul *Epitrafir*). Cu toate că își fac loc, sporadic, în rubrici ca „Pe marginea cărţilor", „Revista revistelor" şi „Cărţi, reviste, ziare", textele de critică literară sunt destul de rare şi prea puţin concludente. De remarcat este, în schimb, includerea în sumar a câtorva meritorii încercări de transpunere în germană a unor poeme eminesciene (*Luna codrii îi pătrunde*, *Pe un album*, *Stau în cerdacul tău*, *Sonet*), traducătorul fiind Ioan Longhin Nicolau, şi a două interviuri cu I.A. Bassarabescu şi Cezar Petrescu. ***I.M.***

GRAI ŞI SUFLET, periodic apărut la Bucureşti, anual, între 1923 şi 1934, apoi în 1937, sub direcţia lui Ovid Densusianu, cu subtitlul „Revista Institutului de Filologie şi Folklor" (în total șapte numere, primele cinci în câte două tomuri). Fără a fi enunțate explicit, liniile programatice ale publicației transpar din articolul *Orientări noi în cercetările filologice*, semnat de O. Densusianu în primul număr. Arătând că „între filologia veche și cea nouă anii din urmă au accentuat tot mai mult deosebirile, ca metodă de investigație și idei conducătoare", autorul expune noutățile apărute în câmpul său de studiu, încredințat că „o asemenea expunere, redusă la relevarea directivelor generale ale filologiei noi" își găsește „cel mai bun prilej în primele pagini ale unei reviste a cărei utilitate nu mai are nevoie de justificări, oricât de străine de mișcarea filologică ar rămâne la noi preocupațiunile intelectuale". Cu erudiție și pasiune, articolul vorbește, pe de o parte, despre înnoirea metodologică a diferitelor ramuri ale lingvisticii (fonetică, dialectologie, etimologie, semantică etc.) și, pe de alta, despre apropierea tot mai vădită dintre filologie și celelalte științe umane, care, încă de la începutul secolului al XX-lea, luaseră un vizibil avânt. Se insistă îndeosebi asupra nevoii de a da o nouă și mai profundă interpretare „faptelor de limbă" prin aplicarea noilor descoperiri din domeniul psihologiei, în general, și al celei colective în special. „A considera fenomenele lingvistice – se spune – ca rezultat al proceselor psihice, a pune în evidență substratul lor sufletesc e una din concepțiile care, introdusă în filologie, va face să privim într-o lumină nouă evoluția limbilor", dar se subliniază că, și invers, „pentru psihologia generală, ca și pentru aceea a colectivităților, pentru psihologia etnică, lingvistica înțeleasă astfel va aduce contribuții prețioase". La fel de rodnică este, susține Densusianu, și influența reciprocă între filologie și alte sfere ale cunoașterii umaniste: sociologia, etnologia, folclorul, istoria culturii, estetica, concluzia argumentației sale fiind că „filologia a dus mereu mai departe spiritul scrutător, a cuprins în preocupațiunile ei tot mai multe probleme și și-a modificat concepțiile fie pentru că a lărgit câmpul observațiilor, fie pentru că a stabilit puncte de contact cu alte ramuri ale științei". Acest spirit deschis și integrator se face simțit în toate cele șapte numere ale anuarului. Având un caracter academic şi un nivel ştiinţific cu adevărat remarcabil, **G.s.** găzduieşte rezultatele unor cercetări aprofundate ce țin de diferitele ramuri ale filologiei, în sens larg, şi ale folcloristicii: istoria limbii, romanistică, dialectologie, lingvistică comparată, semantică, etnografie, literatură populară. Colaboratori constanți, cu studii ample şi temeinice, sunt specialişti de renume din toate aceste domenii. În primul rând, se cuvin amintite contribuțiile lui O. Densusianu însuși, ale cărui principale preocupări ca filolog reies limpede din studiile apărute în **G.s**. Interesul său pentru epoca veche, cea de plămădire a limbii române, se oglindește în scrieri precum *Irano-romanice*, *Semantism anterior despărţirei dialectelor*, *Cuvinte latine cu semantism păstoresc*, iar acela pentru formele vii și creative ale limbii este dovedit de un text precum *Limba descântecelor*. Tot el aduce în discuție însă și problema de actualitate a reformei ortografice, rememorând, în același timp, destul de zbuciumata istorie academică a acesteia (*Noua ortografie*, 1932). Tache Papahagi scrie despre romanitatea sud-ilirică sau despre transformările fonetice și lexicale din epoca de formare a limbii române, dar publică aici și investigațiile sale de ordin etnolingvistic și folcloric (*Cercetări în Munţii Apuseni*, *Creaţiunea poetică populară*).

GRAI ŞI SUFLET

REVISTA „INSTITUTULUI DE FILOLOGIE ŞI FOLKLOR"

PUBLICATĂ

de

OVID DENSUSIANU

VI

BUCUREŞTI
Atelierele SOCEC & Co., S. A.
1933-1934

Un alt colaborator de seamă este I.-A. Candrea, cunoscut pentru cercetările sale legate de graiul românilor sud-dunăreni, de cultura și de tradițiilor lor (*Viața păstorească la megleniți*, *Texte meglenite*, *Glosar megleno-român*). O abordare amplă a aceleiași problematici întreprinde, în *Cercetări asupra graiului românilor din Albania* sau în *Asupra repartizării dialectale a istroromânei*, Al. Rosetti, care examinează și unele texte vechi, inclusiv cele adunate ulterior într-un volum omonim redactat în limba franceză (*Lexicul „Apostolului" lui Coresi comparat cu al „Codicelui voronețean"*, *Catehismul Marţian*, *„Filioque" din Psaltirea Scheiană*, *Lettres roumaines de la fin du XVIe et du début du XVIIe siècle tirées des archives de Bistritza*). Valoroasă este și *Contribuție la onomastica „Romanului lui Alexandru" și „Romanului Troiei"* de Vasile Bogrea, ca și cercetarea folcloristului și muzicologului Constantin Brăiloiu, care se oprește asupra creației populare din nordul țării (*Bocete din Oaş*). Trebuie notat, de altfel, că în multe studii apărute în **G.s.**, adeseori micromonografii ale propriei teme, sunt incluse și interpretate substanțiale culegeri de literatură populară (a se vedea, între altele, poeziile aromânești transcrise de Tache Papahagi în *Originea muloviștenilor și gopeșenilor*, versurile și povestirile adunate de Elena Moroianu sub titlul *Din ținutul Săcelelor* sau cele inserate de D. Șandru și F. Brânzeu în *Printre ciobanii din Jina*). Dublă relevanță, literar-folclorică și lingvistică, au, de asemenea, cele două variante ale *Mioriței* publicate de Ion Diaconu, colecțiile oferite de I.I. Stoian (*Texte folklorice din Râmnicul-Sărat*), Alexandrina Istrătescu (*Texte populare din județul Prahova*, *Epica populară din Argeș* și *Lirica populară din Argeș*). În afara secțiunii rezervate cercetărilor de amploare, precum cele amintite mai sus, **G.s.** are alte trei rubrici permanente, care îmbogățesc publicația atât în sens științific, prin investigații punctuale, de pură specialitate, cât și în acela al integrării umaniste la care se referea O. Densusianu în articolul inaugural și la care trimite simbolic însuși titlul revistei. Astfel, în rubrica „Însemnări şi rectificări" se dezbat chestiuni controversate privind îndeosebi etimologia şi semantismul unor cuvinte româneşti (un exemplu: cuvântul păstoresc „baci", „spre care nu s-au îndreptat atâtea ispite de etimologizare ca spre altele"), iar în cele intitulate „Dări de samă" şi „Indicaţii bibliografice", de mai largă deschidere culturală, sunt comentate, recenzate sau cel puţin consemnate lucrările recent apărute ale unor savanţi prestigioși. Supuse atenției sunt nu numai scrierile unor filologi români (Th. Capidan, Sextil Pușcariu, Nicolae Drăganu, Pius Servien ș.a.) sau străini (Antoine Meillet, Carlo Tagliavini, Leo Spitzer, Alf Lombard ș.a.), ci și ale unor psihologi, etnologi, antropologi, istorici ai religiilor care au deschis noi drumuri în științele lor: Henri Delacroix, Giuseppe Cocchiara, Arnold van Gennep, Georges Dumézil ş.a. Tot aici este menționată apariția unor publicații de specialitate, de pildă a „Dacoromaniei" de la Cluj, îngrijită de Sextil Pușcariu, sau activitatea unor grupări științifice de felul Cercului lingvistic de la Praga, înființat în 1929. Semnatarii notelor, recenziilor și comentariilor sunt, în principal, Ovid Densusianu, I.-A. Candrea și Tache Papahagi, cărora li se alătură însă și alți colaboratori, mai mult sau mai puțin sporadici: I. Gh. Brătianu, M. Gregorian, Sextil Pușcariu, G.G. Alexici, P.S. Coculesco (Pius Servien), Al. Graur, Al. Vasiliu, Luca Preda, G. Iogu. ***I.M.***

GRAIU BUN, revistă apărută la București, lunar, din aprilie 1906 până la 1 decembrie 1907. Director: N. Macedoneanu (N. Batzaria); redactor: M. (Marcu) Beza. Redacția detaliază intențiile ce au dus la editarea publicației, în articolul *Câteva cuvinte*: „Foaia își propune să oglindească viața aromânilor din toate punctele de vedere, va face cunoscute localitățile și așezămintele lor, obiceiurile, moravurile și credințele lor, procurând în același timp o lectură plăcută și folositoare". Eventualitatea producerii unei concurențe cu „Lumina", revistă care apărea din 1903, este respinsă ferm, **G.b.** având un profil literar și de popularizare bine conturat. În plus, formatul mărit îi dă posibilitatea de a tipări număr de număr „bucăți traduse din original și din cei mai buni scriitori ai Orientului (turci, bulgari, ruși, sârbi) puțin cunoscuți în țară ori schimonosiți prin traduceri defectuoase". Din acest proiect cultural pe cât de ambițios, tot pe atât de generos, cei doi tineri intelectuali aromâni au reușit, în cele douăsprezece numere apărute (unele duble), conturarea a două compartimente: ilustrația (fotografii, desene) și contribuțiile literare ale scriitorilor aromâni, completate de o bine orientată selecție din literatura populară născută din Tesalia și Pindul Macedoniei grecești până în Turcia. Originalitatea acestor piese (poezii, anecdote, pilde, snoave și povești), reproduse în dialect și mai rar în limba cultă, se articulează fericit cu variata și sugestiva selecție a ilustrațiilor reprezentând tipuri umane, costume naționale alese din ținuturi diferite etc. Editorii revistei sunt și susținătorii ei neosteniți: N. Batzaria, care abia la numărul 6–7 își divulgă identitatea reală ascunsă sub pseudonimul Macedoneanu, la care a fost obligat „pentru diferite considerente" în perioada cât a trăit în Turcia, scrie românește istorioare cu tâlc moral (*O casă aromânească*), amintiri (*Cum am început să scriu, Prima revistă românească din Turcia*) și versuri în dialect (*I-al dispune tâmbărălu, Li-n plătește Dummidzălu, Chipurlu a li cătușe*). Deosebit de interesante sub aspect etnografic și parțial antropologic sunt însemnările *Călătorii pe la aromâni. Bitolia–Resna–Ohrida*, întinse pe trei numere, dar mai ales semnalarea și descrierea unei lucrări necunoscute, de mare valoare științifică și identitară, apărută în 1797 la Viena – *Noua Pedagogie sau Abecedar ușor pentru ca copiii să învețe cartea româno-vlaho pentru uzul comun al româno-vlahilor, acum pentru întâia oară s-a alcătuit și îndreptat de sfinția sa părintele Constantin al lui Niculă, voscopolean, arhivar și protoiereu la Posnania din Prusia de miază-zi și grație lui s-a dat la tipar pentru fala neamului.* În **G.b.** poezii în dialect mai dau Nuși Tulliu (*Clori*), C. (Constantin T.) Belimace (*Cântec*), Tașcu Ciomu (*Dorlu–ali mami*), iar scurte bucăți în proză semnează N. Hagi-Costa (*Trî timia ta, Doamne!*), D. Larunga (*Ună carte*) și un autor cu pseudonimul Boemuș (*Din vremi cari trec*). Apar și câteva texte culese din bătrâni: N. Papuli (*Cântec popular din Perivale*), N. Caragea (*Dali mincinoși*). Contribuțiile cele mai valoroase le aduc filologul și folcloristul Pericle Papahagi cu studiul etnografic de mici dimensiuni *Călușerii sau aruguciarii la aromâni* și cu replica argumentată dată încă studentului la Literele ieșene Giorge Pascu pe marginea unor considerații etimologice ale acestuia privind cuvântul „fluier", tipărite în „Viața românească", precum și lingvistul Theodor Capidan, semnatar al unei argumentate pledoarii în favoarea introducerii dialectului aromân în școală, ca și în instituțiile culturale din Grecia și din Turcia (*O lămurire,* I–II, *Despre rostul instituțiunilor noastre culturale în Turcia*). Justificate de deceniile de asuprire și discriminare a aromânilor, susținerile temeinic formulate sunt nuanțate din perspectivă culturală și în excursul istoric din studiul *Dualismul limbii române la aromâni*, în care capitolul cel mai interesant este cel ce analizează scriitorii în dialect aromân. Câteva cugetări spicuite din scrierile lui Schopenhauer, N. Iorga și Titu Maiorescu sunt la concurență cu un mănunchi de proverbe spicuite de I. Zuchi. O iconografie sugestivă reproduce imagini luate din așezările montane ale românilor, dar surprinde cu predilecție grupuri și tipuri umane etalând cu mândrie portul popular specific sau numai piese de vestimentație (*Romăncă din Pind*, *Caravană românească în munții Pindului*). Informații și noutăți culturale diverse, selectate în special din viața comunității, sunt reunite sub genericul „Cronică", unica rubrică a revistei, pasager asumată de Marcu Beza prin inițialele numelui. Revista își încetează brusc apariția, singura informație ce deslușește întrucâtva situația provenind de la directorul tipografiei, care îi comunică depozitarului Bibliotecii Academiei Române că, după informațiile pe care le deține, „colaboratorii ei sunt acum funcționari în Macedonia". ***R.P.***

GRAIUL, publicaţie social-culturală apărută la Bucureşti, neregulat, între 1 februarie 1932 şi 21 ianuarie 1933, cu subtitlul „Organ al Societăţii Studenţilor Macedo-Români”, sub conducerea unui comitet. Redactor responsabil: I. Caranica. De la numărul 2/1932 redactor responsabil devine I. Ghiţea, iar de la numărul 7/1932 Mamali Stamate. Aşa cum se arată, pe un ton ferm, în articolul-program, principala dorinţă a revistei este de a atrage atenţia asupra situaţiei dificile a românilor sud-dunăreni, a căror identitate etnică şi culturală era în pericol. În acest scop, **G.** publică numeroase articole pe teme de actualitate, însemnări, informaţii, extrase din conferinţele unor politicieni importanţi (Iuliu Maniu, Al. Vaida-Voevod), dar şi texte despre istoria, tradiţiile, limba şi literatura aromânilor: George Murnu, *Românii din Peninsula Balcanică*, Theodor Capidan, *Românii nomazi* şi *Coborârea oilor la şes*, I. Goschin, *Din spiritul graiului aromânesc*. Ultimul recenzează, de asemenea, volumul *Bair di cântic armânescu* al lui George Murnu şi comentează anecdotele lui N. Batzaria, iar Dumitru Pariza publică însemnările intitulate *Poeţii Z. Araia şi T. Caciona*, cu ocazia apariţiei unei antologii alcătuite de Tache Papahagi. În revistă mai sunt incluse periodic versuri în dialect aromân semnate de George Murnu, Ion Foti, Nuşi Tulliu, Cuşan D. Araia ş.a. sau în română (este reprodus un fragment din poemul *Iisus* al lui Panait Cerna), ca şi proză scurtă (N. Batzaria, *Că a venit un om acasă*). În numărul 8/1932 pot fi citite în traducere două fragmente din proza religioasă a lui Giovanni Papini. Alţi colaboratori: Vasile Hristu, C.I. Papanace. ***I.M.***

GRAIUL DE DUMINICĂ, periodic apărut la Baia Mare, săptămânal sau bilunar, între 18 februarie şi 9 septembrie 1990, ca „ediţie specială a ziarului «Graiul Maramureşului»”. Redactor-şef este Augustin Cozmuţa, iar coordonatori V.R. Ghenceanu, Gheorghe Pârja, Alec Portase. Intenţionând să ofere o imagine cât mai cuprinzătoare a vieţii culturale maramureşene, publicaţia abundă în note şi comentarii teatrale, muzicale, plastice, dar nu neglijează nici literatura. În paginile ei apar grupaje de versuri, însoţite de bune prezentări, ale unor poeţi ca Gheorghe Chivu, Ion Iuga, Ioan Dragoş, Ion Baiaş, Ion Burnar, Ioana Dinulescu, parodii de Gheorghe Roman, proze scurte de Ştefan Jurcă, Nicolae Goja ş.a., cronici literare de Augustin Cozmuţa, traduceri din Andrei Platonov şi Gérard Bayo. Ocazional, cu articole pe teme social-politice sau morale, au colaborat câţiva scriitori cunoscuţi, între care Ioan Groşan, Nicolae Prelipceanu, Ion Pop, Teohar Mihadaş. ***I.M.***

GRAIUL MARAMUREŞULUI, revistă social-literară apărută la Sighet, săptămânal, cu întreruperi, între 1 martie 1932 şi august 1940, sub conducerea unui comitet. O a doua serie, între 1946–1948, îl are drept redactor pe Gheorghe Dăncuş. De la numărul 12 până la numărul 25/1933 se precizează că **G.M.** e organ al Asociaţiei Presei din Maramureş, director fiind Tănase Puşcă, iar secretar de redacţie Mihail Bologa, cărora le-au urmat I. Gr. Marin-Slujeru ca secretar de redacţie şi V. Rusu ca redactor responsabil. Publicaţia are în primul rând un caracter social, dar nu lipsesc nici rubrici literare precum „Colţul vesel”, „Biblioteca noastră” şi „Vitrina cărţilor”, unde apar versuri satirice (de Toma Murgoi-Jiboteanu, N. Lebedi, C.S. Anderco) şi diverse recenzii (de M. Iosifaş şi Ion Berinde). Totuşi, remarcabile sunt mai degrabă câteva texte republicate în afara acestor rubrici, şi anume două poezii de Aron Cotruş (*Maramureşul*, *Transilvania*), ca şi o serie de poeme în proză ale lui Pavel Al. Macedonski. De reţinut, în plus, spaţiul larg acordat creaţiei unor poeţi-ţărani. ***I.M.***

GRAIUL NOSTRU, periodic apărut la Bârlad, lunar, între aprilie 1925 şi decembrie 1927, cu subtitlul „Revistă de literatură”. De la numărul al doilea subtitlul devine „Literatură–cultură”, pentru ca din iulie 1926 să se revină la cel iniţial. De la numărul 7–8 iese sub conducerea unui comitet. Articolul ce deschide primul număr este de fapt un elogiu adus limbii şi literaturii române de poetul George Tutoveanu, care subliniază totodată orientarea tradiţionalistă a publicaţiei. Nedepăşind nivelul mediu al unei reviste de provincie, **G.n.** se remarcă totuşi prin varietatea rubricilor şi a textelor pe care le găzduieşte şi, de asemenea, prin unele colaborări notabile. Astfel, pot fi citite aici poeme de G. Bacovia (*Toamnă*), Aron Cotruş (*Copilărie, alb pridvor părăsit*...), Victor Ion Popa (*M-a cunoscut*), Al. T. Stamatiad (*Spre alte înălţimi*). De reţinut şi două postume de Al. Vlahuţă, *Cântec* şi *Prorocie*. Tot cu versuri sunt prezenţi G. Tutoveanu, Agatha Grigorescu, Cincinat Pavelescu şi o seamă de alţi autori mai puţin cunoscuţi: Sylvia Pan, Virgil Duiculescu, Zoe G. Frasin (Zoe G. Tutoveanu), Const.

Goran, Doina Bucur ş.a. Deşi abundentă, proza publicată în **G.n.** rămâne inferioară poeziei. Se pot semnala doar povestirile lui Artur Gorovei (*Viaţa, un vis, Talentul* ş.a.), un fragment din romanul *Vipera* de G.M. Vlădescu şi câteva texte de Tudor Pamfile, Mihail Lungianu şi Maria Grigorescu. Fără a fi nici ea un punct forte, critica literară e ilustrată totuşi de câteva contribuţii meritorii: un comentariu mai vechi, din 1916, al lui Pamfil Şeicaru despre poezia lui G. Tutoveanu, o serie de însemnări comemorative despre Jókai Mór ale lui Carol Szöcs, editorialele lui Paul I. Papadopol, în care se stăruie asupra ideii de valoare şi asupra necesităţii unei critici obiective, ca şi numeroasele recenzii semnate G. Rosetti, M.S. Negură, Const. R. Crişan, Liana Luncă, D. Valentin. Se mai cuvin menţionate amintirile despre Titu Maiorescu ale lui D. Nanu, precum şi două articole aparţinând lui Nichifor Crainic (*În slujba păcii evanghelice*) şi lui Gala Galaction (*Care ar trebui să fie lectura noastră zilnică*). Intrate rareori în sumarul revistei, traducerile nu lipsesc însă nici ele. Apar versiuni româneşti ale unor scrieri de Giovanni Papini (*Iisus pe cruce*), Charles Baudelaire (*Cugetări şi paradoxe*), Heinrich Heine (*De pe stâncă*). Alţi colaboratori: George Nedelea, Ciprian Doicescu, Radu Miu, A. Mândru, George Ursu, Ion Sân-Georgiu, G. Dem. Mihăilescu, Leca Morariu, G. Pallady, Petru T. Gâdei. ***I.M.***

GRAIUL ROMÂNESC, publicaţie apărută la Bucureşti între ianuarie 1927 şi decembrie 1934, ca organ al societăţii omonime, cu indicația: „Iese lunar pentru cercetarea problemei românilor din afară de hotare şi a românilor minoritari". Având un comitet a cărui componenţă rămâne neprecizată, revista își expune ideile directoare într-o notă din primul număr, semnată de Emanoil Bucuța cu inițialele em. b., acesta fiind, în fapt, cel care conduce publicația. Intitulată *Ce urmăreşte „Graiul românesc"?*, în notă se arată că, după ce „a lucrat timp de patru ani, de când ființează" pentru „apărarea de desnaționalizare a românilor din afară de hotarele țării sau chiar dinăuntrul acestor hotare", Societatea Culturală Graiul Românesc a ajuns la concluzia că scoaterea unei publicații proprii ar fi „un nou mijloc" pentru atingerea scopurilor sale. „Întâii paladini ai limbii", se spune, „sunt oamenii de condei", care, știind că „semnul cel mai vădit și cel mai tare meterez al naționalității e limba", pot lupta pentru cunoașterea și păstrarea ei, ca și a culturii făurite, pe temeiul ei, de români, oriunde ar viețui aceștia. Se promite că în revistă „toate crâmpeiele de români din străinătate vor apărea cu nevoile şi speranţele lor, precum şi toate acele regiuni unde românii au suferit pierderi de pe urma apăsărilor politice ale trecutului" și că materialele ce urmează a fi publicate „vor fi scrise cu toată nepărtinirea". Obiectivele programatice vor fi reafirmate și completate ritmic, la sfârșit sau la început de an, în articolele de bilanț. Astfel, în cel din numărul 12/1928, *Doi ani de viață ai revistei „Graiul românesc" și împlinirea unui program*, Emanoil Bucuța constată că **G.r.** „a îmbrățișat în acest răstimp întreaga problemă care i-a dat naștere". Publicația nu a uitat „niciun grup mai însemnat de români rămași în afară de hotarele țării", îndreptându-și însă atenția și spre acei „români dintre noi, cari trăiesc în împrejurări de populații minoritare, cum sunt românii din săcuime supuși azi unui proces de deznaționalizare" și spre cei „cari sub valul străin și-au pierdut graiul în nordul Bucovinei și al Basarabiei". În încercarea de cuprindere a tuturor comunităților românești, inclusiv pe cele risipite „în colonii, prin marile orașe ale lumii", revista „s-a menținut în rosturile de informare științifică premergătoare", această problematică fiind analizată la început pe „laturile ei geografice și politice", iar „laturile culturale și sociale" așteptând să fie investigate mai stăruitor în continuare, odată cu apariția unor „noi metode" și a unui „nou spirit": „Înainte treceam peste orice deosebiri și căutam să facem din toți românii, oriunde ar fi trăit ei, cetățenii unei singure patrii ideale. Eram iredenţi". Dar acum, „atitudinea noastră nu mai poate fi cea de odinioară. Acum trebuie să căutăm nu să le ințețim nemulțumirile, în vederea unei desfaceri teritoriale, ci să li le slăbim, în vederea unei cât mai bune viețuiri în țara unde se găsesc. Lupta pentru păstrarea ființei naționale o vom duce pe căile, de toți recunoscute, ale drepturilor minorităților etnice". Ideile, reluate și detaliate apoi în alte articole retrospective (numerele 1/1931 și 1/1933, ultimul semnat de Simion C. Mândrescu, președintele Societății Graiul Românesc), își vor găsi pe deplin reflectarea în paginile revistei. Într-adevăr, în ciuda delicatului său câmp de acțiune culturală, **G.r.** va reuşi să evite în mare măsură accentele naţionaliste şi partizanatul neîntemeiat pe fapte. Intenția de a-și menține caracterul documentar și de a milita pentru drepturile etnice ale

românilor doar implicit, cu mijloacele cunoașterii, fără excesive ideologizări, poate fi sesizată în toate cele trei compartimente ale ei: cel de studii, cel de însemnări și cel al rezumatelor în limbi străine, incluse în rubrica „Prescurtare în limbile franceză, italiană, germană, engleză". Temeinice, bine documentate, adesea însoțite de statistici, hărți și ilustrații, studiile propun un evantai larg de teme și de perspective (lingvistice, istorice, sociologice, politice, demografice, etnografico-folclorice) asupra comunităților românești minoritare, din diaspora sau dinlăuntrul țării. Printre colaboratori se numără oameni de știință și nu o dată cercetători de renume. În sumar pot fi întâlnite, între altele, numele lui Sextil Pușcariu (*Românii din Istria*, *Romanitatea limbii române*), Theodor Capidan (*Românii din Macedonia*, *Contribuția românilor la renașterea Albaniei*, *Românii din Albania*), Șt. Ciobanu (*Republica moldovenească de peste Nistru și cultura română*). P.P. Panaitescu analizează o statistică a Dobrogei din 1849, geograful și etnograful George Vâlsan semnează cercetarea *Mocanii în Dobrogea la 1845 cu o „Condică de economi de oi aflători în Bulgaria"*, iar Vasile N. Christu, bun cunoscător al arealului slav, se ocupă în mai multe rânduri de românii sud-dunăreni (*Aromânii din Bulgaria*, *Românii din Jugoslavia din punct de vedere cultural*, *Aromânii din Rodopi*, *Românii din Macedonia*). O cercetare amplă, *Românismul în regiunea dintre Prut și Nistru din fosta Bucovină, epoca între anii 1775–1780 (cu o hartă etnografică),* îi aparține preotului Dimitrie Țopa din Cernăuți, în timp ce asupra situației etnice a conaționalilor din Ungaria sau din „secuime" se opresc Vasile Stoica (*Românii din Ungaria*), Sabin Opreanu (*Printre românii săcuizați*) și Simion C. Mândrescu (*Românii din secuime*). Făgăduința programatică de a nu uita nici comunitățile din Lumea Nouă este împlinită prin contribuțiile lui Aureliu Ion Popescu (*Românii din America*, *Colonia română din New York*), Nicolae Petrescu (*Românii din America*) și chiar prin notele de călătorie ale reginei Maria (*Între românii din America*). Aceeași tematică este etalată, din felurite unghiuri și cu o aplecare îndeosebi asupra actualității, de rubrica „Însemnări". Ținută în primii doi ani de apariție de Emanoil Bucuța (care mai semnează Ion Ordeanu ș.a.), apoi de alți autori ce semnează doar cu inițiale (v. ch. și ch.– Vasile Christu), rubrica se împarte la rândul ei în două secțiuni. Una cuprinde note diverse, care se referă, expozitiv sau dezbătându-le percutant și uneori polemic, la evenimente și probleme legate de viața și cultura românilor de pretutindeni. Sunt atinse chestiuni privind învățământul, situația demografică și falsificările ei, excesele național-propagandistice ale unor vecini. Tot aici apar dări de seamă despre diferite congrese, se publică apeluri (*Către românii din America*, *Către preoții și profesorii români din Peninsula Balcanică*) și se oferă o multitudine de știri despre viața unor organizații, cu deosebire a celor studențești implicate în susținerea românismului. În secțiunea de recenzii, foarte consistentă mai ales în primii ani, Emanoil Bucuța scrie cu asiduitate despre lucrări ale unor lingviști, etnologi sau istorici români (între altele, *Săcui și români* de N. Iorga, *Studii istroromâne* de Sextil Pușcariu, *Macedoromânii* de Th. Capidan, *Macedoromânii sau aromânii* de Tache Papahagi, *La Bessarabie et les relations russo–roumaines* de Alexandru Boldur, *The Ethnical Minorities in Transylvania* de Silviu Dragomir) sau ale unor străini interesați de problematica românească (*Per la storia dei Valacchi in Moravia* de Carlo Tagliavini, *The Racial Conflict in Transylvania* de John Cabot, *Bessarabia* de Charles Upson Clark). Deși beletristicii i se acordă mai puțină atenție, sunt comentate totuși și cărți de literatură, precum romanul *Catherine-Paris* de Marta Bibescu. Mai cu seamă prin întreaga activitate de orientare generală desfășurată de Emanoil Bucuța, **G.r.**, rămâne una dintre cele mai elevate și mai complete reviste dedicate spațiului românesc. Alți colaboratori: N. Batzaria, Grigore Nandriș, Leca Morariu, Victor Papacostea, Valeriu Papahagi, Elena Eftimiu. ***I.M.***

GRAIUL SATULUI, periodic apărut la București, lunar, din noiembrie 1931 până în 15 aprilie 1932, cu subtitlul „Revistă de cultură și îndrumare pentru popor", sub îngrijirea unui comitet condus de V. Dobrescu și I. Niculescu-Vătășoiu. Așa cum se precizează în *Cuvinte pentru cititori*, revista se adresează în primul rând sătenilor, propunându-și să acorde atenție trecutului „bogat în atâtea obiceiuri, datini și credințe", să contribuie la „păstrarea prin scris a graiului românesc curat" și la „răspândirea culturii și îndrumarea pe calea cea bună, dreaptă și sănătoasă a poporului". Urmându-și programul, **G.s.** publică versuri, proză, articole privind lumea satului, scrise într-un stil adecvat, accesibil. În ce privește poezia, în afara reproducerii unui text

de Ion Pillat (*Ilie Baciu*), nu se pot înregistra alţi autori însemnaţi. Dacă proza este, de asemenea, slab reprezentată prin tipărirea (sau reluarea) unor schiţe şi povestiri ale lui Al. Cazaban, Ion Micuţ şi G.D. Grigorescu, publicistica este în schimb mai abundentă şi mai diversă. Apar mici portrete ale unor scriitori apropiaţi de tradiţiile populare (Ion Creangă, O. Goga, Al. Vlahuţă), articole despre anumite obiceiuri şi datini (la rubrica „Din viaţa satelor") şi articole cu subiect religios (la rubrica „Cuvinte creştineşti"), iar editorialele, foarte combative, dezbat stăruitor problemele satului românesc. Mai colaborează G. Nicolescu, N. Dimitriu Fotin, S. Irimescu, Marin C.A. Tudoran ş.a. ***I.M.***

GRAMA, Alexandru (8.I.1850, Blaj – 12.VI.1896, Blaj), scriitor religios, publicist. Părinții se numeau Viana și Mihai Grama. După ce studiază teologia la Blaj şi filosofia la Viena, **G.** e hirotonit preot (1873). În 1877 obţine titlul de doctor în teologie la Viena, fiind apoi numit profesor de istoria Bisericii şi drept canonic la Seminarul Teologic din Blaj. Publică articole de specialitate în „Foaia bisericească", precum şi volumele *Istoria universală a Bisericii de la începutul ei până în zilele noastre* (1881), *Explicarea mecanică modernă a naturei şi credinţa în Dumnezeu* (1881), *Istoria Bisericii româneşti unite cu Roma, de la începutul creştinismului până în zilele noastre* (1884) ş.a.

Folosindu-se de anumite împrejurări, **G.**, spirit pozitivist şi limitat, moralist înverşunat şi lipsit de simţ estetic, se ridică violent împotriva lui M. Eminescu, a poeziei sale şi a curentului eminescian. După ce în ziarul „Unirea" semnează o serie de articole în care constată indignat excesele „pesimismului" în rândurile versificatorilor şi îşi propune să demonstreze lipsa de valoare filosofică, morală şi artistică a lui Eminescu, el publică în 1891 „studiul critic" *Mihail Eminescu.* Pornind de la o afirmaţie a lui Titu Maiorescu (despre blazarea şi genialitatea lui Eminescu), autorul susţine că poetul era un bolnav inapt pentru o viaţă socială normală, un versificator cu o influenţă dăunătoare prin imaginile ilogice, triviale din poezia sa. Condiţii speciale (viaţa, boala, moartea), interese de grup (ale Junimii) ar fi dus la decretarea ca geniu a unui „biet comediant", „nice geniu, nice barem poet", simplu propagator al ideilor funeste ale lui Schopenhauer. Critica lui **G.** păcătuieşte prin lipsa totală de înţelegere, printr-o rea-voinţă vecină cu ura violentă, printr-un subiectivism care merge până la negarea oarbă a evidenţelor.

SCRIERI: *Elemente de istorie bisericească universală şi particulară a românilor*, Blaj, 1879; *Istoria universală a Bisericii de la începutul ei până în zilele noastre*, Blaj, 1881; *Explicarea mecanică modernă a naturei şi credinţa în Dumnezeu*, Blaj, 1881; *Istoria Bisericii româneşti unite cu Roma, de la începutul creştinismului până în zilele noastre*, Blaj, 1884; *Mihail Eminescu*, Blaj, 1891, republ. în *Detractorii lui Eminescu*, îngr. şi pref. Al. Dobrescu, Iaşi, 2002, *36–188*; *Instituţiunile calvineşti în Biserica românească din Ardeal, fazele lor în trecut şi valoarea în prezent*, Blaj, 1895.

Repere bibliografice: Al. Vlahuţă, *Scrieri*, II, îngr. şi introd. Valeriu Râpeanu, Bucureşti, 1963, *383–397*; Al. Ciura, *Geneza unei critici*, LU, 1909, 13; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *480*, *Ist. lit.* (1982), *543*; Lucian Blaga, *Ceasornicul de nisip*, îngr. şi pref. Mircea Popa, Cluj, 1973, *268–272*; *Dicţ. lit. 1900*, *407–408*; Ion Buzaşi, *Un pamflet antieminescian*, „Mozaicul", 2000, 4–5; Ion Chindriş, *Grama contra Eminescu (premise blăjene ale cazului)*, „Astra blăjeană", 2000, 2–3; Constantin Coroiu, *Un detractor şi un „bătut în cap"*, ALA, 2003, 659. ***C.T.***

GRAMATOPOL, Mihai (14.II.1937, Sibiu – 31.III.1998, Braşov), eseist, memorialist, traducător. Este fiul Ioanei (n. Maican) şi al lui Panait Gramatopol. A urmat liceul la Bucureşti, absolvind în 1954. Licenţiat, în 1959, al Facultăţii de Filologie, secţia limbi clasice, a Universităţii bucureştene (printre mentorii pe care i-a avut în aceşti ani se numără Tudor Vianu şi Aram Frenkian), se specializează în domeniul istoriei lumii greco-romane. A devenit doctor în ştiinţe istorice în 1977 cu teza *Pietrele gravate din colecţia Cabinetului Numismatic al Academiei R. S. România* (publicată postum, în 2009, sub titlul *Geme şi camee din colecţia Cabinetului Numismatic al Bibliotecii Academiei Române*, dar şi, anterior, în 1974, la Bruxelles, sub titlul *Les Pierres gravées du Cabinet Numismatique de l'Académie Roumaine*). Are o carieră în domeniul muzeistic şi al cercetării vestigiilor arheologice: şef de secţie la Muzeul de Arheologie din Constanţa în 1961–1962, ulterior cercetător ştiinţific la Cabinetul Numismatic al Bibliotecii Academiei RSR (1963–1968), cercetător ştiinţific la Institutul de Istoria Artei „G. Oprescu", iar din 1975 cercetător în cadrul Direcţiei Patrimoniului Cultural Naţional, până la desfiinţarea acesteia, în 1977. Cu dârzenia şi tenacitatea ce îl caracterizau, continuă să scrie şi să traducă. Din 1990 lucrează din nou în calitate de cercetător la

Institutul de Istoria Artei. Contribuţiile lui vizează uneori discipline hiperspecializate – numismatică, epigrafie, gliptică, toreutică, studiul artelor miniaturale ş.a. –, dar au o perspectivă amplă, culturală, antropologică şi filosofică. Dintre scrierile sale, două interesează studiul literaturii: cartea de debut, *Moira, mythos, drama* (1969), un eseu de factură academică, şi, tangenţial, *Civilizaţia elenistică* (1974). Două volume de memorialistică, apărute postum sub titlul *Gustul eternităţii* (2006), vădesc – sau, mai bine zis, confirmă – talentul literar al autorului, stârnind totodată, prin caracterul necomplezent, chiar marcat maliţios al evocărilor, surprindere în rândul cititorilor. Tot postumă, culegerea de eseuri *Antichitate şi modernitate* (2000) reuneşte texte cu tematică diversă, din care nu puţine au în atenţie literatura şi gândirea umanistă, pe când *Morfologia dezastrului* (2005) se înscrie într-un orizont predominant politic. **G.** a tradus şi prefaţat romanul *Memoriile lui Hadrian* de Marguerite Yourcenar (1983; Premiul Uniunii Scriitorilor), precum şi numeroase lucrări dedicate culturii din Antichitatea greco–latină.

Moira, mythos, drama, sinteză complexă despre tragedia antică greacă, e o carte de erudiţie şi interpretare, bine scrisă şi rezistentă în timp, care îl acreditează pe **G.** ca pe un intelectual din şcoala lui Aram Frenkian ori, sub alte raporturi, a lui Edgar Papu. Eseistul acordă atenţie tuturor aspectelor tragediei (text, motive, reprezentarea ca spectacol, mesaj, fundamente filosofice), dar orizontul în care îşi realizează proiectul face ca studiul să fie nu (doar) o monografie despre tragedia antică, ci un eseu asupra tragicului, concept urmărit în toate epocile. Conformă exigenţelor elaborării ştiinţifice (astfel, de pildă, în capitolul *Originea tragediei şi exegeza modernă* chestiunea abordată e examinată cu infinite precauţii de precizie ştiinţifică şi istorico-literară), îndrăzneaţă pentru epoca în care a apărut (de exemplu, în acelaşi capitol sunt prezentate concepţia lui Friedrich Nietzsche despre tragedia greacă şi ecourile teoriei nietzscheene la diferiţi exegeţi), lucrarea lui **G.** e cu deosebire interesantă şi prin ultimele capitole, unde se face referire la contemporaneitate şi la teatrul modern, într-o viziune cu largă deschidere filosofică şi antropologică. Eseistul schiţează o paralelă între condiţia omului în Antichitatea greacă şi condiţia omului modern, susţinându-şi demonstraţia prin referiri detaliate la actualitatea reprezentărilor teatrale din România de la sfârşitul anilor ’60 din secolul trecut (moment de efervescenţă în materie de înnoire a artei spectacolului), dar şi la dramaturgia universală din acelaşi secol, care a reluat motivele tragediilor antice (Jean Cocteau, André Gide, Jean Anouilh, Jean Giraudoux, Jean-Paul Sartre ş.a.) sau a abordat modern problematica tragicului, mai bine zis a echivalentului acestuia în modernitate. Capitolul *Valenţele moderne ale tragediei greceşti* este, de fapt, un excelent eseu de prezentare a „teatrului absurdului”, aflat pe atunci în plin proces de „descoperire” de către cititorii şi spectatorii de teatru din România. Volumul de „eseuri pragmatice” *Antichitate şi modernitate* cuprinde texte din care câteva privesc direct literatura (de pildă, *Romanul istoric şi farsa lui Umberto Eco*), iar majoritatea comportă semnificaţii importante pentru întreaga sferă a culturii. De fapt, erudiţia, deschiderea către filosofie, istoria ideilor, teoria civilizaţiilor sau către culturologie sunt însuşiri prezente pretutindeni la **G.**, chiar şi în scrierile de specialitate, care oferă o lectură agreabilă şi utilă şi „nespecialiştilor”. O caracterizare adecvată a acestor eseuri a fost formulată de Liviu Franga: „Tonul general al eseurilor – pentru prima oară, după decenii, readuse în prim-planul opţiunilor tematico-stilistice, ca gen optim de realizare şi de expresie a dublei sinteze: litere–ştiinţă/ştiinţă–litere – este unul vituperant, catoniano-ciceronian, ori chiar mai aspru, iuvenalian, fără menajamente şi reproşuri, acuzator. Nu Antichitatea trebuie readusă la viaţa (prezentului), ci prezentul, dacă vrea cu adevărat să se cunoască pe sine, trebuie să se uite şi să se vadă în Antichitate precum în apele propriei oglinzi”. Memoriile lui **G.**, editate sub titlul *Gustul eternităţii* (I–II, 2006), sunt texte referitoare la perioadele 1942–1962 şi 1962–1975 și dezvăluie un memorialist talentat, prob, inclement şi deloc dispus să eludeze din oportunitate aspecte consternante ale realităţilor cărora le-a fost martor, inclusiv carențele de moralitate, chiar turpitudinile, unor personalități din lumea ştiinţifică, academică şi cultural-artistică, îndeobşte preţuite fără rezerve de opinia comună. Deşi înclinaţia către maliţiozitate este evidentă, credibilitatea memorialistului nu poate fi pusă la îndoială, fiindcă el procedează fără menajamente, dar şi fără ranchiună, evitând capcanele pamfletului şi ferindu-se de „riscurile – de gen, am putea spune – ale megalomaniei“ (Cosmin Ciotloş). Interesul literar şi documentar al memorialisticii lui **G.** rezidă

şi în mărturia convingătoare asupra felului de trai propice cercetării istorice şi arheologice, filtrat şi comunicat de o personalitate de mare rigoare şi elevaţie intelectuală.

SCRIERI: *Moira, mythos, drama*, Bucureşti, 1969; ed. Bucureşti, 2000; *Civilizaţia elenistică*, Bucureşti, 1974; ed. 2, postfaţă Ion Itu, Braşov, 2000; *Dacia antiqua. Perspective de istoria artei şi teoria culturii*, Bucureşti, 1982; *Artă şi arheologie dacică şi romană,* Bucureşti, 1982; *Enciclopedia civilizaţiei romane* (în colaborare), Bucureşti, 1982; *Arta imperială a epocii lui Traian*, Bucureşti, 1984; ed. Braşov, 2011; *Portretul roman în România*, Bucureşti, 1985; *Arta romană în România*, Bucureşti, 2000; *Antichitate şi modernitate: eseuri pragmatice*, Braşov, 2000; *Morfologia dezastrului*, Braşov, 2005; *Gustul eternităţii*, I–II, Braşov, 2006; *Studia*, I–IV, Braşov, 2008; *Miscelanea*, I–II, îngr. Viorica Gramatopol, Braşov, 2009. **Traduceri:** Robert Flacelière, *Istoria literară a Greciei antice*, Bucureşti, 1970; Richard Brilliant, *Arta romană de la Republică la Constantin*, pref. trad., Bucureşti, 1979; Kenneth Clark, *Revolta romantică. Arta romantică în opoziţie cu cea clasică*, pref. trad., Bucureşti, 1981; Marguerite Yourcenar, *Memoriile lui Hadrian*, pref. trad., Bucureşti, 1983; François Chamoux, *Civilizaţia greacă în epocile arhaică şi clasică*, I–II, pref. trad., Bucureşti, 1985; Albert Thibaudet, *Acropole*, pref. trad., Bucureşti, 1986; Niels Hannestad, *Monumentele publice ale artei romane. Program iconografic şi mesaj*, I–II, postfaţa trad., Bucureşti, 1989; A. M. Snodgrass, *Grecia epocii întunecate*, pref. trad., Bucureşti, 1994; Jean-Pierre Vernant, *Mit şi religie în Grecia antică*, pref. trad., Bucureşti, 1995; Michael Crawford, *Roma republicană*, pref. trad., Bucureşti, 1997.

Repere bibliografice: Ov. S. Crohmălniceanu, [*Mihai Gramatopol*], RL, 1969, 40, CNT, 1984, 9; Ion Bălu, *Fascinaţia Antichităţii*, VR, 1970, 1; Vasile Constantinescu, *„Moira, mythos, drama”*, IL, 1970, 1; Adelina Piatkovski, *„Moira, mythos, drama”*, SC, 1972; Iorgulescu, *Scriitori, 299–302*; Nicolae Manolescu, [*Mihai Gramatopol*], RMB, 1980, 11 038, 1981, 11 380; Vlad Russo, *Diptic istoric*, VR, 1981, 11; Dan Grigorescu, *Revolta romantică*, CNT, 1981, 37; Dinu C. Giurescu, *Artă şi arheologie*, RL, 1982, 49; Ilieş Câmpeanu, *„Arta imperială a epocii lui Traian”*, RL, 1984, 25; Mircea Scarlat, *O carte la care revii*, AFT, 1987, 7; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *438–440*; Liviu Franga, [*Mihai Gramatopol*], RL, 2003, 9, VTRA, 2010, 11, 12; Cosmin Ciotloş, *Chestiune de gust*, RL, 2006, 44; Cornelia Maria Savu, [*Mihai Gramatopol*], CLT, 2006, 51, 2008, 47, 2010, 5, VTRA, 2011, 1; Alexandru George, *Din paradisul cărţilor şi ştiinţei, (I–II)*, LCF, 2007, 4, 5; Ovidiu Pecican, *Clasicism pe cont propriu*, OC, 2010, 257; Viorica Gramatopol, *Universul Gramatopol. Dacă ai şti, Mihai*, VTRA, 2011, 2; Solomon Marcus, *Să nu-l dăm uitării*, VTRA, 2011, 3. ***N.Br.***

GRANDEA, Grigore H. (26.X.1843, Ţăndărei, j. Ialomiţa – 8.XI.1897, Bacău), poet, prozator, traducător, gazetar.

Dintr-o familie de negustori (bunicul, un macedonean, venise în ţară din Costopolis), **G.** era fiul Mariei (n. Baldovin) şi al lui Haralamb Grandea. Învaţă la Şcoala Naţională de Medicină şi Farmacie a doctorului Carol Davila, terminând, în cele din urmă, şi liceul la Colegiul „Sf. Sava” din București (1865). Subchirurg, medic de batalion, profesor de ştiinţele naturii, secretar al Comisiei Documentale (1864), trece, după o perioadă de studii la Facultatea de Filologie şi Litere din Liège, încheiată în 1867, prin tot felul de slujbe, mai toate provizorii; fără atestate (nu-şi luase licenţa), este funcţionar, profesor la şcoala macedo-română din Bucureşti, redactor la „Monitorul oficial”, bibliotecar la Biblioteca Centrală din Iaşi, revizor şcolar în Mehedinţi şi Gorj, în sfârşit, profesor suplinitor la Craiova şi Bacău. Debutează cu versuri în 1859 la „Dâmboviţa”, încurajat şi elogiat de Dimitrie Bolintineanu. Continuă să publice în foarte multe periodice („Foaie pentru minte, inimă şi literatură”, „Concordia”, „Amicul poporului”, „Buciumul”, „Familia”, „Reforma”, „Trompeta Carpaţilor”, „Românul”, „Columna lui Traian”, „Tranzacţiuni literare şi ştiinţifice”, „Voinţa naţională”, „Universul literar”, „Revista literară”), lucrează în redacţia altora („Amicul familiei”, „Amicul ştiinţei”, „Dâmboviţa”, „Pressa”, „Curierul Bucureştilor”, „Timpul”, „Resboiul”). Jurnalist mânat de ambiţii, editează el însuşi o serie de gazete:„Albina Pindului” (1868–1871, 1875–1876), „Liceul român” (1870), „Steaua Daciei” (1871), „Tribuna” (1873), „Bucegiu” (1879), „Noua bibliotecă populară” (1889–1891). Scoate în 1884 mai multe foi, toate efemere („Ciocoiul”, „Ciomagul”, „Conservatorul”, „Griviţa”, „Işlicarul”, „Opincarul”, „Opiniunea ţărei”, „Stindardul”, „Topuzul” şi „Toroipanul”), iar în 1887 editează „Sentinela”. Cu o cultură cuprinzătoare, pasionat de varii domenii, eclectic, tumultuos, crezând cu ingenuitate că

poate aduce lumini epocii, publicistul compilează spornic şi popularizează, util, cunoştinţe filosofice, istorice, estetice, literare. Îndeosebi la „Albina Pindului", revistă cu profil literar, scrie zelos şi entuziast, reuşind totodată să adune aici mulţi colaboratori şi să organizeze, împreună cu I.S. Bădescu, societatea literară Orientul, patronată de D. Bolintineanu şi din care va fi făcut parte la un moment dat M. Eminescu.

Ca poet, **G.** este un romantic postpaşoptist care, în absenţa unei vocaţii viguroase, încă primeşte, ca şi alţii, înrâuriri venind dinspre mai vechii Ion Heliade-Rădulescu, Vasile Alecsandri şi D. Bolintineanu. Afişează o pasiune aparte pentru Byron şi poezia lui, afinitate pe care şi-o motivează printr-o legătură de sânge, înrudire fantezistă, ridiculizată de contemporani. Paginilie din volumele *Preludele* (1862), *Miosotis* (1865), *Poezii noue* (I, 1873), *Nostalgia* (1885) relevă un autor inegal, cu pâlpâiri de poezie bună, departe însă de ceea ce prevestiseră la debut D. Bolintineanu, G. Sion şi G. Creţeanu. **G.** scrie versuri patriotice emfatice, prolixe, compune lungi balade istorice ori fantastice, legende de factură populară. Era, de altfel, un neistovit culegător de folclor. Cu toate că adesea poezia lui are aspectul unei naraţiuni dezlânate, unde lirismul se revarsă necenzurat, în imagini grandilocvente, există şi câteva semne de trecere spre o altă etapă, diferită de romantismul paşoptist ca „fenomen de generaţie", cum îl definea Pompiliu Constantinescu. **G.** îşi plânge singurătatea, tristeţea, amorurile neîmplinite, cugetă la trecerea vremii, cultivă motive noi, ce ţin de exotism, demonism ori macabru (*Emirii*, *Danţul morţii* ş.a.). El a fost cu siguranţă un bun traducător, dornic să transpună în româneşte, ca altădată Heliade, din mari poeţi ai lumii (Anacreon, Horaţiu, Ovidiu, Dante, Hafiz, Shakespeare, Bürger, Klopstock, Schiller, Goethe, Byron, Uhland, Lamartine, Puşkin, Mickiewicz ş.a.), mai toate versiunile pe care le realizează fiind incluse în „Albina Pindului". Pe lângă poezie, scrie şi multă proză, însă doar două romane au fost tipărite: *Fulga* (1872, intitulat apoi *Fulga sau Ideal şi real* şi circulând în numeroase ediţii) şi *Vlăsia sau Ciocoii noi* (1887). În *Fulga*, pare-se inspirat după un roman al lui Alphonse Karr, se încropeşte o poveste de dragoste, cu personaje fantomatice, convenţionale, frizând ridicolul prin patetismul lor, pe când în *Vlăsia sau Ciocoii noi* autorul încearcă, pe urmele lui Nicolae Filimon, o frescă satirică în care ţara este imaginată ca o „vlăsie" aflată la discreţia profitorilor politici. Deoarece procedeele de compoziţie se amestecă, iar personajele mai interesante sunt abandonate pe rând, epicul se dispersează şi romanul cedează manierei foiletonistice, urmărind încurcăturile unui aprins june revoluţionar, îndrăgostit deznădăjduit de fiica unui boier. Al treilea roman, *Misterele românilor* (publicat în foileton la „Bucegiu" în 1879, varianta ultimă găsindu-se, sub titlul *Din altă lume. Amintiri din războiul turco–român*, în „Universul literar", 1889), ia ca model *Misterele poporului* de Eugène Sue, unde înscenarea este axată pe metempsihoză. În jurul protagonistului, vlăstar al unei vechi familii ţărăneşti din Munţii Bucegi, se ţese o mişcare epică încâlcită, cu multe elemente fantastice, onirice, ducând până la începuturile daco–romane. Ceva din viziunea eminesciană a etnogenezei ori din atmosfera sadoveniană prezentă în *Creanga de aur* pare, totuşi, prefigurat în acest roman. Note de drum în munţii Moldovei, alte naraţiuni fantastice, care urmau să alcătuiască volumele *Legende şi novele sau Carpaţii şi Balcanii*, se află în periodice, ca şi prelucrările după romane aparţinând lui Émile Zola şi Jules Verne. De la **G.**, scriitor fecund, cu suficientă imaginaţie, dar cu exigenţă minimă în definitivarea paginii scrise, au rămas şi încercări de dramă istorică (*Fanarioţii*, *Fiii lui Alexandru cel Bun*), iar în manuscris s-au păstrat o dramă despre Horea şi o epopee intitulată *Daciada*.

SCRIERI: *Preludele*, pref. G. Sion, Bucureşti, 1862; *Miosotis*, pref. G. Sion, Bucureşti, 1865; *La Meuse*, ed. bilingvă, pref. Alphonse Le Roy, Liège, 1867; *Fulga*, Turnu Severin, 1872; ed. 8 (*Fulga sau Ideal şi real*), Bucureşti, 1885; *Eroii Pindului*, Bucureşti, 1872; *Poezii noue*, I, Bucureşti, 1873; *Nostalgia*, Bucureşti, 1885; *Vlăsia sau Ciocoii noi*, Bucureşti, 1887; *Danţul morţii*, Bucureşti, 1918; *Scrieri*, îngr. şi pref. Pavel Ţugui, Bucureşti, 1975.

Repere bibliografice: Pop, *Conspect*, I, *164–167*; Alexandru I. Şonţu, *Grigore H. Grandea*, Bucureşti, 1902; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), I, *13*, *79–80*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *316–320*, *Ist. lit.* (1982), *364–370*; Cornea, *Alecsandrescu–Eminescu*, *288–324*, *389–390*; Pavel Ţugui, *Grigore H. Grandea*, Craiova, 1977; *Dicţ. lit. 1900*, *408–409*; Barbu, *Romanul*, *168–170*, *179–181*; Scarlat, *Ist. poeziei*, I, *398–399*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *440–442*. ***G.D.***

GRATI, Aliona (25.VIII.1972, Chişinău), critic şi istoric literar. Este fiica Ludmilei Ţiganu (n. Chicu) şi a lui Vasile Ţiganu, ingineri. Urmează şcoala pedagogică din Călăraşi, absolvită în 1991, şi

Facultatea de Filologie a Universităţii de Stat „Ion Creangă" din Chişinău (1992–1996). Va finaliza doctoratul şi postdoctoratul la Institutul de Filologie al Academiei de Ştiinţe a Republicii Moldova cu o teză despre literatura română interbelică (2003), a doua privind teoria romanului (2011). Cadru didactic la Universitatea de Stat „Ion Creangă" (din 1997), avansează până la gradul de profesor. Este şi director al Centrului de Literatură şi Folclor (2006–2009), director adjunct al Institutului de Filologie al Academiei de Ştiinţe, secretar ştiinţific al Consiliului Naţional pentru Acreditare şi Atestare al Republicii Moldova, redactor-şef al revistei „Metaliteratură" (din 2008). Debutează cu volumul *Magda Isanos. Eseu despre structura imaginarului* (2004), urmat de *Privirea Euridicei. Lirica feminină din Basarabia: anii '20–'30* (2007), *Romanul ca lume post-BABELică. Despre dialogism, polifonie, heteroglosie şi carnavalesc* (2009), o carte despre dialogismul romanului românesc şi alta despre Paul Goma, ambele apărute în 2011. Colaborează la mai mute reviste de pe ambele părţi ale Prutului: „Revista de lingvistică şi ştiinţă literară", „Limba română", „Timpul" (Iaşi), „Cultura media", „Studia Universitatis «Petru Maior»" ş.a. A fost distinsă cu Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova (2004), Premiul Asociaţiei de Literatura Generală şi Comparată din România (2012) etc.

G. cultivă o critică fenomenologică ce aplică în mod preponderent un sistem de lectură bazat atât pe întreg, cât şi pe aspecte separate, pe depistarea de structuri, strategii şi tehnici poetice, de reţele imanente operei. „Interogaţiei" (în sensul noii critici) i se supun lirica feminină, postmodernismul înţeles ca paradigmă, dialogismul de esenţă bahtiană, opera Magdei Isanos, privită sub aspectul structurii imaginarului, cea a lui Paul Goma cu principiile arhitectonice „polifonice" influenţate de muzica lui Bach şi sferele tematice dominante (copilăria ca mit, exilul şi detenţia ca modele de existenţă terorizante, iubirea, lumea ca text, „calidorul" ca *axis mundi*, dar şi ca localizare incertă, bivalentă a istoriei). „Ecuaţia personală" e asigurată de aplicarea inteligentă a unor puncte de reper teoretice, pe de o parte, şi de relaţia sensibilă cu subiectul, pe de altă parte, aceasta fiind distant-academică, „neutră" sau empatică; opera, autorul, fenomenul pe care-l descrie sau îl explică modul interogaţiei critice. Grilele aplicate ţin cont de ceea ce caracterizează postmodernitatea; complexitate, interculturalitate şi transdisciplinaritate, interactivitate dinamică întemeiată pe relaţia tensionată Eu/Celălalt. Analiza propriu-zisă a romanelor ce au ca autori pe Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu, G. Călinescu, Gib I. Mihăescu, Mateiu I. Caragiale beneficiază de aplicarea creativă a unor concepte bahtiene precum cronotopul, spaţiu/timp, relaţia referenţială autor/erou, polifonia. Lumea romanului românesc contemporan, reprezentată de scriitori ca Nicolae Breban, Mircea Horia Simionescu, Mircea Nedelciu, Paul Goma, ca şi de Aureliu Busuioc, Vladimir Beşleagă, Vitalie Ciobanu, Em. Galaicu-Păun este una „post-BABELică", adică o lume ce se manifestă printr-un proces dinamic de interactivitate a vocilor, stilurilor, culturilor, modurilor comportamentale. Personalitatea exegetei se manifestă atât în critica de întâmpinare, cât și în studiul monografic sau teoretic.

SCRIERI: *Magda Isanos. Eseu despre structura imaginarului*, Chişinău, 2004; *Privirea Euridicei. Lirica feminină din Basarabia: anii '20–'30*, Chişinău 2007; ed. a II-a, Iaşi, 2013; *Romanul ca lume post-BABELică. Despre dialogism, polifonie, heteroglosie şi carnavalesc*, postfaţă Al. Burlacu, Chişinău, 2009; *Cuvântul celuilalt. Dialogismul romanului românesc*, Chişinău, 2011; *Paul Goma – iniţieri în textul literar*, Chişinău, 2011.

Repere bibliografice: Burlacu, *Texistenţe*, I, *231–234*; Grigore Chiper, *Lirica feminină interbelică sub lupă*, CF, 2008, 6; Dan Mănucă, *Destine frânte*, CL, 2009, 3; Adrian Dinu Rachieru, [*Aliona Grati*], „Bucovina literară", 2009, TR, 2012, 245; Al. Cistelecan, *Stolul basarabean*, *I–II*, F, 2010, 3, VTRA, 2011, 9–10; *Dicţ. Chişinău*, *270–272*; Apetri, *Atitudini*, *180–182*. ***M.C.***

GRĂDINA HESPERIDELOR, publicaţie apărută la Bucureşti în 4 aprilie 1912, într-un singur număr, dublu, cu subtitlul „Pagini alese: proză şi versuri". Menţiunea de pe coperta interioară a revistei („Manuscrisele se trimet d-lui Alexandru Teodor Stamatiad") îl indică pe editorul și redactorul acesteia. În dorința nedeclarată, dar sugerată de subtitlu, de a constitui o mică antologie, revista adună laolaltă scrieri ale unor autori ce aparțin celei de-a doua și celei de-a treia faze a simbolismului românesc, promovat, în epocă, și de alte reviste: „Vieața nouă" (1905–1925), „Simbolul" (1912), „Insula" (1912). Astfel, sumarul include poezii de Ștefan Petică (*Serenade demonice*, *IV*, republicată), Şerban Bascovici (*Sfinxul*), I.M. Raşcu (*Balada străbunilor*), Iuliu Cezar Săvescu

(*În cetatea morților*), Mihail Cruceanu (*Dorm apele albastre*, reprodusă din volumul *Spre cetatea zorilor*, atunci apărut), Leon Feraru (*O noapte albă…*) și Nicolae Solacolu (*Diamantele*). În alternanță cu versurile, sunt tipărite câteva scurte proze liric-meditative, tipic simboliste și ele ca inspirație și atmosferă: D. Anghel (*În furtună…*), Alfred Hefter (*Catedrala fără colonade*, sub pseudonimul Hidalgo), Alfred Solacolu (*Simfonia tăcerii*), Mihail Eliescu (*Cântec umbrei*) și Alexandru T. Stamatiad (*Grădinarul*). Acesta din urmă publică în **G.H.** și poezia *Spre alte înălțimi*, precum și o traducere intitulată generic *Din Horațiu*, reprezentând, de fapt, oda *Ad Thaliarchum*, cu celebrul *incipit* „Vides ut alta stet nive candidum Soracte". În plus, editorul își rezervă și ultimele pagini ale revistei, reluând articolele pe care Ovid Densusianu (în „Vieața nouă"), Mihail Dragomirescu (în „Convorbiri critice") şi Ilarie Chendi (în „Luceafărul") i le-au consacrat în 1910 lui Al. T. Stamatiad, la apariția volumului său de debut *Din trâmbițe de aur*. Ca susținător al simboliștilor, elogios este mai ales Densusianu, pe când Mihail Dragomirescu respinge tocmai modernismul poetului, încă și mai aspru în critica sa antimodernistă fiind Ilarie Chendi. ***I.M.***

GRĂDINARU, Dan (18.VII.1951, Pucioasa, j. Dâmboviţa), prozator, istoric literar. Este fiul Varvarei (n. Cioromela) şi al lui Vasile Grădinaru, funcţionar. A urmat şcoala elementară la Bucureşti şi a absolvit tot aici Liceul „Aurel Vlaicu" în 1970. Este absolvent al Facultăţii de Limba și Literatura Română a Universității din Bucureşti (1976) şi al Facultăţii de Drept din Cluj-Napoca (1987). Şi-a luat în 1999 doctoratul la Universitatea bucureşteană. A funcţionat ca profesor de limba română şi franceză la Baia Mare (1976–1985) şi apoi la Bucureşti. A debutat cu un articol despre Ion Creangă în „Steaua" (1982), editorial fiind prezent în volumul *Patru povestiri* (1984), pe care îl împarte, potrivit practicii editoriale pentru debutanţi în epocă, cu un prozator de o cu totul altă factură, Vasile Caia. Mai colaborează la „Familia", „România literară", „Viața românească", „Contrapunct", „Caiete critice", „Contemporanul – Ideea europeană", „Tribuna" ș.a.

În povestirile din 1984, „un debut remarcabil" (Valeriu Cristea), şi în cele care i-au urmat, *Povestiri cu oameni şi sălbăticiuni* (1991), **G.** propune formula unei proze fantastice şi parabolice necomplicate, scrisă alert, cu dezinvoltură, într-un stil colocvial, apropiat uneori de atmosfera basmului cult sau popular. Naraţiunile sunt construite, în general, pe tehnica mozaicului, a asamblării de fragmente eteroclite, ceea ce conduce la un joc şi la o metamorfoză continue ale „lumilor" ficţionale. Cartea de debut conţine povestiri parabolice (prima, *Voltaire şi Ignaţiu de Loyola*, va fi reluată ulterior) care fixează deja profilul prozatorului: ritm narativ precipitat, personaje şi dialoguri vii, ironie (cu multe conotaţii livreşti), umor spumos în *Întâmplări odesene*, naraţiune dublă cu final neaşteptat în *Moartea lui Molière*, povestire cinematografică şi basm horror în *Antoku*. Al doilea volum se deschide cu *Divertisment cu Hamilkar Gabler* – naraţiune istoriografică fantastică, articulată pe tema diavolului şi a „istoriei", de unde o sumă de revelaţii-evenimente contrafăcute. *Voltaire şi Ignaţiu de Loyola* e o nuvelă de salon franţuzesc despre conflictul dintre scepticismul raţionalist şi militantismul greoi al doctrinei salvării, conflict tratat burlesc şi rezolvat în aceeaşi manieră a ambiguităţii de semnificaţie. Într-o povestire pe o temă iudaică, *Golem*, care reia motivul în cheie parodică, dar şi cu puseuri de poezie, într-o atmosferă de magie marqueziană, se reinterpretează legenda biblică a Facerii. Celelalte texte se apropie, stilistic şi tematic, într-un registru compozit (de parodie livrescă binevoitoare), de feeria shakespeariană (*Kagemusha, împărăteasa fluturilor* repovesteşte în stilul unui basm optzecist *Furtuna*), de parabola orwelliană sau de cea cantemirescă în *Imago. Imaginea Egiptului nostru* (poveste alegorică despre idila unui profesor de liceu cu o elevă) şi în *Templul poeziei* (poveste-parabolă despre lumea scriitorilor). Alteori „stilul" se apropie, cu umor livresc, de cel al naraţiunii picareşti, ca în *Întâmplări pe drumul mătăsii*, basm despre o călătorie iniţiatică pe exoticul itinerariu. Farmecul povestirilor lui **G.** rezidă, de cele mai multe ori, în ambiguitatea semnificaţiei, în umorul şi ironia, savuroase, ale dialogurilor şi în prospeţimea (re)interpretărilor şi (re) combinărilor tematice şi stilistice. Un roman postmodernist, totodată situat în descendenţa Şcolii de la Târgovişte, este *Spiriduş sau August 1999 sau Sfârşitul lumii* (2001), burlesc şi ingenios construit, exploatând ludic tema „milenaristă", oarecum la modă în proza momentului. Monografia *Creangă* (2002) are calităţile unei cărţi cu o documentaţie serioasă, în care intră şi informaţii şi trimiteri comparatiste. **G.** propune un discurs critic dezinhibat,

de o imaginaţie epică savuroasă, cu atât mai mult cu cât cititorul este implicat direct prin diverse artificii oratorice în acest discurs. Autorul reuşeşte astfel să reîmprospăteze lectura unui mare clasic.

SCRIERI: Vasile Caia, Doru Grădinaru, *Patru povestiri*, Cluj-Napoca, 1984; *Povestiri cu oameni şi sălbăticiuni*, Bucureşti, 1991; *Spiriduş sau August 1999 sau Sfârşitul lumii*, Piteşti, 2001; *Creangă*, Bucureşti, 2002.

Repere bibliografice: *„Patru povestiri”*, ST, 1985, 1; Mariana Codruţ, *Povestiri din sertar*, CNT, 1992, 13; Ştefan Ion Ghilimescu, *Minunatele „povestiri” ale lui Dan Grădinaru*, LCF, 1992, 22; Diana Adamek, *Provocarea realului*, TR, 1992, 39; Cristea, *A scrie*, *222–226*; Luminiţa Marcu, *O monografie spectaculoasă*, RL, 2002, 21; Cornel Moraru, *Un nou Creangă*, VTRA, 2002, 8–9; Dan Gulea, *„Spiriduş sau August 1999 sau Sfârşitul lumii”*, OC, 2002, 109; Cristea-Enache, *Bucureşti*, *325–351*. ***R.D.***

GRĂDIŞTEANU, Grigore (14.IX.1816, Bucureşti – 28.II.1893, Bucureşti), traducător. Părinții lui erau Lucsandra, fiica marelui ban Scarlat Ghica, și marele vornic Scarlat Grădișteanu. Fost elev al Colegiului „Sf. Sava”, devenit, în 1835, inginer topograf, apoi „cap de masă” la Cancelaria Domnească (după 1840), **G.** are studii de drept la Paris. Este unul dintre tinerii intelectuali care, grupaţi în jurul lui Ion Heliade-Rădulescu, au participat la iniţiativele culturale ale acestuia. Pentru crearea repertoriului trupei româneşti de teatru, înfiinţată de Societatea Filarmonică, a tradus şi tipărit în 1836 *Domnul Pursoniac* de Molière. Din acelaşi autor, tot în tălmăcirea lui, s-au reprezentat *George Dandin sau Bărbatul cornat în părere* şi *Bolnavul imaginar*. Ultima comedie era anunţată ca aflându-se sub tipar în tipografia lui Heliade (1836). Aflat printre protagoniştii Revoluţiei de la 1848 din Muntenia, **G.** este numit de Guvernul Provizoriu director al Ministerului din Năuntru și trimis apoi la Constantinopol. În timpul exilului s-a stabilit la Paris, unde, printr-un memoriu, pledează cauza Principatelor. Aici a rămas până în 1858. După întoarcere, mai ia parte la viaţa politică – a fost un militant pentru Unirea Principatelor – până în 1863, când se retrage definitiv. I-au fost atribuite câteva însemnări interesante din zilele Revoluţiei, apărute în 1880, în „Amicul familiei”, sub titlul *România în anul 1848. Amintiri şi episoade de călătorie*.

Traduceri: Molière, *Domnul Pursoniac*, Bucureşti, 1836.

Repere bibliografice: Gr. Zossima, *Biografii politice ale oamenilor mişcării naţionali din Muntenia la 1848*, ed. 2, Bucureşti, 1884; Iorga, *Ist. lit. XIX*, I, *101*, *137*; Massoff, *Teatr. rom.*, I, *172*; Emil Manu, *Un scriitor paşoptist necunoscut*, RL, 1973, 25; *Dicţ. lit. 1900*, *409–410*; Neagu Djuvara, *Ce au fost boierii mari în Țara Românească? Saga Grădiştenilor* (*secolele XVI–XX*), Bucureşti, 2010, *197–201*. ***L.V.***

GRĂDIŞTEANU, Petru (24.II.1839 – 28.IX.1921, Bucureşti), publicist, autor dramatic. Este al treilea fiu al Mariei (n. Poroineanu) și al clucerului Iancu Grădișteanu. Licenţiat în drept la Paris, **G.** a fost, la întoarcerea în ţară, procuror la Tribunalul de Ilfov, apoi, timp de mai mulţi ani, avocat şi, în 1889, decan al corpului avocaţilor. Activ ca om politic, conservator mai întâi, ulterior liberal, l-a susţinut pe Al. I. Cuza şi a colaborat cu C.A. Rosetti. Deputat și senator, având reputația de bun orator, autor al unor broşuri politice, el a iniţiat câteva proiecte de legi, printre care şi legea privind organizarea şi administrarea teatrelor, votată în 1877. Pentru merite mai mult culturale şi politice decât literare, a fost ales membru onorific al Academiei Române (1883) şi preşedinte al Ligii Culturale.

În publicistică **G.** s-a făcut cunoscut odată cu apariţia „Revistei contimporane” (1873), din al cărei comitet de conducere făcea parte, dar preocupările sale literare sunt anterioare. Încă în 1857 publicase *O noapte pe ruinele Târgoviştei sau Umbra lui Mihai Viteazul*, „tablou” într-un act, un fel de alegorie, neizbutită, pe tema Unirii Principatelor. Succesul în teatru l-a obţinut însă cu *Revizorul general* (1874), localizare a piesei lui N.V. Gogol, după versiunea franceză a lui Prosper Mérimée. Este prima transpunere în româneşte, iar reprezentarea ei, cu o primire deosebită la Iaşi şi la Bucureşti și cu un ecou favorabil în presa vremii (Cezar Bolliac, M. Eminescu), a constituit un eveniment de seamă în istoria teatrului românesc. **G.** a autohtonizat personajele, dându-le şi nume româneşti, a introdus numeroase elemente de critică socială care vizau realităţile politice româneşti din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Pentru teatru, de care s-a simţit foarte atras, a realizat, în colaborare cu Mihail Zamphirescu, Ciru Oeconomu, N. Ţincu ş.a., spectacolul de revistă *Cer cuvântul!* (1874), primul de acest gen în dramaturgia românească. În publicistica literară **G.** s-a făcut cunoscut prin polemica purtată cu Titu Maiorescu şi cu societatea Junimea. La *Beţia de cuvinte* (1873), articol în care Maiorescu ridiculiza stilul bombastic al colaboratorilor „Revistei

contimporane”, va răspunde cu o lungă pledoarie, în care încearcă zadarnic să-i reabiliteze pe cei vizaţi în studiul maiorescian. Răspunsul cuprinde o violentă contestare a poeziei lui Eminescu, ca şi a întregii mişcări junimiste, acuzată de cosmopolitism şi „admiraţiune mutuală”. În „Revista contimporană” a publicat şi un studiu (*O cronică inedită*) despre cronica versificată a lui Zilot Românul.

SCRIERI: *O noapte pe ruinele Târgoviştei sau Umbra lui Mihai Viteazul*, Bucureşti, 1857; *„Convorbiri literare” şi „Revista contimporană”*, [Bucureşti], [1873]. **Traduceri:** N.V. Gogol, *Revizorul general*, Bucureşti, 1874.

Repere bibliografice: Maiorescu, *Critice*, I, *179–180*, *278–292*; M. Eminescu, *Despre cultură şi artă*, îngr. D. Irimia, Iaşi, 1970, *165–170*; Rosetti, *Dicţ. cont.*, *91*; Panu, *Junimea* (1943), II, *31*, *39–46*; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1986), I, *29*, *62*, *123*, *207*, *213*, *243*, *290*, *407*, *420*; Tatiana Nicolescu, *Opera lui Gogol în România*, Bucureşti, 1959, *29–39*; G. Călinescu, *Material documentar*, RITL, 1961, 2; Massoff, *Teatr. rom.*, II, *311–313*; Mîndra, *Clasicism*, *186–187*; *Dicţ. lit. 1900*, *410*; Neagu Djuvara, *Ce au fost boierii mari în Țara Românească? Saga Grădiştenilor* (*secolele XVI–XX*), Bucureşti, 2010, *233–244*. ***L.V***

GRĂMADĂ, Ion (3.I.1886, Zahareşti, j. Suceava – 27.VIII.1917, Cireşoaia, j. Bacău), prozator. Este fiul Paraschivei (n. Gaşpar) și al lui Costan al lui Niţucă Grămadă, ţăran. Va absolvi liceul la Suceava, urmând, între 1906 şi 1910, cursurile Universităţii din Cernăuţi, secţia istorie–geografie. În 1908 are prilejul să cutreiere Italia, consemnându-şi impresiile în câteva pagini, schiţa *Grota din Adelsberg* aparţinând acestei perioade. La îndemnul lui N. Iorga îşi completează studiile la Viena (1910–1912), unde desfăşoară o entuziastă activitate în cadrul Societăţii România Jună. Ales preşedinte al secţiei literare a societăţii, alcătuieşte monografia *Societatea Academică Socială Literară „România Jună” din Viena* (1912), lucrare importantă prin caracterul ei istoric şi istorico-literar. Doi ani mai târziu, în baza unor minuţioase cercetări, scrie un studiu despre M. Eminescu în perioada lui vieneză (*Mihail Eminescu*, 1914). Luându-şi doctoratul în litere în 1913, **G.** va funcţiona ca profesor la un liceu din Cernăuţi. În august 1914, după declanşarea Primului Război Mondial, trece în Regat, unde se află în tabăra militanţilor pentru intrarea României în război de partea Antantei. Ca profesor, predă germana la Liceul Militar de la Mănăstirea Dealu, dar solicită plecarea pe front, unde va cădea eroic la numai treizeci şi unu de ani.

Atras de timpuriu de literatură, **G.** debutează în 1904 cu proză la „Junimea literară” din Cernăuţi, semnând cu pseudonimul Nicu Nalbă. Îşi continuă activitatea publicistică în perioada studenţiei, lucrând ca redactor la revistele cernăuţene „Deşteptarea” şi „Viaţa nouă”, precum şi la „Românul” din Arad. Mai colaborează în paralel cu articole, versuri, proză şi la alte periodice: „Tribuna”, „Viaţa românească”, „Convorbiri literare”, „Glasul Bucovinei”, „Neamul românesc”. Sfârşitul prematur l-a împiedicat să-şi adune scrierile literare în volum, acestea fiind editate postum, în 1924, de Constantin Loghin şi în 2002, sub titlul *Cartea sângelui*. În timpul vieţii i-a apărut doar broşura *Din Bucovina de altădată* (1911), cuprinzând câteva schiţe şi povestiri. **G.** a compus naraţiuni istorice fluente, cu parfum arhaic (*Nunta domniţei Maria cu Ianuş Radziwill*, *Nunta domniţei Ruxanda*), precum şi altele, cu tentă sămănătoristă, avându-şi punctul de plecare în viaţa satului bucovinean (*În ajunul despărţirii*, *Reîntoarcerea*, *Serafim Cărăşel*). Scriitor în formare, autorului nu-i lipsesc vioiciunea spiritului, darul de a reînvia locuri şi oameni, fiecare cu pecetea lui sufletească, sensibilitatea (vizibilă îndeosebi în descrierea naturii), un anume umor şi, mai ales, priceperea de a valorifica resursele graiului popular. Lucrarea despre Eminescu, subintitulată *Contribuţii la studiul vieţii şi operei sale*, umple câteva lacune, îmbogăţind bibliografia cercetărilor în domeniu. **G.** a tradus proză de Henryk Sienkiewicz, Paul Heyse, Peter Rosegger, Bjørnstjerne Bjørnson, Laza Lazarevic, Vladimir Korolenko.

SCRIERI: *O broşură umoristică. Câteva reflexiuni la Habsburgii şi românii părintelui Victor Zaharovschi*, Cernăuţi, 1909; *Din Bucovina de altădată*, Bucureşti, 1911; *Societatea Academică Socială Literară „România Jună” din Viena*, Arad, 1912; *Mihail Eminescu*, Heidelberg, 1914; *Die Rumänen bei der Belagerung Wiens im Jahre 1683*, Bucureşti, 1915; *Scrieri literare*, îngr. şi pref. Constantin Loghin, Cernăuţi, 1924; *Cartea sângelui*, îngr. Ion Drăguşanul, pref. Gheorghe David, Suceava, 2002.

Repere bibliografice: Loghin, *Ist. lit. Bucov.*, *245–253*; D. Marmeliuc, I. Andrieşescu, *Eroului de la Cireşoaia, I. Grămadă*, Cernăuţi, 1936; Perpessicius, *Opere*, VIII, *154*, XII, *495–496*; Aderca, *Contribuţii*, II, *401–402*; Iorga, *Oameni*, II, *303*, III, *223–224*; Ciopraga, *Lit. rom.*, *589*; Bucur, *Istoriografia*, *204–205*; L. Kalustian, *Facsimile*, Bucureşti, 1975, *81–89*; Satco, *Encicl. Bucovinei*, I, *443–444*; Ion Nandriş, *La „România Jună”*, „Septentrion”, 2007, 27. ***C.Bz.***

GRĂMESCU, Haralambie (10.I.1926, Plenița, j. Dolj – 14.III.2003, Craiova), poet, prozator, traducător. Este fiul Elisabetei (n. Voinescu) și al lui Ionel Grămescu, țărani. Își începe învățătura în comuna natală, face gimnaziul la Colegiul „Nicolae Bălcescu" din Craiova (1937–1941), continuă la Liceul „Frații Buzești" din același oraș (1941–1942), apoi se transferă la Colegiul „I.C. Brătianu" din Pitești, unde susține bacalaureatul în 1945. În toamna aceluiași an se înscrie la Facultatea de Medicină și Farmacie din Cluj, dar renunță la studii în 1949, din cauza taxelor și a „originii sociale nesănătoase" (părinții fiind categorisiți „chiaburi"). Descoperit de Miron Radu Paraschivescu și de Ioanichie Olteanu, debutează în „Lupta Ardealului" în 1949 cu versuri. Venit în Capitală prin căsătorie, este referent literar timp de câteva luni la Uniunea Scriitorilor și trimis la Școala de Literatură „M. Eminescu", de unde va fi în curând eliminat. După efectuarea stagiului militar (1952–1953) va fi redactor la Editura de Stat pentru Literatură și Artă până în 1957, când demisionează în urma unui conflict cu directorul. Își câștigă existența din colaborări, ca scriitor profesionist, traducând versuri. La sfârșitul anului 1960 este condamnat la șase ani de închisoare corecțională „pentru uneltire împotriva ordinii sociale", dar grațiat după doi ani. Lucrează ca muncitor la Galenica și la Uzinele 23 August. Obține drept de publicare după cinci ani, când îi apar traduceri din piesele lui Henrik Ibsen. Va fi redactor la „Gazeta literară", „Luceafărul" și la Editura Minerva, de unde se pensionează medical (1972). Mai colaborează la „Viața românească", „Contemporanul", „Secolul 20", „Tribuna", Familia", „Ramuri", „Ateneu", „Flacăra" ș.a., iar după 1997 este redactor la Editura Hyperion din Craiova. Prima carte originală, *Elegii și egloge*, îi apare abia în 1969. După 1989 fondează Editura Plenița și încearcă să înființeze Partidul Uniunea Republicană, împreună cu Nicolae Ioana și Caius Dragomir. A semnat și H. Grămescu.

De tonalitate în general clasică, lirica lui **G.** se dezvoltă în jurul motivelor rustic-bucolice: comuniunea cu strămoșii, trecerea anotimpurilor, descrieri de peisaje și momente rurale, în special în legătură cu muncile de la țară (*Arătura din martie*, *Secerișul din vis* ș.a.), comparații cu elemente din registrul vegetal ori zoomorf. Primele plachete (*Elegii și egloge*, *Norul lui Magellan*, 1972, *Prin vântul toamnei*, 1987) au fost sever cenzurate în culegerea de autor *Adaptarea la mediu* (1997), care cuprinde și unele inedite din fiecare perioadă, neapărute la timp din varii motive. În căutarea timbrului specific, răzbat însă uneori ecouri din poeți consacrați, din Tudor Arghezi (ca în *Trubadurul deznădejdii*), din Al. A. Philippide, cel din *Monolog în Babilon* (de pildă, *Tărâmul celălalt* sau *Nouă temelie*) ori din Ion Pillat (*Cutremurare*). Pastișele după iluștri lirici europeni, în care unii comentatori au văzut parodii, sunt doar încercări de ipostaziere proprie (*Nerval*, *Goethe*, *Baudelaire*, *Rilke*, *Apollinaire* ș.a.), la care nu va mai reveni. Poetul se complace îndeobște într-un horațianism sui-generis: „De n-aș fi poet aș fi/ țăran bătut de vânt și soare/ pe câmpul verde, galben, gri/ ori alb în iarnă sub ninsoare. //[...]// Iar când ninsorile s-aștern/ cu luna-nchisă sub sigiliu,/ aș reciti vreun vers etern/ din Hesiod sau din Vergiliu". Mai interesante sunt ineditele în care deplânge decăderea țărănimii, destructurarea satului prin dărâmare și „urbanizare" forțată (*Resemnare*, *Seară rurală*, *Satul meu*), colectivizarea care a nimicit rosturile milenare, transformând câmpiile în „sahara lanurilor vaste", de unde a pierit orice urmă de viață: „Nici greiere, nici potârniche, nici tril înalt de ciocârlie,/ Pe câmpurile fără margini, sub soarele care sfâșie" (*Holdele de cenușă*). Unele poeme publicate târziu accentuează latura reflexiv-meditativă, prezentă și mai înainte, despre condiția umană (*Criză de toamnă*, *Urlet la lună*, *Generația de cenușă*) și rolul creatorului (*Cuvintele*, *Mândrie*, *Artă poetică*, *Criză de timp*). Nefiind o voce profund originală, mai curând livrescă și eclectică, **G.** poate fi socotit totuși un poet onest, conștient de limitele sale. Un soi de biografie-reportaj este „romanul" *Pactul cu diavolul* (1994), relatare în tușe realiste a detenției scriitorului spre sfârșitul perioadei dejiste, cu inserțiuni documentare din epocă (hotărâri, plenare, note de subsol explicative etc.), prezentând întrucâtva o imagine mai „îmblânzită" a închisorii în temnițele comuniste. **G.** mărturisește „pactul cu diavolul", capitularea prin colaborare cu Securitatea, cedare pe care n-o lămurește întru totul, în ciuda pledoariei pentru adevărul nud. Nefinalizată rămâne memorialistica din *Găini și șobolani* (2004), din care s-au publicat anterior fragmente în „Mozaicul", cu secvențe ce urmăresc existența postcarcerală, întoarcerea în satul natal și planurile utopice de „integrare" în viața rurală. Bun traducător, cu predispoziție pentru versificație, **G.**

a tălmăcit, singur sau în colaborare, o seamă de poeți din literaturile maghiară și rusă (în cazul lui Valeri Briusov n-a avut drept de semnătură), a participat la unele antologii de lirică (armeană, bulgară ș.a.), a dat versiuni din proza lui Honoré de Balzac și din dramaturgia lui Henrik Ibsen (*Pretendenții la coroană*, *Brand*, *Rața sălbatică*). De apreciere deosebită s-a bucurat tălmăcirea integrală, desigur prin intermediar, dar „șlefuită cu migală de bijutier" (Nicolae Teică) a basmelor arabe (*Cartea celor o mie și una de nopți*, I–XV, 1978–1988), apărută în mai multe ediții și încununată cu Premiul Asociației Scriitorilor din București (1982).

SCRIERI: *Elegii și egloge*, București, 1969; *Norul lui Magellan*, București, 1972; *Prin vântul toamnei*, București, 1987; *Pactul cu diavolul*, Plenița, 1994; *Adaptarea la mediu*, Craiova, 1997; *Găini și șobolani*, îngr. și postfață Mihail Grămescu, București, 2004. **Traduceri:** Henrik Ibsen, *Pretendenții la coroană* (în colaborare cu Maria-Alice Botez), *Brand*, în Henrik Ibsen, *Teatru*, I, introd. Ovidiu Drimba, București, 1966, *Rața sălbatică* (în colaborare cu N. Filipovici), în Henrik Ibsen, *Teatru*, III, București, 1966; Honoré de Balzac, *Istoria celor treisprezece*, București, 1969, *Șuanii (Scene din viața militară)*, București, 1971, *Femeia de treizeci de ani*, pref. Alexandru Paleologu, București, 1971, *Beatrix (Scene din viața particulară)*, București, 1972, *Ducesa de Langeais*, Craiova, 1992; *Antologie de poezie bulgară de la începuturi până azi*, îngr. trad. și Victor Tulbure, pref. Simeon Hadjikosev, București, 1977 (în colaborare); *Cartea celor o mie și una de nopți*, I–XV, pref. Ovidiu Papadima, București, 1978–1988; *Antologie de poezie armeană clasică și contemporană*, îngr. și pref. Sergiu Selian, București, 1981 (în colaborare cu Dumitru M. Ion și Carolina Ilica).

Repere bibliografice: Dumitru Micu, *„Elegii și egloge"*, RL, 1969, 18; Horia Bădescu, *„Elegii și egloge"*, ST, 1969, 6; Constantin Crișan, *Poeți fără zgomot*, ATN, 1971, 6; Mircea Iorgulescu, *„Norul lui Magellan"*, LCF, 1972, 36; Petre Got, *„Norul lui Magellan"*, VR, 1973, 1; Firan, *Profiluri*, I, *382–384*; *Dicț. scriit. rom.*, II, *442–443*. ***G.Dn.***

GRĂMESCU, Mihail (16.II.1951, București – 13.V.2014, București), prozator, poet. Este fiul Alexandrei Beatrice Kisseleff, traducătoare și jurnalistă, și al lui Haralambie Grămescu, scriitor. A absolvit Liceul „Matei Basarab" din București, făcând ulterior studii postliceale de fizică–chimie. Îndeplinește diverse meserii, precum ajutor de bibliotecar, laborant, controlor de calitate, strungar, operator chimist; după 1989 este secretar de redacție la „Proprietarul", apoi redactor și corector la „Știință și tehnică" și la „Adevărul" (1991–1993), ulterior consilier editorial la editura craioveană Hyperion (1993–1995). Debutează cu poezie la „Luceafărul" în 1967. Debutul editorial se produce în 1981 cu volumul de proză SF *Aporisticon*. Colaborează la majoritatea publicaţiilor culturale din ţară – specializate sau nu în science-fiction – cu povestiri, articole de critică literară, eseuri, poezii. Figurează în numeroase antologii şi volume colective apărute în România sau în străinătate.

G. a devenit în deceniul al nouălea al secolului trecut o referinţă invocată curent de critică în privinţa „noului val" autohton de prozatori SF. Spre deosebire de majoritatea congenerilor săi, lipsa formaţiei ştiinţifice îi limitează adecvarea la rigorile conceptuale ale genului. Se remarcă, în compensație, frenezia poetică a discursului, preferinţa pentru experimentele lexicale, gustul accentuat pentru vag, obscur sau abscons în cheie metafizică. Metaforele țin locul conceptelor, iar epica este adesea minimă și eliptică. Reuşitele apar în paginile în care capacitatea reală de sugestie prin proiectarea ficţiunii pe o pânză neclară nu întâlneşte limbajul tehnico-ştiinţific strident şi preţios, folosit de **G.** cu efecte involuntare de ilaritate. Însă adesea faptul că prozatorul mizează intens pe efecte poetice adaugă un plus de opacitate textelor, care ajung să pună probleme de sens la nivel de frază. Din *Aporisticon*, subintitulat *Glosar de civilizaţii imaginare*, se reține *Fenotipul de ceaţă şi picăturile de nimic*, naraţiune despre o jucărie de serie care consumă sufletul utilizatorului. Totuși, multe compuneri sunt redactate stângaci sau neglijent, supraîncărcate stilistic. Deși publicat în 1994, *Săritorii în gol* e alcătuit din texte scrise și publicate de-a lungul anilor '80 în reviste şi antologii de gen. Structurate modular (o marcă a lui **G.**), povestirile din această culegere exploatează mai coerent premisele unor naraţiuni funcţionale. Volumul conţine piesa cea mai cunoscută a lui **G.**, *Cântecul libelungilor*, fantezie postapocaliptică, poetizant-melancolică, pe tema invaziei unor fiinţe ce par să aibă atributele unor divinităţi mitologice necanonice. Alte texte faimoase în fandom sunt nuvela titulară, dar și *Meusa* sau *Nike*. În *Moara de apă* (1989) sunt antologate povestiri mai degrabă fantastice. Cea mai întinsă dintre acestea, *Înfrigurare*, specula tema călătoriei temporale. În *Galionul de Aur* o echipă de căutători de comori întâlnește un leviatan aproape mistic. Romanul *Phreeria* (1991) este un eșec. Vulnerabilitățile cele mai supărătoare ale

autorului (derive lingvistice şi semantice, incoerenţă epică, poetizări necontrolate), asociate unor importuri livrești nereușite din *Jocul cu mărgele de sticlă* de Hermann Hesse ș.a., capătă și cantitativ amploare, ducând la ratarea cărţii. Literatura ulterioară a lui **G.**, tipărită de regulă în regie proprie, a intrat într-un con de umbră. Poezia din *Cioburi de înger* (1999), *Căderea* (2003) și *Lumină antisolară* (2006) valorifică textele scriitorului de la începutul anilor '70 până în prezentul publicării; este opera în metrică de regulă clasică a unui cititor avid la modul genuin, supus unor influențe eterogene, dar în primul rând romantice. Deși numără pagini valabile, lirica lui **G.** cade victimă inegalităților și neșlefuirii. Ea poate fi citată util ca exemplificare a subgenului „poezie SF". După volumul autobiografic *Pleniţa memoriei noastre* (1997), paginile din *Iritația. Discurs perpetuu* (2005) și *Ж* (2008) conțin însemnări de jurnal puse pe hârtie sporadic începând din deceniul al nouălea până în 2007; în ele se manifestă un personaj cu multe umori și cu bizarerii aproape SF, posibil trucate în vederea unei autoficțiuni a cărei ironie totuși scapă. **G.** a scris și teatru în *Premiera* (2004) și a editat fără criterii o antologie din scrierile altora, *Balaurul şi Mioriţa. Antologie de proză fantastică* (2011). Fundamental, rolul autorului rămâne limitat la contextul mişcării science-fiction din anii '80 ai veacului trecut.

SCRIERI: *Aporisticon. Glosar de civilizații imaginare*, București, 1981; ed. București, 2012; *Moara de apă*, Bucureşti, 1989; *Phreeria*, Galaţi, 1991; *Săritorii în gol*, Bucureşti, 1994; *Pleniţa memoriei noastre*, Craiova, 1997; *Cioburi de înger*, Bucureşti, 1999; *Ildikó. Microromanele singurătății*, București, 2001; *Răzbunarea Yvonei*, București, 2001; *Căderea*, București, 2003; *Premiera*, București, 2004; *Iritația. Discurs perpetuu*, București, 2005; *Lumină antisolară*, București, 2006; *Ж. Povestioare bezmetice*, București, 2008; *Gloria*, București, 2010.

Repere bibliografice: Mihai Coman, *Întâlnire de gradul III cu literatura SF*, SLAST, 1984, 10; Voicu Bugariu, *Tineri prozatori*, SLAST, 1986, 11; Cosma, *Romanul*, II, *234–235*; Opriţă, *Anticipaţia*, *288–294*; Ulici, *Prima verba*, IV, *187–188*; Opriță, *Cronici*, *35–45*; Robu, *Science-fiction*, *220–225*; Cătălin Badea-Gheracostea, *Aducerea la zi*, Satu Mare, 2011, *29–33*. ***M.I.***

GRĂNESCU, Adrian (4.II.1949, Cluj), prozator, eseist. Este fiul Elenei Grănescu (n. Şufană), profesoară, şi al lui Mircea Adrian Grănescu, medic. A frecventat şcoala generală şi liceul la Cluj. După absolvire a urmat Facultatea de Filologie, secţia română–italiană, din cadrul Universităţii „Babeş–Bolyai". Participă la activităţile cenaclului revistei „Echinox" încă de la înfiinţarea acestuia, iar în anii 1971 şi 1972 este şi redactor al publicaţiei. Din 1972, când obţine licenţa, lucrează în Cluj ca metodist la Centrul de Îndrumare a Creaţiei Populare, documentarist, redactor la Editura Dacia până în 1992, când se transferă la Biblioteca Judeţeană „Octavian Goga" și e redactor-șef la buletinul „Lectura". A debutat cu o proză (*Distinsule Domn X*) în revista „Tribuna" (1969). A mai colaborat, cu proză şi publicistică la „Viaţa studenţească", „Amfiteatru", „Steaua", „Vatra", „Apostrof", „Discobolul" ş.a. Prima lui carte este romanul *O dragoste ca oricare alta* (1988), premiat la concursul pentru debut al Editurii Dacia.

În *O dragoste ca oricare alta* **G**. are modelul mărturisit în *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* de Camil Petrescu, din care valorifică sugestii privind tehnica de construcţie. Romanul compune într-o formulă lirico-epică, dar cu tentă reflexivă, povestea pierderii şi recâştigării iubirii, desfăşurată ca un proces al regăsirii de sine: părăsit inexplicabil de Marina, Andrei încearcă să înţeleagă misteriosul ei gest şi să-şi explice eşecul romanticei lor iubiri. Rememorând, cu ajutorul jurnalului intim şi al caietelor speciale dedicate fetei, secvenţele poveştii lor de dragoste, Andrei constată că trecutul se transformă continuu, pe măsură ce se îndepărtează. Astfel se produce a doua despărţire, locul Marinei este luat treptat de altă iubire, romanul devenind astfel povestea unei visate descătuşări. În subtext este şi un roman al formaţiei. A doua carte, *Un altfel de sfârşit* (1998), conţine patru nuvele, care pot fi şi capitolele unui roman organizat contrapunctic. Personajul lor comun, Andrei, face legătura cu volumul precedent şi accentuează latura autobiografică a prozei lui **G**. Remarcabilă este nuvela titulară, un veritabil poem în proză: într-un moment de criză Andrei se întoarce în casa bunicilor şi descoperă într-o ladă costumele de miri ale acestora; îmbrăcând hainele mirelui de odinioară, tânărul crede că o are alături pe Marina, care îmbracă şi ea rochia miresei, şi amândoi se înalţă într-un zbor chagallian spre munţii din zare. Trecerea în ficţiune simbolică, provocată de reverie şi de rememorare, este chiar axul naraţiunii. Substanţa ei se dovedește apropiată de a schițelor și poemelor în proză din cărțile

ce vor urma: *Lecturile mele particulare* (2000), *Însemnare a lecturilor mele particulare* (2002; Premiul Uniunii Scriitorilor, Filiala Cluj), *Teatru vechi – spectacol veşnic* (2008) și *Jurnalul lecturilor mele particulare* (2010). Volumele *De o parte şi de alta a cărţilor* (2005) și *Deasupra şi dedesubtul cărţilor – feţe nevăzute* (2011) conțin un „*melange* dinamic de articole, răspunsuri la anchete pe diverse teme, confesiuni, fragmente de memorii, eseuri ş.a." (Petru Poantă). *Corabie fără pânze şi cârmă* (2008) și *Porțile orașului meu* (2012) sunt cărți dedicate Clujului.

SCRIERI: *O dragoste ca oricare alta*, Cluj-Napoca, 1988; *Un altfel de sfârşit*, pref. Mircea Popa, Târgu Mureş, 1998; *Lecturile mele particulare*, pref. Mircea Petean, Cluj-Napoca, 2000; *Însemnare a lecturilor mele particulare*, pref. Gheorghe Perian, Cluj-Napoca, 2002; *De o parte şi de alta a cărţilor*, Cluj-Napoca, 2005; *Corabie fără pânze şi cârmă*, Târgu Lăpuş, 2008; *Teatru vechi – spectacol veşnic*, Bucureşti, 2008; *Jurnalul lecturilor mele particulare*, Cluj-Napoca, 2010; *Deasupra şi dedesubtul cărţilor – feţe nevăzute*, Cluj-Napoca, 2011; *Porţile oraşului meu*, pref. Mircea Petean, Cluj-Napoca, 2012.

Repere bibliografice: Mircea Popa, *Dragoste studenţească*, LCF, 1988, 47; Irina Petraş, *Un debut romanesc*, T, 1989, 3; Corina Găman, *Adrian Grănescu*, ECH, 1994, 1–3; Viorel Chirilă, *Quartet nuvelistic*, F, 1999, 11–12; Nicoleta Sălcudeanu, *Vestibul*, „Discobolul", 2000, 26–27; Anamaria Dinu, *Fişele memoriei*, VTRA, 2002, 5–6; Nicolae Oprea, *Literatura „Echinoxului"*, I, Cluj-Napoca, 2003, *102–106*; Petru Poantă, *Adrian Grănescu şi cultul cărţilor*, CNT, 2006, 1. ***C.H.***

GRĂSOIU, Dorina (15.X.1945, Bucureşti), istoric literar. Este fiica Mariei Colţea (n. Furculescu), soră medicală, şi a lui Titus Colţea, funcţionar. Urmează la București cursul elementar și pe cel liceal, apoi Facultatea de Limba şi Literatura Română (1963–1968), după absolvire fiind repartizată cercetător la Institutul de Istorie şi Teorie Literară „G. Călinescu" al Academiei Române. Și-a luat doctoratul în filologie în 1980 cu o teză despre Tudor Arghezi. A debutat în „România literară" (1968) şi a mai colaborat la „Revista de istorie şi teorie literară", „Limbă şi literatură română", „Litere", „Ex Ponto" ş.a. E căsătorită cu Liviu Grăsoiu, critic şi istoric literar.

Cercetările întreprinse de **G.** au vizat în special literatura română interbelică, fără a exclude „străpungeri" către scriitori importanţi ai secolului al XIX-lea sau către literatura postbelică şi nici abordările de sociologie literară. *„Bătălia" Arghezi* (1984), cartea sa de debut, la origine teză de doctorat, urmăreşte riguros şi documentat receptarea unui autor situat „veşnic împotriva curentului". Analiza depăşeşte „cazul" Arghezi, indicând o bună cunoaştere a epocii şi luând în calcul factori diverşi, uneori imponderabili, care au dus la fenomenul atât de spectaculos-contradictoriu al receptării scriitorului: spiritul lui nonconformist, violent rebel, impactul negativ al biografiei asupra (lecturii) operei, activitatea pamfletarului, debutul editorial tardiv al poetului, discrepanţele dintre receptarea de către poeţi şi receptarea de către critici, relaţia cerere–ofertă, evoluţia gustului/modei literare, conflictul dintre generaţii. *Mihail Sebastian sau Ironia unui destin* (1986) este, deopotrivă, o carte despre un autor, despre o operă şi despre o generaţie, îmbinând perspectiva monografică şi aceea asupra ideologiilor. „Ironia" destinului lui Sebastian vine dintr-o suită de neconcordanţe: între aspiraţie şi realizare, vocaţie şi succes, spirit genuin raţionalist şi lirism al creaţiei. Cercetarea aplicată, bazată pe despuieri de periodice şi documentări în arhive, îşi găseşte o nouă ilustrare în volumul *Caragiale în presa vremii* (2002), contribuţie documentară şi exegetică pe care istoricii literari nu o vor putea ocoli. **G.** studiază atent „Telegraful român", „Evenimentul" din Iaşi, „Conservatorul" şi „Dimineaţa" din Bucureşti, „Vocea Prahovei", materialul identificat aici corectând şi nuanţând sensibil teme supuse multă vreme controversei sau încă aflate pe rol. Astfel, autoarea demonstrează că teza lovinesciană a inactualităţii comediilor era larg răspândită în epocă, analizează impactul „trădărilor" politice ale scriitorului asupra receptării operei, luminează relaţiile lui constant bune cu Iaşul (mai ales cu ziarul liberal „Evenimentul"), aduce clarificări ale obscurului interval 1904–1908 (atenţia cu care „Dimineaţa" lui C. Mille urmăreşte noile scrieri ale lui Caragiale), (re)discută legende precum „lenea" lui Caragiale ş.a.m.d. Comentariul dens, exact, echilibrat este decupat de citate bogate din aceste gazete, cele mai importante fiind, desigur, cele extrase din scrisorile lui Caragiale, nu puţine, la data publicării volumului neincluse încă în ediţii (ca şi traducerea studiului lui E. Rod despre Giosuè Carducci, din „Constituţionalul", şi pe care **G.** o atribuie scriitorului). *Viața cărților lui Ovidiu Papadima* (2004) este o antologie critică

reconstituind, o dată cu destinul operei, contextul nu lipsit de asperități și hiaturi în care istoricul literar s-a manifestat. Contribuţiile la *Dicţionar cronologic. Literatura română* (1979), *Literatura română contemporană*, volumul I: *Poezia* (1980), *Literatur Rumäniens. 1944 bis 1980* (1983), *Atitudini şi polemici în presa literară interbelică* (1984), *Bibliografia I.L. Caragiale în periodice. 1852–1912 (*I–II, 1997), *Bibliografia esențială a literaturii române* (2003) şi articolele micromonografice despre scriitori interbelici și ai generaţiei '60 din *Dicţionarul general al literaturii române* (I–VII, 2004–2009) întregesc portretul unui istoric literar creditabil prin profunzimea și corectitudinea documentării, echilibrul judecății și prin rigoare.

SCRIERI: *„Bătălia" Arghezi*, Cluj-Napoca, 1984; ed. 2, Bucureşti, 2010; *Mihail Sebastian sau Ironia unui destin*, Bucureşti, 1986; *Caragiale în presa vremii*, Bucureşti, 2002. **Antologii:** *Viaţa cărţilor lui Ovidiu Papadima*, pref. edit., Bucureşti, 2004.

Repere bibliografice: Alexandru George, *„«Bătălia» Arghezi"*, RL, 1984, 32; Al. Piru, *Receptarea lui Tudor Arghezi*, FLC, 1984, 35; Nae Antonescu, *O luptă de durată. „«Bătălia» Arghezi"*, VR, 1985, 1; Pavel Ţugui, *„«Bătălia» Arghezi"*, VR, 1985,1; D. Micu, *„«Bătălia» Arghezi"*, LL, 1985, 1; Dan C. Mihăilescu, *O monografie Mihail Sebastian*, ST, 1987, 1; Emil Manu, *„Mihail Sebastian sau Ironia unui destin"*, CNT, 1987, 31; Constantin Teodorovici, *„«Bătălia» Arghezi"*, ALIL, 1985–1987; Grigurcu, *Peisaj*, II, *293–302*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *443–444*; Al. Săndulescu, *„Caragiale în presa vremii"*, ALA, 2003, 653; Raluca Dună, *„Caragiale în presa vremii"*, LCF, 2003, 4; Cornelia Ştefănescu, *Citirea periodicelor vechi*, RL, 2003, 10; Sergiu Ailenei, *Caragiale în oglinda presei*, CL, 2003, 5; Alex. Ştefănescu, *„Viaţa cărţilor lui Ovidiu Papadima"*, RL, 2005, 9. ***N.M.***

GRĂSOIU, Liviu (26.V.1943, Bucureşti), critic şi istoric literar. Este fiul Graziellei Grăsoiu (n. Gheorghiu), medic, şi al lui Nicolae Grăsoiu, ofiţer. Urmează studiile liceale la Bucureşti, apoi, tot aici, Facultatea de Limba şi Literatura Română, fiind licenţiat în 1968. Lucrează ca redactor de emisiuni literare la Televiziune (1968–1985) şi ulterior la Radiodifuziunea Română, unde din 1990 este redactor-şef al departamentului Literatură, iar din 1996 redactor-şef adjunct. Începe să semneze pagini de critică în „Ateneu" (1970), mai colaborează la „Convorbiri literare" (unde deţine mai mulţi ani o rubrică de cronică literară), „Luceafărul", „Orizont", „Steaua", „Tomis", „Tribuna", „Viaţa românească", „Ex Ponto", „Litere", „Dacia literară", „Oglinda literară", „Bucureștiul literar și artistic" ş.a. Editorial debutează în 1977 cu volumul *Poezia lui Vasile Voiculescu*. Printre distincțiile acordate se numără Premiul Uniunii Scriitorilor (2002), Ordinul Meritul Cultural în grad de Cavaler (2004). Este căsătorit cu Dorina Grăsoiu, istoric literar.

Cartea dedicată de **G.** lui V. Voiculescu dezvoltă o pledoarie pentru cunoaşterea şi mai dreapta preţuire a liricii acestuia, „citită" atât în tabloul poeziei româneşti moderne, cât şi în interiorul operei scriitorului. Fervoarea justiţiară a autorului vizează (re)considerarea reliefurilor ocultate de comentatorii anteriori. Demersul critic, îmbinând abordarea cronologică şi analiza temelor, cercetarea şi evaluarea internă (a poeziei în cadrul operei) cu raportarea la ceilalţi mari poeţi români interbelici, urmăreşte să identifice constantele tematice ale liricii lui Voiculescu şi evoluţia expresiei către forme progresiv concentrate, esenţializate. Pledoaria lui **G.** continuă în studiile introductive la ediţiile *Poezii* (I–II, 1983) şi *Poezii alese* (1996), îndeosebi aceasta din urmă recuperând o parte notabilă din lirica religioasă scrisă de V. Voiculescu după 1944. *St. O. Iosif. Doinirea ca vocaţie şi destin* (1985) revizuieşte, tot într-o tonalitate polemică, opinii şi mai ales poncife provenite din definirea poetului „prin ceea ce nu are el şi au ceilalţi". Miezul demonstraţiei stă în interpretarea doinei ca *pattern* şi în decelarea deschiderilor către modernitate induse de reinterpretarea, ca tematică şi muzicalitate, a modelului folcloric de către un poet considerat de exeget mult mai modern decât s-a crezut. Recitirea altui poet de început de veac, în cartea *G. Topîrceanu sau Chiriaşul grăbit al literaturii române* (1999), are în vedere „partea de perenitate" a unei opere pentru mulţi desuetă şi rediscutarea ei din perspectiva anului 2000. Trăsătura dominantă a liricii lui Topîrceanu e găsită în „imposibilitatea de a se fixa", aşadar de a persevera acolo unde se află înzestrarea lui reală, adică în umor, de unde peregrinarea soldată, după opinia criticului, cu un greu tribut plătit facilităţii, versurilor uşoare, gustate de publicul larg. Analiza apasă pe valoarea parodiilor şi a prozei. Alt studiu, *Emil Giurgiuca sub povara vremurilor* (2006), urmăreşte evoluţia unui poet care a reuşit „să nu se compromită" sub „povara vremurilor", adică a primelor două decenii de comunism. Alte cărţi ale lui **G.** vizează lirica actuală. Astfel, în *Apariţii neaşteptate* (2008) sunt strânse la un loc cronicile publicate

în „Convorbiri literare” pe parcursul a şase ani, iar *Poeţi şi poezie* (2011) reuneşte comentarii asupra poeziei române din ultimii patruzeci de ani. Judecat în ansamblu, **G**. se dovedeşte aproape exclusiv un critic de poezie; comentariile lui au ca miză revizuirea exegezei de până la el, pe de o parte, şi recuperarea unor segmente de operă sau a unor opere întregi. Este ceea ce dovedeşte şi masivul tom *Mereu poezia* (2012), care include toate studiile monografice ale lui **G**. Un caracter justiţiar-recuperatoriu a avut şi rubrica radiofonică „Scriitori la microfon”, pe care el a redactat-o vreme de aproape două decenii, după cum în volumul *Prima pagină sau Între 60 şi 65* (2007) adună comentariile prezentate în emisiunea „Revista literară radio”.

SCRIERI: *Poezia lui Vasile Voiculescu*, Cluj-Napoca, 1977; *St. O. Iosif. Doinirea ca vocaţie şi destin*, Bucureşti, 1985; *G. Topîrceanu sau Chiriaşul grăbit al literaturii române*, Bucureşti, 1999; *Emil Giurgiuca sub povara vremurilor*, Bucureşti, 2006; *Prima pagină sau Între 60 şi 65*, Bucureşti, 2007; *Apariţii neaşteptate*, Bucureşti, 2008; *Voiculesciana*, Bucureşti, 2008; *Ferestre spre trecut*, Târgovişte, 2010; *Poeţi şi poezie*, Târgovişte, 2011; *Mereu poezia*, Iaşi, 2012 . **Ediţii:** V. Voiculescu, *Poezii*, I–II, introd. edit., Bucureşti, 1983, *Poezii alese*, introd. edit., Bucureşti, 1996.

Repere bibliografice: Emil Manu, *„Poezia lui Vasile Voiculescu”*, SPM, 1977, 363; Al. Piru, *Critică şi exaltare*, LCF, 1977, 40; Constantin Călin, *„Poezia lui Vasile Voiculescu*, ATN, 1978, 2; Nicolae Mecu, [*Liviu Grăsoiu*], RITL, 1978, 1, VR, 2000, 5–6; Rodica Florea, *Un act de restituire*, RL, 1986, 51; Roxana Sorescu, [*Liviu Grăsoiu*], LCF, 1996, 30, 2000, 10; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *444–445*; Ioana Diaconescu, *Cazul Topîrceanu*, RL, 2000, 12; Adrian Ţion, *Din eter în pagina tipărită*, ST, 2007, 9; Al Săndulescu, *Un devotat*, RL, 2009, 9; Vasile Spiridon, *40 de ani la pragul minunilor*, „Porto-Franco”, 2010, 173; Ioan Adam, *Afinităţi selective*, Târgovişte, 2012, *116–123.* ***N.M.***

GRECEA, Florian (11.IV.1924, Turnu Severin), prozator. Este fiul Ecaterinei (n. Şandru) şi al lui Iulian Grecea, sudor, şi frate geamăn cu scriitorul Ion Grecea. Face studii gimnaziale (1931–1934) şi liceale (1935–1943) în localitatea natală, luându-şi bacalaureatul la Craiova. Urmează Şcoala de Ofiţeri Activi de Infanterie (1943–1945) şi e trimis pe front în ultimele luni de război. În 1955 a absolvit Şcoala de Literatură „M. Eminescu”, iar în 1959 Facultatea de Filologie a Universităţii din Bucureşti. Funcţionează ca ofiţer, ajungând la gradul de colonel, fiind, concomitent, prim-redactor la revista „Pentru patrie”, redactor-şef la revista „La Coopération en Roumanie” (1960–1963) şi apoi redactor la Studioul Cinematografic al Armatei (1969–1981). Debutează cu o schiţă în „Caietul literar” (1951), obţinând în 1952 şi un premiu al revistei „Tânărul scriitor”, după care va colabora la „Apărarea patriei”, „Viaţa militară”, „Albina”, „Urzica”, „Săptămâna” ş.a.

Scrierile lui **G.** dintr-o primă etapă se mulează perfect pe şablonul literaturii de spionaj şi aventuri, combinat cu acela al „oglindirii” moralist-pedagogice a trecutului şi a prezentului armatei. Astfel, *Candidat la însurătoare* (1958) include schiţe şi se vrea o satiră modernă a „păcatelor” sociale, ironizând, mai mult sau mai puţin iscusit, probleme conjugale, birocraţia la toate nivelurile, lăudăroşenia, egoismul, oportunismul, parvenitismul etc. Cea mai interesantă dintre proze este *Dosarul Urecheatu*, în care autorul manevrează un reuşit umor de limbaj şi de situaţie, pe modelul caragialesc al „telegramelor”. Tot în 1958 îi apare volumul *Noaptea albă*, urmat de *Născut a doua oară* (1960), unde autorul, schimbând registrul şi trecând la mediul ostăşesc, se simte mai în largul său. Va încerca ulterior varianta comercială a romanului poliţist, în această formulă vandabilă fiind compuse *Enigma de la frontieră* (1968), *Profesorul de dans* (1974) şi *Dans la Colorado* (1991). A mai publicat *Santinela din schimbul doi* (1962), o culegere de schiţe şi povestiri, şi modestul roman *Însemnările unui adolescent* (1967), la care se adaugă câteva scenarii de film de scurtmetraj pentru Studioul Cinematografic al Armatei, şi un lungmetraj, destul de izbutit, în colaborare cu Elefterie Voiculescu (*Fata morgana*, 1981). Atunci când nu este obedient faţă de comandamentele ideologice, **G.** dovedeşte un talent pe care ştie să-l pună la lucru în romane alerte, de divertisment, *Profesorul de dans* fiind, între acestea, cel mai reuşit.

SCRIERI: *Candidat la însurătoare*, Bucureşti, 1958; *Noaptea albă*, Bucureşti, 1958; *Născut a doua oară*, Bucureşti, 1960; *Santinela din schimbul doi*, Bucureşti, 1962; *Însemnările unui adolescent*, Bucureşti, 1967; *Enigma de la frontieră*, Bucureşti, 1968; *Profesorul de dans*, Bucureşti, 1974; *Dans la Colorado*, Galaţi, 1991.

Repere bibliografice: Valeriu Râpeanu, [*Florian Grecea*], LCF, 1960, 15; „Viaţa militară”, 1963, 4; Grigore Zanc, *„Însemnările unui adolescent”*, TR, 1967, 50; Al. Chiriacescu, *„Enigma de la frontieră”*, „Femeia”, 1968, 6; Nicolae Pop, *Perimetru sentimental*, Bucureşti, 1980, *167–170*; Firan, *Profiluri*, I, *384–386*; Florea Firan, *Prozatorii Florian şi Ion Grecea*, „Caligraf”, 2002, 24; Popa, *Ist. lit.*, I, *927.* ***A.Ml.***

GRECEA, Ion (11.IV.1924, Turnu Severin – 6.IV.1999, Bucureşti), prozator. Este fiul Ecaterinei (n. Şandru) şi al lui Iulian Grecea, sudor, şi frate geamăn cu scriitorul Florian Grecea. Face studii gimnaziale (1931–1934) şi liceale (1935–1943) în Turnu Severin, luându-şi bacalaureatul la Craiova. Ca şi fratele său, urmează o şcoală de ofiţeri şi e trimis pe front. După război este student, până în 1955, al Şcolii de Literatură „M. Eminescu" din Bucureşti. Va absolvi în 1959 Facultatea de Filologie a Universităţii bucureştene, frecventând şi Facultatea de Istorie. La Editura Militară este redactor-şef între 1956 şi 1981, urmând concomitent şi o carieră de ofiţer (ajunge la gradul de colonel), calitate în care iniţiază şi conduce Pro Patria, cenaclul literar al scriitorilor militari. Debutează în 1956 la „Gazeta literară", unde publică o serie de schiţe şi povestiri sub îndrumarea lui Eusebiu Camilar, iar editorial în acelaşi an cu romanul *Răzbunarea.* Mai colaborează la „Viaţa militară", „Pentru patrie", „Luceafărul" ş.a.

Dintre romanele lui **G.**, *Bogăţia unui sărac* (1961) reprezintă un fel de panoramă (a deşertăciunilor) societăţii româneşti, asamblată prin prisma clişeelor din controversaţii ani ai dogmatismului ideologic. Protagonistul este un „altfel" de Nicolae Moromete. Fiu de ţăran, el vrea să devină medic, dar este mai puţin conturat şi personalizat decât tatăl său, Vasile Burcuş, sătean din Sărăcime. Rămâne de aceea doar un martor nesemnificativ, o copie palidă a timpului pe care îl traversează, autorul prezentându-l schematic şi fals, ca pe „omul nou, crescut sub soarele socialist". Şi volumul de schiţe *Întoarcerea la viaţă* (1962) pierde din consistenţă din cauza pedalării pe considerente educative prea apăsat propagandistice. Evocând un moment din al Doilea Război Mondial, romanul *La porţile Severinului* (1964) relatează aspecte ale „insurecţiei naţionale antifasciste şi antiimperialiste". Actul de la 23 august 1944 este atribuit în exclusivitate comuniştilor şi uteciştilor, reprezentanţii partidelor istorice şi ai monarhiei fiind caricaturizaţi potrivit reţetarului epocii. Ulterior autorul trece relativ fără sincope la intrigi decente, abil conduse, precum *Talida* (1976), cea mai importantă carte a sa, construită pe schema romanului poliţist. Începând de la *Moartea lebedei* (1969), romancierul se exersase într-o literatură „uşoară", de aventuri şi spionaj, de divertisment şi consum, pentru copii şi tineret. Evidente sunt buna structurare a unor personaje, dramatismul atent dozat al acţiunii, precum și – cum remarca Marian Popa – „plasticitatea tridimensională a unor scene de masă şi conturarea adecvată a psihologiei colective".

SCRIERI: *Răzbunarea*, Bucureşti, 1956; *Dom' majur în alegeri*, Bucureşti, 1957; *Bogăţia unui sărac*, Bucureşti, 1961; *Întoarcerea la viaţă*, Bucureşti, 1962; *Scrisoarea*, Bucureşti, 1962; *La cumpăna nopţii*, Bucureşti, 1964; *La porţile Severinului*, Bucureşti, 1964; *Moartea lebedei*, Bucureşti, 1969; *Necunoscuta*, Bucureşti, 1971; *Fata morgana*, Bucureşti, 1973; *Prizonier la nouă ani*, Bucureşti, 1973; *Viaţa nu iartă*, Craiova, 1974; *Ei doi şi Pipo*, Bucureşti, 1975; *Şoferi în uniformă*, Bucureşti, 1976; *Talida*, Bucureşti, 1976; *Într-o singură oră*, Bucureşti, 1978.

Repere bibliografice: H. Zalis, *Debutul unui prozator*, GL, 1956, 29; Valeriu Râpeanu, *„Bogăţia unui sărac"*, LCF, 1961, 18; Dumitru Micu, *Un roman „cronică"*, GL, 1964, 41; Mircea Iorgulescu, [*Ion Grecea*], LCF, 1972, 34, 1974, 7; Aurel Martin, *Pro Patria*, Bucureşti, 1974, *175–178*; Alex. Ştefănescu, *Duioşii periculoase*, FLC, 1977, 32; Nicolae Pop, *Perimetru sentimental*, Bucureşti, 1980, *171–178*; Firan, *Profiluri*, I, *386–389*; Florea Firan, *Prozatorii Florian şi Ion Grecea*, „Caligraf", 2002, 24; Popa, *Ist. lit.*, I, *927*. ***A.Ml.***

GRECEANU, Adela (pseudonim al Adelei-Maria Martin; 16.V.1975, Sibiu), poetă, prozatoare, jurnalistă. Este fiica Mariei Duţu (n. Balteş) şi a lui Vichente Duţu, muncitori. Urmează şcoala elementară şi absolvă Colegiul Naţional „Gh. Lazăr" (1993) la Sibiu. Este licenţiată în jurnalism a Facultăţii de Litere, Istorie şi Jurnalistică din cadrul Universităţii „Lucian Blaga" din Sibiu. Din 1998 lucrează la Radio România Cultural ca reporter, apoi redactor. A frecventat cenaclul „Vladimir Munteanu" de la Sibiu, condus de Iustin Panța, și Cenaclul Uniunii Scriitorilor, condus de Nora Iuga. Debutează în 1993 în „Euphorion" cu un grupaj de poezie prezentat de Iustin Panţa şi editorial în 1997 cu volumul *Titlul volumului meu, care mă preocupă atât de mult...*, distins cu mai multe premii, între care Premiul Asociației Scriitorilor din Sibiu și Premiul Național „Mihai Eminescu". A mai publicat versuri, proză, articole în „România literară", „Vatra", „Cuvântul", „Viaţa românească", „Ziua literară", „Dilema veche", „Dilemateca", „Suplimentul de cultură" ș.a. În 1998 Marin Mincu subintitulează primele două volume din antologia sa de poezie română actuală *De la Adela Greceanu la Leonid Dimov*.

Formată în mediul sibian dominat la începutul anilor '90 de figurile lui Mircea Ivănescu şi Iustin Panţa, **G.** debutează într-o zonă poetică limitrofă, dar totuşi foarte diferită. Prozele sale poetice,

incerte şi hibride ca formulă, oscilează între minimalism, metaforism arborescent şi un soi de realism al cotidianului textualizat. În orice caz, propun o scriitură feminină existenţialist-textualizantă, ceea ce explică şi entuziasmul unor critici precum Marin Mincu sau Octavian Soviany. Poetica i se precizează în al doilea volum, *Domnişoara Cvasi* (2001), o succesiune de scurte texte în proză, a căror substanţă rămâne poetică. Pe coperta cărții *Mireasa cu şosete roşii* (2008), subintitulată roman pe pagina de gardă, autoarea declară programatic că nu este prozatoare, dar că poezia sa are „poveste", un alt fel de a-şi mărturisi adeziunea profundă, dar nu la cea neapărat aşezată grafic sau fonic sub forma versului, ci la o substanţă poetică organizată în nuclee narative mai mult sau mai puţin concentrate. De fapt, optează pentru o formulă autoficţională, majoritatea prozelor având aparenţa unui pseudojurnal poetic, în care o femeie-copil ţese texte care o învăluie, sustrăgând-o lumii şi deschizând-o propriei lumi, la limita realului, memoriei şi imaginaţiei. **G.** a găsit o variantă feminină proprie pentru „prozaismul" propus de poeticile anilor '90, combinând apetenţa pentru vis şi epifanicul rememorării sau al imaginaţiei adolescentin-infantile cu mecanismele textualizării şi cu poeticile autenticităţii specifice anilor '90 şi 2000. Dacă volumul de debut părea animat de un suflu uşor romantic, metaforizant, liric, *Domnişoara Cvasi* se află mai mult sub incidenţa unui minimalism-obiectualism cotidian cu tuşe cvasionirice. *Înţelegerea drept în inimă* (2004) înseamnă o etapă nouă în evoluţia prozatoarei, este cartea unei experienţe spirituale ezoterice amintind de *Calea Şearpelui* a lui Gellu Naum, un fel de jurnal scris cu patetism feminin, dar şi cu naturaleţe, cu o simplitate punctată de metaforă şi paradoxuri, care sfârşeşte adesea în aforism (particularitate care trimite şi la *Manual de gânduri care liniştesc/Manual de gânduri care neliniştesc* de Iustin Panţa). **G.** nu pozează, ea îşi urmează „coincidenţele" şi încearcă să prindă firescul stărilor ei epifanice, uneori în fraze cât mai simple: „Împreună suntem o pâine", „Când mă gândesc la tine, mă umplu de miere", „A crescut în faţa mea o burtă de lumină" etc. În alte paragrafe optează pentru un registru metaforic elaborat sau intelectual, chiar ermetizant: „Mă umplu de parfum auriu gros. Lumină cleioasă mi se scurge pe la colţurile gurii. Lumina mă lucrează, mă ţese în mii de fire subţiri". Alteori se face auzită o voce de fetiţă sau o voce de tânără îndrăgostită, spunând mici banalităţi din viaţa ei cotidiană; eul feminin se adresează sieşi cu naturaleţe adolescentină („O să fie bine. O să fie bine. O să fie bine. Eu sunt iubita lui") sau se ia peste picior, cu autoironia omului matur ori cu tuşe de umor absurd („Mă simt neputincioasă. Vreau castraveţi"). Această alternanţă a vocilor este principiul generativ în *Mireasa cu şosete roşii*, text alcătuit dintr-un roman urmat de un fel de cvasijurnal, nedeclarat ca atare şi fără o structură formală specifică, mult mai psihologizant şi nemetaforic, mai „realist", comparativ cu *Înţelegerea drept în inimă*. Romanul propriu-zis se constituie dintr-o lungă discuţie între femei în ajunul unei nunţi. Trei femei în vârstă, plus o verişoară handicapată, pregătesc mireasa pentru nunta de a doua zi cu mirele-„miel". În lungul drum al nopţii către zi femeile vorbesc ca pentru a îndepărta moartea, nenorocul, rememorându-şi trecutul, iubirile, vieţile, într-o gestică feminină apotropaică de înfăşurare a miresei în poveşti. Poate şi sustrăgând-o vieţii, prezentului, de care cumva ea însăşi fuge, ca şi de întâlnirea cu mirele. Chiar dacă procedeul e unul consacrat (odată cu *Decameronul* lui Boccaccio, povestea ca îndepărtare de prezent şi de moarte), personajele sunt pitoreşti, dialogurile animate, cu un parfum feminin-melancolic specific. Ca într-un *Aşteptându-l pe Godot* pentru femei, chiar dacă nu există acţiune, chiar dacă personajele sunt abia conturate, nişte cvasipersonaje, acestea au „voci" inconfundabile, iar automatismele lor verbale au un timbru aparte, convingător. Este poate un gând profund al autoarei, care îşi enunţa într-un poem din volumul de debut dezideratul unei feminităţi exprimate prin voce: „mai ales vocea să lase o dâră/ Albă peste care nu poţi trece".

SCRIERI: *Titlul volumului meu, care mă preocupă atât de mult...*, Sibiu, 1997; *Domnişoara Cvasi*, Bucureşti, postfaţă Octavian Soviany, 2001; *Înţelegerea drept în inimă*, pref. Simona Sora, Piteşti, 2004; *Mireasa cu şosete roşii*, Bucureşti, 2008.

Repere bibliografice: Marin Mincu, *Adela Greceanu*, PRA, I, *29–30*; Alexandru Matei, *„Domnişoara Cvasi"*, OC, 2001, 83; Traian T. Coşovei, *O paradigmă a feminităţii*, CNT, 2001, 11; Mircea A. Diaconu, *Un fragment critic*, CL, 2001, 10; Marius Chivu, *Jurnal de viaţă şi de dragoste*, RL, 2004, 30; Cistelecan, *Al doilea top*, *70–72*; Cosmin Ciotloş, *Mica sirenă*, RL, 2008, 48; Chioaru, *Noi developări*, *111–114*; Soviany, *Cinci decenii*, II, *143–147*.

R.D.

GRECEANU, Radu (c.1655 – c.1725), cronicar, poet, traducător. Este un cărturar care vine „de jos" (părinţii lui erau proprietari de pământ în satul Greci, pe atunci în ţinutul Vlaşca), dar pătrunde în aristocraţia munteană a spiritului, fiind unul dintre cărturarii ce au transformat deceniile brâncoveneşti într-o mare „monarhie culturală", şi în rândul boierimii, prin căsătoria, în 1691, cu Catrina, fiica marelui boier Ivaşco Băleanu. Învaţă – ca şi fratele său Şerban Greceanu – multă carte: stăpânea la fel de bine elina şi neogreaca şi avea un bagaj bogat de informaţii culturale. Tradiţia spune că nu i-ar fi plăcut prim-planul agitat, rămânând toată viaţa un „smerit" logofăt în cancelaria domnească, dar o pictură din anul 1689 îl arată a fi fost vel logofăt.

Când Constantin Brâncoveanu l-a ales prin 1693 să-i fie istoric oficial, **G.** avea o avere literară impresionantă. Luase parte, împreună cu fratele său Şerban, la realizarea primei ediţii integrale în româneşte a *Bibliei*, imprimată la Bucureşti în 1688. În 1691 Antim Ivireanul tipăreşte la Bucureşti *Mărgăritarele* lui Ioan Chrisostom (cu titlul *Mărgăritare adecă Cuvinte de multe feliuri a celui întru sfinţi Părintelui nostru Ioan Arhiepiscopul Ţarigradului a lui Zlatoust*), colecţie de omilii tălmăcite din greacă de fraţii Greceanu. Cei doi adaugă cărţii două predoslovii şi versuri heraldice. Tot în 1691, la Buzău, se va da la lumină *Pravoslavnica mărturisire* a lui Petru Movilă în traducerea lui **G.**, cărturarul român tălmăcind textul aprobat la Sinodul de la Iaşi din 1642 şi confirmat apoi de cei patru patriarhi ai Răsăritului, text în care Meletie Syrigos introdusese câteva modificări şi care fusese apoi imprimat, în 1667, în greceşte – tălmăcire datorată tot lui Syrigos – în Olanda. Deschizând şirul de tomuri ce cuprind mineiele traduse de **G.** şi imprimate la Buzău în 1698–1699, mitropolitul Theodosie Veştemeanu îl roagă pe cititor să ierte greşelile, tipograful vorbeşte despre cadenţa tensionată a muncii, despre lucrul noaptea, despre corecturi făcute în pripă („graba citirii la prube") etc. Iertare îşi cere şi traducătorul **G.**: „De ar şi cunoaşte niscare greşală, să nu defaime, că cu greu iaste a tălmăci neştine singur, ales despre limba elinească spre cea rumânească", mai cu seamă că există „cuvinte elineşti şi vorbe despre locuri carele unele nici la lexicoane nu se află, altele, de să şi află şi să înţeleg, iară pentru îngustarea limbii rumâneşti nu pot veni la tălmăcit. Iară eu am iscodit şi în tot chipul m-am nevoit a nu lăsa nici un cuvânt ca să

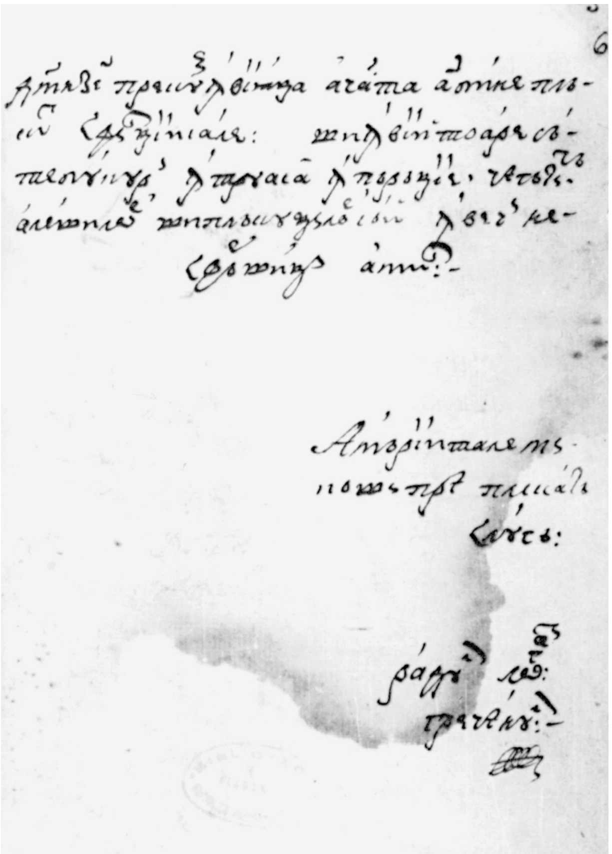

nu dea întru înţelegerea limbii noastre cei rumâneşti". „Nevoinţa" pusă de acest scriitor de bună ţinută s-a materializat în texte fluente. *Vieţile şi istoriile tuturor sfinţilor* traduse, cum spune el însuşi, de **G.**, reprezintă secvenţa cea mai consistentă a colecţiei (în româneşte mai sunt transpuse doar indicaţiile de tipic, restul fiind păstrat în slavonă). Contactul traducătorului, cărturar rafinat, ştiutor de elinie şi de carte grecească, cu sinaxarele lui Maximos Margunios este neîndoielnic. La fel de adevărat este că istoricul de curte al lui Constantin Brâncoveanu a transpus după versiunea lui Margunios doar atunci când în *Viaţa şi petrecerea svinţilor* a lui Dosoftei (care i-a stat sub ochi neîncetat) nu dădea peste „vieţi" în redacţie completă. În cele mai multe cazuri, cel care a făcut ca proloagele de la Iaşi „să intre" din nou în mineie l-a „îndireptat" doar pe Dosoftei. Deceniile brâncoveneşti ale literaturii române au avut în **G.** şi un productiv autor de versuri. A scris „stihuri heraldice", „versuri la stemă" pretinse de protocolul baroc al cărţilor în a căror apariţie a fost implicat. Primul grupaj – *Stihuri 8 asupra stemei prealuminatului şi*

înălţatului domn Ioan Şărban C[*antacuzino*] *B*[*asarab*] *voevod* – a fost tipărit în *Biblia* de la 1688 şi convoacă, encomiastic, toate „modelele" importante ale emblemei („soarele, luna, gripsorul şi corbul împreună,/ încă şi spata cu buzduganul"), dând elogiului oarecare pretenţie şi ajutându-l să evite, fericit, făgaşul devenit – de la Udrişte Năsturel încoace – tradiţional. Stirpea basarabească a voievodului aflat în deplină legitimitate la tron („În scaunul strămoşilor în care acuma domneşti, /Al celor ce-s în laudă vechilor Băsărăbeşti") – elogiată în *Mărgăritarele* lui Ioan Chrisostom – va fi subliniată cu nedisimulată mândrie pentru trecutul plin de glorie al ţării şi în stihurile din *Pravoslavnica mărturisire* şi în cele din *Mineiele* buzoiene. **G.** se arată a fi poet de cursă lungă în tălmăcirea, din greceşte, a primei povestiri în versuri (o lamentaţie, în fapt) din literatura română – *Poveste de jale şi pre scurt asupra nedreptei morţi a preacinstitului Constandin Cantacuzino, marelui postelnic al Ţării Rumâneşti,* scrisă de un necunoscut, ins instruit, în stare să se vaite pe tonuri înalte şi să acuze violent, poate un român care ştia să versifice şi în greceşte –, tipărită la Veneţia. Tălmăcirea e dedicată Stancăi Cantacuzino, fiică a postelnicului ucis şi mamă a lui Constantin Brâncoveanu, ceea ce înseamnă că traducerea e făcută până în 1699, căci în februarie 1699 Stanca răposa. „Pedepsit" în carte elinească, **G.** găseşte nu fără oarecari opinteli o haină românească stihului lung, iambic, grecesc şi ritmului elegiac, ştiind să păstreze numărul de silabe (14–16) şi să aşeze bine cezurile. Şi-a imprimat şi el textul cândva, între 1696 şi 1699, poate la Snagov – o spune Dumitru Logofătul sin Anastase Şufariul: „Însă scoasă după tipar şi scrisă cu mâna de ....", care o copia în 1735 –, dar tipăritura s-a pierdut, iar copiei îi lipseşte sfârşitul. Postelnicul Constantin Cantacuzino, uns la Snagov din porunca lui Grigore I Ghica, „obiect" al panegiricului, bun, generos, prudent, pios, priceput în ale politicii şi furnizor al unor sfaturi pline de înţelepciune, „pedepsit" în ştiinţe şi preferând zbuciumului de la Curte liniştea conacului său, unde medita şi „scriia", este transformat într-o „efigie" pilduitoare ce trebuie impusă viitorimii. Oamenii, regnul vegetal şi cel mineral, slujitorii lui Dumnezeu, ţara sunt îndemnaţi să deplângă dispariţia acestui mare bărbat: „Zic, dară, şi voi pietrilor şi liamnelor, să plângeţi,/ Şi tuturor săracilor, de jale să vă stingeţi!/ Şi toată ticăloasa Ţară aciasta Rumânească,/ Cu toate mănăstirile împreună, să jelească/ Pre Constantin postialnicul, pre Cantacozinescul,/ Pre marele acela omu, şi prea înţeleptul!".

În legătură cu personalitatea lui **G.** şi cu scrierea sa cea mai cunoscută, *Începătura istoriii vieţii luminatului şi preacreştinului domnului Ţărâi Rumâneşti, Io Costandin Brâncoveanu Basarab voievod, dă când Dumnezeu cu domnia l-au încoronat, pentru vremile şi întâmplările ce în pământul acesta, în zilele Măriei sale, s-au întâmplat*, există afirmaţii contradictorii. Una dintre ele caută să convingă că toate atitudinile, opiniile şi luările de poziţie pe care **G.** le inserează în text aparţin de fapt lui Constantin Brâncoveanu, voievodul – personaj, patron, inspirator şi cenzor, prezent mereu în preajma scribului însărcinat cu redactarea „jurnalului de curte". Mai mult, a fost evocată şi participarea directă a stolnicului Constantin Cantacuzino, în dubla ipostază de revizor al concepţiei generale şi de stilizator al formulării. O altă constatare a fixat imaginea unui text amalgamat, eteroclit, producţie a unui „inscriptor" a cărui supremă preocupare ar fi fost aceea de a nu omite cumva din înregistrarea sa docilă vreo „preumblare", „nuntă" sau „târnosanie" ce implicau pe voievod sau pe altcineva din preajma sa. Formulările sunt mult prea drastice. Personalitatea autorului, însumabilă din „portretul scriitorului" şi din „portretul cronicarului", poate fi desluşită în textul pe care el îl redactează, începând, se pare, de prin 1693 şi până în 1714 (când ştirile despre logofătul lui Brâncoveanu dispar). „Scriitorul" domină, se află permanent în avantaj, infuzându-se în zone ce ar fi aparţinut de drept cronicarului. Căci **G.** nu scrie de fapt „istorie". Ca şi cel care va fi scris *Anonimul brâncovenesc*, el filmează o „viaţă" (primul compune un roman, autorul celălalt scrie o biografie), este cronicar doar într-un sens foarte apropiat epocilor mai noi, de inscriptor şi comentator al unor evenimente. „Istoria" se retrage, la el, în sâmburele său esenţial, redevine „eveniment", iar înlănţuirile acestor „evenimente", cercetate cu atenţie spre descoperirea unor înţelesuri ce îl privesc direct sau ar putea să îl intereseze pe „eroul" principal, nu înseamnă „devenire". Parte a istoriei, viaţa lui Constantin Brâncoveanu se sustrage de fapt acesteia, constituindu-se într-o „lume" particulară, omogenă prin stabilitatea caracteristicilor fundamentale. Este „lumea" lui Brâncoveanu, cu prieteni şi inamici, cu clipe de tihnă şi momente de tensiune,

cu „zidiri” şi traversări răvăşitoare, vegheată de o divinitate justiţiară, aflată mereu în postura de aliată a voievodului, pe care îl scapă şi de nişte adversari sâcâitori şi neobosiţi. **G.** este un spirit pe care lecturile l-au rafinat cu prisosinţă. Demonstraţia întreprinsă în predoslovia scrisă pe la 1699 (când ajunsese cu „istoria” „până la al zecilea an den domnie” şi voievodul a socotit că cele patruzeci şi trei de capitole isprăvite pot fi date la lumină) este extrem de convingătoare. Encomionul consacrat lui Brâncoveanu propune cititorilor (şi viitorimii) un model voievodal, un construct atent elaborat, atins de aripa perfecţiunii. Faptele selectate – tipăriturile, şcoala, lăcaşul de cult – aparţin ctitoriei spirituale şi se supun prestaţiei spre „folosul de obşte”. Calităţile incluse în obligatoriul portret („Căci Măriia-ta eşti cu daruri vrednice împodobit şi ai îngrijit de această ţară cu o aşa adâncă pricepere şi înaltă priveghere, în atâta blândeţe şi răbdare, pornită din sufletească dragoste ce li porţi, încă eu poci să dau chezăşie că politiia luminată şi plină de bunătate a înălţimei-tale este în adevărată asemănare cu înţelepciunea lui Democrite, care în învăţăturile sale zice: «stăpânii noroadelor şi povăţuitorii lor trebuie să aibă în toţi timpii îngrijirea către vrăjmaşii ţărei, iar către supuşii lor, iubitori şi blânzi»”) se adună covârşitor, mereu fortificate de temeiurile furnizate de înţelepţii Antichităţii, întru definirea virtuţii, ce are ca formă de concretizare – în disertaţia aristotelică susţinută de **G.** – fapta cea bună. Apoftegmatica îi este familiară. Pentru definirea patriotismului şi a loialităţii i se par potrivite concluziile unui „istornic grecescu”, pe care îl citează în original şi în tălmăcire. Lamentaţiile sale sunt patetice, cuvintele gradând o ascensiune dibace a „tensiunii”, bunăoară când vorbeşte despre turci, împotriva cărora cârteşte necontenit, dacă nu protestează chiar vehement. Şfichiuirea alternează cu sarcasmul ucigător, celebră devenind descrierea manierei osmanlâilor de a face politică pe picior mare. Curtean desăvârşit, **G.** agreează şi descrie ceremoniile, vădind un ochi atent şi o pană capabilă să reţină şi să transmită sugestii vizuale. Nu mereu şi nu în toate cazurile. Dacă descrierea unor ctitorii brâncoveneşti nu îi reclamă decât întrebuinţarea de calificative globale („lucru foarte iscusit”, „foarte ciudat”), secvenţele luptelor – şi în cronică nu sunt deloc puţine (refăcute, cel mai adesea, după relatările unor martori, căci logofătul a fost, probabil, prin apropierea voievodului doar în războiul de la Zărneşti) – acordă cititorului doritele compensaţii. Dezastrul ruşilor în lupta de la Stănileşti (tablou amplu, contemplat parcă de pe o înălţime) este comprimat într-o frază care adună toate erorile comise pentru a le transforma într-o imagine cu trăsături de prăbuşire apocaliptică: „În cea mai după urmă însă, văzând moscalii mulţimea turcilor şi strâmtoarea locului unde ei erau tăbărâţi şi flămânzia, atât a cailor, cât şi a lor, dă vreme ce caii ajunsese dă-şi mânca coadele şi coamele şi rodea polocoşurile după la cară, şi într-o parte le murea caii, într-altă parte slujitorimea, unde să făcuse şi putoare foarte groaznică şi nesuferită de mortăciuni, care aceste nevoi toate moscalii văzând şi pierzarea lor înaintea ochilor având-o, o minune! dân netemerea ceia ce mai înainte dă turci avea, la groaznică înfricoşare ticăloşii au venit”. **G.** nu pare înclinat să ia în considerare semnele supranaturale, cărora predecesorii le acordaseră virtuţi premonitorii. Un trăsnet loveşte „clopotniţa cea domnească den Bucureşti” şi o distruge pentru că fusese transformată în pulberărie „den nesocotinţă”. „La ghenarie 26 dni leat 7217 la 10 ceasuri den zi”, prin părţile Buzăului au căzut nişte resturi meteoritice. Intuind parcă nesăţioasa curiozitate a urmaşilor, **G.** datează exact evenimentul, senzaţional şi înfricoşător totodată („cât oamenii şi dobitoacele au căzut la pământ”), încearcă să îl descrie – „Pietri mari bucăţi şi negre ca zgura care nu au căzut peste tot locul, ci numai în două locuri, şi puţine, nu multe” – şi se abţine de la orice predicţiuni, adăugând doar o propoziţie neutră. Cronicarul se arată priceput şi în a descifra rosturile raporturilor diplomatice, fiind un ager observator al împrejurărilor politice în necurmată schimbare. Sigur că, în unele cazuri, concluziile lui reprezintă rezultatul analizelor întreprinse în cancelaria voievodală, dar cel care se rosteşte, în text, este neîndoielnic autorul, insistent şi ironic, partizan şi vehement, urmărind persuasiunea în tot ce scrie, un autor al cărui portret se recompune cu relativă uşurinţă şi pentru care sintagma „supt umbra Mării-tale”, scrisă undeva în predoslavia cronicii, rămâne doar o reuşită a penei, nefiind nicidecum sublimarea – fie şi retorică – a unui destin. Coeziunea discursului la acest autor, învinuit adesea de a fi aşternut pe hârtie (la fel ca patronul său, care ţinea un registru de venituri şi cheltuieli) o înşiruire plictisitoare de fapte nesemnificative, trebuie definită în termenii specifici acestui

Radu Greceanu, Începătura istoriii..., *BAR ms. 1350*

text, care este o compoziţie memorialistică în prima sa treime şi notaţie de jurnal în rest, chiar dacă pentru intervalul 1699–1707 **G.** va scrie şi o a doua redacţie, revizuită, a unui şir întreg de capitole, numită de unii – fără temei – „istorie secretă", poruncită de un Brâncoveanu care se certase cu unchii săi Cantacuzini. Pe fondul unei epicităţi generale, ce izvorăşte din înseşi faptele povestite, în cronică pot fi individualizate povestiri autonome şi secvenţe-interludiu, vide sub raportul epicităţii, formalizate prin reluări şi transformate în intervale de repaus. Scriind sub presiunea sarcinii sale, ce impunea „zidirea" laudei, **G.** nu poate alege, spre săvârşirea ţelului, decât o structură dihotomică, ai cărei termeni sunt construcţia (elogiul avându-l mereu ca obiect pe Brâncoveanu) şi discreditarea (în pagini care – literar – salvează scrierea). Cronicarul luptă plin de osârdie cu adversarii periculoşi (pretendentul Constantin Bălăceanu, Ceachi Laslo, austriacul Donat Heissler), cu duşmanii potenţiali (Cantemireştii – Constantin, Antioh, Dimitrie), cu profesioniştii uneltirii (Staicu paharnicul şi ceata lui sau Dumitraşcu Corbeanu) şi cu marii ingraţi (ungurul Emerich Thököly, Toma Cantacuzino, Ghinea ceauşul, braşoveanul Teodor Corbea, mitropolitul Antim Ivireanul). Tipologic, inepuizabilii inamici ai Brâncoveanului manifestă şi unele „calităţi". **G.** nu osteneşte totuşi a-i veşteji, lasă obişnuita sa parcimonie de-o parte şi denunţă virulent, anticipează pedepse, moralizează şi comentează în duh „învăţător" abaterile. Cu totul izbutită se înfăţişează „nuvela" ce descrie „visul de mărire" al lui Constantin Bălăceanu, fantastul hrănitor de „vânturi" şi „nebunii". „Clipa" ce se scurge între ascensiune şi prăbuşire este disecată cu incontestabil meşteşug. Autorul scrie cu pasiune, investighează circumstanţe, coboară în suflete, analizează porniri şi atitudini, operează deschideri în spaţiile politice apropiate, schiţează portrete, rosteşte discursuri, comentează, face – în fine – aproape tot ce este necesar pentru reconstruirea unei lumi dominate de nelinişte. Bunăoară, acei „mestecători" care, ca paharnicul Staicu, împovăraţi de o extracţie socială modestă, sunt proiectaţi şi în categoria parveniţilor. Mecanismul acestui tip de „denunţare" funcţionează fără greş. Doi dintre complicii lui Toma Cantacuzino – cel care fuge la ruşi, ameninţând fatal echilibrul cu greu menţinut de Brâncoveanu –, nişte „marghioli blestemaţi şi de minte striini, cu carii viaţa lui îşi petrecea", Ghinea ceauşul şi Toderaşcu, „brat David ceauşul", sunt, primul – „marghiol, curvariu, becisnic, dă neam mojic şi foarte om spurcat", iar cel de-al doilea – „neam foarte ciocoiu, şcheau, varvar şi plin de răotate". Absenţa „blagorodniciei" – şi ca atare lipsa de acces către gândul şi fapta nobile – este deconspirată (cu plăceri ascunse) într-o formulare memorabilă menită să îl discrediteze pe bătrânul Constantin Cantemir. Ajuns voievod al Moldovei printr-o mare îngăduinţă („parahorisis") divină – „poate fi pentru păcatele creştinilor acelui pământ", se rosteşte „candid" **G.** –, duşmanul lui Constantin Brâncoveanu fusese întâi „herghelegiu", „apoi lefeciu, apoi şi ceauş la steagul spătărescu aici în ţară". Demersurile acestor inepuizabili agenţi ai răului sfârşesc lamentabil în eşecuri pilduitoare. Ţinta lor, voievodul, descris şi proiectat fără şovăire în spaţiul de lumină emanând de la preceptul ordonator al întregii „istorii", îi aruncă ireversibil într-un con de umbră. Iar Brâncoveanu are, la sfârşitul lecturii, o biografie. Domnitorul, departe de a fi o întrupare monotonă şi

obositoare a seriilor de virtuţi ce îi sunt adjudecate în predoslovie, „trăieşte" în ipostaze succesive care nu sunt ferite de momente de indecizie, asprime, insatisfacţie, durere ori abdicare de la normele de conduită proclamate de cronicar drept exemplare. Din atât de criticatul „vălmăşag" de fapte al cronicii lui **G.** cresc chipul unui mare voievod şi, fireşte, imaginea unei domnii ce cu greu îşi poate găsi egalul în istoria veche a ţării. Cunoscută măcar parţial în epocă (în compilaţia poruncită de Ştefan Cantacuzino vor fi transcrise doar primele patruzeci şi opt de capitole, în care nu erau aprecieri negative la adresa Cantacuzinilor) şi mai târziu (aceleaşi capitole vor intra şi în corpusul alcătuit la porunca lui Nicolae Mavrocordat), păstrată cu grijă de descendenţii voievodului ucis de turci, ca şi de cei ai cronicarului, copiată în numeroase rânduri (s-au conservat douăzeci şi două de manuscrise ale *Începăturii istoriii...*), tradusă (Johann Filtsch din Braşov va tălmăci în nemţeşte optzeci de capitole, pe care le va utiliza târziu istoricul Johann Christian Engel), cronica lui **G.** va fi tipărită „pe părţi". În 1846 N. Bălcescu a editat patruzeci şi opt de capitole în „Magazin istoric pentru Dacia". Versiunea în optzeci de capitole a fost tipărită de Ştefan D. Greceanu în 1906. Versiunea integrală a cronicii (restituită, se zice, de acel manuscris copiat prin 1730–1740 de serdarul Grigore Greceanu) va fi imprimată în 1961 de Mihail Gregorian în ediţia *Cronicari munteni*.

SCRIERI: *Istoria Ţării Româneşti de la 1689–1700* (publ. N. Bălcescu), „Magazin istoric pentru Dacia", 1846, *129–176*, *193–228*, *321–354*, reed. în *Cronicarii Ţării Româneşti*, II, Bucureşti, 1847, *1–116*, în *Istoria Moldo-României*, II, Bucureşti, 1859, *166–278*; *Viaţa lui Constantin vodă Brâncoveanu*, îngr. Ştefan D. Greceanu, Bucureşti, 1906; *Începătura istoriii vieţii luminatului şi preacreştinului domnului Ţărâi Rumâneşti, Io Constandin Brâncoveanu Basarab voievod, dă când Dumnezeu cu domnia l-au încoronat, pentru vremile şi întâmplările ce în pământul acesta, în zilele Măriei-sale s-au întîmplat*, în *Cronicari munteni*, II, îngr. Mihail Gregorian, introd. Eugen Stănescu, Bucureşti, 1961, *5–272*, în *Cronici brâncoveneşti*, îngr. şi postfaţă Dan Horia Mazilu, Bucureşti, 1988, *5–237*; *Istoria domniei lui Constantin Basarab Brâncoveanu voievod (1688–1714)*, îngr. şi introd. Aurora Ilieş, Bucureşti, 1970; *Stihuri 8 asupra stemei prealuminatului şi înălţatului Domn Ioan Şărban C.B. Voievod*, în *Biblia*, Bucureşti, 1688, reed. în BRV, I, *283*; *Verşuri politice 8 asupra stemelor prea luminatului şi înălţatului Domn Io Constantin Băsărab Voievod, Prea luminatului, înălţatului şi slăvitului Io Constandin Basarabă Voievod, den mila lui Dumnezeu Domn şi oblăduitori a toată Ţara Rumănească* şi *Cătră de bine voitoriul cititori* (în colaborare cu Şerban Greceanu), în *Mărgăritare adecă Cuvinte de multe feliuri a celui întru sfinţi Părintelui nostru Ioan Arhiepiscopul Ţarigradului a lui Zlatoust*, Bucureşti, 1691, reed. în BRV, I, *316–321*; *Verşuri politice 8 asupra stemei prea luminatului şi înălţatului Domn Io Costandin Băsărab Voievod, Prea luminatului, prea înălţatului şi prea slăvitului, den mila lui Dumnezău Domn şi oblăduitori toatei Ţărâi Rumâneşti Ioan Constandin B. Basarab Voievod* şi *Cătră cititoriul pravoslavnic*, în Petru Movilă, *Pravoslavnica mărturisire a săborniceştii şi apostoleştii Beserecii Răsăritului*, Buzău, 1691, reed. în BRV, I, *322–324*; *Stihuri politice 10 asupra stemei prea luminatului, slăvitului şi blagocestivului Io Constantin B. Basarabă Voievoda*, în [*Mineie*], Buzău, 1698–1699, reed. în BRV, I, *366*. **Traduceri:** *Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură*, Bucureşti, 1688 (în colaborare); *Mărgăritare adecă Cuvinte de multe feliuri a celui întru sfinţi Părintelui nostru Ioan Arhiepiscopul Ţarigradului a lui Zlatoust*, Bucureşti, 1691 (în colaborare cu Şerban Greceanu); ed. 2, Bucureşti, 1746; Petru Movilă, *Pravoslavnica mărturisire a săborniceştii şi apostoleştii Beserici Răsăritului*, Buzău, 1691; [*Mineie*], Buzău, 1698–1699; *Poveste de jale şi pre scurt asupra nedreptei morţi a preacinstitului Constantin Cantacuzino, marelui postelnic al Ţării Rumâneşti*, în Emil Vârtosu, *O povestire inedită în versuri despre sfârşitul postelnicului Constantin Cantacuzino*, Bucureşti, 1940.

Repere bibliografice: N. Iorga, *Cronicele muntene*, AAR, memoriile secţiunii istorice, t. XXI, 1898–1899; Iorga, *Ist. lit. XVIII*, I, *31*, *60*, II, *505–513*; Ioan C. Filitti, *Cine erau fraţii cărturari Radu şi Şerban Greceanu*, RIR, 1934; Cartojan, *Cărţile pop.*, II, *132*; Cartojan, *Ist. lit.*, III (1945), *214–219*, *232–233*, *250–254*; Ciobanu, *Ist. lit.* (1947), *306–310*; Piru, *Ist. lit.*, I, *212–216*, *248*, *282–286*; Eugen Stănescu, *Valoarea istorică şi literară a cronicelor muntene*, în *Cronicari munteni*, I, îngr. Mihail Gregorian, Bucureşti, 1961, *V-CXXVI*; Virgil Cândea, *Semnificaţia politică a unui act de cultură feudală*, STD, 1963, 3; *Ist. lit.*, I, *418–423*, *524–530*; Dan Simonescu, *Poveste de jale asupra uciderii postelnicului Constantin Cantacuzino (20 decembrie 1663)*, CPV, *35–37*; Ivaşcu, *Ist. lit.*, I, *221–222*, *224*, *233–235*; Paul Cernovodeanu, *Radu logofătul Greceanu, „Istoria domniei lui Constantin Basarab Brâncoveanu voievod (1688–1714)"*, STD, 1970, 5; Duţu, *Umaniştii*, *83*, *96–100*, *112*, *122*, *185*; Mazilu, *Barocul*, *139*, *147–150*; Dan Horia Mazilu, *Cronicarii munteni*, Bucureşti, 1978, *147–228*; Virgil Cândea, *Raţiunea dominantă. Contribuţii la istoria umanismului românesc*, Cluj-Napoca, 1979, *106–107*, *143–146*, *169–171*, *passim*; Negrici, *Figura*, *165–182*; *Dicţ. lit. 1900*, *410–414*; Mazilu, *Proza*, I, *93–94*, II, *117–121*; Velculescu, *Scriere*, *66–75*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *445–448*; Manolescu, *Istoria*, *36–37*.

D.H.M.

GRECEANU, Şerban (? – c. 1710), cărturar, traducător, autor de versuri. Este de fel – ca şi fratele său, cronicarul Radu Greceanu – din satul Greci, aparţinând pe atunci ţinutului Vlaşca. I se mai zicea şi Dragomirescu, după numele satului dâmboviţean unde a ctitorit o biserică. Ilinca, prima lui nevastă, era fiica marelui vistier Papa Greceanu şi se trăgea dintr-un sat ilfovean ce se numea tot Greci. Tatăl soţiei a fost socotit de unii cercetători drept părinte al cărturarului. Este vorba doar de o coincidenţă de nume, căci părintele Grecenilor era, se pare, un obscur proprietar de pământ. Un om „de jos" care şi-a dat băieţii la carte (ca şi fratele său, **G.** ştia greceşte şi se descurca în limbile clasice) şi le-a insuflat dorinţa de ascensiune. **G.** a avut chiar vocaţia prim-planului politic, căci şi-a însurat un fiu – îl chema tot Şerban – cu o fată a voievodului Constantin Brâncoveanu şi a făcut el însuşi o carieră dregătorească deosebită: logofăt în 1678, sub Şerban Cantacuzino, i-a fost sol lui Brâncoveanu, în 1689, la austrieci, tot Brâncoveanu l-a făcut mare vistier (rang pe care l-a deţinut din 1694 până în 1703), i-a încredinţat în două rânduri (în 1695 şi în 1700) isprăvnicia scaunului Bucureştilor, înălţându-l, în fine, în 1704, în funcţia de mare logofăt. După 1710 nu mai apare în documente.

G. a fost unul dintre acei boieri cărturari care, împreună cu oameni ai Bisericii, au zidit faima culturală a deceniilor brâncoveneşti. Ei „făceau" cultură dintr-o superioară plăcere, fiind în acelaşi timp convinşi de utilitatea demersurilor lor pentru propensiunea spirituală a lumii româneşti. Lucrând adesea în tandem cu Radu Greceanu, fratele său, **G.** s-a aflat printre cărturarii care au participat la apariţia *Bibliei* în 1688. Editorii acestei cărţi fundamentale s-au aplecat, în privinţa *Vechiului Testament,* pe un text tălmăcit de Nicolae Milescu, text ce suferise îndreptări însemnate. Vor supune acest „text revizuit" propriei lor „revizii", confruntându-l iarăşi cu originalul grecesc şi, poate, cu versiunea păstrată în manuscrisul 4389 de la Biblioteca Academiei Române, renunţând, în bună parte, la impresionantul aparat critic al manuscrisului 45 de la Biblioteca Filialei Cluj a Academiei Române, ce venea mai ales dintr-o ediţie („sixtină") pornită din spiritul catolic. Revizorii şi editorii bucureşteni (fraţii Greceanu, bănuitul lor „consilier" Constantin Cantacuzino stolnicul, Ghermanos Nyssis, Mitrofan, fostul episcop de Huşi, alţi „dascăli") s-au „repliat" lângă *Septuaginta* de la Frankfurt şi – lăsând deoparte unele rigori filologice – au produs o reducţie de o remarcabilă fluenţă. *Biblia de la Bucureşti,* o carte zămislită în bună măsură de cărturari laici, a putut da expresie schimbărilor petrecute în spiritualitatea românească şi a fost capabilă să adune în jurul ei forţe intelectuale din toate marile secvenţe de cugetare ale lumii româneşti şi ale Sud–Estului european. Semnăturile celor doi fraţi se află şi pe tălmăcirea, din greceşte, a unei culegeri de omilii ale lui Ioan Chrisostom, dascălul de retorică practică al tuturor oratorilor ortodoxiei (între ei şi al autorilor români de predici), cel care a prezidat „banchetul" elocinţei de amvon în literatura română veche. Pentru *Mărgăritare adecă Cuvinte de multe feliuri a celui întru sfinţi Părintelui nostru Ioan Arhiepiscopul Ţarigradului a lui Zlatoust,* carte apărută la Bucureşti în 1691, fraţii Greceanu au compus şi predosloviile: *Prea luminatului, înălţatului şi slăvitului Io Constandin Basarab Voievod, de mila lui Dumnezeu Domn şi oblăduitori a toată Ţara Rumânească,* „o prefaţă–dedicaţie" către domnul protector, şi una, *Cătră de bine voitoriul cititori,* text în care satisfacţiile lumii pământeşti, între ele şi întocmirile politice, sunt asemuite unor „mirodii" care „numai ceriului gurii dau pre scurt gust şi plăcere", ele ascunzând însă, vremelnic şi înşelător, o deşertăciune funciară. Doar cele spirituale sunt veşnice, după cum destinate ţinerii minte se înfăţişează şi iniţiativele menite „folosului de obşte", concept drag umaniştilor epocii brâncoveneşti. Celelalte „ca umbra şi fumul trec", marcate de neîntrerupta schimbare căreia îi este supusă şi existenţa omenească, precară, fatal şi ineluctabil datată. Pentru *Evanghelia greco–română* imprimată de Antim Ivireanul la Bucureşti în 1693, **G.** scrie şi o „epigramă" (sub stema Basarabilor), nelipsită de militantism, şi o prefaţă, în care lauda adusă voievodului Brâncoveanu nu e absentă, cum nu lipsesc nici alte referiri, familiare cărturarilor acelor decenii, privind valoarea cărţii sau trimiterile purtătoare de nobleţe la întruchipările puse în circulaţie de scriitorii cei vechi greci şi latini. Cu un an înainte, în 1692, **G.** scrisese în greceşte prefaţa la *Slujbele Sfintei Paraschiva celei Nouă şi a Sfântului Grigorie Decapolitul.*

SCRIERI: *Prea luminatului, înălţatului şi slăvitului Io Constandin Basarabă Voievod, den mila lui Dumnezeu Domn şi oblăduitori a toată Ţara Rumânească* şi *Cătră de bine voitoriul cititori* (în colaborare cu Radu Greceanu), în *Mărgăritare adecă Cuvinte de multe feliuri a celui întru*

sfinţi Părintelui nostru Ioan Arhiepiscopul Ţarigradului a lui Zlatoust, Bucureşti, 1691, reed. în BRV, I, *316–321*; *Stihuri politiceşti 8, asupra stemii a prea luminatului şi blagocistivului domn Ioan Constantin B. B. voievod* şi *Tuturor celor ce s-or întâmpla a ceti, pravoslavnicilor şi ai noştri fraţi întru Domnul, bucurie*, în *Evanghelia greco–română*, Bucureşti, 1693, reed. în BRV, I, *331–335*. **Traduceri:** *Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură*, Bucureşti, 1688 (în colaborare); *Mărgăritare adecă Cuvinte de multe feliuri a celui întru sfinţi Părintelui nostru Ioan Arhiepiscopul Ţarigradului a lui Zlatoust*, Bucureşti, 1691 (în colaborare cu Radu Greceanu); ed. 2, Bucureşti, 1746.

Repere bibliografice: Iorga, *Ist. lit. XVIII*, I, *31*, *60*; Ioan C. Filitti, *Cine erau fraţii cărturari Radu şi Şerban Greceanu*, RIR, 1934; N. Iorga, *Scrisori de familie ale vechilor Brâncoveni*, AAR, memoriile secţiunii istorice, t. XVI, 1934–1935; Cartojan, *Ist. lit.*, III (1945), *214–219*; Ciobanu, *Ist. lit.* (1947), *299–310*; Piru, *Ist. lit.*, I, *212–216*; Virgil Cândea, *Semnificaţia politică a unui act de cultură feudală*, STD, 1963, 3; *Ist. lit.*, I, *418–423*, *525*; Ivaşcu, *Ist. lit.*, I, *221–222*, *224*; Haneş, *Studii ist. lit.*, *74–131*; Virgil Cândea, *Raţiunea dominantă. Contribuţii la istoria umanismului românesc*, Cluj-Napoca, 1979, *106–107*, *143–146*, *169–171*, *passim*; *Dicţ. lit. 1900*, *414*. ***D.H.M.***

GRECESCU, Constant (17.X.1900, Greceşti, j. Dolj – 6.VI.1959, Bucureşti), editor, istoric literar. Urmează cursurile Facultăţii de Istorie a Universităţii din Bucureşti, pe care o va absolvi în 1927, şi îşi susţine doctoratul în 1945. Lucrează la Arhivele Statului din Bucureşti (1926–1928), apoi este cadru didactic la Facultatea de Istorie a Universităţii bucureştene (1928–1943) şi la Şcoala Superioară de Arhivistică (1943–1949). În această perioadă ţine și prelegeri de istoria literaturii române vechi la Facultatea de Litere şi Filosofie. Îşi continuă activitatea la Institutul de Istorie al Academiei (1949–1959).

Întreaga viaţă **G.** şi-o consacră identificării, ordonării şi clasificării numeroaselor manuscrise ale celor mai controversate şi dificile cronici din Ţara Românească. Însoțite de studii introductive dense, ediţiile pe care le întocmeşte, singur sau în colaborare, sunt foarte importante pentru înţelegerea şi cercetarea istoriografiei româneşti anterioare secolului al XIX-lea.

Ediţii: *Istoria Ţării Româneşti de la octombrie 1688 până la martie 1717. Cronică anonimă*, introd. edit., pref. Dan Simonescu, Bucureşti, 1959; *Istoria Ţării Româneşti. 1290–1690. Letopiseţul cantacuzinesc*, introd. edit., Bucureşti, 1960 (în colaborare cu Dan Simonescu); Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, introd. edit., Eugen Stănescu, Bucureşti, 1963. ***S.Mr.***

GREGORI, Ilina (28.VI.1943, Galaţi), critic şi istoric literar. Este fiica Guerrinei Clondescu (n. Borsatti), profesoară, şi a lui Gheorghe Clondescu, inginer. Absolventă a Liceului „I.L. Caragiale" (1961) şi a Facultăţii de Limba şi Literatura Română a Universităţii din Bucureşti (1966), **G.** a fost redactor la „Scânteia tineretului" (1966–1968) şi la „Luceafărul" (1968– 1970). S-a stabilit în 1970 în Republica Federală Germania, unde şi-a continuat studiile. Până în 1976 a urmat la Universitatea Tehnică din Aachen studii de filosofie (specializare în fenomenologie), romanistică şi comparatistică. Ulterior este lector şi cercetător la Universitatea Liberă din Berlin, în cadrul Institutului de Filologie Romanică, unde predă limba şi literatura română şi literatură comparată. În 1977 şi-a susţinut doctoratul sub îndrumarea lui Walter Biemel, cu teza *Merleau-Pontys Phänomenologie der Sprache*. Principalele preocupări se îndreaptă spre cercetarea fantasticului, a avangardei şi a suprarealismului, a legăturii dintre naratologie şi interpretarea literară a autobiograficului, iar în domeniul istoriei literaturii române spre eminescologie, dar și spre interbelicul lui Mircea Eliade și Emil Cioran. Contribuie cu prezentări ale scriitorilor români la *Brockhaus Enzyklopädie* şi la *Kindlers Neues Literaturlexikon*, este prezentă în reviste academice şi în volume de sinteză apărute în Germania, Olanda, Franţa cu o serie de studii şi eseuri despre M. Eminescu, I.L. Caragiale (cu o interesantă încercare de analiză psihocritică a piesei *O noapte furtunoasă*), Mateiu I. Caragiale, Lucian Blaga, Emil Cioran, Eugen Ionescu, Gherasim Luca, iar dintre scriitorii contemporani, despre Ştefan Bănulescu, Dumitru Ţepeneag, Ana Blandiana, Radu Petrescu, Mircea Cărtărescu; o parte dintre acestea au fost incluse în volumul *Rumänistische Literaturwissenschaft: Fallstudien zum 19. und 20. Jahrhundert* (2007). A mai semnat Ilina Clondescu, Ilina Grigorovici.

Caracteristica studiilor publicate de **G.** este perfecta stăpânire a metodelor moderne de cercetare aplicate unui text literar, care îşi relevează astfel posibilităţi semantice nebănuite. Sinteza dintre erudiţie şi originalitate, scriitura de o fineţe intelectuală şi stilistică deosebită au făcut din fiecare lucrare a ei un eveniment intelectual, lucru observat chiar şi de critica românească, mai ales după apariţia studiilor consacrate lui Eminescu. Cartea *„Singura literatură esenţială". Povestirea fantastică* (1996) propune o redefinire a dualităţii tipice

fantasticului, considerat în lumina discuţiilor de genealogie moderne. Subminarea discursului realist prin intruziunea „straniului neliniştitor”, raporturile dintre fantastic şi poezie, alegorie, miraculos, straniu, necesitatea recitirii (a „metalecturii”) textului dublu canonizat (o „istorie miraculoasă” povestită realist), rolul fantasticului, al inconştientului în procesul de textualizare şi de deconstruire a semnificaţiilor sunt analizate pe rând şi aplicate în foarte subtile analize comparative ale unor povestiri de Balzac, Villiers de l’Isle-Adam, Pieyre de Mandiargues, discuţiile incluzând şi fantasticul postmodern. Preocupările de „fantasticologie” se prelungesc în cartea următoare, *Studii literare* (2002), în analiza operei literare şi ştiinţifice a lui Mircea Eliade. **G.**, care a tradus, în colaborare, din limba franceză în limba germană *Amintirile* lui Mircea Eliade (apărute la Frankfurt, în 1987), aplică psihanaliza în decodarea semnificaţiilor romanului *Domnişoara Christina* şi ale *Jurnalului*, demonstrând profunda legătură dintre simbolismul visului şi metaforica exilului. O revelaţie pentru eminescologia contemporană a constituit-o studiul *Eminescu la Berlin*, inclus în acelaşi volum. Autoarea a verificat întreaga informaţie literară cunoscută, i-a demonstrat precaritatea, a refăcut traseele şi lecturile poetului în perioada berlineză şi a oferit un nou portret interior, deosebit de cele obişnuite, al tânărului în formare, ale cărui trăiri sunt proiectate pe o minuţioasă reconstituire istorică a vieţii sociale şi intelectuale berlineze din anii 1870–1880. Studiu de sinteză, în care se îmbină o cantitate impresionantă de informaţie istorico-literară inedită cu o capacitate deosebită de corelare a biografismului şi a deconstruirii semnificaţiilor textuale, acesta pune accentul pe influenţa lui Schopenhauer asupra configurării psihicului eminescian, fiind recitite scrieri ale filosofului neluate în discuţie până astăzi, dar binecunoscute lui Eminescu. Universul oniric şi fantastic descris în raport cu întemeierea principiilor realist–politice oferă o bază de interpretare întregii opere a scriitorului. Studiul a fost considerat de critica românească deschizător de drum în eminescologia modernă și a fost adâncit în *Ştim noi cine a fost Eminescu?: fapte, enigme, ipoteze* (2008; Premiul Uniunii Scriitorilor). Mai puțin convingătoare sunt speculațiile psihobiografice din *Cioran: sugestii pentru o biografie imposibilă* (2012), lipsite de o teză definită și grevate uneori de erori de contextualizare.

SCRIERI: *Merleau-Pontys Phänomenologie der Sprache*, Heidelberg, 1977; *„Singura literatură esenţială”. Povestirea fantastică*, Bucureşti, 1996; *Studii literare*, pref. Mircea Martin, Bucureşti, 2002; *Rumänistische Literaturwissenschaft: Fallstudien zum 19. und 20. Jahrhundert*, Heidelberg, 2007; *Ştim noi cine a fost Eminescu?: fapte, enigme, ipoteze*, Bucureşti, 2008; *Cioran: sugestii pentru o biografie imposibilă*, Bucureşti, 2012.

Repere bibliografice: Roxana Sorescu, *Fantasticul, contemporanul nostru*, LCF, 1997, 20; Mircea Iorgulescu, *Moment revoluţionar în eminescologie*, „22”, 2002, 33–34; C. Rogozanu, *Despre Eminescu, aşa cum trebuie*, RL, 2002, 33; Doina Curticăpeanu, *Apropierea de Eminescu*, F, 2002, 9, 10; Paul Cernat, *Despre Eminescu şi Eliade, altfel*, OC, 2002, 145; Petraş, *Cărţile, 291–294*; Carmen Muşat, *Viaţa şi opera – cele două feţe ale monedei*, OC, 2008, 444; S. Damian, *Cine a fost Eminescu?*, „Idei în dialog”, 2008, 11; Paul Cernat, *Poetul naţional şi alteritatea germană*, OC, 2009, 495; Manolescu, *Enciclopedia, 377–378*. ***R.S.***

GREGORIAN, Alexandru (5.III.1909, Bârla, j. Argeş – 9.VII.1987, Jaca, Spania), poet, eseist, jurnalist.

Este fiul Floarei și al lui Constantin G. Gregorian, învățător. Licenţiat şi doctor în litere şi în drept al Universităţii din Bucureşti, **G.** a lucrat ca redactor la ziarele „Mişcarea” (1930–1932) şi „Calendarul” (1932–1933) şi a înfiinţat împreună cu Nichifor Crainic, în 1935, revista „Sfarmă-Piatră”, al cărei director va fi până în octombrie 1938 şi din ianuarie 1941 până în aprilie 1942. Concomitent, între 1937 şi 1940 funcţionează ca prim-redactor al ziarului „Universul”. Colaborează de asemenea la „Gândirea” cu eseuri precum *Ce este Europa?* sau *Germania lui Tacit* (1943). Este numit în 1940 consilier cultural şi de presă la Legaţia României din Roma. Tipăreşte în 1942 volumul *Ţara Demiurgului*, conţinând articole pe care le publicase în intervalul 1938–1942 în „Sfarmă-Piatră”. În 1943 îi apare placheta *Poeme pentru cruciaţi*, rezultat al experienţei de pe frontul din Crimeea, poetul luând parte la luptele de la Sevastopol. După evenimentele din august 1944, **G.**, deşi rechemat în

ţară, alege exilul şi rămâne în Italia. Lucrează ca jurnalist la „Il Giornale d'Italia", „L'Osservatore romano", „Il Quotidiano" ş.a., devenind şi colaborator permanent, din 1945 până în 1950, al secţiei române a postului Radio Roma. În aprilie 1949 face să apară publicaţia lunară în limba română „Ţara", „tribună a românilor liberi", cu un profund caracter anticomunist, ceea ce a contat, probabil, în mare măsură, la numirea sa ca director al secţiei române a postului de radio Europa Liberă, la München, chiar din primii ani (1951–1954). În 1953 **G.** îşi publică la München cea de-a doua carte de poezii, *Poeme pentru fraţii mei*. Activitatea culturală a lui **G.** cunoaşte după 1957, anul când devine secretar general al Societăţii Academice Române de la Roma, o efervescenţă deosebită. În aceeaşi perioadă colaborează la Radio Vatican, secţia română. De asemenea, este prezent cu oarecare regularitate în paginile „Stindardului" münchenez. În 1959 emigrează în SUA, stabilindu-se la Philadelphia, unde înfiinţează şi conduce câţiva ani săptămânalul „The Italian–American Herald". Colaborează la „Evening Bulletin" din Philadelphia sau la „The Catolic News" din New York. Între 1965 şi 1975 funcţionează ca profesor de limba şi istoria civilizaţiei franceze la Colegiul „Saint Francisc of Assisi" din Loretto, Pennsylvania, fiind totodată comentator de politică internaţională al postului de radio al colegiului. Revine în Europa în 1980, stabilindu-se în Spania, la Málaga, unde îşi trăieşte ultimii ani. Se află, în 1983, între fondatorii Fundaţiei Culturale Române de la Madrid. Acum îi apar la Editura Asociaţiei Culturale Hispano–Române din Salamanca, coordonată de Aureliu Răuţă, trei noi volume de versuri în limba română: *Pete de lumină* (1980), *Coasta soarelui* (1982), *În creştetul luminii* (1984), şi o carte de poeme în limba spaniolă, *El encanto Andaluz* (1985).

G. cultivă în versurile din *Pete de lumină* revolta neputinţei în faţa ravagiilor istoriei, asociată cu tema reconstituirii nostalgice a universului românesc tradiţional. „Un pumn de bărăgan din ţară" îl determină să exclame: „Ne regăsim – la câtă depărtare – / De rădăcina sfântă, de izvoare!"; invocând „Pământul străbun din ţarine umile", el cheamă imaginea trudnică a celui care „Te-a-ntors în brazde şi în moine", chiar dacă „Poate a murit de mult cu răstignite doine" (*Regăsire*). Versurile din *Coasta soarelui* prelungesc ecourile şi motivaţia lirică din *Pete de lumină*. Cartea, închinată memoriei „maestrului" Nichifor Crainic, pe lângă dedicaţiile pentru Aron Cotruş, Alexandru Busuioceanu, Vintilă Horia, D. C. Amzăr, face o serie de trimiteri şi la I. V. Emilian, Aureliu Răuţă, Eugen Lozovan, Remus Radina şi la „românii din exil". Recursul la latinitate, izvorând dinspre Geţia spre Italia, reface drumul spre originile împăratului Traian şi tranşează la nivelul cuvintelor cele mai adânci semnificaţii ale trăirilor româneşti; poetul remarcă în *da*-ul slavon şi *nu*-ul latin deosebirile fundamentale de atitudine istorică: „Tu, deci, să ştii că – acest slavon *da*, moale/ L-am fost rostit plecaţi umili din şale./ În el e un trecut zăcut ca o lingoare,/ Şi rădăcina lui încă mă doare.// Dar tot mai fulgeră – Parâng – iarăşi să ştii/ – Destin cu creştet sus ne-nfrânt de vitregii –/ Străbunul *nu*, prin oarbele potrivnicii./ Cu el, drum vă croiţi spre aspre culmi, spre soare". Versurile din volumul *În creştetul luminii* adâncesc treptat nota elegiacă, ca şi referinţa simbolică la un spațiu de mult părăsit, în vremuri de crâncenă istorie, şi regăsit la vremea amurgului, într-o solaritate de dincolo de lume, unde încărcătura biblică atinge note profund. Cartea se încheie cu unul dintre poemele cele mai semnificative, *Dor*, al cărui mesaj se impune premonitoriu: „Sunt singur şi dibui orbeşte./ Doamne,/ şi România – pe unde mai este?". Evoluţia liricii lui **G.** conturează un itinerar metafizic care, ca la Tudor Arghezi sau la V. Voiculescu, devine preeminent la vremea senectuţii.

SCRIERI: *Ţara Demiurgului*, Bucureşti, 1942; *Poeme pentru cruciaţi*, Bucureşti, 1943; *Poeme pentru fraţii mei*, München, 1953; *Pete de lumină*, Salamanca, 1980; *Coasta soarelui*, Salamanca, 1982; *În creştetul luminii*, Salamanca, 1984; *El encanto Andaluz*, Madrid, 1985.

Repere bibliografice: Traian Chelariu, *„Poeme pentru cruciaţi"*, UVR, 1943, 10; Nichifor Crainic, *Al. Gregorian, poet al războiului*, G, 1943, 4; Ovidiu Vuia, [*Alexandru Gregorian*], „Cuvântul românesc" (Hamilton, Canada), 1981, 59, 63, 1982, 69, 72, „Carpaţii" (Madrid), 1982, 34–35; Eugen Lozovan, [*Alexandru Gregorian*], „Stindardul" (München), 1980, 143, 1982, 145; Vintilă Horia, [*Alexandru Gregorian*], „Revista scriitorilor români" (München), 1981, 18, „Cuvântul românesc", 1987, 137; Dumitru Ichim, *„În creştetul luminii"*, „Cuvântul românesc", 1985, 113; Florescu, *Menirea*, *182–192*; Victor Coroianu, *Scrisoare din Germania. Alexandru Gregorian – un poet uitat?*, „Axioma" (Ploieşti), 2004, 7; Cristea, *Teleorman*, *212–213*; Popa, *Ist. lit.*, I, *126*, *573–574*; Manolescu, *Enciclopedia*, *378–379*.

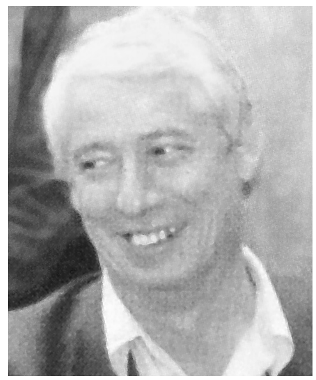
N.F.

GREGORIAN, George (pseudonim al lui George Ionescu Bruciu; 23.III.1886, Sinaia – 24.XI.1962, Bucureşti), poet. Fiu al lui Grigore Negrea Bruciu, profesor, **G.** face parţial liceul la Brăila şi îşi va da foarte târziu bacalaureatul. S-a înscris la Facultatea de Litere a Universităţii bucureştene, dar nu a absolvit-o. În 1910 a debutat cu versuri la „Convorbiri critice". A colaborat tot cu versuri şi, sporadic, cu articole diverse la „Flacăra", „Rampa", „Contimporanul", „Mişcarea literară", „Calendarul", „Porunca vremii", „Universul" ş.a. O vreme a fost director la „Gazeta refugiaţilor" (1940–1942) şi la „Rampa teatrală şi cinematografică" (1941–1944). A mai folosit pseudonimele George Anonimu, Ionescu-Brăila, Ionescu-Filaret. Debutul editorial îl face în 1921 cu volumul *Poezii*. A obţinut câteva premii pentru poezie patriotică, precum şi Premiul Societăţii Scriitorilor Români pentru volumele *Poezii* şi *Săracă ţară bogată* (1936). Alături de alţii, va fi exclus în 1944, pe motive politice, din Societatea Scriitorilor Români.

Debutul lui **G.** în „Convorbiri critice" atrage elogiul lui Mihail Dragomirescu. Poemele care au reţinut atenţia criticului, *Pe Golgota*, *În Sahara*, *Omul*, sunt de dimensiuni ample (amintind, întrucâtva, de construcţiile romantice). Cu un pronunţat caracter didacticist, versurile dezvoltă tema relaţiei dintre om şi Creatorul Suprem ori narează, în stil macedonskian, o călătorie iniţiatică spre moarte. **G.** revine mereu la ideea sfârşitului, laitmotiv al liricii sale: „Şi grei deasupră-mi stropii bat/ Cu degete din infinit/ Lovind ca-ntr-un coşciug uitat/ În care mortul s-a trezit/Să moară cu adevărat" (*Noapte de toamnă*). Altă ipostază lirică e nutrită de sarcasmul provocat de prozaismul vieţii cotidiene, de banalitatea existenţei, de absenţa idealurilor. Poezia lui **G.** se caracterizează de fapt printr-o mare diversitate de teme şi modalităţi artistice, autorul trecând cu uşurinţă de la meditaţia asupra vieţii şi a morţii la lirismul sensibil al evocării vieţuitoarelor mărunte (*Şopârla*, *Balada broaştei*, *Vrabia*). Cultivă şi pamfletul în versuri, cu adresă bine precizată, formula fiind de cele mai multe ori invectiva, dar cuvintele triviale sunt adesea, ca la Tudor Arghezi, înnobilate în context artistic. Dacă prima carte conţinea *in nuce* toate posibilităţile lirice ale lui **G.**, poemele din *La poarta din urmă* (1934) atestă o maturitate remarcată de multe voci ale criticii literare a vremii. Fiorul metafizic predomină aici, puterea divină este deopotrivă contestată şi acceptată, atracţia şi opoziţia contrariilor există atât la nivelul umanului, cât şi în celesta entitate definită generic cu numele divinităţii: „Sunt doi, cei doi/ Din visul şi bătrânul meu gunoi/ Din anii mei ce desfrunziră toamne/ Ca şi cei doi, din tine, Doamne" (*Cei doi*). Trecerea ineluctabilă a timpului, succesiunea vârstelor omului, a anotimpurilor şi a ciclurilor istoriei constituie tot atâtea motive de meditaţie, de regret, dar şi de împăcare, de acceptare a fatalităţii morţii (*Peste un veac sau zece)*. Versurile din volumele *Ţării mele* (1925), *Săracă ţară bogată* şi *Două fete dintr-un neam* (1941) sunt compuse pe o canava patriotică. Se dă glas, cu un retorism viguros, protestului social, dar apar şi incitări naţionaliste, şovine, astfel încât fiorul liric se pierde, făcând loc unor pagini-manifest, aglomerate de imprecaţii lipsite de justificare poetică.

SCRIERI: *Poezii*, Bucureşti, 1921; *Ţării mele*, Bucureşti, 1925; *La poarta din urmă*, Bucureşti, 1934; *Săracă ţară bogată*, Bucureşti, 1936; *Lumini de seară*, Bucureşti, 1936; *Două fete dintr-un neam*, Bucureşti, 1941.

Repere bibliografice: Dragomirescu, *Scrieri*, *263*; Constantinescu, *Scrieri*, III, *95–104*; Octav Şuluţiu, *„La poarta din urmă"*, F, 1934, 4; Cioculescu, *Aspecte*, *144–146*; Papadima, *Creatorii*, *411–423*; Camil Baltazar, *Destinul poeziei lui George Gregorian*, F, 1936, 7–8; Streinu, *Pagini*, I, *71–74*; Lovinescu, *Scrieri*, VI, *105–106*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *580–581*, *Ist. lit.* (1982), *657–658*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *448–449*. ***O.I.***

GRIGOR, Andrei (pseudonim al lui Nicolae Ioana; 24.V.1953, Moreni – 16.XII.2014, Galaţi), critic literar, prozator. Este fiul Ilenei Ioana şi al lui Vasile Ioana, muncitori. Urmează şcoala elementară şi liceul în oraşul natal, absolvind în 1972, apoi e student la Facultatea de Limba şi Literatura Română a Universităţii din Bucureşti, terminată în 1978. Este doctor în filologie din 1995 cu o teză despre Marin Preda. Lucrează ca profesor în diferite şcoli din judeţul Dâmboviţa (1978–1990), ca redactor la „Caiete critice" (1990–1997) şi în paralel la „Literatorul", unde timp de doi ani îndeplineşte şi funcţia de secretar general de redacţie. Din 1996 este conferenţiar la Universitatea Valahia din Târgovişte și, devenind în 2002 profesor, trece în 2008 la Universitatea Dunărea de Jos din Galaţi. A debutat cu proză scurtă în „Vatra" (1983), iar editorial în volumul colectiv *Debut '86*. Prima

carte personală de proză este *Cazarma cu ficţiuni*, apărută în 1993. Mai colaborează la „Interval”, „Adevărul literar şi artistic”, „Contrapunct”, „Feţele culturii” (supliment literar-artistic al ziarului „Azi”), „Antares”, „Porto-Franco” ş.a. Se remarcă atât ca un comentator avizat al actualităţii literare, cât şi ca un polemist de talent, pledând cu vigoare – dar într-un limbaj de o perfectă urbanitate – împotriva revizuirilor abuzive, pe temeiuri politice, ale tabloului de valori al literaturii din anii totalitarismului.

Ca prozator, **G.** este, în pofida apariţiei târzii a cărţii sale de debut, un optzecist tipic, asemănător, de pildă, cu Mircea Nedelciu ori cu Gheorghe Crăciun. Scriitura lui este dotată totuşi cu o dicţie şi o „tactică” ce o individualizează. Pătrunsă de un discret umor sec, autoreflexiv, caracteristic distanţării ironice, prozei îi lipsesc atât frenezia carnavalescă ori ludică, cât şi grandilocvenţa ori exploziile sumbre. **G.** cultivă un anumit patos auster, implicit, aproape criptat: cel al cotidianului prozaic, observat cu autenticitate, într-o viziune predominant rece, uşor înflorită de o undă de romantism şi sentimentalism. Textualismul practicat rezidă în deconspirarea intermitentă a iluziei referenţiale, în autocomentariu, în desfacerea la vedere a maşinăriei textuale, operată cu precizie şi ingeniozitate. Textul nu e însă ludic-autodistructiv şi ar putea fi afiliat mai degrabă extremului modernism decât postmodernismului. Naraţiunea şi scriitura amintesc de Noul Roman francez, de „şcoala privirii”. Naratorul practică o observare neomniscientă, fragmentată şi dispersată, orchestrând secvenţe epice sau descriptive răzleţe, face salturi în timp şi în spaţiu, citează texte preexistente, neliterare (bunăoară, un ghid turistic al Munţilor Retezat) şi comentează tehnicist chiar enunţarea textului aflat sub ochii cititorului. Consideraţiile asupra raportului ficţiune–realitate sunt principalul factor de unitate a ansamblului, ele susţin întreaga carte. Jargonul tehnic al naratologiei e utilizat cu umor, cu ostentaţie ghiduşă – dar fără exagerare –, pentru a dezvălui articulaţiile textului, configurarea viziunii şi a scriiturii. Sub raport tematic, textele din *Cazarma cu ficţiuni* – în aparenţă o culegere de proze scurte, acestea alcătuind însă, de fapt, o unică operă, aproape un mic roman lax – vehiculează motivele curente în proza optzeciştilor, aparţinătoare biografismului minimalist, cotidianului prozaic: viaţa particulară a tânărului profesor din mediul rural, stagiul militar, erotismul juvenil, practica studenţească, excursia la munte, tema părinţilor şi, în legătură cu aceasta, ecouri din problematica „obsedantului deceniu”ş.a. Nu anecdotica e importantă, ci tratarea ei. Poziţia auctorială e flegmatică, aparent expurgată de afectivitate, obiectivistă. De sub cenuşiul nespectaculosului răzbat totuşi, semnificate implicit, zbateri sufleteşti şi combustii intelectuale, pentru care scriitura măiestrită se dovedeşte a fi un revelator eficace. *Marin Preda–incomodul* (1996) e o monografie neconvenţională şi lipsită de pedanterie, o carte de critică hermeneutică, cu materia organizată tematic, dar fără rigiditate, şi cu excursuri substanţiale în biografia intelectuală a scriitorului examinat. Formaţia intelectuală şi culturală a lui Marin Preda, profilul moral al prozatorului, natura raporturilor sale cu experienţa nemijlocită a existenţei şi cu literatura, cultura universală, în fine, configurarea conştiinţei de scriitor sunt investigate în tuşe rapide, aerate, fără detalieri fastidioase. Interesante sunt glosările despre „complexul insignifianţei”, esenţial pentru o întreagă familie de personaje ale lui Preda, dar, în general, subestimat ori ignorat de comentatori. Un întreg capitol detaliază chestiunea feminităţii şi a relaţiilor erotice în opera scriitorului, un altul (intitulat *În numele Tatălui*) dezbate relaţia naratorului/personajului auctorial cu Tatăl, în termenii complexului oedipian. **G.** combate cu energie acuzaţiile de „colaboraţionism” (cu regimul comunist) care au fost formulate la adresa lui Marin Preda începând din 1990. Acuzaţiile sunt demontate metodic, analiza şi comentariul vizând succesiv teme, motive şi pasaje „incriminate” din opera prozatorului. Studiul mai cuprinde pertinente investigări critice cu privire la tema „dispariţiei ţărănimii” şi la romanul *Cel mai iubit dintre pământeni* (cu focalizarea comentariului asupra protagonistului acestuia, Victor Petrini), interpretat ca fiind nu doar un „roman despre obsedantul deceniu”, ci o operă cu o tematică ontologică, cognitivă şi morală care transcende prin semnificaţiile sale momentul social-istoric vizat în primă instanţă, un roman existenţial cu dimensiune metafizică, cu trimitere la chestiuni dintre cele mai neliniştitoare pentru condiţia umană. Volumele *Fănuş Neagu* şi *Eugen Simion* (ambele editate în 2001), ca şi *Eugen Lovinescu* (2002) sunt consistente micromonografii critice cu destinaţie didactică, întocmite conform uzanţelor impuse editorial. În *Căruţa lui Moromete* (2001) sunt adunate texte critice (cronici, articole) apărute în presa literară. **G.** a fost – în calitate de

interlocutor, de fapt de inițiator al conversațiilor, adresând întrebări menite să determine răspunsuri consistente şi relevante – partenerul criticului Eugen Simion în realizarea volumului de convorbiri *În ariergarda avangardei* (2004). O antologie intitulată *Discursul critic românesc actual* (2008), alcătuită în colaborare, se înscrie tot în aria preocupărilor pentru literatura contemporană. Mult mai amplă, lucrarea *Cronologia vieţii literare româneşti. Perioada postbelică* (I–VIII, 2010–2012), pe care **G.** o coordonează, aduce în atenţie informaţii de primă mână despre o epocă încă de cercetat.

SCRIERI: *Cazarma cu ficţiuni*, Bucureşti, 1993; *Marin Preda – incomodul*, Galaţi, 1996; *Fănuş Neagu*, Braşov, 2001; *Eugen Simion*, Braşov, 2001; *Căruţa lui Moromete*, Bucureşti, 2001; *E. Lovinescu*, Braşov, 2002; Eugen Simion, *În ariergarda avangardei. Convorbiri cu Andrei Grigor*, Bucureşti, 2004; ed. 2, Bucureşti, 2012.

Repere bibliografice: Cristina Necula, *Ficţiunea, o variantă dictatorială a visului privirii*, CC, 1994, 4–5; Simion, *Fragmente*, I, *150–155*, V, *174–178*; Marian Barbu, *Trăind printre cărţi*, I, Petroşani, 2001, *204–206*; Voncu, *Secvenţe*, I, *119–120*, *225–228*, II, *125–127*; Răzvan Voncu, *Despre Preda şi alte eseuri neconvenţionale*, Bucureşti, 2003, *64–70*, *77–80*; Constantin Coroiu, *Texte şi contexte*, ALA, 2004, 717; Daniel Cristea-Enache, *Punct și de la capăt*, CLT, 2012, 25; Bianca Burța-Cernat, *Mistica literaturii*, CLT, 2012, 25; Paul Cernat, *Timpul mărturisirii*, RL, 2012, 26. ***N.Br.***

GRIGORE, Alexandru (1.IX.1940, Fâlfani, j. Argeş – 30.VI.1981, Bucureşti), poet. Este fiul Constanţei (n. Vasilescu) şi al lui Ioan Grigore. După studii liceale la Piteşti, terminate în 1957, urmează Facultatea de Filologie a Universităţii din Bucureşti, absolvită în 1965. A debutat cu versuri în „Luceafărul" (1968) şi editorial cu volumul de versuri *Tăgade*, apărut în 1970. A mai colaborat la „Viaţa românească", „România literară" ş.a. A tradus în periodice din Ana Ahmatova, Aleksandr Blok, Valeri Briusov, Evgheni Evtuşenko.

În versurile din prima sa carte, poetul, bântuit de angoase, proiectează un univers morbid, un univers în descompunere, unde „de-atâta ploaie şi ploaie, îţi pot creşte gheare şi rugineşte iarba în gura morţilor". Ca laitmotive apar ploaia, zăpada, gerul, cu aceeaşi semnificaţie: izolarea totală. Pe bună dreptate, Mircea Scarlat l-a numit pe **G.** „avatarul lui Bacovia" şi nu simplu urmaş, fiindcă apropierile ce se pot face dovedesc „nu o tradiţională influenţă literară, ci exploatarea independentă a aceluiaşi filon liric". Cuvintele care revin obsesiv – cenuşă, cranii, tămâie, morminte, lacrimi – sugerează un sentiment de teamă în faţa necunoscutului, a imensului gol existenţial, dar nu o teamă paralizantă, ci mai degrabă una resemnată. În *Ceremoniile* (1978), ultima carte antumă, presentimentul morţii este atât de pregnant, încât totul pare un legat. De data aceasta, frecvenţa unor sintagme precum somnul, singurătatea, prea multa noapte, alăturate de nesomn, neodihnă, dincolo de o posibilă apropiere de Lucian Blaga sau de Nichita Stănescu, nu semnifică atât o influenţă livrescă, cât o trăire trecută în cuvânt, în ultimele cuvinte înainte de „ceremonia ceremoniilor": „să mori/ aşa cum numai vulturii/ îşi îngroapă singurătatea în aripi". Antologia *La marginea împărăţiei* (1983) cuprinde, pe lângă poeziile din cele două volume anterioare, şi câteva postume definitivate pentru tipar de autor, texte care surprind prin grija pentru formă, rima şi ritmul, ignorate până acum, fiind riguros respectate. Fără să piardă nimic din profunzime, din încărcătura ideatică, lirica lui **G.** devine astfel o incantaţie plină de dramatism.

SCRIERI: *Tăgade*, Bucureşti, 1970; *Ceremoniile*, Bucureşti, 1978; *La marginea împărăţiei*, postfaţă Mircea Scarlat, Bucureşti, 1983.

Repere bibliografice: Ilie Constantin, *„Tăgade"*, RL, 1970, 43; Nicolae Baltag, *„Tăgade"*, „Scânteia tineretului", 1970, 6671; Dan Laurenţiu, *„Tăgade"*, LCF, 1971, 8; Adrian Popescu, *„Tăgade"*, TR, 1971, 8; Florenţa Albu, *Ceremonie pentru cuvinte*, VR, 1979, 10; Eugenia Tudor-Anton, *Cavalerul blândelor amiezi*, RL, 1983, 15; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, *191–197*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *449–450*; Popa, *Ist. lit.*, II, *481–482*. ***D.Gr.***

GRIGORE, George (2.II.1958, Grindu, j. Ialomița), arabist, traducător. Este fiul Constanței (n. Nițu) și al lui Marin Grigore, croitor. După terminarea școlii generale în comuna natală (1973), își continuă învățătura la Liceul Industrial de Chimie nr. 5 din Capitală (absolvit în 1978), apoi urmează Facultatea de Limbi și Literaturi Străine a Universității din București, obținând licența în arabă și chineză (1983). Susține doctoratul la aceeași universitate, în 1997, cu teza *Problematica traducerii Coranului în limba română*, publicată în același an. Între 1983 și 1997 lucrează ca referent de specialitate și traducător la Rompetrol (cu stagii în Libia și Irak), iar din 1997 devine cadru didactic la facultatea absolvită, secția arabă, avansând profesor

în 2008. Debutează ca poet, în același an, 1988, atât în română, în „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»”, cât și în arabă în publicația „al-Talīʿa al'Adabiyya” din Bagdad, iar editorial în 1991 cu placheta de lirică *Primăvara la Bagdad*.

Deși debutează cu o plachetă de versuri (*Primăvara la Bagdad*), unde reminiscențele livrești își lasă pecetea asupra motivelor și a meditației asupra rostului vieții, activitatea lui **G.** se dezvoltă susținut pe plan filologic: manuale, dicționare și alte auxiliare, dar și lucrări de strictă specialitate în domeniul arabisticii (*L'Arabe parlé à Mardin – monographie d'un parler arabe „périphérique”*, 2007, contribuție în domeniul dialectologiei). Fundamentală, lucrarea *Problemele traducerii Coranului în limba română* se remarcă „prin vastitatea orizontului informațional transdisciplinar” și prin „riguroasa explorare analitică a unor aspecte de detaliu ale limbii arabe, relevante pentru iluminarea din interior a semanticii textului coranic” (Mircea Borcilă). Dificultățile nu se limitează numai la deosebirile structurale dintre ariile lingvistice, ci și la implicațiile de natură teologică, prozodică și stilistică. În sfera semanticii lexicale **G.** vizează cuvintele-cheie ce se constituie în noțiuni fundamentale, semnificând trăirea religioasă specifică, fără corespondent în alte limbi și culturi. El aprofundează componenta stilistică, acordând un rol important „metaforelor revelatorii” (concept blagian la care recurge cu rezultate concludente), metafore ce alcătuiesc esența textului coranic și generează temele culturale, fără echivalent de același tip, deoarece se referă la o realitate puţin sau deloc cunoscută în limba-țintă (obiceiuri, îndeletniciri, concepte specifice ș.a.). Înarmat cu aparatul de analiză critică și reflecție necesar, **G.** a oferit, în plan pragmatic, prima versiune românească integrală a *Coranului* (2000) după original, un adevărat eveniment cultural, care s-a bucurat de apreciere din partea specialiștilor, fiind reeditat de mai multe ori. Reușita se datorează recreării prozei ritmate și rimate (*sağ'*) caracteristice, pentru a păstra atmosfera de incantație și inefabil, recurgând la sugestiile poeziei populare românești și la lexicul primelor versiuni autohtone ale *Bibliei*, la scrierile vechi religioase, cu parfum arhaic, pentru a găsi cele mai potrivite echivalențe, evitând însă arhaicizarea forțată, anacronică. Cu aceeași implicare, **G.** a tradus unele din cele mai importante opere ale culturii arabe, prevăzându-le cu studii și aparat critic adecvat: *Calea vorbirii alese* de Ali bin Abi Talib, carte de căpătâi a literaturii clasice, însumând predici, epistole și maxime, al doilea text ortodox musulman după *Coran*, care ar fi dus, totodată, la crearea unor genuri specific orientale, sau reprezentanți ai misticii și înțelepciunii islamice (al-Ghazali, Ibn Tufayl, Ibn Ruạd, Ibn 'Arabi, Averroes și Avicenna ș.a.), versiuni din basme arabe, precum și din poeți contemporani.

SCRIERI: *Primăvara la Bagdad*, cu ilustrații de Dan Perjovschi, București, 1991; *Problematica traducerii Coranului în limba română*, pref. Nadia Anghelescu, București, 1997. **Traduceri**: *Povești irakiene*, București, 1993; *Cartea neagră și cartea dezvăluirii*, introd. și îngr. trad., București, 1994; *Coranul*, îngr. și introd. trad., București, 2000; Ibn Tufayl, *Hayy bin Yaqzan sau Din tainele înțelepciunii răsăritene*, îngr. şi introd. trad., București, 2001; Ibn Rușd (Averroes), *Cuvânt hotărâtor privind stabilirea legăturii dintre legea revelată și filosofie*, îngr. şi introd. trad., postfață Teodoru Ghiondea, București, 2001; Said Nursi, *Cuvinte din opera „Risal-e Nur” (Epistolele Luminii)*, Istanbul, 2002; Ibn 'Arabi, *Geneza cercurilor. Filiația spirituală*, îngr. şi introd. trad., București, 2003 (în colaborare cu Rodica Firănescu); *Ochiul lăuntric. Al Gazali, Ibn Tufayl, Ibn Ruạd, Ibn 'Arabi*, îngr. și introd. trad., București, 2005; Ali bin Abi Talib, *Calea vorbirii alese*, îngr. trad., pref. Mohammad Bagher Ansari, Cluj-Napoca, 2008; *Basme de pe Tigru și Eufrat*, îngr. trad., Iași, 2009; Mahmoud Darwish, *Sunt arab*, pref. trad., Cluj-Napoca, 2009; Ibn al-Muqaffaʿ, *Kalila și Dimna sau Poveștile lui Bidpai*, îngr. și postfața trad., Iași, 2010; Ibn Sīnā (Avicenna), *Cartea definițiilor – Kitab al-h' udūd – De definitionibus*, ed. trilingvă, îngr. și introd. trad., Iași, 2012 (în colaborare cu Alexander Baumgarten).

Repere bibliografice: Mircea Borcilă, *Problemele traducerii Coranului*, ST, 1999, 11–12; Mariana Boiangiu, *O traducere eveniment: Coranul*, „Lumea”, 2000, 12; Mircea Dunca, *Coranul*, „Annals of the Sergiu Al-George Institute”, t. IV–V, 1995–1996; Marius Chelaru, [*Traducerile lui George Grigore*], CL, 2001, 4, 2002, 7, 12, 2008, 10, 2010, 9, 2012, 7; Anca Manolescu, *„Călăuza dervișului”*, DM, 2001, 444; Elisabeta Lăsconi, *„...evoluția mea spirituală e legată de Bagdad, de Bagdadul meu spiritual”* (interviu cu George Grigore), ALA, 2004, 699; Nadia Anghelescu, *Orientalism seen from the East*, „Romano–Arabica”, 2005; Florentina Vișan, *Orientalism and the Teaching of Oriental Languages in University of Bucarest*, „Romano–Arabica”, 2005; Monica Broșteanu, *Numele lui Dumnezeu în Coran și în Biblie*, Iași, 2005, *passim*; Irina Vainovski, *Contribuții românești la dialectologia arabă*, ALA, 2007, 861; Grete Tartler, *Islam, repere culturale. Proba Orientului*, Pitești, 2012, *43–44*, *52–53*, *passim.*

G.Dn.

GRIGORE, Rodica (22.II.1976, Sibiu), comparatistă, traducătoare. Este fiica Ravecăi Grigore (n. Stoiță), merceolog, și a lui Viorel Grigore, economist. Urmează la Sibiu Liceul „Octavian Goga" (1991–1995), cu profil umanist, și Facultatea de Litere, Istorie și Jurnalistică, specialitatea română–engleză, a Universității „Lucian Blaga", continuând, tot aici, masteratul (1999–2000) și doctoratul (2000–2004), susținut cu teza *Retorica măștilor în proza interbelică românească*, pe care o va publica în anul următor. Angajată la aceeași instituție (devenită ulterior Facultatea de Litere și Arte), mai întâi preparator (1999–2002), parcurge toate treptele universitare până la cea de conferențiar (din 2009). Debutează în 1997 la „Euphorion", iar editorial în 2002 cu volumul *Despre cărți și alți demoni*.

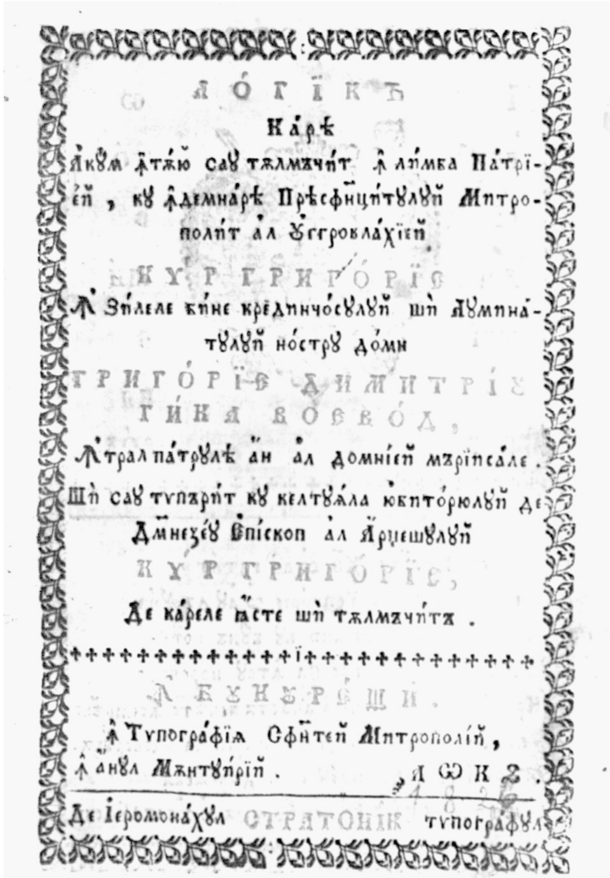
Specializată cu precădere în istoria prozei romanești, cum o atestă cursurile *Literatură universală și comparată. Puncte de reper în evoluția romanului universal* (2008) și *Evoluția formelor romanești. Între modernism și postmodernism* (apărut tot în 2008), **G.** configurează coerent prototipurile genului atât tematic, cât și ca strategii tehnico-narative. *Ab initio* cărți de cronici, *Despre cărți și alți demoni*, *Lecturi în labirint* (2007), *Măști, caligrafie, literatură* (2011) sunt un ghid personal de lectură: *În oglinda literaturii* (2011; Premiul Filialei Sibiu a Uniunii Scriitorilor) deschide cronica literară către eseu și comentariu exegetic. Singura carte consacrată în exclusivitate literaturii române, *Retorica măștilor în proza interbelică românească. Mateiu I. Caragiale, Urmuz, Max Blecher, George Mihail Zamfirescu, G. Călinescu*, oferă un model narativ și de construcție a personajului literar. Bună cunoscătoare a spațiului hispanic și latino-american, **G.** a transpus în spaniolă poezie și eseistică românească, creând o punte între culturi atât de diferite, spațial și ideatic, și a tălmăcit în românește din poetul columbian Manuel Cortés Castañeda ori din eseurile mexicanului Octavio Paz; de asemenea, din engleză s-a oprit la nuvelele lui Andrei Codrescu (*Un bar din Brooklyn*, 2006; Premiul Filialei Sibiu a Uniunii Scriitorilor).

SCRIERI: *Despre cărți și alți demoni*, Sibiu, 2002; *Retorica măștilor în proza interbelică românească. Mateiu I. Caragiale, Urmuz, Max Blecher, George Mihail Zamfirescu, G. Călinescu*, Cluj-Napoca, 2005; *Lecturi în labirint*, Cluj-Napoca, 2007; *Literatură universală și comparată. Puncte de reper în evoluția romanului universal*, Cluj-Napoca, 2008; *Evoluția formelor romanești. Între modernism și postmodernism*, Cluj-Napoca, 2008; *Măști, caligrafie, literatură*, Cluj-Napoca, 2011; *În oglinda literaturii*, Cluj-Napoca, 2011. **Traduceri:** Octavio Paz, *Copiii mlaștinii*, Cluj-Napoca, 2003; Manuel Cortés Castañeda, *Oglinda celuilalt*, Cluj-Napoca, 2006; Andrei Codrescu, *Un bar din Brooklyn*, Cluj-Napoca, 2006.

Repere bibliografice: Robert Lazu, *Exploratorii literaturii universale*, ALA, 2006, 22 ianuarie; Vlad, *Orizonturile*, *164–165;* Cristina Vidruțiu, *Un Babel îmblânzit*, ST, 2008, 2–3; Ștefan Vlăduțescu, *Evoluție și revoluție în istoria romanului*, „Scrisul românesc", 2009, 1; Ștefan Borbély, *Consecvență și finețe*, CNT, 2011, 10; Virgil Stanciu, *Lecturile Rodicăi Grigore*, TR, 2012, 3. ***

GRIGORE RÂMNICEANU (c. 1763 – 20.VII.1828, Bucureşti), cărturar, traducător. **G.R.** a îmbinat viaţa monahală cu preocupările culturale proprii centrului de la Râmnic. Ştia limba greacă, dobândise, în particular, cunoştinţe de astronomie şi matematică, de istorie şi geografie şi era interesat de *Enciclopedia* franceză. Ierodiacon la Episcopia Râmnicului de la şaptesprezece ani, apoi ieromonah din 1787, este adus de mitropolitul Filaret la Bucureşti, unde, în 1793, devine arhimandrit. A fost în acelaşi timp conducătorul şcolii de grămătici de pe lângă Mitropolie, iar mai târziu profesor de religie la „Sf. Sava". Egumen al mănăstirii Vieroşi de lângă Piteşti, în februarie 1823 este numit episcop de Argeş cu sprijinul domnitorului Grigore D. Ghica. Ierarh luminat şi patriot, va fi cultivat de anturajul poeţilor Văcăreşti.

Activitatea lui **G.R.** uneşte deopotrivă munca de diortositor (corector) şi copist, de traducător şi autor al unor importante prefeţe. În primii ani de viaţă monahală, copist dedicat şi fin caligraf, el transcrie o serie de manuscrise importante. Au rămas, din 1780, două miscelanee teologice şi o copie după o tipăritură a lui Antim Ivireanul, *Floarea darurilor*, două copii, din 1781 şi 1784, după *Varlaam şi Ioasaf* şi alte două, din 1783 şi 1784, după *Oglinda bogosloviei*, traducere a *Dioptrei* lui Filip Solitarul. Din 1781 datează şi copia la *Istoria Ţării Rumâneşti* a stolnicului Constantin Cantacuzino. Lui **G.R.** i-au aparţinut şi două lucrări în manuscris de uz didactic, o aritmetică şi o trigonometrie. Ca diortositor, contribuie la tipărirea a numeroase cărţi de cult (aproape douăzeci), atât la Râmnic, cât şi la Bucureşti. Corectează în 1783 volumul *Pilde filosofeşti*, amplificat cu maxime originale compuse de el. Din cele şase prefeţe ale lui **G.R.**, în cea care însoţeşte *Catavasierul* (1784)

Ioan Damaschinul, Loghică, *tr. Grigore Râmniceanu, București, 1826*

autorul aduce elogii marilor dascăli ai creştinătăţii, apoi predosloviile la ediţia *Cazanii* (1792) şi la *Pravoslovnică învăţătură* (1794) fac apel la luminarea semenilor prin învăţătură şi difuzarea cărţilor. Interesante prin ideile culturale şi de filosofia istoriei, de inspiraţie iluministă, rămân textele ce prefaţează *Antologhion* (1786), *Triodion* (1798) şi *Loghică* (1826). Prefaţa la *Antologhion* conţine un scurt istoric, în stil hagiografic, al cărturarilor luminaţi – Damaschin, Chesarie, Filaret – din centrul cultural-teologal de la Râmnic, iar în prefaţa la *Triodion* i se face o schiţă biografică encomiastică mitropolitului Dositei Filittis. Mărturiile de istorie bisericească din prefeţele lu **G.R.** intră în consonanţă cu istorismul incipient al epocii. Prefaţa la *Triodion* dezvăluie idei legate de specificul culturii româneşti: în descendenţa culturii „romane" de Răsărit, aceasta evoluează pe un traiect distinct în cadrul civilizaţiei europene. Progresul însuşi este pentru **G.R.**, cleric într-o perioadă de tranziţie, nu atât produsul raţiunii, cât darul providenţei. În încercarea de a-i îngloba pe români între neamurile luminate ale Europei, el propune asimilarea treptată a conceptelor civilizaţiei europene. Face recurs la tradiţia ortodoxă, la rezistenţa ei spirituală într-un context istoric dificil. „Şcoala vieţii", existenţa dură, „supunerea" ca soluţie de supravieţuire au marcat diferit dezvoltarea culturală a românilor. „Renaşterea" poporului român, „patria" şi obştea sunt concepte ce îşi fac loc în gândirea lui **G.R.** Elogiul Europei luminate – „podoabă a lumii" evoluate – este un prilej de a-şi etala, la rândul său, cunoştinţele de sorginte enciclopedică, de astronomie şi geografie, pe cele despre istoria ţării şi locul ei pe continent. Cunoscător al trecutului, el aduce în sprijinul ideilor sale documente istorice şi letopiseţe româneşti. Prefaţa la *Loghică* conţine, de altfel, o caracterizare a poporului român, blând şi înţelept prin experienţa dobândită în timp din „cartea" vieţii. Stilul prefeţelor este sentenţios şi colorat, modelând trecerea de la retorismul teologal-bizantin la supleţea şi patosul naţional al epocii moderne. Traducerea unei lucrări de logică face dovada diferenţierii preocupărilor sale intelectuale şi ambiţia de a proba posibilitatea de comunicare a noţiunilor filosofice în idiomul naţional. Tălmăcind din limba greacă *Loghica* lui Ioan Damaschinul (1826), **G.R.** îşi aduce contribuţia la crearea terminologiei filosofice în limba română. Tot din limba greacă tradusese, în 1793, o scriere tipărită la Veneţia în 1780, *Cămara dreptei credinţe* a lui Teofil, episcopul Campaniei. Monah învăţat şi episcop filosof, **G.R.** leagă preocupările iluministe ale cărturarilor de la Râmnic de renaşterea naţională propovăduită de Gh. Lazăr.

SCRIERI: [*Prefaţă*] la *Antologhion*, Bucureşti, 1786, reed. în BRV, II, *311–312*, reed. în Duţu, *Coordonate*, *186–190*; [*Prefaţă*] la *Cazanii*, Râmnic, 1792, reed. în BRV, II, *347–348*; [*Prefaţă*] la *Pravoslavnică învăţătură*, Bucureşti, 1794, reed. în BRV, II, *367–370*; [*Prefaţă*] la *Triodion*, Bucureşti, 1798, reed. în BRV, II, *404–410*, reed. în Duţu, *Coordonate*, *190–198*; [*Prefaţă*] la Ioan Damaschinul, *Loghică*, Bucureşti, 1826, reed. în BRV, III, *503–507*. **Traduceri:** Teofil, *Cămara dreptei credinţe*, Bucureşti, 1793; Ioan Damaschinul, *Loghică*, Bucureşti, 1826.

Repere bibliografice: Iorga, *Ist. lit. XVIII*, II, *303–304*; Gh.I. Moisescu, *Viaţa şi activitatea episcopului de Argeş Grigore Râmniceanu (1823–1828)*, Bucureşti, 1930; D.[Duţu] Alexandru, *O figură luminoasă de monah cărturar: Grigore Râmniceanu*, MO, 1957, 9–10; Gabriel Ştrempel, *Copişti*

de manuscrise românești până la 1800, I, București, 1959, *91–95*; Niculae Șerbănescu, *Episcopii Argeșului*, MO, 1965, 7–8; Duțu, *Coordonate*, *155–164*; Duțu, *Cărțile*, *127–136*; *Ist. filos. rom.*, I, *167–170*; *Dicț. lit. 1900*, *415–416*; Ioan Oprea, *Terminologia filosofică românească modernă*, București, 1996, *84–85*, *224*; Mircea Păcurariu, *Dicționarul teologilor români*, ed. 2, București, 2002, *413–414*. ***A.Sm.***

GRIGORESCU, Dan (13.V.1931, București – 14.IV.2008, București), critic și istoric literar, comparatist, traducător.

Este fiul Ecaterinei (n. Tomescu) și al lui Vasile Grigorescu, funcționar. Urmează Colegiul „Sf. Sava" din București (1942–1950), apoi secția de filologie germanică a Facultății de Filologie din cadrul Universității din București, obținând diploma în limba și literatura engleză în 1954. Lucrează ca redactor la Editura de Stat pentru Literatură și Artă (1954–1958), muzeograf la Muzeul de Artă al R. S. România (1960–1963) și ca redactor-șef la Editura Meridiane (1963–1968). În 1968 este numit director al Direcției Artelor în Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă. În paralel, încă din 1961, predă la Catedra de literatură universală și comparată a Facultății de Filologie din București, unde va fi titularizat profesor în 1990, fiind și șef de catedră între 1980 și 1984 și după 1990. În acest răstimp, în 1969 își susține doctoratul cu teza *Shakespeare în cultura română modernă*. În 1970–1971 este detașat lector în SUA, unde ține cursuri de istoria și cultura României și de literatură comparată la universitățile din Seattle, Portland și Los Angeles, iar între 1971 și 1974 este director al Bibliotecii Române din New York. Însemnările din acești ani, meditații asupra tradițiilor culturale, a moravurilor și mentalităților contemporane americane, vor fi reunite în *Marile canioane* (1977). Între 1987 și 1990 va fi director al revistei „Arta", iar din 1994 până în ianuarie 2004 director al Institutului de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu" al Academiei Române. Este membru al Asociației Internaționale a Criticilor de Artă din 1965, vicepreședinte al Asociației Internaționale de Istoria Culturii din 1974 și membru corespondent al Academiei Române din 1993. I s-au conferit distincțiile Ordinul Muncii (clasa a II-a, 1964, clasa a II-a, 1966), Meritul Cultural (clasa a III-a, 1968), Premiul Uniunii Artiștilor Plastici (1969), Premiul Emerson, acordat de Asociația Americană de Istoria Culturii (1973), Premiul „B.P. Hasdeu" al Academiei RSR (1980) și Ordinul Național Pentru Merit în grad de Cavaler (2002).

Împărțindu-și eforturile interpretative între fenomenul literar și artele plastice, **G.** debutează ca istoric al literaturii engleze, prima sa carte, monografia *Shelley*, apărută în 1962, prefigurând coordonate ale lucrărilor viitoare – aspirația spre cuprinderile închegate, orizontul vast al documentării și rigorile analizei. Posibilitățile criticii socio- și psihobiografice relevă în viața și opera poetului avut în vedere un nonconformism constant, un romantism militant și o concepție raționalistă, înrâurită de gândirea lui Rousseau, Montesquieu, William Godwin și mai puțin de socialiștii utopici. Sensurile moral-filosofice, încifrate în legendele prelucrate de Shelley – englezești, italiene, grecești și orientale – ori în poemele fantastice, sunt degajate constant, fără a fi neglijate, firește, izbutirile estetice. În spațiul relațiilor și interferențelor literaturii engleze cu alte literaturi se plasează și lucrarea *Shakespeare în cultura română modernă* (1971). Urmărind istorist efectele catalitice ale capodoperelor „divinului brit" în România – de la primele mențiuni, recenzii, articole și reprezentații teatrale până la studii, traduceri și inserții tematice în scrierile literaților noștri –, autorul subliniază mai ales specificitatea contactelor, pentru a pune în lumină modul în care cultura română s-a integrat celei europene, Shakespeare fiind unul dintre marile spirite care au pregătit comuniunea culturală. Concomitent, preocupările anglistului se împlinesc în zonele literaturii americane: *13 scriitori americani* (1968), spre exemplu, selectează vârfuri ale literaturii moderne din Lumea Nouă. Ordonate cronologic, cele treisprezece portrete sugerează procesualitatea fenomenului literar american din epoca modernă, pe care **G.** a înfățișat-o și în *Literatura americană. Dicționar cronologic* (1977). Vrând să deslușească trasee, orientări și să puncteze generativ momentele cheie, specialistul semnalează o mulțime de date, deliberat nu toate importante, referitoare la opere, scriitori și curente, de istorie și de sociologie

a literaturii, pe care le completează cu informaţii despre celelalte arte şi discipline pozitive, pentru a închega în final un impresionant tablou al culturii americane. Însuşirile distincte – militantismul polemic, dinamismul şi pragmatismul – se detaşează încă din perioada de constituire a acestei culturi. Ele s-au menţinut şi au înflorit îndeosebi după 1837, când filosoful R.W. Emerson formulează o adevărată declaraţie de independenţă intelectuală. Aspiraţia spre sinteză a lui **G.** este certificată şi de lucrarea *Romanul realist în secolul al XIX-lea* (1971), scrisă în colaborare cu Sorin Alexandrescu, acesta semnând secvenţa despre realismul critic. Sistematizat cu rigoare, studiul acoperă devenirea prozei romaneşti în secolul al XIX-lea, direcţionându-şi expunerea asupra unuia dintre constituenţii tradiţionali ai structurii epice – personajul. Căutătorul de adevăr, arivistul, sceleratul, avarul şi inocentul – iată câteva tipuri care, exemplificate cu nume din romane celebre aparţinând literaturilor engleză, franceză, rusă, germană, română ş.a., schiţează câteva orientări concludente. Cercetările de literatură comparată se lărgesc considerabil în *Direcţii în poezia secolului XX* (1975). Dificultăţile întâmpinate – complexitatea şi numărul mare al grupărilor şi al tendinţelor poetice, fie ele statornice, în curs de a se defini sau efemere, imposibilitatea „înrămării" talentelor, aria de relaţionare acoperind mai multe continente – şi soluţiile pentru care optează indică măsura intelectuală a istoricului literar şi a comparatistului. Fără să-și propună elaborarea unei istorii a poeziei, **G.** se opreşte mai mult asupra acelor creaţii care ies în afara poeticilor declarate, impulsionând căutările spre alte orizonturi. Autorul reface astfel circuitul ideilor care hotărăsc constantele liricii din secolul al XX-lea şi, implicit, legăturile ei cu sfera realităţii. Investigaţiile comparatiste aplicate vor fi fundamentate teoretic de *Introducere în literatura comparată*, lucrare deschisă de volumul *Teoria* (1992). Deziderat conceptual şi metodologic evident şi în *Direcţii în poezia secolului XX*, stabilirea corespondenţelor active între formele de exprimare artistică impune studierea comparată şi sistematică a verigilor care alcătuiesc fenomenul de cultură. Finalitatea epistemologică explică şi preocupările de istoria artei în activitatea lui **G**. Şi de această dată este limpede preferinţa pentru viziunile globale, de amploare. Alături de alţi specialişti, va contribui la întocmirea unei istorii a picturii româneşti (*Pictura românească*, 1977), va însoţi cu prezentări avizate numeroase albume de artă. Eforturi considerabile vor fi investite în elaborarea lucrării de sinteză *Arta americană* (1973), în care este derulată istoric şi critic evoluţia picturii, a sculpturii şi a arhitecturii din Lumea Nouă, de la începuturi până în vremea noastră. Expunerea mişcărilor artistice învederează convertirea expresiei de sorginte europeană în forme originale, care să reflecte particularităţile şi aspiraţiile americane autohtone. La fel va proceda eseistul şi mai târziu, în *Arta engleză* (1989). Barierele naţionale vor fi depăşite şi în cărţile consacrate unor curente de largă audienţă în artele plastice din secolul al XX-lea, istoricul de artă, asemenea celui literar, preferând în comentariu imaginea amplă, proiecţia deschisă. Mai totdeauna el îşi alege personalităţi şi direcţii cu substanţial aport înnoitor în epoci de dramatică efervescenţă culturală. *Expresionismul în literatură şi artă* (1969), *Cubismul* (1972), *Pop Art* (1975), *Istoria unei generaţii pierdute: expresioniştii* (1980) ş.a. sunt exegeze ale unor manifestări de şoc, ce violentează vechile estetici, afirmând poetici noi, născute din atitudini negatoare faţă de realitate, aria preocupându-l şi în *Dicţionarul avangardelor* (2003, ed. revăzută 2005). O demonstraţie aplicată, cu suporturi teoretice pertinente, va conţine *Constelaţia gemenilor* (1979). Expresii distinct originale ale unei realităţi existenţiale unitare, pictura şi literatura sunt convocate în cărţile lui **G.**, alături de celelalte faţete ale frumosului, într-un „sistem al artelor" cu sferă bine delimitată în istoria culturii. Din acest unghi este întreprinsă analiza comparată a celor două arte, criticul ambiţionând descoperirea unor stiluri comune şi deosebirea categorialului peren de istoricitatea imediată. Ideea unui sistem al artelor moderne reverberând în spaţiul filosofiei culturii relevă coerenţa şi orizontul unui proiect susţinut prin cuprinzătoare, temerare itinerarii. Formulările, mai totdeauna prudente şi sobre, evită tonul apodictic. Aceeaşi strădanie îndreptată spre acurateţe şi eleganţă defineşte şi traducerile anglistului. Organizate tematic, memoriile lui **G.**, intitulate *Drumuri printre amintiri*, (2008) reliefează mai ales parcursul său intelectual, fără a eluda însă întâmplările banale ale vieții cotidiene, săvârșite într-un veac zbuciumat. Autorul evocă arborele genealogic al înaintașilor, cu strămoși de obârșie vrânceană din

partea mamei și ascendență grecească din partea tatei, provenind din negustorimea stabilită acum două secole, în vremea lui Constantin Ipsilanti, pe malurile Dâmboviței, ai căror urmași direcți își vor românizа în curând numele, integrându-se complet noii societăți în plină prefacere. Relatează despre copilăria petrecută la Breaza, învățătura de la „Sf. Sava" și de la secția engleză a Facultății de Filologie, prilej de a schița unele figuri ale dascălilor săi (Ana Cartianu, Leon Levițchi, Virgiliu Ștefănescu-Drăgănești, Dan Duțescu), precum și ale unor colegi ce vor deveni personalități ale învățământului universitar bucureștean. Atmosfera academică din acei ani, în care viețuiesc mari nume, precum Tudor Vianu, „Profesorul", și asistenții săi (Edgar Papu, Ion Frunzetti, Vera Călin), îi stimulează dispoziția de a-i portretiza memorabil și pe alții, printre care Henri Wald („adevărat maestru al calamburului"), Mihai Novicov (surprinzător apărător al lui Tudor Vianu și admirator al lui G. Călinescu), Iorgu Iordan, Tamara Gane; în plină epocă a delațiunilor de tot felul, solidaritatea și emulația intelectuală se păstrează vie în cercuri largi. Pătrunzând în mediul editorial, în colectivul „Clasicilor literaturii universale" de la ESPLA, patronată de Alexandru Balaci, **G.** are de-a face cu mari scriitori interbelici și traducători afirmați, cu toții implicați în vasta acțiune de tălmăcire a capodoperelor străine (Cezar Petrescu, Tudor Arghezi, Ion Barbu și Dan Botta, Gala Galaction, Al. A. Philippide, Lucian Blaga, Ion Vinea, Adrian Maniu, N. Argintescu-Amza, Victor Eftimiu), dar și cu admirabili colegi de redacție, ca Dumitru Mazilu, Florin Chirițescu, Constantin (Dudu) Olariu ori Tiberiu Avramescu. Preocupările în domeniul artelor plastice îl introduc în atelierele artiștilor de prestigiu ai epocii (pictorii Camil Ressu, polemist de temut, Corneliu Baba, unul din cei mai culți din generația sa, Alexandru Ciucurencu, ori sculptorii Boris Caragea, Ion Jalea, Oscar Han, Ion Irimescu). Catedra de literatură universală și comparată îl va apropia de alte personalități ale culturii noastre (Romul Munteanu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Al. Dima), după cum vizitele în străinătate îi vor prilejui întâlniri memorabile cu Herbert Read, Henry Moore, Georgia O'Keefe, aflați în ultimii ani ai existenței lor, în momentul încă fast al senectuții creatoare. Criticul mai relatează despre experiența sa de câțiva ani ca profesor în America, dar și de director al Bibliotecii Române din New York. „Aproape de capătul drumului", **G.** nu are pretenția „evaluării evenimentelor istoriei" în numele generației sale, care i s-ar părea o prăbușire „în ridicolul trufiei agresive", gestul său fiind acela de consemnare a unor întâmplări dramatice petrecute multora din cei cu care a împărtășit timpuri dificile și cu care s-a simțit solidar. E, mai cu seamă, o înțelegere profundă a destinului uman, neîncărcată de patetisme, o incursiune lucidă în arcanele spiritualității românești într-un veac tulbure.

Cu o biografie culturală impecabilă – a fost redactor şi apoi director de prestigioase edituri, muzeograf într-un important lăcaş al artelor, diriguitor al unei Biblioteci Române de peste Ocean, dascăl la Universitatea bucureşteană şi la universităţi din Statele Unite –, profesorul Dan Grigorescu a editat mari predecesori – de la Alice Voinescu la Petru Comarnescu – şi, mai ales, a scris despre subiecte pe cât de variate, pe atât de profesionist studiate interdisciplinar: opera lui Byron şi cea a lui Shelley, creaţia pictorilor români paşoptişti, curente ale veacului al XX-lea precum expresionismul şi cubismul, istoria artei engleze şi a celei americane – sunt doar câteva dintre piscurile unui parcurs de o jumătate de veac, care se cuvine omagiat şi recomandat generaţiilor mai tinere.

RĂZVAN THEODORESCU

SCRIERI: *Shelley*, Bucureşti, 1962; *Trei pictori români de la 1848*, Bucureşti, 1968; *13 scriitori americani*, Bucureşti, 1968; *Expresionismul în literatură şi artă*, Bucureşti, 1969; *Romanul realist în secolul al XIX-lea* (în colaborare cu Sorin Alexandrescu), Bucureşti, 1971; *Shakespeare în cultura română modernă*, Bucureşti, 1971; *Cubismul*, Bucureşti, 1972; *Arta americană*, Bucureşti, 1973; *Direcţii în poezia secolului XX*, Bucureşti, 1975; *Pop Art*, Bucureşti, 1975; *Pictura lui Ion Pacea*, Bucureşti, 1976; *Literatura americană. Dicţionar cronologic*, Bucureşti, 1977; *Pictura românească* (în colaborare), Bucureşti, 1977; *Marile canioane*, Bucureşti, 1977; *Pictura lui Ion Gheorghiu*, Bucureşti, 1979; *Constelaţia gemenilor. Arta şi literatura în perspectivă comparatistă*, Bucureşti, 1979; *Istoria unei generaţii pierdute: expresioniştii*, Bucureşti, 1980; *Aventura imaginii*, Bucureşti, 1982; *Grafica lui William Blake*, Bucureşti, 1983; *Realitate, mit, simbol: un portret al lui James Joyce*, Bucureşti, 1984; *La nord de Rio Grande*, Bucureşti, 1985; *Înainte şi după Columb*, Bucureşti, 1986; *Cuminţenia pământului*, Bucureşti, 1988; *Arta engleză*, Bucureşti, 1989; *A History of Romanian Art* (în colaborare cu Vasile Drăguţ), Bucureşti, 1990; *Introducere în literatura comparată*, vol. I: *Teoria*, Bucureşti, 1992; *Neliniştile istoriei culturii*, Bucureşti, 1992; *Între cucută şi coca-cola*, Bucureşti, 1993; *Călătoriile domnului Rubens*, Bucureşti, 1994; *Columb şi insulele zburătoare*, Bucureşti,

1994; *Necunoscutul de la Ambasada Franţei. Un episod al biografiei lui Giordano Bruno*, Bucureşti, 1995; *Dicţionar alfabetic al literaturii americane*, Bucureşti, 1996; *Istoria artei americane*, Bucureşti, 1997; *Pietrele de la Stonehenge tac*, Bucureşti, 1998; *Brâncuşi şi arta secolului XX*, Bucureşti, 1999; *Dicţionarul literaturii americane*, Bucureşti, 1999; *Romanul american al secolului XX*, Bucureşti, 1999; *Jocul cu oglinzile. Însemnări despre literatura şi arta postmodernă*, Bucureşti, 2000; *Civilizaţii enigmatice din Nordul Americii*, Bucureşti, 2001; *Povestea artelor surori. Relaţiile dintre literatură şi artele vizuale*, Bucureşti, 2001; *Brâncuşi şi arta modernă*, Bucureşti, 2001; *Istoria literaturii americane în date*, Bucureşti, 2002; *Dicţionarul avangardelor*, Bucureşti, 2003; ed. 2, Bucureşti, 2005; *Druizii şi lumea lor enigmatică*, Bucureşti, 2003; *Studii de literatură engleză*, Bucureşti, 2003; *Un secol de roman american*, Bucureşti, 2004; *Enigme ale descoperirii Americii*, Bucureşti, 2007; *Drumuri printre amintiri*, Bucureşti, 2008. **Ediţii:** Alice Voinescu, *Întâlniri cu eroi din literatură şi teatru*, Bucureşti, 1983; Petru Comarnescu, *Kalokagathon*, introd. edit., Bucureşti, 1985 (în colaborare cu Florin Toma); Byron, *Opere*, I–IV, introd. edit., Bucureşti, 1985–1990 (în colaborare cu Lia-Maria Pop); Dragoş Protopopescu, *Fenomenul englez*, I–III, introd. edit., Bucureşti, 1996–2003 (în colaborare cu Horia Florian Popescu); William Shakespeare, *Opere complete*, I–II, introd. edit., cuvânt înainte Eugen Simion, Bucureşti, 2007. **Traduceri:** G.B. Shaw, *Căruţa cu mere*, în G.B. Shaw, *Teatru*, IV, Bucureşti, 1956; Shakespeare, *Zadarnicele chinuri ale dragostei*, în Shakespeare, *Opere*, III, Bucureşti, 1956 (în colaborare cu Ion Frunzetti), *Henric al VIII-lea*, în Shakespeare, *Opere*, XI, Bucureşti, 1963, *Visul unei nopţi de vară*, în Shakespeare, *Teatru*, Bucureşti, 1964, *Poeme*, Bucureşti, 1975, *Poveste de iarnă*, în Shakespeare, *Opere complete*, VIII, Bucureşti, 1990; Rudyard Kipling, *Cartea junglei*, ed. 2, I–II, Bucureşti, 1969 (în colaborare cu Mihnea Gheorghiu); *Cântecul bizonului. Din literatura pieilor roşii*, introd. trad., Bucureşti, 1978; *Casa cu multe ferestre. Critici marxişti americani*, pref. trad., Bucureşti, 1981; *Puiul de ren. Basme eschimose*, Bucureşti, 1996.

Repere bibliografice: Vlad, *Convergenţe*, *45–46*; George, *Sfârşitul*, I, *56–60*; Grigurcu, *Între critici*, *168–171*; Nicolescu, *Starea*, II, *175–179*; Marcea, *Atitudini*, *220–223*; Laurenţiu Hanganu, *„Între cucută şi coca-cola”*, RITL, 1995, 3–4; Velea, *Universalişti*, *224–234*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *450–452*; Octavian Soviany, *Din nou despre postmodernism*, LCF, 2001, 7; Manolescu, *Lista*, III, *215–217*; *Omagiu. Profesorul Dan Grigorescu la 70 de ani*, îngr. Ileana Mihăilă şi Ileana Marin, Constanţa, 2002; Liviu Grăsoiu, *O carte de avangardă*, CL, 2003, 12; Iordan Datcu, [*Dan Grigorescu*], RL, 2008, 16, 2009, 6; Micu, *Mileniu*, *371–372*. ***S.V., G.Dn.***

GRIGORESCU, Dinu (4.VI.1938, Ploieşti), dramaturg, poet. Este fiul Ioanei (n. Poescu) şi al lui Paul Grigorescu, avocat. După ce face cursurile elementare la Sinaia (1944–1952), urmează liceul la Bucureşti, unde în 1954 se înscrie, la cursuri fără frecvenţă, la Facultatea de Ştiinţe Juridice, obţinând diploma de jurist în 1959. Lucrează, în timp, ca muncitor pe şantiere, funcţionar, şef de birou şi şef de serviciu la secretariatul Primăriei Capitalei, şef al sectorului administraţie locală, secretar general al Primăriei Municipiului Bucureşti (1992–1999), consilier al prim-ministrului (2002–2004), subprefect de Bucureşti, într-o etapă devenind și consilier guvernamental. Este fondator, împreună cu regizorul Tudor Mărăscu, al societăţii culturale şi al publicaţiei „Scorpion”, director al primului teatru privat postdecembrist cu acelaşi nume, coordonator al editurii de teatru Ghepardul. Desfăşoară o susţinută activitate publicistică la „Informaţia Bucureştiului”, „Contemporanul”, „Teatru”, „Ateneu”. Este distins cu Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti (1994) şi cu Ordinul „Francisco Miranda”, conferit de preşedintele Republicii Venezuela, pentru merite culturale şi relaţii de colaborare cu ţările Americii Latine ş.a. Piesele i-au fost jucate, chiar înainte de publicarea lor, la Teatrul de Comedie sau la Teatrul Evreiesc de Stat din Bucureşti şi la teatrele din Piatra Neamţ, Brăila, Braşov, Bârlad, Reşiţa etc.

Cartea de debut în dramaturgie a lui **G.**, *Ciripit de păsărele. Fluturi de noapte* (1988), se deschide cu o justificare amplă a autorului asupra materiei „domestice” a pieselor, prelucrată într-o cheie metaforică – a privirii – izvorâtă din obsesiile picturale ale lui Ion Ţuculescu. Personajele din prima piesă, cu onomastică transparentă, ajung să se constituie într-un parlament al păsărilor domestice care pun în scenă toate aberaţiile de limbaj, însoţind astfel uzura inevitabilă a unei căsnicii. Primele cronici ale spectacolului cu această comedie subliniau influenţa lui Teodor Mazilu. Cealaltă comedie, *Fluturi de noapte*, continuă să pastişeze poncifele, satirizând abuzurile şi corupţia din sistemul construcţiilor de locuinţe, printr-un joc ambiguu între realitatea absurdă şi fantezia caricaturală. Satira *Valsul lebedelor* (1995), subintitulată „comedie satanică în patru infernuri”, demontează mecanismele unei realităţi de ultimă oră: un primar de târg cu suita sa grotescă (escroci, demnitari dubioşi, vampe, dezmoşteniţi

ai soartei), încondeiaţi în forfota dezvelirii unui monument închinat libertăţii recent dobândite, libertate care devine justificarea viciilor fiecăruia. Comedia *Regele broaştelor* (1995) fixează stilul fantastic şi halucinator al dramaturgului, care alegorizează cu instrumentele unui bestiar modern spectacolul lingvistic al aberaţiei din realitatea contemporană: în lumea îmbogăţiţilor din anii '90 stăpân la Snagov este Regele broaştelor, Gino, care face afaceri prin Mormoloc Bank. Pe lângă *Ciripit de păsărele* şi *Fluturi de noapte*, comedii care l-au consacrat pe **G.**, volumul *Iadul vesel* (1997) cuprinde piesa omonimă („comedie onirică"), montată în 1996, parabolă a puterii care depersonalizează prin fascinaţie şi descompune moral indivizii dependenţi de ea până la a-i transforma în fantoşe, la care se adaugă *Miss… Tranziţia* (comedie a unei lumi uşuratice, fără sens şi motivaţie), *Jaguar Party* („comedie stranie" a unor destine de fapt tragice în absurdul lor), *Valsul lebedelor* ş.a. Alte cinci comedii inedite alcătuiesc culegerea *Estul sălbatic* (1997): *Demolarea Sfântului Duh*, „apocalipsă comică", pune în scenă personaje ale sacralităţii creştine, prinse în jocul absurd al răsturnării demonice şi al demolării valorilor sub comunism (biserici, cartiere, repere morale); *Ruleta americană*, cu acelaşi substrat tragic, este o comedie a setei infernale de bani; *Şarpele boa* incriminează industria erotică ilicită, încercând să evite vulgaritatea de circumstanţă prin alerteţea dialogurilor; *Bunica la Istanbul*, satiră nostalgică, descrie indiferenţa în care se disperseazã ultimele resturi de conştiinţă, iar *Estul sălbatic*, poate cea mai realizată dintre piese, cel puţin la nivelul jocurilor de cuvinte, îşi bizuie conflictul pe maşinaţiile sinistre puse la cale într-un cimitir, parabolă morbidă a tranzacţiilor şi a traficului de influenţă. Cinci noi comedii sunt cuprinse în *Teatru. Schimbare de sex* (2001). Sunt satire şi farse burleşti ale prăbuşirii societăţii româneşti, o lume ce continuă să se dezintegreze şi după ieşirea din totalitarism. Promiscuitatea „tranziţiei" susţine panorama alegorică pe care autorul o construieşte travestind realitatea în fantezie. Volumul *Teatru. Comedii la microfon* (2001) reia trei piese mai vechi, difuzate între timp radiofonic. Ca poet, adunând în placheta *Acvariul cu rechini* (1992) fantezii şi mirări genuine, ironice şi autoironice, **G.** îşi dramatizează cu vădită plăcere rimele alerte. Aşa cum în piese frenezia logoreică a personajelor îi trădează temperamentul de poet, în vers, cu uşurinţă şi luciditate ludică, gesticulează retoric în mijlocul jocului de cuvinte. Mici evenimente ale cotidianului, dar şi întâmplări onirice, impresii de călătorie (de fapt, geografie sentimentală), reverii şi melancolii autoironice, vag moralizatoare sunt câteva din temele acestei lirici. Cu *Poeme scrise pe un geamantan* (1995) se defineşte mai pronunţat un stil: „O atmosferă ireală –/ De bal,/ Un carnaval/ Senzaţional!/ Al măştilor,/ Cuvintelor – / Şi-un claun adus/ Cu mari eforturi din Apus./ Cuvinte fără dop –/ Limbajul pop". Prozodia alertă, care nu ocoleşte zonele „pop" ale vieţii, face ca această poezie să pară o şaradă copilărească, cu un scenariu sentimental şi ironic. Comediograful satiric are o gamă tematică bogată, desfășurată productiv în numeroase piese de teatru date la lumină și după anul 2000, într-un ritm puțin obișnuit. Pasionat „caragialian", **G.** a recontextualizat polemic și opera marelui dramaturg în *Salonul Oglinzilor. Vivat Caragiale!* (2012). A scris, de asemenea, schiţe umoristice, memorialistică şi note de călătorie.

SCRIERI: *Ciripit de păsărele. Fluturi de noapte*, Bucureşti, 1988; *Acvariul cu rechini*, Bucureşti, 1992; *Sharks în aquarium*, Bucureşti, 1993; *Regele broaştelor*, Bucureşti, 1995; *Valsul lebedelor*, Bucureşti, 1995; *Poeme scrise pe un geamantan*, Bucureşti, 1995; *Iadul vesel*, pref. Valeriu Râpeanu, postfaţă Mircea Ghiţulescu, Bucureşti, 1997; *Estul sălbatic*, Bucureşti, 1997; *Dresura de cuvinte: 60 de poeme scrise pe un geamantan*, tr. Stelian Apostolescu şi Dorina Tănase, pref. Ion Cocora, Bucureşti, 1998; [*Teatru*], pref. Mircea Ghiţulescu, postfaţă Ileana Berlogea, Bucureşti, 2001; *Comedii la microfon*, pref. Monica Patriciu, Ion Toboşaru, Bucureşti, 2001; *Nuntă cu miliar... dar*, pref. Mircea Ghiţulescu, Bucureşti, 2003; *Album de familie*, pref. Nicolae Boaru, Ploieşti, 2004; *Divina primărie. Memorii agreabile*, Bucureşti, 2004; *Foșnetul banilor*, București 2004; *Nuntă cu girofar*, pref. Mircea Ghițulescu, Bucureşti, 2004; *Audienţă la Dumnezeu*, Bucureşti, 2005; *Liberi în Oraşul Interzis* (în colaborare cu Leo Butnaru, Horia Gârbea și Mircea Ghițulescu), București, 2006; *Memorii pikante*, Bucureşti, 2008; *Caragiale stelist. Careul dramaturgilor*, Bucureşti, 2008; *Teatru. Comediile mele*, I–II, postfaţă Mihai Lungeanu, Bucureşti, 2008; *Bară la bară. Serpentine lirice şi satirice*, postfeţe Ion Cocora, Victor Sterom, Bucureşti, 2009; *Bună dimineaţa, Tirol*, Ploieşti, 2009; *Elefantul. O nouă comedie*, Bucureşti, 2010; *Autografe pe cortină. Cel mai greu (de găsit) comediograf*, Bucureşti, 2010; *Vizita ursului. Atacuri umoristice*, Bucureşti, 2010; *Umor demisec. Haz de colecţie*, Bucureşti, 2010;

Comedii de azi. Horoscopul puterii, București, 2011; *Salonul Oglinzilor. Vivat Caragiale!*, București, 2012.

Repere bibliografice: Valentin Silvestru, [*Dinu Grigorescu*], RL, 1983, 24, 1987, 2; Ion Cocora, [*Dinu Grigorescu*], TR, 1986, 3, „Rampa şi ecranul", 1993, 5; Florin Faifer, *Între domestic şi fantastic*, CRC, 1989, 33; Jana Morărescu, *Comedia mizeriei sociale*, „Azi", 1994, 9; Ileana Berlogea, *O premieră absolută*, „Rampa şi ecranul", 1997, 5–6; Roxana Sorescu, *Un cinic pentru marionete*, LCF, 1997, 30; Margareta Bărbuţă, *Sunetul actualităţii*, TTR, 1997, 11; Octavian Soviany, *Comicul vârstei de fiere*, CNT, 1998, 13; Ghiţulescu, *Istoria*, *362–364*; Emil Lungeanu, *Tartor în infernul comediei. Manierismul satirelor lui Dinu Grigorescu*, ed. 2, Bucureşti, 2008; Tudor Călin Zarojanu, *Ce nu vă place la Caragiale?*, LCF, 2012, 9. ***E.M.***

GRIGORESCU, Ioan (20.X.1930, Ploieşti – 26.III.2011, Ploieşti), prozator, publicist.

Este fiul Victoriei (n. Popişteriu) şi al lui Ion Grigorescu, petrolist. Învaţă la Liceul „Spiru Haret" din Ploieşti, absolvit în 1948. Va urma cursurile Institutului de Literatură „Maxim Gorki" din Moscova (1950–1955), avându-l ca dascăl pe prozatorul Konstantin Paustovski. Face o specializare la Institutul Internaţional de Jurnalistică de la Strasbourg (1959–1960) şi alta în Statele Unite ale Americii (1984). Îşi începe cariera ca reporter la „România liberă" (1950–1956), va fi corespondent Agerpres în Polonia (1956–1958), redactor-şef al redacţiei de scenarii din Studioul Cinematografic Bucureşti (1960–1962), redactor-şef al revistelor „Cinema" (1963) şi „Contemporanul" (1964–1966). Ocupă funcţia de vicepreşedinte al Radioteleviziunii Române (1966–1970), este corespondent special în Franţa (1970–1971), reporter la „Almanahul «Scânteia»" (1970–1980), vicepreşedinte al Asociaţiei Cineaştilor (1974–1990), ambasador extraordinar şi plenipotenţiar al României la Varşovia (1993–1999). Debutează la „Flamura Prahovei" (1948) cu un grupaj de schiţe şi povestiri, iar editorial cu volumul de reportaje *Scrisoare din Moscova* (1954). Este distins cu Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti (1973), cu Premiul Uniunii Scriitorilor (1981, 1983). I se acordă Premiul „Italia" (1968), Premiul de Excelenţă al Asociaţiei Profesioniştilor din Teatru şi Radioteleviziune (2000), Premiul Academiei Române (2001). A fost numit Cavaler al Meritului Republicii Italiene (1978) şi Comandor al Meritului Republicii Polone (1999). A semnat numeroase scenarii cinematografice.

Nuvelistica şi reportajul literar reprezintă în scrierile lui **G.** două direcţii relativ distincte, cu toate că o serie de trăsături le sunt comune: caracterologia convenţională, plantată pe corpul unei anecdotici colorate sumar, perspectivarea etică în funcţie de dezideratele ideologice ale momentului. Oricum, cert e că notorietatea autorului derivă din reportaje. Reporterul a cutreierat planeta şi pe baza acestei ocupaţii de observator activ şi mobil a produs nenumărate relatări concretizate în volume structurate monografic sau caleidoscopic, ca „spectacol al lumii", concomitent oferite ca filme de televiziune. Dincolo de inerenţa unor informaţii de ghid turistic ori a popasurilor în zona unui exotism atractiv pentru cititor, se observă capacitatea autorului de a stăpâni jurnalistic materialul furnizat de observaţia directă, care devine pe unele porţiuni cvasiomologabil ficţional. Rutina călătorului reuşeşte să se disimuleze şi să creeze sentimentul de inedit în desfăşurare, fie şi prin tranzitivitatea declaraţiei emoţionale, care invită cititorul la coparticipare. Montajele pe marginea realităţilor întâlnite au o dublă motivaţie: pe de o parte, livrarea de informaţii noi, antrenante şi utile, pe de altă parte, valorizarea acestora în funcţie de canoanele unei etici conotate ideologic. Referinţa constantă de-a lungul diverselor peripluri rămâne acel „acasă"-centru, printre ale cărui calităţi s-ar număra, nu în ultimul rând, valorile socialist-comuniste, pe care reporterul le împărtăşeşte patetic. O profesiune de credinţă, relevantă în primul rând stilistic, poate fi citită într-unul din volumele care compun *Spectacolul lumii* (I–IV, 1973–1994): „De la firava potecă a primilor paşi într-o natură virgină la scobiturile adânci săpate în blocurile de piatră ale drumurilor Histriei şi ale Pompeiului de către roţile carelor antice; de la scara pisicii căţărată pe Pamir – Acoperişul lumii – şi prin văile de gheaţă ale Himalaiei la străvechiul şi enigmaticul drum al mătăsii presărat cu basme orientale şi fire

de borangic; de la calea de piatră care lega Ulpia Traiana de Porolissum, prin Apulum, Potaissa şi Napoca, la autostrăzile de azi puse să străbată de-a lungul şi de-a latul continentele Terrei – fiecare drum este o legendă, o mână întinsă între oameni, un simbol. Sunt în lume milioane de kilometri de drumuri şi când ne gândim că atât de puţine putem străbate ni se pare că săvârşim, fără să vrem, o trădare a naturii umane. Căci drumuri care duc nicăieri nu există. Planeta pare cuprinsă în pânza unui păianjen constructor care ţese în piatră şi în asfalt, iar drumurile, drepte sau întortocheate, nu duc omenirea decât către ea însăşi". Nuvelistica lui **G.**, mai restrânsă cantitativ, nu este inferioară cărţilor de reportaje. Anecdotica e de cele mai multe ori un simplu pretext pentru concluzia de ordin moral. Personajele se reduc adesea la platitudini identitare, fiind fantoşe ale unor dezbateri cu final dinainte ştiut. *Cinema Madagascar* (1957) şi *Unde vântul miroase a petrol* (1961) sunt nuvele în care intruziunea ideologicului este cel mai acut vizibilă. Autorul exploatează, sub aparenţa caleidoscopică a inspiraţiei, clişeele prozei din epocă, începând cu tensiunea dintre exploataţi şi exploatatori şi terminând cu detaliile dramatizate care dau un colorit caracteristic lumii reprezentate aici. Totuşi, *Cinema Madagascar* este unul dintre textele cele mai bune ale lui **G.** prin maniera în care sunt evocate un vechi cinematograf din Pantelimon şi jocurile pe care copiii din cartier le leagă în jurul filmelor cu indieni şi cow-boys. Mai pot fi amintite *Comoara lui Montezuma* (variantă a motivului „unchiul din America") sau „scenariul literar" *Mastodontul* (1974), poveste tragicomică inspirată din lumea petrolului. Naraţiunile din *Obsesia* (1960) ar fi un exemplu de ficţionalizare pe marginea unor surse documentare, un spaţiu comun (lagărul de la Auschwitz) reprezentând coagulantul textelor. În nuvela *Obsesia* un pictor polonez, fost deţinut, îşi consumă steril trauma, încercând să capteze fantasma unei victime pe pânza care se încăpăţânează să rămână albă. *Jurnalul nescris al Annei Frank* reconstituie, la limita dintre document şi ficţiune, paginile incomplete ale manuscrisului real. *Evrika!* imaginează istoria sinistră a descoperirii gazului Zyklon B ca instrument eficient pentru „soluţia finală". În *Ringul* (text care va fi rescris complet în ediţia din 1965; ecranizat în 1985 de Sergiu Nicolaescu, după un scenariu din 1982 al autorului) un deţinut îşi reîntâlneşte torţionarul, după terminarea războiului, sub chipul adversarului din cadrul unei gale de box: o antiteză explicită. Preferinţa pentru nuvela-fabulă nu se pierde în *Lupta cu somnul* (1969), dimpotrivă, se acutizează: în *Vulturul pleşuv* morala este că o pasăre ţinută prea mult în colivie uită să zboare, în *Acvariul* că perioada postbelică pune societatea pe baze noi, unanim dezirabile, iar *Orgoliu* duce cu sine ideea că originile nu trebuie uitate, cu atât mai mult atunci când sunt rurale. În fine, *Ucideţi petrolul!*, preluată și augmentată în *Bine aţi venit în infern!...* (1995), reconstituie, sub formă de *docufiction,* bombardamentele americane asupra oraşului Ploieşti, din timpul celui de-al Doilea Război Mondial.

SCRIERI: *Scrisoare din Moscova*, Bucureşti, 1954; *Învinsul Terek. Note de drum dintr-o călătorie în Transcaucazia*, Bucureşti, 1956; *Cinema Madagascar*, Bucureşti, 1957; *Obsesia*, Bucureşti, 1960; ed. 2, Bucureşti, 1965; *Pasărea Fenix. Doi ani în Polonia populară*, Bucureşti, 1961; *Unde vântul miroase a petrol*, Bucureşti, 1961; *Cocteil-Babilon*, Bucureşti, 1963; *Zigzag pe mapamond*, Bucureşti, 1964; *Lupta cu somnul*, Bucureşti, 1969; *Fenix inflamabil*, Bucureşti, 1970; *Cealaltă moarte*, Bucureşti, 1970; *Spectacolul lumii*, I–IV, 1973–1994; *Paradisul murdar*, Bucureşti, 1974; *Afirm!*, Bucureşti, 1974; *Bine aţi venit în infern!...*, Bucureşti, 1995.

Repere bibliografice: Radu Popescu, *„Obsesia"*, CNT, 1960, 48; Sorin Alexandrescu, *„Unde vântul miroase a petrol"*, LCF, 1961, 24; Ciobanu, *Nuvela, 227–234*; Magdalena Popescu, *„Fenix inflamabil"*, CNT, 1971, 7; Mircea Iorgulescu, *„Spectacolul lumii"*, LCF, 1973, 32; Ardeleanu, *Opinii, 57–61*; Laurenţiu Ulici, *Dilema călătorului*, CNT, 1981, 48; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *452–453*; Cornel Moraru, *Ucenic la şcoala lui Maxim Gorki*, VTRA, 2006, 10; Dragoş Varga-Santai, *„Pasărea Fenix" şi „Cocteil-Babilon"*, VTRA, 2006, 10. ***M.I.***

GRIGORESCU-BACOVIA, Agatha (8.III.1895, Mizil – 12.X.1981, Bucureşti), poetă, memorialistă. Este al cincilea şi ultimul copil al Mariei (n. Atanasiu) şi al lui Şerban Grigorescu, comerciant. După absolvirea şcolii primare în oraşul natal, îşi continuă studiile la Institutul de Educaţie Integrală din Bucureşti, pe care îl părăseşte în 1915, pentru a se angaja funcţionară la Societatea de Asigurare Agricola, apoi la Creditul Funciar Urban şi la Casa de Export–Import. În 1923 se înscrie la Facultatea de Litere şi Filosofie a Universităţii din Bucureşti, specialitatea limba română, unde în 1926 îşi susţine examenul de licenţă, primind menţiunea

Agatha Grigorescu-Bacovia și George Bacovia

magna cum laude. Desfăşoară o îndelungată carieră didactică (1927–1950), printre instituţiile de învăţământ la care a predat numărându-se Şcoala Normală „Elena Doamna", liceele „Carmen Sylva", „Regina Maria", „Gheorghe Şincai", toate din Bucureşti. Debutează în revista „Scena" (1918), sub semnătura Agatha Gr., cu poemul în proză *Când n-oi mai fi*, şi editorial cu volumul de versuri *Armonii crepusculare* (1923). Mai colaborează la „Cultura poporului" (Cluj), „Ateneul cultural" (Bacău), „Răsăritul", „Vieaţa nouă", iar mai târziu la „Ateneu", „Steaua", „România literară" ş.a. În 1926 se află printre scriitoarele care o susţin pe Adela Xenopol, sora istoricului A.D. Xenopol, să editeze „Revista scriitoarelor". În 1928 se căsătoreşte cu poetul George Bacovia, iar după moartea acestuia, în 1957, va conduce Cenaclul „George Bacovia" de la Bacău şi Muzeul Memorial „George Bacovia" din Bucureşti.

Numeroasele cărţi de poezie publicate de **G.-B.** – *Armonii crepusculare*, *Muguri cenuşii* (1926), *Pe culmi de gând* (1934), *Lumină* (1965), *Cu tine, noaptea* (1969), *Efluvii* (1977), *Şoaptele iubirii* (1979) – exprimă o personalitate lirică definită de un simbolism delicat, eteric şi temperat, aflat la confluenţa liricii meditative cu cea de tip intimist. Consecventă formulei alese, autoarea, pentru care interioritatea ritmează întregul curs al timpului obiectiv, se străduieşte să depăşească monotonia, creând variaţii la nivelul temelor: primele poezii privilegiază proiecţiile simboliste în peisaj, *Pe culmi de gând* consemnează „ceasurile chinuite" ale interogaţiilor ce îi invadează existenţa, iar versurile din celelalte cărţi refac traseul iubirii şi al unei biografii zbuciumate. **G.-B.** reuşeşte uneori să se desprindă de influenţa bacoviană, iar voluptatea imagistică, tropii proliferând ameţitor capătă un caracter definitoriu: „Slove de azur, în spaţii,/ Scriu arpegiul primăverii,/ Simfonii înmănunchiate/ Peste apele durerii,/ Cântec cu nădejdi furate/ Din azur..."; „Iubirea,/ Mistuită/ În cuibul de sânge/ Al inimii,/ Nu mai poate fi/ URĂ.// Sângele anilor,/ Sângele/ Iubirii,/ Sângele urii// Pulsaţii/ Ascunse/ În cenuşa/ Umană..." Aceeaşi pasiune pentru stil se regăseşte în descrierile din *Terase albe* (1938), relatare a unei vacanţe petrecute la

Balcic în compania sculptoriţei Cecilia Storck. Într-o atmosferă crepuscular-orientală oarecum clişeizată, „tablourile” de aici dobândesc valoarea unor poeme în proză tocmai prin ornamentaţia retorică. Dedicată în întregime memoriei soţului ei, autoarea alcătuieşte, sub titlul *Poezie sau destin*, un notabil ciclu memorialistic: *Bacovia. Viaţa poetului* (1962), *Viaţa poetei* (1971), *George Bacovia. Ultimii săi ani* (1981), conţinând date importante referitoare la viaţa literară din perioada interbelică şi din anii imediat următori încheierii celui de-al Doilea Război Mondial.

SCRIERI: *Armonii crepusculare*, Bucureşti, 1923; *Muguri cenuşii*, Bucureşti, 1926; *Pe culmi de gând*, Bucureşti, 1934; *Terase albe*, Bucureşti, 1938; *Bacovia. Viaţa poetului*, Bucureşti, 1962; ed. 2 (*Bacovia. Poezie sau destin*), Bucureşti, 1972; *Lumină*, Bucureşti, 1965; *Poezie şi proză*, pref. Mihail Petroveanu, Bucureşti, 1967; *Cu tine, noaptea*, Bucureşti, 1969; *Versuri*, Bucureşti, 1970; *Poezie sau destin. Viaţa poetei*, Bucureşti, 1971; *Efluvii*, Bucureşti, 1977; *Şoaptele iubirii*, Bucureşti, 1979; *Poezie sau destin. George Bacovia. Ultimii săi ani*, Bucureşti, 1981; *George Bacovia. Posteritatea poetului*, Bucureşti, 1995.

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, XII, *281–286*, *526*; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, II, *309*, *313*; Camil Baltazar, *„Bacovia. Viaţa poetului”*, VR, 1963, 1; Teodor Vârgolici, *„Lumină”*, GL, 1965, 20; Eugeniu Sperantia, *Buchetul pasiunii*, TR, 1965, 52; Radu Cârneci, *„Poezie şi proză”*, ATN, 1968, 4; Baconsky, *Marginalii*, *179–183;* Ciopraga, *Lit. rom.*, *130*, *385–386*; Micu, *Început*, *450*; Nicolae Balotă, *„Poezie sau destin. Viaţa poetei”*, RL, 1971, 37; Radu Voinea, *„Şoaptele iubirii”*, O, 1980, 17; *Dicţ scriit. rom.*, II, *454–455*. ***C.M.B.***

GRIGORIE, Toma (5.V.1940, Golenţi, j. Dolj), poet, eseist. Este fiul Elenei (n. Pârvu) şi al lui Nicolae Grigorie, muncitor ceferist. Studiile universitare de filologie le-a început la Timişoara şi le-a încheiat la Bucureşti în 1966. A fost profesor la Ciupercenii Vechi şi Calafat, iar din 1974 este cadru didactic la Facultatea de Filologie a Universităţii din Craiova. Şi-a susţinut doctoratul în 1983 cu teza *Critica literară românească de la Kogălniceanu la Maiorescu*. A predat şi la Institutul de Filologie Romanică al Universităţii „Adam Mickiewicz” din Poznan, Polonia (1996–1997). În 1997 devine secretar ştiinţific al cursurilor de vară „Constantin Brâncuşi” ale Universităţii din Craiova.

Încă din cartea de debut a lui **G.**, *Visele cuvintelor* (1981), se conturează profilul unui liric elegiac, reflexiv, senin, cu o scriitură de factură blagiană. Discursul poetic apare tot mai interiorizat în *Trăiri* (1987), unde se remarcă o mai mare siguranţă a experienţei lirice. În viziunea autorului poezia este, înainte de toate, „trăire”, cea mai sigură garanţie a autenticităţii. Un adevărat ritual al tăcerii, în stil blagian, desfăşoară poetul în versurile din cartea cu titlul oximoronic *Dezlănţuind tăcerea* (1994), pentru ca în placheta *Calea de întoarcere* (1998) să se menţină ca o dominantă lirismul echilibrat, de împăcare cu sine şi de armonie cu lumea înconjurătoare, iar *Vârsta copacilor* (2007) să trădeze un spirit poetic grav, melancolizat îndeosebi de trecerea timpului, observabil şi în viaţa naturii: „Cercurile se-ncercuiesc pe trupul/ arborilor./ Anii se însemnează pe ascuns/în carnea de lemn./ De unde a-nvăţat pădurea/ să-şi numere zilele?/ Poate la începutul lumii/ arborii au fost oameni”. În *Cina cea de toamnă* (2011) **G.** îşi menţine registrul tematic: „Ritualuri de iniţiere secretă/ iau în stăpânire visele lumii/iluzia devine realitate/ salturi mortale fără plasă/ zboruri la trapez fără ancore de siguranţă/ capete odihnindu-se în gura hămesită/ a leilor”. *Incursiuni în literatura română* (1995) include eseuri şi consideraţii despre autori clasici şi contemporani, scrise, în cea mai mare parte, în maniera didactică tradiţională. Altă carte, *Eseuri subsidiare la „Adio, Europa!” de Ion D. Sîrbu* (1999; Premiul Filialei Craiova a Uniunii Scriitorilor), se compune din cinci secţiuni – *Transparenţe autobiografice*, *Radiografii social-politice*, *Apetitul pentru digresiunea eseistică*, *Sub semnul filosofiei*, *Cu biciul stilului rafinat* – şi se încheie cu o sinteză: *Ion D. Sîrbu – un scriitor român din exilul intern*. Autorul îşi intitulează volumul *Eseuri subsidiare...* deoarece nu-şi propune să-şi domine neapărat obiectul, ci să gloseze cu măsură în umbra lui, înscriindu-se în campania de reabilitare postumă a unui scriitor ignorat multă vreme. În eseul *Metaforele teatrului sorescian* (2005) **G.** propune o dezbatere critică focalizată pe tipologia din dramaturgia sresciană, identificând nouă nuclee de semnificaţie emblematice. Complementar, **G.** publică romanul *Andreea & Radu* (2009). A mai scris o piesă, Ce *mai taci, Gary* (premiera în noiembrie 2010 la Teatrul Naţional „Marin Sorescu” din Craiova), câştigătoare a unui concurs de dramatizare după *Jurnalul...* lui Ion D. Sîrbu.

SCRIERI: *Visele cuvintelor*, Craiova, 1981; *Trăiri*, Bucureşti, 1987; *Seva lucrurilor*, Bucureşti, 1990; *Dezlănţuind tăcerea*, Craiova, 1994; *Incursiuni în literatura română*,

Craiova, 1995; *„Înstrăinarea" limbii române*, Craiova, 1997; *Calea de întoarcere*, Bucureşti, 1998; *Eseuri subsidiare la „Adio, Europa!" de Ion D. Sîrbu*, Bucureşti, 1999; *Catedrala de sub stern*, Craiova, 2002; *Metaforele teatrului sorescian*, Craiova, 2005; *Vârsta copacilor*, Craiova, 2007; *Andreea & Radu*, Craiova, 2009; *Ce mai taci, Gary?*, Craiova, 2010; *Cina cea de toamnă*, Cluj-Napoca, 2011.

Repere bibliografice: Laurenţiu Ulici, *Prima verba*, RL, 1981, 40; Voicu Bugariu, *Două cărţi de la Scrisul Românesc*, LCF, 1982, 10; Ion Bogdan Lefter, *Vitrina*, RL, 1987, 10; Alex. Ştefănescu, *Cartea de poezie*, RL, 1990, 26; Bucur Demetrian, [*Toma Grigorie*], R, 1994, 6–8, 2008, 2; Petre Ciobanu, *Dramaturgia sorescianǎ ca spectacol al modernităţii*, R, 2006, 10; Gabriela Gheorghişor, *Cuvântul/„cântul" salvator*, LCF, 2008, 3. ***O.G.***

GRIGORIU, Paul (6.III.1945, Bacău – 3.IV.2015, Buciumeni, j. Dâmbovița), prozator. Este fiul Aureliei (n. Dima) şi al lui Ioan Grigoriu, profesor. A urmat cursurile elementare şi liceale la Bacău, absolvind în 1963 Liceul „George Bacovia". Începe studii tehnice la Institutul Politehnic din Braşov, însă renunţă după un an şi devine, din toamna anului 1964, student al Universităţii din Bucureşti, la Facultatea de Limbi Romanice, Clasice şi Orientale, terminată în 1969 (specialitatea franceză – spaniolă). Este angajat la Radiodifuziunea Română, unde a îndeplinit, succesiv, diferite funcţii; în anii '70–'80 a lucrat în cadrul redacţiei emisiunilor pentru străinătate, legându-şi numele – în calitate de francofon – şi de funcţionarea postului sezonier Radio-Vacanţa, iar după decembrie 1989, în condiţiile libertăţii de exprimare în presă, s-a afirmat în cadrul emisiunilor în limba română ale postului naţional Radio România-Actualităţi, devenind unul dintre cei mai buni gazetari radiofonici ai ţării; o vreme a fost director general adjunct al Societăţii Române de Radiodifuziune. A debutat cu poezie la revista „Amfiteatru" în 1967. Prima sa carte e *Anatomia unei străzi*, apărută în 1992.

Proza din volumul de debut al lui **G.** aparţine, în sens larg, genului memorialistic, deşi se poate observa că nu e vorba de memorialistică propriu-zisă, ci mai degrabă de o autoficţiune relativ obiectivată, enunţată cu oarecare detaşare şi cu grijă pentru aspectul estetic. Termenii de comparaţie – dintre operele „clasice" ale genului – ar fi *Amintiri din copilărie* de Ion Creangă şi *Cântecul şi hronicul vârstelor* de Lucian Blaga, scriitorul procedând, efectiv, la depănarea unor „amintiri din copilărie". Vatra natală e, la prima vedere, banală şi nespectaculoasă: e vorba de Bacăul de la jumătatea secolului al XX-lea, orăşel încă patriarhal şi nemodernizat, mai mult târg mare decât cetate. Totuşi urbea comportă un pitoresc şi o bogăţie de figuri şi situaţii inteligent exploatate de memorialist. Humuleştii personali nu coincid, de fapt, cu întreg Bacăul, ci se reduc la strada copilăriei, Strada Armenească (rebotezată, în epoca evocată, „I. V. Stalin"), a cărei „anatomie" autorul şi-a propus s-o reconstituie. Portretele „riveranilor" sunt fixate cu umor, uneori cu blândă maliţie, dar şi cu o caldă compasiune, aparent din fuga condeiului, de fapt cu percutantă pregnanţă. Galeria de personaje e pestriţă şi pitorească, inclusiv onomastic: Mardirosian, avocatul Zadic, generalul Macoviţă, inginerul Riksakievici, domnul Goilav şi doamna Repsimé, cizmarul de lux Botezatu, sărmanul Naftuli Blecher, lucrător la fabrica Filderman ş.a. „Semnele epocii" nu lipsesc din micul univers al străzii provinciale, iar unele sunt grave, zguduitoare chiar pentru percepţia copilului, cu toate că, în principiu, acesta e oarecum ocrotit de impactul prea dur al realului printr-un dublu filtru: inocenţa vârstei şi osteneala adulţilor. Farmecul prozelor memorialistice ale lui **G.** provine dintr-un anumit mod de a tăia cu graţie firul în patru, dintr-un exces analitic aparent gratuit şi dintr-o calofilie cu pecete personală. Atuurile prozatorului, îndemânatic exploatate, sunt adresarea plină de amenitate, recursul la tonul blând şi sfătos, opţiunea pentru registrul colocvialităţii îngrijite, propriu conversaţiei prieteneşti. Instituind o inocentă „complicitate" cu cititorul, glasul auctorial îl supune pe acesta unei incantaţii nostalgice, clădită prin „vorba măiestrită", de o calofilie neconvenţională şi deloc găunoasă. O „urmare" – sau o întregire – a acestor pagini, cu aceeaşi recuzită şi în parte cam cu aceleaşi personaje, este *Moştenirea tinichigiului* (2000), unde sunt incluse povestiri în care încărcătura epică este mai consistentă şi mai diversă, iar figura personajului-narator (în ipostaza lui de copil şi adolescent) mai reliefată. Aceeaşi scriitură – de data aceasta îmbogăţită cu instrumentarul publicistului de idei, dar şi cu un indubitabil caracter beletristic, evoluând pe tărâmul memorialului eseistic sau al reportajului literar de calitate – se întâlneşte în *Vara franceză – Un romantic la Paris* (1998), culegere de texte scrise cu prilejul prezenţei lui **G.** în Franţa, în vederea „acoperirii" jurnalistice a campionatului mondial de fotbal din 1998, dar care nu vizează, de fapt, acest eveniment sportiv, ci consemnează observaţii, meditaţii şi consideraţii

demne de interes. *Radio. Grafii. 1969–1989* (2000) este un volum de memorialistică referitor la cele pe care le-a putut trăi şi observa **G.** de la începuturile activităţii lui la Radiodifuziune până în anul schimbării de regim politic. Volumul de jurnalistică *Dincolo de Marele Zid* (2008), scris în colaborare cu Octavian Vintilă, poartă un subtitlu lămuritor: „Faţa văzută şi nevăzută a Olimpiadei".

SCRIERI: *Anatomia unei străzi*, Bucureşti, 1992; *Vara franceză – Un romantic la Paris*, Bucureşti, 1998; *Radio. Grafii. 1969–1989*, Bucureşti, 2000; *Moştenirea tinichigiului*, pref. Valeriu Râpeanu, Bucureşti, 2000; *Dincolo de Marele Zid* (în colaborare cu Octavian Vintilă), Bucureşti, 2008.

Repere bibliografice: Ioan Dănilă, *„Anatomia unei străzi"*, ATN, 1993, 7; Nicolae Bârna, *„Anatomia unei străzi"*, CC, 1993, 7–9; Simion, *Fragmente*, I, *289–291*; Ioan Romeo Roşianu, *Aşii din mâneca literaturii*, TR, 1997, 24; Costin Tuchilă, *Ce-i întâi pe urmă nu-i*, ALA, 2000, 523; Sanda Faur, *Sfert de oră...*, „Realitatea evreiască", 2005, 241. ***N.Br.***

GRIGORIU, Petru V. (1.V.1855, Iaşi – 29.XI.1903, Iaşi), poet, traducător. Fiu al lui Vasile Grigoriu, slujbaş la Curtea domnească din Iaşi, **G.** se înrudea, prin mamă, cu Gh. Asachi. A fost trimis la Paris, unde a urmat Liceul „Louis le Grand", bucurându-se de protecţia lui Edgar Quinet, ginere al lui Gh. Asachi. După terminarea liceului, a urmat un timp cursurile Facultăţii de Drept de la Sorbona. În 1875 s-a stabilit la Iaşi, unde a trăit până la sfârşitul vieţii. Pentru meritele sale în dezvoltarea relaţiilor româno–franceze a fost distins în Franţa cu Legiunea de Onoare. A debutat în 1875 cu un articol despre literatură în ziarul „Pressa", publicând apoi un timp în „Trompeta Carpaţilor" ş.a. Vreme de un deceniu a colaborat la „Familia" lui Iosif Vulcan, unde i-a apărut *Wagnerismul* (1879), unul dintre primele articole de popularizare a muzicii lui Richard Wagner în România. Din 1877 a intrat la Junimea, tipărind numeroase traduceri în „Convorbiri literare". A fost unul din statornicii prieteni şi mai ales convivi ai lui M. Eminescu, legând strânse prietenii şi cu Vasile Conta şi C. Scheletti, compozitorul care i-a pus pe muzică una din poezii. L-a urmat pe G. Panu în diverse redacţii, ducând o existenţă boemă. A condus, împreună cu N.A. Bogdan, publicaţia „Bomba", iar în ultimii ani ai vieţii a colaborat la revista „Arhiva".

G. a început să scrie poezii fiind încă elev, dar versurile sunt reci şi convenţionale. S-a remarcat mai ales în specia imnului eroic. Dar **G.** poate fi considerat, în epocă, unul dintre cei mai buni traducători. Autorii către care şi-a îndreptat atenţia au fost Victor Hugo şi Alfred de Musset, din care a tălmăcit numeroase versuri. Din scrierile celui dintâi a selectat poeziile şi poemele cu tematică exotică, fără a le neglija nici pe acelea cu caracter satiric. Din Musset a transpus câteva mari poeme, precum *Rolla*, *Noaptea din octombrie* şi *Noaptea din mai.* Toate s-au bucurat de aprecieri favorabile, cunoscând o mare răspândire. Ceea ce distinge aceste tălmăciri este cursivitatea deosebită, rezultată nu numai din fraza echilibrată, ci şi din utilizarea curentă a ingambamentului. Fără a respecta întotdeauna fidel originalul, traducerile sunt făcute într-o limbă lăsând impresia spontaneităţii. Nu cu aceeaşi îndemânare **G.** a mai transpus din André Chénier, Lamartine, Béranger, H. Moreau, Victorien Sardou ş.a.

SCRIERI: *Vox clamantis in deserto*, [f.l., f.a.]; *Lui Ştefan cel Mare*, pref. I. Grigoriu-Havas, Iaşi, 1904. **Traduceri**: Alfred de Musset, *Rolla*, Iaşi, 1879; *Poezii. Traduse după cei mai celebri autori*, pref. I. Raul, Piatra Neamţ, [1905].

Repere bibliografice: Dafin, *Figuri*, I, *47–49*; Panu, *Junimea* (1943), I, *334–342*; Ciorănescu, *Teatr. rom.*, *199–212*; *Dicţ. lit. 1900*, *416–417*. ***D.M.***

GRIGOROVITZA, Emanuil (15.II.1857, Rădăuţi – 6.XII.1915, Bucureşti), germanist, prozator.

Este fiul Alexandrei (n. Timcu) şi al lui Vasile Grigorovici, învăţător, „scriitor" la primărie, „tâlmaci" la judecătorie şi cântăreţ bisericesc. Urmează clasele primare la Storojineţ, iar din 1866 devine elev al Gimnaziului Superior din Cernăuţi. Tot aici va absolvi şi Pedagogiul Statului. Este numit profesor la şcoala civilă din Hotzemplatz, în Silezia austriacă, apoi în Cehia. Între 1877 şi 1879 audiază cursurile Facultăţii de Filosofie a Universităţii din Cernăuţi. Trece în România, la Paşcani, fiind profesor la şcoala Companiei de Cale Ferată Lemberg– Cernăuţi–Iaşi, apoi şef al biroului de traduceri din Iaşi al Companiei. În aceşti ani frecventează ca audient Facultatea

de Litere a Universităţii ieşene, bucurându-se de aprecierea lui A.D. Xenopol. Tot acum îl cunoaşte şi se împrieteneşte cu M. Eminescu. Din 1888 este profesor la diferite şcoli (şcoala fiilor de militari, Liceul Naţional), iar în iulie 1889 se transferă la Şcoala Normală de Învăţători din Bucureşti. În 1891, la Berna, obţine, cu dispensă de stagiu, titlul de doctor cu teza *Despre vocalismul limbilor slave*, specializându-se şi în limbile germană şi franceză. Îşi continuă cariera didactică în Bucureşti, la Liceul „Sf. Sava", apoi, ca titular, la Liceul „Matei Basarab", la Seminarul „Nifon" şi la Şcoala de Război. Obţinând un concediu de studii, urmează, din 1897, timp de şase semestre, cursuri de filosofie şi filologie germană la Universitatea din Berlin, unde în 1901 este „promovat" doctor în filosofie cu teza *Die Quellen von Cl. Brentanos „Gründung der Stadt Prag"*, cercetare temeinică a surselor literare cehe utilizate de poetul german. O încercare de a deveni profesor la Catedra de limba şi literatura germană de la Universitatea din Bucureşti este sortită eşecului. În 1907, ca o compensaţie, va fi numit conferenţiar la Universitatea din Iaşi, dar refuză postul şi rămâne profesor de liceu în Capitală. Nemulţumiri profunde, legate de nereuşitele sale profesionale şi literare, la care se vor adăuga unele neplăceri financiare, îl împing la sinucidere.

Contribuţiile ştiinţifice ale lui **G.**, începând cu *Beiträge zum Studium der Frage des Beieinanderwirkens von Mythus und Geschichte in der Volkspoesie* (1892), dedicată rolului miturilor şi al tradiţiei istorice în poezia populară, dar şi studiile filologice sau contribuţiile lexicografice se înscriu în sfera germanisticii. A colaborat cu studii şi articole, alături de schiţe, povestiri şi traduceri în limba germană, cele mai multe din poeziile lui M. Eminescu, dar şi cu altele în româneşte din nuvelele lui N.V. Gogol şi Henryk Sienkiewicz la „Romänische Revue", „Vatra", „Familia", „Literatură şi artă română", „Patria", „Conservatorul", „Rumänischer Lloyd", „Junimea literară", „Die Karpathen", „Luceafărul", „Flacăra" ş.a. Prima carte de proză, *Chipuri şi graiuri din vesela grădină...*, tipărită la Berlin în 1900, va fi reluată, cu modificări nesemnificative, sub titlurile *Chipuri şi graiuri din Bucovina* (1905) sau *Cucoana Raluca* (1924). Îi vor urma alte cărţi, toate culegeri care strâng scrieri apărute, mare parte, şi în reviste. *Schitul Cerebucului* (1908) şi *Piatra muierii* (1911), subintitulate romane, sunt mai curând nuvele extinse, în care nucleul epic, bazat pe evenimente din istoria Moldovei, este artificial amplificat prin adaosul de întâmplări nerelevante şi împovărat de banalitate, de lipsa de substanţă a relatării. Prozatorul se află mult mai aproape de reuşită atunci când îşi propune, influenţat vizibil de *Amintirile...* lui Ion Creangă, să refacă atmosfera locurilor unde a copilărit, să readucă din ceaţa timpului chipuri şi peripeţii care, într-un fel sau altul, i-au marcat existenţa. În schiţele *Cum era să mă fac catolic*, *Jupânul Toiba*, *Badea Huştiuluc* ş.a. sau în volumul *Cum a fost odată* (1911), el încearcă reconstrucţii narative ale unui spaţiu multietnic, acela al Bucovinei de Nord. Sunt evocate vechi sate răzeşeşti (Horodnic), târguri pitoreşti (Rădăuţi, Storojineţ) sau oraşul Cernăuţi, toate localităţi însufleţite de amestecul populaţiilor, în care românii şi, împreună cu ei, şvabi, polonezi, ruteni, evrei, veniţi după 1775, trăiau în bună înţelegere. Din şirul oamenilor întâlniţi în peregrinările lui sau despre care a auzit povestindu-se, locuitori ai unui tărâm ce adesea se confundă cu acela al basmului, se desprind „chipuri" insolite, precum harabagiul Cărăşel, Ivan Muscalul, Şmil Meremurate, cel urmărit de un destin tragicomic, jupânul Toiba sau Caleb Şoil. Li se alătură, într-o rememorare plină de căldură, cu atenţie pentru ceea ce au particular, personaje ale unui involuntar bildungsroman, părinţii lui **G.**, profesorii şi colegii de la şcolile din Cernăuţi sau prietenii întâlniţi la Viena (Constantin Flondor, Ilarion Munteanu) şi la Iaşi (M. Eminescu). Izbutite sunt, de asemenea, conturarea, cu o peniţă ascuţită, a mediului răzeşilor bucovineni, mai ales a „cucoanelor" care vieţuiesc înrobite tabieturilor şi prefirându-şi amintirile, uitate de vreme în conacele lor (*Duduia Pulheria*, *Cucoana Raluca*), sau reconstituirea plină de compasiune a unor existenţe de oameni necăjiţi, peste care tăvălugul istoriei a trecut fără milă (*Căprarul Bicu*, *Dezertorul*). Confruntarea mentalităţilor, văzute cu ochii învăţatului obişnuit să compare şi să evalueze metodic, descrierea adesea aplicată, exactă, irigată însă de emoţie, a obiceiurilor şi a locurilor, creionarea sigură a unor portrete, susţinută de adevărul observaţiei, de înţelegere, se

constituie în calităţi ale unei proze care îşi păstrează, în parte, interesul.

SCRIERI: *Beiträge zum Studium der Frage des Beieinanderwirkens von Mythus und Geschichte in der Volkspoesie*, Bucureşti–Leipzig, 1892; *Beiträge zum Studium deutscher Handsschriften. Das Erdmannsdörfersche Manuscript zu Kleists Drama „Prinz von Homburg" und Baracks Handschrift zur altdeutschen Sequenz „Memento mori"*, Berlin, 1900; *Chipuri şi graiuri din vesela grădină...*, Berlin, 1900; ed. 2 (*Chipuri şi graiuri din Bucovina*), Bucureşti, 1905; ed. 3 (*Cucoana Raluca. Chipuri şi graiuri din Bucovina*), Bucureşti, 1924; *Die Quellen von Cl. Brentanos „Gründung der Stadt Prag"*, Berlin, 1901; *Kritik und Quellenuntersuchung zu Clemens Brentanos Drama „Die Gründung der Stadt Prag"*, Berlin, 1901; *Libussa in der deutschen Literatur*, Bucureşti, Berlin, 1901; *Românii în monumentele literare germane medievale*, Bucureşti, 1901; *Grave Fritz von Zolre, der Oettinger als Heldengestalt in mittelalterlichen Chroniken und Liedern*, Bucureşti–Leipzig, 1901; *Faust. Studii la geneza, dezvoltarea şi analiza critică a operei lui Goethe*, Bucureşti, 1903; *„Suferinţele tânărului Werther". Reflexiuni la romanul lui Goethe*, Bucureşti, 1903; *Curentele principale la Schiller*, Bucureşti, 1905; *Studii germaniste*, Bucureşti, 1905; *De la hotare*, Bucureşti, 1905; *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti, 1908; *Poveşti răzleţe*, Bucureşti, 1908; *Schitul Cerebucului*, Bucureşti, 1908; *Negru Vodă*, Bucureşti , [1910]; *Cum a fost odată*, Bucureşti, 1911; *Piatra muierii*, Arad, 1911; *Din cartea vitejilor*, Bucureşti, 1911; *Amintiri... schiţe*, Bucureşti, 1912; *Vers l'Egypte, en traversant la Roumanie*, Bucureşti, [1913]; *Povestiri din Bucovina*, Bucureşti, 1914; *Duduia Pulheria*, Bucureşti, 1922. **Traduceri:** *Deutsche Uebertragungen aus den auserleseneren Dichtungen des verstorbenen rumänischen Poeten Michail Eminescu*, Bucureşti, 1892; ed. Berlin, 1901; N.V. Gogol, *Oameni vechi*, Bucureşti, [1908].

Repere bibliografice: *Eminescu în limba germană*, TR, 1892, 167; Simion C. Mândrescu, *Dare de seamă critică asupra lucrării d-lui dr. Em. Grigoroviţă „Românii în monumentele literare medievale germane"*, Bucureşti, 1902; Loghin, *Ist. lit. Bucov.*, *199–204*; Iorga, *Ist. lit. cont.*, I, *361*, II, *119*; Vasile Posteucă, *Viaţa şi opera lui Emanuil Grigorovitza*, Cernăuţi, 1936; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *568*, *Ist. lit.* (1982), *640*; Leca Morariu, *De-ale lui Emanuil Grigorovitza*, GT, 1944, 36; Erich Beck, *Der grosse Erzähler Emanuil Grigorovitza*, „Der Südostdeutsche", 1963, 20; Traian Cantemir, *Semnificaţia prozei lui Em. Grigorovitza*, „Anuarul Muzeului Judeţean Suceava", 1979–1980; Mircea Grigoroviţă, *Un bucovinean de altădată: Emanuil Grigorovitza*, „Anuarul Muzeului Judeţean Suceava", 1983; Dumitru Teodorescu, *Em. Grigorovitza. Viaţa. Opera*, Chişinău–Rădăuţi, 1995; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *455–456*; Nicoleta Borcea, *Un germanist uitat: Emanuil Grigorovitza*, ALIL, t. XXXIX–XLI, 1999–2001; Satco, *Encicl. Bucovinei*, I, *458–459*; Radu Grigorovici, *Bucovina între milenii*, Bucureşti, 2006, *40–48*. ***R.Z.***

GRIGURCU, Gheorghe (16.IV.1936, Soroca), critic literar, poet.

Este fiul Alexandrei (n. Glogovschi) şi al lui Valentin Grigurcu, inginer agronom şi profesor. Urmează între 1950 şi 1954 liceul la Oradea. Este, timp de un an, cursant al Şcolii de Literatură „M. Eminescu" din Bucureşti, de unde este exmatriculat fiindcă făcuse câteva vizite lui Tudor Arghezi şi la fostul sediu al cenaclului Sburătorul. Îşi continuă studiile la Facultatea de Filologie a Universităţii din Cluj. Îndeplineşte, după absolvirea facultăţii în 1958, funcţia de secretar al Societăţii de Ştiinţe Istorice şi Filologice din Oradea, apoi, între 1959 şi 1965, profesează în învăţământul preuniversitar din acelaşi oraş. Între 1965 şi 1974 este redactor la revista „Familia". Şi-a luat doctoratul în 1975 la Universitatea din Bucureşti cu o teză despre G. Bacovia. Debutează ca elev, în 1952, la ziarul „Crişana", revenind în presă după mai bine de un deceniu, la „Familia". Mai e prezent cu versuri, dar îndeosebi cu articole şi cronici literare la „Steaua", „Vatra", „Tribuna", „Viaţa românească" (aici fiind o vreme, după 1990, redactor), „Contemporanul – Ideea europeană", „România literară", „Convorbiri literare", „Jurnalul literar", „Calende", „Acolada" (unde este director) ş.a. I s-au acordat mai multe distincţii, printre care Premiul Uniunii Scriitorilor în 1997, iar în 2001 Premiul Opera Omnia, premii oferite de revistele „Familia", „Convorbiri literare", „Poesis", „Euphorion" ş.a., Premiul Naţional „Monica Lovinescu–Virgil Ierunca" (2009) etc.

Sedus de ideea existenţei unei „a cincea generaţii postmaioresciene", **G.** se autoinclude aici alături de Nicolae Manolescu, Mircea Martin, Valeriu Cristea, Gabriel Dimisianu, Sorin Alexandrescu, Liviu Petrescu, Livius Ciocârlie, nume importante ale criticii româneşti actuale, pe care le citează adesea, omiţând voluntar altele, cel puţin tot atât de importante. În propria sa definire, clasa spirituală din care face parte s-ar caracteriza prin

„ţinuta stilistică, meditaţia pe marginea statutului teoretic al disciplinei, disponibilitatea polemică şi [...] demnitatea posturii morale". Trăsăturile astfel identificate reprezintă tot atâtea aspiraţii, în sensul cărora, cu destule şi deloc nesemnificative inconsecvenţe, **G.** încearcă a-şi orienta demersul critic şi a-şi constitui identitatea. Calofil, în declarată descendenţă lovinesciană şi călinesciană, el îşi exprimă în numeroase rânduri „devoţiunea faţă de arta expresivă a criticului" şi numeşte modelele tutelare care i-au „dezvoltat satisfacţia stilistică": Gaston Bachelard, Albert Thibaudet, Perpessicius şi Vladimir Streinu, cărora le apreciază „verbul somptuos". Ca rezultat, fraza sa critică se află mereu în căutarea unor cadenţe ale eleganţei şi ale amplitudinii, voluptuos permeabilă la metaforizări, sintagme de efect şi cuvinte rare. Se simte uneori artificiul care ia locul spontaneităţii, aspiraţia stilistică putând fi înşelată de excese şi preţiozităţi. Bombasticismul liric caracterizează, în astfel de cazuri, unele enunţuri: „Critica se îmbată de robusteţea mirosurilor florale, de coloritul fascinant al poeziei, care corespunde sevelor telurice pulsând în ospitaliera geometrie vegetală". Alteori ostentaţia erudiţiei lexicale conduce la stridenţe: „nucleu uberos", „vânt vernal", „verb domptat", „sicitate ironică", „luciditate elansată", „sublim flamboaiant" etc. Pregnanţa discursului critic scade considerabil în atare circumstanţe, sufocată fie de umbra densă a călinescianismului, fie de o irepresibilă ispită narcisistă. „Meditaţia pe marginea statutului teoretic al disciplinei" nu se constituie la **G.** într-un sistem solid edificat, luând, dimpotrivă, forme publicistice fulgurante. Principii teoretice justificative sunt cuprinse deseori în cronicile sale literare, ca modalitate de susţinere a opţiunilor şi a judecăţilor. Alteori sunt dezvoltări eseistice sau precizări ocazionate de interviuri. Scoase de sub povara opulenţelor stilistice în care sunt învăluite, reperele teoretice ale criticului se arată a fi simple şi clare. Ele vin dinspre Jean-Pierre Richard, Jean Starobinski, Benedetto Croce, Georges Poulet sau Gaëtan Picon şi se pot rezuma în câteva enunţuri sumare. Critica este parte constitutivă a literaturii şi „devine mai opulentă şi ramificată rodind din sevele extrase din literatură". Oficiul critic este deschis „impregnării poetice", căci „expansiunea duhului intelectual este echilibrată de infuzia lirică". **G.** pledează, pe urmele lui E. Lovinescu, pentru critica „spontană", întemeiată pe intuiţie şi spirit simpatetic. Fără a le respinge cu totul, criticul nu agreează excesul de pozitivism al metodelor critice mai noi, care ameninţă să atragă actul exegetic în capcana sterilităţii, îndepărtându-l de obiectul său, şi care pun între paranteze identitatea criticului, supunând-o unui proces de depersonalizare: „Coeficientul personal al aplicării metodelor [...] rămâne însă mai important decât folosirea unor prefabricate de gândire, a unor iluzorii aparate de stabilit valoarea şi de captat emoţia". Critica structuralistă (care se îndepărtează de creaţie în dauna esteticului), tematică, existenţialistă, sociologică, psihocritica nu sunt respinse în principiu, dacă se grefează pe şi sunt acceptate de corpul operei, fără a o văduvi de calitatea estetică. Alarmat de riscul dezumanizării, conţinut în metodele „formalizante" dirijate spre aspectele transindividuale ale creaţiei, **G.** optează pentru eficacitatea unei „critici imanente", apărându-i virtuţile impresioniste de desconsiderările la care o supun metodele pozitiviste. Opera, ca produs al individualităţii, solicită criticului identificarea cu creatorul ei, aptitudinea deplină a sinelui de a se vida pentru a se lăsa „ocupat de o conştiinţă străină". Pe de altă parte, se ia distanţă faţă de proiectul utopic al „criticii totale" şi este acuzată inexistenţa unei critici de direcţie în fenomenul literar românesc actual. Disponibilitatea polemică reprezintă, poate, trăsătura cea mai intens şi mai voluptuos valorificată de **G.** Criticul se propune de multe ori ca un necruţător floretist care îi provoacă pe marii campioni la „meciul secolului", preocupat regizoral de numărul spectatorilor care ar putea să-i aclame bravura. Când ei sunt puţini sau reacţionează contrar aşteptărilor, criticul se simte bine în ipostaza persecutatului. Ceea ce îl irită în primul rând este statura marilor scriitori, pe care se străduieşte să îi doboare de pe soclurile pe care i-a aşezat tradiţia critică. Idealul său, declarat orgolios prin interviuri, este o carte cu titlul *Inactualitatea lor*, adică a lui Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Ion Barbu ş.a. Nonconformismul pătimaş şi încrâncenat ajunge să-i descalifice atitudinile critice care vizează, de pildă, „mediocritatea" lui Nichita Stănescu, în acelaşi timp exprimându-se laudativ la adresa unor poeţi cu operă nesemnificativă. În primul caz, demonstraţia se construieşte în jurul unor exemple culese de la periferia valorică a poeziei analizate, în cel de-al doilea rarele izbânzi sunt căutate cu sârguinţă şi supuse unui comentariu de

multe ori supralicitant. Poetul **G.**, aflat într-o relaţie concurenţială cu confraţii întru poezie, îl subminează astfel pe criticul **G.,** punându-i sub semnul îndoielii probitatea şi gustul estetic. După 1989 gestul critic nonconformist se transformă în campanie susţinută împotriva unor scriitori pe care îi pune sub acuzaţie cu judecăţi aflate în afara literaturii şi trădând mai degrabă complexe individuale decât intenţii clarificatoare. Marin Preda, Eugen Barbu, D. R. Popescu, Eugen Simion şi din nou Nichita Stănescu, uneori Andrei Pleșu sunt ţintele sale preferate. Esteticul este situat într-o inadecvată relaţie de dependenţă faţă de etic şi de politic, criteriile amestecându-se până la anulare. Argumentele sunt precare, demonstraţiile fragile. Criticul se lasă acum complet pradă visului de a-şi confecţiona o imagine eroică, justiţiară şi dramatic persecutată, considerând că e democratic a acuza, dar complet nedemocratic a i se replica. În cazul din urmă, uită de regulile polemicii şi ale dreptului la opinie şi îşi expediază „adversarii" cu calificativele inversate ale anilor '50. Maiorescianismul şi lovinescianismul, trăsături care îi caracterizează în bună măsură prestaţiile critice anterioare, se estompează până spre dispariţie în aceşti ani, când criticul devine procuror moral-politic, aducând în boxa acuzaţilor biografii şi lăsând în completă uitare literatura. De altfel, se pare că neputinţa de a se detaşa de antipatiile, declarate sau subînţelese, faţă de anumiţi scriitori l-a împiedicat pe **G.** să-şi organizeze rezultatele observaţiei critice în sinteze. Volumele sale juxtapun cronici publicate în periodicele literare. În varii ocazii teoretizează justificativ asupra criticii foiletonistice, considerând cronica literară „una dintre cele mai importante întrupări ale spiritului critic, dornic de a se legitima legitimând [...]. O formulă memorabilă, o metaforă pot fi desăvârşite sinteze critice". Dezideratul nu primeşte prea des concretizări pe măsură, metafora dovedindu-se mai slabă decât clişeele. O carte dedicată lui Mateiu I. Caragiale este, de pildă, „una dintre cele mai valoroase ofrande din câte i s-au adus până acum". Un critic se agită „pentru a epuiza toate punctele înscrise în agenda sa încărcată". Cutare poet „denotă un condei extrem de avizat" ş.a.m.d. Faptul nu eclipsează însă dramatic demonstraţiile acestui critic care suplineşte intuiţia cu ambiţiile stilistice circumscrise de multe ori unor judecăţi pertinente. Câteva dintre comentariile cuprinse în volumul *De la Mihai Eminescu la Nicolae Labiş* (1989) vădesc o lectură aplicată şi o observaţie pătrunzătoare, chiar dacă nu toate numele cărora le dedică analize sunt reprezentative valoric pentru un interval de timp atât de dens al poeziei româneşti. Alte volume – *De la un critic la altul* (2005), *La ce oră vine dentistul* ? (2005), *Opinii în genere inconfortabile* (2006), *Breviar Cioran* (2007), *Exerciții de adevăr* (2011) – vizează, concentrat, criteriul etic invaziv, devenit ac de busolă al interpretărilor literare. Cărțile sunt recompuse din lunga serie de interviuri date și din articole publicate în ultimele decenii în presa culturală, unde **G.** a fost o prezență continuă și, în genere, inconfortabilă, cu aceeaşi deschidere empatică față de cei care îi împărtășesc opiniile și violent critic ori de câte ori se referă la cei care îi provoacă nemulțumiri personale. Parafrază a *Exercițiilor de admirație*, cartea lui Gabriel Liiceanu, *Exerciţii de adevăr* dezvăluie, pe toate suprafețele, că **G.** optează pentru un cartezianism orgolios și simplificat: „Scriu, deci exist". Paginile intitulate *Fișele unui memorialist* (2006) iau alura unui mausoleu de amintiri, întunecate, repetitive, peste care se așterne aburul melancoliei. Sunt însoțite cu secvenţe de jurnal, în care autorul, ca ins obişnuit, se strecoară discret prin coridoarele construcției livrești. Scriitura se vrea aforistică, apoftegmatică, fiind uneori de-a dreptul sufocată de citate din Martin Heidegger, Witold Gombrowicz, Oscar Wilde, Georges Poulet, Gaëtan Picon ș.a. Mai întâi *Un trandafir învață matematica* (2004), apoi cele două volume reunite sub titlul *Nimic n-ar trebui să cadă* (2011) conţin antologii ale poeziei lui **G.** și, în cartea din 2011, articole despre critic şi poet strânse din presa timpului și configurate omagial. Poetul-critic nu este atât de paradoxal pe cât se arată criticul-poet. Şi e greu de spus dacă îşi alcătuieşte producţia lirică grijuliu faţă de propria grilă de pretenţii. Referirile la propria-i creaţie sunt puţine şi, chiar dacă îmbracă haina modestiei, vădesc orgoliul unicităţii. **G.** a început cu compoziţii conformate docil şi poate sincer la tematica proletcultistă, în imagini de o emoţionalitate artificial-convenţională, îndepărtate, în timp, amnezic. Judecat în circumstanţa anilor '50 din secolul trecut, faptul nu e incriminant, chiar dacă, detectat la alţi scriitori, îl mână pe criticul de azi la ample tirade demascatoare. Depăşindu-şi (şi uitându-şi) începuturile, poetul îşi caută identitatea într-o lirică puternic cerebralizată, fără

a ajunge la o superioară intelectualizare a emoţiei. Deşi în multe versuri vorbeşte despre poezie, poet, cuvânt, o „artă poetică” e greu de reconstituit din expozeurile lirice reduse deseori la ipostaza decorativităţii. Poetul e „atent la ultima scânteie a pasiunii pe-o perdea neagră” şi ţinteşte „cuvântul primordial”, trăind insatisfacţia de a fi nevoit să se folosească de „cuvinte adânci cuvinte reci ca o suprafaţă calmă/ cuvinte care se suprimă pe tăcute/ cuvinte entuziaste ca insectele/ cuvinte albe ca varul aşezate pe catafalc/ cuvinte fotogenice de cum se crapă de ziuă/ cuvinte înţepătoare ca urzicile”. O poetică a discursivităţii simplu-enumerative împiedică parcă insatisfacţia să ia proporţiile unei autentice drame a creaţiei. Se pare că o atare eventualitate nici nu îl ispiteşte pe autor, care e mult mai atent să-şi caute şi să-şi confecţioneze un sistem imagistic personal decât să transfigureze o gravă problematică a fiinţei. E adevărat că mijloacele expresive sunt astfel mobilizate, încât par a sugera un mesaj adânc afundat în faldurile criptice ale limbajului. Impresia este însă că acestea au venit în poezie executând disciplinate un ordin de concentrare, şi nu urmând o autentică şi impetuoasă chemare lăuntrică. Efortul decriptării, solicitat intens pentru a depăşi dificultăţile unui discurs exagerat eliptic, nu este decât rareori compensat de o satisfacţie estetică pe măsură. Mai des senzaţia este de limbaj scăpat de sub control şi în căutarea nu foarte abilă a unui înţeles: „Labirint desfăcut/ întins ca sfoara dintr-un ghem// truc/ de purtat în servietă”; „Pământul uitat într-un astru/ coboară coboară coboară/ prin lentilele cele mai groase/ prin ochii de ceară”. Undeva poetul încearcă a-şi pune versul sub semnul tentativei de a izola, dincolo de fenomenal, sensul pur, adevărul ultim al lucrurilor: „Prin parametrii severi ai lucrurilor/ iată sensul lucios/ intimul sens ca o zăpadă/ sensul pur şi deplin/ flecărind”. Tentativa e amânată însă de multe ori de fascinaţia formulărilor surprinzătoare, care întorc poemul din drumul către semnificaţii, pentru a-l antura pur şi simplu decorativ. Chiar şi atunci când poezia ia forma concentrată a unor panseuri asupra existenţei, intenţia reflexivă este deseori uzurpată de aceeaşi ispită a imaginii rare. Între aparițiile editoriale, cu o ritmică puţin obişnuită, se află și *Din jurnalul lui Alceste* (2005), reprezentând o selecție a aforismelor amplu răsfirate în presa culturală, unele culese ca „așchii” din producția lirică. În *Ilustrate din amarul târg* (2012) își face simțită prezența o anume oboseală auctorială. Elanurile sunt atenuate de morozităţi, peisajul e monoton, tot mai puțin fulgerat de strălucirile spiritului, ca un semn al „picotelii” homerice. Pare că o anume incapacitate de relativizare a conştiinţei de sine îngreunează accesul lui **G.** la o critică întru totul relevantă şi la o poezie substanţială.

Poetul e deplin conștient că se confruntă cu un univers plin de tensiuni greu de disciplinat, amorful și geometriile cele mai pure coexistă sau intră în ecuații dificile, unde permanentul și derizoriul, relativul și absolutul comunică, iar subiectul uman însuși e locul de interferență a unor asemenea stări contradictorii, pozitiv ori elegiac contrariante.

ION POP

Fără îndoială că Gheorghe Grigurcu ar fi fost un poet de mult mai pronunțat relief public dacă nu s-ar fi însoțit de un critic atât de eclatant. În cazul său însă, nu criticul e umbra poetului, ci poetul e umbra criticului.

AL. CISTELECAN

SCRIERI: *Un trandafir învaţă matematica*, Bucureşti, 1968; *Miron Pompiliu şi Junimea*, Oradea, 1969; *Trei nori*, Bucureşti, 1969; *Râul incinerat*, Cluj, 1971; *Salută viaţa*, Bucureşti, 1972; *Teritoriu liric*, Bucureşti, 1972; *Idei şi forme critice*, Bucureşti, 1973; *Înflorirea lucrurilor*, Timişoara, 1973; *Bacovia, un antisentimental*, Bucureşti, 1974; *Apologii*, Cluj-Napoca, 1975; *Rigoarea văzduhului*, Cluj-Napoca, 1978; *Poeţi români de azi*, Bucureşti, 1979; *Critici români de azi*, Bucureşti, 1981; *Între critici*, Cluj-Napoca, 1983; *Contemplaţii*, Bucureşti, 1984; *Cotidiene*, Bucureşti, 1986; *Existenţa poeziei*, Bucureşti, 1986; *De la Mihai Eminescu la Nicolae Labiş*, Bucureşti, 1989; *Oglinda şi vidul*, Piteşti, 1993; *Peisaj critic*, I–III, Bucureşti, 1993–1999; *Un izvor bolborosind înăuntrul termometrului*, Oradea, 1996; *A doua viaţă*, Bucureşti, 1997; *Cum am devenit stalinist*, Iaşi, 1997; *E. Lovinescu între continuatori şi uzurpatori*, postfaţă Monica Lovinescu, Bucureşti, 1997; *Nimic n-ar trebui să cadă*, Iaşi, 1997; *Amarul târg*, Bucureşti, 1998; *Imposibila neutralitate*, pref. Gabriel Dimisianu, Iaşi, 1998; *Amurgul idolilor*, Bucureşti, 1999; *Dealul purtat de scripeţi*, Botoşani, 1999; *Dialoguri crude şi insolite… realizate de Grigore Scarlat*, Iaşi, 1999; *Amintiri din epoca de platină*, Chișinău, 2000; *Poezie română contemporană*, I–II, Iaşi, 2000; *Spaţiul dintre corole*, Bucureşti, 2000; *Acul şi steaua*, Bistriţa, 2001; *În răspăr*, Cluj-Napoca, 2001; *De unde până unde*, Botoşani, 2002; *În jurul libertăţii*, Iaşi, 2002; *În pădurea de metafore*, Piteşti, 2003; *Jocul literaturii şi al sorţii*, Cluj-Napoca, 2003; *Natură moartă şi vie*, Cluj-Napoca, 2003; *Post-texte*, Iaşi, 2003; *Calendar*, Cluj-Napoca, 2004; *Un trandafir învaţă matematica*, pref. Al. Cistelecan, Bucureşti, 2004; *De la un critic la altul*, Iaşi, 2005; *Vorbind. Dialog în trei* (în colaborare cu Alexandru Laszlo şi Ovidiu Pecican), Cluj-Napoca, 2004; *Din jurnalul*

lui Alceste, Cluj-Napoca, 2005; *Fiindcă*, București, 2005; *La ce oră vine dentistul?*, Bistrița, 2005; *Fișele unui memorialist*, Iași, 2006; *Opinii în genere inconfortabile*, Cluj-Napoca, 2006; *Șterge soarele de praf ca pe-o mobilă*, București, 2006; *Breviar Cioran*, Cluj-Napoca, 2007; *Muzeu*, pref. Şerban Foarţă, Cluj-Napoca, 2008; *O provocare adresată destinului. Convorbiri cu Dora Pavel*, Satu Mare, 2009; *Catalog liric*, Iași, 2010; *Cerc și punct*, pref. Tudorel Urian, Iași, 2010; *Exerciții de adevăr*, Iași, 2011; *Extemporale*, Cluj-Napoca, 2011; *Nimic n-ar trebui să cadă*, I–II, pref. Ion Pop, Cluj-Napoca, 2011; *Ilustrate din amarul târg*, Cluj-Napoca, 2012.

Repere bibliografice: Doinaş, *Diogene*, *144–145*; Negoiţescu, *Lampa*, *235–238*; Caraion, *Duelul*, *56–58*; Iorgulescu, *Al doilea rond*, *154–163*; Culcer, *Citind*, *41–48*; Raicu, *Practica scrisului*, *364–369*; Iorgulescu, *Scriitori*, *302–304*; Mihăilescu, *Conceptul*, II, *143–146*; Dimitriu, *Singurătatea*, *217–221*; Negoiţescu, *Alte însemnări*, *142–145*; Iorgulescu, *Critică*, *228–232*; Dobrescu, *Foiletoane*, III, *173–181*; Sorescu, *Uşor cu pianul*, *131–142*; Iorgulescu, *Prezent*, *287–290*; Martin, *Singura critică*, *201–215*; Ştefănescu, *Prim-plan*, *254–261*; Piru, *Critici*, *268–271*; Regman, *Nu numai*, *160–173*, *328–338*; Adrian Popescu, *Poezia maturităţii artistice*, ST, 1994, 7–8; Simuţ, *Incursiuni*, *206–214*; Negoiţescu, *Scriitori contemporani*, *196–201*; Pop, *Pagini*, *107–115*; *Dicţ. analitic*, I, *222–223*; Dimisianu, *Lumea*, *326–333*; Simuţ, *Arena*, *97–111*; *Dicţ. esenţial*, *355–357*; Regman, *Ultime explorări*, *44–49*; Cristea-Enache, *Concert*, *336–339*; Manolescu, *Lista*, III, *266–278*; Mircea A. Diaconu, [*Gheorghe Grigurcu*], VR, 2004, 8–9, CL, 2006, 4, 2011, 4; Cioculescu, *Lecturi*, II, *76–79*, *135–149*; Boldea, *Vârstele*, *81–85*; Ştefănescu, *Istoria*, *781–788*; Cistelecan, *Diacritice*, I, *24–34*; Manolescu, *Istoria*, *1262–1265*; Popa, *Ist. lit.*, II, *1034–1035*; Nicolae Coande, *Matrița Grigurcu*, CLT, 2010, 36. ***A.G.***

GRIMM, Petre (10.II.1881, Bucureşti – 3.XII.1944, Sibiu), istoric literar, traducător. Născut dintr-un tată german, Frederick Grimm, originar din Alsacia, şi o mamă franţuzoaică, Leontina (n. Leclerc), **G.** şi-a făcut studiile în oraşul natal, unde a absolvit Universitatea în 1904. Se va specializa în germanistică şi anglistică în Marea Britanie, Franţa, Germania şi Austria. Întors în ţară, este profesor la Târgu Jiu, Turnu Severin şi Târgovişte, de aici e detaşat în 1919 la Universitatea din Cluj, nou-înfiinţată, unde constituie şi conduce Catedra de limba engleză, după susţinerea doctoratului fiind titularizat profesor în 1925. Stimulat de mediul familial, a început să se apropie timpuriu de literatură şi este posibil să fi debutat ca traducător în 1894, cu o tălmăcire din Th. Hales, apărută în „Biblioteca familiei”. Va colabora apoi la „Gândirea”, „Timişoara”, „Convorbiri literare”, „Lumea universitară” (Cluj), „Transilvania”, „Dacoromania”, „Naţiunea” (Cluj), „Junimea literară”, „Datina”, „Societatea de mâine”, „Conştiinţa românească” (Cluj), „Patria” (Cluj), „Hyperion” (Cluj), „Făt-Frumos” ş.a.

În special după numirea la Cluj **G.** a fost unul dintre cei mai diligenţi traducători ai literaturii engleze. Din Shakespeare, scriitor preferat, a tălmăcit, pe lângă un sonet (1937), piesa *Cum vă place* (1942) şi a revăzut (într-o ediţie ce a apărut postum) versiunea lui St. O. Iosif după *Romeo şi Julieta* (1945); de asemenea, a tradus, în 1924, *Poveşti după Shakespeare* de Charles şi Mary Lamb. Tot în volum au fost incluse versiuni corecte, adesea inspirate, după versurile lui Robert Burns (1925), după *Cain* de Byron (1925) şi după *Dora* de Alfred Tennyson (1923). În rest, s-a încumetat să traducă şi din Chaucer (1922), poposind apoi asupra unor scriitori din secolul al XVII-lea, ca Robert Herrick, din veacul al XVIII-lea, precum Oliver Goldsmith, J. Gary, Jonathan Swift, şi din secolul al XIX-lea, precum Walter Scott, James Thomson, Elisabeth Barrett-Browning, Thomas Percy, William Wordsworth şi Samuel Taylor Coleridge, Algernon Charles Swinburne, John Keats (1921, în colaborare cu Teodor A. Naum). A tălmăcit şi din John Milton. Din literatura americană, s-a aplecat asupra lui Benjamin Franklin şi Henry Longfellow. Volumul *Poems* (1938), cuprinzând transpuneri din lirica lui M. Eminescu, a fost bine primit în epocă. Oprindu-se asupra literaturii germane, **G.** a dat o versiune din Eduard Mörike. Traducerile l-au ajutat să aprofundeze specificul literaturii engleze, despre care a conferenţiat în câteva rânduri. A fost printre cei dintâi care au studiat modul în care literatura engleză a fost receptată în România prin traduceri. De asemenea, într-un studiu de literatură comparată din 1924 a analizat cele dintâi „traduceri şi imitaţiuni” poetice româneşti după literatura engleză. Postum, un volum intitulat *Scrieri de istorie literară* (2012) readuce în circulație numeroase articole și studii fundamentale pentru „știința traducerii”, cum o numește **G.**, despre scrieri românești care transpun sau imită opere în limba engleză, dar și despre cele dintâi traduceri englezești din literatura română.

SCRIERI: *Traduceri şi imitaţiuni româneşti după literatura engleză*, Cluj, 1924; *Robert Burns, poetul ţărănimei*, Cluj, 1925; *Comemorarea centenarului introducerei limbei franceze în învăţământul public românesc*, Cluj, 1931; *Glosarul lui Creangă*, Sibiu, 1943; *Scrieri de istorie literară*, îngr. Liana Muthu, Cluj-Napoca, 2012.

Traduceri: Alfred Tennyson, *Dora,* Brăila, 1923; Charles şi Mary Lamb, *Poveşti după Shakespeare*, Bucureşti, 1924; William Cowper, *John Gilpin*, Brăila, 1924; Robert Burns, *Poezii*, Cluj, 1925; Byron, *Cain*, Bucureşti, 1925; M. Eminescu, *Poems*, Cluj, 1938; Shakespeare, *Cum vă place*, Bucureşti, 1942.

Repere bibliografice: Dragoş Protopopescu, *„Traduceri şi imitațiuni româneşti după literatura engleză”*, „Junimea literară”, 1925, 1–3; D. Popovici, *Petre Grimm*, DR, 1948; George Hanganu, *Petre Grimm – traducător în engleză*, ST, 1983, 1; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *459*; Andi Bălu, *Receptarea literaturii engleze de către Petre Grimm*, VR, 2004, 1–2; Ioan Boldea, *O restituire necesară*, APF, 2012, 11. ***D.M.***

GRINDEA, Miron (31.I.1909, Târgu Ocna – 18.XI.1995, Londra), publicist, traducător. Este fiul Rebecăi şi al lui Iacob Grimberg, funcţionar la un depozit de lemne; prenumele la naștere: Móndi. În 1918 familia se stabileşte la Bucureşti, **G.** înscriindu-se la Liceul „Matei Basarab”, de unde trece la Liceul „Spiru Haret”. După absolvirea acestuia urmează Facultatea de Drept, a cărei licenţă o obţine în 1938. Încă elev în cursul liceal superior, **G.** iscăleşte în 1924 câteva cronici dramatice în gazeta ieşeană „Comedia” şi în „Rampa”, iar ulterior trimite revistei bucureştene „Comedia ilustrată” o suită de corespondenţe referitoare la spectacolele Teatrului Naţional din Iaşi. Acum mai colaborează cu note, recenzii, cronici literare şi muzicale şi cu numeroase tălmăciri (din Jean Cocteau, Walt Whitman, Maxim Gorki, Guillaume Apollinaire, André Gide, Oscar Wilde, Friedrich Nietzsche, Peter Altenberg, Romain Rolland ş.a.) la „Politica”, „Universul literar”, „Adevărul literar şi artistic”, „Dimineaţa”, „Viaţa literară”, „Orizontul”, „Bilete de papagal” ş.a. La „editura” lui Tudor Arghezi apare şi volumaşul *Notaţii critice* (1928), ce adună o parte din textele date la lumină până atunci. Cu acest modest bagaj este admis, de probă, în redacţiile ziarelor „Cuvântul” şi „Dreptatea”, fiind angajat în cele din urmă la cotidianul „Lupta”, unde rămâne până în 1932. Aici scrie articole pe diverse teme social-politice (semnalând, de pildă, primejdia hitlerismului) şi îndeosebi culturale, reportaje, interviuri şi anchete, însemnări de călătorie. Între 1933 şi 1937 este redactor la „Adevărul” şi „Dimineaţa”, semnând totodată (G. Miron ori cu iniţiale) în alte periodice, precum „Cronicarul”, „Zodiac”, „Umanitatea”, „Săptămâna literară”, „Cuvântul liber”. La sfârşitul anului 1936, împreună cu I. Cohn, preia de la I. Ludo revista „Adam”, al cărei „director-proprietar” devine în 1939. În anul următor, nemaiobţinând autorizaţia de a o tipări, emigrează în Marea Britanie, unde o editează, din 1941, într-o formulă nouă, de magazin literar scris în engleză şi în franceză, sub titlul „Adam International Review”, câteva din cele cinci sute de numere apărute până în 1991 fiind consacrate unor personalităţi ale culturii române. A realizat în 1952, în colaborare cu soţia sa, Carola Grindea, un album referitor la dansurile româneşti şi a editat scrierile lui Urmuz. Bogata sa arhivă se păstrează la King’s College din Londra.

Textele strânse în *Notaţii critice* au, aşa cum mărturisea autorul într-un cuvânt înainte, o „impetuozitate tinerească”, apelând masiv la ironie şi sarcasm. Cum însă ţinta lor – de exemplu, prezumţiozitatea unor diletanţi – este facilă, comentariile constituie mai degrabă un exerciţiu de virtuozitate. Ulterior **G.** renunţă la critică, mulţumindu-se să prezinte onest cărţi de valoare recunoscută, adeseori din literatura universală. Pasionat cu adevărat de muzică, ajunge cu timpul să scrie cronici de o remarcabilă competenţă. Dar adevărata lui vocaţie este o sociabilitate extraordinară, căreia i se datorează un număr mare de interviuri luate unor personalităţi din ţară şi de peste hotare – N.N. Tonitza, George Enescu, Valeriu Marcu, Serghei Prokofiev, Werner Sombart, Georges Duhamel, Sigmund Freud, Eduard Benes, Thomas Mann, Bruno Walter, Schalom Asch, Stefan Zweig ş.a. Tot aşa se explică faptul că „spiriduşul de la Brighton”, cum a fost numit, a obţinut pentru noua serie a magazinului „Adam” colaborarea unor somităţi culturale din epoca postbelică.

SCRIERI: *Notaţii critice*, Bucureşti, 1928; *Art, Drama, Architecture and Music*, I–II, îngr. Rachel Lasserson, Londra, 2006. **Ediţii, antologii:** Urmuz, *Complete Works*, Londra, 1967 (în colaborare cu Carola Grindea); *Jerusalem – the Holy City in Literature*, Londra, 1996.

Repere bibliografice: Perpessicus, *„Notaţii critice”*, CU, 1928, 1304; I. Plug [Ion Pas], *Pe marginea cărţilor*, „Lupta”, 1928, 2135; *Distincţie pentru „Adam”*, RCM, 1977, 382; Radu Lupan, *Miron Grindea – 70*, RL, 1979, 20; Maia Cristea, *Miron Grindea sau Spiriduşul de la Brighton*, R, 1981, 6; Felicia Antip, *Miron Grindea la 75 de ani*, TBR, 1984, 261; Petre Solomon, *Miron Grindea şi revista „Adam”*, RL, 1984, 6; *Miron Grindea – 80*, RCM, 1992, 745; Vanessa L. Davies, *„Adam International Review” (1941–1991). A Short Publishing History*, Londra, 1992; *Miron Grindea MBE, OBE, 1909–1995: editor of „Adam International Review”*, îngr. Vanessa L. Davies, Londra, 1997; Viorel Cosma, *Muzicieni din România*, III, Bucureşti, 2000, *255–256*; Manolescu, *Enciclopedia*, *379–381*. ***V.D.***

GROMOV, Alexandru (22.IV.1925, Ismail – 12.VII.2011, Chișinău), prozator, publicist, traducător. Este fiul lui Iacob Gromov. A învăţat mai întâi la Brăila, apoi la Liceul „Sf. Andrei" din Bucureşti, terminând aici doar cursul inferior. Lucrează ca lăcătuș, strungar, într-o uzină din Urlați. După război vine la Chișinău, își reia studiile, în 1953 absolvind Institutul Pedagogic „Ion Creangă". Va lucra ca redactor la Editura Școala Sovietică și la Editura de Stat, ca şef de redacţie la Editura Cartea Moldovenească, secretar de redacție la revista „Moldova", ca redactor-şef la bilunarul de cultură şi artă „Lanterna magică", apoi din 1995 este redactor-şef la revista „Intellectus", iar mai târziu susține rubrica „Infern terminologic" la revista „Limba română", asigurând și realizarea unor emisiuni de același fel la radio și televiziune. **G.** publică îndeobște scrieri pentru copii și tineret ori realizează scenarii pentru filme documentare. Semnează și traduceri din rusă, franceză, italiană și engleză (Lev Tolstoi, N.A. Ostrovski, Gustave Flaubert, Georges Simeon, Alberto Moravia, Herbert Wells, Ray Bradbury, Irwin Shaw ș.a.). A fost distins cu titlul Maestru al Literaturii (1995), cu Medalia „M. Eminescu" (1996), cu Premiul de Excelență al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova (2002) ș.a.

G. debutează în 1957 (în colaborare cu fizicianul Tadeus Malinovski) cu povestirea science-fiction *Taina Luceafărului*, unde imaginează un itinerar prin Univers. În aceeaşi cheie, marcând un pionierat în literatura de gen din stânga Prutului, au fost scrise şi povestirile din volumele *Expediţia „Penelopa"* (1964), *Avanpostul aşteptărilor* (1983), romanele *O vacanță în cosmos* (1962), *Naufragiu pe Teogra* (1974) ş.a. Tot tinerilor cititori le sunt adresate scrierile de „ştiinţă romanţată" *Povestea celor şapte voinicei* (1960), *Călătorii în necunoscut* (1968), *Continentul enigmelor* (1980), care au în centru figuri de savanţi şi inventatori basarabeni, autorul fiind „cronicarul, poetul și filosoful științei, care stă la hotarul dintre cronica științifică și proiecțiile imaginarului" (Mihai Cimpoi). Schimbările, traumele suferite de copiii strămutaţi din sat în mediul urban sunt explorate în povestirile *Lăstarii răzbat primăvara* (1959), *Ştefan de pe linia 22* (1965), *Culorile începutului* (1985). Perioadei 1940–1941 şi crimelor săvârşite de ocupanţii sovietici în Basarabia, la care un adolescent este martor, îi este consacrat ciclul de proze *Anul bezmetic*, publicat în presă.

SCRIERI: *Taina Luceafărului* (în colaborare cu Tadeus Malinovski), Chişinău, 1957; *Aventurile lui Şurubaş cel poznaş* (în colaborare cu A. Cunună), Chişinău, 1959; *Era sputnicului*, Chişinău, 1959; *Lăstarii răzbat primăvara*, Chişinău, 1959; *Povestea celor şapte voinicei*, Chişinău, 1960; *Cheiţa fermecată*, Chişinău, 1962; *O vacanţă în cosmos*, Chişinău, 1962; ... *Şi unul pentru toţi*, Chişinău, 1963; *În ospeţie la vrăjitor*, Chişinău, 1963; *Expediţia „Penelopa"*, Chişinău, 1964; *Ştefan de pe linia 22*, Chişinău, 1965; *Ascensiune*, Chişinău, 1967; *Noi trei şi atotvăzătorul*, Chişinău, 1967; *Călătorii în necunoscut*, Chişinău, 1968; *Sâmburii adevărului*, Chişinău 1969; *Comoara cu brâu de argint*, Chişinău, 1970; *Itinerare*, Chişinău, 1971; *Prietenii lui meşter Micron*, Chişinău, 1972; *Naufragiu pe Teogra*, Chişinău, 1974; *Copii dinainte de război*, Chişinău, 1975; *Secolul vitezei*, Chişinău, 1976; *Noi, nerăbdătorii...*, Chişinău, 1977; *Continentul enigmelor*, Chişinău, 1980; *Alba culoare a înţelepciunii*, Chişinău, 1983; *Avanpostul aşteptărilor*, Chişinău, 1983; *Culorile începutului*, Chişinău, 1985.

Repere bibliografice: Ion Şpac, *Alexandru Gromov*, în *Profiluri, 142–147*; Dumitru Coval, *În numele triumfului raţiunii*, LA, 1983, 13 octombrie; Ioan Mânăscurtă, *Un spirit în neodihnă*, LA, 1995, 27 aprilie; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 190; Efimia Țopa, *Visătorul*, LA, 2000, 20 aprilie; Andrei Langa, *Alexandru Gromov sau Magnetismul culturii române*, VBA, 2002, 1; *Mică encicl., 375–380.* **S.P.**

GRONOV-MARINESCU, Elena (28.II.1944, Bucureşti), poetă, prozatoare, eseistă. Este fiica Elenei Gronov (n. Bratovici), marochineră, şi a lui Gheorghe Gronov, electrician. În 1961 termină Liceul „Mihail Sadoveanu", iar în 1966 Facultatea de Limba şi Literatura Română a Universităţii din Bucureşti. După absolvire lucrează ca redactor la Editura Militară. Debutează în „Luceafărul" (1967) cu versuri, iar în volum cu micromonografia *Mihail Săulescu* (1970), urmată de două ediţii din opera acestuia (1974, 1988). O primă perioadă poetică o va abandona în favoarea unei abundente producţii romaneşti.

În versurile sale **G.–M.** cântă în stanţe corecte, dar convenționale, chiar conformiste ideologic, patria, pământul românesc, pacea, devotamentul femeilor-ostaşi sau, atunci când e vorba de o tematică mai personalizată, mama care veghează somnul copilului, îndrăgostita care îşi descoperă vârsta. Romanele autoarei rețin în primul rând prin darul povestirii, firească, adesea captivantă. Scriitoarea imaginează situaţii foarte aproape de realitate, creează realist-mimetic un fundal al cotidianului lesne recognoscibil, pe care proiectează mici drame sentimentale care mobilizează atenţia

unui cititor nepretenţios, obosit ori mai degrabă indiferent faţă de prea numeroasele complicaţii moderne ale narativităţii. Condiţia femeii, în toate ipostazele – adolescentă, matură, prea matură, îndrăgostită, înşelată, dezamăgită, resemnată, în curs de reconstruire a speranţei, mamă, mătuşă, soţie mai mult sau mai puţin adaptată situaţiei –, reprezintă motivul obsedant, la care se adaugă situaţii-tip, recurente: întâlnirea iubiţilor/soţilor despărţiţi „après vingt ans”, confruntarea cu o limită, nu absolută, de obicei boala, bărbatul de sprijin fiind cel mai des medic, dacă se poate chiar fost iubit, pentru accentuarea tensiunii (narative), cadrilul cuplurilor. Întrebarea care structurează textele este: cum îşi construieşte/descoperă/manifestă o femeie personalitatea autentică într-o lume necruţătoare. *Regăsire* (1975), romanul de debut, se ocupă de o femeie care se regăseşte pe sine după ce se încadrează într-o şcoală de ofiţeri, părăsind facultatea şi fugind dintr-o căsnicie eşuată. Atentă la psihologia femeii care se vede înşelată, autoarea află soluţia în educarea tăriei morale prin disciplina, asprimile, dar şi frumuseţea vieţii militare. *Interviul* (1998) povesteşte viaţa cotidiană a Suzanei, de patruzeci de ani, asistentă de farmacie, care are o legătură cu un bărbat însurat, deloc dispus să-şi schimbe statutul. Femeia cunoaşte la mare un Flaviu înţelegător, dar e abandonată pe loc când în zonă apare o tânără şi tentantă Iulie, amanta doctorului Spiru, căsătorit cu prietena Suzanei, Daria. Cele două femei trebuie să facă faţă coliziunii cu descoperirea înşelăciunii şi, în fond, a singurătăţii lor iremediabile. Ideea (creştină) a speranţei este soluţia romanului *Dincolo de adevăr* (1993), centrat pe figura unui chirurg care operează cazuri extreme. În intervalul dintre primul şi ultimul roman, în perioada de mare productivitate a scriitoarei se situează variaţiuni narative pe motivul „a trăi înseamnă a înţelege” (prima treaptă spre „a spera”) şi pe motivul confruntării cu ameninţarea morţii. Capacitatea de a povesti fluent întâmplări curente, de a sugera psihologia personajului printr-o replică, de a da senzaţia autenticităţii fac din aceste naraţiuni care proiectează problemele sentimentale pe fond social lecturi agreabile pentru un public numeros, fără mari aşteptări.

SCRIERI: *Mihail Săulescu*, Bucureşti, 1970; *Iubire de ţară*, Bucureşti, 1974; *Regăsire*, Bucureşti, 1975; *La porţile lumii*, Bucureşti, 1977; *La Porolissum*, Bucureşti, 1978; *Preţul nemărturisit al zilelor*, Bucureşti, 1978; *La ţărmul visului*, Bucureşti, 1979; *Aşteptare*, Bucureşti, 1980; *Somnul freziilor*, Bucureşti, 1981; *Recurs pentru memorie*, Bucureşti, 1982; *Oglinzi*, Bucureşti, 1983; *Toamna târziu*, Bucureşti, 1984; *Orele târzii ale speranţei*, Bucureşti, 1987; *Cerul a coborât pe pământ*, Bucureşti, 1988; *Strigătul mării*, Bucureşti, 1992; *Între viaţă şi moarte*, Bucureşti, 1992; *Dincolo de adevăr*, Bucureşti, 1993; *Preţul lucidităţii*, Bucureşti, 1996; *Interviul*, Bucureşti, 1998. **Ediţii:** Mihail Săulescu, *Versuri. Proză. Teatru*, pref. Constantin Ciopraga, Bucureşti, 1974, *Scrieri alese*, Bucureşti, 1988.

Repere bibliografice: Radu Şt. Mihail, *„Regăsire”*, CRC, 1975, 38; Dan Mutaşcu, *O carte de notaţie*, SPM, 1975, 234; Emil Manu, [*Elena Gronov-Marinescu*], „Viaţa militară”, 1977, 1, 1981, 12, RL, 1984, 29, 1989, 19; Dan Mutaşcu, *De ţară*, SPM, 1977, 351; Grigore Smeu, *„Somnul freziilor”*, RL, 1982, 14; Mircea Iorgulescu, *Cărţi şi autori*, RL, 1986, 9; Constantin Ciopraga, *Un roman-simpozion*: *„Interviul”*, VR, 1998, 7–8. ***R.S.***

GROSSU, Sergiu (14.XI.1920, Cubolta, j. Bălţi – 25.VII.2009, Bucureşti), poet, gazetar.

Este fiul Mariei şi al lui Ion Grosu, descendenţi ai unei familii de răzeşi înstăriţi. Urmează clasele primare şi liceul la Bălţi, unde este coleg de clasă cu Eugen Coşeriu, viitorul lingvist. Începe activitatea publicistică în 1938, când scoate, într-un singur număr, revista „Flori de stepă”. În 1940 I. E. Torouţiu îi tipăreşte la Editura Bucovina volumul de epigrame *Muştar*. Între 1941 şi 1943, ca redactor la Direcţia Presei din Ministerul Propagandei, se ocupă de periodicele „Basarabia” şi „Transnistria”. Concomitent publică versuri în revistele „Iconar”, „Convorbiri literare”, „Revista Fundaţiilor Regale”, „Chemarea vremii”, „Familia”, „Dacia rediviva”, „Gazeta cărţilor”, „Viaţa Basarabiei”, „Basarabia literară”, „Raza”, „Gândirea”, în al cărei ultim număr, din iulie 1944, **G.** încheie, cu *Balada omului însingurat*, prima etapă a activităţii sale literare. În perioada preelectorală din 1946 semnează în „Dreptatea”, cu pseudonimul Zadig,

poezii satirice. Licenţiat în filosofie şi filologie modernă al Universităţii din Bucureşti (1948), urmează, o vreme, cursurile Institutului Teologic din Capitală şi activează în organizaţia Oastea Domnului. Organizaţia fiind desfiinţată oficial în 1949, **G.** este hărţuit de Securitate, arestat în 1959, anchetat şi condamnat la doisprezece ani de temniţă grea pentru activitate religioasă interzisă şi subversiune anticomunistă. După Malmaison şi Jilava, internat în lagărul Strâmba din Deltă, face muncă forţată la stuf, în bălţile Dunării. În 1962, beneficiind de amnistie, este eliberat şi lucrează pe diverse şantiere şi în fabrică. În 1969 obţine un paşaport turistic şi împreună cu soţia sa (autoare, mai târziu, a unui roman memorialistic, *Bénie sois-tu, prison,* semnat Nicole-Valéry Grossu), pleacă în Franţa ca exilat politic. Curând îşi începe, la Paris, activitatea publicistică cu editarea revistei „Catacombes" (1971–1992), consacrată cauzei creştinilor din lumea comunistă, indiferent de confesiune sau etnie. Prin publicații, conferinţe şi emisiuni radiofonice, duce o lungă şi neobosită campanie de unire a energiilor în lupta anticomunistă. În 1992, după încetarea apariţiei revistei „Catacombes", înfiinţează la Paris (împreună cu Nicoleta Valeria Grossu şi la sugestia acesteia) asociaţia Le Devoir de Souvenir şi editează, din 1996, o publicaţie trimestrială cu acelaşi titlu. În exil **G.** publică poeme religioase în „Bună Vestire" din Roma și în „Revista scriitorilor români" (München), colaborează la publicații româneşti din SUA – „Cuvântul românesc", „Drum", „America" – și la postul de radio Europa Liberă (emisiunea „Lumea creștină"). În 1998, la Bucureşti, **G.** înfiinţează Editura Duh şi Adevăr şi, doi ani mai târziu, revista „Areopagul luminii"; la Bucureşti şi Chişinău întemeiază câteva fundaţii. Scrie și publică nu numai în limba română, ci și în franceză, începând din 1971 până în anii 2000 majoritatea cărților fiind editate la Paris.

Trecând de *Muștar,* cu un sumar de epigrame și epitafuri, primul volum semnificativ de versuri, *Pietre de aducere aminte,* publicat sub pseudonimul Simon Cubolta, a apărut în Republica Federală Germania în 1971. Frumoase în simplitatea expresiei şi cutremurătoare prin metafora vizionară, poemele lui **G.** se înscriu în tradiţia poeziei româneşti de inspiraţie religioasă. Versurile relevă dintru început sensul demersului liric al autorului: „Dă-mi putere, Doamne, să mă dărui/ prăbuşitelor, din noi, altare./ De obida vieţii te îndură.// Sufletul mi-l arde şi mi-l spală./ Umple-mi darnic, cu furtuni, etacul/ meu de dor şi de singurătate./ Vreau în luptă să mă mistui. Poate/ voi găsi, pe treapta triumfală,/ zborul vast, minunile şi leacul" (*Balada omului însingurat*). Lirica dă expresie întoarcerii spre sine a fiinţei ce renaşte. Urmând calea cristică, poetul redescoperă „valenţele de lumină lină ale cuvântului" (Vasile Posteuca): „Cu obraji de ceară,/ tot privind în sus,/ am intrat spre seară/ calfă la Iisus.// Izbăvit de vină,/ n-ai dori să fii,/ suflete, lumină, steag de bucurii,/ ciutură, să-ncapă/ un crâmpei de cer?..." (*Ucenicie*). În 1994, revenit în România, scriitorul publică două cărţi de versuri – prima, *Univers simfonic,* cuprinzând exclusiv poezii din detenţie „dictate de Cineva", poeme orale, scrise din memorie după eliberare. „Aceste poeme – spune autorul în *Cuvânt explicativ* – poartă amprenta propriei mele însângerări, a dragostei de libertate, a idealului creştin de luptă întru făurirea unei lumi izbăvite pentru totdeauna de tiranie şi de lupta de clasă, prin triumful Luminii asupra puterii Întunericului." Cel de-al doilea volum, *Inscripţii pe un vas de lut,* antologhează în patru secvenţe scrieri din mai multe etape. Întoarcerea la „cuminţenia poeziei, la rostul ei iniţial de transfigurare, de primenire a văgăunilor din noi şi a beznelor lumii în care trăim" este intenţia declarată şi realizată a autorului. Volumul *Mai tare ca moartea* (2002) cuprinde poeme de dragoste, în care sentimentul iubirii se naște din aspirația comună spre „Înalt": „De-ai vrea să vii cu mine/ de-ai vrea să mă urmezi/ pe drumurile vieții ce nu cunosc ispite,/ te-aș învăța, iubito, prin mii de ani să vezi/ cununa și răsplata iubirii împlinite". Cărțile de eseuri și confesiuni ale lui **G.** dezvoltă cele două teme fundamentale ale dezbaterilor publicistice: „Calvarul României creștine" și tragedia Basarabiei. Asumată ca o datorie, pledoaria pentru păstrarea în memorie a ceea ce s-a întâmplat în țările fostului lagăr comunist este susținută cu fapte trăite și cu documente. **G.** înregistrează într-un „calendar al persecuțiilor religioase" (*Datoria amintirii,* 2003) mulțimea de martiri în numele credinței și depune mărturie pentru jumătatea de secol de suferință a Basarabiei înstrăinate (*Cu gândul la Basarabia,* 2003). O ultimă carte de confesiuni reconstituie, în aceeași manieră, cu fapte, idei și documente, etapele

parcurse în „lupta cea bună”, luptă purtată de **G.** de-a lungul vieții „în slujba României” (*M-am luptat lupta cea bună*, 2006).

SCRIERI: *Muştar*, Bucureşti, 1940; *Pietre de aducere aminte*, f.l., 1971; ed., Sibiu, 2002; *La Chaîne*, Paris, 1971; *Un Rayon de soleil*, Paris, 1971; *Nous attendons une nouvelle terre*, Paris, 1971; ed. (*În aşteptarea unui nou pământ*), Bucureşti, 1998; *Derrière le rideau de bambou (de Mao Tsé–Toung à Fidel Castro)*, Paris, 1975; ed. (*În spatele cortinei de bambus. De la Mao-Tze-Dun la Fidel Castro*), tr. Mioara Izverna, București, 2005; *The Church in Today's Catacombs*, USA, 1975; *Au Fond de l'abîme*, Paris, 1976; ed. (*În adâncul abisului*), tr. Mioara Izverna, București, 2004; *Vania Moïsséieff (Le Jeune martyr de Volontirovka)*, Paris, 1976; ed. *Vania Moiseev* (*Tânărul martir din Volintiri*), Chişinău, 2000; *Les Enfants du goulag (Chronique de l'enfance opprimée en URSS)*, Paris, 1979; ed. (*Copiii Gulagului*), tr. Mioara Izverna, Bucureşti, 2000; *Le Calvaire de la Roumanie chrétienne*, Paris, 1987; ed. (*Calvarul României creştine*), Iaşi, 1992; ed. 2, București, 2006; *Maîtresse, Dieu existe*, Paris, 1988; *Univers simfonic*, Bucureşti, 1994; *Inscripţii pe un vas de lut*, pref. Dan Zamfirescu, Bucureşti, 1994; *În şfichiul ironiei*, Bucureşti, 1996; *L'Homme interiéur*, Paris, 1997; ed. (*Chipul omului dinlăuntru*), Bucureşti, 1999; *Apocalipsiada*, Bucureşti, 1999; *Peripeţiile lui Ţumpi*, Chişinău, 2000; *Fiul cel pierdut*, Bucureşti, 2000; *Banul*, Bucureşti, 2000; *Îmi bate inima la Bug*, Chişinău, 2000; *Roada anilor tineri*, Chişinău, 2000; *Evanghelia exilului*, Bucureşti, 2001; *Mai tare ca moartea*, Bucureşti, 2002; *L'Église persécutée*, Lausanne, 2002; ed. (*Biserica persecutată*) tr. Mioara Izverna, pref. Jean-Marc Berthoul, București, 2004; *Apărând adevărul*, București, 2002; *Cercetați și vegheați*, Simeria, 2002; *Cu gândul la Basarabia*, Chișinău, 2003; *Datoria amintirii (Calendar al persecuțiilor religioase în țările comuniste*), București, 2003; *Cărticica treptelor*, Sibiu, 2004; *În slujba Bisericii Tăcerii*, Sibiu, 2005; *M-am luptat lupta cea bună*, București, 2006; *Ei triumfă înaintea lui Dumnezeu*, București, 2007.

Repere bibliografice: Vasile Posteuca, *„Pietre de aducere aminte”*, „America”, 1971, 22 august; Iurie Colesnic, *Un poet român: Sergiu Grossu*, „Basarabia”, 1995, 2–3; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, *314*; Ioan Holban, *Literatura sentimentului religios*, VR, 2000, 12; Al. Zub, *„Cu gândul la Basarabia”*, CL, 2009, 3; Popa, *Ist. lit.*, I, *848–849*, II, *967*; Manolescu, *Enciclopedia*, *381–382*. ***M.P.-C.***

GROSU, Jean (31.XII.1919, Botoşani – 5.VII.2007, București), traducător. Este fiul Henriettei (n. Löbel) şi al lui Moise Grosu, funcţionar. Urmează şcoala primară şi Liceul „A. T. Laurian” din Botoşani. Între anii 1946 şi 1948 a fost student la Facultatea de Drept a Universităţii din Bucureşti. Cunoscător din familie al limbilor franceză şi germană, învaţă şi limba cehă în urma unui concurs organizat de o fabrică din Zlin (Cehoslovacia), care dorea să deschidă o întreprindere chimică în România. Frecventează astfel, vreme de şase luni, un curs intensiv de limba cehă şi apoi studiază chimia industrială la şcoala „T. G. Masaryk” din Zlin. În timpul petrecut în Cehoslovacia a citit romanul lui Jaroslav Hašek, *Peripeţiile bravului soldat Švejk în războiul mondial* şi a început să se familiarizeze cu literatura cehă. A fost secretar de redacţie la „Contemporanul” (1946–1953), apoi redactor la „Gazeta literară”, „Luceafărul”, „Viaţa românească”, iar între 1953 şi 1963 a lucrat la secţia culturală a Ambasadei Cehoslovaciei la Bucureşti. Debutează în „Contemporanul” şi mai colaborează la „Tânărul scriitor”, „Teatrul”, „Gazeta literară”, „Secolul 20”, „Tribuna”, „Magazin”, „Urzica”, „Almanahul literar”, „Magazin istoric” ș.a. A fost distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor pentru traduceri (1970, 1991, 1995, 2000), Premiul Uniunii Scriitorilor din Cehoslovacia (1968), Premiul Ministerului Culturii (Praga, 1976), Medalia „Karel Čapek” a Uniunii Scriitorilor Cehi (1990), Medalia de aur a Societăţii pentru Relaţiile cu Străinătatea (1991), Premiul de Excelenţă Fidelitas al Editurii Univers (1999), Marele Premiu Bohemica (2000), Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti (2002) ş.a.

G. are o contribuţie fundamentală la traducerea literaturii cehe şi slovace în limba română. Dacă înaintea demersului său erau cunoscuţi în versiuni româneşti doar Karel Čapek (romanul *Mama*) şi František Langer (*Cămila prin urechile acului*), iar romanul *Peripeţiile bravului soldat Švejk în războiul mondial* de Jaroslav Hašek apăruse într-o ediţie abreviată, de doar o sută de pagini şi cu titlul *Păţaniile unui tâmpit*, **G.** avea să traducă în mod sistematic, urmând un adevărat program, din opera scriitorilor cehi şi slovaci Václav Havel, Bohumil Hrabal, Peter Karvaš, Milan Kundera, Jiří Marek, Ladislav Mňačko, Jan Otčenášek, Ladislav Ťažký, Nataša Tanská. El face parte dintre acei traducători pentru care transpunerea unei pagini literare într-o altă limbă înseamnă totodată interpretare. Romanul lui Hašek, carte care i-a schimbat destinul, a cunoscut, prin **G.**, care a colaborat la traducerea din 1956 cu Al. O. Teodoreanu, o tălmăcire atât de reuşită încât – observă Sorin Titel – „vorbele lui Švejk sună atât de viu în traducere, încât putem spune fără să greşim că

bravul soldat Švejk a învăţat, de fapt, să vorbească românește". Unele scrieri i-au pus probleme deosebite de transpunere, ca literatura lui Hrabal, al cărei stil, scrie traducătorul, este extrem de dificil pentru cine se încumetă să o abordeze: „fraze de câte două-trei pagini sau povestiri într-o singură frază!". Pentru că unii scriitori, din a căror operă a tradus, precum Václav Havel, Milan Kundera şi Bohumil Hrabal, erau în acel moment interzişi în ţara lor, însuşi traducătorul a devenit acolo *persona non grata*.

Traduceri: Jaroslav Hašek, *Peripeţiile bravului soldat Švejk în războiul mondial*, I–II, Bucureşti, 1956 (în colaborare cu Al. O. Teodoreanu), *Abecedarul umorului*, Bucureşti, 1963, *Să râdem cu Jaroslav Hašek*, pref. trad., Bucureşti, 1973, *Supliment vesel duminical*, îngr. şi pref. trad., Bucureşti, 1984; Ladislav Mňačko, *Moartea se numeşte Engelchen*, pref. trad., Bucureşti, 1962; Václav Havel, *Garden Party*, Bucureşti, 1965, *Ispita*, Bucureşti, 1991, *Viaţa în adevăr*, Bucureşti, 1997, *Opera calicilor (Caruselul)*, Bucureşti, 2000; Karel Čapek, *Krakatit*, pref. trad., Bucureşti, 1967, *Fabrica de absolut*, pref. trad., Bucureşti, 1969, *Echipa întâi*, Bucureşti, 1974; Josef Toman, *După noi, potopul!*, Bucureşti, 1968, *Don Juan. Viaţa şi moartea lui Don Miguel de Mañara*, Bucureşti, 1970, *Socrate: în căutarea beatitudinii* (în colaborare cu Miroslava Tomanová), Bucureşti, 1980; I. Klíma, *Castelul*, Bucureşti, 1970; *Proză scurtă elveţiană*, îngr. şi pref. trad., Bucureşti, 1981; Nataša Tanská, *Duelul*, Bucureşti, 1984, *Scrisoarea*, Bucureşti, 1984, *Scrisori cu postscriptum*, Bucureşti, 1989; *Lirică elveţiană de limbă franceză*, pref. Odette Renaud-Vernet, Bucureşti, 1985; Bohumil Hrabal, *O minune în fiecare zi*, Bucureşti, 1986, *L-am servit pe regele Angliei*, Bucureşti, 2000, *Perlă dosită*, Nădlac, 2006, *Cuvioasa întristare*, Nădlac, 2007, *Serbările ghioceilor*, Nădlac, 2007; Roman Raž, *Vânzătorul de umor*, Bucureşti, 1991; Milan Kundera, *Ridicole iubiri*, Bucureşti, 1991, *Gluma*, Bucureşti, 1992, *Viaţa e în altă parte*, Bucureşti, 1995, *Valsul de adio*, Bucureşti, 1996, *Cartea râsului şi a uitării*, Bucureşti, 1998, *Insuportabila uşurătate a fiinţei*, Bucureşti, 1999, *Nemurirea*, Bucureşti, 2002; Jaroslav Seifert, *Toate frumuseţile lumii*, Bucureşti, 2007.

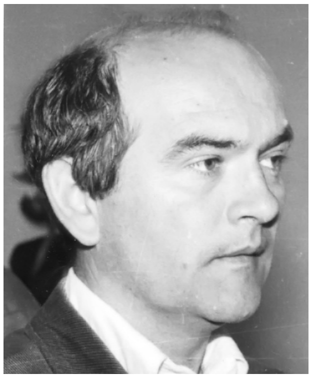
Repere bibliografice: Cornel Ungureanu, *Prefaţă* la Jaroslav Hašek, *Peripeţiile bravului soldat Švejk în războiul mondial*, ed. 7, Bucureşti, 1997; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *459–461*; Dagmar Mária Anoca, *Un remarcabil susţinător al dialogului cultural*, LCF, 2000, 2; Geo Vasile, *Hrabal şi fabulosul sub tratament parodic*, ALA, 2000, 541; Burlacu, *Lit. rom. Basarabia*, *100–101*; Elisabeta Lăsconi, *„Am tradus scriitori interzişi în ţara lor"* (interviu cu Jean Grosu), ALA, 2003, 688. ***I.D.***

GROSU, Valeria (Valentina) (22.VI.1950, Sofia – Soroca – 27.VI.2012, Chișinău), poetă. Este fiica Zinoviei şi a lui Ion Grosu. A studiat, între 1968 şi 1971, la Facultatea de Ziaristică a Universităţii de Stat din Chişinău şi, între 1974 şi 1979, la Institutul de Literatură „Maxim Gorki" din Moscova, unde a făcut şi doctoratul. A fost redactor la „Glasul", „Tinerimea Moldovei", „Columna", „Sud-Est cultural" şi a colaborat la „Curierul românesc", „Basarabia", „Poezia", „Cronica" ş.a. Coordonator de programe la Fundaţia Soros în 1994 şi 1995, a fost ulterior funcţionar în Ministerul Culturii. A debutat în presă în 1968, iar editorial în culegerea colectivă *Dintre sute de catarge* (1975). Volumul *Miere eretică* (2002) a fost distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova.

G. cultivă o formulă lirică de jurnal reflexiv-interogativ, încercând să transfigureze stări şi sentimente legate de timp în curgerea lui lentă. Este un timp al sufletului călător „dintr-o fiinţă în altă fiinţă", materializat metaforic în toposul ninsorilor domoale şi al ninsorilor cu privighetori, precum în poeziile din *Chip şi suflet* (1979), *Ninsori cu privighetori* (1988). Versurile din volumul *Schimbarea la faţă* (1990) propun o viziune spiritualizată, care se traduce – arghezian – în rugă, epifanie, imn şi psalm. Poeta spune „Vin şi aduc taina mea", dar, aşa cum s-a remarcat, poezia ei ar fi o „binecuvântată erezie" (Em. Galaicu-Păun), rod al unei incursiuni reflexive ce încearcă să ţină în echilibru căile vieţii şi abisul morţii, acesta văzut ca un „spectacol abrupt": „De acum înainte/ de fiecare dată când vom muri/ am să mă tem de golul sonor/ din care am supravieţuit,/ de muzica înaltă plină de cruzime,/ de râmele inocent visătoare/ la trupul meu neînceput,/ de un anumit surâs,/ acoperindu-mi grijuliu cu un colţ de cortină/ inima, gură-cască la acest spectacol abrupt".

SCRIERI: *Chip şi suflet*, Chişinău, 1979; *Căsuţa de miere*, Chişinău, 1982; *Ninsori cu privighetori*, Chişinău, 1988; *Mărul de aur*, Chişinău, 1989; *Schimbarea la faţă*, Chişinău, 1990; *Miere eretică*, Chişinău, 2002; *Zicerea pământeanului*, Chişinău, 2012.

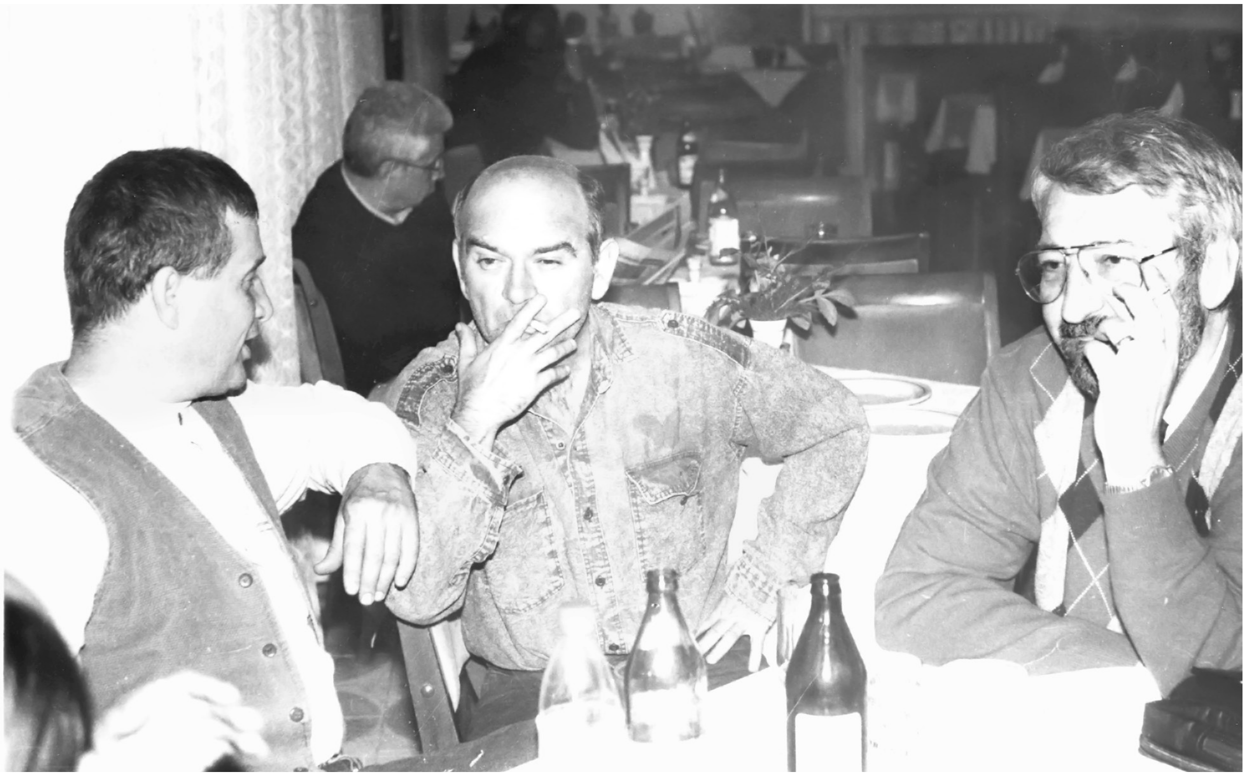
Repere bibliografice: Adriana Iliescu, *O retorică a sufletului*, „Columna", 1992, 6–7; Andrei Ţurcanu, *Bunul simţ*, Chişinău, 1996, *119–126*; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, *227–228*; Em. Galaicu-Păun, *Binecuvântata erezie*, CF, 2002, 9–10; Lucian Vasiliu, *Adnotări fulgurante*, CL, 2003, 5; Şleahtiţchi, *Cerc*, *113–116*; Rachieru, *Poeţi Basarabia*, *420–425*. ***M.C.***

GROŞAN, Ioan (3.X.1954, Satulung, j. Maramureş), prozator, publicist.

Este fiul Adelinei Groșan (n. Lupean), învăţătoare, şi al lui Gheorghe Groşan, funcţionar. A absolvit în 1973 Liceul „Gh. Şincai" din Baia Mare, iar în 1978 Facultatea de Filologie a Universităţii din Cluj-Napoca, cu o lucrare de licenţă având un titlu premonitoriu pentru viitoarea sa formulă de proză: *Filmul şi literatura română*. A făcut parte din grupul de scriitori tineri şcoliţi de revista „Echinox" (al cărei secretar de redacţie a fost între 1974 şi 1978) şi s-a recomandat constant drept echinoxist, deşi a mai trecut prin Cenaclul de Luni şi prin cel al revistei bucureştene „Amfiteatru". A fost, de asemenea, membru al grupului literar experimental Ars Amatoria. Începând din 1978 a funcţionat ca profesor de limba şi literatura română în Bucureşti şi ca referent la Uniunea Artiştilor Plastici. După 1989 a lucrat ca redactor-şef adjunct la revista „Contrapunct", redactor la „Academia Caţavencu", referent la Studioul Cinematografic al Ministerului Culturii, jurnalist în redacţia ziarului „Ziua", colaborator la „Plai cu boi" etc. Debutează în presa literară în timpul studenţiei (1974), colaborând sistematic la „Echinox" în special cu articole de critică. În 1985 tipăreşte volumul de povestiri *Caravana cinematografică*, distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor. **G.** nu este un autor prolific şi a doua carte, tot de proză scurtă, *Trenul de noapte*, urmează abia în 1989. După 1990 se afirmă pasager în genul dramatic şi semnează ca publicist o producție fluvială – opinii și satiră.

Deşi a compus piese de teatru, a scris roman, a semnat o suită substanţială de eseuri şi o serie de texte greu clasabile generic, **G.** este prin excelenţă autorul de proză scurtă al generaţiei '80. O opţiune dictată în primul rând de vocaţie, cum demonstrează volumul de debut – o proză echilibrată şi matură, înzestrată cu o neobişnuită energie de fixaţie. Pe de o parte, ea enunţă supratema întregii creaţii – raportul de forţe dintre literatură şi viaţă (indiferent în ce parte înclină temporar balanţa). Pe de alta, deconspiră şi ilustrează fibra cinematografică a înzestrării imaginative, ca şi a tehnicii lui **G.** El s-a bucurat de o primire excelentă încă din start, deşi a rămas multă vreme – printre colegii mult mai prolifici de generaţie –, autorul unei singure cărţi. O carte de care etichetele critice (de pildă, textualismul) s-au lipit grăbit şi uneori ireversibil. Prozele din *Caravana cinematografică* demarează de regulă dintr-un fel de răscruce, de unde autorul îşi propulsează personajele, silindu-le să facă naveta între text şi viaţă, să etaloneze distanţe şi să traseze perimetre. Dincolo de orice nuanţe, este ceea ce se petrece în istorisiri precum *Marea amărăciune*, *O dimineaţă minunată pentru proza scurtă* sau *Caravana cinematografică*, proza eponimă a volumului. O poziţie privilegiată ocupă povestirea *Insula*, al cărei narator acoperă funcţional întreaga zonă a conştiinţei auctoriale. De aceea, tocmai lui i se rezervă misiunea strategică de a formula alternativa fondatoare a literaturii, ca ipostază a scrisului. Conform lui **G.**, la unul dintre poli „stăm pe o carte", pe când la celălalt facem excavaţii metodice şi răbdătoare în viaţă, „căutând lucruri remarcabile, din care să se poată scoate oricând câteva pagini corecte, curgătoare". În *Trenul de noapte* balanţa înclină vizibil către viaţă. Trei dintre cele patru povestiri, de dimensiuni variabile, cantonează în satul ardelenesc postbelic. O lume care păstrează aderenţe intertextuale vizibile, coborând în timp până la Ioan Slavici. De mai mari proporţii, aproape o nuvelă, *Spovedania* are în centru un destin epic de tip romanesc. În acest text autorul dovedeşte că a trecut pe la şcoala de proză ardelenească a schiţelor lui Liviu Rebreanu şi a nuvelelor lui Ion Agârbiceanu. Dar şi că este un autor familiarizat în egală măsură cu tăietura frazei şi cu articulaţiile gândirii narative din romanele lui William Faulkner (unul dintre prozatorii lui preferaţi). Nimic din romanul social festivist nu există în proza densă, economic croită şi minuţios şlefuită. *Spovedania*, *Adolescent* sau *OZN* au ca decor lumea măruntă, periferică, ternă a celorlalţi optzecişti, unde totul fierbe la foc mocnit, cu flacără mică. Este lumea mizeră, sordidă, lipsită de orizont, adeseori abrutizată a satului transilvan postbelic, unde se macină destine

Mircea Dinescu, Ioan Groșan și Laurențiu Ulici

de intelectuali blazaţi. O deviere notabilă în raport cu norma epică de acum este textul care dă şi titlul volumului, *Trenul de noapte*, apropiindu-l pe **G.** de aceia dintre comilitonii săi care (în special în ultimii ani ai decadei) au trecut în tabăra „fabulanţilor". Căzând în sfera insolitului, povestirea se depărtează radical de reţeta transmisiilor reportericeşti în direct – de tip Mircea Nedelciu –, virând în direcţia contrară. Într-o gară de provincie uitată de lume evoluează două personaje anonime – un acar şi un şef de staţie bovaric. Harul narativ al prozatorului îi surprinde pe ambii în succesiunea bine ritmată a câtorva scene, derulate cinematografic. Metronomul existenţei lor se mişcă leneş, aproape imperceptibil, în ritmul celor două trenuri (un personal şi un marfar) care trec zilnic prin staţie. Într-un asemenea calm plat, cu orizontul obturat din toate direcţiile, unica notă de culoare o procură amintirea trenului misterios care – la ora trei şi şapte minute în fiecare noapte – trecea ca o nălucă prin gara (cu o oarecare importanţă) de unde şeful a fost cândva exilat. Tot eşafodajul de normalitate cotidiană a personajelor se sfărâmă în ţăndări în momentul în care trenul-fantomă îşi face intempestiv apariţia la acest capăt de lume, ademenind pe unul dintre cei doi protagonişti (acarul) în lumea „de dincolo". La fel ca în prozele lui Mircea Eliade, insolitul se camuflează în chiar inima realului, ale cărui norme – întruchipate solemn pentru şeful de gară de mersul trenurilor şi de regulamentul de funcţionare al căilor ferate – trenul-fantomă le sfidează şi le încalcă suveran. Prin echilibrul instaurat între contrarii, ca şi prin economia de mijloace, **G.** dă una dintre cele mai izbutite scrieri ale sale. Dacă tehnica narativă a majorităţii optzeciştilor rămâne predominant acustică (transmisia directă, înregistrarea pe bandă ş.a.m.d.), el este un autor la care vizualitatea triumfă. În *Caravana cinematografică* şi în *Trenul de noapte* mijloacele predilecte sunt prim-planul şi, respectiv, stop-cadrul, decupate expert şi prelucrate cu minuţie. O artă remarcabilă a montajului reţine în schimb atenţia în romanul *O sută de ani de zile la porţile Orientului* (1992; Premiul Uniunii Scriitorilor). O supratemă a memoriei epice adună şi împleteşte abil firele – la alţi autori disparate

– ale fabulaţiei, metaliteraturii, istoriografiei, actualităţii politice şi livrescului în textura uneia dintre puţinele cărţi optzeciste care validează cotitura postmodernistă târzie şi mai curând anemică a literaturii române. Două lucruri sunt cu adevărat notabile în acest roman, imposibil de povestit sau de rezumat. Mai întâi regia repertoriului cultural exploatat şi tehnica impecabilă a punerii sale în scenă. (O artă similară a montajului, de data aceasta poetic, este folosită şi în *Levantul* lui Mircea Cărtărescu.) Iar după aceea, priza la real, şi mai ales la realitatea politică, a artificiului livresc. Autorul inventează o formulă proprie de sudură, graţie căreia aventura unei povestiri (căci asta este romanul în punctul său de pornire) se transformă, pe nesimţite, în povestirea unei aventuri captivante. Nu întâmplător, autorul decide să exploateze resursele consacrate ale eposului de călătorie şi ale taifasului de popas, care în istoria literaturilor europene, cu precădere în secolul al XVIII-lea, oferiseră pretexte generoase fraternizării dintre proza de observaţie şi metaliteratură. Dacă *O sută de ani de zile la porţile Orientului* era o metaficțiune istoriografică parodică, miniromanele *Planeta mediocrilor* și *Epopeea spaţială 2084*, scrieri intens subversive publicate în presă sau în „Almanah «Anticipația»" înainte de 1990, dar în volum abia în 1991, aleg drept cal de bătaie convențiile literaturii științifico-fantastice scrise în socialism. Exceptând aceste volume, în primele decenii postcomuniste **G.** publică puține titluri relevante. El se risipește într-o abundentă producție comico-satirică, circumstanțială și nesărată, adunată în *Nutzi, spaima Constituţii (Jurnal de Cotroceni)* (1998) și *Judeţul Vaslui în NATO* (2002). Totuși, în 2010 reușește să tipărească primul volum dintr-un roman pe care-l anunțase insistent și din care publicase fragmente în presă – *Un om din Est* (2010). Este cartea vieții de provincie din anii terminali ai comunismului, sufocată de aspirații mărunte, de turnătorii etc.; singurele compensații sunt cele erotice, bahice, culinare. Cu toate virtuțile comico-satirice, totul rămâne la nivel de clișeu sau de contraclișeu. Nici partea intertextuală nu suferă de exces de subtilitate: de pildă, un oarecare Grigore Samsaru se trezește nu metamorfozat în gândac, ci cu dorința de a se înscrie în Partidul Comunist. Partea cu adevărat valabilă a operei acestui prozator extrem de înzestrat e constituită din primele două volume de povestiri și romanul *O sută de ani de zile la porţile Orientului.*

Groşan este printre puţinii creatori de şcoală nouă care n-au devenit prizonierii unei singure formule epice, asimilând, cu o complicitate matură, atât experienţa intertextualităţii, cât şi stilul perifrastic faulknerian ori minuţia cehoviană în descrierea platitudinii existenţiale. Convergenţa aceasta nu e câtuşi de puţin stridentă, fiindcă nu eclectismul defineşte prozele acestui autor, ci predispoziţia, savant întreţinută, de a amesteca în pasta perfidă a ironiei cele mai diverse maniere.

RADU G. ŢEPOSU

SCRIERI: *Caravana cinematografică*, Bucureşti, 1985; *Trenul de noapte*, Bucureşti, 1989; *Şcoala ludică*, Bucureşti, 1990; *Planeta mediocrilor*, Bucureşti, 1991; ed. (*Planeta mediocrilor precedată de Epopeea spaţială 2084*), Braşov, 2002; *O sută de ani de zile la porţile Orientului*, Bucureşti, 1992; ed. 2, Braşov, 2002; *Jurnal de bordel*, Bucureşti, 1995; *Nutzi, spaima Constituţii (Jurnal de Cotroceni)*, Craiova, 1998; *Povestiri alese*, Bucureşti, 1999; *Judeţul Vaslui în NATO*, Braşov, 2002; *Caravana cinematografică şi alte povestiri*, pref. Nicoleta Cliveţ, Bucureşti, 2005; *Un om din Est*, I, Bucureşti, 2010. **Ediţii:** Aureliu Cornea, *Flori de întuneric*, introd. Artur Silvestri, Cluj-Napoca, 1978 (în colaborare cu Artur Silvestri).

Repere bibliografice: Gabriel Dimisianu, *Stăm pe o carte*, RL, 1985, 50; Monica Spiridon, [*Ioan Groșan*], RL, 1987, 8, 1993, 17; Ioan Simuţ, *O nouă şcoală a lui Caragiale*, F, 1989, 7; Simion, *Scriitori*, IV, *653–657*; Papahagi, *Cumpănă*, *358–361*; Ţeposu, *Istoria*, *23–24*; Lovinescu, *Unde scurte*, IV, *198–202*; Borbély, *Xenograme*, *84–87*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *461–463*; Cărtărescu, *Postmodernismul*, *427–429*, *431–433*; Dimisianu, *Lumea*, *428–435*; Oțoiu, *Proza*, I–II, *passim*; Nicoleta Cliveţ, *Ioan Groşan*, Braşov, 2001; Manolescu, *Lista*, II, *291–295*; Cristea-Enache, *Concert*, *212–222*; Holban, *Portrete*, I, *312–316;* Ștefănescu, *Istoria*, *1010–1014*; Mihăilescu, *Lit. rom. postceaușism*, II, *139–146*; Andrei Terian, [*Ioan Groșan*], E, 2007, 7–8, CLT, 2010, 13; Manolescu, *Istoria*, *1368–1371*; Popa, *Ist. lit.*, II, *835–839*; Mircea Mihăieș, *Avem un Boccaccio!*,O, 2010, 4; Alex Goldiş, *Comunismul în benzi desenate*, VTRA, 2010, 8–9. ***M.S.***

GROZDAN, Dorian (2.XI.1912, Gherteniş, j. Caraş-Severin – 19.I.1991, Timişoara), poet, autor dramatic. Este fiul Mariei (n. Coroi) şi al lui Iulius Grozdan, ţărani; prenumele la naştere: Rusalin. Urmează şcoala elementară în satul natal (1919–1926) şi Seminarul Pedagogic din Arad (1926–1933). Ulterior a fost profesor şi apoi inspector şcolar (1947–1949) în Timişoara. Face parte din conducerea asociaţiei literare Altarul Cărţii, devenită ulterior Asociaţia Scriitorilor din Banat.

Este secretar de redacţie la revista „Luceafărul" din Timişoara (1935–1942), fiind apoi prezent în redacţia publicaţiilor „Dacia" (1942–1944), „Viaţa bănăţeană" (1944–1945), „Românul" (1945–1948). În 1935–1936 scoate împreună cu Marius Bucătură revista pentru copii „Prichindelul". Este membru al Grupării Învăţătorilor Scriitori din România, care în 1942 îi oferă și un premiu. Colaborează la „Adevărul literar şi artistic", „Aradul", „Colţ de ţară" (Timişoara), „Gazeta învăţătorilor" (Arad), „Fruncea", „Reşiţa", „Societatea de mâine", „Vestul", „Scrisul bănăţean" („Orizont") ş.a. A debutat cu elegia *Cad frunzele* la „Adevărul literar şi artistic" în 1930. Continuă ca dramaturg, publicând în anii '30 ai secolului trecut mai multe piese de teatru, moralizatoare, didactice, bazate mai mult pe anecdotă – *Trei nopţi de râs* (1930), *Omul şi beţia* (1931), *Când găina cântă* (1932), *Mă bate nevasta* (1932), *Două scrisori* (1932), *Surd şi chior* (1936), *Cucoana din tren* (1936). Primul volum de versuri, *Brazde păgâne*, îi apare în 1935, fiind întâmpinat favorabil de critica vremii.

Stihurile „bolovănoase" ale lui **G.**, cu accente de duioasă melancolie şi susţinute de un angrenaj imagistic pe măsură, au fost alăturate direcţiilor moderniste, mai ales datorită stilului. Lirismul sentimental, tonul elegiac şi motivele, între care domină nostalgia locurilor natale, îl plasează în mod evident între tradiţionaliştii moderaţi, postsămănătorişti: „Luna-şi despleteşte peste zări argintul/ inima mi-e-n noaptea asta iască/ cerul somnoros o geană-şi/ unde a-nceput să crape, greu, pământul" (*Luna, peste zări*). **G.** pare că se află mereu în căutarea unui tărâm miraculos, a „ţării de vis", un loc de refugiu în fața orașului pustiu şi pustiitor. Peste decenii, publicarea cvasiintegrală a poeziilor în volumul retrospectiv *Umbre de cleştar* (1974), cu o prezentare de Eugen Todoran, pune în evidenţă capacitatea autorului de a asimila, fără ostentaţie, principalele orientări ale liricii româneşti din prima jumătate a veacului al XX-lea. În placheta *Anotimpuri aprinse* (1982) apare mai pregnantă apartenenţa sa la tipologia poeţilor „meridionali", dornici de soare, vibrând afectiv: „Urcă seva din pământuri, clocot verde, crud,/ plesnesc la soare mugurii-n băgrini şi-n dud./ Ce păienjenişuri toarce cerul peste vii,/ destrămare lentă, fulgi de păpădii ?" (*Clopotul din mine cântă*). Comparat adesea cu Aron Cotruş, **G.** este un poet important în devenirea literară a Banatului. În ipostaza de comentator, **G.** reconstituie în monografia *Romul Ladea şi lumea lui cuprinzătoare* (1979), cu numeroase date şi mărturii, personalitatea sculptorului, precum şi atmosfera de efervescenţă cultural-artistică a cenaclului închegat în jurul acestuia în Timişoara. Efortul, mai mult decât meritoriu, îi va fi răsplătit cu Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Timişoara.

SCRIERI: *Trei nopţi de râs*, Cluj, 1930; *Omul şi beţia*, Cluj, 1930; *Când găina cântă*, Cluj, 1932; *Mă bate nevasta*, Cluj, 1932; *Două scrisori*, Cluj, 1932; *Brazde păgâne*, Timişoara, 1935; *Cioplituri în lemn*, Timişoara, 1936; *Cucoana din tren*, Cluj, 1936; *Surd şi chior*, Cluj, 1936; *Porţi închise*, Bucureşti, 1942; *Umbre de cleştar*, pref. Eugen Todoran, Timişoara, 1974; *Romul Ladea şi lumea lui cuprinzătoare*, Timişoara, 1979; *Anotimpuri aprinse*, pref. Cornel Ungureanu, Timişoara, 1982.

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, IX, *465*; Aurel Cosma, *Poetul Dorian Grozdan la 60 de ani*, O, 1972, 27; Lucian Alexiu, *„Umbre de cleştar"*, O, 1974, 22; Ţirioi, *Premise*, *79–80*; Mircea Şerbănescu, [*Dorian Grozdan*], O, 1979, 14, 1987, 44, „Reflex" (Reşiţa), 2001, 1–3, 2002, 10–12; Ungureanu, *Imediata*, I, *176–181*; Brânduşa Armanca, *Dorian Grozdan faţă cu lumea lui Romul Ladea*, O, 1981, 2; Vasile Radu, *„Romul Ladea şi lumea lui cuprinzătoare"*, ST, 1981, 3; Dan Mutaşcu, *Portret al poetului la 70 de ani*, SPM, 1982, 616; Al. Jebeleanu, *Toamnele poetului Dorian Grozdan*, O, 1985, 49; Ruja, *Parte*, I, *39–44*; *Dicţ. Banat*, *355–358*. ***O.B.***

GRUBER, Eduard (2.IV.1861, Iaşi – 28.III.1896, Bucureşti), critic literar, estetician. Este fiul Mariei și al arhitectului Iosef Gruber. Mama era, probabil, ieșeancă, fiul ei fiind botezat ortodox la Biserica „Toma Cosma". Tatăl, originar din München, ajunge în 1858 arhitect-șef al orașului Galați. **G.** urmează liceul la Iaşi, înscriindu-se, tot acolo, la Facultatea de Litere, pe care o termină în 1884. În 1886 pleacă la Paris, unde timp de un an frecventează cursuri de filologie la École des Hautes Études, la École des Chartres, la Collège de France şi la École des Langues Orientales. Inteligenţă vie, dar nedisciplinată, **G.** este preocupat de limbile romanice, de cele slave şi de filologie, concurând chiar pentru un post la Catedra de filosofie a Universităţii ieşene. Se opreşte, în cele din urmă, la studierea psihologiei. Cu sprijinul lui Titu Maiorescu, în anul 1889 obţine o bursă de studii în străinătate. La Leipzig lucrează doi ani în laboratorul de psihologie experimentală al lui Wilhelm Wundt şi participă la congresele

internaţionale de psihologie de la Paris (1889) şi Londra (1892), unde lucrările sale despre fenomenul „audiţiei colorate" sunt bine primite. Se căsătoreşte cu Virginia, fiica Veronicăi Micle. În 1893 îşi ia doctoratul în psihologie experimentală la Leipzig şi în anul următor se întoarce în ţară, unde i se oferă un post la Catedra de psihologie a Universităţii din Iaşi. Inaugurează aici un curs de psihologie experimentală, înfiinţează şi un laborator de psihologie experimentală – primul din România –, ţine conferinţe pe această temă, participă la un congres de specialitate la Roma (1894). Frecventa atât şedinţele secţiei literare a Societăţii Ştiinţifice şi Literare din Iaşi, cât şi pe acelea ale cercurilor de orientare socialistă. Bolnav de nervi, moare încă tânăr.

Pasionat de rezultatele obţinute de psihologia contemporană, influenţat de cercetările întreprinse în Franţa de Frédéric Paulhan, **G.** publică studiul *Stil şi gândire* (1888). În intenţia sa, critica literară urma să devină „o psihologie literară" care să cerceteze „anatomia şi fiziologia intelectuală a scriitorilor". Opera literară juca rolul de simplu document psihologic, pierzându-şi caracterul specific, pe care autorul studiului îl lăsa pe seama aprecierilor subiective şi a gustului artistic al celui ce o analiza. Urmând, în linii generale, „tipologia psihologică" a lui Jean Charcot, el studiază stilul câtorva scriitori români, între care, în primul rând, stilul lui M. Eminescu, căruia îi analizează imaginile vizuale, auditive etc. **G.** se numără printre primii cercetători ai prozei eminesciene.

SCRIERI: *Stil şi gândire (Încercare de psihologie literară)*, Iaşi, 1888; ed. Iaşi, 1894; ed. îngr. Doina Rizea, introd. Nicolae Georgescu, Bucureşti, 2006.

Repere bibliografice: D. A. Teodoru, *Psihologia literară şi dl. Ed. Gruber*, „Contemporanul", 1889–1890, 5–7; Artur Gorovei, *Alte vremuri*, Fălticeni, 1930, *103–117*; *Dicţ. lit. 1900, 418*; Al. Husar, *Pe nedrept uitatul Eduard Gruber*, DL, 1999, 34; Nicolae Georgescu, *Eduard Gruber şi destinele eminesciene*, IIŞ, 2009, 1, 3, 4. ***D.M.***

GRUIA, Bazil (5.I.1909, Cisteiu de Mureş, j. Alba – 7.X.1995, Cluj-Napoca), poet. Este fiul Altiţei (n. Timar) şi al lui Vasile Gruia, preot. Face gimnaziul la Turda (1919–1922) şi liceul la Aiud (1922–1927), apoi urmează Facultatea de Drept a Universităţii din Cluj (1927–1932). Profesează avocatura la Ocna Mureşului, Huedin şi Cluj. Debutează cu versuri în „Ghionoaia", revista liceului din Aiud, şi editorial cu volumul *În ţara toamnei* (1929). A fost redactor la gazeta clujeană „Chemarea tinerimei române", a mai colaborat la „Fire de tort" (Turda), „Unirea" (Blaj), „Patria", „Societatea de mâine" (Cluj), „Tribuna", „Reacţiunea literară" (Bucureşti).

Debutul lui **G.**, remarcat şi de G. Călinescu în „Viaţa literară", a însemnat doar un exerciţiu de digitaţie pentru cel care, peste aproape patru decenii, îşi va schimba şi stilul, şi maniera, dar mai ales tonul. După o pauză autoimpusă, poetul revine cu volumul *Arderea etapelor* (1968), succedat la intervale scurte de alte noi cărţi de versuri. Nimic (sau aproape) nu mai aminteşte de romanticul întârziat de odinioară, poetul dovedind odată cu înaintarea în vârstă nu doar o vitalitate (uneori exacerbată), dar şi capacitatea de adaptare la noile formule poetice, ceea ce i-a determinat pe comentatori să îl considere fie un „neoromantic orientat spre expresionism" (Dumitru Micu), fie un exponent al „neobarocului, cu similitudini în poezia marelui Góngora" (Ion Lungu). Relaţiile apropiate cu Lucian Blaga – căruia, de altfel, i-a şi dedicat câteva volume – ar fi presupus şi o influenţă a acestuia. Dar nu poate fi vorba în lirica lui **G.** (nici în cea erotică, nici în cea de meditaţie) despre fiorul metafizic specific creaţiei blagiene. Câteva sunt coordonatele poeziei sale, adevărate laitmotive în mai toate cărţile: credinţa numai în viaţa de acum (adică în timp, nu în eternitate), încrederea în harul său, de unde şi totala dependenţă de poezie („Ştiu, fără poezie aş păli"). Insidios, gândul morţii îl face să implore patetic amânarea sentinţei definitive: „Aş plăti Eternităţii tribut pentru cât îmi mai îngăduie/ din timpul de dincolo să mai rămân aici" (*Fast cronologic)*. Dacă în *Efigiile riscului* (1978), mai vizibil decât în culegerile anterioare, „puseurile" patriotice, fără valoare estetică, îşi găsesc locul într-un fel de proză mai mult sau mai puţin rimată (*Baba Novac*, *Cap de răscoală*, *Vlad*, *Coşbuc şi 1907*), în schimb, în *Copacul ascuns* (1994), pe lângă pregnantul presentiment al morţii (*Capăt de drum*), este invocată „Unica Bobí, Alfa şi Omega iubirii mele", trecută în lumea umbrelor, dar prezentă dureros de viu în amintirea poetului. Sunt versuri delicate, care întregesc profilul unui artist sensibil, grav, încrezător în steaua sa, dar şi temător în faţa necunoscutului. Trei volume de documente referitoare la viaţa şi opera lui Lucian Blaga (scrisori, mărturii, amintiri ale unor apropiaţi ai poetului), apărute în 1974–1981, constituie un util instrument de lucru pentru specialişti şi un interesant dosar de existenţă pentru publicul larg, întrucât comentariile, rama amintirii sunt

prezente mereu. Şi paginile din *Mixaje în timp* (I–II, 1995–1999) au deopotrivă caracter documentar şi memorialistic.

SCRIERI: *În ţara toamnei*, Cluj, 1929; *Arderea etapelor*, Bucureşti, 1968; *Obsesia verii*, Cluj, 1972; *Blaga inedit. Amintiri şi documente*, Cluj-Napoca, 1974; *Patima albă*, pref. Şerban Cioculescu, Cluj-Napoca, 1976; *Efigiile riscului*, Cluj-Napoca, 1978; *Blaga inedit. Efigii documentare*, I–II, Cluj-Napoca, 1981; *Inscripţii pe tăbliţe de aer*, Cluj-Napoca, 1983; *Miraculoşii Alter Ego*, Cluj-Napoca, 1985; *Infinitul de fiecare zi*, Cluj-Napoca, 1987; *A patra dimensiune*, pref. Petru Poantă, Cluj-Napoca, 1989; *Pelerin la Curtea Miracolelor*, Cluj-Napoca, 1991; *Copacul ascuns*, Cluj-Napoca, 1994; *Mixaje în timp*, I–II, Bucureşti, 1995–1999; *Recviem pentru o iluzie*, îngr. și postfaţă Valentin Tașcu, Cluj-Napoca, 1995.

Repere bibliografice: Călinescu, *Opere*, I, *515*; Dumitru Micu, [*Bazil Gruia*], GL, 1968, 24, LCF, 1975, 16, CNT, 1976, 37, RL, 1979, 3; Şerban Cioculescu, [*Bazil Gruia*], RL, 1972, 27, 1975, 14; Nicolae Manolescu, *Versuri*, RL, 1972, 26; Iosif Pervain, *O nouă carte despre Lucian Blaga*, TR, 1975, 7; D. Vatamaniuc, *„Lucian Blaga inedit”*, RITL, 1975, 3; Dan Laurenţiu, *Modul optativ*, LCF, 1976, 31; Radu G. Ţeposu, *Renaşterea poetului*, ECH, 1976, 9–10; Poantă, *Radiografii*, I, *214–216*, II, *181–184*; Aurel Sasu, *Bazil Gruia sau Poezia riscului lucid*, O, 1979, 5; Mircea Vaida, *O sută de poeme*, TR, 1983, 20; Irina Petraş, *„Inscripţii pe tăbliţe de aer”*, T, 1983, 12; Taşcu, *Poezia*, *126–132*; Mircea Popa, *Poezia lui Bazil Gruia*, TR, 1991, 27; Ion Lungu, *„Copacul ascuns”*, TR, 1995, 14; Poantă, *Dicţ. poeţi*, *95–97*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *463–464*. ***D.Gr.***

GRUIA, Călin (pseudonim al lui Chiril Gurduz; 21.III.1915, Trifeşti–Orhei – 9.VII.1989, Bucureşti), prozator, poet. Este fiul Alexandrei (n. Galbură) şi al lui Vartolomeu Gurduz, ţărani. Urmează şcoala primară în satul natal şi termină apoi Şcoala Normală din Orhei (1936). Un timp lucrează ca învăţător în Tvardiţa, judeţul Tighina, şi peste Prut, la Umbrăreşti. Concentrat ca ofiţer în rezervă, este trimis pe Frontul de Răsărit (1941–1944) şi cade prizonier, rămânând în lagăr până în 1948. Din 1951 până în 1969 este redactor al emisiunilor literare pentru copii din cadrul Radiodifuziunii Române. Debutează cu versuri în 1938 la revista „Speranţa” (Orhei), iar prima carte, placheta *Litanii de seară*, îi apare în 1942. A mai colaborat la „Basarabia literară”, „Raza” şi la reviste pentru copii din Bucureşti: „Luminiţa”, „Arici Pogonici”, „Cutezătorii” ş.a. În 1980 i s-a acordat Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti.

Cu toate că începuturile lui **G.** se leagă de poezie, din 1952, când revine în viaţa literară, se dedică scrisului pentru copii, prima lui culegere de poveşti fiind *Nucul lui Toderiţă*. Harul basmelor, odată descoperit, se va revărsa necontenit într-o mulţime de snoave, poveşti, basme, legende, poeme versificate, toate alcătuind o lume fermecată, care atrage cititorul mai tânăr sau mai vârstnic prin amestecul reuşit de pitoresc, umor şi fantezie. Fie că e vorba de prelucrări ale unor vechi motive populare de basm (*Ciuboţelele ogarului*, *Nuieluşa de alun*, *Izvorul fermecat*, *Domniţa-de-Rouă* ş.a.), fie că e vorba de întâmplări rememorate din propria copilărie (*Pânzele mamei*) sau din Primul şi al Doilea Război Mondial (*Onică*, *De-a visele...*), **G.** se dovedeşte un povestitor sfătos şi fantezist, care cultivă fraza plastică, oricare din poveştile sale, „clasice” de-acum, putând fi calificată drept poem în proză. De altfel, către sfârşitul vieţii, în 1988, a revenit la preocuparea pentru propria poezie şi a publicat un volum, *Călătorii*, cuprinzând poeme scrise între 1940 şi 1970. Scriitorul şi-a încercat mâna şi în scenariile radiofonice pentru copii (peste cincizeci), în scenariile de film istoric (*Baladă pentru Măriuca*, *Vlad Ţepeş*, *Corbea* ş.a.) sau de teatru, fără să exceleze, aşa cum a făcut-o în literatura pentru copii, care cunoaşte până astăzi numeroase reeditări.

SCRIERI: *Litanii de seară*, Bucureşti, 1942; *Nucul lui Toderiţă*, Bucureşti, 1952; *Ciuboţelele ogarului*, Bucureşti, 1954; *Nuieluşa de alun*, Bucureşti, 1954; *Poveste mică pentru cei mici*, Bucureşti, 1954; *Povestea lăcrămioarelor*, Bucureşti, 1955; *Profesorul cel nou*, Bucureşti, 1955; *Izvorul fermecat*, Bucureşti, 1956; *Minunata-mpărăţie cu palate de hârtie*, Bucureşti, 1957; *La „Drumurile lumii”*, Bucureşti, 1959; *Poiana lunii*, Bucureşti, 1960; *Onică*, Bucureşti, 1962; *Vineri la amiază…*, Bucureşti, 1962; *Drumul spune poveşti*, Bucureşti, 1963; *Di-Di-Ri*, Bucureşti, 1964; *Ograda*, Bucureşti, 1965; *De-a visele...*, Bucureşti, 1965; *Ospăţul*, Bucureşti, 1966; *Poveşti*, Bucureşti, 1967; *Jucăuşul*, Bucureşti, 1967; *Domniţa-de-Rouă*, Bucureşti, 1969; *Măriuca*, Bucureşti, 1970; *Vântură-lume*, Bucureşti, 1971; *Cu ochii ca iarba…*, Bucureşti, 1972; *Acolo, colinele ard*, Bucureşti, 1974; *Ramura de măr înflorit*, Bucureşti, 1974; *Peretele de lut*, Bucureşti, 1975; *Scrisori pentru fluturi şi pietre*, Bucureşti, 1976; *Prinţul de hârtie*, Bucureşti, 1977; *Moara lui Elisei*, Iaşi, 1979; *Prietena mea Cateluţa*, Bucureşti, 1979; *În norii ce vin şi se duc…*, Bucureşti, 1980; *La „Valsul dimineţii”*, Bucureşti, 1981; *Poiana de argint*, Bucureşti, 1982; *Pânzele mamei*, Bucureşti, 1984; *Nălucile nopţii*, Bucureşti, 1985; *Pădurea Mărgăritei*, Bucureşti, 1987; *Călătorii*, Bucureşti, 1988; *Nuieluşa de alun şi alte poveşti*, Bucureşti, 2004.

Repere bibliografice: Beatrice Arion, *Trei cărţi pentru copii*, „Revista bibliotecilor”, 1967, 5; Popa, *Dicţ. lit.*

(1971), *280–281*; Grigore Mureşan, *„Moara lui Elisei”*, CNT, 1980, 22; Radu G. Ţeposu, *„În norii ce vin şi se duc...”*, RL, 1981, 16; Haralambie Ţugui, *„Pânzele mamei”*, CRC, 1985, 2; Cândroveanu, *Lit. rom.*, *142–145*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *464–465*. ***C.Br.***

GRUIA, Stelian (pseudonim al lui Stelian Iaţeniuc; 16.IV.1933, Arbore, j. Suceava – 16.X.1996, Bucureşti), prozator, poet, traducător. Este fiul Paulinei Iaţeniuc, moașă, și al lui Gheorghe Iaţeniuc, fierar. A absolvit Liceul Comercial din Suceava (1952), iar după trei ani urmaţi la Facultatea de Filologie a Universităţii din Bucureşti (1952–1955) a făcut, ca bursier, studii de slavistică (1955–1959) la Universitatea „Taras Şevcenko” din Kiev. Și-a susținut doctoratul în 1995 cu o lucrare despre Taras Șevcenko, publicată în ucraineană (*Moletva i procliat*), tradusă și în română (2001). Lector la Catedra de literatură ucraineană a Facultăţii de Limbi Slave a Universităţii bucureştene, este autorul unui curs de istoria literaturii ucrainene (1975) şi traducător al dumelor în limba română. A transpus, în ucraineană poezii de M. Eminescu, Mihai Beniuc, Geo Dumitrescu şi proză de Ion Creangă, Geo Bogza, și a publicat în revistele literare din Ucraina studii de literatură română. Scrie la şaptesprezece ani în ziarul „Zori noi” din Suceava, dar debutul literar semnificativ este târziu, în 1963, când publică în revista „Luceafărul” povestirea *Roata*. Cea dintâi carte, culegerea de povestiri *Sâmbăta morţilor*, îi apare în 1968.

Predilecţia lui **G.** pentru proza scurtă relevată în scrierile de început, *Sâmbăta morților*, *Roata* (1968), *Ciobanul şi cireşul sălbatic* (1973), se regăseşte în construcţia romanelor ce vor urma, compuse din fragmente ce pot exista şi independent. Lumea satului bucovinean, întâmplări din timpul războiului şi din anii imediat următori, ritualuri vechi şi obiceiuri mai noi alcătuiesc dominantele scrierilor sale. Multe texte, mai ales în volumul de debut, au un caracter memorialistic evident. Astfel, se poate înţelege, din evocările prilejuite de moartea tatălui (*Pâinea*, *Sfat de seară*, *Plata*), că numele real al scriitorului se trage de la strămoşii săi huţuli: „Eu, trăgându-mă din ei şi cunoscându-i bine, îi socot moţii Moldovei”. *Calul negru*, care a dat titlul unui roman apărut în 1983, propune un simbol al morţii pe care personajele o simt în preajmă şi, uneori, reuşesc să o evite. Este cazul tânărului profesor Ion Ulma, mutat disciplinar ca învăţător la Valea Seacă, când urmările războiului, tifosul şi seceta făceau ravagii în Moldova. Acţiunea romanului începe în primăvara lui 1946, an în care avea să se abată asupra „răzeşimii” noua ordine socială, căreia îi va cădea victimă tatăl profesorului. Evenimentele și mutațiile sociale sunt evaluate din dublă perspectivă: a celor care acceptă schimbarea (comuniști în luptă cu „reacțiunea”) și a celor care încearcă să-și păstreze identitatea. Liniile narative ce decurg de aici se întâlnesc prin personajul Ion Ulma. „Aflat între conformism politic și eludare de fapte – observă Marin Popa – romanul avansează cu chei până în prezent”. Romanul *Un an, o viață* (1986) se impune prin originalitatea universului investigat – o lume a femeilor singure, obligate să-și asume toate atribuțiile familiale și sociale, după plecarea la oraș a bărbaților. Viața de zi cu zi se împletește cu desfășurarea ritualurilor arhaice, ceea ce conduce la un perpetuu balans între lumea actuală și cea veche, între realism și lirism. Versurile din volumele *Baladele Arborei* (1977) şi *Nord* (1979), de manieră tradiţională, îşi extrag substanţa din acelaşi spaţiu bucovinean la care **G**. revine mereu cu nostalgie. Lirica este inspirată de folclor. În *Baladele Arborei* **G.** recompune, cu descântece, blesteme, cântece bătrânești și invocații magice, lumea străveche a ținutului natal. În atmosfera de mit, care plutește peste Arbora, se ivesc „în nopți cu lună și nelună” ctitorii: „Căronții magi atotstăpâni/ zidari de cuget și fântâni/ Mari meșteri întru apă vie/ Cu stropii mari de veșnicie” (*Baladă cu ctitori*). Refugiul în zonele neștiute ale mitologiei relevă natura romantică a lirismului. **G.** însuși se autodefineşte în *Nord:* „Rămas un trubadur de veac plăpând/ Și comis peste caii albi de gând”.

SCRIERI: *Eminescu în versuri ucrainene*, Bucureşti, 1958; *Sâmbăta morţilor*, Bucureşti, 1968; *Roata*, Bucureşti, 1968; *Ciobanul şi cireşul sălbatic*, Bucureşti, 1973; *Curs de istoria literaturii ucrainene*, partea I: *A doua jumătate a secolului XIX*, Bucureşti, 1975; *Baladele Arborei*, Bucureşti, 1977; *Nord*, Bucureşti, 1979; *Calul negru*, Bucureşti, 1983; *Un an, o viață*, Bucureşti, 1986; *Măgăruşul năzdrăvan*, Bucureşti, 1991; *Poet pe Golgota Basarabiei (Grigore Vieru)*, Bucureşti, 1995; *Prinţul Constantin*, Bucureşti, 1995. **Traduceri:** *Au trecut în goană caii* (*Nuvele ucrainene contemporane*), București, 1971 (în colaborare cu Dan Horia Mazilu); *Dume*, pref. trad. București, 1974; *Balada locului. Poezie ucraineană din România*, Bucureşti, 1975; *Nebănuitul vers din umbra lunii. Poezii din Belarus, Estonia, Gruzia, Letonia, Lituania, Ucraina*, Bucureşti, 1993.

Repere bibliografice: Magdalena Popescu, *„Sâmbăta morţilor”*, GL, 1968, 40; Stanca Fotino, *„Sâmbăta morţilor”*, AFT, 1968, 32; Vlad Sorianu, *Balade arborene*, ATN, 1978, 1; Augustin Pop, *„Baladele Arborei”*, RL, 1978, 35; Paul Dugneanu, *Un poet vitalist*, LCF, 1980, 5; Pompiliu Marcea, *Poetul Stelian Gruia*, SPM, 1980, 584; Gheorghe Pituţ, *Flori de miazănoapte*, LCF, 1980, 24; Mihai Ungheanu, *„Calul negru”*, LCF, 1983, 28, 1987, 15; Mihail Iordache, *„Calul negru”*, CL, 1983, 9; Laurenţiu Ulici, *Moldovenii (XXIV)*, RL, 1986, 18; Rachieru, *Poeţi Bucovina, 195–200*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *465–466*; Satco, *Encicl. Bucovinei*, I, *462*; Ciocanu, *Vase comunicante, 459–465*; Popa, *Ist. lit.*, II, *252–253*. ***M.P.-C.***

GRUPAREA CRITICILOR LITERARI ROMÂNI, asociaţie înfiinţată în Bucureşti la 23 octombrie 1936, având ca membri pe Perpessicius, Pompiliu Constantinescu, Vladimir Streinu, Şerban Cioculescu, Mihail Sebastian, Ion Biberi şi Octav Şuluţiu, cel dintâi fiind preşedinte. Iniţiativa i-a aparţinut „pe de-a întregul” lui Pompiliu Constantinescu. Acesta ar fi adresat în cursul verii 1936 un „însufleţit apel” tuturor „deţinătorilor de rubrici permanente de critică literară” în vederea unei reacţii colective la campaniile duse de „Neamul românesc” împotriva lui Tudor Arghezi (cu poezia căruia urma să se inaugureze seria de „ediţii definitive” la Editura Fundaţiilor Regale) şi a lui E. Lovinescu (nominalizat pentru primirea în Academie), ambii acuzaţi de a fi contravenit principiului moralităţii. Se preconiza, de asemenea, respingerea atacurilor lansate de „purişti” împotriva neologismelor (pe urmele lui Timoleon Pisani) şi a celor mai infime încălcări ale normelor gramaticale. Un ultim obiectiv se referea la actele de „improbitate critică”, acte pe care le vestejeşte mai întâi Ion Biberi în ziarul „Le Moment”. În fapt, Pompiliu Constantinescu, cronicarul revistei „Vremea”, anunţase oarecum în treacăt, la 2 august 1936, că „până la toamnă poate va deveni realitate” un „deziderat” formulat de el în urmă cu şase luni, când îi propusese lui Mihail Sebastian organizarea unei „asociaţii a criticilor literari, fără statute, fără festivităţi şi fără consemne”, al cărei program ar fi urmat să se stabilească la „o masă lunară, cu un schimb de opinii, într-o atmosferă camaraderească, de stimă reciprocă”, asociaţie ce ar fi putut constitui „şi bazele unei «corporaţii»”. Pentru a evita orice joc al vanităţii, propunea totodată ca preşedinte pe „decanul foiletoniştilor postbelici” – Perpessicius. Inventarea „apelului” venea să răspundă reproşurilor făcute de E. Lovinescu, în ianuarie 1937, într-un interviu acordat cotidianului „Adevărul”, pentru excluderea lui dintr-o asociaţie profesională de către cei pe care tocmai îi declarase „discipoli” ai săi în capitolul consacrat criticii din *Istoria literaturii române contemporane*, capitol publicat în „Adevărul”, chiar în toiul demersurilor, în noiembrie 1936. Interviul în cauză determină ziarul bucureştean să se adreseze pentru lămuriri suplimentare (prin redactorul său George Adrian) celor şapte membri, într-o anchetă purtând titlul *Libertate literaturii!*. În răspunsul său Perpessicius neagă existenţa vreunei intenţii de a se erija în „unanimitatea sau chiar majoritatea criticilor” şi afirmă că „nici un nume, fie dintre seniorii criticii, fie dintre juniori n-a fost trecut cu vederea”, că nimic nu e „mai modest, mai neutru şi mai tehnic” decât titulatura aleasă „după lungi pertractări”, ea (totuşi) „amintind cu aproximaţie numerica grupă ostăşească”. Franc şi direct, însă, Mihail Sebastian recunoştea „împrejurarea de fapt” că „această grupare exista chiar înainte de a se constitui oficial […] prin sentimentul de familie intelectuală, pe care numeroşi ani de activitate paralelă ni l-au creat fiecăruia din noi” şi „împrejurarea de ordin programatic”, constând în necesitatea „unei asociaţii de critici literari”, aşa cum există una a criticilor muzicali. În răspunsul său Pompiliu Constantinescu reitera ideea grupării – „început de asociaţie profesională cu deziderate şi obiective mai îndepărtate”, dar punea accentul pe obiectivul imediat, „un fel de insurecţie a lui Spartacus în cetatea literară”, întrucât „autonomia artei, dobândită principial de la Maiorescu […] ameninţa să fie pierdută în câteva luni”. În acest context, pentru el şi pentru Şerban Cioculescu îndeosebi, singura armă eficientă ar fi fost „buletinul săptămânal” al asociaţiunii sau revista ei bilunară „Critica”. Apariţia acestui „organ” al grupării ar fi fost amânată de Ministerul de Interne până după 1 ianuarie 1937 şi atunci din nou, *sine die*. Cei şapte membri au continuat să lupte pentru obiectivele propuse fiecare la ziarul sau revista la care li se încredinţează rubrici permanente, dând mereu impresia de concertare. Face excepţie oarecum un episod polemic din august 1941, în care Şerban Cioculescu îi impută „amicului” său Pompiliu Constantinescu „alunecarea din laicitate în teologie absconsă şi nomenclaturism tenebros” în monografia închinată poeziei lui Tudor Arghezi. De notat este comentariul lui Mircea Eliade la iniţiativa criticilor

literari, publicat în revista „Vremea” din 1936, sub titlul … *et altera pars*, prin care le atrăgea atenţia asupra inconsecvenţei lor, constând în faptul că ei respingeau prezumţiozitatea nespecialiştilor ce voiau „să dicteze” în domeniul artei şi chiar al gramaticii, dar, la rândul lor, îşi arogau dreptul de a vorbi, fără pregătirea de bază, despre mistică şi teologie.

Repere bibliografice: Pompiliu Constantinescu, *Fapte şi idei*, VRA, 1936, 448; Pan. [C. Panaitescu], *D. Şerban Cioculescu vorbeşte „Gazetei” despre poziţia sa în critica literară, despre Gruparea Criticilor Literari Români şi despre raporturile dintre artă şi morală*, „Gazeta”, 1936, 783; Mircea Eliade, … *et altera pars*, VRA, 1936, 467; [E. Lovinescu, Vladimir Streinu, Perpessicius, Pompiliu Constantinescu, Ion Biberi, Octav Şuluţiu, Mihail Sebastian, Şerban Cioculescu], *Libertate literaturii!*, ADV, 1937, 16 243, 16 244, 16 246, 16 249, 16 254, 16 261, 16 270, 16 277; Şerban Cioculescu, *Amintiri*, Bucureşti, 1975, *226–228*; Lovinescu, *Memorii. Aqua forte*, ed. îngr. Gabriela Omăt, București, 1998, *658–662*. ***V.D.***

GUGA, Romulus (2.VI.1939, Oradea – 17.X.1983, Târgu Mureş), poet, prozator, dramaturg, publicist, traducător.

Este fiul Şaroltei (n. Ercsey) şi al lui Ioan Guga, medic. Urmează primele clase la Liceul „Emanoil Gojdu” din Oradea (1946–1951). În urma morții mamei, se mută cu tatăl său la Cluj, unde își continuă școala (1951–1953), după care se transferă la liceul din Gherla (1953–1955). Angajat ca funcţionar la Gherla, trece, în clasa a X-a, la secţia fără frecvenţă a liceului din Dej. E student la Facultatea de Filologie a Universităţii din Cluj (1957–1962), timp în care debutează cu poezie în „Tribuna” (1958). După obţinerea licenţei, lucrează un an ca profesor de limba şi literatura română la Şcoala Generală din Măcicaşu (judeţul Cluj), apoi ca metodist cultural la Casa Universitarilor din Cluj (1963–1967). Ulterior este angajat secretar literar la Teatrul de Stat din Târgu Mureş, unde, în 1968, realizează un spectacol Lucian Blaga. Din 1971 până în octombrie 1983 este redactor-șef al revistei „Vatra”, unde desfășoară o activitate publicistică intensă. Colaborează, în aceeași perioadă, la „Steaua”, „Tribuna”, „Echinox”, „Teatrul”, „Luceafărul”, „Orizont”, „România literară”, „Familia”, „Steaua roşie”, „Flacăra” ş.a. Traduce, mai cu seamă în pagini de revistă, din diverşi autori, printre care Günter Grass, Jurek Becker. I s-au acordat mai multe distincţii, între care Premiul Uniunii Scriitorilor (1970, 1977), Ordinul Meritul Cultural (1981) ş.a.

Personalitate plurivalentă, **G.** se ilustrează în toate genurile literare. Deși din punct de vedere editorial succesiunea poezie–proză–dramaturgie e ușor de observat, autorul nu renunță, de-a lungul carierei, la nici una din manifestările scriitoricești. Debutul în poezie, cu volumul *Bărci părăsite* (1968), urmat de *Totem* (1970), vădește o dublă influență. Pe de o parte, e evident până la pastișă dialogul cu marii poeți interbelici, practicat, în diferite grade, de întreaga generație neomodernistă. Blaga reprezintă sursa de inspirație cu privire la semnificația „trecerii” („Atât de ușor se strică/ Ce la naștere pare eternitate”), în timp ce de la Bacovia se preiau atitudinea elegiacă și retorica funebră: „O, viscolea azi-noapte, viscolea, gândul nostru de-a fi eterni,/ stau în casa ta cu tine și simt că de moartea din mine/ eu vreau să te vindec/ și nu fac cu mângâierea decât a te speria,/ stăm singuri și ni se pare că/ știm că-n casa asta e îngropat cineva”. Pe de altă parte, problematica general-umană, cu valențe arhetipale, e trecută prin filtrul estetist al poeților de la „Steaua” (A.E. Baconsky, Aurel Rău), în preajma cărora **G.** se formează. Supunerea marilor teme ale existenței – viața, moartea, credința, erosul, timpul și memoria, istoria – unei stilistici livrești preocupate de perfecțiunea formală dă naștere unei poezii concentrate, situată la granița cu aforismul și cu notația gnomică: „Tristețea e o stare după moarte/ A unui gând…/ Numai în ea mă întâlnesc cu Dumnezeu/ Și conversăm ca oamenii de rând”. Integrala postumă *Poezii* (1986), conținând un număr important de inedite, demonstrează că problematica morții acaparase treptat prim-planul liricii lui **G**. Caligrafierea tuturor ipostazelor ei pune în scenă asumarea poeziei ca adevărată *ars moriendi*, autentică și gravă chiar în fragmentele în care precedențele literare sunt covârșitoare. Raportul dintre spiritul „elegiac”, predominant în poezie, și cel „jovial, tulburător de optimist în atitudine şi cunoaştere” (Cornel Munteanu) se echilibrează

abia în proză și dramaturgie. Ținută în frâu în discursul poetic, dimensiunea etică și filosofică iese pe deplin la iveală în romanele lui **G.**. Deși pornesc de la date de observație realistă, acestea sunt parabole expresioniste despre tragismul existenței umane. Războiul, „obsedantul deceniu", haosul politic-social postbelic reprezintă doar surse exterioare ale unui imaginar post-uman, care deposedează conștiința de certitudini elementare. Majoritatea romanelor sunt parabole ale spațiului carceral, fie că vorba de ospiciul din *Nebunul și floarea* (1970), de cârciuma din *Viața postmortem* (1972) sau de azilul de bătrâni din *Paradisul pentru o mie de ani* (1974). Miza stilistică pe elipsă în defavoarea desfășurării monografice, bruierea dimensiunii realiste de către cea onirică sau preferința pentru dramele interioare ale personajelor în dauna devenirii lor exterioare nu reușesc să ascundă substratul polemic la adresa totalitarismului. Fără amploarea problematizantă a romancierilor „obsedantului deceniu" (Marin Preda, Augustin Buzura, Al. Ivasiuc), **G.** scrie și el o proză preocupată de problema adevărului și de modalitățile de depășire a răului istoric. Conținutul subversiv al primului roman n-a trecut neobservat de către autorități, care-l retrag din librării și biblioteci în anul următor apariției. Cu titlul inițial *Iisus și ceilalți*, *Nebunul și floarea* instrumentează metafora ospiciului pentru a denunța malformațiile psihologice la care sunt supuși locuitorii unui spațiu concentrațional. Identitățile iluzorii ale locatarilor ospiciului, ipostaziați în Iisus, Filosoful, Savantul, Reporterul, Pavel din Tars, Majestatea Sa ș.a., pun în act un joc complex cu măști, în care farsa și carnavalescul devin singura modalitate de a restabili adevărul interzis de discursul rațional. Oricât de sibilinice și de inconsecvente, dezbaterile nebunilor despre libertate, adevăr sau moarte ating, pe versantul mai concret, problematici inerente mediului concentrațional: pasivitatea populației, mirajul puterii, libertatea expresiei, sursele și genealogia tiraniei. Formula experimentalistă servește unui imaginar în care raporturile adevăr–minciună, rațional–irațional, tragic–farsă se răstoarnă în logica bandei Moebius. Ambiguitatea de natură lirică a scriiturii e pusă în slujba unui perspectivism ingenios: naratorul însuși înregistrează întregul spectacol burlesc cu detașarea și libertatea contemplativă a unui „mort". Din problematicile și retorica acestui „text-matcă" (Constantin Ciopraga) se desprind următoarele construcții romanești, mai puțin pregnante artistic: *Viața postmortem* resemantizează tema extincției în direcția unui scenariu tipic narațiunii „obsedantului deceniu": naratorul e o conștiință dedublată, un „mort-viu", capabil să-și analizeze retrospectiv conduita morală reprobabilă. Tensiunea romanului, construită printr-o permanentă amplificare a tehnicilor introspective, e de regăsit în confruntarea dintre ipostaza trecută și cea prezentă a personajului central. Dacă *Viața postmortem* pune sub reflector dilemele eului în raport cu totalitarismul comunist, *Paradisul pentru o mie de ani* ilustrează diseminarea conștiințelor pe fondul încărcat al ascensiunii hitleriste. Burlescul, fantasticul, oniricul, inserate firesc în logica narațiunii, sunt tot atâtea modalități de subminare a discursului lozincard care acaparează psihologia locatarilor unui azil de bătrâni. Doar naratorul-martor al evenimentelor, Matei, reușește să se sustragă ingerințelor ideologice ale epocii în favoarea unor valori general-umane. Romanele *Sărbători fericite* (1973) și *Adio, Arizona (Spovedania unui naiv făcută în fața unui autor din provincie)* (1974), parabole ale desprinderii de timpul neideologizat al tinereții, dovedesc că, pe măsură ce evoluează, proza trădează natura de moralist a autorului, gata să sacrifice diversitatea stilistică în favoarea „intrigii conceptuale" (Marius Miheț). Predilecția pentru conflictul de idei și pentru dezbaterea morală duc la genul în care **G.** se ilustrează plenar – teatrul. Dacă *Speranța nu moare în zori* (1973), prima piesă, e tributară încă unor schematisme dogmatice (acțiunea însăși e situată în zorii facerii „lumii noi"), cu personaje polarizate ideologic, următoarele scrieri îl consacră drept un dramaturg remarcabil, punând parțial în umbră opera poetului și a prozatorului. *Noaptea cabotinilor* (1977) ilustrează ciocnirea generaționistă a valorilor familiale în epoca postbelică: doctrinei de viață înclinate spre compromis a tatălui i se opune discursul neconcesiv și idealist al fiului. Cazul familial particular e ridicat de dramaturg la puterea abstracției printr-o construcție modernă, care amestecă dimensiunea ludică cu cea tragică. Mizând stilistic pe formula intertextului și a artificiului livresc, piesa inițiază, pe urmele lui Jean-Paul Sartre, Albert Camus sau Bertold Brecht, o pledoarie de subtext pentru autenticitate și angajare existențială. Piesele de maturitate artistică *Evul mediu întâmplător* (1980) și *Amurgul burghez* (1983) compun un diptic al „alegoriei politice",

devenită obsesie centrală a dramaturgului. Substratul didacticist, de dezbatere filosofică, nu erodează vizionarismul expresionist al dramaturgiei lui **G**. În *Amurgul burghez*, trimitere intertextuală la nietzscheanul *Amurgul idolilor*, problematica „supraomului” – întrupat în personajul central, Filip – e deconstruită prin proiectarea pe un fundal istoric dominat de cinism, lașitate și simulacru. Conflictul dintre răul istoriei, mistificările ideologiei și cabotinajul uman, pe de o parte, și aspirația spre adevăr și moralitate, pe de altă parte, ocupă avanscena acestui „teatru al esențelor”, în care fiecare personaj se dezvoltă și acționează la umbra unei idei. La fel ca alte ficțiuni subversive ale epocii, „tragicomediile” mizează pe tehnica ricoșeului simbolic. Mediul concentraționar din *Evul Mediu întâmplător*, descris ca un adevărat labirint al sălilor de judecată, face aluzie la realitățile concrete ale fascismului (organizația teroristă Falanga, uniformele verzi ale membrilor ei), însă pune, în fond, sub semnul întrebării legitimitatea oricărei forme de totalitarism. Replica „Omul e frumos, este cea mai admirabilă creație, dar se sufocă dacă nu e liber” dă seama de pledoaria umanistă a dramaturgiei lui **G**. și de stilul aforistic pus în slujba ei.

Romulus Guga nu este, în literatura dramatică de astăzi, un manufacturier, ci un autor de unicate. Nişte unicate dificile, sibilinice uneori, pentru că autorul a preferat totdeauna realismului neted parabola inteligentă şi eliptică. Opera lui dramatică restrânsă, dar densă, va fi reţinută fără îndoială ca o viziune originală asupra unui autentic teatru politic contemporan.

MIRCEA GHIŢULESCU

SCRIERI: *Bărci părăsite*, Bucureşti, 1968; *Totem*, Bucureşti, 1970; *Nebunul şi floarea*, Cluj, 1970; ed. 2, Târgu Mureş, 1991; *Viaţa postmortem*, Bucureşti, 1972; *Sărbători fericite*, Bucureşti, 1973; *Adio, Arizona (Spovedania unui naiv făcută în faţa unui autor din provincie)*, Cluj-Napoca, 1974; *Paradisul pentru o mie de ani*, Bucureşti, 1974; *Evul Mediu întâmplător*, îngr. Voica Foişoreanu-Guga, Bucureşti, 1984; *Poezii*, îngr. Romulus Vulpescu, introd. Ştefan Aug. Doinaş, Cluj-Napoca, 1986.

Repere bibliografice: Constantin, *Despre poeţi*, *211–213*; Felea, *Secţiuni*, *208–210*, *376–381*; Iorgulescu, *Rondul*, *143–147*; Cristea, *Domeniul*, *336–340*; Ungheanu, *Arhipelag*, *162–166*; Culcer, *Citind*, *162–165*, *193–195*; Regman, *Colocvial*, *51–60*; Iorgulescu, *Scriitori*, *206–209*; Gorcea, *Structură*, *119–123*, *161–164*; Diaconescu, *Dramaturgi*, *224–227*; Valentin Silvestru, *Ora 19:30*, Bucureşti, 1983, *227–232*, *442–446*; Constantin Ciopraga, *Simfonie neterminată*, VR, 1986, 12; Grigurcu, *Existenţa*, *317–323*; Holban, *Profiluri*, *259–264*; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, *163–167*; Micu, *Scurtă ist.*, III, *384–385*; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *466–469*; Cornel Munteanu, *Romulus Guga – Polifonia unei voci*, Târgu Mureş, 1998; Mircea Măluţ, *Poezia continuum-ului „viaţă–moarte”*, ST, 1998, 6; Ghiţulescu, *Istoria*, *318–322*; *Dicţ. analitic*, III, *118–122*; Marian Victor Buciu, *Romulus Guga – prozatorul*, F, 2005, 4; Nicolae Băciuţ, *Romulus Guga – bărci în amurg*, Târgu Mureş, 2006; Popa, *Ist. lit.*, II, *774–775*; Marius Miheţ, *Despre Romulus Guga şi Tatiana Dragomir*, F, 2011, 7–8. ***Al.G.***

GUGEL, Anatol (6.IV.1922, Iaşi), poet, publicist. Este fiul Olgăi Gugel (n. Perelmuter), asistentă medicală, şi al lui Moise Gugel, avocat. La Chişinău urmează liceele „Al. Donici” şi „B.P. Hasdeu”, apoi Institutul Pedagogic „Ion Creangă”, absolvit în 1945. A început să publice poezii în revista şcolară „Licurici” (1940). Din 1945 lucrează în redacţia gazetei „Tinerimea Moldovei” din Chişinău, trece în 1959 la „Moldova socialistă”, iar între 1966 şi 1996 funcţionează ca redactor-şef adjunct al revistei „Moldova”, devenind şi animatorul unor cenacluri literare. Din 2000 este redactor-fondator al revistei „Ne zabudem!”, editată sub egida Uniunii Organizaţiilor Evreieşti din Republica Moldova. Primul volum, *Generaţia mea*, apărut în 1951, a fost urmat de numeroase alte culegeri de versuri. A fost distins cu titlul Lucrător Emerit al Culturii din R.S.S. Moldovenească (1971), a primit de asemenea Medalia „Mihai Eminescu” (1998), Premiul de Excelenţă al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova pentru volumul *Am fost odată ca niciodată* (2004) ş.a.

G. cultivă o poezie cu o puternică amprentă lirică, surprinzând stări emotive aflate la frontiera dintre vis şi realitate. Versurile aparţin unui spirit rafinat, exprimându-se într-un registru de natură intimistă. Atât poemele, cât şi glosele şi rondelurile atestă tensiunea trăirilor sufleteşti şi o reflecţie gravă asupra vieţii. Nu puţine sunt versurile cu ecouri şi trimiteri livreşti, rezonând câteodată suprarealist, dramatizând momente de cumpănă şi aspirând spre proiecţia cosmică: „Pământe, părinte,/ culcă-ţi trupul pe iarbă,/ picotă văzduhul/ cântă cucii sub roţile Carului Mare”. **G**. a mai scris numeroase cărţi de versuri pentru copii. A publicat, de asemenea, proză, publicistică şi eseuri, care cuprind creionări de portrete, evocări, note de călătorie.

SCRIERI: *Generaţia mea*, Chişinău, 1951; *Schimbul nostru*, Chişinău, 1952; *Povestea gorunului*, Chişinău, 1954; *Fereastra cu trei muşcate*, Chişinău, 1956; *Nistrule, pe malul tău...*, Chişinău, 1956; *Poezii şi poeme*,

Chişinău, 1959; *Vânt de april*, Chişinău, 1959; *Pe-un picior de plai...*, Chişinău, 1960; *Eu, Anicuţa şi Radu*, Chişinău, 1962; *Ostroave verzi*, Chişinău, 1962; *Visătorii*, Chişinău, 1963; *Când liniştea cuvântă*, Chişinău, 1964; *Flota mea*, Chişinău, 1964; *Sonata lunii*, Chişinău, 1965; *Versuri*, Chişinău, 1967; *Cutia de rezonanţă*, Chişinău, 1968; *Scoica sarmatică*, Chişinău, 1969; *Versuri*, Chişinău, 1970; *Bradul şi steaua*, Chişinău, 1972; *Lumi de cleştar*, Chişinău, 1972; *Caietul cu scoarţe de chihlimbar*, Chişinău, 1975; *Drumeţie. Oameni şi lucruri*, Chişinău, 1975; *Lanterna magică*, Chişinău, 1978; *Adio, Cioco!*, Chişinău, 1979; *Înşiră-te, mărgărite*, Chişinău, 1979; *Crug*, Chişinău, 1982; *Har*, Chişinău, 1982; *Ştiubeiul cu poveşti*, Chişinău, 1982; *Cartea plaiului*, Chişinău, 1986; *Preapitorescul „La Castel"*, Chişinău, 1986; *Stânca lui bunic*, Chişinău, 1986; *Fântâna soarelui*, Chişinău, 1987; *Numărătoare inversă*, Chişinău, 1988; *Cântecul lebedei*, Chişinău, 1993; *Post-scriptum*, pref. Mihai Cimpoi, Chişinău, 1998; *Am fost odată ca niciodată*, Chişinău, 2004; *Testamentul unui nou-născut*, Chişinău, 2011.

Repere bibliografice: Haralambie Corbu, *Individualitate poetică și varietate artistică*, „Nistru", 1960, 1; Vitalie Tulnic, *Bucuria întâlnirilor*, Chişinău, 1967, *52–57*; Alexandru Cosmescu, *Maiştri şi învăţăcei*, Chişinău, 1979, *91–92*; Valeriu Senic, *Imagini şi catarsis*, LA, 1982, 29 aprilie; Arhip Cibotaru, *Un adevărat stăpân și rob al cuvintelor*, VBA, 2004, 4; Mihai Cimpoi, *Anatol Gugel – retrospectivă lirică*, VBA, 2004, 4; *Mică encicl.*, *381–390*; Dumitru Matcovschi, *Darnic și cu dreptate*, LA, 2007, 14; *Dicţ. Chişinău*, *278–279*; Rachieru, *Poeţi Basarabia*, *112–115*. ***A.B.***

GUILLERMOU, Alain (2.I.1913, Toulon, Franţa – 24.X.1998, Paris), romånist, traducător francez. Şi-a făcut studiile la Aix-en-Provence şi la Paris, unde a intrat, în 1933, la École Normale Supérieure. Vizitează România cu un grup de studenţi, intenţionând să cunoască monumentul de la Adamclisi în vederea elaborării unei lucrări asupra trofeelor romane. Se decide apoi să se consacre studierii limbii şi literaturii române la îndemnul romanistului Mario Roques, care îl recomandă (în 1935) pentru o bursă la Institutul Francez din Bucureşti. Aici a lucrat câţiva ani la redactarea tezei *Influenţa franceză asupra nuvelei româneşti în a doua jumătate a secolului al XIX-lea*, adunând şi material pentru întocmirea unei gramatici a limbii române. Obţine prin concurs, în 1937, titlul de agregat universitar. Va fi profesor la Nisa, unde în 1943, participă printre intelectualii care o însoțeau pe Elena Văcărescu la redeschiderea Catedrei „Mihai Eminescu". După război, la Paris, a funcţionat ca asistent, apoi ca urmaş al lui Jean Boutière la École Nationale des Langues Orientales şi profesor la Institutul de Studii Românești de la Sorbona (Paris IV), unde i s-a asociat Emil Turdeanu. A organizat simpozioane cu teme româneşti, cel mai important fiind cel din 1975, *Eminescu după Eminescu.* A iniţiat şi condus, trei decenii (până în 1993), Bienalele Limbii Franceze, la care a mobilizat o importantă participare românească, el însuşi abordând frecvent teme de folclor, literatură şi limbă română, a condus revistele „Vie et langage" şi „Foi et langage", la care au colaborat şi cercetători români. Vădind un interes aparte pentru individualitatea unei limbi, a folclorului, a literaturii vechi şi clasice, propune colaboratorilor săi tineri cercetări precum *Spiritul popoarelor oglindit în vorbele lor de spirit.* A publicat un manual de limbă română (1953, reeditat în 2003), studii de gramatică (precum *Essai sur la syntaxe des propositions subordonnées dans le roumain littéraire contemporain*, teză secundară de doctorat, 1962), iar în seria „Guides bleus" a Editurii Hachette a îngrijit și actualizat volumul *Roumanie* (1981), prefaţat cu o sinteză asupra spiritualităţii româneşti şi o antologie de texte comentate (1960), pentru a înlesni cunoaşterea specificului romanic al limbii noastre. A fost membru de onoare al Academiei Române și *doctor honoris causa* al Universității din București.

Studiul lui **G.**, *La Genèse intérieure des poésies d'Eminescu* (1963), la origine teză de doctorat, rod al unei îndelungate elaborări, conţine repere noi pentru înţelegerea procesului creaţiei eminesciene, punând pe primul plan personalitatea puternică a lui Eminescu, cu adâncimea meditaţiei poetice şi forţa expresivă a talentului artistic. Exegetul consideră influenţele străine, despre care s-a vorbit adesea, ca fiind marginale. **G.** îşi prezintă explicit preocuparea: „să descoperim, scrutând manuscrisele lui Eminescu, cum, prin ce efort de creaţie şi coacere internă s-au născut poeziile sale"; „vom înţelege mai bine – odată circumscris domeniul aportului străin – prin ce Eminescu însuşi aduce o nouă bogăţie originală la fondul comun al literaturii europene". Fiecare poem e analizat, după ediţia Perpessicius, într-o micromonografie, investigaţia mergând de la primele nuclee până la forma definitivă, ilustrând evoluţia viziunii şi a expresiei în etapele succesive consemnate în variante. Analizele de detaliu, cu citarea în transpunere franceză a fragmentelor lirice constitutive, pun în evidenţă exigenţa şi capacitatea lui Eminescu de a-şi modela arta la nivelul capodoperelor universale. Studiu de critică genetică de primă mână, cartea configurează imaginea procesului creator eminescian, marcând

evoluţia în timp a tematicii și ideaticii, precum şi rafinarea artei sale. Ca traducător, **G.** a dat versiuni modeste din proza lui Liviu Rebreanu (romanul *Răscoala*). S-a oprit mai ales asupra lui Mircea Eliade, transpunând opere importante precum *Maitreyi* (sub titlul *La Nuit bengali*), *Noaptea de Sânziene* (*La Forêt interdite), Pe strada Mântuleasa (Le Vieil homme et l'officier*) sau *Tinerețe fără tinerețe* (*Le Temps d'un centenaire, suivi de Dayan*).

SCRIERI: *La Genèse intérieure des poésies d'Eminescu*, Paris, 1963; ed. (*Geneza interioară a poeziilor lui Eminescu*), tr. Gh. Bulgăr şi Gabriel Pârvan, pref. Gh. Bulgăr, Iaşi, 1977. **Traduceri:** Mircea Eliade, *La Nuit bengali*, Paris, 1950; *La Forêt interdite*, Paris, 1955, *Le Vieil homme et l'officier* (1977), *Le Temps d'un centenaire, suivi de Dayan*, Paris, 1981; Liviu Rebreanu, *L'Insurrection*, Paris, 1960.

Repere bibliografice: Emil Manu, „*Geneza interioară a poeziilor lui Eminescu*", ALA, 2001, 562; Gheorghe Bulgăr, *Un prieten al culturii și al limbii române – Alain Guillermou*, VR, 2001, 5–6. ***Gh.B.***

GULI, Costa (21.II.1916, Livezi, Grecia – 9.VII.1985, Bucureşti), poet. Învaţă carte în limba română la şcoala primară din sat. În 1926 familia sa vine în România, stabilindu-se la Silistra, în Cadrilaterul dobrogean. Viitorul poet îşi face studiile medii la Liceul „Mircea cel Bătrân" din Constanţa, unde îl are profesor pe Pericle Papahagi. La Bucureşti studiază literele, filosofia şi dreptul, absolvind numai Facultatea de Drept. Va practica avocatura.

În timpul vieţii **G.** publică foarte puţin în reviste cultural-literare, fiind cuprins şi în unele antologii (*Un veac de poezie aromână*, 1985, *Ecou de cântec aromânesc*, 1985). Postum, îi apare în SUA volumul intitulat *Sonete* (1990). **G.** scrie o poezie hieratică, în forma fixă a sonetului, vădind o limpede aspiraţie spre clasicitate. Versul este strict din punct de vedere prozodic, nu apelează excesiv la metaforă, poetul cultivând programat armonia, eufonia, cadenţele ritmice perfecte şi rime pe cât posibil fără cusur. Dar îşi încarcă stilul, adesea împovărându-l cu fonetisme regionale, la care se adaugă şi o pronunţată ruralizare a graiului, deoarece pare a socoti reprezentativ doar idiomul din localitatea natală. Talentul învinge însă aceste tendinţe de provincializare, mai cu seamă în sonete, **G.** fiind unul dintre sonetiştii remarcabili din scrisul aromân, alături de Nida Boga (L.T. Boga) şi Atanasie Nasta. Lirica lui, mai totdeauna în dublă expresie (în aromână, dar şi în limba română literară, unde reuşita e mai mare), exprimă aspiraţia continuă spre împlinire, împlinirea însemnând la el şi perseverenta şlefuire a stihului, închinat de obicei iubitei sau iubirii. Socotind iubirea un sentiment divin, el este probabil cel mai bun poet erotic în grai aromân. În alte versuri, de factură elegiacă, dă o expresie de profunzime sentimentului de „trecere" în celălalt tărâm, ca în sonetul *Acolo*, unde repetițiile ritmează seriile metaforice și sonurile cu ecou reflexiv: „Acolo, unde cerul sărută lung pământul/ Și soarele se scaldă în marea sângerie,/ Acolo, unde-i capăt, însă sfârșit nu e,/ E alt hotar. Acolo tronează Necuvântul./ Acolo, unde cerul se-ndoaie peste glie/ Și-ndemnul își oprește la orizont avântul,/ Acolo, unde pasul nu și-l mai duce vântul,/ E alt meleag. Acolo e pace și-armonie...". **G.** a îngrijit şi expresive transpuneri în aromână din M. Eminescu, Ion Barbu şi Lucian Blaga.

SCRIERI: *Sonete*, Syracuse (SUA), 1990.

Repere bibliografice: *Costa Guli*, UVPA, *412–413*; Atanasie Nasta, *Ecou de cântec aromânesc*, Bucureşti, 1985, *112*; Cândroveanu, *Aromânii*, *131–133*. ***Hr.C.***

GULIAN, Emil (15.V.1907, Giurgiu – 20.XI.1942), poet, publicist, traducător. Părinţii, Elena şi Iulian Ionescu-Gulian, erau intelectuali, mama profesând în învăţământ şi tatăl în magistratură; fratele mai mic, Constantin-Henri Gulian, va fi profesor de filosofie şi academician. În perioada când a urmat cursurile Liceului „I. Maiorescu" din oraşul natal, **G.** a făcut parte din societatea culturală a elevilor, în a cărei revistă, „Sufletul nostru", a dat la iveală în 1924 poezii şi recenzii. Tot atunci se va fi apropiat şi de fostul său concitadin Ion Barbu. După trecerea bacalaureatului în 1926, se va înscrie la Facultatea de Drept din Bucureşti, pe care o va absolvi în 1932. Anul următor obţine şi licenţa în filosofie, dar va opta pentru cariera de avocat. Chiar în anul sosirii în Capitală vizitează cenaclul Sburătorul, pentru ca apoi să se ataşeze de gruparea condusă de Camil Petrescu, care îi publică, în 1927 şi 1928, poezii, traduceri şi note

critice în „Universul literar". Anterior iscălise câteva articole în ziarul „Dreptatea". Mai colaborează la „Sinteza", „Vitrina literară", „Contimporanul", „Tiparniţa literară", „Radical", „Excelsior", „Cuvântul", „Clopotul", „România literară" (la care e, timp de un an, cronicar literar), „Azi", „Reporter", „Herald", „Progresul social", „Vremea", „Convorbiri literare", „Revista Fundaţiilor Regale", „Studio", „Lumea românească", „Viaţa românească", „Universul literar", „Pământul românesc", „Revista scriitoarelor şi scriitorilor români" ş.a. Relativ târziu îşi adună poeziile şi traducerile în placheta *Duh de basm* (1934), distinsă de Societatea Scriitorilor Români cu Premiul pentru debut editorial. Ulterior s-a ocupat mai mult de tălmăciri. A tipărit volumul *Poemele lui Edgar A. Poe* (1938), premiat şi acesta, şi a dat la lumină, în „Revista Fundaţiilor Regale", versiunea românească a tragediei *Mitridate* de Jean Racine. Sporadic a mai publicat câteva poezii. Mobilizat la începutul celui de-al Doilea Război Mondial, a dispărut pe front, în campania din Răsărit.

În 1935 **G.** mărturisea că scrie „din inaptitudinea de a trăi", aceasta însemnând, de fapt, prezenţa „sentimentului tragic al vieţii", trăirea lucidă, introspecţia necontenită, înfruntarea continuă a morţii şi a neantului. Cu o asemenea structură sufletească, la maturitate criticul respinge atât „hermetismul muzicalo-cristalin", în care include şi „poezia pură", cât şi direcţia care abuzează de stil şi vulgarităţi a unui N. Crevedia, în favoarea unei poezii „de substanţă sufletească", aptă să ajungă la „totul organic". Aceasta ar fi reprezentată de Mihail Celarianu, Andrei Tudor, C.I. Şiclovanu, citaţi ca exemple ad-hoc, dar şi de poeţii apreciaţi de el în cronicile literare: Camil Petrescu, Perpessicius, Camil Baltazar, Eugen Ionescu, Zaharia Stancu, Emil Botta ş.a. „Substanţă sufletească" este cerută şi prozei, condiţia fiind satisfăcută, dintre străini, de André Gide, Marcel Proust, François Mauriac, iar dintre români de Mircea Eliade, Camil Petrescu, G.M. Zamfirescu, Mihail Sebastian. Orientarea către „viaţa interioară adevărată" este evidentă în *Duh de basm*. Autorul a subliniat în repetate rânduri că poemele şi traducerile cuprinse aici datează din anii 1925–1929, iar la sfârşitul plachetei dă ordinea lor cronologică, sugerând astfel o evoluţie, deci momente depăşite. Unul ar fi influenţa barbiană, negată cu obstinaţie, evidentă însă în câteva expresii şi în maxima concizie. O adevărată oroare faţă de retoric şi decorativ face ca peisajele să ia aspectul unor stampe din Extremul Orient. La fel, în portretul iubitei sunt reţinute numai detalii – ochii „vechi" şi „părul lipit de urechi" (*Zbor nesigur*) ori alura – „Madonă tristă printre lumini de bal" (*Bal*), dar acestea au ceva din forţa obsesiei. Concretul devine predominant şi în latura lui repulsiv-fiziologică doar într-un poem ca *Vlad Ţepeş,* şi în expresia angoasei în faţa morţii (*Declin*). În ciclul *Basme* inspiraţia pare să se autohtonizeze, însă motivele, reduse la chintesenţă, sunt simple pretexte pentru exprimarea aceloraşi obsesii. Conţinând versuri notabile, placheta nu constituie totuşi, cum s-a afirmat, un eveniment în lirica vremii. **G.** a mai publicat unele poeme disparate şi, în 1939, un grupaj ce relevă o tentativă de înnoire, năzuind să se instaleze în zona de confluenţă a visului şi realităţii. Tălmăcirile strânse în *Duh de basm*, din Paul Claudel, Jules Supervielle, François Mauriac, Georges Duhamel şi Léon-Paul Fargue, precum şi cele rămase în periodice, din Philippe Soupault, Valery Larbaud, Maurice Maeterlinck, Guillaume Apollinaire, marchează afinităţile cu unele voci din poezia contemporană. Firesc, traducătorul le va căuta şi în secolul al XIX-lea, poposind mai îndelung la poemele lui E.A. Poe, din care va transpune, aspirând să păstreze nu doar sensul, ci şi ritmul şi construcţia originalului. Versiunea editată în volum e prefaţată de un studiu asupra liricii romanticului american, care poate fi văzut şi ca un eseu asupra actului traducerii (o „postfaţă" va apărea ulterior, în „Revista Fundaţiilor Regale"). Neaşteptată este abordarea tragediei raciniene, atât de depărtată de lirica modernă. Împlinirea promisiunilor suscitate de poezia şi critica lui **G.** la începutul deceniului al patrulea din secolul trecut a fost mai întâi întârziată, apoi a devenit imposibilă din pricina vremurilor şi a sfârşitului său prematur.

SCRIERI: *Duh de basm*, Bucureşti, 1934. **Traduceri:** [Paul Claudel, Jules Supervielle, François Mauriac, Georges Duhamel, Léon-Paul Fargue], în *Duh de basm*, Bucureşti, 1934; *Poemele lui Edgar Poe*, introd. trad., Bucureşti, 1938; ed. îngr. şi pref. Liviu Cotrău, Oradea, 1995.

Repere bibliografice: Mihail Sebastian, *Despre numai trei poeţi*, CU, 1932, 2591; Mircea Eliade, *Glose pentru scriitori tineri*, CU, 1932, 2592; C.I. Şicloveanu, *„Duh de basm"*, ADV, 1934, 15 448; Perpessicius, *Opere*, VII, *18–21*;

Al. Robot, *Poezia nouă: „Duh de basm”*, RP, 1934, 4917; Pompiliu Constantinescu, *„Duh de basm”*, VRA, 1934, 341; Octav Şuluţiu, *„Duh de basm”*, „Reporter”, 1934, 27; Mihail Sebastian, *„Duh de basm”*, „Azi”, 1934, 4; Boz, *Cartea*, *141–144*; Streinu, *Pagini*, I, *351–367*; Ionescu, *Război*, I, *317–319*; Călinescu, *Opere*, III, *1182–1188*; C. Fântâneru, *„Poemele lui Edgar Poe”*, UVR, 1938, 3, 5; Predescu, *Encicl.*, *382*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *821*, *Ist. lit.* (1982), *906*; Manolescu, *Metamorfozele*, *109–110*; Ciopraga, *Amfiteatru*, *461–464*; Acterian, *Privilegiaţi*, *89–90*; Grete Tartler, *Un jurist traducător*, RL, 1996, 28; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *469–470*. ***V.D.***

GURA SATULUI, revistă săptămânală scoasă la Pesta de la 5 ianuarie 1867 de Iosif Vulcan. Este, de fapt, numele sub care îşi continuă apariţia revista „Umoristul”. După mai bine de patru ani, la 7 martie 1871 – odată cu retragerea lui Iosif Vulcan de la conducere –, îşi mută sediul la Arad, unde trece sub direcţia lui M.V. Stănescu-Arădanul. Opt ani mai târziu, în octombrie 1879, revista a reapărut la Gherla unde, după trei ani, la 10 martie 1881, avea să şi dispară. O serie nouă iese la Arad între 1901 şi 1903, sub îngrijirea lui I. Russu-Șirianu și a lui I. Suciu. Păstrând întru totul orientarea programatică a „Umoristului”, mai ales în perioada când apărea la Pesta, **G.s.** publică scrieri în proză, poezii şi piese de teatru cu caracter satiric, cele mai multe nesemnate ori semnate cu pseudonime sub care se ghiceşte adesea numele lui Iosif Vulcan. În genere, literatura apărută în coloanele ei, purtând uneori semnătura unor B. Petricu, I. Tripa, S. Ştefănescu şi chiar I. Pop-Reteganul sau Gh. Tăutu, este de un nivel artistic scăzut. A încercat unele schimbări, dar fără izbândă, Ioan Slavici, aflat o vreme printre redactori. Se acordă un spaţiu larg creaţiilor folclorice, fapt datorat, în bună măsură, colaborării constante a lui I. Pop-Reteganul. Au apărut aici doine şi hore din Transilvania şi Banat, strigături satirice, cimilituri, snoave, legende şi poveşti. Comparată cu „Umoristul”, de la care preia nu numai programul, ci şi modul de prezentare, **G.s.**, deşi a apărut o perioadă îndelungată, rămâne o publicaţie de mai mică însemnătate. ***I.H.C.***

GURĂU, Apostol (27.XI.1941, Independenţa, j. Galaţi), prozator, eseist. **G.** (al cărui prenume la naştere era Apostu) este fiul Ioanei (n. Soare) şi al lui Dumitrache Gurău, ţărani. A absolvit Facultatea de Limba şi Literatura Română a Universităţii din Bucureşti în 1967, după care a funcţionat ca profesor în mai multe sate, iar din 1974 a predat la licee din Galaţi. Debutează cu povestirea *Ispita mării verzi* în „Luceafărul” (1969), semnând Constantin Ucuta. Debutul editorial, recomandat de Marin Preda, îl reprezintă volumul de povestiri *Începutul verii astronomice* (1978), având ca obiect viaţa muncitorilor într-un combinat siderurgic. Mai colaborează cu proză scurtă şi fragmente de roman la „Ateneu”, „Pagini dunărene”, „Porto-Franco”, „Apostrof”, „Cafeneaua literară”, „Baadul literar” ş.a. Între 22 şi 25 decembrie 1989 este preşedintele primului comitet revoluţionar din Galaţi.

Alternând cărţile de proză scurtă (schiţe, povestiri) cu romanul, **G.** şi-a amplificat aria tematică, dar a rămas fidel normelor interioare ale exerciţiului literar pe care îl practică. Atât în prozele concentrate, cât şi în desfăşurările epice largi, ritmul narativ este energic, iar desenul psihologiilor se dezvoltă surprinzător. Observaţia penetrantă, plină de nerv, incisivă trece firesc în evocarea tabloului de epocă, prin racursiuri ironice, sau în fantastic şi poematic. Personajele malefice, demonice, groteşti, şi întâmplările lor, plasate într-un „loc” fabulos (un oraş-port la Dunăre, nenumit însă, sau imaginarele Defonia, Para de Loess), simbolic dimensionat, atestă o lume proprie şi o concepţie specifică scriitorului. Romanul *Defonia* (1981; Premiul Comitetului Central al UTC) e o „saga ţărănească a anilor ’50” (Marian Papahagi), o cronică a dispariţiei dramatice a lumii vechi, lumea ţărănească, ilustrată prin povestea familiei Orza. Colectivitatea apare, în optica romancierului, ca o formă devastatoare de agresiune a istoriei asupra individului. Prin proiectarea în fabulos, tema scapă şabloanelor. Un alt roman, *Sâmbure înflorit* (1990), continuă căutările din *Defonia*, asociindu-şi dimensiuni ale unui poem geologic, iar nuvelele din *Agent TFP: omul nopţii* (1997) complinesc tematic şi ca tehnică epică („arta învierii”) lumea ficţională din *Ispita mării verzi* (1986). Proza scurtă a fost strânsă în *Mic tratat despre arta învierii* (2012). *€-Anonimii* (2010) și *€-Revoltații* (2011), primele două volume din trilogia *Între secole*, au ca subiect fabricarea unei bombe atomice în România și revoluția anticomunistă din decembrie 1989. Pe de altă parte, **G.** se vădeşte în *Celălalt* (2000) şi în *Brofft–moft* (2003) un publicist pătrunzător.

SCRIERI: *Începutul verii astronomice*, Bucureşti, 1978; ed. (*Schije*), Galați, 2006; *Defonia*, Bucureşti, 1981; ed. (*Defonia. Estnobilii*), Galați, 2005; *Ispita mării verzi*, Bucureşti, 1986; ed. (*Defonia. Estnobilii*), Galați, 2005; *Sâmbure înflorit*, Bucureşti, 1990; *Agent TFP: omul nopţii*, Galaţi, 1997; *Celălalt*, Galaţi, 2000; *Brofft–moft*, Galaţi, 2003; *Între secole*, vol. I: *€-Anonimii*, Galaţi, 2010, vol. II: *€-Revoltaţii*, Galați, 2011; *Mic tratat despre arta învierii*, Iași, 2012.

Repere bibliografice: Piru, *Debuturi*, *128–130*; Valentin F. Mihăescu, *„Defonia"*, LCF, 1981, 23; Constantin Trandafir, *Cota superioară a realismului fabulos*, ST, 1982, 11; Mihai Ungheanu, *„Ispita mării vezi"*, LCF, 1986, 50; Mircea Mihăieş, *În aşteptare*, O, 1987, 6; Diana Adamek, *Miracolul înfloririi*, TR, 1990, 35; Regman, *Nu numai*, *222–229*; Ulici, *Prima verba*, III, *183–184*; Papahagi, *Interpretări*, *167–170*; Alexandru Cucereanu, *Paranteză spartă*, VR, 2005, 10–11; Popa, *Istoria*, II, *750*; Ionel Necula, *Apostol Gurău – un scriitor prin defonia euroanonimilor*, „Oglinda literară", 2011, 117. ***C.H.***

GURGHIANU, Aurel (11.V.1924, Iclănzel, j. Mureş – 28.IX.1987, Cluj-Napoca), poet.

Este fiul Rozaliei (n. Oltean) şi al lui George Gurghianu, ţărani. Absolvent, în anul 1945, al Şcolii Normale din Blaj, lucrează trei ani ca învăţător în satul natal, iar între 1948 şi 1952 urmează cursurile Facultăţii de Filologie a Universităţii din Cluj. Din 1959 până la sfârşitul vieţii este redactor-şef adjunct la revista „Steaua", unde, mai ales în deceniul al şaptelea din secolul trecut, alături de A.E. Baconsky, Victor Felea şi Aurel Rău, duce o semnificativă bătălie pentru recuperarea criteriului estetic în evaluarea literaturii, precum şi pentru reabilitarea lirismului în poezie. Debutează cu versuri în suplimentul literar al ziarului clujean „Lupta Ardealului" (1949), iar editorial cu volumul *Drumuri*, apărut în 1954.

În istoria poeziei ardeleneşti de după al Doilea Război Mondial **G.** reprezintă explicit fenomenul desprinderii de tradiţia sămănătoristă a ruralismului şi orientarea spre modernismul de esenţă citadină. În intervalul unui deceniu metamorfoza poetului e spectaculoasă, atât în modul de înţelegere a poeticului, cât şi la nivelul constituirii imaginarului. Primele două plachete, *Drumuri* şi *Zilele care cântă* (1957), conţin aproape integral versificări modeste, cu motive şi ecouri ritmice din Vasile Alecsandri, George Coşbuc sau Ion Pillat, compuneri tematice specifice orientării ideologice impuse în epocă, în care prevalează reportajul „liric" şi satira. Referentul dominant rămâne natura, tratată de regulă în manieră convenţional bucolică. Totuşi, apar câteodată imagini de-a dreptul gongorice, de rafinate preţiozităţi: „Zăpada e roşie de sângele/ Amurgului/ Ca o brazdă, cosită, de maci". Treptat, discursul accede la o solemnitate studiată a rostirii, lirismul prinde consistenţă în reveriile peisagistice şi erotice, în evocările melancolice ale obârşiilor, în sentimentul de panică al timpului trecător. Frecventă e confesiunea, în varianta biografismului chiar, într-o retorică îndeosebi solemnă, maiestuos-melodică. Schimbarea de profunzime se produce începând cu *Poarta cu săgeţi* şi *Temperatura cuvintelor*, volume publicate în 1972 şi distinse cu Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Cluj, ca şi cartea următoare, *Curenţii de seară* (1976). Descoperirea oraşului nu a provocat sentimentul dezrădăcinării, atât de acut în lirica ardelenească, de la Octavian Goga până la Lucian Blaga. Mai mult, are loc o răsturnare dramatică a perspectivei asupra rusticului şi a naturii în genere. Gheorghe Grigurcu a înţeles corect acest fenomen, identificând în lirica lui **G.** de după 1972 semnele unei dezrădăcinări inverse, „tradusă într-o alienare faţă de toposul rural". Peisajele se obiectivează acum, devin reprezentări ale unui eu aflat în dizarmonie cu ele. Natura nu se mai oferă drept un spaţiu paradisiac şi ocrotitor. Dimpotrivă, este neliniştitoare, în sens expresionist, criptic-fantomatică uneori, adversă în solitudinea ei rece, primordială. Pe scurt, e o natură de o vitalitate depresivă, surprinsă în imagini de o expresivitate abruptă, sticloasă. Ostilităţii acestei lumi, poetul îi substituie spaţiul citadin, în al cărui confort îşi regăseşte intimitatea pierdută. Oraşul nu constituie însă „conţinutul" ca atare al poeziei, ci un mediu difuz, parcă hipnotic, care afirmă disponibilitatea autorului pentru straniu, pentru absurdul graţios sau pentru fantasticul cotidian. Este o aparenţă fantomatică, abstrasă în spaţiul cvasioniric al poemelor.

Imaginarul, preponderent nocturn, îşi apropriază de-a valma „personaje” ale străzii, fragmente de realitate banală, obiecte domestice, supunându-le de regulă unei alchimii după logica bizarului sau unor proiecţii în registrul ludic. Scriitura e adeseori „albă”, prozaică şi sincopată, iar altădată înţesată de imagini expresive, de o preţiozitate enigmatică ori cu subtile referinţe livreşti. Citadinismul de substanţă al lui **G.** se relevă tocmai în dezinvoltura jovial-uimită cu care este asimilat, ca sensibilitate, un univers ciudat, dar nu agresiv. Lexicul însuşi se civilizează, neologismul, expansiv, se încorporează firesc într-un limbaj desprins definitiv de stereotipiile tradiţionalismului. Există, apoi, o încântare ironică în descoperirea celeilalte sensibilităţi, precum în această ingenioasă reificare a idealităţii, o poezie simptomatică atât pentru înclinaţia spre ludic a autorului, cât şi pentru modelul de percepere a realului: „Umbrela mare şi neagră, umbrela mică şi roză/ umblară un timp suprapuse/ Apoi umbrela roză rămase locului/ urmând a urca nişte trepte,/ în timp ce umbrela neagră/ trecu de cealaltă parte a oraşului/ Era aproape de ziuă/ Se descărcau la poartă butelii de lapte/ Umbrela neagră se duse în bucătărie/ şi deschise-o sticlă de whisky” (*Nocturnă*). La extrema cealaltă se manifestă o imaginaţie terifiantă, halucinări ale realului, reprezentări groteşti ale degradării organicului, stări de delir provocat: „scrisul meu e mâncat de o fabuloasă gânganie/ cu elitre de albastru alcool”; „fereastra mârâie obnubilată”; „Mie însumi mi s-a părut/ în momentele acelea de spaimă/ că sunt un fluture/ cap de mort/ venit la termele lui Caracalla”; „femurul mi-e spart/ şi din şira spinării mi-au apărut/ cocoloaşe/ pe care felinele blonde le-au lins/ miorlăind”. Lumea reală, pe care aparent o transcrie lirica lui **G.**, este în fond fisurată, şi de aceea ea încetează să mai fie reală. Prin cărţile sale de rezistenţă din anii ’70–’80 poetul aparţine modernismului târziu, ca, de altfel, toţi colegii săi din prima promoţie a revistei „Steaua”. Câteva volume de eseuri (*Terasa şi alte confesiuni* –1978, *Anotimpurile cetăţii* –1988), de „însemnări, crochiuri, mărturisiri” (*Carnet* –1981), precum şi o culegere de versuri traduse din Kostas Vernalis (1969) completează activitatea poetului.

SCRIERI: *Drumuri*, Bucureşti, 1954; *Zilele care cântă*, Bucureşti, 1957; *Liniştea creației*, Bucureşti, 1962; *Biografii sentimentale*, Bucureşti, 1965; *Strada vântului*, Bucureşti, 1968; *Ascult strada*, Bucureşti, 1969; *Poarta cu săgeţi*, Bucureşti, 1972; *Temperatura cuvintelor*, Cluj, 1972; *Curenţii de seară*, Cluj-Napoca, 1976; *Terasa şi alte confesiuni*, Cluj-Napoca, 1978; *Orele şi umbra*, Bucureşti, 1980; *Carnet. Însemnări, crochiuri, mărturisiri*, Cluj-Napoca, 1981; *Număraţi caii amurgului*, Bucureşti, 1982; *Diagnosticul străzii*, Cluj-Napoca, 1985; *Anotimpurile cetăţii*, Cluj-Napoca, 1988; *Călăreţul din somn*, pref. Petru Poantă, postfaţă Gheorghe Grigurcu, Bucureşti, 1991; *Strofe prin timp*, Cluj-Napoca, 1991; *Mistuitoarele ruguri*, îngr. Cornelia Gurghianu, Cluj-Napoca, 2000.

Repere bibliografice: Georgescu, *Încercări*, II, *143–149*; Petroveanu, *Pagini*, *47–51;* Baconsky, *Marginalii*, *114–125*; Poantă, *Modalităţi*, *56–62*; Petroveanu, *Traiectorii*, *186–193*; Piru, *Poezia*, I, *374–378*; Caraion, *Pălărierul*, *161–167*; Felea, *Aspecte*, I, *113–117*, III, *39–43;* Poantă, *Radiografii*, I, *138–141*, II, *69–76*; Dimisianu, *Opinii*, *84–88*; Grigurcu, *Poeţi*, *173–176*; Ruja, *Valori*, *87–90*; Raicu, *Contemporani*, *107–110*; Simion, *Scriitori*, III, *169–178*; Taşcu, *Poezia*, *133–140;* Grigurcu, *Existenţa*, *312–316*; Micu, *Limbaje*, *235–248;* Grigurcu, *Eminescu–Labiş*, *433–436*; Simuţ, *Incursiuni*, *81–85*; Mircea Popa, *Aurel Gurghianu în posteritate*, TR, 1996, 25; *Dicţ. scriit. rom.*, II, *470–472*; Poantă, *Dicţ. poeţi*, *97–100*; Milea, *Sub semnul*, *13–16*; Ion Pop, *Drumurile lui Aurel Gurghianu*, ST, 1999, 5–6; Marin Mincu, *Aurel Gurghianu – un alt poet necunoscut*, CNT, 2000, 6; Popa, *Ist. lit.*, I, *929–930*: Grigurcu, *În pădurea*, *385–399*; Vasile Spiridon, *Aurel Gurghianu*, PSS, 2004, 10–12; Gheorghe Grigurcu, *Un rural adaptat*, „Acolada”, 2008, 9. ***P. P.***

GURGU, Costi (1.IV.1969, Constanța), prozator. Este fiul Marcelei Maria Gurgu, contabilă, și al lui Iulian Aurel Gurgu, *ship broke*r, jurist, economist. A absolvit în 1995 Facultatea de Drept și Relații Internaționale, Institutul „Nicolae Titulescu” la București, precum și cursuri de grafică la Westminster College, Londra (1996–1998), Humber College, Toronto (2004–2005), George Brown College, Toronto (2006–2008), la ultima instituție urmând și cursuri de web design (2010–2012) și de scenaristică. A lucrat ca avocat stagiar (1994–1995) și ca director artistic la revistele „Madame Figaro” (1999–2000), „Playboy” (1999–2003), „Tabu” (2001–2004), precum și la ProLogos Imprint (2000–2001) și la Superpixel Design Studio (2003–2004). Emigrează în 2004 în Canada, unde va activa ca designer la Lexis Nexis (2005–2006), Humber College (2006 – 2008) și Superpixel Design Studio (din 2009). A debutat cu povestirea *Minunata Caoara* în „Jurnalul SF” (1993) și editorial cu volumul de povestiri *Ciuma de sticlă* (2000). A mai publicat în „Anticipația”, „Almanah «Anticipația»”, „ArtPanorama”,

„Fictiuni”, „Galileo”. Figurează în sumarul volumelor *Cele mai bune povestiri 1999* (1999), *Timpul Eroilor* (2001), *Romania S.F. 2001* (2001), *Steampunk. A doua revoluție* (2011), precum și în antologia *Ages of Wonder* (2009), editată de Julie E. Czerneda și Rob St. Martin. Este membru fondator al grupului KULT, îngrijind antologiile *Vremea Demonilor* (2001), *Cronicile Sângelui* (2001) și *Radharc* (2005). A câștigat mai multe premii de gen, printre care Premiul „Vladimir Colin” pentru volumul de debut. După emigrare a devenit scriitor bilingv.

Prin *Rețetarium* (2006) **G.** a dat o operă de vârf a fantasy-ului românesc. Scris în prima parte a anilor ’90, dar fără a-și fi găsit un editor (accident tipic pentru condițiile precare ale pieței de carte din epocă), romanul este o combinație foarte originală de fantasy și *new weird* cu accente horror, construind cu baza într-un baroc gastronomic sofisticat și obscen conceptul unei lumi bizantine, crude, non-umane, ființând în interiorul unui Leviatan. Arta culinară reglează toate raporturile socio-politice, toate resorturile morale ale acestei lumi rabelaisiene în cheie SF. Autorul se impusese deja prin volumul *Ciuma de sticlă*, în care povestirea titulară înfățișează înghițirea Bucureștiului de către o civilizație extraterestră; alte titluri sunt *Osânda*, distopia unei Românii fasciste, și *Iertarea*, evanghelia parodică a nașterii unui nou Iisus la Craiova. **G.** mai publicat în română, înainte de a se dedica eforturilor de a se impune ca scriitor de limbă engleză, volumul de povestiri *Cronici de la Capătul Pământului* (2011). *Ciuma de sticlă* este reluată într-o variantă rescrisă, una dintre modificări vizând schimbarea Bucureștiului inițial cu Toronto. Majoritatea textelor din *Cronici…* sunt antologice, atingând nivelul cel mai înalt la care s-a scris SF în România. Povestirea *Albastre* imaginează un București fantastic-burlesc cu vampiri și sirene. În *Dincolo de farul de la capătul lumii* apare tema universurilor multiple create prin imaginație. *Dava zeilor* testează decorul autohton al mitologiei dacice, cu preoți ai lui Zamolxe stăpânind puteri magice. *Sămânță pripită* e, cu toate tușele gotice, o continuare parodică a basmului *Greuceanu*, în care eroul suferă de ejaculare precoce. În *Îngeri și molii* o navă terestră ajunge pe o planetă care materializează universul mitologic-religios al echipajului uman, transformând proiecțiile mentale în zei reali. În *Vérité*, nuvelă detectivistică, sclavi umani sunt folosiți în reclame construite pe ideea de *reality-show*, personalitatea indivizilor poate fi copiată în rețeaua virtuală și reimportată în corpuri disponibile. *Biblioteca fără sfârșit* este un horror metatextual despre rolul cuvintelor în păstrarea structurii lumii. *Strigătul de piatră* oferă un fantastic întunecat în decor nordic, *Aripile tatălui* dezvoltă o variație pe tema căderii îngerilor, *Amanții* imaginează cum în viața unui cerșetor coboară miraculos și efemer un model „Playboy”; în fine, *Cenușa* e un text nonfantastic, percutant emoțional, despre exil, înstrăinare și pierderea celor apropiați. Alături de Sebastian A. Corn, Liviu Radu și Dănuț Ungureanu, **G.** se numără printre cei mai buni autori români de SF care au debutat după 1989. Atuurile sale sunt versatilitatea (pe fondul unei predilecții pentru fantasticul întunecat), tăietura profesionistă anglo-americană a textelor, precum și imaginația profund originală, care reușește să asimileze motive românești într-un palimpsest internațional.

SCRIERI: *Ciuma de sticlă*, pref. Mihai-Dan Pavelescu, București, 2000; *Rețetarium*, postfață Dan-Silviu Boerescu, București, 2006; *Cronici de la Capătul Pământului*, Satu Mare, 2011. **Antologii**: *Vremea Demonilor*, Satu Mare, 2001; *Cronicile Sângelui*, București, 2001; *Radharc*, Satu Mare, 2005.

Repere bibliografice: Roxana Răcaru, *„Ciuma de sticlă”*, OC, 2000, 30; Opriță, *Anticipația*, *409–412*; Michael Haulică, *Nu sunt guru*, București, 2007, *71–73*, *187–189*; Opriță, *Cronici*, *124–132*. ***M.I.***

GURIAN, Sorana (pseudonim al Sarei Gurfinchel; 18.XI.1913, Comrat – 10.VI.1956, Paris), prozatoare, traducătoare, publicistă.

Părinţii, Ghitlea şi Isac Gurfinchel, mor relativ devreme, mama probabil în 1921, tatăl în 1929, după ce, câţiva ani mai înainte, se recăsătorise. Familia fusese destul de înstărită, putând să asigure o educaţie îngrijită celor trei fiice, cea mai mare dintre ele fiind **G.** Se pregăteşte acasă cu guvernante străine şi îşi începe învăţătura în particular, intrând direct în clasa a III-a a ciclului

secundar la Liceul „Principesa Ileana" din Tighina, unde își ia bacalaureatul în 1931. Se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie din Cernăuți, de unde se mută imediat la cea similară din Iași. Din cauza sănătății, probabil, se prezintă în primii doi ani doar la opt examene, fiind, în consecință, exmatriculată. Se reînscrie în 1933, dar nu izbutește să-și finalizeze studiile, deși mai târziu va pretinde că este licențiată. Dintre profesorii ieșeni, i-a prețuit pe G. Ibrăileanu, Iorgu Iordan, Petre Andrei și G. Călinescu, nu însă și pe Octav Botez, care i-ar fi etichetat încercările literare drept „scabroase". Ca studentă, ar fi activat în organizații afiliate extremei stângi, de tipul Ajutorul Roșu ori Amicii URSS. Publicistic, debutează în iunie 1937, cu o tabletă, în ziarul ieșean „Lumea", care îi încredințează apoi o rubrică. La sfârșitul aceluiași an îi prezintă lui E. Lovinescu un roman (*Fuga după soare*) și câteva nuvele, după a căror lectură criticul proclamă „descoperirea unui nou talent". Ca urmare, „Adevărul literar și artistic" îi tipărește în ianuarie 1938 nuvela *Aventura*, altele (*O porție de înghețată*, *Medalionul*, *Narcoză*), citite de asemenea la Sburătorul, fiindu-i găzduite în „Rampa" și în „Revista Fundațiilor Regale". Și romanul ar fi intrat în atenția unei edituri, proiectul nefiind însă dus la capăt. Din iunie 1938 până în august 1939 se află în Franța, unde, ca și M. Blecher, își îngrijește sănătatea la Berck-sur-Mer. Ia totodată contact cu viața literară pariziană, făcând cunoștință cu André Gide, Jean Cocteau, Max Jacob, Anaïs Nin ș.a. și colaborând la revista „Charpentes". Revenită în țară, lucrează în redacțiile periodicelor conduse de Zaharia Stancu – „Azi" și „Revista română", la ultimul fără să poată semna. În primii ani ai războiului citește deseori proză, versuri și fragmente dintr-o piesă de teatru la Sburătorul și organizează în propria-i locuință un cenaclu, frecventat de Dan Petrașincu, Zaharia Stancu, Anton Dumitriu, Cella Serghi, Dinu Nicodin, Scarlat Callimachi ș.a. În iulie 1943 este căutată de poliție pentru un delict de drept comun (trafic cu permise de muncă falsificate). Va fi desfășurat însă și activități antifasciste, cum va susține mai târziu, de vreme ce păstrase relații cu oamenii de stânga. Oricum, după 23 august 1944, situația ei este ambiguă. Ca simpatizantă a comuniștilor, persecutată de regimul antonescian, dar și ca persoană ce-și face bune legături cu autoritățile sovietice instalate la București, **G.** semnează câteva articole în „Universul". Este însă imediat denunțată, în organul comuniștilor (pare-se, de Horia Liman), ca măruntă infractoare, dar și ca „agentă a Gestapoului", denunț căruia, în chip surprinzător, nu i se dă curs. Ea poate astfel să-și continue activitatea gazetărească și literară și colaborează frecvent, cu articole ce proslăvesc URSS ori prezintă scriitori sovietici, cu traduceri din opera acestora, dar și din aceea a clasicilor ruși (A.S. Griboedov, Serghei Esenin), la periodice conduse de prieteni vechi – „Democrația", „Revista Fundațiilor Regale", „Adevărul", „Lumea", „Bis", „Mondial magazin" – sau la altele ce se adresează publicului feminin – „Femeia și căminul", „Mariana". Izbutește, de asemenea, să tipărească romanul *Zilele nu se întorc niciodată* (1945), care are succes de public, dar și de critică, precum și volumul de nuvele *Întâmplări dintre amurg și noapte* (1946). Acesta, însă, este întâmpinat de fostul ei coleg de facultate Al. Piru cu o cronică totalmente negativă, iar tinerilor Ov. S. Crohmălniceanu, I. Vitner ș.a., ce-și însușiseră obedienți jdanovismul, le dă ocazia să pornească, în ianuarie 1947, o puternică ofensivă contra „literaturii decadenței". Câteva luni mai târziu **G.** intervine în discuțiile referitoare la „criza culturii", pledând, nu fără precauții și menajamente față de ideologia comunistă, pentru libertatea scriitorului în două articole publicate în ziarul „Liberalul". Cu răsunet minim, ele vor fi fost totuși picătura ce umple paharul, căci la mijlocul anului 1947 autoarea lor este îndepărtată din redacția „Revistei Fundațiilor Regale". Un an mai târziu, utilizând subterfugiul căsătoriei fictive cu un străin, izbutește să emigreze. O vreme locuiește în Italia, apoi în Israel și în cele din urmă se instalează la Paris. Suspectată la început în cercuri românești de sovietofilie și chiar de spionaj în favoarea URSS, scriitoarea se face curând acceptată de Eugen Ionescu, Mircea Eliade, Emil Cioran, Virgil Ierunca ș.a. Izbutește să tipărească mai întâi *Les Mailles du filet. Mon journal de Roumanie* (1950), apoi versiunile germană și franceză ale romanului *Zilele nu se întorc niciodată*, precum și continuarea acestuia, sub titlul, în germană, *Die Nacht ist nicht ohne Sterne* (1952) sau, în franceză, *Les Amours impitoyables* (1953). Un jurnal de spital, *Le Récit d'un combat* (1956), urmărește evoluția cumplitei boli ce avea să-i aducă sfârșitul prematur.

Tipărit în trena succesului înregistrat de **G.** la debutul său editorial, volumul *Întâmplări dintre amurg şi noapte* reprezintă faza uceniciei, majoritatea nuvelelor fiind „preludii şi exerciţii literare" (Camil Baltazar). Ele au ca model pe acei prozatori francezi şi englezi care, după Primul Război Mondial, asimilaseră descoperirile psihologilor William James şi Sigmund Freud. Astfel, multe texte (*Medalionul*, *Mai provincial*, *Între cinci şi şapte* etc.) sunt un fel de „reportaje sufleteşti" (Al. A. Philippide), mai exact, dau impresia consemnării „automatice" a „fluxului conştiinţei", cu meandrele şi salturile lui bruşte, consemnări dispuse, frecvent, contrapunctic. Într-o scriitură chiar calofilă pe alocuri, în pofida unor greşeli de limbă (datorate bilingvismului sau chiar trilingvismului autoarei), sunt puse în evidenţă pregnant, în special la tinere femei, forţa irezistibilă a dorinţei, a libidoului, dar şi caracterul fortuit al unor acte, motivaţia lor adeseori precară, „neserioasă", pe fundalul unei labilităţi permanente. **G.** izbuteşte uneori şi în sugerarea unor stări psihice la marginea patologicului, o dată, în *Vila Myosotis*, obsesia, delirul şi halucinaţiile facilitând o destul de timidă incursiune în teritoriul fantasticului. Dacă intriga şi personajele din *Căpitanul pleacă într-o călătorie* acuză un livresc destul de comun, în schimb *Fräulein*, axată pe reacţiile unei guvernante la adulterul comis de stăpâna casei, *Ziua de 27* şi *Episod*, având drept cadru un mare spital, şi *Inutila jertfă*, cu o intrigă desfăşurată pe fundalul unei rebeliuni (cea legionară, din ianuarie 1941), îşi vădesc condiţia de eboşe ale unor lucrări epice de mari dimensiuni. Ca şi prozelor din *Întâmplări dintre amurg şi noapte*, romanului *Zilele nu se întorc niciodată* i s-a reproşat de către unii cronicari (Al. Piru, I. Negoiţescu) mărginirea la „viaţa sexuală" a protagoniştilor, „prezentată în scene lubrice în maniera Lawrence", dar şi „cosmopolitismul", materializat printr-o multitudine de personaje de naţionalităţi diferite şi prin „rara tentă de culoare locală". „Estompa în care se pierd rădăcinile și cadrul vieții" (Vladimir Streinu) a fost însă mai curând impusă de circumstanţele politice de după august 1944, în care devine tabu tot ce era legat de provincia în care se desfăşoară acţiunea, Basarabia, atunci din nou anexată la Uniunea Sovietică. Va fi avut, de asemenea, rolul de a masca întrucâtva caracterul autobiografic al proiectatei trilogii, al cărei întâi volum închide, cum se afirmă în ultima lui frază, „primul ciclu al vieţii lui Ann", un alter ego al autoarei. Suprapus în fapt adolescenţei protagonistei, „ciclul" se circumscrie progresiei rapide a nefericirii celei ce trăieşte rând pe rând o dureroasă marginalizare în familie, prin apariţia unei mame vitrege şi a altui copil preferat, un accident de călărie ce aduce cu sine nu doar o infirmitate, ci şi o boală incurabilă, şi, în final, pierderea tatălui şi, totodată, a bunurilor la care avea dreptul. Intriga aceasta este completată de altele, având în centru alţi „actori" de prim-plan, precum şi câteva personaje episodice. Sunt intrigi înfăţişate prin biografii alcătuite de naratorul omniscient, prin rătăcirile memoriei „în căutarea timpului pierdut", dar şi prin dezvoltarea lor, în marginea celei principale, până la o aproape completă autonomie. Marea „densitate epică" (Perpessicius, F. Aderca), devenită excesivă mai ales când figuri şi întâmplări amintesc prea lămurit de romanul rusesc ori de acela occidental, lăsă totuşi suficient spaţiu de joc ascuţitului spirit de observaţie al autoarei, dar şi capacităţii ei analitice şi autoscopice. Romanul nu are totuși o arhitectonică modernă, căci segmentarea lui nu pleacă de la o diferenţiată perspectivă narativă, nici de la o focalizare categorică pe un actant. Cu faţete multiple, roman al adolescenţei, dar şi al provinciei, al dramei produse de un accident stupid, dar şi al celei generice, a condiţiei umane, *Zilele nu se întorc niciodată* se detaşează neîndoielnic în producţia primilor ani de după al Doilea Război Mondial. Nu la fel se întâmplă cu volumul secund al trilogiei. Titlul versiunii germane a acestuia, *Die Nacht ist nicht ohne Sterne*, pare să fie cel original, în spiritul poemului iniţial „al lui Ann", în timp ce acela al versiunii franceze, *Les Amours impitoyables*, cu o vădită valenţă comercială, va fi fost dat de editură. Romanul cuprinde „al doilea ciclu al vieţii lui Ann", o tinereţe marcată de eşecul unei căsătorii, cu imaturul David Weissmann, ce o introduce în două medii la fel de sufocante, cel al familiei unui bogat cârciumar şi cel al „celulei comuniste", de ezitările între bărbaţii pe care-i întâlneşte, ezitări ce se datorează şi firii lor funciar schizoide. Toţi „sunt ceea ce fac", dar fiecare face lucruri ce se bat cap în cap. Un exemplu îl reprezintă prinţul Alexandru, care e membru al grupării fasciste „Fraţii Morţii" şi, infiltrat în „celula comunistă", îi dă pe mâna poliţiei pe unii, nu şi pe Ann, pe care, mai mult,

o salvează dându-i, prin transfuzie, propriul său sânge. Notabil, pentru fineţea înfăţişării unui complex proces psihic, este capitolul sinuciderii lui Stefan André, inspirat de moartea profesorului ieşean Petre Andrei. O continuare a celor două prime volume ale trilogiei poate fi considerat şi *Les Mailles du filet*. Deşi subintitulat *Mon journal de Roumanie*, acesta are, pe lângă componenta propriu-zis diaristică, una romanescă destul de substanţială. În fapt, într-un cronotop fixat cu abundente ştiri şi fapte diverse din gazetele anilor de instalare în ţară a regimului „de democraţie populară" (1945–1948), se desfăşoară un nou „ciclu al vieţii lui Ann", ciclu marcat de întâmplări ce frizează senzaţionalul: proscrisa, urmărita de poliţie, este pusă, după august 1944, directoarea ziarului cu cel mai mare tiraj, devine eroina unei poveşti de dragoste cu un general rus, comandant al forţelor aliate la Bucureşti, apoi, scriitoare de succes, începe să facă opoziţie regimului şi, ca urmare, suferă retorsiunile acestuia, fiind asimilată duşmanilor, disidenţilor. Dureroasă, ruptura de foştii tovarăşi politici, ce o dublează pe aceea, mai veche, de coreligionarii săi (prin convertirea la catolicism), e doar un aspect al tragediei ce se desfăşoară şi care constă în transformarea statului în închisoare, într-o „plasă" ce se strânge inexorabil. Scăpării din această plasă malefică îi consacră toate energiile ziarista şi lupta nu este, pentru ea, fatală, ca pentru mulţi alţii, sfârşindu-se cu obţinerea permisiunii de a emigra împreună cu cel cu care se căsătorise fictiv. Un jurnal este şi ultima carte publicată de **G.**, *Récit d'un combat*, pus pe seama unui personaj imaginar care urmăreşte lucid evoluţia bolii sale incurabile, cu teroare la început, apoi, dacă nu cu acceptarea destinului, cu înţelegere şi cu păstrarea nealterată a iubirii de viaţă.

SCRIERI: *Zilele nu se întorc niciodată*, Bucureşti, 1945; ed. (*Nie kehren die Tage wieder*) Düsseldorf, 1951; ed. (*Les Jours ne reviennent jamais*), tr. Richard Gébault, Paris, 1952; ed. introd. Victor Durnea, Iaşi, 2006; *Întâmplări dintre amurg şi noapte*, Bucureşti, 1946; *Les Mailles du filet. Mon journal de Roumanie*, Paris, 1950; ed. (*Ochiurile reţelei*), I–II, tr. Cornelia Ştefănescu, pref. Nicolae Florescu, Bucureşti, 2002–2003; *Die Nacht ist nicht ohne Sterne*, Düsseldorf, 1952; ed. (*Les Amours impitoyables*), Paris, 1953; *Le Récit d'un combat*, Paris, 1956. **Traduceri:** A. S. Griboedov, *Prea multă minte strică*, Bucureşti, 1945 (în colaborare cu Zaharia Stancu); J. B. Priestley, *Lumina dragostei*, Bucureşti, 1946; Hans Prager, *L'Hôpital des mers froides*, Paris, 1954; F. L. Neher, *Mars aller-retour*, pref. Werner von Braun, Paris, 1955.

Repere bibliografice: Lovinescu, *Scrieri*, III, *266–270*; N. I. Popa, [*Sorana Gurian*], IIŞ, 1938, 10, 12; Camil Baltazar, *„Zilele nu se întorc niciodată"*, „Mondial magazin", 1946, 20; O.C. [Ovidiu Constantinescu], *„Zilele nu se întorc niciodată"*, RFR, 1946, 2; Perpessicius, *Opere*, XI, *274–291*; Streinu, *Pagini*, II, *230–234*; Ov. S. Crohmălniceanu, *„Întâmplări dintre amurg şi noapte"*, CNT, 1947, 22; Aderca, *Contribuţii*, II, *536–539*; Al. A. Philippide, *„Întâmplări dintre amurg şi noapte"*, „Semnalul", 1947, 1481; Piru, *Panorama*, *396–399*; Cella Serghi, *Pe firul de păianjen al memoriei*, Bucureşti, 1977, *280–295*; Leon, *Umbre*, IV, *108–111*; Negoiţescu, *Ist. lit.*, I, *261–262*; *Dicţ. scriit. rom.*, *472–473*; Monica Lovinescu, *La apa Vavilonului*, Bucureşti, 1999, *passim*; Virgil Ierunca, *Trecut-au anii…*, Bucureşti, 2000, *passim*; Lovinescu, *Sburătorul*, V–VI, *passim*; Victor Corcheş, *Ezoterica şi cosmopolita Sorana Gurian*, TMS, 2002, 6–8, 12; Nicolae Florescu, *Regăsirea Soranei Gurian*, JL, 2002, 5–10; Durnea, *Propuneri*, 349–404; Diana Vrabie, *Urme pe nisip*, Chişinău, 2005, *71–116*; Liana Cozea, *Confesiuni ale eului feminin*, Piteşti, 2005, *41–70*; Ion Bălu, *Sorana Gurian – un volum neştiut*, „Axioma", 2009, 5; Popa, *Ist. lit.*, I, *247–248*; Manolescu, *Enciclopedia*, *382–383*; Burţa-Cernat, *Fotografie*, *306–324*. ***V.D.***

GUSTI, Dimitrie (24.X.1818, Iaşi – 26.III.1887, Iaşi), cronicar dramatic, poet, prozator, publicist.

Este fiul lui Ştefan Constantin Gusti, comerciant. Îşi face studiile în oraşul natal, la Academia Mihăileană, absolvind, în 1837, clasa de filosofie a lui Eftimie Murgu. În acelaşi an este numit profesor pentru clasele începătoare. În 1845 i se încredinţează Catedra de filosofie de la Academia Mihăileană, urmând să mai predea filologia română, retorica, poetica şi mitologia. Partizan al reformelor moderate, nu participă la mişcarea revoluţionară de la 1848. **G.**, care a fost, din 1849, cel dintâi bibliotecar al Academiei Mihăilene, a mai îndeplinit funcţiile de inspector, director al Departamentului I al şcolilor din Ministerul Cultelor, iar în 1867–1868 pe aceea de ministru

al Cultelor şi Instrucţiunii Publice. De mai multe ori primar al Iaşilor, deputat şi senator în câteva legislaturi, vicepreşedinte al Camerei şi al Senatului, **G.** a mai fost desemnat preşedinte de onoare al Societăţii pentru Abolirea Sclaviei Negrilor (Paris). Emul al lui Gh. Asachi, scrie asiduu la „Albina românească", semnătura lui fiind întâlnită şi în calendare şi almanahuri („Almanah pentru români", „Almanah de învăţătură şi petrecere"). Proprietar de tipografie, devine el însuşi întemeietor de gazete. Astfel, împreună cu Al. Fotino şi Teodor Codrescu scoate ziarul „Zimbrul" şi suplimentul acestuia, „Foiletonul Zimbrului" (1855–1856), iar în 1856 contribuie la apariţia revistei „L'Étoile du Danube"; a redactat, de asemenea, gazeta „Ştafeta". Mai publică în „Curierul de Iaşi", în „Buciumul român", dar cea mai intensă colaborare rămâne aceea susţinută la „Albina românească". Aici este prezent, uneori numere de-a rândul, cu poezii, proză, traduceri, cronici teatrale.

G. poate fi socotit un pionier al cronicii dramatice românești. Fostul actor diletant de pe vremea Conservatorului Filarmonico-Dramatic din Iaşi este un critic avizat, al cărui demers e strunit de un obstinat rigorism etic. În analizele lui amănunţite el caută să desprindă ideea morală dintr-o piesă sau alta, dezavuând totodată îndepărtarea de la dreapta măsură. S-a ocupat şi de scenografie, contribuind prin observaţii şi sugestii la dezvoltarea ei. Lipsit de nerv polemic, pierde disputa pe care o are cu Alecu Russo în jurul piesei acestuia (nepăstrată), *Băcălia ambiţioasă.* Atribuit multă vreme lui M. Eminescu, poemul *Închinare lui Ştefan Vodă* (*Poemul Putnei*, cum i s-a mai spus) reprezintă vârful literaturii lui **G.** Dacă nu va fi intervenit în text Eminescu însuşi, care l-a citit cu prilejul serbării de la Putna (1871), înseamnă că **G.** a fost beneficiarul unei stări de graţie cu care nu s-a mai întâlnit. Căci, altfel, nu este decât un poet tern, un versificator ocazional, uneori îndemânatic, cel mai adesea convenţional şi festiv. Astfel, în 1855 alcătuieşte culegerea *Buchetul poetic*, dedicată domnitorului Grigore Al. Ghica „la onomastica sa din 25 ianuarie". Banalitatea şi monotonia domnesc peste stihuri, fie că e vorba de poezii erotice, elegii sau sonete, imnuri şi balade, fie de versificări în formă populară. Înclinaţia spre filosofare nu face mai profundă această poezie. O temă importantă este cea patriotică. **G.**, care nu rezistă tentaţiei de a da lecţii în critică, dar şi prin intermediul literaturii, găseşte în fabulă un teren prielnic. În proză nu a perseverat, deşi o înzestrare, firavă, nu i-a lipsit. A scris povestiri, schiţe cu caracter de meditaţie, schiţe satirice. Reportajele şi articolele lui rămân, până la urmă, simple compilaţii. Religia, morala, istoria fac obiectul preocupărilor sale gazetăreşti. A publicat în „Albina românească" şi în „Spicuitorul moldo-român" traduceri din Lamartine, Jan Olof Wallin, Adèle Hommaire de Hell, precum şi din Ponson du Terrail (*Pelerinagiu de lainici*, 1851). Pentru teatru transpune piesa *Marie de Beaumarchais* de R. Bauhberg şi O. Cardiez. Din necesităţi didactice elaborează, singur sau în tovărăşie cu Teodor Codrescu, manuale şcolare, abecedare, cărţi de religie, de istoria românilor, de geografie şi algebră. O lucrare utilă şi în felul ei ambiţioasă este *Ritorică română pentru tinerime* (1852), retipărită – cu corectări şi adăugiri – în 1875 (*Ritorică pentru tinerimea studioasă*). E o compilaţie, probabil din franceză, cu exemplificări copioase din scriitori şi oratori greci, latini, francezi, dar şi din literatura română. Examinând procedeele poetice, figurile de stil, autorul întreprinde implicit şi o critică a poeziei româneşti: opţiunile, însă, nu sunt totdeauna inspirate. Despre romanul istoric se spune aici că ar fi o alcătuire bastardă, de istorie şi ficţiune. Privit printr-o grilă morală, romanul, în genere, e socotit a fi „un mijloc ţintitoriu la învăţătura spiritelor şi la îndreptarea moravurilor". Istoriei literare i se cere ca, în urma unui studiu judicios şi nepărtinitor, să caute a stabili timbrul particular, calitatea dominantă a fiecărui autor. Aportul cultural al lui **G.** precumpăneşte evident asupra celui beletristic.

SCRIERI: *Ritorică română pentru tinerime*, Iaşi, 1852; ed. 2 (*Ritorică pentru tinerimea studioasă*), Iaşi, 1875; ed. îngr. şi introd. Mircea Frânculescu, Bucureşti, 1984; *Buchetul poetic pentru principile domnitoriu Grigorie A. Ghica V.V.*, Iaşi, 1855. **Traduceri:** Ponson du Terrail, *Pelerinagiu de lainici*, Iaşi, 1851.

Repere bibliografice: Pop, *Conspect*, I, *199–202*; Perpessicius, *Alte menţiuni*, I, *122–123*; *Ist. lit.*, II, *587–589*; Trifu, *Cronica*, *204*, *passim*; Sasu, *Retorica*, *164–173*; *Dicţ. lit. 1900*, *419–420*; Sorescu, *Bibliotecă*, *292–294*. ***F.F.***

GUSTI, Paul (4.III.1859, Bucureşti – 16.X.1944, Făgăraş), traducător. Este fiul Anei Engelbrecht şi al lui Gustav Schindzielasz. A învăţat la Bucureşti, la Şcoala Bărăţiei, apoi la Şcoala Evanghelică şi la „Sf. Sava". Atras de teatru, se angajează copist de roluri şi, la nevoie, actor în trupa lui Mihail Pascaly. La Teatrul Naţional din Bucureşti va fi pe rând copist (1882), sufleor (1883–1884), ajutor de regizor pe

lângă A. Gatineau, prim-regizor (1885), director de scenă (1895). În 1907 Al. Davila îl desemnează director de scenă definitiv. Numit, în 1908, subdirector al Teatrului Naţional, girează, pentru foarte scurtă vreme, direcţia generală a teatrelor, după care îşi reia vechea funcţie de director de scenă.

Ctitor al şcolii româneşti de regie, primul nostru regizor profesionist, **G.** a fost un meşteşugar destoinic, metodic şi riguros. Bun pedagog, atent la rostirea scenică, s-a străduit să dezbare jocul actorului român de retorism şi teatralitate, îndemnându-l spre o interpretare realistă. A publicat prin ziare evocări despre Grigore Manolescu, Matei Millo, Ştefan Iulian, Mihail Pascaly. Inspirat de practica şi teoriile unor regizori nemţi (cum ar fi Max Reinhardt, Otto Brahm), mai târziu avea să adere, pe de altă parte, şi la principiile lui K.S. Stanislavski. Ca traducător, face apel la repertoriul german şi la acela francez. Pentru a fi reprezentate pe scenă, a transpus în româneşte drame şi comedii (de Victor Hugo, Al. Dumas-fiul, Otto Ernst, H. Sudermann, Karl Gutzkow, Molnár Ferenc, Alexandre Bisson, Menyhért Lengyel, Bernard Shaw, A. L' Arrouge, Alfred Capus, F. Förster, Ludwig Fulda, E. Grenet-Dancourt, Eugène Labiche, Gustave Lemoine, Paul Lindau, Bernard Lopez ş.a.), librete de operă şi operetă (semnate de Henri Chivot, Henri-Alfred Duru, Henri Meilhac, A. Millaud ş.a.), a localizat numeroase piese (după Alexandre Bisson, F. Schönthan, O. Blumenthal, G. Kadelburg, G. Moser). Împreună cu I.L. Caragiale localizează piesa *La ofițerul stării civile*. În teatrul românesc **G.** a însemnat o întreagă epocă.

Traduceri: Ferenc Molnár, *Diavolul*, Bucureşti, 1909.

Repere bibliografice: Victor Bumbeşti, *Paul Gusty*, Bucureşti, 1964; Massoff, *Teatr. rom.*, III, *passim*, IV, *passim*; *Ist. teatr. Rom.*, II, *396–402, 515–520, passim*; *Dicţ. lit. 1900, 420.* ***F.F.***

GUTINUL, publicaţie socială şi literară apărută la Baia Mare, săptămânal, de la 5 martie 1889 (număr de probă) până la 14 martie 1890. Gavril Szabó este redactor răspunzător al acestui periodic, pe care îl editează Mihai Molnar. Ambii se străduiesc să concentreze intelectualii români din nordul Transilvaniei, pentru a scoate o revistă care să oglindească mişcarea socială şi culturală naţională din această regiune. **G.** nu a putut adopta o atitudine politică limpede, din cauza asprimii cenzurii austro-ungare. Totuşi, se poate desprinde o linie politică implicită, şi anume protestul împotriva încercărilor repetate ale autorităţilor de a înăbuşi orice element de cultură naţională, de a împiedica dezvoltarea învăţământului în limba maternă. Periodicul se adresa, în primul rând, ţăranilor şi intelectualilor maramureşeni, dar, prin literatura publicată, prin calitatea traducerilor şi prin problemele discutate de colaboratori, interesa întreaga populaţie românească din Transilvania. O atenţie deosebită se acordă folclorului. Aici a colaborat un grup de culegători de literatură populară din Maramureş, din Banat şi din alte părţi ale Transilvaniei. Dintre ei se desprind Ion Pop-Reteganul şi Petre Dulfu, amândoi și autori de texte în care îndemnau învăţătorii şi preoţii să culeagă şi să publice folclor literar. S-au publicat articole privind neologismele („străinismele"), descrierea graiului din Sălaj (studiu însoţit de un glosar) ş.a. Contribuţiile literare nu aparţin unor scriitori consacraţi, redacţia urmărind în primul rând stimularea talentelor locale. Proză publică I. Pop-Reteganul, D. Bran, P. Petrişor. Versurile aparţin lui P. Dulfu, N. Nilvan, N. Ţincu, E. Bran, I.P. Coman, Traian H. Pop, A. Băliban, A. Papp şi Iosif Vulcan. S-a tradus din Puşkin (*Dama de pică*, *Viscolul*, transpuneri de I.P. Coman), Turgheniev (A. Băliban şi V. Pop), J.-J. Rousseau (A. Cosma), Alphonse Daudet (Tit Bud), Herder ş.a. **G.** a constituit un moment de vie activitate culturală într-o zonă a Transilvaniei în care, până la apariţia acestei reviste, nu se tipărise nici un periodic în limba română. ***R.Z.***

GUŢAN, Ilie (20.VII.1939, Beneşti, j. Dolj – 30.IX.2010, Sibiu), critic şi istoric literar. Este fiul Ioanei (n. Dobre) şi al lui Dumitru Guţan, ţărani. Urmează şcoala primară în comuna natală (1946–1953), liceul la Balş (1953–1956), iar cursurile universitare la Bucureşti, în cadrul Facultăţii de Limba şi Literatura Română (1958–1963). În 1979 devine doctor în filologie cu teza *Simbolurile operei lui Tudor Arghezi*. Funcţionează ca profesor de limba şi literatura română la liceul din Tălmaciu (1963–1968) şi la Liceul „Octavian Goga" din Sibiu (1968–1971). Ulterior este asistent universitar şi lector la Facultatea de Filologie din Sibiu (1971–1987), iar după desfiinţarea acesteia profesor de gimnaziu. După 1990 va fi conferenţiar şi profesor (din 1995) la Facultatea de Litere şi Arte a Universităţii „Lucian Blaga" din Sibiu (între 1994 şi 1996 şef de catedră, iar din 1996 secretar ştiinţific al Facultăţii). Debutează cu un articol despre Mihail Sadoveanu în „Gazeta literară" (1965). Mai colaborează la „Transilvania", „Viaţa românească", „România literară", „Luceafărul", „Steaua",

„Contemporanul", „Limbă şi literatură", „Arcade", „Euphorion", „Saeculum", „Rostirea românească", „Sibiul universitar", „Tribuna" (Sibiu), „Rondul de Sibiu", „Tribuna învăţământului", „Colocvii" ş.a. Este unul din coordonatorii și editorii publicațiilor „Acta Universitatis Cibinensis", „Caietele Lucian Blaga" și „Caietele Octavian Goga", rezultatul unor simpozioane. În 2010 i s-a acordat Premiul Opera Omnia din partea Filialei Sibiu a Uniunii Scriitorilor.

Studiul de debut al lui **G.**, *Tudor Arghezi. Imaginarul erotic* (1980), construcţie critică pe cât de solidă, pe atât de suplă, face perceptibilă – în contradicţie cu opiniile anterioare – prezenţa permanentă a erosului în opera argheziană, ca ferment şi simbol iradiant, dar şi factor structurant arhetipal. Distingând în creaţia poetului trei ipostaze ale iubitei, sugerate de metafora miresei (virtuală, reală şi metafizică), **G.** le urmăreşte prezenţa de-a lungul întregii opere, cu necesare raportări la elementele biografice, judecându-le din perspectiva imaginarului. Autorul receptează erosul arghezian ca „un spaţiu imaginar, având o configuraţie complexă şi, fireşte, contradictorie, guvernat de o dialectică imprevizibilă, precum şi, totodată, ca o invitaţie la explorarea unui teritoriu afectiv şi spiritual a cărui contribuţie la desluşirea creatorului său se va dovedi a fi printre cele hotărâtoare". Nutrit de asimilarea profundă a direcţiilor criticii europene de ultimă oră, studiul se constituie într-o cercetare notabilă. Interesantă se relevă şi tentativa de abordare „din interior" a operei lui Octavian Goga, în volumele *Octavian Goga. Argumentul operei* (I, 1987) şi *Octavian Goga. Răsfrângeri în evantai* (2002, formă restructurată a părţii a doua a lucrării, anunţată încă din 1987). Demonstrând complexitatea creaţiei şi a trăirilor sufleteşti ale lui Goga, studiul evidenţiază drama poetului şi a omului politic, „balansând" între „afirmarea de sine şi jertfirea de sine", între „introvertire şi extravertire, între *sine* şi *ceilalţi*, între reverie şi acţiune". Alături de versurile mobilizatoare, tulburător patriotice, exegetul descoperă filonul reflexiv al creaţiei lui Goga, propunând o înţelegere echilibrată a întregului şi rejudecarea ansamblului, atât din perspectiva poeziei, cât şi din aceea a publicisticii, considerată de comentator cel puţin egală valoric producţiei artistice propriu-zise. Legat de Sibiu, **G.** îşi dedică o parte a demersurilor Cercului Literar din anii '40 şi activităţii „cerchiştilor" de prestigiu. *Cercul Literar de la Sibiu. Semnificaţie şi destin* (1995) înmănunchează o suită de comunicări şi cronici, scrise şi publicate în presă, în cea mai mare parte, între 1973 şi 1995. Alte contribuții, dedicate unor cărţi de critică şi istorie literară sunt reunite în volumele *Critica şi actul lecturii* (1999; Premiul Filialei Sibiu a Uniunii Scriitorilor) şi *Caleidoscop. Pagini de critică și istorie literară* (2003), – „evantaiul câtorva vârste ale lecturii", al „căutărilor şi întrebărilor în jurul şi în interiorul operei, cu iluzia identificării modurilor celor mai adecvate de discurs critic, analitic şi uneori, evocativ". Emblematic e chiar primul studiu, *Ce nu a putut prevedea Maiorescu*, în care, pornind de la afirmaţia criticului că literatura poetică română va începe secolul al XX-lea sub auspiciile geniului lui Eminescu, **G.** relevă că, de fapt, prin infuzia modernistă macedonskiană, dar nu numai, care nu se putea discerne în lirica decepţionistă a sfârşitului de veac, secolul nou „începuse mai devreme", chiar înainte de stingerea lui Eminescu. Şi, mai ales, „Maiorescu nu a înţeles că tocmai direcţia considerată de el «decadentă» şi contestată, în numele unei estetici anacronice, reprezenta calea ce va duce la gloria postumă a lui Eminescu profeţită de el". A fost nevoie de şocul negării, pentru redescoperirea cu simţ de răspundere şi asumarea creaţiei poetului, pentru a se încerca o nouă detaşare, cu fiecare nouă voce distinctă căci timbrul propriu nu putea fi descoperit prin imitare, ci prin ruptură, prin distanţare de model. Încât, pe bună dreptate, **G.** consideră că toţi marii poeţi ai veacului s-au regăsit pe ei, „trădându-l" pe Eminescu. „Altfel spus, fiecare poet și-a proiectat lăuntric un Eminescu propriu, spre care a năzuit cu ardoare spre a se diferenţia". Într-o atare perspectivă, de căutare a viziunilor proprii din unghiuri neabordate, se încearcă în primele două secţiuni rostirea unor puncte de vedere noi despre Al. Macedonski, O. Goga, Liviu Rebreanu, Arghezi, Al. A. Philippide, Lucian Blaga, Ştefan Aug. Doinaş. Secţiunea secventă conţine cronici, iar ultima e dedicată „stării criticii".

SCRIERI: *Tudor Arghezi. Imaginarul erotic*, Bucureşti, 1980; *Octavian Goga. Argumentul operei*, I, Bucureşti, 1987; *Cercul Literar de la Sibiu. Semnificaţie şi destin*, Sibiu, 1995; ed. îngr. Victoria Murărescu-Guțan, Sibiu, 2011; *Critica şi actul lecturii*, Sibiu, 1999; *Octavian Goga. Răsfrângeri în evantai*, Sibiu, 2002; *Caleidoscop. Pagini de critică şi istorie literară*, Sibiu, 2003; *Ion Creangă. Treptele receptării operei* (în colaborare cu Victoria Murărescu-Guțan), Sibiu, 2003; *Slavici: de la „România Jună" la „Tribuna"*, îngr. Victoria Murărescu-Guțan, Sibiu, 2012. **Ediţii:** Tudor Arghezi, *Ars poetica*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1974,

Poeme în proză, postfaţa edit., Bucureşti, 1985; Octavian Goga, *În împărăţia firii*, pref. edit., Bucureşti, 2000.

Repere bibliografice: Cioculescu, *Itinerar*, II, *361–365;* I.D. Bălan, *Erotica argheziană,* CNT, 1980,31; C. Trandafir, *Erotikon-ul arghezian*, TR, 1980, 10; Ion Dur, *Biruinţa criticului*, „Saeculum", 1995, 3–4; [*Ilie Guţan*], „Rostirea românească", 1997, 1–3 (grupaj special); *Dicţ. scriit. rom.*, II, *473–474*; Daniel Deleanu, *Intransigenţa criticii asupra criticii*, VR, 2000, 1–2; Petraş, *Panorama*, *327–328*; Grigurcu, *De la un critic*, *339–347*; Andrei Terian, *Mai devreme sau mai târziu, totul devine istorie literară...* (interviu cu Ilie Guţan), E, 2009, 9–10; Andrei Terian, *Ilie Guţan. Argumentul operei*, E, 2010, 9–10; *Cântul rotirii fără sfârşit. In memoriam Ilie Guţan*, îngr. Victoria Murărescu, Sibiu, 2011. ***I.O.***

GUŢIA, Ioan (11.II.1917, Sebeş – 1.I.1998, Roma), romanist. Este fiul Rafilei şi al lui Iosif Guţia. După ce urmează liceul la Alba Iulia şi Facultatea de Filologie la Universitatea din Cluj (absolvită în 1940), se specializează în filologie modernă în Italia, la Universitatea din Cagliari (1941) şi la Roma (1942–1945). În ţară semnează articole şi eseuri în „Curierul literar". Este membru asociat la Accademia di Romania din Roma şi profesor de limba română la Facultatea de Ştiinţe Politice a Universităţii La Sapienza din acelaşi oraş (1958–1987). A colaborat la publicaţii de specialitate, printre care „Convivium" (Torino), „Orbis" (Louvain), „Rivista di letteratura moderna" (Florenţa), „Acta Philologica" (Roma), „Buletinul Bibliotecii Române" (Freiburg im Breisgau) ş.a. A coordonat colecţia de literaturi moderne a Editurii Goliardica din capitala italiană, în cadrul căreia a îngrijit volumul colectiv *Contatti linguistici e mass-media* (1981).

Fondator al învăţământului de limbă română la Universitatea La Sapienza, **G.** se remarcă îndeosebi prin studiile sale despre M. Eminescu şi prin cercetările de limbă. Ca specialist în romănistică, a alcătuit *Grammatica romena moderna* (1967), multă vreme esenţială pentru învăţarea limbii române în mediile universitare din Peninsulă. S-a preocupat de îmbogăţirea lexicului românesc şi de contactele lingvistice româno–italiene în cartea *Storia del nome Dracula e di altre parole d'oggi* (1976), în care reuneşte studii privind nu numai istoricul acestui nume, unde demontează legenda lui Bram Stoker, ci şi despre noul lexic postbelic de natură socio-istorico-politică sau despre neologismele pătrunse în italiană ce reflectă realităţi româneşti ori despre americanismele intrate în ambele limbi romanice. Pe aceeaşi linie se înscrie şi volumul *Studi di lingua e letteratura romena* (1992), ce tratează chestiuni generale de romănistică. În succinta *Introduzione alla letteratura romena* (1971) jalonează coordonatele epocilor mai însemnate ale literaturii române, tendinţele esenţiale, raportate la factorii socio-politici care le-au condiţionat. În studiul *Sentimentul timpului în poezia lui Eminescu* (1957) autorul porneşte de la perceperea specială a timpului de către Eminescu. Cel de-al doilea studiu – fundamental – al lui **G.**, *Significato della Madonna di Raffaello nella poesia di Eminescu* (1982), urmăreşte motivul idealizării femeii şi, deopotrivă, al alterării acestui sentiment în erotica poetului. Pe calea deschisă de W.H. Wackenroder, un reprezentant al romantismului german timpuriu, autorul analizează o serie de poeme (*Luceafărul*, *Scrisoarea V*, „romanţe" ca *Pe lângă plopii*, *S-a dus amorul*, *Nu mă înţelegi*, *Atât de fragedă*, *De-or trece anii...* ş.a.), cu numeroase observaţii de fineţe. Ca italienist, **G.** a publicat în presă remarcabile studii despre lirica italiană contemporană, precum *La mess'in scena in Montale* (1959) şi *Il tempo mitico di Quasimodo*, acesta fiind considerat chiar de poet contribuţia „cea mai inteligentă şi profundă dintre cele încercate asupra dependenţei timp–spaţiu în poezia mea". În cartea *Linguaggio di Ungaretti* (1959) **G.** întreprinde o analiză a limbajului figurat al liricii sale. La limita dintre analiza lingvistică şi cea stilistică, dar şi cu incursiuni de natură hermeneutică, cercetarea lui **G.** aduce o rafinată înţelegere asupra semnificaţiei textului ungarettian în chiar contemporaneitatea sa. A mai alcătuit (în colaborare) o bibliografie a traducerilor italieneşti din literatura română în secolul al XX-lea, a tradus şi prefaţat o bună selecţie din lirica lui Ion Caraion, sub titlul *Lacrime perpendicolari* (1994). Puţin cunoscut în ţară din cauza împrejurărilor istorice, **G.** aparţine şi culturii noastre datorită contribuţiei sale eficiente la promovarea spiritualităţii româneşti peste hotare.

SCRIERI: *Sentimentul timpului în poezia lui Eminescu*, Roma, 1957; *Linguaggio di Ungaretti*, Florenţa, 1959; *Introduzione alla letteratura romena*, Roma, 1971; *Storia del nome Dracula e di altre parole d'oggi*, Roma, 1976; *Significato della Madonna di Raffaello nella poesia di Eminescu*, Roma, 1982; *Le traduzioni d'opere letterarie romene in italiano. 1900–1989* (în colaborare cu Ion Chiriţă), Roma, 1990; *Studi di lingua e letteratura romena*, Roma, 1992. **Traduceri:** Ion Caraion, *Lacrime perpendicolari*, pref. trad., Roma, 1994.

Repere bibliografice: Paolo Gonnelli, [*„Linguaggio di Ungaretti"*], „Convivium", 1962, 5–6; George Muntean, *„Storia del nome Dracula e di altre parole d'oggi"*, RITL,

1976, 4; Teodor Capotă, *Caraion în italiană*, ST, 1995, 7–8; Gheorghe Carageani, *Testamentul unui romanist*, RL, 1998, 9; Fulvio del Fabbro, *Receptarea lui Eminescu în Italia*, CNT, 2000, 17; Manolescu, *Enciclopedia, 383–384.* ***I.D., G.Dn.***

GUȚU, George (16.III.1944, Galați), germanist, editor, traducător. Este fiul Mariei (n. Irimia) și al lui Paraschiv Guțu, forjor. Urmează în orașul natal liceul (1959–1962), apoi un an la Facultatea de Filologie a Universității din București (1962–1963). Obține o bursă de studii în Germania răsăriteană și frecventează mai întâi un an la Institutul „Johann Gottfried Herder" din Leipzig, iar între 1964 și 1969 studiază la Facultatea de Germanistică și Științele Culturii a Universității din același oraș, unde își va pregăti mai târziu și doctoratul în filosofie, susținut în 1977 cu disertația *Die rumänische Koordinate der Lyrik Paul Celans*. Întors în țară, scurtă vreme este referent de relații la Ministerul Afacerilor Externe, iar din 1970 cadru didactic la Facultatea de Limbi Germanice, secția germană, a Universității din București, unde va parcurge toate treptele profesionale, ajungând profesor în 1993 și șef al Catedrei de germanistică (1997–2011). Va fi, de asemenea, profesor invitat la universitățile din Trier, Frankfurt pe Oder, La Sapienza din Roma, Viena ș.a. Debutează în 1969 la „Ramuri" cu un articol despre Ingeborg Bachmann, iar editorial în 1976 cu traducerea romanului *Pe alocuri polei* de Max von der Grün. Fondator și președinte al Societății „Goethe" din România (din 1998), editează publicația bilingvă „Rumänisches Goethe-Jahrbuch – Anuarul românesc Goethe" și își propune o nouă serie critică a operei goetheene în românește, în optsprezece volume. Totodată, întemeiază Centrul de Cercetare și Excelență „Paul Celan" (2004) al Universității din București.

Preocuparea principală a lui **G.** constă în relevarea contribuției literelor germane de pe teritoriile românești de-a lungul vremii. O foarte utilă panoramă întreprinde germanistul în *Abriß der Geschichte der rumäniendeutschen Literatur. I. Von den Anfängen bis 1918* (1986). Mai întâi se discută noțiunea *rumäniendeutsche Literatur*, care pare să acopere atât aspectul lingvistic și estetic, cât și pe cel spațial, implicând totodată relaționarea ei în timp atât cu literatura germană din celelalte spații germanofone, cât și cu cea română. Altă direcție a studiilor germanistului **G.** va fi punerea în valoare a coordonatei românești a liricii lui Paul Celan. Reluându-și teza de doctorat, în primul volum al acestei cercetări, *Die Lyrik Paul Celans und der geistige Raum Rumäniens* (1990), studiază ambianța specifică a creuzetului bucovinean, interferențele etnice, culturale și religios-spirituale ale acelui spațiu, atmosfera de toleranță și înțelegere dintre etnii diferite, pe fundalul, totuși, al unor seisme istorice fără precedent. Chiar parcursul biografic al lui Celan indică disponibilitatea variilor asimilări. Încă în teza sa din 1977 **G.** a pus cel dintâi la îndemâna cercetătorilor străini un corpus de texte inedite din sejurul bucureștean al lui Paul Celan (poezii și proze în românește, corespondență adresată Ninei Cassian și lui Petre Solomon, însoțindu-le de traducerea în limba germană), ceea ce a făcut ca exegeza să fie și o valoroasă sursă de istorie literară. A doua parte a cercetării, *Die Lyrik Paul Celans und die rumänische Dichtung der Zwischenkriegszeit* (1994), necesară completare la schițarea profilului poetic celanian, abordează, din perspectiva literaturii comparate și a istoriei mentalităților, interferențele și similitudinile cu contextul interbelic românesc, îndeosebi cu lirica lui Al. A. Philippide, Tudor Arghezi și Lucian Blaga. Pe lângă intensa activitate de editor, **G.** a tradus din clasici ai modernității (Hermann Hesse) și din scriitori contemporani, unii originari din România (precum Hans Bergel), a publicat corespondența lui Emil Cioran adresată eseistului și literatului Wolfgang Kraus, pe care a descoperit-o în arhiva Bibliotecii Naționale Austriece de la Viena, într-o ediție comentată, precum și lucrări ale prelatului romano-catolic Raymund Netzhammer.

SCRIERI: *Die rumänische Koordinate der Lyrik Paul Celans*, I–II, Leipzig, 1977; *Abriß der Geschichte der rumäniendeutschen Literatur*, București, 1986; *Die Lyrik Paul Celans und der geistige Raum Rumäniens*, București, 1990; *Die Lyrik Paul Celans und die rumänische Dichtung der Zwischenkriegszeit*, București, 1994. **Ediții:** Johann Wolfgang Goethe, *Opere alese*, XV, tr. edit. în colaborare cu Mihai Isbășescu, postfața edit. în colaborare cu Benedikt Jeßing, București, 2009. **Traduceri:** Hermann Hesse, *Lupul de stepă. Siddhartha*, pref. trad., București, 1983; Hans Bergel, *Dans în lanțuri*, Brașov, 1994, *Când vin vulturii*, București, 1998; Mathias Buth, *Die Stille nach dem Axthieb – Liniștea de după lovitura de secure*, ed. bilingvă, București, 1998, *Rumänien hinter den Lidern – România dincolo* de *pleoape*, ed. bilingvă, București, 2009 (în colaborare); Raymund Netzhammer, *Episcop în România. Într-o epocă a conflictelor naționale și religioase*, I–II, București, 2005, *Antichitățile creștine din Dobrogea*, București, 2005, *Din România. Incursiuni prin această țară și istoria ei*, I–II, București, 2010; Emil Cioran, *Scrisori către Wolfgang Kraus. 1971–1990*, îngr. trad., București, 2009.

Repere bibliografice: Andrei Corbea, [*George Guțu*], RL, 1991, 38, OC, 2002, 133; Romul Munteanu, *Die Lyrik Paul Celans und die rumänische Dichtung der Zwischenkriegsperiode*, ZGR, 1994, 1–2; Hans Bergel, [*George Guțu*], SV, 2004, 2, „Spiegelungen" (München), 2009, 4; Dieter Schlesak, *Zeugen an der Grenze unserer Vorstellung. Studien, Essays, Portraits*, München, 2005, *56–79*, *273–290*; Grete Tartler, *Poezia de limbă germană a evreilor din Bucovina*, RL, 2009, 27; Hannes Schuster, *Editorische Glanzleistung*, SBZ, 2009, 17 octombrie; Alexandru Seres, *Scrisorile regăsite ale lui Cioran*, F, 2009, 10; Cornel Ungureanu, *Surprinzătorul Cioran*, O, 2009, 10; Kyoko Fujita, *Germanistik in Süd-Ost-Europa. Zum Sonderbeitrag von Prof. Dr. George Guțu*, „Zeitschrift der Gesellschaft für Germanistik in Tohoku" (Japonia), 2009, 52. ***

GUȚU, Gheorghe (15.IV.1906, Galați – 15.XII.1994, București), latinist, traducător. Obține licența *magna cum laude* la Facultatea de Litere a Universității din București în 1928 și predă apoi limba latină la licee din Târgoviște, Cluj și București. Conferențiar la Seminarul Pedagogic Universitar „Titu Maiorescu" din Capitală, desfășoară aici o activitate didactică meritorie, pentru care în 1966 este distins cu medalia Meritul Științific.

În monografia *Lucius Annaeus Seneca. Viața, timpul și opera morală* (1944) **G**. așază biografia și creația filosofului latin sub semnul aceluiași conflict tragic: cugetul sesizează contradicțiile din existența predicatorului virtuții, ajuns consilier al tiranului Nero, dar și aparentele inconsecvențe din tratatele de morală, în care idei riguroase și chiar rigide ale doctrinei stoice se atenuează și capătă accente de umană înțelegere. Erudiție și totodată reală capacitate de empatie cu autorul studiat dovedește clasicistul și în *Publius Vergilius Maro* (1970), cea dintâi monografie românească consacrată poetului antic, lucrare pe cât de precisă, pe atât de vie, menită să îl apropie pe cititorul actual de o figură emblematică a clasicismului latin. Autorul se arată interesat cu deosebire de coerența internă a variatei opere vergiliene, pe care o decodează ca încercare progresivă de restabilire a echilibrului în epoca tulbure de trecere convulsivă de la Republică la Principat: refugierea în armoniosul univers arcadic (*Bucolice*) este urmată în chip firesc de reconcilierea cu natura prin travaliul asiduu (*Georgice*) și, mai târziu, de împăcarea cu istoria prin regăsirea originii latinilor și descoperirea sensului în destinul civilizator al Romei (*Eneida*). În bogata sa activitate de traducător **G**. se distinge prin rigoare și acribie filologică, dar și prin simț al nuanțelor, intuiție lingvistică și capacitate de a transpune adecvat spiritul originalului într-o limbă română suplă și firească, oferind astfel versiuni convingătoare din scrierile unor autori atât de diferiți cum sunt Seneca, Tacit, Iuvenal sau Dimitrie Cantemir. Clasicistul mai alcătuiește manuale școlare și culegeri de texte latine, îngrijește cele trei volume ale ediției *Opere alese* din scrierile lui Cicero (1973) și elaborează cel mai amplu *Dicționar latin–român* publicat în România (1983), lucrare lexicografică de referință, care înglobează materialul din edițiile anterioare, mai restrânse (1966, 1969, 1973).

SCRIERI: *Lucius Annaeus Seneca. Viața, timpul și opera morală*, București, 1944; ed. București, 1999; *Publius Vergilius Maro*, București, 1970. **Ediții:** Marcus Tullius Cicero, *Opere alese*, I–III, pref. edit., București, 1973. **Traduceri:** Lucius Annaeus Seneca, *Scrisori către Lucilius*, introd. Isac Davidsohn, București, 1967; *Arte poetice. Antichitatea*, îngr. D.M. Pippidi, București, 1970 (în colaborare); Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei – Descriptio antiqui et hodierni status Moldaviae*, ed. bilingvă, introd. Maria Holban, comentariu istoric Nicolae Stoicescu, București, 1973; Iuvenal, *Satire*, pref. trad., București, 1986; Cornelius Tacitus, *Anale*, introd. trad., București, 1995.

Referințe critice: Edgar Papu, *O monografie Vergilius*, RL, 1970, 33; Dragoș Vrânceanu, *Dimitrie Cantemir, „Descrierea Moldovei"*, CNT, 1973, 44; Ioana Costa, *Din nou despre Roma și limba latină*, CL, 2003, 12. ***A.C.***

GYR, Radu (pseudonim al lui Radu Șt. Demetrescu; 15.III.1905, Câmpulung – 29.IV.1975, București), poet, memorialist, publicist.

Tatăl lui **G.**, Ștefan Demetrescu, era fiul unei ardelence din Șcheii Brașovului și al unui aromân, pe nume Dumitru Mușica. Actor de profesie, Coco Demetrescu (noul prenume i l-a adus primul său rol) cutreieră un timp prin țară cu diverse trupe și, curând după căsătoria cu Eugenia Gherghel (soră a poetului Alexandru Gherghel), se stabilește la Craiova, devenind societar al Teatrului Național din localitate. În casă ori la teatru fiul său cunoaște de la o vârstă fragedă numeroși literați și oameni ai scenei, precum Emil Gârleanu, Liviu Rebreanu, D. Anghel, A. de Herz

ş.a., unii încurajându-i întâile încercări poetice. Trecerea în ciclul secundar, la Liceul „Carol I”, coincide cu intrarea României în Primul Războiul Mondial. Deşi nu împlinise doisprezece ani, **G.**, fiind cercetaş, este afectat unui spital şi, însoţind o ambulanţă pe câmpul de luptă, e surprins de un bombardament din care scapă doar cu o fractură a braţului. Rana, uşoară, îi împiedică totuşi familia să se refugieze în Moldova. Primăvara următoare elevul îşi reia studiile. Preocuparea sa pentru literatură se intensifică treptat, astfel încât, chiar înainte de retragerea ocupanţilor, compune un poem dramatic intitulat *În munţi*, ce va fi pus în scenă de colegii săi în iunie 1919. Tot atunci revista „Tinerimea şcolară” îi publică versuri. Adevăratul debut are loc în 1922, când îi apare în „Rampa” o cronică rimată, semnată Radu Gyr. Pseudonimul era anagrama toponimului muscelean Grui, folosit şi acesta anterior, pentru a nu contraveni regulamentelor şcolare. Gazeta bucureşteană îi găzduieşte în continuare poezii, note şi o suită de „icoane craiovene”, iar în 1923 „Adevărul literar şi artistic” (aflat sub conducerea lui A. de Herz) îi deschide şi el coloanele. Cu prestigiul acestor începuturi, liceanul se impune şi în cercurile literare craiovene, îndeosebi în acela al Elenei Farago. Scrie astfel la „Năzuinţa” şi la „Suflet românesc”, ce fuzionează nu peste multă vreme în „Năzuinţa românească”, şi la „Flamura”, unde, după trecerea bacalaureatului, este cooptat în redacţie. Poezii îi mai apar în „Gândul nostru” de la Iaşi, „Mioriţa” de la Galaţi şi în „Cele trei Crişuri” de la Oradea, ai căror redactori aveau strânse legături cu cercurile oltene. Fără multă zăbavă, **G.** îşi strânge versurile în placheta *Linişti de schituri* (1924). Înscrierea la Facultatea de Litere şi Filosofie a Universităţii din Bucureşti nu întrerupe colaborarea la revistele craiovene. Concomitent, iscăleşte folosind şi pseudonimul Ioachim Puşcaşul, în „Clipa” (al cărei secretar de redacţie este timp de câteva luni), „Universul literar”, „Ritmul vremii”, „Viaţa literară” (o serie de şapte cronici rimate fiind semnate Tartacot) şi în „Falanga”, condusă de Mihail Dragomirescu, profesorul de care studentul se ataşează cel mai mult. Peste tot poeziile sunt însoţite de recenzii, note, însemnări şi articole, uneori cu puternice accente polemice. Un premiu pentru sonet, ce i se acordă în 1926, precum şi apariţia altor două plachete – *Plânge Strâmbă-Lemne* (1927) şi *Cerbul de lumină* (1928; Premiul Societăţii Scriitorilor Români) – îi consolidează reputaţia poetică. Mai scrisese între timp, împreună cu Nicolae Milcu, poemele dramatice *Floarea lui Sânzien* şi *Căciuliţa roşie*, acesta din urmă reprezentat de Teatrul Naţional din Craiova în 1925, apoi şi pe alte scene, şi tradusese piesa *George Dandin* de Molière. După absolvirea facultăţii, **G.** este profesor şi subdirector la Liceul „Mihai Eminescu” din Bucureşti (1928–1930), apoi este numit asistent la Catedra fostului său magistru, M. Dragomirescu. În anii următori activitatea sa publicistică este la fel de intensă şi variată. Colaborează la „Pleiada”, „Universul”, „Grai moldovenesc”, „Gând românesc”, „Gândirea” (o poezie îi apăruse aici încă în 1926), „Secolul”, „Linia nouă”, „Generaţia nouă”, „Abecedar”, „Herald”, „Vremea”, „Familia”, „Litere”, „Luceafărul literar şi critic”, „Revista scriitoarelor şi scriitorilor români”, „Convorbiri literare”, „Pământul”, „Presa”, „Revista Fundaţiilor Regale” ş.a. Opţiunile politice, în speţă angajarea (timpurie) în mişcarea legionară, ceea ce îi aduce arestarea în iarna anului 1933 şi internarea într-un lagăr, l-au împiedicat un timp să-şi editeze noile scrieri, excepţie făcând doar placheta *Stele pentru leagăn*, tipărită în 1936. În 1937–1938 colaborarea la periodicele de extremă dreapta – „Curentul”, „Porunca vremii”, „Buna Vestire”, „Rânduiala”, „Iconar”, „Ideea liberă” ş.a., substanţială, şi calitatea de poet „oficial” al mişcării legionare îi aduc condamnarea la domiciliu forţat, apoi din nou internarea în lagăre (Vaslui, Miercurea Ciuc, Râmnicu Sărat). Izbutea totuşi, acum, să dea la iveală volumele *Cununi uscate* (1938; Premiul Academiei Române) şi *Corabia cu tufănici* (1939; Premiul Societăţii Scriitorilor Români). În septembrie 1940, când partidul din care făcea parte ajunge la putere, **G.**, ieşit din închisoare, e numit la Direcţia Generală a Teatrelor. Anunţa acum tipărirea unui volum de „poeme interzise”, ce ar fi cuprins, pe lângă *Sfântă tinereţe legionară*, *Imnul de slavă al eroilor Moţa–Marin*, *Mormântul Căpitanului*, *Rugă din temniţă pentru Arhanghel*, şi „poeme scrise în lagăr”, mai toate republicate frecvent în periodice de mare tiraj. În timpul rebeliunii legionare din ianuarie 1941 ţine un discurs, îndemnând la luptă, în piaţa Teatrului Naţional din Bucureşti, fapt pentru care va fi arestat şi condamnat, împreună cu alţi optzeci şi cinci de camarazi, la doisprezece ani de închisoare. Pedeapsa îi va fi modificată peste câteva luni, fiind trimis pe front, unde în 1942 este rănit grav. Anterior i se permisese să-şi reia activitatea publicistică la „Gazeta refugiaţilor” şi la alte periodice pentru soldaţi. După întoarcerea în ţară, colaborează la „Viaţa”, „Capitala”, „Dacia rediviva”, „Săptămâna CFR” ş.a. Tipăreşte, de asemenea, între 1942 şi 1944, povestea în versuri *Muţu Cotoşmanu* şi

alte cărticele pentru copii (precum seria avându-i ca „eroi" pe Bimbirică, Sandu, Sanda și Lăbuș, *Poznele Boanței* ș.a.), semnate Nenea Răducu, dar și volumele *Poeme de război* (1942) și *Balade* (1943). Imediat după 23 august 1944 este epurat din presă și din învățământ, arestat și judecat câteva luni mai târziu, în cadrul celui de-al doilea „lot de criminali de război". Condamnat la doisprezece ani de detenție severă, va fi eliberat în decembrie 1955. În 1958 este din nou arestat și condamnat la moarte pentru instigare contra regimului pentru poezia *Ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane.* Sentința va fi comutată după un an în detenție pe viață. Grațiat în 1963, i se impune să publice în „Glasul patriei" (redenumită apoi „Tribuna României"), organ de propagandă destinat românilor aflați în afara țării. Scriitorul nu izbutește să pătrundă în alte reviste literare, iar o antologie alcătuită de Nicolae Manolescu în care sunt cuprinse și câteva dintre poeziile sale antebelice este retrasă, în 1968, din librării. Abia după decembrie 1989 se editează *Poezii* (I–III, 1992–1994), *Anotimpul umbrelor* (1993), *Ultimele poeme* (1994) ș.a., *Calendarul meu* (1996), conținând pagini memorialistice, câteva cărți pentru copii.

Mediul familial a făcut ca **G.** să-și descopere și să-și cultive vocația lirică de la o vârstă fragedă, încât înainte de a fi împlinit douăzeci de ani el își vede reprezentat un poem dramatic și tipărită o plachetă. *În munți* dădea glas avânturilor patriotice induse adolescentului de circumstanțele în care trăia, într-o formă mult îndatorată literaturii acestei perioade. *Liniști de schituri*, care apare peste cinci ani, relevă o modificare esențială, ca urmare a frecventării cercului Elenei Farago. Aceasta l-a îndrumat spre Maurice Maeterlinck, Fernand Gregh, Paul Verlaine, Francis Jammes (din ultimii doi **G.** traduce acum câteva texte) și spre unii poeți români mai noi. Nerăbdător, tânărul și-a publicat prima carte înainte de a fi pătruns esența liricii de care se apropiase. Ca la majoritatea poeților ce i-au fost recomandați, climatul sufletesc e dominat de o tristețe adâncă, întreruptă din când în când de elanuri vitaliste. Dar expresia e stângace: în loc de simboluri, există echivalențe a căror aglomerare mecanică sfârșește adesea în simplă alegorie. Și peisajele, preponderent autumnale, conțin multe clișee: parcuri și grădini publice sub ploaie, ulițe de oraș provincial, cu flașnetari și cortegii funebre. Se poate distinge și maniera minulesciană (*Disertație despre mine*), agrementată cu elemente din panoplia poeților „blestemați". Ulterior autorul și-a repudiat volumul de debut, reținând doar câteva poezii – *Melodie simplă*, *Silvicultorul*, *Heidelbergul de altădată*, *Domnișoara Lisetta.* Mai mult decât *Liniști de schituri*, întru găsirea propriului drum un rol l-a avut înrâurirea grupului craiovean de la „Năzuința" și „Flamura", care, de la început, promovează un neotradiționalism opus în egală măsură sămănătorismului cultivat de „Ramuri" și curentelor moderniste. Sâmburele acestuia ar fi „regionalismul cultural", propus de Simion Mehedinți chiar în primul număr al „Năzuinței". În această direcție merge și **G.** după 1924, cel dintâi rezultat fiind volumul *Plânge Strâmbă-Lemne.* Acesta se deschide cu ciclul *Poetul*, de sine stătător, dar având și rol de prefață care ilustrează ideea unei veșnice întoarceri a cântărețului în epoci succesive. Celelalte piese sunt discursuri ale unor personaje de basm, precum Strâmbă-Lemne, Sfarmă-Piatră, Zmeul, Cosânzeana, Statu-Palmă-Barbă-Cot, Păcală, la care se adaugă și Sfântul Petre. Se întrevăd aici precursori de seamă, precum V. Alecsandri ori autorii unor poeme dramatice (Zaharia Bârsan, Victor Eftimiu), dar, dacă procedeul nu e nou, rezultatul se sustrage epigonismului. Autorul lui *Plânge Strâmbă-Lemne* se proiectează perfect în eroul său, pe care îl recreează, îi dă viață. Trecerea de la „chiot" la „geamăt" de uriaș, apoi la „scâncet" de pitic, la lamentoul de Cosânzeană sau la discursul rațional-vindicativ al Zmeului vădește o largă comprehensiune, posibilități de schimbare a registrului și o știință a versificării ce dă uneori texte de poezie pură. Sunt însușiri ce se regăsesc și în *Cerbul de lumină.* Scrisă în mare parte concomitent cu *Plânge Strâmbă-Lemne*, noua carte reunește patru cicluri – *Chilimuri*, *Povestea vrejului*, *Șarpele din scorbură* și *Robinson Crusoe.* Variate ca modalitate și registru, ele au drept numitor comun o expresie mai directă a trăirilor eului liric. Într-un fel, *Chilimuri* constituie transpunerea artistică a programului grupului din care face parte **G.**, program pe care poetul îl va reformula într-un eseu din 1936, *Sufletul oltenesc în artă.* Există o similitudine între *Chilimuri* și *Pastelurile* lui Alecsandri și *Pe Argeș în sus* al lui Ion Pillat, locul Mirceștilor sau al Floricăi fiind luat de un spațiu delimitat de Amaradia și Olt, văzut și acesta sub rotirea anotimpurilor. Pitorescul este însă mai acuzat, coloritul mai intens, mai crud. Strângând, parțial, poeziile unui deceniu (1928–1938), volumul *Cununi uscate* nu putea pretinde a fi unitar. Cel dintâi ciclu, intitulat *Grădini*, și în parte următoarele două relevă o nouă ipostază, prefigurată întrucâtva în versurile din cartea precedentă, aceea de poet al florilor.

El se prezintă astfel drept „Radu, cneazul gândacilor crăiești,/ Gyr, prințul trist și leneș domnind prin busuioc,/ Măria Sa Voivodul albastrelor răzoare”. Grădina nu e însă spațiul efuziunilor olfactive ori coloristice, precum la D. Anghel. Generoasă, ea oferă mai degrabă un material lexical susceptibil a fi prelucrat în arabescuri metaforice și melodii suave. Intenția ludică persistă și în al doilea ciclu, ce dă titlul volumului. Ajuns „la o margine de tinerețe” sau într-un „amurg de zeu”, poetul contemplă trecutul conservat în „cununi uscate”, dar și viitorul, sumbru, indicat de hârca găsită în lut (*Taină*) sau de o agonie individuală (*Murea un om*) ori colectivă (*Molimă*). O lirică erotică de mare discreție conține ciclul *Bal*, în timp ce *Creion* adună descripții veriste ale unui spațiu citadin, nu fără trimiteri și la estetica urâtului. Experimentarea unor modalități lirice noi, de la maniera minulesciană la factura suprarealistă, însă fără excese, precum și abordarea unor motive exotice caracterizează ciclul *Program cotidian.* Tot aici intră *Celula de decembrie* – expresie a experienței dure a întemnițării, precum și noi încercări de a circumscrie propria artă poetică și propria personalitate (*Poetul*, *Biografie*). Reluarea lor în ultimul ciclu – *Cioplitorul de azur* – aduce o abundență de imagini strălucitoare și de versuri de o muzicalitate desăvârșită, peste care planează când și când umbra manierismului. Același lucru se întâmplă în poemul dramatic *Corabia cu tufănici*, „comedie vegetală” de o calofilie ce sfârșește prin a provoca efecte contrare. Conștient de pericolul ce îl amenință, **G.** caută soluții concomitent în mai multe direcții. Cea mai importantă dintre tentative, mergând spre baladă, nu și-a găsit totuși loc în culegerea *Cununi uscate.* Aceasta va continua, în fond, o alta mai veche, pe aceea din *Strâmbă-Lemne*, acum fiind însă explorat nu fabulosul folcloric, ci eposul eroic. În 1934 **G.** publica în periodice primele sale balade. Preocuparea e vădită și de studierea eposului iugoslav sau a celui albanez. Mai târziu ideile sunt dezvoltate în eseul *Baladă și eroism* (1938, republicat sub titlul *Balada și sufletul național* în 1942). Între timp numărul scrierilor în acest gen îi îngăduie să anunțe în 1937 apariția lor în volum, dar intenția nu se va concretiza, din cauza împrejurărilor, decât peste câțiva ani. Intitulată *Balade*, cartea conține și piese lirice. În fapt, primul ciclu, *Fuga lupului*, include două poeme epice și câteva „inscripții” în nota acelora din *Cerbul de lumină* și din *Cununi uscate.* Cel de-al doilea ciclu, *Țară*, adună cincisprezece „cântece” scrise în tipar folcloric, rafinat la extrem și îmbogățit de nota personală, ceea ce conduce la o realizare deosebită. Și ciclul următor se distinge astfel, deși autorul reia ideea mai veche, pusă în aplicare și de St.O. Iosif ori de Mateiu I. Caragiale, de a alcătui o galerie de figuri reprezentative, chintesență a istoriei poporului român. În stil propriu, sunt zugrăvite câteva tipuri („dacul”, „descălecătorul”, „ctitorul de mănăstiri”, „tipăritorul de bucoavne”, „moțul”) și câteva personalități (Ștefan Vodă, Petru Rareș, Ioan Vodă cel Cumplit, Ion Neculce, Gheorghe Șincai ș.a.). Ultimele două cicluri sunt constituite în majoritate din balade. Pe temelia sigură a folclorului, care furnizează matricea speciei și o seamă de subiecte, baladele au o organizare savantă, ce alternează epicul pur cu tabloul de epocă, într-o sugestivă culoare locală, ori cu fragmentul liric, când într-o notă discretă și suavă, când involburat și patetic. Volumul în totalitate, dar mai ales ciclurile de cântece și balade constituie capodopera lui **G.** Dar evitarea alunecării în manierism și în pură caligrafie nu se produce numai din scrupulul estetic, în același sens acționând și experiențele-limită, și anume închisoarea și apoi războiul. *Celula de decembrie*, cuprinsă în *Cununi uscate*, și „poemele scrise în lagăr”, rămase în periodice, relevă, dincolo de suprafața cizelată cu meșteșug, dramatismul unei trăiri, mai puternic în *Poeme de război*, fapt ce conferă cărții un loc proeminent în literatura pe această temă. Fruntaș recunoscut al generației sale, cu numeroși emuli încă de la începutul anilor ’40, **G.** ajunge prin ceea ce scrie și publică în 1942–1943 la o maturitate artistică aptă de a da și alte poeme de maximă valoare. Circumstanțele istorice i-au fost însă potrivnice. Poetul a continuat să compună și în anii de detenție dură și, îndeosebi, după eliberarea sa, încât postum, după 1989, s-au putut tipări mai multe volume, structurate în ample cicluri. Astfel, *Sângele temniței. Stigmate* (2003) este o dezvoltare a celor șapte „poeme scrise în lagăr” datând din 1940. Expresia suferințelor îndurate în bolgiile penitenciare este mai simplă și mai directă. Prezentarea lor recurge inevitabil și la cuvântul „nepoetic”, trivial ori aparținând argoului, amintind astfel și arghezienele „flori de mucigai”. Documentul uman, zguduitor, prevalează, însă înălțarea în plan metafizic este în genere rară. Ea se produce mai des în ciclul *Stigmate*, scris probabil după ieșirea din temniță, dar nu într-o deplină libertate de creație. „Stigmatul” personal, efect al vinei, devine echivalent al condiției umane, câștigând astfel în altitudine, nu fără a-și pierde din specificitate. Recursul la metaforă este încă mare, cu toate că, în raport cu

profuziunea de dinainte de 1940, se poate vorbi de o reducere a ornamentelor. Expresia tinde spre esențializare, însă datorită unor reluări (poate inițial simple variante), ciclul suferă de o anume diluție. Întrucâtva și cele șapte balade noi prezintă lungimi, totuși virtuozitatea poetului atinge aici cota cea mai înaltă. Utilizarea versului scurt, de cinci-șapte silabe, determină o economie a mijloacelor, iar muzicalitatea, potențată de laitmotive bine plasate, este impresionantă. Și în planul subiectelor se înregistrează un progres, poetul brodând dezvoltări semnificative pe canavaua din *Miorița* (*Balada unui plai de munte*) ori din legenda Meșterului Manole (*Balada iconarului de lângă rai*) și a lui Iancu Jianu (*Balada codrului fără haiduc*). Poeziile din culegerea *Anotimpul umbrelor* arată un meșteșug desăvârșit în utilizarea formelor fixe (rondel, sonet), dar și o anumită reținere, o autocenzură, o evitare a ceea ce ar contraveni ideologiei la putere. Mai liber se dovedește autorul în cele trei cicluri (*Vioara din pod*, *Cuprindere* și *Pragul de piatră*) ce vor intra în volumul, de asemenea postum, *Ultimele poeme*. Versurile lui **G.** de după 1945 nu relevă o fizionomie lirică nouă, diferită de cea precedentă, și nici nu-i schimbă poziția în peisajul literar românesc. Subintitulată *Prietenii, momente și atitudini literare*, cartea de memorii *Calendarul meu* aduce mărturisiri interesante, care, din păcate, sunt curmate în pragul deceniului al cincilea din secolul trecut și, atât cât sunt, trec multe lucruri sub tăcere.

Ceea ce-l situează pe poetul Liniștilor de schituri *în tradiție e atât peisagiul local, în specie oltean, cât și relativa lui interiorizare în monotone cantilene elegiace, pline de ploaie, de tristeți și de aspectele umile ale orășelului provincial, în care surprindem mai rar influența bacoviană, dar mai consistentă înrâurirea lui Francis Jammes.* [...] *Dintre tinerii regionaliști olteni, d. Gyr e singurul care, expunându-și în versuri programatice crezul artistic, a reușit să-l și exprime, uneori, cu mijloace demne de a fi luate în considerație.*

POMPILIU CONSTANTINESCU

SCRIERI: *Liniști de schituri*, Craiova, 1924; *Căciulița roșie* (în colaborare cu Nicolae Milcu), București, 1926; ed. București, 1937; *Floarea lui Sânzien* (în colaborare cu Nicolae Milcu), București, 1927; *„Învierea" de Tolstoi*, București, 1927; *Plânge Strâmbă-Lemne*, Craiova, 1927; *Cerbul de lumină*, București, 1928; *Eposul popular iugoslav* (în colaborare cu Anton Balotă), București, 1935; *Stele pentru leagăn*, Râmnicu Vâlcea, 1936; *Cununi uscate*, București, 1938; *Corabia cu tufănici*, București, 1939; *Muțu Cotoșmanu*, București, 1942; *Poeme de război*, București, 1942; *Balade*, București, 1943; *Poezii*, I–III, îngr. Simona Popa, Timișoara, 1992–1994; *Anotimpul umbrelor*, îngr. și postfață Barbu Cioculescu, București, 1993; *Ultimele poeme*, îngr. și postfață Barbu Cioculescu, București, 1994; ed. (*Pragul de piatră*), îngr. și postfață Barbu Cioculescu, București, 1998; *Calendarul meu*, îngr. și pref. Ion Popișteanu, Constanța, 1996; *Crucea din stepă,* îngr. Ion Popișteanu, pref. Barbu Cioculescu, Constanța, 1998; *Balade*, îngr. Ion Popișteanu, postfață Adrian Popescu, Constanța, 1999; *Sângele temniței. Stigmate,* București, 2003. **Traduceri:** Joseph Kessel, *Păpușa*, București, f.a.; Jack London, *Când și-aduce omul aminte…*, București, f.a.

Repere bibliografice: Constantinescu, *Scrieri*, III, *105–115*; Lovinescu, *Scrieri*, VI, *95–96*; Iorga, *Ist. lit. cont.*, II (1985), *317–319*, *passim*; Augustin Pop, *Radu Gyr*, CL, 1936, 1–3; Papadima, *Creatorii*, *483–492*; Constantin Fântâneru, *Cruciada umbrelor*, Pitești, 2001, *22–25*, *passim*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *784*, *Ist. lit.* (1982), *868*; Șerban Cioculescu, *Aspecte lirice contemporane*, București, 1942, *251–253*; Pompiliu Constantinescu, *„Poeme de război"*, VRA, 1943, 705; Ion Șiugariu, *Viața poeziei*, Timișoara, 1999, *164–167*, *221–228*; Petre Comarnescu, *„Poeme de război"*, TIL, 1943, 2231; Traian Chelariu, *„Balade"*, U, 1944, 4; Manolescu, *Metamorfozele*, *33–34*; Crohmălniceanu, *Literatura*, I (1972), *165–169*; Micu, *„Gândirea"*, *570–579*; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, *59–63*; Valeriu Anania, *Ortodoxie și cultură. Câțiva poeți ai curentului ortodoxist*, TR, 1994, 21–24; Adrian Popescu, *Lancea frântă. Lirica lui Radu Gyr*, București, 1995; Munteanu, *Jurnal*, V, *85–89*; Ioana Cistelecan, *O radiografie a baladei*, CNT, 2000, 49–50; *Dicț. esențial*, *357–358*; Grigurcu, *În pădurea*, *265–274*; Cioculescu, *Lecturi*, II, *237–262*; Ioana Diaconescu, *Deținut politic sub trei dictaturi*, RL, 2006, 50; Corneliu Crăciun, *Abordări stilistice ale poeziei lui Radu Gyr*, Oradea, 2007; Popa, *Ist. lit.*, I, *856–857*. ***V.D.***